IVAN MEŠTROVIĆ

CATALOGUE RAISONNÉ

I

SKULPTURE 1899. – 1922.

Duško Kečkemet

Duško Kečkemet

IVAN MEŠTROVIĆ

Duško Kečkemet

IVAN MEŠTROVIĆ — CATALOGUE RAISONNÉ
Biblioteka „Mestroviciana”

Nakladnik
Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

Za nakladnika
Tomislav Buntak

Urednik
Matko Alaburić

Uredničko vijeće
Kažimir Hraste, Emilio Marin, Ive Šimat Banov i Radoslav Tomić

Izdavački odbor
Božo Biškupić, Karlo Grenc, Marija Jakšić, Jakša Marasović, Zvonimir Mihanović, Zvonimir Radić, Marko Sapunar, Marija Valčić i Matko Alaburić

Stručna korektura (korektura podataka)
**Zorana Jurić Šabić – Muzeji Ivana Meštrovića – Split,
Maja Šeparović Palada – Muzeji Ivana Meštrovića,
Barbara Vujanović – Muzeji Ivana Meštrovića,
Antonia Tomić – Gradski muzej Drniš,
Davor Gaurina – Gradski muzej Drniš,
Tihana Boban – Gliptoteka HAZU – Zagreb,
Suzana Bilić Vardić – Spomen galerija Ivana Meštrovića – Vrpolje,
Vera Grujić – Narodni muzej Beograd,
Sabina Kaštelančić – Zbirka Kaštelančić**

Fotografije
Darko Ino Ćaleta, Gavrilo Došen, Pero Dragićević, Nenad Gattin, Bruce M. Harlan, Sabina Kaštelančić, Robert Matić, Goran Mećava, Zdravko Mihočinec, Matko Mijić, NMMU–Zagreb (Nino Vranić), Lazar Pejović, Petar Strmečki, Muzeji Ivana Meštrovića (49 crteža – Zoran Alajbeg), Foto arhiv Narodnog muzeja – Beograd, Foto arhiv Zaklade „Karlo Grenc“ – Split, Arhiv HDLU – Zagreb, Arhiv Duška Kečkemeta

Koncept izdanja
Pro media group – Zagreb

Oblikovanje i priprema za tisak
Srećko Škrinjarić

ISBN 978-953-7072-72-8

Ivan Meštrović – Catalogue Raisonné je integralni dio projekta „Virtualni muzej Ivana Meštrovića“

Projekt je ostvaren zahvaljujući potporama
Fractal d.o.o. – Split, HEP d.d. – Zagreb,
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske,
Hrvatske pošte – Zagreb, Splitsko-dalmatinske županije
i Grada Zagreba.

Duško Kečkemet

IVAN MEŠTROVIĆ
CATALOGUE RAISONNÉ

KAZALO

KNJIGA 1

7 UVOD

16 KATALOG 1–27

25 KIPARSKI POČECI NA SELU
I BILINIĆEVA KLESARSKA RADIONICA

46 KATALOG 28–166

135 BEČKI RADOVI 1901.–1907.

192 KATALOG 167–330 I 362

293 KOSOVSKI CIKLUS 1908. – 1913.

350 KATALOG 331–421

397 OSTALI RADOVI RAZDOBLJA 1908. – 1913.

414 KATALOG 488–510

431 RELIGIOZNA SKULPTURA 1914. – 1918.

468 KATALOG 422–487 I 511–577

555 PORTRETI I STUDIJE RATNIH GODINA
1914. – 1918.

559 O MEŠTROVIĆEVOJ SKULPTURI
RATNIH GODINA 1914. – 1918.

561 MEŠTROVIĆ I ART DÉCO –
PORTRETI ZNANIH I NEZNANIH

567 MUŠKI I ŽENSKI LIKOVI I AKTOVI

578 KATALOG 578–613

603 MAUZOLEJ OBITELJI RAČIĆ

KNJIGA 2

610 KATALOG 614–1113

947 RELIGIOZNA SKULPTURA 1919. – 1930.

951 SKULPTURE GLAZBENIH MOTIVA

953 SPOMENIČKA SKULPTURA

961 SKULPTURA 1931. – 1941.

965 RELIGIOZNA SKULPTURA 1931. – 1941.

969 JAVNI SPOMENICI

986 KATALOG 1114–1167

1049 1942. – 1946.

1078 KATALOG 1168–1444

1199 SYRACUSE 1947. – 1955.

1224 KATALOG 1445–1602

1307 NOTRE DAME 1955. – 1962.

1315 MEŠTROVIĆ I SUVREMENA UMJETNOST

1317 AMERIČKO RAZDOBLJE DJELOVANJA

1323 SUDOVI O MEŠTROVIĆEVOJ SKULPTURI
NAKON SMRTI AUTORA

KNJIGA 3

1336 KATALOG 1–54

1363 MEŠTROVIĆEVO SLIKARSTVO

1370 KATALOG LITOGRAFIJE 1–22

1383 MAPA LITOGRAFIJA

1398 KATALOG CRTEŽA 1–87

1461 NAJRANIJI CRTEŽI

1480 KATALOG CRTEŽA 88–281

1573 CRTEŽI PREDRATNOG
SECESIJSKOG RAZDOBLJA

1636 KATALOG CRTEŽA 282–1060

1851 CRTEŽI RATNIH GODINA 1914. – 1918.

1853 CRTEŽI PORATNOG RAZDOBLJA 1919. – 1930.

1853 CRTEŽI MEĐURATNOG RAZDOBLJA
1931. – 1941.

1857 CRTEŽI RATNIH GODINA 1941. – 1947.

1880 KATALOG CRTEŽA 1061–1531

1903 CRTEŽI AMERIČKOG RAZDOBLJA DJELOVANJA
1947. – 1962.

1912 KATALOG ARHITEKTURA

1943 ARHITEKTURA

1965 BILJEŠKE KATALOGA RADOVA

1971 BILJEŠKE U TEKSTU

1982 IKONOGRAFIJA

2031 IZLOŽBE

KNJIGA 4

2071 BIBLIOGRAFIJA IVANA MEŠTROVIĆA
1899. – 2024.

2367 INDEKS BIBLIOGRAFIJE

Catalogue Raisonné Ivana Meštrovića je nastajao više od šest desetljeća.

Još pedesetih godina prošloga stoljeća, Duško Kečkemet, autor ovog zamašnog projekta, započeo je svoje sustavno bavljenje opusom i životom Ivana Meštrovića. U toj zahtjevnoj raboti nije posustajao sve do smrti, 2020. godine.

Grupa mlađih suradnika nastavila je njegov rad na ispravkama i dopunama cjelovitog kataloga.

Katalog je rađen prema strogim uzusima struke. Sadrži sve podatke koje treba sadržavati publikacija takve vrste.

Obrađeni su svi autoru znani radovi Ivana Meštrovića. Skulpture, crteži, slike, grafike i arhitektonski nacrti. Također i bogata ikonografija u čast Meštrovićeve osobe, cjeloviti popis izložbi i velika bibliografija od oko 11.500 jedinica te više od 2300 fotografija.

Sva razdoblja Meštrovićevog umjetničkog rada prati opsežna kritička studija opusa i velike većine pojedinačnih radova, iz pera dr. Duška Kečkemeta.

Potpun i točan pregled svih skulptura Ivana Meštrovića, stvaranih tijekom šezdeset godina, a umnažanih i daljnjih šezdeset godina, nemoguć je.

Prvo, jer sam Meštrović nije vodio evidenciju svojih radova (osim donekle u početku u monografiji, s M. Ćurčinom 1919. god.).

Drugo, jer su mnoge skulpture tek malene skice i studije za veće radove, a u postojećim popisima ne razlikuju se jedne od drugih.

Treće, jer se brojne skulpture navode u raznim izvorima pod raznim nazivima, a mnoge različite često pod istim nazivom.

Četvrto, jer su mnoge skulpture i podaci o njima nepristupačni; u mnogim, rjeđe javnim ustanovama, ali često u privatnim vlasništvima diljem Europe i Amerike. (Uz neke skulpture navodimo tek njihove nekadašnje vlasnike, premda su oni danas već pokojnici, ali pružaju barem neki putokaz u njihovu traženju).

Peto, jer su brojni odljevi nekih skulptura rađeni nekontrolirano i protupravno, prije bez znanja autora, obitelji i nadležnih ustanova, a najviše nakon kipareve smrti.

Šesto, jer je Meštrović neke motive izvodio u vrlo velikom broju inačica, naročito Krista na križu, Pietà, Bogorodicu s djetetom, Majku s djetetom, ženski akt, muzicirajuće djevojke, Mojsiju i dr.

Sedmo, jer se različito navode podaci naziva, mjera, tehnika, godina i mjesta nastanka pojedinih skulptura u raznim popisima, katalozima izložaba, monografijama i drugdje.

Osmo, jer autor ove velike monografske i njegovi suradnici nisu mogli vidjeti baš sve Meštrovićeve skulpture, posebno one u inozemstvu, a nije ih se moglo ni nabaviti kao fotografije ili reprodukcije, unatoč dugogodišnjim nastojanjima i uslugama pojedinih domaćih i inozemnih ustanova i pojedinaca.

Poseban je problem datiranje Meštrovićevih skulptura (osim većeg dijela onih do 1918. god.), tim više što su se neki motivi trajno ponavljali u čitavom njegovom stvaralaštvu. Donekle je približno datiranje moguće prema stilovima samih skulptura, posebno onih ranih naturalističkih, zatim secesijskih i art déco, ali ne najbrojnijih realističkih.

Stoga se nije moglo izbjeći da se neka skulptura navede dva puta, bilo pod istim ili različitim nazivom, ili da se dvije ili više skulptura u katalogu navode tek kao jedna.

Mjere nekih skulptura nije bilo moguće dobiti, a mjere nekih su u raznim izvorima različito navođene.

Mnoge su skulpture tijekom vremena mijenjale vlasništva (prodajom, poklonima, nasljeđivanjima, prenošenjem iz jedne galerijske ustanove u drugu i sl.), pa je konačno posjedovanje nekih nepoznato ili nesigurno. To se naročito odnosi na sadrene skice i modele skulptura, od kojih su mnoge uništene.

Poseban problem određivanja posjedovanja predstavljaju pohrane brojnih skulptura u nekim muzejsko-galerijskim ustanovama, pri čemu se katkada navode u inventarima i katalozima dotičnih ustanova kao njihov posjed, a nekada kao pohrana obiteljskog vlasništva. Taj problem je bio težak, naročito u vezi sa skulpturama i crtežima koji su bili vlasništvo autora, odnosno njegovih nasljednika u Americi, posebno vlasništva ili pohrane u Meštrovićevoj galeriji Sveučilišta Notre Dame u Americi, jer su nam podaci današnjih autorovih nasljednika bili nedovoljno pristupačni.

Uz najčešći hrvatski naziv skulptura navedeni su i nazivi drugih jezika u inozemnim katalozima izložaba, popisima i inventarima ustanova.

Djela koja nisu viđena u izvornicima ni u fotografijama ili reprodukcijama nisu opisana.

Ako vlasništvo ili nalazište skulpture nije poznato, nije ni navedeno.

Mjesto i datum nastanka djela odnose se prvenstveno na dovršenje sadrenog modela, a zatim, ako je poznato, i izvedbe u kamenu ili lijevanja u broncu.

Uz djela u muzejsko-galerijskim ustanovama navedeni su i brojevi pod kojima su zavedena u njihovim inventarima (ali i ti su ponegdje naknadno bili mijenjani).

Navedene su izložbe na kojima su djela izlagana, a potanje o tim izložbama donosi se u posebnom Popisu izložaba.

Također su navedena i sva spominjanja pojedinih djela i njihovih reprodukcija u arhivskoj građi (inventara ustanova, popisima, monografijama, katalozima izložaba, novinskom i ostalom tisku), a za pojedina djela navedena je literatura u kojoj su imalo opširnije opisana ili vrednovana. Izvorni podaci o svim navedenim djelima mogu se naći u popisima izložaba, u popisima arhivske građe i u brojnoj navedenoj Bibliografiji o Meštroviću.

Tijekom rada ustanovljeno da su neka različito nazivana djela istovjetna, pa su izlučene iz Kataloga, stoga su njihovi redni brojevi ostali upražnjeni.

*

Pristupajući analizi i vrednovanju djela Ivana Meštrovića potrebno je uočiti i pokušati riješiti nekoliko temeljnih pitanja:

Prvo, ima li njegovo djelo u cjelini umjetničku vrijednost, zacijelo ne bi trebalo biti upitno, iako je bilo tijekom ovih sto-

tinu i dvadeset godina, za njegova stvaralačkog života i nakon toga, potpuno nestručnih tvrdnji da se ne radi o umjetničkom stvaralaštvu, nego o političkoj, crkvenoj, slobodnozidarskoj i drugoj propagandi, o jeftinoj pornografiji, o obmanjivanju javnosti i sl.

Drugo, do kojega je stupnja to umjetničko djelo, je li tek rutinsko ili stvaralačko; je li tek prosječne estetske vrijednosti ili čak djelo genijalnog stvaraoca.

Treće, je li Meštrovićevo djelo izvorno, donekle izvorno ili kompilatorsko i do koje mjere kompilatorsko.

Četvrto, do koje su mjere na to djelo utjecali rodoljublje, vjera, univerzalni humanizam.

Peto, koja je uloga Meštrovićevog djela u užoj hrvatskoj, u široj jugoslavenskoj i u općoj europskoj i svjetskoj povijesti umjetnosti.

Šesto, je li Meštrovićevo stvaralaštvo u suštini bilo suvremeno, koliko u domaćoj, a koliko u svjetskoj likovnoj umjetnosti, ili je bilo eklektično i konzervativno i u kojoj mjeri.

Sedmo, kolika je prisutnost i aktualnost i koliko značenje Meštrovićevog djela danas, u današnjem društvu i suvremenoj likovnoj umjetnosti.

U golemoj količini stručnih i nestručnih prikaza, kritika, pamfleta i panegirika o Ivanu Meštroviću i njegovoj umjetnosti tim su pitanjima najčešće prilazili umjetnici, povjesničari umjetnosti, likovni kritičari, književnici, novinari i laici najčešće s jednoga od tih gledišta, dosljedno općedruštvenoj, političkoj, ideološkoj, duhovnoj, pomodnoj i drugoj sličnoj aktualnoj ili stranačkoj situaciji, uočavajući, odabirući, analizirajući i ocjenjujući tek jedno razdoblje, jednu tematiku ili jedan idejni ili stilski izraz Meštrovićeva stvaralaštva. Rijetki su pokušaji da se u cjelini, kompleksno, uoči, prosudi i vrednuje Meštrovićevo stvaralaštvo.

Razmatranje i vrednovanje njegovog djela raznih razdoblja općenito se dovodilo u vezu s aktualnim društvenim, ideološkim i političkim prilikama raznih razdoblja njegova djelovanja, a rijetko, ili gotovo nikako, s njegovim osobnim životom, osobnim doživljajima, iskustvima i spoznajama, što smatram bitnim za shvaćanje, tumačenje i vrednovanje stvaralaštva u pojedinim razdobljima njegova života.

Iako je o Ivanu Meštroviću napisano i objavljeno više tisuća napisa u domaćem i stranom tisku, od tih mnogi s namjerom da budu stručni i dvadesetak monografskih knjiga, analitička monografija o njemu i njegovom djelu tek je nedavno objavljena, pa bi ona trebala biti temelj svim kasnijim tumačenjima i vrednovanjima njegova stvaralaštva. Čak su i vrlo tražene monografije povjesničara umjetnosti uglavnom fotomonografije, u kojima glavninu tvori slikovna građa, a tekst je tek kraći pregled, uvodna pratnja tim ilustracijama.

Obrada i analiza sveobuhvatnog i svestranog Meštrovićevog života i stvaralaštva uvijek je bila otežana i veoma raznolikim i vrlo bogatim zbivanjima u njegovom životu i djelovanju, osobito najčešće nepoželjnim svestranim nepristranim opisivanjem i vrednovanjem njegovih ideoloških i političkih vjerovanja i djelovanja i velikim mnoštvom njegovih djela, od arhitekture, kiparstva i slikarstva do crteža, razasutih po cijelome svijetu, u koje ne postoji ni približan uvid; također golemom dokumentacijom o njemu, pisanom i tiskanom, koju nitko nije uspio u cjelini pregledati ni njome se koristiti.

Stoga su razmatranja Meštrovićeva života i stvaralaštva nužno morala biti djelomična i jednostrana, a u tome više ili manje stručna i uspjela.

Uvjerenja smo da se ni uvid u Meštrovićevo stvaralaštvo, ni ocjena njegovoga djela, ne mogu pružiti bez cjelovitog uvida u njegov život, njegova gledanja na život i društvo u pojedinim razdobljima i njegovog shvaćanja umjetnosti i umjetničkog stvaralaštva.

Ni ova dokumentirana monografija i sveobuhvatni katalog neće, zacijelo, dati potpuni ni konačni odgovor o ulozi i značenju života i umjetnosti Ivana Meštrovića, ali će, vjerujemo, biti nužna podloga za buduća različita tumačenja i vrednovanja Meštrovića i njegovog umjetničkog djela, dosljedno stavovima pojedinih autora, dosljedno aktualnim pogledima na umjetnost uopće, koji se, nažalost, prebrzo i temeljito mijenjaju, a obično su bitno oprečni jedni drugima.

Kao temelj svakog budućeg pristupa Meštroviću umjetniku ostat će ipak prvenstveno njegova djela, srećom sačuvana, a vjerujemo, i dalje čuvana u našim i svjetskim javnim muzejsko-galerijskim ustanovama.

Stoga smo glavnu pažnju u ovoj radnji o Ivanu Meštroviću posvetili što potpunijem i dokumentiranijem opisu njegova života i privatnog i javnog djelovanja na raznim područjima, a u obradi njegovih umjetničkih ostvarenja također njihovoj dokumentaciji, dok će naše estetske analize i vrednovanja, znamo, biti podložne raznim sadašnjim i budućim sudovima povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara, kao i povjesničara književnosti. Radi toga smo razloga namjerno izbjegavali pretjerana, u tekstovima povjesničara umjetnosti često uobičajena estetiziranja, svjesni da će nas kritizirati zbog tog faktografskog pristupa obradi života i djela Ivana Meštrovića.

Višekratno je istaknuto da je nekada u svijetu poznato Meštrovićevo stvaralaštvo posljednjih pedeset i više godina gotovo odsutno, uz povremene izuzetke i bljeskove, u svjetskim pregledima suvremene likovne umjetnosti. To obrazlažemo činjenicom da većina pregleda umjetnosti glavnu pažnju posvećuje avangardnim usmjerenjima, onim umjetnicima i umjetničkim pravcima koji otvaraju nove stranice umjetničkog razvitka, a manje onim stvaraocima koji se više oslanjaju i nadahnjuju na tradicionalnim vrijednostima, nego što smiono - katkada i problematično i likovno oskudnije - kroče u budućnost i otvaraju nove stranice povijesti umjetnosti.

To je posebno bilo presudno, a za Meštrovićevo stvaralaštvo i tragično, što je on djelovao u tom ozračju vrednovanja umjetničke baštine, baš u razdoblju kada je u suvremenoj europskoj i američkoj likovnoj umjetnosti stilski prevladavalo usmjerenje apstrakciji, čak i omalovažavanje figurativnog stvaralaštva kao staromodnog, akademskog, pa i nekreativnog. Pomodnosti su, osobito u američkoj sredini, pri tome igrale istaknutu ulogu.

Uvjereni smo da ćemo nepristranim pristupom i svestranijim vrednovanjem stvaralaštva naših umjetnika, bez presudnog ključa njihove stilske pripadnosti, dobiti bolji uvid i ispravnije ih vrednovati.

SKULPTURE

1. OPANCI
Otavice, oko 1895.
Drvo.
Navodno prvi rad.
Vlasništvo [Bilj. 1]: (Nekada u fra Luje Maruna).
Podatak: Bibliografija: 6991 [str. 2]

2. ŠTAP SA STOPALOM.
Štap koji je umjesto drške imao bosu nogu.
Otavice, 1895-1898.
Drvo.
Literatura: 1234 [307]
Pod.: 1489 [130]

3. GLAVA KRISTA.
Otavice, 1897.
Drvo.
Pod.: 86 [(11)]; 7393.

4. BOSANAC NA KONJU (Konjanik, Bosniaco a cavallo, Bosnier zu Pferde, Reitender Bosnier).
Muškarac u seoskoj odjeći na konju, s fesom na glavi.
Signatura: BOSANAC
a) Otavice, 1898.
Kamen.
Vel: 21 x 19,5 x 8,5 cm.
Nekada polomljen u tri komada; 1986. sastavljen u Restauratorskoj radionici Galerije Meštrović, Split.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Prvotno vlasništvo Roka Stojanova, Pakoštane, koji ga je dobio na dar od I. Meštrovića. Galerija umjetnina u Splitu dobila ga je u osnutku od Banske uprave Primorske banovine, koja ga je vjerojatno otkupila od navedenog vlasnika. 1990. predan je Galeriji Meštrović u Splitu-inv.684).
b) Sadreni odljev (rekonstruirane skulpture).
Vl.: Nekada u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika.
Izložbe: Zagreb 1978: Beograd 1978; Zagreb 1983 (Vrpolje-Otavice-Drniš); Berlin-Zürich-Beč 1987; Milano 1987; Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989; Zagreb 1991.
Lit.: 45 [28-29, sl.], 5672, 6762 [28-29].
Pod.: XVI, 47 [181 sl.]; 48; 73 [181, sl. XI]; 86 [11 sl.]; 101 [10]; 108 [29 sl.]; 125 [289, 311, sl.]; 546 [sl.]; 622 [25]; 629 [32, sl.]; 641 [15 sl.]; 644 [br. 3, sl.]; 654 [59]; 660 [52, sl.]; 661 [32, br. 1, sl.]; 670 [104]; 692 [46]; 5029 [sl.]; 5672 [sl.]; 7162; 7768; 8621 [21]; 9084 [2, sl. 3]; 9941 – 1 [sl.]; 10679 [sl.]

5. FRANJO RAČKI
Poprsje.
Otavice 1898. ?.
Pod.: 1234 [307].

6. ŠTAP SA CIPELOM (Štaka).
Štap što završava oblikovanom cipelom.
Dužina 93 cm.
Otavice, 1898.
Drvo.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.661. (Ranije u Galeriji umjetnina, Split).
Izl.: Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš), 1983.
Lit.: 45 [29].
Pod.: 86 [11]; 644 [br. 4]; 654 [59]; 1489 [130]; 4590.

7. POSTOLAR (Marko Bitunjac).
Stojeći lik seljaka sa cipelama u rukama.
Otavice, oko 1898.
Kamen.
Vis.: 25 cm.
Vl.: (Ranije u Starohrvatskom muzeju, Knin, zatim u Galeriji umjetnina, Split).
Lit.: 45 [28]; 6674; 8269.
Pod.: VIII. 2 [4-5]; 86 [(11)]; 654 [59, sl.]; 4830; 5029 [sl.]; 6674.

8. NARODNI ČOBAN.
Otavice, 1898-1899.
Kamen.
Pod.: 45 [11]; 654 [59]; 721; 3629; 6991.

9. OPĆINSKI PISAR.
Poprsje muškarca.
Otavice, 1898-1899.
Kamen.
Vl.: Obitelj Alemke Stošić, Šibenik.
Pod.: XVI. 31.

10. PASTIR.
Otavice, 1898-1899.
Pod.: 6991.

11. ŽENA U NARODNOJ NOŠNJI.
Ženski lik s pregačom i rupcem.
Otavice, 1898-1899.
Pod.: 6991.

12. ŠAKA.
Otavice, 1898-1899.
Pod.: 6991.

13. OVCA.
Otavice. 1898-1899.
Pod.: 6991.

14. PORTRET.
Otavice, oko 1898-1899.
Pod.: 2226 [416].

15. KOZA KOJA BRSTI.
Otavice, oko 1898-1899.
Pod.: 2226 [416].

16. SELJAK.
Polulik muškarca u seljačkoj odjeći.
Otavice, 1898-1899.
Sadreni model.
Vel. 21 x 12 x 7,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.662 (Ranije u zbirci dr. I. Tartaglije, Split, zatim u Galeriji umjetnina, Split).
Izl.: Zagreb 1983. (Vrpolje-Otavice-Drniš).
Lit.: 45 [28 sl.]
Pod.: 86 [(11)]; 125 [289, sl.]; 644 [br. 2]; 654 [59]; 692 [46]; 7162; 7768 [363].

17. ANDRIJA KAČIĆ MIOŠIĆ.
Poprsje.
Otavice, 1898-1899.
Pod.: 2226 [416].

18. BAN JOSIP JELAČIĆ.
Otavice, 1898-1899.
Kamen.
Pod.: VIII. 1 [27]; 45 [11]; 654 [59]; 721; 1234 [307]; 9084 [3].

19. MIHO PAVLINOVIĆ.
Poprsje.
Otavice, 1899. ?.
Pod.: VIII. 1 [28]; 9084 [2].

20. ANTE STARČEVIĆ, reljef.
Poprsje muškarca s bradom i brcima u ovalu.
Split, 1900.
Kamen.Klesano u radionici Pavla Bilinića.
Promjer 20 cm.
Vl. Galerija Meštrović, Split,inv.658 (Ranije u Galeriji umjetnina, Split).
Lit.: 45 [30, sl.].
Pod.: VIII. 1 [28]; 86 [(11)]; 654 [59]; 692 [46]; 1234 [307]; 2226 [416]; 7162; 7768 [363]; 9084 [2].

21. JOSIP JURAJ STROSSMAYER.
Poprsje muškarca u svećeničkoj odjeći.
Split, 1900.
Kamen.
Vel. 32 x 22 x 19 cm.
Klesano u radionici Pavla Bilinića u Splitu.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 16). (Dobiveno od Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika 1961.).
Izl.: Zagreb 1983. (Vrpolje-Otavice-Drniš).
Lit.: 45 [31, sl.]
Pod.: I. 3. 1. 16; VIII. 1 [28]; 86 [11]; 125 [289]; 644 [br. 7]; 654 [59]; 712 [9]; 1234 [307]; 2226 [416]; 7162; 7911; 8611; 8614; 8717 [27]; 8852; 9084 [2, sl. 2]; 9128; 9301 [sl.].

22. CAR FRANJO JOSIP I, poprsje.
Carevo poprsje s bradom i brcima u uniformi, s odlikovanjima.
Split, 1900.
a) Sadreni model.
b) Kamen
Sign.: ISKLESAO MEŠTROVIĆ 1900 14 GOD STAR
Vel. 35,5 x 30 cm.
Vl.: Muzej, Laško. (Prvi vlasnik Kamilo Hofmann; zatim Albertina Hofmann rođ. Widra, Zagreb; zatim Celjski muzej i Muzej Laško).
Lit.: VIII. 2 [1, 2, 10, 14]; 45 [14]; 654 [59]; 6659 [sl.]; 6947 [sl.].
Pod.: 9084 [5, sl.].

23. GLAVA BOGORODICE, reljef.
Ženska glava pod rupcem.
Split, 1900.
Kamen.Klesano u radionici Pavla Bilinića u Splitu.
Vel. 20 x 16 x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.659. (Ranije u Galeriji umjetnina, Split).
Lit.: 45 [30, sl.].
Pod.: 654 [59]; 692 [46]; 2226 [416].

24. ANĐEO I JANJE (Mali pastir).
Anđelčić polegao na janje.
Split, 1900. ?.
Kamen.Klesano u radionici Pavla Bilinića u Splitu.
Vel. 18 x 30,5 x 24 cm.
Signatura: IVAN MEŠTROVIĆ
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.660 (Prvotno Meštrovićev dar Roku Stojanovu, Pakoštane; zatim u Galeriji umjetnina, Split).
Izl.: Beograd 1978; Beograd 1984.
Lit.: 45 [30-31, sl.]
Pod.: 622 [25]; 654 [59]; 692 [46]; 5672 [sl. 88]; 7768 [363].

25. ANĐEO (za jedan oltar).
Split, 1900.
Kamen.
Pod.: VIII. 1 [40]; 6991.

26. JADNIK.
Split, 1900. ?.
Vidi: NEVOLJNIK, 1903.

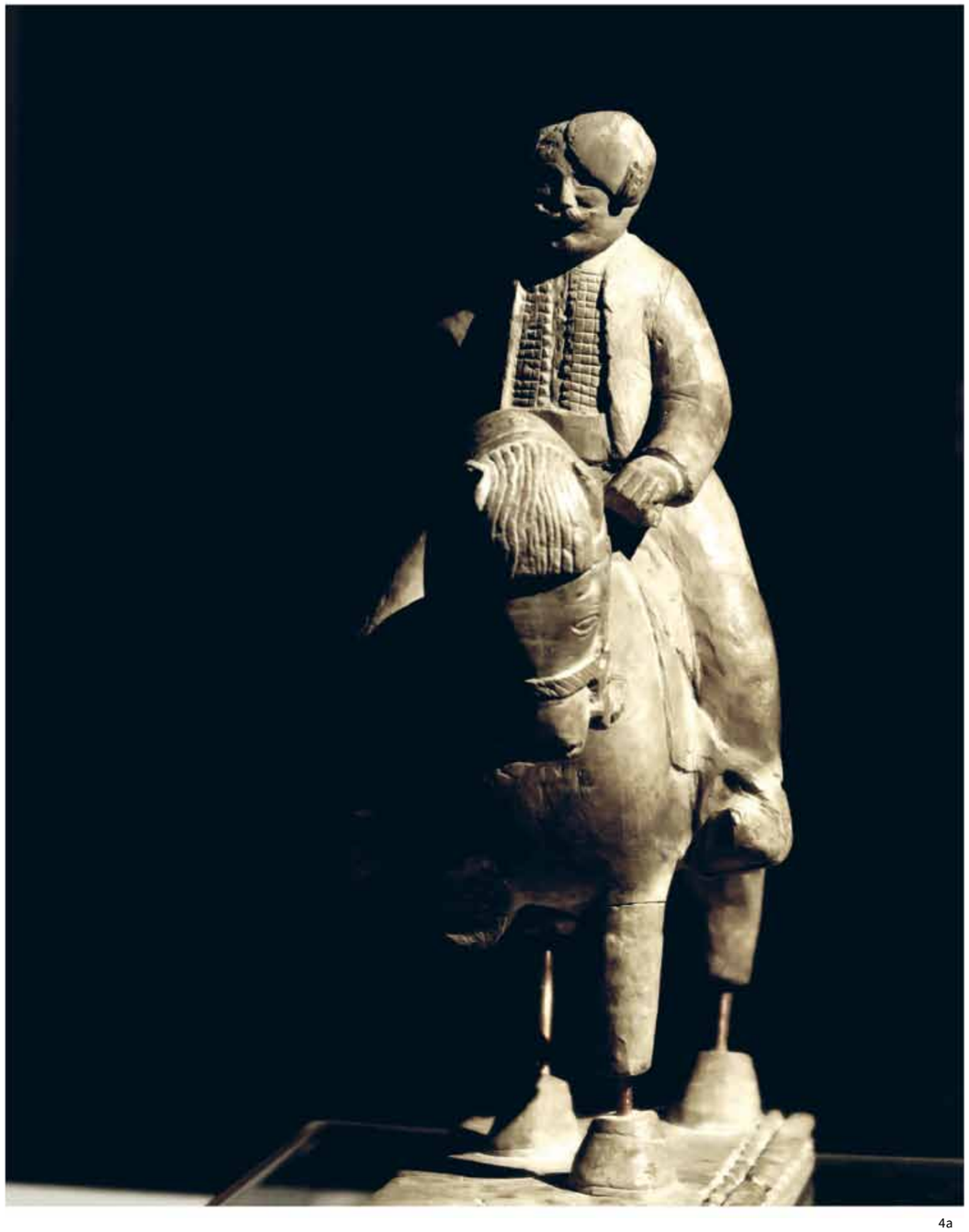
27. KRIST (Raspelo).
Split, 1900.
Mramor.
U Bilinićevoj radionici za neki oltar.
Lit.: VIII. 1 [41].
Pod.: 721; 1234 [307-308]; 1489 [130]; 6991.

2

2 detalj

4a

4a

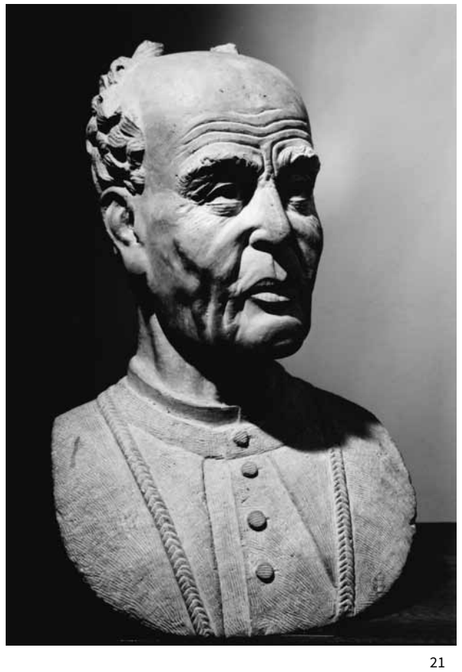
16

7

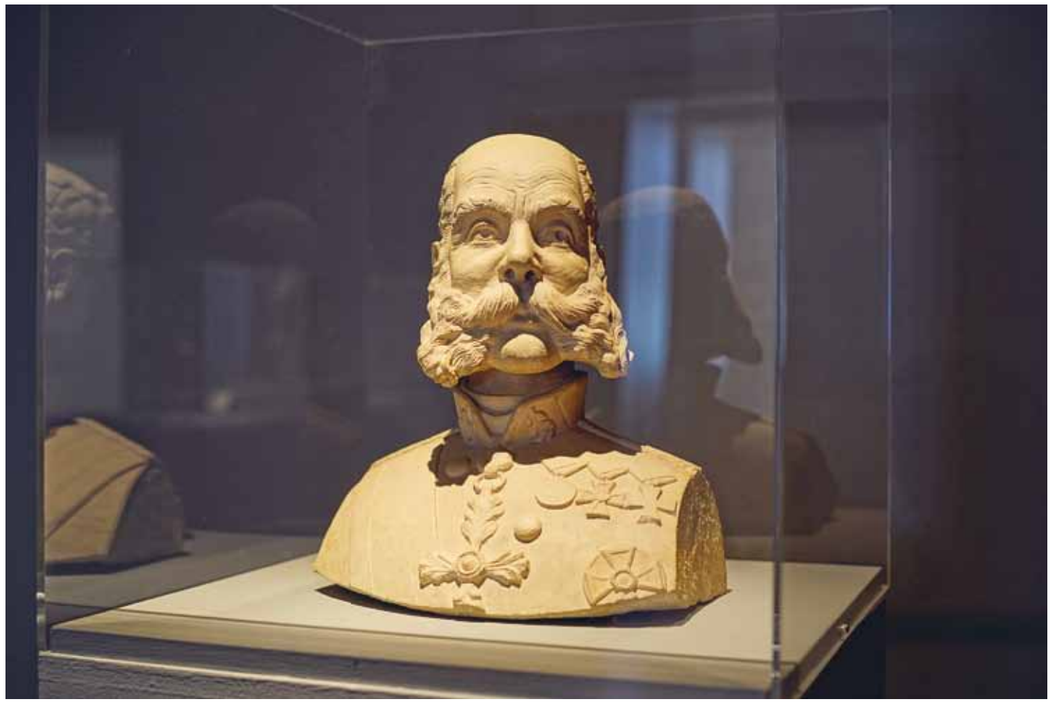
20

21

21

22

23

24

24

24

Pristupajući analizi i vrednovanju djela Ivana Meštrovića potrebno je uočiti i pokušati riješiti nekoliko temeljnih pitanja:

Prvo, ima li njegovo djelo u cjelini umjetničku vrijednost, zacijelo ne bi trebalo biti upitno, iako je bilo tijekom ovih stotinu i dvadeset godina, za njegova stvaralačkog života i nakon toga, potpuno nestručnih tvrdnji da se ne radi o umjetničkom stvaralaštvu, nego o političkoj, crkvenoj, slobodnozidarskoj i drugoj propagandi, o jeftinoj pornografiji, o obmanjivanju javnosti i sl.

Drugo, do kojega je stupnja to umjetničko djelo, je li tek rutinsko ili stvaralačko; je li tek prosječne estetske vrijednosti ili čak djelo genijalnog stvaraoca.

Treće, je li Meštrovićevo djelo izvorno, donekle izvorno ili kompilatorsko i do koje mjere kompilatorsko.

Četvrto, do koje su mjere na to djelo utjecali rodoljublje, vjera, univerzalni humanizam.

Peto, koja je uloga Meštrovićevog djela u užoj hrvatskoj, u široj jugoslavenskoj i u općoj europskoj i svjetskoj povijesti umjetnosti.

Šesto, je li Meštrovićevo stvaralaštvo u suštini bilo suvremeno, koliko u domaćoj, a koliko u svjetskoj likovnoj umjetnosti, ili je bilo eklektično i konzervativno i u kojoj mjeri.

Sedmo, kolika je prisutnost i aktualnost i koliko značenje Meštrovićevog djela danas, u današnjem društvu i suvremenoj likovnoj umjetnosti.

U golemoj količini stručnih i nestručnih prikaza, kritika, pamfleta i panegirika o Ivanu Meštroviću i njegovoj umjetnosti tim su pitanjima najčešće prilazili umjetnici, povjesničari umjetnosti, likovni kritičari, književnici, novinari i laici najčešće s jednoga od tih gledišta, dosljedno općedruštvenoj, političkoj, ideološkoj, duhovnoj, pomodnoj i drugoj sličnoj aktualnoj ili stranačkoj situaciji, uočavajući, odabirući, analizirajući i ocjenjujući tek jedno razdoblje, jednu tematiku ili jedan idejni ili stilski izraz Meštrovićeva stvaralaštva. Rijetki su pokušaji da se u cjelini, kompleksno, uoči, prosudi i vrednuje Meštrovićevo stvaralaštvo.

Razmatranje i vrednovanje njegovog djela raznih razdoblja općenito se dovodilo u vezu s aktualnim društvenim, ideološkim i političkim prilikama raznih razdoblja njegova djelovanja, a rijetko, ili gotovo nikako, s njegovim osobnim životom, osobnim doživljajima, iskustvima i spoznajama, što smatram bitnim za shvaćanje, tumačenje i vrednovanje stvaralaštva u pojedinim razdobljima njegova života.

Iako je o Ivanu Meštroviću napisano i objavljeno više tisuća napisa u domaćem i stranom tisku, od tih mnogi s namjerom da budu stručni i dvadesetak monografskih knjiga, analitička monografija o njemu i njegovom djelu tek je nedavno objavljena, pa bi ona trebala biti temelj svim kasnijim tumačenjima i vrednovanjima njegova stvaralaštva. Čak su i vrlo tražene monografije povjesničara umjetnosti uglavnom fotomonografije, u kojima glavninu tvori slikovna građa, a tekst je tek kraći pregled, uvodna pratnja tim ilustracijama.

Obrada i analiza sveobuhvatnog i svestranog Meštrovićevog života i stvaralaštva uvijek je bila otežana i veoma raznolikim i vrlo bogatim zbivanjima u njegovom životu i djelovanju, osobito najčešće nepoželjnim svestranim nepristranim opisivanjem i vrednovanjem njegovih ideoloških i političkih vjerovanja i djelovanja i velikim mnoštvom njegovih djela, od arhitekture, kiparstva i slikarstva do crteža, razasutih po cijelome svijetu, u koje ne postoji ni približan uvid; također golemom dokumentacijom o njemu, pisanom i tiskanom, koju nitko nije uspio u cjelini pregledati ni njome se koristiti.

Stoga su razmatranja Meštrovićeva života i stvaralaštva nužno morala biti djelomična i jednostrana, a u tome više ili manje stručna i uspjela.

Uvjerenja sam da se ni uvid u Meštrovićevo stvaralaštvo, ni ocjena njegovoga djela, ne mogu pružiti bez cjelovitog uvida u njegov život, njegova gledanja na život i društvo u pojedinim razdobljima i njegovog shvaćanja umjetnosti i umjetničkog stvaralaštva.

Ni ova dokumentirana monografija i sveobuhvatni katalog neće, zacijelo, dati potpuni ni konačni odgovor o ulozi i značenju života i umjetnosti Ivana Meštrovića, ali će, vjerujem, biti nužna podloga za buduća različita tumačenja i vrednovanja Meštrovića i njegovog umjetničkog djela, dosljedno stavovima pojedinih autora, dosljedno aktualnim pogledima na umjetnost uopće, koji se, nažalost, prebrzo i temeljito mijenjaju, a obično su bitno oprečni jedni drugima.

Kao temelj svakog budućeg pristupa Meštroviću umjetniku ostat će ipak prvenstveno njegova djela, srećom sačuvana, a vjerujem, i dalje čuvana u našim i svjetskim javnim muzejsko-galerijskim ustanovama.

Stoga sam glavnu pažnju u ovoj radnji o Ivanu Meštroviću posvetio što potpunijem i dokumentiranijem opisu njegova života i privatnog i javnog djelovanja na raznim područjima, a u obradi njegovih umjetničkih ostvarenja također njihovoj dokumentaciji, dok će moje estetske analize i vrednovanja, znam, biti podložne raznim sadašnjim i budućim sudovima povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara, kao i povjesničara književnosti. Radi toga sam razloga namjerno izbjegavao pretjerana, u tekstovima povjesničara umjetnosti često uobičajena estetiziranja, svjestan da će me kritizirati zbog tog mog faktografskog pristupa obradi života i djela Ivana Meštrovića.

Višekrat je istaknuto da je nekada u svijetu poznato Meštrovićevo stvaralaštvo posljednjih pedeset i više godina gotovo odsutno,uz povremene izuzetke i bljeskove, u svjetskim pregledima suvremene likovne umjetnosti. To obrazlažem činjenicom da većina pregleda umjetnosti glavnu pažnju posvećuje avangardnim usmjerenjima, onim umjetnicima i umjetničkim pravcima koji otvaraju nove stranice umjetničkog razvitka, a manje onim stvaraocima koji se više oslanjaju i nadahnjuju na tradicionalnim vrijednostima, nego što smiono - katkada i problematično i likovno oskudnije - kroče u budućnost i otvaraju nove stranice povijesti umjetnosti.

To je posebno bilo presudno, a za Meštrovićevo stvaralaštvo i tragično, što je on djelovao u tom ozračju vrednovanja umjetničke baštine, baš u razdoblju kada je u suvremenoj europskoj i američkoj likovnoj umjetnosti stilski prevladavalo usmjerenje apstrakciji, čak i omalovažavanje figurativnog stvaralaštva kao staromodnog, akademskog, pa i nekreativnog. Pomodnosti su, osobito u američkoj sredini, pri tome igrale istaknutu ulogu.

Uvjeren sam da ćemo nepristranim pristupom i svestranijim vrednovanjem stvaralaštva naših umjetnika, bez presudnog ključa njihove stilske pripadnosti, dobiti bolji uvid i ispravnije ih vrednovati .

1894. – 1900.

Sve biografije Ivana Meštrovića počinju njegovim rezbarenjem svirala i ljudskih i životinjskih likova na selu, dok je u planini čuvao ovce. [1] Čak je i na velikim reprezentativnim izložbama, poput onih 1987. u Berlinu, Zürichu, Beču i Milanu, kao prva skulptura izlagan njegov dječački *Bosanac na konju* iz 1898. godine. Da se Meštrović nije kasnije proslavio kao veliki umjetnik, nikada ne bi tim njegovim početnim radovima bila posvećena pozornost, ili bi oni možda našli tek skromno mjesto među drugim naivcima u nekom muzeju naive ili folklora. Ti su dječački radovi kasnije i precijenjeni, iako su oni stopostotnog seljaka-naivca Petra Smajića, npr., likovno bolji od Meštrovićevih. Da se i njegovog prethodnika Ivana Rendića ocjenjivalo na temelju njegovog dječačkog reljefa na očinskoj kući u Supetru, teško da bi ga se moglo nazvati umjetnikom. Međutim, i sama sklonost nekog dječaka - pogotovo onoga iz priproste seoske sredine - crtanju ili modeliranju pobuđuje pozornost okoline. Ukoliko mu okolina omogući školovanje i stručno usavršavanje, može se on razviti u umjetnika stvaraoca, inače će i dalje rezbariti svirale ili u boljem slučaju gusle s primitivnim konjaničkim likom Kraljevića Marka na njima.

Alberto Fortis je u putopisu „Viaggio in Dalmazia" još 1774. pisao:

„Morlački dječaci provode djetinjstvo u šumama čuvajući krda ili stada. Iz njihovih ruku izlaze svakovrsne tvorevine, a u toj dokolici nauče se da ih prave nožem. Tu ima drvenih čaša i svirala urešenih čudnim bareljefima kojima ne manjka vrijednost i koji dovoljno dokazuju nadarenost tih ljudi za savršenija djela." [2]

Svrstao bih stoga rane dječačke radove Ivana Meštrovića Gabrilovića, rađene u Otavicama ili u planini uz ovce, u izvornu, naivnu ili primitivnu skulpturu, onu koja nastaje bez škole i likovnog iskustva. Ona je, dapače, mnogo izvornija od radova gradskih diletanata i amatera, koji su ipak sticali neka prethodna iskustva ili barem poznavanja umjetničkih djela. Ono što je mogao naučiti od oca, priučenoga zidara, nije imalo mnogo veze s kiparstvom: zidanje i klesanje kamena, iako je on svoje prve skulpturice ne samo rezao u drvu seoskom britvicom (i sada sačuvanom u Galeriji umjetnina u Splitu), nego i one u mekom kamenu, muljici.

Zvuči dojmljivo kada se veli da se u Meštrovićevom dječačkom *Bosancu na konju* mogu naslutiti oblici budućeg njegovog konjaničkog kolosa *Marka Kraljevića* i u valovitoj njegovoj grivi dekorativnost njegovog kasnijeg secesijskog stila. Ipak se ta skulptura, i u okviru i prosudbi izvornog stvaralaštva, odlikuje za jednoga pastira smionom zamisli i likovnom plastičnošću. Ostali njegovi najraniji seoski radovi ne odaju mnogo veću talentiranost od onih što se mogu vidjeti u drvu i kamenu u zagorskom i otočkom dijelu Dalmacije. Zadivljujuće je, međutim, neobično veliko dječakovo zanimanje za takav rad (ali jednako tako i za pisanje deseteračkih pjesama, pa je, da ga se školovalo u tom pravcu, zacijelo mogao postati vrlo dobar književnik), zatim neumorna obilna proizvodnja tih radova i vruća želja da se tim poslom bavi i dalje školuje u tom pravcu.

Talenat mladog Meštrovića se začuđujuće brzo ispoljavao već u prvim skromnim podukama u Splitu, kako crtanju u Gine Bilinić, tako klesanju i modeliranju u klesarskoj radionici Pavla Bilinića. U manje od godine dana došao je njegov prirođeni talenat, uz čvrstu volju i neumoran rad, do punog izraza i iznimnog rezultata. Stoga je svaki podatak o Meštrovićevim „umjetničkim" početcima važan - kao i onaj sličan davnoga Giotta, također na paši - jer se radi o budućim velikim umjetnicima.

Njegov drniški prijatelj dr. Filip Marušić spominje, u jednom Meštrovićevom kratkom životopisu 1918. u *Književnom jugu*, da je gledajući očevo zidanje „počeo da kreska kad mu nije bilo ni punih šest godina" (2226 [416]). Po drugome podatku prvi je rad izveo u devetoj godini, drveni dio za jednu pušku (VIII. 1 [23-24]), a po trećemu, vlastitom, ljudski je lik izradio prvi put u svojoj jedanaestoj godini, koju dakle 1894. godinu možemo najvjerojatnije smatrati početkom u njegovom bavljenju „kiparstvom" (4983).

Pričalo se na selu i u Drnišu kako je jednom invalidu izradio štaku s oblikovanom bosom nogom, a zatim drugu s cipelom (danas u splitskoj Galeriji Meštrović).

Po pisanim sam podacima mogao utvrditi 28 skulptura mladog Meštrovića prije odlaska u Beč, od oko 1895. do 1900. god. Od njih nam je poznato tek 9 skulptura, a od tih je 8 donedavno bilo u Galeriji Umjetnina u Splitu, a danas su u Galeriji Meštrović. Samo tih desetak skulptura možemo opisati i vrednovati.

Prva dječakova skulptura koju su susjedi zapazili i koja je pronijela glas o njegovoj vještini, bila je ona drniškog *Postolara*, Marka Bitunjca. Ona i polulik *Seljaka* najranije su poznate nam Meštrovićeve skulpture. Dok je *Seljak* još potpuno primitivno i nevješto rezan u gipsu, ili modeliran u glini pa zatim lijevan u gipsu (ili je bio izveden u pečenoj zemlji, pa je netko drugi to kasnije odlio u gipsu), *Postolar* ima već određenu čvrstoću volumena, izbjegavajući nevažne pojedinosti, a ima i određenu statičnost. Iako još primitivan rad, on je sa skulptorskog gledišta bolji od nekih malo kasnijih koje je dječak pokušavao kiparski razrađivati.

Pozornost je oduvijek privlačila skulptura *Bosanac na konju*. Prema jednoj cjelovitoj i drugoj bez konjskih nogu, smatralo se da se radi o dvjema skulpturama. Međutim, to je istovjetni rad koji se vremenom polomio u tri komada, pa je konj ostao bez nogu i podnožja. Gipsani odljev čitave skulpture, međutim, zacijelo iz ostavštine fra Luje Maruna, nalazio se u Starohrvatskom muzeju, odakle je nestao. Otada je *Bosanac na konju* sniman, reproduciran i opisivan bez konjskih nogu i postolja. Na podstrek ravnatelja Galerije umjetnina u Splitu, gdje se čuvao, ponovno ga je 1985. sastavio restaurator Slavko Alač.

Nakon što je Galerija umjetnina u Splitu proširila svoje izložbene dvorane i eliminirala sobicu u kojoj su bili čuvani i izlagani rani Meštrovićevi radovi, skulpture, crteži, rukopisi pjesama, predala je sve to Galeriji Meštrović.

Moram reći da je skulpturica *Bosanca na konju* bez nogu i podnožja, kao torzo, ostavljala bolji i plastičniji dojam, s naglašenijim volumenom, pogotovo s one strane na koju je prebačena griva konja, u usporednim, gotovo secesijski dekorativnim linijama. Na čitavoj pak skulpturi, gledanoj s druge strane, previše detalja štete čistom volumenu djela.

Iz Galerije umjetnina je u Galeriju Meštrović dospio još jedan Meštrovićev rad, izveden oko 1899. uoči odlaska u Split: ovalni reljef *Portret Ante Starčevića*. Radio ga je po nekoj reprodukciji nastojeći pogoditi crte lica, pri čemu se izgubio u pojedinostima.

Od ostalih skulptura što ih je pred dolazak u Split izradio na selu poznajemo samo naslove: *Andrija Kačić Miošić*, *Franjo Rački*, *Miho Pavlinović*, *Ban Josip Jelačić*. Sve su rađene prema reprodukcijama, zacijelo ne najboljima, pa možemo pretpostaviti da su načinom izvedbe i likovnom kvalitetom bile srodne *Portretu Ante Starčevića*.

*

Mladi je Meštrović vrlo kratko boravio u Splitu i šegrtovao u Bilinićevoj klesarskoj radionici, ali se, slijedeći upute Gine Bilinić i Artura Ferraronija, naglo razvio od kipara naivca u pravoga kipara, iako još uvijek bez duže i sustavne škole. Tu je crtajući svladao kompoziciju, a modelirajući i klešući u kamenu oblikovanje skulpture.

Portret jednog u nizu istaknutih Hrvata, rađenih po reprodukcijama, *Josipa Jurja Strossmayera*, odvaja se plastičnim osjećajem i tehnikom izvedbe u kamenu od ranijega *Starčevića* i ostalih spomenutih, iako i on još odaje sve značajke kipara početnika, bez osnovne akademske izobrazbe. Uočljiva je razlika obrade inkarnata lica i materijala odjeće, također uspjela težnja da se tom liku dade istaknuta dostojanstvenost. S tom je skulpturom dosadašnji postav Galerije Meštrović započimao predstavljanje Meštrovićevog stvaralaštva.

Reljef u kamenu *Glava Bogorodice* također je mladić izradio u Splitu, u Bilinićevoj radionici, a prethodio mu je crtež istoga motiva što ga je načinio pod nadzorom Gine Bilinić. Kako se nije radilo o stvarnom liku, autor je idealizirao lice Bogorodice, koje ostavlja sladunjav dojam, poput porculanskog reljefa.

Zacijelo je u istoj radionici na Lučcu mladi šegrt isklesao i zanimljivu skulpturu, *Anđeo i janje* (ili *Mladi pastir*), kiparski već složenu skupinu koja je zahtijevala bolje poznavanje zanata, ali i razvijeni kiparski talent. Mladi se kipar tu udaljio od stereotipnog prikaza anđela koji su se u toj klesariji izrađivali za crkve i za groblja.

Prema podacima suvremenika mladi je Meštrović, kao Bilinićev šegrt te 1900. godine, izradio jednoga *Anđela* za neki od oltara što su se izvodili u toj radionici. Prema nekim podacima radio je sjedećeg anđela za oltar crkve u Imotskome; po drugima onoga s janjetom, ali to nisam uspio potvrditi; također jednoga *Krista* u kamenu, prema vlastitom glinenom modelu (VIII. 1. [40]; 654 [7]; 1234 [307-308]; 1489 [130]; 6991). Tada je, također 1900. ili godinu kasnije, izradio i poprsje kapetana *Šimuna Grubišića*, koji će ga povesti u Beč, nazvano *Jadnik*, jer je bio nepravedno izbačen iz službe (6991 [2]).

U listopadu 1900. izradio je, vjerojatno po uputi drniškog odbora za njegovo školovanje, poprsje cara *Franje Josipa I*, prema liku na austrijskom novcu, kruni. Portret je bio namijenjen njegovom bečkom meceni Aleksandru Königu, da ga preporuči za nauke na Umjetničkoj akademiji, ali je ostao u njegovog činovnika Kamila Hofmanna, u Sloveniji. Njegova udovica Albertina odlučila je darovati carevo poprsje 1928. fra Luji Marunu za Prvi muzej hrvatskih spomenika u Kninu, koji je tada imao i zbirku *Početni radovi Ivana Meštrovića*, ali to nije provedeno, valjda zbog smrti udovice, pa je skulptura dospjela u Celjski muzej, a zatim u Muzej Laško u Sloveniji (IV. 1; VIII. 2 [1, 2, 10, 14]; 45 [14]; 6659; 6839; 6947).

U usporedbi s tek godinu dana ranijim portretima istaknutih velikana Ivana Meštrovića portet cara *Franje Josipa*, izrađen u kamenu, već pokazuje neobično veliki napredak. Odlikuje se ne samo odlično pogođenom fizionomijom, nego i kiparskim osjećajem za volumen skulpture, kako u cjelini, tako u pojedinostima. To djelo nema više ništa zajedničkoga s ranijom Meštrovićevom ruralnom naivom.

28. AUTOPORTRET (Autoportrait).
Glava i dio ramena mladića kraće kose, pogleda uprta uvis, na profiliranom postolju.

a) Beč, 1901.
Sadreni model.
Sign.: I. Meštrović
Vel. 51 x 20,5 x 20,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 281). (Kupljen od Zlate Lukić u Zagrebu 1962).

b) Bronca.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 297). (Ljevaonica Vladimir Šeb, Zagreb, 1987).
Izl.: Beograd 1984.
Lit.: 8337; 8532 [sl.]
Pod.: II. 1. 281, 297; 10 [60]; 125 [290, 311, sl.]; 139 [sl.]; 629 [14, sl.]; 654 [59]; 9030; 9084 [sl. 16]; 10289 [sl.]; 10739 [sl.]

29. KIPAR OTTO KÖNIG, poprsje (Portret moga profesora, Portrait of my Professor).
Poprsje starijeg čovjeka.
Beč, 1901.
Sadreni model (patiniran).
Sign: I. Meštrović 1902
Vis. 60 cm.
Vl.: Wolfgang Velter, Wien (naslijedio od Königove žene Wilhelmine).
Izl.: Beč (Meštrović-Krizman) 1904; Beograd 1904; Beč 1935.
Lit.: 45 [14-15]
Pod.: VIII. 1 [56]; 10 [60, 83]; 46 [8]; 86 [(12)]; 477; 548 [br. 42]; 654 [59, 91]; 765; 768; 780; 6355; 6467 [174]; 9084 [10].

30. PRVA LJUBAV, reljef (Erste Liebe).
Dječak i djevojčica u profilima, gledaju jedno drugoga; u modeliranom okviru.
Beč, 1901.
Sadreni model.
Vel. 7,2 x 12 cm.
Djelo nastalo u atelijeru Otta Königa.
Vl.: Gemäldegalerie der Akademie der Bildenden Künste (inv. 1433). Od Otta Königa naslijedio Wolfgang Velter, Beč, i darovao Akademiji 1968.
Izl.: Beč 1974.
Pod.: 604 [16, sl.]

31. PIETÀ.
Po reprodukciji Michelangelove *Pietà*. Rad za prijem na Umjetničku akademiju.
Beč, 1901.
Sadreni model (po drugim podacima samo glina).
Vl.: Wolfgang Velter, Beč. (Ranije u Otta Königa i njegove udovice).
Pod.: 46 [8]; 86 [(12)]; 1077; 9084 [6].

32. PORTRET DJEVOJČICE (Portrait of a Girl).
Beč, 1901.
Sadreni model.
Vl.: (1919. god. u Beču).
Izl.: Beč 1906.
Pod.: 10 [60]; 654 [59, 91].

33. POPRSJE DJEVOJKE
Glava i ramena mlade žene s pletenicom na kosi.
Beč, 1901.
Sadreni model.
Vel. 52 x 21,5 x 24 cm.
Privatno vlasništvo, Zagreb.
Izl.: Zagreb 1983. (I. M. uprivatnim zbirkama).
Pod.: 10 [60]; 643 [br. 1, sl.].

34. RASPELO (Krist).
Beč, 1901-1902. ?
Kamen.
Meštrović darovao Andriji Labošu u znak zahvalnosti za pomoć pri odlasku na školovanje).
Lit.: VIII. 1. [24, 36]; 1234 [307]; 9461.
Pod.: XVI. 4; 7 [21]; 45 [11]; 654 [59]; 7634; 9084 [3].

35. AUTOPORTRET (Glava s rukom, Glava z roko).
Portret mladića duge kose, lica oslonjena na lijevu šaku.
Sign.: I MEŠTROVIĆ MCMII
Vel. 43 x 27 x 32 cm.

a) Beč, 1902.
Sadreni model.
Vl.: Dr. Niko Sadnikar, Kamnik. (Sadnikar kupio 1903. posredstvom slikara Maksima Gasparija od Meštrovića u Beču. Skulptura je do 1984. bila u Atelijeru Meštrović, a tada je vraćena vlasniku).[2]

b) Bronca.
Vl.: Dr. Niko Sadnikar, Kamnik.
Izl.: Beč 1902.
Lit.: XVI. 1; 8337; 8532 [sl.]
Pod.: II. 2 [br. 1574]; 125 [290, sl.]; 139 [sl.]; 629 [14, sl.]; 2658; 9030; 9166 [sl.].

36. BOGORODICA S DJETETOM (Majka Božja, Madona s djetetom, Madonna and Child).
Ženski akt s djetetom.

a) Beč, 1902.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Beču).
Izl.: Beč (studentska izložba) 1902; Prag 1903; Beč (Meštrović-Krizman) 1904.
Lit.: 46 [14]; 768; 9169 [43].
Pod.: 10 [60]; 86 [(15)]; 477; 654 [59]; 746; 768.

37. BOLESNICA (Bolesna djevojka, Die Kranke, The Sick Girl, Un ammalata, Madonna).
Beč, 1903.
Sadreni model.
Vl. (1919. u Budimpešti).
Izl.: Prag 1903, Beč 1903, Beč (Meštrović-Krizman) 1904.
Pod.: X. 3. 9; 10 [60]; 444; 474 [51]; 654 [60, 91]; 764; 768; 819; 924; 1053; 1234 [310]; 1489 [130]; 3120; 11143a 168-169.

38. MLADIĆ
Lik mladića bez nogu, pognuta pogleda.
Beč, 1902. ?
Sadreni model.
Pod.: 9 [11, sl.]; 139 [sl.]; 654 [60].

39. ZVONIMIR BEZIĆ, poprsje (Portret Zvone ing. Bezića).
Poprsje mladog muškarca.
Sign.: I. Meštrović 1902

a) Sadreni model
Split, 1902.
Vis. 55 cm.
Vl. Galerija Meštrović, Split (inv. 104). (Kupljeno od Vjekoslava Ivaniševića, Split, 1953).
Izl.: Beč 1903.
b) Bronca.
Vis. 51 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 22. Ljevaonica umjetnina, Zagreb 1957).
Lit.: 45 [16, sl.]; 8955 [933-936, sl.]; 8957 [63-65].
Pod.: I. 3. 1. 22, 104; I. 3. 3. 22, 104; 654 [60]; 712 [9].

40. LJUBAVNICI (The Lovers).
Beč, 1902. (ili Zagreb 1904).
Sadreni model.
Vl: (1919. u Zagrebu).
Pod.: 10 [60, br. 7]; 654 [59-60, 91]; 3120.

41. ROB (Slave, Schiavo).
Beč, 1903.
a) Sadreni model.
Vl.: (Dubrovnik ?).
Pod.: 10 [60]; 654 [69, 91].

42. BOLESNI STARAC (Tuberkulozni starac, Sušićavi starac, Sipljivi starac, Jektičav starac, Consumptive Old Man).
Akt starca koji sjedi na povišenom položaju, glave naslonjene na desnu ruku, lijevom rukom za leđima.
Sign.: Meštrović 1903.
Beč, 1903.
Sadreni model.
Vis. 59 cm.
Vl.: (1981. u privatnom vlasništvu).
Pod.: 10 [60]; 654 [60, 91]; 8820; 8828.

43. NEVOLJNIK (Jadnik, Sušičavi starac).
Poprsje muškarca.
Sign.: Meštrović 1903
Beč (?), 1903.
Sadreni model, patiniran zeleno.
Vel. 59 x 29 x 29 cm.
Izl: Zadar 1976.
Vl.:Gradski muzej Drniš-Drniš.GMD-0051.
Bronca.
Vl. Gradski muzej Drniš-Drniš.GMD-0052.
Lit.: 615 [br. 2]; 6991; 7292 [sl.]
Pod.: 116; 654 [60, 91].

44. PJESNIK (Pjesnik s Pegazom, The Poet, Poeta).
Mladić naslonjen na Pegaza, u pozadini mladić i djevojka.
a) Beč, 1903.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Zagrebu).
b) Bronca.
Vl.: Ornsten Spitzer, Beč (?).
Izl: Beč (Meštrović-Krizman) 1904; Beč (Hagebund) 1904, Sofija 1906; Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Lit.: 768; 769; 819; 924.
Pod.: 10 [60]; 487; 496 [12]; 654 [60, 91]; 827; 833; 1053 [314]; 1278; 5868 [24].

45. NA GROBU MRTVIH IDEALA (Na grobu palih ideala, Filozofija na grobu svojih ideala, Am Grabe der Hoffnungen, At the Tomb of Dead Ideals, Sulla tomba degli ideali spenti).
Sjedeći bradati mladi lik, glave podbočene na jednu ruku, drugom rukom pod koljenom.
Beč, 1903.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Beogradu).
Izl.: Beč (Meštrović-Krizman) 1904, Beograd 1904, Sofija 1905.
Lit.: 768.
Pod.: 10 [60]; 475, 654 [60, 91]; 780; 781; 833; 836; 853; 1732; 9084 [10]; 8542 [175]. Fotografije: I. 3. 1. XXII; I. 3. I. II/5;

46. DR. I. NIKO SADNIKAR, poprsje (Portrait of Dr. Zadnikar).
Beč, 1903.
Sadreni model.
Vl.: Nasljednici dr. Nika Sadnikara, Kamnik.
Pod.: 10 [60]; 654 [60].

47. LAV NIKOLAJEVIĆ TOLSTOJ I. (Statuette of Tolstoi, Lev Tolstoy, Leone Tolstoi).
Lik starca s bradom do ispod pasa, ruku sklopljenih u krilu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1903.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 50,5 x 23 x 25 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv. 520: SLT; 611). (Iz konfiscirane zbirke I. Tartaglije 1948).
b) Beč, 1903.
Bronca.
Vl.: nepoznato. (Rađen za nekog nepoznatog profesora u Beču 1903).
c) Zagreb (Ljevaonica umjetnina), 1986.
Bronca.
d) Zagreb, 1987.
Bronca.
(Odliveno za izložbe u Berlinu, Zürichu i Beču 1987. god.).[3]
Izl.: Zagreb 1978; Beograd 1978; Zagreb 1983; Berlin-Zürich-Beč 1987; Milano 1987; Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 46 [14-15, 53, sl. br. 4]; 69 [47, sl.]; 9451 [241-251].
Pod.: XIII. 1; 10 [60]; 46 [53]; 47, 73 [181, sl. 3]; 69 [13-14, sl.]; 116 [14]; 125 [290, 311]; 622 [25]; 629 [32]; 641 [15, 131]; 654 [61, 92]; 660 [56]; 661 [32, br. 3, sl.]; 692 [47]; 5578 [sl.]; 9733; 9734 – 1 [sl.]; 9743; 9933a; 10600; 10679 [148].

47a LAV NIKOLAJEVIĆ TOLSTOJ II, studija.
Sjedeći lik bradatog starca, piše na knjizi u ruci.
a) Beč, 1903.
Sadreni model.
b) Bronca (?).

48. ŽRTVOVANJE NEVINOSTI (Ženski akt, Žrtva nevinosti, Opfer der Unschuld, The Sacrifice of Innocence, Sacrifizio dell'innocenza).
Ležeći ženski akt, podignutog donjeg dijela tijela.
a) Beč, 1903.
Sadreni model.
Vel. 40 x 122 x 58,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb(inv.br.AMZ-329). Pohrana-Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZP 215).

b) Crveni mramor.
Izl.: Beč (Meštrović-Krizman) 1904; Beč (XX. izložba Secesije) 1904; Zagreb (Meštrović-Rački) 1910; Venecija 1914.
Lit.: 3 [36]; 768.
Pod.: 10 [60]; 476 [11]; 496 [12]; 629 [32]; 654 [60, 91]; 660 [60]; 768; 924; 1053; 1255 [324]; 1844; 3120; 5220; 8542 [175].

49. POSLJEDNJI CJELOV (Posljednji poljubac, Zadnji cjelov, Der letzte Kuss, Der Todd, The last Kiss, L'ultimo bacio).
Smrt rukama obuhvaća glavu djevojke.
Sign.: Meštrović 190 (zadnja brojka nečitljiva).
a) Beč, 1903 [4].
Sadreni model.
Vis. 83 x 29 x 45 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 167). (Od 1925. u pohrani u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, vlasništva obitelji Milčinović u Americi; zatim Gliptoteke HAZU, inv. MZP 254; kupljeno od Vere Milčinović).
b) Bronca. Lijevano 1970.
Vel. 83 x 28 x 46 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 222).
c) Sadreni odljev, patiniran. Odljev 1970.
Vel. 84 x 28 x 45 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb.Od 1925. u pohrani u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu,vlasništvo obitelji Mičinović u Americi,do 1966.-Pohrana-Gliptoteka HAZU, inv. br.MZP254; kupljeno od Vere Milčinović.
Izl.: Šibenik 1976; Zadar 1976; Kijev 1980; Berlin-Zürich-Beč 1987; Milano 1987; Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989).
Lit.: 819.
Pod.: II. 1. 167, 222; III. 1. 157; III. 1. MZ. 436; III. 2. 254, 436; VI. 2. 1, 2; 9 [11, sl.]; 10 [60]; 125 [311]; 615 [br. 1]; 616 [br. 1]; 629 [32, 38]; 654 [46, 59, sl.]; 660 [54]; 661 [32, br. 2, sl.]; 744; 819; 833; 924; 1053; 3120; 3300a; 4543; 6638 [680]; 8542 [175]; 9760.

50. VENERA NAŠIH DANA (Moderna Venera, Venera mojih dana, Žena rađa, Die Geburst, Venus of our Days).
Akt savijene žene poslije rađanja.
Beč, 1903.[5]
Vl.: (Nekoć Ornstein i Sp. Beč; 1919. u Zagrebu).
Izl.: Beč 1906; Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Lit.: 1047.
Pod.: X. 3. 6; 744; 959; 3120.

51. PETAR BRANI, poprsje. (Glava glumca, Slavenski dramaturg, Portret eines jungen Schauspilers, Portrait of P. Brani, Ritratto d'un dramaturgo slavo).
Poprsje muškarca s lijevom rukom na lijevom obrazu.
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMIII.
a) Beč 1903.
Sadreni model.
Vis. 53 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb.
b) Bronca.
Vis. 53 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb (inv. 818). (Do 1972. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, inv.br. MZP- 1099). (Meštrović darovao Strossmayerovoj galeriji 1911).
Izl.: Beograd 1904; Beč 1904. (Meštrović-Krizman); Venecija 1907; Beograd 1978.
Pod.: III. 1. 22; III. 1. 196; XXII. 20; 10 [60]; 475 [br. 20]; 488 [73]; 622 [25]; 654 [60]; 672; 768-770; 780; 819; 995; 997; 1535; 1536; 1612; 3274; 5573; 9084 [10, 12]; 10711.

52. DON JURAJ BIANKINI, poprsje (Portrait of Don Biankini).
Polulik muškarca u govorničkom stavu.
Polulik muškarca u govorničkom stavu.
Natpis: DºN. JUR. BIANKINI
a) Beč, 1903.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Nasljednici obitelji Biankini, Stari Grad na Hvaru. (Brončano poprsje J. Biankinija u Institutu HAZU u Splitu, otkriveno 1938. u zgradi Jadranske straže u Splitu, djelo je kipara Dujma Penića).
Izl.: Prag 1903, Beč 1904 (Meštrović-Krizman), Beč 1904 (Hagebund), Split 1906.
Lit.: 768.
Pod.: X. 3. 5; X. 3. 9; 10 [60]; 45 [16]; 654 [60, 91]; 746; 765; 768; 769; 819; 934; 6409 ; 11143a 158-169.

53. ZLO (Živina u nama ?, Das Unheil).
Tri lica u grču.
Beč, 1903.
Izl: Beč 1903.
Pod.: 139 [sl.]; 654 [63]; 744; 827; 833; 8542 [175].

54. MRTVA LJUBAV (Dead love, Mrtva laska).
Beč, 1903.
Sadreni model.
Izl.: Prag 1903, Beč (Meštrović-Krizman) 1904.
Pod.: X. 3. 9; 746; 768; 9084 [11];11143a 168-169.

55. DJEČJA GLAVA (Diete).
Split (?), 1903.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Tudor, Split.
Izl: Beč 1904. (Hagebund).
Pod.: 45 [17]; 654 [60]; 769.

56. M. HREN, poprsje (Portrait of M. Hren).
Beč, 1903.
Sadreni model.
Vl.: (1919. bio u Zagrebu).
Pod.: 10 [60]; 654 [60].

57. ŽIVOT (Dosadan život). Vidi ŽIVOT 1904. (?).
Beč, 1903-1904.
Sadreni model.
Izl.: Beč (Meštrović-Krizman) 1904.
Pod.: 768; 780; 2361; 7405a [126]; 8542 [175]; 9084 [10, 11].

58. MUŠKI AKT (Mužki akt).
Opis nepoznat.
Beč, 1903-1904.
Sadreni model.
Izl.: Beč (Meštrović-Krizman) 1904.
Pod.: 768.

59. PREŽIVJELI
Dvije glave.
Beč, 1903-1904.
Sadreni model.
Pod.: 765.

60. GOSP. GUTMANN, poprsje (Herr Gutmann).
Visoko poprsje starijeg muškarca s bujnom kosom i brcima, bez ruku.
Sign.: Meštrović

Beč, 1903-1907.
Sadreni model, patiniran.
Vis. 82,5 cm.
Vl.: Osterreichische Galerie Belvedere , Beč (inv. NG PL 10, 1499). (Kupljeno 1913. od gđe Gutmann u Beču).
Pod.: IX. 8; XVIII, 88.

61. MAJČINA BRIGA, I. varijanta.
Poprsje žene s djetetom u zagrljaju. Desnom rukom žena podržava glavu djeteta, lijevom nad svojom glavom.
Beč, 1904.
Sadreni model.
Autor uništio iste godine. (Sačuvana izvorna fotografija u Galeriji Meštrović i reprodukcija u Strajnićevoj monografiji 1919. I, 3. 3. I, 7; 9 sl. 3).
Lit.: 820.
Pod.: X. 6. 1; VI. 1, 6; 822.

62. CONTE UGOLINO, studija.
Split, 1904.
Sadreni model.
Pod.: 10 [60]; 654 [62]; 827; 3120.

63. CURICA, reljef (Djevojče, Dijete, Curče, Portrait of a Child, Backfisch).
a) 1904. (?)
Sadreni model.
b) Bijeli mramor.
Vl.: Ante Trumbić, Split.
Izl.: Zagreb 1905, Split 1906, Beč 1906, Split 1908, Beč 1909, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: VI. 1. 12, 13; 10 [61]; 101 [sl. 16] (?); 111 [73]; 477; 482; 490 [22, 23]; 496 [10]; 654 [63]; 820; 827; 924; 934; 959; 1047; 1053; 1106 [44]; 1126 [91]; 1130. (Nije pouzdano na koji se dječji portret pojedini podatak odnosi. Na taj se rad vjerojatno odnose Meštrovićevi podaci u pismima Kršnjavome 1904. i 1905. VI. 1. 6, 11, 15, 20).

64. IZIDOR KRŠNJAVI, poprsje (Portrait of Dr. Kršnjavi).
Lik starijeg muškarca do pasa.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1904.[6]
Sadreni model.
Vel. 96 x 76 x 55 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 109). (Kupljeno od dr. Mladena Mikuličića 1960. Izloženo u Galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju od 1972, kat. br. 1).
b) Zagreb, 1962. Lijevano dozvolom autora. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 88 x 76 x 55 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-141).
Izl.: Beč (Meštrović-Krizman) 1904; Osijek 1970; Beograd 1984; Zagreb 1986.
Lit.: II. 7; 116 [14, sl. br. 2]; 697 [br. 1]; 698 [br. 1 + bilj. 1, sl.]; 711 [br. 1].
Pod.: II. 1. 109. 141; 10 [60]; 69 [sl. 2]; 86 [sl. (1)]; 125 [311, sl.]; 598 [br. 1]; 654 [61, 91]; 659 [43, sl.]; 711 [br. 1]; 765; 768; 819; 9741a.

65. MILIVOJ MILIĆ
Poprsje mladića s brcima uzdignutih krajeva; s visokim okovratnikom i leptir mašnom.
a) Beč (?), 1904.
Sadreni model.
(Rađeno po fotografiji pokojnika, narudžbom gradonačelnika Splita Vicka Milića).
b) Split, 1905.
Kamen, (mramor).
(Klesao Milan Cindrić u Bilinićevoj radionici u Splitu).
Vel. 62,5 x 45 x 27 cm.
Vl.: Nekada na groblju Sustipanu u Splitu. (Gilda Katunarić, rođ. Milić, nudi 1958. na prodaju). Danas u vlasništvu Muharema Zulića u Zagrebu.
Izl.: Split 1905. (u Bilinićevoj radionici); Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Lit.: 45 [16, sl.]; 859; 6409; 10293a [606-607, sl.]; 10385b [71-72]..
Pod.: XII. 14; 643 [br. 2, sl.]; 654 [8, 62]; 859; 6970a [147, 149]; 9084 [11]; 10407.

66. MALA BOŽENA (Poprsje Božene Begović, Božena Begović, Portret djevojčice, The Little Božena).
Poprsje djevojčice s bujnom kosom koja joj pokriva prsni koš.
Sign.: I M
a) Split, 1904.
Sadreni model.
Vel. 45 x 30 x 22 cm.
b) Bronca.
Vel.44 x 28 x 22 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Dubrovnik. (Branko Begović nudio 1953. Jugoslavenskoj akademiji).
c) Bronca.
Vl.: Muzeji u Cetinju, Cetinje.
Izl.: Split 1906, Beč 1906, London 1906, Split 1908, Zagreb 1910, Beč 1910, Beograd 1912, Zagreb 1962, Zagreb 1978, Zagreb 1983.
Lit.: 10716 [126]; 10651 [126].
Pod.: 10 [60]; 47 [181, sl. 5]; 73 [181, sl. 5]; 101 [16, sl.]; 482 [br. 52]; 483 [42, sl.]; 490 [22]; 495 [br. 59]; 583 [42]; 622 [25]; 654 [61]; 692 [48]; 822; 934; 952; 1129; 5578; 6409; 9933a.

66a. ŽENSKI PORTRET.
Sign.IM.
Sadreni model,svjetlo patiniran.
Vel.45 X 22 X30 cm.
Vl.: Galerija umjetnina,Split.Inv.br.1387.(Iz zbirke dr.Ive Tartaglije.).

67. STRAST (Čežnja za strašću, Čežnja, Ležeći ženski akt, Verlangen, Leidenschaft, The Passion)
Zgrčeni ležeći djevojački akt.
a) Beč, 1904.
Sadreni model, tamno patiniran.
Vel. 46 x 90 x 51 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZP- 567). (Kupljeno 1976. iz priv. vlasništva Lentić-Kugly).
b) Zagreb, 1987.
Bronca.
(Lijevano u povodu izložaba u inozemstvu 1987. u Akademijinoj ljevaonici).
Vl.: Gliptoteka HAZU,Zagreb(inv.br.MZP-674).
Izl.: Beč (Hagebund) 1904, Beč (Meštrović-Krizman) 1904, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beograd 1978, Zagreb 1983, Berlin, München, Beč 1987; Milano 1987, Moskva, Lenjingrad, Kijev 1989.

Lit.: X. 6. 4; 769; 10716 [126, 134, sl. 46]; 10651 [126, sl.].
Pod.: 10 [60]; 125 [311, br. 10-11, sl.]; 496 [12]; 622 [26, sl.]; 629 [32, 46-47]; 637 [br. 1, sl.]; 654 [61]; 660 [60]; 661 [32, br. 5, sl.]; 768; 769; 827; 849; 924; 1053; 1215; 3120; 4872; 9734-1 [11, sl.]; 9743.

68. MISLILAC (Portret muškarca, Luka Botić, Studija za spomenika Luki Botiću, Studija za portret Luke Botića, Ante Katunarić, Poprsje Luke (!) Katunarića, Man thinking, Un tipo slavo).
Duboko poprsje bradatog muškarca, podbočene glave lijevom golom rukom. Studija za spomenik Luki Botiću.
Sign.: I. Meštrović
a) Split, 1904.
Sadreni model.
Vel. 72,5 x 43 x 65,4 cm.
Vl. Atelijer Meštrović inv.br. AMZ-168.Do 1966.u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb(inv.br.MZP-255. Posuđeno Galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju. Otkupljeno od Adele Milčinović, New York,1966.godine).
b) Sadrena kopija.
Vl.: Gliptoteka HAZU (MZ-437).
c) Bronca (Odljev 1968).
Vel.72,5 x 43 x 65,4 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 198).
d) Bronca (Odljev 1969).
Vl.: Informator, Zagreb.
Izl.: Zagreb 1905, Split 1905, Zadar 1976, Šibenik 1976, Kijev 1980.
Lit.: 838; 846.
Pod.: III. 2, 223/126; 33. 1. XV; 10 [61]; 45 [sl.]; 479; 615 [br. 3]; 616 [br. 3]; 628; 654 [8, 60]; 697 [br. 3, sl.]; 834.

69. GROF IVAN HARRACH, poprsje (Portrait of Count Harrah).
Beč, 1904.[7]
Sadreni model.
Vl. (Budimpešta ?).
Pod.: X. 3. 12; 10 [60]; 654 [61]; 768; 874; 887.

70. B. MILER, poprsje (Portrait of B. Miler).
Beč, 1904.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Zagrebu).
Pod.: 10 [60]; 654 [61].

71. ŽIVOT (Das Leben, Lovers), reljef.
Muški i ženski akt u zagrljaju.
Beč, 1904.
Sadreni model.
Izl.: Beč (Meštrović-Krizman) 1904, Beč (XX. Secesija) 1904, Sofija 1905.
Lit.: 768; 780; 853.
Pod.: 10 [60]; 475; 476; 654 [8, 61]; 827; 836; 5220; 9084 [10, 11] (?); 8542 [175] (?).

72. POTRES. Skica za spomenik caru u Ljubljani. Dvije grupe ljudi oko visokog postolja sa carevim likom na prijestolju.
Beč, 1904.
Sadreni model.
(Treća nagrada na natječaju u Ljubljani).
Lit.: 783.
Pod.: X. 3. 9; 749; 8955 [934, sl.]; 8000 [174].

73. LJUBAVNICI (Lovers).
Zagreb, 1904.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Zagrebu).
Pod.: 10 [60, br. 18]; 654. (Vidi ŽIVOT, 1904. ?).

74. TOMISLAV KRIZMAN, polulik.
Duboko poprsje mladića s desnom rukom u džepu, prignute glave, bujne kose.
a) Beč, 1904-1905.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 91 x 35 x 51,5 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,(inv.br.AMZ-237).U pohrani-Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br- MZP 731).
b) ?
Vl.: Gradski muzej, Varaždin.
Izl.: Zagreb 1932, Zagreb 1978, Beograd 1978, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983-1984.
Lit.: 10651 [126, sl.]; 10679 [150, sl. 141].
Pod.: III. 1. 165; III. 2. 168/167; 47 [181, sl. 13]; 73 [181, sl. 13]; 86 [br. 21]; 125 [311, br. 13, sl.]; 541 [br. 38]; 622 [25]; 637 [br. 2, sl.]; 654 [61]; 4665; 4617; 7066; 9290.

74a. TOMISLAV KRIZMAN , poprsje.
Poprsje muškarca u odijelu ,bujne kose.
Beč ,1905.
Bronca.
Vel.51 x 52 x 20 cm.
Vl.:Muzej za umjetnost i obrt,Zagreb.Inv.br.MUO-026844
Pod.Repozitorij Muzej za umjetnost i obrt,Zagreb.

75. TKO LJUBI UMIRE (Welche sterben, wenn sie lieben).
Beč, 1904-1906.
Sadreni model.
Pod.: 654 [67, 92]; 977.

76. MOJA DJEVOJKA (Moja puca, Gospođica Ruža Meštrović, Bildnis des Fräuleins Ruža Meštrović, My Girl).[8]
Poprsje djevojke glave naklonjene na desno rame. Prizmatična podloga.
a) Beč, 1905.
Sadreni model.
Vl.: Privatno, Zagreb.
Izl.: Zagreb 1905, Beč 1905.
Lit.: 820; 822; 838.
Pod.: 10 [61]; 479 [br. 182]; 480 [15]; 654 [8, 62, 92]; 834; 924; 1053.

77. LUKA BOTIĆ, poprsje za spomenik (Der Dichter Botic, Bust of poet L. Botić of Split, Ante Katunarić).
Polulik bradatog muškarca, glave naslonjene na lijevu ruku (s rukavima haljetka).
Beč, 1905.
Sadreni model.
Vel. 117 x 80 x 45 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split. (Zemaljski odbor, Zadar; zatim Jugoslavenski konzulat, Zadar; 1938. dar Galeriji umjetnina, Split). (Inv.br.1065).
Izl.: Zagreb 1905.
Lit.: 836.
Pod.: VI. 1. 13; 9 [sl.]; 10 [61]; 45 [16]; 60 [67 sl.]; 86 [sl. 19]; 108 [29, sl.]; 125 [311]; 479; 654 [62]; 692 [47]; 1105 [291, sl.]; 1732; 4936; 5572; 5647; 7400; 9084 [11] (?); 10679 [sl. 30].

78. LUKA BOTIĆ, spomenik (Monument to Luka Botić of Split).
Polulik muškarca s kraćom bradom, rukama prekriženim na prsima, u pučkom haljetku. Visoko kameno postolje s

natpisom i plitkim reljefom *Bijedne Mare*.
I. Luka Botić, poprsje.

a) Beč, 1905.
Sadreni model.
Vis. 73 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU (inv. MZP 255. Posuđeno Galeriji Meštrović u Vrpolju).

b) Sadrena kopija.
Vl.: Gliptoteka HAZU (inv. MZ – 437).

c) Bronca
Spomenik, Split, Marjan (1905. Prokurative, 1921. Marjan, 1952. Trg Gaje Bulata, 1978. Marjan).
II. Bijedna Mara, reljef.

d) Beč, 1905.
Sadreni model.
Vel. 98 x 80 x 18 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split. (Iz zbirke I. Tartaglije). (Inv. Br.686).

e) Kamen – postolje spomenika. (Klesao kipar Gerardi u Bilinićevoj radionici u Splitu).
Vl.: Spomenik, Split, Marjan.

f) Zagreb, 1988. (Ljevaonica umjetnina).
Bronca.
Vel.92,5 x80 x 18 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv.br.684).
III. Beč, Split, 1905.
Spomenik.
Natpis: LUKI BOTIĆU SPLIT MCMV
MDCLXXX MDCCCLXIII
Sign.: Split (ćir.).
Lit.: IX. 1. 168, 198; III. 1. 158; III. 1. MZ. 13; 45 [15, 16]; 50 [202-203]; 66 [103-104]; 824; 839; 858; 878; 892; 895; 4406; 5578 [13-14]; 5647; 5740; 6409; 7609; 9084 [11].
Pod.: VI. 1. 8-10, 13, 31, 32, 34; X. 3. 13, 18, 19, 21; X. 6. 2; 9 [sl. 5]; 10 [61]; 45 [16]; 54 [6, sl.]; 60 [6, sl.]; 64 [10]; 69 [14]; 86 [br. 19]; 108 [29, sl.]; 125 [311]; 128; 366 [12]; 654 [62]; 692 [47]; 804; 832; 847a; 850-852; 860; 862; 877-880; 882; 884; 885; 888-891a; 893; 896; 898; 899; 901; 902; 905; 905a; 1234 [310]; 2505; 2511; 2518; 2548; 2556; 2565; 2738; 4294 [sl.]; 4384; 4406 [158]; 5349; 5578 [sl.]; 5646; 5647; 5740; 6409; 6667 [58]; 7113 [309]; 7169; 7400; 7856 [125-126]; 8621; 8646; 9563a [176-177, sl.]; 9614; 9734 - 3; 9933a; 10008; 10448 [40-41]; 10512; 10634 [148, sl.]; 10636 [33].

79. ISPITUJUĆA RUKA (Studija ruke, Božja ruka, Ruka, Ruka upitnik, Upitnik, Ruka u grču, Antejeva desnica, Anteova desnica, Desnica, Punctum interrogativum, Hand enquiring).[9]
Desna se ruka oslanja na veliki kamen.
Split, 1905.
Sadreni model.
Vel. 69 x 59 x 39 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,do 2017. pohrana-Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 219).
Izl.: Zagreb 1905, Split 1906, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, London 1915, Zagreb 1978; Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.
Lit.: 834; 838; 10651 [131].
Pod.: I. 33. XIII (fot.); III. 1. 122; III. 2. 124/219; 10 [61]; 479; 490 [22]; 495 [br. 7]; 498 [br. 192]; 622 [26]; 637 [br. 35, sl.]; 654 [63, 64, 92, bilj. 68]; 1030; 1053; 1112; 1149 [12]; 1249 [170]; 7506 [290]; 8542 [175].

80. "TIMOR DEI" (Noga Božja, Strah božji, Der Fuss Gottes. Pogrešno: Ruka božja).
Golema noga gazi 16 muških i ženskih aktova.
Sign.: MEŠTROVIĆ (ćirilicom).

a) Beč, 1905.
Sadreni model.
Vel. 200 x 145 x 120 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb (inv. 1). Meštrovićev dar Društvu umjetnosti za Modernu galeriju. (Pohranjeno u Gliptoteci HAZU, Zagreb, inv. Gliptoteke HAZU MZP – 732).

b) Bronca. Odliveno u Akademijinoj ljevaonici 1987. za izložbe u inozemstvu.
Vl.: Gliptoteka HAZU,Zagreb(inv.br.MZP-675).
Izl.: Beč (XXIII. Izložba Secesije) 1905, Zagreb 1906, Pariz 1908, Zagreb 1977, Beograd 1978, Zagreb 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 9 [12, sl.]; 46 [16]; 50 [125]; 654 [40, 61, sl.]; 819; 827; 831; 849; 867; 919 [78]; 924; 1053; 1105 [286, sl.]; 1160 [150, sl.]; 1162; 5220; 7405 [126]; 8337; 10651 [126].
Pod.: III. 2. 169/168; VI. 1. 10, 12-16, 18, 19, 21, 25, 26, 28, 34; X. 6. 2, 3; 46 [10, 16-17]; 116 [13]; 478 [br. 67]; 481; 622 [25, sl.]; 629 [32, 38, 39]; 637 [sl.]; 660 [58, 59]; 661 [32, br. 4, sl.]; 711 [1]; 877; 904; 923; 927; 965; 1078; 1132; 1260 [sl. 150]; 3120; 3300a; 4384; 5220; 6638 [680]; 7500 [290]; 9084 [11]; 9734 – 1 [sl.]; 9743 [sl.].

81. IZVOR ŽIVOTA, česma (Na izvoru života, Vrelo života, Na zdencu života, Istočnik života, Vir življenja, Am Brunnen des Lebens, Quelle des Lebens, Die Lebens Quelle, An der Quelle des Lebens, At the Source of Life, Fountain of Life, La fonte della vita).
Mladi i stari muški i ženski par, petoro djece, dojka među rukama kao česma. Postolje s dvije fantastične ptice u kutovima. Luk nad reljefom.

a) Beč, 1905.[10]
Sadreni model.

b) Beč, 1907.
Belgijski crni granit. (Klesano u radionici Hauser u Beču, uz pomoć Tome Rosandića i nekoliko klesara).
Vel. 285 x 145 cm
Vl.: Drniš, Gradski park. Otkrivanje 25. VIII. 1957.
(Rađeno za palaču Karla Wittgensteina u Beču. Otkupio Meštrović za Drniš 1956).
Izl.: Beč 1906, Beograd 1907.
Lit.: 9 [12]; 46 [15, 53, sl. br. 3]; 50 [201-202]; 66 [34-36]; 713 [6]; 983; 989; 990; 995; 999; 1000; 1003; 1020; 1022; 1030; 1052; 1053; 1105; 1123; 1162; 1208; 2361; 6347; 6591; 7141 [19]; 7405a [126]; 9591 [148]; 9690 [512-513, 524]; 10651 [137-138, sl.]; 10716 [137-138].
Pod.: 10 [61]; 86 [(15)]; 108 [29]; 125 [311]; 482; 489; 637; 641 [131]; 654 [8, 39, 66, 92]; 661 [32, br. 8, sl.]; 827; 969; 975; 980; 983; 990; 1002; 1004-1009; 1013; 1019-1021; 1026; 1030; 1078; 1188; 1234 [310]; 1078; 1188; 1234 [310]; 1255 [326, sl. 337]; 2361; 3300a; 4384; 4454; 4936; 5220; 6278; 6355; 6507; 6539; 6542; 6545; 6570; 6575; 6585; 6591; 6605; 6609; 6610; 6636; 6637 [sl.]; 6648; 6673; 7113 [309, 310]; 7117 [390]; 7169; 7393; 7405a; 7422; 7481; 7601; 7738; 7968; 8368; 8472; 8542 [174]; 8558; 9084 [11]; 9167; 9217 [59]; 10264; 10583.

82. LAOKON MOJIH DANA (Laokon, Laokon mog vremena, Laokon mojega doba, Laokon naših dana, Moderni Laokon, Borba, Der Laokoon unserer Zeit, Laockon of our days, Il Laoconte dei nostri tempi).
Ženski akt grli sjedeći muški akt.
Sign.: MEŠTROVIĆ 1905.

a) Beč, 1905.
Sadreni model, tamno patiniran.
Vel. 127 x 56 x 66 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,do 1962. u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-188.

b) Sadreni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU,Zagreb (inv.br. MZ–392).

c) Bronca.
Vl.: (Beč ?).

d) Bronca.
Vel. 125 x 67 x 54 cm.
Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-00125). (Meštrovićeva darovnica 1952. Ranije u Gliptoteci HAZU, inv. MZP 188).
Izl.: Split 1908, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, New York 1924, Buffalo 1925, Budimpešta 1969, Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Beograd 1978, Zagreb 1978, Zagreb 1983-1984, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 1028; 1030; 1047 [IV]; 1061; 1111 [73]; 1149; 1429; 5868 [20, 23]; 6528 [365].
Pod.: II. 1. 125; III. 1. 91; III. 1. MZ. 6; III. 2. 93, 218; 10 [61]; 116 [13]; 125 [311]; 490 [22]; 495 [br. 26]; 496 [12]; 498 [br. 203]; 521 [br. 69]; 594 [br. 1]; 596 [br. 1]; 597 [br. 1]; 622 [25]; 629 [32, 44, sl.]; 637; 641 [27, 131, sl.]; 654 [8, 63]; 660 [64-65]; 698 [br. 2]; 977; 1028; 1054 [8]; 1215; 1255 [335]; 1249 [170]; 1406-1410; 1429; 2658; 2966; 2903; 2939; 2989; 3000; 3057; 3073; 3120; 3196; 7082; 7098 [361]; 7506 [290]; 7549; 7840; 8542 [175]; 9782.

83. CONTE UGOLINO (Conte Ugolino i nadbiskup Rugjeri).
Polulik koji jede glavu čovjeka pred sobom.
Split, 1905.
Sadreni model.
Vel. preko naravne.
Izl.: Zagreb 1905, Split 1906, London 1906, Beč 1906, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Lit.: 838; 924.
Pod.: VI. 6, 7, 10, 31, 41; 10 [60]; 45 [16]; 479; 482; 496 [12]; 654 [8, 62, 92]; 820a; 827; 834; 846; 924; 934; 952; 959; 982; 1053; 1133 [213, sl.]; 1215; 1278; 1500 [sl.]; 6409; 7113 [309]; 9084 [11].

84. MAJČINA BRIGA (Majka i dijete, Muttersorge, Mother and Child, Cura Materna, Souci de mère, Az anyai gond).

a) Beč, 1905.[11]
Sadreni model.
Vel.70 x 60,8 x 54 cm.
Vl.:Spomen galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje.(Inv.SGIM-48).

b) Beč, 1905.
Crni mramor.
Vis. 70 cm.
Vl.: Szepművészeti Múseum, Budimpešta. (Kupljeno iz Dvorske carske zbirke u Beču za Muzej 1918.

c) Bronca.
Vel. 70,7 x 57 x 50,9 cm.
Vl.: Spomen Galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-49).Postavljeno 1968. Pred Zdrastvenom stanicom,od 1975. u parku ,uz kolni ulaz u župni dvor).
Natpis na kamenom postolju: "MAJKA I DIJETE". POKLONIO RODNOM MJESTU VRPOLJU 1958 GODINE VELIKI HRVATSKI KIPAR IVAN MEŠTROVIĆ.

d) 1964.
Bronca.
Vl.: Galerija umjetnina, Osijek.
Izl.: Zagreb 1905, Beč 1906, Split 1906, London 1906, Venecija 1907, Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983, Zagreb 1991.
Lit.: 116 [14, sl. br. 4]; 819; 822; 924; 5113; 9020.
Pod.: VI. 1. 5, 6, 13-16, 19-21, 23, 24, 27, 30, 33; X. 3. 19; X. 6. 1-3, 19; 9 [sl. 3]; 10 [60, br. 23]; 51 [sl.]; 86 [sl. 1]; 116 [14-15, sl.]; 374; 479; 482 [br. 54]; 488 [73, sl.]; 578 [12, 21, sl.]; 644 [br. 8]; 654 [61, 64, 92]; 670 [104]; 711b [br. 2]; 819; 820; 822; 833; 834; 838; 861; 871; 883; 922; 934; 951; 952; 959; 979; 983; 997; 1011; 1053; 1077; 1078; 3300a; 5220; 6716; 7585; 7691; 7752; 7755; 7761; 7772; 7777; 7793; 7804; 7808; 7943; 8034; 8359; 8386; 8553; 9020; 9084 [11, 12]; 9186 [sl.]; 9341 [sl.]; 9443.

85. OBITELJ (Obitelj Katunarić, Obiteljska briga, Porodica Katunarić, Porodica, The Family Katunarić, La famiglia).
Grupni portret muškarca, žene i djeteta. (Obitelj prof. Ante Katunarića, Split).
Sign.: MEŠTROVIĆ
Natpis: PRIJATELJU I GOSPOJI 190...

a) Split, 1905.
Sadreni model.
Vel. 80 x 68 x 64 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.194. (Otkup od Sonje Katunarić 1980.godine, uz obvezu dobivanja brončanog odljeva).

b) Zagreb, 1980.
Bronca. Odliveno za Galeriju Meštrović u ljevaonici „Torzo" u Zagrebu..
Vel. 85,5 x 76,5 x 81 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 195).

c) Zagreb, 1980.
Bronca.
Vl.: Nasljednici Sonje Katunarić, Split.

d) Zagreb, 1980.
Bronca.
Vl.: Carlo Maresi, Gorizia (Italija).
Izl.: Split 1906, Venecija 1907, Split 1908, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 1047; 1106 [44]; 5578 [15-16, sl.]
Pod.: I. 3. 3. 194, 195; 9 [11, sl.]; 10 [61]; 45 [17]; 488 [73, sl.]; 490 [23]; 629 [32]; 654 [65]; 661 [32, br. 11, sl.]; 664 [81, sl.]; 660 [72]; 712 [10]; 719d; 979; 995; 997; 1061; 6409; 8768; 8951; 9084 [12, sl. 12]; 9751 [sl.].

86. OLGA KLEIN (Glava djevojke, Bildnisbüste, A female Portrait).
Poprsje mlade djevojke, duge kose, malo prignute glave, lijeva ruka podignuta do brade.

a) Beč, 1905.
Sadreni model.
Sign.: IM. MEŠTOVIĆ
Vel. 45,5 x 20 x 24,5 cm.
Vl.: Obitelj Vidović, Zagreb.

b) Mramor.
Vl.: Igor Karaman, Zagreb.

c) Bronca.
Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine, Sarajevo.

d) Bronca.
Vel. 46 x 22 x 30 cm.
Vl.: Ivo Petek, Zagreb. (2 odljeva 1994. god.: 1/1, 1/2). (Jedan brončani odljev ponuđen na prodaju u Splitu).

e) Bronca.
Vl.: Fundacija Meštrović, Zagreb. (Odljev 1994. god. 1/3).

Izl.: Zagreb 1905, Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 10 [61]; 643 [br. 4, sl.]; 654 [63]; 1105 [287, sl.]; 8192 [sl.].

87. JOSIP JURAJ STROSSMAYER, studija za spomenik.
Nepoznat izgled prve varijante.
a) Beč, 1905.
Crteži u naravnoj veličini.
b) Beč, 1907.
Sadreni model.
Pod.: VI. 1. 28; VI. 2. 17; X. 3. 1; 654 [67, 92]; 820; 974; 977; 986.

88. SV. ĆIRIL I METOD, skica. (Die Hl. Kyrillos und Methodius, A Sketch for the Saints Cyril and Method, Studio per i SS. Cirillo e Metodio).
Dva starca stojeći prihvaćaju djecu.
Sign.: I M
a) Split, 1905.
Sadreni model.
Za Družbu Ćirila i Metoda u Istri. Nije odliveno.
Vl.: Smajo Madžuka, Beograd. (Ranije dr. Ivana Poščića iz Voloskoga, koji ju je prodao).
b) Bronca. (Odlivena u Beogradu u ljevaonici "Voždovac" 1979. u tri kopije).
Vel. 59,7 x 31,5 x 25,4 cm.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 660 [68-69]; 9561 [sl.].
Pod.: 10 [60]; 629 [32, 41]; 643 [br. 3, sl.]; 654 [62, 92]; 661 [32, br. 9, sl.].

89. VEGIN SPOMENIK. Skica za spomenik Jurju Vegi u Ljubljani. (Skize für Denkmal in Laibach).
Visoko postolje sa sjedećim likom i brojnim muškim i ženskim aktovima na njemu i pod njim.
a) Beč, 1905.
Sadreni model.
Izl.: Zagreb 1905, Split 1905.
Lit.: 838.
Pod.: VI. 1. 10; 479; 654 [63].

90. FRANCESCA DA RIMINI.
Aktovi Paola i Francesce.
Beč, 1905. (?).
Sadreni model.
Izl.: Zagreb 1905.
Lit.: 820a.
(Crtež vl. Galerija Meštrović, Split, 10001).

91. VAZA.
Široka vaza. Na grlu reljefni prikaz srodan *Zdencu života*.
a) Beč, 1905.
Sadreni model.
Vel. vis. 67, promjer grla 35,5, najširi promjer 49 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,do 2017. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 222.
b) Bronca. Ljevaonice V. I A. Šeb, Zagreb, 1987.Sign.ljevača (gornji rub):1/1V.AŠEB/LJEVAONICA/ZAGREB
Vis. 66, promjer 50 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.650 (Dar M. Meštrović).
Pod.: I. 3. 3; III. 1. 125/222, 2. 127/222; 654 [64, 92, sl.].

92. MRTVA MAJKA (Rođenje, Die Geburt).
Ležeći ženski akt s djetetom.
Beč, 1905.
Sadreni model.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb.
Vel. vis. 121 cm.
Izl.: Zagreb 1978.
Pod.: 622 [26]; 654 [8, 63]; 827; 833.

93. SELMA KLEIN.
Glava žene s bujnom kosom.
a) Beč ili Zagreb, 1905.
Sadreni model.
Vel. 61,5 x 30,5 x 44,3 cm.
Vl.: (1962. vlasništvo njezinog sina Marijana Anića u Donjoj Stubici, koji je nudi na prodaju. I. 25).
b) Bronca.
Vl.: Privatna zbirka, Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 654 [63]; 643 [br. 6, sl.].

94. ČEŠKO DIJETE (a Czech Child).
Beč, 1905.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Zagrebu).
Pod.: 10 [61].

95. IZGUBLJENA DUŠA
Beč, oko 1905. (?)
Sadreni model.
Izl.: Beč 1906.
(Možda i pod nekim drugim nazivom!).
Pod.: 959.

96. GLAVA DJETETA (Dečko, Knabenkopf, Bambino).
Glava malenog dječaka.
Sign.: M
a) Beč, 1905.
Sadreni model.
Vis. 32 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 200. Kupljeno 1981. od Gabrijele Strmac, Zagreb).
b) Bronca.
Vel.32,5 x 19 x 18,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 201. Ljevaonica "Torzo", Zagreb, 1981. Sign.: TORZO, Zagreb).Sign. autora:Meštrovićevi inicijali u punci (lijeva bočna strana po sredini desno); signatura ljevača:TORZO/ZAGREB/E I/ (lijeva bočna strana,lijevo dolje).
c) Bronca.
Vl.: Gabrijela Strmac, Zagreb; zatim Damir Borovčak, Zagreb.
Izl.: Beč (Secesija) 1906, Venecija 1907.
Pod.: I. 3. 3. 200, 201; 482 [br. 57]; 488 [73]; 712 [10]; 959; 922; 9230 [149, sl. (?)].

97. PORTRET MARIE KOPECKE MILLET (Portret djevojčice, Head of a Girl).
Beč, 1905-1806..
Sadreni model, posrebren.
Sign.: Meštrović
Vel. 43 x 21 x 17 cm.
Vl.: Narodny galerie (dvorac Zbraslav), Prag.P-5141.
Pod.: 10 [61]; 654 [8, 62, 92]: 11143a 80-89 .

98. GOSPOĐICA MEDICINARKA (Mlada medicinarka, Medicina, Fräulein Medizin).
Sjedeći lik djevojke, bez nogu, ruku prekriženih u krilu.
Beč, 1905.
Sadreni model.
Izl.: Zagreb 1905.
Pod.: 479; 654 [63, 92]; 820; 822; 834; 838; 924; 1026; 1053; 1077.

99. UMJETNIKA NARODA MOGA (Pjesnik naroda moga, Djed i unuk, Pjesnik, Guslar, Der Künstler meines Volkes, The Bard of my People, Artista del mio popolo).
Zgrbljeni starac hoda, s guslama u ruci, a do njega i dječak. Pod prikazom secesijski stilizirani natpis.
Natpis (ćirilicom): UMJETNIK NARODA MOGA
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMV
Potpis ljevača: B. T. SRPEK
a) Beč, 1905. (1906. ?).[12]
Sadreni model ili odljev.
Vel. 173 x 85 x 16 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 20/85, pohrana obitelji Meštrović do 2008. godine).
b) Sadreni model ili odljev.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 73).
c) Bronca (Ljevaonica B. T. Srpek).
Vel. 175 x 84 x 16 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 445).
d) Zagreb, 1970.
Bronca.
Vel. 173 x 83,6 cm.
Vl.:HAZU,Zagreb,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br.MZP – 1104). (Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb, inv. 801. Kr. Zemaljska vlada darovala 1910. Strossmayerovoj galeriji).
e) Zagreb, 1963.
Bronca.
Vel.172,5 x 83 x 11,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 124. Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1963).
Izl.: Beč 1904. (?), Zagreb 1906, Sofija 1906, Beograd 1907, Split 1908, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beograd 1975, Zagreb 1978, Berlin-Zürich-Beč 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 919 [78, 79]; 923; 953; 965; 1030; 1047; 1106; 1111 [72]; 1149.
Pod.: I. 3. 1. 14; I. 3. 2. 76; I. 3. 3. 124; III. 1. 201/1104; VI. 1. 4; XII. 1. 48, 49; XXII. 3; 10 [61]; 86 [br. 123]; 125 [311]; 472; 481; 484; 485; 490 [22]; 496 [9]; 622 [25]; 629 [32]; 637; 649 [br. 1, 2, sl.]; 654 [8, 63]; 660 [62]; 661 [32, br. 6, sl.]; 672; 702a; 712 [10]; 719d; 768; 923; 927; 929; 965; 989; 990; 1005; 1053; 1061; 1109; 1111; 1149; 1249 [170]; 1265 [222]; 1340; 3274; 6528 [365]; 7368; 8526 [sl. (123)]; 8542 [175]; 8611 [sl.]; 8735 [410]; 9084 [sl. 13]; 10716 [131].

100. GLAVA DJEVOJČICE (Curica, Dječji portret, Head of a Girl).
a) Split, 1905. ili 1906.
Sadreni model.
Vl.: Nasljednici Darinke ud. Ćulić, Split.
b) Bijeli mramor.
Vl.: Ivo Karaman, Split.
Izl.: Split 1906, London 1906, Split 1908, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 10 [61]; 45 [17]; 490 [23]; 496 [10]; 654 [62]; 922; 934; 111; 5578 [15].
(Nije pouzdano na koji se dječji portret pojedini podatak odnosi).

101. ŽENINA TAJANSTVENOST (Tajanstvo ženino).
a) Beč 1905-1906.
Sadreni model.
Izl.: Beč (XXVI. Secesija) 1906.
Lit.: 924; 1053.
Pod.: 482; 654 [64]; 924; 959.

102. ZIDANJE SKADRA, reljef (Skadar na Bojani, Slawische Legende, The Building of Skadar, Edificazione di Scutari).
Tri muška akta nose gredu, glava i dojke žene kroz otvore zida, dijete siše dojku, jedan sjedeći i jedan stojeći akt.
Zagreb, 1906.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Beogradu).
(Skica u ostavštini Marina Studina).
Izl.: Zagreb 1906, Beograd 1907.
Lit.: 50 [125]; 46 [16]; 919 [79]; 923; 7425.
Pod.: VI. 2. 9; 9 [12, sl.]; 10 [61]; 116 [sl. br. 1]; 481; 485; 654 [8, 65]; 927; 965; 989; 990; 1005 [290 sl.]; 1053; 1359; 6528 [365]; 7113 [310]; 7425; 8542 [175]; 8802; 9084 [11]; 10001 [247].

103. ZIDANJE SKADRA,studija
Dijete siše dojku .
Otavice, oko 1906.
Kamen.
Vl.: Obitelj Skelin, Split (Drniš) (?).

104. GĐA ANKA TRUMBIĆ (Damenporträt, A female Head, Portrait Mme T,Portret Ane Trumbić).
Glava žene s punđom,pogleda dolje,položene desne ruke na trapeznom postolju
a) Split, 1906.
Sadreni model.
b) Kararski mramor.
Vel. 62 x 47 x 27 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split. (Dar obitelji Trumbić). (Inv. b139r.4).
Izl.: Beč 1907, Rim 1911, Venecija 1914.
Pod.: 10 [61, br. 45]; 486 [br. 183]; 498; 505; 654 [65]; 957; 979.

105. GĐA DORA KARAMAN (Portret gdje K., Portret gđe D. K., Portrait of Mme K.).[13]
Poprsje djevojke bujne kose, s lijevom rukom oko vrata.
a) Split, 1906.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vl.: Uništen u bombardiranju Splita 1943. (1938. u vl. dr. Dujma Karamana u Splitu). (Ivo Karaman, Split ?).
Izl.: Beč 1907, Venecija 1907, Split 1908, Split 1925.
Lit.: 5578 [15].
Pod.: 10 [61]; 45 [17]; 168; 486 [br. 181]; 488; 490 [22]; 654 [65]; 957; 979; 1030; 1047; 2919; 3262; 5578 [sl.].

106. MALI SLAVAN (Slavan Vidović, Mali Vidović, Poprsje djeteta, Dječji portret, Portret dječaka, The little Slavan).
Glava djeteta sa sklopljenim rukama na prsima.
Sign.: I. M. VIII 6. 1906.
a) Split, 1906.
Sadreni model.
Vel. 37,5 x 19 x 21,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-112).Kupljeno od Zore Lukić.

b) Bronca.
Vel. 35,5 x 12,5 x 17,5 cm.
Vl.: Obitelj Vidović, Split.
c) Mramor
Vis.35,6 cm
Vl. Prodan 2010. u Aukcijskoj kući Sotheby's (19th& 20th Century Sculpture Auction in London) za 125.000 dolara.
Izl.: Split 1906, Venecija 1907, Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983, Split 1996.
Lit.: 45 [16, 17]; 5578 [sl.].
Pod.: II. 1. 112; 10 [61]; 643 [br. 7, sl.]; 654 [65]; 922; 924; 934; 995; 997; 1053; 1129; 8006a [sl.]; 9084 [12]; 10539 [5, 8, sl.].

107. PRVA ŽELJA, reljef (Prvi zahtijev, Prva kretnja, Prvi poziv, Dojenče, Das erste Verlangen, Erster Wunsch, The first Wish, Il primo desiderio).
Ruka s dojkom i glava djeteta.
a) Split, 1906.
Sadreni model.
Vl.: HAZU,Zagreb,u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb(inv. br.MZP-1102).
b) Sadreni model ili odljev.
Vl.: Obitelj Kaliterna, Split.
c) Kamen.
Vl.: Nasljednici obitelji Skelin iz Drniša (?).
d) Bronca.
Vel. 52 x 52 x 17 cm.
Vl.: HAZU,Zagreb,u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv. br.MZ-1101).
Izl.: Split 1906, London 1906, Beč 1906, Beč 1910, Zagreb 1978, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Pod.: I. 33. 1. IX; 10 [61]; 482; 495 [br. 49]; 496; 622 [25]; 629 [32, 40, sl.]; 654 [8, 65, 92]; 660 [70, sl.]; 661 [32, br. 10, sl.]; 934; 952; 959; 1053; 1240; 6409; 8542 [175].

108. GLAVA STARCA (Glava starca s bradom, Poprsje starca, Kopf eines alten Mannes, Head of an Old Man).
Poprsje ćelavoga starca bujne brade, pogleda nadolje, s gornjim dijelom ruku i prsiju.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
Vel. 58 x 38 x 43 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 66). Otkup od Vere Milčinović.
b) Bronca.
Vel. 58 x 42 x 36 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMT-65).Darovnica 1952.
c) Sadreni odljev.
Vl.: Ornstein Spitzer, Beč (?).
d) Bronca.1974.Likum-Zagreb.
Vel.57 x 43 x 38 cm.
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-3).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: Sofija 1906, Ljubljana 1909, Beč 1910, New York 1924, Osijek 1970, Bukurešto 1970, Zadar 1976, Šibenik 1976, Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983, Beograd 1984.
Lit.: II. 7.
Pod.: II. 1. 65, 66; III. 1, 156; III. 1. MZ 32; 10 [61]; 69 [sl. 7]; 484 [br. 373]; 493 [br. 77]; 495 [br. 12]; 521; 598 [br. 3]; 615 [br. 4]; 616 [br. 3]; 644 [br. 9]; 654 [65]; 698 [br. 3, sl.]; 711 [br. 4, sl.]; 1026; 1053; 7992; 9301 [sl.]; 8951.

109. RAZBLUDNI STARAC, duboki reljef (Starac i djevojka, Starac i žena, Consumptive Old Man, The Lustful Old Man, Il vecchio lussurioso, Il vecchio e la ragazza).
Sjedeći muški akt, a preko njega prignuti ženski akt.
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
Vel. 66 x 102 x 13 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović.Do 2015.godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 237. Oštećena). (Iz Ilice 12).
b) Kamen.
Vel. 75,5 x 108 x 31 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Ranije u Galeriji umjetnina, Split. Pohrana obitelji, inv. 1/8).
c) Sadreni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (MZP – 205).
Izl.: Split 1908, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beč 1910, Rim 1911.
Lit.: 1410.
Pod.: III. 1. 140; III. 2. br. 142/205; 3 [36]; 10 [61]; 490 [22]; 498 [204]; 654 [64]; 692 [47]; 977; 1030; 1047; 1111; 1149; 1249 [170]; 1255 [335, sl. 336]; 1702 [6]; 3120.
(Reljefi *Razbludni starac*, *Igra*, *Šala*, *Studija za Igru* u raznim se izvorima različito zovu, pa nije moguće s pouzdanošću utvrditi o kojem se djelu radi!).

110. GLAVA STARCA
Glava starca s bradom.
a) Beč, 1906. (?).
Sadreni model.
Vel. 51 x 27 x 32 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 242). (Vera Milčinović, New York do 1973. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb, inv.br.MZP – 253). (Galerije grada Zagreba otkupile od V. Milčinović za Atelijer Meštrović 1973).
b) Sadrena kopija.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 503).
Pod.: II. 1. 242; III. 1, 156; III. 2. 156/253, MZ – 32/503; 6528 [365].

111. STUDIJA ZA IGRU (Studie zu Neckerei).
Beč, 1906.
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910.
Pod.: 495 [br. 34]; 977.

112. DJEVOJKA I STARAC (Šala, Draškanje, Milovanje, Neckerei, Spiel, A Joke-Group, Scherzo).
Sjedeći djevojački i starački akt. Djevojka starca miluje po bradi.
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
b) Bronca
Vel.53 x 38 cm.
VL.:Zbirka Đure Kokše ,Zagreb.ZDJK-230.
Izl.: Beč 1910; Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Zbirka Kokša, GKD, Zagreb, 2022..
Pod.: 10 [61]; 495 [br. 16]; 496 [12]; 654 [64]; 1026 [32, sl.]; 1053; 1077; 1255 [335, sl.],11138a.

113. ZDENAC ŽIVOTA (Na zdencu života, Zdenac, Zagrebačka česma, Studenac življenja, Lebensbrunnen, The Fountain of Life).
Muški i ženski aktovi oko krune bunara.
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMV
B. T. Srpek
a) Beč, 1906.[14]
Sadreni model.
Vel. vis. 110 cm, promjera 182 cm.
b) Beč, 1910.
Bronca.
Vl. nepoznato. (Prema nekim podacima odlio za Karla Wittgensteina u Beču).
c) Češka, 1910. (B. T. Srpek).
Bronca, spomenik.
Vel. 111 x 181 cm (bez postolja).
Javni spomenik, Zagreb, Trg maršala Tita. Postavljen 1912. Restauriran 1971.
d) Zagreb, 1971.
Sadreni odljevi po brončanom spomeniku.
1. Žena i muškarac (112 x 116 X 50 cm).
2. Muškarac s leđa (110 x 133 X 60 cm).
3. Muškarac i žena (94 x 144 x 60 cm).
4. Dijete, žena i muškarac (110 x 121 x 53 cm).
5. Muškarac i žena (97 x 126 x 60 cm).
Vl. Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 289-293).
Izl.: Beč 1906, Sofija 1906, Beograd 1907, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989. (Na posljednjim izložbama sadreni detalji zdenca).
Lit.: 9 [12]; 46 [15, 53, sl. br. 1-2]; 47 [XIV]; 50 [127-128, 204-205]; 54 [6-7]; 60 [6]; 66 [33-34]; 86 [(13), sl. 5, 9]; 116 [15-16]; 125 [VI, 311, sl.]; 654 [8, 64]; 924; 1022; 1123; 1162; 1747; 3031; 7107 [256]; 7162; 8801 [84-85]; 9169 [58-59]; 9201; 9917 [48-58, sl. 46-55]; 10293 [215]; 10651 [130, 134, 173, sl. 127-129]; 10679 [146, 148, 150, sl.].
Pod.: I. 33. I. 26; II. 289-293; 10 [61]; 46 [15, 53]; 47 [181, sl.]; 69 [14, sl. 4, 5]; 73 [181, sl.]; 98 [sl. 26]; 108 [29]; 116 [14-17, sl.]; 489 [br. 72]; 629 [32]; 637; 641 [131]; 660 [66]; 916; 922; 951; 958; 959; 989; 1105 [285]; 1234-1236; 1255 [sl. 333]; 1273; 1303 [sl.]; 1327; 1329 [sl. 97]; 1354; 1355; 1638a; 1772; 2136; 2384 [339]; 3303a; 5220; 6638 [680]; 6669; 6898; 7098 [361]; 7113 [309]; 7120; 7506 [290]; 7549; 7565 [sl.]; 7884; 8325-8327; 8526 [sl. (123)]; 8542 [175]; 8576; 8621 [22]; 8845 [188, 192]; 8864; 8873 [25]; 8897 [28, 31]; 9076 [sl.]; 9081 [sl. 49]; 9084 [11, sl. 11]; 9085 [sl.]; 9230 [144, sl.]; 9519; 9591 [154]; 9672; 9719; 9734-9 [sl.]; 9743; 9748; 9751 [sl.]; 9782; 9793 [sl.]; 9804 [sl.]; 9807; 9843; 9927 [240]; 10002; 10182; 10193a; 10275; 10389 [sl.]; 10397; 10457 [sl.]; 10636 [sl.]

114. RUŽA MEŠTROVIĆ (Glava žene, Portret žene, Moja žena, Gdja Meštrović, Weiblicher Kopf, Head of a Woman, Testa di donna).
Glava djevojke s dijelom ramena, bez odjeće, kovrčave kose, glave okrenute prema lijevom ramenu.
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
Vel. 44 x 35,4 x 25,7 cm.
Vl.: Privatno, Zagreb.
b) Bronca.
Vl.: Ulster Museum, Belfast, Vel. Britanija. (Prodala 1990. obitelj prvotnog vlasnika Sir Johna Laverya u Londonu, kojemu je Meštrović darovao skulpturu. 10144).
c) Bronca.
Vel. 45 x 24 x 25 cm.
Vl.: Mladinska knjiga, Ljubljana. (Nudila na prodaju 1952).
Izl.: Beč 1907, Beč 1910, Ljubljana 1909, Rim 1911, Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 9 [sl. 2]; 10 [61, 77, sl.]; 467 [br. 191]; 486 [br. 219]; 493 [br. 74]; 495 [br. 15]; 498 [br. 191]; 643 [br. 5]; 977; 979; 10144.

115. DJEVOJČICA PJEVA (Djevojka pjeva, Pjevačica, Poprsje pjevačice, Pjevajuća duša, Singendes Mädchen).
Glava mlađe djevojke odvorenih usta, ruku podignutih do lica.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
Vel. 49 x 40 x 32 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 170. Otkup posredstvom E. Kaštelančić, Split,od prof.Floriana Josephua,1970. g.).
b) Bronca.
Vis. 48 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 171. Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1968).
Izl.: Beč 1906, Beograd 1907, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beograd 1978, Beograd 1984.
Pod.: I. 3. 1. 170, 171; I. 3. 3. 1 , 67, 168; VI. 1. 19, 24, 27; 116 [sl. 3]; 482 [br. 58]; 496 [11]; 622 [26]; 654 [64]; 712 [10]; 719d; 922; 924; 959; 989; 990; 1053; 1105 [295].

116. ISTARSKI RIBAR [15] (Stari ribar iz Istre, Dalmatinski ribar, Starac, Kopf eines dalmatinischer Fischers, Dalmatinischer Fischer, Old Fisherman of Istria, Vecchio pescatore istriano,Portret starca).
Glava starca s kosom, bradom i brcima, isturena naprijed.
Vel. 57 x 21 x 49 cm.
a) Split, 1906.
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 196).Otkup od inž.Danila Fajsa ,Celje,1980.
b) Kamen.
Vl. (1919. u Splitu).
c) Bronca.
Vel. 57,5 x 22 x 48 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 197).
d) Crveni mramor.
Vl.: City Art Museum of St. Louis, St. Louis, Miss. (SAD).
(Nabavljeno od Petra Meštrovića u New Yorku).
Izl.: Beč 1906, Split 1919.
Pod.: I. 3. 1. 196, 197; 10 [61]; 125 [311, br. 36, sl.]; 482; 483; 489 [br. 68]; 495 [br. 20]; 496 [10]; 498 [br. 185]; 512; 521 [br. 47]; 654 [65]; 712 [9]; 1255 [324].

117. GLAVA DJETETA (Glava djetešca, Vera Čuča Milčinović, Knabenkopf, Backfisch, Portrait of a Child).
Poprsje malene kćeri Andrije Milčinovića.
(Vjerojatno istovjetno sa CURICA, br. 63, 1904.?).
Natpis: 1906
a) Zagreb, 1906.
Sadreni model.
Vel. 39 x 17 x 14 cm. (40 x 17 x 14).
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,do 1973. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP- 485). (Poslije smrti Andrije i Adele Milčinović ponuđen 1963. na prodaju. Otkup Galerija grada Zagreba za Atelijer Meštrović 1973. Inv. br.AMZ- 241).
b) Bronca (iz vremena autora).
Vel. 23 x 16 x 17 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-166). (Otkup Galerija grada Zagreba za Atelijer Meštrović 1966. Kupljeno od Adele Milčinović, New York, 1973.godine).
c) Sadreni odljev.
Vel.40 x 16 x 17 cm.

Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 501). Lijevano bez odobrenja.
Izl.: Beč 1906, Zagreb 1910, Beograd 1984, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 166, 241; II. 7; III. 1. br. 161/486; 10 [61]; 482 [br. 56]; 496 [10]; 654 [65]; 698 [br. 4, bilj. 4, sl.].

120. ŽENSKA GLAVA (Mädchenkopf, Testa di donna).
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
b) Mramor.
Izl.: Beč 1909, Rim 1911, London 1915.
Pod.: 492 [425, br. 198]; 498 [br. 190]; 507 [br. 34].

122. NADGROBNI SPOMENIK PJESNIKA, skica (Skitze für ein Dichtergrabendenkmal).
Stepenasto postolje u okviru okolišne arhitekture, a na njemu skupina klečećih aktova.
Beč, 1906.
Sadreni model.
Pod.: I. 33. 1. 69.

123. LIJEVA ŠAKA
Lijeva šaka na osmerokutnom postolju.
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
Vel. 43 x 37 x 36 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 70).
b) Bronca. Odljev, Zagreb 1971.
Vel. 44 x 36 x 41,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 228). Lijevano u Ljevaonici umjetnina u Zagrebu, 1970. godine.
Izl.: Šibenik 1976, Zadar 1976, Kijev 1980.
Pod.: II. 1. 70. 228; 615 [br. 5]; 616 [br. 4].

124. VENERA (Venus of our days, Venere).
Ženski akt s golim Amorom u krilu.
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Zagrebu).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Lit.: 924.
Pod.: 10 [61]; 496 [12]; 654 [64]; 1053; 1278.
(Postoji mogućnost da je *Venera* istovjetna s *Venerom naših dana*, ili pak s *Mrtvom majkom*, pogotovo što posljednje nema u popisu radova u londonskoj Monografiji).

125. POPRSJE DJETETA (Portrait of a Child, Bambino).
a) Zagreb, 1906.
Sadreni model.
Vis. 55 cm.
Vl.: Zlata Lukić, Zagreb. (Nudila na prodaju 1955.).
b) Mramor (?).
Vl.: (1919. u Zagrebu).
Izl.: Venecija 1907.
Pod.: 10 [61]; 488 [73]; 997 (?).
(Možda je to *Mali Slavan*, 1906, ili *Dječji portret*, 1906).

126. GOSP. KROMBHOLZ, poprsje (Portrait of M. Krombholz).
Beč, 1906.
Sadreni model.
Pod.: 10 [61].

127. DR. PERO ČINGRIJA, poprsje (Portret Pera Čingrije, Portrait of P. Čingrija).
Poprsje starijeg muškarca s brcima.
Natpis na postolju: Hrvatski zastupnici predsjedniku Čingriji MDCCC LXV – MCMVI.
a) Rijeka, 1906.
Sadreni model.
(Navodno gips nije sačuvan).
b) Bronca.
Vel .62 x 31 x 28 cm.
Vl.: Umjetnička galerija Dubrovnik. (Ranije vlasništvo Pere Čingrije i sina mu Melka Čingrije. Galerija otkupila 1964).
Izl.: Split (izlog Ševeljevića) 1906.
Lit.: 9489; 9489a.
Pod.: V. 1-8; VI. 1. 34; 10 [61]; 396; 654 [62-63, 92]; 938; 990; 979; 1026; 1053; 1077; 9489 [115, 159].

128. DR. C., poprsje.
Beč, 1906.
Sadreni model.
(Možda istovjetan s *Gosp. Krombholzom* ili *Muškarcem* 1906, 1907).
Izl.: Beč, 1907.
Pod.: 486 [br. 164]; 654 [67].

129. GLAVA STARCA (Portret starca, Alter Mann, Head of an Old Man, Vieillard).
a) Beč, 1906.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Splitu).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Split 1919, New York 1924.
Pod.: 10 [61]; 495 [br. 11]; 496 [11]; 498 [197]; 512 [26]; 521 [br. 46]; 1053.

130. GĐA KROMBHOLZ (Portrait of Mme Krombholz).
Beč, 1906.
Sadreni model.
Vl.: (1919. bio u Beču).
Pod.: 10 [61]; 654 [66].

131. POPRSJA ŽENA (Weiblichen Kopf. Portrets).
Četiri neidentificirana ženska portreta. Fotografije načinjene u Beču 1906-1907, ili u Parizu 1909-1910, poslane iz Beča Galeriji Meštrović u Splitu. Vjerojatno se odnose na neke navedene portrete, ali nije moguće odrediti na koje. Tri su sadreni modeli, jedan granit. (Na dvije fotografije je na poleđini natpis: Photographischer Atelier Carl Thiess, Wien...).

132. J. J. STROSSMAYER, studije.
Više studija prve varijante spomenika.
Beč, 1907.
Sadrene skice.
Pod.: 977.

133. TRGOVAC POPOVIĆ, poprsje (Portrait of merchant Popović from Zagreb).
Poprsje zagrebačkog trgovca Popovića.
a) Zagreb, oko 1907. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Vis. 52 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. Sk. 467).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [br. 73, sl.].

134. NADGROBNI SPOMENIK LAZE POPOVIĆA.
Alegorijska kompozicija.
a) Zagreb, 1907. (?).
Sadreni model.
b) Bronca (?).
Vl.: Zagreb, Mirogoj (polje 2 gi).
Pod.: 429 [125, 129, 183]; 9691 [82].

135. RELJEFI ZA ARHITEKTURU, ZGRADA POPOVIĆ.
(Tri reljefa, Bauernmotive, Facaden-Relief).
I. + II. reljef: Dva polugola muškarca, od kojih jedan s nekim spravama. Jedan polugoli muškarac. III. reljef: Dva polugola muškarca, jedna polugola i jedna gola žena; jedan muškarac s kutijom, a drugi sa slikarskom paletom i bojama u rukama. IV. + V. Reljef: Jedan polugoli ženski lik s djetetom na prsima. Dva polugola muškarca, jedan s kupusom, drugi s klipom kukuruza u rukama.
a) Beč, 1907.
Sadreni modeli.
b) Beč, 1907.
Keramika, bojena i glazirana.
Vel. 14 m^2.
Vl.: Zgrada Popović, Zagreb, Trg bana Jelačića 4.
Lit.: 1803; 10776 [97].
Pod.: I. 33. I. 43, 44; 654 [67]; 995; 979; 1018; 8607; 8864; 9689 [sl.]; 9734 – 5 [sl.]; 19467a [220].

136. NAPUŠTENA (Napuštena žena, Ostavljena, Die Verlassene, Deserted, Abbandonata).
Polulik mlade žene s rukama pod glavom.
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
b) (1909 u Rimu).
Mramor.
Vel. 75 x 60 cm.
Vl.: Jelena Savojska,rođ.Petrović.Skulptura prodana nepoznatom kupcu za ukupno 331.000 eura,27.11.2019. , u podružnici aukcijske kuće Christie ‘ s u Parizu.
Izl.: Venecija 1907, Beč 1908, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Zagreb 1983.
Lit.: 1215; 3261; 7405a [125-126].
Pod.: 10 [61]; 332 [157]; 488 [73]; 489 [br. 70]; 495 [br. 29]; 496 [10]; 641 [33, 131, sl.]; 654 [66]; 977; 995; 997; 1105 [289, sl.]; 1260 [157, sl.]; 8542 [175]; 9084 [12].

137. EVA, statueta (Stojeći ženski akt, Eve).
Stojeći ženski akt, glave naslonjene na desnu ruku, s lijevom rukom na trbuhu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1907.
Sadreni model, tamno patiniran.
Vel. 73 x 20, 5 x 29 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 125). (1938. u Drage Magjera u Splitu. Otkupljeno od V. Krizman Nikolajević 1947.godine , Zagreb).
b) Beč, 1907. (?).
Granit.
Vl.: (1919. u zbirci Wittgenstein, Beč).
c) Bronca.
Vl.: Dr. Ivo Digrin, Prag (1972). (Kupio 1907. od Meštrovića).
d) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 432).
e) Bronca.
Vl.: Ing. Vladislav Šarić, Zagreb (1968. nudio na prodaju).
Izl.: Split 1908, Ljubljana 1909, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Dresden 1926, Prag 1933. (?), Zagreb 1974, Beograd 1977, Zagreb 1978, Beograd 1983.
Lit.: 1047 [IV]; 1053; 1149 [12]; 5578 [16].
Pod.: I. 33. I. 26, 27; III. 2/441; 9 [sl. 10]; 10 [61]; 490 [22]; 493 [br. 69]; 496 [11]; 606 [br. 74]; 620 [br. 13, sl.]; 622 [26]; 637; 649 [br. 3, sl.]; 654 [66]; 690 [22]; 711a [41]; 1030; 1077; 1106; 1182; 1249 [170]; 4384; 6638 [680]; 8526 [sl. (123)]; 8849a [41]; 10609 [106].

138. ADAM, statueta (Statueta Adama).
Stojeći muški akt u hodu, lijeva ruka na glavi, desna na leđima.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
Vis. 73 cm.
b) Beč, 1907. (?).
Granit.
Vl.: Narodni galerie, Prag (?), (1919. u zbirci Wittgenstein, Beč).
c) Beč, 1907. (?).
Bronca.
Vl.: Dr. Ivo Digrin, Prag. (Kupio 1907. (?) od Meštrovića).
Izl: Split 1908, Ljubljana 1909, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beograd 1919, Prag 1933. (?).
Lit.: 1030; 1047 [IV]; 1053; 1149 [12]; 5578 [16].
Pod.: I. 33. I. 23, 28, 29; 9 [12, sl.]; 10 [61]; 490 [22]; 493 [br. 70]; 496 [11]; 511; 654 [66]; 1006; 1077; 1182; 1249 [170]; 4384; 6638 [680]; 9084 [2]; 10609 [106].

139. KRALJ PETAR I, poprsje (A Portrait of King Petar, Re Pietro di Serbia).
a) Beograd, 1907.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Beogradu).
Izl.: Venecija 1907.
Lit.: 429 [7, 8, 10]; 4729.
Pod.: 10 [61]; 27 [bilj. XXIII]; 488 [73]; 654 [65]; 979 [372]; 980 [184]; 995; 997; 1720; 8648 [71]; 9084 [11, 12].

140. STOJEĆI ŽENSKI AKT, studija (Nagota ?).
Secesijski stilizirani ženski akt, ruku prekriženih na prsima, s okomitom pregačom.
Beč, oko 1907. (?).
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910.
Pod.: 1208; (Fotografija iz Beča. Galerija Meštrović).

141. ŽENSKI AKT, studija.
Stojeći ženski akt.
Sign.: I M
a) Beč, oko 1907. (?).
Sadreni model.
Vl.: Nasljednici obitelji Birimiša, Zagreb.
b) Mramor, prilepski.
Vel. 39 x 16 x 11 cm.
Vl.: Obitelj Tončić-Nonveiller, Split.

142. GĐA WITTGENSTEIN I, poprsje (Portrait of Mme Wittgenstein).
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
b) Granit.
Vl.: (1919. u Beču).
Pod.: 10 [61]; 42 [11]; 654 [66]; 10609 [106].

143. JOVAN DUČIĆ, glava.
Glava mlađeg čovjeka s kratkim brcima.
a) Oko 1907.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 50 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 171).
Izl.: Opovo 1971, Pokretna izložba Narodnog muzeja, Beograd, 1977-1979; Beograd1983.
Pod.: XII. 1. 62/171; 599 [25]; 620 [13, sl.]; 649 [br. 70, sl.]; 8611.

144. GLAVA GLUMCA (Glumac Petar Brani).
Glava muškarca naborana lica, bujne kose.
Sign.: MEŠTROVIĆ, 07
a) 1907.
Sadreni model, patiniran bijelo.
Vel. 61 x 36 x 49 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb-ALU-K-149. (Pohrana Gliptoteka HAZU, Zagreb, inv. MZP – 119).Donacija Ruže Meštrović.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910; Beograd 1978.
Pod.: III. 1. 22; III. 2. 24/1434; 496 [11]; 622 [26]; 637; 654 [67]; 1105 [292, sl.].

145. LUDWIG ABELS, poprsje (Portrait književnika Abelsa).
Beč, 1907.
Sadreni model.
Pod.: 654 [67]; 1053.

146. STOJEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt prignute glave, lijeve ruke na pasu, a desne za vratom.
a) Beč, oko 1907. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 57 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 432).
Izl.: Pokretna izložba, Narodni muzej, Beograd 1977.
Pod.: 620 [13, sl.].

147. MUŠKI TORZO
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1907. (?).
Sadreni model.
Vl.: Ivica Lončarić, Zagreb.
Pod.: 654 [67].

148. GRIZODUŠJE (Očajnost ?).
Poprsje starca koji rukama obuhvaća glavu.
a) Beč (?), 1907.
Sadreni model.
b) Kamen.
Vel. 50 x 60,5 x 85 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split. (Zadarski trgovac Milan Zenić predao Galeriji 1938. na trajno čuvanje). (Inv.br.1391).
Lit.: 5782 [13 sl.].
Pod.: 654 [67, 92]; 692 [47]; 5782.

150. ŽENSKI AKT (Ženska figura).
Sjedeći ženski akt, naslonjen na ruke za leđima.
a) 1907. (?).
Sadreni model.
Vel. 64 x 40 x 58 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, inv.br.AMZ- 177.Do 1973. godine u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-125.
b) Sadreni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb. (Inv. br. MZ – 502).
Pod.: II. 1. 177; III. 2. 30/436.

151. VJEČNI IDOL
Beč, 1907-1908. (?).
Sadreni model.
Izl.: Split 1908.
Pod. 490 [22, br. 85]; 654 [67]; 8542 [175].

152. USKRSNULA PROŠLOST
(Vjerojatno naziv neke kasnije drugačije nazvane skulpture).
Beč, 1907-1908.
Sadreni model.
Izl.: Split 1908.
Pod.: 490 [22, br. 82]; 654 [67, br. 21]; 8542 [175].

153. VAZA
Niska trbušasta vaza s frizom aktova u hodu u gornjem dijelu.
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
b) Beč, 1907. (?).
Bronca.
Vl.: (1919. u zbirci Wittgenstein, Beč).
Pod.: I. 33. I. II/33 sl.; 10609.

154. VAZA (Wase).
Okrugla visoka vaza sa četiri stojeća akta, dva muška i dva ženska.
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vl.: (Rađeno za K. Wittgensteina, Beč).
Pod.: I. 33. I/8 sl.; 10609 [106].

155. VAZA S AKTOVIMA
Trbušasta vaza s reljefom dva muška i dva ženska stojeća akta.
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
Vel. 66 x 25 x 64 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 128). (Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959).Do 1969.godine u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-212.
b) Sadreni odljev, tamno patiniran.
Vis. 66, 5 cm, promjer 40 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (MZ – 451).
Pod.: II. 1. 128; III. 1. 115; III. 2. 117; 654 [66, br. 99].

156. VAZA (Vase).
Okrugla široka vaza sa četiri gola lika i reljefima.
a) Beč, 1907. (?).
Terracotta.
Vl.: (Rađena za K. Wittgensteina, Beč).
Izl.: Beč 1908.
Pod.: I. 33. I. I/7; 489 [9]; 10609 [106].

157. FIGURATIVNO POSTOLJE
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
Vl.: (Postoji mogućnost da je neki od sadrenih modela u Gliptoteci HAZU).
b) Beč, 1907.
Mramor.
Izl.: Beč 1908.
Pod.: 489 [br. 9]; 977.

158. FIGURATIVNO POSTOLJE (Glava kao postament, Dekorativni postament, Postament, Stup, Colonne, Säulenkopf, Pfeilerfigur, Column, Head of a Pedestal).
Dvije muške glave oslonjene na ruke s dvije strane postolja, po dvije pružene ruke s druge dvije strane.
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
Vel. 126 x 58,5 x 49 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split. (Ranije vlasništvo I. Tartaglije. Inv.br.1393).
b) Bronca.
Vel. 126 x 58 x 48 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 169).
Izl.: Beč 1908, Split 1908, Rim 1911. (?), Venecija 1914. (?), London 1919. (?), Zagreb 1978.
Lit.: 1106 [44]; 5578 [15].
Pod.: I. 1. 166; I. 3. 1. 169; I. 3. 3. 166; I. 33. 1. 10; 10 [61, br. 68]; 489 [br. 68]; 490 [22]; 622 [26, br. 18]; 654 [66, br. 92, 101]; 712 [10]; 719d; 977; 1030; 1047; 1105 [sl. 293]; 1106; 1111.

159. FIGURATIVNO POSTOLJE
a) Beč, 1907.
Sadreni model.
Vl.: (Postoji mogućnost da je neki od sadrenih modela u Gliptoteci HAZU!).
b) Beč, 1907.
Mramor.
Izl.: Beč 1908.
Pod.: 489 [br. 69].

160. FIGURATIVNO POSTOLJE (Nosač stupova, Colonne, Säulenträger).
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Beč, 1907.
Drvo.
Vis. 121 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 540).
Izl.: Split 1908. (!), Beč 1908, Rim 1911. (?), Zagreb 1978, Beograd 1978, Beograd 1983.
Pod.: 489 [br. 3]; 622 [26]; 649 [br. 4]; 654 [67, br. 106]; 1105 [293].

161. FIGURATIVNO POSTOLJE (Dekorativna figura, Pfeilerfigure, Piedestal, Herme, Colonne).
Postolje s djetetom koje puše u loptu.
a) Beč, 1907.
Sadreni model, tamnosmeđe patiniran.
Vel. 112 x 36 x 35 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 232).
b) Drvo.
Sign.: Meštrović
Vis. 120,5 cm.
Vl.: (Rađeno za K. Wittgensteina, Beč). Aukcija: Dorotheum, Beč, 1970).
Izl.: Rim 1911. (?).
Pod.: I. 33. I. 31, 32; I. 33. 1; III. 1. 145; III. 2. 137/200; 10 [69]; 654 [66-67, br. 105]; 977; 1105 [296, sl.].

162. FIGURATIVNO POSTOLJE (Dekorativna figura).
Dijete i donji dio žene.
a) Beč, 1907.
Sadreni model, patiniran tamno.
Vel. 115 x 30,5 x 32 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 233).
b) Beč, 1907.
Mramor.
Vl.: (Rađeno za K. Wittgensteina, Beč).
Izl.: Beč 1908, Split 1908. (?), Rim 1911. (?).
Pod.: I. I. 33. II. 30, I. 5; III. 1. 446; 10 [68-69]; 489 [45]; 498 [198-202]; 654 [66, br. 104].

163. FIGURATIVNO POSTOLJE (Dekorativna figura).
Svirač s usnom harmonikom.
a) Beč, 1907.
Sadreni model, patiniran tamno.
Vel. 121 x 33,5 x 36,5 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 234).
Pod.: III. 1. 137; 654 [66, br. 103].

164. GLAVA KAO POSTOLJE
a) Beč, 1907.
Mramor.
Vl.: (Beč).
Pod.: 10 [61]; 654 [66].

165. FIGURATIVNO POSTOLJE (Dekorativna figura).
Žena i dvoje djece.
Beč, 1907.
Sadreni model, patiniran tamno.
Vel. 117 x 35 x 39 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 235).
Pod.: III. 2. 138; 654 [66, br. 102].

165a. FIGURATIVNO POSTOLJE
Okruglo postolje s aktovima.
Beč, 1907.
Sadreni model, patiniran tamno.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 451).

166. SLIJEPI GUSLAR, Kosovski ciklus. (Guslar slijepac, Guslar, Glava guslara, Glava slijepog guslara, Slijepac, Glava starca, Svećenik Hrama, Slepec-goslar, Der Blinde, The Guslar, The blind Guslar-Player, The blind Bard, Testa di

guslaro, Il vecchi cieco, Vieillard).
Glava starijeg muškarca s dužom, naprijed isturenom bradom, i dužom kosom.
Sign.: Meštrović

a) 1908.
Sadreni model.
Vis. 63 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 79).

b) Bronca.
Vis. 63 cm.
Vl.: Nasljednici Ivanke Mitrović-Kosor, Dubrovnik. (Kupio P. Mitrović 1915. u Londonu).

c) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd.
Izl.: Ljubljana 1909, Zagreb (Meštrović-Račkі) 1910, Beč 1910, Rim 1911, London 1915, Split 1919, Beograd 1975, Zagreb 1977, Beograd 1978, 1980, 1983.
Lit.: 10 [34]; 216 [15]; 654 [71, br. 149]; 1207; 2709 [14]; 2766 [7].
Pod.: XII. 1. 58, 59; 3 [29, sl.]; 10 [62, br. 89, sl.]; 47 [181, br. 9, sl.]; 69 [sl.]; 125 [312, br. 44, sl.]; 493 [br. 67]; 495 [17, br. 43]; 496 [11, br. 59]; 498 [br. 33]; 507 [br. 57]; 512 [26, br. 165]; 599 [23, br. 8, sl.]; 612; 622 [26]; 629; 649 [br. 7, 8, sl.]; 1030; 1149 [12]; 1182; 1255 [sl. 331]; 1305; 2115 [sl. 32]; 2350; 2670; 5113; 5292; 8509; 8542 [175]; 8738 [50, sl.]; 9520.

28

28a

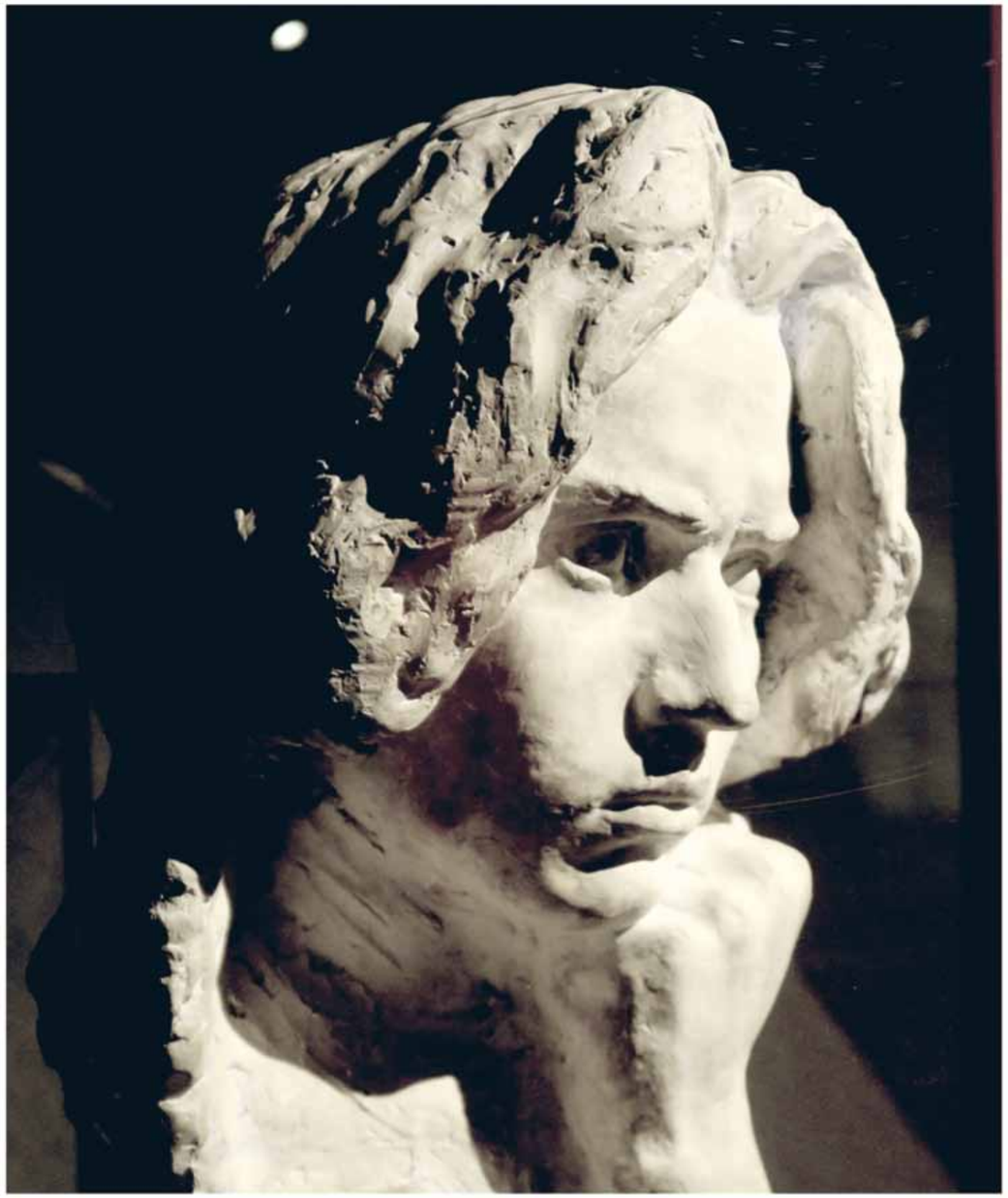
29a

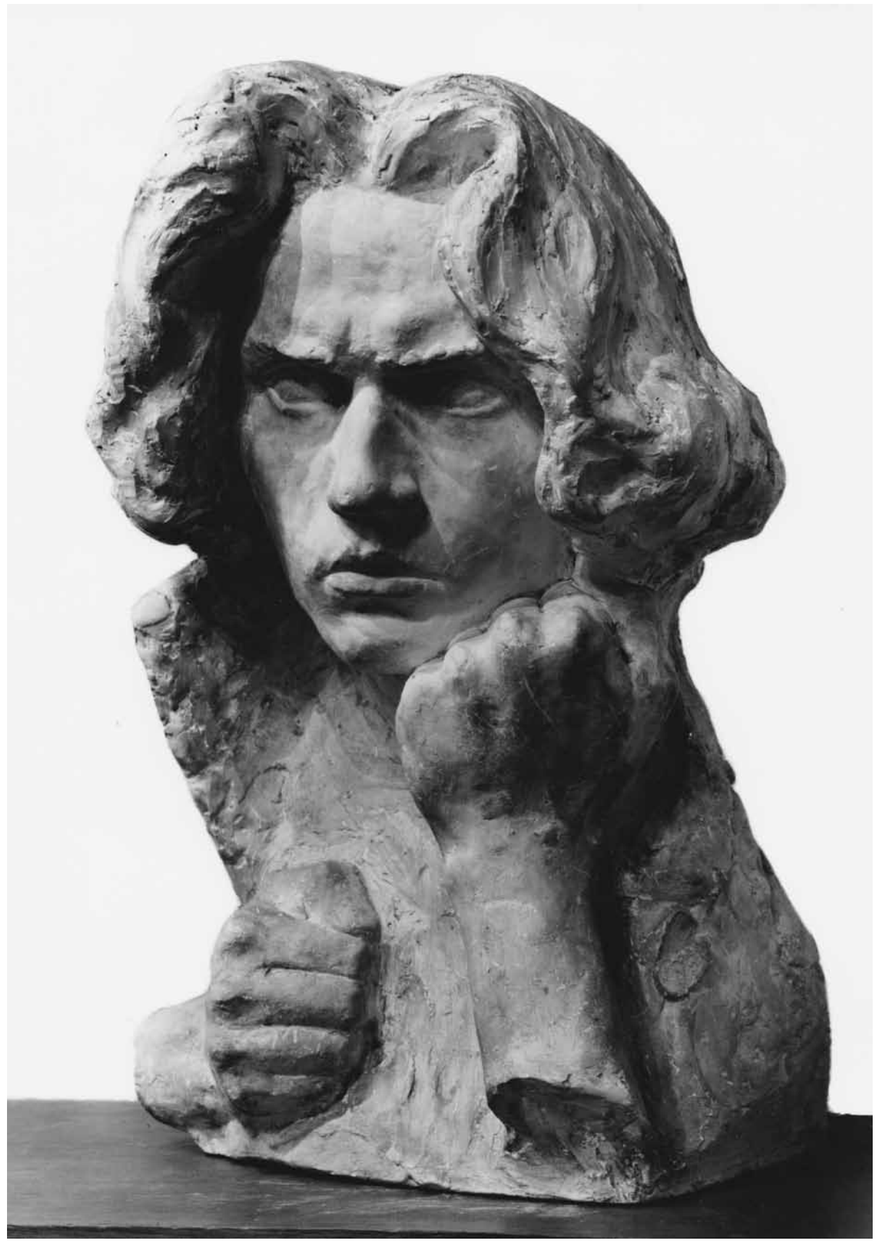
30

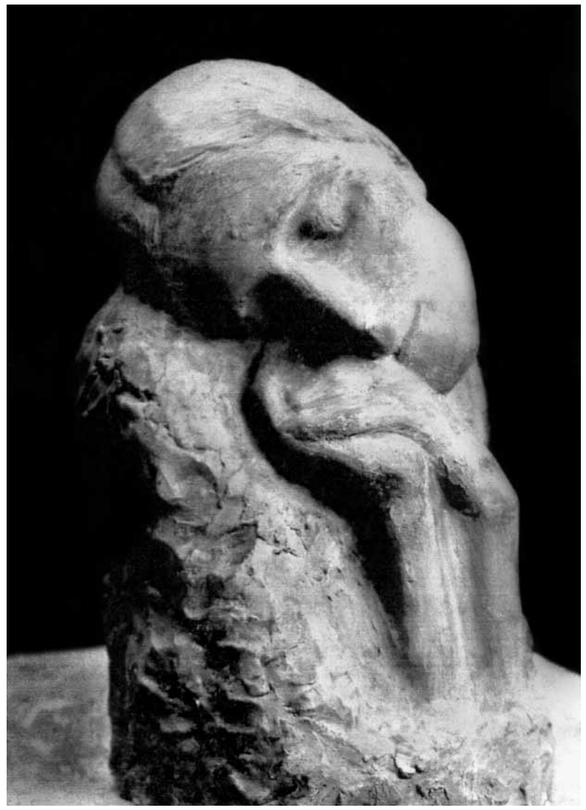
33

35a

35

37

39

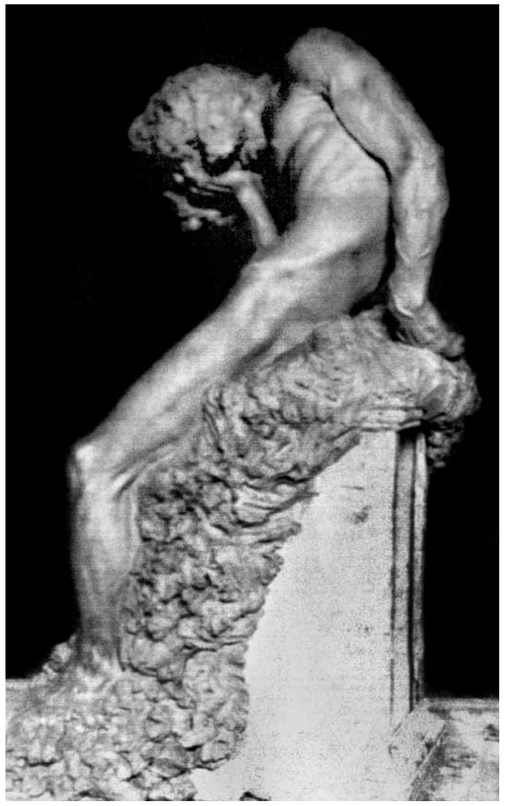
39

43

43

44

45

47

47a

47

47

49

49

50

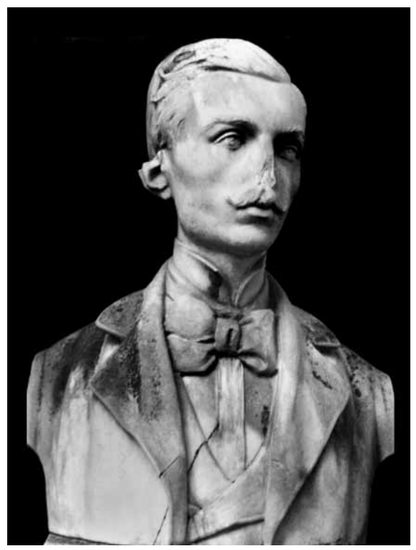
50

60

52

65

66

66

64

64

67

67

72

68

68

74a

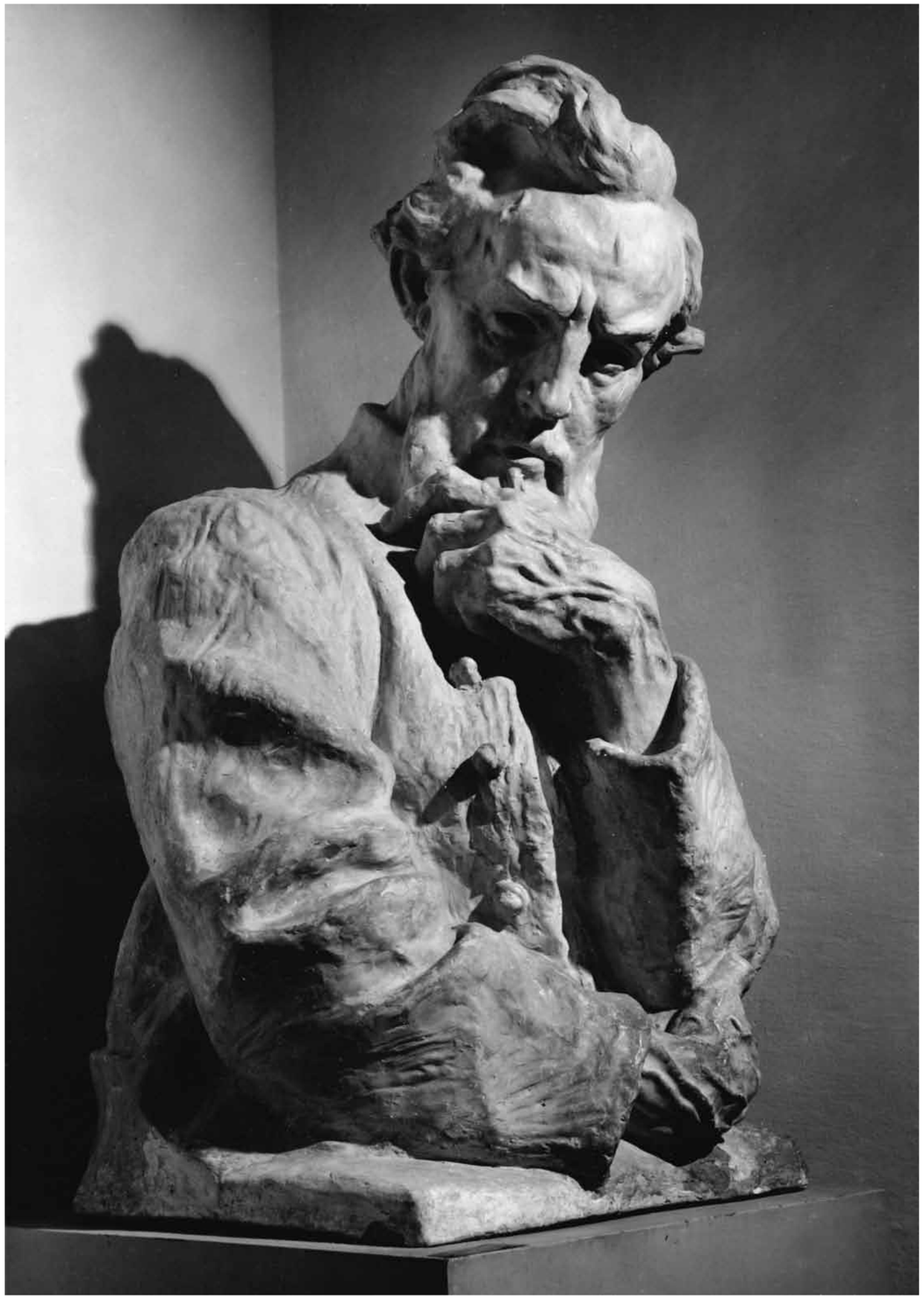
74

74

74

77

78

78

78

78

78

79

80

80

80

80

81

81

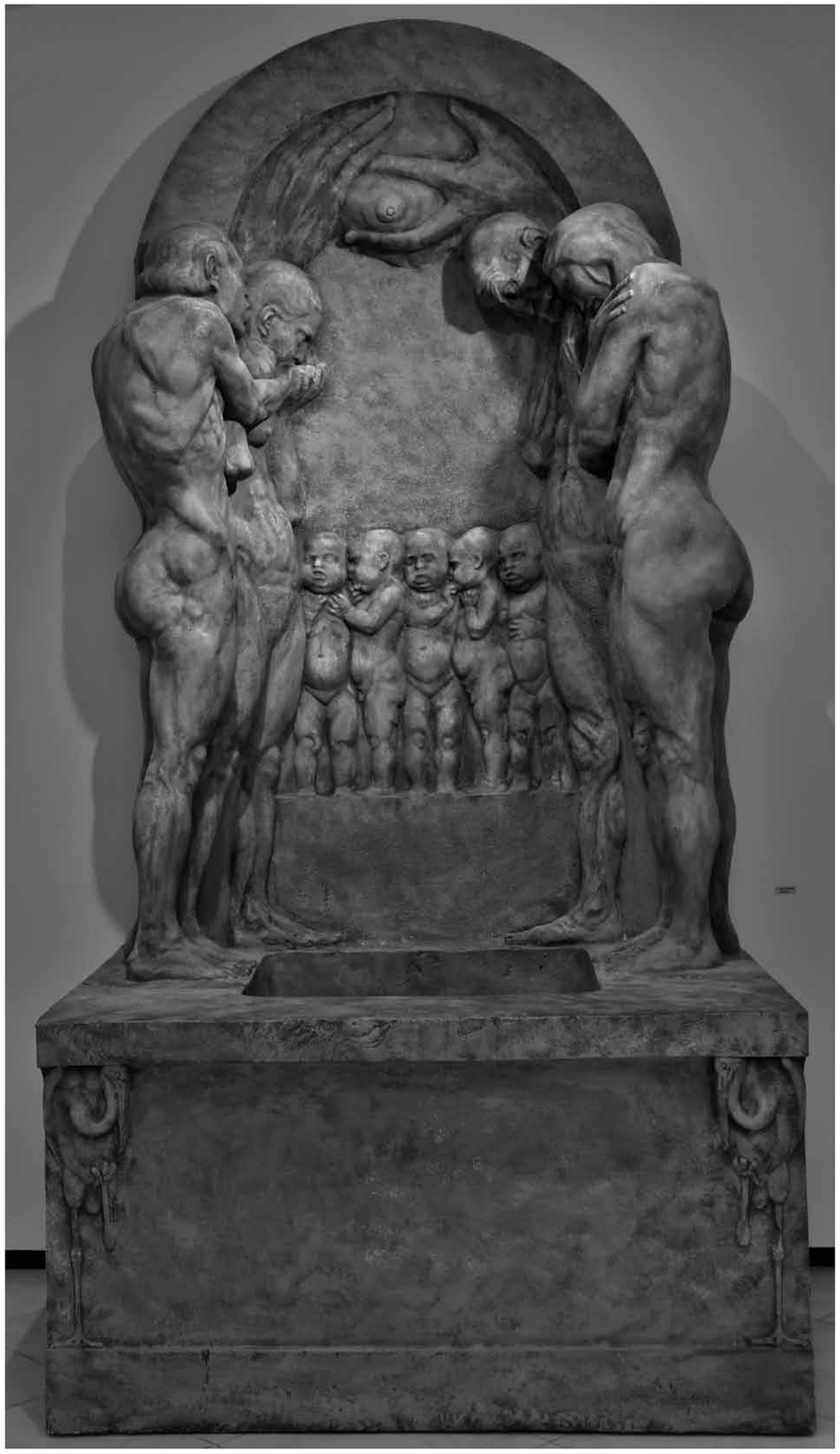
81

81

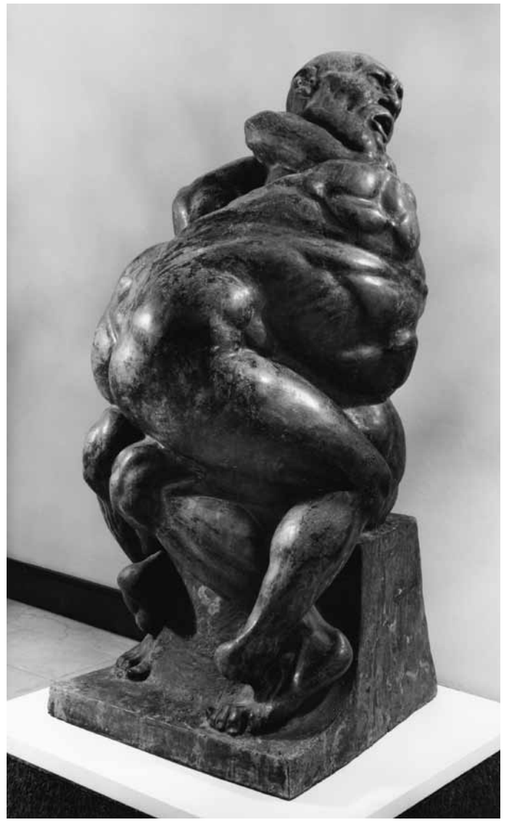
81

81

82

82

82

84

84

84

84

85

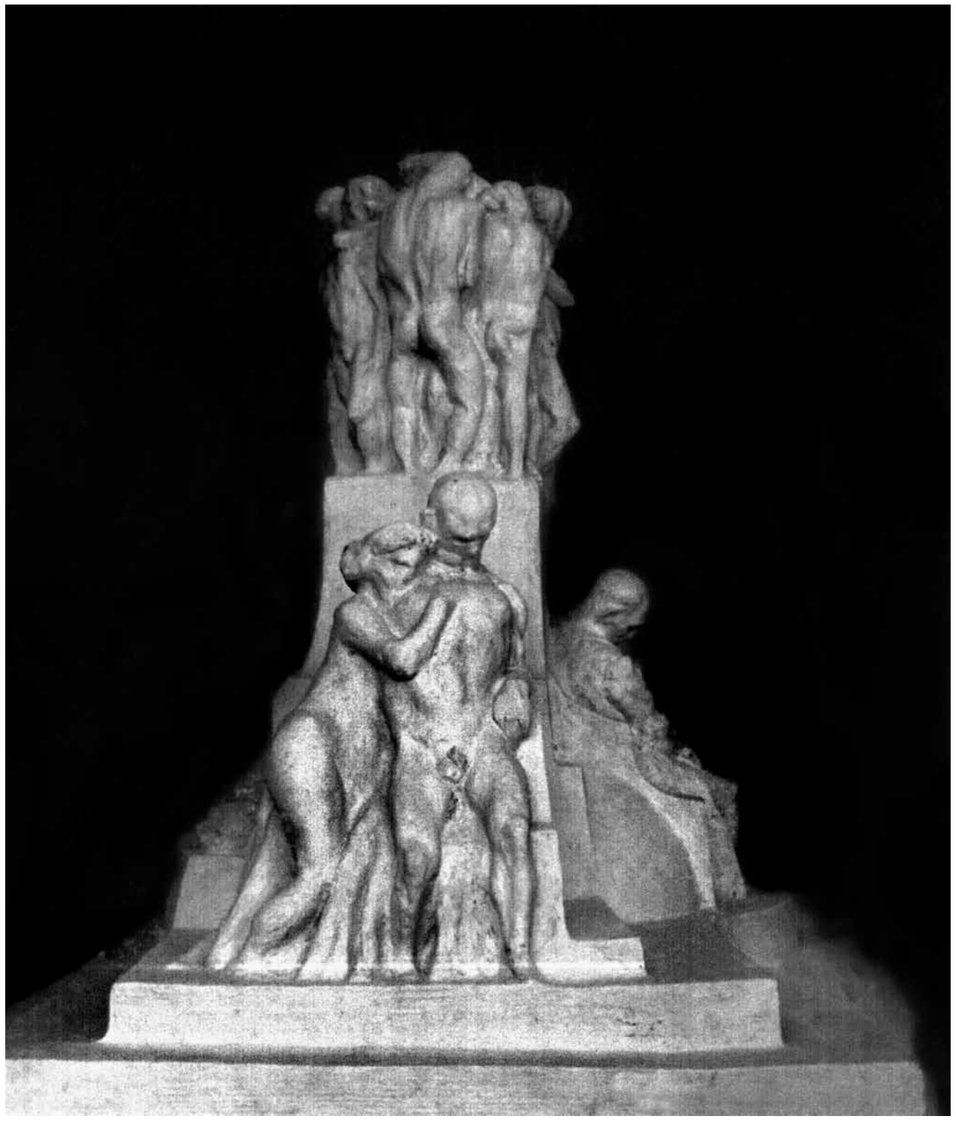
85

86

86

89

155

226

91

93

93

97

96

96

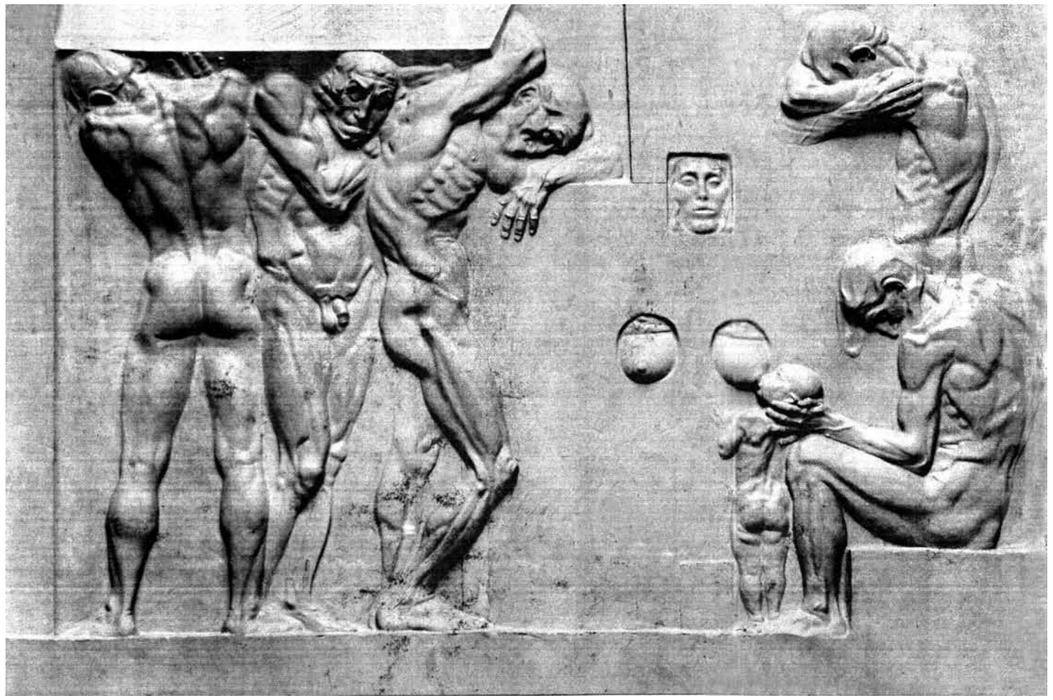
99

99

103

102

88

92

104

104

104

106

106

106

107

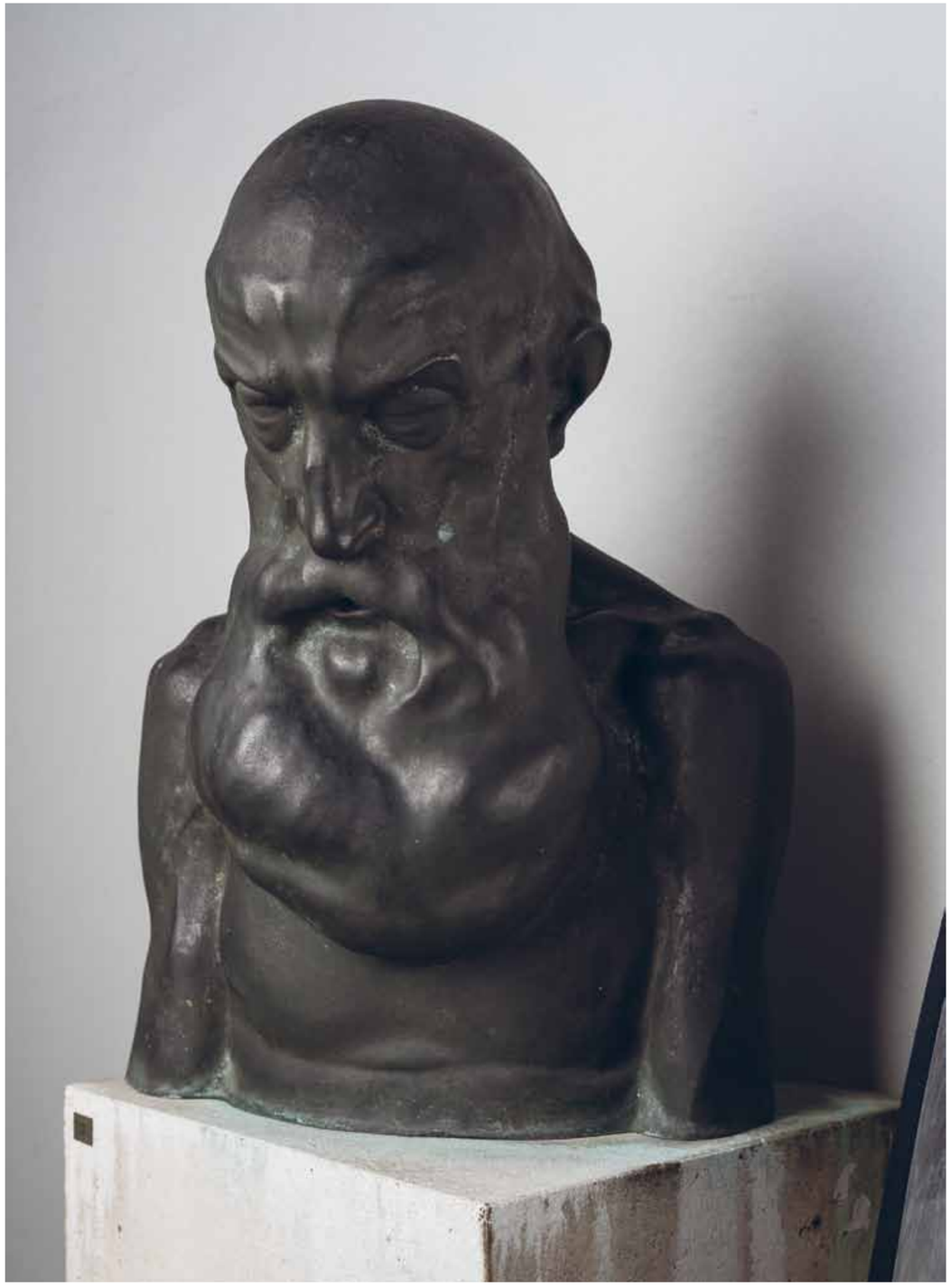
107

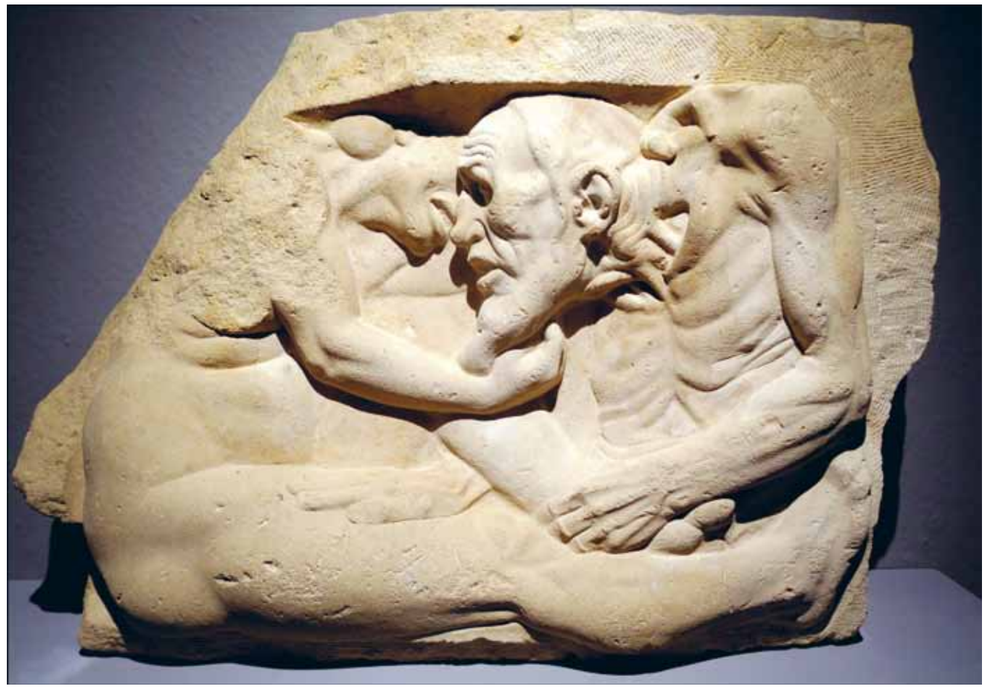
109

108

108

112

112

113

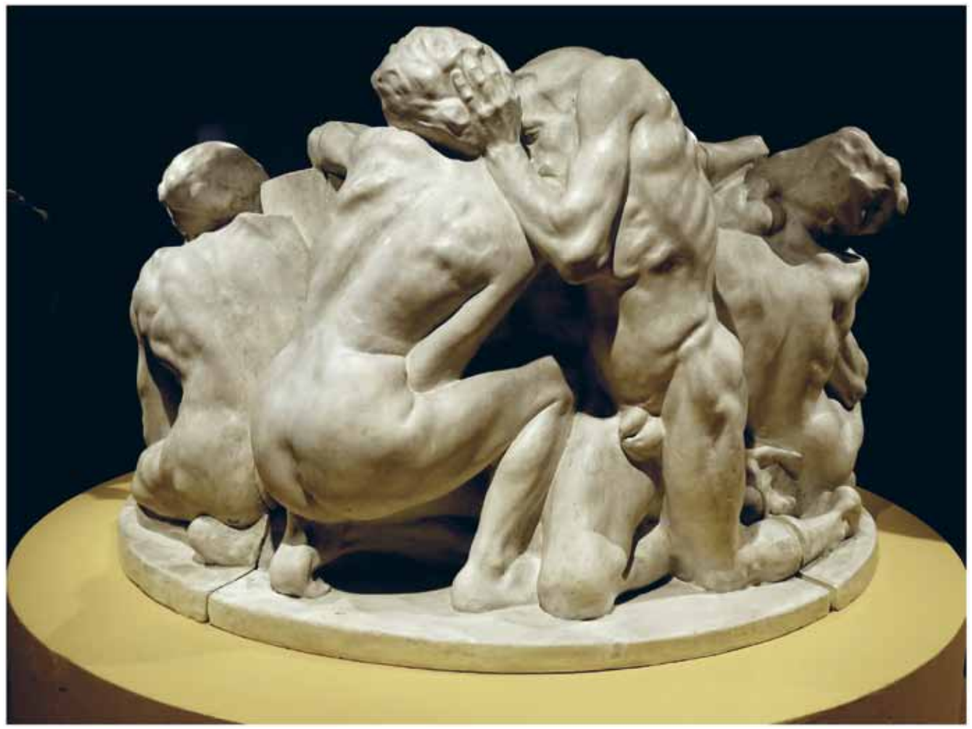
113

113

113

113a

113a

114

114

114

115

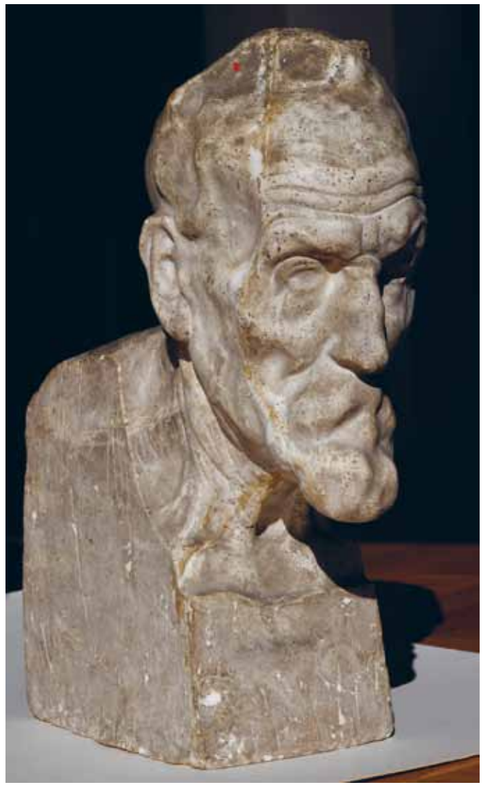
115

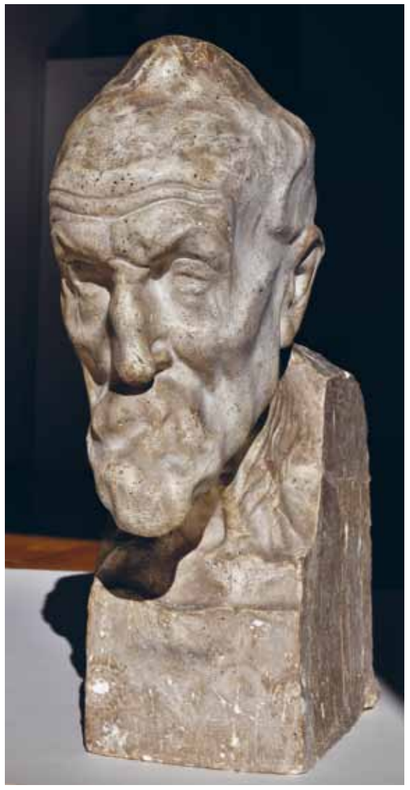
115a

115a

116

116

127

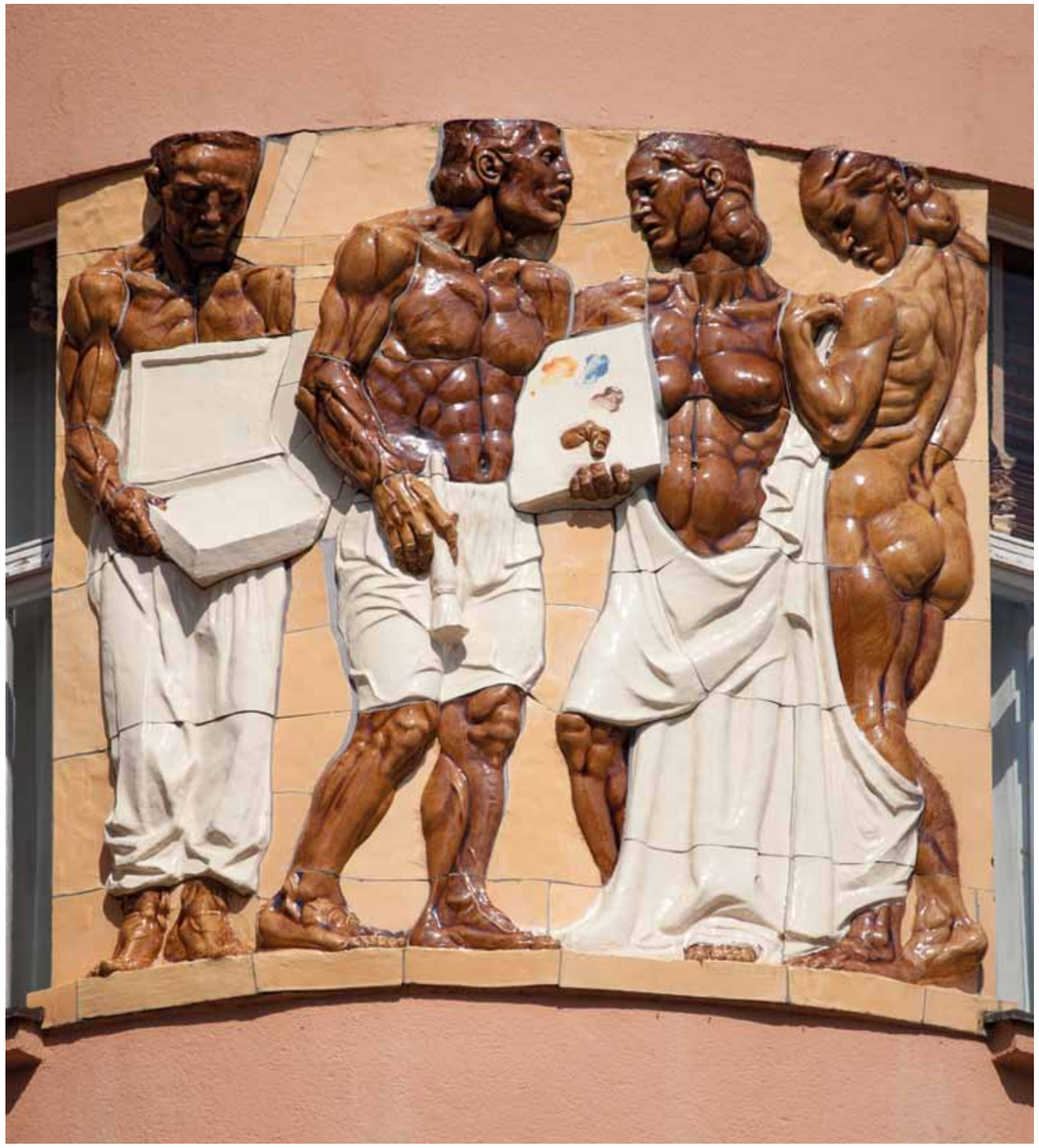
117

135

135

135

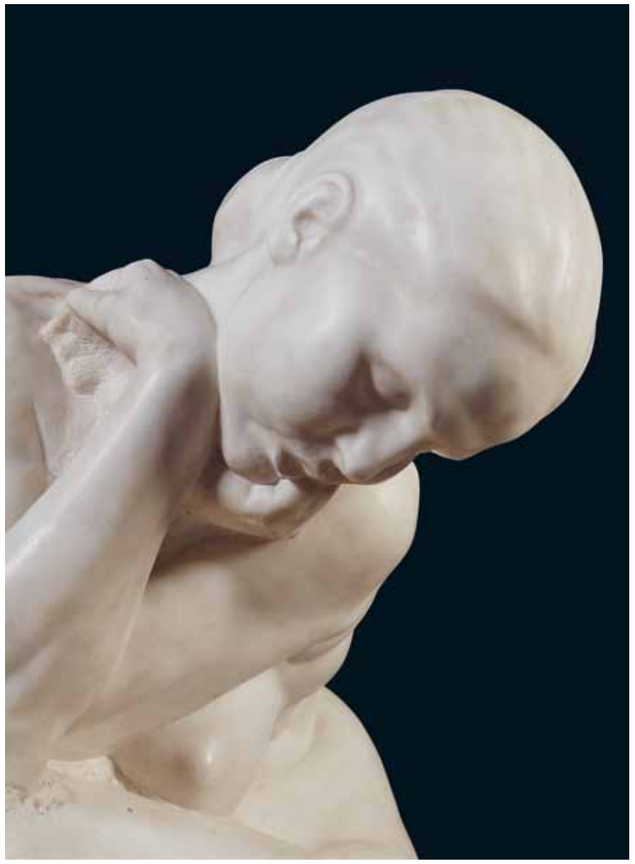
135

133

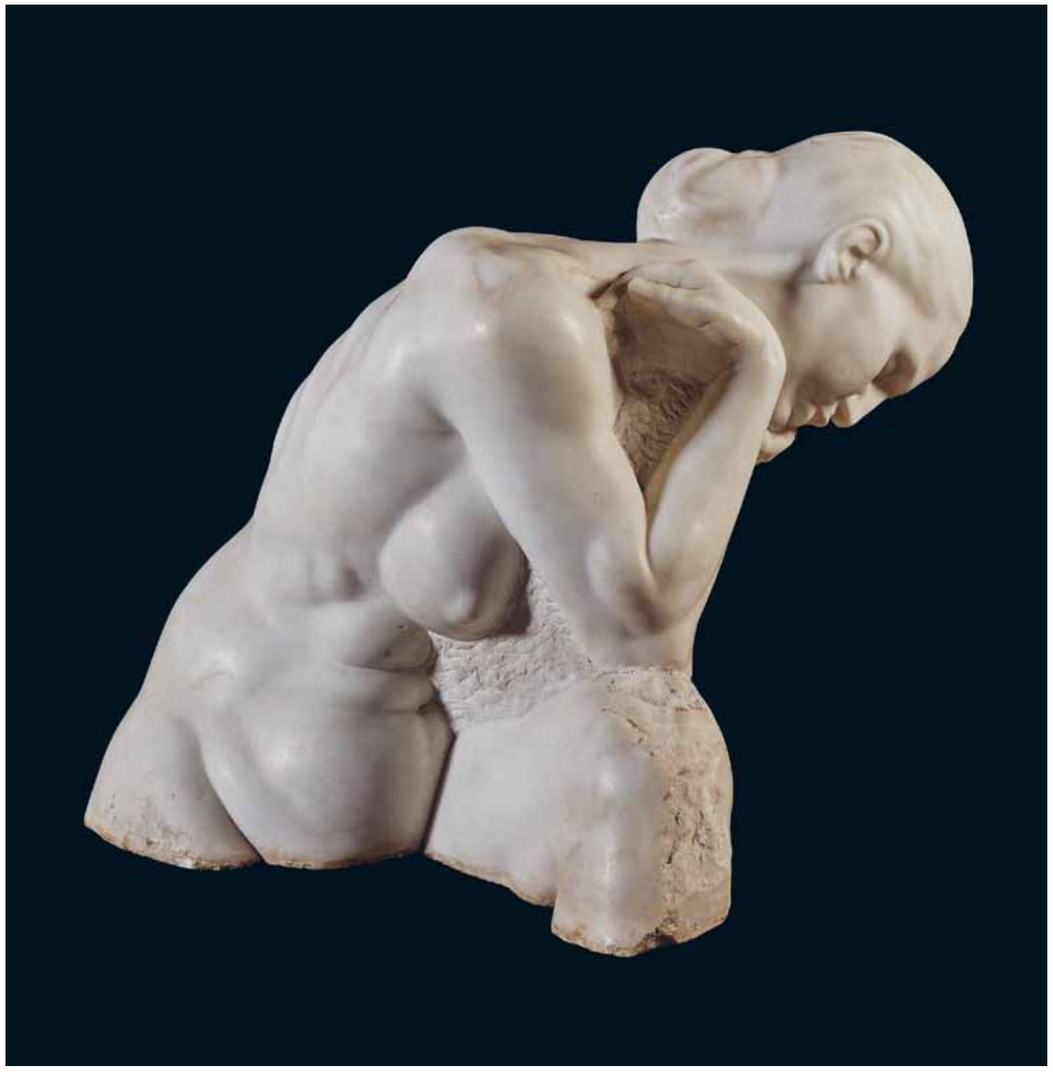
133

136

136

136

136

137

137

138

143

144

148

148

158

158

158

158

160

160

160

161

161

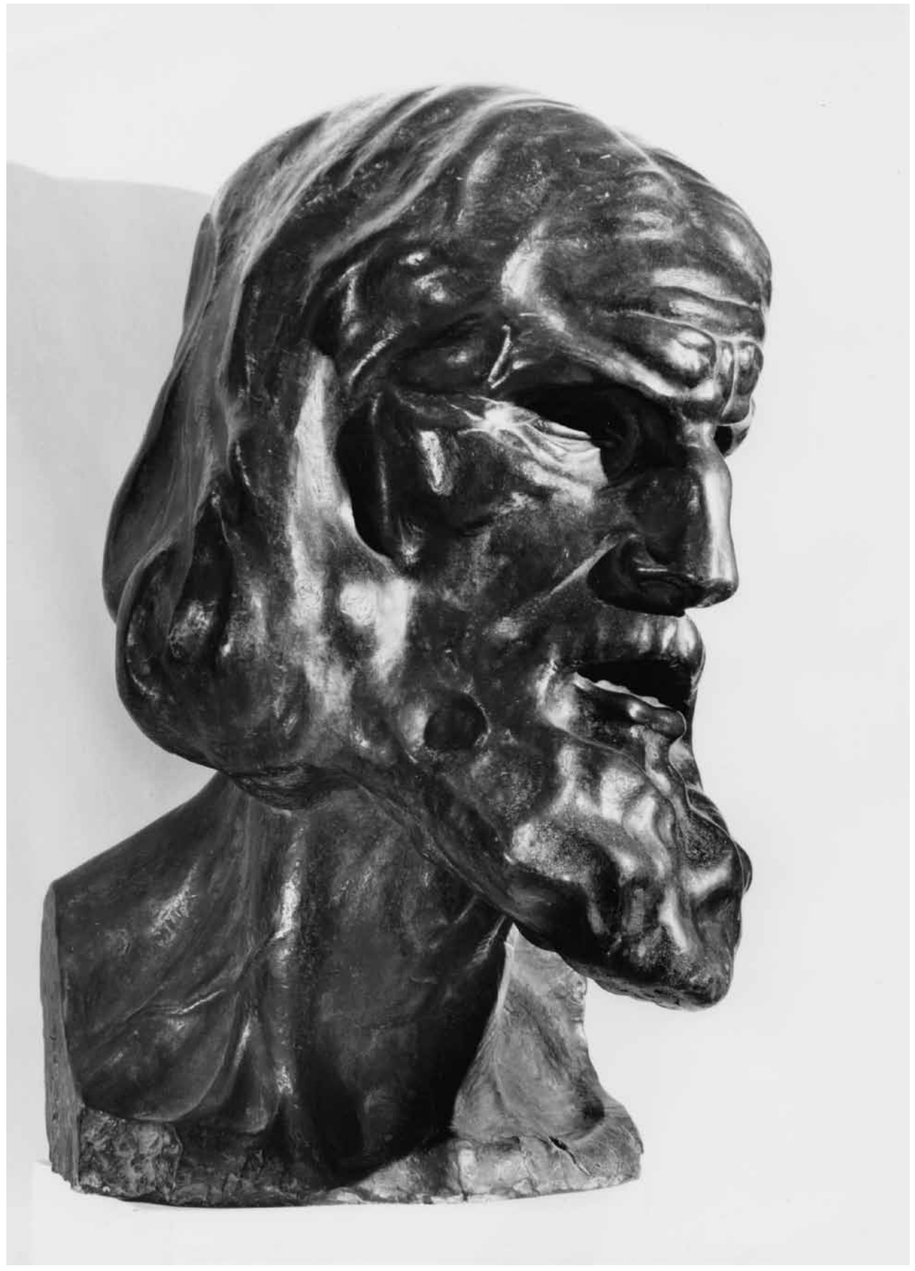
162

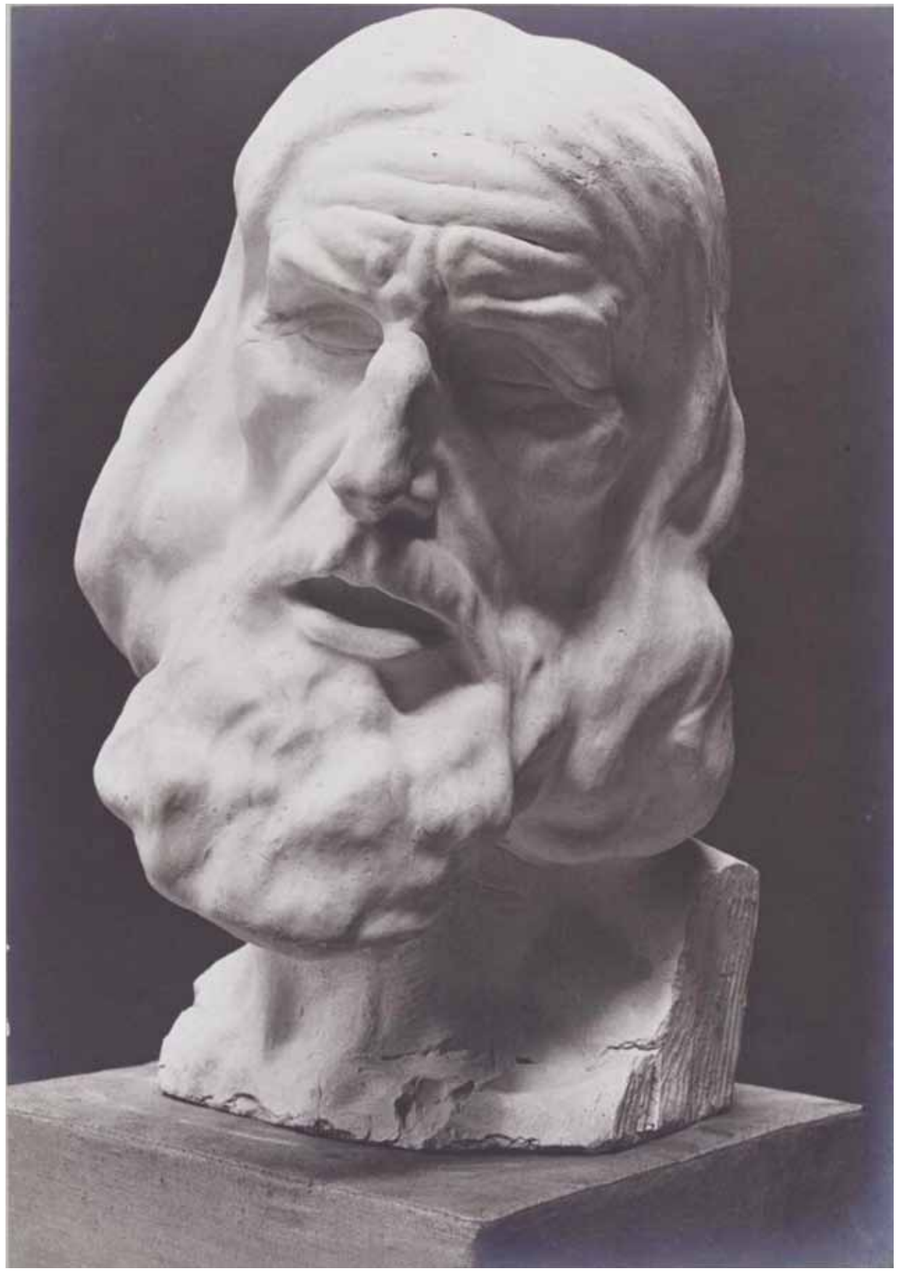
165

165

166

166

Devetnaesto stoljeće bilo je u Europi stoljeće slikarstva. I arhitektura i kiparstvo bili su drugorazredni u odnosu na značajne rezultate slikarstva, pogotovo francuskoga, od klasicizma do art-nouveaua. Arhitektura je bila pod jakim utjecajem tradicije, od klasicizma do neohistorijskih stilova, a skulptura također prvo u eklektičnom klasicizmu, a zatim je živjela, ili životarila, u realističkom ili naturalističkom oponašanju prirode. Osebujni stvaraoci bili su rijetki, a velikih kipara do Rodina nije ni bilo.

Klasika je bila uvijek prisutna, od antike do moderne, čas općenitija i izraženija, a čas rjeđa i skrivenija. Prevladavala je naročito krajem osamnaestoga i početkom devetnaestoga stoljeća, a u umjetničkim školama i do kraja devetnaestoga stoljeća, pa i u dvadesetom. Školska klasična izobrazba tijekom čitavog devetnaestog stoljeća pridonosila je općoj sklonosti klasičnoj umjetnosti, osobito na polju skulpture.

Najistaknutiji kipar ranog devetnaestog stoljeća zacijelo je bio Antonio Canova, djelatan u papinskom Rimu i u Napoleonovom Parizu. Dugo je bio uzorom europskim kiparima koji su uglavnom oponašali što njegovu, a što antičku skulpturu, pa i tu posljednju manje po grčkim izvornicima, a više po rimskim kopijama.

Romantična strujanja od tridesetih do pedesetih godina unijela su više života i umjetničke slobode u skulpturu, oslobađajući je spona klasike. To je oslobađanje kod nekih kipara bilo umjereno, kao u radovima Talijana Lorenza Bartolinija, a u drugih smionije, kao u Francuza Françoisa Rudea, a pogotovo drugog Francuza Jeana Baptistea Carpeauxa, autora reljefa *Marseillaise* na pariškom slavoluku i skulptura *Plesa* na zgradi Opere.

Devetnaesto stoljeće, razdoblje nacionalnog buđenja europskih i američkih zemalja, bilo je doba obilja javnih spomenika nacionalnim herojima, davnim i nedavnim, najčešće konjaničkih spomenika na kojima se sama konjanička skulptura manje-više isticala kiparskom vrijednošću, ali je likovnu čistoću umanjivala pretrpanost popratnih skulptura i reljefa na podnožju spomenika. Takvih je spomenika podignuto mnoštvo diljem Europe u devetnaestom stoljeću, a u dvadesetom će slijediti slični u zemljama kasnijeg nacionalnog sazrijevanja. Realizam, koji se često pretvarao u naturalizam, dat će općenito pečat skulpturi druge polovice devetnaestoga stoljeća. Osobito su talijanska groblja galerije bezbroja takvih skulptura realističkog stilskog izraza, ali i alegorijskih i simboličkih motiva. U tome je stilu, u atelijeru djelatnog firentinskog kipara Giovannija Duprèa, i prvi hrvatski kipar Ivan Rendić oblikovao svoj stil rada.

Talijanska klasicistička i realistička, odnosno veristička, skulptura nije na Meštrovića, odgojenog u Beču, mnogo utjecala, a kada je došao u Rim već su i tu donekle impresionizam, a više secesija, prevladavali ne samo u slikarstvu, nego i u skulpturi (5708).

Impresionizam je, kao izrazito slikarski, koloristički, stil malo traga ostavio u kiparstvu. Mnoge skulpture koje su nazivane impresionističkima, preuzele su tek nešto površinske obrade lika od secesije, ali su u stvari još uvijek spadale u likovno područje realizma. I najveći među europskim kiparima devetnaestoga stoljeća, Auguste Rodin, više je bio kipar realističkog, nego impresionističkog, pa i art-nouveau stila, premda su mu se oni najčešće prišivali. Ali o njemu će još biti riječi u vezi s njegovim utjecajem na mladoga Meštrovića u Beču.

Potrebno je ovom prigodom nešto zabilježiti: pregledi likovne umjetnosti najviše pozornosti, a često isključivo, posvećuju avangardnim pojavama nekog stila, ali će glavna proizvodnja u dotičnom stilu, pa i onih istaknutih stvaralaca, redovito uslijediti nekoliko, čak i desetak, godina nakon njegove zabilježene pojave, pa se ona stoga ipak ne može smatrati konzervativnom a ne suvremenom.

Pojava istaknutih stvaralaca na polju skulpture na prijelazu stoljeća, koja nije dala biljeg umjetnosti devetnaestoga stoljeća, od Rodina do Maillola, Bourdellea, Meštrovića i ostalih, ostavila je ipak traga u cijelom kulturnom životu Europe i bila je prihvaćena ne samo od uskih stručnih krugova i galerija, nego i od širokih slojeva.

*

A kakvo je bilo stanje u Hrvatskoj na polju skulpture prije Meštrovićeve pojave?

Zlatno doba srednjovjekovne i renesansne skulpture u primorju davno je minulo. Državni, crkveni i privatni naručitelji skulptura nabavljaju ih u inozemnim djelatnim radionicama, često više zanatskima nego umjetničkima. U Dalmaciji će se tražiti talijanski majstori, a u sjevernoj Hrvatskoj austrijski i njemački.

Tako je i kipar koji je dao vidljiv pečat Zagrebu devetnaestoga stoljeća bio austrijski majstor Anton Dominik Fernkorn, autor spomenika *Sv. Jurja*, *Bogorodice s anđelima* i najpoznatijega *banu Josipu Jelačiću* na istoimenom trgu. Bila je to solidna spomenička skulptura realističkog stila, ali bez uočljivih osobnih autorovih značajki.

Hrvatska skulptura građanskog društva započinje sedamdesetih godina devetnaestoga stoljeća s Ivanom Rendićem (1849-1932). Potekao iz talijanske realističke škole Giovannija Duprèa, djelovao je do kraja stoljeća u tome stilu, a zatim je oblikovao jednu svoju varijantu secesijskog stila, s folklornim elementima. Rendićeve skulpture, pogotovo popularni javni spomenici u Zagrebu, Splitu, Dubrovniku i drugi, bile su skulpture prema kojima su širi slojevi u Hrvatskoj umnogome i sticali pojmove o skulpturi uopće. Pa ipak, u skulpturama Ivana Rendića i rječim drugima, glavna je pozornost javnosti bila usredotočena na njihov sadržaj: javni, crkveni ili portretni, a rjeđe i na onaj umjetnički kiparski.

Mladi Ivan Meštrović, došavši u Split, mogao je te 1900. godine upoznati tada slavnog hrvatskog kipara Rendića, ali nema dokaza da je radio u njegovom atelijeru, kako neki biografi tvrde (1234 [307]). Rendić je te godine u Splitu modelirao poprsje upravo umrlog splitskog načelnika Gaje Bulata, a ostali Rendićevi spomenici na splitskom groblju Sustipanu

modelirani su u Trstu, a postavljani u Splitu, *Katalinića* 1901, *Bulata* 1902. i *Mihaljevića* tek 1908. godine, čemu je Meštrović možda mogao prisustvovati dolazeći iz Beča na praznike u Split. Rendićev utjecaj na Meštrovića, u svakom slučaju, nije bio važan, a pogotovo ne presudan (7858).

Iako je javne i privatne skulpture radio gotovo isključivo za domovinu, Ivan Rendić je ipak živio i djelovao u Trstu, pa je Meštrović malo s njim mogao dolaziti u dodir. Osim toga, bio je on već kipar starije generacije koji s Meštrovićevim stvaralaštvom nije imao mnogo dodirnoga. Nakon dva neuspjela pokušaja da djeluje u Zagrebu, pošavši u Trst, njega je mlađa generacija likovnih umjetnika u Zagrebu s nastupom novoga stoljeća jednostavno pregazila, što je kasnije i potaklo Meštrovića, kako smo vidjeli, da upozori na značajnu pionirsku ulogu kipara Rendića u hrvatskoj umjetnosti i pripremi javnosti za prihvaćanje umjetnosti.

Meštrović je mnogo više susretao, osobito za čestih dolazaka u Zagreb, koji je grad uvijek smatrao političkim i kulturnim središtem Hrvatske, svoje zagrebačke vršnjake umjetnike, posebno dva jedina istaknutija kipara, Roberta Frangeša i Rudolfa Valdeca. Frangeš je bio deset godina stariji od njega, i kada Meštrović nakon završetka studija na bečkoj Umjetničkoj akademiji dolazi u Zagreb, očekujući i neke narudžbe od domovine, Frangeš se u toj sredini već afirmirao i shvatio je Meštrovićev nastup kao konkurenciju, a na svojoj je strani imao službene, naročito političke, uglednike, pa se među njima ubrzo razvio antagonizam, o kojemu smo već govorili.

Frangešove su skulpture stilski varirale između realizma i impresionizma, iako nikada nije bio dosljedan impresionist, a kasnije su imale i neke značajke secesije. Međutim, on je bio u prvom redu majstor malene plastike, zatim medalja, plaketa i radova primijenjene umjetnosti. Male skulpture životinja bile su najviši likovni domet njegove skulpture. Meštrović je pak, od prvih javnih nastupa, težio monumentalnoj skulpturi. Pa kada je Frangeš i na tom polju nastojao zadržati prednost - izvevši kasnije, inače dobar, spomenik *kralju Tomislavu* - moralo je među njima doći do sukoba.

Rudolf Valdec, Frangešov vršnjak, imao je također više pretenzija na izvedbe javnih spomenika nego talenta, ali je bio manje borben od Frangeša, pa na kraju ipak nije izveo spomenik Josipu Jurju Strossmayeru, što je cijelog života vruće želio, nego je taj rad morao prepustiti Meštroviću. Valdec je dao istaknutiji doprinos hrvatskoj secesijskoj skulpturi, posebno onoj dekorativnoj, primijenjenoj na arhitekturi (6028).

Karakteristično je za cijeli krug zagrebačkih umjetnika koje je, između ostalih, najviše zagovarao i pomagao predstojnik Bogoštovlja i nastave Iso Kršnjavi kada se gradila najljepša secesijska zgrada u Zagrebu, Sveučilišna knjižnica Rudolfa Lubynskoga 1913. godine, da su na njezinoj vanjskoj i unutrašnjoj opremi sudjelovali svi istaknutiji zagrebački kipari i slikari, ali bez Ivana Meštrovića, koji je tada ipak već bio stekao općeeuropsko priznanje.

U Dalmaciji nakon Rendića nije bilo istaknutijega kipara, kao što su u slikarstvu bili Bukovac, Vidović ili Medović; oni su se pojavili na *Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi* 1908. i okupili oko Meštrovića.

Ivan Meštrović, dakle, nastupa početkom stoljeća na europskoj i hrvatskoj kiparskoj pozornici nakon duže stagnacije. Jedini kipar svjetske slave koji mu je prethodio bio je Auguste Rodin, a baš mu je taj dao pristupnicu za europsku scenu priznavši ga najvećim europskim kiparskim fenomenom i sebi ravnim. U kasnijem međuratnom i novijem razdoblju, u društvu većeg broja velikih europskih kipara svjetske slave, Meštrović neće više moći zadržati ono ranije univerzalno prvenstvo, nego samo u okvirima vlastitoga naroda - pa i to mu je bilo vrlo često osporavano.

AUGUSTE RODIN

Kada je Ivan Meštrović 1900. došao u Beč, tu se već pojavila mlada i revolucionarna *secesija*, prvo u teoriji i likovnim, a zatim i u primijenjenim umjetnostima. Međutim, taj je novi avangardni pravac zahvatio tek uže umjetničke krugove i nije još u gradu pustio šire ni dublje korijenje. Ideje *jugendstila* bile su još previše nove, previše revolucionarne i rušilačke u odnosu na tradiciju, a da bi ih i sami umjetnici mogli općenito prihvatiti.

Meštrović pak, još uvijek seljačić sa crvenkapom na glavi, nije uopće poznavao ni tradicionalnu umjetnost da bi osjetio potrebu da se njoj suprotstavi, poput skupine njegovih mladih suvremenika slikara, kipara i arhitekata. Shvatljivo je da je njega u samome početku morala privlačiti u prvom redu realistička skulptura, tj. vješto oponašanje prirode, a tek zatim je otkrivao tradiciju: antiku, renesansu, barok, klasicizam, sve do impresionizma i simbolizma kraja netom minulog stoljeća.

Usto je i bečka Umjetnička akademija, kao sve akademije na svijetu, bila stilski konzervativna jer su i na njoj podučavali profesori koji su se potvrdili u minulom, a ne tadašnjem stilskom razdoblju. Čak je i jedan od najznačajnijih predstavnika bečke secesije, Meštrovićev profesor na Akademiji, Otto Wagner, tek nakon dužeg tradicionalnog stvaranja prihvatio secesiju kao revolucionarni stil.

Sedamdesete, osamdesete i devedesete godine devetnaestoga stoljeća predstavljale su procvat slikarstva, impresionističkog, postimpresionističkog, ekspresionističkog i simbolističkog, sa žarištem u Parizu, odakle se, nešto sporije, ono širilo i u ostala umjetnička središta, od kojih je središta Beč u tome stoljeću bilo konzervativnije, prihvaćajući s rezervom i zakašnjenjem te nove likovne pravce. Tu su u građanskom društvu carevali povijesni slikari i dopadljivi portretisti poput Hansa Makarta, po kojemu je i sav taj prevladavajući stil bio nazvan makart-stilom. Njegov raskošni bečki atelijer, kao i onaj berlinski Karla Pilotya, davali su osnovni pečat austrijskom i srodnom njemačkom slikarstvu druge polovine stoljeća. Najpopularnije su pak u najširim građanskim slojevima bile slike poljskog slikara Henryka Siemiradzkoga, koji je u Rimu realističkom plastičnošću slikao motive iz antičkoga svijeta. Svi su ti radovi bili obilno umnažani oleografskim slikama u boji ili grafičkim reprodukcijama u zasebnim listovima ili po časopisima; između ostalih i u našemu *Viencu* sve do 1903, jednako kao što su se gotovo u svakoj našoj građanskoj kući mogle vidjeti bogato uokvirene povijesne oleografske kompozicije Vlaha Bukovca, Celestina Medovića, Otona Ivekovića ili srpskog, i u Beču popularnog, slikara Paje Jovanovića.

U europskom je kiparstvu posljednjih desetljeća devetnaestoga stoljeća bilo cijenjeno realističko kiparstvo s motivima socijalnog pečata, radnika, rudara, belgijskog kipara Constantina Meuniera (1831-1905). Ono je i mladom bečkom studentu Meštroviću moglo biti blisko i prihvatljivo realističkim stilom, ali ne i socijalnom tematikom koja je njemu, ruralnog a ne urbanog porijekla, bila uvijek strana. Ipak, pišući Kršnjavome o međunarodnoj izložbi *Secesije* 1905. u Beču, mladi Meštrović ističe Meunierovu figuru *Radnika* koja „sve nadilazi“ (VI. 1. 12). Neki su kritičari tadašnjeg Meštrovića čak navodili kao Meunierovoga učenika (924). Inače, Meunir je tada, na prijelazu stoljeća, bio najcjenjeniji europski kipar, čak poznatiji od Rodina. Hrvatski reprezentativni mjesečnik *Život* pisao je 1900. opširno o Constantinu Meunieru. Meštrovića je zacijelo privukla Meunierova angažirana deviza: „Umjetnost mora biti svoga vremena i svoga naroda.“ [3]

Da je Meštrovića u Beču zanimalo Meunierovo kiparstvo i da ga je poznavao, svjedoči i monografija W. Gensela *Constantin Meunier* koju je od tada imao u svojoj priručnoj biblioteci (danas u Galeriji Meštrović u Splitu).

Još je 1905. Meštrović, tada student na Akademiji, pisao Kršnjavome: „U velike me u zadnje vrijeme zanimaju belgijski kipari - kao posebna grupa, a koji, na žalost idu kao svih malenih naroda pod tudjom francuskom firmom, prem su čisto drugačiji, pa bih nešto rado napisati, ali ne znam u koju bi novinu poslo, a što Vi velite na to?“ (VI. 1. 13).

Kiparstvo francuskih skulptora Frédérica-Augusta Bartholdija (1834-1904), autora monumentalnog spomenika *Slobode* u njujorškoj luci, kao i inače tada poznatog Alberta Bartholoméa (1848-1928), autora reprezentativne skulptorske kompozicije *Monument aux morts*, podignute 1899. na ulazu u pariško groblje *Père Lachaise*, također su mogli djelovati na mladog Meštrovića tada čestim reprodukcijama, ali ne bitno.

Suvremena je talijanska skulptura u Beču bila malo poznata, pa ni ona bliska impresionizmu Ernesta Bazzana (1859-1937), Giuseppea Grandija (1843-1894) ili Vincenza Gemita (1852-1929).

O stanovitom utjecaju suvremenog njemačkog kipara Adolfa von Hildebranda na Meštrovićevu skulpturu reći ćemo nešto kasnije.

Presudan, najjači utjecaj, na mladog Meštrovića u tim godinama, do 1907, izvršio je bez sumnje Auguste Rodin (1840-1917). Njega je jedinoga Meštrović priznavao svojim učiteljem i uzorom, a Rodin njega svojim učenikom i sljedbenikom, premda Meštrović nije nikada radio u njegovome atelijeru, pa ni u vrijeme boravka u Parizu 1908-1909. Cijenio ga je i poštovao i kada je prerastao Rodinov način rada, dapače, kada mu se i suprotstavio, kao i drugi Rodinov raniji učenik Antoine Bourdelle, koji je u monografiji *Kiparstvo i Rodin* (*La sculpture et Rodin*) iznio svoj sud o njemu: „Djelo ovog čovjeka ogromno je, bujno, raznovrsno, jednom riječju, ono je divno“, ali je i priznao: „Jest, svi smo mi suvremenici podlegli poticajima iz djela starijeg, svi smo mi oponašali način njegovih djela; u njemu je bila neka neizbježiva privlačnost poput privlačnosti svjetla, što je izbijalo iz ovog velikog djela, što je rasvjetljavalo čitavo bojno polje umjetnosti.“ [4]

Nakon prilično jalovog razdoblja kiparstva u devetnaestom stoljeću, Auguste Rodin mu je vratio raniju važnu ulogu u općoj likovnoj umjetnosti i u javnom kulturnom životu uopće, iako ni njegovo stvaralaštvo nije duže vremena, ni u vlastitoj domovini ni u inozemstvu, bilo priznato ni cijenjeno. Prvi su Rodinovi radovi bili odbijani u pariškome Salonu, a neki, poput spomenika Balzacu, izazvali su ogorčeni otpor javnosti i stručnjaka. Umjesto hladnog akademizma i bezizražajnog naturalizma, Rodin je nastupio stvaralačkom osebujnošću, izrazitom kiparskom snagom. Pokret Rodinovih skulptura bio je živ i neposredan, a ne sleđen kao u većine kipara devetnaestoga stoljeća. Iako u suštini još realistički kipar, koristio se i tekovinama impresionizma, više slikarskog nego kiparskog: nemirnu obradu površine skulpture, inkarnata; ali i sam naglašeni pokret bio je tekovina impresionizma. Od slikara impresionista usvojio je i igru svjetla i sjene na površini svojih skulptura.

Da je mladi student Meštrović osobito cijenio Rodinovu skulpturu, koja ni tada, potkraj devetnaestog ni početkom dvadesetog stoljeća, nije bila izvan Francuske priznata ni prihvaćena, dokazuje i epizoda kada je on 1902. poveo skupinu svojih kolega s Umjetničke akademije da se poklone velikom francuskom kiparu, koji je tada u Beču imao svoju izložbu, ali je u toj sredini još bio općenito nepriznat.

Mladi je Meštrović doživio i prihvatio Rodinovu skulpturu dok je studirao i zatim koju godinu i djelovao u Beču, nešto pod dojmovima viđene Rodinove izložbe u Beču, kao i na temelju upoznavanja Rodinovih načela rada i reprodukcija njegovih skulptura u suvremenim umjetničkim časopisima, a kada se 1908. preselio u Pariz i mogao doći u izravni i stalni susret s Rodinovim skulpturama, već je bio toliko zanesen stilom herojskog *jugendstila*, u biti suprotnog Rodinovom shvaćanju skulpture, da ona više nije mogla djelovati na njega. Jedino istaknuto Rodinovo djelo prevladavajućeg secesijskog stila, *Vrata pakla*, stvarana veoma dugo, 1880-1917, bilo je previše lirski, a nimalo „herojski“ koncipirano, osim donekle odvojene skulpture *Mislioca* na njima. I sva naglašena danteovska simbolika *Vrata pakla* bila je izrazito univerzalna, a nimalo uže nacionalna, pa je mogla djelovati na ranije, bečko, razdoblje Meštrovićeva stvaranja, ali ne na kasnije, pariško.

Rodinov utjecaj na bečko doba Meštrovićeva stvaralaštva je nesumnjiv i jak. To su uočavali gotovo svi koji su pisali o Meštroviću, tada i poslije. Taj je utjecaj bio i izravan jer je velika izložba Rodinovih skulptura, nakon *Svjetske izložbe* u Parizu 1900, obišla i ostale europske prijestolnice, pa i Beč. Revija *Die Kunst* slavila je 1905. Rodina kao najvećeg francuskog kipara (46 [12]).

Među Meštrovićevim knjigama iz tog bečkog razdoblja, danas u Galeriji u Splitu, nalazi se i francusko i njemačko izdanje razgovora Paula Gsella s Rodinom o umjetnosti. [5]

Koliko je Meštrović cijenio i poštovao Rodina i koliko je držao do svojih osobnih veza sa starijim majstorom, svjedoče i njegove *Uspomene na Rodina*, objavljene u *Analima Francuskog instituta* u Zagrebu 1937, o kojima smo već govorili (36; 343).

Tu je umjetničku vezu Rodina i Meštrovića zorno potvrdila i izložba Meštrovićevih skulptura među onima Rodinovima u njegovome muzeju u palači *Biron* u Parizu 1969. Tom se prigodom najbolje moglo usporediti Rodinovo i Meštrovićevo stvaralaštvo, njihove srodnosti i njihove različitosti.

Tom je prigodom o srodnosti i razlikama njihove skulpture pisao Božidar Gagro:

„Odmah nakon početka stoljeća on [Meštrović] je sjajno intuirao rodenizam, kao što je poimao mnoge druge stvari u osebujnom naletu primitivne darovitosti. Intuirao je i lako usvojio rodenizam, ali da li je shvatio Rodina? Vidio je slobodu, ali nije opazio susprezanja; uočio je razgibanu površinu, bljesak svjetla, no je li bio svjestan da oni dolaze iznutra, ne samo iz nutrine svakog pojedinog oblika, iz njegove jezgre, već dolaze iz gole srži jednog dugog iskustva, iz sama korijena jednog gledanja dograđivanog u neprekinutim kontinui-

tetima, da predstavljaju rezultate čitave historije, civilizacije, filozofije? Ne shvativši Rodina... Meštrović logično nije mogao ostati na samu rodenizmu, stoga je zaredom tražio pouke u Egipćana, u gotici, u mitu mramorne mediteranske čistoće, u Michelangela, da bi se ponovo, već potkraj puta, sve češće prisjećao svog davnog susreta s Rodinom.“ (7840).

I švicarski je likovni kritičar Tadeus Pfeifer taj Meštrovićev nedostatak u odnosu na Rodina naglasio u prikazu posmrtne Meštrovićeve izložbe 1987. u Zürichu:

“Rodinove figure - veli on - ispunjene su onim što Meštrovićevima nedostaje: produhovljenošću.” (9782). Pri tome je zacijelo ipak mislio na kasniju Meštrovićevu skulpturu, koja je uglavnom i bila predstavljena na toj izložbi.

Poznate su, međutim, istaknute Rodinove pohvale Meštrovića; među ostalima i ona, kad ga je princ Pavle pitao tko će moći zauzeti njegovo mjesto nakon smrti i kada mu je Rodin odgovorio: “Ne brinite. Vaš je Meštrović veći od mene.” (9949 [3]).

Neki su suvremenici također pretpostavljali skulpturu mladog Meštrovića onoj tada staroga Rodina. Tako je Francis Bruguiere, na tvrdnju da je Meštrović vjerojatno najveći kipar nakon Rodina, reagirao:

„Ja ga smatram većim od Rodina. On se od posljednjega razlikuje što je u nekim njegovim djelima ideja mnogo jasnija.” (2902 [7]).

A engleski kritičar Kinetom Parkes, u studiji o Meštroviću kiparu-arhitektu, veli:

„Meštrović nije Rodin; on je jedar, dok Rodin naginje mekoći; on je odlučan dok je Rodin kolebljiv. Rodin je došao na kraju jednog perioda u opadanju. Meštrović se pojavio na početku jednog iskonskog i plodonosnog: on je jedan od njegovih najznatnijih i najznačajnijih predstavnika.“ (2982 [369]).

A Momčilo Selesković u jugoslavenskom časopisu *Misao* koji je izlazio u Londonu, pisao je 1919. o Meštroviću:

„On neće, kao Rodin, učiniti mogućim ono što nije moguće, neće promijeniti narav nepokretnosti materijala. Pokoravajući se toj naravi, pokoravajući se zakonu objekta, on stvara impresiju života.

Rodin i Meštrović, dva majstora koji su se poštovali medjusobno, a koje svijet cijeli razdvaja: dva pola, dva ekstrema. Jedan je htio forsirati materijal, drugi mu se pokorio. Zato je jedan izraz proizvoljnosti, drugi izraz neminovnosti. Drugim riječima, jedan je kipar zato što je znao oblikovati, drugi je oblikovao zato što je kipar; jedan je umjetnik zato što se slučajno tako rodio, drugi zato što je slijedio ono što nije slučajno u njemu; jedan je proturječnost i nemir, drugi sklad i pobjeda; jedan je subjektivna, drugi objektivna tehnika; jedan je *l‘art pou l‘art*, tj. besciljnost, a to je opet osuda života; drugi je *l‘art pour la vie*, rješenje jednog pomoću drugog, odgonetka i blaženstvo.“ (2374 [99]).

Moramo uzeti u obzir da su neka takva - najčešće nedovoljno stručna - precjenjivanja Meštrovića na račun Rodina bila pisana u vremenu kada je Meštrović već prošao prvu fazu stvaranja i predstavljao se drugom, secesijsko-herojskom.

RANI UTJECAJI

Budući da se secesijski stil u slikarstvu, kiparstvu, arhitekturi, primijenjenim umjetnostima, pa i u modi općenito, u Beču razvijao od 1898. i u prvom desetljeću novoga stoljeća, bio je dakle u cvatu u godinama Meštrovićeva studija i prvog razdoblja stvaralaštva, pa ipak ga on nije tada prihvatio kao svoj likovni izraz, osim tek djelomično u nekim radovima.

Tri su presudna čimbenika oblikovala njegovu skulpturu u tim bečkim godinama: stilski realizam s usputnim elementima s jedne strane naturalizma, a s druge impresionizma; općeduhovno simbolizam, tada prisutan kako u likovnim umjetnostima, tako i u književnosti; i, konačno, presudno, ali u prikazima o Meštrovićevoj umjetnosti općenito neuočeno, njegova osobna životna iskustva u Beču: literatura, filozofija, a posebno vlastita, emotivna iskustva, osobito mladenački ljubavni doživljaji.

Stilske elemente realizma, odnosno naturalizma, umjerenog impresionizma i natruhe *art nouveaua* prihvatio je Meštrović, kako smo vidjeli, posebno od Rodina. To se stilsko usmjerenje suprotstavljalo hladnom i eklektičnom klasicizmu gipsanih modela u Umjetničkoj akademiji ili jednako nekreativnim školskim vježbama slikanja i modeliranja ljudskog lika.

Mladi je Meštrović u Beču, osobito nakon završetka školovanja na Akademiji, prihvatio Rodinovo modeliranje u glini, koja je kiparska tehnika bolje odgovarala realističkoj, naturalističkoj, impresionističkoj, pa i slikovitoj secesijskoj skulpturi s lirskim prevladavanjem, nego zamišljanje i izvođenje skulpture u kamenu. Rodin ga je mogao potaknuti i sklonosti oblikovanja skulptura u pokretu. Statički će se elementi skulptura pojaviti tek kasnije, u Meštrovićevom stilu monumentalizirane secesije. Narativni i literarni elementi rane Meštrovićeve skulpture također mogu imati izvor u skulpturi srodnih tema Augustea Rodina. Čak i opravdanje „ljepote ružnoga“ ima korijenje u Rodinovoj *Staroj kurtizani*, *Zgurenoj ženi* i sličnim skulpturama. Takav rodenovski način rada nije bio pogodan za ostvarivanje monumentalne skulpture i javnog spomenika, pa i istaknutom Rodinovom javnom spomeniku *Građanima Calaisa* nedostaje spomenička monumentalnost, koju je on postigao jedino drugom varijantom obučenog *spomenika Balzacu*.

Kritika je već u najranijim Meštrovićevim skulpturama uočila vidljiv Rodinov utjecaj. Tako je likovni kritičar *Deutsche Zeitunga* 1904. pisao, otkrivajući javnosti mladog umjetnika:

„U plastici se pojavljuje nov čovjek, Hrvat Meštrović. Bez dvojbe talenat, kao što dokazuje očevidna protivnost njegova svemu što je konvencionalno, ali za sada još dosta blizu sa Rodinom skopčan.“ (769).

I Bogdan Popović, istaknuti srpski književnik i likovni kritičar, koji je diplomirao na pariškoj Sorboni, pisao je iste 1904. o skulpturama mladog Meštrovića na *Prvoj jugoslavenskoj umjetničkoj izložbi* u Beogradu:

„G. Ivan Meštrović, najmlađi hrvatski kipar, ide za najnovijom modom u kiparskoj umjetnosti i (koliko se to može vidjeti iz njegove male izložbice) posebice za Rodinom, čiji je način možda upoznao na samim djelima Rodinovim, ili na radovima Rodinovih sljedbenika. Ako uči u Beču, onda je sigurno da su likovi koje izlaže postali pod utjecajem Rochefortova poprsja od Rodina, koje se čuva u Modernoj galeriji. G. Meštrovićeva ‘poprsja prof. Königa i Petra Brania’ podsjećaju veoma mnogo na to Rodinovo poprsje; ‘Petar Brani’ čak jako sliči na Rocheforta...” (780).

Da je Rodinova skulptura tada, kada je Meštrović završavao studije u Beču, bila poznata na njemačkom govornom području, dokaz je i opširna studija Paula Clemena u minhenskoj umjetničkoj reviji *Kunst für Alle* 1905. godine, koji je svezak posjedovao i mladi Meštrović, jer se i danas nalazi među njegovim knjigama u Ateljeru Meštrović u Zagrebu. [6]

I, inače konzervativni, Iso Kršnjavi pisao je o skulpturama mladoga Meštrovića izloženima 1905. na *Jubilarnoj izložbi Društva umjetnosti* u Zagrebu:

„Na izložbi ima puno toga od Meštrovića, na čemu se vidi, kako ga je Rodin začarao, ali ima i posve samostalnih radova, u kojima je Meštrović već svoj.” (820).

Također književnik Josip Kosor u riječkom *Novom listu*, u prikazu iste zagrebačke izložbe:

„Kada se govori ili piše o Meštroviću, najradije se spominje: Rodin. Da se je sve kazalo, ili u jednu riječ valjano ocjenio Meštrovićev rad, spomenuv ovo ime, krivo je mišljenje. Ovako ne bi Meštrović bio nego pusti siromah u svojoj umjetnosti! Što je od Rodina naučio, kao od najvećeg učitelja današnje plastike, da osnov svojoj umjetnosti učvrsti, gdje se dodirne, gdje razstaje, gdje je svoj, nastojat ćemo reći.” (819).

U nekim tadašnjim, kao i kasnijim, napisima o Meštroviću netočno se navodi da je bio Rodinov učenik, jednako kao i Metznerov, što ne stoji jer nikada nije radio u njihovim ateljerima.

„Ja sam uvijek branio Rodina - veli Meštrović o tim svojim ranim ‘vezama’ s Rodinom - baš zato jer je bio napadan i dok je bio napadan, ali nikada nije moja umjetnička vizija bila ona koju je Rodin imao. Naše su umjetničke vizije bile različite.” (3464 [260]). Međutim, ako se ova Meštrovićava tvrdnja odnosi i na njegovo rano stvaralaštvo, onda nije potpuno točna.

Zajedljivi Krleža, koji nije ni shvaćao ni cijenio secesiju općenito, a pogotovo onu u Meštrovićevim djelima, iskoristio je da i u napisu o posmrtnoj Rodinovoj izložbi 1962. u Parizu usput odapne još jednu strelicu na Meštrovića:

„U našim relacijama, ono što je u eklektičnom opusu Ivana Meštrovića rodinsko, od trajnije je građe od svega što je nastalo u tom istom djelu pod utjecajem bečke ‘Moderne’, koja isto tako ne bi bila dala čitavu galeriju Meštrovićevih kipova, bez rodinskog uzora.” (8521, IV, [540]).

Talijanski kipar, Meštrovićev rimski prijatelj, Antonio Maraini, pisao je 1913. u *Tribuni* u povodu *Rimske izložbe* o odnosu Rodina i Meštrovića, imajući u vidu prvenstveno Meštrovićeve skulpture *Vidovdanskog ciklusa*:

„Meštrović i Rodin su dva pola među kojima se nalazi svijet umjetnosti. Vladavina prvi, pokornost drugi. Prvi poseže za vječnošću, drugi je sputan trenutačnošću. Umjetnost prvoga je monumentalna, dovršena; ona drugoga je fragmentarna, razlomljena. Oni predstavljaju dvije krajnosti u shvaćanju stvarnoga i u njima se danas sažimaju dvije najviše umjetničke mogućnosti. Između njih nalaze se svi ostali oblici - ispravni ili pogrešni, akademski ili neovisni.” (1800).

A mnogo kasnije, u katalogu posmrtne izložbe Meštrovićevih radova u Berlinu, Zürichu i Beču, pisao je o tome odnosu ravnatelj bečkog Muzeja moderne umjetnosti Dieter Ronte, evocirajući Meštrovićev studij, boravak i rad u Beču:

“Od posebne je važnosti za cjelokupno Meštrovićevo djelo utjecaj Augustea Rodina, koji je 1902. godine u Beču imao izložbu koja je oduševila i samog umjetnika. Te je godine Meštrović upoznao Augustea Rodina i osobno; bio je to početak jednog dugog prijateljstva i uzajamnog poštovanja. Rodin je često hvalio Meštrovićeva djela, smatrao ga je jednim od vodećih europskih kipara. Teško je danas raspoznati tko je koga više cijenio. No ne zaboravimo da je mnogoliki Rodinov stil već anticipirao kasnije Meštrovićevo djelo koje se kretalo između realizma, naturalizma i impresionizma, sve do secesijskog stila i njegovih oštrijih naglasaka. Mladi je Jugoslaven nakon tog susreta s lakoćom usvojio pluralizam i slojevitost stila, u mnogo većoj mjeri nego od svojih profesora. Preko Rodina Meštrović dolazi do impresionističke vizije skulpture, do životnosti kretnje, do nemirno obrađenih ploha, do potencirane ekspresije.” (9791 [29-30]).

Osim Rodina nije bilo istaknutih kipara, tada, na početku stoljeća, koji bi mogli utjecati na oblikovanje Meštrovićevog kiparskog stila. Pod utjecajem bečkih secesionista - tada još ne njihovoga stila, ali njihovih revolucionarnih i antiakademskih i antitradicijskih ideja - i mladi je Meštrović tada bio protiv svakog stila dalje i bliže prošlosti. Ipak stanovitim utjecajima, poput Rodinovog, nije mogao izbjeći i tek ga je kasnije gotovo u potpunosti odbacio. Tada aktualna secesija, pa i ona bečka, bila je pretežno slikarski stil, zatim arhitektonski i dekorativni u radovima primijenjene umjetnosti, dok je kiparska proizvodnja i dalje nastavljala realističku tradiciju, s pojedinim odrazima klasicizma, naturalizma i impresionizma.

Tako je u vrijeme Meštrovićeva bečkog boravka i tu bio poznat i cijenjen njemački kipar, slikar i grafičar Max Klinger (1857-1920). Bio je pod utjecajem antičke skulpture kojoj je nastojao vratiti nekadašnju polikromiju, zapadajući u dopadljivost, kao u vrlo poznatom spomeniku *Beethovenu*. Kasnije se približio i jugendstilu, odnosno secesiji. Ta skulptura, sastavljena od raznobojnog mramora, bila je izložena 1902. na Klingerovoj izložbi u paviljonu *Secesije* u Beču i Meštrović ju je vidio. Na mladoga je Meštrovića Klingerova skulptura ostavila stanoviti dojam. Moramo, međutim, uzeti u obzir da je te 1902. godine on bio tek student prve godine Umjetničke akademije i modelirao tek prva djela.

„Klinger je zastupan s kolosalnom radnjom *Dama* - pisao je Meštrović Kršnjavome - koja u reprodukciji izgleda da je najviše 1/2 narav[ne] veličine. Grupirana je nesretno a afektirana do skrajnosti.“ (VI. 1. 12).

U Beču je tada najpoznatiji kipar bio Edmund Hellmer (1850-1919), Meštrovićev profesor i zaštitnik na Umjetničkoj akademiji. Izvodio je povijesne i mitološke motive u duhu akademizma. Autor je dekorativnih skulptura *Iustitia* i *Theologia* na bečkom Sveučilištu. U istom pismu Kršnjavome spominje Meštrović i Hellmerovu veliku skulpturu za sveučilišno predvorje. „Po objemu je velika a i material je fin i to je po mom mnijenju sve što je na njoj.” (VI. 1. 12).

U tom mladićevom sudu očit je njegov najraniji kritički stav prema službenoj akademskoj, inače dopadljivoj skulpturi.

Ne znamo koliko je Meštrović tada u Beču poznavao skulpturu njemačke kiparice, slikarice i grafičarke Käthe Kollwitz (1867-1945). Njezine su slike i skulpture, ispunjene tragikom života i socijalnom problematikom, ali duboko prožete humanizmom, mogle naći odjeka u jednako tragičnoj mladenačkoj ljubavi bečkog studenta, ali ne i njezina socijalna tematika kojoj nikada nije bio sklon.

Auguste Rodin je utjecao tada i na njemačkog kipara Georga Kolbea (1877-1947), nešto starijega od Meštrovića. I on je poštovao antiku, a koristio se i suvremenim impresionističkim iskustvima, isto kao i mladi Meštrović. Njegovi su aktovi ipak bliži klasici nego Meštrovićevi toga doba, a nema u njima ni

autorovog odraza životnog iskustva kao u Meštrovićevim mladenačkim skulpturama (2543 [70-71]).

Od njemačkog kipara Wilhelma Lembrucha (1881-1919), ni od češkog Antona Hanaka (1875-1934), koji je posljednji učio i djelovao u Beču i čiji je rad Meštrović morao dobro poznavati, nije Meštrović mogao ništa bitnoga prihvatiti jer su oni tada bili još mladi i na početku stvaralaštva kao i on. Antona Hanaka, koji je također bio pod Rodinovim utjecajem, a kasnije, kao i Meštrović, pod secesijskim Metznerovim, Bečani, zajedno s Meštrovićem, smatraju svojim istaknutim kiparima toga razdoblja. Hanakove skulpture, one rane kao i one nešto kasnije, imaju mnogo dodirnih točaka s Meštrovićevima bečkim i pariškim (2543 [68-69, sl. 217-223]).

Rekli smo da je impresionistički stil donekle ostavio traga na ranim Meštrovićevim skulpturama bečkoga razdoblja. Impresionizam je bio izrazito slikarski, pikturalni, koloristički stil, a kipara impresionista jedva da je i bilo. Možda je jedini dosljedni impresionist u kiparstvu bio talijanski skulptor Medardo Rosso (1858-1928). On je, međutim, u Beču bio tako malo poznat a da bi stilom svoga rada mogao utjecati na mladoga Meštrovića. To je možda donekle mogao drugi tada poznatiji kipar, porijeklom Rus koji je živio i djelovao u Italiji, u New Yorku i Parizu, Pavel (Paolo) Petrovič Trubeckoj (1866-1938). Proslavio se na *Svjetskoj izložbi* u Parizu 1900, a mladi je Meštrović i u Beču zacijelo poznavao njegove skulpture, bilo u izvornicima bilo u reprodukcijama. Iako pretežno kipar animalist, koji je mnogo više utjecao na našega najpoznatijeg kipara životinja Branka Deškovića, njegov impresionistički način modeliranja skulpture, više od ne tako dosljednog Rodinovog tretiranja površine skulptura, vidljiv je na nekim Meštrovićevim skulpturama toga doba. Tako, npr., Meštrovićeva portretna skupina *Obitelj* iz 1905. nemirnom površinskom obradom, traženjem efekata svjetla i sjene, podsjeća na Trubeckojev portret *Lava Tolstoja*.

To su zapazili i suvremenici, pa je likovni kritičar bečkog *Wiener Abendposta*, priloga *Wiener Zeitunga*, 1904. istaknuo Rodinov utjecaj na Meštrovića, ali i: „Ovaj je hrvatski Rodin prisvojio također impresionističku tehniku Pavla Trubeckoga." (769). To spominje i Božo Lovrić u napisu o Meštroviću 1906. u zagrebačkom *Obzoru*.

Nije poznato je li i, ako jest, koliko je na mladog Meštrovića, ili na kasnijega, mogao utjecati švedski kipar Carl Milles (1875-1955), ne mnogo stariji od njega, koji je u to doba djelovao u Parizu i Münchenu. I on je počeo, kao i Meštrović, pod Rodinovim utjecajem, zatim je crpio iz grčke arhajske skulpture i konačno srednjovjekovne, ali s baroknom razigranošću.

Jednako nije poznato je li snažna rustikalna ekspresionistička plastičnost njemačkog kipara Ernsta Barlacha (1870-1938) izvršila ikakav utjecaj na mladoga Meštrovića. Bio je trinaest godina stariji od Meštrovića, a svoj je prepoznatljivi stil izgradio nakon posjeta Rusiji 1906. godine, dakle u doba Meštrovićevog bečkog djelovanja. Meštrovićev tadašnji ekspresionizam bio je ne samo mnogo blaži, već i bliži nemirnoj, gotovo slikarskoj obradi površine, nego barlahovskom isticanju volumena. Osim toga u Barlachovim je skulpturama već tada bilo dosta stilizacije jugendstila, sjevernog njemačkog izvorišta, dok je art-nouveau ili secesija u Meštrovićevu skulpturu sporije i sporednije stizala iz Rodinove Francuske. Također su Barlachovi seoski figuralni motivi Meštroviću bili strani. Barlachovom radu približit će se Meštrović donekle tek kasnije režući, u vrijeme Prvog svjetskog rata, svoje drvene reljefe *Života Kristovog*.

Englesko-američki kipar Jacob Epstein (1880-1960) bio je premlad, tek tri godine stariji od Meštrovića, djelujući tada u Londonu, a da bi Meštrović mogao bolje poznavati njegove radove. Jednako i češki kipar Jan Štursa (1880-1925), koji će izvršiti presudan utjecaj na mlađeg hrvatskog kipara Franu Kršinića.

Rekli smo da je Rodin ne samo realizmom, naturalizmom, impresionizmom, nego donekle i secesijom utjecao na mladoga Meštrovića. Taj je secesijski utjecaj, shvatljivo, potjecao i iz aktualne bečke secesije, pogotovo u krugu udruženja *Secesije* kojemu je i Meštrović još od studentskih dana pripadao. Tu slikovitu, više lirsku nego epsku secesiju, mogao je mladi Meštrović vidjeti i u skulpturama svojih suvremenika Bistolfija, Minnesa i Lederera.

S talijanskim kiparom Leonardom Bistolfijem (1859-1930) sprijateljio se Meštrović kasnije u Rimu, nakon *Rimske izložbe* 1911, ali je njegove skulpture mogao poznavati i ranije u Beču, jer je Bistolfi bio čak dvadesetčetiri godine stariji od njega. Bistolfi je bio kipar tipične simbolike kraja stoljeća: boli, smrti, koji su i Meštroviću u studentskim godinama bili bliski. Stoga su Bistolfijeve alegorijske skulpture bile česte na talijanskim grobljima (2543 [87-88, sl. 290-296]; 5708 [469, 484]).

Vidimo, dakle, da je na Meštrovića u Beču, od 1901-1907, mogla suvremena europska skulptura izvršiti veći ili manji utjecaj, bilo tematski, bilo stilski, bilo tek kao stvaralački poticaj. Mladić koji je nedavno došao sa sela, bez dovoljne prednaobrazbe, upijao je sve poput spužve, posuđivao posvuda, zanesen svime što je vidio, ali su ipak vlastita volja, upravo tvrdoglava individualnost i osobni susreti i doživljaji bili presudni za oblikovanje njegovog gledanja, doživljavanja i stvaralaštva umjetnosti.

Meštrović je, dakle, u tom prvom razdoblju svog likovnog oblikovanja dolazio u dodir s djelima raznih umjetnika, susretao se s raznim likovnim stilovima i okušavao u njima, ali je na kraju svih pokušaja i lutanja ostajao svoj, dosljedan nekim svojim likovnim načelima, koji se ne mogu uklopiti ni u stil ni u načela ni jednog drugog suvremenog ili prošlog umjetnika. To i tvori njegovu osebujnost i likovnu vrijednost, uza sve nužne promašaje. Baš je to polivalentno mladenačko posuđivanje od drugih, ali uvijek sažimanje u vlastiti izraz, tvorilo njegov način i stil rada u tom bečkom razdoblju.

Božidar Gagro je o Meštroviću općenito, govoreći o pogrešnom prosuđivanju stvaralaštva prvenstveno na temelju drugih stilskih utjecaja, pisao 1966:

„Subjektivizirati kritički prostor naše umjetnosti nikako ne znači zatvoriti je u njene prirodne i historijske granice, unutar kojih bismo onda ustoličili naše umjetnike kao 'neku vrstu Maneta', 'neku vrstu Carinika Rousseaua' i sl. Pišući jednom o Meštroviću spomenuo sam kako nikad nećemo Evropi dokazati njegovu veličinu uspoređujući ga na osnovu rodenovskih oznaka s Rodinom, na osnovi majolovskih oznaka sa Maillolom. Ako Meštrović ima bilo što što umjetnički vrijedi, što mu je, dakle, vlastito, jedino je to u stanju da ga predstavi i usporedi. No to neće biti refleks ovog ili onog genija, već naprotiv ono što se rodilo preko i mimo eventualnog utjecaja. Jer bilo bi pogrešno shvatiti suvremenu težnju ka integraciji kultura na taj način da se, pod izgovorom univerzalnosti kriterija ili pod nekim drugim izgovorom, prihvati asimilacija velikih cjelina i poznatih uzora. Određena nacionalna umjetnost ili umjetnost neke sredine može pretendirati na univerzalno postojanje, tj. na istinsku integraciju, tek kad je definirana u vlastitoj unutarnjoj strukturi, kad se zaogrne svjesnošću svojeg postanka, postojanja i svoje budućnosti." (7597).

Dok je simbolička umjetnost postojala oduvijek, od prahistorije, a osobito u srednjem vijeku, simbolizam kao likovni stil prevladava, prvenstveno u književnosti, ali također i u likovnim umjetnostima, potkraj devetnaestoga i na početku dvadesetoga stoljeća, kako sadržajem, tako i stilom rada. Ona će stilski ređe biti u dodiru s ranijim realizmom, ili impresionizmom, ali najčešće s novim stilom art nouveaua - secesije. Simbolizam je sadržajno bio najviše vezan uz povijesno, a pogotovo alegorijsko slikarstvo, u književnosti, romanu i poeziji, uz teme ljubavi i smrti. I jedni i drugi često su u egzotičnim orijentalnim krajevima, tradicijama i književnostima, nalazili izvore i nadahnuća. Simbolizam se najčešće udaljavao od stvarne prirode, a umjesto nje je predstavljao ideju, uz prisustvo maštovitosti. On je i bio literarna i likovna reakcija na hladni racionalizam, realizam i naturalizam. Često se povezivao s religioznom metafizikom. Simbolizam u širem smislu zapravo nije ni bio stil, jer se mogao izražavati u više stilova, ali ipak pretežno u secesijskome.

Glavni predstavnici europskog simbolizma bili su tada slikari Gustave Moreau, Paul Gauguin, Odilon Redon, Puvis de Chavannes i Maurice Denis, ali u nekim svojim radovima i kipari Constantin Meunier, Paul Albert Bartholomé, Eugene Carrière, Georges Minne, kao i Auguste Rodin dijelom svojih skulptura.

Osim rjeđih slikara, poput ranijega Bele Čikoša-Sesije i nešto kasnijega Emanuela Vidovića, u hrvatskom se slikarstvu simbolizam očitovao usporedo sa secesijom.

Previše akademsko slikarstvo Čikoša-Sesije nije bilo blisko mladome Meštroviću; također ni slike kratkog razdoblja simbolizma Vidovićevih slika s izrazito slikarskim atmosferskim ugođajima. Ali jest ono njegovih bečkih prijatelja, jednako mladih slikara, Mirka Račkoga i donekle Tomislava Krizmana. Simbolizmu su tada bili skloni i Ljubo Babić, Gabrijel Jurkić, donekle i Vlaho Bukovac, Robert Auer, Ivan Tišov i Oskar Herman, ali nisu imali utjecaja na Meštrovićev simbolizam bečkoga razdoblja. Uloga Ise Kršnjavoga u poticanju simbolizma u nas bila je više literarna nego likovna: on je, zanesen Danteom, uputio mladoga Račkoga da ilustrira *Divinu commediju*, čemu taj, shvatljivo, nije mogao prići realistički, nego simbolički.

Mirko Rački je bio, u ranom razdoblju slikanja, najizrazitiji predstavnik hrvatskoga simbolizma. Njegova prva simbolička slika *Historia mundi* nastala je 1900. kada je imao 21 godinu, a Meštrović je, sedamnaestogodišnjak, tek došao u Beč na nauke. Glavni motiv Račkijevih simboličkih slika bila je žena: dobra i zla žena, najčešće grešna i fatalna. Uz nju je najčešći i motiv smrti, kao u slikama *Pred vratima smrti*, *Ženski idol* i u diptihu *Dobra i zla žena*. U pismima Kršnjavome Rački opširno opisuje simbolične sadržaje tih svojih slika (8740 [27-28, bilj. 62, 64]).

"Mirko Rački maša se jakom rukom u carstvo simbola," pisao je Zvonimir Butković o njegovim slikama na splitskoj izložbi 1908. [7]

Najzanimljivi je bez sumnje Račkijev ciklus slika i grafika na temu *Božanske komedije*, sadržajno prema Kršnjavijevim uputama, ali simbolički prema općoj literarnoj i likovnoj atmosferi prvog desetljeća stoljeća i prema osobnim sklonostima u mladosti. Rački je tada izradio preko sedamdeset crteža i akvarela na temu Pakla, Čistilišta i Raja, od kojih su neki grafički reproducirani kao ilustracije luksuznog izdanja Kršnjavijevog prijevoda Pakla 1919. [8] Od 1906. Rački slika za Kršnjavoga i tri velike uljene kompozicije s temama *Pakla* (8740 [31-34]).

Tomislav Krizman je u Beču od 1902. do 1911, dakle gotovo cijelo vrijeme i Meštrovićeva boravka, uz kraće boravke u Münchenu i Parizu. Više od Račkoga, posvetio se gotovo isključivo grafici i primijenjenoj umjetnosti. Simbolizam i secesija bili su prisutni i na njegovim ranijim, bečkim, crtežima i grafikama, kao i na Meštrovićevim crtežima toga doba (1477; 2126; 5079; 8890).

Zanimljivo je kratko razdoblje simbolizma u slikarstvu Meštrovićevog najboljeg splitskog prijatelja i suradnika u osnivanju društva *Medulić*, Emanuela Vidovića. Nakon kratkotrajnih iskustava mletačkog krepuskularizma jednog Fragiacoma i divizionizma milanskog Segantinija, vrativši se u Split, iako sklon slikanju krajolika, za boravka u Solinu prepušta se likovnoj modi vremena načinivši niz slika simboličnog sadržaja, uz tamne atmosferske ugođaje kojima će se i dalje posvetiti, ali napustivši simbolizam, iako je on, u manjoj mjeri, bio prisutan u sutonskim ugođajima puste splitske luke. Mletačke *Ave Maria* i *L'ora che volge al desio* već su bile simboličke naravi, ali su taj izraziti biljeg imale tek slike nastale u Solinu i rane splitske, poput *Pax*, *Angelus*, *Tristitia*, diptih *Mali svijet*, *K mrtvom gradu* i dr. (6742 [51-60]).

U skulpturi hrvatskih umjetnika na početku stoljeća simbolizam je bio manje prisutan. Možemo ga uočiti tek površno u alegorijskim nadgrobnim skulpturama starijega Ivana Rendića i mlađih Roberta Frangeša i Rudofa Valdeca. Frangeš će i kasnije birati simboličke teme, kao u ciklusu *Jedinstvo*, 1917. god. (*Pjesma uskrsnuća*, *Predrag i Nenad*, *Umir*, *Guslar*).

O elementima secesijskog stila, koji se nametljivo uvlači i u Meštrovićeve radove bečkog razdoblja, više pod utjecajem secesijskih značajka nekih Rodinovih skulptura nego same revolucionarne bečke secesije, bit će riječi u sljedećem dijelu ove biografije, kada će secesijski stil biti presudan u njegovim radovima od 1908. pa do oko 1911.

Meštrovićev sedmogodišnji život u Beču vrlo je značajan za njegov duhovni razvitak i njegovo kasnije umjetničko stvaralaštvo. U nekom našem gradu, poput Splita ili Zagreba, taj razvitak ne bi bio tako poticajan i plodan, a u Parizu, npr., bio bi zacijelo drugačiji. Beč je na prijelazu stoljeća doživljavao svoj duhovni procvat; bio je - što nije bio nikada ni prije ni poslije - kulturno, znanstveno, književno, glazbeno i likovno umjetničko središte srednje Europe. Tada su u Beču djelovali Sigmund Freud, Otto Wagner, Gustav Klimt, Gustav Mahler i drugi stvaraoci koji su postavili temelje europske znanosti i umjetnosti dvadesetog stoljeća. Osobito je tada bila presudna živa djelatnost duhovno revolucionarne mladeži, koja se na likovnom pogledu očitovala u udruženju bečke "Secesije", bez obzira na odanost secesijskome stilu (10813).

Ako mladi Meštrović, došavši izravno sa sela, poput bijele neispunjene ploče, ali i poput spužve koja upija sve što ga okružuje, i nije tih prvih godina prihvatio njihov secesijski stil kao likovni izraz, prihvatio je njihov bunt na preživjelo i konzervativno, smionost u izražavanju svoga osobnoga i onoga što je smatrao novim i naprednim. "Tisuću se tajni tada otvorilo pred mojim očima", sam je kasnije pričao (9169 [36]).

"Meštroviću je Beč - pisao je u katalogu posmrtne kipareve izložbe u Beču 1987. Dieter Ronte - predstavljao i zaštitu i poticaj, angažiranost i izazov, sigurnost i eksperiment." (9791 [27]).

Publicist, umjetnički kolekcionar i likovni kritičar Dušan Plavšić pisao je 1903. u sarajevskoj *Nadi* o tom umjetničkom Beču i o našim umjetnicima u njemu:

"Osim u 'Künstlerhaus'-u imade sada u Beču izložaka i u 'Hagebund'-u i u 'Secesiji', a i u umjetničkim salonima Pisko, Artin, Artaria, Miethke i u umjetničko-obrtnoj školi otvorene su razne umjetničke i umjetno-obrtne izložbe - vidi se, sezona je u punom mahu. Prosječno stanje bečke umjetničke produkcije podiglo se je u pošljednjih godina na visinu Münchena ili Berlina, te je osobito u područjima umjetničkog obrta Beč donekle i nadmašio Njemačku, ili joj postao uzorom. Dakako, prvo i najotmjenije stjecište moderne umjetnosti ostala je kroz pet zadnjih godina nepokolebivo 'Secesija'." (745).

Pregledavajući kataloge *Secesije* (*Vereinigung der Künstler Österreichs Secession*) u Umjetničkoj akademiji u Beču našao sam dosta podataka o Meštrovićevom sudjelovanju u tom udruženju i na njegovim izložbama, premda je još bio vrlo mlad i tek početnik u kiparstvu.

Umjetnici *Secesije* prvi su put izlagali u svojoj novoj izložbenoj zgradi, djelu arhitekta J. Olbricha, 1898. godine. Bili su redoviti i dopisni članovi. 1903, kada Meštrović studira na Umjetničkoj akademiji, već su bili redoviti članovi *Secesije* Edmund Hellmer, Josef Hoffmann, Gustav Klimt, Friedrich Ohman, J. M. Olbrich, Josip Plečnik, Otto Wagner, a dopisni, koji su živjeli i djelovali izvan Beča, Ferdinand Hodler, Max Klinger, Max Liebermann, Constantin Meunier, George Minne, Ilja Rjepin, Auguste Rodin, Max Slevogt, Franz Stuck, Hans Thoma, Fritz von Uhde, Van der Velde, Andreas Zorn i drugi, dakle gotovo sva najznačajnija imena tadašnje arhitekture, skulpture i slikarstva. U radnom odboru, kojemu je predsjedao Wilhelm Bernatzik, bio je član i slovenski kipar, Meštrovićev prijatelj, Josip Plečnik. Društvo je objavljivalo svoj časopis *Ver sacrum*, tada zacijelo najznačajnije likovno glasilo u Europi.

Meštrović je već 1902, još student na Umjetničkoj akademiji, navodno izlagao na *XIV. izložbi Secesije*, što nije vjerojatno, a o tome nemamo pouzdanih podataka (473). Na *XVII. izložbi Secesije* 1903. izložena je njegova skulptura *Bolesnica* (474). I sljedeće 1904. godine, uz Franza Metznera i ostale, izlaže skulpture *Žrtvovanje nevinosti* i *Život* (476). God. 1905, na *XXIII. izložbi Secesije*, za koju je plakat izradio Josip Plečnik, bio je izložen Meštrovićev portret *Ruže Meštrović*, uz radove kipara Bartholoméa, Bourdellea, Hildebranda, Klingera, Lederera, Metznera, Meuniera i drugih (480). Iste godine na *XXIII. izložbi Secesije* izložena je njegova velika skulptura *Timor Dei* (478), a 1906. na *XXVI. izložbi* čak četiri Meštrovićeve skulpture: *Majčina briga*, *Djevojčica*, *Glava dječaka*, *Djevojčica pjeva* i velika *Na zdencu života*.

Te 1906. godine postao je Meštrović redoviti član društva *Secesije*, izloživši na *XXVII. izložbi Glavu dalmatinskog ribara* (483). Na daljnjim izložbama 1907, ali i nakon odlaska iz Beča 1908, sve do 1913, Ivan Meštrović je redoviti član bečke *Secesije*, izlažući u njezinom umjetničkom salonu 1907. četiri skulpture, 1908. čak osam, 1909. četiri (489, 492. IX).

„Meštrovića valja smatrati jednim od osnivača bečkog kiparstva... Meštrović je u bečku kiparsku školu unio jednu francusku kvalitetu koju smo danas zaboravili, ali koja ipak vrlo snažno djeluje," veli već spomenuti Dieter Ronte (9791 [30]).

Beč, njegova kultura, njegova umjetnost, svakako su djelovali na opće i likovno obrazovanje mladog Meštrovića. On je u društvu *Secesije* i na njezinim izložbama vidio djela bečkih i drugih istaknutih europskih kipara, od kojih su ga belgijski najviše privlačili, kako je pisao Kršnjavome.

Njegov malo mlađi suvremenik i prijatelj Kosta Strajnić jednako je to posvjedočio:

„Kako je u ono vrijeme priredjivala Secesija kolektivne izložbe velikih zapadnih majstora, uskoro se upoznao s djelima najvećih francuskih, belgijskih, ruskih i poljskih umjetnika." (9 [11]).

Osim već navedenih suvremenih likovnih utjecaja, na oblikovanje mladoga umjetnika Meštrovića u Beču djelovala su još dva čimbenika: lektira i vlastita životna iskustva. Njegov je prvi biograf Kosta Strajnić to točno istaknuo još pred Prvi svjetski rat:

„Pod utjecajem lektire i neposrednijeg posmatranja života, on je neko vrijeme pokušao plastički rješavati filozofske probleme." (9 [12]).

Kao što je nekada, posve mlad, na selu upijao narodne pjesme, narodnu povijest, Bibliju, tako ga je u Beču sve zanimalo. Bio je po prirodi obdaren da sve lako shvaća i prima, da memorira, da sudjeluje u društvenim kulturnim i umjetničkim zbivanjima, pa je usto brzo ne samo savladao njemački jezik (iako bez ikakve školske - pa ni osnovne - prednaobrazbe), nego je još u školskim godinama ravnopravno s mladom bečkom inteligencijom sudjelovao u kulturnom javnom životu, o čemu svjedoči i činjenica da je još kao student bio primljen u članstvo bečkog udruženja *Secesije* i izlagao na njegovim izložbama.

Već smo u životopisnom dijelu ove monografije naveli da je imao sreću da vrlo rano dobije mentora i obrazovanog učitelja u osobi Ruže Klein, koja ga nije samo uvela u umjetničko, pa donekle i elitno, društvo austrougarske prijestolnice, već mu je pružila i mnoga saznanja na polju književnosti, umjetnosti, glazbe i ostalih manifestacija duhovnoga života, kojima je Beč tada obilovao, kao malo koja druga europska metropola.

Bilo je to doba u kojemu je borbena avangardna studentska omladina bila najprisutnija u javnom i duhovnom životu Beča; kada se u svim društvima, kavanama i na raznim domjencima bučno raspravljalo ne samo o aktualnim političkim, nego i o suvremenim kulturnim i umjetničkim, sociološkim, pa i filozofskim pitanjima.

Podsjetio bih da Meštrović još od rane mladosti, pa sve do smrti, nije imao samo kiparske sklonosti. Kao dječak sastavljao je pjesme u desetercu; zatim je, kako ćemo vidjeti, bio jednako talentiran i suvremen u slikarstvu - u ranim crtežima - kao i u kiparstvu. Sklonost arhitekturi zacijelo je još na studiju razvio Otto Wagner. Tijekom cijeloga života pisao je sastave s područja likovne umjetnosti, ali i filozofsko-moralističke, nacionalno-patetične, autobiografske, dramske, pjesničke i beletrističke. Premda ni u jednom od tih područja nije bio na avangardnoj razini, više tradicionalnom nego suvremenom, ipak ga je sve to zanimalo i u svemu je imao potrebu ogledati se i izraziti. Stoga nam je i shvatljivo to njegovo široko mladenačko zanimanje u svim područjima duhovnoga života i stvaralaštva, pogotovo u mlađim godinama, kada je i inače čovjek skloniji primanju nego davanju. Usudio bih se usput reći da se naši, a uglavnom ni ostali svjetski slikari i kipari, u građanskom društvu devetnaestog i dvadesetog stoljeća, ne mogu, osim rjeđih iznimaka, pohvaliti širom kulturom, na raznim drugim područjima stvaralaštva, u književnosti, glazbi, arhitekturi, filozofiji i znanosti, za razliku od univerzalnijeg tipa umjetnika u prošlim stoljećima. Slikarska je izobrazba, pogotovo od Cézannea, težila gotovo isključivo svladavanju metiera i potpuno likovnog izraza, bojeći se ostaloga kao "literarnog" i nelikovnoga.

U opširnoj studiji o Meštroviću kao suvremenom umjetniku pisao je poznati austrijski povjesničar umjetnosti Leo Planiscig u uglednoj talijanskoj reviji *Emporium* 1910. godine, zacijelo na temelju podataka dobivenih od samog Meštrovića, o svojeglavosti u Akademiji i osobnom kulturnom obrazovanju mladića u Beču: „Da bi dospio do moderne umjetnosti bila mu je potrebna suvremena kultura. Stoga je čitao i prečitavao sve moguće autore i iz njih izvlačio utjecaj od kojega se možda nikada više nije oslobodio." (1255 [324]).

I Meštrovićeva kućna knjižnica, s knjigama ranih datuma, do Prvog svjetskog rata, govori o njegovom praćenju ne samo likovnih tema i biografija umjetnika, nego i literarnih. Tu ćemo osim Biblije i monografija nekih istaknutih umjetnika, poput Rodina, naći Papinijeva djela, o Danteu i druga; zatim grčku mitologiju, Croceovu estetiku i slična. [9]

Među tim knjigama posebno nas zanimaju Tolstojeva moralistička djela i roman *Ponižen i uvrijeđeni* Dostojevskoga.

Već je na prvoj Meštrovićevoj izložbi, zajedno s Krizmanom, u vlastitom bečkom stanu i atelijeru, 1904. zapaženo da je pod utjecajem „slavenske, a napose ruske literature, koju Meštrović najvoli", a da najviše voli Tolstoja (768).

Meštrovićev suvremenik i splitski prijatelj književnik Božo Lovrić pisao je u eseju o tadašnjem Meštroviću 1906. u *Obzoru*, a 1908. u *Savremeniku*, između ostaloga, da su na njega u početku najviše utjecali ruski pisci Tolstoj, Andrejev, Gorki, a naročito Dostojevski. Nešto kasnije, uoči pristupa novoj secesijsko-herojskoj fazi stvaralaštva, čitao je najviše filozofska djela, tada i u Beču vrlo aktualna, Schopenhauera, Stirnera i Nietzschea (1053).

„Meštrović je u prvim djelima literat, ilustrator velikih ruskih pripovjedača," pisao je Lovrić 1906. (924).

U povodu *Rimske izložbe* 1911. u opširnom prikazu o Meštroviću i njegovoj umjetnosti pisat će Renzo Larco u talijanskom listu *La Vita*, između ostaloga, o širokoj Meštrovićevoj naobrazbi, o njegovom ranom čitanju ruskih i francuskih pisaca (1458; 1548).

Filozofija Arthura Schopenhauera djelovala je na omladinu *fin de siècle*a poput zaraze svojim pesimističkim shvaćanjem života. Život je na svijetu patnja, a čovjek je tek patnik, samo ga umjetnost može bar donekle izvući iz te patnje. Bila je to općenita ideja *Weltschmerza* na prijelazu stoljeća. Taj se šopenhauerovski pesimizam i fatalizam iz kojega nema izlaza odrazio i na Meštrovićevim ranim skulpturama.

Utjecaj drugog njemačkog filozofa, Friedricha Nietzschea, bio je još jači i presudniji na duhovni, moralni, umjetnički, pa i politički stav europske mladeži na početku dvadesetog stoljeća. Dionizijska ekstaza, prezir suvremenog življenja, ideja da preživljavaju i pobjeđuju samo najjači, umjetnost kao izlaz iz prosječnosti, bile su opročnosti Schopenhauerovom pesimizmu. Stvaranje nadčovjeka ravnoga Bogu zanosila je književnike i umjetnike. Nietzscheova će filozofija utjecati posebno na sljedeće razdoblje Meštrovićeve herojske skulpture, o čemu će još biti riječi.

Dok se o utjecaju Schopenhauera i Nietzschea na generaciju kraja devetnaestoga i početka dvadesetoga stoljeća dosta pisalo, malo je uočen presudan utjecaj jednog drugog njemačkog filozofa na tu generaciju, Maxa Stirnera (Kaspara Schimdta), koji je ranije djelovao sredinom devetnaestoga stoljeća, a tada je bio ponovno osuvremenjen. Stirnerova filozofija bila je općenito rušilačka, kao i Nietzscheova, priznavajući samo sposobnost pojedinca, stvarnoga „Ja". Zbog tog je radikalnog stava ranije bila oštro kritizirana, čak i zabranjena, ali su je mladi, književnici i umjetnici toga Meštrovićeva bečkoga razdoblja, ponovno otkrili i mahali njome kao svojom ideološkom i estetskom zastavom. U društvu, a posebno u umjetnosti, stvaran je i važan samo pojedinac koji stvara dosljedno svojoj predodžbi i svojoj volji. On ne priznaje tuđe zakone i tuđe volje, ništa nad samim sobom. Bila je to anarhistička i krajnje individualistička filozofija. Njome su se zanosili književnici i umjetnici koji su se suprotstavljali ustaljenoj prosječnosti i akademizmu - a mladi je Meštrović bio jedan od njih. Pripadao je krugu mladih bečkih secesionista koji su „prkosili svim akademskim konvencijama" (Marjanović, 3468 [337]).

Rajko Ložar je u jednom slovenskom napisu o Meštroviću to doba i te težnje nazvao „literalizacijom umjetnosti" (4540 [346]), a Grgo Gamulin „spiritualizacijom umjetnosti" (10460 [5]).

*

Rijetko su kod kojega umjetnika, našega ili inozemnoga, vlastita životna zbivanja i iskustva tako izravno i bitno djelovala na stvaralaštvo. Neki književnici pišu djela koja su u stvari autobiografije, izravne ili tek preobučene. Slikari mogu više nego kipari pričati o svom životu ne samo portretima ljudi koji u tome životu igraju neku ulogu - što donekle mogu i kipari - nego i opširnim slikama ambijenata u kojima su živjeli, pa i događaja u kojima su sudjelovali. Kiparu ostaju, uglavnom, tek portreti osoba koje su im bile bliske, ali neizravno i alegorijske, simbolične i ugođajne skulpture, kao odraz vlastitih doživljaja, susreta, ljubavi, raznih društvenih, moralnih, intelektualnih, vjerskih, pa i političkih uvjerenja koja su njima ovladavala u raznim razdobljima života i rada.

Neki su umjetnici bili „kabinetski" ili u ovom slučaju „atelijerski" radenici, dok su drugima život i rad bili ispunjeni raznolikošću, uzbuđenjima, susretima, ljubavima i svađama. Cézanneove slike zacijelo nam vrlo malo govore o privatnom životu autora, zatvorenom u svome atelijeru u Aixu, kojemu je vrhunac uzbuđenja predstavljao pogled iz tog atelijera na brdo St. Victoire. Picassove nam slike pak obilno pričaju o jednom vrlo burnom i uzbudljivom životu, javnom i privatnom. I same tehnike rada, kao i mogućnosti pojedinih stilova omogućavali su ili sprečavali autobiografske izražaje autora. Umjetnici nefigurativnih stilova, pa i onih bliskih nefiguraciji ili apstrakciji, nisu imali mogućnosti da svojim djelima izravnije dokumentiraju svoju životnu zbilju, kao umjetnici figurativnih stilova, od realista do ekspresionista ili nadrealista. Iz Bancusijevih skulptura nećemo ništa doznati o njegovom životu, sve da su neke od tih skulptura i bile odrazi njegovih životnih zbivanja. Chagallove slike pak prate poput poetskog i slikarskog životopisa autorova realna i imaginarna zbivanja, opisuju njegovu ljubav prema zavičaju, ženi, susrete s ljudima i njihovim okolišem.

U životopisu opisao sam zbivanjima i osjećajima raznolik i bujan život mladog Ivana Meštrovića u Beču, koji se životu prepuštao jednako temperamentno, osjećajno i potpuno, kao i umjetničkom stvaralaštvu, pogotovo što je kao južnjak, Dalmatinac, bio po prirodi sklon temperamentnim susretima, prijateljstvima, ljubavima ili mržnjama; također što je iz jednog ustajalog, mirnog i konzervativnog seoskog života odjednom

upao u životnu i duhovnu vrevu europske metropole, koja je baš tada bujala u svom političkom, društvenom, moralnom i umjetničkom životu, ispunjenom kritičnim suprotnostima, pomodnostima, vrhunskim estetskim vrijednostima, ali s druge strane i dekadencijom i društvenim i moralnim izopačenostima.

Kratkotrajni život u tom pomodnom Beču u isto to doba presudno je upropastio Meštrovićevog vršnjaka i jednako talentiranog hrvatskog kipara Branka Deškovića 1906-1907. godine. Nedovoljno discipliniran u životu, nedovoljno marljiv i ustrajan u radu, sklon utjecajima lošeg društva, sve djece bogatih roditelja koji su svoju djecu izdržavali u Beču, Münchenu i Parizu ne toliko da uče, nego da provode lagodan život u vremenu u kojemu je moral općenito bio na niskoj razini, Dešković je podlegao toj sredini i tome društvu, primajući od njih ono loše, a ne ono dobro (8594 [14-16]) I dok je Branka Deškovića vodilo raspojasano i neobuzdano društvo njegovih prijatelja noćnoga života, koji su ga, kao imućnijega i materijalno iskorištavali, pa je iz Beča otišao zatrovan drogom i spolnom bolešću, Meštrović je istovremeno, došavši sa sela, gdje se život ekonomično koristio i štedio, imao sreću sresti se s Ružom Klein, koja je zaista bila njegov voditelj i anđeo čuvar, kako u svakodnevnom, tako i u spoznajnom i umjetničkom životu.

Iz pisama mladog Meštrovića ocu, Ruži, Kršnjavome i prijateljima, nažalost manje iz njegovih *Uspomena*, ali zato obilnije iz biografija njegovih prijatelja Jenya, Marjanovića i Ćurčina, koji su zapisivali njegova vlastita pričanja, možemo dovoljno opširno i vjerno rekonstruirati njegove bečke godine života i rada. Tek poznavajući taj život i sve ono što ga je obuzimalo u pojedinim razdobljima, možemo ispravnije objasniti, pa i vrednovati njegova djela toga doba. Mnogo toga što nam je izgledalo posuđivanje, pa i oponašanje, repertoara poznatijih europskih umjetnika toga doba, vidimo kao rezultat njegovih osobnih doživljaja i spoznaja.

Tako je bilo ne samo u tom bečkom razdoblju Meštrovićeva stvaralaštva, nego i u čitavom njegovom djelima bogatom životnom opusu, sve do posljednjih radova pred smrt - a taj presudni čimbenik nije do sada u golemom mnoštvu napisa, pohvala i kritika o njemu ni uočen ni vrednovan.

Presudan dojam na mladog, osjećajnog i u svemu još naivno prijemljivog mladića u velikom, stranome Beču, gdje prvih godina nije razumio ni jezik, odigrale su prvenstveno dvije ljubavne veze, kojima se potpuno i duboko predao.

Niz najranijih skulptura 1902. i 1903. godine, ispunjenih tragikom i pesimizmom, nisu tek odraz općeg *Weltschmerza* na prijelazu stoljeća, kako se tvrdilo, nego još više tragične mladićeve ljubavi s umirućom djevojkom Olimpijom. Osobna tragedija i bol naišli su na plodno tlo općeg pesimističkog svjetonazora toga vremena.

Nakon toga će, pod utjecajem lektire, a i Rodinovih tema, prevladavati općečovječanski motivi s literarnim, moralističkim i filozofskim nabojem.

Susret s Ružom, skladan, a i mladenački zanosan život s njom, odrazit će se na djela usmjerena realnosti, vedrini života, pa i optimizmu, umjesto ranijega pesimizma.

Angažiranje u političkom životu potkraj toga razdoblja, više ideološko nego stvarno, uroditi će prvim radovima rodoljubne tematike, koja će upravo nabujati u sljedećem pariškom razdoblju, nažalost ne pariškoga života, nego gotovo isključivo atelijerskog rada.

Meštrovićevi su suvremenici tvrdili da je on u društvu malo govorio, osim kada je prisnijim prijateljima pričao o sudjelovanju u političkim zbivanjima prije i u vrijeme Prvog svjetskog rata i kada bi recitirao narodne pjesme što ih je pamtio iz djetinjstva. Posebno o umjetnosti, osobito svojoj, nije govorio. Ipak je u mlađim godinama u više navrata pisao o svojim pogledima na umjetnost, sklon pisanju, kako smo vidjeli, kao i likovnom izražavanju.

Njegova razmišljanja o teoriji i povijesti umjetnosti nisu bila na visini njegovog likovnog stvaralaštva. Njegovi su nazori o umjetnosti općenito bili konzervativni, jer avangardne ideje nije nikada ni shvaćao, ni primjenjivao. Tradicija mu je uvijek bila važniji putokaz od suvremenih likovnih strujanja.

Nije mnogo griješio stari Izidor Kršnjavi kada je još 1905. pisao u pregledu hrvatske umjetnosti njegova doba, inače hvaleći talent mladog Meštrovića:

„...On pače piše o etici i estetici. Svakako je ono što modelira daleko bolje od onoga što piše. Imenice su Meštrovićeva filozofska i historijska razmatranja naivna.“ (824 [306]; 9614 [382]).

Ta se Kršnjavijeva kritika u prvom redu odnosila na Meštrovićev napis o umjetnosti objavljen u bečkom umjetničkom časopisu *Kunst* 1904. godine, kada je, dakle, imao tek 21 godinu i još bio student. Za razliku od kasnijih Meštrovićevih napisa u kojima se uvijek više osvrće prošlosti nego gleda u suvremenost, Meštrović je u tim ranim bečkim godinama zastupao napredne ideje da umjetnost nije tek oponašanje prirode, pogotovo ne uljepšano oponašanje, nego stvaralaštvo koje može mijenjati prirodu; koja ni ne mora birati samo ono što je lijepo u prirodi, jer i prirodna ružnoća umjetnički može biti lijepa. Time je branio i svoje naturalističke skulpture koje su konzervativniji kritičari tada napadali kao ružne i nemoralne. Bilo je to ujedno i likovno gledište starijega Rodina, koje je tada također bilo izloženo konzervativnoj kritici. Cilj umjetnosti nije da se dopadne širokim masama, bilo je polazište teoretskog razmišljanja mladoga Meštrovića.

Kršnjavijev je povijesnoumjetnički sud bio izrazito konzervativan, protivan ne samo suvremenim secesijskim, nego i ranijim impresionističkim i postimpresionističkim strujama u likovnoj umjetnosti. Malo ranije, 1898, objavljena je brošura *Anarkija u hrvatskoj književnosti i umjetnosti, poslanica umjetničkim secesionistima i književnim dekadentima*, koju je potpisao i izdao Fr. Š. Kuhač, ali ju je u stvari sastavio i objavio Izidor Kršnjavi. U toj se poslanici najoštrije kritiziraju svi „tuđinski elementi“ koji kvare hrvatsku umjetnost. Umjesto oponašanja francuskog ili njemačkog stila, on predlaže oponašanje „hrvatskog narodnog“ stila. On raspravlja o istini, o ćudorednosti, o rodoljublju. „Umjetnički anarkiste očito teže za tim, da kulturne narode dovedu u divljaštvo, da sviet poživinči, jer i živina ne poznaje stida.“

O pokretu bečkih secesionista, kojemu je udruženju pripadao i mladi Meštrović, i o njihovom glasilu *Ver Sacrum*:

„To su, hrvatski čitaoče, nazori najnovijih samozvanih umjetnika. - Do tebe je, i do mjerodavnih faktora, da ne dozvole, da ova družba terorizira hrvatski narod i da skroz pokvari našu mladež.“

Umjetnost, prema Kuhaču-Kršnjavome, mora biti ćudoredna, rodoljubna i religiozna, a ne nemoralna.

„Drukčije su još, hvala Bogu, naše gospodjice, Hrvatice - vele oni. - Jedna od ovih, koja uči slikati, tužila mi se, kako ona i družice njezine često se ne ufaju od stida oči podići ni od poda, kada im pokažu i tumače slike najnovije raskalašene te škole, te da će one radi toga i napustiti to umieće.“ [10]

Na takav sud o umjetnosti reagira mladi Meštrović 1904. godine:

„Wagner je komponirao svoja majstorska djela usprkos uvjerenju svome, da će vibracije njegove duše samo od rijetkih moći biti sučustvovane. Nikako se drugačije ne smije vladati slikar ili kipar. Ako je tko jednom u svojoj duši nešto takova osjetio, da ne može da odoli nagonu, a da to društvo ne očituje i ne prikaže vidljivim, *neka to čini kad to može i kad je to iskreno osjećao i vjerno predočio - to je umjetnik*. Prosto je nesporazumljenje u shvaćanju bitnosti umjetnosti, kad se misli, da je onda tek remekdjelo izvedeno, kad se je forma izvršila i to savršeno po anatomičkim načelima. *Ne radi se o tom da se izvede kamena lješina, nego da se kamenu život udahne*... Umjetnikova umjetnost, da posredovanjem bezživotne mase prikazuje gledaocu svoje misli i čuvstva, te ga svega osvoji, to zanago spada u krug nadočovječjeg... Umjetniku je upravo toliko do toga, da propagira moral, koliko da nahrani niske žudnje fukare. Umjetniku je samo do toga stalo, da mislima i čuvstvima svojima podaje vidljivu formu. To on ne radi da ugadja, ili jer ga tobože koji cilj ili namjera vodi, nego jedino *iz neodoljiva nutarnjeg nagona*, koji je opravdan kao ona neustezljiva potreba, koja te tjera na smijeh, plač, pjevanje, viku. - *Ni estetici ni etici niti ijednoj od ovih neprilika nema umjetnost da služi*, jer pojedini od ovijeh pojmova ima za svakog čovjeka i skoro u svakom času drugi sadržaj i značenje... Pjesnik se pojavljuje sa zanosnim stihovima, glazbenik sa čarnim tonovima, upodabljajući [likovni] umjetnik sa plastičkim formama, koje te prisvajaju. *Tko će se valjda usuditi, da jednom ovakovom nadčovjeku nalaže možda dužnost, da se on društvu drugačije prikaže, nego što je on u istinu*. Servilni ljudi i licumjeri, koji zadovoljavaju svojoj čežnji, isto tako apsurdnoj, kao što prezrenoj, pokazuju se prije ili poslije opet u cijeloj svojoj golotinji, netom im se istroši ‚kabanica‘ prolaznog ‚glasa‘, koju im je iz zahvalnosti fukara poklonila. ‚*E da bi se umjetnost osvijestila!... Što je iskreno, to je istodobno lijepo; a što je naravno, to je istodobno i moralno!*“

Očito je da je taj credo mladog Meštrovića bio i credo mladih bečkih secesionista, iako sam Meštrović njihov stil secesije još nije bio prihvatio. To je ujedno i odraz Meštrovićevog čitanja i usvajanja Nitzscheovih ideja o *nadčovjeku* s jedne strane i *fukari* s druge (136; 138; 139; 1475 [134-135]).

Sljedeće, 1905. godine, zadarski časopis *Lovor* prenosi prijevod Meštrovićevog napisa objavljenog u bečkom časopisu *Die Kunst* te ili prethodne godine. Taj članak, donekle kontroverznog teksta s ranijim, govori o važnosti religije u umjetnosti u prošlosti, a ujedno je i stanovita kritika antičke skulpture. Klasicizam je tada bio suhoparno akademiziran, pa mladi Meštrović, kao i ostali secesionisti, reagira na oponašanje antike, premda će on kasnije antičku skulpturu visoko cijeniti.

“Svaka religija dala je život jednoj posebnoj umjetnosti i ta je umjetnost potpuno ovisila od nje. Takva je religiozna umjetnost stvarala djela, koja su sasvim odgovarala zahtjevima, što ih je od umjetnosti tražila dotična religija. Kineski je idol jednako vrijedan kao Belvederski Apolo. Obim je kipovima jednaka geneza i oba su jednako dobro poslužila vlastitoj mitologiji. Razlog je, što su “klasični” umjetnici znali bolje obradjivati kamen, u tom, što je fantazija, iz koje se rodila klasična mitologija, upravo onakva, kako ju predočavaju njihova djela. Anatomija je “klasičnih” umjetnika gotovo pretjerano lijepa i “klasični” umjetnici scijenjahu, da su takvim radom časno riješili svoju zadaću. Njihovo mnijenje može opravdati nazor, da ne valja nikako mijenjati posvema točne predodžbe, koje su oni imali o božanstvima, što ih je trebalo predočiti. Ovi umjetnici bijahu odviše zabavljeni mitologijom i silesijom bogova, pa nijesu imali kad da se bave realnim svijetom i običnim životom. U malo pokušaja te vrste opažamo stahovitu rigidnost. Nema niti jednog, ma kako anatomski savršenog, produkta klasične umjetnosti, s kojim bi se moglo - govoriti ili osjećati. Ti produkti, mučili se mi koliko nam drago, da im prodremo u samu dušu, uvijek su jednako ukočeni kao lješine, bez glasa i bez čuvstva!” (139).

Svoje mladenačke nazore o umjetnosti izlagao je, kako smo ranije vidjeli, i u pismima Kršnjavome, iako je Kršnjavi tada, kao izraziti konzervativac, na potpuno drugom, akademskom stajalištu, nego tada revolucionarni mladi bečki umjetnik. Potpuno je shvatljivo da je uskoro među njima moralo doći do razlaza. Iso Kršnjavi je bio kulturan i društveno moćan djelatnik, a usto i dobronamjeran mecena mladih umjetnika, ali on je zahtijevao od svojih štićenika pokoravanje svojim sudovima i savjetima. To su vješto uspjeli iskoristiti mladi zagrebački umjetnici kojima je pomagao javnim narudžbama, ali nije ni mogao ni htio temperamentni i svojeglavi mladi Meštrović.

Pišući 1905. u zagrebačkim *Narodnim novinama* o *Jubilarnoj izložbi Društva umjetnosti*, Kršnjavi je školski okarakterizirao tri tadašnja mlada hrvatska kipara:

“Robert Frangeš je umjetnik čuvstva; Ivan Meštrović umjetnik fantazije; Rudolf Valdec umjetnik oponašalac prirode.”

Hvaleći Frangešove i Valdecove skulpture, o Meštroviću je pisao kao o talentiranom umjetniku, koji ide pogrešnim putem - ali je mlad pa još može izići na pravi put:

“...Ako je mlad vrijući mošt još mutan, neka je, red mu je - samo staro vino ne smije više mutno biti i kipiti. Red mu je, da je jako i bistro. Mladim umjetnicima i piscima dolikuje, da su biesni i obiestni, starijima: da su vatreni i uztrajni. Kad stariji pisci traže cilj umjetnosti u prevratnim i oporbenim umjetničkim izgredima, onda pokazuju, da krizu svojega mladenačkoga vrienja nisu sretno preturili. Meštrovića valja na njegovom putu s velikom ljubavi i strpljivošću podupirati; od njega može postati umjetnik prvoga reda. Može, ali ne mora. Meštrovića su prekoravali, da oponaša francezkoga kipara Rodina. Kod mladoga umjetnika to je naravna pojava. Mladiću se može oprostiti, kad se sagne pod pretežkim velikim umjetnikom, samo ne smije onako sagnuto rasti, kao što rastu u našem Primorju stabla pod pritiskom bure. Kad umjetnik dozrije, onda je oponašanje velikih uzora grieh. Na izložbi ima puno toga od Meštrovića, na čemu se vidi, kako ga je Rodin začarao, ali ima i posvema samostalnih radova, u kojima je Meštrović već sasvim svoj.“ (821).

Nakon Meštrovićevog članka o umjetnosti u *Kunstu* i Kršnjavijeve kritike, Meštrović mu je pisao 24. svibnja 1904. između ostaloga:

„...Vi ste me pridobili i sa Vašim toli ljubeznim koli razboritim susretanjem. Znam ja Presvietli da Vi od praktičnoga gledišta imate pravo. Znam ja da drugače i ne ide, kako vidim, i znam da ja nemam Vašega iskustva, ali uza sve to nemogu se ja otresti ‘mojega’. Možda ću onda moći kad ne budem veće mošt nego vino, kad budem mislio da sam ja tu za da me se pije, a ne da vrijem, kad mi ne bude sve tako sirovo izgledalo,

kad me se ne bude sve tako doimalo košto sada, kad prestanem iskat absurdne pedantnosti, kad ne budem imao moje ‚Liebhaberein' (ljubavnice) i kad mi ne bude stalo jeli to faktično ljepo i dali mi mogu ljudi dokazati da je to zbilja ljepo, što oni pod ljepim razumijevaju.

Zar mislite Presvietli da ja ne bih mogao (više ili manje) ko i svi ostali biti? Zar mislite da ja ne znam što ljudi razumjevaju i drže za zadaću umjetnosti? Znam i predobro! I na onaj način je umjetnost zbilja suvišna i ‚luksus' kako to oni isti nazivaju.

A takovom ju vide (izim mase za koju je uopće suvišna) četiri godine našega društva. Takovu ju vidi i sam Tolstoj! A što je najžalosnije, da niti s onom patinom (!) nije moguće računati, jer ni ona nije na čistu, ter stoji smetena i obazire se na ‚masu' (?) bar već kad jih mali broj preko potoka pridje, pa se plaše i obaziru se na druge, pa jim se ni napried ni nazad neće.

Takova šta gledajuć mora čovjek da prizna da je drugače misliti ili nešto htjeti zbilja udaranje glavom o zid." (VI. 1. 5).

U jesen te 1904. priređena je u Beogradu *Prva jugoslovenska umetnička izložba*. Nova se dinastija Karađorđevića željela, koja je tada nasilnim putem naslijedila onu Obrenovića, poput talijanskog Piemonta, postaviti na čelo i umjetničke zajednice svih južnih Slavena. To političko usmjerenje imalo je kao rezultat više političku nego umjetničku izložbu, iako su na njoj uz ostale izlagali gotovo svi hrvatski, slovenski i srpski umjetnici.

Mladi Meštrović, koji je i sam izlagao na toj izložbi, a koji inače ni prije ni kasnije nije pisao likovne kritike, oštro je kritizirao tu izložbu u splitskoj Smodlakinoj *Slobodi*. On, koji će nekoliko godina poslije postati uzorom umjetnicima rodoljubnog nacionalnog usmjerenja, nije mogao političkom idejom slavenstva, koju je prihvaćao, opravdati lošu umjetnost. U tom se napisu, u dva nastavka, pokazao kao dobar likovni kritičar.

"Da je naša jugoslavenska izložba u Beogradu imala više političkog, nego umjetničkog značenja to stoji. O kakvom umjetničkom karakteru u opće ni govora...

Interesantno je, kako su se kod nas ljudi počeli za umjetnost zanimati, dok je inače za njih čisto nova riječ 'umjetnost'.

Uzeli su za primjer druge narode, pa prihvatili mnijenje da narodnosti i umjetnost pripada, premda, što se umjetničkog shvaćanja tiče, imadu ga naravski još manje od narodnoga. U glavnom je poslije izložbe kô i prije: kako je bilo prije pomirenja i pobratimstva, tako je i sada. Pisalo se tu koješta i kojekako, kao i kod svake izložbe. Kad su joj nadjenuli ime 'umjetnička izložba', naravski, da su morali ispuniti i druge formalnosti, pa kad je izložba tu, da se i kritike pišu. Početak je to bio i prva izložba, pa se moralo koješta propustiti, najviše jer se radilo, da svi umjetnici bez razlike ostanu zadovoljni sa rezultatom jugoslovenske izložbe, što se i postiglo, uz neke iznimke. Izim par stvari od tri do četiri umjetnika, mislim, da ne bi bilo skoro ništa vrijedno da se spomene. Bilo nas je većinom iz raznih zavoda, koji smo ili tek svršili ili još pohagjali školu, a većinom smo za to umjetnici, jer smo se slučajno posvetili tome zvanju - sa darom srednjim ili osrednjim. Dakle nijesu tu bog zna kake nade, a o kakovoj umjetnosti još se manje može da govori - kod proizvoda, koji su većinom bez trunka umjetnosti, ili umjetnine bez umjetnika. Mnogi od 'zrelih umjetnika' nisu prisustvovali, no izložbeni odbor kao i publika uz najveću ljubav za 'solidnu' umjetnost nijesu primjetili njihovu odsutnost. Mnogi od njih su opet bili sa malo radova zastupani.

Kritičari su zato savršeniji od nas umjetnika. Njihova je zadaća doduše i laglja od naše. Većini im treba samo pročitati par stranih novina, t. j. kritika umjetnosti, a ove su u obličju jednake, samo što jedna kadi ‚Afroditi', druga ‚Madoni' itd. To je sve što ih razlikuje.

Tako dakle ti naši kritičari lako nadvladaju tehničke poteškoće, a par fraza mogu i na pamet znati. Kad dakle već unapred znaju što će pisati, popnu se na svoj piedestal pa udri odrešito.

Na svaki način bit će ideja priregjivanja izložaba hvale vrijedna i radi ovih talenata, jer bi im se inače moglo dogoditi da svoj posao zamijene sa kakvim pomaganjem kod slaganja novina. Isto tako će biti spasonosna ta ideja za umjetnike 'narodne umjetnosti', koji se u svojoj čednosti i ne pojavljuju u strani i pokvareni svijet, želeć da im umjetnost što čistija ostane i bojeć se, da bi im se bez spasonosnih izložaba na Jugu moglo dogoditi - kao Slovencu slikaru Ažbetu, kojega tek poslije smrti upoznasmo! On je imao jednu od najboljih škola u Monakovu, ali naši ljudi nisu imali očiju za klasičnu ljepotu velikog slovenskog slikara, dočim s nerazumijevanja hvale nekakvog Štruka, Schaschu, Schneidera i slične.

'Savez jugoslovenskih umjetnika' u sporazumu sa Srbima imao je jako lijepih ideja, ali na žalost preidealnih, kao što su to 'umjetničke kolonije', gdje bi umjetnici otvorili njihovo djelovanje sabiranjem narodnih motiva. Da je to nezrela ideja može se na prvi mah raspoznati.

Neka gospoda imaju pred očima nekakvu 'narodnu umjetnost' (a to bi bilo ostvarenje one ideje, da narodnosti i umjetnost pripada) dočim umjetnost ako je prava ne poznaje ničijih želja, a narodna može biti samo po karakteru čuvstva, a ne po vanjskoj formi ili čak po kostimu.

Drugo što svaki od nas može znati, koji sa zdravim mozgom misli, da većina nas umjetnika, koji bi imali tu misiju ispunjati, ne znamo u opće nešto htjeti, a kamo li stvarati, pa bi bilo kud i kamo bolje, kad bi u 'pokvareno inozemstvo' činili izlete.

Znadem, da može biti umjetnosti bez velikih problema, no mora da odiše umjetnošću, mora da nosi ili potpuno izrazito čuvstvo dotičnog stvaraoca ili takovo, koje i ako je na prvi pogled neshvatljivo,* (* na ovo ću se osvrnuti u sljedećem pisanju) ipak se odlikuje, odvaja od drugih - izražajem osobitog bivstva.

Ako je umjetnost bez problema, pa bez ovih drugih njoj neophodno nužnih vrlina, onda je ili stvar, koja ima da ispunja prostor, a ne razlog ili pak prazna lešina, a to onda nije više nikakova umjetnost nego obrt. Takovi se proizvodi, a ovih je u najvećoj mjeri kod većine njemačke, francuske, ruske, belgijanske i dr. publike, kao umjetnost smatraju, dočim kod nas nisu kadri ni tako suditi, nego se čisti obrt umjetnošću zove, a usavršava mrtva lešina pravom umjetnošću.

Mi u Europi nemamo narodne umjetnosti. Može se govoriti o jednoj egipatskoj, židovskoj, grčkoj, japanskoj i čak indijskoj narodnoj umjetnosti a to, jer su tu mase, koje su jednako osjećale: to je njihova religiozna umjetnost.

O takvoj se umjetnosti moglo i kod nas govoriti u početku kršćanstva sve do 14-og stoljeća, ali to je bila kršćanska umjetnost, a ne ni francuska, ni njemačka, ni ruska, a još manje srpska, hrvatska ili kojih drugih malenih naroda. Otkad se naprednije društvo Europe emancipiralo od crkve, od onda nema kod kulturnih umjetnika religiozne umjetnosti, nego jedna je europska, koja se ne dijeli na narodnosti.

Od onda u europskom društvu postoje dvije vrsti umjetnosti, t. j. umjetnost za inteligenciju, universalna umjetnost (kao prava i čista smatrana)* (*i na to ću se osvrnuti) i umjetnost za masu.

Istina je, da se i pojedine grupe naroda raspoznaju u umjetnosti po nekakvim karakterističnim obilježjima, ali ovo je sve nehotice bilo i tek je razlika u načinu izražaja, dočim umjetničkog mišljenja ili hotimičnog smjera u glavnom nema. Personalnu osebujnost nosi umjetnik sam sobom i traži polje za nju, a tek po intimnom čuvstvu se raspoznaje kojoj narodnoj grupi pripada. Držim da bi i kod nas u korist same narodnosti kao i umjetnosti trebalo stvarati prije umjetnine, koje su i drugim narodima pristupne nego obratno. Mi južni Sloveni imamo osobiti personalni karakter, a i čuvstvo, te ma živjeli u Beču, Parizu ili Rimu, a služili se najnaprednijim idejama ili slikali najtugjinskije motive, svejedno ćemo primati utiske, sasma posebno ćemo vidjeti, i slovensko će čuvstvo iz naše umjetnosti proviriti, - a to je prava narodna umjetnost..." (140).

Imajući na umu da je to pisao dvadesedvogodišnjak, tek završeni student Umjetničke akademije, mladić koji je 5-6 godina prije još čuvao ovce u planini, onda možemo Meštrovićev mladenački sud o našoj i europskoj umjetnosti, a posebno o tzv. „narodnoj umjetnosti", smatrati razvijenim i dobro obrazloženim sudom. Bilo je to doba kada se počela tražiti, pa i zahtijevati, naša (posebno jugoslavenska) narodna umjetnost koja bi prvenstveno imala formalna narodna obilježja, čime bi u stvari zapala u folklor. Bilo je to doba kada Dragutin Inkiostri polazi iz Splita u Beograd i oblikuje nacionalni umjetnički stil na temelju folklora, pišući i studije o tome, a za njim će se u praksi i teoriji povesti cijeli niz likovnih stručnjaka i nestručnjaka, zahtijevajući od umjetnika da stvaraju u narodnom stilu.

Meštrovićev izloženi stav da je nacionalna umjetnost u ideji, u osjećaju stvaraoca, a ne u formi i priči, bit će temelj njegove skore ideje *Kosovskog ciklusa*, junaka i njihovih udovica kojima nije potrebna seljačka odjeća, sa šajkačom i opancima, da bi mogli predstavljati narodnu ideju, nego to mogu i goli muški i ženski aktovi - što će dugo izazivati kritiku i napade „rodoljuba", a doseći vrhunac studijom Moše Pijade o Meštroviću i težnjama za stilom u našoj umjetnosti.

Iako je najavio nastavak svoga podlistka o umjetnosti u splitskoj *Slobodi*, nije nam poznato da je dalje objavljen. God. 1906. objavio je Meštrović u zagrebačkom *Pokretu* i *Glasu Matice hrvatske* dva napisa o nepravilnostima natječaja za spomenik *J. J. Strossmayeru*, iz kojega su Dalmatinci bili isključeni (141; 142).

Meštrović je u toj polemici bio vrlo oštar, kritizirajući malograđansko filistarstvo i tobožnju ćudorednost zagrebačkih purgera, sredinu u kojoj su dva velika dobrotvora, Strossmayer i Kršnjavi, uz sredstva davali i moralne propise za umjetničko djelovanje. Odgovarajući tajniku *Matice hrvatske*, Anti Radiću, Meštrović je pisao neuvijeno, između ostaloga:

„Pa i u samom djelovanju sam ‚griješnik' - jer stvaram i ovjekovječujem zemaljske zaručnike, koji se vjenčavaju pod vedrim nebom, a onda moje griješničko srce - ako uopće vjerujete, da u nas ima srca - više osjeća sa progonom Eve - nego sa ‚bijegom majke Božje u Egipat'. Narodne motive ako i radim, isključivo su goli, te ne bi nijedan ljubitelj Matice hrvatske rekao, da je narodna umjetnost (jer nemaju ‚kumekovog' kostima." (142).

Nikada više neće Ivan Meštrović biti tako revolucionaran u umjetnosti kao tada.

RANI RADOVI

Ivan Meštrović je stigao u Beč potkraj 1900, a sedam mjeseci sljedeće 1901, do jeseni, proveo je pripremajući se kod umirovljenog profesora, kipara Otta Königa, za upis na Umjetničku akademiju. U tom je atelijeru nastalo nekoliko radova, od kojih za neke znamo tek poimence, a neki su i sačuvani.

Jedna od tih Meštrovićevih skulptura bilo je i poprsje samoga *Otta Königa*, koje je prema podacima M. Ćurčina u londonskoj *Monografiji* 1919, a na temelju Meštrovićeva pričanja, izradio dok je učio u njega, ali je dovršeno i signirano 1902. godine. Danas je taj patinirani gipsani model u Wolfganga Veltera u Beču, koji ga je naslijedio od kipareve udovice Wilhelmine, ali nam nije poznat. Bilo je izloženo na intimnoj izložbi u Meštrovićevom i Krizmanovom bečkom atelijeru 1904; zatim na *Prvoj jugoslovenskoj umetničkoj izložbi* u Beogradu iste godine, kasnije na reprezentativnim Meštrovićevim izložbama 1935. u Münchenu, Berlinu, Beču i Grazu.

U Königovu je atelijeru nastala 1901. možda najranija, ili najranija poznata, Meštrovićeva skulptura, maleni reljef nazvan *Prva ljubav*, skupni portret dječaka i djevojčice u plitkom reljefu. Iako to djelce nije odraz neke istaknutije kreativnosti, nego više vješt kiparski rad, iz njega ipak izbija stanovita mladenačka dražest, uz više lirski nego skulptorski pristup djelu.

Meštrović je u Königovu atelijeru skulpture modelirao u glini i zatim lijevao u gipsu jer nije imao sredstava ni da ih lijeva u broncu, a pogotovo da ih kleše u kamenu, iako je stanovito iskustvo rada u kamenu stekao u Bilinićevoj klesarskoj radionici u Splitu. Tada je ipak jedno *Raspelo*, prema podacima koji su nam poznati, 1901. ili 1902. izradio i darovao vikaru Andriji Labošu kao zahvalu što je osobito pridonio pomoći pri njegovom odlasku na školovanje u Split i Beč. Danas nam je taj rad nepoznat.

U Königovom atelijeru, uz nadzor učitelja, izradio je tada umanjenu kopiju Michelangelove *Pietà* po reprodukciji, navodno samo u glini, pa zatim uništeno, a po drugim podacima lijevano u gipsu, kasnije u vlasništvu Königovog nasljednika Wolfganga Veltera u Beču. Taj je rad bio namijenjen ocjeni prof. Hellmera za prijem na Umjetničku akademiju u zimskom semestru u jesen te 1901. godine.

U Beču je 1901. nastao i *Portret djevojke*, danas u privatnom vlasništvu u Zagrebu. Ako je podatak o godini nastanka točan, ta skulptura predstavlja zrelo kiparsko ostvarenje, s naglašenim karakternim crtama portretirane osobe, ali ipak i još određenu nesigurnost u modeliranju.

Te je godine Meštrović u Beču izradio i *Portret djevojčice*, što ga Ćurčin navodi u *Monografiji* 1919. Na taj se portret vjerojatno odnosi fotografija u Meštrovićevom albumu ranih radova (I. 33. I. 20).

Među tim najranijim radovima 1901. godine, vjerojatno neposredno nakon upisa u Umjetničku akademiju, spada njegov prvi *Autoportret*. Neobično je da mladić na toj skulpturi ima posve kratku kosu, a na sljedećoj 1902. vrlo dugu, ali valjda je „umjetničku" dugu kosu pustio došavši na Umjetničku akademiju.

Dok je taj *Autoportret* modeliran potpuno realistički, bez istaknutih kompozicijskih ili nekih idejnih elemenata, drugi *Autoportret*, rađen 1902, kojega Ćurčin ne spominje 1919. u popisu Meštrovićevih radova, već je potpuno osobeno kreativno ostvarenje. Iako statički lik, skulptura je prožeta pokretom

i nabijena dinamikom. Na njoj je već vidljiv stilski utjecaj Rodinove skulpture. Individualnost i životna energija izbijaju ne samo iz očiju autora i stisnutih šaka, nego i iz dinamike valovite kose i podignutog ovratnika. Taj je *Autoportret* zaista prvo istaknuto Meštrovićevo djelo s osobenim stilskim značajkama i naglašene kiparske umjetničke vrijednosti, premda u kompoziciji i pomalo teatralno. Mladi je kipar već pouzdan u sebe i u svoju stvaralačku snagu, iako je tek nastupio na Umjetničku akademiju u Beču.

Slovenski slikar Maksim Gaspari pisao je 1972:

„Prvi avtoportret je modeliral kot študent Akademije. Ta kipec *Glava z roko* je bil remekdelo tedanje njegove plastike. Silno je ugajal mojemu prijatelju in zbiratelju I. N. Sadnikarju, ki je bil tedaj mimogrede na Dunaju in me prosil, da sem ga kupil zanj. Ta avtoportret je bil v njegovem kamniškem, privatnem muzeju najznamenitejše delo mladega Meštrovića...“ (8337).

Meštrović je pred Drugi svjetski rat htio od Sadnikara otkupiti svoj sadreni autoportret, ali ga se ovaj nije mogao lišiti (8532). Znamo za još nekoliko skulptura što ih je Meštrović izradio na početku studija na Akademiji, a koje ne svjedoče o studentu početniku, nego o već zrelom i osebujnom kiparu.

Među tima je i polulik *Mladića* što ga poznajemo iz Strajnićeve monografije Meštrovića 1919. (9 [sl. 2]).

Poprsje Meštrovićevog prijatelja iz mladosti, *Zvonimira Bezića*, sina profesora Ante Bezića koji je Meštrovića podučavao u Splitu pred odlazak na nauke u Beč, što ga je izradio za kraćeg boravka tijekom školskih praznika u Splitu, nalazi se u Galeriji Meštrović u Splitu. Radi se o stereotipnom, rutinski izvedenom poprsju, kao što će biti i mnogi njegovi kasnije izvedeni portreti raznih osoba što ih je radio ili po narudžbi, ili poprsja znanaca i prijatelja.

Isti je prijateljski poticaj bio Meštroviću kada je 1903. u Splitu modelirao *Dječju glavu*, portret djeteta Šimuna Tudora.

Da bi preživio na studiju, s nedovoljnim novčanim pomoćima, mladić je, kad bi mu se ukazala prigoda, portretirao i djecu i starce, i muškarce i žene; često i za praznika u Splitu, gdje je imao više poštovalaca i mecena koji su željeli pomoći „svom nadobudnom talentiranom umjetniku“. U pismima Kršnjavome iz Beča 1904. i 1905. veli da je načinio jednu *Curicu*, *Djetešce*, koju je već tri puta prodao i da će je raditi i u mramoru. Dva dječja portreta izradio je 1905. u Splitu i izložio na *Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi* u Splitu 1908.

Tih je godina u Splitu i u Beču po narudžbama portretirao više djece, ali se ne može govoriti o istaknutijim umjetninama. Osim sinčića Šime Tudora modelirao je još jednu *Glavu djeteta* od koje se sadreni model nalazi u Galeriji Meštrović, a brončani odljev u privatnom posjedu u Zagrebu. Među njima je i jedno *Poprsje djeteta* koje je nakon gipsanog modela izveo 1906. i u mramoru i izložio na mletačkom *Biennaleu* 1907. Također portret djevojčice nazvan *Češko dijete* 1905. Jednu drugu *Glavu djeteta* izveo je u mramoru za beogradsku obitelj Popovića, danas u narodnom muzeju u Beogradu. Za obitelj Ćulić-Karaman modelirao je 1905. ili 1906. *Glavu djevojčice*, a zatim i nju isklesao u mramoru. Jednako jedan reljef *Curice* za obitelj dr. Ante Trumbića u Splitu. *Glavu djeteta*, poprsje male Ćuće, kćeri njegovih prijatelja Andrije i Adele Milčinović, s kojima se tada dopisivao i uvijek obavezno slao pozdrav maloj Ćući, modelirao je u Zagrebu 1906, a zatim je lijevao u bronci; danas je otkupljena u Atelijeru Meštrović.

Prema onima koje poznajemo ne možemo govoriti o skulpturama koje bi mnogo značile u Meštrovićevom mladenačkom stvaralaštvu.

Slično je bilo i s portretima, uglavnom naručenima, koje je radio više da preživi, nego da se u njima osobito likovno izrazi, pogotovo kada se radilo o nepoznatim ili malo poznatim osobama, većinom bogatim Bečanima i njihovim suprugama.

Nisu nam poznati, čak ni po fotografijama ili reprodukcijama u monografijama, katalozima izložaba ili časopisima, portreti *M. Hrena* 1903, vlasnika njegovog *Autoportreta* iz 1902, *dr. I. Nike Sadnikara* 1903, *B. Milera* (1904), promicatelja dalmatinske privrede, osnivača i predsjednika društva za proučavanje ekonomskih interesa Dalmacije u Beču, grofa *Ivana Harracha* 1904. („Jutros sam išo grofa modelovati... Stvar će ali ipak uspeti“ - pisao je Ruži 20. IV. 1904. X. 3. 12), *M. Krombholza* 1906, književnika i likovnog kritičara *Ludwiga Abelsa*, koji je među prvima opširno i pohvalno pisao o njemu 1907, i anonimnog *Dr. C*. 1907.

Poznato nam je desetak muških poprsja iz tog bečkog razdoblja, pa na temelju njih možemo stvoriti sud o njegovoj ranoj portretnoj skulpturi. Općenito, kada je kipar bolje poznavao osobu koju je portretirao, pogotovo ako mu je to bio prisniji prijatelj, poprsje je bilo bolje, i metijerski i psihološkom izražajnošću i likovnom zrelošću, pa i autorovom osobenošću, iako se o nekom dosljednom Meštrovićevom stilu portretne plastike tek donekle može govoriti.

Umjetnički muzej u Beču kupio je 1912. Meštrovićevo poprsje g. *Gutmanna* od pokojnikove udovice. To je vrlo dobar rad, vjerojatno iz razdoblja nakon završene Akademije 1905. godine. Stilski je blizak Rodinovim realističkim portretima s donekle impresionističkom nemirnom obradom površine skulpture; svakako jedan od boljih Meštrovićevih ranih muških portreta.

Poprsje tek završenog studenta *Milivoja Milića*, sina splitskog gradonačelnika Viska Milića, koji je mlad umro 1902. godine, Meštrović je vjerojatno modelirao u Beču po fotografiji pokojnika, a klesao ga je u kamenu zagrebački kipar i klesar Milan Cindrić, kojega je Meštrović poslao Biliniću iz Zagreba. Bilo je to jedino Meštrovićevo djelo na slikovitom Sustipanskom groblju u Splitu, uz skulpture Ivana Rendića, Tome Rosandića, Šimuna Carrare, Artura Ferraronija i dr. Kada je nakon Drugog svjetskog rata konačno odlučeno rušenje staroga groblja, uz mogućnost premještanja grobnica na novo groblje, prodali su nasljednici obitelji Milić to poprsje kao Meštrovićevu skulpturu zagrebačkom kolekcionaru, koji ga je i izložio 1983. u Zagrebu. Portret mladog Milića dobra je realistička skulptura, iako rađena po fotografiji, prožeta nekom sjetnom finoćom i elegancijom (45 [16]).

1906. izradio je Meštrović poprsje predsjednika Hrvatske stranke *dr. Pera Čingrije*. *Klub Hrvatske stranke* u Zadru pokrenuo je sakupljanje priloga u povodu tridesetpete obljetnice uspješnog Činigrijinog djelovanja u Dalmatinskom saboru. Odlučeno je da mu se u znak priznanja i zahvalnosti naruči poprsje u mladog, ali u domovini već poznatog Meštrovića, pa je za pregovaranje s kiparem zadužen dr. Ante Trumbić iz Splita. On je u siječnju 1906. poslao Meštroviću u Beč Čingrijinu fotografiju i tekst predviđen na postolju. Meštrović je uskoro dovršio poprsje i poslao ga Trumbiću u Split uz brzojav: „Stvar poslao danas. Stvar je krasna.“ Splitska *Sloboda* je pisala: „Gospar Pero kao da govori, kao da živi, tako je naravan, tako pogođen“. Meštrovićev honorar trebao je iznositi 1200 kruna (9489 [115, 159]).

U jednom Meštrovićevom pismu Kršnjavome 8. II. 1906. piše mu da putuje na Rijeku radi portretiranja Čingrije (VI. 1. 34).

Poprsje je Meštrović dao lijevati u broncu u Beču, a natpis je uklesao u postolje od crnog mramora. „Stvar je čitava jako lijepo ispala i jako sam zadovoljan s njome,“ pisao je Trumbiću u travnju 1906.

Na prvoj skupštini Hrvatske narodne stranke u Splitu 14. svibnja 1906, na kojoj su se ujedinili narodnjaci i pravaši, predao je Trumbić Peri Čingriji Meštrovićevu skulpturu. Poprsje je prethodno bilo izloženo u izlogu trgovine Ševeljevića na Narodnom trgu u Splitu, gdje su, u pomanjkanju umjetničkog salona, splitski umjetnici izlagali svoje slike i skulpture (938; 940).

Spomenimo da su Peru Čingriju portretirali i slikari Vlaho Bukovac i Joso Bužan.

Pero Čingrija također spada među dobre rane Meštrovićeve portrete, uvijek s prevladavajućim realističkim elementima, što je, s obzirom na naručitelje, i shvatljivo.

1903. portretirao je Meštrović i drugog djelatnog zastupnika u Dalmatinskom saboru, dra. *Jurja Biankinija*, ujedno i člana Carevinskog vijeća u Beču od 1892, gdje se osobito zalagao protiv ukidanja „vinske klauzule“ kojom su bili pogođeni dalmatinski vinogradari. Na Dalmatinskom se saboru 1904. zalagao za Meštrovićevu studentsku stipendiju (X. 3. 9).

Meštrović posjećuje Biankinija 27. V. 1903. u Beču, gdje je taj prisustvovao zasjedanju Carevinskog vijeća, pa ga je zacijelo tom prigodom i portretirao.

Biankinijevo poprsje dobra je Meštrovićeva skulptura, pa ju je još iste 1903. godine izložio na izložbi „Manesa“ u Pragu, a zatim 1904. u Beču i 1906. u Splitu. Fotografija gipsanog modela skulpture nalazi se u Meštrovićevom albumu u Galeriji Meštrović.

Hrvatsko društvo „Prosvjeta“ u Beču priredilo je 6. siječnja 1903. koncert s „plesnim vinčićem, uz blagohotno sudjelovanje opernog pjevača gospodina M. Vuškovića, glumca gosp. P. Brania“ i društvenog pjevačkog i tamburaškog zbora. [11] Tom je prigodom, uz tada proslavljenog hrvatskog basa Vuškovića, Meštrović zacijelo upoznao i glumca i recitatora Petra Branija.

Petar Brani (Branny, 1840-1914) bio je tada vrlo poznati hrvatski dramski glumac, redatelj i kazališni prevoditelj (zato ga u nazivu skulpture nazivaju i dramaturgom). Neko je vrijeme bio i ravnatelj drame u Zagrebu. Obilazio je naše krajeve recitirajući pjesme I. Mažuranića, P. Preradovića, A. Šenoe i dr., stekavši time veliku popularnost u cijeloj zemlji. Zadnje godine života proveo je u Beču, nastupajući na priredbama akademskih društava “Prosvjete” i “Zvonimira”. [12]

A. G. Matoš je, osvrćući se na Frangeša na *Jugoslavenskoj izložbi* u Beogradu 1904, pisao da je Meštrovićev portret glumca Branija “daleko bolji od Frangešove biste Đalskoga; da Frangeš prikazuje snagu i ljepotu, a Meštrović - dušu (770). Bogdan Popović je u vezi s radovima na istoj izložbi navodio da Meštrovićeva poprsja veoma sliče na Rodinova; pogotovo da je ono *Petra Branija* veoma slično Rodinovom H. Rochefortu iz 1897. godine (780/1905, sv. 2). Književnik Josip Kosor naročito je hvalio Meštrovićevo poprsje *Petra Branija* ističući njegovu psihološku obradu (819).

Zaista, *Branijev portret* nije rutinski rađen, nego produhovljen, s izrazitim osobenim značajkama. Tu je skulpturu Meštrović 1911. darovao Strossmayerovoj galeriji u osnutku (1535; 1536; 3274).

Branijevo poprsje treba razlikovati od nešto kasnije Meštrovićeve skulpture *Glave glumca* iz 1907. To je još izražajnija Meštrovićeva portretna plastika koja, uz nesumnjiv Rodinov utjecaj, ima i očite značajke Meštrovićevog stvaralaštva ranog bečkog razdoblja: odbijanje od rutinskog realističkog portreta i dinamičnost volumena i površina. Osebujna i u tadašnjoj europskoj portretnoj skulpturi neuobičajena energija izbija iz tog djela, u kojemu razigranost površine lica i kose možemo u maloj mjeri pripisati suvremenoj secesijskoj stilizaciji. To je, bez sumnje, jedan od najboljih Meštrovićevih muških portreta uopće.

Među likovno kvalitetne rane Meštrovićeve portrete spadaju i oni *Izidora Kršnjavoga* i *Tomislava Krizmana*.

Slikara, povjesničara umjetnosti i državnog predstojnika za Bogoštovlje i nastavu, a svog prvog likovnog savjetnika, mecenu i zaštitnika Izidora Kršnjavoga, s kojim se kasnije razišao ne mogavši se podrediti njegovim konzervativnim i akademskim nazorima o umjetnosti, portretirao je Meštrović u Beču 1904. Poprsje je u glini izveo dva puta i, zadovoljniji drugom varijantom, prvu je uništio. Odljev u sadri druge biste bolji je od prve - pisao je u svibnju 1904. iz Beča Kršnjavome u Zagreb, naglasivši da su je novine hvalile. Meštrović mu je čak ponudio, misleći da se poprsje Kršnjavome ne sviđa, ako želi da će mu načiniti još jedan portret.

Poprsje je odmah dao na lijevanje u Beču, ali bi je klesao i u kamenu, ako bi Kršnjavome ponuđena cijena odgovarala. “Ovaj bust nećemo u mramor prenijeti, možebit drugom sgodom modelirate novi,” pisao mu je Kršnjavi primivši skulpturu krajem 1904. (VI. 1, 2, 5, 9, 20; X. 6. 1).

Kršnjavijevo duboko poprsje blisko je Rodinovoj portretnoj stilizaciji, a nemirnom površinom, uza sav realistički prikaz portretirane osobe, najbliže impresionističkoj tehnici rada. Izvedena u kamenu ta bi skulptura izgubila na osebujnosti baš te nemirne površine, kojoj bronca najbolje odgovara.

Jedan od najljepših ranih Meštrovićevih portreta zacijelo je polulik njegovog najboljeg prijatelja iz bečkih dana, slikara *Tomislava Krizmana*. Tog profinjenog dandya prikazao je 1904. u samodopadljivoj pozi, bujne kose, prignutog pogleda i naglašenih ruku. Cijela kompozicija već ima nešto od secesijske dekorativne kompozicije. To je ujedno i jedna od najzanimljivijih i likovno najkvalitetnijih portretnih skulptura u hrvatskoj likovnoj umjetnosti.

Vjerojatno za jednog od kraćih boravaka u Beogradu 1906. ili 1907, ili po dolasku u Pariz 1908, gdje je Jovan Dučić 1906. završio Pravni fakultet - portretirao je Meštrović tog poznatog srpskog pjesnika, s kojim je u početku prijateljevao, a zatim su se razišli i oštro polemizirali oko srpskog ili hrvatskog porijekla Meštrovićeve obitelji. [13]

Meštrović je *Jovana Dučića* prikazao kao produhovljenog pjesnika, pomalo asketskog. Njegov “portretni karakter upotpunjuje vrijednost skulpture”, ocijenila je to djelo Vera Ristić, dobra poznavateljica Meštrovićevih beogradskih skulptura (8611).

Navedimo među ranijim Meštrovićevim portretima i onaj srpskog *Kralja Petra I*. Portretiranje staroga kralja Petra opisao je sam Meštrović u *Uspomenama*. Navodi da je bio pozvan u Beograd da izradi kraljevu bistu pred Božić 1904, nakon izložbe u Sofiji, koja je održana tek 1906. (429 [7, 8, 10]). U londonskoj (1919) i zagrebačkoj (1933) monografiji navodi se da je kralja Petra I. portretirao na njegov poziv 1906. Godina 1904. na početku *Uspomena* zacijelo je pogrešna, nego je to moglo biti

krajem 1906. ili početkom 1907. Kralj Petar I. kupio je 1904. na *Prvoj jugoslavenskoj izložbi* u Beogradu jednu skulpturu, ali autor nije dočekao honorar za nju (X. 3. 15, 18). Kraljevo poprsje izložio je Meštrović na izložbi 1907. u Veneciji. Skulptura se 1919, a valjda i nadalje, nalazila u kraljevom dvoru u Beogradu, ali mi danas nije poznata, čak ni po fotografijama. Po sudu A. G. Matoša, u kritici Meštrovića 1912, taj je portret bio "neuspio" (1720). Meštrović će kasnije, 1930, ponovno raditi poprsje *Kralja Petra I*. za Kastav.

God. 1906. Meštrovića je, tada već studenta završne godine u majstorskoj radionici prof. Ohmanna, osobito privlačio motiv staračke glave. Međutim, to nisu više bili akademski shvaćeni portreti školskoga modela, rješavani prvenstveno realistički i anatomski, nego slobodno, osobno stilizirane skulpture s prepoznatljivim pečatom tadašnjeg Meštrovićevog kiparskog oblikovanja. Značajke tipa bile su mu važnije od značajki individua. Nemirna rodenovska realističko-impresionistička površina jednog *Ise Kršnjavoga* svodi se na osnovne volumene zaglađene površine skulpture. One dobivaju na kompaktnosti volumena i čistoći likovnog izražaja.

Dok je ta stilizacija, s reduciranjem detalja, u skulpturi *Istarski ribar* (u Galeriji Meštrović) još blaga, bliska realističkom rješenju, u *Glavi starca* (u Atelijeru Meštrović) i u *Slijepom guslaru* (u Narodnom muzeju u Beogradu) stilizacija je provedena dosljedno, kako u cijelom obrisu skulpture, tako i u detaljima inkarnata, kose i brade. Više od Rodinovog utjecaja u tom prijelazu od realizma k umjerenoj stilizaciji možemo otkriti prve, još blage, utjecaje bečke secesije na Meštrovićevo stvaralaštvo.

Ženski su portreti još češći u bečkom razdoblju njegovog stvaranja. Među njima ima onih naručenih, kojima je prilazio profesionalnom ravnodušnošću, ali više onih intimnijeg značaja, iz kruga njegovih prijatelja, ili njihove djece, dakle osoba koje je dobro poznavao, a s nekima od njih bio i prisno povezan.

Već sam naglasio da je teško objasniti Meštrovićevo stvaralaštvo bez poznavanja njegovog javnog, a naročito privatnog života, jer su njegove skulpture, kao kod rijetko kojeg drugog kipara, vrlo često izravni odraz njegovih osobnih zbivanja, spoznaja i osjećaja.

Ljubav je u životu mladog čovjeka, pa i mladog umjetnika, presudan čimbenik života i djelovanja. Mladiću koji je iz sela izravno upao u velegrad, u početku bez društva i poznavanja jezika za društveno saobraćanje, usto s krajnje oskudnim sredstvima za život, koja mu nisu ni omogućavala društveni život mladih studenata, zabave, kavane i sl., prva poznanstva, prva prijateljstva i prve ljubavi bili su presudni.

U pismima ocu, vidjeli smo, opisuje mladić svoju ljubavnu vezu s djevojkom Francuskinjom Olimpijom krajem 1902. i početkom 1903 godine, tragičan razvitak i još tragičniji završetak te intimne veze. On prisustvuje umiranju mlade djevojke, pa je shvatljivo da se tragična ljubav odrazila i u njegovom mladenačkom stvaralaštvu.

Postoji jedno *Poprsje djevojke*, glava mlade žene s pletenicama u kosi, danas u privatnom vlasništvu u Zagrebu, navodno izvedeno u Beču 1901. godine. Malo je vjerojatno da bi to mogao biti lik njegove Olimpije iz 1902. godine, jer ga i Ćurčin u londonskoj *Monografiji* datira 1901, kada mladić još nije upoznao tu djevojku. Lice djevojke slično je Olimpijinom u skulpturi *Posljednji cjelov*.

Međutim, jedna druga skulptura izvedena u Beču 1902, navedena u *Monografiji* pod nazivom *Ljubavnici* (*Lovers*), zacijelo se odnosi na ljubav Ivana i Olimpije, ali nam je danas, nažalost, nepoznata, čak ni po fotografiji ili reprodukciji.

Potkraj 1902. proživljava mladić bolne dane i sate uz bolesnu, a doskora i umiruću Olimpiju. Tada modelira skulpturu *Bolestnica*. Poznajemo je po fotografiji iz Beča u Galeriji Meštrović (I. 33. XVIII). Mršavo bolesno lice nemoćno je oslonjeno na sklopljene ruke, zatvorenih očiju. Skulptura je rađena realistički, s ekspresivnošću boli i tuge.

Poznata nam je i druga Meštrovićeva skulptura nastala u Beču početkom 1903. (a ne 1902. kako se navodi u *Monografiji*), s nazivom *Posljednji cjelov*, danas u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. (Zadnji broj signature na skulpturi je nečitljiv). Ona je izravni odraz boli za umrlom djevojkom Olimpijom. Lik koji obuhvaća djevojčinu glavu nije Meštrovićev lik, nego Smrt koja je odnosi. Prema podacima Vere, kćeri Adele Milčinović, koja je posjedovala skulpturu, a kasnije je prodala Gliptoteci, kompozicija je bila namijenjena nadgrobnom spomeniku mlade djevojke preminule od tuberkuloze, ali nije poznato da li je taj spomenik izveden. Jedan podatak iz Meštrovićevog pisma Andriji i Adeli Milčinović 1905. iz Beča upućuje da je skulptura tada ipak bila odlivena u broncu, bilo za nadgrobni spomenik pokojnice, bilo u drugu svrhu; možda namijenjena roditeljima pokojnice ili nekom bečkom kupcu. Piše im da je sadreni model u ljevača, pa će im ga darovati ako hoće. Može se pretpostaviti da je model bio u ljevača sa ciljem da se odlije u broncu (VI. 2. 1).

Tragični motiv života i smrti bio je uobičajen u književnika, slikara i kipara na prijelazu stoljeća, osobito u skulpturama po grobljima, ali je on u Meštrovića odraz i literature koju je tada upravo gutao, najviše ruskih pisaca, posebno Dostojevskoga. Na onodobnoj fotografiji iz Beča, danas u Muzeju grada Splita (I. 33. 1), sam je Meštrović još u Beču napisao na poleđini, na njemačkome: „Jedno od najranijih djela kada sam najviše čitao ruske autore."

Plastično oblikovanje još je potpuno realističko, gotovo naturalističko, pod vidnim utjecajem Rodinove skulpture. Kao predložak ovoj posmrtnoj skulpturi iz 1903. poslužila je nešto ranija, *Bolesnica*, još za djevojčina života krajem 1902. godine.

U pismu ocu 1904. pisao je Meštrović da je na izložbi „Manesa" u Pragu, u prosincu 1903, izložio s uspjehom osam radova, a tri su skulpture bile reproducirane u jednoj češkoj knjizi, među kojima *Mrtva ljubav* i *Bolesna*... (vjerojatno djevojka; daljnji list pisma nedostaje. X. 3. 9). I ta se dva rada zacijelo odnose na smrt Olimpije, ukoliko jedan od njih nije istovjetan s *Posljednjim cjelovom*. *Mrtvu ljubav* i *Bolesnicu* spominje i Marušić u prikazu Meštrovićeve i Krizmanove izložbe u Beču 1904. (768), dok se u popisu Meštrovićevih radova u londonskoj *Monografiji* ne spominju.

Malo zatim će Meštrović izraditi i skulpturu *Tko ljubi umire*, koja, bez sumnje, također govori o preminuloj djevojci.

Nedugo nakon Olimpijine smrti, potkraj 1903, sreće Ivan Meštrović Ružu Klein, pa se među njima odmah rađa žarka ljubav, o čemu svjedoče pisma što sam ih ranije naveo. God. 1904. oni već žive zajedno, a 1905. se vjenčaju i do odlaska iz Beča 1905-1907. borave u Valerienstrasse, gdje on ima i atelijer.

Shvatljivo je da su ga Ruža i ljubav s njom nadahnuli za skulpture 1904. i sljedećih godina. Kao što je 1902. bio izradio skulpturu *Ljubavnici*, danas nepoznatu, koja je zacijelo svjedočila o prvoj njegovoj ljubavi s Olimpijom, 1904. se opet spominje jedna skulptura pod istim nazivom *Ljubavnici*, kao svjedočanstvo druge njegove ljubavi s Ružom.

1905, uoči ženidbe, modelira Meštrović poprsje *Ruže Klein* i izlaže ga te godine u Zagrebu i Beču, a 1915. i u Londonu pod nazivom *Moja puca* (*My Girl*). O njoj su, u prikazu zagrebačke izložbe 1905. pisali Božo Lovrić, Izidor Kršnjavi i Branko Popović. Kršnjavi je posebno hvalio tu skulpturu:

„Medju ovim radnjama je najbolji portretni kip neke djevojke s velikom kosom br. 182. pod naslovom 'Moja puca'. Ako ta 'puca' ima tu zaslugu, da Meštrović nije mislio na Rodina, nego samo na nju, onda je mladome umjetniku izkazala ljubav, jer ga je učinila samostalnim. Lice, ruke, cijeli kret u tielu te djevojke, finim su osjećajem radjeni, a lice je pod velikom kosom stavljeno u slikovitu polusjenu." (820; 822).

Sljedeće 1906. godine ponovno modelira poprsje tada već svoje supruge *Ruže Meštrović*.

To je jedan od najljepših ranih Meštrovićevih ženskih portreta, blage i tople oble modelacije i lirske kompozicije, s očitim prisustvom ljubavnog osjećaja u njegovu stvaranju. Savijanje glave prema ramenu postat će jedna od značajki većeg broja i kasnijih Meštrovićevih portreta.

I to rano Meštrovićevo bečko razdoblje rada obiluje ženskim portretima, kao i ona kasnija. U njegovim ženskim portretima dolazi više do izražaja lirska crta, a manje dramatična. Shvatljivo je da je likove mladih žena i djevojaka, pogotovo one koje je dobro poznavao, ostvarivao prisnije, uvjerljivije, a redovito i likovno kvalitetnije od onih supruga bogataša koji su naručivali portrete svojih gospođa, a koje je izvodio radi zarade.

1905. izradio je Meštrović u glini poprsje mlade djevojke koja pjeva i nazvao je *Plastična pjesma*. Isi Kršnjavome poslao je vjerojatno fotografiju toga djela, ali se njemu nije svidjela pa ju je kritizirao. Stoga ju je uništio i malo zatim izradio drugu *Pjevačicu*, koju će poslati Kršnjavome, ako mu se svida, a ta je po Meštrovićevom sudu bolja nego sve tri „ranije" (VI. 1. 16, 19, 24, 27).

Po izjavi Elizabete Kaštelančić, nećakinje Ruže Klein, kao model je poslužila Olga, mlađa sestra njegove tadašnje zaručnice Ruže, kasnije udana za akad. kipara Florijana Josepha.

Skulptura je modelirana u živom „rodenovskom" pokretu, u mladenačkom zanosu pjesme. Danas je u Galeriji Meštrović u Splitu.

Ružinu mlađu sestru *Olgu Klein* portretirao je Meštrović 1905. ili 1906. u Beču još jednom, izveo u kamenu i dao lijevati u broncu. I to je vrlo dobro modeliran portret mlade djevojke u ponešto romantičnoj pozi, također pojednostavnjenih i zaglađenih partija inkarnata, s asocijacijama na neke Rodinove ženske portrete.

Jedan od najljepših Meštrovićevih ženskih portreta je onaj druge Ružine sestre *Selme Klein* iz 1905. Kompozicija poprsja česta je tada u njegovim skulpturama: glava malo nagnuta naprijed, a ruka podignuta do glave. Volio je uz fizionomiju lica oblikovati i „fizionomiju" ruke. Lice mlade žene modelirano je mekano i lirski, a da plastične vrijednosti nisu time ništa izgubile. Ostvaren u bijelom mramoru taj je portret još privlačniji.

Portret djevojčice iz 1904. godine vjerojatno je istovjetan s *Malom Boženom*, kćerkom Meštrovićevog prijatelja književnika Milana Begovića, danas u Splitu (iz konfiscirane Tartagline zbirke), u Dubrovniku i na Cetinju. I taj je dječji portret vrlo stiliziran, s gotovo secesijski oblikovanom bujnom kosom koja tvori čitav donji dio skulpture.

Zanimljivo je da je nešto mlađi splitski kipar Dujam Penić 1910, kao vjerojatno prvu poznatu skulpturu, izradio vrlo sličnu *Glavu djevojčice*. Možemo li oba rada povezati sa zajedničkim njihovim podučavateljem iz Bilinićeve klesarije Arturom Ferraronijem, kojega je jedna ženska glavica slično secesijski stilizirana? (8719 [59]).

Od 1905. do 1907, u novom atelijeru u Valerienstrasse, izradio je Meštrović dvadesetak muških, ženskih i dječjih portreta, od kojih dio poznajemo, neke po reprodukcijama, neke samo nazivom i oskudnim podacima, a neke ni toliko. Osim navedenih ženskih portreta bilo je među njima *Poprsje djevojke*, danas u Narodnoj galeriji u Pragu. Također polulik djevojke nazvan *Gospođica medicinarka*, danas nepoznatog vlasnika, izložen u Zagrebu 1905, a poznat po reprodukciji u bečkome *Erdgeistu* 1908. (1026). Kršnjavi ju je pohvalio na izložbi (820).

U Galeriji umjetnina u Splitu nalazi se mramorno poprsje gđe *Anke Trumbić*, rođene Karaman, supruge političara dr. Ante Trumbića, koji je u veljači 1906. naručio u Meštrovića poprsje djevojke s kojom se upravo ženio, kako je Meštrović pisao Kršnjavome (VI. 1. 34). Skulpturu je obitelj darovala splitskoj Galeriji. Meštrović je skulpture sestara *Anke* i *Dore Karaman* izradio za kraćega boravka u Splitu u listopadu 1906. (957).

Portret *Dore Karaman* bio je izveden u mramoru, ali je uništen u bombardiranju Splita 1943. Bio je izložen na *Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi* u Splitu 1908, a zatim i na velikoj izložbi u Splitu 1925. Taj je portret reproduciran uz članak C. Fiskovića o Meštrovićevim djelima u Splitu, objavljenom 1938. u *Glasniku Primorske banovine*, gdje je o njemu pisao.

„Kod Dr. Doima Karamana nalazi se ‚Portret gdje Dore Karaman' koji potsjeća na francuske portrete onog vremena, a tipičan je za Meštrovićeve ženske glave ranijeg doba." (5578 [15]) I to je portret u zamisli i obradi sličan onima sestara Klein iz istog razdoblja.

Mladi književnik Milan Begović, pišući o *Dalmatinskoj izložbi* 1908, posebno je naglasio da mu se *Portret gdje K*. najviše sviđa, „gdje je karakteristika modela naročito istaknuta" (1030).

Spomenimo *Poprsje gđe Krombholz*, izrađeno u Beču 1906, danas nepoznato. Također dva poprsja *Gđe Wittgenstein*, prvi u granitu, a drugi u drvu, ali oba nam nepoznata. Prijateljici Adeli Milčinović pisao je Meštrović u siječnju 1908, neposredno pred odlazak u Pariz, da još nije dovršio portret *gđe V*. (VI. 2. 8).

U okviru rane Meštrovićeve portretne plastike nameće se u prvi plan skupni portret nazvan *Obitelj*. Bila je to obitelj, muž, žena i maleno dijete, njegovog splitskog prijatelja Ante Katunarića, slikara, pisca i, zajedno s Emanuelom Vidovićem i Virgilom Meneghellom Dinčićem, pokretača umjetničkog, općekulturnog i zabavnog života u Splitu u predratnom desetljeću. Njegovim će likom tada predstaviti i pjesnika Luku Botića. Skulptura je ujedno bila Meštrovićev dar prijateljima Katunarićevima, što dokazuje i Meštrovićev urezani zapis na njoj: *Prijatelju i gospoji 190*...

Grupa *Obitelj* s tri različita lika skladno je i cjelovito komponirana i predstavlja jedno od najboljih ranijih Meštrovićevih radova. Nastala u Splitu 1905. ili 1906, kada je Meštrović radio spomenik Botiću, tu je bila i izložena na *Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi* 1908, a prethodne godine i u Veneciji,

gdje je bila hvaljena. Ipak je u obitelji Katunarića ostala u sadri sve dok je Galerija Meštrović nije otkupila i 1980. dala odliti u broncu.

Skulptura je karakteristična za ranu Meštrovićevu portretnu plastiku: realističkog prizora i donekle impresionističke tehnike. Tom impresionističkom stilskom obradom, rijetkom u našoj ranijoj skulpturi (koja je u Frangešovom opusu posebno došla do izražaja u *Spomeniku Šokćevićevcima*), može se Meštrovićeva skupina *Obitelj* povezati s tada poznatim skulpturama rusko-francusko-talijanskog kipara, princa Pavla Trubeckoja, osobito s njegovim poznatim grupama *Majke s djetetom* (5708 [467, sl. 339]).

„Misaonost, tipična oznaka mladenačkih radova Ivana Meštrovića - pisao je mladi Cvito Fisković 1938. - očituje se u portretu obitelji Katunarić diskretno i ispunjava čitavu kompoziciju.“ (5578).

Kompozicijsku i stilsku sličnost sa skupinom *Obitelji* ima i skupna skulptura *Majčina briga*, izrađena u dvije varijante 1904. i 1905.

U prepisci mladoga Meštrovića i staroga Kršnjavoga mnogo se govori o toj skulpturi. U svibnju 1904. pisao mu je Meštrović iz Beča u Zagreb da *Majčina briga* još nije odlivena i da će je dati lijevati. U vezi s Kršnjavijevom kritikom veli, ako se slaže, da će preraditi tu grupu i majku modelirati mlađom. Izvedena u kamenu bila bi ljepša.

Nezadovoljan pojedinostima te skulpture Meštrović ju je (u glini, ili već odlivenu u gipsu?) uništio u proljeće 1905. Ta prva varijanta *Majčine brige* bila je reproducirana u časopisu *Die Kunst*. Zatim je načinio drugu varijantu i dao je lijevati u sadri, očekujući da mu je *Društvo hrvatskih umjetnika* kupi na zagrebačkoj izložbi. „Možda bi ju onda mogli u kamenu učiniti?“ - pisao je Kršnjavome. Gotovo je ista kao ona prva, samo je položaj likova malo izmijenjen, „te je čitava donekle jasnija... Nuzgredne stvari nijesu izgradjene jer bi mi se tijem sve za ovakav siže potrebito tajanstvo izgubilo“. Predlaže da je izvede u sivo-crnom kamenu. Majku je htio učiniti mlađom, ali je odustao od toga. „Svejedno držim da će se u opće bolje nego ona prva dopasti,“ pisao je. Kršnjavi je tvrdio da je prva bila ćuvstvenija, dočim je sam Meštrović drugu smatrao boljom i pogodnijom za konačnu izvedbu u kamenu, a prva je bila prikladnija u bronci. Tkaninu, koja je u gipsanom modelu samo skicozno ostvarena, u kamenu će razraditi. Skulpturu je namjeravao dati klesati u Bilinićevoj radionici u Splitu, ali samo u osnovnim oblicima (bocirati), a sam bi dovršio fino klesanje. Međutim je ipak u Beču našao klesara za „grubi“ rad na skulpturi. Kamen je nabavio u Beču. „Crni je kamen užasno tvrd i ide sporo,“ pisao je. Gipsani je model bio poslao na izložbu *Društva hrvatskih umjetnika* u Zagreb, pa ga je tražio natrag da ga može izvesti u kamenu. S *Društvom* je, Kršnjavijevim posredstvom, uzalud pregovarao da ono otkupi skulpturu za buduću Galeriju umjetnina (VI. 1. 5, 6, 13-16, 19-21, 23, 24, 30, 33; X. 6. 1-3, 19; 822).

Na izložbi u Zagrebu 1905. *Društvo* nije otkupilo skulpturu, kako je Kršnjavi Meštroviću obećavao i, navodno, nastojao da se kupi, ali je *Majčina briga* kupljena za dvorsku zbirku cara Franje Josipa (883). Iz te ju je zbirke otkupio 1918. Fränkel Ernö 1918. kada se rasprodavala, valjda nakon sloma carstva, za Umjetnički muzej u Budimpešti, gdje se i danas nalazi (578 [12, 21 - sl.]). Kako je skulptura u budimpeštanskom muzeju u granitu, zacijelo je Meštrović za carevu zbirku gipsani model prenio u granit.

Skulptura *Majčina briga* privukla je pozornost na *VII. Biennaleu* u Veneciji, gdje ju je likovni kritičar Raffaele Barbieri u tjedniku *Illustrazione italiana* usporedio čak s poznatim Rodinovim *Misliocem* (983; 1011).

O toj je ranoj Meštrovićevoj skulpturi 1983, u povodu proslave kipareva jubileja, pisao Zlatko Gall:

„Postoji nekoliko vrhunskih djela koja nisu dosada valorizirana, recimo nema ih ni na zagrebačkoj izložbi. Tu je na primjer ‘Majka i dijete’, mramor iz Budimpešte, dok su dva brončana odliva u Osijeku i Vrpolju. To je djelo gdje se na najbolji način vide impulsi Rodina i secesijskog ornamenta te, što je neobično važno, bogatstvo volumena. Dosad međutim djelo ‘Majka i dijete’ nije bilo izlagano ni na kakvoj manje ili više reprezentativnoj postavi.” (9020).

Rana Meštrovićeva skulptura *Majčina briga* nesumnjivo je kvalitetna skulptura, čak i u okviru tadašnjeg općeg europskog kiparstva, kao i njegova *Obitelj*. Osim stilske srodnosti s već navedenim skulpturama *Majke s djetetom* Pavla Trubeckoja, upozorio bih na srodnost motiva i stilske obrade Bourdelleove skulpture *Majke i djeteta*, preveć lirskog motiva a gotovo impresionističke obrade za kasnije Bourdelleovo stvaralaštvo (2543 [br. 124]).

Pod utjecajem ruske književnosti, kojom se tih godina u Beču zanosio, nastala je i njegova nevelika skulptura *Lava Tolstoja*. Bile su to prve godine kada je na mladića utjecala slavenska, a posebno Tolstojeva, humanistička i miroljubiva misaonost, koja će ubrzo, pod utjecajem Nietzschea i Stirnera, prijeći u agresivniju ideologiju veličanja snage, moći i herojstva čovjeka.

Stilska obrada *Tolstoja* srodna je Meštrovićevim tadašnjim skulpturama *Obitelji* i *Majčine brige*, s izražajnom osobenom kreativnosti i djelomičnim prihvaćanjem Rodinovog donekle impresionističkog stila nemirne razigrane površine. Od Rodinovih skulptura mogli bismo s Meštrovićevim *Tolstojem* ipak povezati tek drugu istaknutiju varijantu golog *Balzaca*, za kojom, iako malenih i nenametljivih dimenzija, ipak likovnom kvalitetom ne zaostaje.

Što se tiče impresionističke obrade skulpture, tako rijetke i gotovo nikada dosljedno provedene u ostalom europskom kiparstvu toga doba, upozorio bih na neke radove tadašnjih talijanskih kipara Ernesta Bazzana (*Autoportret* [14]) i jedinog dosljednog impresionističkog kipara Medarda Rossa (*Razgovori u vrtu* [15]).

Ivan Meštrović je bio izrazito južnjačke temperamentne naravi, ali usto skloniji erotičnom nego duhovnom odnosu prema ženama. On će kasnije u svom neobjavljenom romanu *Vatra i pepeo* obrazlagati svoje izrazito senzualno gledanje i doživljavanje žene i izrazito putenog općenja s njom.

Toj njegovoj sklonosti pogodovao je i poticao ga naročito erotizirani duh života i umjetničkog stvaralaštva Beča potkraj devetnaestoga i početkom dvadesetoga stoljeća, koji se osobito izrazio u slikarstvu Gustava Klimta, a pogotovo Egona Schielea. Vjerojatno su tada, bez sumnje, na književnike i umjetnike utjecale teorije Bečanina Sigmunda Freuda.

I Ruža Klein bila je naglašeno senzualan, gotovo orijentalni tip žene, pa je svojom putenošću, jednako kao i intelektom, privukla mladića koji je sa sela došao u velegrad.

Mladi se Meštrović u tim bečkim godinama htio i suprotstaviti prividnim moralističkim zasadama građanskoga društva, a posebno akademiziranoj likovnoj umjetnosti u kojoj je sve bilo dopušteno, ali samo pod plaštom klasike, patriotizma, obitelji ili religije. Taj je njegov bunt općenito, a ne samo na erotičnom polju, bio osobito potaknut idejama Friedricha Nietzschea koje su, pogotovo među omladinom, bile vrlo prihvaćane i primjenjivane u svim granama stvaralaštva.

Još kao student, tek na drugoj godini Akademije, izazvao je buru prosvjeda i pohvala svojom neuobičajenom *Bogorodicom s djetetom*. Ta je naturalistička skulptura bila suprotna svim dotadašnjim predstavljanjima tog religioznog motiva. Na godišnjoj izložbi studenata Umjetničke akademije 1902. izazvala je burno prosvjedovanje javnosti, ali i oduševljeno odobravanje mladih umjetnika okupljenih u avangardnom udruženju bečke *Secesije*, koji su ga, iako mladoga i još studenta, primili u svoje udruženje i omogućili mu izlaganje na svojim izložbama.

Umjesto uobičajene divinizirane i nedodirljive Bogorodice njegova je *Bogorodica* bila siromašna žena s djetetom, „utočište ubogih”, a njezina je naturalistička golotinja osuđena kao opscena (768). Naturalistička *Madonna* zacijelo je bila i reakcija na hladni realizam i uvijek prisutni klasicizam u Umjetničkoj akademiji.

Revolt starijih a pohvale mlađih izazvale su i sljedeće Meštrovićeve skulpture erotičnog naboja, a naturalističke izvedbe 1903. godine: *Venera naših dana*, *Strast* i *Žrtvovanje nevinosti*.

Venera naših dana, ili *Moderna Venera*, još je smionija skulptura žene koja rađa, kako izazovnim stavom savijene žene s istaknutom stražnjicom, tako naturalističkom izvedbom. Ta je skulptura predstavljala očiti bunt prema akademizmu svojih profesora i većine bečkih pomodnih umjetnika, sljedbenika raskošnog Hansa Makarta. Te su skulpture manje bile podilaženje pomodnosti suvremene bečke moderne, jer se mladić tada još nije kretao u tim krugovima, skulpture nisu bile tada modernog secesijskog stila, a njihov otkup, baš zbog građanima odbojnog sadržaja i neprivlačnog stila, nije dolazio u obzir. Iz istog razloga nije mladom i siromašnom umjetniku bilo omogućeno da ih izvede u kamenu, kako je želio, pa čak ni da ih dade lijevati u broncu, jer nije bilo naručitelja za njih koji bi to platili, pa su ostale u sadri, a zatim i propale; uglavnom ih poznajemo tek po onodobnim fotografijama (što ih je sam Meštrović naručio od 1901. do 1907, a danas se nalaze u Galeriji Meštrović u Splitu, poslane iz Beča).

Meštrović je 1903. pisao ocu da ne može prodati svoje skulpture, niti za njih dobiti nagrade na izložbama, jer ih je radio „po svojoj samovolji”.

„Bio sam učinio jednu ženu kako je rodila i pala pa ljubi zemlju i drugi[h] stvari neobični[h] kako niko neradi i zbilja ja n[i]jesam dobio nikakve nagrade. Sada kašnje su pisale sve njemačke novine da mi je velika nepravica učinjena; da su profesori sljepci, koji kvare ljudima i oči [i] ruke, izim akoje koji ko ja, pa si nesluša nji[h] nego čini sam što hoće i kako misli.” (X. 3. 6).

Kada je na izložbi *Secesije* izložio tu skulpturu, jedan je kritičar *Zeita* uskliknuo „Pfui, wie schön!” (Fuj, kako je to lijepo!) (1047). [16]

1906. ju je poslao na *XXVI. izložbu Secesije* u Beču, ali je bilo zabranjeno njezino izlaganje (959), iako Kršnjavi u pismu Meštroviću te godine piše o toj skulpturi na izložbi *Secesije* u Beču (X. 6. 4).

Iso Kršnjavi se zgražao nad tom Meštrovićevom skulpturom, kao i nad onom nazvanom *Strast*, izloženima u bečkoj *Secesiji*:

„I ona smotana žena, koja izgleda kao pile u jajetu, neće lje nikoga privući tako, da se lati u džep pa da izvadi novce i dade za tu grdosiju. Ja znadem cieniti talent koji je u jednom i drugom radu što ste u Secesiji izložili, ja znadem cieniti umjetnički individualitet, uvažujem i to što ste kod izradjivanja tih statua naučili; sve što hoćete... ali ja te kipove nebi primio ni da mi ih poklonite.

Molim, kada ja Vama to kažem, što će istom drugi ljudi kazati?” (X. 6. 4).

Fotografija *Venere naših dana*, s Meštrovićevim izvornim potpisom *Venera*, nalazi se u Galeriji Meštrović (I. 33. VIII).

Prema raspoloživim podacima možemo zaključiti da je Meštrović 1906. izradio drugu skulpturu, nazvanu *Venera* (iako je i ona prva negdje zvana *Venera*, a u popisu radova u *Monografiji* 1919. navodi se samo skulptura *Venera*, a u zagradi *naših dana*, iz 1906. godine. Iz navedenog pisma ocu pak znamo da je prvu opisanu skulpturu izradio 1903. godine).

Božo Lovrić opisao je *Veneru* 1906. u *Savremeniku*:

„U ‘Veneri’ ruga se ljepoti i estetici: ona je liepa, ali je današnja žena sa svim manama, strastima i porocima. To je najsavršenija ironija staroj, antiknoj Veneri. Ova je puna mesa, krvi i pohote, te stišće na svoje krilo malog i nagog Amora.” (924). Radi se, dakle, o potpuno različitom sadržaju od prve *Venere*.

I ova je *Venera*, predstavljena na izložbi Meštrovića i Račkoga u Zagrebu 1910, izazvala kritike moralista (1278). Tu skulpturu ne poznamo ni po reprodukcijama.

Još je izazovnija bila skulptura mladoga kipara iz 1904. nazvana *Strast*, *Žudnja* ili *Želja za strašću*. Zgrčena ležeća djevojka koja se samozadovoljava morala je uzbuniti javnost nenaviklu na takve motive i takvo oblikovanje skulpture.

Kritičar *Reichswehra* pisao je o toj skulpturi na izložbi bečkog *Hagebunda* 1904. godine:

„Kao jedna iznimna ‘neskladna’ stvar mora biti označena ‘Čežnja za strašću’ hrvatskog kipara Ivana Meštrovića, jer ovakova što ne spada u javnu izložbu, koju može svatko posjetiti, nego u jedno čisto rezervirano mjesto poput onih napuljskih kabineta, gdje su nekoje pompejanske iskopine sklonjene.” (769).

Jednako likovni kritičar *Die Wagea*:

„Ivan Meštrović poslao je opet na izložbu mnogo svojih kipova, koji su sasvim originalni, te nose seksualni neki biljeg, kao što i sve umjetnikove radnje. Uza svu vještačku i tehničku savršenu izradbu, njegove radnje spadaju skoro u kabinet: ‚samo za odrasle‘, a pogotovo njegova ‚Čežnja za strašću‘.“ (769).

A moralistički Iso Kršnjavi, iako je tada podržavao mladića u njegovome stvaralaštvu, pisao mu je:

„Izbor Vaših temata je doista originalan, iskustvo će Vas naučiti da u tom nema pameti ako prikažete djevojku, koja je od onaniranja krepala pa leži na tlih kao strvina. Takovu gadost mora gledati liečnik ali drugim ljudima hvala Bogu nije potrebno da takova šta odvratna moraju razmatrati.

Umjetnik netreba, da svoje vrieme troši na takova što, vrieme i novac za odlievanje...“ (X. 6. 4).

Rana bečka fotografija gipsanog modela te skulpture nalazi se danas u Galeriji Meštrović (I. 33. XX).

Sljedeća Meštrovićeva skulptura erotičnog sadržaja, a naturalističke obrade, je *Žrtvovanje nevinosti*, bespomoćno ležeći djevojački akt, podignutog i istaknutog donjeg dijela golog

tijela. Izložio ju je u Beču 1904. i u Zagrebu 1910. Poznamo je tek po izvornoj fotografiji iz Beča (I. 33).

I ta je skulptura bila napadana kao nemoralna, a Filip Marušić i Milan Marjanović su je opravdavali kao umjetničko djelo. Posljednji naglašava čak njezinu pozitivnu moralnu stranu u obranu nevinih djevojaka (3 [36]; 768).

Sličnog je sadržaja i stilske obrade i skulptura *Mrtva majka*, ležeća žena s djetetom do nje. Izrazita naturalistička obrada odgovara temi. Gipsani je model danas u zagrebačkoj Gliptoteci, izložen u novije vrijeme, 1978, na izložbi *Kiparsko stvaralaštvo u Hrvatskoj 1897-1918*. u Beogradu (622 [26]), ukoliko skulptura nije istovjetna s nekom ranije drugačije nazvanom. Na poleđini rane fotografije iz Beča autor je zapisao njezin naslov, osim *Mrtva majka* i *Die Geburt* (*Rođenje*. I. 33).

Skulptura *Život*, nazvana i *Ljubavnici*, iz 1904. na prvi pogled odaje sličnost s poznatom Rodinovom skulpturom *Poljubac*, iako je Rodinova puna plastika, a Meštrovićeva duboki reljef. Na poleđini rane fotografije iz Beča zapisao je Meštrović, uz *Život* i *Das Leben* i *Zdenac života* (I. 33. XIX). Na zagrebačkom *Zdencu života* postoji i jedna skupina zagrljenog muškog i ženskog akta, ali je drugačije komponirana i oblikovana. Ova je skulptura *Života*, za razliku od ostalih do sada opisanih, modelirana u osnovnim oblicima tijelâ, bez uobičajene naturalističke razrade pojedinosti. Poznata nam je tek sa spomenute rane Meštrovićeve fotografije, i to u sadrenom modelu. Bila je izlagana u Beču i Beogradu 1904. i u Sofiji 1905. Vjerojatno je istovjetna sa skulpturom nazvanom *Ljubavnici*, *Lovers* u londonskom popisu 1919. (10 [60]).

Sa skulpturama *Život* i *Žrtva nevinosti* debitirao je Meštrović na *20*. izložbi *Secesije*, na kojoj je sljedećih godina redovito izlagao.

„Druga je Meštrovićeva radnja takodjer u Secesiji izložena ‘Život’ - pisao je tada Filip Marušić. - Tu se dvoje grli i ljubi. To je tako mehko prikazano, kao da je sve koprenom obavito, ali izpod te koprene bukti snaga u cijeloj punoći svojoj.” (768).

Beogradski likovni kritičar Bogdan Popović pisao je i o toj skulpturi na *Prvoj jugoslovenskoj umetničkoj izložbi* u Beogradu 1904:

„...Tako i ostala dva rada g. Meštrovića nose na sebi obilježje najmodernijih navika. Prvi spada u onu vrstu kipova koji izgledaju kao da su izrasli iz kamena, iz neisklesane mase, a drugi podsjeća na one manje više uvijene i položene, za kamen srasle figure, kakve Rodin izlaže od unatrag deset petnaest godina do danas. Prvi je, osim toga ... rađen na Rodin-Rossov način, impresionistički, modeliran ublaženo i kao zamagljeno, i zamišljen tako da se gleda samo s jedne strane. A drugi još nosi na sebi tragove one, usput budi rečeno, nesimpatične i plitke razmetljivosti i vrlo jeftine filozofije izvjesnih motiva tako zvane, njemačke i bečke, ‘secesije’. Od dvoje zaljubljenih koji leže jedno pored drugog, žena je mnogo veća, pretjerano veća od mladića... G. Meštrović, kao što se vidi, pliva usred modernizma... Ali jedno ne bi trebalo ni jedan umjetnik da smetne s uma, naročito ako ima dara; a to je: da je moda svuda, i u umjetnosti, ono što najmanje traje, dakle ono što je najmanje bitno; i da joj stoga čovjek može pokloniti samo jedan dio, i to ne najveći, svoga dara. Ići za modom znači oponašati; međutim, bitni uvjet prave i velike umjetnosti, to je biti iskren, to jest biti samonikao, biti svoj... Ova malo usputna razmišljanja padaju mi na pamet zato što mi se učinilo da g. Meštrović ima dara, i dosta dara, i što su mi se njegovi radovi dopali i pokraj ovih napomena koje izazivaju... Sva je prilika da se od g. Meštrovića možemo još mnogom čemu dobro nadati.” (780)

Bugarski kritičar Andrej Protić pisao je o tim dvjema Meštrovićevim skulpturama, izloženima na *Južno-slavjanskoj umjetničkoj izložbi* u Sofiji 1905. godine:

„... Od njih [kipara], osobito Ivan Meštrović ističe sadržaj umjetnine i njime djeluje, kao što u svojim karakternim bistama, tako i u figurama ‘Nad grobom mrtvih ideala’, te u grupi figura ‘Život’. Formalna strana tih umjetnina dotjerana je na minimum. Forma tijela, te lica, označena je u najširim linijama.” (853).

Skulptura *Ženina tajanstvenost* (1905-1906) također spada u senzualne rane Meštrovićeve radove. Nije nam poznata ni skulptura ni njezina slika, nego samo oskudni podaci o njoj. Božo Lovrić je tada pisao da je u *Ženinoj tajanstvenosti* prikazan „nagon za uzdržavanjem rase i života” (924; 1053). Bila je izložena u bečkoj *Secesiji* 1906. (482).

Na istoj je izložbi Meštrović izložio i skulpturu *Izgubljena duša*, o kojoj nemamo nikakvih drugih podataka (924), ukoliko se ona ne navodi i pod nekim drugim nazivom. Ni o skulpturi nazvanoj *Vječni idol* ne znamo ništa, osim da je bila izložena na *Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi* u Splitu 1908.

Skulptura *Napuštena*, iz 1907, pak nalazi se, izvedena u mramoru, u zagrebačkom Atelijeru Meštrović. Spada među likovno kvalitetnije skulpture ovih naglašenih erotičnih sadržaja, ali za razliku od ostalih, u kojima prevladava naturalistička obrada tijela, ova, uza sav tragični sadržaj, odiše naglašenom lirikom i stanovitim idealizmom u skulpturalnoj obradi. Tome zacijelo pridonosi i konačna izvedba u plemenitom mramoru, koja je i realistički, pa i naturalistički modeliranim glinenim i sadrenim skulpturama pridonosila dotjeranijom i privlačnijom obradom i lirskom notom.

Skulptura *Napuštena* izlagana je tada u Veneciji, Beču i Zagrebu, a 1983. nalazila se među izabranim radovima na jubilarnoj izložbi o stotoj obljetnici njegova rođenja.

I oštar jezik Moše Pijade, koji nije ni shvatio ni cijenio kasnije Meštrovićeve radove herojsko-secesijskog stila, isticao je 1919. tu skulpturu među ranijima koje je vrednovao:

„Radovi Meštrovićevi po školovanju oko prvih dekorativnih skulptura, koje su ga kasnije dovele na fragmente i Hram, nose kao što je gotovo redovito slučaj kod današnjih početnika, jasan utjecaj Rodinove umjetnosti. Među tim radovima ima skulptura razne vrijednosti: dobrih gdje je do izražaja dolazila samo bujnost njegove mladosti i ljubav prema prirodi, slabih u kojima je htio filozofirati. Među prvima se nalazi i jedno remekdjelo *Napuštena*, pred kojom sa žaljenjem moramo misliti na njegov kasniji razvitak. Takvo djelo, iako nosi tragove utjecaja Rodinove ‘Danajke’, samo što je nemirnije od ove, moglo je zaista biti razlog najljepšim očekivanjima. Na žalost, on je previše brzo napustio taj smjer: pravi i jasni put zamijenio je labirintom u kojemu se morao izgubiti (2361).

Iz toga je doba i tog sadržajnog usmjerenja i *Stojeći ženski akt*, brončana skulptura u beogradskom Narodnom muzeju.

Izrazito erotski motiv predstavlja i reljef iz 1906. godine, izveden u kamenu, danas u Galeriji umjetnina u Splitu pod nazivom *Razbludni starac*. Meštrović je tu obradio senzualnošću nabijenu smionu skulpturu pohotnog muškarca i podatne žene. Reljef je vrlo uspjelo komponiran u četvorini što je tvori sa dvije strane istaknuti okvir, a sa druge dvije prigibljeno ženino tijelo; podsjeća na metope grčkih hramova. [17] I neuobičajenim sadržajem i zrelom kiparskom izvedbom ta se skulptura ističe među Meštrovićevim bečkim radovima. Bila je izložena u Splitu 1908. (gdje je i ostala u kamenu) i na *Međunarodnoj izložbi* u Rimu 1911. Ta je skulptura pod nazivom *Neckerei* i *Igra* bila izložena 1910. u Beču i Zagrebu.

U zabunu dovodi reljef sličnog sadržaja, ali drugačije komponiran, reproduciran u talijanskoj reviji *Emporium* 1910. pod istim nazivom *Razbludni starac* (*Il vecchio lussurioso*) (1255). On predstavlja sjedeće likove djevojke i oronulog starca kojega ona draži pod bradom i ljubi. Naturalističkom obradom starca on ne dosiže vrijednost prvoga reljefa. Stoga je nemoguće identificirati reljefe *Razbludni starac*, *Igre*, *Šala* i *Studija za Igru*. U Gliptoteci se nalazi gipsani model prvog reljefa, a u Umjetničkoj galeriji u Splitu izveden u kamenu, ali u oba primjera pod nazivom *Razbludni starac*.

Radeći skulpturu *Pjesnika* rane 1903. godine zacijelo Meštrović nije imao pred očima nekog određenog pjesnika, nego vjerojatnije općenito alegorijski lik pjesnika s Pegazom i mladim parom u pozadini. Rad ne poznajemo niti po reprodukciji. Tada, pred Prvi svjetski rat, bila je ta skulptura velikih dimenzija dobro poznata, osobito na izložbama u Beču, Sofiji i Zagrebu.

Skulpturom *Pjesnika*, kako je pisao njegov prijatelj pjesnik Božo Lovrić u zagrebačkom *Savremeniku*, rugao se Meštrović sebi i sličnima.

„U pjesnika su - veli Lovrić - prikazana dva ja: duša i tijelo, te posljedice, kad se sklad medju njima poremeti. Pjesnikov kip je preko naravne veličine: klonuo je izmožden, al mu se uz desno bedro sljubio Pegaz koji ga bodri neka opet zapjeva milo i idealno kao nekoć u mladosti. Ono dvoje mladih 16-ljetni momak i djevojka - što se iza njega grle: to je njegova nova sanja, nova iluzija.” (924).

Radi se, dakle, o Tizianovom motivu *Nebeske i zemaljske ljubavi*. Ta skulptura pripada ciklusu Meštrovićevih mladenačkih radova erotičnih opsesija, ali u kojemu kao da se htio osloboditi te obuzetosti strašću i senzualnim naturalizmom.

Drugi Meštrovićev prijatelj iz zavičaja, Filip Marušić, opisuje opširnije skulpturu *Pjesnika* na izložbi što su je Meštrović i Krizman priredili 1904. u svom zajedničkom atelijeru.

„Ova, pa sve radnje, naokolo poredane, nadmašuje ‘Pjesnik’, više monumentalno djelo Meštrovića. Mlad čovjek, bivši duhom i tijelom jak, iztrošen je od strasti i ljubavi, ruka mu klonula kan da mu se iz zagrljaja izmakla, pa bacio potamnjelo lice u dlan, a laktom se - ‘spes ultima dea’ - naslonio na Pegaza, koji do njega stoji. Ako je pjesnik i klonuo, a ono nije Pegaz, ovaj kô da hoće da ga bodri na rad, - - - Forma je pjesnika čisto realna kao čovjeka u čitavoj golotinji naravi, a podpuno savršena u svim anatomičkim potankostima.” (768).

Josip Kosor, tada mladi književnik, pak negativno je ocijenio tu Meštrovićevu “monumentalnu” skulpturu. Smatra je tek neuspjelom kopijom Rodinovog *Mislioca* s *Vrata pakla*.

„Što je kod ovoga [Rodina] sve intelektualna snaga, koja neumorno radi, koncentrovana u glavi kao u težištu, te stvara za sobom one snažne vizije Rodinova pakla, to je kod ‘Pjesnika’ samo lastovanje duševne i fizičke slaboće. Bez smisla stoji onaj biedni čovjek - - - Nadčovjek? - ni na kraj pameti!” (819).

Skupina *Laokon mojih dana* nastala je u Beču 1905. O njoj se tada mnogo govorilo i pisalo, u domaćem i inozemnom tisku, pogotovo što je bila izlagana na mnogim izložbama: u Splitu, Beču, Rimu, Zagrebu, čak 1924. u New Yorku; bila je zastupljena i na svim retrospektivnim monografskim izložbama od Pariza 1969. do Moskve 1989.

Laokon je privukao pozornost prvim izlaganjem na *Dalmatinskoj izložbi* u Splitu 1908. Mladi književnik Milan Begović, tada profesor na splitskoj Gimnaziji, izvijestio je u zagrebačkim *Narodnim novinama* iste godine o izlagačima i izložcima. Između ostaloga:

„Clou spljetske izložbe svakako je ‘Laokoon mojih dana’. To je najsmjelija umjetnina, koju sam uopće na ikojoj izložbi vidio, i dvojim, da bi se mogla izložiti u velikim centrima umjetnosti, jer joj cenzura ne bi dala nihil obstat! Gojna žena obuhvatila je rukama i nogama jednog sjedećeg starca i grize ga pod pazuho. On se uvija u zagrljaju one žene-zmije. Robustna muskulatura žene odaje surovu ljudsku narav obuzetu pohotom; grimasa starčeva izraz je bolne strasti. Izvrsno je modelisana lijeva noga i lijevi bok žene, upravo sa obiljem plastične energije.” (1030).

I drugi je splitski autor, kritičar, kolekcionar i mecena, dr. Ivo Tartaglia, pisao o toj izložbi u *Savremeniku*, uz opis skulpture:

„...Ova originalna grupa sadržava u sebi čitav moderni seksualni problem. Majstorski je kontrast muškarca i žene; iz nje izbija snaga i strast, pohota i egoizam; iz njega bol i slabost, nemoć i zamišljenost. A ipak svi se ti psihički i fiziološki momenti i nagoni stapaju u seksualnom uživanju.“ (1149 [11-12]).

Književnik Niko Andrijašević, pišući o istoj izložbi:

„Ali najjači i najdrastičniji njegov kip je ‚Laokon mojih dana‘. Strastvena gola žena obujmila je kao udav tijelo starca i grčevito ga pritišće, dok se on otimlje njezinoj požudi. Izražaj starčeva lica pun je grozne nemoći, a lik žene je inkarnirana požuda, akt pun raskoši i snage.“ (1106).

Jednako Vinko Kisić, urednik zadarskog *Narodnog lista* i kasnije splitskog *Novog doba*:

„‘Laokon mojih dana‘ - to je jako snažna stvar. Opet problem seksualni. Snažna žena obujmila je čovjeka i siše mu život. A on je uzdigao glavu, sa koje očajno odiše jaka fizička bol. Ekspresija toga lica je nešto nezaboravljiva. Donji dio grupe izradjen je i previše naturalistički. Meso žene dojimlje se razbludno kao na Rubensovim nudima. U gornjem dielu već prelazi u stilizaciju.“ (1047 [IV]).

I Mirko Deanović, kasnije istaknuti lingvist, pišući o *Rimskoj izložbi* govorio je i o toj skulpturi, koja je i tamo izazvala različite reakcije, pozitivne i negativne:

“Ovdje je takodjer onaj poznati Meštrovićev *Laokon naših dana*, onaj simbol borbe čovječje, glas pravog Weltschmerza. Tu je Meštrović bliži Rodinu i Metzneru.” (1433).

Shvatljivo je da je skulptura tako izazovnog sadržaja i oblika morala izazvati i kritike, pa i zgražanja. Marko Car, srpski književnik i kritičar konzervativnih nazora, kritizirao je prvenstveno tu skulpturu i njoj slične:

“Što dakle Meštrović neće da ide već utrvenim putem, to je njegovo pravo; pita se samo, koliko u nekim njegovim, na stranputici stvorenim djelima, ima umjetničke iskrenosti. Gledajući npr. njegovu grupu *Laokoon mojih dana*, ja sam o toj iskrenosti, pravo da kažem, bio u nedoumici. Apstrahirajući i ovdje od mnogih detaljnih ljepota vanredne snage, meni je u tom nastranom spletu seksualno spanđanih ljudskih udova teško bilo nazreti iskrenu manifestaciju istine i ljepote. Stoga držim da bi se Meštroviću moglo iskreno poželjeti malo manje enfaze u njegovoj energiji i da bi to njegovim svakojako znamenitim tvorevinama moralo samo koristiti.” (1111 [73]).

Još negativnije nama nepoznati Ante Alfirević, teološki pisac, doktor filozofskih i teoloških znanosti, odgojitelj u Biskupskom sjemeništu, a kasnije isusovac, u zagrebačkoj *Prosvjeti*:

„Meštrovićev ‘Laokon’ je karikatura premodernog kipara na veliku umjetničku prošlost - izraz protesta protiv svake tradicije, hotimično vrijedjanje estetskog čuvstva. Meštrović je genijalan, ali mu fali kultura i naobrazba, a da bi mogao biti umjetnik, kome će se svijet diviti. Ostat će tek kuriozitet.” (1028).

Čak se i hrvatski Parižanin A. G. Matoš skandalizirao nad tom skulpturom i nad ostalim Meštrovićevim skulpturama erotičnog sadržaja:

„Ja svakako nisam moralista i moralizatorski licemjer - pisao je Matoš 1910. u *Hrvatskoj slobodi* - ali čin parenja i čin rađanja držim nedostojnim umjetničkog dlijeta iz prostog razloga, što ta dva akta izazvana fisički, bude u nama tako silne nemirne, brutalne osjećaje, da ti osjećaji najnižom brutalnošću svojom ubijaju u nama mir, nuždan za svaki čišći, estetični užitak, jamačno zbog toga, jer prikazuju čovjeka kao sisavca, u funkcijama, što ih ima zajednički sa zvjerovima, dok prava umjetnost oplemenjuje, a ne poživinčuje. Grčke gole Venere su tako divne, jer je njihova nagost kao svaka prava ljepota aseksualna, dajući golom ženskom tijelu nematerijalnost čistih ideja. Umjetnost je golotinja, koja nema razloga za stid, ali Laokon mog vremena je umjetnina, dostojna ‚posebnih kabineta‘ i javnih kuća, ali nedostojna izložbe, koja još nema potrebe sadičkih grčeva i u mramorne grupe pretvorenih kantarida. Da takove stvari pravi kakav bolestan i hiperkulturan, rafiniran čovjek kao Baudelaire u potrebi ispovijesti ili protesta, gledao bih to kao kuriozitet, ali kada to čini jučerašnji čobanin i zdravi kremeniti primitivac, zaključujem, da takav gest nije iskren i da je učinjen napola za mistifikaciju i napola za reklamu, kakvu danas najbolje pravi skandal i sablazan. Da budu opaženi, danas najbolji umjetnici prave u početku karijere antimoralne, ‚antiburžoaske‘, antikonvencionalne kao Nordau poklike, kojih se kasnije stide ili ih prodaju kao mladenačke antifilistarske lakrdije. Međutim jasno je kao sunce, da svinjarija ne može biti umjetnost. Čovjek, naročito dojmljivi umjetnik je slab, ima raznih - naročito kada je mlad i neiskusan - potreba, ali sve svoje potrebe umjetnički upotrebiti može samo naivčina, koji misli, da bi i potrebe, koje se vrše na waterclosetu, mogao umjetnički obraditi.“ (1228).

Začuđuje agresivnost sadržaja Meštrovićevog *Laokona mojih dana*, ali i njegovo smiono kiparsko oblikovanje. Pristup mladoga kipara motivu žene, ljubavi i seksa bio je češće lirski ili suosjećajan nego kritički (osim u navedenom reljefu *Igre*), a u ovoj se skulpturi on predstavlja gotovo kao ženomrzac. Je li to bio utjecaj tadašnjeg postavljanja žene na tron u Beču, kada su žene poput Alme Mahler dominirale društvom, posebno na području književnosti, umjetnosti i glazbe. Žena je bila presudna opsesija slikara Klimta i Schielea, ali ne kao ravnopravna suradnica i prijateljica, nego kao seksualni ili gospodareći objekt. I tadašnji Meštrovićev prijatelj Mirko Rački slikao je u isto vrijeme u Beču svoj veliki diptih *Dobra i zla žena* (1905) (8740 [86-87]).

Moramo čak naglasiti da je i Ruža bila tip prilično posesivne žene, koja je dominirala u tadašnjem životu neurbaniziranog mladića s još ruralnim navikama i shvaćanjima, što se kasnije pretvaralo čak i u zavist zbog slave i u ljubomoru na druge žene.

Meštrović je sa sobom iz sela donio u Beč atavistički odnos prema ženi kao podređenoj u društvu i obitelji, ponižavajući odnos, a u Beču je upao u društvo u kojemu je žena dominirala. Je li skulptura žene kao zmija na suvremenom Laokonu, koja uništava muškarca, bila reakcija na takvo shvaćanje, ili pak utjecaj filozofske literature kojom se tada zanosio, naročito ženomrsca Schopenhauera ili ne manjega Nietzschea?

„I suviše je dugo bio u ženi skriven rob i tiranin. Stoga žena još nije sposobna za prijateljstvo: ona pozna samo ljubav,“ čitao je tada mladi Meštrović u Nietzscheovom *Zaratustri*. [18]

Sjetimo se i Meštrovićeve vlastite ispovijesti u romanu *Vatra i pepeo* gdje veli da se sa ženom ne može uspostaviti prijateljski, nego samo seksualni odnos.

Tako je nastala agresivna skulptura žene koja u suvremenom društvu napastuje i uništava muškarca.

S likovnog pak, kiparskog, gledišta skulptura *Laokon mojih dana* predstavlja jedno od najistaknutijih djela ne samo u tom ranom, nego u cijelom razdoblju stvaranja. Ona će biti priprema za izvanrednu modelaciju *Zdenca života*, ali i za ženske likove sljedeće secesijske monumentalne faze poput *Velike udovice*, koja u isticanju volumena i energičnom pokretu ima zajedničkih crta s *Laokonom*.

I baš je to majstorsko, stvaralačko i smiono oblikovanje volumena, izrazito kiparsko, s mogućnošću gledanja i jednako skulpturalnog doživljaja sa svih strana, uz nabijenu energiju i dinamiku koja nije ostvarena tek opisno, literarno, nego izrazito plastički, najkvalitetnije u tom vrijednom djelu rane Meštrovićeve skulpture, koje je tek kasnim odlivanjem u bronci došlo do punog izražaja.

Usudio bih se reći da se ono ističe svojim izrazito plastičkim vrijednostima i u usporedbi s Rodinovim skulpturama. Možemo ga usporediti tek s *Misliocem* nad *Vratima pakla*, ili s odjevenim likom *Balzaca*, a u ostaloj modernoj europskoj skulpturi našli bismo njegove kiparske sličnosti, u volumenu i energiji što izbija iz njega, možda i u mnogo kasnijim aktovima jednoga Jacoba Epsteina, kao u grupi *Jakov i anđeo* iz 1940. godine. [19]

Neka osnovna pitanja čovjekova bitka, života i smrti, ljubavi i mržnje, vjere i nevjere, bila su osobito prisutna u toj generaciji ne samo filozofa, nego i mladih umjetnika i pjesnika na prijelazu stoljeća. Prisutni su i u tadašnjoj lirici našega Kranjčevića, ali i u likovnih umjetnika poput slikara Račkoga ili kipara Meštrovića. Tragičan doživljaj smrti voljene djevojke, a zatim razbuktale strasti s drugom ženom pridonijeli su izravno izvorima u djelima književnika i filozofa koje je tada mladi Meštrović upravo gutao.

O skulpturama s temama žene, ljubavi i strasti govorili smo, ali su mnoge u isto vrijeme likovno oblikovale i druge ontološke probleme: čovjeka i života, čovjeka i smrti, čovjeka i sudbine, čovjeka i Boga.

Na grobu mrtvih ideala jedna je od tih skulptura nastala u Beču rane 1903. godine, dakle kada je Meštrović još bio student na Akademiji. Predstavlja razočaranog zamišljenog umjetnika u času sumnji i klonuća. Prema pisanju Filipa Marušića lik je predstavljao Meštrovićevog najprisnijeg prijatelja slikara Mirka Račkoga, koji je tada još imao dugu kosu, bradu i brkove i proživljavao u Beču, kao i on, tešku oskudicu, zacijelo i stvaralačke krize i sumnje u svoje umjetničko poslanje.

“...A kad mu Rački izpripovjedi sve svoje tuge i nevolje, svoju prošlost, neizvršene želje, jade i bol, umjetnik predstavi

to u kipu, kao što bi pjesnik u pjesmi” - pisao je tada Marušić (768).

Skulptura je bila modelirana na rodenovski realističko-impresionistički način i mladi je Meštrović zacijelo držao do nje kad ju je 1904. i 1905. izlagao u Beču, Beogradu i Sofiji. Slikar i kritičar Moše Pijade ju je kasnije, 1919, kada su taj sadržaj i taj stil već bili prijeđeni, porazno ocijenio kao “bljutavo sentimentalno” djelo (2361; 7405a [126]). Djelo poznajemo po Meštrovićevoj fotografiji iz Beča i iz fotografije u albumu njegovih radova, danas obje u Galeriji Meštrović (I. 3. 1. XXII; I. 3. I. II/5).

Pijade spominje da je Meštrović u jednoj drugoj skulpturi toga vremena, zvanoj *Život*, “srednjovjekovno sujevjeran” (2361; 7405a [126]). Vjerojatno je to ista skulptura s izložbe Meštrovića i Krizmana u Beču 1904. pod nazivom *Dosadan život*, o kojoj ne znamo ništa drugo, jer se u vezi s njegovom ranijom skulpturom dvoje zagrljenih, pod nazivom *Život*, ne može govoriti o srednjovjekovnom sujevjerju.

Srednjovjekovnom mistikom pak odiše skulptura nazvana *Timor Dei* ili *Strah Božji*, koja je tada veoma zaokupila Meštrovića i o kojoj se mnogo govorilo i pisalo. To je dva metra visoka skulptura. Golema noga gazi muške i ženske aktove: djecu, odrasle, starce.

“Tako je u kompoziciji Timor Dei - opisivao ju je Kosta Strajnić u svojoj ranoj monografiji - prikazao grupu nagomilanih ljudski tjelesa kako se očajno ali bezuspješno opiru gigantskoj nozi koja ih nemilosrdno gazi. Istaknut je kontrast izmedju nemoćnog čovjeka i svemogućeg Boga.” (9 [12]).

U listopadu 1904. pisao je Meštrović Kršnjavome da radi kompoziciju o kojoj je dugo mislio, a u veljači 1905. da *Timor Dei* nije još dovršio, ali misli krajem mjeseca i da je zadovoljan gornjim dijelom što joj je dodao. Kršnjavi mu je malo zatim odgovorio, pošto je Bojničić vidio u Beču skulpturu izlivenu u sadri, da će s tom grupom u Beču imati sreće, ali bi u Zagrebu samo od nekolicine dobio priznanje.

Meštrović je skupinu *Timor Dei* darovao *Društvu umjetnosti* za buduću Modernu galeriju koje se osnivanje pripremalo, zaračunavši samo trošak ljevača u sadru (717 [1]). Na putu se golema sadrena skulptura oštetila, pa je Meštrović pošao u Zagreb da je popravi. U Zagrebu je namjeravao dati je klesati u kamenu, ali *Društvo* nije odobrilo trošak klesanja (VI. 1. 10, 12-16, 18, 21, 25, 26, 28, 34; X. 6. 2, 3).

Timor Dei izložen je najprije na *XXIII. izložbi bečke Secesije*, gdje je općenito hvaljena, iako su kritičari istaknuli da je rađena pod Rodinovim utjecajem (849; 867). Ugledni minhenski umjetnički časopis *Kunst für alle* molio je autora da je može reproducirati (VI. 1. 19, 25). Opširan prikaz o Meštroviću i njegovim ranim radovima napisala je likovna kritičarka B. Zuckerkandl, supruga u Beču poznatog profesora anatomije, s kojima se Meštrović tada sprijateljio.

“Meštrović je plastički izrazio sveopću sredovječnu ideju - pisala je ona. - Njegova skupina ‘Timor dei’ prikazuje potišteno, smrskano i pogaženo ljudstvo, odakle ječi bol i očaj. Na klupko čvrsto svezanih ljudskih tjelesa pala je božja noga i tišti ga nemilosrdno, da ga sravni s prahom i ničim... Taj ‘Timor dei’ jeka je sredovječnog vjerovanja i straha pred sudom božjim; Meštrovićevo je djelo jako, individualno, osebujno, a nosi biljeg neobičnog mislioca.” (827; 849).

Prema podacima Bože Lovrića Meštrović je tu skulpturu zamislio za ljetnog boravka u Splitu 1905. “usred kruga praznovjernog puka” (827).

Meštrovićev prijatelj u Beču, slovenski slikar Maksim Gaspari, sjećao se kasnije kako su se on i ostali njihovi prijatelji divili toj skulpturi u njegovom bečkom atelijeru. Kada je ponudio za izložbu *Secesije* žiri ju je prvi put odbio, ali je zatim ipak primio namijenivši joj posebnu prostoriju (831; 8337).

Iso Kršnjavi, kršćanski moralist, pišući o *Izložbi hrvatskog društva umjetnosti* 1906. u Zagrebu opisuje i Meštrovićevu skulpturu *Timor Dei*:

“’Timor dei’ je izraz vrlo pesimističnoga shvaćanja ljudske sudbine. Nesmiljena sudbina mrzka sve živo, mlado, staro, mužko i žensko, pa ipak se uzvine ljudska duša, da onu silu, koja ljudstvo tamani ljubi, da se puna nade u molitvi k njoj uzdiže.

To je misao, koju Meštrović izražava. Schopenhauerski pesimizam.

Taj pesimizam samo vidi smrt, a ne vidi radjanje i život. Protuslovi sam sebi, jer ipak naviešta bar vječni život ljudstva, a propast tek pojedinih individua.

Odkuda Meštroviću tako okrutno, pesimistično shvaćanje, to ne pitamo; tek moramo izreći, da je ta misao velikom snagom izražena; Meštrović modelira lahkoćom i sigurnim umiećem ljudska tjelesa, prikazuje u svakom licu i kretu čuvstva vrlo dobro. U kolosalnoj nozi izražena je energija i snaga.

S gledišta plastične ljepote ipak se može prigovoriti, da je ciela kompozicija nejasna u toku crta, više proračunana za slikovni učin, tako da bi čitava kompozicija bila mnogo sgodnija za bakropis, nego li za plastičnu grupu.” (919 [78]).

Božo Lovrić je u članku o Meštroviću u *Savremeniku* u *Nozi Božjoj* vidio pogansku zamisao:

“...Jedini se filozof otima toj groznoj sili, ali i on propada u talasu ostaloga ljudstva, jer je preslab, da odoli, da mu se otme. Samo umjetnost i poezija uzdiže se nad svim tim i slobodna je u carstvu svome. Ideja je zaista poganska, ali sama sućut za ostale bijednike već je kršćanska.” (1053).

Likovni kritičar Ludwig W. Abels je pisao u opširnom prikazu Meštrovićevih skulptura u pariškom *Salonu* 1908. u minhenskom časopisu *Die Kunst für alle* o najvećem dojmu među ranim Meštrovićevim radovima što ga je postigla skulptura *Noga Božja*:

“...Čitava ropska pobožnost južnoslavenskog naroda bila je u ovome simbolu zahvaćena snažnim izrazom.” (1105 [256]; 1162).

A kritičar Arthur Roessler je u njemačkom umjetničkom časopisu *Deutsche Kunst und Decoration* 1910, opisujući i ilustrirajući opširno Meštrovićeva djela, upozorio na Rodinovu skulpturu *Ruka Božja* (1260 [150]) I drugi je kritičar, Ludwig Hevessi, naglasio vezu Rodinove *Božje ruke* s Meštrovićevom *Božjom nogom* (1206; 5220).

Nešto kasnije Moša Pijade je u navedenom pamfletu uperenom protiv Meštrovića, najoštrije kritizirao i tu skulpturu (2361; 7405a [126]). Još je oštriji u kritici bio Žarko Vidović u knjizi u kojoj je općenito porekao kiparske i arhitektonske vrijednosti većini Meštrovićevih djela:

“...Taj pravi vodopad tijela nema u sebi nikakve tektonike, nikakve raščlanjenosti, tj. nijedna od figura nema individualnosti u toj kompoziciji. Prava amorfnost kompozicije. Ali nema ni one neumorne beskrajne dinamične Rodinove modelacije. Noga uništava sve. Ona je materijalizirana do odvratnosti, s namjerom da opiše koliko je sama božja noga jača od svih

ljudskih tijela. To više nije živa noga, nego zaista odsječena noga... Takvo forsiranje modelacije ne samo da je uništilo modelaciju i njezinu plastičnu istinitost, nego je i postigla sasvim suprotan efekat od željenog. Od Rodinovih Vrata pakla ostala je amorfnost, ali prava amorfnost bez plastičke senzacije, kaos koji ne uzbuđuje, nego zamara. Kompozicija koja kipara ni na što ne obvezuje." (50 [125]).

Zanimljiv je, na kraju tih opisa i ocjena Meštrovićeva *Timor Dei* i jedan podatak u američkoj monografiji Laurencea Schmeckebiera iz 1959, što ga je bez sumnje dobio od samog Meštrovića u Syracusi: da skulpturom *Timor Dei*, srodnom Rodinovoj *Božjoj ruci*, nije Meštrović tada želio naglasiti samo općenitu sudbinu čovječanstva, nego i političko ugnjetavanje (*political oppression*) svoga naroda u Austro-Ugarskoj Carevini (46 [16]).

Dugo vremena zanemarenu i zaboravljenu - i od samog autora - tu su veliku sadržajem i formom ambicioznu skulpturu mladoga Meštrovića revalorizirali inozemni selektori Meštrovićevih monografskih izložaba 1987. i izložili je u Berlinu, Zürichu, Beču i Milanu (660).

Nastojeći danas što nepristranije pristupiti toj Meštrovićevoj skulpturi i ocijeniti njezine kiparske vrijednosti, mislim da možemo zaključiti da se radi o istaknutom kiparevom djelu u ranom, bečkom, razdoblju, ali da ona ipak svojim plastičkim vrijednostima zaostaje za većim brojem njegovih tadašnjih skulptura. Meštrovićev je *Timor Dei*, bez svake sumnje, nastao pod utjecajem Rodinove skulpture, a posebno je u izravnoj vezi s njegovim *Božjim rukama* (*La main de Dieu*, 1897-1898). Stoga ono što možemo zamjeriti velikome Rodinu, možemo i njegovome mladome sljedbeniku Meštroviću: pomanjkanje kiparske arhitektonike, izrazito kiparskog volumena, podložnost naglašenoj tematici i refleksivnoj ideji djela, koja ih je približila slici, a udaljila od skulpture. Čak i *Vrata pakla*, to najznačajnije i najpoznatije Rodinovo djelo, koje je stvarao gotovo četiri desetljeća (1880-1917), gube u reljefnim prizorima izrazitu skulpturalnost, pa i željenu monumentalnost, osim zasebnih skulptura *Mislioca* i *Tri sjene*. Rodin je u *Vratima pakla*, kao i Meštrović u *Timor Dei*, prvenstveno iskoristio igru svjetla i sjene, u stvari impresionističko iskustvo, koje je u skulpturi rjeđe primjenjivano. I Rodinova *Vrata pakla* i Meštrovićeva *Noga Božja* radovi su rađeni u glini, predviđeni za konačnu izvedbu u bronci, a ne u kamenu, kako je Meštrović tada želio, jer kameni materijal ne bi pridonio nemirnoj razigranosti složene skulpture.

Ako su Rodinove ruke, nastale potkraj stoljeća, a naročito *Ruka Božja*, bile posredni poticaj Meštroviću za veliku skupinu *Timor Dei*, to su ostale brojne studije ruku majstora iz Meudona, ruke koje mole, ruke koje plaču, ruke koje blagoslivlju i koje hule, ruke *Tajna*, čak i ruke *katedrala*, bile izravniji poticaj Meštrovićevim skulpturama ruku. [20]

Skulptura ruke koja grabi kamen ili grumen zemlje nazvao je Meštrović *Antejeva desnica*, ilustrirajući grčkog giganta Anteja, sina bogova mora Posejdona i zemlje Geje, koji je snagu u borbama crpio dodirujući se zemlje - svoje majke. Nije baš jasno zašto je istu tu ruku još češće nazivao *Ispitujuća ruka* ili *Punctum interrogativum* (upitna točka, vjerojatno zbog mjesta na zemlji koje Antej dodiruje?).

Izložio ju je najprije u Zagrebu 1905. (pa nije mogla nastati 1906. kako piše u londonskoj monografiji), a zatim u Splitu 1908. (gdje ju je navodno prodao Anti Trumbiću) i opet u Zagrebu 1910.

Njegova prijateljica, najistaknutija srpska slikarica Nadežda Petrović, pisala je o toj skulpturi, kojoj sadržaj nije ispravno shvatila:

„U reljefu *'Punctum interrogativum'* izraz ogorčenja: velika, snažna, koščata ruka čovječanstva grčevito je noktima zaparala stijenu. Oštre linije skeletnih prstiju gube se u stijeni, praveći oštre površine oblikâ. Modeliranje prstiju je pravilno i osjećajno." (834).

Je li Meštrović tom Antejevom povezanošću sa zemljom htio predočiti izvore svoga stvaralaštva u zavičaju, iako je ta veza njega i zemlje, njega i naroda, njega i zavičaja kasnije mnogo očitije dolazila do izražaja.

Uspoređujući Meštrovićevu ruku s onim Rodinovima, ova je prvenstveno anatomski realistička, dobro modelirana, dok su Rodinove poetičnije.

Godinu dana poslije, 1906, modelirao je drugu studiju ruke, nazvanu *Lijeva šaka*. Tada je počeo proučavati anatomiju, pa je čak namjeravao napisati jedan anatomski priručnik za kipare. Medicinske knjige o anatomiji nabavljala mu je supruga liječnika Zuckerkandela, koja je i pisala o njegovim skulpturama.

Po preseljenju u Pariz opet će 1908. izraditi dvije ruke, ali cijele.

Dobra, malo poznata i nikada izlagana Meštrovićeva skulptura, koju je 1907. navodno sam klesao u kamenu, je *Grizodušje*, danas u Galeriji umjetnina u Splitu. I na njoj dominira psihološka tema kao i u nekim drugim Meštrovićevim skulpturama tog bečkog razdoblja. Na skulpturi naročito dolazi do izražaja obrađeni dio u odnosu na neobrađeni kamen, kako je i Rodin često radio.

Izidor Kršnjavi je bio gotovo opsjednut Danteom. Njegov prozni prijevod *Pakla* bogato je opremljen i popraćen dobrim grafikama Mirka Račkoga, što ih je radio po Kršnjavijevim uputama. Stoga nije neobično da je Kršnjavi i Meštrovića poticao da u skulpturi obradi neki motiv iz *Božanske komedije*, predloživši mu motiv Ugolina koji jede svoju djecu. Meštrović 1904. s njim u prepisci raspravlja o tome i veli mu da bi želio nešto načiniti iz Dantea i da će tih praznika pročitati Danteovo djelo. Malo zatim, u listopadu 1904, pisao mu je da je počeo raditi skulpturu *Kneza Ugolina*, a u rujnu sljedeće 1905. da ga je već modelirao u nadnaravnoj veličini. „Držim da mi je dosta uspjela... - pisao je. - Stvar je prilično studirana, a izraz nije ništa izgubio." Ako želi, nastavio je, posvetit će njemu tu skulpturu, a želio bi obraditi još neke motive iz Dantea, dva reljefa kao pozadinu skulpturi Ugolina, zatim Harona kako prevozi mrtve i skulpturu „gdje Dante onoga u letu za glavu poteže".

I nešto kasnije, 1906, pisao je Meštrović Kršnjavome da će, kada završi česmu *Na zdencu života*, izraditi motiv iz *Pakla* s Paolom i Francescom (VI. 1. 6, 7, 10, 31, 41).

Meštrović je 1904. u Splitu izradio *Studiju za Conte Ugolina*, koja se spominje u londonskom popisu 1919. godine.

Da se Meštrović tada, 1904. i 1905, bavio motivima iz Dantea dokazuju i njegovi rani crteži sačuvani u Galeriji Meštrović u Splitu. Nekoliko njih podsjeća na teme *Pakla*, ali se samo za jedan to može sa sigurnošću utvrditi, za crtež *Paola i Francesce* iz 1904. (9927 [244-246]). Isti je motiv naslikao nekoliko godina kasnije i Franjo Rački (8740 [94, 95, 246, 247]).

Prema jednom, vjerojatno Kršnjavijevom, prikazu *Izložbe društva umjetnosti* u Zagrebu 1905. Meštrović je na toj izložbi izložio i skulpturu s motivom *Francesce da Rimini*. „Za plastiku je to bravurozno - veli autor prikaza. - Postignut će se tek jedan dojam - a taj je onaj tehničke virtuoznosti, slikovitog, više risanog, no li izdjelanog motiva, nego li plastične krepčine." (820a).

O toj skulpturi, međutim, nemamo drugih podataka.

Iako je Meštrović skulpturu *Conte Ugolino* izlagao u Zagrebu, Splitu i Beču, ona stilom i općom koncepcijom odudara od ostalih njegovih radova. Premda je naturalizmom nekih skulptura tada šokirala javnost, što joj je donekle i bio cilj, ova je skulptura, Ugolina koji jede glavu biskupa Ruggierija, do krajnosti naturalistički odbojna, gotovo karikatura. Božo Lovrić je napisao da autoru nije bila jedina svrha ilustriranje Dantea, „već da iznese ogavnu sliku Alig[h]ierovog stoljeća" (924), iako ne znam koliko je to stoljeće bilo ogavnije od ostalih i koliko je mladi Meštrović bio upoznat s prilikama i društvom srednjega vijeka u Italiji.

Likovno je to lošiji Meštrovićev rad, koliko možemo suditi po sačuvanoj ranoj fotografiji iz Beča i jednoj reprodukciji uz Matošev članak u *Hrvatskoj smotri* 1909. godine (I. 33; 1133). Meštrović ga se zacijelo kasnije odrekao i uništio, jednako kao što je i Dujam Penić 1920, nezadovoljan svojom secesijskom skulpturom *Konte Ugolina*, vjerojatno nastaloj pod utjecajem Meštrovićeve, bacio demonstrativno u more (8719 [23]). [21]

Najvrednije Meštrovićevo djelo tog ranog razdoblja, a jedno od najvrednijih u čitavom njegovom stvaralaštvu, bez sumnje je *Zdenac života*, danas pred Kazalištem u Zagrebu.

U prepisci s Kršnjavijem nalazimo neke podatke o začetku te skulpture. U siječnju 1904. pisao je Kršnjavome da je načinio skicu (glineni model) za jednu česmu, a da je namjeravao načiniti još dvije-tri skice, ali pošto nema novca da ih dade preliti u sadru neće raditi druge skice, a želio bi znati i gdje će se česma postaviti. Nadao se da bi zagrebačka Općina mogla naručiti tu česmu da je postavi negdje u gradu, ali u to sumnja s obzirom na općenito konzervativan duh Zagrepčana (VI. 1. 1).

Malo zatim, u veljači iste godine, javlja mu da je načinio skicu zdenca u pola naravne veličine, ali ju je navodno uništio jer nije imao sredstava da je dade lijevati u sadru, a ilovaču da je trebao za drugi rad (VI. 1. 2).

Među njegovim ranim crtežima, sačuvanima u njegovoj ostavštini u Galeriji Meštrović u Splitu, nalazi se i maleni crtež olovkom *Zdenca života* i potpisom *Ivan Brunnen* (125 [311 + sl. 16]; 9927).

U Zagrebu se tada govorilo o namjeri da se negdje postavi jedna umjetnički izrađena česma, jer Meštrović u ožujku te 1904. godine pita Kršnjavoga hoće li se za nju raspisati natječaj. On bi je izradio za najjeftiniju cijenu, a ljeti dao izvesti u kamenu (VI. 1. 4).

U travnju 1905. očekuje natječaj za česmu u Zagrebu (VI. 1. 3), a u lipnju piše da je nacrt i drveni kostur za česmu dogotovio i da se nada da će mu ta skulptura uspjeti (VI. 1. 28).

Zatim javlja Kršnjavome da je skulpturu „Na zdencu života" već modelirao, pa je namjerava dovršiti i izložiti na *Secesiji* u proljeće te 1906. godine; da je skulptura različita od ostalih njegovih radova; da nije tek dekorativna jer ima izraženu zamisao; okruglog je oblika a 9 figura naravne veličine sjede ili kleče u krugu (VI. 1. 35).

Anti Trumbiću je pisao u isto vrijeme, u proljeće 1906, da bi Kršnjavi želio da ta česma dođe u Zagreb, ali bi on volio da bude postavljena u Splitu, možda u gradskom perivoju, a honorar bi mu mogli isplaćivati u ratama (VI. 1, 2).

U veljači 1906. dovršio je Meštrović *Zdenac života* (kojega tada naziva „Na zdencu života") i izložio, kao sadreni model, na proljetnoj *XXVI. izložbi Secesije* u Beču (482 [59]). Postavljena je na istaknuto mjesto usred velike ulazne dvorane i pobudila je, prema pisanju tiska, veliko zanimanje (922; 951; 959).

Inicijalima potpisani autor prikaza bečke izložbe negativno je ocijenio *Zdenac života*:

„...nigdje ideje, nigdje opravdanja za zamisao." (916).

Iako popis njegovih radova u londonskoj monografiji 1919. kao i ostale biografije, starije i novije, navode samo jedan brončani odljev *Zdenca života*, onaj u Zagrebu, prema nekim onodobnim podacima moglo bi se pretpostaviti da je prvi odljev bio načinjen za park palače bečkog vlasnika rudnika željeza Karla Wittgensteina, za kojega je 1907. izradio i drugu česmu, *Na izvoru života*, jer se prema tim podacima može zaključiti da se samo radilo o zamjenjivanju nazivâ jedne te iste česme. [22]

U pismu Trumbiću 1906. Meštrović piše da mu jedan Bečanin za *Česmu* na izložbi nudi 5000 forinti, ali bi on sam morao nadzirati izvedbu u kamenu, za što bi izgubio mnogo vremena, pa bi radije da je Split otkupi (V. 2).

Zdenac života je na izložbi 1906. zacijelo kupio Wittgenstein, jer bečki likovni kritičar Hans Ankwicz-Kleehoven u prikazu Meštrovićeve izložbe u *Hagebundu* 1935. piše da je „dolutao" (*wanderte*) u bečku palaču Wittgenstein (5220).

Književnik Josip Kosor u prikazu Meštrovićevih i Rosandićevih radova u bečkoj *Secesiji* 1909. sjeća se „Vrela života" od pred dvije godine (1907), a prije toga „Životnog vrela" bio je Meštrović izradio „Vrelo" koje se na izložbi *Secesije* svidjelo „kćerki jednog milijunaša", koji je posjetio izložbu, pa se i sam oduševio „Vječnom česmom", nakon čega je „uslijedila narudžba nove česme, koju Meštrović saže u crni belgijski mramor" (1123). Možda i suvremenici brkaju jedno djelo s drugim, sličnog sadržaja i naziva, izrađeno iste godine. Možda je prva skulptura *Zdenac života* namjeravao kupiti Karl Wittgenstein, ali mu je Meštrović neposredno zatim izradio drugu, *Na izvoru života*, ili je Wittgenstein prvu kupio i postavio u vrt svoje palače, a zatim je vratio Meštroviću, dobivši drugu koja mu je bolje odgovarala. Međutim, postoji i vjerojatnost da je Meštrović *Zdenac života* lijevao prvi put za Wittgensteina i kasnije za Zagreb, a *Na izvoru života* također klesao za Wittgensteina.

Meštrovićev prijatelj Milčinović, koji je tada dobro poznavao njegove radove, pisao je 1910. izričito:

„Dvije ‚Česme života' prodao tudjincu, da uzmogne raditi na oživotvorenju svojih sanja." (1234). Prema tome podatku bi i prvi brončani odljev *Zdenca života* prodao Wittgensteinu, kao i granitni *Izvor života* malo zatim.

Opisujući Meštrovićeve radove u *Savremeniku* 1908. Božo Lovrić opisuje i tumači i sadržaj njegovog zdenca ukazujući, malo proizvoljno, na utjecaje filozofa kojima se Meštrović tada zanosio, kao i ostali iz tadašnjeg njegovog bečkog umjetničkog društva:

„I eto nas do jedne nove faze, gdje se Meštroviću otvaraju novi vidici uslijed čitanja Schopenhauera, Stirnera i Nietzschea. Meštrović je ‚Na zdencu života' prikazao život u potpunoj snazi, te ga utjelovio u pojavama pojedinih individua. U jednoj grupi ljubavnik pun strasti, koji na najprimitivniji i najprirodniji način hoće da ogrli ženu, zatim slijedi dvoje idealno zaljubljenih, što u cjelivanju kušaju cijelu slast života,

treći je par sanjarski raspoložen, a izmedju četvrtoga punano je dijete: prirodni plod ljubavi. Jedan je umjetnik osamljen, te zamišljeno gleda u val vode i vidi ništavilo ovog svijeta i pustu prolaznost (Schopenhauer). On je sve uživao što i one grupe, sve je prošao i sve će proći, pa sada mu je jedina svrha života, da bude samostalan, svoj, osamljen - potpuni individuum, ‚Nadčovjek' (Stirner i Nietzsche)." (1053).

Osim u Beču Meštrovićev je *Zdenac života*, još uvijek u sadri, izložen i u Sofiji 1906, a zatim i u Zagrebu 1910. na zajedničkoj izložbi Meštrovića i Račkoga (484; 496 [12]).

U povodu posljednje izložbe u Zagrebu najviše je o njoj u nas govoreno i pisano, pogotovo što je tada bila otkupljena za javni gradski spomenik.

Autor prikaza izložbe u Zagrebu ukazuje na vezu Meštrovićevog zdenca s Metznerovim skulpturama, iako na njima još nema tog utjecaja (1327).

Ljudevit Kara pisao je u zagrebačkim *Novostima*:

„'Zdenac života' ne trebam opisivati. Malo ih je koji ga prije nevidješe ili čuše o njemu..." (1215).

Gradski odbor Zagreba odlučio je na sjednici 4. svibnja 1910. kupiti Meštrovićev *Zdenac života*, predstavljen na izložbi Meštrovića i Račkoga te godine, za 20.000 kruna. Za tu se svotu Meštrović obvezao dati odliti zdenac u broncu i postaviti ga na određeno mjesto (1235). Dvojica umjetnika, članovi *Društva umjetnosti*, nastojali su spriječiti tu kupnju jer Meštrović sa zagrebačkim *Društvom umjetnosti* tada nije bio u dobrim odnosima (1324). Zdenac je ipak kupljen (1235; 1354; 1403). Meštrović ga je poslao na lijevanje u Češku ljevaču B. T. Srpeku, jer ga ljevaonica Umjetničke visoke škole (kasnija Umjetnička akademija) nije htjela primiti ili nije mogla lijevati veće skulpture (1236).

Najviše zasluga za nabavu *Zdenca života* imao je Izidor Kršnjavi. Sam je Meštrović mnogo kasnije, 1960, to posvjedočio:

„U prvom redu njegovim nastojanjem je zagrebačka gradska općina nabavila česmu, jedan od mojih većih radova, koja sada stoji pred kazalištem." (698 [bilj. 1]).

Nudeći 1909. zdenac zagrebačkoj Općini, Meštrović je predložio da ga postave ispod razine tla, da ne bi smetao pogledu na kazalište (7565).

U gradskom je Građevnom uredu izrađena osnova za postavu zdenca u udubljenom prostoru do kojega će se spuštati kamene stepenice sa sjedištima (1355).

Zdenac života je postavljen 1912. na Sveučilišni trg, a općinsko je Povjerenstvo, s gradonačelnikom arhitektom Jankom Holjcem na čelu, pregledalo zdenac i uređaj za dovod vode.

„To će biti kao vrutak, iz kog izvire voda i mirnim se slapom ruši preko Meštrovićevih figura," pisalo je tada u zagrebačkim *Narodnim novinama* (1772).

Prema nekim podacima bio je prijedlog da se *Zdenac života* postavi na istočnom dijelu Jelačićevoga trga, čemu se protivio arhitekt M. Feller (9591 [154]). Bila su predlagana čak tri položaja, od kojih je prevagnuo onaj pred kazalištem (654 [8]).

Umjesto kamene kružne ograde sa sjedištem oko zdenca, kako je Meštrović bio predvidio, izvedeno je to u betonu, što je nakon više godina počelo propadati. Stoga je 1940. pokrenuto pitanje u zagrebačkom tisku da se ograda, tada u lošem stanju, ukloni ili da se zamijeni kamenom. Vjerojatno je skori rat to spriječio, pa se tek 1969. ponovno raspravljalo da li da se zdenac podigne iz udubljenja na razinu trga, ili čak da ga se premjesti negdje drugdje. U novinskoj anketi sudjelovali su istaknuti zagrebački arhitekti, umjetnici i književnici. Kipar Angeli Radovani suprotstavio se podizanju ili premještanju zdenca, pa je on, srećom, ostao na prvotnom položaju (7884).

Konačno je 1971. izgrađena nova kamena ograda, oponašajući prvotnu. Tom je prigodom i vremenom i vodom oštećeni brončani zdenac privremeno uklonjen, očišćen, prepariran i ponovno vraćen na staro mjesto (8325-8327).

Uvjeren sam da je smještaj Meštrovićevog *Zdenca života* izvanredno uspio, za razliku od većine drugih zagrebačkih, splitskih i ostalih naših javnih spomenika, koji su mijenjali položaje u gradu i rijetko nalazili pogodne. Sjetimo se samo Fernkornova *Sv. Jurja* u Zagrebu ili Meštrovićevih *Luke Botića* i *Grgura Ninskoga* u Splitu. Sam je Meštrović jednom rekao studentima na Umjetničkoj akademiji, kad su ga pitali o povoljnom ili nepovoljnom položaju *Zdenca života*, da „skulptura može dominirati, a da se ne nameće ostalim objektima, a ovdje konkretno Hrvatskom narodnom kazalištu i Sveučilištu. Treba je znati uskladiti s ambijentom" (9291).

Prema podacima Milana Sporčića 1992. nacrt smještaja i ograđivanja *Zdenca života* bio je izradio arhitekt Viktor Kovačić, u najužoj suradnji sa samim umjetnikom (7565; 10275). Kovačić je, prema izjavi arh. Nevena Šegvića, bio predvidio ogradni dio od riječnih oblutaka u betonu, ali je u izvedbi, navodno A. Augustinčića, naknadno upotrijebljen bijeli brački kamen (9917 [48, bilj. 5]).

Prema nekim podacima u arhivu Atelijera Meštrović u Zagrebu (kojima nisam imao mogućnosti koristiti se), projekt postave zdenca pred kazalište je zagrebačkog arhitekta Ignaca Fischera. [23]

Međutim, jedan od razloga zašto je Meštrovićev *Zdenac života* 1912. postavljen tako nisko i ograđen ogradom višom od njega, koji nam se čini uvjerljivim za to doba i tu građansku sredinu, bio je razlog ćudorednosti, da goli likovi ne budu preveć izloženi pogledima prolaznika (9201).

O Meštrovićevom *Zdencu života* pisali su svi autori koji su cjelovito predstavljali njegovo stvaralaštvo, pogotovo u preglednim fotomonografijama: K. Strajnić, Ž. Grum, L. Schmeckebier, N. L. Rice, D. Kečkemet, B. Gagro (9; 42; 46; 47; 73; 86; 108; 125). Jedino sam Meštrović kao da se kasnije odricao svih ranijih radova, pa ih nije predstavio ni u londonskoj monografiji 1919, ni u zagrebačkoj 1933. (10; 27).

U prvom izdanju svoje fotomonografije Meštrovića 1961. istaknuo je Željko Grum *Zdenac života* kao „jedan od Meštrovićevih najviših dometa" (47 [XIV]). Ja sam u opširnijoj analizi Meštrovićeve umjetnosti, u povodu njegove smrti 1962, također posebno vrednovao to djelo:

„...u Zdencu života ostvario je sretnu sintezu skulpture i refleksivne simbolike. Funkcionalni oblik zdenca srastao je s klupkom figura povezanih zajedničkom idejom ‚vječne žeđi', a nije tek nalijepljeni dekorativni friz kao na Frangešovom brončanom zdencu. Može se čak ustvrditi da je mladi Meštrović u ovom djelu, iako radeći površinskom impresionističkom tehnikom, iako razrađujući gotovo naturalistički svaku figuru zasebno, postigao stanovitu jedinstvenu izrazito plastičnu arhitektoniku spomenika, koju Rodin svojim *Vratima pakla* u cjelini nije uspio postići." (54 [7]; 60 [6]; 7107 [256]).

Radovan Ivančević je na okruglom stolu o Meštroviću 1983. ocijenio njegov zdenac:

„*Zdenac života* se karakterizira kao djelo s humanističkom, rodenovskom komponentom, ali ga istodobno treba uzeti ne samo kao reljef već i izuzetnu trodimenzionalnu skulpturu koja ima i posebno urbanističko značenje." (9201).

U studiji o *Kružnim formama u opusu Ivana Meštrovića*, objavljenoj 1988. u *Životu umjetnosti*, isti je autor opširno analizirao *Zdenac života*.

„...krug shvaćen kao simbol savršenstva, zatvorenosti, ali, naravno, i beskonačnosti, kretanja koje nigdje ne počinje niti završava," ističe Ivančević opisujući *Zdenac života* i *Umjetnički paviljon*.

„Spominje se često - nastavlja isti autor - da je Meštrović ovdje u tragu i znaku Rodinove skulpture. Međutim, Meštrović ne stvara rodenovski u smislu da slijedi i nasljeđuje velikog majstora, nego smatram da tim djelom razvija rodenovsku skulpturu i to u dva smjera: humanizacije skulpture i humanizacije javnog spomenika. Ekspresija ideje *Zdenca života* ostvarena je isključivo golim ljudskim tijelom, a sâm spomenik postavljen je u najintimniju komunikaciju sa čovjekom. Kontakt čovjeka sa skulpturom osiguran je zapravo na način za kojim jedino može težiti kipar: ne samo promatranjem i obilaskom, nego mogućnošću neposrednog taktilnog dodira: opipavanjem, naslanjanjem i prislanjanjem (kad se nadviješ nad vodu da zaviriš ili kada dijete pusti neki čamčić ili zagrabi vode).

Arhitektonski prostorni okvir kružnog tlocrta koncentričan je sa skulpturom zdenca, odnosno zdencem-skulpturom, koja time postaje valjak u središtu drugog valjka, a kružni ophod idealan je primjer usmjerivanja komunikacije čovjeka sa skulpturom... U jezgri skulpture je otvor, u posudi voda. Zdenac slijedi spomenutu impresionističku tendenciju skulpture, jer je nemirna vodena površina s odrazima i odbljescima idealan motiv, trajna tema impresionističke umjetnosti... Voda u zdencu organički je nastavak titravog refleksa svjetlosti na nemirnim površinama bronce nagih tijela što isprepletena u krugu opisuju simboličku temu - *Zdenac života*. Koloplet brončanih tijela uokolo vode nije, naravno, slučajno tako prozvan, jer je voda oduvijek bila simbol života, a naročito izvor-voda ili vrutak, kao ovaj ovdje što neprekidno titra prelijevajući se nečujno i neprimjetno preko unutrašnjih rubova posude." (9917 [48]).

Iako se radi o jednom od najznačajnijih djela u cijelom Meštrovićevom opusu, a bez sumnje, i o jednom od najkvalitetnijih skulptura u hrvatskom, pa ranije i u širem jugoslavenskom kiparstvu, ipak sve ocjene tog remek-djela nisu bile pohvalne. Osim kritika koje je potakla zavist kiparevih kolega i onih moralističkih usmjerenja, i sudovi stručnjaka bili su različiti.

Žarko Vidović u svojoj opširnoj kritici arhitektonike Meštrovićeve skulpture i arhitekture, ali i plastike gotovo svih njegovih djela, obezvređuje i to majstorovo djelo, niječući mu i kiparsku i urbanističku vrijednost, s čime se nikako ne možemo suglasiti.

„Ta literarna intelektualnost uništila je i arhitektoniku same fontane pred kazalištem u Zagrebu. I sama modelacija protivurječi toj arhitektonici, te se skulptor osjeća uvijek pred teškim zadatkom da stvori ravnotežu između modelacije i konstrukcije.

*

A što tek biva kad je modelacija ovako isforsirana kao na Zdencu života pred Kazalištem u Zagrebu. Tu Meštrović uklonio rištava sve anatomske slučajnosti da bi postigao dramatiku u modelaciji. Sve je nemirno, grbavo, previše brončano. I udovi i tijela su grubi, koščati, mršavi - samo zato da bi bilo što više zglobova, što više nemirne modelacije. Smišljene su i figure žena (a bar Meštrović voli voluminozne žene), isto su onako sračunato sklupčane i koščate. Kičma, kosti, ključne kosti i kosti lica, zglobovi, rebra, karlice, šiljasti laktovi i ramena, lopatice leđa, očni luci, jabučice lica i vrata, oštre kugle glave - sve izmučeno ‚žeđu, nagonom, željom, pohotom', u stvari izmučena je samo modelacija. Na tom grbavom Zdencu sve zamara, a odmara samo voda koja polagano izbija ka površini u blagim ključevima, izvire i poigrava se sa trunjem. Otkud taj nemir suvišan za Zdenac sa mirnom površinom vode, nemir koji bi, kad bi bio istinski skulptorski, odgovarao baroknim fontanama sa padovima vode? - - - I kako se god pri ovakvom komponiranju rukovodio literarnim motivom tako je i pri modeliranju: ni jedno ni drugo nije proizašlo iz skulptoru svojstvene mašte, tj. iz iluzije plastičnosti. - - -

Ovdje na Zdencu nema ni traga okupljanja u jednoj površini, što je posljedica intelektualnih (literarnih) pretenzija." (50 [127-128, 204-205]).

Jelena Uskoković 1980. u *Životu umjetnosti* kritički analizira težnju „medulićevaca", a posebno Meštrovića, monumentalizmu i neposrednom utjecaju Franza Metznera. Navodi Metznerov crtež iz 1904. za zdenac *Nibelungenbrunnen* koji je bio predviđen pred bečkom Votivkirche, a izveden je po projektu 1912, danas u Neugablonz-Kaufbeurenu (8613 [84-85]; 8801 [10, 12]). Pitanje je, međutim, je li Meštrović tada vidio Metznerov crtež, dok je sama fontana izvedena mnogo kasnije. Ako ga je vidio, mogao je to biti samo usputni podstrek za njegovu zamisao *Zdenca života*, jer je Metznerov pretežno dekorativan, a stilski izrazito secesijski, dok se Meštrović u skulpturama svoga bavi prvenstveno općečovječnom problematikom života i ljubavi, a tek zatim dekorativnom, dok mu je secesijska stilizacija u tom djelu još potpuno strana. Sadržajni i stilski utjecaj na Meštrovićev zdenac zacijelo je Rodinov, a ne Metznerov, a osnovna ideja je humana, a ne monumentalna.

Mišljenja sam da je Meštrovićev *Zdenac života* sažetak cijelog njegovog inače kvalitetnog stvaralaštva ranog, bečkog, razdoblja. Literarna, filozofska i opća ontološka podloga je očita, ali ona nije štetila čistom skulptorskom ostvarenju. Realistički likovi, koji inače javnom spomeniku na otvorenom prostoru obično nisu pogodni, u ovom su djelu stopljeni u kiparsku i arhitektonsku cjelovitost zdenca, pa ne djeluju fragmentarno, uza svu anatomsku razrađenost svakog zasebnog lika ili zasebnih motiva pojedinih parova figura.

Utjecaj Rodinove skulpture je očit (ali ne i Metznerove), ali plodonosan. Rodinova skulptura nije u ovom djelu Meštroviću bila uzorom, nego poticajem za samostalno stvaralaštvo. On je ovim zdencem, usudio bih se reći, nadogradio Rodinovu skulpturu. Usporedimo li Rodinove srodne skulpture, poput *Mislioca*, *Tri sjene*, *Ivana Krstitelja*, *Adama*, *Brončanog doba*, *Vječnog idola*, *Izgubljenog sina*, *Spomenika Victoru Hugou* i druge s pojedinačnim skulpturama i cjelinom Meštrovićevog *Zdenca života*, možemo zaključiti, iako smiono, da posljednji nimalo ne zaostaju za njima, nego ih uglavnom nadmašuju. U spomeničkoj cjelini Meštrovićev je zdenac monumentalniji, ne veličinom zamisli niti dimenzijama, nego humanošću zamisli i cjelovitim skladom i od proslavljenih *Vrata pakla* u cjelini. Ni skulptorskom zrelošću ni monumentalnošću pak nije nadmašio Rodinov spomenik *Balzacu*, ali vjerujem da jest arhitekto-

nikom spomeničke cjeline istaknutu Rodinovu skupinu *Građana Calaisa*.

Spomenimo usput da je i poznati norveški kipar početka 20. stoljeća Gustav Vigeland u parku skulptura Frogner u Oslu izrado jedan *Zdenac života*.[23a]

Posebna vrednota *Zdenca života* je urbanističkog značenja. Nenametljiv veličinom i udubljenim položajem, usklađen s jednako kružnom arhitektonskom dogradnjom, na istaknutom gradskom položaju križanja uličnih pravaca, a između dvije jednako spomeničke građevine, Sveučilišta i Kazališta, Meštrovićev *Zdenac života* je upravo organski srastao u taj urbanistički zagrebački raster.

I nehotice se nakon ove analize i ovog vrednovanja nameće pitanje: znači li daljnji prijelaz Meštrovićeve skulpture u monumentalnu herojsku secesiju napredak ili nazadovanje? Taj je prijelaz, međutim, bio neminovan, jer je doba Rodinovih sadržaja i njegovoga stila već tada bilo u zakašnjenju i tim se putem nije moglo dalje napredovati, ne želi li se zapasti u eklekticizam.

Konačno, Meštrović je vrlo dobro iskoristio vodu, i kao simbolični sadržaj života koji protječe, ali na kojoj se uvijek osvježavamo i pomlađujemo, koja utažuje našu fizičku i duhovnu žeđ, a ujedno je gradu i građanima pružio toliko potrebnu česmu na kojoj su se već brojne generacije napile.

I kao javni spomenik i kao česma, a posebno kao okupljalište i sastajalište građana, osobito mladeži, Meštrovićev je *Zdenac života* jedan od najistaknutijih urbanističkih sadržaja grada Zagreba.

Spomenuo bih usput da je to bilo omiljeno mjesto i Tina Ujevića i jedini amaterski snimljeni dokumentarni film o njemu prikazuje ga kod Meštrovićeva zdenca i u obližnjoj Kazališnoj kavani.

Neposredno nakon *Zdenca života* modelirao je Meštrović i drugu česmu zvanu *Izvor života*, sa sličnom tematikom, ali komponiranu u okomito postavljenom reljefu. Do dojke kao izvora vode (i života) postavio je dva para, muške i ženske aktove, a među njima, u plićem reljefu, petoro male dječice.

Među ranim, slikarski kvalitetnim, Meštrovićevim bečkim crtežima, danas u Galeriji Meštrović, postoji i studija za *Vrelo života*. Osim luka s likovima i visokog postolja s fantastičnim pticama na uglovima, prema crtežu zamislio je još jedan viši i širi arhitektonski okvir s glavama na uglovima kapitela stupova, što nije izveo (9927 [245-246 + sl.]).

Vrelo života je klesano u jednom bloku tvrdog crnog belgijskog granita. Schmeckebier navodi da je klesano izravno u granitu (46 [15]). Kljaković pak veli da je Meštrović tada pozvao u Beč Tomu Rosandića, svog sudruga klesara iz Bilinićeve splitske radionice, koji se nije uspio upisati na Umjetničku akademiju, pa je Meštroviću klesao više skulptura u njegovom bečkom atelijeru, u kojemu je radio i za sebe nakon što se Meštrović 1908. preselio u Pariz, ali bečki atelijer nije otkazao (7114 [310]; 10295 [33]). [24] Meštrović je 1905. pisao Kršnjavome da nešto izvodi izravno „u kamenu po naravi“ (VI. 1. 31). U jednom se bečkom opisu *Vrela života* veli: „U borbi od punih deset mjeseci umjetnik je oteo najtvrdjem materijalu ovaj gromadni, prosti zdenac“. To je zacijelo radio uz Rosandićevu pomoć, u klesarskoj radionici nekog Hausera u Beču (1000).

Da je Meštrović ipak prethodno modelirao *Vrelo života* u glini i lijevao u sadri, a tek zatim klesao s pomoćnicima, dokazuje i Božo Lovrić u članku o stranom tisku o Meštroviću u zagrebačkom *Savremeniku* kolovoza te 1907. godine:

„‚*Neue Freie Presse*‘ javlja da je dovršen drugi zdenac Ivana Meštrovića. Još lane, kad sam boravio u Beču, bijaše umjetnik gotov s modelacijom, radio je na njemu ne više od desetak dana, pa ga odmah i salio. Čitavu su godinu klesali radnici, da česmu izrade u kamenu...“ (983).

Meštrović se pismom 20. prosinca 1906. obratio prijatelju arhitektu Jožetu Plečniku da ga savjetuje o izradi luka u zidu (niše) predviđenog za postavljanje *Vrela života* u palači Wittgenstein u Beču (9591 [148]).

Vrelo života, izloženo u Beču na izložbi *Secesije* 1906. i u Beogradu na izložbi *Jugoslavenske umetničke kolonije* 1907, izazvalo je još veću pozornost inozemne i naše javnosti i likovne kritike nego *Zdenac života*.

Narodni list je izvijestio u kolovozu 1907. da je Meštrović dovršio *Vrelo života*. „Bečke novine, skoro sve - veli se dalje - doniele su obširan opis i kritiku o novoj Meštrovićevoj radnji, te ju ubrajaju medju najbolja vajarska djela, što ih naše vrieme dalo.“ (1020).

Bečki *Wiener Sonn-und-Montags Zeitung* objavio je 5. kolovoza 1907. vrlo opširan pohvalni prikaz o *Vrelu života* što ga je, u prijevodu prenio i zadarski *Narodni list* (1000).

Likovni kritičar *Fremdenblatta* također je opširno opisao Meštrovićevu fontanu i zaključio:

„Pri tome pada u oči, da je mladi umjetnik slobodan od stilizacije koja je u zraku. Drugi bi lako otišli u vode Metznerove ili Minneove. Meštrović prije ima dodira sa Klingerovom plastikom, bar što se čulnog oblika tiče, ali ne po duhovnoj izradi, koja je opet nešto sasvim drugo. On stvara krepak fizički život, ako se i podaje svojim slavenskim maštanjima... ili utiscima Rodina. Njegova česma je na svaki način lijepo i zdravo djelo. Ideja je sasvim suvremena... Pa i nalaženje ovdje je više od anatomske šablone nekadašnjeg građanskog realizma. U tom je stvaranju više osjećaja života, radosti u plastičnom biću, i u tome se ona krepko izražava. U Meštrovićevom razvitku može se sudjelovati, jer taj prolazi plodnim predjelom“. (999; 1001).

Beogradski povjesničar umjetnosti Vladimir Petković također je pohvalno pisao o Meštrovićevom djelu izloženom 1907. na izložbi *Jugoslavenske umetničke kolonije* u Beogradu.

„Najbolji dojam čini njegova skupina ‘Na izvoru života’. Kompozicija predstave, raspored figura, njihovo tretiranje odaju jednog izvježbanog i izrađenog majstora...” (990).

Kritičar *Neue Freie Presse* hvalio je cijelu kompoziciju i modelaciju; a kritičar *Tagblatta* pisao je „da je Meštrović došao do svog potpunog izražaja i da njegovo djelo iza Meuniera i Rodina, iza antičkih i renesansnih kipara predstavlja razvitak kiparstva” (983).

O *Vrelu života* pisao je i Ludwig Abels u minhenskom umjetničkom časopisu *Die Kunst für alle*, završavajući:

„Čitava ta arhitektonska umjetnina visoka je tri, široka dva metra, izradjena iz crnog belgijskog mramora, pa izgleda kao kakova mistična objava vječnosti.” (1105 [288]; 1162).

I Leo Planiscig je u talijanskoj umjetničkoj reviji *Emporium Izvor života* ocijenio „savršenim ostvarenjem” (1255 [326]).

Tada mladi hrvatski književnik Josip Kosor bio je oduševljen Meštrovićevom česmom pišući o njoj 1909. u zadarskom *Narodnom listu*:

„Progovorit ću koju o impresiji Meštrovićeva ‘Vrela života’, koju primih prije dvije godine i koja će mi za stalno ostati u duši kao jedna od najmilijih umjetničkih uspomena. Njemačke kritike nisu nasmagale dovoljno a da dignu u sedmera nebesa umjetnika. Bez sumnje je to najmoćnije što je Meštrović dosad udahnuo od svoga ženija...” (1123).

Kosta Strajnić je kasnije, 1919, u prvoj monografiji o Meštroviću vidio u *Izvoru života* prijelaznu fazu njegove skulpture, od Rodinovog realizma i impresionizma do secesijskog stiliziranog monumentalizma:

„Na ovom se djelu osjeća kako se Meštrović pomalo oslobađa stranih utjecaja, i kako se sve više sređuje. Napuštajući impresionističko shvaćanje, odsad naglašava mirne, harmonične oblike. Detalji se podređuju cjelini, tako da figure djeluju monumentalno.” (9 [12]).

Međutim, Moša Pijade, a zatim i Žarko Vidović, omalovažavali su i to Meštrovićevo djelo. Prvi je u autoru *Izvora života* vidio tek „jeftinog filozofa” (2361; 7405a [126]), a drugi još poraznije, prilazeći i tom djelu s pogrešnog, unaprijed pretpostavljenog, stajališta:

„...Ta fontana je puna vulgarnog naturalizma. Ni najplemenitije ideje ne mogu plastičku senzaciju potčiniti sebi i same oplemeniti skulpturu. (Nedostatak te senzibilnosti čini i samu ideju neplemenitom!)... Sasvim klingerovski i propovjednički spomenik, na kome ružnoća samih figura treba naglasiti kako u njihovoj nagosti skulptor traži samo moralnu ljepotu i patos, a ne ljepotu tijela. Karakteristično klingerijansko shvaćanje - kako klasične skulpture tako i njezine negacije...”

Ni A. G. Matoš nije bio pohvalan u ocjeni te Meštrovićeve reprezentativne skulpture na izložbi u Beogradu 1907. godine:

„Mladi vajar dakle traži vrlo mnogo. U tehničkom pogledu on nalazi sasvim originalni stil za portre i za dekoraciju. On studira obično primitivnu dušu i njegova melankolija, u rafiniranost kulture zapalog primitivca, najvoli model djece, djevojaka i staraca. Njegova koncepcija je ili modernistička, psihološka, kad simbolski crta zakučasti život savremene duše, kao na ‘Izvoru Života’, ili je narodna, epska, naivna.” (984).

Početkom 1952. nalazila se fontana *Na izvoru života* u predvorju palače obitelji Wittgenstein u Beču, gdje ju je jedan austrijski posjetitelj palače vidio i zatim opisao (6347). Baš tada su nasljednici Karla Wittgensteina, preselivši se u Ameriku, odlučili prodati kuću i umjetnine u njoj koje je on, kao ljubitelj umjetnosti i mecena mladih umjetnika, bio sabrao. Kuća je bila predviđena za rušenje, pa je Bečanin Rudolf Sieber, koji je vrlo cijenio Meštrovića i objavio nekoliko napisao o njemu, obavijestio o tome Meštrovića u Americi, predlažući da se fontana postavi na neko javno mjesto. Meštrović je to odobrio, ako se vlasnici budu s tim složili. Međutim su vlasnici procijenili skulpturu na 70.000 šilinga i povjerili je jednom antikvaru na prodaju. On ju je prvo ponudio jugoslavenskoj ambasadi u Beču za 33.000 šilinga, ali bez uspjeha, s istim ishodom i bečkoj Općini. Sieber je o tome obavijestio Meštrovića, uz prijedlog da se skulptura nabavi za Jadransku akademiju (?) u Beču ili za Dubrovnik, zamolivši rektora Umjetničke akademije u Beču Roberta Eigenbergera da pripazi na očuvanje Meštrovićevog djela. Meštrović je nato pisao Sieberu, ako bečka Općina ne otkupi skulpturu, da je rezerviraju za njega. Ni ponuda beogradskom Narodnom muzeju, posredovanjem Ljube Babića, nije urodila plodom, pa je sam Meštrović 1955. odlučio da je nabavi i daruje Drnišu (6507). Traženih 2000 dolara poslao je Sieberu, a troškove demontiranja i prijevoza podmirila je drniška Općina, pa je fontana početkom 1956. stigla u Drniš.

Meštrovićev splitski prijatelj Mihovil Abramić predložio je Drnišu da postavljanje fontane obavi kiparev suradnik Andrija Krstulović.

Ljeti 1957. postavljena je fontana *Vrelo života* ne u Domu kulture, kako je ranije Meštrović predlagao, nego u mjesnom parku, sa čime se autor složio. Stubište i terasu na tom položaju projektirao je arh. Slavko Mihok (6539; 6542; 6610).

Svečano otkrivanje fontane obavljeno je 25. kolovoza 1957. (6609). Otkrivanju je, uz brojne uzvanike, bio nazočan i kiparev sin Tvrtko, a Abramić je o svemu izvijestio Meštrovića (6591; 6605; 6609; 6610; 6637). Drniška je Općina isplaćivala Tvrtku Meštroviću do njegove smrti 1961. određenu svotu kao protuvrijednost (713 [6]).

Nabavljanje i postavljanje *Vrela života* dokumentiraju pisma u ostavštini Mihovila Abramića u Arheološkom muzeju u Splitu (9690 [512-513, 524]).

Kasnije se upozoravalo na zapuštenost drniške fontane i okolnog parka, što je 1972. uređeno, ali ne zadugo (7422; 7601; 7968; 8368; 8472). [25]

Vrelo života ima srodnosti s prethodnim *Zdencem života* kako po sadržaju, tako i po kiparskom oblikovanju, a ipak se od njega razlikuje. Simbolika vode kao izvora života je zajednička, ali čitava zamisao i stilska obrada nije. Arhitektonski to više nije u prostoru slobodno stoljeća kruna zdenca kružnog oblika, nego uspravni zidni reljef, iako sa skulpturama gotovo pune plastičnosti; dakle je predviđen pogled samo s jedne strane. U osnovi to odgovara uobičajenim zidnim česmama s bazenom pod njima. Aktovi s istaknutim muskulaturama srodni su ostalim tadašnjim Meštrovićevim aktovima, pa i onima na *Zdencu života*, tek što ovi nisu u dinamičnim pokretima, ili barem dinamičnim stavovima, nego u smirenim statičkim uspravnim položajima, s prevladavajućim okomicama. Ipak cijela kompozicija, kako ona arhitektonska, tako i plastična, naslućuje kiparevo usmjerenje secesijskoj stilizaciji, iako još uvijek blagoj, a pogotovo ne onoj monumentalističkoj koja će upravo bljesnuti u njegovom stvaralaštvu dvije godine zatim. Mogli bismo u muškim aktovima na *Izvoru života* vidjeti sličnosti s reljefnim muškim aktom *Bol* Franza Metznera iz 1904. namijenjenog *Nibelungovom zdencu* u Beču, ali bez Metznerove secesijske stilizacije (8605a [62, sl. 16]). Meštrović je tada u Beču mogao poznavati neke Metznerove skulpture, ali one nisu na njega još izvršile utjecaj kao što će kasnije, nego se zacijelo radilo o općem duhu i stilu bečke secesije, koja ni mladog Meštrovića nije mogla ostaviti potpuno ravnodušnim.

U svakom slučaju *Izvor života*, ako i ne predstavlja vrhunac tadašnje Meštrovićeve skulpture poput *Zdenca života*, spada u osebujna i vrsna njegova kiparska djela, a konačna izvedba u plemenitom crnom granitu daje mu osobitu privlačnost. Pitanje je tek da li je u zatvorenom prostoru atrija bečke palače djelovao reprezentativnije nego na otvorenome.

Prvi javni spomenik Ivana Meštrovića bio je onaj pjesniku *Luki Botiću* u Splitu, potignut 1905. godine.

Splitska akademska mladež koja je studirala u inozemstvu, a za praznika bi se sastajala u Splitu, potakla je 1893. pitanje prijenosa posmrtnih ostataka pjesnika Luke Botića s đakovačkog groblja u Split. Odbor za podizanje nadgrobnog spomenika u Đakovu složio se s tim prijedlogom, pa su se u Splitu počeli sakupljati prilozi za taj prijenos. Splićani su svoga pjesnika namjeravali pokopati na Marjanu, brdu što ga je on opjevao.

Međutim, s vremenom se odustalo od prijenosa Luke Botića iz Đakova u Split jer se Đakovljani s time nisu složili, pa je 1901. odlučeno da mu se u Splitu podigne javni spomenik. *Odbor za podizanje spomenika* odlučio je 1903. da se izrada spomenika, brončanog poprsja na kamenom postolju, povjeri tada najpoznatijem hrvatskom kiparu Ivanu Rendiću. Rendić, koji je imao atelijer u Trstu, prihvatio je narudžbu i izradio nacrt za spomenik, visok 4,5 m, visoki uski kameni postament s Botićevim poprsjem. Visoko na postamentu, ukrašenom tadašnjim tipičnim Rendićevim secesijskim ornamentom, bile su predviđene gusle kao simbol Botićeve pjesme bliske narodnoj pjesmi. Nacrt je bio izložen 1903. u izlogu jedne splitske trgovine i svidio se građanima (7858 [379, 516]). Za podizanje *Spomenika Botiću* zalagao se najviše splitski načelnik Vicko Milić. Kršnjavi je don Frani Bulić preporučio Meštrovića za izvedbu spomenika, a mladoga je kipara uputio da svoju skicu za spomenik pošalje Dalmatinskom saboru u Zadru.

Tada se posvuda u nas širio glas o velikom talentu mladog Meštrovića i o njegovim priznanjima u Beču, osobito među splitskim studentima, pa je *Odbor za podizanje spomenika* odlučio da umjesto već starijem Rendiću izvedbu spomenika povjeri mladom Meštroviću.

Ljeti 1904. bio je Meštrović u Splitu, pa je *Odbor*, na čelu s Vickom Milićem, naručio spomenik u Meštrovića. On u rujnu radi *Botićevo poprsje* i sprema se raditi reljef za postolje, kako je pisao Kršnjavome. Početkom 1905. već je poprsje bilo gotovo, pa je fotografiju poslao splitskom *Odboru*. Taj je primijetio da je pjesnika prikazao nešto prestarim i previše zamišljenim, pa mu je sugerirao da ga izradi malo mlađega. Studiju za spomenik *Luki Botiću*, vjerojatno samo poprsje, izložio je Meštrović na *Jubilarnoj izložbi Društva umjetnosti* u Zagrebu 1905. (479).

Meštrović je tada izradio novu varijantu *Botićevog poprsja* za spomenik, koja je u listopadu 1905. već bila odlivena, a malo zatim dovršio je i klesanje kamenog postolja s reljefom *Bijedne Mare*, što ga je uz pomoć klesarâ obavio u skladištu vina obitelji Ilić na Lučcu.

O narudžbi spomenika i radu na njemu imamo podataka u Meštrovićevoj prepisci s ocem u Otavicama i s Kršnjavijem u Zagrebu (VI. 1. 8, 10, 13, 31, 32, 34; X. 3. 13, 18, 19, 21; X. 6. 2). O tome su također obilato izvještavale splitske i zagrebačke novine (804; 832; 851; 852; 877; 885; 889; 890-891a; 899; 905).

Svečano otkrivanje spomenika na Marmontovoj poljani, splitskim Prokurativama, obavljeno je 5. studenoga 1905, uz sudjelovanje svih hrvatskih političkih i kulturnih društava, ali bez autorove nazočnosti, i uz deklamiranje Botićevih pjesama o Splitu i pjesama o Luki Botiću (880; 882; 878; 888; 893; 896). [26]

Iako se radilo o spomeniku koji nije ostvaren u tradiciji spomenika uobičajenih tijekom cijeloga devetnaestoga stoljeća, čak i s istaknutim stilskim značajkama moderne secesije, ipak je u provincijskom Splitu uglavnom prihvaćen s pohvalama, osim nekih kritika o kojima će biti riječi. Iako Splićani ne vole secesiju - pisalo je *Naše jedinstvo* - ipak smatraju da su poprsje i reljef na Meštrovićevom spomeniku vrlo dobri (895).

“Spomenik Botićev u svoj svojoj skromnosti djelo je od osobite umjetničke vriednosti - pisao je zadarski *Narodni list*. - Meštrović je ponovno pokazao, da nisu uzaludne nade, koje se u nj polažu... Mjesto običajne deklamatorske poze, vidimo misaona pjesnika pognute glave i skrštenih ruku. Sva ona duboka duša pjesnikova odsjeva sa lika. Ona duboka melankolija i misaonost, što karakterizira cielo biće pjesnikovo, snažno izbija i od silna je dojma...” (878).

Iso Kršnjavi, inače nepovjerljiv prema stilskim novinama, pa i secesiji, pisao je u svom *Pogledu na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba*, u *Hrvatskom kolu* 1905, hvaleći među mladim hrvatskim umjetnicima posebno Meštrovića i Račkoga:

“Meštrović je svojim kipom pjesnika Luke Botića dokazao i vještinu i inteligenciju.” (824).

Oštre kritike Meštrovićeva spomenika *Luki Botiću* potakle su s dva stajališta: jednog moralističkog, a drugog političkog.

Splitski klerikalni list *Dan* zahtijevao je još prije postavljanja spomenika da se s njega ukloni reljef *Bijedne Mare*, jer da sablazni svojom golotinjom (847a). Osuđujući secesiju kao pomodni stil, *Dan* kritizira neprihvaćanje Rendićevog nego Meštrovićevog spomenika. Kritizirajući reljef *Bijedne Mare* kao “oličenog monstruma”, prelazi i na kritiku Meštrovića uopće.

Naše jedinstvo predbacuje *Danu* da osuđuje ženski akt na Meštrovićevom spomeniku, ali ne i sablažnjive skulpture na zvoniku katedrale (850).

Zadarski bivši autonomaš, a zatim iredentist, Ercolano Salvi skandalizirao se podizanjem spomenika hrvatskom pjesniku i to baš na Prokurativama, izgrađenima inicijativom i zalaganjem vođe autonomaša Antuna Bajamontija, gdje se tada nalazio *Gabinetto di lettura*, okupljalište splitskih autonomaše i talijanaša i gdje su oni namjeravali podignuti spomenik Bajamontiju.

“Pišu mi iz Splita da se namjerava u tome gradu podići spomenik splitskom književniku Luki Botiću, autoru jedne prijatne knjižice i drugih djelca, koja nisu granice južnoslavenskoga svijeta, spomenik što ga je zamislio veoma mladi i neiskusni kipar... U gradu koji još ne zna ili ne želi spomenicima posvetiti uspomenu na Uga Foscola, Nikolu Tommasea i nadbiskupa Dominisa, ljude svjetskoga glasa...”, pisao je u zadarskom listu *Dalmata* (839; 852; 858; 860; 862; 884; 2505; 5647).

I kasnije je Alessandro Dudan u svojoj krajnje šovinističkoj povijesti umjetnosti u Dalmaciji (*La Dalmazia nell’arte italiana*), objavljenoj u Milanu 1922, pisao s jednakim omalovažavanjem i Botića i Meštrovića, iako je znao da je Meštrović baš u Rimu 1911. stekao svjetsko priznanje:

“...Trg je hrvatska općinska uprava ukrasila poprsjem jednog ‘hrvatskog’ pjesnika Botića, strašnim i nedostojnim mladenačkim djelom (*orribile e indegna opera*) kipara Meštrovića.” (2565).

Spomenik *Luki Botiću* bila je Meštroviću prva znatnija narudžba od koje je, u novčanoj stisci u kojoj se nalazio (sve do nešto kasnijih Wittgensteinovih narudžaba), očekivao i novčanu korist.

Spomenik *Luki Botiću* nije imao sreću da se smiri na namijenjenom mu položaju. Na južnom kraju prostrane Marmontove poljane, koja se tada zvala Botićeva poljana, nije, onako malen, s intimnim pjesnikovim poprsjem, dolazio do izražaja. Kada je Meštrović ljeti 1920. posjetio Split i bratovštinu Sv. Mikule na Marjanu, predloženo je da se *Spomenik Botiću* prenese na Marjan, što je on podržao, pa je to obavljeno sljedeće 1921. godine (2511; 2548; 2556; 5647). Tu, na prvom marjanskom vrhu, okružen zelenilom, bio je u svojoj idejnoj i ambijentalnoj sredini. U podlogu žive stijene umetnuta je ploča sa stihovima Luke Botića:

“Od mene će otpuh praška biti
Al u grobu raztvoreni prašak
Za slobodu razigrat se hoće.”

Međutim, neki su Splićani, koji zacijelo nisu bili posjetitelji Marjana, smatrali da na tom položaju spomenik nije dovoljno pristupačan građanima, pa je on 1952. prenesen u grad i postavljen na Trg Gaje Bulata, pred kazalište, s kojeg je položaja bez razloga uklonjena ranija fontana (6667 [58]). Na tom otvorenom položaju, okružen bučnim prometom automobila, djelovao je splitski pjesnik kao prometni stražar, izgubivši svu intimnost, pa i dostojanstvo.

Konačno je (vjerojatno!) 1978. Botićev spomenik ponovno vraćen na Marjan, preporukom društva „Marjan” i Izvršnog vijeća Općine (8646).

Iako tu Meštrovićev susret sa spomenikom pjesniku *Luki Botiću* predstavlja ugodan doživljaj svakom posjetitelju Marjana, težnje da se vrati u gradsku vrevu nisu prestale ni 1989. godine (10008).

Prvi sadreni model polulika za spomenik *Luki Botiću* izradio je Meštrović u Splitu, a dovršio u Beču 1904. To se poprsje pogrešno poistovjećuje s drugom varijantom, danas u Galeriji umjetnina u Splitu (697 [br. 3]).

Model za *Mislioca*, kao i za druge dvije varijante *Luke Botića*, bio je njegov splitski prijatelj slikar Ante Katunarić, kojega je Meštrović tada portretirao u skupini *Obitelj*. Taj je lik nešto prilagođen sačuvanom poznatom portretu pjesnika Luke Botića.

Mislilac je cijelom kompozicijom sličan drugoj varijanti *Luke Botića*, tek što je golih ruku i više skicozan nego dorađen, pa je možda i bio tek skicozni prijedlog, a ne konačna skulptura za spomenik. Prikazan je i na jednoj od ranih bečkih fotografija Meštrovićevih skulptura, danas u Galeriji Meštrović u Splitu (I. 33. 15). Sadreni model i brončani odljev vlasništvo su Gliptoteke, odnosno Atelijera Meštrović u Zagrebu.

Drugi model za *Luku Botića* je onaj danas u Galeriji umjetnina u Splitu. Položaj lika je isti kao prvoga, tek je odjeća, haljetak splitskog pučanina, potpunija. Skulptura je razrađenija u pojedinostima i zrelija u likovnom oblikovanju. Stilski predstavlja spoj realizma, impresionističke obrade površine, ali i začetka secesionističke kompozicije. Taj se model *Luke Botića* nije svidio *Odboru za podizanje spomenika* jer je pjesnik prikazan nešto starijim, osobito zbog namrštenog lika i bujne brade. Inače ova je druga varijanta s likovnog, skulptorskog gledišta, bolja od treće, konačne varijante, iako je više intimnog portretnog značaja, dok je treća, konačna, više spomeničkog.

Treći, konačni, model polulika *Luke Botića* dio je spomenika. Taj je lik autor, po želji naručitelja, pomladio, ublaživši ozbiljnost lica i skrativši bradu i kosu. Lijevu je ruku spustio, pa lik ne djeluje toliko misaono kao prije. Pogled prema dolje bolje odgovara visokom položaju poprsja.

Plitki reljef *Bijedne Mare*, lika iz Botićeve istoimene pjesme, oblikovan je donekle srodno ostalim Meštrovićevim ženskim aktovima s literarnim ili simboličnim sadržajima, ali je na njemu već izražena i dekorativnost secesijskog stila, više no i na jednoj drugoj Meštrovićevoj skulpturi bečkog razdoblja. Djevojački lik, sa skicoznim i plićim dijelom drugog ženskog lika u pozadini, skladno je ukomponiran u kvadratnu plohu, s dominantama dijagonale iznad horizontale.

Dok je u *Botićevom poprsju* vrlo malo prisutan suvremeni secesijski stil, a u reljefu *Bijedne Mare* više, to je on u potpunosti primijenjen u natpisu pjesnika i godinâ podizanja spomenika i njegova života, koji je natpis dosljedno secesijski stiliziran, gotovo do nečitljivosti, što je i bio prigovor nekih građana.

Cvito Fisković, tada mladi povjesničar umjetnosti, pisao je 1938. o Meštrovićevim djelima u Splitu, pa i o spomeniku *Luki Botiću* na Marjanu:

„...Na visokom, lijepo stiliziranom postamentu koji je skupa s brončanim poprsjem pjesnika zamišljen kao dugoljasta piramida, stoji lik pjesnikov odjeven u narodnoj nošnji splitskih pučana. Stav prekriženih ruku i izrazito lice pjesnikovo dubokog pronicavog pogleda daju ovom spomeniku obilježje smirenosti. Plitki reljef plačnih žena koje savite u boli kleče na prednjoj strani postamenta i stilizirani vijenci sa strane podsjećaju još na secesiju, umjetnički stil onih godina, koji se odrazio u prvim umjetnikovim djelima [?]. Ali i ako pod uplivom bečke secesije, ipak se u ovom djelu opaža smisao za čistoću i tendenciju jednostavnosti i monumentalnosti. Među lakim marjanskim borovima na plavoj pozadini neba i mora sa lijepim stihovima Lukinim, spomenik se doima skladno i povezuje se sa prostorom što ga okružuje.” (5578 [13-14]).

Žarko Vidović pak kritizirao je i drugu varijantu ovog Meštrovićevog djela kao neskulptorsku i nearhitektonsku, predbacujući obilje detalja na njemu, s čime se nikako ne možemo složiti.

I prije spomenika *Luki Botiću* želio je Meštrović izvesti neki javni spomenik. Na to ga je, još vrlo mladoga, poticala ambicija da se istakne nekom većom javnom skulpturom, ali još više potreba da preživi zajedno s Ružom i da može plaćati atelijer i materijal za rad.

Tako se već 1903. natjecao za carev spomenik nazvan *Potres*, što ga se namjeravalo podići u Ljubljani, kako je obavijestio zadarski *Narodni list* (749). Spomenik se namjeravalo podignuti u znak zahvalnosti caru Franji Josipu I. za pomoć Ljubljani nakon katastrofalnog potresa 1895. godine.

U pismu iz Beča ocu u Otavice 1903. ili 1904. (?) javlja da je skicu za carev spomenik poslao u Ljubljanu, ali još ništa nije riješeno (X. 3. 9).

Opširnije podatke o Meštrovićevoj skici spomenika i pohvalu njega objavio je slovenski slikar Ivan Šubic u *Ljubljanskom zvonu* 1904. Svojim modelom, skicom za spomenik *Potres*, dobio je Meštrović treću nagradu. Ideja je, veli Šubic, slična onoj slovenskog kipara Franza Bernekera, koji je također sudjelovao u natječaju. Blokovi kamena i dvije skupine ljudi okružuju visoko postolje sa carem na prijestolju (783).

Meštrovićevu skicu ljubljanskog spomenika *Potres* poznamo po fotografiji-razglednici što je neki Mile poslao prof. Anti Beziću iz Beča u Split 1904. god., objavljenoj 1983. u splitskim *Mogućnostima* (8955 [934]).

Na temelju navedene fotografije možemo uočiti da je zamisao Meštrovićevog spomenika, još studenta Umjetničke akademije, već zrelo kiparsko djelo i da ima istaknutu arhitektonsku monumentalnost, premda bi likovi bili realistički izvedeni.

Sljedeće se godine Meštrović natjecao za još jedan javni spomenik u Ljubljani, artiljerijskom časniku i matematičaru, barunu *Juriju Vegi*, autoru vojnog udžbenika matematike i mehanike i logaritamskih tablica, organizatoru opsade turskog Beograda 1788, koja je uspjela zahvaljujući topovima izrađenima po njegovim nacrtima. Čak je jedan krater na Mjesecu nazvan njegovim imenom.

U rujnu 1904. pisao je Meštrović Kršnjavome da ga je ljubljanski načelnik nagovorio - zacijelo poznavajući njegovu nagrađenu skicu za carev spomenik - da načini skicu i za taj javni spomenik. Da je dao lijevati model u sadru, što ga je mnogo koštalo jer je velikih dimenzija (VI. 1. 10).

Tu je skicu Meštrović izložio u Zagrebu i u Splitu 1905, a dalje o njoj ne znamo ništa. Njezin izgled poznamo po ranoj bečkoj fotografiji, danas u Galeriji Meštrović u Splitu.

Spomenik je zamišljen kao visoki postament na kojemu je skupina zbijenih aktova, pod njim naprijed sjedeći aktovi muškarca i žene, dok nam je izgled desne strane nepoznat (I. 33. 1).

I skica za treći spomenik, ovoga puta nadgrobni, 1906. godine, slično je koncipiran sa skupinom aktova na nižem, ali širem stepenastom postolju, okružen okolišnom arhitekturom s još jednim likom. Spomenik je bio namijenjen nekom pjesniku, ali ne znamo kome. Ne radi se o Meštrovićevom prijatelju Kranjčeviću jer je taj umro tek 1908, a na ranoj bečkoj fotografiji, po kojoj i poznamo spomenik, sam je Meštrović zapisao godinu 1906. (I. 33. 1, 69).

Spomenik slavenskim apostolima S*v. Ćirilu i Metodu*, što ga je 1905. Meštrović namjeravao izraditi za *Društvo sv. Ćirila i Metoda* u Istri, također je ostao samo u skici. Istarsko je *Društvo* naručilo skulpturu nevelikih dimenzija koja je trebala biti umnožena u više brončanih odljeva i postavljena u svim posudbenim knjižnicama *Društva*, koje se istaklo svojim brojnim popularim izdanjima, pristupačnima najširem puku. Međutim, konzervativna uprava *Društva* nije htjela prihvatiti Meštrovićevu skulpturu oblikovanu u, tada u provinciji još premodernom i neprihvatljivom, rodenovskom stilu.

Tako je skulptura *Sv. Ćirila i Metoda*, u gipsanom modelu, došla u vlasništvo sina jednog člana *Društva sv. Ćirila i Metoda*, Beograđanina Smaje Mandžuka, koji je dao odliti 1979, nakon čega je 1987. izložena na izložbi *Meštrović u privatnim posjedima* u Zagrebu 1983. i na retrospektivnim izložbama u Berlinu, Zürichu, Beču i Milanu 1987.

Skulpturu *Sv. Ćirila i Metoda* modelirao je Meštrović rane 1904. godine, dakle još kao student, pod očitim utjecajem Rodinovog kiparstva. Nemirna skicozna površina skulpture, bez razrađenih pojedinosti bliža je impresionističkom nego realističkom stilu. Za izložbe u inozemstvu 1987. izabrana je zacijelo baš zbog te suvremenije nerealističke obrade, zbog svoje tada moderne stilizacije u kojoj se naslućuje i još moderniji secesijski stil.

Navedimo da je župnik Sv. Marka, inače Meštrovićev prijatelj i zagovornik S. Rittig, mnogo kasnije, 1929. godine, nastojao da se pred zagrebačku katedralu postave dvije skulpture kolosalnih („memnonovskih") dimenzija kralja Tomislava i Ćirila i Metoda (50 [29]; 3980).

Najživlja želja Ivana Meštrovića, još od pastirskih dana pa stalno nadalje, bila je da spomenikom ovjekovječi čovjeka kojega je najviše cijenio, đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera, glavnog promicatelja ideje kulturne zajednice južnoslavenskih naroda. O tome već svjedoči njegov dječački rad 1900. godine, *Strossmayerovo poprsje*.

God. 1904. pisao je ocu da je namjeravao portretirati Strossmayera, ali je zbog biskupove bolesti morao odustati (X. 3. 16). Sljedeće 1905. godine Strossmayer je umro, pa se Meštrovićeva zamisao njegova portreta razvila u zamisao njegova spomenika. Te je godine pisao Kršnjavome da je izradio crteže u naravnoj veličini za spomenik *Strossmayeru* (VI. 1. 28).

U Zagrebu se tada namjeravalo u nekog stranog kipara naručiti spomenik, pa im Kršnjavi predbacuje da i u Hrvatskoj imaju tri dobra kipara koji to mogu izvesti: Frangeša, Meštrovića i Valdeca (820). Odbor u Zagrebu je odaslao pozive po Hrvatskoj i Dalmaciji za sakupljanje priloga za spomenik. [27]

Božo Lovrić je 1907. pisao u *Savremeniku* da je Meštrović u bečkom atelijeru izradio više studija za spomenik *Strossmayeru* i da modelira sam spomenik veličine 5 metara (977).

Iso Kršnjavi i Svetozar Miletić već su predlagali položaj za spomenik pred kazalištem, gdje će se kasnije postaviti Meštrovićev *Zdenac života* (974; 986).

Pitanje spomenika *Strossmayeru* u Zagrebu, kao i polemike u vezi s autorom toga spomenika i njegovoga položaja, otegnut će se i sljedećih godina, a završiti tek postavljanjem spomenika 1926. godine.

*

Navedimo nekoliko aktova koje je mladi Meštrović izveo u tom bečkom razdoblju rada.

Poprsja muškarca iz 1903. nazvanog *Nevoljnik* nema u popisu Meštrovićevih radova u londonskoj *Monografiji* 1919. Obitelj Vukasović ga je dobila na lutriji priređenoj 1903. ili 1904. u Drnišu u korist daljnjeg Meštrovićevog školovanja. Navodno je predstavljalo nekog propalog bečkog aristokrata koji je osiromašio, pa se skitao i prosio. [28]

Druga skulptura, također iz 1903, koja se poistovjećivala s *Nevoljnikom*, jest *Bolesni starac*. Predstavlja akt oronulog starca. Negdje se naziva *Sipljivi* ili *Jektičavi starac* (astma ili zaduha), a negdje *Sušičavi* ili *Tuberkulozni starac*, što posljednje odgovara engleskom nazivu u londonskom popisu 1919. Na ranoj bečkoj fotografiji prikazana je skulptura još u glini, s nazivom *Bolesni starac* (I. 33. 1. XXI).

Ta skulptura spada u red onih vrlo ranih, naglašene naturalističke modelacije, više akademska studija akta nego osobito kiparsko djelo.

1906. izradio je Meštrović u Beču dvije nevelike statue, aktove *Adama* i *Eve*, vjerojatno studije za skulpture prirodne veličine. Skulpture odaju vještog kipara koji je savladao zanat, ali im zna dati i svoj osobni pečat. Da ih nije smatrao tek akademskim radovima govori i to što je obje skulpture potpisao i zatim isklesao (ili dao klesati) u granitu za nekog bečkog naručitelja. Granitna skulptura *Eve* danas se, navodno, nalazi u Narodnom muzeju u Pragu, sadreni modeli u zagrebačkoj Gliptoteci, a brončani odljevi u privatnom vlasništvu i u Galeriji „Branko Dešković" u Bolu. Osobito *Eva* spada u bolje Meštrovićeve rane radove. Na njoj kiparske vrijednosti bolje dolaze do punog izražaja jer nisu podređene nekim literarnim ili ontološkim sadržajima.

Adam je bio izlagan u Splitu, Ljubljani, Beogradu, Zagrebu, a navodno i u Pragu 1933. (iako se ne navodi u katalogu izložbe), a *Eva* u Splitu, Ljubljani, Zagrebu, Dresdenu, Pragu (?) i sedamdesetih i osamdesetih godina po dva puta u Zagrebu i Beogradu. Reprodukcije *Adama* i *Eve* bile su objavljene u bečkoj umjetničkoj reviji *Erdgeist* (1026). Milan Begović je *Adama* smatrao "daleko boljim" od *Eve* (1030).

O *Muškom aktu*, izloženom na izložbi Meštrovića i Krizmana u Beču 1904. nemamo drugih podataka osim u opisu te izložbe dr. F. Marušića (768).

Nepoznat nam je i vlasnik skulpture *Roba* iz 1903, navodno u Dubrovniku, dok je *Muški torzo* bio u posjedu Ivice Lončarića u Zagrebu.

*

God. 1906. i 1907. Meštrović dobiva narudžbe od bečkog industrijalca, mecene umjetnika, Karla Wittgensteina, što

njemu i Ruži omogućava bolji život, a malo zatim i odlazak u Pariz. Osim česme *Izvora života* Meštrović je za Wittgensteinovu palaču izveo i veći broj dekorativnih skulptura, uglavnom postolja ukrašenih likovima i velikih dekorativnih vaza s reljefnim prizorima.

Nasljednici Karla Wittgensteina odselili su se tridesetih ili četrdesetih godina u Ameriku, a njihova je bečka palača nakon Drugog svjetskog rata bila predviđena za rušenje, pa su se Meštrovićeve skulpture u njoj prodavale i tako rasule kojekuda, te im je izgubljen trag. Neke su nam poznate tek po opisima, spomenima u katalozima izložaba, a samo neke u muzejima i galerijama, uglavnom njihovi gipsani modeli što su ostali u autora, a danas su u zagrebačkoj Gliptoteci.

Figurativni postamenti bili su namijenjeni glinenim loncima ili vazama sa cvijećem, a izrađivani su u drvu ili lijevani u bronci. Predstavljali su kombinaciju stupa, često kaneliranog, i ljudskih likova: muškaraca, žena i djece.

U tim je radovima primijenjene namjene Meštrović oblikovao svoje tada uobičajene glave ili aktove, komponirajući ih dekorativno dosljedno oblicima stupova-postolja. Međutim, dok su sami likovi uglavnom realistički, cijele kompozicije već odaju izraziti stil suvremene secesije, dajući prednost dekorativnosti i stilizaciji.

Poštovatelji njegove skulpture u domovini, naviknuti na njegove ranije, pretežno realističke skulpture, nisu svi prihvaćali njegovo usmjerenje suvremenom (govorili su "pomodnom") secesijskom stilu, kao što su ih mogli prihvaćati kulturni bečki krugovi, poput jednog Wittgensteina, pa su ih među sobom ili pak javno kritizirali. Tako je književnik Niko Andrijašević pisao 1909. o postolju koje je danas u Galeriji Meštrović, 1908. izloženom na *Dalmatinskoj umjetničkoj izložbi*:

"'Stup' je neuspio: one dvije ruke, što no se spuštaju niza nj, neznam odakle i kako su tu dospjele. Ipak ovdje mi je istaknuti, da je Meštrović u izradbi predaleko pošao. Nuždan uvjet ljepote karakterističnost kod njega se pojavljuje kao karikatura." (1106).

Uzimajući u obzir secesijsku stilizaciju i sklonost umjetničkog oblikovanja kućnog namještaja i primijenjenih predmeta, možemo Meštrovićeve *Figurativne postamente* vrednovati kao istaknuta ostvarenja primijenjene umjetnosti. Ta su postolja zacijelo bolje izgledala u dvoranama reprezentativne palače bečkoga vlasnika, s vazama i cvijećem na njima, nego danas u muzejskim zbirkama, a pogotovo nego u nekonačnim sadrenim modelima, umjesto izvedenih u mramoru, drvu i bronci.

Za Wittgensteinovu palaču izveo je Meštrović i više ukrasnih vaza znatnih dimenzija. Prva među tim vazama je ona iz 1905. koja u reljefima grla obrađuje motiv srodan onome na *Zdencu života*, simbolični krug ljudskih tijela, tek reduciranih detalja, u osnovnim obrisima i plitkim volumenima.

Druga, jednako trbušasta, s frizom aktova u hodu na širokom grlu, poznata nam je tek s rane bečke fotografije u Galeriji Meštrović.

*

Najzamašnije i najistaknutije Meštrovićevo rano djelo u području dekorativne umjetnosti su *Reljefi na zgradi Popović* u Zagrebu. Iako su svakodnevno na vidiku tisućama Zagrepčana i posjetiteljima Zagreba, malo njih zna da je Meštrović njihov autor.

Na sjevernoj strani Trga bana Jelačića, na br. 4, projektirao je 1907. mađarski arhitekt Aladar Baranyai, školovan u Zagrebu, a djelatan u Beču i u drugim europskim gradovima, ugaonu zgradu Popović u tada avangardnom modernom stilu. On je 1905. zajedno s arh. Slavkom Benedikom osnovao građevno poduzeće koje je izvelo i tu gradnju. Projektirao je stambene i javne zgrade pretežno u secesijskom stilu, pa je i na toj zgradi secesija ostavila biljeg baš Meštrovićevom keramičkom dekoracijom. Baranyai je i inače surađivao s likovnim umjetnicima; osim s Meštrovićem i s kiparem Jozom Turkaljem i slikarem Milivojem Uzelcem (8607). [29]

Meštrović je velike reljefe za kuću Popović dovršio u proljeće 1907. Reljefi su za polovicu veći od prirodne veličine likova, a ukupno iznose 14 kvadratnih metara (995). Podijeljeni su u pet tabla. Predstavljaju likove seljana, pa ga je i nazvao *Seljački motivi*. Predstavljaju osam polugolih likova seljaka i seljanki, jedan ženski goli lik i jedan lik slikara s paletom i bojama u rukama.

Meštrović je još kao student pisao Kršnjavome da proučava arhitekturu, a 1905. mu je pisao da namjerava izraditi u kamenu „polureljef kao arhitektonski prilog" (VI. 1. 20). Možda je to već bila narudžba Baranyaievog poduzeća osnovanog u Zagrebu te godine.

Reljefi su rađeni u bojenoj glaziranoj keramici, što je bilo uobičajeno u ukrašavanju pročelja secesijskih zgrada. U ovom slučaju nisu to bili tek dekorativni motivi, često slagani od keramičkih pločica, nego veliki reljefi koje je Meštrović u sadri izvodio cjelovito, a pekli su se u manjim keramičkim pločama, sastavljanima zatim na samoj zgradi. Umjesto najčešće šarenih boja, Meštrovićevi su reljefi izrađeni u tri tople usklađene boje: smeđoj, oker i toploj bijeloj.

Iako je sama primjena keramičkih ukrasa na pročeljima zgrada osebujnost secesije, Meštrovićevi reljefi realizmom svojih likova samo donekle odaju secesijsku stilizaciju, nego su dosljedni realističkim likovima ostalih tadašnjih njegovih muških i ženskih aktova, naročito naglašenom muskulaturom i naboranom draperijom odjeće. Naglašavanje mišićja muških likova još uvijek nema veze s koju godinu kasnijim njegovim herojskim likovima Metznerovog stila secesijskog monumentalizma. Prevladavanje aktova i poluaktova također je uobičajeno u tadašnjoj Meštrovićevoj skulpturi.

*

Izrazito herojska patriotska tematika i monumentalizirana secesija, točnije *jugendstil*, karakteristični su za drugo, pariško, razdoblje Meštrovićevog stvaralaštva. Pa ipak dva ranija bečka reljefa kao da su uvod u to razdoblje, iako još ne govore o nacionalnoj vidovdanskoj heroici, niti stilski imaju značajke one hipertrofirane secesijske skulpture koja će slijediti: *Umjetnik naroda moga* i *Zidanje Skadra*.

Meštrović je jednom kasnije rekao da se misao o *Vidovdanskom hramu* u njemu začela čim je završio školovanje, dakle 1906. godine, ali joj se posvetio tek nakon austrijske aneksije Bosne i Hercegovine 1908. (6638 [681]).

Zanimljiv je podatak što ga je još 1906. naveo književnik Mato Lisičar o tadašnjim počecima Meštrovićeve rodoljubne tematike s izvorima u narodnoj pjesmi, koju je od djetinjstva vrlo dobro poznavao i mnogo cijenio:

„Jednom u društvu kazao nam je: Ja ću naći u našoj na-

rodnoj pjesmi sve što učenjaci traže u Dantea i Shakespearea. Ja ću iznositi momente iz naše narodne pjesme, a u plastici ako bude toliko duše narodne, koliko je ima onaj momenat u pjesmi - naći će svak u djelu ono, što hoće da nadje. Tko traži naturalizam, naći će, tko traži miris svoje zemlje, naći će, tko traži misao naći će i nju, tko traži simbolizam naći će i njega. A to je sve u isto vrijeme narodno i medjunarodno skupa - taka valja da je umjetnost." (923).

A u zadarskom *Narodnom listu*, ljeti 1906, nalazimo prvi podatak o začetku ideje *Vidovdanskog ciklusa* u Meštrovića, pa ga donosim u cijelosti jer je informativan za sljedeće razdoblje Meštrovićeve herojske skulpture:

„Meštrović radi sada na zasnovanoj velikoj kompoziciji: triptihon 'Vidov dan'. Ovo je prvi put da se laća narodnih motiva. Djelo je simbolistično. Proteglo se pusto krvavo Kosovo polje, a po njem liesovi. Sa strane oslonio se na mač osvetnik Miloš i gleda u pale bojovnike. Naproti njemu stoji izdajica srbskog cara Lazara, Vuk Branković, sakrivenih očiju od stida, a praćen od dvije sjene, koje ga podsjećaju na njegova nedjela i pokazuju mu mrtvace. Ovu sliku upodpunjuje plastični okvir sa sliepcem guslarom, koji u pjesmi nosi historiju boja, junaštva i dušu naroda. Pod guslarom stavio je Meštrović slova 'umjetnik naroda svoga'. Meštrović je time htio reći što i Jovanović stihovima: 'Pjesma te je održala, njojzi hvala.' A na drugoj strani čoban udara u diple i zabavlja čobanicu. Lake i nujne melodije krile se zelen gajem i Dubravom, gdje planduje krdo bielo. Ponad krvavog razbojišta uzlebdile se bogolike vile i posestrime naših junaka, sa ljutim cvielom niz polje Kosovo. U ovom djelu progovara Meštrović kao epski pjesnik. Nikao je iz naroda, proučio pjesme njegove, osjetio mu bilo i sada nadahnut, sa dubokom misli na čelu i dlietom u ruci, pristupa, da podigne spomenik narodne slave neumrle." (953).

Ovom romantičnom izvještaju odgovara jednako romantična Meštrovićeva kompozicija, ravna naivnosti povijesnih slika Quiquereza ili Ivekovića.

Vjerojatno opisuje Meštrovićev crtež, danas nepoznat, što ga je namjeravao izvesti u reljefu, kao triptih, od kojega je, koliko nam je poznato, izveo samo dio „okvira" sa slijepim guslarom.

Podsjetimo da tada već poznati pjesnik *Dubrovačke trilogije* Ivo Vojnović, u veljači 1906, čita u krugu prijatelja i književnika u Splitu svoju novu simboličnu dramu *Majka Jugovića*, nabijenu rodoljubnom patetičnom simbolikom. Dio teksta te drame objavilo je u travnju iste godine splitsko *Naše jedinstvo*, a istog je mjeseca drama *Majka Jugovića* izvedena u beogradskom kazalištu uz burne ovacije gledalaca. "Beogradsko pozorište još nije vidjelo takova triumfa", javljao je zadarski *Narodni list*. [30]

Reljef *Umjetnik naroda moga* što ga je Meštrović načinio u Beču 1904. značajan je preludij njegovog stvaralaštva nakon 1908. godine sa skulpturama *Vidovdanskog ciklusa*. Taj plitki reljef donekle u kompoziciji i obradi likova, a pogotovo u jedva čitljivom natpisu, odaje jači utjecaj suvremenog secesijskog stila od ostalih njegovih radova tog bečkog razdoblja. Drugo, tim reljefom Meštrović započima obradu patriotskih, nacionalnih sadržaja, pod izravnim utjecajem narodnih pjesama koje u ovom reljefu on simbolično predstavlja u liku guslara, pjevača tih pjesama koje je i on u djetinjstvu slušao na selu i u kojima se još kao pastir i sam okušao.

Bilo je to doba bujanja svijesti o slobodi i zajednici južnoslavenskih naroda, također i među hrvatskim studentima u Beču, i mladi je Meštrović, kako smo vidjeli, živo sudjelovao u tome. On u tom općem, više idealističkom nego realno političkom, zanosu čak natpis *Umjetnik naroda moga* pod reljefom piše ćirilicom.

U travnju 1904. pisao je Kršnjavome s nadom da će *Društvo umjetnosti* otkupiti taj reljef, što ipak nije uslijedilo (VI. 1. 4).

Djelo je bilo izloženo na više izložaba: u Beču 1904, Beogradu 1904. i 1907, u Zagrebu 1906. i 1910, u Sofiji 1906, u Splitu 1908, a u novije vrijeme u domovini i inozemstvu.

O tome se Meštrovićevom reljefu iz istih, više rodoljubnih nego umjetničkih, razloga mnogo pisalo. Dubrovački književnik Mato Lisičar pisao je patetično 1906. u *Hrvatskoj* o motivima iz narodnih pjesama u djelima Meštrovića i Račkoga, a o ovom reljefu da "Meštrović gotovo nije dosad ništa tako jako uradio kao onu glavu guslarevu. Svaka crta na licu pripovieda, koliki šaroliki i bujni život razvija se u onoj glavi: u njoj se lome sve oluje junaštva i pravice, biesa i nježnosti - sve to oživljuje ono lice, a pod teretom glave savilo se suho, izčiljelo tielo, kao jedna kvrgava grana pod velikim težkim plodom." (923; 1047).

Zadarski je *Narodni list* pisao o izložbi 1906. u Zagrebu, među ostalim i o Meštrovićevim novim reljefima *Djed i unuk* i *Zidanje Skadra*: "Obadva su vještački stilizirana. Prvi svojim originalnim izražajem spada sigurno medju njegove ponajbolje radnje." (965).

"U nijednoj Meštrovićevoj radnji možda ne diše život tako snažno i bujno kao u ovoj i to život, koji se radja i život, koji iščezava" - pisao je Ivo Tartaglia u povodu izložbe u Splitu 1908. godine (1149).

Beogradski književnik Marko Car pak kritizirao je taj reljef zbog, u nas još neprihvatljive, secesijske stilizacije (1111 [72]).

I Iso Kršnjavi našao je zamjerke tom djelu svog dotadašnjeg štićenika kako s estetskog, tako i s moralnog gledišta, iznijevši ih u *Hrvatskoj smotri* 1906. (919 [78-79]).

*

Iz podatka u *Narodnim novinama* 1906. doznajemo o jednoj Meštrovićevoj skici skulpture nazvane *Smrt Smail age Čengića* iz 1905. godine, bez sumnje prema istoimenom Mežuranićevom epu koji je već tada postao gotovo narodnom pjesmom, ali ništa više o njoj (654 [63]; 962).

Tada je bio mnogo poznatiji Meštrovićev reljef *Zidanje Skadra* iz 1906, ne svojom secesijskom likovnom obradom, koja je bila prihvatljiva samo u užim krugovima, nego privlačnim sadržajem uzetim iz narodne pjesme koja je tada i mladog Meštrovića sve više počela privlačiti.

"I dok mu Toma Rosandić, njegov učitelj klesanja iz splitske Bilinićeve radionice, kleše u granitu 'Izvor života' za Witkesteina, Meštrović modelira 'Zidanje Skadra', nestali fragment zamišljenog Vidovdanskog Hrama...", sjećao se mnogo kasnije Joza Kljaković (7113).

Prema podatku Ise Kršnjavoga Meštrović je taj veliki reljef modelirao u nekoliko dana i lijevao u Umjetničkom paviljonu, pripremajući ga za izložbu *Društva umjetnosti* iste 1906. godine (919 [79]).

Velikim reljefom *Zidanje Skadra* Meštrović ipak još nije započeo svoj *Vidovdanski* ili *Kosovski ciklus*. Ni sadržajno ni likovno on još ne pripada tome ciklusu, ali predstavlja početak

kipareva zanimanja za narodnu pjesmu i želje da motive iz te pjesme kiparski obradi. Ni u popisu djela u londonskoj *Monografiji* 1919. Ćurčin (po Meštrovićevom naputku) ne uključuje *Zidanje Skadra* u „Kosovske fragmente", nego u „Razno".

Sadržaj pjesme, dostojne antičkih tragedija, je sljedeći: Tri brata Mrnjavčevića gradila su Skadar tri godine, ali što bi danju sagradili duh bi noću porušio. Duh im reče da moraju u temelje grada uzidati ženu jednoga od braće. Oni se dogovore da to bude ona koja sutradan donese ručak na gradilište. Dva brata prekrše obećanje i reknu to svojim ženama, pa dođe žena najmlađega brata Gojka. Vidjevši je zaplače Gojko:

Imao sam od zlata jabuku

Pa mi danas pade u Bojanu.

Braća tada zazidaše Gojkinicu, ali joj uslišaju molbu da u zidu ostave otvore za dojke da podoji dijete i za oči da ga vidi (923).

Meštrović je u reljefu prikazao tu scenu kako tri čovjeka zidaju grad, a dva dovode dijete koje siše zazidanu majku.

Poznata spisateljica Marguerite Yourcenar, članica Francuske akademije i dobitnica Nobelove nagrade za književnost, objavila je 1963. u Gallimardovom izdanju u Parizu *Istočnjačke novele* (*Nouvelles orientales*), među kojima jednu o Kraljeviću Marku, *Osmijeh Markov* (*Le sourire de Marko*, str. 29-42) i drugu o zidanju Skadra, *Mlijeko smrti* (*Le lait de la mort*, str. 43-58). U jednom interviewu *Le Mondu* ona veli da je Istok i južnoslavenske narodne pjesme otkrila preko Meštrovićevih radova (7425).

Reljefom *Zidanje Skadra* pobudio je Meštrović osobito zanimanje na izložbi *Društva umjetnosti* u Zagrebu 1906. (1359). Čak i Iso Kršnjavi, koji nije volio ni Meštrovićeve aktove ni secesijski stil prisutan u ovom djelu, pisao je pohvalno o njemu u povodu te izložbe:

„U samom izložbenom paviljonu izradio je Meštrović velik relief: ‚Zidanje Skadra' prema narodnoj pjesmi. Göthe veli, da je to najbolja naša narodna pjesma.

Meštrović je za malo dana tu veliku radnju načinio, pa tim dokazao kako lahko producira.

Način kako tu prikazuje ljudsko tielo, sasvim je različit od onoga, kojim ga prikazuje ‚Timor dei'. On sad ističe anatomiju mišica i kostura, kao da te figure nemaju kože.

To sjeća na Metznera, a još više na švicarskog slikara Hadlera [Hodlera]. Njegov upravo ružni, ali talentirani način kompozicije, dojmio se Meštrovića.

Za mladoga je kipara vrlo dobro, što ga je sada volja, da ovako pretjerano naglasuje anatomiju ljudskoga tiela. On će se mnogo naučiti.

Mi ćemo i ovu fazu u Meštrovićevom razvoju ubilježiti i dalji razvoj mladoga umjetnika kao i do sad velikom simpatijom pratiti s čvrstom nadom, da će Meštrović napokon sam sebe naći." (919 [79]).

Vidimo, dakle, da je veliki reljef *Zidanje Skadra* nastao u jednom mahu, pod utjecajem samog motiva što je autora privukao. Na poleđini rane fotografije iz Beča zapisao je sam autor da je skica crteža za tu skulpturu u Studina, kipara koji je oženio njegovu sestru Biru (I. 33. 1).

Detaljnije razrađeni crtež *Zidanja Skadra*, koji je prethodio reljefu, nalazi se među Meštrovićevim crtežima u Galeriji Meštrović u Splitu. Kompozicija je nešto drugačija nego u reljefu. Zidanje je prikazano realnije, a ne tek simbolično i dekorativnije kao u reljefu.

Reljefna skulptura zapravo je i izvedena više grafički nego skulpturalno, u vrlo plitkom reljefu, što je naglašenom ilustrativnom motivu i odgovaralo. Brzina rada očituje se i u stanovitoj šabloni obrade aktova, pa je to djelo u okviru Meštrovićevog opusa prvenstveno zanimljivo kao začetak sljedeće vidovdanske faze i secesijske obrade skulpture.

Žarko Vidović s pravom ističe pomanjkanje kiparskog, a isticanje crtačkog u reljefu, ipak pretjerujući u svom negativnom sudu:

Drugi Meštrovićev maleni reljef nazvan *Prva želja*, izrađen u Splitu iste 1906. godine, vjerojatno obrađuje istu temu, ili je barem potaknut obradom toga sadržaja, a možda je i studija za *Zidanje Skadra*. Dijete sisa dojku koja kao da izlazi iz otvora zida. Čak su izgled i položaj glave djeteta s ručicom vrlo slični. Taj je reljef Meštrović izlagao u Splitu, gdje je i nastao (prema popisu u *Monografiji* 1919).

Jedan fragment reljefa *Zidanje Skadra*, prema podacima C. Fiskovića 1938, glava djeteta koje sisa grudi uzidane majke, nalazio se tada u Luke Kaliterne u Splitu (5578).

Kameni fragment istog reljefa vidio sam 1980. u obitelji Skelin iz Drniša, ali sam mu zatim izgubio trag.

OCJENE RANIH RADOVA

Ivan Meštrović je tijekom šest godina u Beču, od 1902. do uključivo 1907, u vrijeme studija i neposredno nakon njih, izradio 128 skulptura koje smo uspjeli registrirati, a zacijelo još koju nepoznatu nam. [37]

O tim su radovima, izravno ili o izložbama na kojima su izlagani, pisali mnogi domaći i rijetki inozemni likovni kritičari, književnici ili novinari. Najčešće Izidor Kršnjavi, A. G. Matoš, Božo Lovrić i Filip Marušić, zatim književnici Milan Begović, Josip Kosor, Adela Milčinović; slikari Nadežda Petrović, Ivan Šubic i drugi, a od stranaca Ludwig Abels u njemačkom, austrijskom i zagrebačkom tisku, Karl Kuzmany i Berta Zuckerkandl u njemačkom i Vittorio Pica u talijanskom; također Josef Strzygowsky u svojoj *Povijesti suvremene umjetnosti* i drugi. U razdoblju od 1903-1907. godine objavljeno je ukupno čak 300 opširnijih ili kraćih napisa u kojima se opisuju ili spominju Meštrovićeva djela.

Povjesničara umjetnosti u nas tada nije ni bilo, osim Ise Kršnjavoga, a ni pravih likovnih kritičara osim Vladimira Lunačeka; najbrojniji su bili publicisti, novinari, književnici i umjetnici.

Shvatljivo je da se prvih godina uglavnom pisalo o otkriću Meštrovićevog talenta, o njegovom školovanju u Beču i o pohvalama šire javnosti i stručnjaka Meštrovićevih radova na izložbama, osobito na onima u Beču, Pragu, Münchenu, Londonu, Sofiji, Veneciji, Dresdenu, Zagrebu, Beogradu i Splitu. Neke od tih prikaza, pohvala ili kritika već smo naveli uz njegov životopis ili uz opis njegovih radova.

Prve pohvalne kritike Meštrovićevih skulptura objavljene su u Beču u povodu njegovoga izlaganja u *Secesiji* 1903. godine, što je prenio zagrebački *Obzor*:

„Ili je učitelj istodobno velik umjetnik i obratno, a onda se talenti razvijaju i napreduju i to dokazuju arhitektonične radnje Wagnerove škole; ili je učenik tako snažan talenat, da ga ni najgori učitelj ne može da pokvari: najbolji vam primjer profesor Bitterlich i njegov učenik mladi kipar Meštrović-Gabrilović," pisao je bečki *Zeit*.

A likovni kritičar *Fremdenblatta* pisao je:

„Među učenicima profesora Bitterlicha čini nam se da Meštrović-Gabrilović najviše obećava. On je svakako originalna, mnogostrana osoba.“

Tako i druge bečke novine *Tagblatt* i *Extrablatt* (744).

U našem je tisku prvi opširniji izvještaj iz Beča o Meštroviću te 1903. godine poslao njegov prijatelj dr. Filip Marušić, objavljen pod naslovom *Daroviti hrvatski kipar* u zadarskom *Narodnom listu*, a u povodu izložbe studentskih radova na Umjetničkoj akademiji:

“Prošlih se dana zatvorila u Beču izložba akademije umjetnosti na Schillerplatzu, koja je bila posjećena od najotmenije bečke publike. U odielu kiparstvo svačiju pažnju, dapače udivljenje, pobudiše radnje našega mladoga zemljaka gospodina Ivana Meštrovića Gavrilovića iz drniške krajine. Izloženo je bilo nešto sedam Meštrovićevih radnja, što portreta, što maštanija. Kad si se jednom prignuo, da pročitaš, čigova je radnja, odmah si drugi put razpoznao drugu mu radnju, jer Meštrović ima nešto individualna u svojim radnjama, što ih razlikuje od svih drugih...

Sva se bečka štampa, kao što ‘Fremdenblatt’, ‘Deutsches Volksblatt’, ‘Neues Wiener Tagblatt’, ‘Wiener Extrablatt’ i druge novine ne samo povoljno, nego i zanosno bavila Meštrovićevim radnjama...” (742).

Dušan Plavšić, pišući 1903. o umjetničkim prilikama u Beču, rekao je, nakon što je opširno govorio o Gustavu Klimtu:

“Meštrović se u Hrvatskoj još nije pokazao svojim umjetničkim radnjama, koje su megjutim već našle pristupa u bečku Secesiju. Meštrović je kipar upravo vanredne intuicije i savršene spretnosti. Sva njegova dosad poznata djela... odaju tako izrazit biljeg individualiteta, neke gotovo prerane zrelosti, da su me, uz veliko veselje, nešto i zabrinula za razvoj umjetnikov, tim više, što je Meštrović dosta slabih materijalnih prilika...” (745).

Fr. Ž. Harlas, češki kritičar hrvatske izložbe u Pragu 1904. pak ocijenio je bolje Frangeša nego Meštrovića.

“...Meštrović nije ni tako samostalan u svojem shvaćanju. Na njega utječu mnogo tudji izvori. Rodin u njega mnogo govori. Njegovi portreti imadu još najviše životne snage, Meštrović opaža vrlo dobro, ali bi mogao mnogo još toga pridodati od svojega, nego li što je dosada učinio...” (765).

Sam je Gustav Klimt tada ponavljao mladom Milanu Begoviću u Beču: “Genijalni momak je Vaš zemljak” (*Ein genialer Bub’ Ihr Landsmann!*).

Stanovito neshvaćanje Meštrovićevih djela u Beču tumačio je Filip Marušić općenitim germanskim neshvaćanjem slavenske duše:

“Osobito neslavenska publika ne shvaća smjer našeg umjetnika, a još manje njegovu formu izražavanja. Svi ga bez razlike hvale, što se tehničke savršenosti tiče, dive se njegovoj anatomičkoj vjernosti, a ne mogu nikako da se sprijatelje s idejom umjetnika, koji u svemu odaje slavensku dušu.” (768).

Prvi susret Antuna Gustava Matoša s Meštrovićevim skulpturama na *Jugoslavenskoj izložbi* 1904. u Beogradu je za njega iznenađujući:

“Pored Frangeša se silno ističe dvadesetogodišnji vajar Meštrović. Šteta da nije izložio najbolje svoje stvari, ali iz toga se vidi, da iz te mlade šape vire lavske pandže.” (770).

Izlaganje u bečkom *Hagebundu* donijelo je mladom Meštroviću nove pohvale, ali i neshvaćanja i pokude kritičara, osobito moralističkih kritika (769).

Istaknuti srpski kritičar i estetičar Bogdan Popović opširno je pisao o Meštrovićevim skulpturama na *Jugoslavenskoj izložbi* u Beogradu 1904, zaključivši:

“Radovi g. Meštrovića koje smo vidjeli na toj izložbi iznenadili su nas i brojem i vrijednošću svojom. U g. Meštroviću koji, kako izgleda, nije prešao ni prvu polovinu dvadesetih godina, Hrvatima se razvija veliki dar.” (780).

I u povodu Meštrovićevog izlaganja sljedeće godine na *Jubilarnoj izložbi Društva umjetnosti* u Zagrebu pisao je Branko Popović jednako oduševljeno:

“’Meštrović nas je pri prvom susretu zadobio. Inteligentan, sklon filozofiranju, pun duše i temperamenta, shvativši umjetnost s njezine najljepše strane ulazi on u hrvatski salon više s pjesmom u grudima nego s dlijetom u ruci.’ Takav sam dojam od njega dobio s Jugoslovenske izložbe. Ovoga puta imao sam jedno zadovoljstvo više, - u uvjerenju da se nisam bio prevario. Jer deset novih izloženih radova očigledno odaju jak talent i bujnu dušu ovoga mladog umjetnika. Predmet njegove umjetnosti je unutrašnji život čovječji...

Tehnika Meštrovićeva je veoma iskrena, neposredna. Ona nema ničega konvencionalnog ni izvještačenog, i ne trpi nikakav manirizam. S toga nas i ne zamara; mi je čak pri prvom posmatranju i ne primjećujemo. Meštrović ne izrađuje i ne gladi mnogo forme na svojim figurama već ih s malo snažnih i mekih poteza samo naglasi, okarakterizira. Ovo on radi s toliko pouzdanosti i temperamenta da nas njegove skulpture poslije tako reći napadaju svojom impresivnošću... Ali Meštrović ipak nije još tehnički potpuno razvijen. Veliki zahtjevi koje on postavlja samom sebi i njegova bujnost u radu ostavljaju ponegdje tragove nedorađenosti, nesvršenosti. No Meštrovićev je talent toliko nesumnjiv i podoban za razvijanje da smo skloni vjerovati u njegovu savršenu budućnost.” (838).

Godina 1905. predstavljala je široku potvrdu Meštrovićeva talenta i njegova stvaralaštva, u domovini i u inozemstvu. Iso Kršnjavi općenito ga hvali, uza sve zamjerke “mladom moštu koji još vrije”. Govoreći o Frangešu, Valdecu i Meštroviću Kršnjavi s ponosom tvrdi:

“Vidim, da se hrvatska umjetnost uzpinje do savršenstva i da postaje neodvisna od prelaznih struja i tudjih utjecaja.” (820).

Konzervativni Kršnjavi hvali Meštrovićev talent, ali ne može prihvatiti ni sadržaje ni oblikovanje njegovih tadašnjih izazovnih skulptura.

“Na našoj je izložbi (Društva umjetnosti u Zagrebu 1905. god.) vrlo zanimljiva pojava mladi kipar Ivan Meštrović. Tek dvadesetogodišnji Dalmatinac znao je sebi u Beču u krugu modernih umjetnika steći mnogo priznanja. Novine mu svaki put, kad što izloži, priznaju, da je ženijalan, ali mu još uviek u mnogo čemu prigovaraju. Meštrović je svojim prvim radovima te prigovore upravo izazivao, jer je kraj vrlo liepih radnja izložio i sasvim absurdne kipove, u kojima je bilo prekrasnih pojedinosti kraj sasvim ružnih i odurnih dielova, pače bilo je skroz odurnih kipova. Vidjelo se, da tu vrije jak, još mutan mošt. U Meštrovića ima još odpornoga razpoloženja, kojim si mladi ženijalni ljudi najradje osvoje mjesto. On kadkad odlieva u sadru svoje najružnije stvari, a razbija svoje najljepše, preziruć ih baš za to, jer se ljudima svidjaju. On je pače nastojao stvoriti sebi teoriju za taj svoj vandalizam. Ta je teorija vrlo slaba, jer joj je temeljna misao, da je sve liepo što jest, da je umjetniku dopušteno prikazati i najružnije samo zato, jer postoji.” (822).

I u svom opširnom *Pogledu na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba*, objavljenom u *Matičinom* godišnjaku *Hrvatsko kolo* te 1905. godine, prvom sustavnom pregledu i vrednovanju novije hrvatske likovne umjetnosti, Kršnjavi, uza sve zamjerke, zaključuje:

„Meštrović je vrlo jak talenat; upravo genijalan.” (824 [306]).

Mladi književnik Josip Kosor koristio se prigodom Meštrovićeva dara skulpture *Timor Dei* budućoj Modernoj galeriji u Zagrebu, pa je vrlo opširno analizirao dotadašnje kratko, ali bučno i već priznato, stvaralaštvo svoga prijatelja u riječkom *Novom listu*:

„Meštrović je diete našega stoljeća, ovog osjetljivog, rafinovanog, perverznog stoljeća! Po prvi put imademo prilike, da vidimo, kako umjetnik znade tajne ženskog tiela prikazati, te ga kao valjanog poznavača forme, kao sjegurnog gospodara proporcije poznajemo u ovim djelima. Sada spontano uvire u vrhu njegovih prsta ona energija, pod kojom se budi mrtva masa u preliepe oblike; ona je stalna u njegovim rukama, on je nje svjestan kao nekog nadahnjujućeg, pratećeg demonika. Pomoću njezinom znade izhitriti život iz grube tvari majstorskom lakoćom; on je stvaratelj: ‘stvaratelj liepih stvari’.” (819).

Vezu mladog Meštrovića s kozmopolitskom bečkom sredinom, ali u isto vrijeme i odvajanje od nje svojim balkanskim korijenima, obrazlagao je Božo Lovrić na svoj pjesnički način, u čemu je bilo istine:

„Meštrović je u kosmopolitičkom bečkom društvu donekle zaboravio na sredovječnu tamu naše domaje, pa kad je ponovno došao u doticaj š njom, to je tako jako djelovalo na njegovu dušu, da je to morao da izrazi, a u ljepoti njegovog djela možemo suditi i o jakosti osjećaja... Meštrovićeva umjetnost, u cjelokupnosti uzeta, tragedija je, a tim izrazitija, jer ju bilježi u knjigi umjetnosti nezatvorena, iskrena ruka slobodnog čovjeka. Kod nas Slavena umjetnost je tragedija, u njoj se zrcali cieli naš život, u njoj su svi trzaji naše duše, u njoj je uzrok i svrha našeg žića; kod (talijanske) latinske rase naprotiv umjetnost je virtuoznost i težnja, da nam ljepotom svojom i savršenošću - makar kad što hladnom - poljepša život i da nas opije sladkoćom, riečju, skladom forme i armonijom boja...

Eto takvi je Slaven, a Ivan Meštrović je, iz prvog početka pa do danas, čisti, nepatvoreni uzorak. Glavna oznaka je njegove umjetnosti najtanja ćutljivost i elementarna, bezobzirna jakost. On znade cjelivati i u milovanja topi se, ili oštrom palom smrskati i u prah satrti. On ili obožava ili nožem u ruci presijeca žile, pa pije krv, da se ojača. Kad je niježan i ćutljiv stvara ‘medicinarku’, ‘moju pucu’, ‘majčinu brigu’, ‘diete’, ‘djevojče’, a kad osjeća težinu života i sve mane i sva zla i svo praznovjerje onda stvara ‘Neblaženstvo’, ‘Živinu u nama’, ‘Mrtvu majku’, ‘Pjesnika’, ‘Ugolina’, i ‘Timor Dei’. Tek u časovima kad hoće da zavede obćinstvo i da mu ugodi, onda modelira ‘Život’, ‘Čežnja za strašću’ i ‘Česmu’. Tu više nije Meštrović umjetnik, već veliki virtuoz, koji sam sebe zanaša i opija čarobnim i razbludnim zvucima.” (827).

Božo Lovrić je u opširnoj analizi Meštrovićevih radova nastojao objasniti njegovo ranije naglašavanje sadržaja, a zatim forme:

„Kad je Meštrović počeo da misli svojom glavom najprije je osjetio sućut prema sebi, a to čuvstvo je neposredna primjena na sve ostalo čovječanstvo. To je naravna posliedica njegovog uzgoja i ambienta, gdje se rodio i razvio. Njegova osjetljiva duša do boli još jače je ućutila bol i biedu nevoljnog dalmatinskog zagorca, i on je tom osjećaju dao podpuni izraz u prvim svojim djeljima. Iz toga logično sliedi, da u tim radnjama prevladjuje ideja, a zapostavljena je plastika. Tom zanemarivanju plastičnosti još je jedan uzrok, a taj je da se u Meštrovića razvilo nagnuće za samostalnim stvaranjem prije nego je mogao da vlada s materijalom...

Meštrović je u prvim djelima literat, ilustrator velikih ruskih pripovjedača...

Meštrović se u najnovije doba sve više oslobadja književnosti. I kod njega je nastupila reakcija, uvidio je, da je kod kipa glavno da bude plastičan, slika slikarska, pjesma pjesnička...” (924).

Antun Gustav Matoš bio je književnik, ali i publicist svestrane kulture, pišući feljtone, prikaze i kritike (ponekad veoma oštre, pa i zajedljive) o književnosti, glazbi i likovnim umjetnostima. God. 1907. je vrlo iscrpno opisao i analizirao radove na *Izložbi jugoslavenske umjetničke kolonije* u Beogradu, na kojoj su bila izložena i Meštrovićeva djela:

„Meštrović nije ni u našim neobičnim prilikama čovjek običan. Kao Giotto postao je umjetnik od čobanina. Njega ne tišti teret suvišne kulture. On je naivan, ‘varvarin’ kao Poljak, bivši pastir Biegas, na kojega u mnogome podsjeća. On je rođen umjetnik, upravo rođen vajar. Njegov talenat je dakle nesumnjiv, ali pošto spoljašnost i znanje nisu sinonimi, nesumnjivo je i to, da on još nije ispekao svoj zanat kao n. pr. Frangeš. Zamisao je kod njega uvijek veća od izvedbe. On još uvijek muca, kô divski sin doduše, ali muca. On traži, on uči, on još nije dospio do prve zrelosti...” (984; 5864a [126-127]; 6528 [361]).

“U radovima ovog bivšeg seljaka imade nešto demonskoga - pisao je književnik Niko Andrijašević. - Neobuzdan u formi i sujetu bacio se je na izvadjanje teških problema. Strast, nemoć, toplota i ćuvstva govore iz njegovih radnja. Njegova mašta prelazi granice normalnosti. Nešto divlje, a osobito snažno struji u onim karikiranim crtama, neka mistika, koja je strašna, a ipak privlači. On svagdje ulijeva svoj duh, pa zato mu i portreti ne izgledaju sasvim vjerni.” (1106).

Pišući kasnije o Plečniku i Meštroviću Marijan Mušič je okarakterizirao Meštrovićevo stvaralaštvo tog ranog razdoblja:

“Impresionističko-secesijsko usmjerenje s jakim naglaskom na literaturu i filozofsku problematiku, što označava njegove prvijence, polagano se prilagođuje skulptorskoj tehnici i težnji oblikovanju plastičnih volumena. To je vidljivo iz sadržaja njegove kiparske obrade, koji počimaju u pravcu prvijenca Posljednjeg poljupca (1903), Timor dei (1904), Studenac življenja (1906), do Adama i Eve (1907), gdje se utvrđuje uprkos ranog Rodinovog utjecaja u sasvim osobni umjetnički izraz, koji će sazrijeti sljedeće godine do velike sinteze kosovskog ciklusa.” (6754 [680]).

167. SJEĆANJE. Kosovski ciklus. (Udovica Vukosava, Torzo Vukosave Obilić, Uspomena, Die Erinnerung, Memories, Ricordo, Ricordanza, Vedova, Souvenir, Vzpomínka, Spomini, Aminitre).
Sjedeći ženski akt bez dijelova ruku i nogu, glave prignute, valovito stilizirane kose.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vis. 150 cm.
Vl.: Moderna galerija, Ljubljana.
b) 1908.
Mramor.
Vel. 147 x 53 x 100 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (Inv. sk. 1. Kupila srpska vlada za Umjetnički muzej u Beogradu).
c) Sadreni model ili odljev.
Vis. 146 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 126. Darovnica autora 1952).
d) Bronca. [14]
Vel. 144 x 44 x 139 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
a) Mramor
Vis.64 cm.
Vl..Kraljevska porodica Srbije,Beograd (Kraljevski dvor Dedinje).Prema Meštrovićevoj skulpturi „Sjećanje“ poprsje isklesao klesarski majstor Pino Grassi ,te 1955. godine prodao Kabinetu Predsjednika Republike.Vjerovatno bez dozvole autora.
Izl.: München 1909, Prag 1909, Ljubljana 1909, Beč 1909, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beč 1910, Rim 1911, Beograd 1912, New York 1924, Beograd 1946, Zagreb 1946, Ljubljana 1946, Zagreb 1947, Moskva 1947, Lenjingrad 1947, Bratislava 1947, Pariz 1969, Bukurešt 1970, Karlovac 1973, Zagreb 1978, 1983, Beograd 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 34 15-16; 54 15; 86 19-21, br. 68, 69, sl.; 108 12, 29, br. 10, sl.; 116 10, 29, sl. br. 9; 1207; 1208; 1228; 1260 53, sl.; 1265 222; 1410; 1429; 1456; 1702 6-10; 1732; 1979; 2766 3; 3017; 3603; 5868 21; 7113 315; 7405 73, 74; 7384, 3 613; 8521, 3 767-768; 8634 370; 9084 20, 26; 9235 73-74; 9685 5-6, sl. 48-49; 9714 18; 9715 11-12; 9789 25; 10651 153, sl. 152.
Pod.: X. 4. 107; 9 sl. 29, 30; 10 62, br. 80, sl. XXI; 17 sl. (2); 25 sl. br. 2; 27 XII, sl.; 42 25, br. 7, sl.; 46 53-54, br. 12-13, sl.; 47, 73 XVII, 181, sl. 22-25; 50 br. 33; 69 19-20, sl. 10; 98 sl. 63; 101 sl. 23; 125 312, sl. 53-55; 493 br. 72; 495 br. 80, sl.; 496 10, br. 49, sl.; 498 br. 51, sl.; 521 br. 72, sl.; 560 18; 562; 563; 583 42, br. 49, sl.; 594 br. 51, sl.; 595 br. 5; 596 br. 5, sl.; 597 br. 5, sl.; 606; 622 21, br. 33, sl.; 629 5, 32; 641 11, 38, 131, sl.; 649 br. 20; 654 69, 131, sl.; 660 74, br. 12, sl.; 661 32, 48-49, sl.; 1153; 1215; 1234 sl. 351; 1255 sl. 329; 1260 sl. 144; 1407 782; 1429; 1458 sl.; 1548; 1614; 1695; 1700; 1707 782; 1714; 1722; 1732; 1733; 1735; 1773; 1783; 5113; 5116 sl. 171; 6028 sl.; 6172; 8526 sl. (125); 8611; 9133 649; 9623 213-214, sl.; 9734-4 sl.; 9748 sl.; 9805 sl.; 9807 sl.; 9941-3 sl.; 10680 150, 152, sl.; 10682 31, sl.,11136a.

168. VELIKA ŽENSKA GLAVA. Kosovski ciklus. [16] (Glava, Glava žene, Udovica, Femal Head, Tete de femme – La veuve).
Glava mlade žene sa stiliziranom kosom.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 46 x 23 x 27,5 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. MZP – 112.).
b) Pariz, 1908.
Žuti kamen.
Vel. 48 x 28 x 44 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ - 9).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Beč 1910. (?), Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, London 1915, 1919, Pariz 1969, Budimpešta 1969,Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Zagreb 1974, Beograd 1984, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 9; III. 1. 15; III. 2. 17; 10 62, br. 93; 69 sl. 11; 495 br. 30 (?); 496 br. 48; 507 br. 33; 594 br. 6, sl.; 595 br. 6; 596 br. 6; 597 br. 6, sl.; 654 69, br. 137; 665 br. 15, sl.; 698 br. 10, sl..

169. MAJKA JUGOVIĆA. Kosovski ciklus. (Studija za Majku Jugovića, Heldenmutter. Studie, The Mother of the Jugovići, La madre de' Jugovići, La mère des Jougović).
Akt starice s odsječenom rukom u naručju.
Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 64 x 35,5 x 66 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,23.07.2001. predano iz Galerije umjetnina, Split. Primljeno 1932. iz Srednje tehničke škole i Etnografskog muzeja u Splitu). (Inv. 22/121).
Izl.: Beč 1910.
Lit.: 50 124; 1787; 9917 52-54.
Pod.: 10 62, br. 81; 46 17; 91 165; 495 br. 22; 496 10, br. 29; 498 br. 31; 502; 512 26, br. 173; 622 26, br. 29; 654 69, br. 132; 692 47, br. 172; 1215; 1240; 1265 222; 1271; 1277 303; 1287 208-209; 1523; 2332; 2670; 3629; 4406 196; 4857; 5347; 7163 sl.; 8542 175.

170. KOSOVKA DJEVOJKA, reljef. Kosovski ciklus. (Kosovska djevojka, Kosovska udovica, Mädchen einer verundeten Krieger labend, Das Mädchen von Kosovo, The Maiden of Kosovo, La fanciulla di Kosovo, La fanciulla e l'eroe ferito, La jeune fille de Kosovo).
Poluležeći akt muškarca, s kacigom; iza njega sjedeći lik žene s lirom u ruci.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
(Nestao u vrijeme Prvog svjetskog rata).
b) Pariz, 1909.
Mramor.
Vel. 134,5 x 166 x 25 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 7).
Izl.: Beč 1909, 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Pariz 1919, New York 1924-1925, Philadelphia 1926, Zagreb 1962, Beograd 1978, 1983, Zagreb 1983.
Lit.: 34 14-15.
Pod.: XII. 1. 9; 3 41, sl.; 9 16, br. sl. 32; 10 62, br. 104, sl.; 17 sl. 6; 27 X, sl.; 42 25, br. 13, sl.; 46 53, br. 10, sl.; 69 19, sl. 6; 86 sl. (1); 108 29, br. 11, sl.; 125 312, br. 70-71; 495 br. 6; 496 9, br. 13; 498 br. 16, sl.; 514 16, br. 7, sl.; 521 br. 5, sl.; 526 94, br. 1612; 583 br. 59, sl.; 622 26, br. 26; 641 131, br. 14, sl.; 649 br. 11; 654 72, 93, br. 159, sl.; 1128; 1129; 1147; 1228; 1234 sl. 319; 1240; 1255 sl. 330; 1260 sl.; 1265 222; 1305; 1493 sl. 53; 1733; 1844 260; 2369; 2670; 2766 4; 2801; 2834; 2839; 2955; 3369; 5767 20; 6764 sl.; 7113 310; 7155 sl.; 7405 131; 7506 292; 8542 175; 9027 sl.; 9084 43; 9307 sl..

171. TORZO. BANOVIĆ STRAHINJA I. Kosovski ciklus. (Torzo heroja, Muški torzo, Strahinić Ban, Torso of Banovic Strahinja, Torso, Torso del Bano Strahinić, Eroe).
Muški akt bez glave, ruku i nogu. Visoko podnožje.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 105 x 72 x 48,5 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 12).
b) Beograd, 1960.
Mramor. (Klesano dozvolom autora).
Vel. 105 x 72 x 48,5 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 344). Izloženo: Muzej savremene umetnosti, Beograd.
Izl.: Split 1908, Ljubljana 1909, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Opovo 1971, Zagreb 1983, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983, Beograd 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 34 13-14; 46 53, sl. br. 8; 54 14; 86 (21); 1305; 2374 98-99; 6669; 9084 26.
Pod.: XII. 12, 13; 10 50, 62, 85, 94, sl.; 27 VIII, sl.; 50 uz sl. 29; 53 br. 8, sl.; 70 92, 143, sl.; 86 (19, 21); 101 sl. 37; 108 29, sl.; 125 56, 57, sl.; 490 22, br. 84; 495 br. 5; 496 9, br. 18; 498 br. 19; 599 23, br. 2, sl.; 622 26; 629 32, 54, sl.; 635; 641 36, 131; 645 70, 92, 143, sl.; 649 br. 9, 10, sl.; 654 48; 660 82, sl.; 661 32, br. 14, sl.; 1149 12; 1163; 1215; 1225; 1260 sl.; 1265 222; 1277 303; 1702 6, 12, sl. 5; 2115 sl. 31; 2670; 3432 8; 4384; 5113; 6241 sl.; 6253; 6568; 6669; 6681; 7113 310; 8282; 8296; 8526 sl. (124); 8542 175; 9393 76, 77; 9582; 9623 212; 9941-2 sl.; 10682.

172. TORZO. BANOVIĆ STRAHINJA II. Kosovski ciklus. (Torso of a Hero).
Muški akt bez glave, ruku i nogu. Nisko podnožje.
a) Sadreni model.
b) Mramor. Klesano 1915.
Vel. 105 x 72 x 98 cm.
Vl.: Victoria & Albert Museum, London. Trajna posudba: Tate Gallery, London. (Dar Vlade Srbije Vel. Britaniji 1915).
Izl.: Beč 1910, London 1915.
Pod.: 42 25, br. 6, sl.; 495 br. 8; 507 br. 26; 1260 sl.; 1277 303; 2145; 6241.

173. MILOŠ OBILIĆ, torzo. Kosovski ciklus. (Miloš, Torzo junaka, Colossal Torso, Hero, Eroe, Heros).[17]
Akt muškarca u hodu, bez ruku i donjih dijelova mogu, glave prignute.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 247,4 x 114 x 61,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-114).Pohrana u Gliptoteci HAZU,Zagreb (inv.br.MZP-110). Darovnica autora 1952.
b) Sadreni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ–434). Lijevano bez odobrenja.
Sign.: MEŠTROVIĆ, prilikom lijevanja.
c) Zagreb, 1965. (Odliveno za Svjetsku izložbu u Ateni 1965).
Bronca.
Vel. 247,4 x 114 x 61,5 cm.
Vl. Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-163).Lijevano dozvolom obitelji autora 1965.
d) Sadreni odljev.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 5).
e) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 229).
f) Bronca.
Vis.210 cm.
Vl.:Kraljevska porodica Srbije,Beograd (Kraljevski dvor,Dedinje).Inv.br.38/02.Otkup od autora 1934.,od strane kralja Aleksandra Karađorđevića.
Izl.: Split 1908, Ljubljana 1909, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Beograd 1912, London 1915, Pariz 1919, Zagreb 1961, 1962, Atena 1965, Sarajevo 1967, Budimpešta 1969, Pariz 1969, Bukurešto-Prag-Olomouc 1970, Pariz 1971, Beograd 1976, Zagreb 1978, Kijev 1980, Zagreb 1983-1984, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II.7; 10 50, 85; 46 18, sl. br. 9; 54 14; 86 (17-21), sl. (22-24); 108 13; 116 20, 21, sl. br. 11; 637; 654 48-49; 1215; 1228; 1277 303; 1429; 1456; 1679; 1702 6, 12; 1787; 2291; 2374 99; 5868 22; 6291; 6528 365; 7189; 9685 5, sl.; 9722 sl.; 9755 9; 10651 149, sl. 150; 10679 152, sl. 146; 10381a,11136a.
Pod.: II. 1. 114, 163; III. 1. 13, MZ 11; III. 2. 15. 225; XII. 1. 6, 7; 9 br. 10, sl.; 10 62, br. 105, sl.; 27 br. VII, sl.; 46 18; 47, 73 28, 29, 31, sl.; 50 br. 26, sl.; 69 18, sl. 12; 86 br. 22-24, sl.; 98 sl. 66; 101 sl. 19; 108 30, br. 33; 125 63, 65; 490 22, br. 83; 493 br. 71; 495 br. 14, sl.; 496 11, br. 58, sl.; 498 br. 32, sl.; 507 br. 21, sl.; 514 15, br. 1; 582 br. 12; 583 42, br. 51, sl.; 594 br. 7, sl.; 595 br. 7; 596 br. 7, sl.; 597 br. 7, sl.; 629 32, 58, sl.; 641 34, 131, sl.; 649 16, 17, sl.; 654 71, br. 150, sl.; 660 78, sl.; 661 32, br. 17, sl.; 698 br. 14, sl.; 1185; 1225; 1234 sl. 345; 1255 sl. 332; 1260 sl.; 1277 303; 1456; 1493 sl. 72; 1735; 2115 sl. 31; 2350; 2670; 3632 227; 5113; 6291; 6402 sl.; 7113 310; 7189; 7549; 7559; 7560; 7577; 7862 sl. (133); 7840; 7841 sl.; 8228 sl.; 8282; 8296; 8452 152; 8526 sl. (127); 8542 175; 8845 192; 9085; 9708 sl.; 10289; 10679 152, sl.; 10682 31, sl..

174. GLAVA MILOŠA OBILIĆA. Kosovski ciklus. (Glava Miloša, Heldenkopf, Miloš Obilić-Kopf, Colossal Head of Miloš, Testa di Miloš Obilić, Testa d'eroe).
Prignuta glava muškarca sa stiliziranom kosom.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model (posrebren).
Vel. 170 x 140 x 70 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 11).
b) Bronca.
Vel. 170 x 140 x 70 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 318). (Posuđeno: Spomen-park Galerije Jovana Popovića u Opovu).
Izl.: Pariz 1909, Beč 1909, Zagreb 1910, Rim 1911, London 1915, Brighton 1919, Zagreb 1962, Opovo 1971, Kijev 1980, Beograd 1983, Zagreb 1983, Beograd 1984, Zagreb 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987.
Lit.: 1679 101; 2766 4-5; 9084 6, 25, 26.
Pod.: XII. 1. 10, 11; 9 br. 117, sl.; 10 62, br. 85, sl.; 17 sl. 14; 50 br. 50, sl.; 69 sl. 13; 86 (22); 495; 496 12, br. 103; 498 br. 40; 507 br. 22; 513; 583 43, br. 52; 599 23, br. 1, sl.; 637; 649 br. 18, 19, sl.; 654 70, br. 144; 660 76, sl.; 1128; 1129; 1147; 1255 sl. 323; 1260 sl.; 1439 sl. 73; 1733 sl. 464; 1979 sl. 413; 2426; 2751 sl.; 5016 sl. 169; 8611; 9777 sl..

174a. GLAVA MILOŠA OBILIĆA, reljef.
a) Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 53 x 52 x 10 cm.
Vl.: Dragiša Ružić, Split.
c) Bronca.
Vl.: Viktor Šitić, Zagreb.
d) Bronca.
Vl.: Željko Šelendić, Zagreb.
e) Bronca.
Vl.: Joško Baica, Povlja.

175. SRĐA ZLOPOGLEĐA, studija. Kosovski ciklus. (Glava Srđe, Glava junaka, Glava, Studija za glavu Srđe Zlopogleđe, Heldenkopf, Srdja Zlopogledja-Kopf, The Warrior, Study for Srdj's Head, Srdj Head, Sergio dal cattivo sguardo). Glava muškarca stilizirane kose, namrštena pogleda.

a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel.53,5 x 34 x 36 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. (inv. AMZ-59) Dodatak Darovnice 1959.

b) Zagreb, 1970. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 52 x 35 x 31 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-214).Lijevano dozvolom obitelji autora,1970.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Zagreb 1962, Zadar 1976, Šibenik 1976, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Lenjingrad 1989.
Lit.: II.7; 10651 [153, 154, sl. 157].
Pod.: II. 1. 59, 214; XXII. 21; 10 [62, 94, br. 86]; 27 [IX]; 46 [24]; 496 [9, br. 11]; 498 [br. 39, sl.]; 615 [br. 105, sl.]; 616 [br. 9]; 628; 654 [70, 92, br. 145, sl.]; 660 [90]; 698 [br 9, sl.]; 1277 [303]; 2670; 10295 [158]; 10381a.

176. SRĐA ZLOPOGLEĐA, glava. Kosovski ciklus. (Heldenkopf, Sergius mit dem bösen Blick, The frowning Hero, Head of Srdj, Sergio dal cattivo sguardo, Serge, Serge au mauvais regard, Golova Srdži).
Glava muškarca, namrštena pogleda, stilizirane kose.

a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vis. 100 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 43).

b) Bronca.
Vel. 103 x 76 x 63 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 320).

c) Bronca (?).
Vl.: Galleria nazionale d'arte moderna e contemporanea. (Pohrana: Accademia di Belle Arti di Ravenna).
Natpis (sa strane skulpture): AL POPOLO ITALIANO ESPOSIZIONE MCMXI MEŠTROVIĆ. (Meštrovićev dar Italiji, 1912).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Pariz 1919, London 1925, Zagreb 1962, Opovo 1971, Beograd 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Moskva-Lenjingrad- Kijev 1989.
Lit.: 3 [15]; 34 [12-13, sl.]; 46 [24, 53, sl. br. 9]; 495 [sl.]; 498 [sl.]; 507 [br. 13]; 665 [br. 18]; 1034 [94]; 1228; 1429; 1489 [147]; 1981 [206]; 3258 [336]; 5868 [20]; 6669; 7405a [73-74]; 10651 [153, 154, sl. 156-157].
Pod.: XII. 1. 40, 41; 9 [12, 13, sl.]; 10 [62, br. 87, sl.]; 27 [IX, sl.]; 34 [12-13, sl.]; 46 [53]; 86 [(22)]; 101 [sl. 75]; 108 [29, br. 19]; 125 [45, 312]; 495 [br. 4]; 496 [11, br. 89, sl.]; 498 [39, sl.]; 507 [br. 23, sl.]; 514 [15, br. 2]; 583 [43, br. 60]; 599 [23, br. 7]; 649 [br. 12, 13, sl.]; 654 [71, br. 146, sl.]; 660 [90, sl.]; 665 [br. 18]; 1215; 1234 [sl. 337]; 1255 [sl. 331]; 1260 [sl.]; 1407 [sl. 782]; 1493 [sl. 67]; 1618c [sl.]; 1722; 1727; 1733 [sl. 465]; 1757; 1768; 1771; 1979 [sl. 412]; 1981 [206]; 2098 [sl.]; 2115 [sl. 32]; 2350; 2670; 2792 [sl.]; 3632 [227]; 4462; 4543; 4832 [sl.]; 5123; 5347; 6923; 8735 [410, 411]; 9084 [6, 18, 25]; 9230 [146]; 9451 [226]; 9623 [213]; 9668; 9669 [sl.].

177. ROB. Kosovski ciklus. (Studie einem Sklaven, The Slave, Uno schiavo).
Sjedeći muški akt, sagnutog gornje dijela tijela i glave, bez dijela ruku i nogu, stilizirane kose.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vis. 73 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 76).

b) Bronca.
Vel. 72,5 x 85 x 47 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 369. Stalno izloženo u Opovu).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Zagreb 1962.
Pod.: XII. 1. 53, 54; 9 [14, sl. 20]; 10 [62, br. 83]; 86 [sl. 10]; 125 [str. 8, 312]; 495 [br. 51]; 498 [br. 14]; 507 [br. 29]; 583 [43, br. 54, sl.]; 599 [24, br. 9]; 649 [br. 14, 15]; 654 [69, br. 133]; 1240; 1255 [sl. str. 326]; 1493 [sl. str. 69]; 1509 [sl. str. 27]; 2670; 8611.

178. ROB, studija. Kosovski ciklus. (Studija za "Roba", Studie zu einem Sklaven, Study for a Slave, The Slave, Uno schiavo).
Pariz, 1908.
Sadreni model.
Izl.: Pariz 1908, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915, Beograd 1984.
Pod.: 10 [62, br. 82]; 495 [br. 46]; 496 [11, br. 87]; 507 [br. 29]; 513 [br. 29 (?)]; 654 [69, br. 134]; 1255 [sl. 326]; 1493 [sl.]; 2670.

179-190. KARIJATIDE I-XII. Kosovski ciklus. (12 karijatida, Zwölf kariatiden, Fragmente für einen Tempel, Twelve Caryatides, The Cariatids, Cariatidi, Cariatides).
Dvanaest stojećih djevojaka, u antičkoj odjeći ili polugolih.

a) Pariz, 1908.
Sadreni modeli.[18]
Vis. 265 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 19-30).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915, Beograd 1978, 1983.
Lit.: 9 [14, sl. 1-5]; 34 [10-11]; 46 [54, sl. br. 17]; 1184; 1265 [222]; 1276; 1277 [302, sl. 305]; 1679; 10651.
Pod.: XII. 1. 19-30; 10 [62, br. 100, sl.]; 27 [IV, sl.]; 42 [29, br. 150]; 50 [sl. br. 49]; 125 [312, br. 40-41, sl.]; 495 [br. 1]; 496 [9, br. 3, sl.]; 498 [br. 2-13, sl.]; 507 [br. 2-13]; 622 [27, br. 34]; 649 [br. 26-37, sl.]; 654 [71-72, br. 153]; 1207; 1208; 1215; 1234 [sl. 313]; 1240; 1255 [sl. 324, 325]; 1260 [sl.]; 1265 [222]; 1276; 1305; 1407 [sl. 781]; 1493 [sl. 54, 55]; 1509 [sl. 41]; 1733 [sl.]; 1885; 1903; 1981 [206]; 2670; 2751 [sl.]; 2766 [7]; 2775; 3632 [227]; 4462; 6002 [sl.]; 8822 [sl.]; 9084 [22]; 9808 [sl.].

191. KARIJATIDA I. Kosovski ciklus. (Ženski lik, Studie zu einer karyatide, Caryatide, Študija za karijatido).
Stojeći odjeveni ženski lik, lijeve ruke vodoravno savijene u laktu, desne spuštene, glave prignute.
Pariz, 1908.
Drvo.[19]
Vl.: (1919. navodno u Bruxellesu. 10 [62, br. 99]).
Izl.: Pariz 1909, Ljubljana 1909, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Venecija 1914.
Pod.: 9 [sl. 6]; 10 [62, br. 99, sl. VIIa]; 493 [br. 76]; 495 [br. 36]; 496 [10, br. 24]; 1128; 1129; 1147; 1255 [sl. 325]; 1271; 1509 [sl. str. 39]; 1979 [sl. 409]; 1993 [114]; 2115 [sl. 32]; 2670; 4384; 7506 [292]; 10651 [155].

192. KARIJATIDA II. Kosovski ciklus. (Studija za karijatidu, Studio di cariatide, Étude de Cariatide).
Stojeći djevojački akt, prekriženih ruku na prsima, s draperijom u lijevoj ruci.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel.79 x 23 x 14 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. (POH-AMZ-30). Pohrana obitelji Meštrović.

b) Zagreb, 1962. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 76 x 15 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ-145).Lijevano dozvolom nositelja autorskih prava.
Izl.: Pariz 1909, Beč, 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Šibenik 1976, Zadar 1976, Beograd 1984.
Pod.: II. 1. 145; II. 7; 491; 496 [9, br. 23]; 498 [br. 22]; 583 [43, br. 56]; 615 [br. 8]; 616 [br. 8]; 654 [71, br. 151]; 698 [br. 11, sl.]; 1147; 1129; 1271; 2670; 10651 [155]; 10381a.

193. KARIJATIDA III. Kosovski ciklus. (Caryatid, Cariatide, Cariatide in legno, Étude pour cariatide II).
Stojeći ženski akt, s dijelom viseće draperije, duge valovito stilizirane kose, rukama podržava dio grede nad ramenima.
Otavice, 1912.
Drvo, orah.
Vel. 240 x 60 x 55 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 6).
Izl.: Venecija 1914, London 1915, Pariz 1919, Brighton 1919, Zagreb 1920, London 1924, Zagreb 1932, Berlin-Beč- München 1935, Beograd 1980, 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987; Milano 1987.
Pod.: XII. 1. 8; 2 [sl.]; 10 [63, br. 145, sl. VIII]; 27 [str. I., sl.]; 42 [25, br. 15]; 46 [54, br. 18, sl.]; 86 [sl. (2)]; 505 [25]; 507 [br. 28]; 513 [br. 28]; 514 [16, br. 8]; 515 [br. 23]; 520 [6, br. 16]; 541 [br. 47]; 549; 550 [14, br. 39]; 629 [32]; 649 [br. 38, sl.]; 654 [78, br. 230]; 660 [102, br. 26]; 661 [32, br. 20, sl. 50]; 1755; 1813; 1844; 1979 [sl. 406]; 2670; 9787 [sl.].

194. TURČIN, reljef. Kosovski ciklus. (Türke).
Reljef mišičavog muškog akta s leđa, prignute glave, bez donjeg dijela nogu.
Pariz, 1908. (?).
Sadreni model.
Izl.: Rim 1911.
Pos.: 1493 [sl. 56].

195. BORCI. Kosovski ciklus. (Ratnici, Fragment eines Frises ?, Combattenti, Combattants).
Dugi friz s 11 golih muškaraca u borbi, sa štitovima i šljemovima.

a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 66 x 200 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović, inv. UP 19/75).

b) Bronca.
Vel.66 x 200 x 6 cm.
Galerija Meštrović, Split (inv. 132; Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1964).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Split 1919.
Pod.: I. 1. 132; I. 2. 66; I. 3. 3. 132; 9 [sl. 19]; 10 [61, br. 76]; 86 [(133), sl. 9]; 495 [17, br. 39]; 496 [9, br. 21, sl.]; 498 [br. 21, sl.]; 512 [26, br. 166]; 654 [68, br. 126]; 712 [10]; 2670; 6734 [sl.].

196. GLAVA JUNAKA I. Kosovski ciklus.[20] (Junak, Glava vojnika, Head of Hero, Heldenkopf, Head of Hero, Heroic Head, Uomo di Kosovo, Homme de Kosovo, Tète de héros).
Glava muškarca pod šljemom (istaknutog obruba), u četvrtastom okviru.

a) Pariz, 1908-1910.
Sadreni model.
Vel. 85 x 61 x 36 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović, inv. UP 19/80).

b) Zagreb, 1964.
Bronca.
Vel. 82 x 64 x 45 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 133; Ljevaonica umjetnina,Zagreb,1963. godine).
Izl.: Beč 191, Zagreb ("Medulić") 1910, Rim 1911, London 1915, Split 1919.
Pod.: I. 3. 1. 133; I. 3. 2. 71; I. 3. 3. 133; 10 [62, br. 124]; 86 [br. 35, sl.]; 108 [br. 17]; 466 [br. 2]; 495 [br. 35]; 498 [br. 18]; 507 [br. 36]; 512 [26, br. 162]; 654 [75, br. 199]; 712 [10]; 1255 [sl. 331]; 2670; 7542; 7468; 9084 [sl. 17].

197. GLAVA JUNAKA II. Kosovski ciklus. (Junak, Testa di eroe).
Glava muškarca pod šljemom (s obrubom) stilizirane kovrčaste kose, u četvrtastom okviru.

a) Pariz, 1908-1910.
Sadreni model.
Vel. 74 x 62 x 40 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović, inv. UP 19/82).

b) Zagreb, 1964.
Bronca.
Vel. 78 x 61 x 37 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 134; Ljevaonica umjetnina,1963. godine).
Izl.: Zagreb ("Medulić") 1910, Beč 1910.
Pod.: I. 3. 1. 134; I. 3. 2. 72; I. 3. 3. 134; 9 [sl. 17]; 466 [br. 3]; 495 [br. 48]; 654 [75, br. 201]; 1407 [785]; 2670.

198. UDOVICA. Kosovski ciklus. (Mala udovica, Weibliche Studie, Fragment zur Gruppe "Die Witwen", The Widow).
Naprijed prignuti ženski akt, lijevim laktom na koljenu, desnom rukom za leđima, bez donjih dijelova nogu.

a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 89 x 31 x 49 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 61). (Dodatak Darovnici 1959).

b) Zagreb, 1982.
Bronca. (Ljevaonica Hočevar "Torzo").
Vel. 87 x 24 x 46 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ - 287).Lijevano dozvolom nositelja autorskih prava.

c) Zagreb, 1982. (Ljevaonica Hočevar "Torzo").
Bronca.
Vel.87 x 24 x 46 cm.
Vl.: Galerija Ivan Meštrović, Vrpolje.(Inv.SGIM-6).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: Pariz 1909. (?), Beč 1910, London 1915, Beograd 1984, Venecija 1997.
Lit.: 10381a.
Pod.: II. 1. 61, 287; II. 2. 1580; 9 [sl. br. 23]; 10 [61, br. 77]; 125 [312, br. 43]; 495; 507 [br. 16]; 654 [68, br. 128]; 698 [br. 8, sl.]; 1128 (?); 1733; 1979 [sl. 416]; 2291; 2670; 2955; 4454.

199. MALA UDOVICA I. Kosovski ciklus. (Udovica, The Widow, Mourning Widow, Vedova, Une veuve).
Sjedeći ženski akt, bez ruku i donjih dijelova nogu, glave okrenute lijevo.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vis. 78 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 40).
b) Bronca.
Vis. 78 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 231. Stalna pohrana Galerija Jovan Popović, Opovo).
c) Bronca. (Odliveno iz Narodnog muzeja, Beograd).
Vl.: Pančevo.
Izl.: Beč 1909, 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915, Split 1919, New York 1924, Philadelphia 1926. (?), Zagreb 1962, Opovo 1977, Beograd 1983, 1984.
Pod.: XII. 1. 36, 37; 10 [61, br. 78, sl.]; 27 [sl. XI]; 496 [11, br. 85]; 495; 498 [br. 35]; 505 [30, br. 36]; 507 [27, br. 180]; 512 [27,br. 180]; 521 [br. 3]; 528 [94, br. 1619]; 583 [44, br. 65]; 599 [23, br. 6, sl.]; 620 [br. 7, sl.]; 649 [br. 48, 49, sl.]; 654 [73, br. 164, sl.]; 1129; 1260 [sl.]; 1733 [sl. 466]; 1993 [114]; 1979 [sl.]; 2670; 2955; 4454; 8542 [176, 909]; 8403; 10651 [157].

200. VELIKA UDOVICA. Kosovski ciklus. (Udovica, Veliki torzo, Die Witwe, Widow, Torso, Veuve).
Sjedeći ženski akt, gornjim dijelom isturen naprijed, pogleda naprijed, rukama pruženima natrag, stilizirane kose s punđom.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 127 x 80 x 101 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 21/104). (Bez ruku i nogu. Pohrana obitelji Meštrović. Od 1932. u Galeriji umjetnina, Split, predano Galeriji Meštrović 1982).
b) Sadreni model ili odljev bez ruku, nogu i glave.
c) Zagreb, 1984.Ljevaonica „Torzo“,Zagreb.
Bronca.
Vel. 124,5 x 78,5 x 106 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
d) 1913. (?).
Mramor.
Vel. 160 x 98 x 103,5 cm. (157 x 68,5 x 97 cm).
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 2. Izloženo u Muzeju savremene umetnosti, Beograd).
e) Zagreb, 1985. (Ljevaonica Likovnih akademije).
Bronca.
Vl.: Likovna akademija, Zagreb, park.
Izl.: Beč 1910, Rim 1911, Beč 1913, Venecija 1914, London 1915, Split 1919, Pariz 1919, New York 1924-1025, Zagreb 1962, Beograd 1978, 1980, 1983, Zagreb 1983, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987.
Lit.: 2 [53, sl.]; 50 [30-31]; 54 [14-15]; 86 [(21), sl. 66, 67]; 91 [150]; 661 [5-6, 9]; 1215; 1702 [6, 10, sl. 7]; 1846; 1875; 1893; 2291; 2361 [137]; 3478; 6669; 9084 [26, sl. 27]; 9454; 9584 [sl.]; 9685 [5]; 9723 [sl.]; 10651 [153, sl. 151].
Pod.: I. 3. 2. 92; XII. 1. 2; 9 [br. 25-27]; 10 [61, br. 79]; 17 [sl. 14]; 27 [sl. 16]; 34 [sl. 14-15]; 42 [25, br. 12]; 46 [54, br. 13, 14, sl.]; 47 [181, br. 8, sl. 17]; 50 [br. 30, 31, sl.]; 73 [181, br. 8, sl. 17]; 86 [br. 66, 67, sl.]; 98 [sl. 99]; 101 [sl. 23]; 108 [29, br. 9]; 116 [sl. br. 6]; 125 [312, sl.]; 495; 498 [br. 37]; 503 [121, br. 2077, sl.]; 505 [19, br. 12]; 512 [27, br. 180]; 514 [15, br. 4, sl.]; 521 [br. 2]; 583 [42, br. 50, sl.]; 622 [26]; 629 [5]; 641 [131]; 649 [br. 21, sl.]; 654 [68, 69, br. 129, 130]; 660 [84]; 686 [130, sl.]; 692 [47, br. 171]; 712 [10]; 719d; 1193 [114]; 1215; 1260 [143, 158, sl.]; 1733 [463, 468, sl.]; 1979 [sl. str. 408, 417]; 2670; 3478; 3491 [sl. 188]; 4454; 5016 [sl. 171]; 5113; 5133; 5140 [sl.]; 5403 [sl.]; 7009 [sl.]; 7113 [310]; 7506 [290, 292]; 7549; 8524 [sl.]; 8526 [sl. (124)]; 8542 [176]; 8611 [sl.]; 8897 [29]; 8971 [sl.]; 9254 [sl.]; 9393 [77, sl.]; 9584; 9697 [sl.]; 9722; 9751 [sl.]; 9808 [sl.]; 9898 [sl.]; 9941-8 [sl.]; 10457 [sl.]; 10702 [sl.].

201. UDOVICE I. Kosovski ciklus. (Dvije udovice, Majka i kći, Die Witwen, The Widows, Vedove. Gruppo, Il gruppo delle vedove, Due vedove, Veuves. Mère et fille).
Sjedeći ženski akt, s drugim poluležećim u krilu. Kosa valovito stilizirana.
a) Pariz, 1907-1908. (?).
Prethodni crtež.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 327a).
b) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 140 x 135 x 80 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 23. Dar Meštrovića Galeriji 1960).
c) Prije 1914.
Mramor.
Vel. 160 x 98 x 103,5 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 3).
d) Split, 1964.
Kamen.
(Klesao Radoslav Duhović , 1961.).
Vel. 146 x82,5 x 134,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Beč 1913, Venecija 1914, London 1915, Pariz 1919, Split 1919, New York 1924, Philadelphia 1926, Beograd 1983.
Lit.: 46 [19, sl. br. 11]; 1184; 1228; 1265 [222]; 1787 [209]; 1875; 1893; 1902; 2291; 2709 [13-14].
Pod.: I. 3. 1. 18, 23; I. 3. 3. 18, 23; 2 [sl.]; 3 [43, sl.]; 9 [sl. 28]; 17 [sl. 4]; 27 [XIV, sl.]; 42 [25, br. 8]; 46 [53, br. 11, sl.]; 72 [sl.]; 108 [29, br. 8]; 495 [(16), br. 10]; 496 [11, br. 81]; 498 [br. 36, sl.]; 503 [121, br. 2078, sl.]; 505 [29, br. 12]; 507 [br. 14]; 512 [26, br. 167]; 514 [15, br. 3]; 521 [br. 2, sl.]; 528 [94]; 649 [br. 22]; 654 [72, br. 157]; 712 [10, sl.]; 1207; 1208; 1255 [sl. 327]; 1260 [sl. 156]; 1293; 1305; 1385 [236]; 1407 [sl. 785]; 1410; 1429; 1493 [sl. 64]; 1702 [6, sl. 4]; 1714; 1862 [53-55]; 1902; 1981 [206]; 1993 [114]; 2036; 2332; 2766 [4]; 2955; 3491 [sl. 187]; 3632 [227]; 4454 [34, sl.]; 4543; 6925; 7077; 7113 [310, 315]; 7200; 7542; 7543; 7549; 7581; 8542 [176]; 8873 [25]; 9084 [43]; 9928; 10001 [247]; 10681 [168].

202. UDOVICE II, studija. Kosovski ciklus. (Studija za “Udovice”).
a) Pariz, 1908. (?).
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 496 [10, br. 53].

203. UDOVICE III, studija. Kosovski ciklus. (Studija za “Udovice”).
a) Pariz, 1908. (?).
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 496 [10, br. 52].

204. UDOVICE IV. Kosovski ciklus. (The Widows of Kosovo).
a) Pariz 1908. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Izl.: London 1915.
Pod.: 507 [br. 15].

205. KARIJATIDA. (Karyatide, Cariatide).
Stojeći ženski lik, odjeven, valovita kosa spuštena s obje strane glave, obje ruke spuštene.
Pariz, 1908. (?).
Sadreni model.
Izl.: Rim 1911.
Pod.: 1234 [305, sl.]; 1493 [54, sl.].

206. KARIJATIDA. (Karyatide).
Stojeći odjeveni ženski lik, desna ruka spuštena, lijeva podignuta do ramena.
Pariz, 1908. (?).
Drvo
Vel.74 x19 x 13 cm.
Vl.:Nacionalni muzej za modernu umjetnost.MG-0813
Pod.: 1234 [313, sl.].

207. DALMATINSKA SELJANKA. (Dalmatinka, Dalmatinische Mädchen, A Dalmatian Peasant Woman).
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
b) Terracotta.[21]
Izl.: Beč 1910, London 1915.
Pod.: 10 [61, br. 74]; 495 [br. 40]; 507 [br. 60]; 654 [68, br. 124]; 1271; 1722.

208. SLIJEPAC, reljef (Der Blinde, Blind Man).
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beč 1910.
Pod.: 10 [62, br. 88]; 495 [br. 43]; 496 [br. 25]; 654 [71, br. 147]; 1207; 1208; 1240.

209. MOJA ŽENA (Ženska glava, Ženski portret, Frauenkopf, Female Head, Head of a Woman, Woman’s Head).
Glava i dio lijevog ramena mlade žene kovrčaste kose, okrenuta lijevom ramenu.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
b) Crni mramor-bazalt.
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, London 1915, Bradford 1918, London 1919, New York 1924.
Pod.: 10 [62, br. 109]; 495 [br. 17]; 496 [10, br. 42]; 507 [br. 34]; 509 [20, br. 82]; 510 [6]; 521 [br. 49]; 1234 [577]; 1234 [sl. 577].

210. USKRSLA PROŠLOST (Stara pjesma ?).
Pariz, 1908. (?).
Sadreni model.
Izl.: Split 1908.
Pod.: 490 [22, br. 82]; 492 [424, br. 145]; 654 [67, br. 121]; 1053; 1123; 1130.

211. VELIKA STUDIJA RUKE I. [22] (Ruka, Studija za ruku, Handstudie, Grosse Studie eines Armes, Faust aufwarts gerichtet, Large Study of an Arm, Handstudy, Una mano, Studie van een hand, Roka, Studie ruky).
Uspravna ruka sa šakom gore podržava konzolu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Pariz, 1908.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 147 x 51 x 35 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-129). Darovnica 1952.Do 1961.godine u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb(inv.br.MZP-210).
b) Beč, 1908.
Lijevano željezo (Dlanovi na kamenu tesaniku).
Vis. 180 cm.
Vl.: Rađeno za Karla Wittgensteina, Beč.
c) Zagreb, 1962.
Bronca. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Vel. 145 x 50 x 39 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-143).Lijevano dozvolom autora,1962.
d) Sadreni odljev.
Vel. 146 x 43 x 40 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZ – 394).
Izl.: Ljubljana 1909, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beč 1910, Rim 1911, Beograd 1912, Venecija 1914, London 1915, London 1919, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Osijek 1970, Šibenik 1976, Zadar 1976, Kijev 1980, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Moskva- Lenjingrad- Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 129; II. 7; III. 1. 8, 113, 143; 10 [62, br. 96]; 493 [br. 73]; 495 [br. 7]; 496 [12, br. 107]; 498 [br. 192]; 505 [30, br. 36]; 507 [br. 67]; 510 [6, br. 12]; 594 [br. 3]; 595 [br. 2]; 596 [br. 2]; 597 [br. 2, sl.]; 598 [br. 5, 6]; 615 [br. 6]; 616 [br. 5]; 628; 654 [70, br. 140]; 660 [94, br. 22, sl.]; 665 [19, br. 11]; 698 [br. 5, sl.]; 1722; 7405; 7992; 9084 [20].

212. VELIKA STUDIJA RUKE II. (Große Studien eines Armes, Faust abwärts gerichtet, Another Study of an Arm).
Spuštena ruka sa šakom dolje.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 167 x 35 x 36 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-130). Darovnica 1952.
b) Beč, 1908.
Željezo.
Vis. 180 cm.
Vl.: Rađeno za Karla Wittgensteina, Beč.
c) Zagreb, 1962.
Bronca. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Vel. 166 x 38 x 35 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. Br. AMZ-144).
d) Sadrena kopija.
Vel. 166 x 38 x 35 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 396).
Izl.: Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zadar 1976, Šibenik 1976, Berlin-Zürich-Beč 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 130, 144; II. 7; III. 1. 114, MZ 9; III. 2. 115; 10 [62, br. 97]; 654 [70, br. 129]; 660 [92, br. 21, sl.]; 665 [19, br. 12]; 698 [br. 6, sl.].

213. ČOVJEK KOJI KLEČI (Mladi čovjek klečeći, Klečeći mladić, Muški akt, Kniender männlicher Akt, A young Man kneeling, Nudo maschile inginocchiato).
Akt mladića koji kleči, prignute glave, na klisuri.
Vel. 69 x 18 x 29 cm.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vl.:Marica Meštrović,Buenos Aires.(Ranije u Atelijeru Meštrović,Zagreb,model poslan vlasniciu studenom 1982. godine).

b) Bronca.Lijevano dozvolom nositelja autorskih prava,1982.
Vel.69,5 x 18 x 29,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb,inv.br.AMZ-277.Darovala Marica Meštrović 1982.).
Bronca,Zagreb, 1982. (Sign.: E – 1/TORZO/ ZAGREB '82).
c) Zagreb, 1982.
Bronca.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
Izl.: Pariz 1908, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 277; II. 2. 1569; 10 [61, br. 75]; 654 [68, br. 125]; 660 [88, br. 19]; 661 [32, br. 16, sl.]; 665 [br. 17].

214. PASTIR (Mladi pastir, Pastir s mijehom, Diplar, Čoban, Der Hirte, Dudelsackpfeifer, Studie zu einem Schäfer, A young Shepherd, A young berger Shepherd, Pastore).
Sjedeći muški akt, desne noge savijene, lijeve pružene, s diplama – mijehom u rukama.
Sign.: MEŠTROVIĆ(lijeva bočna strana baze,dolje desno)
a) Pariz, 1908. [23]
Sadreni model.
Vel.100 x 41 x 103
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 22/115. Pohrana obitelji Meštrović).
b) Mramor. [24]
Vl.: Rim (?). (1911, kupio talijanski kralj).
c) Bronca.
Vel. 96,5 x 39 x 99 cm.Sign.autora:MEŠTROVIĆ,lijeva bočna strana baze,dolje desno.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 205; Ljevaonica "Torzo", Zagreb, 1982).
Izl.: Beč 1909, 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, München 1911, Split 1919, London 1919, Zagreb 1991.
Lit.: 1123; 1126; 1128-1130; 2302.
Pod.: I. 3. 1. 101, 205; I. 3. 2. 189; I. 3. 3. 205; XVIII. 81; 9 [sl. 21]; 10 [62, br. 90]; 111; 112; 125 [313, br. 66-67, sl.]; 492 [423, br. 124]; 495 [br. 47]; 496 [10, br. 55]; 498 [br. 30]; 510 [5, br. 5, sl.]; 512 [26, br. 159]; 654 [71, br. 152]; 670 [104]; 692 [47, br. 168]; 712 [10]; 1129; 1234 [sl. 565]; 1524; 1605; 1608; 2332; 2670; 4406; 9084 [18]; 10620 [80].

215. FRULAŠ (Dječak s frulom, Flötenspiler, Il flautista). [25]
Muški stojeći akt, raširenih nogu, svira u frulu koju drži objema rukama.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 115 x 33 x 31 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 103). Dodatak Darovnici 1959.
b) Zagreb, 1970.
Bronca.
Vel. 113 x 36 x 28 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ - 00212).Lijevano dozvolom nositelja autorskih prava,1970.
c) Bronca. (Ljevaonica umjetnina).
Vis. 116 cm.
Vl.: (Pariz ?).
Izl.: Zadar 1976, Šibenik 1976, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Miskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1991.
Pod.: II. 1. 103, 212; 116 [sl. br. 10]; 125 [312, br. 62, sl.]; 615 [br. 8]; 616 [br. 7]; 628 [bez br.]; 641 [131, br. 8]; 654 [71, br. 148]; 660 [86, br. 18, sl.]; 661 [32, br. 15, sl.]; 665 [br. 16]; 670 [104]; 698 [br. 13, sl.]; 8969 [sl.].

216. STARICA (Udovica, Die alte Frau, Old Woman, Vecchia, Nudo di vecchia, Une vieille).
Stojeći akt starice, bez donjeg dijela nogu.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model ili odljev, patiniran bijelo.
Vel. 126 x 54,5 x 39 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv. Br.AMZ-320,Ugovor,1999..
b) Sadreni model ili odljev, oštećen i popravljen.
Vel. 122 x 40 x 58,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-320,Ugovor 1999.
Privremeno bilo u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. MZP – 209).
c) Mramor. (Klesan 1908-1911)
Vel. 147 x 44 cm.
Vl.: Galleria nazionale d'arte Moderna e contemporanea. (Kupilo Ministarstvo Kr. Italije za Modernu galeriju).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Split 1919, Zagreb 1978.
Lit.: 1215; 1228; 5868 [20]; 7087.
Pod.: III. 1. 112, 118; 10 [62, br. 91]; 126 [39]; 496 [10, sl.]; 498 [br. 187]; 512 [27]; 622 [27]; 654 [70, br. 142]; 1234 [sl. 585]; 1247 [sl. 585]; 1605; 1702 [6]; 1733 [sl. 469]; 2332; 7087; 10620 [80].

217. NEVINOST (Nedužnost, Doba mladosti, Djevojački akt, Die Unschuld, Innocence, Innocenza, Innocentia).
Stojeći djevojački akt bez donjeg dijela nogu.
a) Pariz, 1908. [28]
Sadreni model, patiniran.
Vel. 166 x 44 x 33 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv.br. 685. Nekada u zbirci I. Tartaglije, u Galeriji umjetnina od 1948).
b) Španjolski granit.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Vl.: Albright-Knox Art Gallery (Art Institute), Buffalo (SAD). (Kupljeno 1925).
c) Bronca. (Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1987).
Vel. 146 x 44 x 33 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv.br.683).
Izl.: Beč 1909, 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, New York 1924, Buffalo 1925.
Lit.: 86 [21]; 1123; 1128; 1129; 1702 [6, sl. 8]; 5578 [15].
Pod.: I. 33. 1. 2/21; IV. 5; 9 [12, sl. 11]; 10 [62, br. 95, sl.]; 47, 73 [181, br. 7, sl. 16]; 125 [312, br. 4, sl.]; 492 [br. 158]; 495 [br. 24]; 496 [10]; 498 [br. 193]; 521 [br. 71]; 522; 654 [67, br. 116]; 692 [47, br. 170]; 1126; 1129; 1130; 1147; 1260 [sl.]; 1493 [sl. 66]; 1714; 1733 [sl. 466]; 1979 [sl. 415]; 2955; 3127; 3134; 7585; 8845 [192]; 9084 [43, sl. 18]; 9621.

218. GĐA WITTGENSTEIN, I. (Portret gđe V., Another Portrait of Mme Wittgenstein).
Beč, 1908.
Drvo.
Vl.: (1919. u Beču u obitelji Wittgenstein).
Pod.: VI. 2. 8; 10 [61, br. 73]; 654 [68, br. 123].

219. GĐA LEOPOLDINE WITTGENSTEIN, II, poprsje (Another Portrait of Mme Wittgenstein).
Pariz, 1908.
Belgijski granit.
Vel. 108 x 80 x 80 cm..
Vl.: Österreichische Galerie Belvedere, Beč (inv. 7270)..

220. MOJA ŽENA I. (Portret Ruže Meštrović, Portret gospođe R. M., Umjetnikova supruga, Portret žene, My Wife, Portrait of the Artist's Wife, Testa di donna,Portret supruge)
Poprsje mlade žene, bez odjeće, glave prignute na desno rame, s trapeznim postoljem.
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. 55 x 36 x 34 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 21/105. Pohrana obitelji Meštrović do 2019. Ranije u Galeriji umjetnina, Split. Predano Galeriji Meštrović 1982).
b) Mramor.
Vel. 57 x 39 x 32 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 455).Ustupilo Ministarstvo Prosvete Kraljevine SHS,1923-24.
c) Sadra.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. (Otkupljeno od privatnika 1970).
Izl.: Rim 1911, London 1915, 1919, Bradford 1918, New York 1924, Philadelphia 1926, Zagreb 1962, 1978, Opovo 1971, Beograd 1983.
Pod.: I. 3. 2. 93; XII. 1. 63; XVI. 48 [3]; 10 [62, br. 92, sl.]; 27 [LV, sl.]; 86 [sl. 74]; 507 [br. 31]; 509 [20, br. 80]; 510 [7, 28]; 528 [94, br. 1621]; 583 [43, br. 58]; 599 [br. 28]; 622 [26]; 649 [br. 6, sl.]; 654 [69, 92, br. 136]; 692 [48, br. 184]; 1247 [sl. 577]; 1407 [784, sl.]; 1702 [sl. 9]; 1979 [420]; 8027; 8611.

221. VLAHO BUKOVAC, poprsje (Bukovac, Portret Vlahe Bukovca).
Glava pedesetogodišnjeg muškarca s bradom i brcima, gotovo bez kose.
Sign. i natpis: MILOM BUKOVCU MEŠTROVIĆ PRAHA, 1908.
a) Prag, 1908. [27]
Sadreni model.
Vis. 59 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 32. Poprsje je Meštrović 1908. darovao Vlahu Bukovcu. Od Bukovčevih nasljednika u Pragu kupio ga je Jakša Petrić, jugoslavenski ambasador u Pragu i 1960. zamijenio za drugu skulpturu u Galeriji Meštrović).
b) Bronca.
Vl.: (1919. bilo u Pragu u V. Bukovca).
c) Bronca. (Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1960).
Vel. 59 x24,6 x 28 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 116).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Zagreb 1962, Beograd 1978.
Lit.: 2739.
Pod.: I. 3. 1. 32, 116; I. 3. 3. 32, 116; 9 [22, sl. III. 1.]; 10 [61, br. 70]; 496 [9, sl.]; 583 [43, br. 61]; 622 [26]; 654 [69, br. 145]; 712 [10]; 1058; 1071; 1072; 1234 [sl. 581]; 1240; 1247 [sl. 581]; 1265 [222]; 1612; 1681; 9084 [sl. 14].

222. PJESNIK SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ, maska. (Pjesnik, Portret pjesnika Kranjčevića, Maske, Dichter Kranjčević, Portrait of a Poet – Kranjčević).
Reljefna glava muškarca s brcima u obliku posmrtne maske.
a) Sarajevo, 29. X. 1908. (?).
Sadreni model.
Vl.: Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine u Sarajevu. (Prvotno u pjesnikove udovice Ele, koja ju je 1908. dala Zemaljskom muzeju grada Sarajeva, a taj 1981. Muzeju književnosti u Sarajevu).
b) Bronca.
Vel. 51 x 31 x 15 cm.
Vl.: Zavod za književnost i teatrologiju, Zagreb. (Ranije u Modernoj galeriji u Zagrebu).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: I. 33. 1. 2/29; XXII. 26; 10 [61, br. 67]; 66 [IV, sl.]; 496 [12, br. 105]; 654 [66, br. 100]; 6352a [sl.]; 8552 [516]; 9084 [12].

223. S. S. KRANJČEVIĆ, maska.
Beč, 1908.
Sadreni model.
Pod.: 6352a.

225. VAZA
Visoka vaza uska grla, sa ženskim aktom na grlu i kolom aktova oko trbuha vaze.
a) Beč, 1908.
Sadreni model.
Izl.: Pariz 1909, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915.
b) Bronca.
Vis. 118 cm.
Vl.: (1919. Natale – Božo Banac, London).
c) Bronca.
Vl.: Obitelj dr. Branka Jelića, Berlin. (Rađeno za K. Wittgensteina, Beč).
Pod.: 9 [sl. 12]; 10 [62, br. 108]; 491; 496 [9, br. 5, sl.]; 498 [br. 181]; 507 [br. 63]; 654 [67]; 1128; 1129; 1133; 1147; 1234 [sl. 591]; 1247 [sl. 591]; 7177 [492, 425, sl.]; 7186 [425, sl.]; 7299 [492].

226. VAZA S PLESAČICAMA (Vaza dugog grla, Vase, Vase long thin Neck Design of Dancers).
Vaza dugog tankog grla s reljefnim prikazom plesačica.
Sign.: Meštrović
a) Pariz, 1908.
Sadreni model.
Vel. vis. 145, šir. 32, promjer grla 11,5 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb (ALU-K-146).Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. MZP-117). Darovnica Ruže Meštrović .
b) Zagreb, 1963. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Sign.: MEŠTROVIĆ, prilikom lijevanja.
Vis. 138, promjer 31 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-00140).
c) Bronca.
Vl.: (Rađeno po narudžbi Karla Wittgensteina).
d) Bronca.
Vl.: HAZU-Zagreb,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (MZP-1168). Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb (inv. MG-812).
Izl.: Pariz 1909. (?), Brighton 1919, Zagreb 1962, Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Zagreb 1978, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II. 7; 46 [54, sl. br. 19.]
Pod.: II. 1. 140; III. 1. 204; XXII. 14; 10 [62, br. 94]; 46 [sl. 19]; 507 [br. 62]; 513 [25, br. 114]; 583 [44, br. 62]; 594 [br. 4, sl.]; 628; 654 [70, br. 138]; 665 [br. 13]; 698 [br. 7]; 1128; 1147; 7186 [425, sl.]; 7299 [492].

227. FRAGMENT VAZE (Vase, Frammento di vaso).
Pariz, 1908-1909.
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911.
Pod.: 496 [10, br. 41]; 498 [br. 189]; 654 [72, br. 156].

230. VAZA USKOG VRATA
Pariz, 1908-1909. (?).
Sadreni model.
Vis. 145, promjer 11,5 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb (ALU-K-146).
Donacija Ruže Meštrović.
Pod.: III. 1. 20.

231. SKICA (Skizze).
a) Beč ili Pariz, 1908-1909. (?).
Sadreni model.
b) Bijeli mramor.
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 495 [br. 79]; 496 [10, br. 37]; 654 [75, br. 190].

232. MASKA (Portret gđe Wittgenstein, Holzmaske).
Beč ili Pariz, 1908-1909. (?).
Drvo.
Izl.: Beč 1909.
Pod.: 492 [424, br. 145]; 654 [74, br. 185]; 1123; 1130.

233. PORTRET BOHUMILA KAFKE (Portrait of Bohumil Kafka).
Beč ili Pariz, 1908-1909.(?).
Bronca.
Vel.53 x 20 x 17 cm.
Vl.: Narodna Galerija,Prag.P-5378
Pod. 1143a 80-89.

234. GLAVA ŽENE (Testa di donna).
Pariz, 1908-1909, (Rim 1910). (?).
Sadreni model.
Izl.: Rim 1911, London 1919. (?).
Pod.: 498 [br. 25]; 510 [7].

235. ŽENSKA GLAVA (Weiblicher Kopf).
Pariz, 1908-1909. (?).
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910.
Pod.: 495 [br. 28].

236. GLAVA DJEVOJKE (Testa di ragazza).
Pariz, 1908-1910. (?).
Sadreni model.
Izl.: Rim 1911.
Pod.: 498 [br. 188].
(Jedna od fotografija, poslana iz Beča Galeriji Meštrović u Splitu, predstavlja poprsje mlade žene. Na poleđini je pečat fotografa: Emile Jacob, Paris, 4[bis] Impasse du Maine. Nije pouzdano da se radi baš o navedenoj *Glavi djevojke*).

237. GLAVA ŽENE (Ženska glava, Head of Woman).
a) Pariz, Rim, 1908-1913. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Izl.: Venecija 1914, New York 1924.
Pod.: 505 [30, br. 21]; 521 [br. 48]; 654 [67, br. 109].

238. PORTRET DJEVOJKE
a) Pariz, Rim, 1908-1914. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: London 1915.
Pod.: 507 [br. 52].

239. GLAVA VOJNIKA I, reljef. Kosovski ciklus. (Glava junaka, Ranjeni kosovski borac, Ranjeni Kosovljanin, Kosovljanin I, Ranjenik, Kriegerkopf, Verwundeter krieger (Studie), A Wounded Kossovo Fighter, Un ferito di Kosovo, Un blessé à Kosovo).
Glava i rame muškarca, pogled uvis, pod kacigom s reljefom dva borca.
a) Pariz, 1909-1910.
Sadreni model.
Vel. 56 x 51 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (inv. UP 19/81. Pohrana obitelji Meštrović do 2020.).
b) Zagreb, 1963.
Bronca.
Vel. 53 x 50 x 12 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 136; Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1963).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911.
Pod.: I. 3. 1. 136; i. 3. 2. 74; I. 3. 3. 136; 9 [sl. 18]; 10 [62, br. 118]; 495 [br. 21]; 496 [9, br. 17]; 498 [br. 17]; 654 [75, br. 198]; 712 [10]; 1234 [sl. 316]; 1260 [sl.]; 1385 [236]; 1702 [6]; 2670.

240. GLAVA VOJNIKA II, reljef. Kosovski ciklus. (Ranjeni borac, Ranjeni kosovski borac, Ranjeni Kosovljanin, Junak, Kriegerkopf, A Wounded Kossovo Fighter).
Glava muškarca, prignute glave, pod kacigom s prizorom borbe dvaju ratnika.
a) Pariz, 1909-1910.
Sadreni model.
Vel. 53 x 53 x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 19/8, Pohrana obitelji Meštrović do 2019.).
b) Zagreb, 1963.
Bronca.
Vel. 52 x 54 x 12 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 137; Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1963).
Izl.: Beč 1010, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911.
Pod.: I. 3. 1. 137; I. 3. 2. 75; I. 3. 3. 137; 10 [62, br. 117]; 86 [sl. 35]; 495 [br. 11]; 496 [br. 16]; 654 [75, br. 197]; 2670; 9081 [sl. 50]; 9084 [25].

241. GLAVA JUNAKA III. Kosovski ciklus. (Glava vojnika, Schluszstein, Heldenkopf, Head of a Hero).
Glava muškarca pod kacigom (bez obruba).
a) Pariz, 1909-1910.
Sadreni model.
Vel. 63 x 32 x 52 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 19/84. Pohrana obitelji Meštrović do 2008.).
b) Zagreb, 1963.
Bronca.
Vel. 63 x 35 x 50 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 135; Ljevaonica umjetnina, Zagreb, 1964).
Izl.: Beč 1910, Split 1919.
Pod.: I. 3. 1. 135; I. 3. 2. 73; I. 3. 3. 135; 10 [62, br. 125]; 512 [26, br. 163]; 654 [75, br. 200]; 1271; 1509 [sl. 31]; 2670.

242. RANJENI JUNAK. Kosovski ciklus. (Ranjeni kosovski borac, Ranjeni Kosovljanin, Verwunderter Krieger – Studie, A Wounded Kossovo Fighter). [28]
Gornja polovica ležećeg muškog akta, licem na zemlji i rukama na leđima.

a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vel. 58 x 55 x 24 cm.
Vl.: Zbirka Anišić ,Zagreb.Ranije u Galeriji Meštrović, Split (inv. UP 19/79. Pohrana obitelji Meštrović do 2019.).
b)Bronca.
Vel.56 x 58,5 x 28 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split,inv.631.Odljev ,Ljevaonica „Torzo“,Zagreb,1982.
Izl.: Beč 1910.,Zagreb –GKD 2023.
Pod.: I. 3. 2. 70; 495 [br. 18]; 496 [9, br. 20]; 654 [75, br. 196]; 1679; 2670,11145a.

243. MUŠKI TORZO, studija. Kosovski ciklus. (Torzo, Mali torzo, Torso, A small Torso).
Stojeći muški akt, bez donjeg dijela nogu, desnom rukom podbočen o bok, glave okrenute lijevo.
a) Pariz,1908 - 1909.
Sadreni model.
Vel. 55 x 36 x 16 cm.
Vl.: Kolekcija Vugrinec,Varaždin.Ranije u Galeriji Meštrović, Split (inv. UP 19/77).Pohrana obitelji Meštrović do 2019. (Skulptura je od 1932-1961. bila pohranjena u Galeriji umjetnina u Splitu).
b)Bronca.52 x 32,5 x 21 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,inv.631.Odljev Ljevaonica „Torzo“,Zagreb,1983.
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911.,Zagreb-GKD 2023.
Pod.: I. 2. 68; XVI. 48.[3]; 10 [62, br. 113]; 495 [br. 8 (?)]; 496 [9, br. 14]; 498 [br. 41]; 654 [73, br. 169]; 692 [48, br. 182]; 712 [10]; 1240,11145a.

244. MALI TORZO. Kosovski ciklus. (Torzo, Another small Torso).
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vl.: (1909. u Splitu).
Izl.: Beč 1910.
Pod.: 10 [62, br. 114]; 495 [br. 50 (?)]; 654 [73, br. 170].

245. POLAZAK U BOJ. Fragment friza. Kosovski ciklus.
Muški aktovi sa štitovima, pod kacigama, u hodu.
Pariz, 1909.
Glineni model.
Uništeno u pariškom atelijeru 1909. Nije odliveno u sadru.
Pod.: 27 [XVII + sl.]; 101 [sl. 4-5]; 654 [75, br. 195]; 10651 [157].

246. MALA SFINGA. Kosovski ciklus. (Sfinga, Sphinx Studie, The little Sphinx).
Sjedeći ženski lik, oslonjen na ruke, stilizirane kose, bez krila.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vis. 100 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 75)
b) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 444. Posuđeno: Opovo, spomen-park).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915, Brighton 1919, Beograd 1983.
Pod.: XII. 1. 51, 52; 9 [sl. 9]; 10 [62, br. 107]; 495 [br. 3]; 496 [9, br. 8, sl.]; 498 [br. 182, sl.]; 507 [br. 50]; 513 [25, br. 116]; 599 [24, br. 10]; 649 [br. 39, 40, sl.]; 654 [72, br. 161]; 1228; 1255 [sl. 338]; 1509 [33]; 2670; 5767 [22]; 8611.

247. STUDIJA SFINGE. Skica. Kosovski ciklus. (Sphinxstudie).
Malena skica *Velike sfinge*.
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vel. 16 x 5 x 12 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 157).Dodatak Darovnice 1959.
Izl.: Beč 1910.
Pod.: II. 1. 157; 495 [br. 3]; 2670.

248. VELIKA SFINGA. Kosovski ciklus. (Sfinga za grob Kranjčevićev, Sfinga, Sfinge, Sphinx, The Great Sphinx).
Sjedeći ženski lik, oslonjen na ruke, s uspravnim krilima, stilizirane kose.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vis. 270 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 74).
b) Grčki mramor.
Vl.: Aranđelovac, Park skulptura. (Dar Narodnog muzeja, Beograd. Klesano za dvor kralja Aleksandra na Dedinju).
c) Bronca.Izradila ljevaonica „Plastika“,Beograd,1957.
Vis. 260 cm.
Vl..Kraljevska porodica Srbije,(Kraljevski dvor,Dedinje). Otkup od ljevaonice 1957.
Izl.: Pariz 1909, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915.
Lit.: 127 [303]; 1277 [303]; 1429; 2173 [55]; 7405a [134].
Pod.: I. 3. 3. 1.; I. 9. II. 21; XII. 1. 50; 9 [sl. 7-8]; 10 [62, br. 106]; 17 [sl. 46]; 27 [IV, sl.]; 42 [29, br. 150, sl.]; 46 [54, br. 17]; 116 [13]; 495 [br. 2]; 496 [9, br. 22]; 498 [br. 1, sl.]; 507 [br. 20]; 649 [br. 24, 25]; 654 [72, br. 160]; 1172; 1188; 1215; 1228; 1234 [sl. 308, 309]; 1255 [sl. 333]; 1265; 1277 [303]; 1329 [sl. 101]; 1407 [sl. 781]; 1429 [136]; 1493 [sl. 59]; 1509 [sl. 33]; 1733 [sl. 469]; 1979 [sl. 408, 409, 414]; 2196; 2709 [13]; 3632 [227]; 4454; 4543; 5155; 5767 [18]; 6002 [sl.]; 8043 [4]; 8528; 8611; 9084 [12]; 9230 [146]; 9339 [sl.]; 9393 [76]; 10651,11136a.

249. GLAVA KARIJATIDE. Kosovski ciklus. (Ženska glava ?, Tète de Caryatide).
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Split 1919.
Pod.: 493 [br. 74]; 946 [10, br. 47]; 498 [br. 24]; 512 [26, br. 175]; 654 [74, br. 172]; 2332; 5347.

250. GLAVA ŽENE. Kosovski ciklus. (Vjerojatno kipareva sestra).
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vel. 58 x 25,5 x 37 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 57).
b) Bronca. Odljev 1970.
Vel. 58 x 25 x 39,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. Br.AMZ-215).
Izl.: Ljubljana 1909, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Zadar 1976, Šibenik 1976.
Pod.: II. 1. 57, 215; 493 [br. 74]; 496 [10, br. 47]; 615 [br. 10]; 616 [br. 11]; 654 [74, br. 178].

251. UDOVICA S DJETETOM I. Kosovski ciklus. (Udovica, Majka i dijete, Die Witwe, Mutter mit Kind, Mother and Child, Widow and Child, Veuve à l'enfant).
Sjedeći ženski akt, spuštene desne ruke, s djetetom u krilu, bez donjeg dijela desne noge.

a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 18).
b) Mramor.
Vel. 157 x 68,5 x 97 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 4).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beograd 1912, Pariz 1919, New York 1924, Philadelphia 1926, Chicago 1927, Beograd 1980, Zagreb 1983, Beograd 1983.
Lit.: 1215.
Pod.: XII. 1. 4. 5; 9 [sl. 22]; 10 [62, br. 103, sl.]; 27 [XIII, sl.]; 34 [sl. 12-13]; 42 [25, br. 9]; 50 [sl. br. 32]; 86 [(21) sl. 81]; 108 [2, br. 14]; 495 [sl.]; 496 [11, br. 79]; 502; 514 [15, br. 5]; 521 [br. 4]; 528 [94, br. 1624]; 629; 641 [40, 131, sl.]; 649 [br. 23, sl.]; 654 [2, br. 158]; 1207; 1208; 1234 [sl. str. 331]; 1255 [sl. 328]; 1260 [144, sl. 152]; 1702 [6, sl. 12]; 2670; 3535; 4462; 9230 [146, sl.]; 10001 [247].

252. UDOVICA S DJETETOM II. Kosovski ciklus. (Majka i dijete, Mother and Child, Widow with Child, Veuve à l'enfant, Mère et l'enfant).
Sjedeći ženski akt, pružene desne noge bez donjeg dijela, s uspravnim djetetom kojega ljubi u naručju. Desnom podignutom rukom drži ruku djeteta. Kosa djeteta valovito stilizirana.
a) Rim, 1912.
Sadreni model.
Vel. 172 x 68 x 95 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 13).
b) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 321. Stalno izloženo u Muzeju savremene umetnosti, Beograd, u parku).
c) Bronca.
Vl.: Kostanjevica ob Krki, park.
Izl.: Venecija 1914, Pariz 1919.
Pod.: XII. 1. 14, 15; 3 [45]; 10 [63, br. 156, sl.]; 42 [25, br. 9]; 46 [54, br. 16, sl.]; 47 [182, br. 14, sl.]; 86 [sl. 48]; 108 [2, br. 14]; 125 [313, br. 82-83]; 505 [29]; 514 [15, br. 5]; 599 [23, br. 3]; 649 [br. 56, 57, sl.]; 654 [72, br. 158]; 2364; 2670; 4423 [112, sl.]; 5403 [sl.]; 7098 [361]; 7113 [310]; 7841; 10702 [sl.].

253. UDOVICA S DJETETOM III. Kosovski ciklus. (Study of a Widow and Child, Vedova con bambino).
Sjedeći ženski akt, pružene desne noge bez donjeg dijela, s uspravnim djetetom u naručju koje ljubi. Desnom spuštenom rukom podržava nogu djeteta. Kosa žene valovito stilizirana.
a) 1913. ?
Sadreni model.
Vis. 53 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović,inv.pohr.21/106,do 1988.).
b) Bronca.
Vel. 52 x 29 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.632.Odljev Ljevaonica „Torzo,Zagreb,1983.
Izl.: London 1915.
Pod.: 507 [64]; 654 [80, br. 261 ?]; 712 [10]; 5403 [166, sl.]; 10651.

254. UDOVICA S DJETETOM IV. Kosovski ciklus. (Skica za Udovicu s djetetom, Majka i dijete, Mother and Child – not finished).
a) Rim, 1913.
Sadreni model.
Vis. 52 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović. Od 1932-1982. u Galeriji umjetnina, Split, kat. Br. 26).
b) Mramor, nedovršeno.
Izl.: London 1924.
Pod.: 10 [64, br. 173]; 642 [47, br. 173]; 654 [78, br. 243].

255. MALA UDOVICA II. Kosovski ciklus. (Udovica, The Widow).
Sjedeći ženski akt, bez ruku, raširenih nogu, pogleda dolje.
a) Pariz,1909.
Sadreni model.
Vis. 78 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 39).
b) Bronca.
Vis. 78 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 230).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Venecija 1914, London 1915, Beograd (pokretna izložba) 1977, 1978, 1983, 1984.
Pod.: XII. 1. 34, 35; 9 [sl. br. 24]; 10 [62, br. 101]; 495 [19]; 496 [11, br. 79]; 498; 505 [30, br. 36]; 507 [br. 19]; 513 [25, br. 106, sl.]; 620 [br. 7, sl.]; 622 [27, br. 40]; 649 [br. 46, 47, sl.]; 654 [73, br. 164, sl.]; 1255 [sl. 329]; 1733; 1979 [sl. 416]; 1993 [114]; 2670; 2955; 4462.

255a. UDOVICA. Kosovski ciklus.
Polusjedeći ženski akt ispruženog desnog koljena, pogleda dolje.
a) Pariz, 1909.
Sadra.
Vel. 89 x 31 x 49cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 61).Dodatak Darovnice 1959.
b) Bronca.
Vel.87 x 24 x 46 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br. AMZ-287,Lijevano dozvolom nositelja autorskih prava,1982.

256. STUP S KAPITELOM. Kosovski ciklus.
Model stupa s kapitelom u obliku četiri stilizirane konjske glave.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vel. 52,5 x 23,5 x 13 cm.
Pod.: I. 1. 98.

257. STUP S KAPITELOM. Kosovski ciklus. (Studija kapitela, Model stupa s kapitelom..., Studio di capitello).
Kapitel sa četiri stilizirane konjske glave.
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vel. 52,5 x 23,5 x 13 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 98).Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
Izl.: Rim 1911.
Pod.: II. 1. 98; 498 [br. 15].

258. MOJA MATI (Glava majke, Glava moje majke, Portret majke, Mutter des Künstler, Portrait of the Artist's Mother, Ma mère, Tête de la mère de l'artiste, Testa di mia madre, Hlava umèlcovy matky, Má matka, Mama mea).
Glava žene u seoskoj marami.
Sign.: MOJA MAMICA OTAVICE – JULI 1909. I. M.

a) Otavice, 1909.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 37,4 x 33,7 x 32 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 77. Darovnica 1952,Popis I, br. 37).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915, Amsterdam, 1932, Bruxelles 1932, Prag 1933, Pariz 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, Beograd-Zagreb-Ljubljana 1946-1947, Moskva-Lenjingrad, Bratislava 1947, Zagreb 1962, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Velenje 1978, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Zagreb 1991.
Lit.: 10 [61, br. 71]; 6028 [192-193 sl.]; 9715 [11]; 10651 [157].
Pod.: I. 3. 1. 77; I. 3. 2. 90; 27 [br. III]; 42 [25, br. 3, sl.]; 47, 73 [182, br. 12, sl.]; 69 [20, sl. 17]; 86 [br. 2, sl.]; 108 [30, br. 26, sl.]; 125 [312, br. 73-75, sl.]; 496 [10, br. 50]; 498 [br. 194]; 521 [br. 51]; 540 [22, br. 207]; 543 [br. 2]; 543 [24, br. 54]; 548 [br. 36]; 549; 550 [br. 38]; 560 [18, br. 425]; 562; 563; 583 [44, br. 64]; 594 [br. 8, sl.]; 595 [br. 8]; 596 [br. 8]; 597 [br. 8, sl.]; 606 [br. 76]; 623 [br. 2]; 641 [131, br. 15, sl.];654 [73, br. 163]; 670 [104]; 712 [10, sl.]; 1329 [sl. 100]; 3266; 3491 [sl. 189]; 4763 [sl. 115]; 4808 [sl.]; 5658; 5790; 5957; 6005 [sl.]; 6595 [sl.]; 7120 [sl.]; 7506 [290, 292, 300]; 8282; 8296; 9084 [sl. 2]; 9115 [sl.]; 9192 [sl.]; 9301 [sl.]; 9230 [147, sl.]; 10679 [152, sl.].

259. MOJA MAJKA (Moja mati, Majka, Moja mama, Meine Mutter, My Mother, Portrait of the Artist's Mother, Mia madre, Mère).
Sjedeći lik žene, bez nogu, ruku prekriženih u krilu, u stiliziranoj pojednostavnjenoj seljaškoj odjeći, s maramom na glavi.
a) Otavice-Split, 1909.
Sadreni odljev.
Vel. 97 x 48 x 60 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 21/108. Pohrana obitelji Meštrović).
b) Sadreni model.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk.15).
c) Bronca.
Vel.94 x 48 x 62 cm.Odljev Ljevaonica „Torzo",Zagreb,1983.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 633).
d) Mramor.
Vel. 95,5 x 48,5 x 60 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 14).
e) 1926.
Mramor, replika.
Vel. 96 x 47 x 57 cm.
Vl.: Collection of the Art Institute, Chicago.
f) Mramor (?), replika ili varijanta.
Vl.: National Gallery, Toronto (Kanada).
g) Mramor
Vel.95,2 x 47 x 58,4 cm
Vl.:Snite Museum of Art,Notre Dame University,Notre Dame,SAD.Dar gosp i gđa.Russell G.Ashbaugh Jr.Fund. Inv.1999.056.001
Izl.: Ljubljana 1909, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915, Bradford 1918, Pariz 1919, New York 1924, Chicago 1925, New York 1925, Philadelphia 1926, Prag 1933, Pariz 1933, Beograd 1946, Zagreb 1947, Ljubljana 1947, Moskva-Lenjingrad-Bratislava 1947, Zagreb 1962, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Opovo 1971, Notre Dame (SAD) 1974, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 10 [87]; 26 [14-17]; 27 [I, sl.]; 46 [54, sl. br. 22]; 86 [(2), sl. 62]; 654 [50]; 1113 [315]; 1207; 1787; 3318; 3363; 5790; 5658; 5851; 5868 [21]; 5931; 6028 [192, 193, sl.]; 6528 [366]; 10651 [154, 308, sl. 66-68]; 10679 [152-154, sl. 145].
Pod.: I. 3. 1. 614; I. 3. 2. 96; X. 4. 69; XII. 1. 16, 17; XVIII. 7. 69; XXI. 1. 2; 9 [15]; 10 [61, 87, br. 72, sl.]; 13 [sl. 14]; 17 [sl. 18]; 25 [sl. br. 1]; 26 [14-17]; 27 [br. I, sl.]; 34 [16-17, sl. 18-19]; 39 [sl. 8]; 42 [25, br. 2]; 46 [54, 55, br. 22, 39 sl.]; 47 [181, sl. 15]; 64 [54, br. 22, sl.]; 69 [20]; 73 [18, sl. 15]; 86 [(2), sl. 62]; 98 [29, 16, sl.]; 125 [312, br. 47-50, sl.]; 435 [sl. 52]; 493 [br. 68]; 495 [br. 31]; 496 [9]; 498 [br. 183, 435, sl. 52]; 507 [br. 35]; 509 [19, br. 76]; 514 [16, sl.]; 521 [br. 52]; 528 [94, br. 1627]; 545 [23, br. 1]; 560 [18, br. 424]; 562; 563; 583 [43, br. 55]; 599 [24, br. 24]; 605 [58, br. IV, sl.]; 622 [26]; 628 [94]; 629 [33]; 641 [131, br. 10, sl.]; 649 [br. 5, sl.]; 654 [50, 68, 92, br. 122, sl.]; 661 [32, br. 12, sl.]; 692 [47]; 712 [10]; 1063 [sl.]; 1163; 1182; 1207; 1234 [304]; 1247 [sl. 562]; 1255 [335, sl. 328]; 1293; 1407 [785, sl. 783]; 1493 [sl. 65]; 1509 [sl. 29]; 1700; 1702 [6]; 1722; 1727; 1732; 1735; 1739; 1787; 1827; 1979 [420]; 1981 [206, sl.]; 2099 [sl. 424]; 2115 [sl. 33]; 2384 [341]; 2405; 2670; 2751 [sl.]; 2801; 2850; 3006 [sl. 105]; 3124; 3131; 3149; 3294 [sl.]; 3318; 3330; 3363; 3522; 4775; 4837 [sl.]; 4926; 4932; 4991; 5014; 5545; 5645; 5790; 5851; 5868 [21]; 5931; 5957; 6028 [192-193, sl.]; 6172; 6183 [sl.]; 6528 [366]; 6693; 6728 [sl.]; 6756 [sl.]; 6982; 7098 [36]; 7105; 7113 [310, 315]; 7395; 7439; 7454; 7530; 7585; 7587; 7841; 7987 [433]; 8043 [4]; 8526 [sl. (124)]; 8639 [78, 81]; 8866 [370-371]; 8870 [33]; 8873 [25]; 8897 [32, sl.]; 8910 [sl.]; 9008 [sl.]; 9084 [43]; 9144 [sl.]; 9230 [146]; 9254 [sl.]; 9337 [sl.]; 9393 [72, sl.]; 9692 [sl.]; 9719 [sl.]; 9729 [sl.]; 9730 [sl.]; 9744 [sl.]; 9751 [sl.]; 9775; 9857 [sl.]; 10679 [152-154, sl. 145]; 10651 [154, 308, sl. 66-68]; 10679 [152-154, sl. 145].

260. ANĐA PETROVIĆ, poprsje I. (Gospođica Petrović, Mlle Petrović).
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vis. 61 cm.
Vl.: Obitelj Ljubice Petrović, Beograd.
Pod.: 10 [62, br. 112]; 654 [73, br. 168]; 6594; 10716 [157-158].

261. GĐA LENOIR, poprsje (Portret gospođe Lenoir, Portrait of Mme Lenoir).
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Pod.: 10 [62, br. 111]; 654 [73, br. 167].

262. GLAVA ŽENE (Mädchenkopf, Ritratto di donna).
a) Paris, 1909. (?).
b) Kamen.
Izl.: Beč 1910, Venecija 1911. (?).
Pod.: 495 [br. 38].

263. GLAVE ŽENE (Testa di donna).
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Izl.: Rim 1911.
Pod.: 498 [br. 24]; 654 [74, br. 179].

264. GLAVA ŽENE (Mädchenkopf, Head of a Woman, Woman's Head).
Glava mlađe žene s neobrađenim plitkim postoljem.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
b) Crni kamen (bazalt).
Izl.: Beč 1909, 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, London 1915, Bradford 1918, London 1919, New York 1924, Montevideo 1928.
Pod.: I. 33. 1; 10 [62, br. 109]; 492 [425, br. 198]; 495 [br. 17]; 496 [10, br. 42]; 507 [br. 34]; 509 [20, br. 82]; 510 [6, br. 14]; 521 [br. 49]; 531 [br. 19]; 654 [75, br. 192]; 1234 [577, sl.].

264a. GLAVA ŽENE
Glava žene srednjih godina na višem kockastom postolju.
Pariz, 1909. (?).
Sadreni model.
Vel. 46 (s bazom) x 23 x 27,5 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu,(ALU-K-143,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br.MZP – 112). Donacija Ruže Meštrović.

265. GLAVA ŽENE (Ženska glava, Mädchenkopf, Frauenkopf, Head of a Woman, Testa di donna).
a) Pariz, 1909. (?).
Sadreni model.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-57). Dodatak Darovnice 1959.
b) Zagreb, 1970. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 58 x 25 x 39,5 cm.
Vl. Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-215).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Venecija 1914, Bradford 1918, Zadar 1976, Šibenik 1976, Bjelovar 1978.
Pod.: II. 7; 495 [br. 15]; 496 [10, br. 28]; 498 [br. 191]; 505 [29, br. 19]; 509 [20, br. 77]; 654 [74, br. 176].

266. GLAVA ŽENE (Portret žene, Portret gdje X., A Female Head).
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u privatnom posjedu u Splitu).
Izl.: Split 1919. (?).
Pod.: 10 [62, br. 115]; 512 [26, br. 160]; 654 [73, br. 172].

267. STUDIJA ŽENE (Frauenstudie, Femal Figure, Studio di donna, Étude du femme).
Nepoznat opis.
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911. (?), London 1915. (?), Split 1919. (?).
Pod.: 495 b[r. 45]; 496 [br. 56]; 654 [74, br. 177] (?); 498 [br. 196] (?); 507 [br. 71] (?); 512 [26] (?); 521 [br. 73] (?).

268. POPRSJE ŽENE (Damenporträt, Portrait of a Woman).
a) Pariz, 1909. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Beč 1910, London 1915.
Pod.: 495 [br. 41]; 507 [br. 51].

269. POPRSJE ŽENE (Weibliches Porträt).
Pariz, 1909. (?).
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910.
Pod.: 495 [br. 69]; 654 [75, br. 194].

270. PORSJE ŽENE (Portret žene, Portrait of a Woman).
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMIX
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 57 x 28 x 34 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 175). Ustupila Vlada FNRJ, 1952.
Izl.: Opovo 1971, Beograd 1984.
Pod.: XII. 1. 73; 599 [25, br. 27]; 649 [br. 45, sl.]; 654 [73, br. 171].

271. STUDIJA ŽENE (Ženska studija).
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 495 [br. 45]; 496 [10, br. 56].

272. ANDRIJA MEDULIĆ, poprsje (Glava Medulića, Medulić ("Il Schiavone"), Maler Medulić-Schiavone Andrea, Portrait of Medulić, Busto del pittore Medulić detto lo Schiavone, Le peintre yougoslave Medulić).
Glava muškarca s bradom i brcima, s renesansnom kapom i ovratnikom odjeće.
Sign.: MEŠTROVIĆ VI/X. MCIX
a) Pariz, 1909. [29]
Sadreni model.
Vis. 60 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 72).
b) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 368).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915, Pariz 1919, Beograd 1922, New York 1924, London 1925, Zagreb 1962, Opovo 1971, Beograd (Pokretna izložba) 1977-1979, Zagreb 1978, Beograd 1983.
Lit.: 5868 [21]; 10651 [157].
Pod.: I. 33. I. 99; XII. 1. 47, 48; 9 [III. br. 5, sl.]; 10 [62, br. 98, sl.]; 17 [sl. 11]; 86 [(29)]; 495 [br. 25, sl.]; 496 [9, br. 1, sl.]; 498 [br. 180, sl.]; 507 [br. 56]; 514 [17]; 521; 583 [44, br. 63, sl.]; 599 [25, br. 20]; 620 [br. 12, sl.]; 622 [27, br. 36]; 629 [br. 529]; 649 [br. 43, 44, sl.]; 654 [73, br. 162]; 1234 [572, sl.]; 1255 [335, sl.]; 1265; 1509 [sl. 37]; 1840; 1981 [211]; 2670; 4600; 4661; 4662; 7501; 7506 [292]; 7519; 7521; 8864; 10651 [157].

273. ANDRIJA MILČINOVIĆ, glava (Portret Andrije Milčinovića, Portret of Mr. A. M., Milčinović-Head, Portrait of a Man, Milcinovic).
Glava muškarca tridesetih godina s brcima. Pod vratom nisko postolje.
Sign. inatpis: Prijatelju Milčinoviću MEŠTROVIĆ MCMIX (B. T. Srpek).
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
(Originalni model nije sačuvan).
b) Bronca. Ljevaonica B. T. Srpek, Beč.
Vel. 44,5 x 22 x 29 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ - 165.Do 1966. godine u pohrani Gliptoteke HAZU,inv.br.MZP-256. Otkup od Adele Milčinović, New York, 1966).
c) Sadrena kopija.
Vel. 44 x 22 x 29 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 438.).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, London 1915 [30], 1917, Bradford 1918, London 1919, Šibenik 1976, Zadar 1976.
Lit.: II. 7; 10651 [157].
Pod.: II. 1. 165; III. 1. 14, 159; 10 [62, br. 110]; 496 [9]; 507 [br. 54]; 509 [19, br. 62]; 510 [7, br. 23]; 615 [br. 12]; 616 [br. 11]; 654 [73, 93, br. 166]; 698 [br. 15, bilj. 15, sl.]; 7846.

274. RASTKO PETROVIĆ, poprsje.
a) Beograd, oko 1909.
Sadreni model.
Uništen 1941. u bombardiranju Beograda.
Pod.: 8648 [71].

275. STARAC (Glava starca, Alter Mann).
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vel. 51 x 27 x 32 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Inv.br. AMZ- 242. Otkupljeno od Vere Milčinović 1973.
b) Bronca.
c) Sadrena kopija.
Vel.52 x 26,5 x 31 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 503).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beč 1910.
Pod.: III. 1. 156, 32; III. 2. 158; III. 1. 32; 495 [br. 12]; 496 [br. 88]; 654 [74, br. 181].

276. NADGROBNI SPOMENIK S. S. KRANJČEVIĆA, studija (Kranjčevićev spomenik, Sfinga za grob Kranjčevićev).
Velika krilata sjedeća sfinga na postolju.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vis. 475 cm (sfinga 300 cm).
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 74).
b) Grčki mramor.
Vl.: Narodni muzej, Beograd. Dar Aranđelovcu. (Klesano za dvor kralja Aleksandra na Dedinju).
Izl.: Pariz 1909, Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, London 1915.
Lit. vidi: VELIKA SFINGA, 1909.

277. STUDIJA PASTIRA (Pastir s mjehom, Studija za čobana, Studie zu einem Schäfer, Study for a Shepherd).
Sjedeći muški akt, desne noge savijene, lijeve pružene, s diplama-mijehom u rukama.
Pariz, 1909.
Sadreni odljev.
Oštećen, bez glave.
Vel. 77 x 33 x 81 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (inv. 19/78. Pohrana obitelji Meštrović)
Bronca,1988.
Vel.77 x 33 x 81 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš (inv.br.15).
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911.
Pod.: I. 3. 2. 69; 10 [62, br. 116]; 495 [br. 13]; 496 [11, br. 78, sl.]; 498 [br. 34]; 654 [73, br. 173]; 1247 [sl. 565].

278. TORZO
Golemi muški torzo.
Beč, 1909. ili 1910.
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910. (Pred paviljonom *Secesije*).
Pod.: 1185; 1260 [143].

279. GLAVA DJEČAKA (Glava djeteta, Dječje poprsje, Dječja glava, Dječje poprsje, Glava djetešca, Knabenkopf, Bust of a Child, Deček).
Poprsje dvogodišnjeg djeteta bez kose.
a) Pariz 1909. (ili Zagreb 1906. ?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 28 x 28 x 17 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 456). (Kupljeno od obitelji Popović, Beograd).
Izl.: Ljubljana 1909, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beč 1910, Beograd 1977. (pokretna izložba), 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987.
Pod.: XII. 1. 74; 493 [br. 75]; 495 [br. 72]; 496 [10, br. 27]; 620 [br. 15, sl.]; 649 [br. 42, sl.]; 654 [72, br. 154], [74, br. 175]; 660 [96, br. 23, sl.]; 1327.

280. PORTRET G. T.
Pariz, 1909. (?).
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 496 [12, br. 110]; 654 [74, br. 189].

282. MUŠKI PORTRET
1909. (?).
Sadreni model.
Vel. 61 x 45,5 x 38 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 221).
Pod.: III. 1. 124.

283. MUŠKI PORTRET
1909. (?).
a) Sadreni model.
b) Mramor.
Vis. 48 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 467).
Pod. XII. 1. 77.

284. MUŠKI PORTRET (Männerporträt, Portret of a Man, Ritratto d'uomo).
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Beč 1910, Venecija 1914, London 1915.
Pod.: 495 [53]; 505 [29, br. 18]; 507 [br. 53]; 654 [74, br. 186].

285. PORTRET, studija (Porträtstudie).
Pariz, 1909. (?).
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Beč 1910.
Pod.: 495 [br. 27]; 496 [br. 45]; 654 [74, br. 187].

286. STUDIJA, I-IV. (Studie).
Pariz, 1909. (?).
Sadreni modeli.
Izl.: Beč 1910.
Pod.: 495 [br. b. b., 117, 123, 131]; 654 [74, br. 184].

287. GOROSTAS S PTIČJOM GLAVOM
Fantastična skulptura.
Beč 1909. ili 1910.
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910. (Pred paviljonom *Secesije*).
Pod.: 1185; 1260 [143].

288. VAZA S RATNICIMA, SELJACIMA I BIKOVIMA (Vase with Frieze of Warriors and Peasants). [31]
Široka vaza bez ručica. Friz s ratnicima, seljacima i bikovima.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vis. 121 cm, promj. 97,5 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 208.).
b) Mramor.
Vis. 105 cm.
c) Bronca.
Vl.: Sveučilište, Zagreb.

289. VAZA S RUČICAMA (Vase – human figures as handles).
Vaza s ljudskim likovima na ručicama.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1909. Karlo Wittgenstein, Beč).
Pod.: 10 [62, br. 108]; 495 [br. 23 (?)]; 496 [9, br. 19 (?)]; 654 [73, br. 165].

290. VAZA S RATNICIMA (Vase with Frieze of Warriors).
Široka vaza bez ručica. Friz s ratnicima na konjima.
a) Pariz, 1909.
Sadreni model.
Vel. 119 cm, promj. 97,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 207.).
b) Mramor.
Vis. 105 cm.
c) Bronca.
Vl.: Sveučilište, Zagreb.
Pod.: III. 1. 110; 46 [54, sl. br. 20]; 86 [sl. (1)].

291. ŽENSKI KRILATI LIK, studija.
Pariz, 1909. (?).
Sadreni model.
Vidi br. 317.

292. POSTOLJE VAZE
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 496 [9, br. 4]; 654 [75, br. 191].

293. ZAGLAVNIK (Zaglavak, Zaglavni kamen, Glava – svodni kamen, Kopf-Schlusstein, “Toplica Milan”). [32]
Pariz, 1909.
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910, Zagreb (Meštrović-Rački) 1910.
Pod.: 495 [br. 9]; 496 [9, br. 7]; 654 [72, br. 155, 74, br. 180].

294. MASKA (Drvena maska, Portret gđe Wittgenstein ?).
Pariz, 1909.
Drvo.
Izl.: Beč 1909.
Pod.: 492 [br. 424]; 654 [74, br. 185]; 1130.

295. KRALJEVIĆ MARKO, spomenik. Kosovski ciklus. (Marko Kraljević, Marko na Šarcu, Marko Kraljević on Horseback). Muški akt na konju, podignute valovite kose, desne ruke pružene otraga. Desna noga konja pružena naprijed, stilizirani valoviti rep oslanja se krajem na bazu.
Zagreb, 1910.
Sadreni model.
Vis. Preko 500 cm.
Uništeno u I. svjetskom ratu.[32a]
Izl.: Zagreb (“Medulić) 1910, Rim 1911.
Lit.: 3 [8-9, 11]; 10 [32-33, 87]; 34 [11-12, sl. 10-11]; 46 [17-19, sl. br. 6]; 54 [12, 14]; 86 [20-23]; 91 [104, 165]; 108 [13]; 507 [24-25]; 654 [73, 93, br. 212]; 1214; 1229; 1429; 1456; 1530; 1583; 1727; 1733; 1787 [207-208]; 1825; 2196 [22]; 2296; 2340 [XIII-XIV]; 2361 [131-132]; 2540 [155]; 2709 [13-14]; 2766; 3006; 3632 [228]; 5503; 5608 [57-60]; 6528 [366-367]; 7405a [131-137]; 7425; 8542 [176]; 8598; 9084 [br. 15, 25, 26, sl. 16]; 9135 [589]; 9629 [234-237]; 10001 [247]; 10651 [176, 177, 233-234, 313].
Pod.: 9 [17]; 27 [Vl, sl.]; 69 [17, 18]; 101 [sl. 33, 34]; 116 [20]; 319; 466 [br. 4, sl.]; 498 [br. 42]; 1407 [781, sl. 779]; 1493 [sl. 57]; 1702 [6]; 1735; 1903; 1979 [sl. 411]; 2115 [sl. 30]; 2350; 2670 [96]; 2751 [sl.]; 4443; 4454; 5016 [sl.]; 5113; 5347; 5489 [sl.]; 7098 [34]; 7395; 7454; 7688 [295]; 8452 [147]; 8546; 8801 [sl. 9]; 8897 [29]; 9230 [146]; 9393 [76]; 9534 [72, sl.]; 10620 [78].

296. KRALJEVIĆ MARKO, studija I. Kosovski ciklus. (Kraljević Marko na Šarcu, Kraljević Marko na konju, Skica za Kraljevića Marka, Studija za Marka, Kraljević Marko zu Pferde, Marko Kraljević on Horsback, First Study for the popular Hero Kraljević Marko, Study for Colossal Equestrian Statue, Kraljević Marko sul suo cavallo Šarac, Re Marko sul cavallo Šarac, Marko Kraljević. Studio, Kraljević Marko a cheval, Korolevič Marko, Kralevič Marko na koni, Kraljević Marko călare).
Muški akt, desne ruke pružene otraga, na konju pružene desne noge. Konjski rep se širinom kraja dodiruje postolja.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1910.
Sadreni odljev.
Vel. 87 x 69,5 x 29 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb do 2013. godine (inv. MZP – 784).
b) Sadreni odljev.
Vel.87 x 69,5 x 29 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb ,inv.br. MZP – 839. Izloženo u Galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju).
c) Bronca. (Ljevaonica Umjetničke akademije, Zagreb)
Vel. 88 x 65 x 30 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 37).
d) Zagreb, 1932.
Bronca. (Ljevaonica Umjetničke akademije, Zagreb).
Vel. 88 x 65 x 30 cm.
Vl.: (Odliveno za kneza Pavla, Beograd).
e) Zagreb, 1962.
Bronca. (Ljevaonica Umjetničke akademije, Zagreb).
Sign.: MEŠTROVIĆ, urezao ljevač.
Vel. 86 x 28 x 66 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. BR. AMZ - 146).
f) Bronca.
Vis. 90 cm.
Vl.: Kraljevska porodica Srbije,Beograd (Kraljevski dvor,Dedinje).Inv.br.25/02.Otkup dvora Kraljevine Jugoslavije od autora 1933. godine.
g) Bronca.
Vl.: Zbirka Paul Hanna, Stanford, Cal. SAD.

h) Zagreb, 1973.
Bronca. (Likum, Zagreb,1974).
Vel.88 x 66 x 30 cm.
Vl.: Galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-4).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
i) Bronca.
Vl.: Michael Tollemache limited, London. (Nabavljeno 1969. za aukciju).
j) Split, 1924. (Klesao kipar Sv. Peruzzi).
Vl.: Obitelj inž. Kamila Tončića.
k) Split, 1924. (Klesao kipar Sv. Peruzzi).
Hvarski mramor.
Vl.: Obitelj Milana Lazarevića, Beograd.
l) (Poslije 1920).
Kamen. (Klesao G. Antunac).
Vl.: Joso Garašević, Beograd.
m) Ilegalni odljevi u bronci u privatnim vlasništvima.
Izl.: Zagreb (“Medulić”) 1910, Rim 1911, London 1915, Zagreb 1962, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Bukurešt 1970, Prag 1970, Olomouc 1970, Opovo 1971, Zadar 1976, Šibenik 1976, Beograd (pokretna izložba 1977, Bjelovar 1978, Beograd 1978, 1980, Kijev 1980, Zagreb 1983, Beograd 1984, Moskva 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Lenjingrad 1989.
Lit.: II. 7; 10381a.
Pod.: II. 1. 146; III. 1. 168, 170; III. 2. 171, 173; XII. 1. 33; XIX. 3; 3 [13, sl.]; 10 [63, 94, br. 128]; 27 [V, sl.]; 42 [25, br. 47, sl.]; 46 [53, br. 6, sl.]; 47, 73 [30, sl.]; 69 [sl. 14]; 108 [29, br. 22, sl.]; 116 [20, sl. br. 12]; 125 [br. 78-79, 311, sl.]; 466 [br. 65, sl.]; 496 [10, br. 51]; 498 [br. 205]; 507 [br. 25]; 583 [44, br. 66, sl.]; 594 [br. 9, sl.]; 595 [br. 9]; 596 [br. 9, sl.]; 597 [br. 9, sl.]; 599 [23, br. 4, sl.]; 615 [br. 13]; 616 [br. 12, sl.]; 620 [13. br. 1, sl.]; 622 [27, br. 43]; 628 [bez str., sl.]; 629 [32]; 637 [br. 5]; 641 [45, 131, sl.]; 649 [br. 53, sl.]; 654 [76, br. 210, sl.]; 660 [98, sl.]; 661 [32, 59, sl.]; 697 [br. 6, sl.]; 698 [br. 16, sl.]; 711b [br. 6, sl.]; 1509 [sl. 45]; 2670; 6253 [sl.]; 7153 [sl.]; 8282; 8362; 8386; 8452; 8526 [str. (126)]; 8542 [27]; 9085; 9208; 9751; 9941-6 [sl.]; 10457 [sl.]; 10651 [176, sl. 69]; 10679 [152, sl. 148].11136a.

297. KRALJEVIĆ MARKO, studija II. Kosovski ciklus. (Studija za Marka, Kraljević Marko na konju, Marko Kraljević, Marko Kraljević on Horseback, Marko Kraljević. Studio, Crocquis pour Marko Kraljević).
Muški akt bez desne ruke, na konju svinute desne noge. Prostor pod konjem ispunjen.
a) Zagreb, 1910.
Sadreni model.
Vel. 53 x 30,5 x 16,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović. inv.poh.22/119. Od 1932. do 1990. u Galeriji umjetnina, Split, inv. 25).
b) Bronca.
Vis. 39,5 x 30 x14,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 105. Dar Ekonomata Narodnog odbora Općine Split, 1957).
Izl.: Rim 1911, Split 1919, Split-Ljubljana-Osijek-Slavonski Brod 1983.
Pod.: I. 3. 1. 105; I. 3. 3. 105; XVI. 48 [3]; 10 [63, br. 129]; 47 [182, br. 13, sl.]; 86 [br. 34, sl.]; 498 [br. 27]; 512 [26, br. 170]; 635 [7, sl.]; 654 [76, br. 211]; 692 [47, br. 48]; 712 [10]; 719d [G 9]; 2332; 2670; 9084 [sl. 26]; 10651 [176, sl. 70].

298. GLAVA MARKA KRALJEVIĆA I. Kosovski ciklus. (Glava Kraljevića Marka, Studija za Marka, Kraljević Marko. Kopf, Study of a Head, Marko Kraljević Head, Marko Kraljević Detail, Testa di Kraljević Marko).
Glava muškarca valovite stilizirane kose i brkova, na šesterostranom postolju.
a) Zagreb, 1910.
Sadreni model.
Vis. 59 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 42).
b) Bronca.
Vel. 59 x 38 x 62 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 319. Stalna posudba Galerija “Jovan Popović”, Opovo).
Izl.: Zagreb (“Medulić”) 1910, London 1915, Zagreb 1962, Opovo 1971, Beograd 1978, 1980, 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 10651 [176-177, sl. 169]; 10679 [152, sl. 148].
Pod.: XII. 1. 38, 39; 3 [13]; 10 [62, br. 127, sl.]; 27 [Vl, sl.]; 42 [25, br. 5, sl.]; 46 [53, br. 7, sl.]; 69 [sl. 15]; 86 [33, sl.]; 101 [sl. 30]; 125 [br. 76, sl.]; 466 [br. 23, sl.]; 507 [br. 24]; 512 [26, br. 172]; 583 [44, br. 67]; 599 [23, br. 5, sl.]; 622 [27, br. 42]; 629 [32]; 649 [br. 51, 52]; 654 [74, br. 209, sl.]; 660 [100, sl.]; 661 [32, br. 20, sl.]; 1215; 1228; 1265 [222]; 1277 [303]; 1407 [sl. 782]; 1702 [sl. 14]; 2115 [sl. 32]; 2670; 2792 [sl.]; 3294 [sl.]; 3457 [sl.]; 3629; 5016 [sl. 169]; 9711 [sl.].

299. GLAVA MARKA KRALJEVIĆA II. Kosovski ciklus. (Studija za Marka, Glava Kraljevića Marka, Marko Kraljević. Detail).
Glava muškarca, nevalovite kompaktne kose, s brcima, na uskom okruglom postolju.
a) Zagreb, 1910.
Sadreni model.
Vel. 60 x 33 x 53,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović. Od 1932. do 1982. u Galeriji umjetnina, Split, pohrana 21/107).
b) Bronca.
Vel. 59 x 29 x 55 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.br.624.Ljevaonica „Torzo“,Zagreb,1983.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Split 1919, Zagreb 1983.
Lit.: 10651 [176-177, sl. 171].
Pod.: 9 [sl. 14]; 98 [sl. 93]; 108 [29, br. 21, sl.]; 125 [313, br. 77, sl.]; 496 [10, sl.]; 641 [44, 131, sl.]; 661 [32, br. 19, sl.]; 692 [48, br. 178]; 1234 [sl. 326]; 1255 [sl.]; 2670; 4406 [196].

300. GLAVA ŠARCA KRALJEVIĆA MARKA. Kosovski ciklus. (Studija za Šarina, Colossal Head of Marko’s Horse, Testa di cavallo. Studio).
Konjska glava sa stiliziranom grivom.
a) Zagreb, 1910.
Sadreni model.
Vel. 124,5 x 64 x 145 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 251).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Zagreb 1978, 1983, Beograd 1978, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.
Pod.: III. 1. 154; III. 2. 156; 10 [63, br. 130]; 466 [br. 94]; 498 [br. 208]; 622 [27, br. 44]; 634 [br. 4, sl.]; 654 [76, br. 213, sl.]; 2670; 4462; 10651 [180, sl. 71].

301. MOJ OTAC, poprsje (Otac umjetnika, Moj papica, My Father, The Artist’s Father, Testa di mio padre).
Glava muškarca srednjih godina, s brcima, s turbanom oko glave.
Signatura i natpis:
MOJ PAPICA
MCMX
MEŠTROVIĆ

a) Zagreb, 1910.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 55,5 x 33 x 36 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 36).
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911, Beograd 1912, 1922, New York 1924, Philadelphia 1926, Zagreb 1962, Opovo 1971, Beograd 1977, Zagreb 1978, Beograd 1980, 1983, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Lit.: 9 [22, sl.]; 27 [II]; 1722; 1739; 7405a; 10289; 10588; 10651 [157].
Pod.: XII. 1. 32; 9 [22]; 10 [63, br. 131]; 46 [54]; 69 [20]; 86 [sl. (1)]; 101 [sl. 14]; 108 [30, br. 25]; 125 [313, br. 72, sl.]; 496 [86]; 498 [br. 195]; 502; 516 [br. 657]; 521 [br. 53]; 528 [94, br. 1622]; 529; 583 [44, br. 69]; 599 [24, br. 17, sl.]; 620 [br. 2, sl.]; 622 [27]; 629; 641 [131, br. 16, sl.]; 649 [br. 59, sl.]; 654 [76, br. 214]; 1407 [sl. 783]; 1618b [sl.]; 1700; 1702 [6]; 1722; 1726; 1735; 1739; 2801; 2850; 2899 [sl.]; 2957; 9084 [20, 43]; 10795 [sl.].

302. PORTRET BRATA PEŠE (Petar Meštrović, Portret umjetnikova brata, Bruder des Künstlers, Portrait of Brother Peša, Portrait du frère de l'artiste).
Zagreb, 1910.
Sadreni model.
Pod.: 27 [II]; 10 [63, 132]; 654 [77, br. 215]; 713 [11, br. 29].

303. GOSP. HOHENBERGER, poprsje (Portrait of M. Hohenberger).
Beč, 1910.
Sadreni model.
Vl.: (1919. vl. portretiranoga u Beču).
Pod.: 10 [62, br. 121]; 654 [75, br. 205].

304. DR. BAYLON, poprsje (Portret dr. Baylona, Portrait of Dr. Baylon).
a) Beč, 1910.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. vl. portretiranoga u Beču).

305. MARKO NAKIĆ, reljef.
Poprsje muškarca srednjih godina s bradom i brcima, s uzdignutim okovratnikom haljetka.
a) Drniš, 1910. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Sign. I natpis: I M
MARKO NAKIĆ
(ROĐ. 1841 – PRM. 1900)
NAČELNIK OP. DRNIŠ
1875 – 1900
Vel. 61 x 35 x 5 cm.
Vl.: Mića Nakić, Drniš
c) Bronca. Odliveno 1981. prema gornjem brončanom odljevu.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv.11 i 55,u muzeju se nalaze dva odljeva).
Sign. i natpis: kao gore.
d) Bronca (u drugačijem četvrtastom okviru, bez natpisa).
Sign.: I M
Vel. 45,6 x 36,1 cm.
Vl.: Obiteljska zbirka "Zvonimir Pučar", Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama, Vrpolje-Otavice-Drniš), Zagreb 1983.
Lit.: 713 [6, br. 2, sl.].
Pod.: 643 [br. 8, sl.]; 644 [br. 10]; 654 [77, br. 216]; 8828.

306. GLAVA MUŠKARCA (Testa d'uomo).
Oko 1910.
Sadreni model.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Venecija 1914.
Pod.: 505 [30, br. 35]; 654 [74, br. 188].

307. GLAVA DJEČAKA (Dječji portret, Kinderporträt, Head of a Boy).
Beč, 1910.
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910, Bradford 1918. (?).
Pod.: 495 [br. 59]; 654 [74, br. 174].

308. MILA PLAVŠIĆ, poprsje (Portret gđe P., Gđa Plavšić, Portret M. P.).
Sign. i napis: PRIJATELJU PLAVŠIĆU MEŠTROVIĆ MCMX
a) 1910.
Sadreni imodel.
Vel. 54,5 x 30,5 x 36,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 245. Raniji vlasnik Dušan Plavšić. Kupljeno od Silvane Seissel Plavšić, Zagreb).

309. GOSPOĐA HOHENBERGER, poprsje (Portret gđe Hohenberger, Portrait of Mme Hohenberger).
Beč, 1910.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Beču u obitelji Hohenberger).
Pod.: 10 [62, br. 122]; 654 [75, br. 206].

310. GOSPOĐA BAYLON, poprsje (Portret gospođe Bajlon, Portrait of Mme Baylon).
a) Beč, 1910.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Beču u obitelji Baylon).
Pod.: 10 [62, br. 120]; 654 [75, br. 204].

312. GLAVA DJEVOJČICE (Testa di bambina).
a) Oko 1910.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Venecija 1914.
Pod.: 505 [29, br. 20]; 1902; 1846.

313. PASTUH I, reljef (Studija konja, Study for a Horse).
Konj s ispunjenom pozadinom pod njim.
Božjakovina, 1910.
Sadreni model.
Vel. 65 x 25 x 64 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 99).Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 99; 10 [62, br. 123]; 654 [76, br. 207]; 8542 [176] (?).

314. "CROATIA", UKRAS ZGRADE, skica.
Ženski akt i sa svake strane po jedan lik koji joj ljubi ruke.
Zagreb, 1910.
Sadrena skica.
Nije izvedeno. (II. nagrada).
Pod.: 645 [13-14]; 1211; 1367.

315. BORAC, reljef. Kosovski ciklus. (Srđa Zlopogleđa, Warrior, Figure of a Warrior, Guerriero con lancia, Combattente, Borec).
Muški akt s kopljem, bez donjih dijelova nogu, sagnut ulijevo, stilizirane kose.
a) Rim, 1911. [33]
Sadreni model.
Vel. 68 x 126 x 11 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ- 173). Darovnica Ivana Meštrovića, 1952.
b) Sadreni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ – 449).
c) Rim, 1911.
Sadreni model.
Vel. 70 x 125 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb, do 1969. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br. MZP – 206). Darovnica Meštrovića 1962.
d) Zagreb, 1968.
Bronca.
Vel. 69,5 x 126 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br. AMZ - 194).Lijevano dozvolom vlasnika autorskih prava,1968.
e) Zagreb, 1968.
Bronca.
Vl.: Auto-Hrvatska, Zagreb.
f) Prag, 1912.
Bronca.
Vl.: Tiršov dom, Prag. Dar Srpskog Sokola "Dušan Silni" češkom Sokolu.
Izl.: Rim 1914, New York 1924, Buffalo 1925, Zagreb 1962, 1977, Osijek 1970, Beograd 1978, Kijev 1980, Beograd 1984, Rim 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 173, 194; II. 7; III. 1. 109; III. 1. MZ 20; III. 2. 231; 10 [63, br. 141, sl.]; 506 [45, br. 32, sl.]; 521 [br. 6]; 583 [43, br. 57]; 598 [br. 7]; 622 [27, br. 47]; 628; 654 [77, 93, br. 226]; 662 [br. 132]; 1757; 2658; 7992; 8542 [176].

316. STUDIJA ZA GUSLARA, reljef. Kosovski ciklus. (Study for Guslar-Statuette).
a) Rim, 1911.
Sadreni model (?).
b) Rim, 1911.
Cement.
Izl.: Zagreb (Meštrović-Rački) 1910, Rim 1911.
Pod.: 10 [63, br. 138]; 496 [10, br. 25]; 498 [br. 33]; 654 [77, br. 223].

317. STUDIJA ZA KRILATI LIK. Kosovski ciklus. (Krilati ženski lik, Studija za lik na stupu, Studija za krilatu žensku figuru, Figura za pilon, Geflügelte Figur-Studie, Study for the Figure on a Pylon, Winged Figure-Sketch, Studio per figura decorativa).
Stojeći ženski akt s krilima i stiliziranom valovitom draperijom u rukama.
a) Rim, 1911.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 93 x 17,5 x 20,5 cm. [34]
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 41/1. Pohrana obitelji Meštrović do 2014.).
Izl.: Venecija 1914, London 1915, Bradford 1918, London 1919, München-Beč-Berlin-Graz 1935, Split-Ljubljana-Osijek 1983.
Pod.: I. 2. 103; 10 [63, br. 139]; 505 [30, br. 27]; 507 [br. 74]; 509 [20, br. 81]; 510 [8, br. 33]; 520 [7]; 548 [br. 45]; 549; 550 [14, br. 51]; 635 [7, br. 1]; 654 [77, br. 224]; 712 [10]; 719d [G 10].

318. VELIKI KRILATI LIK. Kosovski ciklus. (Anđeo smrti, Colossal Winged Figure).
Stojeći ženski akt s krilima i stiliziranom valovitom draperijom u rukama. U rukama drži minijaturnu skulpturu Miloša Obilića.
a) Rim, 1911.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. cca 200 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 61/169).
Izl.: Rim 1911, Venecija 1914, London 1915.
Pod.: XII. 1. 61; 10 [63, br. 140]; 507 [br. 73]; 654 [77, 93, br. 225]; 664 [sl. str. 88-89]; 8324.

319. LIK ZA PORTAL. Kosovski ciklus. (Prag vrata, Figura za vrata portala u Rimu, Portalträger, A Portal Figure, Frammento della porta, Soglia della prima porta, Seuil de la premiere porte).
Prignuti klečeći akt starca, valovito stilzirane brade i kose. (Za paviljon na Rimskoj izložbi).
a) Rim, 1911.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Splitu).
Izl.: Zagreb ("Medulić") 1910, Rim 1911.
Pod.: 10 [62, br. 126, sl.]; 466 [br. 95, 168]; 498 [43, sl.]; 654 [76, br. 208]; 1493 [sl. str. 56].

320. VELIKI LAV. Kosovski ciklus. (A big Lion).
Stojeći lav, otvorenih čeljusti, kovrčasto stilizirane grive.
a) Rim, 1911.
Sadreni model (?).
b) Rim, 1911.
Cement.
Vl.: (1919. u Splitu).
Izl.: Rim 1911.
Pod.: Meštrovićeva fotografija I. 33; 10 [63, br. 136]; 654 [77, 93, br. 221]; 2679.

321. LAV, studija. Kosovski ciklus.
Stilizirani lav, kao karijatida, sjedeći.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Rim, 1911.
Sadreni model.
Vel. 23 x 29 x 11,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 78. Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.).
b) 2 sadrena odljeva.
Vl.: Dr. Joško Baica, Povlja (Brač). Ranije u zbirci Koste Strajnića, Dubrovnik.
Pod.: I. 1. 78; II. 1. 78.

322. LAVLJA GLAVA. Kosovski ciklus. (A Lion's Head).
a) Rim, 1911.
Sadreni model.
Vel. 87 x 77 x 48 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 121).Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
b) Cement.
Vl.: (1919. u Splitu).
Pod.: II. 1. 121; 10 [63, br. 137]; 654 [77, br. 222].

324. KONZOLA – GLAVA KENTAURA. Kosovski ciklus.
Konzola u obliku Kentaurove glave.
Rim, 1911-1912.

Cement.
Vel. 69 x 50 x 42 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. Br.AMZ-122).Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 122.

325. IZLOŽBENI PAVILJON SRBIJE.
Kubična građevina s asocijacijama asirskog stila, s dva pilona, središnjom zgradom s kupolom, na povišenom prizemlju.
Projekt: arh. Petar S. Bajalić, u suradnji s Meštrovićm. Postav skulptura arh. Manestiroli i arh. Tutucci.
Rim, 1911.
Izgradnja.
Rim, Park Villa Giulia.
Lit.: 429 [18]; 1424; 1464; 1492; 1646 [104-105]; 7044 [252-255]; 9591 [151-153].
Pod.: 1407 [sl. 781]; 7044 [sl.]; 9213 [895, 914, bilj. 1]; 9598 [23]; 9615 [143, br. 16, 17]; 9915.

326. NIKOLA PAŠIĆ, poprsje. (Bista Nikole Pašića, Portrait of M. Pašić, Busto del Ministro Pašić).
Poprsje starijeg muškarca duge četvrtaste, vrlo stilizirane brade, s brcima.
a) Beograd, 1911. [35]
Sadreni model.
Vis. 64 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 294).
b) Kamen.
Vis. 64 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 295).
c) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 296).
d) Mramor.
Vl.: Nepoznat u Italiji. (Nekada na Novom groblju u Beogradu. Sin Rade Pašić prodao i zamijenio brončanim odljevom).
e) Bronca.
Vl.: Obitelj Pašić, Novo groblje, Aleja velikana, Beograd.
Izl.: Rim 1911, Beograd (pokretna izložba) 1977-1979, Beograd 1983.
Lit.: 429 [20, 21].
Pod.: XII. 1. 67-69; 9 [22, br. 4, sl.]; 10 [63, br. 134]; 498 [br. 209]; 502 [br. 448]; 599 [25, br. 24]; 620 [br. 10, sl.]; 649 [br. 67-68, sl.]; 654 [77, 93, br. 219]; 1722; 7330 [2]; 9084 [20]; 9134 [65]; 10240.

327. MILOVAN MILOVANOVIĆ, porsje (Portret Milovana Milovanovića, Portrait of Milovan Milovanović, Busto del Ministro Milovanović).
Poprsje muškarca pedesetih godina s bradicom i brcima, u sakou, s kravatom i podignutim ovratnikom.
a) Beograd, 1911.
Sadreni model.
b) Kararski mramor.
Vis. 54 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 367).
c) Kamen.
Sign.: MEŠTROVIĆ; natpis: MILOVAN MILOVANOVIĆ 1863-1912. (ćirilicom).
Vis. 51 cm.
Smještaj: Beograd, Novo groblje.
Izl.: Rim 1911, Beograd 1912, 1983.
Lit.: 429 [19-21]; 1732 [181]; 6899; 7405 [73].
Pod.: XII. 1. 71; 10 [63, br. 133]; 429 [19-21]; 498 [br. 210]; 502 [br. 449]; 649 [br. 58, sl.]; 654 [77, 93, br. 218]; 1764; 2883; 6759; 6899; 7330 [122].

328. MARIJA SELJAN, poprsje.
a) Drniš, 1911.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 39 x 27 x 27 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 110.Otkup od Marije Seljan).
Pod.: II. 1. 110.

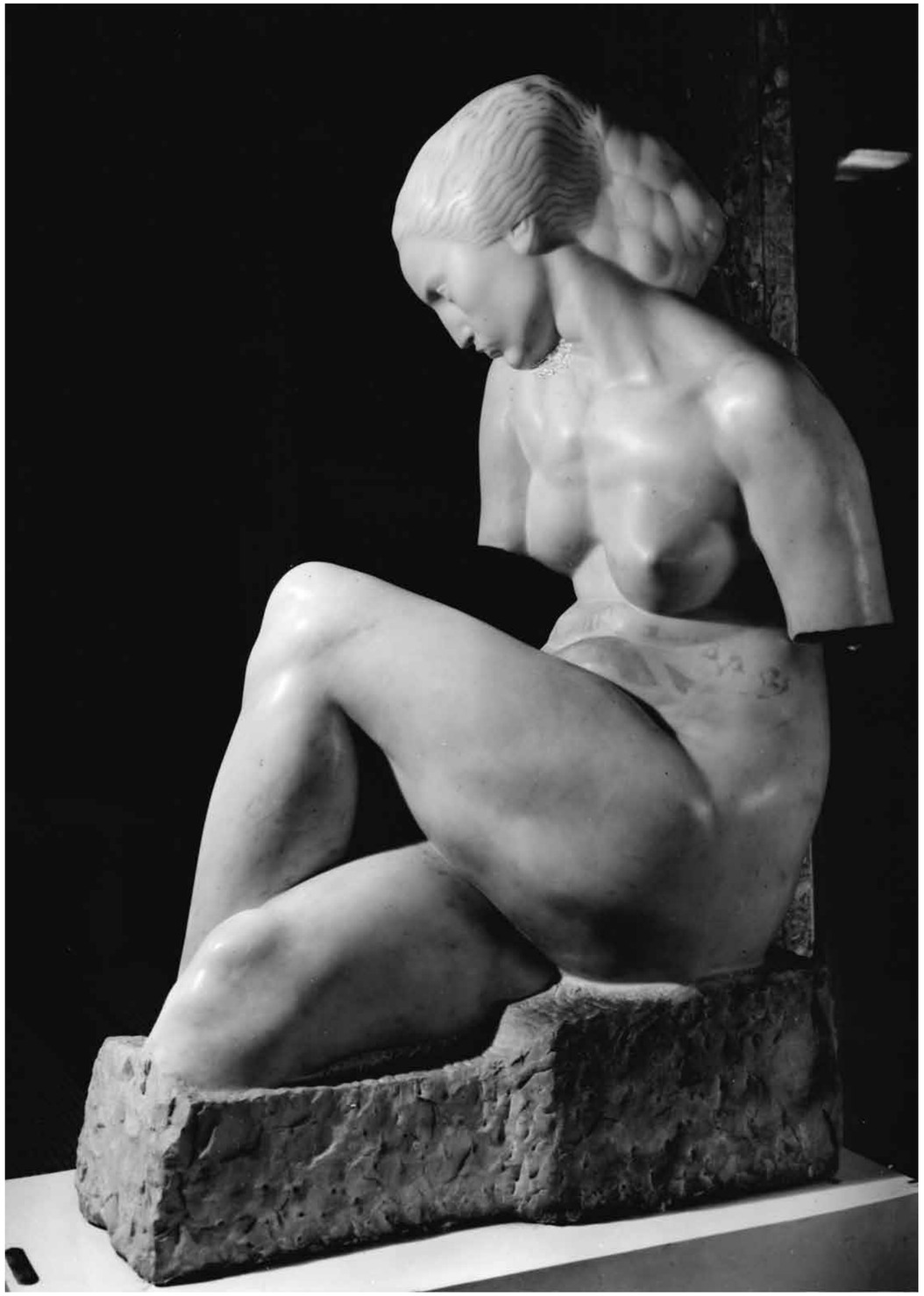
329. PASTUH II, reljef. Kosovski ciklus. (Studio di cavallo).
Mladi konj u profilu s plohom pozadine u čitavoj visini. (Dekorativni dio Vidovdanskog hrama).
a) Rim, 1911. (1912. ?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 12 x 13,5 x 4 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-158. Odljev iz vremena autora).Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
c) Bronca.
Vl.: (1919. u Rimu).
Izl.: Rim 1911.
Lit.: II. 7.
Pod.: II. 1. 158; 498 [br. 207]; 654 [78, br. 232]; 698 [br. 18].

330. PASTUH III, reljef, Kosovski ciklus. (Mali konj, Ždrijebac).
Mladi konj u profilu s plohom pozadine u visini trupa. (Dekorativni dio Vidovdanskog hrama).
a) Rim, 1911. (1912. ?).
Sadreni model.
Vel. 37,5 x 40 x 10,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-79). Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
b) Bronca. Ljevaonica Akademije umjetnina, Zagreb, 1970. Lijevano dozvolom nositelja autorskih prava.
Vel. 36,5 x 40 x 11 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-221).
Izl.: Zadar 1976, Šibenik 1976.
Lit.: II. 7.
Pod.: 498 [19]; 654 [78, br. 231]; 615 [br. 13]; 616 [br. 13]; 654 [78, br. 231]; 698 [br. 19].

362. VIDOVDANSKI HRAM. Kosovski ciklus. (Kosovski hram, Hram, Model Kosovskog hrama, The Tempel of Kossovo, Model for the Temple of Kossovo, Modello in legno del Tempio di Kossovo, Temple de Kossovo).
Maketa građevine centralnog tlocrta, s kupolom, pristupnom bazilikalnom zgradom, tri postrane kapele s kupolama i zvonikom. Zidovi čitave vanjštine i unutrašnjosti zgrade i zvonika ispunjeni reljefima i skulpturama. Drvena građevina i sadrene aplicirane skulpture.
Rim, 1913.
Vel. duž. oko 440 cm, šir. 310 cm, vis. oko 220 cm (omjer 1:30).[38]
Vl.: Narodni muzej Beograd. Smješteno: Narodni muzej, Kruševac. (Pronađeno u New Yorku 1970. i preneseno u Narodni muzej u Beogradu, a zatim predano Narodnom muzeju u Kruševcu).
Izl.: Rim 1913. (Meštrovićev atelijer), Beograd 1913. (ograničeni posjet), Venecija 1914, London 1915, Split 1919, New York 1924-1925, Philadelphia 1926.
Lit.: 3 [21-30, sl.]; 9 [18, 19, sl.]; 27 [12-14]; 50 [205-212, sl.]; 86 [(18-19), sl.]; 116 [17-19]; 173; 175; 180-182; 191; 195; 654 [78, br. 238, sl.]; 1831 [906]; 1875; 2293; 2309 [sl.]; 2540 [154]; 2755; 2964 [25-26]; 2981; 2982 [371-372]; 3281; 3603 [80]; 8996 [sl.]; 9615 [133]; 9727 [181-184]; 10293 [217-218].
Pod.: X. 4. 257; 2 [sl.]; 10 [63, br. 93, 151, sl.]; 17 [sl. 45]; 27 [br. CVI]; 42 [29, br. 149]; 46 [53, br. 5, sl.]; 47, 73 [185, br. 71, sl.]; 69 [sl. 8]; 86 [sl. (1)]; 98 [sl. 70]; 101 [sl. 9]; 108 [29, br. 20, sl.]; 125 [313, br. 84, sl.]; 126 [107]; 313 [br. 84, sl.]; 429 [22-25, 135-136, 219]; 493 [br. 67]; 505 [br. 11]; 507 [br. 1]; 528; 641 [46, 132, sl.]; 654 [78, 93, sl.]; 664 [29, sl.]; 1769; 1770; 1813; 1836; 1841; 1842; 1880; 1906 [58]; 1993 [114-121]; 2095; 2115 [29, sl. 30]; 2220; 2474 [337]; 2749; 2751 [sl.]; 2792 [sl.]; 2801; 2850; 2948; 2955; 2981; 2982 [375-372]; 3006 [sl. 104]; 3062 [43]; 3468 [337]; 3535; 3877; 5016 [sl. 168]; 6738; 6756; 6764 [sl.]; 6835; 6851; 6885; 6886; 8452 [165]; 7506 [295]; 8097; 8801 [24]; 8897 [28-29]; 8993 [917]; 9074 [sl.]; 9084 [24, 43, sl. 20, 24]; 9170 [917]; 9213 [895]; 9509 [4, sl.]; 9591 [156-157]; 9615 [1]; 9751 [sl.]; 9928 [91]; 10620 [80].

167

167

167b

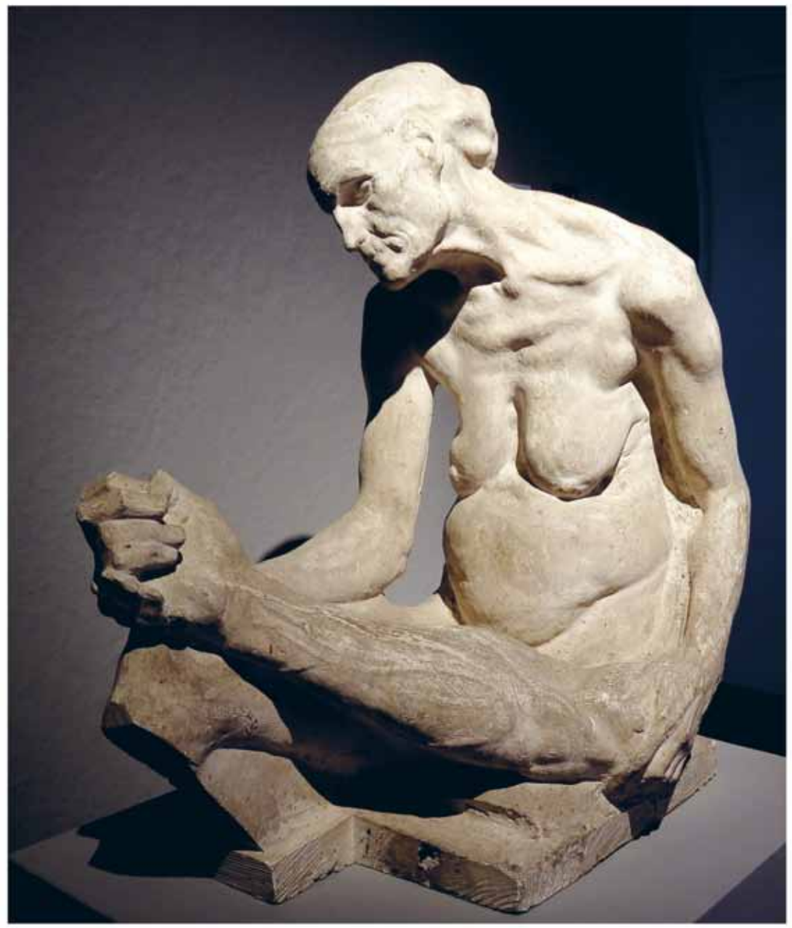
168

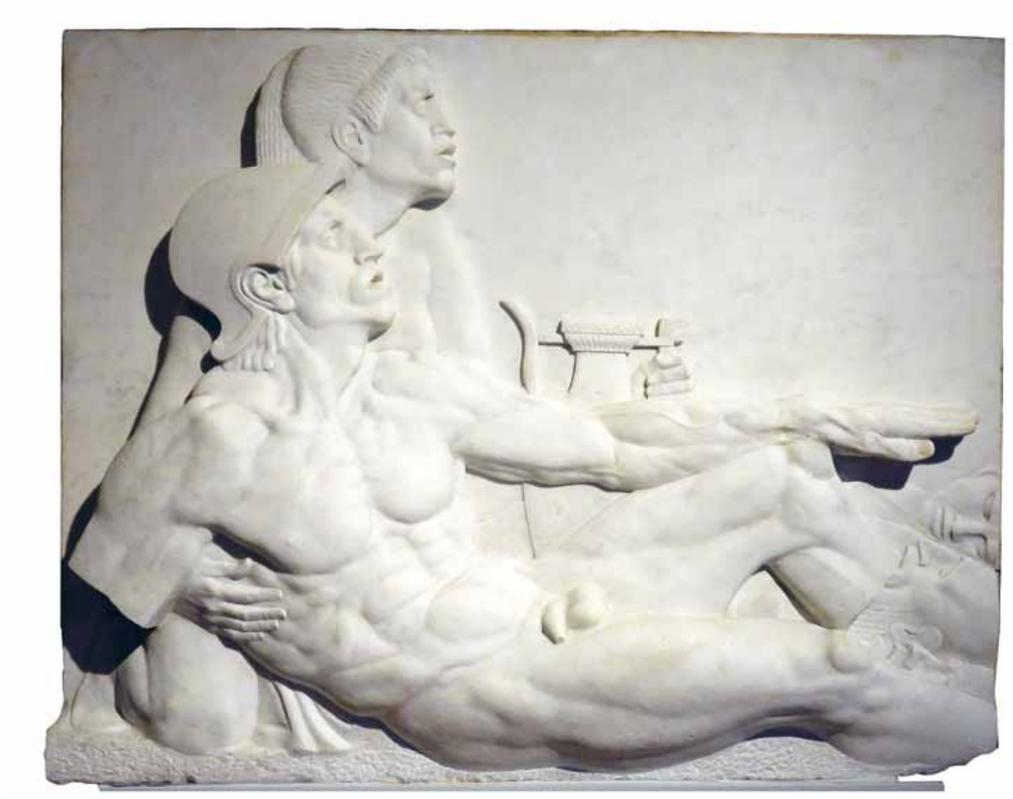
168

169

169

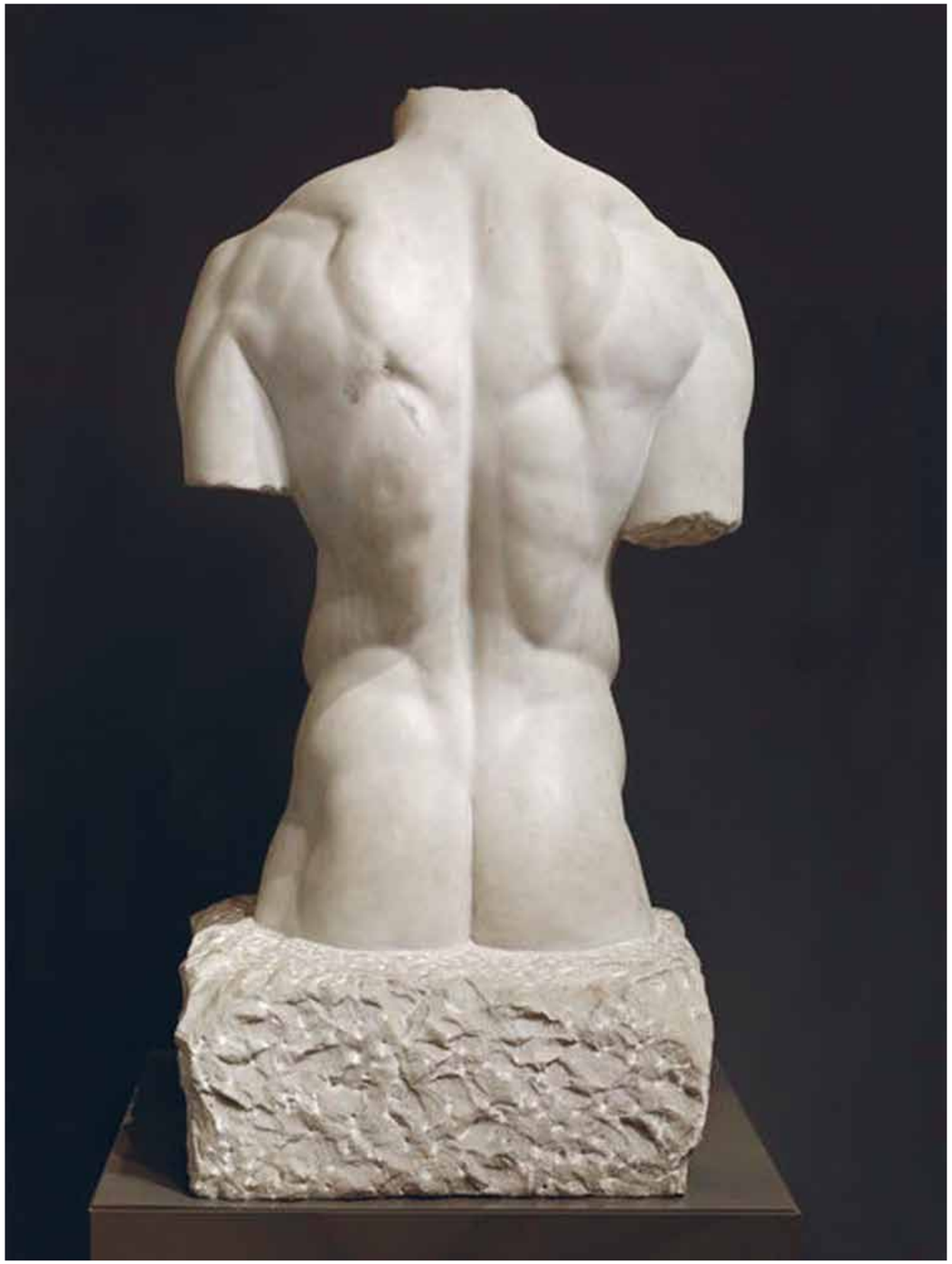
170

171

171

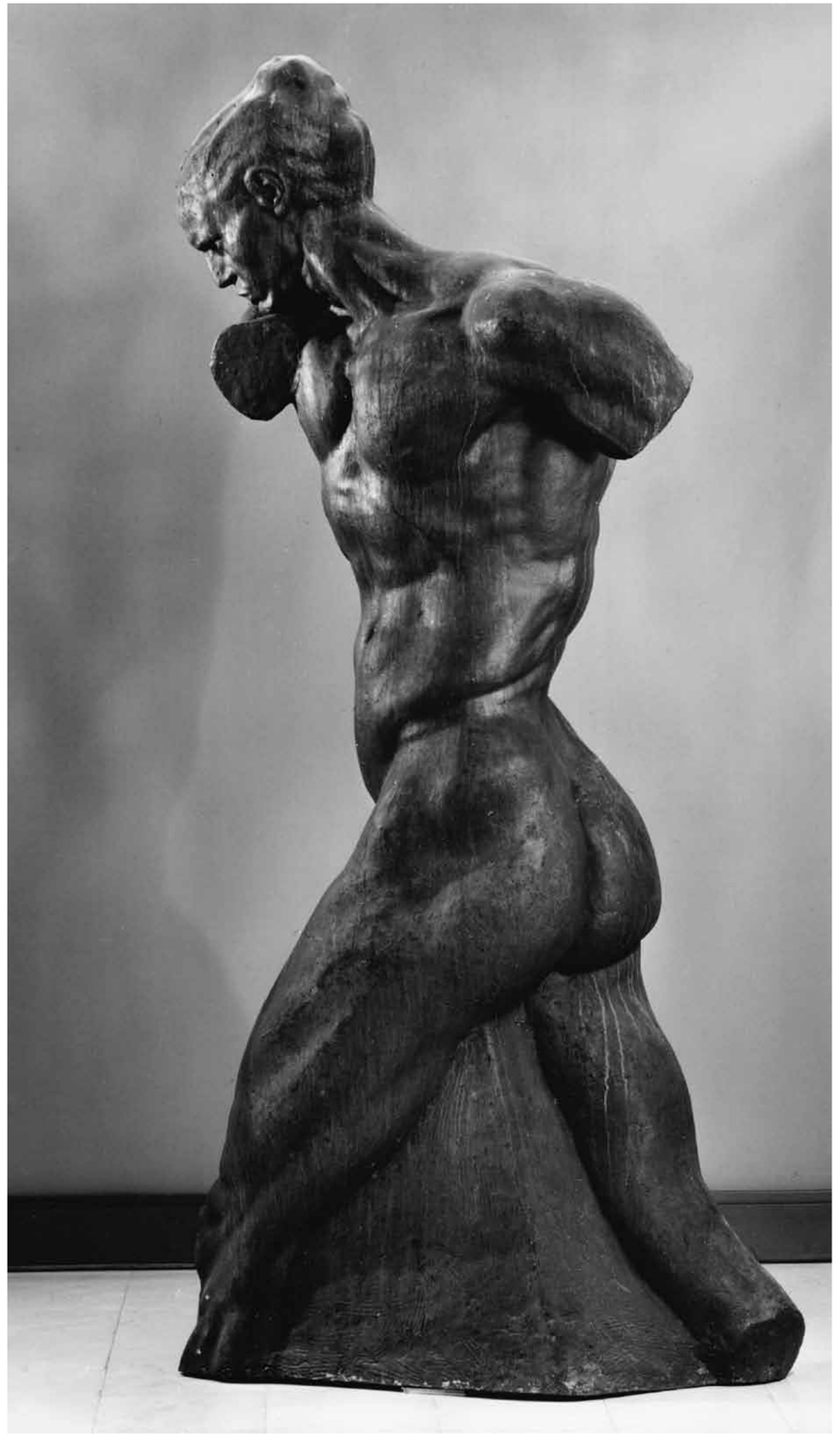
172

172

173

173

176

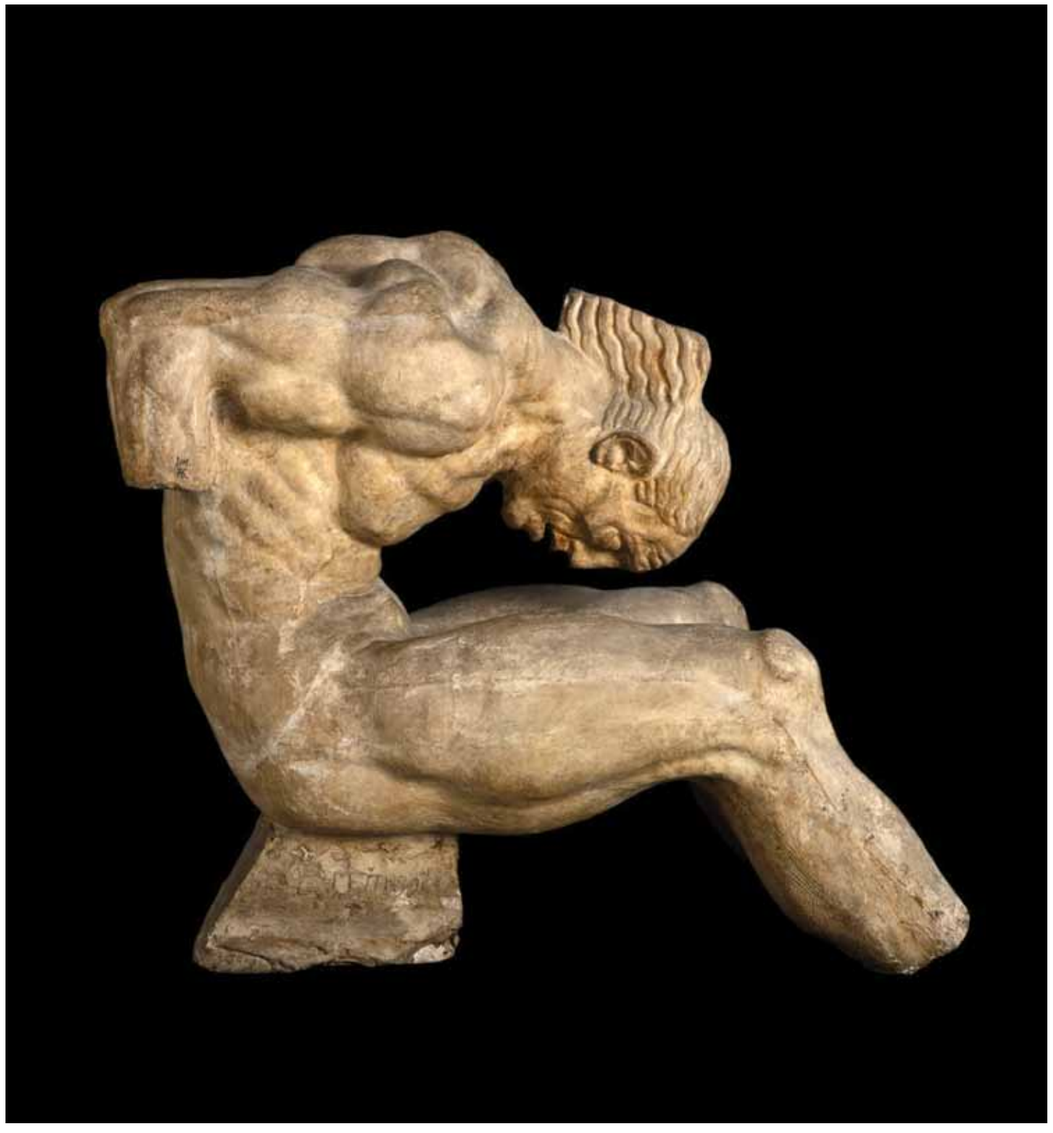
175

174

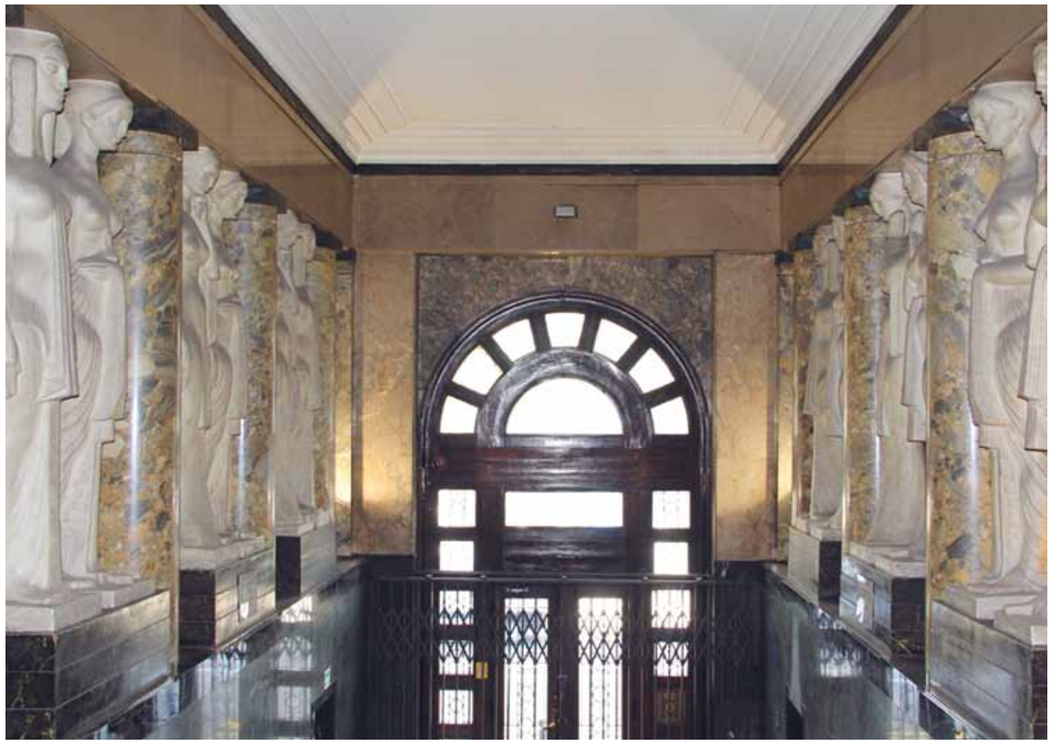
177

177

177

178

178

178

178

178

178

178

196

197

193

198

199

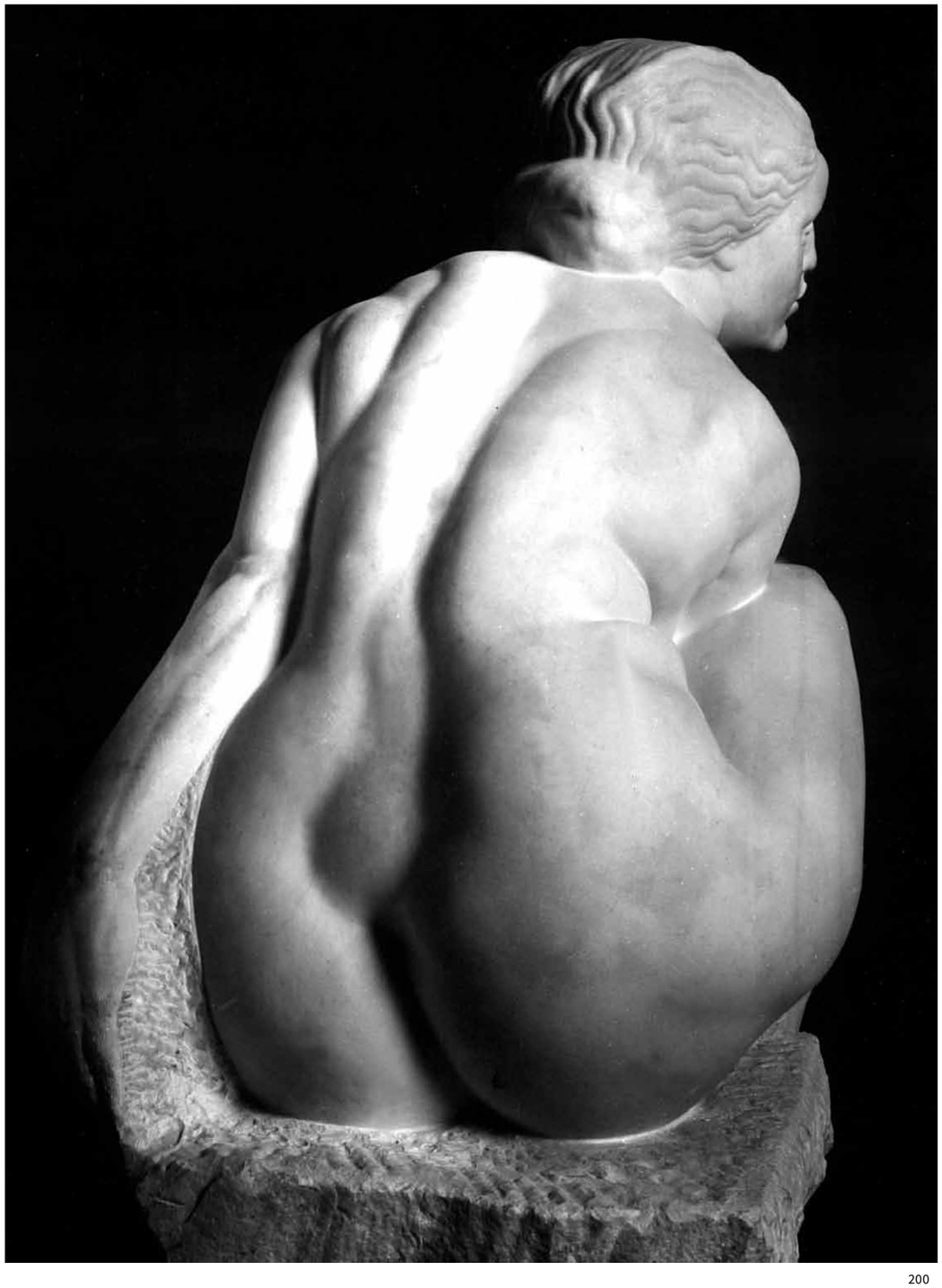
199

200

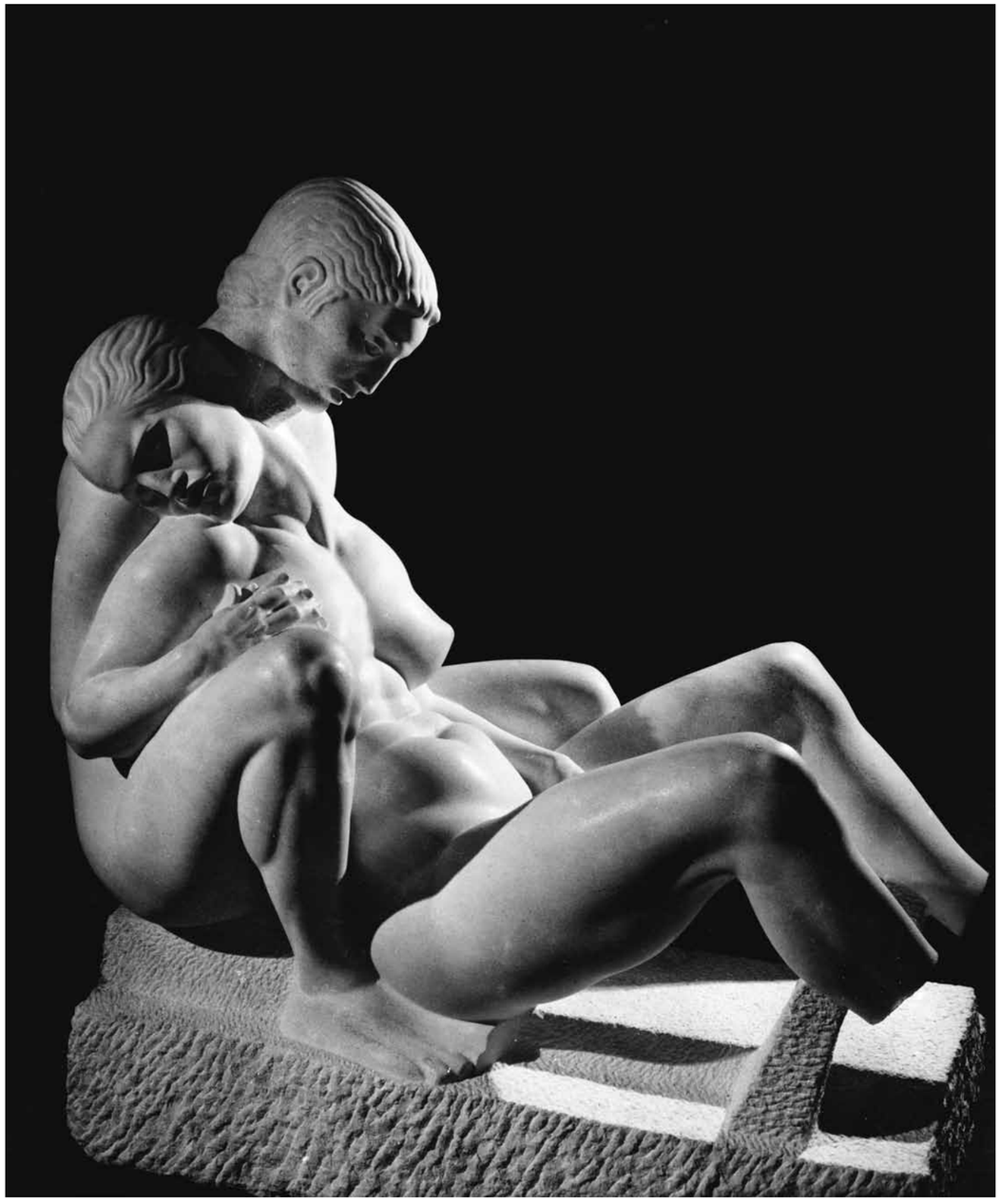
200

200

200

201

201

201

201

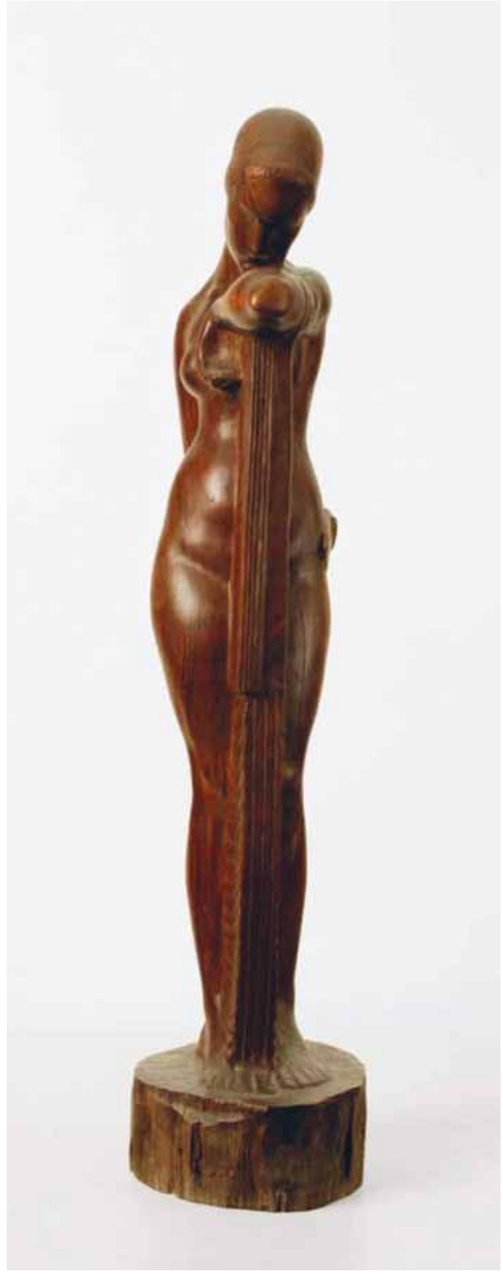

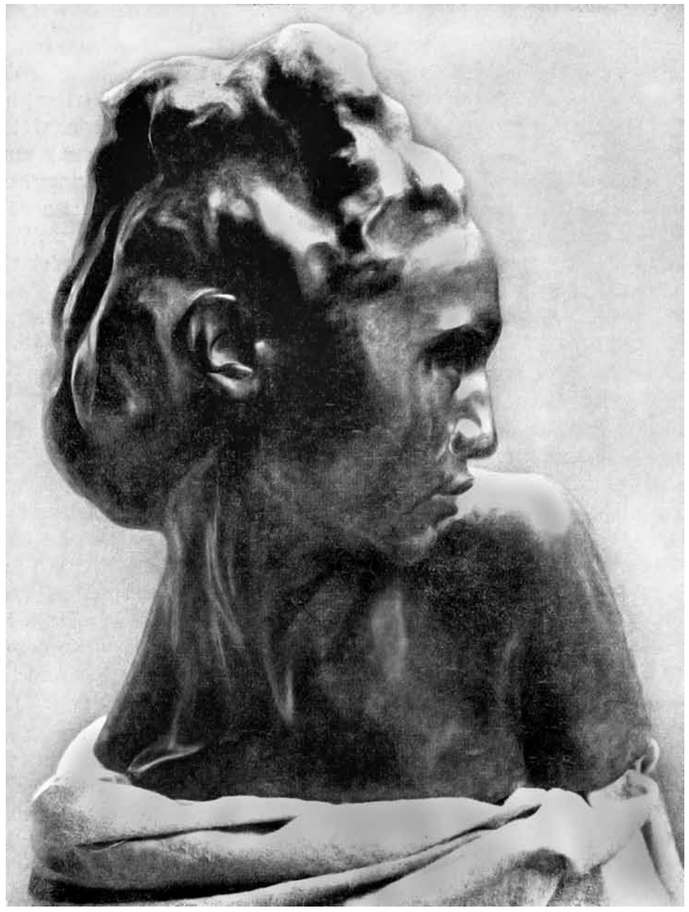
201

206

206

209

212

211

213

213

214

214

214

215

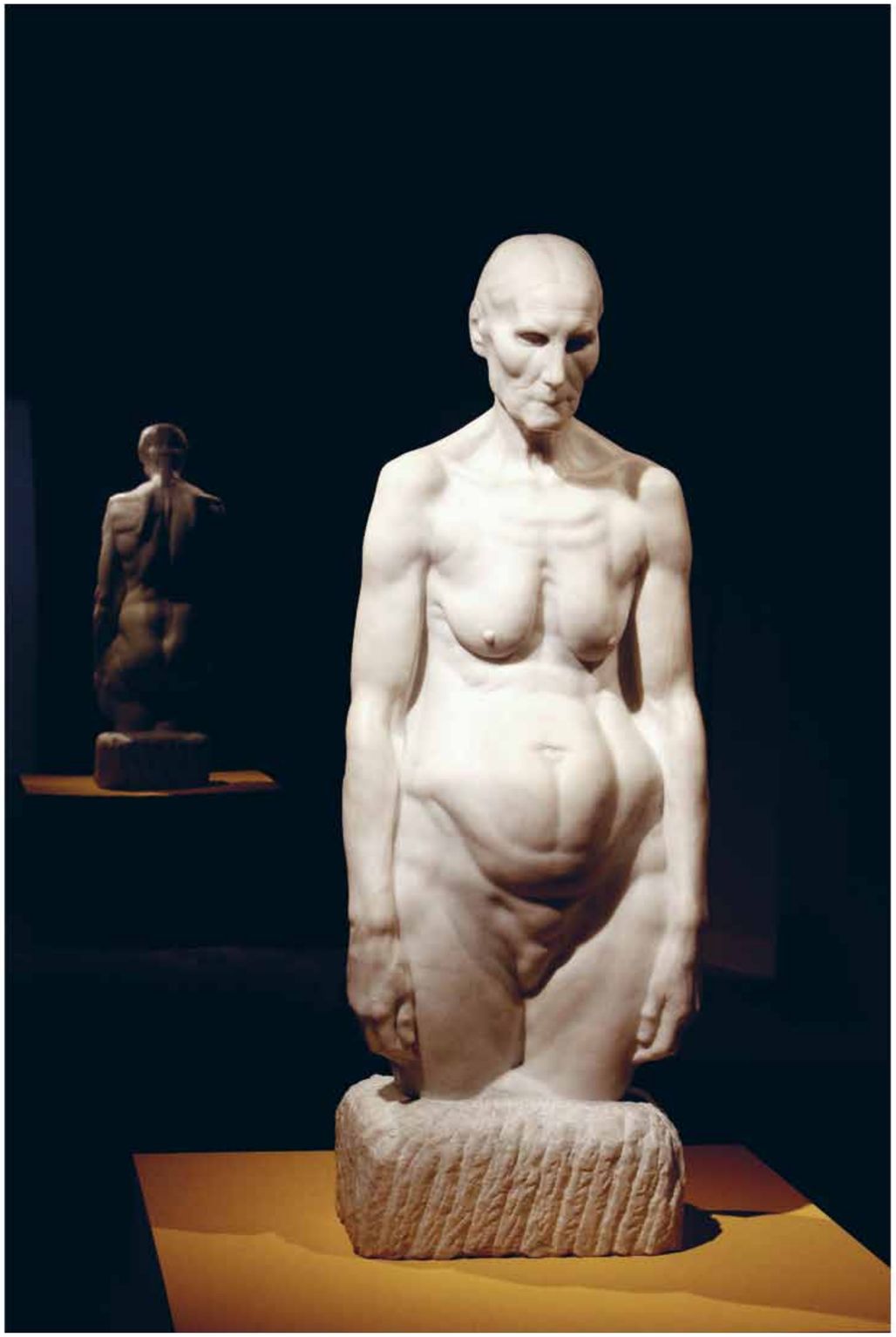
215

216

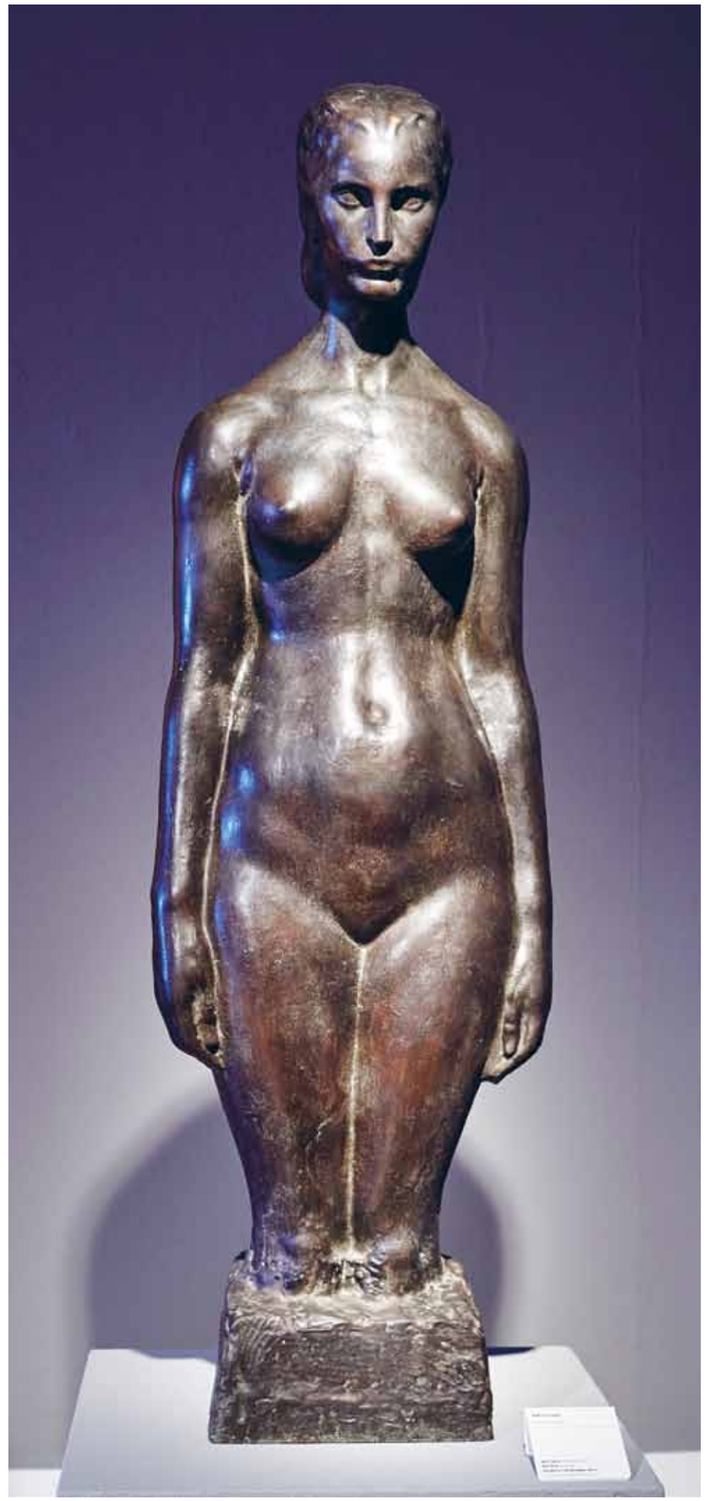
216

216

216

217

217

217a

219

219

219

220

220

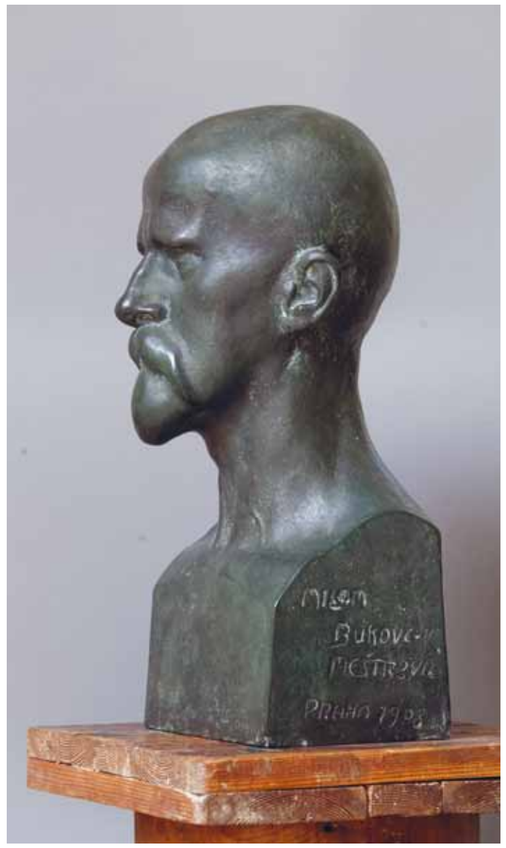
220

222

223

221

241

240

239

242

242

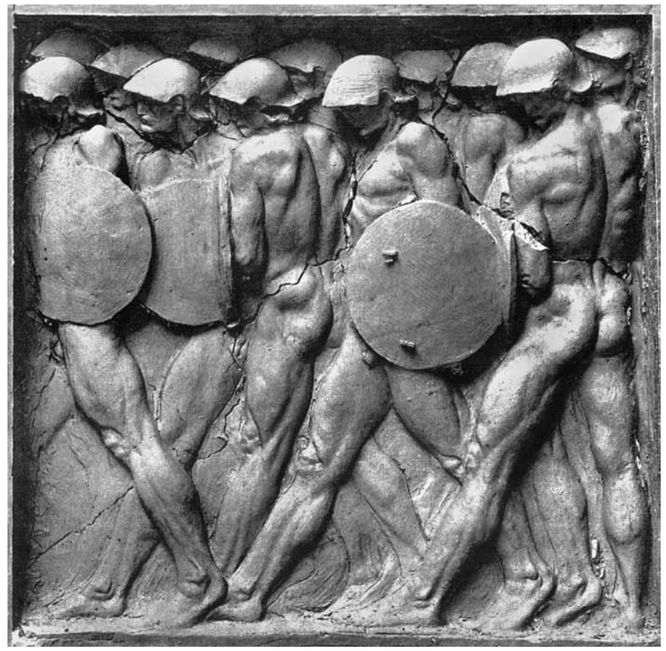

243

243

243

245

246

247

248

248

248

250a

250a

251

251

252

253

253

255

258

258

259

259

259

259

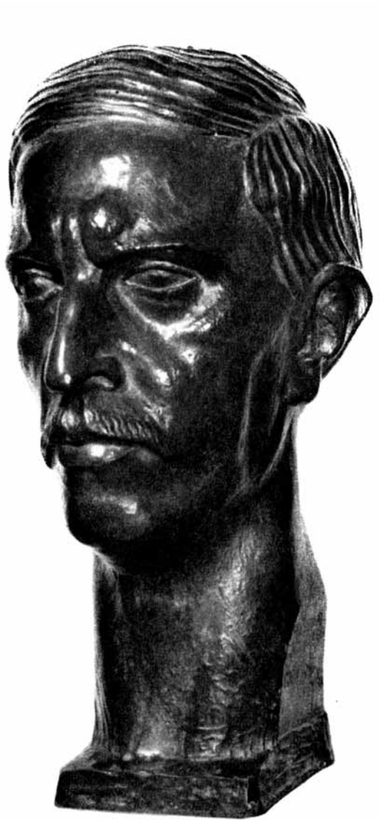
270

270

265

273

272

272

277

277

279

279

296

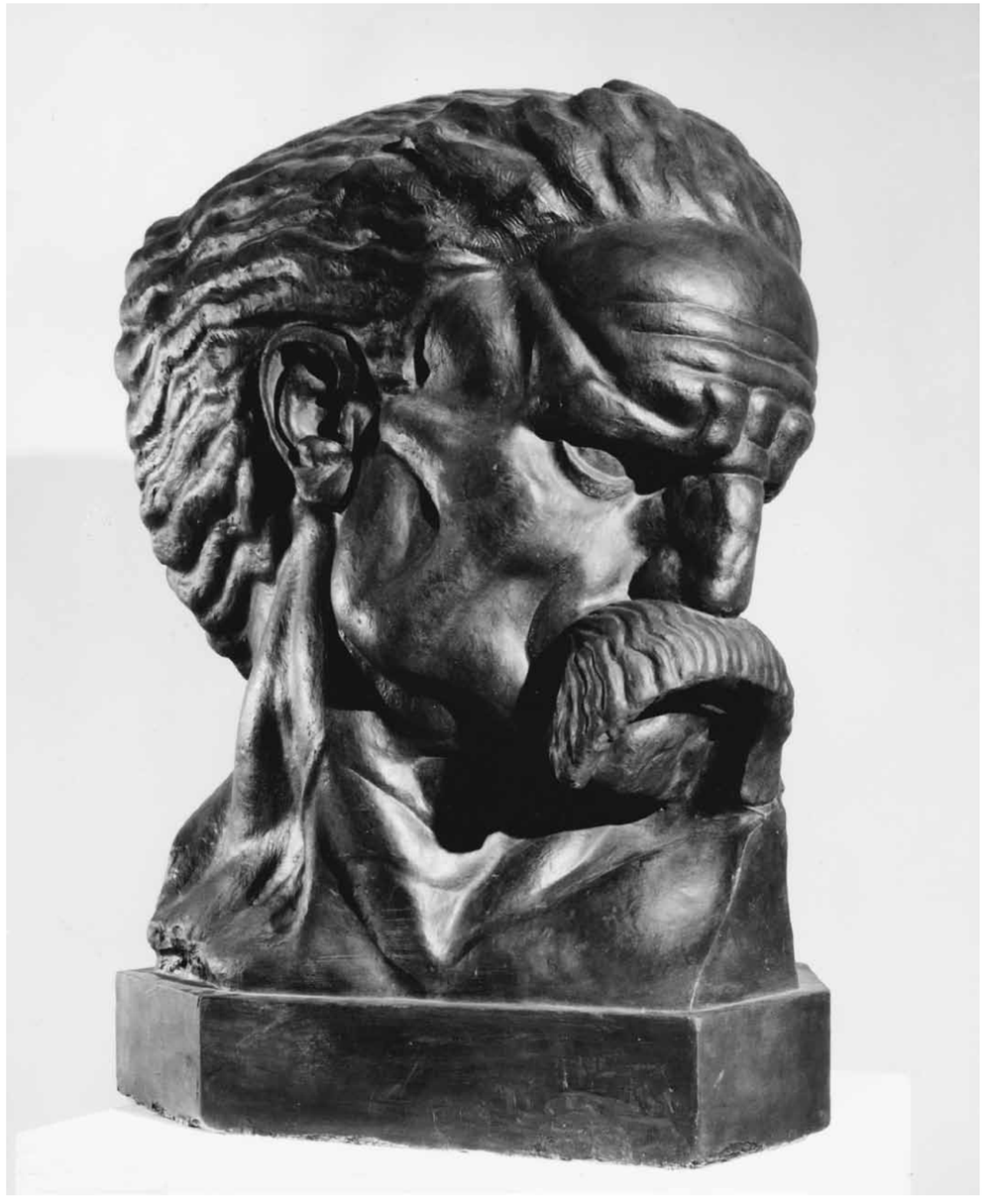
296

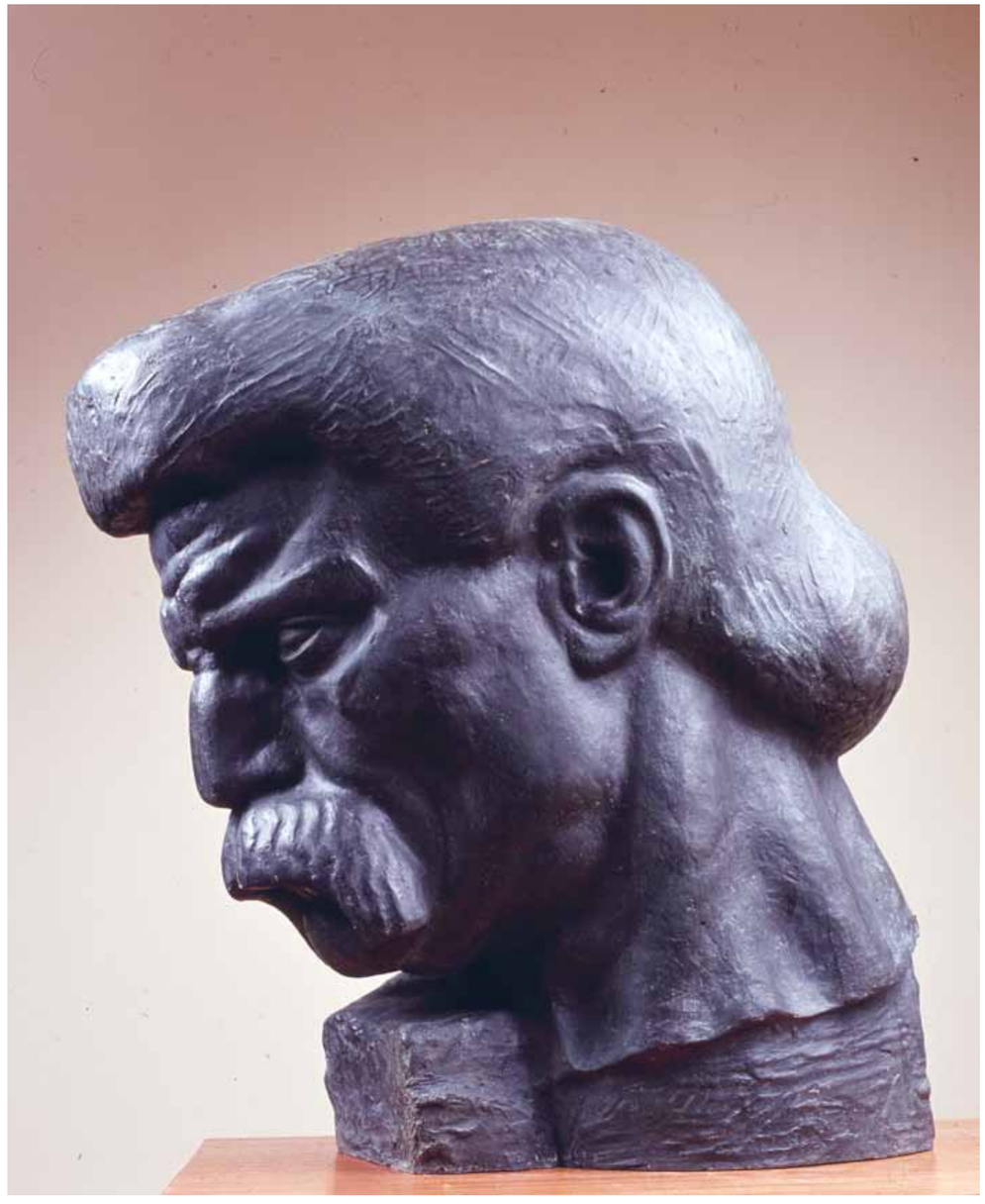
297

297a

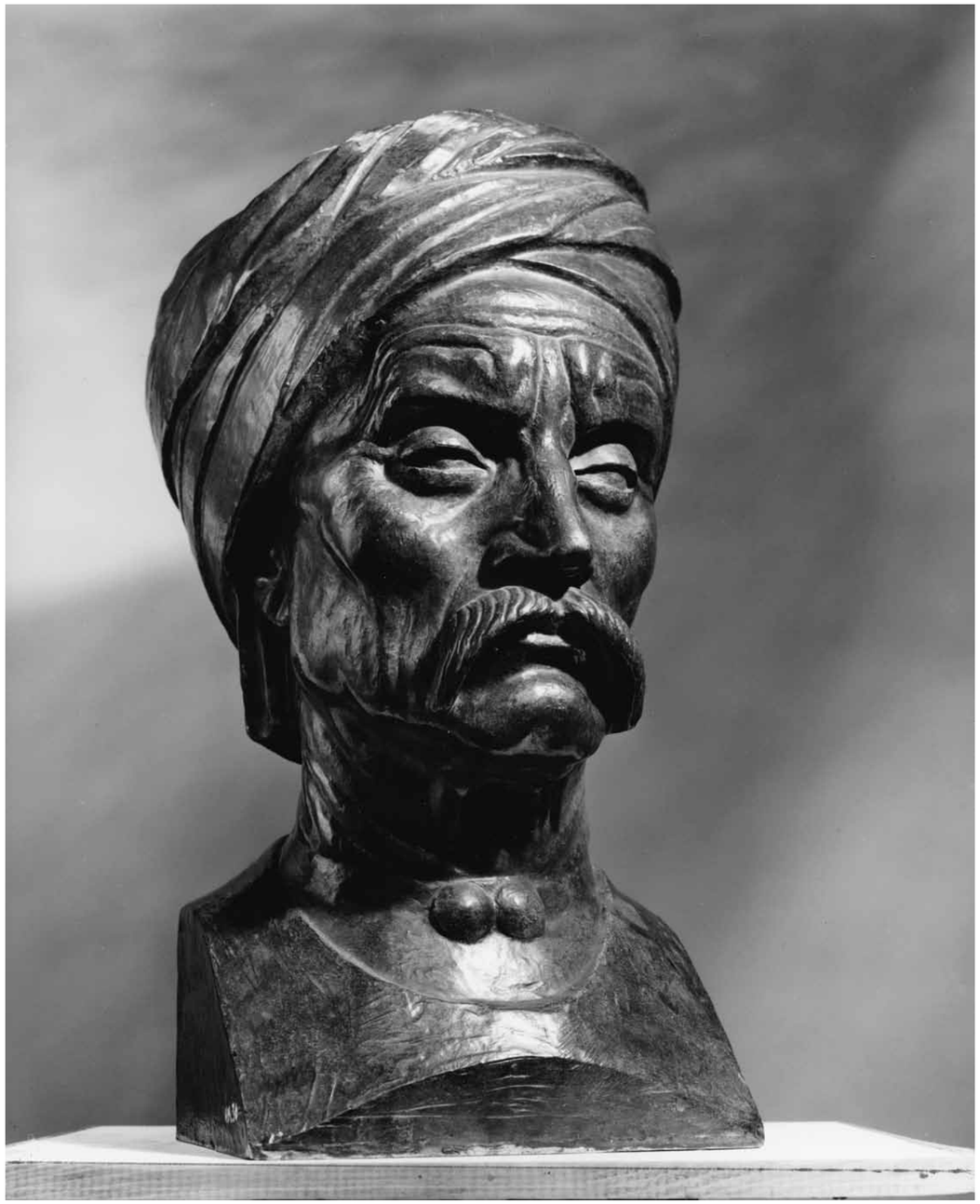
298

299

301

301

305

313

315

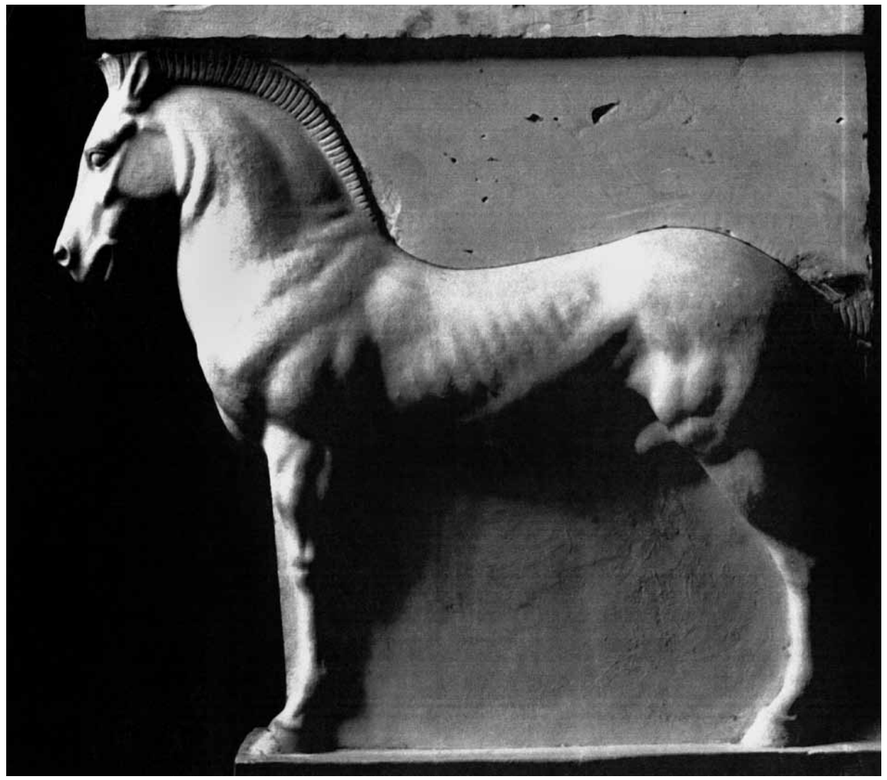
317

321

321

329

330

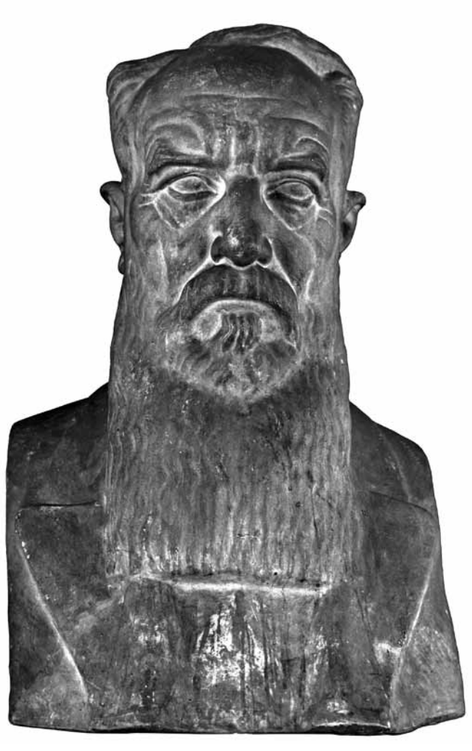
327

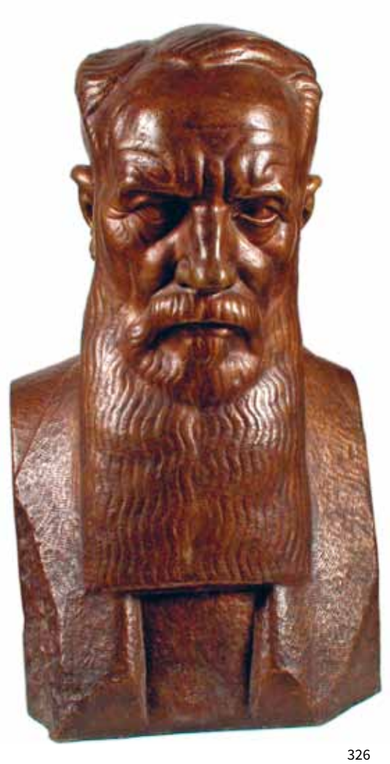
327

326

326

326

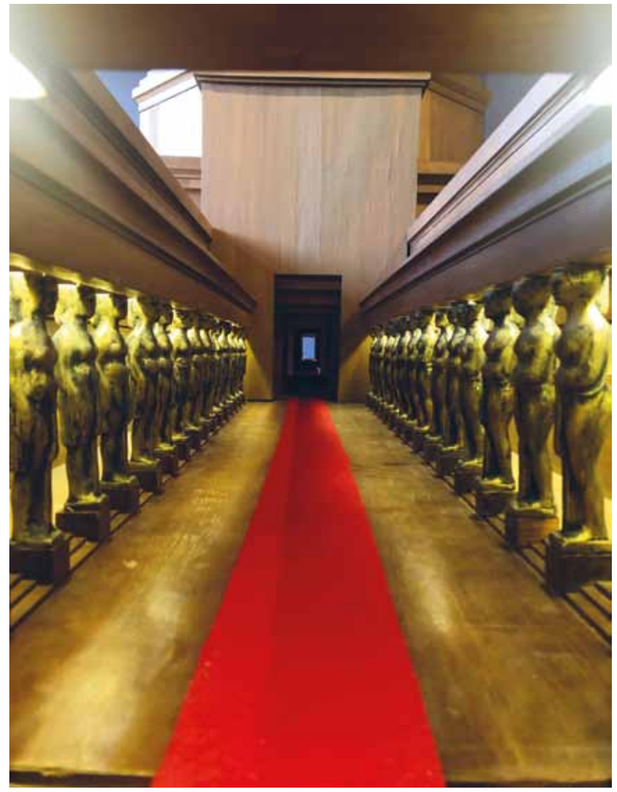
362

362

362

362

362

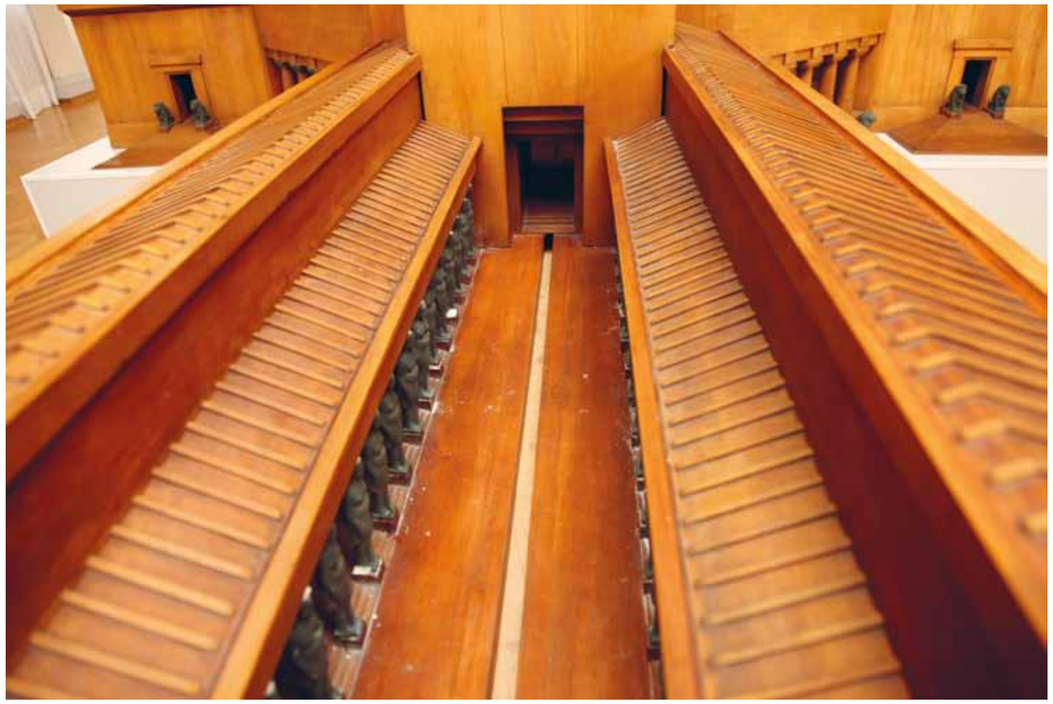
362

362

362

362

Secesija, Jugendstil, Liberty Stile, Stile Floreale, i kako se još nazivala u pojedinim zemljama, naglo je zahvatila krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća čitav zapadni svijet, trajući otprilike do Prvog svjetskog rata, ali je jednako brzo iščezla s pozornica lijepih i primijenjenih umjetnosti i mode, da nakon rata bude potpuno omalovažena, čak umjetnički negirana, da bi se šezdesetih godina opet preispitala, vrednovala i potaknula obnovu toga stila, odnosno nadahnjivanje umjetnika i dizajnera njime. Ni jedan drugi stil, među mnogima u građanskom društvu, nije izazvao toliko buke, oduševljenja i napada kao taj stil; ni jedan nije do te mjere postao moda kao taj, i to vrlo brzo, gotovo suvremeno njegovom pojavljivanju. Neki povjesničari umjetnosti secesiju ni ne smatraju stilom, nego programom (50 [59]). Maurice Rheims je objašnjava kao estetsku manifestaciju za nečim različitim, nečim novim. [38] To je zaista prvenstveno bio pokret mladih protiv konzervativnih zasada, ali se uskoro u likovnim i primijenjenim umjetnosti i u arhitekturi oblikovao kao prepoznatljivi stil.

O secesiji smo već nešto rekli, ali budući da je ona odigrala važnu ulogu u našoj umjetnosti, arhitekturi i primijenjenoj umjetnosti, a pogotovo u Meštrovićevom stvaralaštvu, koje je osobito zbog tih stilskih značajki bilo jednako i hvaljeno i kuđeno, iznesimo još podataka o secesiji, posebno onoj bečkoj u kojoj se Meštrović razvio, secesiji u našoj hrvatskoj sredini, a posebno u Meštrovićevom djelu razdoblja herojske tematike 1908-1912. godine.

Kao preteče imao je taj stil engleske slikare prerafaelite i pokret za vraćanje dostojanstva i vrijednosti zanatima pred nastupanjem uniformirane industrijske proizvodnje, koje je ideje propagirao osobito engleski estetičar, slikar i sociolog John Ruskin.

Malo nakon berlinskih umjetnika odvajaju se ("secesija") i mladi bečki umjetnici i arhitekti od široko zasnovanog umjetničkog društva *Künstlergenossenschaft* i osnivaju 1897. svoje uže staleško udruženje *Vereinigung bildender Künstler Österreichs-Sezession*, sa slikarima Rudolfom von Altom i Gustavom Klimtom na čelu. Svoje ideje i načela objavljivali su u glasilu *Ver sacrum* što su ga pokrenuli 1898. Podršku su dobili i od nekih tada istaknutih europskih umjetnika, poput kipara Rodina i Meuniera, kojima već 1898. priređuju izložbu, a nakon izgradnje vlastitog paviljona *Secesije* 1899. redaju se u njemu izložbe lokalnih i drugih umjetnika, nasuprot izložbama u tradicionalnom *Künstlerhausu*.

Secesionisti su propovijedali ponovno udruživanje arhitekture, skulpture, slikarstva i primijenjenih umjetnosti, kao u djelima srednjovjekovnih, ali i baroknih majstora.

Za razliku od starije generacije koja je svu pozornost posvećivala proučavanju klasike, akademskoj izobrazbi i ugledanju na majstore prošlih razdoblja, mladi su umjetnici propovijedali osobnost djela i potpunu slobodu stvaralaštva, nesputanu tradicijom i akademskim školovanjem.

U ranijoj fazi bili su skloni realizmu i naturalizmu kao otporu hladnom akademizmu (poput ranijeg Meštrovića), ali su se ubrzo priklonili stilizaciji i ornamentu, naročito florealnom. Skulpturu, pa i slikarstvo, primjenjivali su i na arhitekturu, pri čemu je najistaknutiji opus bio vodećeg arhitekta bečke *Secesije* Otta Wagnera.

Ideje i smjernice tog novog stila koji je ponio mlade umjetnike i arhitekte, ali uzbunio one starije generacije, kao i šire građanstvo odgojeno na tradicionalnim vrednotama, najzornije je u zagrebačkom - inače konzervativnom - *Viencu* opširno, kulturno i uvjerljivo 1898. iznio mladi student prava Ivo Pilar (1874-1933), koji je tada studirao u Beču, a zatim u Parizu. Osim vrlo obimne studije o secesiji koja se tek rađala i utjecala tek na naše studente u Beču, Münchenu i Parizu, a koja je u Zagrebu izazvala pravu oluju otpora i protesta, Pilar je još poznatiji kao autor najradikalnije hrvatske nacionalističke knjige *Južnoslavensko pitanje* (*Südslavische Frage*), koju je objavio u Beču 1918, uoči ujedinjenja južnoslavenskih naroda, pod pseudonimom L. von Südland. U toj je knjizi zastupao federalističko uređenje u novoj državnoj zajednici, a oštro je kritizirao srpske političke pretenzije. Knjiga je dugo bila na indeksu.

Pilarova studija o *Secesiji* pisana je mladenačkim poletom, ali i zrelim rasuđivanjem, pa ni danas ne djeluje zastarjelo, poput gotovo većine tadašnjih patetičnih rodoljubnih i moralističkih diletantskih napisa o umjetnosti u nas.

Budući da vrlo zorno iznosi ideje, planove i programe tadašnjih secesionista, pogotovo onih bečkih, pa veoma pridonosi i objašnjavanju dijela Meštrovićevih bečkih radova, a pogotovo onih pariških, navest ću neke ulomke iz te opširne studije. Pripomenimo da Pilar to piše 1898. godine, tek godinu dana nakon pojave bečke *Secesije*.

"Svrha je ovomu članku bar nešto doprinijeti da se općinstvo upozna sa ciljevima i principima toga 'novoga smjera', što ga zovemo 'secesija'. Jer sa spoznanjem doći će i shvaćanje, a sa shvaćanjem i ljubav k novoj umjetnosti i užitak u njezinim djelima, koja nisu nego djela umjetnosti, kojoj pripada budućnost...

'Secesija' je dakle oznaka zastupnika modernih, naprednih ideja, naprama zastupnicima starih, konzervativnih ideja. Ta pojava, koju danas zovemo 'secesijom', baš je tako stara kao što je i umjetnost sama. I u umjetnosti radjao se napredak, kao svagdje, samo uz trvenje i borbu. Jer stari, koji su se iscrpili stvarajući ono što su mladi kano gotovo primili, nisu nikad voljeli priznati, da bi mladji mogli još nešto više učiniti nego oni, da bi mladi mogli umjetnost još dalje usavršiti. Stari imaju ugleda, novca i moći, a mladi samo zanosa i stvaralačke snage...

'Secesija' ne samo da nije škola, nego je upravo borba protiv škola i to 1. borba protiv škola opće, a 2. borba protiv škola dosadanje umjetnosti... 'Secesija' je nadalje borba protiv škola dosadanje umjetnosti, i to zato, jer one sve skupa ne odgovaraju duhu našega vremena, jer ima u njima konzervativni retardirajući elemenat, koji je skrivio, da je umjetnost toliko zaostala za ostalim napredkom našega vremena.

'Secesija' nije niti jedan jedinstveni smjer. Naprotiv ona je skupina najrazličnijih smjerova, koji imaju tek cilj zajednički, cilj da stvore novu umjetnost. Kojim će se putovima to postići, prepušta 'secesija' sasvim pojedincu umjetniku. Ona je dala parolu: tražite nove putove do obećane zemlje nove umjetno-

sti - dosadanja ima ostati daleko, daleko iza nas. Svi su putovi dobri, jer svaki može možda dovesti do cilja, samo dosadanji ne može, jer za nj znamo po stoljetnom iskustvu, da ne vodi do ničega...

Svaki će malo dublji mislilac lako pojmiti, kako je upravo sramota da naše tako zv. prosvijetljeno vrijeme, da mi tek tako kasno uvidjamo, kako je cijela naša obrazovna umjetnost anahronizam - prava parodija na toliko izbubnjavanu našu naobrazbu i kulturu...

I tako se mi ponovno pitamo: čemu je ljudstvo još toliko stoljeća badava radilo o napredku, čemu su medjutim legije slikara mazale platna, kad nismo ni za milimetar napredovali? Radilo se bez smisla, bez cilja. Tko je tomu kriv? Smjer misli, koje su vladale u dosadanjoj umjetnosti! Ona je mumija iz davne dobe, koju mi moderni ljudi samo s čudom gledamo, te koja ne može više nikada oživjeti. Ona je obamrlo suho deblo, koje se može u umjetnosti rezbariti, ali nikada svježim zelenilom života prolistati, nikada više proći veliki proces pomladjivanja...

Pozitivni elementi - recimo osnovni zahtjevi 'secesije' jesu ova četiri principa, prvo: umjetnik mora imati apsolutnu individualnu slobodu stvaranja; drugo: treba ujednostavniti spolješne forme; treće: valja sadržaj umjetnosti obogatiti i četvrto: umjetnost valja raširiti u sve slojeve pučanstva...

Apsolutna, neograničena sloboda? Nije li to pogibeljno. Neznam - možda - ali svakako je neizbježno i potrebno...

Što znači ta potpuna sloboda? Ona znači da umjetnik stvarajući t. j. nastojeći proizvesti nešto novo, originalno, mora da iznosi svu svoju dušu, sve ono, što osjeća i baš onako, kako osjeća. Umjetnikova je duša kano zrcalo, u njoj se zrcali sva njegova okolina, na njegov posebni i individualni način...

...Radi se o tom, da se iskorijeni uvriježena zabluda, da je pojam 'ljepote' nešto stalno i nepromjenjivo, što vrijedi u istom obliku za sva vremena...

Svaki misaon čovjek, koji hoće da ostane na visini modernog razvitka, lako će se sa nešto truda i dobre volje uživjeti u novu umjetnost. Učini li to, bogato će biti nagradjen. Umjetnost neće biti nešto tudje, apstraktno, što će se tek morati učiti, kao na pr. gramatika samo zato, što spada k naobrazbi; ne će više biti poprište, gdje će on tek sugestijom poimati, što je lijepo, što li nije. On će odjedanput osjetiti da je u svom krugu misli, nečem domaćem, prijatnom, što u njem odjekuje; gdje će moći slobodno, bez konvencionalnih spona uživati. On će naći užitaka duševnijih i zato rafiniranijih. Ne će više samo oči uživati a um tek obavljati suhoparan posao kritičkog usporedjivanja. U njemu će se probuditi nešto toplo, meko, sva osjetna, bogata duša modernog čovjeka, zalit će ga svega široki val najboljih, najčistijih senzacija i misli. Čovjek će trebati umjetnost kao kruh svagdanji; svaki će htjeti, a i moći, da i u svom domu, pa i u najskromnijem dade umjetnosti časno mjesto. Po njoj će postati bolji, misaoniji, bogatiji. I u najozbiljnijim, najtežim časovima naći će u njoj krpicu vedra neba, tračak sjaja i vedrine. Ljudstvo će se tim povratiti nešto u vedro doba klasične umjetnosti, kad je ona živjela u narodu i za narod, a tim možda nešto i približiti sreći...

Prigovaraju 'secesiji' da je nemoralna. Misaoni posmatralac, nastoji li, da se upozna sa 'secesijom', doskora će otkriti, da je ta tobožnja nemoralnost u svom bivstvu nešto skroz suprotno: ideja duboke moralne sadržine. Medju mnogim modernim idejama, koje 'secesija' nosi, nalazi se i ona silna, nama svima zajednička ogavnost pram farizejstva našega vremena. Mi ne samo da imamo dva različita pojma o ljepoti, nego i dva i više o moralu, o dobru i zlu, o dopuštenu i nedopuštenu. Jednim se služimo javno - riječima, a drugim potajno - djelima. Mi se ne pitamo, je li koje djelo dobro ili zlo, nego hoće li se saznati ili neće.

Protiv ove sramotne dvoličnosti našeg konvencionalnog morala, protiv himbene svetosti obraća se 'secesija'. Ona tvrdi, da ništa u nama nije zlo samo sobom; zlo postaje sve - tek opakom nakanom... 'Secesija' prikazuje ova čuvstva onakvima, kakva jesu, bez poljepšavanja, bez sakrivanja, samo zato, jer su tu i jer imaju u našem životu veliku ulogu... Samo nepokvarena žena može i najgoljiu prikazu gledati bez srama...

...Vrijeme je najpravedniji i najnepristraniji kritičar; ono će bezobzirno pomesti sve, što ima u 'secesiji' nevaljano, nezrelo i neopravdano. Ako pako čitava 'secesija' ne vrijedi ništa, vrijeme će otplaviti i nju čitavu, jer se u naše doba lažni proroci ne mogu dugo održati...

A što je ovaj novi pokret ovako neposredno našao odziva i u Hrvatskoj, bez sumnje je dokaz, da nastaje nova faza u našem narodnom životu. To znači, prvo: da su kod nas prošla vremena, kad su se hvalila djela već za to, što su pisana u rodoljubnom duhu ili ih je pisao rodoljub, - bez obzira na njihovu umjetničku vrijednost. Danas je u tom pogledu bolje. Danas traži naše općinstvo djela prave umjetničke vrijednosti, a prosudjuje ih svjetskim mjerilom. To je samo posljedica uvjerenja, da je naš narodni opstanak na svaki način osiguran.

Drugo, taj pokret znači da mi Hrvati ne ćemo da uvijek 20-30 godina zaostajemo za općim razvitkom ideja, nego smo se smjelim skokom stavili u prvi red evropejskih kulturnih naroda. A to je jedino mjesto koje dolikuje narodu tako eminentnih sposobnosti, kao što smo mi Hrvati." [39]

U vezi s Pilarovim zaključkom da će vrijeme prosuditi vrijednost ili nevrijednost secesije, to je vrijeme bilo vrlo hirovito: secesija je bila najoštrije napadana, zatim oduševljeno svestrano prihvaćena ne samo kao umjetnički i graditeljski stil, nego i kao moda, da nekoliko desetljeća zatim bude prezrena i proglašena kičem, da bi se opet revalorizirala i ponovno postala stilom i modom.

Što se pak tiče Pilarove tvrdnje da je secesija već tada, u zametku, bila prihvaćena u Hrvatskoj, to je zaista dvojbeno, jer će to pobiti najprije brojne žestoke kritike te njegove studije o secesiji. Čak je ni hrvatski umjetnici u Zagrebu nisu tada prihvatili, o čemu svjedoči reprezentativna izložba *Hrvatskog salona* 1898. godine, na kojoj je tek impresionizam donekle došao do izražaja, a secesija jedva zamjetljivo.

Najbolje svjedoče o otporu prema Secesiji žučljiva reagiranja u hrvatskom tisku kada se ona pojavila prvog desetljeća dvadesetog stoljeća, kada ju je i mladi Meštrović prihvatio. Iako je *Vienac* objavio Pilarov hvalospjev Secesiji, ubrzo je, već sljedeće godine, morao objaviti i negativnu kritiku *Secesija - moda*, reakciju na Pilarov članak.

„...Moderniste idu obratnom stazom: podižu buku u vrevi svijeta, viču po trgovima, glume kao na pozornici, napadno se ističu, gradeći se, kao da prije njih nije ništa bilo, s njima počinje svijet, kao da su u zakup uzeli misli, ljepotu, istinu... U umjetnosti je 'moderna' počinila najviše ludorija. Skrajnji njezini pristalice već su došli do absurda... Ima medju njima talenata i to snažnih i prvostepenih, ali većinom, što je na njima znamenito, to je nesecionističko, a što je secesionističko, ništa ne vriedi. Velika većina proizvoda 'moderne' živi životom jednodnevnih muha, životom halabučnim, ali vrlo kratkotrajnim. Tomu je veliki dokaz i nesumnjiva potvrda karakterističan pojav: secesija iznenada se prometnula u - modu. Moda je pak smrt umjetnosti!... Žalostan je to rezultat novoga smjera u velikom narodu, a nekmo li u malim narodima..." [40] Takve su bile gotovo sve kritike i u ostalim hrvatskim listovima.[41]

Najopsežniju kritiku moderne umjetnosti, u stvari Secesije, objavio je istaknuti povjesničar i muzikolog Franjo Ksaver Kuhač u posebnoj brošuri *Anarkija u Hrvatskoj književnosti i umjetnosti. Poslanica umjetničkim secesionistima i književnim dekadentima*, izdanoj u Zagrebu iste 1898. godine. Kuhač je bio istaknuti hrvatski muzikolog, osobito zaslužan sa proučavanje narodne glazbe, ali nije pisao o književnosti, a pogotovo ne o likovnim umjetnostima. Stvarni autor te obimne knjižice, ili barem ideja iznesenih u njoj, je Izidor Kršnjavi, koji će malo zatim priznati Meštrovićev talenat i podržati ga, ali će kritizirati njegova modernistička, a pogotovo secesionistička zastranjenja.

Ta je brošura ogledalo provincijskog i malograđanskog duha među intelektualnim, pa i književnim i umjetničkim krugovima tadašnjega Zagreba, koji se duh djelomično očitovao i u odbijanju stvaralaštva Ivana Meštrovića, osim rjeđih iznimaka.

„Nije dosta, što se Hrvatstvo ima boriti s raznim tudjim elementima u našoj otačbini, da očuva svoju narodnost i svoj opstanak, već se u najnovije vrieme eto pojavila i neka domaća struja, koja teži za tim, da našu mladež posvema pokvari, da joj iščupa iz srca smisao za moral, religiju, domoljublje i ina plemenita čuvstva i svojstva.

Pokretači te struje jesu neki mladji hrvatski književnici i neknjiževnici te slikari, rodjeni Hrvati.

Sav hrvatski naobražen sviet ogorčen je radi toga nastojanja, te svaki pravi Hrvat osudjuje što oštrije može novu tu zabludu...

Secesioniste kao da ne znadu, da se liepa knjiga (belletristica) i liepe umjetnosti (belle arti) zato zovu l i e p i m, što imadu pretežno prikazivati liepo, ono l i e p o, š t o s e u k u l t u r n i m n a r o d i m a s m a t r a l o i s m a t r a l i e p i m . . .

Najnoviji pjesnici, pripovjedači, dramatičari, glazbenici i slikari njemačke anarkističke škole, ne mare da prikažu liepo, nego po mogućnosti neliepo i ružno...

Duboko žalimo naše mlade slikare, Hrvate, inače ljubezne, talentirane i poštovanja vriedne ljude, što su se dali zavesti od njemačkih bezdušnih agitatora, te se iznevjerili prijašnjem svojem umjetničkome smjeru, pa tako postali anarkiste pa i sluge tih agitatora. To žalim tim više, što smo se od njih nadali velikim i znamenitim djelima, kojima bi mogli sebi i hrvatskomu narodu osvjetlati lice...

Oponašati p o s v e vjerno čine i prizore iz ljudskoga društva nije realizam, nego n a t u r a l i z a m. Tomu pako nema mjesta u umjetničkom djelu, a najmanje tada, kada ga je pisac ili slikar što vjernije oponašao...

...To će reći, da realizam ili istina mora biti u umjetničkom djelu poljepšana, idealizovana; poljepšana po jeziku, po stilu, po činu i po materijalu...

S etičkog gledišta zahtieva se od svake umjetnosti, da diže i širi ćudorednost, da podupire školu, crkvu, državu, te da uzveličava ideale vlastitoga naroda.

Kako vrši secesionistička umjetnost taj zadatak? - Vrši ga tako, da mora odgojitelj mladeži: otac, majka, svećenik, učitelj... sakriti od mladeži publikacije najnovijih pjesnika, pripovjedača i slikara...

Umjetnički anarkiste teže za tim, da kulturne narode dovedu u divljaštvo, da sviet poživinči, jer i živina ne poznaje stida...

To su, hrvatski čitaoče, nazori najnovijih samozvanih umjetnika. - Do tebe je, i do mjerodavnih faktora, da ne dozvole, da ova družba terorizira hrvatski narod i da skroz pokvari našu mladež..." [42]

To sam opširnije naveo kao objašnjenje zategnutih odnosa mladog Meštrovića sljedećih godina sa zagrebačkom, pa i umjetničkom sredinom. Secesiju je kao stil (i kao modu) nešto kasnije i Zagreb prihvatio, osobito u arhitekturi, a nešto manje u likovnim umjetnostima.

Zanimljivo je da je maleni provincijski Split uskoro prihvatio secesiju unatoč njezinom otporu prema tradiciji kojom taj grad obiluje, a posebno je prihvatio ranog secesijskog Meštrovića, što se ogleda i u javnom spomeniku *Luki Botiću* sa stanovitim stilskim secesijskim elementima. [43]

Zanimljivo je i to da je najstariji hrvatski kipar Ivan Rendić, već u godinama, suvremeno prihvatio secesijski stil u svojoj skulpturi i grobljanskoj arhitekturi, oblikovavši ga u svom osobnom spoju europske secesije i južnoslavenskog folklora. [44]

*

Secesija se kao stil u svijetu najzornije očitovala na području arhitekture i primijenjenih umjetnosti, a zatim slikarstva i kiparstva. Bili su to arhitekti Charles R. Mackintosh u Škotskoj, Hector Guimard u Francuskoj, Antonio Gaudi u Španjolskoj, Louis Sullivan u Sjedinjenim Državama, Henry van de Velde u Belgiji. Ipak su najznačajniji u oblikovanju i razvitku secesijske arhitekture bili Austrijanci, Bečani, Otto Wagner, Joseph Maria Olbrich, Josef Hoffmann i Adolf Loos, pogotovo što je izgradnja u Beču tada bila vrlo živa zbog rušenja pojasa utvrda oko grada i urbanističkog oblikovanja Ringstrasse.

Istupanje bečkih secesionista iz *Künstlerhausa* nije ni bilo toliko uvjetovano novim teoretskim pristupom likovnoj umjetnosti, nego umnogome i materijalnim razlozima. U Bečana, naime, nije u devetnaestom stoljeću bilo razvijene likovne tradicije kao u Parizu ili čak u Münchenu, pa je aristokratski, a i širi građanski stalež nabavljao umjetnine ili naručivao projekte palača i kuća u osrednjih umjetnika i arhitekata, ili nabavljao tek standardne tvorničke proizvode. Izložbe u službenom Umjetničkom salonu, *Künstlerhausu*, bile su zapravo trgovački sajmovi osrednjih umjetnina ili čak kiča. Čak i oni bečki umjetnici koji nisu mogli prihvatiti revolucionarni program secesionista pružili su otpor toj standardnoj umjetničkoj proizvodnji i trgovini i osnovali drugo umjetničko udruženje *Hagebund*, kojega se članovi nisu toliko istaknuli na polju likovne umjetnosti kao oni *Secesije*.

Zasluga je bečke *Secesije* što ona nije priređivala samo vrlo brojne izložbe svojih članova, nego i ostalih istaknutih slikara i kipara iz Austrije, Njemačke, ali i iz ostalih europskih zemalja. Tako je u njezinom salonu među prvima predstavljena skulptura francuskoga Rodina i belgijskoga Meuniera (1515).

Bečka je *Secesija* imala i svoje socijalne konotacije. Razvila se u duhu građanskog liberalizma u vrijeme socijalnih kriza u Beču, kada liberali gube na premoći pred prevlašću nacionalista s jedne strane, a socijalista s druge. Otto Wagner je uz estetski naglašavao i svoj društveni i psihološki program: da kuća i stan udobnošću i estetskim oblikovanjem prostora i namještaja u njemu budu privlačni onima koji u njima borave. Secesionisti su 1903. osnovali i *Radionicu za primijenjene umjetnosti* (*Wiener Werkstätte*), da bi oplemenili svakodnevne upotrebne predmete. Program *Wiener Werkstättea*, objavljen 1905. u reviji *Hohe Warte* bio je: „Rad zanatlije mora biti mjeren istim metrom kojim i onaj slikara ili kipara.“ Hermann Bahr, ideolog bečke *Secesije*, vodio je svake nedjelje radnike na njezine izložbe.

Austrijski pisac i kritičar Hermann Bahr, koji će malo zatim posjetiti i našu zemlju i oduševljeno pisati o splitskim umjetnicima, bio je glasnogovornik bečkih secesionista, a pisac Ludwig Hevesi, koji će 1910. pisati o Meštroviću u *Pester Loydu* i *Fremdenblattu*, sudjelovao je u stvaranju bečke secesije smatrajući da ona može austrijsku umjetnost ponijeti na međunarodnu razinu. Ludwig Abels uređivao je reviju *Die Kunstwelt*, a Arthur Rössler *Bildende Künstler*. Obojica su opširno pisali o Meštroviću.

Inače bečki secesionisti nisu bili toliko revolucionarni koliko su u svome glasilu *Ver sacrum* propovijedali. Za predsjednika su pri osnutku izabrali slikara stare škole Rudolfa von Alta, a na otvaranju njihovog Umjetničkog salona bio je nazočan i sam car Franjo Josip.

Glavni osnivač i predstavnik bečke *Secesije* Gustav Klimt odvojio se 1905. od udruženja i osnovao s desetoricom kolega novu tzv. *Klimtgruppu*. Bečka *Secesija* nije ni bila homogena skupina, jer su njezini članovi izlagali i s drugim skupinama, pa i s *Hagebundom* (kao i Meštrović), koji je bio vrlo djelatan priređivanjem izložaba domaćih i inozemnih umjetnika.

Jednu od osnovnih značajki bečkih secesionista predstavljao je simbolizam, bilo kao sadržaj, bilo po formi, što smo vidjeli i u naših umjetnika u Beču: Račkoga i Meštrovića. Druga sklonost je bila estetika grafičke opreme knjige, kojoj je uzorom bila revija *Ver sacrum* u kojoj su, između ostalih, surađivali i pjesnici R. M. Rilke i M. Maeterlinck, a u nas se odrazila na savršenoj vizualnoj opremi zagrebačkog časopisa *Život* i splitskoga *Jug*. Taj utjecaj secesije u tiskarskoj opremi knjiga u nas će dugo biti prisutan, sve do Prvog svjetskog rata.

Glavni teoretičar *Secesije*, osim Klimta, Wagnera i ostalih umjetnika koji su se u *Ver sacrumu* i drugdje javljali napisima, bio je Hermann Bahr, a glavni kroničari Joseph August Lux, Ludwig Hevesi i Bertha Zuckerkandl, posljednje dvoje i autori pohvalnih prikaza o Meštroviću. U nas već spomenuti Ivo Pilar, a zatim mlađi Kosta Strajnić. Znanstvene temelje umjetnosti „bečke škole“ postavili su teoretičari Alois Riegl i Franz Wickhoff.

Pri izlaganju nastojalo se postići jedan cjeloviti usklađeni dojam prostora i izloženih djela u njemu, pa su i zidovi oslikavani; tako Klimtovim freskama uz Klingerovu izloženu skulpturu *Beethovena*, koje je freske osobito napala građanska kritika.

Najistaknutiji umjetnik bečke *Secesije*, ujedno i njezin osnivač, bio je slikar Gustav Klimt (1862-1918), dvadeset godina stariji od Ivana Meštrovića i već poznat i potvrđen umjetnik kada je Meštrović 1900. došao u Beč. S Klimtom i počima moderno slikarstvo u Austriji, ali nikada nije uspio dobiti katedru na Umjetničkoj akademiji. Bio je antipod tada najcjenjenijeg i najtraženijeg slikara portreta i povijesnih prizora Hansa Makarta. Bečani su ga posebno upoznali, polemizirali o njemu, hvalili ga i napadali kada je izvodio zidne kompozicije u zgradi Sveučilišta, alegorije *Prava*, *Filozofije* i *Medicine*. Njegove slike privlače gotovo naturalističkom obradom ženskog tijela uklopljenog u dekorativnu kompoziciju simboličkog, često erotskog, sadržaja i raspjevanog kolorita s mnogo pozlate.

Odijelivši se 1905. od skupine *Secesije*, surađivao je s arhitektom Josefom Hoffmannom dekorirajući *Palaču Stoclet* u Bruxellesu.

God. 1908, kada Meštrović iz Beča odlazi u Pariz, secesijski stil u Beču doživljava krizu. Njegov osnivač i najistaknutiji umjetnik Klimt već se bio odvojio, Loos je najoštrije kritizirao secesijsku sklonost dekoraciji, proglašavajući je zločinom u arhitekturi, a oko ekspresionističkog slikara Egona Schielea okupila se nova skupina nazvana *Nova umjetnost* (*Neukunst*). Ekspresionizmu je posebno doprinio nastup bečkog slikara Oskara Kokoschke.

Secesija će se kao ideja, a zatim i kao stil, nastaviti još neko vrijeme u drugim zemljama, koje su je i primile sa stanovitim zakašnjenjem. Tako će izložba *Prve rimske secesije* biti održana u Rimu tek 1913. godine.[45]

I Meštrović će u Parizu 1908. i 1909. razviti svoj secesijski stil u skulpturi, ali ne više onaj karakterističan plošnog, dekorativnog usmjerenja, nego istaknuto herojskog, monumentalnog (655; 9534). Međutim, to će biti više odraz berlinskog *Jugendstila*, nego bečke *Secesije*.

FRANZ METZNER

Meštrović je najuže bio povezan sa skupinom umjetnika bečke *Secesije*. On i Josef Engelhart najviše su izlagali na izložbama *Secesije* (9534 [10]).

Od suvremenih umjetnika secesijskoga stila na mladog Meštrovića u Beču manje su mogli utjecati slikari i arhitekti nego kipari. Najistaknutiji predstavnik bečke *Secesije*, Gustav Klimt, malo je utjecao na Meštrovićevo bečko, a pogotovo pariško stvaralaštvo. Bio je to slikar izrazito plošnog rješavanja, čak bez uočljive perspektive u slikama, koje su ostavljale dojam šarenoga tepiha, osobito koloristički i dekorativno izražajnima. Ako je postojalo neko Meštrovićevo ugledanje na Klimta, to je bilo u slobodnom prikazivanju ženskih aktova, s erotičnim nabojem. Stanoviti utjecaj mogle su Klimtove slike izvršiti na Meštrovićeve crteže toga doba.

Drugi jedan slikar, Švicarac Ferdinand Hodler (1853-1918) bio je presudniji u Meštrovićevom stvaralaštvu secesijskog stila, ali ne u onom ranom bečkom, nego nešto kasnijem pariškom. Iako umjetnik starije generacije, izvršio je jak utjecaj na oblikovanje *Jugendstila* i *Secesije*. God. 1904. sudjelovao je na izložbi bečke *Secesije* u Berlinu, a u proljeće 1905. u Beču, gdje je i mladi Meštrović mogao upoznati njegova djela. Hodler je bio slikar povijesnih i alegorijskih kompozicija, naročito velikih fresaka, poput onih u Landesmuseumu u Zürichu. Osobeno je u njegovim radovima isticanje paralelizma likova i sklonost dekoraciji, iako ne biljne dekoracije kao u ostalih secesionista, nego figurativne.

Međutim, ono što je privuklo Meštrovića u Hodlerovim kompozicijama, koje je mogao vidjeti na izložbi u paviljonu *Secesije* 1905, bila je monumentalizacija njegovih likova s izraženim plastičnim značajkama. To će isticanje volumena lika, posebno herojskih likova iz švicarske prošlosti, biti jedan od putokaza Meštrovićevoj monumentalnoj stilizaciji likova iz nacionalne prošlosti, ne mnogo manji poticaj od stalno isticane Metznerove skulpture.

Hodlerove će freske još više i bitnije utjecati na Meštrovićevog prijatelja i suradnika Jozu Kljakovića, koji je slikarski upotpunjavao Meštrovićeve arhitektonske i kiparske ambijente.

Što se tiče kipara secesijskog stila, nije ih bilo mnogo koji su mogli pridonijeti oblikovanju Meštrovićeve secesijske skulpture. Rodinov utjecaj na bečke Meštrovićeve radove bio je presudan, ali malo od Rodinovih secesijskih radova, koliko realističkih i impresionističkih, a posebno onih s realističkim i alegorijskim sadržajima tih radova.

Kiparstvo je na prijelazu stoljeća inače bilo konzervativnije od slikarstva, osobito ono najbrojnije javnih spomenika i nadgrobnih skulptura.

Belgijski realistički kipari, s rjeđim zalazima u secesijsku dekorativnost, ali naglašenije socijalne poruke, bili su također putokazi ranom Meštrovićevom stvaralaštvu u Beču, posebno Constantin Meunier.

Skulptura je tada obrađivala uglavnom dva motiva: ljubav i fizički rad, dakle erotične i socijalne teme. Tri su glavne tendencije, prema Mauriceu Rheimsu, prevladavale u početku dvadesetoga stoljeća u europskoj skulpturi: tradicija, simbolizam i socijalizam. [46] Tradiciju i simbolizam je i Meštrović prihvatio, socijalizam ne, čak ni od belgijskih kipara koje je cijenio.

Već smo u ranijem poglavlju naveli tadašnje kipare, od koji su tek rijetki mogli barem donekle djelovati na oblikovanje Meštrovićevog secesijskog stila u Beču. Od njih su za promjenu stila 1908. i početak stvaranja skulptura *Kosovskog ciklusa* bili od stanovite važnosti Ernest Barlach, Antoine Bourdelle, Adolf Hildebrandt, Hugo Lederer, a posebno Franz Metzner.

Ivan Meštrović nikada nije dosljedno prihvatio načela secesije, pa ni one bečke, koja mu se stalno pripisuje. Nije također nikada dosljedno bio pod utjecajem nekog drugog umjetnika, premda je u prvoj, bečkoj, fazi na njega vidno utjecala Rodinova skulptura, a u drugoj, pariškoj, Metznerova. Ipak se ne može ustvrditi da u njegovom stvaranju nije bila presudna secesija, kako su ga neki “branili”, poput Strzygowskoga koji je tvrdio “ni Akademija ni secesija”. Neki su tvrdili da se povezao s Rodinom, Bourdelleom i Maillolom, kao Ankwicz-Kleehoven (5220), što opet ne stoji.

Milan Marjanović je u rukopisnoj biografiji Meštrovićevoj tvrdio (iako ju je pisao kasnije, kada secesija više nije bila na cijeni i kada je se i sam Meštrović odrekao) da on nije u Beču ušao ni u jednu umjetničku organizaciju, pa ni u *Secesiju*, na čijim je izložbama često izlagao, iako su ga oni pozivali, što ne stoji.

“Meštrović je u kasnije doba kazivao - veli dalje Marjanović - kako on ni u ono doba previranja nije mogao da se zagrije za ekstravagancije ‘secesionizma’, jer je u najvećem dijelu opazio da su to lješine kojima fali umjetnička duša.

Meštrović je dakle od prvog početka stao iznad akademijskog ‘pseudo-naturalizma’ i modernističkog poziranog ‘secesionizma’, a da o pseudo-klasicima i ne govorimo, pak je tražio u prvom redu kod velikih majstora antike, da otkrije tajnu, kako da izrazi ono osebujno, rasno i individualno, što je u njemu kipjelo.” (VIII. 1 [62]).

Taj Marjanovićev - a vjerojatno i kasniji Meštrovićev - sud možemo prihvatiti tek s određenom rezervom.

Sam je za američku reviju *Liturgical Arts* 1950. godine izjavio:

“Već u svojim prvim stvaralačkim danima bio sam svjestan činjenice da je kiparstvo način izražavanja vlastitih osjećaja ili osjećaja nacionalne i ideološke skupine kojoj umjetnik pripada. Ipak moram priznati da u svojoj mladenačkoj stvaralačkoj strasti nisam imao ni vremena ni želje podvrgavati te osjećaje pomnijem ispitivanju i analizi. Za svoje radove, odabrao sam teme iz života kakvog sam ja vidio, ili kakvim sam ga zamišljao. Uskoro sam, međutim, shvatio da između mojih pogleda i pogleda ideološke skupine kojoj sam mislio da pripadam postoji široki jaz. Štoviše, široko razmimoilaženje sam uočio i među pogledima onih koji su mi trebali biti drugovi. To me je navelo na jednu drugu misao. Može li netko na području stvaralačke umjetnosti postići išta značajno i trajno ako su njegovi osjećaji i osnovna uvjerenja kaotični, ako ne proizlaze iz neke ujedinjujuće ideje koja prevazilazi vrijeme, nadživljavajući i nas i stare epohe?...

...Vrlo sam brzo u svom razvoju otkrio da se ne mogu složiti sa sloganom *L’art pour l’art* (umjetnost zbog same umjetnosti), koje je mišljenje tada općenito vladalo; gledištu da umjetnost mora biti samo u službi ljepote i estetike.” (9169 [47])

O Meštrovićevom negativnom odnosu prema suvremenoj likovnoj umjetnosti, koju je umnogome smatrao pomodnom i prolaznom, najbolje svjedoči vlastita njegova izjava (koja nam ipak nije uvjerljiva, nego pomalo teatralna) :

„Suvremenici mi nisu opasni, niti ih se bojim ni stidim, već ‘bivši’ i ‘idući’, - u vremenu gdje ove oznake nestaju leži moja trema pred ispitom.” (27 [4]).

Da je Meštrović tada ipak cijenio neke suvremene europske kipare vidimo u njegovom zahtjevu *Društvu umjetnosti* u Zagrebu da se u ocjenitelje natječaja za spomenik Strossmayeru 1908. pozovu istaknuti kipari poput Rodina, Bartholoméa, Bourdellea, Van der Stapenna, Minnea, Hildebrandta, Lederera, Myslbeka, Sikarda i Sudbinina. (VII. 1. 5).

Od umjetnika koji su tada mogli utjecati na oblikovanje njegovoga stila i na opći duh njegovih radova spomenuli smo nebitni utjecaj najistaknutijeg bečkog slikara Klimta. Taj je veliki slikar bio izraziti kozmopolit, kako je pisao Michael Mulnix o Meštrovićevom djelovanju u Beču, dok je Meštrović bio duboko ukorijenjen u svoje seljačko porijeklo; Klimt nije bio povezan s prošlošću, a Meštrović jest. Ipak je stilski utjecaj slikara Klimta na kipara Meštrović bio vidljiv (9169 [47]). Mladog je Meštrovića morala impresionirati izložba Klingerove skulpture *Beethovena* sa zidnim Klimtovim frizom, koju je posjetio u salonu *Secesije* 1902. godine. Same skulpture Maxa Klingera, koji se eklektički ugledao na antičku skulpturu, nisu tada mogle zanijeti mladog i nemirnog Meštrovića. Spomenuo bih tek - zacijelo kao slučajnost - da Klingerova skulptura sjedećega *Beethovena* s orlom kompozicijom donekle podsjeća na vrlo kasnog Meštrovićevog *Njegoša* s orlom. Likovni kritičar *Neue Freie Presse* 1910. govori o izrazitoj oprečnosti Klingerove i Meštrovićeve skulpture (1185).

Nešto je bliži utjecaj belgijskog kipara Georga Minnea na Meštrovićevu skulpturu, kako bečkog, tako i pariškog razdo-

blja. Na Meštrovićev *Zdenac života* (izveden u sadri 1906, a postavljen tek 1912) podsjeća Minneov *Zdenac* s likovima petorice klečećih dječaka, dok u samoj stilizaciji aktova ima nešto od Meštrovićeve kasnije stilizacije herojskih likova, iako su Minneovi likovi izduženi i lirski shvaćeni, a Meštrovićevi u punijoj plastici i dramatičniji. Znamo, ujedno, da je mladi Meštrović osobito cijenio belgijske kipare.

Elementarna i rustikalna snaga ekspresionističkih skulptura Ernesta Barlacha ima stanovite veze s jednako elementarnim Meštrovićevim skulpturama *Kosovskog ciklusa*, ali Barlach je prvenstveno kipar rezanja u drvu, a Meštrović je svoje junake i udovice, premda većinom u sadri, zamišljao konačno u kamenu.

Vitka antikizirajuća skulptura Georga Kolbea mogla je imati stanovitu sličnost s nekim Meštrovićevim radovima bečkog razdoblja, ali ne i s onim kasnijim herojskima. Također i skulptura Wilhelma Lembrucha, koja se u nekim djelima pojednostavnjene stilizacije približila skulpturama *Kosovskog ciklusa*, ali teško da je imalo utjecala na njega.

Anton Hanah, Meštrovićev mladi bečki suvremenik bliži je svojim muškim i ženskim likovima Meštrovićevim junacima i udovicama, ali ipak još uvijek bliži antici nego Meštrovićevoj secesijskoj stilizaciji.

Antoine Bourdelle (1861-1929) bio je stariji od Meštrovića, pa je mladi Meštrović mogao vidjeti njegova već zrela djela, pogotovo u Parizu, kada je izvodio svoja secesijska djela *Kosovskog ciklusa*. Meštrović je posjećivao Bourdelleov pariški atelijer, neko vrijeme je čak i prijateljevao s njim, iako su se zatim, čini se, razišli. Pa ipak Bourdelle nije mogao imati veze s Meštrovićevim secesijskim stilom pariškog razdoblja, jer nije ni bio kipar secesijskog stila, ali je mogao djelovati na njegovo prihvaćanje donekle ekspresionizma, a posebno monumentalnog shvaćanja skulpture. I sam je, kao Rodinov učenik, bio u početku pod utjecajem velikog majstora, ali se ubrzo suprotstavio Rodinovom intimnom realizmu, impresionizmu i intimno i osjećajno shvaćenoj secesijskoj stilizaciji, tražeći u skulpturi plastičnu monumentalnost. Bourdelleovo vraćanje klasici moglo je tada Meštrovića tek donekle zanimati, u torzu *Strahinića bana* npr. Ipak je Bourdelleova poznata skulptura *Herkula strijelca* iz 1909. bila toliko bliska tadašnjim Meštrovićevim skulpturama da ga je Ugo Ojetti na izložbi 1914. u Veneciji proglasio Bourdelleovim plagijatorom, što je izazvalo čitav društveni i umjetnički skandal (1889; 1893; 1902). Bourdelleova ekspresionistička dinamika skulptura u pokretu zacijelo je utjecala na neke Meštrovićeve kosovske figure sličnog zamaha (poput *Miloša Obilića* npr.).

Meštrović je ipak, izravno ili neizravno, prihvatio neka osnovna Bourdelleova shvaćanja konstrukcije skulpture, arhitektonske gradnje volumena, a ne tek slikovite površine skulpture.

„Jedno se poprsje ne smije modelirati izvana, govorio bi Bourdelle, nego iznutra - zapisala je Claude Aveline. - Najprije arhitektura kostiju, obitavalište misli. A zatim ruho od mesa, što ga rasvjetljuje duh, a oživljuje borba strasti i volje. Ali ni to nije dovoljno. Povrh toga još je potrebna duhovna i osjećajna povezanost umjetnika i njegova modela. To je misterij umjetnosti, što ne podnosi samovolju."

„Modelirati znači uništavati; graditi znači stvarati," govorio je Bourdelle. [47]

Bourdelleov će utjecaj na Meštrovićevo stvaralaštvo biti presudnije u kasnijem razdoblju između dva rata, osobito na monumentalnoj spomeničkoj skulpturi.

Hugo Lederer (1871-1940), češki kipar koji je djelovao u Njemačkoj, započeo je naturalističkom skulpturom, ali je zatim, pod utjecajem Hildebrandta, prišao monumentalnoj skulpturi secesijske stilizacije koja je imala mnogo sličnosti s Meštrovićevom monumentalizirajućom skulpturom namijenjenom *Vidovdanskom hramu*. Njegov golemi spomenik *Bismarku* u Hamburgu, građen 1902-1906, mogao je utjecati na Meštrovićevu zamisao i koncepciju *Vidovdanskog hrama* i kosovskih heroja, gotovo jednako kao i Metznerov spomenik *Bitke naroda*. Ledererov akt *Hrvača* u pokretu identičan je naglašenom muskulaturom i stilizacijom glave i kose Meštrovićevim kosovskim junacima.

*

Ipak je najpresudniji utjecaj na Meštrovićevu skulpturu pariških godina, *Kosovskog ciklusa*, izvršio austrijski kipar, također češkog porijekla, Franz Metzner (1870-1919). Metznerovi počeci srodni su Meštrovićevima. Započeo je kao klesar, ali je, za razliku od Meštrovića, i dalje bio samouk. U Berlinu se od 1892. do 1903. bavio primijenjenom umjetnošću radeći za Kraljevsku manufakturu porculana, pa su njegove brojne malene skulpture zadržale taj dekorativni umjetnoobrtnički pečat. Stekavši glas dobrog obrtnika preselio se 1903. u Beč, gdje je predavao od 1903. do 1906. na *Kunstgewerbeschule*, dakle u doba Meštrovićevog učenja i rada u Beču. Tu se, kao i Meštrović, pridružio secesionistima, podređujući se secesijskoj stilizaciji mnogo više od Meštrovića u bečkom razdoblju. God. 1904. njegovim je radovima na izložbi *Secesije* bila posvećena čitava dvorana. God. 1905. odvojio se s Klimtovom skupinom od *Secesije*, a 1908. sudjelovao je na izložbi *Kunstschau* s najvećim brojem radova, ali Meštrović je tada već bio u Parizu. Sudjelovao je likovnom opremom *Palače Stoclet* u Bruxellesu, kao i Plečnikove *Zacherlhaus* u Beču. Od 1907. boravio je i djelovao u Berlinu, gdje je imao veliki atelijer.

Franz Metzner se svojom skulpturom vrlo uspješno znao prilagoditi arhitekturi (9534 [572]).

Iako se spominju srodnosti Metznerovog modela zdenca *Nibelungen* i Meštrovićevog *Zdenca života*, to za Meštrovićevo bečko stvaralaštvo ipak nije bilo presudno (8801 [12]).

Franz Metzner će na Meštrovića pak presudno utjecati svojom skulpturom za arhitekturu u radikalnoj secesijskoj stilizaciji i naglašenoj monumentalnosti. Već u njegovom bečkom razdoblju, usporedo s malenim primijenjenoumjetničkim radovima pokazuje težnju za arhitektonski komponiranom monumentalizacijom skulpture, poput skice za spomenik *Wagneru* u Berlinu 1901, a osobito skulpture kompleksnog rješenja prostora *Zemlja* (*Erde*) na *XX. izložbi Bečke secesije*. Ritmičko ponavljanje telamona podsjeća na kasniji niz karijatida Meštrovićevog *Vidovdanskog hrama* (8622 [sl. 8, 9]).

Nije nam poznato je li Meštrović poznavao plastičnu dekoraciju palače *Rheingold* u Berlinu, namijenjene kulturnim i glazbenim priredbama, arhitekta Bruna Schmitza iz 1906. godine. Tu je Metzner razvio svoju arhitektonsku dekorativnu skulpturu s vrlo stiliziranim aktovima naglašene muskulature i geometrijski stiliziranim naborima tkanina ili kose. Istaknimo da Meštrovićev dekorativni veliki reljef kuće na Jelačićevom trgu mnogo podsjeća na dekorativni reljef u mahagoniju *Palače Rheingold* (8622 [sl. 27]). Ta je palača srušena u Drugom svjetskom ratu.

Franz Metzner je od 1906. do 1913. modelirao brojne skulpture monumentalnih dimenzija, a izrazito heroizirajuće stilizacije, za arhitektonsko-skulptorski golemi spomenik *Bitke naroda* (*Völkerschlachtdenkmal*) u Leipzigu, arhitekta Bruna Schmitza. Metzner je samo započeo te skulpture u Beču 1906, zatim je napustio Beč, ali je i dalje nekoliko godina podržavao vezu s bečkim secesionistima, pa se njegov utjecaj na bečku sredinu zapaža sve do 1911. godine (8605a [18]). Tek je sljedeće, 1907, godine načinio veliki model kripte i unutrašnjosti i vanjštine kupole spomenika, ali ne znamo je li Meštrović mogao vidjeti taj model izvan Beča (8622 [36]). Već početkom 1908. modelira Meštrović u Parizu svoje stilizirane herojske likove *Kosovskog ciklusa*, pa eventualni daljnji Metznerov utjecaj više nije bio bitan, jer su Meštrovićevi sadržaj, duh i stil rada već bili oblikovani i nisu se u suštini mijenjali tijekom cijelog rada na skulpturi namijenjenoj *Vidovdanskom hramu*, izvođenoj tijekom 1908, 1909. i donekle 1910. godine.

Utjecaj Metznerove arhitektonske monumentalne „herojske" skulpture na Meštrovićevu skulpturu *Kosovskog ciklusa* nesumnjivo je bio presudan i znatan, a ne tek sporadičan ili međusoban, kako se katkada branilo Meštrovića od toga utjecaja.

Međutim, kada se govorilo, i još uvijek govori, o toj donedavno toliko ozloglašenoj „bečkoj secesiji" koja je oblikovala Meštrovićev likovni stil, kojoj su glavni kritičari bili Pijade i Krleža, a za njima svi ostali, griješi se u nečemu osnovnome: na pariško razdoblje Meštrovićevoga stvaranja - koje se općenito najviše poznaje i po kojemu ga se i ocjenjuje, hvali i sudi, tj. na skulpture *Kosovskog ciklusa*, nije utjecala bečka secesija nego berlinska, premda sam Meštrović nije ni boravio ni djelovao u Berlinu. Bečka secesija, kao što smo vidjeli, nije uopće težila monumentalizmu, a odbacivala je i kritizirala svaki historicizam; bila je sklona biljnom ukrasu, nesimetriji; više manjim skulpturama i primijenjenoj umjetnosti nego reprezentativnim spomenicima. Čak ni glavni predstavnik bečke secesijske arhitekture Otto Wagner nije ni pročelja ni unutrašnjosti svojih zgrada ispunjao skulpturama, pogotovo ne monumentalnog pečata.

Kada je među bečkim secesionistima nastala druga secesija, ni Hoffmann ni Loos nisu se usmjerili daljnjoj stilizaciji, a pogotovo ne simboličnoj monumentalizaciji, dapače čišćenju od pretjeranih ukrasa i primjeni geometrijskog ornamenta (Hoffmann) ili nikakvog (Loos).

Mladi je Meštrović bio, kako dokazuje najbolja poznavateljica Metznerove skulpture Maria Pöltz-Malikova, jedini u bečkom krugu umjetnika srodan Metzneru (8565 [39]).

Secesija ili *Jugendstil* monumentalnog, „herojsko-povijesnog", arhitektonsko-kiparskog usmjerenja imala je središte u Berlinu, predstavljena osobito njemačkim arhitektima Brunom Schmitzom, Wilhelmom Kreisom i Emilom Schamdtom. Metzner je prvome kiparski opremio *Palaču Rheingold* u Berlinu 1906. godine, a zatim je, kao kipar, s njim izvodio u cijeloj Njemačkoj proslavljeni, a za Meštrovića presudni, *Spomenik Bitke naroda* u Leipzigu. Ti su berlinski secesionisti, za razliku od onih bečkih, težili prvenstveno nacionalnoj monumentalnosti, uz jednu hladnu i izrazito germansku, krutu i odsječenu stilizaciju (8605a [16]).

Nacionalni *Spomenik Bitke naroda* kod Leipziga je izrazito monumentalna arhitektonsko-skulptorska golema građevina, sva i graditeljski oblikovana više kao skulptura nego kao građevina. Diže se stepenasto asocirajući egipatsku piramidu ili krnji obelisk, s dominirajućom golemom kupolom okruženom nizom jednako golemih likova srednjovjekovnih ratnika. Unutrašnji kružni prostor također je ispunjen ponavljajućim se golemim maskama poginulih i jednako istovjetno modeliranim ratnicima. Uz njih su u unutrašnjosti još goleme granitne figure nacionalne simbolike.

Za razliku od Meštrovićevih junaka namijenjenih *Vidovdanskom hramu*, koje je on predstavio gole, s istaknutom mišićavom anatomijom (a u ženskim likovima udovica s jednako naglašenim oblinama aktova), Metznerovi ratnici su u teškoj srednjovjekovnoj ratnoj odjeći, pod oklopima, s mačevima. Oni su tvrdo i kruto rezani u granitu, ostavljajući namjerno jedan militantni strogi biljeg. Ako je Meštrović svoje karijatide namijenjene *Vidovdanskom hramu* uglavnom multiplicirao, ili barem malo varirao, a neke druge skulpture, poput ratnika ili sfinga još manje, Metzner oba niza ratnika na vanjštini kupole i maski i ratnika u rotondi identično ponavlja, prema jednom modelu. Pri konačnoj izvedbi tih likova golemih dimenzija u granitu zacijelo on sam nije ni sudjelovao, nego su taj posao obavile čete klesara tijekom nekoliko godina (8622 [sl. 29-36]). Varirao je malene likove tek u figuralnim stupićima u unutrašnjosti spomenika.

Meštrovićev nagli prijelaz 1908. od rodenovski shvaćene i oblikovane realističke, impresionističke i bečko-secesijske skulpture do monumentalizirajuće herojske kosovske bio je u cijeloj europskoj skulpturi rijedak i teže objašnjiv skok, ali je Metznerov jednako nagli prijelaz od intimne, gotovo minijaturne skulpture, na granici porculanske primijenjene umjetnosti do krajnjeg gigantizma i herojskog nacionalnog monumentalizma, bio pravi šok. Kasnije, u ratnim godinama, napustio je Metzner - donekle kao i Meštrović - tu patetičnu herojsku skulpturu i vratio se manjoj, intimnoj skulpturi ljudskog lika, odjevenog ili akta, ali manje pod utjecajem tada suvremene vitke stilizacije *art décoa*, nego pod utjecajem ekspresionističke rustične skulpture Ernesta Barlacha (8622 [sl. 52-71, str. 119-122]).

Likovni kritičar bečkog dnevnika *Neue Freie Presse* pisao je 1910. o utjecajima drugih kipara na Meštrovića, a posebno o Metznerovom utjecaju:

„Meštrović, još sasvim mlad čovjek, boravio je, kako se čuje, za pune dvije godine u Parizu. On se tamo učio od Rodina i od Maillola. I u njegovim se djelima mogu vrlo lako raspoznati oba tipa, michelangelovski kao i arhaično-helenski; dapače to se često vidi u jednom te istom njegovu djelu, kao i nekojim od njegovih karijatida. Negda bi ga se moglo nazvati jednim Metznerom pretočenim u barok; ali je to kod ovoga već postalo utvrdjenom manieriranom routinom, pače šablonom, dok je to kod Meštrovića još mladenačko izobilje koje se ispoljava kao silno, katkada kao neodoljivo i golemo hotjenje, što se pri tome često izvraća u parodiju..." (1184; 1185).

Likovni kritičar *Wiener Algemeine Zeitunga* iste godine navodi više utjecaja na Meštrovićevu skulpturu: od Partenona do Minnea, od Metznera do Rodina, od Egipta do nepoznatog autora katedrala, „ali umjetnik koji ipak nastoji da snagom moći i odvažnim duhom održi visoko svoju u narodnoj svijesti steknutu osebujnost." (1312; 1382).

Istaknuti talijanski likovni kritičar i publicist Guelfo Civinini pisao je 1911. o Meštrovićevim vidovdanskim skulpturama na *Rimskoj izložbi*:

„...Velika je ovo umjetnost, katkada prevelika, u Ivana Meštrovića, tako da nadilazi svako raspravljanje i ukida svako svrstavanje...Odakle potječe, uz koga se vezuje ovaj svestrani

kipar? Uz svakoga i nikoga. Forma nije važna: katkada arhaizira, na primjer u karijatidama i u sfingama u atriju; u stilizacijama koje imaju nešto asirskog i egipatskog, katkada je u nekim torzima udova junaka uklopio Rodinov ljudski grč, u nekim djevojkama jednostavnu duševnu Bartholoméovu slatkoću, u nekim likovima ranjenih junaka bolnu helensku čistoću, katkada ima Michelangelovih poleta, katkada berninijanskih otmjenosti: široka, slivena, sintetična izvedba katkada se spaja s minucioznošću koja otkriva starog rezbara drva i kore. No koliko slavne naprasitosti i koliko teškog tragičnog sadržaja izražava ova tako raznolika i kompleksna ukupnost! Svaka od ovih skulptura također je jedna rapsodija, koja u svečanosti mramora ponavlja divlje pobude i ponosne suze što su ih kroz vjekove opjevali slijepi pjesnici." (1428-1430; 1548).

Tražeći srodnosti s Meštrovićevim stilom kritičari su navodili i druge suvremene njemačke kipare, tako Huga Lederera i Hermanna Hahna (1440).

Strzygowski je upozoravao osobito na utjecaj Michelangelove skulpture (1467)

Meštrovića su često (a posebno Krleža) kritizirali da u stilu bečke (dakle "protunacionalne") secesije stvara južnoslavenski nacionalni ciklus. Meštrović je smatrao da je umjetnost internacionalna, ali samom je sadržaju, ideji, simbolici, prišao s nacionalnim uvjerenjem, i to baš 1908. nakon što je Austrija okupirala Bosnu i Hercegovinu. Franz Metzner pak, također Slaven, Čeh, oblikuje izrazito germanski mit, ne samo krutim pruskim stilom, nego i njemačkim nacionalnim sadržajem.

Secesija je, pogotovo epigonski u djelima drugorazrednih arhitekata, kipara, slikara, dizajnera i zanatlija, a najviše kao moda, trajala do Svjetskog rata i u njemu se uglavnom ugasila, da tek donekle zatim nadahne sljedeći stil art-décoa (kojega su donedavno gotovo svi shvaćali kao zakašnjelu secesiju). Reakcija na secesiju kao stil uslijedila je sve do šezdesetih godina, kada se postupno počela revalorizirati, ali ne u svim sredinama i od svih kritičara. Presudna je bila negativna ocjena secesije istaknutog njemačkog povjesničara umjetnosti Wilhelma von Bodea 1921. koji se okomio ne toliko na bečku i ostalu secesiju, koliko na onu Metznerovu monumentalne stilizacije *Spomenika Bitke naroda* (8613 [6,7]).

Općenita kritika Meštrovićevih radova od bečkih početaka do Prvog svjetskog rata - koja se kritika protezala i kasnije, kada je Meštrović već potpuno napustio secesijski stil - bila je: *bečka Secesija* i *Metzner*, spajajući to u, kako sam rekao, pogrešan pojam *Bečka secesija Franza Metznera*.

Metznera spominje, ali i luči od Meštrovića, jedan od njegovih prvih likovnih kritičara, Ludwig Hevesi, uz Klimta glavni osnivač bečkog udruženja *Secesije*, pišući opširno o Meštroviću u bečkom *Fremdenblattu*:

„Od potrebe je da se spomene baš ovo veliko ime (Michelangela), pa i još koje, a ujedno se s njime ne smije prešutjeti ni ime Rodina i Metznera. Već samo vršnjaštvo je nekako kao sredina, pače kao stranka, kao smjer: k jakosti, silovitosti, monumentalnosti, pored svih ogromnih razlika, koje luče ove jake duhove: brončanog slikara Rodina od plastičnog plastičara Meštrovića i arhitektonskog plastičara Metznera...

...Metzner je nešto tome nalik izradio u spomeniku Bitke naroda u Leipzigu.

Nikako i nipošto on ne bješe ugled i izgled mladome Meštroviću, čiji je elemenat toliko herojski. Junak, heroj, junačka majka, to su mu najmiliji tipovi, svud naokolo u ovom bijelom snu od sadre. Za što? Odakle? Ravno odanle, iz spomenute mu domaje, iz čijeg su tla ponikle tolike južnoslavenske junačke pjesme. Ova krvava junaštva, neka još na pola basnoslovna, skoro su homerske romantike. Ovaj se kipar rodio iz vrućа kamena, koji sada kleše; mogao bi klesati...

Čestitamo Meštroviću na uspjehu, i moramo reći, da se ponosimo snagom kojom se je nametnuo i duhom narodnim kojemu je utro put u tuđini." (1207; 1208).

Godine 1915, tijekom rata, kritizirao je njemački kritičar Stahl u *Berliner Tagblattu* Meštrovićevu izložbu *Kosovskog ciklusa* u Londonu - u neprijateljskoj zemlji - poričući da je Meštrović osnivač novog stila, kako je pisao engleski tisak:

"On je učenik Nijemca Fr. Metznera, koji je stvorio arhitektonsku formu skulpture." (2062).

Naš istaknuti slikar i povjesničar umjetnosti Ljubo Babić u prvom izdanju svoje *Umjetnosti kod Hrvata* 1934. godine, koja obuhvaća razdoblje 19. st., ali i dio 20., do 1914. godine, tek usput spominje Meštrovića, premda je taj tada već bio poznat i u svijetu (5062 [142]).

U drugom izdanju 1943. godine opširno piše i o Meštrovićevom kiparstvu, ali uopće ne uočava, ili mimoilazi, bečko razdoblje njegovog stvaranja, prišivajući sljedećem pariškom oznaku *Bečke secesije*; dapače Metznerov secesijski stil pogrešno smatra ranijim od Rodinovog.

"U njegovoj su ogromnoj djelatnosti općenito tri faze: prva mladenačka, predratna, u glavnom nacionalistička s jakim i izrazitim secesionističkim značajkama Beča i Metznera, u čijoj je radionici Meštrović još kao mladić radio. Težko i glomazno arhaiziranje i stiliziranje (Leipzig - Völkerschlachtdenkmal) kumovalo je tome nacionalističkom Meštrovićevom radu, kao što je idejno opet kumovao Chamberlain (Grundlage des XIX. Jahrhunderts) Meštrovićevim nacionalističkim ciklusima. Kasnije je taj utjecaj ublažen Rodinovim..." (6028 [197-198]).

Pogrešnu teoriju o Meštroviću kao nestvaralačkom sljedbeniku Bečke secesije i oponašatelju Franza Metznera opširno je razradio srpski slikar osrednje likovne vrijednosti, ali istaknuti teoretičar komunističke ideologije (s kojeg stajališta je prvenstveno i analizirao, ocjenjivao i kritizirao Meštrovićevo djelo) Moša Pijade. Taj je sud, nažalost, zacijelo prvenstveno ideološki potaknut, prihvatio i u bezbroj napisa ponavljao, i najistaknutiji hrvatski književnik Miroslav Krleža, kao krilaticu o Meštroviću kao odrazu „Bečke secesije", čije sam napise naveo u ranijem poglavlju o Krleži i Meštroviću.

Moša Pijade je pisao 1919. u zagrebačkim i beogradskim novinama - što je 1963. pretiskano u njegovim sabranim člancima *O Umetnosti*, s predgovorom Lazara Trifunovića, najoštrijeg kritičara Meštrovićevog djela novijega doba - priznavajući čak Metzneru vrijednost, iako je sam bio sljedbenik pariške impresionističke škole, samo da bi umanjio onu Meštrovićevu kao Metznerova epigona:

„...Meštrović je mislio da će mu način Metznerov bolje pomoći da do te originalnosti dođe. Metznerova skulptura teži monumentalnosti, dekorativna je i potpuno podređena zakonima arhitekture...

Kao sudionik bečkog stilskog pokreta, u kojemu je bio broj od vrijednosti, Meštrović je postupio kao i svi do njega: išao je u radikalizmu dalje od svojih prethodnika, kao što su kasnije oni poslije njega išli dalje od njega. Metzner je pravio monumentalnu i arhitektonsku plastiku. Ali u njegovom djelu ima reda...

Meštrović o tome ne vodi nikakva računa; on prelazi daleko granicu mogućega i primjene... Umjesto bezimenih atleta Metznerovih ili njegovih apstrakcija predstavljenih u kipovima spomenika Bitke naroda, Meštrović je htio da ovo njegovo djelo postane impozantnom, određenom i karakternom cjelinom.

...Metzner je bio kipar koji stilizira, Meštrović je stilizator koji modelira...

Stilizirajući i gradeći, Metzner je uvijek imao uz sebe i osjećanje prirodnih istina. On pojednostavnjuje prema cilju (svrsi) skulpture koje radi, ali nikad izvan i preko mogućega. I u onim njegovim reljefima koji su ukras pročeljâ još uvijek ima dovoljno naturalizma, onoliko koliko je moguće u jednoj dekoraciji. Odatle Metzner, jedan od veličina siromašne njemačke kiparske umjetnosti, djeluje kao solidan i sređen umjetnik. Njegova skulptura je njemačka, ali je uglađena. Njegova stilizacija crpljena je iz prirode. To ga uzdiže visoko nad razinu njegovih sljedbenika, prema kojima taj građanski revolucionar izgleda suhi akademik. Meštrovićev slučaj je drugačiji. On je svjesno tražio recept, i on je sastavio recept, čiji je plod njegov Vidovdanski Hram..." (7405a [126, 130, 132, 133]).

Bez obzira na ideološki unaprijed zauzeti stav prema Meštrovićevoj umjetnosti koji je imao kao posljedicu obezvređenje njezinog većeg dijela, pogotovo onog nacionalnog i religioznog sadržaja, Moša Pijade - kao i ostali Meštrovićevi kritičari - osobito griješi u ovom posljednjem.

Franz Metzner je bio prvenstveno umjetnik primijenjene skulpture, da li radio porculanske figurice ili monumentalne figure za vanjštinu ili unutrašnjost arhitekture. Taj smisao za primijenjenu skulpturu i za usklađivanje s arhitekturom bila je njegova umjetnička kvaliteta. Ivan Meštrović pak nije nikada uspio tako dobro skulpturu uskladiti s arhitektonskim ambijentom, ni u zamišljenom *Vidovdanskom hramu*, a ni kasnije u *Račićevom* i *svom mauzoleju*, pa čak ni u *mauzoleju na Avali* ili *Njegoševom* na Lovćenu, i to stoga što je prvenstveno bio dobar kipar, a lošiji primijenjeni umjetnik. Metznerova skulptura na i u *Spomeniku Bitke naroda* odlično je usklađena s arhitekturom, ali je time izgubila na samoj skulpturalnosti. Njegovo ponavljanje i krajnje stiliziranje likova ne odvlače gledaoca samim svojim kiparskim vrijednostima od čitavog arhitektonskog ambijenta; oni su integralni dio te arhitekture.

Meštrović je bio prvenstveno kipar koji nije mogao disciplinirati svoj osjećaj plastike, svoju individualnost, kao ni težnju za raznolikošću, da bi se potpuno podredio arhitekturi. Pijade kao da nije ni na dobrim reprodukcijama vidio Metznerove ratnike na Schmitzovoj spomeničkoj arhitekturi kad je mogao ustvrditi da su oni prirodniji, čak naturalističkiji od Meštrovićevih *Vidovdanskih fragmenata*. Da je Meštrovićev *Vidovdanski hram* bio sagrađen i ispunjen njegovim skulpturama, arhitektonske cjeline vanjštine ni unutrašnjosti ne bi imale onu arhitektonsku usklađenost i cjelovitost kao one Schmitz-Metznerove. Od Meštrovićevih vidovdanskih skulptura tek sfinge i neke karijatide gube svoju kiparsku osobenost i potpuno se podređuju arhitekturi. Druge skulpture, muškaraca i žena, već time što su aktovi, uvijek zadržavaju neku vezu s realističkim modeliranjem, katkada čak i s naturalističkim (*Majka Jugovića* npr.). Njegovi aktovi *Marka Kraljevića*, *Miloša Obilića*, *Srđe Zlopogleđe* nikako nisu tek arhitektonska dekoracija, poput Metznerovih figura, a aktovi udovica pogotovo. To je minus i plus Meštrovićevih *Vidovdanskih fragmenata*.

Iznenadila me 1964. godine kritika Meštrovića, ne samosvojnog nego podložnog raznim utjecajima, njegovog mlađeg kolege slikara Jerolima Mišea. On kao da dalje razrađuje Krležinu kritiku, ali ne kao književnik nego kao likovni umjetnik, čime ta kritika dobiva teži značaj. Miše svoju, po Meštrovićevu umjetnost vrlo negativnu, kritiku objavljuje u glasilu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti *Forumu*, pa sam je donekle shvatio i kao nenakloni sud same Akademije prema Meštroviću u emigraciji.

„Meštrović je počeo svoj križni put vidovdanskog ciklusa sa samim pozajmicama - pisao je Miše.

Da ga je vukla želja za iznalaženjem nove izražajne forme, da je, pomažući se vjekovima, htio pomoći i vlastitoj orijentaciji, ili da se radilo o otvorenoj smjelosti u borbi, otvorenoj smjelosti primitivca, koji, ponesen silinom, izazovno razbija okvire i srlja u nepoznato, sve bi to značilo jednu prirodnu bunu i odgovaralo bi Meštrovićevim rečenicama koje je kazao talijanskom kiparu Bistolfiju u Veneciji 1914. godine: 'I ja baš kao i moj narod, koji smo do sada smatrani barbarima i nižom rasom, osjećamo izvesno nepovjerenje prema evropskoj skulpturi, pa se zato i izražavamo na način koji nije u skladu s načinom mišljenja i usklađivanja misli u Evropi.' Baš obratno od toga. Kod njega nije to bila buna specifično skulptorske prirode. Njegova je buna u stvari bila posljedica naglog naleta u civilizaciju i on je od te civilizacije uzimao sve što se uzimati dalo, sve što mu je bilo prikladno za primjenu u gradnji Vidovdanskog hrama.

Meštrović u nerazvijenoj snazi, u nerazrađenosti intimnog stanja zdravog i putenog seljaka, nesigurnog u novom previranju na prekretnici realizma i stilizacije, sve izvraća u grimasu koju servira oprezno eklektički: vanjsko je lice iskomplicirano sa svojom dekorativnom aparaturom i neuvjerljivo oblikuje unutrašnja kuljanja suprotnosti. U njemu se ranije vodila borba između neiživljenog barbarina i eklektika. Ta se borba vodila nasumce i nejednako, a konjuktura secesije nasilno je kanalizirala njegovu mutnu strast primitivca. Dok su njegove velike mogućnosti tražile otvoreno sudjelovanje svih registara, on najranije napušta sve sudare, odustaje od borbe i daje se u službu nacionalističke propagande. I što mu je preostalo nego da onako neodgojen improvizira shemu za trajnu primjenu.

I te se silovite improvizacije proglasiše 'stilom', te prigodničke koncepcije proglasiće se za 'rasne'. Ne! Tu Meštrovića nema, tu je udešen, isforsiran brzopleto, jedan sistem...

On često ne zna šta hoće. Ne zna hoće li skulpturu predodrediti za ovaj ili za onaj stil, hoće li modelirati iz života ili iz mitosa narodnog; hoće li glorificirati, divinizirati ili ishitriti kakav metafizički kapris...

Meštrović nije slobodan. U prenagomilanosti raznorodne tematike nije dospio kanalizirati svoje kiparske mogućnosti. Ništa nije tako neumjesno nego kada Meštrovića smatraju smjelim. Zašto bi on bio smion? Da li zato što je svukao udovice, Kraljevića Marka, Majku Jugovića, Miloša? Da li zato što je postavio u svoj hram udovice problematične erotike? Je li zato smion što pregoni u pokretima tjelesa? Je li zato smion što operira s velikim dimenzijama? Ne, Meštrović nije smion, on ima sasvim racionalno udešeno svoje vanjsko lice. Meštrovićeva izvanjska smionost uvjetovana je nutarnjom nesmionošću. Koliko je toga izmodelirala njegova ruka, a da nije zadrhtao u utrobi pred zadatkom. Zato se stalno i utječe stilizaciji. I onda on nema dugog daha, radi prebrzo, prenervozno. Kao da je

neprestano u bijegu pred sobom i panički preskače nutarnje neispitane ponore. Prerano je zatvorio krug, bezizlazno preopterećen bezbrojem obveza i društvenih i političkih...

Olako je prelazio iz faze u fazu i olako rukovao pozajmicama iz svih vjekova.

Treba samo navesti neke primjere izravnih pozajmica. Veliki dio kipova Vidovdanskog hrama povodi se za skulpturama Parthenona, Erehteiona. Reljefni jahači - to su starogrčki delfijski prizori konjanika. Svi su Meštrovićevi konji parthenonski konj, lavovi su mu egipatski lavovi. Kraljević Marko - to su mikenski jahači u terakoti (Louvre). Drvene karijatide - starogrčke ženske figure (Samos: karijatide). Povijest Hrvata - egipatski čitač ili pisar (granitna statua); Indijanci za Chicago - Parthenon; Spomenik zahvalnosti Francuskoj - Bourdelle (Spomenik Mickiewiczu). Pa veliko drveno Raspeće - Marie in Kapitol (gotika Köln). Zatim varijacije glava i ruku, direktno prenošene s Michelangelovog Mojsije, stalno se opetuju kroz čitav njegov opus. Konji, lavovi, splet mišičja koji se ponavlja i u reljefu i u punoj plastici (novobabilonska i asirska umjetnost). Sfinga za spomenik Kranjčeviću, koja je konačno dospjela u Vidovdanski hram, grčka je sfinga na jonskom kapitelu. Glave konja i volova na kapitelima, to je Perzija. Ruke i noge Meštrovićevih skulptura u drvu: Sethos I, reljef u templu Sethosa u Abydonu - Egipat. Ranije Meštrovićeve statuete u drvu, oko 1910-12. godine, u karakteru su egipatskih statueta u drvu (Tui 1400. prije naše ere). Koncepcija arhitekture Vidovdanskog hrama to je Dioklecijanova palača, Grob neznanog junaka na Avali - Kirova grobnica...” (7506 [291-292, 296-298]).

Začuđuje to Mišino pristrano, zacijelo i ljubomorno, predbacivanje Meštroviću (nekadašnjem prijatelju i istomišljeniku, kojega je i portretirao), kada bi se i na njega mogle odnositi iste te kritike. Politička: pohvale *Jugoslavenske izložbe* u Beogradu 1912. Likovna stilska: u početku hodlerovska secesija slična Meštrovićevoj i oponašanje Meštrovićevog stila u slikama, zatim talijanskih futurista, a najposlije umjesto da krene naprijed, vraća se francuskom impresionizmu (2124a).

Srpski su publicisti kritizirali Meštrovićeve radove osobito kada je on oko 1910. zaključio svoj *Vidovdanski ciklus* i prešao na skulpture s religioznom tematikom. Beogradska se javnost podijelila na pristalice i protivnike Meštrovića. Profesor povijesti umjetnosti na beogradskom sveučilištu Petar Odavić objavio je 1913. u lokalnoj *Štampi* članak „Je li Meštrović originalan”, niječući mu izvornost, prebirući po novijem europskom kiparstvu:

„Ivan Meštrović nije originalan umjetnik, iako je kipar prvoga reda. On radi u tuđem stilu; blaže rečeno - u stilu koji baš danas ima velike predstavnike na Zapadu. Rodinov ‘Adam’, Johannesa Bosarda torzo ‘Snaga’, neka Metznerova figura s berlinske palače ‘Rheingold’ ili sa ‘Spomenika na bitku Naroda’, Georga Minnea ‘Očajna mati’... svim ovim djelima, i figurama ‘Vidovdanskog hrama’, izvor je zajednički.” (1811; 1906).

Krajnje žučljivi, ujedno nestručni podaci i sudovi o Metznerovom Meštroviću srpskog političkog emigranta Josifa Majznera spominjem tek kao primjer takvog laičkog, nacionalistički obojenog, ali ipak vrlo raširenog ocjenjivanja Meštrovića:

„Prije toga Meštrović je, financiran od Kraljevine Srbije, studirao u Beču kod tada poznatog kipara Metznera, čije je radove tako imitirao da je danas teško poznati čiji je koji rad, i još tada pokazao sklonost za imitiranje i drugih tuđih djela...” (91 [145]; 7870).

Njemački povjesničar novije umjetnosti Alfred Kuhn, koji je 1931. održao u Zagrebu predavanje o suvremenoj njemačkoj umjetnosti, [48] smatrao je negativnom Meštrovićevu ovisnost o Metzneru (50 [65]).

Žarko Vidović, koji u svojoj knjizi o Meštroviću izričito raspravlja o sukobu Meštrovića kipara i Meštrovića arhitekta, nalazi sličnosti Meštrovića i Metznera prvo u naturalizmu Metznerovih i Meštrovićevih likova, uzimajući kao primjer jedino dvije goleme figure *Majke s djecom* i *Junaka* koje se, za razliku od niza ratnika, jedine nisu u potpunosti stopile s arhitektonskom unutrašnjošću spomenika, pa su stvarno srodnije Meštrovićevim skulpturama namijenjenima arhitektonskim prostorima, ali u Metznera toga doba i toga stila ne predstavljaju ni najbolje ni najosobnije njegovo. Vidović i kasnije Meštrovićeve skulpture, poput nekih sviračica, *Majke koja zavjetuje dijete*, prve varijante *Joba* i dr., povezuje s Metznerom, navodno uslijed težnje zatvaranja u blok, što nema veze, jer je Meštrovićevo kasnije zatvaranje skulpture u blok moglo imati podstreka u novijoj europskoj skulpturi, sve do Brancusija, a nikako u ranijoj Metznerovoj (50 [66-67]).

Jelena Uskoković, impresionirana reproduciranim Metznerovim skulpturama u navedenom katalogu njegove retrospektivne izložbe 1977-1978. (8622), u studiji o monumentalizmu kao struji hrvatske Moderne i Mirku Račkome, neke ranije Meštrovićeve skulpture, poput *Zdenca života*, a posebno one kasnije *Vidovdanske fragmente*, usko povezuje s Metznerovim radovima, ali ih kao takve i vrednuje (8801 [13-14]).

Likovni kritičar Zvonko Maković pak, u monografiji Ivana Meštrovića (1984) s nepravom obezvređuje kipara Franza Metznera, jer loš kipar ne bi mogao zagrijati Meštrovića i potaknuti ga na srodan rad:

„...Metzner je svakako bio Meštroviću važan, međutim Metzner je ipak slab kipar i on, osim proste Ideje nudi veoma malo. Njegove su forme zaista monumentalne, ali u toj monumentalnosti one su nijeme, one ne govore kiparskim jezikom za razliku od Meštrovićevih koje upravo na ovom području pokazuju plastičku punoću...” (116 [20]).

Kosta Strajnić je kritički sudio arhitekturu *Spomenika Bitke naroda*, vrednujući donekle tek Metznerove skulpture, ali i te su rađene više „matematičkim zakonima ukrašavanja nego s umjetničkim instinktom” (9 [21]).

Spomenimo među ranijim povjesničarima suvremene umjetnosti Amerikanca Lorada Tafta koji u svojoj obimnijoj knjizi *Moderne težnje u skulpturi* (1921) posvećuje Meštrovićevoj skulpturi mnogo više pažnje i pohvala, smatrajući ipak Meštrovića Metznerovim učenikom (*pupil*), ukoliko to ne misli tek simbolički - sljedbenikom (2543 [92]).

Noviji hrvatski povjesničari suvremene umjetnosti često, želeći osloboditi Meštrovića neugodne mu ranije poputbine Metznerovog oponašatelja, preveć obezvređuju Metznerovo djelo.

„Meštroviću je Krleža prigovarao da kopira Metznera. Meštrović se doista služio nekim stilskim osobinama Metznera, ali te stilske osobine bile su osobine bečke secesije, prema tome služio se istim sredstvima kojima i Metzner, s tom razlikom što je Metzner unosio u svoje figure dekorativnost, a Meštrović ‘vlašku’ silinu,” pisao je 1983. Vid Mihičić...

„Krleža, inteligentan, izobražen, bogat umom, duhom i imaginacijom, ipak nije pristupao k likovnim umjetnostima s pravim razumijevanjem. Zapažao je i osjećao ritam, sklad boja, ljepotu oblika, ali u njihovu unutarnju izražajnost nije ulazio.” (9135 [586]).

I Božidar Gagro u zanimljivom i dobrom predgovoru reprezentativne monografije Ivana Meštrovića 1987. nastoji osloboditi Meštrovića od izravnog Metznerovog utjecaja.

„Ne može se zaobići ni odnos prema Franzu Metzneru. Toga se kipara spominjalo kao Meštrovićev uzor i učitelja. No, teško da bi se moglo dokazati kako je među njima postojala neka značajna, za Meštrovićev razvoj važna povezanost. Povodi za iznesenu tvrdnju nisu uvijek bili isti, ali argumenti jesu: sličnost Meštrovićevih figura Kosovskog ciklusa i Metznerovih likova na spomeniku *Bitka narodâ*. Sve kad bi ta sličnost i bila veća nego što jest, mjesta bi ostalo samo za analogiju. Oni se usporedo zapućuju u monumentalne projekte: Metzner u realizaciju svoga mastodontskog zadatka, a Meštrović u zamisao svog herojskog ciklusa koji će iskušavati lik po lik, fragment po fragment, napajajući se više idejom koja je ovladala njegovom maštom nego konkretnim ciljem. Među njima ne postoji nikakva ozbiljna, pogotovo duhovna veza. U trenutku kada je igrom sila što su se nametnule njegovu intelektualnom biću bio sav usmjeren na traženje monumentalnog izraza, pa je zbog toga i napuštao plodne pouke Rodinove skulpture želeći svoje kipove staviti u funkciju povijesti, učiniti ih dostojnim i djelotvornim sredstvom u borbi njegova naroda za konačno oslobođenje, moguće je da je Meštrović u Metznerovim gigantima zapazio neki poticaj, neku naznaku puta kojim bi i sam mogao krenuti. No, istina je da je Meštrović bio bolji i neusporedivo individualniji kipar od svoga tobožnjeg učitelja...” (125 [XI-XII]).

Recipročni utjecaj Metznera na Meštrovića, a Meštrovića na Metznera, u nekih kritičara ne dolazi u obzir već stoga što je 1908. do 1910, kada Meštrović izvodi te skulpture za *Vidovdanski hram*, Franz Metzner već zreo umjetnik, četrdesetogodišnjak, dok je Meštrović tek malo ranije završio Akademiju (8801 [14]).

Navedimo na kraju rasprave o Meštrovićevoj ovisnosti o Metzneru mišljenje jednog njemačkog likovnog stručnjaka, još iz 1932, Oskara Schürera u umjetničkom časopisu *Die Kunst* :

„U vlastitoj zemlji oklevetali su neki jezici heroičko djelo [Vidovdanski hram] kao Metznerov epigon. Mi koji smo odomaćeni u Metznerovom narodu, ne možemo tog da pronađemo ! Nas u ovom djelu opija nešto sasma drugo ; ono tuđe, pučki snažno, skroz na skroz strano. Još više od toga iznenađuje novost skulpturalne emocije s onim isionskim žarom koji se smatralo da je već davno ugašen. Na vas djeluje ono još rimarno snažno i korjenito, što ovdje visoko odskače, i ona mitosom vezana snaga koja se ovdje pokreće. Jedna snaga koja se propinje natrag u ono pogansko – zbog čega su formalni prizvuci helenske klasike sadržajno opravdani.” (3491 ; 4511).

Sam Meštrović, prema vlastitoj izjavi, nije cijenio Metznerove skulpture i gledao je na njega više kao na keramičara nego kipara u kamenu, što bi govorilo o tome da je bolje poznavao njegove ranije malene dekorativne skulpture, nego monumentalne skulpture u Leipzigu toga doba.

Možemo dakle zaključiti:

Na ranije, pariške, Meštrovićeve radove presudan je bio jedino Rodinov utjecaj, a zatim manje, samo u nekim radovima bečka secesija, uz možda sporadičan Metznerov utjecaj.

Na njegovo stvaralaštvo 1908-1909. u Parizu utjecaja pariških kipara gotovo da i nema, ali je bez sumnje bio presudan utjecaj monumentalne skulpture Franza Metznera, koje je dojmove Meštrović ponio iz Beča početkom 1908, a zacijelo je, vjerojatno posredstvom reprodukcija, upoznao Metznerovu skulptorsku opremu *Spomenika Bitke Naroda*, ili je vidio Metznerove studije u Beču 1907. godine. Taj je utjecaj, ili taj podstrek, mogao biti u općoj koncepciji građevine sa skulpturama, kao i u monumentalizaciji i stilizaciji herojskih likova na njemu i u njemu. Međutim, do tog Meštrovićevog naglog i temeljitog preobražaja ne bi došlo da u njemu nije sazrijevala ideja nacionalnog mita, izravno potaknuta austrijskim pripojenjem Bosne i Hercegovine, kao i vlastita želja da stvori jedan monumentalni nacionalni spomenik. Ideja i opća koncepcija *Spomenika Bitke naroda* arhitekta Schmitza i kipara Metznera bila je više poticaj nego uzor Meštrovićevoj zamisli *Vidovdanskog hrama*. Na samu je arhitekturu *Vidovdanskog hrama* vidno više utjecala splitska katedrala, antički mauzolej s romaničkim zvonikom, nego teška masa građevine *Spomenika Bitke naroda*. Utjecaj Metznerove skulpture u lajpciškom spomeniku bio je pak u usklađivanju arhitekture i skulpture, što u Wagnera nije mogao naučiti, kao i u potrebi radikalnije stilizacije i monumentalizacije skulptura prilagođenih arhitekturi. Međutim, kako smo rekli, Meštrovićeva stilizacija skulpture nije ni približno bila tako radikalna i germanski kruta kao Metznerova u tom nacionalnom mauzoleju njemačkih heroja, a kiparski pozitivna veza s realizmom, naročito obradom akta, nije ni postojala s Metznerovim likovima.

Ne može se, dakle, zanijekati Metznerov izravni ili neizravni utjecaj na Meštrovića, i to samo na području monumentalne skulpture. Metzner je u opremi arhitekture čak bio dosljedniji i uspjeliji od Meštrovića, ali u skulptorskom vrednovanju samih radova, u stvaralačkom i osobenom, Meštrović je svakako nadmašivao Metznera.

NACIONALNA UMJETNOST I NACIONALNI STIL.

Boraveći i radeći u Parizu Ivan Meštrović, nažalost, nije dobio mnogo od Pariza. Stigao je u tu europsku i svjetsku likovnu metropolu s poputbinom rodoljubnog oduševljenja i s već zamišljenim *Vidovdanskim hramom*, simbolici i monumentalnosti kojega je najbolje odgovarala hodlerovska i mecnerovska bečka i berlinska secesija. On je u tom zanosu bio neprijemljiv za druge ideološke i likovne utjecaje, čak i u jednom likovno tada burnom i vrijućem Parizu u kojemu se upravo rađao kubizam.

Pitamo se : zašto je Meštrović iz Beča uopće pošao u Pariz, kada je zamisao *Kosovskog ciklusa* i *Vidovdanskog hrama* već bila sazrela u Beču i kada od suvremene umjetnosti u Parizu nije bio voljan ništa prihvatiti, a skulpture rađene u Parizu klesane su u njegovom bečkom ateljeru ?

Nakon plamsaja secesije, art nouveaua, koja se u Parizu nije očitovala monumentalnošću nego lirskim i florealnim dekorativnim motivima, više u primijenjenoj umjetnosti Emila Galléa, nego u slikarstvu i kiparstvu (osim ranoga Toulouse-Lautreca), na pariškim su izložbama prevladavali sezanizam, fovizam, ekspresionizam, a uoči Meštrovićevog dolaska i kubizam s radovima Picassa i Braquea. Međutim, te su posljednje likovne novosti došljaku Meštroviću bile tek “kubističke bizar-

nosti", kako ih je i pariška kritika nazvala.

Prijateljstvo s Rodinom nije mu više u likovnom stvaranju moglo ničim pridonijeti. Kipar koji je mogao barem donekle nečim tada utjecati na Meštrovića bio je dvadesetak godina stariji Bourdelle. Taj je mogao mladog došljaka privući svojom težnjom trajnosti i monumentalnosti skulpture, umjesto secesijske trenutnosti i slikovitosti. Meštrović je, došavši u Pariz s Bourdelleom, koji je imao atelijer nedaleko njegovoga, i prijateljevao. Međutim, Bourdelleov *Heraklo strijelac*, koji je donekle srodan Meštrovićevim tadašnjim muškim aktovima, nastao je 1909. godine, kada je Meštrović u svom atelijeru već bio u punom jeku stvaranja svojih kosovskih junaka. (Meštrovićev *Miloš Obilić* nastao je 1908. godine).

Postojalo je u Parizu još jedno Meštrovićevo nadahnuće, uloga kojega se često i pretjerivala ili krivo tumačila: muzej Louvre. Skulptura kraja devetnaestoga i početka dvadesetoga stoljeća, zasićena privlačnim realizmom i naturalizmom i slikovitom dekorativnošću same secesije, bilo bečke, bilo pariške, odbijala je tada Meštrovića željnog stvaranja spomenika što će, poput egipatskih piramida i skulptura, vječno veličati njegov narod, njegova junaštva i žrtve. Stoga je u podrumima i dvoranama Louvrea nalazio uzore starogrčke, mezopotamske i egipatske skulpture, monumentalne u svojoj kubičnosti i škrtosti oblika, u simboličnoj stilizaciji, u trajnom materijalu granita koji već tisućama godina odolijeva zubu vremena. Ta ga je skulptura, ali s već izgrađenom idejnom i stilskom zamisli svojih junaka, mogla privući, pa oblicima čak i izravno utjecati na neke skulpture namijenjene *Vidovdanskom hramu*. Dakako da će to u prvom redu biti simbolične sfinge, zatim lavovi i karijatide. Postavlja se, međutim, pitanje: koliko je taj utjecaj starovjekovne skulpture na stilsko oblikovanje Meštrovićevih skulptura bio negativan, plagijatorski, ili pozitivan. Jednako tako mogli bismo se zapitati: jesu li crnačke i polinezijske primitivne maske negativno ili pozitivno djelovane na razvitak kubizma, pogotovo onog Picassovog? Je li Picasso bio plagijator ili avangardni stvaralac kada na nekim tadašnjim svojim platnima izravno oblikuje lica po tim primitivnim maskama? Nema umjetnosti, nema likovnog stila, sve do nefiguracije, koji nisu nešto posuđivali od prošlosti. Pitanje tek: je li to posuđivanje bilo podloga stvaralaštvu, ili tek kopiranju?

Izravniji i manje osobni i stvaralački utjecaj egipatske, asirske ili grčke skulpture uočit ćemo u onim Meštrovićevim kipovima i reljefima koji su arhitektonskim cjelinama, ili tek kao ukras na vazama, igrali sporednu ulogu. Oni sami po sebi ne predstavljaju likovno vrednija Meštrovićeva djela, ali imaju opravdanje i vrijednost u nekom arhitektonskom ambijentu ili kao ukras neke vaze. Istaknutija i privlačnija skulptura u tim bi primjenama privlačila odveć pozornosti svojom osebujnošću i štetila svojoj glavnoj namjeni.

Sama ekstremna stilizacija skulptura *Kosovskog ciklusa* nije bila uvjetovana secesijskim stilom, pa ni onim berlinskim Metznerovim, već temom i idejom koje je Meštrović tada želio ostvariti, bez obzira na suvremenost ili manju retardiranost secesijskog stila, pogotovo u avangardnoj pariškoj sredini. Međutim, kada govorimo o suvremenosti ili zakašnjelosti secesijskog stila, sjetimo se da su na *Međunarodnoj izložbi* u Rimu 1911. još uvijek isticana djela secesijskog stila.

O nacionalnoj južnoslavenskoj ideologiji koja je bila glavni i bitni pokretač Meštrovićevih skulptura *Kosovskog ciklusa* 1908. i 1909. godine već smo govorili u Meštrovićevom životopisu. Govorili smo i o pokušaju stvaranja „nacionalnog ili rasnog stila", zbog čega je Meštrovića kritizirala i napadala većina srpskih, a donekle i hrvatskih, rodoljuba, smatrajući da u djelima nacionalnog stila moraju biti prisutni folklorna odjeća i opanci, a ne tek gola tijela, koja mogu pripadati žiteljima svakog naroda.

Pa ipak, Meštrović je, poput Hodlera u Švicarskoj, uspio svoju herojsku stilizaciju dobrom dijelu Srba i Hrvata, pogotovo umjetnicima i književnicima, nametnuti kao identifikaciju vlastitog naroda i vlastite prošlosti (9830).

Potrebno je naglasiti da jugoslavenska ideologija Meštrovića i njegovog umjetničkog i književnog kruga nije bila revolucinarnog djelovanja, poput borbenih nacionalista čije je djelovanje rezultiralo sarajevskim atentatom 1914. i profašističkim djelovanjem *Orjune* nakon rata. Ono je bilo demokratskog, a često i štosmajerovski duhovnog, kulturnog i umjetničkog usmerenja.

Mnogi su tadašnji autori napisa o Meštroviću i njegovim istomišljenicima, osobito okupljenih u splitskom *Meduliću*, gledali „ne samo umjetničko, nego i nacionalno značenje" (Pijade), a drugi „europeizaciju naše umjetnosti" (Strajnić).

„Nacionalizam u umjetnosti ne znači da umjetnost mora služiti časovitoj politici pojedinih naroda i vremena, nego da uhvati sve ono trajno i osobito što narod čini narodom..." (1830).

Kada razmatramo utjecaje koji su djelovali na stvaranje Meštrovićeve skulpture *Kosovskog* ili *Vidovdanskog ciklusa*, onda važniju ulogu od suvremenih ili minulih kiparskih djela, ili točnije važniji poticaj što je djelovao ne samo na sadržaj Meštrovićevih radova toga doba, nego i na njihove oblike, pa i na opći njihov likovni stil, uočavamo u narodnim pjesmama i u njihovom povijesnom i mitološkom sadržaju.

Biblija i narodne pjesme tvorile su kulturnu baštinu našega puka, a ako je zapadna Europa po ičemu poznavala balkanske narode, to je po borbama s Turcima i po pučkim pjesmama koje su opjevale tu borbu. Pjesme je od ranog djetinjstva upoznavao usmenom predajom, ali i Kačićevom i Vukovom pjesmaricom, od kojih je prva govorila o hrvatskim i srpskim vladarima, dok druga uglavnom o srpskima. Još kao dječak Meštrović je tako svoj zavičaj, Kosovo polje, poistovjećivao sa srpskim Kosovim poljem.

„Promatrajući vrleti našeg seoskog okoliša vidio sam čitavu kosovsku vojsku u beskrajnom nizu - velikog i strašnog junaka Miloša kako juri kroz gomilu Turaka; zatim neke srpske kraljeve i kraljevne kako jašu na konjima do slikovitih crkava i samostana; zatim još grupe vila, vještica i vampira, tako da sam drhtao od straha" - pričao je Meštrović u doba stvaranja *Kosovskog ciklusa* (10 [81, bilj. 31]).

Vidjeli smo da je Meštrović cijeloga života recitirao narodne pjesme što ih je pamtio od djetinjstva u zavičaju. Njegov prijatelj i politički istomišljenik slikar Mirko Rački sjećao se mnogo kasnije da im je često pričao o zimskim večerima u Otavicama, koje su završavale pjevanjem narodnih pjesama, a kada je 1910. u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu modelirao golemu konjaničku statuu *Marka Kraljevića*, da je neprestano pjevao epske pjesme (8799).

U opširnijem članku objavljenom u begoradskoj *Pravdi* 1936. sam je Meštrović pričao o bečkom školovanju i početku rada i o svojim zavičajnim izvorima:

„Ali već i u Beču su me obuzimale snažne misli i legende iz seoskog kraja i nisu me više nikada napuštale. Moj umjetnički rad stalno je bio prožet starim pjesmama moje majke; te pjesme su živjele u meni. Lutao sam od varoši do varoši, od države do države, nikada nisam imao sigurno tle pod nogama. Radio sam kao što čovjek treba da radi. Ali nikada me za vrijeme toga rada nisu pjesme moje majke ostavljale na miru.

Čitao sam divne jugoslavenske narodne pjesme. Čitao sam naše pjesme u njemačkom prijevodu, koje su prevodili Goethe i Herder. U Beču sam slušao predavanja o slavenskoj poeziji. Ali, sve to sam ja bolje znao, sve to živjelo je, i u jačoj originalnosti, u mojoj duši. Velika, zvučna, neizgovorena, nepoznata melodija moga naroda...

Kada je trebalo da modeliram spomenik Kraljevića Marka za jedan narodni spomenik, predamnom je put bio otvoren, jer sam mogao iz neke stare kronike da izvučem jedan crtež i napravim portret. Historijski Kraljević Marko nije bogzna kakva ličnost. Ali nekim čudom njega je legenda našeg naroda obdarila svima vrlinama, koje može da ima jedan vladalac i junak; zaogrnut u ogrtač svoje legendarne ličnosti, on je zanimljiv, on oduševljava mase. Taj legendarni ogrtač Kraljevića Marka je u toku vjekova narodnom maštom izvezen novim i novim herojskim epizodama.

Ja sam se ravnao prema narodu. Napravio sam od Kraljevića Marka jednog strašno velikog, divovskog, moćnog junaka, čovjeka sa neodoljivom fizičkom snagom, energijom pesnice koju jedan narod može da osjeti u sebi.

Onako kako skica danas stoji u beogradskom Umetničkom muzeju, taj Kraljević Marko svakako nije historijski vjeran portret. Ali je takav, kako sam ga vidio iz pjesama moje stare majke. Onako kako on u našem narodu živi. A ipak je to život. Jer, u stvari sve je samo pretstava." (319).

Meštrović nije pjesme o Kraljeviću Marku smatrao isključivo srpskima, jer su se pjevale i u cijeloj Hrvatskoj. Mirko Deanović je, u Rimu 1911, zapisao:

"Spominjem se, kad je bio razgovor o svojini naših narodnih pjesama, kako mi je kazao, da one nijesu ni hrvatske ni srpske već narodne." (1429 [136]).

A. G. Matoš, koji kao izrazito urbani a ne ruralni publicist i književnik nije bio vezan uz narodnu predaju kao Meštrović, pa je vrlo često i kritizirao to naglašeno Meštrovićevo isticanje epskog, ipak je 1913. objavio u *Obzoru* vrlo opširnu studiju o pučkoj predaji i narodnoj pjesmi, *Pjesmu pobjednicu*. Tu govori o svom ranom upoznavanju narodnih pjesama u raznim popularnim pjesmaricama, od Kačića do Pavlinovića:

„Što je Englezu Shakespeare i knjiga o Robinsonu, što je kršćaninu i Izraelcu Biblija, Nijemcu Luther, Francuzu Montaigne i pjesma o Rolandu, Španjolcu stihovi o Cidu - to je nama, Hrvatima i Srbima naša narodna pjesma: sve to, i još više! Ona nam bijaše zrak, kruh i voda. Ona ne bijaše knjiga, slovo, već živa riječ narodna. Kraljevi i čobani, banovi i slijepci, begovi i hajduci, djeca i bogovi, monasi i uskoci, starci i djevojke: cijelo naše pleme, i ne samo narod naš: cijela priroda naša u svojim vilama i povotkinjama, manastirima i zadužbinama, selima i varošima, rijekama, jezerima, šumama i oblacima, pjevaše ovu divnu, svetu, hrabru, dobru i junačku pjesmu krvi naše zemlje i pepela naše krvi. U svjetskoj historiji nema primjera, da je nesreća ovako cijeli narod pjesnikom učinila, da je pjesma sačuvala i povećala glavnicu ideala, jezika i junaštva narodnog, da je bila ovako jedini čuvar i učitelj, tješitelj i vođa narodni. S tim i takvim utjecajem može se mjeriti tek Homer, ali ni u njemu nije tako potpuno cijeli genij, cijeli život Helade kao naš u divnoj našoj pjesmi narodnoj... Ona je bila naša religija, naša filozofija, naša historija: žarište cjelokupnog bića našeg... Cijela savremena kultura i život savremene Srbije počiva na tome granitu kao plodna zemlja na kamenu. Najbolji noviji naši pjesnici zaniješe se na tom vrutku žive izvor-vode: Njegoš i Mažuranić, Jakšić, Harambašić i Kranjčević, stari Držić i Preradović. U Meštroviću znači ta pjesma preporod kiparstva, u Vojnoviću pokušaj nacionalnog preporoda naše drame..." (1804; 5872 [270-271]).

Došavši u Beč, upavši naglo iz krajnje siromašnog i primitivnog sela zaostale Dalmatinske zagore u visoko urbanizirani i kulturni kozmopolitski Beč, mladi se Meštrović u početku s nelagodom sjećao svog djetinjstva, života ispunjenog predrasudama, legendama o krvavoj prošlosti i pučkim strahovima. Godine 1903. pisao je prijatelju Milanu Begoviću: "...Moja je prošlost suvišna..." "Prošlost onog naroda - komentirao je Begović tu izjavu - mračna je i gorka - zato i nepotrebna i suvišna. Mi veoma lako odbacujemo ono, što nas tišti, boli i sjeća na pretrpljene rane - stoga se i Meštrović hoće da odreče svoje prošlosti, htio bi da zaboravi ne svoj narod, nego žalostne dane s njime proživljene, tugu od njega upijenu. Al uzalud..." (759).

Zaista uzalud! Ne samo da se prošlosti svoga zavičaja i svoga naroda nije mogao osloboditi, nego ga je ona sve više opsjedala, a zatim i nadahnjivala za stvaralaštvo. Bilo je u tome, vjerojatno, i ugledanja na kulture drugih razvijenih europskih naroda, koji su povijest i mit svoga naroda pretočili u suvremena impresivna umjetnička djela: u književnosti, glazbi, slikarstvu i kiparstvu. Upoznavao je u Beču *Kalevalu*, pjesme o Nibelunzima, o Rolandu, pa je drugačije počeo promatrati svoju vlastitu krvavu, ali jednako mitsku i "herojsku" prošlost.

Vidjeli smo da je već 1905. počeo zamišljati djela nadahnuta prošlošću svoga naroda, čak nekakav još nejasni nacionalni spomenik, koja se zamisao nešto kasnije oblikovala u *Vidovdanski hram* (9169 [48]).

Taj stvaralački zanos bio je kratkotrajan, svega dvije godine pariškoga rada, 1908. i 1909, ali začudujuće plodan. Radio je neumorno, upravo mahnito, po šesnaest sati dnevno (9169 [48]).

Njemački likovni kritičar Ludwig Abels bio je svjedokom tog Meštrovićevog naglo probuđenog zanosa, pa je početkom 1909. pisao, reproducirajući u časopisu *Kunst für alle* još uvijek ranije njegove pariške skulpture:

"Najradije crpi Meštrović svoje umieće iz duše svoga naroda, iz bogate šarene riznice njegovih legenda i priča i u tome baš leži snaga i velika budućnost njegova." (1105 [286]; 1162).

A njegov talijanski prijatelj, kipar Leonardo Bistolfi, navodio je u studiji o Meštroviću u umjetničkoj reviji *L'Eroica* 1914. njegove vlastite riječi:

"A kako je moj prvi učitelj bio jedan slijepi siromah, bilo je prirodno da slijedim nauk koji me je on poučio. I kolika bila razlika u načinu izražavanja, ipak je bila istovjetna svrha kojom nam govore naše pjesme: pjevati o bolu, kako bi ga drugi mogli hrabrije podnositi.

Moja zamisao Kosovskog hrama dakle ima svoje izvore u narodnim srpskim i jugoslavenskim pjesmama, koje izražavaju sudbinu, želje, nade, poeziju slavenske mistike, otpor pritiscima i goruću želju za pravdom i za slobodom svih ljudi.

Osjećajući i u sebi čitavu sudbinu moga naroda i shvativši da bi u tome mogao naći najbolju građu za svoju umjetnost, koja je osjećala spontani poticaj da se izrazi vlastitim jezikom, pripremio sam se radu na tome djelu.

Priprosta riječ i širina zamisli naših narodnih pjesama i borbeni duh u njima bili su mi toliko prisni da mi je bilo lako da ih izrazim i u kamenu.

Ne mogu kriti ni ambiciju da pokušam u našu jugoslavensku umjetnost unijeti čisto nacionalne temelje, neovisne od posebnih i karakterističnih tradicija. Zbog toga su mi se narodne pjesme, proizišle iz puka bez ikakvog stranog utjecaja, postavile uzorom.

Tako sam i ja, kao i moj narod, do sada smatrani barbarima, poput 'jedne niže rase', gajili neko instinktivno nepovjerenje prema europskoj civilizaciji, tako da ona u nama izaziva jednu spontanu reakciju koja se suprotstavlja uobičajenom načinu mišljenja i općenito prihvaćenom izražavanju. Uvjeren, uostalom, da i ono što moj narod osjeća može biti lijepo i humano, kao i način na koji se on izražava, čini mi se neopravdanim sa ljudskog stanovišta da se to smatra manje vrijednim, i da to ima želju i sposobnost da kaže nešto što neće biti beskorisno društvu. I eto zašto želim govoriti svojim jezikom, disati svojim plućima, ali ne bez želje da moje djelo predstavlja doprinos, iako skroman, namijenjen oltaru kulture svih naroda." (1847 [37-38]; 3465 [110]).

Koliko je sam Meštrović bio duboko prožet narodnom pjesmom, koja mu je od djetinjstva do smrti bila u krvi, dokazuje i pjesma u pučkom desetercu što ju je sastavio i objavio, pod pseudonimom *Zagorac*, u šibenskom omladinskom *Naprednjaku* 1912. god. pod naslovom *Čudno znamenje*, a u povodu ulaska srpske vojske u Skoplje. U njoj pjeva o Kraljeviću Marku i ostalim junacima iz narodnih pjesama, a u vezi sa suvremenim zbivanjima u kojima je gledao junaštva jednaka onima u prošlosti - ali u kojim će se suvremenim "junaštvima" već iste godine razočarati (392; 7217).

Iako je Meštrović svojim radovima nadahnutima prošlošću vlastitog naroda želio izraziti osebujni, slobodarski i borbeni duh toga naroda, ipak nije namjeravao izgraditi jedan "nacionalni stil", poput Inchiostrija u folklornom ornamentu, Rendića u ornamentalnoj skulpturi preoblikovanoga folklora ili Rosandića u arhitekturi Petrinovićevoga mauzoleja u nametnutom stilu nekakve "jugoslavenske graditeljske tradicije", a u stvari u oponašanju arhitekture srpskih manastira. Da je to namjeravao, Meštrović bi svoje likove iz prošlosti zaodjenuo u ruho folklornih ili povijesnih obilježja, što je tek kasnije, vrlo nenametljivo učinio u karijatidama na Avali i Lovćenu.

Stoga su neosnovane optužbe Moše Pijade i drugih beogradskih kritičara (uglavnom više rodoljuba nego stručnjaka) da Meštrović želi oblikovati jedan "nacionalni stil".

"Njegov Miloš, njegov Srđ, njegov Strahinja i ostali bezimeni junaci, njegov Orlović Pavle sa Kosovkom djevojkom, njegovi 'borci' sve su drugo nego ličnosti iz naše povijesti i iz naše narodne pjesme," pisao je Pijade (7405a [145]).

Meštrovićeva je zamisao bila tek da stvori "jedan Panteon narodnih junaka i narodnih velikana", koji će veličati prošlost i poticati težnju slobodi u budućnosti (1327). [49]

Meštrović je uvijek bio angažirani umjetnik; nije bio pristalica l'art-pour-l'arta, osobito prevladavajućeg u europskoj likovnoj umjetnosti krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća u impresionističkom, postimpresionističkom, pa i secesijskom stilu. Njegova je umjetnost uvijek bila odraz s jedne strane njegovog vlastitog života, a s druge društvene - prvenstveno nacionalne - njegove sredine.

"Meštrovićeva umjetnost nije bila odijeljena od njegovog života - pisao je engleski likovni kritičar James Bone u londonskoj monografiji 1919. godine, nakon strahota Prvog svjetskog rata. - On je jedan od rijetkih umjetnika u povijesti kojega je umjetnost bila posvećena vlastitom zavičaju... U mladosti je oplakivao prošlost; u muževnosti oplakuje sadašnjost. Tragično okružje njegovoga naroda sudbonosno je u čitavom njegovom djelu..." (6a [8-9]; 2296 [38]).

Svoju angažiranost u borbi za ostvarivanje slobode južnoslavenskih naroda posvjedočio je Meštrović i kao djelatni član *Jugoslavenskog odbora* u ratnim godinama u emigraciji, iako više kao rodoljub i ugledni umjetnik, nego kao političar.

Uostalom, domoljubne su se manifestacije očitovale i u ranijem, bečkom, razdoblju Meštrovićeva života i rada, ali je jedan izričito politički događaj, austrijska aneksija Bosne i Hercegovine, bio izravnim povodom nastanku njegovog *Kosovskog ciklusa* (3 [8]).

Pioniri jugoslavenskog jedinstva bila su tri umjetnika: Slovenac Rikard Jakopič, Srpkinja Nadežda Petrović i Hrvat Ivan Meštrović (Pijade, 2539a; 8634 [145]).

O domoljubnoj angažiranosti Meštrovićevog umjetničkog kruga te 1908. godine najbolje svjedoči pismo revolucionarnog timbra njegove dobre prijateljice, inače tada i još dugo poslije, najboljeg srpskog slikara, Nadežde Petrović, njemu u Parizu, sačuvano u njegovoj zagrebačkoj ostavštini, koje sam u životopisu naveo (8634 [264-266]).

Umjetničko geslo Nadežde Petrović, a tada i Meštrovićevo, bilo je: "Da umjetnost cvjeta treba da dobije nadahnuće od prirode, slobode i naroda." (7405a [8]).

A Meštrović je pisao Rikardu Jakopiču 1909. godine, priznajući mu zasluge na zajedničkoj domoljubnoj djelatnosti:

"Divim se Vama i Vašim drugovima da ste uza sve tegobe i neuspjehe ipak ostali vjerni našoj jugoslavenskoj ideji te držite i nadalje za Jugoslovensku koloniju... Svaki je početak težak. Budite uvjereni da ćemo mi, ja i moji drugovi biti uvijek uz vas, pa ma i ne imali nikakva izgleda na materijalni uspjeh." (8634 [287]).

Zagrebački tisak, inače dosta rezerviran u odnosu na patriotizam Meštrovića i Medulićevaca, pišući o izložbi Meštrovića i Račkoga 1910. u Zagrebu, govoreći o umjetnicima koji su se „našli u okolini ogrezloj u politici", ipak je zadivljen snagom i likovnim izražajem radova na izložbi ta dva prijatelja i suborca.

„...Ali nas zapanjuje snaga, kojom oni svojem patriotskom osjećaju podavaju oduška." (1329).

Neki gornjohrvatski rodoljubi nisu bili skloni južnoslavenskom nacionalizmu što su ga provodili uglavnom dalmatinski umjetnici. Režimu sklone ličnosti, poput Ise Kršnjavoga, posebno su ga kritizirali, kao njegovim napisom *O nacionalizmu u umjetnosti* u starćevićanski usmjerenom časopisu *Mlada Hrvatska* (1454).

U Italiji, koja nije bila sklona ni Austriji ni germanizmu uopće, gledalo se na Kraljevinu Srbiju sa simpatijama, pa tako i na rodoljubnu nacionalnu Meštrovićevu skulpturu, smatrajući njega gotovo općenito Srbinom.

U prikazu djela u srpskom paviljonu na *Rimskoj izložbi* 1911, priređenoj o obljetnici ujedinjenja talijanskog naroda, pisao je *Giornale d'Italia*:

„...Njegova nutarnjost pak otkriva kipovima i slikama svu lijepu i bolnu povijest srpskog i hrvatskog naroda.

A ovaj narod nam posredstvom Meštrovićeve umjetnosti poručuje, da je doduše malen, ali da u svojoj duši ima nekih prikrivenih sila, koje su se počele isticati, kako u umjetnosti, tako u političkom životu. Pokazuje nam taj narod u Meštrovićevoj umjetnosti - slavensku dušu, uvijek podatnu ljepoti, jer je i u krutom turskom jarmu imala svoju utjehu: znamenitu narodnu pjesmu. Pokazuje nam i narodni moral, moral primitivne kulture, koja je u isto vrijeme najistaknutija značajka Meštrovićeve umjetnosti.

Njegovi su junaci oni, koji su u doba ropstva naroda bili jedina potpora narodu, koji su ga štitili i koji su ga oslobodili. Uskršnjujući te junake, uskršnjava i nove heroje, koji su njegovom narodu tako potrebni da ga privedu putu ljudske slobode i napretka.

I upravo radi toga Meštrović je narodni prorok i tako ga silno vole i Srbi i Hrvati. On je program narodnih težnja, pa ga je upravo stoga njegov narod sada poslao na proslavu našega oslobođenja. Njegova čitava umjetnost izriče moral njegovog naroda, po kojemu ovaj narod mora biti isto onako jak, kao što su bili Kosovski junaci, jer će svoje slavlje moći slaviti jedino bude li moralno i fizički jak." (1691; 1692).

Josip Cortelazzo (Jablanović) pisao je uoči rata:

„Meštrović je za nas jedna velika slava, jedan barjak, jedna dobivena bitka!" (1709).

A autor feljtona u dubrovačkoj *Crvenoj Hrvatskoj* klicao je 1910:

"Zdravo Ivane Meštroviću, pjesniče Kosova i naroda!" (1305).

Najbučniji, najdomoljubniji i najteatralniji glorifikator Meštrovićevog nacionalizma bez sumnje bio je Dimitrije Mitrinović, član revolucionarne *Mlade Bosne*. Na njega se, uglavnom, s pravom odnose ubojite strelice Antuna Gustava Matoša, Moše Pijade, Miroslava Krleže i ostalih kritičara Ivana Meštrovića i kruga njegovih slavitelja. Njegove bujice slave ne može se ozbiljno shvatiti, ali one ipak donekle odražavaju euforiju tadašnje nacionalističke mladeži koja je tada okruživala Meštrovića, pa donekle i djelovala na njegov domoljubni nacionalistički svjetonazor.

Mitrinović je 1911. ditirambski pjevao o Meštroviću, dodvoravajući mu se ujedno.

"On se pojavio, mlad, jak, buntovan, uvjeren u snagu svoju i svoga naroda u ime koga govori, i pobijedio je mali život u kom svi živimo, htijući novi, veliki život, puni, strašni, žestoki, smisleni, i dižući nas, vihorom svog oduševljenja, u zanos, u bitku za spasenje naroda koji je zaslužio da bude spasen; on se pojavio bez ičega osim velikog napona stvaralačke snage u sebi i svoje vjere u veličinu i budućnost ujedinjenog dvoimenog naroda, srpskog i hrvatskog...

Meštrović je prevratnik i buntovnik. On je profet naš, prorok oslobodjenja, on je urlik naših bivših bolova, on je osvetnička truba na sadanju borbu, on je glasnik spasenja oslobodjenih koji će doći iza nas. On je umjetnik naroda našeg cijelog, jedinstvenog, srpskog i hrvatskog, pjesnik prošlosti, borac sadašnjosti, prorok budućnosti, i ne samo svojom umjetničkom vrijednošću, nego svojom vrijednošću nacionalnom, on je naša najjača savremena ličnost, najjače, najvrijednije što imamo da pokažemo...

Meštrovićeva umjetnost je izišla iz njegove nacionalne religije, i što njegova umjetnost govori, to je: nacionalni moral..." (1498).

Shvatljivo je da je takvo euforično propovijedanje - i nametanje - nacionalizma, a pogotovo njegova pragmatična primjena u umjetničkom stvaralaštvu nailazila na otpore i kritike, tada i kasnije.

Već sam govorio o Matoševim ranijim hvalama Meštrovićeve skulpture, a zatim o njegovim kritikama, naročito Meštrovićeve bučne nacionalističke umjetnosti.

"Meštrovićeva umjetnost nije čista, - pisao je Matoš 1912. - već tendenciozna, a tendenciozna umjetnost, bila ona ma kako genijalna, nikad nije tako velika kao umjetnost bez tendencije, pa bila ta tendencija i nacionalistična." (1720).

Kritika šire srpske javnosti odnosila se na gole likove Meštrovićevih kosovskih junaka, koji nisu imali u sebi ni na sebi ništa "narodnoga", "srpskoga".

Istaknuti srpski slikar Petar Dobrović, pariški đak, kritizirao je 1919. nacionalistički značaj Meštrovićevih skulptura, dajući prednost individualnom u umjetnosti pred nacionalnim (2317; 9235 [62]). Međutim, malo kasnije on mijenja svoj sud o Meštrovićevoj umjetnosti:

"Poslije tih pokušaja dođe, kao div, Meštrović, da cijeloj Europi dokaže da imamo kolosalnih kulturnih sposobnosti. On je bio prvi kod nas koji je svojom elementarnom monumentalnošću stvorio jednu umjetnost kojom su se Jugoslaveni mogli potvrditi...

Meštrović je bio prvi koji je unio europski dah na naše jugoslavensko polje." (2563; 9235 [64-65]).

Miroslav Krleža, kritizirajući Meštrovićeve skulpture *Kosovskog ciklusa*, vidio je u tom njegovom rodoljublju čak izvore kasnije Aleksandrove diktature:

"Dakle, tako je bilo! Od torza jednog bezimenog ženskog lika nastala je Vukosava, od Vukosave ciklusi udovica, od ciklusa udovica Vidovdanski Hram, a od Vidovdanskog Hrama po principima Vidovdanskog misterija - Vidovdanski ustav." (2734; 9235 [74]).

Vladimir Lunaček, pišući i o Ivanu Meštroviću, analizirao je i odnos politike, odnosno domoljuba, i umjetnosti u njegovom stvaralaštvu. Tako u opširnom prikazu *Proljetnog salona* 1916. u Zagrebu, u *Savremeniku*:

„Polaziti u umjetničkom djelu samo za akcentuacijom ili intonacijom nacijonalnog momenta jednostranost je baš kao i naglašivanje primitivne naivnosti ili bujnih oblih temperamentnih kretnja i forama itd. Svaki hrvatski umjetnik odrastao, gdje mu drago svoj će nacijonalizam u svojim djelima izraziti svijesno ili besvijesno, u većoj ili manjoj mjeri. On i ne može da izrazi drugi nacijonalizam, nego hrvatski, samo se radi o formi u kojoj on taj nacijonalizam izrazuje t. j. odgovaraju li te njegove forme tudjim uzajmljenim i naučenim formama ili onima, kojima se mi - naš narod služi...

Čini nam se, da je taj pokret k nam malo kasno presadjen i to u vrlo nebuloznom ruhu raznih teorija, sa malo pozitivnoga znanja, a još manje pravoga osjećaja. Mi se dosada baš nismo istakli kao obretnici, a sve ideje prilično smo surovo presadili iz tudjine na naše tlo. No, kako su uhvatile klicu, proklijale i porasle, tako su bile uhvatile i naše sokove i prometnule se

na našoj zemlji u hrvatsko ruho. Tko će u ilirizmu prepoznati njemačke romantičare, a u ovima odvjetke Rouseaua i engleskih pozitivista? Tako je, čini nam se, presadjen i taj nacijonalizam u nas u literaturu i u umjetnost. U svim stvarima, koje smo vidjeli izložene od Ivana Meštrovića, pa u djelima onih, koji su se poveli za njim u njegovom nacijonalističkom shvaćanju, nalazimo neki formalizam više ukočen nego li stilizovan, u dimenzijama više potenciran nego li u zamišljaju originalan. Svuda nailazimo na neku jednoličnost u silhouetti, na neke linije, koje malo ne vazda teku istim smjerom, na neki otporni, prkosni i tužni ton, koji ne odgovara posvema dispoziciji naše narodne duše... Umjetnost nema van sebe same nikakove svrhe i kako tko pjeva, modelira i slika, nema to ništa posla s nikakovim posebnim ciljem ili tendencijom. Glavno je, da u tim djelima prevalira umjetnički momenat - a taj momenat i nalazimo u djelima i radovima mladih, samo nam se čini, da je nacijonalistička tendencija odviše istaknuta, da se iz svakog kuta viče i preglasno i previše: evo to vam je prava hrvatska naša narodna umjetnost, sve ono, što se je dosele provelo u našoj umjetnosti i što prave oni, koji nisu s nama i koji ne rade onako kao mi što radimo, nisu narodni hrvatski umjetnici. To je čini se i presmiono, a i onako napречac u naš svijet bačena tvrdnja... Nekad su bili stari, koji su mlade prekoravali zbog internacijonalizma, danas su najmladji, koji te nekadanje mlade, a sada omatorjele, prekoravaju s istoga grijeha. Medjutim, kako god je taj prijekor onako postrance i izvana gledajući jednak, ipak mu je ishodište posve drugojačije. Nacijonalizam onih, koji su u devedesetim godinama i dalje prekoravali umjetnike i naše mladje književnike s internacijonalizma i nacijonalizam naše najmladje umjetničko-književne generacije posve je drugi. Sve ako je potonji ponešto formalan, kanonizovan i udešen, ipak imade u sebi duboki osjećaj narodnog jedinstva, duboko čuvstvo narodne snage, i ne upire se o puki hladni - rekli bismo - profesorski formalizam, u neke neminovne i nepromjenljive zakone o ljepoti, koji valjajući za sve narode, valjaju u dobrom hrvatskom prijevodu i za nas. Najmladja nacijonalistička generacija imade jednu jaku političko-kulturnu intonaciju, koja se javila pod kraj devedesetih godina u Rusiji pod vodstvom revolucijonarnih demokratičkih ideja, a onda u Njemačkoj pod devizom: ‚Zurück zum Völkischen'. Odanle je prenesena i medju nas.

...Nikad se ne smije u prekorima zaći predaleko, baš kao što treba i u pohvalama i u oduševljenju uščuvati neku mjeru" - završava ovaj trijezni i kulturni hrvatski kritičar (2116 [129-131, 133]).

Također ratne 1917. godine, s dobrom slutnjom Mežuranićevog eposa *Smrt Smail-age Čengića* o budućnosti, u pohvalu Meštrovićevih nacionalnih ideja:

„Jedan od najvećih naših suvremenika, kipar Ivan Meštrović, razvio je tu slutnju u iako i ponešto germanskoj i ukočenoj formi, ali ipak u narodnim duhom i osjećajem prožetoj sadržini. Književnost je naša za njima zaostala. Što je Mažuranić shvatio kao defenzivni momenat slobode i očinske grude, uzeo je Meštrović kao neprocjenljivi kapital, koji moramo uložiti u sva naša nastojanja, u sve naše pothvate, u sva naša djela, u misli i u riječi. I tu je njegova umjetnost - kako Platon veli - poput proroka odredila našu budućnost u širokim formama svoje plastike." (2161 [79]).

KOSOVSKI CIKLUS.

Rodoljubna nacionalna ideja Ivana Meštrovića trebala je biti graditeljski i kiparski oblikovana u monumentalnom *Vidovdanskom hramu* što ga je zamislio još u Beču pred odlazak u Pariz, za kojega je skulpture modelirao tijekom dvije pariške godine, a konjanički spomenik *Kraljevića Marka* godinu zatim, dok je samu maketu hrama dovršio 1912. i izložio u Rimu sljedeće godine.

Neostvareni *Vidovdanski hram* opisivali su, tumačili, opjevali, zanosili se njime ili ga kritizirali mnogi stručni i laički publicisti. Najvjerodostojniji je, bez sumnje, sam Meštrovićev opis njegove zamisli što ga je iznio jednom engleskom novinaru 1915. nakon izložbe u Londonu. Taj vrlo teatralni i romantično-mistični opis odraz je tadašnjeg njegovog vjerovanja, a i nadanja, jer bila je to već druga godina rata. Taj je njegov opis kasnije više puta navođen, pa i onda kada se sam Meštrović više nije zanosio takvim idejama:

"Vi ste me zamolili da Vam objasnim ideju 'Kosovskoga Hrama', a ja ne znam, da li ste mislili, da Vam detailno objašnjavam moj skromni rad, što je bio izložen u South Kensingtonskom Muzeju, ili da Vam u opšte kažem što je to Kosovski Hram. Ja držim da ste Vi ovo posljednje mislili. Nego, kako da Vam to u kratko ispričam, kad je to čitava istorija jednoga naroda, njegovih stradanja, muka i poniženja, i u isto vrijeme simbol njegova ponosa i izvor nade.

Vama će biti čudne ove skoro protuslovne riječi i pitati ćete se: otkud u propasti nada i u poniženju ponos? Nego baš to je ono zagonetno, što mi osjećamo a ne možemo protumačiti: da se umire radjanjem a umiranjem radja, a u poniženju uzvisuje.

Kosovo je trnova kruna u stradanju jugoslovenskoga naroda i u njemu je narod simbolisao sve svoje muke na njegovom mučeničkom putu kroz vijekove. Oko toga simbola se skoncentrisala ponajljepša i najbolnija mašta naše slavenske narodne duše, tako, te je kosovski dogadjaj najfatalniji i u isti mah najsvečaniji. U cijelom jugoslovenskom narodu, kad se spomene Kosovo, svakomu prodje jeza kroz tijelo, legne jedna duboka tuga na srce, a neko uzvišeno čuvstvo sidje mu u dušu, koje ga spaja sa nebom. Svaki vjeruje da je njegova rasa kobnoga Vidov-dana na Kosovu-polju ispila najgorčiju čašu za slobodu, i za ljubav Boga svjetlosti i pravde, koji neće zaboraviti preveliku njegovu žrtvu, nego će mu dati svoju pravdu i pomoć da uspostavi njegov oltar.

Istorijski nije to bilo prvo stradanje, niti je naš narod baš na Kosovu izgubio svu svoju slobodu, ni odjednom čitav sužanj postao. On je imao svoja dva Kosova prije toga: prvo je bilo u Petrovoj-gori, na Hrvatsko-Bosanskoj granici, god. 1102., kad je poginuo posljednji hrvatski kralj narodne krvi, Petar Svačić, od vojske madžarskoga kralja Kolomana, a ovaj sišao preko njegove lješine i okrunio se njegovom krunom na plavom Jadranu i tako vezao veliki dio Jugoslavenske teritorije sa madžarskom državom. Drugo jugoslavensko Kosovo je bilo na rijeci Marici, kad je poginuo srpski kralj Vukašin, otac velikoga našega heroja Kraljevića Marka i kad je pala Makedonija pod tursko ropstvo. Četvrto naše Kosovo bilo je pod Jajcem u Bosni, kad su Turci osvojili Bosnu i pogubili njezina kralja Stjepana Tomaševića.

Ali sve ove katastrofe su ostale blijede pored kosovske katastrofe od g. 1389., kad je izginula vojska Cara Lazara a na njezinom čelu sam Car-Mučenik, koga je kasnije narod posvetio. Ovaj dogadjaj je bio za narod najveći i po svojoj veličini i po poslijedicama, jer su Turci tek tu slomili srpsku državu, kompletirali pobjedu nad Vukašinom, osigurali sebi Makedoniju i otvorili si put da osvoje Bosnu i ugroze koliko toliko slobodnu Hrvatsku i cijeli kršćanski zapad.

Nego, taj je dogadjaj bio i najsvečaniji i gest Cara Lazara najdostojanstveniji i proročki za naš život i naše oslobodjenje. Toga dana je narodu bilo pokopano carstvo i sloboda ovoga svijeta, ali ga je taj udes spojio sa vječnosti. Tu, na Kosovu, se je njegov car, noć prije bitke, s Bogom razgovarao i privolio nebeskom carstvu, kao jedinom vječnom carstvu, da za njim i po njemu i njegov narod vječan postane.

I zaista je sva vojska slijedila svojega cara i pošla s njime i izginula s njim, sva do posljednjega, za ljubav vječnoga carstva. Ostao je samo jedan vojnik od te svete vojske komu su Turci oči iskopali, da bude kao simbol pogaženoga naroda koji je imao da luta po tmini ovoga svijeta.

Taj vidoviti slijepi guslar nije vidio sjaj ovoga svijeta nego njegove muke, ali je za to vidio sjaj pravde i vječnoga svijeta. Vidio je kako je gospod prelomio sablju Cara njegovoga i time kazao da se pravda ne dobiva tim oružjem, nego žrtvom i pokorom. Za to je slijepac, kao vojnik onoga carstva, uzeo gusle od suvoga drveta i krenuo kroz zasužnjeni narod, da mu priča kud se je njegov Car sa svojom vojskom odselio i kako je to novo carstvo zadobio; pričao mu vjeru i pravdu Cara Careva i svih svjetova; pričao mu da podje putem Cara svojega, dok Car Careva ne nadje, da su žrtve naroda na ovome svijetu prevelike i ne stvori novi raspored.

Narod je slijepcu-guslaru vjerovao, pjevao je njegove tužne pjesme i tješio se njima; slušao je slijepca i slijedio stoljećima svojega Cara u umiranju za pravdu i slobodu, tako te se vojsci kosovskoga cara ne zna broja, datuma ni mjesta kad i gdje je koji poginuo. Njegova vojska broji na milijone. Svi jugoslavenski mučenici od Kosova do danas i sav jugoslovenski narod jesu vojnici Cara Lazara.

Za to ne treba da pitate: koje je godine Car Lazar vladao, kad je njegova vojska izginula i dokle mu se država prostirala, jer on neprekidno vlada u duši jugoslovenskog naroda, a carstvo njegovo se rasprostire dokle se rasprostire njegov narod, a njegovi vojnici i saveznici su svi pravedni ljudi gdjegod ih ima.

Kosovski Hram je hram religije krajnjega požrtvovanja, religije Cara Lazara i u njemu će se propovijedati da treba u pravdi i svjetlosti živjeti i za nju umirati. Svještenik hrama je Slijepac, koji hodeć po zemlji, gleda u carstvo Vječnosti, odakle se vidi, da su svi ljudi braća, sve vjere samo jedna velika vjera, sve crkve plamenci koji gore u slavu jedne vječne vatre koja ih je sve užegla i koja sve rasvjetljuje.

Temelji hrama su beskrajne pravedne žrtve naše rase, stupovi su mu svi oni koji trpe i podnose, litanije u njemu pjevanje ljudskih muka, tamjan mu je ljubav, sveta voda suze poniženih i željnih pravde. Toranj Hrama su očišćene duše, koje zemlju s nebom spajaju, a zvona njihov veliki glas, koji kaže: Živite u miru i ljubavi s ljudima i sa svim stvorenjem Gospodnjim, usavršujte se neprestano, da postanete ravni Njemu, a On je neizmjeran.

London 1. septembra 1915." (3 [25-30]; 27 [12-13]; 173; 175; 180; 181; 182; 195; 198; 2115 [31-32]; 2540 [154]).

Kao dopunu tog Meštrovićevog opisa zamišljenog *Vidovdanskog hrama*, objavio je Milan Čurćin kao prilog u *Monografiji* 1919. u Londonu još jedno Meštrovićevo objašnjenje svoje zamisli *Hrama* (10 [81-82, bilj. 32]), a zatim, u prijevodu 1920. u *Novoj Evropi* i u *Monografiji* 1933. god.:

"Misao o kosovskom hramu začela se u meni odmah neposredno pošto sam napustio školu, ali tada se još nisam osjećao dovoljno jak da je počnem izvoditi na široj osnovici. Tek povodom aneksije Bosne i Hercegovine, 1908, kad je izgledalo da je naša narodna katastrofa potpuna i da je sudba naše rase zapečaćena, na vrhuncu naše narodne nevolje i u groznici koja nas je sve tresla, usudih se da otpočnem rad na nekim fragmentima, i u toj i idućim godinama izradih što je od njih ostalo.

Teško bi bilo objasniti ukratko i na odredjen način zamisao kosovskog hrama. Meni je lebdjelo pred očima, da pokušam dati jednu sintezu popularnih narodnih ideala i njihova razvitka, da izrazim kamenom i gradnjom kako je duboko u svakome od nas usadjena uspomena na najveće momente i na najodlučnije dogadjaje u našoj povijesti, - stvarajući u isto doba jedno središte za nade u budućnost, posred prirode i pod vedrim nebom. - Poslije poraza na Kosovu, srpski narod nije htio da primi ovu nesreću kao svoju krajnju sudbinu, već samo kao kaznu za nekoliko pokoljenja, koja će patnjom imati da utiru put ka novoj slobodi - neka vrsta čistilišta koje vodi konačnom oslobodjenju. Surovi Turčin potukao je Cara Lazara, srpske junake i srpsku vojsku, i podjarmio je zemlju za više stoljeća, ali nije bio u stanju podjarmiti narodnu dušu koja je ostala netaknuta i snažna, i spremna da čeka na idući veliki i sveti čas kada će zametnuti opet smrtni boj da bi zadobila pravdu i slobodu. Najbolji u narodu, slijepi guslar, uzeo je na sebe da sokoli svoje sunarodnjake, i idući od kuće do kuće, od sela do sela, pjevao je 'slavnu pogibiju', jačajući tako vjeru narodnu i održavajući veze unutarnjeg jedinstva, nevidljivoga Carstva. Narodna pjesma kaže, da je sam Bog dao Caru Lazaru da bira kome će se privoliti carstvu, zemaljskome ili nebeskome, i on izabra ovo drugo; i guslar je išao po zemlji da kazuje narodu, da Car nije mrtav, već da se samo preselio u nebesko carstvo, skupa sa svima onima koji su mu ostali vjerni, njegovim čestitim vitezovima, i da on gleda odatle na one, koji su zaostali i koji će isto tako živjeti i umrijeti za istu stvar, za oslobodjenje. Ti vitezovi i junaci, baš kao kasnije i hajduci i uskoci, i svi redom narodni pojedinci koji su se isticali u borbi protiv Turčina i nepravde, udjoše svi u narodnu pjesmu i u dušu svakog srpskohrvatskog seljaka, postadoše dio njegova bića i života, njegova utjeha i njegova vjera u ono što će doći. Moral iz ovih pjesama jednostavan je i jasan: treba se boriti do smrti protiv ugnjetača i svireposti, za pravo i pravdu i za svoju zemlju - i ne žaliti nikoje žrtve. I ta vjera živjela je i rasla u milijune i milijune. Cijela naša zemlja služila je oltarom ovoj vjeri i isto onako kao što je Car Lazar središte Vidovdanskog Harama i guslar njegov svećenik, isto je tako - u idealnom smislu - središte hrama želja za pravdom, i težnja za napretkom ka višem životu čovječanstva, a oni koji je ispovijedaju i propovijedaju njezini su svećenici. Taj hram ne može biti posvećen nijednoj konfesiji ili pojedinoj sekti, već svima njima zajedno, svima onima koji vjeruju u ideale iskazane u narodnim pjesmama. To odgovara duhu našega naroda, koji je pobožan ali ne prepobožan, i koji drži da je svaki onaj 'pravovjernik' koji je pravedan i pošten, ma kojoj vjeroispovijesti pripadao.

Eto tako bih, možda, u malo riječi mogao opisati zamisao s kojom sam prišao raditi na svome kosovskom hramu." (27 [13-14]; 191; 2540 [154]).

Taj se Meštrovićev mistični rodoljubni zanos prenio i na njegove suvremenike, političke istomišljenike, Srbe i Hrvate. Vladimir Petković, poslijeratni ravnatelj Narodnog muzeja u Beogradu, oduševljavao se 1910. Meštrovićevom zamisli *Vidovdanskog hrama*, uspoređujući je s Rodinovim *Vratima pakla*.

„Auguste Rodin, već više od dvadeset godina udubljuje se u klasičnu epopeju Božanstvene komedije Danteove i neumorno radi na Vratima pakla. Slično tome i Ivan Meštrović udubljuje se u klasičnu epopeju naroda srpskog i trudi se da rasvijetli one moćne figure, kojima je dana veličina skaske; epizode ove velike tragedije koja je na Kosovu imala pozornicu svog posljednjeg čina i koja je odjeknula u duši svakog Srbina. On se tu pojavljuje kao jedan iz Prometejevog naraštaja, koji je novom svjetlošću osvijetlio strane čitave jedne epopeje i u novoj svjetlosti iznio moćne figure njezine." (1250; 1251; 9235 [41]).

Jednako Jovan Dučić, zanoseći se mitom srpske prošlosti, uspoređuje *Vidovdanski hram* s Wagnerovim *Nibelunzima* i s Homerovom *Ilijadom*, smatrajući Meštrovića „srpskim vajarom", zbog čega će kasnije među njima doći do polemike:

„Meštrović, dakle modelira ove junake. Na stranu njegova opća estetika, on ima dušu za svoju umjetnost. Ja ga uspoređujem s Wagnerom po njegovom narodnom umjetničkom shvaćanju, Wagnerom koji slika mitove o Nibelunzima. Također i po njegovoj sklonosti da osjećaje vidi. Srpski junaci su iz bitke na Kosovu polju (1389), koje je bilo naša Troja za dušu i buduću umjetnost. Žene koje on slika nisu ni talijanske madone, ni madone i kokote francuske, ni građanke holandskog ili flamanskog slikarstva: već su majke i žene srpskih kneževa, vojvoda i kršćanskih vođa palih na tome polju, koje je bilo posljednja barikada isturena prema Turcima u njihovom maršu na Beč. Kod Meštrovića je svuda mit, jer je srpska religija, imajući herojski mit za osnovu, više mitologija nego religija: junaci poštovani kao bogovi. Mit beskrajno tužan, o jednoj rasi koja je propatila užase. Njegov mramor predstavlja možda sve ono čega ima najvibrantnijeg u umjetničkoj emociji i idealu naslikanom širokom gestom. Gordost u bolu. Divljenje smrti zbog veličine. Pogledi beskrajne dobrote uzvišenih duša..." (2208; 9235 [42]).

I Nadežda Petrović 1912. vidi u Meštrovićevim vidovdanskim skulpturama prvenstveno nacionalni mit, a tek zatim umjetničko djelo:

„Ivan Meštrović je simbol narodnog oslobođenja i ujedinjenja, sjajni rasni bilans skulpturne moći srpskog naroda. Pred njegovim umjetničkim tvorevinama se ne govori i ne traži analitičko objašnjenje, jer su proizvodi narodne religije. Njegova djela govore kao stoljeća koja sabiraju u sebi povijesne događaje." (1732; 9235 [43]).

Čak i Kosta Strajnić, koji će se kasnije u Parizu i drugim europskim središtima razviti u kulturnog i istančanog povjesničara umjetnosti i dobrog poznavatelja suvremene europske umjetnosti, u svojoj će monografiji o Meštroviću 1919. više patriotski nego umjetnički veličati *Vidovdanski hram*:

„Vidovdanski Hram je životno djelo Ivana Meštrovića. S njim su u najužoj vezi svi dosadašnji njegovi radovi. On je najviši izraz njegove umjetnosti; sinteza Meštrovićeve i arhitekture i skulpture. Po njemu, Meštrovićeva je umjetnost umjetnost hrama. U povijesti nema primjera da bi jedan umjetnik zasnovao djelo ovakvih koncepcija. Vidovdanski Hram ima duboko nacionalno značenje. Po ovom značenju, on nadilazi sve umjetničke spomenike od najstarijih vremena do danas. Vidovdanski Hram je Jugoslavenima više nego što su Egipćanima bile piramide, Indijcima pagode, Grcima Partenon, Rimljanima Koloseum; više nego što su srednjemu vijeku bile katedrale a renesansi palače. Jer, nijedan od navedenih spomenika nije u vezi s dušom dotičnoga naroda toliko koliko je Vidovdanski Hram u vezi s dušom našom, dušom jugoslavenskom. Osim toga, povijest umjetnosti ne poznaje arhitektonsko djelo koje bi bilo u tolikoj vezi s dušom jednoga umjetnika koliko je Vidovdanski Hram u vezi s Ivanom Meštrovićem." (9 [18-19]).

Vjerojatno je najdalje u pjesničkom tumačenju *Vidovdanskog hrama* zašao pjesnik gospar Ivo Vojnović, koji je svojom simboličnom dramom *Smrt majke Jugovića* možda i potaknuo Meštrovića na stvaranje kosovskih heroja. Njegov opis obilaska Meštrovićevih skulptura na izložbi 1910. u Zagrebu mistična je poezija koja s likovnom umjetnošću nema veze, ali je zanosila dobar dio tadašnje rodoljubne mladeži (1277; 2173 [49-59]).

Jedan od Meštrovićevih glasnogovornika, vatreni zagovaratelj gradnje *Vidovdanskog hrama*, bio je njegov životni i duhovni pratilac Milan Marjanović. On je 1919, nakon što je rat završio, u *Savremeniku* raspredao dugu, prilično nebuloznu studiju o Vidovdanskom misteriju (2344 [262]).

Nije bio manje pjesnički u opisu tih Meštrovićevih skulptura ni Leonardo Bistolfi u povodu *Rimske izložbe* 1911, premda nije bio pjesnik nego kipar (1847).

Urednika talijanskog umjetničkog časopisa *L'Eroica*, Ettorea Cozzanija, također su tada više zanijeli sadržaj i borbena rodoljubna poruka Meštrovićevih vidovdanskih skulptura, nego sam njihov umjetnički izražaj. Talijanima, kao i ostalim civiliziranim Europljanima, bila je ta balkanska junačka epopeja romantična i egzotična, stoga i privlačna:

„Nacionalno je Meštrovićevo djelo prije svega u duhu što ga pokreće, u donekle mračnom ratničkom duhu, jedne strogosti i gorčine što su duboko usklađeni s ponosom i sirovom ljepotom narodnih pjesama, u kojima se srpska epopeja odvija u silovitom crvenilu krvi, između leta sokolova i gavranova, rike lavova i vrištanja konja; u divljem bljeskanju čeličnih kopalja i u tamnoj sjeni toljaga - među kojima prolaze heroji, uspravni, vatreni, s hladnim bljeskom u uprtim očima i s brigom izmučena čela, bijesni i prezirni prema neprijateljima, a blagi i umilni prema svojim ženama i djevojkama: - a te se ponekad pojavljuju u toj olovnoj oluji bitke i pokolja, s bljeskajućom bjelinom njihove čvrste puti, gorućega lica od ratne strasti ili oblikovanog od plača i od grča u strašnim izrazima boli, ali uvijek svjesne i izmirene sa sudbinom i buntovničke - a odnoseći se prema agoniji ili smrti heroja tragičnim pokretima neočekivane ljepote, snažne i duboke." (1862 [59]).

Talijanski likovni kritičar Vittorio Pica, pišući 1915. opširno o Meštroviću na temelju njegovih kosovskih skulptura na *Rimskoj izložbi* 1911, ocijenio ih je jednako umjetničkim, kao i rodoljubnim mjerilom:

„Veličanstvena zamisao u kojoj se umjetnost, ne odričući se ipak nimalo od svoje osebujnosti, spaja s najuzvišenijim i najčišćim rodoljubnim osjećajem!" (1979 [410]).

Engleski pisac Ernest H. R. Collings, autor desetak napisa o Meštroviću u britanskom tisku, literarno je opisao zamisao Meštrovićevog *Hrama* u filozofskoj reviji *The Quest* 1915. godine, kada je Meštrović izlagao u Londonu:

„U Hramu Posljednjeg Suda Meštrović je objavio svijetu svu misao i život Južnih Slavena; a taj je hram najveći izbor njegove umjetnosti. Čini se, da građevina žudi da se najdublje zarije svojim osnovima u božju zemlju. Kao primitivno obitavalište ljudi ukorijenjen je u zemlju kao pravi dom čovječanstva; i pojmivši to mi razumijevamo kulu, koja se diže kao monolit prema nebesima s njenim podobama, sa podobama, koje ju nose. Prenešeni smo daleko u dvostruko postanje skulptorske umjetnosti: u čovjekovo instinktivno obožavanje stijena i njegovu želju da izrazi silinu svojih čuvstava u trajnom obliku; i poneseni smo naprijed u bezgraničnu budućnost duha. Umjetnost, kakva je ova Ivana Meštrovića otvara nevidjene dveri na dvorovima duše i prisiljavajući nas, da prosudimo i razumijemo ponovno skulpturu svuda po svijetu na osnovu kulturnog cvjetanja jednog junačkog i plemenitog naroda, čini da dublje razumijevamo čovječanstvo, da jasnije vidimo njegovo mjesto u strašnoj veličajnosti beskraja. To je strastveno hodočašće čovječanstva, koje traži sa pjesmom u svom srcu dom bogova, koji su ga stvorili." (1929; 2309).

Meštrović je svoje *Vidovdanske fragmente*, kako ih je nazvao kasnije kada je vidio da od podizanja neće biti ništa, predstavio domaćoj i europskoj javnosti prvo u Beču 1910, zatim iste godine u Zagrebu, u Rimu 1911, u Beogradu 1912, maketu *Hrama* u Veneciji 1914. i u Londonu 1915. godine. Popularnost tih njegovih skulptura bila je neobično velika, unatoč kriznom razdoblju uoči i u vrijeme rata. Shvatljivo je i obilno reagiranje stručne i novinske kritike, kako ono pozitivno, što sam ga do sada djelomično naveo, tako i negativno. Hrvatska se i srpska kritika više odnosila na sadržaj i simboliku *Vidovdanskog hrama* i skulptura namijenjenih njemu, a inozemna na stil i skulptorsku vrijednost radova.

Shvatljivo je da su ranije kritike bile pozitivnije, u nas zbog aktualnije nacionalne južnoslavenske ideje, a u svijetu zbog još aktualnog secesijskog stila, dok su poslijeratne, zbog istih političkih i stilskih razloga bile negativnije.

Naveo bih samo neke od karakterističnih negativnih kritika *Vidovdanskih fragmenata*.

Negativne kritike u hrvatskom tisku potjecale su pretežno od pravaški usmjerenih autora, a u srpskome također od konzervativnijih radikalnih nacionalista koji u *Vidovdanskom hramu* i u njegovim skulpturama nisu vidjeli srpski nacionalni izraz.

Tako zagrebačka *Hrvatska prosvjeta* još uoči rata, 1914. godine, priznaje Meštrovićev kiparski genij, ali nastavlja:

„Koliko god se mi Hrvati veselili, što možemo čitavom svijetu pokazati ovako darovita sina, toliko opet moramo žaliti, što taj sin nekako s prezirom gleda na svoju domovinu Hrvatsku i što je čitavom svojem stvaranju udario oštar protukršćanski karakter."

Ali se urednik istog časopisa ne susteže prenijeti oštru kritiku srpskog profesora Bože S. Nikolajevića: „Je li Meštrović originalan" (1906).

S druge pak strane srpsko konzervativno *Brankovo kolo* u dugom napisu 1912. najoštrije napada Meštrovićevu simboliku srpske prošlosti. Smeta im što jedan Hrvat podiže srpski nacionalni Hram, umjesto da se to povjeri srpskim umjetnicima (1787 [177]). Daljnja je zamjerka što likove prikazuje gole, a samo je jedan lik, umjetnikove majke, odjeven.

„Kao što vidimo - nastavlja kritičar - ni jedna figura ni po tipu ni karakternim osobinama ne odgovara duhu narodne Epopeje. Meštrović čak ni u najpovišnijim (?) momentima nije shvatio psihologiju narodnoga shvaćanja, te po tome, nije moguće ni pomišljati na Vidovdanski hram na osnovu ovakve skulpture.

Ali nije samo to, g. Meštrović je u svome secesionističkom shvaćanju zagazio mnogo dublje. Htio je biti u isto vrijeme i psiholog i fiziolog, pa nije uspio ni u jednome. U udovicama izginulih Jugovića dao nam je jednu predstavu koja nimalo ne dolikuje jednom umjetniku koji s pijetetom prema tragičnoj sudbini svoga naroda pristupa svome zadatku. Zar umjetnik pod svojim skulptorskim prstima nije mogao ništa naći ljepšeg i dostojnijeg tragične sudbine ovih žena, nego da nam u njima prikaže jednu odvratnu scenu pornografskog značenja? Zar su udovice braće Jugovića zaslužile da srpska umjetnost gradi od njih razvratne ženske tipove, nalik onim uličnim i perverznim djevojčurama, što ih možemo naći po razvratnim ćumezima zabačenih bečkih ulica? Jedno poštovanje koje je nacija punih pet stoljeća odavala kroz svoje umotvore kosovskim ženama, umjetnik je obesvetio i od kosovskih udovica načinio jedan pornografski epilog velikoj tragediji jedne nacije, jedne ‚rase', koja sudeći po ovome, nimalo nije dostojna da se o njezinoj tragediji kosovskoj vodi ozbiljnijeg računa...

I sad bismo se zapitali, gdje je tu ‚rasa', gdje su tu srpski tipovi, srpska lica?... Valja pogledati samo u strukturu lubanja i lica, pa ćete se odmah uvjeriti da pred sobom imate modelirane junake egipatsko-semitskoga porijekla." (1787 [209]).

Do koje su granice neke kasnije kritike bile zadojene mržnjom, koja je već graničila s glupošću, dokazuju napisi u zborniku sabranih napada na Meštrovića iz pera srpskih emigranata. Tako je Božidar Purić pisao u *Amerikanskom Srbobranu* u Pittsburghu 1969. godine, između ostaloga:

„...da je hram, koji je preko svoje prve žene Židovke Roze Klein skicirao za neko židovsko groblje, čiji bi asirski stil odgovarao Židovima, kad se posao pokvario uzaludno pokušao proturiti nam kao Kosovski hram usred Beograda." (91 [165]).

Vidjeli smo da su se mnoge kritike Meštrovićevog *Kosovskog ciklusa* s estetskog gledišta - a bez opravdanog razloga i kasnijeg stvaralaštva - pozivale na kritičnu analizu Moše Pijade *Ivan Meštrović i težnje za stilom u našoj umjetnosti* iz 1919. godine. On, kao i ostali likovni kritičari, osobito Krleža, ali i ostali sve do današnjih, herojsku i monumentalističku stilizaciju skulptura *Vidovdanskog hrama* smatra kopiranjem djela bečke, a ne berlinske secesije (2361 [122]).

Još je bio oštriji, više u napadima nego obrazloženim kritikama Meštrovićevih skulptura, srpski političar, književnik i likovni kritičar Petar Odavić 1923. godine. I on je osporavao nacionalni stil *Vidovdanskog hrama*:

„G. Meštrović u rješavanju problema za naš čisti srpski Kosovski spomenik usvojio je ubitačnu teoriju anacionalizma, i već samim time, po našem dubokom uvjerenju, stavio se u red onih, koji čak ni prava nemaju da pristupe rješavanju problema, toga kvintesencijalnog srpskog motiva." (2649; 9235 [56]).

Poslijeratni likovni kritičari, i hrvatski i srpski, općenito su oštriji u zamjerkama Meštrovićevim secesijskim junacima, odgajani većinom na djelima pariške impresionističke i postimpresionističke škole. Takav je bio i sud već spomenutog slikara

Petra Dobrovića 1919. godine:

„Mi imamo jednog čovjeka, Meštrovića, koji je došao s novom diskusijom, novim glasom, s mnogo eklekticizma, i ne baš uvijek s poštovanjem materije i prirode, ali došao s namjerom da inkarnira epopeju svoga naroda. I to je odlučilo. Manifestiranje narodne prošlosti postalo je glavnim ciljem jednog kipara, koji je raspolagao s velikom umjetničkom retorikom, koji je, da bi svoju dijalektiku upotpunio, grabio sa svih strana: od Inda, Grka, Asiraca, Renesanse, pa sve do najmlađih. Ne velim da nije imao jednu jaku plastičnu dikciju, koju danas više nema. Ona je često bila trivijalna, bila jako bombasta, nije se ustezala plastične demagogije, ali je ipak zato bila. I ta prošla demagogija oduševila je naš narod, i mnoge druge." (2317; 9235 [61]).

Srpski književnik Miloš Crnjanski prvo je, 1920, također kritizirao Meštrovića tvorca „novog jugoslavenskog stila", da bi kasnije o njemu pisao hvalospjeve (4497; 9235 [66]).

Zanimljiv je sud Meštrovićevog prijatelja, istaknutog slovenskog arhitekta Jožeta Plečnika, kojega su stručnjaci i laici još više kritizirali zbog secesijskog stila njegovih građevina. U povodu Meštrovićeve izložbe 1923. u Ljubljani govorio je, kako je zapisao Marijan Mušić:

„Sasvim određeno stajalište nemam o tome. Jednom je došao u Prag Kosta Strajnić k meni i oduševljeno donio fotografije Kosovskog hrama. Ja mu se nisam divio. To je kombinacija dorskog i bizantinskog stila, formalno ne dovoljno potpuno djelo. Odasvud skupljene stvari! Već sama vanjština pokazuje da unutrašnjost nema ideje.

Misao o nacionalnim hramovima razvila se u Njemačkoj i Francuskoj: tu spadaju L'arc de triomphe i Leipziger Völkerschlachtdenkmal. Činjenica je, da dođete k zadnjem monumentu hladni i odlazite hladni kao što ste došli. - Sie wolten imponieren durch die Organization der Massen. A masa je ordinarna i potrebne su joj injekcije. Da, ali sasvim nešto drugo je Panteon!

A što je Kosovo? Povijest srpskog naroda. A Meštrović je napravio muzej za svoje skulpture. Mislim da to nije dovoljno. Figura sama po sebi još ne može biti cilj, kojemu bi hodočastio narod. Narodne mase takav cilj ne može zadovoljiti. Morao bi postaviti ikonostas a ispred njega skulpturu. Uostalom i Phidias je postavio Zeusa, ali on je bio bog i njegov kip je bio svetinja.

Ja veoma cijenim Meštrovića, ali za te stvari nema dovoljno inteligencije. Vi morate ići s narodom, vi kao izabranici naroda morate osluškivati njegove impulse i njegov instinkt. Znam, da Meštrović buduća pokoljenja neće preživjeti, smatrat će ga samo kao nešto interesantna. Idejno nije ništa dao i niti će išta dati!

Nama je Meštrović izvanredno značajan za to da budi u narodu zanimanje za umjetnost. Jer istina je, da je neizmjerno marljiv čovjek." (9170 [923-924]).

Sličan je bio sud o *Kosovskom ciklusu* publiciste Bogdana Radice, naveden u njegovim memoarima:

„Meštrovićev Vidovdanski hram sa svim svojim atributima i figurama iz narodne pjesme, napose s Kraljevićem Markom, Jug Bogdanom, Majkom Jugovića, Kosovkom Djevojkom i Srđom Zlopogleđom, bio je plastični uzor takozvane vidovdanske nacionalne filozofije života. Skovana po Meštroviću, ta je filozofija bila ustvari smjesa primitivnog slavenskog poganstva, utopljenog u neodređenom i maglovitom hinduizmu, koji se postepeno pretvara u neku smušenu teozofiju, načičkanu pravoslavljem kao antitezom rimskom katolicizmu. Hrvatstvo je nestajalo i gubilo se u toj filozofiji i smatralo se izvještačenim germanstvom, madžarizmom i latinstvom." (8899 [59]).

Zanimljiva je Matoševa promjena suda o Meštrovićevim skulpturama *Kosovskog ciklusa*. U povodu izložbe „Medulića" u Zagrebu 1910. pisao je u *Savremeniku* hvalospjeve tim skulpturama (5510), a u isto vrijeme, pišući o izložbi Meštrovića i Račkoga u Zagrebu, smatrao je njihov nastup reklamno napuhanim, citirajući negativan sud o Meštroviću u pariškome *Figaru*: „Kiparstvo toga umjetnika je nategnuto, hotimice nerazgovijetno. Što znače sfinge, te divovske i lažne egipatske kariatide? Na što mu misle sve te žene, ili točnije te klade ženske, koje po katalogu čine fragment Udovičkog Skupa? Da ih ne trapi uspomena pokojnih muževa, nukajući ih na te prisiljene pokrete i poze što uznemiruju?

Da se shvati Francuzova ironija, napominjem da su spomenute Udovice dvije žene pomiješane kao paukove noge, umorne od nenaravnog bluda..." (1228; 5767).

VIDOVDANSKI HRAM

Stvaralaštvo Ivana Meštrovića se očitovalo i na polju arhitekture. Premda nije nikada sam izvodio konačne izvedbene nacrte zasnovanih građevina, nego je tražio suradnju profesionalnih arhitekata, njegove su bile osnovne zamisli i skice projektiranih građevina, kao i upute arhitektima koji su tehnički izrađivali konačne izvedbene projekte.

Građevina za koju uopće ne znamo je li surađivao s kojim arhitektom, pa pretpostavljamo da je čitava koncepcija, od zamisli do idejnih projekata njegova, bio je *Vidovdanski hram*. Možemo pretpostaviti da je sačuvane nacrte za tu građevinu, prema kojima je izrađena i maketa, sam izveo, jer odaju više ruku slikara-crtača nego građevinara.

Vidjeli smo da su zamisao i prve skice za skulpture i samu građevinu *Vidovdanskog hrama*, nastali u Beču prije odlaska u Pariz.

Mate Lisičar je 1906. zapisao da je Meštrović pričao da će stvarati po narodnoj pjesmi (923), a vidjeli smo da je još 1904. izradio reljef s pučkim guslarom *Umjetnik naroda moga*, prvu skulpturu rodoljubnog sadržaja.

Sam je Meštrović 1914. izjavio:

„Misao o Kosovskom Hramu začela se u meni odmah neposredno pošto sam napustio školu; ali se tada još nisam osjećao dovoljno jak da je počnem izvoditi na široj osnovici. Tek povodom aneksije Bosne i Hercegovine 1908. kada se činilo da je naša nacionalna katastrofa potpuna i sudbina naše rase zapečaćena, na vrhuncu naše narodne nevolje i u groznici koja nas je sve tresla, usudio sam se započeti djelo koje će nadmašiti same fragmente, pa sam te i slijedećih godina izradio ono što od njih postoji." (10 [81]; 6638 [681]).

Iz svih tih podataka nije potpuno jasno je li Meštrović prvo zamislio *Vidovdanski hram*, a zatim skulpture namijenjene njemu, ili obratno, prvo skulpture kojima je zatim namijenio zamišljeni *Hram*? Više puta i sam Meštrović i ostali vele da je poticaj za stvaranje *Vidovdanskog hrama* bila aneksija Bosne i Hercegovine. Međutim, ta je aneksija uslijedila tek 7. listopada 1908. godine, kada je on u svom pariškom atelijeru već bio u punom tijeku stvaranja kosovskih skulptura.

Poticaj berlinske secesije, posebno *Spomenika Bitke naroda* i Metznerovih skulptura na njemu, svakako se desio još za Meštrovićevog boravka u Beču, vjerojatno 1907. godine, ili neposredno pred odlazak u Pariz, početkom 1908. Tada je on izvodio i skice na papiru za svoje herojske skulpture.

Druga je vjerojatnost da se nakon skica za skulpture u Beču i prvih njihovih izvedbi u Parizu, potaknut aneksijom Bosne i Hercegovine, u jesen i zimi 1908, oblikovala u njemu konačna ideja samog *Hrama*.

Najstručniji i najbolji tadašnji poznavalac Meštrovićevih radova, Kosta Strajnić pisao je uoči rata (objavljeno 1919):

„Posjedujući od prirode jako nacionalno osjećanje, on je u francuskoj metropoli počeo raditi na velikom djelu, Vidovdanskom Hramu, u kojemu je odlučio ovjekovječiti spomen na kosovsku katastrofu." (9 [13]).

To se Strajnićevo svjedočenje, međutim, može shvatiti i kao pojednostavnjeno, uopćeno tumačenje: da se Meštrović posvetio zamisli ostvarenja *Vidovdanskog hrama* i modeliranju skulptura namijenjenih njemu tek u Parizu. [50]

Zanimljiv je jedan podatak koji bi mogao biti vjerodostojan, a potekao je bez sumnje od samog Meštrovića nešto kasnije, u legendi makete *Kosovskog hrama* u katalogu izložbe njegovih radova u New Yorku 1924. godine: „Zamisao (*design*) je najprije dobila konačni oblik u umjetniku u Beogradu 1907-8." (521 [br. 1]).

Meštrović je 1907. neko vrijeme proveo u Beogradu, sudjelujući na pripremi i u izlaganju *Izložbe jugoslavenske umetničke kolonije*, zajedno s Nadeždom Petrović. Tada je, u siječnju te godine, iz Beograda pisao Ruži o općem nacionalnom oduševljenju te skupine i njegovom gotovo euforičnom prijemu u Beogradu. Tada su mnogi htjeli kupiti njegove skulpture koje su predstavljale preludij u *Kosovski ciklus*, *Guslara* (*Umjetnika naroda moga*) i *Zidanje Skadra*, a država mu je nudila dugoročni ugovor da za stalni honorar izvodi spomenike i srodne skulpture, na što ipak nije pristao. Sastajao se i s Pašićem koji mu je tada bio vrlo naklonjen (XIII, 4, 5).

U tom se općem zanosu mogla, ako ne roditi, ali razviti i oblikovati široka zamisao monumentalnog nacionalnog hrama. Iste je godine u Beču mogao upoznati Metznerovu skulptorsku opremu spomenika *Bitke naroda*, u fotografijama i reprodukcijama, ili možda čak izravno na licu mjesta u Leipzigu, za što, međutim, nemamo podatke.

Još je detaljniji podatak, zacijelo samog Meštrovića, u legendi reprodukcije makete *Vidovdanskog hrama* u Ćurčinovoj monografiji Meštrovića 1933. god.: „Od ove su osnove bile napravljene skice na papiru još tijekom modeliranja kosovskih fragmenata, čiji je sastavni dio, dok je sama osnova u drvu dovršena godine 1912..." (27 [br. CVI]).

Da je Meštrović možda tek tada, u drugoj polovici 1912. u Rimu, a ne ranije, izradio sačuvane projekte *Vidovdanskog hrama* i prema njima načinio veliku drvenu maketu *Hrama*, svjedoči i vijest u zagrebačkom *Obzoru* i zadarskom *Narodnom listu* u lipnju 1912, da je za višemjesečnog boravka u Rimu, iako slabog zdravlja, osim više skulptura u mramoru *Kosovskog ciklusa*, izradio i „cijeli arhitektonski plan kosovskog hrama", dakle sačuvane projekte *Hrama*; da će se preseliti iz Rima u Pariz, a da će uskoro cijeli veliki model izraditi u gipsu (1769; 1770). To posljednje donekle je točno: model nije izrađen u sadri nego u drvu i umecima sadrenih minijaturnih arhitektonskih reljefa i skulptura. Maketa će biti gotova sredinom 1913. godine, kada će u srpnju biti izložena javnosti u njegovom rimskom atelijeru, u kojemu je i bila izvođena. Pri tome se nameće pitanje Meštrovićevog osobnog udjela u izradi te goleme drvene makete. On je bio vješt radu u drvu, ali rezanju skulptura dlijetima. U ožujku 1913. pisao je Plečniku da upravo izrađuje „model za Kosovski hram" (9170 [917]). Znajući da se maketa izvodila u njegovom rimskom atelijeru, u kojemu je zatim bila i izložena, možemo zaključiti da je on i izvodio tu maketu, ali sigurno gipsane modele i aplike na njoj, a ostalo uz pomoć nekog maketara ili stručnog drvodjelca. I Kosta Strajnić u monografiji 1919. izričito veli da je Meštrović u Rimu „izradio u drvu model Vidovdanskog Hrama" (9 [18]). U popisu radova londonske *Monografije* 1919. stoji da je maketa izrađena od drva i sadre (10 [63]).

Svi koji su pisali o Meštroviću pogrešno su datirali izvedbu makete *Vidovdanskog hrama* 1912om godinom. Na to ih je zacijelo potakla greška u najvjerodostojnijoj monografiji za to razdoblje, onoj Ćurčinovoj londonskoj iz 1919. godine, gdje u popisu Meštrovićevih radova stoji da je model *Kosovskog hrama* izvođen 1907-1912. u Parizu, Zagrebu, Beogradu i Rimu. Meštrović i Ćurčin su time htjeli navesti čitav rad na zamisli *Vidovdanskog hrama*, uključivši možda i neke prethodne Meštrovićeve skice koje nam nisu sačuvane. Stoga se navode i sva mjesta u kojima je tih godina Meštrović boravio i djelovao; u nekima duže, a u nekima tek kratko. Pa i time je podatak pogrešan jer je maketa u Rimu započeta 1912, a dovršena 1913. godine. Taj podatak nalazimo i u drugoj Ćurčinovoj zagrebačkoj monografiji 1933, u obilnom katalogu njegovih ranih radova Ane Adamec i drugdje. (10 [63]; 27 [bilj. CVI]; 654 [78]).

U Galeriji Meštrović u Splitu postoje tri nacrta *Vidovdanskog hrama* za koje, prema tehnici rada u tušu, možemo zaključiti da ih je izveo sam Meštrović. On je, uostalom, bio đak Otta Wagnera i donekle se, kako je i sam pisao Kršnjavome, uputio u arhitekturu. To su a) *Pročelje Hrama* sa uvećanjem donjeg dijela zvonika; b) *Bočni pogled i tlocrt*; c) *Bočni pogled*. Ti nacrti u potpunosti odgovaraju maketi *Hrama*, prema kojima je ona i izrađena.

Perspektivni nacrt *Hrama*, reproduciran u Strajnićevoj monografiji 1919. odaje drugu ruku, profesionalnog arhitekta, ali ipak sklonog secesijskoj slikovitosti. Autor tog nacrta je Jože Plečnik. Načinio ga je na temelju upravo opisanih nacrta što mu ih je Meštrović poslao u Prag (9 [sl. 35]; 9509 [4]).

Meštrović je *Vidovdanski hram* zamislio i prikazao u nacrtima i u maketi, monumentalnih dimenzija, dužine preko 200 metara, predviđenog da zauzme 7000 m^2 prostora. Toranj bi bio visok preko 100 metara (zvonik splitske katedrale, koji mu je bio uzorom, visok je 57 m), a središnja kupola viša od one crkve Sv. Petra u Rimu (3 [22]; 1906 [58]; 2220; 3468 [337]; 9615 [133]).

Vidovdanski hram sastojao bi se od svečanih propileja ulaza, velike trobrodne prilazne dvorane, s trijemovima s obje vanjske strane, od središnje osmerostrane dvorane s golemom stepenastom kupolom i kolonadama periptera oko nje, kao i od tri bočne centralne građevine, izvana četvrtastog, a iznutra osmerostranog tlocrta, također pod stepenastim kupolama. Zvonik bi se sastojao od prizemlja i šest katova. Na vrhu bi gorjela vječna vatra, simbol molitve naroda. Očigledno je da se čitava građevna zamisao Meštrovićevog *Vidovdanskog hrama* temelji na splitskoj katedrali, koja ga se dojmila još kao dječaka, u Biliničevoj radionici. Kasnoantički mauzolej i romanički zvonik se u vrijeme njegovog šegrtovanja u Splitu upravo obnavljao.

Međutim, dok su carev mauzolej i srednjovjekovni zvonik djelomično ukrašeni skulpturama, prvi portalom i unutrašnjošću, drugi na vanjštini, Meštrovićev je *Hram* upravo iskićen skulpturama koje je nastojao podrediti arhitekturi, što je uglavnom uspio, osim na zvoniku, kojemu su skulpture, oko pedeset ljudskih likova umjesto stupova, oduzeli građevno obilježje i pretvorilo ga u golemu skulptorsku kompoziciju.

Pet katova zvonika s likovima, „kula vjekova", simboliziralo bi petstoljetno ropstvo, a sami likovi duhove narodnih mučenika. Simboličan je i tlocrt latinskog križa, iako Meštroviću tada još nije bila pred očima kršćanska, a pogotovo ne katolička vjerska simbolika.

Zacijelo se s obzirom na kupole *Hrama* često navodio utjecaj bizantinske arhitekture, iako je na te zgrade centralnog tlocrta s kupolama, s trijemovima prilazne zgrade i peripterom oko glavne, utjecala prvenstveno kasnoantička arhitektura Dioklecijanovog Mauzoleja, a na zvonik srednjovjekovna, ali već u raščlanjenosti i naglašenosti katova ona gotička. Sugerirajući bizantinski izvor, mnogi raspjevani hvalospjevci su arhitekturu *Vidovdanskog hrama* tumačili i opjevali kao tradiciju srpskih manastira. Drugi pak, Meštrovićevi srpski kritičari, uočavajući zapadnoeuropski utjecaj antičke građevine i katoličkog hrama, napadali su njegovu zamisao *Hrama* da u njoj nema ničeg tradicionalnog srpskoga - što je i bila istina.

Pišući 1925. opširno o Ivanu Meštroviću kiparu i arhitektu u njujoršom časopisu *Architectural Record*, engleski kritičar Kineton Parkes je opisao i *Vidovdanski hram*, s rasporedom skulptura na njemu i u njemu:

„Jedna loggia vodi u centralnu dvoranu s kupolom u kojoj će biti smještena golema statua Marka Kraljevića, najznatnijeg srpskog nacionalnog junaka, na muskulaturnom konju, legendarnom Šarcu. Duž zidova proteže se dugački friz, prikazujući Turke i Srbe u borbi. Iz ove prostorije vode dva nadsvođena hodnika ukrašena glavama Turaka, komponiranima poput groteska. Uz stepenice nalaze se dva lika srpskih zarobljenika s dugim bradama, u položajima slomljenima od bola, kao da će sada klonuti...

Sve to simbolizira potlačenu fizičku i emocionalnu srdžbu jedne rase, na prvi pogled neaktivne. Unutrašnjost Hrama zamišljena je kao panteon u kojemu će u velikim skulpturama i reljefima biti predstavljeni junaci i junakinje srpskog naroda sa svojim patnjama i vrlinama; ovi sjajni likovi tipičnih slavenskih ljudi i žena puni su strogog i čudnovatog religioznog zanosa, udruženog s nacionalnim fanatizmom. Ovaj je fanatizam bio u duhu i u krvi Meštrovića kada je pravio veliki drveni model svoga Hrama...

S obje strane stepenica Hrama komponirane su velike arhitektonske skulpture: ogromne figure i grupe. Kako se vidjelo u Londonu, dvanaest velikih simboličnih sadrenih figura služe kao karijatide atrija koji vodi u centralnu dvoranu; između ovih karijatida nalazile su se figure tipičnih srpskih žena; zatim dvije grupe u mramoru i četiri u sadri koje su prikazivale Kosovske udovice. Na kraju aleje karijatida, u svetištu Hrama, stajala bi velika krilata Sfinga, simbolična figura sudbine Južnih Slavena.

Osim toga, tu su bili titanski torzo i ogromna glava Miloša Obilića... U seriji srpskih heroja svraćahu pažnju dinamična glava Srđe Zlopogleđe i torzo 'slavnoga' Strahinića Bana, koji se srećom sada stalno nalazi u muzeju South Kensington." (2981; 2982 [371-372]).

Meštrovićeva je bila zamisao *Vidovdanskog hrama*, njegovo arhitektonsko oblikovanje, sadržaj i izvedba glavnih skulptura u njemu, ali on je predviđao i suradnju drugih južnoslavenskih umjetnika u skulpturama, a vjerojatno i u slikama, freskama i mozaicima, kao što je Meštrovićev krug kipara i slikara zajednički nastupio na izložbi 1910. u Zagrebu, opremivši čitav izložbeni prostor Umjetničkog paviljona djelima na zajedničku temu (2941; 2982 [371]; 9591 [157]).

Strani publicisti i likovni kritičari gotovo uvijek govore o *srpskom* hramu, a često o Meštroviću kao *srpskom umjetniku*, poznavajući Srbiju, srpski i crnogorski narod u opjevanim borbama s Turcima, a posebno u narodnim pjesmama tada popularnima i prevođenima u Europi. Hrvatska kao država tada nije postojala, uklopljena u Austro-Ugarskoj Monarhiji, pa je hrvatski narod općenito bio poistovjećen sa srpskim narodom, pogotovo propagandom jugoslavenstva. Nitko, pa ni sami Srbi, nisu znali da su se na Kosovu polju, osim Srba, borili i Hrvati protiv Turaka. Meštrović je ipak naglašavao - kao u opisu makete *Kosovskog hrama* u katalogu izložbe u Londonu 1915. (posredstvom Ćurčinovog teksta):

„Njemu (Meštroviću) je Kosovo povijesna lozinka, izraz narodne duše; pa je stoga bitka na Kosovu... u kojoj su općoj nesreći sudjelovali svi kršćanski narodi poluotoka i u kojem je ispaštanju, čini se, znamen budućega sklada i jedinstva, jedino moguće mjesto za južnoslavensku Walhallu, koju on shvaća kao umjetničko tumačenje ne samo srpskih nacionalnih i religioznih težnji, nego kao širu pouku čovječanstvu." (507 [br. 1]).

Razvitak ideje nacionalizma u europskih naroda, a pogotovo postizavanje njihovih nacionalnih država potaknulo je i podizanje nacionalnih memorijalnih spomenika, ne samo pojedinim ideolozima i državnicima, nego i općenitim nacionalnim idejama ili velikim bitkama i žrtvama palima u njima za domovinu. Meštrovićeva zamisao *Vidovdanskog hrama* svakako nije bila odvojena pojava, ali je njegova zamisao takvog nacionalnog spomenika bila jedna od najistaknutijih i najmonumentalnijih, a što će se i vidjeti, prevelika za tako mali i društveno i ekonomski nerazvijeni narod poput uže Srbije ili šire Jugoslavije.

Nije nam poznato je li ikoji od u to vrijeme, ili malo ranije, podizanih takvih memorijalnih nacionalnih građevnih spomenika utjecao na njegovu koncepciju *Vidovdanskog hrama* osim, bez sumnje, *Spomenika Bitke naroda* (*Völkerschlachtdenkmal*) kod Leipziga njemačkog graditelja Bruna Schmitza, i njega kao i Meštrovića, učenika Otta Wagnera (1906-1913) s Metznerovim skulpturama.

Opći pojam takvog kultnog nacionalnog hrama bila je njemačka *Walhalla* na Dunavu kod Regensburga (1830-1842) graditelja Lea von Klenzea, ali zatim i *Bavaria* u Münchenu i *Niederwald Denkmal* na Rajni.

Meštrović je na izložbi *Secesije* 1903. mogao vidjeti i model za memorijalni spomenik *Vaterlanslied* namijenjen Frankfurtu, ali neizveden, Huga Kaufmanna, a nešto kasnije, 1911. godine, i makete *Bismarckovog nacionalnog spomenika* Bodoa Ebhardta i nacrt za isti spomenik P. Pfanna i E. Pfeifera. Možda je na reprodukcijama vidio i spomeničku kompoziciju tada vodećeg norveškog kipara Gustafa Vigelanda *Povijest čovjeka* u Frogner Parku u Oslu (1905). Također *Spomenik rada* belgijskog kipara Constantina Meuniera, kojega je za boravka u Beču naročito cijenio (1890-1905). Zacijelo je poznavao i model Rodinovog neizvedenog *Zvonika rada*, a možda i Bourdelleov *Spomenik mrtvima* u Montaubanu (1902). Manje je vjerojatno da je znao za projekt *Hrama čovječanstva* Hansa Eybelsa što je ostao u zamisli, ili za *Lincoln Memorial* Daniela Frencha u Washingtonu, dok je, posjetivši Italiju, a zatim i za boravka u Rimu, mogao pratiti dugogodišnju gradnju više golemog i pretencioznog nego monumentalnog talijanskog nacionalnog *Spomenika Vittorija Emanuela* Giuseppea Sacconija, građenog 1879-1919. (9 [19-21]; 46 [13]; 1993 [117-121]; 2627 [171]; 2766 [7]; 8801 [24-25]; 9239 [52]).

Maketa *Vidovdanskog hrama* bila je velikih dimenzija: dužine oko 4 m, širine 2,80 i visine zvonika 2 m, pa ipak je prenošena na šest europskih i američkih izložaba.

Prvo ju je Meštrović izložio javnosti u vlastitom atelijeru u Rimu ljeti 1913. (1812). Zatim ju je iste godine poslao srpskom Ministarstvu prosvjete u Beogradu, ali je nije izložio široj javnosti, nego „ograničenom krugu znanaca", kako ga je kasnije kritizirao Moša Pijade, navodno da bi izbjegao nepovoljne srpske kritike (1842; 1881 [124]; 2115 [29]). U jednoj se novinskoj vijesti spominje da ju je „dovršio" u Beogradu (1841).

U Beogradu se te 1913. godine ustrojio *Odbor za podizanje hrama* (1831 [906]). Iako je Meštrović ranije pomišljao da se *Vidovdanski hram* podigne na Kosovu polju, tada je prevladala namisao da ga se sagradi na Avali (2115 [29]: 2627 [170]). Za izgradnju *Vidovdanskog hrama* zagrijao se tada i predsjednik Vlade Nikola Pašić. Meštrović mu je predlagao da se *Hram* gradi postupno, a da u gradnji sudjeluju umjetnici nekoliko generacija, pa bi gradnja, po uzoru na ona srednjovjekovna građenja katedrala, postala svojevrsna škola (429 [22-23]).

Prema vijestima u tisku Skupština Srbije je „s oduševljenom aklamacijom" prihvatila plan gradnje *Vidovdanskog hrama* (126 [81]), iako se nakon rata to oduševljenje pretvorilo u protivljenje.

Nakon Beograda maketa *Vidovdanskog hrama* bila je izložena na *9. Biennaleu* u Veneciji 1914. godine (505), a u vrijeme rata 1915. na velikoj Meštrovićevoj izložbi u Victoria and Albert Museumu u Londonu, gdje je, zajedno sa skulpturama namijenjenima *Hramu*, izazvala veliko zanimanje stručnjaka i šire javnosti, pojačano također političkom ratnom situacijom.

Nakon rata izložena je maketa na izložbi dalmatinskih umjetnika u Splitu 1919. (512), a 1924-1925. na velikoj izložbi Meštrovićevih radova u New Yorku (521; 2749).

Konačno je maketa *Vidovdanskog hram*a poslana i na *Svjetsku izložbu* u Philadelphiji 1926. (528). U Srbiji, a još više u Hrvatskoj, splasnulo je predratno oduševljenje za podizanje *Vidovdanskog hrama*, dapače je Vlada kritizirana što je s Meštrovićem bila ugovorila otkup skulptura i makete *Hrama*, pa se po završetku izložbe u Philadelphiji nitko nije brinuo o maketi i njezinom vraćanju. Videći je zapuštenu sklonio ju je naš iseljenik Tomas Jeremis u jedno lučko riblje skladište, ali kada se on odselio u Kolumbiju, *Vidovdanski hram* je ostao zaboravljen. Tek je nakon rata jugoslavenski konzul Lazar Lilić tragao za tom maketom i od Jeremisa, u kolumbijskom gradu Caliju, doznao gdje ju je bio pohranio. Tu ju je našao i brodom *Trepča* otpremio u Beograd, u Narodni muzej, 1959. godine, kada je upravo Meštrović posjetio domovinu (6830; 6835; 6851; 6886; 8097; 9056, [br 5]). Iz skladišta Narodnog muzeja, gdje Meštrović nije više bio na cijeni, predana je Narodnom muzeju u Kruševcu, gdje se vjerojatno i danas nalazi, kao što je znatan dio skulptura *Vidovdanskog hrama* predan muzeju u Opovu.

Povlačenje velike makete po skladištima u Americi ostavilo je traga na njoj, jer je veliki dio minijaturnih skulptura, gipsanih dodataka drvenoj maketi, bio otpao i uništen. U arhivu pok. brata Petra nalazi se i jedan tlocrt makete i skica zvonika s navedenim podacima što sve od gipsanih reljefa i skulptura na maketi manjka. U prilaznoj dvorani nedostajalo je 10 karijatida; u središnjoj dvorani nedostajali su svi frizovi i 13 komada reljefa sa stropa; na vanjštini hrama manjkalo je dvadesetak triglifa, a na zvoniku dvadesetak likova (X. 4. 257).

O maketi *Vidovdanskog hrama*, kao i o ostalim *Vidovdanskim fragmentima*, pisano je i dobro i loše, najčešće pretjerano euforički i pretjerano pamfletistički.

Kosta Strajnić je opisao maketu *Hrama* izloženu 1915. u Veneciji, ističući ga u nizu memorijalnih hramova-spomenika u svijetu, od atenskog Parthenona do Metznerovog *Spomenika Bitke naroda*, smatrajući Meštrovića i začetnikom južnoslavenskog graditeljskog stila:

"Model južnoslavenskoga *Hrama* jasno dokazuje kako Meštrović skulptor ni malo ne zaostaje za Meštrovićem arhitektom. On je originalni naš skulptor kao i originalni naš arhitekt. Meštrović je tvorac ne samo originalne južnoslovenske skulpture nego i originalne južnoslovenske arhitekture. Prije njega, o kakvom južnoslovenskom stilu, bilo u skulpturi, bilo u arhitekturi, nikako se nije moglo govoriti..." (1993 [120]).

I u engleskom je tisku tada bilo mnogo pohvala. Tako u *Spectatoru*:

"Nikoga tko analizira ovaj model Kosovskog hrama ne može a da se ne dojmi njegova monumentalna koncepcija, plemenita jednostavnost plana, te sigurnost i fina proporcija detalja. Kao ni u Meštrovićevoj skulpturi, ovdje nema ničega prostoga ili beznačajnoga. On je tako živo bio obuzet svojom zamisli da je sve osim nje uklonjeno." (15 [43]; 2095).

I pravoslavna i katolička crkvena glasila kritizirala su Meštrovićev *Vidovdanski hram*: prva što nije poštivao pravoslavno-biznatinsku tradiciju, sklonu slici a ne skulpturi, a druga što je opjevao srpsku povijest, a hramu dao više poganski nego kršćanski, a pogotovo ne katolički pečat. Ipak je Meštrović imao svog zdušnog zagovornika u prijatelju Svetozaru Rittigu, župniku stare zagrebačke crkve Sv. Marka. On će se oduševljavati Meštrovićevom skulpturom kada je ta počela predstavljati biblijske teme, ali je zanimljivo da ju je zagovarao i ranije, dok ona, pogotovo u *Vidovdanskom hramu*, nije imala nikakvo kršćansko obilježje, kada su je drugi crkveni krugovi oštro kritizirali i odbijali.

"Meštrović je jedno od najsvijetlijih imena sadašnje naše generacije - pisao je Rittig u zagrebačkom *Katoličkom listu* 1920. godine. - Prema vani predstavnik jugoslovenske kulture; tip naše rase; tumač naših narodnih ideala; vijesnik našega narodnoga uskrsnuća... On crta, kleše, gradi. U vječitoj je borbi, u vječitoj groznici za velikim, za nedostižnim. 'Vidovdanski hram' odaje gorostasnost umjetničke snage. Vidovdanski hram je naša povijest, je naša kultura, je naša budućnost u kamenu..." (2474 [337]).

Ana Deanović je kasnije, kao povjesničar umjetnosti, posebno obrađivala i vrednovala Meštrovićevu arhitekturu, suprotno ostalima koji su njegovu arhitekturu smatrali veoma ili potpuno podređenu skulpturi:

"...Meštrović je svoju arhitekturu zamišljao cjelokupnom stvaralačkom snagom kao i skulpturu. Ona je zbog toga i tako slobodna u ekspresivnosti i ne može se mjeriti uobičajenim mjerilima funkcionalnosti, tradicionalizma; ne može se identificirati niti sa skulpturom zbog punoće oblika, jer ona je osebujno izražen prostor.

...Pri ocjeni Meštrovićevih prostora krivo je mjerilo praktičnih potreba, jer oni su upravo oblikovani za izvanredne trenutke života, sve do njihovih granica sa smrću. Meštrović je uvijek vrlo suptilno polazio od svrhe prostora, što je bit građevine, od njegovih proporcija koje je skladao osjetljivošću kipara; zato je razumljivo da se sve skulpture takve građevine, nastale s njom u jedinstvenom stvaralačkom procesu, doimlju kao nedjeljiva cjelina s arhitektonskim objektom... Meštrovićevo jedinstvo građevine i skulpture osebujan je izraz po kojemu njegova arhitektura zauzima izuzetan položaj u razvoju našega graditeljstva i u njegovoj evropskoj sredini." (9598 [11-12]).

Kritike *Vidovdanskog hrama*, posebno njegove arhitekture, mnogobrojnije su, ne samo one laičke, nego i stručne.

Tek što je 1914. bio izložen, prenijela je zagrebačka pravaška *Hrvatska prosvjeta* oštre kritike profesora povijesti umjetnosti dr. Bože S. Nikolajevića iz beogradske *Štampe*:

"I čisto arhitektonska strana 'Vidovdanskog Hrama', u cjelokupnom zamišljaju, nije originalna. Model Hrama ostavlja dojam hladne, sumorno impozantne, ali tuđinske građevine. On je, zapravo, mješavina stilova istočnjačkih (asirskog, indijskog, perzijskog, i misirskog) i klasičnih primjesa. Po tim svojstvima, on sliči prije na spomenik jazičkog naroda, golemu orijentalnu pagodu, na panteon potpuno antikršćanski? S narodom srpskim, čija je povijest od početka do najnovijeg doba stvarana u znaku Kršćanstva i u kojega tijekom cijelog srednjeg vijeka Vjera i Država bijahu nerazdjeljivo dvojstvo, 'Vidovdanski Hram' nema veze." (1906 [58]).

Još je negativnija bila kritika arhitekture Meštrovićeva *Vidovdanskog hrama* beogradskog arhitekta i teoretičara arhitekture Milutina Borisavljevića, koji je njegovu skulpturu ocjenjivao pozitivno:

"...Što se tiče arhitekture i rješenja arhitektonskog problema hrama, tu je on samo kompilator, nikako tvorac novih rješenja. I kao što je pozajmio propileje s egipatskih hramova s neznatnom i ne baš genijalnom izmjenom, što je srednji rizalit istakao, umjesto da ga uvuče, tako je i atrijum potpuno egipatski zadržao...

Rezime u posmatranju ovoga prednjeg dijela hrama svodi se na zaključak da je riječ o običnoj kompilaciji jednog egipatskog hrama, s dodatkom (koji ne mijenja karakter) jednog antičkog peristilosa na kome su kapiteli pozajmljeni i neznatno modernizirani motiv perzijske arhitekture... A od darovitog Meštrovića s pravom se očekivalo mnogo, daleko više. Kad bi Meštrović znao između kakve provalije stoji njegova skulptura prema njegovoj arhitekturi, on bi se možda zauvijek odrekao arhitektonske slave... Da je riječ o tome: stvoriti nešto novo; kao što je Meštrovićeva skulptura jedan novi polet u čitavoj umjetnosti, tako je Meštrovićeva arhitektura jedan samo laički pokušaj." (1848 [116-117]; 1849; 9235 [45-46]).

Talijanski pjesnik i publicist Ugo Ojetti kritizirao je Meštrovićevu skulpturu i zamisao *Vidovdanskog hrama* na mletačkoj izložbi 1914. godine prvenstveno zbog secesijskog stila u tim radovima, budući da je secesija kao stil u europskim umjetničkim središtima tada bila na izdisajima:

"Ta prevlast (secesije) izgleda teža promatra li se ovaj model u drvu Hrama srpskih junaka što ga srpski kipar I. M., odgojen u Beču, hoće podići na Kosovu. Međutim, tmurni model, podignut u sredini dvorane, velika kupola i tri male kupole nad oktogonalnim tamburima, dugi hodnik s famoznim sfingama sa strane, viđenima u Rimu 1911, otvoreni portik oko ćelije, pred velikom kupolom piramida zelenih kipića, sve jednakih, posve jednakih, kao što su svi jednaki onih sto lavova porazmještenih uokolo ove šume krupnih stupova, sve to tlači dekoraciju Chinia (u glavnoj dvorani) svojom monotonijom, koja hoće da bude veličajna a koja je samo melopeja crnaca, prostački prenesena u arhitekturu. Ne znam kako to biva u Srbiji, ali u Italiji i u Mletcima ove - nazovimo ih tako - arhitekture izazivaju malko na smijeh. Povratak k divljem i primitivnom stanju može da bude dandanas u slikarstvu i kiparstvu i higijenska igra; u arhitekturi nije to niti igra strpljivosti..." (1875; 1893).

Što se tiče kritike "primitivizma", podsjetimo se, npr., na crnačke maske u Picassovoj poznatoj slici *Gospođice iz Avignona* iz 1907, a što se tiče suvremene memorijalne arhitekture, na talijanski nacionalni "monumentalni" spomenik u Rimu, koji se gradio sve do 1919. godine, a kojega su kritičari uspoređivali s "pisaćim strojem".

Čudi i nešto kasnija (1923) Plečnikova kritika te Meštrovićeve arhitekture, znajući da je on i dalje, mnogo duže od Meštrovića, projektirao zgrade u secesijskom stilu (9170 [923-924]; 9591 [156-157]).

Navodio sam ranije opetovani negativni stav Miroslava Krleže prema Meštrovićevoj skulpturi i arhitekturi, osobito onaj pod utjecajem "Metznerove bečke secesije".

"...Uz težnju za bezuslovnom originalnošću, pomanjkanje autokritike, disproporciju izmedju talenta i intelekta, uz Metznerovu monumentalnost, što podredjuje skulpturu arhitekturi, Meštrović se je postepeno preko raznih klingerijanskih literarnih fabula razvio do toga, da čitavu svoju kiparsku konstrukciju podredi arhitekturi," pisao je Krleža 1926. godine (3281; 3603 [80]).

Konačno, vrlo je negativno ocijenio Meštrovićevu arhitekturu *Vidovdanskog hrama* Žarko Vidović u knjizi *Meštrović i sukob skulptora s arhitektom*:

"Neostvareni je projekat koji se danas čuva u maketi. Njegov značaj i karakter ne prelazi okvire pomodnog izložbenog paviljona jednog doba, veoma sličnog... deklarativnom paviljonu Kraljevine Srbije na izložbi u Rimu 1911. godine koji je projektirao Petar Bajalović...

...Te proporcije nema nikako ni u cjelini arhitektonskog projekta. Atrijum pred tornjem i kupolom, odvojen tornjem, pretvoren je u nesrazmjeran dodatak. I uopće je čitav projekt mehanički zbroj elemenata bez ikakve organske veze. Sam ovaj projekt, uspoređen s jasnoćom prostornog raščlanjivanja u klasičnoj arhitekturi (koja je itekako imala mjesta za skulpturu), govori o tome koliko je Meštrović i čitavo njegovo pretenciozno doba u stvari daleko i od klasičnog shvaćanja odnosa arhitekture i skulpture. Tako arhitektura, čiji je svaki pojedini element rješavan isključivo u svrhu skulptorskog izlaganja, nije uspjela načiniti dostojno mjesto skulpturama. Isto tako kao što ni stilizacija nije skulpture učinila ništa više arhitektonskim." (50 [208-209]).

Svoje viđenje i sud o arhitekturi Meštrovićevog *Vidovdanskog hrama* iznio sam u nekoliko radova o Meštroviću (86 [18-19]; 108 [12]; 10293 [216-219]), a posebno u radu *Arhitektura Ivana Meštrovića* (9727 [181-188]).

Govoreći o *Vidovdanskom hramu* Ivana Meštrovića, govorimo o njegovom viđenju i stvaranju arhitekture prvenstveno secesijskog stila, a donekle i o općenitom, i kasnijem, njegovom shvaćanju i oblikovanju arhitekture.

Čitavom svojom arhitektonskom kompozicijom, a pogotovo skulptorskim elementima i ukrasima, *Vidovdanski hram* je bio secesijska, odnosno jugendstilska, zamisao, ali je njegovo građevno nadahnuće ipak povijesno, eklektično. Očito je da se mladi Meštrović u osnovnoj zamisli ugledao na mauzolej i zvonik splitske katedrale, dok su prilazni portik i trijemovi sa stupovima nesumnjivo egipatski i antički graditeljski elementi. Uzmemo li u obzir da je secesija, taj revolucionarni likovni pokret s kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća, uglavnom kritizirala i odbacivala historicizam devetnaestog stoljeća, onda je Meštrovićev *Vidovdanski hram* ipak stilski hibrid secesijskog i eklektičnog stila.

U tome hramu nalazimo već i osnovna načela i kasnije Meštrovićeve spomeničke arhitekture: mauzolejâ, crkvene, paviljonske, pa donekle i stambene građevine, tj. naglašen vanjski dojam, posebno pročelja, oplemenjenog skulpturama, smišljen efektni pristup središnjem prostoru i sadržaju građevine, iz kojega se, bez obilaženja, tek okrećući se ili usmjeravajući pogled uvis, može najbolje promatrati sav taj prostor, zajedno sa skulpturama u njemu. U ovom su slučaju iznimno dodana još tri pobočna prostora, koja u manjem omjeru oponašaju taj središnji, ali čitava građevina opet tvori centralni oblik koji ipak, zbog uzdužne pristupne dvorane, nema tlocrt grčkog, nego latinskog križa.

Očito je da je *Vidovdanski hram* spomenik simboličnog značenja, a ne neka funkcionalna građevina, i da simbolični elementi u njemu prevladavaju. Funkcionalizam, toliko naglašavan kao osnovno načelo moderne arhitekture, nije u praktičnoj namjeni životu i radu u toj građevini, nego u dojmu i produbljivanju njezine simbolike, pa ga ni ne možemo primjenjivati kao osnovno mjerilo vrednovanja u uobičajenom smislu arhitekture dvadesetoga stoljeća.

Naveo sam srodne suvremene primjere slične monumentalne arhitekture s naglašenom nacionalnom simbolikom, pa ni ovaj Meštrovićev *Hram* s tog gledišta ne možemo smatrati nesuvremenim, a eklektičnim samo u stanovitoj mjeri, u svjesnoj primjeni nekih sadržajnih ili stilskih elemenata arhitekture iz prošlosti, što jednoj memorijalnoj arhitekturi povijesnonacionalnog obilježja može samo pridonijeti (9072).

Ideja *Vidovdanskog hrama*, s obzirom na njezin osnovni sadržaj i poruku, bila je dakle suvremena i opravdana, pogotovo za naše narode uoči Prvog svjetskog rata, kada još nisu bili ni oslobođeni od Turaka, Austrijanaca, Mađara, uz najopasnije agresorske aspiracije Talijana. Ona je bila stilski suvremena jer je začeta 1908. godine, kada je secesijski stil u Europi još bio u punom zamahu.

Što se tiče secesijskog stila *Vidovdanskog hrama* (ne onog stalno isticanog bečkog nego berlinskog), to je arhitektonski značajna građevina toga stila, čak i u europskim razmjerima. Od ranije spomenutih tadašnjih građevnih memorijalnih spomenika u Europi, teško da bi se ijedan među njima mogao suprotstaviti *Vidovdanskom hramu* da je taj bio izveden, bilo monumentalnošću općeg dojma, bilo osebujnošću izvedbe unatoč svim stilskim povijesnim pozajmicama.

Za secesiju je bilo karakteristično povezivanje arhitekture i skulpture, a tu se Meštrović kao kipar mogao dobro izraziti. Metzner je u unutrašnjosti *Spomenika Bitke naroda* uspio postići bolji sklad arhitekture i skulpture, ali na štetu likovne vrijednosti same skulpture.

Treba istaknuti, što nije u stotinama prikaza o Meštrovićevim skulpturama nikada rečeno, da mi oduvijek Meštrovićeve skulpture *Vidovdanskog ciklusa* promatramo isključivo kao samostalna kiparska djela, redovito u izložbenim dvoranama, a zaboravljamo da one nisu bile namijenjene takvom postavu, takvom promatranju i takvom vrednovanju, pogotovo one koje su bile najuže vezane uz prostor i simboliku *Vidovdanskog hrama*, poput karijatida, sfinga, boraca, robova i sl. Pri tome zanemarujemo njihov namijenjeni ambijentalni cilj. Međutim, budući da je Meštrović ipak prvenstveno kipar, a tek zatim arhitekt, on je na skulpture svog *Vidovdanskog ciklusa* ipak gledao u velikoj mjeri kiparski, dok ih je Metzner npr. potpuno podredio arhitekturi. Kada bismo Metznerove likove sa i iz *Spomenika Bitke naroda* odvojili od arhitekture uz koju su povezani i izložili u izložbenim dvoranama, njihov likovni dojam bi bio vrlo osrednji i manirističkі, naročito u pretjeranoj stilizaciji i u ponavljanju istovjetnog motiva. Te skulpture tada ne bi bile skulptorski i općenito likovno ništa vrednije od malenih skulptura, više dekorativnih nego izrazito kiparskih, koje smo mogli vidjeti na izložbi *Le arti a Vienna* u Veneciji 1984. godine, na kojoj su, iz tehničkih - ako ne i drugih - razloga, poslane Meštrovićeve skulpture ostale u zapećku (655). Stoga Meštrovićev kompromis između skulpture i arhitekture ujedno predstavlja dobitak na izrazito skulpturalnom polju. Sam je Metzner svojim skulpturama na lajpciškom *Spomeniku* djelovao na Meštrovića prvenstveno njihovom monumentalnošću, a ne i stilom i likovnim izrazom.

Da Meštrović ipak nije svoje *Vidovdanske fragmente* smatrao tek dijelom arhitektonske opreme, nego i zasebnim skulpturama, vrijednima samima sobom, a ne ambijentom kojemu su namijenjene, dokazuje i to što ih je često, tada i kasnije, samostalno izlagao u neutralnim izložbenim dvoranama.

Zanimljiv je slučaj izlaganja većeg broja tih skulptura na izložbi bečke *Secesije* 1910. godine. U bogatom katalogu, u kojemu je on zastupljen sa čak 62 rada i 5 reprezentativnih reprodukcija skulptura, Meštrović namjerno i dosljedno izbjegava spomenuti *Vidovdanski hram* i imena kosovskih junaka. Tek za niz karijatida navodi da su fragmenti „jednog hrama", dok *Miloša Obilića*, *Banovića Strahinju* i *Srđu Zlopogleđu* naziva samo „torzo", „heroj", a *Kosovku djevojku* neodređeno „Djevojka koja krijepi ranjenog ratnika". Na svome je primjerku kataloga pak dopisao prave nazive i označio koje se izložene skulpture odnose na *Vidovdanske fragmente* (495).

Razlog tome samo bi donekle mogao biti što bečke posjetitelje izložbe nije zanimala prošlost nekakvih balkanskih naroda, ali pouzdano više što nije bilo poželjno u austrougarskoj prijestolnici tada, već uoči rata, slaviti junaštva Srbije s kojom je Carevina bila u zategnutim odnosima i s kojom će se uskoro zaratiti. Kada Meštrović iste te skulpture izlaže 1911. u Rimu i 1915. u Londonu, u zemljama politički naklonjenima Srbiji, ne samo da ne izbjegava, nego dapače naglašava povijesno i simboličko značenje tih skulptura (498; 507).

Moša Pijade, a kasnije i Meštrovićev srpski emigrantski pamfletisti, iskoristit će tu činjenicu kao dokaz njegovog političkog konformizma (91 [165]; 2361 [131]).

Mladi je Meštrović, kako smo vidjeli, u Beču bio đak najistaknutijeg tadašnjeg bečkog arhitekta Otta Wagnera. I sam je Wagner u toj fazi svoga stvaranja bio izrazito secesijski arhitekt, koncipirajući građevinu poput dekorativne skulpture, posvećujući više pažnje obliku, volumenu, ukrasu, nego rješavanju prostora. „Arhitektonsko obrazovanje treba da izobrazi arhitekta za umjetnika, a ne samo za običnog specijalistu" - bilo je tadašnje Wagnerovo načelo. [51]

Secesija je, istina, odbacivala sve povijesne ukrasne elemente, ali je umjesto njih oblikovala i primjenjivala nove, osobito biljnog porijekla, kao i brojne kiparske reljefe i pune skulpture s ljudskim likovima i kompozicijama.

I kupolu nad središnjim prostorom, najprepoznatljiviji element tadašnje i kasnije Meštrovićeve arhitekture, ne moramo tražiti - kako se to isticalo - u istočnjačkoj arhitekturi staroga vijeka, Bizanta, renesanse i gdje već, jer je nalazimo i na suvremenim Wagnerovim secesijskim građevinama, kao na *Dvorskom paviljonu gradske željeznice* u Beču, npr.; kupola je bila čak i simbol bečkih secesionista na njihovom umjetničkom paviljonu.

Sjetimo se da su i drugi veliki arhitekti tada projektirali u sličnim secesijskim koncepcijama, npr. Frank Loyd Wright svoju *Hollyhock House* u Los Angelesu 1916-1920; dakle znatno kasnije nego Meštrović *Vidovdanski hram*. [52]

Meštrović će i dalje ostati vezan uz tradiciju u arhitekturi i neće nikada prihvatiti „funkcionalističku“ arhitekturu. „Postmoderna“ je, nakon diktata „moderne“, morala revalorizirati i Meštrovićev tobožnji eklekticizam u arhitekturi, što ipak nije učinila jer su već ukorijenjene predrasude u pogledu „pseudohistorijske“ arhitekture trajale i dalje. Bilo je tada vijeme da se ponovno vrednuje i Meštrovićev *Vidovdanski hram*, kao i ona secesijska skulptura dekorativnijeg obilježja namijenjena njemu, koja je izvan namijenjenog joj prostora ostala tek, kako ju je Meštrović i nazivao, *Vidovdanski fragmenti*.

SKULPTURE KOSOVSKOG CIKLUSA

Vidjeli smo da je Ivan Meštrović dvije godine u Parizu, 1908. i 1909, bio potpuno obuzet zamisli *Vidovdanskog hrama* i skulptura njemu namijenjenih. Gotovo odvojen od ostalog velegradskog pariškog života, pa i od onog bučnog i tada vrlo živog umjetničkog, sve je vrijeme provodio u atelijeru, radeći mahnito i ispunjajući atelijer glinenim i sadrenim skulpturama, od kojih je znatan dio bio velikih dimenzija.

Slikar Milivoj Uzelac, koji je kasnije živio u Parizu, rekao je jednom književniku Dubravku Horvatiću:

„Meštrović je imao strašnu kreativnu snagu... Pričali su mi klesari koji su radili na Vidovdanskom hramu, kako ih je pozvao sebi i zapitao mogu li do dva mjeseca preuzeti jednu veliku narudžbu. Atelijer je bio prazan, pokazao im je tek minijaturne skice i makete. Kada su došli do dva mjeseca da preuzmu posao, atelijer je bio prepun golemih skulptura. Stajale su jedne do drugih, tako da se nije moglo ni kretati. Sve je to Meštrović učinio u dva mjeseca.“ (9775).

Meštrović je u te dvije godine u Parizu izradio oko 200 skulptura, od kojih oko 50 *Kosovskih fragmenata*. Sam je skulpture tog ciklusa, kao sadržajnu i stilsku cjelinu, odjeljivao na izložbama ili u katalozima izložaba od ostalih. U popisu djela u londonskoj *Monografiji* 1919, a zatim u katalogu izložbe s Račkijem 1910. u Zagrebu i 1911. u Rimu, označio je zvjezdicama ili naslovom te skulpture, a u vlastitom primjerku kataloga izložbe u Beču 1910. naknadno je perom označio *Kosovske fragmente*.

Staračka glava *Slijepi guslar*, modelirana u Parizu 1908, sadržajno razvija zamisao ranog bečkog reljefa *Umjetnik naroda moga* (1904), što prikazuje starog slijepog guslara kojega vodi dječak, a oblikom na dvije glave *Poprsje starca* (1907). Taj *Slijepi guslar* stoji i simbolično na početku ostvarivanja *Kosovskog ciklusa*, predstavljajući izvor povijesti i legende kosovskih junaka. U nekim opisima naziva se *Svećenikom Hrama* (3 [29]) koji vodi po *Hramu* kroz samu prošlost (3; 216 [15]). Skulptura je bila vrlo poznata jer je od 1909. do 1919. često izlagana. Bečki likovni kritičar Ludwig Hevesi postavio je tu skulpturu uz bok Rodinovim *Građanima iz Calaisa* (1207).

Pa ipak, ako ne bismo znali Meštrovićevu poruku u tom staračkom portretu, iako ima više općenitog nego individualnog, nema gotovo ničeg simboličnog i proročkog. To je kiparski gledano odlična Meštrovićeva skulptura, sa stilizacijom koja je bliža Rodinovim skulpturama nego Metznerovim, pa analogija s likovima *Građana iz Calaisa* nije netočna. Muskulatura i razigranost kose i brade secesijski su stilizirani, ali nisu stilizirani u pojednostavnjivanju detalja i naglašavanju volumena, kao u mnogim skulpturama *Kosovskog ciklusa*.

Osim *Guslara* navodi se u popisu njegovih radova londonske *Monografije* i jedan reljef zvan *Slijepac* (*Blind Man*), rađen iste 1908. godine u Parizu (10 [62 br. 88]). Isti je izložen na izložbi Meštrovića i Račkoga 1910. u Zagrebu kao *Studija za Guslara* (496 [10, br. 25]; 654 [71]; 1240). Međutim, u Meštrovićevom ranom albumu fotografija njegovih skulptura u Galeriji Meštrović u Splitu postoji i fotografija same glave mlađega muškarca koji ne sliči *Guslaru*, s postpisom *Studija za slijepca*, koja nije reljef nego puna plastika, a nije nam danas poznata (33. I. II. 14).

Prva posebno istaknuta skulptura *Vidovdanskog ciklusa*, koja je pobudila osobitu pozornost naše, a i inozemne, javnosti i likovnih kritičara, bio je lik, zapravo torzo, *Miloša Obilića*. Jedne je oduševio junak koji „heraklejskom gestom“ juri Kosovim poljem „da mačem pokosi što smrt još pokosila nije“, kako je teatralno klicao Ivo Vojnović (1234 [303]; 2173 [56]), a druge jedna od likovno najkvalitetnijih Meštrovićevih skulptura, koja je na trideset izložaba, od 1908. do danas, obišla gotovo sve europske metropole. Izlagana je u Splitu, Zagrebu, Ljubljani, Beogradu, Beču, Rimu, Parizu, Ateni, Bukureštu, Pragu, Olomoucu, Kijevu, Berlinu, Zürichu, Milanu, Moskvi, Lenjingradu i Kijevu.

Na izložbi Meštrovića i Račkoga u Zagrebu 1910. hvalio ju je A. G. Matoš (1228; 5767 [22]); također kritičar zagrebačkih *Novosti* Lj. Z. Kara (1215). Talijanski likovni kritičar Mario Lago posebno je na *Rimskoj izložbi* 1911. vrednovao skulpturu *Miloša Obilića*, ali ne i arhaički stilizirane skulpture poput *Sfinge* (1456). Torzo *Miloša Obilića* hvalit će kao osobito uspjelu Meštrovićevu skulpturu i oni današnji likovni kritičari koji nemaju nikakvog poštovanja prema Meštrovićevoj kosovskoj simbolici. Tako će istaknuti suvremeni talijanski likovni kritičar Mario De Micheli, u predgovoru kataloga retrospektivne Meštrovićeve izložbe u Milanu 1987:

„Danas skulpture ovog ciklusa, one koje su preostale, gledamo samostalne, odvojene od arhitektonske cjeline za koju su bile zamišljene i ostvarene. Možda to i nije zlo. Videći ih tako, u njihovoj jedinstvenosti, bolje nam se izdvaja njihova pojedinačna vrijednost koja bi u združenoj i velebnoj zamisli bila izložena riziku da se utopi i oslabi. Dovoljno je djelo poput Miloša Obilića da nas u to uvjeri, drugog junaka Kosovske bitke. Radi se o brončanoj skulpturi visokoj dva i pol metra, koja ga prikazuje gologa, kao da hoda posred borbe, naprijed pognute glave a lica usredotočena na borbu. Ali ako je to opis neposrednog sadržaja vezanog uz predodžbu krvavog sukoba, smisao ovog djela premašuje te granice jednim uzvišenijim značenjem, onim ljudske borbe protiv zle kobi opstanka, ne isključujući, naravno, ni nevolje koje povijest donosi. U tom velikom tijelu, u tom poprsju što se savija nad slabinama, kao da će rascijepiti zrak, u tom zaletu nogu koje smjelo kreću naprijed, Meštrović je uspio izraziti duhovnu napetost čovjeka koji teži cilju, da osvoji vlastitu čovječnost kojoj prijete zle sile što oko nas djeluju. Lik oslobađa snopove energije, pod kožom trzaju se mišići, čitav tjelesni ustroj napet je pokretom.

Tu je prisutan i Michelangelo koji Meštroviću pruža snagu, jedan Michelangelo romantično čitan i prečitavan, njegov osobni Michelangelo, kojega je neizmjerno volio čitavoga života, o kojemu je jednom znao reći: ‚Michelangelo voli tijelo i dušu: i kada korakne duboko u mrak, svaki je njegov uzdah uzdah svjetlosti.‘ Upravo u ovom svjetlu treba promatrati i Meštrovićeve junake ili udovice njegovih junaka.“ (9685 [5]).

A Zvonko Maković, inače škrt u pohvalama Meštrovićevih skulptura, posebno onih *Vidovdanskog ciklus*a, naglašava u vrpoljskoj monografiji o Meštroviću 1984. žestoki pokret skulpture *Miloša Obilića*: “Torzija mase je osnovno sredstvo kojim Meštrović ovdje postiže izrazitu dramatičnost, ali tu isto tako nalazimo i onu reljefno obrađenu površinu koja govori o gibanju iz dubine, o eruptivnoj snazi koja i najsitnijem dijelu kipa daje pojačanu vitalnost. Profilni položaj glave, karličnog pojasa i jakog iskoraka prekinut je u sredini širokim postavom ramena, grudi i gornjeg dijela trbuha čime je pokret dobio na snazi i brzini.” (116 [21]).

Također je i sud najoštrijeg kritičara Meštrovićevoga djela, Žarka Vidovića, o skulpturi *Miloša Obilića* i o nekim rijetkim skulpturama *Vidovdanskog ciklusa*, poput *Banovića Strahinje*, *Velike udovice*, *Sjećanja*, koje nisu robovale podređenosti namijenjene im arhitekture, iznimno povoljan (50 [uz sl. 26]).

Iako srpska likovna kritika nakon Drugog svjetskog rata nije bila naklonjena Meštroviću, povodeći se uglavnom za nepovoljnim sudom istaknutog povjesničara umjetnosti Lazara Trifunovića, beogradski književnik i književni kritičar Milorad Panić-Surep, pišući 1951. o povijesnim ličnostima u likovnoj umjetnosti, govori o vizijama koje nisu samo umjetnikove, nego prihvaćene od širokih masa:

“Da je jezik likovne umjetnosti tako moćan kao svake druge, ne treba ići daleko po dokaze. Stanimo pred Meštrovićevog O b i l i ć a : mlado nago tijelo i bez toka i bez bojna koplja, čak bez ruku, bez stopala. Ali bljesak njegova čela, očiju, cijelog lica; oštar pokret grudi, presječen na najsnažnijem dijelu mlaza; njegova produhovljena muškost, oslobođena tegobe radi zamaha žrtvovanja; njegovi životom nabrizgani, određenom mišlju zategnuti mišići, kao tetive na luku strijelca - sve to skupa ulovi i opčini naš duh i uvede nas u sazvučje deseterca, u ep. I to više nije dobro modelirana figura. To su Miloš i Kosovo onakvi kakvi nam se generacijama kolebaju u maglicama podsvijesti tražeći da se otjelove, da izrone u svijet naših očiju. Taj simbol čestitosti, junaštva i žrtve Meštrović je zaista materijalizirao i njime je još dalje razigrao našu maštu. Njegov Obilić samo prividno nema ruku, a stvarno su tu, udaraju mačem; i stopala su njegova tu, potonula u krv kosovsku.

Mislio je Meštrović, sigurno, i na oklop, i na mač, možda i na Ždralina [pticu]. Što ih nije dao, to je velika odluka njegovog genija. Da li bi u ma kojoj drugoj obradi bilo Miloša, onog epskog, vjekovnog, općeg? Nije rješenje samo u nagom tijelu. Marko Kraljević bit će drugačiji, Orlović Pavle i Kosovska Djevojka drugačiji. Svaka vizija je tražila svoje rođenje. Meštrović je osjetio zahtjev, postavio ga sebi, a odgovorio i njemu i nama, jednom narodu i jednoj kulturi...” (6291).

Ovaj napis bilo je autorovo reagiranje na poplavu neumjetničkih i kičerskih spomenika palim borcima NOBa.

I zaista, Meštrovićev *Miloš Obilić* je možda najjednostavniji, a ipak najuvjerljiviji spomenik simbola borbe jednog naroda, iako bez i jednog ratničkog rekvizita - vjerujem i u mnoštvu takvih spomenika u cijeloj europskoj skulpturi. Nigdje nije simbolika borbe i otpora tako elementarno i likovno uobličena kao u ovoj Meštrovićevoj skulpturi, jer se sve druge najpoznatije likovne predodžbe borbe i otpora ispomažu rekvizitima odjeće, oružja i dr., od *Nike iz Samotrake* do *Marseillaise* Françoisa Rudea na pariškom *Arc de Triompheu*, *Trećeg svibnja 1808.* (*Strijeljanja*) Francisca Goye, *Slobode koja vodi narod* Eugènea Delacroixa ili *Guernice* Pabla Picassa.

Miloš Obilić prednjači većem dijelu Meštrovićevih, osobito kasnijih, skulptura svojim izrazito plastičnim, trodimenzionalnim oblikovanjem. Gledan sa svake strane on je jednako zanimljiv, jednako plastičan i jednako u pokretu. Realistička, vrlo malo stilizirana muskulatura (osim valovite kose) nije oduzela skulpturi herojsku simboliku. Ni modeliranje lika kao torza, bez dijela ruku i nogu, nije joj umanjilo borbenu predodžbu, niti polet pokreta prema naprijed. Dapače je usmjerenje preostalih dijelova ruku i nogu pojačalo zamah pokreta što ga gledatelj u svojoj maštu može još dojmljivije predočiti. Baš taj Milošev pokret, ne tek pokreta radi, kao u Rodinovim sličnim skulpturama, nego dosljedno borbenoj dinamičnoj ideji skulpture-spomenika, glavna je i likovno najistaknutija vrednota ove skulpture.

Meštrovićev *Miloš Obilić* bez sumnje ima više veze - zacijelo i uzora - u Rodinovim nego u Metznerovim skulpturama, kojih ćemo shvaćanje tek malo kasnije uočiti na dijelu Meštrovićevih *Vidovdanskih fragmenata*. Ana Adamec veli da *Miloš* predstavlja udaljavanje od Rodina, što ne bih rekao, iako je i Bourdelleov utjecaj donekle već prisutan. Rodinovi aktovi *Brončano doba*, *Sv. Ivan Krstitelj*, a osobito *Čovjek koji hoda*, odaju stanovitu vezu s *Milošem Obilićem*. Međutim, njihov je pokret još uvijek statičan, na mjestu, osim u ove posljednje Rodinove skulpture. Pa i *Čovjek koji hoda* prvenstveno je ravnodušni šetač, a ne lik u dinamičnom prodiranju naprijed, u utjelovljenoj borbi, iako predstavljenoj najoskudnijim likovnim elementima.

Usporedba s Brancusijevim *Pticama* u tekstu Tonka Maroevića (9576 [9]) utoliko je zanimljiva što je i u tim skulpturama prvenstveno postignut naprijed usmjereni polet, iako su one oblikovane s krajnjim poštivanjem forme, a zanemarenog sadržaja.

Neki su odmah, još 1911. godine, primijetili i jedan nedostatak ove inače savršene skulpture: premalenu glavu u odnosu na tijelo (1429 [137]). Teško je pretpostaviti da Meštrović nije dobro poznavao omjere ljudskog tijela, pogotovo što je za studija posebno proučavao anatomiju. Razlog toj anomaliji je vjerojatnije u tome što je htio donekle eliminirati glavu i predstaviti sam torzo u pokretu (poput Rodinovog *Čovjeka koji hoda*), iz istog razloga radi kojega je uklonio ruke i noge junaka.

Međutim, budući on ipak nije bio Brancusi, da bi samoj kubičnosti skulpture posvetio glavnu pažnju, ipak je htio i pokretom glave prema dolje u zanosu koračanja, kao i stilizacijom duge valovite kose pridonijeti osnovnoj zamisli borca. Ipak, zanemarivši u ovoj skulpturi glavu, oblikovat će je zasebno, dapače monumentalno, u golemoj *Glavi Miloša Obilića*.

Pred izložbenim paviljonom *Secesije* 1910. u Beču izazovno, nekima i šokantno, privlačile su pozornost dvije goleme Meštrovićeve skulpture, gotovo dva metra velika posrebrena

glava *Miloša Obilića* i preko jednog metra velika crveno i plavo obojena glava *Srđe Zlopogleđe* (2766 [4-5]).

Jednaki snažni zamah i osvetnički bijes što ga je ostvario u torzu *Miloša Obilića*, izrazio je Meštrović i u ovoj odvojenoj i uvećanoj glavi. Stilizirano valovita i uzvijena kosa koja kao da se u silovitom pokretu svojim krajem podiže u ratni stijeg, razrađena je kao samostalna skulptura koja je svojom ekspresivnom snagom, a i neuobičajenom veličinom za skulpturu glave, snažno djelovala na gledatelje.

„A Miloš, mrki i mračni Miloš? - pisao je o toj skulpturi na *Rimskoj izložbi* 1911. talijanski likovni kritičar Alfred Melani. - Ovaj fragment govori i pogledom, govori iz zakučasta nosa, govori iz usta čvrsto zatvorenih, koja više govore nego bi govorila da nisu zatvorena - neumoljiva, u svom grobnom muku...” (1483; 1679 [101]).

Velika glava *Miloša Obilića* razrađenija je u pojedinostima od glave na njegovom torzu i izražajnija jer je na torzu glavna pažnja posvećena zamahu samog tijela.

Postoji, međutim, još jedna zasebna *Miloševa glava*, veličine približne onoj na torzu, ali ipak nije tek njezin odljev jer nije u punoj plastici, nego u plitkome reljefu. Torzo je u Beogradu i Zagrebu, velika glava u Beogradu i Opovu, a manja u privatnom posjedu u Splitu (a odljev vjerojatno i u još nekom nepoznatom nam posjedu).

Od drugog kosovskog junaka, *Srđe Zlopogleđe*, modelirao je Meštrović samo glavu, ali također u dvije skulpture različitih veličina. Izazovno obojena metar velika glava danas je u Narodnom muzeju u Beogradu i Modernoj galeriji u Rimu, a manja varijanta, oko pola metra velika, u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Prvu, manju glavu *Srđe Zlopogleđe* navode Meštrović i Ćurčin u londonskoj *Monografiji* 1919. kao *Studiju za glavu Srđe*, a drugu kao *Srđa* (glava), obje nastale u Parizu 1908. god. (10 [62, sl. XIII]).

Sa skulpturom glave *Srđe Zlopogleđe*, nastale u Parizu 1908, zašao je Meštrović u krajnju secesijsku stilizaciju svog herojskog ciklusa. Možda je razlog tome bio u samom liku najstrašnijeg kosovskog junaka „koji je šest Turaka natakao na koplje”, ili u višestruko nadnaravnoj veličini skulpture, koja je svojom dimenzijom i nametnutom porukom zahtijevala takvu stilizaciju, a ne realistički prikaz.

Tada, 1910. i 1911. godine, kada je secesijski stil ne samo još dominirao, nego postao i općenitom modom, posebno u primijenjenim umjetnostima, baš je Meštrovićev crtež te glave bio simbolom cijelog njegovog *Kosovskog ciklusa* i tako je baš ta skulptura, krajnje stilizirana, postala i u zemlji i drugdje vrlo popularna. Nalazimo je kao naslovni crtež kataloga bečke izložbe *Secesije* 1910. na kojoj su dominirale Meštrovićeve skulpture, zatim na katalogu izložbe Meštrovića i Račkoga u Zagrebu iste godine, kao i na katalogu srpskog paviljona *Rimske izložbe* 1911. godine, a poslužila je i kao plakat nekih izložaba (10 [94]; 27 [IX]; 698 [sl. I, III]).

Neki su u toj pretjeranoj herojskoj stilizaciji vidjeli južnoslavensko junačko obilježje, a drugi, poput Jamesa Bonea, „simbol kršne (kamenite) duše Dalmatinskog Zagorja” (2296 [34]).

Iako se radilo o jednoj izrazito secesijskoj stilizaciji linija i volumena, provedenoj dosljednije nego u ostalim skulpturama toga ciklusa, zaneseni su nacionalisti u toj internacionalnoj europskoj stilizaciji htjeli prepoznati čak neki narodni južnoslavenski povijesni - ili pak suvremeni historicistički - stil, obilježje južnoslavenske rase, ili barjak koji će dovesti do oslobođenja od Latina i Germana.

Čak je i izraziti intelektualac, mladi romanist Mirko Deanović, pišući o djelima na *Rimskoj izložbi* klicao u rodoljubnom zanosu:

„A glava Srdje Zlopogledje - kako nas i ona potiče energično na pokret, na rad, koji će da osveti pravednike koji pate. Upravo je Zlopogledja u svojoj grozi strašno jakog efekta, te je i ovdje Meštroviću divno uspjelo izraziti mržnju, prezir. Pomislimo li na Rodina, motreći ove umjetnine, vidjećemo kako je Meštrović pošao još i dalje, kako je on još ekscesivniji od velikog Francuza. Ova ogromna snaga kod Meštrovića nije mogla da nikne nego u jednom sinu narodnog karaktera, kao što je on. Ova je snaga posljedica jedne skroz naravne duše, netaknute od kozmopolitskih kultura i vjera, koje slabe jakost čovječjih instinkta. Koliko su estetički bogatiji, upravo estetički heroji ljudi sa nesvladanim naravnim instinktima i temperamentom! Tako naš Meštrović, koji je još skroz djevičanstveno narodan, brutalan, poslužio se onim, što mu se činilo sgodnim u umjetnosti Europe, ali ne zaboravljajući na opreku koja je izmedju našeg narodnog karaktera i onoga kozmopolitskog...” (1429 [137]).

Pa i onda kada je secesija minula, dapače, kada je bila prezrena, mogla je ta snažna patetika djelovati na gledaoca, pa i na likovnog kritičara poput Matka Peića koji je 1958. pisao:

„Modelirao je ‘Srđu Zlopogleđu’. Modelirao je u njemu mušku srdžbu, bijes i prkos. Htio je pokazati modernim satrapima koji ubijaju: kako je čovjek lijep, velik.” (6669).

Dakako da ni tada, na bečkoj, zagrebačkoj, rimskoj i mletačkoj izložbi, između 1910. i 1914. nisu sve kritike bile jednoobrazne ni pohvalne. Neki su, poput Benedetta Crocea, u tom isticanju praiskonskog narodnog vidjeli vraćanje primitivnosti i brutalnosti neusklađenima s težnjama suvremene europske civilizacije i kulture. Neki pak, kako u Zagrebu tako i u Beču, političku opasnost tog borbenog barjaka.

Neki su pak u Srbiji simbole junačke narodne prošlosti gledali u folklornoj ambalaži i herojskom ali realističkom oblikovanju nacionalnih idola opjevanih u narodnim pjesmama. Kozmopolitska, više germanska nego slavenska, secesijska stilizacija bila im je odbojna.

„Evo vam i figure Srđa Zlopogleđe - pisao je suradnik *Brankovog kola* u Sremskim Karlovcima. - Po narodnoj pjesmi Srđa Zlopogleđa je fizički junak, ali junak koji ubija braneći Domovinu i Kršćanstvo na Kosovu; kod Meštrovića Srđ nam ne čini dojam viteza nego jedan degenerirani, potpuno zločinački tip, g. Meštrović je vrlo loš psiholog, kad junaka identificira sa zločincem. A da on to čini kaže nam sama ova figura. Ona glava ne samo da je skroz zločinačka nego te crte lica i struktura čela nose u sebi tip Etiopca. Lice gotovo bez čela sa spljoštenom lubanjom, ispupčenim jagodicama, četvrtasto, s upijenim pakosnim usnicama, daje nam dojam neke krvoždne životinje, neko mutiranje, između degeneriranog čovjeka i pavijana.

Kakvu bi u srpskom hramu ova degenerirana figura ulogu vršila i da li bi se i ona uvrstila u ‘duboki potez jedne rase’, to mi nikako ne razumijemo.” (1787 [208]).

Drugi su srpski rodoljubi poletjeli u drugu krajnost, kličući emfatično:

“Ja moram priznati - pisao je Meštrovićev panegiričar Dimitrije Mitrinović u *Bosanskoj vili* 1911. godine - da se nikada dosad nisam osjetio dublje i ljepše i moćnije Srbin nego pred božanstvenim Zlopogleđom Meštrovićevim. Nikad mi srce nije zakucalo srpskije, i nikad nisam poraznije osjetio svetinju osvete, koja će bestidnike zviznuti sverazorno kad iz naše krvi progovore ovakvi Meštrovićevi Zlopogleđe, živi, od mesa, od zemlje žive; Meštrovićev Zlopogleđa šuti, ali šuti užasno, iako je bez duše, od sadre, od mrtve zemlje. Meštrović je prorok, i tko ga ne shvaća kao proroka, taj ga ne shvaća; taj nema ni moralno pravo da uživa u njegovoj umjetnosti. I evo čega je on prorok: uskrsnuća našeg naroda; n a š e g cijelog, srpskog i hrvatskog. Meštrović vjeruje da će se njegov Srđa roditi, među nama, i on hoće da taj Srđa ima dušu njegovog Srđe, i tko osjeća Meštrovića kao što njega treba osjetiti, taj vjeruje u novo rođenje Srđino, on je uvjeren da to rođenje treba doći... Ivan Meštrović je nacionalni umjetnik, ličnost duboka kroz koju progovara naša rasa, duša, povijest... Jer mali ljudi govore u ime svoje, veliki u ime sviju...” (1498 [147]).

Sjetimo se, bilo je to ne mnogo prije Sarajevskog atentata.

Videći u gigantskoj glavi *Srđe Zlopogleđe* ne samo Meštrovićev umjetnički izraz, nego i onaj nacionalni ideološki i politički, nije nam neobično da je on tu skulpturu nakon izložbe u Rimu darovao talijanskom narodu. Talijanski ministar prosvjete zahvalio se na daru uz obećanje da će ona trajno ostati u Galeriji moderne umjetnosti u Rimu, ali kada je minula secesija, kao likovni stil i kao moda, ta je prenametljiva skulptura završila u skladištu Umjetničke akademije u Ravenni (1768; 1771).

Iako je skulptura *Srđe Zlopogleđe* vrlo stilizirana i uopćena, ipak su suvremenici u toj glavi prepoznali Meštrovićevog prijatelja i autora većeg broja pohvalnih napisa o njemu u tim predratnim godinama, hrvatskog književnika Andriju Milčinovića (10295 [158]).

U Meštrovićevom sam životopisu govorio o skandalu kritike Uga Ojettija njegovoga *Srđe Zlopogleđe* kao navodnog plagijata Bourdelleovog *Herkula strijelca*. Sličnost Meštrovićeve i Bourdelleove skulpture je samo u glavi, sa slično stiliziranom kosom, ali dok je u Meštrovićevom djelu cijeli sadržaj u izrazu lica, u Bourdelleovom je u cijelom liku i njegovom dinamičnom pokretu strijelca. Osim toga, kako smo vidjeli, Meštrovićeva je skulptura nastala prije nego je on mogao vidjeti Bourdelleovu (10295 [158]).

Ukoliko se radi o nekom izravnijem utjecaju na to Meštrovićevo djelo, to je mogao biti jedino onaj herojskih likova Franza Metznera u *Spomeniku Bitke naroda*, naglašenom hladnom stilizacijom podređenoj arhitekturi.

Neki su engleski kritičari povezivali Meštrovićevog *Srđu Zlopogleđu* s likovima u crtežima engleskog slikara, grafičara i pjesnika Williama Blakea (1757-1827), ali tu se, bez sumnje, ne radi o izravnoj vezi, nego o obostranoj sklonosti antičkoj skulpturi. Fizionomije Blakeovog sotone izrazito su antičke, a Meštrović je tada, 1908, u Parizu zacijelo često bio među antičkim skulpturama u Louvreu (1981 [206]).

Iako je skandal s Ojettijem riješen u Meštrovićevu korist, ipak je općenito postojao stanoviti utjecaj Bourdelleove plastike na tadašnju Meštrovićevu. Istina, on je doputovao u Pariz sa sadržajno i formalno već sazrelim zamislima *Vidovdanskog hrama* i njegovih skulptura, ali, unatoč izoliranom životu u Parizu, bez druženja sa suvremenim umjetnicima, ipak je bilo njegovih susreta s umjetnicima i njihovim djelima, ako ne u atelijerima tih umjetnika, a to na njihovim izložbama - kojima je Pariz obilovao, a u *Salonu* je i sam Meštrović izlagao - i u ilustriranim časopisima. Vidjeli smo da je Bourdelleov atelijer bio nedaleko Meštrovićevoga u Impasse de Maine na Monparnasseu i da su se, barem u početku, družili i posjećivali. Iako je Antoine Bourdelle (1861-1929) bio dvadesetak godina stariji od Meštrovića, bilo je u njihovom životu i radu srodnosti. Obojica su bili sljedbenici Augustea Rodina; Bourdelle je bio i njegov učenik i pomagač, ali su obojica jednako reagirali na Rodinovu intimnu i pretežno realističku i impresionističku skulpturu, koja je zatim donekle bila i pod utjecajem više slikarske nego arhitekturi podložne secesijske skulpture.

„Čim sam mogao izmjeriti krivulju Rodinovog genija - rekao je Bourdelle - prestao sam se smatrati njegovim učenikom.”

Bourdelleova je skulptura građena arhitektonski i u osnovi teži trajnosti i monumentalnosti. On nije, poput Rodina, forsirao materijal, njime gradio privid života, nego je nastojao da skulptura živi sama za sebe, svojim vlastitim životom. To je Meštrović mogao naučiti od njega, više nego od, u suštini eklektičnog, Hildebrandta ili šabloniziranog Metznera.

„Modelirati znači uništavati, - govorio je Bourdelle - graditi znači stvarati...

Treba opet naći zakon monumentalnosti, treba opet povezati konstruktivnu vrijednost spomenika s njegovom skulpturalnom vrijednosti; zagospodariti kompozicijom, uskladiti mase, stvoriti opširno, prostrano ravnovjesje između svega, između cjeline i pojedinosti...”

I konačno:

„Treba podrediti svaki pojedini dio kipa cjelini, jer kiparstvo, ako hoće zaslužiti da se s pravom tako naziva, uvijek treba da se služi pravilima koja vrijede i za arhitekturu.” [53]

Meštrović i Bourdelle tada u Parizu nisu tražili uzore prošlosti u sadrenim odljevima portala i skulptura srednjovjekovnih katedrala pariškog Muzeja francuskih spomenika, poput Rodina, nego u dvoranama i podrumima Louvrea, s tom razlikom što se Bourdelle uglavnom zadržavao u dvoranama antičke, arhajske i klasične, grčke skulpture, a Meštrović i one starije, mezopotamske, egipatske i arhajske grčke skulpture.

Bourdelle je u tom posuđivanju od antike bio eklektičan jednako koliko i Meštrović, samo uži u izboru iz prošlosti. Njegov *Herkul strijelac*, u vezi s kojim su se o utjecaju na Meštrovića sporili kritičar Ugo Ojetti i kipar Leonardo Bistolfi, ima glavu oblikovanu pod utjecajem antičke arhajske skulpture (poput Meštrovićeva *Srđe Zlopogleđe*), a tijelo na način helenističke skulpture, a da ne govorimo o stavu Mironovog klasičnog *Bacača diska*.

Između Bourdellea i Meštrovića bila je i jedna bitna kulturološka razlika: iza prvoga stajala je cijela stoljetna kultura, kultura na zalazu, - kako bi rekao Oswald Spengler - a iza Meštrovića tek iskonska legenda, dok se budućnost tek pripremala.

Za razliku od ranijeg rodenovskog modeliranja skulptura - od ničega prema obliku - Meštrović je, poput Bourdellea, u stvaranju svojih *Vidovdanskih fragmenata* odmah zamišljao skulpturu u volumenu, u masi, pa i kada ju je modelirao u glini zamišljao je kao da kleše u kamenom bloku, ili teše u drvenom trupcu, nastojeći da istakne baš taj prvotni volumen, umjesto realistički ili secesijski dekorativno oblikovanih detalja.

Graditi spomenik ne časovitog privlačnog dojma, nego za trajanje i za uklapanje u arhitektonski ili prirodni ambijent i u budućnost, to je mladi Meštrović u Parizu, barem donekle, mogao naučiti od starijeg i iskusnijeg Bourdellea. U Bourdelle-

ovim je skulpturama Meštrović mogao uočiti i ekspresivni izraz, što će se odraziti u nekim njegovim djelima toga razdoblja, ali posebno na onima kasnijima, pogotovo u oblikovanju javnih spomenika.

Činjenica je da je mladi Meštrović u isto vrijeme prihvaćao razne utjecaje, katkada čak i one međusobno proturječne. Zbog toga su mu neki njegovi kritičari predbacivali da posuđuje odasvud, da oponaša sve kipare, od asirskih, babilonskih, egipatskih i antičkih, do Michelangela, Rodina, Metznera i Bourdellea. Meštrović je i sam priznavao da naročito cijeni velike majstore i njihova djela u prošlosti, a da mu je, naprotiv, neprihvatljiva suvremena avangardna umjetnost, ali ne i ona već priznata suvremena.

O tim nadahnućima iz naoko suprotnih izvora svjedoči i njegova skulptura, također *Vidovdanskog ciklusa*, *Banović Strahinja*. Ona ne asocira na arhajsku grčku skulpturu, ili onu još raniju, nego na klasičnu grčku Fidijinog Zlatnog doba. Svjestan i sam te veze, pa i odudaranja od ostalih izrazito tematskih skulptura herojskog ciklusa, često ju je nazivao i izlagao pod imenom *Torza*.

Tu je skulpturu u sadri izlagao najprije na *Dalmatinskoj izložbi* u Splitu 1908, a zatim 1910. u Beču i u Zagrebu i 1911. u Rimu, a za izložbu u Londonu 1915. klesao ju je (ili je dao klesati) u mramoru, ali nešto uvećanu. (Mramorna skulptura, za razliku od ranije sadrene ima i nešto niže postolje). U Beogradu je i prva sadrena varijanta 1960. klesana u mramoru.

Srpska je Vlada, nakon velike Meštrovićeve izložbe u Londonu - koja je uz umjetnički imala i političko-propagandni naglasak - u znak zahvalnosti za podršku u ratu darovala Britaniji Meštrovićevu skulpturu *Banovića Strahinje*, za koju je svrhu Meštrović srpskoj Vladi darovao vrijednu mramornu skulpturu (10 [50]; 2670; 6253). Skulptura je, pod nazivom *Torza*, bila izložena u Victoria & Albert Museumu (3432 [8]), a zatim ju je taj muzej ustupio za trajno izlaganje *Tate Gallery*, muzeju moderne umjetnosti. I nakon Drugog rata bio je *Muški torzo* izložen u glavnoj dvorani *Tate Gallery*, uz Rodinove i Maillolove skulpture (6241; 6568; 6669; 6681). Osamdesetih je godina bio posuđen za izlaganje u Cambridgeu (9582).

Iako u sebi nema ničega borbenog poput ostalih *Kosovskih fragmenata*, torzo *Banovića Strahinje* ipak sadržajno pripada tome ciklusu. Njegova antička smirenost i statičnost daleka je od naglašenog ekspresionizma i od secesijske stilizacije skulptura kojima je Meštrović tada bio obuzet.

Pa ipak se radilo o kosovskom junaku, o kojemu je pjevala narodna pjesma da je bio „dobar vitez koji je jednim udarcem oštrog mača svojom desnicom sjekao dvadeset glava" (10 [85]), a kojega su na kraju Turci sasjekli na komade.

Zanimljivo je da je crtež istog takvog torza s nazivom *Povratak heroizmu* (Galerija Meštrović Split, inv. 225) sam Meštrović datirao 1904. Prikazan je okružen grčkim vojnicima u borbi pred hramom. Bio je to rani preludij njegovom *Kosovskom ciklusu*. Odudaranje kasnijega *Torza* od ostalih skulptura ciklusa vjerojatno je bilo uvjetovano tom ranom antikizirajućom zamisli (10001 [247]).

Torzo je svakako Meštrovićeva skulptura visoke likovne vrijednosti, iako stilski i oblikovno odudara od ostalih njegovih pariških skulptura herojskog ciklusa. Utjecaj antičke, klasične, grčke skulpture je očit. Zacijelo je pri tome bila presudna i Fidijina skulptura partenonskog zabata u londonskom British Museumu. To klasično a ne secesijsko u *Torzu* vjerojatno je bilo presudno u odabiru baš te skulpture kao dara Victoria and Albert Museumu, gdje je možda baš zbog tih osobina dugo bila izlagana uz Rodinove i Maillolove skulpture.

Meštrović je za *Vidovdanski hram* izveo uglavnom slobodno stojeće skulpture pune plastike, a manje reljefe namijenjene zidovima unutrašnjosti ili vanjštine *Hrama*. Izrazito kiparski rad više ga je privlačio od onog podređenog arhitekturi. Tako ni mnogobrojni predviđeni borci, ranjenici, robovi, Turci nisu izvedeni, osim u minijaturnim sadrenim aplikama na drvenoj maketi *Hrama*. Jedini veći plitki reljef, namijenjen jednom od dva zida ulazne dvorane hrama je onaj nazvan *Borci* ili *Ratnici*, izlagan je 1910. u Beču i Zagrebu, 1911. u Rimu, a 1919. u Splitu, a danas je u Galeriji Meštrović u Splitu.

Prikaz borbe golih ratnika skladno je ritmički komponiran u parovima boraca. Muški aktovi muskulaturom i živim pokretima podsjećaju na reljefe s grčkih hramova. Secesijska je stilizacija donekle prisutna u naglašenoj muskulaturi, ali osobito u glavama boraca pod kacigama.

Sličan je bio kraći friz s istim borcima *Polazak u boj*. Meštrović ga je u pariškom atelijeru modelirao u glini 1909, ali je morao naglo otputovati, pa se glina osušila i reljef je propao. Sačuvan je tek prema fotografiji (27 [XVII]).

Zidovima *Vidovdanskog hrama* bile su namijenjene skulpture glava *Boraca* i *Ranjenih boraca*, neke u plićem, a neke u dubokom reljefu, gotovo u punoj plastici. Poznato nam je šest takvih skulptura četvrtaste pozadine, približne veličine oko pola metra, danas sve u Galeriji Meštrović u Splitu. Nije poznato zašto ih Meštrović nije pripojio ostalim *Vidovdanskim fragmentima*. Možda ih je smatrao previše vezanima uz namjeravanu arhitekturu, pa kada izvedba te nije više bila ostvariva, nije ih želio isticati kao samostalne skulpture.

Te su glave boraca pod kacigama ipak istaknuta kiparska ostvarenja, čak i ne uzimajući u obzir njihovu prvotnu namjenu. Važno je istaknuti da je svaka skulptura individualno ostvarenje, a povezuje ih tek stanovita secesijska „herojska" stilizacija. Ti su *Borci* očiti dokaz Meštrovićeve prednosti u odnosu na Metznerove skulpture namijenjene *Spomeniku Bitke naroda*, koje su međusobno sadržajno, stilski i oblikovano ujednačene do monotonije i šablone. Na prvi se mah čini da fizionomije tih Meštrovićevih ratnika imaju više neke germanske nego slavenske značajke; međutim, potencirane crte tih fizionomija u stvari su tek rezultat autorove želje da im prida obilježje junaštva i pečat monumentalizma.

Skulpture *Boraca* dokaz su da i ostala brojna arhitektonska skulptura *Vidovdanskog hrama* ne bi bila tek maniristično i stilsko ponavljanje srodnih motiva, nego bi i ona imala izrazito kiparske značajke istaknute vrijednosti.

Od brojnih predviđenih popratnih skulptura u *Hramu* Meštrović je izveo sjedećeg sputanog *Roba*, anatomski gotovo realistički oblikovanog tijela, tek s istaknutim razvijenim mišićjem, dok secesijski pečat skulpturi pruža tek stilizirana kosa, tipična sa gotovo sve likove toga ciklusa. Nalazi se u beogradskom Narodnom muzeju zajedno s ostalim *Vidovdanskim fragmentima*, dok za dvije studije te skulpture ne znamo gdje se nalaze i jesu li uopće sačuvane.

Još je manje secesijske stilizacije u fragmentu ležećeg *Ranjenog junaka*.

Slično su, gotovo realistički, bila modelirana dva malena *Muška torza*, od kojih je jedan u Galeriji Meštrović, predstavljajući više anatomsku studiju ljudskog tijela nego izražajno kreativno djelo. Oni su u stvari bili tek studije za likove predviđene u *Hramu*.

Prvi javnosti predstavljeni *Kosovski fragment* bio je reljef *Kosovske djevojke*, izložen u bečkoj *Secesiji* 1909. godine (492), a zatim u Beču i sljedeće 1910. godine, u Zagrebu, Rimu, Parizu, New Yorku i Philadelphiji, a nakon kipareve smrti u Zagrebu i Beogradu. Motiv je opće poznate narodne pjesme koja govori o djevojci koja nakon bitke „šeće po razboju mlada i prevrće po krvi junake, pa nalazi izdišućeg Orlovića Pavla". Kipar je djevojci dao u ruke liru kao simbol narodne pjesme koja će na buduća pokoljenja prenositi pjesmu o Kosovskoj bitci. Reljef ima sve oznake Meštrovićevog secesijskog herojskog stila: istaknutu muskulaturu muškog akta pod kacigom, dekorativno stiliziranu kosu djevojke i vidljivi utjecaj antičke klasične skulpture. Upozoreno je na sličnost Meštrovićevog kosovskog ranjenika s Fidijevim likom poluležećeg *Tezeja* na zapadnom zabatu *Parthenona*, ali taj lik odražava smireni odmor, dok je Meštrovićev u borbi između života i smrti (2766 [4]). [54]

A peckavi A. G. Matoš je primijetio da, osim *Srđe Zlopogleđe*, i *Pavle Orlović* na reljefu *Kosovske djevojke* „nosi herojsko lice muzealnog činovnika Andrije Milčinovića", Meštrovićevog prijatelja (1228; 5767 [20]).

Izravni kosovski motiv iz narodne pjesme *Smrt majke Jugovića* obradio je Meštrović 1908. u skulpturi *Majke Jugovića*, studije za neizvedenu veliku skulpturu, u aktu starice koja drži u rukama i promatra ruku Damjanovu, izgubivši u ratu muža i svih devet sinova. Taj je starački ženski akt oblikovan u stilu ranog Meštrovićevog bečkog stvaranja, pod izravnim utjecajem Rodinovog realizma, čak izričitog naturalizma, gotovo bez ikakvih secesijskih, a pogotovo herojsko-kosovskih značajki. Kada ne bismo znali da je rađena 1908. u Parizu i da sadržajem pripada *Kosovskom ciklusu*, pribrojili bismo je ranim Meštrovićevim radovima iz vremena *Zdenca života*. Promatrajući tu naturalističku skulpturu, većini gledatelja potpuno odbojnu, dovodimo je odmah u vezu sa sličnim Rodinovim aktom starice *La vielle Heaulmière*, namijenjenom *Vratima pakla*. I Rodinova starica, kao i Meštrovićeva, izražava tugu i bol, ali ne bol za izginulim sinovima i mužem, nego za minulom mladošću i ljepotom. Rodin ju je izveo 1888. godine potaknut stihovima pjesme Françoisa Villona iz petnaestoga stoljeća *Tužaljka lijepe Heaulmière*, nazvavši je također *Ona što bijaše lijepa Heaulmière* (*Celle qui fut la belle Heaulmière*), a Meštrović ju je posjećujući Rodinov atelijer u Meudonu zacijelo mogao vidjeti i imati je pred očima dok je modelirao svoju *Majku Jugovića*. Shvatljivo je, kao što je Rodinova starica nešto ranije užasnula parišku publiku svojim krajnjim i očima odbojnim naturalizmom, da je i Meštrovićeva, iako ju je izlagao u Zagrebu, Beču, Rimu, Beogradu i Splitu, spominjana tek kao dio *Kosovskog ciklusa*, a gotovo nikako reproducirana poput ostalih njegovih skulptura (9917 [52-53]). [55]

Rodoljubni suradnik *Brankovog kola* zgražao se nad ružnim aktom koji predstavlja svetogrđe prema junačkoj prošlosti i najljepšoj srpskoj narodnoj pjesmi (1787 [208-209]).

Žarko Vidović u kritičkoj analizi Meštrovićevih skulptura, osobito *Kosovskog ciklusa*, visoko cijeni Rodinovu staricu koja „pretvara ružno u veliko i tragično", koja je izraz bodlerovske tragične senzibilnosti, dok je Meštrovićeva starica literarna i smišljena (50 [124]).

Iako danas drugačije gledamo i ocjenjujemo „ljepotu ružnoga" nego nekada, smatram da *Majka Jugovića* ne spada u bolja Meštrovićeva djela, pogotovo ne uzimajući više u obzir njezino sadržajno značenje u okviru kosovske tematike i ideologije.

Meštrovićeve skulpture *Kosovskog ciklusa* koje su najuže vezane uz sustav arhitekture *Vidovdanskog hrama* bez sumnje su *Dvanaest karijatida*, jer one i podržavaju arhitrave građevine. Meštrović ih je predvidio u dvoredu prilazne dvorane, pa ih je i izlagao u Beču, Zagrebu, Rimu i Londonu sa, za te svrhe prilagođenim, drvenim arhitravima. Likovni kritičar Ludwig Hevesi opisujući Meštrovićeva djela na bečkoj izložbi *Secesije* 1910. godine, koja su cijeloj izložbi dala prevladavajući pečat, bilježi da je arhitekt R. Oerley izveo sadrene arhitrave za izlaganje *Karijatida* što srodnije namjeni budućem *Hramu* (1207 [19]; 1208 [21. I]). Sačuvane su nam fotografije takvog ambijentalnog postava *Karijatida* na izložbama u Beču, Rimu i Londonu (I. 33. 1; 10 [VI]; 27 [IV]; 498). U Narodnom muzeju u Beogradu također su postavljene ambijentalno, među stupovima prilazne dvorane, fiktivno noseći, zajedno sa stupovima, kamene arhitrave zgrade (125 [sl. 40-41]).

U *Karijatidama* i *Sfingama* Meštrović je bio najdosljedniji secesijskoj stilizaciji i arhaičnom historicizmu svojih skulptura. Kada je secesijski stil minuo one su bile i najviše podložne kritici baš zbog te radikalne stilizacije.

Ipak, podređene određenom arhitektonskom prostoru, dapače namjenom ugrađene u njega, ipak ne predstavljaju stereotipno ponavljanje jednog modela, poput Metznerovih figura u *Spomeniku Bitke naroda*, jer je svaka drugačije oblikovana. Povezuje ih tek jednaka visina, stojeći smireni stav, arhajski izraz i antička odjeća.

Kao i ostale Meštrovićeve skulpture, likovni kritičari i literati opisivali su ih i stručno i literarno, oduševljavali su se njima ili ih kudili.

Izložbu Meštrovića i Račkoga u Zagrebu 1910. emfatički je doživio conte Ivo Vojnović, autor *Smrti majke Jugovića*.

„I ja koraknuh alejom Karijatida.

Dvanaest ih je što se tromo uputiše da zajedno nose teret života. U ukočenim crtama lica, u grobnome miru starodavnih gvozdenih profila, u rukama koje se hijeratički uzdigoše na blagoslov ili na obranu trha što im okruni glavu, u veličanstvu tjelesa ogromnih a tankih kao stupovi Tebanskih propileja, - vidjeh nijemi, okamenjeni užas iznizanih vijekova koji se svi zagledaše u kakovo prežarko sunce ili u pretamnu noć da im za vazda utrne posmijeh i da im se na obrazu isklesaše prerane pjege starosti i jada koje će od koljena do koljena biti zlamenjem da prepoznaš jednu ljucku pasminu - našu.

Ja raspoznah te muke i gorde nositeljice svijeh tereta i svijeh udesa. One su slazile od pamtivijeka niz gole naše hridine u vjetru, u snijegu, u plamenu i u dimu s istom onom tvrdom tugom mrtvih pogleda i zabravljenih usana. Sastadoh ih na stotine po stazama i dolima uspravljene a nijeme ispod neskinutih tantalovih bremena..." (1276 [4]; 1277 [302]).

U čitavoj toj teatralnoj bujici poezije i rodoljublja postoji jedino jedan zacijelo stvarni podatak: oblikujući *Karijatide* Meštrović je bez sumnje imao pred očima one žene i djevojke svoje Zagore koje uspravne koračaju s teretom na glavama, poput ovih djevojaka. Tek što ih on nije odjenuo u folklornu seosku odjeću, nego ih je predstavio - poput ostalih likova *Kosovskog ciklusa* - gotovo aktovima, samo u lakoj i prozirnoj antičkoj odjeći.

Suvremenici, domaći i inozemni, ipak su pretjerali videći u tim arhajski stiliziranim licima rasne značajke slavenskog ple-

mena, kiparevih brđana. Čak, kao što njegove seljanke u svom tegobnom životu nose terete, tako su oni vidjeli i ove žene kao „mukle i gorde nositeljice svih tereta i udesa“ (Strajnić, 9 [14]). I Joseph Strzygowski, iako povjesničar umjetnosti, vidio je u tim *Karijatidama* „žene iz Dalmatinskog zagorja“ (2766 [7]).

Oni kritičari koji nisu u Meštrovićevim *Karijatidama* vidjeli žene naše rase, govorili su o izravnom utjecaju, pa i kopiranju egipatske, asirske i babilonske skulpture iz podruma pariškoga Louvrea. Tih utjecaja na ovim ženskim likovima ipak nema, ali ima onoga rane grčke, arhajske skulpture. Poštovatelj antičke umjetnosti, skulpture i arhitekture, unatoč secesiji koja je odbacivala historicizme, Meštrović se uvijek nadahnjivao antikom. Međutim, u ovom slučaju nije mogao imati uzor u karijatidama *Erehteiona* na Akropoli, iz klasičnog Fidijinog V. stoljeća prije Krista, jer te realističke skulpture nisu odražavale ekspresivni i monumentalni heroizam ni simbolizam koje je želio izraziti. Stoga je posegnuo za starijom arhajskom grčkom skulpturom VI. stoljeća prije Krista. Dovoljno je pogledati poprsje žene iz Grammichelea na Siciliji, mladića iz Atike, žene iz Državnog muzeja u Berlinu, *Heru* sa Samosa u Louvreu ili *Koru* u akropolskom muzeju, da se vide izravni utjecaji te arhajske grčke skulpture na Meštrovićeve karijatide. [56]

Istaknuo bih da se ne radi o vraćanju u historicizam devetnaestoga stoljeća, nego u jedno općenito suvremeno usmjerenje moderne zapadne umjetnosti primitivizmu i arhaizmu, izvorima pučke i klasične umjetnosti, u prvom desetljeću dvadesetoga stoljeća. Očito je to posebno u ekspresionista, nadrealista i kubista, od Gauguina do Picassa. Robert Ross je u opširnoj analizi Meštrovićevih skulptura u londonskom *Burlington Magazinu* 1915. upozoravao čak na srodnost Meštrovićevih *Karijatida* s moćnim likovima Jacoba Epsteina zgrade *British Medical Association* na londonskome Strandu, ili sa skulpturama na zgradama njemačkog arhitekta Alfreda Messela u Berlinu, s *Križnim putom* engleskog kipara Erica Gilla u Westminsterskoj opatiji u Londonu, ili sa strogom zamisli skulptura Havarda Thomasa (1981 [206]). Sve je to bila općenita suvremena sklonost izvornom i arhajskom, pa i u tadašnjeg Meštrovića, a ne tek eklektički historicizam.

Na izložbi Meštrovićevih skulptura u Splitu, u krugu “Medulića”, bila je izložena i jedna njegova pod nazivom *Glava Kariatide* (512 [26]). Ni na ranijim ni na kasnijim izložbama ne nalazimo skulpturu pod tim nazivom. Vjerojatno je identična sa skulpturom pod nazivom *Ženska glava* na izložbi grupe “Medulića” u Ljubljani 1909. godine (493 [br. 74]), zatim na izložbi Meštrovića i Račkoga 1910. u Zagrebu, uz koju je navedeno da pripada *Kosovskom ciklusu* (496 [47]), kao i sa skulpturom *Ženska glava* na *Rimskoj izložbi* 1911. (498 [br. 24]).

Meštrović je motivom Karijatidâ tada bio vrlo zaokupljen; ne samo studijama za *Dvanaest karijatida* namijenjenih prilaznoj dvorani *Vidovdanskog hrama*, nego i samostalnim skulpturama za koje nam nije poznata neka namjena u *Hramu*, iako ih u katalozima tadašnjih izložaba katkada navodi kao *Vidovdanske fragmente*, a katkada ne.

Tako ni za ranu, neobičnu, gotovo kubističku, stiliziranu, kojoj u *Monografiji* pod upitnikom navodi nalazište u Bruxellesu, ne znamo točnu namjenu. Bila je izlagana od 1909. do 1911. u Parizu, Ljubljani, Zagrebu, Beču i Rimu.

Druga *karijatida*, također iz 1908, danas je u zagrebačkom Atelijeru. To je nevelika skulptura, zacijelo studija za niz *Karijatida* što ih je iste godine izvodio u pariškom atelijeru. Likovno je manje zanimljiva.

Stilski, a i likovno, najviše privlači pozornost velika, nadnaravne veličine, drvena karijatida koju je kasnije rezao u orahovom trupcu, dok je u jesen 1912. bio u posjetu očinskom domu u Otavicama (1755; 1813; 1844 [260]; 2226 [418]). [57] Izložio ju je na *Biennaleu* 1914. u Veneciji (1885), u Parizu 1919, a kasnije u Zagrebu i Londonu.

Bujnim, realistički oblikovanim tijelom, ta se *Karijatida* povezuje s ranim bečkim ženskim aktovima, ali i s kosovskim *Udovicama*. Tek stilizacija kose i jedva naznačena odjeća odaju “kosovski” pečat ove skulpture. Među svim *Karijatidama* toga vremena i toga ciklusa, ova je najosebujnija i najosobenija. Iako rađena na selu, ipak u njoj nema ničeg folklornog, ni “nacionalnog” ili “rasnog”.

Meštrović je kolosom *Marka Kraljevića* 1910. prestao biti zaokupljen programom *Vidovdanskog hrama*, pa je 1911. u Rimu izradio samo još neke skulpture radi kompletiranja izložbenog paviljona na *Svjetskoj izložbi*, a sljedeće je godine samo dovršio maketu *Hrama*. Stoga iznenađuje da on te 1912, i to na selu, reže u drvu jednu od secesijski najdosljednijih svojih skulptura.

Najviše sadržajnog i likovnog osporavanja doživjele su Meštrovićeve *Sfinge*, velika i mala. Smatrane su izravnim oponašanjem egipatskih i grčkih sfinga, simbolima koji s tradicijom i pučkim pjesmama južnoslavenskih naroda nemaju nikakvu vezu.

Iako je Meštrović svoje *Sfinge* oblikovao po uzoru na grčke, poluuspravljene i oslonjene na pružene ruke, on je simbole sfinge primijenio iz egipatske mitologije, u kojoj je sfinga predstavljala čuvaricu nekropola, a ne grčko čudovište koje hara zemljom. *Vidovdanski hram* je bio ustrojen kao memorijalna nekropola kosovskim i svim nacionalnim herojima, pa je lik *Sfinge* potpuno opravdan. Stoga ga je autor i postavio u središtu prilazne dvorane, na dnu dvoreda *Karijatida*, kako ga je i izlagao u ambijentalnoj zajednici s *Karijatidama*.

Međutim, ta je *Sfinga* prvotno imala drugu namjenu. Neposredno nakon smrti njegovog prijatelja pjesnika Silvija Kranjčevića u listopadu 1908. godine, zamislio je Meštrović njegov nadgrobni spomenik s golemom sfingom. U tu je svrhu modelirao manju sfingu, kao studiju velike. Budući da izvedba Kranjčevićevog nadgrobnog spomenika nije bila prihvaćena, a zamisao *Vidovdanskog hrama* razvijala se sve više u Meštrovićevom pariškom atelijeru, konačnoj izvedbi te gotovo tri metra velike sfinge dao je novu namjenu: ne više čuvarice pjesnikova groba, nego čuvarice mauzoleja kosovskih junaka. U prvom izlaganju u Zagrebu 1910, iako u okviru kosovskih *Karijatida*, ona se još navodi pod nazivom *Sfinga za grob Kranjčevića* (496 [9, br. 22]; 1215; 1265). I u opisu *Velike sfinge* u katalogu londonske izložbe 1915. veli se da je sfinga bila namijenjena *Kranjčevićevom nadgrobnom spomeniku*, ali je umjetnik kasnije odlučio da je preoblikuje i uveća za svetilište *Kosovskog hrama*, „kao simboličan lik sudbine južnoslavenskog plemena” (507 [br. 20]).

Meštrovićeva je *Sfinga*, sa svojim arhajskim istočnjačkim porijeklom i više simboličnim nego likovnim pečatom bila idejno glorificirana, a likovno kritizirana.

Pjesnika Iva Vojnovića, južnoslavenskog nacionalističkog ideologa, ona je mistično zanosila na zagrebačkoj izložbi 1910. godine:

„Da! To je Sfinga Kosova - Sfinga pjesnika...” (1276 [303]; 2173 [55]).

Mnogo trijeznijeg i kritičnijeg Matoša nije tako zanijela

Sfinga namijenjena pjesnikovom nadgrobnom spomeniku:

„Dlijeto... unijelo je u Sfingu za Kranjčevićev grob toliko pretpotopne muskulaturne snage (noge) i toliko aeroplanskog modernog poleta (krila), te mislite, da će vas neman, kao Goyin parip ljepoticu pograbiti sudbinskim ustima i razbiti o pećinu svemira u ništavilo mirijadskih atoma. Mada je Meštrovićeva ilustracija narodne epike upravo grandiozna, stvorena za dimenzije piramida od granita, mene ne zadovoljava ovo prikazivanje u detalju...“ (1228; 5767 [22]).

Sud Moše Pijade - koji je, kao što smo vidjeli, presudno utjecao i na kasniji Krležin sud - bio je mnogo porazniji; u stvari bez i pokušaja shvaćanja ni simboličnog ni likovnog značenja tih skulptura:

„Njegov je recept: pozajmice iz raznih stilova, naročito arhajskih, paralelizam, i pojednostavnjivanje oblikâ do potpunog isključenja svakoga života ispod oblikâ, stilizacija radi nje same. Nije Rodin, niti Pariz, čak ni Metzner ga nije mogao usmjeriti takvom shvaćanju umjetnosti, ono potiče samo iz njegove siromašne kulture. Dokazivati kojega je stila stilizacija njegovih karijatida i Sfinge, odvajati što je na njima asirsko od onog što je misirsko potpuno je uzaludan posao: sve je to i laiku očigledno na prvi pogled. Njegova Sfinga je seljak u gehrocku. Egipat bez vjere u Ozirisa. Egipat frizura i bodljikavih sisa. O tome što karijatide traže u našem narodu i u onom smislu koji Meštrović hoće da im da, a još više što traži Sfinga pod našim nebom, bit će u drugim odjeljcima govora.

Meštrovićeve ulazne karijatide daju gledaocu od prvog pogleda dojam pun nelagodnosti i neke jeze, a taj se dojam pred Sfingom još više pojačava. Imate osjećaj nečeg nerazumljivog za svoje vrijeme, još je jači osjećaj tuđine. Taj prvi otuđujući dojam ne otpada u daljnjem promatranju, naprotiv samo se pojačava.“ (7405a [134]).

Na *Rimskoj izložbi* 1911. Meštrović je tu golemu *Sfingu* postavio pred izložbeni paviljon, ali ju je za tu prigodu svu obojio srebrnom bojom, čime je pogotovo mogla šokirati neke posjetitelje izložbe. Mladog Mirka Deanovića, tada zanesenog rodoljuba, ona je ipak oduševila:

“Pred glavnim ulazom samog paviljona koči se ona velebna Sfinga - kod nas poznata pod imenom Kranjčevićeve sfinge. Ona je sada posrebrena (bila je izrazitija dok je bila prosto bijela). Motreći je, njene apartne forme, njen kobni izraz lica, kô one Sofoklove u ‘Edipu’ - očutiš kako je strašna muka neriješenih problema u dubokoj kulturnoj duši, očutiš nešto kao kad se nadješ pred licem neumoljiva udesa. Ona je jedno od najdotjeranijih i najoriginalnijih Meštrovićevih radnja.” (1429 [136]).

Sfinga nije tada bila samo Meštrovićeva opsesija, njegova eklektička pozajmica iz repertoara nekog minulog svijeta, svjetonazora i minule vjere, nego je kao tajna naslućene, ali neobjašnjive, davne prošlosti bila prisutna u književnika i umjetnika prijelaza stoljeća, pa i kasnije. Tako je i Meštrovićev pariški susjed kipar Antoine Bourdelle u svojoj knjizi o kiparstvu i o Rodinu cijelo dugo poglavlje posvetio Sfingi kao simbolu nepoznanice starih majstora i starih umjetničkih ostvarenja koja nam pružaju bogatstva, a da ih ipak ne možemo u potpunosti shvatiti i razjasniti. Bourdelle, poput Meštrovića, sumnja u nedodirljivost suvremene umjetnosti, tražeći svježe i neposredne izvore u prirodi i u davnim istočnjačkim umjetnostima, u čemu nalazimo mnogo srodnosti s tadašnjim Meštrovićevim kritičnim gledanjem na suvremenu likovnu avangardu i težnji nadahnjivanju na izvorima.

„Treba pobjeći, - pisao je Bourdelle u poglavlju o *Sfingi* - treba poći u savršenu nevinost majčinske zemlje, stijena, stabala i životinja, da bi čovjek mogao misliti, slikati ili modelirati. Tamo se još mogu naći prijatelji: istinske i čiste stvari. Tamo, na planini, kraj velikih spokojnih stada i priprostih grubih pastira, možemo ponovno naći molitvu srca i čitav zanos i čitavu nadu duha...

Plemeniti bokovi ljudskog tijela, lijep svod čela, plemeniti likovi čitavog lica, točno izrađena kupola glave, vitki stupovi udova svih djela što su do nas stigla iz dubine vremenâ herojske istine, faraoni sa strmim egipatskim licima, strašni strijelci Asirije i njihove veličanstvene životinje, neodoljivo snažni kentauri Olimpije, božanska arhitektura bogova katedralâ - evo područja, na kojem se skriva tajna, evo neiskazane gore, strašne i besmrtne, gdje stanuje Sfinga, gdje se zgusnula tajna vječnosti ljepote.”

Bourdelle ipak nije bio ni pjesnik ni mistik, nego jedan od nekolicine najvećih kipara svoga vremena. On kao da i mlađeg Meštrovića upućuje tome traganju:

“...Ah, upravo je u tome sve! Ti držiš sada polugu: na tebi je sada da digneš svijet, ako pronađeš uporište.

Konačno znaš, gdje stanuje Sfinga, i imaš u ruci ključ početka tajne.” [58]

Obje *Sfinge*, manja studija i golema velika, našle su se zajedno s ostalim skulpturama u beogradskom Narodnom muzeju. Manja je naknadno prelivena u broncu i predana na trajno izlaganje u Opovo (599 [24, br. 10]), dok je velika, kao dar kralju Aleksandru za dvor na Dedinju, 1935. preklesana u grčkom mramoru (5155), a nakon Drugog svjetskog rata darovao ju je Narodni muzej Parku skulptura u Aranđelovcu (8528; 8611).

Gipsana skica *Velike sfinge* čuva se u Atelijeru Meštrović u Zagrebu (II. 1. 157).

Meštrovićeve su sfinge zanimljive s gledišta simboličnog značaja tadašnje - danas minule - ideologije; također s gledišta secesijskog - danas revaloriziranog - stila, ali s gledišta osobnog Meštrovićevog stvaralaštva i likovno-estetskog vrednovanja ne spadaju u njegova bolja ostvarenja.

*

Jedna od likovno najvrednijih Meštrovićevih skulptura *Kosovskog ciklusa* je *Velika udovica*, kako u cjelovitoj izvedbi, tako i u torzu u kojemu također postoji. Modelirana 1908. u Parizu, na prvim je izložbama bila predstavljena u sadrenom modelu, a 1914. u Veneciji u mramornoj izvedbi. U Splitu je nakon rata ostao sadreni model, ali bez ruku i nogu. Prema jednoj reprodukciji iz 1915. možemo ustanoviti da je bila i sadreni torzo ne samo bez ruku i nogu, nego i bez glave (1979 [408]). Mramorna cjelovita *Udovica*, obično zvana *Velika udovica*, za razliku od drugih manjih, dospjela je s ostalim *Vidovdanskim fragmentima* u Narodni muzej u Beogradu. Nakon što smo 1982. dobili sadreni torzo *Velike udovice* od Galerije umjetnina u Splitu, dali smo ga lijevati u broncu za stalni postav u Galeriji Meštrović. Likovna je akademija u Zagrebu cjelovitu skulpturu odlila 1985. u broncu i postavila u park pred zgradom.

Velika je *udovica* nadnaravnom veličinom i osebujnom izražajnošću privlačila pozornost na brojnim izložbama. Ona je svojim izrazitijim stilskim secesijskim značajkama i naglašenom putenošću mnogima bila najodbojnija Meštrovićeva skulptura toga razdoblja, a ni kasnije nisu je ni stručnjaci i

poznavatelji umjetnosti prihvatili kao, npr., drugi tadašnji akt nazvan *Sjećanje*. Glavni razlog tome su njezini rubensovski hipertrofirani oblici koji su se tumačili i napadali kao putenost, a u stvari su bili ženska ravnoteža jednako naglašenim herojskim muškim aktovima.

Slikar i kritičar Moša Pijade nije ni pokušao ni znao u toj i u ostalim Meštrovićevim *Udovicama* vidjeti umjetnička djela:

„On ih shvaća s jednog hipermodernog, velikogradskog gledišta: - pisao je 1919. - njegove kosovske udovice su samo žene koje su ratnim okolnostima izgubile mogućnost za seksualno uživanje. Udovice su njegove gole, gola je i Majka Jugovića i njihovi pokreti i njihova muskulatura dovoljno jasno izražavaju osnovnu misao umjetnikovu: neodoljivu seksualnu glad." (2361; 7405a [137]).

Srpski politički emigranti još su manje mogli i pokušali shvatiti Meštrovića:

„Njegova udovica je promukla od rikanja - pisao je Josif Majzner u minhenskoj *Iskri* 1969..." (91 [150]; 7870).

Jednako je Petar Odavić u tim *Udovicama* vidio tek "ženke bez stida i srama", "vrijeđanje srpskih udovica" (3478), ali ni stručni Meštrovićev analitičar Žarko Vidović nije *Veliku udovicu* smatrao vrednijom skulpturom:

"Ovdje je čulna materijalizacija puti i jedna gotovo analitička modelacija prevagnula nad monumentalnom kompozicijom (koja u modelaciji ne ide dalje od jasnog određenja proporcija i odnosa volumena)." (50 [uz sl. 30]). Autor kao da ne vrednuje baš to "jasno određenje proporcija i odnosa volumena" kao jednu od najbitnijih značajka i vrednota suvremenoga kiparstva u svijetu.

Neki rijetki su, poput talijanskog književnika i likovnog kritičara Ettorea Cozzanija, pred Meštrovićevim *Udovicama* na mletačkoj izložbi 1914. ipak uočili i ocijenili njihovu snagu i ljepotu (2 [51-55]). Ili Matko Peić, revalorizirajući 1958. dugo zapostavljene i podcijenjene Meštrovićeve skulpture secesijskog stila, baš u tim *Udovicama* vidi izvanredna kipareva skulptorska ostvarenja - ali taj je sud tada još ostao vrlo osamljen i neprihvaćen:

"Nad svim ovim simbolima koji žele pokazati, kako će život nadvladati smrt, kao Meštrovićeva najveća plastička vrednota stoji nekoliko kipova iz ciklusa Udovica, koje su plastičke sestre nezaboravnog njegovog 'Sjećanja', jednog od najljepših kipova, koje je poslije renesanse isklesala ljudska ruka. U njima se razvija ono najoriginalnije Meštrovićevo: dijalektika tuge duha i ljepote tijela. Ljepota tijela buja od boli u duši. Da pokaže taj nabujao bol u ljepoti tijela - za tu njegovu originalnu metodu, koju su renesansni umjetnici zvali Smrt i Ljubav - Udovica je bila upravo idealno biće. Njezina prsa su velika ljepota zato, jer će prsnuti od tuge velikog srca, a njezin bok je bujan od nabujalog bola jakog duha. Klečeći, ležeći u pozama animalnog, prvotnog držanja tijela, djeluju kao bića iz doba kada (su) ravnale svijetom osnovne sile Udovica - to rikom nariče lijepo tijelo što je duši uskraćena oteta ili ubijena: dobrota. Nešto tragično, nešto od sjajne čistoće mjesečevog mrtvog volumena bijeli se iz ovih tajanstvenih Meštrovićevih djela. U tim se skulpturama, kao i u 'Sjećanju' i u 'Strahiniću Banu', najbolje vidi kako Meštrović stvara. On je kipar sile. Udara gledaoca izravno, čeono: gromadom mramornog jezgra. Zahvati ga teškim ritmom modelacije i onda navali na njega dragocjeni teret detalja." (6669).

U Beogradu su ti pozitivni sudovi o Meštrovićevim skulpturama, pa i jedinstvenoj mramornoj *Velikoj udovici* u Narodnom muzeju - osobito pod dojmom mjerodavne osude Meštrovićeve umjetnosti ravnatelja Muzeja Lazara Trifunovića - bili vrlo rijetki. Zabilježio sam tek onaj likovnog kritičara Đorđa Kadijevića kasne 1984. godine u *NINu*, koji ga završava zaključkom:

„Pa ipak oblici njegove 'Velike udovice' upravo snagom osjećanja organske prirode živog oblika ne zaostaju za onim Mooreovim ukoliko ih ne premašuju, a njihova moć oživljavanja oblika bez sumnje nadmašuje Brancusijevu." (9454).

Retrospektivne izložbe cjelokupnog Meštrovićevog stvaralaštva, priređene u zemlji i u inozemstvu u povodu stote obljetnice rođenja, iznijele su na vidjelo i *Udovice* iz podruma beogradskog Narodnog muzeja i omogućile njihovo izravno vrednovanje. Većina je posjetitelja izložaba, i u Beogradu i u Zagrebu, i dalje bila odbojna prema „vidovdanskoj ideologiji" u tim skulpturama, prema secesijskoj stilizaciji, a i prema naglašenoj „putenosti" tih aktova, ali su mjerodavni povjesničari umjetnosti ipak uočili njihovu likovnu vrijednost, a neki i ispravili svoje dotadašnje sudove.

Govoreći o pozitivnom utjecaju Michelangelove skulpture na onu Meštrovićevu pisao je istaknuti talijanski likovni kritičar Mario De Micheli u katalogu Meštrovićeve retrospektivne izložbe u Milanu 1987. godine, između ostaloga:

„...Upravo u ovom svjetlu treba promatrati Meštrovićeve junake ili udovice njegovih junaka, odnosno skulpture kao što su Sjećanje ili *Udovica*, dva velika ženska akta isklesana u mramoru. I u ovim aktovima koji imaju širinu planova i intenzivni sjaj volumena, taj naglasak je smion i istaknut, ali u njima je prisutna i obilata elegična kadenca, neka bolna sjeta. U mramoru, majstorski obrađenom, Meštroviću je u isto vrijeme uspjelo istaknuti ljepotu i snagu, razornu žalost i osjećaj ljubavi koji nadilazi granice smrti. Rekao bih da je i kasnije, svaki put kad se trebao suočiti s temom ženskog akta, kao u nekim djelima nastalim između 1926. i 1927., postupio na isti način, dajući uvijek prikazima ljupki ton tjelesnih čari i privlačnost neke unutrašnje, svejednako blage tuge. Nema sumnje da je Meštrović isklesao neke od najljepših ženskih aktova u skulpturi dvadesetog stoljeća." (9685 [5-6], prijevod M. Franulić).

A i književnik i povjesničar umjetnosti Tonko Maroević u istome katalogu milanske izložbe ističe *Veliku udovicu* koja se „nameće kao snažna struktura, s istaknutom jezgrom, pokrenuta u jednom smjeru (prema naprijed), dok Sjećanje uspostavlja finu ravnotežu čistih ovalnih oblika. Svi ovi komadi pripadaju takozvanom 'Kosovskom ciklusu', a bili su namijenjeni trajnom smještaju u arhitektonsku cjelinu ponešto dvoznačnog i teatralnog obilježja. Svaki od njih, nasreću, posjeduje i vlastitu samostalnost i cjelovitost; u protivnom bili bi žrtvovani određenoj funkciji (utilitarnoj na izvjestan način) i izgubljeni za nepomućeno estetsko promatranje." (9755 [9], prijevod M. Franulić).

Unatoč oprečnim mišljenjima *Veliku udovicu* smatram jednom od likovno najvrednijih skulptura Meštrovićevog *Kosovskog ciklusa*, ali i u okviru cijelog njegovog opusa.

U cjelovitoj skulpturi, s rukama i nogama, izvanredno je ostvaren pokret, zapravo stremljenje naprijed akta koji kao da izlazi iz kamene gromade, oblikuje se, živi i izražava željenu ideju. U čitavom pokretu lika, a osobito u glavi i licu, ima bunta, prkosa, ali ujedno i boli i tuge, svijesti uzaludnog otpora. Skulptura se time uklapa u ideju *Kosovskog ciklusa*, ali i odvojena od njega predstavlja prvorazredno umjetničko ostvarenje. Plemeniti mramor, majstorski obrađen, još više ističe samu modelaciju.

Sadreni model, koji je bio ostao u Splitu i kojega smo u Galeriji Meštrović odlili u broncu, torzo je te skulpture, ali bez rustičnog kamenog postolja, bez dijelova ruku i nogu. Zanimljivo je da takav torzo iste skulpture djeluje posve drugačije. Eliminiranje postolja svratilo je pozornost na samo tijelo, a uklanjanje ekstremiteta dalo je liku posebno istaknut i cjelovit volumen. Ideja i narativna poruka skulpture gube se, a ostaje sam torzo kiparski vrhunski ostvarenog tijela, kojemu pretjerana pretilost i golemost pridonose više skulptorski nego puteno. Taj zatvoreni i kubični volumen, kojemu ipak nisu žrtvovane kiparske pojedinosti inkarnata, najbolje odražava duh suvremene europske skulpture od Moorea do Epsteina, Brancusija i Arpa. Upozorio bih na stanovitu srodnost Meštrovićeve *Velike udovice* s Bourdelleovim *Torzom figure*, sličnom hipertrofijom oblika, unutarnjom napetošću skulpture i usmjerenjem naprijed, ali je ta skulptura nastala 1911. godine, a Meštrovićeva 1908. [59] Ipak je potrebno reći da Meštrović modeliranjem svojih *Udovica* nije imao za cilj stvoriti skulpturu načela l'art-pour-l'artizma, nego je uvijek imao pred očima i kompleksnu zamisao *Vidovdanskog hrama* i njegove ideje i simbolike, ali je u sretnim trenucima kipar prevladao rodoljuba. Osim toga, odbacimo li zlonamjerne optužbe za namjernu pornografiju, moramo ipak u tim bujnim ženskim aktovima, uz naglašeni „narodni" tip žene, uočiti i erotične sklonosti mladoga Meštrovića, koji je senzualnost doživljavao uvijek izrazito erotično, a rijetko platonski. Ta erotska senzualnost, koja je šokirala malograđane, neodjeljivi je dio njegove skulpture; dapače, njezin bitan dio koji je i umjetnički pridonosio, a ne oduzimao njegovim skulpturama. No ipak treba naglasiti da je u Meštrovićevoj senzualnosti i erotici uvijek bilo i osjećajnosti, pa i svojevrsne lirike, bilo da je skulpturama izražavao radost ili tugu.

U skupinu *Vidovdanskih fragmenata* spadaju i dvije *Male udovice*, također u Narodnom muzeju u Beogradu. Obje su sjedeći aktovi; prva bez dijelova ruku, a druga bez dijelova ruku i nogu. Obje su izlagane na ranim izložbama u Beču, Zagrebu, Rimu, Londonu, Splitu i New Yorku, kao i u novije doba, poslije Meštrovićeve smrti. Nevelike, tek 78 cm visoke, zacijelo su bile studije za neizvedene veće skulpture namijenjene *Vidovdanskom hramu*. Za razliku od *Velike udovice*, autor u ovima nije nastojao postići određenu epsku monumentalnost, pa djeluju više kao intimne studije ženskog akta, nego kao konačne tog navedenog ciklusa. One spadaju u niz Meštrovićevih ženskih aktova, uz obvezni akt *Sjećanje*, prvotno također *Udovicu* toga ciklusa, koje su baš zbog naglašene sadržajne poruke i tek blage secesijske stilizacije (uglavnom valovite kose), Pijade, Krleža, Babić, Miše i brojni drugi navodili kao iznimne primjere prirođenog Meštrovićevog talenta, čak genijalnosti. Te se skulpture zaista mogu usporediti s najboljim aktovima tadašnjih istaknutih europskih kipara, ali one ipak nisu, pogotovo ove male studije, najkarakterističnije za Meštrovićevo kiparstvo toga pariškog razdoblja. One će biti bliže kasnijem, poratnom, njegovom stvaralaštvu, kada će se osloboditi i vidovdanske ideologije i secesijskog stila, iako su ga oni oboje koliko kočili, toliko i poticali u stvaralaštvu.

U djelima tada suvremenih istaknutih europskih kipara, kojima je bila strana vidovdanska epika, a uglavnom i već minula secesijska stilizacije, uočit ćemo spomenute srodnosti, pa nam je moguće provesti i stanovite formalne i estetske usporedbe, koje neće biti na štetu našega kipara, a da mu to u općim pregledima europske umjetnosti ipak nije priznato.

Uspoređujući te Meštrovićeve aktove s ranijim Rodinovima, oni su manje realistički, ali ipak još nenametljivo stilizirani. Prednost pred skulpturama starog majstora je njihova sklonost pojednostavnjivanju oblika uklanjanjem pojedinosti, ali i sklonost isticanju volumena. Kao srodnost navedimo izraz tuge i boli na licima nekih Rodinovih ženskih aktova, poput *Boli* (*La Douleur*) i *Ève*. [60]

Ženskim je aktovima Meštrović nesumnjivo bio mnogo bliži onima Aristidea Maillola, jednako realističkima, ali ujedno i jednako lirskima, a nadahnutima više klasičnim antičkim, nego suvremenim secesijskim stilom. S tim Meštrovićevim aktovima *Udovica*, uključivši i *Sjećanje*, možemo bez straha po njega usporediti Maillolove: *Mediteranku*, *Noć*, *Sputanu akciju*, *Čučeću ženu* i neke druge, skulpture nastale uglavnom nekoliko godina prije Meštrovićevih *Udovica*, koje je on zacijelo tada mogao vidjeti na pariškim izložbama ili drugdje. [61]

Od ostalih suvremenih kipara spomenimo i samo neke skulpture Wilhelma Lehmbrucka i njegov stojeći ženski akt *Žena koja stoji*, iz 1910. godine, ali smireniji od Meštrovićevih *Udovica* i u stanju mirovanja a ne u pokretu. [62] Većina ostalih Lehmbruckovih skulptura ističe se jednom gotovo gotičkom izduženošću.

Još je jedan kipar, Meštrovićev vršnjak, Čeh Jan Stursa svojim ženskim aktovima tada bio blizak Meštroviću, iako će kasnije presudno utjecati na Franju Kršinića. Njegove skulpture *Jutarnji sat*, *Žena češlja kosu*, *Melankolična djevojka* i dr. imaju modelaciju Meštrovićevih skulptura, ali ne i njihovu osebujnost i skulptorsku snagu. [63]

S Metznerovim skulpturama pak, pa i onima zasebnim manjih omjera, koje su i dalje zadržavale ako ne herojsku, a ono lirsku secesijsku stilizaciju, Meštrovićevi aktovi *Udovica* nemaju više nikakvu vezu (8605a [95-111]).

Još jedna mala *Udovica* nalazi se u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. Secesija nije na njoj prisutna nikakvim dekorativnim elementom, nego vrlo blago, samom kompozicijom. Iako malih dimenzija, ta *Udovica* ima nečega monumentalnog u cijelom oblikovanju, zatvarajući gotovo kubične mase u cjeloviti volumen. Iako tek studija za neizvedenu veliku skulpturu, ona ima sve likovne vrednote općepriznatog *Sjećanja*.

Skulptura *Udovice* iz 1908. godine poznata nam je u mramornim izvedbama iz predratnih Meštrovićevih godina, a u Narodnom muzeju u Beogradu i u sadrenom modelu, a u kamenu u Galeriji Meštrović u Splitu. Posljednju je 1964. klesao kipar Radoslav Duhović, jer Meštrovićev đak i suradnik Andrija Krstulović nije mogao prihvatiti ponuđenu mu izvedbu, pošto je Meštrović iz Amerike proširio Darovnicu s tom i još nekoliko skulptura u sadri (6925; 7542; 7543; 7581). Druge nam varijante ili studije za tu skulpturu nisu poznate, iako se u katalogu zagrebačke izložbe Meštrovića i Račkoga 1910. uz skulpturu *Udovice* navode još dvije *Studije za „Udovice"* (496 [10 br. 52, 53, 11 br. 81]), a u katalogu Meštrovićeve izložbe 1915. u Londonu navode se izričito dvije mramorne skupine i još četiri gipsane figure *Udovice* (*Two groups in marble and four plaster figures*). U prvom popisu Meštrovićevih radova u londonskoj *Monografiji* 1919, međutim, uvedena je samo jedna skulptura: *Udovice* (10 [62 br. 102]).

Udovice su izlagane prvo u sadri, a zatim u mramoru, od 1910. do 1926. u Beču, Zagrebu, Rimu, Veneciji, Londonu, Parizu, Splitu, New Yorku i Philadelphiji, a 1983. u Beogradu.

Likovi dviju žena nisu ni preveliki kao u *Velike udovice*, ni premaleni kao u drugim *Udovicama*, pa i ta njihova prirodnost omogućava bolju percepciju publike. Ta je skupina zaista iza-

zvala veliku pozornost naše i inozemne javnosti na svim izložbama, ali malo u vezi s njihovom istaknutom umjetničkom vrijednosti, nego zbog samih aktova, a još više zbog njihovog međusobnog položaja. Jedna udovica tješi drugu u naručju, što je očito i po sadržaju i po kiparskom prikazu, ali je taj zagrljaj žena najčešće tumačen kao neprirodna lezbijska ljubav, a homoseksualizam je u tadašnjem građanskom društvu bio izvan svih društvenih, zakonskih i moralnih nazora.

„Odvratna scena" i „pornografija" pisao je suradnik *Brankovog kola* (1787 [209]). Ali i na međunarodnom *Biennaleu* u Veneciji 1914. šokirale su Meštrovićeve *Udovice* posjetitelje. Jedan je *Obzorov* dopisnik iz Venecije slikovito opisao reagiranje publike i autora:

Meštrović je mramorne *Udovice* prikazao „takovom smjelošću, da ljudi zastaju i gledaju. Gledaju i moraju odbaciti sve, što su dosad znali i osjećali, da mogu pojmiti toga drznika, što se titra na niti između ozbiljnoga i smiješnoga, prostoga i uzvišenoga. Stoje i zgledaju se a onda se poklone. Učinilo mi se je, da tamo sa suprotne strane umjetnikov autoportret dobiva druge crte i kao da se smješka onima, koje pobjeđuje" (9928 [91]).

Britanski likovni kritičar, urednik londonskog *Manchester Guardiana*, autor je studije o Meštroviću u *Monografiji* objavljenoj 1919. u Londonu, koji je tekst 1924. u prijevodu objavila Ćurčinova *Nova Evropa*:

„U grupi jedne udovice i jedne simbolične figure on je dao svoju interpretaciju s jednim jednostavnim potezom punim poštovanja kakav je mogao pasti na um samo sinu naroda koji je još primitivan i iskren u cijelom svom načinu mišljenja; jednim bljeskom podsjeća nas kako smo mi u Engleskoj daleko od vremenâ kada su jednostavne a odrasle stvari mogle biti jednostavno kazane i prikazane. Ova skupina spada medju najfinija djela u pogledu linijâ; u njoj je plemeniti izraz samih figura povećan i produbljen mnogim ljepotama od majstorske ruke, te vještim osjećajem pronađenom ritmičkom izrazitošću nogu i glava i neprekinutom otmjenom crtom zaokruženja, u čemu se i inače najjasnije obilježava genijalna intuicija ovoga umjetnika." (2296 [33]; 2709 [13-14]).

U povodu izlaganja *Udovica* 1914. u Veneciji pisao je likovni kritičar *Giornale d'Italia*, između ostaloga:

„Grupa 'Udovica' ovako, kako nam je danas prikazuje u mramoru, spada među najljepša kiparska djela izložena u Veneciji..." (1902).

Ettore Cozzani, urednik umjetničkog časopisa *L'Eroica*, opširno je i oduševljeno pisao o Meštrovićevim *Udovicama*, govoreći o njima ipak više pjesnički nego likovnoumjetnički (1862 [33-35]).

Londonski je likovni kritičar u *Burlington Magazineu* 1915. upozorio da *Udovice*, iako u rodenovskoj kompoziciji, nemaju ništa zajedničkoga s Rodinovim radovima (1981 [206]), a Joseph Strzygowski i Ludwig Hevesi ukazali su na sličnost Meštrovićevih *Udovica* sa skupinom na partenonskom zabatu (1207; 1208; 2766 [4]).

Dvije udovice je Meštrović zamislio kada i ostale *Udovice*, zacijelo 1908. u Parizu (negdje se spominje 1907. godina, a u londonskoj *Monografiji* 1909, koje je posljednje mogla biti i izvedba u mramoru). U Galeriji Meštrović je među ranim Meštrovićevim crtežima sačuvan i jedan crtež tih dviju udovica, koji je prethodio izradi skulpture (10001 [247]).

Mramorna je skulptura *Udovica* u prijevozu u Americi 1926. polomljena, pa ju je Meštrović popravio (3369).

Zanemarimo li kritike moralne naravi, *Udovice* su s pravom hvaljene kao jedna od najljepših Meštrovićevih skulptura *Kosovskog ciklusa*. Tu je Meštrović više kipar nego pragmatičar, a ženski aktovi u osnovi su mu bili prisniji i poetičniji od herojskih muških likova. Nesumnjivo je i u ovoj skupini prisutna erotika, ali ne i pornografija, koja je Meštroviću uvijek bila strana. Međutim, njegova je erotika otvorena, prirodna i elementarna, a nije zavijena u buržujske prijetvorne velove, kojima su obilovale skulpture prijelaza stoljeća.

Tražeći neki utjecaj na stvaranje te skupine, ne možemo ga naći u Rodinovim djelima, jer su ovi aktovi snažniji i elementarniji od Rodinovih; ni u Bourdelleovim, jer nemaju karakterističnu ekspresiju njegovih, a ni u Maillolovim, jer je kompozicija *Udovica* mnogo razvedenija, manje monolitna, a i manje antička od Maillolovih. Ipak se moramo podsjetiti na jedan uzor koji su likovni kritičari spomenuli, a to je grupa dviju žena s istočnog zabata grčkog *Parthenona*, tada u British Museumu u Londonu. Stav likova, jednog sjedećeg, a drugog poluležećeg u krilu prvoga, gotovo je istovjetan Meštrovićevoj kompoziciji. Ali osim tog položaja druge veze ne nalazimo jer su partenonske žene drapirane, a Meštrovićevi aktovi, i jer prvima nedostaju odlomljene glave, pa nije moguća usporedba s glavama Meštrovićevih *Udovica*, koje glave jedino i odaju stanovitu secesijsku stilizaciju. Mladom Meštroviću, koji nikada nije tajio da visoko cijeni antičke skulpture - u ovom slučaju više klasične nego one arhajske - i koji je za nešto ranijeg posjeta Londonu bez sumnje vidio navedenu grupu u British Museumu, zaista je ona bila prvotni poticaj općoj kompoziciji skulpture, ali ne više od toga (2775, I. knj. [sl. 60]).

Sjećanje je Meštrovićeva skulptura *Kosovskog ciklusa* koja je gotovo jednoglasno hvaljena. Čak i najoštriji kritičari njegovih secesijskih skulptura toga ciklusa, poput Pijade, Krleže, Mišea, Babića i drugih, izdvajali su to djelo kao dokaz Meštrovićeva prirođenog talenta, čak genijalnosti. Mogli su je osuditi samo njegovi ideološki protivnici ili oni koji su osuđivali općenito golotinju.

Svoje bi mjesto zauzimala u *Vidovdanskom hramu* kao *Vukosava*, udovica Miloša Obilića ili *Kosača* (116 [10]; 3603 [83]; 6603; 8611), ali je i sam autor dao prednost njezinom likovnom, a ne literarnom sadržaju, pa ju je već na izložbi u Ljubljani 1909. nazvao *Sjećanje* (*Spomini*). Pod tim je imenom obišla gotovo trideset domaćih i svjetskih izložaba i svuda pobrala najviše pohvale.

Ta skulptura, po svjedočenju bečkog likovnog kritičara Ludwiga Hevesija, u Münchenu 1909. na izložbi u palači Skaklend pobudila veliku pozornost publike, a jednako, izvedena u mramoru, na bečkoj izložbi *Secesije* 1910. (1207; 1208).

Osobite pohvale stekla je na Rimskoj izložbi 1911, gdje su je i likovni kritičari uspoređivali s najistaknutijim djelima svjetske skulpture.

Talijanski likovni kritičar Mario Lago pisao je u rimskoj *Tribuni*:

„Meni je remekdjelo onaj ženski akt, kojega je prozvao 'Sjećanje'. I, mislim, glavno djelo suvremenog kiparstva. Dostaje neprolaznoj slavi jednog umjetnika." (1455; 1456).

A spisateljica Sibilla Aleramo u milanskom časopisu *La Lettura* o svom susretu s tom skulpturom na izložbi u Rimu:

„Onog dana travnja u Valle Giulia mramor 'Sjećanja' doveo me ne znam za koliko časaka do granice one sreće posvećene nevidljivim suzama, što mi je samo dvije skulpture dadoše, 'Psihe' napuljskog Muzeja i 'Aurora' Medicejske Kapele." (1406-1410).

Francuski pak kritičar Hubert Lagardelle, pišući u pariškoj smotri *La Revue* o *Rimskoj izložbi*, posebno ističe skulpturu *Sjećanje*:

„Ima neprijepornih ljepota u djelu gospodina Meštrovića, koje se u punoj mjeri mogu uživati i bez retoričkog dojma [raznih utjecaja]. Njegovo glavno djelo je akt slomljenih ruku, koji je nazvao Sjećanje. Ima u sebi toliko melankolične nježnosti, pobožne slatkoće, toliko nade, sadržane u lakom drhtaju inkarnata, što ga je zaljubljena kritika vidjela u ovoj divnoj statui, čudu izložbe." (1700; 1739).

Vittorio Pica pisao je u monografiji *Svjetska umjetnost u Rimu* 1911. osobito pohvalno o Meštrovićevim izloženim radovima, a posebno o skulpturi *Sjećanje*.

„Od autora Kapele Medici prihvatio je upozorenje neumoljivog zakona njegove znalačke tehnike da se 'statua mora izvući iz bloka', i veoma je dobro to primijenio, jer baš tome duguje začuđujući sklad ženskog mramornog lika, nazvanog *Sjećanje*, tako dobro odmjerenog i zanosnog plastičnog ritma, zbog čega je ta skulptura ne samo njegovo najsavršenije djelo, nego i jedno od malobrojnih zaista odličnih djela u europskom kiparstvu posljednjeg desetljeća." (1733 [147]). Jednako isti autor u opširnoj studiji o Meštroviću u talijanskom časopisu *Emporium* (1979 [418]).

Meštrovićev biograf Kosta Strajnić smatrao je 1910. *Sjećanje* „jednim od najboljih djela današnje moderne plastike" (1265 [222]). A Mirko Deanović, opisujući u splitskom *Jugu* 1911. *Rimsku izložbu*, ističe razliku Meštrovića autora herojskih likova i u isto vrijeme onih lirskih, poput *Sjećanja*, podsjećajući se pred tom skulpturom na Michelangelovu skulpturu *Noći* (1429 [137]).

Moša Pijade vidio je genija u autoru *Sjećanja* i *Moje majke*, nakon svih kritika ostalih radova (7169; 7405a [72-73]).

Naveo sam ranije Krležin najpohvalniji sud o Meštrovićevom *Sjećanju*, što ga je u više navrata ponovio, da bi mogao dati najkritičniji sud o ostalim njegovim djelima patriotske ili religiozne tematike (3 [767-770]; 6603; 7384 [613]; 8521; 9235 [73-74]).

I slikar Joža Kljaković, Meštrovićev najbolji prijatelj, izdvojio je među njegovim ranim radovima posebno tri skulpture:

„Iz te dobe iznijet ću tri golišave udovice, koje sam već spomenuo: ‚Sjećanje', ‚Dvije Udovice' i ‚Udovica s djetetom'. Ova tri Meštrovićeva mladenačka djela su se dovinula do grčke klasike i Michelangelovih ženskih nuda, pogotovo ‚Sjećanje'. Ta nježno savijena ženska figura sa zamišljenim izrazom lica, uzdignutog koljena prekrižene noge, s kojim zatvara povijenost torsa, puna je ženskosti. Modelacija njenih otvorenih ledja s jedva naslućenim lopaticama, naglašenim bokovima, sve to izvedeno mekoćom savršene ljepote. Isti osjećaj čovjeka obuzima, kad promatra uzdignutu nogu. Toj savršenoj modelaciji plemenitih forma, još pojačavaju život plavičaste žilice, koje provijaju iz grčkog mramora." (7113 [315]).

S jednakim je oduševljenjem o *Sjećanju* tada pisao slikar Jerolim Miše, iako je kasnije bio mnogo kritičniji u osuđivanju Meštrovićevog opusa (1722).

I u Americi na Meštrovićevoj izložbi u New Yorku 1924-1925. privukla je skulptura *Sjećanje* pozornost javnosti i likovnih kritičara, pa je sveučilišni profesor Harold Temperley u *New York Times Magazineu* posebno ističe (3017).

I u najnovije vrijeme, nakon djelomične revalorizacije nekih skulptura Meštrovićevog *Kosovskog ciklusa*, *Sjećanje* je u pohvalama povjesničara umjetnosti zauzelo prvo mjesto.

Tako Mario De Micheli u katalogu Meštrovićeve izložbe u Milanu 1987. posebno ističe *Sjećanje* i *Udovicu* (9685 [5-6]). Jednako i Dieter Honisch u katalogu Meštrovićeve izložbe u Berlinu, Zürichu i Beču iste godine (9714 [18]).

I ja sam u monografijama o Meštroviću, od 1962. nadalje, osobito vrednovao aktove toga razdoblja, a posebno *Sjećanje*, koji sud nisam promijenio.

Osim isticanja *Velike udovice*, pisao sam u monografiji 1970:

"Jednake idejne i formalne oznake i iste visoke skulptorske kvalitete ima i druga udovica, nazvana kasnije *Sjećanje* (1908, Beograd). U njoj je manje one animalne želje za životom, a više unutrašnje, duševne sjete i tuge. Njezin pogled je poluoboren prema dolje, retrospektivan je, dok je kod prve udovice usmjeren naprijed, aktivan, kao i čitav pokret. U *Sjećanju* ima više lirike, tako rijetke u Meštrovićevu *Kosovskom ciklusu*. Ni ta skulptura nije nimalo grafički siluetarno komponirana, i svaki pogled na nju otkriva novo bogatstvo volumena i linija. Dosljedno potisnutoj patetici ideje, gotovo nestaje i tipično secesijske stilizacije koja je često bila formalni atribut te ideje. Glava i kosa te figure uopće nisu grafički i siluetarno, nego isključivo kubično ostvareni.

Nikada više, nažalost, neće Meštrović postići skulptorsku čistoću i ljepotu tih likova. Videći te radove mogao je August Rodin zbilja reći o njemu: 'Meštrović je najveći fenomen među kiparima'." (86 [(21)]).

Neki su autori pišući o Meštrovićevim udovicama, a naročito o *Sjećanju*, s pravom navodili dva vidljiva utjecaja: antičke skulpture klasičnog doba i one Michelangelove.

"Grčki reljefni stil - pisao je Joseph Strzygowski - imao je još dugo utjecaja na stvaranje Meštrovića. Kao najbolji primjer za to spominjem onu udovicu, nazvanu 'Sjećanje', koja, teška i široka, sjedi na mramornoj ploči, ističući drugi jedan omiljeni motiv ovog umjetnika: prekrštene noge. Svi dijelovi tijela postavljeni su što je moguće više, sa strane. U drugoj jednoj točki, u pogledu oponašanja antike, i to antike u njezinu današnjem stanju, od strane poznatih modernih kipara (Rodin, Klinger): u izostavljanju donjih dijelova ruku i iščezavanju nogu u mramornom postolju, Meštrović nikad nije išao dalje od namjere da pomoću skraćivanja ili izostavljanja, kao pomoću odudaranja od samog kamena, privuče pozornost što bolje na glavni motiv." (2766 [4]).

Jednako je i s Michelangelovim utjecajem, posebno na skulpturu *Sjećanja*. Na taj je utjecaj upozorila i Vera Horvat-Pintarić u predgovoru kataloga *Berlinske izložbe* 1987. (9715 [11]).

Odvaja se jedan sud A. G. Matoša koji je 1910. pisao da je torzo *Sjećanja* „najobičnija varijacija ženskog torsa Ernsta Segera na münchenskoj izložbi 1906." (1228; 5767 [21]).

Poznate su nam tek reprodukcije dvaju ženskih aktova tog danas već zaboravljenog berlinskog kipara. Te su skulpture samo površno srodne Meštrovićevim *Udovicama*, a pogotovo *Sjećanju*. Beživotne su, modelirane akademski, realistički, sa sklonošću sentimentalnoj romantici, a nemaju nimalo kiparskih vrednota forme, kao ni duhovnog prožimanja Meštrovićevog *Sjećanja* (2543 [71, sl. 240, 241]).

U Dalmaciji je 1911. bila poticana inicijativa sakupljanja novčanih priloga kojima bi se otkupila ta Meštrovićeva toliko hvaljena skulptura za budući muzej u Splitu, ali zamisao nije ostvarena (1614; 1695).

Splićane je pretekla srpska Vlada koja je za 30.000 dinara kupila skulpturu *Sjećanje* i namijenila je umjetničkom muzeju u Beogradu. Tom je prigodom Srpska kraljevska akademija imenovala Meštrovića svojim dopisnim članom (1773).

Sadržajno, u okviru *Kosovskog ciklusa*, Meštrović je odnos udovice prema poginulom mužu prenio i na odnos prema djetetu, siročetu. Tu su se obje privrženosti udružile u ljubavi supruge i majke. Ako su *Udovice* još imale u sebi nečeg „junačkoga", ponosne na svoje muževe, u *Udovicama s djecom* prevagnula je majčinska ljubav.

Međutim, a to je bitno, i ovoga je puta Meštrović više nego samim emotivnim sadržajem, bio privučen skulpturalnom težnjom oblikovanja ženskog i dječjeg akta u međusobnom odnosu. Osim naglašenom i uspjelom lirikom, ističu se zrelim oblikovanjem volumena četiri njegove skulpture *Udovica s djetetom*, koje je katkada još točnije nazivao *Majkama s djetetom*. Secesija je, kao i na ostalim ženskim aktovima, malo prisutna: vidljiva je tek u valovito stiliziranoj kosi žena, a manje i u samim kompozicijama i naglašenim oblinama tijela.

Među Meštrovićevim ranim crtežima u Galeriji Meštrović postoji i jedan crtež *Majke s djetetom*, ženskog akta viđenog s bočne strane, s nešto stiliziranom glavom žene, s općenito naglašenom secesijskom stilizacijom. Rađen je zacijelo 1908. ili 1909. u Parizu, kada je nastala prva *Udovica s djetetom* ili malo ranije, kao početna zamisao te teme.

Udovice s djetetom su protuteže herojskim likovima junaka u *Vidovdanskom hramu*. Te su skulpture zbog svakome privlačnog sadržaja, ali osobito zbog više realističkog nego secesijskog oblikovanja, od samog prvog izlaganja 1910. u Zagrebu i Beču, a zatim u Beogradu, Parizu, New Yorku i Philadelphiji, bile prihvatljivije široj publici, pa je Ljudevit Kara u opisu izložbe Meštrovića i Račkoga u Zagrebu 1910. pisao:

„U red najuspjelijih djela ubrojio bi onu 'Udovicu' s djetetom. Razumljivija je, bliža, bez onako jake doze klasičnosti kao ostale, te će se mnogima samo radi toga najviše svidjeti. Uz veoma dobru kompoziciju i plemenitost linije i kretnje (lijeva ruka) ističe se dobro dijete s finoćom 'stellunga'." (1218).

U okviru *Kosovskog ciklusa* izveo je Meštrović, koliko nam je poznato, četiri *Udovice s djetetom*, dvije naravne veličine, čak i nešto veće, a dvije manje, kao studije. Prve dvije velike, najpoznatije i najviše izlagane, nalaze se među ostalim *Vidovdanskim fragmentima* u Narodnom muzeju u Beogradu. Osim u gipsanim modelima, jedna je vrlo rano prenesena u kamen, a druga kasnije odlivena u broncu. Među njima nema velikih razlika, osim što u drugoj skulpturi majka ljubi dijete, a kosa nije stilizirana njoj nego djetetu.

Dvije studije za te veće skulpture su u Galeriji Meštrović u Splitu, od kojih je jedna odlivena i u broncu, a druga, navedena kao nedovršena, bila je već 1913. preklesana u mramoru i 1913. izložena u Rimu.

Tražeći usporedbe sa srodnim skulpturama toga doba nalazimo je donekle u skupini *Majka i dijete* Wilhelma Lehmbrucka iz 1907, danas u Muzeju u Essenu. Njezina sličnost s Meštrovićevim *Udovicama s djetetom* je ne samo u sadržaju i kompoziciji motiva (u ovom slučaju na tlu sjedećeg akta), nego i u pretežno realističkoj modelaciji nenametljivog secesijskog stila. [64]

*

Kraljević Marko je glavni lik srpskih, ali i šire južnoslavenskih narodnih pjesama, povijesni lik koji je u pučkoj tradiciji izgubio svoja povijesna obilježja, a dobio druga legendarna. Bio je istaknuti simbol, borac za slobodu i pravdu u stoljećima borbe protiv Turaka. Stoga je i u Meštrovićevom *Kosovskom ciklusu* dobio najvažniji položaj, a u zamišljenom *Vidovdanskom hramu* bilo mu je predviđeno središnje najistaknutije mjesto.

Povijesni kraljević Marko bio je sin kralja Vukašina, kojega je naslijedio. Bio je turski vazal i poginuo pomažući Turke protiv vlaškog vojvode Mirče. Turci su zatim prisvojili njegove zemlje, a braća su mu pošla u izgnanstvo. Inače su podaci o njemu vrlo oskudni.

Ipak je taj, u povijesti malo poznat i značajan vladar, usto turski vazal, stotinu godina zatim postao legendarni junak u narodnim pjesmama.

O kraljeviću Marku postoji nekoliko stotina narodnih pjesama koje su se pjevale uz gusle ili bilježile. One su se tijekom vremena dopunjavale nepovijesnim legendarnim sadržajima, pa je neznatni turski vazal postao junak silne snage, simbol borca protiv Turaka. [65]

Sam je Ivan Meštrović, u suradnji s Milanom Ćurčinom, u katalogu izložbe u Londonu 1915, uz navođenje skulptura glave i studije konjaničkog lika Marka Kraljevića, naveo sljedeće podatke namijenjene britanskim posjetiteljima:

„Marko Kraljević najpoznatiji je lik srpske legende i narodne pjesme. U doba propasti nakon Kosova vladao je malenom polunezavisnom državom u sjevernoj Makedoniji i bio je poznati branitelj srpskog seljaštva protiv turskih osvajača. Sa svojim legendarnim sivim konjem Šarcem bio je junak stotine čudesnih pustolovina. Njegov je lik rasplamsavao maštu rase, i svim se južnim Slavenima i Bugarima, ne manje nego Srbima i Hrvatima, uzdizao sasvim poput Rolanda Francuzima ili Siegfrieda Teutoncima. On uvelike personificira srpski narodni duh.

Marko je sam napao skupinu od 300 Turaka uz povik 'Braćo, danas ću vas osvetiti ili poginuti'. Kao primjer koje mjesto zauzima Marko u svijesti naroda vrijedno je zabilježiti da su u prvom Balkanskom ratu (1912) mnogi srpski vojnici tvrdili da su vidjeli Marka na konju šarcu vodeći ih pobjedi. Ništa ih nije moglo pokolebati u tom uvjerenju." (507 [br. 24-25]).

U jednom kasnijem interviewu pričao je sam Meštrović kako je oblikovao svoga *Kraljevića Marka*: iz neke stare kronike izvukao je jedan crtež i napravio Markov portret.

„Ja sam se ravnao prema narodu. Napravio sam od Kraljevića Marka jednog strašno velikog, divovskog, moćnog junaka, čovjeka s neodoljivom fizičkom snagom, energijom pesnice koju jedan narod može da osjeti u sebi... onako kako sam ga vidio iz pjesama moje stare majke. Onako kako on u našem narodu živi." (319).

Zanimljivo je da je Meštrović glavni lik *Vidovdanskog hrama*, *Kraljevića Marka*, oblikovao posljednjega, nakon svih ostalih skulptura *Kosovskog ciklusa*, tek 1910. pripremajući izložbu s *Medulićem* u Zagrebu. Očekivali bismo da je prethodne skice za taj golemi spomenik radio ranije u Parizu, ali sâm za obje skice navodi u londonskoj *Monografiji*: Zagreb 1910.

Postoje dva modela manjih dimenzija s međusobnim malenim razlikama. Posebno su sačuvane skulpture *Glave Kraljevića Marka* i *Glave Šarca* u konačnoj veličini spomenika, dok je sam spomenik uništen.

Prva studija *Kraljevića Marka* poznata nam je u desetak kopija, sadrenim, brončanim i kamenim. Obično se izlažu bronce iz Narodnog muzeja u Beogradu i Atelijera Meštrović u Zagrebu. Ta je studija, u nedostatku velikog spomenika, a i zbog lakog prenošenja, izlagana na oko 20 izložaba u zemlji i inozemstvu i po njoj je Meštrovićev uništeni spomenik i poznat, jer se u njegovoj izvedbi najviše pridržavao baš te studije. Razlike između te studije i spomenika su minimalne: u kosi Markovoj i u repu Šarca.

Iako manjih dimenzija, tek 87 cm visoka, ta studija potpuno odaje željeni monumentalni dojam, što je dokaz da se monumentalnost ne postiže veličinom skulpture, nego njezinim oblikovanjem i vještom stilizacijom.

Druga, nešto još manja studija *Kraljevića Marka*, izložena je u Galeriji Meštrović u Splitu. Ona je manje razrađena u pojedinostima i više kompaktna u volumenu, pa se svojom kubičnošću približava suvremenoj europskoj skulpturi. Toj kubičnosti doprinosi i ispunjeni prostor pod trupom konja, a i pomanjkanje desne ispružene ruke. I glava je Markova modelirana u osnovnim istaknutim volumenima detalja. Baš zbog nerazrađenih detalja ta skulptura ima značajke prve skice i manje je slična konačnom spomeniku.

I *Glavu Kraljevića Marka* modelirao je Meštrović u dvije varijante, obje u konačnoj veličini za spomenik.

Prva glava, u Narodnom muzeju u Beogradu, također je razrađena u detaljima lica i kose i bliža je konačnoj izvedbi spomenika. Naglašena snaga i ljutnja junaka nije naškodila skulptorskoj vrijednosti, pa ona u nedostatku velikog konjaničkog spomenika dolično predstavlja to istaknuto Meštrovićevo djelo.

Druga *Glava Kraljevića Mark*a, u Galeriji Meštrović u Splitu oskudnija je u detaljnoj razradi, ali je istaknutija kubičnošću, čemu posebno pridonosi obrada kose u jednostavnom volumenu, poput kacige.

I *Glavu Šarca Kraljevića Marka* modelirao je Meštrović zasebno, u konačnoj veličini, kao pripremu za rad na spomeniku. Njezin se sadreni model nalazi u zagrebačkoj Gliptoteci, a bio je izlagan u Zagrebu 1910. i u Rimu 1911, kao i posljednjih godina u Zagrebu i Beogradu.

Preko pet metara visok konjanički spomenik *Kraljevića Marka* modelirao je i odlio u sadri Meštrović, kako smo ranije vidjeli, u zagrebačkom Umjetničkom paviljonu 1910. godine, u sama četiri mjeseca, s namjerom da ga izloži na velikoj izložbi društva „Medulić" pod revolucionarnim geslom „Nejunačkom vremenu u prkos" (10295 [34]). Dovršen u užurbanom i neumornom radu, bio je tu izložen tijekom prosinca te godine, a zatim sljedeće 1911. prenesen na *Međunarodnu umjetničku izložbu* u Rimu, kao središnja skulptura *Kosovskog ciklusa* u Srpskom paviljonu. Na *Biennaleu* 1914. u Veneciji nije bio izložen s drugim Meštrovićevim skulpturama, nego je te godine dopremljen u Split, zajedno s ostalim skulpturama iz Rima i Venecije da tu bude izložen na predviđenoj Meštrovićevoj izložbi, koja nije održana zbog izbijanja rata. Dok se ostale Meštrovićeve skulpture uspjelo sakriti i tako spasiti od austrijske vlasti, u čijim je očima on tada bio državni neprijatelj, golemi sadreni spomenik *Kraljevića Marka* nije bilo moguće skriti, pa je on u ratnim godinama uništen (3 [(11)]; 27 [VI]).

Tema Kraljevića Marka zaokupljala je mladog Meštrovića i ranije, prije zamisli *Vidovdanskog hrama*. Tako su u Beču, možda još 1904. i 1905. godine, nastali crteži *Kraljević Marko na gozbi*, *Vila Raviojla* i bradati lik muškarca, vjerojatno Kraljevića Marka, danas u Galeriji Meštrović (inv. 234, 250b, 644b) (10001 [247]).

Shvatljivo je da je golemi konjanički spomenik *Kraljevića Marka* impresionirao posjetitelje zagrebačkog Umjetničkog paviljona i Srpskog paviljona u Rimu, pogotovo efektnim središnjim postavom kojim je sva pozornost bila usmjerena njemu.

„Ono čuvstvo straha, što čovjeka spopada, kad stoji pred silnom hridinom, koja se nagiba nad njega, kao da će se srušiti, to je prvo što osjetite kad stojite pred Markom - pisao je u zagrebačkoj *Iskri* jedan posjetitelj rimske izložbe. - Čuvstva su silna, osobito čuvstvo snage. Poza je i Šarcu i Marku prilično jednostavna ali nemirna, uopće čovjek nema riječi da sve može iskazati, što osjeća gledajući to velebno djelo." (2196 [22]).

Sličnim je zanosom doživio *Kraljevića Marka* na izložbi u Rimu mladi Mirko Deanović:

„Kad se prodje kroz ovaj drvored Karijatida evo nas u okruglu dvoranu sa kupolom, u kojoj je naš Marko Kraljević na Šarcu. Čuvstva su tolika, koja pobudjuje ovaj velebni spomenik, da ih je teško sve prenijeti na papir, ali predominantna su svakako čuvstva snage, nemira, pokreta. Samo lice Markovo ne može da bude jače intuirano no je ovo Meštrovićevo. Gotovo te strah spopadne motreći kako je energičan junak i konj, osobito njihove nemirne poze." (1429 [136]).

Talijanski su posjetitelji izložbe doživljavali Meštrovićevog junaka bez tog rodoljubnog zanosa, ali su mu se ipak divili.

„Lijepa je izražajna poza, toli u čovjeku, koli u konju, razarajuće moći pučkog junaka, - pisao je u rimskoj *Tribuni* likovni kritičar Mario Lago - ali pretjerana debljina mišica, prekomjernost stilizacije uništavaju dobrim dijelom onaj dojam veličine, koji se moglo postići sa nešto više vjere...

Uza sve to, opetujem, Ivan Meštrović, kog možemo po prvi put promatrati i diviti mu se u Italiji po zasluzi, takav je umjetnik, da mu ništa nije zabranjeno u prostranom carstvu ljepote." (1455; 1456).

Ipak su stranci u spomeniku *Kraljeviću Marku*, osim umjetničke skulpture, gledali i balkanskog narodnog junaka, nešto poput hajduka opjevanih u narodnim pjesmama.

„Henri James (škotski pjesnik) govori o nekoj normanskoj katedrali - pisao je londonski publicist James Bone - da su graditelji pozivani zorom na posao bojnom trubom, a kamen da su rezali sjekirom kojom su se služili u ratu. I Meštrovićeva junaka Marka kao da su noževima i mačevima odvaljivali od stijene njegovi potomci. Ipak, pri svem nenadmašnom bijesu koji izbija iz ove grupe, to još nije najbolje djelo srpskog kipara, - u obilju svega onog što je imao kazati o svome junaku, umjetnik je izgubio nit." (2296 [33]; 2709 [13]).

A bečki sveučilišni profesor Joseph Strzygowski bio je odlučniji u svom pohvalnom sudu o Meštrovićevom konjaničkom spomeniku:

„Od Verrocchijevog 'Colleonija' nije sazdana grupa koja jedinstvenije izražava snagu nego ovaj Marko." (2766 [7]).

A John Lavery je u predgovoru londonske *Monografije* 1919. ustvrdio da je Meštrovićev konjanički spomenik impresivniji od Verrocchijevog *Colleonija* (2340 [XIII-XIV]).

Već sam spomenuo da se konjanički kolos *Kraljevića Marka* na londonskoj izložbi 1915. toliko dojmio tada mlade francuske spisateljice Marguerite Yourcenar, da je među svoje

Istočnjačke priče uvrstila i *Osmijeh Kraljevića Marka* i *Kraj Marka Kraljevića* (7425; 8802 ; 10759).

Kao i o ostalim Meštrovićevim skulpturama, osobito onima domoljubnog obilježja, bilo je i tadašnjih i kasnijih kritika, potaknutih više političkim nego estetskim ocjenama.

Tako dopisnik zagrebačkih *Novosti*, Lj. Z. Kara smatra da Meštrovićeve skulpture na izložbi „Medulićevaca" 1910. u Zagrebu zaostaju za onima na njegovoj izložbi s Račkijem nešto ranije iste godine:

„Njegovo pretjerivanje je kod Kraljevića Marka postignulo vrhunac i djeluje kao karikatura s ogromnim dimenzijama. To je samo na štetu i dobroj kompoziciji i tehnici izvedbe a i ideji." (1214).

Međutim, estetski rafinirani A. G. Matoš, koji inače s političkog gledišta zamjera Meštroviću nadahnjivanje srpskom a ne hrvatskom prošlošću, zbog čega će kasnije biti i oštar u kritikama Meštrovića, nije se mogao oduprijeti zanosu pred konjaničkim kolosom *Kraljevića Marka* na izložbi u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu:

"Njegov Marko je gol - pisao je u *Savremeniku* 1910. godine. - Gol i bez oružja, kao narod, kojemu je simbolom. On ne uzima od Marka narodne pjesme ništa osim herojskog, golog tijela i Šarca. Oduzevši mu sve historijske atribute (oružje, odijelo), on je od historijskog junaka načinio izvanhistorijskog heroja, od determinirane osobe simbol, koji nema drugog obilježja do prave hrvatske ili srpske brkate glave s izobličenim licem od jeda i revolta... Marko i Šarac su jedno kao da je to tip kentaura. Taj Šarac je svakako odviše težak, odviše podsjeća na Švabe i teške njihove konje i nije parip, što 'tri koplja u visinu skače, po četiri dobra u napredak'... Šarac je gol, neosedlan i neobuzdan, zijeva kao da njišti, a Marko se popeo bijesno na grbaču, stisnuo ga kiklopskim pretpotopnim nogama, stisnuvši odostrag, na konjskim sapima titansku, užasnu pesnicu kao perni buzdovan. Svijetlo pada junaku na pleći, na glavu i na tu neodoljivu, osvetničku zgrčenu ruku i nješto grandioznije, monumentalnije od toga prijelaza sa junakove glave preko mišica junačkih ramena, izbočenih kao planine iz daleka, na monumentalnu, mirnu konjsku formu, ne da se zamisliti. Taj kip uništava, drobi sve oko sebe. Tek fizionomija Markova je odviše forsirana kao izraz ljutine. To je odista simbol prkosa i golog heroizma, bačen na Kranjčevićev pesimistični upitnik pred rasklimane, lijene i ucrvane dveri budućnosti naše. To je odista goli poklik naše duše za osvetom svih Kosova, svih naših izdaja i svih sramotnih poraza.

Međutim je i ovdje Meštrović moćniji, no što je lijep. Učinivši Marka mitskim herojem, on ga je sasvim lišio svega onoga, što Marka čini Markom. Historijski kraljević treba da bude i heroj naših duša, naših dana, a golotinjom se ne može prikazati cijelo bogatstvo moderne duše. Rodinov goli Hugo je Čovjek, Prorok, ali nije više V. Hugo...

Moderna umjetnost nije umjetnost mišica i golotinja, umjetnost atleta, već umjetnost duše i umjetnost toalete. Meštrović je više prirodan, no kulturan. Marka je plastički više bacio u prošlost, nego k nama, u budućnost...

Meštrovićev Marko je u tolikoj mjeri monumentalan, da upravo izaziva monumentalnu zgradu, kao njeno središte. Ta skulptura izaziva, evocira arthitekturu. To je u neku ruku već nagoviješteno u izložbi." (1229: 5510 [57-60]).

I kasnije, kada Meštrovićev kolos više nije ni postojao, ali su ga njegova studija i njegove fotografije bar donekle predstavljale, redale su se istovremeno njegove hvale i kuđenja.

Milan Gavrilović, srpski emigrant, pisao je 1962. u *Glasu kanadskih Srba* i o Meštrovićevom *Kraljeviću Marku*:

„Meštrovićev Kraljević Marko nije Kraljević Marko iz narodnih pjesama, onaj koji živi u mašti Srba i koji je u toj mašti nadživio Meštrovićevog Marka, niti ga je tu Meštrovićev Marko i za trenutak potisnuo... On je sav u nekom neprirodnom grču, vjerojatno izražaja njegove fizičke snage, a u narodnoj mašti on je ne samo jak fizički, nego i jak duhovno. Tog duhovnog jakog Marka uzalud ćete tražiti u tom djelu." (91 [104]).

Božidar Purić je u *Amerikanskom Srbobranu* u Pittsburghu 1969. pošao u kritici Meštrovićevog *Kraljevića Marka* još dalje navodeći da podsjeća na Baryevu skulpturu *Majmuna na konju* (91 [165]).

Spomenimo da je motiv Meštrovićeve skulpture *Kraljevića Marka* Mirko Rački grafički oblikovao kao plakat izložbe *Društva Medulić* 1910. u Zagrebu (8740 [117]), kao što je i crtež Markove glave resio naslovnu stranicu kataloga izložbe (466).

Odbojnost šire, pa i stručne, sredine u Srbiji prema Meštroviću koji se odrekao ranijih vidovdanskih ideala, kao i odbojnost u Hrvatskoj prema ranijim kiparevim vidovdanskim sadržajima, a kod svih prema secesijskom stilu tih skulptura, bio je razlog podcjenjivanja i zapostavljanja i njegovog konjaničkog spomenika *Kraljevića Marka*. Ta je odbojnost našla odraza i u izlaganju Meštrovićevih radova: nakon izlaganja na londonskoj izložbi 1915. ni malene studije *Kraljevića Marka* nikada više nisu izlagane sve do Meštrovićeve smrti, a veća im je pozornost bila posvećena tek nakon opće revalorizacije secesije i u nas.

Oduvijek sam, međutim, Meštrovićev spomenik smatrao vrlo istaknutim umjetničkim djelom, ne samo u okviru naše, nego i svjetske skulpture. To sam obrazložio već u komemorativnom napisu 1962. u splitskim *Mogućnostima*, objavljenom u zasebnoj brošuri iste godine, a zatim i u ostalim monografijama s mojim uvodnim tekstovima 1964, 1970. i 1983.

„Jedna od glavnih figura Vidovdanskog hrama trebao je biti Konjanički lik Kraljevića Marka (1910). Taj gipsani kolos zadivio je i ujedno zaprepastio Zapad na Rimskoj izložbi 1911. godine. Bila je to uspjela sinteza Meštrovićeve umjetnosti i ideje uoči Prvog svjetskog rata. Djelo je dosljedno njegovom tadašnjem geslu: 'Treba stvarati kult heroja!', a ipak ta patetika ima čvrstu i skulptorski zdravu podlogu. Ima u tom kolosu, kojega nikada više nismo vidjeli u njegovoj naravnoj veličini, nego u malenoj skici i impresivnom detalju Markove glave, dekorativnih elemenata koji mogu podsjećati i na Stucka i na Klimta, ali dok je njima taj stil ostao konačni domet, na ovoj je monumentalnoj skulpturi taj stil tek sredstvo za jedan snažni idejni i plastično-umjetnički izražaj. Ne smijemo prijeći preko statue Kraljevića Marka, nabijene energijom, poletom, buntom ('Nejunačkom vremenu u prkos'), i velika je šteta što nije odlivena u broncu i negdje postavljena, jer predstavlja jedan od naših najboljih konjaničkih spomenika. Kraljević Marko i njegov konj jedno su tijelo, jedan volumen, jedan napeti mišić, jedan polet. Oni su stilizirani, ali sintetičnom, euklidovski čistom i idejno i skulptorski opravdanom stilizacijom. Ni na jednom od brojnih svjetskih konjaničkih spomenika nakon Donatella i Verrocchija nema te oformljene ideje, a nema joj traga ni na ostalim Meštrovićevim poslijeratnim konjaničkim spomenicima naših i stranih vladara, osim na čikaškim Indijancima." (54 [12-14]; 60 [11-12]; 86 [(20)-(21)]; 108 [13]; 7107 [260-261])

Skulptorski izražena energija i napetost što izbijaju iz tog spomenika jedinstvene su i u svjetskoj skulpturi. To je djelo na visini antičkog grčkog kiparstva klasičnoga razdoblja. Kada bismo Meštrovićev spomenik *Kraljeviću Marku* vrednovali ne samo kao jednog od najkvalitetnijih konjaničkih skulptura u svjetskoj umjetnosti, nego vjerojatno kao najistaknutiju konjaničku skulpturu uopće, činilo bi se to preuzetnim i smionim, izloženim kritici. Međutim, pogledamo li i analiziramo najpoznatije konjaničke spomenike svjetske likovne umjetnosti, od uvijek isticanih Donatellovog *Gattamelate* u Padovi i Verrocchijevog *Colleonija* u Veneciji, preko Schlütterovog *Velikog kneza izbornika* i Rauchovog *Fridriha Velikog* u Berlinu, do onih Meštrovićevih suvremenika, također secesijskoga stila, Stuckove *Amazonke* ili Ledererovog *Fridrika III.* u Aachenu, pa do konjâ Marina Marinija, a da ne govorimo o bezbrojnim konjaničkim spomenicima druge polovine devetnaestoga i prve polovine dvadesetoga stoljeća raznim europskim, američkim i drugim vladarima, vođama i diktatorima, nije presmiono pred svima dati prednost Meštrovićevom konjaničkom spomeniku *Kraljeviću Marku*, jer ni jedan od njih ne posjeduje onu kiparsku i idejnu snagu poput tog, nažalost izgubljenog, genijalnog djela. U hrvatskoj pak skulpturi nisu mu ravni ni tehnički solidan konjanički spomenik *Banu Jelačiću* Dominika Fernkorna, ni lijepo oblikovani *Kralju Tomislavu* Roberta Frangeša, ni istaknuti, realistički oblikovani spomenik *Maršalu Pilsudskome* Antuna Augustinčića, ali ni Meštrovićevi kasniji konjanički spomenici rumunjskim vladarima, također uništeni.

U vezi s Meštrovićevim *Kraljevićem Markom* moram spomenuti i slično zamišljen i ostvaren konjanički spomenik *Kraljeviću Marku* Branka Deškovića.

Govorio sam u Meštrovićevom životopisu o Deškovićevom razmimoilaženju, pa i otvorenom sukobu s Meštrovićem, uzrokovan uglavnom Meštrovićevom slavom a Deškovićevom zanemarenošću, pa i njegovom ljubomorom na Meštrovićeva priznanja u domovini i svijetu.

I sam potaknut rodoljubljem, videći da intimnim realističkim i impresionističkim malim skulpturama pasa ne može izraziti svu nabujalost domoljubnih zanosa svojih i mladeži svoga kruga, Dešković je od intimne skulpture naglo prešao monumentalnoj, od impresionističke secesijskoj, koji je stil mnogo bolje odgovarao borbenom nacionalizmu kojim je bio zadojen i kojim se borio i protiv srpskih aspiracija nakon ujedinjenja južnoslavenskih naroda.

U tom domoljubnom zanosu, a i s namjerom da se suprotstavi tada slavnom Meštroviću, oblikovao je i Branko Deškovi 1918. u Parizu svoj golemi konjanički lik *Marka Kraljevića* na konju, koji je bio izložen na pariškoj izložbi jugoslavenskih umjetnika, gdje su ga neki posjetitelji smatrali Meštrovićevim djelom, što je Deškovića naročito ogorčilo (514 [23 + sl.]; 8594 [35]).

Deškovićeva je skulptura bila dosljednija secesijskoj stilizaciji od Meštrovićeve i predstavljala je istaknuti monumentalni spomenik, ali je ostala u sjeni Meštrovićevih skulptura. Nakon što je Dešković, duševno bolestan, napustio Pariz, njegov je sadreni kolos *Marka Kraljevića* propao, jednako kao i Meštrovićev.

*

Pripremajući se za *Međunarodnu izložbu* u Rimu 1911. izveo je Meštrović još nekoliko radova u tome gradu, među njima i reljef *Borca*. Svojom izrazito secesijskom stilizacijom, sa značajkama heroizma i monumentalizma, taj je reljef trebao dopuniti ambijent izložbenog aranžmana asocijacije *Vidovdanskog hrama*, jer je od brojnih u *Hramu* predviđenih reljefa tek nekoliko bilo izvedeno. To je i razlog pretjerane stilizacije koja ovom reljefu pridaje više arhitektonsko-dekorativni nego izrazito skulptorski pečat, pa ne spada među bolje Meštrovićeve radove.

Brončani odljev *Borca*, kojega tom prigodom zovu *Srđa Zlopogleđa*, darovali su 1912. srpski *Sokoli* Česima u prigodi svečanosti u Pragu te godine.

„Divna, barbarska glava i cijela pojava tako neobična i nevidjena, ali izrazita i shvatljiva", pisala je tada praška *Samostalnost*, a prenosila splitska *Sloboda* (1757).

U Rimu je Meštrović te 1911. godine modelirao i dva *Krilata lika*: prvo studiju a zatim i golemu skulpturu koju je postavio na stup pred paviljonom na *Rimskoj izložbi*. Obje su skulpture bile izvedene u bronci. Žena drži u ruci malenu skulpturu *Miloša Obilića* (10 [63, br. 140]).

Brončana skica *Ženskog krilatog lika* nalazi se danas u Galeriji Meštrović u Splitu, a velika brončana figura, zvana *Anđeo smrti*, u Beogradu u vlasništvu Narodnog muzeja, ali je sve do 1971. (a možda i kasnije) ležala zaboravljena u dvorištu bivšeg Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kod Saborne crkve. Bila je namijenjena kao dar Kruševcu, zajedno s maketom *Vidovdanskog hrama*, ali nije otposlana (8324).

Nakon *Rimske izložbe* 1911. veliki je *Ženski krilati lik* bio izložen, s ostalim Meštrovićevim skulpturama, 1914. na *Bienalu* u Veneciji (slika 664 [88-89]), a zatim 1915. u Londonu, zajedno sa skicom.

Krilati lik, i skica i velika skulptura, tipične su Meštrovićeve skulpture podređene zamisli i arhitekturi *Vidovdanskog hrama*, pa kao zasebne skulpture nemaju istaknutiji značaj.

Pred srpskim paviljonom na *Međunarodnoj izložbi* u Rimu 1911. stajao je golemi secesijski stilizirani lav. U popisu radova u londonskoj *Monografiji* 1919. navode se samo *Veliki lav* i *Glava lava*. Prva skulptura je vjerojatno ona poznata nam samo s jedne fotografije iz Meštrovićeve ostavštine u Galeriji Meštrović (I. 33). Taj sadreni ili cementni lav stoji na sve četiri noge, a griva mu je stilizirano kovrčava na „asirski" način.

U Galeriji Meštrović nalazi se još jedan dva metra veliki sadreni stilizirani *lav*, sjedeći, s valovito stiliziranom „bradom", koji nije istovjetan s navedenim.

U Atelijeru Meštrović u Zagrebu pak čuva se malena *studija lava* (II. 1. 78), također secesijski stiliziranog.

Posebno se u londonskoj *Monografiji* navodi *Glava lava*, također pripadajuća *Kosovskom ciklusu*, ali nije poznato je li sačuvana.

Sve su navedene skulpture izrazito dekorativne i monumentalne naravi, namijenjene prvenstveno arhitekturi, a ne samostalnom predstavljanju. Baš stoga njihove dekorativne značajke prevladavaju nad likovnima. Posebno su zanimljive kao primjeri dosljedne Meštrovićeve secesijske stilizacije toga doba.

Da se Meštrović pri modeliranju tih lavova ugledao na slične asirske i babilonske, koje je mogao vidjeti ranije u British Museumu u Londonu, a tada i u Louvreu u Parizu, to je očito, i većina kritika njegovih secesijskih skulptura kao oponašanje skulptura tih starih istočnih naroda odnosila se osobito baš na te lavove.

Kiparskoj opremi *Vidovdanskog hrama* bili su namijenjeni i reljefi konja ili *Pastuha*, kako se nazivaju četiri plitka reljefa,

od kojih su danas tri u Atelijeru Meštrović i u Gliptoteci, kao i studija *Glave konja*. Modelirani su više realistički i anatomski nego secesijski stilizirano.

Arhitekturi *Vidovdanskog hrama*, a na izložbi u Rimu 1911. Srpskom paviljonu, bio je namijenjen još jedan reljef koji se spominje kao *Lik za portal*, *Ulomak vrata* i *Prag prvih vrata*. Vjerojatno se radi o donjem dijelu dovratnika ulaznih vrata, a predstavlja izrazito secesijski stiliziranog klečećeg i prignutog starca koji, poput Telamona, na leđima nosi stub ili dovratnik. Na izložbi društva „Medulić" 1910. u Zagrebu bile su izložene dvije skulpture s nazivom *Prag vrata*.

Na *Rimskoj izložbi* bila je izložena i jedna *Studija kapitela*, o kojoj skulpturi nemamo drugih podataka. Također i jedna statueta, studija za *Guslara*, ali, što iznenađuje, od cementa, u kojemu je tada, 1911. u Rimu, Meštrović odlio nekoliko skulptura, posebno one velikih dimenzija namijenjene opremi izložbenog paviljona.

Spomenimo na kraju radova *Kosovskog ciklusa* i Meštrovićevo suautorstvo u projektu *Srpskog paviljona* na izložbi u Rimu, jer je on barem donekle morao pružiti ugođaj ansambla skulptura u zamišljenom *Vidovdanskom hramu*.

Već sam u Meštrovićevom životopisu naveo da je projektant *Srpskog paviljona* bio beogradski arhitekt Petar S. Bajalović, a u postavu skulptura sudjelovali su i talijanski arhitekti Manestiroli i Tutucci (9591; 9915). Meštrović je, međutim, neminovno njima morao izložiti zamisao paviljona i postav skulptura, u vezi s budućim *Vidovdanskim hramom*, a bez sumnje je izradio i neke idejne skice zgrade i postava radova (9598 [23]).

U *Uspomenama* izričito piše da je od njega naručena osnova paviljona i da ju je izradio zajedno s arhitektom Perom Bajalovićem, koji je vodio i nadzirao gradnju (429 [18]).

Meštrović se prethodno bio obratio Jožetu Plečniku da mu izradi projekt paviljona za *Rimsku izložbu*, ali u tome nije uspio; čak nije ni poslušao Plečnikov savjet da podignu „priprost paviljon" (9591 [151-153]).

Marko Car je tada pisao iz Rima:

„Obilježje ovom paviljonu dao je, zapravo svoju signaturu na nj stavio je Hrvat Ivan Meštrović... Njegova je bizarna umjetnost očito nadahnula i samog graditelja paviljona. Ova nastrana zgrada svojom asirskom kupolom i svojom misirskom dekoracijom izvana, utječe na posjetioca kao upitna točka na koju nije lako dati odgovora." (1424).

Opis paviljona i Meštrovićevih djela u njemu objavila je Katarina Ambrozić u studiji o *Paviljonu Srbije na Međunarodnoj izložbi u Rimu* 1911., priloživši ujedno i reprodukcije pročelja i tlocrte paviljona (7044 [237-266]).

Nacrti pročelja i presjeka paviljona nalaze se među ostalim nacrtima u Atelijeru Meštrović u Zagrebu (9615 [143, br. 16, 17]).

Kao posljednje djelo *Kosovskog ciklusa* Meštrović je naveo spomen-medalju *Kralja Petra I. - Kosovskim osvetnicima*, modeliranu u sadri u Rimu 1913, iako ona nije bila namijenjena *Vidovdanskom hramu*. Izrađena je u spomen pobjede srpske vojske nad Turcima u Balkanskom ratu 1912. godine. U inozemstvu je prvi put izložena u Veneciji 1911, a zatim u Londonu, Splitu, Bringhtonu, New Yorku i u novije vrijeme uglavnom u Zagrebu i Beogradu.

Sam Meštrović u *Uspomenama* jedno poglavlje posvećuje *Medalji za oslobođenje Kosova*:

„Odmah iza pobjede nad Turskom zatražio je od mene, u ime Vlade, ministar prosvjete Ljuba Jovanović Patak, da izradim medalju koju će dati svima vojnicima koji su učestvovali na oslobođenju Kosova. Za časnike će biti lijevana u srebru, za one, koji su se najviše odlikovali, u zlatu, a za obične vojnike u bakru. Sadržaj, pa čak i natpis, prepušta meni. Ja sam izradio i poslao, odbijajući svaku nagradu. Ministar mi je zahvalio, a javio da se medalja svidjela. Nakon nekog vremena mi je pisao, kako neki nalaze, da će biti prostim vojnicima nepristupačna, pa je on odlučio da je izlije u oko tisuću primjeraka u srebru i par stotina u zlatu, kao spomenicu na ovaj događaj, te da bi to dali samo nekim borcima te stranim misijama, te da sad zato traži moj pristanak. Ja sam odgovorio, neka radi, kako mu se čini najbolje."

Prema jednom podatku medalju je od Meštrovića naručio prestolonasljednik Aleksandar (10234 [25]).

Međutim, lijevanje i tog namjeravanog broja medalja spriječeno je protivljenjem kralja Petra, pa je odliven samo manji broj. Kralju su smetali goli vojnici na medalji. Kada su mu pokušali protumačiti simboliku prikaza s palim ratnicima, stari je kralj izjavio:

"Neću ja nikakve simbolike, nego ja hoću da bude na medalji francuski top. Francuski top je dobio ovaj rat." (429 [23]).

To je bio razlog da Meštrovićeva medalja nije bila prihvaćena za umnažanje, nego je naručena u nekog stranca, a na njoj su dominirali topovi. „Kakve pjesme i vile! - govorili su. Nisu Kosovo osvetile narodne pjesme, nego francuski brzometni topovi!" (3468 [337]).

Meštrovićeva medalja, izrađena u povećanom reljefu, ipak je reducirana i odlivena u broncu, a koliko znamo i u zlato, a možda i u srebro, u manjem broju primjeraka. No nije poznato je li to tada objavljeno, 1912. godine, ili kasnije, jer je Meštrović 1933. pisao iz Splita Milanu Kašaninu, kustosu Muzeja moderne umjetnosti u Beogradu, u vezi s redukcijom *Kosovske medalje*, da su te redukcije ranije radili u Beču, a tada ih rade i u Zagrebu u jednoj firmi za dugmad, koja je izradila i njegovu značku za *Sokole na primorju* (8452 [172-173]).

O *Ratnoj spomenici* opširnije je pisao Kosta Strajnić u monografiji o Meštroviću, između ostaloga:

„Upoznavši se s velikim majstorima plaketske umjetnosti prošlosti, Meštrović je u medalji došao do svoga osobnog stila. Komponirajući Ratnu spomenicu, on je stvorio originalnu medalju koja je toliko jugoslavenska koliko su, na primjer, medalje Vittorea Pisana i njegovih sljedbenika talijanske. Imajući nacionalno obilježje, Meštrovićeva je medalja djelo neusporedivog sklada i duboke religioznosti. Ona je himna zahvalnosti za osvećeno Kosovo i molitva vjere u Kralja Osloboditelja." (9 [23-24]).

Vinko Zlamalik, obrađujući prvenstveno medaljerski rad Ive Kerdića, pisao je i o ostalim hrvatskim medaljerima, pa i o Meštrovićevim medaljama, među kojima i o ovoj:

„Godine 1913. nastala je u Rimu druga Meštrovićeva medalja 'Kosovskim osvetnicima' (K-134). Ona se svojim stiliziranim oblicima, naglašenom majestoznošću lika kralja Petra I. na konju (avers) i sablasnim špalirom golih ratnika na reversu, logično uklapa u ciklus umjetnikovih djela inspiriranih idejom nacionalnog oslobođenja, kosovskog mita i združivanja Južnih Slavena. Sugestivna produbljenost scene i profinjeni ritam niza pokleknutih figura s dominantnim likom krilate žene, koja personificira pobjedu, nose u sebi duboko i jasno simbolsko značenje." (627 [6]).

Medaljerstvo je svoj procvat doživjelo u renesansi i nikada

više nije ostvarilo tako osebujna i vrijedna djela kao tada. Najbolji medaljeri, poput našeg Iva Kerdića, stvarali su uglavnom u duhu i stilu talijanske renesanse, s realističkim prizorima portreta ili drugih motiva.

U prevlasti secesijskog stila ipak se medalja osamostalila i odvojila od renesansnih uzora, naročito secesijskom stilizacijom, a donekle i istaknutijom simbolikom motiva i sadržaja. Novija nastojanja osuvremenjivanja oblika i prizora medalja nisu urodila osobitim rezultatima.

Meštrovićeva medalja *Kosovskim osvetnicima* dosljedna je duhu simbolizma i stilu secesije. Konjanički lik kralja Petra na aversu vrlo je dobro cjelovito ukomponiran u kružnom obliku medalje, izveden u plitkom, gotovo grafičkom, reljefu koji ističe osnovni motiv. Na reversu prevladava kosovska simbolika, a i secesijska je stilizacija tu došla do posebnog izražaja i istaknute likovne vrednote. Ako čak i zanemarimo danas prevladanu rodoljubnu vidovdansku simboliku, sama likovna stilizacija je veoma uspjela. Motiv s redovima ponavljanih ratnika, glavnim likom *Pobjede* i pozadinom hrama, kao simbola „carstva nebeskog", djeluju skladno poput glazbene kompozicije. Likovnost i stilizacija ove gotovo slikarske kompozicije na visini su najboljih ostvarenja jednog Georga Klimta.

*

U životopisu sam naveo Meštrovićeve neprilike u vezi sa spomenikom-česmom princa Aleksandra, općenito zvanog *Pobjede* ili *Pobjednika*, naručenog u njega, a na spomen pobjede nad Turcima u Balkanskim ratovima 1912. god. Spomenik je trebao biti podignut u središtu Beograda, na Terazijama, a otpori, protesti i napadi uslijedili su ponovno zbog golotinje srpskog junaka. Usto je počeo rat, pa je do tada bio odliven samo lik *Pobjednika* (po nekim podacima i četiri lavlje glave namijenjene bazenu fontane). Konačno je nađeno kompromisno rješenje, pa je spomenik *Pobjednika*, samo visoki stup s bazom i likom na njemu, bez fontane, postavljen na Kalemegdanu, postavši vizualnim simbolom i prepoznatljivim biljegom Beograda.

Kada je 1988. na Terazijama postavljena nova fontana zvana „Kornjača", kipara Mihaila Tomića, autor je tvrdio da su lavlje glave na njoj rađene prema Meštrovićevima namijenjenima prvotnoj fontani, ali nije pouzdano radi li se o Meštrovićevim ranije odlivenim glavama, ili tek rađenima po njima (9954).

U ugovoru između beogradske Općine i Ivana Meštrovića 1913. naveden je opis spomenika-česme, za koju je morao dobiti 120.000, a dobio je prvu ratu od 30.000 dinara započevši rad koji će se sastojati:

„1. Iz velike bronzane ljudske figure, u uspravnom stavu, visoke 5 metara, sa orlom i mačem u ruci,

2. Iz stuba na kome stoji figura, sa 50 bronzanih maski,

3. Iz velike kamene školjke-bazena sa 20 bronzanih maski,

4. Iz velikog lava, modelirana u kamenu, na čijim će leđima biti izdignuta školjka-bazen i

5. Iz reljefa koji će se nalaziti oko velike kamene školjke-bazena."

Općina se obvezala nabaviti kamen po autorovom izboru, izraditi temelj i kameni bazen. Posao bi morao biti izveden u 14 mjeseci, koje je vrijeme Meštrović namjeravao raditi u Beogradu, ali je posao prekinuo radi izlaganja u Veneciji 1914, a zatim zbog izbijanja rata.

Još tijekom rada u Beogradu promjene kursa dinara izazvale su sporenja.

Izlažući na *Proljetnom salonu* 1923. u Zagrebu, Meštrović je pred Umjetničkim salonom na privremeno tri metra visoko postolje postavio brončani odljev *Pobjednika*, koji je pobudio opću pozornost, pa su i Beograđani obnovili raniju zamisao spomenika, ali ne u gradu nego na Kalemegdanu i bez ranije predviđene fontane. To je postavljanje obavljeno tek 7. listopada 1928. Na visini, izvan grada, golotinja *Pobjednika* nije više bila tako zazorna (10234).

I s umjetničkog, a ne samo moralističkog gledišta, Meštrovićev je *Pobjednik* stekao pohvale i kritike.

Kosta Strajnić je uvodni tekst svoje monografije o Meštroviću, odmah po završetku rata, zaključio opisom spomenika *Pobjedniku*:

"Dovršivši u Rimu model Vidovdanskoga Hrama, Meštrović je 1913. došao u Beograd da, na poziv predsjednika beogradske Općine, izvede Spomenik Slobode koji se imao podići na Terazijama, u spomen oslobodjenja Stare Srbije i Makedonije. Spomenik je zamišljen u velikim dimenzijama. Četiri monumentalna lava imali bi nositi prostrani bazen u čijoj se sredini diže široki stup sa figurom Junaka. Stijene su bazena ukrašene reljefima što prikazuju borbe srpskih junaka s Turcima, a stup ima pet obruča (simbol petstoljetnog ropstva) u koje su postavljene maske što će štrcati vodu. Donijevši u Beograd gotov model, on je odmah počeo modelirati figuru Junaka. Najprije je napravio studiju naravne veličine, a po njoj je modelirao figuru čija visina iznosi preko četiri i po metra. Svojim energičnim stavom i originalnim proporcijama, ona daje impresiju ne samo snage nego i mladosti. Posjedujući lice sa crtama legendarnih narodnih heroja, postade simbol energije koja nikad ne klone u borbi za Pravdu." (9 [24]).

Beogradsko je *Vreme* provelo anketu među istaknutijim javnim djelatnicima u Beogradu i objavilo njihova različita mišljenja o *Pobjedniku*, pozitivna i češće negativna. Tako sudove poput književnika Bore Stankovića koji je smatrao da *Pobjednik* ne izaziva "plemenita osjećanja"; Tina Ujevića da su Meštrovićevi likovi previše "bombastični", ali brani autorovu slobodu spomenika kao simbola; sveučilišnog profesora Pavla Popovića koji smatra da se to pitanje mora riješiti stručnim odborom a ne na brzinu; pjesnika i kritičara Todora Manojlovića koji brani spomenik i njegovu osporavanu nagost; pjesnika Jovana Dučića koji je hvalio spomenik, ali je smatrao da mu položaj na Terazijama nije pogodan (3414; 3496; 3560; 3561).

Pobjednik je zacijelo posljednja Meštrovićeva istaknutija skulptura s oznakama secesijskoga stila i s naglašenim monumentalizmom. U tome je ona, te 1913. godine, čak i konzervativna, iako su djela secesijskog stila i na svjetskim izložbama čak dominirala sve do rata.

Zanimljivo je da Meštrović u svoju reprezentativnu monografiju 1933. nije uvrstio i fotografiju *Pobjednika*, ni kao figuru, ni kao spomenik, iako je objavio i dio skulptura *Kosovskog ciklusa* (27).

Što se tiče općenitih kritika na golotinju *Pobjednika*, o njima se može govoriti samo s društvenog ili moralističkog, a ne i estetskog gledišta. Ista ona malograđanska javnost vrednovala je klasičnu skulpturu kao uzor, a nije je smetala nagost većine likova toga doba. Uostalom, nije to bio samo slučaj beogradske malograđanske sredine. U Zagrebu su konzervativni, osobito crkveni, krugovi oštro kritizirali Meštrovićev *Zdenac*

života zbog golih likova na njemu. Čak i u Parizu, središtu moderne svjetske umjetnosti, odbačen je Rodinov goli lik *Victora Hugoa*, pa je za javni spomenik autor morao modelirati drugi, obučeni (srećom mnogo bolji).

Nastojeći s današnjeg gledišta, kojemu ne bi morala više smetati minula ideološka podloga, kao ni revalorizirana secesijska stilizacija, analizirati i vrednovati *Pobjednika*, uočit ćemo njegove pozitivne i negativne značajke.

Sam lik junaka ne ističe se likovnom vrijednošću među drugim likovima *Kosovskog ciklusa*. I *Miloš Obilić* i *Torzo Bановића Strahinje*, pa čak i glave boraca, izražajnije su i karakterističnije Meštrovićeve skulpture toga razdoblja stvaranja. Muški je akt oblikovan realistički, gotovo akademski, bez spomeničkih značajki u pojedinostima. Osebujnu izražajnost dobiva skulptura na visokom stupu, gdje ne dolaze do izražaja pojedinosti, nego osnovna silueta, naglašena naročito iskorakom naprijed i pruženom rukom s orlom. Ta statičnost lika, s pripremljenim zakorakom naprijed ima nužne i uspjele značajke spomeničkog.

Posebno je problematično likovno rješenje glave lika. Osim i do tada viđene Meštrovićeve secesijske stilizacije kose, glava spomenika je modelirana arhajski kruto, u prvom modelu figure čak i odbojno, što je ublaženo na zasebnoj skulpturi same glave, ali i na konačnom velikom liku spomenika, ukoliko se to može zaključiti gledajući *Pobjednika* s udaljenosti. I baš je ta udaljenost promatranja pridonijela spomeniku, istaknuvši posebno njegovu uspjelu siluetu.

Istaknutu razliku Meštrovićevog lika *Pobjednika* i nešto ranijih (a posebno kasnijih) skulptura možemo objasniti i nekim autorovim ugledanjima u djela suvremenih europskih kipara.

S Rodinovim realističkim i donekle impresionističkim stojećim muškim aktovima, koji su zacijelo utjecali na Meštrovićevo ranije stvaranje, lik *Pobjednika* nema nikakve veze. Ni s Bourdelleovim dinamičnim likovima, koji su tada mogli utjecati na Meštrovića, *Pobjednik* nema sličnosti.

Međutim, *Pobjednik* povezuje Meštrovića s drugim tadašnjim, nešto starijim od njega, njemačkim kiparem Adolfom Hildebrandom (1847-1921). Suprotstavljajući se slikovitosti i dekorativnosti impresionističkih i neobaroknih suvremenih javnih spomenika ugledao se taj kipar u antičku skulpturu, primjenjujući je gotovo eklektički u javnim spomenicima i fontanama. Hildebrandov idejni i stilski utjecaj na suvremene kipare - zacijelo tada i na Meštrovića - bio je najviše posredstvom njegovog teoretskog djela o problemu forme u umjetnosti (*Problem der Form in der bildenden Kunst*, 1893).

Mladi je Meštrović upoznao Hildebranda u Münchenu 1906. ili 1907, kada mu je taj osobno prišao s pohvalama njegovih ranih djela na izložbi *Secesije* (1207).

Kritizirajući naglašene ideje ranih Meštrovićevih skulptura Krleža se pozivao baš na Hildebranda i njegovo isticanje čiste likovne forme kao jedine vrijednosti skulpture (3603 [78-79]).

Meštrovićev je pristup skulpturi inače bio suprotan Hildebrandovom, koji je negirao istaknuti lični udjel u stvaranju, a pogotovo svaki opisni sadržaj ili naglašenu ideju - koja je s javnim spomenikom posebno bila nužno povezana. Sami Hildebrandovi javni spomenici, međutim, pobijali su njegovo načelo odsutnosti sadržaja i ideje. Uza sve te krajnosti Hildebrand je, nakon Rodina, zacijelo najviše utjecao na europske kipare kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća, zalažući se za čistoću forme. Naročito je njemačka skulptura pošla njegovim tragom, pa i ona novija, donekle i ona eklektičkog nacističkog razdoblja. I Hugo Lederer, pa i Franz Metzner, duguju dosta Hildebrandu (3632 [214-215]).

Žarko Vidović je u svojoj opširnoj studiji o Meštroviću cijeli poglavlje posvetio Adolfu Hildebrandu i minhenskoj školi teoretičara, ocjenjujući i kritizirajući s tog gledišta Meštrovićevu skulpturu (50 [74-89]).

Iako se u spomeniku *Pobjedniku* ne radi o Hildebrandovom isticanju skulpture i prostora - što je donekle imalo vezu s Meštrovićevom skulpturom namijenjenom *Vidovdanskom hramu* - radi se o Hildebrandovom racionalističkom shvaćanju skulpture s jedne strane, a arhaičnom nadahnuću klasikom s druge. Hildebrandov *Goli čovjek* predstavlja suprotnost Rodinovim realističkim aktovima, ali je bliži Meštrovićevom *Pobjedniku*. U udaljavanju od realnoga Meštrović se s *Pobjednikom* vraća čak u ranu grčku skulpturu arhajskog razdoblja, kao u rjeđim ranim radovima.

Iako je postavljanje figurativne skulpture, kao spomenika predviđenog za gledanje iz velike daljine, uvijek problematično (osim skulptura osobito golemih dimenzija, poput njujorškog *Kipa Slobode* ili *Krista* nad Riom de Janeirom), Meštrovićev je spomenik *Pobjedniku* na visokom stupu, na istaknutom i pejzažnom i urbanom položaju vrlo uspio, pa je kao takav i mogao postati simbolični biljeg ne samo starog, nego i novog Beograda.

331. GLAVA KONJA, studija (Studija glave konja).
Rim, 1911. (?).
Sadra.
Vel. 65 x 87 x 28 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 200.).
Pod.: III. 1. 103.

332. PLESAČICA, reljef (Tänzerin, Dancing Woman, A Woman dancing, A Dancer, Danzatrice). [35a]
Djevojački akt u plesu, glave okrenute lijevo, bez desne ruke i donjeg dijela nogu, s velom otraga.
Rim, 1911.
Mramor (izravno klesano).
Sign.: MEŠTROVIĆ
Vel. 96 x 50 x 16 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. (inv. POH-AMZ-297). Pohrana obitelji Meštrović.
Izl.: Venecija 1914, London 1915, Bradford 1918, New York 1924, Montevideo 1928, Beč 1935, Berlin 1935, München 1935, Beograd 1984, Zagreb 1988, Venecija 1995.
Lit.: II.7; 15 [44-45]; 50 [sl. 19]; 1862 [63, sl.]; 2902 [7]; 2981; 2982 [375]; 10381a.
Pod.: 10 [63, br. 142, sl.]; 86 [br. 78, sl.]; 125 [313, br. 81, sl.]; 505 [30, br. 23]; 507 [br. 48]; 509 [20, br. 85]; 521 [br. 74, sl.]; 531 [br. 7]; 548 [br. 2]; 549; 550 [br. 26]; 654 [77, br. 227, sl.]; 698 [br. 20, sl.]; 1979 [420, sl. 407]; 10716 [234].

333. SV. ROKO, reljef (St. Roccus).
Akt bradatog muškarca bez nogu, sa štapom, tikvicom i psom.(Original je uništen ili nesto u Domovinskom ratu. Po fotografiji,akademski kipar Božo Vrekalo uz suglasnost obitelji Meštrović izradio je novi odljev u gipsu koji je u Gradskom muzeju u Drnišu,a brončani odljev je na općinskoj zgradi u Drnišu.
Natpis: OPĆINA DRNIŠ
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMXI
a) Drniš, 1911.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 89 x 75 x 16,8 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 25. Na zgradi Općine. Skinuta i opet postavljena 1990).
Izl.: Zagreb (Muzejski prostor) 1983.
Lit.: 713 [7, br. 8, sl.].
Pod.: 10 [63, br. 144]; 641 [132, br. 19, sl.]; 654 [77-78, br. 229]; 1603; 7706; 8683; 10017; 10148; 10348 [sl.]; 10541 [sl.].

334. NADGROBNI SPOMENIK DIMITRIJA MILOVANOVIĆA, skica.
Glava mladića okružena krilima.
a) Beograd, 1911.
Sadreni model.
Vis. 74 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 276).
b) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 504).
Pod.: 649 [br. 59-60, sl.]; 2883; 6899.

334 a. MAGDALENA BAJALOVIĆ , portret
a) Beograd,1911. ?
Patinirani gips
Vel. 57,6 x 48 x 27,5 cm
Vl. Narodni muzej -Beograd (Inv.sk.669)
Poklon Jelke Kangrga Bajalović,1993.
Pod:Katalog-Ivan Meštrović-Skulpture iz zbirke Narodnog muzeja u Beogradu ,Beograd,2019. ,str.128

335. VAZA S KONJANICIMA I BIKOVIMA (Vaze two handled design of horsmen and bulls).
Šira vaza s ručicama. Dva friza reljefa konjanika i bikova.
a) Rim, 1911.
Sadreni model.
Vis. 83 cm, promj. 58 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 217.).
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Sofiji).
Izl.: Zagreb 1983.
Pod.: 637 [br. 6, sl.]; 654 [77, br. 228].

336. SKULPTURA PROČELJA MUZIČKE ŠKOLE “STANKOVIĆ#, reljefi (?).
Starac s guslama, dječak, portret Kornelija Stankovića, dva portreta.
Beograd, 1911.
Umjetni kamen.
Muzička škola *Stanković*, Beograd, Kneza Miloša 1.
Pod.: 7563.

337. STAROHRVATSKI MUZEJ, prvi projekti za Knin.
1911.
Meštrovićev projekt.
Muzej i Meštrovićev atelijer na tvrđavi. Ponuda fra L. Marunu. Nije ostvareno.
Pod.: 127 [36]; 8852; 9025; 9128; 9690 [522].

338. DOSITEJ OBRADOVIĆ, medalja (Dositejeva spomenica, Medalja Dositeja Obradovića, Medalja za članove utemeljitelje Dositejevog spomenika..., Medal with Dositeus Obradović).
Avers: Glava muškarca srednjih godina.
Natpis u krugu (ćir.): DOSITEJ OBRADOVIĆ SRPSKOHRVATSKI PROSVJETITELJ
Revers: Žena doji dvoje djece.
Natpis u krugu (ćir.): ČLANU UTEMELJITELJU DOSITEJEVA SPOMENIKA NA DALMATINSKOM KOSOVU
Sign.: MEŠTROVIĆ
Izrađeno za podizanje spomenika u povodu 100. obljetnice Dositejeve smrti.
a) Rim, 1911.
Sadreni model.
Promjer 3,6 cm.
b) Bronca (kovana).
Promjer 3,6 cm.
Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 42 za nestalu medalju i 49 za novotkupljenu medalju.).
c) Bronca.
Narodni muzej, Beograd (inv. Mb 28).
d) Bronca.
Galerija Meštrović, Split (inv. 115. Dar Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju).
e) Bronca.
Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb.
f) Bronca.
Vl.: Ing. Đuro Krasnov, Zagreb; Ivan Ožeg, Zagreb; obitelj

Zlamalik, Zagreb; Frane Fantulin, Šibenik; ostali vlasnici nepoznati.

g) Srebro.
Promjer 3,5 cm.

h) Veća količina medalja nađena 1972. u Kninu. Ukupno skovano u Italiji 1475 brončanih i oko 20 srebrnih medalja. [36]
Izl.: Beograd 1912, Zagreb 1964-1965, Split 1965, Zagreb 1980, Osijek 1980, Beograd 1981, Zagreb (Medalje I. M.) 1983-1984, Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Lit.: 627 [6-7, 71-72, sl.]; 645 [br. 1, 2, sl.]; 713 [7, sl.]; 6981; 7012; 7216; 7517a [94]; 10582b [66, sl.].
Pod.: I. 3. 1. 115; I. 3. 3. 115; 10 [63, br.135]; 630 [br. 1064]; 643 [br. 9, sl.]; 649 [br. 77]; 654 [77, br. 220]; 713 [7, br. 9, sl.]; 1696; 7216 [16]; 7405; 8345; 9128; 8345; 8852 [sl.]; 9084 [20].

339. PLESAČICA II, reljef (Junge Tänzerin, The dancing Woman, A Dancer, Danzatrice).
Djevojački akt u plesu, glave okrenute lijevo, viđen odozdo, bez desne ruke i donjeg dijela desne noge.
Rim, 1912.
Mramor.
Vel. 78 x 42 x 19,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 1/4. Pohrana obitelji Meštrović).
Izl.: Venecija 1914, London 1915, Bradford 1918, Brighton 1919, London 1919, Zagreb 1932, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Venecija 2002.
Pod.: 2 [sl.]; 10 [63, br. 157, sl.]; 42 [25]; 86 [(21), sl. 78]; 125 [313, br. 81, sl.]; 505 [30, br. 24]; 507 [br. 49]; 509 [20, br. 84]; 510 [8, br. 31]; 513 [25, br. 109]; 541 [br. 17]; 548 [br. 2]; 549; 550 [br. 26]; 622 [27, br. 48]; 641 [132, br. 20]; 654 [79, br. 245]; 660 [106, br. 28, sl.]; 661 [32, br. 22, sl.]; 664 [90, sl.]; 665; 7506 [299]; 7549; 9094 [sl.]; 9751 [sl.]; 9941-4 [sl.]; 10651 [234]; 10679 [154, sl.]; 10682 [sl.].

340. GLAVA KRISTA (Head of Christ).
Otavice, 1912.
Drvo.
Vl.: (1919. u Bruxellesu ?).
Izl.: Bruxelles 1919.
Pod.: 10 [63, br. 146]; 521 [br. 9]; 654 [78, br. 233].

341. RASPELO (Krist na križu).
Otavice, 1912.
Drvo (Orah).
Pod.: 1755.

342. DOSITEJ OBRADOVIĆ, studija za spomenik (Studija za statuu Dositeja, Skica za spomenik, Kubus s reljefima bakljonoša, Study for Statue of Dositeus).
a) Rim, 1912.
Sadreni model lika.
Vl.: (1919. u Splitu).
b) Postolje s aktovima bakljonoša na dvjema susjednim stranama.
Rim, 1912.
Sadreni model, patiniran zeleno.
Vel. 15 x 14 x 15 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.GMD-0004.
c) Zagreb, 1983.
Bronca.
Vel. 15 x 14 x 15 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 65).
Izl.: Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983.
Pod.: II. 2. 153; 10 [63, br. 152]; 109; 644 [br. 11]; 654 [78, br. 29]; 713 [7-8, br. 10, sl.]; 1538; 1696; 1759; 1722; 9600 [sl.]; 8559.

343. AUTOPORTRET I. (Portrait of the Artist – Head turned, Self Portrait, Autoritratto).
Poprsje muškarca tridesetih godina, glave okrenute prema lijevom ramenu, golih ramena i prsiju, sa šiljastom bradom i zaobljenom kosom.
Sign.: MEŠTROVIĆ M-314
a) Rim, 1912.
Sadreni model.
Vl. Akademija likovnih umjetnosti ,Zagreb (ALU-K-137). Donacija Ruže Meštrović.
b) Bronca.
Vel. 50,8 x 35,6 x 22,9 cm.
Vl.: Syracuse University Art Collection, Syracusee, SAD. (Kupljeno 1964. od Petra Meštrovića. Cooper Fund 1964.211, Lowe Art Gallery).
c) Rim, 1913.
Bronca.
Vl.: Galerija Uffizi, Firenca (Meštrovićev dar 1913).
Izl.: Venecija 1914, Notre Dame 1974.
Lit.: 9422 [sl.].
Pod.: III. 1. 30; 9 [sl. br. 8]; 10 [63, br. 158]; 125 [313, br. 85, sl.]; 605 [58, sl. 61]; 637 [br. 11, sl.]; 1993 [117, sl.]; 2656 [sl. 333].

344. AUTOPORTRET II. (The Artist).
Glava muškarca tridesetih godina, pogledom naprijed, s tupim završetkom stilizirane brade, golih ramena.
a) Rim, 1912.
Sadreni model.
Vel. 48 x 29 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-64.Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
b) Bronca. (Ljevaonica Umjetničke akademije, Zagreb, 1970).
Vel. 53 x 29 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 223).
Izl.: New York 1924, Montevideo 1928, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983, Zagreb 1985, Berlin-München-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1987.
Pod.: II. 1. 64. 223; III. 2. 32. 1. 164; III. 2. 32. 167; 17 [sl. 8]; 521 [br. 54, sl.]; 657 [br. 64]; 660 [104-105, br. 27, sl.]; 661 [32, br. 21, sl.]; 665 [br. 22]; 2834 [sl.]; 3017 [sl.]; 9030; 9084 [32]; 9748 [sl.]; 9790 [sl.].

345. AUTOPORTRET
a) Rim, 1911. (?).
(Možda je isti pod br. 344 ili 346).
b) Mramor.
Vl.: Mate Meštrović, Zagreb.
Pod.: 605 [58, br. 1].

346. AUTOPORTRET IV. (Portret umjetnika, Self Portrait, The Artist's Portrait).
Portret muškarca s brcima i bradom, nagnutog desnog ramena, glave okrrenute prema lijevom ramenu, s dijelom odjeće.
a) Rim, 1912.
Sadreni model.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 50).
b) Bronca.
Vel. 40,5 x 42 x 23,5 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 232).
Izl.: Bradford 1918, Beograd 1919, Zagreb 1962, Opovo 1971, Beograd (pokretna izložba) 1977, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Beograd 1983.
Pod.: XII. 1. 42, 43; 2 [sl.]; 10 [65, br. 246]; 47 [182, br. 15, sl.]; 54 [17]; 48 [182, br. 15, sl.]; 54 [17]; 101 [sl. 24]; 125 [314, br. 129, sl.]; 513 [25, br. 107, sl.]; 583 [44, br. 70]; 599 [24, br. 18, sl.]; 620 [br. 8, sl.]; 641 [132, br. 21, sl.]; 649 [54-55, sl.]; 654 [87-88, br. 351]; 1846 [sl.]; 2098 [sl.]; 10620 [93, sl.].

347. AUTOPORTRET (Self-Portrait).
Oko 1912-1915.
Sadreni model.
Vel. 49 x 32 x 24 cm.
Vl.: The Ivan Meštrović Collection at Snite Museum of Art, University of Notre Dame, Notre Dame, SAD (inv. 86.60).
Dar Mate Meštrovića.
Pod.: XVIII. 102 [58]; XVIII. 103; 2658.

348. LUDI MILE (Mile Krička, Dalmatinski seljak, A Dalmatian Peasant, A Peasant "philosopher", Testa di contadino filozofo).
Glava muškarca sa stiliziranom bradom i brcima i seljaškom kapom, na kockastom postolju.
a) Otavice, 1912.
Sadreni model.
Vel. 50 x 24 x 23 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 11. Dobiven od Atelijera Meštrović 1959).
b) Lijevano Zagreb 1983.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.
Izl.: Venecija 1914, London 1915, Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983.
Lit.: 433 [5-66]; 8874 [sl.].
Pod.: I. 33; 10 [63, br. 149]; 433 [5-66]; 505 [30, br. 34]; 507 [br. 58]; 644 [br. 13]; 654 [78, br. 236]; 713 [8, br. 11, sl.]; 7706; 10347 [sl.].

349. HERMENEGILDO ANGLADA, poprsje (Portret slikara Anglade, Portrait of the Painter Anglada).
a) Pariz, 1912.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u vlasništvu portretiranoga u Barceloni).
Pod.: 10 [63, br. 154]; 126 [13, 34, 35, 69]; 654 [78, br. 241].

350. MLADI DALMATINSKI SELJAK (Brat Marko, Mladi Dalmatinac, A young Dalmatian Peasant, brother of the artist Marko).
a) Otavice, 1912.
Sadreni model.
Vl.: (Drniš, privatno vlasništvo ?).
Izl.: London 1915.
Pod.: 10 [63, br. 150]; 27 [II]; 507 [br. 59]; 654 [78, br. 237].

351. PORTRET SESTRE I. (Sestra Ivana Meštrovića, Glava djevojke s pletenicom oko glave, Head of a Girl – the Sculptor's young sister, A Dalmatian Peasant Girl – another sister).
Glava djevojke s pletenicom oko glave, pogleda prema dolje, s četvrtastom bazom.
Sign.: Meštrović
a) Otavice, 1912.
Sadreni model.
Vel. 39 x 26 x 16 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš (inv. 44 za ukradeni sadreni model).
b) 1983.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.(inv.14)
Izl.: London 1915, Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983.
Pod.: 10 [63, br. 147]; 507 [60]; 644 [br. 14]; 654 [78, br. 234]; 713 [8, br. 12, sl.].

352. PORTRET SESTRE II. (Glava djevojke s pletenicom oko glave, A Dalmatian peasant Girl – another sister).
Glava djevojke donekle stilizirane kose, pogleda naprijed, s osmerokutnim postoljem.
a) Otavice, 1912.
Sadreni model.
Vel. 46 x 25 x 19 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš (inv. 45,ukradeno).
b) 1983.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.(inv.28)
Izl.: Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983, Beograd 1984.
Pod.: 10 [63, br. 148, sl.]; 644 [br. 15]; 654 [78, br. 235]; 713 [8, br. 13, sl.].

353. GLAVA ŽENE (Head of Woman looking up, Woman looking upward, Testa di donna).
Glava mlađe žeme s pogledom gore.
a) Rim, 1912. [37]
Sadreni model.
Vel. 47,5 x 19 x 29 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb-ALU-K-141).U pohrani Gliptoteke HAZU,inv.br.118.Donacija Ruže Meštrović.
b) Bronca (plava).
Vl.: (1919. vlasnik u Milanu).
Pod.: I. 33. 1. 2/20; I. 33. I; III. 1. 21; 10 [64, br. 177, sl.]; 654 [80, br. 267].

354. GOSPOĐA LJ. KRSMANOVIĆ, poprsje (Portret gđe Krsmanović, Portrait of Mme Krsmanović).
a) Beograd, 1912.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vl.: (1919. u Beogradu, u posjedu obitelji).
Pod.: 10 [63, 159]; 654 [79, br. 246].

355. GLAVA ŽENE (Meštrovićeva sestra).
Otavice, 1912. (?).
Sadreni model.
Vel. 58 x 28,5 x 34 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 58)Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 58.

356. GLAVA ŽENE (A Femal Head).
(Možda Dora Karaman ?).
Rim, 1912.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u privatnom posjedu u Splitu).
Izl.: New York 1925.
Pod.: 10 [63, br. 153]; 521 [br. 75]; 654 [br. 240].

357. ŽENA
1912-24. ?
Drvo.

Vel. 40 x 17,5 x 5 cm.
Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 186). (Kupljeno od Josipa Bacha, Zagreb,1969.).
Pod.: II. 1. 186.

358. STOJEĆA ŽENA (Lik nepoznate Engleskinje, Portrait of Unknown Lady, Woman Standing).
Figurica.
a) London ?, 1912.?
Gipsani model.
b) Bronca.
Vl.: Vane Ivanović, Mallorca (sin Milice Banac. Dobio ga na dar od Sir Edwarda Baddmigtona).

359. HADŽI DIMOV , skica za spomenik.
Dvije grupe: Hadži Dimov sa sabljom u ruci; naoružani narod.
Oko 1912-1916. (?).
Sadreni model.
Vl.: 1936. Sliven (Bugarska), kod ulaza u gimnaziju.
Pod.: 5452.

360. ČEŠKIM SOKOLIMA, reljef.
Rim ili Beograd, 1911. ili 1912.
Sadreni model.
Izl.: Beograd 1912.
Pod.: 1732 [180].

361. UKRASNA STUDIJA KONJA (Studija dekorativnog konja, Study for a Decorative Horse).
Rim 1912.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Splitu).
Pod.: 10 [63, br. 157]; 654 [78, br. 242].

363. KOSOVSKIM OSVETNICIMA – KRALJ PETAR I., Medalja. Kosovski ciklus. (Spomen kolajne osloboditeljima Kosova I-II, Ratna spomenica, Osvetnicima Kosova, Petar I. Karađorđević. Kosovska medalja, The Kossovo Medal, Serbia's War of Liberation, Medaglia commemorativa).
I. Avers: Kralj Petar I. na konju, sa sokolom u ruci. Natpis ćirilicom: PETAR I KRALJ OSLOBODILAC
II. Revers: Božica pobjede s vijencima u rukama. Dva reda aktova ratnika na položenim kopljima. U dnu klečeći akt dječaka s krunom u rukama. Natpis gore ćirilicom: KOSOVSKIM OSVETNICIMA. Dolje: 1912-1913
Potpis na reversu ćirilicom: MEŠTROVIĆ
a) Rim, 1913.
Sadreni model aversa.
Vel promjera 40,5 cm.
Prema jednom podatku medalja je lijevana u tri veličine promjera: 50, 40 i 10,1 cm (7517a [78, bilj. 10]).
b) Sadreni model reversa.
Vel. promjera 40,5 cm.
c) Bronca, avers.
Vel. promjera 40 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 70).
d) Bronca, revers.
Vel. promjera 40 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 71).
e) Kovnica A.D.
Zlato, avers – revers. (Kovnica A. D.).
Vel. 6 cm. (težina 12 dkg).
Vl.: Anči Todorović, Split.
f) Bronca.
Vel. promjera 6 cm.
Vl.: Krivokapić, Podgorica (Nuđeno za otkup Atelijeru Meštrović).
Izl.: Venecija 1914, London 1915, Split 1919, Brighton 1919, New York 1924, Opovo 1971, Beograd (pokretna izložba) 1977, Zagreb 1980, Osijek 1980, Beograd 1981, 1983, Zagreb 1983-1984.
Lit.: 9 [23-24, sl.]; 429 [23]; 472 [25-26]; 627 [6, 72, br. 134, sl.]; 3468 [337-338]; 7216 [16, br. 2, 3]; 7517a [154]; 8452 [172-173]; 10582b [66, sl.].
Pod.: II. 1. 81-82; III. 1. NMP 1-2; XII. 1. 45-46; 10 [64, br. 174, sl.]; 27 [bilj. XXIII]; 126 [81]; 505 [30, br. 36c]; 507 [br. 72, sl.]; 512 [27, br. 181]; 513 [25, br. 120]; 521 [br. 8]; 599 [24, br. 12, 13, sl.]; 620 [13, br. 4, sl.]; 630; 645 [br. 3-4, sl.]; 649 [br. 78, 79, sl.]; 654 [80, 93, br. 264]; 1979 [sl. 420]; 2098 [sl.]; 2332; 2426; 8452 [172]; 9084 [20, 43]; 10234 [25].

364. POBJEDNIK, spomenik (Vesnik, Vesnik pobede, Spomenik Slobode, Freiheitsdenkmal, Le Vainqueur).
Stojeći muški akt s mačem u desnoj i orlom u lijevoj ruci, na kaneliranom dorskom stupu s kockastom bazom.
a) Beograd, 1913.
Skulptura. Sadreni model.
Vis. 425 cm.
b) Češka, 1914.
Skulptura. Bronca.
Vis. 425 cm.
Na spomeniku.
Izl.: Zagreb 1923.
c) Beograd, 1928.
Stup-baza spomenika. Kamen.
Na spomeniku.
d) Otkrivanje 7. X. 1928.Restauriran u atelieru kipara Zorana Kuzmanovića ,2019-2020.
Spomenik.
Beograd, Kalemegdan.
Vis. 1400 cm.
e) Zlatnik s Pobjednikom.
Lit.: 46 [26, 54, sl. 26]; 50 [212]; 108 [15, br. 24, sl.]; 429 [28-30]; 654 [51, 79, 93, br. 257, sl.]; 2561; 2596; 3414-3418; 3424; 3432; 3441; 3446; 3449; 3451; 3454; 3462; 3476; 3480-3482; 3484; 3485; 3490; 3493; 3494; 3496; 3501; 3504-3506; 3508; 3510; 3516; 3544; 3545; 3559; 3561; 3567; 3586; 4101; 4210; 5109; 7764; 8452 [152]; 8611; 8791 [22]; 8792; 8797; 9217 [60-61]; 9615 [140]; 9954; 10234 [sl.]; 10235 [sl.]; 10651 [261-262].
Pod.: X. 4. 29; 46 [54, br. 26]; 599 [14, 24]; 641 [132. sl.]; 1895; 1900; 2590; 2643; 2658; 2682; 3414; 3480; 3481; 3531; 3534; 3546; 3559; 3567; 3616; 3739; 3741a; 3745; 4210; 4366; 4384; 4936; 5109; 5347; 7120 [4]; 7269 [12]; 8282; 8452 [147]; 8542 [176]; 8797; 9084 [37, sl. 37]; 9377; 9418; 9591 [157]; 9954; 10234.

365. ČESMA POBJEDE ZA BEOGRAD, pripremni radovi za fontanu. (Terazijska fontana, Pobjeda, Pobjednik, Spomenik Slobode, Baza za fontanu, Base for the Fountain in Beograd).
Četiri secesijski stilizirana lava podržavaju školjku bazena, na ivici kojega su lavlje glave. Nad bazenom stup s prstenima sa stiliziranim ovnujskim glavama. Na vrhu stupa dorski kapitel, a na njemu skulptura *Pobjednika*.
1) Otavice. [39]
Model česme-spomenika.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. II. 32. 39-41, 195-198).
Vidjeti: *Studija za Pobjednika*, *Glava Pobjednika*, *Veliki lav*, *Pobjednik-spomenik*.
2) 7 lavljih maski.
a) Beograd, 1913. ?
Sadreni modeli.
b) Češka.
Bronca.
Lit.: 8611 [sl.]; 8791.
Pod.: 10 [64, br. 172]; 86 [(23)]; 654 [79, br. 256]; 1836; 7395; 8484; 8780; 9084 [21, 37]; 9512; 9954 [sl.]; 10234; 10679.

366. STUDIJA ZA POBJEDNIKA (Junak, Studija junaka za Spomenik slobode, Study for the Victor; Vincitore – frammento per fontana).
Stojeći muški akt s mačem u desnoj ruci (ptica u lijevoj manjka).
a) Beograd, 1913.
Sadreni model.
Vis. 216 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 78).
b) Bronca.
Vl.: Borivoje A. Nešković, Beograd.
Izl.: Venecija 1914, London 1915, Beograd 1983.
Lit.: 9 [24, sl. 14, 15].
Pod.: XII. 1. 57; 10 [63, br. 166]; 505 [30, br. 166]; 507 [br. 27]; 649 [br. 61]; 1885; 1993 [sl. 115]; 8596 [122]; 9084 [22, 26].

367. GLAVA POBJEDNIKA, studija (Haupt des Siegers, Head of the Victor, Vincitore – studio di testa, Tête de vainqueur).
Stilizirana glava muškarca. (Studija za spomenik).
Sign.: Meštrović
a) Beograd, 1913.
Sadreni model, patiniran bijelo.
Vel. 42,5 x 18 x 25 (+ 5 baza) cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2020. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-487).

b) Bronca (s dijelom prsiju).
Vel. 37 x 17 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 75. Darovnica 1952,Popis I, br. 11).
c) Beograd, 1913.
Sadreni odljev. (Lijevano u vrijeme autora).
Vel. 51,5 x 22 x 25 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-60).Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959.
Izl.: Venecija 1914, London 1915, 1917, Pariz 1919, Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Philadelphia 1926, Zagreb (Galerija Meštrović u Ilici) 1934-1937, München-Berlin-Beč-Graz 1935, Beograd 1984.
Lit.: II. 7; 10381a.
Pod.: I. 3. 3. 75; II. 1. 60; III. 2. 164; 10 [63, br. 165]; 86 [sl. (2)]; 507 [br. 27]; 514 [16, br. 12]; 515 [br. 24]; 520 [5, br. 1]; 521 [br. 7]; 528 [94, br. 1610]; 548 [br. 49]; 549; 550 [14, br. 43]; 654 [80, br. 25]; 698 [br. 21, sl.]; 712 [10]; 3535; 9084 [43, sl. 21].

368. VELIKI LAV, za Terazijsku fontanu.(Kosovski ciklus).
Sjedeći lav, oslanjajući se na prednje noge, otvorenih čeljusti, valovito stilizirane grive i brade.
Beograd, 1913. ?
Sadreni model, gips i cement.
Vel. 205 x 280 x 125 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 26. Dar Srednje tehničke škole, Split. Pohrana obitelji Meštrović). (Restaurirao Regionalni zavod za zaštitu spomenika, Split 1985).
Pod.: I. 1. 26; I. 3. 3. 26; 10 [64, br. 172]; 654 [79, br. 256]; 9564 [sl.]; 9954 [sl.]; (Ostali podaci i literatura uz *Spomenik Pobjedniku*).

369. MARKO MEŠTROVIĆ
Otavice (?).
Poprsje brata.
Vl.: Trpimir Meštrović, Otavice.

370. LEONARDO BISTOLFI, poprsje (Bistolfi, Portret kipara Bistolfija, Portrait of Leonardo Bistolfi, Portrait of Bistolfi).
Polulik pedesetogodišnjeg muškarca s bradom i brcima, ruku prekriženih u krilu.
a) Rim, 1913.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Galleria Uffizi, Firenca.
c) Bronca.
Vel. 87,5 x 63 x 52 cm.
Vl.: Privatna zbirka Bistolfi, Torino. (Meštrovićev dar Bistolfiju).
Izl.: Rim 1913, London 1915, 191, Rim 1987.
Lit.: 1827; 1894; 9523 [sl.]
Pod.: 9 [22, sl. 7]; 10 [64, br. 176, sl.]; 27 [br. XXX]; 126 [136-137, 208-209]; 507 [br. 30, sl.]; 510 [5, br. 7]; 654 [80, br. 263]; 662 [br. 133]; 1827; 1870 [sl.]; 4899 [128]; 8710 [30]; 8765; 9516; 9523; 10620 [93, sl.].

371. NIKOLA PAŠIĆ, poprsje II.
Beograd, 1913.
Sadreni model.
Vl.: (Nekada u Beogradu).
Pod.: 10 [63, br. 167]; 654 [79, br. 252]; 2883.

372. IVO ĆIPIKO, poprsje (autor Ruža ili Ivan Meštrović?).
Poprsje muškarca.
Beograd, 1913. ?
Sadreni model.
Vel. 50 x 27 x 27 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 20/87. Pohrana obitelji Meštrović.Do 1961. u Galeriji umjetnina u Splitu).
Pod.: I. 3. 2. 78; XVI. 48.

373. MARKO MURAT, poprsje.
Sign.: MEŠTR...
Beograd, 1913. (?).
Sadreni model.
Vel.. 43 x 31 x 28 cm.
Vl.: Umjetnička galerija,Dubrovnik.
Pod.: 654 [83, 94, br. 299].

374. M. MILOVANOVIĆ, poprsje, skica za nadgrobni spomenik. (Skica za nadgrobni spomenik, Skica za spomenik Milovanoviću, Studija za nadgrobni spomenik, Sketch for the tomb stone of young Milovanović).
a) Beograd, 1913. (?).
Sadreni model.
Vis. 39 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 276).
b) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 504).
Pod.: XII. 1. 65, 66; 10 [63, br. 133]; 649 [br, 60]; 654 [77, br. 218].

375. PORTRETNA STUDIJA (Porträtstudie).
Sadreni model.
Izl.: Beč 1910.
Pod. 495 [br. 27].

376. MARIJA BANAC, poprsje I. (Portrait of Mme Banac).
Glava mlade žene, s punđom, golih ramena, s malim dijelom haljine, pogleda ulijevo.
a) Rim, 1913.
Sadreni model.
Vl.: Mate Meštrović, SAD (?).
b) Mramor.
Nasljednici Natala Banca, London.
Izl.: London 1915, New York 1966, Zagreb 1986.
Pod.: 9 [sl. III, 3]; 10 [64, br. 171]; 507 [br. 35]; 588 [14]; 654 [80, br. 262]; 658 [80].

377. MARIJA BANAC, poprsje II. (Portret gđe Banac, Portret gđe Marije Banac, Portret jedne pokojnice, Portrait of Mme Banac).
Poprsje mlade žene s punđom i djelićem haljine, glave okrenute lijevo.
a) Rim, 1913.
Sadreni model.
Vl.: Mate Meštrović, Zagreb.
b) Bijeli mramor.
Vl.: Obitelj Natalea Banca, London.
c) Pozlaćena bronca.
Vl.: Obitelj Natalea Banca, London (?).
Izl.: London 1915, Zagreb 1920. (?), London 1930, New York 1966.
Pod.: 9 [br. 3, sl.]; 10 [64, br 171]; 507 [br. 35]; 515 [br. 28]; 536 [10, br. 24]; 588 [br. 14]; 622 [28]; 654 [80, br. 262].

378. GĐA KARMEN MATIĆ, poprsje (Portret gospođe Karmen Matić, Portrait of Mme Matić).
Glava žene srednjih godina s rupcem oko glave, s malo vidljive kose nad čelom i sa strane.
Sign.: MEŠTROVIĆ 1914
a) Rim, 1913-1914. [40]
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Splitu).
b) Bronca.
Vel. 55 x 23 x 29 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb. (Nabavljeno 1998. od priv. vlasnika u Zagrebu).
Izl.: Zagreb 1920. (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 10 [64, br. 175, sl.]; 515 [br. 37]; 643 [br. 10, sl.]; 654 [81, br. 272].

379. POPRSJE ŽENE (Portrait de femme).
a) Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Pariz 1919.
Pod.: 514 [17, br. 32].

380. POPRSJE ŽENE
Sadreni model.
Vis. 55 cm.
Vl.: Zlata Lukić, Zagreb. (1955. nudi na prodaju Galeriji Meštrović).

382. GLAVA ŽENE (Frauenkopf).
a) (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 33 x 23 x 38 cm.
Izl.: Berlin-München-Beč 1935.
Pod.: 548 [br. 51]; 549; 550 [br. 50].

383. GLAVA ŽENE (Frauenkopf).
a) Sadreni model.
b) Mramor (kamen).
Izl.: Berlin-München-Beč 1935.
Pod.: 548 [br. 52]; 549; 550 [br. 35].

387. PIETÀ, reljef (Oplakivanje).
Poprsje Marije i Kristova glava na njezinom ramenu. Marija s rupcem oko glave i preko ramena. Izveden okvir s trokutastim vrhom.
a) Rim, 1913.
Sadreni model.
Vel. 60 x 48 x 5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 246). Kupljeno od Tee Meštrović Dudley 1976. Kopija odljeva koji je predan vlasnicima.
b) Bronca.
Vel. 59,5 x 48 x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 73).
c) Sadra.
Vel. 59 x 48 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb u pohrani (inv.br. MZP – 3991).
d) Sadrena kopija.
Vl.: Zbirka Bauer, Vukovar (?).
e) Bronca.
Vl.: Opatija, Župna crkva Sv. Jakova. (Darovao dr. Ante Frlić ?).
f) Bronca.
Vl.: Jelena Ivanović, Split.
Izl.: Venecija 1914, Bradford 1918, Pariz 1919, London 1924, New York 1924, Chicago 1927, Montevideo 1928, Beograd 1978, Osijek 1967, Vukovar 1983, Zagreb 1989. [41]
Pod.: I. 3. 1. 73; I. 3. 3. 73; II. 1. 246; 2 [sl.]; 9 [III, br. 9]; 10 [64, br. 169]; 125 [313, br. 94, sl.]; 505 [29, br. 14]; 509 [19, br. 72]; 520 [7, br. 27]; 521 [br. 10]; 531 [br. 5]; 622 [28, br. 55]; 652; 654 [80, br. 260]; 667; 1979 [sl. 410]; 2364 [sl. 11]; 2656 [335]; 2957; 3535; 4617; 4899.

388. GLAVA KRISTA (Glava Isusova,Christuskopf, Head of Christ, Testa di Cristo, Tête de Christ, Krištusova glava, Golova Hrista, Ecce homo).
Nagnuta Kristova glava s trnovom krunom, stilizirane kose, brade i brkova.
Rim, 1913.
Drvo (orah).
Vel. 60 x 33 x 29 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 40). Darovnica,Popis I., br. 20.
Izl.: Pariz 1919, Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Montevideo 1928, Prag 1933, Pariz 1933, Beč-Graz-Berlin-München 1935, Velenje 1978, Beograd 1978, Zagreb 1978, Zagreb (Muzejski centar) 1983-1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 40; I. 3. 3. 40; 10 [64, br. 168]; 24; 40 [br. 41, sl.]; 86 [br. 90, sl.]; 108 [30, br. 29, sl.]; 125 [313, br. 86-87, sl.]; 514 [17, br. 28]; 515 [br. 10]; 520 [5, br. 8]; 521 [br. 9]; 531 [br. 4]; 543 [br. 1]; 545 [23, br. 22]; 548 [br. 57]; 549; 550 [13, br. 12]; 622 [27, br. 46]; 623 [br. 3, sl.]; 641 [132, br. 24, sl.]; 660 [108, br. 29, sl.]; 661 [32, br. 23, sl.]; 654 [79, 93, br. 254]; 665 [br. 24]; 679; 712 [10, sl.]; 719d [C 13, sl.]; 2384 [341]; 2874 [sl.]; 2889; 3044 [sl.]; 9084 [32]; 9230 [160 sl.]; 9729 [sl.]; 9730 [sl.]; 9941-7 [sl.]; 10679 [158].

389. POLAGANJE U GROB I, reljef (Skidanje s križa, Deposition, Women mourning over Christ, The Descent from the Cross, La Deposizione, La Deposizione dalla Croce, Descente de la Croix, Mise au tombeau).
Poluležeći lik Krista i pet muških i ženskih likova što ga oplakuju.
a) Beograd, 1913.
Drvo .
Vel.90 x 126 cm
Vl.: Obitelj Georgea Eumorfopoulosa, London (?).Prodan 2008. na Aukciji u Sotheby's London,za iznos od 205.520 funti.
b) Sadreni odljev (prema drvenom reljefu). Odliven za Meštrovićeva života.
Vel. 90 x 128 x 4,5 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb-ALU-K-130.Donacija Ruže Meštrović.
Izl.: Venecija 1914, London 1915, London 1930, Zagreb 1978, 1983. (Gliptoteka).
Lit.: 2 [60, sl.]; 1981 [206, sl.]; 2450 [258]; 10651 [163-165, 266-267, sl.].
Pod.: III. 1. 27; 3 [38, sl.]; 9. [III, br. 11, sl.]; 10 [63, 164, sl.]; 505 [29, br. 15]; 507 [br. 44]; 536 [10, br. 11]; 622 [27, br. 51, sl.]; 637 [br. 8]; 654 [81, br. 268]; 1844 [260]; 1880; 1979 [420, sl. 404]; 1993 [121, sl. 114]; 2259 [333, sl. 239]; 2540 [156]; 4386 [214]; 4512; 9290.

391. ISUS I SAMARIJANKA, reljef (Isus i Samaritanka, Isus i Samarićanka, Isus i žena iz Samarije, Isus i Magdalena,The Woman of Samaria, Cristo e la Samaritana, Jésus et la Samaritaine).
Stojeći likovi Krista i žene, bez donjih dijelova nogu, s krunom bunara i dijelom posude.
a) Beograd, 1913.
Sadreni model (rezano u sadri).
Vel. 136 x 98 x 6 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb, 1968-ALU-K-131).U pohrani Gliptoteke HAZU,inv.br.MZP-108.Darovnice Ruže Meštrović.
b) Mramor.Klesao austrijski kipar Florian Joseph Drout,suprug Ružine sestre Olge Klein.
Mirogoj, Zagreb.Nadgrobni spomenik Ruže Meštrović.
c) Sadrena kopija.
Vel. 136 x 98 x 6 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP – 238).
d) Bronca (Lijevano 1988.)
Vel.133 x 96 x5 cm
Vl.:Gradski muzej Drniš-Drniš (Inv.br.10).
Izl.: Venecija 1914, London 1915, 1917, Pariz 1919, Zagreb 1920, New York 1924, Zagreb 1932, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.
Pod.: III. 1. 11, 141; 9 [III, 10]; 10 [63, br. 163, sl.]; 50 [90, sl.]; 121 [77, sl. (pogrešna legenda)]; 505 [39, br. 33]; 508 [br. 34]; 514 [16, sl.]; 515 [br. 21]; 521 [br. 13, sl.]; 541 [br. 43]; 622 [27, br. 49]; 637 [br. 7]; 654 [81, br. 270]; 1885; 1993 [121]; 2022; 2450 [259]; 2474; 2540 [156]; 2656 [335]; 2658; 4511; 9290; 10651 [sl. 113].

392. BOGORODICA S DJETETOM (Majka i dijete, Mother and Child, Vierge à l'enfant). [42]
a) Rim, 1913.
Sadreni model.
b) Mramor (nedovršeno).
Vl.: (1919. u Splitu).
Izl.: Pariz 1933.
Pod.: 545 [23, br. 2].

393. BOGORODICA SA DJETETOM I SV. IVANOM, reljef (Posjeta Ivanova kod Isusa, Madona s djecom, Gospa s djecom, Majka s djecom, Virgin and Child with St. John, Madonna con bambini, Vierge avec l'enfant Jésus et Saint Jean).
Plitki reljef, rezan u sadri. Bogorodica sjedi s Isusom na koljenu. Dijete Ivan polukleči sklopljenih ruku, Reljef u udubljenom okviru.
a) Beograd, 1913.
Sadra (rezano u sadri).
Vel. 95 x 65 x 2,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 135. Do 1969. godine u Gliptoteci HAZU, inv.br. MZP-168). Darovnica Ivana Meštrovića ,1952.
b) Aluminij. (Odliveno 1970. u Akademijinoj ljevaonici).
Vel. 95 x 65,5 x 6 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ - 217).Lijevano dozvolom vlasnika autorskih prava.
c) Zagreb, 1970.
Sadreni odljev.
Vel. 95 x 65 x 2,5 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ-452) .
Izl.: Venecija 1914, London 1915, 1917, Pariz 1919, Zagreb 1920, Philadelphia 1926, Zagreb 1978, Bjelovar 1978, Beograd 1978, Kijev 1980, Beograd 1984.
Lit.: II. 7; 10381a.
Pod.: II. 1. 135; II. 1. 71, 217; 10 [63, br. 160, sl.]; 505 [30, br. 30]; 507 [br. 42]; 514 [16, br. 15]; 515 [br. 19]; 528 [94]; 622 [27]; 628; 654 [80, br. 266]; 698 [br. 22]; 1880; 1993 [121]; 2364 [sl. 9]; 2384 [341]; 2540 [156].

395. PASTIR S FRULOM (Mladi pastir s frulom, Shepherd Boy with Flute, Pastore col piffero).
Stojeći dječački akt, svira u frulu.
a) Rim, 1913.
Sadreni model.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim. (Meštrovićev dar obitelji Signorelli, 1913).
b) Bronca.
Vel. 120 x 27 x 24 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
c) Bronca.
Vel. 120 cm.
Vl.: Cartwright Hall Art Gallery, Bradford.
Lit.: 121 [11, 28, 30, sl.]; 2302 [3].
Pod.: I. 33. 1; 10 [64, br. 170, sl.]; 654 [79, br. 255]; 662 [br. 134 (?)]; 10819a [744, sl.].

396. ANĐEO SMRTI (The Angel of Death).
Stojeći krilati lik.
a) Sadreni model.
b) Željezo.
Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 169).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [br. 41, sl.]; 8324; 8611.

397. SLAVENSKA LEGENDA (Slavische Legende).
(?), prije 1910.
Sadreni model.
Pod.: 1260 [150].

398.SUMERSKO BOŽANSTVO (Skica za spomenik).
Secesijski stilizirani bradati muški lik s figuricom u lijevoj ruci. Postolje s frizom golih likova.
a) 1913. (?).
Sadreni model.
Vel. 104 x 39 x 54 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.- MZP-224.).
b) Bronca.Lijevano 1988. godine.
Vel.:101 x 40 x 59,5 cm.
Vl.:Gradski muzej Drniš-Drniš (inv.br.5).
Izl.: Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.
Lit.: 654 [52, 79, br. 253, sl.]; 9600.
Pod.: III. 1. 127; 637 [br. 9, sl.].

399. ŽENSKI AKT, studija.
Sjedeći ženski akt, glave podbočene desnom rukom.
a) Rim, oko 1913. (?).
Sadreni model.
Vis. 47 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. P 21/110.Pohrana obitelji Meštrović do 1989).
b) Bronca.
Vel. 45 x 54 x 19 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,inv.br.626.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.

400. AUTOPORTRET, statueta, studija (Autoportrait – statuette).
Stojeći lik bradatog muškarca s lijevom rukom podbočenom o bok, a desnom spuštenom, desnom nogom iskoračenom naprijed.
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
b) Rim, 1914.
Bronca.
Vis. 38,5 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
c) Bronca.
Vel.39 x 12 x12 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,GMS-996,dar Nede i Petra Grisogono iz Splita,2010.
Lit.: 121 [14, sl.].
Pod.: 10 [64, br. 187]; 654 [82, br. 287].

401. AUGUSTE RODIN I. (Portret Ogista Rodena, Portrait of Rodin, Rodin – leaning forward with hands crossed,).
Polulik starog čovjeka duge brade s prekriženim rukama pod prsima.
a) Rim, 1914-1915.
Sadreni model.
Vel. 86 x 54 x 90 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZP-239. Pohrana obitelji Meštrović).
b) Zagreb, 1983.
Bronca.
Vel. 84 x 55 x 90 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZ-542).
Izl.: London 1915, Brighton 1919, London 1924, Beograd 1978, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 46 [25]; 432 [18-19]; 2540 [158]; 8710 [30]; 8765.
Pod.: III. 2. 144; 10 [64, br. 197, sl.]; 46 [54, br. 25, sl.]; 507 [br. 38]; 513 [25, br. 112, sl.]; 520 [7, br. 34]; 622 [28, br. 56]; 637 [br. 10, sl.]; 654 [82-83, 94, br. 293, sl.]; 665 [br. 28, sl.]; 2099 [sl. 423]; 3006 [sl.]; 4899 [128]; 6725 [37 sl.]; 8786; 9187 [sl.]; 10651 [268].

402. FELICE CARRENA, poprsje (Portret F. Karena, Portrait of F. Carrena, Ritratto di Felice Carrena).
Polulik muškarca srednjih godina s brcima i bradom, prignute glave, s lijevom rukom u krilu.
a) Rim, 1914. (Anticoli Corrado 1918.?). [43]
Sadreni model.
Vl.: Mjesna muzejska zbirka, Anticoli Corrado, Italija. (Otkriveno 1979).
Izl.: Rim 1987.
Lit.: 126 [8]; 8708; 8710 [31, sl.]; 8765 [sl.].
Pod.: 10 [64, br. 179]; 654 [81, br. 274]; 662 [br. 137]; 9469 [264, sl.]; 10620 [85].

403. BOHUMIL KAFKA, poprsje (Portret Bohumila Kafke).
a) 1914. ?
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 53 cm.
Vl.: Narodna galerija, dvorac Zbraslav, Prag.
Pod.: 654 [83, 94, br. 298].

404. MARKO MURAT, poprsje.
Sign.: MEŠT...
a) Beograd, 1914. ?
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 41 cm.
Narodni muzej, Cetinje.
Pod.: 429 [28, 145, 147-148]; 654 [83, br. 299].

405. KLEČEĆI MUŠKARAC (Kneeling Man).
Akt mladog muškarca, klečeći lijevim koljenom na povišenoj hridini.
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel.52,5 x 23,2 x 24,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb . AMZ-278.Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1982.Ljevaonica „Torzo“,B. Hočevar.
Izl.: Brighton 1919.
Pod.: 10 [64, br. 290]; 513 [25, br. 125]; 654 [82, br. 290].

406. MLADIĆ, reljef (Jüngling, Boy, Relief - full lenght figure, Jeune homme, Mladenič).
Izduženi lik mladića u jednostavnoj haljini, sa cvijetom u lijevoj ruci.
Rim, 1914.
Drvo (orah).
Vel. 179 x 40 x 8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 57/5. Pohrana obitelji Meštrović).
Izl.: London 1915, Pariz 1919, Zagreb 1920, New York 1924, Berlin-München-Beč 1935, Beograd 1978, Velenje 1978.
Pod.: I. 3. 2. 123; 10 [64, br. 186]; 507 [br. 45-46]; 514 [17, br. 30]; 515 [br. 17]; 521 [br. 80]; 548 [br. 54]; 549; 550 [13, br. 10]; 622 [28, br. 59]; 623 [br. 5]; 654 [82, br. 282]; 679; 694; 712 [10]; 719d [C, br. 16].

407. MLADIĆ SA SOKOLOM, studija (Sv. Ivan sa orlom, St. John of the Eagle, Jeune homme au faucon).
Sjedeći lik mladića sa sokolom u krilu, prekriženih nogu.
a) 1914-1915.
Sadreni model.
Vel. 61,5 x 19,5 x 22,3 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 250).Otkup,1977. Meštrović,Ivan Domagoj i Stjepan.
b) Bronca.
Vel. 56 x 16,5 x 20,5 cm.
Izl.: Pariz 1983.
Pod.: II. 1. 250; 633 [br. 62].

408. MUŠKI LIK
Oko 1914. (?).
Sadreni model.
Izl.: London 1915.
Pod. 507 [br. 70].

409. DJEČJA GLAVA (Child's Head).
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (Rim ?).
Pod.: 10 [64, 182]; 654 [81, br. 277].

410. ŽENA BEZ RUKU – RUŽENA (Poprsje Ruskinje, Portret žene sjedeće bez ruku, Frauentorso, Portrait of Mrs. H., Portrait of a Lady, Woman without Hands, Woman without Arms, Portrait of a Woman, Femme sans bras).
Sjedeći lik mlađe žene bez ruku i donjeg dijela nogu.
Sign.: MEŠTROVIĆ, 1914.
Natpis: RUŽENI – HVOŠČINSKE ZATKOVE, 1914.
a) Rim,1912. - 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 101 x 76 x 47 cm.
Vl.: Ališova jihočeska galerie, Hluboka na Vitavou, P-88 (Češka).
Izl.: London 1915, 1924, New York 1924, Beograd 1930, Pariz 1933, Prag 1933, Zagreb-GKD 2023..
Lit.: XIV; 472c; 654 [50, 82, br. 291]; 2874; 9182 [95-97]; 10651 [286, sl. 114].
Pod.: X. 4. 163; 10 [64, br. 195]; 42 [25, br. 20, sl.]; 86 [sl. (2)]; 507 [br. 32, sl.]; 520 [7, br. 29, sl.]; 521 [br. 55]; 534 [br. 214]; 543 [br. 3]; 545 [23, br. 25]; 654 [82, 94, br. 291]; 2099 [sl.]; 2824; 2874; 4743; 4817 [50]; 10611 [sl.]; 10764 [sl.]; 10768 [69, sl.].

411. GĐICA MARIA SIGNORELLI. Poprsje (Portret gospođice Signoreli, Maria Signorelli, Mlle Signorelli).
Poprsje mlade djevojke kovrčave kose.
Sign.: OLEVANO 1914 MEŠTROVIĆ
a) Olevano, 1914. [44]
Sadreni model.
b) Rim (klesao Giovanni Ardini).
Kararski mramor.
Vel. 39 x 24,5 x 15,5 cm.
Vl.: Zbirka obitelji Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [13, 46, sl.].
Pod.: 10 [64, br. 181]; 654 [81, br. 276].

412. MARIJA PJEVA (Dječja glava, Child's Heas, Maria singing, Maria Signorelli, Maria che canta).
Poprsje djevojčice koja pjeva.
Sign.: OLEVANO 1914 MEŠTROVIĆ
a) Olevano, 1914.
Sadreni model.
Vis. 32 cm.
Vl.: Zbirka obitelji Signorelli, Rim.
b) Rim.
Bronca.
Vis. 32 cm.
Vl.: Zbirka obitelji Signorelli.
Lit.: 121 [13, 48-53, sl.].
Pod.: 10 [64, br. 182]; 126 [112-113, 213]; 654 [81, br. 277].

413. GĐA ANA PICA, poprsje (Portret gospođe Pika, Portrait of Mme. Pica).
a) Venecija, 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Veneciji).
Pod.: 10 [64, br. 178]; 126 [159, 207]; 654 [81, br. 273].

414. ČUČEĆA ŽENA, studija I. (Ženski akt sjedeći, Ženski akt u čučećem stavu, Akt – studija, Study of a crouching Woman, Crouching Woman, Étude de femme).
Nisko sjedeći ženski akt, lijeve ruke spuštene i pružene naprijed, desne ruke podignute do glave, pogleda usmjerena naprijed.
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
Vel. 30,5 x 17 x 35 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (21/109 , pohrana obitelji do 1989.).
b) Bronca.
Vl.: (1924. vl. Eric Maclagan, Engl.).
c) Bronca.
Vel.29,5 x 35 x 18 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,inv.625.Odljev iz 1983.,Torzo,Zagreb.
Izl.: London 1915, 1919. (?), Split 1919. (?).
Pod.: XVI. 48 [3]; 10 [64, br. 191]; 507 [br. 65]; 512 [br. 177]; 520 [8, br. 42]; 654 [82, br. 287]; 692 [47, br. 174].

415. ŽENA, studija (Žena s lijevom rukom podignutom, Statua žene, Woman raiging her left Hand, Woman with left hand raised, Statue of a Woman).
Ženski akt s lijevom rukom podignutom nad rame, glave podignute uvis.
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Londonu).
Izl.: Brighton 1919, London 1924, Zagreb 1932.
Pod.: 10 [64, br. 190]; 513 [25, br. 108]; 520 [5, br. 3]; 541 [br. 50]; 613 [25, br. 108]; 654 [82, br. 286].

416. ČUČEĆA ŽENA, studija II. (Studija za Čučeću ženu, Akt - studija, Crouching Woman, Another Study of a crouching Woman).
Nisko sjedeći ženski akt, lijeve ruke spuštene i pružene naprijed, desne ruke podignute do glave, pogleda usmjerena naprijed.
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: London 1915, Split 1919. (?).
Pod.: 10 [64, br. 192]; 507 [br. 66]; 512 (?); 654 [82, br. 175]; 692 [48, br. 175].

417. ČUČEĆA ŽENA (Žena, Crouching Woman).
Nisko sjedeći ženski akt, lijeve ruke spuštene i pružene naprijed, desne ruke podignute do glave, pogleda usmjerena naprijed.
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Londonu).
Izl.: London 1924. (?).
Pod.: 10 [64, br. 193, sl.]; 654 [82, br. 289].

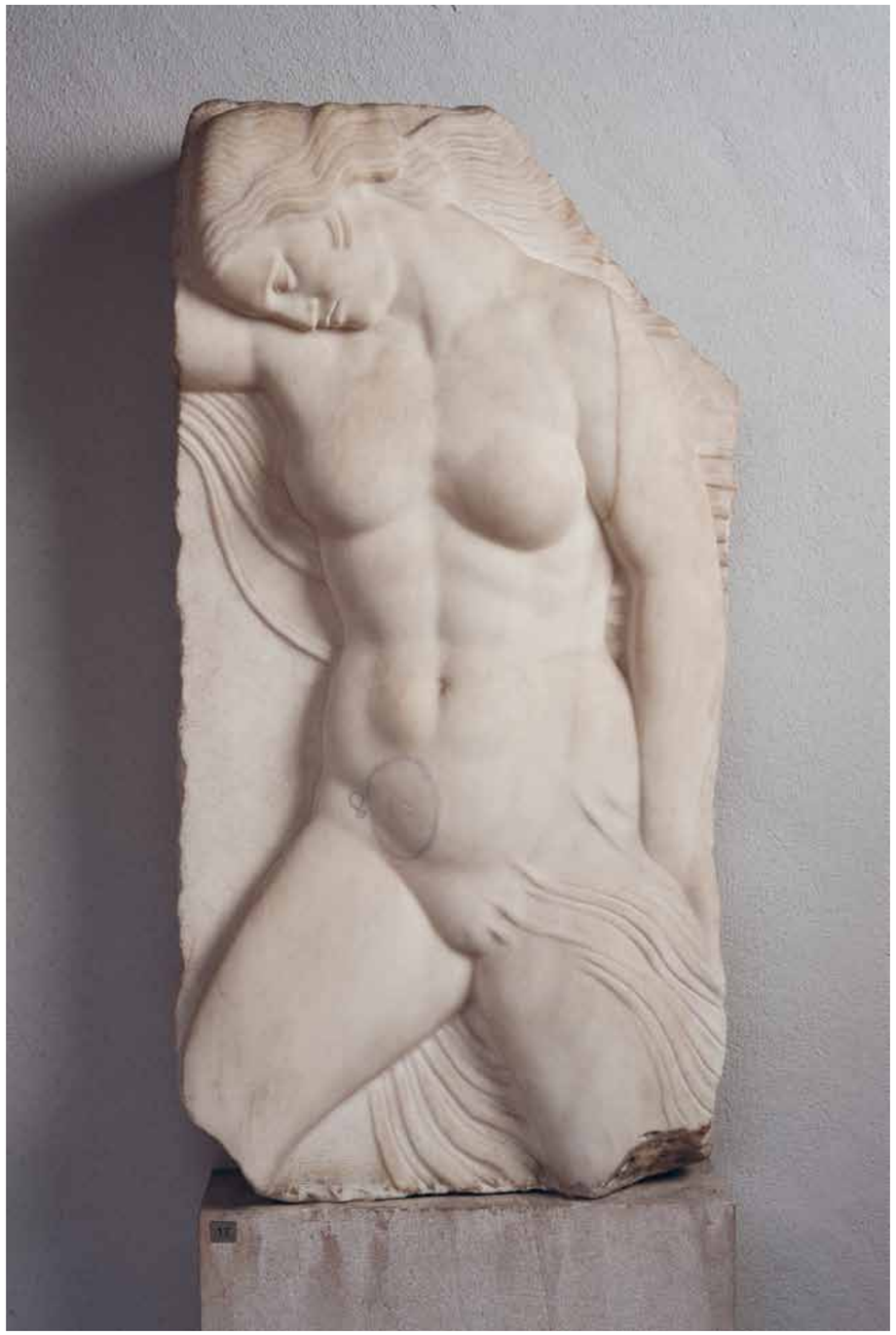
418. DJEVOJKA, reljef (Djevojčica, Mädchen, Woman, Another relief-full lenght figure, Girl, Jeune fille, Dekle).
Izduženi lik djevojke u jednostavnoj haljini, do pola podignutih ruku.
Rim, 1914.
Drvo (orah).
Vel. 179,5 x 41 x 7,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,GMS-990.Otkup iz pohrane 2007. (Inv. UP 57/6. Pohrana obitelji Meštrović).
Izl.: London 1915, Pariz 1919, Zagreb 1920, New York 1924, Berlin-München-Beč 1935, Beograd 1978, Velenje 1978.
Pod.: I. 3. 2. 124; 10 [64, br. 185]; 507 [br. 45-46]; 514 [17, br. 29]; 515 [br. 18]; 548 [br. 56]; 549; 550 [13, br. 11]; 622 [28, br. 58]; 623 [br. 6]; 654 [82, br. 281]; 679; 694; 712 [10]; 719d [C, br. 15].

419. STATUETA ŽENE (Mala ženska figura, Ženska figurica, Female Statuetta, Woman raising her left Hand, Statuette of a Woman, Statuetta di donna).
Stojeći ženski lik s lijevom nogom podignutom na postolje i lijevom rukom podignutom do čela.
a) Rim, 1914.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 43 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
c) Bronca.
Vl.: Nasljednici Ruže Meštrović, Zagreb.
d) Bronca.
Vl.: Nasljednici Kreše Meštrovića, Zagreb.
Izl.: London 1919, Brighton 1919, Zagreb 1920, New York 1924, London 1924.
Lit.: 121 [12, sl.].
Pod.: 10 [64, br. 180]; 510 [6, br. 18]; 513 [25, br. 108]; 515 [br. 29] (?); 521 [br. 81]; 654 [81, br. 275]; 679; 712 [12].

420. SJEDEĆI ŽENSKI AKT, studija.
1914.
Sadreni model.
Vl.: Galerija umjetnina, Split.
Izl.: Split 1919.
Pod.: 10 [64 (191)]; 512 [br. 171]; 654 [82] (?).

420a. SJEDEĆI ŽENSKI AKT (Akt žene koja kleči, Ženska figura sjedi na petama, Ženska figura, Žena sjedi na podignutoj nozi, Statuette of a Woman – sitting on her heels).
Sjedeći lik mlađe žene sjedeći na podvinutim nogama, s rukama za leđima.
Sign.: MEŠTROVIĆ, 1914.
a) Rim, 1914. (1915. ?).
Sadreni model.
Vel. 48,5 x 22 x 23,5 cm.
Vl.: Marija Meštrović, Buenos Aires. (Ranije pohrana u Ateliju Meštrović, Zagreb, Inv. 63).
b) Zagreb, 1983.
Bronca. (Ljevaonica “Torzo”, B. Hočevar. Sign.: E – 1 TORZO Zagreb ‘82).
Vel. 48 x 22 x 28 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ – 00262).
c) Bronca.
Vis. 47 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (Inv. sk. 457, 1457?).
e) Sadreni odljev.
f) Sadreni odljev.
g) Bronca.
Više odljeva u bronci u privatnim vlasništvima.
Pod.: II. 1. 63, 262, 302; II. 7; 10 [64, br. 198]; 513 [25, br. 115]; 594 [br. 15, sl.]; 595 [br. 15]; 596 [br. 15, sl.]; 597 [br. 15, sl.]; 620 [14, br. 16, sl.]; 654 [83, br. 294]; 698 [br. 26, bilj. sl.].

421. ŽENA SJEDI NA PODVITOJ NOZI.
Rim,1914.-1915.
a) Bronca.
Vel.48 x 22 x 28 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb.Inv.br.AMZ-302.Lijevano odobrenjem nositelja autorskog prava,1987.
Pod.: dr.sc.Barbara Vujanović ,Atelijer Meštrović,Zagreb.

332

339

338

338

335

334a

334

343

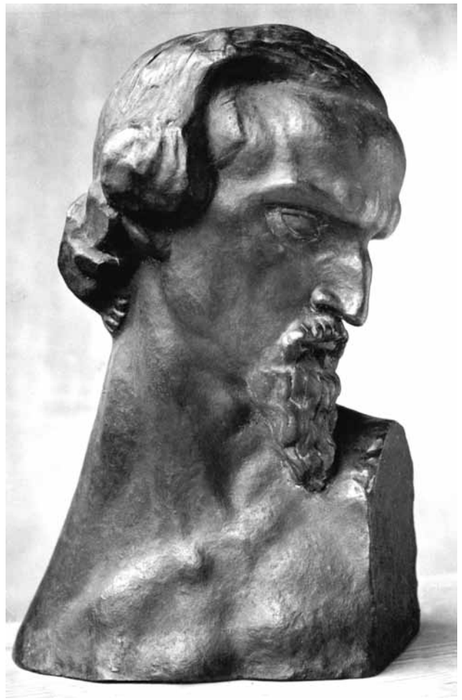
343

341

342

345

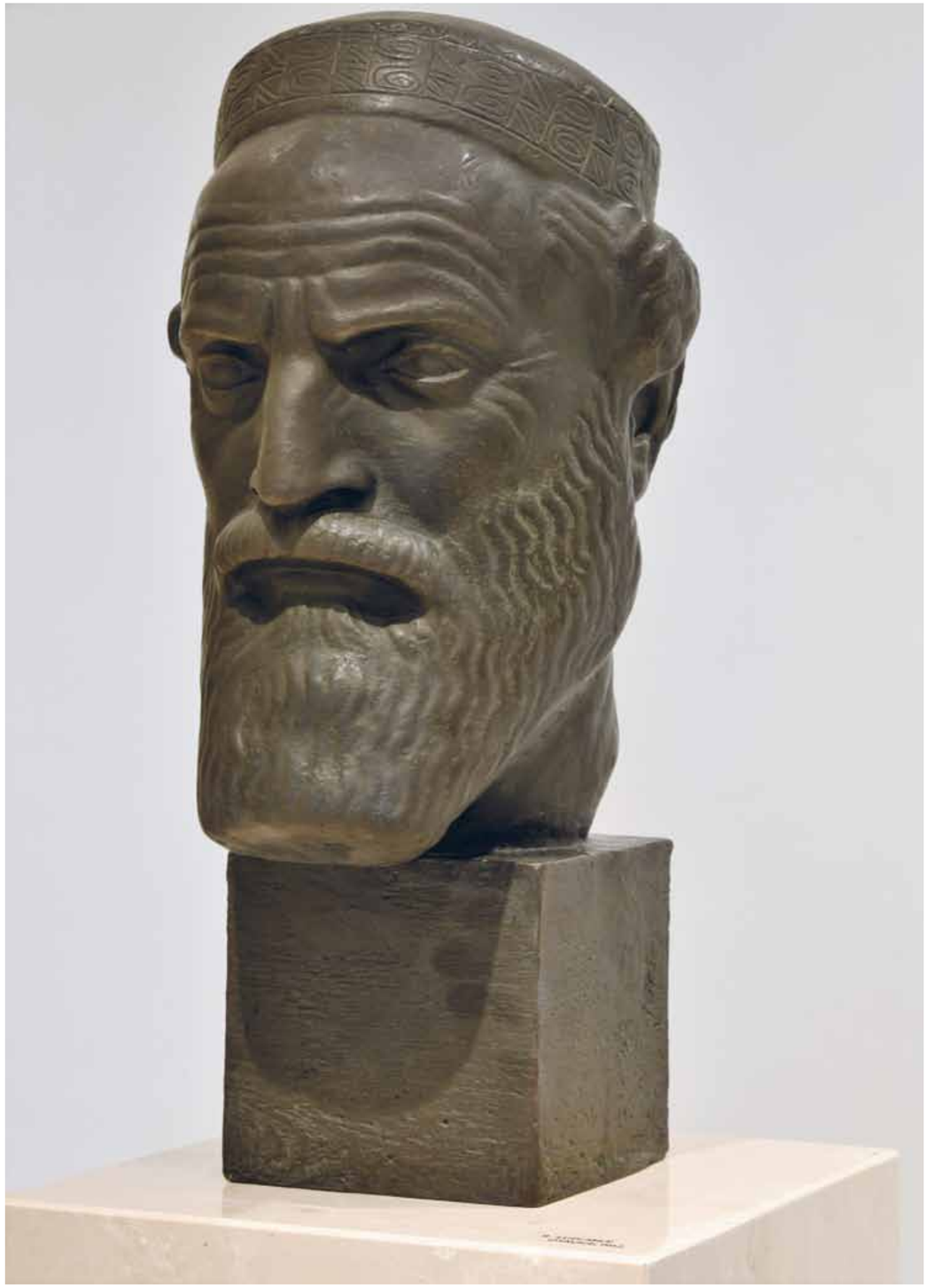
344

346

348

348

351

351

352

353

367

367

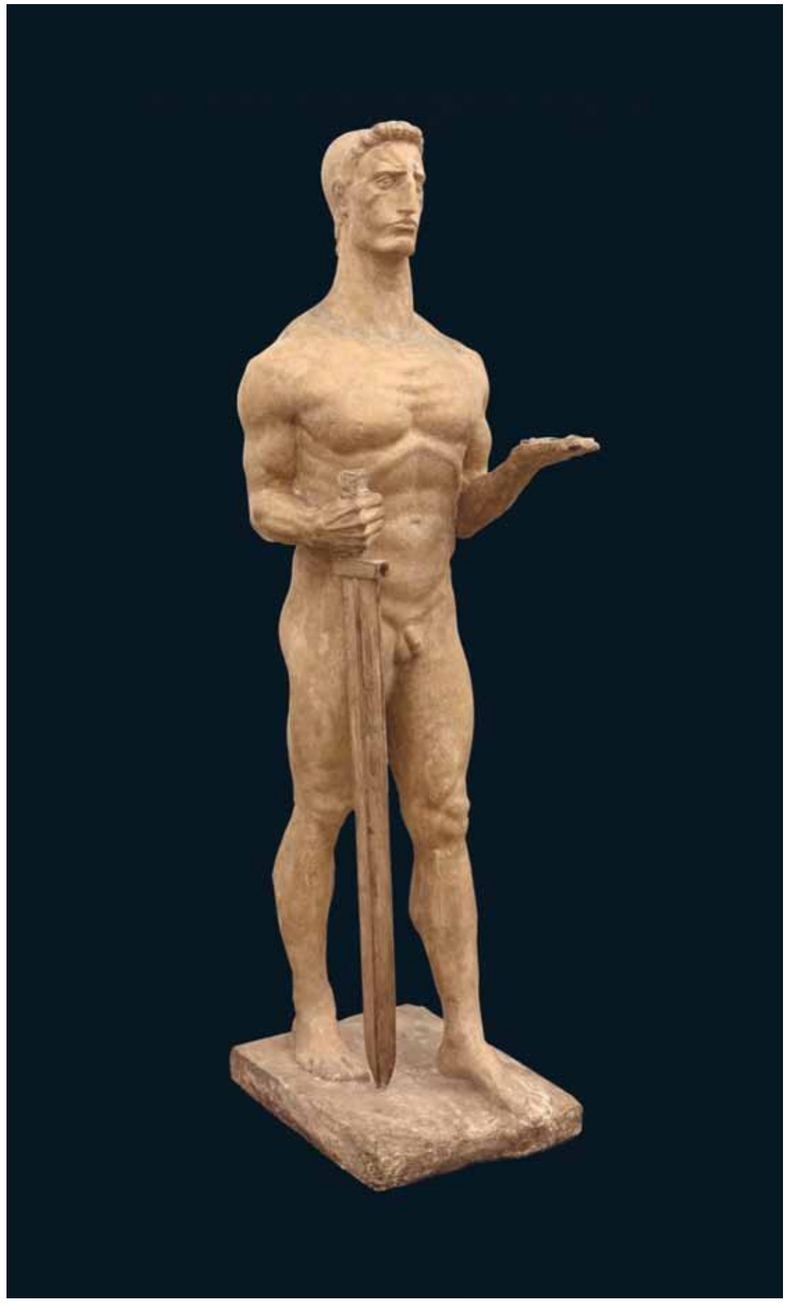
364

364

364

366

368

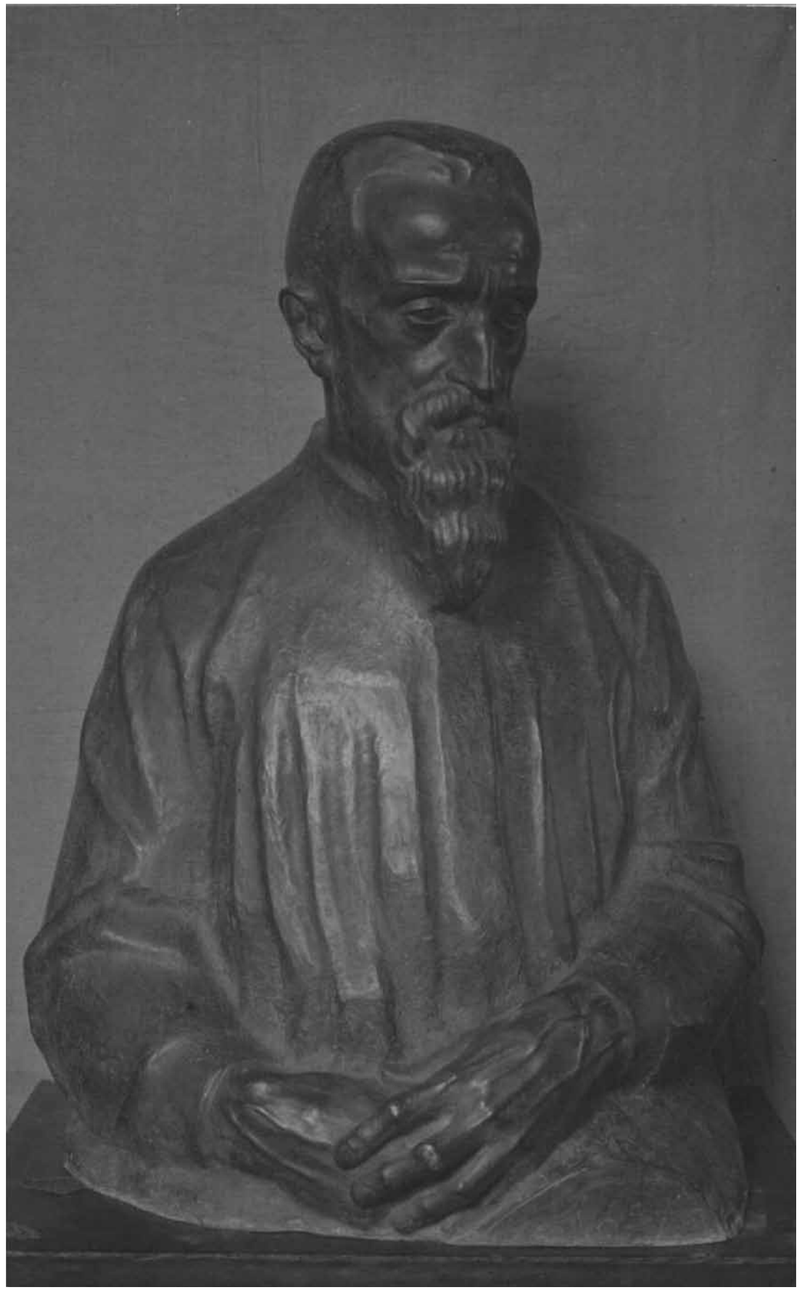
386

363

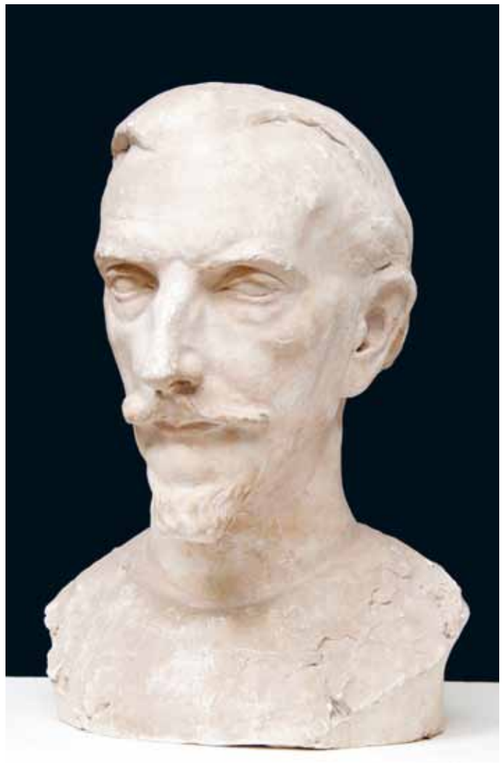
363

370

370

373

378

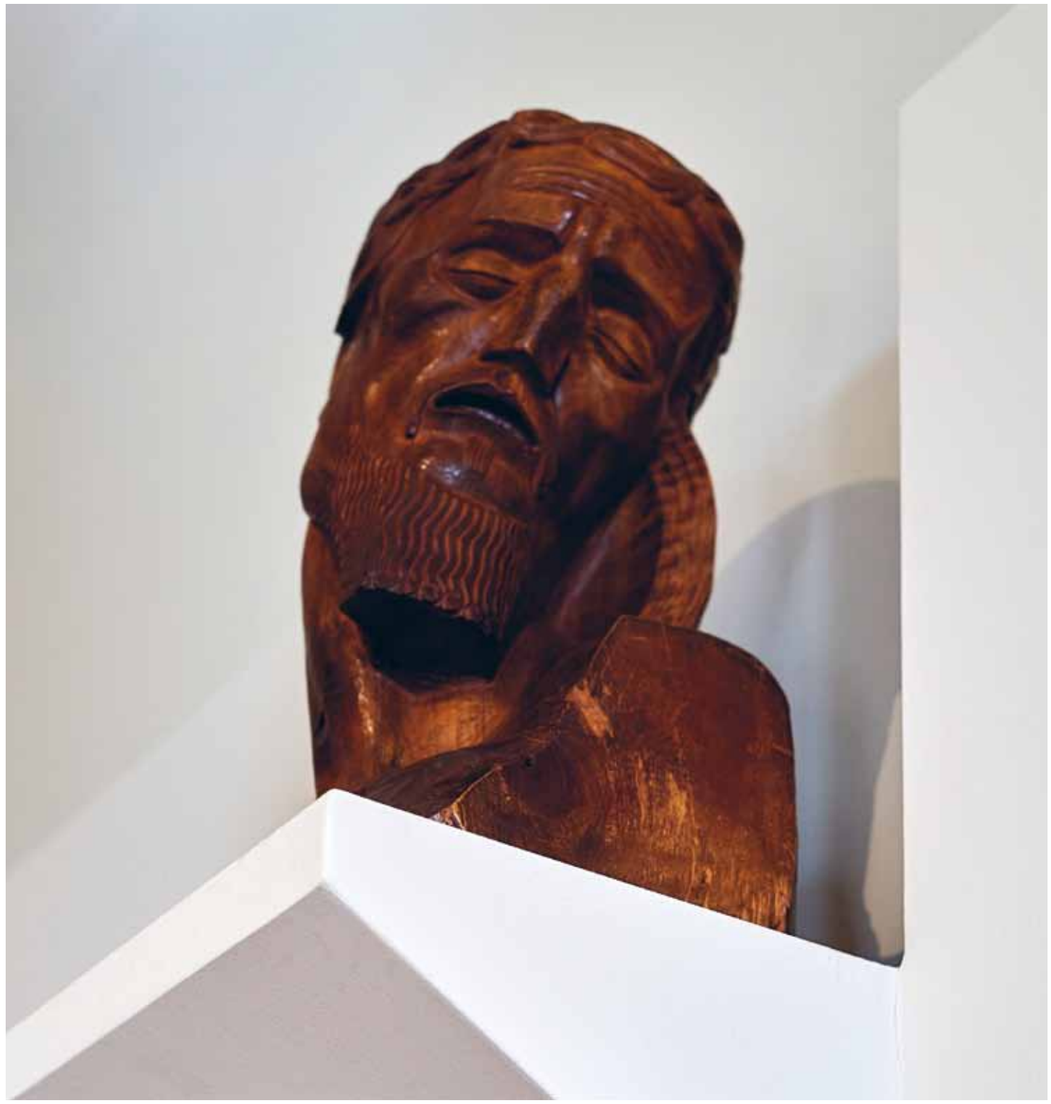
381

387

388

388

389

389

390

391

393

391

395

396

399

399

398

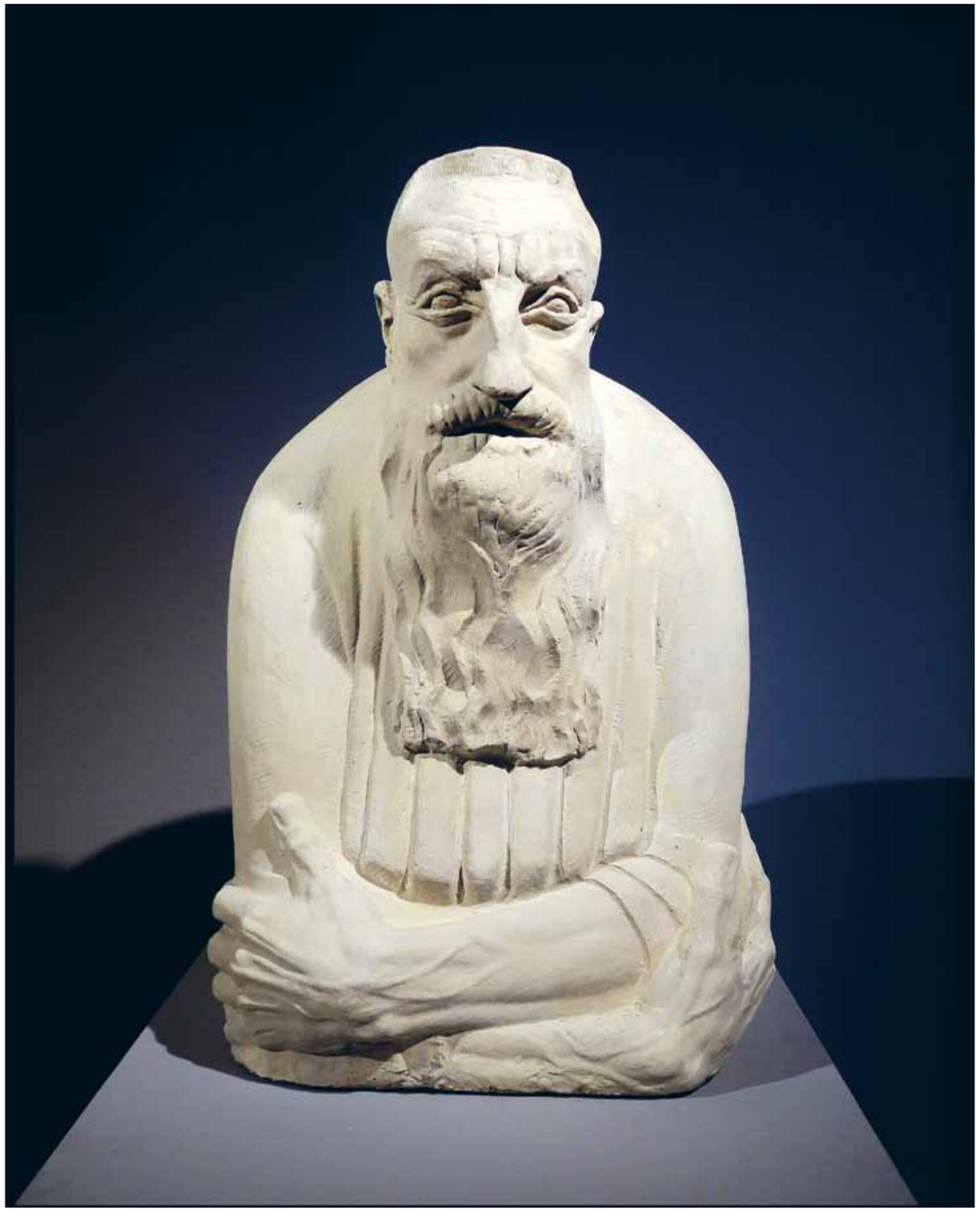
398

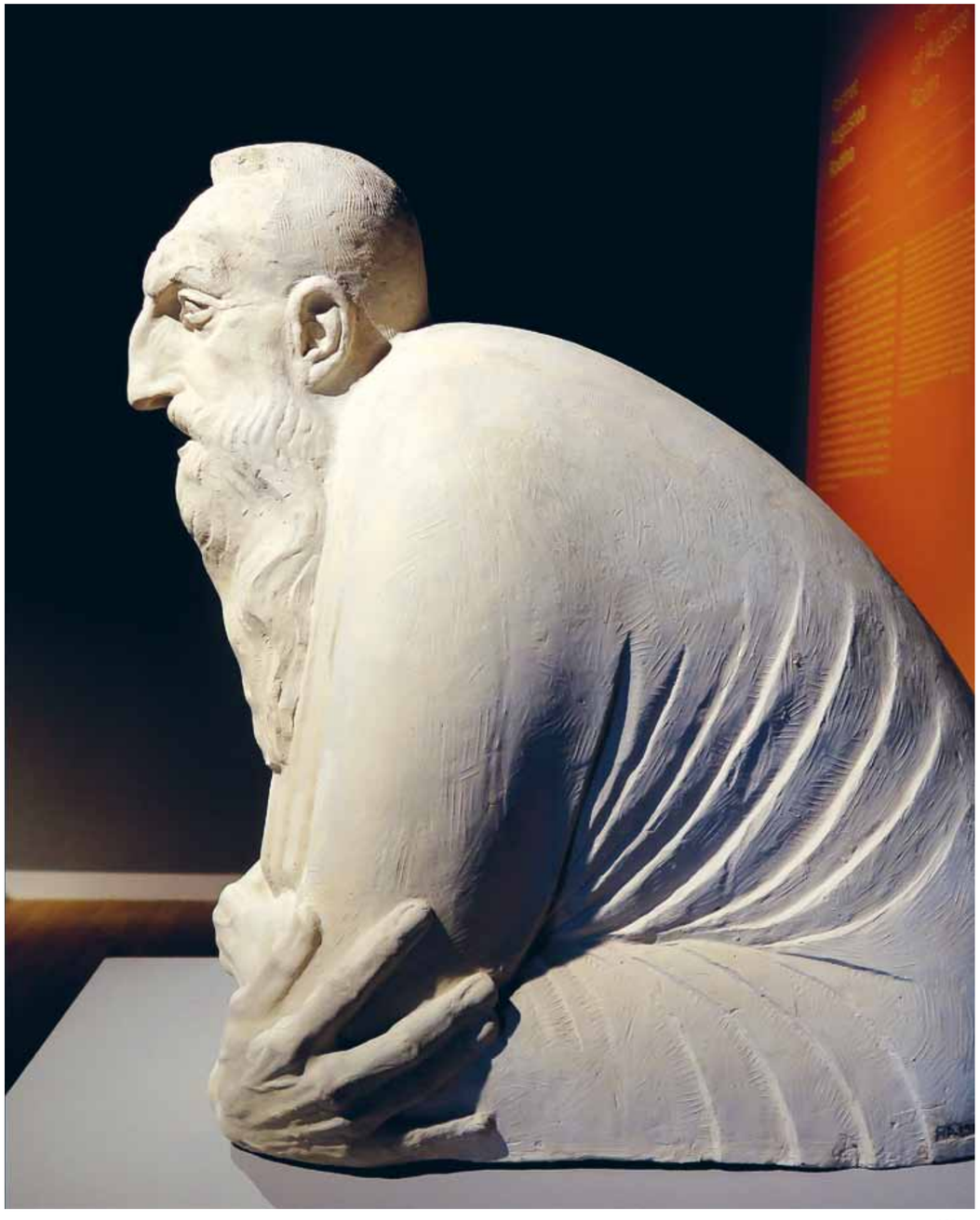
400

400

401a

401a

402

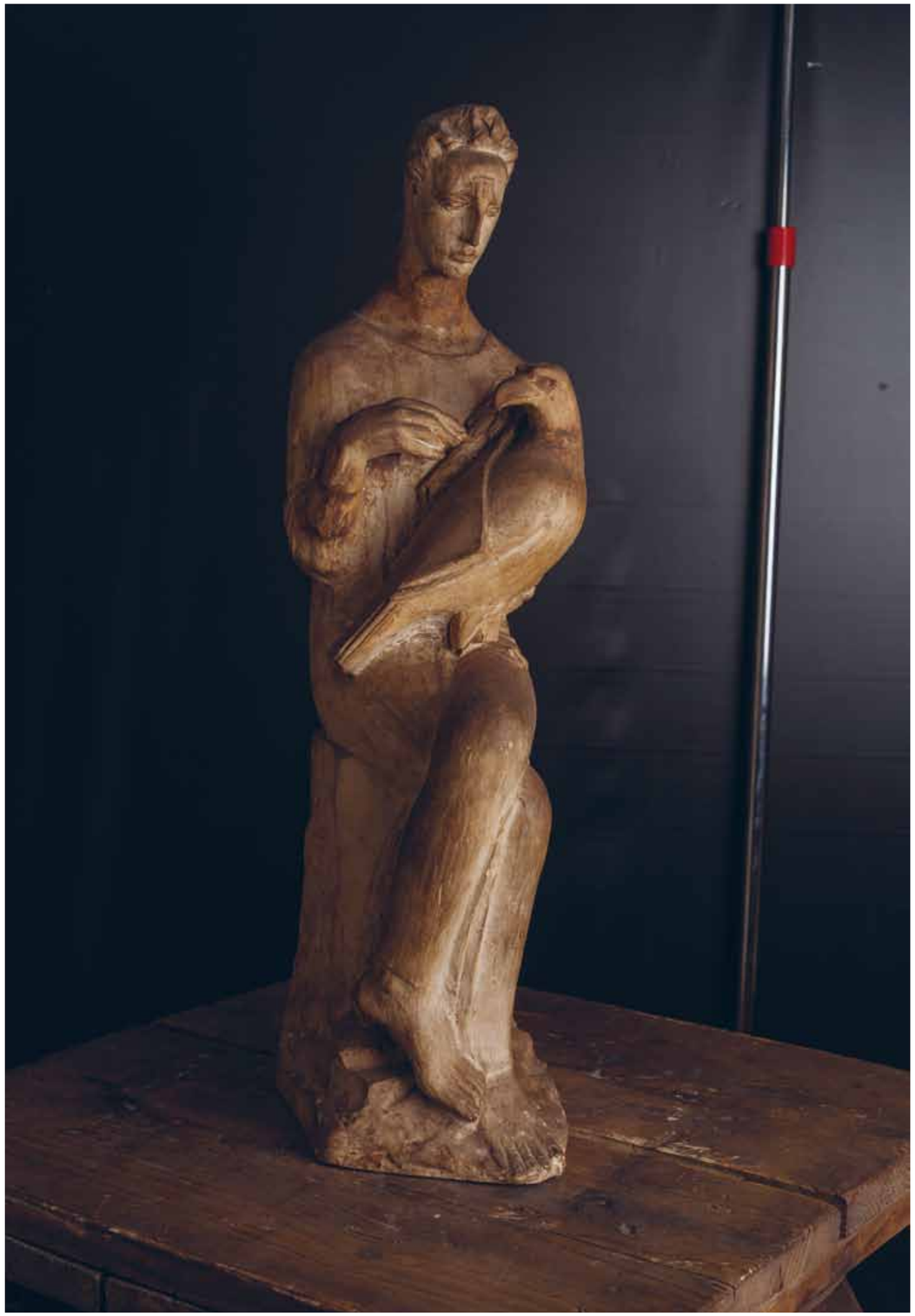
402

405

407

407

410

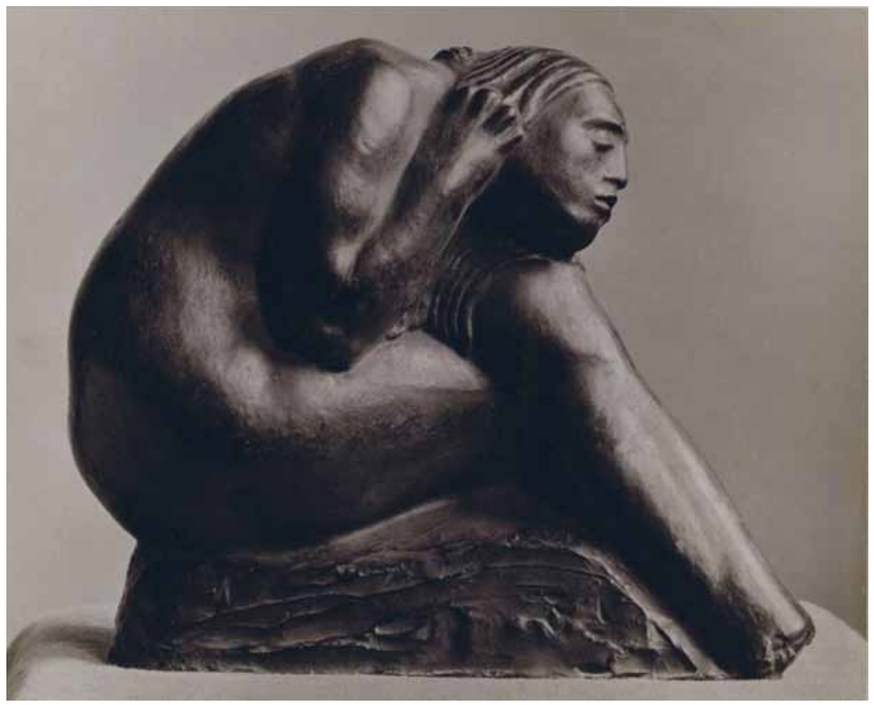
410

410

417

417

418

406

000

420

420

Iz predratnog pariškog razdoblja 1908. i 1909. godine postoji još nekoliko skulptura muških aktova nevelikih dimenzija koje nisu pripadale *Kosovskom ciklusu*, iako sam Meštrović skulpturu *Pastira* jednom pripisuje *Vidovdanskim fragmentima* (495 [br. 13]). Ako sadržajem nema vezu s navedenom herojskom tematikom, *Pastir* joj ipak pripada stilom obrade, što je i shvatljivo, budući da je modeliran kada i ostale skulpture namijenjene *Vidovdanskom hramu*. Tema *Pastira* je intimna, svakodnevna i izrazito humana, pa on ni nema oznake monumentalne patetike drugih tadašnjih skulptura ratnika. Dapače, u motivu pastira bez sumnje ima i osobne biografske uživljenosti kipara koji je još prije desetak godina na Svilaji čuvao ovce i slušao svirku seoskih dvojnica s mješinom. Taj je intimni poticaj vjerojatno i pridonio osobitoj autorovoj uživljenosti u njegovo modeliranje i likovnoj vrijednosti skulpture.

I kritičari su odmah zapazili tu skulpturu na bečkoj, zagrebačkoj i rimskoj izložbi 1909, 1910. i 1911. godine, tek joj je mladi književnik Josip Kosor zamjerio pretjerano isticanje muskulature (1123); Božo Lovrić je, unatoč navodno „disharmoničnim formama", *Pastira* isticao kao najprivlačniju skulpturu na bečkoj izložbi *Secesije* 1909. (1126; 1128-1130).

Njemački likovni kritičar Georg Jacob Wolf je na međunarodnoj izložbi minhenske *Secesije* 1911, na kojoj je Meštrović izložio svoga *Pastira*, posebno istaknuo kipare Wilhelma Lehmbrucka i Ivana Meštrovića (1524).

Skulptura *Pastira*, izvedena u mramoru, privukla je pozornost i na međunarodnoj izložbi u Rimu 1911, gdje ju je otkupio talijanski kralj Vittorio Emanuele za 20.000 lira (1608).

Sadreni model *Pastira* ostao je nakon Prvog svjetskog rata u Splitu. Kao folklorni motiv bio je izložen u Narodnom (etnografskom) muzeju, a osnutkom Galerije umjetnina predan je njoj, izložen zajedno s ostalim Meštrovićevim sadrenim modelima u posebnoj dvorani (692 [br. 168]), a zatim predan Galeriji Meštrović, gdje je odliven u broncu (712 [10]).

Realistički je intiman sadržajem, a ipak „junački" stiliziranim oblicima, i drugi Meštrovićev akt pastira zvan *Frulaš*, nastao u isto vrijeme, 1908, u njegovom pariškom atelijeru. I on ima oblikovne srodnosti sa skulpturama *Vidovdanskog hrama*, pa ga donekle možemo usporediti čak i s jednako stojećim aktom *Miloša Obilića*, iako u prvom liku dominira statičnost, a u drugom dinamičnost pokreta, te iako je znatno manji visinom.

„Savršena simetrija i uspravan položaj tijela figuri *Frulaš* (1908) ipak ne daju dojam mirovanja - primjećuje Zvonko Maković u vrpoljskoj monografiji Ivana Meštrovića. - Štoviše, skulptura je puna energije koja se može svakog trena osloboditi i ovaj prividno statičan lik staviti u žestok pokret kao što je to slučaj s Milošem Obilićem." (116 [20-21]).

I s *Frulašem* smo još uvijek u secesijskom ozračju Meštrovićeve „herojske" skulpture.

U stilu njegove „herojske secesijske" skulpture modeliran je u Parizu 1908. i neveliki muški akt *Čovjek koji kleči*, skladno komponirana skulptura, uspjele nepretjerane stilizacije. Naglašena je statičnost lika koja je u skladu s idejom zamišljenog čovjeka. Mišićava, glatko obrađena modelacija tijela u kontrastu je s rustičnom obradom kamenog podnožja.

Drugu skulpturu *Pastira s frulom* izradio je Meštrović nešto kasnije, 1913, u Rimu. U njoj se već oslobodio herojske stilizacije ranijih, pariških skulptura, ali je stanovita secesijska sklonost dekorativnosti ipak još prisutna u stiliziranoj kosi dječaka, karakterističnoj za ranije njegove skulpture. Ipak ovaj pastir djeluje više intimno nego monumentalno. Možda bismo u njemu mogli otkriti i utjecaj kiparevog ponovnog susreta s antičkom, točnije helenističkom, skulpturom u rimskim muzejima i zbirkama. Zacijelo i arkadijskog ugođaja boravka u krajoliku Anticoli Corrado i druženja s obitelji Signorelli, u koje se i nalazi ta skulptura.

Posebno obilježje kojim se odlikuje ova njegova skulptura je glazba koja će otada biti sve prisutnija u njegovim djelima. Svirka mladog pastira je ozračje arkadijske idile, ali i odmor i osvježenje nakon zamornog višegodišnjeg rada na herojskim likovima monumentalnih težnja *Kosovskog ciklusa*.

O tome je *Pastiru* 1919. pisala Pauline Clough Young u engleskoj reviji *The Microcosm*:

"Tako različita od ovih anđeoskih glava, od masivnog Kraljevića Marka, od nježne Bogorodice s djetetom, je figura malog pastira. Svojom jednostavnom bezbrižnošću djetinjstva ona je nedostignuta. To je vragoljast dječak koji je zacijelo često dobio batina jer bi se vratio kući bez ovaca ili koza, ali je ipak imao i svoje trenutke nepomućene sreće, a ovo je upravo jedan takav trenutak dok sa sviralom u ruci napuhava dječje obraze i puše dok se ne začuje svirka.

Vjerojatno je i sam Meštrović jednom bio takva vragoljasta, ustrajna, pastirska skitnica.

Predivno je razmišljati kako je isti taj dječak, odrastao u surovim planinama, bez umjetničke tradicije na kojoj bi gradio, vođen tek svojim nepogrešivim instinktom istine, postao ovaj kipar kojom umjetnošću je na objema stranama svijeta 'čudo za mnoge'." (2302 [3]).

Skulpturu *Pastira s frulom* izabrala je Ruža Meštrović kao dar Signorellijevima 1913. godine (121 [11, bilj. 2, 28, 30, sl.]). Skulptura nije izlagana.

Iako su tom herojskom vidovdanskom zanosu mladog Meštrovića bili bliži muški likovi, on je uvijek, od samog početka stvaranja, rado modelirao ženske likove, najčešće aktove, namećući katkada i njima neko "povijesno" obilježje, ali pristupajući im ipak uvijek prvenstveno likovno, pa i s izrazitim erotičnim nabojem.

Akt *Starice*, nastao u Parizu 1908, kao da odudara od cijelog Meštrovićevog razdoblja stvaranja toga doba, povezujući se s najranijim naturalističkim aktovima ranog bečkog razdoblja; donekle i s jednako naturalistički oblikovanom *Majkom Jugovića*. Ostavlja na gledaoca više dojam akademske studije akta nego određene zamisli i želje da njime izrazi neku ideju. Tim se aktom Meštrović vratio nekadašnjem izvoru *Rodinove starice* (*La vieille Heaulmière*, 1888).

Možda je ta *Starica* bila studija za *Majku Jugovića* modeliranu iste 1908. godine u istom pariškom atelijeru.

Na izložbi u Zagrebu 1910. naturalistička je skulptura odbijala gledatelje, pa i kritičare. Likovni kritičar *Novosti* Lj. Z. Kara pisao je:

"U prvi mah sam se prepao spazivši iza sebe kontrast [*Sjećanju*], stojeću figuru 'Starice'... majstorski izradjenu." (1215).

A. G. Matoš kritizirao je na izložbi "...tijelo nabreklog trbuha i spuštenih sisa naturalistične Starice" (1228; 5767 [20]).

Ipak su je talijanski likovni stručnjaci na *Međunarodnoj izložbi* u Rimu 1911. visoko ocijenili, budući da je između brojnih Meštrovićevih skulptura na toj izložbi baš ona, izvedena u mramoru, otkupljena za Nacionalnu galeriju moderne umjetnosti (1605). Ali je ipak i tu *Starica* sablaznila posjetitelje, jer se talijanski likovni kritičar Virgilio Guzzi i mnogo kasnije, u povodu Meštrovićeve smrti 1962, sjećao i kasnijeg dojma te skulpture, da je "mramor Starice, umjetnikovo djelo u posjedu Nacionalne galerije moderne umjetnosti, uvijek smućivala naše posjetioce u tome muzeju uznemirujući i savjest nas mladih koji smo naš život odlučili posvetiti umjetnosti. Meštrovićeva je umjetnost u našim očima bila zbunjujuća, barbarska i divlja smionost..." (7087).

Sasvim oprečan *Starici* je djevojački akt zvan *Nevinost*, nastao iste 1908. godine u Parizu. Iako je akt izveden realističkom tehnikom, s vrlo malim utjecajem secesijske stilizacije, u njemu nema ni traga naturalizma, nego upravo odiše jednim gotovo romantičnim idealizmom, bližim Rodinovim djevojačkim aktovima, nego antičkima. Možda je ta dopadljiva, ali kiparski ipak vrsna skulptura, bila i stanoviti ustupak široj publici koju je herojska patetika kosovskih junaka i udovica mogla zamoriti, pa i odbiti. To svjedoče i reakcije tadašnje kritike izložaba u Beču, Zagrebu, Rimu, a zatim u Americi, gdje je to djelo izlagao. Likovne kritike su tada u nas pisali literati ili novinari, pa su one obično više pjesničkog nego stručnog likovnog značaja. Tako je pjesnik Božo Lovrić pisao 1909. u zadarskoj *Smotri dalmatinskoj* o Meštrovićevim izloženim skulpturama *Pastira* i *Nevinosti*:

"...Izražaj je lica 'Nedužnosti' pun čežnje snatrenja, a obličje 'Čobana' usvijetljuje žar neobuzdane strasti, što žegja za djevojkom kao tijelo, ugrijano od ljetnog sunca, za svježim talasom mora. U 'Nedužnosti' usne djevojčine mirišu medom, a čobanove mladim vinom". (1128).

Slično je tu skulpturu doživio i drugi mladi hrvatski književnik Josip Kosor:

"...A onda u tome djelu leži toliko finoće, gibivosti u kretnji i prirodne elegancije..." (1123).

Stvarniji je bio opis skulpture, tada u privatnoj zbirci dr. Iva Tartaglije, mladog povjesničara umjetnosti Cvite Fiskovića 1938. godine:

"Ovdje je i 'Nevinost', goli akt mlade djevojke punih tek dozrelih oblika, kompaktan u cjelini i miran u svom uspravnom stavu koji podsjeća na karijatide..." (5578 [15]).

Na izložbi *Secesije* u Beču i na izložbi Meštrovića i Račkoga 1910. u Zagrebu izložena je i jedna *Studija žene*, rađena 1909. u Parizu, ali zbog tog općenitog naziva nije je moguće pouzdano utvrditi (495 [br. 45]; 496 [br. 56]). Možda je ta skulptura ona izložena 1911. u Rimu, 1915. u Londonu, 1919. u Splitu i 1924. u New Yorku, ali nije pouzdano.

Dva reljefa u mramoru *Plesačica*, izvedena 1911. i 1912. u Rimu, spadaju među likovno najljepša Meštrovićeva djela. Na svome primjerku kataloga izložbe u Londonu 1915, danas u Galeriji Meštrović u Splitu, sam je autor uz tu skulpturu dopisao rukom: *direct carving*, pa možemo pretpostaviti da je oba reljefa on izravno klesao u mramoru, tim više što ne postoje njihovi gipsani modeli kao od ostalih skulptura klesanih u kamenu.

Danas se prvi reljef, kao pohrana obitelji Meštrović, nalazi u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, a drugi, u Galeriji Meštrović u Splitu.

U londonskoj *Monografiji* 1919. godine, dakle ne dugo nakon nastanka, autor je (u suradnji s Milanom Ćurčinom) datirao prvi reljef 1911, a drugi 1912 godine, u što ne moramo sumnjati. Iznenađuje nas pak potpuna stilska razlika dvaju reljefa. Prvi je rađen realistički, gotovo klasično antički, ali s vidnom mjerom lirike ili glazbenog prizvuka, sav u *molu*, dok je drugi, iako vremenski malo kasniji, u *duru*, još u izrazitom secesijskom stilu, karakterističnom za autorove kosovske junake; dapače je još radikalniji u tom stiliziranom „monumentalizmu", čak radikalniji i od *Velike udovice*. Perspektiva viđena odozdo silno uveličava noge i butine ženskog akta, a smanjuje gornji dio tijela i glave; lice je gotovo rezano (kao u *Pobjednika*), dok je kosa potpuno stilizirana; jednako i tvrdo oblikovani valoviti veo iza igračice. Prvi reljef svojom klasičnom ljepotom i umilnošću općenito privlači pozornost i pohvalu (hvali ga čak i Žarko Vidović kao iznimno kvalitetno i izrazito plastično Meštrovićevo djelo (50 [uz sl. 19]), ali je drugi antologijska skulptura krajnjeg dosega secesijskog stila ne samo u Meštrovićevom opusu, nego i u europskome.

O prvoj *Plesačici* pisao je nadahnuto talijanski književnik Ettore Cozzani 1914. u svojoj umjetničkoj reviji *L'Eroica*, posvećenoj Ivanu Meštroviću, a nakon kiparevog uspjeha na rimskoj izložbi 1911. i mletačkoj 1914:

„Ova Plesačica, isklesana u mramoru, kao da u prozirnosti velova nestaje, od uda do uda, gotovo kao u slici profinjenoga chiaroscura, a mlađa i omekšana put ublažena je drhtajem uzbuđenja što joj prigiba glavu i zamagljuje pogled, blago diše kroz pore tijela, tako da je naš pogled dodiruje i osjeća glatkoću i mekoću, blago čvrstu, opažajući je i polazeći od boka do glave, preko trbuha, grudi, ruke i rajskog pokreta između ramena i vrata, sve raznolikosti skrivene u jedan jedini izraz sladostrasne ljepote, koju bih oklijevao opisati milimetar po milimetar, kad se ne bih bojao da ispadnem besraman." (1862 [63]).

Francis Bruguiere, u napisu o Meštrovićevoj umjetnosti objavljenom u prigodnom Meštrovićevom svesku američke *The Yugoslav Review* 1925. isticao je kako je autor *Plesačicom* ostvario duh glazbe, kao da je predstavio likove Isadore Duncan ili Ane Pavlove (2902 [7]).

I britanski likovni kritičar Kineton Parkes isticao je skulpturu *Plesačice* izloženu u Victoria and Albert Museumu u Londonu 1915. kao rezultat kipareve „ljubavi za čistu ljepotu koja dolazi do izražaja u prirodnim linijama" (2981; 2982 [375]).

*

U tom predratnom razdoblju, od 1908. do 1914, izradio je Meštrović u Parizu i Rimu veći broj ženskih i muških portreta. Osim obiteljskih portreta majke, žene, braće i sestara, radio je i portrete po narudžbama, a ti su bili sve češći usporedo s ugledom što ga je kao kipar sticao u međunarodnim krugovima.

Autoportret je bila posebno omiljena Meštrovićeva tema. Od prvog mladenačkog 1901. do posljednjeg pred smrt 1961. godine, izradio je oko 20 autoportreta. Bilo je u tome i stanovite samodopadljivosti i poze, ali i ozbiljnog, neposrednog, analitičkog i likovnog pristupa vlastitome liku i njegovoj skulpturalnoj obradi. Pomalo teatralni otklon podignute i prema ramenu savijene glave odavao je uvjerenje u vlastitu snagu (ali i slavu), a starački portreti pak odraz su klonuća te snage i slave i odraz boli, tuge i razočaranja u životu. Ipak nikada to nisu bili portreti nesmiljene autoanalize poput Rembrandtovih, Van Goghovih ili Ivančićevih, na primjer.

U samoj 1912. godini, u Rimu, izradio je čak četiri *Autoportreta*. Je li ga na to, možda, potakla slava postignuta prethodne godine na *Rimskoj izložbi*? Na jednome od njih, danas u Atelijeru Meštrović, predstavio se smireno i donekle samoanalitički; na drugome, u Firenzi, stav glave okrenute ulijevo postaje pomalo teatralan; slično i na trećemu u Syracusi; na četvrtome je, u Narodnome muzeju u Beogradu, taj stav, neprirodno iznad ramena okrenute glave, već spomenički teatralan. Bez obzira na to, radi se o vrlo zapaženoj i likovno kvalitetnoj Meštrovićevoj skulpturi, o jednom od najboljih njegovih *Autoportreta*, kako u osebujnoj grafičkoj silueti, tako i u naglašenom skulptorskom volumenu.

O već spomenutom Meštrovićevom umjetničkom priznanju svjedoči i molba talijanskog ministra prosvjete 1913. da za zbirku autoportreta istaknutih svjetskih umjetnika izradi vlastiti portret koji će biti trajno izložen u firentinskoj galeriji Uffizi. Malo zatim Meštrovićev je sadreni autoportret i odliven u broncu (126 [73-74, 93]).

Tri godine zatim pisala je supruga talijanskog likovnog kritičara Vittorija Pice Ruži Meštrović:

„Meštrovićevo poprsje predmet je općeg divljenja: svi umjetnici koji su ga vidjeli oduševljeni su i izjavljuju da je jedno od najznačajnijih djela snažnog srpskog umjetnika." (126 [159]).

Sva četiri navedena *Autoportreta* iz 1912. istaknuta su Meštrovićeva djela s likovnog gledišta. Stanovita uljepšanja i produhovljenja njegovoga lika, kao ni samodopadljivo isticanje, nisu umanjili umjetničku vrijednost tih skulptura. Spomenimo usput da je Meštrović tada bio još mlad, tek tridesetogodišnjak, da su još uvijek bujna kosa i valovita brada pridonosili njegovom tadašnjem fizičkom izgledu, a niski stas, zbog kojega je patio, u portretima se nije vidio. Ovi su *Autoportreti* čak likovno vredniji od kasnijeg općepoznatog *Autoportreta* iz 1932. godine, koji će ih svojom općom primjenom i popularnošću nepravedno baciti u zaborav.

Heinrich Ritter se u studiji o Meštroviću u darmštatskom likovnom časopisu *Deutsche Kunst und Dekoration* 1923. osvrnuo i na njegov *Autorportret* iz 1912. god. :

„Vjerojatno je rijetko kada autorportret nekog umjetnika toliko kazao o njegovom umjetničkom svijetu i o njegovom svjetonazoru, kao što je to slučaj kod ove Meštrovićeve glave. Ne radi se pri tome samo o umjetnikovom liku, već i o vlastitoj umjetnikovoj stvarnoj i duhovnoj interpretaciji. Prvo, naročito je naglašen smisao za oblikovanje tijela, za doživljavanje pokreta, napona, za igru mišića i za potisnuti osjet ćuvstava..." (2656 [339]).

Osim vlastitoga portreta Meštrović je često portretirao i sve članove svoje obitelji: majku, oca, brata, obje sestre, prvu i drugu suprugu, dva sina i dvije kćeri. I na vratnicama obiteljskog mauzoleja u Otavicama oblikovao je likove svoje obitelji. Bilo je u tome posebnom odnosu prema obitelji mnogo tradicionalnog ruralnog, još uvijek seoskog zadružnog osjećaja porodične zajednice i tijesne međusobne povezanosti svih članova i šire obitelji. Osobito je poštovanje, gotovo obožavanje, gajio prema majci, od koje je još u djetinjstvu mnogo primio. To se poštovanje, pa i ljubav, prenijelo i na oca, iako to nije bio baš uzor čovjeka. Brata Petra, Pešu, naročito je volio i pomagao, premda on nije uvijek zaslužio tu pažnju; sestre pogotovo, s kojima je imao samo brige i neprilike. Što se tiče Ruže i Olge, s prvom ga je vezivala intimna, pa i strasna ljubav i poštovanje njezinih intelektualnih vrednota, dok je u Olgi prvenstveno gledao suprugu i majku svoje djece. U odnosu prema djeci također je bilo više gorštačkog ponosa svojim sinovima, dok su kćerke imale manju ulogu u njegovom životu, pa im je posvećivao i manje pažnje, osim očekivane očinske ljubavi.

Tu obiteljsku galeriju, dakle, predstavio je Ivan Meštrović u dvadesetak skulptura, od kojih je jedan dio bio na okupu na već spomenutim otavičkim vratnicama, a onaj najuže obitelji u blagovaonici njegovog splitskog doma. Bilo mu je stalo da taj upotpuni, pa je naknadno izradio i poslao u Split i poprsje najmlađeg sina Mate koji, baš zbog svog kasnog rođenja, nije predstavljen ni na vratnicama u Otavicama.

Majčini likovi u toj obiteljskoj galeriji imaju najistaknutije mjesto - ipak tek nakon brojnih autoportreta.

Prva dva lika majke izradio je Meštrović došavši iz Pariza u Split i Otavice. Pomutnju stvara godina i redoslijed nastanka tih likova, majčine glave i sjedećeg lika. Sam Meštrović (zapravo M. Ćurčin) u londonskoj *Monografiji* 1919. navodi da je *Glavu moje majke* u bronci izradio 1908. u Otavicama, a skulpturu *Moja majka* iste 1908. u Splitu, pa su ti datumi prihvaćeni u katalozima i monografijama (osim što N. L. Rice drugu skulpturu datira 1907. godine). Da se radi o pogrešnom datiranju dokazuje već autorova signatura na majčinom portretu: MOJA MAMICA OTAVICE - JULI 1909. I. M.

U objašnjenju ilustracije zagrebačke monografije 1933. Meštrović (odnosno M. Ćurčin) piše da je sjedeći portret *Majke* načinio 1908. u Splitu kada je ljeti došao iz Pariza kući, a kada je po drugi put došao iz Pariza, ljeti 1909, izradio je u Otavicama *Glavu majke* (27 [I]). Ti se podaci već ne slažu s onima u ranijoj londonskoj monografiji gdje je naveo da je obje skulpture izradio 1908, prvu u Otavicama, a drugu u Splitu (10 [61]).

Sam Meštrović nije vodio evidenciju svojih radova, a objavljivane podatke o njima redovito je sastavljao Milan Ćurčin, koji je pratio njegovo stvaranje, ali, kao pjesnik, nije uvijek bio sustavnan i točan, pa se često oslanjao na Meštrovićevo i svoje sjećanje. Podaci u zagrebačkoj monografiji doneseni su 25 godina nakon nastanka tih skulptura.

Drugo je pitanje je li manji portret majke izrađen prije ili poslije većeg lika. Možda bismo pogriješili datiramo li polulik 1908, a signirani portret 1909. iz dva razloga.

Prvo, nemamo podataka, niti iz njegovih pisama ocu 1908. i 1909. da je on iz Pariza već 1908. posjetio Split i Otavice, a niti iz brojnih opisa *Prve dalmatinske umjetničke izložbe* u Splitu 1908. da je bio nazočan na toj izložbi. U proljeće sljedeće 1909. godine pak putuje Italijom, a zatim, kako najavljuje u pismu ocu, dolazi krajem svibnja s Ružom i slikarem Krizmanom u Split i u Otavice (X. 3. 27). U londonskoj monografiji bilježi da je *Majčinu glavu* modelirao u Otavicama, a polulik *Moje majke* u Splitu; dakle tim redoslijedom.

Drugo: očito je da je majčin portret skulptura rađena pred modelom, gotovo realistička studija, a drugi lik slobodnije razrađena, komponirana i donekle stilizirana skulptura koja je imala zahtjevniji cilj od samog fiksiranja majčinog portreta.

Stoga bih ispravio sva dosadašnja datiranja i pretpostavio da je majčinu glavu izradio za boravka u Otavicama 1909. godine, pred samim modelom, a slobodnije komponirani lik malo zatim, istoga ljeta, u Splitu, vjerojatno u Bilinićevoj klesarskoj radionici, gdje je za tu veću figuru imao više mogućnosti rada i potrebnog materijala. Skulpturu *Moja majka* - zacijelo veću - izložio je već iste godine, u listopadu, na izložbi društva „Medulić" u Ljubljani (493 [br. 68]). Da je Meštrović obje skulpture izradio još ljeti 1908. godine - kako se inače navodi - i to u Otavicama i u Splitu, bez sumnje bi ih i izložio u jesen 1908. na velikoj splitskoj izložbi, na kojoj su izložena druga njegova djela. Sve je, dakle, u zabunu doveo pogrešan podatak u londonskoj *Monografiji* 1919. godine (10 [61, br. 71, 72]).

Skulptura majčine glave, *Moja mati*, istaknuto je Meštrovićevo rano djelo, na 25 izložaba od 1910. do 1991, u domovini i inozemstvu. Likovna vrijednost toga portreta je, po mome sudu, baš u uvjerljivoj fiksaciji majčinog lika, više u realističkoj dokumentaciji, nego u slobodnoj kreaciji. Ta je glava zacijelo vrhunac njegove poredodžbe neke fizionomije, kojoj je u ovom slučaju prišao s osobitom pažnjom, a i sinovljevom ljubavi. Za razliku od ostalih portreta, ranijih i kasnijih, u kojima obično postoji i stanovita mjera idealizacije i dotjerivanja, u ovom majčinom portretu autor prilazi liku svoje majke s poštovanjem, ali poštujući i predstavljajući baš tu njezinu seljačku mukotrpnost, zub teških vremena, a i stanovitu krutost lica koje će na drugom liku ublažiti. Kada ta glava ne bi odražavala ruku velikog umjetnika, mogli bismo je shvatiti i kao studiju seljanke rađenu za naukovanja u Umjetničkoj akademiji. Ako se Meštroviću, često i s pravom, predbacivala patetika, forsirana stilizacija, naglašena idealizacija nekih skulptura, svega toga u ovoj majčinoj glavi nema. Stoga taj majčin portret neće ni približno privući toliku pozornost kao onaj drugi, sjedeći, ali ovaj je u stvari bio realistička studija rađena izravno pred modelom za onaj drugi, slobodnije modeliran i komponiran.

Meštrovićeva je majka bila pravilnih i izrazitih crta lica, ali još „tvrđa" u izrazu nego u sinovljevoj skulpturi, kako se može vidjeti i na njezinim sačuvanim fotografijama (9915 [13]). Opširnije ju je opisao drniški liječnik dr. Filip Marušić, koji ju je osobno dobro poznavao, ali ipak s jakom mjerom hvalospjeva, s obzirom da je bila majka slavnoga sina (26 [14-17]).

U drugom izdanju svoje knjige *Umjetnost kod Hrvata*, objavljene 1943, Babić opširno analizira i hvali to Meštrovićevo djelo:

„Sklad jedinstveni i jednokratni, sasvim nov i sasvim osebujan, dostigao je Ivan Meštrović ponajviše medju mnogim djelima u direktnom liku svoje 'Majke'. Podao je u toj kreaciji i ostvario u njoj na sasvim nov, a sasvim strogo kiparski način hrvatsko lice, hrvatski tip onako isto, kako su sredovječni kipari ostvarili osebujna lica u vječnim likovima, što vire iz kamena njihovih katedrala. Ta dostignuta velika plastična vrjednota je u stvari naše lice preobraženo i uzdignuto do simbola. I to preobraženje ili prievod nije ostvaren jedino vanjskim značajkama (ruke, crte lica, posebni tip), već je to prevodjenje provedeno tako, da tvori osebujnu novu sažetu cjelinu, koja znači svojim skladom unutarnji život. Nastala je nova priroda, u njoj su se slili sasvim primitivni elementi, oni pučki pradavni s elementima izraza snažne likovne darovitosti. Tako je našla naša posebna osebujna likovna volja kroz darovitost svoj skladni oblik. Prema tome je i taj jednostavni lik odsjevom vječnosti istodobno i tvorba narodne sviesti i izraz one posebne likovne volje, one sasvim drugačije nego što su to takove volje drugih zona i drugih vremena. Do te tvorbe nije se ta naša volja, što je kao slutnja trajala stoljećima od naraštaja do naraštaja, još probila u takvom čistom plastičnom obliku. I pravom se može takvo rješavanje naše likovne problematike spoznati kao rješavanje u samoj biti i srži problema. Isto se takva izražajnost može nazvati hrvatskom i narodnom u pravom smislu. Takvo ostvarenje znači u našem likovnom zbivanju poslije pionirskog rada prijašnjih generacija početak, kojim počinje prva stranica hrvatske povijesti umjetnosti...

Usporedi li se taj prvotni izravni živi lik 'Majke', one tipične osebujne glave izvedene na realističkoj osnovi stiliziranom liku 'Majke', što je izveden i ostvaren u drugoj varijanti od Ivana Meštrovića, može se jasno uočiti velika razlika i nesumnjivo protuslovlje izmedju tih dvaju ostvarenja jednog te istog motiva. Jedno je direktno preveden odraz u novu prirodu, stvorena je živa izražajnost na osnovi realnoj ponesena nagonskom snagom u skladnu cjelinu, osjećajnost bila je najvažniji faktor - onaj jedino važan kod tog stvaranja.

Ta je nova priroda oblikovana takvom snagom, da se izdvaja i postaje neke vrsti fenomenom, u njoj je zapretan sav misterij spontane kreativnosti. Prozborila je tu kod ove direktne 'Majke' osjećajnost bez neke korekture intelekta, te nema nikakve primjese kombinatorike ili mutnog sjećanja na bilo kakve uzore ili kalupe. Kod druge izvedene i stilizirane 'Majke' sasvim je stvar drugačija. Tu je oblik na drugi način proveden, i kod tog prievoda nije više dominantan samo osjećaj, vodstvo kao da je preuzeo intelekt, oblikovan je pod njegovim diktatom. Ono prijašnje spontano i nagonsko nadomješteno je razumom. Složen je i sredjen oblik u ukrućeni sakralni i hieratski lik. Uzporedni nabori na oblinama, pa stegnuti oblici lica, urezane crte lica, simetrično postavljeni oblici rukava i marame, sve to tvori stilizaciju, koja nije bez kombinatorike. Time je ono bitno samog nagona i darovitosti pretvoreno u racionalnu konstrukciju. I nema sumnje da je i kod te i takve pretvorbe nastala nova priroda, t. j. umjetničko djelo, ali je očito da je smanjena ona unutarnja živost i neposrednost, koju ona prva spomenuta tvorba ima." (6028 [192-193]).

Ne bih se složio s Babićevim sudom precjenjivanja glave *Moja majka*, a podcjenjivanjem istoimenog sjedećeg lika. Babić kritizira "utjecaj intelekta", a pretpostavlja mu "spontano i nagonsko" kao isključivo mjerilo vrijednosti umjetnine. Tada je Babić bio pod utjecajem zakašnjelog francuskog impresionisma i sezanizma, zaboravljajući da je i sam, u isto vrijeme kada je Meštrović stvarao svoje *Majk*e, dakle 1908-1909, pod utjecajem "intelektualnog" jugoslavenskog patriotizma u kritiziranom herojskom secesijskom stilu slikao svoje ilustrativne panoe na teme narodnih pjesama, poput *Ženidbe Kraljevića Marka*, izložene na izložbi medulićevaca 1910. u Zagrebu, a deset godina kasnije, pod utjecajem Krležine također "intelektualne" socijalističke ideologije slikao *Crvene stijegove*, u kojim radovima je bilo vrlo malo "spontanog i nagonskog". Ljubo Babić - kao i Pijade i Krleža - Meštrovića prvenstveno cijeni kao genijalnog majstora, a ne i kreativnog stvaraoca.

Drugi, sjedeći ženski lik bez nogu *Moja majka*, ipak je jedno od najpoznatijih, najhvaljenijih, a zacijelo i likovno najvrednijih Meštrovićevih djela. Taj rad iz 1908. godine ima sve pozitivne vrijednosti rane Meštrovićeve skulpture, osobito one ženskih likova i portreta, realizam oplemenjen blagom lirikom i vrlo umjerenu secesijsku stilizaciju u kompoziciji i odjeći, ali bez herojske i radikalne secesije većine radova tadašnjih skulptura *Kosovskog ciklusa*. Poštovanje modela majke ublažilo je sve stilske pretjeranosti. Energična seljanka Marta Kurobasa oplemenjena je u ovoj sinovljevoj skulpturi licem, rukama, odjećom i čitavim smirenim sjedećim stavom. Kao i u drugim seoskim likovima Meštrović nije isticao folklorne elemente na njima, poput većeg broja drugih tadašnjih hrvatskih i srpskih kipara i slikara, nego je tek s nekoliko pojednostavnjenih i slobodno stiliziranih elemenata odjeće više naslućivao nego prikazivao folklorno porijeklo predstavljenog lika. Tako će postupati i kasnije, pa i u karijatidama predstavnica jugoslavenskih regija na Avali. Iznimka će mu biti tek rane uljene slike rađene u zavičaju s izrazitim ciljem fiksiranja folklora toga kraja. Ćurčin je, bez sumnje, pretjerao kada je u londonskoj *Monografiji* Britancima, koji su znali za Srbiju, ali malo tko i za Hrvatsku utopljenu u Austro-Ugarskoj monarhiji, u bilješci objasnio da je skulptura *Moje majk*e "tipična za srpsku seljanku iz Dalmacije" (10 [87]).

Iz ove skulpture *Moje majke* odiše smirenost, staloženost, misaonost, ozbiljnost žene, ali i vidljivi odnos ljubavi sina prema majci. Plemeniti bijeli mramor znatno je pridonio plemenitosti i privlačnosti te skulpture, pa je ona 1925. ponovno klesana u Carrari kao replika za Chicago, a 1931. opet za Pariz (27 [I]).

Posebna istaknutost ove skulpture u cijelom plodnom Meštrovićevom opusu opravdava i njezino brojno izlaganje, na oko 30 izložaba u Europi i Americi, od 1909. u Ljubljani do 1987. u Milanu.

Iako bez sadržajnog obrazloženja Meštrović je skulpturu *Moja majka* pripojio *Kosovskom ciklusu*, namijenivši joj tako počasno mjesto u predviđenom *Vidovdanskom hramu*.

Svi su kritičari Meštrovićevu skulpturu sjedećeg lika *Moja majka* odreda hvalili, pa i oni koji su omalovažavali ili kudili većinu njegovih djela.

Tako je, inače oštra jezika, A. G. Matoš u prikazu izložbe Meštrovića i Račkoga u Zagrebu 1910. upravo frenetično klicao pred tom skulpturom:

"...Taj primordijalni, od sablazni pa do apotheose zaljuljani feminizam našao je svoj neopisivi, do beskrajnosti poetični ton u Mojoj Majci. Ništa tu nije ishitreno, ništa tu nije mistifikacija i karikatura. To je sveta stvar i čovjek koji ju je načinio, poznavao je kod rada zanosne momente svetačkog života... To dobro lice mučenice i poštene žene, sa stisnutim ustima, s rukom koludrice i s očima sklopljenim u pobožnom zanosu kao da neće gledati života, to je kip Dalmacije, gorke, čiste i nepokvarene. A kad stupiš preda nj, brate Hrvate, kroz zamagljene oči ćeš uskliknuti: 'Ženo, ja te poznam! Ženo, ti si hrvatska mati, ti si mamica Kroacija!'" (5767 [21]).

Da je to zanosno oduševljenje Meštrovićevom skulpturom *Moja majka* pisao jedan Vojnović, ili Marušić, ili Mitrinović, bilo bi nam uobičajeno, ali iz usta Hrvata i Europljanina, kritičnog, a često i ciničnog A. G. Matoša, ta je hvala zaista velika.

I najoštriji Meštrovićev kritičar Moša Pijade, čije je zajedljive kritike Meštrovića prihvatio i mnogo kreativniji Miroslav Krleža, pisao je 1912. u osvrtu na *Jugoslavensku izložbu* u Beogradu da će se, tek kada sve Meštrovićeve skulpture budu poput *Sjećanja* i *Moje majke*, moći reći „on je genije" (7405a [73]).

Sjedeći lik *Moje majke* u Meštrovićevom je ranom opusu posebno istaknuo njegov prijatelj i suradnik Jože Kljaković, a u povodu autorove smrti 1962. godine:

„Iz njegove mladenačke dobi zasebno ću, i na prvom mjestu, istaknuti portret 'Moja Majka', kojim djelom je započeo fragmente Vidovdanskog Hrama. U to djelo Meštrović je unio svu svoju sinovsku ljubav i svu posjedujuću Božju darovitost. Taj portret sadržava najveći skulptorski kvalitet i najveći skulptorski izraz. Taj portret je preteča njegove 'Povijesti Hrvata'. Majka sjedi sklopljenih vjedja, mirna i ponosna, sa sklopljenim rukama u krilu. Sretnom stilizacijom seljačkog odijela njegova rodnog kraja, dao je majci jedno naše arhaično vlastelinstvo." (7113 [315]).

I strani su likovni kritičari odmah uočili likovnu vrijednost te Meštrovićeve rane istaknute skulpture. Tako je likovni kritičar bečkog *Fremdenblatta* pisao u povodu izložbe *Secesije* u Beču 1910:

„...on ima i finu gotičku istančanost; tako na izvrsnoj prilici njegove stare majke, sa zašiljenom maramom na glavi." (1207; 1208).

Također poznati austrijski povjesničar umjetnosti Leo Planiscig u talijanskom umjetničkom časopisu *Emporium*, analizirajući opširno Meštrovićevu skulpturu:

„Osim ciklusa heroja i udovica, predstavljaju se i druga Meštrovićeva djela, ne manje vrijedna. Usput ću podsjetiti na umjetnikovu *Majku*, koja je remek djelo..." (1255 [335]).

Meštrović je kasnije izradio, odnosno dao klesati, još dvije replike sjedeće skulpture *Moje majke*: jednu 1926. u Americi, na traženje *Art Institute of Chicago* (42 [25, br. 2]), a drugu 1931. za *Musée d'art moderne* („*Jeu de Paume*") u Parizu, uoči svoje izložbe 1933. u Parizu (27 [I]). Prva je replika danas izložena u Muzeju Sveučilišta Notre Dame u South Bendu (125 [312, br. 50]). *Art Institute of Chicago* naručio je repliku te skulpture nakon Meštrovićeve izložbe beogradskog mramora 1925. u Chicagu. Sam je desetak dana sudjelovao na posljednjoj fazi klesanja skulpture u Carrari u jesen 1925. godine. Sljedeće 1926. otkupio ju je čikaški *Institut* iz fonda Roberta Alexa Waltera, pa je otada bila izložena u Umjetničkoj galeriji toga Instituta, a zatim je vjerojatno posuđena *The Snite Museumu* Sveučilišta Notre Dame (3124; 3149; 3522; 8475). „Nova verzija - pisao je *Buletin* čikaškog Art Instituta - jednaka je originalu u ljepoti materijala i majstorskoj izvedbi." (3363). Iz Zagreba je Meštrović pisao bratu Peši u New York 22. rujna 1925. da će desetak dana ostati u Carrari dovršiti „Materin portret" u mramoru i još jedan (X. 4. 69).

Američki su likovni kritičari pohvalno pisali o tom nabavljenom Meštrovićevom djelu. Tako i profesor moderne povijesti Sveučilišta u američkom Cambridgeu Harold Temperley o „izvanrednom poprsju njegove majke, savršenom u pogledu pobožnosti i misaonosti" (3017).

Kritičar Irwin St. John Tucker je u čikaškom *The Herald Examineru* objavio 1926. cijeli članak o Meštroviću i njegovoj skulpturi *Moje majke*, koja je simbol majki ne samo njegovog naroda, nego cijeloga svijeta, a kojoj Meštrović posvećuje to svoje djelo (3318).

Otac Ivana Meštrovića bio je, kako smo vidjeli u životopisu, neobična i kontroverzna osoba. S jedne strane tip tradicionalnog junaka, rodoljub, vješt majstor, a s druge teška osoba, zacijelo i nasljedno opterećena, zbog čega je kipar imao s njim i poteškoća, ali ga je uvijek patrijarhalno poštovao i cijenio. U poprsju *Moj otac* prikazao ga je u uljepšanom, gotovo legendarnom, liku, kao nekog hajdučkog harambašu, krutog, a ipak osobu dostojnu divljenja. Njegov je lik opširnije opisao Filip Marušić, njegov gotovo susjed iz Drniša, koji ga je dobro poznavao, ali je tu biografiju s obzirom na sina mu epski dotjerao (26 [18-19]).

Očev je portret Meštrović predstavio patrijarhalno, s maramom, nekom vrstom turbana oko glave, od rada u prirodi naborana lica, ozbiljna, gotovo umorna pogleda. Portretirao ga je u Zagrebu, gdje ga je otac posjetio 1910. godine, dok je u Umjetničkom paviljonu pripremao *Kosovske skulpture* za izložbu „Medulića" (27 [II]). I Rački se mnogo kasnije sjećao: „Došao mu je u posjet i otac iz Otavica, priprost seljak, on ga je baš takva modelirao, ali s turbanom na glavi. Valjda se tako nekada i nosilo u njegovu kraju." (10 [289]).

To je Meštrovićevo poprsje hvaljeno i u domovini i u inozemstvu, ali uvijek ističući taj rasni, narodni pečat, više nego samu likovnu vrijednost skulpture.

Kosta Strajnić je pisao u prvoj monografiji o Meštroviću 1919:

„...u portretu Oca Meštrovića je uspjelo dati sintezu svoje rodjene zemlje, sintezu Dalmacije, 'gorske, dinarske, gole, silne i primitivne kao gola duša narodna'." (9 [22, sl. 6]).

Čak je i oštri Meštrovićev kritičar Moša Pijade pišući o *Jugoslavenskoj izložbi* 1912. imao za tu skulpturu najviše pohvale:

„Pored Sjećanja i Moje majke, o kojima neću govoriti, jer im se treba jedino diviti, ima od Meštrovića ovdje i briljantni portret u bronci Meštrovićevog oca.

To je glava čovjeka od naroda, od rase, i preko tog koščatog lica pod čalmom imate blagi, dobar osmijeh narodnog čovjeka, koji kad u zimskim večerima pjeva svojoj čeljadi (svojim ukućanima) pjesme o djelima Kraljevića Marka i pogledu Srđe Zlopogleđe, zna reći i neki lijepi stih iz ljubavne poezije našeg naroda, koji s onako zdravim humorom opijeva erotične opklade mladih ljubavnika." (7405a [73]).

I slikar i likovni kritičar, tada mladi Jerolim Miše, jednako je posmatrao i vrednovao tu skulpturu:

„Bista 'Moj otac' je zrcalo, sinteza čitavog zagorskog usijanog krša u njegovim najznačajnijim linijama." (1722).

Francuski likovni kritičar Hubert Lagardelle pišući o *Rimskoj izložbi* u pariškoj smotri *La Revue* istaknuo je da skulpture *Moja majka* i *Moj otac* „imaju jednostavnost velike umjetnosti" (1700; 1739 [159]).

Osim tih uspjelih naznaka narodnog čovjeka i sinovljeve odanosti, Meštrovićeva skulptura *Moj otac* ima i očite likovne vrijednosti. Kao i u majčinoj glavi, mladi je kipar iz poštovanja roditeljâ, eliminirao svaku secesijsku stilizaciju, svaki likovni eksperiment, poštujući u prvom redu samu prirodu likova i svoj rodbinski stav prema njima.

Ivan Meštrović je 1910. za boravka u Zagrebu portretirao i brata *Petra*, zvanog Pešo, najdražeg člana svoje obitelji, kojega je i školovao, a on mu je zatim postao potrebnim tajnikom i menadžerom. Zatim će portrete oba brata, Petra i Marka, postaviti i u vratnice obiteljskog mauzoleja u Otavicama (ali ne i sestara); u Parizu i Pragu izložen je 1933. drugi portret brata Peše, izrađen (prema podacima u katalozima tih izložaba) 1932; konačno će 1939. ili 1940. još jednom portretirati brata Pešu, po čemu se vidi da mu je bilo stalo do njega i da ga je osobito volio.

Kada je Meštrović 1912. opet posjetio Otavice portretirao je drugog brata, *Marka*, i dvije sestre (27 [II]). U tim je likovima nastojao realistički predstaviti svoju braću i sestre, ali i naglasiti „seljački tip svoga kraja" u njima. Secesijska stilizacija vidljiva je tek u pravilno valovitoj kosi. Poprsja sestara danas su u Muzeju Drniške krajine u Drnišu i bila su ukradena u minulom ratu, a kasnije pronađena i vraćena.

U popisu izvedenih radova u londonskoj *Monografiji* naveo je Meštrović još jednu *Dalmatinsku seljanku*, izvedenu 1908. u Parizu, a izloženu u Beču 1910. i u Londonu 1915, ali nam ona danas nije poznata.

Osim navedenih izradio je Meštrović u tom razdoblju od 1908-1913, u Parizu, Beču, Beogradu i Rimu, još dvadesetak ženskih portreta. U popisu u londonskoj *Monografiji* navodi poimence dvanaest. Točan broj i identifikacije teško je utvrditi jer se često isti portreti navode pod raznim nazivima: katkada imenom portretirane osobe, a katkada tek kao ženski portreti ili glave. Čak ih je katkada teško prepoznati i u sačuvanim fotografijama i reprodukcijama, pa je moguće da neki portret navodimo kao dva različita, pod različitim nazivima.

Najistaknutiji i najljepši Meštrovićev ženski portret izrađen tada, 1908. u Parizu, je onaj njegove žene *Ruže*. Ponešto idealiziran lik mlade žene, lirski naklonjene glave na golo rame, sjetnog pogleda, privlači posebnu pozornost. Zanimljivo je da prvotni sadreni model, danas u splitskoj i zagrebačkoj Meštrovićevoj galeriji, znatno gubi na lirskom dojmu, a donekle i na skulptorskoj izvedbi pojedinosti pred mramornom skulpturom (u beogradskom muzeju). Meštrović je gotovo uvijek pri klesanju, ili dovršavanju klesanja ako su to izvodili drugi majstori, stvaralački i metijerski pridonosio konačnom djelu.

Među ostalim brojnim ženskim portretima u tim predratnim godinama dva je ostvario ne samo majstorski, nego i s posebnim prisnim, čak i zaljubljenim, pristupom.

Prvi je polulik *Anđe Petrović*, sestre slikarice, njegove kolegice i rodoljubnog suborca, Nadežde Petrović, u čijem je domu bio čest i srdačno priman gost za višekratnih posjeta Beogradu. Mramorna je skulptura u posjedu obitelji Petrović u Beogradu. Osim tog poprsja izrađenog u Parizu 1909, Meštrović će mnogo kasnije, nakon smrti nekad voljene djevojke, u Americi 1956. izraditi još jedan njezin portret, ostvaren jednako intimnim pristupom, danas u bronci u Galeriji Meštrović u Splitu i u Narodnom muzeju u Beogradu.

Poprsje *Marije Banac* druge je kipareve simpatije kojoj je posvetio tople stranice svog autobiografskog romana. Rađeno je u Rimu 1913, još za života mlade žene koju će nekoliko godina zatim pokositi pošast španjolske gripe i koju će Meštrović tada predstaviti u još nekoliko skulptura. Umilni, lijepo modelirani lik Marije Banac, izveden u mramoru, bio je u posjedu Bože Banca u Londonu, a poznajemo ga po reprodukciji u Strajnićevoj monografiji Meštrovića iz 1919. godine (9 [sl. III, 3]).

Velika ženska glava u Atelijeru Meštrović jednom je navedena kao dio vidovdanskih fragmenata (496 [10, br. 48]; 698 [br. 10]), na pariškoj izložbi 1969. čak i pod nazivom *Udovica* (*La veuve*, *Cycle de Vidovdan*, 594 [10, br. 6]), dočim je u londonskom popisu 1919. svrstana pod portrete (10 [62, br. 93]), iako ima stilskih značajka monumentalističke secesijske skulpture *Vidovdanskog ciklusa*. Za razliku od drugih udovica toga razdoblja, kod kojih prevladava stanovita tuga i sjeta, ova velika ženska glava, klesana u žuto-smeđem mramoru, odaje prkos, bunt i borbenost.

Tako 1908. u Parizu ponovno portretira u drvu *gđu Wittgenstein*, suprugu svoga mecene, bez sumnje po narudžbi, koju je bio portretirao i 1907. u Beču. To je vrlo rijedak, možda jedinstveni Meštrovićev portret neke stvarne osobe izveden u drvu, vjerojatno izravno, kako navodi u popisu radova u londonskoj *Monografiji* (10 [61, br. 73]).

Ženske portrete ili glave koji se spominju u katalozima izložaba pod samim tim nazivima nije moguće utvrditi. Među njegovim pak fotografijama i albumima u Galeriji Meštrović postoji više fotografija ženskih portreta - najčešće naručivanih - za koje ne znamo na koje se osobe odnose (I. 33. I; I. 33. 1).

Ivan Meštrović je u tim predratnim godinama izradio, što u Parizu, što u Rimu, Zagrebu, Beogradu ili u Otavicama, koliko nam je poznato, i preko dvadeset muških portreta, bilo naručenih, bilo svojih prijatelja i znanaca. Među njima ima i istaknutih osoba, ali i onih koji su mogli (tek) platiti portretiranje, pogotovo u inozemstvu. Zacijelo ima još poneki takav naručeni portret o kojemu nemamo podataka, iako je on, s Milanom Ćurčinom, nastojao pobilježiti svoje radove do 1919. godine u londnonskoj monografiji.

Od hrvatskih velikana prošlosti izradio je 1909. u Parizu poprsje renesansnog slikara *Andrije Medulića-Schiavonea*. Lik je koncipirao idealno - kao kasnije i Marulića - s vrlo temeljitom secesijskom stilizacijom. Tu je stilizaciju u ovom poprsju izveo gotovo režući glinu, davši tako slikarevom liku neku gotovo metalnu tvrdoću i hladnoću. Očito je da Meštroviću nije bilo do realnog portretnog lika, nego idealnog, spomeničkog, pa donekle i simboličnog. Ipak, kao secesijski stilizirana skulptura te rane Meštrovićeve faze poprsje *Andrije Medulića* predstavlja istaknutije djelo u njegovom općem opusu.

Kada će 1932. izraditi čitav lik *Andrije Medulića*, zagrebački javni spomenik, Meštrović neće više ponoviti tu ranu stilizaciju, nego će ostvariti realistički portret.

Medulićevo je poprsje izlagano na brojnim izložbama, od 1910. u Beču do 1983. u Beogradu. Posebno je privuklo pozornost na izložbi Meštrovića i Račkoga u Zagrebu 1910, gdje je bilo postavljeno s jedne strane ulaznog predvorja, a poprsje Vlahe Bukovca s druge, pa Kosta Strajnić u prikazu te izložbe ističe njegovo poštovanje „tradicija, koje su krčile put našoj umjetnosti" (1265 [219-220]).

A. G. Matoš, pišući 1910. o toj izložbi u zagrebačkoj *Hrvatskoj slobodi*, bio je oduševljen i tim spomeničkim poprsjem:

„Ne znaš, čemu da se više diviš, lirizmu ili epici toga protejskog dara. Medulić je simbol stare i u ekstazi čestitosti skoro odrvenjele Dalmacije. Taj kamen [?] nosi svu hieratičnu primitivnost drveta." (5767 [21]).

Meštrović je 1913. iz Rima obavijestio šibensku Općinu da će joj darovati Medulićevo poprsje, ali ne znamo zašto nije došlo do ostvarenja tog poklona (1840).

Slikara Vlaha Bukovca mladi je Meštrović upoznao još u Beču kada je Bukovac tu boravio kraće vrijeme i priredio samostalnu izložbu 1903. godine, ali se zatim preselio u Prag, gdje je predavao na Umjetničkoj akademiji. U Pragu ga je Meštrović 1908. posjetio i portretirao, a ovaj je za uzvrat izradio njegov portret, danas oba u Galeriji Meštrović u Splitu. Prema jednom novinskom podatku Meštrović je 1911. poprsje *Vlaha Bukovca* darovao *Društvu hrvatskih književnika*, ali o tome primjerku ne znamo ništa (1681). Meštrović je u tome poprsju uvjerljivo predočio strogi lik dubrovačkoga gospara.

U popisu radova u londonskoj *Monografiji* navodi Meštrović i skulpturu *Portrait of a Poet* (*Kranjčević*), izrađenu u Beču 1907, a da se tada nalazila u Sarajevu (10 [61, br. 67]). Podaci o Kranjčevićevoj skulpturi vrlo su nejasni i kontroverzni. O tome portretu nemamo nikakvih podataka, niti u katalozima izložaba, niti u prepisci Meštrovićevih i Kranjčevićevih, a u Sarajevu se nalazi kasnija *Kranjčevićeva maska* a ne poprsje.

Na izložbi Meštrovića i Račkoga 1910. u Zagrebu izložena je skulptura *Pjesnik* (496 [12, br. 105]). U jednom kasnijem članku o Kranjčeviću navodi se pjesnikovo poprsje u sadri u Kranjčevićevoj sobi u Sarajevu (8552 [516]).

Međutim, koliko nam pouzdani podaci svjedoče, Meštrović je neposredno nakon Kranjčevićeve smrti, 29. listopada 1908, izradio samo njegovu masku, od koje se sadreni model danas nalazi u Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine u Sarajevu, a bronČani odljev u Zavodu za književnost i teatrologiju u Zagrebu (I. 18. 13).

Zbog prisnog prijateljstva i poštovanja što ih je Meštrović gajio prema Kranjčeviću odmah nakon pjesnikove smrti zamislio je i počeo izvoditi skulpturalnu kompoziciju njegovog nadgrobnog spomenika, očekujući da će ga neki društveni odbor izvesti. U pismima Andriji i Adeli Milčinović 1909. iz Pariza u više navrata spominje „da bi ja htio činiti za Kranjčevića spomenik i to iz vlastite ljubavi naprama njega i njegovi(h) pjesama, te napokon to što znam da ma nitko kod nas nemože takav spomenik učiniti ko ja." Zatim u listopadu iste godine: „Za Kranjčevićev me grob ne treba zagrijavati, jer ja na isti i ovako svedj mislim. U ostalom sam već i jednu detajl(jnu) studiju učinio koja je baš sada u Salonu izložena." Malo zatim piše da će Kranjčevićev nadgrobni spomenik biti izložen u Beču, „a prema tome i u Zagrebu". U studenome 1909. im piše da će Kranjčevićev nadgrobni spomenik uskoro biti gotov te da će ga izložiti u Zagrebu. Visok je, s postoljem 4,75 m. Međutim, u sljedećem pismu sumnja da će se, zbog smione kompozicije s velikom sfingom, svidjeti udovici, a da ga ni sarajevski biskup Stadler neće prihvatiti (VI. 2. 10-11, 15-18).

Meštrovićev nadgrobni spomenik pjesniku Kranjčeviću zaista nije izveden, a on je veliku krilatu sfingu, namijenjenu tom spomeniku, zatim pridodao skulpturama *Kosovskog ciklusa.*

Seljak čudak iz Otavica Mile Krička, ili Ludi Mile kako su ga zvali, iako je bio mudar na svoj način, pa ga Meštrović naziva i *seljakom filozofom*, privukao je posebnu Meštrovićevu pozornost. Osim što ga je predstavio u skulpturi, naslikao je u ulju njegov polulik, s folklornim obilježjima (713 [8, br. 14, sl.]), a mnogo kasnije, u Americi, napisao i pripovijest o njemu, nazvavši čak cijelu obimnu knjigu pripovjedaka iz svoga zavičaja *Ludi Mile* (433). Dok je u slici na platnu Meštrović želio fiksirati prvenstveno folklorne elemente seljaka svoga kraja, u portretu mu je bio cilj što uvjerljivije oblikovati glavu tog čudaka, gotovo psihološkom analizom, ali ipak sa stilskim značajkama secesijske skulpture koja je tada, 1912. godine, još bila prisutna u nekim njegovim djelima.

Od ljudi svoga zavičaja izradio je 1910, vjerojatno za jednoga od posjeta Otavicama, tada već preminulog dugogodišnjeg drniškog načelnika (1875-1900) *Marka Nakića* (1841-1900). Taj je reljef radio po fotografiji, pa stoga i ostavlja hladan i neživ dojam, a i sam plitki reljef više je ostvaren dvodimenzionalno slikarski nego kiparski. Lijevan je u dvije varijante: onaj u Drnišu s gornjim trokutastim a donjim polukružnim okvirom, a onaj u Zagrebu sa četvrtastim okvirom.

Boraveći u više navrata u Beogradu, sklopio je Ivan Meštrović tamo brojna poznanstva, od kojih su neka bila prijateljska, a neka tek službena ; posljednja posebno s tamošnjim istaknutijim državnicima. Neke je od tih osoba portretirao po prijateljskoj, a neke po službenoj, pa donekle i dodvornoj liniji.

Potaknut prijateljstvom portretirao je 1909. *Rastka Petrovića* (1898-1949), tada još mladog brata Nadežde i Anđe Petrović. Ta je skulptura propala u bombardiranju Beograda 1941. godine, pa je ne poznajemo. Rastko Petrović je kasnije postao istaknuti srpski književnik i diplomat, a i likovni kritičar.

U Narodnom muzeju u Beogradu sačuvan je Meštrovićev mramorni portret *dr. Milovana Milovanovića* (1863-1912), srpskog državnika i diplomata. On je, kao predsjednik srpske Vlade i ministar vanjskih poslova, 1911. pozvao Meštrovića iz Rima u Beograd da načini planove za novu Skupštinu, što Meštrović nije prihvatio ne smatrajući se arhitektom, a usto nije htio dorađivati projekte što ih je već načinio neki peštanski arhitekt. Milovanović ga je zatim molio da načini njegovu bistu, što je Meštrović rado prihvatio, pa ju je ljeti 1912. izradio. Milana Milovanovića sjeća se Meštrović u *Uspomenama* kao vrlo kulturnog, načitanog i ugodnog čovjeka, kod kojega je često ručao (429 [19-21]). Poznavao ga je još iz Rima, gdje je Milovanović bio srpski poslanik od 1903. do 1908. godine. Pomagao je domaće umjetnike, među ostalima i slikaricu Nadeždu Petrović.

Na povratku iz Beograda zahvalio se Meštrović 12. siječnja 1912. Milovanoviću na gostoprimstvu pismom iz Rima, šaljući mu u Carrari isklesano poprsje:

„Vašu bistu šaljem na Vašu adresu, pa Vas molim, kad je primite, da mi uputite dva redka kako Vam se dopada." Kao honorar zatražio je Meštrović 5.000 dinara, navodeći da je sama izrada u mramoru stajala 2.000 dinara (6899).

Politički protivnici Pašićevi i Milovanovićevi kritizirali su ih da su njihove biste Meštroviću isplaćene državnim novcem (1764).

Milovanovićevo je poprsje ponovljeno i na njegovom nadgrobnom spomeniku na beogradskom groblju (2883; 6759). Meštrović je tom prigodom izradio i studiju za nadgrobni spomenik Milovanovićevog sina Dimitrija, koji je baš toga ljeta umro, a kao osobni dar supruzi dr. Milovanovića (6899).

Poprsje *Milovana Milovanovića* solidan je, ali rutinski rad, kojemu tamni mramor pridonosi privlačnosti. Izloženo na *Jugoslavenskoj izložbi* u Beogradu 1912. izazvalo je pozornost, zajedno s Pašićevim poprsjem, pa je Nadežda Petrović i o njemu tada pohvalno pisala u sarajevskoj *Bosanskoj vili*:

„Portreti su mu studije ljudske psihe: portret g. Milovana Milovanovića i g. Nikole Pašića su odlični primjerci plastike, u objema je veoma karakteristično shvatio intelekt ova dva naša državnika i političara - ima nečeg ozbiljnog, konstruktivnog romansko-orijentalskog u oba ova portreta, koje je stilski dekorativno izveo, naročito onaj prvi, s puno preciznosti u pojedinostima, a široko u širim masama forme..." (1732 [181]).

Moša Pijade hvalio je to poprsje na istoj izložbi:

„Tu je i odlična bista Milovana Milovanovića, ministra predsjedništva... Meštrović je s lica g. Milovanovića sprao ono svakidašnje i nečisto, što na njega bacaju politički protivnici." (7405 [73]).

Mnogo poznatije od Milovanovićevog bez sumnje je Meštrovićevo poprsje *Nikole Pašića* (1845-1926), istaknutog srpskog političara, predsjednika Vlade Srbije i zatim Kraljevine SHS. U stvaranju zajedničke južnoslavenske države odigrao je presudnu ulogu, ali zalažući se sve više za srpske nego jugoslavenske ideje. Meštrović ga je u početku veoma cijenio i dva puta portretirao, ali je uskoro u njemu vidio protivnika ravnopravnosti udruženih naroda, pa ga je u *Uspomenama* oštro kritizirao.

Pašićeva poprsja nastala su u predratnom razdoblju, dok je Meštrović u njemu gledao ne samo predsjednika srpske Vlade, nego i glavnu osobu u mogućnosti ostvarenja južnoslavenskog jedinstva.

Nikolu Pašića je Meštrović, prema vlastitim podacima u londonskoj *Monografiji*, portretirao dva puta, 1911. i 1913, iako o tom drugom poprsju nemamo drugih podataka. U *Uspomenama* Meštrović opisuje kako je Pašić čuo da on radi Milovanovićevu bistu, pa je zaželio da izradi i njegovu. On je to rado prihvatio.

„Uredili smo tako - sjećao se kasnije Meštrović - da na jednoj radim prije podne dva sata, a na drugoj poslije podne dva sata. S Pašićem mi je išlo mnogo lakše i brže, zato što je imao karakterističniju glavu i što je mirnije sjedio i šutio, dok je Milovanović bio življi, pa bi uvijek ili nešto pričao iz svojih rimskih doživljaja, ili koju šaljivu anegdotu." (429 [20]).

Pašićevo je poprsje vrlo zanimljivo Meštrovićevo djelo. Bujna ministrova brada, koju je kipar gotovo geometrijski oblikovao i stilizirao, pridonijela je ostvarenju izrazito secesijske skulpture. S drugog pak gledišta baš ta golema kruta brada i sam hladni, zatvoreni izraz lica najbolje predstavljaju tog zagonetnog, nepredvidivog i nacionalno gotovo mističnog političara, "bizantinskih" karakteristika, dvoličnog i neuhvatljivog.

Sam je Meštrović pisao o toj Pašićevoj zagonetnoj naravi:

"Vidio sam, da Milovanović nije cijenio Pašića onoliko koliki mu se glas već tada pronosio. Vidio je, da ja Pašića cijenim, pa je insistirao da mu kažem, jesam li mu unutarnju fizionomiju pročitao i imam li jasnu predodžbu o veličini čovjeka. Kad sam rekao, da ga malo i od kratka poznam, onda je on prasnuo u smijeh.

- Ta mi, njegovi stranački drugovi, koji ga poznajemo po preko dvadeset godina, još ga nismo pročitali, oca mu šopskog, ima li još šta u njemu osim 'ćutanja' i brade." (429 [21]).

Po završetku Drugog balkanskog rata, 1913. godine, boravio je Meštrović osam mjeseci u Beogradu zauzet izradom spomenika-fontane što mu je bio naručen za Terazije. Tada je, kako veli u *Uspomenama*, najviše drugovao s književnikom Ivom Ćipikom, slikarem Markom Muratom, pjesnikom Milanom Ćurčinom i arhitektom Petrom Bajalovićem. U tom su drugovanju zacijelo te 1913. godine nastali i njegovi portreti dubrovačkog slikara *Marka Murata* (1864-1944), tada nastavnika crtanja u Beogradu i jednog od osnivača umjetničkog društva *Lade* 1904. godine, i književnika Iva Ćipika (1869-1923), porijeklom Kaštelanina, a tada pisca i publicista u Beogradu (429 [28]). Poprsje *Marka Murata* danas se nalazi u Muzeju na Cetinju, a *Iva Ćipika* u Galeriji Meštrović u Splitu. Po nekim podacima poprsje Iva Ćipika je modelirala Ruža Meštrović, kao i slikara Iva Mišu, oponašajući Meštrovićev način i stil rada.

Andrija i Adela Milčinović (1877-1937; 1880-1969) bili su tijekom cijeloga života, a osobito uoči Prvog svjetskog rata, najprisniji prijatelji Ivana i Ruže Meštrović. Kipar je 1906. portretirao njihovu djevojčicu *Ćuću*, a 1909. i *Andriju Milčinovića*. Prema podacima njegove supruge Adele Andrija Milčinović je poslužio Meštroviću kao model za nekoliko likova *Vidovdanskog ciklusa*: *Srđu Zlopogleđu*, *Borca* i ranjenog junaka na reljefu *Kosovske djevojke* (698 [bilj. 15]).

Andrija Milčinović je imao izražajnu fizionomiju koju je Meštrović odlično prenio u skulpturu primijenivši jedva vidljive značajke secesijskog stila.

U Italiji, naročito nakon uspjeha na *Međunarodnoj izložbi* 1911, stiče Meštrović brojne štovatelje i više dobrih prijatelja, od kojih je neke i portretirao. Tako španjolskog slikara *Hermengilda Angladu Y Camarasu* (1871), koji portret danas ne poznajemo jer je negdje u Barceloni.

Mnogo je prisnije bilo Meštrovićevo prijateljstvo s pijemontskim kiparem, slikarem i medaljerom Leonardom Bistolfijem 81858-1933), najistaknutijim talijanskim kiparem secesijskog stila, koji je svojim skulpturama prisutan gotovo na svim sjeverotalijanskim grobljima.

Meštrović je 1913. portretirao Bistolfija i izložio skulpturu na *Prvoj međunarodnoj izložbi secesije* u Rimu iste godine. Tu je skulpturu darovao Bistolfiju, koji ju je postavio u vrtu svoje kuće u Torinu, posudivši je Meštroviću za njegove izložbe u Londonu 1915. i 1919. (126 [136-137, 208-209]). Kako smo vidjeli u životopisu, Ivan i Ruža Meštrović dugo su ostali u prepisci s Bistolfijem (126).

Meštrovićevo poprsje *Leonarda Bistolfija* predstavlja više humani i osjećajni odraz kipareva prijatelja, nego osebujno stvaralačko djelo, odajući, svakako, rutinu zrelog majstora. Promatrajući tu skulpturu na rimskoj izložbi 1913. godine talijanski je kritičar Antonio Maraini jednako vrednovao Rodina i Meštrovića: "Meštrović i Rodin, dva su stožera, između kojih gravitira svijet umjetnosti." (1827).

Među ostalim muškim portretima tih predratnih godina spomenimo one naručene *dr. Baylona* i *Hohenbergera*, koji su se nakon rata nalazili u Beču, ali i više portreta koji se na tadašnjim izložbama ili u inventarima muzejskih zbirka spominju samo pod neodređenim naslovima *Portret*, *Muški portret*, *Glava muškarca*, *Portret G. T.*, *Portret studija* i sl., pa ne znamo na koje se osobe odnose.

Tim narudžbama bogatih ljudi i njihovih gospođa Meštrović zacijelo nije bio oduševljen, ali ih je radio radi nužnog mu honorara, putujući stalno s Ružom i živeći u inozemstvu. Još ga je manje zanimalo portretiranje dječice tih naručitelja. Pa ipak je tim dječjim portretima, malenim glavicama dječaka i curica, prilazio potpuno drugačije nego herojskim likovima namijenjenima *Vidovdanskom hramu*, kojima je tada bio obuzet. Na tim dječjim skulpturama čak nema ni tadašnje njegove prevladavajuće secesijske stilizacije (koju, bez sumnje, roditelji naručitelji ne bi ni željeli), nego odišu jednim pomalo lirskim realizmom.

Spomenimo među njima mramorno poprsje dvogodišnjeg *Dječarca* u Narodnom muzeju u Beogradu, realistički a opet intimno toplo oblikovano, koje je bilo izabrano i za predstavljanje Meštrovićevog opusa 1987. u Berlinu, Zürichu i Beču (660 [96, br. 23, sl.]).

Za neke od tih portreta znamo tek po podacima u katalozima i ostalim obavijestima, dok druge poznajemo prema sačuvanim ranim fotografijama iz Meštrovićevog posjeda, ali ne znamo na koje se osobe odnose (I. 33. 1). Prema njima vidimo da je Meštrović tada izbjegavao stereotipnu kompoziciju poprsja, nego ih je oblikovao u različitim stavovima: katkada samo glavu, katkada poprsje, a katkada do pasa s rukama.

Najviše portreta izveo je 1909. u Parizu, ali većina je Meštrovićevih portreta ostala u naručitelja, najčešće u inozemstvu, pa nam stoga nisu ni poznati. Te je godine izradio i portret *gđe Wittgenstein*, koju je i ranije bio portretirao. Sljedeće 1909. godine, još u Parizu, izradio je, koliko znademo, trinaest ženskih portreta, među kojima one *Anđe Petrović* i *gđe Lenoir*; 1910. u Beču portrete *Mile Plavšić*, supruge prijatelja mu Dušana Plavšića, *gđe Hohenberger* i *gđe Baylon*; 1911. godine u Drnišu portret *Marije Seljan*, a 1912. u Rimu nekoliko nepoznatih portreta i u Beogradu portret *gđe Lj. Krsmanović*. Neki od tih portreta spadaju među likovno najvrednije u cijelom Meštrovićevom opusu.

Meštrović je 1912. u Rimu modelirao *Studiju za spomenik Dositeju Obradoviću* (1739-1811), srpskom književniku i prosvjetitelju, koji je 1760-1763. kao učitelj djelovao u Dalmatinskoj zagori i na temelju proučavanja jezika i folklora toga kraja sastavio *Bukvicu* koja se, u rukopisima, širila Dalmacijom, pa ju je vjerojatno poznavao i mladi Meštrović. Taj spomenik nije konačno izveden, pa su i podaci o njemu oskudni. Pretpostavljam da je Meštrović za njega izradio samo manju studiju, a ne model čitavog spomenika.

Prvotno je spomenik *Dositelju Obradoviću* trebao biti podignut u Beogradu. Gradsko je Vijeće u Beogradu odlučilo početkom 1911. podignuti spomenik začetniku novije srpske književnosti (1656). Dr. Milan Šević obavijestio je iz Beča 12. ožujka 1911. Meštrovića da je raspisan natječaj za *Obradovićev spomenik*, a arhitekt Bajalović 22. travnja iste godine iz Beograda da su radovi na natječaju za spomenik svi loši, pa ga nagovara da i on sudjeluje, iako je natječajni rok već bio prošao (713 [7-8]). Čini se da Meštrović ipak nije sudjelovao u natječaju, iako jedna obavijest u zadarskom *Narodnom listu* još 1. veljače 1911. veli da je izrada spomenika povjerena Meštroviću (1656). Vjerojatno se prvo pomišljalo na Meštrovića, a možda se on nije odazvao, pa je raspisan natječaj. U svibnju 1911. dodijeljena je prva nagrada hrvatskom kiparu Rudolfu Valdecu (koji je konačno i izveo spomenik u Beogradu), druga nagrada srpskom kiparu iz Hrvatske Simeonu Roksandiću, a treća hrvatskom kiparu Tomi Rosandiću (1694).

Meštrović je pak iste 1911. godine predložio da se Dositeju Obradoviću podigne spomenik na Dalmatinskom Kosovu, gdje je on djelovao i počeo književni rad; on će ga izraditi besplatno, a da se svota za lijevanje i postavljanje spomenika sabere lutrijom (1538).

Prijatelj dr. Filip Marušić obavijesio je iz Drniša 11. studenoga 1911. Meštrovića da se u Kninu ustrojio odbor za *Dositejev spomenik* na Kosovu polju (713 [8]).

Odbor, sastavljen od predstavnika iz Knina, Drniša i Vrlike, objavio je u studenome 1911. *Proglas za podizanje spomenika i sakupljanje priloga u povodu stote obljetnice smrti Dositeja Obradovića.*

„Živi uspomena na Dositeja Obradovića - stajalo je u *Proglasu* - i prosvjetni rad u ovim krajevima dalmatinskog krša, djelovao je i na našega slavnog kipara Meštrovića, koji je izrazio želju da bi podigao spomenik bezsmrtnom Dositeju na Kosovu... Podizanjem Dositejevog spomenika, Meštrović hoće ne samo da se oduži spomenu na taj važni momenat, nego da se zajedničkim radom cjelokupnog našeg dvoimenog naroda na ostvarenju ove kulturne slave, očituju realne posljedice Dositejevih ideja o našem duhovnom jedinstvu.

Sa zanosom primljena je vijest o Meštrovićevoj namjeri po cieloj Dalmaciji. U Kninu, Drnišu i Vrlici, kao najbližim mjestima Kosovu, sastadoše se Srbi i Hrvati, te izabraše podpisani odbor, koji ima da osigura materijalnu stranu, potrebnu za ovaj narodni posao..."

Prvih dana 1912. godine otputovao je Meštrović iz Beograda u Rim gdje je, između ostaloga, namjeravao „dovršiti i Dositejev spomenik za dalmatinsko Kosovo" (1759).

Na svetosavskoj proslavi u Drnišu 1912. sakupljeno je, na poticaj Filipa Marušića, za *Dositejev spomenik* 1700 kruna (8559).

Nemamo daljnjih podataka o tom spomeniku. Pouzdano je da je Meštrović u Rimu 1912. izradio *studiju za Dositejev lik*, bez sumnje za predviđeni spomenik (10 [63, br. 152]), ali konačnu skulpturu nije izveo jer bi i nju naveo u popisu radova u londonskoj *Monografiji* 1919. kao što je naveo *studiju za Dositejev spomenik.*

Nije sačuvana ni *studija Dositejeva lika*, ali se na taj spomenik vjerojatno odnosi skica za neki spomenik, vjerojatno postolje zamišljenog spomenika, na kojemu bi stajao sam lik, u Muzeju Drniške krajine u Drnišu. Radi se o malom kubusu s likovima aktova bakljonoša, vjerojatno izravno rezanih u sadri (kao i još neki reljefi rađeni u Beogradu 1913). Aktovi su dosljedno secesijski stilizirani i srodni su onima na spomen-medalji *Kosovskim osvetnicima* iz 1913. (713 [7-8]).

Da bi se sakupili prilozi za podizanje spomenika Dositeju, Meštrović je izradio prigodnu medalju koju će odlivenu u srebru i bakru dobivati darovatelji, već prema iznosu priloga: članovi utemeljitelji platit će stotinu kruna i dobiti srebrnu medalju, a članovi osnovatelji za deset kruna bakrenu, dok će ostali prinosnici s jednom krunom dobiti spomen-spis (1696).

Medalju u spomen Dositeju Obradoviću izradio je Meštrović u sadrenom modelu 1911. i poslao u kovnicu u Italiju. Međutim, Balkanski rat sljedeće 1912. godine, a zatim i Svjetski rat 1914-1918. onemogućili su ostvarenje podizanja spomenika Dositeju, i sakupljanje doprinosa uz darivanje izrađenih medalja.

Meštrović je skovane medalje iz Rima poslao 1912. Jovi Beriću u Knin, u jedanaest sandučića, a ovaj ih je pohranio na tavanu. Tek je 1961, uoči proslave 150. obljetnice Dositejeve smrti, Berić predao odboru za proslavu u Kninu 1475 brončanih i dvadesetak srebrnih medalja, pa su one tako došle u muzeje i u privatne zbirke (627 [6]).

Meštrovićeva medalja posvećena *Dositeju Obradoviću* likovno je njegov najkvalitetniji rad u tome području skulpture. Dositejev lik, iako u plitkom reljefu, ističe se plastičnošću i osebujnom modelacijom glave, dok je motiv reversa izveden u plitkoj plastici, više rezanoj nego oblikovanoj. I jedan i drugi prizor dosljedni su Meštrovićevoj secesijskoj stilizaciji njegovog vidovdanskog razdoblja, iako je to razdoblje u drugim radovima te 1911. godine već bilo minulo.

Razmatrajući posebno Meštrovićeve tada izvedene medalje *Dositeja Obradovića* i *Kosovskim osvetnicima*, možemo govoriti o Meštroviću i kao vrsnom hrvatskom medaljeru (7216).

Prigodni značaj imao je također tada, 1911. ili 1912, izvedeni Meštrovićev reljef *Češkim sokolima*, koji nam danas nije poznat, a bio je izložen na beogradskoj izložbi 1912. Češki je *Sokol* tada južnim Slavenima predstavljao ne samo sportski, nego prvenstveno i rodoljubni, a tada i politički uzor i poticaj.

S obzirom na reljefe postolja spomenika Dositeju, slično je oblikovana i skica za još jedan spomenik rađena u to doba, navodno 1913. godine. Predstavlja stojeći lik bradatog starca koji u jednoj ruci drži manju statuu, a drugom se oslanja na neodređeni zvonoliki predmet. Postolje se sastoji od manjih muških i ženskih aktova, pojednostavnjenih i izrazito secesijski stiliziranih. Cijeli je spomenik oblikovan u radikalnom secesijskom stilu, i to onom meštrovićevskom "herojskom". Dok smo slične frizove aktova vidjeli i na drugim njegovim skulpturama, od *Zdenca života* nadalje, ova studija odaje izravni mezopotamski, asirski utjecaj. Znamo da je davna asirska i babilonska umjetnost, poput egipatske i arhajske grčke, imala utjecaja na neke Meštrovićeve radove secesijske stilizacije toga predratnoga razdoblja, a u ovoj skulpturi je taj utjecaj najradikalniji.

Već je upozoreno na srodnost ovog zamišljenog a neostvarenog spomenika s neobjavljenom Meštrovićevom dramom *Kambus* o sinu staroperzijskog cara Kira, iz 6. stoljeća prije Krista, a Kirov je mauzolej bio poticaj i za Meštrovićev mauzolej *Neznanom junaku* na Avali (9600).

Iako se ne može govoriti o likovno vrlo istaknutoj Meštrovićevoj skulpturi, ona je prvenstveno zanimljiva kao jedna od najdosljednijih njegovog herojskog secesijskog stila, ali i od najdosljednijih historicističkog nadahnuća.

Po narudžbi svoga bečkoga mecene Karla Wittgensteina, koji mu je otkupima radova omogućio boravak i rad u Parizu, izradio je Meštrović 1908. u Parizu dvije *Ruke* s istaknutom muskulaturom, srodnom onoj na svojim herojskim secesijskim muškim aktovima. Zanimljivo je da su one u Beču odlivene u željezo, a ne u broncu. Zanimljivo je i to da su izlagane čak na 22 izložbe, kako za Meštrovićeva života, tako i poslije, od 1909. do 1989, iako predstavljaju više dobre i osebujne anatomske studije nego osobita stvaralačka djela. Šezdesetih su godina, po uputi Wittgensteinove udovice iz New Yorka, ponuđeni na licitaciju u bečkom Dorotheumu (I. 25).

Neke se Meštrovićeve skulpture toga razdoblja tek spominju na nekoj izložbi, ali daljnje podatke o njima nemamo, ili se kasnije navode pod drugim nazivima. Tako skulptura *Uskrsla prošlost* na *Dalmatinskoj izložbi* 1908. u Splitu, drvena *Maska* na izložbi *Secesije* u Beču 1909, o kojoj Josip Kosor kaže da je "vrlo uspjelo, zdravo i nasmijano djelo" (1123); jedna mramorna *Skica* na bečkoj i zagrebačkoj izložbi 1910. i više skulptura navedenih u katalogu izložbe u Beču samo kao *Studije*.

Znamo da je Meštrović osim *Dekorativnih postamenata* za palaču Karla Wittgensteina još u Beču 1907. izradio 6-7 velikih ukrasnih *Vaza*. U Parizu ih je, za istog naručioca, a možda i za još koga, izradio još toliko.

Ukrasne vaze većih dimenzija, mramorne i brončane (a katkada i od lijevanog željeza), kao i ukrasna postolja od mramora, drva i bronce za njih, bili su uobičajena oprema bogatih domova i palača devetnaestog stoljeća, a osobito u secesijskom stilu, inače sklonom ukrašavanju.

Meštrović je brojne vaze, prosječne visine oko jednog metra, uglavnom radio po narudžbi Karla Wittgensteina za njegovu bečku palaču. Dva su likovna elementa uvijek na njima prisutna: prvo, antički motiv muških i ženskih aktova, konjanika, ratnika, bikova i sl.; drugo, suvremena secesijska stilizacija koja je tada bila Meštrovićev stilski izraz. Ipak, za razliku od herojskih likova kosovskih junaka, sklonih monumentalnosti, aktovi na frizovima ovih vaza bliži su antičkom realizmu, pod očitim utjecajem grčkih oslikanih i reljefima ukrašenih vaza. Čak na plitkim reljefnim prizorima svojih vaza Meštrović nije oponašao arhajske grčke skulpture i reljefe, nego one razvijene i likovno profinjene klasičnog doba grčke umjetnosti. Posebnom je vještinom i likovnim ukusom Meštrović znao komponirati čitave frizove u kružnim plohama velikih vaza, kao što se u tome potvrdio još na ranijem zagrebačkom *Zdencu života*.

Spomenimo da je Meštrović tada, 1911. godine, sudjelovao na natječaju za figuralni ukras pročelja palače osiguravajućeg društva *Croatia* u Zagrebu, građene po projektu arhitekta Ede Schöna, ali je dobio tek drugu nagradu, dok je prvu nagradu i izvedbu postigao Robert Frangeš (1211; 1367).

Prema nekim podacima Meštrović je 1911. modelirao skulpture pročelja *Muzičke škole Stanković* u Beogradu, za što nemamo pouzdanih dokaza (7563).

Za boravka u Drnišu ljeti 1911. izradio je Meštrović drniški općinski grb u reljefu: *Sv. Roka s psom* i natpis OPĆINA DRNIŠ. Za lik sveca pozirao mu je mještanin Božo Čulina (8683). Reljef je odliven u ljevaonici Srpeka u Beču, gdje je Meštrović i inače lijevao svoje predratne skulpture. Oko svega toga brinuo se Filip Marušić. U Atelijeru Meštrović u Zagrebu postoji i njegov crtež, predložak za taj reljef, s manjim razlikama pojedinosti (713 [7]; 1603). U socijalističkoj Jugoslaviji reljef je, zbog sveca na njemu, skinut sa zgrade Općine i jedva je Nikola Adžija spriječio da ga se odlije u broncu. Ponovno je postavljen na zgradu 1990. godine (7706; 10017; 10148).

Reljef drniške Općine izniman je svetački lik među Meštrovićevim ranijim skulpturama. Njegova je ideologija ranije bila više općeljudska, čak i arhajsko panteistička, nego kršćanska. Čovjek je prepušten svojoj sudbini, a *Noga božja* čak gazi čovječanstvo. Bila je to simbioza Schopenhauerovog pesimizma i Nietzscheovog antički heroiziranog nadčovjeka.

Međutim, Balkanski ratovi od 1912. i 1913, a pogotovo Svjetski rat 1914-1918, iz temelja će izmijeniti njegov svjetonazor, njegovo socijalno, nacionalno i vjersko ubjeđenje, što će se već 1913. odraziti u nekim tada nastalim skulpturama, još uvijek rađenima usporedo s posljednjom skulpturom herojske faze i secesijskog stila *Pobjednika*. Ta je nova faza Meštrovićeve skulpture započela 1913. u Beogradu, a razvila se 1914. u Rimu i dalje u ratnim godinama u emigraciji i nakon njih, sve do smrti 1962. godine, pa predstavlja suštinski motiv i sadržaj većeg dijela njegovoga stvaralaštva.

Spomenimo na kraju i Meštrovićev udio u projektiranju nove očinske kuće što ju je u Otavicama 1913. podigao roditeljima, ali su nam podaci o tome vrlo oskudni. U jednom pismu prijateljici u Drnišu 1912. Ruža veli da će dogodine i oni imati kuću u Otavicama (9326), a njegov prijatelj Marušić veli da je roditeljima kupio zemalja i sagradio dom u Otavicama (2226).

Da je očinska kuća građena prema njegovoj zamisli dokazuje i Meštrovićev skicozni crtež preko rukopisa jedne dopisnice, danas u zagrebačkom Atelijeru, koji uglavnom odgovara sagrađenoj kući (123 [sl. 65, 66]).

Kuća obitelji Meštrović u Otavicama ima značajke tada još aktualnog secesijskog stila. Razvijenog je oblika, s istaknutom ugaonom „kulom", trijemom s lukovima u prizemlju i natkritom terasom nad njima. Kamena gradnja istaknuta je crnim fugama među grubo klesanim kamenom, koje također zgradi daju slikovit a ujedno i fortifikacijski izgled.

Znamo da je Meštrović novčano pridonio gradnji i susjednih zgrada javne namjene, *Pučkoj školi* i *Antimalaričnoj stanici*, ali nemamo podataka da bi sudjelovao u oblikovanju tih zgrada, kao ni obližnjeg mosta preko rječice Čikole (9472). Nacrti *Pučke škole* i *Zdravstvene stanice* nepoznatog graditelja nalaze se danas među ostalim arhitektonskim nacrtima u Atelijeru Meštrović (II. 3. 2, br. 49).

*

Naši su publicisti - književnici, novinari, arhitekti, budući da je stručnih likovnih kritičara jedva i bilo - uglavnom blagorječivo hvalili i slavili Meštrovićeve skulpture *Kosovskog ciklusa*, kao samu ideju *Vidovdanskog hrama*.

A. G. Matoš je, u povodu izložbe Meštrovića i Račkoga u Zagrebu, opširno o njoj pisao 1910. u *Hrvatskoj slobodi*. Između ostaloga:

„Meštrović je kao njegov drug Rački prije svega životom i djelom svojim kult bezgranične slobode i kult titanske energije. Pored svega svoga plahovitog pesimizma, kojim je toliko srodan Kranjčeviću (*Sfinga*, *Pjesnik*), on vjeruje u heroja i stvorio je ideal heroizma za naše bezenergijske dane. Gigantska Obilićeva osvetnička Glava i gigantska radnička Ruka: evo simbola, za kojim idu pravci naših najboljih savremenih nastojanja. Pored svih lutanja i mistifikatorskih gestova je Meštrović velik učitelj, jer je najsjajniji suvremeni učitelj energije i heroizma, vrsta kiparskog A. Kovačića. U tom poluživom krepavanju na svim linijama mi ipak živimo intenzivnije no ikad, jer je među nama ta prometejska iskra iz dalmatinskog granita, taj gigantski grom i divski patuljak, taj Meštrović. Književnici ga digoše na složni svoj štit kao bojni svoj poklič, a Hrvatska, koju je tako divno ovjekovječio u svojoj majčici s dušom na smirenom obrazu i s vječnošću božanske ljubavi 'iza spuštenih trepavica', Hrvatska sa zanosom gleda ovog žilavog i Bogom nadarenog svog sina i strepi, da kao toliki dalmatinski Hrvati ne 'presaldumi', ne iznevjeri i ne ode među braću, koja nisu bolja od nas." (1228; 5767 [24]).

Istančanu analizu tadašnje Meštrovićeve skulpture iznijela je i najistaknutija srpska slikarica, Nadežda Petrović u *Bosanskoj vili* 1912:

„Veličanstvena je ona njegova konstruktivnost vanjskih masa s psihološkim stanjem prilika. Modeliranje široko i precizno, lako i energično, izbjegava neravni i rupe kojih je na licu tako mnogo a kojih u samoj stvari ipak nema u prirodi. Kakvi su mu fini i osjetljivi prijelazi s kosih površina nosa prema očnoj duplji i jabučici i slijepim očima, pa oni blagi prijelazi od jabučne kosti prema uhu i vilici, gdje nigdje nema rupa i neravni, a gdje se osjeća kost lubanje pokrivena prozračnom mekom kožom i obraznim muskulom..." (1732 [180]).

Istaknuti austrijski povjesničar umjetnosti Leo Planiscig objavio je 1910, dakle prije *Rimske izložbe*, u talijanskom časopisu *Emporium* vrlo opširnu i bogato ilustriranu studiju o Ivanu Meštroviću kao suvremenom umjetniku. Taj je sastav zaključio sljedećom ocjenom:

„Meštrović je umjetnik koji se, kao svi genijalni, sam oblikovao. Na njegov su daljnji razvitak djelovala djela starih majstora: najviše je sklon golemim i hermetičkim likovima Asiraca i Egipćana što ih je proučavao u londonskim i pariškim muzejima, divi se Michelangelu, a govoreći o Firenci i Rimu vidi se da je veliki majstor šesnaestog stoljeća na njega ostavio najveći dojam. Održava i razvija na svoj način ukrasne motive naroda u kojemu je rođen, iz kojih odiše jaki dah orijentalnosti; ali nad svim voli ideju, psihički sadržaj kojim su prožeta sva njegova djela. - Samotni i neumorni radnik, Meštrović je jedna od najljepših nada moderne umjetnosti." (1255 [338]; 1388).

Najviše pohvala Meštrovića i njegove skulpture *Vidovdanskog ciklusa* uslijedilo je tijekom i nakon *Rimske izložbe* i njegove nagrade na toj međunarodnoj izložbi. Talijanski likovni kritičar Goffredo Belloni pisao je tada u *Giornale d'Italia*:

„...Kipar, kojega se ima usporediti jednakim Rodinu, imajući u sebi nešto Michelangelova duha - to je istina a nije pohvala - Meštrović u stotini kipova - poprsja i glava izloženih u Srpskom Padiljonu pokazuje biljeg raznih škola što ih je proučio od Egipske i Asirske do Franceske - od Rodina do Bartholoméa - od one pastirske i očinske rezbarije u drvu do one austrijske, ma to sve uređuje svojim umom prama jednoj umjetničkoj svrsi." (1584).

U pohvalnom članku u francuskom listu *L'Italie* što je izlazio u Rimu autor govori o monumentalnim Meštrovićevim skulpturama na *Rimskoj izložbi*, zaključujući:

„Ima u toj povijesnoj sintezi neke snage, neke umjetničke surovosti koje osvajaju." (1544).

A talijanski publicist Silvio Benco u tršćanskom *Il Piccolo della sera*, uspoređujući njegova djela sa skulpturama prošlosti:

„...Meštrović je čovjek, koji zbilja vidi veliko, a znak te njegove vizije opaža se u svakom njegovom djelu. Kip Kraljevića Marka na konju, veličanstven herojski kip, možda najdostojniji kip junaka u modernoj skulpturi, nije ništa drugo nego najuzvišeniji i najveći izraz one čudne širine poteza, one veličine, koju vidimo u kipovima, u studijama glave, u grupama tužnih žena i gole djece, u groteskním karijatidama, u svemu onome što energičnog, silovitog i čudnog proizvodi ovaj umjetnik, koji ima ogromnu homogenost karaktera u svim svojim djelima." (1415; 1583).

Alfredo Melani u studiji o Meštroviću u talijanskom časopisu *Veritas*:

„...Majstor-učitelj: prava je riječ, točan naslov koji odgovara Meštroviću u ovom dobu nestalnosti, u kome se kiparska umjetnost klanja istini što glasi ustrajnost a ne umjetnost, koja je oponašanje a ne vlastiti izražaj...

Mi smo zalutali i Meštrović u Rimu može da nas skloni da se osvijestimo... čuvstvom ljepote, koju ćuti u duši i ima u očima, nadvisuje model naravi, baš točno kao Gustav Klimt, koji nas manje opčarava zbog manje izvornosti...

Meštrović i Klimt svojim izražajima poremećuju i rastavljaju vašu misao, uznemiruju vas ili vas zamamljuju, ili vas privezuju okovima uz svoje uklesane ili obojene stranice..." (1679).

Leandro Ozzola je u knjizi o suvremenoj umjetnosti na *Rimskoj izložbi* opširnije pisao i o Meštroviću, između ostaloga:

„Istovremeno je sav gotički i mikelanđelovski nemir što ga je Rodin osuvremenio u svom divnom djelu ispravljen dubokim proučavanjem izvornikâ. Meštrović je nesumnjivo najveličanstveniji tumač arhaične skulpture promatrane posredstvom vještine francuske tehnike. Snažna narav, često silovita, njegovih glava i njegovih likova, predstavljenih ne samo tjelesno, nego i duhovno, njegove rase, poprimaju često potresnu veličanstvenost i dubinu: nemaju usporedbe, vjerujem, osim u talijanskoj romaničkoj i gotičkoj proizvodnji, na koje odviše jako podsjećaju a da bi imali i vrijednost originalnosti, koja tvori pravi osobni i nacionalni stil što ga se želi doseći. Gledajući ta lica, ta grčenja, protiv naše volje dolaze nam na um sjajne vizije starih romaničkih i gotičkih katedrala, te karijatide s nadčovječanskim naporima, ta lica namrštenih pogleda, ta čudovišta najintenzivnijeg ljudskog života, najbliži Zolinim likovima. Čini mi se da je dojam što ga je nama latinima na ovoj izložbi najteže svladati, upravo to da se nalazimo u nekom muzeju naše stare umjetnosti.

Najveličanstveniji i najiskreniji dojam koji se može steći u ovom paviljonu možda je onaj velike konjaničke skulpture Marka Mraljevića, zaista monumentalne u svojim širokim i sigurnim arhaičnim i vrlo modernim oblicima." (1501).

"Našoj generaciji nije dano doživjeti mnogo iskustva poput onoga što ga nudi prvi pogled na Meštrovićevu umjetnost... Meštrovićeva skulptura stajat će sigurno kao veza onog duha strasne slobode i žrtve koja se oduprla velikom izazovu civilizacije, uzdižući se visoko iznad skulpture svoga vremena" - pisao je James Bone, ravnatelj Galerije moderne umjetnosti Britanskog muzeja u Londonu (3062 [39]).

A Arthur Roessler 1910. u časopisu *Deutsche Kunst und Dekoration* o općim odlikama Meštrovićeve umjetnosti:

„On ne kopira iz prirode niti slika iz povijesti; on stvara snagom imaginacije. Umjetnost ovog mladog Dinarca nije spretno baratanje ispraznim oblicima, niti majstorsko baratanje tehničkim plastičkim izrazom. Isto tako nije ni korištenje arhaičnog knjiškog znanja. Prije je to najviši izraz ljudske žudnje, živog znanja - to je Umjetnost, prava Umjetnost, Umjetnost kiparskog genija... Kod Meštrovića je sve drugačije nego kod drugih, osjećaj za oblik, ritam linija, izraz gesti." (3062 [39]).

A ruski likovni kritičar u petrogradskom *Ryech* Aleksandr Nikolajević Benois:

„A kakav je on majstor i kakav stilist! Kod Meštrovića ne nalazite ni traga moderne manije stilizacije. Potpuno je oslobođen u svom izrazu, a ipak je sve u njegovim radovima stil. Njegova umjetnost je u karakteru, u harmoniji i u svojoj cjelovitosti. Nema ničega da bi se moglo dodati ili oduzeti. A kako je čudesan u svom radu, i s kakvim majstorstvom znade prevladati sve poteškoće; pa ipak znade kako izbjeći onu virtuoznost koja je isključivo tehnička. Meštrović sebi dopušta najsmionije drskosti; on izvršava zadatke pri kojima mnogi drugi umjetnici upadaju u najperverznije trikove, što se ponekad događalo i samom velikom Rodinu." (1417-1420; 3062 [41]).

O *Vidovdanskom hramu* pisao je Maxwell Armfield u londonskom umjetničkom časopisu *Colour* 1915. godine.

„O samom memorijalnom Hramu je teško govoriti bez oduševljenja, jer smo toliko nenavikli vidjeti i uočiti modernu arhitekturu... Poput cjelokupnog rada ovog umjetnika, ovaj pokazuje najbolji duh moderne umjetnosti, baveći se u biti sabiranjem svih prošlih dostignuća u jednu jedinstvenu cjelinu, brišući na taj način osjećaj vremena ili mjesta. Posvemašnja jednostavnost opće zamisli ni na koji način nije poremećena vrlo razrađenim skulpturalnim tumačenjem...

Prevladavajući motiv je vjerojatno onaj što ga je najjasnije izražavao dorski Grk, dok je kasniji grčki utjecaj prihvaćen u primjeni frizova i kipova što zamjenjuju stupove, dok kupola više podsjeća na rani asirski i perzijski stil; ona se također savršeno usklađuje s potpuno arhitravno konstruiranim dijelovima, a cjelina se doima potpuno moderno i nije se mogla sagraditi ni u jedno drugo vrijeme, pokazujući jasno sve najbolje vidove austro-njemačke umjetnosti bez njezinih propusta." (1910; 3062 [44]).

Istaknuti talijanski moderni kipar Arthuro Martini vidio je prvi put Meštrovićeve skulpture na izložbi „Secesije" u Münchenu i ostao, kako je kasnije izjavio, zadivljen i dirnut, prepoznajući u njima i svoje polazište.

"Ljubav prema Meštroviću - rekao je - javila se zbog one barbarske pozadine koju i sam posjedujem. A ona je osobina svih koji su rođeni na kamenu krša... Prema Meštroviću iz vremena rimske secesije radio sam nekoliko godina", priznao je sam Martini (9915).

Navedimo na kraju ovih sudova o Meštrovićevim skulpturama viđenima na *Rimskoj izložbi* i sudove istaknutih talijanskih kulturnih pisaca, što su ih izjavili Bogdanu Radici, koji se tada živo kretao u njihovim krugovima u Firenci i Rimu.

Giovanni Papini pričao mu je o svom prijateljstvu s Meštrovićem i o *Rimskoj izložbi* 1911. god. :

„Bilo je to za nas kao da se rodio novi Michelangelo. U strašnoj dekadenciji evropske skulpture, koja poslije Rodina i Bourdella nije gotovo ništa dala, Meštrovićeva pojava bila je kao neki predznak, da će novi narodi s Istoka unijeti u evropske razmjere novi duh i novi zahvat. Vitalni elan mladih naroda pokazivao se je u svoj svojoj snazi. Iako primitivan, iako pod utjecajem starih Asiraca i Babilonaca, čega nije bilo u Michelangela, Meštrović je u zaspalu i zamorenu Evropu unosio pokret, nemir, revolt i krik novih generacija. Kod nas je vladao zamoreni i dosadni izživljeni akademski neoklasicizam, koga nismo nikako trpjeli. Tako sresti Meštrovića u Rimu, značilo je osvježiti se. Iako mi nismo znali ni za Vidovdan, ni za Kosovo, niti za Kraljevića Marka, te su nam figure postajale žive kao djeca Novog vijeka. Ono, što je kod nas već bio izazvao svojom poezijom Nietzsche, Meštrović je učinio svojim dlijetom. Bez njegova prisustva na Rimskoj izložbi Evropa ne bi imala ništa da kaže prijašnjim stoljećima."

Drugi istaknuti talijanski pisac i slikar Ardegno Soffici također je bio, prema svjedočanstvu Bogdana Radice, zaljubljen u Meštrovićev genij.

„Soffici mi je govorio – pisao je kasnije Radica – kako je važnost Meštrovićeva u razvoju evropske kulture upravo u tome, što je on prenio Asir i Babilon na evropsko tlo. 'Možda kao istočnjak' govorio je Soffici, 'Meštrović je uspio bolje shvatiti, kako se ta zaboravljena umjetnost, koju je Zapad samo donekle shvatio kod starih Grka, može primijeniti i na suvremene osjećaje modernog čovjeka.' Bez Meštrovića, Soffici je i danas [1962] istog mišljenja, skulptura bi se bila u Evropi akademizirala i ostala bi mrtva i vještačka. Rodin i Bourdelle u tradiciji su zapadne klasike, dok je Meštrović izvršio jednu sintezu Istoka i Zapada. Michelangelo je radio prema Grcima. Meštrović je važan zato, što nam je otkrio kako se mogu oživjeti Asirci i Babilonci. 'Možda zato,' misli Soffici, 'što ste vi mladi narod s novim energijama i nemate ništa iza vas.' „

Papini i Soffici sjećali su se kako su zajedno s Meštrovićem i njegovom ženom Ružom živo propagirali protiv Austrije i Njemačke.

„Talijanska je inteligencija sva u to vrijeme – sjeća se Radica – uz iznimku Benedetta Crocea, bila za rat protiv germanstva. Oni su svi Meštrovića uzimali za primjer kako u Slavenstvu ima genijalnosti i smisla za visoke izraze duha. Pod utjecajem ruskih pisaca, ta je talijanska generacija gledala na Slavenstvo drugim očima. Meštrović im je tu bio živim dokazom da su energije duha kod nas jako razvijene."

„Vođa talijanskog futurizma – nastavlja Radica – F. T. Marinetti vidio je u Meštroviću futurizam. Govorio mi je često Marinetti, dvadesetih godina u Rimu : 'Meštrović nas je probudio, jer je pljunuo na akademiju, na škole, koje su nas izvještačile. Unio je nemir, kojega smo trebali! Mene nisu zanimali njegovi neizrađeni i nedovršeni detalji, nije me uznemirivalo njegovo vrlo često preziranje cizeliranih forma. Mi smo time bili prezasićeni. Forma je kod nas bila sve. Teško je bilo iz nje izbiti. Meštrović je razbio njene skolastičke verige i učinio da pobijedi čovjek. Tu leži cio smisao njegove futurističke revolucije u kiparstvu!'

Čak i Ugo Ojetti, - veli Radica – glavni talijanski autoritet za umjetnost, koji se nije slagao s Meštrovićem, i s kojim je Meštar imao incidenata zbog nekih kipova, koje mu nije dao, nije mogao ne priznati, da je u Rimu Meštar otvorio jednu novu dimenziju u skulpturi i razbio akademiju.

Samo je Benedetto Croce u jednoj kritici, u svojoj 'La Critica', Meštrovića nazvao umjetnikom, koji umjetnost vodi u barbarstvo, uslijed pretjeranog izbijanja iz oblika." (7180 [342-344]).

Kasnija je i stručna kritika drugačije ocjenjivala Meštrovićevu skulpturu toga razdoblja, posebno negirajući njezinu suvremenost u odnosu na ostalo europsko kiparstvo. Tako je istaknuti povjesničar umjetnosti Radoslav Putar pisao u povodu retrospektivne izložbe „Medulića" 1962. u Zagrebu:

„...Taj opus nije ni jednim svojim dijelom u neposrednom kontaktu sa temeljima moderne umjetnosti. U njemu nećemo naći nijedan od velikih problema koji predstavljaju suštinu stvaralačkih napora pionira moderne umjetnosti u univerzalnim razmjerima. U svom odnosu prema prostornim, materijalnim i vremenskim elementima plastičnog oblikovanja, Meštrović nije stvaralački dotaknuo ni jedno od pitanja koje je postavilo njegovo vrijeme, a na ta su pitanja nastojali odgovoriti ili su kreativno odgovorili zatočnici moderne umjetnosti. Uostalom, cijeli je Meštrovićev opus u većoj mjeri okrenut prema prošlosti, a iz te je prošlosti kipar crpio one elemente koji su obećavali najpouzdaniji učinak dopadanja. Zato u tom opusu valja birati vrlo oprezno, a samo najstroža selekcija istaknut će mali, zaista mali niz djela kojih kvalitete nisu potonule pod pritiskom promašenih programa i dovoljno su trajne da ih i danas možemo osjetiti kao likovne - makar relativne - istine." (7170 [532]).

488. POLAGANJE U GROB II, reljef (Pietà, Kreuzabnahme, The Deposition, Deposition from the Cross, The Descent from the Cross, Women mourning over Christ, Descende de croix, Mise au tombeau).
Poluležeći Kristov lik okružen s 11 muških i ženskih likova.
Cannes (Ženeva ?), 1917. [55]
Drvo.
Vel. 105 x 162,5 cm.
Vl.: Tate Museum, London (Inv. No 3460).
Izl.: London 1918, Pariz 1919, London 1930, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč 1935.
Lit.: 2620.
Pod.: XVIII. 93; XIX. 1, 2; 10 [65, br. 233, sl.]; 15 [42, 43]; 27 [br. LXXXV]; 42 [27, br. 89, sl.]; 43 [sl.]; 86 [br. 85]; 97 [sl. 76]; 514 [16, br. 25, sl.]; 536 [14, br. 61]; 543 [br. 8]; 545 [sl. 5]; 548 [br. 24]; 550 [br. 3]; 654 [86, br. 339]; 2243; 2259 [233, sl.]; 2474; 2620; 4361; 4512; 7506 [299]; 10403 [113, sl.]; 10651 [290]; 10819a [747, sl.].

489. SKIDANJE S KRIŽA, reljef (Oplakivanje Krista, Spuštanje s krsta, Polaganje u grob, Kreuzabnahme, Pietà, Deposition from the Cross, The Deposition, Deposizione, La deposizione dalla croce, La descendente de croix, El descendimiento de la cruz).
Sjedeći Krist između Marije i sv. Ivana. Gornji dio drvene ploče neobrađen.
Cannes, 1917.
Drvo (orah).
Vel. 173 x 130 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split (Darovnica,Popis II,br.25,Inv. 67).
Izl.: London 1918, Pariz 1919, Zagreb 1920, New York 1924, Philadelphia 1926, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Beograd 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 20 [62-63]; 97 [27]; 2450; 2456; 2540 [156-157]; 7123 [400-403].
Pod.: I. 3. 1. 67; I. 3. 3. 67; 3 [38, sl.]; 10 [65, br. 234, sl.]; 27 [br. LXXXIV, sl.]; 40 [br. 53, sl.]; 42 [27, br. 87, sl.]; 46 [62, br. 139, sl.]; 47, 73 [183, br. 29]; 86 [br. 91-92, sl.]; 97 [52-54, sl. 18]; 108 [30, br. 37, sl.]; 125 [314, br. 113-114, sl.]; 435 [128, sl.]; 514 [16, br. 17]; 515 [br. 3]; 521 [br. 31]; 528 [94, br. 1623]; 545 [23, br. 14]; 548 [br. 24, sl.]; 549; 550 [br. 3]; 629 [33]; 641 [132, br. 35]; 654 [88, br. 358]; 660 [128, br. 39, sl.]; 661 [33, br. 39, sl.]; 679 [sl.]; 689 [17, sl.]; 694 [br. 2, sl.]; 712 [13, 21, 29, 37]; 719e [br. 25, sl.]; 2265; 2274; 2275; 2436; 2459; 2540 [156]; 2656 [335]; 3535; 8054 [37]; 8738 [48, sl.]; 9825 [sl.]; 10429 [69, sl.]; 10679 [160].

490. KRIST PERE UČENICIMA NOGE, reljef (?).
Ženeva, 1917. (?).
Drvo.
Izl.: London 1917.
Pod.: 2265; 2274; 2275.

491. BOGORODICA, studija (Madona, Study for the Madonna).
Poprsje Bogorodice.
Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vis. 147 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb,inv.br.MZP-190.
Izl.: Bradford 1918, London 1919, Beograd 1978.
Pod.: 509 [20, br. 79]; 510 [7, br. 25]; 622 [28, br. 70].

492. BOGORODICA S DJETETOM (Ashbaughška Madona, Madonna, Madonna and Child, Ashbaugh Madonna, The Ashbaugh Madonna – Child with Halo, Vierge à l'enfant).
Bogorodica sjedi, pokrivene glave, s djetetom u krilu. Dijete s aureolom – u sadri i bronci glatkom, u drvu nazubljenom.
a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vis. 125 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb-ALU-K-147.Donacija Ruže Meštrović.
b) Bronca.
Vel. 127 x 40 x 65 cm.
Vl.: Vatikanski muzej, Rim (Kat. 174, str. 64, br. 168).
c) Izvedeno 1920.
Drvo (orah).
Vel. 47,5 x 65,5 cm.
Vl.: Snite Museum, Notre Dame, SAD (Dar Russela G. Ashbaugha).
Izl.: Pariz 1919, New York 1924, London 1930, Pariz 1933, Prag 1933, Hamilton 1950, Ottawa 1951, Notre Dame 1974, 1983.
Lit.: 50 [br. 16, sl.]; 2291; 2899 [8, 10, sl.]; 3389 [sl.].
Pod.: III. 1. 16; XXI. 1, 2, [20]; 10 [65, br. 240, sl.]; 27 [br. LXX, sl.]; 40 [br. 4, sl.]; 42 [26, br. 65, sl.]; 46 [54, br. 29, sl.]; 86 [prilog sl. (3)]; 125 [311, br. 121, sl.]; 514 [16, br. 27, sl.]; 521 [br. 39, sl.]; 536 [13, br. 54]; 543 [br. 13]; 545 [23, br. 8]; 566; 569 [br. 5]; 605 [53, br. 1, sl.]; 640 [17, sl.]; 654 [87, br. 345]; 711b [br. 8]; 2868 [sl.]; 3063 [sl.]; 3323; 3325; 3389; 3406 [sl.]; 3491 [186, sl.]; 3526; 6533 [sl.]; 8844 [145, 147, sl.]; 8870 [33, 34, sl.]; 9217 [62, sl.]; 9337 [sl.].

493. BOGORODICA S DJETETOM (Poprsja Bogorodice i djeteta, Bogorodica izdužene pokrivene glave, Studija za Bogorodicu i dijete, Majka i dijete dugog vrata, Studija za Madonu s djetetom, Gospa s djetetom, Study of the Madonna, Madonna and Child, Study for Madonna and Child).
Poprsje Bogorodice s kapom na glavi i poprsje djeteta pred njom.
Sign.: MEŠTROVIĆ (ćirilicom).
a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vel. 53 x 38 x 26 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 33). (Dodatak Darovnice 1959).
b) Zagreb, 1982. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
Vel. 52 x 45 x 29 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.BR. AMZ-148). (Lijevano dozvolom autora,1962.).
c) Pariz, 1918. (Klesao Serafin Subdilinin).
Bijeli mramor (s rukom).
Vel. 65,5 x 45,5 x 33 cm.
Vl.: (1919. u Engleskoj, u vl. Coleman L. Swinson; Snite Museum, Notre Dame University, SAD, posudba).
Izl.: New York 1924, Šibenik 1976, Zadar 1976, Bjelovar 1978, Beograd 1984, Zagreb 1991.
Pod.: II. 1. 33, 148; II. 7; XXI. 2 [20]; 10 [65, br. 239, sl.]; 17 [sl. 36]; 108 [30, br. 34, sl.]; 116 [21, sl.]; 615 [br. 19, sl.]; 616 [br. 18, sl.]; 654 [87, br. 343]; 698 [br. 32, sl.]; 9020 [sl]; 9230 [144].

494. BOGORODICA S DJETETOM (Gospa s djetetom, Madonna und Kind, Madonna and Child, Study for Madonna and Child, Virgin and Child, Madonna con bambino, Vierge a l'enfant, Panna Maria s dítětem, Madonna s mladencem, Fecionara cu Pruncul).

Polulik Bogorodice s desnim podignutim i lijevim spuštenim prstima ruke, pokrivene glave, s djetetom pred sobom.

a) Cannes, 1917.
Sadra.
Vel. 66 x 44,5 x 34 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti -ALU-K-136,u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-114.Donacija Ruže Meštrović.

b) Orahovo drvo.
Vel. 66,2 x 45,2 x 36 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 210. 1969. kupljeno od Silvestra Meštrovića, Split).
Izl.: Pariz 1919,1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad- Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 210; II. 7; III. 1. 17; 17 [sl. 18]; 34 [30-31, sl. 30-31]; 47, 73 [183, br. 31, sl.]; 86 [br. 119, sl.]; 98 [sl. 138]; 108 [30, br. 351, sl.]; 125 [314, br. 126-127, sl.]; 514 [16, br. 22, sl.]; 594 [br. 17, sl.]; 595 [br. 17]; 596 [br. 17]; 597 [br. 17, sl.]; 615 [br. 19, sl.]; 616 [br. 18, sl.]; 641 [133, br. 39, sl.]; 654 [87, br. 343]; 660 [126, br. 38, sl.]; 661 [33, br. 35, sl.]; 665 [27, br. 36]; 1065 [br. 238, sl.]; 2203 [sl.]; 2291; 7820; 7992; 8027; 8526 [sl. (129)]; 9945 [190-191]; 9725 [sl.]; 9834 [sl.]; 10158 [sl.]; 10679 [164].

495. BOGORODICA I DIJETE (Majka s djetetom, Madona s djetetom, Mother and Child, Madonna and Child, Virgin and Child).
Bogorodica sjedi s djetetom u krilu, s kapom na glavi, desne ruke spuštene, lijeve malo podignute i prelomljene u zglobu. Dijete bez aureole.

a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vel. 149 x 52 x 71 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZP-190. Pohrana obitelji Meštrović). (Odlomljena desna ruka djeteta).

b) Bronca.
Vl.: Rufus F. Zogbaum, SAD. (Kupljeno na izložbi 1924. u Americi).

c) Bronca.
Vl.: Fine Arts Museum, Department of European Decorative Art and Sculpture, Boston, SAD.

d) Bronca.
Vl.: Memorial Art Gallery, Rochester, SAD. (Kupljeno na izložbi 1925. u Rochesteru).
Izl.: New York 1924, Chicago-St.Louis-Philadelphia-Baltimore, Boston, Washington, Rochester 1925-1926, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.
Pod.: 520 [6]; 521 [br. 63]; 528 [94, br. 1630]; 541 [18]; 3028; 3040; 3042 [sl.]; 3049; 3127; 3134; 3194; 3244.

496. BOGORODICA S DJETETOM (Gospa s djetetom, Madonna mit dem Kinde, Madonna with Infant Christ, Madonna col bambino, Madone à l'enfant).
Bogorodica s djetetom na sedlu. Dijete u krilu s nogama postrance od sedla i podignutim rukama,
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vis. 106 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 31). (Izloženo od 1972. u Galeriji Meštrović, Vrpolje, Inv. 147). (Dodatak Darovnice 1959).

b) (Raniji odljev).
Bronca (pozlaćena).
Vel. 106 x 47 x 41 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Darovnica ,Popis I,br.3,Inv. 85).

c) Lijevano: Zagreb 1962. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
Vel. 107 x 48 x 54 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-147). (Lijevano dozvolom autora,1962.).
Izl.: Berlin-München-Beč 1935, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Osijek 1970, Beograd 1975, Velenje 1978, Kijev 1980, Beograd 1984.
Lit.: 8526 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 85; II. 1. 31, 147; II. 7; 10 [65, br. 236]; 40 [br. 9, sl.]; 47, 73 [183, br. 32]; 86 [br. 52, sl.]; 108 [30, br. 41, sl.]; 125 [314, br. 120, 122, sl.]; 548 [br. 5]; 549; 550 [14, br. 49]; 594 [br. 16]; 595 [br. 16, sl.]; 596 [br. 16, sl.]; 597 [br. 16, sl.]; 598 [br. 9]; 612; 623 [br. 10, sl.]; 628 [sl.]; 654 [87, br. 341]; 679; 698 [br. 31, sl.]; 711b [br. 10]; 712 [10, sl.]; 719d [C, br. 6]; 719f [br. 34, sl.]; 4899 [128, sl. 121]; 6533 [sl.]; 8524 [sl.]; 8526 [sl. (129)]; 9084 [33, sl. 31].

497. BOGORODICA S DJETETOM

a) Cannes, 1917.
Sadreni model.

b) Bronca. (Ljevaonica Vl. i A. Šeb, Zagreb, 1987).Sign.ljevača:1/2 V.A.ŠEB LJEVAONICA ZAGREB (na bazi,na desnoj strani skulpture,pri dnu).
Vel. 67,5 x 18 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 652).
Pod.: I. 3. 1. 643; I. 3. 3. 652.

498. BOGORODICA S DJETETOM (Gospa s djetetom, Majka i dijete, Madona s Isusom).
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu koje siše.

a) Cannes, 1917. (?).
Sadreni model.

b) Bronca. Lijevano za autorova života.
Vel. 55 x 24,5 x 26 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-248). (Nabavljeno od Ivana Domagoja i Stjepana Meštrovića, sinova Tvrtka Meštrovića).
Izl.: London 1917, Brighton 1919.
Pod.: II. 1. 248; II. 7; 40 [br. 6, sl.]; 698 [br. 34, sl.]; 8027.

499. BOGORODICA S DJETETOM (Madona s djetetom, Skica za Madonu s djetetom, Madonna with Child – unfinished, Sketch for Madonna and Child, Vierge à l'enfant, Madona s dítětem).
Cannes, 1917.
Drvo (nedovršeno).
Vl.: (1919. u Cannesu).
Izl.: London 1930, Prag 1933.
Pod.: 10 [65, br. 247]; 536 [13, br. 54]; 543 [br. 13]; 544 [br. 13]; 654 [88, br. 352].

500. BOGORODICA S DJETETOM, duboki reljef (Madona i dijete, Madonna s Isusom, Madonna and Child, Vierge à l'enfant).
Bogorodica sjedi, raširenih nogu, ljubi dijete koje se propinje, lijevom rukom podržava njegov lijevu ruku.

a) Rim, 1918.
Sadreni model (oštećeno).
Vel. 94 x 70 x 23 cm.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires. (Moguće vl. Baton Rouge, SAD. Ranije u Gliptoteci HAZU, Inv.br. MZP-227 i u Atelijeru Meštrović; 1984. preuzela M. M.).

b) Zagreb, 1982. (Ljevaonica "Torzo" B. Hočevara).
Bronca. Sign.: E-1 TORZO Zagreb '82.
Vel. 92 x 41 x 16 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. Br. AMZ-276; lijevano odobrenjem nasljednikâ ,1982.).

c) Bronca. (Odliveno 1984).
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
Izl.: New York 1924, Beograd 1984.
Pod.: II. 1. 276; II. 7; III. 1. 130; 10 [66, br. 272]; 521 [br. 100]; 654 [90, 95, br. 388]; 698 [37, sl.]; 2811 [sl.].

501. BOGORODICA S DJETETOM, reljef (Madona s djetetom, Glava Madone s djetetom, Madonna with Child, Vierge à l'enfant).
Drveni reljef nepravilnog oblika s istaknutim urezima. Glava i ruke Bogorodice i poprsje djeteta, oboje u profilu.
Pariz, 1918.
Drvo, palisander.
Vl.: Privatno vlasništvo, Češka.
Izl.: London 1919, New York 1924, Zagreb 1932, Prag 1933.
Lit.: 2868 [sl.].
Pod.: 10 [66, br. 257]; 27 [br. LXVIII, sl.]; 510 [6, br. 9]; 521 [br. 39]; 541 [br. 49]; 543 [br. 19]; 654 [89, br. 374]; 4817 [50].

502. BOGORODICA S DJETETOM, studija (Study for Madonna and Child).

a) 1918.
Sadreni model.

b) Bronca.
Vel. 75 x 40 cm.
Vl.: (1947. prevezena u Ameriku).
Pod.: XVIII. 8. 19.

503. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child).
Statua Bogorodice i djeteta.
Rim (?), 1918.
Drvo.
Vel.: 147 x 69 x 48 cm.
Vl.: Preneseno u Ameriku 1947.
Pod.: XVIII. 8. 13.

504. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
Sjedeći lik Bogorodice koja blagoslivlja desnom rukom, s djetetom u krilu.
Zagreb, oko 1917. (?).
Sadreni model.
Izl.: London 1924.
Pod.: 2782 [sl.].

505. BOGORODICA S DJETETOM (Madona s djetetom, Madonna with Child – fragment).
Cannes, 1917.
Sadreni model.
Pod.: 10 [65, br. 251]; 654 [88, br. 356].

507. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).

a) Cannes, 1917. (?).
Sadreni model.

b) Bijeli mramor.
Vl.: The Ivan Meštrović Collection at Snite Museum of Art, University of Notre Dame, Notre Dame, SAD. (Dar M. L. Swinsona).
Pod.: XVIII. 103.

508. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).

a) Oko 1917.
Sadreni model.

b) Bijeli mramor.
Vl.: The Ivan Meštrović Collection at Snite Museum of Art, University of Notre Dame, Notre Dame, SAD (Inv. 95.63).

509. BOGORODICA S DJETETOM (Bogorodica i dijete, Majka s djetetom, Madonna and Child, Virgin and Chist Child).
Bogorodica s djetetom na sedlu. Dijete u krilu s nogama preko sedla i desnom rukom pod majčinom.

a) Cannes, 1917.
Sadra.

b) Bronca.
Vel. 72,5 x 27 x 35 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD.
Izl.: Montevideo 1928, Pariz 1933, Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 8. 19; XXI. 2 [20]; 27 [br. LXIX, sl.]; 40 [br. 8, sl.]; 125 [314, br. 119, sl.]; 521 [br. 28, sl.]; 545 [sl. 4]; 605 [58, br. II, sl.]; 2782 [sl.]; 6533 [sl.].

510. BOGORODICA S ANĐELIMA, reljef (Gospa s anđelima , Madonna mit Engeln, Muttergottes mit den Engeln, Madonna and Angels, Madonna amongst Angels, Madonna and Child with Angels, Madonna con angeli, Maagd met engele).
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu, okružena brojnim anđelima.
Cannes, 1917. (dovršeno 1920).
Drvo (orah).
Vel. 174 x 125 x 9,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split (Darovnica,Popis II,br.4,Inv. 45).
Izl.: Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Philadelphia 1926, Buenos Aires 1928, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, New York 1947, Hamilton 1950, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Milano 1987.
Lit.: 34 [29-30]; 54 [18-19]; 2450 [259]; 2540 [157].
Pod.: I. 3. 1. 45; 10 [65, br. 250]; 17 [sl. 35]; 27 [br. LXV, sl.]; 40 [br. 3, sl.]; 42 [27, br. 69, sl.]; 46 [61, br. 128, sl.]; 50 [sl. 89]; 60 [br. 19, sl.]; 86 [br. 120, sl.]; 97 [sl.]; 101 [sl. 53]; 108 [30, br. 39]; 125 [314, br. 123-125]; 515 [br. 7]; 520 [6, br. 10 (ispravljeno)]; 521 [br. 38, sl.]; 528 [94, br. 1617]; 540 [22, br. 212]; 541 [br. 42]; 542 [br. 208]; 543 [br. 15]; 545 [24, br. 50]; 548 [br. 60]; 549; 550 [13, br. 24]; 561; 566; 641 [133, br. 38, sl.]; 654 [88, br. 355]; 661 [33, br. 36, sl.]; 679; 689 [16, sl. 39]; 694 [br. 31, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 3]; 2782 [sl.]; 2899 [sl.]; 3535; 3640; 5269; 6033 [sl.]; 6200; 7506 [299]; 8897 [sl.]; 9084 [33]; 9192; 10473 [69, sl.]; 10651 [268, sl. 115]; 10682 [sl.].

488

488

489

489

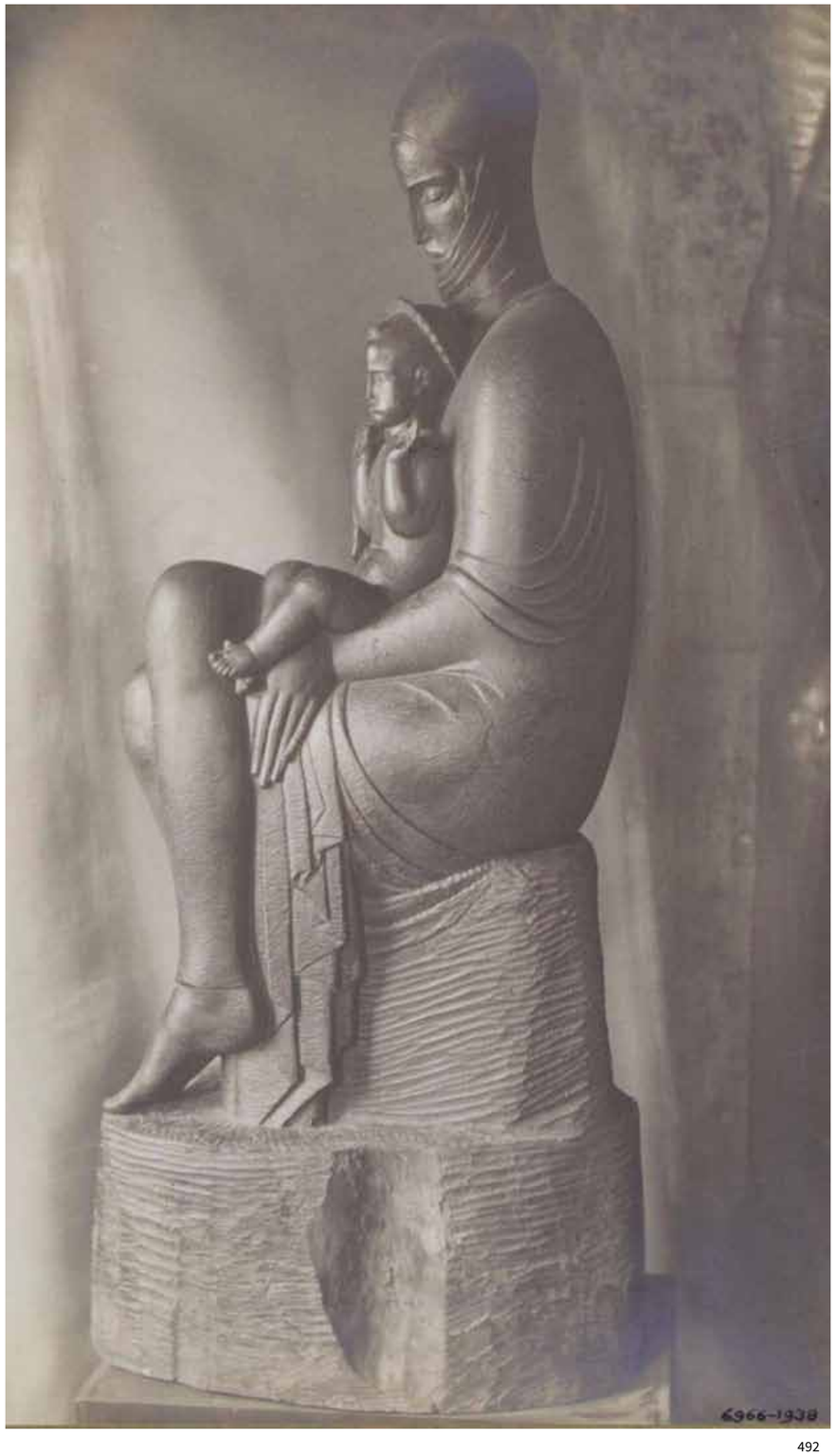
492

492

492

492

494a

494

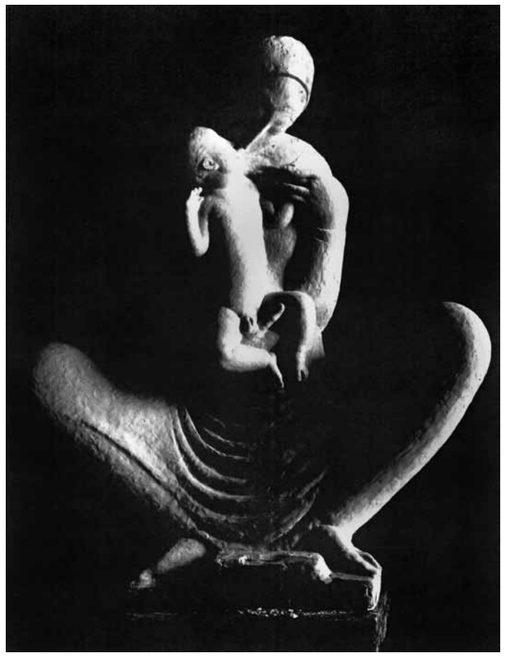
496

496

496

500

501

498

509

510

510

RELIGIOZNA SKULPTURA
1913. – 1918.

Kao što je nacionalno gledište Ivana Meštrovića bilo složeno, čak kontradiktorno, a različito, pa i potpuno oprečno tumačeno, hvaljeno i kuđeno, jednako je bilo i u vezi s njegovim religioznim osjećajem, gledištem i djelovanjem. Pretjerane pohvale njegovih skulptura s religioznim temama često su se temeljile više na toj tematici i na ideologiji, nego na likovnoj vrijednosti samih skulptura; jednako i kritike, zamjerke i kuđenja.

Budući da sam uvjeren da su Meštrovićev život, zbivanja u njemu i njegova mišljenja i uvjerenja bili presudni u njegovom stvaralaštvu, to smatram da se ni njegovo stvaralaštvo i likovna ocjena toga stvaralaštva - kako su tvrdili Krleža, Pijade, Babić i brojni drugi - ne može odvojiti od njegovog duhovnog i vjerskog uvjerenja. Stoga je potrebno pokušati što bolje i ispravnije upoznati njegovo vjersko stajalište, kolikogod se ono na prvi mah učinilo proturječnim i nelogičnim. Moramo shvatiti da je i to njegovo religiozno uvjerenje bilo podložno stanovitim promjenama tijekom vremena, dosljedno njegovom životu, saznanjima i uvjerenjima, ali se ipak jedna osnovna crta dosljedno provlači kroz sve njegove izjave i djela religioznog sadržaja. To njegovo osobno vjersko uvjerenje najčešće nije odgovaralo ni dosljednim vjernicima, kao ni nevjernicima.

Ivan Meštrović se, o tome nema sumnje, smatrao kršćanskim i katoličkim vjernikom. Ali do koje mjere i koliko dosljedno vjerskim normama i dogmama?

Bio je vjernik tradicijom i uvjerenjem, ali ne vjerskim dogmama i naukom katoličkoga katekizma. Ateist nije nikada bio, kao ni sljedbenik pravoslavne ili neke druge konfesije.

Meštrović je u mnogim prigodama ne samo skulpturama, slikama, crtežima i sakralnom arhitekturom, nego i izravnim izjavama i pisanim tekstovima svjedočio svoje vjersko uvjerenje. Pa ipak je činjenica da nije obavljao vjerske obrede - osim nekih tradicionalnih - pa nije odlazio na misu ni primao kršćanske sakramente.

Kada su mu u Syracusi, katoličkom sveučilištu, predbacili zašto nedjeljom ne prisustvuje misi, odgovorio je: “Moj atelijer je moja crkva!” (9181)

Najtočnije i najnepristranije Meštrovićevo vjersko uvjerenje opisao je njegov prijatelj u američkoj emigraciji, sveučilišni profesor i istaknuti lingvist Krsto Spalatin:

“U razdoblju između dva rata, Meštrović nije među nama slovio kao čovjek vjere, iako je pravio kipove religioznog sadržaja. Čim sam ga osobno upoznao, vidio sam, da je Meštrović bio duboko religiozan čovjek i u isti mah prožet visokim moralnim načelima. On je čvrsto vjerovao u opstojnost Boga i u čovjekovu potpunu ovisnost o Bogu. Gledao je na ljude kao na sinove Božje. Nije mogao zamisliti život bez Boga, i narod bez vjere. Po njegovu shvaćanju, sve religije vode k istome Bogu. Nauku Isusovu shvaćao je kao najsavršeniju među vjerama. S druge strane, nije puno držao do dogma, sakramenata, mise... Negdje 1960. ili 1961, nakon prvog napada kapi, Otac Dominik Mandić zapitao ga je, da li se želi ispovjediti. Rekao je da neće. Na sâm blagdan Bezgrešnog Začeća govorili smo o toj katoličkoj dogmi. U pola šale rekao mi je: ‘Dragi profesore, u to teško vjeruje i sama gospođa Jelka’ (to je moja žena). Pa ipak velika je bila njegova vjera...“ (9258 [111]; 9259 [61]).

I njegov sin Mato ustvrdio je u jednom razgovoru 1969. godine:

„Mislim, da je moj otac na svoj način bio duboko religiozan, ali da nije bio konvencionalno religiozan. On je svoju religioznost izražavao kroz svoje djelo. On je na primjer kazao: ‘Ja se molim, kad radim svoje kipove. Moja Molitva je moje djelo’ - razumijete? On je smatrao da je religija u općem smislu izražaj dubokih i visokih ljudskih pobuda spram savršenstva, kojemu čovjek teži. Bio je mislim religiozan u tom smislu, ne bih želio, da ga stavljamo u neku usku kategoriju vjernika. On nije bio agresivan u svojim nutarnjim shvaćanjima, on je smatrao, da je religija izražaj duboke ljudske humanosti, zalog ljubavi za čovjeka.” (7872 [11]).

A Vladimir Nazor, kojega je Meštrović 1932. portretirao, cijenio ga je i kao domoljuba i kao vjernika, zadivljen „...koliko su hrvatstvo i katolicizam duboko ukorijenjeni u duši toga dalmatinskog seljaka, iako ne bih rekao da je separatist, klerikalac!” (8603; 9257 [339]).

Meštrovićevu sklonost tradicionalnim crkvenim obredima dokazuje i njegova izgradnja i oprema više crkava, kao i želja, pa i kasnije nastojanje, da se u njegovoj crkvici Sv. Križa u Kašteletu (kojega je zvao *Crikvine*) održava služba Božja, kojoj tadašnji režim nije bio sklon (XVIII. 35; XIX. 4, 7).

Svoje nazore o umjetnosti najopširnije je Meštrović iznio u studiji o Michelangelu, u stvari svojoj umjetničkoj ispovijedi. Religija je po Meštroviću uvijek bila poticaj umjetnosti;

„Umjetnost je oduvijek sačinjavala ono što je najljepšega u čovjeku i išla naporedo sa njegovim najvišim nastojanjima, u idejnom i u moralnom pogledu, te je i ona, skupa sa religijom - najvećom duhovnom tvorevinom čovjekovom - doživjela svoj brodolom. No budući da je vjera majka svake više ljudske zamisli i tvorevine, niti po višoj volji može ljudski rod da živi bez vjere, to se javio Otkupitelj, i nakon kratkog vremena počela je umjetnost da se obnavlja i preporađa, u krilu svoje majke religije. Snagom vjere, a pod okriljem Crkve, stvorili su barbarski narodi jednu veliku umjetnost kršćansku, koja doduše u formalnom i estetskom smislu nije tako savršena kao klasična, a po svom izražaju ne zaostaje ni za jednom ispred sebe. Njeni su vidici uži, i ona nema tehničkog znanja i savršenstva istočnih umjetnosti, i nema širine njihovih koncepcija, - ona poznaje samo ljudsku patnju kao patnju grupe, a i ne sluti da se cio svemir ‘pati’ i da u patnji postoji. Ali ona ima ipak veze sa svemirom, baš kao i blijedi retci u evanđelju, jer nijedna prava religija ne zaostaje za drugom, i svaka je od njih samo različita riječ jedne te iste vjere sa istim ciljem, i s istom težnjom ka Bogu, ka najvišoj mudrosti i najvišem skladu.” (246 [254]).

U nekim svojim pismenim sastavima, a često i u službenijem i neintimnom razgovoru, Meštrović je imao običaj govoriti prilično patetičnim, biblijskim, stilom, koji je katkada bio više teatralan nego sadržajan, osobito u nekim „poslanicama” namijenjenima javnosti.

Tako je u prigodi posvećenja crkve u Biskupiji 1938, ne mogavši osobno prisustvovati, napisao opširan svečani govor, što ga je pročitao I. Tartaglia, a koji je zatim te i sljedećih godina bio objavljen u više dnevnika i časopisa, posebno u onima vjerskog usmjerenja, pod naslovom *Njoj - nepresušnom vrelu*:

„ZAZOVIMO

Gospode, Ti koji si izvan vremena i prostora, širi od vasione i viši od svih nebesa, čije ime kroz bilione godina svijetovi i ljudi mucajući tepaju, sriču, natucaju, a još ga ne izgovoriše, koji raj i pakao nosiš u dva pretinca na kopčama svoga svemirskoga plašta;

Ti strašni, Ti dobri, Ti neumoljivi, Ti nerasrdivi, Ti, čija je volja nepromjenjiva kad sve mijenjaš, a ljubav nepresušiva, kad sve ostaje; Ti, koji pretvaraš život u smrt, a smrt u život - Ti, koji nad svime bdiješ i sve ravnaš po svojoj nedokučivoj volji, vidiš i ovu malu točkicu zemlje, koju mi nazivamo materom svojom. Ona nas hrani, a jedno od Tvojih bezbrojnih srdaca grije i nju i nas. Na ovoj uskoj časti zemlje, koju si nam odredio, doveo je naše smrtne oce pred osam stotina ljudskih godina njihov smrtni pastir Zvonimir, da stvore odluku za koju mišljaše da će Ti ugoditi. Ali kako će smrtni pogoditi volju Besmrtnoga?!

*

Naša zemlja je sačuvala uspomene naše, a naša Gospa lozu našu."

I zatim slijede jednako psalmične molitve: *Zahvalimo*, *Pomolimo se*, *Ne očajavajmo*, *Ne posumnjajmo*, da bi završio:

„Ni jedna pravedna želja ne će ostati pusta, ni jedna čista molitva neuslišana! Što ne vide djedovi, vidjet će unuci, obećano kraljevstvo će doći, kraljevstvo, u kojem ne će čovjek čovjeku biti vuk nego će biti brat bratu, ne će biti podčinjen čovjek čovjeku, nego pravdi, ljubavi i istini." (329; 333-336; 348; 351; 454; 460).

Umjetničko je stvaralaštvo, po Meštroviću, težnja približavanja božanstvu, najviše što čovjek može postići na ovome svijetu:

„Čovjek ne može postiči i dokučiti božanstvo, - veli on u spomenutoj studiji o Michelangelu - ali može težiti za njim, a kad to može, znači da ima božanstva u njemu i u onome što stvara." (246 [250])

Govoreći pak o najvećem svome uzoru, Michelangelu:

„On je jedan od tipičnih otaca modernoga čovjeka, koji se borio sa cijelim svojim organizmom, kostima i mesom, nervima, i sumnjom i vjerovanjem, kako bi se podigao ka božanstvu, da bi tako uvjerio samoga sebe, da je čovjek ipak dio vječnosti." (246 [256]).

I nadalje, u istoj studiji:

"Naša djela na zemlji nisu drugo do otisci krila naše duše, koja iako nisu vjekovječna ali su otisci besmrtnog bića..."

Miroslav Krleža se, kako smo vidjeli, ismijavao Meštrovićevoj tradiciji da bez vjere nema prave umjetnosti, naslovivši svoju poznatu kritiku "Ivan Meštrović vjeruje u Boga" (5499).

Meštrovićevu vjeru, ali i njegove sumnje, pokušao je nepristrano protumačiti splitski svećenik, djelatni publicist, o. Josip Ante Soldo u studiji *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića*:

"Išao je sa svojim sumnjama kroz život ali i vjerom u spasiteljsku snagu Kristovu. To je bio intelektualno-misaoni pristup religji koji je sigurno glavna komponenta religioznog doživljavanja; Meštrović ga je u velikoj mjeri posjedovao i u svojim razmišljanjima prihvaćao. Cijeli život hrvao se s Bogom poput starozavjetnog Jakova, ali nije kleknuo da bi molio za blagoslov i tako postao 'Izrael'. Posljednji mu je uzdah bio 'Bože moj, Bože moj'." (9257 [341]).

Začeci Meštrovićeve vjere leže u njegovoj zavičajnoj tradiciji. Ta je vjerska tradicija bila stoljećima ukorijenjena u seoskom puku, iako se ona kršćanska često miješala s onom starijom poganskom, posebno u nekim pučkim, pa i vjerskim, običajima. Višestoljetni otpor Turcima poistovjetio je kršćanstvo s borbom za slobodu protiv islama. Katolički su se običaji u njegovom zavičaju, na Petrovom polju, često miješali i s onim pravoslavnima (5642 [155]).

O pučkoj, a ujedno vjerskoj, tradiciji svjedoči Meštrovićevo unošenje i paljenje badnjaka i u novome domu 1940. godine (9257 [340]).

Da je stara, poganska, tradicija bila prisutna i u ranoj Meštrovićevoj svijesti dokaz je i njegova pjesma o Zagori, objavljena 1933, koju počima stihovima:

"Lažu oni koji kažu, da su stari bogovi mrtvi:

oni žive u nama, k'o i djedovske kapi što nam pune žile;

ne bivstvo, samo oblik promijeniše postajuć žrtvom žrtvi,

baš k'o i prastare priče: vilenjaci, vještice i vile." (285 [11]; 293; 294).

Prva dječakova knjiga bila je *Biblija*, iz koje je učio čitati i pisati, kao i iz *Pjesmama* fratra Andrije Kačića Miošića. O povezivanju Meštrovićeve religije s tradicijom svjedoči i to što često svoje Bogorodice oblači u ruho žena svoga kraja (10403 [108]).

Već je u ranim Meštrovićevim spoznajama tradicija bila povezana s mistikom. Ta je mistika u njemu imala izvore u arhajskoj poganskoj predaji, u kršćanstvu i u nacionalizmu ranijega razdoblja, koji je posljednji bio spoj i arhajske i kršćanske tradicije i suvremene rodoljubne ideologije, koja je počivala i na njima.

Spoj arhajske i vjerske mistike i nacionalističke ideologije došao je u to doba do izražaja u mnogih hrvatskih i srpskih političara, književnika i umjetnika, što se odrazilo u mistici kosovske ili vidovdanske tragedije, u dilemi cara Lazara između "zemaljskog i nebeskog carstva" i u težnji za osvetom Kosova, što se već tada, a naročito pola stoljeća zatim izrodilo u izraziti mistični nacionalistički šovinizam, kada će se *mošti cara Lazara* nositi na hrvatsko *Kosovo polje*.

Tu su vidovdansku mistiku osobito poticali brojni pjesnici i publicisti, pa i oni poput Branka Lazarevića ili Dimitrija Mitrinovića pišući u rodoljubnom transu i o Meštrovićevim skulpturama namijenjenima Vidovdanskom hramu zavjeta, osvete i otkupljenja.

Ali razočaranje u ranijoj južnoslavenskoj ideologiji i glorifikaciji srpske prošlosti nije uoči i u vrijeme Prvog svjetskog rata u Meštrovićevom stvaranju značilo i napuštanje mistike. Ta se nacionalna mistika pretvorila u općečovječansku i religioznu i našla svoj najočitiji izraz u velikom drvenom gotički oblikovanom *Raspelu*.

Pišući nakon Prvog svjetskog rata o Meštroviću i njegovim skulpturama Branko Lazarević je i u ranijim herojskim i u kasnijim religioznim djelima s pravom nalazio prisutnu mistiku.

"...Kako cjelokupan taj tragizam, naročito u krugu o Kristu, izbija iz religije, on se morao, makar i u jednom dijelu svome, naslanjati na mistiku; i ne samo naslanjati, nego u nekim dijelovima i fragmentima ciklusa o Kosovu i, naročito, mauzoleja kod Cavtata, i spontano razvijati kao samostalan izraz. Na kraju krajeva, to mora biti najspontanije. Tragizam i religija, osobito ako su duboki i veliki, ne samo da vode, nego se, u krajnjoj liniji, u smislu razrješenja, svode na mistiku...

Najveća djela Ivana Meštrovića na tome su mostu, na tome mostu magičnom na kome se susreću zemaljsko i nebesko, ljudsko i božansko, susreću, rukuju i zagrle; zagrle i otjelovljuju ljudsko-božanska, fizičko-metafizička, ljudsko-materijalno-spiritualna djela. Na tome su mostu sagrađeni Kosovski Hram i, posebno, ciklus Kristov i cavtatski Mauzolej; Mauzolej kao rješavanje mita o smrti, naročito...

...Na cijelom tom putu Meštrović je više filozof-mističar i etičar-mističar nego li religiozni mističar. On bi htio da što više dosegne realnost i da što više pronikne u krajnju realnost stvari i pojava, i tek u drugom planu, - jer je tako njegov genije nastrojen - da se religiozno veže i potraži blaženstvo u vezi s Najvišim. Njegovo rješavanje mističnog je ljudsko...

...Shvaćajući sve uzvišeno i tragično, Meštrović je i u kosovskom mitu, gdje je trebao prikazati volju i sve njezine derivate, volju jedne rase u odnosu na njezine tragike i njezine ideale, - prikazao više opću i čovječansku volju i slobodu nego li volju i slobodu jedne rase... I ako se on, u Kosovskom hramu, zauzeo prikazati jedan dio naše povijesti, on je stvarno prikazao jedan tragičan i herojski stav općeg ljudskog duha. Oznake su tu, ali ih je vrlo malo. Možda u cijelome tom prikazu Balkana ima i njegove opće povijesti, naročito njegove gigantske borbe između Istoka i Zapada, ali u osnovama je jasno nagi čovjek općeg svjetskog karaktera u njegovom izrazu volje u pravcu slobode, protesta i kletve...

Odatle, i iz toga, Meštrovićeva konstruktivna monumentalnost..." (20 [46, 48-51]).

Zanimljiv je ovaj sud o općečovječanskoj, a ne tek uskonacionalističkoj ili rasnoslavenskoj mistici Meštrovićevog *Kosovskog ciklusa* iz pera Branka Lazarevića, srpskog književnika i kritičara, sudionika u Balkanskim ratovima i u Prvom svjetskom ratu, urednika *Službenih srpskih novina*.

I drugi pisac o Meštroviću, Ivo Šrepel, ističe njegov misticizam u predgovoru monografije *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića* (1944):

„Meštrović je mistik. Ali do tog je misticizma došao, pošto je vrtoglavom brzinom u sebi prošao sve druge faze spoznaje i mnogo ranije nego mnogi drugi mislioci došao do opasnog ruba ponora, gdje svietlo razuma pruža premalo sigurnosti, da se pođe dalje. Ima nešto neoplatonsko u njegovom rezoniranju, kad kaže: 'Ideja je forma božanske prirode, a vidljiva forma je njena slika. Forma i ideja, uzvišena misao i vidljiva manifestacija prirode u samom božanstvu, jesu lice i naličje. Prema tome je i prava umjetnička koncepcija u svojoj suštini najsličnija prirodnoj koncepciji. Njen uzrok je misterij kao i naš život, a izvor im je isti." (40 [V-VI]).

A Ivo Šrepel, koji je umro u Lepoglavi 1945, vrlo je dobro poznavao Meštrovića. Njegov se sin oženio s kiparevom kćeri Martom.

I Meštrovićev prijatelj, publicist Bogdan Radica, u njegovoj je mistici poslijeratnih godina (1924) vidio općečovječanske a ne tek religiozne izvore:

„...On je poslije slavljenja naših životnih snaga prešao u spiritualnu mistiku, koja je još uvijek mistika bez Boga... Umjetnost je gotovo uvijek jedna čežnja za nebom i za srećom. Kod Meštrovića se uistinu ta težnja takla neba..." (2763).

Tumačenje svoje mistike kao isključivo nacionalne, rasne, vidovdanske, pa i srpske, pobio je sam Meštrović u polemici s poznatim srpskim pjesnikom, sklonim mistici, Jovanom Dučićem (262; 275).

Meštrovićevu nacionalističku i vjersku mistiku, pogotovo njegove „kabalističke tekstove", najviše je, kako smo vidjeli, napadao Miroslav Krleža, prilazeći s materijalističkog ideološkog gledišta (8521. 3. [765]).

Kao što je Meštrovićeva skulptura često bila eklektična, podložna daljim i bližim utjecajima, tako su i religije cijeloga svijeta utjecale na oblikovanje njegove vjerske svijesti, odnosno na preoblikovanje kršćanskih, katoličkih dogmi. Već ga je Michelangelo svojim velikim utjecajem usmjerio Starom zavjetu, iako će Meštrovićeva ikonografija uglavnom biti na području Novoga zavjeta (40 [VI]; 5642 [156-157]).

U vrijeme Prvog svjetskog rata Meštrovića u Parizu nadahnjuju skulpture gotičkih katedrala koje je tu upoznao u Muzeju francuskih spomenika u Trocaderu, kako svjedoči i njegov prijatelj Kljaković (7113 [315]).

A velike istočnjačke religije, naročito posredstvom spomenika njihovih religija, ranije u pariškom Louvreu, a zatim i na putovanju Egiptom, također su oblikovale ne samo univerzalističko shvaćanje religije općenito, nego i skulptorske predodžbe starih orijentalnih božanstava. Ti su utjecaji ipak bili sporedni u odnosu na prevladavajuću kršćansku ikonografiju Novoga zavjeta.

Od starih je religija, koje je od samoga početka svoga djelovanja proučavao, više nego od kršćanstva, preuzeo temeljno načelo borbe dobra i zla, prisutno u vjerovanju Egipćana i ostalih starih naroda, posebno u kasnijem manihejstvu, pa i raširenom bogumilstvu u našim krajevima.

„...Uživljujući se u tu borbu Michelangelovu između dobra i zla, svietla i sjene, - 'krvi i duše' - Meštrović je i sam pošao na izvor najstarijih ljudskih religija, - pisao je Šrepel u monografiji Meštrovićeve religiozne skulpture - pa se zato egipatski, asirski, babilonski, indijski i perzijski utjecaji na njegovu umjetnost (sfinge kao elemenat arhitekture, jedna drvena asirski komponirana glava, dvie variante 'Vestalke' i t. d.) ne smiju smatrati formalnim inspiracijama ili traženjem novih izražajnih sredstava na temelju vraćanja starom, nego unutarnjim povratkom uz rieku ljudskog saznanja sve do njena izvora i vraćanjem niz tu rieku do današnjice, nakon što se majstorovo unutarnje oko obogatilo vještinom promatranja izpod površine i širinom sveobuhvatne koncepcije. To ga je povezivanje zajedničkoga u svim religijama dovelo do spoznaje, da je svaka od njih - 'samo različita rieč jedne te iste vjere' - i pomoglo mu, da u sebi podpuno razčisti odnos starih iztočnih religija, koje postavljaju problem široko i u vezi s prasilama prirode, prema klasičnoj grčkoj umjetnosti, koja je savršena u formalnom i estetskom pogledu do stupnja identificiranja dobra s liepim, i prema kršćanskoj umjetnosti, gdje je težište prešlo na izražaj kao odbljesak unutarnjeg života i čežnje za vječnošću i spasenjem duše..." (40 [VI]).

Shvaćajući religiju univerzalno, a ne usko dogmatski, isključivo kršćanski i katolički, Meštrović je u polemici s Dučićem jasno izrazio svoje vjerovanje:

„...Bog nije ni kršćanski ni turski, već vječna pravda koja goni nepravdu, plamen koji sagara trulež..." (275 [339]).

U studiji o Michelangelu također:

„...nijedna prava religija ne zaostaje za drugom, i svaka je od njih samo različita riječ jedne te iste vjere sa istim ciljem, i s istom težnjom ka Bogu, ka najvišoj mudrosti i najvišem sklad u.“ (246 [254]).

To je njegovo univerzalno, a ne uže konfesionalno, uvjerenje vidljivo na zamisli oslikavanja kupole obiteljskog mauzoleja u Otavicama, gdje su uz kršćanskoga Boga predstavljeni i nositelji ostalih svjetskih religija (713 sl.).

Iako mladi Ivan Meštrović dolazi 1900. u Beč s još neosobnom tradicijom kršćanstva, uz stanovite arhajske poganske prizvuke, on se u toj kozmopolitskoj društveno, ideološki i vjerski avangardnoj sredini ne koristi tom svojom seoskom tradicijom, nego se usmjerava prevladavajućoj liberalnoj velegradskoj, srednjoeuropskoj, sredini. Stoga u njegovim ranim, bečkim, radovima nema skulptura religiozne tematike, nego onih općeljudskog, humanističkog i univerzalno-filozofskog sadržaja. Tome je pridonijelo i njegovo oduševljenje Tolstojem i Nietzscheom. Prvi je kritizirao kršćanske dogme, a drugi religiju općenito. Likovi Meštrovićevih skulptura, na *Nozi božjoj* i *Izvoru života*, bore se protiv usuda, u stvari protiv Božje sile koja ih pritišće.

Ni *Vidovdanski hram* nije zamišljen u duhu izrazito kršćanskoga hrama. Osim što u samim likovima, posebno u sfingama, ima više arhajskih elemenata, a ni jedan kršćanski, i njegove heroje potiče na otpor i borbu s jedne strane ideja antičkih junaka, a s druge jedan nacionalno rasni mit, s odrazima prije mržnje i osvete, nego ljubavi i opraštanja.

Prekretnicu u njegovom stvaralaštvu, sadržajnu, stilsku, ali prvenstveno idejnu, izrazit će njegovo duboko razočaranje u uskonacionalističkim idejama, u veličanju vlastite (južnoslavenske!) rase, kao otporu dekadentnoj europskoj civilizaciji, kulturi, pa i religiji, i u vjeri da će čovjek svojom snagom i silom izmijeniti nepravde u svijetu.

Te su promjene bile potaknute i povijesnim zbivanjima kojima je sam bio svjedokom; prvo razočaranjem u jugoslavenskoj politici „bratske“ Kraljevine Srbije u odnosu na idealističku zamisao budućeg političkog zajedništva, a zatim razočaranje u čovjeku i društvu - pa i onom civiliziranih europskih naroda - u tadašnjim ratovima. U Balkanskim ratovima, nalazeći se tada u Beogradu, na izvoru zbivanja i informacija, zaprepastili su ga srpski nečovječni progoni muslimana, Bugara, Albanaca i zločini nad njima. Tijekom sljedećeg Svjetskog rata još ga se poraznije dojmilo šovinističkom mržnjom zadojeno rušilaštvo i masovno proganjanje i ubijanje ljudi svih civiliziranih europskih naroda. Milijuni nedužnih boraca ginulo je, većina njih ne znajući za što i za koga se bori, uz još nedužnije civilno stanovništvo. Rušeni su gradovi i kulturni i umjetnički spomenici koji su stoljećima bili stvarani, što je na smrt dotuklo i staroga Rodina. U središtu zbivanja Balkanskih ratova, a zatim kao član *Jugoslavenskog odbora*, u spoznajama svih strahota Svjetskoga rata, doživjela je Meštrovićeva herojsko-nacionalistička ideja slom, a umjesto nje rodila se nova ispunjena s jedne strane gorkim pesimizmom i sumnjama u vrline i prirođeno dobre vrijednosti čovjeka, a s druge u traženju izlaza u općečovječanskoj ideji rasne, nacionalne i vjerske tolerancije i u mirotvornim i humanim porukama Krista i Novoga zavjeta.

Bio je to početak sadržajno, formalno i stilski novog razdoblja Meštrovićevog stvaralaštva, koje će nadalje trajati do kraja njegovog života.

Začetke tog presudnog i naglog preokreta u Meštrovićevoj umjetnosti možemo smjestiti u 1913. godinu, kada u Beogradu izvodi prve skulpture religiozne tematike, do tada vrlo rijetke. Jer njegove su *Udovice s djetetom* prethodnog razdoblja uvijek bile zemaljske majke i udovice poginulih boraca, ispunjene zemaljskom patnjom, a neke i osvetom. Odsada će to biti *Bogorodice* ili *Bogorodice s djetetom Isusom*, koje osim ljudske majčinske ljubavi upućuju i na općečovječansku ljubav i na usmjerenost ne svjetovnome, nego duhovnome.

Pogotovo će Kristov lik, osobito potresno golemo drveno *Raspelo*, posvjedočiti o najužoj povezanosti Meštrovićevog života s njegovim stvaralaštvom, posebno sa stilskim promjenama u tome stvaralaštvu.

U jednom rukopisu svoje autobiografije (u trećem licu) obrazložio je sam Meštrović pozadinu nagle promjene motiva i sadržaja svojih djela:

„Strahote rata djeluju i na njega i odrazuju se na radovima. Još u Beogradu poslije balkanskih ratova počima obradjivati neke sižeje iz biblije, a u vrijeme svjetskog rata sačinjavaju mu ti sižeji glavnu grupu radova...“ (VIII. 4).

Još je opširnije i bolje objasnio tu promjenu u svome stvaralaštvu u napisu objavljenome 1925. u našim časopisima *Kolo* i *Yugoslav Review* u Americi, u vrijeme održavanja njegovih izložaba u Sjedinjenim Državama:

„...Odmah poslije Balkanskoga rata, a osobito za Svjetskoga Rata, meni se je učinilo, da je premalen sami ideal jednoga naroda, da su od premalenoga značenja žrtve ili pobjede jednoga naroda, prema svim žrtvama i prema pravoj pobjedi svijeh. Nu ‚pobjeda svijeh‘ može biti samo ako ne bude ‚prijatelja‘ i ‚neprijatelja‘, kada budemo svi braća i ljudi.

Eto u nizu tih ideja i osjećaja došao sam do predmeta iz biblije. Osjećaj opšte patnje čovjeka, zauzeo je od tada jače mjesto od patnje samo svoga naroda. Potreba pobijanja jednog posebnog zla, nanesenoga nama, proširila se je u potrebu pobijanja zla u opšte, ma gdje bilo i ma tko ga nanosio...“ (195).

Taj je Meštrovićev napis nakon njujorških *Kola* i *Yugoslav Review* (193; 216 [13-15]), objavljen u brojnim našim dnevnicima i časopisima u zemlji i inozemstvu: u čikaškom *Glasniku*, ljubljanskom *Dom in svetu*, beogradskoj *Misli*, sarajevskim *Narodu* i *Večernjoj pošti*, splitskom *Novom dobu*, *Sušačkom novom listu*, zagrebačkim *Obzoru* i *Slobodnoj tribuni*, a 1933. i u tekstovnom dijelu Meštrovićeve zagrebačke monografije 1933. godine (27 [15]; 210-213; 218; 219; 229; 236; 237).

Mnogi koji su pisali o Meštrovićevoj skulpturi nisu mogli a da se ne osvrnu i na tu njegovu likovnu preobrazbu i obrazlože je, uglavnom na temelju njegovih vlastitih izjava. Tako je njegov pratilac po izložbama u Americi, Milan Marjanović, u istom svesku njujorške *Yugoslav Review*, u podužem napisu *Meštrovićeva poruka* jednako obrazlagao kiparevo napuštanje herojskih likova *Kosovskog ciklusa* i prilaženje predstavljanju biblijskih likova Novog zavjeta i anđela (2964 [23-25]).

Svećenik dr. Dragutim Kniewald pišući 1920. o suvremenoj Meštrovićevoj religioznoj umjetnosti, analizira i kritizira veliko drveno *Raspelo* i o njegovoj namjeri da njega i prve drvene reljefe s motivima iz *Života Kristovog* postavi u zagrebačku crkvu Sv. Blaža, ostvarujući tako, nakon već preživjelog i neostvarenog vidovdanskog hrama, svoj drugi kršćanski hram (2450).

Za razliku od kritičnog Kniewalda, župnik crkve Sv. Marka dr. Svetozar Rittig je s oduševljenjem prihvatio novi Meštrovićev likovni izraz usmjeren religioznoj umjetnosti.

„...Nacionalni ideali su ostvareni - pisao je Rittig u *Katoličkom listu*. - Meštrović kreće dalje. On grabi još dublje. On grabi za najdubljim. I tako je nastao njegov H r i s t , njegovo Raspelo, i ciklus religioznih reljefa, što ih je izlagao na Zapadu, a nedavno izložio i u Zagrebu. Meštrović je time postao religiozni umjetnik, i prema njegovoj umjetnosti valja da i mi bogoslovi zauzmemo stajalište. Da kažemo svoju...“ (2474 [337]).

Istaknuti slovenski povjesničar umjetnosti France Stelè branio je tu novu Meštrovićevu religioznu skulpturu pred, kako je pisao, nedovoljnom pozornosti, pa i kritikama, zagrebačke javnosti.

„Slijedilo je drugo doba zrelosti - pisao je on 1921. u ljubljanskom časopisu *Dom in svet* - od početka svjetskoga rata do danas, kojega označavaju religiozni motivi, zahvaćeni tolikom snagom i tolikom iskrenošću, kakvi nisu u suvremenom vremenu viđeni ni u velikih umjetnika, pa otkuda stoga čuđenje hrvatske kritike u povodu lanjske izložbe u Zagrebu, kao da kritika nije mogla naći vanjski povod za taj unutrašnji preokret; stvorila je, naime, veliku grešku jer je logičnost tražila sredstvima koja su već bila ostvarena, umjesto da bi iz samih radova zaključila umjetnikovu duhovnu revoluciju i po njoj ih tumačila.“ (2540 [153]).

I mladi hrvatski pjesnik Gustav Krklec opisujući istu Meštrovićevu izložbu 1920. u Zagrebu, na kojoj se kipar prvi put predstavio u svojoj zemlji s većim brojem skulptura religioznog sadržaja, obrazlagao je razumljiv završetak jednog, herojskog, razdoblja Meštrovićevog stvaralaštva i početak drugog, duhovnoga, čudeći se posjetiteljima izložbe koji su, poznavajući dojučerašnjeg Meštrovića, odbojno primali njegove ekspresionističke gotizirajuće likove Krista i svetaca (2456 [669]).

Jednako je bio pomalo zbunjen pred novim reljefima na izložbi drugi mladi književnik Slavko Batušić, ali je pred *Kristom* ostao zadivljen njegovom snagom, dostojnom najvećih kipara prošlosti (2436).

Splićanima je Meštrović neke od svojih novih religioznih skulptura, predstavio prethodne 1919. godine na *Izložbi dalmatinskih umjetnika*. Tom je prigodom trogirski kulturni svećenik, povjesničar umjetnosti i publicist Ivan Delalle pisao, uočivši pozitivne strane te Meštrovićeve evolucije. Kosovo je bilo osvećeno i kipar svojim *Kristom* zacrtava program svog budućeg rada (2316).

Jednako je o novoj Meštrovićevoj skulpturi, ali nestručnije i teatralnije, pisao Meštrovićev drniški prijatelj dr. Filip Marušić (2348).

O Meštrovićevoj je preobrazbi od herojsko-nacionalnog do duhovno-religioznog kasnije pisala u njujorškom časopisu *Liturgical arts* i njegova američka prijateljica, kiparica Malvina Hoffman (6189 [90]).

Meštrović se uvijek nadahnjivao velikim djelima iz prošlosti, zanoseći se onima koja su u određenom vremenu i u određenim prilikama bila najbliža njegovom duhovnom stanju, koje je opet bilo odraz prilika što su ga okruživale, bilo u širem društvenom okružju, bilo u osobnom životu.

Strahote i sva tragedija rata, bilo Balkanskog, bilo Svjetskoga, približili su ga srednjovjekovnom gotičkom ekspresionizmu. Zacijelo je poznavao dramatične skulpture Krista na njemačkim gotičkim oltarima, osobito one najpotresnije Matthiasa Grünewalda, koji su mogli stilski utjecati na oblikovanje njegovog ratnog *Raspela*. Ne znamo je li poznavao suvremene skulpture u drvu Ernesta Barlacha koji se 1906. vratio iz Rusije i rezao svoje rustične ekspresionističke seljačke likove.

Ne smijemo, međutim, zaboraviti ni vlastitu pučku, seosku, tradiciju rezanja u drvu njegovoga zavičaja, u kojoj je i sam kao pastir započeo svoje stvaralaštvo. Naivni ekspresionizam, više nego folklorni biljeg, bio je osnovna značajka te narodne rustične skulpture rezane u drvu. Od djetinjstva je Meštrović posjedovao vještinu rada u drvu, u materijalu kojega je dobro poznavao i kojemu se vrlo vješto znao prilagoditi, bilo to mekano kruškovo ili tvrdo orahovo drvo. On je bolje od nekog gradski odgojenog kipara osjećao plemenitost, strukturu, tvrdoću ili podatnost drva, birajući za svoje skulpture i reljefe ono tvrdo orahovo, kao najpodložnije oštrim vidljivim rezovima, a ujedno i najtrajnije.

Istaknuo bih još jednu važnu značajku Meštrovićevog izravnog rezanja u drvu kojim je tada bio obuzet, a koje ga do kraja stvaranja neće napustiti, pogotovo u ostvarivanju velike zamisli ciklusa drvenih reljefa *Života Kristovog* za crkvu u splitskom Kašteletu. Rezanje u drvu predstavlja nam izravan kiparev rad, bez posrednog lijevanja u gipsu, bronci, a još posrednijem klesanju u kamenu, što su ga djelomično, a katkada i potpuno, obavljali drugi majstori. Svaki urez dlijeta ili noža u drvu izravno je kiparev, pa nam zorno odaje i njegov fizički i stvaralački temperament i stvaralački elan.

Usto su skulpture i reljefi rezani u drvu zajamčeni originali, unikati, čak i bez sadrenog modela, a pogotovo bez čestog lijevanja ostalih skulptura, katkada i u više replika.

Sam je Meštrović posebno cijenio svoje radove u drvu, pogotovo svog velikog *Krista* i ciklus reljefa *Života Kristovog* što ga je baš tada započeo.

Što se tiče likovne kvalitete tih radova smatram da su, uz *Raspelo*, u čitavom ciklusu u crkvi u Kašeteletu najvredniji baš ti prvi ekspresionistički reljefi; za njima samo donekle zaostaju oni izvedeni između dva rata, dok kasniji predstavljaju više majstorska nego nadahnuta kreativna ostvarenja.

Stručni likovni kritičari pozitivno su ocijenili nove Meštrovićeve radove u drvu.

„Nikada do sada drvo nije našlo vještijeg i inteligentnijeg umjetnika koji bi s manje sredstava umio izvući iz njega efekte prilagođenije njegovoj strukturi,“ pisao je Mario Lago u rimskoj *Tribuni* (1455).

James Bone je pisao u londonskoj *Monografiji* 1919. o tim novim Meštrovićevim radovima u drvu nakon onih dječačkih:

„Njegov povratak rezanju u drvu usko je povezan za sam materijal. Vjerujem da je mramor, svojom zatvorenošću i hladnoćom, odličan medij da izrazi poganske religije i povijesti; ali drvo sa svojom raznolikošću, toplinom i mekoćom može bolje izraziti spoznanje kršćanstva.“ (6a [7]; 2296 [36]; 2709 [17]).

Rad u drvu odgovarao je i njegovoj tadašnjoj sklonosti gotičkoj skulpturi.

„U ovoj drugoj Meštrovićevoj izložbi - pisao je 1917. P. G. Konody u londonskom *Observeru* - zanimljivo je gledati kako se on priklanja oblicima izražavanja ranije gotike. Ova težnja gotici posljedica je toga što se majstor sada radije služi drvom kao materijalom. Meštrović je vrlo osjetljiv za svojstva materijala u kojemu radi. Često izgleda kao da su njegova djela oblici koji su bili skriveni u drvu, kamenu ili dotičnom materijalu, a koje je majstor samo oslobodio svojim dlijetom, a da nisu stvoreni slobodnom umjetnikovom imaginacijom. Čini se kao da je nacrt kipa bio već u kamenu, u kladi drva. Gotički rezbari u drvu i rezbari u bjelokosti rade otprilike na jednaki način. Oni se služe slučajnim oblicima sirovog materijala kojemu tre-

ba dati ljudski oblik, pa ne prezaju od toga da se prilagode više materijalu nego doslovnoj vjernosti lika kojega moraju izraditi. Baš tako postupa i Meštrović.“ (2160; 2492).

Što se tiče samih likova koje je obrađivao nakon potresnog golog tijela Krista na križu, za razliku od ranijega razdoblja kada su herojska dinamika i borbenost bile isticane golim mišićavim muškim tijelima, a tuga udružena s erotikom udovica u aktovima zaobljenih oblika, sada predstavlja drapirane figure jer su mu baš pojednostavnjene plohe odjeće, pogotovo njihove ravne, gotovo grafičke, linije pogodne za izraz produhovljenih religioznih motiva i ideja.

Pri kraju toga nedugoga razdoblja, krajem rata i neposredno nakon njegova završetka, ublažuje se ekspresija njegovih skulptura, pa se umjesto paćeničkog Krista sve više pojavljuju smirene Bogorodice i lirski anđeli. Smirena harmonija prevladava uzbudljivu ekspresiju.

Nakon velike Meštrovićeve izložbe u Londonu 1915. godine pisao je likovni kritičar *Sunday Timesa* o tim novim radovima:

“Njegovo kiparstvo sigurno nije ‘umjetnost rupe i kvrge’ i upravo je antiteza rodenovske škole impresionističkog kiparstva. Njegov efekt ne ovisi toliko o sugestiji atmosfere koliko o silueti, liniji izuzetne delikatnosti, gracioznosti i snage. Njegova čudesna linija ljepote je na triumfalan način očita u dva njegova religiozna reljefa, ‘Polaganju’ i ‘Navještenju’. Linija je oštra, prodorna, sigurna poput kirurškog skalpela, pa ipak nikada nije gruba, nikada odbojna, uvijek prožeta nježnim suosjećajem.

Meštrović ima više zajedničkoga s Giottom nego što je to jedno pastirsko djetinjstvo, ima mnogo od svoje monumentalne jednostavnosti dizajna, mnogo od svoje snage osjećaja. Što se tiče dubine osjećaja, ne znam gdje bi u suvremenom kiparstvu mogli naći nešto ravna njegovoj strasnoj i delikatno modeliranoj ‘Pietà’.” (2096; 3062 [42-43]).

Jednako istaknuti položaj Meštrovićeve skulpture u okviru čitave religiozne umjetnosti istaknuo je tada i James Bone, likovni kritičar i ravnatelj British Museuma:

“...njegova nova raspela i reljefi kršćanskih legendi sjajne su predstave duha. Izuzimajući Blakea i Puvis de Chavannesa, to su jedino značajna religiozna djela nakon renesanse.” (2439; 2792).

Novi Meštrovićevi radovi religiozne tematike, a ekspresionističke gotizirajuće stilizacije, naišli su, kako smo vidjeli, na najviše pohvale likovnih stručnjaka, posebno u inozemstvu, ali i na neshvaćanje, pa i otvorenu odbojnost šire domaće publike, kao i klerikalnih i socijalistički usmjerenih krugova koji su, jedni i drugi, zahtijevali realističku umjetnost, bilo onu pučku pobožnu, bilo onu socrealističku.

Vidjeli smo kritiku svećenika Dragutina Kniewalda koji je Meštroviću priznavao genijalnost kipara, ali je smatrao da su na njega više utjecali narodni običaji njegovoga zavičaja, a malo Europa (2571; 9257 [332]).

Militantnome katoličkome svećeniku Ivanu Merzu Meštrović je bio “Liberalac - sad bavi se kršćanskom religijom i unaša u vanjske forme kršćansku svoju dušu i ta duša razara forme” (5604; 5605; 9257 [333]).

Komunist Moša Pijade kritizirao je Meštrovića što je hrvatski nacionalist i katolik, a kao katolički kipar sklon gotici (2361 [138]).

Krleži je to “dekorativna, lažna, feljtonistički retorična religioznost” (3603 [82]).

Slikar i likovni kritičar Jerolim Miše kritizirao je kasnije Meštrovićeve religiozne drvene reljefe kao površno rađene, nejednake izrade i likovne vrijednosti, priznajući ipak izvanredne fragmente posebno kod “ranijih drva” (7506 [300]).

Pjesnik A. B. Šimić kritizirao je 1920. tadašnje Meštrovićevo kiparstvo zbog nesuvremene religioznosti, koja je nekada mogla biti shvatljiva, ali ne u modernom vremenu, kada to više nije “religija njihove duše”, niti su ti nekadašnji simboli njihovi današnji simboli.

“Mogu li Meštrovićevi kipovi da budu takvi simboli za današnje ljude?” - pita se A. B. Šimić (2480).

I tada mladi povjesničar umjetnosti Grga Gamulin sa socijalističkog je gledišta ocjenjivao Meštrovićevo nacionalno i religiozno kiparstvo naivnim, iako je kasnije veoma cijenio njegovo stvaralaštvo (4514); dok već stari Iso Kršnjavi u Meštrovićevom *Raspelu* nije vidio Kristov lik nego - majmunov (2525).

Meštrović je svoje nove religiozne skulpture prvi put predstavio svjetskoj javnosti na mletačkom *XI. Biennaleu* 1914. s pet radova (1993 [114]), zatim brojnije na svojoj izložbi u Londonu 1915. (2306 [52-53]), a hrvatskoj javnosti uglavnom na vlastitoj izložbi u Zagrebu 1920. godine (515).

*

Meštrovićeva sklonost skulpturi vjerskog, ili točnije biblijskog, sadržaja počima 1912. godine za posjeta zavičajnim Otavicama. Nakon već zamora od herojske patetike, od likova koji su težili monumentalnosti, u smirenju očinskoga doma nastali su prva *Glava Krista* i prvo *Raspelo*. Možda je pri tome stanovitu ulogu odigrala i lokalna tradicija rada u drvu, ili tek komadi hrastovog ili orahovog drva što ih je našao u očevom dvorištu. Međutim, te nam skulpture nisu poznate. Nakon što je *Glavu Krista* 1919. izložio u Bruxellesu vjerojatno je prodana nepoznatome, a tako valjda i drveno *Raspelo*.

Presudnija je bila sljedeća 1913. godina kada Meštrović za boravka u Beogradu saznaje ne samo za srpska junačka djela u Balkanskim ratovima - kojima stvara naručeni spomenik *Pobjednika* za Terazije - nego i za sve strahote tih balkanskih ratovanja i za sva masovna zlodjela Srba nad Turcima i Albancima u tim ratovima.

Herojski mit je srušen, a zamijenit će ga humani, paćenički mit, kiparski predstavljen u liku Krista, a zatim i drugih biblijskih figura.

Dok se Meštrovićeva herojska kosovska secesija temeljila na realističkoj, iako muskulaturom potenciranoj figuri, secesijska stilizacija prve poznate *Glave Krista*, nastale u Rimu te 1913. godine, temelji se na produhovljenijoj gotičkoj predodžbi. Nacionalna mistika pretvorena je tom skulpturom u vjersku mistiku, s potpuno drugom, ne više nacionalnom, nego općeljudskom, humanističkom porukom.

Zacijelo je rezanje u tvrdom orahovom drvu pogodovalo oštrim asketskim oblicima ispaćene, trnovom krunom ovjenčane *Kristove glave*. Secesijska je stilizacija i dalje prisutna, možda i pojačana gotovo grafičkom obradom brade, kose i samih detalja. Bolna ekspresija lica izrazito je gotička, srodna sjeveroeuropskim srednjovjekovnim i renesansnim majstorima. Cijela je skulptura podložna radu u drvu i to joj je jedna od istaknutih vrednota.

Drvenom *Glavom Krista*, danas u Galeriji Meštrović u Splitu, Meštrović je postavio dobar temelj daljnjem doživotnom bavljenju religioznom tematikom.

Sljedeće 1914. godine modelirao je Meštrović u vosku drugu *Glavu Kristovu*, kasnije izlivenu u sadru i u broncu. Iako je skulptura potpisana tom godinom, u popisu radova u londonskoj *Monografiji* 1919. nije zabilježena.

Za razliku od *Glave Kristove* u drvu, ova je, uza svu još prisutnu secesijsku stilizaciju i gotičku mistiku, ipak mekše modelirana, a ne rezana, dosljedno drugom materijalu u kojemu je izvedena.

Sadržaj koji je u ratnim godinama najviše obuzeo Meštrovića bio je onaj Raspela, Krista na križu. Poznato nam je da je tih godina izradio nekoliko skulptura s tim motivom, među kojima i *Raspelo* iz 1916. godine, jedno od najistaknutijih djela cijelog njegovog plodnog stvaralaštva.

Prvo *Raspelo*, tek kao uvod u taj ciklus, nastalo je, vidjeli smo, za posjeta Otavicama 1912, u orahovom drvu, zajedno s *Glavom Krista* i *Karijatidom* (1755).

Godine 1914., nakon Balkanskih ratova a u napetoj psihozi očekivanja svjetskog rata, modelira Ivan Meštrović *Raspelo* u prirodnoj veličini Kristovog korpusa, koje će svojim tragičnim sadržajem, secesijskom stilizacijom i izrazitom gotičkom ekspresivnošću udariti biljeg čitavom njegovom stvaralaštvu te ratne faze. U tom *Raspelu* s ispaćenim, krajnje mršavim tijelom Krista, s pretjerano izduženim tijelom, posebno prstima ruku i nogu, s istaknutim rebrima, asketskom također izduljenom glavom i stiliziranom kosom, ostvario je model što će ga još zrelije, tragičnije, ali i monumentalnije razviti u velikom poznatom *Raspelu* 1916. godine.

U ratnoj 1915. godini načinio je u Rimu znatno manju studiju *Raspela* koju je darovao svojim rimskim prijateljima Signorellijevima, a oni su je, zacijelo, dali odliti u srebro. Taj je Krist na križu jednako ekspresionistički, nerealistički ispaćen, srodan prethodnome (121).

Kao konačni rezultat nakon ta dva *Raspela* uslijedilo je veliko drveno *Raspelo*, izvedeno 1916. godine u Ženevi, u Švicarskoj.

Među njegovim ranijim crtežima u Galeriji Meštrović u Splitu nalazio se i jedan crtež olovkom kao očiti prednacrt *Raspela*, istoga vremena i stila (108 [30, br. 32, sl.]).

Prvenstveno i bitno nadahnuće za to *Raspelo* svakako je rat sa svim svojim strahotama. Krist je ponovno raspet da bi otkupio zabludjelo čovječanstvo; ujedno autorovo razočaranje u mnogim idejama, naročito onim političkim, u vjeru u rasu i narod kao isključive čovjekove vrijednosti. Ispaćeno Kristovo lice i do kostura izduženi oblici tijela, ruku i nogu oličenje su te boli i tog razočaranja.

Formalni poticaj zacijelo su bile i slične skulpture gotičkih katedrala koje je pred rat promatrao u pariškom Trocadéru, Muzeju francuskih spomenika, u sadrenim odljevima. Asketski gotički ekspresionizam tih likova s portala katedrala odgovarao je tadašnjem njegovom duhovnom i umjetničkom raspoloženju i općem svjetonazoru.

Gotizirajuća ekspresionistička hipertrofija tijela, udova, a naročito prstiju ruku i nogu, mogla je biti odbojna samo onima koji su potpuno formalistički i naturalistički gledali i doživljavali skulpturu, jer te formalne pretjeranosti toliko odgovaraju umjetnikovom cilju i općem tragičnom ugođaju, da je teško i u svjetskoj skulpturi naći uspješnijeg likovnog oblikovanja takve umjetnikove ideje.

Dojam njegovog *Raspela* nije strašan i odbojan, kako su mnogi tvrdili, nego potresan i neminovno privlačan. To čak nije ni ona naturalistička rugoba rane Meštrovićeve *Starice* ili *Majke Jugovića*, nego izrazita asketska ljepota.

Meštroviću je u toj i drugim tadašnjim religioznim skulpturama prigovaran eklekticizam, nesuvremeni arhaizam, oponašanje gotike. Međutim, on je tada bio uvjerenja da su čovjekova bol, patnja, razočaranje uvijek bili jednaki - i u srednjem vijeku i u dvadesetom stoljeću.

Posebna privlačnost *Raspela* je njegova obrada u drvu. Meštrović se tada, u ratnim godinama u emigraciji, posebno posvetio radu u drvu. Tome su zacijelo bila presudna dva razloga. Prvi, što mu u hotelskim sobama ili u privatnim smještajima u Londonu, Ženevi, Cannesu, Parizu i Rimu, od 1915. do 1918, nije bilo moguće modelirati u glini, zatim lijevati u gipsu, pogotovo ne klesati u kamenu, a rad u drvu bio je „čistiji” i pristupačniji. Drugi razlog bio je u samom sadržaju i likovnom izrazu skulptura kojima je drvo omogućavalo veoma izdužene „gotičke” oblike, od kojih neke, poput ruku i nogu velikog *Raspela*, ne bi ni bilo moguće izvesti u sadri a da se pri prvom prijenosu ne polome. Drvo je podatno, prikladno „tvrdom” rezanju naglašenog više kostura lika nego oskudne muskulature.

Osim toga je drveni korpus *Krista* bio prilagođen samoj podlozi jednako drvenog križa. Križ je naglašavao dvije temeljne linije: vertikalu i horizontalu, a sam naglašeni ekspresionistički izraz postignut je blagim dijagonalama nogu i upravo kričećim potresnim dijagonalama ruku, s njihovim usredotočenjem u glavi Krista, kojoj su tragika i bol naglašeni otklonom glave ustranu.

Meštrovićevo veliko drveno *Raspelo*, bez sumnje, spada u vrhunska djela ne samo njegove i hrvatske, nego i svjetske skulpture.

Od svih Meštrovićevih skulptura religioznog sadržaja o ovom je *Raspelu* najviše pisano, bilo da ga se likovno osobito vrednovalo, bilo kao najvidljiviji primjer njegove sadržajne i stilske promjene u stvaralaštvu, bilo da ga se kritiziralo i napadalo s likovnog i s religioznog gledišta.

Kao i o ranijim rodoljubnim skulpturama pisane su bezsadržajne i euforične hvale, najčešće literarnog a ne likovno-kritičkog sadržaja. Autori su najčešće bili isti oni panegiričari koji su ranije slavili njegovu gotovo panteističku mitologiju.

Tako pjesnički nastrojenom Meštrovićevom drniškom prijatelju dr. Filipu Marušiću Krist postaje simbol našeg naroda, jednako kao što su ranije to bili Kraljević Marko i kosovski heroji (2348).

Jednako je pisao prikazujući Meštrovićevu izložbu 1920. u Zagrebu tada mladi hrvatski pjesnik Gustav Krklec (2456 [670]).

I Ante Cvitković u splitskoj *Pobedi* 1925. godine:

„Uvjeren sam da kad bi se Meštrovićev Krist postavio na nekoj svjetskoj raskrsnici gdje bi prolazili Budisti ili Muslimani, Kršćani ili Židovi, bezvjerni ili idolopoklonici, divljaci ili materijalisti, svaki bi od njih zaustavio pogled na raspetoga Krista i osjetio bi u svojoj duši kliktaj čovještva i neizmjernosti, koja sve ljude zbližava i sjedinjuje.

Meštrović je stvorio najsavršenijeg Krista i zato baš najčovječanskijeg, jer neizmjerna ljubav čovječanstvu utjelovila se u čovječjem liku besmrtnog Krista.” (2907).

Jednako je o Meštrovićevom *Kristu* pisao književnik Josip Kosor:

„...Njegovo je djelo prepuno ideje i nečuvenog svjetla. Prijašnje njegove izložbe pružahu sliku prašume sa džinskim borbama i huraganom krvi! - sadašnje, velebni mir velikih hramova, sa prisutnim nevidljivim božanstvom, s nadsfernim mirisom i aromom vječnosti. On stoji pod neposrednim uplivom najviših i najsretnijih planeta, koje mu tiho i nesvjesno saopćuju svoje najdublje i najuzvišenije tajne. On vidi njihovo veliko gibanje, čuje im dušu opijajuće melodije, vidi neizrecive linije...“ (2454).

Nakon ovakvih ispraznih slavopojki shvatljivo je reagiranje Miroslava Krleže i socijalistički usmjerenih autora.

Međutim, budući da se radi o osobito istaknutom i likovno vrijednom djelu, objavljivani su o njemu i brojni pozitivni stručni i obrazloženi prikazi koji su se također često uspinjali do opravdanih hvalospjeva, kako u domaćem, tako i u inozemnom tisku.

Naša je javnost vidjela *Raspelo* prvi put na Meštrovićevoj samostalnoj izložbi 1920. u Zagrebu i tom je prigodom reagirala i pozitivno i negativno.

Mladi pisac Slavko Batušić bio je oduševljen velikim *Raspelom* izloženim pod središnjom kupolom Umjetničkog paviljona (2436).

Zagrebački teolog i povjesničar umjetnosti Dragutin Kniewald tom je prigodom opširno pisao o Meštroviću braneći ga pred osudama puka i crkvenih kritičara (2450).

I slovenski povjesničar umjetnosti France Stelè tom je prigodom u ljubljanskom *Domu in svetu* opširno analizirao Meštrovićevu raniju i noviju umjetnost:

„...Najveće djelo posljednjeg vremena, pandan Marku Kraljeviću u prethodnom razdoblju, središnja figura novoga hrama o kojemu sanja ovo doba, nadčovječanska je velika drvena skulptura Krista na križu. Mršavo tijelo, sama kost i koža, posljedica nadljudske muke toga mrtvaca. Glava mrtva, da je nijedan naturalistički umjetnik ne bi načinio mrtviju, usta otvorena u smrtnom izdisaju. Noge mu je prekrižio potpuno neprirodno, postigavši time važan ornamentalni učinak... Isto značenje imaju stopala pribijena na križ. Ruke imaju produžene prste, koje smo već više puta imali. Križ je namijenjen za gledanje iz daljine odakle bi djelovala njegova vizionalna figura, pa bi tu te ruke došle do željene vrijednosti. Taj je Krist simbol čitavog čovječanskog trpljenja, otkupitelj svih minulih, sadašnjih i budućih boli; ako je dakle njegova muka uvećana do najviše mjere, prirodno je. Samo u vremenu goleme boli što je ispunila svijet u godinama rata, moglo je nastati djelo koje je toliko strašno u izrazu trpljenja poput toga Krista. S formalnog gledišta ima usporedbe samo u duboko pobožnom i u vjeri proživljavanom srednjem vijeku...“ (2540 [158]).

Pozornost inozemne javnosti, posebno britanskih povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara, pobudilo je Meštrovićevo *Raspelo* neposredno nakon nastanka, na izložbi u Londonu 1917. godine, gdje je izlagao zajedno s Tomom Rosandićem, još uvijek u političkoj emigraciji i još uvijek u vrijeme strašnih ratnih razaranja i masovnih ubijanja:

„Pa čak i u golemoj dvorani Galerije Grafton vlada njegov Križ čitavom okolicom,“ pisao je londonski dopisnik roterdamskog dnevnika (2265; 2272-2274).

U londonskom je *Morning Postu* pisao tom prigodom James Greig o neobičnom dojmu toga *Raspela* na posjetitelje izložbe:

„Na sadašnjoj izložbi Meštrovićevih djela u Grafton Galeriji ne nalazi se nijedna od onih čudnih (ranijih) statua, ali se nalazi nešto drugo što će možda još više odbiti mnoge. Da navedemo kao primjer onaj gotovo strahoviti lik Isusa na Križu, oblikovanog u drvu. Onaj silni dojam i ono golemo uveličanje koje mu je dano povrijedit će, bez sumnje, na prvi pogled, mnogog osjetljivog gledaoca; ali tko dulje ostane pred tim kipom koji neodoljivo privlači, tome će na usta doći molitva a ne osuda. Tehničke vrline ove ogromne statue izvanredne su, osobito u glavi i rukama, gdje se ogleda krajnje poznavanje i alata i materijala.“ (2158; 2243).

Najbolji poznavalac Meštrovićeve skulpture u Engleskoj zacijelo je bio James Bone, londonski urednik *Manchester Guardiana*, koji je u više navrata opširno pisao o njegovim skulpturama. O *Raspelu* na londonskoj izložbi 1917. pisao je:

„Središte izložbe je veliko raspelo koje je, izgleda, određeno za vrhunac brežuljka, poput onih velikih raspela koja još stoje nad granitnim rupama u opustošenoj Flandriji. Ali ovo nije ponavljanje stare priproste crkvene formule, nego individualni izraz koji naliči na veliku pjesmu. Njegovo objavljenje čini mi se drugačijim nego u drugih raspela. To je raspelo rata. Žrtva je učinjena već pred dugo vremena, a Krist još uvijek visi na raspelu: ljudi još uvijek razapinju duh. Svijet još čeka na svoje iskupljenje. Pojava sa svojim zasjenjenim licem, iznurena, u svom mrtvilu grozna, govori u svakom svom dijelu o krutoj stvarnosti, o ljudskoj okrutnosti. Ja mislim da je samo u vremenu kakvo je sadašnje takvo raspelo moglo biti zamišljeno. Možda je krivo prosuđivati djelo umjetnika na taj način, ali teško je lučiti ovo djelo i Meštrovićeve drvene reljefe ‘Agonija u vrtu’ i ‘Skidanje s križa’ od agonije vremena koje je nadahnulo njegove vizije...“ (2150; 2439).

Boneov tekst o Meštrovićevoj umjetnosti iz 1917. ponovno je objavljen u londonskoj *Monografiji* 1919. godine. Između ostaloga govorio je i o Meštrovićevom *Raspelu*:

„...Njegov veliki ‘Krist’ u drvu, nedavno izrađen, zamišljen je tako da bi ga se moralo gledati iz daljine, prema samome nebu. Nije nimalo realističan; naprotiv, skulptor je uveličao ruke i noge iznad životne veličine, dajući time još skrušeniji izgled samome liku i pojačavajući njenu moralnu izrazitost. Nitko još nije pravio izrazitije ruke i noge od Meštrovića, niti od njih čudesnije prikladne ‘služitelje tijela’. Potičući iz primitivne zemlje, gdje se noge još ne kriju i do potpunosti razvijaju svoj fleksibilan karakter, i gdje su sve ruke razvijene do svoje potpune snage, on doprinosi jedan primitivan detalj prikazu svete legende. Ovaj je Krist dugo visio razapet na Križu. Stoljeća su prošla, a duhovnom promjenom nisu se još preporodila srca ljudi. Svirepost još uvijek korača uzdignute glave kroz svijet. Čitavi se narodi razapinju na križ, i krv se proliva po čitavoj Europi. To nije realistička umjetnost, ali joj je strahovitu realističnost dao umjetnik koji je osobno iskipio agonije puti i duha, i u njoj imamo strastan iskaz da se ovako što nije dešavalo samo za djetinjstva svijeta, i da se sve to još i te kako strašno tiče i nas dandanas, ljeta Gospodnjeg tisućudevetstoosamnaeste. Nije ovo tek dobro uspjela akademska vježba, niti u radnji vješto izvedeno djelo za ugled. To je autentična religiozna pjesma, koja u sebi sadrži jednu strašnu ljepotu, a koju je jedan majstor snabdio i svim tehničkim ljepotama...

U tome velikome Kristu, kao i u drugim Meštrovićevim skulpturama rezanim u drvu, materijal dolazi do riječi, ali na sasvim poseban način. Karakter materijala osjeća se u konturama i u rezu cijelog lika na križu, i uzima udjela u dojmu koji on ostavlja na našim mislima. Raspelo nagomilanošću svojih

nebrojenih zareza i usitnjenošću svojih linija govori jezikom drva, kao što bi, u kakvoj legendi, samo drvo moglo progovoriti u svom napaćenom srcu o ‚Njemu koji umire na drvu‘...“ (2458 [419-420]; 2709 [17]).

O Meštrovićevom *Raspelu* na istoj londonskoj izložbi 1917. pisao je likovni kritičar *Observera* P. G. Konody:

„...Njegov golemi Krist izrezan je iz jednog drvenog debla, pa i zadržava bitne značajke jednoga debla. Posljedica je potvrđivanje i produženje oblikâ, što bi bilo groteskno kad bi netko htio da ih mjeri klasičnim mjerilom proporcija. Ali nadljudsko trpljenje ne može se izraziti akademskim studijama aktova. Upuštajući se u krajnje pretjerivanje i vrijeđajući proizvoljno sve propise o anatomskim odnosima, Meštrović postizava gordi intenzitet izražaja koji premašuje zadaću tek reprezentativne umjetnosti...“ (2160; 5567 [34-35]).

Navedimo i sud istaknutog suvremenog talijanskog povjesničara umjetnosti Marija De Michelija u povodu Meštrovićeve komemorativne izložbe u Milanu 1987. godine:

„...Najviša točka ovog vjerskog iskustva punog unutrašnjih sukoba nesumnjivo ostaje veliko drveno *Raspelo*, visoko četiri metra, koje je dovršio u Genevi 1916: kršćanski prikaz muke i napaćenosti, napravljen s nadahnućem i sviješću o njegovom značenju. Prevladava gotizirajuće izobličenje, ali u smislu drevnog osjećaja tjeskobe, koje kao da ukazuje na to da je ljudski bol već stoljećima isti, da se ponavlja i neumoljivo i neprestano nas pritišće. Trnova kruna stišće i probija Kristovo čelo, koža je zategnuta na kostima lica, težina tijela napinje i ističe ruke, koljena su poput debelih čvorova na tanašnim nogama. Pa ipak ovo djelo, premda tako minuciozno u detaljima, nije izgubilo ni ono što je najbitnije, ni svoju izuzetnu strogost.” (Prijevod M. Franulić) (9685 [6]).

Čak je i inače krajnje kritički Žarko Vidović, koji je gotovo svim Meštrovićevim skulpturama zamjerao pomanjkanje volumena, kao navodno isključivog pozitivnog skulptorskog izraza, izdvojio ovo *Raspelo* kao iznimno vrijedno kiparevo ostvarenje:

„No, ovaj put, u Raspelu, ne radi se o nekom forsiranom odricanju od modelacije radi kompozicije, jer je Raspelo uopće najidealnija plošna oltarska kompozicija koja se - silom vertikale i horizontale križa - sasvim uklapa u površinu, rasprostire po njoj, pa se toj izrazito oltarskoj, zidnoj kompoziciji ne nameće potreba da bude koncipirana kao volumen. Rebra, kostur, trnov vijenac, patetično raširene ruke, ti linearni i skeletni motivi podjednako su realistički koliko i plošni, i kod te kompozicije naturalizam i stilizacija rijetko se sukobljavaju. To je jednako puna plastika koliko i reljef, pa naglašavati ili forsirati reljefsku kompoziciju i obradu te skulpture sasvim je suvišno. Zato tu i nije bilo onog svjesnog odricanja od modelacije o kome govorimo kod Meštrovića...” (50 [40]).

Iako se radi možda o najistaknutijem i likovno najkvalitetnijem Meštrovićevom djelu, bilo je i stručnih kritika. Tako iznenađuje da i Vladimir Lunaček, vjerojatno tada najbolji hrvatski likovni kritičar, koji je o Meštrovićevim djelima inače pisao s pohvalama, nije osjetio svu likovnu i humanu snagu ovoga *Raspela*. Pišući o novim skulpturama religiozne tematike na Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu 1920, Lunaček u njima nalazi i novu maniru koja bi mogla loše djelovati na njegove oponašatelje:

„...Meštrović htjede stvoriti stil, a stvorio je maniru. On si to može dopustiti, kvaliteta njegovih umjetničkih radova neće time ništa izgubiti. Jak individualitet kakav jest, ostat će to i onda, ako bude svojom manirom zastranio. Nu na neke osobito mladje naše umjetnike, koji opsegom svog talenta i duše ne osjećaju isto što i Meštrović, potonji je loše djelovao...” (2459, II).

Od jednih je pak bilo kritika Meštrovićeve skulpture religiozne tematike zbog same te katoličke religiozne tematike, a od drugih zbog pretjerano ekspresionističkog oblikovanja tih u crkvi već ustaljenih vjerskih motiva.

Kritika *Raspela*, *Polaganja u grob* i *Napastovanja* na izložbi *Četvrtog proljetnog salona* u Beogradu 1932. odnosila se na prve zamjerke, one beogradske sredine koja nikada nije mogla Meštroviću oprostiti njegovo napuštanje srpske mitologije i zalaženje u vode katoličke religije.

“Krist je u poznatom ‘Raspelu’ od drva predstavljen i previše teatralno, dekorativno, ne znači mnogo svojom velikom smrću a duhovnim uskrsnućem. Njegov nas lik, izmučen, pored kojega su pružene dvije suhe ruke (netko je rekao duhovito, pomalo i grubo, ali blisko istini, da ga te ruke podsjećaju na kakva vesla), ne dira. To je prije smrt kakvog bolesnog glumca s velikim tijelom. Zar se jedan čudesan i tajanstveni trenutak u povijesti kršćanske religije tako površno, jednom pompijerskom patetikom, može obilježiti? Zar se taj najtajanstveniji trenutak religiozni nije mogao dati s više topline, s više velike snage umjetničke? Meštrović je, bez svake sumnje, u njemu podbacio. On je to možda učinio zato što je izabrao baš motiv koji najmanje leži njegovoj razularenoj dimenzionalnosti koja je dala nekoliko kosovskih junaka, Kosovski hram i one čuvene senzualne udovice. Ovaj mu motiv, tako lirski topao, tako mistično težak, a tako opet veličanstveno misaon, nije bio intiman. On je kod njega promašen.” (4587).

Druge su kritike Meštrovićevog *Raspela* potekle od konzervativnijih crkvenih krugova. U tim ga je krugovima, kako smo vidjeli, uglavnom branio jedino Svetozar Rittig, župnik crkve Sv. Marka u Zagrebu (2474).

Kritike su crkvenih predstavnika pogotovo učestale 1938. kada je veliko drveno *Raspelo* Rittig postavio u crkvu Sv. Marka. Uz rjeđe pohvale toj postavi, poput one dr. Ante Živkovića u katoličkom časopisu *Obitelji* (5654), Ćurčinovog hvalospjeva u Novoj Evropi (5567) ili visokog suda o likovnoj vrijednosti *Raspela* Franca Stelèa, koji mu se je kasnije, 1940. godine, divio u splitskom Kašteletu (5840), naročito je obilna i oštra bila kritika Augustina Wolfa u *Katoličkom listu* 1938, koji navodi da su vjernici to *Raspelo* nazvali “strahotom, nakazom i sramotom” (5651).

Sam je Meštrović na te žalbe puka rekao, kako veli Ćurčin:

“...a meni govoraše tada o potrebi, da se ukus građana, iskvaren dugogodišnjim gledanjem tirolskih i drugih kitnjastih i šarenih slikarija i dekoracija po crkvama i oltarima, vrati jednostavnosti i ozbiljnosti naših narodnih crkvenih oblika i spomenika, kojima su naši seljaci još uvijek bliži i pristupačniji nego građani.” (5567 [35-36]).

O nastanku skulpture *Raspela* i o promašenoj prvoj njegovoj namjeni svjedoči tadašnji najbolji poznavatelj Meštrovićevog života i rada, njegov prijatelj Milan Ćurčin:

“Kad je, u doba Velikoga Rata (1916), u jednoj ženevskoj stolarskoj radnji, Meštrović opazio jedno veliko orahovo deblo, uzeo ga je onoga časa i ostao zbog njega u Ženevi, dok nije dovršio ovoga ‘Krista’. Taj rad izložen je bio prvi put u Londonu godine 1917, i sve do kraja Rata vođeni su pregovori - s gla-

varom britanskih katolika (kardinalom Bourneom) i njegovim savjetnicima - oko otkupa ovoga Raspela za Westminstersku katedralu u Londonu. Eric Gill, poznati engleski kipar, i sam revan katolik, koji je za istu katoličku katedralu urezao u kamen Svetu Povijest u nizu čuvenih ploča u reljefu, zalagao se sav za ovu stvar, potpomognut od katoličkog javnog mnijenja u Engleskoj i Irskoj i od suradnika najpoznatijih engleskih časopisa i listova, koji su jednodušno pjevali himne Meštrovićevoj umjetnosti uopće, a ovome 'Kristu' najviše..." (5567 [34]).

Odmah nakon rata dogovorio se Meštrović u Parizu sa zagrebačkim nadbiskupom Antunom Bauerom da, zajedno sa slikarem Jozom Kljakovićem, opremi unutrašnjost nove crkve Sv. Blaža u Zagrebu. On je u njoj predvidio svoje veliko drveno *Raspelo* i već izrađene reljefe iz *Života Kristovog*, koje bi nastavio izvoditi do popune ciklusa. Kljaković bi izradio freske, zbog čega ga je Meštrović preporučio svom prijatelju Marcelu Lenoiru u Parizu, gdje je taj i izučio tehniku freskoslikarstva.

"Međutim, klerikalna kritika napala je ta Meštrovićeva djela i ružno se izrazila o njegovom Razapetom - sjećao se kasnije sam Kljaković. - To bijaše razlog, da je Meštrović povukao svoja djela iz crkve i pisao meni u Pariz, da je bio prisiljen odustati od dekoracije crkve Sv. Blaža..." (7113 [311]).

Razumijevanjem i inicijativom kulturnog župnika crkve Sv. Marka u zagrebačkom Gornjem Gradu Svetozara Rittiga, obnovljena je ta drevna crkva Meštrovićevim skulpturama i Kljakovićevim freskama i ponovno posvećena 1937. godine. Najistaknutije među brojnim Meštrovićevim skulpturama bilo je veliko drveno *Raspelo*. No tada su obični vjernici i službene javne i političke osobe podigle silnu hajku sa zahtjevom da se ukloni to *Raspelo* koje je plašilo i tjeralo pobožne žene iz crkve. Meštrović ga je nato uklonio i zamijenio drugim manjim, mnogo više realistički izvedenim *Raspelom*.

Kada je bila dovršena nova Meštrovićeva crkva u Kašteletu, koju je i nazvao crkvom Sv. Križa, prvo je u njoj postavljeno veliko drveno *Raspelo*, na središnjem položaju, nad oltarom, gdje vrlo dobro dominira čitavim crkvenim prostorom, efektno osvijetljeno kroz prozor nad njim.

U Parizu 1918. godine istesao je Meštrović u orahovom drvu još jedno *Raspelo*, ali ovoga puta kao reljef, potpuno drugačije komponirano. U profilu je prikazan gornji dio Kristovog tijela, bez nogu i dijela ruku, pa reljef djeluje više slikarski nego kiparski modeliran.

U Galeriji umjetnina u Splitu postoji jedno *Raspelo* pola naravne veličine, iz zbirke Meštrovićevog splitskog prijatelja, kolekcionara dr. Iva Tartaglije, a u Galeriji Meštrović u Splitu još tri manje studije *Raspela* neutvrđenog datuma nastanka.

Desetak Meštrovićevih *Raspela* nastalih tih ratnih godina, od malenih studija do golemog *Raspela* u Kašteletu, najuvjerljiviji su odraz umjetnikovog proživljavanja tih krvavih ratova u kojima su ginuli ne samo ljudi, nego i njihove nade u bolju i humaniju budućnost čovječanstva.

Drugi, također biblijski sadržaj kojim je Meštrović predstavio tu općesvjetsku i vlastitu tragediju, bio je oblikovan u skulpturi *Pietà*, oplakivanja Kristovoga nakon skidanja s križa. Tijekom njegovoga života i rada nastat će nekoliko skulptura s motivom *Kristovog oplakivanja* ili *Skidanja s križa*, ali će najznačajnije i najuvjerljivije ipak biti dvije: mala *Pietà* nastala u Rimu 1914. u vrijeme Prvog svjetskog rata i velika *Pietà*, oblikovana također u Rimu 1942. godine u vrijeme Drugog svjetskog rata.

U godinama Prvog svjetskog rata, u emigraciji, izveo je Meštrović sedam različitih skulptura te teme, u sadri (bronci) i u drvu.

Prva poznata skulptura u tom nizu je reljef *Pietà*, nastao u Rimu 1913. To je neveliki plitki reljef, a predstavlja poprsja Bogorodice i Isusa nakon skidanja s križa. Brončani odljev čuva se u Galeriji Meštrović u Splitu. Iako je stilizacija nabora Gospine odjeće još secesijska, udaljavanje od secesije a približavanje gotizirajućem ekspresionizmu već se naslućuje, naročito u Bogorodičinoj ruci dugih prstiju.

Iste godine u Beogradu nastaje jedan reljef rezan u drvu, značajan za početke dugotrajnog Meštrovićevog religioznog stvaralaštva, a posebno za mnogo kraće razdoblje njegove ekspresionističke gotizirajuće skulpture, pretežno rađene u drvu. To je prva varijanta reljefa *Polaganja u grob I*. Komponiran je plošno, ispunjajući gotovo slikarski drvenu ploču (sastavljenu od šest debelih orahovih dasaka), čak s naglašenim izbočenim okvirom. Prikazan je poluležeći Kristov akt kojega oplakuje Marija i još četiri lika. Stilski je reljef osebujan u spoju secesijske stilizacije odjeće i kose s ekspresionističkim izrazom licâ, ali i čitave kompozicije uznemirene skupine. Tuga, bol, očaj, bez sumnje su odraz autorovog bolnog razočaranja u ranijim rodoljubnim idealima nakon upoznatih strahota Balkanskoga rata, pa vjerujem da je taj potresni prizor potaknut više humanističkim nego uže religioznim tadašnjim Meštrovićevim uvjerenjem.

Htio bih naglasiti, kolikogod to bio nagli sadržajni i stilski umjetnikov prijelaz od tjelesnog i junačkog u duhovno i patničko, kolikogod bio svojim naglašenim "gotičkim" ekspresionizmom odbojan široj (pa donekle i stručnoj) javnosti, da on predstavlja likovno pozitivnu pojavu u kiparevom stvaralaštvu; ujedno da je ta rana ratna faza Meštrovićevog religioznog ekspresionizma likovno kvalitetnija od sljedeće smirenije, s antičkim i renesansnim utjecajem, a pogotovo od posljednje - kada je dovršavao ciklus drvenih reljefa za crkvu u Kašteletu - u kojoj je prevladavao rutinski realizam.

Tragičnost i bol u ovom reljefu - kao i u drugoj njegovoj malo kasnijoj varijanti - nije tek u motivu, nego u čitavoj valovitoj uznemirenosti likova, koji zajednički postižu željeni cilj boli i očaja.

U dugom napisu, više literarnom nego povijesnoumjetničkom, u talijanskom umjetničkom časopisu *L'Eroica*, posvećenom Meštroviću u povodu rimske i mletačke izložbe, koji donosi i reprezentativnu reprodukciju toga reljefa, Ettore Cozzani, još pod dojmom Meštrovićevog *Kosovskog ciklusa*, ne vidi prizor kao predodžbu općeljudske tragedije, nego i dalje kao oplakivanje palog ratnika (1862).

A Robert Ross je pisao i o tome reljefu, izloženom na Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915. godine, u uglednom britanskom umjetničkom časopisu *Burlington Magazine for Connoisseurs*:

"Gospodin James Bone naglašava da je Meštrovićevo rano bavljenje drvorezbarstvom ostavilo traga u svim njegovim radovima. Zaista, jedno od najljepših djela na izložbi (što ga objavljujemo u Tabli I) drveni je reljef *Odlaganja*. Znajući da je duborez ovoga rada, sličan Crivelliju, balkanskoga porijekla, a da moguće potječe iz jedne ortodoksne grčke vjerske zajednice, nije teško ustanoviti sličnosti s nekom grčkom ikonom..." (1981 [206]).

Osobno smatram da su u bogatom Meštrovićevom cjelokupnom opusu likovno najvrednija dva djela baš iz toga razdoblja stvaranja: vrlo veliko *Raspelo* i vrlo malena *Pietà*, posljednja zapravo tek skica za *Pietà*, kako ju je i sam autor navodio. Ta je malena *Pietà* ujedno najsuvremenije djelo avangardne tadašnje europske i američke skulpture. Nesumnjivo su skicozna nerazrađenost realističkih pojedinosti i pažnja posvećena elementarnim volumenima pridonijeli modernosti likovnog izraza toga djela. Nikakva sporedna pojedinost ne privlači pozornost jer je sve usredotočeno na suštinu zbivanja, na oblikovanje volumena tijelâ i na dijagonalu mrtvog Kristovog tijela, suprotstavljenog vertikali živog Marijinog. Čak je i u to doba inače naglašena ekspresija Meštrovićevih religioznih skulptura ublažena da bi sama plastičnost likova bolje došla do izražaja.

Sva je pažnja posvećena elementarnim volumenima, a ipak uz prisutnu figuraciju oplemenjenu nosivom idejom motiva i naglašenim humanizmom podsjeća nas na srodno oblikovane, jednako moderne, ali jednako figurativno humane, skulpture Henrya Moorea. Usporedimo li tu malenu Meštrovićevu *Pietà* s većim brojem Mooreovih figuralnih skulptura, posebno s njegovom ranijom *Ležećom figurom* (1932), zatim npr. s drugom *Ležećom figurom* (1939), s *Porodičnom grupom* (1945, 1949), s još jednom *Ležećom figurom* (1946-1947) ili s *Drapiranom ležećom figurom* (1952-1953), uočavamo suštinske srodnosti u njihovom oblikovanju, ali čak s tom razlikom što je Meštrovićeva skulptura nastala 1914. godine, a Mooreove mnogo kasnije. [66]

Tu sam skulpturu oduvijek vrednovao i posebno isticao, od prvog pregleda Meštrovićeve umjetnosti 1960. godine (54 [17]).

Po mome sudu likovno je mnogo manje uspjela reljefna *Pietà* nastala sljedeće ratne 1915. godine u Londonu, premda je izlagana čak na 25 izložaba za umjetnikova života i nakon njegove smrti. Taj reljef, s naglašenim okomicama triju likova, stilom je dosljednije ekspresionistički, vrlo plitak, gotovo grafički oblikovan. Ipak ga je, za razliku od drugih, Meštrović potpisao, a umnažan je vjerojatno desetak puta u sadri ili bronci. Budući da je mnogo izlagan, često je i spominjan, iako je to manje zaslužio od ostalih. Nalazi se u javnim i privatnim posjedima u Engleskoj, Španjolskoj, u Zagrebu, Zadru, Splitu i drugdje.

God. 1917. u Cannesu nastala su dva istaknuta drvena reljefa s motivom *Skidanja s križa* ili *Polaganja u grob*.

Prvo je drveni reljef *Skidanje s križa*, sa sjedećim likovima Krista, Marije i sv. Ivana. Iako u gornjem dijelu drvene ploče nedovršen, taj je reljef značajan u Meštrovićevom opusu: prvo zbog istaknute likovne vrijednosti, a drugo kao začetak velikog ciklusa reljefa *Života Kristovog* u Kašteletu.

Dubeći 1917. u tvrdom orahovom drvu reljef *Skidanje s križa* Meštrović još nije zamislio cjelinu toga ciklusa, što možemo zaključiti po visini reljefa od 173 cm, dok će svi ostali biti jednake visine od 180 cm. Kompozicija reljefa je dijagonalna, ispunjajući donju desnu polovicu drvene ploče, pa u lijevom gornjem dijelu zacijelo ne bi ni imao što prikazati. Ipak on u *Monografiji* 1933. navodi da je reljef nedovršen (27 [84]).

Reljef je izveden u još potpuno gotizirajućem ekspresionističkom stilu, s pretjerano i neanatomski izduženim nogama, rukama, prstima i Kristovom glavom, ali još i s tragovima secesijske stilzacije valovitih linija.

Godine 1916. u Ženevi je izradio veliki drveni reljef s motivom *Krista na Maslinovoj gori* (ili *Molitve na Gori*). I taj je rad predstavljao uvod u ciklus drvenih reljefa *Života Kristovog*, iako on još nije bio zamišljen za tu cjelinu. Dospio je u posjed Meštrovićevog prijatelja književnika Josipa Kosora, s kojim se osobito družio u Londonu 1917. godine, portretiravši mu tada i suprugu (8509).

I ovaj reljef odaje izrazitu ekspresionističku gotizirajuću stilizaciju, koja se naročito ogleda u neprirodno dugačkim prstima Kristovih ruku i nogu.

Slično su stilizirani i drveni reljefi *Krist tjera trgovce iz hrama* i *Napastovanje Krista*, oba izvedena 1917. godine, prvi u Ženevi, a drugi u Cannesu.

U *Kristu tjera trgovce* prevladavaju usporedne okomice koje stvaraju gotovo glazbeni uspjeli ritam, što ga Ž. Vidović u studiji o Meštroviću nije znao osjetiti, pa je reljef smatrao „pukim linearnim ornamentom" (50 [sl. 87]). Franc Stelè je pak bio oduševljen tim reljefom:

„Krist je tako veličanstven u pokretu, - pisao je 1921. - da se toj gesti mora potčiniti svatko tko bi još neraspoložen prišao Meštrovićevoj umjetnosti." (2540 [156]).

Kompozicijski i stilski sličan je i drugi reljef izrađen u Ženevi 1917, kasnije također namijenjen crkvi Sv. Križa u Kašteletu, *Napastovanje Krista*.

Vladimir Lunaček je na izložbi u Zagrebu 1920. uočio likovnu vrijednost tih novih Meštrovićevih reljefa koji su svojim temeljitim ekspresionizmom odbijali javnost:

„Vrlo su snažno obrađena i oba motiva iz novoga zavjeta, - pisao je on u zagrebačkom *Obzoru* - onih gdje Krist goni trgovce iz hrama i napastovanje Kristovo po Sotoni." (2459 [II]).

I Harold Temperley, likovni kritičar njujorškog *New York Times Magazine* pisao je 1925. u povodu Meštrovićeva izlaganja u tome gradu:

„...Ali jasno se može vidjeti da Meštrović više voli religiozna razmišljanja i primitivnu jednostavnost od rafiniranosti moderne civilizacije. U napastovanju Krist maše prema Sotoni žestokim pokretom, govoreći nam da je đavo utjelovljen i da je živio prije kipara, pa i prije samoga Krista." (3017).

Veliki položeni drveni reljef *Polaganje u grob II*, danas u Londonu, umnogome je srodan istoimenom reljefu iz 1913. godine, kojega je Meštrović već bio prodao, tek je nešto viši i širi od njega. Umjesto pet likova koji oplakuju ležećega Krista, na drugome ih je prikazao jedanaest. Drugi je još plići u reljefu i još izrazitije grafički nego skulptorski obrađen.

Uspoređujući ta dva reljefa istoga sadržaja i gotovo istovjetne kompozicije, iz 1913. i 1917. godine, najzornije možemo uočiti daljnju stilsku promjenu Meštrovićeve skulpture tijekom tih nekoliko ratnih godina. Prvi je reljef bio rezan izrazito ekspresionistički, s vidljivim nasljeđem secesijske stilizacije - naročito kose i odjeće - a asketski gotizirajući pečat daje osnovni ugođaj cijeloj kompoziciji. U drugom reljefu ne samo da je secesijska stilizacija gotovo nestala, nego je nestala i naturalistička gotizirajuća ekspresija likova, koji su blaži, smireniji, jednostavniji u plohama i linijama. U njima se naslućuje jedna nova stilizacija nastupajućeg art-décoa, koji će postati karakterističan u njegovom stvaralaštvu neposredno nakon rata.

Reljef *Polaganja u grob* nalazi se u londonskoj Tate Gallery. Meštrović je iz Amerike 1954, na upit kustosa Ronalda Alleya iz te galerije, odgovorio:

„The Deposition. Otkupljen je od mene novcem što je skupljen javnom predbilježbom. Te su prijatelje okupili Miss Joan Millne i Mr. E. Collings, koliko se sjećam. Skulpturu sam učinio u Ženevi [?].” (XIX. 2).

O tome reljefu u 1923. godine preuređenoj Tate Gallery pisao je E. Collings u Ćurčinovoj *Novoj Evropi* (2620).

Meštrovićevu ekspresionističku fazu stvaralaštva u ratnim godinama neki su nazivali „bizantinizmom”, neki utjecajem romaničkog, a neki gotičkog stila. Činjenica je da je utjecaj ekspresionističke i naturalističke sjevernjačke gotike vidljiv na prizorima *Raspela* i *Oplakivanja*, ali taj je goticizam odgovarao njegovom tadašnjem općeduhovnom i stvaralačkom raspoloženju i stanovitom religioznom misticizmu, koji je naslijedio onaj raniji nacionalno-herojski misticizam. Biblija je kao predložak zamijenila narodne pjesme.

Sam je Meštrović jednom kasnije rekao svom prijatelju Joži Kljakoviću:

„Ja, Joža, mislim, da je gotika najbliža religioznom mišljenju. Ona nastoji do neba se dovinuti, a njezin čovjek nastoji do nebesa izrasti. Jednako kao i stablo, koje se nalazi u sjeni, nastoji izrasti do sunca, tako isto i čovjek, koji živi u duhovnom mraku, a skoro svi živimo u mraku, želi izrasti do nebeske svjetlosti. To me je rukovodilo, da se naslonim na gotiku.” (7114 [9-10]).

Očiglednu stilsku promjenu udaljavanjem od nemirne ekspresivnosti i nadahnućem gotičkom skulpturom, a približavanjem smirenom skladu, bližem renesansnoj umjetnosti, osobito pokazuje daljnji Meštrovićev drveni reljef toga ciklusa, koji se već počeo oblikovati u sadržajnu cjelovitu zamisao *Života Kristova*, reljef *Bogorodice s anđelima*, nastao 1917. u Ženevi, a dovršen nakon rata 1920. godine.

U toj težnji, u tome pravcu, razvijat će se daljnja Meštrovićeva skulptura u prvim poratnim godinama, kada će dramatične i pesimistične traume ratnih strahota zamijeniti nada u jedan bolji, skladniji, tolerantniji svijet. To će se odraziti i na promjeni sadržaja i tema Meštrovićevih skulptura, pa i nastavka niza drvenih reljefa. Umjesto dramatičnih i tragičnih scena Kristove muke slijedit će one vedrije muzikalne *Bogorodice s anđelima*, a kasnije i gotovo senzualne *Krista i Samarićanke*.

Drveni reljef *Bogorodice s anđelima* odvaja se čak svojom kompozicijom i svojim ugođajem od svih ostalih reljefa toga ciklusa u splitskom Kašteletu. Dok su ostali prizori izrazito narativni, opisujući pojedine prizore iz života Kristovoga, ovaj je jednog općenitijeg, simboličnog sadržaja, iako njime, kao Kristovim djetinjstvom, započinje Kristov život. Četiri niza gotovo istovjetnih glava anđela svojim ritmom više su glazbeni nego likovni izraz. To ponavljanje u težnji za dojmom sklada i melodioznosti naći će malo zatim odraza na reljefnim ukrasima *Račićevog mauzoleja* u Cavtatu. Neki će ga kritizirati kao monotonu neinventivnu šablonu i maniru, dok će drugi u tome otkrivati umjetnikovu težnju ne toliko nekom određenom prizoru, koliko jednom općem skladu. Posebno će se to očitovati u nizu skulptura s glazbenim motivima.

Iako umnogome odudara od ostalih reljefa *Života Kristovog* u crkvi Sv. Križa u Kašteletu, vrlo plitko rezani reljef *Bogorodice s anđelima* privlači posebnu pozornost kao jedno od najistaknutijih Meštrovićevih ostvarenja.

Javnost se tako susrela s jednim novim Meštrovićem, ne više herojskim, gigantskim, hipertrofiranih oblika i patetičnih povijesnih sadržaja, nego osobnijim i duhovnijim. Većina, navikla na onog ranijeg Meštrovića, nije mogla ni shvatiti ni prihvatiti tog novog Meštrovića, dok su rjeđi likovni kritičari to kiparevo oslobađanje od povijesne patetike i od pretjerane secesijske stilizacije, pogotovo u posljednjim navedenim radovima, kao u *Bogorodici s anđelima*, shvatili i hvalili kao pozitivan pomak u njegovom stvaralaštvu.

Tako je i Branko Popović u *Srpskom književnom glasniku* pisao u povodu objavljene serije razglednica novih Meštrovićevih reljefa religioznih sadržaja, pod skupnim nazivom *Ecce homo*:

“Meštrović je u svome razvitku načinio veliki put od veličanstvene, monumentalne, najpunije i najpotpunije plastike, do strogo stiliziranih, plitkih, profinjenih, površinski shvaćenih reljefa, koji se u izvjesnom smislu identificiraju sa slikom. U prva dva rada osjeća se prilično bizantinskog i gotičkog arhaizma, u reljefima još i prilično egipatskih reminiscencija. Ipak svi su ovi radovi remek-djela po općem, dubokom, sugestivnom dojmu koji nam pružaju, po apsolutnoj ekspresivnosti, po fenomenalnoj tehničkoj izradi i usavršenosti. Mi vjerujemo da oni spadaju među najbolje reljefe koji su uopće urađeni, i da im u suvremenoj umjetnosti nema ravnih.” (2653).

Vojeslav Molè je u poljskoj monografiji Ivana Meštrovića (1936) novi stil kiparevih reljefa s Bogorodicom i s anđelima nazvao bizantinizmom, ali je u njima također uočio utjecaj ranih renesansnih sijenskih slikara (34 [29]; 50 [37-38]).

Druga tema koju je Ivan Meštrović u tim ratnim godinama često obrađivao, također u drvu, ali i u sadri (od kojih su neke skulpture tada i kasnije odlivene u broncu), no iz navedenih tehničkih poteškoća ne i u kamenu, bio je također religiozni motiv Bogorodice s djetetom. Tada je nastalo čak petnaestak skulptura toga sadržaja, bilo u reljefima bilo u punim plastikama.

Sadržajna i oblikovna suprotnost tih blagih Bogorodica s djetetom Isusom, smirenih linija i volumena, iz kojih zrači vedrina i majčina ljubav prema djetetu, u prvi je mah neshvatljiva usporedo s gotizirajućim i ekspresionističkim tragičnim Kristovim likovima. Međutim, i toj kontradiktornosti nalazimo obrazloženje:

Paćenički lik Krista na križu bio je odraz ratne tragedije čovječanstva, razočaranja koja su tada obuzimala umjetnika. Ali usporedo s tim pesimizmom rađala se u njemu i jedna nova i šira nada u mir, u sklad čovječanstva, trpeljivost među narodima, u ljubav među ljudima. Bilo je i u tome, kao i u ranijim Raspelima više općečovječanske i humane ideje, nego kršćanske dogmatske, ali je Bogorodica - kao i Raspelo - postala vizualni simbol te umjetnikove ideje, te želje za skladom, koja će malo zatim naći odraza i u brojnim njegovim skulpturama s muzicirajućim likovima.

Skulpture *Bogorodica s djetetom* bile su u tim tragičnim godinama umjetniku nužne da potpuno ne podlegne rezignaciji i beznadnosti.

Meštrović je i prethodnih godina, 1912. i 1913. u Rimu, modelirao četiri skulpture s istim motivom, ali one se i sadržajno i oblikovno razlikuju od ovih koje su slijedile. Te su prve skulpture majke i djeteta predstavljale udovice s djetetom i pripadale su *Kosovskom ciklusu*. Žene su bile aktovi, a stilski su bile srodne secesijski stiliziranim aktovima kosovskih *Udovica*, s donekle erotski naglašenim oblicima tijela. I kasnije će on još nekoliko puta ponoviti motiv *Majke i djeteta* ili *Bogorodice i djeteta*, ali u njemu tada suvremenom likovnom oblikovanju.

Kao početak tog niza skulptura karakterističan je reljef *Bogorodice s djetetom i sv. Ivanom*, nastao u Beogradu 1913. Na njemu je još prisutna secesijska stilizacija, kako likova i odjeće, tako osobito Bogorodičine valovite kose. Taj je plitki reljef vrlo zanimljiv i s jednog tehničkog gledišta: njega je Meštrović izravno rezao nožem i dlijetom u sadrenu ploču, a nije ga prethodno modelirao u glini i zatim lijevao u sadru. On će tu tehniku rada ponoviti u još nekim reljefima. Međutim, dajući prednost oštrini reza i gotovo grafičkom a ne kiparskom oblikovanju, Meštrović nije taj izvorni rezani sadreni reljef dao lijevati u broncu, nego u aluminij, sačuvavši u tom svijetlom materijalu grafičke značajke reljefa.

Meštrović je 1913. u Beogradu izveo još dva reljefa režući ih jednako izravno u sadrenu ploču. Ta ga je tehnika rada zacijelo ponijela, pa joj se posvetio tada i nikad više. Bila je to nesumnjivo više grafička, crtačka, nego skulptorska tehnika, ali je i njome uspio sretno odraziti i svoj likovni izraz i duh i stil vremena.

Drugi reljef predstavlja *Navještenje*. Veoma dematerijaliziran, duhovno i dekorativno shvaćeni arhanđel Gabrijel najavljuje Bogorodici, mladoj ženi, porođenje Isusa. Nasuprot astralnom, poetski oblikovanom liku arhanđela, ženin lik je krajnje jednostavan, realan i čedan. Marija je ostvarena škrtim osnovnim linijama, gotovo samim konturama, dok je grafika anđela raspjevano bogata. I u tom reljefu ima stilskih elemenata secesije, naročito u valovitim linijama kosa i krila, ali grafička jednostavnost i čistoća već naslućuju i tek nastupajući art-déco stil.

Unatoč radikalnoj stilizaciji, koja će kasnije odbijati i poštovatelje Meštrovićeva djela; unatoč krajnjoj grafičnosti, koju će kritizirati stručnjaci koji u volumenu vide osnovne značajke skulpture, taj se reljef odlikuje skladom kompozicije, ljepotom površina i linija i melodioznom poetikom što zrači iz njega.

Treći reljef, također rezan 1913. u Beogradu u sadri, predstavlja motiv *Krista i djevojke iz Samarije* na zdencu. Taj će motiv *Krista i Samarićanke* Meštrović kasnije ponoviti u drvenom reljefu u Kašteletu i reprezentativnoj skulptorskoj skupini *Na Jakovljevu zdencu* u Americi.

Uspoređujući taj reljef s dva navedena, iako je nastao iste 1913. godine, očito je da je više povezan s tadašnjim njegovim ekspresionističkim gotizirajućim skulpturama Kristove muke. Na njemu je i pomalo kruta scesijska stilizacija mnogo prisutnija nego na dva druga, a stanoviti utjecaj mladog art-décoa jedva je uočljiv u odjeći likova. Glava Krista pogotovo je jednaka glavama Krista na tadašnjim *Raspelima* i *Oplakivanjima*. Odnos gotovo naturalističkih i secesijski razrađenih glava i grafički čistijih oblika tijelâ djeluje neuravnoteženo i manje uspjelo.

O tom *Navještenju* na izložbi u Londonu 1915. pisao je londonski *Westminster Gazette*:

“Navještenje pripada čudima Renesanse. Otmjeno savijeni lik usnule djevice posjeduje danas gotovo nevjerojatnu duhovnu ljepotu.” (2076; 3062 [42]).

A James Bone u *Manchester Guardianu* istom prigodom:

“...a strastvena ljepota njegovih Pietà i reljefa Navještenja (koje treperi poput plamena u hitrim skokovitim oblicima) odaju misaonog i snažnog genija, s razvijenim maštovitim talentom što se izražava na način tako prikladan njegovim zamislima, da se njegova umjetnost manje može shvaćati kao ostvarenje njegovih predodžaba, nego kao njihovo zaodijevanje u oblike ljepote. Njihova je ljepota poput ljepote plamenova iz koje je vatra sama po sebi.” (1915; 3062 [42]).

U Cannesu 1917. izradio je Meštrović deset skulptura *Bogorodice s djetetom*. Bio je upravo obuzet tim sadržajem i tim motivom. Sve one imaju nešto zajedničko, ne samo u temi, nego i u stilskom oblikovanju. Anatomija ranijih aktova zanemarena je na račun pojednostavnjivanja stilizacije volumenâ i linijâ. Drapiranjem lika Bogorodice još više neutralizira anatomiju tijela, a do tada naglašenu, secesijski stiliziranu kosu poništava jednoličnim pokrivalom glave poput rupca redovnica. Ranije naglašena stilizacija pojedinosti, s naturalističkim elementima, pretvara se u cjelovitu stilizaciju cijelog lika, naročito onog Marijinog, čime autor očito pristupa postsecesijskom art-déco stilu, kojega će dalje razviti u godinama neposredno nakon rata, posebno u *Račićevom mauzoleju*.

Motiv tih petnaestak skulptura *Bogorodice s djetetom* istovjetan je, ali ipak varira u nekoliko predodžaba.

Kipar nekoliko puta ponavlja sjedeći lik *Bogorodice s djetetom u krilu*. Glava i vrat Bogorodice su izduženi, a ta je izduženost pojačana jedinstvenim odjevnim pokrivalom tijela, vrata i glave. Neke međusobno razlikujemo tek prema tome ima li dijete aureolu oko glave, kao i je li ta aureola glatka ili nazubljena. Anatomija djeteta je prirodnija, tek malo stilizirana, a izostanak ranije secesijske stilizacije svjedoči i potpuno neoblikovanje kose na gotovo goloj glavi djeteta.

Isti je motiv dva puta oblikovao samo portretno i na tim je skulpturama lirska stilizacija Bogorodičine glave još više dolazila do izražaja.

Neke od tih skulptura izlagao je Meštrović prvih godina u sadrenim modelima, a zatim su neki lijevani u broncu. Danas se nalaze u Gliptoteci, u Atelijeru Meštrović, u Galeriji Meštrović i u Vatikanskom muzeju. Jednom je poprsje *Bogorodice i djeteta* prenio u mramor (Notre Dame), a nekoliko je skulptura rezao u drvu (Prag, Atelijer Meštrović, Notre Dame). Izravnim radom u drvu pristupio je tom specifičnom materijalu nešto drugačije, naglašavajući malene udubine rađene dlijetom i oštrinu glavnih linija skulpture. Toj naglašeno lirskoj stilizaciji figura tehnika rezanja u drvu bila je prikladnija i efektnija.

U dvije takve skupine naglasio je autor više obiteljsku, majčinsku ideju, nego religioznu, pa se neke od tih skupina na izložbama nazivaju katkada *Bogorodica i dijete*, a katkada *Majka i dijete*. Majčinstvo je naročito naglasio dvjema skulpturama, onom u kojoj Bogorodica doji dijete i drugom u kojoj ljubi dijete (Atelijer Meštrović).

Posebno je zanimljiv motiv *Bogorodice s djetetom na sedlu*, motiv *Bijega iz Egipta*. Kompozicija je manje stereotipna i življa u pokretima Marije i djeteta. Modelirana je u dvije jedva zamjetne varijante: na jednoj dijete ima noge s obje strane sedla (Notre Dame), a na drugoj obje noge s jedne strane (Galerija Meštrović, Atelijer Meštrović).

Sadržajna mijena ovih Bogorodica očita je u odnosu na ranije skulpture *Kosovskog ciklusa*. One više nisu nacionalno-junačke, nego religiozno-općeljudske. Stilska pak mijena naročito je vidljiva i u odnosu na već opisane skulpture s temom Raspela i Kristove muke. Dok su one ekspresivno grafičke, ove su - kao i već prikazana *Bogorodica s anđelima* iz splitskog Kašteleta - izrazito lirske, naglašeno linearne, a s asocijacijama više rane renesanse nego gotike.

Nameće se pitanje likovne vrijednosti tih skulptura; odnosno predstavljaju li one nastavak likovne kvalitete onih ranijih,

jesu li likovno istaknutije od njih, ili znače nazadak u kiparevom stvaralaštvu.

Meštrovićev monograf i kritičar Žarko Vidović vidi u tim radovima daljnju negaciju skulpturalnosti, vrednujući kiparstvo isključivo s gledišta njegovog oblikovanja volumena, plasticiteta.

“Poslije nagih epskih skulptura profane tematike (Udovice) - kritizira Vidović - Meštrović prelazi na religioznu tematiku Bogorodice sa djetetom, na drapirane figure, na konstrukciju draperijom, na potiskivanje modelacije - i sve to istovremeno sa svojim arhitektonskim programom u modernom konstruktivističkom smislu. Modelarska diferencijacija volumena je minimalna: izvjesnim priljubljivanjem draperije uz tijelo, prebacivanjem jedne noge preko druge. Tu se konstrukcija pokazuje kao svođenje modelacije na minimum. Glava i ruke nose prilično pečat izvještačenosti. Aranžman naginje patetici u pokretu i stavu, što je zamjena istinskom Meštrovićevom patosu modelacije. Stvaralačka improvizacija je tim arhitektonskim programom isključena: Gospa u glini rađena je smišljeno sa spomenutim sračunatim efektima (noga preko noge, glava, ruka), smišljeno kao projekt, ovaj put za istu skulpturu u drvu. Zato Gospa (sl. 15) nije neposredan rad u materijalu nego pomna i točna kopija one u glini. Tu se vidi kako je Meštrović u modeliranju radi prijenosa u materijal često odstupao od stvaranja i kako te moderne konstruktivističke pretenzije ustvari vode u skulpturi nepoštivanju materije.” (50 [sl. 16]).

Ocjenjujući te nove Meštrovićeve skulpture sa stanovišta modeliranja skulpture, one zaista ne dosežu likovnu vrijednost ranijih aktova, bilo onih naturalističkih sa zagrebačkog zdenca, bilo secesijskih *Kosovskog ciklusa*. Međutim, Meštrović sada unosi u svoje stvaralaštvo neke nove ideje i stilske tekovine, vlastite i suvremene povijesnoumjetničke. Doba naturalističke skulpture druge polovice devetnaestog stoljeća je minulo u europskoj skulpturi; također i doba secesijske skulpture prijelaza i početka novoga stoljeća. Europska skulptura u vrijeme i nakon rata teži stilizaciji profinjenijoj, elegantnijoj i produhovljenijoj od one secesijske, često podložne ornamentu i literaturi. Ima u tome i određenog manirizma, očitog i u radovima istaknutih suvremenih kipara poput Wilhelma Lehmbrucka, Georgea Kolbea, Artura Martinija, George Minnea i drugih, ali ima i pozitivne težnje osobnijoj i slobodnijoj kompoziciji skulpture, onome što Vidović, u lošem smislu, naziva kompozicijom. Oslobađajući se pretjerane secesijske stilizacije i dekorativnosti, nisu se kipari mogli vratiti realizmu ili naturalizmu, nego su i dalje nastojali izraziti osobnu i suvremenu stilsku kompoziciju skulpture, naročito u slučajevima kada je ona namijenjena nekom arhitektonskom prostoru; a Meštrović kao da je gotovo svaku od ovih Bogorodica zamišljao na oltaru ili u niši nekog crkvenog ambijenta.

Iako nas katkada više privlače ranije njegove figure, temperamentno modelirani buntom i erotikom nabijeni ženski aktovi, pa i skulpture najdosljednije secesijske stilizacije, kao vjerni i stvaralački odrazi jednog kratkotrajnog stilskog razdoblja europske likovne umjetnosti, ne možemo ne uočiti i ne vrednovati skulpture ovih *Bogorodica* kao odraze nove težnje u Meštrovićevom stvaralaštvu i kao pozitivan odraz suvremenih stilskih strujanja u europskoj skulpturi.

Osim toga, govorimo li o religioznoj tematici Meštrovićevih *Bogorodica s djetetom*, one su također odraz autorove promjene općeg nazora, njegove težnje ljubavi, skladu, smirivanju u ratu razbuktalih strasti, a i disciplineranju vlastitog, ranije često neobuzdanog temperamenta.

Mnogobrojnim pak ponavljanjem istog motiva, slično komponiranog i modeliranog, nesumnjivo je da je Meštrović u tim radovima donekle zapadao u maniru, a da je na račun konstruktivne stilizacije donekle zanemarivao zdravu kiparsku modelaciju. Činjenica je da te skulpture *Bogorodica* imaju u sebi i elemenata lirike i glazbe, ali im i ti elementi mogu pridonijeti a ne oduzeti likovnoj vrijednosti. Ne smijemo zaboraviti ni Meštrovićeve crtačke sklonosti - a i te su *Bogorodice s djetetom* redovito bile ostvarene u njegovim crtačkim blokovima ili na većim papirima, pa je i dio tih linearnih značajka prenošen u skulpturu. Činjenica je i to da je on režući u drvu neke od tih već u glini i sadri oblikovanih skulptura, gubio onu zdravu izvornost izravnog rezanja u drvu, kao u tadašnjim drvenim skulpturama *Raspela* ili prvih reljefa *Života Kristovog*.

Ali, kolikogod suvremeno stilizirane, kolikogod izmijenjene u odnosu na ranije njegove skulpture, te su *Bogorodice s djetetom* uvijek izrazito i prepoznatljivo meštrovićevske i značajne u cijelom njegovom bogatom likovnom stvaralaštvu.

O drvenoj Meštrovićevoj *Bogorodici s djetetom*, izloženoj na njegovoj izložbi New Yorku 1925. pisao je likovni kritičar časopisa *The Brooklyn Museum Quarterly*:

“Bogorodica, izrezana u drvu, najviše mi znači i doseže stupanj uzvišene skulpture, dapače izgleda drugačija od ičega ljudskoga što smo do sada vidjeli.” (2899 [10]).

I likovni kritičar *American Weeklya* ističe tu skulpturu na Meštrovićevoj izložbi, premda je, kako veli, lik Bogorodice na tisuće puta predstavljen u povijesti umjetnosti (3389).

Treći motiv u skulpturi kojemu će tada, a i kasnije, Ivan Meštrović biti veoma sklon, su prizori s anđelima, pojedinačnim ili skupinama.

Kada bi se poticaj čestog prikaza likova Krista, Bogorodice ili svetaca u Meštrovićevoj skulpturi htjelo naći isključivo u njegovom vjerskom proživljavanju, to bi gledište pobijalo njegov jednako tako česti motiv anđela, koji zacijelo u sakralnoj ikonografiji ne igraju toliko presudnu ulogu. A Meštrović ih je otada volio prikazivati, naročito režući ih u drvenim reljefima. Ti su anđeli katkada tek svjedoci i odrazi drugih zbivanja, katkada oni sami značajniji u anđeoskom rodu, poput arhanđela Gabrijela, ali još češće tek plodovi umjetnikove stvaralačke radosti, simboli mira, veselja, djetinje nevinosti, a oni sa glazbalima, također česti, ujedno simboli ne samo glazbe, nego priželjkivane harmonije u disharmoničnom i ratobornom svijetu, ispunjenom zlobom i mržnjom.

Ivan Meštrović je u kratkom razdoblju, od 1916. do 1918. u Ženevi, Cannesu i Rimu izradio preko deset skulptura s motivima anđela; pola od njih su drveni reljefi, koje je mogao rezati i u hotelskim sobama, osobito ako su bili nevelikih dimenzija.

Tako je 1916. u Ženevi rezao u dvije orahove ploče nepravilnog oblika, koje je uspio nabaviti, svoja dva vrlo poznata reljefa nazvana *Veseli anđeli* i *Žalosni anđeli*, danas u Galeriji Meštrović u Splitu. Ti su reljefi, od 1918. do 1989. bili izloženi na dvadesetak izložaba u Europi i Americi. O suživljavanju autora s materijalom u kojemu radi dokazuje u tim reljefima prilagodba njihove kompozicije nepravilnim oblicima drva, pa koljena Bogorodice u oba reljefa prate isturene dijelove drva.

U plitkom reljefu *Veseli anđeli* prikazao je prisni odnos Bogorodice i djeteta u njezinom krilu, dok ih u pozadini okružuju tri anđela. U drugom reljefu, pendantu toga, u *Žalosnim anđelima*, predstavio je svoj tada omiljeni motiv Marije koja oplakuje Krista, dok je u uglu, u pozadini, polulik jednog tugujućeg anđela (pa ovaj reljef ni ne opravdava naslov jer je samo jedan anđeo na njemu).

Premda su oba reljefa nastala iste 1916. godine, među njima postoji vidljiva stilska razlika, koja svjedoči da je autor i stil prilagođavao sadržaju djela. U motivu Oplakivanja, ispunjenom tragikom ostalih njegovih tadašnjih *Pietà*, Krist i Bogorodica rezani su u ekspresionističkoj gotiziranoj stilizaciji sličnih njegovih predodžaba; motiv Bogorodice s djetetom odražava radost, smirenje, i ima gotovo glazbeni ugođaj njegovog velikog reljefa *Bogorodice s anđelima* iz 1917. u Kašteletu, a rezan je u smirenim, gotovo renesansno realističkim oblicima likova.

Oba glavna motiva, *Oplakivanja* i *Bogorodice s djetetom*, likovno su istaknuta ostvarenja, ali to se ne može reći za dvije stereotipno stilizirane glave anđela na drugom reljefu, a pogotovo za gotovo karikiran, izrazito grafički, a ne skulptorski lik anđela u pozadini na prvome reljefu. U odnosu na neke druge Meštrovićeve radove, ta dva reljefa ipak nisu zaslužila toliku popularnost.

Kada je Meštrović na svojoj izložbi u Zagrebu 1920. izložio i ta dva reljefa s anđelima, pohvalno je o njima pisao Vladimir Lunaček:

“Vrlo su lijepi motivi s andjelima. I tu je Meštrović duboko zaronio u sam način one umjetnosti bizantijske, koju nalazimo u starim srpskim crkvama vrlo lijepo, na žalost ne baš dobro usčuvanu. Dok je ta umjetnost u svom prikazivanju pa kadikad i odabiranju samih sujeta naskroz tradicijonalna, u malenim dekorativnim momentima u prikazima angjela i drugim nuzgrednim dijelovima znadu se ti većinom bezimeni umjetnici vrlo slobodno ponijeti, te se poslužiti vrlo diskretno iznesenim anegdotama, legendama, pričama i propovijedanjima. Meštroviću je to uspjelo u *Veselim* i *Žalosnim angjelima* dotjerati do vanredne sličnosti.” (2459 [II]).

Zanimljivo je Lunačekovo traženje izvora Meštrovićevih anđela u sporednim detaljima srednjovjekovnih srpskih fresaka, ali mislim da im je izravniji izvor mogao biti u slikama i freskama ranorenesansnih talijanskih majstora, poput Fra Angelica i drugih.

Likovni kritičar londonskog *Timesa* hvalio je u povodu Meštrovićeve izložbe u Londonu 1924. njegove drvene reljefe, posebno one plitke reljefe na kojima prevladava “linijsko obilježje” kao što su *Anđeli se raduju* (2874).

I srpski kipar Sreten Stojanović, koji kritizira novije Meštrovićeve skulpture na *VI. Jugoslavenskoj izložbi* u Novom Sadu 1927. zbog pomanjkanja nekadašnje monumentalnosti, iznimno hvali reljef *Vesele anđele*:

“...Pored svih nastranosti tako svojstvenih Meštroviću, ovaj je reljef pun neposrednosti, što je veoma rijedak slučaj kod njega. Pun topline, blagosti, s odličnim shvaćanjem materijala, besprijekornim crtežom i divnom, ničim nepomućenom cjelinom osjećaja. Tehnički izvanredno, ovo je djelo umjetnički blisko i drago.” (3500).

James Bone, glavni promicatelj Meštrovićeve umjetnosti u Engleskoj, hvalio je majstorsku tehniku “delikatno zaobljenog rezanja i modeliranja u ravnini na reljefu ‘Blaženih anđela’. Njemu je njegova tehnika uvijek na usluzi da izrazi ono što ima da kaže...” (2709 [17-18]).

Žarko Vidović je, kao i inače, protivnog suda:

“’Veseli i žalosni anđeli’, dva reljefa u drvu koje James Bone veže za talijanske primitivce, samo su svjesno odricanje od modelacije ili, pak, zamor od neuravnotežene i afektirane modelacije naturalizma.” (50 [38]).

Skromnija motivom, ali vrednija skladnim oblikovanjem prizora, ističu se dva omanja reljefa, katkada nazvana *Navještenje I* i *II*, a katkada *Anđeo I* i *II*. Nazivani su i *Glava muškog* i *Glava ženskog anđela*. Sadržaj je ponešto nejasan, jer morao bi prikazati arhanđela Gabrijela koji naviješta Mariji rođenje Isusa, što i odgovara muškom i ženskom licu, stavovima likova u profilu jednoga prema drugome i podignutoj ruci lijevog anđela, ali se tome tumačenju opire prikaz ženskog lika s krilima. Skulpture su rađene u Ženevi, zacijelo u hotelskoj sobi, a urezi u drvo naglašeni su i pozitivno ističu rad u tom plemenitom tvrdom materijalu.

Glavna je vrijednost tih reljefa prvenstveno u njihovoj kompozicijskoj i likovnoj obradi, ali i u nenametljivoj lirskoj noti, koja ipak nije nauštrb likovnosti. Šteta je tek što je to djelo, danas u nepoznatom privatnom posjedu u Britaniji, za nas i za širu javnost izgubljeno i poznato samo po reprodukcijama, poput onih u *Monografiji* 1933. (27 [LXI-LXII]).

Engleska likovna kritičarka Pauline Clough Young, pišući 1919. o Meštroviću u časopisu *The Microcosm* (Leeds), osvrnula se na ta dva drvena reljefa:

“Meštrović je stvorio nekoliko prekrasnih anđela...

Mislim upravo na dvije anđeoske glave koje je nedavno kupio Sir Edward Brotherton. Od svih Meštrovićevih drvoreza, ovi su mi najdraži. Nedokučivima, tajanstvenima, njihova ih puka varljivost čini nedostignutima; ništa još nije stvoreno poput njih...” (2302 [3]).

Kompozicijski je slično anđelu Navještenja izveden i *Arhanđeo Gabrijel*, u stvari dio istog prizora, ali u drugom materijalu i obloj plastici. Unatoč sličnosti, pa i stanovitoj dekorativnoj linearnosti, ipak su blagi volumeni u toj skulpturi naglašeni. Meštrović je *Arhanđela Gabrijela* modelirao 1918. u Rimu, zatim ga klesao (ili dao klesati) sljedeće godine, a 1926. skulptura je odlivena u broncu. Mramornu izvedbu otkupio je njujorški Brooklyn Museum 1924. kada je Meštrović u njemu održao izložbu, a brončani odljev kupilo je Sveučilište u Syracusi od njegovog brata Petra za svoju Umjetničku galeriju. Skulptura je bila izlagana od 1919. do 1974. u Parizu, Londonu, New Yorku, Chicagu, Veneciji, Montevideu, Valenciji, Barceloni, opet u Parizu, New Yorku, Syracusi i South Bendu.

To je jedna od ljepših Meštrovićevih skulptura anđela, u kojoj nestaje i posljednji trag secesijske stilizacije - još vidljiv u drvenim reljefima *Navještenja* - a pojavljuje se blaga i melodiozna stilizacija art-décoa.

Kritizirajući općenito Meštrovićevu skulpturu na izložbi u New Yorku 1924. u njujorškom *Herald Tribuneu*, Royal Cortissoz upozorava na stilsku povezanost *Arhanđela Gabrijela* s anđelima na renesansnim freskama Fra Angelica (2811).

Ostale sadrene i drvene Meštrovićeve skulpture iz Cannesa 1917. i Pariza 1918. godine - od kojih su neke vjerojatno odlivene u broncu - nažalost nisu nam poznate, osim što su registrirane u londonskoj *Monografiji* 1919. godine. To su statueta i statua *Arhanđela Gabrijela*, dvije studije *Anđela nad grobom* i glava *Anđela sa cvijetom* (10 [br. 269, 260, 277, 278, 235]). U Atelijeru Meštrović u Zagrebu čuva se sadreni model *Anđela s krilima* iz 1918. godine, ali to je za Meštrovićevo stvaralaštvo neobična skulptura anđela prignute glave bez kose, u zgrčenom položaju. Zacijelo prikazuje neki tragični motiv, ali mišljenja sam

da nema istaknutije likovno značenje u tadašnjem njegovom stvaralaštvu.

O tim Meštrovićevim anđelima pisao je Milan Marjanović nešto kasnije:

„Godine 1917. i 1918. počeo je Meštrović da pravi Anđele, koji slave Dijete na krilu Majke, Anđele koji nose glasove o jednoj spiritualnoj harmoniji, Anđele koji unose muzikalni elemenat u skulpturu. Atmosfera se postepeno mijenja, ona postaje vedrija i čišća. Mijenja se i tip lica koja postaju smirenija i blaženija izraza, a sličnoga onome na slikama svetih ljudi primitiva Italije ili kipova stare Indije. Mijenjaju se i harmoniziraju se linije, koje su manje izlomljene, a sve više melodične. Mijenja se i predmet radova, koje sad umjetnik uzima iz muzičkoga svijeta. Mijenja se, sa svim time u vezi, i materijal: bronza, zvučni materijal, podesan za muzičke koncepcije i dispozicije, počinje da zamjenjuje drvo.“ (3468 [339]).

Sagledavajući općenito Meštrovićeve skulpture ratnih godina s motivima anđela, kao i one Bogorodica s djetetom, možemo ponoviti da spadaju u prijelazni stil između secesije i art-décoa, tako da prvi stil iščezava, a drugi se pojavljuje. Utjecaj srednjovjekovnog bizantinskog slikarstva jedva da više postoji, ali je prisutniji onaj talijanskog ranorenesansnog slikarstva. Još je jedno slikarstvo nesumnjivo utjecalo na tadašnje Meštrovićevo stvaralaštvo, ono engleskih prerafaelita devetnaestoga stoljeća - slikara također oduševljenih ranom renesansom. Njihove je slike Meštrović mogao vidjeti 1915. za boravka u Londonu.

Omiljeni njegov biblijski lik bio je Ivan Krstitelj. Modelirao ga je više puta, a i mnogo kasnije, u Americi.

Najpoznatija je među njima i najviše umnažana *Glava Ivana Krstitelja*, modelirana u Rimu 1914. Nastala u toj presudnoj godini prijelaznog sadržaja i stila rada, ima značajke tadašnjih *Raspela* i drugih ekspresionističkih gotizirajućih likova Krista. *Glava Ivana Krstitelja* veoma je, doslovno gotički, izdužena; ekspresija na licu tragična i bolna. Izduženost skulpture pojačana je i samo uskim središnjim dijelom poprsja. Iako na prvi mah odbojna svojim potenciranim ekspresionističkim naturalizmom, *Glava Ivana Krstitelja* likovno je odlična skulptura, jedna od vrlo dobrih u čitavom Meštrovićevom opusu.

U povodu izložbe u New Yorku 1924. godine pisao je o toj skulpturi likovni kritičar *New York Times Magazinea* Harold Temperley:

“Glava Ivana Krstitelja žestoka je i neobuzdana, iscrpljena od molitve i patnje, asketska poput glave fakira s Istoka, slomljena i izmučena vjerskim uzbuđenjima. Nijedan drugi umjetnik ove generacije nije u stanju predstaviti dubinu iskonskog vjerskog osjećanja poput njega.” (3017).

Postoji u Rimu i čitav maleni lik *Sv. Ivana Krstitelja*, jednako obrađene glave, ali i cijelog tijela asketski produhovljenog, što ga je Meštrović darovao svojim prijateljima Signorellijevima.

U Londonu 1915. izradio je i studije za četiri evanđelista: Ivana, Luku, Marka i Matiju. Nije nam poznato je li ih predviđao izraditi u većim dimenzijama i eventualno namijeniti nekom smještaju. I neke će od njih u kasnijim godinama izvesti u normalnim veličinama, posebno *Evanđelistu Ivana*.

Studiju za *Sv. Ivana Evanđelistu* poznajemo tek iz reprodukcije u monografiji Meštrovićeve religiozne umjetnosti objavljene u Zagrebu 1944. godine (40 [30]). Skulptura ima stilske značajke njegove plastike na prijelazu iz secesije u art déco, ali se ne ističe ni kompozicijom ni izvedbom. Malena glava je neprirodno nakrivljena, a noge u sandalama su nametljivo istaknute.

Sasvim je drugačija, a likovno mnogo kvalitetnija studija za *Sv. Luku Evanđelista*, u Galeriji Meštrović u Splitu i Atelijeru Meštrović u Zagrebu. Iako nevelika skulptura, 59 cm visoka, iako tek studija ili skica, ima sve značajke razvijenog, zrelog i individualno oblikovanog istaknutog kiparskog djela; dapače, i u tom malenom obujmu ostavlja dojam monumentalne skulpture, gotovo javnog spomenika, kojega je moguće promatrati sa svih strana, što inače nije bila odlika većeg dijela njegovih skulptura.

Uspjelim kiparskim ostvarenjem i jednako uspjelom stilizacijom *Sv. Luka*, s evanđeoskim simbolima vola i knjige u ruci, tvori pendant sličnoj studiji *Pietà* iz 1914. godine. Te dvije malene skulpture smatram likovno najvrednijim u tom Meštrovićevom razdoblju stvaranja, ujedno najkvalitetnijima i najosobnijima u čitavom njegovom stvaralaštvu.

Skulptura je bila često izlagana, a kao istaknuta bila je i izabrana za reprezentativne Meštrovićeve monografske izložbe u Londonu, New Yorku, Berlinu, Zürichu, Beču, Milanu, Moskvi, Lenjingradu i Kijevu.

O drugim dvjema studijama evanđelista, *Sv. Matiji* i *Sv. Marku*, nije moguće dati ni opis ni sud jer nam nizu poznate; tek su registrirane u popisu ranijih njegovih skulptura u londonskoj *Monografiji* 1919. godine.

Skulpture *Pietà* i *Sv. Luka* ujedno predstavljaju Meštrovića ne kao eklektičnog, nego kao tada suvremenog, modernog kipara. *Sv. Luku*, kao i *Pietà*, mogao je čak i nešto kasnije potpisati jedan Henry Moore, iako i jedna i druga imaju i za to doba Meštrovićeve karakteristične značajke ekspresionističkog gotičizma.

Tako ga je shvatio i visoko ocijenio ugledni talijanski povjesničar umjetnosti Mario De Micheli u uvodu kataloga Meštrovićeve posmrtne izložbe 1987. u Milanu:

“Neka od ovih djela, kao što su Evanđelist Luka i Pijeta, oba iz 1914, svakako su novost. Picasso je govorio: ‘Prije svega ne imati samo jedan stil.’ A time je želio reći: ne smijemo okoštati u ponavljanju jednog svog stilističkog kodeksa, ne smijemo zatvoriti prolaz budućim formalnim pronalascima, iskušavanju različitih načina. Ovo podsjeća na ono što je, na svoj način, učinio Meštrović, uvodeći u izraz svojih novih djela komponentu deformacije putem elemenata gotike i ekspresionizma. U tom smislu, stilizaciju Evanđelista Luke možemo uzeti kao primjer: kod mršavog lika sveca posjednutog na vola poslužio se stilističkom redukcijom koja ga čini suhim, zgrčenim i pomaknutim u dijelovima, ritma razbijenog iznenadnim plastičkim cezurama...” (9685. Prijevod M. Franulić).

Krist i Marija Magdalena drveni je reljef iz serije *Života Kristova* koji, unatoč odgovarajućoj veličini, ipak neće pripasti nizu reljefa u Kašteletu, nego će ga za tu namjenu kasnije ponoviti. Meštrović ga je izradio u Ženevi ratne 1916. godine u tri slijepljena komada hrastove ploče. Prikazuje Mariju Magdalenu kako pere Kristu noge, s osam likova iza njih. Lice Krista, kao i muških likova, srodno je gotizirajućim licima tadašnjih *Raspela* i *Oplakivanja*, a lica Magdalene i žena lišena su te naturalističke ekspresivnosti i odišu poetikom sličnih Bogorodica toga doba. Kompozicija reljefa s dijagonalom sjedećeg Krista i klečeće Magdalene i horizontalom glava prisutnih likova nad njima vrlo je skladna i uspjela u opisnoj i likovnoj zamisli. Prsti ruku svih likova pretjerano su ekspresionistički izduženi.

Mariju Magdalenu prikazao je Meštrović tada i u dubokom reljefu *Magdalene pod križem*, koji je sačuvan u bronci (Syracuse), u mramoru (Prag) i u sadrenom modelu (Zagreb). To je istaknuta i svojevremeno vrlo poznata Meštrovićeva skulptura. Uklanjajući sam križ, čak i ruke Magdaleninog lika, sveo je skulpturu na osnovni plastični oblik, a usmjerenjem pogleda i dijela ruku uvis naglasio je željenu ideju vjere i pokajanja. Sklad skulpture postignut je sretnim odnosom horizontale nogu i vertikale tijela i ruku. Obrada u plemenitom materijalu kamena s rustično obrađenom kamenom pozadinom ističe tu izvedbu od one u bronci, bez pozadine.

Reljef *Magdalene pod križem*, mramorni i brončani, izlagan je na petnaestak izložaba i ranije je bio općenito istican i hvaljen. Pišući o djelima na njegovoj izložbi u Zagrebu 1920. Vladimir Lunaček je posebno istaknuo tu skulpturu:

„Medjutim jedna bez sumnje od najboljih stvari, koja se najbolje ističe čitavim načinom kako je sujet iznesen jest ‘Magdalena’. Možda se to samo čini, jer momenat pokajanja u kršćanskoj nauci mi specijalno Slaveni najbolje osjećamo i uz taj momenat vežu Slaveni i čitavo svoje vjerovanje. Patnja i bol su fizički i psihički, recimo animalni osjećaji, ali pokajanje je jedna sasvim ljudska duševna konstrukcija - ono je dio religije. Ni na jednom od Meštrovićevih reljefa ne zapaža se to tako jako kao na njegovoj Magdaleni.” (2459).

Na izložbi *Proljetnog salona* 1923. u Zagrebu privukao je kritičara *Jugoslavenske njive* Vinka Jurkovića baš taj rad:

„Ovaj put izložio je 45 skulptura, od kojih naročito ističem ‘Magdalenu pod križem’, umjetninu dostojnu najvećeg skulptora. Tu je pošao Meštrović novim putem, putem uprošćavanja.” (2632).

Srpski književnik Stanislav Vinaver, pišući o *15. Biennaleu* u Veneciji 1926. god. posebno je hvalio tu Meštrovićevu skulpturu:

„Njegova Magdalena digla je k nebu ruke ulomljene u laktovima. Tako se njen polet zvjezdan ne prekida u gest ruku koje bi i za jednu ljepotu tihoga grča mogle zadržati dvije vertikalne linije ramena što idu u beskonačnost.” (3320; 9928).

Mojsijev lik također je bio čest u Meštrovićevoj biblijskoj ikonografiji. Privukao ga je posebno njegov gnjev, tog izraelskog vođe koji je poveo narod kroz pustinju, a nakon primanja Božjih zapovijedi zatekao taj narod kako se klanja zlatnom teletu. Tog bijesnog *Mojsiju* pred nezahvalnim pukom prikazao je Meštrović na jednom, još vrlo stiliziranom crtežu (danas u Atelijeru Meštrović u Zagrebu), a zatim 1915. u nevelikoj skulpturi, u stvari studiji za zamišljenu veću skulpturu (danas u Zagrebu, Drnišu, Buenos Airesu i Chicagu). Dijagonalna kompozicija Mojsijevog lika, podignute prijeteće ruke, sva je u pokretu i temperamentnom gnjevu.

Mnogo je smirenije i misaonije poprsje *Mojsija* izvedeno u mramoru, iz iste godine, iako i tu kao vjetrom ponesena brada svjedoči o Mojsijevom gnjevu. Na toj su skulpturi, za razliku od ostalih religiozne tematike tada izvedenih, istaknute obline, volumeni detalja, umjesto rezanih grafičkih pojedinosti.

U okviru Meštrovićevih drvenih reljefa nastalih u ratnim godinama spomenimo i dva njegova poznata reljefa *Mladića* i *Djevojke*. Izdubeni su, kao pripadajući par, u vrlo uskim drvenim orahovim pločama, kojima se vrlo vješto prilagodila i krajnja izduženost oba tijela. Time je kipar postigao stanovitu gotičku izduženost, iako motiv nema ništa od tragičnoga ostalih njegovih tadašnjih drvenih reljefa. Ruke i kose odaju umjerenu secesijsku stilizaciju. U katalogu svoje londonske izložbe 1915. naveo je da su ta „Dva dekorativna reljefa” bila predviđena „za trijem kapele” (507 [br. 45-46]).

422. GLAVA KRISTA (Krist okrunjen trnovom krunom, Christ, Head of Christ, Kristuševa glava).
Gotički izdužena glava s dijelom prsiju, patničkog lica, s trnovom krunom.
Sign.: MEŠTROVIĆ 1914

a) 1914.
Voštani model.
Vis. 67 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović. Do 1990. u Galeriji umjetnina, Split).

b) 1914. [45]
Sadreni model (odliveno iz voštanog modela).
Vel. 68,5 x 29 x 27,5 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split. (Inv.br.1396).

c) Bronca.
Vel. 66 x 31 x 26 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 74). Darovnica br. 10.
Izl.: Split 1919, Zagreb 1920, New York 1924, London 1924, Baltimore 1925, Split 1925, Montevideo 1929, Zagreb 1978.
Pod.: I. 3. 1. 74; I. 3. 3. 74; XVI. 48; 47 182, br. 17, sl.; 54 17; 73 187, br. 33, sl.; 98 sl. 124; 101 sl. 38; 125 313, br. 88, sl.; 512 26, br. 161; 515 br. 38; 520 5, br. 7; 521 br. 12; 531 br. 4; 622 27, br. 53; 654 83, br. 297; 692 49, br. 186; 712 10; 719d c 8; 2919; 3262; 8897; 9301; 9391 sl..

423. PIETÀ, studija (Mala Pietà, Skica za Pietà, Pod krstom, Oplakivanje, Studie zu einer Pietà, Pieta sketch, Study for Pietà, Étude pour une Pietà, Esquisse pour une Pietà, Studie voor een Pietà, Studie k pietě).
Sjedeći Kristov akt i likovi Marije i sv. Ivana koji ga oplakuju.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Rim, 1914.
Sadreni model.
Vel. 47,5 x 36,7 x 21 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD. (Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb. Preuzela Marica Meštrović 1984).

b) Bronca.
Vel. 46 x 36 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 193. Otkupljeno od Olge Meštrović 1980).

c) Zagreb, 1982.
Bronca. (Ljevaonica “Torzo” B. Hočevara; sign. E-1 TORZO).Sign.ljevača:MEŠTROVIĆ (lijeva bočna strana baze).
Vel. 45 x 35 x 21 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-261). Dar Marice Meštrović.

d) (Zagreb, 1984).
Bronca.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.

e) Bronca.
Vl.: Michael Tollemache limited, London (aukcija).

f) Bronca.
Vel.50 x 36,5 cm.
Vl..Zbirka Đure Kokše,Zagreb.ZDJK-802.
Izl.: Bradford 1918, London 1915,1919, Pariz 1919, Zagreb 1920, Split 1924, London 1924, Philadelphia 1926, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč 1935, Berlin 1943, Zagreb 1962, Beograd 1978, Velenje 1978, Zagreb 1983, Split-Ljubljana-Osijek-Slavonski Brod 1983, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Lenjingrad 1989, Zagreb 1991.,Zbirka Kokša,GKD,Zagreb,2022.
Lit.: 50 96-99; 86 (25), sl. 53; 9084 br. 53, 54; 9685 6, sl. 66; 9688 11, sl. 66; 9715 13, sl. 113,11138a.
Pod.: I. 3. 1. 181; I. 3. 3. 193; II. 1. 261; II. 7; 10 64, br. 183, sl.; 27 LXXXIII, sl.; 47 182, 3, br. 18, sl.; 54 17; 60 br. 21, sl.; 73 182, 3, br. 18, sl.; 86 br. 53, sl.; 108 30; 125 313, br. 92, sl.; 509 19, br. 75a; 510 8, br. 32; 514 16, br. 24; 515 br. 14; 520 7, br. 30; 528 94, br. 1611; 540 22, br. 209; 541 br. 41; 542 br. 205; 543 br. 6; 545 23, br. 33; 548 br. 11; 550 br. 36; 557 30, br. 441; 583 44, br. 71, sl.; 622 28, br. 54; 623 br. 4; 635 7, br. 3, sl.; 641 132, br. 26, sl.; 654 81, br. 280; 660 112, br. 31, sl.; 661 32, br. 25, sl.; 670 br. 104; 679; 698 br. 23, sl.; 712 10; 719d c br. 10; 2436; 2459; 2540 156; 2763; 7549; 8621 22; 8882; 8897 29; 8951; 9011; 9807; 10579 93, sl.; 10651 270; 10679 158, sl.; 10682 32, sl..

424. RASPELO (Raspeće, Raspeće Kristovo, Prvo Raspeće, Kreuzigung, The Crucifixion, Christ on the Cross, Mertoi Isus, Raspetie).
Krist na križu. Ruke prelaze drvo križa. Prsti ruku odlomljeni; desna noga preko lijeve.

a) Rim, 1914.
Sadreni model.
Vel. 210 x 88 x 27 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-172.Do 1972. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Inv.br. MZP-236. Darovnica Ivana Meštrovića ,1952..

b) Sadreni odljev.
Vel. 210 x 88 x 27 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZ-500).

c) Bronca. (Ljevaonica “Torzo”, Zagreb, 1983).
Vel.223 x 106 x 38 cm.
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje. (Inv.SGIM-11).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: London 1915, 1924, New York 1924, Buffalo 1925, Beograd 1932, 1978, 1984, Zagreb 1977, Milano 1987, Berlin-Zürich-Beč 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II. 7; 10381a.
Pod.: II. 1. 172, 286; III. 1. 29, 139, 183; 10 64, br. 188; 42 26, br. 51, sl.; 507 br. 59; 520 8, br. 44; 521 br. 16; 622 27, br. 52; 654 82, 94, br. 284; 660 114, br. 32, sl.; 661 32, br. 26, sl.; 665 br. 27; 719f br. 25, sl.; 9443; 10651 267.

425. SV. IVAN KRSTITELJ, studija (Studija za statuetu sv. Ivana Krstitelja, Study for a Statuette of St. John the Baptist, Bozzetto per la Statuetta di San Giovanni Battista).
Mršavi stojeći lik malo podignutih ruku.

a) Rim, 1914.
Tamnocrveni vosak.
Vis. 42,5 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.

b) Bronca. (Odliveno u Rimu).
Vis. 41,5 cm.
Lit.: 121 14, 60-63, sl..
Pod.: 10 64, br. 189; 654 82, br. 285.

426. SV. IVAN KRSTITELJ, glava (Glava sv. Ivana, Glava Ivana Krstitelja, Kopf Johannes des Täufers, St. John the Baptist, Head of St. John the Baptist, San Giovanni Battista, Jean Baptiste, Jan Křtitel, Joan Botezătorul, Golova Ioanna Krestitela).
Izdužena glava s brcima i bradom, bolna izraza, s dijelom prsiju.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Rim, 1914.
Sadreni model.

Vel. 60 x 18,5 x 25,5 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb (ALU-K-140).U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-122).Donacija Ruže Meštrović.

b) (Rim, 1914).
Sadreni odljev i vosak.
Vis. 59,5 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.

c) Bronca (iz autorova vremena).
Vl.: Obitelj dr. M. Mihailovića, Beograd.

d) Zagreb, 1962.
Bronca. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Vel. 57 x 20 x 21 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-139).Lijevano dozvolom autora,1962.

e) Sadreni model ili odljev.
Vel. 62 x 18 x 22 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 18/64. Pohrana obitelji Meštrović).

f) Zagreb, 1983. Ljevaonica “Torzo”.
Bronca.
Vel. 58 x 22 x 23,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 630).

g) Sadra (patinirana).
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.Posudba iz Gliptoteke HAZU.Izloženo u galeriji 1972.-1980.
Izl.: London 1917, Bradford 1918, Brighton 1919, New York 1924, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag 1970, Bukurešt 1970, Olomouc 1970, zagreb (Muzejski centar) 1983, Beograd 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II. 7; 3017.
Pod.: I. 3. 1. 630; I. 3. 2. 57; II. 1. 139; III. 1. 25; 10 [64, br. 184, sl.]; 47 [182, br. 19, sl.]; 54 [17]; 73 [182, br. 19, sl.]; 86 [br. 36, sl.]; 98 [sl. 126]; 121 [13, br. 14, sl.]; 125 [313, br. 89-90, sl.]; 508 [br. 46]; 509 [19, br. 74]; 513 [25, br. 121, sl.]; 521 [br. 14, sl.]; 594 [br. 10, sl.]; 595 [br. 10]; 596 [br. 10]; 597 [br. 10, sl.]; 641 [132, br. 25, sl.]; 654 [81, 91, br. 279]; 660 [110, br. 30]; 661 [32, br. 24, sl.]; 665 [br. 25]; 694; 698 [br. 24, sl.]; 711b [br. 7]; 719d [B, br. 6]; 2666; 3016; 3111; 7840; 7869 [sl.]; 8010 [sl.]; 8845 [190, 192, sl.]; 9084 [32]; 9843 [sl.]; 10651 [270].

427. SALOMA, reljef (Salome, Salomè).
Ženski akt u hodu s muškom glavom na pladnju.
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMXIV

a) Beograd, 1914. [46]
Sadreni model.
Vel. 134 x 96 x 16 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 131,do 1969.godine u pohrani Gliptoteke HAZU. Darovnica Ivana Meštrovića,1952.Meštrović).

b) Sadreni odljev.
Vel. 134 x 94 x 7 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZP-103, 241. Pohrana obitelji Meštrović).

c) Sadreni odljev.1969.
Vel.134 x 95 x 9 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZ-450).

d) Bronca.
Vel. 130 x 93 x 6,5 cm.
Vl.: Musée Royaoux des Beaux Arts de Belgique, Art Moderne, Bruxelles (Inv. 4399). Kupljeno 1920. na izložbi u Antwerpenu.

e) Zagreb.
Bronca. (Ljevaonica Vl. Šeb).
Vel. 134 x 96 x 16 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 294).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava ,1987.
Izl.: Venecija 1914, London 1915, 1919, Antwerpen (Anvers) 1920, New York 1924.
Lit.: 6468 [sl.]
Pod.: II. 1. 131, 294; III. 1. 144, 21; III. 2. 146, 232; XVIII. 65; 10 [63, br. 162, sl.]; 505 [30, br. 29]; 507 [br. 47]; 510 [6, br. 10]; 521 [br. 78]; 654 [80, 93, br. 267, sl.]; 1885; 1981 [206]; 2717; 2811; 6468; 7585; 9084 [22].

428. AUTOPORTRET (Portrait of the Artist, The Bust of the Artist).
Poprsje muškarca tridesetih godina, glave okrenute prema lijevom ramenu, bez odjeće, sa šiljastom bradom i valovitom kosom.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vis. 49,5 cm.
Vl.: Tate Museum, London (Inv. No 3284).
Izl.: London 1919.
Pod.: XIX – 1, 2; 10 [65, br. 224]; 98 [sl. 116]; 510 [5, br. 3A]; 1979 [420, sl. 403]; 6728 [sl.]; 6761 [sl.]; 7037 [sl.]; 9642 [sl.].

429. AUGUSTE RODIN II. (Rodin, Umjetnik pri radu, Sculptor at Work, Rodin – small study with raised hands, L’artista al lavoro – Auguste Rodin, Artistul, Umělec).
Muški lik, bez nogu, dok kleše kamen podignutom desnom rukom sa čekićem).

a) Rim, 1915. (1914. ?).
Sadreni model.
VEL.60 X 52 X 30 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. Br. AMZ-120). (Darovnica Ivana Meštrovića ,1952).

b) Zagreb, 1968.
Bronca.
Vel. 56 x 52 x 27 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-193).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,,1968.

c) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Zagrebačka banka, Zagreb.
Izl.: London 1915, 1919, New York 1924, Buffalo 1925, Chicago 1925, Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Zadar 1976, Šibenik 1976, Zagreb 1978, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Beograd 1984, Milano 1987, Lenjingrad 1989.
Lit.: 432 [18-19]; 698 [br. 25, bilj. 25]; 8710 [30]; 8765.
Pod.: II. 1. 120, 193; II. 7; III. 1. 142; 10 [64, br. 196]; 46 [54]; 69 [24]; 86 [br. 32, sl.]; 98 [sl. 122]; 510 [7, br. 21]; 521 [br. 82]; 594 [br. 11, sl.]; 595 [br. 11]; 596 [br. 11, sl.]; 597 [br. 11, sl.]; 615 [br. 15]; 616 [br. 14, sl.]; 622 [28, br. 57]; 628; 629 [32]; 654 [82, 94, br. 292]; 661 [32, br. 27, sl.]; 2979; 2868 [sl.]; 3044; 8678 [sl.]; 9084 [sl. 13]; 9834 [sl.]; 10620 [93, sl.]; 10682 [sl.].

430. GOSPODIN GANDARILAS, poprsje (Portret gospodina Gandarilasa, Monsieur Gandarillas).

a) London, 1915.
Sadreni model.

b) Bronca.
Vl.: (1919. u Londonu).
Lit.: 508 [br. 71].
Pod.: 10 [65, br. 214]; 645 [85, br. 318].

431. HENRY WICKHAM STEED, glava (Glava gospodina Henrija Vikama Steda, Henry Wickham Steed, head).
Glava mršavog muškarca pedesetih godina sa šiljastom bradom i brcima.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 47,5 x 18,5 x 24,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. 56).

b) Sadra.
Vl.: National Gallery, Edinburgh.
Izl.: London 1917.
Lit.: 2741 [40].
Pod.: II. 1. 56; 10 [64, br. 213]; 429 [384]; 508 [br. 75]; 654 [85, 94, br. 317]; 7585.

432. SIR ERIC MACLAGAN, poprsje.
Glava mlađeg muškarca.

a) London, oko 1915. (?).
Sadreni model.
Vl.: Tate Museum, London.

b) Bronca.

c) Olovo.
Izl.: London 1924.
Pod.: 520 [8, br. 39, 41]; 9582.

433. SIR THOMAS BEECHAM, poprsje (Portret ser Tomasa Bičama).
Glava muškarca srednjih godina s bradicom i brcima.
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMXV

a) London, 1915.
Sadreni model.

b) Bronca.
Vis. 49,5 cm.
Vl.: Tate Museum, London. (Inv. No 3601. Kupila za Muzej Lady Cunard).
Izl.: London, 1930.
Pod.: XIX. 1, 2; 10 [65, br. 217]; 86 [prilog, sl.]; 536 [10, br. 21]; 654 [85, br. 321]; 6693; 7439; 7585; 9363; 9582.

434. SIN MUIRHEADA BONEA I, glava (Glava dječaka – sin Murhed Bonsa, Bildnis eines Knaben, Head of a Boy, Muirhead Bone’s Son – head, turned slightly).
Glava i dio prsiju dječaka, glave okrenute malo ulijevo.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 33,5 x 20 x 23 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Otkup,Meštrović,Ivan Domagoj i Stjepan,1977. (Inv.br.AMZ-253).
Izl.: London 1917, Bradford 1918.
Pod.: II. 1. 253; 10 [65, br. 220, sl.]; 86 [prilog]; 509 [20, br. 83]; 654 [85, br. 324]; 2656 [sl. 335].

435. SIN MUIRHEADA BONEA II, poprsje (Glava dječaka, Druga glava i vrat dječaka, Glava Murhed Bona, Head of a Boy, Muirhead Bone’s Son – another head).
Glava i vrat dječaka.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-253.

b) Bronca.
Vel. 30,5 x 20 x 24,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Pohrana obitelji Meštrović,Inv. UP 41/9).

c) Bronca.
Vl.: (1919. u Londonu, vjerojatno u Muirheada Bonea).
Izl.: Bradford 1918, London 1919, Brighton 1919.
Pod.: I. 3. 2. 110; 10 [65, br. 221]; 47, 73 [182, br. 23, sl.]; 60 [br. 15, sl.]; 108 [30, br. 27, sl.]; 125 [313, br. 91, sl.]; 509 [19, br. 71]; 510 [7, br. 27]; 513 [25, br. 111, sl.]; 654 [85, br. 325]; 679; 694; 712 [10]; 719d [I. 2].

436. MUŠKARAC S DJETETOM

a) London, 1915.
Sadreni model.

b) Bronca.
Vel. 56 x 18 x 26 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 268). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1982.Ljevaonica Hočevar, Zagreb.
Pod.: II. 1. 268.

437. MISLILAC (Zamišljeni mladić, Čovjek koji misli, Mladić, A young Man thinking, Man thinking, Le Penseur, Mislitel, Myslitel, Ginditorul).
Sjedeći akt mladića podbočene glave o lijevu ruku, podignutog lijevog koljena.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 56 x 24 x 17 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, Louisiana (SAD). (Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb).

b) Zagreb, 1969. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 52 x 30 x 23 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-206).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1969.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ (Urezao ljevač).
Izl.: London 1915, 1924, Brighton 1919, New York 1924, Buffalo 1925, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Pariz 1983, Beograd 1984.
Pod.: II. 1. 206; II, 7; 10 [64, br. 208]; 513 [25, br. 105]; 520 [7, br. 35]; 521 [br. 87]; 594 [br. 12, sl.]; 595 [br. 12]; 596 [br. 12]; 597 [br. 12, sl.]; 628; 633 [br. 61]; 654 [84, br. 311]; 698 [br. 28, sl.].

438. RUŽA MEŠTROVIĆ, polulik (Moja žena, Portrait gdje M., Portret gospodje R. M., Portrait of Artist’s first Wife, My Wife-bust, Madame Ruža Meštrović, Ritratto della moglie).
Polulik mlađe žene, ruku podbočenih o bokove, sa straga skupljenom kosom.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vis. 87 x 70 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 31. Kupljeno od Elizabete Kaštelančić, 1960).

b) Zagreb, 1960. (Ljevaonica umjetnina).
Bronca.
Vel. 85 x 70 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 117).Odljev iz 1961. Ljevaonica umjetnina,Zagreb.Sign. ljevača:MEŠTROVIĆ (sprijeda,desno dolje,uz rub draperije).

c) Bronca.
Vel. 84 x 70 x 22 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (Inv. 802).

d) Zagreb, 1960. (Ljevaonica umjetnina).
Bronca.
Vl.: Elizabeta Kaštelančić, Zagreb.
e) Bronca.
Vl.: St.-Felix School for Girls, Southwold, Engl. (Kupila upraviteljica škole gđa Silcox).
f) Nadgrobni spomenik, Zagreb, Mirogoj.
Izl.: London 1917, Bradford 1918, London 1919, Zagreb 1920, New York 1924, Philadelphia 1926, Chicago 1927, Zagreb 1978, Velenje 1978, Zagreb 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Pod.: I. 3. 1, 31, 117; II. 1. 200, 211; XVI. 48; 10 [64, 211, sl.]; 17 [sl. 14]; 27 [br. LV, sl.]; 34 [36]; 42 [25, br. 24, sl.]; 47, 73 [182, br. 20, sl.]; 54 [20]; 86 [br. 51, sl.]; 98 [sl. 43]; 108 [30, br. 28, sl.]; 125 [313, br. 97, sl.]; 508 [br. 58]; 509 [20, br. 80]; 510 [6, br. 13, sl.]; 515 [br. 37]; 521 [br. 60, sl.]; 525; 528 [94, br. 1621]; 622 [28, br. 65]; 623 [br. 7, sl.]; 641 [132, br. 19, sl.]; 654 [84, 94, 315]; 660 [118, br. 34, sl.]; 661 [32, br. 29, sl.]; 694 [sl.]; 712 [10, sl.]; 717 [211, br. 7o, sl.]; 719d [G, br. 3, sl.]; 2540; 3006 [107, sl.]; 3056; 3057 [sl.]; 3194; 3540; 3648; 5325; 6693; 7439; 8027; 8621 [22]; 9084 [33, 43, sl. 29]; 9085 [sl.]; 9192 [sl.]; 9230 [149, sl.]; 9651 [sl.]; 9691; 10144 [sl.]; 10651 [286, sl. 126]; 10679 [154, sl.].

439. RUŽA MEŠTROVIĆ, statueta (My Wife – staute tte, Statuette of the Artist's Wife, Statuette of a Woman, Portraite de Ruza Meštrovic, Portrét Růži Meštrovičové, Portretul Lui Ruža Mestrovic,Trudnica).
Stojeći lik mlade žene, ogrnut, naprijed isturenog koljena, pogleda prema dolje.
Sign.: MEŠTROVIĆ XII (u sadrenom modelu).
a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 75,5 x 24,5 x 25,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. 200. Kupljeno od Pavla Gašparca, Zagreb, 1969).
b) Sadra.
Vel. 76 x 33 x 22 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb-ALU-K-144.U pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-104.Donacija Ruže Meštrović).
c) Zagreb, 1969, Ljevaonica Akademije umjetnina.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
Bronca.
Vel. 77,5 x 25,6 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ -211).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
d) Odljev iz 1915.
Bronca.
Vl.: Privatno, London.
e) Bronca.
Vl.: Dobromir Vajda, Split (1999. ponuđeno na prodaju Poglavarstvu Splita).
f) Bronca.
Vl.: Nekad u posjedu Vane Ivanovića u Zagrebu. Opljačkano.
g) Bronca.
Vel.75 x 27 cm.
Vl.:Zbirka Đure Kokše.ZDJK-229.
Izl.: London 1917, Bradford 1918, London 1919, Zagreb 1920, 1923, New York 1924, Buffalo 1925, Philadelphia 1926, Chicago 1927, Zagreb 1962, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Osijek 1970, Zagreb 1974, Zadar-Šibenik 1976, Zagreb 1978, Velenje 1978, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Beograd 1983, 1984, Zagreb 1983, Milano 1987, Berlin-Zürich-Beč 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989,Zbirka Kokša,GKD,Zagreb,2022.
Pod.: II. 1. 7, 200, 211; II. 7; III. 2. 9; XVI. 50; 10 [64, br. 210]; 95 [43, sl.]; 125 [313, br. 95, sl.]; 508; 510 [6, br. 17]; 517 [br. 29]; 521 [br. 56]; 583 [43]; 594 [br. 14]; 595 [br. 14]; 596 [br. 14]; 597 [br. 14]; 598 [br. 8]; 606 [br. 83]; 615 [br. 18]; 616 [br. 17, sl.]; 628; 641 [132, br. 28, sl.]; 649 [br. 6, sl.]; 654 [84, br. 314]; 661 [32, br. 30, sl.]; 665 [br. 30, sl.]; 698 [br. 30, sl.]; 2152 [886]; 2643; 2939; 3016; 5325; 9428 [sl.]; 10233; 10575,11138a.

440. MARIJA BANAC, studija I. (Marija Banac – statueta I, Madame Banac).
Sjedeći lik mlađe žene, glave okrenute desno, bez noge pod lijevim koljenom. Lijevom rukom podržava haljinu na prsima.
Natpis i sign.: GOSPI MARI MEŠTROVIĆ 1915.
a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 68,5 x 34 x 25,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 37).Dodatak Darovnici,1959.
b) Bronca.
Vel. 66 x 35 x 30 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, New Yersey (SAD).
c) Bronca.
Vl.: Ada Pitarević, Dubrovnik. (Vane Ivanović, Formitor, Mallorca, Španjolska).
Izl.: London 1930.
Pod.: II. 1. 37; 10 [65, br. 222]; 125 [313, br. 96, sl.]; 536 [10, br. 24]; 654 [85, 94, br. 327]; 4386 [223]; 10611 [sl.]; 10768.

441. MARIJA BANAC, studija II. (Figura žene – Marija Banac, Ženska figura – Maria Banac, Marija Banac – statueta II, Mrs. B., Figura feminile – Marija Banac, Madame Banac – statuette, Figura de femeie).
Sjedeći lik mlađe žene, glave okrenute desno, bez najdonjeg dijela lijeve noge. Lijeva ruka spuštena iza boka.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
a) London, 1915.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1969. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Vel. 66 x 34 x 39 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-00204).
Izl.: Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Olomouc-Bukurešt 1970, Zadar-Šibenik 1976, Zagreb 1978, Bjelovar 1978, Beograd 1978, 1984, Kijev 1980, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II. 7.
Pod.: II. 1. 204; 10 [65, br. 222]; 521 [br. 59]; 594 [br. 15, sl.]; 596 [br. 15, sl.]; 615 [br. 17]; 616 [br. 16, sl.]; 622 [28, br. 63]; 628; 654 [85, br. 326]; 661 [33, br. 31, sl.]; 665 [br. 31]; 698 [br. 29, sl.]; 6693; 7439.

442. LADY MAUD CUNNARD – BISTA LEDI X, poprsje (Ledi Kunard, Mrs. Cunnard, Portrat Ladi Cunnard – X)
Poprsje žene srednjih godina sa stiliziranom valovitom kosom. Sadreni model u Beogradu bez odjeće, brončani s plisiranom haljinom, jedan brončani u Londonu bez haljine, drugi s gornjim dijelom haljine.[48]
a) London, 1915.
Sadra i vosak.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (Inv. 77).

b) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (Inv. 465).
c) Bronca.
Vl.: Zbirka Vane Ivanovića, London.
d) Bronca.
Vl.: (1919. i 1924. vl. Lady Cunnard).
Izl.: Split 1919, London 1919, 1924, Opovo 1971, Zagreb 1974, Beograd (pokretna izložba) 1977, 1983.
Pod.: II. 1. 45; XII. 1. 55, 56; 10 [65, br. 219, sl.]; 510 [5, br. 1]; 512 [26]; 520 [7, br. 37]; 599 [25, br. 26, sl.]; 606 [br. 87]; 620 [14, br. 17, sl.]; 649 [br. 63, 64, sl.]; 654 [85, 94, br. 323, sl.]; 2656 [334, sl.]; 8611 [sl.]; 10128 [56]; 10651 [268].

443. LADY MAUD CUNNARD, statueta (Ledi Kunar, Mrs Cunnard, Lady Cunnard).
Stojeći ženski lik u dugoj haljini, lijeve ruke podbočene o bok.
a) London, 1915.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 36,5 x 9 x 10,5 cm.
Vl.: Kosta Angeli Radovani, Zagreb.
Izl.: London 1924, Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 520 [7, br. 37]; 606 [br. 87]; 643 [br. 11, sl.]; 654 [85, br. 329]; 2656 [339, sl. 334].

444. LADY CUNNARD – ČITANJE (Djevojka što čita, Lesende, Reading Girl, Mrs Cunnard, Jeune fille lisant, Čtoncí dívka,Portrait of a Lady).
Sjedeći lik žene srednjih godina s knjigom u rukama.
a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 109 x 62 x 26 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb (ALU-K-133). Donacija Ruže Meštrović.
b) Bronca.
Vel. 86,4 x 63,5 cm x 21,6 cm
Vl.: Syracuse University, Cooper Fund 1964.215. Syracuse, SAD. (Prodao Petar Meštrović 1964).
c) Bijeli mramor (?).
Izl.: Pariz 1933, Prag 1933, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.
Pod.: III. 1. 40; III. 2. 42; 27 [LVI, sl.]; 47, 73 [183, br. 76-77, sl.]; 543 [br. 20]; 545 [23, br. 10]; 637 [br. 12, sl.]; 654 [89, 94, br. 365, sl.]; 2823; 3263 [271, sl.]; 6693; 7439; 7587; 9299.

445. GOSPOĐA ERRAZURIZ, poprsje (Portret gospođe Erazuris, Madame Errazuriz).
a) London, 1915.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u vl. gđe Errazuriz, London).
Izl.: London 1917, 1919.
Pod.: 10 [65, br. 216]; 508 [br. 74]; 510 [7, br. 20]; 654 [85, br. 320].

446. MISS ST. GEORGE, polulik (Gospođica Sent Đorđ – St. George).
Polulik djevojke s rupcem na glavi, glave okrenute lijevo, ruku sklopljenih desno.
a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 79 x 59 x 37,5 cm.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Londonu).
Izl.: London 1917, New York 1924.
Lit.: 2540 [158]; 3017.
Pod.: II. 1. 38; 10 [65, br. 218, sl.]; 521 [br. 58]; 654 [85, 322]; 2939; 3016; 3040; 6693.

447. GOSPOĐA GANDARILLAS, poprsje (Gospođa Gandarilas, Madame Gandarillas).
a) London, 1915.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1919. u Londonu).
Izl.: London 1917, New York 1924.
Pod.: 10 [65, br. 215]; 508 [br. 71]; 521 [br. 57]; 654 [85, br. 319].

448. POPRSJE GOSPOĐE (Ritratto di signora).
Duboko poprsje mlađe žene s odjećom naboranom oko struka.
London, cca 1915. (?).
Sadreni model.
Pod.: 1979 [419, sl.].

449. SJEDEĆA ŽENA S DRAPERIJOM, studija (Seated Woman with Drapery).
Na podu sjedeći ženski lik, podignutog desnog koljena, s draperijom u lijevoj ruci, pogleda natrag.
a) Oko 1915. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 46,5 x 44 x 19,8 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (Inv. 84. 8. 2).
c) Bronca.
Vel. 46 x 43 x 24,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-266).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1982.
Izl.: London 1915.
Pod.: II. 1. 266; XX; 507 [br. 71].

450. ŽENSKI LIK S KRILIMA (Žena s draperijom krila, Ženska figura u klečećem stavu, Figura polegnutih krila, Seated winged Figure, Woman raising both Hands).
Klečeća mlada žena, podignutim rukama podržava draperije poput krila.
a) Rim, 1915.
Sadreni model.
Vel. 53 x 34 x 40 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (Inv. 33,oštećeno).
b) Zagreb, 1983.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (Inv. 13).
Izl.: Brighton 1919, London 1924, New York 1924, Zagreb (Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983.
Pod.: 513 [25, br. 110]; 520 [br. 29, sl.]; 521 [br. 84]; 644 [br. 17]; 654 [81, 94, br. 271]; 713 [9, br. 17, sl.].

452. ŽENSKI LIK (Druga statua žene, Another Woman with hands raised).
Rim, 1915.
Sadreni model.
Pod.: 10 [64, br. 199]; 654 [83, br. 301].

453. ŽENSKI LIK
a) London, Rim, ?, 1915.
Sadreni model.
b) Zagreb (Ljevaonica Vladimir Šeb, Zagreb).
Bronca.
Vel.40 x 29 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. Br. AMZ-300).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1987.
Pod.: II. 1. 300.

454. DJEVOJČICA U MOLITVI (Djevojka u molitvi, Sirotica, Djevojčica u molitvi, Girl praying, Girl at Prayer, Filette en prière).
Djevojčica, sjedeći na podu, podignutih koljena, sklopljenih ruku kod desnog ramena, pogleda gore.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vis. 76 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnostiZagreb (ALU-K-148). Donacija Ruže Meštrović.

b) Zagreb.
Bronca.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Vl. Marica Meštrović).

c) Bronca.
Vl.: Nasljednici Vane Ivanovića, London.

d) Bronca.
Vl.: Gđa Templeton Crocker, San Francisco.

e) Bronca.
Vl.: George Eumorfopoulos, Engl. (1930. na izložbi u Londonu).

f) Bronca.
Vel.76,5 x 26 x 27,5 cm.
Vl.: Zbirka dr. Đuro Kokša, Zagreb.ZDJK-141
Izl.: Pariz 1919, Zagreb 1920, London 1924, 1930, Zagreb 1974, Zagreb 1983. (Gliptoteka HAZU), (Kokša) 1983.,Zbirka Kokša,GKD,Zagreb,2022.
Lit.: 2450 [259]; 10651 [287, sl. 127].
Pod.: III. 2. 4; 10 [64, br. 209]; 40 [br. 28, sl.]; 47, 73 [182, br. 22, sl.]; 86 [sl. (2)]; 514 [17, br. 35]; 515 [br. 31]; 520 [6, br. 17]; 536 [10, br. 12]; 606 [br. 84]; 622 [28, br. 66]; 637 [br. 13, sl.]; 654 [84, 94, br. 313, sl.]; 2152; 2436; 2459; 3127; 3244; 8969 [sl.]; 9602; 10679 [158],11138a.

455. ŽENA U MOLITVI, studija (Skica za skulpturu U molitvi, Studija za Molitvu, Sketch for
a Figure at Prayer, Study for Woman at Pray, Study for prayer, Bozzetto per una figura nella Preghiera, Femme priant, Femme en prière).
Sjedeći ženski lik, lijevog podignutog, desnog spuštenog koljena, sklopljenih ruku pod prignutom glavom.
a) London, 1915. (?).
Sadreni model.
Vel. 47 x 28 x 25 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (SAD). (Ranije u Atelijeru Meštrović).

b) Zagreb, 1982.
Bronca.
Sign. ljevača TORZO Zagreb ‘82. E-1.
Vel. 47 x 28 x 25 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-274). Ljevaonica Hočevar “Torzo”, Zagreb, 1984. (Lijevano odobrenjem nositelja autorskog prava,1982.).

c) Zagreb, 1984.
Bronca.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.

d) Bronca.
Vl.: Narodni muzej, Zadar. (Kupljeno).

e) Bronca.
Vl.: Muzej Staroga Grada,Stari Grad.Namijenjeno za grobnicu obitelji Buić.Poklon Jagode Buić.
Izl.: London 1915, 1919, Zagreb 1920, Pariz 1983, Beograd 1984.
Pod.: II. 1. 35, 28, 274; II. 7; 121 [80, sl.]; 510 [5, br. 8]; 515 [br. 1]; 545 [24, br. 56]; 633 [br. 63]; 654 [84, br. 312]; 698 [br. 41, sl.]; 2323; 8887; 9602 [39].

456. OČAJ, studija (Ženski akt, U očajanju, Verzweiflung).
Sjedeći ženski akt, pogleda natrag.

a) 1915. (?).

b) Sadreni model.
Vel. 30 x 19 x 25 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb-ALU-K-142,u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-136).Donacija Ruže Meštrović.

c) Bronca.Ljevano u Londonu 1916.
Vel.35 x 29 x 24 cm.
Vl. Oliver Frost, Marlborough, Wiltshire, Engleska (Obiteljsko nasljedstvo). Prodano na aukciji u Sotheby’s –London, 2020.
Izl.: Grafton Galleries, London, 1917.!?, The Fine Art Society, London, 1924. !?
Pod.: III. 1. 39; III. 2. 41; 654 [83, 94, br. 312, sl.].

457. VESTALKA, studija (Vestalinka, Skica za Vestalku, Sketch for the Vestal Virgin, Study for Vestal Virgin, Vestal Virgin – Sketch for a fountain, Vestale-étude, Študija za Vestalko).
Sjedeći lik mlade žene, raširenih nogu, sklopljenih ruku u krilu, prignute glave.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 36,7 x 27,5 x 20 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 249). (Kupljen 1977. od Ivana Domagoja i Stjepana Meštrovića, sinova Tvrtka Meštrovića).

b) Zagreb, 1968. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Sign.: 1917-1968. (Ljevač pogrešno urezao 1917. umjesto 1915). (Lijevano odobrenjem nasljednikâ).
Vel. 35,5 x 26,5 x 18 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-00185).

c) Bronca. (Odljev iz autorovog vremena).
Vel. 35 x 27 x 16 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 42/18. Pohrana obitelji Meštrović do 2002. godine).

d) Bronca.
Vl.: Casa del Arte, Montevideo. (Otkup 1928).

e) Bronca. (Odljev iz autorovog vremena).
Vl.: Nasljednici Vane Ivanovića, London.

f) Bronca.
Vl.: Djevojačka škola St. Felix, Southwold, Engl. (Kupila 1916. gđa Silcox i darovala školi).

g) Bronca.
Vl.: Zbirka Hunziker, Švicarska. (Nabavljeno od autora).

h) Bronca.
Vel. 35,6 x 26,7 x 17,8 cm.
Vl.: Syracuse University Art Collection, Syracuse, Cooper Fund, 1966.161. (Kupila Malvina Hoffman).

i) Bronca.
Vl.: Dinko Boban, Split.

j) Bronca.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Vel. 33 x 26 x 18 cm.
Vl.: Ante Božiković, Podstrana – Sv. Martin.

k) Bronca.
Vl.: Nasljednici dr. Joza Poduje, New York.
l-u) Zagreb, 1968.
Bronca.
Vl.: 10 odljeva za Skupštinu grada Zagreba. I-X. (Za darove ličnostima, odobrenjem Olge Meštrović).

Izl.: London 1917, Bradford 1918, Pariz 1919, London 1919, 1924, New York 1924, Buffalo 1925, Philadelphia 1926, Chicago, 1927, Montevideo 1928, New York 1947, 1966, Velenje 1978, Zagreb 1983, Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Beograd 1984.
Lit.: 10381a.
Pod.: I. 3.1. 88; I. 3. 2. 118; II. 1. 185, 249; II. 7; 10 [64, br. 212]; 47, 73 [183, br. 33, sl.]; 86 [br. 55, sl.]; 125 [313, br. 98, sl.]; 509 [19, br. 73]; 510 [7, br. 22]; 514 [17, br. 33]; 520 [8, br. 45]; 521 [br. 86]; 528 [94, br. 1626]; 531 [br. 25]; 561 [br. 24]; 588; 623 [br. 8, sl.]; 635 [7, br. 5]; 641 [132, 30, sl.]; 654 [84, 94, br. 316]; 679; 698 [br. 35]; 712 [11]; 3535; 4120; 6213 [sl.]; 8341; 8360; 8839; 9299 [sl.]; 9391 [sl.].

458. PIETÀ, reljef (Oplakivanje, Studie zu einer Pietà, The Pietà, Pietà-study, Pietà-three figures, Descent from the Cross, Étude pour une Pietà, Esquisse pour une Pietà, Studie voor een Pietà, Studie k pietě).
Tri klečeća lika.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 56 x 39 x 6,5 cm. cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb -ALU-K-145 ,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-121.).

b) Bronca.
Vl.: Obitelj Vane Ivanovića, Mallorca, Španjolska.

c) Bronca.
Vel. 54 x 40 x 4 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Zadar (Inv. 782/B. Kupljeno u “Posrednika”, Zagreb 1963).

d) Bronca.
Vl.: Zbirka Bauer, Vukovar (?).

e) Sadra.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
Vel. 55 x 38 cm.
Vl.: Nedjeljko Baković, Split. (Dobio od kipara I. Mirkovića).

f) Sadra.
Sign.: ...SMITH MEŠTROVIĆ
Vl.: Berea College, Berea, Kentu. (Pohrana Isatim Sprague-Smith).

g) Bronca (?).
Vl.: Privatni posjed, Birmingham, Vel. Brit.
h) Bronca.
Vl.: Ante Božiković, Podstrana – Sv. Martin.
Izl.: London 1915, Bradford 1918, London 1919, Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Montevideo 1928, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Beč 1935, München 1935, Zagreb 1938-1939, Berlin 1943, Notre Dame 1955, Zagreb 1962, New York 1978, Rijeka 1983, Berlin- Zürich-Beč 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb (Bauer) 1989.
Pod.: III. 1. 24; XVI. 51; 10 [64, br. 202, sl.]; 40 [br. 56, sl.]; 47 [182, br. 21, sl.]; 73 [182, br. 21, sl.]; 86 [sl.]; 108 [30, br. 31]; 507 [br. 43]; 509 [19, br. 75]; 510 [7, br. 24]; 515 [br. 15]; 520 [5, br. 6]; 521 [br. 11]; 531 [br. 5]; 542 [br. 205]; 543 [br. 4]; 545 [23, br. 34]; 548 [br. 22]; 550 [br. 45]; 552 [br. 389]; 557 [30, br. 441]; 561 [br. 10]; 573 [br. 7]; 583 [44, br. 71]; 654 [83, br. 305]; 660 [112, br. 31]; 665 [br. 25]; 667; 2377 [sl.]; 9117 [sl.]; 9139.

459. RASPELO, studija (Krist na križu, Christ on the Cross, Cristo in croce).
Krist na križu. Ruke prelaze drvo križa. Lijeva noga preko desne.
Sign.: Meštrović

a) Rim, 1915.
Sadreni model.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.

b) Rim, 1915.
Srebro.
Vis. 73 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [14-15, sl. 66-71].
Pod.: 10 [64, br. 200]; 634 [83, br. 303].

460. MOJSIJE, studija [49] (Mojsije – Statueta, Skica za Mojsiju, Studija za Mojsiju, Study for a Statue of Moses, Study for Moses, Moses, Studio per Mosè, Statuette de Moïse, Esquisse pour Moïse).
Mojsije u zamahu, desne ruke podignute, lijeve spuštene, s pločom na koljenu.

a) London, 1915.
Sadreni model.
Vel. 63 x 36 x 49 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti , Zagreb,(ALU-K-150). Donacija Ruže Meštrović.

b) Bronca.
Vel.61,5 x 36 x 43,5 cm.
Vl.: Zbirka Đure Kokše, Zagreb.ZDJK-142.
Izl.: Brighton 1919, New York 1924, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.,Zbirka Kokša,GKD,Zagreb,2022.
Lit.: 10651 [287, sl. 129],11138a.
Pod.: III. 1. 29; 10 [64, br. 207]; 27 [LIX]; 40 [br. 78, sl.]; 46 [55, br. 34, sl.]; 50 [br. 5, sl.]; 513 [25, br. 117, sl.]; 521 [br. 21]; 622 [28, br. 61]; 637 [br. 14, sl.]; 654 [84, 94, br. 310]; 2364 [sl. 13]; 2656 [335].

461. SV. MATIJA EVANĐELIST, studija (Studija za Mateja, Evanđelist Matej, St. Matthew, Study for St. Matthew).
London, 1915.
Sadreni model.
Izl.: London 1917, New York 1924.
Pod.: 10 [64, br. 204]; 508 [br. 48]; 521 [br. 17]; 654 [83, br. 307]; 2656 [335].

462. SV. IVAN EVANĐELIST, studija (Study for St. John the Evangelist, St. John Evangelist).
Sjedeći muški lik, s knjigom u krilu, desnom nogom prebačenom preko lijeve.
London, 1915.
Sadreni model.
Vl.: Zbirka Pučar, Zagreb (?).
Izl.: London 1917, New York 1924.
Pod.: 10 [64, br. 205]; 40 [br. 30, sl.]; 508; 521 [br. 18]; 654 [83-84, br. 308]; 2656 [335]; 7506 [292].

463. SV. MARKO EVANĐELIST, studija (Sv. Marko, St. Mark).
London, 1915.
Sadreni model.
Vl.: (1919. vl. u Londonu).
Pod.: 10 [64, br. 206]; 654 [84, br. 309]; 2656 [335].

464. EVANĐELIST LUKA (Sv. Luka Evanđelist, Evangelist Luka, Lukas der Evangelist, St. Luke, L’Evangelista Luca).
Sjedeći muški lik s glavom vola i knjigom u ruci.

a) London, 1915.
Sadreni model.

b) Bronca.

Vel. 58,5 x 32,5 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 71. Darovnica,Popis I,br.12).

c) Sadra.
Vel. 61,5 x 19,5 x 22,3 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Inv.br.AMZ-250.Otkup,Ivan Domagoj i Stjepan Meštrović.
Izl.: London 1917, New York 1924, Split 1924, Beograd 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 661 [6, 32, br. 28, sl.]; 5949 [1, sl. 8-9]; 6002 [161-162]; 9685 [6, sl. 70].
Pod.: I. 1. 251; I. 3. 1. 71; 10 [64, br. 203]; 86 [br. 38-39, sl.]; 95 [131, sl.]; 98 [sl. 131]; 108 [30, br. 30, sl.]; 125 [313, br. 93, sl.]; 508 [br. 50]; 521 [br. 20]; 629 [6, br. 32]; 635 [7, br. 4]; 641 [132, br. 27, sl.];654 [83, br. 306]; 660 [br. 116-117]; 661 [32, br. 28, sl.]; 665 [br. 29, sl.]; 679; 693 [sl.]; 712 [10, sl.]; 719d [C, br. 5]; 2656 [335]; 2725; 2761; 2763; 6005; 6358; 7506 [292]; 8882; 9230 [150, sl.]; 9807; 10682 [32].

465. NAVJEŠTENJE I. (Anđeo I, Glava anđela I, Angel, Angel's Head – male, Head of an Angel).
Glava muškog anđela, stilizirane kose, podignute ruke, pogledom desno.
Ženeva, 1916.
Drvo.
Vel. naravna.
Vl.: Leeds University Art Collection, Leeds. (1919. kupio Sir Edward Brotherton, Leeds. 2302 [3]).
Izl.: Bradford 1918, London 1919.
Lit.: 2302 [3].
Pod.: 10 [65, br. 227, sl.]; 27 [LXI, sl.]; 40 [20, sl.]; 46 [54, br. 28, sl.]; 509 [19, br. 68]; 510 [6, br. 15]; 654 [86, br. 332, 359]; 2323; 10819a [746, sl.].

466. NAVJEŠTENJE II. (Anđeo II, Glava anđela II, Angel's Head – female, Head of an Angel).
Glava ženskog anđela, stilizirane kose, s izduženim stilizi-ranim krilom, pogledom lijevo.
Ženeva, 1916.
Drvo.
Vel. naravna.
Vl.: Leeds Univeristy Art Colletion, Leeds. (1919. kupio Sir Edward Brotherton, Leeds. 2302 [3]).
Izl.: Bradford 1918, London 1919.
Lit.: 2302 [3].
Pod.: 10 [65, br. 228, sl.]; 15 [26, sl.]; 17 [sl. 26]; 27 [LXII, sl.]; 40 [20, sl.]; 69 [sl. 21]; 509 [19, br. 69]; 510 [6, br. 16]; 654 [86, br. 333, 336]; 2323; 10819a [746, sl.].

467. VESELI ANĐELI, reljef (Anđeli se raduju, Fröliche Engel, The happy Angels, Joyous angels, Angeli allegri, Anges hereux, Anges joyeux, Los angeles alegres, Veselie angeli, Veselí andělé).
Bogorodica sjedi s djetetom u krilu. Oko njih tri anđela. Ploča nepravilnog oblika.
Sign.: MEŠTROVIĆ (lijevo dolje)

a) Ženeva, 1916.
Drvo (orah).
Vel. 116 x 81,5 x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS-987,otkup iz obiteljske pohrane 2001. Inv.UP 57/2).

b) Sadreni odljev (po drvu, smeđe patiniran).
Vel. 116 x 81,5 x 6,5 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-177.).

c) Sadreni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZ-450).
Izl.: Bradford 1918, London 1919, Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Novi Sad 1927, Montevideo 1928, Beograd 1930, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Brč 1935, Zagreb 1974, Beograd 1978, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 50 [38]; 2459 [II]; 2874; 3500.
Pod.: I. 3. 2, 120; III. 1. 80, 177; 10 [65, br. 230, sl.]; 27 [br. LXXIII, sl.]; 40 [br. 21, sl.]; 42 [27, br. 70, sl.]; 46 [61, br. 127, sl.]; 47 [182, br. 24, sl.]; 50 [38]; 73 [182, br. 24]; 86 [br. 105, 117, sl.]; 101 [sl. 42]; 108 [30, br. 40, sl.]; 125 [314, br. 104, sl.]; 509 [19, br. 67]; 515 [br. 8]; 520 [6]; 521 [br. 22]; 531 [br. 10]; 534 [br. 217]; 543 [br. 10]; 545 [23, br. 16]; 548 [br. 27]; 549; 500 [13, br. 8]; 606 [br. 86]; 622 [28]; 641 [1332, br. 33, sl.]; 654 [86, br. 335]; 665 [27, br. 33]; 679; 694 [sl. 30]; 712 [10]; 719d [C, 12]; 2459; 2474; 2656 [335]; 2874; 3500; 3875; 4120; 4185; 7549; 9972 [23]; 10651 [289]; 10679 [160].

468. ŽALOSNI ANĐELI, reljef (Tužni akordi, Oplakivanje, Traurige Engel, Die unglücklichen Engel, The unhappy Angels, The sad Angels, Mourning Angels, Angeli tristi, Anges tristes, Anges malhereux, Smutní andělé, Pečalnie angeli).
Bogorodica oplakuje Krista na svome krilu. U pozadini žalosni lik anđela. Ploča nepravilnog oblika.

a) Ženeva, 1916.
Drvo (orah).
Vel. 122 x 85,5 x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS-986,otkup iz obiteljske pohrane 2001., UP 57/1.).

b) Sadreni odljev (po drvu, smeđe patiniran).
Vel. 122 x 87 x 7 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-176).
Izl.: Bradford 1918, Pariz 1919, Zagreb 1920, New York 1924, London 1924, Baltimore 1925, Philadelphia 1926, Chicago 1927, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 2. 119; III. 1. 79; 10 [65, br. 229]; 27 [br. LXXIV, sl.]; 42 [br. LXXIV, sl.]; 42 [27, sl.]; 47 [182, br. 25, sl.]; 50 [38]; 73 [182, br. 25, sl.]; 86 [br. 116, sl.]; 101 [sl. 46, 49]; 125 [314, br. 102-103, sl.]; 509 [19, br. 70]; 514 [16, br. 19]; 515 [br. 9]; 520 [6, br. 9]; 521 [br. 23]; 528 [94, br. 1615]; 543 [br. 9]; 545 [23, br. 15]; 548 [br. 30]; 549; 550 [13, br. 7]; 622 [28, br. 69]; 641 [132, br. 32, sl.]; 654 [86, br. 334]; 660 [122-123, br. 36, sl.]; 665 [27, br. 32]; 712 [10, sl.]; 2540 [156]; 2436; 2459; 2474; 2656 [335]; 2989; 3535; 5459 [II]; 7549; 10651 [289]; 10679 [160].

469. RASPELO (Raspelo – Krist, Isus na križu, Raspeće, Veliko Raspeće,Raspeće Veliko ,Kreuzigung, Die Gekreuzigte, Christ on the Cross, Crucifix, Crucified, The Christ – large, Crocefisso, Christ en croix, El crucifijo, Ukřižovaný).
Izduženi Kristov l ik na križu. Desna noga prekrižena preko lijeve.
Ženeva, 1916. [50]
Drvo (Orah).
Vel.: 409,5 x 242,5 x 39,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split (Inv. 42). Darovnica,Popis II,br.1
Izl.: London 1917, Pariz 1919, Zagreb 1920, New York 1924, Philadelphia 1926, Chicago 1927, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Beograd 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč 1935, Atena 1965, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 34 [24-27]; 50 [40-41, sl.]; 54 [17-18, sl.]; 86 [(25-26, 33), sl. 88, 89]; 108 [17]; 377 [6]; 2150; 2160; 2243; 2265; 2274; 2291 [122]; 2294; 2348; 2436; 2439; 2444; 2456 [669]; 2458 [419-420]; 2459; 2461 [440, 442]; 2466; 2471 [sl.]; 2474 [337-339]; 2492 [2]; 2540 [157-158]; 2634; 2656 [339]; 2709; 2903; 2907; 2939; 2940; 2957; 3194; 3457 [sl.]; 4517; 4530; 4587; 4788; 4884; 4891; 5269; 5403 [sl.]; 5567 [33-38]; 5605; 5651 [247-248]; 5840; 7113 [311]; 7179 [490]; 9069 [12]; 9084 [br. 32-34, sl. 33]; 9685 [6, sl. 71]; 9714 [17]; 10001 [248]; 10293 [219-210, sl. 32]; 10473 [67, sl.]; 10651 [267, sl. 116-118]; 10679 [160].

470. KRIST NA MASLINOVOJ GORI I, reljef (Molitva u vrtu, Krist u Getsemanskom vrtu, Na Gori maslinovoj, U Getsemaniju I, Christ in Ghetsemane, The Prayer on the Mount of Olives, Au Mont des Oliviers).
Klečeći Krist u molitvi, podignutih ruku, okrenut desno. U pozadini spavaju apostoli.
Ženeva, 1916.
Drvo (orah).
Vel. 176 x 122 cm.
Vl.: Obitelj Mitrović-Kosor, Dubrovnik.
Izl.: London 1917, Bradford 1918, Pariz 1919.
Lit.: 20 [60-61]; 8509; 10651 [289].
Pod.: 10 [65, br. 225, sl.]; 27 [br. LXXIX, sl.]; 42 [27, br. 84, sl.]; 40 [br. 39, sl.]; 46 [62, br. 140, sl.]; 47, 73 [182, br. 26, sl.]; 86 [br. 87, sl.]; 508 [br. 29]; 509 [19, br. 65]; 514 [16, br. 26, sl.]; 654 [86, br. 330]; 2152; 2265; 2274; 2275; 2364 [sl. 10]; 2546 [sl.]; 2653; 2656 [335]; 2697; 8509.

471. KRIST I MARIJA MAGDALENA, reljef (Magdalena pere Isusu noge, Magdalena, Krist i Magdalena, Hristos i Magdalina, Christus und Magdalena, Jesus and Magdalen, Christ and the Magdalen, Cristo e Maria Maddalena, Jésus et Madeleine).
Sjedeći Krist i klečeća Marija Magdalena koja mu pere noge. U pozadini osam muških i ženskih likova.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Ženeva, 1916.
Drvo (orah).
Vel. 176 x 134 x 6,7 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (Inv. 815. Legat Ruže Meštrović. Pohrana u Gliptoteci HAZU, Inv.br. MZP-1103. Popravljeno u Restauratorskom zavodu, Zagreb).
Izl.: Bradford 1918, Pariz 1919, Zagreb 1920, New York 1924, Buenos Aires 1928, Montevideo 1928, Zagreb 1978, Beograd 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983, Zagreb 1986, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1991.
Lit.: 10651 [289, 295, sl. 130-132].

Pod.: III. 1. 200; XXII. 17; 10 [65, br. 226]; 27 [LXXVII, sl.]; 42 [27, br. 82, sl.]; 47, 73 [182, br. 27, sl.]; 86 [br. 86, 103, sl.]; 95 [144, sl.]; 125 [314, br. 105-107. sl.]; 509 [19, br. 63]; 514 [16, br. 16, sl.]; 515 [br. 4]; 521 [br. 24, sl.]; 531 [br. 8]; 537 [br. 15]; 622 [28, br. 67, sl.]; 641 [132, br. 34, sl.]; 654 [65, br. 226, sl.]; 659 [4, br. 49]; 660 [124, br. 37, sl.]; 661 [33, br. 34, sl.]; 665 [27, br. 35, sl.]; 670 [br. 104]; 2377 [sl.]; 2459; 2474; 2653; 2656 [335]; 2697; 3052; 3111; 3640; 3698; 5424 [sl.]; 6402 [sl.]; 6948; 9230 [153, 154, sl.]; 9422 [sl.]; 9630a [sl.]; 9721 [sl.]; 10679 [sl.].

472. ŠTIT ZA PRESTOLONASLJEDNIKA SRBIJE, reljef (Prijestolonasljednik Srbije, Shield for the Crown Princ of Serbia).
Okrugli štit. Prvi vanjski pojas friz golih konjanika u borbi; drugi pojas nefigurativni ukras; središnji krug krilati jednorogi konj i konjanik s krunom i sokolom.
Na vanjskom obodu natpis (ćirilicom): NJEGOVOM KRALJEVSKOM VISOČANSTVU PRESTOLONASLEDNIKU ALEKSANDRU VRHOVNOM VOĐU JUNAČKE OSLOBODILAČKE SRPSKE VOJSKE JUGOSLOVENSKI ODBOR MCMXVII.
Na srednjem kružnom pojasu nazivi južnoslavenskih naroda i pokrajina (ćir.): SRBIJA·BOSNA·HERCEGOVINA·SLAVONIJA·DALMACIJA·CRNA GORA·KRANJSKA·MAKEDONIJA·GORICA·GRADIŠKA·TRST·KORUŠKA·ŠTAJERSKA·ISTRA·BANAT·BAČKA·HRVATSKA.
Na pojasu oko središnjeg motiva natpis (ćir.): U BRATSTVU SPAS – U JEDINSTVU SNAGA – U JEDNAKOSTI LJUBAV – U LJUBAVI BRATSTVO.

a) Leycin, 1916. [51]
Sadreni model.
Promjer 84 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. Br.AMZ-119).Dodatak Darovnice,1959.

b) Bronca.
Promjer 83 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (Inv. sk. 466).
Izl.: Brighton 1919, Pariz 1925, Opovo 1971, Beograd 1983.
Pod.: II. 1. 119; XII. 1. 76; 10 [65, 94, br. 232, sl.]; 425 a; 513 [25, br. 118]; 599 [24, br. 11, sl.]; 649 [br. 65, sl.]; 654 [86, br. 337]; 3101; 3267; 5069 [339]; 10234 [25].

473. MEDALJA BEZ NASLOVA
Jednostrani avers medalje s atletom na dvopregu. Konji u propinjanju.
Sign.: IM (spojeno).

a) Oko 1916. (?). (I. Mirnik datirao medalju 1952).
Sadreni model.

b) Bronca.
Vel. promjera 10 cm.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
Izl.: Zagreb (Medalje I. Meštrovića) 1983.
Lit.: 10582b [70, sl.].
Pod.: 645 [br. 5].

474. PRESTOLONASLJEDNIK ALEKSANDAR, poprsje (Portret prijestolonasljednika Aleksandra, Bust of the Crown Prince Alexander).
Pariz, 1917.
Sadreni model.
Pod.: 10 [65, br. 252]; 429 [82]; 654 [88, br. 357].

475. SJEDEĆI MUŠKI AKT, skica

a) 1917. (1928. ?).
Sadreni model.

b) Bronca.
Galerija Meštrović, Split.
Vis. 44 cm.

476. LADY DOROTHY UNA RATCLIFFE (Portret Engleskinje, Portret jedne Engleskinje, Žena s knjigom, The Reader, Portrait of Lady Ratcliffe, Portrait of an English Woman).
Sjedeći lik žene bez nogu, s kapom na glavi, čita knjigu s rukama u krilu.
a) London, 1917.
Sadreni model.
Vel. 92 x 48 x 71 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-182.).
b) Bronca.
Vl.: City Art Gallery, Leeds, Engl. (Dar D. U. McGrigor Phillips, sestre D. Ratcliffe).
Pod.: III. 1. 85; III. 2. 87; XVIII. 91; 42 [25, br. 21, sl.]; 46 [54, br. 27, sl.]; 69 [24]; 86 [prilog, sl.]; 654 [br. 361].

477. ANTICA JEDLOVSKI, poprsje (Antonija Jedlovski, Portret Antice Jedlowsky,Poprsje Antoinette (Antice) Jedlowski).
Glava žene srednjih godina, razdijeljene kratke kose.
a) London, 1916-1917.
Sadreni model.
Vel. 47,5 x 26 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split,inv.998.Dar Antonia Castra 2015. godine,Genova. (Ranije vlasništvo Obitelj Castro, Genova, Ade Castro, Prčanj).
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: I. 25; 643 [br. 14, sl.]; 654 [86, br. 338].

478. DJEVOJKA S LUTNJOM, reljef [52] (Djevojka s violinom, Djevojčica s violinom, Mädchen mit der Geige, Girl and violin, Girl playing Guitar, Jeune fille au violon, Dekle z violino, Děvče s houslemi).
Glava djevojke s dijelom lutnje do ramena.
Cannes, 1917.
Drvo.
Vel. 35 x 31 x 11 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 57/4. Pohrana obitelji Meštrović do 2007. godine). [53]
Izl.: New York 1924, London 1924, Prag 1933, Berlin-München-Beč 1935, Velenje 1978.
Pod.: I. 3. 2. 122; 27 [br. XLI, sl.]; 47, 73 [183, br. 35, sl.]; 125 [314, br. 130]; 520 [6, br. 21]; 521 [br. 90, sl.]; 543 [br. 12]; 545 [23, br. 20]; 548 [br. 53]; 549; 550 [13, br. 4]; 623 [br. 9]; 654 [89, br. 363]; 674 [br. 4]; 676; 679; 689 [13]; 693; 694; 712 [10, sl.]; 719d [C, 18]; 3063 [sl.]; 6065 [sl.].

480. ŽENA U MOLITVI [54] (Molitva,Studija za molitvu, Frau im Gebet, Praying Woman, Woman at Pray, Woman at Prayer, Girl at Prayer, Donna in preghiera, Femme en priére, Femme priant, Gebed).
Polulik mlade žene sklopljenih ruku, glave okrenute prema desnom ramenu.
a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vel. 50 x 43 x 30 cm.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires. (Ranije u Galeriji Meštrović, Split).
b) Bronca. Iz vremena autora.
Vel. 51 x 44 x 29 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 82). Darovnica,Popis I, br. 25.
c) Zagreb, 1982. (“Torzo”, ljevaonica umjetnina B. Hočevar).
Sign.: E-1 TORZO Zagreb ‘82.
Bronca.
Vel. 52 x 48 x 29 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. Br. AMZ-263). (Lijevano odobrenjem nasljednikâ).
d) Odliveno 1984.
Bronca.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
e) Bronca. (Raniji odljev).
Vl.: Zbirka Ivanović, Engleska.
f) Bronca.
Vl.: Albricht-Knox Art Gallery, Buffalo, SAD.
g) Zagreb, 1982.
Bronca.
Vl.: Galerija umjetnina, Zadar.
h) Bronca.
Vel. 50 x 42 x 29 cm.
Vl.: Ante Božiković, Podstrana – Sv. Martin.
i) Bronca.
Vel.50 x 43 cm.
Vl.:Zbirka Đure Kokše.ZDJK-861.
Izl.: London 1917, Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Hamilton 1950, Zagreb 1983, Beograd 1984, Duisburg 1994,Zbirka Đure Kokše,GKD,Zagreb,2022.
Lit.: 2450.
Pod.: I. 3. 1. 82; I. 3. 3. 82; II. 1. 263; II. 7; XVIII. 56; 10 [65, br. 244, sl.]; 40 [br. 29, sl.]; 42 [25, br. 23, sl.]; 47, 73 [183, br. 70, sl.]; 86 [26, br. 56, sl.]; 125 [313, br. 101, sl.]; 508; 515 [br. 1]; 520 [6, br. 17]; 521 [br. 89, sl.]; 540 [br. 204]; 541 [br. 27]; 542 [br. 200]; 543 [br. 17]; 545 [br. 56]; 548 [br. 37]; 550 [13, br. 9]; 641 [133, br. 40, sl.]; 654 [88, br. 362]; 679; 694 [br. 11, sl.]; 698 [br. 36, sl.]; 712 [10]; 719d [C, 7]; 2243; 4617; 4813; 8887; 9084 [33],11138a.

481. ŽENA U MOLITVI, reljef (Study for ‘Prayer’).
Poprsje mlade žene, pogleda gore ustranu, sklopljenih ruku pred lijevim ramenom.
a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Zagreb 1920, Prag 1933.
Pod.: 40 [31, sl.]; 510 [5, br. 8]; 515 [br. 13]; 6033 [sl.].

482. GLAVA DJEVOJKE, reljef (Glava djevojčice, Girl’s Head, Head of a Girl).
Cannes, 1917.
Drvo (palisander).
Izl.: Bradford 1918, Zagreb 1920.
Pod.: 10 [65, br. 242]; 509 [br. 78]; 515 [br. 32]; 654 [87, br. 347].

483. VESTALKA (Vestalinka, Vestal, The Vestal Virgin, Vestale, Vestalin, Vestálka, Vestală).
Sjedeći lik mlade žene, raširenih nogu, sklopljenih ruku u krilu, prignute glave.
a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vel. 138 x 99 x 88 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-186.).
b) Bronca.
Vel. 125,5 x 98,5 x 83,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 88). Darovnica ,Popis I,br. 23.
c) Bronca.
Vl.: Privredna banka, Zagreb.
d) Zagreb, 1969.
Bronca.
Vel.136 x 98 x88 cm.
Vl.: Umjetnička galerija, Dubrovnik. (Dar Olge Meštrović 1969).
e) Zagreb, 1980.
Bronca.
Vl.: Boston, SAD. (Dar Zagreba gradonačelniku Bostona Kevinu Whiteu, u povodu Konferencije gradova 1980).
Izl.: London 1917, Pariz 1918, Zagreb 1920, New York 1924, Baltimore 1925, Novi Sad 1927, Montevideo 1928, Beograd 1930, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zagreb 1974, 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 50 [112-113]; 66 [105-106]; 2450 [259]; 2540 [158]; 5931; 10679 [160, sl.].
Pod.: I. 3. 2. 88; III. 1. 89; III. 2. 91; 10 [65, br. 245, sl.]; 27 [XLIX, sl.]; 42 [25, br. 27, sl.]; 47, 73 [183, br. 34, sl.]; 54 [20]; 60 [br. 51, sl.]; 86 [26, sl. 55]; 108 [30, br. 44, sl.]; 116 [sl. br. 13]; 125 [313, br. 99, sl.]; 508 [br. 42]; 514 [17, br. 34]; 515 [nije u katalogu, vidi 2436]; 521 [br. 88]; 531 [br. 25]; 534 [br. 212]; 545 [23, br. 7]; 548 [br. 12]; 549; 550 [14, br. 48]; 594 [21, br. 18, sl.]; 595 [br. 18, sl.]; 596 [br. 18, sl.]; 597 [br. 18]; 606 [br. 95]; 641 [133, br. 41]; 654 [87, br. 350, sl.]; 665 [27, br. 34]; 679; 694; 698 [br. 31]; 710a [H, 3]; 712 [9, sl.]; 2323; 2436; 2989 [sl.]; 3061; 3245a; 3500; 3875; 4185; 4543; 4808; 6226; 7905; 7956; 8827; 8839; 8897 [30]; 8951; 9084 [33, 34, sl. 30]; 9521; 9734-8 [sl.]; 10651 [268]; 10682 [27, 32].

484. PSIHA (Psyche).
Cannes, 1917.
Sadreni model.
Pod.: 10 [65, br. 241]; 654 [87, br. 346].

485. DOMAGOJEVI STRIJELCI, reljef (The Archers of Domagoi).
Sedam vojnika s napetim lukovima.
a) Cannes, 1917.
Sadreni model.
Vl.: Odsjek za slavistiku Sveučilišta u Londonu. (Prvotno posjed dr. R. W. Seton-Watsona).
(Razbiveno, sastavio britanski kipar Gilbert Bayes).
Izl.: London 1917-1918.
Lit.: 10 [92]; 50 [sl. 86]; 654 [94].
Pod.: 10 [65, br. 24, sl.]; 27 [br. XIX]; 42 [25, br. 16, sl.]; 46 [55, br. 35, sl.]; 86 [(27), sl. (3)]; 108 [30, br. 38, sl.]; 2377 [sl.]; 3491 [sl. 187]; 5657; 6060; 6745a; 7841; 8897 [30]; 9084 [33]; 9230 [154, sl.]: 10819a [746, sl.].

486. KRIST TJERA TRGOVCE IZ HRAMA, reljef (Izgon iz hrama, Izgon trgovaca iz hrama ,Bičevanje, Isus tjera Židove iz hrama, Vertreibung aus den Tempel, Jesus verjagt die Krämer aus dem Tempel, Christ chusing the Merchants from Temple, Christ and the Merchants, Christ expelling the money-changers, Christ driving the Money changers from the Temple, I mercanti scacciati dal Tempio, Jésus chassant les marchands du Temple, Jezus jaagt de kooplieden uit Tempel, Ježiš vyhánějící kupce z chrámu).
Uspravni lik Krista koji bičem tjera grupu trgovaca.
a) Ženeva, 1917.
Drvo. (orah)
Vel. 180 x 137 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split (Darovnica,Popis II,Inv. 56).
Izl.: Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Philadelphia 1926, Chicago 1927, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Beograd 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 2450 [258]; 2456; 2540 [156]; 6725 [38, sl.].
Pod.: I. 3. 1. 56; 10 [65, br. 248, sl.]; 27 [br. LXXVII, sl.]; 40 [br. 36, sl.]; 42 [27, br. 77, sl.]; 46 [62, br. 138, sl.]; 50 [sl. 87]; 86 [br. 93, 95, sl.]; 97 [sl. 65-66]; 98 [sl. 141]; 515 [br. 5]; 520 [6 (dodano rukopisom)]; 521 [br. 30, sl.]; 528 [94, br. 1625]; 540 [22, br. 214]; 542 [br. 210]; 543 [br. 16]; 545 [24, br. 51]; 548 [br. 59]; 549; 550 [13, br. 2]; 629 [br. 33]; 641 [132, br. 36, sl.]; 654 [88, br. 353]; 660 [130, sl.]; 661 [33, br. 37, sl.]; 679 [sl.]; 689 [17]; 694 [br. 16, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 14]; 2459; 2474; 2653; 2697; 2874; 3111; 3535; 5424 [288-289, sl.]; 6189 [sl.]; 6065 [sl.]; 6067 [sl.]; 6200; 7506 [292, 299]; 8043 [6]; 9084 [33].

487. NAPASTOVANJE KRISTA, reljef (Iskušenje, Napastovanje, Versuchung, The Temptation, Tentation, Tentazione di Cristo, Apage satanas, Pokušenií, Skušanje Kristusa).
Kristov uspravni lik koji podignutom rukom odbija bradatog sotonu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Ženeva, 1917.
Drvo (orah).
Vel. 180 x 103 x 9,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split (Darovnica, Popis II, br. 10, Inv. 51).
Izl.: Zagreb 1920, London 1924, New York 1924,Beograd 1930, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Milano 1987.
Lit.: 97 [20-21, sl.]; 2459; 2450; 5424 [320-321, sl.].
Pod.: I. 3. 1. 51; 10 [65, br. 249]; 27 [br. LXXV, sl.]; 40 [br. 35, sl.]; 42 [27, br. 73, sl.]; 50 [sl. 88]; 86 [br. 95, sl.]; 108 [30, br. 36, sl.]; 125 [314, br. 115, sl.]; 435 [78, sl.]; 515 [br. 6]; 520 [6, br. 9]; 521 [br. 29]; 534 [br. 216]; 543 [br. 7]; 545 [23, br. 13]; 548 [br. 25]; 549; 550 [br. 13]; 629 [33]; 641 [132, br. 37, sl.]; 654 [88, br. 354]; 661 [33, br. 38, sl.]; 679; 689 [16]; 694 [br. 18, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 9]; 2540 [156]; 2653; 2656 [335]; 2697; 2874; 3016; 3056; 3640; 3875; 4512; 4587; 5424 [sl.]; 6100; 7506 [292, 299]; 8043 [5]; 9084 [33].

511. GLAVA ANĐELA SA CVIJETOM (Head of an Angel holding a Flower).
Cannes, 1917.
Sadreni model.
Izl.: Bradford 1918. (?), New York 1924. (?).
Pod.: 10 [65, br. 235]; 509 [19, br. 66(?)]; 521 [br. 32 (?)]; 654 [87, 340].

512. BOGDAN POPOVIĆ, poprsje.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) (?), prije 1918.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 48 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (Inv. sk. 275. Smješteno u Opovu).
Izl.: Opovo 1971, Beograd 1977, 1983.
Pod.: XII. 1. 64; 599 [25, br. 23]; 620 [br. 9, sl.]; 649 [71, sl.].

513. MILENKO VESNIĆ, poprsje (Portret gospodina Vesnića, Portrait of M. Vesnić).
Poprsje starijeg muškarca s bradom i brcima, u haljetku, s kravatom.
a) Pariz, 1918.
Sadreni model.
Vis. 64 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (Inv. sk. 122).

b) Bronca.
Vis. 52 cm.
Vl.: Novo groblje, Aleja velikana, Beograd.
Izl.: Opovo 1971, Beograd 1983.
Pod.: XII. 1. 60; 10 [66, br. 262]; 429; 599 [br. 25, sl.]; 649 [br. 66, sl.]; 654 [90, br. 379]; 7330 [3].

514. BOGOSLAV. Reljef, studija (Studija za Bogoslava, [56] Study for “Bogoslav”).
Rim, 1918.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Rimu).
Pod.: 10 [66, br. 279]; 654 [91, br. 395].

515. GĐA DR. ELSIE INGLIS, poprsje (Bista Dr. Elsi Inglis, Bust of Dr. Elsie Inglis).
Žensko poprsje s knjigom u lijevoj ruci, a desnom do obraza.
a) Pariz, 1918.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 66 cm
Vl.: Scottish National Portrait Gallery, Edinburgh. (Dar srpske vlade Škotskoj, 1919).PG-1825
Izl.: London 1918, 1919.
Pod.: XVIII. 63; 10 [53, 65, 91, br. 254, sl.]; 510 [5, br. 6, sl.]; 654 [89, br. 371]; 2151; 2458 [420]; 2670; 4384.

516. IVANKA MITROVIĆ-KOSOR, poprsje (Portrait gdje M., Portret gospođe Mitrović, Portrait of Mme Mitrovich, Mme Mitrovich).
Poprsje žene srednjih godina s razdjeljkom u kosi i dijelom haljine na prsima.
a) London, 1918. [57]
Sadreni model.
Vl.: (London).
b) Bronca.
Vis. 46 cm.
Vl.: Obitelj Ivanke Mitrović-Kosor, Dubrovnik – Lapad.
Izl.: London 1919, Zagreb 1920.
Lit.: 8509 [sl.].
Pod.: 10 [65, br. 253]; 510 [5, br. 3]; 515 [br. 37]; 654 [89, 95, br. 370].

517. GĐA VESNIĆ, poprsje.
Pariz, 1918.
Sadreni model.
Pod.: XXIII. 26.

518. ŽENA, statueta (Woman looking upward, Statuette of Woman).
Statueta žene koja gleda gore.
a) 1918. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Izl.: London 1919, 1924, New York 1924.
Pod.: 510 [7, br. 26]; 520 [5, br. 3]; 521 [76]; 654 [79] (?).

520. ŽENSKI LIK, studija II. (Studija za ženu koja gleda prema moru, Another Study for Woman looking towards the Sea).
Rim, 1918.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Rimu).
Pod.: 10 [66, br. 267]; 654 [90, br. 384].

521. DJEVOJKA SPLIĆE KOSU, reljef (Mädchen das sich das Haar kämmt, Haarflechtendes Mädchen, Mädchen die Haare flechtend, Girl combing her hair, Girl plaiting her hair, Girl dressing her Hair, Ragazza che si pettina, Jeune fille nouant ses cheveux, Dekle spleta lase, Dívka svazující si vlasy, Tinără fată impletindu-si, Devočka zapletaet kosu).
Sjedeći djevojački akt, pletući kosu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Pariz, 1918. [58]
Drvo (orah).
Vel. 85 x 47 x 7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 57/3. Pohrana obitelji Meštrović).
Izl.: London 1919, 1924, New York 1924, Brooklyn 1924, Montevideo 1928, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Beč-Berlin-Graz 1935, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Velenje 1978, Zagreb 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 2. 121; 10 [66, br. 256]; 86 [107, sl.]; 125 [314, br. 141, sl.]; 510 [5, br. 4]; 520 [7, br. 26]; 521 [br. 97]; 531 [br. 11]; 541 [br. 48]; 543 [br. 11]; 545 [23, br. 19]; 548 [br. 61]; 549; 550 [br. 37]; 594 [21, br. 19, sl.]; 595 [br. 19]; 596 [br. 19]; 597 [br. 19, sl.]; 629 [33]; 641 [133, br. 46, sl.]; 654 [89, 95, br. 373]; 660 [132, br. 41, sl.]; 661 [33, br. 40, sl.]; 665 [27, br. 37]; 679; 694; 712 [10]; 8897 [30].

523. SAVIJENI ŽENSKI LIK, studija (Zgrčeni ženski akt, Savijena ženska figura).
Na podu sjedeći ženski akt, potpuno savijen, s glavom među nogama.
a) 1918.
Sadreni model.
Bez signature.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Pohrana obitelji Meštrović).
b) Bronca.
Vel. 20 x 23,5 x 22,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 42/15. Pohrana obitelji Meštrović do 2007. godine).
c) Bronca.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
Vel. 20 x 24 x 23 cm.
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD. (Prodao Petar Meštrović).
Pod.: I. 3. 2. 115; 679; 712 [12]; 719d [J, 15].

524. GLAVA ŽENE (Woman’s Head).
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Vl.: (1919. u Rimu).
b) Bronca.
Izl.: Bradford 1918, Zagreb 1920, Philadelphia 1926.
Pod.: 10 [275]; 509 [77]; 515 [br. 25]; 528 [br. 94]; 654 [391]; 2243 (?).

525. DALEKI AKORDI (Daleki zvukovi, Daleki zvuci,Tužni akordi, Ferne Akkorde, One distant Chord, Distant Harmony, Chords, Girl playing, Accord lontains, Femme a la guitare, Vrouw met gitaar).
Stojeći ženski lik svira na lutnji, s lijevom nogom podignutom na postolje.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Rim, 1918. [59]
Sadreni model.

Vel. 227 x 120 x 68 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv. br.MZP-183.).
b) Bronca.Ljevano za života autora.
Vel. 237 x 121 x 69 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, park (Inv. 86. Darovnica br. 22).
c) 1969.
Bronca.
Vel.227 x 119,5 x 68 cm.
Vl.: Umjetnička galerija, Dubrovnik. (Dar Olge Meštrović, 1969).
d) Bronca.
Vl.: Osor (Cres), trg.
Izl.: Rim 1918, Zagreb 1920, New York 1924, London 1924, Philadelphia 1926, New York 1927, Chicago 1927, London 1930, Zürich 1931, Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Bruxelles 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Montreal 1972, Zagreb 1983.
Lit.: 50 [242-243]; 54 [20]; 86 [(20), sl. 54]; 2756; 5331; 5754; 7113 [316]; 10679 [160].
Pod.: I. 3. 1. 86; III. 1. 86; 10 [66, br. 263]; 17 [sl. 29]; 27 [br. XXXVII, sl.]; 34 [44]; 47, 73 [183, br. 37, sl.]; 50 [242-243]; 69 [35]; 86 [26, br. 54, sl.]; 108 [30, br. 47]; 125 [314, br. 135-137, sl.]; 515 [br. 30]; 520; 521 [br. 93, sl.]; 528[94, br. 1629]; 536 [9, br. 2]; 538 [28]; 540 [br. 206]; 541 [br. 16]; 542 [br. 202, sl.]; 543 [br. 18]; 545 [23, br. 4]; 548 [br. 14]; 549 [14]; 550 [br. 56]; 641 [132, br. 42, sl.]; 654 [90, br. 380, sl.]; 679 [sl.]; 689 [11, sl.]; 693 [sl.]; 694; 712 [9, sl.]; 719d [P, br. 1]; 2693 [sl.]; 2705; 2755 [sl.]; 3057; 3061; 3073; 3099; 3535; 4386 [223, 238]; 4617; 4813; 4947 [sl.]; 5269; 5331 [sl.]; 5756; 6061; 6329 [sl.]; 7113 [316]; 7506 [300]; 7905; 7955; 7956; 8339; 8372; 8424; 8621 [22]; 8839; 8897 [31]; 9076 [sl.]; 9084 [33, 34]; 9230 [152, sl.]; 9602; 9621; 9734-7 [sl.]; 10036 [sl.]; 10679 [sl. 160]; 19682 [27, 32, sl.].

526. ŽENA S LUTNJOM, reljef (Žena s gitarom, Djevojka s lutnjom ,Frau mit Laute, Girl playing Guitar, Study for a Woman with a Guitar, Femme à la guitare, Femme au luth, Dívka s lautnom).
Stojeći lik mlade žene s lutnjom o lijevom ramenu, svirajući rukama, desnog koljena malo svinutog.
a) Rim, 1918. [60,Zagreb,1927. ?]
Sadreni model.
Vel 188 x 80 x 23,5 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,do 2015. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-242.).
b) Bronca.
Vel. 185,5 x 69 x 32 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 84. Darovnica,Popis I, br. 9).
c) Bronca.
Vl.: Templeton Crocker, San Francisco, SAD.
d) Bronca.
Vl.: E. H. Harriman (?).
Izl.: New York 1924, Pariz 1933, 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Velenje 1978, Zagreb 1983.
Lit.: 38 [11-12, sl.]; 50 [br. 20, sl.].
Pod.: I. 3. 1. 84; I. 3. 2. 30; I. 3. 3. 84; II. 1. 275; III. 1. 145; 10 [66, br. 264, ili 270]; 27 [br. XXXVIII, sl.]; 42 [26, br. 41, sl.]; 46 [55, br. 47, sl.]; 47, 73 [183, br. 39, sl.]; 54 [27]; 86 [(31), sl. (3)]; 125 [314, br. 139, sl.]; 521 [br. 92]; 545 [br. 60, sl.]; 594 [br. 22]; 595 [br. 22]; 596 [br. 22]; 597 [br. 22, sl.]; 623 [br. 12, sl.]; 633 [br. 64]; 641 [133, br. 44, sl.]; 654 [90, br. 381, sl.]; 679; 694; 712 [11]; 719d; 2811 [sl.]; 3127; 3134; 3244; 6061 [sl.]; 6065 [sl.]; 9582.

527. DJEVOJKA S LUTNJOM, studija, reljef (Djevojka s gitarom, Poprsje djevojke s lutnjom, Melodija, Study for a Woman with a Guitar, Girl playing Guitar, Jeune fille au luth, Femme à la guitare).
I. Sjedeći lik djevojke, podignutih koljena, s lutnjom u rukama.
Vel. 100 x 71 x 23 cm.
II. Isti reljef, bez donjeg dijela nogu.
Vel. 77 x 60,5 x 10,5 cm.
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Vel. 100 x 71 x 23 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2008.godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-225).
b) Sadra.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-226).
Pohrana obitelji Meštrović.
c) Sadra.
Vel. 64 x 62 x 27 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb,(ALU-K-135).Do 2013. godine u pohrani Gliptoteke HAZU,MZP-98.Donacija Ruže Meštrović.
Pohrana obitelji Meštrović.
d) Bronca.
Vel. 77 x 62 x 12 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 41/8). Pohrana obitelji Meštrović do 2007. godine.
Izl.: Split 1924, Berlin-München-Beč 1935, Pariz 1969, Prag-Bukurešt- Olomouc 1970.
Pod.: I. 3. 2. 109; III. 1. 1, 128, 129; 10 [66, br. 265]; 47, 73 [183, br. 38, sl.]; 86 [br. 44, sl.]; 125 [314, br. 138, sl.]; 548 [br. 41 (ili 8)]; 549; 550 [14, br. 31]; 594 [br. 20, sl.]; 595 [br. 20]; 596 [br. 20]; 597 [br. 20, sl.]; 654 [90, br. 382, sl.]; 679; 694 [sl.]; 712 [11]; 2725; 2761; 3063 [sl.]; 4423 [sl.]; 4899 [sl. 117, 122]; 9230 [150, sl.]; 10683 [84, br. 7, sl.].

528. DJEVOJKA S LUTNJOM, reljef (Melodija).
Poprsje djevojke koja svira lutnju, gledajući u nju. Srednji donji dio reljefa isječen.
Sign.: MEŠRTROVIĆ
a) Rim, 1918. (?).
Sadreni model.
b) Ljevaonica Hočevar, “Torzo”, Zagreb.
Bronca.
Vel.50 x 51 x 16 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 275).
c) Bronca.
Vl.: Memorijalni centar *Josip Broz Tito*, Beograd.
d) Bronca.
Vel. 60 x 70 x 26 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Rijeka (Inv. 468/A. Kupljeno od Ljubomira Petkovića, Beograd, 1967).
e) Bronca.
Vel. 60 x 70 x 26 cm.
Vl.: Joško Baica, Povlja.
Pod.: 9139; 9618a [sl.].

529. DJEVOJKA S LUTNJOM, reljef (Melodija, Žena s lutnjom, Mädchen mit Laute, Girl playing Guitar, Ragazza con liuto, Jeune fille au luth, Dívka s lautou, Tinără fată cu lăută, Devuška s lotnei).
Prednji dio glave djevojke, s rukama pod njom, bez oblikovane lutnje.
Sign.: I. M.

a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Vel. 47 x 27 x 19,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović (Inv.POH-AMZ-44).
b) Rim, 1918.
Bronca.
Vel. 45,6 x 25,3 x 19,5 cm.
Vl.: Josip Antolić, Zagreb.
c) Zagreb, 1962. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Vel. 45,5 x 25,3 x 19,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-149; lijevano dozvolom autora,1962).
d) Bronca.
Vl.: S. J. Atiseris, Montevideo, Urugvaj.
e) Bronca.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
Vis. 46 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (Inv. MG 2952). Otkup Odjela za likovne umjetnosti JAZU, Zagreb.
f) Bronca.
Vel. 44 x 25 x 18,5 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Rijeka (Inv. 1287/B). Kupljeno od Smaje Mandžuke, Beograd, 1979.
g) Bronca.
Privatno vlasništvo, Celje.
h) Bronca.
Vl.: Zbirka Bauer, Vukovar.
h) Bronca.
Vl.: Vladimir Malančec, Koprivnica.
i) Bronca.
Privatno vlasništvo, Mali Lošinj.
j) Bronca.
Privatno vlasništvo, Split.
k-o) Bronca.
Četiri odljeva. Privatna vlasništva u inozemstvu.
p-s) Bronca.
Tri odljeva. Privatna vlasništva u Zagrebu.
t) Zagreb, 1995. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Vl.: Ujedinjeni narodi, New York.
(Odljevi h-r su lijevani bez dozvole autora ili nasljednika).
Izl.: New York 1924, Zagreb 1961, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Osijek 1970, Beograd 1975, Kijev 1980, Beograd 1980, Zagreb 1983, Pariz 1983, Zagreb 1986, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1991, Berlin 1994.
Lit.: II. 7; 50 [sl. 13]; 86 [(26)].
Pod.: II. 1. 149; XXII, 30; 15 [37, sl.]; 17 [sl. 37]; 47, 73 [183, br. 40, sl.]; 54 [20]; 69 [34]; 125 [314, br. 131-133, sl.]; 521 [br. 91, sl.]; 582 [br. 25]; 594 [br. 23, sl.]; 595 [br. 23]; 596 [br. 23]; 597 [br. 23, sl.]; 598 [br. 11]; 612; 628; 629 [33]; 633 [br. 64]; 641 [133, br. 43, sl.]; 654 [89, br. 368]; 658; 660 [136, br. 43, sl.]; 661 [33, br. 42, sl.]; 665 [27, br. 40]; 670; 698 [br. 38, sl.]; 717 [211, br. 71, sl.]; 2899 [16]; 7992; 8526 [sl. (128)]; 9084 [33]; 9139; 9192; 9470 [sl.]; 9617a; 9685 [sl.]; 9734-7 [sl.]; 9780 [sl.]; 9790 [sl.]; 10128 [56, sl.]; 10327 [sl.]; 10384 [sl.]; 10679 [168, sl.].

530. DJEVOJKA S VIOLINOM, reljef (Djevojka svira violinu, Girl with Violin, Girl playing Violin, Divčino grae na skripci).
Sjedeći lik djevojke s violinom u lijevoj ruci, desne ruke spuštene na sjedalo. Nepravilna pozadina reljefa.
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Vel. 132 x 94 x 32 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 132. Darovnica Ivana Meštrovića,1952).Do 1963. godine u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-202.
b) Zagreb, 1962. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Vel. 130 x 94 x 32 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-220). (Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1970.).
c) Sadrena kopija.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv.br. MZ-441).Lijevano prema sadrenom modelu 1963. godine.
d) Bronca.
Vl.: Osor, Perivoj kulture “Kiparstvo i glazba”.
Izl.: New York 1924, Baltimore 1925, Zagreb 1932, Karlovac 1973, Zagreb 1974, Zadar 1976, Šibenik 1976, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Beograd 1984.
Pod.: II. 1. 132, 220; II. 7; III. 1. 105; III. 2. 107, 226; 10 [66, br. 274]; 521 [br. 94, sl.]; 541 [br. 70]; 606 [br. 90]; 615 [br. 20, sl.]; 616 [br. 19]; 628; 654 [90, br. 390]; 698 [br. 39, sl.]; 2656 [339]; 2989; 3035; 3075; 8717 [sl.]; 8379; 10683 [82, br. 3, sl.].

531. DJEVOJKA S VIOLINOM, studija (Studija žene koja svira violinu, Study of a Woman playing the Violin).
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Vl. (1919. u Rimu).
b) Bronca.
Vis. 57 cm.
Vl.: Privatna zbirka ?
Pod.: 10 [66, br. 273]; 654 [90, br. 389].

532. SIMFONIJA (nedovršeno). (Symphonie).
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Izl.: Pariz 1919.
Pod.: 514 [17].

533. RASPELO, reljef (Christ on the Cross).
Desna strana gornjeg dijela Kristovog tijela, bez križa.
a) Pariz, 1918.
Drvo (orah).
Vl.: Nasljednici Vane Ivanovića, Mallorca – London (?).
b) ?
Vl.: Daška McLean, La Guarda, Malpas Mallorca.
Izl.: Amsterdam 1932. (?).
Pod.: 10 [66, br. 250]; 542 [br. 206]; 654 [89, br. 376].

534. PRIKAZANJE U HRAMU, reljef, studija.
Bogorodica i Josip prikazuju dijete svećenicima.
a) Oko 1918. (?).
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Pohrana obitelji Meštrović,inv. Pohr. 21/102 do 1983.
b) Bronca.
Vel. 22 x 24 x 2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 214). Ljevaonica Torzo, Zagreb,1982. Sign. ljevača: E-I TORZO, ZAGREB 82 (po sredini desnog okomitog ruba).

535. BOGORODICA, reljef (Madonna).
Pariz, 1918.
Drvo.
Izl.: London 1924, New York 1924.
Pod.: 520 [6, br. 22]; 521 [br. 35].

536. MOJSIJE, glava (Glava Mojsija, Moses-Kopf, Head of Moses, Moses, Mosè, Moise, Mozes, Mojžiš).
Poprsje muškarca s brcima i vjetrom povijenom bradom, glavom okrenutom lijevo, s “rogom” na čelu.
a) Rim, 1918. [61]
Sadreni model.
Vel. 60 x 35 x 22 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb,(ALU-K-138). Donacija Ruže Meštrović.
b) Mramor (botticino).
Vel. 62 x 41 x 34 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 209. Nabavljeno 1969. od Silvestra Meštrovića).
c) Sadreni odljev (?).
Vl.: Art Institute, Chicago. (Dar Davida Adlera 1927. Inv. 458).
Izl.: New York 1924, Buffalo 1925, Montevideo 1928, Buenos Aires 1928, London 1930, 1931, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Zagreb 1932, New York 1947, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zadar 1976, Šibenik 1976, Beograd 1980, 1984, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1997.
Lit.: II. 7; 4157; 5286.
Pod.: II. 1. 209; XVIII. 7. 47; XVIII. 69; 10 [66, br. 268]; 25 [sl. br. 10]; 34 [38]; 40 [br. 79, sl.]; 125 [314, br. 142, sl.]; 521 [br. 33]; 531 [br. 12]; 536 [10, br. 13]; 539 [11, br. 88]; 540 [22, br. 196]; 541 [br. 9]; 542 [br. 192]; 594 [br. 13, sl.]; 595 [br. 13]; 596 [br. 13, sl.]; 597 [br. 13, sl.]; 615 [br. 16]; 616 [br. 15, sl.]; 629 [br. 33]; 654 [90, br. 385]; 660 [134, br. 42, sl.]; 661 [33, br. 41]; 665 [27, br. 39]; 698 [br. 27, sl.]; 3063 [sl.]; 3177 [sl.]; 3522; 4106; 4249; 4511; 4617 [537, sl.]; 4657; 5441 [170, sl.]; 6183; 6200; 6358; 7706; 7820; 7987 [433]; 8027; 8043; 9337 [sl.]; 9782; 9808 [sl.]; 9941-5 [sl.]; 10531; 10534 [sl.]; 10725.

537. MAGDALENA POD KRIŽEM, reljef (Žena pod križem, Marija Magdalena, Magdalena, Magdalena unter dem Kreuze, Unter dem Kreuze, Woman beath the Cross, Magdalen at the Cross, Mary Magdalen under the Cross, Magdalen, Madeleine devant la croix, Madeleine au pied de la croix, Magdalena onde het kruis, Magdalena pod křížem).
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Vel. 106 x 59 x 15 cm.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti-ALU-K-132, Zagreb).U pohrani Gliptoteke HAZU,inv.br.MZP-116.Donacija Ruže Meštrović.
b) Mramor.
Vis. 150 cm.
Vl.: Narodny Galerie Zbraslav, Prag. (Kupljeno 1933. na izložbi u Pragu. Ranije vlasništvo obitelji T. G. Masaryka).
c) Odliveno 1926.
Bronca.
Vel. 104,1 x 61,5 x 20,4 cm.
Vl.: Lowe Art Gallery, Cooper Fund, Sveučilište Syracuse (Inv. 1964.214. Prodao Petar Meštrović 1964).
Izl.: Pariz 1919, London 1924, New York 1924, Venecija 1926, Montevideo 1928, Barcelona 1929, Valencija 1929, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Zagreb 1974, Zagreb (Gliptoteka HAZU) 1983.
Lit.: 34 [29]; 2459 [II]; 2632 [74]; 2823; 2874; 3320; 9928 [92].
Pod.: III. 1. 19; 10 [66, br. 271]; 17 [sl. 31]; 25 [sl. br. 21]; 27 [br. LXXXII, sl.]; 40 [br. 47, sl.]; 42 [26, sl.]; 46 [55, br. 31]; 60 [br. 42]; 86 [sl. 86]; 125 [314, br. 143, sl.]; 514 [17, br. 36]; 520 [6, br. 14]; 521 [br. 37, sl.]; 531 [br. 2]; 533 [br. 1]; 535 [br. 1]; 540 [22, br. 188]; 542 [br. 194]; 543 [br. 23]; 544 [br. 23]; 545 [24, br. 49]; 548 [br. 48, sl.]; 549; 550 [13, br. 6]; 606 [br. 91]; 637 [br. 17]; 654 [90, 95, br. 387, sl.]; 664 [97-98]; 2782 [sl.]; 2823; 2846; 2874; 2899; 2939; 2999; 3000; 3063 [sl.]; 3131; 3222; 3295; 3322; 3407; 4788; 4813 [sl.]; 4885; 6028 [sl.]; 7841; 9928 [97]; 9972 [24, sl.]; 10322.

538. ANĐEO NAD GROBOM, studija I, reljef (Study for an Angel over a Grave).
Rim, 1918.
Sadreni model.
Pod.: 10 [66, br. 277]; 654 [91, br. 393].

539. ANĐEO NAD GROBOM, studija II, reljef (Study for an Angel over a Grave).
Rim, 1918.
Sadreni model.
Pod.: 10 [66, br. 278]; 654 [91, br. 394].

540. ANĐEO S KRILIMA (Glava anđela s krilima, Anđeo s krilima na grudima, Tête d’ange).
Poprsje anđela u profilu, gole prignute glave, s dva krila, jedno na prsima i dvije šake ruku.
Rim, 1918. (?).
a) Sadreni model.
Vel. 39 x 22 x 29 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 178).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Zagreb, 1987.
Bronca. (Ljevaonica umjetnina V. Šeb. Sign.: ½ V. A. ŠEB – LJEVAONICA ZAGREB).
Vel. 37 x 23 x 31 cm.
Vl.: Atelijer Metrović, Zagreb (Inv.br. AMZ – 299).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
c) Zagreb, 1987.
Bronca. (Ljevaonica umjetnina V. Šeb. sign.: ½ V. A. ŠEB-LJEVAONICA ZAGREB).
Vel.: 37 x 23 x 31 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ – 299).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Bradford 1918.
Pod.: II. 1. 178, 299; II. 7; 698 [br. 44, sl.].

541. ARHANĐEO GABRIJEL, reljef (Arhanđel Gavril, Erzengel Gabriel, Angel Gabriel, Ange, L’Archange Gabriel, Archangel Gabriel, El Arcángel Gabriel, Archanděl Gabriel).
Poprsje mladog anđela u profilu, s krilima nad glavom i podignutom desnom rukom.
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
Vel. 90 x 60 x 20,5 cm.
Vl.:. Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb-(ALU-K-134). Upohrani Gliptoteke HAZU,inv.br.MZP-107.Donacija Ruže Meštrović.
b) Sadrena kopija.
Vl.:Obitelj Meštrović.U pohrani Gliptoteke HAZU, inv.br. MZP-194. Na posudbi u Spomen galeriji Ivana Meštrovića, Vrpolje.

c) Mramor (s dodatkom kamenog postolja).
Vel. 95 x 52 x 25 cm.
Vl.: The Brooklyn Museum, New York. (Klesano 1919. Kupljeno 1924. iz fonda J. B. Woodwarda).
d) Odliveno 1926.
Bronca.
Vel. 87,6 x 58,4 x 16,5 cm.
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD. (Cooper Fund 1964.213; Lowe Art Gallery. Kupljeno od Petra Meštrovića).
e) Zagreb, 1988.
Bronca. Ljevaonica V. I A. Šeb.
Vel. 88,5 x 56 x 15 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 651).
Izl.: Pariz 1919, London 1924, New York 1924, Chicago 1925, Venecija 1926, Montevideo 1928, Valencija1929, Barcelona 1929, New York 1964, Nort Syracuse 1966, Notre Dame 1974.
Lit.: 2811.
Pod.: III. 1. 10, 97; XXI, 1; 13 [sl. 12]; 25 [sl. br. 7]; 27 [br. LX, sl.]; 42 [26, sl.]; 46 [54, 28, sl.]; 50 [sl. 12-13]; 86 [sl. (3)]; 514 [17, br. 37]; 520 [6, br. 13]; 521 [br. 36]; 531 [br. 1]; 533 [br. 2]; 535 [br. 2]; 543 [br. 21]; 545 [23, br. 11]; 605 [58, br. V, sl.]; 654 [89, br. 369, sl.]; 711 b [br. 9]; 2666; 2782 [sl.]; 3063 [sl.]; 3244; 3322; 3406 [sl.]; 4150 [sl.]; 7587; 8534; 8969; 9084 [43]; 9299; 10322.

542. ARHANĐEO GABRIJEL, statueta, studija (Study for an Archangel, statuette).
Rim, 1918.
Sadreni model.
Vel. 79 x 23 x 25 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 40). Darovnica Ivana Meštrovića ,1952..
Pod.: II. 1. 40; 10 [66, br. 269]; 476 [3, sl.. 654 [90, br. 386].

543. ARHANĐEO GABRIJEL, statua (Archangel Gabriel – statue).
Pariz, 1918.
Drvo.
Pod.: 10 [66, br. 260]; 654 [89-90, br. 377].

544. MOLITVA, reljef (Glava djevojčice u molitvi, Gebet, Prayer, Girl praying, Head of a praying Girl).
Pariz, 1918.
Drvo (kruška, palisander ?).
Vl.: (1924. E. H. R. Collings, Engl.).
Izl.: Venecija 1914, London 1919, 1924, Zagreb 1920.
Pod.: 10 [66, br. 258]; 505 [6]; 510 [6, br. 11]; 515 [br. 13]; 520 [8, br. 40]; 654 [89, br. 375]; 2436; 2450; 2459.

545. KARIJATIDA (Karyatide, A Caryatide, Caryatid, Cariatide, Étude pour cariatide, Cariatidă).
Stojeći ženski akt, ruku podignutih i savijenih nad ramenima.
Pariz, 1918.
Drvo (palisander).
Vel. 190 x 40 x 46,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 41). Darovnica,Popis I, br. 21.
Izl.: Pariz 1919, Zagreb 1920, London 1924, New York 1924, Novi Sad 1927, Zagreb 1927, Beograd 1930, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zagreb 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 2709 [16].
Pod.: I. 3. 1. 41; I. 3. 3. 41; 10 [66, br. 255]; 17 [sl. 30]; 27 [br. LI, sl.]; 86 [br. 111, sl.]; 108 [30, br. 42, sl.]; 125 [314, br. 140, sl.]; 514 [16, br. 11]; 515 [br. 23]; 520 [6, br. 16]; 521 [br. 98, sl.]; 534 [br. 215]; 540 [br. 215]; 541 [br. 47]; 542; 543 [br. 22]; 545 [23, br. 17]; 548 [br. 40]; 549; 550 [14, br. 39]; 594 [br. 21, sl.]; 595 [br. 21]; 596 [br. 21, sl.]; 597 [br. 21, sl.]; 641 [133, br. 45, sl.]; 654 [89, br. 372]; 665 [27, br. 38, sl.]; 679 [sl.]; 694; 712 [12, sl.]; 719d [H, 7]; 2874; 3471; 3486; 3520.

546. MALA KARIJATIDA
Pariz, 1918. ?.
Drvo (palisander).
Izl.: Zagreb 1920, Bruxelles 1932.
Pod.: 515 [br. 33]; 540 [br. 216].

547. AMOR I PSIHA, reljef (Amor and Psyche).
Krilati aktovi mladića i djevojke u zagrljaju.
a) Pariz, 1918.
Sadreni model.
Vel. 141 x 99,5 x 5 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2013. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP – 231).
b) Mramor (botticino)
Vel. 145 x 100 x 3 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-1).Darovnica Ivana Meštrovića,1952. Uzidano u zgradu Galerije.
Izl.: Zagreb 1920, New York 1924, Buffalo 1925, Zagreb 1977, Beograd 1978, 1984.
Pod.: II. 1. 1.; II. 7; 10 [66, br. 261]; 15 [38, sl.]; 17 [sl. 38]; 50 [sl. 92]; 515 [br. 22]; 521 [br. 99]; 622 [28]; 654 [90, 95, br. 378, sl.]; 698 [br. 40]; 2540 [156].

548. KANADSKI RATNI SPOMENIK I, reljef (Canadian Phalanx 1914-1918).
Niz dvadeset istovjetnih ratnika s puškama, u koračanju.
Rim, 1918.
Sadreni model.
Vl.: Nepoznat. (Reljef nije prihvaćen za spomenik, pa je autor načinio drugu varijantu).
Pod.: 10 [94, sl.]; 3006 [102, sl.].

549. KANADSKI RATNI SPOMENIK II, reljef (Kanadski strijelci, Canadian Phalanx 1914-1918, Canadian War Memorial).
Niz dvadesetčetiri istovjetna ratnika s puškama, u koračanju.
Natpis pod reljefom: THE CANADIAN PHALANX 1914-1918.
a) Rim, 1918.
Sadreni model.
b) Kamen.
Vel. 238 x 357 cm.
Vl.: Ottawa, Ontario, Canada, National Gallery, u parku nasuprot ulaza u Galeriju.
Izl.: London 1918, Split 1919, Ottawa 1951.
Pod.: 10 [66, 94, br. 276]; 46 [55, br. 36, sl.]; 512 [br. 36]; 569 [br. 2, sl.]; 654 [91, br. 392]; 3006 [sl. 102].

550. GLAVA ŽENE.
Prije 1918. (?).
Sadreni model.
Vel. 27 x 23 x 24 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU (Inv. br.MZP – 244. Odlomljeni nos, brada i dio kose).
Izl.: Zagreb 1920.
Pod.: III. 1. 147; 10 [65 (?)]; 654 [87 (?)].

551. DJEVOJKA S PODIGNUTOM RUKOM, studija, reljef.
Prije 1919.
Drvo.
Izl.: London 1919.
Pod.: 510 [7]; 520 [6].

552. GLAVA DJEVOJČICE.
Drvo, palisander.
Izl.: Zagreb 1920.
Pod.: 515 [br. 32].

553. GLAVA DJEVOJKE (Lice žene, Ženska glava).
a) Sadreni model
b) Bronca.
Vel. 37,5 x 23 x 14 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 298).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1987.
Izl.: Zagreb 1920. (?).
Pod.: II. 1. 298; 10 [66 (?)]; 515 [br. 25]; 654 [91, 95 (?)].

558. RASPELO V.
a) Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 114,5 x 54 x 18 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (Inv.br. 1392. Iz zbirke I. Tartaglije, 1948).
Pod.: XVI. 48; 692 [49, br. 193].

559. EMIR FEISAL, poprsje (Portret kralja od Iraka, Feisal, King Feisal).
Poprsje muškarca, arapskog dostojanstvenika s kapom i maramom preko glave.
Sign.: Meštrović
a) London, 1919.
Sadreni model.
Vel. 43,4 x 29 x 42 cm.
Rađeno po narudžbi Charlesa Cranea.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 28). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
b) Bronca.
Vl.: Nasljednici Charlesa R. Cranea, Engleska.
Izl.: London 1924, New York 1924, Zagreb 1932.
Pod.: II. 1. 28; 429 [151]; 520 [7, br. 33]; 521 [br. 62]; 541 [br. 57]; 3134; 4384; 4617.

560. MALA ŽENSKA FIGURA.
Prije 1920.
Drvo.
Izl.: Zagreb 1920.
Pod.: 515 [br. 34].

561. GLAVA ŽENE (Glava žene sa pletenicama ,Head of a Woman).
a) 1919-1924.
b) Bronca.
Vis. 42 cm.
Vl.: Kraljevska porodica Srbije , Beograd (Kraljevski dvor na Dedinju). Inv.br.12/02.Otkup Kabineta Predsjednika Republike od Branka Jakoševića 1955. godine.
Pod.:11136a, (Catalogue of the State Art Collection in the Royal Compound in Belgrade, Novi Sad, 2014.).

562. ŽENSKI AKT, reljef, studija (Podbočeni ženski akt, Studija ženskog akta, Weiblicher Akt-Studie, Study of female Nude, Studio di nudo feminile).
Ženski akt, desnom rukom podbočene glave, laktom naslonjen na lijevo koljeno, bez dijela desne noge.
a) Zagreb, 1919.
Sadreni model.
Vel. 36 x 26 x 9 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 71. Dodatak Darovnice Ivana Meštrovića,1959).
b) Bronca. (Odljev iz vremena autora).
Vel. 36 x 27 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Pohrana obitelji,Inv. UP 41/14).
c) Zagreb, 1962. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Vel. 36 x 26 x 13 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-150). (Lijevano odobrenjem autora).
Izl.: Zagreb 1932, Osijek 1970, Zagreb 1983, Ljubljana-Split-Osijek 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1991.
Pod.: I. 3. 2. 114; II. 1. 150; II. 7; 47, 73 [183, br. 42, sl.]; 108 [30, br. 46, sl.]; 125 [314, br. 144, sl.]; 598 [br. 10]; 635 [7, br. 6, sl.]; 641 [133, br. 47, sl.]; 660 [138, br. 44, sl.]; 661 [33, br. 43, sl.]; 670 [104, br. 31]; 671 [br. 17]; 698 [br. 43, sl.]; 712 [12]; 719d [J, 11].

568. KRIST I SAMARIĆANKA, reljef (Isus i Samaritanka).
Zagreb, 1920. (?).
Sadreni model.
Izl.: Zagreb 1920.
Pod.: 515 [br. 21]; 2540 [156].

569. MOLITVA NA GORI (Au Mont des oliviers).
Zagreb, 1920. (?). Rim oko 1917. ?.
Sadreni model.
Izl.: Zagreb 1920.
Pod.: 126 [193]; 2540 [157]; 2637; 2653; 2697; 3053; 5113.

570. ANĐELI SVIRAČI, reljef (Muzicirajući anđeli).
Anđeli koji pjevaju i sviraju.
a) (?) 1920. ,1930-1931 ?
Sadra.
Vel. 202 x 101 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 19). Darovnica 1952,Popis I, br. 40.
b) Split, 1965. Klesao Radoslav Duhović
Segetski kamen.
Vel.: 202 x 101 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 17).
Pod.: I. 3. 1. 17, 19; I. 3. 3. 19; I. 11. 14; 712 [11]; 7468; 7529; 7542; 7573; 7581.

571. BOGORODICA S DJETETOM, reljef.
Poprsje Bogorodice s djetetom. Bogorodica desnom rukom blagoslivlja, lijevom podržava Isusa.
Drvo.
Vl.: Privatni posjed, ex Čehoslovačka.
Pod.: 27 [LXVIII, sl.].

572. BOGORODICA S DJETETOM I ANĐELIMA, reljef.
Sjedeći lik Bogorodice, blagoslivljajući rukama, s djetetom u krilu, s dva klečeća anđela sa strana.
Oko 1920. (?).
Drvo.
Izl.: London 1924. (?).
Pod.: 520 [6, br. 22] (?).

573. SV. SAVA.
Zagreb, oko 1920-1922. (?).
Sadreni model.
Vel. 56 x 16,5 x 10 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 36).Pohrana obitelji Meštrović.Inv.POH-AMZ-42.
Pod.: II. 1. 36.

574. ANNIE COWDRAY, poprsje (Lady Cowdray, Annie Viscountness Cowdray).
a) London, 1920-1924. ?
Sadreni model.
Vl.: Annie Cowdray, Engleska (1930).
b) Bronca.
Vl.: Annie Cowdray, Angleska (1924).
Izl.: London 1924, 1930.
Pod.: 520 [7, br. 36]; 536 [10, br. 20].

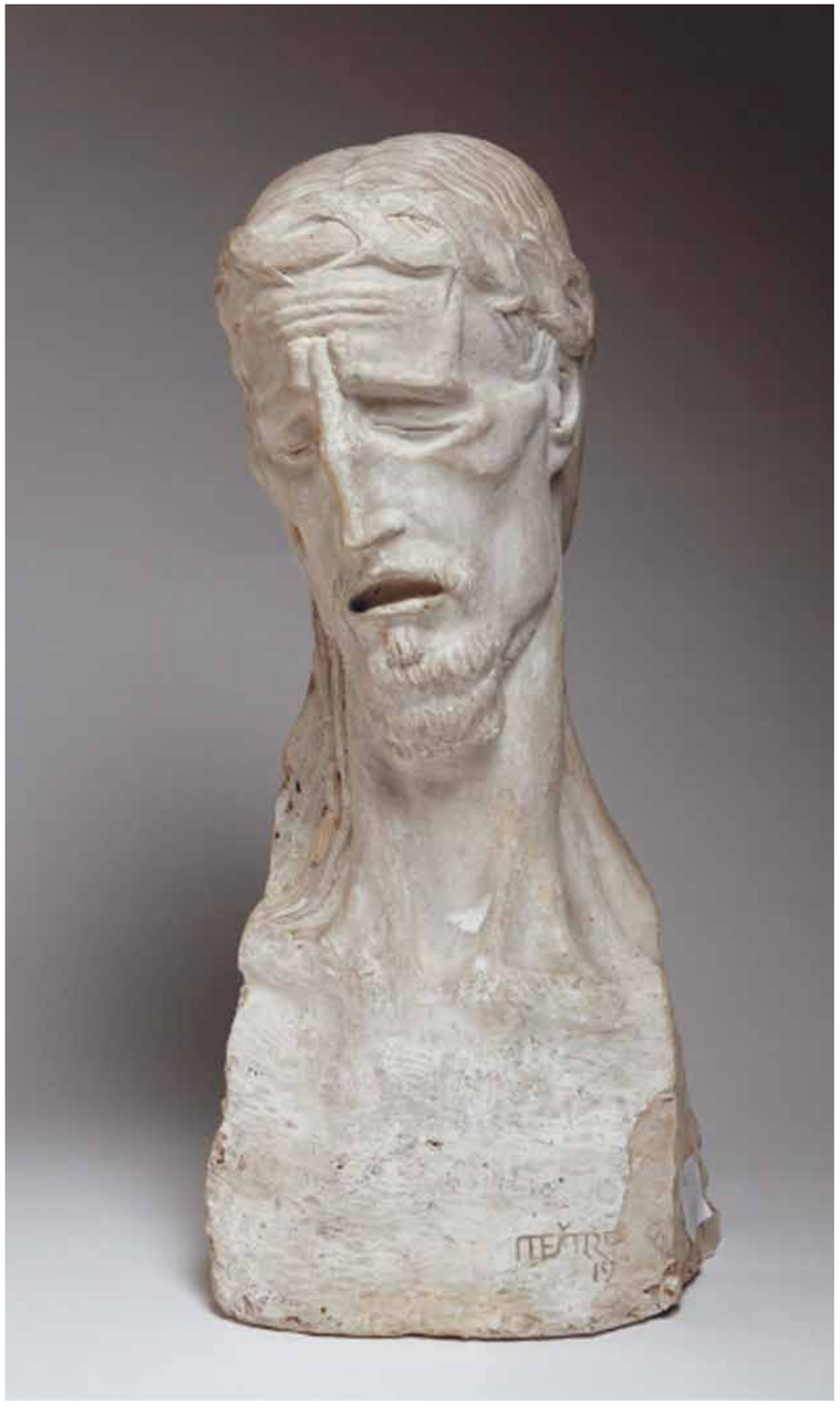
575. MOJSIJE, studija (Studija za Mojsiju, Study for a Statue of Moses).
Zagreb, oko 1920-1924. (?).
Sadreni model.
Vel. 60 x 35 x 22 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb,u ALU-K-138,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv. br.MZP – 133).
Izl.: London 1924.
Pod.: III. 1. 36; 520 [6, br. 24] (?).

576. DUH SVETI, reljef.
Zagreb, 1920-1930. (?).
Sadreni model.
Vel. 48 x 50 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv. MZP – 204).
Pod.: III. 1. 107; III. 2. 109.

577. ŽENSKI POLUAKT, studija.
Ženski poluakt bez ruku.
a) Zagreb, 1920-1930. (?).
Sadreni model (oštećen).
Vis. 53 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.POH-AMZ-42.
b) Bronca.
Pod.: II. 2. 172.

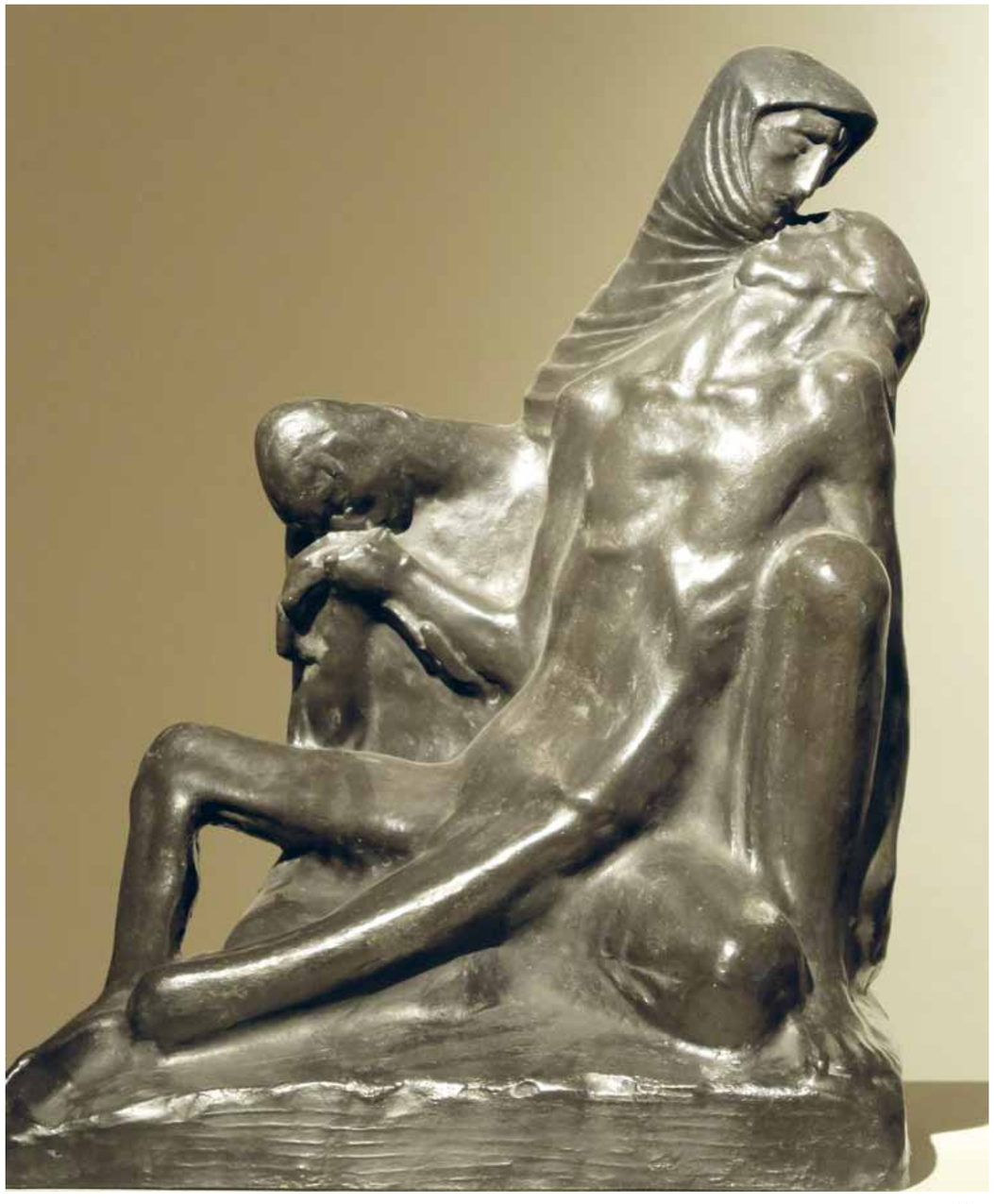
422

422

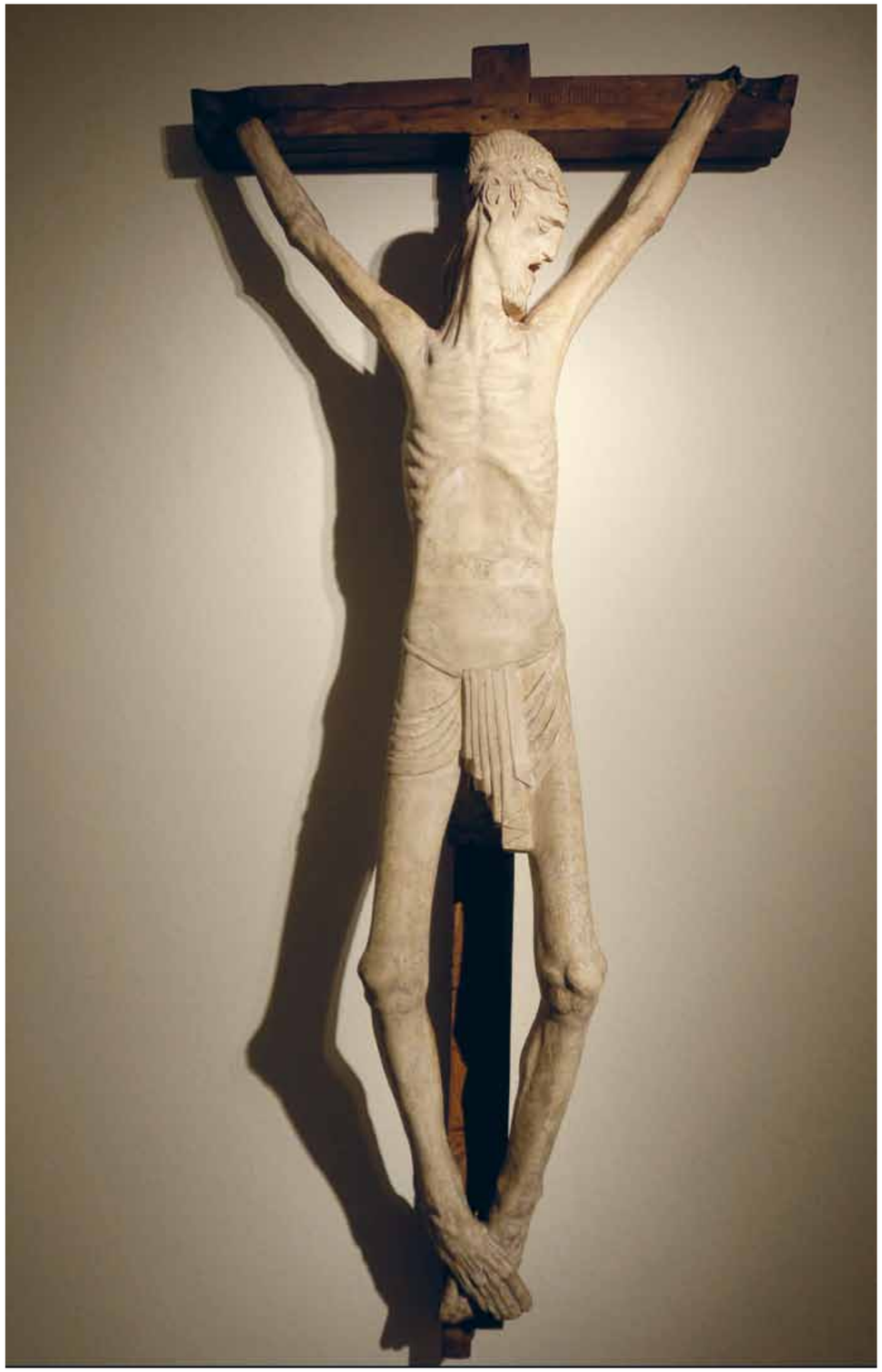
423

423a

424

424a

426

426

425

427

427

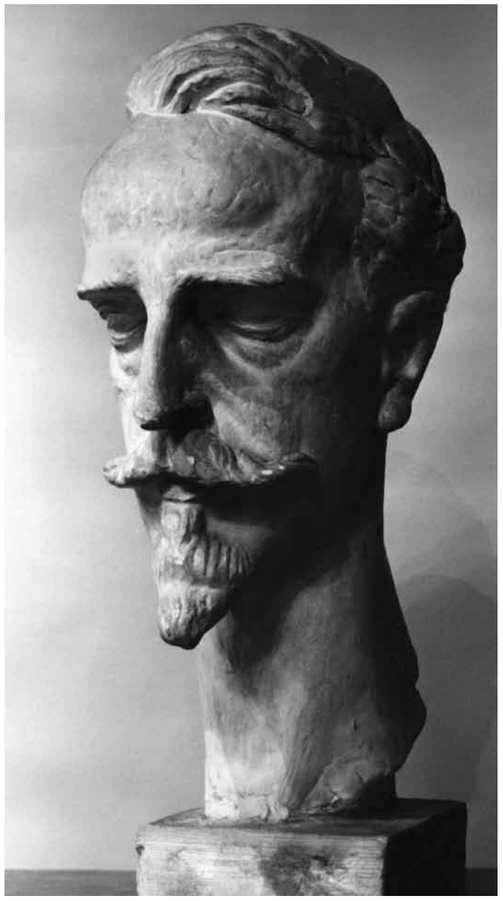
427

429

433

431

434

435

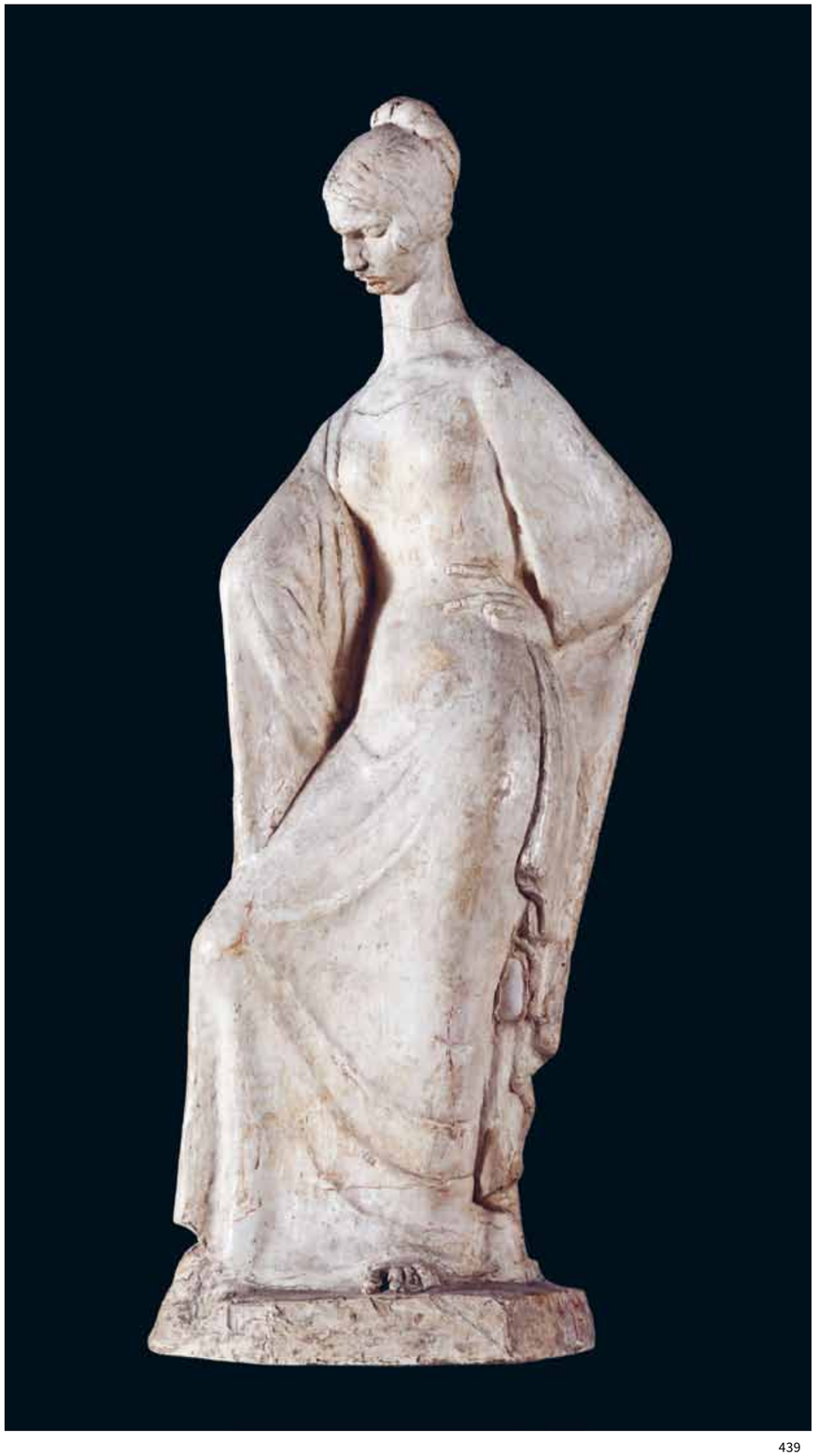

437

438

439

440

441

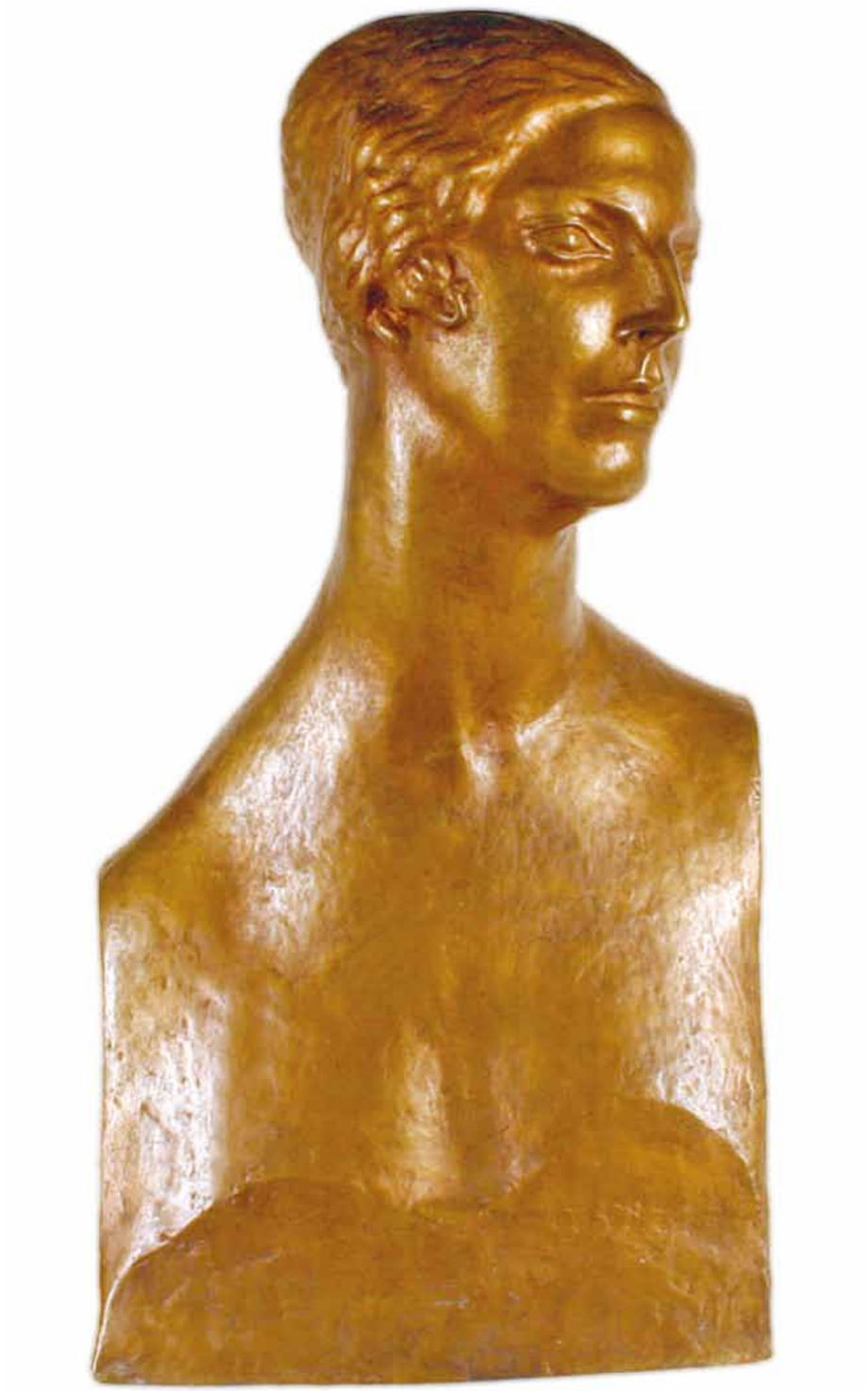
443

442

442

442

442

444

444

447

446

446

449

449

450

450

450

454

454

454

454

455

455

456

456

456

457

458

460

460

460

464

464

465

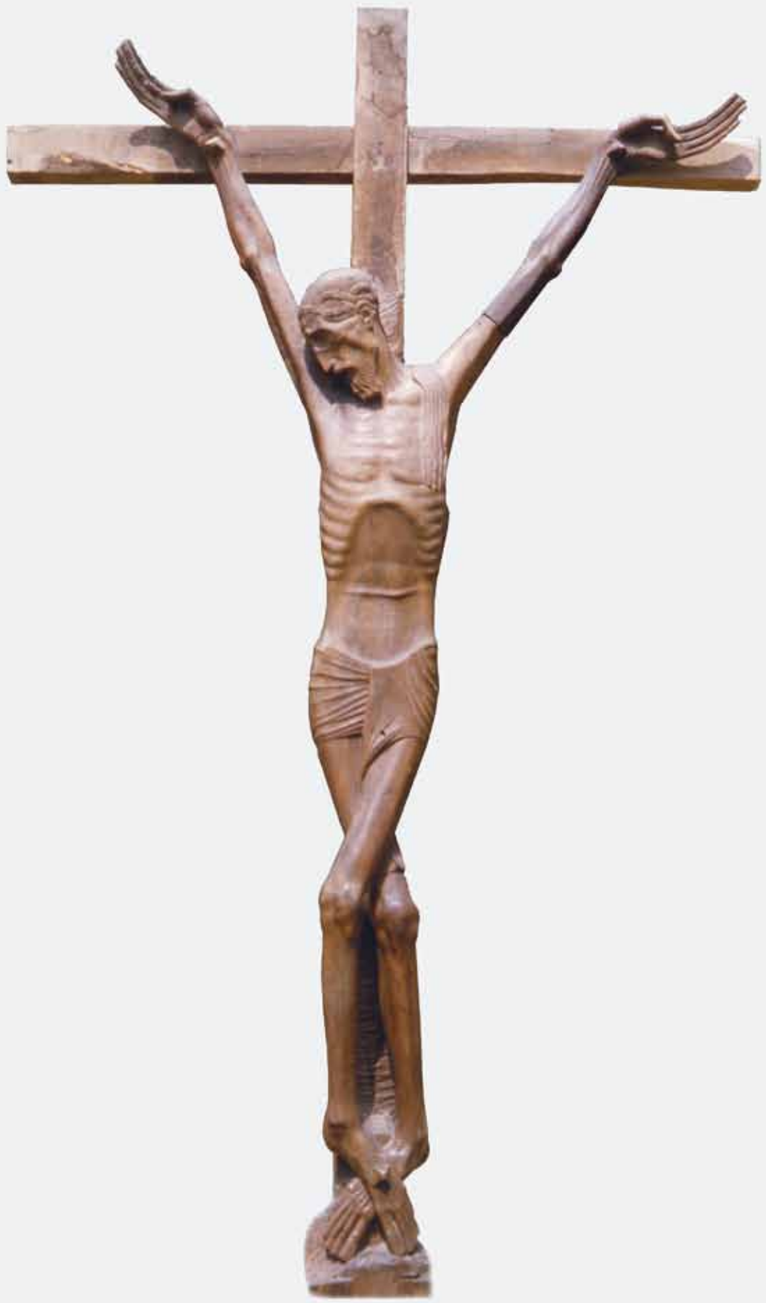
466

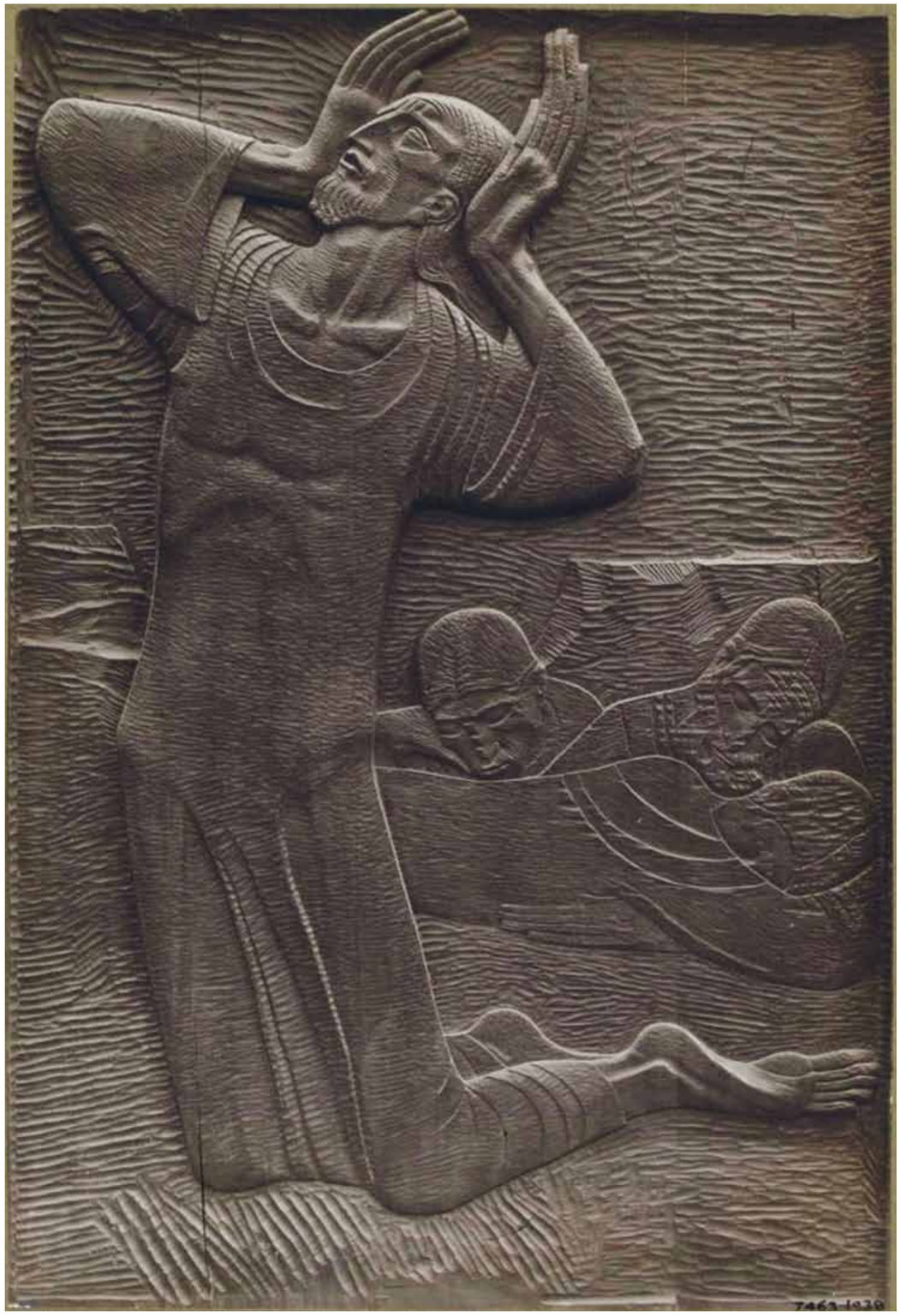
467

468

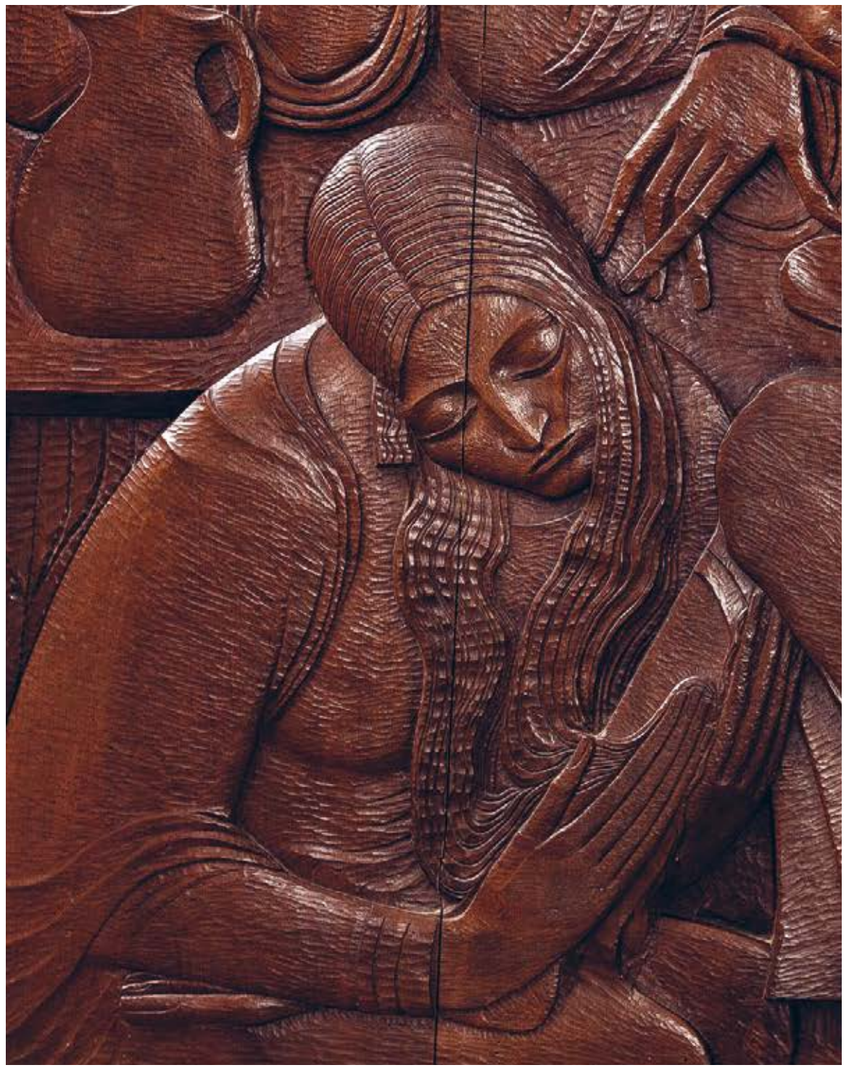
469

470

471

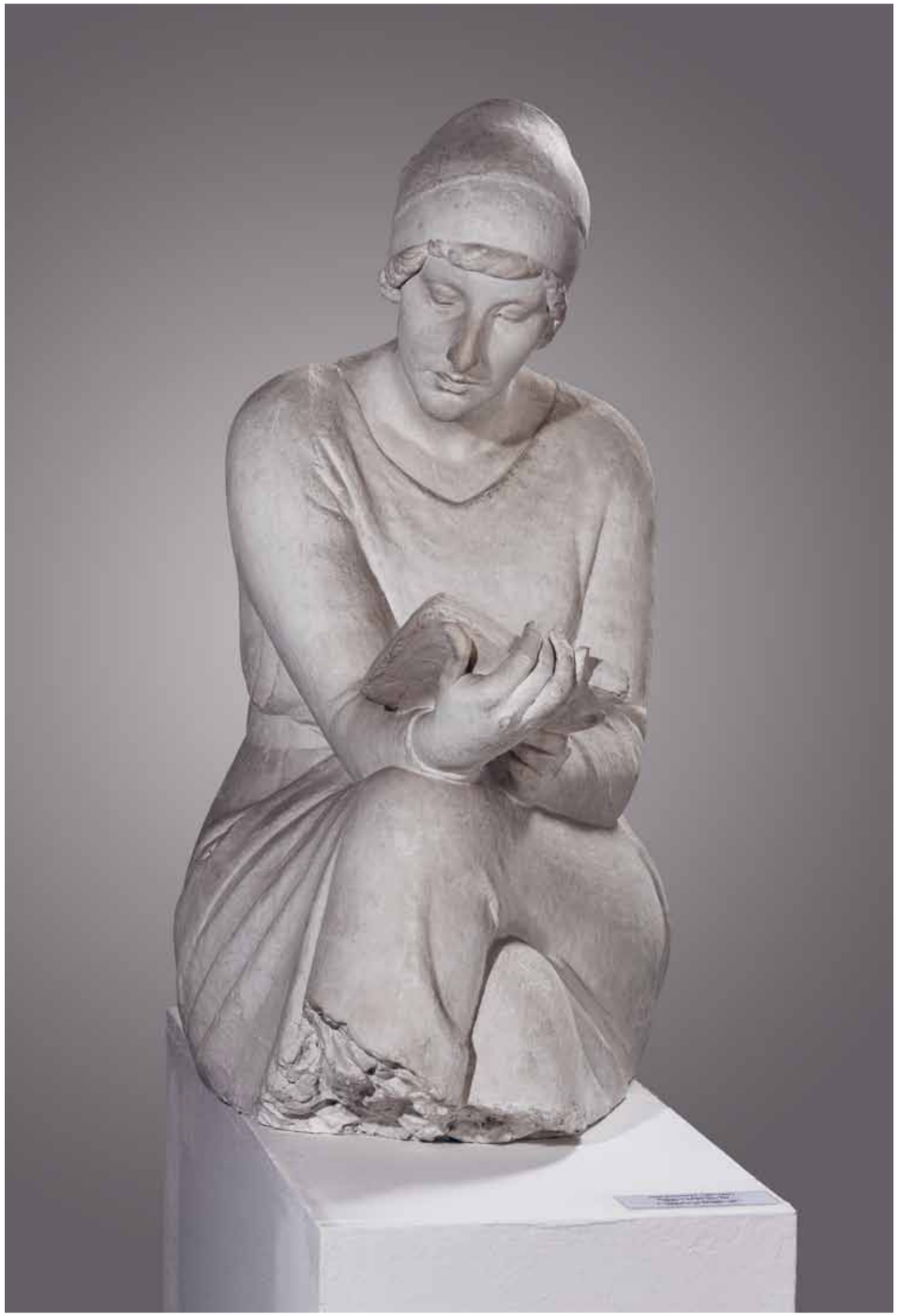
471 detalj

472

476

476

478

477

477

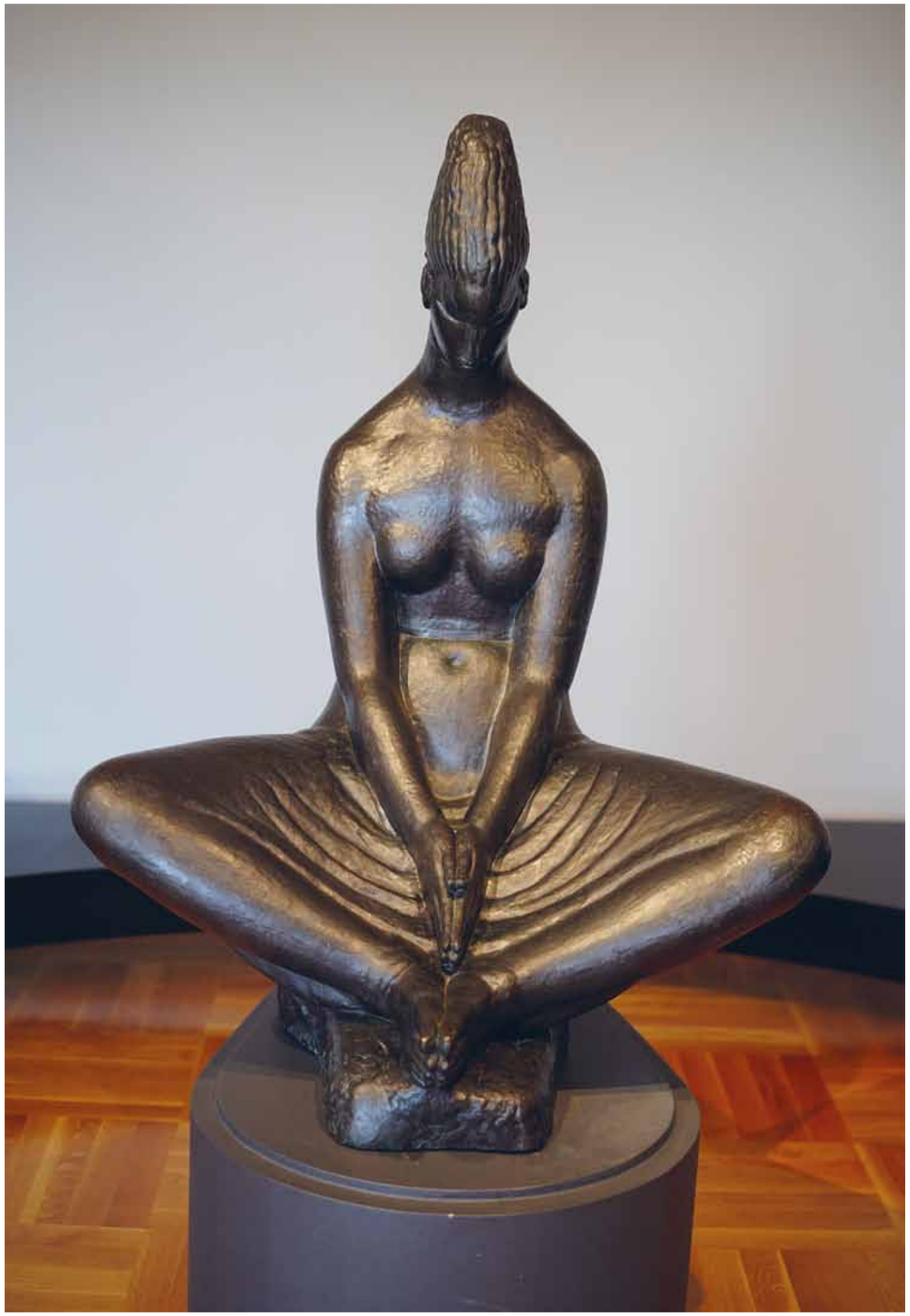
480

480

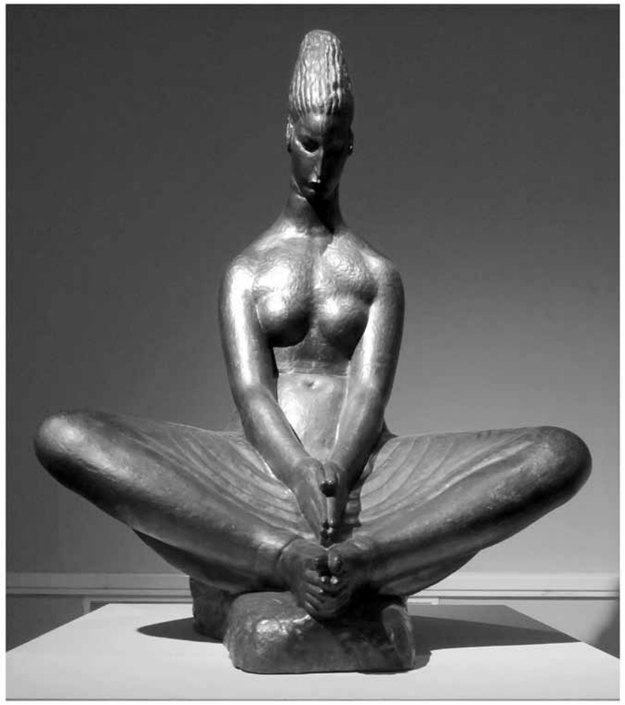
483

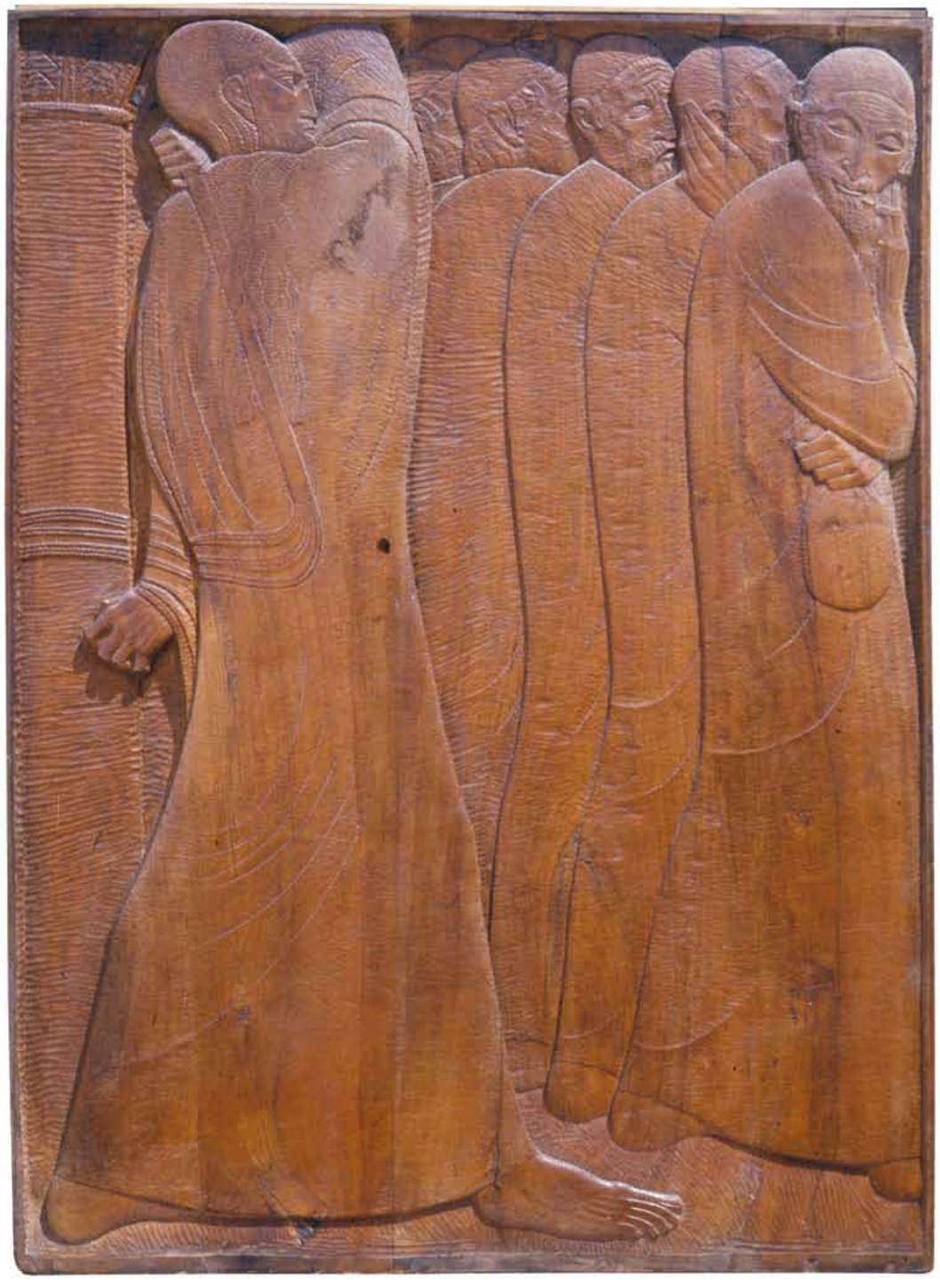
483

483a

483a

486

487

513

515

521

523

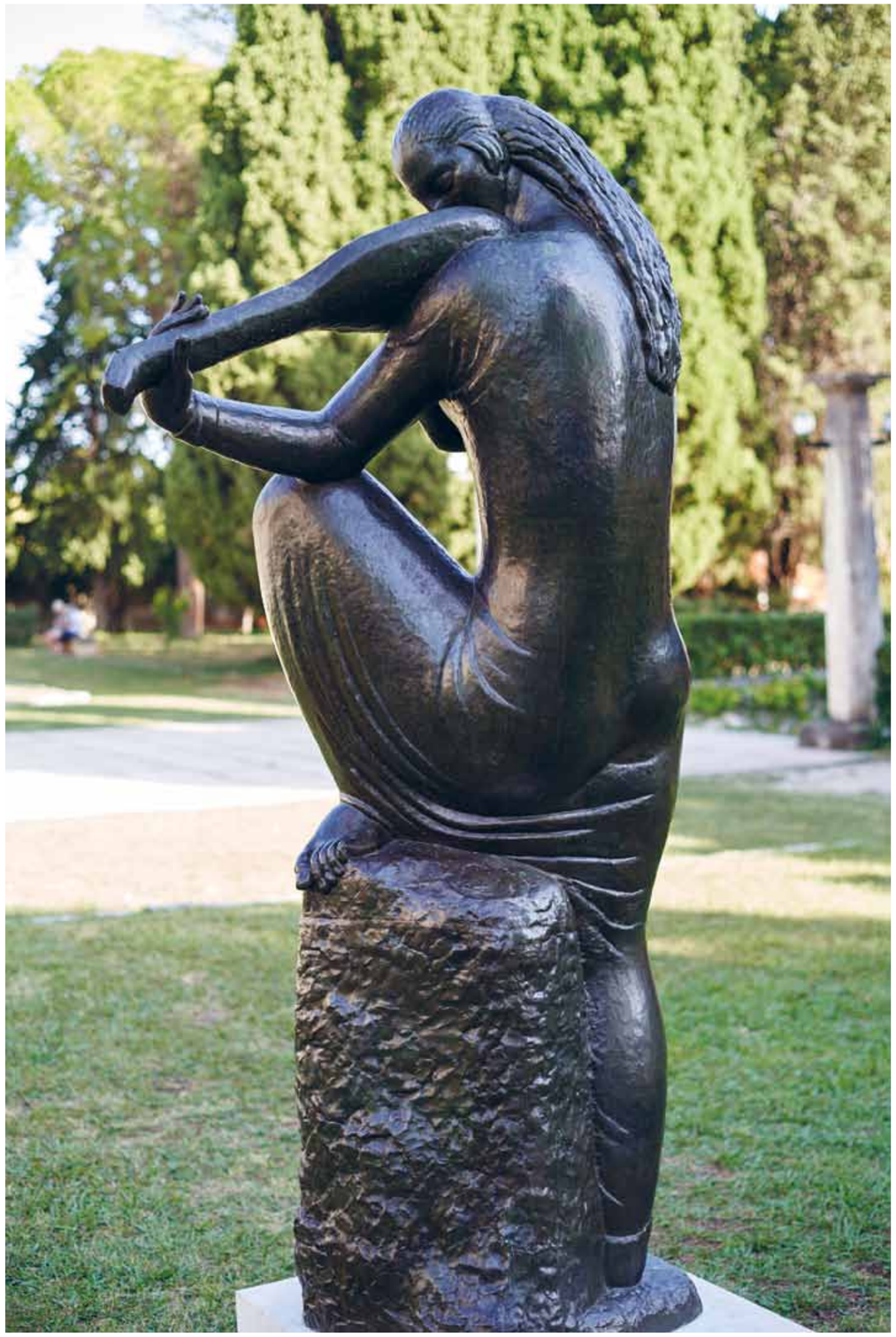
523

523a

525

525

525

525

526

526

528

527

529

529

530

536a

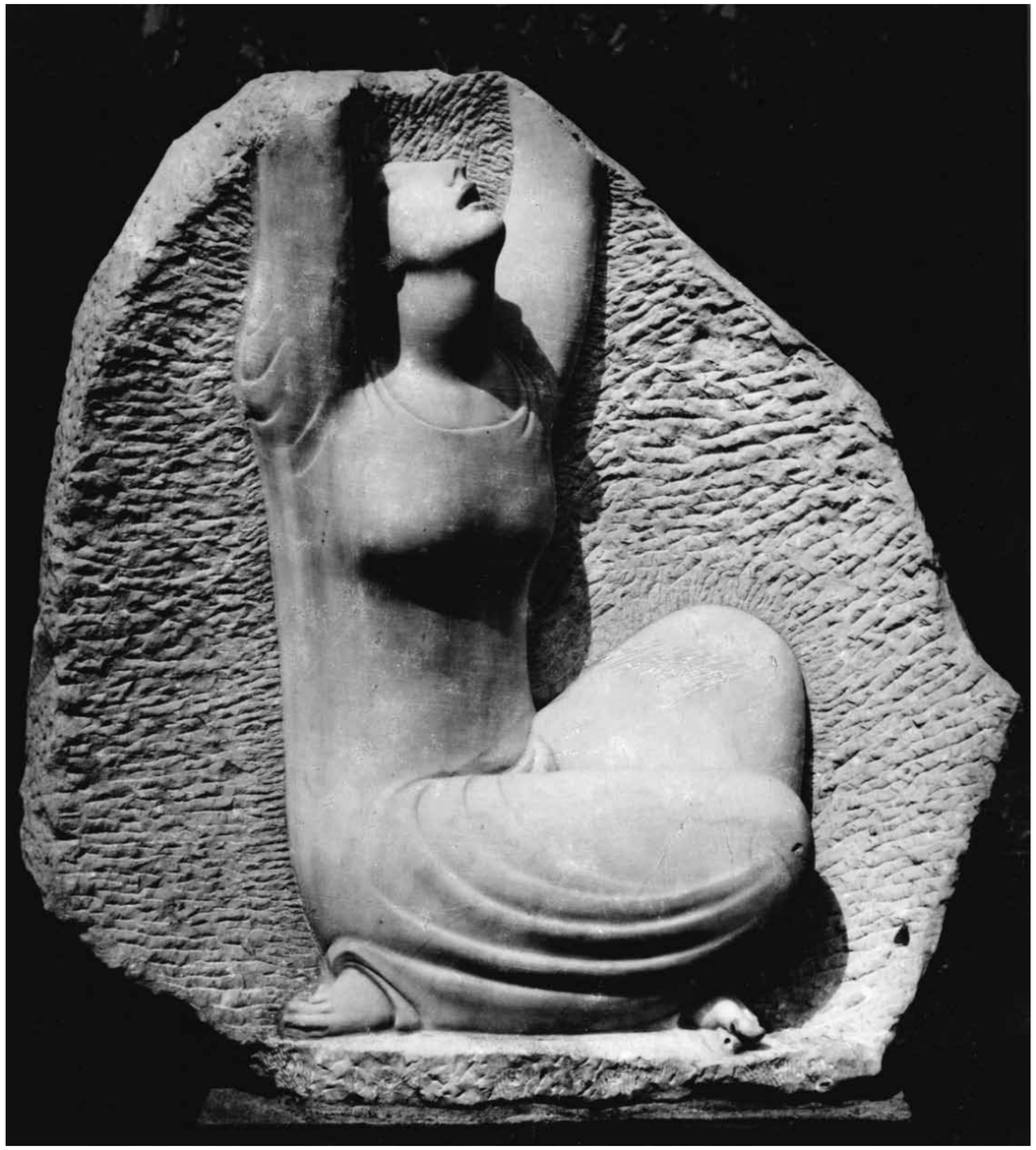
536a

536

536a

537

537c

537

541

541

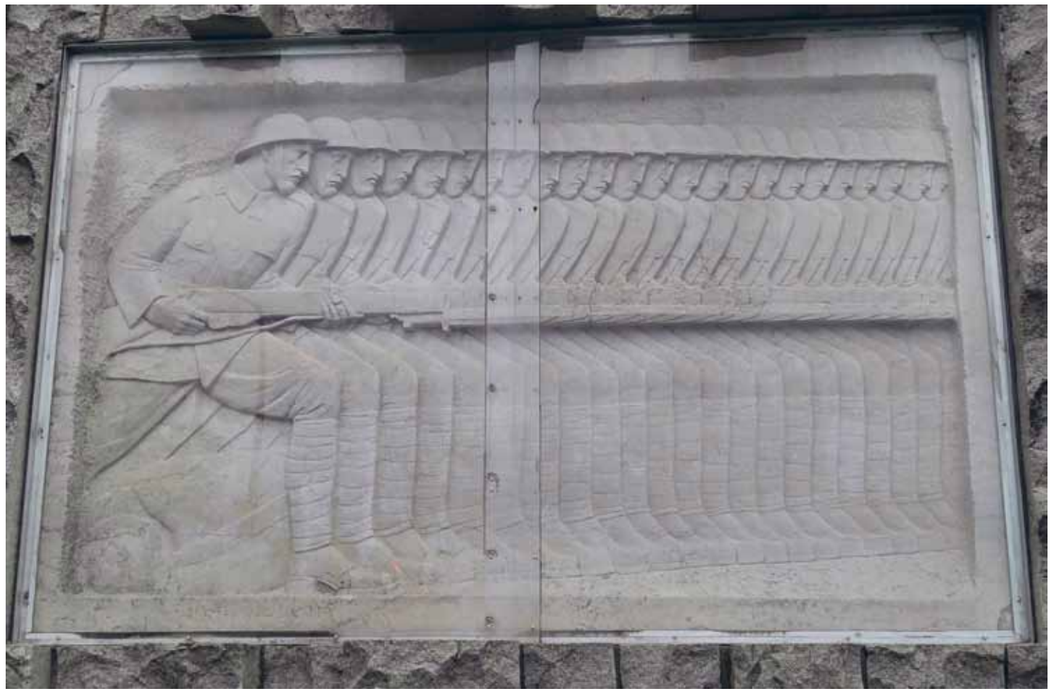
541

545

549

549

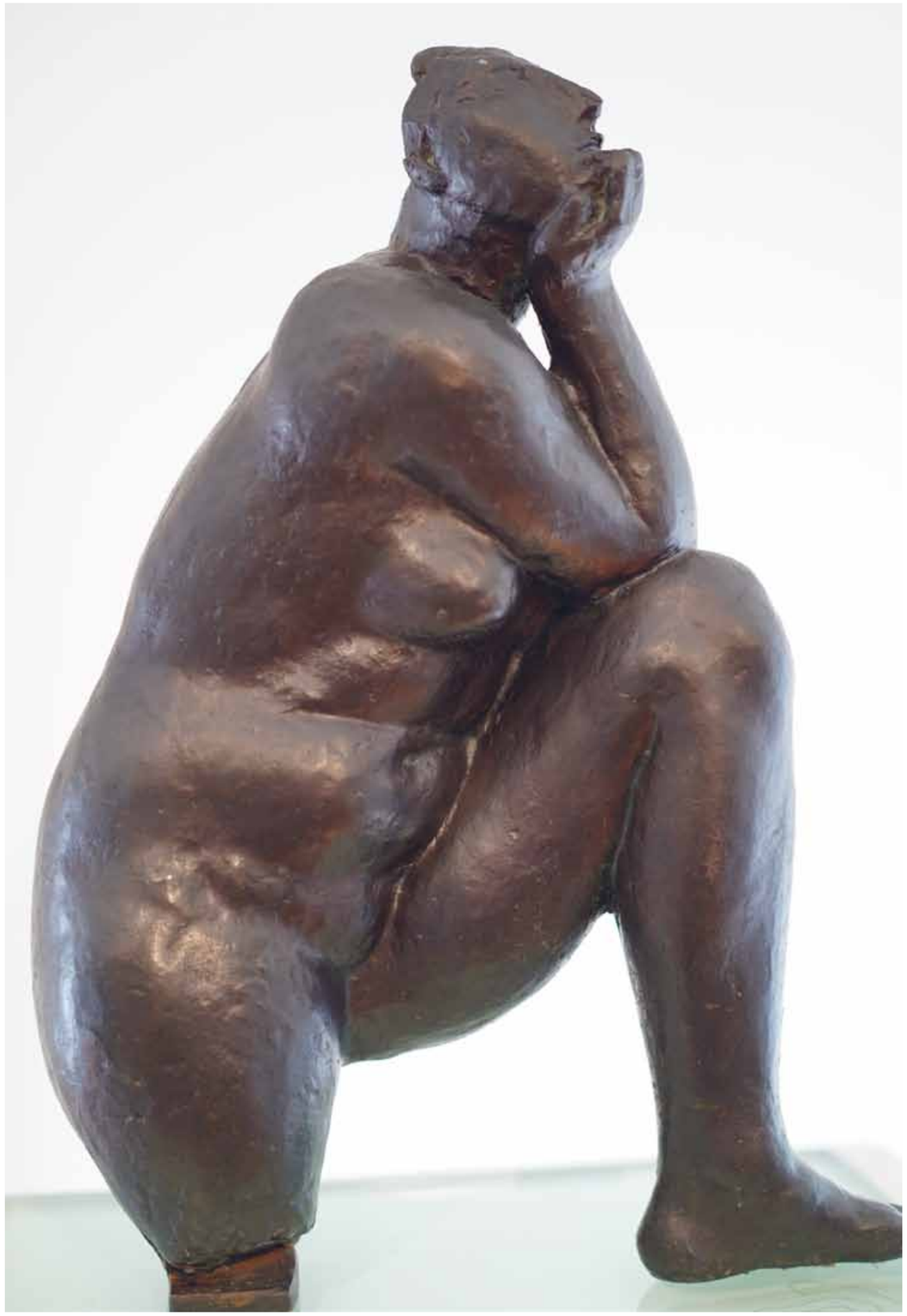
549

559

559

562

572

547

I u tim ratnim godinama izradio je Meštrović dva *Autoportreta*, nakon ona četiri prethodna iz 1912. godine. U malenoj statueti, rađenoj u Rimu 1914, koju je darovao Signorellijevima, zanimljiv je skicozni neuobičajeni prikaz čitavog vlastitog lika, u kiparskom ogrtaču, u položaju promatranja nekog djela, s fizionomijom koja jedva da sliči onoj Meštrovićevoj. To je skulptura u kojoj iznimno nema ničega od narcisoidnog ostalih njegovih autoportreta.

Drugi *Autoportret*, rađen u Londonu 1915, sličan je onima ranijima iz 1912. On je na Meštrovićevoj izložbi 1919. u Londonu otkupljen za Tate Gallery

Ivan Meštrović se u Rimu 1915. opet, nakon Pariza, sreo s Augusteom Rodinom, pa je tada izradio i dva poznata portreta već starog majstora, koju godinu pred njegovu smrt. U londonskoj *Monografiji* 1919. Meštrović i Ćurčin pogrešno navode godinu nastanka ta dva Meštrovićeva portreta Rodina 1914, jer ga je Meštrović portretirao 1915. kada je stari majstor već bio utučen ratnom tragedijom, što i sam opisuje - kako smo vidjeli u ranijem životopisu. U prilog pak datiranju u jesen 1914. a ne 1915. donekle govori podatak da je Meštrović na izložbi ljeti 1915. već izložio drugi svoj Rodinov portret (507 [br. 38]).

Helena Baldasar navodi izjavu Rodinovog rimskog prijatelja Bonija da su došavši u Meštrovićev atelijer vidjeli dva bloka gline i da su nakon jednog sata Meštrovićevog rada oba Rodinova portreta bila gotova (8710 [30]; 8765). Meštrović pak veli da mu je Rodin dok je pozirao mnogo pričao o umjetnosti i svome životu, što ne odgovara radu od jednog sata (10 [83]).

Obje Meštrovićeve skulpture Augustea Rodina istaknuta su djela, znakovita za to doba njegovoga stvaralaštva. Uspjelo razrađena fizionomija velikog francuskog kipara svjedoči o dobrom Meštrovićevom poznavanju svoga učitelja i prijatelja; radnim zamahom prve skulpture naglašena je kiparska snaga Rodinova, a usredotočenom smirenošću druge misaona sušti-na toga kipara. Suprotnost dinamike i statike zorno je Meštrović ostvario ovim parom skulptura. Na njima je još prisutna secesijska stilizacija, ali i smirena dekorativnost art décoa.

Slovenski povjesničar umjetnosti France Stelè, pišući opširno o Meštroviću u ljubljanskom časopisu *Dom in svet* 1921, istaknuo je drugi Rodinov portret na Meštrovićevoj izložbi 1920. u Ljubljani:

“Među muškim portretima najsnažniji je Rodinov. Do krajnosti je monumentaliziran svojim karakterističnim crtama u robustnom tijelu s golemom bradom, s orlovskim nosom. Gledate li ga sa strane, morate pomišljati na sfingu ili na lava; to udruživanje prikaza čovjeka i životinjske snage, koliko duševne, toliko i tjelesne, nesumnjivo je sretan potez i veliki prilog učinkovitosti toga portreta.” (2540 [158]).

Iz tog ratnog razdoblja poznato nam je oko trideset muških i ženskih portreta što ih je Meštrović izveo u Rimu, Londonu i Parizu. Neki od njih su portreti njegovih prijatelja ili poznanika, a neki tek rezultati narudžaba bogatih građana, osobito onih engleskih, gdje je Meštrović nakon izložbe 1915. u Londonu bio vrlo popularan, čak mondenski kipar.

Među rimskim portretima istaknuo bih onaj talijanskog slikara *Felicea Carene*. Meštrović ga je portretirao kada je 1918. ljetovao u mjestancu Olevano Romano, pa je s Ružom nekoliko dana bio njegovim gostom u obližnjem ljetovalištu talijanskih i inozemnih umjetnika Anticoli Corradu, gdje se i danas čuva u mjesnoj umjetničkoj zbirci (8710 [31]; 8765).

Poprsje *Felicea Carene* uglavnom je realistička skulptura, tek sa stanovitom stilizacijom ogrtača i ruke koja je skulptorski vrlo neodređena i neuspjela.

U Londonu je Meštrović 1915. portretirao engleskog povjesničara, tada jednog od najistaknutijih europskih publicista, *Henrya Wickhama Steeda* (1871-1956). Bio je glavni urednik londonskog *Timesa*, a do rata i njegov dopisnik iz Beča, zatim urednik i izdavač londonske smotre *Review of Reviews*. Autor je monografije *The Habsburgh Monarchy*. Aktivno se zalagao za oslobađanje slavenskih zemalja, surađujući s *Jugoslavenskim odborom* u emigraciji. Austriji je tada, uoči rata, poručio: “Ako hitno ne riješite južnoslavensko pitanje - propali ste. A možda je već i prekasno!” (2741) Organizirao je 1918. u Rimu kongres narodâ koji su željeli oslobođenje od Austro-Ugarske.

Meštrovićev portret fiksirao je markantnu fizionomiju tog njegovog engleskog prijatelja, izrazitog intelektualca.

Ne znamo predstavlja li drugi portret što ga je Meštrović izradio u Londonu 1915. Thomasa Beechama, također jednog njegovog engleskog znanca, ili tek nekog naručitelja vlastitog lika. Kupila ga je Lady Cunnard na izložbi u Londonu te godine i darovala Nacionalnoj galeriji (Tate Gallery).

Nepoznat nam je portret nekog Gospodina Gandarilosa, iz Londona 1915.

U Londonu je Meštrović 1915. izradio i dvije glave desetogodišnjega dječaka, sina engleskoga slikara *Muirheada Bonea*, brata publicista Jamesa Bonea koji je u više navrata opširno pisao o Meštroviću i njegovoj umjetnosti.

Obje su glave jednako dobro modelirane. Prva, danas u sadrenom modelu u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, još je izražajnija i prirodnija, dok je druga, brončana, u Galeriji Meštrović u Splitu i, zacijelo, u obitelji naručitelja u Engleskoj, ponešto antikizirajući hladna, pa nije poznato zašto autor ili naručitelj nisu bili zadovoljni prvim portretom, nego je rađen drugi.

U svojim *Uspomenama* opisuje Meštrović svoj susret sa srpskim preestolonasljednikom Aleksandrom u Parizu, nakon poraza srpske vojske 1916. godine. Na poticaj ministra Pašića Meštrović je tada u Parizu portretirao budućeg kralja. Prema umjetnikovim sjećanjima moralo je to biti 1916. godine (429 [82]), ali u popisu radova londonske *Monografije* skore 1919. godine, Aleksandrov je portret datiran 1917. godine, što je vjerodostojnije jer se radilo o posve svježem sjećanju (10 [65, br. 252]). Nemamo podataka o tome portretu, kao ni o navodnim portretima 1914. i 1919. u Cannesu, nego su poznati oni kasniji iz 1929, 1932. i 1936. godine.

Meštrović je 1916. u Leysinu, nakon srpske pobjede nad Turcima u Balkanskim ratovima, izradio *Štit za prestolonasljednika Srbije*. Štit je *Jugoslavenski odbor* u Parizu darovao princu Aleksandru nakon njegove izjave o ujedinjenju južnoslavenskih zemalja 1916. godine, a prigodom potpisivanja Krfske deklaracije (10234 [25]). Središnji prizor štita sličan je motivu medalje *Kosovskim osvetnicima*, posvećene kralju Petru I, okrunjenom liku na konju, sa sokolom u ruci; tek je na posljednjemu krilati jednorogi konj, a u rubnom krugu su konjanici u

borbi, sa štitovima, kopljima i mačevima. Na štitovima su grbovi južnoslavenskih „plemena" i pokrajina i posvetni natpis. Kružni vijenac golih konjanika stilski i tematski je bliži reljefnoj skulpturi s grčkih hramova, ali ima i dekorativnih stilskih elemenata secesije na zalazu i art décoa u osvitu.

U Parizu je Meštrović 1918. portretirao i *Milenka Vesnića*, poslanika Kraljevine Srbije u Parizu od 1904-1921, zatim ministra i predsjednika Vlade, delegata na Mirovnoj konferenciji i potpisnika Versailleskog ugovora 1919. godine. S Vesnićem se Meštrović upoznao još 1907. kada ga je došao posjetiti nakon njegove izložbe u *Salon d'Automne* i s njim je često raspravljao, kako veli u *Uspomenama*, o književnosti. Kasnije su se sastajali i u Rimu, opet u Parizu u vrijeme rata, a i poslije rata u Beogradu 1920. godine (429 [12, 48, 51, 72-73, 77-81, 92, 109-112, 128, 132-134]). Sadreni portret je danas u beogradskom Narodnom muzeju. To je dobra, ali rutinski rađena realistička skulptura.

Iste je godine vjerojatno portretirao i češkog kipara *Bohumila Kafku* (1879-1942), koji je također bio pod Rodinovim utjecajem kao i Meštrović, ali i Myslbeka, čiji je bio đak. Poprsje se danas nalazi u praškoj Marodnoj galeriji.

U tim je ratnim godinama, u političkoj emigraciji u Engleskoj, Italiji i Francuskoj, Meštrović izradio i dvadesetak ženskih portreta; jedino ih u Švicarskoj nije radio, ne uklapajući se uopće u tamošnje društvo. Ti su ženski portreti, još više od onih muških, uglavnom nastali kao narudžbe, potrebne umjetniku za preživljavanje s obitelji u inozemstvu, kada zbog ratnih prilika nije imao nikakvih većih javnih ni privatnih narudžaba. Bilo je ipak među njima i ženskih portreta ili figura kojih izvedba nije bila potaknuta narudžbama, nego osobnim umjetnikovim sklonostima, bilo prijateljskima, bilo još dubljim i intimnijima.

Među tim posljednjima svakako su portreti i studije čitavoga lika *Marije Banac*, jedne od Meštrovićevih prolaznih ljubavi, koja je završila ženinom smrću u epidemiji španjolske gripe 1918. godine.

O kiparevom divljenju toj lijepoj ženi svjedoče gotovo antički njezin portret što ga je modelirao u Rimu još pred rat 1913. godine, kao i dvije produhovljene statuete načinjene u Londonu 1915. godine. Klasična ljepota i posebna elegancija te žene otklonila je svaku secesijsku stilizaciju u ranijem portretu, dok je u malo kasnijim statuetama vidljiva tek rafinirana dekorativnost stava tijela i odjeće, karakteristične za Meštrovićeve londonske ženske likove, vjerojatno pod svježim utjecajem engleskih prerafaelita ili engleskog aristokratskog duha općenito. Skulpture *Ruže* i *Marije Banac* iz tog engleskog Meštrovićevog razdoblja spadaju u najpoetičnija i skulptorski najrafiniranija njegova djela. Te su skulpture potpuno oprečne donedavnim naturalističkim „herojskim" udovicama *Kosovskog ciklusa*.

Veliku srodnost sa statuetom *Marije Banac* pokazuju i dvije skulpture *Ruže Meštrović*, također iz Londona 1915, jednako privlačne posebnom rafiniranom elegancijom i nesumnjivim galerijskim utjecajem engleske tradicionalne umjetnosti, ali i višeg engleskog društva općenito.

Poprsje *Ruže Meštrović*, u prirodnoj veličini, veoma je poznata, često izlagana i reproducirana Meštrovićeva skulptura, jedno od remekdjela velikog majstora. To je izrazito modelirana, a ne klesana skulptura koja nije namijenjena ni kamenu ni drvu, nego isključivo bronci. Čuva se u Galeriji Meštrović u Splitu i u Modernoj galeriji u Zagrebu.

Jednako je produhovljena i „engleski" stilizirana statueta *Ruže Meštrović*, u Atelijeru Meštrović, s gotički savijenom S linijom namjerno preizduženog tijela i premalene glave.

Bio je to posljednji majstorov zanos za ženom koja mu je tako mnogo značila i kojoj je bio potpuno privržen, da ga nakon toga privuku druge žene.

Pred rat je Meštrović u Olevanu kod svojih rimskih prijatelja izradio dva portreta njihove kćerke Marije. Jedna od njih, *Gđica Marija Signorelli*, klesana je u Rimu i u mramoru, a druga, *Marija pjeva*, lijevana je u broncu. Oba su poprsja rađena naročitom prisnošću s djevojčicom drage mu obitelji i spadaju među najbolje Meštrovićeve dječje portrete. Obradila ih je i objavila Vesna Barbić u monografiji Meštrovićevih djela u rimskoj zbirci Signorelli (121 [13, 46, sl.]).

Od ostalih ženskih portreta toga doba spomenimo onaj *gđe Anne Pica*, supruge Meštrovićevog mletačkog biografa i prijatelja.

Meštrovićevom je londonskom krugu pripadala i *Lady Maud Cunnard*, koju je 1915. portretirao u tri skulpture. Jedno je poprsje u beogradskom muzeju (od kojega postoje četiri varijante s malim izmjenama); drugo je statueta u Koste Angelija Radovanija; treće sjedeći lik, zvan i *Djevojka koja čita*. Iako se ta Meštrovićeva znanica nije odlikovala osobitom ljepotom, on je u njezine skulpture ulio mnogo izrazite elegancije viših engleskih krugova, ujedno i profinjenu dekorativnost art-décoa.

Poprsje škotske liječnice *dr. Elsie Inglis*, koja je sa skupinom britanskih žena pomagala srpskim ranjenicima na Balkanu u Svjetskom ratu, izradio je Meštrović besplatno, srpska je Vlada platila lijevanje, a knez Đorđe ga je darovao u znak zahvalnosti škotskom narodu. Danas se nalazi u Škotskoj galeriji portreta u Edinburghu.

Izrazito „engleski" je i portret *Miss St. George*. France Stelè je u dužem prikazu Meštrovićeve skulpture 1921. posebno istaknuo portrete *Ruže Meštrović* i *Miss St. George* (2540 [158]), a američki likovni kritičar Harold Temperley je u predstavljanju Meštrovića u *New York Times Magazineu* 1925. također istaknuo portrete umjetnikove majke i žene, a zatim dodao: "... Miss St. George, djevojka sa svježinom u licu engleskoga svibnja i bezbrižno prekriženim rukama na ramenu. Nitko, tko je vidi, ne može pomisliti da Meštrović ne shvaća suvremenost." (3017).

Skulpturi *Lady Cunnard* dok čita vrlo je slična skulptura *Lady Dorothy Ratcliffe*, danas u Leedsu. To je također sjedeći ženski lik s knjigom u rukama, još prirodnije komponiran i još skladniji i likovno vredniji od prvoga, jedan od vrlo dobrih realističkih Meštrovićevih skulptura, također s izrazitim engleskim „šarmom" tog londonskog njegovog kratkog boravka.

U Londonu je Meštrović portretirao i Engleskinje *Gandarillas* i *Errazuriz*.

U Rimu je portretirao Splićanku *Karmen Matić*, u Londonu supruge svojih prijatelja *Anticu Jedlovski* i *Ivanku Mitrović*, a u Parizu suprugu srpskog poslanika Milenka Vesnića. Supruga književnika Josipa Kosora sjećala se toga portretiranja i u starosti 1975. (8509).

I skulpture muškog akta bitno su se promijenile tih ratnih godina, i sadržajem i oblikom, odnosno stilom. Nisu to više kosovski junaci; nema više herojske patetike ni pretjerane muskulature. Nema ni secesijske stilizacije, a nenametljiva stilizacija odraz je art-décoa, a ne secesijskog stila. Takvi su aktovi *Klečećeg muškarca*, *Mladića sa sokolom* i *Mislioca* iz 1914-1915. godine, nastali u Rimu i Londonu.

Ženski lik, odjeveni ili akt, još je češći motiv i tog razdoblja Meštrovićeva stvaranja.

U Rimu je 1914. doživio avanturu sa Čehinjom Ruženom Zatkovom, suprugom ruskog diplomata Kvoščinskoga, o čemu svjedoče njegovi već navedeni autobiografski zapisi u obliku romana, ali i skulptura najčešće zvana *Žena bez ruku*, a ne po imenu Ružene, iz osobnih obzira. Tu je skulpturu nakon rane smrti Ružene darovao njezinoj kćeri, ali je zabunom otkupljena na izložbi u Pragu 1933. godine, pa se danas nalazi u praškoj galeriji novije umjetnosti u dvorcu Zbraslavu.

Skulptura *Ružene* ima još dosta secesijskih elemenata, naročito u valovitoj i stiliziranoj kosi. Likovni je kritičar londonskog *Timesa* pisao, prikazujući Meštrovićevu izložbu u Londonu 1924. na kojoj je bila izložena, nakon opisa drvene *Karijatide*:

„...Tako isto oblici ne izgledaju prazni u bronci 'Žena bez ruku', čija je glava izvanredno dostojanstvena." (2824; 2874).

Ružena je nadahnula Meštrovića i za još dvije manje skulpture izvedene u Rimu sljedeće 1915. godine. To su dva ženska akta, sjedeća na podvinutim nogama, jednako oblikovanog lica i jednako stilizirane kose. Jedan je *Sjedeći ženski akt* u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, a drugi, nazivan *Ženski akt s krilima*, jer plašt što ga žena podržava natrag ispruženim rukama tvori oblik krila, nalazi se u Muzeju Drniške krajine u Drnišu. Obje skulpture odaju još dosta od simbolike ranijih Meštrovićevih skulptura, podsjećajući gotovo na rane secesijske sfinge.

U Beogradu je Meštrović 1914. izradio reljef *Salome*, istočnjački egzotičan, nabijen erotikom i još u prevladavajućem dekorativnom secesijskom stilu koji je grafičkom stilizacijom naslućivao art-déco. Cijeli duh i oblik tog plitkog reljefa još pripada ranijem ozračju njegovih skulptura istočnjačkog, ali ujedno i arhajskog nadahnuća.

Međutim, ta se ponešto kruta secesijska stilizacija, čak sa značajkama monumentalizma, provlačila i dalje u nekim rjeđim djelima. Tako u drvenom reljefu *Djevojka spliće kosu*, u Galeriji Meštrović u Splitu, do kojega izgleda da su autor i selektori njegovih izložaba mnogo držali jer je izlagan na preko dvadeset izložaba. Ima u tom nevelikom reljefu barlahovske snage i naglašenog volumena, unatoč plitkoj obradi drva što ga uza svu njegovu stilsku retardiranost povezuje s modernom skulpturom.

Vestalka je vrlo poznata i istaknuta Meštrovićeva skulptura. Izlagana je na preko dvadesetpet izložaba u Europi i Americi.

Prethodila joj je malena studija nastala u Londonu 1914. godine, pa i to djelo odaje osebujan duh njegovih engleskih skulptura. U katalogu jedne rane izložbe navedena je kao skica za fontanu.

U Cannesu je Meštrović 1917. izradio *Vestalku* u prirodnoj veličini.

Studija za *Vestalku* umnožena je - uglavnom nakon autorove smrti - u barem trideset kopija, a veća skulptura, koliko nam je poznato, u četiri primjerka u bronci.

Vestalka je jedno od najljepših i najdosljednijih skulptorski oblikovanih Meštrovićevih djela. Može stajati uz bok tada izvedenog polulika *Ruže Meštrović*, također engleskog stilskog utjecaja. Iako graciozna u izvedbi i nevelika, svojom strogom simetrijom i simbolikom djeluje gotovo monumentalno. Likovnom produhovljenošću možemo je povezati s engleskim prerafaelitima devetnaestoga stoljeća, simetričnim položajem sjedećeg tijela ima pak veze s egipatskom skulpturom, iako nema naglašeni volumen egipatskih skulptura. Pišući o utjecaju egipatskog kiparstva na neke Meštrovićeve radove Ivan Bach se osvrnuo i na taj rad:

„Meštrovićev kip Vestalke može se usporediti u osnovnoj strukturi s kipovima egipatskih pisara, ali dok je i ovdje egipatska kompozicija vrlo oštra i napeta svojim uglatim oblicima uklopljenima u osnovni istostranični trokut, a i sama glava ‚pisareva' prodorno gleda preda se kao u neke beskrajne prostore, - Meštrović je zaoblio konture svoje Vestalke, i ona poniknute glave u meditaciji i molitvi, zatvorenih očiju razgovara s božanstvom u nutrini svoje duše. Glava Vestalke uzdiže se na tjemenu u obliku zaobljenog stošca kao da je time izraženo uzdignuće svijesti prema božanskom. I u tom liku kao i u liku majke Meštrović je plemenitom, nježnom mekoćom ženskih oblika, preobrazio tvrde muške likove Egipćana." (5931).

France Stelè pak nalazi 1921. vezu *Vestalke* s Budinim kipovima:

„Ne smijemo zaboraviti na kraju ni par istaknutih djela posljednjeg razdoblja. Tako najprije u vestalki, ženi sa čudnom stožastom kosom, tako sjedeć, da njezine raširene noge i obris tijela što se nagore sužava tvore trokut; sama kompozicija simbolizira vječni plamen molitve nebu, što se podudara i s time da su potplati nogu neprirodno spojeni, kao u molitvi, a i ruke skupljene i sklopljene u molitvi. Duh što prožima tu skulpturu, svojom je statičkom kompozicijom usporedba liku orijentalnog mislioca Bude; ta je vestalka pak vječna molitva svojom funkcijom i svojom kompozicijom obrisa plamena što neprekidno čezne nebu." (2540 [158]).

Zanimljivo je, ali i neobično, da je Meštrović izložio skulpturu *Vestalke*, kao prvu na svojoj izložbi 1920. u Zagrebu, ali ne pod tim imenom, nego kao *Ženu na molitvi*. Je li time htio upotpuniti svoj tada aktualni ciklus religioznih skulptura, ili je imao nekog interesa u odnosu na moguće crkvene narudžbe.

Međutim je svećenik Dragutin Kniewald u opširnom prikazu Meštrovićevih skulptura religioznog sadržaja na toj zagrebačkoj izložbi uočio tu suprotnost naziva i sadržaja skulpture.

"'Žena na molitvi' je krasna, orientalno-ritmička harmonija crta i prostora. Sjedi s tabanima posve složenima jedan uz drugi i prema tomu do najšire ekstaze raširenim konjenima. Ruke je sklopila i položila dolje, a izraz joj lica odaje potpunu sabranost i mirnoću. To je utapanje u nirvanu, ali nije kršćanska molitva. Kršćansku molitvu kuša prikazati Meštrović na djevojčici, koja je s bolnim vapajem na licu upravila oči prama nebu i ruke sklopila, čvrsto stisnute i visoko uzdignute..." (2450 [259]).

Opremajući svoju palaču u Splitu i južnjački vrt pred njom Meštrović je skulpturu *Vestalke* postavio na dnu jedne vrtne staze, okruženu zelenilom, gdje je ona, promjenjiva u raznim osvjetljenjima dana i vremena, bila vrlo privlačna.

Ja sam, dopunjajući autorov postav, smjestio *Vestalku* na niski kameni postament na dno stepeništa palače. Ona, niska, simetrična i tako izrazito 'arhitektonski' komponirana, na tom je mjestu davala osnovni prepoznatljivi biljeg cijeloj Galeriji. Osim toga presudno je bilo i simbolično značenje *Vestalke* koje je Meštrović bez sumnje imao na umu. Vestalke su bile djevice, svećenice rimske božice Veste, čuvarice vječne vatre u hramu, pa po tome i zaštitnice doma.

U novom radikalnom “modernom” postavu Galerije Meštrović skulptura *Vestalke* je prenesena u izložbenu dvoranu, izgubivši tako svoje arhitektonsko i simbolično značenje.

Istaknuta Meštrovićeva skulptura, nastala u Parizu 1918, je i drvena *Karijatida*, danas u splitskoj galeriji njegovih radova.

Na prvi je mah očita bitna razlika između njegovih ranijih *Karijatida Kosovskog ciklusa* i ove koja je izvedena samo u želji kiparskog oblikovanja mladog ženskog akta, skulpture određene obliku i strukturi trupca tvrdog drva. Taj oblik oblog trupca odredio je i stav uspravne djevojke s rukama skupljenima nad ramenima, a vidljiva nervatura palisandrovog drva oplemenila je epidermu akta. Skulptura nema više ni traga ranije secesijske stilizacije, nego je u njoj naglašen erotični realizam.

I ova je Meštrovićeva skulptura bila veoma poznata, prikazana na preko dvadeset domaćih i inozemnih izložaba i često reproducirana u monografijama, katalozima i kritičkim prikazima.

Meštrovićev engleski biograf James Bone pisao je vrlo nadahnuto u londonskoj *Monografiji* 1919. i o toj nedavno izvedenoj drvenoj skulpturi:

“Povratak Meštrovićev k rezanju u drvu u uskoj je vezi sa samim predmetom. Ja mislim da je za njega mramor, u svojoj savršenosti i hladnoći, taman pravi da izrazi u njemu neznabožačka osjećanja i povijest, dok drvo, raznoliko, toplo i savitljivo kao što jest, najbolje služi razvijanju otkrivanja kršćanskog nadahnuća. Međutim, ima jedan rad Meštrovićev u drvu koji ne spada u Sveto Pismo, koji mi se čini najizrazitijim među svim njegovim ranijim djelima, - jedna ženska karijatida, koja na glavi nosi velik teret. Mislim da je to jedna od rijetkih karijatida u umjetnosti koja u potpunosti ispunjava svoju funkciju. Dobra zamisao obiju ruku što se u jednoj grupi, zajedno s neobičnom i istaknutom glavom, sa koje se na čudan način u valovima sliva kosa, izlaze iz tijela, ostavlja dojam nepomične izdržljivosti i suštinskog opravdanja. A ipak je, usto, - što se najrjeđe dešava u modernoj skulpturi - u njoj izražena tajna materijala od kojega je postala. U njoj živi duh drveta, oblici moćnog stabla s izrazitim hladovitim granama i gustim lišćem, - drijada silne duše koju je magična Meštrovićeva ruka oslobodila njezine drvene ljuske. Sama figura ne predstavlja nikakav simbol i ne nosi nikakvo obilježje, - to je samo drvo koje je dobilo drugi lik posredstvom tajne moći umjetnosti.” (10 [36]; 2709 [17]).

Tih godina, 1915-1918, izradio je Meštrović u Londonu, Cannesu i Parizu i nekoliko ženskih likova u molitvi. Ti likovi ili polulikovi tematski su između njegovih ženskih figura i onih religioznih, a stilski između realizma, ostataka secesijske stilizacije i naslućivanja nove art-déco dekorativnosti.

Manja studija predstavlja sjedeći lik *Žene u molitvi*, a ona u naravnoj veličini sjedeći lik *Djevojčice u molitvi*, oba, među ostalim kopijama, u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Poznatije je i više puta lijevano poprsje *Žene u molitvi*. Taj lijepi i lirski modeliran ženski polulik ima upravo muzikalnu skladnost čitavog obrisa, kao i grafičkih i kiparskih pojedinosti. Izduženosti glave, sa stiliziranom čunjastom valovitom kosom, odgovaraju okomito naglašene sklopljene ruke dugih prstiju. Stilom i čitavim ugođajem ta skulptura ima još nešto od ranijih secesijskih ženskih likova, ali i od onih profinjenih nastalih u Engleskoj. Skulptura je ipak modelirana više plošno nego u volumenu, predviđena za promatranje u profilu.

U taj se niz nikako ne uklapa potpuno naturalistički modelirana *Djevojčica u molitvi*, iz 1915, u Atelijeru Meštrović u Zagrebu i drugdje. Kao da je rađena pod utjecajem neke socijalno usmjerene skulpture Kathe Kolwitz.

Posebno je zanimljivo desetak manjih studija ženskih aktova od 1914. do 1918. godine. Seleći se iz zemlje u zemlju, iz grada u grad, iz hotela u hotel, nije mogao raditi na većim skulpturama, pogotovo ne onima u glini i gipsu, pa je modelirao manje studije, 30-40 cm visine. Vjerojatno ih je namjeravao kasnije, kad mu prilike to omoguće, izvesti u prirodnim veličinama i konačno u bronci ili u kamenu. Uglavnom to ipak nije učinio, jer su ga u poslijeratnim godinama zaokupile druge ideje, drugi sadržaji, pa i drugi stil rada.

Značajno je da se Meštrović u tim ratnim godinama ovim skulpturama, ili točnije skicama za skulpture, vratio nekim ljudskim, uglavnom tragičnim, problemima iz najranijeg bečkog razdoblja stvaranja. Naslov jednog od tih malenih ženskih aktova *Očaj* kao da simbolizira i sve ostale. To su redovito ženski aktovi u bolnim, savijenim i zgrčenim položajima, možda psihički odrazi čovjekove tragedije u ubilačkom ratu.

Međutim, iako te malene skulpture nose neku humanu, osjećajnu i tragičnu poruku, one i čisto likovno predstavljaju Meštrovićeva djela najbliža modernom europskom kiparstvu. Njegove su skice i inače likovnije, odnosom na teoriju novije skulpture kao na teoriju forme a ne sadržaja, jer su se ti osnovni oblici i volumeni u daljnjoj razradi skulptura u većim dimenzijama gubili zbog opisnih i narativnih detalja kojima su osnovni oblici često postajali podređeni. Usporedimo li malene skulpture *Očaj* (Gliptoteka), *Savijenu žensku figuru* (Galerija Meštrović), *Čučeću ženu* (Galerija Meštrović), *Ženu* (nepoznati vlasnik) ili *Sjedeću ženu s draperijom* (Baton Rouge) s tadašnjim skulpturama Maillola, Bourdellea, Barlacha, Matissea, pa i nekima Moorea, uočavamo mnoge stilske srodnosti.

Međutim, rad na skulpturama *Račićevog mauzoleja* i prevladavanje dekoracije art-décoa, udaljit će ga od tih zanimljivih plastičnih koncepcija.

Dovršenjem *Kosovskog ciklusa* i maketom *Vidovdanskog hrama* 1913. završava i prvi ciklus Meštrovićeve povijesnoratničke skulpture jugoslavenske orijentacije, a s reljefom *Domagojevih strijelaca*, izvedenima 1917. u Cannesu, započima drugi ciklus povijesne nacionalne tematike uže hrvatskog ideološkog usmjerenja. Bila je to, iako još ratna, već godina Meštrovićevih razočaranja u ravnopravnu poslijeratnu zajednicu južnoslavenskih naroda. Kosovske junake zamijenit će hrvatski junaci mača i pera. Kao prvi takav sadržaj odabrao je motiv ratnikâ hrvatskog kneza Domagoja, straha i trepeta mletačkih pomoraca koji su plovili Jadranom, *Sclavorum pessimo duce*, kako ga je nazvao mletački kroničar Ivan Đakon.

Moramo, međutim, imati na umu i programnu poruku te Meštrovićeve skulpture, nastale pri kraju Prvog svjetskog rata. Londonskim ugovorom saveznici su još 1915. obećali Italiji Dalmaciju, a približavanjem završetka rata ostvarenje tog ugovora bilo bi sudbonosno za hrvatsku Dalmaciju. Stoga je taj reljef *Domagojevih strijelaca* bio upozorenje Talijanima da ih na našoj obali očekuje otpor.

Iz istog je razloga Meštrović tada darovao taj reljef istaknutom britanskom publicistu i političaru R. W. Seeton Watsonu, koji se najzdušnije zalagao za oslobađanje i ujedinjenje južnoslavenskih naroda. Sadreni reljef se oštetio na putu iz Cannesa za izložbu hrvatskih i srpskih umjetnika u Londonu 1917. godine, pa ga je engleski kipar Gilbert Bayes popravio (10 [92]).

Danas reljef poznajemo prema njegovim fotografijama i reprodukcijama, ali je zbog svoje tematike vrlo poznat. Motiv ritmički ponavljanih strijelaca, izveden u vrlo plitkom reljefu, uglavnom je grafičko, a manje skulpturalno rješenje, ali time djelo ipak ne gubi na likovnoj vrijednosti. Naglašena stlizacija - između secesije i art-décoa pridonosi općem dojmu reljefa. Stoga se ne bih složio s Vidovićevim sudom da grafičnost oduzima likovnu vrijednost tom plitkom reljefu. Bilo je u starijoj i novijoj skulpturi vrlo mnogo izvanrednih tako grafički rješavanih plitkih reljefa velikih majstora.

Motiv *Domagojevih strijelaca* ponovit će Meštrović 1931. na medalji *Streljačkog saveza*. Među Meštrovićevim crtežima ima veći broj studija za tu kompoziciju.

Za *Domagojevim strijelcima* likovno veoma zaostaje jednako tada izvedeni reljef za *Kanadski ratni spomenik*. Taj je reljef, iako velikih dimenzija, iako prenesen u kamen, tek djelo velikog majstora, dok je neveliki reljef *Domagojevih strijelaca*, izveden tek u sadri, djelo ne samo velikog majstora, nego i velikog domoljuba, kolikogod to literarno zvučalo. Prvoj varijanti reljefa načinjenoj u Rimu 1918. stručna kanadska vojna komisija imala je primjedbe u pogledu odjeće i opreme vojnika, pa je Meštrović izradio drugu varijantu, umnoživši četu ratnika od dvadeset na dvadesetčetiri.

Kanadski se ratnici monotono ponavljaju smanjujući se u perspektivi, a da u takvoj slikarskoj i nearhitektonskoj perspektivi ne tvore skladno kiparsko djelo. Reljef je u kamenu izveden u Rimu iste 1918. godine i prenesen u London na posebnu izložbu čitavog spomenika, pod rukovodstvom likovnog kritičara P. G. Konodya (10 [94]).

Oko 1916. sudjelovao je Meštrović u natječaju za spomenik makedonskog političara i publicista *Hadži Dimova* u bugarskom Slivenu. Spomenik nije izveden iako se Meštrović odrekao honorara, vjerojatno zbog Balkanskih ratova ili Svjetskog rata, a Meštrovićevu skicu otkrio je upravitelj plovdivske Narodne knjižnice Vičo Ivanov 1936. godine (5452).

Reljef *Amora i Psihe*, rađen u Parizu 1918, a u kamenu ugrađen u Meštrovićevu kuću u Zagrebu u Mletačkoj ulici, danas Atelijeru Meštrović, izniman je antički motiv u doba kada je kipar izvodio uglavnom svetačke i muzicirajuće likove. To je također vrlo plitki reljef, omeđen kamenim okvirom. Kompozicija dvaju krilatih aktova više je linearno dekorativna, u izraženom stilu art-décoa, nego skulptorska. Ipak se ni u ovom slučaju ne bih potpuno složio s Vidovićevom osudom da je to tek “ornamentalno linearni reljef, bez plastičkih vrijednosti” (50 [sl. 92]).

O MEŠTROVIĆEVOJ SKULPTURI RATNIH GODINA 1914. – 1918.

Recimo na kraju nešto općenito o tom Meštrovićevom razdoblju stvaranja 1913-1918. godine. O vjerskom čimbeniku već smo govorili. Također i o radu u drvu, tako značajnom za ciklus religioznih radova tog prijelaznog doba.

Iako je predratna njegova skulptura imala stilski pečat suvremene secesije, ona je u osnovi - naročito u ženskim likovima - bila realistička. Njezino produhovljenje i religijsko usmjerenje vodilo ga je udaljavanju od realizma i dosljednijoj stilizaciji, koja nije bila više posljedica nekog općeg suvremenog prevladavajućeg stila - kao ranija secesija - nego njegovih težnji za duhovnim izražajem u skulpturi, iako će ona postupno primati značajke nastupajućeg art-déco stila. Meštrović, dosljedno religioznim ili općehumanističkim sadržajima, sve više dematerijalizira svoje skulpture pretvarajući ih često u simbole. To ga od ranijeg isticanja volumena dovodi do isticanja osnovnog obrisa i naglašenog grafizma. Na taj će način skulpturu često oblikovati gotovo poput crteža.

Meštrović se, boraveći i stvarajući u Parizu 1908-1909, uglavnom izolirao od inače živih i djelatnih umjetničkih krugova i kretanja, od kojih su neka bila avangardna na svim umjetničkim područjima. Ipak je on morao upoznati ta kretanja i vidjeti njihove rezultate na mnogim pariškim izložbama. Zatim je mnogo izravnije i obilnije došao u dodir sa suvremenim europskim umjetnicima i s njihovim djelima u Rimu, Londonu i Parizu sljedećih godina, uoči i u vrijeme rata. Ta su suvremena likovna strujanja istaknutih umjetnika i upoznavanje njihovih djela, kao i opći duh art-déco stila u likovnim i primijenjenim umjetnostima ipak morala ostaviti traga i u stilu njegovih novih radova, nakon onih herojsko-secesijskih *Kosovskog ciklusa*. On je morao osjetiti da se na polju likovnih umjetnosti u Europi nešto mijenja, pa se barem donekle prilagoditi tome strujanju, pogotovo privučen elegancijom i produhovljenošću slikarskih i kiparskih djela art-décoa nakon iscrpljene, a u svome radu i teške, secesijske dekoracije.

Ipak mislim da su u promjeni stila njegova rada tih ratnih godina presudniji bili sadržajni pokretački čimbenici, poput antimilitantnog humanizma, religioznog produhovljavanja i glazbene težnje općoj harmoniji, nego sama promjena stila u likovnim umjetnostima tih godina.

Oni koji su se bili privikli na dotadašnji Meštrovićev herojsko-nacionalistički vidovdanski sadržaj i stil, u ovom su njegovom napuštanju toga sadržaja i toga stila vidjeli gubitak njegove izvornosti - osobne i nacionalne - i mondeno podilaženje kozmopolitskoj umjetnosti. Najveći su pri tome bili oni kritičari koji su u suvremenoj europskoj umjetnosti vidjeli zapadnjačku dekadenciju, a u svojoj nacionalnoj zdravu i rasnu umjetnost.

Tako je beogradski publicist i likovni kritičar Radoje Marković smatrao da se Meštrović onog trenutka kada se počeo ugledati u nove europske stilove, a to se dogodilo po završetku rada na skulpturama *Kosovskog ciklusa*, u želji da postane zapadnjak, iznevjerio svoju ljudsku i umjetničku prirodu, pa je njegova umjetnost krenula silaznim putem.

„Meštrović je od seljačića postao poznat Europi - pisao je Marković - živio na Zapadu i bio tamo cijenjen, ali pored sve težnje i želje da bude zapadnjak on je ostao sirov i baš zato njegova umjetnička snaga nadmašuje sve škole i njegova ‚ljepota‘, stvorena u eri rađanja naroda, nije ništa drugo do slika grube životne snage. Meštrović ne traži teorije i njihovi su okviri uski za njegov talent. Osjećanje se stapa sa svemirom, dok intelekt ima granica i Meštrović je utoliko veći ukoliko je manje intelektualan.“ (9235 [86]).

Teško je točno odrediti koji su suvremeni umjetnici i u kojoj mjeri utjecali na to prijelazno doba njegova stvaralaštva, pogotovo što je on bio tvrdoglavo ustrajan na vlastitom gledištu i što se općenito odbojno odnosio prema novim likovnim strujama, imajući uvijek za uzor stare majstore, osobito one antičke i renesansne, a - vidjeli smo - kraće vrijeme i one gotičke.

Umjesto ranijeg Rodina i mlađega Maillola, sadržajno i stilski Meštroviću je u tom prijelaznom razdoblju najbliži bio Bourdelle, kao donekle i prije. I on se zanosio arhajskom, čak i

istočnjačkom, skulpturom kao i Meštrović, ali je zatim prihvatio i stiliziranu, gotovo linearnu, dekorativnost art décoa. I on je, poput Meštrovića tada, dvodimenzionalnoj skulpturi često davao prednost pred trodimenzionalnom. Prethodni crtež bio je i Bourdelleu bitan u oblikovanju skulpture, posebno plitkog reljefa.

Roger Hinks je kasnije pisao u *Country Lifeu* o Meštroviću:

"On u stvari nikad ne zamišlja svoju skulpturu u tri dimenzije, kako to čini Maillol. Njegova djela su gotovo uvijek izvedena tako da ih se mora promatrati s jedne točke... to važi za njegove na izgled temeljne trodimenzionalne radove... Drugo jedno svojstvo koje ima veze s njegovom strašću za reljefe je sklonost k linearnom ritmu: umjesto da draperije modelira, on ih često povlači u sasvim oštrim i izrazitim linijama."

A Francis Watson je zaključio da Meštrović ima jasnu predodžbu skulpture prije rada na njoj, a ne improvizira kao Rodin (50 [75-76]).

Zanimljivo je u povodu toga zaključka da su rani, predratni, Meštrovićevi crteži bili oblikovani više slikarski, s razrađenim pojedinostima, dok će kasniji biti ostvarivani tek u najosnovnijim konturnim linijama, kao crtaći predlošci za po njima izvođene skulpture. Katkada će na nekima od tih crteža - kako je točno primijetio i Ž. Vidović kritizirajući to "neskulptorsko" u Meštrovićevim djelima - stvaralački postupak biti u znatnom dijelu i dovršen (50 [27-28]). Krajnju posljedicu takvoga shvaćanja predstavljaju i oni beogradski reljefi rezani izravno nožem u sadrene ploče.

Iako je tada mnogo radio u drvu iz praktičnih razloga, nemajući pogodnog atelijera, Meštrović se izražavao i u glini, odnosno sadri, s namjerom konačnog oblikovanja u bronci i klesanja u mramoru. Ranije kosovske skulpture najčešće mu je prenosio u kamen Toma Rosandić u bečkom atelijeru što mu ga je prepustio pošavši u Pariz. U ratnim godinama ta suradnja nije više bila moguća, pa su rijetke skulpture klesane u talijanskim radionicama, uglavnom s "posljednjom rukom" samog autora.

Neke skulpture manjih dimenzija Meštrović je i tada, u skučenim prilikama, sam klesao u kamenu, pa čak vjerojatno i izravno, bez sadrenog modela. Tako u svom primjerku kataloga izložbe u Londonu 1915. (u Atelijeru Meštrović u Zagrebu) vlastoručno dopisuje uz mramorni reljef *Plesačice* da je izravno klesan (*direct carving*) (507 [br. 48]).

"Sam Meštrović je kazao - komentirao je u bilješkama James Bone svoj tekst u londonskoj *Monografiji* 1919. - da on svoja djela oblikuje za svaki materijal, ali prvenstveno za mramor."

Većina tada izlaganih djela, onih herojskih na *Rimskoj izložbi* 1911, ali i onih na londonskoj izložbi 1915, izlagana je u sadrenim modelima, pa su time mnogo gubila na privlačnosti u odnosu na ona izvedena u konačnim materijalima kamena, bronce ili drva. Modelirajući, Meštrović ih je uglavnom zamišljao u određenom konačnom materijalu, pa je na jedan način oblikovao one namijenjene kamenu ili mramoru, a na drugi one namijenjene lijevanju u broncu, ali je ipak katkada i odustajao od tog pravila, izvodeći neke skulpture i u bronci i u kamenu, a prema istom sadrenom modelu, tek što bi neke tijekom rada u kamenu minimalno mijenjao ili im dodavao rustični ("nedovršeni") donji postoljni dio.

"Najviše je (tada) volio raditi u drvu - nastavlja James Bone - koji je materijal najbolje zadovoljavao njegovu želju za rezbarenjem. Lijevao je i u broncu. Svaki materijal, znao je, zahtijeva poseban postupak, bilo u pogledu tehnike bilo kompozicije." (10 [88]).

Likovni kritičar londonskog *The Nation* pisao je 1915. o originalnoj Meštrovićevoj tehnici rada:

"Djelo će sačuvati upravo toliko anatomije i oblika koliko će svojim osnovnim masama pružiti ljudski izgled, dok će u svemu ostalome sve biti podređeno izrazu emocije. Proporcija je zanemarena, a modeliranje je istaknuto samo ako se pomoću njega može prenijeti neka emocionalna sugestija. Moramo steći dojam silnog bola ili silne žestine prkosnog triumfa i ništa sporedno neće se miješati s time." (2004).

Momčilo Selesković je u jugoslavenskom londonskom časopisu za kulturu *Misao* 1919. analizirao to Meštrovićevo udaljavanje od stvarnog oblika:

"Skulptura ne 'živi' kao što živimo mi, živa bića, ona živi kroz nas: eto kako Meštrović shvaća svoj tehnički problem. Ne kipar, nego gledatelj 'oživljuje' skulpturu; uloga kipara, kako je Meštrović shvaća, jest da gledatelju dade mogućnost da je 'oživi'. Drugim riječima: cilj njegov nije - što je cilj Rodinu - da fiksira pokret ili bolje reći da mrtvoj materiji dade pokret. On neće da izazove pogrešan dojam da skulptura živi. On naprotiv hoće da u gledaocu izazove dojam da skulptura nije ništa drugo do skulptura, tj. ljudska tvorevina koja bi djelovala kao biće stvoreno od prirode kad bi živjela. Pitanje pokreta se time svodi na pitanje psihologije: problem ovdje nije vanjski pokret skulpture već unutarnji pokret gledaoca. Eto zašto Meštrovićeve skulpture 'žive' intenzivnije od svih ostalih skulptura i zašto su pokreti istih impresivniji od najbješnjih pokreta u ostalom kiparstvu: pošto skulptura neće da je ništa drugo do skulptura, za gledaoca ne postoji više proturječnost između pokreta i nepokretljivosti materijala." (2374 [98]).

Istaknuti talijanski povjesničar umjetnosti Gillo Dorfles pisao je u povodu Meštrovićeve izložbe 1987. u Milanu o kiparevom prijelazu od herojskih na religiozne sadržaje i o likovnoj promjeni njegove plastike u vezi s time:

„Činjenica je, koliko u skulpturi Pietà iz 1914, toliko u ostalim navedenim djelima, da su figure izgubile dotadašnji herkulski gigantizam da bi stekle jedan intimniji, više lirski i zaneseni izgled, što svjedoči da Meštrović posjeduje i jednu drugu skalu na kojoj može graditi svoja traganja: onu ganuća, nježnosti, obiteljske milosti, što se potpuno odražava u mnogim od njegovih skica i crteža, i što triumfira u nizu zaista izvanrednih njegovih drvenih reljefa. Ovi posljednji radovi - ostvareni, kako je poznato, u ratnome razdoblju (od 1914. do 1920) kada se je umjetnik bio sklonio najprije u Francusku, zatim u Italiju i Švicarsku, iz političkih razloga - i zbog čega je bio prisiljen raditi u drvu također zbog ekonomskih razloga (zbog poteškoće da raspolaže velikim atelijerom i skupim materijalima poput mramora i bronce), tvore ne samo najznačajniji primjer njegove izvanredne tehnike rada također u tom materijalu, nego su posebno zanimljivi zbog odlučno asimetričnog 'rezanja' likova, zbog naglašene dekorativnosti koju oni posjeduju, sve do prelaženja granice u neku vrst apstraktne dekorativnosti, u nekim slučajevima, što podsjeća na neke kompozicijske obrasce majstora Art Nouveaua (Max Klinger, Hugo Lederer i dr.), a naročito na bečku Secesiju (kao na, što je općenito poznato, velikoga Klimta). Ovi reljefi - gotovo svi posvećeni prizorima Novog testamenta, kod kojih plošnost i valovitost likova postizava jedan ritam neuobičajen u prethodnim radovima - prvenstveno su u skladu s onom simboličnom atmosferom prisutnom u mnogih suvremenih umjetnika. Ne namjeravajući da sada odredimo opasne i riskantne usporedbe sa slikarskim i književnim djelima tolikih belgijskih i nordijskih umjetnika, moramo ustanoviti da stanovita simbolistička komponenta odlučno izbija iz ovog Meštrovićevog ciklusa i tvori jedno drugo lice njegove osobnosti." (9688 [11-12]).

Englezima je Meštrović, čija su djela upoznali najviše na izložbama u Londonu 1915, a zatim i u ostalim britanskim gradovima, bio prihvatljiviji svojim produhovljenim religioznim nego „barbarskim" herojskim skulpturama (2243). Te su bile bliže i djelima njihovih prerafaelita, iako su mnogi u tim ratnim godinama na njegova djela gledali više kao na manifestaciju slobodarskog patriotizma nego na isključivo umjetničke tvorevine (2259; 2265; 2274; 2275; 2504 [419]).

Zanimljiv je tadašnji sud izrazitog marksista Moše Pijade, koji već 1919. vidi preokret Meštrovićeve skulpture od domoljubne u religioznu:

„...ali sa time je svršen san o srbizmu Meštrovićevog vidovdanskog djela... Novi radovi Meštrovićevi primljeni su s iskrenim odobravanjem i bez tog [srpskog] komentara: zemlje s gotičkom tradicijom razumjele su sad jezik Meštrovićeve umjetnosti, koji im je dvije godine ranije bio tako tuđ i barbarski." (2361; 7405a [138-129]).

I Zvonko Maković, inače kritičan prema dijelu Meštrovićevog opusa, u svojoj monografiji o njemu (1984) odvaja i ističe djela toga razdoblja u odnosu na ona prethodna:

„Od 1915. pa nadalje nećemo susretati patos izrečen na tako herojski način kao što je to bilo u razdoblju 'Kosovskog ciklusa'. Meštrović više nije deskriptivan, on pročišćava repertoar oblika i vrhunac postiže u malom remek djelu *Bogorodice s djetetom* (1917). Ovdje s još više opravdanja možemo govoriti o vitalnosti forme budući se kipar služi minimalnim sredstvima. On je skoncentriran na čisti oblik - izduženi ovoid koji postaje osnovni gradivni element. Oblik djeteta ponavlja se uvećan i u fino forsiranoj figuri majke. Takav stupanj sublimirane izražajnosti, izrečen načelom 'manje je više', Meštrović je dosegao samo u nekoliko svojih radova koja su, međutim, naši valorizatori uporno stavljali na marginu umjetnikova opusa." (116 [21]).

Međutim, navodeći djelomično i ocjenjujući uglavnom ne samo pohvalne, nego često i euforične prikaze tadašnjih Meštrovićevih skulptura izlaganih od 1913. do 1918. u Rimu, Beogradu, nekoliko puta u Londonu, Münchenu, Beču, Veneciji, Glasgowu, Leedsu, Edinburghu, Lyonu, Parizu, Rotterdamu i Bradfordu, moramo svakako uzeti u obzir - kao i pri nekim predratnim izložbama - i politički čimbenik koji je jako utjecao na te često pretjerane i likovno nestručne pohvale. Osobito je velika Meštrovićeva izložba u Victoria and Albert Museumu u Londonu politički presudne 1915. ratne godine izazvala pohvalne kritike koje su često imale više politički nego likovni prizvuk.

MEŠTROVIĆ I ART DÉCO – PORTRETI ZNANIH I NEZNANIH

Sve do osamdesetih godina - a uglavnom još i danas - smatrano je, i u stručnoj literaturi i u laičkoj publicistici, da je Ivan Meštrović u desetljeću nakon Prvog svjetskog rata i dalje djelovao u zakašnjelom secesijskom stilu. Time je negirana svaka njegova veza dvadesetih godina sa suvremenom umjetnošću, a time je umnogome i obezvrijeđena likovna vrijednost tih radova, od *Mauzoleja Račić* u Cavtatu do *Indijanaca* u Chicagu. Uočavanje i vrednovanje art déco stila u našoj likovnoj umjetnosti, kritici, pa i široj publicistici općenito je veoma zakašnjelo ili još ni ne postoji. [67]

Počeci art déco stila u europskoj likovnoj umjetnosti, arhitekturi i primijenjenim umjetnostima, odnosno dizajnu, vrlo su rani. Oni se pojavljuju već 1909. godine kada još secesija prevladava, ali i ona se postupno preoblikuje u novi stil koji ima korijene u secesiji, a nazivan je različito, prema području širenja ili prema disciplini likovne umjetnosti, arhitekture ili dizajna: *art déco*, *Bauhaus*, *Stijl*, *Esprit Nouveau*, iako svaki od tih naziva može imati i neke specifične osobitosti.

Art déco stil se konačno oblikovao i javno potvrdio na velikoj pariškoj izložbi *Exposition internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes*, 1925. godine, prema kojem nazivu je i dobio zajedničko ime. Teoretski je manifestiran istom prigodom u reviji *Art et Décoration* 1925, napisom *Considération sur l'Esprit Moderne* Guillaumea Janneaua. [68]

Art déco stil je nastao kao reakcija na secesijski stil ili art nouveau, usporedo sa strujama kubizma i futurizma. Presudan je bio nastup ruskog baleta Djagiljeva 1909. u Parizu, koji je ujedinio ples, glazbu i sliku; zatim kubistička djela Picassa i Braquea, arhitektura tvornice AEG Petera Behreusa, industrijska proizvodnja radova primijenjene umjetnosti - odnosno rađanje dizajna. Prethodile su mu ideje njemačkog *Werkbunda* (1907) kao i bečkog *Werkstättea*, a naročito djela Josefa Hoffmanna, koji secesiju razvija u geometrijskim, a ne više florealnim dekoracijama.

Tim brzim društvenim i likovnim promjenama doprinijeli su i drugi bitni činioci: industrijski dizajn, sve veća brzina prometa i drugo; osobito slikari Fernand Léger, Robert i Sonia Delaunay, kipari Laurens i Lipchitz, kao i arhitektonska i slikarska ostvarenja Le Corbusiera, posebno njegov paviljon *Esprit Nouveau*, po kojemu je taj novi stil također nazivan.

Art nouveau je podcjenjivao industrijsku proizvodnju, a zagovarao konzervativnu manuelnu, ugledajući se na stare majstore. Srodnost pak art déco stila i art nouveaua je bila u zajedničkom nastojanju integriranja likovnih umjetnosti, primijenjene umjetnosti i arhitekture. Likovna oprema vanjštine i unutrašnjosti arhitekture, naročito ona kiparska, posebno plitkim reljefima, bila je glavna značajka novog art déco stila.

Upozorimo i na dosta srodne ideje futurista, s Marinettijevim *Manifestom* (1909), ali i na koloristička slobodu suvremenih francuskih fovista, poput Deraina, Vlamincka, Marqueta, Dufya i osobito Matissea. Picasso i Braque tada će napustiti fovizam i začeti kubistički stil. Srodan je bio i nadrealistički dada-stil, a u sjevernim i slavenskim zemljama utjecaj ekspresionističke skupine *Die Brücke* (1905-1913), posebno sljedbenika *Die Blaue Reiter*, Kandinskoga i Franca Marca. Neoplasticizam Pieta Mondriana i Thea van Doesburga te revija *De Stijl* odigrali su također značajnu ulogu u oblikovanju art déco stila.

Taj se stil prvi put predstavio široj javnosti na izložbi *Exposition Internationale des Art Décoratifs et Industriels Modernes* 1916. u Parizu, ali je potpunu potvrdu i općeniti prijem postigao na velikoj pariškoj istoimenoj izložbi 1925. godine. Tada se općenito taj stil primijenio ne samo na arhitekturu, kiparstvo i slikarstvo, nego još više i na modu, namještaj, kućne predmete, na ukrase od keramike, stakla i kovine, a osobito u grafičkoj primjeni, u ilustraciji knjige i u plakatu.

Arhitektura razvedenih slikovitih oblika, obilno ukrašena skulpturama i reljefima pojavljuje se u kulturnim središtima, poput *Palais Chaillot* u Parizu i geometrijskim ornamentima obogaćenih nebodera u Chicagu i New Yorku. Neboder *Chrysler Building* (1930) Williama Van Alena u New Yorku postao je prepoznatljivi arhetip art décoa u arhitekturi, ali i neke još poznatije građevine Loyda Wrighta, poput *Storer house* u Los Angelesu. Poznati arhitekti poput F. L. Wrighta i Eliela Saarinena izvodili su i projekte za namještaj i dizajn interijera u novom stilu.

Nas ovom prigodom posebno zanima skulptura u art déco stilu, pogotovo što je ona do sada rijetko bila uočavana, a najčešće pridavana secesijskom i modernom funkcionalističkom stilu.

Konzervativniji od avangardnih umjetnika *moderne*, sljedbenici art décoa posebnu su pažnju posvećivali skulpturalnoj opremi građevina, naročito onih javnih i reprezentativnih, ali i onih izrazito funkcionalnih poput američkih nebodera. Posebno je skulptura primjenjivana u parkovima, na fontanama, kao i na vanjštini i u unutrašnjosti memorijalnih i spomeničkih građevina. Stilizaciju i geometrijsku apstrakciju preuzela je od kubizma, dinamiku i zig-zag liniju od futurizma. Mnogo toga je naslijedila od secesije, posebno sklonost dekoraciji, ali i od tradicije, očijukanjem s povijesnim stilovima, osobito antikom i klasicizmom.

Prvu istaknutu sintezu arhitekture i skulpture uočavamo na pariškom *Theatre de Champs Elysées* Augustea Perreta, s arhitektonskim skulpturama Emila-Antoinea Bourdellea (1913). Istaknuti francuski kipar ukrasio je tu javnu građevinu s 21 reljefom i unutrašnjim freskama. Najistaknutiji rezultat spoja arhitekture i skulpture je pariška *Palais Chaillot* s Muzejem moderne umjetnosti, obogaćena reljefnom skulpturom suvremenih kipara, naročito Alfreda Jannita.

Europski kipari koji su pred nacizmom emigrirali u Ameriku prenijeli su taj stil i na Novi kontinent. Ali i nacisti su ga prihvatili kao svoj službeni, pa i propagandni, stil, osobito skulpturama Arna Brekera i Josefa Thoraka, kao i ruski komunisti propagandističkom skulpturom Vere Muhine, a talijanski fašisti naročito skulpturama Marija Sironija. U Engleskoj je u stilu art décoa radio kipar Jacob Epstein (spomenik Oscaru Wildeu), ali donekle i Henry Moore, a u Skandinaviji su se još više u tom stilu izrazili Gustav Vigeland sa 150 skulptura u Fragner Parku u Oslu i Carl Milles brojnim javnim skulpturama i fontanama u Švedskoj i u Sjedinjenim Državama. Sa stanovitim zakašnjenjem obogatila je skulptura osobito efektno i reprezentativno građevine *Rockfeller Centra* u New Yorku.

Art déco stil stopio se u Sjedinjenim Državama s likovnim izrazom općeg sveobuhvatnog društvenog pokreta *The New Deala*, a osamdesetih godina, u težnjama postmoderne, došao je ponovno do izražaja kao *art déco revival*, naročito u slikovitoj i maštovitoj arhitekturi Jamesa Stirlinga.

Rekli smo da je presudna izložba za afirmaciju art décoa bila *Exposition internationale des arts décoratifs et industriels modernes* u Parizu 1925. Na njoj su u velikom broju sudjelovali i umjetnici iz Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca, u paviljonu s pročeljem s folklornim ornamentima što ga je projektirao arh. Stjepan Hribar. Direktor jugoslavenske skupine bio je slikar Tomislav Krizman. Istaknuti su bili arhitektonski projekti Viktora Kovačića, Krizmanovi radovi primijenjene umjetnosti, Kljakovićeve freske, Becićev oslikani friz, Kršinićeve figure-svijećnjaci, ali je općenito prevladavao folklor južnoslavenskih naroda, koji je tek donekle bio izraz art déco stila. Meštrović je izložio fotografije cjeline i kiparskih detalja *Račićevog nauzoleja* u Cavtatu (8890 [32]; 10060 ; 10176).

Art déco stil u nas je posebno bio uočljiv u grafičkoj i ilustrativnoj opremi knjiga i časopisa, kao i na plakatima. Posebno bih istaknuo ilustracije Ota Antoninija (1892-1959), između dva rata vrlo popularnog ilustriranog zagrebačkog tjednika *Svijet*, kojemu je on bio i izdavač i urednik.

Meštrovićeva djela art déco stila upoznala je Europa na brojnim njegovim izložbama, od one londonske 1915. do pariške 1933. godine, ali i u još brojnijim ilustriranim prikazima inozemnih povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara po uglednim europskim i američkim časopisima. Najistaknutije djelo toga stila, cavtatski *Mauzolej*, višekrat je bio opisivan, a na navedenoj pariškoj *Expo 25.* i predstavljen fotografijama. Ipak su radovi toga stila u široj, pa i stručnoj javnosti, teško mijenjali već uvriježen sud o njegovoj skulpturi stečen popularnošću njegovih secesijskih radova *Kosovskog ciklusa*.

Za razliku od europske javnosti, ona u Sjedinjenim Američkim Državama upoznala je Meštrovića uglavnom postsecesijskim radovima religioznog i glazbenog ciklusa, portretima toga doba, a najviše monumentalnim konjaničkim spomenicima *Indijancima* u Chicagu.

Ivan Meštrović je tada, od 1924. do 1928, u nekoliko navrata putovao u Ameriku i tamo izlagao u mnogim gradovima tek rijetke secesijske skulpture *Kosovskog ciklusa*, a uglavnom one nastale dvadesetih godina, s većim ili manjim utjecajem art décoa. Amerika je tada upoznavala europsku umjetnost, naročito nakon što su brojni istaknuti europski umjetnici emigrirali i nastavili djelovati u Sjedinjenim Državama, utječući tako bitno na razvitak novije sjeveroameričke likovne umjetnosti. Meštrović je bio jedan od prvih koji je suvremenu europsku umjetnost prenio na američko tlo i tako utjecao na razvitak tamošnje skulpture. Kolikogod nije nikada bio avangardni pionir likovne umjetnosti, ipak je tako odigrao važnu - nedovoljno uočenu i vrednovanu - ulogu prenosioca suvremene europske skulpture u Sjedinjene Države, a donekle i u Kanadu.

Alastair Duncan u monografiji *Art Deco*, objavljenoj 1988. u Londonu, pisao je o valu istaknutih kipara, najviše političkih emigranata, koji su dvadesetih godina iz Europe stizali u Ameriku i pridonosili američkoj skulpturi, poput Gastona Lachaisea i Roberta Laurenta iz Francuske, Williama Zoracha, Borisa Lovet-Lorskija i Alexandera Archipenka iz Rusije, Eliea Nadelmana iz Poljske, Williama Hunta Diedericha i Carla Paula Jenneweina iz Njemačke, Carla Millesa iz Švedske i Ivana Meštrovića iz Jugoslavije (9911 [132]; 10128 [55, 58]).

Stoga nije neobično da Eva Weber u obimnoj, reprezentativnoj i bogato ilustriranoj monografiji *Art-Deco*, objavljenoj 1989. u New Yorku, među istaknutim svjetskim kiparima toga stila, s posebnim osvrtom na one američke, istaknuti pasus posvećuje i Ivanu Meštroviću. Najistaknutiji ugled među kiparima art déco stila stekli su, prema sudu te kanadske povjesničarke umjetnosti, autorice i druge monografije *Art Deco in America* (1985), Šveđanin Carl Milles i Ivan Meštrović, posljednji autor brojnih spomenika u domovini i inozemstvu, među kojima ističe kao djela art déco stila *Indijance* u Grant Parku u Chicagu, *Spomenik zahvalnosti Francuskoj* i *Grob neznanog junaka* u Beogradu.

Živeći i djelujući uoči i u vrijeme rata u središtima europske umjetnosti, u Parizu, Londonu i Rimu, Ivan Meštrović je morao upoznati i djela tada novog likovnog pravca u arhitekturi, skulpturi, slikarstvu i dizajnu art déco stila. Navodno se taj stil gajio osobito u londonskoj intelektualnoj obitelji Cunnard, koju je gospođu Meštrović portretirao 1925. godine. Meštrovićevo napuštanje secesijskog stila, a zatim i kratkotrajnog gotizirajućeg, u kojemu je još bilo i secesije, ali i novog stila, a pogotovo prisustvo stilskih elemenata art décoa u brojnim tada izvedenim *Bogorodicama s djetetom* i muzicirajućim anđelima i djevojkama, svjedoči o njegovom brzom prihvaćanju toga stila, koji će u potpunosti doći do izražaja u *Račićevom mauzoleju* 1922. i u brojnim drugim skulpturama, sve do čikaških *Indijanaca* 1926-1927. i spomenika *Zahvalnosti Francuskoj* 1930. godine. Uvjeren sam da je Meštrović taj stil svjesno prihvatio kao suvremeni europski stil, suprotno od njegovih sunarodnjaka kipara koji su još djelovali ili u rodenovskom i impresionističkom, uglavnom realističkom stilu, ili u već zakašnjeloj secesiji. Činjenica je, međutim, da je taj stil svojom naglašenom produhovljenom istančanošću i linearnom dekoracijom odgovarao njegovim religioznim i glazbenim temama s istaknutom harmonijom, a pogotovo mu je bio prihvatljiv i svrsishodan za naglašavanje usklađenosti arhitekture i skulpture na vanjštini i u unutrašnjosti građevine, naročito one memorijalne ili religiozne. Stoga se ne bih složio s mišljenjem autorice članka o Meštroviću i art décou Branke Stipančić koja, ističući utjecaj art décoa na Meštrovićeve skulpture *Bogorodica s djetetom* i one djevojaka s glazbenim instrumentima, kao i na Račićev mauzolej ipak zaključuje:

„Iako je on izložio svoja djela 1925. na Međunarodnoj izložbi moderne dekorativne i industrijske umjetnosti u Parizu, njegova je sklonost prema art décou ostala usputna i odvojena. Jer u njegovom strogom žarištu tema i sadržaja i u njegovom shvaćanju funkcija skulpture i njezinoj suzdržanosti, Meštrovićeve art déco skulpture nisu našle svoje mjesto u dekorativnom izrazu koji je težio elegantnoj izvitoperenosti i pojednostavnjivanju.

On je radije našao svoj izraz u dvodimenzionalnim, dekorativnim, stiliziranim detaljima i ritmovima, koje je prilagođavao trodimenzionalnim oblicima ljudskog tijela, kojih integritet nikada nije bio sporan. Stoga nisu Meštrovićeve skulpture nikada bile poistovjećene sa frivolnošću figurica art décoa, ali ujedno nisu nikada ni bile usmjerene radikalnoj apstraktnoj umjetnosti." (10128 [56-58]).

Ne bih prihvatio ni ocjenu Grge Gamulina, koji se Meštrovićevom umjetnošću posebno bavio, a koji u objavljenom uvodnom poglavlju još neobjavljene Meštrovićeve monografije, s rezervom prihvaća „suvremenost" kiparevih religioznih i drugih radova nakon onih secesijskoga stila, velećí:

„I 'Art-deco' je sa cavtatskim motivima, izložen (u fotografijama) u Parizu 1925, bio samo trenutačni susret s jednim internacionalnim izrazom, koji je i sam bio slijepa ulica (i ona sama trenutačna). I baš otuda, kao spas i obrat pred zatvorenim zidom uslijedila je ponovna 'retrospekcija': na povijest... koja se tematski i stilski već bila dogodila, i ma koliko su teme bile i ostale vječne, one nisu mogle, već i kao takve (a pogotovo na ovom našem zemljopisnom i povijesnom rubu) prebaciti se u suvremenu stilistiku ni kubističku ni organičku; a već u 2. i 3. desetljeću Zapadom je bilo prohujalo nekoliko stilskih parabola i hiperbola na putu u nedogled. Ivan Meštrović je ostao kružiti u svojoj elipsi, ili u nekoliko njih, i sačinio je veličanstveni rezime koji kao da zaključuje određeno povijesno vrijeme. Još je uvijek prihvaćao velike tangente i znao ih je vratiti: sjetimo se 'Psihe', 'Majke i Djeteta' iz ratnog doba, 'Joba' - i mnoštva 'ideja' - kipova i spomenika; da, bez dvojbe, ta djela nisu 'suvremena' Lipschitzu ni Laurensu, Picassu ni Henry Mooru - ne treba ga ni gledati ni ocjenjivati u njihovoj stilskoj dijakroniji, nego upravo u njegovom dramatičnom moreuzu, negdje na kraju Mediterana (*'ov' Ercole mise i suoi traguardi'* - rekao je Alighieri). U beskraj Atlantika on nije mogao proći." (9914 [690]).

Naprotiv, mišljenja sam da je Meštrović baš sa secesijskim, a zatim i art déco stilom bio suvremen naprednim (iako ne avangardnim) europskim likovnim strujama i da je oba ta stila svjesno i vrlo svrsishodno primijenio u svojim tadašnjim temama i idejama, dakle, ne tek pomodno, nego doživljeno i proživljeno. I cavtatski *Mauzolej* i čikaški *Indijanci*, ta Meštrovićeva tako izrazita i likovno snažna djela, našla su svoj najbolji izraz baš u art déco stilu, a ne bi ga mogli više naći u nešto kasnijem, uglavnom realističkom, načinu rada.

Točan je pak Gamulinov zaključak da nakon toga, obradom svojih "povijesnih tema" u vrijeme dominacije - čak i monopola - nefiguracije, Meštrović više nije bio u tokovima suvremene napredne skulpture u Europi i Americi. Više-manje izoliran u Zagrebu, u Hrvatskoj, nije dovoljno pratio - niti htio pratiti - suvremena strujanja likovne umjetnosti u svijetu, pretpostavljajući domoljubno nacionalne ideje samome stilu, što ipak nije oduzimalo vrijednost mnogim njegovim skulpturama i tog razdoblja tridesetih godina.

Činjenica je pak da je u nekim Meštrovićevim skulpturama art déco stila sama ta naglašena i dominantna stilizacija često nadvladala izrazito skulpturalne likovne vrednote njegovih radova, naročito onih skulptura podređenih arhitektonsko-skulpturalnoj sredini, kao u slučaju *Račićevog mauzoleja*, ali - jednako kao u ranijoj koncepciji *Vidovdanskog hrama* - skulpture su se morale podrediti čitavoj ambijentalnoj cjelini, podređujući joj svjesno svoje individualne značajke. To je bilo neophodno nužno u djelu gdje je arhitektura prevladavala, kao u cavtatskom *Mauzoleju*, ali nije u djelu gdje je sama skulptura bila u prvom planu, kao u čikaškim *Indijancima*.

Također je činjenica da je Meštrović i u radovima toga stila, kao i u onim ranijim secesijskim, kao i u mnogim kasnijima, želeći naglasiti idejnu ili povijesnu poruku donekle zanemarivao likovnu skulpturalnu obradu, što je posebno očito u interijeru cavtatskog *Mauzoleja*. Međutim, postavlja se pitanje: da li svaka literarna, idejna, pa i programski ideološka ili čak moralističko-filozofska poruka mora umanjiti vrijednost nekog likovnog djela. Jedan Maljević je s čisto likovnog gledišta bio krajnje napredan, a jedan Chagall lirski literaran i stilski konzervativan, pa ipak su djela posljednjega umjetnički snažnija od djela prvoga.

U reprezentativnom katalogu velike retrospektivne izložbe Ivana Meštrovića 1987. u Berlinu, Zürichu i Beču, u uvodnom tekstu napisao je Dieter Honisch, ravnatelj Nacionalne galerije u Berlinu, između ostaloga:

"Pravo Meštrovićevo značenje sastoji se u dijalektici figurativnog, senzualnog tijela i apstraktne linije, materijala i tom materijalu suprotstavljene forme. To su stilska načela Art Decoa, kao što je i posizanje za povijesnim temama, što ovdje dobiva kiparski ekvivalent. Ne poznam nijednog drugog kipara koji bi konkretno tijelo i konkretnu formu međusobno tako beskompromisno povezao kao Meštrović. To i predstavlja snagu i moć njegovih radova nastalih dvadesetih i tridesetih godina. Tijelo i volumen se, tako rekuć ravnomjerno razvijaju iz apstraktnog steznika linija. Kad tog linearnog ograničenja

nema, kao u kasnim broncama, napadno opada i unutrašnja likovna napetost.

Taj pokušaj podređivanja tjelesnosti apstraktnosti, a da se ne žrtvuje senzualnost i emocionalnost, čini Meštrovića kiparom europskih dimenzija." (9714 [20]).

*

Ako bi među tada suvremenim europskim (ili sjeveroameričkim) kiparima tražili nekoga koji se istaknuo u art déco stilu i koji je eventualno mogao utjecati na Meštrovićevo stvaralaštvo toga doba i toga stila, nemamo pogodnog izbora. Prvo, što je istaknutijih kipara art déco stila bilo vrlo malo, a drugo, što Meštrović nije lako potpadao pod utjecaje drugih kipara, prihvaćajući donekle tek opći duh i stil vremena, ali stvarajući u vlastitom atelijeru odvojeno od umjetničkih krugova.

Ipak, kipar koji je i u art-déco stilu ostvario zapažena djela kojima je bio znatno srodan Meštrovićevim radovima, bio je Antoine Bourdelle. Dvadesetidvije godine stariji od Meštrovića mogao mu je, i ranije i tada, barem donekle biti uzorom, potogovo što su u Parizu imali atelijere u blizini, iako su se kasnije, izgleda, osobno razišli.

U ranoj bečkoj realističko-rodenovskoj fazi ima sličnosti među njihovim radovima. Bourdelleova *Majka i dijete* (2543 [br. 124]) vrlo je slična istoimenoj Meštrovićevoj skupini, u Budimpešti i Vrpolju. U vezi sa sličnosti Bourdelleovog *Herkula* i Meštrovićevih kosovskih junaka izbio je, kako smo vidjeli, čak i javni skandal. A Bourdelleovi poznati reljefi *Glazbe* i *Plesa* (2543 [br. 126, 127]; 10031 [39]) na prvoj istaknutoj art déco građevini, pariškom *Théâtre des Champs Elisées*, gotovo rezani izrazito u tom dekorativnom stilu, srodni su Meštrovićevim plitkim, također linearno modeliranim reljefima toga stila. Ipak se njihov utjecaj na Meštrovićeve ne može dokazati, iako je pariško kazalište podignuto 1914. godine, jer je Meštrović još 1907. ukomponirao slične reljefe u kuću Popović u Zagrebu, iako još u prevladavajućem secesijskom stilu. Pogotovo nije moguć utjecaj najistaknutijih art-déco skulptura francuskih kipara na pariškoj palači *Chaillot* jer su ti izvedeni tek 1937. godine.

Ipak je srodnost tadašnjih Bourdelleovih i Meštrovićevih skulptura očita. Zacijelo se radi o dva izrazita talenta koji su u suvremenom zajedničkom stilu našli srodan likovni izraz, ali nije isključen i izravni ili posredni utjecaj Bourdellea na Meštrovića. Obojica su, nakon oblih secesijskih volumena naglo prešli na plitke reljefe, istaknute grafičnosti, linearnih deformacija do granica karikaturalnosti. I dalje, u istom stilu, kada od plitkih dekorativnih reljefa namijenjenih arhitektonskim cjelinama prelaze na pune volumene spomeničke skulpture, obojica su skloni toj oštroj, linearnoj, krutoj deformaciji likova, pojednostavnjenoj stilizaciji kojom su uspješno postizavali monumentalnost javnih spomenika. Tek će se na prijelazu dvadesetih u tridesete godine, nakon *Indijanaca*, *Grgura Ninskoga* i *Zahvalnosti Francuskoj*, Meštrović odloboditi te krute monumentalizirajuće stilizacije i - zapravo konzervativno - vratiti realističkoj i antikizirajućoj skulpturi. Kasnije čak ni likovi spomeničkih cjelina istaknutog monumentalnog pečata, poput *Spomenika neznanom junaku* na Avali (1934) ili *Njegošev mauzolej* na Lovćenu (1937) neće više biti stilizirani kao oni dvadesetih godina, nego će biti realistički oblikovani, ili tek blago stilizirani, ali ne deformiranjem oblika, nego reduciranjem njihovih realnih pojedinosti.

Iako je portretiranje predstavljalo tek manji i sporedniji dio Meštrovićevoga stvaralaštva, u svakom se vremenskom i stilskom razdoblju rada i njime bavio.

Vlastiti umjetnikov lik neće više biti tako čest kao u ranijim razdobljima, kada je svome liku prilazio s više samoljublja. Sada će se radije prikazati dok čita ili kleše.

Tada je načinio i tri autoportreta, ali ni jednoga od njih u uobičajenom portretnom obliku. Napomenuo bih usput da će neke skulpture velikana prošlosti za koje nije imao stvarni predložak, ili čak neki svetački likovi, imati njegovo lice, kao na spomeniku *Marku Maruliću* u Splitu, npr.

God. 1925. modelirao je neveliku skulpturu, studiju *Čovjek koji piše*, zapravo autoportret s knjigom u ruci. Taj autoportret vjerojatno ima vezu sa sličnim Marulićevim likom koji je otprilike tada nastao. Zanimljivo je da u toj skulpturi Meštrović nije sebe predstavio kao kipara, dok modelira ili kleše (kao što će ga prikazati Kršinić u jednoj skulpturi), nego dok piše u knjizi. Spontani portret kiparev prirodnije je i prisnije prikazan u toj njegovoj zauzetosti nego u nekim drugim autoportretima, u kojima ima i teatralnosti u stavu i modelaciji.

U drugom *Autoportretu*, nazvanom i *Umjetnik u radu*, predstavio se klešući. To je nedovršeni reljef u muljici uzidan u dvorištu zgrade u Mletačkkoj ulici. Isti će motiv takvoga autoportreta u radu ponoviti u reljefu drvenoga naslonjača u blagovaonici kuće u Zagrebu, na poleđini kataloga izložbe u New Yorku 1924-1925. i na naslovnoj stranici mape litografija 1923. god. (616 [br. 22]). God. 1925. pisao je bratu da kleše jedan reljef u zidu kuće, ali nije pouzdano da je to taj ili jedan drugi od tri reljefa (X. 4. 46, 64, 65, 67, 69). Također je nejasno zašto ni taj reljef nije nikada dovršio.

U Albright-Knox Art Gallery u američkom gradu Buffalu nalazi se Meštrovićevo djelo *Sculptor at work* iz 1925. godine, ali ne znamo je li to isti taj reljef ili neka druga skulptura istoga motiva.

Treći nedovršeni reljef, *Autoportret sa sinom*, izveden u mekoj muljici, uzidan u dvorištu umjetnikova doma u Zagrebu, trebao je predstavljati kipara sa sinom kako natežu luk, ali je dovršen samo u obrisima i potpuno grafički, kao i onaj *Umjetnika u radu*, pa se ni njega ne može likovno vrednovati.

U muljici je u isto vrijeme izveden još jedan reljef, *Otac umjetnika*, također nedovršen, još s tragovima olovke kao uputama za klesanje, danas u spremištu Atelijera Meštrović.

U tom je prvom poslijeratnom razdoblju Ivan Meštrović portretirao, koliko nam je poznato, tridesetak istaknutih naših i inozemnih ličnosti i manje poznatih osoba, kao i tridesetak ženskih portreta poznatih, ali i nepoznatih osoba, naručitelja portreta. Kao i u ranijim portretima, u istaknutim je osobama nastojao određenom pozom, često i pomalo teatralnom, i blagom stilizacijom dati stanoviti spomenički pečat; prijateljima je u portretiranju prišao prisnije, a naručene portrete radio je rutinski, iako je i u nekim od tih postigao istaknute likovne vrijednosti.

Među Meštrovićevim muškim portretima toga trećeg desetljeća navedimo one domaćih i stranih osoba koji su nam poznati, bilo u skulpturama, bilo tek podacima.

Poprsje svog prijatelja *Ernesta H. R. Collingsa*, britanskog slikara koji je crtežima ilustrirao i njegovu londonsku monografiju 1919. godine, portretirao je Meštrović 1922. u Londonu. Collings je i kao povjesničar umjetnosti često pisao o Meštrovićevom stvaralaštvu, ističući njegov položaj u okviru opće

svjetske skulpture (3258). U jednom pismu bratu Peši spominje Meštrović honorare za poprsja *Collingsa* i *Eumorfopoulosa* (X. 4. 31).

Poprsja Engleza *G. Eumorfopoulosa* i njegove supruge izložio je Meštrović na svojoj izložbi u Londonu 1924. Oba su zacijelo bila naručena u Meštrovića, tada u Engleskoj poznatoga kipara.

U Splitu je Meštrović iste 1922. godine portretirao svog prijatelja i obiteljskog liječnika *dr. Jakšu Račića*, s kojim se i nadalje sastajao kada bi dolazio u Split. Osebujni, gotovo asketski lik Račićev bio je zahvalan kiparski model, pa to poprsje spada među bolja Meštrovićeva.

Mladi povjesničar umjetnosti Cvito Fisković, pišući kasnije o Meštrovićevim djelima u Splitu, opisao je i tu skulpturu:

„Dugo i košćato liječnikovo lice, markantna profila modelirano je čvrsto i cjelovito oštrim potezima, bez tražene afektacije. Ovim se djelom Ivan Meštrović uzdiže od običnog portretiranja i stvara tip. On ovdje nije dao samo izvjesne karakteristike portretirane ličnosti, već je u zgrčenoj usnici i bolnom izrazu očiju fiksirao brižnu psihu kirurga." (5578 [16. sl.]).

Račićevo poprsje prvo je bilo izloženo 1922. u izlogu Ševeljićeve trgovine - tradicionalnom mjestu izlaganja splitskih umjetnika - a zatim na velikoj *Jadranskoj izložbi* 1925. također u Splitu.

I drugog svog, zacijelo najboljeg prijatelja i zagovaratelja, splitskog načelnika i bana Primorske banovine, *dr. Ivu Tartagliju*, portretirao je Meštrović oko 1930. godine, iako se ta skulptura ne ističe među njegovim ostalim toga doba.

Meštrović je 1923 otputovao u Prag, a zatim u Lány da portretira čehoslovačkog predsjednika *Tomáša Garriguea Masaryka* (1850-1937), koji je u tom mjestu imao ljetnu rezidenciju. Tu se u radu zadržao deset dana (2739). Masaryka je Meštrović sreo još 1914. u Rimu, u zajedničkoj borbi za oslobođenje slavenskih naroda od Austrije. O tome je pisao u svojim *Uspomenama* (429 [40-41]).

U pismu Milanu Ćurčinu piše o izradi dva *Masarykova portreta* u Lányu 1923. (VII. 1. 7-9). Portrete predsjednika *Masaryka* i njegove kćerke *Alice* naručio je Amerikanac Charles R. Crane iz Chicaga za sebe, a Meštrović je, vjerojatno vlastitom inicijativom, izradio još jedan. O tome je iz Praga pisao i bratu Peši (X. 1. 41).

Jedan je *Masarykov portret* otkupio navedeni Charles Crane na Meštrovićevoj izložbi 1925. u Chicagu (3244), a njegovu brončanu kopiju, ili drugi brončani portret, otkupila je čehoslovačka Vlada na Meštrovićevoj izložbi 1933. u Pragu i postavila u dvorcu kraljice Ane u Pragu (5326). Brončani odljev drugog portreta darovao je Meštrović 1937. Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti za Strossmayerovu galeriju (5480; 5573).

Masarykov portret više je od običnog stvarnog lika predsjednikova. U njega je Meštrović ulio i veliko poštovanje i divljenje tom istaknutom političaru, ideologu slavenske suradnje. Hvaleći portret istaknuo je Božo Lovrić u praškom napisu o Meštroviću simbolički pečat te skulpture, spomenuvši da je čehoslovačkog predsjednika već bio portretirao i najpoznatiji njihov kipar Štursa, ali ne tako uspjelo kao Meštrović (2739). I češki likovni kritičar *Prager Pressea* Jerolim Pećirka pisao je 1930:

„Sasvim izvan niza domaćih umjetnika, koji su prikazali Masaryka, stoji jako osjećajno, sasvim subjektivno shvaćeno poprsje od Ivana Meštrovića." (4303).

Osim portreta *T. G. Masaryka* isti je Amerikanac Charles Crane u Meštrovića naručio i portret kralja Iraka *emira Feisala*, zanimljiv lik u orijentalnoj odjeći, koja je skulptura izlagana 1924. u Londonu i New Yorku, a 1932. i u Zagrebu, a sadreni se model čuva u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

O Meštrovićevoj skulpturi *Vladimira Iljiča Lenjina*, koju je on izveo 1924. godine na poticaj Miroslava Krleže, a koja je zatim imala burnu povijest i konačno je izgubljena ili uništena u Parizu, opširnije sam pisao u umjetnikovom životopisu.

O toj je skulpturi u socijalističko-komunističkom razdoblju FNR Jugoslavije mnogo pisano, više nego i o jednom drugom Meštrovićevom djelu. Jasno je da je sadržaj skulpture privlačio autore tih napisa, a ne likovna vrijednost same skulpture.

Pa ipak, premda Meštrović ideološki nije pripadao lijevo orijentiranim hrvatskim umjetnicima, ni onima u krugu „Zemlje", ostvario je vrlo osebujno i likovno istaknuto djelo. Kao što je u nekom *Kristu* znao ostvariti patnju, u *Bogorodici* ljubav, u glazbenici sklad, u djetetu naivnost, u ženskom aktu erotiku, tako je u skulpturi idejnog vođe socijalizma i komunizma naglasio revolucionarni zamah govornika, koji je i demagoški mogao pokrenuti narodne mase. Lenjina se prema dokumentarnim fotografijama redovito prikazivalo za govornicom, naprijed nagnutog, dočim je Meštrović smionim zamasima obje ruke, jednom podignutom, a drugom spuštenom, s naglašenom dinamičkom dijagonalnom kompozicijom, uspio istaknuti govornički polet predstavljenog lika. Iako i u toj skulpturi ima poletne dinamičke patetike sovjetske socrealističke skulpture, Meštrovićev *Lenjin* ipak likovno nadmašuje tisuće ideoloških skulptura u Sovjetskom Savezu i satelitskim zemljama, pa i one inače talentirane kiparice Vere Muhine.

U vrijeme kraćih boravaka u Americi 1924-1928. izradio je Ivan Meštrović nekoliko poprsja istaknutih osoba, a i nekoliko naručenih portreta.

Kao dar u znak zahvalnosti izradio je Meštrović 1925. poprsje *Woodrowa Wilsona* (1856-1924), predsjednika Sjedinjenih Država u kritičnom ratnom i poratnom razdoblju 1913-1920, koji je odlučio da se Sjedinjene Američke Države pridruže saveznicima u Prvom svjetskom ratu, a nakon rata se presudno zauzeo za slobode slavenskih naroda, ranije u Austro-Ugarskoj, kada je poradio i na osnivanju Lige naroda.

Skulptura *Wilsona* je polulik državnika koji rukom pokazuje na knjigu sa četrnaest točaka kao prijedlog za sklapanje mira nakon Prvog svjetskog rata. Wilson je u pomalo teatralnom spomeničkom stavu, što je i odgovaralo isticanju veličine toga državnika. Nije poznato je li ta skulptura, odlivena u broncu, negdje u Sjedinjenim Državama postavljena kao spomenik. O njoj je pisao američki tisak u povodu Meštrovićeve izložbe u čikaškom Art Instituteu u proljeće 1925, gdje je bila izložena.

Tom je prigodom Meštrović izradio i *Medalju Wilsonove fundacije*.

U Americi je Meštrović 1924. portretirao i tadašnjeg ministra trgovine *Herberta Clarka Hoovera* (1874-1964), koji će 1928. postati predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država. To je stereotipni, dobro izveden portret, bez istaknutijih likovnih značajki.

Prijatelju Ivi Lupisu-Vukiću pisao je Meštrović iz Washingtona 1925. da odlazi u Chicago radi izložbe, ali da će se vratiti da portretira Hoovera (VII. 3. 4). Isto javlja i Milanu Ćurčinu (VII. 1. 15). Portretiranje Herberta Hoovera spominje Meštrović i u

svojim *Uspomenama* (429 [165]). 1931. godine, kada je Hoover već bio predsjednik SAD, spominjalo se izradu kopija toga poprsja, ali nemamo podataka da su one izvedene (X. 4. 124).

Za boravka u Sjedinjenim Državama portretirao je Meštrović svog dobrog prijatelja, srpskog fizičara svjetskoga glasa *Mihajla Pupina* (1858-1935), profesora na njujorškom Columbia sveučilištu. Svoju je prisnost potvrdio i potpisom na skulpturi: "Prijatelju Mihajlu Pupinu Meštrović". Pupin je bio glavni organizator i propagator poziva Meštroviću da izlaže u Americi (X. 4. 24, 26, 33, 59, 93). S Pupinom se Meštrović u Americi vrlo često sastajao (VII. 1. 11, 14, 18, 19, 22).

Od ostalih Amerikanaca koje je Meštrović tada, 1924-1926, portretirao spomenimo *Armstronga* i *Laverya*, a možda još nekoga koga ne znamo imenom.

Hamilton Fisk Armstrong bio je izdavač u tadašnjem svijetu utjecajne publikacije *Foreign Affaire*, ali taj nije nikada platio naručeni i izvedeni portret (9133 [643]; 9134 [117]).

Prema arhivskim podacima u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, Meštrović je 1925. ili 1926. u New Yorku portretirao i istaknutog irskog slikara *Johna Laverya* (8639 [80, bilj.]). Meštrović je Johna Laverya (1856-1941) upoznao još u Rimu na izložbi 1911, a zatim se s njime družio u vrijeme rata u Londonu, pa mu je taj napisao vrlo pohvalan predgovor londonske *Monografije* 1919. (10 [XIII-XIV]). Svoj je portret Lavery kupio na izložbi *Jugoslavenskih umjetnika* u Philadelphiji 1926. godine; zatim je izlagan u New Yorku, Londonu i Belfastu, a potom ga je darovao Belfast Museumu u irskom Ulsteru, u kojemu se nalazi poseban odjel njegovih slika (*The Lavery Room*) (VIII. 61, 96).

U tom trećem desetljeću portretirao je Meštrović i desetak hrvatskih i srpskih istaknutih javnih ličnosti.

O njegovom prijatelju i meceni, župniku zagrebačke crkve Sv. Marka, *Svetozaru Rittigu* (1873-1961) već sam govorio u Meštrovićevom životopisu. S monsignorom Rittigom prijateljuje Meštrović od doseljenja u Zagreb sve do Rittigove smrti godinu prije Meštrovićeve. Stoga je shvatljivo da ga je portretirao, 1928, i darovao mu poprsje, koje je bilo često izlagano, najviše u vrijeme socijalističke Jugoslavije, u kojoj je Rittig uživao znatan ugled.

Mnogo je poznatije, i nekoliko puta odlivano u bronci, poprsje Meštrovićevoga kolege s Umjetničke akademije, slikara *Vladimira Becića* (1886-1954). Nalazi se u Galeriji Meštrović u Splitu, u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu, kao javni spomenik u Slavonskom Brodu i na slikarevom grobu na zagrebačkom Mirogoju.

Vladimir Becić spada među najbolje Meštrovićeve portrete. To je slikarev lik ispunjen dostojanstvom i samouvjerenošću, a ujedno prijateljskom prisnošću.

I don Franu Bulića (1846-1934) portretirao je Meštrović u proljeće 1929. kao istaknutog arheologa svjetskoga glasa, ali i kao prijatelja kojega je veoma cijenio, unatoč razmimoilaženju u mišljenju o postavljanju *Grgura Ninskoga* na antički Peristil (4025). *Don Frane Bulić* je jedan od onih Meštrovićevih portreta u kojima je on, osim vjerodostojnosti izgleda portretiranoga, uspio skulpturi dati i nešto svečanije, trajnije, gotovo spomeničko, a da se ipak zadrži u realističkim okvirima, bez simboličke i spomeničke stilizacije.

Iste godine portretirao je Meštrović i zagrebačkog nadbiskupa *dr. Antuna Bauera* (1856-1937), koju je skulpturu darovao Jugoslavenskoj akademiji. Skulptura je bila izlagana u Zagrebu, Pragu i Berlinu.

Poprsje *Bogdana Popovića* (1863-1944), književnog i likovnog kritičara i estetičara izradio je Meštrović 1929. s osobitim poštovanjem i zahvalnošću za njegovo neprestano objašnjavanje i isticanje Meštrovićevog talenta, još od *Prve jugoslovenske umetničke izložbe* u Beogradu 1904, pa sve do napisâ 1934. godine. Usto su bili i dobri prijatelji, osobito za Meštrovićevih ranijih čestih posjeta Beogradu.

Kada se 1929. pripremao zbornik u čast Bogdana Popovića, pisao je Meštrović u siječnju te godine drugom svom beogradskom prijatelju, organizatoru toga zbornika, povjesničaru književnosti Miodragu Ibrovcu o svojoj mogućnosti sudjelovanja u tom priznanju:

"Niko se rađe od mene ne bi odazvao pozivu vašeg odbora, koji ima tako lijepu zadaću da oda poštu umu i peru našega velikog Bogdana Popovića. Nu, na žalost, meni nije moguće da i formalno učestvujem sa Vama pošto nisam od pera. Za takvog svečara i za tako značajan jubilej trebao bih da uzmem najoštrije dlijeto pa da donekle odam poštu B. Popoviću koji nas je sve zadužio svojim radom. Specijalno mi umjetnici bez razlike koje grane, imademo u G. Popoviću prvog i jedinog čovjeka u našem narodu, koji je svojim umom, svojom kulturom i svojim darom za osjećajnost ušao u sve suptilnosti umjetničkog nastojanja. Vi u Beogradu ste imali privilegiju što ste živili sa njime, a nas je ostalih malo, koji smo imali sreću da ga čujemo, pa i ja sam malo i rijetko, da bismo imali pravi i potpuni sud o njegovoj misiji. Ono što je napisao nije nego fragment onoga što je godinama živom riječi kod nas davao. Meni će ostati u najljepšoj uspomeni taj fakat, što sam našao u G. Popoviću prvog i jedinog čovjeka kod nas sa kojim sam mogao razgovarati o čisto umjetničkim problemima i iz čijih usta sam ih slušao razglabati na svom rođenom jeziku. Koliko god da je iz naše sredine i koliko god ju je volio, i on je bio u njoj deplasiran. To će on najbolje znati, i možda je to najdublja bora na njegovu čelu..."

U ožujku 1929. piše Meštrović Ibrovcu da je kao svoj prilog odavanja počasti Bogdanu Popoviću izradio njegovu bistu, od koje mu šalje fotografiju (8793). Meštrović nije tada šezdesetogodišnjeg Bogdana Popovića portretirao po naravi, nego mlađega: ili po sjećanju ili po nekoj ranijoj fotografiji, ali poprsje je vrlo uspjelo i što se tiče fizionomije portretiranoga i s likovnog gledišta.

Knez Pavle Karađorđević (1893-1976) bio je umjetnički obrazovan i posjedovao je u Beogradu Umjetničku galeriju s djelima poznatih suvremenih europskih umjetnika. Prema napisu jednog nemjerodavnog političkog kritičara knez Pavle nije bio zadovoljan s "nakaznim" portretom što mu ga je Meštrović načinio (8012 [168]), dok je dobar stručnjak na polju povijesti umjetnosti Milan Kašanin izjavio da je to jedan od najboljih Meštrovićevih portreta (4167). Kolikogod je prva kritika nestručna i nemjerodavna, druga pohvala je zacijelo ponešto dodvornička, jer je Milan Kašanin bio organizator i ravnatelj Muzeja kneza Pavla. *Kneževo poprsje* djeluje intimno, ali donekle infantilno i likovno nije osobito uspjelo.

Srpskom političaru, panslavistu i republikancu *Svetozaru Miletiću* (1826-1901) izradio je Meštrović 1938. spomenik u Novom Sadu, ali je prije toga, 1930, načinio i njegov portret prema fotografijama pokojnika. Tada je portretirao i povjesničara starog Zagreba *Gjuru Szaboa* (1875-1943).

Za više poprsja i glava muškaraca, mladića i djece iz toga vremena nemamo pouzdanih podataka.

Među najistaknutijim skulpturama što ih je Meštrović učinio u tom desetljeću zacijelo su one *Michelangela*, poprsje i reljefni lik.

Za kraćega boravka u New Yorku, krajem 1925. godine, unatoč zauzetosti oko izložaba i portreta što ih je tada izvodio, Meštrović je pisao studiju o Michelangelu i izradio njegovo poprsje, o čemu je pisao Ćurčinu u prosincu te godine (VII. 1. 18, 20).

Michelangelo je bio neprikosnoveni Meštrovićev uzor, a u obimnoj studiji o Michelangelu, o kojoj će još biti riječi, izložio je zapravo svoje osobno umjetničko vjerovanje.

Michelangelovo poprsje u karakterističnom je meštrovićevskom stavu prema ramenu okrenute glave, oslonjenom na ruku, čime je htio naglasiti stvaralačko usredotočenje velikog renesansnog kipara. Ta ponešto teatralna monumentalizacija lika ima u sadržaju idealnog portreta tog velikog umjetnika svoje opravdanje, iako je misaona komponenta u toj skulpturi nadvladala onu izrazito likovnu.

Likovno je, mislim, bolje komponiran i modeliran veći *Michelangelov* lik, gotovo čitav, tek bez nogu (čime je postigao bolju kompaktnost volumena skulpture). Figura je u visokom reljefu i tako predviđena samo za promatranje od naprijed, čime se ističe i u ovom slučaju prema desnom ramenu okrenuta i misaono malo pognuta glava. Kiparski rekviziti čekića i dlijeta sretno su ukomponirani u dijagonalno usmjerenje umjetnikovih ruku. Unatoč i u toj skulpturi naglašene monumentalizacije i nenametljive stilizacije, skulptura *Michelangela* odaje prisnost i veliko Meštrovićevo poštovanje prema Michelangelu čovjeku, pjesniku, arhitektu i genijalnom kiparu. Brončana se skulptura nalazi u zagrebačkom Atelijeru Meštrović, a jedan je odljev prije Drugog svjetskog rata darovan talijanskoj vladarskoj obitelji i danas ne znamo gdje se nalazi.

U tome je desetogodišnjem poslijeratnom razdoblju od 1920-1930. Meštrović izradio, koliko nam je poznato, čak oko četrdeset ženskih portreta, od kojih tek za petnaestak znamo koga predstavljaju, dok su ostali navođeni u inventarima galerijskih ustanova i u katalozima izložaba tek kao *Poprsje žene*, *Poprsje djevojke* ili *Glava žene* i *Glava djevojke*. Za mnoge od njih ne znamo ni mjesto ni godinu izvedbe.

Tada Meštrović portretira svoju stariju kćerku, još djevojčicu, *Martu Meštrović*, koju će portretirati i kada poraste.

Na poziv beogradskog Dvora 1929. portretirao je uz *Kralja Aleksandra* i *Kraljicu Mariju*.

Kada je u Čehoslovačkoj, u dvorcu Lanyu, 1924. portretirao predsjednika Masaryka, načinio je i poprsje njegove kćeri *Alice Masaryk*, navodno vrlo ružno poprsje - ili pak ona sama nije bila ljepotica. Meštrović ju je opisao kao "isuviše intelektualnu za ženu, pa je to po neki put smetalo onom prisnijem dodiru. Imala je i neku skrivenu, unutarnju, tužnu crtu u svom biću. Možda zato što je ostala neudata. A bit će se i namučila za vrijeme rata..." (429 [152]).

Alice Masaryk je bila u intimnoj prepisci s arhitektom Plečnikom, s kojim je i surađivala (9170 [921-922]).

God. 1925. načinio je Meštrović sjedeći lik *Milice Banac*, s kojom je obitelji u inozemstvu bio usko povezan. Sadreni model se nalazio u Bančevoj palači u Dubrovniku, a zatim ga je preuzeo njezin sin Vane Ivanović i ponio u Mallorcu, gdje je živio.

Vjerojatno kada i *Mihajla Pupina*, 1925. u New Yorku, portretirao je Meštrović i njegovu *majku*, kako sam Pupin spominje u napisu o Meštroviću u Americi, objavljenom 1933. u *Novoj Evropi* (4862 [45]).

U Gliptoteci je sačuvano žensko poprsje klasične čistoće *Katarine Stanković*, žene viceadmirala Stankovića.

Od ostalih ženskih poprsja poimence se spominju, između 1923. i 1926, u Engleskoj i Americi, *Margarete Zogbaum* sa sinom *Fairchildom*, *Mary Landon Baker*, *gđe Eumorfopoulos* i *Annie Cowdray*, ali te skulpture, osim one gđice Baker, ne poznajemo niti po fotografijama ni ilustracijama. O poprsju *Mary Baker*, izloženom na Meštrovićevoj izložbi u Chicagu 1925, pisao je lokalni dnevnik *Chicago Evening American* najpohvalnije, ističući da je na izložbi "privukao vrlo mnogo pozornosti". "Meštrovićeva djela kritičari smatraju vrhunski umjetničkima. Modeliranje ruku je poseban prilog umjetničke ljepote." (3108). A likovni kritičar *New York Tribunea*, govoreći o Meštroviću u vezi s tim izloženim portretom, "kojega zovu jugoslavenskim Michelangelom", veli da je on "jedan od umjetničkih čuda ovog doba" (2973).

Jedna od najpoznatijih ženskih glava je *Glava redovnice*, najčešće zvana *Glava opatice*. Vješto i produhovljeno stilizirana glava posebno privlači pozornost. U toj je nevelikoj skulpturi sav likovno i sadržajno kvalitetan Meštrović toga poratnog razdoblja, s obilježjima art déco stilizacije.

MUŠKI I ŽENSKI LIKOVI I AKTOVI

Muški aktovi, s naglašenom muskulaturom, bile su karakteristične i najčešće skulpture predratnog vidovdanskog, stilski secesijskog, Meštrovićevog stvaralaštva. Uoči i u vrijeme rata priklonio se produhovljenijoj skulpturi, naročito religioznog ili glazbenog sadržaja. Ni poratno razdoblje, sa stanovitim značajkama art déco stila, nije u njegovom radu bilo sklono obradi muškog akta, nego mnogo više ženskom liku, odjevenom ili golom, u kojemu su i naglašena lirika, glazbena harmonija, pa i religiozna tematika bolje dolazile do izražaja. Pa ipak, i u tom je razdoblju modelirao desetak skulptura muškog akta, ali i to su, vjerujem, bile tek malene studije za zamišljene neostvarene spomenike monumentalnih dimenzija i značajka. One kao da su bile tek pripremne anatomske studije za javne spomenike koje će tada izvoditi: *Marka Marulića*, *Grgura Ninskoga*, *Strossmayera* i *Indijanaca*. Te su studije najčešće i ostale u malenim i zanemarenim sadrenim skulpturicama, a odlivene su u broncu najčešće tek nakon autorove smrti. Pa ipak, kako s Meštrovićevom skulpturom često biva, te su studije manje opterećene programskom idejom, domoljubnom, religioznom ili nekom drugom patetikom, manje podložne racionalnoj stilizaciji, a više prepuštene slobodnom, nesputanom kiparevom talentu, pa su najčešće i vidno "modernije" u cijelom njegovom kiparskom opusu, iako pri tome ipak ne bismo smjeli promatrati i ocjenjivati njegove skulpture bitno drugačije nego ih je on doživljavao i stvarao. I neke Rodinove malene studije kiparski su privlačnije a likovno "suvremenije" od drugih njegovih poznatih velikih skulptura.

Tako su Meštrovićeve skice iz Galerije Meštrović na izložbi *Studija* što sam je bio priredio 1983. u Splitu, Ljubljani i Osijeku, predstavile "modernijeg" Meštrovića od reprezentativnih radova na velikoj izložbi u Zagrebu iste godine (635).

Taj se sud odnosi i na malene studije njegovih ženskih aktova ili drapiranih figura u kojima ćemo otkrivati spontani autorov kiparski talent i duh suvremene skulpture, više nego

u drugim poznatim i hvaljenim skulpturama naglašenog sadržaja ili domoljubne, religiozne ili erotične poruke.

Iz toga razdoblja potječe i veći broj Meštrovićevih muških likova, uglavnom aktova, studija i skica za izvedene i neizvedene veće skulpture. Većina ih je nastala 1928. i više nemaju stilskih značajki art décoa nego su gotovo akademske anatomske studije, stilski udaljene od suvremene europske skulpture.

Takvi su *Muški akt*, *Muški torzo*, *Ratnik*, *Ležeći muški akt*, *Klečeći muški akt*, *Sjedeći muški akt* i studije za *Kiklopa* što će ga izvesti 1933. godine. Te se studije nalaze u Galeriji Meštrović u Splitu i Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Zanimljiva su među njima dva konzolna lika rezana u drvu, *Konzola I-II*, zvani i *Atlanti*, s težnjom monumentalizirajućoj stilizaciji kao preteči kasnijih poznatih velikih drvenih skulptura *Adama* i *Eve*. U licu starijega *Atlanta* oblikovao je Meštrović svoj autoportret. Po mome sudu ta su dva velika drvena akta skulptorski bolja od inače poznatijih slično komponiranih *Adama* i *Eve*, poznatih u Galeriji Meštrović u Splitu, dok su prvi odneseni u Ameriku 1947. godine i u nas nisu više viđeni. *Adam* i *Eva* imponiraju veličinom i radom u drvu, ali su izvedeni rutinski realistički, dok američki *Atlanti* svojom ne pretjeranom stilizacijom i monumentalizacijom nose izrazitiju i pozitivniju likovnu poruku.

Skulpturom *Pan s diplama* u jednoj američkoj galeriji, vratio se 1922. ranom motivu pastira s diplama. Jednako kao da se i malom studijom *Ratnika* 1928. vratio na davne predratne skulpture vidovdanskih boraca, i ovog put s težnjom monumentalnosti, ali bez secesijske stilizacije.

*

Ženski lik, a posebno ženski akt, najprivlačniji je motiv svakog kipara, od onoga *Willendorfske Venere* do Henrya Moorea. Sklon figuraciji a ne apstrakciji, a usto zaljubljen u životni realizam antičke i renesansne skulpture, Meštrović se nakon kraćeg kritičnog ratnog razdoblja produhovljenih gotizirajućih likova vratio ranijoj radosti i punini života i likovnoj manifestaciji ljudskog tijela, kao najsavršenijeg oblika u prirodi. Usto je to bilo razdoblje pune zrelosti njegovog fizičkog života, u četrdesetim godinama, kada ga je i dalje, kako sam svjedoči u autobiografskom romanu, žena privlačila prvenstveno, a možda i isključivo, fizički i erotski, a ne duhom ni inteligencijom. Tada, kada se približavao kritičnim godinama života, modeliranje ženskog tijela još ga je više privlačilo, bilo u većim skulpturama, od kojih su neke klesane u kamenu, bilo u veoma brojnim skicama i studijama, rekao bih slobodnim i maštovitim igrama kao odmoru među većim i zahtjevnijim radovima.

Što se tiče obiteljskih portreta i likova, majka je uvijek ostala posvećeni i obožavani kiparev lik. Međutim, njegova životna pratilica nije više bila posebno inteligentna i poticajna, ali i fizički privlačna Ruža, nego smirena i gotovo hladna Olga, koja postaje gotovo isključivo suprugom, domaćicom i, u prvom redu, majkom njegove djece. U prvim poratnim godinama ona će, osim u portretu, u nekim skulpturama biti i model za njegove ženske likove i aktove, ali s vremenom sve rjeđe, dok potpuno ne iščezne iz njegovog kiparskog odabira.

Majka će od 1925. do 1930. opet tri puta biti sadržaj Meštrovićevih skulptura, osim što će 1926. ponoviti u kamenu svoju poznatu ranu skulpturu *Moja majka* iz 1908. Jedan reljef zvan *Majka umjetnika* dio je niza nedovršenih, više grafički nego skulptorski rezanih reljefa u muljici u zagrebačkom domu. *Majku u molitvi* modelirao je dva puta. Jedna je skulptura u splitskoj Galeriji umjetnina, a druga u zagrebačkoj Gliptoteci i Atelijeru Meštrović, dok je za Umjetničku galeriju u Torontu, u Kanadi, dao tu skulpturu klesati u mramoru.

Treća skulptura, zvana *Majka u razmišljenju*, postoji u zagrebačkoj Gliptoteci, kako proizlazi iz knjige inventara, u tri primjerka. Ona je prilozima Karlovčana odlivena i 1967. postavljena pred Zorin-dom (7723; 7725; 7727; 7735).

Majka u molitvi inačica je poznate rane *Moje majke* iz 1908. Ona se svojim realizmom udaljila od umjerene secesijske stilizacije prve *Majke*; dobila je nešto na ekspresivnosti molitvenog zanosa, ali nije dosegla likovni kvalitet prve, ni u linijama ni u volumenu.

Druga pak *Majka u razmišljanju* kompozicijski je veoma srodna *Povijesti Hrvata* i *Biskupijskoj Bogorodici*, ali na gledatelja ostavlja hladan i izvještačen dojam; u njoj prevladava spekulativna simbolična stilizacija, a gube se likovne skulpturalne vrijednosti.

Prvu i najljepšu skulpturu *Olge Kesterčanek*, kasnije njegove zakonite supruge, izradio je Meštrović 1929. dok je izvodio *Račićev mauzolej* u Cavtatu, gdje je i upoznao mladu dubrovačku ljekarnicu. Za razliku od kasnijih Olginih portreta u kojima je ona uglavnom prikazana kao majka i časna matrona, taj njezin sjedeći lik s knjigom u rukama odiše svježinom, poezijom i zaljubljenošću kipara koji je već bio ušao u zrele godine života. Ta privlačna Meštrovićeva ženska skulptura, zvana *Žena s knjigom* ili *Žena što čita*, inače vrlo malo poznata, izložena je, koliko znam, samo jednom 1924. u New Yorku.

Otada, nakon što je Ivan Meštrović zasnovao dom u domovini i obitelj u svojoj kući u Zagrebu, Olga će često biti motivom majke s djetetom, koju joj je ulogu, taj patrijarhalni gorštak, odredio. Te skulpture neće više kao ranije predstavljati *Bogorodicu s djetetom*, nego gotovo isključivo *Majku s djetetom*; Olga će u njima biti model majke, s prvom djecom u novome braku.

Dosljedno tom novom sadržaju - ujedno i konačno smirenom obiteljskom životu - nestat će stilizacije - i one secesijske, i gotičko-religiozne i art déco - a sve će više, najprije u tim obiteljskim prizorima, prevladavati realizam: realizam stvarnog života, stvarne obitelji, a i - vidjet ćemo - stvarne žene od krvi i mesa, bez simboličnih, alegorijskih i stilski oblikovanih ženskih likova.

Meštrović je tada u očinskom zanosu, od 1925. do 1930, načinio oko deset skulptura - poprsja ili čitavih figura, malenih studija ili većih - *Olge s malim djetetom*. Ti su radovi prožeti prisnom roditeljskom ljubavlju, ali ujedno istaknutom likovnom vrijednošću.

Likovno je vrlo kvalitetna, iako izrazito realistička, skulptura *Majka doji dijete*, polulik Olge sa sinčićem Tvrtkom. Skulptura odiše majčinom ljubavi usredotočenom na dijete što ga doji.

Meštar je tako, u četrdesetdrugoj godini, dočekao toliko željenog sina. Zanimljivo je u vezi s tim, a kao odraz njegovog zagorskog atavističko-tradicionalnog mentaliteta, da nije dvije godine prije predstavio skulpturom Olgu s kćerkom Martom, nego je to učinio tek kad mu se rodio sin. Postoji i jedan prepričavani podatak koji opravdava navađanje 1924. godine kao nastanka skulpture: žarko želeći sina nakon prve kćeri, da je on u samoj toj želji, prije porođaja, prikazao suprugu sa žuđenim sinom (711b [uz br. 17]).

Dobro je komponiran u kamenu omanji reljef *Majke i djeteta*, u Galeriji Meštrović u Splitu i u Umjetničkoj galeriji u San Diegu u Kaliforniji. Ž. Vidović je iznimno hvalio skulpturalnu vrijednost toga reljefa:

„Majka i dijete i Igračica su dva reljefa rađena mimo svih ‘pravila’ o površini i konstrukciji. To je modelirano, a ne crtano. I zato su to dva dobra reljefa. To je prava suprotnost pravilnim, plošnim, linearnim, crtački projektiranim ‘reljefima’...” (50 [uz sl. 19, sl.]).

Poznatija je Meštrovićeva skulptura, malo veća od naravne veličine, *Majka i dijete* postavljena 1940. pred Higijenskim zavodom u Zagrebu, a 1953. pred splitsko Kazalište. Ta skulptura, uza sve majčinske lirske značajke, ima i određenu spomeničku monumentalnost, pa se dobro uklapa u oba urbanizirana okoliša.

Zasluga za postavljanje zagrebačkog spomenika je agilnog dr. Andrije Štampara, a za odlijevanje i postavljanje splitskog spomenika pred ranijim Kazalištem dr. A. Šercera, koji je u vezi s tim bio u prepisci s Meštrovićem i dr. J. Lukinovićem, koji se zauzeo za ostvarenje spomenika u Splitu.

Meštrović je iz Syracuse pisao dr. Šerceru 1953:

„Milo mi je čuti da Split, bar u nečem, pomalo napreduje. Što se tiče vaše ideje i želje Splitskih liječnika, da se napravi jedan odljev u bronzi moga kipa ‘Mati i dijete’ koji sam bio poklonio Higijenskom Zavodu u Zagrebu, javite im da ih ovlašćujem da to učine, naravno samo u jednom primjerku, i uz uslov da bude postavljen kod te nove bolnice...” (X. 3. 1). A dr. Lukinoviću: „...Drago mi je bilo čuti da ste uspjeli da Split dobije novo i savremeno uređeno kazalište, i bilo mi je milo ići vama na ruku za odljev kipa ‘Majka i dijete’ koji ćete integrirati sa vašom ustanovom. Kako znadete, mene svaki napredak Splita, pa ma na kom polju bio, vrlo veseli.” (XII. 3. 3).

Iako je velika skulptura *Majke i djeteta* tipičnija meštrovićevska sa stanovitom spomeničkom stilizacijom, malena studija za tu skulpturu likovno je kvalitetnija a stilski suvremenija u odnosu na europska likovna strujanja.

Uz majku i dijete povezuje sada Meštrović i motive molitve, ne više gotovo srednjovjekovno asketske i mistične, nego stvarne obiteljske scene. Tako u skupinama *Majka uči dijete moliti* i *Mati zavjetuje dijete*, u kojima ima stvarne majčine ljubavi koliko i istaknutog vjerskog zanosa. Majka u prvoj skupini čak ima nešto gotizirajućeg, asketskog u usmjerenju molitve. Koliko lice, toliko su naglašene i sklopljene ruke i majke i djeteta.

U drugoj skulpturi većih razmjera, izvedenoj u privlačnom grčkom mramoru, *Mati zavjetuje dijete*, pojednostavnjena stilizacija prevladava nad obradom kiparskog volumena, pa ona uza svu reprezentativnost djeluje više programski nego čisto kiparski. Ni malena skica te skulpture nije ništa bolja u tom pogledu.

Slično je komponirana i modelirana i druga poznata mramorna skulptura iz Meštrovićeve galerije u Splitu, zvana *U očaju*. U visokom reljefu, jednako je predviđena za promatranje samo od sprijeda, čime gubi na plastičnosti, ali i ta istaknuta linearnost ima izrazite likovne vrijednosti. Usudio bih se u toj linearnoj dekorativnosti obje posljednje navedene skulpture, u stvari plastičnijega reljefa, vidjeti i dalje odraze art déco sklonosti dekoracije obrisa i linija.

U razdoblju između dva rata nastao je u Meštrovićevom zagrebačkom atelijeru veoma veliki broj ženskih aktova, desetak većih dimenzija, u kamenu i bronci, i pedesetak skica, od kojih su neke bile predradnje za veće skulpture, a druge tek zamisli za po njima nikada izvedene konačne skulpture. Na nekima od njih, osobito na onima prvima, prepoznajemo lik njegove žene Olge, a zatim sve manje, a i inače je na njima kipar mnogo više pažnje posvećivao tijelu nego licu, dosljedno svom doživljaju žene prvenstveno fizički, a ne duhovno.

Najpoznatiji i najviše hvaljeni Meštrovićev ženski akt bio je onaj zvan *Psiha*, lijepi i privlačni mramor u njegovoj splitskoj palači. I taj je lik, premda u grčkoj mitologiji personifikacija ljudske duše, ljubavnice Amora, Meštrović prikazao više u savršenoj fizičkoj nego duhovnoj ljepoti. Usudio bih se reći da svojom skulptorskom ljepotom može stati uz bok slavne *Venere Miloske* u pariškome Louvreu.

Meštrovićeva zamisao *Psihe* ranijega je datuma. Već je u vrijeme rata, 1917, modelirao u Cannesu prvu varijantu *Psihe* koja nam danas nije poznata.

Deset godina kasnije, 1927. u Zagrebu, izradio je najprije malenu studiju, a zatim i skulpturu *Psihe* u nadnaravnoj veličini, koju je zatim isklesao, ili dao klesati u mramoru.

Ljepota i likovna vrijednost *Psihe* prvenstveno je u njezinom savršenom kiparskom oblikovanju, skulpturi koja je na jednakoj tehničkoj i kreativnoj visini obrađena sa svih strana i omogućava kruženje gledaoca oko nje, što nije slučaj s velikim brojem njegovih skulptura koje dolaze do izražaja samo viđene s jednog položaja. Ima u tom lijepom ženskom aktu nešto od senzualnosti ranih kiparevih aktova udovica; ima nešto od produhovljenih ratnih i poratnih likova, ali tom skulpturom dolazi do punog izražaja Meštrovićeva faza rada uoči i početkom četrdesetih godina, kada realizam životne punine i radosti nadvladava i rani naturalizam, i hipertrofije secesije, i gotičku mističnu askezu i dekorativnu istančanost art décoa, a tek se plodonosni utjecaj klasičnog doba antičke grčke skulpture, fidijevske skulpture, može zapaziti u tim aktovima. Zrelost života, plodan rad, priznanje i slava, smireni obiteljski život sa ženom i djecom i uvijek novi i uzbudljivi susret s antičkom i Michelangelovom skulpturom u Parizu, Londonu i Rimu, odvratile su Meštrovića od praćenja suvremenih bilo ekspresionističkih tijekova europske skulpture, bilo onih sve više prevladavajućih usmjerenja nefiguraciji i apstrakciji u europskom i američkom kiparstvu.

Za razliku od dosadašnjih Meštrovićevih stilskih likovnih izraza, koji su ipak pratili tijekove suvremene napredne europske skulpture, ta će realističko-antička faza tridesetih godina predstavljati eklektički Meštrovićev stilski likovni izražaj, ali gubeći time s avangardnog gledišta, ipak neće u svojim najboljim ostvarenjima gubiti u likovnom procjenjivanju. Studija za *Psihu*, malena brončana skulptura, stilski je naprednija i bliža djelima istaknutih suvremenih europskih kipara, ali je u općoj i cjelovitoj likovnoj vrijednosti ipak velika mramorna skulptura likovno nadmašuje.

Inače vrlo kritični Žarko Vidović smatra Meštrovićevu *Psihu* čak boljom skulpturom od srodne Rodinove *Eve*:

„Čak u odličnim odnosima volumena (vrlo individualiziranih) ima više monumentalnosti, dok ti odnosi uslijed suviše nemirne analitičke modelacije kod Rodina nisu toliko jasni ni odlučni.” (50 [uz sl. 27]).

I jedan drugi Meštrovićev nesmiljeni kritičar, koji je u njemu vidio samo želju za bogaćenjem, srpski pjesnik Rade Drainac iznimno hvali tek ovu skulpturu:

„Pa ipak njegova Psiha je plastično skulptorsko djelo sa velikim umjetničkim kvalitetama. Tu kao nekim umorom da je postignuta harmonija, te ova mramorna Psiha spava mrtvim snom.” (5080).

Malo je manje od *Psihe* poznata Meštrovićeva skulptura *Žena kraj mora* ili *Poslije kupanja*, koja izvedena u kararskom mramoru privlači posjetitelje kiparevog Atelijera u Zagrebu, a odlivena u bronci parka njegove Galerije na Mejama. U toj se skulpturi autor oslobodio svake stilizacije i ostvario skulpturu istaknute ljepote, mladog ženskog tijela, koliko senzualnog, toliko lirskog. Slobodan stav sjedećeg lika u prostoru i trenutno zastajanje u pokretu omogućavaju jednako dobar doživljaj skulpture viđene sa svih strana. U mediteranskom parku njegove splitske palače brončani lik kupačice posebno postiže na privlačnosti.

Skulpturi naravne veličine prethodila je manja studija, možda skulptorski spontanija i „suvremenija”, ali bez one plastične taktilne privlačnosti i majstorske obrade volumena i inkarnata.

Postoji i Meštrovićev crtež kao prethodna studija za tu skulpturu (125 [sl. 173]).

Sokrates Stavropulos je u svojoj fotomonografiji o Meštroviću u toj skulpturi vidio „ljupkost i olimpijski mir” (38 [12]).

Slično *Ženi kraj mora* komponirana je i druga tadašnja Meštrovićeva skulptura sjedećeg ženskog akta, nazvana *Čekanje*. Realistička izvedba ponešto zamršene kompozicije tijela i udova više privlači majstorskom izvedbom u plemenitom kararskom mramoru, nego samim skulpturalnim ostvarenjem, premda je ta skulptura, privlačna široj publici, izlagana na dvadesetak domaćih i inozemnih izložaba.

Čekanju je slična druga mramorna skulptura *Sjećanje*. I to je privlačna, majstorski modelirana skulptura, dostojna Rodinovog dlijeta, ali u usporedbi sa *Sjećanjem* iz 1908. godine zaostaje za njom likovnom čistoćom i stanovitom „intimnom monumentalnošću” cijele modelacije, čemu je u prvoj skulpturi doprinio i secesijski osjećaj za kompoziciju.

U Galeriji Meštrović privlače pozornost dva velika ležeća ženska akta, brončano *Odmaranje* u parku i mramorno *Sanjarenje* u izložbenoj dvorani. U modelima, kao i ostalih likova tih dvadedesetih godina, možemo prepoznati lice njegove druge žene Olge.

Odmaranje je realistička skulptura koja odiše radošću i puninom stvarnoga života i neskrivenom erotikom. Iako reprezentativnoga formata, ipak djeluje više kao anatomska studija, nego kao osebujna likovna kreacija, pogotovo ne u okviru tada suvremene europske skulpture.

Kompozicijom - pomalo isforsiranom, ali izrazito meštrovićevskom i kiparski skladnom - zanimljiva je skulptura zvana *Sanjarenje*, kojoj pridonosi i obrada u plemenitom bijelom kamenu. Rustičnom površinom ležišta još je više istaknuta senzualna obrada epiderme tijela, istaknutih oblika. Od obje skulpture postoje i malene studije koje su tek skicozno obrađene.

Manje privlačne većini promatrača, ali likovno nesumnjivo kvalitetnije, skulptorski određenije i bliže suvremenoj europskoj skulpturi su druga dva ležeća ženska akta, jedan također u parku Meštrovićeve palače na Mejama (*Ženski akt*, 1927), a drugi u Atelijeru u Mletačkoj u Zagrebu (*Žena u grču*, 1928). Unatoč forsirano savijenom tijelu kipar je u tim skulpturama postigao likovni izraz volumena, odnos linija i masa, ne udaljavajući se ipak od više-manje realističke predodžbe, iako anatomiji nije posvetio mnogo pažnje kao u prve dvije skulpture. [69]

Svi su ti ležeći ili „zgrčeni” aktovi nastali u razdoblju 1927-1932, kada je autor bio obuzet tim motivom, o čemu svjedoči i više crteža skica za te skulpture, kao i nekoliko prethodnih crteža izvedenih ne slikarski, nego izrazito kiparski, sa sjenčenjima da naglasi volumene.

I Vidović hvali skulpturalne vrijednosti *Sanjarenja* nasuprot drugih patetično komponiranih, premda bi se to moglo mnogo više odnositi na posljednje dvije navedene „zgrčene” skulpture koje nisu oblikovane u visokom reljefu nego u punom volumenu.

„...Sasvim drugačije moramo posmatrati slične kompozicione težnje na *Sanjarenju*. I ta skulptura zahtijeva zid kao pozadinu ili da bude posmatrana samo s jedne strane. Možda zid nekog peristila ili kompoziciju kako je zamišlja Hildebrand ostvarenu u svojoj Wittelsbacher-fontani u Münchenu, po uzoru na Grob Medicija s dvije simetrično postavljene ležeće nage figure. I na ovoj skulpturi (Sanjarenje) imamo težnju da se bitne, najšire strane tijela, one na kojima modelacija najviše dolazi do izražaja, okrenu u jednu ravan. Sanjarenje ima isti pokret kao Michelangelova Večer. Žena je u poluležećem polusjedećem stavu, s istim prebacivanjem noge preko noge, a obje malo privučene trupu. Desna ruka je nalakćena na lijevu nogu, a lijeva je zabačena za leđa i služi kao oslon. Naturalistički, motivski promatrajući, mnogli bismo se zapitati ‘tko tako leži?’ Ali to pitanje je, kao i kod Michelangela, deplasirano. Taj pokret ima skulptorsku, a ne prirodnu logiku. Torzija koja grudi okreće gledaocu, kao i jača kontrakcija mišića trbuha omogućuje posebnu snažnu, strasnu, a istovremeno krupnu modelaciju nagog tijela. Zato je taj pokret prirodna ‚organizacija‘ takve modelacije. A čim se Meštrović rukovodi njome, čim modelira, kompozicija gubi onu svoju shematičnost, premda se donekle na ovoj skulpturi primjećuje jasna težnja da se iskoristi izvjesne detalje tijela jednostavno kao lijep motiv.“ (50 [111-112]).

Meštrović je tih godina, nakon završetka rada na *Račićevom mauzoleju* u Cavtatu, odnosno u Dubrovniku, od 1922. do oko 1930, izradio oko pedeset skulptura ženskog akta, od kojih nekoliko većih, a ostalo manjih studija. Tome je pogodovala i prvi put nakon dvadeset godina mogućnost smirenog rada u vlastitom atelijeru što ga je osposobio u zagrebačkoj kući u Mletačkoj ulici.

Spomenimo među većim i istaknutijim skulpturama lijepi mramorni *Ženski torzo* u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, zvan i *Pomona*, koji odaje uvijek živi utjecaj antičke skulpture, ali i suvremene realnosti kao odraz osobnog smirenog života i privlačnosti lijepog mladog ženskog tijela.

Brojne studije ženskog akta, kako sam već naglasio, svježi su i neposredni rezultati tog majstorovog doživljaja i tumačenja ženskog tijela i skulptorskog stvaralaštva. U tim studijama, najčešće malenoga formata, dolazi do izražaja razigrana raznolikost motiva, stavova, raspoloženja i oblika uvijek istog mladog tijela žene. Kao u ranom bečkom razdoblju, četrdesetogodišnji je Meštrović stavovima i obradom akta nastojao prikazati i različita fizička i psihička stanja žene: od nepomućene radosti života, mladosti i ljepote ženskog tijela, do potresnih stanja boli, tuge i očaja u zgrčenim ženskim tijelima. Samo oblikovanje, spontano i skicozno, bez nužne razrade realističkih pojedinosti, bolje odražavaju skulptorske vrijednosti od nekih inače privlačnih dotjeranih skulptura većih dimenzija, a usto su, kako sam već rekao, bliže suvremenoj europskoj skulpturi od ostalih poznatih većih, u kamenu ili bronci tada izvedenih skulptura.

Istaknimo među brojnim studijama ženskog akta onaj sjedeće žene sa sklopljenim rukama među nogama ili drugi reljef žene podbočene glave o ruku oslonjenu na koljeno, obje u Galeriji Meštrović u Splitu.

Između ostalih tadašnjih ženskih aktova posebno je hvaljen i spominjan onaj *Plesačice*, u parku splitske galerije na Mejama, iako u njemu vidim više realistički, gotovo akademski akt, nego izrazitu likovnu kompoziciju.

Francis Bruguiere je pisao o toj nevelikoj skulpturi, hvaleći inače Meštrovića kao najvećeg kipara modernih vremena:

“Njegova Plesačica, na primjer! Koliko zanimljiva i vjerna, toliko je izraz i samoga duha plesa kojim je Meštrović, rekao bih, dao portret Isadore Duncan ili Pavlove.” (2902).

Osim studija aktova načinio je tada i desetak malenih skulptura odjevenih žena i djevojaka, u sadri, bronci i drvu. Među tima posebno se ističe svojom popularnošću, ali i istaknutom likovnom vrijednošću, skulptura *Kontemplacija*, danas u mramoru u Galeriji Meštrović u Splitu i u Umjetničkom institutu u američkom Detroitu, a u bronci u Muzeju suvremene umjetnosti u španjolskom Toledu.

Meštrović je višekrat primjenjivao kompoziciju na tlu sjedećeg ženskog lika, s raširenim podignutim koljenima spojenima trapeznom plohom haljine, postižući tim zatvorenim volumenom i naglašenom simetrijom željenu simboliku, ali i svojevrsnu monumentalnost skulpture, premda se radi o intimnim motivima majke i žene. Razumljivo je da je kipar tada, 1923. godine, došavši tek s mladom ženom u Zagreb, skulpturom predstavio baš Olgu. U nizu poslijeratnih pretežno realističkih skulptura, s nenametljivim odrazom art décoa, *Kontemplacija* se, bez sumnje, posebno ističe, a plemeniti materijal bijeloga mramora još više pridonosi njezinoj privlačnosti.

Likovni kritičar *Daily Expressa* prikazujući Meštrovićevu izložbu u Londonu 1924. isticao je *Kontemplaciju* kao “dragulj čitave izložbe” (2823). Jednako londonski časopis *The Graphic* (3062 [44]).

Na *Međunarodnoj izložbi* u Barceloni 1929-1930, na kojoj se novija jugoslavenska umjetnost predstavila u posebnom paviljonu, Meštrovićeva je *Kontemplacija* dobila prvu nagradu, zlatnu medalju (3898).

Velikoj skulpturi *Kontemplacije* prethodila je i malena studija koja je, odlivena u bronci, također često izlagana u zemlji i inozemstvu.

Skulptura zvana *Žena koja gleda prema moru* poznata je po brončanom odljevu što je 1983, na stotu obljetnicu Meštrovićeva rođenja, postavljen kao javni spomenik pred Privrednom bankom u Zagrebu. Skulptura je modelirana previše realistički, pa time donekle gubi karakter javnog urbanog spomenika, ali ipak predstavlja majstorsko i izrazito meštrovićevsko kiparsko djelo. Malena studije te skulpture nalazi se u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

U sličnom stavu je i *Djevojka iz Posavine*, ali ne kao akt nego u pojednostavnjenoj folklornoj odjeći po kojoj je i dobila naziv. I to je izrazito realistički modelirana skulptura, nastala 1930, kada se Meštrović već bio udaljio od svake stilizacije, pa i one art décoa. Takva realistička skulptura, u vrijeme kada je ona europska težila potpunom zatvaranju i vrednovanju oblika i udaljavanju od prirode, morala je djelovati eklektično, ako ne i akademski, više majstorski nego stvaralački.

578. MAUZOLEJ OBITELJI RAČIĆ (Gospa od Anđelâ, Eine Stiftungskapelle der Familie Račić in Cavtat, Our Lady of the Angels, The Račić Memorial in Cavtat).
Građevina osmerokutnog centralnog križnog tlocrta, s klasicističkim pročeljem, tri kapelice, stepenastim krovištem, s kupolicom na vrhu.
Natpis u mauzoleju: U SLAVU GOSPODA SVOME MUŽU IVU RAČIĆU, DRAGOJ DJECI, SEBI MARE RAČIĆ P. MCMXXII.
a) Zagreb, 1920.
Maketa mauzoleja.
b) Dubrovnik-Cavtat 1920-1923.
Mauzolej. Brački bijeli kamen.
Posveta 18. X. 1922.
Vel.: 16 x 14 x 13,5 m.
Vl.: Obitelj Račić. Cavtat, groblje.
Izl.: Pariz 1925. (fotografije).
Lit.: 20 [59-60, 63-67]; 34 [31-34]; 35 [sl.]; 46 [60, br. 110-113, sl.]; 50 [213-215, br. 55-56, sl.]; 54 [28]; 95 [167-170, sl.]; 472c [249]; 2530; 2532; 2568; 2569; 2570; 2579; 2580-2582; 2624; 2636 [246]; 2661-2663; 2667; 2685; 2693; 2708; 2754 [sl.]; 2755 [sl.]; 2766 [8]; 2947; 2963; 2964 [24-25]; 2982 [373-375]; 3010; 3258 [336]; 3576; 3990 [304]; 4207; 4352; 4448; 4730; 4855; 4856; 4882 [25-30, sl.]; 5113; 5258; 5267; 5386; 5459; 5468; 5476; 5490; 5493; 5501; 5507; 5508; 5512; 5520; 5542; 5557; 5772; 6470 [sl.]; 8996 [23-24]; 9084 [40, sl. 40]; 9170 [922-923]; 9182 [101]; 9213 [895]; 9217 [61-62]; 9509; 9598 [12-14, sl.]; 9615 [133-134]; 10679 [163, sl. 162].
Pod.: 27 [br. XC-XCVII, sl.]; 35; 40 [br. 62-69, sl.]; 42 [26, 29, br. 62, 63, 151, sl.]; 46 [60 br. 110-113, sl.]; 47; 66 [129-136, sl..]; 69 [38-39]; 73 [185, br. 72, sl.]; 86 [(32), sl. (3)]; 98 [sl. 167]; 101 [sl. 77]; 108 [br. 48, sl.]; 125 [296, sl.]; 224; 429 [144]; 641 [133, br. 48, sl.]; 654 [26]; 2510; 2581; 2594; 2596; 2600; 2601; 2679; 2708; 2792; 3025; 3102; 3211; 3300a; 3360; 3632; 4080; 4228; 4380 [36]; 4383; 4386 [210]; 4517; 4543; 4633; 4649; 4899; 5126; 5171; 5175; 5265 [sl.]; 5349; 5365; 5459; 5467; 5488; 5515; 5523; 5524; 5564; 5772; 5931a; 6100; 6679 [121]; 6718a; 6983; 7098 [362]; 7113 [314]; 7114; 7169; 7213 [387, sl.]; 7395; 7506 [299]; 8054 [37]; 8294; 8452 [165]; 8576; 8621 [23]; 8715; 8774; 8822; 8996 [sl.]; 9411; 9426; 9426a; 9509 [sl.]; 10128 [56-57, sl.]; 10149a; 10176; 10221; 10225; 10247; 10250; 10405a; 10679 [163, sl.]; 10682 [32]; 10764 [sl.].

579. ANĐELI KARIJATIDE. I-II. Mauzolej Račić.
Dva jednaka stojeća anđela, s dvostrukim krilima, s prekriženim rukama na prsima, u funkciji karijatida, na ulazu u mauzolej.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Na pročelju mauzoleja.
Kipari i majstori-klesari skulptura u Mauzoleju Račić: Svetozar Mihael Peruzzi, Juraj Škarpa, Šime Dujmović, Živko Lukić, Lovro Roguljić, Zeferino Grassi, Ardini, Barofetti.
Pod.: Pod.: 35 [II, sl.]; 2570; 2754 [sl.]; 6978 [sl.]; 7009 [sl.].

580. VRATNICE GOSPE OD ANĐELA, reljefi. Mauzolej Račić.
Dvoje vratnice sa svetačkim likovima Ćirila, Metoda, Grgura Ninskoga i sv. Save. Obrub biljnog pletera s likovima glava dvanaestorice apostola i zodijačkim znakovima mjeseci. Natpisi s imenima svetaca, glagoljicom.
a) Dubrovnik, 1920-1923.
Sadreni model.
Vel. 257 x 139 x 9 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP–150).
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić. Cavtat. Glavni ulaz.
Pod.: III. 1. 53; III. 2. 55; 35 [III-V, sl.]; 40 [br. 69, sl.]; 86 [sl. 26]; 2570; 2754 [sl.]; 2755 [sl.].

581. KLJUČ MAUZOLEJA RAČIĆ.
a) Dubrovnik, 1921-1922.
Sadreni model.
Vel.: 21 x 8,5 x 2 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. Br. AZ-117). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
b) Bronca (?). Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić. Cavtat.
Pod.: II. 1. 117.

582. ŽRTVENI JAGANJAC. Mauzolej Račić.
Glava jaganjca u frizu crkvice.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel.: 38 x 55 x 5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. Br. AMZ-76). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić. Cavtat.
Pod.: II. 1. 76; 35 [XXXII]; 50 [57, sl.].

583. ISUS JAGANJAC BOŽJI. Mauzolej Račić.
Stilizirano janje s krilima.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 69 x 47 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 43). Darovnica Ivana Meštrovića,1952..
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić. Cavtat. Postolje Bogorodice na glavnom oltaru (svetohranište).
c) Lijevani aluminij.
Vl.:Župa rođenja sv.Ivana Krstitelja Vrpolje.Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Pod.: II. 1. 43; II. 2. 102; 35 [35, sl.]; 7009 [sl.].

584. BOGORODICA S DJETETOM. Mauzolej Račić.
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu, oboje s aureolama.
a) Dubrovnik, 1921.
Sadreni model.
Vis. 132 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-152).
b) Dubrovnik, 1921.
Mramor.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić. Cavtat. Glavni oltar.
Pod.: III. 1. 55; III. 2. 57; 27 [XC, sl.]; 35 [IX, X, sl.]; 46 [60, br. 111, sl.]; 50 [sl. 14]; 86 [(32)]; 2530; 2532; 2570 [204]; 2624; 2754; 2755 [sl.]; 7213 [382, sl.]; 9084 [40].

585. OPLAKIVANJE KRISTOVO. Reljef. Mauzolej Račić. (Pokapanje, The Entombment, Pietà).
Poluležeći Kristov lik i pet uplakanih žena.
a) Dubrovnik, 1920-1921.
Sadreni model.
Vel. 96 x 170 x 9 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2008. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-158).
b) Dubrovnik, 1921.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić. Cavtat. Antependij glavnog oltara.
Izl.: New York 1924.
Pod.: III. 1. 61; III. 2. 63; 35 [IX, XXX, sl.]; 46 [60, br. 111, sl.]; 521 [br. 44]; 2530; 2532; 2570 [204]; 2624; 2754; 7506 [299].

586. KRIST NA KRIŽU. Visoki reljef. Mauzolej Račić. (Raspelo za Mauzolej Račić u Cavtatu, Christ on the Cross).
Lik raspetog Krista, raširenih ruku, bez križa.
a) Dubrovnik, 1920-1921.
Sadreni model.
Vel. 268 x 56 x 25 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. POH-AMZ-298). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić. Desna kapela. Cavtat.
c) Dubrovnik, 1922.
Sadreni odljev.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-171).
Izl.: New York 1924.
Pod.: II. 2. 22; II. 7; III. 1. 74; III. 2. 76; 27 [XCI, sl.]; 34 [33]; 35 [XI, XII, XIII, sl.]; 40 [65, sl.]; 42 [26, br. 60, sl.]; 86 [(32)]; 521 [br. 43]; 698 [br. 46, sl.]; 2532; 2570 [205-206]; 2624; 7123 [400]; 9084 [40].

587. SV. ROKO. Visoki reljef. Mauzolej Račić. (Saint Roch, St. Rocckus).
Lik sveca s čuturicom i psom do nogu. (Zbog ranije crkvice Sv. Roka na tom položaju).
a) Dubrovnik, 1922.
Sadreni model.
Vel. 236 x 57 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-167).
b) Dubrovnik, 1922.
Sadreni odljev.
Vel. 228 x 56 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović. (Pohrana obitelji Meštrović. Inv. POH-AMZ-299).
c) Dubrovnik 1922. Klesao Ž. Lukić.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Lijeva kapela.
Izl.: New York 1924.
Pod.: II. 7; III. 1. 70; III. 2. 72; 27 [XCII, sl.]; 34 [33]; 35 [XIV, XV, XVI, sl.]; 40 [64, sl.]; 42 [26, br. 56, sl.]; 50 [sl. 61]; 86 [(32)]; 521 [br. 42]; 698 [br. 47, sl.]; 2570 [206]; 2754; 6983; 7094; 7113 [316]; 7846; 9084 [40].

588. ANĐEO. Mauzolej Račić. (Anđeo u vidu križa).
Stilizirani klečeći anđeo s dvostrukim krilima i podignutim rukama.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 202 x 97 x 83 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-161).
b) Dubrovnik 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, na kupoli.
Pod.: III. 1. 64; III. 2. 66; 27 [XCV, sl.]; 35 [VI, XXXV, sl.]; 40 [67, sl.]; 2570; 7009 [sl.].

589. KAP. IVO RAČIĆ, reljef. Mauzolej Račić.
Poprsje muškarca s bradom i brcima, s knjigom u desnoj ruci, u plitkom reljefu.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 120 x 60 x 7 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-164).
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Lijeva kapela.
Pod.: III. 1. 67; III. 2. 69; 35 [XV, sl.].

590. MARIJA RAČIĆ, majka, reljef. Mauzolej Račić.
Sjedeći lik žene s rukama u krilu, sa čipkastim ovratnikom i s križićem, u plitkom reljefu.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 120 x 60 x 8 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-166).
b) Dubrovnik, 1921- 1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Desna kapela.
Pod.: III. 1. 69; III. 2. 71.

591. MARIJA RAČIĆ-BANAC, kći, reljef. Mauzolej Račić.
Plitki reljef sjedeće mlađe žene, s knjigom u desnoj i cvijetom u lijevoj ruci.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Vel.: 120 x 60 x 7 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-163).
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Desna kapela.
Izl.: Zagreb 1974.
Pod.: III. 1. 66; III. 2. 68; 35 [XXVIII, sl.]; 606 [br. 97].

592. EDI RAČIĆ, reljef. Mauzolej Račić.
Poprsje mladoga muškarca, savinute desne ruke, glave naklonjene desno, u plitkom reljefu.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 120 x 60 x 8,5 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-165).
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Lijeva kapela.
Pod.: III. 1. 68; III. 2. 70; 35 [XV, sl.].

593. NAVJEŠTENJE, reljef, detalj za Mauzolej Račić.
a) Dubrovnik, 1921-1922.
Sadreni model.
Vel.: 28 x 23 cm.
Vl.: Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-844; Inv. Numizmatičke zbirke NZP-661. Vl. obitelji Kerdić).
b) Bronca.
Vel. 28,2 x 22,8 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. 282). Od Galerije suvremene umjetnosti, Zagreb.
Pod.: II. 1. 282; II. 2. 1575.

594. ANĐEO S DUŠOM I, visoki reljef. Mauzolej Račić (Angel with Soul).
Uspravni lik anđela s više redova krila, s objema rukama drži dijete u visini lijevog ramena, oba pogleda usmjerena uvis.
a) Dubrovnik, 1921.
Sadreni model.
Vel.: 270 x 93 x 34 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.POH-AMZ-1.Pohrana obitelji Meštrović.
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Lijevi zid.
Pod.: 27 [XCIII, sl.]; 35 [XVII-XIX, sl.]; 40 [br. 68, sl.]; 42 [26, br. 58, sl.]; 545 [sl. 6]; 2570 [205]; 6065; 6067 [sl.]; 7506 [299].

595. ANĐEO S DUŠOM II, visoki reljef. Mauzolej Račić (Angel with Soul).
Uspravni lik anđela s više redova krila, s objema rukama drži dijete u visini desnog ramena, pogleda usmjerena naprijed.
a) Dubrovnik, 1921-1922.
Sadreni model.
Vel.275 x 93 x 37 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović, inv. POH-AMZ-2.
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Desni zid.
Pod.: 27 [XC, XCIII]; 35 [XX, XXI, sl.]; 42 [26, br. 59, sl.]; 46 [60, br. 112, sl.].

596. ANĐEO S DUŠOM III, visoki reljef. Mauzolej Račić (Arhanđel, Angel with Soul).
Uspravni anđeo, pogleda uvis, drži u naručju dijete sklopljenih ruku.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 121 x 100 x 37 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-169).
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Desni zid.
Pod.: III. 1. 73; III. 2. 75; 27 [XCIV, sl.]; 35 [XXII-XXIII, sl.]; 2570 [sl.]

597. ANĐEO S DUŠOM IV, visoki reljef. Mauzolej Račić.
Uspravni anđeo drži u naručju dijete koje ga grli.
a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 121 x 100 x 37 cm.
Vl.:U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-170).
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Lijevi zid.
Pod.: III. 1. 72; III. 2. 74; 35 [XXIV, sl.]; 40 [br. 66, sl.]; 2570 [sl.].

600. ANĐELI SVIRAČI, reljef, studija za Mauzolej Račić.
Anđeli s frulama.
Dubrovnik, 1921.
Sadreni model .
Vel. 17,4 x 9 x 1,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 233). Dar Anke Krizmanić, Zagreb,1973.
Pod.: II. 1. 233.

601. ANĐELI SVIRAČI I, reljef. Mauzolej Račić (Muzicirajući anđeli, Angels).
Tri dječja akta–anđela – u plitkim nišama. Prvi svira u frulu, drugi u mijeh, treći u liru.
a) Dubrovnik, 1920-1921.
Sadreni model.
Vel. 187 x 96 x 9 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,do 2015. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-156). Pohrana obitelji Meštrović. (Na sadrenom modelu su okviri biljno ukrašeni, u kamenu nisu).
b) Sadreni model (ili odljev).
Vel.: 165 x 34 x 8 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv. br.MZP-155).
c) Dubrovnik, 1921.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Središnja kapela, desna strana.
d) Sadreni model(ili odljev) dva dječja akta-anđela-s mjehom i lirom.
Vel.187 x 96 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-153.
e) Sadreni model(ili odljev) anđela svirača s frulom.
Vel.165 x 34 cm.
Vl..Obitelj Meštrović,do 2015. godine u pohrani Gliptoteke HAZU-Zagreb,inv.br.MZP-154.
Pod.: III. 1. 56, 59; III. 2. 58 ili 61, 1042 ili 1048; 35 [39, br. IX, XXXb, sl.]; 2532.

602. ANĐELI SVIRAČI II, reljef. Mauzolej Račić (Muzicirajući anđeli, Angels).
Tri dječja akta-anđela u plitkim nišama. Prvi svira violinu, drugi frulu, treći lutnju.
a) Dubrovnik, 1920-1921.
Sadreni model.
Vel. 187 x 100 x 9 cm.

Vl.:Obitelj Meštrović,do 2015.godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-157). (Na sadrenom modelu su okviri biljno ukrašeni, u kamenu nisu).

b) Dubrovnik, 1921.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Središnja kapela, lijeva strana.
Pod.: III. 1. 60; III. 2. 62; 35 [IX, XXVa, sl.]; 521 [br. 40, sl.]; 2532.

603. ANĐELI NOSAČI, studija za Mauzolej Račić.
Dubrovnik, 1921.
Sadreni model.
Vel. 22,3 x 4 x 4 cm .
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 234). Dar Anke Krizmanić, Zagreb,1973.
Pod.: II. 1. 234.

604. GLAVE ANĐELA, reljefi I. Mauzolej Račić.
Kvadratne kasete s glavama anđela s dvostrukim krilima. 18 kaseta.

a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
1.Devet kaseta.
Vel. 137 x 156 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-151).
2. Kaseta sa svoda kupole
Vel. 40 x 46 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-142).
3. Kaseta sa svoda kupole
Vel. 40 x 48 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-140).
4. Kaseta sa svoda kupole.
Vel. 40 x 48 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2013. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-145).
5. Kaseta sa svoda kupole.
Vel. 40 x 51 x 10 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-143).

b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Svod središnje kapele.
Pod.: III. 1. 43, 44, 46, 48, 54; III. 2. 45, 46, 47, 50, 56; 35 [35, IX, sl.]; 50 [58, sl.]; 2570.

605. GLAVE ANĐELA, reljefi, II. Mauzolej Račić.
Kasete-rombi s glavama anđela. 32 kasete.

a) Dubrovnik, 1920-1922.
Kaseta s glavom kerubina,sa svoda kupole.
Vel. 40 x 51,5 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-144).

b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kaseta s glavom kerubina,sa svoda kupole.
Vel.40 x 45 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2013. godine u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-141.

c) Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Svod središnje kapele.
Pod.: III. 1. 44; III. 2. 48; 35 [VIII, sl.].

606. GLAVE ANĐELA, reljefi III. Mauzolej Račić.
Pačetvorinaste kasete s glavama anđela s krilima. 72 (?) kasete.

a) Dubrovnik, 1920-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Svod središnjeg prostora.
Pod.: III. 1. 45; III. 2. 49; 35 [XXV, sl.].

607. GLAVA ANĐELA, konzola I. Mauzolej Račić.
Glava s pogledom naprijed.

a) Dubrovnik, 1920-1921.
Sadreni model.
Vel. 40 x 24,5 x 25 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-159).

b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Pod svijećnjakom.
Pod.: III. 1. 62; III. 2. 64; 35 [41, br. XXXIII, sl.].

608. GLAVA ANĐELA, konzola II. Mauzolej Račić.
Glava s pogledom gore.

a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 40 x 24,5 x 25 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-160).

b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Pod svijećnjakom.
Pod. III. 1. 63; III. 2. 65; 35 [41, br. XXXIII].

609. GOLUBICE I, reljefi. Mauzolej Račić.
Kasete-rombi s dvije golubice.

a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Kaseta.
Vel. 45,5 x 43 x 12,5 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2013. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-147).
b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. Svod središnje kapele.
Pod.: III. 1. 49, 50; III. 2. 51, 52; 35 [VIII, sl.].

610. GOLUBICE II, reljefi. Mauzolej Račić.
Kasete-rombi s jednom golubicom.

a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 51 x 42,5 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv. MZP-146).

b) Dubrovnik, 1921-1922.
Kamen.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat.
Pod.: III. 1. 49, 50; III. 2. 51, 52.

613. ZVONO. Mauzolej Račić.
Zvono s reljefima *Oplakivanja Kristovog*, *Uskrsnuća* i *Blagovijesti*.
Natpis: SAZNAJ TAJNU LJUBAVI, RIJEŠITI ĆEŠ TAJNU SMRTI, I VJEROVATI DA JE ŽIVOT VJEČAN.

a) Dubrovnik, 1920-1922.
Sadreni model.
Vel. 50 x 40 x 40 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 16/38).

b) Bronca.
Vl.: Gospa od Anđela. Mauzolej obitelji Račić, Cavtat. U kupoli mauzoleja.

c) Oplakivanje. Bronca. Plitki reljef.
Vel. 25 x 39 cm.
Vl.: Đuro Razmilić, Split. Darovao Općini Supetar.

d) Oplakivanje. Bronca. Plitki reljef.
Vl.: Joško Baica, Povlja.
Pod.: I. 3. 2. 36; 35 [XXVI-XXVII, sl.].

578

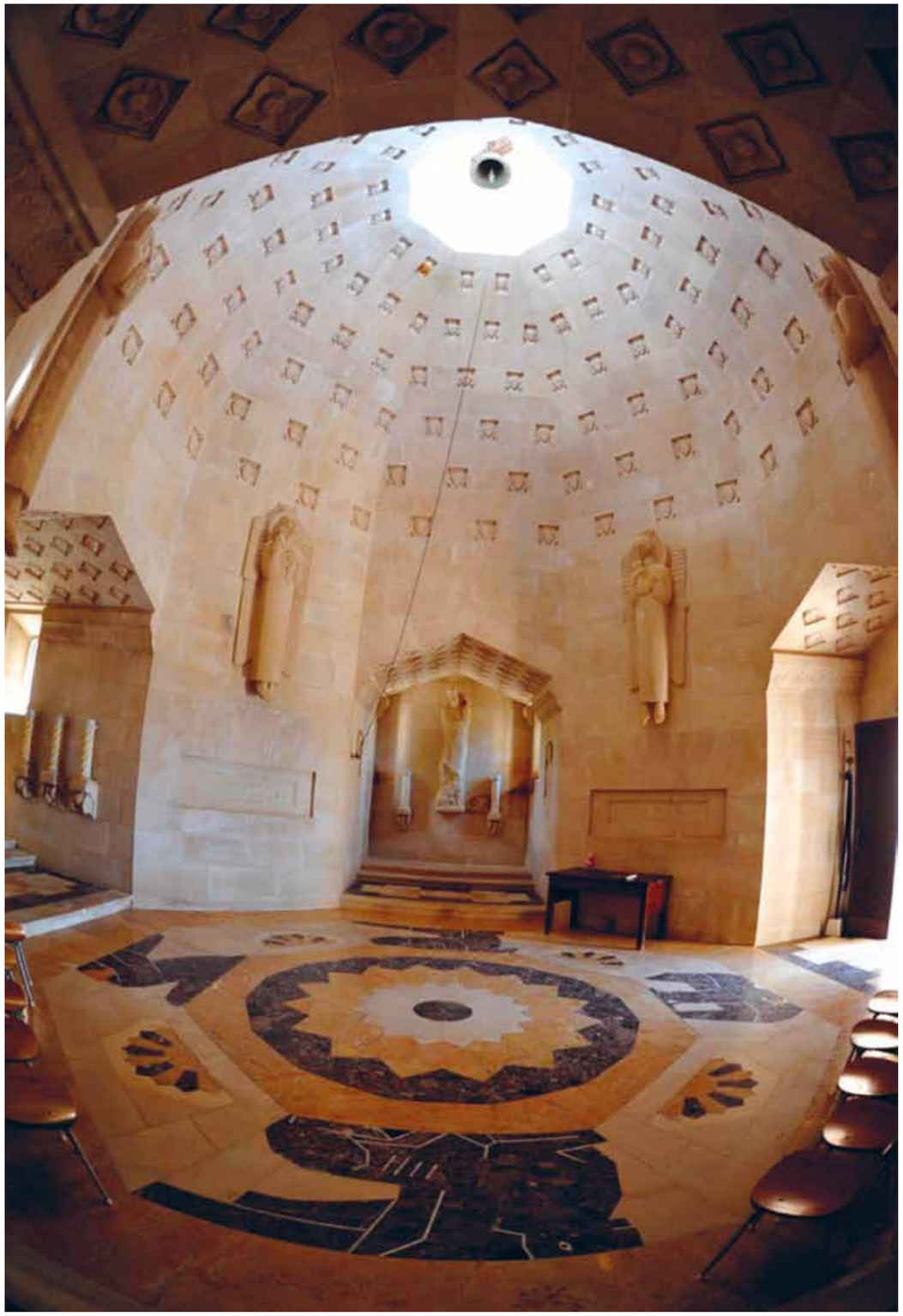
578

578

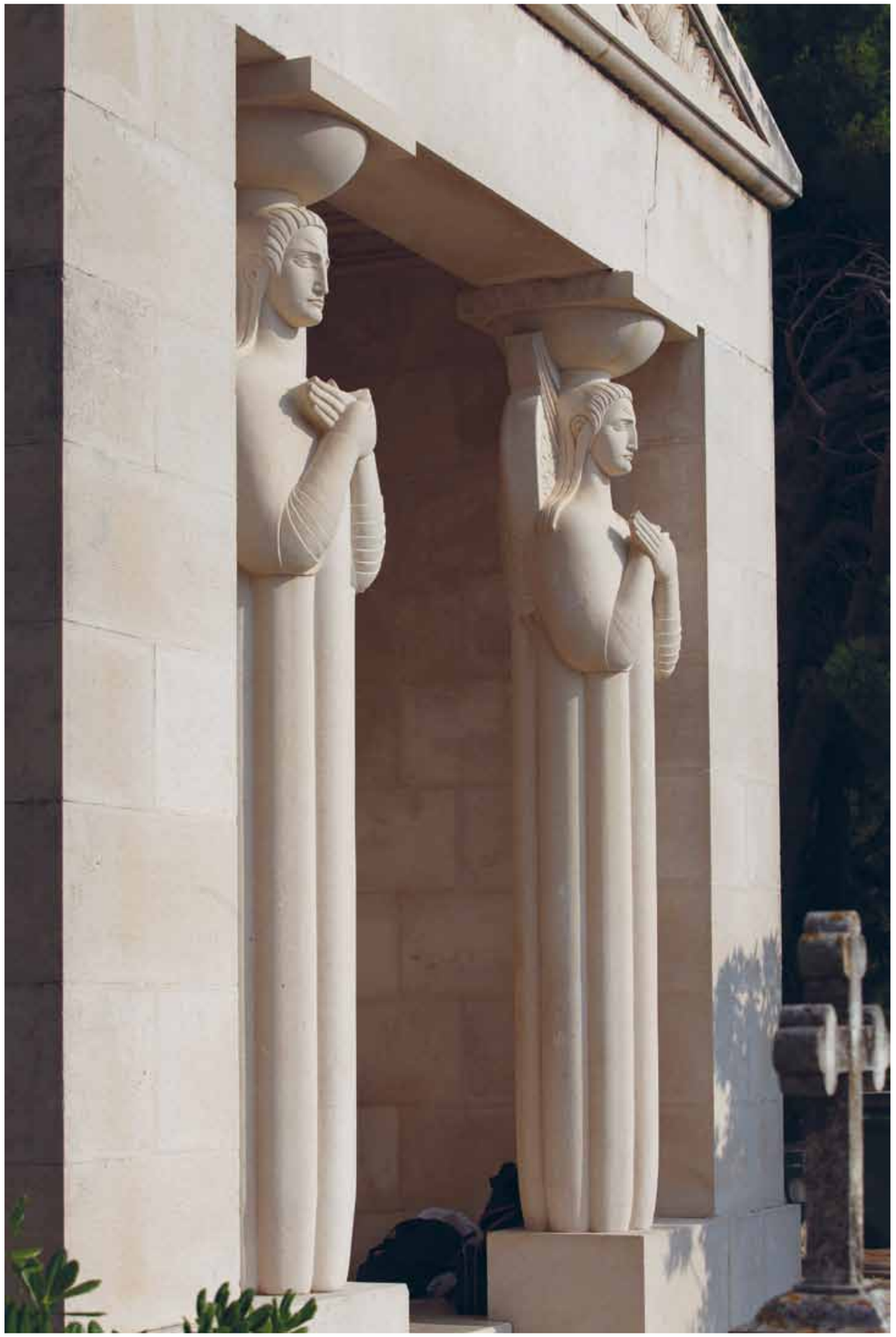
578

578

579

579

580

581

582

583

584

585

586

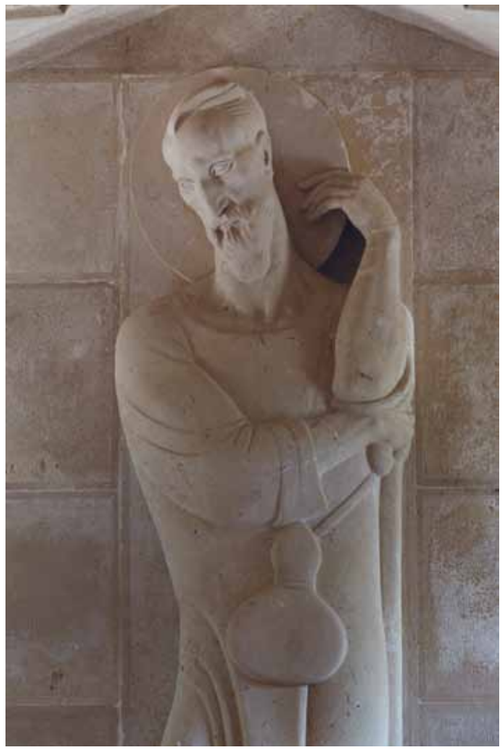
586

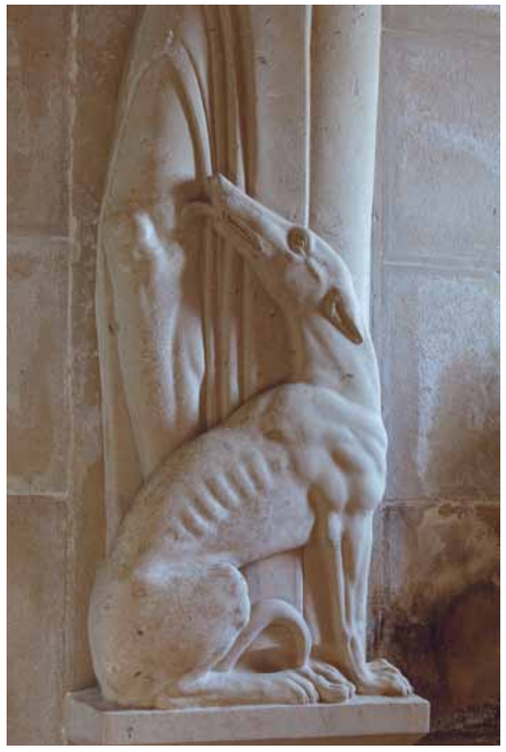
586

587

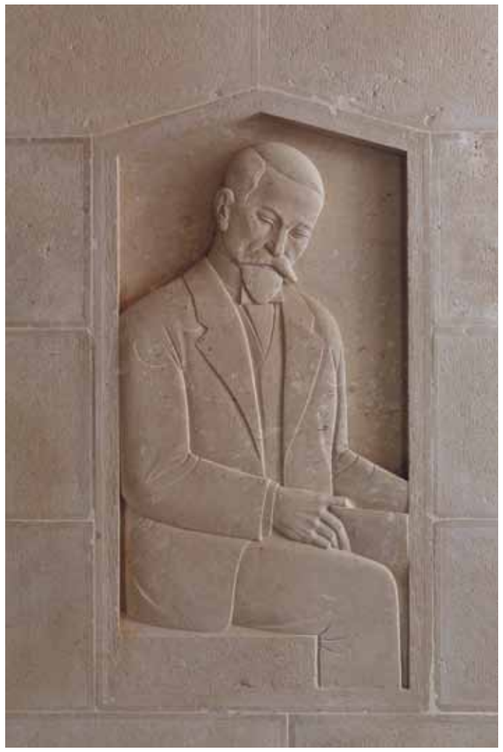
587

587

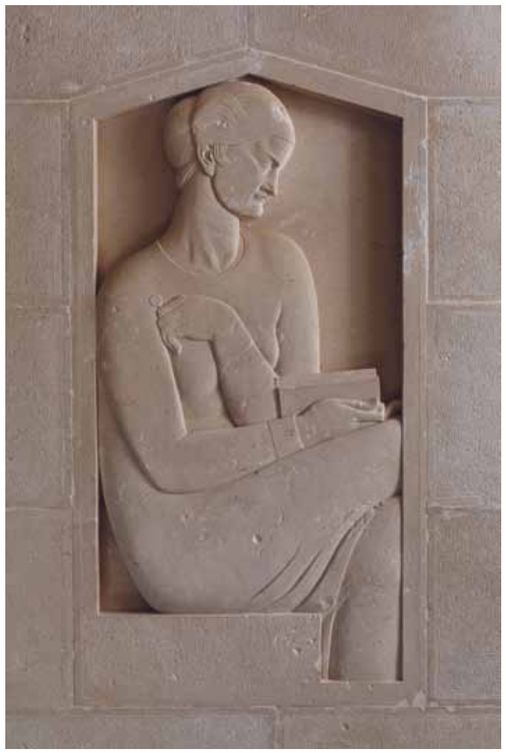
588

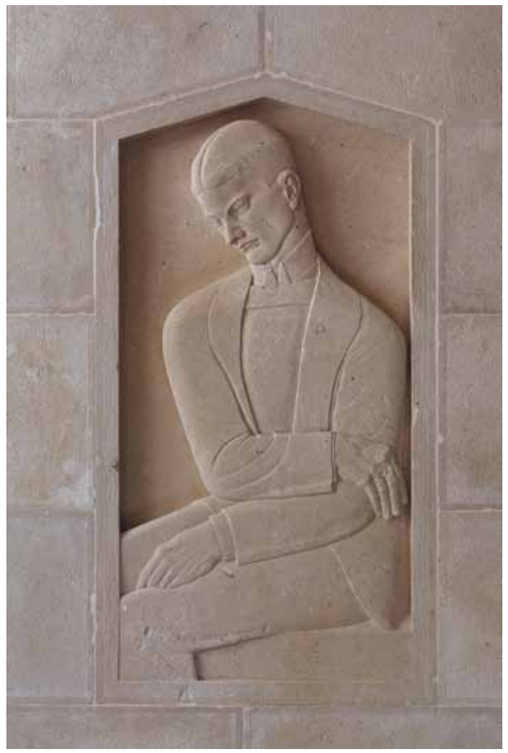
589

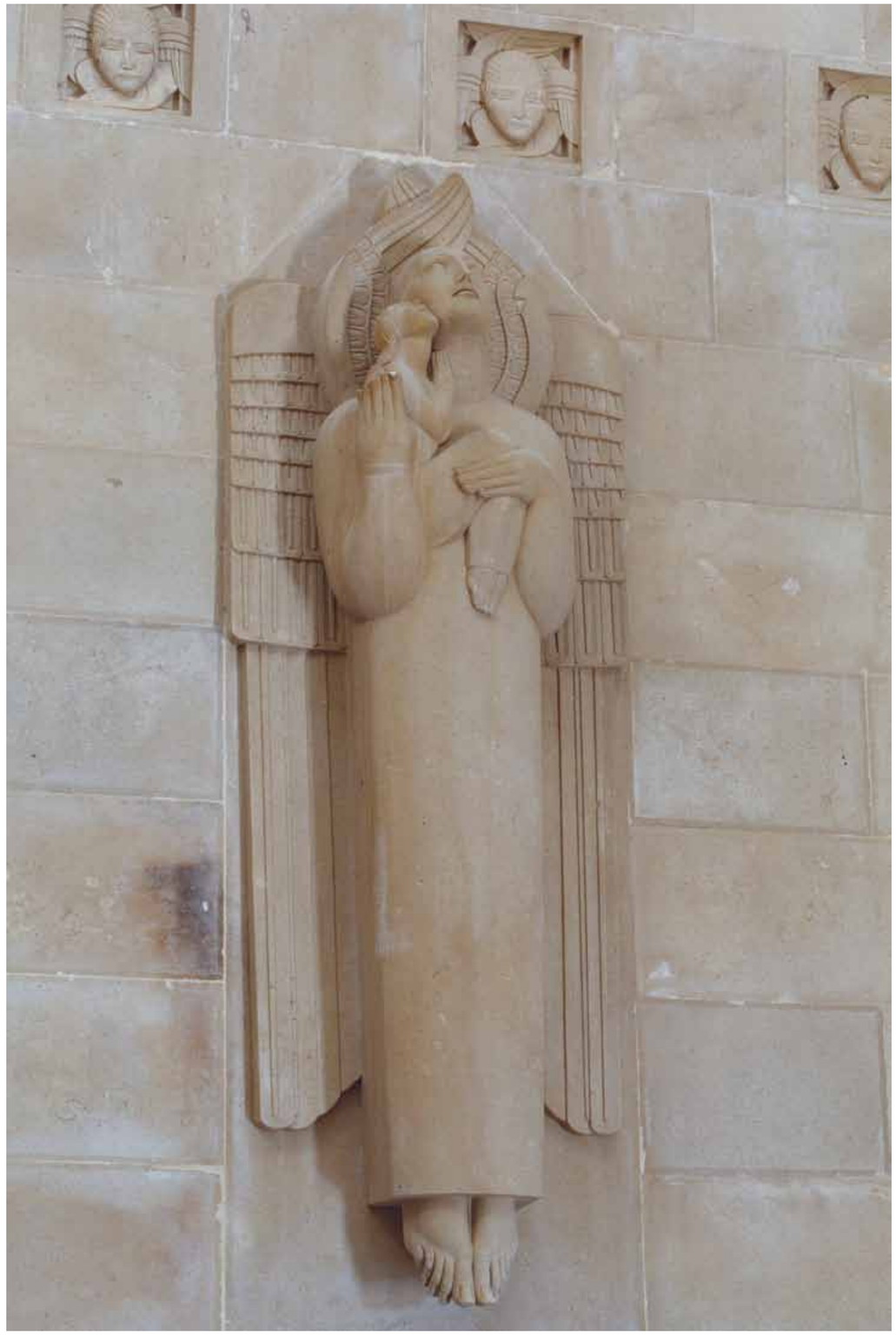
590

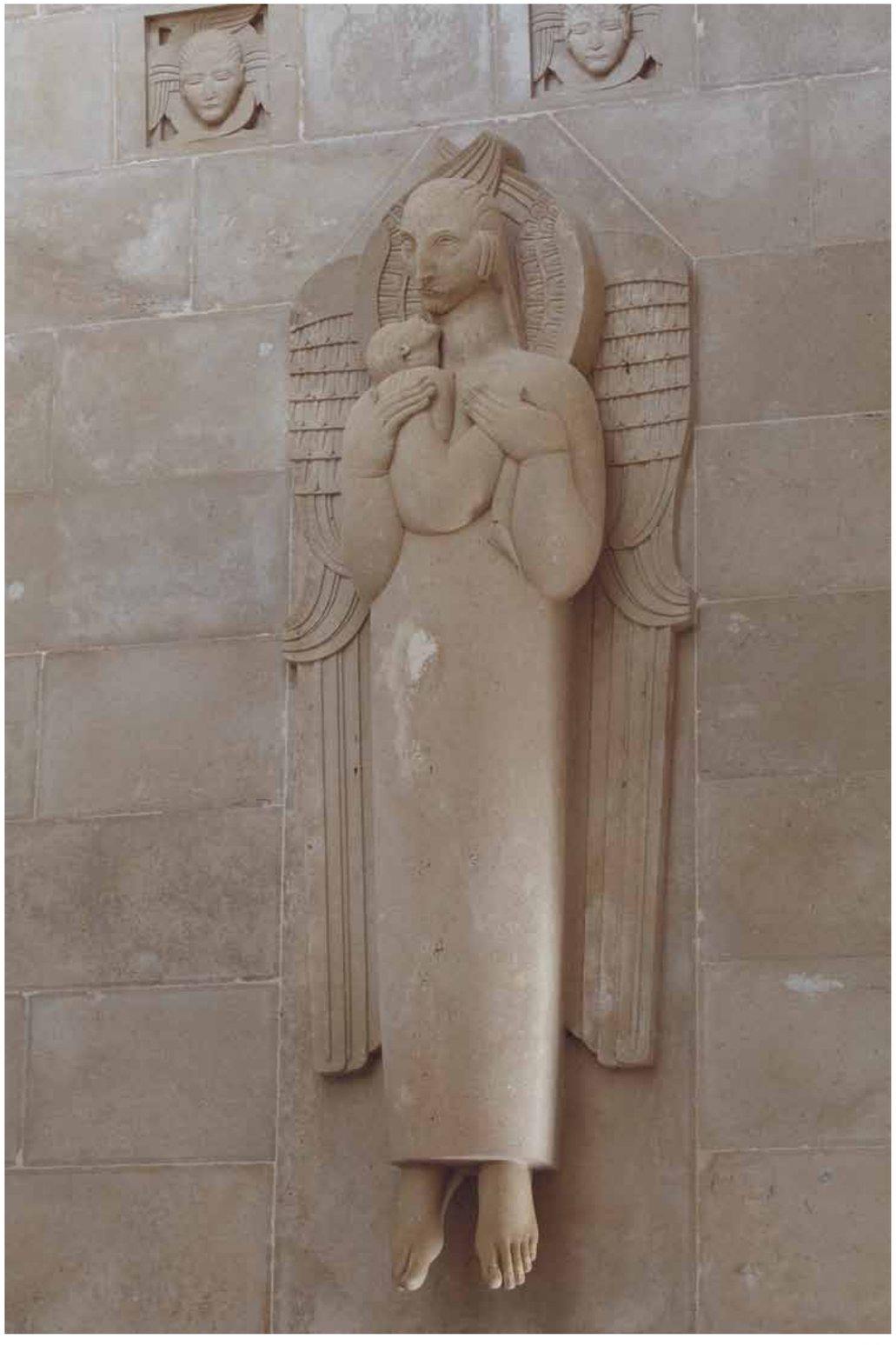
591

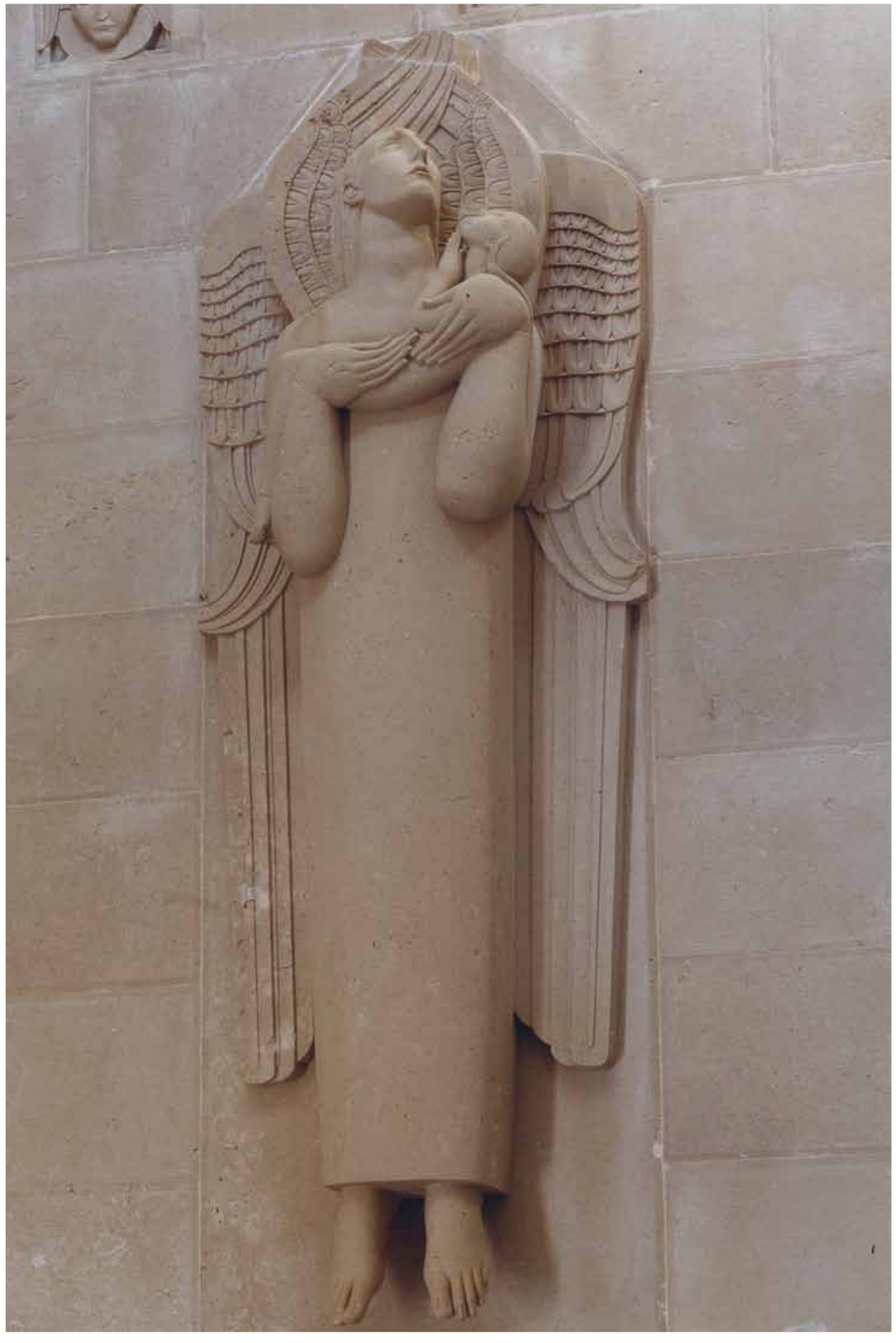
592

594

595

596

597

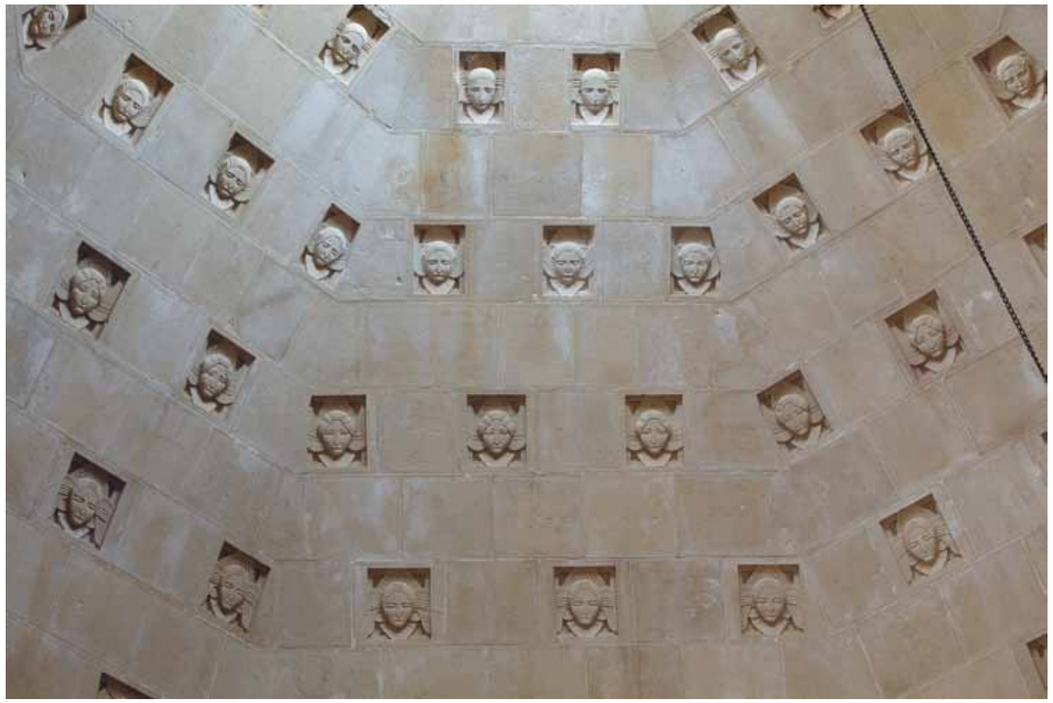
601-602

604

605

606

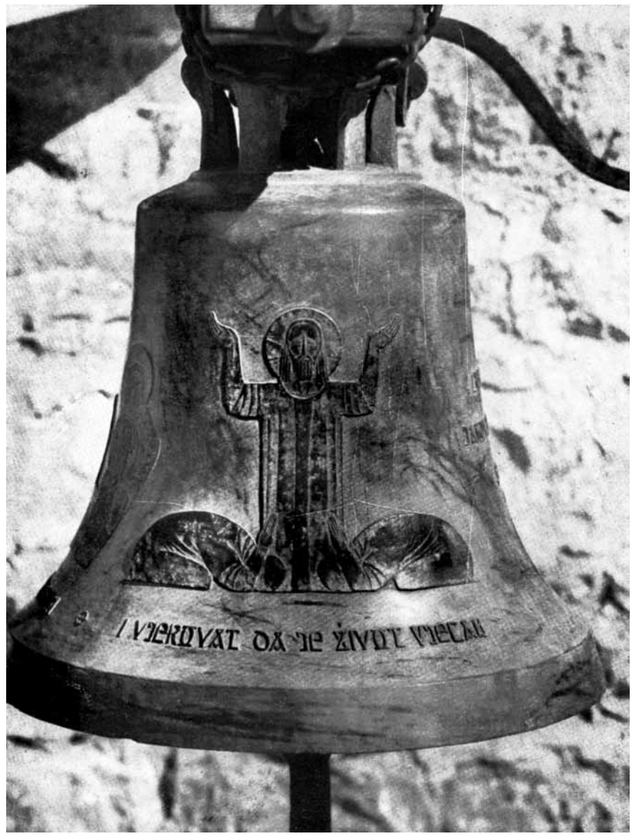
606

607

607

613

613

IVAN MEŠTROVIĆ

CATALOGUE RAISONNÉ

II

SKULPTURE 1923. – 1962.

Duško Kečkemet

U ranijem sam tekstu opisao kako je Ivan Meštrović od udovice Marije Račić dobio narudžbu za podizanje mauzoleja njezinom mužu, sinu i kćeri koji su umrli u kratkom vremenu 1918, dvoje posljednjih od španjolske gripe koja je nakon rata harala Europom. Poticaj za gradnju mauzoleja dala je kći Marija Račić, udana Banac, koja je u osobnom Meštrovićevom životu odigrala istaknutu ulogu. Svoju ljubav prema toj mladoj ženi opisao je sam Meštrović u autobiografskom romanu *Vatra i opekline*, navodeći je imenom Klara. Nadzor nad gradnjom mauzoleja povjerila je udovica oporučno 1920. svome zetu Boži Bancu.

U jednoj autobiografskoj bilješci Meštrović veli, u trećem licu:

"Već 1921. ide u Cavtat kod Dubrovnika da izvrši obećanje i sazida zavjetnu kapelu jedne porodice koja je sva izumrla za vrijeme španske gripe. Primjenjuje po prvi put arhitekturu i skulpturu - - - " (VIII. 4).

Podatak u *The Yugoslav Review* 1924. također navodi da Meštrović gradi mauzolej od 1921-1923. (2792 [7]).

Međutim, u pismu Šimunu Grubišiću 1921. pisao je Meštrović da u rujnu 1920. ide u Cavtat raditi (10283).

Marija Račić je umrla u prosincu 1919, pa je narudžba za gradnju mauzoleja mogla uslijediti tek 1920. godine. U *Uspomenama* sam Meštrović veli da je po doseljenju u Zagreb 1919. počeo osnovu za Cavtat (429 [119]), a da ga je dovršio 1923. godine (429 [144]). Njegovo pismo bratu Petru 1926, obišavši mauzolej, svjedoči da su neki radovi obavljeni i nešto kasnije, jer veli da su i stakla stavljena na prozore, ali da je na reljefnim portretima iz kamena izbilo crnilo (X. 4. 85).

Pretpostavljam, dakle, da je Meštrović pod sam kraj 1919. i 1920. u Zagrebu počeo raditi nacrte za *Mauzolej*, možda i koju plastičnu skicu njegove kiparske opreme, da je potkraj 1920. pošao u Dubrovnik i tu u obitelji Mitrović, a zatim u vlasitom atelijeru, modelirao prve skulpture, a u Cavtatu započeo građevne radove, a sama gradnja i klesanje skulptura - sa suradnicima i pomoćnicima - odvijalo se tijekom 1921. i u većem dijelu 1922. godine.

Meštrović je *mauzolej obitelji Račić* u Cavtatu, kako i sam veli, sam projektirao i kao građevinu i kiparske radove u njoj. O tome svjedoče i brojni vlastoručni nacrti u dvije navedene ustanove. Nadzor nad gradnjom morao je ipak voditi ovlašteni arhitekt, pa je za taj posao bilo zaduženo splitsko projektantsko-graditeljsko poduzeće *Arh. Dane Žagar i drug*, a nadzor gradnje vodio je član te firme inž. Aleksandar Cividini. [70]

Tako obiman kiparski i klesarski rad ne bi mogao biti izveden u same dvije godine bez suradnje čitave ekipe kipara, vještih majstora-klesara i običnih klesara. Glinene, odnosno sadrene, modele skulptura bez sumnje je izradio sam Meštrović, a "zadnju ruku" na klesanim skulpturama opet je on davao. Osim toga stotinjak se anđeoskih glavica u kasetama svodova ponavljalo, pa su to mogli izvoditi kipari ili vješti klesari prema njegovom modelu.

Najvještiji suradnik u tome radu vjerojatno je bio slovenski kipar Svetoslav Mihael Peruzzi (1881-1936), koji je tada podučavao kiparstvo na splitskoj Graditeljsko-obrtničkoj školi, gdje ga je Meštrović preporučio kao svog prijatelja još iz Beča. Bojana Hudales-Kori u Peruzzijevoj biografiji veli da je on pomagao prijatelju Meštroviću u kiparskom ukrašavanju *Račićevog mauzoleja* 1921. godine (8000 [170]).

Ivan Lah, suradnik *Slovenskog naroda*, posjetio je Peruzzija 1921. u privremenom Meštrovićevom atelijeru na Lapadu, gdje je on s još "dvojicom kipara" izvodio skulpture za *Račićev mauzolej*. Tada su bile, kako piše Lah, gotovo dovršene skulpture *Bogorodice s djetetom*, *Oplakivanje* i reljefi *Anđela svirača*, a tu je vidio i model *Mauzoleja* (2530; 2532).

Drugi akademski obrazovan kipar koji je Meštroviću izvodio u kamenu skulpture za *Račićev mauzolej* bio je Hvaranin Juraj Škarpa (1881-1952). Nakon Kunstgewerbeschule u Beču studirao je Umjetničku akademiju u Zagrebu. Autor je većeg broja nadgrobnih spomenika. Ranije je bio pod utjecajem rane Meštrovićeve secesijske stlizacije, a zatim je razvio jedan dinamičan ekspresionistički stil. Na Umjetničkoj akademiji bio je đak Roberta Frangeša koji ga je preporučio Meštroviću za suradnika u izvedbi skulptura za Cavtat. Meštrović je bio zadovoljan njegovim radom, pa mu je predlagao da preuzme cjelokupni nadzor nad izvedbom mauzoleja, što ovaj nije prihvatio. Tijekom rada došlo je do razilaženja između Meštrovića i Škarpe. Posljednji je u svojim *Uspomenama* zabilježio „raziđosmo se prijateljski". Ipak su kasnije Meštrovićevi prijatelji i dodvorice izbjegavali Škarpu (9947a).

U starosti je, u vezi s Meštrovićem prilično zajedljivi, Mirko Rački pisao da je Meštar talijanske klesare plaćao bolje od domaćih kipara, a kada mu se Škarpa na to požalio, zamjerio se Meštroviću, pa su se razišli (10289).

Juraj Škarpa je, prema pisanju o. Frane Jurića, „izradio veliki broj uresnih glava i ruža, te golubica na svodu. On izradi takogjer angjele nad grobovima pokojnika, koji nose nebu duše zakopanih. Zatim dovrši i Kariatide na pročelju mauzoleja." (2568). Udio klesanja Jurja Škarpe prema Meštrovićevim sadrenim modelima, dakle, bio je znatan, pogotovo što je on klesao velike skulpture *Anđela s dušama* i *Anđele-karijatide* na pročelju mauzoleja.

Drugi Hvaranin Šime Dujmović (1887-1968) također je klesao skulpture za mauzolej. Pohađao je 1910-1914. Akademiju likovnih umjetnosti u Beču, a zatim je živio i radio u Hvaru, odvojen od suvremenih svjetskih i domaćih likovnih strujanja, pa je dugo bio pod presudnim utjecajem Meštrovićeve secesijske i art déco stilizacije. Za Meštrovića je, kao odličan majstor u kamenu, klesao skulpture u Račićevom mauzoleju, na spomeniku *Zahvalnosti Francuskoj* u Beogradu i na *Mauzoleju neznanog junaka* na Avali. Za Cavtat je radio 1921. i 1922. (10352). Za Račićev mauzolej je klesao *Oplakivanje Kristovo*, *Raspelo*, kasete s glavama anđelâ i golubicama, a "zadnju ruku" je dao *Bogorodici* na glavnom oltaru (2568).

Skulpture za mauzolej klesao je i Živko (Živojin) Lukić (1889-1934). Umjetničko-zanatsku školu završio je u Beogradu, a zatim je studirao na Akademiji primijenjenih umjetnosti u Moskvi. Nakon kraćeg boravka u Rimu, pridružio se 1921. Meštrovićevim majstorima u Dubrovniku, pa je i potpao pod njegov stilski utjecaj. Tada je, 1922, i izlagao u Dubrovniku. Jedan je od začetnika moderne skulpture u Beogradu. [71] Bio

je vješt u minijaturnoj skulpturi (2568). Došavši iz Rima 1922. godine isklesao je u cavtatskom mauzoleju Meštrovićevog *Sv. Roka* (6983).

Najmlađi među kiparima koji su prenosili u kamen Meštrovićeve skulpture za Cavtat bio je Lovro Rogulj (rođ. oko 1884-1885). Iako samouk, bio je talentiran i vješt klesar, a radio je u splitskoj Bilinićevoj radionici. Restaurirao je za Konzervatorski zavod skulpture na šibenskoj katedrali. Za Račićev je mauzolej klesao stropne kasete s cvjetovima, golubicama i anđelima i druge dekorativne skulpture (2568). Ostali djelatnici u Meštrovićevoj radionici na Lapadu bili su vješti klesari, među kojima i talijanski majstori Ardini i Barofetti. Među njima se isticao Zefferino Grassi, koji je oko 1900. bio došao iz Švicarske i u Splitu imao kiparsko-klesarsku radionicu, izvodeći uglavnom nadgrobne spomenike. U njegovoj se klesariji osposobljavao i mladi Rosandić. Zajedno sa sinom Pinom bio je glavni Rosandićev izvodilac skulptura na Petrinovićevom mauzoleju u Supetru na Braču. [72]

Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu, zvan *Gospa od Anđela*, podignut je na vrhu brežuljka, na slikovitom pošumljenom groblju, gdje je do tada bila crkvica Sv. Roka, pa je stoga i jedan oltar u mauzoleju posvećen tome mjesnom svecu, zaštitniku od kuge.

Mauzolej je centralne osnove, osmerokutnog tlocrta, pokriven kupolom, sa četiri pravokutne isturene kapele, od kojih je zapadna ulazni vestibul. Na vrhu kupole je brončani anđeo koji tijelom, rukama i krilima tvori oblik križa. Dužine je 16 m, širine 14, a visine 13,5 m. Sagrađen je od bijelog bračkog kamena. Arhitrav timpanona antičkog trijema podržavaju dva anđela-karijatide. Brončane su vratnice ukrašene biljnim ornamentom, „simbolima zodijaka, slavenskim svecima" *Ćirilom i Metodom*, *Grgurom Ninskim* i *sv. Savom* i glavama apostola, a na dnu *Jaganjac Božji* obavijen zmijom.

U središnjoj kapeli, u njezinoj pravokutnoj apsidi, je oltar s kipom *Bogorodice i djeteta* u krilu. Podnožje skulpture, ujedno svetohranište, ima reljef *Jaganjca Božjeg*. Antependij oltara predstavlja reljef *Oplakivanja Kristovog*. Na bočnim zidovima apsidnog dijela kapele su po tri reljefa anđela svirača, a na svodu je 18 kaseta s jednakim glavama anđela.

U prednjem dijelu kapele, na bočnim zidovima, po dva su tordirana svijećnjaka podržavana konzolama u obliku anđeoskih glavica. Pri vrhu bočnih zidova je ukrasni biljni vijenac, a strop se sastoji od šest kaseta s pticama po sredini i od 32 kasete oblika romba s glavama anđela.

U desnoj kapeli, bez apsidnog produžetka, veliko je *Raspelo* između dva tordirana svijećnjaka na konzolama-glavama anđela. Na bočnim su zidovima plitki reljefi *Marije Račić-Banac* i majke joj *Marije Račić*. Strop kapele se sastoji od 44 kasete oblika romba sa cvjetovima u njima.

U lijevoj kapeli, također bez apsidnog produžetka, veliki je lik *Sv. Roko* u visokom reljefu, između dva svijećnjaka na konzolama. Na bočnim zidovima su reljefi pokojnika: kapetana *Iva Račića* i sina mu *Edija*. Strop se također sastoji od 44 kasete oblika romba sa cvjetovima.

U središnjoj prostoriji, na zidnim plohama između kapela, grobnice su četiri pokojnika, a nad njima četiri anđela s dušama pokojnika u naravnoj veličini. Kupolasti strop ukrašen je kasetama s glavicama anđela.

Pod središnje prostorije i tri kapele popločan je šarenim mramornim pločama.

U kupoli na vrhu je zvono s reljefima *Uzašašća* i *Oplakivanja* i natpisom: SAZNAJ TAJNU LJUBAVI, RIJEŠITI ĆEŠ TAJNU SMRTI, I VJEROVATI DA JE ŽIVOT VJEČAN.

Cavtatski su mauzolej mnogi opisivali, i u Meštrovićevo doba i kasnije. Ranije ga se općenito hvalilo, a kasnije manje spominjalo.

Najviše je o njemu opširno i pohvalno pisao austrijski povjesničar umjetnosti Josef Strzygowski 1923. u njemačkoj umjetničkoj reviji *Deutsche Kunst und Dekoration* (2662), što je prenošeno u inozemnim časopisima i prevođeno u našima: *Der Morgen*, Zagreb; *Prager Presse*, Praha; *Die christliche Kunst*, München; *Srpski književni glasnik*, Novi Sad; *Novo doba*, Split (2636; 2661; 2663; 2687 ; 2766; 3010). Vrlo opširan prikaz *Gospe od Anđela* objavio je Erich Strohmer u bečkom časopisu *Kirchenkunst* (4882), a Ćurčinova *Nova Evropa* objavila je 1937. reprezentativnu bogato ilustriranu monografiju *Ivan Meštrović: Gospa od Anđela*, sa tekstom Strzygowskog na njemačkom i engleskom jeziku i kraćim hrvatskim sažetkom (35).

Opširniju sadržajnu, filozofsku i estetsku analizu *Cavtatskog mauzoleja* objavio je srpski književnik i likovni kritičar Branko Lazarević u studiji o Meštroviću.

„Mauzolej prikazuje ništa manje nego smrt: vječnu zagonetku vječno odgonetanu od najvećih ljudi i vječno postavljenu ponovno - pisao je, između ostaloga Lazarević. - Potrebno je prikazati je, nju kategorički apstraktnu; i to prostorno, vizuelno, pomoću bijedne tri dimenzije; prostorno i vizuelno dati dušu koja se seli iz neba u najapstraktniju beskonačnost...

I tu je čitava jedna filozofija sa svima skalama od 'mislim, znam da postojim' do 'ništa ne znam', i 'sve je taština'. U cijeloj ovoj borbi shvaćanja Istoka i Zapada, Sjevera i Juga, duše i tijela, smrti i života, zemaljskog i nebeskog, realnog i nadrealnog, - Meštrović se našao i, snagom svoga genija, prošao kroz sve to i izašao na jednu visinu odakle se sve to najharmoničnije vidjelo. Izravnao je i izravnotežio, kod Cavtata, na granici na kojoj su se dva velika shvaćanja snažno sudarila i organski prožela, mnoga i mnoga shvaćanja, izrazio jednu eklektično-sintetičku misao kao u jednom dahu i u jednom salivu; i kad se uzme u obzir da je ovaj vijek samo vijek industrijske i trgovačke arhitekture i da nije za visoka religiozno-tektonska letenja, i da je imao samo skromna i privatna materijalna sredstva na raspolaganju, dao je ipak veliko djelo koje se vezuje za nebesa i njihova čuda...

U tom smislu ideja i Mauzolej (Cavtat) je veliko djelo. Tu se Meštrović izrazio u kamenu. Da odmah ponovno kažemo: živo, toplo, izrazito elastično drvo magijsko je pod Meštrovićevim dlijetom, i tu je njegova filozofija izraza pogodnija i dublja. Kamen je hladan, krt, 'finalan'. On je za oblik, a Meštrović je veći bog u liniji a manji u obliku.

Mauzolej u Cavtatu je jedan bol u bračkom krečnjaku. Cijeli Mauzolej je prikaz smrti i tuge u kamenu. Osim osnovne forme, koja je suviše jasna, racionalna i skladna da bi bila potpuno religiozna i, naročito, bolna, sve je ostalo, - naročito sve figurativno i ornamentalno, od anđela i stupova na ulazu i reljefu na vratnicama i zvonu do Bogorodice i Svetoga Roka, - sve je ostalo pod tajnom, tugom i bolom, pod jednom religijom koja je toliko religija smrti, i to opće smrti i općeg propadanja, da više nije kršćanska, osim u obliku, i da nije za oproštaj i pokoj čovjeka nego za jedan opći poganski, panteistički oproštaj svemu i pokoj svakome i svemu. Nije Mauzolej religiozan u užem smislu; u najširem, široko, duboko i opće religiozna ta širina i općenitost idu do jedne opće filozofije smrti..." (20 [59-60, 64])

O *Račićevom mauzoleju* pisao je opširnije i Meštrovićev engleski biograf Kineton Parkes 1924. u londonskim stručnim časopisima *The Builder* i *The Architects' Journal*, uz veći broj ilustracija arhitekture i skulptura mauzoleja, a u povodu Meštrovićeve izložbe u Londonu te godine (2754; 2755).

„Čitavo djelo odaje sklad projekta - pisao je Kineton Parkes. - Ono je simbolično u zamisli; materijalom je odraz zemlje u kojoj je sagrađeno; njegova je konstrukcija izraz autorove strasne narodnosti... To je kapela smrti, ali ujedno mjesto u kojem su trajanje života i vječnost religije spojeni u jednistvenoj pretpostavci. Ono ima duhovno značenje, iako nije veliki spomenik poput gotičke katedrale; uzimajući u obzir da je to djelo samog jednog umjetnika, ono je svjedok da plamen umjetnosti tiho gori... i kako snaga stvaralaštva još živi u čovjekovoj djelatnosti. To je što više jedno od najljepših rijetkih spomenika želje za sjedinjenjem skulpture s arhitekturom koje je stvoreno u moderno doba. Kapela je primjer jedinstva zamisli i izvedbe, što se rijetko viđa zajedno." (2754; 2982 [375]).

Navedimo i visoku ocjenu Meštrovićevog cavtatskog mauzoleja 1923. u njujorškom časopisu *Vanity Fair*: „the most remarkable of modern memorial chapels", nazivajući Meštrovića „najvećim kiparem svijeta" (2685).

Rječe su bile negativne kritike mauzoleja u Cavtatu. Tako je Miroslav Feller, književnik, kritičar, frojdovac i marksist, pisao o odnosu religije i umjetnosti u tom Meštrovićevom ostvarenju. On je 1954, u socijalističkom razdoblju, dokazivao da suvremeni čovjek ne može biti religiozan, pa ni Meštrovićev mauzolej nije odraz njegove religije, te stoga nije ni veliko umjetničko djelo (6470).

Ni Josip Plečnik nije cijenio Meštrovićev cavtatski mauzolej iako je bio sklon dekorativnoj arhitekturi. Hvaleći slikoviti položaj cavtatskog groblja, o samoj se Meštrovićevoj građevini pred svojim studentima izrazio potpuno negativno:

„Meštrović je postavio na brežuljku mauzolej u obliku oktogona, to vam je mješavina svih mogućih formi. Jedino što je dobro to je mjerilo: ne može se reći da je Meštrović malen. Unutrašnjost je presvođena, i Strzygowski piše o tom djelu da je to poslije Teodorikovog mauzoleja najveći spomenik na Sredozemlju!..." (9170 [922]).

Žarko Vidović je kritizirao i arhitekturu i skulpturu mauzoleja:

„Oktogonalna osnova i radijalna simetrija čiji je smisao u tome da dominira kupola.

Sklada između arhitekture i skulpture tu ne može biti, jer bi se takav prostor kao u Cavtatu mogao iskoristiti jedino za grobnicu u sredini. Meštrović to, pak, iskorištava kao kompoziciju za četiri nadgrobna spomenika i tri kapele, oltarsku i dvije bočne.

Cavtatski mauzolej teži linearnoj strogosti konstrukcije. Ona se ogleda u formi čitavog mauzoleja, pa i u samim skulpturama. Sve krive i sferne površine pretvorene su u ravne površine oštrih bridova, valjak u prizmu oktogona, kupola u osmostranu izlomljenu stepenastu piramidu... poluobli svod u strelasti. Tom 'strogošću' su u stvari dobijene svuda individualne, odvojene površine za individualni skulptorski dekor (koji bi se inače morao tretirati kao kružni friz, a koji ipak ne izlazi iz okvira ornamenta).

Izvjestan nedostatak osjećaja prostora (ovdje kao ambijenta za skulpturu) pokazao se samim tim što je izabrao ovakvo prostorno rješenje za skulpturu...

Tu, u Cavtatu, je skulptura podčinjena arhitekturi, bolje reći konstrukciji...

Osim psa Sv. Roka i donekle Krista na reljefu 'Oplakivanje' (na oltaru) - sve skulpture su riješene šablonski. Same za sebe nemaju naročite vrijednosti, a nije ni prostor u stanju istaknuti im tu vrijednost. Šablonske su i njihove konstrukcije (anđeo-stup, anđeo-valjak, anđeo-križ) šablonski su i akcenti organskog u modelaciji. Konzole, glave dekorativnih anđela, vratovi, usta, oči, bore čela, svi linearni efekti i meke ruke bez kostiju - sve je to isti, stalno isti i ponavljani repertoar ili zbir gotovih šablonskih rješenja modelacije. To je posljedica arhitektonike po svaku cijenu, arhitektonike shvaćene kao racionalna konstrukcija i figure kao plošni ornament (po 'logici površine').

...Tijela nagih anđela su prazni crteži. Ona su simbol svega onoga do čega dovodi odricanje ili forsiranje svog skulptorskog nagona bilo kakvom intelektualnom spekulacijom, pa i obimnim arhitektonskim programom..." (50 [213-214, sl. 55-61]).

Spomenimo i izrazito ne estetski nego politički temeljnu kritiku tog mauzoleja u zadarskom talijanskom iredentističkom *San Marcu* 1937. godine, pod naslovom „Gospa od Anđela Ivana Meštrovića tipični dokument dekadencije istočne i slavenske umjetnosti". Meštrović je u tom pamfletu ocijenjen tek kao loš klesar, a sama cjelina mauzoleja „karikaturalna, komična, hibridna i beznačajna". Teško da je taj nazovikritičar i vidio Meštrovićv mauzolej, jer ga smješta u Stari Grad na Hvaru, gdje se nalazi Ljubićev a ne Račićev mauzolej. Na taj bezobrazni napad odgovorio je u splitskom *Jadranskom dnevniku* Vojmil Rabadan (5501; 5507).

Račićev je *mauzolej* zanimljivo Meštrovićevo ostvarenje jer je on autor i arhitekture i skulpture u njemu. Arhitektonska je bila Meštrovićeva zamisao i *Vidovdanskog hrama*, ali je ostala neostvarena, tek u nacrtima i maketi. U vezi s ovim mauzolejem postavlja se pitanje Meštrovićeve arhitekture. U kasnijim će građevinama on obvezno surađivati s nekim arhitektom, najčešće s Haroldom Bilinićem, dajući tek osnovnu zamisao i skicu zgrade, ali u cavtatskom mauzoleju, koliko nam je poznato iz svih raspoloživih podataka i njegovih izvornih nacrta u Galeriji Meštrović i u Atelijeru Meštrović, on je potpuni autor, tek uz zakonom obvezni građevinski nadzor ovlaštenog arhitekta.

Meštrović nije nikada bio izraziti arhitekt. On je uvijek više pažnje posvećivao volumenu građevine, a pogotovo njezinoj unutrašnjoj skulpturalnoj opremi - kiparskoj i dekorativnoj - nego prostoru, suštinskom elementu arhitekture. Kipar je uvijek prevladavao nad arhitektom. A što se tiče suvremenosti arhitekture, uvijek je bio stilski eklektičar, ne priznajući uopće tada općenito prihvaćenu modernu ili funkcionalističku arhitekturu. Ona mu, uostalom, u načelu nije omogućavala primjenu skulpture na vanjštini ili u unutrašnjosti građevine. Zanimljivo je ipak da je jedan od pionirskih predstavnika moderne arhitekture, Adolf Loos, jedino na memorijalnoj arhitekturi dopuštao građevne ukrase, dok ih je na ostaloj smatrao zločinom:

„Arhitektura nije umjetnost. Samo jedan mali dio arhitekture pripada umjetnosti: grob i spomenik. Sve što služi nekoj svrsi mora biti isključeno iz carstva umjetnosti." [73]

A Meštrovićeva je arhitektura uvijek bila memorijalne ili crkvene naravi, osim palače u Splitu, pa i ta je donekle bila javnog galerijskog sadržaja.

Suvremenu funkcionalističku arhitekturu smatrao je Meštrović - kao i njegov slovenski kolega arhitekt Plečnik - tek prolaznim stilom (4380 [12]).

Oni povjesničari umjetnosti (i ostali) koji su u tom ranijem razdoblju pisali o Meštrovićevoj arhitekturi, hvaleći je jednako kao i njegove skulpture, pisali su s pozicija predfunkcionalističke arhitekture, koja je negdje još nakon Prvog rata trajala u oblicima posljednjih tragova secesije ili u duhu novijeg art décoa, sa sklonošću lokalnog i tradicionalnog i tek s neodlučnim i djelomičnim prihvaćanjem nekih načela novije moderne internacionalne arhitekture.

Tako je i već navedeni engleski likovni kritičari Kineton Parkes pisao u studiji o Meštroviću "skulptoru-arhitektu":

"Nikada nije bio akademičar; bio je, jest i uvijek će biti tradicionalan. Na njega je utjecala, njega je formirala tradicija zemlje, nipošto škole..." (2981; 2982 [369]).

Sa stajališta funkcionalista eklekticizam je bio izrazita „pojava nazadnjaštva", pa je s tog stanovišta radikalno kritizirana i Meštrovićeva arhitektura. [74]

Međutim, funkcionalizam je prvi stil u povijesti arhitekture, od one antičke do suvremene, koji je naglo i potpuno prekinuo sa svakom tradicijom i prema tome je iznimka u povijesti umjetnosti.

„Mi smo prošlost uvijek posmatrali kao nešto što nije mrtvo - pisao je istaknuti povjesničar arhitekture S. Giedion - nego nešto što predstavlja neodvojivi dio naše egzistencije." [75]

U našem mediteranskom urbanom i ruralnom ambijentu, nabijenom tradicionalnom arhitekturom svih stilova, pogotovo je više disharmonije i nereda unijela internacionalna funkcionalistička arhitektura, čak i od one koja je beživo oponašala neku tradicionalnu. Najsretnija su bila rješenja kada je arhitekt stvarao u suvremenom duhu našega stoljeća i za čovjeka našega vremena i kraja, a imao je osjećaja za tradicionalni kontinuitet. Radikalan i borben stav funkcionalista nanio je nepravdu Meštroviću arhitektu (jednako kao i Plečniku) i tek je novije vrijeme potvrdilo i pozitivne čimbenike tradicionalizma, kao i mogućnost pluralizma stilskog izraza u suvremenoj arhitekturi. [76] O tome svjedoči i rehabilitacija Jožeta Plečnika i izložbe njegovih projekata u Londonu i Ljubljani. [77] Također monografija Jožeta Plečnika Marjana Mušiča 1986. godine (9622).

Ponovno su revalorizirana neka donedavno odbačena mišljenja istaknutih teoretičara i arhitekata, poput G. Sempera još 1845. godine:

„Ukoliko naša umjetnost treba da nosi žig naših vremena, onda sadašnjost mora da drži kontinuitet i s prošlim vjekovima, od kojih nijedan, pa čak i onaj najizopačeniji nije mogao da prođe a da ne ostavi neizbrisive tragove na naše prilike, te da samosvjesno i nepristrano obrati nužnu pažnju na osvajanje bogate materije koje su sadržane u njima." [78]

Stanovita sinteza tradicionalnog i suvremenog naišla je u razdoblju Meštrovićeva stvaranja između dva rata odjeka u njemačkoj javnoj spomeničkoj arhitekturi, iako se germansko-nacionalističke ideje jednog inače talentiranog i vrlo aktivnog Alberta Speera ne mogu uspoređivati s Meštrovićevim općečovječanskim i miroljubivim idejama toga razdoblja.

Gotovo sva Meštrovićeva arhitektonska ostvarenja spomeničkog su (uglavnom grobno-spomeničkog) karaktera. Shvatljivo je da je u takvoj arhitekturi ideja čak i važnija od funkcije; odnosno da je funkcija tih građevina spomenička, a ne praktično-upotrebna. To nas dovodi i do značajki ekspresionističke arhitekture, koja je također, kao i ona eklektična, u vrijeme prevlasti funkcionalizma, bila negirana. Ne jednaka, ali umnogome srodna ekspresionističkoj, bila je i idealistička struja u novijoj arhitekturi. Njezini autori „...slično platonskim idealistima, teže da dovedu svoje građevine do savršenstva, kao da su one izraz sveopćeg kozmičkog poretka". [79] I ta je struja bila jako kritizirana i odbačena. U Meštrovićevim mauzolejima pak srećemo mnogo od takvih idealističkih kozmičkih težnji k savršenstvu i općoj harmoniji (koje su se ideje često dodirivale - iako ne poistovjećivale - s onima religioznim).

Taj je Meštrovićev idealistički pristup arhitekturi i skulpturi u njoj očigledan osobito u *Račićevom mauzoleju* u Cavtatu.

Kipar Meštrović je na svoju arhitekturu (bilo na onu koju je samostalno projektirao, bilo na onu u suradnji s drugim arhitektima) gledao prvenstveno kao na građevinu na kojoj će i u kojoj će najbolje doći do izražaja njegova skulptura. Ali Meštrović je i sam vanjski volumen arhitekture oblikovao kao samostalnu skulpturu, što su funkcionalisti kritizirali (50 [152]).

Moramo istaknuti da Meštrović nije svoju arhitekturu projektirao za neki neodređeni prostor, nego ju je smišljeno i stvaralački uklapao u prirodni ili urbani ambijent (čak gradeći ili pregrađujući katkada taj okoliš). Stoga je i vanjski spomenički (rekli bismo skulptorski) karakter takve arhitekture bio od bitne važnosti. O tome svjedoče jedinstveni i vrlo uspjeli smještaji *Račićevog* i *obiteljskog mauzoleja*, spomenika *Neznanom junaku*, *palače na Mejama*, *Doma umjetnosti*.

On je ne samo graditeljski, nego gotovo psihološki i scenografski udešavao pristup takvoj spomeničkoj građevini, predviđajući razne postupne efekte prilaženju već iz daljine.

Kad se pak posjetilac našao u samoj građevini, onda je autor odredio jedan središnji, uglavnom statički, položaj iz kojega se sva skulptura interijera doživljava bilo više intimno kao u *Račićevom mauzoleju*, bilo monumentalno kao u *Spomeniku neznanom junaku na Avali*. Takvom koncepcijom spomeničke arhitekture ona je zaista više predstavljala rješavanje volumena nego prostora.

Druga, samo donekle opravdana, kritika Meštrovićeve arhitekture jest u često prevladavajućoj racionalnosti ideje takvog spomenika - koja je pokretač gotovo čitave kritike Meštrovićeve arhitekture i skulpture u obimnom kritičkom djelu Žarka Vidovića (50 [13, 14, 23, 24, 152]).

„Dakle normu, kliše, naviku, rutinu, formulu, frazu, jednom riječi kič u koji ljepotu pretvara namjera može u sebi nositi umjetnik sam kao vlastito samoograničavanje." 50 [14]).

Bilo bi loše u jednom cjelovitom ambijentalnom arhitektonsko-kiparskom ostvarenju - u eksterijeru i u interijeru - tražiti da sve kiparske i dekorativno-skulptorske izvedbe budu individualna, sama sobom istaknuta, djela. Idejna i građevna cjelovitost arhitektonskog ambijenta zahtijeva podređivanje pojedinosti cjelini. U takvom će interijeru neke sadržajem ili idejom istaknute skulpture biti naglašene i svraćat će posebnu pozornost, kako osobito povoljnim položajem, razrađenom izvedbom, materijalom, pa često i veličinom. Ali da bi se one mogle istaknuti i da bi se podredile cjelovitosti interijera, kako arhitektonskoj, tako i sadržajnoj i idejnoj, nužno je da ostale skulpture i dekoracije ne privlače jednaku pozornost, nego da budu tek popratna melodija koja će pratiti i isticati glavne teme.

Mnogobrojne glave anđelčića u kasetama stropa Račićevog mauzoleja, samo u nekoliko inačica, stvorile bi potpunu disharmoniju ambijenta i željene autorove ideje da nisu oblikovani jednoobrazno nego svaka individualno. Jednako je bila nužna dosljedna pojednostavnjena stilizacija tih sporednih skulptorskih elemenata da bi se s jedne strane mogla plastično oblikovati jedna apstraktna idelistička ideja - bilo rodoljubna, bilo općečovječanska i humanistička, a s druge da se željena pozornost skrene na ključne skulpture - u Račićevom mauzoleju na oltarne skulpture *Bogorodice s djetetom*, *Raspela* i *Sv. Roka*. Ni samim pokojnicima, na spomen kojih je mauzolej i podignut, nije posvećena izravna pažnja u realnom obliku plitkih portreta na sporednim bočnim zidovima kapela, nego je njihova onozemaljska stvarnost simbolički predočena u velikim skulpturama anđela koji nose njihove duše, postavljenima na istaknutim položajima u središnjem prostoru mauzoleja.

Ipak je činjenica da je u tim Meštrovićevim memorijalnim ambijentima katkada ne uvijek najuvjerljivija ideja znala biti na štetu kiparskoj zrelosti i čistoći pojedinih skulptura, bilo u sifngama *Vidovdanskog hrama*, bilo u anđelima *Račićevog mauzoleja*, bilo u evanđelistima obiteljskog mauzoleja.

U Meštroviću su se često borile spontana stvaralačka kiparska intuicija i spekulativna idejna racionalnost. Kada bi druga komponenta prevladala, bilo bi na štetu samog spomenika. Ipak smatram potpuno pogrešnim vrednovanje same skulptorske vrijednosti pojedinih njegovih ostvarenja, a potpuno negiranje idejnih sastojaka u tim djelima, imali oni sastojaka literature, patriotizma, filozofije, etike, religije i sl., što nalazimo u svim Krležinim pohvalama i osudama Meštrovićevih djela, a pogotovo u onima Žarka Vidovića (50).

Meštrović je bio odbojan prema suvremenim građevnim tehnologijama i materijalima kao što je armirani beton. Nastojao je dosljedno primjenjivati kamen kao tradicionalni, plemeniti i trajni materijal, osobito bijeli brački kamen. U odnosu na prevladavanje betona i žbukanih građevina u suvremenom graditeljstvu ta bi težnja imala stanovito opravdanje - naročito u spomeničkoj arhitekturi koja nema vremenski ograničenu svrhu nego trajnu, gotovo vječnu - kada neke od Meštrovićevih građevina ne bi ipak bile građene od armiranog betona, a zatim samo oblagane plemenitim i trajnijim materijalom kamena.

Istaknuti je i racionalni element Meštrovićeve arhitekture u dosljednoj i isticanoj simetričnosti, kao osnovnom načelu i klasične arhitekture, što je vrlo uspješno primjenjivao u memorijalnoj arhitekturi.

Istaknuta je i dosljedna primjena memorijalnih građevina oktogonalnog tipa, ali s ustupcima postranih kapela četvrtastog tlocrta.

Dosljedno takvom centralnom tipu građevine redovito je primjenjivana i kupola kao prepoznatljiv građevni element Meštrovićevih memorijalnih građevina. Ona je na *Vidovdanskom hramu* i *Račićevom mauzoleju* stepenasta, a na *obiteljskom mauzoleju* poluloptasta.

Nadahnjujući se tradicionalnom arhitekturom, uglavnom od antičke do srednjovjekovne, Meštrović je zacijelo nalazio uzore i u toj staroj domaćoj ili inozemnoj arhitekturi, posebno onoj grobnoj, spomeničkoj i crkvenoj. Naglasili smo izravni utjecaj splitske katedrale, s antičkim mauzolejem i srednjovjekovnim zvonikom, u zamisli *Vidovdanskog hrama*. I *Račićev* je *mauzolej* mogao imati uzora u *Dioklecijanovom mauzoleju*, pogotovo s antičkim portikom pred njim. Centralni tlocrt grčkog križa mogao je Meštrović vidjeti u našim ranoromaničkim crkvicama, kao u *Sv. Križu* u Ninu.

U Galeriji Meštrović u Splitu sačuvano je petnaestak izvornih njegovih nacrta za arhitekturu i kiparski ukras cavtatskog mauzoleja. Na njima su očigledni klasični utjecaji i sklonost obilnoj skulptorskoj dekoraciji. Jedna varijanta mauzoleja nije predviđala naglašeno stepenastu kupolu, nego s, po lokalnoj tradiciji, složenim kamenim pločama i bez podignutog svjetilnika i anđela na vrhu (9727 [sl. 3-7]).

Skulpturu na vrhu kupole mogao je Meštrović vidjeti na rekonstrukciji jednako stepenastog krova mauzoleja u Halikarnasu, a anđela je na vrhu kupole postavio malo zatim i Toma Rosandić na *Petrinovićevom mauzoleju* u Supetru.

Od ostalih građevina mogao je Meštrović imati poticaj oktogonalnom krstionicom u Ravenni iz 5. stoljeća ili križnim Mauzolejem *Galle Placidije* u Ravenni iz istoga stoljeća.

Kolikogod na prvi mah unutrašnjost cavtatskog mauzoleja ostavljala dojam pretrpanosti ponavljanom skulpturom, dojam posjetioca stojeći usred središnje prostorije pod kupolom, s pogledima usmjerenima prema trima oltarima u kapelama s glavnim skulpturama *Bogorodice*, *Krista* i *Sv. Roka*, uspješan je, skladan i upečatljiv. Tome pridonosi i vješto provedeno osvjetljenje kroz uske bočne prozore u kapelama koje osvjetljava tri dominantne skulpture i stropno svjetlo s vrha kupole koje usmjerava pogled - i misao - uvis.

Nadahnuće i poticaj za „duhovni" naglasak čitavog cavtatskog mauzoleja nalazimo i u osobnim autorovim prethodnim doživljajima koji su na njega ostavili duboki i presudni dojam. Ne samo Meštrovićevo prijateljstvo s obitelji Račić, nego njegova mnogo dublja intimna veza s Ruženom Zatkovom Kvoščinski i Marijom Račić Banac, od kojih je Marija nedavno umrla mlada, a Ružena upravo umirala, bili su presudni u idejnoj zamisli i ostvarenju toga mauzoleja. U likovima anđela možemo otkriti i lica tih autoru tako bliskih žena. Mauzolej je i podignut željom mlade Marije Račić, Klare iz njegovog autobiografskog ljubavnog romana (472c [249]).

Idejna poruka *Račićevog mauzoleja* sažeta je u natpisu na zvonu: „Saznaj tajnu ljubavi, riješiti ćeš tajnu smrti, i vjerovati da je život vječan."

Cavtatski mauzolej još je jedan dokaz mojoj naglašavanoj tvrdnji da su gotovo sva Meštrovićeva djela, sve sadržajne i stilske razlike, izravni odraz njegovih osobnih doživljaja i njima izazvanih čuvstava.

Moramo u vezi s *Račićevim mauzolejem* objasniti i stilsku promjenu Meštrovićeve skulpture koja se različito tumačila: bilo pogrešno kao zakašnjela i vanvremenska secesija, bilo kao njegova osobna stilska značajka izvan tijekova suvremene skulpture u svijetu.

Meštrovićevo arhitektonsko i kiparsko stvaralaštvo možemo podijeliti u tri faze. U prvoj *Vidovdanskog hrama* i *ciklusa* prevladavala je secesijska skulptura u unutrašnjosti i na vanjštini građevine. U drugoj, fazi mauzoleja u Cavtatu i Otavicama, od 1920-1930, skulptura sa značajkama art décoa prevladava u unutrašnjostima građevina. U trećoj, u tridesetim godinama, u mauzoleju na Avali, splitskoj palači i *Domu likovnih umjetnosti* u Zagrebu - rađenima u suradnji s arhitektima - skulptorski je dio sve manji, ili potpuno nestaje, a secesijska i art déco stilizacija također.

Oni koji su tada pisali o cavtatskom mauzoleju i skulpturama u njemu uočili su i isticali stilsku promjenu u njegovom radu, tumačeći to na razne načine. Posebno su isticali uspjeli sklad arhitekture i skulpture.

„Način na koji ovdje kiparski posao potpomaže dojam građevine, to je ono što je novo na ovoj tvorevini - pisao je Strzygowski 1924. - Čovjek poželi da se Meštrović češće prihvati ovakvoga rada, da bi razvio i dalje svoje ideje o vezama između arhitekture i skulpture. Jer u ovoj njegovoj umjetnosti leže klice za novo stvaranje.“ (2766 [9]).

I E. Collings je bio oduševljen tim Meštrovićevim ostvarenjem, u kojemu je vidio jednog novog, perspektivnog umjetnika koji je našao sklad arhitekture i skulpture:

“To je kapela, grobnica jedne obitelji, u stvari jedna kosturnica, arhitektonski i kiparski djelo jednog čovjeka - Ivana Meštrovića. To je jedno ozbiljno umjetničko djelo, koje se duboko doima, kojim je nov život udahnut simbolizmu kršćanske vjere. To je jedna himna u kamenu, kojemu se ne dâ da rasipa snagu, nego koji je, čvrstom rukom postavljen kao da je od zemlje, tako srezan da se uzdiže u nebo. Ovakvo djelo predskazuje umjetnosti lijepu budućnost.” (3258 [336]).

Moramo se, međutim, podsjetiti što smo rekli u poglavlju o art déco stilu, pa ćemo moći zaključiti da stilske značajke arhitekture cavtatskog mauzoleja, a pogotovo njegove skulpture, tako srasle s tom arhitekturom, nisu tek osobni eklektički hir autorov, nego izravni odraz suvremenog graditeljsko-kiparsko-dekorativnog duha u svijetu, oličenog u art déco stilu. Tako viđen i ocjenjivan Račićev mauzolej, kao i većina ostalih Meštrovićevih skulptura dvadesetih godina, sve do obiteljskog amuzoleja u Otavicama, postaju ostvarenja suvremene europske i američke umjetnosti, djela ne konzervativnog, nego suvremenog likovnog stila. Taj je zaključak važan u prosuđivanju tadašnje Meštrovićeve umjetnosti eklektičnom ili modernom.

Dokaz izrazitoj pripadnosti *Račićevog mauzoleja* i njegovih skulptura suvremenom art déco stilu dokaz je izlaganja fotografija toga mauzoleja na *Međunarodnoj izložbi dekorativne umjetnosti* u Parizu 1925. godine, koja se izložba općenito smatra afirmacijom art déco stila u europskoj umjetnosti. Iako prikazan tek fotografijama, Meštrovićev je cavtatski muzej na toj izložbi nagrađen s Grand Prix (3258).

Mauzolej obitelji Račić koštao je ukupno oko 200.000 dolara (10149a).

Kamene ploče s reljefima pokojnika počele su crniti nedugo nakon gradnje, a i ostali dijelovi mauzoleja i skulptura u njemu oštećivani su zubom vremena (5126; 5171).

U ratu 1991. bio je Cavtat na udaru srpske i crnogorske artiljerije, pa je javljano ne samo o oštećenju nego i o rušenju mauzoleja, što se srećom ipak nije dogodilo (10221; 10225; 10247).

614. ŽENA S KNJIGOM (Žena čita, Djevojka s knjigom, Olga Meštrović, Olga Kesterčanek-Meštrović, Prvi portret Olge M., Woman Reading, Reading lady, Femme lisant)
Sjedeći lik mlađe žene s knjigom u rukama na koljenima.
Sign.: 16. II. 21. IM

a) Dubrovnik, 1921. [62]
Sadreni model.
Vel. 97 x 51 x 77 cm.
Vl.: Nasljednici Side Kesterčanek, Zagreb. Ranije u Ateljeru Meštrović u Zagrebu. (Inv. MZP-240). Predano Sidi Kesterčanek 1971.

b) Mramor (bijeli).
Vl.: Mrs Norman, Krf. (Kupila 1930-31. Lady Cowdray, baka Mrs Norman).

c) Bronca.
Vl.: Sveučilište, Zagreb.
Izl.: New York 1924.
Pod.: II. 2. 77; III. 1. 143; XXI [1, sl.]; 521 [br. 66, sl.]; 3457 [447, sl.].

615. SJEDEĆI ŽENSKI AKT, studija (Sjedeći ženski akt skupljenih ruku, Žena u molitvi, Sitzender weiblicher Akt, Donna nuda seduta, Figura femminile seduta, Sedeči ženski akt, Sedišii ženskii akt).
Na podu sjedeći ženski akt s rukama među stopalima nogu.

a) Zagreb, 1921. [63]
Sadreni model.
Vel. 38 x 20 x 21 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Predao 1960. ing. Mihajloviću, Beograd.

b) Bronca.
Vel. 37,5 x 19 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 42/16). Pohrana obitelji Meštrović.

c) Općinsko poglavarstvo, Split. (Lijevano odobrenjem Olge Meštrović).
Izl.: Zagreb (Muzejski centar) 1983, Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 2.; II. 2. 75; 86 [sl. 45]; 108 [32, br. 95, sl.]; 125 [314, br. 145, sl.]; 635 [8, br. 26]; 641 [133, br. 50]; 660 [142, br. 46, sl.]; 661 [33, br. 45, sl.]; 665 [27, br. 43, sl.]; 671 [br. 19, sl.].

616. ANĐEO S FRULOM (Engel mit Flötte, Angel with Flute, Angelo con flauto, L'ange a la flute, El ángel de la flauta, Anděl s flétnom, Înger cu flaut).
Stojeći mladi muški akt s krilima, svira u frulu.
Zagreb, 1921. (?).
Drvo.
Vel. 141 x 23 x 13 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ -247). Kupljeno od nasljednika Tvrtka Meštrovića,1977. godine.
Izl.: Barcelona 1929, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Lenjingrad 1989.
Pod.: II. 1. 247; II. 7; 17 [sl. 23]; 40 [br. 19, sl.]; 47, 73 [185, br. 64, sl.]; 54 [20]; 86 [br. 108-109, sl.]; 101 [sl. 62]; 108 [30, br. 43]; 121 [315 br. 146-147, sl.]; 125 [315 br. 146-147, sl.]; 533 [br 7]; 594 [br. 24, sl.]; 595 [br. 24]; 596 [br. 24]; 597 [br. 24, sl.]; 641 [133, br. 49, sl.]; 660 [140, br. 45, sl.]; 661 [33, br. 44, sl.]; 698 [br. 45, sl.].

617. MEDALJA ŠKOLE BOLNIČARKI (Belgrade Training School for Nurses).
Jednostrana medalja. U donjem polukrugu *Kosovka djevojka*. U gornjem natpis.
Natpis: ESTABLISHED / 1921 / AT THE SUGGESTION AND WITH AID OF / THE SERBIAN CHILD WELFARE / ASSOCIATION OF AMERIKA / COOPERATING ORGANISATIONS / LEAGUE OF RED CROSS SOCIETIES / SERBIAN RED CROSS / MINISTRY OF HELTH.
BELGRADE TRAINING SCHOOL FOR NURSES

a) (?) 1921.
Sadreni model.

b) Bronca.
Izl.: Zagreb 1983 (Medalje I. M.).
Pod.: 645 [br. 6]; 10582b [66, sl.].

618. KRALJ PETAR I, reljef, spomenik.
Stari kralj Petar na konju, pod plaštom, sa sokolom u ruci.
Natpis: PRVOM / JVGOSLOVENSKOM / KRALJV / PETRV VELIKOM / OSLOBODIOCV / DVBROVNIK / MCMXXIII
Dubrovnik, 1922.

a) Sadreni model.
Kamen.
Vl.: Dubrovnik, Vrata od Pila. Otkrit 3. XII. 1924.
Skinut 1941. i pohranjen u Umjetničkoj galeriji Dubrovnik.

b) Sadreni odljev.
Vl.: Beograd, nekada u Bijelom dvoru.

c) Sadreni odljev.
Vl.: Split, Arheološki muzej (oštećen).

d) Sadreni model.
Vl.: Dubrovnik, Muzej u Rupama.

e) Kopija, kamen. E. Krstulović.
Natpis: PO I. MEŠTROVIĆU KOP. E. KRSTULOVIĆ
Vl.: Dubrovnik (?).

f) Projekti rekonstrukcije Vrata od Pila. (H. Bilinić).
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. (Klesarski radovi P. Bilinić, Split).Autor Harald Bilinić,arhitektonski nacrt Stepenice uz ulaz sa Pila.

g) Ozalid.
Vel.42,3 x 87,4
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović Inv.ozn.POH-AMZ-1040.

h) Nacrt,autor Harald Bilinić,Stepenice uz ulaz sa Pila.

i) Ozalid.
Vel.Atelijer Meštrović,Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn.POH-AMZ-1041.
Izl.: Pariz 1925.
Lit.: 429 [144-148]; 2851; 3202; 10032 [119].
Pod.: X. 4. 12, 17, 19, 31; 27 [XXIII sl.]; 86 [(29)]; 34 [39]; 2605; 2723; 2867; 2985; 3202; 3574; 3990 [303 sl.]; 4384; 4386; 4543; 4763 [16]; 4808; 4936; 5349; 5564; 9591 [160]; 9598 [104-105]; 9615 [143]; 10032 [92].

619. JAKŠA RAČIĆ, poprsje.
Polulik muškarca srednjih godina, bez kose, bez ruku.
Natpis i sign.: PRIJATELJV RAČIĆV MCMXX II MEŠTROVIĆ

a) Split, 1922.
Sadreni model (patiniran kao bronca).
Vis. 56 cm.
Vl.: Obitelj Račić, Vrbanj.

b) Bronca.
Vl.: Vinko Arambašin, Pariz ili Šibenik (?). (Udovica ga je bila darovala Galeriji umjetnina u Splitu, ali ga je povukla, pošto nije bio izložen).
Izl.: Split 1825.
Lit.: 5578 [16, sl.]; 10579 [263-264].
Pod.: 2608; 2609; 2919; 2979; 3262; 7113 [316].

620. G. EUMORFOPOULOS, poprsje.
a) London, prije 1922.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: (1924. vl. portretiranoga u Engleskoj).
Izl.: London 1924.
Pod. X. 4. 22, 31; 520 [7, br. 38].

621. ERNEST H. R. COLLINGS, poprsje.
London, 1922.
Sadreni model.
Vl.: Nekada E. Collingsa, London.
Pod.: X. 4. 31; 3258.

622. PAN S DIPLAMA (Klečeći pan s diplama, Kneeling Pan with Bagpipes). [63a]
Klečeći muški akt s diplama (mijehom).
a) Zagreb (?), 1922. (?).
Sadreni model.
Vl.: Nepoznat.
b) Bronca.
Vel. 95 x 90,7 cm.
Vl.: Wichita Art Museum, Wichita, SAD. (Kupljeno 1959. od Museum of Art, University of Kansas, Lawrence, SAD).
Pod.: XVIII. 7 (br. 33), 53, 81.

623. PORTRET GĐE PEARSON
a) London, 1922.
Sadreni model.
Bronca. ?
Vl.: 1922. u naručiteljice.

624. GĐA JULIA EUMORFOPOULOS, poprsje (Madame Eumorfopoulos).
a) London, 1922.
Sadreni model.
Bronca.
Vis.58,4
Vl.: 1924. vl. Eumorfopoulos, Engleska.Prodano na aukciji 22.10.2014. ,Gorringes,Lewes.UK
Izl.: London 1924.
Pod.: X. 4. 22; 520 [8, br. 43].

625. ŽENSKI LIK, studija I, statueta (Skica za žensku figuru, Studija za Ženu koja gleda prema moru, Study for Woman looking towards the Sea, Study of Woman).
Stojeći ženski lik, ruku oko prsiju, lijeve noge podignute na kamen. (skica za skulpturu – javni spomenik u Zagrebu).
a) Zagreb, oko 1920. (Rim, 1918. ?).
Sadreni model.
Vis. 41,5 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (SAD).
b) Zagreb, 1982. (Ljevaonica “Torzo”, B. Hočevar. Sign.: E-1 TORZO Zagreb ‘82).
Vel. 41,5 x 14 x 16 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-271). ((Lijevano odbrenjem nasljednikâ,1982).
c) Zagreb 1984.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
d) Bronca.
Vel. 41 x 12,5 x 14,5 cm.
Vl.: Lj. C., Zagreb.
Izl.: New York 1924, Zagreb (Meštrović u priv. zbirkama) 1983, Beograd 1984.
Lit.: II. 7.
Pod.: II. 1. 271; 10 [66, br. 266]; 521 [br. 61]; 643 [br. 16, sl.]; 654 [89, br. 366]; 698 [br. 42, sl.]; 9087.

626. SJEDEĆI ŽENSKI LIK (Seated Female Figure).
Sjedeći ženski akt, pogleda uvis, desne ruke spuštene, lijeve podignute iza glave.
Zagreb, oko 1922. (?).
Sadreni model.
Vel. 42 x 27,9 x 14 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (Inv. 90.5.4).
Pod.: XX.

627. DJEVOJKA S LUTNJOM
Glava i ruke djevojke, svira na lutnji; valjkasti uski donji dio.
Zagreb, oko 1922. (?).
Sadreni model.
Vis. 52 cm.
Vl.: Marica Meštrović, Zagreb.

632. SJEDEĆI ŽENSKI LIK, studija (Ženski akt, Sjedeća ženska figura, Ženska figurica raširenih koljena,Figura žene, Pred porodom, Female nude).
Sjedeći ženski akt, podignutih koljena, glave naslonjene na lijevu ruku.
a) Zagreb, oko 1922. (?). [64]
Sadreni model.
Vel. 43 x 33 x 31,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 062).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
b) Bronca.
Vel. 43 x 31,5 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 72). Darovnica,Popis I, br. 8.
c) Bronca.
Vl.: Obitelj Vane Ivanovića, London. (Kupljeno od Ade Pitarević. Njoj dao brat Božo Banac 1921. kao vjenčani dar).
Izl.: Zagreb 1932, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 72; I. 3. 3. 8; II. 1. 62; 541 [br. 32]; 671 [br. 1]; 698 [br. 48, sl.]; 712 [12]; 4617.

633. MAJKA I DIJETE, reljef (Mother and Child).
Glava žene s djetetom.
a) Zagreb, 1922.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 50 x 47,5 x 22,5 cm.
Vl.: Fine Arts Gallery, San Diego, Cal., SAD. (Inv. 26:132). (Kupili članovi Fine Arts Society 1929. za Fine Arts Gallery).
c) Kamen.
Vel. 62 x 30 cm x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 1/5). Pohrana obitelji Meštrović do 2007..
Izl.: New York 1924, London 1924, Zagreb 1932.
Pod.: X. 4. 76; XVIII. 6. 6; XVIII. 62; XXI. 1; 15 [32, sl.]; 42 [25, br. 25, sl.]; 46 [55, br. 38, sl.]; 50 [uz sl. 19, sl.]; 86 [sl. (3)]; 520 [6, br. 11]; 521 [br. 102, sl.]; 541 [br. 18]; 3406 [sl. (?)].

634. APOSTOL S KNJIGOM (Evanđelist Ivan).
Sjedeći lik mladog čovjeka, desnom rukom podržava knjigu u krilu, lijevu spustio do lijevog koljena
a) Zagreb, 1922. (1923. ?).
Sadreni model.
Vel. 159 x 77 x 63 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 175).Do 1969.godine u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-216. Od 1972. izložen u Spomen galeriji Ivana Meštrovića, Vrpolje.
b) Zagreb, 1969. (Ljevaonica Akademije umjetnina).
Bronca.
Vel. 159 x 77 x 36 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-203). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1969.
c) Sadredni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br.MZ-455).
Izl.: New York 1924, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Osijek 1970, Karlovac 1973, Zadar-Šibenik 1976, Bjelovar 1978.
Pod.: II. 7.

635. ŽENA S VIOLINOM, reljef (Djevojka s violinom, Glava djevojke s violinom, Mädchen mit Geige, Girl with Violin, Girl playing Violin, Girl fiddler, Ragazza con violino, Jeune fille au violon, Jong meisje mel viool, Děvče s houslemi, Ženšina so skripkom, Dekle z violino, Muchada con violin).
Glava mlade žene u profilu, s pundžom; dio violina na ramenu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Dubrovnik, 1922.
Sadreni model.
Vl.: Nepoznat.
b) Mramor.
Vel. 51,5 x 41,5 x 17,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 202). Otkupljeno od obitelji Meštrović 1981.
Izl.: London 1924, New York 1924, Buenos Aires 1928, Beograd 1930, Montevideo 1931, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč- Graz 1935, Velenje 1978, Zagreb (Muz. centar) 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 202; I. 3. 3. 208; 42 [26, br. 39, sl.]; 86 [br. 59, sl.]; 108 [30, br. 49, sl.]; 114 [sl. 32]; 125 [15, br. 149, sl.]; 520 [6, br. 12]; 521 [br. 101]; 531 [br. 20]; 534 [br. 218]; 540 [22, br. 200]; 541 [br. 15]; 542 [br. 196]; 543 [br. 24]; 545 [23, br. 45]; 548 [br. 26]; 549; 550 [14, br. 33]; 641 [133, br. 52, sl.]; 665 [28, br. 44, sl.]; 679; 693 [sl.]; 712 [10, sl.]; 719d [B. 9]; 2899 [sl.]; 3573; 3875; 4344 [sl.]; 4617; 6049 [sl.]; 8951; 9301.

636. KRIST NA KRIŽU, reljef (Christ on the Cross).
Zagreb, 1922. (?).
Vel. 268 x 55,6 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).
Izl.: New York 1924.
Pod.: XXIII [(28)]; 521 [br. 43].

638. APOSTOL S KNJIGOM, studija (Studija apostola).
Zagreb, 1922.
Sadreni model.
Vel. 83 x 36 x 40 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb . Pohrana obitelji Meštrović. Inv.POH-AMZ-24.
Izl.: London 1924, New York 1924.
Pod.: II. 1. 106, 174; II. 2. 106; 520 [6, br. 23]; 521 [br. 45].

639. SV. IVAN, studija.
Sjedeći lik s knjigom u ruci. Autorov autoportret.
a) Oko 1922. (?).
Sadreni model.
Ljevaonica Akademije umjetnina, Zagreb (?).
b) Bronca.
Vel. 38 x 22 x 25 cm.
Vl.: Ante Božiković, Podstrana – Sv. Martin.

640. ANĐEO S FRULOM (Anđeo s flautom, Anđeo, Angel with Flute, El Angel de la flauta).
Stojeći mladi muški akt s krilima, svira u frulu (bez frule).
a) Zagreb, oko 1922. (?).
Sadreni model.
Vel. 136 x 18 x 32 cm.
Vl.:Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb.(ALU-K-151). Do 2013. godine u pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv. br.MZP-115).Donacija Ruže Meštrović.
b) Bronca.
Vis. 133 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (Inv. M.G. 814).
c) Bronca.
Vl.: Kupio 1930. Pablo Casals u Barceloni.
Izl.: New York 1924, London 1924, Montevideo 1928, Barcelona 1929.
Pod.: III. 1. 18; III. 2. 20; XXII. 16; 15 [23, sl.]; 27 [br. LXIV, sl.]; 40 [19, sl.]; 42 [26, br. 57, sl.]; 47, 73 [183, br. 41, sl.]; 86 [br. 49, sl.]; 520 [7, br. 25]; 521 [br. 34, sl.]; 531 [br. 22]; 622 [28, br. 74]; 4150 [sl.]; 4332; 10683 [86, sl.].

641. ANĐEO. ?
Zagreb, oko 1922. (?).
Sadreni model.
Vel. 81 x 23 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-1254).
Pod.: III. 1. 214.

642. GLAVA ANĐELA, reljef
a) Oko 1922. (?).
Sadra.
Vel. 21 x 20 x 8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 14/12). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Kamen (nedovršeno).
Vel. 23 x 22 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 1/7). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 6, 16; 712 [11].

643. KUĆA MEŠTROVIĆ, Zagreb
Stojna kuća. Adaptirane dvije barokne zgrade.
a) Zagreb, Mletačka 8. i 10. adaptirane1922-1923.
Stambena kuća.
Kupljena 1920.
Adaptacija arh. Viktor Kovačić.
Zgrada br. 10 naknadno odvojena za Ružu Meštrović.
b) Zagreb, Mletačka 8. 1922-1924.
Atelijer i trijem dvorišta.
Gradnja arh. Viktor Kovačić, arh. Harold Bilinić, 1924.
c) Ulazna vrata dvorišta., 1925.
Arh. Drago Ibler.
d) “Atelijer Meštrović”, Zagreb, Mletačka 8.
Privremeni postav 1951.

1. Meštrovićev dar Darovnicom 1952.
Preuzela Gradska galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1959.
2.Prva adaptacija i postav 1963.
Otvorena javnosti 6. IX. 1963.
Arh. Miro Begović.
3. Druga adaptacija i postav 1968-1969.
4. Otvorena javnosti 21. III. 1969.
Arh. Vojtjeh Delfin.
Lit.: 46 [33, sl. br. 109]; 50 [245]; 66 [90-91]; 698; 3257; 7365; 7373; 7378; 7744; 7756, 9598 [21-22, 108-109, 137, 143, sl.]; 9727 [190-191, sl.].
Pod.: III. 3. 1; III. 3. 2; VII. 1. 9, 27; VII. 4. 2.; X. 4. 8, 20, 23, 32-39, 44, 108-110, 112, 114, 143 [br. 11-12]; 42 [29, br. 155]; 46 [33]; 86 [sl.]; 108 [32, br. 113, sl.]; 125 [305]; 429 [141, 151]; 594 [sl.]; 641 [133, br. 51, sl.]; 698 [(1), sl.]; 710 [100]; 2627 [121]; 2723 [28]; 4999; 6298; 6299; 6579; 6683; 6909; 7047; 7063; 7065; 7090; 7291; 7356-7358; 7397; 7398; 7663; 7939; 7952; 7953; 8195; 8380 [1]; 8579; 8772; 9221 [929]; 9619 [6]; 10050 [sl.]; 10055; 10185; 10195; 10221; 10228; 10243.

644. NAMJEŠTAJ U KUĆI MEŠTROVIĆ, Zagreb.
Zagreb, Mletačka 8.
Namještaj rađen po zamisli i skicama Meštrovića. Izvedbene nacrte radio H. Bilinić.
Zagreb, 1924-1925.
Namještaj. Drvo, hrastovina.
Vl.: Obitelj Meštrović.
1. STOL. Motiv užeta oko ruba.
Vel. 81 x 218 x 93 cm.
2. STOLCI I-IV. Motiv užeta oko ruba.
Vel. 127 x 55 x 50 cm.
3. NASLONJAČI I-IV. Motiv užeta oko ruba. Plitki rezbareni reljefi pod lukovima, s prednje i stražnje strane naslonâ. Kipar i slikar, astronom i čitač, filozof i klesar, pisac i graditelj.
Vel. naslonjačâ 140 x 60 x 53 cm.
Vel. reljefâ 39,3 x 24,7 cm.
4. VJEŠALICA. Ugrađena prednja strana dalmatinske škrinje.
Vel. 237x5 x 178 x 29 cm.
5. STROPNA SVJETILJKA, pozlaćena. Osam krakova. Glava anđela u središtu. (Po Meštrovićevoj zamisli u stolarskoj radionici Nikole Crnokraka u Zagrebu).
Vel. 359 x 161 cm.
6. OGRADA STUBIŠTA. Okrugli i tordirani stupići s lukovima.
Pod.: III. 3. 1. 2; III. 3; 549 [sl.]; 641 [75, sl.]; 698 [br. XXXIII-XLVIII].

645. FRESKE U KUĆI MEŠTROVIĆ, Zagreb.
Zagreb, 1925-1927.
Mletačka 8, na stropu spavaće sobe.
Četiri zidne fresko-slike u formatima trapeza i luneta.
1. *Harmonija*.
Dvije djevojke sviraju lutnje.
Vel. 224 x 33 x 89 cm.
2. *U povjerenju*.
Dvije zagrljene djevojke u razgovoru.
Vel. 171 x 484 x 136 cm.
3. *Ljubavnici.*
Zagrljeni muški i ženski par. Do njih jarac.
Vel. 230 x 341 x 85 cm.
4. *Luneta.*
Vel. 81 x 110 cm.
Restaurirano 1968-1969.
Meštrovićevi motivi iz mape litografija.
Izvedba: Juraj Plančić i Joza Kljaković.
Pod.: 698 [sl.].

646. USKRSNUĆE, reljef.
Zagreb, 1922-1928. (?).
Drvo.
Izl.: Montevideo 1928.
Pod.: 531 [br. 9].

647. UKRASNA VAZA (Vaso decorativo).
a) Zagreb, 1922-1928. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Montevideo 1928, Valencia 1929, Barcelona 1929.
Pod.: 531 [br. 21]; 533 [br. 6]; 535 [br. 6].

654. POPRSJE MUŠKARCA
Zagreb, 1922-1942.
Sadreni model.
Vel. 60 x 35 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 16/37). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 35.

655. POPRSJE MUŠKARCA
Zagreb, 1922-1942.
Sadreni model.
Vel. 117 x 98 x 39 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-245).
Pod.: III. 1. 148.

657. GLAVA MLADIĆA
Glava mladića s postoljem.
Zagreb, 1922-1942.
Sadreni model.
Vel. 54 x 21 x 23 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.POH-AMZ-28.
Pod. II. 2. 120.

660. ALEGORIJA ŽIVOTA, reljef.
Muškarac i žena.
Zagreb, 1905-1922 ?
Sadreni model.
Vel. 44 x 51 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.POH-AMZ-26.
Pod.: II. 2. 114.

662. TOMAŠ G. MASARYK, I, poprsje.
Portret ćelavog muškarca s brcima.
a) Lany, Čehoslovačka, 1923.
Sadreni model.
Vel. 58 x 50,5 x 31 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 29). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959. Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (Inv. MG 810). Meštrovićev dar Strossmayerovoj galeriji.
b) Bronca.
Vis.65 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-1100.
Izl.: Zagreb (Strossmayerova galerija) 1938.
Pod.: II. 1. 29; III. 1. 197; III. 2. 200; XXII. 12; 5480; 5573.

663. TOMAŠ G. MASARYK, poprsje, II (Masaryk, Vođa, President Masaryk).
Portret gotovo ćelavog muškarca starijih godina, s brcima, u kaputiću, prignute glave.
a) Lany, Čehoslovačka, 1923.
Sadreni model..
Vel. 4,58 x 52,5 x 61 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ- 30). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
b) Bronca.
Vl.: Dvorac Lany, Češka. Kupljeno na izložbi u Pragu 1933.
c) Bronca.
Vl.: Charles R. Crane, Chicago. (Naručitelj portretiranja).
Izl.: New York 1924, Prag 1933.
Lit.: 34 [35-36]; 264; 2739; 3337; 4303; 4597; 9170 [922].
Pod.: 34 [35]; 264; 328; 429 [151]; 521 [br. 64]; 2739; 2957; 3056; 3127; 3134; 3244; 3552; 4297; 4303; 4597; 4684; 5326 [sl.]; 5474; 5480; 5519a; 5552; 5573; 7113 [316]; 9084 [43].

664. FAIRCHILD ZOGBAUM, poprsje.
Poprsje dječaka.
London, 1923. ?.
Sadreni model.
Pod.: 3043.

665. ERIC MACLAGAN, poprsje.
Glava mlađeg muškarca s ovratnikom.
a) London, prije 1924.
Sadreni model.
Vl.: Victoria and Albert Museum, London.
b) Olovo.
Vl.: 1924. vlasništvo portretiranog, Engleska.
c) Bronca.
Vl.: 1924. vlasništvo portretiranog, Engleska.
Izl.: London 1924.
Pod.: 520 [8, br. 39, 41]; 9582 [sl.].

666. MARGARET RUFUS ZOGBAUM, poprsje.
London, 1923. (?).
Sadreni model.
Vl.: 1923. vlasništvo portretirane.
Pod.: X. 4. 43; 3043.

667. KONTEMPLACIJA, studija (Meditacija, Žena koja sjedi, Molitva- Kontemplacija, Betrachtung, Studie zur Betrachtung, Contemplation, Meditation, Recueillement, Rozjímaní).
Na podu sjedeći ženski lik, koljena privučenih tijelu, oborene pokrivene glave.
a) Zagreb, 1923.
Sadreni model.
Vel. 47 x 24 x 24 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 101). Dodatak DarovnicIi Ivana Meštrovića, 1959.
b) Zagreb, 1962.
Bronca. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Vel. 48 x 24 x 21 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-151). Lijevano dozvolom autora, 1962.
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
c) Bronca.
Vel. 47,5 x 24 x 24,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 41/4). Pohrana obitelji Meštrović.
Izl.: Pariz 1933, Prag 1033, München-Berlin-Beč-Graz 1935, Osijek 1970, Velenje 1978, Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983.
Lit.: 95 [151-154, sl.]; 2823; 10381a.
Pod.: I. 3. 2. 105; II. 1. 101; II. 7; VII. 1. 47; 543 [br. 29]; 545 [23, br. 29]; 548 [br. 33]; 549; 550 [br. 52]; 598 [br. 14]; 623 [br. 15]; 635 [7, br. 7]; 679; 698 [br. 50, sl.]; 712 [11]; 719d [J 10]; 2782 [sl.]; 4386 [223, 237]; 5441; 9012 [sl.].

668. KONTEMPLACIJA (Molitva , Betrachtung, Kontemplation, Contemplazione, Kontemplace, Contemplation, Contemplación).
Na podu sjedeći ženski lik, koljena privučenih tijelu, oborene glave, kose s pundžom.
a) Zagreb, 1923.
Sadreni model.
Vel. 104 x 63 x 55 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv. br.MZP-189).
b) 1923-1924.
Carrarski mramor.
Vel. 104 x 64 x 58,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 5). Darovnica,Popis I, br. 18.
c) Bronca.
Vel. 153 x 48 x 30 cm.
Vl.: Museo de Arte Contemporaneo, Toledo. Kupljena 1930.
d) Mramor (?).
Vl.: The Detroit Institute of Arts, Detroit, SAD. Kupljena 1925.
e) Sadrena kopija.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZ-436).
Izl.: New York 1924, London 1924, Detroit 1925, New York 1927, Barcelona 1929, London 1930, Pariz 1933, Zagreb 1974, Madrid 1975, Velenje 1978, Beograd 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, (Gliptoteka) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 15 [25, 44]; 2823; 3898; 9084 [43, 45, sl. 46]; 9715 [13, sl. 145]; 10679 [175].
Pod.: I. 3. 1. 5; I. 3. 3. 5; III. 1. 92; III. 2. 94; X. 4. 65; XVIII. 6, 7, 80; XX. 1; 42 [26, br. 31, sl.]; 47, 73 [183, br. 43, sl.]; 54 [25]; 86 [(30), sl. 75, 76]; 95 [sl. 151]; 101 [sl. 60]; 108 [30, br. 51, sl.]; 116 [sl. br. 26]; 125 [315, br. 150-153, sl.]; 520 [6, br. 15]; 521 [br. 103]; 532 [br. 2]; 536 [15, br. 72c]; 539 [12, br. 116]; 541 [br. 5]; 543 [br. 27]; 545 [23, br. 3]; 548 [br. 15]; 549; 550 [13, br. 15]; 606 [br. 99]; 623 [br. 17, sl.]; 629 [33]; 637 [br. 18, sl.]; 641 [133, br. 53, sl.]; 660 [144, br. 47, sl.]; 661 [33, br. 46, sl.]; 665; 2782 [sl.]; 2988; 3061; 3209; 3538; 3898; 4017; 4543; 4550; 4617; 5401; 5402; 5578; 5672 [sl.]; 5931; 6199; 7276 [sl.]; 8951; 8971 [sl.]; 9144 [sl.]; 9192 [sl.]; 9433 [sl.]; 9701 [sl.]; 9721 [sl.]; 9722 [sl.]; 9734-6; 9751 [sl.]; 9775 [sl.]; 9898 [sl.]; 10128 [58, sl.]; 10457 [sl.]; 10679 [165]; 10682 [27, sl.].

670. JOSIP JURAJ STROSSMAYER, studija za spomenik (Bishop Strossmayer, L'évêque Strossmayer).
Sjedeći lik svećenika s desnom rukom među koljenima.
Sign.: M
a) Zagreb, 1923. (1924. ?).
Sadreni model.

Vel. 95 x 53,5 x 45 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 124). Darovnica Ivana Meštrovića,1952.Od 1972. u Spomen galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju. Darovnica autora 1952.

b) Sadreni odljev.Odliveno 1969. godine.
Vel. 95 x 52 x 47 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv.br. MZ-447).

c) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 95 x 52 x 47 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. br.AMZ-189). Lijevano odobrenjem nositelja autorskog prava,1968..

d) Bronca.
Vl.: Textil import-export, Zagreb.

e) Zagreb, 1978.
Vl.: Braća Miladinov, Struga (Makedonija).
Izl.: Zagreb 1923, Prag 1933, Osijek 1970, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Lit.: II. 7; 2772 [426-427]; 5035.
Pod.: II. 1. 124, 189; III. 1. 90; III. 2. 92, 229; 23; 116 [sl. br. 27]; 541 [br. 59a]; 543 [br. 26]; 598 [br. 16]; 641 [133, br. 54, sl.]; 698 [br. 53, sl.]; 7992; 9303 [sl.].

671. JOSIP JURAJ STROSSMAYER, skica varijante spomenika.
Stojeći lik svećenika.

a) Zagreb, 1923.
Sadreni model.
Vis. 62,5 cm.
Vl.: HAZU, Zagreb.

b) Bronca (?).
Vis. 62 cm.
Vl.: Obitelj Milice Dežman, Korčula. (Ponudila na prodaju Galeriji Meštrović).
Pod.: I. 25; 698 [bilj. 53].

672. JOSIP JURAJ STROSSMAYER, poprsje, studija za spomenik (Biskup Strossmayer, Bishop Strossmayer).
Poprsje svećenika s kosom u dva pramena

a) Zagreb, 1923.
Sadreni model.

Vl.: Nasljednici Svetozara Rittiga, Zagreb. Dar Meštrovića Rittigu. (Bila pohranjena u Modernoj galeriji, Zagreb, MG 806. Nakon Rittigove smrti Zvonimir Pučar nudio 1966. na prodaju).

b) Sadreni model ili odljev.
Vl.: Prčanj. Meštrovićev dar don Niki Lukoviću.

c) Zagreb, 1940.
Bronca.
Vl.: Prčanj, pred crkvom. (Otkriveno 1940). Postolje arh. D. Brašovan.

d) Bronca.
Struga, *Struške večeri*; Makedonska akademija nauka, Spomen-soba braće Miladinov. (Dar JAZU 1978).

e) Sadra.
Vel.70 x 72 x 39 cm.
Vl.: Zbirka Đuro Kokša, Zagreb. (Dar dr. Đuke Marića). ZDJK-146

f) Bronca.
Vl.: Namijenjeno postavljanju u Đakovu, ali nije postavljeno.
Izl.: Split 1924, New York 1924, Zagreb (Izl. Đuro Kokša) 1983.,Zbirka Kokša,GKD,Zagreb,2022.
Lit.: 5193,11138a.

Pod.: XVIII. 25, 30; XXII. 8; 27 [bilj. XXII]; 521 [br. 67]; 698 [bilj. 53]; 2711; 2725; 2761; 2763; 2770 [sl.]; 2852; 3536; 3632 [229]; 3850; 4808; 5035; 5120; 5193; 5517; 5518; 5522; 5791; 5850; 5915; 5924; 5925; 8023; 8558 [274]; 8649; 9594 [274]; 9596 [274]; 9734 [br. 11].

673. JOSIP JURAJ STROSSMAYER, spomenik.
Sjedeći muški lik, desnom rukom ispruženom, lijevom oslonjenom na koljeno.

a) Zagreb, 1924.
Sadreni model.

b) Zagreb, 1926. (Ljevaonica "Oblak" na Savskoj cesti).
Bronca.
Vel. 380 cm.
Vl.: Zagreb, Strossmayerov trg.

c) Otkriven 7. XI. 1926.
Spomenik.
Projekt smještaja Harolda Bilinića, po Meštrovićevoj zamisli. Postolje klesao Pave Bilinić 1924. Restauracija spomenika Božidar Habaš 1985.
Natpis na postolju:
J. J. STROSSMAYER
1815-1905
Izl.: Zagreb 1932.
Lit.: 39 [39-40]; 50 [235-236, sl.]; 54 [23]; 86 [(29-30), sl. 15]; 101 [sl. 68]; 116 [sl. br. 28]; 215; 2678; 2699; 2719; 2731; 2771; 2772; 2855; 2912; 2948; 2956; 2975; 2991; 2995; 2996; 3023; 3065; 3141; 3229-3231; 3235; 3247; 3269; 3305-3307; 3311; 3319; 3331; 3336; 3351; 3390; 3397; 3404; 5635; 9598 [28-29, sl.]; 10679 [171, sl. 173].
Pod.: XVI. 49; 27 [br. XXII, sl.]; 47, 73 [184, br. 148, sl.]; 69 [sl.]; 86 [br. 15, sl.]; 108 [30, br. 54]; 125 [315, br. 169, sl.]; 541 [br. 59a]; 641 [134, br. 61, sl.]; 2678; 2699; 2702; 2770 [sl.]; 2912; 2935; 3065; 3123; 3141; 3229-3231; 3235; 3253; 3254; 3268; 3287; 3298; 3307; 3310; 3333; 3344; 3377-3380; 3382-3384; 3391-3393a; 3395; 3396; 3398; 3399; 3402; 3403; 3410; 3411; 3440; 3441; 3475; 3488; 3484; 3491 [sl. 190]; 4410; 4543; 4617; 4936; 6061; 6064; 6854; 7506 [298, 299, 303]; 7549; 8864; 8882; 9203; 9576; 9734-10 [sl.].

674. MARKO MARULIĆ, skica za spomenik.
Stojeći lik Marka Marulića.
Zagreb, 1924.
Sadreni model.
Pod.: 2726; 2870; 4406 [84].

675. MARKO MARULIĆ, spomenik (Der Dichter Marulić, Marko Marulić – old croatian Poet, The Poet Marulić, Marulić – el antiquo poeta croata).
Stojeći lik bradatog muškarca u renesansnoj odjeći, piše po knjizi u lijevoj ruci.

a) Zagreb, 1924.
Sadreni model.
Vel. cca 265 x 100 x 90 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-1301). Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (Inv. 802).

b) Zagreb, 1925. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Split, Trg braće Radića.

c) Spomenik.
Lik i kameno postolje s natpisom:
MARKO MARULIĆ 1450-1524
IVAN MEŠTROVIĆ SVOJE DJELO POKLONIO (Uklonili Talijani 1941).
Naknadno dodana pjesma Tina Ujevića "Oproštaj".
Otkriven 26. VII. 1925.

Nacrt postolja inž. Josip Kodl. Klesali Gajo Voltolini i Ante Fabris.

a) Sadreni odljev, patiniran.
Vl.: The Art Institute of Chicago, Chicago SAD. (Dar autora 1926. Sign. 1926. 1601).
Posuđen: The Snite Museum of Art, University of Notre Dame, SAD.

b) Poliester, kopija.
(Načinjena za televizijsku seriju "Velo misto").
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (neinventirano).
Izl.: New York 1924, Montevideo 1928, Barcelona 1929, London 1930, Chicago 1933.
Lit.: 50 [226-227]; 66 [99-100]; 2726; 2916; 3013; 3049; 3107; 3139; 3232; 3233; 3959; 4135; 4157; 9005; 9084 [43, 45, sl. 45]; 10679 [170, sl. 170].
Pod.: III. 1. 208; XXIII. 5; 17 [sl. 16]; 34 [36]; 42 [25]; 46 [56, br. 57, sl.]; 47, 73 [183, br. 44, sl.]; 69 [26]; 86 [(29), sl. 7]; 98 [sl. 190]; 101 [sl. 64]; 108 [30, br. 52, sl.]; 125 [315, br. 158-159, sl.]; 521 [br. 106]; 531 [br. 17]; 532 [br. 5]; 536 [9]; 539 [11]; 549; 550 [13]; 2672; 2673; 2703; 2922; 2723; 2763; 2807; 2808; 2837; 2853; 2854; 2870-2872; 2875; 2895-2897; 2900; 2916-2918; 2921; 2922; 2984; 3054; 3061; 3094; 3104; 3116; 3198; 3199; 3200; 3203; 3206; 3207; 3227; 3491 [sl. 182]; 3538; 3539; 4386 [230]; 5016 [sl. 170]; 5269; 5349; 5578 [sl.]; 6719; 7113 [316]; 7141; 7169; 7506 [298, 299, 303]; 9230 [154, sl.]; 10008; 10679 [170, sl.]; 10817.

676. MARKO MARULIĆ, glava (Glava Marka Marulića, Der Dichter Marulić, Haupt des Kroatischen Dichters Marulić, The Poet Marulić, Le poèt M. Marulić, Tête du poèt croate Marko Marulic, Marko Marulič, Hlava básníka Marka Marulića).
Glava starijeg muškarca s bradom i brcima, u dijelu renesansne odjeće (dio spomenika).
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Zagreb, 1924.
Sadreni model (tamno patiniran).
Vel. 55 x 32,5 x 45 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. 19). Ranije u Gliptoteci HAZU, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.

b) Zagreb, 1959.
Bronca.
Vl.: Brod *Marko Marulić*. (Odliveno i postavljeno na brod 1959. Brod rashodovan. Nalazište skulpture nepoznato).

c) Zagreb, 1965.
Bronca.

Vl.: Muzej grada Splita, Split. (Odliveno dopuštenjem autora po sadrenom spomeniku iz Gliptoteke).

d) Sadreni model.
Vel. 58 x 33 x 40 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (Inv.br. 1145). Iz Vile Dalmacije, Split. (Prvotno vjerojatno iz Općine Split).
Izl.: Montevideo 1928, Buenos Aires 1928, Barcelona 1929, London 1930, 1931, Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Beč-Berlin-München 1935, New Delhi 1967, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Lit.: 38 [11, sl.].
Pod.: II. 1. 19; III. 1. popis bez Inv. br. 8; XVI. 48. 2; 25 [sl. 9]; 27 [XXV, sl.]; 47, 73 [183, br. 45, sl.]; 69 [sl. 24]; 101 [sl. 64]; 532 [br. 5]; 536 [9, br. 9]; 539 [11, br. 93]; 541 [br. 25]; 543 [br. 37]; 545 [23, br. 35, sl.]; 548 [br. 44, sl.]; 549; 550 [11, br. 23]; 641 [133, br. 56, sl.]; 3640; 4202; 4617; 4763 [sl.]; 6719; 7296; 7669; 7676; 7719; 9734-6 [sl.]; 10561; 10679 [sl.]; 10786.

677. MARKO MARULIĆ, poprsje, varijanta.
Poprsje bradatog muškarca u renesansnoj odjeći.
Zagreb, 1924.
Sadreni model.
Vel. 109 x 103 x 63,5 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split. (Do 1932. u splitskoj Općini). (Inv.br.1064).
Pod.: XVI. 48 [2]; 2726; 2870; 4406 [84].

678. MARKO MARULIĆ, poprsje.
Zagreb, 1924.
Sadreni model.
Vel. 99 x 86 x 23 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (Inv. 99.56.2). Posudba od Art Institute of Chicago.
Pod.: XVIII. 102 [76]; XVIII. 103.

679. VLADIMIR ILJIČ LENJIN
Polulik muškarca s bradom i brcima, lijeve ruke podignute, desne spuštene preko prsa.

a) Zagreb, 1924.
Naručeno od strane književnika Miroslava Krleže –za tzv. lenjinski dvobroj časopisa Književna Republika.
Sadreni model.
Vel. Veća od naravne.
Vl.: Nepoznat (izgubljeno ili uništeno).

b) Bronca, rekonstrukcija prema reprodukciji.1967. Autor: kipar Nebojša Mitrić.
Vl.: Zajednica PTT, Beograd.

c) Bronca, rekonstrukcija.
Vl.: Sankt Peterburg, Univerzitet.
Lit.: 69 [26-29]; 7389 [sl.]; 7673; 7745; 7771; 7812; 7919; 8348 [920]; 8457 [sl.]; 8463; 8597 [226]; 8600 [226]; 8721 [sl.]; 8884; 9084 [42, sl. 42]; 9558 [165, 198]; 8594 [165, 198]; 10059 [165, 198].
Pod.: 125 [296, sl.]; 661 [18, sl.]; 2723 [28]; 2795 [sl.]; 5441 [sl. 171]; 7506 [292]; 7572; 7698; 7745; 7812 [sl.]; 7870 [146]; 8008 [sl.]; 8049 [sl.]; 8054 [39, sl.]; 8600; 8721; 9980 [sl.]; 10059 [165-166].

680. LEŽEĆI MUŠKI AKT, studija (Lying male nude).
Ležeći muški akt, leđima na kosoj podlozi, s rukama iznad i iza glave, malo podignutih koljena.

a) Zagreb, oko 1924.
Sadreni model.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires. Ranije u Galeriji Meštrović, Split.

b) Zagreb, 1980. Ljevaonica "Torzo".
Bronca.
Vel. 21 x 43 x 15 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 187).
Pod.: I. 3. 1. 175; 671 [br. 13].

681. ALICE MASARYK, poprsje (Miss Alice Masaryk).

a) Lany (Češka), 1924.
Sadreni model.

b) Bronca.
Vl.: Charles R. Crane, Chicago (1924).
Izl.: New York 1924.
Lit.: 429 [152], 9170 [921-922].
Pod.: III. 1. 197; III. 2. 200; 2957; 3056; 3127; 3134; 3244.

682. ŽENA U MOLITVI, studija (Praying Female Figure).
Sjedeći ženski akt pognute glave nad sklopljenim rukama.
a) Zagreb, oko 1924. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 47 x 19 x 11,4 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (Inv. 90.5.1).
Novija nabava.
c) Bronca.
Vl.: Nasljednici Georgea Eumorfopoulosa, London (?).
Izl.: London 1930.
Pod.: XX; 536 [10, br. 12].

684. PORTRET CHARLOTTE GARRIGUE MASARYK (Portrait of Charlotte Garrigue Masaryk).
Poprsje žene.
Prag (?), 1923.
Sadreni model.
Pod.: 11143a 80-89.

685. ŽENSKI AKT
Veliki stojeći akt žene.
a) Zagreb, 1924.-1927.?
Sadreni model.
Vel.192 x 52 x 42 cm
Vl.: Zbirka Čičak , Zagreb
Izl.: Zagreb-GKD 2023.
Pod.:11145a

686. DJEVOJKA SA HARFOM, mramor (Žena sa harfom, Woman with a Harp, Girl Harper, Femme à la harpe,Saloma).
Stojeći lik djevojke s harfom.
a) Zagreb, 1924. -1930.
Sadreni model.
Vel. 212 x 80 x 6,5 cm (s okvirom).
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-149).
b) Bronca.
Vl.: (Musée National d' Art Moderne u Centre Georges-Pompidou), Pariz. Kupila francuska Vlada 1932.Inv.br.JP 87 S.Izloženo u okviru programa „Multiple Modernities“
Mramor.
Vel. 195 x 70 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split . Uzidano pod trijemom. (Inv. 9): Darovnica 1952,Popis I, br. 33.
c) Drvo.
Vel.170 x 55 cm.
Vl.:Prodano na aukciji u Cannesu, 2015.d) Bronca.
Vel.25 x 38,3 cm.
Vl.:Franjevački samostan „Dubrave“,BIH.Inv.br.19.
Izl.: London 1930, 1931, Zagreb 1932, Pariz 1933.
Lit.: 66 [106]; 5754.
Pod.: I. 3. 1. 9; I. 3. 3. 9; III. 1. 149; 27 [br. XXXIX, sl.]; 34 [43-44]; 42 [40, br. 26, sl.]; 46 [55, br. 46, sl.]; 50 [sl. 94]; 69 [sl. 36]; 86 [(31), sl. 61]; 95 [148, sl.]; 98 [sl. 148]; 101 [sl. 50]; 108 [30, br. 50, sl.]; 536 [13, br. 49]; 539 [11, br. 90]; 541 [br. 10]; 545 [br. 61]; 679 [sl.]; 689 [11, sl.]; 693 [sl.]; 712 [9, sl.]; 719d [A1]; 4543; 4550; 4615 [sl.]; 4617; 4864; 4875; 5104 [sl.]; 5756; 8870 [33]; 9084 [sl. 52]; 9615; 10683 [br. 83, sl.].

687. DJEVOJKA SA LUTNJOM, reljef (Žena s violinom /!/, Žena s mandolinom,Mädchen mit fLaute, Woman with a Guitar, Girl with a Guitar, Girl lutanist, Ragazza col liuto, Femme à la guitare, Femme au luth, Jeune fille au luth, Muchacha con laúd).
Stojeći lik djevojke, viđene s leđa, s lutnjom.
a) Zagreb, 1924.-1928.
Sadreni model.
Vel. 170 x 65 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. VP 16/32). Pohrana obitelji Meštrović do 2007.godine.
b) 1930. (?).
Kamen , mramor.
Vel. 184,5 x 68 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Uzidano pod trijemom. (Inv. 10). Darovnica 1952, Popis I,br. 34.
Izl.: Zagreb 1924.
Pod.: I. 3. 1. 10; I. 3. 3. 10; 34 [43-44]; 50 [sl. 95]; 86 [br. 61, sl.]; 679; 689 [11]; 693 [br. 7, sl.]; 712 [9]; 719d [A1]; 2725.

688. PLESAČICA (Ženski akt, Tänzerin, Dancer, Girl Dancer, Danzatrice, Danseuse, La bailarina, Tanečnice).
Stojeći akt mlade djevojke, podignutom lijevom nogom, podignutim rukama do glave.
a) Zagreb, 1924. -1927.
Sadreni model.
Vel. 157 x 73 x 32 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović ,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-197).
b) Bronca.
Vel. 152,5 x 76,5 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, park (Inv. 87). Darovnica,Popis I, br. 24.
Izl.: Montevideo 1928, Barcelona 1929, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Lit.: 2756; 2902.
Pod.: I. 3. 1. 87; I. 3. 3. 87; III. 1. 100; 47, 73 [184, br. 46, sl.]; 125 [315, br. 154-155, sl.]; 532 [br. 4, sl.]; 543 [br. 45]; 545 [23, br. 5]; 548 [br. 19]; 549; 550 [br. 42]; 594 [br. 27, sl.]; 595 [br. 27]; 596 [br. 27, sl.]; 597 [br. 27, sl.]; 641 [133, br. 57, sl.]; 679; 689 [11, sl.]; 694; 712 [9]; 719d [H, 2, sl.]; 2073; 2811; 3099; 3698 [sl.]; 3961; 4454; 4617; 4813; 10679 [sl.].

689. BOGORODICA S DJECOM I, visoki reljef (Gospa s djecom, Madonna mit dem Kindern, Madonna with Children, Madonne aux enfants, Mati božja z otrokama).
Bogorodica sjedi s djetetom Isusom u krilu i stojećim djetetom Ivanom.
a) Zagreb, 1924.ili New York 1925.
Sadreni model.
Vel. 87 x 51 x 61 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,do 2015.godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-178).
b) Kararski mramor.
Vel. 102,5 x 74 x 63 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 3).Darovnica,Popis I,br.2.
c) Bronca.
Vis. 87 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 91).
d) Sadra.
Vis. 87 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Ranije u Galeriji umjetnina, Split. (Vraćeno 1982). Pohrana obitelji Meštrović.
Izl.: Philadelphia 1926, Novi Sad 1927, Chicago 1928, Amsterdam 1932, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, Velenje 1978, Zagreb 1983-1984.
Pod.: I. 3. 1. 3, 91; I. 3. 3. 2, 28; III. 1. 81; VIII. 5; XVI. 48; 27 [LXXII, sl.]; 34 [31, sl. 30-31]; 40 [br. 17]; 42 [26]; 47, 73 [184, br. 47, sl. 124-125]; 50 [sl. 34]; 54 [23]; 69 [33, sl. 20]; 86 [sl. 79-80, sl.]; 98 [sl. 175]; 108 [30, br. 54, sl.]; 125 [317, br. 165-167, sl.]; 435 [75, sl.]; 528 [94, br. 1620]; 531 [br. 13]; 540 [22, br. 201]; 541 [br. 12]; 542 [br. 143]; 543 [br. 32]; 545 [23, br. 42]; 548 [br. 16]; 549; 550 [13, br. 16]; 623 [br. 16]; 641 [134, br. 60, sl.]; 692 [49, br. 189]; 712 [11, sl.]; 3367a; 3372; 3581; 3719; 5642; 6067; 6065 [sl.]; 6100; 6597 [sl.]; 7124 [408-409, sl.]; 7506 [300]; 8474 [93]; 9024 [83, sl.]; 9230 [157, sl.]; 10679 [168].

690. JOBOV SIN, studija (Job's Son).
a) Zagreb, 1924.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 14 x 15 x 9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 99).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: 671 [br. 5]; 10596 [sl.]; 10601 [sl.].

691. SV. VLAHO
Lik sveca s modelom Dubrovnika u ruci.
a) Zagreb, oko 1924. (?).
Sadreni model.
b) Kamen.
Dubrovnik, iznad unutrašnjih vrata od Pila.
Pod.: 2723 [28]; 5100.

692. GLAVA REDOVNICE (Glava opatice, Redovnica, Glava žene u rupcu, Koludrica, Kopf einer Nonne, Head of Nun, Tête de religieuse, Kaluđerica, Glava opatinje, Hlava jeptišky).
Glava mlađe žene omotana maramom.
a) New York, 1925. [65]
Sadreni model (žuto patiniran).
Vis. 32,5 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (Inv. 36). Ustupljeno od Atelijera Meštrović 1959.
b) Bronca.
Vel. 33 x 17 x 20 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 41/12). Pohrana obitelji Meštrović do 2014. godine.
c) Zagreb, 1983.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.(Možebitni odljev bez dozvole,Inv.br.8
d) Bronca.
Vel. 35 x 14 x 20 cm.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Vel.: Ante Božiković, Podstrana-Sv. Martin.
Izl.: New York 1924, Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Bruxelles 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Velenje 1978, Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Pod.: I. 3. 2. 112; 47, 73 [184, br. 56, sl.]; 108 [31, br. 63, sl.]; 125 [315, br. 163, sl.]; 521 [br. 68]; 540 [22]; 541 [br. 13]; 542 [br. 198]; 543 [br. 41]; 544 [br. 41]; 545 [23, br. 44]; 548 [br. 58]; 549; 550 [13, br. 5]; 623 [br. 18]; 635 [7, br. 14]; 641 [134, br. 58, sl.]; 712 [12]; 713 [9, br. 20, sl.]; 4617.

693. MAUZOLEJ P. P. NJEGOŠA, projekti za raniji mauzolej.
Mauzolej u obliku kocke, sa stepenastim piramidalnim krovom i četiri skulpture lava (ovna) pred njim. U unutrašnjosti na sarkofagu poluležeći Njegošev lik.

694. MEDALJA FUNDACIJE WOODROWA WILSONA (Woodrow Wilson Memorial, Wilson Peace Medal).
Avers: Muški lik prstom pokazuje ploču Zakona. Lijevo i desno sfinge i anđeo s vagom. U pozadini Krist.
Natpis: SAPIENTIA / CARITAS / IVSTITIA / LEX MVNDI
Revers: Natpis: The Woodrow Wilson Avard. To Viscont Cecil of Chelwood for meritorious service in the cause.
a) New York, 1924.
Sadreni model.
b) 1925.
Bronca
Promjer 30 cm.
Vl.: Uručena engl. lordu Cecilu, New York.
Izl.: Zagreb 1983. (Medalje I. M.).
Lit.: 3051; 3070; 10582b [66, sl.].
Pod.: IV. 22; 17 [sl. 28]; 202; 645 [br. 7]; 2783; 2835; 2836; 2877; 2891 [sl.]; 2893 [sl.]; 2894; 2966 [sl.]; 3006 [100, sl.]; 3016; 3017 [sl.]; 3018; 3050; 3055; 3056; 3082; 3091; 3170; 3181 [sl.]; 3204; 3205; 3241; 3288.

695. HAMILTON FISH ARMSTRONG, poprsje.
New York, 1924-1925.
Sadreni model.
Vl.: Nekada u naručitelja, SAD.
Pod.: 9133 [643] ; 9134 [117].

696. OTAC UMJETNIKA, reljef.
Zagreb, 1924-1927. (?).
Kamen (muljika), nedovršeno.
Vel. 171 x 100,5 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 12).Darovnica Ivana Meštrovića, 1952.
Pod.: II. 1. 12; 698 [bilj. br. 59].

697. AUTOPORTRET – UMJETNIK U RADU, reljef. (Kipar u radu, Sculptor at Work)
Sjedeći muški lik koji kleše. (Samo u obrisima).
a) Zagreb, 1925. (?).
Kamen (muljika). Nedovršeno.
Vel. 178 x 111 x 7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Uzidano u zid atrija zgrade. (Inv.br. AMZ-6).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Zagreb, 1925.
(?) (Kopija ili varijanta).
Vl.: Albright-Knox Gallery, Buffalo.
Pod.: II. 1. 6; II. 7; X. 4. 46, 64, 65, 67, 69; XVIII. 56; 698 [br. 59, sl.].

698. ČOVJEK KOJI PIŠE – AUTOPORTRET, studija. (Muškarac s knjigom, Avroportret z knjigom).
Sjedeći lik bradatog muškarca, bez nogu, piše desnom rukom po knjizi koju drži lijevom rukom.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
a) Zagreb ili New York, 1925.
Sadreni model.
Vel.: 38,5 x 24 x 25 cm.

Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 39). Darovnica Ivana Meštrovića ,1952.
b) Zagreb, 1962. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Vel. 38 x 25 x 28 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-156). Lijevano odobrenjem nasljednikâ,1962.
c) Bronce, bez odobrenja, u privatnim vlasništvima (?).
Izl.: Zagreb 1932, Osijek 1970, Karlovac 1973, Šibenik 1976, Zadar 1976, Kijev 1980, Zagreb 1985, Split 1986.
Pod.: II. 1. 39, 156; II. 7; 69 [sl. 1]; 541 [br. 31]; 598 [br. 15]; 615 [br. 22, sl.]; 616 [br. 23, sl.]; 628; 657 [br. 65, sl.]; 698 [br. 52, sl.]; 4617; 7869; 7872 [sl.]; 8379 (?).

699. AUTOPORTRET SA SINOM, reljef (Umjetnik s lukom, Autoportret).
Sjedeći lik muškarca, sa sinom u krilu, odapinje luk. Samo u obrisima.
Zagreb, 1925. (?).
Kamen (muljika). Nedovršeno.
Vel. 180 x 112 x 6 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Uzidano u zid atrija zgrade (Inv.br. AMZ-13).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Pod.: II. 1. 13; II. 7; X. 4. 69; 698 [br. 60, sl.].

700. MICHELANGELO, poprsje (Buste de Michel-Ange, Tête de Michel-Ange, Poprsí Michelangelóvo, Michelangelova hlava, Portretul lui Michelangelo).
Poprsje bradatog muškarca, glave okrenute desno, podbočene desnom rukom.
a) New York, 1925.
Sadreni model.
Vel. 74 x 64,5 x 45 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb.Do 1969.godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-218).
b) Bronca.
Vl.: Zbirka Savoia, Italija. (Dar kralja Aleksandra talijanskom prestolonasljedniku).
c) Sadrena kopija.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br.MZ-448).
d) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 72,3 x 62 x 45,5 cm.
Vl.: Atelijer, Meštrović, Zagreb.Inv.br.AMZ-195.Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1968.godine.
e) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Elektroprivreda, Zagreb.
Izl.: London 1930, 1931, Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Osijek 1970, Kijev 1980.
Pod.: II. 1. 136, 195; III. 1. 19, 24; VII. 1. 18, 20; XVIII. 102 [64]; 27 [XXVII]; 536 [9, br. 5]; 539 [12, br. 109]; 541 [br. 26]; 543 [br. 38]; 545 [23, br. 38]; 548 [br. 50, sl.]; 549; 550 [13, br. 20]; 594 [br. 29, sl.]; 595 [br. 29]; 596 [br. 29, sl.]; 597 [br. 29]; 598 [br. 17]; 628; 3288; 4202; 4554; 4813; 4899.

701. GJURO SZABO, poprsje.
Poprsje muškarca srednjih godina, stisnutih usana.
a) Zagreb, cca 1925. ?
Sadreni model.
Vel. 58 x 48 x 31 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-327.U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-139).
b) Bronca.
Pod.: III. 1. 42, 44; III. 2. 44.

702. HERBERT CLARK HOOVER, poprsje (Portret Hoovera, R. H. Hoover).
Poprsje muškarca srednjih godina.
a) Washington, 1925.
Sadreni model.
Vel. 64 x 44 x 32 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-322.U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-223).
b) Bronca.
Pod.: III. 1. 126; VI. 1. 15; VII. 3. 4; X. 4. 124; 429 [165]; 2813; 2955; 3055; 3078; 3115; 3116; 3127; 3288; 6693; 7987 [434]; 9133 [643]; 9134 [117].

703. WOODROW WILSON, polulik.
Polulik muškarca koji desnom rukom pokazuje na knjigu u lijevoj ruci.
a) New York, 1925.
Sadreni model.
Vel. 110 x 70 x 92 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP- 249).
b) Bronca.
Vl.: Art Institute, Chicago (?). Meštrovićev dar.
Izl.: Chicago 1925.
Pod.: III. 1. 152; III. 2. 154; 2955; 3006; 3033 [sl.]; 2966 [sl.]; 3057; 3099; 3122; 3131; 3140; 3142; 3169; 3246 [sl.]; 3288.

704. MIHAJLO PUPIN, poprsje.
Poprsje muškarca srednjih godina, s brcima.
Natpis: PRIJATELJU MIHAJLU PUPINU MEŠTROVIĆ
a) New York, 1925.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 52,5 x 62,5 x 37,5 cm.
Vl.: University of Pittsburgh, Pittsburgh, SAD. Dar Jugoslav Nationality Room, University of Pittsburgh.
c) Bronca.
Vl.: Narodni dom Mihajla Pupina, Idvor (Srbija).
Izl.: New York 1927-1928, Chicago 1927, Zrenjanin 1979.
Lit.: 429 [164-165]; 625 [tekst, br. 15, sl.].
Pod.: VII. 1. 11, 14, 18, 19, 22; X. 4. 24, 26, 33, 59, 93; XVIII. 76; XX. 1; 3535; 4862 [45].

705. MARTA MEŠTROVIĆ, poprsje (Dječji portret,Glava male Marte).
Poprsje dvogodišnje djevojčice.
a) Zagreb, 1925.
Sadreni model.
Vel. 31,5 x 18,5 x 20,5 cm.
b) Bronca.
Vel.30 x 19 x 20 cm.
Vl.:Spomen galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje.(Inv.SGIM-16).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.:Vrbnik,1989.
Pod.: II. 1. 77; 9734 [br. 11].

706. MILICA BANAC (Ženski portret, Portret gđe B., Portrait of Mme Banaz).
Sjedeći lik mlade žene, kratke kose, desne ruke na prsima, lijeve u krilu, pogleda udesno.
a) Sadreni model.
Vel. 111 x 87 x 28 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović.Do 2019. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-228).
b) Zagreb, 1925.
Sadreni model ili odljev.
Vel. 111 x 87 x 28 cm.
Vl.: Vane Ivanović, London. (Preuzeo iz palače Banac u Dubrovniku 1969. i odnio u Mallorcu).Prodano na aukciji u Sotheby'su 21.05.2014.godine.
c) Bronca.
Vel.113 x 81 cm.
Vl.: 1930. vl. N. Banac, London.
Izl.: London 1930, Zagreb 1932, Pariz 1933.
Pod.: III. 1. 131; X. 4. 74; 536 [10, br. 24]; 541 [br. 36]; 545 [23].

706a. MILICA BANAC.(GLAVA ŽENE).
Zagreb,1925.
Sadreni model.
Vel.40 x 20 x 30 cm.
Vl. Umjetnička galerija-Dubrovnik.

706b. PORTRET MILICE BANAC.
Zagreb,1925.
Bronca, tamna patina.
Vis.74 cm.
Vl. Vane Ivanović,Mallorca.Njegovi asljednici prodali na aukciji u Sotheby'su 20.05.2015.

707. MISS MARY LANDON BAKER, poprsje (Portrait of Miss Baker of Chicago).
Polulik mlade žene, kratke kose, sa sklopljenim rukama na prsima.
a) Chicago, 1925.
Sadreni model.
b) Carrara, 1925.
Mramor (bijeli korintski).
Vl.: Vane Ivanović, London. (1963. kupio od gđice Baker).
Izl.: Chicago 1925.
Lit.: 2973; 3108.
Pod.: X. 4. 67; XXI. 1; 525; 2973; 3108; 3171.

708. GĐA PUPIN, poprsje.
Poprsje majke Mihajla Pupina.
New York, 1925.
Sadreni model.
Vl.: Meštrovićev dar Mihajlu Pupinu, New York 1925.
Pod.: 4862 [45].

709. PORTRET GOSPOĐE (Portret of a Lady).
a) New York, 1925.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 63,7 x 52,5 x 27,5 cm.
Vl.: The Newark Museum, Newark, New Yersey, SAD. (Br. 5589). Dar Artura Nikolorića.
Pod.: XVIII. 63; 2099 [sl. 424].

710. MAJKA U MOLITVI (Moja majka sklopljenih ruku, Moja majka, The Mother at Prayer, My Mother at Prayer, The Artist's Mother in Prayer, Mati iz skrešenimi rukami).
Sjedeći lik žene u seljačkoj odjeći, sklopljenih ruku, pogleda uprta uvis.
Carrara, 1925.
Mramor.
Vis. 119,4 cm.
Vl.: Art Gallery of Ontario, Toronto, Canada.Dar mrs.Timothy Eaton,1928.inv.br.#888
Izl.: Notre Dame (SAD) 1974.
Lit.: 46 [55, br. 40, sl.].
Pod.: II. 1. 133, 187; III. 1. 17, 75; X. 4. 67, 68, 69; XVIII. 7 [br. 50]; 42 [br. 26]; 69 [20]; 86 [sl. (4)]; 605 [58, br. 14]; 606 [br. 76]; 628; 3367a; 3372; 6693; 6725 [36, sl.]; 7439; 9074 [sl.]; 10679 [165].

710a. MAJKA U MOLITVI (Moja majka sklopljenih ruku).
Sjedeći lik žene, pogleda naprijed, sklopljenih ruku, u seljačkoj odjeći i pregači, bez nogu.
a) Zagreb, 1925.
Sadreni model.
Vel. 101 x 68 x 74 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 133). Darovnica Ivana Meštrovića, 1952.
b) Sadrena kopija.1969.
Vel.99 x 68 x 70 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv.br.MZ-446).
c) Zagreb, 1968.
Bronca.
Vel. 100 x 68 x 70 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-187).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1968.
d) Zagreb, 1968.
Bronca.
Vl.: Tvorničko poduzeće "Rade Končar", Zagreb.
e) Bronca.Likum,1974.
Vel.100 x 67 x 71 cm.
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-2).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
f) Mramor.
Vl.: Musée Jeu de Paume - Muzej moderne umjetnosti (?), Pariz. (Nabavljeno 1932).
Izl.: Zagreb 1974, Bjelovar 1978, Kijev 1980.
Lit.: II. 7; 5931.

711. MOLITVA (Moja majka moli).
Sjedeći lik žene u seljačkoj odjeći, sklopljenih ruku.
Zagreb, 1925.
Sadreni model.
Vis. 122 cm.
Vl.: Galerija umjetnina,Split ,23.07.2001. predala obitelji Meštrović.
Pod.: XVI. 48; 692 [48, br. 179].

712. MAJKA DOJI DIJETE (Olga sa sinom Tvrtkom, Portrait of Artist's Wife and Child, Mother and Child, Mère et enfant, Matka s dítětem, Mati godue ditinu).
Sjedeći lik žene, bez nogu, s rupcem na glavi, doji dijete u krilu.
a) Zagreb, 1925. [66]
Sadreni model.
Vel. 84 x 64 x 69 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 113). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića, 1959. (Do 1968. godine u Gliptoteci HAZU, Zagreb,inv.br.MZP-198).

b) Sadra, kopija.1968.
Vel.84 x 59 x 75 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv.br.MZ-445).
c) Bronca.
Vl.: Narodna galerija, dvorac Zbraslav, Prag (iz vremena autora).
d) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 84,3 x 59,6 x 75,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-188). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1968.
e) Bronca.
Vl.: Trgovinsko poduzeće Na-Ma, Zagreb.
f) Bronca.Zagreb,1989.Ljevaonica umjetnina
Vel.81 x 75 x 63 cm.
Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-19). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: Zürich 1931, Pariz 1933, Prag 1933, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zadar-Šibenik 1976, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Pod.: II. 1. 113, 188; II. 2. 103; II. 7; III. 1. 101, 103, 227; X. 4. 69; 27 [br. LVII, sl.]; 42 [25, br. 24, sl.]; 46 [55, br. 37]; 86 [sl. (4)]; 125 [315, br. 162, sl.]; 538; 543 [br. 28]; 545 [23, br. 9, sl.]; 594 [br. 38, sl.]; 595 [br. 28]; 596 [br. 28, sl.]; 597 [br. 28, sl.]; 615 [br. 21, sl.]; 616 [br. 21, sl.]; 628 [sl.]; 641 [134, br. 59, sl.]; 698 [br. 51, sl.]; 711 [br. 17, sl.]; 3367a; 5318 [14, sl.]; 9659 [sl.].

713. MAJKA I DIJETE, skica (Majčinstvo, Skica za "Majka doji dijete", Mutter mit Kind, Mother and Child, Maternità, Mère et enfant).
Stojeći ženski lik, doji dijete koje sjedi na podignutom njezinom koljenu.
a) Zagreb, oko 1925.
Sadreni model.
Vel. 43,5 x 13,5 x 14 cm.
b) Bronca.
Vel. 43 x 17 x 12 cm.
Vl.: Obitelj Hefti, Carimate, Italija.
c) Bronca.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
d) Bronca.
Vel. 43 x 13 x 12,5 cm.
Vl.: Privatno, Zagreb.
e) Bronca.
Vel. 43 x 14 x 14 cm.
Vel.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Prag.
Izl.: Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, Osijek 1970, Zagreb (I. M. u priv. zbirkama) 1983, Milano 1987.
Pod.: II. 2. 64; 543 [br. 28]; 545 [str. 23, br. 28]; 548 [br. 38]; 550 [13, br. 14]; 598 [br. 21]; 643 [br. 21, sl.]; 661 [33, br. 59, sl.].

714. MAJKA I DIJETE, RELJEF.
Cannes 1917. ili Zagreb, oko 1925. (?).
Sadreni model.
Vel. 75 x 37 x 27 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović. Inv.POH-AMZ-22.
Pod.: II. 2. 100.

716. NADA (Hoffnung, Hope, Espoire, Nadĭje).
a) New York, 1925.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Pariz 1933, Prag 1933.
Pod.: 543 [br. 35]; 545 [23, br. 27].

717. MOJSIJE, studija (Studija za Mojsija, Skica za Mojsiju, Studie zum Moses, Mozes, Statuette de Moïse, Studie k Mojžíšovi).
Sjedeći stariji bradati muškarac, s knjigom u krilu i podignutom desnom rukom ispruženog kažiprsta.
a) New York, 1925.
Sadreni model.
Vel. 60 x 32 x 34 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (Inv. 50,oštećeno).
b) Bronca.
Vel. 59 x 31,5 x 31,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 76). Darovnica ,Popis I,br. 29.
c) Bronca
Vel.60 x 32 x 31 cm.
Vl.:Gradski muzej Drniš-Drniš.(Inv.3).
Izl.: London 1931, Zagreb 1932, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Zagreb (Izložba Vrpolje-Otavice-Drniš) 1983.
Pod.: I. 3. 3. 76; 108 [31, br. 74, sl.]; 290 [3]; 540 [22, br. 205]; 541 [br. 19]; 542 [br. 201]; 543 [br. 42]; 548 [br. 46]; 549; 550 [14, br. 47]; 644 [br. 18]; 712 [12]; 713 [br. 18, sl.]; 3111; 4657 [sl.]; 4202; 4386 [214, 237]; 4576; 4617; 4657 [sl.]; 4788; 6510; 7706; 10198 [106, br. 13]; 10531; 10739 [sl.].

718. GLAVA MOJSIJA (Mojsije, Mozes, Moses, Moïse, Mojžiš).
Glava starog muškarca s velikom bradom i brcima, podignutim dlanom i kažiprstom desne ruke nad lijevim ramenom.
a) New York, 1925.
Sadreni model.
b) Carrara, 1928.
Mramor (kararski).
Vel. 105 x 70 x 75 cm.
Vl.: The Israel Museum (Bezalel Museum), Jeruzalem. Dar autora 1950.
c) Mramor.
Kupljen od predbilježnika u Buenos Airesu, na izložbama u Buenos Airesu i Montevideu 1928. god. (Možda je darovan J. Z. Paganu). [67]
Izl.: Buenos Aires 1928, Montevideo 1928, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935.
Lit.: 38 [11, sl.]; 46 [57, sl. br. 68].
Pod.: 27 [br. LIX, sl.]; 39 [sl. 12]; 40 [br. 76]; 42 [26, br. 43, sl.]; 46 [57, br. 68, sl.]; 86 [br. 84, sl.]; 101 [sl. 87]; 540 [22, br. 196]; 541 [br. 9]; 542 [22, br. 192]; 543 [br. 39]; 545 [23, br. 39]; 548 [br. 9]; 549; 550 [14, br. 53]; 660 [134, br. 42, sl.]; 3288; 3593 [sl.]; 3872; 4543; 4550; 4617 [sl.], 5016 [sl. 170]; 5247; 5441 [sl.]; 6364; 6367; 6368; 6387; 7567; 7656; 9334.

719. SV. FRANJO ASIŠKI, reljef (Franjo Asiski, Sv. Franjo u molitvi, Der Hl. Franziscus, St. Francis, St. Francis in Prayer, St. Francis of Assisi, St. François d'Assise).
Klečeći lik redovnika u molitvi, pogleda uvis.
a) Zagreb, 1925.
Sadreni model.
Vel. 172 x 109 x 24 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-137.Do 1973. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-174).
b) Bronca.
Vel.169 x 105 x 27 cm.
Vl.: Umjetnička galerija, Dubrovnik. Ranije vl. Božo Banac. (Kupio na izložbi u Londonu 1930.).
c) Sadreni odljev.
Vel. 172 x 107 x 27 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. br.MZ-499).
Izl.: Venecija 1926, London 1930, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, New York 1947.
Lit.: 114 [100]; 664 [97-99, sl.]; 3320; 7096; 9182 [100].
Pod.: II. 1. 137; III. 1. 28, 77; X. 4. 69; 27 [br. LXXXIX, sl.]; 40 [74, sl.]; 42 [20, br. 64, sl.]; 46 [58, br. 93, sl.]; 86 [sl. (3)]; 536 [13, br. 58]; 541 [br. 35]; 543 [br. 44]; 545 [23, br. 12, sl.]; 561 [br. 22]; 664 [sl. 99]; 3299; 3322; 3372; 3367a; 3394; 3407; 3408; 4554; 4617; 4808; 4813; 5035; 6065 [sl.]; 6067 [sl.]; 7094; 7096 [55]; 8043 [4]; 8054 [37]; 9255; 9928 [97, 99, sl.].

720. SV. FRANJO ASIŠKI, reljef (Franjo moli,Molitva).
Poprsje sveca u profilu, sklopljenih ruku, pogleda uvis.
Zagreb, 1918- 1925. (?).
Drvo.
Vel.53 x 33 cm.
Vl.: Privatna kolekcija.Dar autora.Na prodaji od 2021.-cijena cca.200.000 eura.
Pod.: 40 [br. 75, sl.]; 7096 [55]; 9255 [sl.].

721. EVANĐELIST MATEJ, studija (Evangelist Matija, Sv. Matija).
Sjedeći lik muškarca s desnom rukom na koljenu, a lijevom pod bradom.
a) Zagreb, 1925.(?).-1929.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 65 x 27 X 20 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 79). Odljev iz vremena autora. Darovnica 1952, br. 14.
Izl.: Baltimore 1925, Ljubljana-Split- Osijek- Slavonski Brod 1983.
Pod.: I. 3. 1. 79; I. 3. 3. 79; 635 [7, br. 16]; 679; 712 [12]; 719d [C 3]; 2924; 3111.

722. SV. PAVAO, studija (Studie zum Hl. Paulus, St. Paul-study, Étude pour St. Paul, Studie k sv. Pavlu).
a) New York, 1925.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Privatni posjed, Prag. (Prodano u Pragu na izložbi 1933. jednom privatniku). [68]
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933.
Pod.: 541 [br. 22]; 545 [23, br. 26]; 543 [br. 34]; 544 [br. 34]; 3288; 4617; 4979; 5053.

723. BOGORODICA S DJECOM II, reljef. (Posjeta Ivanova kod Isusa, Madonna mit Kindern, Madona and Childern, Mother and Child, La Vierge aux enfants, Madone aux enfans, Madonna met de kindern).
a) New York, 1925.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 61 x 41 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 8).Darovnica,Popis I,r. br.19.
Izl.: Novi Sad 1927, Montevideo 1928, London 1930, 1931, Amsterdam 1932, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935.
Pod.: I. 3. 1. 8; I. 3. 3. 19; 531 [br. 14]; 536 [13, br. 45]; 539 [11, br. 99]; 540 [22, br. 197]; 541 [br. 14]; 542 [br. 197]; 545 [23, br. 43]; 548 [br. 23]; 549; 550 [14, br. 34]; 679; 689 [12]; 693; 712 [12]; 2450 [259]; 3500; 3875; 3698; 4554; 4617; 4788.

725. MAJKA I DIJETE.
a) Zagreb, 1925-1926.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 68 x 19 x 28 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti , Zagreb (Inv. MG 2831).
Izl.: Zürich 1931.
Pod.: XXII. 29; 538 [28].

726. ŽENA SA HARFOM, reljef (Muzika II).
Zagreb, 1925-1926.
Kamen (muljika). Rezano u kamenu.
Vel. 180 x 96 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 15).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Pod.: II. 1. 15; 698 [br. 59 bilj.].

727. ŽENA SA ČELOM, reljef (Muzika I).
Zagreb, 1925-1926.
Kamen (muljika). Rezano u kamenu.
Vel. 178 x 82 x 14,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 14).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Pod.: II. 1. 14; 698 [br. 59 bilj.].

729. MICHELANGELO, visoki reljef (Veliki reljef Michelangelo, Grande rilievo di Michelangelo, Boljšoi reljef Mikelandželo). Muški bradati lik bez nogu, sa čekićem i dlijetom u rukama.
a) New York, 1926. [69]
Sadreni model.
Vel. 134 x 63 x 37 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 127). Pohrana u Galeriji Meštrović, Split. Darovnica 1952.Do 1969. godine u pohrani Gliptoteke HAZU,inv.br.MZP-214.
b) Zagreb, 1970. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 131 x 63,5 x 37,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-218).Lijevano dozvolom autorskog prava,1970.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ (urezao ljevač)
Lijevano dozvolom autora.
c) Bronca.
Vl.: Zbirka Savoia, Italija. (Dar kralja Aleksandra tadašnjem talijanskom prestolonasljedniku Umbertu Savojskom).
d) Sadreni odljev.1969.
Vel.131 x 63 x 37 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv.br. MZ-453).
Izl.: London 1930, 1931, Zagreb 1932, Osijek 1970, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 34 [37-39].
Pod.: II. 1. 127, 218; II. 7; III. 1. 24, 117; 25 [sl. br. 11]; 27 [br. XXVII, sl.]; 54 [25]; 69 [sl.]; 125 [315, br. 171, sl.]; 246 [sl. prilog I]; 536 [9, br. 5]; 539 [12, br. 109]; 541 [br. 26]; 598 [br. 17]; 629 [33]; 641 [134, br. 64, sl.]; 661 [33, br. 47, sl.]; 665 [br. 45]; 698 [br. 58, sl.]; 3271; 3288; 3329; 3335; 3366; 3373 [sl.]; 3498a; 4386 [214,

230, 235; 4423 114; 4550; 4615 sl.; 4617; 5016 sl. 170; 5269; 5286; 6005 sl.; 8379; 8596; 9203 sl.; 10621 sl..

730. SIR JOHN LAVERY, poprsje (Portret muškarca).
Poprsje muškarca srednjih godina.
a) New York, 1926.
Sadreni model.
Vel. 58 x 37 x 29 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 44). Dodatak Darovnici,1959..
b) Bronca.
Vel. 56,5 x 36,2 x 28,6 cm.
Vl.: Ulster Museum, The Lavery Collection, Belfast (Istočna Irska). Dar Johna Laverya 1931.
Izl.: Philadelphia 1926, Chicago 1927, New York 1928, 1929, London 1930, Belfast 1930.
Pod.: II. 1. 44; XVIII. 7. 36; XVIII. 61, 96; 10 XIII-XIV; 528 94, br. 1614; 536 10, br. 19; 2340; 3535; 4110; 4386 223, 233; 6506; 7035; 8639 80, bilj..

731. ANDREW FURUSETH,(Poprsje muškarca).
Poprsje muškarca,naborana lica,s kravatom.
a) New York, 1926.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 60,4x45,7x38,1 cm
Vl.Smithsonian Art Museum,Washington,SAD.Dar supruge Charlesa R.Crane -1938.godine.Inv.Inv.1938.11.1
c) Sadra.
Vel. 61 x 45,5 x 38 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-221
Pod.: X. 4. 76.

732. KATARINA STANKOVIĆ, poprsje.
Poprsje mlađe žene, s kosom povezanom u pundžu.
Sign.: I. Meštrović
Zagreb, 1926.
Sadreni model.
Vel. 50 x 38 x 31 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv.br. MZ-364). Kupljeno 1955. od Tereze Wszolek; posmrtna ostavština viceadmirala Stankovića.
Pod.: III. 1. 4; III. 2. 208.

733. ŽENA KRAJ MORA, studija (Studija za skulpturu “Kraj mora”, Skica za Ženu prije kupanja, Poslije kupanja, Frau am Meersstrand, Nach dem Bade, After the Bath, Ženščina na beregu mora).
Sjedeći ženski akt, prekriženih nogu, lijevom rukom na desnom koljenu, a desnom se naslanja otraga.
a) Zagreb, 1926.
Sadreni model.
Vel. 49 x 22 x 38 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 115). Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Zagreb, 1962.
Bronca. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Vel. 50 x 18 x 28 cm.
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-152). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1962.
c) Bronca.
Vl.: Kunsthistorisches Museum, Gemäldegalerie, Beč (Inv. MG PL 95). Kupilo 1935. društvo Museumfreunde i darovalo Galeriji likovnih umjetnosti.
Izl.: Zagreb 1932, Osijek 1970; Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 115, 152; II. 7; XVIII. 88; 125 315, br. 173, sl.; 541 br. 30; 598 br. 18, sl.; 665 28, br. 46; 698 br. 55, sl..

734. ŽENA KRAJ MORA (Pri kupanju, Prije kupanja, Kupačica, Na kupanju, Frau am Meeresstrand, Woman by the Sea, Woman on the Beach, Donna in riva al mare, Au bord de la mer, Na mořském břehu, Aan den oever de zee).
Sjedeći ženski akt, prekriženih nogu, lijevom rukom na desnom koljenu, a desnom se naslanja otraga.
Sign.: Meštrović
a) Zagreb, 1926.
Sadreni model.
Vel. 142 x 120 x 60 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 20/92). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Carrara, 1931. (1926. ?).
Kararski mramor.
Vel. 149,5 x 116,8 x 68,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-7). Darovnica Ivana Meštrovića, 1952.
c) Zagreb, 1963. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 138 x 130,5 x 69 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 123).
d) Zagreb, 1980.
Bronca.
Vl.: Velenje, šetalište. Otkriveno 1981.
Izl.: Zagreb 1932, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1033, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Budimpešta 1939, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Milano 1987.
Lit.: 38 12, sl..
Pod.: I. 3. 1. 123; I. 3. 2. 81; I. 3. 3. 123; II. 1. 7; II. 7; 27 br. XLIV, sl.; 42 26, br. 30, sl.; 46 55, br. 42, sl.; 54 25; 69 32; 86 (30), sl. 64; 90 52, sl. 47; 98 sl. 156; 108 31, br. 55, sl.; 116 21, sl.; 125 315, br. 174-177, sl.; 540 22, br. 217; 541 br. 7; 542 br. 213; 543 br. 62; 545 23, br. 41; 548 br. 17; 549; 550 14, br. 54; 594 br. 30, sl.; 595 br. 30; 596 br. 30; 597 br. 30; 641 134, br. 62, sl.; 661 33, br. 48; 689 10; 694 sl.; 698 br. 54, sl.; 712 9, sl.; 719d P, 6; 4550; 4617 535, sl.; 4748; 4788; 4813; 5016 171, sl.; 5104 sl.; 5247; 6358; 6679 120; 7368; 8043 4; 8054 36, sl.; 8896 sl.; 8921 sl.; 9004 sl.; 9044 sl.; 9085 56, sl.; 9094; 9116 sl.; 9133 649; 9834 sl.; 10679 165.

735. GLAVA ŽENE
Glava žene s rupcem, pogleda uvis.
Dio skulpture *Majka uči dijete moliti*.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) 1926.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 30 x 31 x 27,5 cm.
Vl.: S. S., Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u priv. zbirkama) 1983.
Pod.: 643 br. 23, sl..

736. MAJKA UČI DIJETE MOLITI (Mati uči dijete molitvi, Teaching the Child to Pray, Mother and Child at Prayer, Mati očit ditinic molitvi).
Žensko poprsje sklopljenih ruku, s djetetom u naručju, pogledom uvis.
a) New York, 1925.
Sadreni model.
Vel. 66 x 49 x 47 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 46).Darovnica Ivana Meštrovića,1952. Izložen u Spomen-galeriji Ivana Meštrovića, Vrpolje, od 1972.
b) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 63 x 49 x 47 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-191). Lijevano dozvolom nositelja autorskih prava,1968.
c) Bronca.
Vl.: Kolekcija R. Redon, Krf (Grčka). Kupila Lady Cowdray 1930. ili 1931. od I. Meštrovića u Zagrebu.
d) Bronca.
Vl.: Poduzeće Kemijski kombinat Chromos-katran-Kutrilin, Zagreb.
e) Bronca.
Vl.: Obitelj Turner, Baton Rouge, SAD.
f) Terracotta.
Vl.: Privatno vl., SAD.
U privatnim vlasništvima nalazi se veći broj ilegalno lijevanih u bronci s prikazom samo dijela skulpture, glave majke.
Izl.: Zagreb 1932, New York 1947, Zadar-Šibenik 1976, Kijev 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Lit.: 711b br. 19.
Pod.: II. 1. 46, 191, 196; II. 7; XVIII. 4. 123; XVIII. 9. 24; 27 LVIII, sl.; 40 br. 26, sl.; 54 28; 86 (31); 541 br. 56; 561 br. 23; 615 br. 25; 616 br. 24, sl.; 628; 641 134, br. 63, sl.; 698 br. 82, sl.; 2999 sl.; 3044 sl.; 3057; 3179 sl.; 4550; 4617; 6192; 8043 5; 8362; 9230 160, sl..

737. INDIJANAC S KOPLJEM, studija.
Indijanac na konju, lijevom rukom savijenom naprijed, desnom pruženom otraga.
a) New York, 1926.
Sadreni model.
Vel. 108 x 98 x 35 cm.
Vl.:U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-193).
b) Chicago, 1926.
Gumeni otisak.
Vis. 95 cm.
Vl.: Art Institute of Chicago, Chicago.
Izl.: Zagreb (Gliptoteka) 1983.
Pod.: III. 1. 96; III. 2. 98; X. 4. 74; 637 br. 20.

738. GLAVA INDIJANCA, studija za spomenik (Indian Head).
Glava Indijanca s pernatom kapom i dio ramena.
New York, 1926.
Sadreni model.
Vis. 75 cm.
Vl.: University Notre Dame (SAD). Posudba Art Instituta of Chicago (Inv. 2197). Meštrovićev dar 1926.
Pod.: X. 4. 74; XVIII. 69; XVIII. 103.

739. COWBOY, skica za spomenik.
Muškarac na konju s uperenom puškom.
a) New York, 1926.
Sadreni model.
Vl.: Nepoznato.
b) Nacrt.
Olovka skicen paus papir.
Vel.36,5 x 42,8 cm.
Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.Inv. ozn.POH-AMZ-1029.
Pod.: X. 4. 74; 8639 82, sl..

740. INDIJANAC S LUKOM, studija.
Indijanac na konju, lijevom rukom pruženom naprijed, s dijelom luka u ruci, desnom savijenom natrag.
a) New York, 1926.
Sadreni model.
Vel. 107 x 100 x 31 cm.
Vl.: U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-192).
b) Chicago, 1926.
Gumeni otisak.
Vis. 95 cm.
Vl.: Art Institute of Chicago, Chicago.
c) Crtež.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Inv.POH-AMZ-1028.
Arhitekt Parsons,Frost Bennet
Arhitektonski nacrt
Indijanci
Indijanci,Chicago,Grant Park.
Olovka;skicen paus papir
Vel.36 x 42 cm.

741. INDIJANAC S LUKOM, spomenik (Indian with Bow, Equestrian Bowman Indian).
Goli Indijanac na konju, lijevom rukom pruženom naprijed, s dijelom luka u ruci, desnom savijenom natrag.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 600 x 400 cm.
b) Zagreb, 1927. Ljevaonica Akademije umjetnina. (Ljevač Petar Bosnar). Restauracija 1983.
Vel. 600 x 400 cm.
Vl.: Grant Park, Chicago.
c) Chicago, 1928.
Spomenik.
Postolje crni granit. Otkrivanje 15. X. 1928.
Vl.: Chicago, Grant Park, Congress Parkway.

742. INDIJANAC S KOPLJEM, spomenik (Indian with Spear, Equestrian Spearman Indian).
Goli Indijanac na konju, lijevom rukom pruženom naprijed, s dijelom luka u ruci, desnom savijenom natrag.
Natpis: IVAN MEŠTROVIĆ SCULPTOR
a) Zagreb, 1926.
Sadreni model.
Vel. 600 x 400 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb. Ulomci: Torzo, dva para ruku i jedan nogu, trup i glava konja, dijelovi konja. (Inv. MZP-135.Do 2008. godine u pohrani;MZP- 200; redni brojevi, bez inventara 15-18). Meštrovićev dar Zagrebu.
b) Zagreb, 1927. Ljevaonica Akademije Umjetnina. Ljevači: Franjo Antolić, Franjo Bubanj, A. Castagni, Emil Jungman. Restauracija 1983.
Bronca.
Vel. 600 x 400 cm.
Vl.: Chicago, Grant Park.

c) Chicago, 1928.
Spomenik.
Postolje crni granit. Otkrivanje 15. X. 1928.
Natpis: IVAN MEŠTROVIĆ SCULPTOR
Vl.: Chicago, Grant Park, Congress Parkway.
Izl.: Zagreb 1932, Zagreb (Gliptoteka) 1983.
Literatura za sve skice i spomenike *Indijanaca*: 46 [56, sl. br. 58-60]; 50 [227-229, sl. 69-71]; 54 [23-24]; 86 [(28, 30), sl. 27]; 3356; 3385; 3535; 3536; 3572 [sl.]; 3579; 3595; 3599; 3606 [sl.]; 3624; 3631; 3635; 3645; 3653; 3674; 3682; 3687; 3955; 3972; 4010; 4011; 4389; 4517; 8639 [sl.]; 8980 [sl.]; 9003; 9084 [44]; 9602 [sl.]; 10679 [171, 173, sl. 174, 178].
Pod.: III. 1. 95, 96; III. 2. 97, 98; VII. 3. 5; X. 4. 76, 78, 84, 93-96, 75-77, 79-81, 84, 93, 95, 96, 110; 25 [sl. br. 14]; 27 [br. XXXI-XXXIV, sl.]; 40 [sl.]; 42 [26, br. 34-37, sl.]; 46 [33, 34, 56, br. 58-60, sl.]; 47, 73 [184, br. 49, 50, sl.]; 60 [20, sl. 46, 47]; 69 [29, sl. 22, 23, 31, 32]; 95 [184, sl.]; 98 [sl. 184]; 101 [sl. 76, 79, 80]; 108 [31, br. 69, 70, sl.]; 125 [315, br. 189-194, sl.]; 241; 541 [br. 2, 3]; 637 [br. 20]; 3071; 3109; 3285; 3289; 3318; 3334; 3339; 3355; 3356; 3364; 3365; 3371; 3385; 3444; 3466; 3513; 3533; 3536; 3537;3540; 3567; 3574; 3581-3583; 3585; 3588; 3599; 3605; 3632 [229]; 3634; 3647 [sl.]; 3648; 3652; 3654; 3656-3658; 3673; 3675; 3678; 3679; 3682-3684; 3694; 3696; 3716; 3719; 3721; 3722; 3725-3730; 3736-3738; 3741; 3744; 3746-3866; 3866a; 3867 [sl.]; 3878; 3885; 3920; 3956 [sl.], 3998; 4012; 4014; 4029a [sl.]; 4035; 4041; 4082; 4258 [sl.]; 4328 [sl.]; 4386 [210]; 4410; 4521; 4543; 4554; 4595; 4617; 4649; 4862 [44]; 4899 [sl. 129]; 5016 [sl.]; 5335 [sl.]; 5441 [sl.]; 5568; 6061 [sl.]; 6425 [46, sl.]; 6596; 6693; 6725 [39, sl.]; 6948; 7049; 7113 [316]; 7141 [22]; 7162; 7169; 7395; 7439; 7454; 7500 [sl.]; 7506 [297-299]; 7625; 7870 [147]; 8043 [4]; 8294; 8425a; 8576; 8639 [101]; 8722; 8785; 8819a; 8866 [370-371]; 8870 [32]; 8882; 9003; 9024 [81, sl.]; 9048 [sl. 44]; 9133 [643-644]; 9230 [156]; 9291; 9484; 9515 [139]; 9621; 9625; 9680 [sl.]; 9734-2 [sl.]; 9972 [22]; 10031 [94]; 10128 [58-59, sl.]; 10338; 10367; 10679 [171-173, sl.]; 10682 [32].

743. MARKO MANDIĆ
Zagreb, 1926-1927. (?).
Sadreni model.
Vl.: Art Institute, Chicago. (Meštrovićev dar).
Pod.: 3522.

744. MAJKA UMJETNIKA, reljef.
Sjedeći lik žene u seljačkoj odjeći, u profilu.
Zagreb, 1929-1930.
Kamen (muljika).
Vel. 165 x 77 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-011).Darovnica Ivana Meštrovića ,1952.
Pod.: II. 1. 11; II. 7; 698 [br. 61, sl.].

745. PSIHA, studija (Ženski akt, Studija za Psihu, Stojeći ženski akt, Weiblicher Akt – Studie zur Psyche, Nudo femminile).
Stojeći ženski akt, podignute desne ruke, bez lijeve.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1926-1927.
Sadreni model.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (SAD).
b) Zagreb, 1962. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 47 x 17 x 12 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-153).
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač). Lijevano dozvolom autora,1962.
c) Bronca.
Vel. 47 x 19 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 42/17). Pohrana obitelji Meštrović do 2002.
Izl.: Osijek 1970, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1989, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II. 7; 54 [25, sl.].
Pod.: II. 1. 153; 69 [48, br. 26, sl.]; 116 [sl. 17]; 598 [br. 19, sl.]; 635 [8, br. 20, sl.]; 660 [146, br. 48, sl.]; 661 [33, br. 49, sl.]; 665 [28, br. 47, sl.]; 671 [br. 20]; 698 [br. 57, sl.]; 712 [11]; 7992; 9851 [sl.]; 10682 [sl.].

746. MUŠKI TORZO (Männlicher Torso, Torso maschile, Mužskoi tors, Adam).
Stojeći akt mladića, lijeve savijene noge, bez ruku.
a) Zagreb, 1927. (?).
Sadreni model.
Vl.: Marica Meštrović.
b) Zagreb, 1982, Ljevaonica Kočevar. Sign.: E-1 TORZO Zagreb ‘82.
Bronca.
Vel. 58,5 x 15,2 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 269). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,,1982.
Izl.: Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1987.
Pod.: II. 1. 269; 660 [148, br. 49, sl.]; 661 [33, br. 56, sl.]; 665 [31, br. 51, sl.].

747. MUŠKI AKT, studija.
Stojeći muški akt, torzo bez dijela ruku i nogu, u hodu.
a) Zagreb, oko 1927. (?).
Sadreni model.
Vel. 68 x 40 x 19 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. 14/6). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Zagreb, 1959. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 68 x 40 x 19 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 113).
Pod.: I. 3. 1. 113; I. 3. 2. 11; I. 3. 3. 113; 712 [11]; 719a [J, 5].

748. SANJARENJE, studija (Skica za Sanjarenje, Reverie).
Ležeći ženski akt, oslonjen na lijevu ruku, glave naslonjene na desnu ruku, lijeve noge preko desne.
a) Zagreb, oko 1927.
Sadreni model.
Vel. 11 x 22 x 8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 14/11). Pohrana obitelji Meštrović do 1991.
b) Beograd, 1957. Ljevaonica “Plastika”.
Vis. 11 x 22 x 8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 98).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 98; I. 3. 3. 98; 671 [br. 4]; 712 [11].

749. SANJARENJE, visoki reljef (San, Träumerei, Dreaming, Plongé dans son rêve).
Polulježeći ženski akt, oslonjen na lijevu ruku, glave naslonjene na desnu ruku, lijeve noge preko desne.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 75 x 180 x12 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv UP 16/35). Pohrana obitelji Meštrović do 2007. godine.

b) Kamen.
Vel. 88 x 187 x 40,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 13).Darovnica,Popis I,br.1
Izl.: München-Berlin-Beč-Graz 1935; Zagreb 1983.
Lit.: 50 [111-112, sl.]; 66 [106-107].
Pod.: I. 3. 1. 13; I. 3. 2. 33; 27 [XLVI, sl.]; 42 [25, sl.]; 46 [55, br. 44, sl.]; 54 [25, sl.]; 69 [32]; 86 [(30), sl. 70, 71]; 95 [157, sl.]; 98 [sl. 157]; 108 [31, br. 58, sl.]; 125 [315, br. 178-179, sl.]; 548 [br. 43]; 549; 550 [br. 57]; 641 [134, br. 71, sl.]; 679 [sl.]; 689 [13]; 712 [11, sl.]; 719d [B, 5, sl.]; 7105; 8896 [sl.]; 8897 [30]; 9084 [52]; 9192 [sl.]; 10682 [27].

751. U OČAJU (Žena u očaju,U očajanju, Verzweifelt, Verzweiflung, In despair, Despair, Disperazione, Femme en convulsion, Desespérée, Désespoir, V otčajnu).
Sjedeći ženski lik u profilu, u stiliziranoj pučkoj odjeći, s rupcem na glavi, rukama drži glavu.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 120 x 80 x15 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 16/34). Pohrana obitelji Meštrović do 2018. godine.
b) Mramor (grčki).
Vel. 116,5 x 92,5 x 36 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 4). Darovnica,Popis I,br. 17.
Izl.: Berlin-München-Beč-Graz 1935, Zagreb 1941, New York 1947, Beograd 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 4; I. 3. 2. 32; I. 3. 3. 4; 86 [br. 60, sl.]; 108 [31, br. 61, sl.]; 116 [21, 22, sl.]; 125 [315, br. 183, sl.]; 548 [br. 3]; 549; 550 [14, br. 59]; 561 [br. 8]; 629 [33]; 641 [134, br. 70, sl.]; 660 [152, br. 51, sl.]; 661 [33, br. 54, sl.]; 665 [31, br. 50]; 679; 689 [15]; 712 [11, sl.]; 719d [B, 7]; 5949; 9682 [sl.]; 9751 [sl.]; 9830 [sl.]; 10679 [165].

752. PSIHA (Psyche).
Stojeći ženski akt, bez desne ruke, lijeve za leđima, lijevog koljena podignutog.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 205 x 65 x 69 cm.
Vl.:Do 1986. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-185). Od 1986. u Galeriji Meštrović, Split (Inv. 22/114). Pohrana obitelji Meštrović do 2019. godine.
b) Mramor.
Vel. 207 x 61,5 x 67 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 2). Darovnica ,Popis I, br. 31.
Izl.: Zagreb 1932, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935, Beograd-Ljubljana-Zagreb 1947, Moskva-Lenjingrad-Bratislava 1947, Zagreb 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Lit.: 34 [42]; 50 [uz sl. 27-28]; 66 [111, sl.]; 95 [158-161, sl.]; 432 [18]; 5754.
Pod.: I. 3. 1. 2; I. 3. 2. 100; I. 3. 3. 2; III. 1. 88; III. 2. 90; 27 [br. XLII, sl.]; 42 [26, br. 42, sl.]; 46 [55, br. 45, sl.]; 47, 73 [184, br. 53, sl.]; 60 [br. 41, sl.]; 69 [33, sl. 27]; 86 [br. 71-72, sl.]; 98 [sl. 159, 160]; 108 [31, br. 60, sl.]; 125 [315, br. 185-187, sl.]; 540 [22, br. 199, sl.]; 541 [br. 4, sl.]; 542 [br. 195, sl.]; 543 [br. 67, sl.]; 545 [23, br. 40, sl.]; 548 [br. 4, sl.]; 549; 550 [13, br. 25, sl.]; 560 [18, br. 422]; 562; 563; 641 [134, br. 72, sl.]; 660 [154, br. 52, sl.]; 661 [33, br. 55, sl.]; 4550; 4617 [535, sl.]; 4754; 4808; 4813; 4884; 5080; 5756; 6172; 6200; 6402 [br. 2, sl.]; 6595; 7120 [sl.]; 7214 [7]; 7549 [sl.]; 8381; 8621 [23]; 8896 [sl.]; 8897 [30]; 8951; 9144 [sl.]; 9701 [sl.]; 9834 [sl.]; 9941-11 [sl.]; 10679 [27, sl.].

753. MATI ZAVJETUJE DIJETE (Zavjetovanje, Majka zavjetuje dijete, Gelöbnis einer Mutter, Mutter ihr Kind weihend, Mother’s Offering, Mother vowing her Child, Madre vota bambino, Madre che offre il figlio, Mère vouant son enfant, El voto de la Madre).
Sjedeći ženski lik s djetetom u krilu, pogledom uvis.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 106 x 80 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 16/33). Pohrana obitelji Meštrović do 2007. godine.
b) Mramor (grčki).
Vel. 105 x 87 x 41,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 6). Darovnica ,Popis I,br. 16.
Izl.: Zagreb 1938-1939, 1961, 1983-1984 (Muzejski centar), Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 6; I. 3. 2. 31; I. 3. 3. 6; 40 [sl. 27]; 42 [26, br. 33, sl.]; 46 [55, br. 41, sl.]; 47, 73 [184, br. 54, sl.]; 69 [34, sl. 31]; 86 [br. 65]; 108 [31, br. 62, sl.]; 114 [139, sl.]; 125 [315, br. 181, sl.]; 552 [br. 390]; 582; 641 [134, br. 69, sl.]; 660 [150, br. 50, sl.]; 661 [33, br. 53, sl.]; 665 [31, br. 49]; 679 [sl.]; 689; 694 [sl.]; 712 [11, sl.]; 719d [B, br. 10]; 8951; 9230 [156, sl.]; 9323 [sl.]; 9843 [sl.]; 10679 [165].

754. MATI ZAVJETUJE DIJETE, studija (Majka žrtvuje dijete, Sketch for Mothers Offering).
Sjedeći ženski lik s djetetom u krilu, pogledom uvis.
a) Zagreb, oko 1927.
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 16/33).
b) Bronca.
Vel. 24 x 16 x 4cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 41/11). Pohrana obitelji Meštrović do 1983.
c) Bronca.
Vl.: Nepoznato, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: I. 3. 3. 6; 573 [br. 26]; 712 [11].

755. GLAVA ŽENE, reljef (Frauenkopf).
a) 1927.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 38 x 35 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. UP 1/2). Pohrana obitelji Meštrović do 2008. godine..
Izl.: Chicago 1927, München-Berlin-Beč-Graz 1935.
Pod.: I. 3. 2. 1; 520 [6, br. 20]; 548 [br. 52]; 549; 550 [14, br. 35]; 644; 679; 689 [12]; 712 [11]; 3535.

756. ŽENSKI AKT, studija (Žena u grču, Woman in Pain).
Sjedeći ženski akt, desnom rukom za leđima, lijevom za glavom, desnom nogom preko lijeve.
a) Zagreb, 1927. ?
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (UP 14/10).Pohrana obitelji Meštrović do 1989. godine.
b) Zagreb, 1980. Ljevaonica “Torzo”.
Vel. 23 x 35 x 16 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (Inv. 191).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 179; I. 3. 3. 191; 108 [31, br. 65, sl.]; 635 [7, br. 8]; 671 [br. 8]; 712 [12, sl.].

758. KRIST I SAMARIĆANKA, reljef.
a) Zagreb, 1927. (?).
Drvo.
Vel. 43 x 38 cm.
Vl.: Vatikanski muzej, Vatikan. (Darovano Papi).
b) Drvo.
Vl.: Autorovi nasljednici, SAD.
Pod.: 701.

759. NAVJEŠTENJE, reljef.
Stojeći lik arhanđela sa cvijetom u ruci i klečeći Marije.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Postoji vjerojatnost da reljef nije Meštrovićev izvorni rad, nego da ga je radio drugi kipar prema Meštrovićevom drvenom velikom reljefu.[70]
a) Zagreb, oko 1927.
Sadreni model.
Vel. 42 x 27 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (Inv. M.G. 2679). otkupljeno od Miroslava Đukića, Zagreb.
b) Bronca.
Vel. 42 x 27,5 cm.
Vl.: Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Rijeka (Inv. 781/B). Kupljeno do antikvarnice “Posrednik” u Zagrebu 1963.).
c) Bronca.
Vel. 40,9 x 27,5 cm.
Vl.: Zlatko Senzel, Zagreb.
d) Bronca.
Vl.: Privatno vlasništvo, Zagreb.
e) Bronca.
Vl.: Privatno vlasništvo, Pula.
f) Bronca.
Vl.: Helly Polić, Split.
g) Bronca.
Vl.: Privatno vlasništvo, Split.
h) Bronca.
Vl.: Privatno vlasništvo, Dubrovnik.
i) Bronca.
Vl.: Vjekoslav Polić, Makarska. Izgubljeno.
j) Bronca.
Dragiša Ružić, Split (Sign.: I. M.).
k-m) Bronca.
Vl.: Privatna vlasništva u inozemstvu.
Izl.: Zagreb (I. M. u priv. zbirkama) 1983.
Pod.: XXII. 28; 643 [br. 24, sl.]; 10428 [sl.].

760. APOSTOL MARKO
Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 53 x 21 x 27 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 32). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
Pod.: II. 1. 32.

761. GRGUR NINSKI, I, studija za spomenik.
Stojeći lik biskupa, s desnom podignutom rukom, s knjigom u lijevoj spuštenoj ruci.
a) Zagreb, 1926-1927.
Sadreni model.
Vel. 69 x 32 x 23 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (Inv. 31).Oštećeno. Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb . Poslano u Drniš 1959.
b) 1983..
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.(Inv.br.16).
Pod.: 69 [sl. 34]; 713 [9, br. 19, sl.].

762. GRGUR NINSKI, II, studija za spomenik (Studija za Grgura Ninskoga, Studie zum Standbild des Grgur Ninski, Gregor of Ninski, Studio per Grgur Ninski, Esquisse pour la statue de Grégoire Ninski, Studie k soše Ninského, Etiod k pamjatniku Grguru Ninskogo).
Stojeći lik biskupa, s desnom podignutom rukom, s knjigom u lijevoj podignutoj ruci.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1926-1927.
Sadreni model.
Vel. 75 x 32 x 18 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv. AMZ-00023). Darovnica 1952.
b) Odljev 1934.
Bronca.
Vel. 73 x 32 x 17 cm.
Bez sign.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (Inv.br. 1390). Iz zbirke dr. Iva Tartaglije, 1948.
c) Zagreb, 1933.
Bronca.
Vl.: Narodna galerija, Prag, Dvorac Zbraslav. (Otkupilo Ministarstvo vanjskih poslova, Prag).
d) Bronca.
Vl.: Meštrović prodao u vrijeme II. svjetskog rata.
Izl.: Split 1928, Zagreb 1932, Prag 1933, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 23; II. 7; X. 4. 166; XVI. 48; 47, 73 [184, br. 52, sl.]; 541 [br. 20]; 543 [br. 33]; 629 [33]; 641 [134, br. 65a, sl.]; 661 [33, br. 50, sl.]; 665 [31, br. 48]; 692 [49, br. 190]; 698 [br. 62, sl.]; 3677; 3743; 4423 [sl.]; 4808; 4817.

763. RUKA GRGURA NINSKOGA, studija za spomenik, I (Studija šake Grgura Ninskoga, Handstudie, Hand-study, Étude de main, Etid k pamjatniku Grguru Ninskogo).
Šaka s ispruženim kažiprstom i palcem.
a) Zagreb, 1926-1927.
Sadreni model.
Vel. 75 x 32 x 18 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 67). Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Oko 1930. (?).
Vl.: Narodna galerija, Prag, Dvorac Zbraslav.
c) Zagreb, 1962. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 73 x 29 x 19 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br. AMZ-154). Lijevano dozvolom autora,1962.
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Split 1988, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 67, 154; II. 7; 541 [br. 20]; 665 [31, br. 48]; 698 [br. 63, sl.]; 9154 [sl.]; 9309 [sl.].

764. RUKA GRGURA NINSKOGA, studija za spomenik, II.
Šaka savijenog kažiprsta i palca.
Zagreb, 1926.
Sadreni model.
Vel. 78 x 55,5 x 40 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Inv.br.AMZ- 225).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.

Izl.: Zagreb (Muzejski centar) 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 225; 641 [134, br. 65, sl.].

765. GRGUR NINSKI, spomenik I (Gregory of Nin, Grégoire de Nine).
Stojeći lik biskupa, uvis podignute desne ruke, a s knjigom u lijevoj ruci.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vis. 750 cm.
Vl.: Nepoznato (uništen).
b) Zagreb, 1929. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vis. 800 cm.
c) Spomenik.
Split, Ul. kralja Tomislava. Otkriven 29. XI. 1929. na Peristilu. (Kameno postolje ing. Josip Kodl). Uklonjen 1941, ponovno postavljen 1954.
Izl.: Zagreb 1932.
Lit.: 27 [br. XX, sl.]; 34 [40-41, sl. 32-33]; 46 [35-36, 57, sl. 74]; 54 [23]; 86 [(29, 30), sl. 4, 5]; 3418-3421; 3443; 3450; 3472; 3477; 3554; 3596 [sl.]; 3597; 3619; 3620; 3627; 3646; 3888-3893; 3896; 3897; 3903; 3905; 3907-3912; 3916; 3919 [sl.]; 3920; 3924; 3926; 3927; 3931; 3935-3939; 3942; 3944; 3947-3949; 3950; 3957-3960; 3963-3967; 3971; 3973; 3975-3977; 3980; 3981; 3983-3991; 3994-3997; 4003-4008; 4013; 4019; 4026-4028; 4034; 4044; 4054; 4055; 4057-4059; 4061; 4069 [sl.]; 4103; 4135; 4140; 4146; 4159; 4160; 4174; 4187; 4381; 4393; 4403; 4415; 4416; 4486; 4666; 4697; 4855; 4857; 4858; 4907; 5106; 5204; 5322; 5560; 5710; 5740; 5797; 5878; 6027; 6325; 6330; 6475 [sl.]; 7609 [13-14]; 9043; 9444 [sl.]; 9557 [sl.]; 9603; 9610; 9685 [6-7]; 9988 [158-160]; 10679 [170, sl. 172].
Pod.: X. 4. 97; 19 [sl.]; 25 [sl. br. 17]; 42 [25]; 46 [57, br. 74, sl.]; 4, 73 [184, br. 51, sl.]; 49 [36]; 50 220-226, sl.; 69 [29-31, sl. 34-35]; 86 [br. 4, 5, sl.]; 98 [sl. 202]; 108 [31, br. 72]; 125 [315, br. 199-201, sl.]; 366 [12]; 367 [328]; 541 [br. 1]; 641 [134]; 2818; 2880; 2895; 3224; 3418; 3419; 3421; 3472; 3491 [sl. 185]; 3502; 3513; 3515; 3525; 3528; 3530; 3547-3550; 3552; 3553; 3555; 3556; 3564; 3565; 3574; 3584; 3585; 3620; 3627; 3674; 3675; 3733; 3743; 3874; 3876; 3888; 3896; 3897; 3899; 3900; 3902; 3904; 3905; 3912; 3915; 3918; 3920; 3922 [sl.]; 3927; 3929a [sl.]; 3932; 3936; 3941; 3944-3946; 3949; 3951; 3963; 3965; 3981; 3986; 4008; 4019; 4020; 4022; 4025; 4027; 4029; 4032a-4034; 4037; 4038; 4053; 4055-4057; 4060; 4062-4967; 4071-4076; 4078; 4083-4086 [sl.]; 4088-4090; 4094; 4096-4100; 4102; 4103; 4140 [sl.]; 4158; 4160; 4196; 4201; 4308; 4380 [29-31, 38-39, sl.]; 4386 [210]; 4406 [160-166]; 4410; 4416; 4423; 4475; 4486; 4543; 4550; 4554; 4595; 4649; 4665; 4791; 4813; 4899 [sl. 117]; 4936; 5016 [sl. 170]; 5101; 5140 [sl.]; 5204; 5227; 5265 [sl.]; 5322; 5349; 5397; 5441 [sl.]; 5578 [sl.]; 5710 [sl.]; 5740; 5797; 6021; 6104; 6027; 6104; 6241; 6323; 6341; 6345; 6348; 6349; 6475; 6504; 6667 [61]; 6707 [56]; 6771; 6948; 6977 [sl.]; 7042; 7162; 7141 [22]; 7180 [342]; 7214 [6]; 7395; 7506 [298]; 7549; 7594; 7603 [sl.]; 7609 [13-14, sl. 14]; 7622 [sl.]; 7776 [sl.]; 8043 [4]; 8294; 8433 [sl.]; 8452 [163]; 8515 [66]; 8546; 8882; 8899 [66]; 9043; 9076 [sl.]; 9085 [sl.]; 9105; 9230 [155]; 9519; 9610; 9765; 9965; 10008; 10020; 10021; 10032 [91-92]; 10214; 10220; 10289; 10416; 10620; 10679 [170-171, sl.].

766. GRGUR NINSKI, spomenik II.
Stojeći lik biskupa, uvis podignute desne ruke, s knjigom u spuštenoj lijevoj ruci.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 380 x 200 x 90 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-315.U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (Inv.br. MZP-109).
b) Bronca, Varaždin.
c) Spomenik, Varaždin. Otkriven 17. IX. 1931.
d) Spomenik, Nin. Otkriven 10. IX. 1969.
Natpis: GRGUR NINSKI
Lit.: 4045; 4182; 4458; 6330; 9008 [sl.]; 9598 [31].
Pod.: III. 1. 12; 27 [br. XX]; 4182; 4201; 4257; 4299; 4392; 4393; 4397; 4407; 4408; 4420; 4434; 4438; 4464 [sl.]; 4465; 4474; 4480; 4936; 6178; 6199 [sl.]; 6249; 6372; 6977 [sl.]; 7609 [14]; 7907.

777. GRGUR NINSKI, GLAVA, dio spomenika.
Glava bradatog muškarca sa šiljastom kapom.
a) Zagreb, 1927.
Sadreni model.
Vel. 107 x 80 x 54,5 cm.
Vl.: Predano 1958. Gradskom muzeju u Iloku, kao Meštrovićev dar. Do 1958. godine u Gliptoteci HAZU, Zagreb (Inv. br. MZP-220) i u Atelijeru Meštrović, Zagreb (Inv. 176).
b) Zagreb, 1958.
Sadreni odljev.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (Inv. MZ-372). Odliveno dozvolom autora.
Pod.: II. 1. 176; III. 1. 123; III. 2. 125; III. 2. MZ 372; 6661; 6704; 7410; 8405; 8546; 8843 [sl.].

778. DJEVOJKA S LUTNJOM (Žena s gitarom, Frau mit Guitarre, Girl with a Guitar, Girl with a Lute).
a) Zagreb, 1927-1928.
Sadreni model.
b) Crni mramor (diorit).
Vel. 94,5 x81,5 x 28 cm.
Vl.: Tate Gallery, London (inv. NO 4551).Nabavio Lord Duveen 1930.
c) Bronca.
Vl.: Osorski kipored, Osor.
Izl.: Montevideo 1928, London 1930, 1931.
Pod.: XVIII. 7. 24; XXI. 1.; 27 [XL, sl.]; 42 [26, br. 39, sl.]; 46 [56, br. 55, sl.]; 47, 73 [184, br. 55, sl.]; 86 [sl. (4)]; 108 [31, br. 57, sl.]; 531 [br. 20]; 536 [13, br. 51]; 4277; 4384; 4386 [240]; 4423 [114, sl.]; 4899 [sl. 117, 122]; 6033 [sl.]; 6067 [3, sl.]; 6681; 10683 [83, br. 5, sl.].

779. ŽENA KOJA GLEDA PREMA MORU (Ženska figura).
Stojeći ženski lik, ruku oko prsiju, lijeve noge podignute na kamen.
a) Zagreb, 1927-1928.
Sadreni model.
Vel. 250 x 66 x 89 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-184).
b) Bronca.
Vl.: Trg pred Privrednom bankom, Zagreb. Odliveno u radionici Likuma 1983. Postavljeno 1983.
Pod.: III. 1. 9; 654 [89, br. 367]; 698; 9108; 9231.

780. KENTAUR
Zagreb, 1927-1928. (?).
Sadreni model.
Vel. 67 x 19,5 x 51 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 54). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
Pod.: II. 1. 54.

781. PALAČA MEŠTROVIĆ, Split.
Palača s trijemom jonskih stupova i pristupnim stepeništem. Park sa skulpturama. Danas “Galerija Meštrović”.
a) Zagreb, 1927-1930.
Studije, nacrti.
Skice I. Meštrovića, razrada projekata H. Bilinić i L. Horvat.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
b) I. faza 1931-1932.
II. faza 1934-1939.
Palača i dodane gradnje.
1. Garaža, 1932.
2. Istočni dio palače, 1932.
3. Ogradni zid i ulazni paviljon, 1933.
Arh. Fabijan Kaliterna
4. Atelijer palače, 1939.
5. Zapadni dio palače, 1939.
6. Atelijer uz cestu, 1935.
Suradnici arhitekti Harold Bilinić, Fabijan Kaliterna, Lavoslav Horvat; izvođači Feliks Šperac i Marin Marasović.
Građevni materijal: brački kamen.
Lit.: 50 [242-245, sl. 96]; 66 [104-119]; 86 [(32-33), sl. (10)]; 4813; 4815 [sl.]; 5440; 5776; 8839; 8996 [26, sl.]; 9213 [896, 901, 905, 911, 912]; 9615 [137, 142, 143]; 9727 [191].
Pod.: III. 3. 1, 2; VII. 1. 34, 35, 60; X. 4. 69, 104, 106, 109, 114, 115, 123, 132; XII. 17; 27 [CXVI, sl.]; 42 [29, br. 156, sl.]; 46 [33, 60, sl.]; 47, 73 [185, sl.]; 54 [28]; 95 [221, sl.]; 98 [sl. 221]; 108 [20, sl.]; 125 [300, sl.]; 641 [135, br. 84, sl.]; 678 [sl.]; 679 [sl.]; 684 [5, sl.]; 685 [5, sl.]; 689 [5, sl.]; 693; 710 [71]; 712 [7, 9, sl.]; 5323; 5349; 5735 [sl.]; 6199 [sl.]; 6510; 6725 [sl. 35]; 7662; 8433 [sl.]; 8621 [23]; 8839; 8896 [sl.]; 8996 [sl. 26]; 9024 [85, sl.]; 9213 [898, 901, 905, 911, 912]; 9230 [156]; 9504 [sl.]; 9509 [sl. 8]; 9695 [sl.]; 9727 [191]; 10052; 10069; 10097; 10122; 10161; 10177; 10267; 10283; 10489; 10497; 10520; 10605 [sl.]; 10624; 10629 [sl.]; 10630 [sl.]; 10634 [sl.]; 10635; 10638; 10644; 10645 [sl.]; 10650; 10708 [sl.].

782. SVETOZAR RITTIG, poprsje (Portret dra S. Rittiga, Msgr S. Ritig, Msgr Rittig, Portre monsinjora Ritiga).
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Meštrovićev dar S. Rittigu. Poslije smrti S. Rittiga Zvonimir Pučar nudio 1966. Galeriji Meštrović na prodaju.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Beograd 1946, Zagreb-Ljubljana 1947, Moskva-Lenjingrad-Bratislava 1947.
Pod.: 541 [br. 41]; 543 [br. 54]; 560 [18, br. 427]; 562 [18]; 563 [18]; 4617; 4665; 4981; 5035; 7113 [316].

783. VLADIMIR BECIĆ, poprsje (Slikar Becić, Der Maler Vl. Becić, The Painter Vl. Becić, Le peintre Vl. Becić).
Poprsje bradatog i brkatog muškarca srednjih godina.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vis. 65 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 36). Kupljeno od Zvonimira Pučara, Zagreb, 1960.
b) Zagreb, 1960. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 66 x 70 x 38 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 120).
c) Bronca.
Vis. 65 cm.
Vl.: Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. M. G. 817).
d) Sadreni model ili odljev.
Vis. 66 cm.
Vl.: Zlata Šaj, Split. U pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb, do 1953. (Inv. MZP-250), kada je vraćeno Vuki Šaj u Splitu.
e) Bronca.
Vl.: Obitelj Becić, Zagreb, groblje Mirogoj, polje 4. Postavljeno 1957.
f) Bronca.
Vl.: Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, šetalište braće Radić. Otkriveno 9. XI. 1979.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Zagreb 1983, 1991.
Lit.: 3602, 9487.
Pod.: I. 18. 5; I. 3. 1. 36. 120; I. 3. 3. 36, 120; I. 18. 5; II. 2. 155; III. 1. 153; III. 2. 155; XXII. 19; 10 [512a, sl.]; 47, 73 [184, br. 62, sl.]; 86 [sl. 40]; 125 [316, br. 205, sl.]; 541 [br. 39]; 543 [br. 71]; 641 [134, br. 76, sl.]; 670 [104]; 694 [sl. 19]; 712; 717 [211, br. 72, sl.]; 3602; 4617; 4665; 6604; 8728; 8731; 8760; 9691; 9734-10 [sl.]; 10 679 [sl.].

784. SJEDEĆI MUŠKI AKT, studija (Sjedeća muška figura, Ležeći muški akt, Sitting male nude, Sedeči moški akt).
Sjedeći muški akt, s rukama na stražnjem naslonu sjedala.
a) Zagreb, 1928. (?).
Sadreni model.
Vis. 44,5 cm.
Vl.: Louisiana Arts Center and Science, Baton Rouge (SAD).
Ranije vl. Marice Meštrović.
b) Bronca.
Vel. 44 x 43 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. P 41/13). Pohrana obitelji Meštrović.
c) Zagreb, 1982. Ljevaonica “Torzo” B. Hočevar. Sign.: E-1 TORZO Zagreb ‘82.
Vel. 44 x 41 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-265). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava ,1982.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 2. 113; II. 1. 265; II. 2. 151; II. 7; 635 [7, br. 11]; 671 [br. 16]; 689 [15]; 694; 698 [68, sl.]; 712 [11].

786. RATNIK, studija (Skica za Ratnika, Vojščak).
Muški akt, ispružen naprijed, desnom rukom podignutom, lijevom ispruženom natrag.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv UP 15/22). Pohrana obitelji Meštrović..
b) Zagreb, 1957. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 34 x 31 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 96).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983.
Pod.: I. 3. 1. 96; I. 3. 3. 96; 125 [316, br. 202-203, sl.]; 635 [7, br. 10, sl.]; 679; 712 [12].

787. KIKLOP, studija I. (Skica za “Kamena s ramena”?)
Stojeći akt muškarca, s velikim kamenom na desnom ramenu, lijeve noge savijene, desnim koljenom na kamenu.
a) Zagreb, 1928-1929.
Sadreni model.
Vis. 25,5 cm.

Vl.: Marija Meštrović, Buenos Aires. Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb.
b) Zagreb, 1982. Ljevaonica umjetnina “Torzo” B. Hočevara.
Sign.: E-1 TORZO Zagreb ‘82.
Bronca.
Vel. 25 x 14,5 x 11 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-272). Lijevano dozvolom nasljednikâ,1982.
Pod.: II. 1. 272; II. 7; 698 [br. 66, sl.].

788. KIKLOP, studija II. (Studija za Kiklopa).
Stojeći muški akt, s velikim kamenom na desnom ramenu, lijeve noge ispružene, desnim koljenom kleči.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (SAD).
b) Zagreb 1981. Ljevaonica umjetnina “Torzo” B. Hočevara.
Sign.: E-1 TORZO Zagreb ‘81.
Brončani odljev.
Vel. 35,2 x 33 x 18 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-264). Lijevano dozvolom nasljednikâ, 1982.
c) Lijevano 1984.
Bronca.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
Izl.: Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Osijek 1970.
Pod.: II. 1. 264; II. 7; 594 [br. 31]; 595 [br. 31]; 596 [br. 31, 698 [br. 65, sl.].

789. KIKLOP, studija III. (Skica za “Ciklopa”, Study of Cyklops).
Poluklečeći muški akt s kamenom na ramenu, lijeve noge ispružene, desnom kleči.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vis. 25,5 cm.
Vl.: Marica Meštrović, Zagreb.
b) Bronca.
Vel. 23 x 17 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 41/10). Pohrana obitelji Meštrović.
c) Bronca.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD.
Izl.: New York 1947.
Pod.: I. 3. 2. 111; 46 [57, br. 67, sl.]; 86 [sl., prilog]; 561 [br. 44]; 679; 712 [11].

790. KIKLOP, studija IV. (Kamena s ramena, Study for Cyklops).
Klečeći muški akt s kamenom na desnom ramenu, lijevom rukom iznad glave, s oba koljena kleči.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 41 x 25,5 x 28,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br. AMZ-205).Lijevano dozvolom nositelj autorskog prava,1969.
c) Bronca.
Vel. 41,4 x 29,8 x 22,9 cm.
Vl.: Syracuse University. Prodao Petar Meštrović. Inv.1964.228
Izl.: New York 1947, Syracuse 1950, Osijek 1970.
Pod.: II. 1. 205; XVIII. 7. 17; XVIII. 8. 20; 561 [br. 40]; 567 [br. 31]; 598 [br. 20]; 698 [br. 66, sl.]; 9299; 10322 [228, br. 8, sl.].

791. KIKLOP, studija V. (Ciklop, Studija za Ciklopa I, Kiklop – studija I, Cyclop).
Poluklečeći muški akt s kamenom u ruci, desnom nogom kleči, lijeva svinuta u koljenu.
a) Zagreb, oko 1928.
Sadreni model.
Vel. 39 x 37 x 20 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 14/7). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Bronca.
Vis. 39 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 190).Lijevano 1980.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 178; I. 3. 2. 12; I. 3. 3. 178; 635 [7, br. 12]; 671 [br. 14, sl.]; 712 [11]; 719d [J, br. 17]; 1995 [br. 14, sl.].

792. KIKLOP, studija VI. (Mala skica za Ciklopa,Skica za Ciklopa).
Poluklečeći muški akt s kamenom u ruci, desnim koljenom na zemlji, lijevim podvinutim.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vel. 24 x 31 x 14 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 20/90). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Bronca.
Vis. 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 102).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 102; I. 3. 2. 80; 86 [sl. (4)]; 671 [br. 7]; 712 [11].

793. ČEKANJE (Iščekivanje, Erwartung, Expectation, Attesa, Attente, Čekající, Čekání, Asteptare, Ožidanie).
Sjedeći ženski akt s desnom nogom preko lijeve, glavom naslonjenom na desnu ruku.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vel. 125 x 70 x 127 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 22/113). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Carrara, 1928.
Kararski mramor.
Vel. 123 x 126,5 x 87,3 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-2). Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Barcelona 1929, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Osijek 1970, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 2. 99; II. 1. 2; II. 7; 27 [br. XLIII, sl.]; 47, 73 [184, br. 58, sl.]; 54 [25, sl.]; 69 [sl. 29]; 108 [31, br. 75, sl.]; 116 [21, sl.]; 125 [316, br. 209-213, sl.]; 541 [br. 6]; 543 [br. 49]; 545 [23, br. 23]; 548 [br. 13]; 549; 550 [14, br. 55, sl.]; 594 [br. 34]; 595 [br. 34]; 596 [br. 34, sl.]; 597 [br. 34]; 641 [134, br. 74, sl.]; 661 [33, br. 58]; 665 [31, br. 53, sl.]; 698 [70, sl.]; 4049 [sl.]; 4550; 4617 [536]; 4748; 5104 [sl.]; 5247; 5248; 6358; 7938; 9074 [sl.]; 9084 [52]; 9144 [sl.]; 9303 [sl.]; 10679 [165, sl.].

794. ŽENA U GRČU (Ženski akt, Spasimo, La femme saisie de convulsions).
Na podu sjedeći ženski akt s podignutim rukama iza glave, glave naslonjene na lijevo rame, podignutim lijevim koljenom.

a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vel. 106 x 145 x 64 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-105) .
b) Odljev iz vremena autora.
Bronca.
Vel. 103 x 139,4 x 65 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-5).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Zagreb 1941, Budimpešta 1969, Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Bjelovar 1978, Zagreb 1983, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1991, 1996.
Pod.: II. 1. 5; II. 7; III. 1. 8; 47, 73 [184, br. 59, sl.]; 125 [316, br. 206-207, sl.]; 108 [31, br. 66, sl.]; 594 [br. 35]; 595 [br. 35]; 596 [br. 34, sl.]; 597 [br. 35]; 641 [134, br. 75, sl.]; 661 [33, br. 57]; 665 [31, br. 52]; 670 [104]; 671 [br. 28]; 698 [br. 69, sl.]; 10679 [sl.]; 10682 [sl.].

794a. ŽENA U GRČU, studija (Sjedeća žena, Woman in Pain).
a) Zagreb,oko 1928..
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Pohrana obitelji Meštrović. Inv.br.pohr.14/14
b) Zagreb, 1957. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel 28 x 35 x 17 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 103).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 3. 103; 671 [br. 8]; 712 [12].

795. ŽENSKI TORZO (Frauentorso, Woman-torso, Ženské torso).
Torzo ženskog akta bez glave, ruku i nogu.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vel. 72 x 32 x 20 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović, u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-201).
b) Mramor (?).
Izl.: Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč 1935.
Pod.: 543, 544 [br. 50]; 545 [23, br. 24]; 548 [br. 18]; 549; 550 [br. 27].

796. ŽENSKI TORZO (Frauentorso, Woman-torso, Pomona, Torse de femme, Ženské torso).
Stojeći djevojački akt bez nogu, desnom rukom podržava dio odjeće.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vis. 113 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU , Zagreb (inv.br.MZP-180).Trenuto na posudbi u Spomen galeriji Ivana Meštrovića, Vrpolje,izloženo od 1972. (kat. 15).
b) Carrara, 1928.
Mramor.
Vel. 113,6 x 54 x 40 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ-10).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 10; II. 7; III. 1. 83; III. 2. 85; 27 [XLVII, sl.]; 86 [br. 73, sl.]; 101 [sl. 45]; 108 [br. 59, sl.]; 125 [316, br. 214-217, sl.]; 541 [br. 8]; 543; 544 [br. 50]; 545 [23, br. 24]; 548 [br. 18]; 549; 550 [13, br. 27]; 641 [134, br. 73, sl.]; 665 [31, br. 54]; 698 [br. 64, sl.]; 711b [br. 15, sl.]; 4277; 4617; 8362 [sl.]; 9303 [sl.].

796a. MAJČINSTVO, studija (Majka doji dijete, Majka i dijete, Maternità).
Stojeći ženski lik s djetetom.
a) Zagreb, 1930. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 43 x 17 x 12 cm.
Vl.: Snježana Hefti, Carimate (Italija).
Pod.: 661 [114, sl.].

797. MAJKA I DIJETE (Majka doji dijete,Majka s poculicom, Majčinstvo, Maternità).
Stojeći ženski lik, doji dijete koje sjedi na podignutom njezinom lijevom koljenu.
a) Zagreb, 1928. (?).
Sadreni model.
Vis. 210 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 21).Darovnica Ivana Meštrovića,1952. Izloženo u Spomen galeriji Ivan Meštrović, Vrpolje od 1972 godine.
b) Zagreb, 1932.
Bronca.
Vl.: Pred Higijenskim zavodom, Zagreb. Postavljen 1940. Meštrovićev dar Odjelu za narodno zdravlje Banske vlasti u Zagrebu.
c) Zagreb, 1953. Ljevaonica “Likum”.
Bronca.
Postolje Jadranska industrija kamena, Pučišće (kamen “Veselje”).
Vl.: Pred Rodilištem na Firulama u Splitu, 1980. 1953. bilo postavljeno pred ranije Rodilište.
Lit.: 6476.
Pod.: XII. 3. 1-3; 711b [br. 16]; 5854; 5890; 5906; 5907; 5927; 6667 [60]; 7609 [14]; 8724; 8778; 8864; 9831 [sl.].

798. BOGORODICA S DJETETOM, visoki reljef (Majka i dijete, Gospa u crnom mramoru, Virgin and Child, Madonna and Child, Madonna with Child, Madonna, Mère et enfant, Vierge à l’enfant, La Madonna con niño).
Sjedeći lik Bogorodice koja ljubi dijete u krilu.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
b) Crni mramor (diorit).
Vel. 104,1 x 61,5 x 24,8 cm.
Vl.: Syracuse University, Art Collection – Lowe Art Gallery, Syracuse, SAD. Izvezena u SAD 1947; kupljena u autora 1954.Inv.1955.05
Izl.: Barcelona 1929, London 1931, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, New York 1947, Syracuse 1955, Notre Dame 1974.
Lit.: XVIII, 5; 605 [58, sl. 63].
Pod.: XVIII. 8. 21; XVIII. 97. 33; XXI. 1. 8 [sl.]; 27 [LXXI, sl.]; 39 [sl. 10]; 40 [5, sl.]; 42 [26, br. 54, sl.]; 46 [55, br. 48, sl.]; 54 [sl.]; 86 [sl. (4)]; 101 [sl. 55]; 108 [31, br. 64, sl.]; 435 [sl.]; 532 [br. 3]; 539 [11, br. 92]; 541 [br. 11]; 543 [br. 43]; 545 [23, br. 2, sl.]; 548 [br. 10]; 549; 550 [br. 30]; 561 [br. 45]; 574 [sl.]; 605 [58, br. VI, sl.]; 674 [br. 30]; 3961; 4015 [sl.]; 4017; 4202; 4386 [215 (7)]; 4550; 4813; 4899 [128, sl. 119]; 5104 [sl.]; 5247; 5248; 7247 [sl.]; 8969 [sl.]; 10322 [br. 7, sl.]; 10679 [sl.].

799. JOB, skica (Muškarac u grču, Jobov sin).
Zgrčeni lik starijeg muškarca, pogleda uvis, desne ruke podignute do visine uspravnog koljena. (U Atelijeru Meštrović naveden kao “Jobov sin”).
Sign.: I. M.
a) Zagreb, 1928.
Sadreni model.
Vel. 25 x 23 x 16 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (SAD). Ranije vl. Marice Meštrović, Buenos Aires.
b) Bronca.
Vis. 25 cm.
Vl.: Syracuse University, Syracuse (SAD). Prodao Petar Meštrović.
c) Zagreb, 1982. Ljevaonica “Torzo” B. Hočevara.
Sign.: E-1 TORZO, Zagreb ‘82.
Bronca.
Vel. 24 x 23 x 21 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-273). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1982..
d) Bronca.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
Pod.: II. 1. 273; II. 2. 73; II. 7; 633 [br. 65]; 698 [br. 67, sl.]; 10322 [br. 9, sl.].

800. KRALJEV KAMEN, skice i nacrti za spomenik u Splitu (Spomenik oslobođenja).
Kameni blok s reljefima konjaničkih spomenika kralja Tomislava i kralja Petra.
a) Zagreb, 1928.
Nacrti.
Izvedbe nacrta, po Meštrovićevim idejama: Harold Bilinić. (Tehnička razrada nacrta 1929: inž. I. Radonić, inž. J. Juričević).
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (II. 3. 1. 173, 176-178, 186-189, 235, 720; II. 3. 2. 47, 179, 307-309, 423-430).
b) Zagreb, 1931.
Postolje. Sadrena skica.
Vel. 95 x 52 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 15/15). Pohrana obitelji Meštrović.Preuzeto iz pohrane 2020. godine.
Lit.: 2870; 3557; 3637 [sl.]; 3638 [sl.]; 3641; 3959; 4411; 4472; 5057; 5242; 5304; 5307; 5308; 5383; 5395; 10427 [86-88].
Pod.: I. 3. 2. 17; 227; 303; 306; 312; 2962; 3425; 3502; 3506; 3557; 3558; 3579; 3591; 3733; 4404; 4456; 4472; 4591 [sl.]; 4597; 4938; 5025; 5042; 5051; 5057; 5185; 5223a; 5240; 5305-5307; 5355; 5374; 5383; 5394; 9615 [143].

801. PORTAL SV. PATRIKA, za New York, skice, studije.
a) Rim, 1928.
Skice, studije vratnica postala.
b) Kasete vratnica: Uzašašće Kristovo, Prikazanje u hramu, Raspeće, Rođenje + crteži.
Lit.: 429 [176-179]; 3741.
Pod.: II. 3. 2. 278, 287, 717, 718; X. 4. 74, 79, 80, 107, 108, 110-114; 442 [176, 179]; 3567; 3929a.

802. MODEL ZA IRSKI NOVAC, I. varijanta.
Jednostrana medalja. Sjedeći ženski lik svira na keltskoj harfi.
Natpis (Na keltskome):
SAORSTAT EIREANN
1928. (1926.?).
Sadreni model.
Vel. promj. 40,5 cm, vis. 2 cm.
(II. varijanta poznata po fotografiji Prodanovića).
Izl.: Zagreb 1983. (Medalje I.M.).
Lit.: 10365a [128]; 10582b [66, sl.]; 10396 [sl.]; 10584 [228].
Pod: II. 1. 180; X. 4. 103; 645 [br. 8].

803. RUKA, studija (Studija ruke).
a) Zagreb 1928. (?).
Sadreni model.
Vis. 76 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb,do 1979. godine u pohrani (inv.br. MZP-148). Pohrana obitelji Meštrović. Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 67).
Izl.: Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Prag 1933, Pariz 1933.
Pod.: III. 1. 51; III. 2. 53; 540 [22, br. 208]; 542 [br. 204]; 543 [br. 51]; 545 [24].

804. EVANĐELIST IVAN reljef, studija.
Mladić, desnom klečećom nogom, lijevom podignutom, piše u knjigu desnom rukom, pogleda uvis.
a) Zagreb, 1928-1929.
Sadreni model.
Vis. 64 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 252).Otkup od Ivana Domagoja i Stjepana Meštrovića,1977.
b) Bronca.
Vel. 62 x 35 x cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 78). Darovnica 1952, Popis,2,br. 13.
c) Bronca.
Vel. 62,2 x 37,5 x 14 cm.
Vl.: Obiteljska zbirka “Zvonimir Pučar”, Zagreb.
Pod.: I. 1. 252; I. 3. 1. 78; I. 3. 3. 13; II. 1. 25; 635 [7, br. 17]; 643 [br. 25, sl.]; 712 [12].

805. EVANĐELIST LUKA, studija I.
Sjedeći muški lik, desnom rukom podržava knjigu na desnom koljenu, lijevom podbočio glavu.
a) Zagreb, 1928-1929.
Sadreni model.
Vel. 63 x 40 x 19 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 251).Otkup od Ivana Domagoja i Stjepana Meštrovića,1977.U pohrani Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.733 a.
b) Bronca.
Vel. 62,5 x 39 x 17 cm.
Vl.: Zbirka “Zvonimir Pučar”, Zagreb.
c) Sadreni odljev.
Vel. 62 x 39 x 17 cm.
Vl.: Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP-733 b).
Izl.: Zagreb (I. M. u priv. zbirkama) 1983.
Pod.: II. 1. 251; III. 1. 167; III. 2. 170; 643 [br. 26, sl.].

806. ANĐEO S VIOLINOM, reljef (Muzicirajući anđeo, Anđeo svirač, Engel mit Geige, The Angel, Musician Angel, Angel with Violin, Ange au violon, Anděl s houslemi).
Stojeći akt anđela, svira violinu.
Zagreb, 1928-1931.
Drvo, mahagonij.
Vel. 163,8 x 42,5 x 11,4 cm.
Vl.: Syracuse University, Cooper Fund (inv. 1962.023). Pre-

vezeno u Ameriku 1947. Pohrana obitelji Meštrović.
Izl.: London 1930, 1931, Zagreb 1032, Prag 1933, Pariz 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, New York 1947, Ottawa 1951.
Pod.: XVIII. 8. 16; 27 [br. LXIII, sl.]; 42 [27, br. 95, sl.]; 86 [prilog sl.]; 536 [13, br. 57]; 539 [11, br. 101]; 541 [br. 44]; 543 [br. 48]; 545 [23, br. 18, sl.]; 548 [br. 55]; 549; 550 [br. 29]; 561 [br. 40]; 569 [br. 4]; 674 [br. 29]; 4386 [223]; 10322 [228, br. 10].

807. JOBOV SIN, skica I.
Zagreb, 1928-1937. (?).
Sadreni model, patiniran crno.
Vis. 23,4 cm.
Vl.: Prvotno Duško Kukovec, Zagreb. (1974. preuzeo iz Atelijera Meštrović inž. Niko Kukovec).

808. MAUZOLEJ OBITELJI MEŠTROVIĆ, Otavice (Crkva Sv. Otkupitelja, Kapela Sv. Spasitelja, Die Kapelle zum Hl. Erlöser, Chapel of the Holy Saviour, Holy Redeemer).
Građevina kvadratnog tlocrta sa četiri pravokutna isturenja i polukuglastom kupolom.
Mauzolej, 1928-1938.
Vel. Širina i dužina 13,30 m, visina jednaka.
Vl.: Otavice (točnije: područje sela Ružić). Darovnica 1952.
Vl.: Fundacija Ivana Meštrovića.
Građevni poduzetnik: Marin Marasović, Split.
Lokalni kamen iz Promine.
Pod od raznobojnog kamena (lički, kotorski, segetski, belgijski).
Zatvori prozora od ploča oniksa.
Restauracija 1978, 1988. Oštećenja u ratu 1991.
Izl.: Split 1996. (“Tragovi nasilja”).
Lit.: 42 [18-19, 29, br. 153, sl.]; 50 [230-231, sl. 72-75]; 54 [28]; 108 [18-19, 31, br. 77, sl.]; 713; 4546; 5080; 5469; 5475; 5502; 5751; 8598 [12-17, sl. 10-20]; 8996 [sl.]; 9084 [49, sl. 49]; 9615 [134-135, 142, 143]; 9727 [190, sl.]; 10679 [153, sl. 186]; 10737.
Pod.: III. 3. 1, 2; X. 4. 106, 114, 166; 27 [br. CIX, sl.]; 46 [32, 50, sl.]; 47, 73 [185, sl.]; 69 [39, sl. 38]; 86 [(32), sl. (4, 5)]; 98 [sl. 194]; 101 [sl. 72]; 125 [298, sl.]; 126; 641 [134, br. 78, sl.]; 3718; 3970; 4253; 4301; 4429; 4568; 4899; 5042; 5405; 5840; 6100; 6344; 6329 [sl.]; 6585; 7113 [314]; 7114 [sl.]; 7134 [339]; 7272 [sl.]; 7470a; 7506 [299]; 7605; 7628; 7678; 7734; 7769; 8043 [8]; 8408; 8452 [165, 167]; 8586; 8653; 8705; 8706; 8707; 8712; 8713; 8716; 8756; 9048; 9049; 9202; 9213 [896, 907]; 9230 [166, sl.]; 9509 [sl.]; 9591 [162]; 9615 [134-135]; 9627; 9663a; 9806 [sl.]; 9846; 9920; 9935; 9955 [39]; 10157; 10186; 10205; 10207; 10221 [sl.]; 10299; 10318 [sl.]; 10348 [sl.]; 10426; 10435; 10444 [sl.]; 10449 [sl.]; 10455; 10463; 10468; 10469; 10475; 10476; 10478 [sl.]; 10479; 10482; 10487; 10492; 10510; 10513; 10514 [sl.]; 10526 [sl.]; 10555; 10614; 10658 [sl.]; 10679 [173, sl.]; 10739 [sl.].

809. MAUZOLEJ OBITELJI MEŠTROVIĆ, VRATNICE, reljefi, Otavice (Türflügel des Lirchleins zum Hl. Erlöser, Door of the Church of the Holy Saviour).
Dvije vratnice s deset reljefa članova obitelji u kasetama: Marta (majka), Mate (otac), Ruža (prva supruga), Olga (druga supruga), Ivan, Marta (kći), Tvrtko (sin), Marica (kći), Marko (brat), Petar (brat).
a) Zagreb, 1930.
Sadreni modeli kaseta.
Vel. kasete 44 x 44 x 13 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-88-97).Dodatak Darovnici,1959.
b) Zagreb, 1931. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. vratnica: 300 cm x 69 x 69 cm x 11 cm.
Vel. kaseta 44 x 44 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice. Postavljeno 1931.
Opljačkano 1991.
c) Zagreb, Ljevaonica “Torzo” B. Hočevara.
Bronca (kasete): Autoportret, Majka, Mate, Marta.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-00283, 284, 285).
d) Zagreb, Ljevaonica “Torzo” B. Hočevara.Zagreb,1983.
Bronca (kasete): Autoportret, Mate, Marta.
Vel.43 x 43 x 10 cm.
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-10).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Lit.: 50 [233]; 713 [17-18, sl.]; II. 7.
Pod.: II. 1. 88-97, 283-285; II. 2. 1576-1578; 46 [61, br. 117, sl.]; 86 [br. 26, sl.]; 108 [31, br. 76, sl.]; 698 [br. 84-89, sl.]; 9443; 10478 [sl.].

810. VJEČNO RAZAPETI I, reljef, Otavice (Raspeće, Der ewig Gekreuzigte, Eternally Crucified).
Mladenački golobradi Kristov lik raširenih ruku; iza njega anđeo s većim brojem krila.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br. AMZ-116.Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Otavice, 1931.
Segetski kamen.
Vel. oko 312 x 224 x 40 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Izl.: Zagreb 1932.
Lit.: II. 7; 50 [231, sl. 75]; 66 [24-25, sl.]; 713 [18-19, sl.].
Pod.: II. 1. 116; 27 [br. XCVI, sl.]; 40 [sl. 46]; 541 [br. 59]; 698 [br. 77 i bilj.]; 4327; 4617 [sl.]; 5475 [sl.]; 6344; 7113 [316]; 7846; 9084 [49]; 9230 [155].

811. VJEČNO RAZAPETI, II, reljef, Otavice, varijanta.
Zagreb, 1930-1931.
Sadreni model.
Vel. 297 x 204 x 33 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović , u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-175).
Pod.: III. 1. 78; III. 2. 80; 713 [18-19].

811a.VJEČNO RAZAPETI (VJEČNO RASPETI).Studija stopala serafina s reljefa.
Zagreb , 1930-1931.
a) Gips.
Vel.:47 x 42 x 19 cm.
Vl.:Gradski muzej Drniš-Drniš.(Inv.br.47).

812. VJEČNO RASPETI, III, reljef, Otavice (Vječno razapeti, Raspeće ,Model Raspeća za Otavice).
Zagreb, 1931. (1930?).
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 16/31). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 29.

813. SV. IVAN EVANĐELIST, reljef, Otavice (Hl. Johannes Evangelist, St. John the Evangelist).
Uspravni lik s glavom orla i s knjigom u ruci.
a) Zagreb, oko 1931.
Sadreni model.
Vel. 350 x 160 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 17/45). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Otavice, 1931.
Kamen, muljika. Prenio u Kamen Vanja Radauš.
Vel. 350 x 150 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Lit.: 713 [21, br. 12, sl.].

814. DUŠA POKOJNICE, reljef, Otavice (Die Seele des Toten, The Soul of Deceased Woman,Ženski lik za Otavice,Dizanje iz mrtvih,Duša II).
Stojeći ženski lik u propinjanju uvis.
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
Vel. 200 x 70 x 15 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 20/95). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Otavice, 1933.
Kamen, muljika, Prenijeli u kamen Ivo Lozica i Grga Antunac.
Vel. 210 x 70 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Lit.: 713 [20, br. 8, sl.].
Pod.: I. 3. 84.

815. DUŠA POKOJNIKA, reljef, Otavice (Die Seele der Toten, The Soul of the Deceased Man,Duša I,Muška figura za Otavice).
Stojeći muški lik u propinjanju uvis.
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
Vel. 200 x 70 x 8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 20/94). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Otavice, 1933. ?
Kamen, muljika.
Vel. 210 x 70 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Pod.: I. 3. 83; 713 [20, br. 7, sl.].

816. ANĐEO NAVJEŠTENJA, reljef, Otavice (Arhanđel Gabrijel, Navještenje – Arhanđel Gabrijel, The Annunciation – Archangel Gabriel).
Stojeći lik Anđela, desnom rukom podignutom visoko, u lijevoj drži cvijet.
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
Vel. 210 x 70 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 16/29). Pohrana obitelji Meštrović do 2018.
b) Otavice, 1933.
Kamen, muljika. Prenijeli u kamen Ivo Lozica i Grga Antunac.
Vel. 210 x 70 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Lit.: 713 [20, br. 5, sl.].
Pod.: I. 3. 2. 27.

817. BOGORODICA NAVJEŠTENJA, reljef, Otavice (Navještenje – Djevica Marija, Die Verkündigung – Die Jungfrau Maria, The Annunciation – The Virgin Mary).
Stojeći ženski lik, desne ruke podignute visoko, lijeve do ramena.
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
Vel. 215 x 70 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 16/30). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Otavice, 1933.
Kamen, muljika. Prenijeli u kamen Ivo Lozica i Grga Antunac.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Pod.: I. 3. 2. 28; 713 [20, br. 6, sl.].

818. POROĐENJE I, reljef, Otavice (Die Geburt, The Nativity).
Ležeći lik Bogorodice koja pruža dijete, sv. Josip i sedam ženskih likova.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model.
Vel. 108 x 164 x 29 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-203).
b) Otavice, 1933.
Kamen, muljika. Klesao Ivo Lozica.
Vel. 100 x 170 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Lit.: 713 [19, sl.].
Pod.: III. 1. 106; III. 2. 108; 10 [348, sl.]; 9084 [49].

819. POROĐENJE II, reljef, varijanta za Otavice (Nakon poroda, Die Geburt, The Nativity).
Zagreb, 1931-1933.
Sadra.
Vel. 100 x 60 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 20/96). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 85.

820. SV. LUKA EVANĐELIST, reljef, Otavice (Hl. Lukas Evangelist, St. Luke the Evangelist).
Uspravni krilati lik s glavom vola, s knjigom u ruci.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model.
Vel. 350 x 160 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 17/45). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Otavice, 1931.
Kamen, muljika. Prenio u kamen M. Matijević.
Vel. 350 x 150 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Lit.: 713 [21, br. 11, sl.].

821. SV. MARKO EVANĐELIST, reljef, Otavice. (Hl. Markus Evangelist, St. Mark the Evangelist).
Krilati uspravni lik s glavom lava, s knjigom u rukama.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model.
Vel. 350 x 167 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 17/45). Pohrana obitelji Meštrović.

b) Otavice, 1931.
Kamen, muljika. Prenio u kamen N. Orlandini.
Vel. 350 x 150 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Lit.: 713 [20, br. 10, sl.].

822. SV. MATEJ EVANĐELIST, reljef, Otavice (Hl. Mathäus Evangelist, St. Matthew the Evangelist).
Krilati uspravni lik mladića s knjigom u rukama.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model.
Vel. 90 x 112 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 20/98). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Otavice, 1931.
Kamen, muljika. Prenio u kamen Grga Antunac.
Vel. 90 x 112 x 10 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Lit.: 713 [20, br. 9, sl.].

823. OPLAKIVANJE, reljef, Otavice (Polaganje u grob, Beweinung, The Lamentation, Pietà).
Sedam žena oplakuje ležećega Krista.
a) Zagreb, 1930-1931.
Sadra.
Vel. 96 x 171 x 9 cm.
Vl.: Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br.MZP-124).
b) Otavice, 1933.
Kamen, muljika. Prenio u kamen Grga Antunac.
Vel. 100 x 170 cm.
Vl.: Mauzolej obitelji Meštrović, Otavice (Ružić).
Pod.: 713 [19, br. 4, sl.]; 9084 [49].

824. POKAZNICA, Otavice (Monstranca, Monstranz, Monstrance).
Plitki reljef na okrugloj ploči s likom Krista okruženog simbolima evanđelista. Nožica u obliku stiliziranog anđela.
a) Zagreb-Split, 1935.
Sadreni model.
Vel. 45 x 20 x 18 cm.
Vl.: Do 1978. pohranjena u Galeriji Meštrović (inv. 67), zatim u Mauzoleju. God. 1991. otuđena.Gradski muzej Drniš-Drniš (inv.54)Prema sadrenom modelu odlivene tri pokaznice u bronci za Gradski muzej Drniš,Mauzolej obitelji Meštrović i za franjevačku zbirku na Visovcu)..
b) Oko 1939.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.
Pod.: II. 2. 173; II. 3. 1. 484; 713 [21-22, br. 15, sl.].

825. CRKVENI PREDMETI, Otavice.
Viseći svijećnjak, svijećnjaci, kalež, ključ.
Zagreb, 1935. (?).
U vrijeme Drugog svjetskog rata pohranjeni u Meštrovićevoj palači u Splitu, zatim u Galeriji Meštrović, a 1978. vraćeni u Mauzolej u Otavice. Poharani 1991.
Pod.: II. 3. 1. 482, 483; II. 2. 225; 5502; 8653; 9393 [75, sl.].

826. KRALJ ALEKSANDAR, poprsje I. (Portret kralja Aleksandra, König Alexander, H. M. King Alexander of Jugoslavia, King Alexander, Le Roi Alexandre, Král Alexandr, Su majestad Alexandro I.).
Poprsje muškarca u časničkoj uniformi, pogleda prema lijevom ramenu. [41]
a) Beograd, 1929.
Sadreni model.
Vel. 68,5 x 49 x 36 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 106).Dodatak Darovnici,1959.
b) Zagreb, 1929, Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 66 x 51 x 34 cm.
Vl.: Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 805). Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. MZP-1098). (Nekada vl. Ruža Meštrović).
c) Mramor. Klesao Dujam Penić
Vel. 69 x 52 x 35 cm.
Vl.: Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 816).Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br.MZP-1095).
d) Bronca.
Vl.: Vojni muzej, Beograd (?). Ranije u posjedu kraljevske obitelji na Dedinju.
Izl.: Barcelona 1929, London 1930, prag 1933.
Pod.: II. 1. 106; III. 1. 1. 192, 195; III. 2. 195, 198; XXII. 7, 18; 27 [XXIV, sl.]; 429 [184, 186]; 532 [br. 1]; 543 [br. 52]; 544 [br. 52]; 3918; 3961; 4042; 4046; 4384; 4808; 4841; 5035; 5069; 5533; 8719 [47].

827. PAVLE KARAĐORĐEVIĆ, poprsje (Princ Pavle, Knez Pavle, Knez Pavle Karađorđević, Portre Nj. Vis. Princa Pavla, Duke Pavle Karađorđević).
Poprsje muškarca četrdesetih godina, bez odjeće i ruku.
a) Beograd, oko 1929. ?
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 52 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. sk. 69).
Izl.: Beograd 1930, 1983.
Lit.: 4167; 8012 [168].
Pod.: XII. 1. 44; 534 [br. 211]; 649 [br. 75, sl.]; 4167; 4344 [sl.]; 5603; 5633 [sl.].

828. DON FRANE BULIĆ, poprsje (Portret Frane Bulića, Portret dra Bulića, Msgr. Bulić, Mgr. F. Bulić).
Poprsje starijeg muškarca u svećeničkoj odjeći.
Sign.: MEŠTROVIĆ MCMXXIX
a) Split, 1929.
Sadreni model.
Vel. 56 x 46 x 33 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZP-138). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Bronca.
Vel. 54,5 x 45 x 33 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv. br. 1386). Darovala Općina Split,1932.
c) Bronca.
Vis. 52,5 cm.
Vl.: Moderna galerija, Zagreb (inv. MG 808). Meštrovićev dar Strossmayerovoj galeriji.
d) Bronca.
Bronca, spomenik.
Vis. 56 cm.
Vl.: Arheološki muzej, Split, park.
Natpis na podnožju: FRANE BULIĆ 1846-1934.

e) Bronca, spomenik.
Vranjic, vrt rodne kuće. Otkriven 1988.
Izl.: Split 1929, Zagreb 1932, Prag 1933, Split 1984.
Lit.: 4043; 9439 [153, 181].
Pod.: III. 1. 41; XVI. 48 [2]; XXII. 10; 27 [br. XXVI]; 66 [V, sl.]; 541 [br. 40]; 543 [br. 58]; 656a; 692 [49, br. 191]; 4043; 4617 [sl.]; 4665; 5035; 5573; 5578 [16]; 7113 [316]; 9439; 9512; 9690 [508, 521]; 9902; 9944; 10020.

829. BOGDAN POPOVIĆ, poprsje.
Poprsje muškarca srednjih godina, s ovratnikom i kravatom.
Sign.: Meštrović
a) Beograd, 1929. (?)
Sadreni model + vosak.
b) Bronca.
Vis. 48 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 275).
Izl.: Beograd (pokretna izložba) 1977, Beograd 1983.
Pod.: XII. 1. 64; 620 [br. 9, sl.]; 649 [br. 71, sl.]; 8793.

830. NADBISKUP ANTUN BAUER, poprsje (Dr. A. Bauer, Erzbischof Bauer, Archbishop Bauer, L'Archevêque Bauer).
Poprsje muškarca srednjih godina u nadbiskupskoj odjeći, s kapicom na glavi.
a) Zagreb, 1929.
Sadreni model.
Vl.: Dr. Svetozar Rittig. Meštrovićev dar Rittigu. Nakon Rittigove smrti 1966. nudi se na prodaju iz njegove ostavštine.
b) Bronca.
Vel. 65 x 63 x 34 cm.
Vl.:HAZU,Zagreb u pohrani Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. br. MZP-1097). Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 807).
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Zagreb 1938, Berlin 1943.
Pod.: III. 1. 194; XXII. 9; 541 [br. 37]; 543 [br. 57]; 547 [30, br. 444]; 557 [30, br. 444]; 3918; 4042; 4052; 4617; 5035; 5573; 7113 [316].

831. THOMAS BEECHAM, poprsje.
a) London, prije 1930.
Sadra.
b) Bronca.
Vl.: Tate Gallery, London.
Izl.: London 1930, 1931.
Pod.: 536 [10]; 4384; 4386 [223]; 9582.

832. ATLANT I. (Konzolni lik, Konzola I, Konzola – statua, Second Bearer).
Stojeći akt mladića koji glavom podržava ploču neodređenog oblika.
Zagreb, 1929.
Drvo.
Vel. 231 x 57 x 45 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, New Jersey, SAD.
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, New York 1947, South Bend 1955, Hamilton 1956.
Pod.: XVIII. 3. br. 131, 5. br. 7, 7. br. 12, 8. br. 15; 27 [LIII, sl.]; 42 [27, br. 97, sl.]; 46 [56, br. 51, sl.]; 125 [316, br. 221, sl.]; 541 [br. 46]; 542 [br. 212]; 543 [br. 69]; 545 [br. 53]; 548 [br. 7]; 549; 550 [13, br. 22]; 561 [br. 38, 39]; 573 [br. 30]; 576.

833. ATLANT II. (Konzolni lik, Konzola II, Konzola – statua, Konsole II, The Bearer, First Bearer, Console Figure, Console II, Carrier I).
Stojeći akt muškarca srednje dobi koji podržava glavom ploču neodređenog oblika, podignute desne ruke.
Zagreb, 1929. [72]
Drvo.
Vel. 235 x 66 x 46 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, New Jersey, SAD.
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, New York 1947, Otawa 1951, South Bend 1955, Notre Dame 1955, Hamilton 1956.
Pod.: XVIII. 3. br. 130, 5. br. 6, 7. br. 12, 8. br. 14; 27 [LII, sl.]; 42 [27, br. 96, sl.]; 46 [56, br. 52, sl.]; 125 [316, br. 220, sl.]; 541 [br. 45]; 542 [br. 211]; 543 [br. 68]; 545 [br. 52, sl.]; 548 [br. 6]; 549; 550 [13, br. 21]; 561 [br. 38, 39]; 569 [br. 3]; 573 [br. 24]; 576; 605.

834. KRALJICA MARIJA, poprsje (Königin Maria, Queen Maria, La Reine Marie, Královna Marie).
a) Beograd, 1929.
Sadreni model.
b) Zagreb, Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: 1933. u Beogradu na Dedinju.
c) Zagreb, Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: 1929. u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.
Izl.: Prag 1933.
Pod.: I. 23. 69; 27 [br. XXIV]; 543 [br. 53]; 3917; 3918; 4041; 4042; 4046; 5035.

835. SJEĆANJE II. (Memory, Remembrance, Spogad, Kosara, Vospiminanie).
Sjedeći ženski akt s lijevom nogom prebačenom preko desne, s odjećom u desnoj ruci, pogleda prema dolje.
a) Zagreb, 1929.
Sadreni model.
Vel. 144 x 47 x 159 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 126). Darovnica 1952.Do 1961. u pohrani Gliptoteka HAZU ,Zagreb ,inv. br.MZP-181.Pohranjeno u Galeriji Meštrović ,Split.
b) Klesano za autorova života.
Mramor.
Vl.: Obitelj Lady Cowdray, Engleska.
c) Sadra, kopija.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZ-393).
d) Zagreb, 1962.
Bronca.
Vel. 145 x 47 x 159 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-142).Lijevano dozvolom autora,1962.
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
Izl.: Beograd 1946, Zagreb 1947, Ljubljana 1947, Budimpešta 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Zadar 1976, Šibenik 1976, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Beograd 1983, Zagreb 1997.
Lit.: II. 7; 86 [(30), sl. 71, 72]; 6603 [306-308]; 6669; 7384 [613-614]; 8611 [sl.].
Pod.: II. 1. 126, 142; III. 2. 86, 219; 27 [br. XLIII, sl.]; 560 [18, br. 423]; 562; 563; 615 [br. 24, sl.]; 616 [br. 23, sl.]; 628; 649 [br. 20]; 698 [br. 74]; 5016 [171]; 6172; 6427 [sl.]; 6728 [sl.]; 6923; 7113 [310, 315]; 7395; 7454; 7471; 7506 [290, 292, 295]; 7888; 8379; 8452 [147]; 8454 [37]; 8542 [176]; 8576; 8600; 8735 [40]; 8897 [30, sl.]; 9027 [sl.]; 9144 [sl.]; 9178 [2]; 9230 [146-148, 155, 158, sl.]; 9393 [75, 76, sl.]; 9396; 9451 [239]; 9719 [sl.]; 9824 [sl.].

836. ODMARANJE I. (Na odmoru, Ruhe, Woman reposing).
Ležeći ženski akt s rukama iza glave, podignutog lijevog koljena.
a) Zagreb, 1929.-1932.
Sadreni model.
Vel. 100 x 200 x 70 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 21). Darovnica,Popis I, br. 39.
b) Zagreb, 1963. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 104 x 227 x 76,5cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS-122).
c) Zagreb, 1933. Klesao Grga Antunac.
Kamen (iz Segeta).
Vel. 118 x 240 x 92 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-4).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: München-Berlin-Beč-Graz 1935.
Lit.: II. 7; 116 [22, 28, br. 21, sl.].
Pod.: I. 3. 1. 21, 122; I. 3. 3. 21, 122; 27 [XLV, sl.]; 46 [55, br. 43, sl.]; 548 [br. 1]; 549; 550 [br. 58]; 689 [11]; 694; 698 [br. 91, sl.]; 712 [9]; 719d [P, 3]; 7051; 7368.

837. ODMARANJE I, studija I. (Na odmoru, Repose).
Ležeći ženski akt s rukama iza glave, podignutog lijevog koljena.
a) Zagreb, 1929.-1932.
Sadreni model.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
b) Beograd, 1957. Ljevaonica “Plastika”.
Bronca.
Vel. 16 x 29 x 13,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 97).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 2. 91; I. 3. 3. 97; 86 [sl. (5)]; 671 [br. 3].

838. ODMARANJE I, studija II. (Na odmoru, Repose).
Ležeći ženski akt s rukama iza glave, podignutog lijevog koljena.
a) Zagreb, 1929-1932.
Sadreni model.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires.
b) Bronca.
Vel. 16,5 x 34 x 16,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 101).
c) Pečena glina.
Vel. 16,5 x 34 x 16,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. P 21/103). Pohrana obitelji Meštrović.
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 101; I. 3. 2. 101; 108 [31, br. 85, sl.]; 671 [br. 6]; 712 [11].

839. ODMARANJE II. (Na odmoru, Bakanthinja, Repose).
Polusjedeći, poluležeći ženski akt s desnom rukom iza glave, a lijevom na lijevom ramenu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1929.-1932.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1963.
Bronca.
Vel. 104 x 230,5 x 76,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, park.GMS-122
Izl.: Zagreb 1932, 1983.
Pod.: 47, 73 [184, br. 57, sl.]; 86 [(30)]; 116 [sl. br. 21]; 125 [316, sl.]; 541 [br. 51]; 641 [135, br. 85, sl.]; 671 [br. 26, sl.]; 712 [9]: 4617; 6052 [sl.]; 6358; 7051; 7506 [295]; 8897 [30]; 9020; 9084 [52]; 9201 [sl.]; 9780 [sl.].

840. NAVJEŠTENJE, reljef (Blagovijest, Verkündigung, The Annunciation, L’Annunciazione, De Aankondiging).
Uspravni lik anđela sa cvijetom u ruci i klečeći ženski lik.
Zagreb,1927.- 1929.
Drvo (orah).
Vel.: 180 x 118,5 x 8,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.Darovnica ,Popis II,br.2,GMS-43
Izl.: London 1930, 1931, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951, Zagreb 1983, Milano 1987.
Lit.: 54 [20]; 97 [15, sl.]; 7123 [403-404, sl.]; 10473 [68].
Pod.: 27 [LXVI, sl.]; 40 [br. 1, sl.]; 42 [26, br. 68]; 43 [sl.]; 46 [62, br. 135, sl.]; 86 [(30), br. 101, sl.]; 97 [sl. 61-62]; 108 [31, br. 67, sl.]; 125 [315, br. 182, sl.]; 435 [11, sl.]; 536 [13, br. 56; 539 [11, br. 86]; 540 [br. 211]; 541 [br. 42]; 542 [br. 207]; 543 [br. 56]; 545 [24]; 548 [br. 28, sl.]; 549; 550 [13, br. 18]; 561 [br. 35]; 567 [br. 1]; 569 [br. 13]; 629 [33]; 641 [134, br. 67, sl.]; 661 [33, br. 51, sl.]; 674 [br. 18]; 679 [sl.]; 689 [16, sl.]; 694 [br. 12, sl.]; 712 [13, sl.]; 719e [br. 1]; 4386 [210, 223, 229]; 4454; 4680 [sl.]; 4899; 4959; 5329 [16-17, sl.]; 5424 [16-17, sl.]; 5642 [32-33, sl.]; 6049 [sl.]; 6189 [sl.]; 8043; 8054 [37]; 10679 [sl.].

841. KRIST I SAMARIĆANKA, reljef (Isus i Samaritanka, Jesus und die Samaritanerin, The Woman of Samaria, Jesus and the Samaritan Woman, Chist and the Woman from Samaria, Cristo e la Samaritana, Jésus et la Samaritaine, Le Christ et la Samaritaine, Jesus en de Samaritaansche).
Krist i djevojka na bunaru.
Zagreb,1927- 1929.
Drvo (orah).
Vel. 180 x 118 x 9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split. Darovnica,Popis II,br.11,GMS-53.
Izl.: London 1930, Bruxelles 1932, Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951, Zagreb 1983, Milano 1987.
Lit.: 34 [21-22, sl. 22-23]; 50 [uz sl. 93]; 54 [20, sl.]; 97 [23, 37, sl.]; 10473 [68, sl.].
Pod.: 27 [LXXV, sl.]; 42 [27, br. 74, sl.]; 46 [62, br. 132, sl.]; 69 [sl. 30]; 86 [(26, 33), sl. 100]; 97 [sl. 57-58]; 101 [sl. 50]; 108 [31, br. 68, sl.]; 125 [315, br. 180, sl.]; 435 [36, sl.]; 536 [13, br. 53]; 539 [11, br. 85]; 540 [22, br. 213]; 541 [br. 43]; 542 [br. 209]; 543 [br. 55]; 545 [24, br. 47, sl.]; 548 [br. 29]; 549; 550 [13, br. 19, sl.]; 561 [br. 36]; 567 [br. 10]; 569 [br. 22]; 641 [134, br. 68, sl.]; 661 [33, br. 52, sl.]; 674 [br. 19]; 679 [sl.]; 689 [16, sl.]; 694 [br. 7, sl.]; 712 [13, sl.]; 719e [br. 11, sl.]; 3111; 4386 [229, 239]; 4680 [sl.]; 4788; 4899; 4959; 5104 [sl.]; 5247; 5329 [224-225, sl.]; 5385; 5424 [224-225, sl.]; 5441; 5642 [32-33, sl.]; 6100; 7506 [299]; 8043 [5]; 8054 [37]; 8738 [49, sl.]; 8870 [31]; 8897 [sl.]; 9084 [22, sl. 38]; 10473 [66, sl.].

842. POLAGNJE U GROB, reljef (The Deposition).
Zagreb, prije 1930.
Sadreni model.
Vl.: Nasljednici Georgea Eumorfopoulosa, London.
Izl.: London 1930.
Lit.: 4512.
Pod.: 536 [10, br. 11]; 4202; 4361; 4384; 4454; 4587; 5113.

843. EVANĐELIST IVAN, reljef (Evangelist Johannes, John the Evangelist, Jean l’evangeliste, Jan Evangelista, Ioan Evanghelistuk).
Lik mlađeg muškarca, s desnom pokleknutom nogom, s knjigom u lijevoj ruci, s olovkom u desnoj, pogleda uvis.
a) Zagreb, 1929.
Sadreni model.
Vel. 188 x 126 x 48 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-342.U pohrani Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZP-131).
b) Zagreb, (?). Lijevano za autorova života. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 187 x 130 x 60 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-25).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Zagreb 1932, 1941, Venecija 1942, Berlin 1943, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Bjelovar 1978, Zagreb 1983.
Lit.: II. 7; 5949 [1, sl. 24-25]; 6002 [161]; 6470.
Pod.: II. 1. 25; III. 1. 34; III. 2. 100, 238; 27 [LXXXVII, sl.]; 39 [sl. 14]; 40 [br. 72, sl.]; 42 [26, br. 44, sl.]; 46 [57, br. 65, sl.]; 50 [sl. 3]; 69 [sl. 33]; 86 [br. 16, sl.]; 101 [sl. 91]; 125 [316, br. 219, sl.]; 435 [139, sl.]; 541 [br. 52]; 557 [30, br. 442]; 594 [br. 32, sl.]; 595 [br. 32]; 596 [br. 32]; 597 [br. 32]; 641 [134, br. 77, sl.]; 698 [br. 71, sl.]; 4617; 5949 [sl.]; 6005; 6087; 6109; 8010 [19, sl.]; 8379; 8870 [34].

844. EVANĐELIST IVAN.
Sjedeći muški lik s knjigom u krilu.
a) Zagreb, 1929. (?)
Sadreni model.
Vel. 185 x 60 x 110 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb.U pohrani Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-195). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Sadrena kopija.
Vel. 185 x 60 x 110 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br.MZP-456).
Pod.: III. 1. 27, 98.

845. EVANĐELIST IVAN
a) Zagreb, 1929. (?)
Sadreni model.
Vel. 162 x 30 x 90 cm.
b) Sadreni odljev.
Vis. 160 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZP-216). Iz vremena autora. Posuđeno Spomen galeriji Ivan Meštrović u Vrpolju.
c) Sadreni odljev.1969.
Vel.160 x 77 x 36 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ-455).
Pod.: III. 1. 119; III. 2. 121, 237.

846. EVANĐELIST LUKA II, studija.
Sjedeći muški lik, s knjigom u krilu, desne ruke podignute na lijevo rame.
a) Zagreb, 1929.
Sadreni model.
Vel. 63 x 46 x 19 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 14/2). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Bronca.
Vel. 66 x 35,5 x 15,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 83).
c) Bronca.Ljevaonica umjetnina Zagreb.
Vel. 65 x 27 x 18 cm.
Vl.:Spomen galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje.(Inv.SGIM.-17).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983,Vrbnik 1989.
Pod.: I. 3. 1. 83; I. 3. 2. 8; 635 [7, br. 15]; 643 [br. 26]; 693; 712 [12].

847. EVANĐELIST LUKA, visoki reljef (Evangelist Lukas, The Evangelist Luke, Luc l’evangeliste).
Na podu sjedeći lik starijeg muškarca, desnom rukom drži bradu, a lijevom knjigu u krilu.
a) Zagreb, 1929.
Sadreni model.
Vel. 199 x 140 x 53 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-343.Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br.MZP-132).
b) Zagreb. Odljev iz vremena autora. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 194 x 124 x 63 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-26).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Zagreb 1932, 1941, Venecija 1942, Berlin 1943, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970.
Pod.: II. 1. 26; II. 7; III. 1. 35; 27 [LXXXVIII, sl.]; 40 [br. 73, sl.]; 42 [26, sl.]; 541 [br. 53]; 557 [30, br. 443]; 594 [br. 53]; 595 [br. 32]; 596 [br. 32]; 597 [br. 33]; 643 [br. 26]; 698 [br. 72, sl.]; 4554; 4617; 5949 [sl.]; 6087; 8870 [34].

848. SPOMENIK SIMONU BOLIVARU, maketa (Monument to Simon Bolivar).
Konjanik s dignutom sabljom, na dvostepenom postolju s reljefima.
a) Zagreb, 1929-1930.
Sadra. Konjanik i gornje postolje.
Vel. 100 x 86,5 x 36 cm, 107 x 39 x 81 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-191,inv.br. MZP-230).
b) Crteži. 4 skice spomenika.
Vel. 20 x 16 cm, 20 x 16 cm, 73,5 x 67 cm, 84,5 x 63,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Lit.: 8904; 8941.
Pod.: III. 1. 93, 94; 27 [CXI, sl.]; 8960; 9823.

849. SIMON BOLIVAR, konjanik, skica za spomenik.
Muškarac u uniformi na konju, s vijorećim plaštem za njim.
Zagreb, 1929-1930.
Sadra (bez glave).
Vel. 96 x 77 x 32 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 100). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
Pod.: II. 1. 100; III. 1. 94; 46 [57, br. 63, sl.]; 50 [sl. 66]; 8904.

850. GOVOR OFICIRIMA, reljef, studija za spomenik Simonu Bolivaru.
Zagreb, 1929-1930.
Sadreni model.
Vel. 37 x 49 x 4,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 73). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 73; 8941 [sl.]; 8960 [sl. (?)].

851. KONJANIČKA BITKA, reljef, studija za spomenik Simonu Bolivaru (Juninska bitka).
Zagreb, 1929-1930.
Sadreni model.
Vel. 38 x 91 x 4,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ-75).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
Pod.: II. 1. 75; 8904.

852. PREDAJA ODLIKOVANJA, reljef, studija za spomenik Simonu Bolivaru.
Zagreb, 1929-1930.
Sadreni model.
Vel. 36 x 90 x 4,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 74). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
Pod.: II. 1. 74; 8904; 8960 [sl.].

853. KONJANIČKA SMOTRA, reljef, studija za spomenik Simonu Bolivaru. [73]
Konjanik pred nizom konjanika.
Zagreb, 1929-1930.
Sadreni model.
Vel. 38 x 69,5 x 4,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 72). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
Pod.: II. 1. 72; 8904; 8941 [27, sl.]; 8960 [sl.].

854. ANDRIJA MEDULIĆ, spomenik.
Stojeći lik muškarca u renesansnoj odjeći sa slikarskom paletom u lijevoj, a kistom u desnoj ruci.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 255 x 90 x 100 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-325,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br.MZP-785).
b) Zagreb, 1932. Spomenik postavljen 17. V. 1932.
Kamen.
Vl.: Trg kralja Tomislava, pred Umjetničkim paviljonom.
c) Glava (?).
Izl.: Zagreb 1932.
Lit.: 50 [226]; 4661.
Pod.: III. 1. 169; III. 2. 172; 641 [135, br. 80, sl.]; 1247 [sl. 572]; 4617 [sl.]; 4899 [128]; 4936; 5016 [sl. 170]; 7506 [292]; 8282; 8296; 10684.

855. KRALJ PETAR I, poprsje, spomenik (Glava kralja Petra).
Poprsje starijeg muškarca, s brcima, u vojničkom šinjelu.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model (samo glava).
Vel. 69 x 47 x 29 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović.Do 2020. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-199).
b) Bronca.
c) Spomenik. Mramorno visoko četverouglasto postolje s brončanim poprsjem. Otkriveno 24. V. 1931.
Vel. poprsja i postolja 350 cm.
Vl.: Nekada na glavnom trgu u Kastvu. Uklonjen.
Postolje klesao Pavao Bilinić.
Lit.: 4377; 4447.
Pod.: II. 3. 2; III. 2. 104; VIII. 1. 102; 27 [br. XXIII, bilj.]; 4318; 4337; 4447 [sl.]; 4477; 4481; 8452 [152]; 8648.

856. SVETOZAR MILETIĆ, poprsje.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vl.: Meštrovićev dar Matici srpskoj u Novom Sadu.
b) Bronca.
Vl.: Matica srpska, Novi Sad (?).
Lit.: 4312.
Pod.: 249.

857. DR. IVO TARTAGLIA
Poprsje muškarca srednjih godina, u košulji, s kravatom.
a) Split, oko 1930.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 51 x 37 x 26 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv.br.1388).Iz zbirke dr.Ive Tartaglije.
Pod.: XVI. 48; 5578 [15].

858. MUŠKI AKT, studija (Stojeći muški akt).
Stojeći muški akt, torzo bez dijela ruku i nogu, u hodu.
a) Oko 1930. ?
Sadreni model.
Vel. 68 x 40 x 19 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 14/6). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Zagreb, 1959. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vis. 67 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 113).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Pod.: I. 3. 1. 113; I. 3. 2. 11; I. 3. 3. 113; 635 [7]; 712 [11]; 719d [J, 5]; 1995 [br. 9, sl.].

859. ADA PAVIČIĆ, poprsje (Portrait gdje. P.).
Poprsje mlade žene s pundžom, glave okrenute desnom ramenu.
a) Split, oko 1930. (?). (U Atelijeru Meštrović datirano 1909.).
Sadreni model.
Vel. 60 x 44 x 26,5 cm.
Vl.: Privatno vlasništvo V. K., Zagreb.
b) Bronca.
Vel. 59 x 50 x 32 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-1096),pohrana. Ranije Nacionalni muzej moderne umjetnosti , Zagreb (inv. 799).
Pod.: XXII. 1; 643 [br. 30].

860. ŽENSKI AKT, studija.
Sjedeći ženski akt, lijevom rukom do glave.
a) Zagreb, oko 1930. (?)
Sadreni model.
Vis. 43 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, Zagreb (?).
b) Bronca.
Vel.43 x 31,5 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,Darovnica ,Popis I,br.8 (GMS-72).

861. ŽENA NA ODMORU, studija.
Ležeći ženski akt, podbočen na lijevu ruku, glave naslonjene na desnu ruku, desne noge prebačene preko lijeve.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 8,7 x 14,5 x 6,5 cm.
Vl.: Privatno vlasništvo, Zagreb.
Pod.: 643 [br. 32, sl.].

862. DJEVOJKA IZ POSAVINE (Žena u seljačkom kostimu iz Posavine, Frau aus der Posavina, Jeune fille de Posavine, Dívka z pasaviny, Tînără fată din Posavina).
Stojeći ženski lik, glave naslonjene na desnu ruku, lijeve noge podignute na kamen, u narodnoj odjeći.)
a) Zagreb, 1930-1933.
Sadreni model.
Vel. 200 x 61 x 78 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-314.Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-106).
b) Zagreb. Odliveno u vrijeme autora. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Vel.: 195 x 73 x 70 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-27).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
c) Zagreb, 1987.
Bronca.
Vl.: Palača Dverce, Zagreb.
Izl.: Berlin 1943, München 1943, Bratislava 1943, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Bjelovar 1978.
Pod.: II. 7; III. 2. 11; 86 [sl. (4)]; 557 [30, br. 446]; 594 [br. 42, sl.]; 595 [br. 42]; 596 [br. 42]; 597 [br. 42]; 698 [br. 90, sl.]; 6087; 8010 [sl.]; 9108 [sl.]; 9231 [sl.]; 9726.

862a.GLAVA DJEVOJKE (Djevojka iz Posavine,detalj;Žena u seljačkom kostimu iz Posavine).
a) Zagreb, 1930-1933.
Bronca.Ljevaonica umjetnina ,Zagreb
Vel.34 x 30 x 31 cm.
Vl.:Spomen galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje.(Inv.SGIM-15).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.:Vrbnik 1989.

863. DJEVOJKA S VIOLINOM (Jeune fille au violon).
a) Zagreb, oko 1930. (?)
Sadreni model.
b) Mramor.
Izl.: Pariz 1933.
Pod.: 545 [23, br. 45].

864. DJEVOJKA S VIOLINOM, reljef (Jeune fille au violon).
Zagreb, oko 1930. (?)
Drvo.
Izl.: Pariz 1933.
Pod.: 545 [33, br. 20].

865. UZ HARFU II.
Zagreb, oko 1930. (?)
Sadreni model.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 92]; 4554; 4680; 5754.

866. SJEDEĆI ŽENSKI LIK, studija.
Žena sjedi, glave podbočene o desnu ruku, lijevom rukom podržava desnu.
a) Zagreb, oko 1930. (?)
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 23,2 x 15,4 x 6,5 cm.
Vl.: Zbirka Stanek, Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 28, sl.].

868. ŽENSKI TORZO
Stojeći ženski akt bez ruku i donjeg dijela nogu. (Nije pouzdano da je Meštrovićevo djelo).
a) Zagreb, oko 1930.
Sadra.
Vel. 64 x 22 x 28 cm.
Vl.: V. K., Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 29. sl.].

869. MAJKA I. (Majka u razmišljanju, Mati v razdumljih)
Ženski lik, sjedeći na podu, u stiliziranoj narodnoj odjeći, prekriženih ruku na prsima, s istaknutom pregačom.
a) Zagreb, 1930. (?)
Sadreni model.
Vel. 107 x 70 x 70 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 16). Darovnica Ivana Meštrovića, 1952.
b) 1964.
Mramor, prilepski. Klesao Grga Antunac. (Klesano odobrenjem nasljednikâ).
Vel. 115 x 70 x 70 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-164).
c) Zagreb, 1967.
Bronca.
Vis. 106 cm.
Vl.: Pred “Zorin-domom”, Karlovac. (Otkupljeno “Fondom 13. srpnja”. Otkriveno 26. I. 1967).
d) Sadra.
Vis. 107 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 159).Darovnica Ivana Meštrovića,1959.
e) Sadra.
Vis. 107 cm.
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.Izložena u galeriji od 1972.godine. Pohrana Atelijera Meštrović, Zagreb (inv. 160).
Izl.: Prag 1933, Osijek 1970, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II. 7.
Pod.: II. 1. 16, 159, 160, 164; 598 [br. 22]; 665 [31, br. 55, sl.]; 698 [br. 73, sl.]; 711b [br. 14]; 4813; 7723; 7725; 7727; 7735; 9303 [sl.].

871. MAJKA I DIJETE, reljef.
Zagreb, 1923- 1930.(?).
Sadreni model.
Vel. 50 x 45 x 16 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 20/93). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 82.

873. MOJSIJE, studija (Moses-Studie, Studio per Mosè).
Stojeći bradati lik, desnom nogom na kamenu, objema rukama podignutima uvis. Skica za neizvedeni spomenik u Denveru (SAD), 1934.

a) Zagreb, 1930.-1934.
Sadreni model.
Vel. 70 x 19 x 20 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 41).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
b) Bronca.
Vel. 67,5 x 20 x 18 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,GMS-991 ,otkupljeno iz pohrane 2007.,inv.pohr.41/7.
c) Bronca.
Vl.: Museo Nacional de Bellas Artes, Buenos Aires (?).
d) Bronca.
Vl.: Predsjednički dvori, Zagreb. (Dar Marice Meštrović).
e) Židovska općina, Zagreb. (Dar Marice Meštrović).
Izl.: Zagreb (Muzejski centar) 1983, Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Berlin-Zürich-Brč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 2. 108; I. 3. 3. 108; 635 [7, br. 18, sl.]; 641 [135, br. 81, sl.]; 660 [160, sl.]; 661 [34, br. 62, sl.]; 679; 712 [11]; 719d [J, 4]; 3288; 10374; 10379.

874. MOJSIJE, poprsje (Moses, Moïse, Mojžiš).
Poprsje bradatog čovjeka, glave okrenute prema desnom ramenu, s desnom rukom, ispružena prsta, na lijevom ramenu, u lijevoj ruci drži knjigu na prsima.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel 143 x 126 x 89 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 134).Pohrana Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv.br.MZP-173.Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Bronca.
Vl.: Umjetnička galerija Zbraslav, Prag (?). Dar kralja Aleksandra (jugoslavenske države) Masaryku.
Izl.: Prag 1933.
Pod.: II. 1. 134; III. 1. 76; III. 2. 78; 27 [br. LIX, bilj.]; 543 [br. 60]; 713 [9, br. 18]; 4249 [sl.]; 4423 [114]; 4709 [sl.]; 4743; 4808; 4813 [sl.]; 5016 [sl.]; 5035.

877. BOGORODICA, studija.
Stojeći ženski lik s obje podignute ruke.
a) Zagreb, 1924- 1930. (?)
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 15/25).
b) Zagreb, 1980. Ljevaonica “Torzo” B. Hočevara.
Bronca.
Vel.39 x 14 x 12 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 186).
c) Sadreni odljev.
Vl.: E. K., Zagreb.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983, Zagreb (I.M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: I. 3. 1. 186; I. 3. 3. 177; 108 [31, br. 73, sl.]; 635 [8, br. 19]; 643 [br. 22, sl.].

878. BOGORODICA S DJETETOM (Mother and Child).
a) Zagreb, oko 1930. (?)
Sadreni model.
b) Zagreb, oko 1930-1932.
Bronca.
Vl.: A. Paton, Krf. 1932. (?). Kupila u Zagrebu Lady Cowdray iz Krfa.
Izl.: London 1930, Zagreb 1932.
Pod.: 536 [9, br. 7]; 539 [11]; 541 [11]; 4202; 4386 [237 (?)].

879. ZAHVALNOST FRANCUSKOJ, spomenik (Pobjeda, Monument of Gratitude to France). (Podiglo Društvo prijatelja Francuske i Društvo nekadašnjih sudionika francuskih škola).
Ženski lik u poletu naprijed. Visoko kameno postolje s reljefima *Sorbona* i *Vojnici*.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model figure.
Vis. 490 x 500 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MUP-1057). U ulomcima.
b) Zagreb, 1930. Ljevaonica Akademije umjetnina. Ljevači: Bubanj, Antolić, Jungman.
Bronca.
c) Spomenik. Otkriven 11. XI. 1930.Spomenik restauriran od strane kipara Zorana Kuzmanovića u razdoblju.2017-2018. Sredstva od 400.000 eura osigurali vlade Francuske i Srbije.
Vis. spomenika 1070 cm; vis. postolja 800 cm od crvenog kamena. Klesar postolja Nikola Krstović.
Natpis na spomeniku: “Volimo Francusku kao što je ona nas volila.” (?) “Nous aimons la France comme elle nous a aimée.”
Vl.: Beograd, Kalemegdan.
Lit.: 34 [41-42]; 50 [217-220]; 4111; 4164; 4181; 4210; 4222-4224; 4241; 4287-4289; 4302; 4305; 4306; 4325; 4350; 4368; 4400; 4422; 4450; 4475; 4476; 4552 [14-18]; 5109; 7870 [147]; 9235 [380-382].
Pod.: II. 3. 2. 240, 246, 249, 250, 291, 292, 544, 591, 596, 600, 613, 616, 619; 27 [XXXV-XXXVI, sl.]; 34; 46 [56, sl.]; 86 [(28), sl. (4)]; 108 [31, br. 71, sl.]; 125 [316, br. 222-223, sl.]; 641 [135, br. 79, sl.]; 4087; 4105; 4112; 4115; 4136; 4147; 4172; 4173; 4184; 4192; 4193; 4230; 4233; 4236; 4240; 4241; 4250; 4255; 4280; 4283 [sl.]; 4284; 4286 [sl.]; 4290; 4291; 4300; 4307; 4325; 4326; 4333; 4334; 4336; 4348; 4349; 4351; 4356; 4362; 4367; 4368; 4396; 4450 [sl.]; 4454; 4511; 4543; 4936; 5109; 5347; 5900; 6706 [55]; 7042; 7162; 7169; 7269 [13]; 7506 [295, 297, 298]; 7764; 7845; 8294; 8297; 8320; 8452 [152]; 8546; 8611 [sl.]; 8882; 8897 [34]; 9084 [sl. 35]; 9170 [925]; 9552 [189]; 9615 [140]; 10031 [94]; 10679 [173],11102a.

880. ZAHVALNOST FRANCUSKOJ, studija za spomenik (Borac Francuske, Polet Francuske, Etude pour la Reconnaissance a la France, L’Elan de la France).
Ženski akt u poletu s draperijama što vijore otraga.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 61 x 65 x 21,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-227). Darovao Raymond Warnier,1972.
b) Zagreb, 1930.
Bronca.
Vel.60 x 64 x 21 cm.
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-18).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
c) Zagreb, 1969. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 61 x 63 x 19 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-207).
Sign.: I. MEŠTROVIĆ (urezao ljevač). Lijevano dozvolom nasljednikâ.
d) Bronca.
Vl.: Musée d’Art Moderne, Pariz. Meštrovićev dar Ministarstvu prosvjete Francuske.

Izl.: Pariz 1933, 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Osijek 1970, Šibenik-Zadar 1976, Kijev 1980.
Lit.: II. 7.
Pod.: II. 1. 207, 227; 545 [24, br. 62]; 594 [br. 36, sl.]; 598 [br. 23]; 615 [br. 30]; 616 [br. 29]; 628; 698 [br. 75, sl.]; 4617; 4689; 4876.

881. POBJEDA, studija za spomenik *Zahvalnost Francuskoj* (?).
Ženski akt u poletu.
Zagreb, 1928-1930. (?)
Sadreni model.
Vel cca 175 x 75 x 60 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-1434).
Izl.: Zagreb 1940.
Pod.: III. 1. 212; 5884.

882. ŽENSKI TORZO, reljef, studija za spomenik *Zahvalnost Francuskoj* (Velika studija, Fragment velike studije, Studija za “Zahvalnost Francuskoj”, L’élan de la France, Étude pour la “Reconnaissance a la France”, Étude pour la statue: L’élan de la France, Francie, Studie k pomniku “Vděčnost Francií).
Torzo ženskog akta bez glave, ruku i nogu.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 78 x 48 x 42,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 17). Darovnica Ivana Meštrovića,1952.Pohranjeno u Gliptoteci HAZU.

882a.ZAHVALNOST FRANCUSKOJ.(Fragment velike studije).
b) Zagreb, 1962. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 78 x 48 x 42 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-00155).
Sign.: I. MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: II. 1. 17, 155; II. 7; 116 [28, br. 26, sl.]; 541 [br. 54]; 543 [br. 59]; 545 [23]; 549 [br. 36, sl.]; 595 [br. 36]; 596 [br. 36]; 597 [br. 36]; 698 [br. 76, sl.].

883. SORBONA, reljef spomenika *Zahvalnost Francuskoj* (Francuska uči srpsku djecu, Monument a la France – Bas-relief).
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 179 x 203 x 12 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP-19/74). Do 1961. u Galeriji umjetnina, Split. Pohrana obitelji Meštrović.
b) Split-Beograd, 1930.
Kamen. Klesali Franjo Kršinić, Grga Antunac, Marin Studin i Antun Augustinčić.Ponovo klesao 2017-2018. u talijanskom mramoru kipar Goran Čpajak.
Vl.: Beograd, Kalemegdan, *Spomenik Zahvalnosti Francuskoj*.
Pod.: I. 3. 2. 65; XVI. 48. 6; 27 [XXXV, sl.]; 101 [sl. 73]; 698 [bilj. 75]; 712 [13]; 4901 [sl.]; 4899 [sl. 125],11102a.

884. VOJNICI, reljef spomenika *Zahvalnost Francuskoj* (Bratstvo francuske i srpske vojske).
Red francuskih i srpskih vojnika s uperenim puškama.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel 181 x 203 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 19/76).Preuzeto iz pohrane 2007. godine. Do 1961. u Galeriji umjetnina, Split. Pohrana obitelji Meštrović.
b) Split-Beograd, 1930.
Kamen. Klesali Franjo Kršinić, Grga Antunac, Marin Studin i Antun Augustinčić.Ponovo klesao tijekom 2017-2018., u talijanskom mramoru kipar Goran Čpajak.
Vl.: Beograd, Kalemegdan, *Spomenik Zahvalnosti Francuskoj*.
Pod.: I. 3. 2. 67; XVI. 48. 15; 125 [316, br. 223, sl.]; 698 [bilj. 75]; 712 [13],11102a.

885. ZAHVALNOST FRANCUSKOJ, studija postolja.
Kubično postolje s dva bočna reljefa: “Bratstvo francuske i srpske vojske” i “Francuska uči srpsku djecu”. Prva varijanta.
Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 51 x 65 x 28,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 102).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 102; 698 [bilj. 75].

887. ŠAKA, studija za spomenik *Zahvalnost Francuskoj* (Étude de main, Studie van een hand).
Zgrčena šaka lijeve ruke.
a) Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 50 x 71 x 36 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 12 i br.40 ukradeni sadreni model). Dobiveno 1959. od Atelijera Meštrović, Zagreb.
b) Zagreb, 1983.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.
Izl.: Amsterdam 1932, Bruxelles).
Pod.: II. 2. 149; 540 [24, br. 208]; 542 [22, br. 204]; 713 [10, br. 21, sl.]; 9481.

888. ZAHVALNOST FRANCUSKOJ, studija za spomenik.
Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 51 x 60 x 16 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 49).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića ,1959
Pod.: II. 1. 49; 698 [bilj. 75].

889. ZAHVALNOST FRANCUSKOJ, skica za spomenik.
Zagreb, 1930.
Sadreni model.
Vel. 26 x 12 x 26 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ-83).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 83; II. 2. 1542.

890. ORAO
Zagreb, 1930. (?)
Sadreni model.
Vel. 87 x 37 x 13,3 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 55).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 55.

891. GLAVA MUŠKARCA
Glava muškarca duže kose.
Zagreb, 1930-1931.
Sadreni model.
Vel. 9,5 x 9,5 x 9,8 cm.
Vl.: J. B., Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 31, sl.].

893. GLAVA ŽENE
a) Zagreb, 1930-1931.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 33 x 21 x 37 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 80). Darovnica,Popis I,br. 5.
c) Zagreb. Ljevaonica Hočevar.
Bronca.
Vel. 33 x 39 x 13,3 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 270).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1982.
Izl.: München-Berlin-Beč-Graz 1935. (?).
Pod.: I. 3. 1. 80; I. 3. 3. 80; II. 1. 270; 108 [br. 56, sl.]; 548 [br. 52]; 549; 550 [14]; 712 [10].

894. STAROHRVATSKI MUZEJ,drugi projekti za Knin.
Zgrada s klasicističkim pročeljem.
Projekti: I. Meštrović, D. Ibler, J. Kljaković. Predviđena na kninskoj tvrđavi.
Zagreb, 1930-1931.
Nije ostvareno.
Nacrti nepoznati.
Lit.: 413; 4572; 6155; 8717; 9025.
Pod.: 4229; 4369; 6167; 8823; 9084 [20]; 9230 [157]; 10371.

895. JOBOV SIN, skica II. (Job's Son).
Zgrčeni lik mlađega muškarca, spuštenom desnom rukom obavija lijevu skupljenu nogu, pogleda uvis. Mekani obrisi skulpture.
Zagreb, 1930-1935. (?)
Bronca, posrebrena.
Vel. 13 x 14 x 8,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 99).
Pod.: I. 3. 1. 99; 671 [br. 5]; 712 [11].

896. KRALJ ALEKSANDAR, skica za spomenik.
Stojeći muški lik, desno nagnute glave, lijevom rukom oslanja se na sablju.
Zagreb, 1930-1936. (?)
Sadreni model.
Vel. 50 x 14 x 12 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 15/16).
Pod.: I. 3. 2. 18.

898. KONJSKA NOGA, studija.
Prednja konjska noga. (Dio nekog konjaničkog spomenika).
Zagreb, 1930-1936. (?)
Sadreni model.
Vel. 132 x 28 x 32 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZP-135). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: III. 1. 38; III. 2. 40.

899. KRALJ PETAR, studija za spomenik.
Konjanički lik.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 58 x 59 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv. POH-AMZ-40.
Pod.: II. 2. 167.

900. POPRSJE MUŠKARCA
Poprsje muškarca srednjih godina.
(?).
Sadreni model.
Vel 53 x 29 x 28 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.POH-AMZ-16.
Pod.: II. 2. 78.

903. GLAVA MUŠKARCA
Glava muškarca s lovorovim vijencem.
(?)
Sadreni model.
Vel. 123 x 68 x 78 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-1222).
Pod.: III. 1. 205.

904. POPRSJE MUŠKARCA
Poprsje muškarca s brčićima.
(?)
Sadreni model.
Vel. 63 x 41 x 30 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović,inv.POH-AMZ-14.

905. KLEČEĆI MUŠKI AKT I, studija (Muški akt).
a) (?)
Sadreni model.
b) Zagreb. Ljevaonica "Torzo" B. Hočevara.
Bronca.
Vel. 52,5 x 23,2 x 24,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 278).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava ,1982.
Pod.: II. 1. 278; II. 2. 1570.

907. KLEČEĆI MUŠKI AKT III, studija.
a) (?)
Sadreni model.
Vis. 71 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
b) Zagreb, 1982. Ljevaonica "Torzo" B. Hočevara.
Bronca.
Vel. 69,5 x 18 x 29,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 277).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava , 1982.
Pod.: II. 1. 277; II. 2. 132.

910. STOJEĆI ŽENSKI LIK, studija.
Stojeći akt žene, lijeve noge na kamenu, glave naslonjene na lijevu ruku, s plaštem preko lijevog koljena.
a) (?)
Sadreni model.

b) Bronca.
Vel. 43 x 13 x 9 cm.
Vl.: Ante Božiković, Podstrana-Sv. Martin.

911. ŽENA SA ŠALOM, studija.
Sign.: Gospi Mari Meštrović
(?)
Sadreni model.
Vl.: Mate Meštrović, Zagreb. Predao mu Atelijer Meštrović 1971.
Pod.: II. 2. 50.

912. GLAVA DJEVOJKE
(?)
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Miroslava Ebnera, Zagreb. (Nuđena na prodaju Galeriji Meštrović 1961).
Pod.: I. 25.

913. GLAVA DJEVOJKE (Lice žene).
a) Zagreb, (?)
Sadreni model.
Vel. 37,5 x 23 x 14 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.POH-AMZ-43,preuzeto djelo.
b) Zagreb. Ljevaonica Vladimir Šeb.
Bronca.
Vel.37,5 x 23 x 14 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 298).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1987.
Pod.: II. 1. 298; II. 2. 174.

914. GLAVA DJEVOJKE.
(?)
Sadreni model.
Vel. 43,5 x 32 x 21 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (?).Pohrana obitelji Meštrović.Inv.POH-AMZ-39.
Pod.: II. 2. 164.

918. GLAVA ŽENE (Portret žene).
(?)
Sadreni model.
Vel. 46 x 31 x 19 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb .Pohrana obitelji Meštrović, in.POH-AMZ-29.
Pod. II. 2. 192; III. 2. 17.

919. POPRSJE ŽENE
Poprsje žene s rupcem na glavi.
a) (?)
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 55 cm.
Vl.: Mitar Matić, Rovinj. (1965. nudio na prodaju Galeriji Meštrović).
Pod.: I. 25.

920. POPRSJE ŽENE
(?)
Sadreni model.
Vis. 60 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (?).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: II. 2. 76.

921. POPRSJE ŽENE
(?)
Sadreni model.
Vis. 56 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (?).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: II. 2. 197.

922. POPRSJE ŽENE
Poprsje žene srednjih godina.
(?)
Sadreni model.
Vis. 60 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (?).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: II. 2. 108.

925. ŽENSKI TORZO, studija.
Ženski torzo u pokretu.
Zagreb, (?).
Sadreni model.
Vel. 88 x 62 x 32 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović,inv.POH-AMZ-13.

926. ŽENSKI AKT
a) Zagreb, (?).
Sadreni model.
Vel. 66 x 45 x 53 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,do 1973. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-125).
b) Sadrena kopija.
Vel.71 x 45 x 53 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ-502).
Pod.: III. 1. 32.

928. ŽENA U MOLITVI, studija (Žena u zanosu molitve).
Zagreb, (?).
Sadreni model.
Vel. 59,5 x 49 x 34 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 35).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.Pohranjeno u Galeriji Meštrović.,Split.
Pod.: II. 1. 35.

929. POPRSJE DJETETA
Poprsje djeteta sklopljenih ruku.
(?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Miroslava Ebnera, Zagreb. (Nuđeno na prodaju Galeriji Meštrović 1961).
Pod.: I. 25.

930. PIETÀ
(?)
Vosak.
Vel. 165,5 x 75 x 30 cm.

Vl.: Pohrana Gliptoteke HAZU,inv.br.MZP-1969.Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 811).
Pod.: XXII. 13.

931. PIETÀ, skica.
Klečeći ženski i na podu sjedeći muški lik povijenih nogu.
a) Zagreb, (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 14 x 22,7 x 32 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 82.11).

932. OPLAKIVANJE KRISTOVO, plaketa (?).
Zagreb, (?).
Sadreni model.
Vel. 24 x 40 cm.
Vl.: Slavica Kerdić, Zagreb. U Gliptoteci HAZU, Zagreb (inv. MZP-440-441).
Pod.: III. 1. 3. 4-5; 7216 [17, br. 13].

934. NAVJEŠTENJE, reljef.
Iz *Povorke žena*.
Zagreb, (?).
Drvo.
Vel. 177 x 37 x 2,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović, inv. pohr. 55, stari br. 51. Preuzeto 2007. godine.
Pod.: II. 2. 60.

938. MOJSIJE, glava.
Glava bradatog muškarca s roščićima.
a) Zagreb, (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Vl.: Izrael. (Dar Meštrovića Izraelu u povodu godišnjice uspostave države).
Pod.: 6278; 6297; 6371; 6387 [sl.].

939. ROĐENJE, crtež na sadri.
Bogorodica, dvije žene i dijete.
(?).
Crtež na sadrenoj ploči.
Vel. 61 x 105 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,do 2015. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-252).
Pod.: II. 1. 155; II. 2. 157.

940. JUNAK S LIROM I ORLOVIMA, plaketa.
Engleski tekst.
a) (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Promjer 50 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović do 2007. godine.
Pod.: II. 2. 204.

941. GRČKA STELA, reljef (Rimska figura).
a) (?).
Sadreni model.
Vel. 167 x 50 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 20/86). Pohrana obitelji Meštrović.
Nije pouzdano da je Meštrovićev rad, ili je antička kopija koju je on nabavio.
b) Poliester, odljev.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Pod.: 712 [11].

942. STJEPAN MILETIĆ, poprsje.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1931.
Brončani odljev.
Vl.: Hrvatsko narodno kazalište, Zagreb.
Lit.: 4428; 4460; 4470.

943. TH. A. EDISON, skice za spomenik.
Idejne skice u vezi s natječajem za spomenik.
New York, 1931.
Crteži.
Pod.: X. 4. 125.

944. MARICA MEŠTROVIĆ, poprsje (Portret Marice Meštrović).
Poprsje djevojčice s pletenicama.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model.
Vel. 44 x 36 x 20 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović,inv.POH-AMZ-8
b) Zagreb, 1957. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 42 x 37 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 41/3). Pohrana obitelji Meštrović.
Izl.: Zagreb 1936, Velenje 1978.
Pod.: I. 3. 2. 104; II. 2. 38; 86 [sl. (5)]; 108 [31, br. 86, sl.]; 623 [br. 20, sl.]; 679 [sl.]; 684 [15]; 693; 712 [11, sl.]; 719a [E, 8]; 5401; 5402; 5421; 9230 [159, sl.].

945. NAKON PORODA, reljef I. (Porođenje, Rođenje, Po porodu, Nach der Geburt, Geburt, The Nativity, After Birth, Birth, Dopo il parto, Natività, Naissance, Po rojstvu, Narození Páně, Nastarea).
Poluležeći lik Marije pridržava jedna žena. Marija pruža novorođenče drugoj ženi.
a) Zagreb, 1931. (?)
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 106 x 161,5 x 31 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 90). Darovnica,Popis I, br. 26.
Izl.: Zagreb 1932, Bruxelles 1932, Amsterdam 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč 1935, Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Velenje 1978, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Pod.: I. 3. 1. 90; I. 3. 3. 90; III. 1. 203; 25 [sl. br. 19]; 27 [br. LXVII, sl.]; 40 [br. 2, sl.]; 47 [184, br. 61, sl.]; 125 [316, br. 26, sl.]; 540 [22, br. 203]; 541 [br. 23]; 542 [22, br. 199]; 543 [br. 63]; 545 [24, br. 59]; 548 [br. 20]; 549; 550 [14, br. 46]; 594 [br. 41, sl.]; 595 [br. 41]; 596 [br. 41]; 597 [br. 41]; 623 [br. 19, sl.]; 641 [135, br. 82, sl.]; 679; 689 [15, sl.]; 693; 712 [11, sl.]; 719d [B, 12]; 4550; 4617 [sl.]; 5035; 5104 [sl.]; 5269; 5642 [48-49, sl.]; 6005 [sl.]; 6033 [sl.]; 6100 [sl.]; 6725 [sl. 34]; 7142 [468, sl.]; 7506 [295]; 7845; 8043 [5]; 9282 [sl.]; 10679 [179].

946. SLET SOKOLSTVA NA JADRANU, medalja (Domagojevi strijelci).
Pogrešno nazivan *Streljački savez Jugoslavije*, 1931. Domagojevi strijelci s napetim lukovima.
Natpis: S. S. J. /SPLIT/ 1931.
a) Zagreb, 1930-1931.
Bronca.
Vel. promjera 44 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv.br. 1012). Iz zbirke dr.Ive Tartaglije.
b) Zagreb, 1931.
Kovano srebro.
Vel. promjera 3,5 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. Mc 554).
c) Kovani bakreni lim (šuplji kov).
Vel. promjera 3,5 cm.
Vl.: Arheološki muzej, Zagreb.
d) Zagreb. Izrađeno u Grisbacha i Knausa.
Bronca.
Vel. promjera 3,5 cm.
Vl.: Privatno vlasništvo, Zagreb.
e) Bronca.
Vl.: Anica Kopač, Zagreb.
f) Bakar, pozlaćen.
Vl.: Gvozdan Matulović, Split.
g) Više primjeraka u privatnih vlasnika.
Izl.: Zagreb 1964, Zagreb-Osijek 1980, Beograd 1981, Zagreb (Medalje I. M.) 1983.
Lit.: 627 [7, 72, sl.]; 645 [br. 9].
Pod.: XVI. 48; 630 [br. 1067]; 649 [br. 80]; 692 [49, br. 192].

947. SLET SOKOLSTVA NA JADRANU
Značka.
Zagreb, 1930-1931.
Pod.: 10582b [70, sl.].

948. OPLAKIVANJE I, reljef (Veliko Oplakivanje, Oplakivanje Krista, Gebed Beweinigung, Beweinigung, Mourning over Christ, Pietà, Lamentazione, La lamentación, Lamentation, La laméntation).
Ležeći akt Krista i dva uplakana ženska lika.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
Vel. 115 x 188 x 32 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-179).
b) Bronca.
Vel. 114,5 x 198,5 x 31 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 89). Darovnica,Popis I, br. 89.
c) Bronca.
Vl.: Privatno vlastništvo, Beč. (S izložbe u Beču 1935).
Izl.: Zagreb 1932, Amsterdam 1932, Pariz 1933, Prag 1933, Berlin-München-Beč-Graz 1935, Zagreb 1938-1939, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Pod.: I. 3. 1. 89; I. 3. 3. 89; III. 1. 82; III. 2. 84; 40 [55, sl.]; 42 [26, br. 53, sl.]; 46 [61, br. 118, sl.]; 47, 73 [184, br. 60, sl.]; 86 [br. 28, sl. 2]; 108 [31, br. 80, sl.]; 125 [316, br. 227, sl.]; 541 [br. 58]; 542 [22, br. 200]; 543 [br. 61]; 545 [23, br. 34, sl.]; 548 [br. 22]; 549; 550 [14, br. 45, sl.]; 641 [135, br. 83, sl.]; 679 [11]; 689 [13]; 693 [sl. 8]; 712 [11]; 719d [B 4]; 4454; 4615 [sl.]; 4617 [sl.]; 4748; 4808; 4899 [sl. 132]; 5247; 5269; 5318 [sl.]; 5385; 5642 [192-193, sl.]; 5704; 6100; 9230 [162, sl.]; 10679 [179].

949. OPLAKIVANJE II, reljef (Pietà).
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 227 x 108 cm.
Vl.: Obiteljska zbirka Meštrović, South Bend, SAD (?). (Prevezeno u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: XVIII. 8. 18.

950. CRVA SV. MARKA, Zagreb, restauracija i unutrašnja oprema (St. Markus Kirche, St. Mark's Church, Chiesa S. Marco, Église S. Marc).
Restauracija gotičke crkve.
a) Zagreb, 1931-1933.
Skulpture i dio crkvenog namještaja.
Vl.: Župska crkva Sv. Marka, Zagreb, Markov trg.
b) Zagreb, 1936-1937.
Sudjelovanje u restauraciji, s Jozom Kljakovićem.
Lit.: 50 [237-239, sl. 80, 81]; 709 [sl.]; 5268; 5547; 5582; 5611-5615; 5627; 5629-5632; 5638; 5640; 5641; 5642 [161-163]; 5651; 5652; 5654; 5697; 6333 [164-165]; 7165 [470, sl.]; 8819; 9727 [193]; 9979 [sl.].
Pod.: 42 [14, 20]; 46 [61, br. 120-124, sl.]; 5547; 5550a; 5610-5615; 5637; 5638; 5677; 5819; 5988; 6189 [90]; 9084; 10295 [174-176].

951. RASPELO za crkvu Sv. Marka (Veliko raspelo, Raspeti Krist, Das grosse Kruzifix, Christ on the Cross, Large Crucifix, Grande Crocifisso, Grand Crucifix, Bolšoe raspetie).
Krist na križu, desne noge prekrižene preko lijeve.
a) Zagreb, 1940.
Sadreni model.
Vis. 265 cm.
b) Bronca.
Vis. cca 400 cm.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, glavni oltar. Postavljeno 1940.
Lit.: 50 [237, sl. 80]; 709 [7-8, 13].
Pod.: 40 [45, sl.]; 46 [61, br. 122, sl.]; 59 [17]; 88 [19]; 7165 [471, sl.]; 7841.

952. RASPELO za crkvu Sv. Marka (Malo raspelo, Krist, Das kleine Kruzifix, Smal Cruzifix, Christ on the Cross, Piccolo Crocifisso, Petit Crucifix, Maloe Raspetie).
Krist na križu, savijene lijeve noge, lijeve noge preko desne.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model.
Vel. tijela 205 x 91 x 15 cm.
Bronca.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, kapela Otkupljenja (lijeva).
Lit.: 50 [237, sl. 80, 81]; 5651 [248].
Pod.: III: 1. 1, 2; III. 2; 40 [44, sl.]; 42 [26, br. 50, sl.]; 46 [61, sl. 120]; 709 [7, 13]; 5883; 5917; 7113 [316]; 7165 [470-471, sl.]; 8819 [191]; 9084 [49].

953. RASPELO, model za crkvu Sv. Marka.
Zagreb, 1931.
Sadreni model.
Vel. tijela 102 x 50 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 86).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića ,1959.
Model za "Malo raspelo".
Pod.: II. 1. 86.

954. RASPELO, model za crkvu Sv. Marka.
a) Zagreb, 1931.
Sadreni model (drveni križ).
Vel. tijela 109 x 58,5 x 17 cm, križa 147 x 69,5 x 25 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-84).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića , 1959.
b) Zagreb, 1973. Ljevaonica “Likum”.
Odliven samo korpus.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 232).
c) Zagreb, 1973. Ljevaonica “Likum”.
Bronca.
Odliven samo korpus.
Vl.: Makarska (?).
Pod.: II. 1. 84; II. 2 1459, 1460.

955. RASPELO, model za crkvu Sv. Marka.
Zagreb, 1930.
Sadreni model (drveni križ).
Vel. tijela 114 x 53 x 17 cm, križa 160,5 x 60,5 x 24,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 85).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića , 1959.
Pod.: II. 1. 85.

957. PIETÀ za crkvu Sv. Marka, duboki reljef (Žalosna Majka Božja, Žalosna Gospa).
Sjedeći lik Bogorodice s Kristom u krilu.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 165 x 100 x 34 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ- 53). Izloženo u Spomen galeriji Ivana Meštrovića, Vrpolje od 1972. godine. Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića , 1959.
b) Vosak.
Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb. (Privremeni postav u crkvi Sv. Marka; zamijenjena odljevom u bronci).
c) Bronca.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, lijeva kapela *Utjelovljenja*.
d) Zagreb, 1969.
Bronca.. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Vel. 165 x 95 x 34 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-201). Lijevano odobrenjem nositelja autorskog prava ,1969.
e) Zagreb, 1970.
Bronca.
Vl.: Antwerpen, Mikdelheim Museum.
Izl.: München-Berlin-Beč-Graz 1935, Zagreb 1938, Venecija 1942, Berlin 1943, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zagreb 1990, 1994.
Lit.: II. 7; 50 [237-238, sl. 39, 51]; 709 [7]; 711b [br. 21]; 5640 [69, sl. 69]; 5949 [2]; 6002 [162, sl.].
Pod.: II. 1. 53, 201; 39 [sl. 6]; 40 [br. 57, sl.]; 42 [26, br. 47, sl.]; 46 [60, br. 114, sl.]; 86 [(31)]; 548 [br. 11]; 549 [br. 38, sl.]; 550 [14, br. 36]; 552 [199, br. 389, sl.]; 557 [30, br. 441]; 594 [br. 38, sl.]; 595 [br. 38]; 596 [br. 38]; 597 [br. 38]; 698 [br. 83]; 5642 [208-209, sl.]; 5654 [37]; 5988; 6005 [sl.]; 6100; 7113 [316]; 8043 [6]; 8819 [191]; 9084 [49]; 10682 [sl.].

958. SV. MARKO, reljef za crkvu Sv. Marka (Sv. Marko Evangelist, St. Marcus, Hl. Markus der Evangelist, St. Marc the Evangelist, S. Marco l’Evangelista, S. Marc-Évangéliste).
Sjedeći lik bradatog sveca s knjigom u ruci i lavom do njega.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 178 x 129 x 10 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 27). Do 1959. u Ateljeru Meštrović, Zagreb (inv. 72).
b) Kamen (litotamnijski vapnenac).
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, svetište.
Natpis: SV. MARKO
ZAŠTITNIK
CRKVE
c) Sadra – varijanta.
Vel. 183,5 x 129 cm.
Vl.: Privatno vlasništvo, Ljubljana.
Lit.: 709 [8, 73a, sl.].
Pod.: II. 2. 72; 40; 42 [26]; 46 [61]; 50 [238]; 86 [sl. (5)]; 713 [10, br. 25, sl.]; 5640 [68, sl. 65]; 5642 [sl.]; 5654 [37]; 6033 [sl.]; 6189 [90, sl.]; 6050 [sl.]; 8819.

959. MRTVI KRIST, reljef za crkvu Sv. Marka (Isus u grobu, Der tote Christus, Dead Christ, Cristo morto, Christ mort, Mertvi Hristos).
Ležeći lik Krista umotanog u plahtu, rukama prekriženima na prsima.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 41 x 13,5 x 210 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 34).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića , 1959.
b) Zagreb, 1940. Klesao Andrija Krstulović.
Kamen.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, antependij oltara u lijevoj kapeli.
Pod.: II. 1. 32; 40 [br. 58, sl.]; 709 [7, 13, sl.]; 7123 [400]; 9785 [498].

960. BOGORODICA S DJETETOM, za crkvu Sv. Marka (Hrvatska Bogorodica, Madona, Kroatische Madonna, Madonna and Child, Croatian Madonna, Madonna Croata, Madone Croate, Horvatska Madonna).
Sjedeći lik Bogorodice u stiliziranoj narodnoj odjeći, s djetetom koji blagoslivlje u krilu.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 148 x 115 x 58 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović. Inv.POH-AMZ-27.
b) Bronca (pozlaćena).
Vl.: Zagreb, crkva sv. Marka, kapela Utjelovljena, pobočni oltar.
Lit.: 50 [237, sl.]; 709 [5]; 5570; 5611-5615; 5640 [68-69]; 5651 [260-262]; 10403 [108].
Pod.: II. 2. 117; 40 [sl. 10]; 42 [26, br. 46, sl.]; 5637; 5642 [208-209, sl.]; 5652; 5654 [37, sl.]; 8819 [191]; 9084 [49].

961. PRIKAZANJE U HRAMU, reljef, za crkvu Sv. Marka (Vorstellung in Gottshaus, Erscheinung im Tempel, The Presentation, Appearance in the Temple, Presentazione al Tempio, Présentation au temple, Tainstvo v hrame).
Josip, Marija i jedna žena prikazuju dijete četvorici staraca u hramu.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 61 x 57 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 17). Ranije u Gliptoteci HAZU, Zagreb (inv. MZP-134).

b) Kamen.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, kapela Sv. Fabijana i Sebastijana.
Pod.: 40 [sl. 22]; 46 [sl. 124]; 709 [10, 13]; 713 [10, br. 24, sl.]; 8819 [192]; 9084 [49].

962. NAVJEŠTENJE, reljef, za crkvu Sv. Marka (Blagovijest, Mariä Verkündigung, Annunciation, Annunciazione, Annonciation, Blagovešenje).
Stojeći lik anđela podignute desne ruke i klečeći Marije.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 61 x 57 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 27). Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb. Predano Drnišu 1959.Ukraden jedan sadreni model.
b) Kamen.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, kapela Sv. Fabijana i Sebastijana.
Pod.: II. 2. 54; 40 [sl. 22]; 46 [sl. 124]; 709 [10, 13]; 713 [10, br. 22, sl.]; 8819; 9084 [49].

963. ROĐENJE MARIJINO, reljef, za crkvu Sv. Marka (Porođenje, Mariä Geburt, Birth of Virgin Mary, Natività di Maria, Nativité de Maria, Roždenie Marii).
Porodilja s djetetom i tri žene.
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
Vel. 61 x 105 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 16). Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb. Predano Drnišu 1959.
b) Kamen.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, dio oltara u kapeli Sv. Fabijana i Sebastijana.
c) Sadra, ploča s ugljenom nacrtanim *Porođenjem*.
Pod.: II. 2. 54; 40 [sl. 22]; 46 [sl. br. 124]; 709 [10, 13]; 713 [10, br. 23, sl.]; 8819.

964. POROĐENJE, reljef za crkvu Sv. Marka (Rođenje Isusovo, Božićna pjesma, Jaslice, Anđeli svirači, Slavopoj anđela, Die spilenden Engel, Angels Players, Christmas Song, Angeli suonatori, Angels joueurs, Angeli muzikanti).
Ležeći lik djeteta Isusa u krevetiću i šest anđela koji sviraju u glazbala.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 205 x 69 x 15,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 179).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića ,1959.
b) Zagreb, 1940.
Kamen. Klesao Andrija Krstulović.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, desna kapela, antependij oltara.
Pod.: II. 1. 179; 40 [sl. 22]; 42 [26, br. 49, sl.]; 709 [5, 13, br. 9]; 9785 [498]; Nova Evropa 33/13, 1940, sl.; 9084 [49].

965. KRŠTENJE KRISTOVO, reljef za crkvu Sv. Marka (Krštenje Isusovo, Taufe Christi, Baptizing of Christ, Battesimo di Gesù, Baptême de Jésus, Krešenie Isusa).
Lik Ivana koji s posudom u ruci krsti prignutoga Krista.
a) Zagreb, 1933-1937.
Sadreni model.
Vel. 97 x 58 x 11 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 21). Do 1959. u Atelijeru Meštrović, Zagreb.
b) Kamen.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, kapela Sv. Fabijana i Sebastijana, krstionica.
Pod.: II. 2. 188; 709 [10, 13, br. 26, sl.]; 713 [10]; 8819 [192]; 9084 [49].

966. ORAO, za crkvu Sv. Marka (Der Adler, Eagle, Aquila, L’aigle).
a) Zagreb, 1931-1932.
Sadreni model.
Vel. 76 x 54,5 x 22 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 87).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
b) Kamen.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, propovjedaonica.
Pod.: II. 1. 87; 709 [7, 13].

967. GRB GRADA ZAGREBA, reljef za crkvu Sv. Marka (Das Wappe der Stadt Zagreb, Zagreb Coat-of-Arms, Stemma della città di Zagreb, Blason de la ville de Zagreb, Gerb goroda Zagreba).
a) Zagreb, 1936-1937. (?)
Sadreni model.
b) Kamen.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka, svetište.
Pod.: 709 [8, 13]; 5640 [68]; 8819.

968. CRKVENI NAMJEŠTAJ: GLAVNI OLTAR, PROPOVJEDAONICA, KRSTIONICA, KAMENA STOLICA, OGRADICA SVETIŠTA.
Zagreb, 1936-1937. (?)
Kamen.
Po Meštrovićevoj zamisli nacrte izvodio Joza Kljaković.
Vl.: Zagreb, crkva Sv. Marka.
Pod.: 709 [7-9, 13, 14]; 5654 [37]; 8819.

969. AUTOPORTRET (Selbsbildnis, Self-portrait, Autoritratto, Autoportrait, Portrait de l’artiste, Autoretrato, Vlastní portrét).
Meštrovićevo poprsje, s kapom, glave okrenute desnom ramenu.
a) Zagreb, 1930. (U katalogu Atelijera Meštrović pogrešno datiran 1932).
Sadreni model, bijelo patiniran.
Vel. 55,5 x 62,5 x 39 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2019. godine u pohrani Gliptoteka HAZU, Zagreb ,inv.br.MZP-730.
Zagreb, 1970. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 54 x 63 x 38 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ-213). Lijevano dozvolom nasljednikâ,1970..
b) Bronca.
Vel. 55 x 60 x 40 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS-1). Darovnica.Popis I, br 30.
c) Zagreb, 1970. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel.54 x 63 x 38 cm.
Vl.: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje.(Inv.SGIM-1).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
d) Bronca.
Vl.: Vlada Republike Hrvatske. Lijevano bez odobrenja.
e) Bronca.
Vis. 57 cm.

Vl.:Kraljevska porodica Srbije,Beograd (Kraljevski dvor,Dedinje),inv.br.13/02.Otkup Dvora Kraljevine Jugoslavije od autora 1933.
Izl.: Zürich 1931, Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933, München-Berlin-Beč-Graz 1935, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Karlovac 1973, Beč 1974, Šibenik-Zadar 1976, Velenje 1978, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, 1985, Split 1986,Vrbnik 1989., Zagreb 1990.
Lit.: II. 7; 34 [36]; 50 [sl. 2].
Pod.: I. 3. 1. 81; II. 1. 213; III. 1. 164; III. 2. 167; 27 [sl.]; 54 [25]; 86 [(30), br. 1, sl. (5)]; 108 [31, br. 79, sl.]; 125 [316, br. 229, sl.]; 538; 541 [br. 28]; 543 [br. 64]; 545 [sl. 1]; 548 [br. 47]; 549; 550 [14]; 594 [br. 39, sl.]; 595 [br. 39]; 596 [br. 39, sl.]; 597 [br. 39, sl.]; 604 [16, br. 17]; 615 [br. 26, sl.]; 616 [br. 25, sl.]; 623 [br. 4]; 628; 641 [135, br. 86, sl.]; 679 [sl.]; 689 [15, sl.]; 693 [sl.]; 698 [br. 79, sl.]; 711b [br. 18]; 712 [11, sl.]; 4617; 4665; 4763 [113, sl.]; 5016 [sl. 168.]; 5735 [sl. 52]; 7105 [sl.]; 7113 [313, sl.]; 7162 [sl.]; 7846 [sl.]; 8054 [38, sl.]; 8379; 8897 [sl.]; 9029 [9, sl.]; 9303,11136a.

970. PORTRET UMJETNIKOVA BRATA (Bruder des Künstlers, Artist's brother, Portrait du frère de l'artiste, Le frère de l'artiste).
a) Zagreb, 1932. [74]
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Pariz 1933, Prag 1933.
Pod.: 543 [br. 66]; 545 [23, br. 36].

971. DINKO ŠIMUNOVIĆ, poprsje.
Poprsje muškarca prodorna pogleda.
Sign. MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1932. (?)
Sadreni model.
(U povodu akcije pomoći bolesnom Šimunoviću).
Vl.: Nasljednici Frane Šimunovića, Zagreb.
b) Bronca.
Vis. 55 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 341).
c) Bronca.
Vl.: Sinj, park. Otkriveno 1979. Dar sinova Franje i Stjepana Šimunovića.
d) Bronca.
Vel. 54 x 40 x 26 cm.
Vl.: Zavod za književnost i teatrologiju, Zagreb.
e) Bronca.
Vl.: Knin, park kod škole.
Izl.: Opovo 1971, Beograd 1983.
Pod.: XII. 1. 70; 86 [br. 37]; 599 [25, br. 25]; 620 [br. 11, sl.]; 649 [br. 22, sl.]; 4611a; 4658; 7401 [sl.]; 8732; 8733; 8741; 8757; 8762; 8808; 9128.

972. JOHANN WOLFGANG GOETHE, poprsje I.
Poprsje muškarca poluokrenute glave. (Sa četiri nabora pod vratom).
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vis. 57 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Meštrovićv dar Vladimiru Nazoru. Naslijedio Nikica Nazor, koji je prodao Galeriji Meštrović).GMS-37
b) Bronca.
Vel.60 x 52 x 30 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.GMS-192.
Pod.: 108 [31, br. 78, sl.]; 712 [12, sl.].

973. JOHANN WOLFGANG GOETHE, poprsje II.
Poprsje muškarca glave okrenute lijevom ramenu. (S dva nabora pod vratom).
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 93 x 65 x 35,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 42). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića, 1959.
b) Zagreb, Ljevaonica Akademije umjetninca. Lijevano za umjetnikova života.
Vel. 62 x 56 x 40 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-22).
Izl.: Pariz 1933, Prag 1933.
Pod.: II. 7; 86 [br. 18, sl.]; 698 [78, sl.]; 8054 [37].

975. VLADIMIR NAZOR, poprsje (Der Dichter Nazor, The Poet Vl. Nazor, Le Poète Vl. Nazor).
Poprsje muškarca srednjih godina, lica podbočena lijevom rukom.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 65 x 60 x 45 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 17/50). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Bronca.
Vis. 65 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 109).
c) Bronca.
Vis. 60,7 cm.
Vl.: Zavod za književnost i teatrologiju HAZU, Zagreb. (Darovali Irma i Nikica Nazor).
d) Zagreb, 1957. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Galerija "Branko Dešković", Bol, dvorište Knjižnice.
Izl.: Prag 1933.
Lit.: 6252.
Pod.: I. 3. 1. 109; I. 3. 2. 45; 86 [sl. (5)]; 543 [br. 25]; 689 [14]; 693; 712 [12]; 4683 [sl.]; 4813 [sl.]; 9785 [501].

976. KRALJ ALEKSANDAR, poprsje.
Poprsje muškarca pognute glave.
a) Beograd, 1932.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 43 x 31 x 24 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,do 2020. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-929) . (Različitih dimenzija od portreta 1929).
Pod.: III. 1. 1. 180.

977. SJEDEĆA ŽENSKA FIGURICA
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 32]; 4617.

978. UFANJE (Hoffnung, Hope, Speranza, Espoir, La fe).
a) New York,1925. Ili Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel.59,5 x 49 x 34 cm.
Vl.:Atelier Meštrović,Zagreb,Inv.br,AMZ-35.Dodatak Darovnici 1959.
b) Bronca.
Vel. 58 x 38 x 50 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 41/5). Pohrana obitelji Meštrović.Preuzeto 2014.
c) Bronca.
Vl.: Privatno vlasništvo, ex Čehoslovačka.
d) Bronca.Ljevaonica umjetnina Zagreb.
Vel.58 x 51 x 36 cm.
Vl.:Spomen galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje.(Inv.SGIM-14).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933..Vrbnik 1989.
Pod.: I. 3. 2. 106; 541 [br. 29]; 543 [br. 37]; 679; 689 [14]; 693; 712 [12]; 4617; 4817 [50].

979. JOB, reljef (Veliki reljefni Job, Grosses Relief des Hiob, Grande rilievo di Giobbe, Boljšoi reljef Iov).
Stariji muškarac, sjedi na podu, zgrčen, pogleda uvis, lijevom rukom nad glavom.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 134 x 161 x 21 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 123). Do 1969. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-205). Posuđeno 1972. za izlaganje Spomen galeriji Ivan Meštrović, Vrpolje. Darovnica 1952.
b) Zagreb, 1969.
Bronca.
Vel. 134 x 161 x 21 cm.
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač)
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ-202). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1969.
c) Sadreni odljev.
Vel. 134 x 161 x 21 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ-454).
Izl.: Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Osijek, 1970, Šibenik-Zadar 1976, Bjelovar 1978, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: II. 7; 50 [sl. 4].
Pod.: II. 1. 123, 202; III. 1. 1. 108; III. 1. 2. 25; 40 [br. 77, sl.]; 596 [br. 26]; 597 [br. 26]; 615 [br. 27, sl.]; 616 [br. 26]; 628; 629 [34]; 660 [158, br. 54, sl.]; 661 [34, br. 61]; 665 [57, sl.]; 698 [br. 81, sl.]; 9490; 9668; 9782; 9828 [sl.]; 9844 [sl.]; 9845 [sl.].

980. POVIJEST HRVATA, spomenik (Die Geschichte der Kroaten, Croatian History, La storia dei Croati, L'histoire Croate, Histoire des Croates).
Sjedeći ženski lik u narodnoj odjeći s pločom na raširenim koljenima.
Natpis na ploči (glagoljicom): POVIJEST HRVATA
a) Split, 1932.
Sadreni model.
Vel. 172 x 148 x 103 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-896). Vl.Nacionalni muzej Moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 804).
b) 1937-1938.
Grčki mramor. Klesali Grga Antunac, Dujam Penić i klesar P. Štambuk.
Vel. 179,5 x 146 x 96 cm./ Vis.206 cm (Podaci vlasnika umjetnine).
Vl.: Kraljevska porodica Srbije, Beograd (Kraljevski dvor Dedinje).Inv.br.40/02 Otkupljeno po nalogu kralja Aleksandra 1934,direktno od autora. Prenesena u Zagreb za izložbu 1983-1984. Prvotno namijenjena Starohrvatskom muzeju u Kninu.
c) Zagreb, 1970. Ljevaonica "Likum".
Bronca.
Vl.: Zagreb, Sveučilište, pred zgradom Rektorata . Uređenje interijera i eksterijera Sveučilišta arh. Juraj Denzler. Skulptura postavljena 1970.
d) Sadreni odljev.
Vis. 168 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 169).Dar Skupštine Grada Zagreba. Posuđeno na izlaganje Spomen galeriji Ivan Meštrović, Vrpolje,1972. godine.
e) Zagreb, 1964. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 163 x 145 x 103 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-00162). Lijevano odobrenjem nasljednikâ.
f) Zagreb, 1984. Ljevaonica umjetnina.
Bronca.
Vl.: Hrvatska bratska zajednica, pred Domom, Pittsburgh, SAD. Dar Matice iseljenika Hrvatske.
Izl.: Zagreb 1938-1939, Pariz 1969, Budimpešta 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Zagreb 1983, Rijeka 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1990, Beč 1991.
Lit.: II. 7; 46 [55, sl. br. 49]; 50 [110, sl. 17]; 54 [25]; 86 [(30), sl. 63]; 413; 5704; 5755 [sl.]; 5931; 7104 [366-368, sl.]; 7107 [268]; 7113 [315]; 7164 [72-73]; 9690 [511, 522-523]; 10397; 10702.
Pod.: I. 18. 18; II. 1. 162, 169; III. 1. 177; III. 2. 2. 215; X. 4. 160; XXII. 6; 27 [XVIII, sl.]; 42 [25, br. 1, sl.]; 47, 73 [185, br. 63, sl.]; 69 [35, sl. 39]; 95 [211-212, sl.]; 98 [sl. 211-212]; 101 [sl. 67]; 108 [31, br. 81, sl.]; 116 [sl. br. 25]; 125 [316, br. 224-225]; 131 [sl. 130]; 170 [sl.]; 545 [sl. br. 24]; 552 [199, br. 388]; 594 [br. 40, sl.]; 595 [br. 40]; 596 [br. 40, sl.]; 597 [br. 40]; 641 [135, br. 87, sl.]; 660 [156, br. 53, sl.]; 661 [33, br. 60, sl.]; 698 [br. 80]; 711b [br. 20, sl.]; 4899; 5318 [sl.]; 5750 [sl.]; 6065 [sl.]; 6067 [sl.]; 6127 [sl.]; 6147 [sl.]; 6560 [sl.]; 7113 [315-316]; 7179 [489]; 7506 [297, 298]; 7768 [362]; 7840; 7845; 7864 [sl.]; 7936; 7938; 8069 [sl.]; 8070; 8085; 8362; 8452 [152]; 8495; 8670; 8717; 8719 [47]; 8852 [sl.]; 8864; 8971 [sl.]; 9084 [sl. 48]; 9094 [sl.]; 9098 [sl.]; 9119; 9138; 9144 [sl.]; 9192; 9208 [sl.]; 9230 [160-170]; 9340 [sl.]; 9498; 9515 [sl.]; 9519; 9719; 9729 [sl.]; 9730 [sl.]; 9735; 9955 [39]; 9972 [21, sl.]; 10329; 10381a; 10418,11136a.

981. ŽENSKA GLAVA ZA POVIJEST HRVATA, slika.
Zagreb-Split, oko 1932.
Sadreni model.
Izl.: Zagreb 1942.
Pod.: 5998.

982. MAUZOLEJ P. P. NJEGOŠA, I, prijedlog.
Mauzolej kockastog oblika, stepenastog krova, sa četiri ukrasna ovna pred njim.
Zagreb, 1932.
Nacrt.
Pod.: 27 [sl. br. CVIII]; 42 [br. 152]; 86 [sl. (5)].

983. P. P. NJEGOŠ, studija za spomenik.
Sjedeći lik muškarca u naslonjaču, nad njim veliki orao.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 101 x 74 x 47 cm.
b) Zagreb. Ljevaonica Vladimir Šeb.
Bronca.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 295).Lijevano dozvolom vlasnika autorskog prava,1987.
Pod.: II. 1. 295; II. 2. 198; 46 [63, br. 151, sl.]; 4380 [36]; 5131; 5465a.

984. PETAR PETROVIĆ NJEGOŠ, poprsje.
Poprsje muškarca s bradom i brcima, prignute glave, sa crnogorskom kapom.
a) Zagreb, 1932. (?)
Sadreni model.
Vis. 60 x 57 x 62 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 20).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 60 x 57 x 62 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 199).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
c) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: "Kemikalija", Zagreb.
d) Bronca.
Vel. 60 x 49 x 40 cm.
Vl.: Gliptoteka, Zagreb (inv.br. MZP-1106). Vl.: HAZU,Zagreb i Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 809). Dar Meštrovića JAZU. Postavljena u Akademiji 1934.
e) Bronca.
Vis. 63 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. 35).
f) Bronca.
Vl.: Prčanj, pred crkvom. (Lijevano odobrenjem autora 1953.
g) Bronca.
Vis.55 cm.
Vl.:Kraljevska porodica Srbije,Beograd (Kraljevski dvor ,Dedinje).Inv.br.59/02.Otkup dvora Kraljevine Jugoslavije odd umjetnika.
Izl.: Zagreb 1938 (JAZU), Beograd 1946, Zagreb 1947, Ljubljana 1947, Moskva-Lenjingrad-Bratislava 1947, Karlovac 1947, Osijek 1970, Beograd (Pokretna izložba Narodnog muzeja) 1977-1979, Kijev 1980.
Pod.: 560 [18, br. 42, 426]; 562 [18]; 563 [18]; 620 [13, br. 3, sl.]; 628; 649 [br. 74, sl.]; 5206; 5573; 8023; 8296; 8379,11136a.

985. ORAO (Adler, Eagle, Aigle, Aquila, Águila).
Orao glave okrenute lijevo.
a) Zagreb, 1932.
Sadreni model.
Vel. 115 x 111 x 105 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 14/3). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Zagreb, 1932. (?)
Bronca.
Vel. 152 x 108 x 105,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS-112).
Pod.: I. 3. 1. 112; I. 3. 2. 9; 689 [11]; 693; 712 [9]; 719d [P 7].

987. PETAR BERISLAVIĆ, reljef, spomenik.
a) Zagreb, 1933.
Sadreni model.
Vel. 315 x 292 cm.
Vl.: Zavičajni muzej, Ilok. Meštrovićv dar 1958. Do 1958. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP-897).
b) Split, 1933.
Kamen.
Vel. 365 x 487 cm (?).
Vl.: Trogir, Gradska loža. Postavljen 1939, uklonjen 1941, ponovno postavljen 1954. Meštrovićev dar Trogiru.
c) Sadra, kopija.
Vel. 315 x 292 x 14 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ-432).
d) Sadrena kopija..
Vl.: Muzej Ilok. Dar I. Meštrovića.
Lit.: 4722; 4995; 5105; 5178; 5226; 5418; 5442; 5600; 5705; 5728.
Pod.: III. 1. 1. 178; III. 1. 2. 10; 27 [br. XXI, sl.]; 46 [57, br. 64, sl.]; 366 [12]; 4893; 4995; 5204; 5207; 5442; 5690; 6163; 6661; 6704; 7150 [419, sl.]; 7410; 7506 [298]; 8405; 9575.

988. KIKLOP (Zyklop, Cyclop, Ciclope).
Muški akt, desnom nogom kleči, lijevom pruženom naprijed, s kamenom u desnoj ruci, lijeve ispružene i naslonjene na lijevo koljeno.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Split, 1933.
Sadreni model.
Vis. 249 cm (6 komada).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 20). Darovnica,Popis I, br. 38.
a) Bronca.
Vel.247,5 x 317,5 x 124
Vl.: Galerija Meštrović, Split, park (GMS- 121). Lijevan i postavljen u parku Galerije Meštrović 1962.
Pod.: I. 3. 1. 20; I. 3. 3. 20; I. 11. 14; I. 19; 46 [57, br. 69, sl.]; 86 [br. 3, sl.]; 91 [165]; 689 [11]; 693 [sl.]; 712 [9]; 719a [P 8, sl.]; 7050; 8054 [37, 39]; 8641; 8645; 8661; 8686; 9785 [501].

989. VAZA S KONJANICIMA-STRIJELCIMA.
Zagreb, 1933. Ljevaonica Akademije umjetnina. Lijevao Bubanj, pozlata Mesić. Lijevanje nadzire J. Kljaković.
Bronca, pozlaćena.
Vis.118,5 cm
Vl.: 1933. Kraljevski dvor, Dedinje, Beograd.Inv.br.72/02
Pod.: X. 4. 155, 157, 159.

990. VAZA SA ŽETEOCIMA.
Zagreb, 1933. Ljevaonica Akademije umjetnina. Lijevao Bubanj, pozlata Mesić. Lijevanje nadzirao J. Kljaković.
Bronca, pozlaćena.
Vis. 119 cm
Vl.: 1933. Kraljevski dvor, Dedinje, Beograd.Inv.br.71/02
Pod.: X. 4. 155, 157, 159.

991. KONGRES PEN-KLUBA, medalja, značka (P.E.N. Kongres u Dubrovniku).
Jednostrana kovana medalja.
Av.: Sv. Ivan s orlovskom glavom u profilu, u jedrenjaku.
Natpis: P. E. N. CONGRESS / DUBROVNIK
ANIMVS AETERNVS RECTOR
XI. C. JVGOSLAVIJA MCMXXXIII
Rev.: Bez prizora.
Sign.: IM GRIESBACH I KNAUS (ljevač)
a) Sadra, plaketa.
Vel. 25 x 25 cm.
Vl.: Privatni posjed, Zagreb.
b) Zagreb, 1933.
Posrebrena bronca.
Promjer 3,2 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. Mc 108, 760)
Izvedba: Poduzeće Griesbach i Knaus, Zagreb.
Gravirano na poleđini: GK (Griesbach i Knaus).
c) Legura.
Promjer 3,2 cm.
Vl.: Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb.
d) Srebro.
Promjer 3,2 cm.
Vl.: Zbirka Stanek, Zagreb.
Izl.: Zagreb-Split 1964-1965, Zagreb-Osijek 1980, Beograd 1981, 1983, Zagreb (Medalje I. M.) 1983, Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Lit.: 627 [7, 72]; 10582b [70, sl.].
Pod.: 630 [br. 930, sl.]; 643 [br. 33, sl.]; 645 [br. 11, sl.]; 649 [br. 81]; 4974; 5020; 7216 [17]; 8452.

993. NARIKAČE, visoki reljef (Naricaljke).
Dvije stojeće zagrljene žene u narodnoj odjeći.
a) Zagreb, 1933-1935.
Sadreni model.
Vel. 57,5 x 37,5 x 19 cm.
Vl.: Marica Meštrović, Buenos Aires. Pohrana u Atelijeru Meštrović, Zagreb (inv. 80).POH-AMZ-951.
b) Zagreb, 1982. Ljevaonica "Torzo" B. Hočevara.
Bronca.
Vel. 58 x 37 x 17 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 267). Do 1995. godine u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-858).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
c) Sadra, kopija.
Vl.: Zbirka Bauer.
d) Bronca
e) Privatna zbirka ,Zagreb (Dar Marice Meštrović).
Pod.: II. 1. 267; III. 1. 1. 176; III. 1. 4. 10; 662a [br. 10].

994. DJEČAK S PTICOM (Knabe mit Vogel, Boy with Bird, Ragazzo con ucello, Le garçonnet a l'oiseau, Chico con pájaro).
Polulik dječaka s pticom u rukama.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb,Split, 1934.
Sadreni model.
Vis. 49 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
b) Zagreb, 1957. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 49 x 32 x 26 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 95).
Pod.: I. 3. 1. 95; I. 3. 3. 95; 86 [br. 57, sl.]; 689 [15]; 712 [12, sl.]; 693; 719d [E 10]; 9230 [151, sl.].

995. NAKON PORODA, reljef, II. (After Birth).
Poluležeći lik Marije pridržava jedna žena. Marija pruža novorođenče drugoj ženi.
a) Zagreb, 1934.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 230 x 108 cm.
Vl.: Obiteljska zbirka Meštrović, South Bend, SAD (?). Prevezeno u SAD 1947.
Izl.: New York 1947, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 8, 17; 42 [26, br. 52, sl.]; 46 [61, br. 119, sl.]; 561 [br. 41]; 573 [br. 44].

996. SKULPTURE ZA ZEMUNSKI MOST, projekti i maketa.
Dva para dvojnih stupova s konjaničkim spomenicima cara Dušana i kraljeva Petra, Tomislava i Tvrtka.
Zagreb, 1934.
Nacrti i maketa.
Lit.: 50 [245-259, sl.]; 429 [199, 215-216]; 472 [199, 215-216]; 599 [18]; 5116 [sl.]; 5124; 5130 [sl.]; 5146; 5148; 5149; 5168; 5176; 8452 [157]; 8599 [33]; 9598 [31-32]; 9615 [140-142]; 9512.
Pod.: X. 4. 217; 27 [CXV, sl.]; 66 [65]; 4918; 4996; 5065; 5071; 5091; 5111; 5114-5117; 5121; 5122; 5128; 5147; 5158; 5163-5165; 5169; 5174; 5179; 5184; 5189; 5191; 5192; 5194; 5196; 5197; 5208; 5210; 5211; 5213 [sl.]; 5215; 5216; 5348; 5376.

997. UMJETNIČKI PAVILJON, Zagreb (Novi umjetnički paviljon, Dom likovne umjetnosti, Džamija, Muzej revolucije).
Građevina kružnog tlocrta s trijemom.
a) Zagreb, 1934.
Maketa. Sadra i drvo.
Vel. 167 x 167,5 cm.pr=8 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ-118).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
b) Zagreb, 1936-1938.
Umjetnički paviljon.
Vl.: Zagreb, Trg žrtava fašizma.
Otvorenje 1. XII. 1938.
Suradnici arhitekti Harold Bilinić, Lavoslav Horvat, Ivan Zemljak, Zvonimir Kavurić, Drago Ibler, Lav Kalda, N. Molnar. Nadzor gradnje Joza Kljaković. Regulacija okoline i prometnica Maksimilijan Vukelić. Izvoditelji Marin Marasović i inž. Feliks Šperac.
c) Zagreb, 1942-1943.
Džamija.
Pregradnje: arhitekti Stjepan Planić, Zvonimir Požgaj i slikar Omer Mujadžić. Izvođač Z. Franjetić.
Otvorenje 1944.
d) Zagreb, 1945.
Muzej narodnog oslobođenja – Muzej revolucije.
e) Zagreb, 1990.
Umjetnički paviljon.
Izl.: Zagreb, 1990-1991.
Lit.: 50 [234-235, sl.]; 4251; 4678; 5327; 5489; 5513; 5566; 5592; 5639; 5704; 5712; 5716; 5779; 5788; 5800; 8801 [25, sl.]; 8996 [26-27]; 9594 [177]; 9598 [10, 24-28, 143. sl.]; 9609 [sl.]; 9727 [191-192]; 9917 [58-75, sl. 59- 75]; 10059; 10073; 10113 [sl.]; 10151; 10169; 10171 [sl.]; 10287; 10802.
Pod.: II. 1. 118; X. 4. 164; 47, 73 [185, sl.]; 66 [65, bilj.]; 86 [(32), sl. (6)]; 108 [31, br. 87, sl.]; 119 [14]; 346; 366 [12-13]; 367; 641 [135]; 4251; 4252; 4340; 4524; 4595; 4662; 4667; 4668; 4684; 5021; 5142; 5144; 5150-5153; 5156; 5157; 5186; 5208; 5209; 5214; 5223; 5340; 5510; 5517; 5554; 5592; 5601; 5636; 5638; 5662-5667; 5669; 5669; 5678; 5679; 5687; 5693; 5698; 5699; 5700; 5742; 5750; 5778; 5785; 5847; 5918; 5918; 5955; 5960; 5964; 5965; 5985; 6000; 6010; 6108; 6012; 6017; 6069; 6070; 6074; 6075; 6142; 6143; 6146; 6148; 6161; 6164; 8452 [165]; 8621 [23]; 8961; 9160 [166]; 9201; 9504 [sl.]; 9558 [177]; 9581; 9594 [177]; 9734-8 [sl.]; 9881;

10075 [sl.]; 10101; 10126; 10169; 10196; 10200 [sl.]; 10201; 10213 [sl.]; 10343; 10639; 10679 [178]; 10713; 10714 [sl.].

998. SPOMENIK NEZNANOM JUNAKU na Avali (Tomb of the Unknown Soldier).
Građevina-mauzolej u obliku prošupljenog antičkog sarkofaga s po četiri karijatide sa svake strane ulaza.
Natpis: ALEKSANDAR I – KRALJ JUGOSLAVIJE – NEZNANOM JUNAKU MCMXXXVIII .
Zagreb, Split, Avala,Izgradnja započela 18.06.1934.Prvi granitni blok je položen 19.08.1935.Dovršeno 1938.
Jablanički granit (gabro).
Vel.vis.14,5 x duž.36 m x šir.26 m.Dužina prilaznih stepenica 93 m.
Vl.: Avala, kod Beograda.
Suradnik-arhitekt Harold Bilinić. Suradnici kipari Grga Antunac, Andrija Krstulović, Ivo Lozica, Dujam Penić, Šime Dujmović, Lovro Roguljić.
Lit.: I. 23. 1-88; 46 [34-35, sl. 145-146]; 50 [110, 150, 152, 153, 215-217, sl.]; 54 [28]; 71; 108 [20, sl.]; 429; 472 [214-216, 219, 223-226, 243-248, 253]; 4786; 5405 [sl.]; 5451; 5462; 5609 [386-399]; 5645; 5765; 5773; 5831; 5891; 7786 [sl.]; 7787; 8663; 8996 [24, 25, sl.]; 9213 [896, 900, 905-907, 915]; 9598 [13-17, sl.]; 9615 [135. 142, 143]; 9717 [191]; 9785 [497-498, 503].
Pod.: III. 3. 1, 2; 27 [CX, sl.]; 42 [29]; 46 [62, br. 145, 146, sl.]; 47 [185]; 69 [38, sl. 43]; 86 [br. 12, sl.]; 91 [91-92, 106, 107, 148]; 95 [sl. 206]; 98 [sl. 206]; 125 [300, sl.]; 641 [135, sl.]; 2552; 2554; 2606; 3113 [314]; 5181-5183; 5198; 5199; 5280; 5334; 5393; 5404; 5410; 5427; 5433; 5434; 5440; 5451; 5458; 5460; 5462; 5527; 5564; 6507; 5645; 5713-5716; 5718; 5766; 5767; 5773; 5831; 5891; 7162; 7169; 7309; 8136; 8137; 8195; 8294; 8418 [425]; 8452 [152, 163, 165]; 8546; 8611; 8621 [23]; 8658; 8659; 8719 [47]; 8770; 8751 [sl.]; 8897 [34]; 8996 [24, sl.]; 10031 [94].

999. SPOMENIK NEZNANOM JUNAKU na Avali, maketa.
Mauzolej u obliku prošupljenog sarkofaga, s karijatidama.
a) Zagreb, 1933.
Sadra.
Vel.: Nekada u Beogradu, na Dedinju.
b) Beograd, 1935-1936.
Granit.
Izveo nepoznati klesar vojnik prema Meštrovićevoj sadrenoj maketi. Autor karijatida na maketi Ivo Lozica. Oštećen u bombardiranju Beograda. Restaurirao 1985. Andrija Frank.
Vis. 141 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, park (GMS- 1). Ranije u Vojnom muzeju u Beogradu, zatim od 1952. u Sarajevu, odakle je 1956. poslan u Galeriju Meštrović.
Pod.: I. 3. 1. 1; I. 6. 3; I. 23. 54, 56, 57, 61, 69; I. 33. 1; 27 [CX, sl.]; 429 [215, 216]; 712 [13]; 5280 [sl.]; 5405 [160, sl.]; 6402 [sl.]; 6557; 9213 [907]; 9509 [sl.]; 9564.

1000. SPOMENIK NEZNANOM JUNAKU, medalja.
Av.: (?).
Rev.: Mauzolej na Avali
MCMXXXVIII
Pod.: 71 [(60), sl.].

1001. KARIJATIDE, skice za spomenik Neznanom junaku na Avali I-VIII.
Stojeći likovi žena u narodnoj odjeći jugoslavenskih pokrajina.
a) Zagreb, 1934-1936. (?).
Sadreni modeli.
I-IV, VII-VIII.
Vel. 39 x 11 x 7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 188, 189, 212, 213, 15/18, 15/19 (VII i VIII pohrana obitelji Meštrović.
b) Oko 1935.
Bronca.
c)Karijatida I (studija).
Bronca.
Vel. 39 x 10 x 7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,GMS-188.Sadra u pohrani inv.15/18.
d) Karijatida II (studija).
Bronca.
Vel.39 x 11 x 7 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,GMS-189.Sadra u pohrani inv.15/19
e) Karijatida III (studija).
Bronca.
Vel.39 x 13 x 7 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,GMS-212.Sadra u pohrani 15/20.Preuzeto iz pohrane 1982.
f) Karijatida IV (studija).
Vel.39 x 10 x 7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split,GMS-213.Sadra inv. pohr.15/21,preuzeto iz pohrane 1982.
P. D., Zagreb (36,7 x 11,8 x 7,5 cm).
Dragiša Ružić, Split (36,5 x 12 x 7).
Carlos Baršić, Pasadena, SAD, i drugi.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983, Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983.
Pod.: I. 3. 1. 176, 177, 196, 197; I. 3. 2. 20, 21; 635 [8, br. 21-24]; 643 [br. 40, sl.]; 712 [11]; 8827 [sl.].

1002. KARIJATIDE za spomenik Neznanom junaku na Avali, I-VIII.
Stojeći ženski likovi u stiliziranim narodnim nošnjama jugoslavenskih pokrajina.
Banaćanka (Vojvođanka), Bosanka, Crnogorka, Dalmatinka, Hrvatica, Makedonka, Slovenka, Šumadinka (Srbijanka).
a) Zagreb, 1935.-1938.
Sadreni modeli.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, atelijer.
b) Split, 1935-1936.
Granit (gabro, Jablanica). Klesali Dujam Penić, Ivo Lozica, Grga Antunac, Šime Dujmović, Lovro Roguljić i Pino Grassi.
Vis. 382 cm.
Vl.: Spomenik neznanom junaku, Avala.
c) Jastuci za karijatide I-IV.
Lit.: 50 [215-217, sl.]; 71; 5182; 5280 [sl.]; 5404 [sl.]; 5410; 5425; 5440; 5460; 5462; 5609; 5645 [399-403, sl.]; 5776.
Pod.: I. 23; VII. 1. 49, 100; X. 4. 203; 69 [sl. 42]; 86 [br. 13, sl. 12,13]; 641 [135, br. 88, sl.]; 712 [13]; 5280; 5425; 5433; 5460; 5462; 9774 [sl.]; 9668 [sl.]; 9667 [sl.]; 7113 [316]; 8787 [sl.]; 9509 [sl.]; 9734-9 [sl.]; 10679 [175].

1003. KARIJATIDA.
Zagreb, 1934-1938. (?)
Sadreni model.
Vis. 38 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-729).
Pod.: III. 1. 163; III. 2. 166.

1004. KARIJATIDA.
Zagreb, 1934-1938. (?)
Drvo.
Vis. 37,5 cm.
Vl.: Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 812).
Pod.: XXII. 15.

1005. GLAVA KARIJATIDE za spomenik Neznanom junaku na Avali. (Majka, Kopf der Karyatide für Avala, Testa di cariatide).
a) Zagreb, 1933.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1934.
Crveni granit. Klesao Vanja Radauš.
Vel. 80 x 61,5 x 61,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-3). Darovnica Ivana Meštrovića, 1952.
Izl.: Zagreb 1942, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Pod.: I. 1. 3; II. 7; 86 [br. 58, sl.]; 108 [31, br. 108, sl.]; 125 [316, br. 233, sl.]; 429 [223]; 660 [162-163, sl.]; 661 [34, br. 63, sl.]; 698 [br. 92, bilj., sl.].

1006. DR. ANTE TRUMBIĆ, glava.
Zagreb, 1935. (?)
Sadreni model.
Vel. 56 x 54 x 32 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović. Inv.POH-AMZ-3
Izl.: Zagreb 1935.
Pod.: II. 2. 32; 5311.

1007. DJEČAK S KONJIĆEM (Mate, Sin Mate s konjićem, Knabe mit Pferdchen, Boy with his Toy Pony, Ragazzo con cavallino, Le garçonnet et le petit cheval, Chico con caballito).
Polulik dječaka s drvenim konjićem u rukama.
Sign.: MEŠTROVIĆ (ljevača).
a) Zagreb, 1935.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1957. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 47,5 x 48,5 x 27 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 106).
Pod.: I. 1. 3. 1. 106; 626; 689 [15]; 693; 712 [11]; 719d [E 3]; 9385; 9443.

1008. OLGA MEŠTROVIĆ, poprsje.
Poprsje žene srednjih godina, s pundžom, glave okrenute prema lijevom ramenu.
a) Split, 1935.
Sadreni model.
Vel. 60 x 40 x 20 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 17/43). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Mramor.
Vel. 58 x 42 x 28 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,GMS-985, (inv.poh 1/3). Pohrana obitelji Meštrović.Dar Marice Meštrović , 2007.godine.
Izl.: Velenje 1978, Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Pod.: I. 3. 2; I. 3. 41; 87 [br. 75, sl. 77]; 108 [31, sl.]; 125 [316, br. 232, sl.]; 623 [br. 22]; 641 [135, br. 90, sl.]; 679 [sl.]; 689 [15, sl.]; 693 [sl.]; 712 [11, sl.]; 719d [B 8, sl.]; 9085 [sl.]; 9230 [158, sl.].

1009. ADA PAVIČIĆ, poprsje (Portret Ade Pavičić, Portrait gdje. P.).
Glava mlađe žene, kraće kose, s malim dijelom prsnog koša i neobrađenim manjim postoljem iste skulpture.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1935.
Sadreni model.
Vel. 58,5 x 29 x 29 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (poh. br. 71, stari br. 184). Pohrana obitelji Meštrović.POH-AMZ-300.
b) Bronca.
Vl.: Umjetnička akademija, Skopje.
Izl.: Zagreb 1935.
Pod.: II. 7; III. 1. 193; XXII. 2; 548-550; 698 [br. 93, sl.]; 5255; 5277; 5311.

1010. GLAVA ARHANĐELA (Velika studija glave arhanđela).
Ulomak lika s dijelom krilâ.
a) Zagreb, 1937. (?)
Sadreni model.
Vel. 83 x 67 x 47 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 52). Darovnica Ivana Meštrovića, 1952.
b) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 81 x 67,5 x 47 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-192). Lijevano odobrenjem nositelja autorskog prava,1968..
Sign.: MEŠTROVIĆ (urezao ljevač).
c) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Poduzeće Autocentar, Zagreb (?).
Pod.: II. 1. 52, 192; II. 7; 698 [br. 94, sl.].

1011. GLAVA JOBA (Velika studija glave Jobove).
a) Zagreb, 1935.
Sadreni model.
Vel. 66 x 40 x 70 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 171).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Bronca.
Vel. 61 x 79 x 46 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. br.AMZ-288).
c) Zagreb. Ljevaonica Hočevar “Torzo”.
Bronca.m.
Vel.65 x 69 x 47 c
Vl.: Spomen galerija Ivan Meštrović, Vrpolje.(Inv.SGIM-13). Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Pod.: II. 1. 171, 288; II. 2. 1581.

1012. JOBOV SIN, skica III. (Studija za Jobovog sina, Hiobs Sohn – Studie, Studio per il Figlio di Giobbe).
Zgrčeni lik mlađeg muškarca, podignutom desnom rukom obavija lijevu skupljenu nogu, pogleda uvis.
a) Zagreb, 1935-1937. (?)
Sadreni model.
Vel. 67 x 79 x 54 cm.

Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 170). 1972. izloženo u Spomen galeriji Ivan Meštrović, Vrpolje od 1972. Godine. Darovnica Ivana Meštrovića ,1952.

b) Zagreb, 1970. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 65 x 69 x 61 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-219). Lijevano odobrenjem obitelji Meštrović.

c) Zagreb, 1970. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Predsjednički dvori, Zagreb, Pantovčak. Ranije vl. poduzeća Slavia Lloyd, Zagreb, a zatim Gradskog komiteta SKH, Zagreb.
Izl.: Karlovac 1973, Šibenik-Zadar 1976, Bjelovar 1978, Kijev 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, 1986, 1988, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: II. 1. 170, 219; II. 7; 108 [31, br. 84, sl.]; 116 [sl. br. 29]; 615 [br. 28]; 616 [br. 27, sl.]; 629 [34]; 641 [135]; 659 [43, sl.]; 660 [164]; 698 [br. 95, sl.]; 711b [br. 22]; 7846; 8379; 9630a; 9657 [sl.]; 9838 [sl.]; 9841 [sl.]; 9675 [sl.]; 9941-9 [sl.].

1013. KRALJ ALEKSANDAR, studija I. (Kralj Aleksandar sa sokolom).
Stojeći polulik muškarca sa sokolom u rukama, glave okrenute lijevom ramenu. Možda studija za spomenik na Cetinju.
Zagreb, oko 1936. (?)
Sadreni model.
Vel. 46 x 12,5 x 12 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 80).
Pod.: II. 1. 80.

1014. KRALJ ALEKSANDAR, studija II. (Kralj Aleksandar sa sokolom).
Stojeći lik muškarca sa sokolom. Možda studija za spomenik na Cetinju.
Zagreb, oko 1936. (?)
Sadreni model.
Vel. 80 x 72 x 59 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 105).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 105.

1015. MIROLJUB ANTUN EVETOVIĆ, porsje, spomenik.
Poprsje hrvatskog bunjevačkog pjesnika.

a) 1936.
Sadreni model.

b) Bronca.
Otkriveno 1936. Uklonjeno 1941.Ponovo postavljen oko 2000. godine
Vl.: Subotica (?).
Pod.: 5342; 5448.

1016. JON C. BRATIANU, studija spomenika I.

a) Zagreb, 1936.
Sadreni model.

b) Bronca.
Vel. 41 x 41 x 19,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 301).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1987.
Pod.: II.. 1. 301; 9213 [907].

1017. JON C. BRATIANU, studija spomenika II.
Zagreb, 1936.
Sadreni model.
Pod.: 9213 [907].

1018. JON C. BRATIANU, poprsje, studija za spomenik.
Glava i dio poprsja muškarca s bradom i brcima i visokom kapom.

a) Zagreb, 1936.
Sadreni model.
Vel. 62 x 55 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 16/37). Pohrana obitelji Meštrović.

b) Split, 1937. Klesao Andrija Krstulović
Granit.
Vl.: Knjižnica Jona Bratianua, Bukurešt .
Pod.: I. 3. 2. 34; 5485; 9213 [907]; 9787 [501, 503].

1019. JON C. BRATIANU, glava, studija za spomenik I.
Zagreb, 1936.
Sadreni model.
Pod.: 9213 [907].

1020. JON C. BRATIANU, glava, studija za spomenik II.
Zagreb, 1936.
Sadreni model.
Pod.: 9213 [907].

1021. JON C. BRATIANU, spomenik.
a) Zagreb, 1937.
Sadreni model.

b) Split, 1937.
Lik J. C. Bratianua. Jablanički granit. Skulpturu klesao Ivo Lozica.

c) Split, 1937.
Postolje. Jablanički granit. Klesao klesar Jurjević.

d) Split 1937.
Spomenik.
Vl.: Postavljen 24. XI. 1938. otkriven u Bukureštu pred knjižnicom “Jon Bratianu”. (1947. uklonjen i ponovno postavljen 1991-1992.).
Lit.: 5728.
Pod.: 46 [46]; 5356; 5357; 5360 (?); 5361 (?); 5392; 5425; 5454; 5458; 5462; 5478; 5481; 5482; 5485; 5537-5539; 5541; 5546; 5550; 5682; 5764; 6948; 10369 [sl.].

1022. ELISE BRATIANU, poprsje I. (Portret supruge rumunjskog diplomata).
Duboko poprsje starije žene s lijevom rukom pod bradom.

a) Split, 1936.-1938. (?)
Sadra.
Vel. 58 x 35 x 14 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/61). Pohrana obitelji Meštrović.

b) Bronca.
Vl.: Privatna zbirka (?).
Pod.: I. 3. 2. 55; I. 4. 129, 142, 147, 153, 161, 165; I. 5. 84; VII. 1. 48, 49; XXI. 1.

1023. ELISE BRATIANU, poprsje II.
Poprsje starije žene s desnom rukom na vratu.
Split, 1932-1936. (?)

Sadreni model.
Vel. 60 x 50 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 21/101). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 90.

1026. SPOMENIK KRALJU ALEKSANDRU ZA CETINJE I.
Kralj na konju, maše sabljom.

a) Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vl.: (Dijelovi konja u Gliptoteci možda za taj spomenik?).

b) Zagreb, 1938.
Bronca.
Vis.Oko 9 metara s postamentom.
Vl.: Nekada na Cetinju kraj Kraljeve rodne kuće. (Otkriven 1938-9 ,maknut 21.07. 1941.).
Lit.: 7113 [316].
Pod.: 5458; 5533; 5540; 5639; 5684; 5807; 5813; 6707 [56]; 7113 [316].

1027. KRALJ ALEKSANDAR, skica za Cetinje II.
Konjanički lik kralja Aleksandra.
Zagreb, 1937.
Sadreni model (oštećen).
Vis. 22 cm.
Vl.: Pohrana Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-1261).
Pod.: III. 1. 207; III. 2. 210; 5458.

1028. KRALJ ALEKSANDAR, skica za Cetinje III.
Konjanički spomenik kralju Aleksandru.
Zagreb, 1937.
Sadreni model (oštećen).
Vis. 22 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-1260). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: III. 1. 206; III. 2. 211; 5458.

1029. KRALJ ALEKSANDAR, skica za Cetinje IV.
Kralj, sa sabljom (koja manjka) u podignutoj desnoj ruci, na konju.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 42 x 38 x 11 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 15/23). Pohrana obitelji Meštrović,preuzeto iz pohrane 2022.
Lit.: 7113 [316].
Pod.: I. 3. 2. 22; 5458.

1034. KRALJ KAROL I. I KRALJ FERDINAND I, studija za spomenik.
Postolje spomenika s reljefima konjanika oba kralja.

a) Zagreb, 1937.
Sadreni model.(Jako štećen)
Vel. 26 x 27 x 25 cm (reljefi 20 x 20 cm).
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 13). Do 1959. u Atelijeru Meštrović, Zagreb.(Inv.32).

b) 1983.
Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš.(Inv.7).
Izl.: Zagreb-Vrpolje-Otavice-Drniš 1983.
Pod.: II. 2. 152; 644 [br. 19]; 713 [10, br. 27, sl.].

1035. KRALJ FERDINAND I, studija za spomenik I.
Konjanička skulptura.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 123 x 112 x 51 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP- 1041).
Pod.: III. 1. 1. 182; III. 2. 185.

1036.SPOMENIK KRALJA KAROLA I, .
Konjanička skulptura.
Zagreb, 1937.
Bronca.
Vel. cca. 500 cm skulptura, postament cca. 800 cm.
Vl.: Postavljen 1939. u Bukureštu, demontiran 30-31. 12. 1947. Prema Meštrovićima izvornom radu- kipar Florin Codre je napravio svoju interpretaciju spomenika koja je postavljena 2010.
Pod.:5485,5516,5719,5838,5839,5897,5913,10319,11120a .

1037. KRALJ FERDINAND I, glava, studija za spomenik.
Poprsje starijeg muškarca s bradom i brcima i krunom na glavi.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 56 x 37 x 32 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. br.MZP-1048).
Pod.: III. 1. 1. 186; III. 2. 189; 5506.

1038. STUDIJA ZA SPOMENIK U BUKUREŠTU , studija za spomenik I. (?).
Dio konjanička skulptura,bez glave kod konja i jahača.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 54,5 x 52 x 24 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP- 1046).
Pod.: III. 1. 1. 184; III. 2. 187.

1039. STUDIJA ZA SPOMENIK U BUKUREŠTU, studija za spomenik II.
Konjanička skulptura,bez jahača i glave konja.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 61,5 x 62 x 35,5 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU,Zagreb, Zagreb (inv.br.MZP-1047).
Pod.: II. 1. 108.

1040. KRALJ FERDINAND I, studija za spomenik III.
Konjanička skulptura.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 36 x 22,5 x 18 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 69).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 169.

1041. KRALJ FERDINAND I, velika studija za spomenik.
Konjanički somenik, kralj s krunom na glavi.
Zagreb, 1938.

Sadreni model (oštećen).
Vel. 278 x 265 x 140 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-120) .
Pod.: III. 1. 1. 23; III. 2. 25.

1042. KRALJ FERDINAND I, glava, studija za spomenik.
Glava starijeg muškarca s bradom , brcima i krunom na glavi.
Zagreb, 1938-1939.
Sadreni model.
Vel. 59 x 52 x 40 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-246).
Pod.: III. 1. 1. 149; III. 2. 151; 5506; 5531; 5537.

1043. KRALJ KAROL I, velika studija za spomenik.
Konjanički spomenik, kralj s krunom na glavi.
Zagreb, 1938.
Sadreni model (oštećen).
Vel. 207 x 230 x 105 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP- 120).
Pod.: III. 1. 1. 14; III. 2. 16.

1044. SPOMENIK KRALJU FERDINANDU I.
Konjanički spomenik, kralj s krunom na glavi , na granitnom postolju.
a) Zagreb, 1939.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1940. Ljevaonica Akademije umjetnina. Ljevač F. Antolić i drugi.
Bronca.
Vis. skulpture 500 cm, postolja 800 cm.
Vl.: Postavljen 1940. u Bukureštu . God. 1948. demontiran i uništen.
Lit.: 5485; 5516; 5719; 5764; 5838; 5839; 5897; 5910; 5913; 10369,11120a.
Pod.: 46 [34]; 91 [72-73, 108]; 654 [30]; 5478; 5485; 5537; 5539; 5551; 5553; 5741; 5805; 5855; 5911; 5913; 5914; 6707 [56]; 6948; 8059; 8452 [152]; 8882; 9133 [645]; 9134 [119]; 9291,11120a.

1045. KRALJ KAROL I, GLAVA I, STUDIJA ZA SPOMENIK.
Glava muškarca srednjih godina s bradom i brcima, s ovratnikom vojne uniforme.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 88 x 67 x 54 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović.pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-128).
Pod.: III. 1. 1. 31; III. 2. 33; 5506; 5531.

1046. KRALJ KAROL I, glava II, studija za spomenik.
Glava muškarca s bradom i brcima.
Zagreb, 1938-1939.
Sadreni model.
Vel. 77 x 55 x 44 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-129).
Pod.: III. 1. 1. 32; III. 2. 34.

1047. KRALJ KAROL I, glava III, studija za spomenik.
Glava muškarca s bradom i brcima.
Zagreb, 1938-1939.
Sadreni model.
Vel. 61 x 70 x 39 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-247).
Pod.: III. 1. 1. 34; III. 2. 153.

1047a.KRALJ KAROL I,glava IV,studija za spomenik.
Glava sa spomenika.
Zagreb ,1938-1939.
Sadra.
Vis.86 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU,Zagreb,inv. br.MZP-1372.

1048. NIKA I-IV, studije za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
a) Zagreb, 1937.
Sadreni model (oštećen).
Vis. 20,5 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-846) .
b) Sadreni odljev I.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv. MZ-499 ?).
c) Bronca I-IV.
Vl.: Zbirka Antun Bauer, Zagreb (Vukovar ?).
d) Bronca IV.
Vl.: Karlo Baršić, Pasadena, SAD.
e) Veći broj brončanih odljeva u privatnim vlasništvima.
Izl.: Zagreb 1974, 1989 (Zbirka Bauer).
Pod.: III. 1. 1. 172; III. 2. 175; 662 a [br. 6-9]; 667.

1049. NIKA I, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 26 x 8 x 28,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 47). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959..
Pod.: II. 1. 47.

1050. NIKA II, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 26 x 8,5 x 26,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 48). Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 48.

1051. NIKA III, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 90 x 14 x 22,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 50).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
Pod.: II. 1. 50.

1052. NIKA IV, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. s postoljem 108 x 12 x 20 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 51).Dodatak Darovnici,1959.
Pod.: II. 1. 51.

1053. NIKA I, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937-1939.
Sadreni model.
Vel. 128 x 67 x 133 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-334,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br., MZP-100).
Pod.: III. 1. 1. 3; III. 2. 5.

1054. NIKA II, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937-1939.
Sadreni model.
Vel. 140 x 140 x 45 cm.
Vl.:Atelier Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-336,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-102).
Pod.: III. 1. 1. 5; III. 2. 7.

1055. NIKA III, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed, uzdignute lijeve ruke.
Zagreb, 1937-1939.
Sadreni model.
Vel. 158 x 61 x 130 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-335,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-101).
Pod.: III. 1. 1. 4; III. 2. 6.

1056. NIKA IV, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed, ruku zabačenih natrag.
a) Zagreb, 1937-1939.
Sadreni model.
Vel. 130 x 119 x 51 cm.
Vl.:Atelier Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-337,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-103).
b) Zagreb, 1939. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 135 x 55 x 138 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-8). Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
Izl.: Zagreb 1940, Bjelovar 1978.
Pod.: II. 1. 8; II. 7; III. 1. 1. 6; III. 2. 8; 554; 698 [br. 97, bilj. 97, sl.].

1057. NIKA, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937-1939.
Sadreni model.
Vel. 25 x 20 x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 15/24). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 23; 712 [11].

1058. NIKA I, za spomenik kralju Ferdinandu I. (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u zamahu naprijed, lijevom rukom podbočila krilo, a desnu prebacila preko glave.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vel. ? x 430 x 150 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-330,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP- 1053).
Pod.: III. 1. 1. 187; III. 2. 190; 9724.

1059. NIKA II, za spomenik kralju Ferdinandu I. (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u zamahu naprijed, krila podbočila šakama.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vel. ? x 430 x 200 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-332,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP- 1054).
Pod.: III. 1. 1. 188; III. 2. 191.

1060. NIKA III, za spomenik kralju Ferdinandu I. (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u zamahu naprijed, desnom rukom podbočila krilo, a lijevu izdigla.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vel. ? x 400 x 150 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb, inv.br. AMZ-332, pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.AMZ- 1055).
Pod.: III. 1. 1. 189; III. 2. 192.

1061. NIKA IV, za spomenik kralju Ferdinandu I. (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u zamahu naprijed, obje ruke ispružene ispod krila.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vel. ? x 400 x 150 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-333,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP- 1056).
Pod.: III. 1. 1. 190; III. 2. 193.

1062. NIKA, studija za spomenik (Viktorija, Pobjeda).
Krilata Pobjeda u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 71 x 33 x 50 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ-124). Kupljeno od J. Depola.
Pod.: III. 1. 2. 1; III. 2. 1.

1063. SPOMENIK KRALJU KAROLU I.
Konjanički spomenik, kralj s krunom, na postolju.
a) Zagreb, 1939.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1939. Ljevaonica Akademije umjetnina. Ljevači Franjo Antolić, Franjo Bubanj, cizeler Blaž Klemar.
Bronca.
Vis. skulpture 650 cm, postolja 600 cm.
Vl.: Postavljen u Bukureštu pred Kraljevskom palačom. Ot-

kriven 3. V. 1939. God. 1945. odnesen u SSSR i pretopljen. Regulacija Trga Pobjede (Plaza Victoria): I. Meštrović i H. Bilinić. (Projekti u Atelijeru Meštrović. II. 3. 1. 286, 331-334, 340, 343, 354, 355, 365, 383, 394-396).
Lit.: 5485; 5516; 5719; 5741 [sl.]; 5787; 10369 [sl.].
Pod.: 46 [34]; 91 [72-73, 108]; 654 [30]; 5478; 5485; 5506; 5531; 5537; 5539; 5551; 5553; 5719; 5764; 5786; 5787; 5808-5810; 5814; 5815; 5905; 6707 [56]; 6948; 8059; 8195; 8452 [152]; 8882; 9133 [645]; 9134 [119]; 9291; 9598 [32-33].

1064. JON DUKA, spomenik za Bukurešt.
Rad na spomeniku rumunjskog ministra.
Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Neizvedeno.
Pod.: 5332; 5359-5361.

1065. CRKVA NAŠE GOSPE, Biskupija (Crkva kralja Zvonimira, The Memorial Church of our Lady).
Jednobrodna crkva sa širokom zvonarom na tri lučna prozora.
1937-1938.
Brački kamen.
Biskupija, Crikvine, Lopuška glavica kod Knina.
Tlocrt 6,30 x 5,00 m.
Sakupljanje priloga od 1933.
Kamen temeljac 1937.
Posvećenje crkve 18. VIII. 1938.
Natpis na zabatu oltarne pregrade:
U SLAVU SVEMOGUĆEGA BOGA STVORITELJA NEBA I ZEMLJE KOME SVE ŽIVE – A NA USPOMENU SVOME DOBROMU KRALJU ZVONIMIRU KOJI VLADAŠE MLXXVI.
NA TLU NJEGOVE ZADUŽBINE CRKVU NAŠOJ GOSPI HRVATSKI NAROD SAZDA I OBNOVI MCMXXXVIII.
Nadzorni inženjer arh. Ante Barač, Split. Građevni poduzetnik Duje Grizelj. Drvena vrata – po Meštrovićevom nacrtu – drvodjelac Petar Vidović. Izvedba oltara i pregrade Pavao Bilinić, Split. Zvona ljevaonica Kvirin Lebiš, Zagreb 1938. Tabernakul, kandilo, kalež – po Meštrovićevim nacrtima – “Helios”, Zagreb.
Freske Joze Kljakovića (uz pomoć Frane Šimunovića), 1938. Dva anđela, Seljak s dječakom, Seljanka s djevojčicom, Zvonimirovo zborovanje.
Obnova u ratu oštećene crkve 1957, 1966, 1978.
Lit.: 42 [20]; 59 [17-18]; 127; 329; 333; 351 [sl.]; 5289; 5505; 5602 [sl.]; 5617; 5619; 5634; 5635; 5688; 5694 [sl.]; 5701; 5856; 7096 [55]; 7312; 7456; 9084 [40]; 9598 [19, sl.]; 9615 [135-136]; 9727 [193]; 9943.
Pod.: III. 3. 1, 2; 46 [60-61, sl.]; 86 [(32)]; 351; 366 [12]; 367 [328]; 5505; 5521; 5543; 5618; 5635; 5701; 5702; 5751 [153-154]; 6013; 6449; 6948; 7096 [55]; 7113 [314]; 7114 [sl. 13]; 7312; 7356; 7371; 8852 [sl.]; 8906; 8996 [25-26]; 8999; 9128; 9178; 9943; 9958a; 10011; 10173; 10440 [sl.]; 10485 [sl.]; 10493.

1066. BOGORODICA S DJETETOM, crkva u Biskupiji (Naša Gospa, Biskupijska Bogorodica, Gottesgebarerin mit dem Jesuskind, The Madonna with the Infant Christ, Madonna col Bambino, Vierge a l’enfant, La virgen con el niño).
Sjedeći ženski lik u stiliziranoj narodnoj odjeći s djetetom u krilu.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 106 x 84 x 40 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 21/100). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Split, 1937. Klesao Dujam Penić.
Mramor.
Uništeno 1941.
Vl.: Glava Bogorodice, franjevački samostan, Visovac.
c) Pozlaćena bronca.
Vl.: Biskupija, crkva Naše Gospe.
d) Zagreb, 1966.
Bronca.
Vel. 160 x 84 x 40 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,GMS-111
Lit.: 127; 5634; 8996 [sl. 26].
Pod.: I. 3. 1. 85; I. 3. 2. 89; 40 [br. 11, sl.]; 46 [60]; 47, 48 [185, sl.]; 86 [br. 50, sl. 50 ?]); 108 [32, br. 96, sl.]; 366 [12]; 693; 712 [12]; 5505; 5602 [sl.]; 9084 [49]; 9732 [sl.]; 10403 [108]; 10634 [178].

1067. KRIST KRALJ, reljef, crkva u Biskupiji (Krist na prijestolju, Krist na tronu).
Sjedeći Kristov lik, s aureolom, objema rukama podignutima do ramena.
a) Zagreb, 1937.
Sadreni model.
Vel. 190 x 90 x 20 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 21/99). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Split, 1937. Klesao A. Krstulović.
Kamen.
Vl.: Biskupija, crkva Krista Kralja, pročelje.
Lit.: 5634.
Pod.: I. 3. 2. 88; 127 [48-49]; 366 [12]; 5602 [sl.]; 6013 [sl.]; 9084 [49].

1068. RUĐER BOŠKOVIĆ, poprsje, studija za spomenik (Rudžer Boškovič).
a) Zagreb, 1937-1940. (?)
Sadreni model.
Vis. 80 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 104).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel.78 x 104 x 20 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Inv.br.AMZ-190. Lijevano odobrenjem nasljednikâ,1968.Izloženo u Hrvatskom Saboru.
c) Zagreb, 1986. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Generalturist, Zagreb (?).
d) Zagreb, 1953.
Bronca.
Vl.: Prčanj, Boka Kotorska, župna crkva.
Izl.: Karlovac 1973, Kijev 1980.
Pod.: II. 1. 104; 190; 628; 5522; 7987; 8023; 8379; 8864.

1069. RUĐER BOŠKOVIĆ, studija za spomenik (Studio per Ruggero Bošković).
Sjedeći lik redovnika s kuglom.
a) Zagreb, 1937-1940. (?)
Sadreni model.
Vel. 87 x 65 x 68 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ-18). Darovnica 1952.
b) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vel. 87 x 64 x 51,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br. AMZ-197). Lijevano odobrenjem nasljednikâ,1968.
c) Zagreb, 1968. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vl.: Privredna komora grada Zagreba, Zagreb.
d) Zagreb, 1953.
Bronca (gornji dio skulpture).
Vl.: Prčanj, Boka Kotorska, župna crkva.
Izl.: Zagreb 1940, Osijek 1970, Bjelovar 1978, Milano 1987.
Pod.: II. 1. 18, 197; II. 7; 554; 598 [br. 25, sl.]; 661 [br. 65, sl.]; 698 [br. 96, sl.].

1070. RUĐER BOŠKOVIĆ, spomenik.
Sjedeći lik redovnika s kuglom, glave naslonjene na lijevu ruku.
a) Zagreb, 1940.
Sadreni model.
Vel. 285 x 200 x 200 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-130);Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 138). Darovnica Ivana Meštrovića ,1952.
b) Zagreb, postavljen 1956.
Bronca.
Dvostepenasto postolje od granita.
Institut “Ruđer Bošković”, park, Zagreb.
Izl.: Zagreb 1940, Zagreb (Muzejski centar (fotografija) 1983.
Lit.: 5494; 5495; 5884; 5969.
Pod.: II. 1. 138; III. 1. 1. 33; III. 2. 35; 86 [(28), sl. 17]; 125 [299, sl.]; 641 [135, br. 93, sl.]; 5519; 5530; 5535; 5536; 5798; 5803; 5883; 5894; 5899; 5912; 5921-5923; 5938; 6344 [sl.]; 6638; 7508; 7609 [14]; 8023; 8527 [353]; 9598 [29]; 9684; 9725; 9807; 9956; 10679 [173]; 10769; 10771; 10779; 10788.

1071. ISPRAĆAJ (?)
Zagreb, 1937-1940. (?)
Bronca.
Izl.: Zagreb 1940.
Pod.: 554.

1073. DANE MATOŠIĆ, poprsje.
Split, prije 1938. (?)
Sadreni model.

1074. MUŠKI TORZO I. (Torzo dječaka, Torzo muškarca, Mämlicher Torso, Male torso, Torso di uomo, Torse d’homme, Torso de hombre).
Akt mladića bez dijela ruku i nogu i bez glave.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Zagreb, 1935- 1938.
Sadreni model.
Vel. 100 x 40 x 20 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 16/40). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Bronca.
Vel. 98 x 40 x 23 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.GMS-107
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 2. 38; 86 [br. 42, sl.]; 116 [sl. br. 22]; 125 [316, br. 237, sl.]; 712 [11]; 671 [br. 9, sl.]; 689 [14]; 693.

1075. MUŠKI TORZO II.
Torzo muškarca bez glave, ruku i nogu. Kraj lijeve ruke prema gore, desne dolje.
Zagreb, oko 1938. (?) ili Pariz 1908.Atrib. M.Šeparović Palada.
Sadreni model.
Vel. 55 x 36 x 16 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 19/77). Pohrana obitelji Meštrović.Preuzeto 2019.
Pod.: I. 3. 2. 68.

1076. MUŠKI TORZO III.
Torzo muškarca bez glave, ruku i nogu. Dio lijeve ruke prema natrag, desne naprijed.
Zagreb, oko 1938. (?) ili PARIZ,1908.Atrib.M.Šeparović Palada.
Sadreni model.
Vel. 58 x 30 x 31 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 21/111). Pohrana obitelji Meštrović.Preuzeto 2007.
Pod.: I. 3. 2. 97.

1077. GLAVA ŽENE (Frauenkopf, Portrait of a Woman, Woman’s Head, Testa di donna, Tête de femme).
Glava mlađe žene s kosom za vratom.
a) Zagreb, 1938.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 33 x 21 x 37 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 80). Darovnica,Popis I, br. 5.
Pod.: I. 3. 1. 80; I. 3. 3. 80; 86 [sl. (4)]; 108 [31, br. 56, sl.]; 125 [316, br. 234-235, sl.]; 679; 689 [12, sl.]; 693.

1078. SJEDEĆI ŽENSKI AKT (Sedeči ženski akt).
a) Zagreb, oko 1938.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 43 x 31,5 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 72). Darovnica,Popis I, br. 8.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983.
Pod.: I. 3. 1. 72; 635 [8, br. 25]; 712 [12].

1079. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
a) Zagreb, oko 1938. (?)
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 45 x 54 x 19 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 626). Lijevano 1983.
Pod.: I. 3. 1. 608.

1080. ŽENSKI AKT
a) Zagreb, oko 1938. (?)
Sadreni model.
b) Zagreb, 1980. Ljevaonica “Torzo” B. Hočevara.
Bronca.
Vel. 22 x 34 x 16 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 191).
Pod.: I. 3. 1. 179.

1083. SV. ĆIRIL I METOD, reljef.
Polulikovi sv. Ćirila, Metodija i pape Hadrijana II. u luneti.
Zagreb, 1938. (?)
Sadreni model.
Vel. 80 x 141 x 9 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP- 243).
Pod.: III. 1. 148.

1084. SVETOZAR MILETIĆ, studija za spomenik.
Uspravni muški lik podignute desne ruke, lijeve otraga, desne noge zakoračene naprijed.
a) Zagreb, 1938.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1949.
Sadreni odljev, tamno patiniran. Odliveno odobrenjem.
Vel. 49 x 22 x 20 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZ-249).
Pod.: III. 1. 2. 3; III. 2. 165; 217; 366 [12]; 6707 [56].

1084a. SPOMENIK NEZNANOM JUNAKU, medalja.
Mauzolej sa stepeništem.
Natpis: MCMXXXVIII
Pod.: 71 [(60), repr.]

1085. SVETOZAR MILETIĆ, spomenik.
Uspravni muški lik podignute desne ruke, lijeve otraga, desne noge zakoračene naprijed.
a) Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vis. 230 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.br.AMZ-326,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv. MZP-484).
b) Otkriven 1. X. 1939.Uklonjen 1941. godine i vraćen krajem 1944.
Bronca, spomenik.
Vl.: Novi Sad, pred Općinom.
Lit.: 50 [227]; 276; 5760; 5762; 5767; 5828; 9591 [162]; 9598 [29]; 9615 [141].
Pod.: III. 1. 1. 181; III. 2. 184; 5683; 5733; 5768; 5794; 5811; 5812; 5817; 5823; 5826; 5830.

1086. MARŠAL PILSUDSKI, studija za spomenik I.
Stojeći muški lik u zakoraku, dignutih ruku.
a) Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vis. 16 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-847).
b) Bronca.
Vl.: Zbirka Bauer (?).
Izl.: Osijek 1967, Vrpolje 1987.
Lit.: 50 [227]; 5795; 9615 [141, 143].
Pod.: II. 3. 1. 330, 376-407; II. 3. 2. 356-360, 362-363, 368, 374, 375, 402, 408-416; III. 2. 176; 662a [br. 12]; 5726; 5730; 5795; 5804; 5806; 5832.

1087. MARŠAL PILSUDSKI, studija za spomenik III.
Stojeći muški lik u zakoraku, dignutih ruku.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vis. 15,5 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU (inv.br. MZP-855).
Pod.: III. 1. 1. 175; III. 2. 178.

1088. MARŠAL PILSUDSKI, studija za spomenik II.
Stojeći muški lik u zakoraku, dignutih ruku.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vel. 58,5 x 19,5 x 39 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,u pohrani Gliptoteke HAZU (inv. MZP-898).
Pod.: III. 1. 1. 179; III. 2. 177.

1089. MARŠAL PILSUDSKI, studija za spomenik IV.
Stojeći muški lik u zakoraku, dignutih ruku.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vis. 58 cm.
Vl.:Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU (inv.br. MZP-848).
Pod.: III. 1. 1. 174; III. 2. 182.

1090. MARŠAL PILSUDSKI, glava, studija za spomenik.
Glava namrštenog muškarca s velikim brcima i vojničkim ovratnikom.
Zagreb, 1939.
Sadreni model.
Vel. 77 x 56 x 49 cm.
Vl.:Donacija gosp.Mate Meštrovića Veleposlanstvu Republike Poljske u Hrvatskoj.Do 2018. godine ,pohrana Gliptoteke HAZU (inv.br. MZP-123).
Pod.: III. 1. 1. 26; III. 2. 28.

1091. NADGROBNI SPOMENIK ANTE TRUMBIĆA, skica.
Ležeći lik muškarca na sarkofagu.
Zagreb, Split,1938-1939.
Sadreni model i plastelin.
Vel.. 37 x 46 x 16 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 14/5). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: 712 [13].

1092. NADGROBNI SPOMENIK ANTE TRUMBIĆA
Ležeći lik muškarca na sarkofagu, glave poduprte desnom rukom.
a) Zagreb, 1939.
Sadreni model.
b) Split, 1939. Otkriven 19. XI. 1939. Klesao Andrija Krstulović.
Kamen.
Vl.: Split, Samostan franjevaca konventualaca, klaustar.
Lit.: 50 [229-230]; 5729; 5829; 5861.
Pod.: 66 [sl.]; 5729; 5816; 5822; 5824; 5963; 8521, 5 [236]; 9558 [231, bilj.]; 9594 [231, bilj.].

1093. DR. ANTE TRUMBIĆ, poprsje.
Poprsje muškarca s brcima.
a) Split, 1939. (?)
Sadra, obojena.
Vel. 60 x 60 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 29).
Pod.: I. 3. 3. 29; 712 [13]; 5255; 5277; 5311; 5729; 5963.

1094. SJEDEĆI ŽENSKI AKT (Sedeći ženski akt).
a) Zagreb, oko 1939.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel.29,5 x 35 x 18 cm
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 625) Dar obitelji Meštrović 1981.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek-Slavonski Brod 1983.
Pod.: I. 3. 1. 607; 635 [8, br. 26].

1095. PALAČA MEŠTROVIĆ, BLAGOVAONICA, Split (Speisesaal, Dining Room, Sala da pranzo, Salle à manger).
Velika prostorija s ognjištem, dvije karijatide pred ognjištem i namještajem. Slika: *Posljednja večera*. Karijatide seljanke u nošnji Drniške krajine.
Zagreb-Split, 1939.
Blagovaonica, Split, Palača Meštrović, Meje.
1. Zagreb, 1939.
KARIJATIDA I.
a) Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Pohrana obitelji Meštrović. Inv.pohr.16/41 b.
b) Split, 1939. (?)
Brački kamen (Veselje fiorito). Klesao Andrija Krstulović.
Vel. 256 x 72 x 50 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split.GMS-11.Darovnica,1952.Popis I,br.35,VI.
2. Zagreb, 1939.
a) Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Pohrana obitelji Meštrović.16/41a
b) Split, 1939. (?)
Brački kamen (Veselje fiorito). Klesao Andrija Krstulović
Vel. 255 x 70,5 x 49 cm.alerija Meštrović,Split.GMS-12.Darovnica 1952.,Popis I,br.36
Vl.:G
3. 1939-1941. (?)
NAMJEŠTAJ (Kom.31, vlasništvo Galerije Meštrović, Split, GMS-165.
Hrastovo drvo.
a) Veliki stol.
b) Maleni stol.
c) 8 stolica.
d) 3 ormarića-komode.
e) Stolić.
Lit.: 50 [174, 244, sl. 97; 678; 689; 693; 706; 712.
Pod.: 108 [20, sl.; 679 sl.; 684 sl.; 689 15, sl.; 693 sl.; 712 11, sl.; 9738-9 sl.; 10502 sl..

1096. PETAR (PEŠO) MEŠTROVIĆ, poprsje (Peter Mestrovic, Artist's Brother, Portrait of Petar Meštrović).
Poprsje muškarca srednjih godina s lijevom rukom na prsima.
a) Zagreb (?), 1939-1940.
Sadreni model.
Vel. 59 x 50 x 37 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 19). Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-231).
b) Bronca.
Vel. 57,5 x 52,1 x 38,6 cm.
Vl.: Syracuse University, Art Collection, Syracuse, SAD (inv. 1964.212). Kupljeno od Petra Meštrovića.
Izl.: Notre Dame 1974.
Lit.: 605 [59, sl. 73].
Pod.: II. 1. 231; II. 2. 35, 97; XVIII. 7. 44; 605 [59, br. XV, sl.]; 713 [11, br. 29, sl.]; 9299; 10322 [228, br. 11, sl.].

1097. ADAM
Stojeći muški akt. Studija za *Adama*.
Split, 1939.-1941. (?)
Sadreni model.
Vel. 200 x 80 x 40 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Pohrana obitelji Meštrović, inv. 16/42.
Pod.: 712 [13].

1098. ADAM (Adamo).
Stojeći muški akt, dijelovima ruku nad glavom podržava dio ploče.
Split, 1939-1941.
Drvo.
Vel. 296,5 x 95 x 90,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS-38). Darovnica,Popis I, br. 7.
Izl.: Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Pod.: I. 3. 38; I. 3. 3. 7; 42 [27, br. 98, sl.]; 46 [56. br. 53, sl.]; 86 [br. 110, sl.]; 108 [32, br. 97, sl.]; 125 [316. 239-240, sl.]; 594 [br. 437, sl.]; 595 [br. 43]; 596 [br. 43]; 597 [br. 43]; 660 [166, br. 58, sl.]; 661 [34, br. 66, sl.]; 679; 689 [13, sl.]; 693 [sl. 33]; 712 [10, sl.]; 719d [C 2, sl.]; 7840; 7845; 9657; 9838; 9701 [sl.].

1099. EVA (Eve).
Stojeći ženski akt, dijelovima ruku nad glavom podržava dio ploče.
Split, 1939-1941.
Drvo.
Vel. 324 x 75 x 72,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 39). Darovnica,Popis I, br. 6.
Izl.: Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987.
Pod.: I. 3. 1. 39; I. 3. 3. 6; 42 [27, br. 99, sl.]; 46 [56, br. 54, sl.]; 69 [40]; 86 [sl. 110]; 108 [32, br. 97, sl.]; 125 [316, br. 241, sl.]; 660 [168, br. 59, sl.]; 661 [34, br. 67, sl.]; 679; 689 [13]; 693; 712 [10, sl.]; 719d [C 1, sl.]; 6510; 6728 [sl.]; 9808 [sl.].

1100 RASPELO I, studija.
Krist raspet na križu, glave naklonjene prema lijevom ramenu, lijeve noge preko desne. (Moguća istovjetnost skulptura br. 1100. i 1103., iako su navedene različite dimenzije).
a) Zagreb, 1939-1940. (?)
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.Pohrana obitelji ,inv. pohr.17/46,do 1982. godine.
b) Bronca.
Vel. 51 x 29 cm.Korpus:37,6 x 26,2 cm.Ljevaonica Torzo,Zagreb,1982.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 215). Dar Marice Meštrović.
Pod.: I. 3. 1. 199.

1101. RASPELO II, studija.
Krist raspet na križu, glave naklonjene prema lijevom ramenu, desne noge preko lijeve. Brončani križ s postoljem.
a) Zagreb, 1939-1940.
Sadreni model.

Vl.: Galerija Meštrović, Split.Pohrana obitelji,inv. pohr.17/47,do 1982.godine.

b) Zagreb, 1981. Ljevaonica “Torzo” B. Hočevara.
Bronca.
Vel. 48 x 20 cm (s križem i postoljem).Korpus:32,4 x 18,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 217). Dar Marice Meštrovič.
Pod.: I. 3. 1. 200, 201.

1102. RASPELO III, studija.
Krist raspet na križu, glave naklonjene prema desnom ramenu.

a) Zagreb, 1939-1940.
Sadreni model.Sadra i plastelin
Vel.34 x 14 x 10 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,Inv.br.17/48 Pohrana obitelji Meštrović.

b) Zagreb, 2000.
Bronca.
Vl.: Klasična gimnazija, Split. (Bilo je namijenjeno razredima Klasične gimnazije 1940, ali zbog rata nije umnoženo lijevanjem ni postavljeno u Splitu. Jedan je primjerak čuvao ravnatelj Gimnazije Ivo Juras, a njegov sin Jure Juras uručio ga je 2000. Klasičnoj gimnaziji u Splitu).

c) Zagreb, 2000.
Bronca.
Vl.: Obitelj Meštrović (Marica Meštrović).
Lit.: 10722; 10738; 10742; 10745; 10775; 10798.

1103. RASPELO IV, studija.
Krist raspet na križu, glave naklonjene prema lijevom ramenu, lijeve noge preko desne.
Sign. (na potkoljenici): MEŠTROVIĆ (možda naknadno!).

a) Zagreb, 1939-1940. (?)
Sadreni model.

b) Bronca.
Vel. 37,7 x 26 x 6,5 cm.
Vl.: Obitelj Žagar, Trst.

c) Bronca.
Vl.: Đurđa Pavlović, Split. Ranije obitelj Mrklić, Split.

d) Bronca.
Vl.: Obitelj Martucci, Dubrovnik.

e) Bronca.
Vl.: Zbirka Dalibora Paraća, Split.

f) Veći broj odljeva u privatnim vlasništvima.

g) Bronca.
Vel. križ:55,4 x 20,4 cm,korpus:33,1 x 19,3 cm,postolje:10 x 24 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,GMS-.218.
Pod.: 643 [br. 34, sl.].

1104. ŽENSKI TORZO (Weiblicher Torso, Female Torso, Torso di donna, Buste de femme, Torso femenino).

a) Split, 1940.
Sadreni model.
Vel. 100 x 60 x 35 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 17/44). Pohrana obitelji Meštrović do 2008.

b) Mramor.
Vel. 91,5 x 51,5 x 39 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 7). Darovnica,Popis I, br. 32.
Izl.: Zagreb (Muzejski centar) 1983.
Lit.: 54 [27].
Pod.: I. 3. 1. 7; I. 3. 2. 42; 86 [br. 124, sl.]; 125 [316, br. 236, sl.]; 641 [135, br. 96]; 679; 689 [15]; 693; 712 [11]; 8897 [30]; 9084 [52, sl. 39]; 9674 [sl.].

1105. CRIKVINE-KAŠTILAC, obnova (Kaštilac, Crikvine, Crikvine-Kaštilac Capogrosso).
Obnovljeni istočni dio utvrđenog gospodarskog sklopa zgrada Capogrosso-Kavanjin i zapadni dio s dograđenom crkvom Sv. Križa i dvorištem s trijemom.
1940-1941.
Split, Meje.
Lokalni i bračni kamen.
Projektant arh. Harold Bilinić, izvođač Marin Marasović.
Zapadni dio Darovnicom 1952. darovan hrvatskom narodu.
Lit.: 50 [239-242]; 694; 719b; 5558; 5680; 5836; 5926; 5943; 8996 [26]; 9084 [51, sl. 51]; 9213 [898]; 9598 [sl. 76, 111]; 9727 [194]; 9731 [sl.].
Pod.: I. 4. 129; I. 6. 2; I. 28. 1-10; II. 3. 1, 2; 27; 40; 42; 43; 46; 47, 73 [177, 185, sl.]; 54 [30]; 60 [53, sl.]; 69 [25, sl. 44]; 86 [(33), sl. (11)]; 97; 101 [sl. 12-13]; 108; 125; 561; 567; 569; 710 [71]; 5424; 5680; 5840; 6329 [sl.]; 7913; 7962; 8041; 8195; 8549; 8787; 9509 [sl.]; 9571; 9695; 9615 [136-137, 143]; 9767; 9899; 9918; 10346 [sl.]; 10349; 10376; 10429; 10584; 10626; 10634 [174-175]; 10704 [sl.]; 10723 [sl.]; 10734; 10736 [sl.]; 10737; 10793.

1106. CRKVICA SV. KRIŽA, Crikvine-Kaštilac, Split (Chapel of the Holy Cross).
Jednobrodna kamena crkvica. U njoj *Raspelo* i 28 orahovih reljefa ciklusa “Život Kristov”.
1940.
Split, Meje, Crikvine-Kaštilac.
Posvećenje 1955.
Vel. tlocrta 5 x 20 m.Visina 6 m.
Darovnicom 1952. crkvica i reljefi darovani hrvatskom narodu. Reljefi “Života Kristova” poslani iz Amerike 1953.
Lit.: 42 [20-21]; 43; 46 [61, br. 125, sl.]; 50 [239-242, sl. 82]; 97 [45-47, sl.]; 694 [sl.]; 719b [sl.]; 8738 [sl.]; 9213 [901-902]; 9731 [sl.]; 10473 [sl.].
Pod.: II. 3. 1, 2; 42 [29, br. 158, sl.]; 69 [sl. 44]; 86 [sl.]; 101 [sl. 56]; 108 [16-17, 32, br. 94, sl.]; 125 [300, sl.]; 641 [135, br. 92]; 689 [sl. 37]; 712 [sl.]; 5558; 5680; 5926; 6159; 6270; 6284; 6293; 6514; 6515 [sl.]; 6543; 6551; 7142 [451-452]; 8996; 9213 [901-902]; 9473; 9509 [sl.]; 9598 [19, 23, sl.]; 9615 [136]; 9690 [512]; 9727 [194]; 10376 [sl.]; 10583.

1107. PROPOVIJED NA GORI, reljef, Crikvine-Kaštilac (Besjeda na Gori, Bergpredigt, The Sermon on the Mount, Orazione sul Monte, Le Sermon sur la montagne, La predicación en la montaña).
Krist podignutih ruku okružen apostolima.
Split, 1940.-1942. (?).
Drvo, orah.
Vel. 180 x 194 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-52.Darovnica 1952.,Popis II,,br.12.
Izl.: Zagreb 1942, Venecija 1942, New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951, Zagreb 1983.
Lit.: 97 [22, 37, 49, sl.]; 6002 [163, sl.].
Pod.: 40 [br. 25, sl.]; 42 [27, br. 75, sl.]; 46 [62, br. 131, sl.]; 97 [sl. 59]; 435 [23, sl.]; 561 [br. 27]; 567 [br. 8]; 569 [br. 20]; 641 [135, br. 95, sl.]; 679; 689 [16]; 694 [br. 9, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 10]; 5998 [IV]; 6199 [sl.]; 7506 [292, 296].

1108. LAZAREVO USKRSNUĆE I, reljef, za Crikvine-Kaštilac (Auferstehung des Lazarus, The Resurrection of Lazarus, La rissurezione di Lazzaro, La résurrection de Saint Lazare, La resurrección de Lázaro).
Zagreb, 1940.-1941.
Drvo, orah.
Reljef uništen u požaru u Drugom svjetskom ratu. God. 1943. izrađen drugi.
Izl.: Zagreb 1942, Venecija 1942, Berlin 1943.
Lit.: 6002 [163-164, sl.].
Pod.: 40 [br. 37, sl.]; 42 [27, br. 76, sl.]; 46 [62, br. 133, sl.]; 69 [25]; 86 [sl. 96]; 97 [49, sl. 78]; 435 [91, sl.]; 557 [30, br. 448]; 5952 [sl.]; 5998 [IV]; 6087; 6211 [sl.]; 7506 [292].

1109. MOLITVA U GETSEMANSKOM VRTU II, reljef, Crikvine-Kaštilac (U Gethesmanu,Molitva u vrtu, Krist u molitvi, Gebet im Garten, Christ praying in the Garden, The Agony in the Garden, Christ in Gethsemane, Christ in Praying, L’orazione nell’orto, La prière au jardin, La oración en el jardin, U Getsemaniju).
Klečeći Krist podignutih ruku, okrenut desno, s ležećim likovima apostola.
Split, 1940.-1942.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 127,5 x 6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-58. Daovnica 1952.,Popis II,br.20
Izl.: Zagreb 1942, New York 1947, London 1949, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 34 [25]; 97 [24, 49, sl.]; 6002 [164 sl.].
Pod.: 40 [br. 39, sl.]; 42 [27, br. 84. sl.]; 43 [sl.]; 46 [62, br. 137, sl.]; 69 [25, sl. 19]; 86 [br. 87, sl.]; 97 [sl. 73]; 435 [116, sl.]; 561 [br. 28]; 567 [br. 16]; 569 [br. 28]; 641 [135, br. 94]; 679; 689 [17]; 694 [23, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 16]; 5424 [352-353, sl.]; 5998 [IV]; 6189 [sl.]; 6253 [sl.]; 7506 [292, 299]; 8043 [7].

1110. KRIST MEĐU MUDRACIMA, reljef, Crikvine-Kaštilac (Christus unter den Weisen, Jesus among the wise Men, Christ among the Doctors, Cristo fra savi, Le Christ parmi les sages, Christo entro los magos).
Krist dječak propovijeda osmorici starih ljudi.
Zagreb, 1940.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 174 x 10,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-49.Darovnica 1952.,Popis II,br.8.
Izl.: Zagreb 1942, Venecija 1942, Berlin 1943, New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 97 [18, 49, sl.]; 6002 [162-163, sl.];
Pod.: 40 [br. 24, sl.]; 42 [27, br. 72, sl.]; 46 [62, br. 130, sl.]; 97 [sl. 70]; 435 [19, sl.]; 561 [br. 26]; 567 [br. 6]; 569 [br. 18]; 679; 689 [16]; 694 [br. 29, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 7]; 5998 [IV]; 6100; 6139 [sl.]; 6199 [sl.]; 8043 [5].

1111. BIJEG U EGIPAT, reljef, Crikvine-Kaštilac (Flucht nach Ägypten, The Flight into Egypt, Fuga in Egitto, La fuite en Egypte, La Huda a Egipto).
Bogorodica s djetetom na magarcu, Josip hoda; u pozadini piramida i sfinga.
Zagreb, 1940.-1942.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 148 x 10 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-48.Darovnica 1952.,Popis II,br.7.
Izl.: Zagreb 1942, Venecija 1942, New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 97 [17, 36-37, 49]; 6002 [162, sl.]; 7123 [402-403].
Pod.: 40 [br. 23, sl.]; 42 [27, br. 71, sl.]; 43 [sl.]; 46 [61, br. 129, sl.]; 561 [br. 25]; 567 [br. 5]; 569 [br. 17]; 679; 689 [16]; 694; 712 [13]; 719e [br. 6, sl.]; 5998 [IV]; 6100; 6189 [sl.]; 6199 [sl.]; 7123 [408-409]; 8043 [5]; 10403 [109, sl.].

1112. KAPITELI I-IV.
Četiri istovjetna kapitela s likovima kipareve djece, Marte, Tvrtka, Marice i Mate na svima, i ugaonim palminim listovima.
Namijenjeno oltarnoj pregradici renesansne kapele u istočnom dijelu Crikvine-Kaštilaca. Nisu postavljeni.

a) Split, 1940. (?)
Sadreni model.
Vel. 40 x 49 x 49 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split. Pohrana obitelji Meštrović,inv.br.22/116.

b-e) Split, 1940. Klesao Andrija Krstulović.
Kamen.
Vel. 40 x 49 x 49 cm.
Vl.: Dva kapitela vlasništvo su Galerije Meštrović , Split,GMS-988 i GMS-989,otkupljeni 2005.,a ostala dva su u privatnom vlasništvu .
Pod.: XVI. 54.

1113. AUTOPORTRET (Selbstporträt, Self-Portrait, Autoritratto, Autoportrait, Autoretrato).
Poprsje Meštrovića, s malenom kapom, glave malo okrenute prema desnom ramenu.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Zagreb, 1941. (?)
Sadreni model, obojen.
Vel.50 x 47 x 33 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split,pohrana obitelji Meštrović, inv,poh.14/1.

b) Odjev 1955.-1956.
Bronca.
Vel. 48 x 48 x 30 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split. GMS-92.

c) Odljev 1952.
Bronca.
Vl.: Zbirka Tea Dudley, rođ. Kosec, ud. Meštrović, SAD.

d) Bronca.
Vl. Akademija likovnih umjetnosti,Zagreb (ALU-K-129).

e) Bronca
Vl.: Akademie der bildenden Künste, Beč. Meštrovićev dar 1951.

f) Bronca.Zagreb,1982.
Vl.:Osnovna škola „Ivan Meštrović“,Vrpolje.Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: New York 1966, Beč 1974, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Zagreb 1985, Split 1986.
Pod.: II. 2. 1538; 125 [317, br. 243, sl.]; 588 [br. 18]; 604 [16, br. 17]; 641 [135, br. 17, sl.]; 657 [br. 67]; 679 [sl.]; 689 [14]; 693 [sl.]; 712 [12]; 719d [e 1]; 6278; 9033; 9127; 9192 [sl.]; 9690 [515, 525].

616

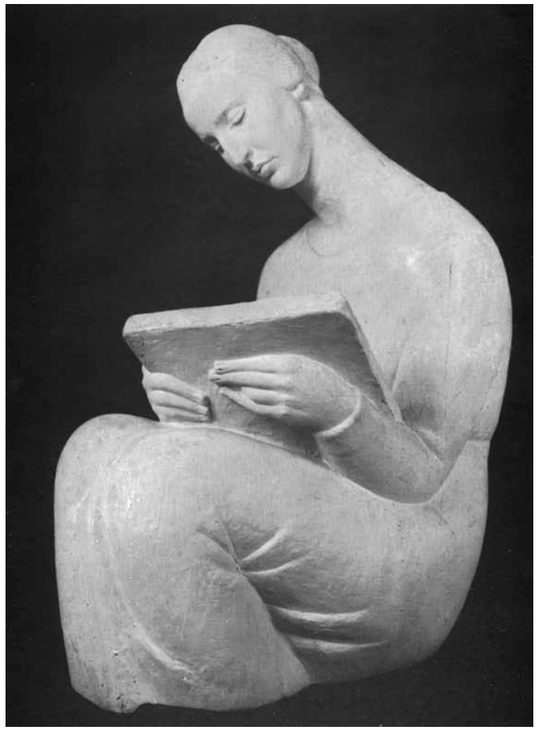
616

616

615

614

619

624

PRVOM
JVGOSLOVENSKOM
KRALJV
PETRV VELIKOM
OSLOBODIOCV
DVBROVNIK
MCMXXIII

618

691

618

625

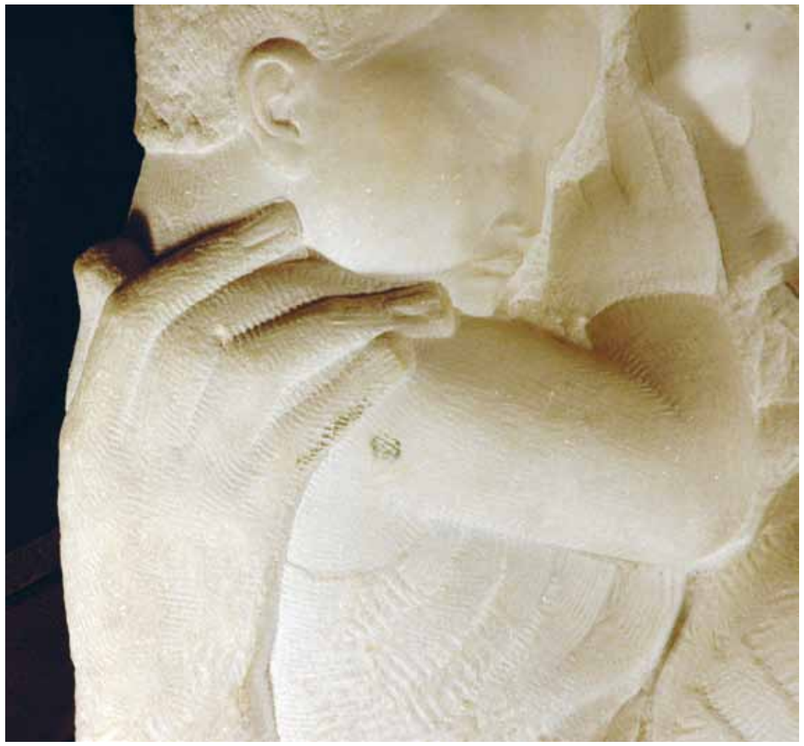
632

632

632

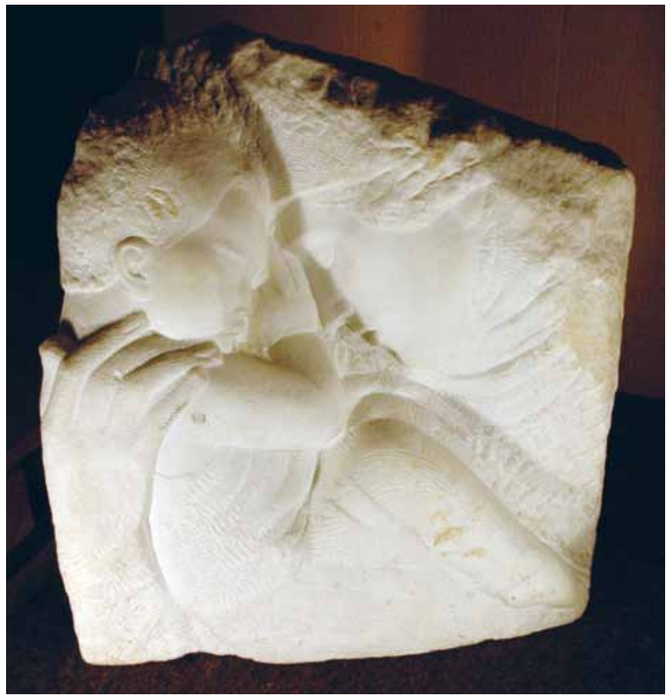
633

633

633

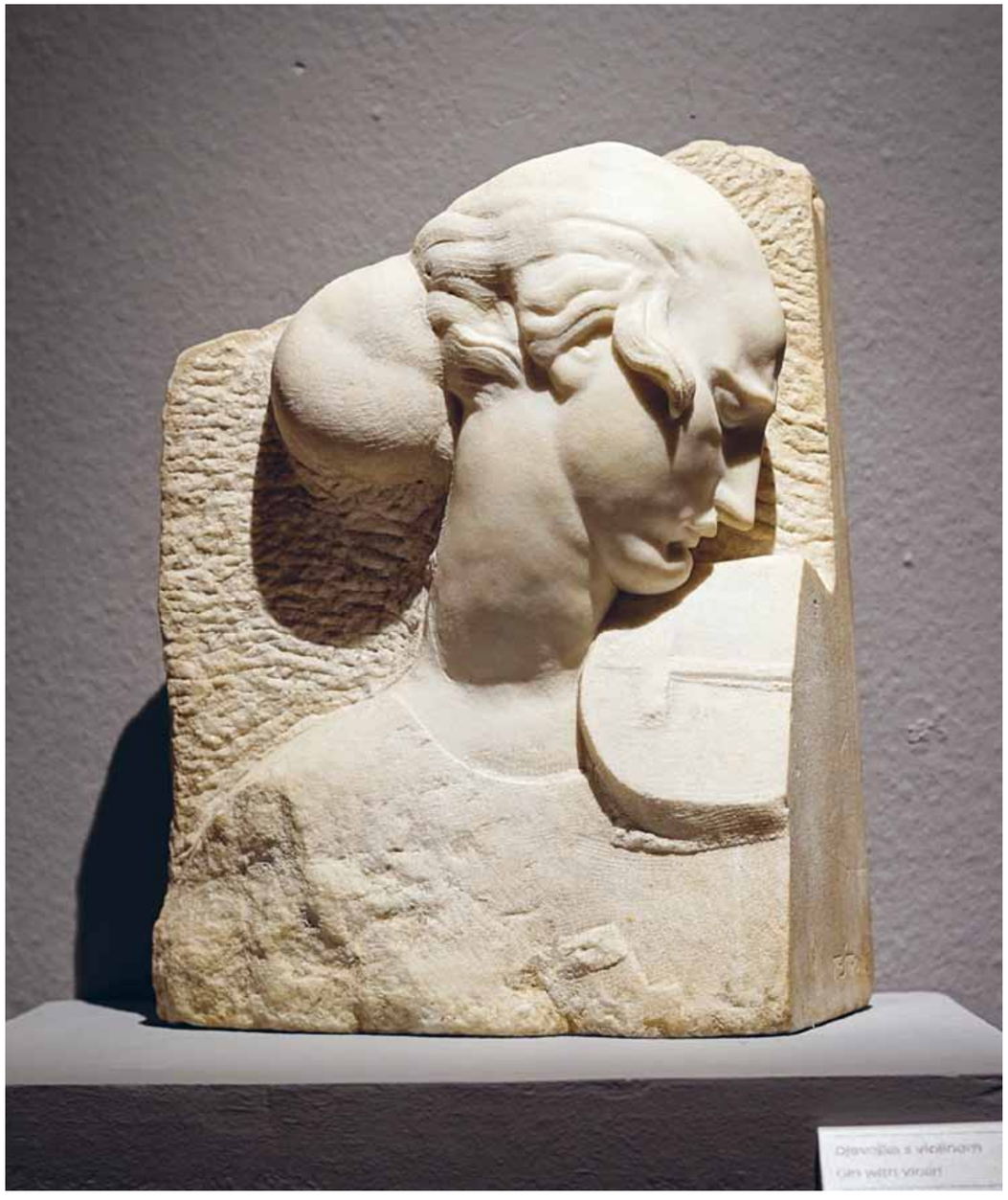
633

627

634

635

635

635

640

640

640

644

644

644

644

644

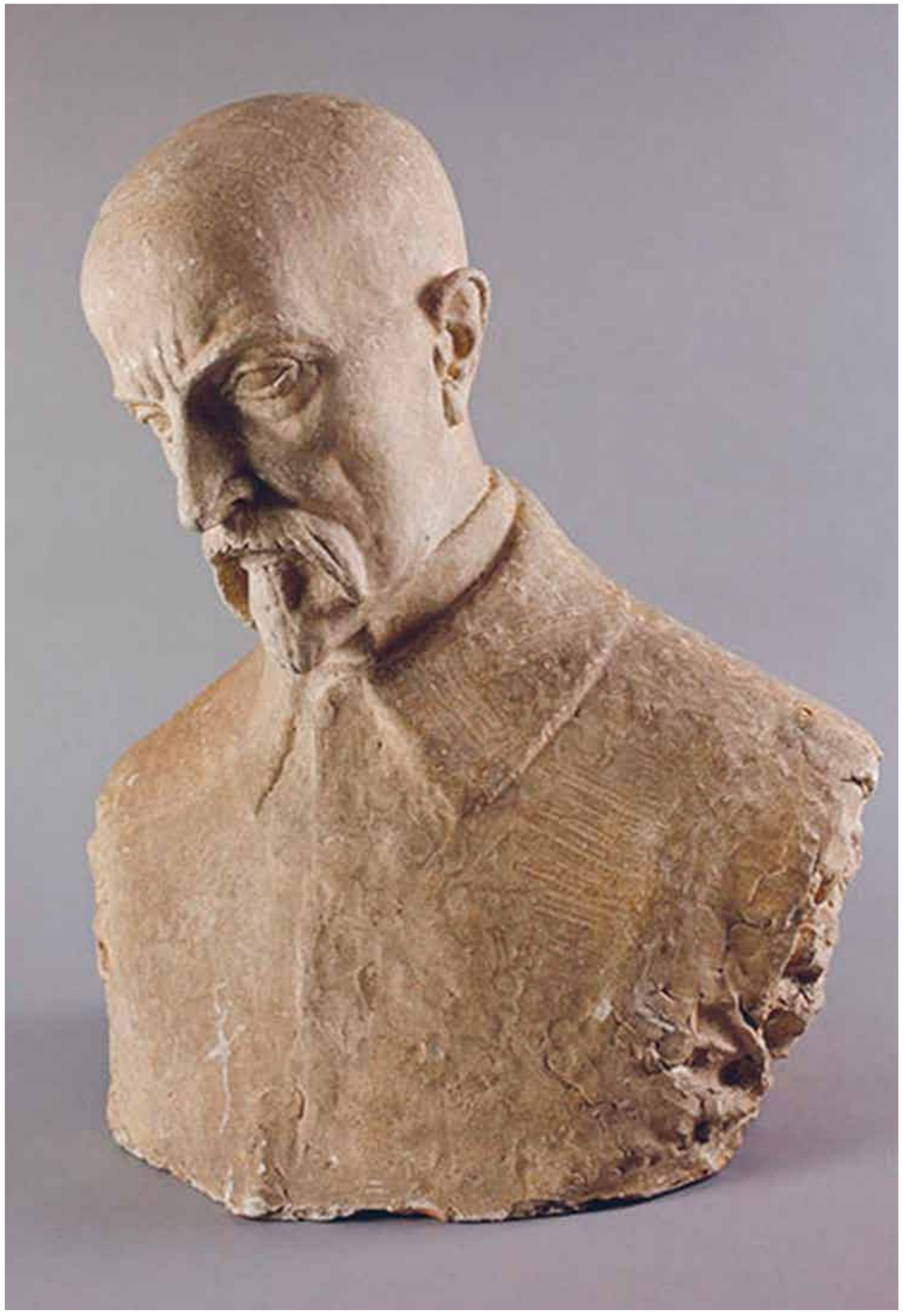
657

663

663

663

667

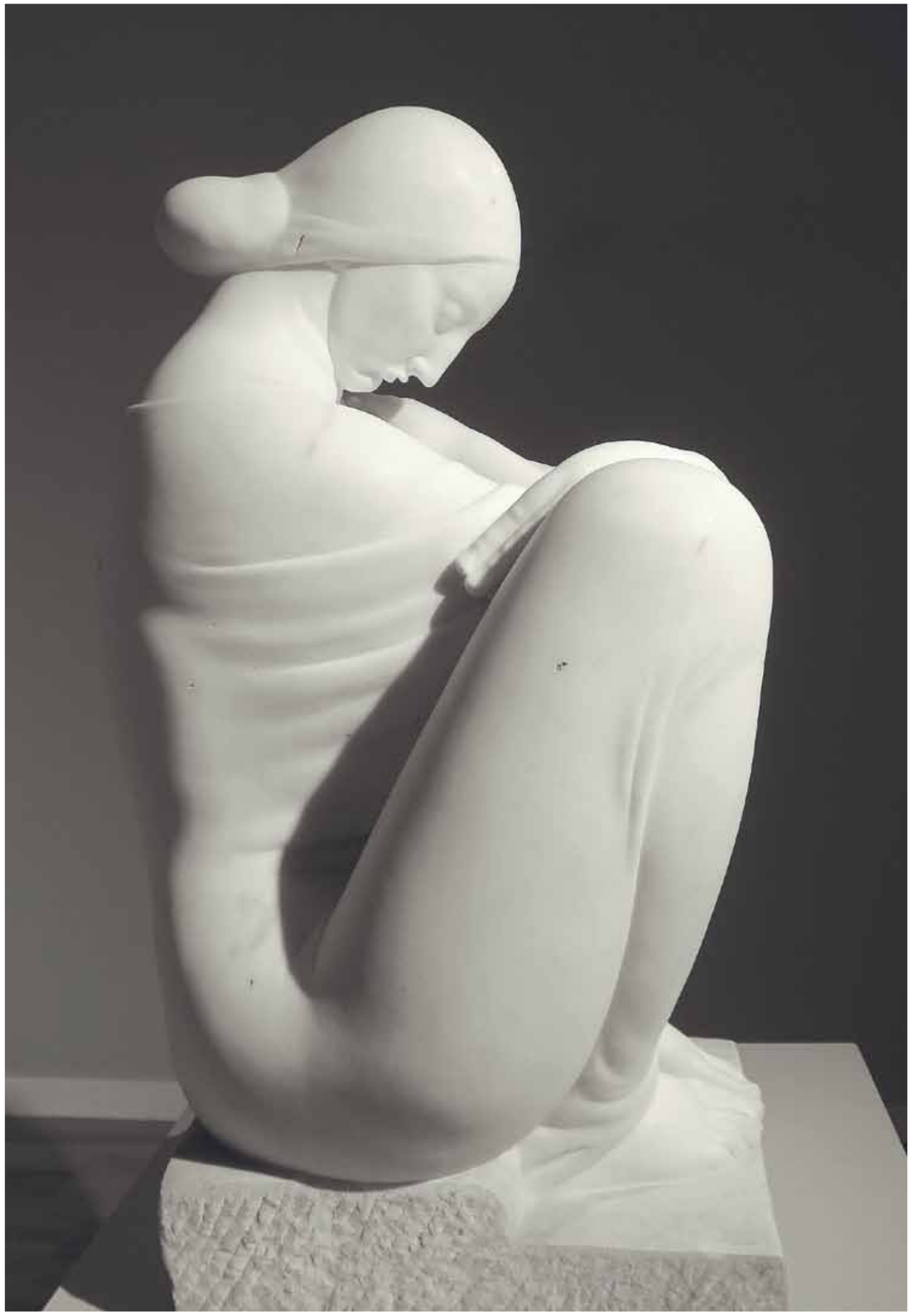
668

668

668

668

670

670

672

672

673

673

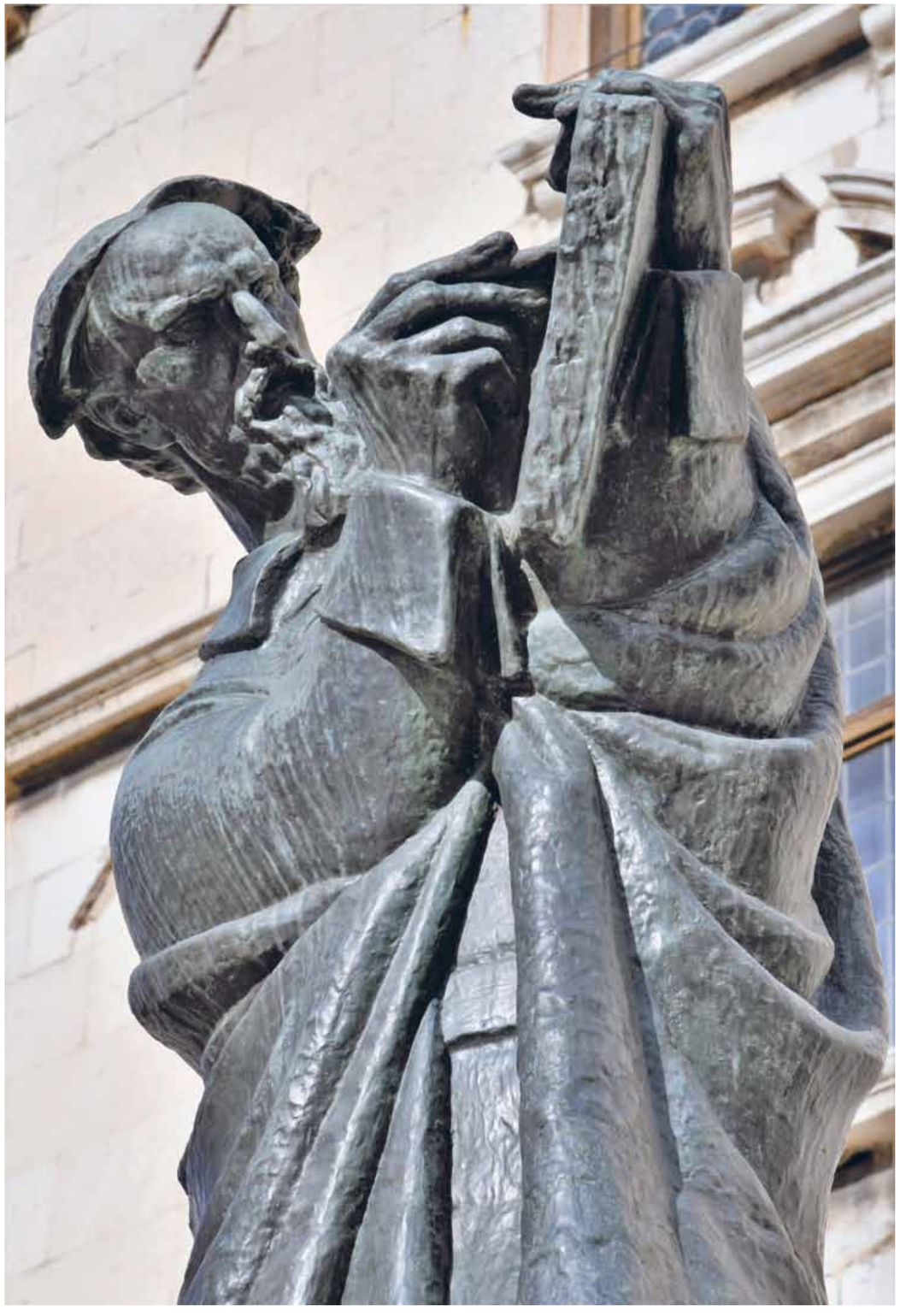
673

673

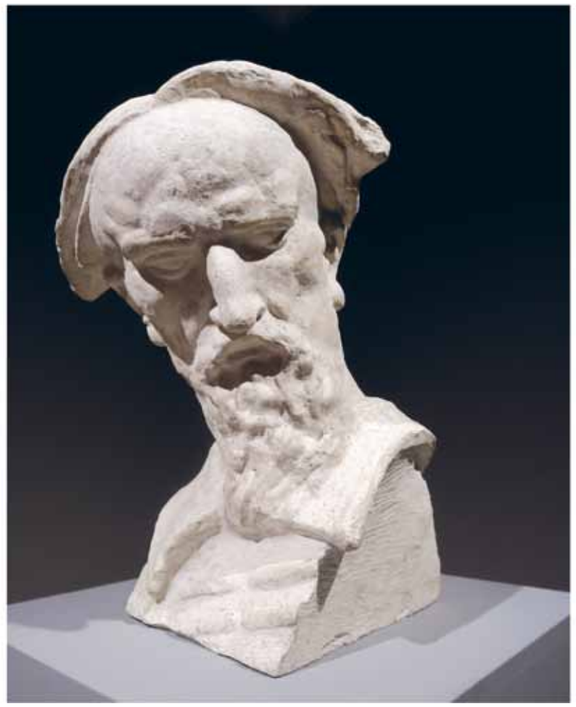
675

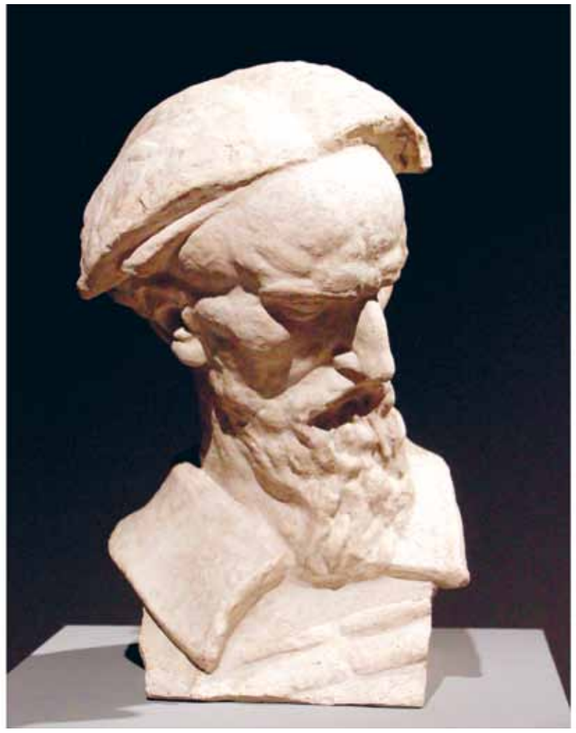
675

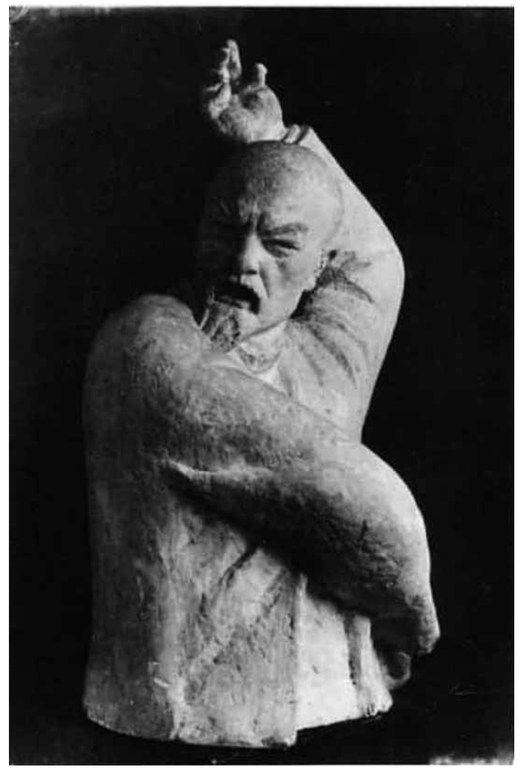
675

676a

676a

679

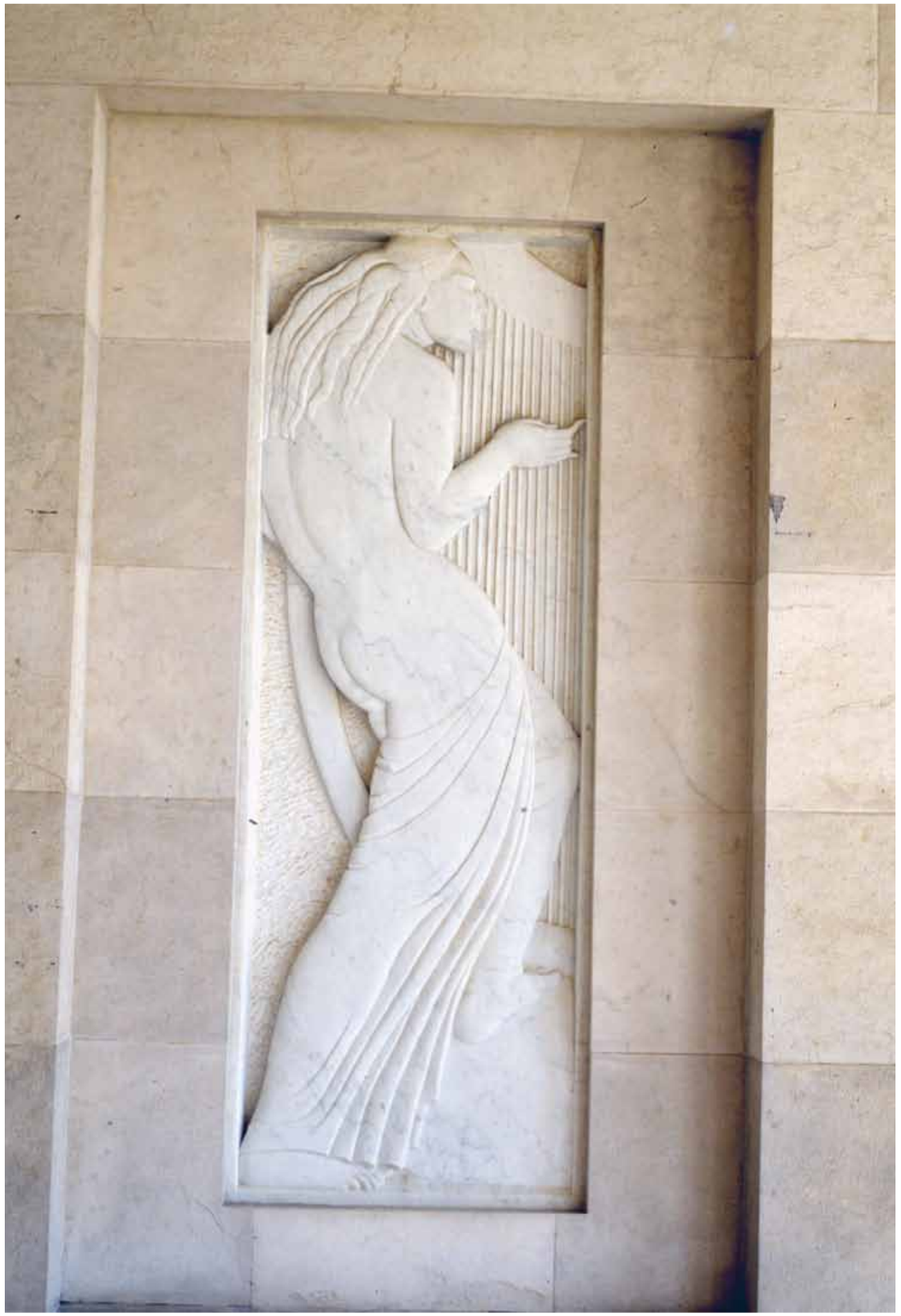
681

684

685

686

686

686

687

688

688

689

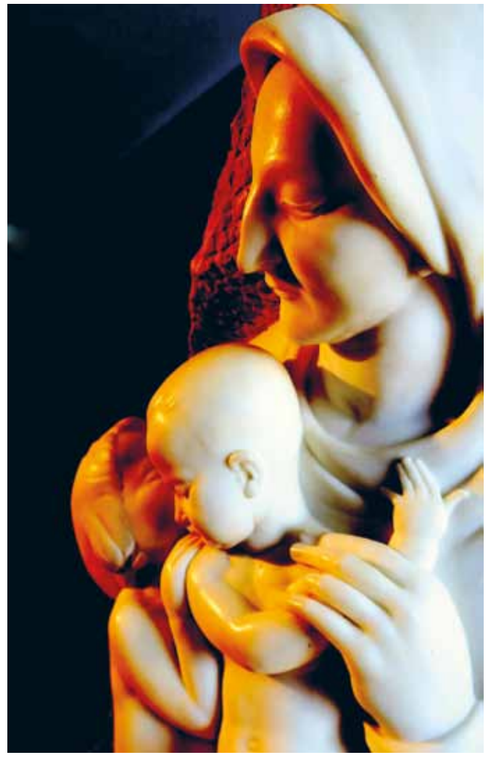
689

689

689

689

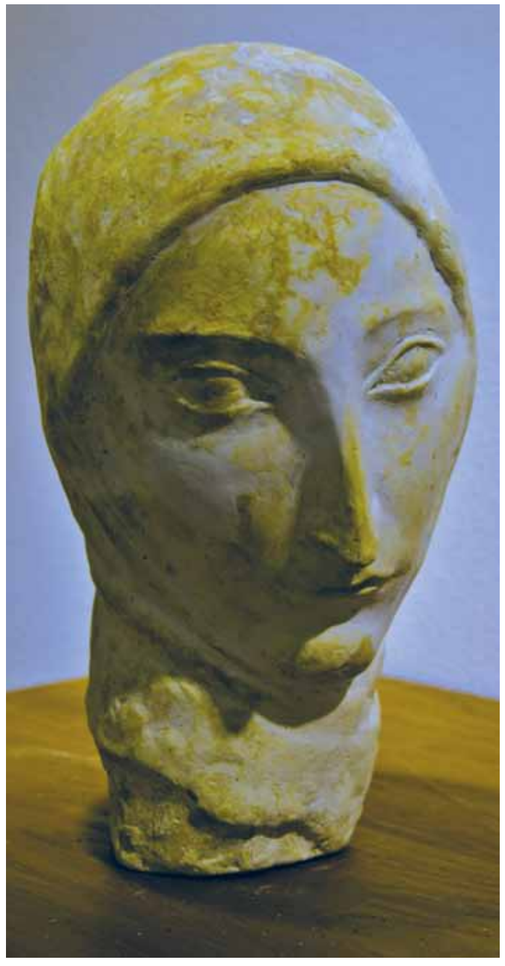

690

690

692

692

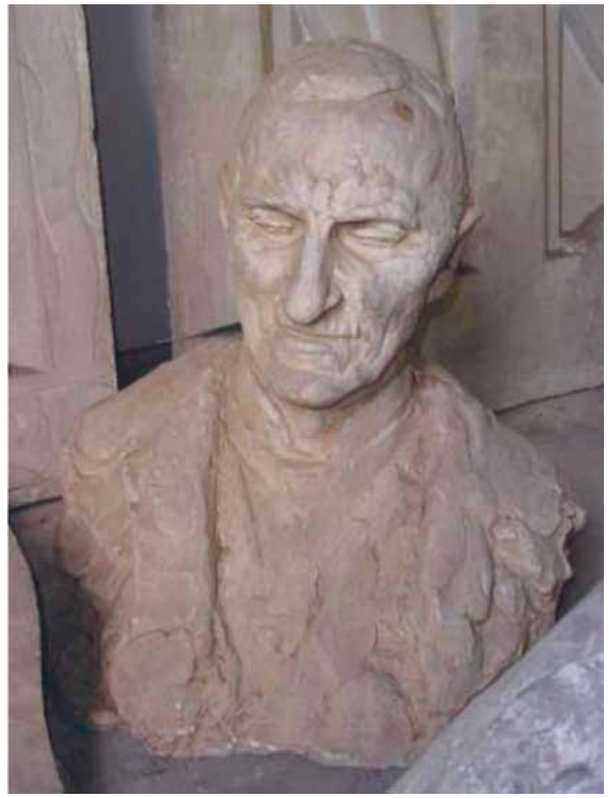
694

694

700

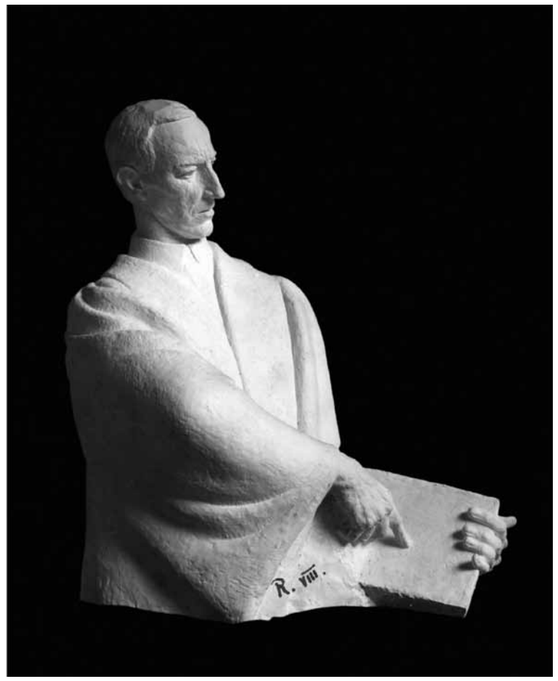
701

698

698

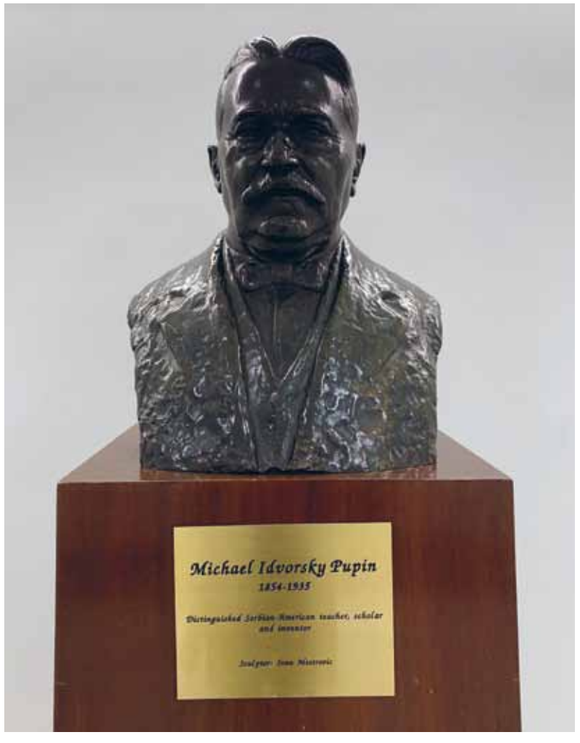
703

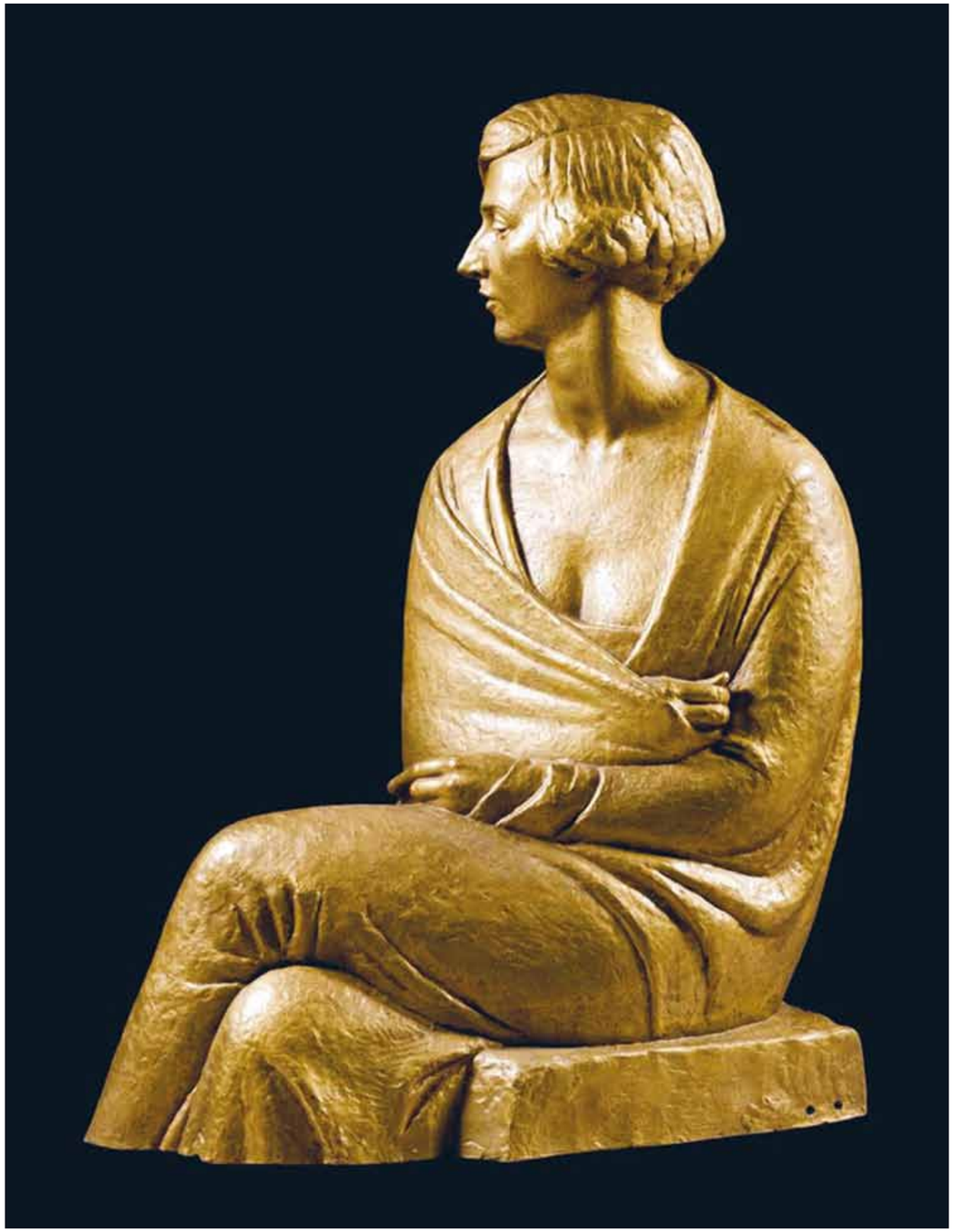
702

705

704

706

706

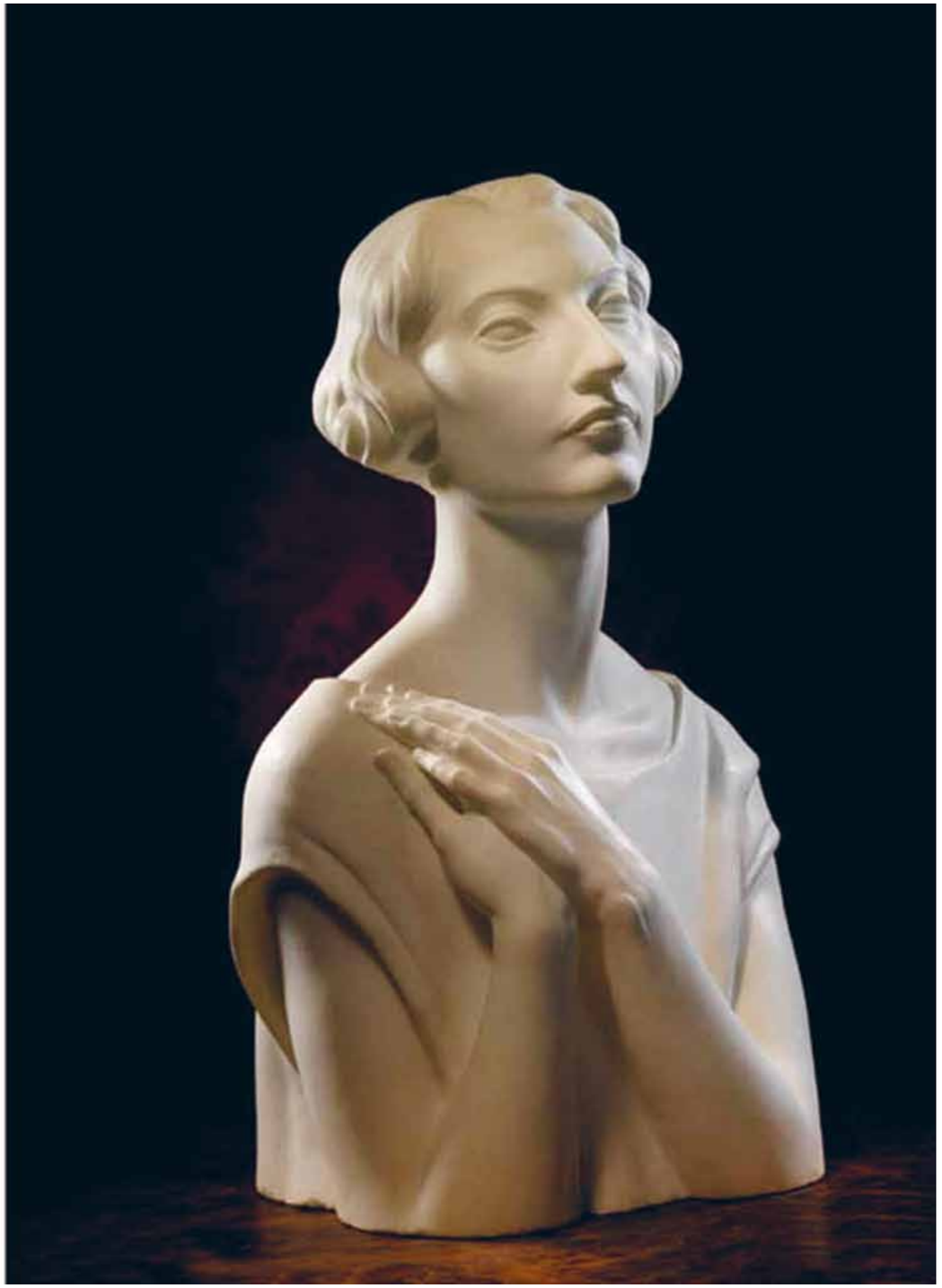
706

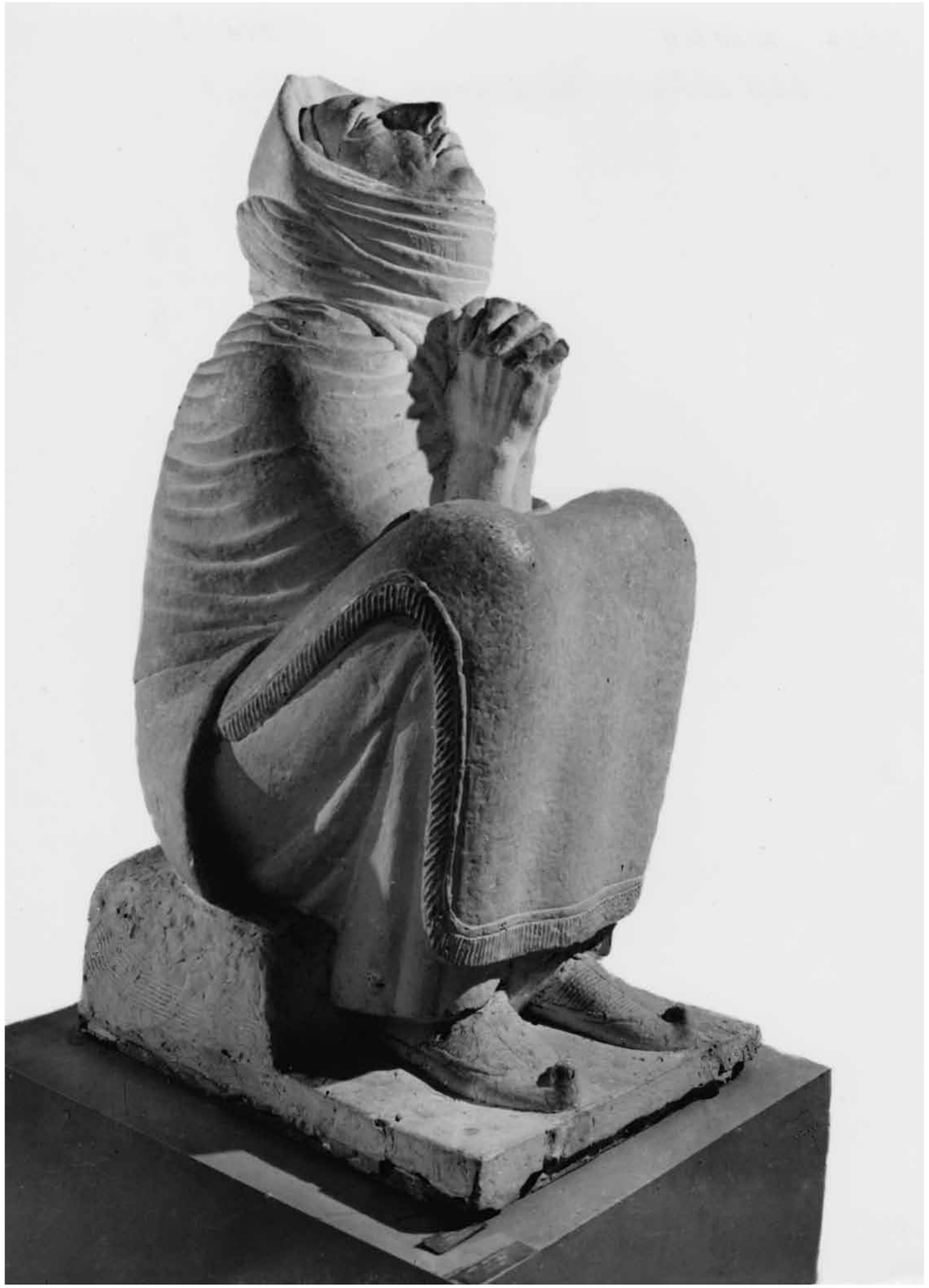
706

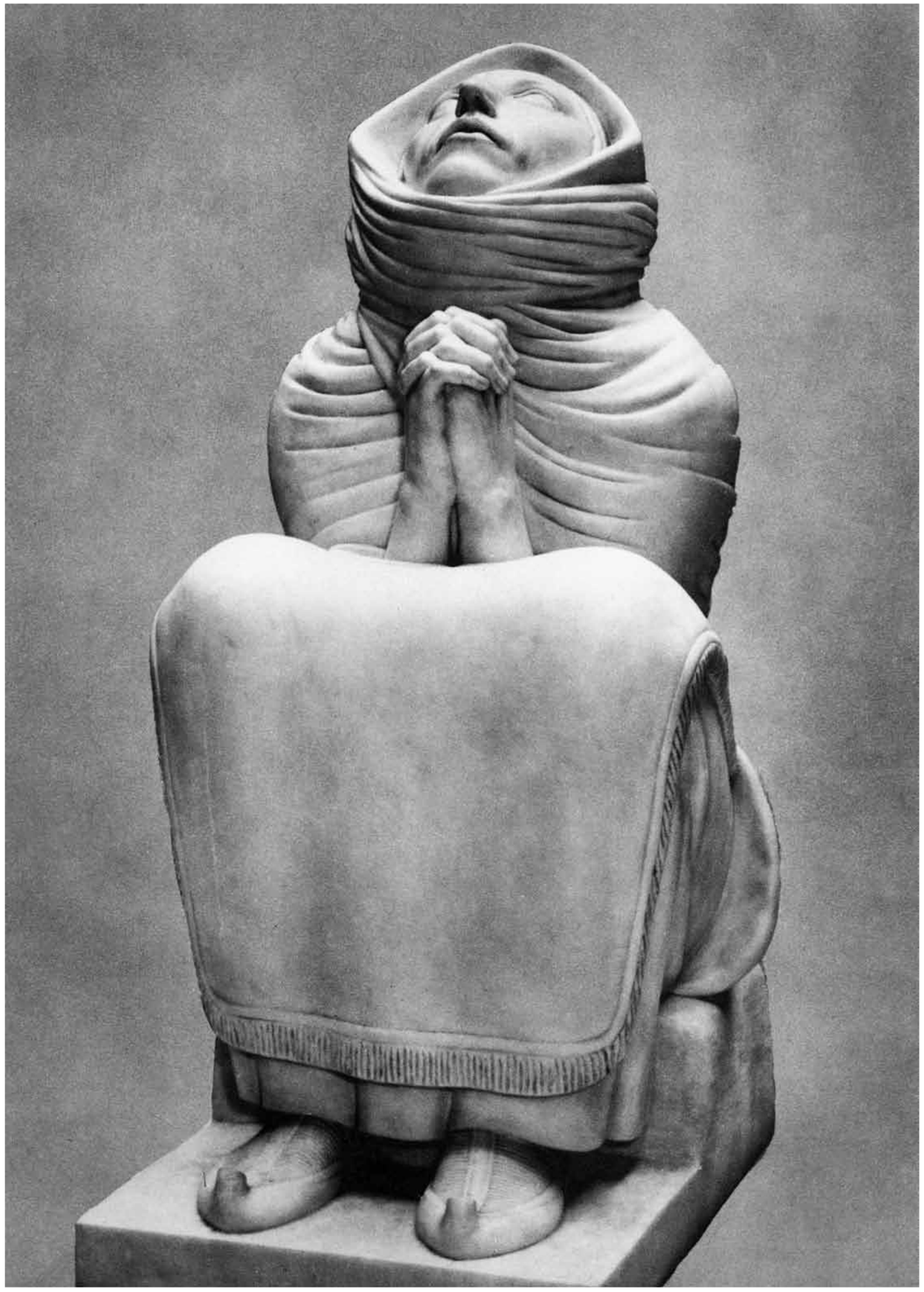
706

707

710

711

713

713a

713a

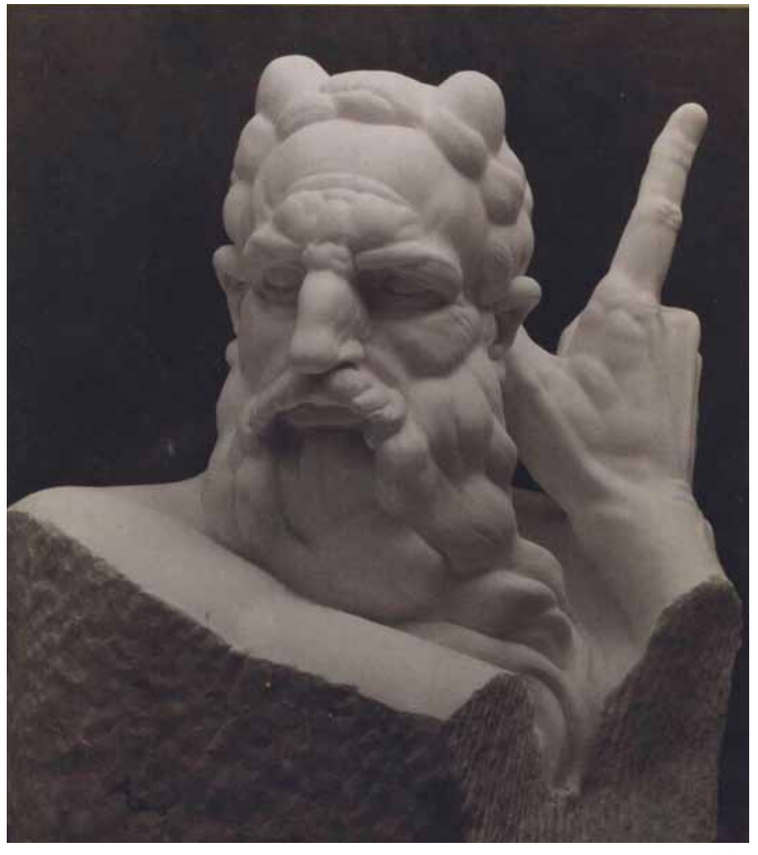
717

717

717

718

719

720

724

724

721

721

723

725

729

732

733

734

734

734

734

740

737

738

737

737

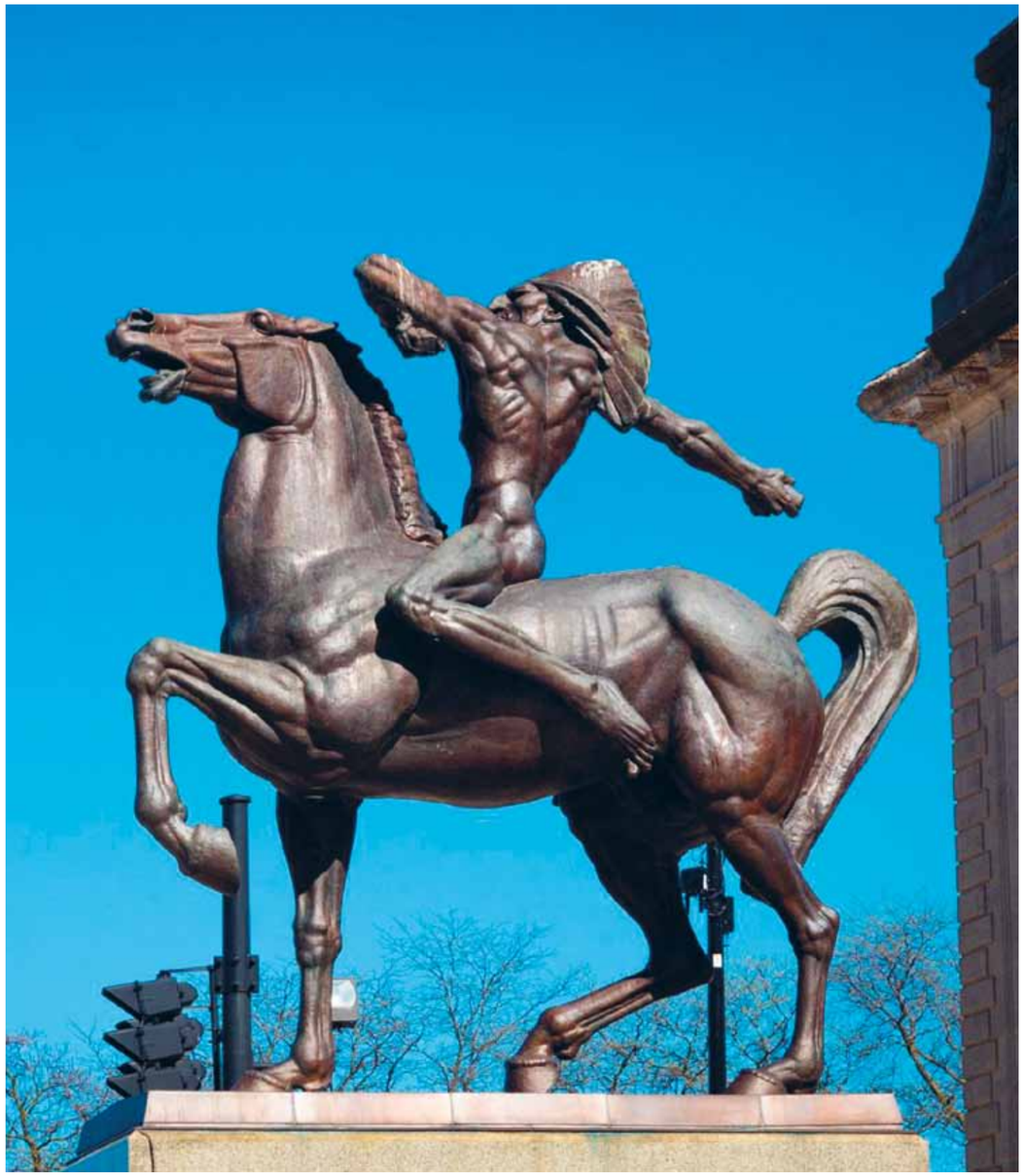
741

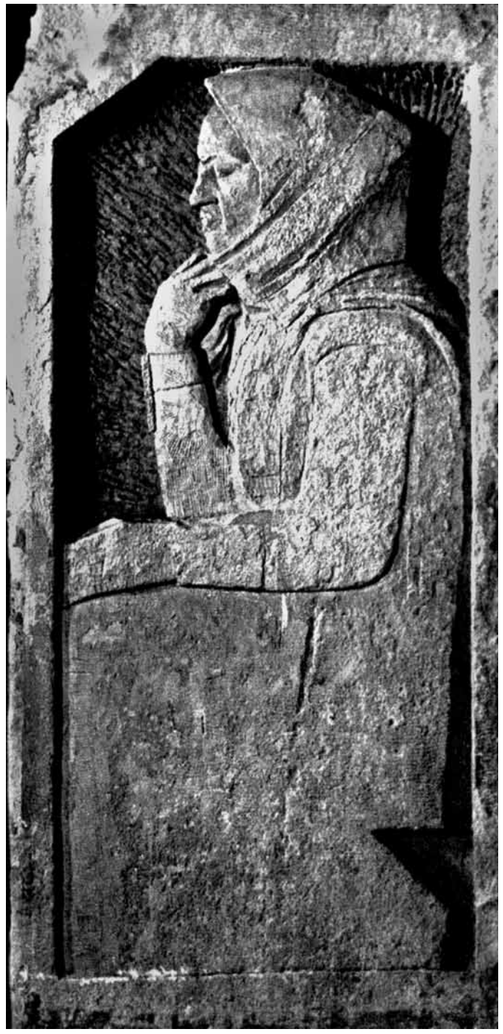
741

742

742

744

745

746

746

748

748

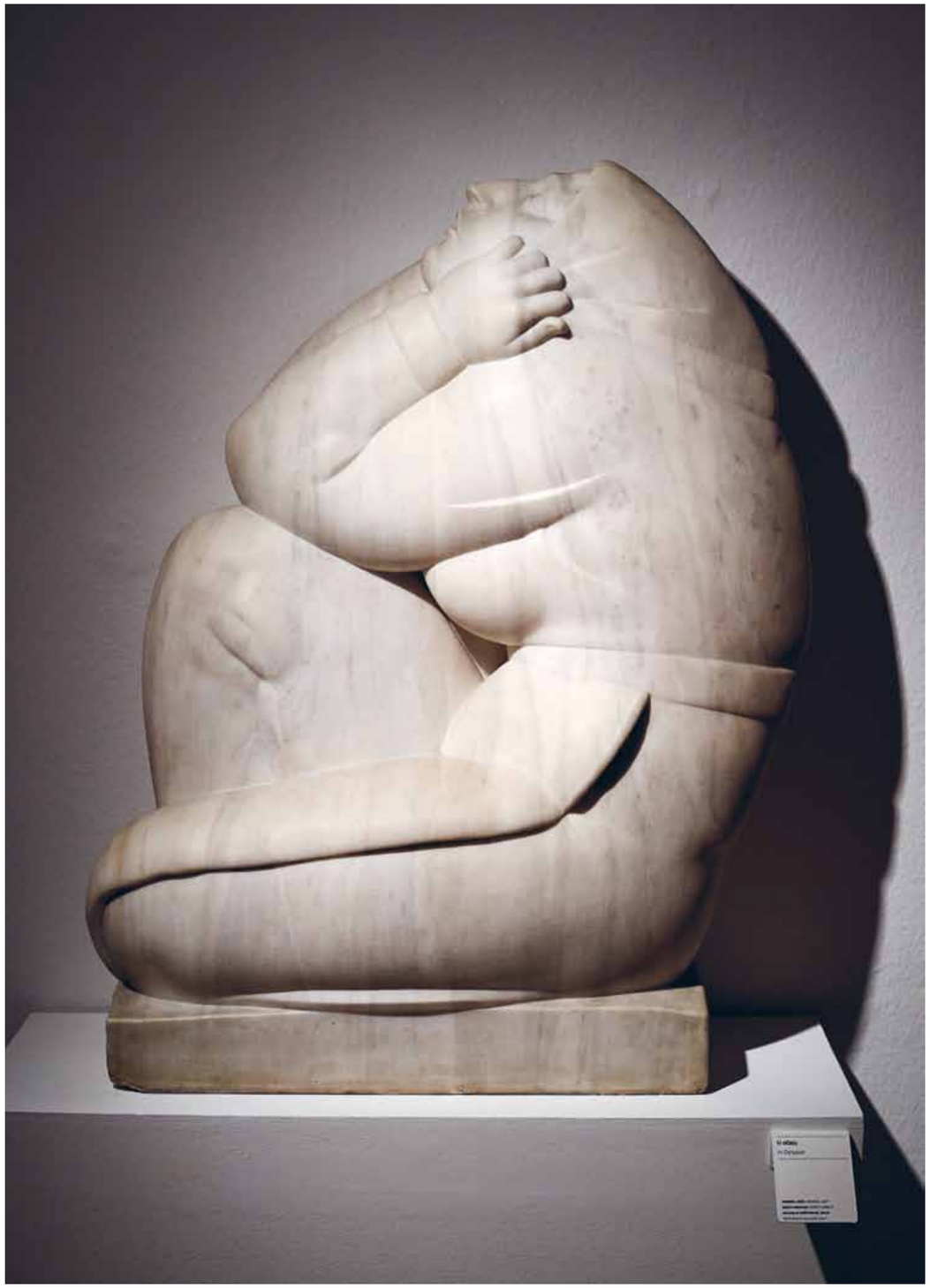
748

748

751

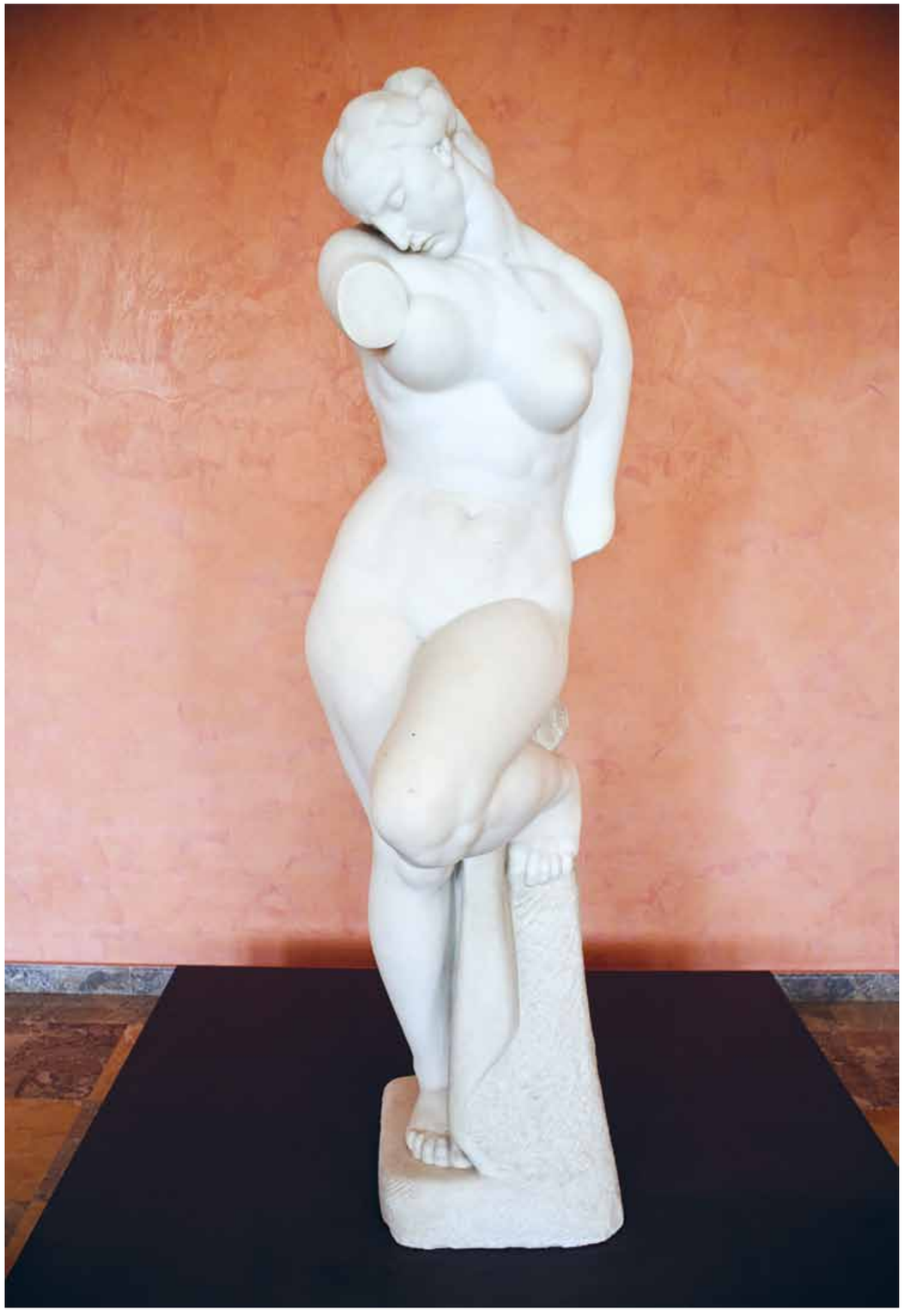
751

752

752

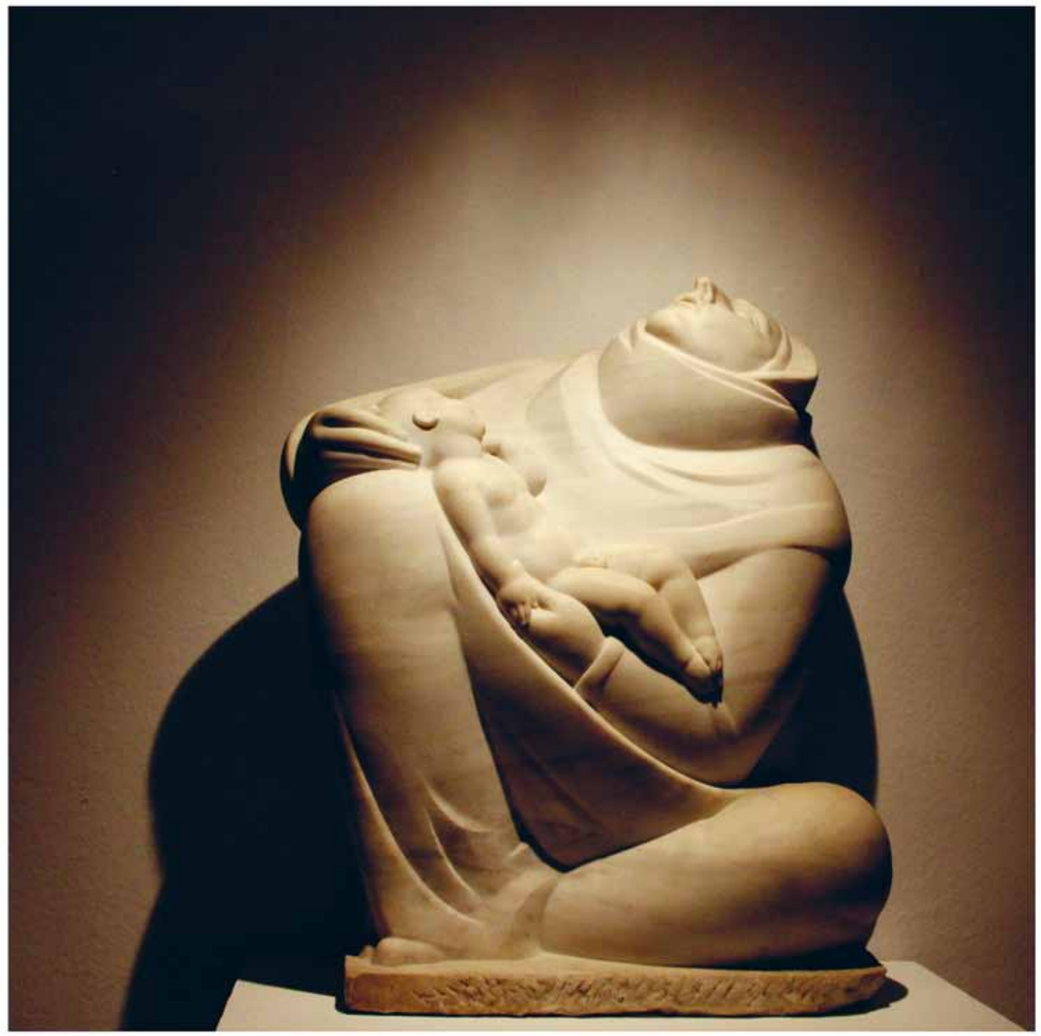
752

752

753

753

753

753

756

756

761

761

762

765

765

765

765

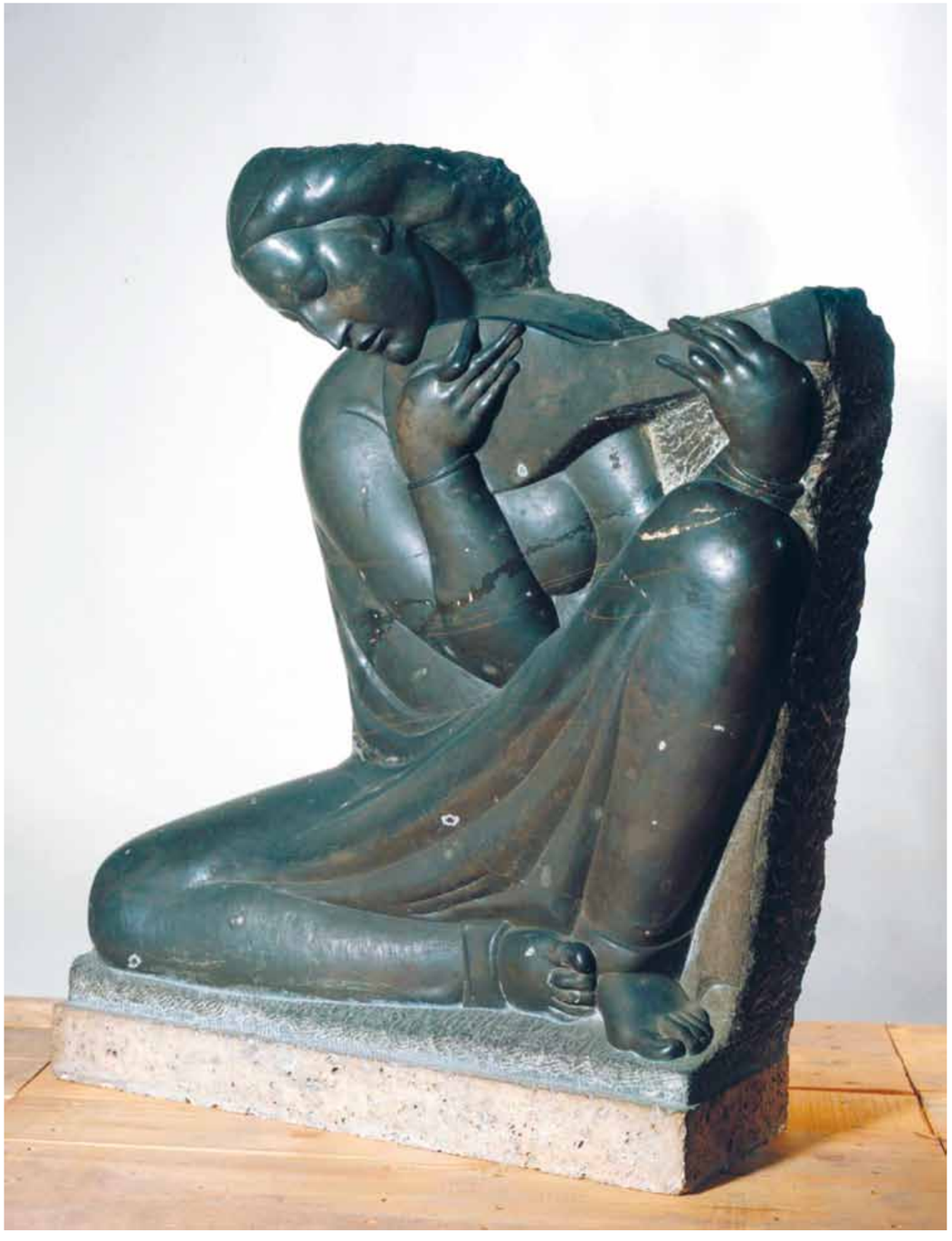
766

766

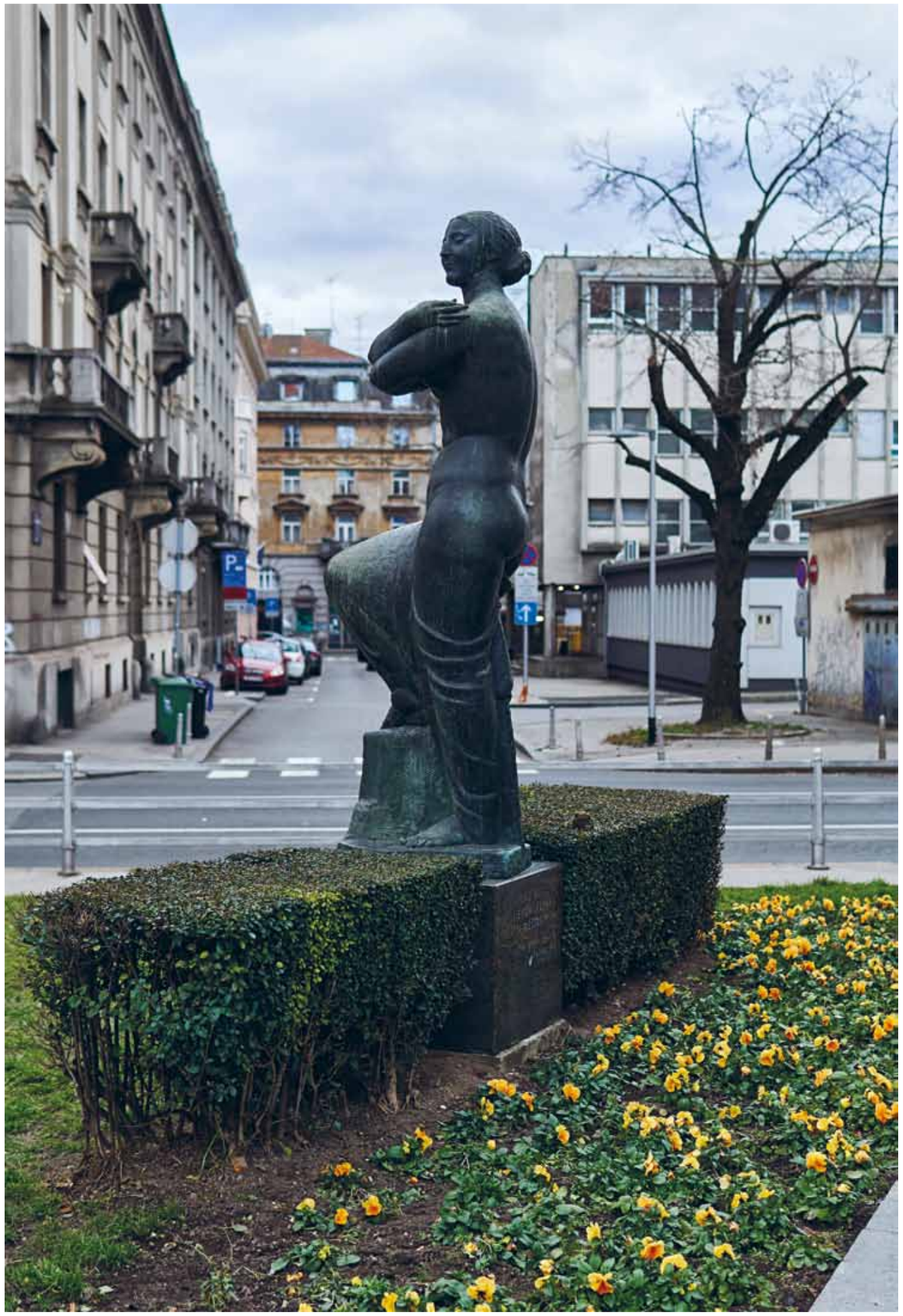
777

778

778

779

779

781

781

781

781

783

783

784

784

786

787

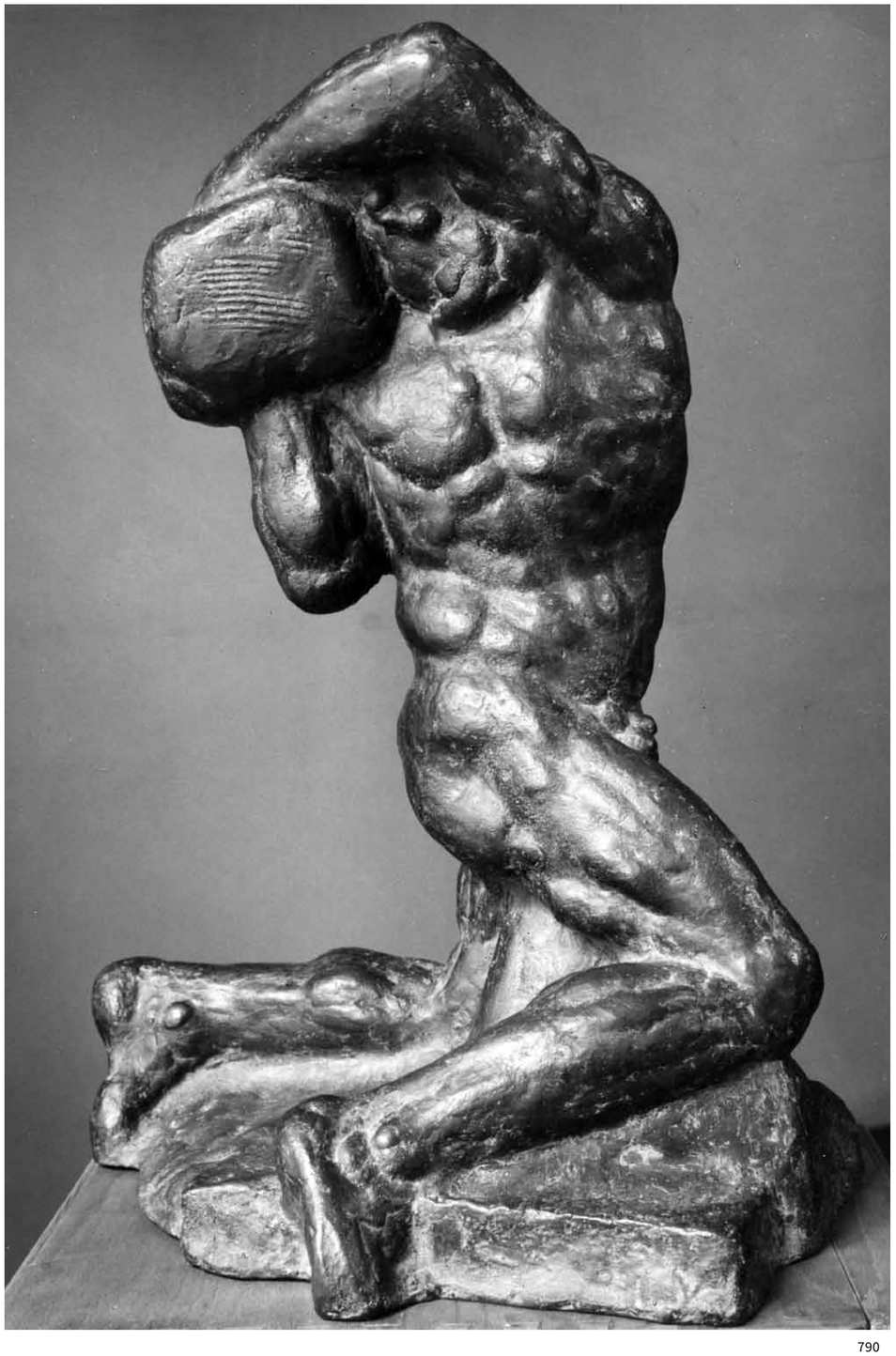
789

789

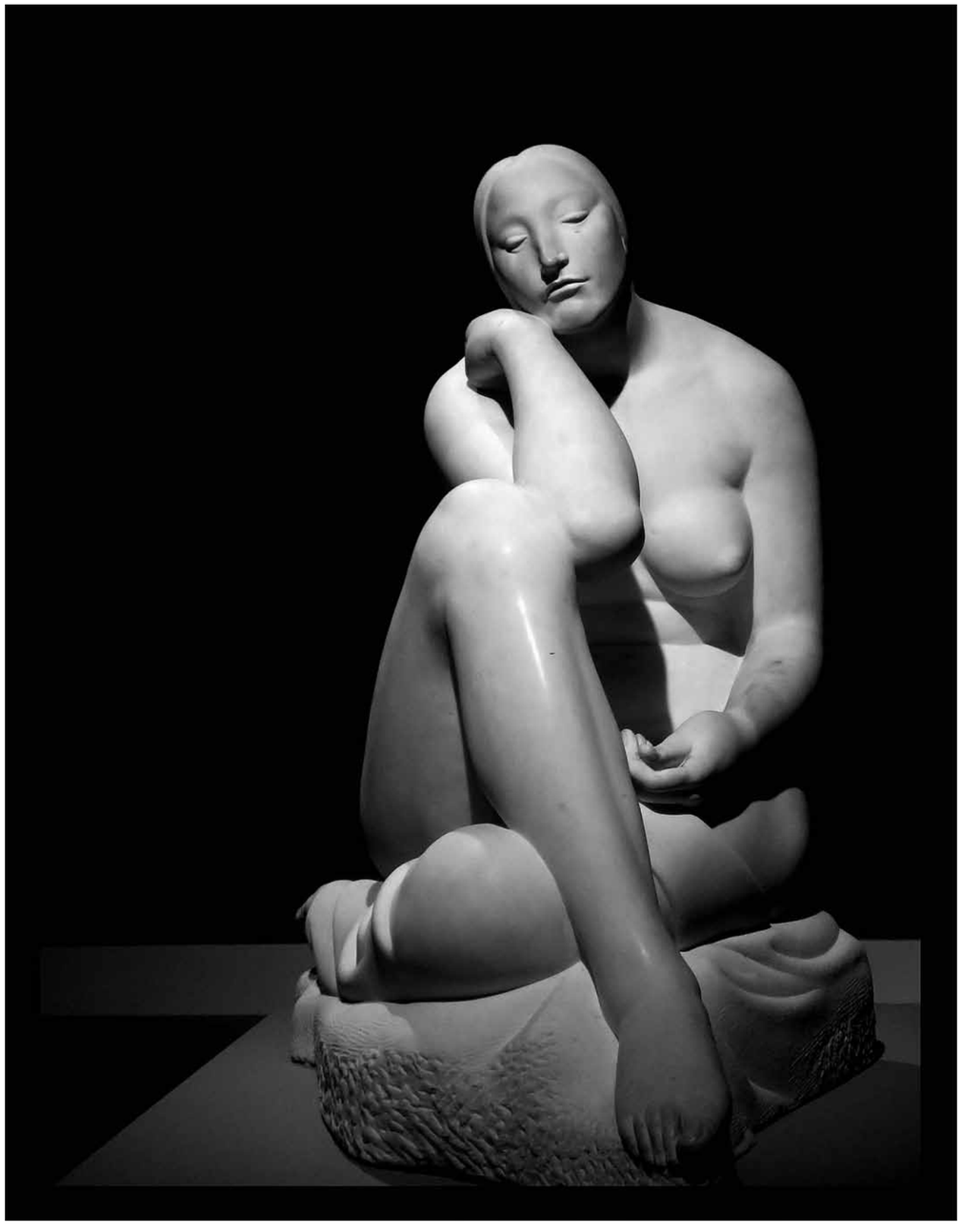
790

790

790

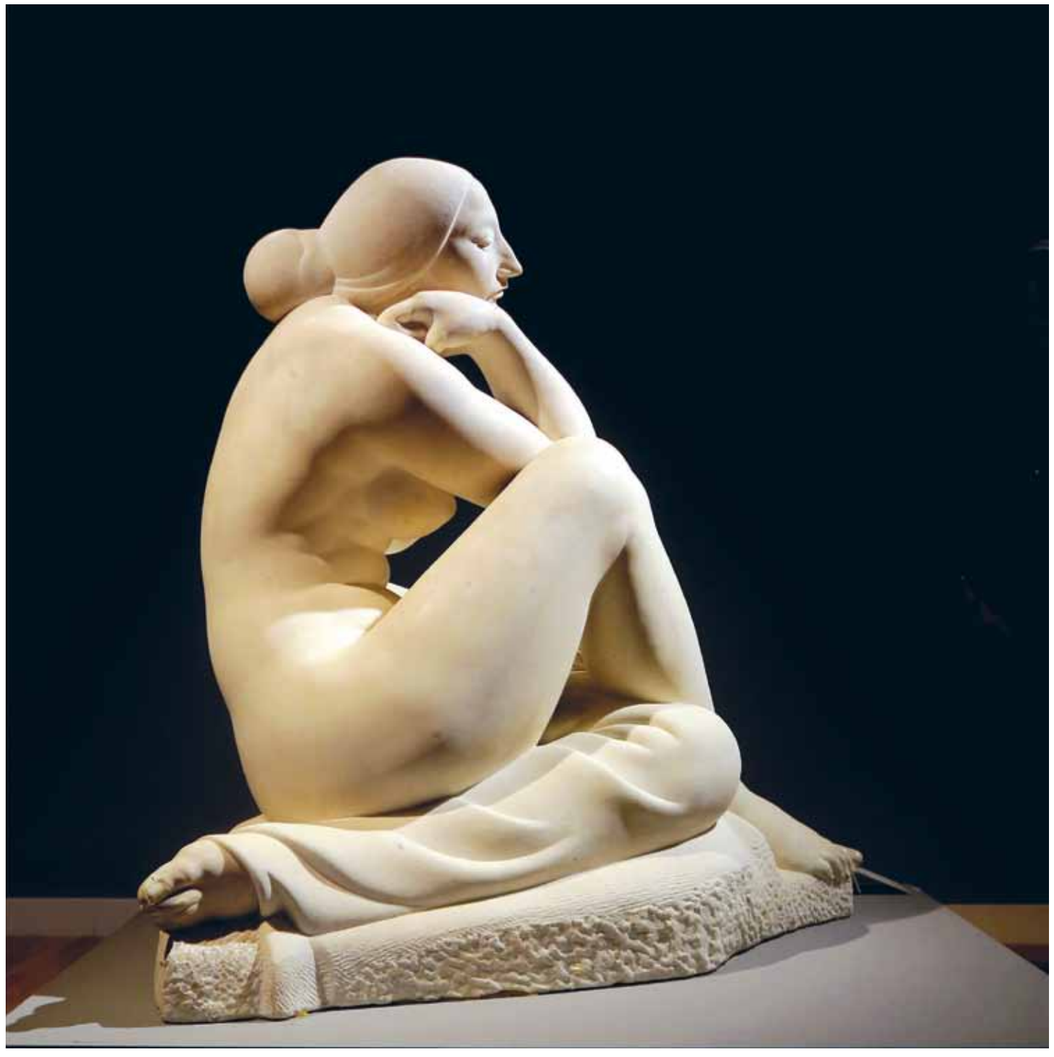
793

793

793

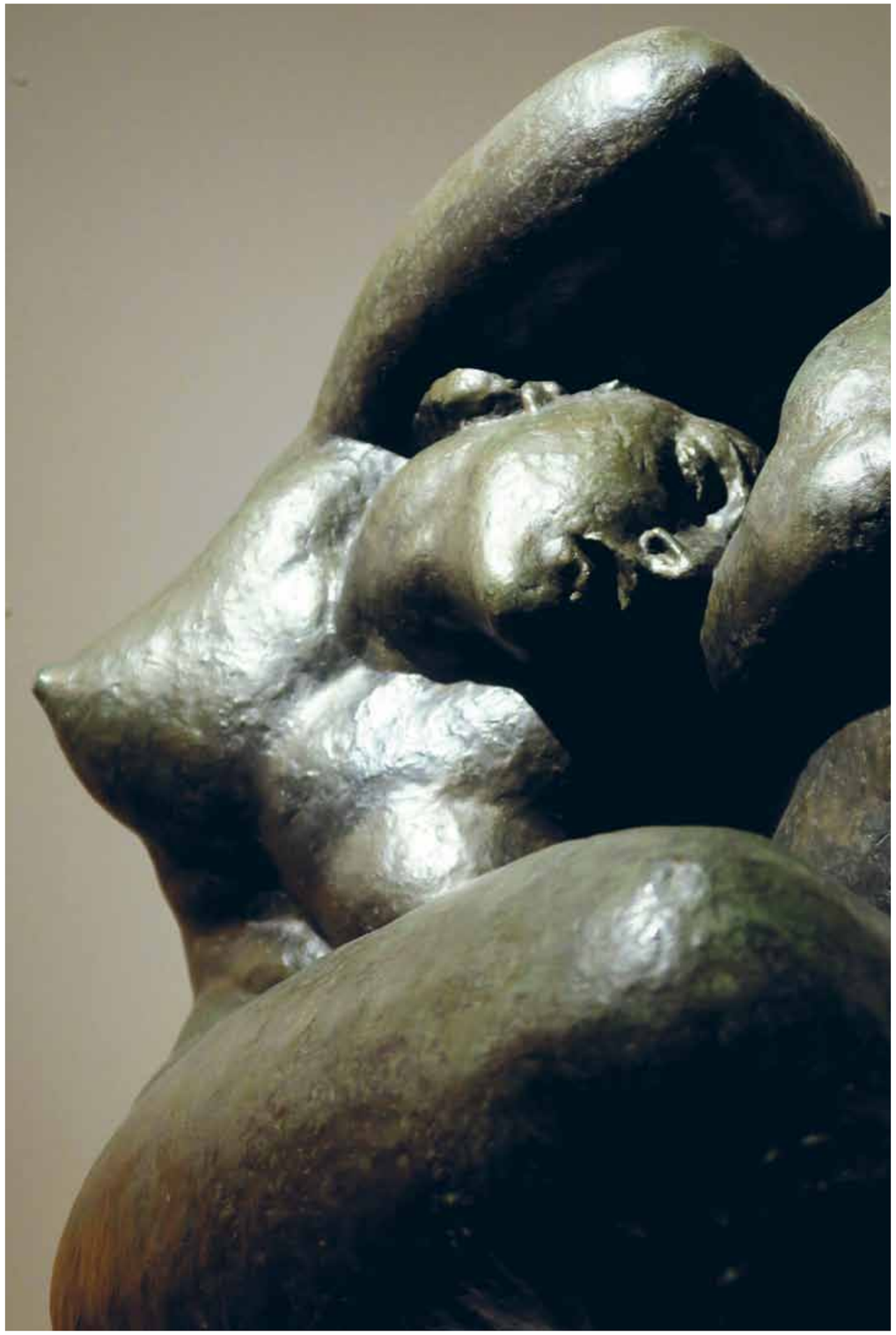
793

794

784

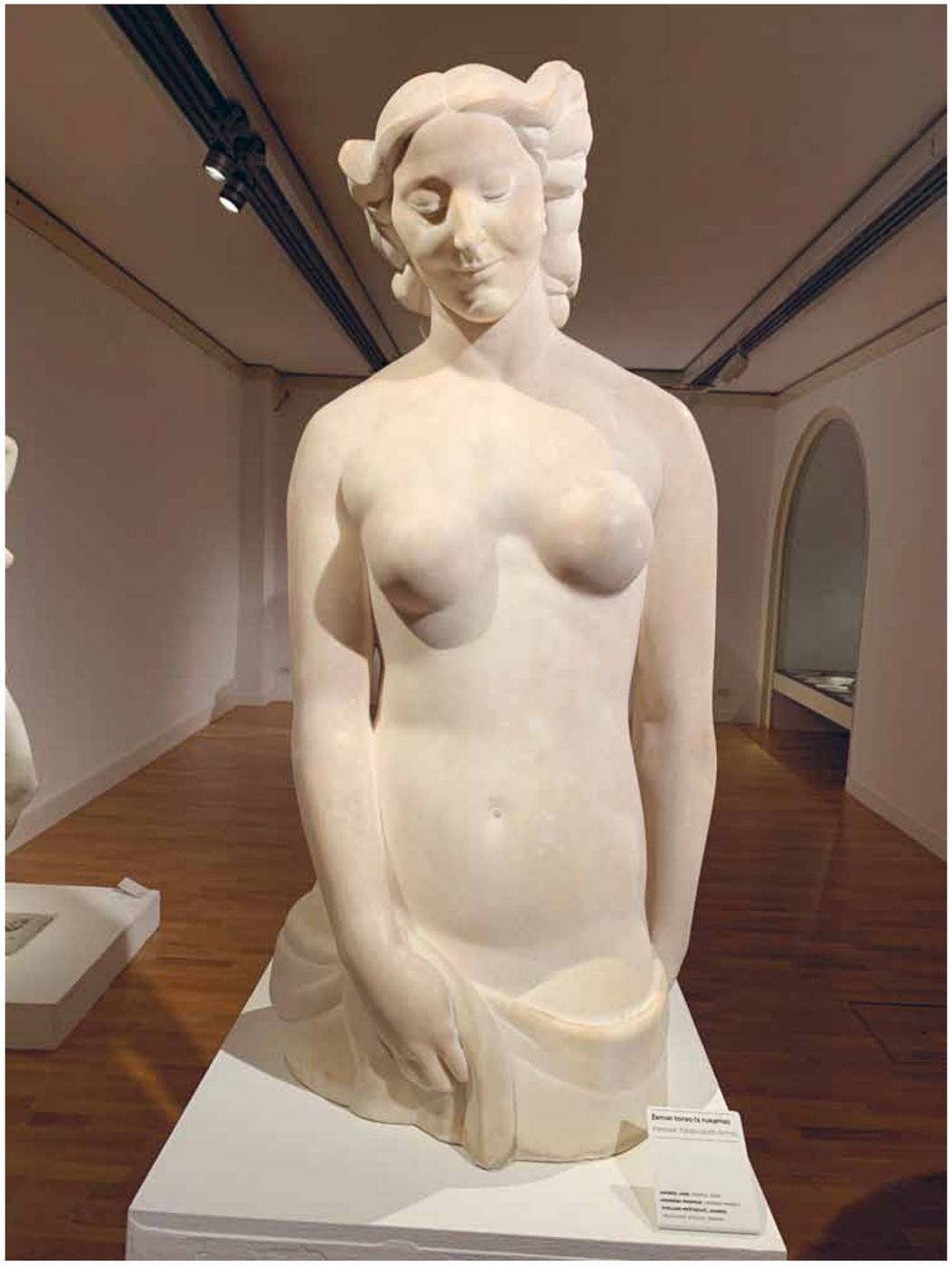
794

794

794

796

796

796

797

797

798

798

799

799

802

804

805

806

806

808

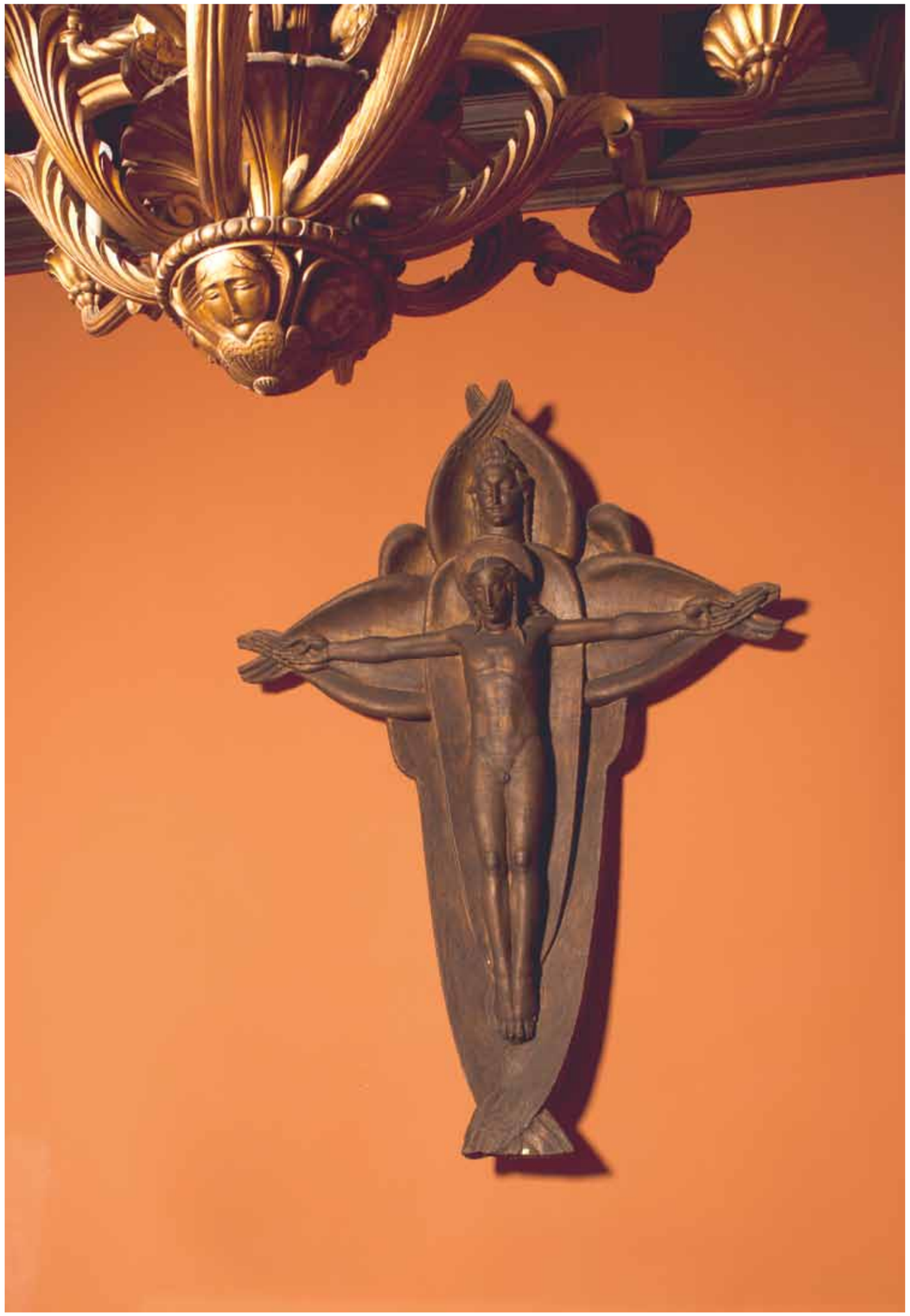
808

808

808

811

810

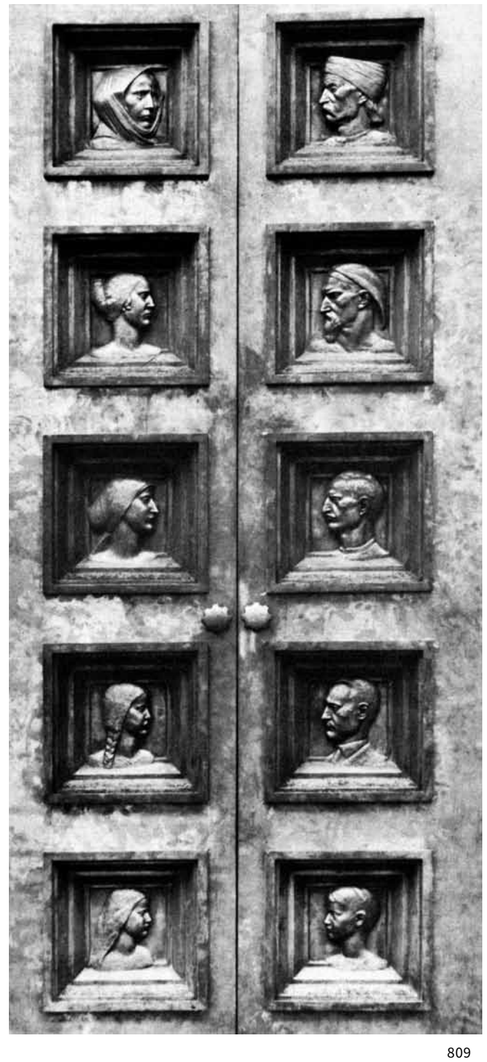
824

811

809

809

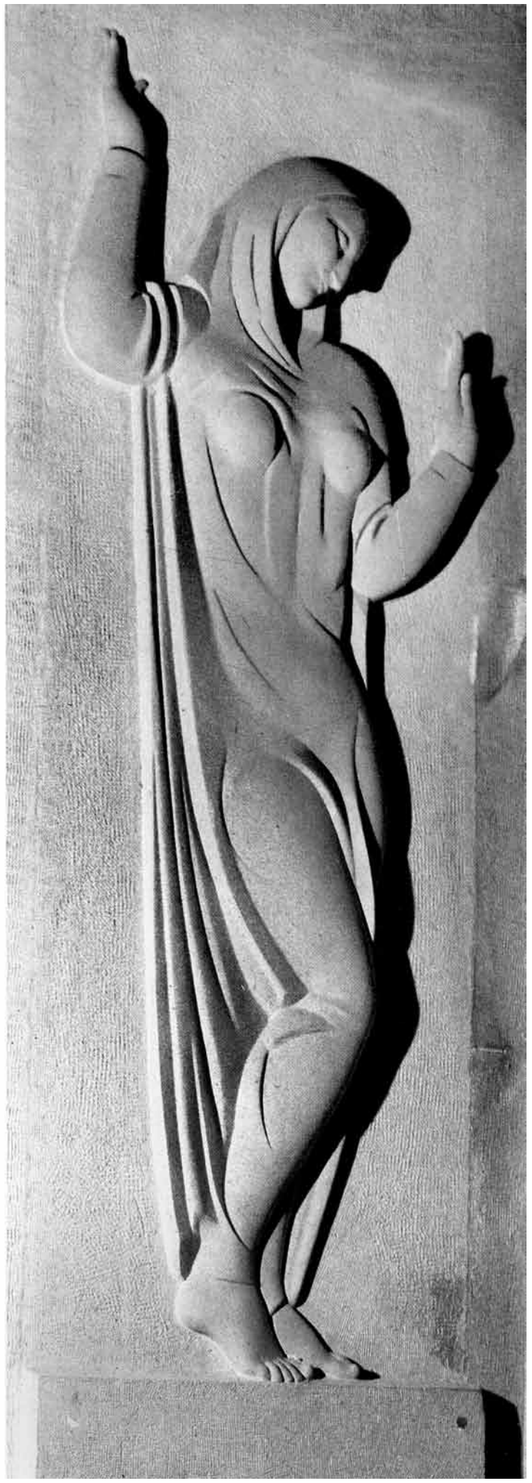
823

818

816

817

826

826

827

827

828

828

832

833

829

830

834

782

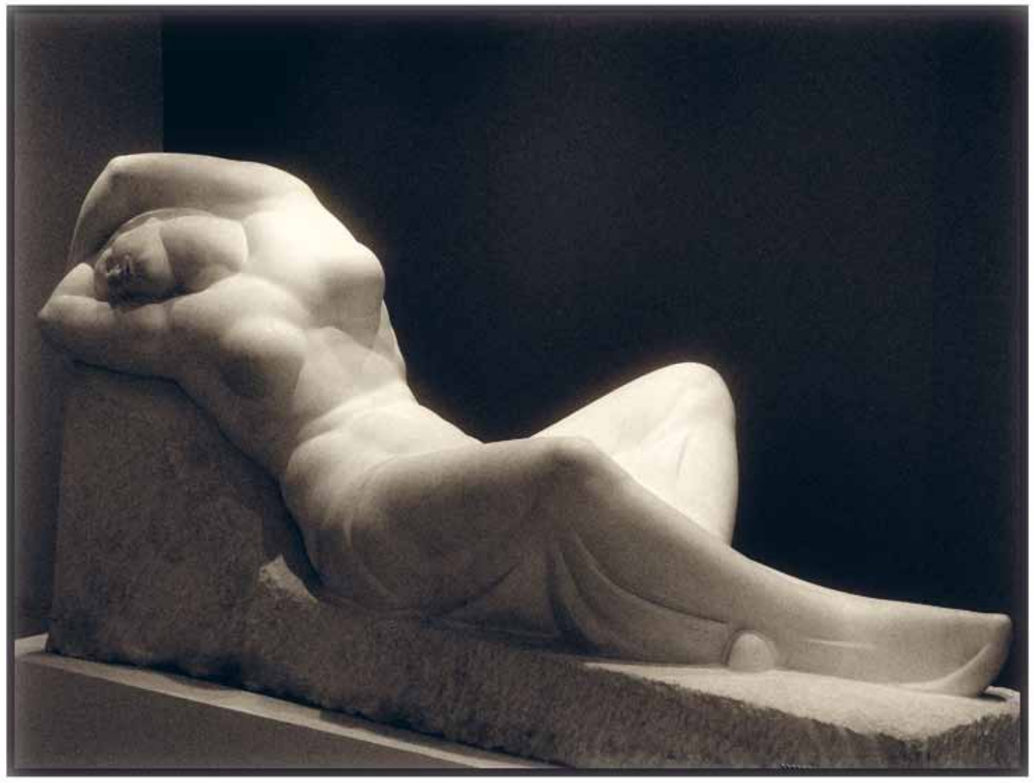
835

835

836

836

836

836

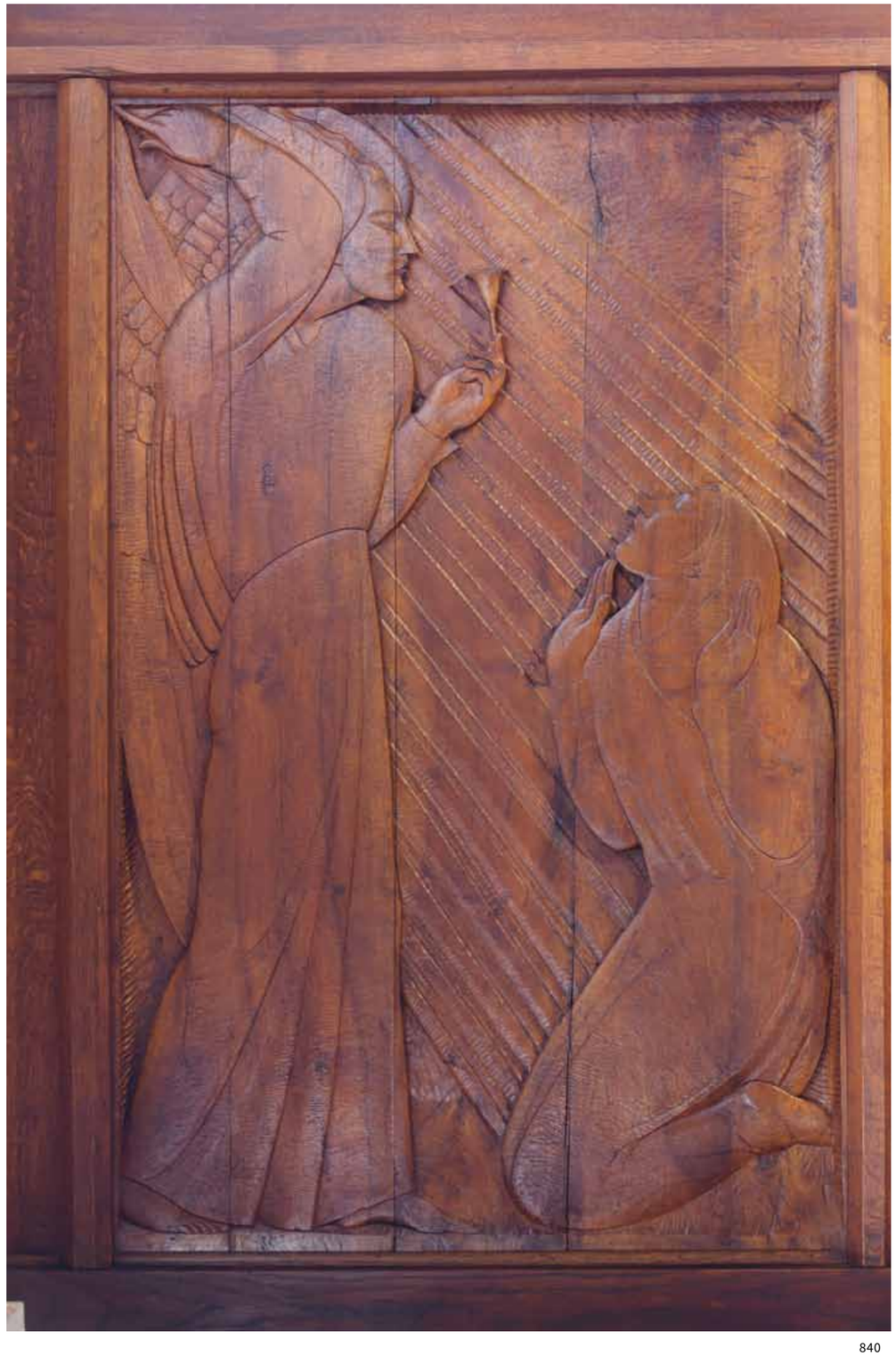
839

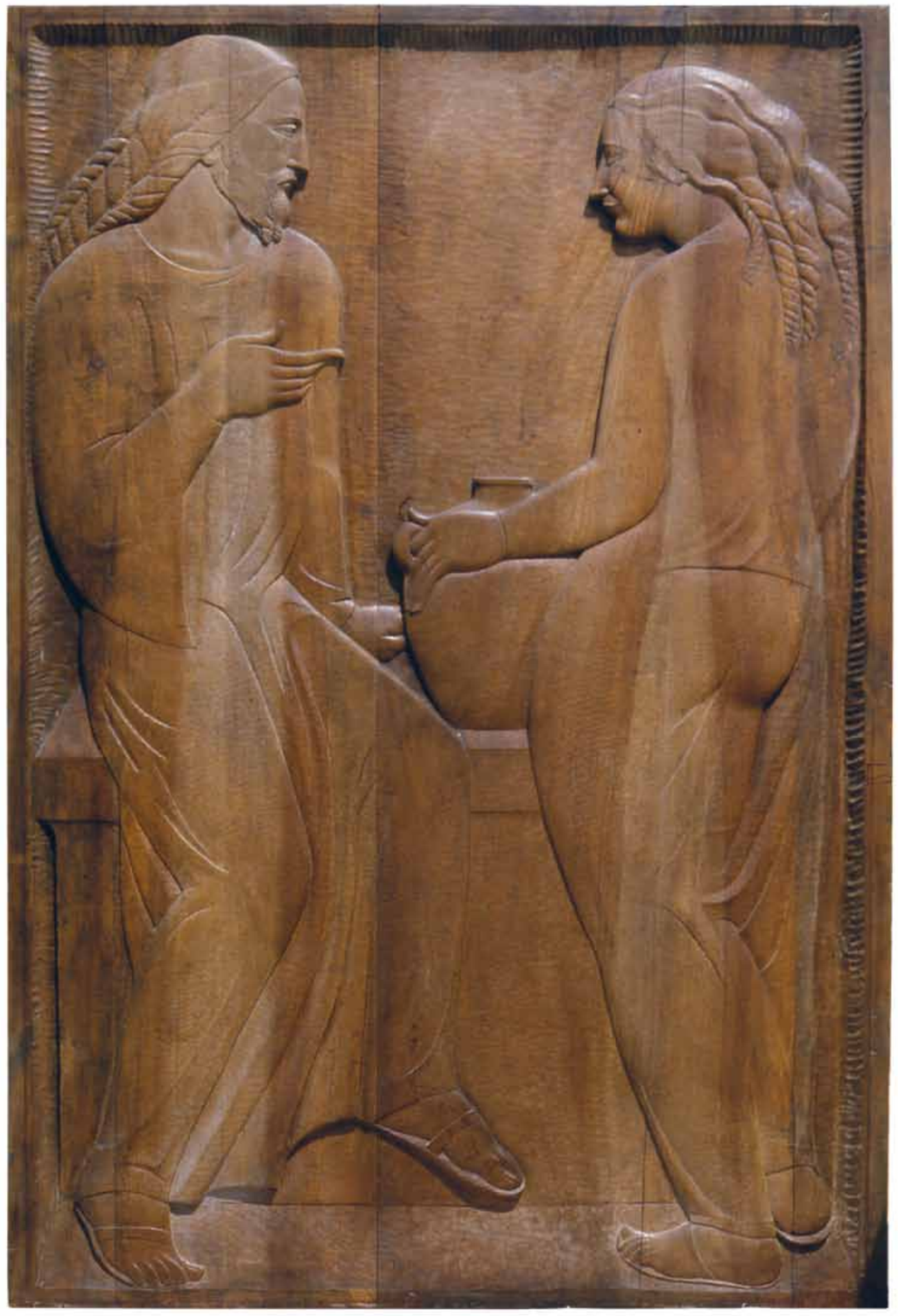
837

840 detalj

840

841

841 detalj

843

843

846

846

848

849

849

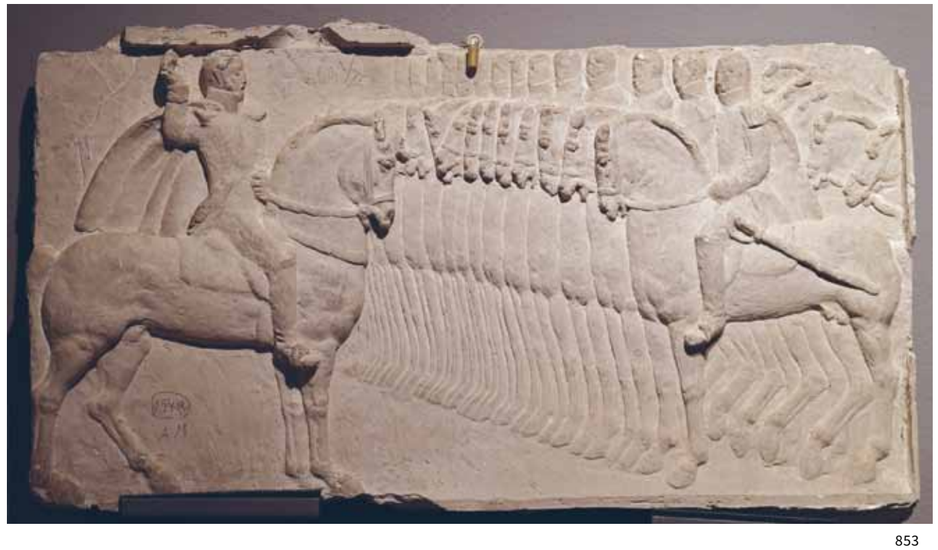
849

851

852

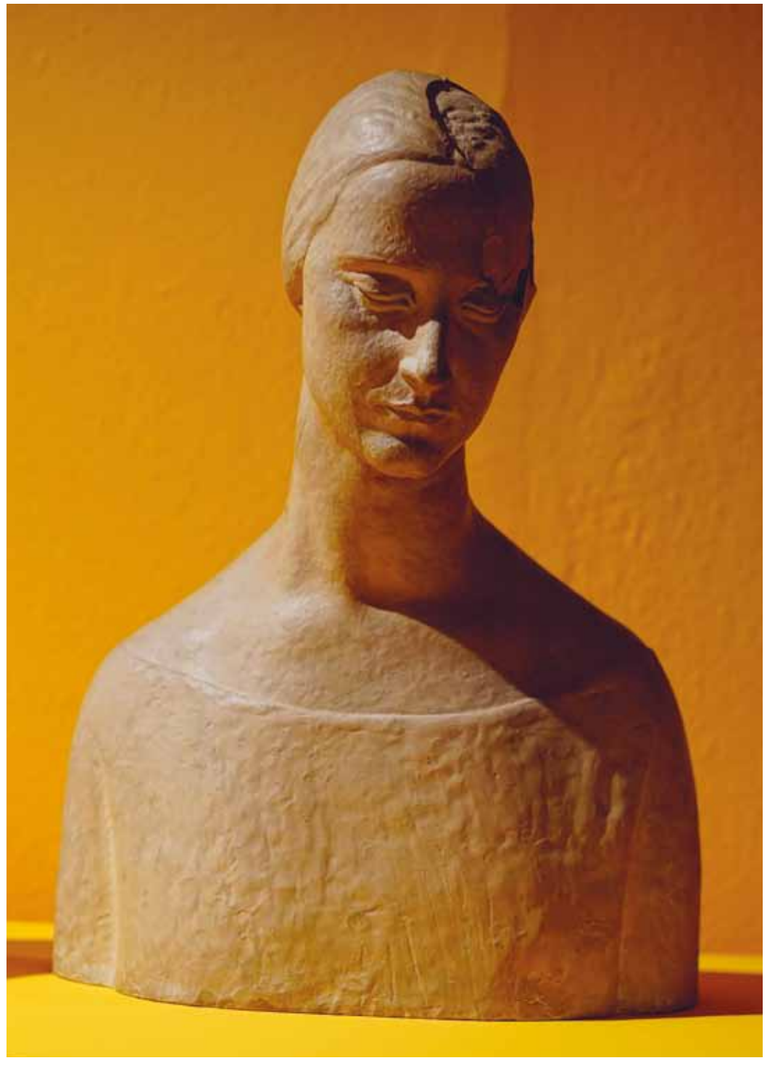
853

857

857

859

862

869

869

869

873

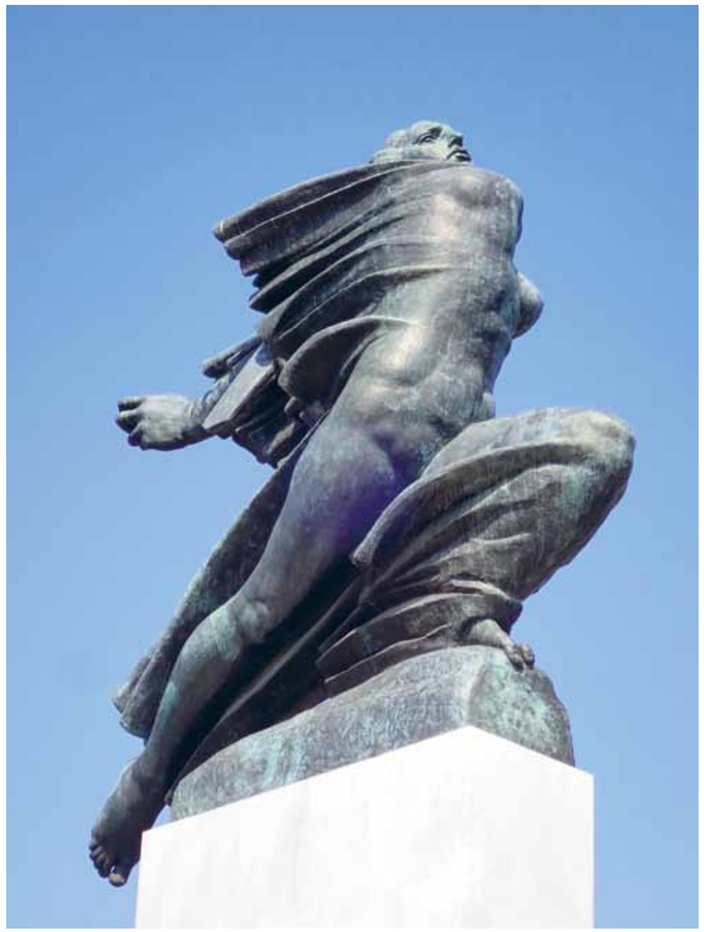
873

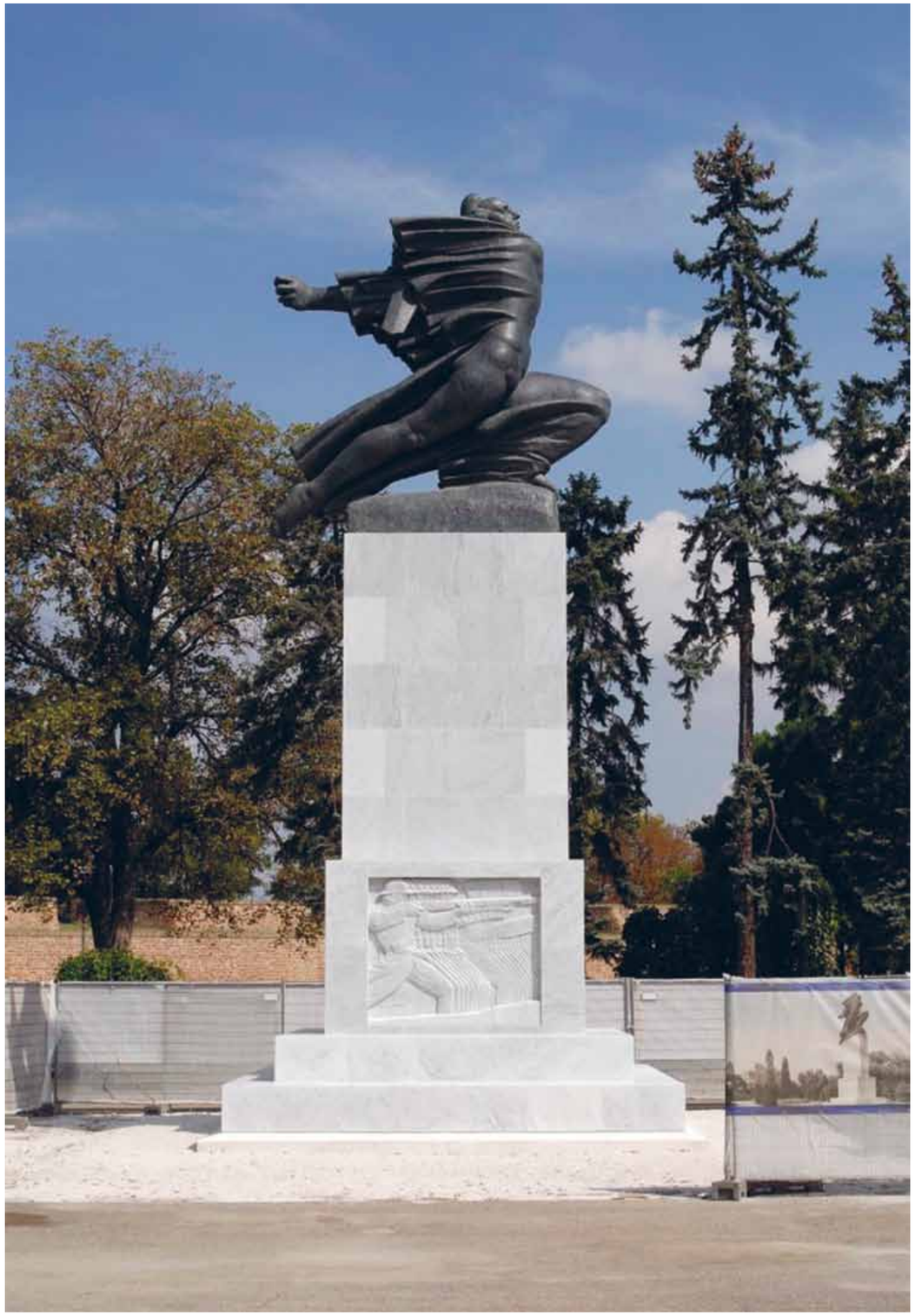
877

879

879

879

887

882

883

880

884

944

933

945

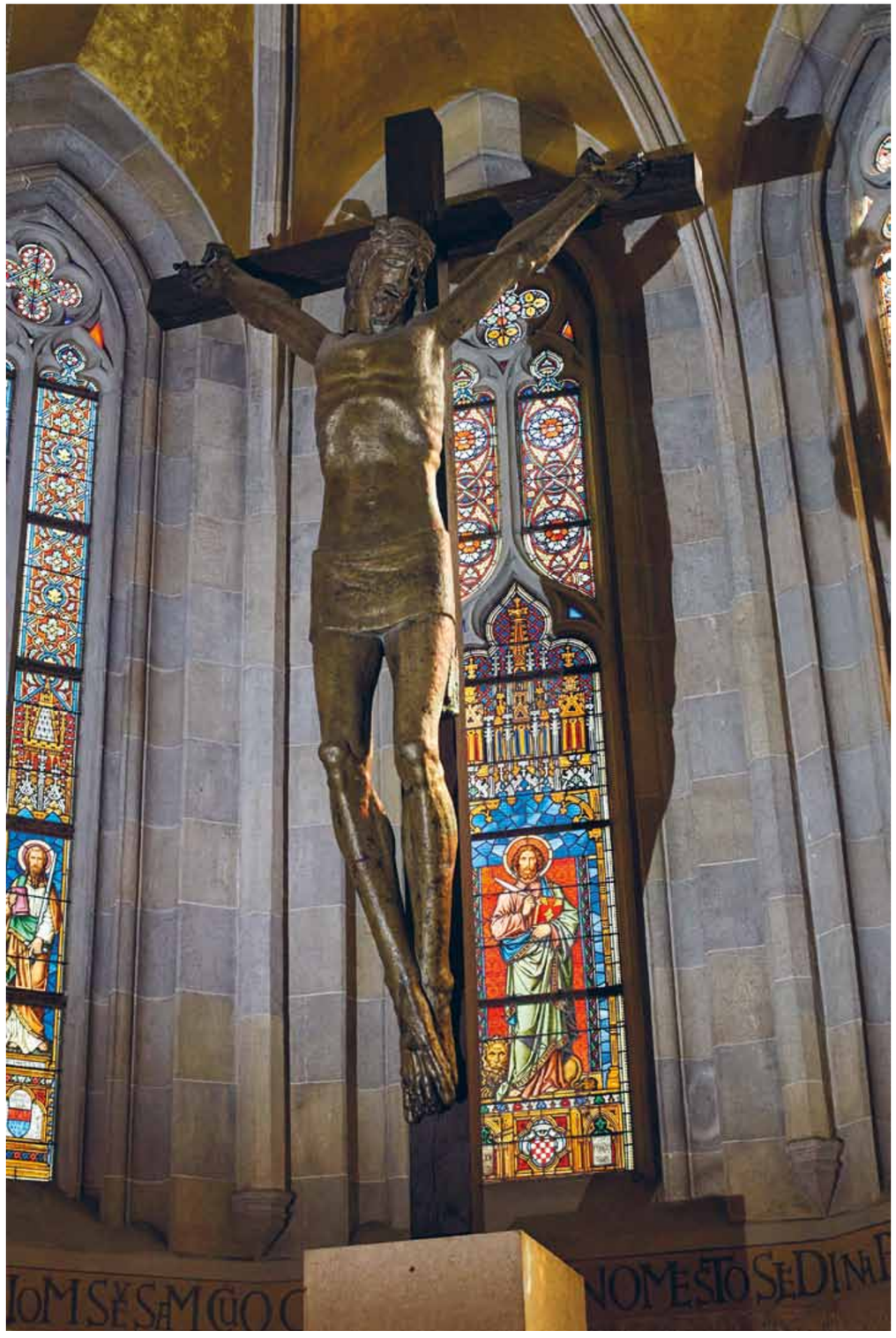
945

948

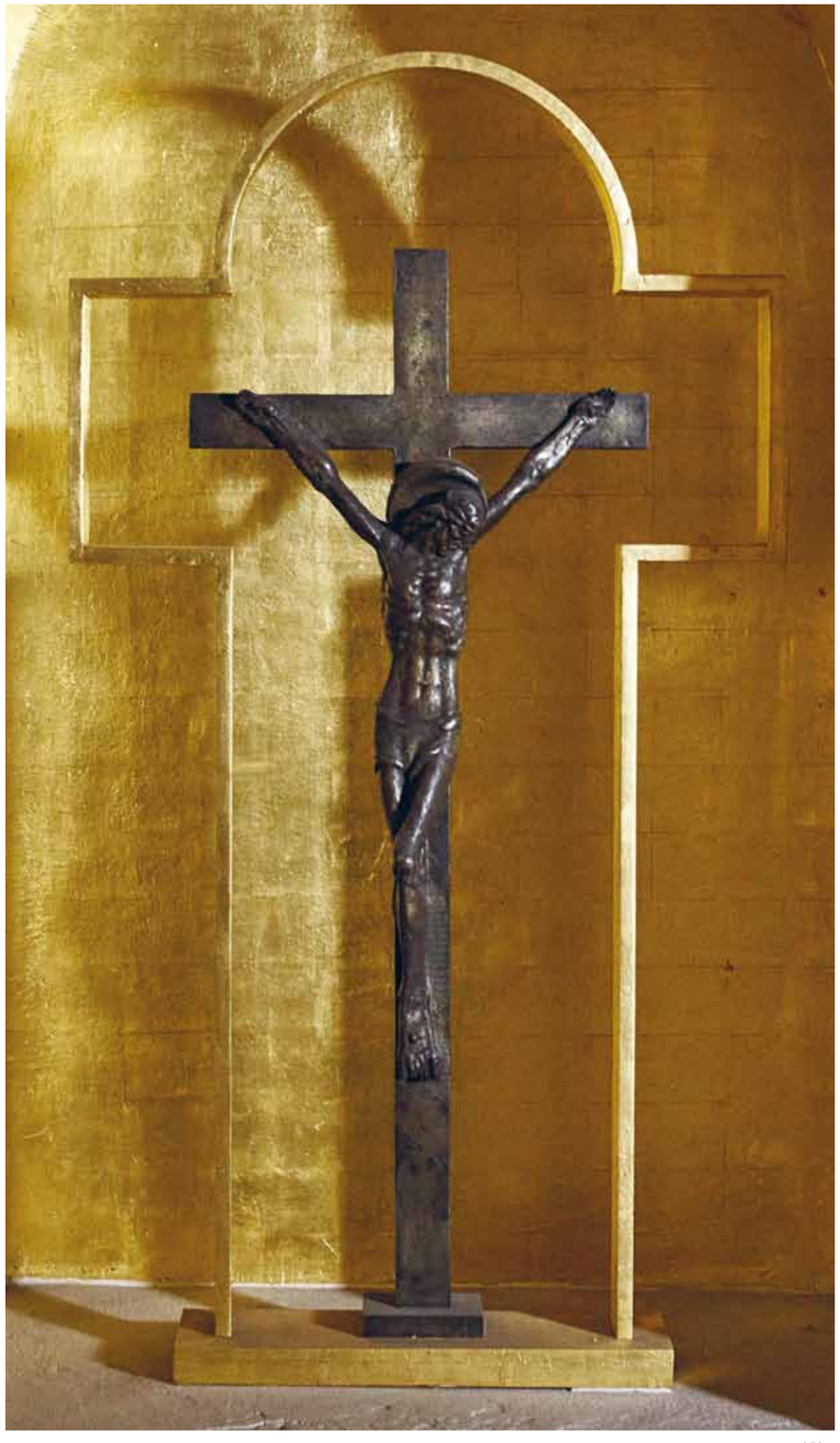
948

951

951

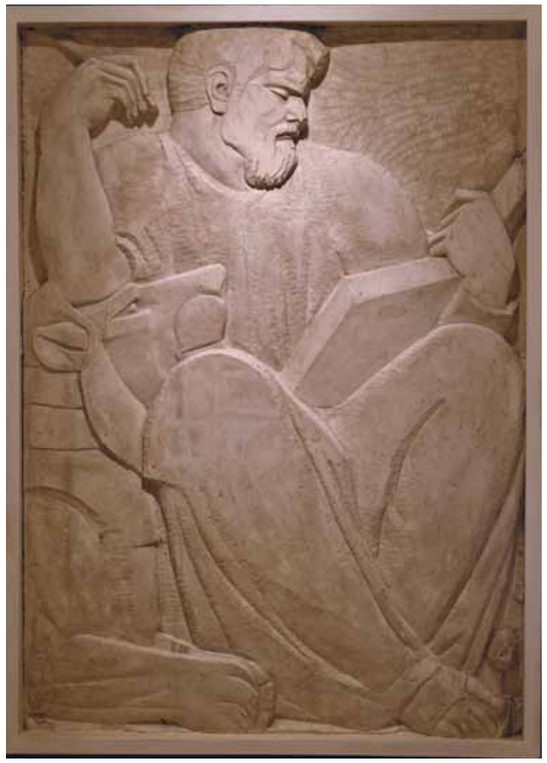
952

957

957

958

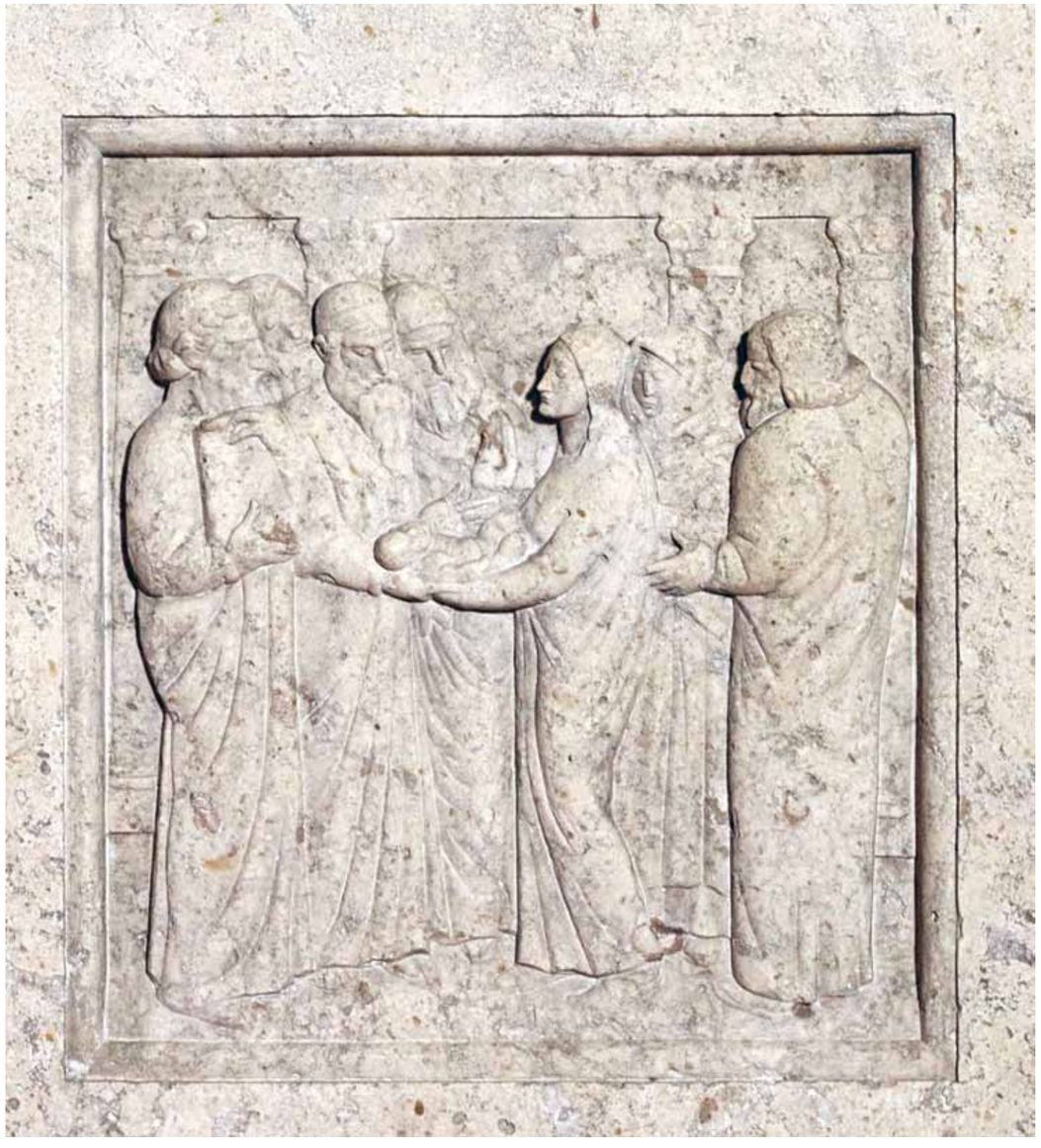
958

959

960

961

962

963

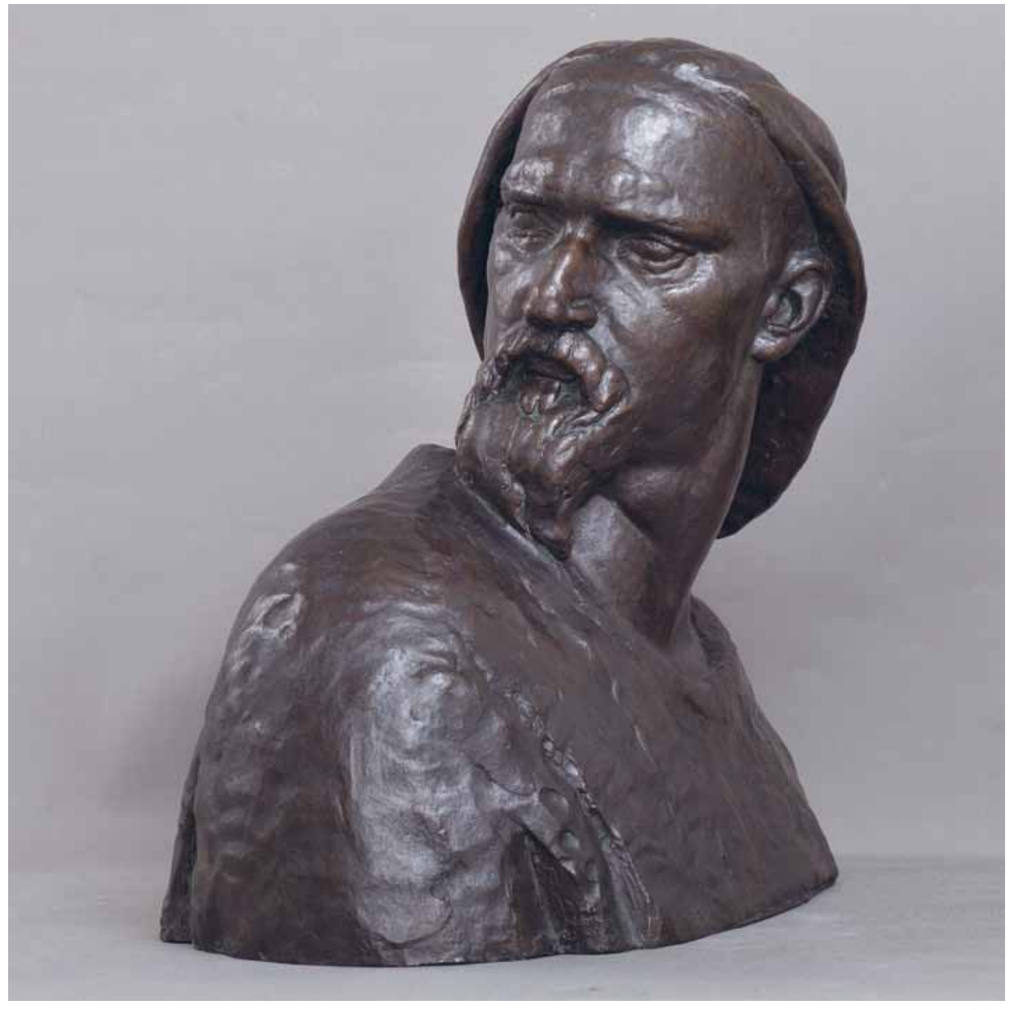
964

965

969

969

973

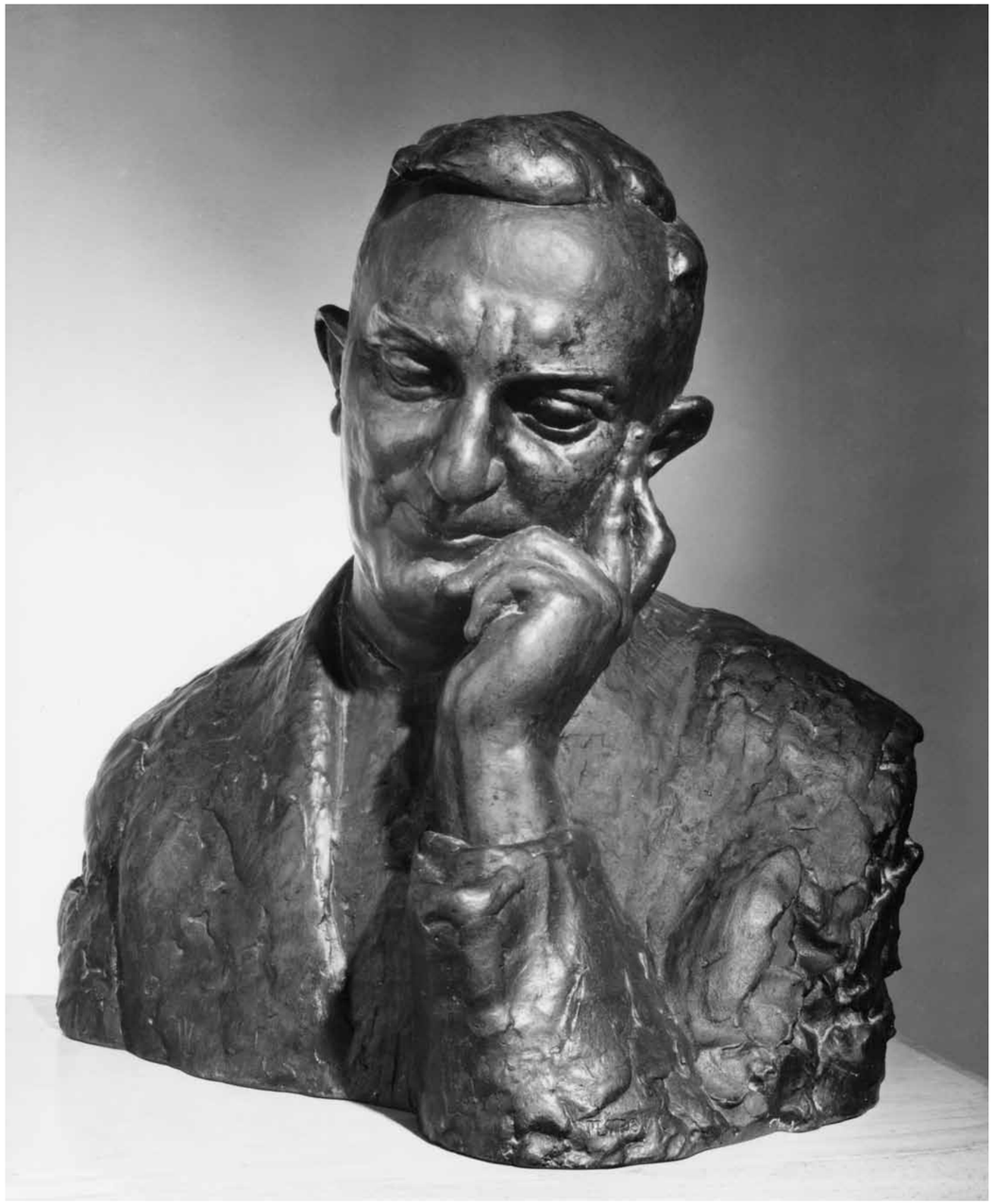
972

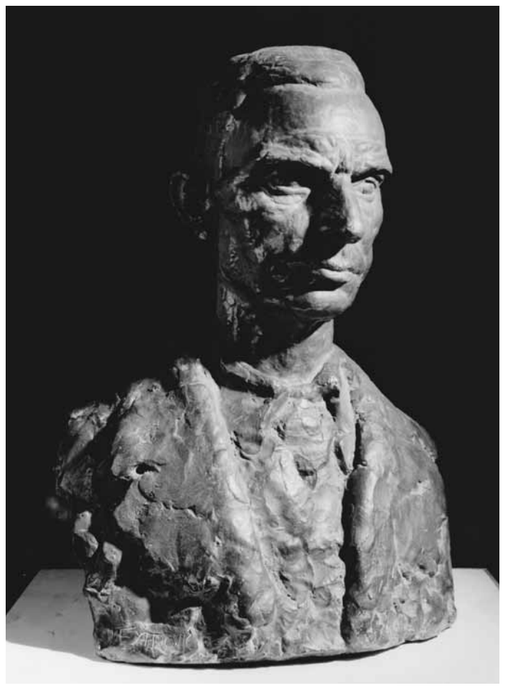
974

973

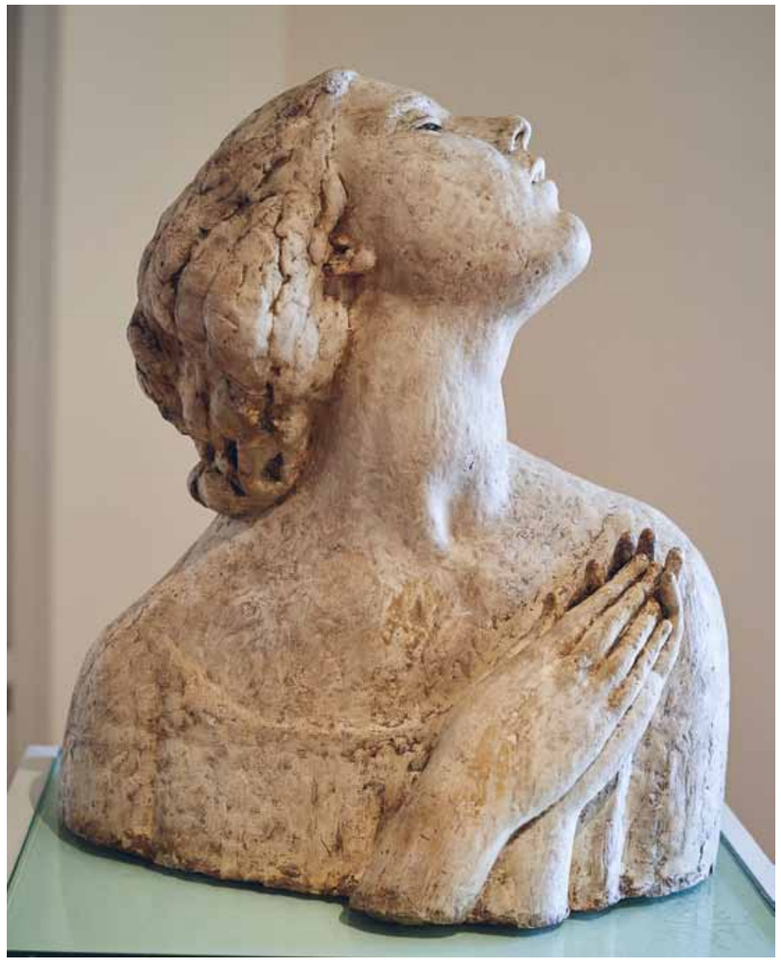
975

971

942

978

978

979

979

980

980

980

980

984

984

985

985

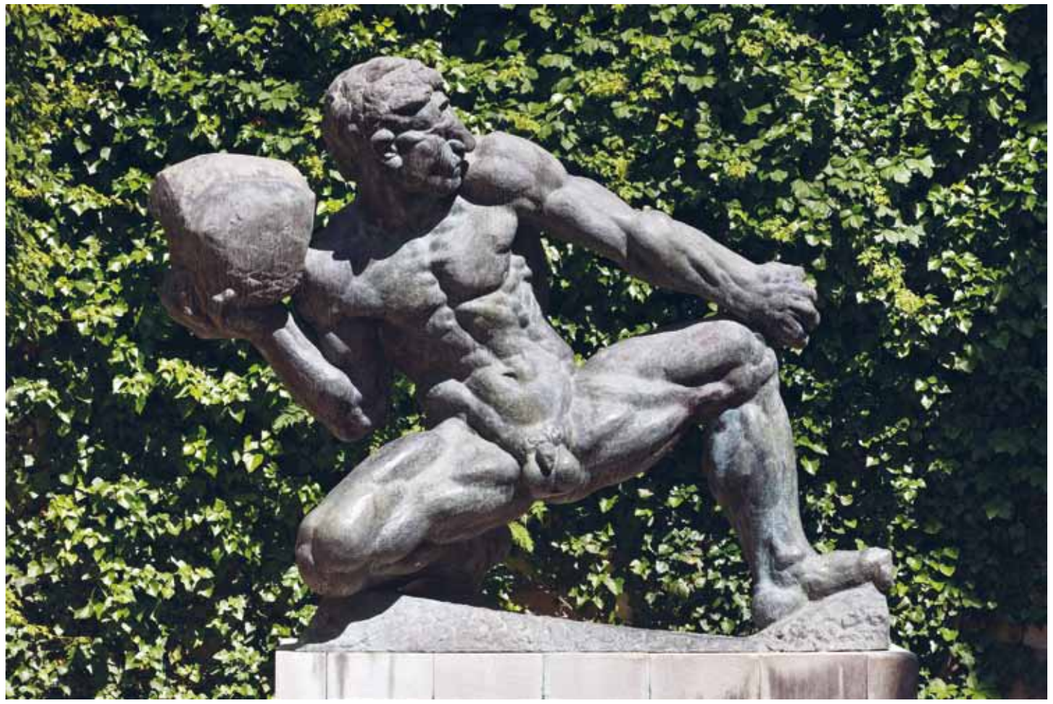
987

987

988

988

989

990

990

991

993

993

994

994

997

997

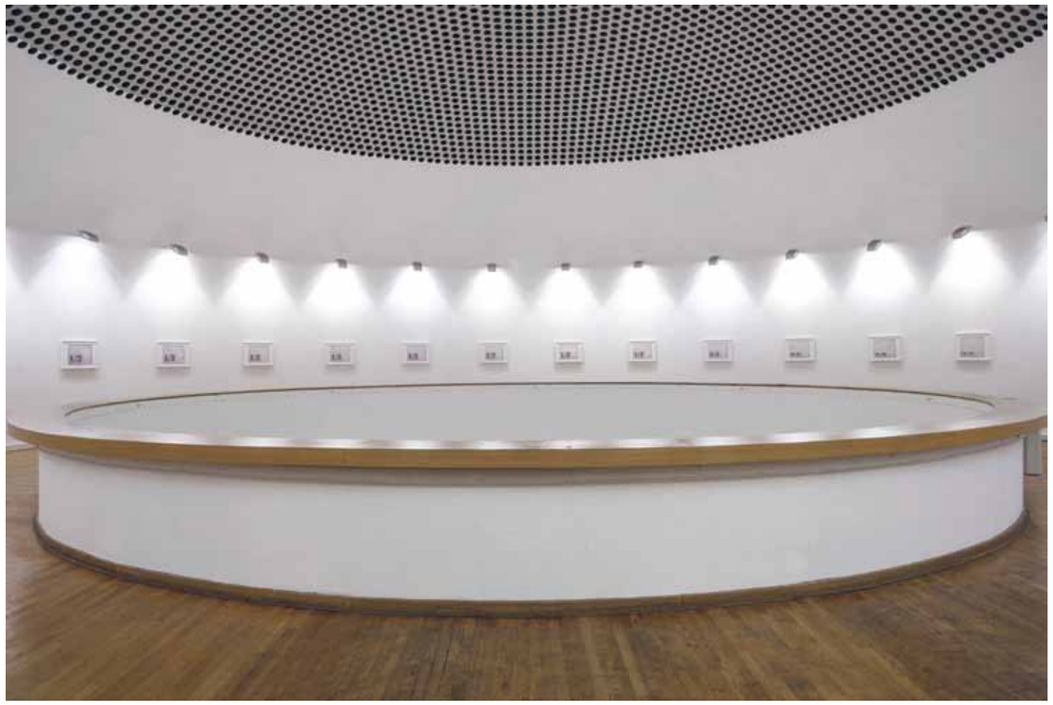
997

997

997

997

998

998

998

998

998

998

999

999

1001

1001

1001

1001

1002

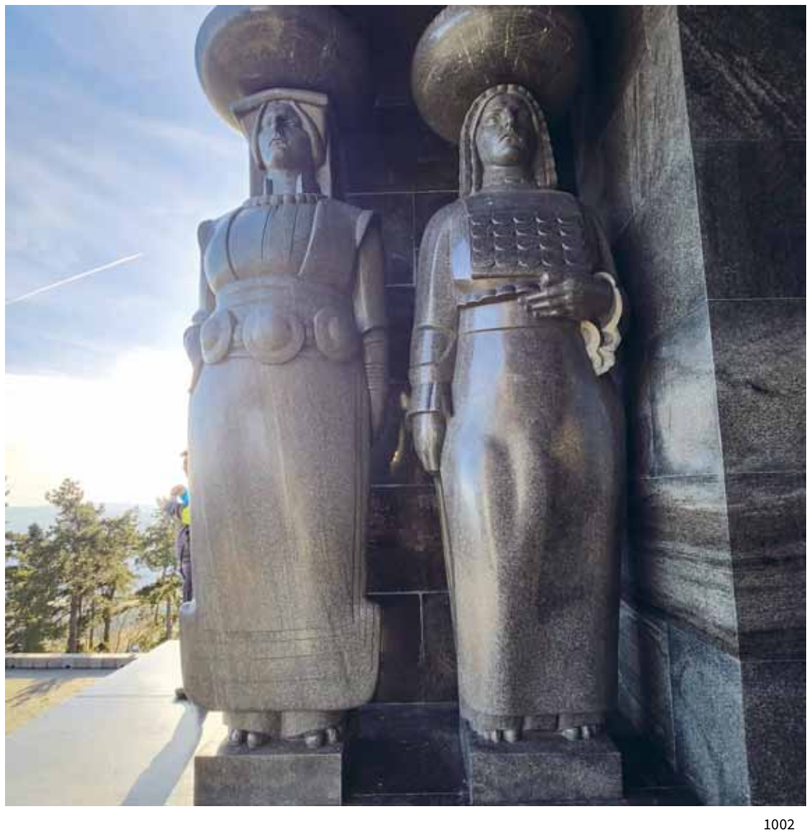
1002

1002

1002

1002

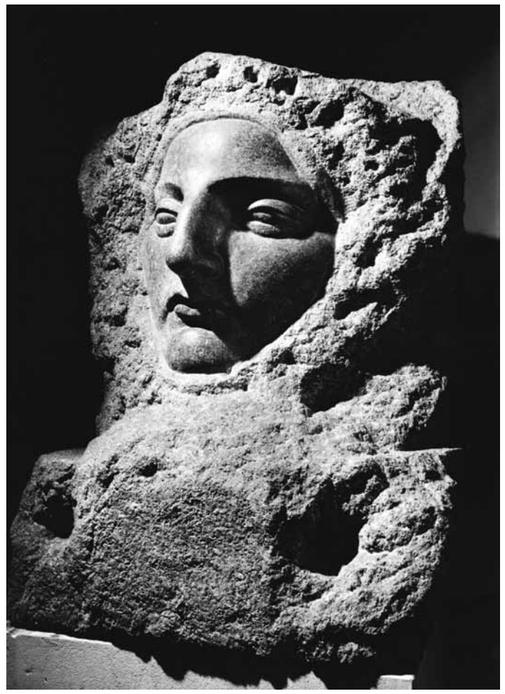
1002

1002

1005

1005

1007

1007

1008

1008

1008

1008

1009

1009

1009

1010

1012

1012

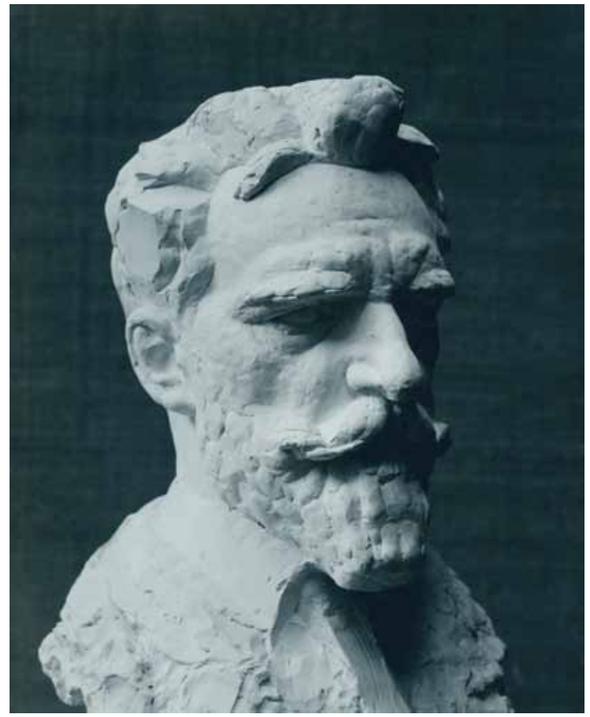
1014

1015

1018

1019

1021

1021

1026

1034

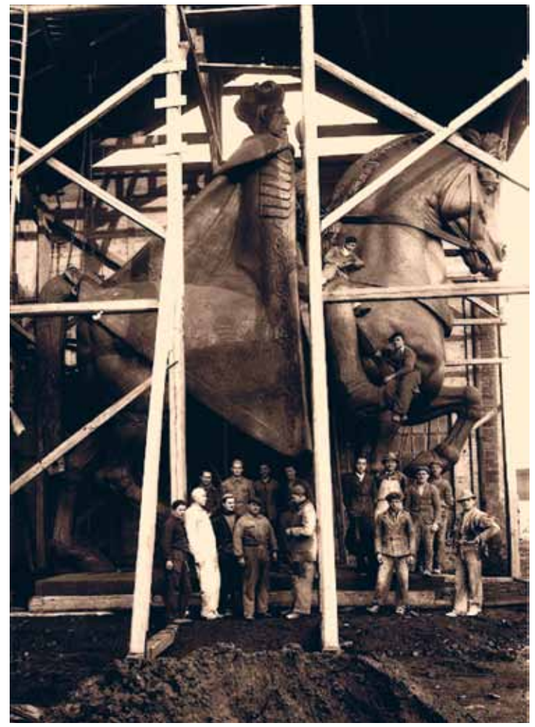
1034

1036

1036

1044

1044

1044

1056

1056

1065

1065

1066

1066

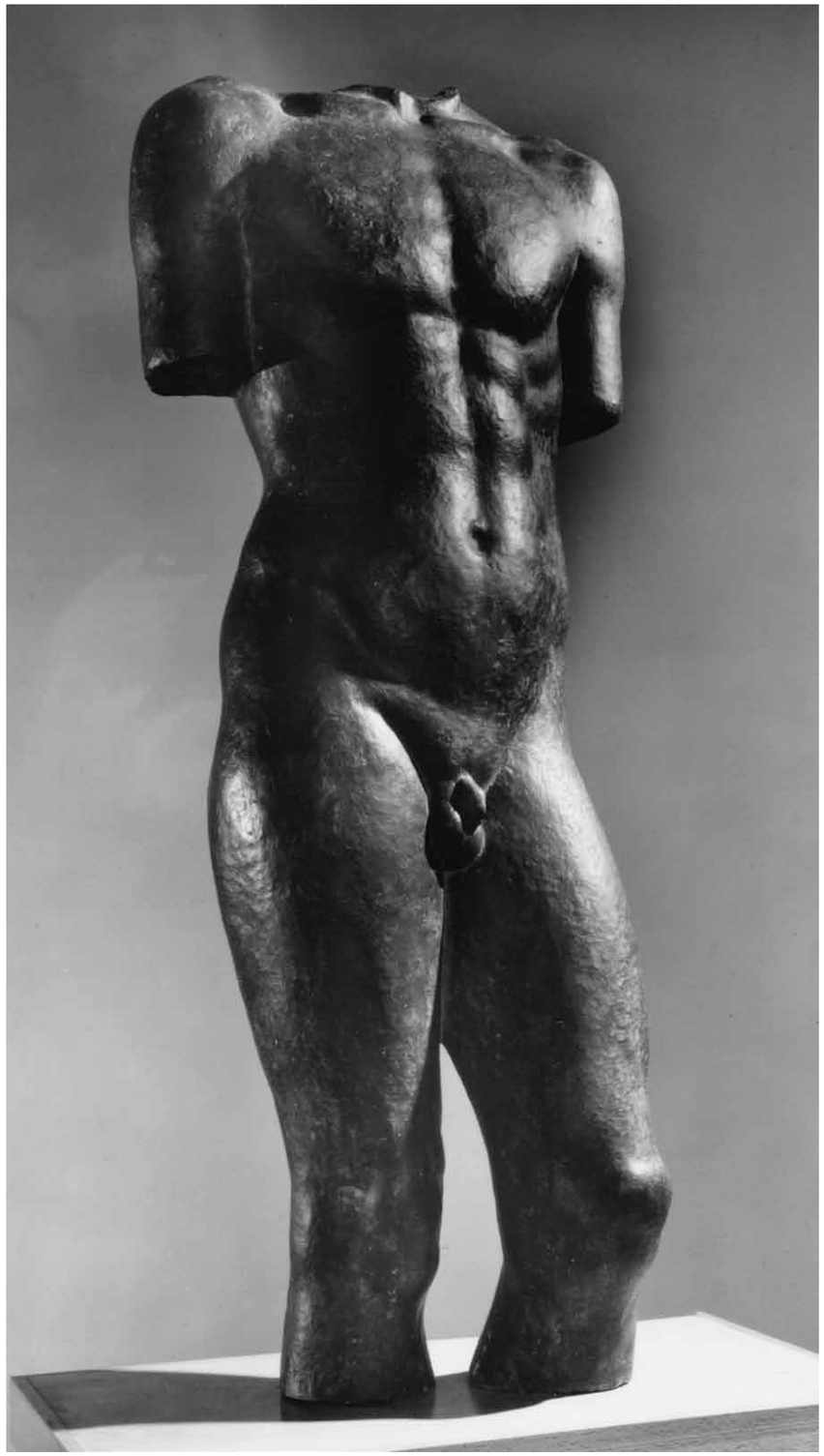
1070

1070

1070

1074

1077

1083

1083

1085

1086

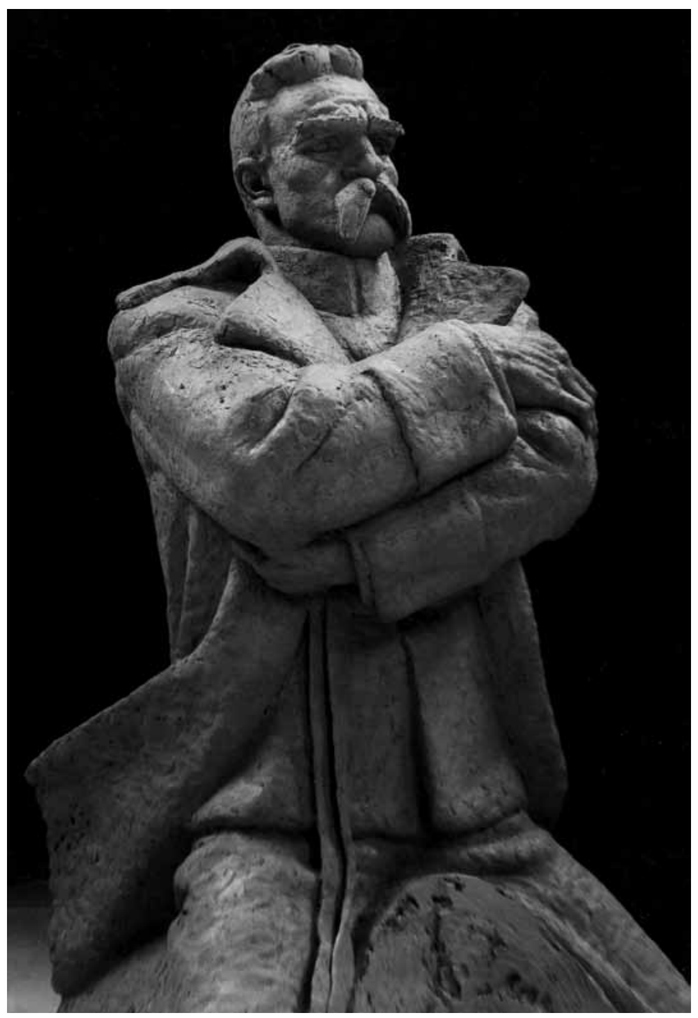
1086

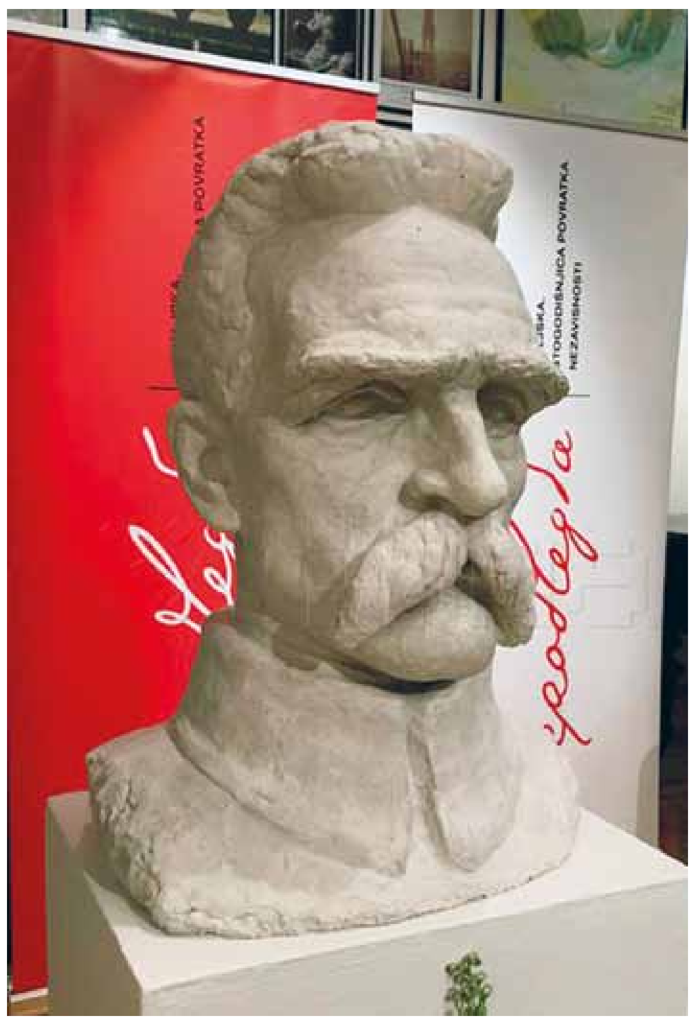
1086

1090a

1087

1090

1092

1092

1093

1096

1096

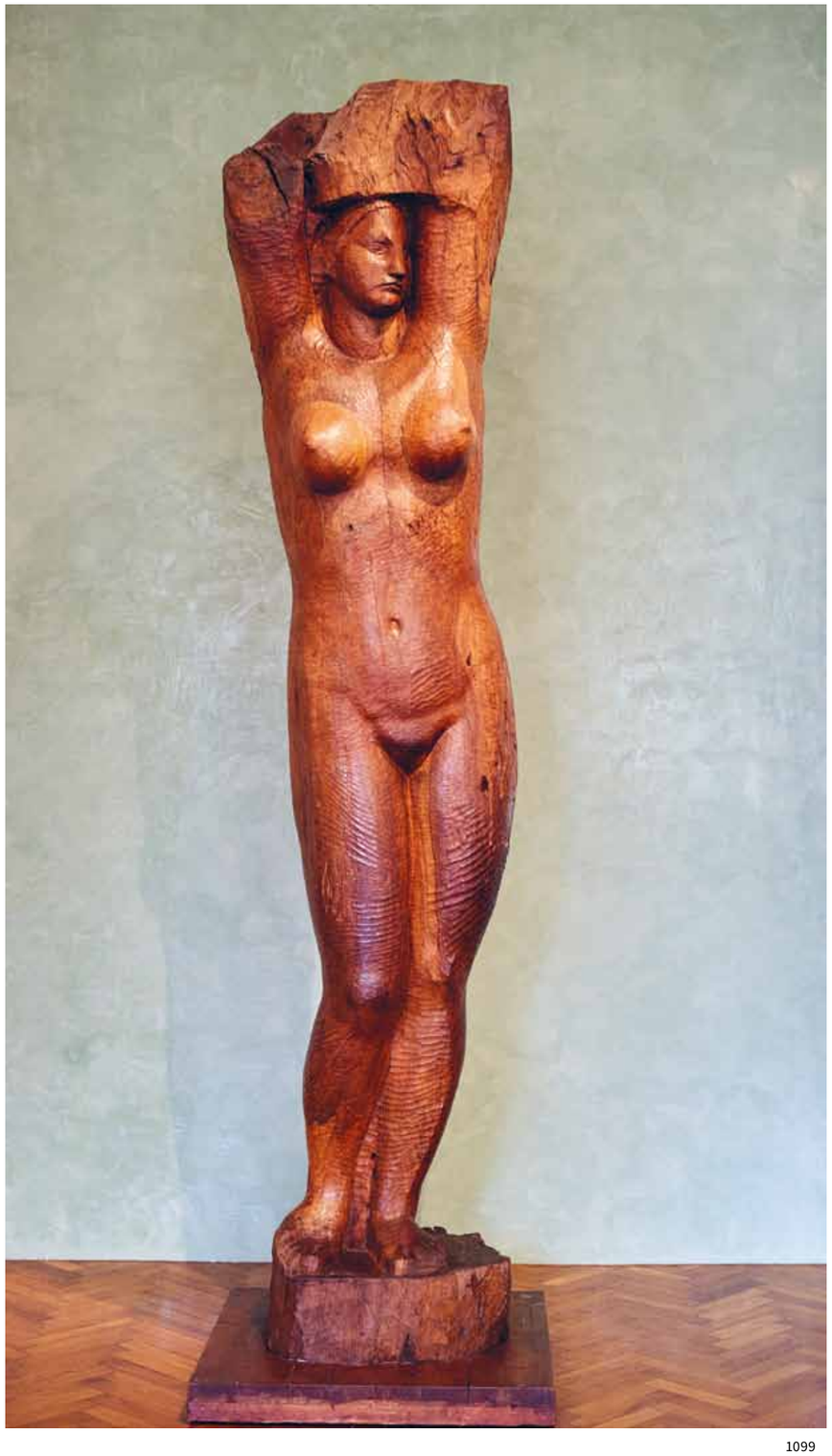
1098

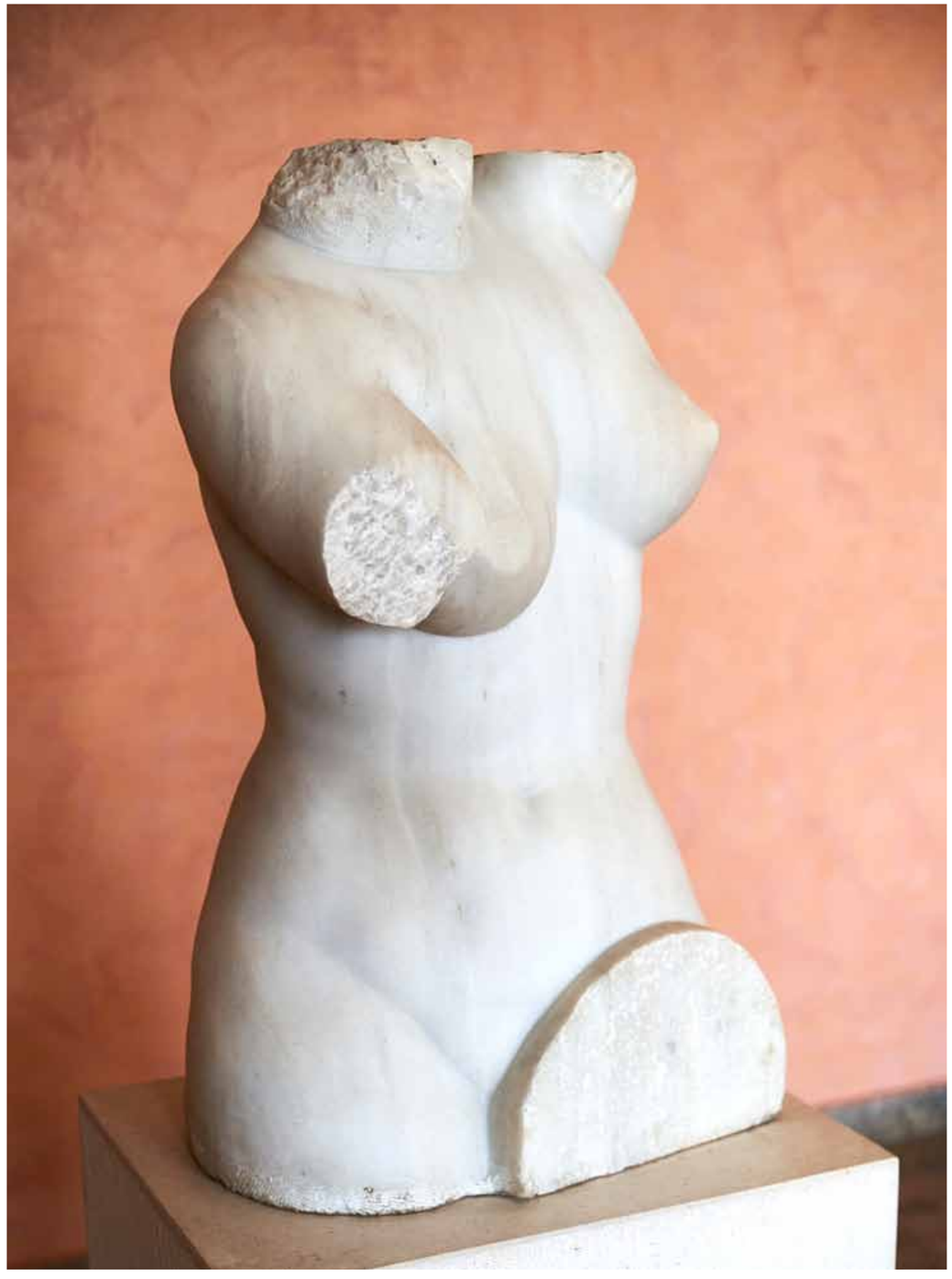
1098

1099

1099

1104

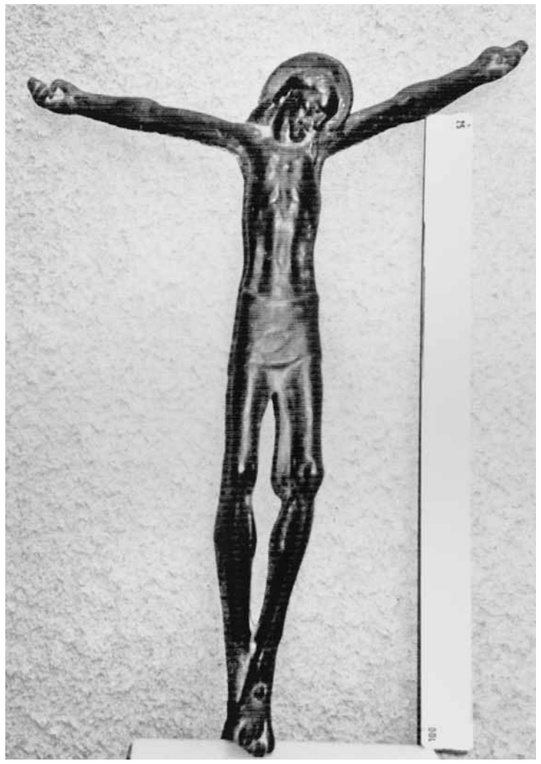
1104

1100

1101

1103

1107 detalj

1107

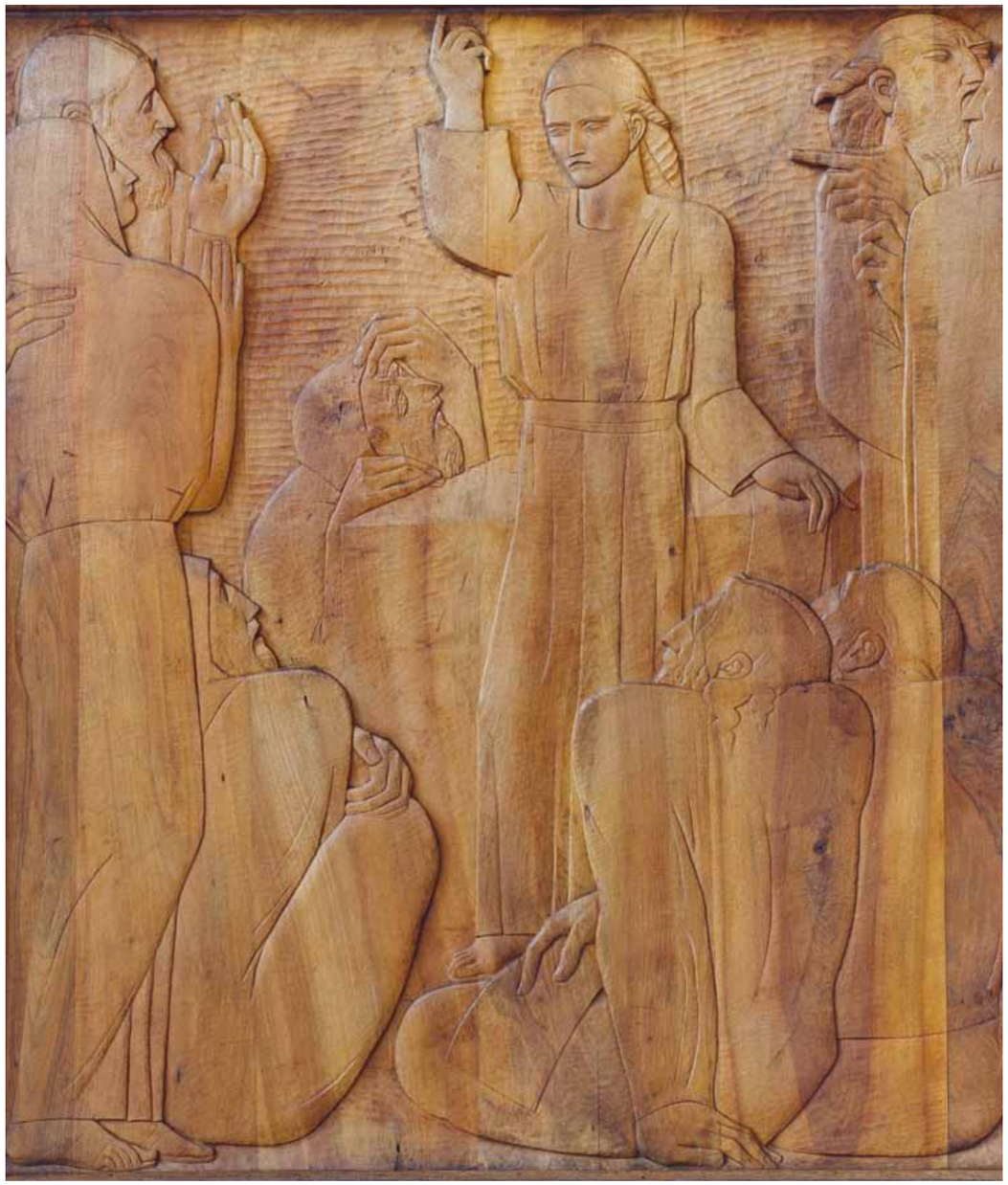
1109

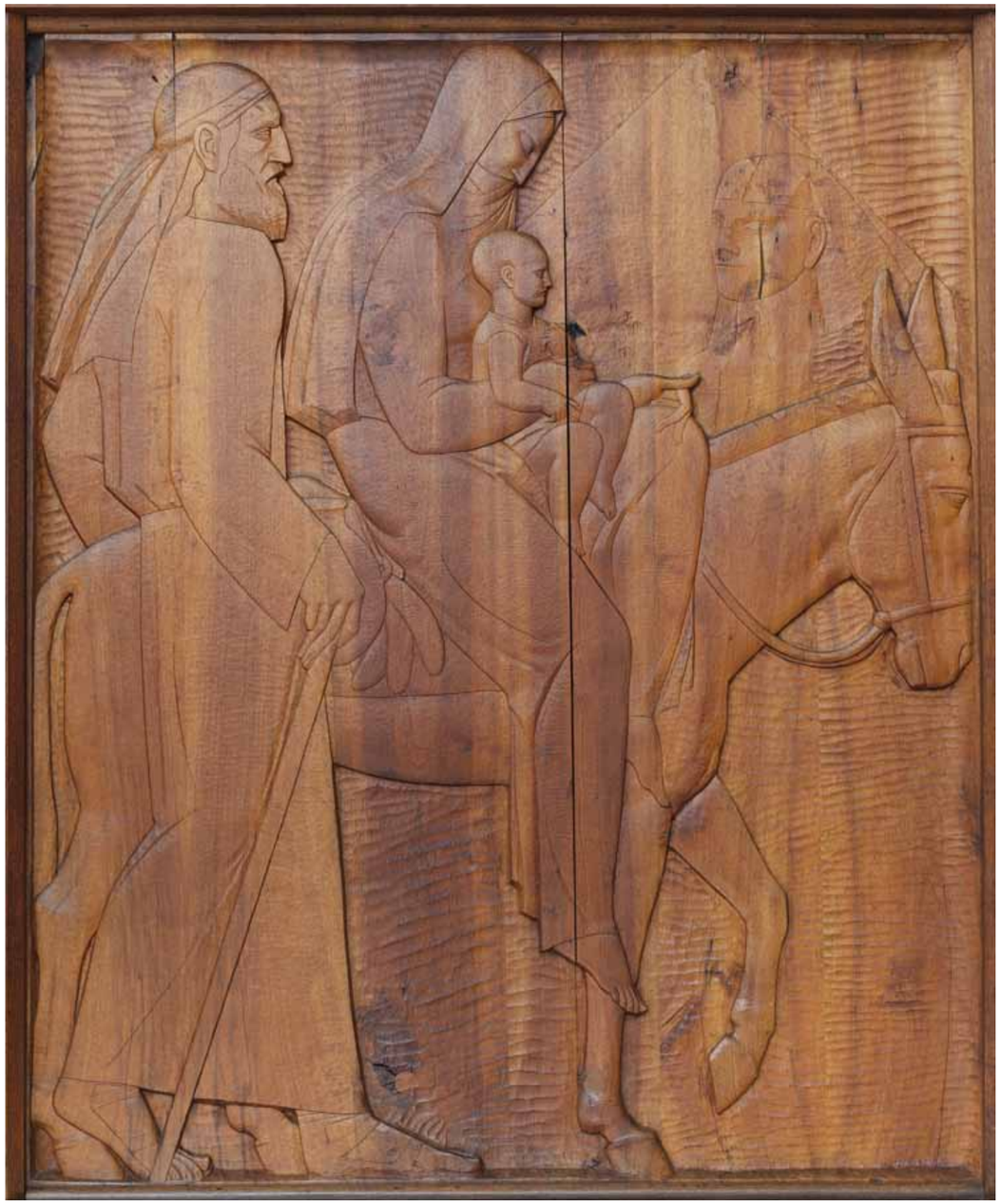
1109 detalj

1110 detalj

1110

1111

1111 detalj

1112

1113

1113

Stvaralaštvo Ivana Meštrovića nakon rata započelo je duhovnim i religioznim ostvarenjem Račićeva mauzoleja, a i nastavilo se pretežno u tom religioznom duhu, pristupajući Kristu, Bogorodici, apostolima, svecima i anđelima ipak više ljudski i duhovno nego crkveno dogmatski. Na njegovim skulpturama Krist je ujedno bio čovjek koji pati, Bogorodica mati ispunjena ljubavlju prema djetetu, apostoli i sveci ljudi raspeti između vjere i sumnje, anđeli igrači nekog duhovnog baleta. U liku Krista ili nekog sveca često je predstavljao samoga sebe, raspetog između vjere i sumnje, u liku Bogorodice materinstvo svoje žene Olge, a u anđelima bezbrižnu igru svoje djece.

Raspelo i Skidanje s križa ili Oplakivanje i dalje je ostao najdublji motiv njegovih skulptura. U njima je nastojao ostvariti tragediju čovjeka, i samoga sebe, ali i čovječanstva ispaćenog besmislenim ratovima.

Tada, potkraj dvadesetih godina Meštrović reže u drvu i daljnja dva reljefa ciklusa *Života Kristova*: *Blagovijest* i *Isus i Samarićanka*. Da je nakon ranijih reljefa *Skidanja s križa*, *Napastovanja*, *Bogorodice s anđelima* i *Izgona iz hrama* mislio na cjeloviti ciklus zajedničke namjene dokazuje i to što sve reljefe izvodi ne samo u jednakom materijalu orahovog drva, u plitkim reljefima, nego i jednakih dimenzija, to jest visina od 180 cm. Međutim, iako je ciklus jedinstven, likovni stil se mijenjao, sukladno s ostalim njegovim radovima. Na *Blagovijesti* i *Isusu i Samarićanki* nema više gotizirajućeg ekspresionizma i gotovo šokirajućeg naturalizma, nego one odišu gotovo renesansnim realizmom, vedrinom i puninom stvarnoga života. Ako *Blagovijest* općom kompozicijom i blagom stilizacijom likova još odiše art déco stilom, u reljefnom prizoru Krista na Jakovljevom bunaru s djevojkom iz Samarije stvarni je život, prirodni, ljudski, došao do punog izražaja. Umjesto ranije mitizirajuće trascendentne gotike, u svakodnevnom prizoru *Isusa i Samarićanke* prisustvujemo razgovoru mladića i djevojke, a stav Krista i podatne linije djevojčina tijela odaju čak i stanoviti senzualni naboj, koji inače nije prisutan u Meštrovićevim skulpturama religioznog sadržaja. [80] Ali to je razdoblje njegovog smirenog obiteljskog života koji se odražava i na ovom biblijskom motivu.

Reljef *Isusa i Samarićanke* je jedno od tadašnjih rjeđih Meštrovićevih skulptura u kojima nema nikakve stilizacije, pa su je osobito prihvaćali oni koji su smatrali da su sve ideje i stilizacije nelikovne i da štete skulptorskoj čistoći djela. Tako bi i Krleža ocijenio tu skulpturu, a iznimno ju je pohvalio i Vidović:

“Ovo je prvi reljef u nizu tih religioznih u kojemu plastičke vrijednosti i lična modelarska sklonost nisu negirani.” (50 uz sl. 93).

Sličan *Isusu i Samarićanki* je i drugi drveni reljef ciklusa *Života Kristova*, *Navještenje* ili *Blagovijest*. I on je izveden pretežno realistički s blagim odrazom art déco stilizacije, kojom je autor postigao i željenu idealizaciju motiva. U kompoziciji prevladava okomiti lik anđela i dijagonala od glave anđela do klečećeg lika Marije, naglašena kosim zrakama simbolične poruke. *Navještenje* je jedan od najljepših Meštrovićevih reljefa religioznog realističkog likovnog izraza.

Zanimljivo je da je Meštrovićev u kamenu klesani motiv *Isusa i Samarićanke* kasnije bio postavljen i na grob preminule Ruže na zagrebačkom Mirogoju.

I nadalje će biti često motiv Meštrovićevih skulptura onaj *Bogorodice s djetetom*. Za razliku od ranijih skulptura toga motiva, koje su bile pretežno religiozno - ili barem idealizirajuće - produhovljene, katkada i s mjerom simbolike, čak i mistike, sada je gotovo jednostavan realni motiv ne samo općenito majčinske ljubavi, nego izravno obiteljske scene s likovima njegove žene Olge i djeteta Tvrtka. Zadovoljstvo smirenog umjetnikova života, udomljenog nakon dva desetljeća lutanja i radost dugo željenog očinstva odražavaju se na tim skupnim skulpturama u kojima je, osim Bogorodice i Isusa, katkada prisutan i dječak sv. Ivan.

Takva je majstorski izvedena, ali potpuno realistička, mramorna skupina *Bogorodica s djecom* iz 1924. koja privlači pozornost posjetilaca u Galeriji Meštrović u Splitu, drugi reljef istoga motiva iz 1925. također u istoj galeriji i još privlačnija skulptura u crnom mramoru *Bogorodice i djeteta* iz 1928. u umjetničkoj zbirci Sveučilišta u Syracusi.

Iako Meštrović u tim skulpturama prikazane likove oblikuje potpuno realistički, skulpturu kao cjelinu ipak komponira dosljedno svojoj kreativnoj likovnoj zamisli. U granitnoj skupini ostvaruje sklad okomice i dijagonale, a u drugoj same dijagonale. Pri tome, u želji da ga realističke pojedinosti ili položaji tijelâ ne sputavaju u kreativnosti, slobodno, katkada i gotovo neprirodno, postavlja svoje likove i pojedine dijelove njihovih tijela. Glava Bogorodice bit će savijena, a noge sjedeće Bogorodice izrazito “meštrovićevski” raširene. Tim raširenim nogama prekrivenima zajedničkom draperijom (kao i u *Mojoj majci*, *Povijesti Hrvata* i dr.) ostvarivao je čvršći temelj za gornji dio tijela, pretvarajući noge u kubičan oblik.

Ipak su zajedljivi nedobronamjerni kritičari, ocjenjujući skulpture tek mjerilom anatomskog realizma, nalazili zamjerke baš tim kiparevim stvaralačkim slobodama. August Cesarec, prenoseći sudove Moše Pijade i Miroslava Krleže, ali i kritike lijevo orijentiranog Đure Tiljka, veoma je primitivno kritizirao odnose dužine djetetovih prstiju na ruci ili “raskrečene noge” Bogorodice, u kojem je motivu vidio “do perverznosti seksualan odnos između majke i djeteta”, frojdovski tumačen Edipov kompleks incesta (VIII. 5).

Likovi anđela i arhanđela i dalje su redoviti motivi i sadržaji Meštrovićeve religiozne skulpture. Kao da je nakon bezbrojnih anđela i anđelčića u *Račićevom mauzoleju* u tom poslijeratnom desetljeću stalno bio okružen anđelima.

Bilo je to nakon rata i prvih poratnih godina razdoblje mira i optimizma u svijetu, kada se vjerovalo da će čovječanstvo moći spriječiti ponovne ratne strahote. Još nije bilo španjolskog ni abesinskog rata, a Mussolini i Hitler su tada još obećavali i djelomično provodili više socijalne nego fašističke programe. Ni Jugoslavija još nije vidno iskazivala one negativne strane novostvorene zajednice.

Meštrovićevi su anđeli - kao i ostale religiozne teme - bili simboli mira i sklada na svijetu, kao i osobnog stečenog mira i skladnog obiteljskog života. Znakovito je da ti anđeli - kao i oni u cavtatskoj crkvici - također sviraju frulama, violinama. Oni ujedno, poput arhanđela Gabrijela Mariji, donose i ostalim ljudima poruku mira i ljubavi.

U tom poratnom desetljeću Meštrović je oblikovao u drvu, bronci, kamenu ili tek u sadri desetak anđeoskih likova i pulu-likova. Najpoznatiji je bio i najviše izlagan *Arhanđel Gabrijel*, anđeo *Navještenja Mariji*, u mramoru u njujorškom Brooklyn Museumu, u bronci u umjetničkoj zbirci Sveučilišta u Syracusi, u bronci u kiparevoj galeriji u Splitu, a u sadrenom modelu u zagrebačkoj Gliptoteci. Ta skulptura, nastala neposredno nakon rata, ima još sve stilske značajke art décoa kao i skulpture u cavtatskom mauzoleju. Rađena je u malo povišenom reljefu s naglašenijom linearnom nego plastičnom konstrukcijom.

Još više u lirskom duhu i linearnoj kompoziciji izradio je plitki reljef s *Anđelima sviračima*, što ga je prema Meštrovićevom sadrenom modelu isklesao u kamenu splitski kipar Radoslav Duhović, unijevši u njega još više lirskog svog osobnog stila, a manje plastičnog.

Drugi izduženi reljefi, također često izlagani i reproducirani u monografijama i časopisima, bili su *Anđeo s frulom*, u dvije inačice, i *Anđeo s violinom*. Jedan brončani odljev *Anđela s frulom* kupio je na Meštrovićevoj izložbi u Barceloni 1930. španjolski skladatelj, dirigent i violončelist Pablo Casals.

Osim anđelâ Meštrović je tada, a najviše 1929. godine, modelirao desetak skulptura sva četiri evanđelista. Već su u ratnoj 1915. godini evanđelisti privukli njegovu pozornost, pa je izradio nevelike njihove studije, među njima i izvanrednu *Sv. Luke*. Godina 1922, 1923. i 1929. modelira studije i velike visoke reljefe *Evanđelista Ivana*, kojega naziva i *Apostol s knjigom*. Taj mu je mladi apostol i evanđelist bio najprivlačniji. Ne oblikuje ga s uobičajenim simbolom orla, nego kao autora Apokalipse, s knjigom u rukama i to, koliko nam je poznato, tada u sedam studija i velikih skulptura. Najpoznatiji je visoki reljef *Evanđelista Ivana* u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, lik sav u pokretu, dijagonalno usmjeren uvis primajući poruku Otkrivenja. Draperija raširenih nogu i pokret glave ustranu ipak spadaju u određene Meštrovićeve stereotipe. Time ponešto gubi na izvornosti, a reljefnim prikazom, pretežno linearnog a ne volumenskog rješenja, na plastičnosti.

Evanđelista Luku modelirao je Meštrović 1929. također u malenoj studiji i u polureljefnoj skulpturi prirodne veličine. Za razliku od *Sv. Ivana* koji prima poruku odozgo, lik je *Sv. Luke* zamišljen, usredotočen u samome sebi, prignute glave podbočene rukom. Ipak to nije više ona izvanredno uspjela produhovljeno stilizirana, a ipak izrazito plastična studija *Sv. Luke* iz 1914. godine, srodna istovremenoj studiji *Pietà*. Isticanje više plošnosti i linearnosti nego volumena i ponavljanje dijagonalnih i okomitih usmjerenja u kompozicijama predstavlja stanovita likovna ponavljanja, koja su ipak na granici Meštrovićeve manire od art décoa do monumentalnog realizma.

Skulpture ostala dva evanđelista, *Mateja* i *Marka*, ostale su u nevelikim studijama.

Sljedeći svetački lik kojega je Meštrović više puta obrađivao od 1925. nadalje, u Zagrebu i u Americi, bio je onaj *Mojsija*, studijâ i većih dimenzija, glava i čitavoga lika.

Obradi te omiljene mu teme mogao je biti uzrok nadahnuće na Michelangelovom *Mojsiju*, kojega je smatrao nenadmašenim djelom u cijeloj svjetskoj umjetnosti, ali i u odražavanju vlastite energije, snage, kao i svog razočaranja u puku odraženog u Mojsijevom biblijskom liku. Meštrovićev *Mojsije* je u prvom redu razjareni čovjek koji kori zaslijepljeni i neposlušni narod. U svim tim skulpturama, kako velikih dimenzija, tako i u malenim studijama, nabijena je gotovo eksplozivna energija, koja se donekle smiruje u mramornoj obradi velike glave u Jerusalemu, najčešće reproducirane, a kiparski i najprivlačnije. I sam je kararski mramor uvjetovao smireniji naboj i veću srodnost s mikelanđelovskim renesansnim realizmom. U toj glavi, isklesanoj iz bloka kamena, Meštrović se predstavlja kao nenadmašni majstor ne samo naše suvremene skulpture.

Sv. Franjo Asiški bio je svetac Meštroviću osobito prirastao srcu. Svečev asketski lik i njegovo gotovo panteističko nalaženje Boga u prirodi bilo je blisko i kiparevu doživljavanju religije. Meštrović je bio subrat (konfrater) Franjevačke provincije Presv. Otkupitelja u Dalmaciji, iako je to bio njegov više formalni i prijateljski, nego religiozno-dogmatski čin. Subratom ga je, kao suradnika i prijatelja franjevačkog reda, imenovao samostan u Zaostrogu u povodu njegovog sedamdesetog rođendana 1953. godine, a 1959. je imenovan subratom cijele dalmatinske Provincije (7096).

„Franjo je... pored svojih stigmata bio panteist, - govorio je Meštrović Ruženi Kvoščinskoj - ljubio je prirodu i sve što je u njoj nazivao je bratom i sestrom. Čak ni elementi i svemirska tjelesa nisu za njega predstavljali nikakvu iznimku." (472c [58]; 9182 [100]).

Poznati reljef *Sv. Franje* modelirao je 1925. godine, a 1946. će se u Rimu raditi veliki oltarni reljef *Stigmatizacije sv. Franje* i isti motiv u Americi u drvenom reljefu.

Klečeći lik sveca ostvaren je više linearno nego skulptorski, ali se ipak ističe čistoćom kompozicije koja sva odiše skromnom pobožnošću fratra. Škrtost oblika i volumena u ovom je sadržaju pozitivan a ne negativan prilog skulpturi.

Bratu Petru je pisao u rujnu 1925. iz Zagreba da je mnogo radio, između ostaloga i „jedan veliki reljef u bronzi" - *Sv. Franju* (X. 4. 69).

Reljef *Sv. Franje* izložio je Meštrović 1926. na *15. Biennaleu* u Veneciji. Srpski književnik Stanislav Vinaver pjevao je slavopojku Meštrovićevom *Sv. Franji* na mletačkoj izložbi tada, kada je Meštrović u Srbiji bio općenito kritiziran, a rijetko hvaljen:

„Meštrović je nesumnjivo na ovoj izložbi najrječitiji. On je uspio da se toliko stilizira, da je danas on sav pretvoren u izraz, svetački i možda vječiti. Njegovi nezavisni reljefi nemaju u sebi mukle težine materije. Izgleda da je on htio ovoga puta napustiti svoju strogu monumentalnost i vinuti se u visine nedogledne koje su skulpturi izgledale zabranjene. Njegov Sveti Franjo u utonuću molitvenom toliko se molitvom oslobodio da je postao savršen, od tijela koje pripada zvijezdama. U mistici njegovog molitvenog stava, koji ga cijelog proniče, nema ničega više što se ne bi molilo, što ne bi bilo omoljeno. Nema patologije krika i grča, koja održava i na nebu vezu sa zemljom i ne da nebu da bude nebo do kraja." (664 [97]; 3320).

Jednako je mistički produhovljen i reljef glave *Sv. Franje* u drvu, nastao vjerojatno u isto vrijeme.

Za dubrovačku crkvu Sv. Vlaha, a kao dar kralja Aleksandra Dubrovniku, izradio je Meštrović 1924. kip zaštitnika grada *Sv. Vlaha*.

Vidjeli smo u Meštrovićevom životopisu da je boraveći u Americi 1926. očekivao narudžbu za nove brončane vratnice za *crkvu Sv. Patrika* u New Yorku, s reljefnim prizorima umjesto tadašnjih drvenih. Unatoč njegovim nastojanjima odluka nadležnih stalno se odgađala. U Rimu je 1928. načinio nacrte i skice za vratnice, a, prema nekim podacima, izradio je i jednu kasetu za nova projektirana vrata. Crteži vratnica i detalja čuvaju se u Atelijeru Meštrović u Zagrebu (II. 3. 2), a Meštrovićeva pisma s podacima o tom nesuđenom poslu među njegovom prepiskom s bratom Pešom (X. 4).

Meštrović, koliko nam je poznato, nije imao osobitih sklonosti prema glazbi. Ni u *Uspomenama*, ni u *Imaginarnim razgovorima s Michelangelom*, ni u autobiografskom romanu *Vatra i pepeo*, ni u drugim brojnim vlastitim objavljenim sastavima, nije govorio o glazbi, niti spominjao glazbenike ni njihova djela, iako je živio i djelovao u europskim glazbenim središtima poput Beča, Pariza, Rima, pa i Zagreba u kojemu je glazbeni život između dva rata bio dosta plodan.

Tek u jednom ulomku studije o Michelangelu, govoreći o izvorima umjetnosti u prirodnim pojavama, usput govori i o odnosu glazbe i ostalih umjetnosti.

“Jasnije nam je, međutim, razvijanje ideje pošto se inkarnira. Njena matica, u kojoj se inkarnira prije nego što za naš um i naša čula počne da živi, sastoji se iz naših najranijih ličnih uspomena svih čula, a poglavito onih triju glavnih: vida, sluha i opipa, kroz koja harmoniziramo sa prirodom. Na čulo vida utiče podneblje, predio (pejzaž), promjene bojâ, soj ljudi i stoke, stabala i biljaka. Na sluh utječu vjetar, grom, šum vodâ, melodija popjevaka, i ton glasa i govora naroda. Dolazi isto tako u obzir i oblik tla i njegov sastav, koji čine akustiku glasu i vjetrovima; a njihov konstruktivni karakter daje sugestivni intenzitet. Ove osnovne stvari, po našem mišljenju, zajedničke su svima umjetnostima, jer njihov sadržaj, dokle je samo spiritualan, nije ni jednom čulu specijano sklon, nego svima podjednako. Čim se akcentuira idejni spoj, on odmah traži i svoju specijalnu hranu. Kod muzičara se odmah spaja zvuk sa zvucima vjetra, šumom rijeka; kod slikara, s bojom pejzaža, neba, ili čega bilo; kod kipara, i arhitekta, s brdima, stablima, ljudima, i t. d. I onda kad muzičar ne sluša, nego gleda, sve mu proizvodi melodiju i ritam; slikaru, kiparu, i arhitektu, i ono što čuju proizvodi boju, formu, i konstrukciju. Kad muzičar stoji pred slikom ili skulpturom ili građevinom, ukoliko one učine na njega dojam - to je poglavito melodična senzacija. S umjetnicima drugih grana slična je stvar kad slušaju muziku. Za profane su ljude ove grane umjetnosti potpuno odvojene, zbog njihova različitog načina izražavanja, dok su za one koji su u stanju da prodru u duhovnu stranu one spojene, i jasno je da im je zajedničko porijeklo. Svaka od umjetničkih grana, ako je na visini, ima elemenata od onih drugih: u muzici ima i konstruktivnosti arhitektonske i plastike skulptorske i boje slikarske; isto tako u plastičnoj umjetnosti imade ritma i melodije. Prava poezija ima elemenata od sviju, i ona zapravo i nije drugo do kombinacija svih zajedno. Ne treba ni da ističemo, da u slici ima arhitektonske konstruktivnosti i skulptorske plastike; i obrnuto, u skulpturi i arhitekture i, iznad realne forme, slikarske iluzije. Ali ipak, u svakoj grani treba da je u prvom redu naglašen njen spol, jer kad to nije slučaj, ona je nepostojana, bezbojna, mutava, bez karaktera. Ovaj se slučaj i ne dešava kod umjetnosti koja je stvorena spontano, instinktivno i intuitivno, nego najčešće kod djela koja su stvorena intelektom, bez prave inspiracije, upravo spekulacijom a ne inspiracijom; njihov je autor pogriješio izbor svog jezika, - zato u njemu, u njegovu nagonu za izražavanje, nije dovoljno naglašen spol.” (246 [249]).

Osim prilično naivog tumačenja izvora svih umjetnosti izravno iz prirodnih pojava - s čime se teoretičari tada suvremene umjetnosti, pogotovo one nefigurativne - ne bi složili, zanimljiv je Meštrovićev sud o potrebi što veće samosvojnosti pojedinih grana likovnih umjetnosti, čega se sam u stvaranju nije držao, shvaćajući i arhitekturu i slikarstvo prvenstveno kiparski, a ne arhitektonski i slikarski.

Na kraju Svjetskoga rata, nakon svih razočaranja u uskonacionalne ideale što su se pretvorili u šovinističke mržnje, konačno i u općeljudsko uništavanje i klanje, težnja nacionalnoj slobodi bila je i dalje živa u Meštrovića, ali težnja sveljudskom razumijevanju, nacionalnoj i vjerskoj toleranciji i općem skladu života među ljudima i narodima, postala je jača nakon svih strahotnih ratnih saznanja i osobnih iskustava. I kao što se tragedija rata odrazila u njegovim sadržajima života i smrti Isusa Krista, tako se težnja međuljudskoj slozi i skladu u tom nemirnom zakrvavljenom svijetu odrazila u skulpturama glazbenog sadržaja, u težnji međuljudskoj i svjetskoj harmoniji, općem skladu, a ne kaosu. Te će teme kiparski uobličene harmonije obuzeti Meštrovića pogotovo 1918. godine, na kraju općeljudske krvave balade.

Sam je to objasnio 1924. godine u autobiografskoj izjavi glasilu naših iseljenika u Americi, *Kolu* i *Jugoslavenskoj reviji* u New Yorku:

“Iz težnje za općom harmonijom nastale su i moje novije stvari, one sa muzičkim i melodijskim motivima. One su izražaj želje i osjećaja harmonije izmedju nas i sviju stvari.” (27 [15]; 194; 195).

U navedenom časopisu *The Yugoslav review* 1925. pisao je Milan Marjanović opsežan esej “Poruka Ivana Meštrovića” objašnjavajući i njegov prijelaz na glazbene motive:

“U godinama 1917. i 1918. Meštrović je počeo raditi anđele koji slave dijete u krilu Bogorodice. Anđeli prenose glasove duhovne harmonije, anđeli unose glazbene elemente u skulpturu. Atmosfera što se postepeno mijenja postaje sve svjetlija i svjetlija. Mijenjaju se oblici lica, postaju smirenija i dobivaju izraz blaženstva, sličan prizorima indijskih svetaca. Linije se mijenjaju i harmoniziraju, postaju manje lomljene a više melodične. Tada dolazi do promjene sadržaja, što ga umjetnik uzima iz glazbenoga svijeta. Uporedo sa tom promjenom dolazi i do promjene kiparskog materijala. Bronca, prilagodljivija glazbenim zamislima i kompozicijama zamjenjuje drvo.” (2964 [24]).

A jedan od čestih Meštrovićevih likovnih kritičara, Kineton Parkes, pisao je 1924. u londonskoj reviji *The Graphic*:

“U posljednje je vrijeme on načinio tri zapažene studije glazbenoga žanra. Jedna je u gipsu, potpuni lik odjevene žene: lijevu je nogu podigla na kamen da bi naglasila težinu tijela u zanosu zvukova iz glazbala, sličnog lutnji, preko žica kojega ona povlači razigrane prste. To nije melodija tek kao izraz glazbe, nego potpuna suština zamisli koju on naglašava.” (2756).

Ti će glazbeni motivi i dalje pratiti Meštrovićevo stvaralaštvo, sve do smrti. Oni su još jedan dokaz da Ivan Meštrović nije bio umjetnik l’art-pour-l’artističkog smjera, nego izraziti angažirani umjetnik, ali, za razliku od drugih socijalno programiranih umjetnika, koji je uvijek težio da svoju osobnu i društvenu poruku doživi i ostvari izrazito likovno. U međuratnom i dru-

gom poratnom razdoblju dominacije - a često i diktata - s jedne strane propagandne socijalističke, a s druge nefigurativne i apstraktne umjetnosti, to je bio handicap za Meštrovića i za njegovo prihvaćanje u stručnim likovnim i kritičarskim krugovima, ali je zato njegovim likovnim ostvarenjima pružilo jednu humaniju i trajniju vrijednost.

Meštrović ipak tim skulpturama muzicirajućih djevojaka nije prišao samo tematski i programno, nego je glazbu nastojao oblikovati i lirski izvijenim tijelima i draperijama, igrom ruku i prstiju na žicama lutnji.

To je uočio i pjesnik i povjesničar Vladislav Kušan u jednom prikazu o Meštrovićevoj skulpturi, ratne 1943. godine, kada je majstor već bio u emigraciji:

“ ‘Glazbeni ciklus’ obuhvata čitav niz figura, u kojima su se akustički doživljaji pretvorili u vizuelno. Ne radi se tu, dakako, samo o činu pjevanja i muziciranja kao predmeta prikazivanja, o anđelima i ženama s glasbalima, već o posebnom ritmiziranju obrisa i oblina, o harmonizaciji oblika, o transpoziciji zvukovnog kompleksa u prostorno tvorivo. Bez primjene intelektualnog ili opisnog rastu njegovi volumeni kao glasbeni motivi i ‘stavci’ jedne velike skladbe.

Ovi likovi s frulama, violinama, harfama i mandolinama, zadubljeni u opojno treperenje zvukova i talasanje osjećaja u grudima, sasvim u sebi i in sich gekehrt, predstavljaju najsubtilnija i najproduhovljenija ostvarenja. Statua je vidljiva glasba, pjesma, u ritmu tiela, u silhueti, u draperiji, u pramovima kose, u pokretima. Lik attitudom.” (6061).

U Rimu je 1918. Meštrović izradio oko deset skulptura sa ženama, odnosno djevojkama, koje sviraju violinu ili lutnju. Naziv lutnje često se, osobito u stranim jezicima, bilježio kao gitara, iako nam iz tog vremena nije poznata ni jedna skulptura s gitarom, nego redovito s lutnjom koju sviračica drži na ramenu pod bradom, kao i violinu. To su odreda bile poluobле skulpture ili visoki reljefi, lijevani bez pozadine i predviđeni isključivo za pogled od sprijeda, osim *Dalekih akorda* u punoj plastici.

Vidjeli smo koliko je motiv anđela s glazbalima bio prisutan i idejno presudan u Račićevom mauzoleju u Cavtatu. To je i bio stvarni početak Meštrovićevog poslijeratnog glazbenog ciklusa, kojemu će se nadalje stalno navraćati, sve do posljednjih američkih radova.

Anđela s violinom, sličnoga onome u Cavtatu, rezao je kasnije, oko 1928, u drvu. Izlagan je 1932, 1933. i 1935. u Zagrebu, Parizu, Pragu, Münchenu, Berlinu, Beču, Grazu, a 1947. je zajedno s dijelom njegovih skulptura prenesen u Ameriku, gdje je bio izložen u Kanadi u Ottawi 1951, a danas se nalazi među ostalim njegovim djelima u zbirci Sveučilišta u Syracusi.

Daleki akordi su jedna od najpoznatijih Meštrovićevih skulptura s temom glazbe. Visoko podignuto lijevo koljeno (u naravi čak neuvjerljivo) i igra ruku i prstiju s lutnjom pridonose glazbenom motivu. Sam je Meštrović veoma držao do te skulpture jer ju je od samog nastanka 1918. izlagao na brojnim izložbama, a kada je dogotavljao splitsku palaču postavio ju je simbolično nasred travnjaka pred stepeništem kuće. Cvito Fisković je 1956, nakon što su odlivene i druge njegove skulpture poslane iz Rima, postavio *Daleke akorde* na lijevi travnjak pred kućom, a *Perzefonu* na desni. Meštrović se u pismu Fiskoviću s time složio (I. 11. 2).

Daleki akordi svojim istaknuto nesimetričnim oblikovanjem nisu pridonosili arhitekturi klasicističke palače, pa su se pomaknuti lijevo, kao pendant desnoj *Persefoni*, sretno uklopili u ambijent. Međutim, time je samo pročelje i stubište bez središnje skulpture ostalo arhitektonski i ambijentalno upražnjeno.

Meštrovićev prijatelj i suradnik Joza Kljaković visoko je vrednovao tu skulpturu smatrajući da “Daleki akordi i Bourdellova Sapfo uz liru spadaju među najbolja djela muzičkih sadržaja novoga doba” (7113 [316]).

Iako se Meštrović protivio umnažanju svojih skulptura, posebno onih koje je osobito cijenio, ipak je i popularna skulptura *Daleki akordi* još dva puta lijevana u bronci, bez odobrenja obitelji: prvi put za trg u Osoru na otoku Cresu, u vezi s tamošnjim festivalima glazbenih priredaba, a drugi put za svjetsku izložbu “Čovjek i njegov svijet” u Montrealu 1972. godine. Posljednju kopiju je udovica zatim darovala dubrovačkoj Umjetničkoj galeriji (7905; 7955; 7956; 8839; 9602; 9621).

Uvod u Meštrovićev ciklus reljefa s muzicirajućim djevojkama omanji je drveni reljef *Djevojke s lutnjom*, danas u Galeriji Meštrović u Splitu, a načinjen 1917. u Cannesu. Stilizirana glava djevojke već odaje novi art déco stil, dok gotički izdužene ruke još podsjećaju na nešto ranije ekspresionističke njegove drvene reljefe s biblijskim sadržajima. Programni sadržaj i pojednostavnjena stilizacija motiva likovno su osiromašile skulpturu koja je, po mom sudu, više odraz vremena i autorovih intelektualnih okupacija, nego spontanog likovnog nadahnuća.

Nesumnjivo je bolja brončana *Žena s lutnjom*, stojeći lik u dubokom reljefu, također u Galeriji Meštrović. Za kraćeg boravka 1918. u Rimu načinio je nekoliko reljefa namijenjenih lijevanju u broncu, s motivom djevojke s lutnjom ili violinom.

Navedena skulptura posjeduje eleganciju savijenog tijela u obliku S, karakterističnog u žena kasnogotičke skulpture, a tu uspješno primijenjene u vizualnom oblikovanju glazbene zamisli. U čitavoj figuri skulptura je čak skladnija od one poznatije *Dalekih akorda*.

U nevelikoj monografiji pet Meštrovićevih skulptura Sokratesa Stavropulosa, objavljenoj 1939. u Budimpešti, autor teksta uz reprodukciju *Žene s gitarom* veli:

“Čudesna je ‘Žena s gitarom’. Jedan duboki zanos, jedno savršeno usklađenje s melodijom govori iz ovoga djela. Izraz lica, izraz tijela, kao i onoga što ova žena svira na gitari, sjaji u sazvučju; jedna sjetna južnoslavenska pjesma. U licu i u tijelu je čežnja. Baš to tvori stav i tijelo tako lijepim!” (38 [11-12, sl.]).

Slično je komponiran i modeliran drugi reljef *Djevojke s lutnjom*, sjedeće djevojke, kojoj nedostaje muzikalna linija stojeće skulpture, pa tako nabijena tijela djeluje preteško. Od te skulpture, u zagrebačkoj Gliptoteci i splitskoj Galeriji Meštrović, postoje dva različita brončana odljeva: jedan sa skupljenim nogama, a drugi bez njih.

Najprivlačnija, „najmuzikalnija”, a i kiparski najsretnije oblikovana je *Djevojka s lutnjom*, također brončani reljef predstavljen tek licem i savijenim rukama koje prebiru po nevidljivoj lutnji. To, i manja veličina, razlogom su da je ta skulptura kopirana (uglavnom ilegalno) čak u dvadesetak primjeraka.

Na poluliku *Djevojke s lutnjom* u Atelijeru Meštrović neobjašnjiv je polulučni izrez u donjem dijelu reljefa.

Poznat nam je iz 1918. i reljef Djevojke s violinom. Bio je izložen 1924. u New Yorku, danas je u zagrebačkom Atelijeru, a u nepoznatoj privatnoj zbirci nalazi se i jedna studija istoga motiva.

U Račićevom mauzoleju, neposredno nakon rata, udružuje Meštrović religiozne motive s onima glazbenim. Anđeli na reljefima sviraju frulu, mijeh, violinu i liru. Ta je glazba namijenjena i Bogu i ljudima. Ona kao da navješćuje Božji sklad među ljudima, toliko željen nakon ratnih razmirica, sukoba i općega klanja.

Motive anđelâ s glazbalima nastavit će Meštrović i dalje obrađivati, tijekom poratnoga desetljeća. Poznata su dva njegova *Anđela s frulom* u melodioznoj stilizaciji cavtatskoga art décoa. Iako pretežno realistički modelirani, produhovljeni su i dematerijalizirani neanatomski produhovljenom izduženošću.

Glazbeni sklad odaje i veći reljef *Anđeli svirači*, također iz tog ranog razdoblja; kasnije isklesan u kamenu, u Galeriji Meštrović u Splitu.

Više realistički, a manje stiliziran je kasniji, jednako izduženi, drveni reljef *Anđela s violinom* u Sveučilištu Syracuse.

Likovnom se vrijednošću i majstorskom obradom mramora naročito ističe neveliki reljef *Žena s violinom*, nastao u Dubrovniku 1922, kojemu je kao model poslužila zaručnica Olga. To djelo, danas u splitskoj Galeriji Meštrović, jedna je od njegovih antologijskih skulptura.

Projektirajući svoju palaču na Mejama predvidio je Meštrović uzidati u bočne zidove pod ulaznim trijemom dva reljefa u kamenu: *Djevojku s lutnjom* i *Djevojku s harfom*. Oni ugođajem glazbe i sklada pozdravljaju pridošlog gosta u kiparev dom. Reljefi su izvedeni naglašeno linearno, ali vrlo dobro ukomponirani u visoke izdužene kamene okvire.

Istaknuto Meštrovićevo djelo toga glazbenog motiva je i *Djevojka s lutnjom*, klesana u plemenitom crnom mramoru, danas u Tate Gallery u Londonu.

Svi su ti reljefi glazbenih motiva modelirani, klesani ili rezani u drvu u plitkim reljefima; neki s plohom pozadine, a neki u slobodnim likovima; neki u vrlo plitkom reljefu, a neki u višem reljefu, gotovo u poluvolumenu skulpture. Raniji odaju još nenametljivu stilizaciju art décoa, koja se zatim gubi u pretežno realističkom oblikovanju.

Tražeći u njima izrazito kiparske, likovne elemente, mogli bismo, pogotovo neke od njih, kritizirati kao nedovoljno plastične, kao pretežno grafički riješene, dovršene već u crtežima na papirima što su prethodili modeliranju. Shvatimo li, međutim, umjetnikovu namjenu njihove idejne poruke, njihovog glazbenog ugođaja, njihovu težnju općoj harmoniji, onda se tek postavlja pitanje prihvaćanja ili neprihvaćanja udjela literature, glazbe, angažiranih poruka, pa i slikarskih grafičkih elemenata u kiparstvu. Ipak su nam od skulptura toga glazbenog ciklusa likovno prihvatljivije one u kojima prevladava likovno, kiparsko rješenje, u kojima bolje dolazi do izražaja autor koji je prvenstveno kipar.

SPOMENIČKA SKULPTURA

Ivan Meštrović je više puta radio poprsja, spomenike ili studije za spomenike kralju Petru I. i Aleksandru. Kolikogod spomenici vladarima po cijelome svijetu - a ima ih na tisuće iz svih vremena - najčešće odražavaju dodvoravanje, neiskreno veličanje, patetičnu monumentalnost, ima ih rijetkih što predstavljaju s jedne strane normalan, ljudski pristup dotičnome vladaru, a s druge strane i istaknuto umjetničko ostvarenje.

Meštrovićev odnos prema kraljevskoj obitelji Karađorđevića nije bio servilan. On je poštovao starog kralja Petra, i kao vladara i kao čovjeka, a u kralju Aleksandru je u ranijem razdoblju gledao ostvarioca političke južnoslavenske ideje, a zatim ga je s njime povezivalo i prijateljstvo. Kralj je cijenio Meštrovićeva djela, a Meštrović je u njemu, uz mane i greške, vidio i određene vrline, pa i dobre namjere u odnosu na Hrvatsku, nasuprot dvorskoj kamarili i beogradskoj čaršiji.

Stoga Meštrovićevi portreti kraljeve obitelji, spomenici ili studije za neizvedene spomenike, nisu tek rutinska i sterotipna dodvorna ostvarenja, nego skulpture s ljudskim pristupom i osobnim doživljajem portretiranih osoba.

Narudžbu za spomen-reljef *kralju Petru I.* u Dubrovniku dobio je Meštrović dok je bio potpuno zauzet radom na cavtatskom mauzoleju, pa joj se nije radovao. Ipak je ostvario nenametljiv, skladno komponiran i skulpturalno dobro oblikovan reljefni spomenik što je bio postavljen nad vratima od Pila, a kasnije, kao politički nepoželjan, uklonjen i pohranjen u dubrovačkoj Umjetničkoj galeriji.

Dosljedno reljefu, konj i konjanik su oblikovani vrlo plitko, gotovo grafički. Sama blaga stilizacija konja i kraljevog plašta imaju još nešto od minule kipareve secesijske faze, ali više odražavaju dekorativnu stilizaciju suvremenog art déco stila.

Poprsje staroga kralja za spomenik u Kastvu 1930. godine pak modelirano je u punoj plastici, dapače s izvanrednim osjećajem za volumen, ne samo u naglašeno trodimenzionalnoj glavi, nego naročito u izrazito kubičnom prsnom košu i ramenima. Baš se tim kubičnim oblikovanjem ovim djelom Meštrović bio približio modernoj europskoj skulpturi.

Kralja Aleksandra portretirao je Meštrović 1929. u Beogradu, zatim 1932, a kraljev spomenik projektirao je u Cetinju 1936. godine.

Poprsje iz 1929. vrlo je dobra i izražajna skulptura. Meštrović je kralju prišao više intimno nego službeno i reprezentativno. Ostvario je u njemu i ono nešto „bizantinsko” čime se Aleksandar razlikovao od svoga brata Đorđa.

*

Spomenik *Marku Maruliću* u Splitu uspjelo je Meštrovićevo kiparsko djelo. Iako ima obilježje „monumentalizma” ostalih njegovih javnih spomenika, ta skulptura s prikazom renesansnog pjesnika ima i izraženiji intimniji pečat, u zaustavljenom trenutku dok je pjesnik zauzet pisanjem. Nemajući predložak za Marulićev lik Meštrović je u njemu dao svoj vlastiti autoportret, a taj je lik Marulićev u pomanjkanju izvornoga i nadalje uziman kao Marulićev.

Trenutni pokret lika izgubio bi na spomeničkoj monumentalnosti na nekom širokom prostoru, ali se odlično uklopio u jednako intimni, neveliki tradicionalni trg između Mletačkog kaštela i Palače Milesi. Položaj je predložio sam Meštrović, a to je jedan od vrlo rijetkih naših spomenika čiji smještaj nije bio osporavan i polemiziran.

Popularnosti - a i likovnoj kvaliteti – spomenika Maruliću znatno je pridonijela sama pjesnikova glava, pogotovo varijanta koja je obišla veći broj izložaba u svijetu, a i odlivena je u više primjeraka.

O izvedbi i postavljanju spomenika Marku Maruliću u Splitu govorili smo u životopisnom dijelu.

*

I o spomeniku *Josipu Jurju Strossmayeru*, što ga je Meštrović zamislio još 1904. i 1910, ali ga je uspio ostvariti tek 1925. godine, već smo govorili. To je jedan od likovno najkvalitetnijih spomenika u Hrvatskoj; ne samo izrazito meštrovićevska obrada figure, nego potpuna određenost i zatvorenost linija i volumena, a da kulturnopovijesna poruka spomenika nije time nimalo izgubila. Lujo Vojnović je kritizirao stav biskupova lika smatrajući da ga je kipar morao predstaviti uspravnog, u govorničkom zanosu u Vatikanu, u Hrvatskom saboru, u Bečkom parlamentu, a ne u ravnodušnom sjedećem stavu (2772 [426-427]). Međutim, biskup Strossmayer je bio prvenstveno zagovornik, promicatelj i potpomagatelj kulturne i umjetničke djelatnosti, vizionar Zagreba kao „hrvatske Atene", i takvoga ga je Meštrović shvatio i oblikovao.

Meštrović je predložio a arh. Bilinić razradio smještaj spomenika koji je, unatoč burnim polemikama i kritikama, iznimno uspio. Nije postavljen na prometnom, svakom prolazniku uočljivom mjestu, ali je zato okružen smirenim parkom, prilagođen usredotočenju gledaoca i ispravnom doživljaju mecene Akademijine galeriji do koje se nalazi. Meštrović je bio svjestan da će na nevelikom prostoru trga-parka, u okviru arhitekture u pozadini, spomenik bolje, smirenije i kulturnije djelovati nego na nekom prostranom trgu ili prometnom položaju. I na Meštrovićevoj izložbi u Pragu 1933. taj je spomenik, predstavljen manjom studijom, bio osobito zapažen.

„Tu je na prvom mjestu model Strossmayerovog spomenika sa jednog zagrebačkog trga - pisao je likovni kritičar Pierre de Quirielle u francuskom *Journal des Debats*. - U sjedećem stavu to je rijetko snažna i živa figura slavnog biskupa iz Đakova..." (5035).

*

Indijance Ivana Meštrovića, spomenike u Chicagu, opširno smo opisali, od narudžbe 1925. do otkrivanja 1928. godine. Preostaje nam likovna analiza, vrednovanje i njihov položaj u okviru Meštrovićeve, naše i svjetske skulpture.

Za razliku od ostalih istaknutijih Meštrovićevih skulptura što su izlagane u nas i u svijetu, što se nalaze u javnim galerijama ili u bivšoj Jugoslaviji kao javni spomenici, *Indijanci* su bili i danas su pristupačni samo rijetkima koji ih mogu vidjeti u Chicagu, dok ih ostali poznaju tek prema fotografskim reprodukcijama, na kojima ne mogu doći do izražaja njihove kiparske ni spomeničke vrijednosti. Stoga su malo analizirani i vrednovani u odnosu na druga istaknuta Meštrovićeva djela, unatoč mnogobrojnim novinskim obavijestima o njihovom postavljanju u Chicagu. Osim toga, stanovitu je odbojnost dugo predstavljala i njihova likovna stilizacija koja je često smatrana zakašnjelom secesijskom.

Ipak smatram da čikaški *Indijanci* spadaju među nekoliko likovno najistaknutijih Meštrovićevih skulptura, a usuđujem se ustvrditi, i među najistaknutije konjaničke spomenike u starijoj i novijoj svjetskoj umjetnosti, premda je, naročito u posljednja dva-tri stoljeća, podignuto diljem svijeta na stotine javnih konjaničkih spomenika.

Tvrdnju o stilskoj pretjeranosti i retardaciji *Indijanaca* možemo pobiti činjenicom koja donedavna uopće nije bila uočena, tj. da se ne radi o skulpturama zakašnjele - ili vanvremenske - secesije, nego o izrazitim skulpturama u svjetlu suvremenog art décoa; dapače da spadaju u najistaknutije skulpture toga stila u europskoj i američkoj likovnoj umjetnosti. Eva Weber u svojoj kapitalnoj američkoj monografiji art déco stila ističe Meštrovićeve *Indijance* u najkarakterističnije skulpture art déco stila (10031 [94]).

Osim osnovnih značajki toga tada u svijetu suvremenog likovnog i dekorativnog stila, Meštrovićevi *Indijanci* odaju i nesumnjivi utjecaj klasične antičke skulpture, grčkog zlatnog doba. Manje je izravan utjecaj suvremene Bourdelleove skulpture, kako smo vidjeli, ali je očit antički utjecaj i na nju i na art déco stilizaciju nekih njegovih skulptura. Bourdelleovi reljefi na pariškom *Théâtre de Champs Élisées* također, unatoč izrazitoj art déco stilizaciji, odaju nesumnjiv utjecaj klasične grčke skulpture (2543 [sl. 126-127]).

Meštrović je i ranije poznavao antičku skulpturu, naročito onu Elginove skupine s atenskog Parthenona. Ona je utjecala i na neka njegova ranija ostvarenja. Ali ovoga puta uočavamo izravno i snažno izvorište kiparske koncepcije indijanskih konjanika, a posebno samih konja i njihovih glava u konjanicima i konjima reljefa s Fidijinim prizorima Panatenejske povorke, nekada na atenskom Parthenonu, a tada u londonskom British Museumu. [81]

Što se tiče art déco stila korisno je usporediti Meštrovićevu još uvijek u osnovi realističku stilizaciju *Indijanaca* s onom nešto kasnijom i radikalnijom skulptura i reljefa Alfreda Janniota i drugih francuskih kipara na pariškim građevinama Palais Chaillot (1937) i Muzeju moderne umjetnosti.

Meštrovićeva je, kako smo vidjeli, bila dobra zamisao da ne modelira jednog Indijanca i jednog cowboya, jer s odjevenim cowboyem, s puškom u ruci, ne bi mogao ostvariti tako klasično čistu skulpturu kao s golim Indijancem na golom konju i tek s naslućenim oružjem u rukama. Osim toga, ta dva prvotno zamišljena raznorodna lika ne bi mogli stvoriti usporedni sklad kao dva gotovo istovjetna indijanska konjanika. Meštrović se nije podredio ni shvatljivim sugestijama naručitelja da konji u spomenicima moraju biti mali indijanski konji, a ne plemenitiji i ljepši klasični konji koje Indijanci nisu poznavali. Poletnim zamahom Indijanaca i konja ostvario je autor vrlo uspješno željenu ideju odavanja počasti do tada prezrenim američkim starosjediocima, a da to ipak nije bilo na štetu likovne čistoće i snage skulptura, kao što vidimo u najvećem dijelu konjaničkih spomenika vladarima i vojskovođama sa svim obilnim nelikovnim rekvizitima oko njih.

Što se Meštrović u tim spomenicima stanovitom stilizacijom udaljio od realizma (kao što se ranije secesijskom stilizacijom *Kraljevića Marka* također uspješno udaljio od realizma, ali nije, nažalost, u kasnijim spomenicima rumunjskim kraljevima), to je pridonijelo spomeničkom značaju skulptura. Usporedimo li Meštrovićeve *Indijance* s Augustinčićevim realistički (ili socrealistički) oblikovanim konjaničkim spomenikom *Slobode* do palače Ujedinjenih naroda u New Yorku, uočavamo velike prednosti prvoga baš u tom spomeničkom vidu skulptura.

Mislim da ne pretjerujemo ustvrdimo li da Meštrovićevi *Indijanci* spadaju među najistaknutije konjaničke spomenike suvremene skulpture, jer ne vidim takvih koji bi se isticali nad njima; možda tek sasvim drugačije likovno koncipirani dva desetljeća kasniji *Konjanici* mlađeg talijanskog kipara Marina Marinija.

Književnik i likovni kritičar Slavko Batušić je o *Indijancima*, izloženima nakon lijevanja pred Akademijinom ljevaonicom u Ilici, između ostaloga pisao:

"Meštrović je pojam ekspresivnoga zgrabio u samoj srži, i plemenitom materijom broncom uobličio dvije fantastične, simboličke i vanredne figure." (3572).

*

Najpoznatiji Meštrovićev spomenik bez sumnje je *Grgur Ninski* u Splitu, koliko zbog, u doba podizanja suvremenog, politički obojenog sadržaja, toliko zbog zadivljujuće veličine skulpture, a pogotovo zbog bučnih polemika za i protiv njegova postavljanja na antički Peristil. O tome smo već ranije govorili.

Što se tiče likovne, umjetničke, ocjene Meštrovićeve skulpture, ona je u javnom i stručnom tisku bila različita, čak potpuno oprečna: od glorifikacije do potpune likovne negacije.

Činjenica je da je Meštrović i samom veličinom osammetarskog brončanog kolosa želio postići monumentalnost. Međutim, kip *Slobode* pred New Yorkom mnogo je veći od *Grgura Ninskoga*, ali nema njegovu monumentalnost. Da je Meštrovićev *Grgur* samo realistička skulptura, njegova bi monumentalnost unatoč veličini bila znatno manja.

Ni Augustinčićev realistički konjanički spomenik u New Yorku nije veličinom dobio na monumentalnosti. Zanimljiv je i drugi slučaj: Augustinčićev spomenik *Maršalu Titu* u Kumrovcu realan je likovnom obradom, gotovo prirodnom veličinom i položajem gotovo na tlu, u prirodnom hodu. Kada je taj isti spomenik u Velenju višestruko uvećan i podignut na visoko postolje (da bi bio pola metra viši od Meštrovićeva *Grgura Ninskoga*) izgubio je na intimnosti prvoga, a nije dobio na monumentalnosti.

U čemu je spomenička monumentalnost *Grgura Ninskoga*? *Kraljević Marko* je tu željenu monumentalnost bio postigao secesijskom stilizacijom, naglasivši tako i gigantizam povijesnog i legendarnog narodnog junaka. Čikaškim *Indijancima* je nenametljiva art déco stilizacija pridonijela spomeničkom čimbeniku, ali s manje herojskog, a više humanog i ekološkog odnosa prema dugo potlačenim Indijancima.

U kolosu *Grgura Ninskoga* oslobodio se Meštrović obiju stilizacija, s blagim odrazom posljednje, ali je željenu spomeničku monumentalnost postigao tek donekle govorničkim protestnim stavom ninskoga biskupa (koji je bio simbolički uvjetovan tada aktualnom borbom protiv talijanskih posezanja za Dalmacijom), ali suštinski pojednostavnjenom stilizacijom Grgurove odjeće; koliko naglašenim okomicama prednjeg dijela odjeće, toliko valovitim zamahom plašta na poleđini. Ta je stilizacija ostala u granicama realnoga, ali je njezino isticanje i uvećavanje bitno pridonijelo simboličkoj poruci i monumentalnosti općeg dojma spomenika. Silna masa brončanog volumena istaknuta je, ali je vješto ublažena okomitim naborima plašta što teku od vrha do dna spomenika. Time je inače realistički, pa i teatralno patetični stav biskupa postigao likovni spomenički sklad i jasnu jednostavnost poruke.

Stanoviti skulptorski nedostatak spomenika je u tome što je on namijenjen posmatranju samo s dvije strane: sa strane na koju je okrenuto tijelo i s prednje na koju je okrenuta glava; leđna strana kipa i ona obratna od usmjerenog pogleda skulptorski su zanemarene i neprivlačne. Baš je stoga Meštrovićev izbor položaja *Grgura Ninskoga* na Peristilu bio vrlo sretan za sam spomenik koji se odlično posmatrao i doživljavao sa sjeverne prilazne strane Peristila, a posebno iz istočne kroz luk antičke kolonade, s kojeg je položaja najčešće i bio sniman.

Drugi je problem što je taj položaj što ga je Meštrović predlagao, a koji su podržavali i borili se za njega gradonačelnik Tartaglia i rodoljubi-nacionalisti, degradirao sam Peristil, u svjetskim mjerilima jedinstven antički ambijent. Peristil je postao tek okvir Meštrovićevog *Grgura*, pa su bili opravdani prosvjedi našega don Frane Bulića, kao i istaknutih stranaca poput Jacquesa Zeillera, Periclea Ducatija, Uga Ojettija, pa i samog satiričnog Bernarda Shawa. Današnji pak položaj spomenika - koji je trebao biti tek privremen a postao je stalan - bez poželjnog urbanističkog i arhitektonskog ambijenta, a pogotovo bez pogodne arhitektonske pozadine, nije uspio.

Meštrović je spomenik *Grguru Ninskome* zamišljao u dvije varijante. Vidna razlika je uglavnom u položaju lijeve ruke i knjige u njoj, koja je u prvoj varijanti spuštena do koljena, a u drugoj podignuta do ramena. Za obje varijante postoje skice, kao i dvije varijante šake s prstima, koja u samoj skulpturi igra istaknutu ulogu.

Prva je varijanta ostvarena u varaždinskom (kasnije i ninskom) spomeniku, a druga u splitskom.

Iako se na prvi pogled radi o gotovo jednakoj kompoziciji, spomenički je, a pogotovo likovno skulptorski, dojam bitno drugačiji. Varaždinski spomenik ima tijelo s plaštem znatno kraće od splitskoga u odnosu na glavu. Osim toga, splitskom spomeniku plašt pada u pojednostavnjenim (gotovo stiliziranim) okomitim naborima, a varaždinskome je prednji plašt sužen, pa unutrašnja haljina svojim detaljima oduzima skulptorsku čistoću i jednostavnost spomenika. A baš je široki i cjeloviti, okomicama istaknuti prednji plašt biskupov u splitskom *Grguru* najviše pridonio monumentalnosti spomenika. Bez tih naglašenih pojednostavnjenih okomitih nabora varaždinski *Grgur Ninski* djeluje nabijen, a nagnutost biskupova tijela prema natrag, čime se gubi vertikala splitskoga, pretvara ga više u realistički nego spomenički lik, bez obzira na njegovu manju veličinu. Uostalom, i sama mala skica splitskoga *Grgura* ima više spomeničkog i monumentalnog od velike varaždinske skulpture. Jednako je i samim razigranim *Grgurovim prstima* - koje je također radio u dvije varijante sačuvanih studija - Meštrović uspio postići mnogo više spomeničkog i simboličkog nego realističkog.

Nesuđeni *Kraljević Marko*, čikaški *Indijanci* i splitski *Grgur Ninski* tri su skulpture koje Ivana Meštrovića, po mome sudu, svrstavaju među najistaknutije kipare javnih spomenika svih vremena.

Najpohvalniji stručni sud o istaknutoj vrijednosti Meštrovićeva spomenika *Grguru Ninskome*, o spomeniku što su ga neki nazivali nagrdom, napisao je ugledni talijanski likovni teoretičar i kritičar Mario De Micheli u predgovoru reprezentativne izložbe Meštrovićeve skulpture u Milanu 1987. godine.

Govoreći o Meštrovićevim spomeničkim skulpturama De Micheli je pisao:

„...Naročito u prikazu Grgura Ninskoga u Splitu, djelu sedam i pol metara visokome. Zadivljuje zamisao i izvanredna skulptorska maštovitost što je vodila ideju, gdje se sposobnost sinteze oblika i osebujnog opisa pojedinosti ujedinjuju u sjajnom ishodu. Čitav lik srčanog biskupa ogrnut je dalmatikom koja zatvara okomicu u dvije cjelovite plohe, dočim po-

strance, s desne strane luka što ga tvori na ramenima, dižu se uvis ruka i šaka u opominjućem zamahu, kojoj je na suprotnoj strani kao protuteža druga ruka koja grčevito steže sveti tekst u ćiriličkom pismu. Ali glava je ta koja dominira cijelom strukturom djela, glava koja se u razini ramenâ, s gustom kosom i zamršenom bradom, otkrivajući namršteno lice koje gleda protivnike strašnim očima. Teško je u Europi zamisliti, u ovo vrijeme, neku skulpturu slične energije, slične snage, i istovremeno tako lišenu retoričkih zanosa, govorničke dopadljivosti." (9685 [6-7]).

*

Iako reprezentativan, poznat i na istaknutome položaju, Meštrovićev *Spomenik Zahvalnosti Francuskoj* likovno nije na visini *Kraljevića Marka*, *Indijanaca* ni *Grgura Ninskoga*. U tom spomeniku, osobito u glavnom liku *Pobjede* i u reljefu *Vojnika*, ima još traga linearne art déco težnje dekorativnosti, ali je to već i početak Meštrovićevog "spomeničkog", dosta patetičnog i teatralnog efekta što će nadalje slijediti u nekim javnim skulpturama tridesetih godina. Nestajanjem secesijske i art déco stilizacije, a ne želeći krenuti prema nefiguraciji i apstrakciji poput većine mlađih avangardnih kipara, Meštroviću je ostajalo realističko prikazivanje kojim se nije mogao postići željeni spomenički dojam. Stoga je krenuo smjerom one patetične stilizacije koja se, iz jednakih razloga, razvila u skulpturama s izrazitim ideološkim propagandnim naglaskom: talijanske, njemačke i sovjetske, a koja je zatim uzela maha i u zemljama socijalističkog režima. Likovi u osnovi ostaju realistički, ali su pokrenuti patetičnim poletom, u stremljenju naprijed (često s uperenim oružjem), a za njima vijori odjeća poput neke propagandne zastave.

Ima u tome poletu i pozitivne dinamike skulptura Antoinea Bourdellea, s čijim se skulpturama i povezivala figura na kalemegdanskom spomeniku, ima i asocijacija - i Bourdellea i Meštrovića - s antičkim grčkim skulpturama poput *Iride* na atenskom Partenonu, pa i krila *Nike iz Samotrake* u pariškom Louvreu, ali smo taj teatralni polet vrlo često vidjeli na mnogobrojnim domovinskim ruskim spomenicima, od onih likovno boljih Vere Muhine, do stotina šablonskih ostvarenja, ali i na mnogim našim javnim socrealističkim spomenicima toga razdoblja, od Augustinčićevog u Batinoj Skeli do brojnih drugih.

Ali unatoč toj patetici kompozicije i teatralnog pokreta figure, Meštrovićeva je *Pobjeda*, za razliku od tisuća drugih navedenih, ipak likovno zrelo ostvarenje, iako više rutinsko nego kreativno.

Glavna zamjerka spomeniku *Zahvalnosti Francuskoj* je u više reljefno-linearnom nego prostorno-skulptorskom oblikovanju lika *Pobjede*. Čitav spomenik, pogotovo sama figura, ali i bočni reljefi, mogu se posmatrati samo s bočnih strana, pa djeluju reljefno a ne plošno. Ta je zamjerka tim veća što se spomenik nalazi u širokom parkovnom prostoru, pa ga se posmatra sa svih strana.

Dva bočna reljefa pogotovo ne predstavljaju osobito kiparevo likovno ostvarenje. *Vojnici* su gotovo grafički komponirani, dok *Sorbona* donekle privlači svojim humanim realizmom likova, ali njezin izraziti realizam nema željeni spomenički pečat.

Spomenik *Zahvalnosti Francuskoj*, kao što smo ranije vidjeli, izazvao je burne reakcije u tisku. Jedni su ga službeno i osobno, laički i stručno hvalili, a drugi politički i stručno kudili. Najoštriji kritičar toga spomenika bio je beogradski književnik Petar Odavić koji je objavio cijelu brošuru *O skulpturi*, pravi pamflet, u povodu Meštrovićeva *Spomenika zahvanosti* (4552).

*

Spomenik južnoameričkom nacionalnom vođi *Simonu Bolivaru*, što ga je naručila Vlada Perua 1929. godine, nije uspio ostvariti jer je to spriječio vojni udar u Peruu. Ostali su u Atelijeru Meštrović i u zagrebačkoj Gliptoteci tek maketa čitavoga spomenika, 4 reljefa i 4 crteža spomenika, i to oštećeni. Na temelju dobrih reprodukcija makete čitavog spomenika, konjaničkog lika i reljefa, možemo dobiti opći dojam projektiranog spomenika.

Dok su spomenike *Indijancima* predstavljale same konjaničke figure, spomenik *Zahvalnosti Francuskoj* je dobio dva bočna reljefa na postolju, spomenik *Bolivaru* je bliži uobičajenim i stereotipnim spomenicima velikanima u drugoj polovici devetnaestog i prvoj dvadesetog stoljeća: s većim brojem popratnih prizora, bilo u reljefima bilo u punoj plastici. Ti su dodaci, najčešće diktirani narudžbom i povijesno-literarnim shvaćanjem, obično odvraćali pozornost od same glavne skulpture, najčešće su djelovali nagomilano, nearhitektonski i neskulptorski.

I Meštrović je bio obavezan uz glavni lik prikazati i povijesne prizore vezane uz njega, s vrlo velikim brojem ljudi i konjanika, ali je to ipak uspio sretno riješiti zadržavši i arhitektonsku i kiparsku cjelinu i čistoću spomenika. To je postigao u prvom redu naglašavanjem same konjaničke skulpture, a u ostalome dajući naglasak geometrijskoj kubičnoj arhitekturi spomenika, podređujući joj vrlo plitke reljefne prizore dobro ukomponirane u te kubuse gornjeg užeg i donjeg šireg postolja. Na gornjem je postolju predvidio dva alegorijska djevojačka lika u poletu, s vijorećom draperijom za njima, a na četiri strane donjeg, masivnijeg, postolja četiri prizora iz djelovanja glavnoga junaka.

Sam konjanički lik na vrhu visokog spomenika, iako na prvi mah djeluje stereotipno, poput mnogih sličnih konjaničkih spomenika toga doba, ipak se ističe dobrim kiparskim oblikovanjem, a vijoreći plašt iza konjanika pruža mu željeno idejno značenje. Ta je oslobodilačka ideja pojačana i poletnim likovima djevojaka na bočnim reljefima. Plitki reljefi na donjem postamentu potpuno su grafički riješeni, ali oni se volumenski podređuju kubusu postolja i ne ističu se u osnovnoj masi spomenika. Stanovita zamjerka spomeniku, kao i onom prethodnom na Kalemegdanu, je moguće posmatranje samo s bočnih stana, dok je konjanička skulptura, viđena od sprijeda i od straga, konfuzna i nezanimljiva; glava konja čak i pokriva konjanika na toj visini.

Da je ostvaren, spomenik *Simonu Bolivaru* ne bi spadao među najbolje Meštrovićeve spomeničke skulpture, ali bi se isticao među stotinama sličnih konjaničkih spomenika podizanih tada na svim kontinentima.

Obraćajući se Meštroviću i nazivajući ga „najvećim živim skulptorom" (8941 [13]) naručitelji su imali pred očima konjanički spomenik *generalu Alvearu* što ga je u Buenos Airesu bio izveo Antoine Bourdelle. Zacijelo bi u njega naručili i ovaj spomenik da on nije umro baš te 1929. godine.

O Ivanu Meštroviću, njegovu životu, izložbama, djelima i o njegovoj umjetnosti vrlo mnogo se pisalo u tom prvom poratnom razdoblju, od 1919. do 1930. Neki prvi poratni prikazi i kritike odnosili su se još i na predratne herojske skulpture, ali na poratnim ih izložbama više nije izlagao, pa su skulpture religiozne tematike, nastale u ratnim godinama, a zatim one art déco stila, religioznog, glazbenog i spomeničkog sadržaja bile uglavnom hvaljene, a katkada i kuđene u europskom, američkom i u domaćem tisku. Među stotinama poznatih mi inozemnih prikaza u cijelom razdoblju između dva rata tek ih je nekoliko negativnih, dok ih je u domaćem tisku više, ali ne s likovnog, nego uglavnom s nacionalnog stajališta u Srbiji, a socijalnog u Hrvatskoj.

Katkada su ti prikazi, ne samo naši nego i inozemni, pretjerano euforični. Tako npr. Pauline Clough Young u engleskoj reviji *The Microcosm* 1919. započima prikaz o njemu kao o „najvećem živućem kiparu" (2302).

Njemački kunsthistoričar Heinrich Ritter je 1923. u umjetničkoj reviji *Deutsche Kunst und Dekoration* objavio opširan prikaz Meštrovićeva života i rada, analizirajući njegove stilske promjene tijekom tih dvadeset godina.

„...Meštrović je nesumnjivo obilno sudjelovao u svim predanjima i školovanjima europske plastike... Usto su se javljali i utjecaji mnogih stilova, ali se snagom i poletom ipak konačno u umjetniku probilo ono ljudsko i osobno umjetničko, pa upečatljivo stvara svoj vlastiti ponosni svijet...

Svakako je sigurno da Meštrović posjeduje jasan i čvrst umjetnički svjetonazor. Njegovi oblici govore. Govore škrtim, tečnim i poletnim jezikom. Ne zastaje kod bezvrijednih pojedinosti, usto je prisutna jaka stilistička snaga koja sve viđeno pretvara u sagledano, sve istinito uzdiže u legendarno. Među suvremenim kiparima ovaj Slaven zauzima počasno mjesto. U reljefima je privlačan pripovjedač, u složenim kompozicijama sjajan arhitekt, ali uvijek i glazbenik i svećenik - može ga se stoga procijeniti kao najznačajniji i najosebujniji prilog što ga slavenstvo pridodaje umjetnosti sadašnjice. Njegova je muza vitka, aristokratska dama savršene finoće oblika i velike ženstvene dražesti; stroga, ali ganutljivo lijepa, ljupka, ali usto ne bez karaktera..." (2656).

Opširan vrlo pohvalni prikaz o Meštrovićevim skulpturama izloženima u uglednom njujorškom Brooklyn Museumu 1925. napisala je u časopisu toga muzeja Emily Bayne Bossom:

„...On je medij koji prenosi filozofiju svojih planina u kamen, drvo i broncu, sada u dvoranama Brooklym Museuma." (2899 [8]).

A čikaški *Daily Journal* donosi iste godine uvodni članak o izloženim Meštrovićevim skulpturama u *Art Instituteu*:

„...Meštrović posjeduje jedan čudovišni smisao forme i jednu podjednako zapanjujuću tehničku sposobnost, on posjeduje oštru pronicavost, umjetnički osjećaj, dar kojim dopire do srca stvari, ljubav za lijepim.

Zašto on, sa ovim silama, želi iznositi i toliko nelijepih stvari, to je tajna koju možda najbolje možemo objasniti pozivajući se na jednu drugu vještinu. Najbolji govornik, naročito ako je mlad, često zađe predaleko te se upušta u viku i naduvenost, umjesto izražavanja. Jedan dio Meštrovićeva rada također je jednostavna fraza u tri dimenzije; no i taj rad ima čudovišnu snagu i jedrinu i, usto, ima dosta izražaja...

Uostalom, u njemu je nešto mističnog, nešto mizantropskog, dobar dio bičevalačkog, jedna žica jednostavne pobožnosti, jedan Rabelaisov nasrtaj, jedno dozrijevanje humora, a sve gonjeno neutaživom ljubopitnošću i nespokojnim podsticajem za radom. Njegova je energija titanska; on radi kao da je osuđen da isteše i izvaja čitav svijet za svoga života." (2936).

James Aubry je 1924. pisao o Meštroviću u časopisu *La Revue de Paris*, između ostaloga:

„On otkriva neku osobnost, temperament, u kojima mu sigurno ni jedan kipar njegove generacije nije suparnik... Podatnost njegove umjetnosti je tolika, da iako sva njegova djela pokazuju isti odnos teme i oblika, ponekad je teško povjerovati da su tako različita djela proizašla od iste ruke." (3062).

Engleski umjetnik i organizator Meštrovićevih izložaba u Velikoj Britaniji Ernest H. R. Collings ocrtao je kiparevo djelo u jednom predavanju o razvitku skulpture od predpovijesti do tih dana:

„...Živa, da ne kažemo divlja, urođena rasna svijest, seljačko porijeklo, pomne studije u kozmopolitskom Beču (i kao arhitekt i kao skulptor), i prirodna spretnost i vještina u rukovanju materijalom, sve se to udruživalo u ovom umjetniku da ga osposobi da se izrazi oblicima, o naširoko zamišljenoj viziji čovječanskog..." (3258).

Marc Loge je u pariškom *Figaru* pisao o Meštroviću o „velikom mističnom kršćaninu... jednom od najvećih kipara ne samo današnjice, nego svih vremena".

Walter Pach u knjizi o staroj i novoj umjetnosti, s problemima umjetnosti kraja 19. i početka 20. stoljeća, objavljenoj u Londonu i New Yorku 1928, pisao je i o Meštrovićevoj ulozi u suvremenoj skulpturi (3622).

Autor napisa o Meštroviću u pariškoj *Revue Bleve* započeo je studiju:

„Umjetnička Meštrovićeva karijera predstavlja sve značajke čovjeka genija koji se, proizašao iz skromne sredine, sa zanosom neuobičajene naravi baca u osvajanje najljepših umjetničkih ostvarenja." (4543).

Dakako da su i u hvalama i u kuđenju brojniji i bučniji naši publicisti. Srpski slikar, arhitekt i likovni kritičar Branko Popović pisao je i o Meštroviću u pariškom izdanju 1919. *L'art moderne yougoslave*:

„...Ta pojava označava najvažniji datum jugoslavenske umjetnosti. Ona je ujedno od nepobitne važnosti za čitavu modernu umjetnost. Sam Meštrović, dijete svoga vremena, počima traženje samoga sebe." (2364 [8]).

A drugi istaknuti srpski slikar Petar Dobrović pisao je 1921:

„Poslije tih pokušaja dođe, kao div, Meštrović, da cijeloj Europi dokaže da imamo kolosalnih kulturnih sposobnosti. On je bio prvi kod nas koji je svojom elementarnom monumentalnošću stvorio jednu umjetnost kojom su se Jugoslaveni mogli afirmirati. Prirodno je da se oko njega okupilo nekoliko talenata, kao Rosandić, Rački, Kljaković, Krizman, Babić...

Jedna čudna, kolosalna skulptorska dikcija, koja crpi iz svih stilova, svih vremena, ali nosi apsolutni pečat Meštrovićev. Sve te reminiscencije prekuhane su u njemu, slivene u jedan vlastiti jezik koji, i kad postane bombastičan, ne gubi svoju slulptorsku bazu..." (2520).

Isti Petar Dobrović pisao je dvije godine ranije:

"...On nikada nije prirodu ozbiljno proučavao, a kao eklektičar, pozajmio je iz drugih stoljeća, od drugih umjetnika svoj stil, ispunio ga svojim temperamentom. Ako mu je katkada priroda i poslužila kao model, ona za njega nije imala veći značaj nego ma koji mrtvi kip. I to je ono što mu se osvetilo, 40-godišnji Meštrović nije onaj od 22 godine. On više nema žara, umoran, istrošen, nema ni iskustva, samo stalne sumnje..." (2317).

O sadržajnoj i stilskoj promjeni Meštrovićeve skulpture nakon rata pisao je i likovni kritičar Vladimir Lunaček 1923. u *Obzoru*:

„...Meštrović je najprije tražio tog klasičnog čovjeka u savremenim ljudima. Mislio ga je naći u modelu narodnom pjesmom oduhovljenom. Doskora je uvidio, da taj čovjek nije čovjek klasične starine. Kraljević Marko je moderan junak i moderan čovjek, njemu ne pristaju ni sandale, a ni sala (!) Heraklova. Do ove spoznaje došao je Meštrović u svojoj posljednjoj trećoj, - trećoj, - fazi razvitka. On crpi prikazivanje čovjeka iz modernog čovjeka, ne transponira ga u prošlost, a niti ne projicira u budućnost...” (2638).

Krleža i „zemljaši” su pak kritizirali Meštrovićevu umjetnost kao nesocijalnu. Jedan iz te skupine, slikar Đuro Tiljak, najoštrije je obezvrijedio i Meštrovića i njegova djela u povodu njegove kolektivne izložbe u Zagrebu 1932. godine:

„Riječ je o umjetniku, koga se smatra jednim od najvećih živućih vajara svijeta, i o čovjeku koji je doduše indirektno ali svjesno utjecao na razvoj sudbine svog naroda” - započeo je Tiljak svoju studiju o Meštroviću u zagrebačkom *Književniku*, u kojoj ponavlja Pijadine i Krležine postavke i greške.

„...Idejno, umjetnost Ivana kreće se između secesionističke religiozne patetike i antikne poganštine. Za prvo se odlučio umjetnik svjesno, a drugo se je priključilo kao neophodni realistički plastički momenat. Samo što Meštrović nije nikada ušao svjesnou posljednji...

U traženju romansko-vizantinskih napušta asirsko-metznerovske forme. Za čas je izgledalo kao da traži u sebi riješenje problema razdora između zapadne i istočne crkve, inspirisan romansko-vizantinskim raspećem u muzeju Trocadero. No samo za čas. On uzima svuda, gdje je plastički osjećaj u naročitoj stilskoj formi savršen. On to podređuje patetičnoj dinamici podjednako u oblicima arhajske, grčke, egipatske, asirske, vizantinske, romanske, gotske, indijske i kitajske plastike. On te oblike ponavlja, varira i pravi nove kombinacije, ali ne stvara nikada kompaktno novo...

...Meštrović ide u širinu, mjesto u dubinu skulptorskog zadatka. Nigdje nije proveden princip plastičnog organizovanja rasvjete. Figura određena za plener ne podnosi sunčanu rasvjetu i ista neugodno naglašava materijal bronce ili kamena. Anatomija je povod za linearnu ornamentaciju, a ne za dokumentaciju pokreta i plastičkog realizma. Elementi stilizacije i realizma često su nelogično pomiješani u kompozicji itd. itd.

O Ivanu Meštroviću pisalo se je mnogo, ali na žalost s malo kritičnosti. Na to je upozorio Miroslav Krleža svojim temperamentnim načinom i razumljiva je njegova desperacija. On je shvatio tragediju ovog talenta. Na tom se ipak ništa neda promijeniti i sam umjetnik nije još doživio, a valjda i neće doživjeti svoju ličnu tragediju...

U tome je sav Meštrović. Izvan programa socijalnog, nacionalnog i internacionalnog. To je larpurlartistička afirmacija čovjeka, koji udešava svoj život prema srednje-vjekovnom idealu jednog dubrovačkog gospara, ili ako hoćete despota ili kralja. Iz te uloge neće ga maknuti nitko. Romantika njegovih vlastitih kipova dovela ga je do romantike vlastitih gesta i zato i njegova umjetnost, njegovo mišljenje i djelovanje nalaze se u kontradikciji spram svih osnovnih problema sadašnjosti.

Ideal secesionističkog umjetnika, da iz sebe učini jednu ličnost sa atributima jednog isječka historije, ostvaren je definitivno.” (4575).

Meštrovićeve poratne promjene nitko tada nije povezivao sa suvremenim art déco stilom, nego ih se smatralo retardiranom secesijom. Uostalom, art déco kao zaseban i izrazit likovni stil u povijesti umjetnosti uočen je, priznat i vrednovan tek osamdesetih godina u svjetskoj, a devedesetih u našoj povijesti likovne umjetnosti. Značajan je u tom smislu napis Branke Stipančić u američkom časopisu *The Journal of Decorative and Propaganda Arts* o Meštroviću i art déco stilu, posebno u primjeni toga stila u *Račićevu mauzoleju* u Cavtatu i u čikaškim spomenicima *Indijancima*. Ona je u tim skulpturama uočila naglašenu melankoliju, osim u *Indijancima*:

„Meštrovićeva primjena art déco stila i tehnike urodila je različitim učinkom kada ih je primijenio u narudžbi da oblikuje jedan spomenik iz povijesti Chicaga. Nasuprot tihe melankolije u ranijim skulpturama art déco stilizacija i naglašeno linearno svojstvo detalja pojačali su u spomenicima Indijanaca dinamizam i željenu monumentalnost skulpture, daljnje svjedočanstvo umjetnikova majstorstva.” (10128 [58]).

Iako je Ivan Meštrović uvijek bio sklon simboličnoj, religioznoj i spomeničkoj skulpturi, realna stvarnost i suživot u društvu usmjeravali su ga i modeliranju ljudskog lika, a posebno portreta. I pri tome je bilo razlike da li se radilo o običnom čovjeku ili spomeničkoj ličnosti, posebno o članu obitelji ili tek nepoznatom naručitelju. Vidjeli smo da su i raniji portreti naručitelja, znanaca i članova obitelji oblikovani izrazito realistički, s više ili manje intimnog pristupa portretiranoj osobi. Portretima istaknutih suvremenih ili povijesnih ličnosti pridavana je uvijek stanovita spomenička patetika. Obiteljskim portretima brata Peše, žene Olge i djece očit je intimni realistički pristup. Rani autoportreti odražavali su samouvjerenost o vlastitoj stvaralačkoj snazi, dok je u ovim već staračkim to samoljubivo i samodopadno veličanje samoga sebe nestalo, a ostao je sve više tek starac već umoran od životne, društvene i stvaralačke borbe, sa sve više razočaranja, a manje poleta.

Najpoznatiji i najviše reproducirani Meštrovićev *Autoportret* je bez sumnje onaj iz 1930. godine. U njemu se odražava Meštrovićeva samouvjerena snaga, svijest o svojoj slavi, o domaćim i inozemnim priznanjima.

Karakteristično je za Meštrovićeve portrete da ih je rjeđe predstavljao u uobičajenom usmjerenju glave i pogleda naprijed, nego je običavao njihove glave okretati više ili manje ustranu. U poprsjima istaknutih ličnosti taj je stav tijela viđenog odsprijed, a glave sa strane, u profilu, bio naročito naglašen. Budući da su gotovo svi ti portreti bili predviđeni samo za jedan pogled od sprijeda - kao portretna plastika općenito - to je okretanjem glave ustranu postizavao naglašeniji i istaknutiji profil osobe, dok su intimniji portreti bili izrazitiji en face predodžbom.

Shvatljivo je da ta njegova dosljedno primjenjivana predodžba portreta okrenute glave u profilu često djeluje namješteno, teatralno, često i patetično.

Jedan od istaknutih primjera takvog profilnog naglašavanja je Meštrovićev *Autoportret* iz 1932. godine. Ne samo da je u njemu glava potpuno okrenuta desnom ramenu, nego je donekle usmjerena uvis, čime je autor dobio na stanovitoj "spomeničkoj monumentalnosti", ali i na donekle forsiranoj teatralnosti.

Ipak je taj njegov *Autoportret*, premda banaliziran čestim reproduciranjem, istaknuto likovno djelo koje odlično odražava Meštrovićev stil rada toga najzrelijeg razdoblja stvaranja, njegovu samouvjerenu sigurnost u stvaralaštvu i majstorstvo oblikovanja i kompozicije skulpture. U njemu je veliki kipar svoju samouvjerenost genija najbolje predstavio.

Usporedimo li s tim *Autoportretom* iz 1932. *Autoportret* iz 1941. vidimo među njima bitne razlike, i fizičke i psihičke. Nestalo je u njemu one samodopadne patetike, nestalo je izvijenog forsiranog stava. To je realistički portret smirenog starijeg kipara koji je pogled usmjerio preda se, više u svakodnevnu stvarnost nego u stvaralačku budućnost.

Shvatljivo je da je u poprsju brata *Petra*, a izradio ih je, koliko nam je poznato tri, oko 1910, 1932. i 1939. godine, predstavio lik mlađega brata bez truna namještenosti i teatralnosti. Likovna vrijednost tih Pešinih portreta je baš u njihovoj prisnoj realnosti.

Istaknuto je Meštrovićevo poprsje supruge mu *Olge* iz 1935. godine. Za razliku od Ružinih poprsja i likova u kojima je ona bila model, Olgino predstavlja dostojanstveni lik žene srednjih godina, simbol obiteljskog života i poštovanu majku njegove djece. Olga nije bila osobito lijepa, ali je imala nečega klasičnog u crtama lica, pa je Meštru poslužila kao model nekih skulptura, pa i aktova.

I taj Olgin portret odiše smirenošću, obiteljskom sigurnošću i naglašenom - ponešto potenciranom - antičkom ljepotom. Posebnu privlačnost daje mu izvedba u plemenitom bijelom mramoru.

Smirene klasične obrise Olgina lica vidimo i u vrlo lijepoj brončanoj *Glavi žene* iz 1938. godine, također u Galeriji Meštrović.

Portretirajući pak djecu nije se ni pokušao udaljavati od njihova realističkoga prikaza.

Osim jednog ranog dječjeg portreta oko 1925, stariju kćerku *Martu* je portretirao oko 1938. godine, kao već razvijeniju ozbiljnu djevojku.

Maricu je portretirao mnogo mlađu, kada je imala tek 4-5 godina. Ona je tada bila njegova mezimica, pa je i u to poprsje ulio posebnu ljubav, ostvarivši skulpturu naročite ljepote i djetinje dražesti.

Od dva sina skloniji je bio mlađemu *Mati*, jer je Tvrtko od rana bio ćudljive naravi. Matu je portretirao odmah nakon rata, s osobitim pristupom prisne očinske ljubavi, likovno mnogo uspjelije od čestih ranijih naručenih dječjih portreta.

Četverogodišnjeg ili petogodišnjeg sinčića *Matu* oblikovao je Meštrović u još dvije skulpture, obje u njegovoj galeriji u Splitu. Obje su poprsja, zapravo polulikovi, *Dječaka s pticom* i *Dječaka s konjićem* iz 1934-1935. godine. Ti su rekviziti, ptica i drveni konjić, pridonijeli dojmu dječje igre. Posebno privlači usmjerenje djeteta, u prvoj skulpturi prema ptici u rukama, a u drugoj naprijed.

U povodu jubileja Johanna Wolfganga Goethe*a* 1932. izradio je Meštrović dva poprsja i glavu čovjeka kojega je veoma cijenio i u kojemu je gledao svu stvaralačku veličinu njemačke rase, kao što je u Michelangelu vidio onu talijanske. Politička razočaranja u njemačku ideologiju i politiku, kao i u onu talijansku, nisu umanjivali to divljenje i priznanje. Želeći i *Goetheovom poprsju* dati gotovo monumentalno obilježje genija, komponirao ga je kao i ostale istaknute likove - kao i svoj *Autoportret* - glave zabačene prema ramenu, da bi mu istaknuo markantni profil. Sve tri varijante *Goetheova poprsja* likovno su istaknute Meštrovićeve skulpture i spadaju zacijelo među najljepše portrete tog velikana Nijemca-Europljanina.

I Petar Petrović Njegoš bio je jedan od velikana u galeriji istaknutih likova koje je Meštrović posebno cijenio i čijim se djelima divio. To će kasnije i sam priznati podižući mauzolej crnogorskome vladici na Lovćenu. *Njegoševo poprsje* nastalo je u ozračju prve Meštrovićeve neizvedene zamisli *Njegoševa mauzoleja*. Dok je *Goetheovu liku* teatralno izvijenom glavom i pogledom usmjerenim u daljinu dao stanovito spomeničko obilježje, *Njegoša* je ostvario kao mislioca, zamišljene pognute glave.

I *Goethe* i *Njegoš* imaju značajke spomeničkog, monumentalnog, portreta. Portreti hrvatskih književnika *Vladimira Nazora* i *Dinka Šimunovića* shvaćeni su i ostvareni prisno, prijateljski. U čitavoj je tadašnjoj Jugoslaviji Vladimir Nazor bio najpoznatiji pjesnik. Iako je često gajio junačke epske ambicije, želeći i nehotice oponašati svog političkog protivnika Gabriela D'Annunzija, uvijek je ostao kabinetski, profesorski pjesnik, čak i kada se upustio u posljednju, već staračku, avanturu odlazeći u šumu. Meštrović ga je takvoga doživljavao, a takvoga je i prikazao: dobrodušnog intelektualca bez ikakve herojske aureole, bez spomeničkog stava, glave naslonjene na ruku, više umornog nego stvaralačkog izraza lica.

Poprsje dalmatinskog gorštaka *Dinka Šimunovića* također je ostvario intimno i realistički, ali prkosnog prodornog pogleda čovjeka kojega su u domovini cijenili kao književnika, ali su ga ipak pustili da životari u oskudici i umre u bijedi.

Meštrović je tih godina, zauzet većim spomeničkim izvedbama, a živeći u domovini, gdje su narudžbe portreta bile rijetke, izradio malo portreta, uglavnom nekolicine svojih prijatelja. Tako je dva puta portretirao *dr. Antu Trumbića*, splitskog hrvatskog političkog prvaka, kojemu će po smrti izraditi nadgrobni spomenik. Ti su portreti izrazito realistički, dok će Trumbićev lik na nadgrobnom sarkofagu nužno barem donekle stilizirati.

Manje poznamo portrete njegovog splitskog prijatelja, aktivnog masona *Dane Matošića*, istaknutog zagrebačkog kazališnog djelatnika *Stjepana Miletića*, hrvatskog bunjevačkog pjesnika *Antuna Evetovića* za spomenik u Subotici.

Istaknutija je narudžba bilo poprsje-spomenik *Jona Bratianua* u Bukureštu, za koji je izradio nekoliko poprsja i glava. Lik rumunjskog nacionalnog vođe modeliran je više majstorski nego stvaralački, s naglašenim spomeničkim pečatom. Istom je prigodom Meštrović izradio i poprsje pokojnikove žene *Elise Bratianu* kada ga je 1936. posjetila u splitskom atelijeru.

Istaknimo među portretima toga razdoblja dva poprsja Splićanke *Ade Pavičić*, prvi rađen oko 1930. u Splitu, a drugi 1935. u Zagrebu. Ističu se klasičnom ljepotom i likovnom čistoćom i spadaju među vrlo dobre Meštrovićeve ženske portrete.

*

Ivan Meštrović je 1933. modelirao i dao odliti u sadru skulpturu *Kiklopa* koja, koliko nam je poznato, nije bila namijenjena nekom javnom spomeniku, a ipak ima značajke javnog spomenika, kako istaknutom veličinom od otprilike 2,5 x 3 m, tako efektnom ekspresivnošću. Bila je stvorena za otvoreni prostor, jer bi tako golema i dinamična rušila svaku prostoriju.

Meštrovićev je *Kiklop* oličenje brutalne snage, negativnog naboja i ne znamo je li pri tome autor imao neku posebnu aktualnu idejnu ili sadržajnu poruku. Te 1933. godine još nisu ni počeli strahotni osvajački ratovi da bi ga oni potakli na njihovo skulpturalno oličenje. Mislim da je kipareva želja bila da predoči silnu snagu, a takvu je snagu mogao bolje oblikovati s negativnim nego pozitivnim sadržajem. Kasnija namjera da se tom skulpturom pred splitskim stadionom u povodu Mediteranskih igara predstave same sportske igre, bila je u osnovi promašena i srećom se nije ostvarila.

Kiklopov stav u bacanju kamena uspoređujemo s mnogo ranijim Bourdelleovim *Herkulom strijelcem* koji u jednakom položaju, oslanjajući se na desno koljeno a podupirući se pruženom lijevom nogom odapinje strijelu s luka. Ipak je to tek formalna i nebitna usporedba. Bourdelleov je strijelac sav u napetom vitkom mišićju, a Meštrovićev *Kiklop* u teškim masama tijela, mušićja i golemog kamena. Prvi oličava snagu duha, vještine, dovitljivosti, a drugi tek sirovu snagu i težinu.

Mislim da Meštrovićev *Kiklop*, efektno postavljen na otvorenom, u parku splitske Galerije, ali ipak pred smirenim kamenim zidom majstorova atelijera, više privlači veličinom i snagom, dinamikom zamaha, nego osobitim likovnim ostvarenjem. Izveden je potpuno realistički, poput studija mišićja na akademskim modelima.

Pa ipak je taj motiv *Kiklopa* više godina obuzeo Meštrovića, od malih studija 1928. do konačne izvedbe 1933, pa je prethodno izradio čak šest malih skulpturalnih studija, od kojih su neke likovno zanimljivije od konačne monumentalne skulpture.

I još nekoliko muških aktova, torza, što ih je modelirao oko 1938. imaju više značajke anatomskih studija nego neke određenije kiparske zamisli. Na tim realističkim aktovima nestalo je impresionističke i secesijske i art déco stilizacije, a suvremenu likovnu težnju udaljavanju od figuracije i zatvaranju oblika i masa, u smislu jednog Moorea ili Brancusija, Meštrović nije prihvaćao.

Kao i dvadesetih godina, tako je i tridesetih Meštrović modelirao i desetak ženskih aktova, ali to više nisu velike uočljive skulpture, nego uglavnom manje studije. Među njima se ističe *Ženski torzo*, mramorna skulptura u prirodnoj veličini. Iako je rađena realistički, čak s dopadljivim bujnim oblinama, eliminiranjem glave, ruku i nogu postigao je kipar kompaktnu skulpturu s pažnjom usredotočenom na kameni volumen, a ne na realističke pojedinosti tijela. Ta se skulptura bez sustezanja može usporediti sa sličnim Maillolovim ženskim aktovima antičkog i mediteranskog nadahnuća.

Među manjim studijama istaknimo brončani *Stojeći ženski akt* u Meštrovićevoj splitskoj galeriji.

Bogorodica s djetetom, *Krist na križu* i neki biblijski i svetački likovi i dalje su nadahnjivali Meštrovića za skulpture, katkada tek za malene sadrene studije koje nije nikada izveo u konačnoj zamisli, katkada za reprezentativne skulpture u kamenu, drvu i bronci, ali ne samo kao samostalne skulpture, nego većinom namijenjene arhitektonskim sredinama, poput ranijeg *Račićeva mauzoleja*, a sada opremi unutrašnjosti zagrebačke *crkve Sv. Marka*, obiteljskom *mauzoleju* u *Otavicama* ili zavjetnoj *crkvi u Biskupiji*, prekidajući zbog tih radova čak i već započeti ciklus drvenih reljefa s temom *Života Kristova*.

U Galeriji Meštrović u Splitu nalaze se tri malena *Raspela* nastala uoči rata. Vjerojatno je jedno bilo namijenjeno *crkvi Sv. Spasitelja*, *mauzoleju obitelji Meštrović* u Otavicama, a druga dva su zacijelo bile studije za veći broj brončanih odljeva, naručenih da budu u svim razredima Realne gimnazije u novosagrađenoj školi u Splitu, dok je autor *Raspelâ* za Klasičnu gimnaziju bio kipar Ivan Mirković. Prema nekim usmenim svjedočanstvima, Meštrović nije dospio izraditi skulpturice *Raspela* za Realnu gimnaziju, pa je 1940. i. u njezinim razredima postavljeno ono Mirkovićevo (10775 ; 10794 ; 10798 ; 10801). To, a i nekontrolirano kasnije odlijevanje, razlogom su da se vrlo veliki broj tih malenih *Raspela* nalazi u brojnim privatnim posjedima u zemlji i u inozemstvu.

Te Meštrovićeve studije *Raspela* u osnovi su realističkog prikaza Kristova korpusa, ali su ona najbrojnija ipak gotovo gotički izdužena, podsjećajući na ekspresionistička gotizirajuća *Raspela* ranijega razdoblja.

Dva veličinom, kompozicijom i stilom srodna uočljiva reljefa, svaki s nekoliko likova, u Galeriji Meštrović su *Porođenje* ili *Nakon poroda* i *Oplakivanje*.

Temu *Oplakivanja Kristova*, *Pietà*, Meštrović je do smrti obrađivao: od one jedinstvene malene studije *Pietà* iz 1914. godine, uz monumentalnu *Rimsku Pietà*, do kasne *Pietà* u Miamiju 1958. godine.

Osim reljefâ *Oplakivanja* za crkvu Sv. Marka i mauzolej u Otavicama, modelirao je 1930-1931. još pet *Pietà* kao reljefe, skulpture, čak i jednu plaketu. Najpoznatiji je među njima veliki reljef u visokoj plastici *Oplakivanja* u Galeriji Meštrović u Splitu. Tri su lika, s ležećim Kristovim aktom i dvije uplakane žene, dijagonalno komponirana, od Kristovih nogu do Marijine glave. Skulptura je izvedena realistički, tek s blagom stilizacijom u pojednostavnjivanju detalja. U odnosu na suvremenu europsku skulpturu ona je konzervativna i meštrovićevski akademizirana, ali u čitavoj kompoziciji i prevladavajućim obrisima i linijama ima u sebi istaknutu likovnu slikovitost, čak i određenu harmoničnu muzikalnu notu.

Kao protuteža stoji u kiparevoj splitskoj palači slično komponiran veliki reljef *Porođenja* ili *Nakon poroda*, u obrnutoj dijagonalnoj kompoziciji. Nećemo pretjerati kažemo li da taj reljef odražava mnogo više intimni obiteljski autorov ugođaj nego svetački prizor. To je doba kada mu se, od 1923. do 1930, rađa četvero djece, a lica ne samo Marije, nego i ostale dvije žene - uostalom kao i ostali ženski biblijski i religiozni likovi, pa čak i aktovi - nose uočljive linije njegove supruge Olge, pogotovo u ovakvim prizorima, ili u onima *Bogorodice s djetetom*, jer je kipar, kako smo vidjeli, u Olgi vidio prvenstveno majku svoje djece, a tek zatim supružnicu i pratilicu svoga života i rada.

Drugi motiv kojim je također u cijelom stvaralaštvu bio upravo opsjednut je onaj *Mojsija*, bilo u slikovitijim skicama ili monumentalnim glavama, također od onih ranih 1915. pa do staračkih američkih 1957. godine, ukupno preko desetak skulptura.

Nakon dvije studije i jedne velike mramorne glave *Mojsija* što ih je 1925. izveo u New Yorku i Zagrebu, sada je, 1930, modelirao jednu studiju koja, iako nevelika, ima sve značajke starozavjetne biblijske monumentalnosti i koja je više puta umnažana. To je stojeći lik *Mojsijev*, u bijesu prema nezahvalnom narodu koji vodi u slobodu, a nalazi se i u zagrebačkom Atelijeru i u splitskoj palači. Također veliko poprsje *Mojsijevo* za čehoslovačkog predsjednika Masaryka, koje u svojoj statičnosti utjelovljuje mudrost i odlučnost, a naglašena mišićava ruka s ispruženim prstom daje skulpturi spomeničko monumentalno obilježje.

Druga dva lika iz Biblije niti nemaju ikakvu biblijsku značajku. Iako predstavljaju *Adama* i *Evu*, jednako bi se mogli nazivati *Muškarac* i *Žena*, ili tek *Telamon* i *Karijatida*, zbog tereta što ga podržavaju nad sobom. Te je goleme drvene skulpture Meštar tesao pred rat u svom novom atelijeru u palači na Mejama, namijenjenom isključivo radu u drvu. Svojom nadnaravnom veličinom od oko tri metra, ali i potpuno realističkom izvedbom, već desetljećima privlače pozornost brojnih posjetitelja Galerije. Oni su, iako teški za transport, bili izlagani na reprezentativnim inozemnim izložbama izabranih Meštrovićevih skulptura u Parizu, Pragu, Bukureštu, Berlinu, Zürichu, Beču i Milanu, a reproducirani su i u svim njegovim monografijama.

Ipak smatram da te skulpture, unatoč svom izvanrednom efektu, ne spadaju među Meštrovićeva antologijska ostvarenja. U njima posebno privlači kiparevo majstorstvo i neumorna snaga kojima je iz dva hrastova debla oblikovao aktove. Međutim, krajnji realizam tih aktova ostavlja gotovo dojam akademskih studija. Oni su više dokazi kipareva majstorstva nego odrazi suvremene napredne europske skulpture; mogli bi se uspjelo usporediti tek s tada suvremenom njemačkom nacističkom skulpturom jednoga Arnoa Brekera. Pogotovo je potpuno bezizražajan nešto manji sadreni model za toga *Adama*, u spremištu Galerije Meštrović.

Nešto ranije, oko 1930, obuzimala je Meštra jedna druga zamisao koju je pokušavao ostvariti tek u nekoliko malenih skulpturalnih studija, a da je nikada nije izveo u konačnoj prirodnoj veličini. Bile su to skulpture neobičnog sadržaja: *Jobov sin*. Zapravo nam ni nije poznato što je želio njima predočiti i kazati jer zacijelo, poznavajući Meštrovićevo stvaralaštvo, poticaj za njih nije bio l'art-pour-l'artistički, nego zacijelo odraz nečega ili neka njegova poruka. Poznata kasnija skulptura *Joba* najzornije će potvrditi ne samo skulptorski, nego i idejni kiparev poticaj stvaranju nekoga djela.

Sadržajno značenje toga neobičnog, bizarnog, motiva možemo pokušati naći u biblijskom starozavjetnom tekstu *Knjige o Jobu*. Job je imao sedam sinova i tri kćeri; u Bibliji se nigdje ne ističe jedan od sinova.

Nakon što ga je Bog iznakazio svim nevoljama i bolestima biblijski Job veli: “Gadim se vlastitoj djeci”, ali to zgražanje djece zacijelo nije motiv klonulog i bolno zgrčenog Jobovog sina.

Vjerojatnije je Meštrović tim skulpturama želio predstaviti drugi motiv iz iste *Knjige o Jobu*. Jedna od nevolja što ih je Bog bacio na Joba je i pomor njegove djece:

“I gle, vjetar se silan diže iz pustinje, udari na sva četiri ugla kuće, obori je na djecu, te ona zaglaviše.” [82]

Možda je tom skulpturom očajnog zgrčenog mladića kipar predočio Jobovog sina u predsmrtnom strahu, kada se na njega ruši kuća i usmrćuje ga, ili je želio simbolizirati nešto drugo što nam nije poznato.

Bez obzira na literarni sadržaj, naročito ona varijanta skulpture *Jobovog sina* u Meštrovićevom Atelijeru u Zagrebu, kiparski je vrlo zanimljivo ostvarenje. Iako je tek studija - ipak nešto većih dimenzija - splet udova zgrčenoga akta ima nečeg murovskog u sebi; oni tvore kompaktni skulptorski blok, a pogled uvis daje toj skulpturi i stanoviti idejni smisao.

Malena skica u zagrebačkom Atelijeru i u još dvije brončane kopije, koja se u katalogu Atelijera navodi kao *Jobov sin*, u stvari je skica *Joba*, jer predstavlja starog bradatog čovjeka a ne mladića kao ostale. To je skica skulpture *Joba* što će je Meštrović zatim modelirati i u veličini ljudskog lika. Zanimljivo je da je položaj te skice gotovo istovjetan onima *Jobova sina*. Velika pak skulptura *Joba*, iz 1932. godine, nešto je drugačijeg položaja tijela, koje je odjeveno, ali očajna obrana od nečega strašnoga što dolazi iz visine još je više naglašena. Ta zanimljiva skulptura djeluje impresivno svojom ekspresivnošću koja je ostvarena ne samo uplašenim pogledom uvis i rukama koje se brane, nego ekspresivnom dinamikom masa; kako ruku i nogu, tako i draperija figure.

Meštrović je zacijelo tada zamišljao razradu Jobova lika u još većem omjeru, što potvrđuje i velika *Glava Joba* iz 1935. godine, ali dalje nije taj motiv obrađivao, sve do onog *Joba* začetog u zatvoru u vrijeme rata koji je imao drugu, posve određenu i poznatu poruku.

Taj raniji *Job* nesumnjivo je privukao Meštrovića kao literarno najistaknutiji i najdojmljiviji tekst Staroga zavjeta, knjige koja je u kiparevu životu, od mladosti do starosti, imala presudnu ulogu. On je zacijelo, poput irskog književnika Samuela Becketta u drami *Konac igre*, htio dati jednu modernu varijantu legende o Jobu.

Kada je počeo novi rat, u nas 1941. godine, spriječen u većim pothvatima, zatvoren u svom gornjogradskom atelijeru, čak i u danima prisilnog kućnog pritvora 1942. godine, reže u orahovom drvu jednu veću skulpturu i dva nešto manja reljefa, sva tri s motivom *Bogorodice i djeteta*. U tome mu radu, u veoma hladnom atelijeru, pomaže i mladi kipar Želimir Janeš (9291).

Drvena skulptura *Bogorodice s djetetom*, danas u njegovom zagrebačkom domu - Atelijeru Meštrović - premda nedovršena zbog odlaska iz domovine, jedna je od najvrednijih kiparevih skulptura. Možda baš zbog djelomične nedovršenosti ističe se struktura i postupak rada u drvu, a svojim zatvorenim volumenom, iako u osnovi realistička, bliža je tada suvremenoj avangardnoj europskoj skulpturi. Svi se oblici te skulpture skladno stapaju u jednu cjelinu, a valoviti rezovi dlijetom ostvaruju gotovo impresionističku površinu lika.

Druga dva reljefa istog motiva manje su uspjela u svojoj donekle zakašnjeloj stilizaciji i u više grafičkom nego plastičnom oblikovanju.

Imajući tada u atelijeru nekoliko omanjih ploča orahova drva reže u njima ženske likove ili samo glave zajedničkog sadržaja koji ga je tada - ne znamo zašto - potpuno zaokupio. Zacijelo nikada nećemo doznati zašto se tada, u tim kritičnim ratnim danima u Zagrebu, a zatim i nešto kasnije u emigraciji u Švicarskoj, tako općenito prihvatio motiva *Žena pod križem*. Osim jednog reljefa *Magdalene pod križem* izveo je tada u Zagrebu još pet reljefa čitavog lika ili tek poprsja s motivom *Žena pod križem*. Nemogućnost rada u velikom atelijeru, zbog jake hladnoće, usmjerio ga je na rezanje manjih komada orahova drva što ih je imao na raspolaganju u nešto toplijoj sobi. Jednako će dvije godine zatim, također u nemogućnosti da modelira u prikladnom atelijeru, u hotelskoj sobi u Lausanni tesati reljefe manjih dimenzija u drvu, a među njima opet dva s motivom *Magdalene pod križem*.

Ti drveni reljefi *Magdalene pod križem*, *Žene pod križem* i *Žene iz pratnje ulaska u Jeruzalem* u osnovi su realističke izvedbe s naglašenom ekspresijom boli pod raspelom. Odjeća je donekle pojednostavnjena u pojedinostima i stilizirana u želji da se ostvari više ideja nego sama skulptura. Ponavljanjem realističkih i stilskih elemenata svi ti drveni reljefi gube na skulptorskoj plastičnosti i upadaju u tipičan tadašnji Meštrovićev manirizam.

Spomen-reljef hrvatskoga *bana Petra Berislavića* Trogiru koji je poginuo u borbi s Turcima, postavljenog, uklonjenog i opet postavljenog (1941-1945). Talijanski iredentist Ildebrando Tacconi ga je kritizirao, uglavnom s političkog gledišta (5204), dok su ga Ljubo Karaman, Ante Belas i Cvito Fisković hvalili (5418; 5705; 5728).

S likovnoga gledišta spomen-reljef *Petra Berislavića* ne predstavlja značajno Meštrovićevo djelo. Nastao 1933, ima pretjerane značajke njegovog stila proizašlog iz minulog art décoa, s težnjama spomeničkoj monumentalizaciji.

Pred Umjetnički paviljon u Zagrebu postavljen je 1932. spomenik hrvatskom slikaru *Andriji Medulićuu*. Cijelom kompozicijom i položajem tijela s nagnutom glavom, taj Meštrovićev spomenik veoma podsjeća na splitski spomenik Marulićuu, ali izvještačenim stavom tijela i šablonskom „meštrovićevskom" stilizacijom nije dosegao likovnu vrijednost Marulićeva spomenika, koji je u stavu mnogo prirodniji, a u skulptorskoj kompoziciji mnogo skladniji.

Iako Žarko Vidović jednako kritizira *Marulića* i *Medulića*, njegov sud o *Medulićuu* je uvjerljiv:

„Plastična vrijednost draperijom, koja zamjenjuje stvarnu plastičnu kompoziciju skulpture, tu je već standardizirana..." (50 [226]).

Jedna od najpoznatijih, a ujedno likovno najkvalitetnijih Meštrovićevih skulptura toga međuratnog razdoblja zacijelo je *Povijest Hrvata*. Namijenjena nesuđenom Starohrvatskom muzeju u Kninu, imala je drugu sudbinu i završila na kraljevom Dedinju u Beogradu. Njezin sadreni model ipak je u predvorju Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu (za što sam se posebno zalagao sudjelujući u postavu tog muzeja), a pred glavnom zgradom Sveučilišta u Zagrebu taj je spomenik postao i amblemom te ugledne kulturno-prosvjetne ustanove.

U *Povijesti Hrvata* usredotočile su se sve brojne Meštrovićeve žene u stiliziranoj narodnoj odjeći, od njegove rane *Majke* pa nadalje. Brojni likovi sjedećih žena i Bogorodica, strogo simetričnih, s raširenim koljenima, a s licem ne u najčešćem profilu nego od sprijeda, našli su svoje zrelo i skladno rješenje u prisnoj i realističkoj, a ipak oblikom i sadržajem monumentalnoj *Povijesti Hrvata*. Stroga naglašena vertikala cijeloga lika u protuteži je s jednako strogom i jednako simetričnom horizontalom kamene ploče i raširenih, draperijom prekritih nogu. Folklorni element je prisutan u odjeći žene, a povijesni u glagoljskom natpisu na starohrvatskoj ploči. Smireni stav i pogled alegorijskog lika asocira prošlost i trajanje nacionalne povijesti. Izvedba u plemenitom mramoru duguje i suradnji tada mlađih kipara Grge Antunca i Dujma Penića koji su je klesali po Meštrovićevom sadrenom modelu. Sama glava - koju je autor izveo i zasebno, kao studiju za tu skulpturu - antologijske je vrijednosti, poput glave rane *Moje majke*.

O skulpturi *Povijest Hrvata* mnogo se pisalo. Shvatljivo je da su povodi tome pisanju i tim hvalospjevima često bili više domoljubnog nego likovnog podstreka. Tako je i blagoglagoljivi Meštrovićev zavičajni prijatelj i obožavatelj Filip Marušić 1939. posvetio čitav dugi, pjesnički obojeni, napis *Povijest Hrvata* 1939. u uskršnjem prilogu *Hrvatskog glasnika* (5755).

Povjesničar umjetnosti Matko Peić vidio je u toj skulpturi lice kipareva zavičaja:

„Među brojnim Meštrovićevim kipovima, kojima je dao razna imena nalazi se i jedan kip, koji je nazvao 'Povijest Hrvata'... Taj kip ne treba smatrati samo simbolom ljubavi kipara za svoj narod, nego treba u njemu također čisto likovno vidjeti i simbol Meštrovićeve kiparske metode. Kao što taj kamen, koji govori o hrvatskoj povijesti, leži u krilu žene s hrvatskog juga, tako i Meštrovićevo kiparstvo leži u krilu južnohrvatskog kamena. Meštrovićevo kiparstvo je u svom najdubljem korjenu rođeno u Meštrovićevom rodnom kraju. Kipar je bio, velikim dijelom svoje ličnosti, medijum, da se, kroz motiv njegovih kipova i naročito kroz karakter njegove modelacije, otkriju do njega neotkrivene karakteristike našeg pejsaža. U gorostasnom njegovom postavu figura uspinju se naše gore i u kršnom njegovom ritmu diže se naš krš..." (7164).

A govoreći o Meštroviću u povodu njegove smrti 1962. njegov je prijatelj i suradnik Jozo Kljaković pisao u emigrantskoj *Hrvatskoj reviji*:

„Zasebno Meštrovićevo djelo je 'Povijest Hrvata'. To je djelo veliko, ne samo po svojoj vanjskoj izvedbi nego i po svojem unutrašnjem sadržaju i po svojoj unutarnjoj dinamici...

U tom djelu, možda više nego u ijednom drugom, Meštrović je dao zaokruženu cjelinu, kojoj se nema što oduzeti ni što nadodati, jer je ono prožeto najvećim izrazom skulptorske vrijednosti." (7113 [315-316]).

I ja sam u povodu Meštrovićeve smrti pisao o toj skulpturi u splitskim *Mogućnostima* 1962. godine.

„U monumentalnu skulpturu spada i P o v i j e s t H r v a t a (1932), vrlo uspjela sinteza idejne alegorije i stilizacije forme. Folklorni motivi reducirani su na minimum, pa je odjeća korištena, kao u malo kojoj drugoj skulpturi, da se njome simbolizira ideja i oblikuje forma. Statičnost, mirnoća, simetrija i uravnoteženost horizontala i vertikala daju neobičnu monumentalnost ovom djelu." (54 [25]; 7107 [268]).

*

Odnos kipara Meštrovića i kralja Aleksandra nije bio samo služben, podanički, nego donekle i prijateljski. Stoga su njegovi portreti kralja prisniji, više realistički nego službeno reprezentativni. Takav je i poznati portret iz 1929, iako mu oficirska odjeća pridaje i stanoviti oficijelni pristup. Međutim, malo je poznat jedan drugi Meštrovićev portret *Aleksandra Karađorđevića*, sačuvan u bronci u zagrebačkoj Gliptoteci. Kralj je na njemu prikazan potpuno neslužbeno, u građanskoj odjeći, s osobnim crtama lica, opušteno, poput građanskog intelektualca, a ne dostojanstvenog vladara. Nije mi poznato odakle je to zanimljivo i likovno vrijedno kraljevo poprsje stiglo u skladište Gliptoteke.

U svakome su se režimu dodvornički podizali javni spomenici vladarima i državnim poglavarima, pa je i više jugoslavenskih gradova predviđalo podignuti javni spomenik, bilo kralju Petru „Oslobodiocu", bilo kralju Aleksandru „Ujediniteljuu". Shvatljivo je da su se inicijatori podizanja takvih reprezentativnih spomenika prvenstveno obraćali najpoznatijem

kiparu u tadašnjoj Jugoslaviji, a kralju su se time ujedno dodvoravali znajući njegovo vrlo povoljno mišljenje o Meštroviću kao umjetniku.

Vidjeli smo u životopisu nastojanje grada Splita da se na obali podigne monumentalni *Kraljev kamen* ili *Spomenik oslobođenja*, ujedno simbolički svjetionik na obrani naše jadranske obale od prekomorskih susjeda.

Umjesto prve zamisli da se spomenik podigne na lukobranu, Meštrović je predložio položaj na isturenome dijelu obale na staroj splitskoj rivi. Četiri ugaona stupa (poput tradicionalnih kamenih za vezivanje brodova) predstavljala bi četiri ratnika s grbovima šest jadranskih gradova: Rijeke, Zadra, Šibenika, Splita, Dubrovnika i Kotora, a na širim bočnim stranama golemog bloka od bračkog kamena bila bi dva velika reljefa, *kralja Tomislava* i *kralja Petra*. Međutim, zbog pomanjkanja sredstava za tako veliki spomenik prekinut je ugovor između Meštrovića i splitske Općine.

Da je izveden, bila bi ta Meštrovićeva skulptura na splitskoj obali vrlo istaknut javni spomenik. Njegovo vrlo uspjelo, više arhitektonsko, rješenje kojim bi se spomenik uklapao na tom položaju povijesnoga Splita, vrlo osjetljivom i riskantnom položaju, obogatio bi vizuelno splitsku obalu bolje od monotonih i forsiranih egzotičnih nasada palma. Meštrović je u toj, nažalost neizvedenoj zamisli (koja bi u sljedećim političkim režimima svakako bila uništena), izvanredno dobro uspio objediniti urbanističke, arhitektonske i skulpturalne elemente reprezentativnog javnog spomenika, pa ni nedalekom pročelju Dioklecijanove palače ne bi na tom položaju proturiječio. Čak je i skulpturalne reljefe autor uspio uklopiti u kubični blok kamena; bolje u zamisli na dva sačuvana crteža, reproducirana 1928. u splitskom dnevniku *Novo doba* (3638) i 1932. u splitskoj *Jadranskoj straži* (4591), na kojima konjanički reljefi prekrivaju čitave kamene površine, nego u dvije sadrene skice u Galeriji na Mejama, gdje su nešto manji reljefi utisnuti u okvire kamene površine.

Manje je uspio Meštrovićev javni spomenik što ga je 1937. izvodio za Cetinje, a posvećen *kralju Aleksandru* nakon njegove smrti. Taj je konjanički spomenik, modeliran realistički kao i dva druga jednako velika, ali jednako malo značajna, rumunjskim vladarima ili neizvedeni *Simonu Bolivaru*, više majstorski rutinsko, nego nadahnuto stvaralačko ostvarenje. Bez ikakve stilizacije nužne javnom spomeniku s monumentalnim pretenzijama, bez zatvaranja skulpture u monolitniji oblik, ti spomenici unatoč velikim dimenzijama uvijek djeluju više intimno nego monumentalno. Svojim dosljednim i majstorskim realizmom mogu i privući širu javnost, ali nisu doprinos ni okolini u koju su smješteni - pogotovo radi li se o širokom prostoru trga ili parka - ni Meštrovićevom cjelokupnom opusu.

Spomenik *kralju Aleksandru* za Cetinje ocjenjujemo samo prema nevelikoj sadrenoj skici u Galeriji Meštrović u Splitu, ali ni ocjena izvedenog velikog spomenika ne bi bila bitno drugačija.

Stotine konjanika devetnaestog i dvadesetog stoljeća jezdi svim metropolama svih kontinenata, ali bi se na prste ruke mogli nabrojiti oni koji predstavljaju antologijska djela novije svjetske skulpture. Ni Meštrović ovim svojim konjanicima nije u tome iznimka, ali srećom on ima za sobom *Kraljevića Marka* i čikaške *Indijance* kojima se visoko izdiže iz te mase konjanika diljem svijeta.

Stoga ne bih ni podržao Kljakovićev sud da „Spomenik kralju Aleksandru na Cetinju spada, uz Bourdelle-ov spomenik generalu Alvearu u Buenos Airesu, medju najbolje okonjene spomenike novoga doba" (7113 [316]).

Zanimljiva su dva druga studijska modela kralja Aleksandra. Prvi je stojeći lik *Kralja Aleksandra*, ruke oslonjene na sablju kao na štap, u smirenom, pomalo teatralnom stavu. Ne znamo za koji je javni spomenik bila izvedena ta studija: da li za cetinjski ili za splitski, ili pak za neki drugi. Kraljev je lik - za razliku od navedenih konjaničkih skulptura - zatvoren u ovalnoj vertikali kao da je istesan iz trupca drva, kojemu bi materijalu nabolje i odgovarao. Iako realistički izveden, njegova monolitnost i izbjegavanje sporednih detalja pružaju mogućnost konačne izvedbe zanimljivog, osebujnog i skulptorski vrsnog javnog spomenika.

Zanimljiva je još jedna kraljeva skulptura, zacijelo i ona namijenjena nekom javnom spomeniku. To je također stojeći lik *Kralja Aleksandra* sa sokolom u ruci. Gotovo impresionistička površina skulpture i intimni motiv ptice u kraljevom krilu daju određenu prisnost i privlačnost toj skulpturi u dvije varijante u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Poznato nam je da je Meštrović imao u planu izradu spomenika na Avali, u blizini *Mauzoleja Neznanom junaku*, pa je možda neka od ovih studija skica za tu izvedbu.

Meštrović je od 1937. do 1940. bio zauzet izradom dvaju velikih javnih spomenika rumunjskim kraljevima *Karolu I.* i *Ferdinandu II*. Za te je konjaničke spomenike prethodno izradio veći broj malih studija čitavih spomenika, samih konjanika, glava obaju kraljeva u konačnoj veličini i veliki broj studija za prateće *Nike* uz spomenik *Kralju Ferdinandu*. Studije konjaničkih likova izradio je u većem omjeru, preko 2 m visine, a zatim u konačnim veličinama od 5 odnosno 6,5 m. Te se velike studije danas nalaze u Gliptoteci, velike glave u Galeriji Meštrović, a brojne studije i veliki modeli *Nika* također u Gliptoteci, dok se jedino brončani odljev jedne *Nike* nalazi u Atelijeru Meštrović. Samim spomenicima zameo se trag.

Spomenik kralju *Karolu I.* ostvario je Meštrović kao veliku konjaničku skulpturu na vrlo visokom granitnom postolju. Bio je postavljen 1939. pred kraljevskom palačom u Bukureštu.

Spomenik kralju *Ferdinandu II.* predstavljao je Meštroviću mnogo zamašniji zadatak jer ga je morao riješiti u slobodnom širokom prostoru sa skupinom skulptura, ali i s urbanističkim projektom toga prostora. Tu se Meštrović dokazao kao uspješan autor projektiranja vrlo zahtjevnog urbanističkog prostora, što je radio zajedno sa stalnim svojim suradnikom arh. Haroldom Bilinićem, kako i sam Bilinić posvjedočuje: „Zajedno smo izvršili regulaciju trga u Bukureštu." (8195). Vrlo mnogo nacrta, urbanističkih projekata prostora oko spomenika kralja *Ferdinanda II.* nalazi se među ostalim Meštrovićevim, odnosno Bilinićevim, nacrtima u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Prvim projektom Meštrović je bio zamislio zajednički spomenik obojici vladara. Na dvije suprotne strane velikog kamenog postolja bili bi reljefi konjaničkih likova obaju vladara. Nad postoljem bi se dizao oko 35 m visok obelisk na čijem bi vrhu stajala *Nika* visine oko 10 m. (Slično zamišljen spomenik izveo je nakon Drugog svjetskog rata Augustinčić *Sovjetskoj armiji* u Batinoj Skeli).

Skice tih dvaju reljefa kraljeva na konjima vidimo danas u Muzeju Drniške krajine u Drnišu (713 [10, sl.]). Tim golemim kamenim blokom s reljefima konjaničkih likova koji ispunjaju obje bočne površine ponovio je Meštrović svoju neostvarenu zamisao *Kraljevog kamena* u Splitu, s konjaničkim likovima kraljeva *Tomislava* i *Petra I*. Vjerujem da bi ta prva zamisao, da je ostvarena, kao skulptura bila uspjelija i likovnija svojom masom kamenog bloka i reljefima koji bi tvorili s tim blokom kompaktnu cjelinu. *Nika* na vrhu obeliska djelovala bi otprilike poput *Viktorije* na spomeniku *Zahvalnosti Francuskoj*, samo na mnogo većoj visni.

Konjaničke spomenike izvedene u konačnoj veličini ne poznajemo ni po sadrenim modelima ni brončanim odljevima jer su i jedni i drugi izgubljeni, ili ne znamo gdje su. Oba konjanička spomenika ipak poznajemo po iznimno velikim studijama, kako cjeloviti njihov dojam, tako i po izvedenim detaljima skulptura.

Obje su konjaničke skulpture izvedene gotovo jednako stavovima konja i vladara na njima. Oba konja podižu jednu prednju nogu; oba vladara jednako sjede u sedlu i drže uzde; čak su im i obrisi ogrtača vrlo slični. Razlika je među njima tek u fizionomijama (koje poznajemo i u konačnim veličinama), ali i tu postoje sličnosti lica s gotovo jednakim bradama i brcima, tek što je kralj Ferdinand gologlav, a kralj Karol s krunom na glavi.

Ni zamisli čitavih konjaničkih spomenika, ni likovi samih vladara, pa ni njihove portretne glave, ne odvajaju se ni izgledom, a nažalost ni likovnom vrijednosti od stotina sličnih vladarskih konjaničkih spomenika diljem svijeta. Meštrović se tim zamašnim zadacima - barem što se tiče samih konjaničkih skulptura - potvrdio kao majstor koji je u stanju svladati tako zahtjevnu narudžbu, kao majstor anatomske obrade konja i likova na njima, ali nema govora o nekoj njegovoj osobnoj izvornoj zamisli, a pogotovo o nekoj suvremeno, moderno shvaćenoj skulpturi. Možda bi bila pohvalnija čitava, u prvom spomeniku izvedena, a u drugome tek projektirana, spomeničko-urbanistička prostorna cjelina, ali sumnjam da bi ti potpuno realistički konjanički likovi, ostvareni u duhu skulpture devetnaestog stoljeća, na visokim podnožjima, u veoma širokom okolnom prostoru, mogli djelovati kiparski - a ne tek sadržajno i rodoljubno-monumentalno. U svakom slučaju to su bile veličanstvene spomeničke zamisli koje su mogle oduševiti one koji su pisali o njima, bilo o samim projektima, bilo o tek djelomičnom njihovom ostvarenju (5485; 5913).

S likovnog, skulptorskog, gledišta više nas zanimaju *Nike* namijenjene Ferdinandovoj spomeničkoj cjelini. Poznajemo ih po malenim i većim studijama i četiri konačna sadrena modela.

O Meštrovićevoj koncepciji skulpture *Pobjede*, *Nike* ili *Viktorije*, govorio sam opisujući njegov raniji spomenik *Zahvalnosti Francuskoj*, sa sličnom skulpturom krilate, naprijed ustremljene žene. Taj dinamični, gotovo aerodinamični, polet vidno ostvaruje ideju pobjede, ali bez sumnje mnogo patetičnije i manje skulptorski od antičkog prauzora *Nike* iz Samotrake, koja je imala i svoje logičnije opravdanje jer je zamišljena na pramcu pobjedničkog broda, s vjetrom nošenim krilima i haljinama. A što helenističkoj *Niki* daje nesumnjivu likovnu prednost, to je da se nju kiparski jednako vrijedno doživljava i vrednuje posmatrajući je sa sve četiri strane, dok su Meštrovićeve *Nike* ostvarivane uglavnom siluetarno, reljefno, pogotovo ona u Meštrovićevo vrijeme odlivena u bronci, danas u zagrebačkom Atelijeru. Neke minijaturne skice četiriju *Nika* u malo različitim stavovima u tom su skulptorskom pogledu zanimljivije.

Konjanički spomenici rumunjskim vladarima, iako zamašna kiparska ostvarenja, ipak ne spadaju među značajnije Meštrovićeve skulpture. Oni ujedno svjedoče i o vidnom općem opadanju njegove kiparske osobnosti i likovne vrijednosti pri kraju toga međuratnog razdoblja stvaralaštva. Zacijelo su korijeni toga manirizma bili i u velikim službenim narudžbama koje su neminovno bile vezane i uz stanovite kompromise.

U isto je vrijeme, 1939, Ivan Meštrović radio studije za naručeni spomenik poljskom političaru i državniku maršalu *Józefu Pilsudskom*. Modelirao je pet malenih studija u raznim varijantama i glavu u konačnoj veličini. Spomenik je naručen za Varšavu, dok je konjanički spomenik za Katovice izradio Antun Augustinčić. Zbog početka rata 1939. i kritičnog stava socijalističkih vlasti prema maršalu Pilsudskom nakon rata, Meštrović nije ni modelirao sam spomenik, dok je Augustinčićev bio već izliven u broncu, ali postavljen tek nakon pada komunističkog režima. Konjanički spomenik *Pilsudskome* najvrednija je Augustinčićeva spomenička skulptura, ali Meštrovićev to zacijelo ne bi bio u njegovu općem opusu.

Sud o spomeniku *Pilsudskome* možemo izreći samo o konačno izvedenoj *glavi* poljskoga maršala. Za razliku od glava rumunjskih vladara, ova se odlikuje izražajnim osobenim crtama lica, neobičnom energijom što izbija iz te fizionomije i uspjelim kiparskim oblikovanjem. Stanoviti ideološki naglasak, neizbježan pri takvom javnom spomeniku nacionalnog vođe, nije štetio dobrom portretnom oblikovanju *glave Pilsudskoga*. Iz sačuvanih minijaturnih skica nekoliko varijanti spomenika u Gliptoteci možemo zaključiti da bi i taj spomenik bio teatralan u svom zamahu, dok bi ogrtač koji se vijori za likom odigrao ulogu krila i vijoreće draperije ranijih *Nika*. Vjerujem da su te malene skice, bez razrađenih realističkih pojedinosti, ipak skulptorski bolje nego bi bio veliki izvedeni lik.

I pri planiranju toga spomenika Meštrović je, u uskoj suradnji s arh. Bilinićem, razrađivao urbanističko rješenje šireg okoliša namjeravanog smještaja, o čemu svjedoče brojni nacrti u zagrebačkom Atelijeru.

Među Meštrovićevim javnim spomenicima još se manje ističe onaj srpskom političaru *Svetozaru Miletiću* što ga je 1939. izradio po narudžbi za Novi Sad, darovavši još prije *Miletićevo poprsje* Matici srpskoj u Novom Sadu. Taj se spomenik morao podrediti regulaciji gradskog prostora što ga je bio proveo arh. Juraj Neidhardt, međutim teško da je uspio svojom realističkom izvedbom i teatralnim stavom. To je još jedna Meštrovićeva predratna skulptura kojoj je „monumentalnost" nametnuta sadržajem i stavom lika, manje samim skulptorskim oblikovanjem, a ponajmanje duhom napredne suvremene europske i američke skulpture.

Ocjenjujući kiparsko oblikovanje nadgrobnog spomenika *Ante Trumbića* u samostanskom klaustru splitskih franjevaca, to nije istaknuto Meštrovićevo djelo. Bez obzira što podsjeća na etrurske ležeće likove na sarkofazima, na tom je nadgrobnom spomeniku uspjelo riješena tek Trumbićeva glava, što je i shvatljivo poznavajući Meštrovićevo poštovanje toga istaknutog, samopožrtvovnog hrvatskog političara u počecima svoga stvaranja, suradnju u političkom djelovanju u vrijeme Prvog svjetskog rata, a inače prisno prijateljstvo među njima. Premda donekle stilizirano gotovo u art déco maniri, lice je pokojnika ostvareno ne samo uvjerljivo, nego i kiparski uspjelo, što se za čitavi lik ne može reći, jer se on sastoji od nedovoljno skulptorski modelirane odjeće pretrpane krutim naborima metalno oštrih rubova.

"...Mogao je ostati samo na portretu, - pisao je Žarko Vidović - ne opterećivati klaustar tom kompozicijom koja je čista povijesna asocijacija." (50 [230]).

Za razliku od navedenih Meštrovićevih javnih spomenika tog predratnog desetljeća likovnom se vrijednošću posebno ističe onaj *Ruđeru Boškoviću*, prvotno namijenjen Dubrovniku, gdje mu je Meštrović već bio odredio efektni položaj na vrhu stubišta pred crkvom Isusovaca, kojima je i pripadao, ali je konačno udomljen u parku Instituta njegova imena u Zagrebu.

Iako su često malene studije Meštrovićevih djela bile likovno uspjelije, plastičnije i kubičnije bez detalja, studija za *Ruđera Boškovića* - premda za studiju oveća skulptura - nema likovne kvalitete konačnog velikog spomenika. Oblici su nerazvedeni, glava utisnuta u tijelo, a nabori draperija rješavani više grafički nego kiparski.

Sam spomenik *Ruđeru Boškoviću* spada u likovno najbolje Meštrovićeve skulpture. Iako uglavnom realistički oblikovan, nenametljiva pojednostavnjena stilizacija redovničke odjeće izdiže ga od realnog prikaza. Međutim, ono što je likovno najvrednije na tom spomeniku, a što je nedostajalo većem broju njegovih skulptura toga međuratnog razdoblja, to je njegova potpuna plastičnost, kako u cjelini, tako u pojedinim volumenima. Spomenik je razvedenih oblika, ali međusobno plastički tako usklađenih da tvori jedinstvenu, gotovo monolitnu cjelinu, a posebna mu je vrijednost što ga se može likovno posmatrati i vrednovati sa svih strana, a ne tek s jednog ili dva stajališta poput brojnih Meštrovićevih skulptura, ne samo spomeničkih, toga razdoblja. Šteta je tek što je taj odlični spomenik izoliran u parku gotovo nepristupačne ustanove, iako je pred zelenom pozadinom krošanja borova dobro smješten.

Nije poznato je li veliki *Orao* iz 1932, danas u parku splitske palače, bio namijenjen nekom spomeniku. Kasnije ćemo sličnog vidjeti nad *spomenikom Njegošu* na Lovćenu.

I u tom je razdoblju Meštrović modelirao dvije *medalje*: u prigodi *Sokolskog sleta* u Splitu 1931. i *Kongresa PEN-kluba* 1933. u Dubrovniku. Prva je pogrešno nazivana medaljom *Streljačkog saveza Jugoslavije*. Na njoj Meštrović ponavlja motiv uništenog reljefa *Domagojevih strijelaca*, prilagodivši ga okrugloj plohi medalje. Druga predstavlja simboličnu pticu na dubrovačkoj lađi.

Dosljedno vrlo malenoj veličini medalja i prigodnih značaka, prizori na njima redovito su sitnokiparski, najčešće realističkog intimnog oblikovanja. Meštrović pak u reljefe na svojim medaljama - kako u one ranije, tako i u ove - unosi svoj osebujan monumentalizam, pogotovo što su i medalje kovane u počast nekog velikana ili nekog istaknutog događaja. Tu je suprotnost minijaturnog monumentalizma on riješio ne veličinom, nego određenom stilizacijom. I njegove su medalje dokaz da Meštrović nije svoje karakteristično monumentalno obilježje postizavao veličinom skulpture, nego da je taj monumentalizam prisutan i u najmanjim skulpturama, pa i u vrlo malenim skicama za velike skulpture i javne spomenike. Stoga u tim medaljama nema realizma kojemu se nakon 1930. usmjeravao u ostalim skulpturama, nego je čak i u zakašnjenju još prisutna vidna art déco stilizacija.

*

I u tom dugom desetljeću međuratnog razdoblja bila je Meštrovićeva skulptura obilno opisivana, hvaljena, ali i kritizirana, u domovini i u inozemstvu. Meštrović je stekao ugled ne samo najistaknutijeg hrvatskog kipara, nego i ugled gotovo službenog državnog umjetnika, osobito nakon izvedbe *Spomenika neznanom junaku* na Avali i ostalih spomenika, posebno onih javnih i crkvenih. Ugledu mu je pridonosio položaj rektora Umjetničke akademije; u francuskom ga je tisku najviše popularizirao ravnatelj Francuskog instituta u Zagrebu Raimond Warnier, a u Americi je stekao ugled konjaničkim spomenicima *Indijancima* u Chicagu. U Italiji i Velikoj Britaniji bio je poznat još iz predratnih i ratnih godina, najviše izložbama u Rimu 1911. i Londonu 1915. Shvatljivo je da je taj položaj glorificiranoga i privilegiranoga patrijarha izazivao i zavist nekih njegovih kolega likovnih umjetnika, a kritiku krugova socijalne ljevice.

Najviše se o Meštroviću pisalo, hvalilo, kudilo i polemiziralo u povodu njegove pedesete obljetnice rođenja 1933. godine.

Socijalistički usmjereni književnik Cesarec, slikar Tiljak i povjesničar umjetnosti Gamulin (o Krleži sam već dovoljno govorio) bili su glavni kritičari.

Već sam naveo kritiku Đure Tiljka u *Književniku* te iste 1932. godine (4576).

August Cesares je kritizirao Meštrovića zbog pomanjkanja socijalne problematike u njegovim djelima (4494).

Pobijao ih je Meštrovićev prijatelj, ujedno i njegov glasnogovornik Milan Ćurčin kao glavni urednik u *Novoj Evropi* (4498).

Kritike su stizale i s protivne ideološke strane, one u klerikalnom tisku. Petar Grgec, jedan od ideologa katoličkog pokreta, zamjerao je Meštroviću njegovo poistovjećivanje svih religija, bez obzira što je najveći dio kiparstva posvetio baš katoličkoj ikonografiji:

“Meštrović je idejno i stilski eklektik, koji uzima ne samo iz katolicizma, nego i iz indijskih, egipatskih i drugih vjerskih sistema ono, što mu se sviđa. Kod toga veli, da mu je kriterij u narodnom pogledu ono, što je rasno, a u religioznom pogledu čovječansko ‘bez obzira na katoličko, pravoslavno, protestantsko ili muslimansko ili čak i budističko’. Dakako ti neodređeni pojmovi ‘rasnoga’ i ‘čovječanskoga’ daju priliku za svakojake samovoljne i nekritične izvode,” pisao je Grgec 1933. u *Hrvatskoj prosvjeti* (4759).

Najoštrije i najosobenije kritike stizale su i dalje iz Beograda, u kojemu su mnogi bili povrijeđeni što se Meštrović nakon rata, iako pozivan, nije udostojio naseliti se i djelovati u Beogradu, kao Rosandić i još nekoliko hrvatskih umjetnika. Svakako su i izravne kraljeve narudžbe ogorčavale Beograđane.

Istaknuti srpski, iako kontroverzni, pjesnik Rade Drainac objavio je 1934. u beogradskoj *Pravdi* opširnu kritiku Meštrovića, s podnaslovom *Studija o njegovom višem “Ja”.*

“Po filozofskoj koncepciji Ivan Meštrović pripada srednjovjekovnim fanaticima, spekulativnoj filozofiji, kojoj je izvor i utok nebo - pisao je Drainac između ostaloga. - Iz tog paučinastog idealizma zrače svi njegovi pojmovi na svijet. Iz te metafizike rodila se i njegova umjetnost, muzejske prirode. Nikakav optimizam iz nje ne zrači, nikakva vedrina obnove, nada bistrijih horizonata budućnosti. Sve je u toj umjetnosti mračno, nedefinirano, u tom smjeru prežvakano, dano do maksimuma izražajne moći od strane većih talenata nego što je on, da taj košmar može plašiti preživjelu ljudsku marvu: paralizirane starce, ishlapjele žene i vojsku crnih mantijaša...

Ono što Meštrovićevu umjetnost izdiže do zavidne visine, to je poglavito bogatstvo materijala u kome je rađeno. Taj bijeli mramor, tako skupocjen, proziran i mek za oko, ima tu vražju osobinu da djeluje kao ni jedan metal...

Plastika je glavni elemenat skulptorskog rješenja. Kod Meštrovića prevladava dekorativnost i linearnost, a da ne govorimo o golemim dimenzijama njegovih radova, sračunatih na efekat...

Meštroviću nije dosta ni to kao da je kakav angorski mačak na krilu usidjelice. On hoće da pokaže nešto što u prirodi ne postoji, što plastika ne umije uobličiti, tako njegov Grgur Ninski, osim palca na nozi i one tradicionalne ruke, sliči na gomilu staroga željeza. Eto dokle je Meštrovića dovela poza! Čini mi se da bi za njega najbolje bilo da se vrati kao Giotto de Vasari (!) u onaj svijet, kad je izvan svega bilo toplije na duši praviti preslice i crtati koze po primorskim stijenama...

U Meštrovićevim skulpturama ne vlada zakon sklada, pranačelo umjetnosti, onoga sklada koji se mirnoćom izjednačuje s vječnošću: kod Meštrovića kao pravilo izbija okrutnost, bijes, primitivna sila, ona sila koja je u kulturnom opsegu Rodinu mnogo smetala, a koja od našeg Meštrovića pravi bizarnu umjetničku osobu...

A Meštrović je, ipak, golem talent, kojega, nažalost, degradira neukroćena naprasitost njegove vlastite ambicije. A to je šteta!...

Meštrović uobražava da je cijela nacija primorana pasti na koljena pred njegovim isklesanim i iskrivljenim figurama. U svojoj grandomaniji on zaboravlja na pramodel svih djela, na čovjeka. Ne predstavlja li onda njegovu umjetnost sa stajališta etike jedno izdajstvo koje, na našu veliku radost, nećemo naći u narodnoj poeziji, koju je on iskoristio, ni u Njegošu, s kojim želi da ga izjednače?...

Herojstvu našeg naroda je godilo i jedno romantično herojstvo od kartona u ličnosti Ivana Meštrovića. Sav prosvjetno policijski aparat predratne Srbije bio se dao u potjeru da od Meštrovića napravi genija svih vremena...

I ta Meštrovićeva umjetnost, za koju se uludo vjerovalo da je veća od milijuna života u našoj naciji, treba jednom da se demaskira.

Iz tog razloga, radi jedne više etike, kojoj je problem života u prvom redu, izvan umjetničkih fikcija, bačen je ovaj metak protesta pod kupolu hrama, sazidanog na predrasudama, koji se zove, jednostavno i jasno: Ivan Meštrović, najgrandioznija poza jednog preživjelog herojstva.” (5080).

Ponovna kritika Petra Odavića u beogradskoj *Pravdi* 1934. još je opširnija i negativnija. On mu redom predbacuje da nema osjećaja za lijepo; da je amoralan; da je anacionalan; da je nesposoban za simboličnu predstavu ideje; da nije u stanju predočiti lik u mirnom stavu; da nije originalan; da radi samo unakažena torza ljudskih tijela itd. (5109).

Drugi srpski istaknuti književnik Miloš Crnjanski pak pisao je o Ivanu Meštroviću kao o “najmarkantnijem jugoslavenskom kiparu” u berlinskom fašističkom časopisu *Fremde und Arbeit* 1938. godine:

“...To je veliki kipar i nemoguće je ukratko dostojno procijeniti njegovo djelo. Ono što posebno odlikuje Meštrovićevu umjetnost je to da on ostaje krajnje osjetljiv na utjecaje velikih epoha, pa ako se, u više navrata, izraz te njegove umjetnosti i izmijenio, ona nikada nije prestala biti velika umjetnost.” (5564).

Godine 1941. i 1942, dok se Meštrovića čak i nakon odlaska iz zemlje, u početku još nije smatralo političkim disidentom, pisano je u NDH o njemu pozitivno, kao o velikom hrvatskom umjetniku. Autori više takvih napisa bili su Vladimir Kušan i Ivo Šrepel.

Mladi pjesnik Vladimir Kušan u više je navrata pretjerano veličao njegovu umjetnost.

“...kipar Ivan Meštrović dominantni lik u cijelom likovnom zbivanju zadnja tri decenija. Izvanredna skulptorska nadarenost, plameni južnjački temperament, bujna fantazija i najveća dinamika kreativne prasnage sjedinila se u tom umjetniku. Upravo gigantskim zamahom modelira svoje likove, koji se pred nama uzdižu kao skamenjena volja moćnog tvorca i nose u sebi harmonije vječne ljepote i neugasive odsjaje i proplamsaje stvaralačkog ushita i pravog nadahnuća...

Pojavom te ličnosti, koja umjetničkom veličinom svojih djela nadmašuje sve, što se kod nas u skulpturi stvorilo, a među najistaknutijim kiparima sadašnjice zauzima prvo mjesto, dobiva naša umjetnost svjetsko značenje.” (5940 [27-28, 29]; 5991 [346, 348]).

Koliko nam je poznato i inozemne su stručne kritike redovito bile pohvalne, ali su često imale tek počasni biljeg.

Najopsežnije je o Meštroviću i njegovoj skulpturi pisao već spomenuti Raimond Warnier. Tako vrlo opširno u uglednom pariškom stručnom časopisu *Revue de l’art* 1933. godine u povodu kipareva jubileja i izložbe u Parizu, članak *Kipar Ivan Meštrović i njegovo djelo*, opisujući sve razvojne faze njegova života i rada.

“Obilje sadržaja, što ih ovaj kratki napis ne može sve navesti - završio je Warnier svoju studiju - i živi klasicizam njegova stila, kojemu svjesno i temeljito teži, osiguravaju mu unaprijed u europskoj skulpturi osobito mjesto, mnogo značajnije od onog kojemu bi mogao težiti tek kao nacionalni jugoslavenski kipar. Cjelina njegova stvaralaštva nudi se širokoj suvremenoj javnosti iznad lokalnih tema i prolaznih postupaka, kojemu su Rodin i Bourdelle, među ostalima, olakšali prihvaćanje.” (4899 [132]).

Francuski likovni kritičar Guillaume Janneau je pisao u povodu iste Meštrovićeve izložbe u Jeu de Paume u pariškom listu *Le Temps* (4775; 4991; 5014).

Ranije sam naveo pohvalni sud istaknutog francuskog kipara Charlesa Despiaua u prigodi izložbe Meštrovićevih djela u Parizu 1933. što ga je rekao Hermanu Wendelu.

S najvećim zanosom govorio je o Meštroviću, posjetivši njegovu izložbu u Zagrebu 1932. godine, i poznati poljski skladatelj Karol Szymanovski, smatrajući ga najvećim živućim umjetnikom (4867).

Opširan prikaz novije Meštrovićeve skulpture objavio je 1935. francuski likovni kritičar Pierre Vorms u marsejskome *Sud magazine*. On je naglasio da je Meštrović postao naročito poznat u Francuskoj nakon njegove retrospektivne izložbe 1933. u *Jeu de Paume* u Parizu, iako se Meštrović već bio šire predstavio pariškoj javnosti na *Izložbi jugoslavenskih umjetnika* 1919. u *Petit Palaisu*, ali to su bila djela *Vidovdanskog ciklusa* i ona ratna religiozne tematike. Meštrović je, po Vormsovom sudu, jedini umjetnik koji je nakon Rodinove i Bourdelleove smrti predstavnik monumentalne skulpture što ju je Michelangelo utemeljio. Nakon opisa Meštrovićevih prethodnih razvojnih faza Vorms je zaključio:

„Danas Meštrović, u punoj snazi svojih pedeset godina, proširio je i humanizirao polje svojih promatranja. Heroji koje kani proslaviti, radosti i boli koje kani ostvariti u kamenu i mramoru, slomili su okvir službenog ali lokalnog nacionalizma, kao i religioznog tumačenja. Između ostaloga nije mu više potrebno da motive svojih likova i kompozicija usmjeruje u

svetačku ili svjetovnu Povijest i Legendu. Njegove ga sadašnje zaokupljenosti vode bilo prema čovjeku i ženi, prema svojim suvremenicima, bilo prema čovječnosti, shvaćenoj kao najboljem postojanju...

Previše izravna sjećanja što ih se katkada moglo osjetiti u nekim ranijim njegovim djelima sada su nestala; različita nadahnuća: arhaična, bizantinska, firentinska, koja su naizmjence upravljala njegovim stvaralaštvom, zbunjujući katkada kritiku i amatere u traženju vodeće niti kroz kolosalno Meštrovićevo djelo, danas su se konačno promijenili u iskušenje njegova genija. To je neosporno danas Meštrovićev stil." I zaključuje: „...Ivan Meštrović osim što je nacionalni jugoslavenski umjetnik kojega Francuska poznaje, vjerojatno najveći živući monumentalni kipar našeg vremena." (5318).

U povodu Meštrovićeve izložbe u Grazu 1935. naglasio je dr. Robert Graf glavne kvalitetne značajke Meštrovićeve skulpture:

„1. Tajanstvena objava velike ličnosti, genija stoljeća, kao umjetničkog posrednika čitavog naroda.

2. Spajanje južnjačkog i sjevernjačkog, klasičnog i barbarskog (u plemenitom smislu riječi), antiknog i kršćanskog bića.

3. Dramatsko veličanje pozitivnoga, protestirajućega, borećega, tjelesno jače naglašenog junaštva (čista Kristova zamisao).

4. Pojednostavnjeni veliki, ali u pojedinostima pokretni oblik; podređivanje prirodnog uzora pod apstraktno duhovno transcendentno; vezanje na građu, naslon na građu, postupak koji duhovno i historički odgovara novome napredku naroda..." (5412).

Navedimo, konačno, izvadak iz napisa o Meštroviću dr. Wolfganga Schneditza u *Neues Wiener Tagblattu* 1941. godine:

„...Djelo Ivana Meštrovića ima više lica. Čas naginje antičkom volumenu, čas posjeduje nemir kasnog baroka, čas plamti ekspresionističkim ognjem, čas je sigurno u dinamičnoj težini monumentalne skulpture, kao u ogromnom biskupu Grguru Ninskome koji u zamahu svog fanatičnog pokreta skoro prijeti raznijeti Dioklecijanovu palaču. Sve te mogućnosti izraza su međusobno strogo povezane u svakom pojavnom obliku umjetnikove osebujnosti..." (5945).

1114. MAGDALENA POD KRIŽEM, reljef (Mary Magdalene under the Cross).
Klečeći lik žene podignutih ruku do visine glave.
Zagreb, 1941-1942.
Drvo, mahagonij.
Vel. 111,8 x 55,9 x 9 cm (110,5 x 58,4 x 14 cm).
Vl.: Syracuse University , SAD. Dopremljeno u Ameriku 1947. Ranije vlasništvo Marice Meštrović. (Cooper Fund 1964.024).
Izl.: New York 1947.
Pod.: XVIII. 5. 20; XVIII. 7. 39; XVIII. 8. 5; XXI. 1. (22); 40 [48, sl.]; 42 [27, br. 100, sl.]; 46 [57, br. 76, sl.]; 561 [br. 29]; 9299; 10322 [228, br. 12, sl.].

1115. ŽENA POD KRIŽEM I, reljef (Woman under the Cross).
Uspravni cijeli lik žene s rukama podignutima iznad glave.
Zagreb, 1941-1942.
Drvo, orah.
Vl.: Notre Dame University, SAD. Dopremljeno iz Europe 1947.
Izl.: Zagreb 1942, New York 1947, Notre Dame 1974.
Lit.: 605 [59, br. X, sl.].
Pod.: XVIII. 7. 51; 42 [27, br. 94, sl.]; 46 [57, br. 73, sl.]; 125 [316, br. 242, sl.]; 561 [br. 30].

1116. ŽENA POD KRIŽEM II, reljef (Woman under the Cross).
Duboko poprsje žene rupcem pokrivene glave, sklopljenih ruku pod licem.
Zagreb, 1941-1942.
Drvo, orah.
Vel. 127 x 34 x 15 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend, SAD. Dopremljeno u Ameriku 1947.
Izl.: Zagreb 1942.
Pod.: XVIII. 5. 23; XVIII. 8. 6; 40 [49, sl.]; 46 [57, br. 75, sl.]; 5998.

1117. ŽENA POD KRIŽEM III, reljef (Woman under the Cross).
Polulik žene visoko podignutih ruku.
Zagreb, 1941-1942.
Drvo, orah.
Vel. 155 x 37 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend, SAD. Pohrana u Snite Museumu, Notre Dame, South Bend. Dopremljeno u Ameriku 1947.
Izl.: Zagreb 1942, New York 1947.
Pod.: XVIII. 1. 93; XVIII. 3. 98, 114; XVIII. 7. 74; XXI. 2 [sl.]; 42 [br. 101, sl.]; 5998.

1118. ŽENA POD KRIŽEM IV, reljef (Woman under the Cross).
Glava žene, podignuta uvis, sklopljenih ruku u visini vrata.
Zagreb, 1941-1942.
Drvo, orah.
Vel. 45 x 40 x 14 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend, SAD. Dopremljeno u Ameriku 1947.
Izl.: Zagreb 1942, Berlin 1943, New York 1947, Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 1. 93; XVIII. 3. 98, 114; XVIII. 7. 74; XVIII. 8. 8; XXI. 1. [sl.]; 40 [51, sl.]; 42 [27, br. 103, sl.]; 561 [br. 31]; 605 [59, br. IX, sl.]; 5998; 6062 [sl.].

1118a. ŽENA POD KRIŽEM V, reljef (Woman under the Cross).
Glava žene s rukama na licu.
Zagreb, 1941-1942.
Drvo, orah.
Vel. 45 x 40 x 14 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend, SAD. Dopremljeno u Ameriku 1947.
Izl.: Zagreb 1942, New York 1947.
Pod.: XVIII. 1. 93; XVIII. 3. 98, 114; XVIII. 7, 74; XVIII. 8. 7; 40 [50, sl.]; 561 [br. 32]; 5998.

1120. KRIST I PRELJUBNICA, reljef, Crikvine-Kaštilac (Suđenje grešnici, Christus und die Ehebreckerin, Christ and the Adultereress, Judgment of the Sinner, The Woman taken in Adultery, Cristo e l'adultera, Le Christ et la femme adultère, Cristo y la adúltera).
Klečeći lik Krista, veliki broj stojećih ljudi i prignuta žena.
Zagreb, 1942. (?). [76]
Drvo, orah.
Vel. 180 x 225 x 8,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-54.Darovnica 1952.,Popis II,br.13.
Izl.: Zagreb 1942, Venecija 1942, Berlin 1943, New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Pod.: 40 [br. 33, sl.]; 42 [27, br. 80, sl.]; 86 [br. 99, sl.]; 97 [49, sl. 69]; 435 [84, sl.]; 557 [30, br. 448, sl.]; 561 [br. 2]; 567 [br. 11]; 569 [br. 23]; 679; 689 [16]; 694 [br. 19, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 12]; 5998 [IV]; 6002 [163, sl.]; 6087; 6199 [sl.]; 8043 [6].

1121. MAJKA I DIJETE (Majčina ljubav, Mutter und Kind, Madonna con bambino, Mère et enfant, Matka a dítě, Mamă si copil, Mat i dit).
Bogorodica sjedi i ljubi dijete u krilu, desne noge prebačene preko lijeve.
Zagreb, 1942.
Drvo, orah (nedovršeno).
Vel. 134 x 78,2 x 91,6 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-24).Dodatak Darovnici Ivana Meštrovića,1959.
U tesanju sudjelovao kipar Želimir Janeš).
Izl.: Pariz 1969, Budimpešta 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970, Zadar-Šibenik 1976, Beograd 1980, Zagreb (Muzejski centar) 1983, Zagreb 1986, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Zagreb 1997.
Pod.: II. 1. 24; II. 7; 69 [sl. 37]; 86 [br. 106, sl.]; 95 [176, sl.]; 125 [317, br. 245, sl.]; 594 [br. 37, sl.]; 595 [br. 37]; 596 [br. 37]; 597 [br. 37, sl.]; 615 [br. 29, sl.]; 616 [br. 28, sl.]; 629 [34]; 641 [135, br. 98, sl.]; 659 [43, sl.]; 660 [170, br. 60, sl.]; 661 [34, br. 68, sl.]; 665 [br. 61, sl.]; 698 [br. 99, sl.]; 6358; 9291.

1122. ANĐEO S KRILIMA, studija.
Stojeći lik anđela s krilima na grudima.
a) (?)
Sadreni model.
Vel. 79 x 23 x 25 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 40).Darovnica Ivana Meštrovića,1952.
b) Bronca.
Vel. 79 x 23 x 25 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.br.AMZ- 296). Ljevaonica Vl. Šeb, Zagreb.Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava,1987.
Pod.: II. 1. 40, 296.

1123. BOGORODICA S DJETETOM, reljef (Gospa s djetetom, Madonna with Child). [77]
Bogorodica sjedi i gleda dijete u krilu. Dijete lijevom rukom grli majku.
Zagreb, 1942.
Drvo.
Vel. 74 x 47 x 15 cm.
Vl.: 1948. vl. Petar Meštrović, SAD. Preneseno u Ameriku 1947.
Pod.: XVIII. 8. 10; 40 [br. 13, sl.]; 42 [27, br. 93, sl.].

1124. BOGORODICA S DJETETOM, reljef.
Bogorodica sjedeći ljubi dijete u krilu. Nepravilan oblik drva.
Zagreb, 1942.
Drvo.
Vel. 74 x 40 cm.
Vl.: Nasljednici Marte Šrepel-Meštrović, SAD. Preneseno u Ameriku 1947.
Izl.: New York 1947, Ottawa 1951.
Lit.: 10679 [179, sl. 182].
Pod.: I. 4. 110; XVIII. 8. 9; 40 [br. 12, sl.]; 42 [27, br. 92, sl.]; 69 [sl. 37]; 95 [sl. 176]; 561 [br. 33 ili 34]; 569 [br. 5]; 9203 [sl.]; 9844 [sl.]; 9845[sl.]; 10634 [179, sl.].

1125. NAMJEŠTAJ
Stol, kredenc, komoda, naslonjač, 5 stolica.
(?)
Orahovo drvo.
Vel. 76 x 97 x 155; 174 x 43 x 96; 95 x 56 x 160; 104 x 44; 104 x 44 cm.
Vl.: Nedjeljko Baković, Split.
(Izrađeno navodno za Jozu Kljakovića).
Pod.: XVI. 52.

1127. RASPELO
(?)
Sadreni model.
Vis.400 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović,pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br. MZP- 1042).
Pod.: III. 1. 183; III. 2. 186.

1128. MATE MEŠTROVIĆ, poprsje (Mali Mate, Portret malog Mate, Portrait of Matthew, The bust of Matthew, Portrait of his son Matthew).
Poprsje dječaka, glave malo okrenute desnom ramenu.
a) Rim, 1942.
Sadreni model.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/59). Pohrana obitelji Meštrović. Poslan iz Rima 1960.
b) Bronca.
Vel.46 x 37 x 26 cm.
Galerija Meštrović, Split (GMS- 93).
c) Sadreni model ili odljev.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
d) Mramor.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
e) Terracotta.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: I. 3. 1. 93; I. 3. 2. 53; I. 19. 3. 9; XVIII. 4. 101; 86 [br. 25, sl.]; 679 [sl.]; 689 [14, sl.]; 712 [11].

1129. SV. JERONIM, reljef, studija (Study for St. Jerome).
Na podu sjedeći muški akt, raširenih koljena, desne ruke na glavi.
a) Rim, 1942. (?)
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 137 cm.
Vl.: God. 1948. u autorovu posjedu u Americi.
Izl.: New York 1947, Notre Dame 1955.
Lit.: 42 [br. 109]; 5993.
Pod.: I. 4. 111, 115; XVIII. 9; 42 [28, br. 109, sl.]; 46 [58, br. 86, sl.]; 561 [br. 16]; 573 [br. 18].

1130. SV. JERONIM, reljef (St. Jerome).
Sjedeći lik polugolog starca, lijevom rukom podbočene glave, desnom piše.
a) Rim, 1942.
Sadreni model (u poluovalnom okviru).
Vl.: Konkatedrala Sv. Petra, Split, prizemna dvorana.
b) Rim, 1943.
Kamen, travertin (u četvrtastom okviru).
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim, pročelje zgrade.
Izl.: Milano 1987.
Lit.: 50 [sl. 41]; 5993 [sl.]; 10.000.
Pod.: I. 4. 109, 115, 116, 119-122, 126; 40 [sl. 80]; 42 [27, br. 106, sl.]; 46 [58, br. 91, sl.]; 54 [30]; 66 [sl.]; 86 [(33-36), sl. (6)]; 157 [sl.]; 429 [327]; 661 [24, sl.]; 1079 [93, sl.]; 5993 [sl.]; 7094; 7103 [439-440, sl.]; 7113 [317]; 7625; 9084 [53]; 10679 [179, 184].

1131. PAPA LAV XIII, reljef.
Sjedeći lik muškarca srednjih godina, u naslonjaču, s knjigom u ruci; u pozadini reljefi sv. Ćirila i Metoda.
a) Rim, 1942.
Sadreni model.
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim.
b) Rim (?), 1943.
Kamen, travertin.
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim.
Lit.: 5993 [sl.].
Pod.: I. 4. 124, 126; X. 4. 223, 229; 86 [(33)]; 429 [327]; 5993 [sl.]; 9084 [53].

1132. PAPA SIKSTO V, poprsje, studija.
Poprsje bradatog starog muškarca, pokrivene glave.
Rim, 1942.
Sadreni model.
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim (?).
Lit.: 5993 [sl.].
Pod.: X. 4. 223, 229; 54 [30]; 69 [40, sl. 46]; 86 [(33-34), sl. (6)]; 7096 [55]; 7103 [444, sl.]; 7113 [317]; 9084 [53].

1133. PAPA SIKSTO V, reljef (Pope Sixtus V).
Sjedeći lik starog čovjeka u naslonjaču, desnom rukom podbočene glave.
a) Rim, 1943.
Sadreni model.
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim.
b) Rim, 1943.
Kamen, travertin.
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim.
Lit.: 50 [sl. 42]; 5993 [sl.].
Pod.: X. 4. 223, 229; 42 [28, br. 107, sl.]; 46 [58, br. 90, sl.]; 54 [30]; 66 [sl.]; 69 [sl. 46]; 86 [(33-34), sl. (6)]; 429 [327]; 661 [24, sl.]; 6122; 7096 [55]; 7103 [444, sl.]; 7113 [317]; 9084 [53].

1134. PAPA PIO XII, poprsje (Pope Pius XII, Portrait of Pope Pius XII).
Polulik muškarca srednjih godina u svećeničkoj odjeći, prekriženih ruku na prsima.
a) Rim, 1943.
Sadreni model.
Vel.: 80 x72 x 50 cm..
Vl.: Zbirka Đure Kokše.ZDJK-145..
b) Bronca.
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim.
c) Bronca.
Vatikan, Rim (?). Pregovori za lijevanje 1957.
d) Bronca.
Vl.: Privatno vlasništvo, Engleska (?).
e) Bronca.
Vl.: St. Louis, SAD.
Izl.:Zbirka Kokša,GKD,Zagreb,2022.
Pod.: X. 4. 223; XVIII. 2. 26; 42 [28, br. 123, sl.]; 46 [88, br. 92, sl.]; 86 [sl. (6)]; 429 [327]; 605 [12]; 3579; 6122; 6503; 6693; 6725 [39, sl.]; 6948; 6990 [509],11138a.

1135. RIMSKA PIETÀ, studija (Study for Pietà).
a) Rim, 1943.
Sadreni model.
Vl.: Nepoznato.
b) Bronca.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD.
Izl.: New York 1947, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 111; XVIII. 5. 40; XVIII. 9. 8; 561 [br. 10]; 573 [br. 7]; 576.

1136. RIMSKA PIETÀ (Velika Pietà, Grosse Pietà, The Pietà, Great Pietà, Grande Pietà).
Dva ženska i jedan muški lik podržavaju Kristovo tijelo.
a) Rim, 1943.
Sadreni model.
Vel. 250 x 158 x 115 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Pohrana obitelji Meštrović. Dar Galeriji Meštrović 1960. (Do 1997. bila je u atelijeru, a tada prenesena u izložbene dvorane Galerije).Otkupljeno od predstavnika Stjepana Gabrijela Meštrovića 2021.godine.
b) Rim, 1946.
Kararski mramor.
Vel. 245 x 132 x 107 cm.
Vl.: Sacred Heart Church, University of Notre Dame, South Bend, SAD. Kupljeno od udovice poslije smrti autora. Postavljena u crkvu 8. XI. 1955. (Do 1955. bila je u Metropolitan Museumu u New Yorku.
c) Bronca.
Vl.: Vatikanski muzej, Arte religiosa moderna, Rim. (Sveučilište Notre Dame darovalo papi Pavlu VI).
d) Sadreni odljev (?).
Vl.: Zavod Sv. Jeronima, Rim.
e) Sadra. Detalji:1. Glava Krista,35 x52 x 23 cm,pohrana 17/55,preuzeto iz pohrane 2019. 2.Glava Bogorodice,40 x 33 x 33 cm.,inv.pohr.17/52.3.Glava Marije Magdalene,37 x 36 x 48 cm.,inv.pohr.17/53.4. Glava Josipa iz Arimateje,44 x 58 x 52 cm.,inv.pohr.17/54.Pohrana Galerije Meštrović,Split.
f) Bronca.
Detalji:1. Glava Krista,37 x 51 x 26,5 ,GMS-128.2.Glava Bogorodice,39 x 40 x 38,GMS-131.3.Glava Marije Magdalene,38,5 x 42 x 38 Cm.,GMS-130. 4.Glava Josipa iz Arimateje,39,5 x 61 x 35 cm,GMS-129.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Odliveno 1964.
g) Umanjena kopija. Bijeli mramor.
Vl.: Frakanava, Austrija, grob župnika Štefana Horvata.
Izl.: New York 1947, South Bend 1955, 1974.
Lit.: 46 [58, sl. br. 89]; 50 [96-99, 197, uz sl. br. 89]; 54 [30]; 69 [41, sl. 47]; 86 [(33-34), br. 82-83, sl.]; 605 [12, 15-19, 53, br. 4, sl.]; 6725 [95, 96, sl. 36]; 7439; 7625; 8043; 8785 [34-35, sl.]; 8870; 9217 [66, sl. 78, 79]; 10560; 10679 [180, sl. 183].
Pod.: I. 7. 6, 13, 14; I. 9; I. 11, 10, 114; I. 14. 1, 2; I. 19. 3, 4; XVIII. 5a; XVIII. 9. br. 7, 97; XXI. 2 [sl.]; 42 [28, br. 117-118, sl.]; 46 [58, br. 89, sl.]; 47, 73 [189, br. 172, 173, sl.]; 66 [sl.]; 101 [sl. 83]; 108 [32, br. 102, sl.]; 114 [sl. 78-79]; 125 [301, sl. 317, br. 251, 253]; 429 [308, 327, 353]; 435 [140, sl.]; 472 [361-361]; 573 [1]; 701; 712 [12, 13]; 719d [D1, sl.]; 6183 [sl.]; 6186; 6189 [(86), sl.]; 6191; 6192; 6194 [sl.]; 6200; 6206 [sl.]; 6213 [sl.]; 6232; 6236 [sl.]; 6329 [sl.]; 6402 [sl.]; 6425 [44-45, sl.]; 6533 [sl.]; 6541; 6596 [sl.]; 6682; 6693; 6725 [36, sl.]; 6920; 6948; 7077; 7087; 7094; 7103 [440-441, sl.]; 7113 [317]; 7114 [11]; 7120; 7130 [393]; 7169; 7200; 7213 [386]; 7439; 7542; 8566; 8595; 8621 [23]; 8785 [sl.]; 8870 [32]; 8882; 8898; 9074 [6, sl.]; 9133 [645, 646]; 9134 [119, 121]; 9228 [160]; 9229 [194]; 9230 [162-164, sl.]; 9436 [sl.]; 9785 [499]; 9941-12 [sl.]; 10560; 10579 [91, sl.]; 10679 [180]; 10682 [28].

1137. BOGORODICA I DIJETE (Madonna and Child).
a) Rim, 1943. (?)
Sadreni model.
Vl.: Nepoznato.
b) Bronca, smeđe patinirana.
Vl.: Notre Dame University, SAD, (inv. 93.53,09).
Pod.: XVIII. 102 [61, 76].

1138. ULAZAK U JERUZALEM, reljef, Crikvine-Kaštilac (Einzug in Jerusalem, The Entry into Jerusalem, Entrata a Gerusalemme, L'entree a Jerusalem, La entrada en Jerusalém).
Krist na magarcu, s palmom u ruci, za njim veći broj ljudi.
Lausanne, 1943.-1944.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 216 x 8,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-62.Darovnica 1952.,Popis II,br.7.
Izl.: New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [sl.].
Pod.: X. 4. 234; 42 [27, br. 78, sl.]; 97 [49, sl. 80]; 435 [111, sl.]; 561 [br. 4]; 567 [br. 13, sl.]; 569 [br. 25]; 679; 689 [17]; 694 [br. 30, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 29, sl.]; 6189 [sl.]; 6211 [sl.]; 6270 [sl.].

1139.
RESURREXIT, reljef, Crikvine-Kaštilac (Uskrsnuo je, He is risen, He has arisen, The Ressurrection).
Sjedeći anđeo i tri klečeće žene.
Lausanne, 1943. (1944.?).
Drvo, orah.
Vel. 180 x 137 x 8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-69.Darovnica 1952.,Popis II,br.27.
Izl.: New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [br. 21, sl.].
Pod.: X. 4. 234; 42 [27, br. 90, sl.]; 46 [62, br. 141, sl.]; 86 [br. 104, sl.]; 97 [49, 71, sl.]; 135 [130, sl.]; 561 [br. 5]; 567 [br. 22]; 569 [br. 34]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 27]; 6211 [sl.].

1140. POKLON MUDRACA, reljef, Crikvine-Kaštilac (Poklonstvo triju kraljeva, Geschenk der Weisen, The adoration of the Magi, Omaggio dei savi, Adoration des mages, La adoración de los magos).
Lausanne, 1943.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 121 x 4,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-46.Darovnica 1952.,Popis II,br.5.
Lit.: 694 [sl.].
Pod.: 567 [br. 4]; 569 [br. 15]; 679; 689 [16]; 712 [13]; 719e [br. 4].

1141. NOLI ME TANGERE, reljef, Crikvine-Kaštilac (Touch me not, Do not touch me).
Uspravni Krist, klečeća žena, stablo.
Lausanne, 1943.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 121 x 9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-70.Darovnica 1952.,Popis II,br.28.
Izl.: New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951, Zagreb 1983.
Lit.: 694 [br. 6, sl.].
Pod.: 42 [27, br. 94, sl.]; 43 [sl.]; 46 [62, br. 142, sl.]; 86 [br. 102, sl.]; 97 [49, sl. 55-56]; 125 [317, br. 246, sl.]; 435 [133, sl.]; 561 [br. 6]; 567 [br. 23]; 569 [br. 35]; 641 [135, br. 99, sl.]; 679 [sl.]; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 28, sl.]; 10679 [sl.].

1142. KRIST I MARIJA MAGDALENA, reljef, Crikvine-Kaštilac (Isus i Magdalena, Christus bei Maria Magdalena, Christ and the Magdalene, Jesus and Magdalen, Jesus and Mary Magdalen, Cristo e la Maddalena, Le Christ chez Marie Madeleine, Cristo y Maria Magdalena).
Sjedeći lik Krista, djevojka mu pere noge; veći broj likova za stolom.
Lausanne, 1943.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 149 x 7,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-57.Darovnica 1952.,Popis II, br.16.
Izl.: New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 34 [23-25, sl. 22-23]; 694 [br. 22, sl.].
Pod.: 40 [br. 32, sl.]; 42 [27, br. 81, sl.]; 46 [62, br. 136, sl.]; 86 [br. 103, sl.]; 97 [99, sl. 67, 72]; 125 [317, br. 247-249]; 435 [42, sl.]; 561 [br. 3]; 567 [br. 14]; 569 [br. 26]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 15]; 5424 [272-273, sl.]; 6734 [sl.]; 7506 [299]; 8738 [49, sl.].

1143. LAZAREVO USKRSNUĆE II, reljef, Crikvine-Kaštilac (Auferstehung des Lazarus, The Resurrection of Lazarus, La risurrezione di Lazzaro, La resurrection de Saint Lazare).
Isus, Lazar, četiri stojeća i dva sjedeća muška i ženska lika. Isus naprijed podignutih ruku.
Lausanne, 1943.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 225 x 8,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-55. Darovnica1952.,Popis II,br.14.
Izl.: New York 1947, Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [sl.].
Pod.: 42 [27, br. 79, sl.]; 46 [62, br. 134, sl.]; 97 [49, sl.]; 557 [30, br. 448]; 561 [br. 1]; 567 [br. 12]; 569 [br. 24]; 679; 689 [16]; 694 [br. 28, sl.]; 712 [13]; 719e [br. 13, sl.]; 6211 [sl.].

1144. PROMETEJ, studija (Okovani Prometej, Sketch for Prometheus, Prometheus, Prometeo, Promethée).
Stojeći muški akt sapet o liticu.
a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vel. 65 x 20 x 22 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/62). Poslano Galeriji Meštrović 1960. Pohrana obitelji Meštrović.Preuzeto 2018. godine.
b) Rim, 1946.
Bronca.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend.
c) Bronca.
Vl.: Paul Hanna, Springfield University, Springfield, SAD. (Možda ista skulptura pod b. ?).
d) Zagreb, 1964.
Bronca.
Vel. 62 x 23,5 x 22 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 127).
e) Sadreni odljev.
Vl.: Vesna Barbić, Zagreb.
Izl.: New York 1947, Buenos Aires 1954, Notre Dame 1955, Velenje 1978, Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Pod.: I. 3. 1. 127; I. 3. 2. 56; I. 19. 3; XVIII. 1. 76; XVIII. 3. 80; XVIII. 4. 117; XVIII. 5. 58; XVIII. 9. 22; XI. 1 [sl.]; 46 [59, br. 100, sl.]; 86 [sl. (7)]; 108 [32, br. 103, sl.]; 561 [br. 21]; 572 [br. 9]; 573 [br. 56]; 623 [br. 24]; 635 [8, br. 29]; 689 [14]; 693; 712 [13]; 719d [J8]; 7542; 8054 [37]; 8766 [308].

1147. MARTA MEŠTROVIĆ, poprsje (Portret kćerke Marte, Portret Marte Meštrović, Ženski portret).
Poprsje mlade djevojke.
Rim, 1946.
a) Sadra.
Vel. 52 x 27 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/65). Pohrana obitelji Meštrović.
1147a MARTA MEŠTROVIĆ,poprsje.
Split,1939.-1940.(?).
a) Bronca.
Vel. 55 x 51 x 29 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 41/6). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 1. 58; I. 3. 2. 107; I. 19. 3. 18; XVIII. 1. 69; 679; 689 [15]; 693; 712 [11]; 719d [E7].

1148. VESELA MLADOST (Sretna mladost, Fröhliche Jugend, Happy Youth, Inspired Woman, Frolicking Youth, Gioventù allegra, La jeunesse joyeuse, La juventud alegre, Torso plesalke).
Stojeći ženski akt, bez dijela ruku, u koračanju.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vis. 193 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 33). Proširenje Darovnice 1960.
b) Bronca.
Vel. 198 x 77,5 x 77,5 cm.
Vl.: Louisiana Art and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 67.11). Ranije vl. obitelji Meštrović, SAD.
c) Zagreb, 1959.
Bronca.
Vel. 193 x 70,5 x 84 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 114).
Izl.: New York 1947, Ottawa 1951, Buenos Aires 1954, Notre Dame 1955.
Lit.: 46 [60, sl. br. 106].
Pod.: I. 3. 1. 33, 114; I. 3. 3. 114; I. 9; I. 11. 14; I. 19. 3. 12; I. 19. 4. 20; XVIII. 1. 119; XVIII. 3. 128; XVIII. 5. 14; XVIII. 9. 13; XX; 42 [28, br. 114, sl.]; 47, 73 [185, br. 67, sl.]; 54 [30]; 86 [br. 46, sl.]; 125 [317, br. 256-257, sl.]; 561 [br. 12]; 569 [br. 7]; 572; 573 [br. 25]; 641 [136, br. 100, sl.]; 689 [14]; 693; 712 [12, sl.]; 719d [H5, sl.]; 6185; 6192; 6194; 6211 [sl.]; 6925; 7796; 8766 [308]; 9084 [55].

1149. VAPAJ, studija (Žena u očaju, Sketch for Woman in Despair,The Cry).
Sjedeći ženski lik, pogleda uvis.
a) Rim, 1946.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel.20,3 x 24,1 x 21,6 cm
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD.,1964.230
c) Sadreni odljev.
Vl.: Vesna Barbić, Zagreb.
d) Bronca
Vl.: Privatni posjed Z. S., Zagreb.
e) Bronca
Vel.29 x 22 x 18 cm
Vl.Fundacion Repetto-Buenos Aires,Argentina
Izl.: New York 1947, Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: XVIII. 1. 75; XVIII. 3. 79, 100; XXI. 1 [sl.]; 561 [br. 18]; 643 [br. 36, sl.]; 6693; 8766 [308]; 9299.

1150. VAPAJ (Vapijuća žena, Wehklage, Despair, Supplication Wail, Grido, Grido di aiuto, Cri, Llantos).
Na podu sjedeći ženski lik, na prsima prekriženih ruku, pogleda uvis.
a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vel. 100 x 95 x 65 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/58). Pohrana obitelji Meštrović.
b) Rim, 1946.
Kamen, travertin.
Vl.: Privatni posjed, Baton Rouge, SAD.
c) Zagreb, 1964.
Bronca.
Vel. 95,5 x 95 x 69,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 125).
Izl.: New York 1947, 1951, Zagreb 1983.
Lit.: 46 [59, sl.]; 50 [110].
Pod.: I. 3. 1. 125; I. 3. 2. 52; I. 19. 3. 8; I. 19. 4. 6; XVIII. 1. 117; XX. 1. 21 [sl.]; 42 [28, br. 111, sl.]; 86 [br. 41, sl.]; 561 [br. 8]; 570; 641 [136, br. 103, sl.]; 689 [14]; 693 [sl.]; 712 [12]; 6191; 6194; 6206; 6211 [sl.]; 7439; 7468; 7542; 8766 [308]; 10679 [184].

1151. PERZEFONA, studija (Vapijuća Perzefona, Stojeća Perzefona, Persephone, Persefone).
Stojeći ženski akt bez ruku.
a) Rim, 1946.
Sadreni model (obojen).
Vel. 48 x 13 x 9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/63). Pohrana obitelji Meštrović do 1989.. Poslana iz Rima 1960.
b) Bronca.
Vel. 49 x 13 x 9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 183).
Izl.: Ljubalja-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 172; I. 19. 3, 4; 69 [sl. 48, 49]; 635 [8, br. 30]; 671 [br. 11]; 712 [12]; 6725 [sl. 38]; 9339 [sl.].

1152. PERZEFONA (Perzefona zaklinje, Supplication for Protection, Supplicant Persephone, Perséfone, Persefona zaklinaet).
Stojeći ženski akt s podignutim rukama i pogledom uvis.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vis. 270 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Meštrovićev dar Galeriji 1956.
b) Kamen (?).
Vl.: Obitelj Meštrović (?). (Pod. XVIII. 1. 117).
c) Rim, 1946.
Bronca.
Vis. 269,2 cm.
Vl.: Syracuse University, Art Collection, park, Syracuse, SAD.Dar klase 1955. Godine.Inv.1955.07
Natpis na postolju:
SUPPLICANT
PERSEPHONE
BY
IVAN MEŠTROVIĆ
Prevezena u Ameriku 1947. Nabavljeno 1955. sakupljenim prilozima i darovana Sveučilištu.
d) Zagreb, 1959.
Bronca.
Vel. 270 x 72,5 x 70 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, park (GMS- 110). Naknadni dar Galeriji 1956.
e) Bronca.
Vl.: Slovenj Gradec, Gaj slobode, Slovenija. Dar Galerije Meštrović 1979.
Izl.: New York 1947, Buenos Aires 1954, Syracuse 1955, Velenje 1978, Zagreb 1983.
Lit.: 46 [40, 59, sl. br. 96]; 86 [(37) sl. (7)]; 116 [22, sl.];
Pod.: I. 4. 101; I. 12. 2; I. 13.2; XVIII. 1. br. 36, 117; XVIII. 5, br. 12; XVIII. 9, br. 14; XVIII. 7. 67; XIX. 16; 42 [28, br. 113, sl.]; 47,73 [185, br. 69, sl.]; 66 [sl.]; 69 [49, sl.]; 116 [22, sl.]; 125 [317, br. 261-263, sl.]; 561 [br. 13]; 572 [br. 5]; 573 [br. 27]; 574 [sl.]; 641 [136, br. 102, sl.]; 689 [11, sl.]; 693 [br. 5, sl.]; 712 [9, sl.]; 719d [P br. 4]; 6191; 6192; 6194; 6208 [sl.]; 6211 [sl.]; 6570; 6685; 6696; 6697; 6701; 6725 [38, sl.]; 7103 [439-440, sl.]; 7105; 7113 [317]; 7506 [301]; 8054 [37]; 8702; 8752; 8755; 8766 [308]; 9020; 9084 [55]; 9119; 9299 [sl.]; 10322 [228, br. 14, sl.]; 10679 [184, sl.]; 10682 [27-28, sl.].

1153. ATLANTIDA (Atlantide, Atlantid, Atlanthis, Atlantis, Occanida).
Stojeći ženski akt, glave naslonjene na lijevo rame, desna ruka za leđima.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vel. 180 x 60 x 65 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 34). Proširenje Darovnice 1960.
b) Zagreb, 1960.
Bronca.

Vel. 183 x 57 x 75,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 118).

c) Rim, 1946. Bronca.
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD.
Izl.: New York 1947, Notre Dame 1955, Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Velenje 1978, Zagreb 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Zagreb 1988, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 34, 118; I. 9; I. 11. 14; I. 19. 3. 11, 21; XVIII. 1. 22; XVIII. 3. 24; XVIII. 4. 51; XVIII. 5. 13; 42 [28, br. 112, sl.]; 46 [40, 59, br. 98, sl.]; 47,73 [185, br. 68, sl.]; 86 [(37), sl. 47]; 108 [32, br. 104, sl.]; 125 [317, br. 258-259, sl.]; 561 [br. 14]; 573 [br. 20]; 594 [br. 45, sl.]; 595 [br. 45, sl.]; 596 [br. 45]; 597 [br. 45]; 623 [br. 23]; 641 [136, br. 101, sl.]; 660 [172-173, br. 61, sl.]; 661 [34, br. 69, sl.]; 665 [br. 62, sl.]; 689 [14, sl.]; 693 [sl.]; 712 [12]; 719d [H1]; 6191; 6185 [sl.]; 6211 [sl.]; 6213 [sl.]; 6223; 6402 [sl.]; 6533 [sl.]; 6925; 7840; 8621 [23]; 8766 [308]; 9084 [55]; 9722.

1155. STUDIJA ŽENE (Woman Study).
(Studija za *Veselu mladost*).
Rim, 1946.
Sadreni model.
Naravna veličina.
(Ranije u obitelji Meštrović).
Pod.: XXIII; 42 [28, br. 115, sl.]; 8766 [br. 10].

1156. MAJKA I DIJETE (Materinstvo, Mutter und Kind, Mother and Child, Madre e bambino, La mère et l'enfant, La madre y el niño,Woman and child).
Glava i ruka žene koja podiže dijete.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vel. 77 x 48 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/70). Pohrana obitelji Meštrović.

b) Mramor, oniks.
Vl.: Syracuse University, Art collection, SAD. (Ranije vl. Marice Meštrović, Buenos Aires).

c) Zagreb, 1964.
Bronca.
Vel. 71 x 49 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.GMS-126.

d) Zagreb ,1982.
Bronca,Ljevaonica „Torzo"Hočevar.
Vel.71 x 49 x 16 cm.
Vl.:Spomen galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje.(Inv.SGIM-12).Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Izl.: New York 1947, Ottawa 1951, Buenos Aires 1954, Hamilton 1956.,Vrbnik 1989.
Lit.: 46 [60, br. 104, sl.]; 10784.
Pod.: I. 3. 2. 63; I. 19. 3. 25; I. 19. 4. 19; XXI. 1 [sl.]; XXIII; 42 [28, br. 116]; 86 [sl. (9)]; 561 [br. 9.]; 569 [br. 8]; 572 [br. 3]; 576; 689 [14]; 693; 712 [12]; 6213 [sl.]; 7468; 8766 [308, br. 11].

1157. JOB, studija I. (Study for Job).
Sjedeći zgrčeni muški akt; lijevo kolje među podignutim rukama.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Rim, 1942.-1943..
Sadreni model.
Vel. 52 x 40 x 30 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 17/56). Pohrana obitelji Meštrovića. Poslano iz Rima 1960.

b) Bronca.
Vel.49 x 43 x 38 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 646).

c) Bronca.
Vl.: Paul Hanna, Springfield University, Springfield, SAD.

d) Bronca.
Vl.: Obitelj Turner, Baton Rouge, SAD.
Izl.: New York 1947, Ljubljana-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 19. 3, 4; XVIII. 3. 115; XVIII. 4. 116, 121; XVIII. 5. 5; XVIII. 7. 32; XVIII. 11. 16; 125 [317, br. 265, sl.]; 561 [br. 15]; 635 [8, br. 27, sl.]; 671 [br. 12, sl.]; 712 [12]; 719d [J3]; 9299; 10596; 10709 [sl.].

1158. JOB, studija II. (Sketch for Job, Study for Job).
Čučeći muški akt; obje šake stisnute, jedna do druge, između nogu.

a) Rim,1942.- 1946.
Sadreni model.
Vel. 26 x 30 x 17 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/67). Pohrana obitelji Meštrović. Poslano iz Rima 1960.

b) Bronca.
Vel. 25,5 x 22,9 x 19 cm.
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD. (inv. Cooper Fund 1964.229).
Izl.: New York 1947.
Pod.: I. 19. 3, 4; XVIII. 1. 109; XVIII. 5. 36; XVIII. 9. 18; 10322 [228, br. 9].

1159. JOB, studija III.
Zgrčeni sjedeći muški akt, skupljenim rukama pod bradom, rastavljenim šakama.

a) Rim,1942.- 1946.
Sadreni model.
Vel. 32 x 33 x 22 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/68). Pohrana obitelji Meštrović. Poslano iz Rima 1960.
Pod.: I. 19. 3. 4; 712 [12].

1160. JOB, studija IV.
Na podu sjedeći odjeveni muški lik, pogleda i desne ruke podignute uvis.

a) Rim,1942.- 1946.Ili 1932.Atrib.M.Šeparović Palada.
Sadreni model.
Vel. 30 x 33 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 14/9). Pohrana obitelji Meštrović).

b) Kamen.(nedovršeno) Klesao Andrija Krstulović.
Vel. 30 x 33 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 15).
Pod.: 712 [13]; 7872 [sl.].

1161. GLAVA JOBA (Testa di Giobbe).
Glava skulpture Joba.
Rim,1946.
Sadreni model.
Vel. 36 x 20 x 32 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 654). Poslano iz Rima 1960.Dar Marice Meštrović.
Pod.: I. 19. 3, 4.

1162. JOB (Hiob, Giobbe, Iov).
Na podu sjedeći muški akt.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vel. 124 x 105 x 82 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 35). Poslano iz Rima kao dar Ivana Meštrovića Galeriji Meštrović 1960.

b) Zagreb, 1960.
Bronca.
Vel. 121 x 106 x 85 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 119).

c) Rim, 1946.
Bronca.
Vel. 124,5 x x 101,6 cm.
Vl.: Syracuse University, park skulptura, Syracuse, SAD. Nabavljeno 1955.Inv.1955.05
Izl.: New York 1947, Syracuse 1955, South Bend 1955, Beograd-Sarajevo-Dubrovnik-Zagreb-Ljubljana 1967, Karlovac 1968, Pariz 1969, Osijek 1970, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970, Velenje 1978, Zagreb 1983, Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Zagreb 1988, 1991, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Lit.: 40 [VIII]; 46 [39, 58, sl. br. 87]; 50 [112, 197, sl. 22]; 54 [30-31]; 86 [(36), br. 43, sl.]; 5998; 6212; 7506 [301, 302]; 7690; 9178 [3]; 9685 [7]; 10679 [184, sl. 31].
Pod.: I. 3. 1. 35; I. 19. 3,4; XVIII. 9. 12; XIX. 16; 42 [28, br. 105, sl.]; 47, 73 [185, br. 66, sl.]; 66 [sl.]; 86 [(36), sl. 43]; 95 [sl. 257]; 108 [32, br. 100, sl.]; 114 [150, sl.]; 116 [sl. 30]; 125 [317, br. 266-267, sl.]; 561 [br. 11]; 573 [br. 35]; 574 [sl.]; 594 [br. 44, sl.]; 595 [br. 44]; 596 [br. 44, sl.]; 597 [br. 44]; 598 [br. 13]; 623 [br. 25]; 641 [136, br. 104, sl.]; 660 [174, br. 62, sl.]; 661 [34, br. 70, sl.]; 665 [br. 63, sl.]; 670 [104, sl.]; 689 [14, sl.]; 693 [sl. 22]; 698 [bilj. 81]; 712 [12, sl.]; 719d [K1, sl.]; 6186; 6191; 6192; 6206; 6236 [sl.]; 6402 [sl.]; 6693; 6725 [sl.]; 6763 [sl.]; 6925; 7062; 7103 [340-341, sl.]; 7113 [317]; 7200; 7439; 7549; 7750; 7791; 7805; 7840; 7845; 8010 [sl.]; 8043 [4-5]; 8054 [37]; 8621 [23]; 8882 [sl.]; 8879 [256]; 8897 [31, sl.]; 9074; 9084 [53, sl. 53]; 9208 [sl.]; 9230 [164. sl.]; 9299 [sl.]; 9657; 9719; 9751; 9782 [sl.]; 9831 [sl.]; 9838; 9934 [sl.]; 9941-12; 10322 [228, br. 13, sl.]; 10337 [sl.]; 10620 [93, sl.]; 10682 [27, sl.].

1163. AUTOR APOKALIPSE, studija (Sketch for St. John of the Apocalypse, Apocalypse, Avtor Apokalipse).
Sjedeći muški lik s knjigom u rukama.
Sign.: MEŠTROVIĆ

a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vel. 58 x 27 x 17 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split. Stigla iz Rima 1960. Pohrana obitelji Meštrović.Preuzeto iz pohrane 1989.

b) Bronca.
Vel.53 x 27,5 x 22 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 185).

c) Rim, 1946.
Bronca.
Vel. 53 x 28,5 x 20 cm.
Izl.: New York 1947, Hamilton 1950, South Bend 1955, Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Pod.: I. 3. 1. 173; I. 19. 3. 1; I. 19. 4. 2; XVIII. 5. 39; XVIII. 9. 20; XXI. 2 [sl.]; 561 [br. 19]; 566; 573 [br. 33]; 635 [8, br. 28]; 712 [12]; 719d [J6].

1164. AUTOR APOKALIPSE (Autor der Apokalypse, The Autor of the Apocalypse, Autore d'Apocalisse, L'auteur de l'Apocalisse, El autor del Apocalipsis).
Sjedeći muški lik, podignute lijeve noge, pogleda uvis, s knjigom i pisaljkom u rukama.

a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Uništeno u Rimu 1959.,dopuštenjem Ivana Meštrovića.

b) Rim, 1946.
Kamen, travertin.
Vel. 310 x 150 x 130 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, Crikvine-Kaštilac,GMS-14, dvorište,trijem. Darovnica,Popis II, br. 30. Dopuna Darovnice 1956.
Pod.: I. 3. 1. 14; I. 3. 3. 14; I. 9; I. 11. 10; I. 12. 1-6; I. 13. 1; 42 [29, br. 148, sl.]; 46 [br. 88, sl.]; 86 [sl. (6)]; 108 [32, br. 101, sl.]; 689 [16]; 694 [sl.]; 712 [13, sl.]; 719e [sl.]; 6570; 6685; 6696; 6697; 6701; 7113 [31]; 7200; 7367; 8766 [308]; 10679 [184].

1165. STIGMATIZACIJA SV. FRANJE, reljef, studija (St. Francis).
Klečeći sv. Franjo, podignutih ruku. Dio veće cjeline (bez ležećega fratra).

a) Rim, 1946.
Sadreni model.
Vl.: Nepoznato (SAD).

b) Rim, 1946.
Bronca.
Vl.: Nepoznato (SAD).
Izl.: New York 1947.
Lit.: 605 [54]; 7130.
Pod.: XVIII. 9. 23; 561 [br. 22]; 6189 [sl.]; 6402 [sl.].

1166. STIGMATIZACIJA SV. FRANJE, reljef (Sv. Franjo prima rane, Rane sv. Franje, St. Francis od Assise receving the stigmata, Saint Francis of Asisi).
Klečeći sv. Franjo, podignutih ruku. Drugi fratar spava. Na nebu Krist sa šest krila.

a) Rim, 1946.POSEBNA STUDIJA.
Sadra.
Vel. 187 x 116 x 17 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/66). Pohrana obitelji Meštrović.

b) Rim, 1946.
Belgijski granit.
Vel.460 x 231 c
Vl.: Crkva Generalne kurije Sv. Franje, Rim, St. Maria Mediatrice. Oltar na desnoj strani u crkvi. Postavljen 1950.

c) Bronca.
Vl.: Gospe od Zdravlja,Split.Od 2011. u crkvi Presvetog otkupitelja na Trsteniku u Splitu.

d) Sadreni odljev (patiniran zlatno).
Vl.: Franjevački samostan, Zaostrog.

e) Rim, 1946.
Crtež olovkom.
Vel. 19 x 12,7 cm.
Vl.: University of Notre Dame, SAD.
Lit.: 7130; 7696 [422].
Pod.: I. 19. 3; I. 19. 4. 1; XXI. 1; 42 [27, br. 104-105, sl.]; 46 [59, br. 94, sl.]; 66 [sl.]; 605 [54, br. 18, sl.]; 6402 [sl.]; 6948; 7094; 7096 [55]; 7113 [317]; 7141 [23]; 7439; 7696 [422]; 8666; 8766 [305]; 9255; 9478 [3]; 10034; 10579 [91].

1167. PERZEFONA I DIONIZ (Persephona and Dionysos, Persephone).
S jedne strane muški poluakt podignutih ruku i glave; s druge ženski poluakt podignutih ruku i glave.
Sign.: MEŠTROVIĆ
Natpis: PERSEFONE
DIONISOS (grčki)

a) Rim, 1946.
Sadreni model.

1. Perzefona
Vel. 68 x 43 x 27 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 18/60). Pohrana obitelji Meštrović. Stiglo iz Rima 1960.
2. Dioniz
Vel.59 x 41 x 20 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,inv.18/69.Pohrana obitelji Meštrović.Poslano iz Rima 1960.

b) Kamen, oniks.
Vel. 65,5 x 41 x 49,5 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 75.121). Ranije u zbirci Marte Šrepel-Meštrović.
Izl.: New York 1947, Hamilton 1955, Notre Dame 1955, 1974.
Lit.: 605 [54, sl. 78].
Pod.: I. 3. 2. 54; I. 19. 3, 4; XVIII. 3. 40; XVIII. 5. 35; XVIII. 102, 57, 62; XVIII. 103; XX. 1. 10 [sl.]; XXI. 2. [sl.]; 42 [28, br. 110, sl.]; 46 [59, br. 95, sl.]; 86 [prilog sl.]; 125 [317, br. 254-255, sl.]; 561 [br. 7]; 573 [br. 41]; 576; 6323; 6402 [sl.]; 8475; 8766 [308].

1114

1114

1115

1116

1117

1117

1118

1118

1119

1120 detalj

1120

1121

1121

1123

1124

1124

1128

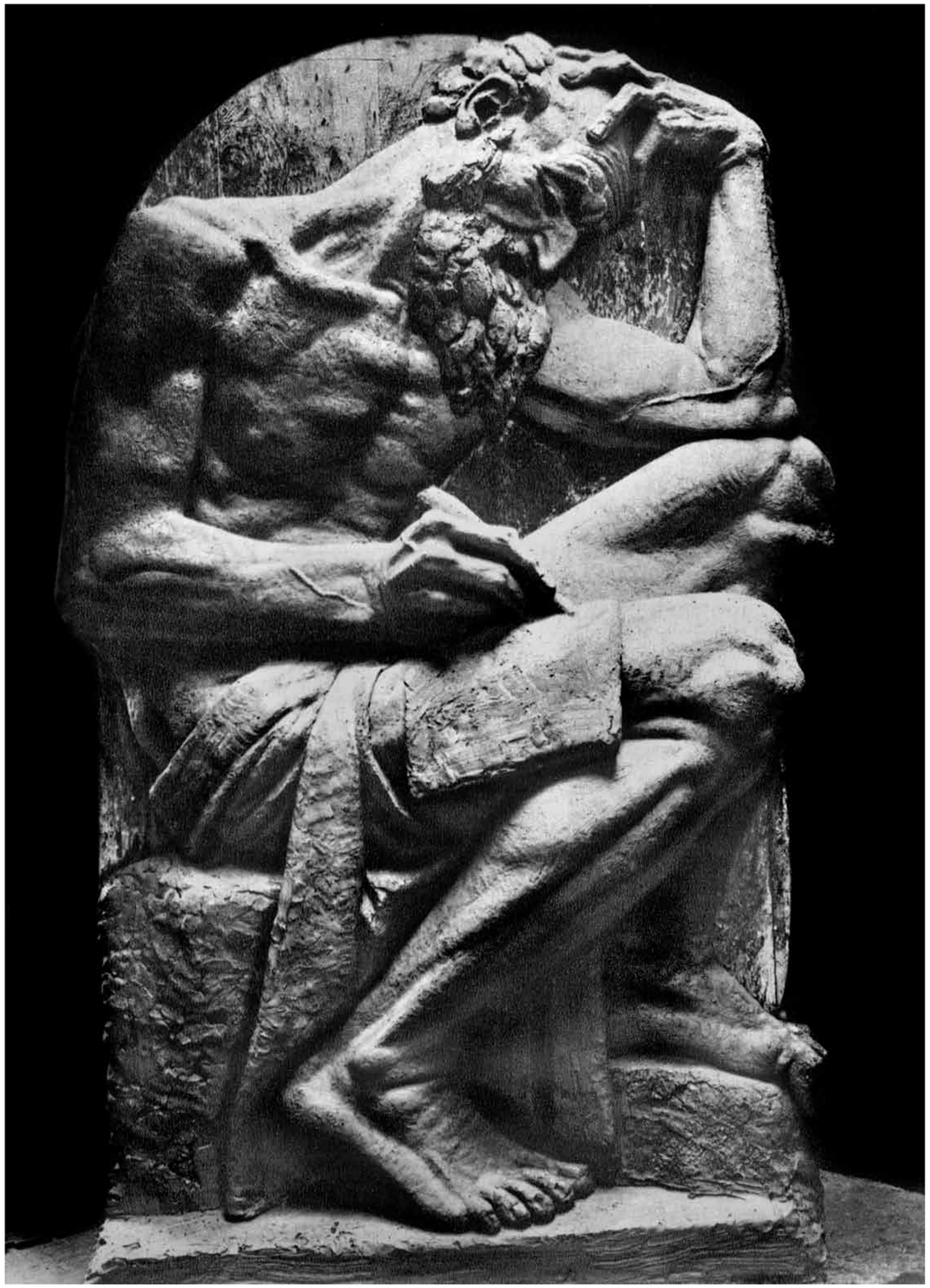
1128

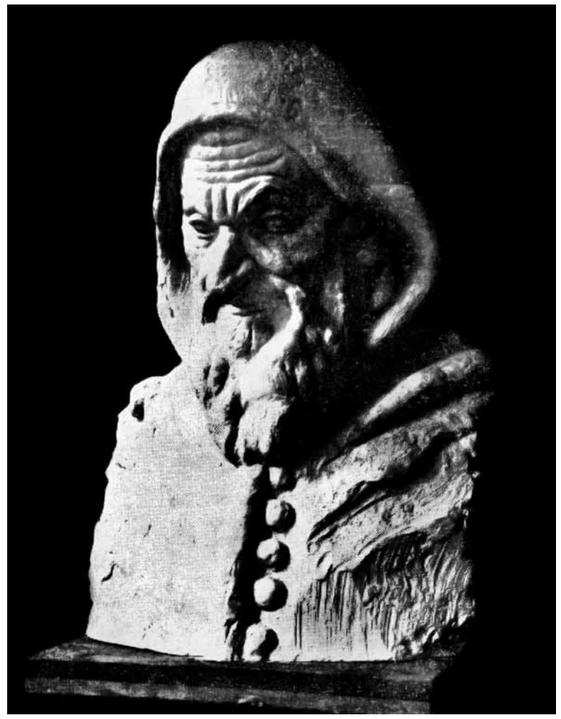
1129

1129

1130

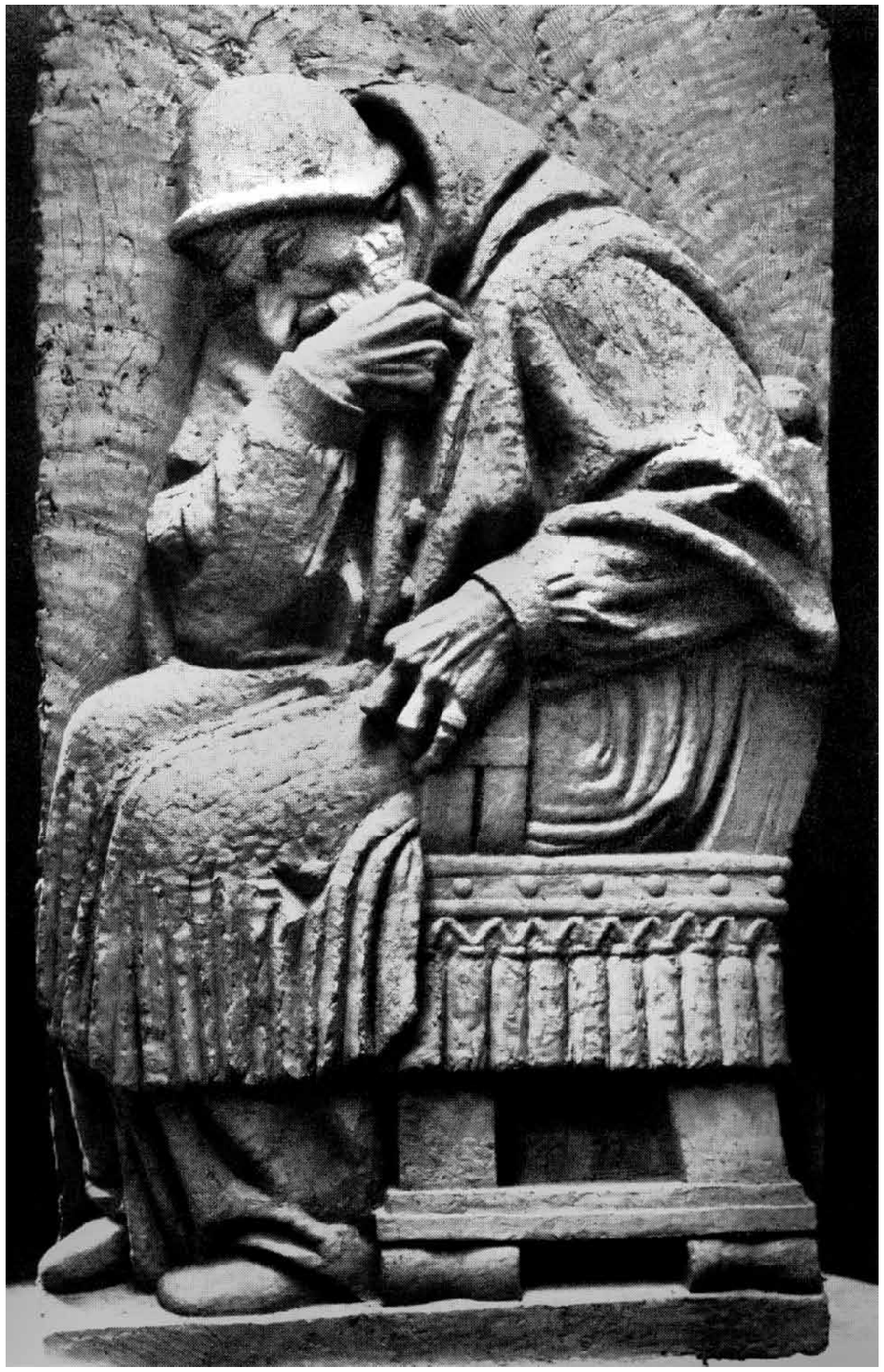
1132

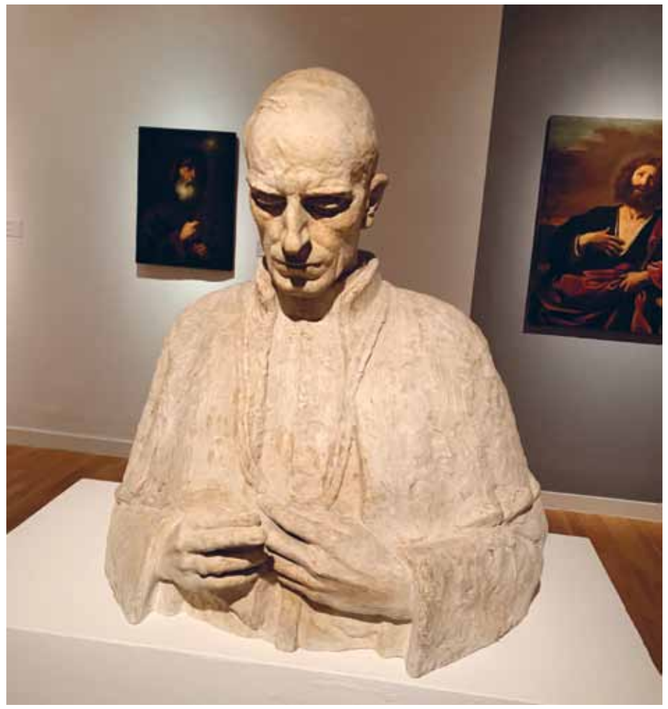
1131

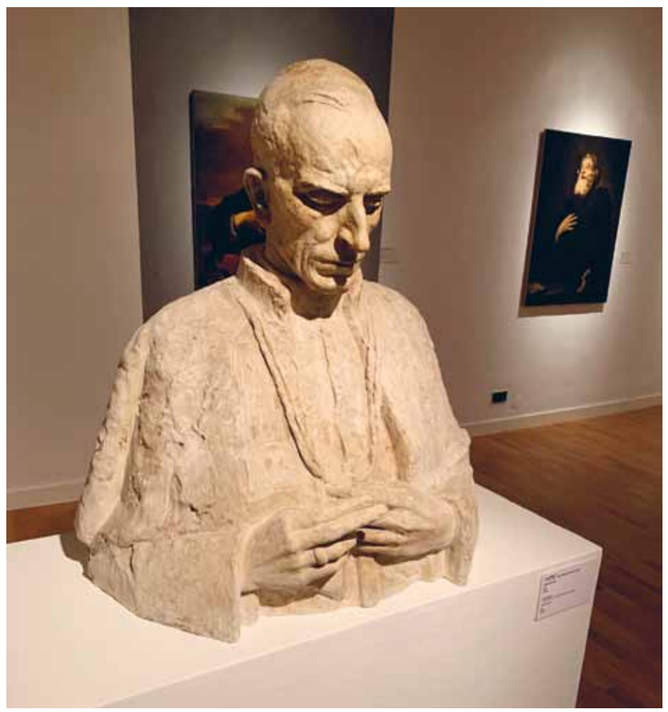
1133

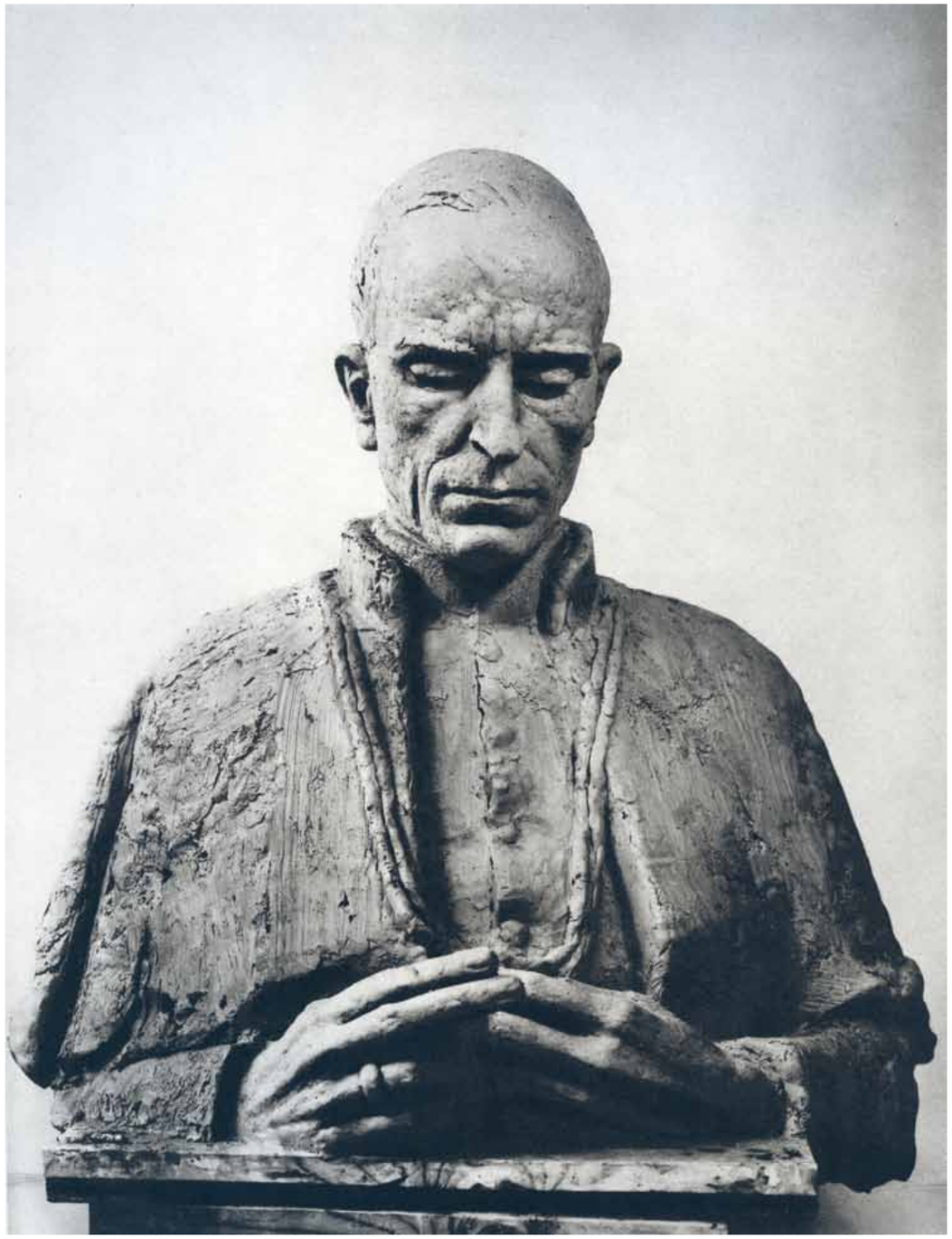
1133

1134

1134

1134

1136

1136 detalj

1136

1136

1136

1136

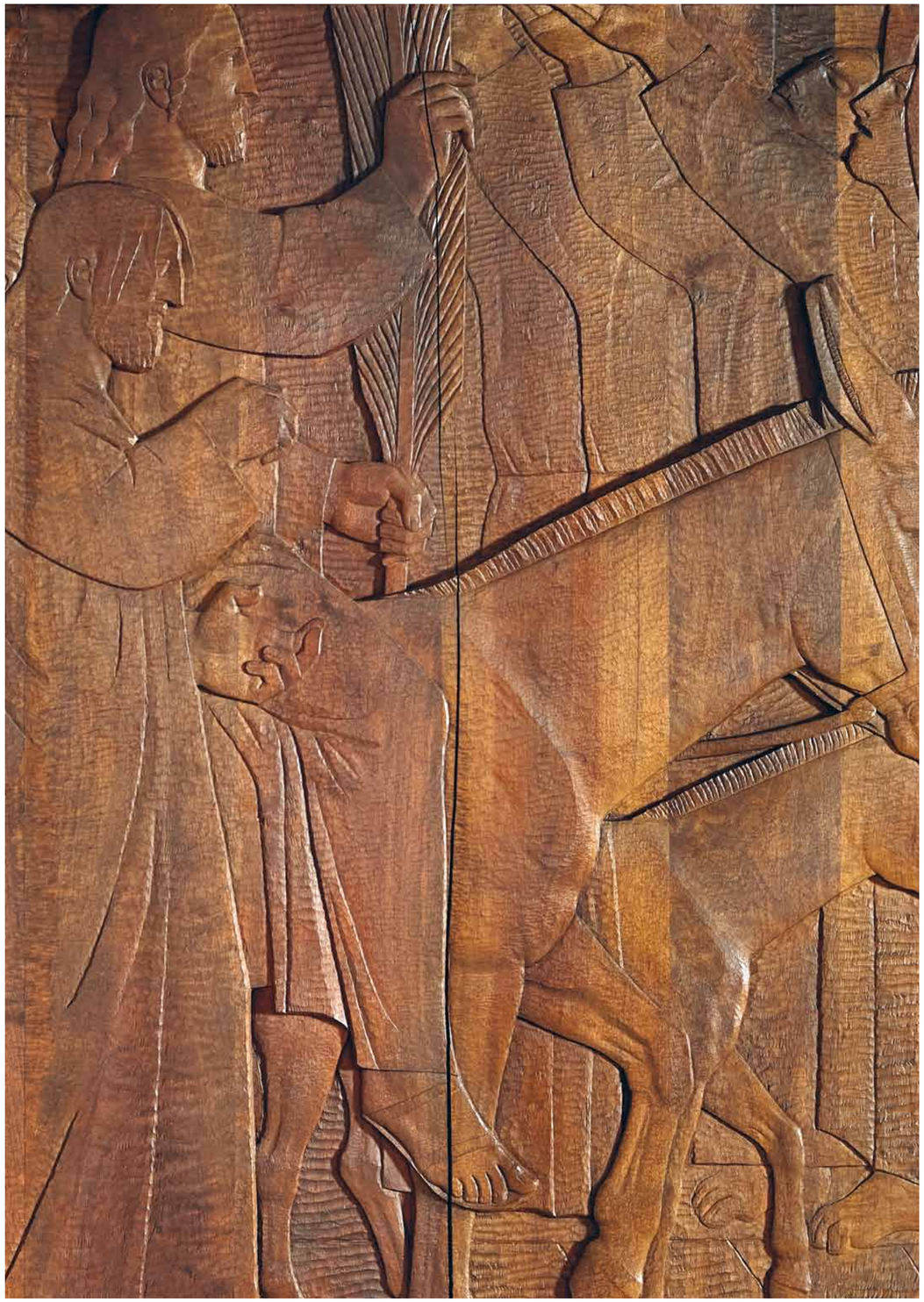
1136

1136

1138

1138 detalj

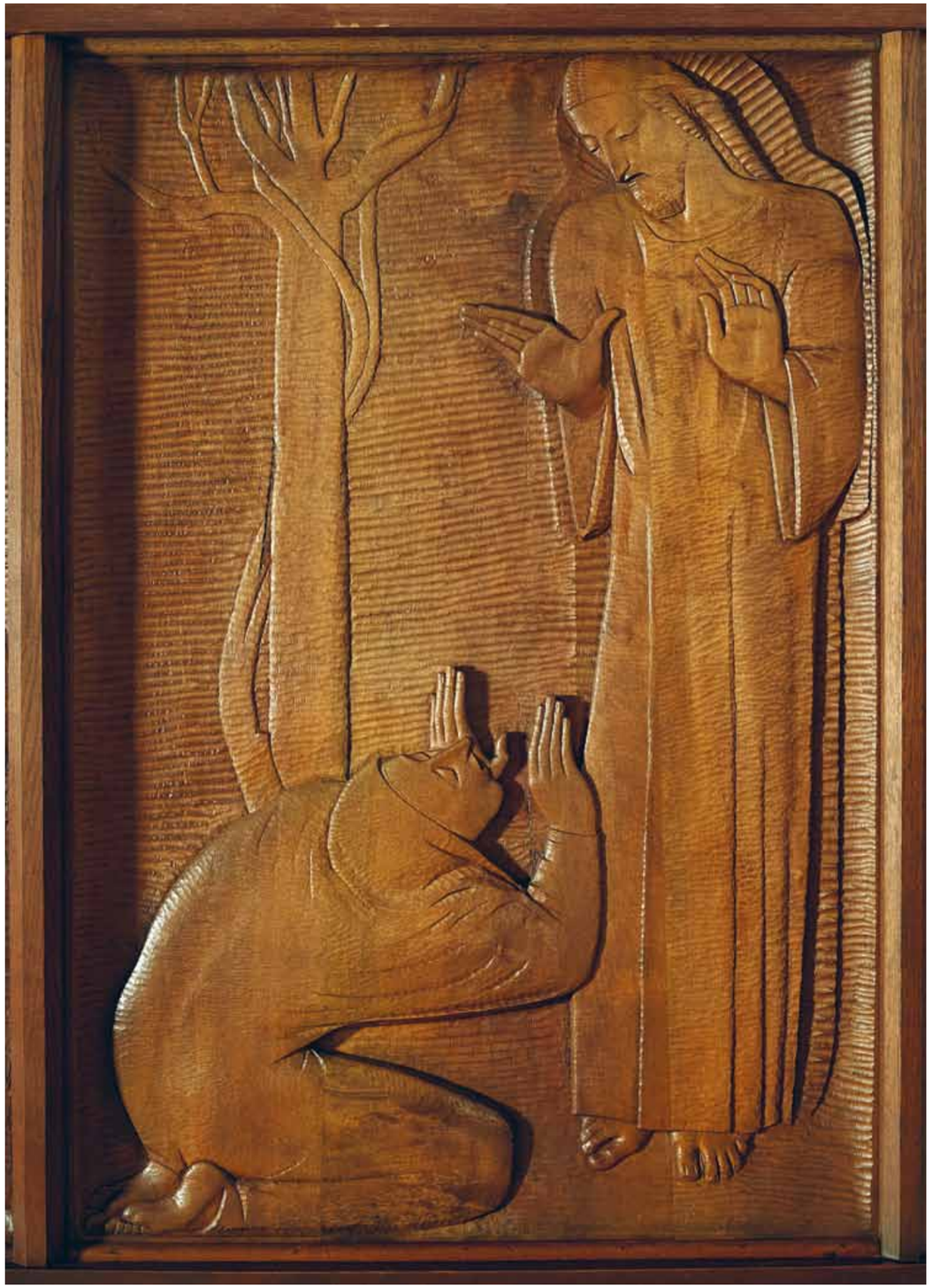
1139

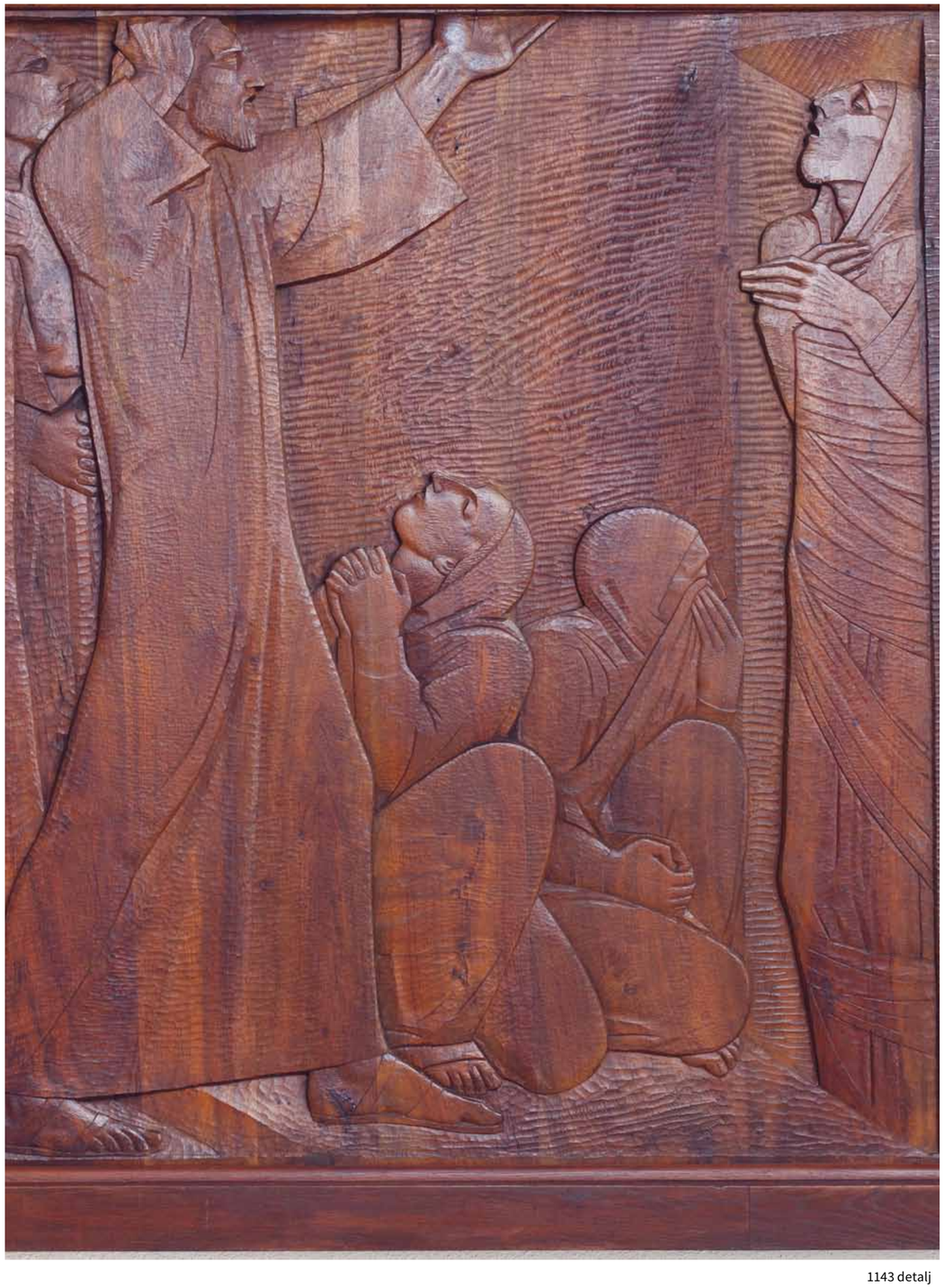
1139 detalj

1140

1141

1143 detalj

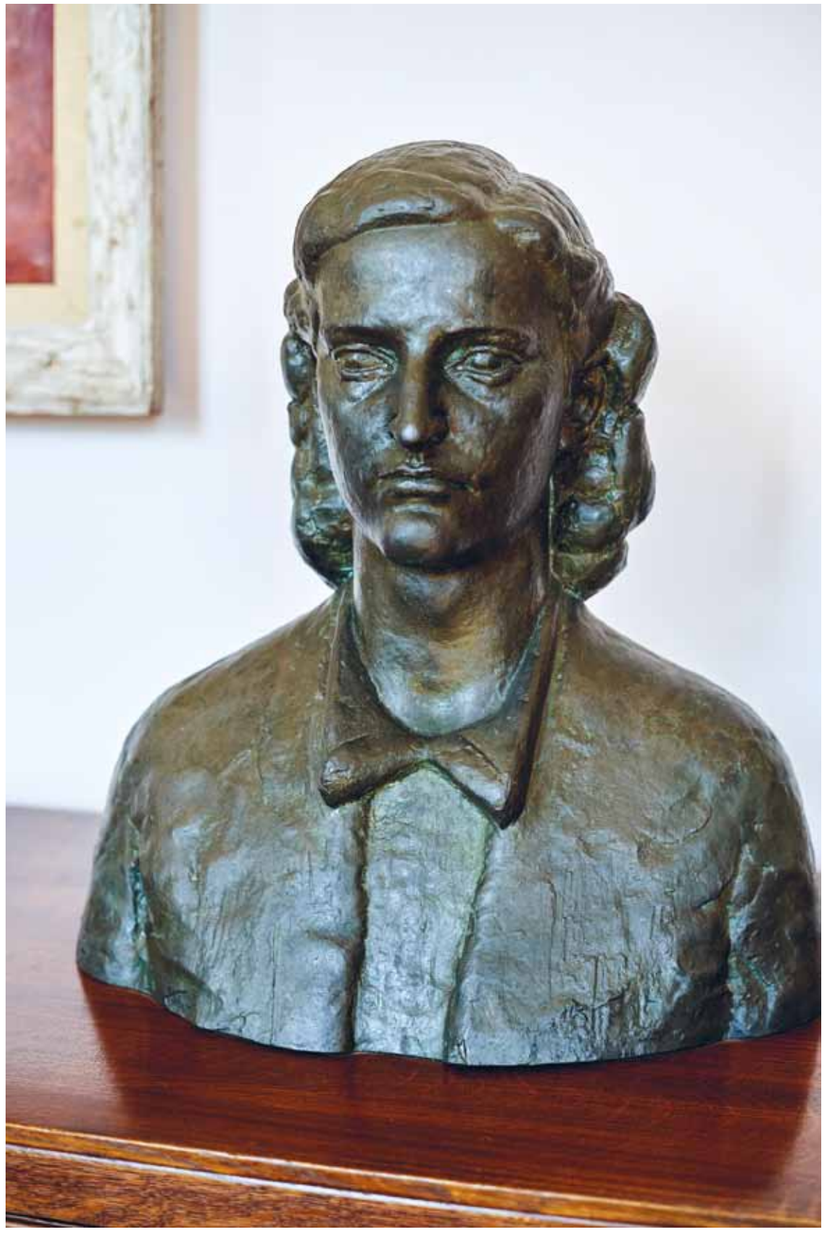
1143

1144

1144

1147

1156

1148

1148

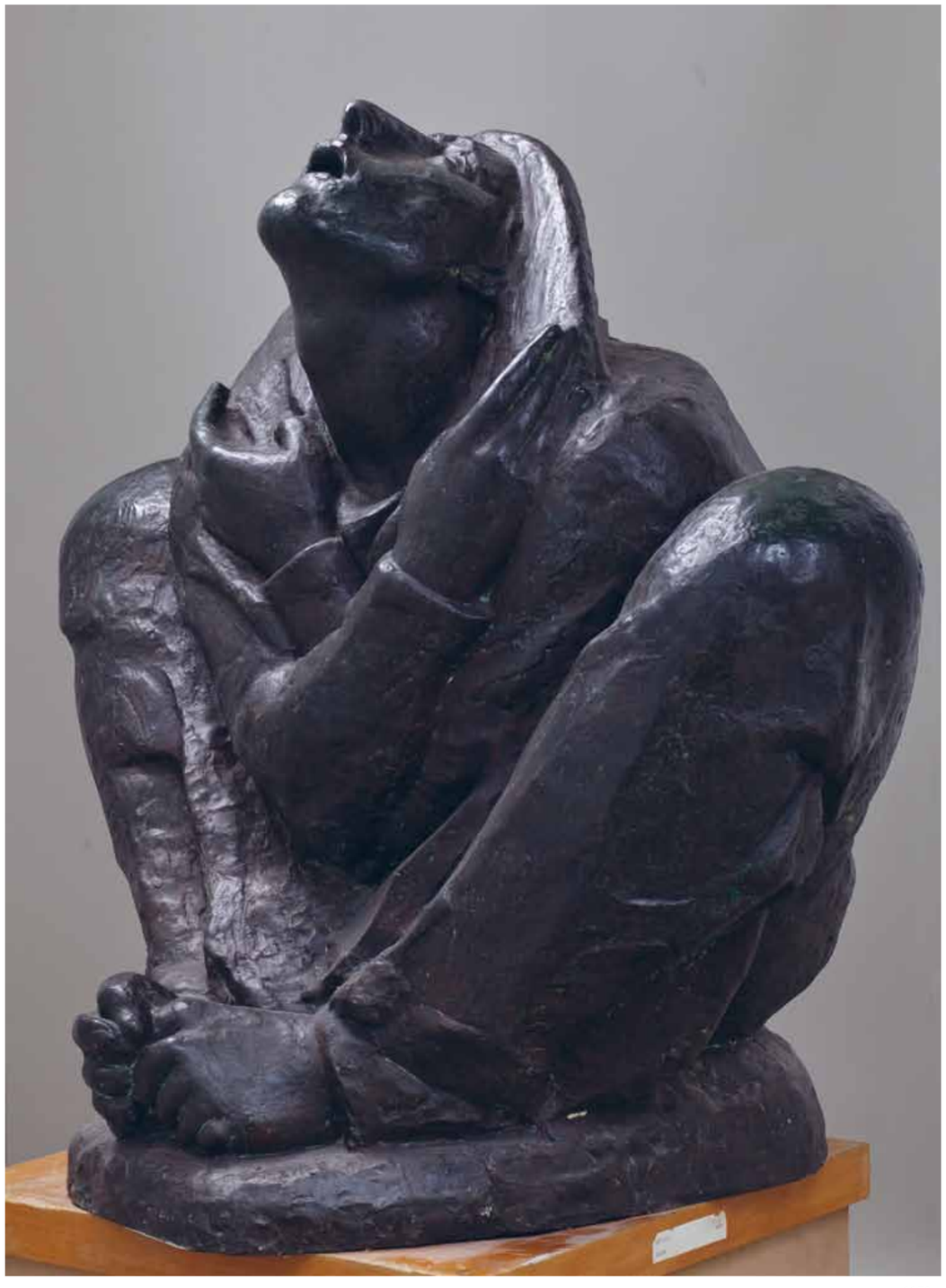
1153

1153

1150

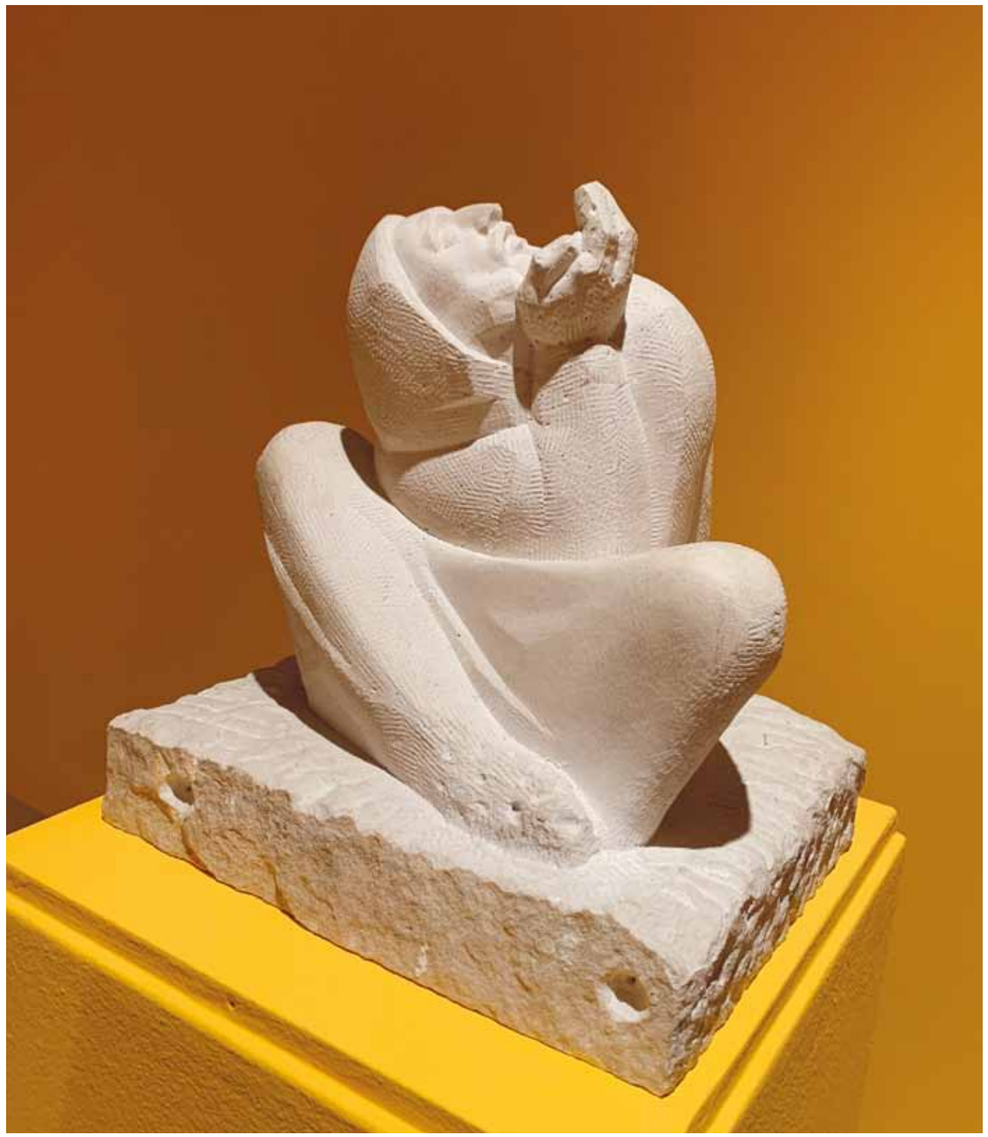
1150

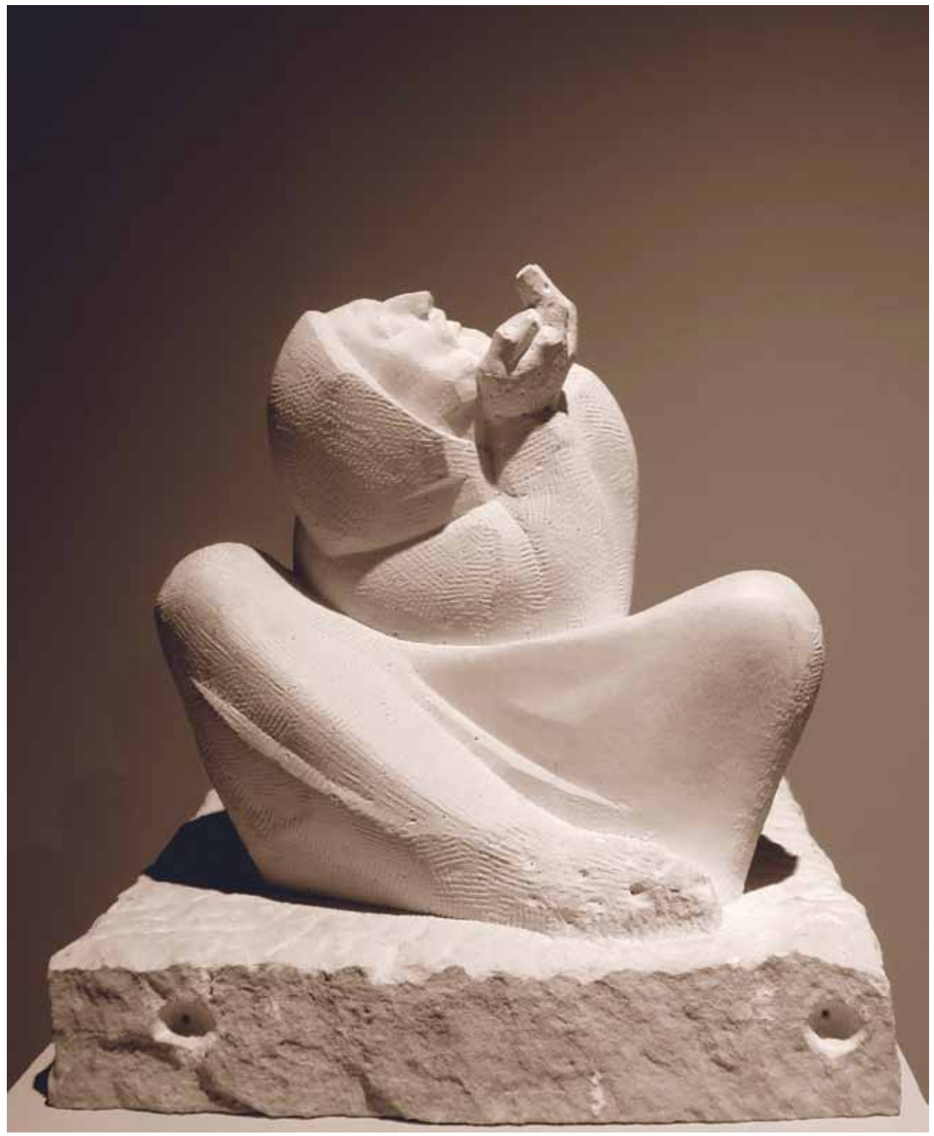
1157

1157

1160

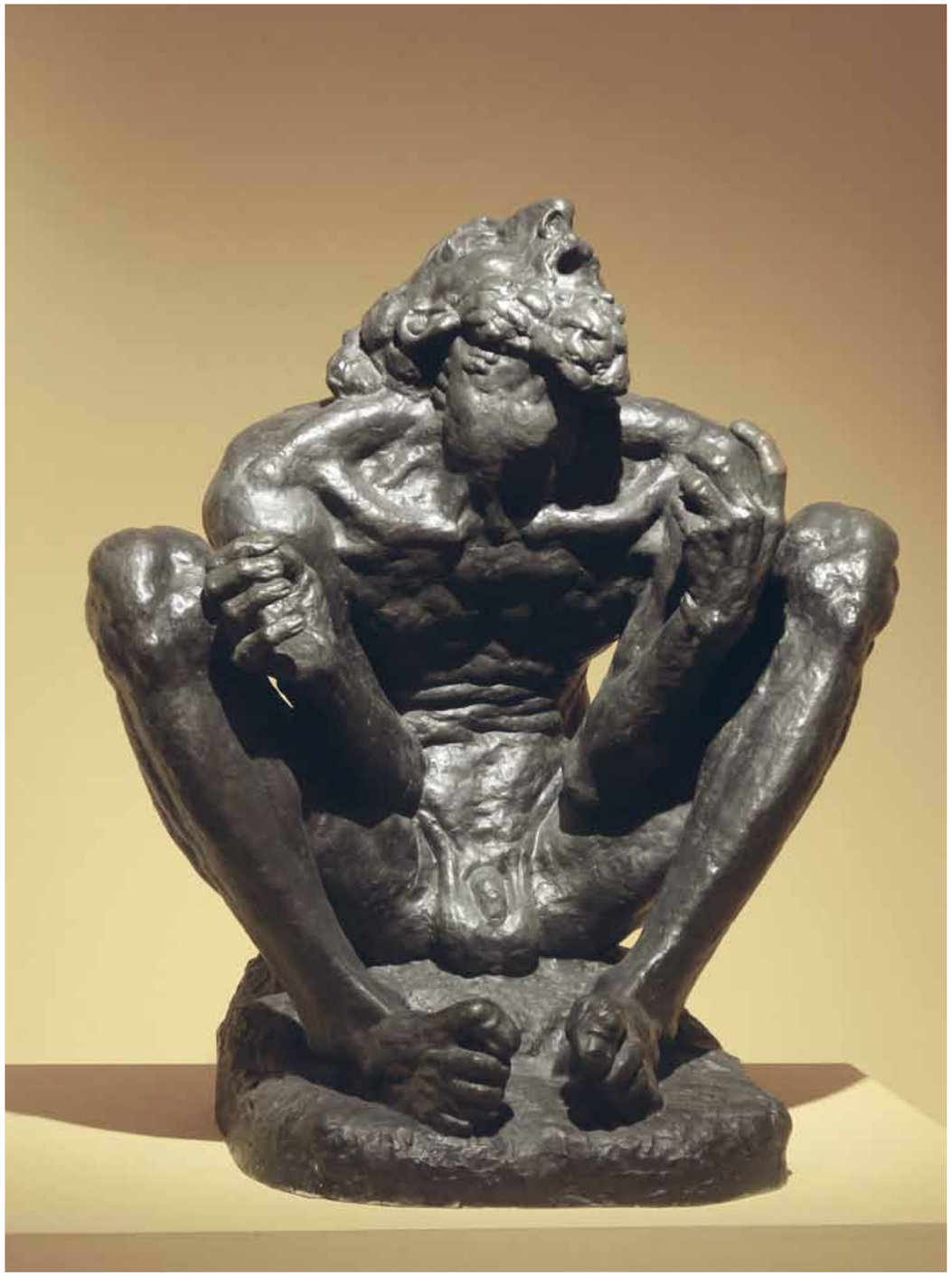
1160

1162

1162

1162

1162

1163

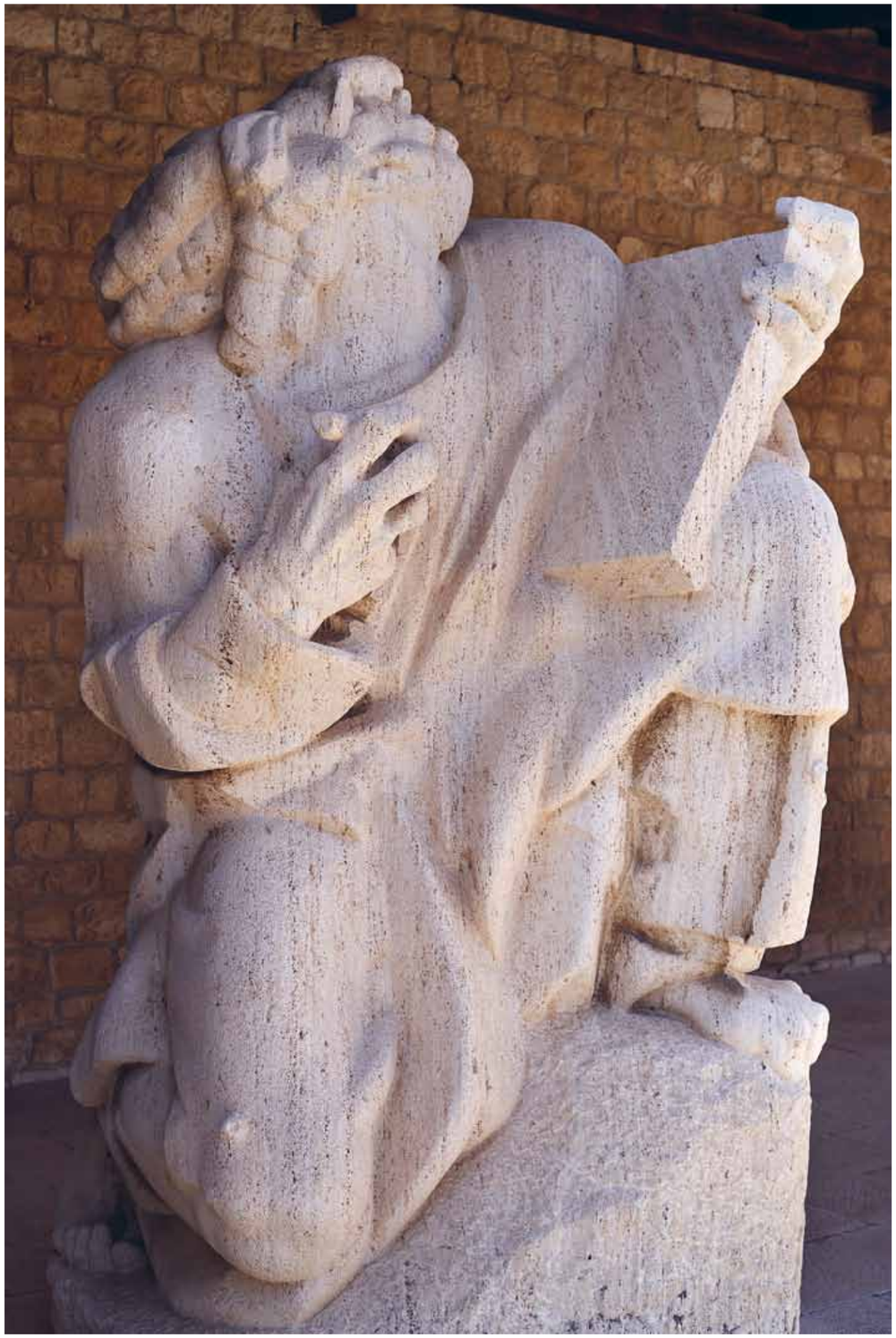
1164

1164

1164

1164

1166

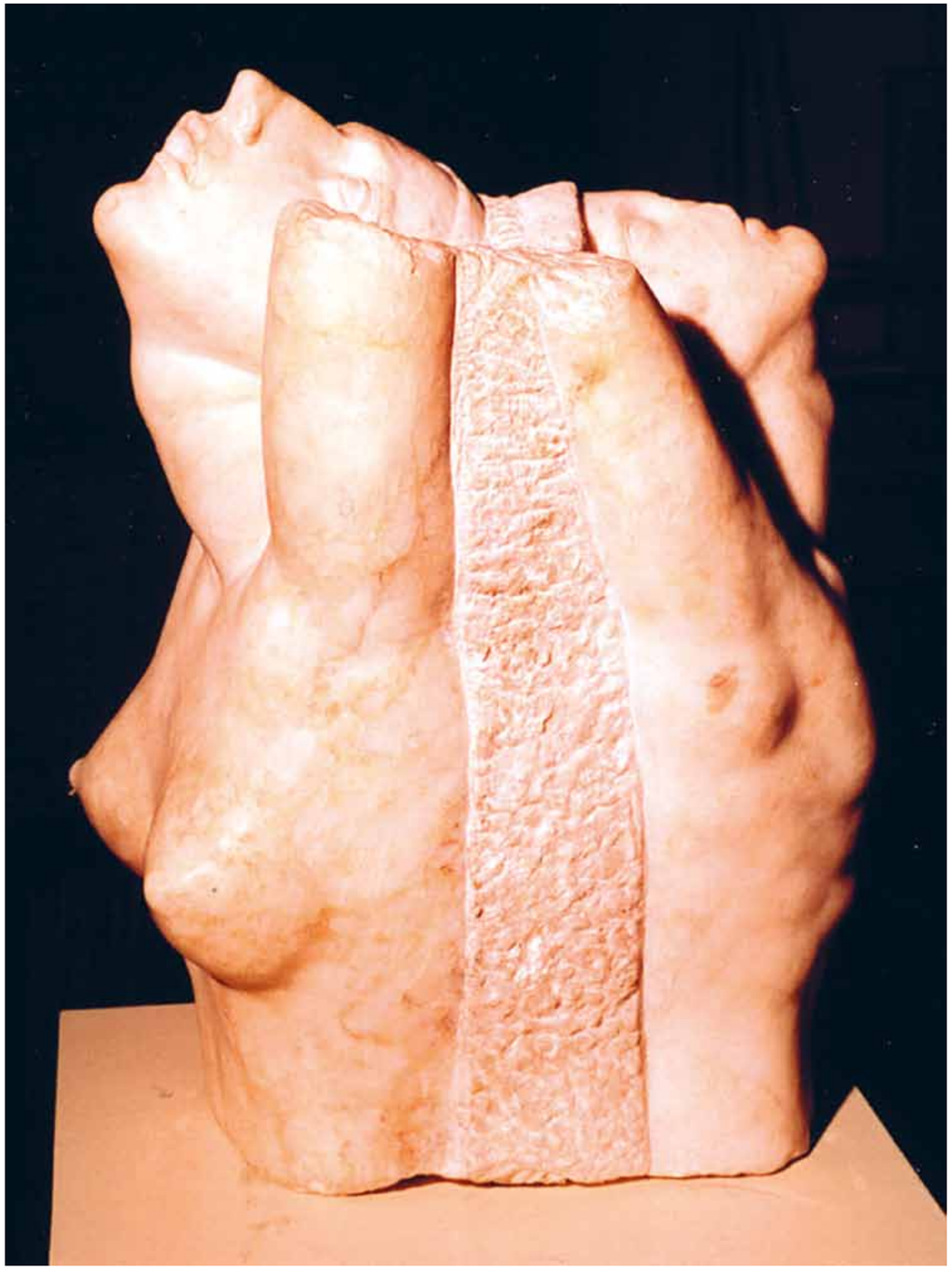
1165

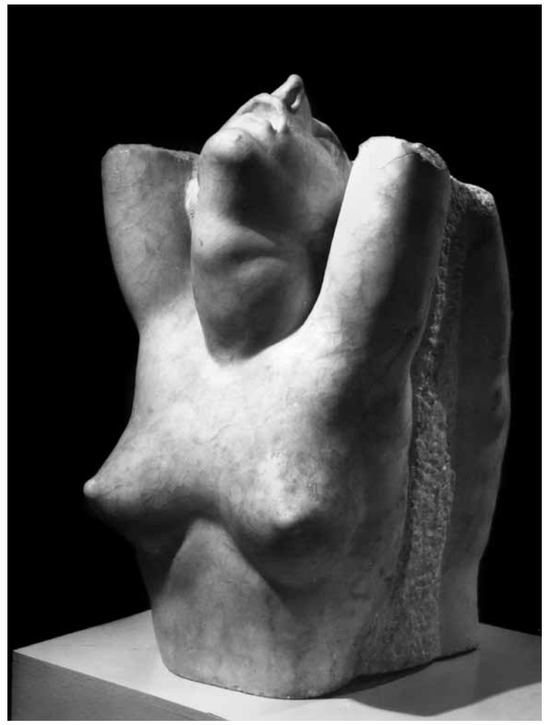
1166

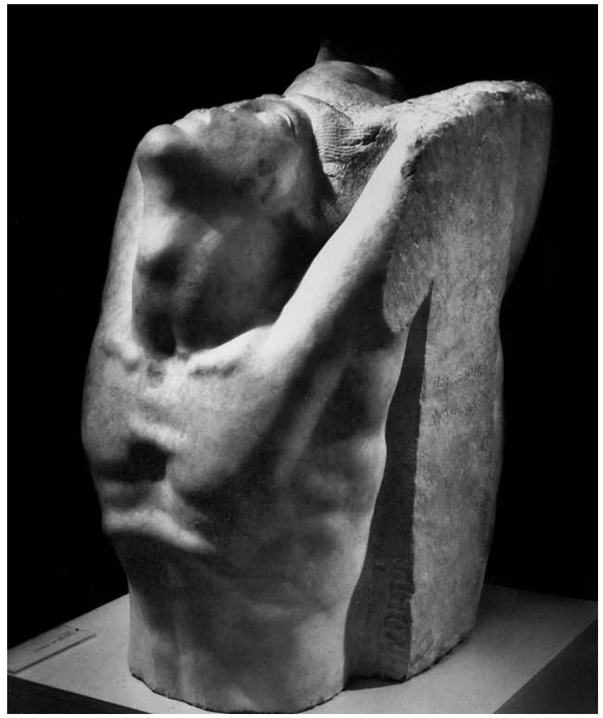
1166

1167

1167

1167

Ivan Meštrović je u svom zagrebačkom domu ostavio nedovršenu drvenu skulpturu *Bogorodice s djetetom* i otputovao u Veneciju s izlikom izlaganja na *Biennaleu* 1942, a zatim u Rim da izradi davno obećane skulpture za hrvatski *Zavod sv. Jeronima*, portret pape *Pija XII*., a gdje se nadao postaviti i svoju izložbu.

U početku smjestivši se u *Zavodu* radio je u nepogodnom prostoru, ali kada je na Pinciu iznajmio atelijer nekoga Nijemca, premda i taj neprikladan, mogao je u njemu udobnije modelirati i veće namjeravane skulpture. Bila su to tri veća reljefa namijenjena ugrađivanju u vanjske zidove *Zavoda sv. Jeronima*.

Prvi je bio reljef po tradiciji dalmatinskog sveca, autora *Biblije vulgate sv. Jeronima*, kojemu je prethodila i manja studija, modeliran 1942. godine. Drugi reljef, pape *Lava XIII*. izradio je u glini krajem 1942, a treći, pape *Siksta V*. 1943. i sva tri odlio u sadri 1943. U ljetu 1943. pisao je bratu Peši da je završio sve modele za *Zavod sv. Jeronima*, „pa će se ovih dana početi klesati u kamenu", a u jesen će doći da ih „korigira", da bi se oko Božića iste godine postavili na zidove namijenjene im zgrade (X. 4. 229). Taj nam podatak svjedoči o točnom datumu izrade reljefâ, također da ih je dao klesati prema sadrenim modelima, ali, što je posebno važno općenito za njegov rad, da će ih isklesane u kamenu sam dovršiti (on veli *korigirati*).

Studiju za reljef *Sv. Jeronima*, što ju je još u Rimu dao odliti u broncu, ponio je u Ameriku i izložio 1947. u New Yorku, a 1955. je bila izložena i u Notre Dame.

Veliki reljef *Sv. Jeronima* istaknuta je Meštrovićeva skulptura, jedna od boljih njegova kasnoga stvaranja. Zadani je okvir uspio dobro ispuniti čitavim muškim tijelom, zgrčivši ga donekle u stavu pisanja. Shvatio ga je više kao nekog ne samo misaonog, nego i energičnog Dalmatinca, vrativši se donekle svojoj „herojskoj" stilizaciji, iako je skulptura u biti realistički oblikovana. On je, nesumnjivo, najuspjeliji od tih rimskih reljefa za *Zavod sv. Jeronima*.

„Lik pustinjaka i askete - pisao je iz Rima za zagrebačku *Spremnost* Ivo Lendić posjetivši o Božiću 1942. Meštrovića u Zavodu sv. Jeronima - (lik ovoga žestokog Dalmatinca) dao je Meštroviću mogućnost, da slobodno razmahne svojom stvaralačkom voljom i snagom. Dano je u ovoj umjetnini u svoj svojoj muževnosti i muškosti jedno krasno tielo i to u punom Meštrovićevom zamahu i stilu. Lieva ruka, koja podržava glavu mislioca i isposnika, naglašava intelektualnu snagu ovoga ponajvećega naučitelja zapadne crkve, a desna ruka piše pritisnuvši ujedno papir na bedri. Ovo je za mene najljepša Meštrovićeva desnica, krepka, jaka... ‚Sv. Jeronim' spada zaista medju najbolja djela Ivana Meštrovića." (5993).

Sadreni model reljefa darovan je novoj konkatedrali Sv. Petra u Splitu (10000).

Likovi pape *Siksta V*, osnivača crkve Sv. Jeronima u Rimu, i pape *Lava XIII*, učenjaka, pjesnika i diplomata, bili su Meštroviću likovno manje zahvalni motivi jer su ga obvezivali da ih prikaže manje anatomski, u bogatoj visokocrkvenoj odjeći, na papinskoj stolici. Ipak ih je uspjelo ukomponirao u pačetvorinu reljefne ploče, a likovno se izrazio na uspjeloj modelaciji njihovih glava i ruku. Skulptorski je mnogo zanimljivije i kvalitetnije poprsje pape *Siksta V*, rađeno kao predradnja za konačni reljef. Ta je portretna studija odlična skulptura, s markantnim, karakternim, dobro modeliranim licem staroga bradatoga pape, pod kapom-kukuljicom koja je uspješno upotpunila tu portretnu skulpturu.

„Silan je! - nisam mogao sakriti pred majstorom usklika udivljenja - pisao je Ivo Lendić iz Rima 1942. - To je zapravo studija lica toga najvećega i najzanimljivijega Pape renesansnog doba, koji je u pet godina svoga vladanja toliko toga mahnito srušio, posagradio, izmienio po Rimu, kao da je vladao pet stotina godina, a ne pet! Energija, koja je resila toga pogrbljenoga papu, tražila je zaista dinamičnu ruku jednog Meštrovića. I on je dao njegovu studiju lica sigurno, gotovo bezobzirno. Poštivanje prema njegovu dostojanstvu dao je donekle tek u blagom tonu njegovih očiju, ali to je više uztupak njegovu čovječtvu. Nos je dan realistički, izpod kojih se opažaju sarkastična usta, s onim sardoničkim podsmiehom, toliko značajnim za karakter ovoga velikog Pape, za kojega se kaže, da vuče podrietlo iz Kotora." (5993).

Žarko Vidović, uglavnom kritičan u osudi Meštrovićevih stiliziranih i grafički „rezanih" skulptura, visoko je skulptorski ocijenio te Meštrovićeve svetojeronimske reljefe, čak ni ne poznavajući bolje poprsje pape *Siksta V*. od njegova reljefa:

„SVETI JERONIM. Kao i na figurama Krista u Pietà... primijetit ćete istu nerealnu proporciju. Ali to nije proporcija čovjeka, nego proporcija herojskog elana, jedna emocionalna stilizacija koja ostaje diskretna, jer je potrebna i skulptorski prirodna: potrebna onim naglašenim tokovima linija na nozi, na koljenima, na vratu, po rebrima i prsima. (Slično INDIJANCU). Usporedite ovaj reljef s Rodinovim Misliocem i vidjet ćete koliko je Meštrović odlučniji. Ta odlučnost linije traži reljef ili reljefnost skulpture, te joj se Meštrović istovremeno i predaje. Otud ležernost.

SIKST V. Dovoljno je vidjeti samo ruke na zgrbljenoj figuri, pa da sve linije toga reljefa dobiju organski tijek i život. Reljef nije rezan nožem, kako to Bourdelle preporučuje, nego modeliran živom osjetljivom rukom, pa ipak su te linije, kao i kod Sv. JERONIMA, na figuri Krista u Pietà, na Indijancima, odlučnije u svom ritmu i romantičarskom elanu. Odlučnije nego na Bourdelleovim reljefima. A moderna europska kritika je modernim majstorom zida i reljefa proglasila Bourdellea!

Sve te velike skulpture i reljefi Meštrovića svjedoče da je on ne crtač ili projektant, nego velik modelar-skulptor, te da je veliku kompoziciju pronalazio samo u okviru svog modelarskog osjećaja, kao što je uvijek bio izvještačen kad se oslanjao na (bilo svoje bilo tuđe) teoretske spekulacije." (50 uz sl. 41,42).

Meštrović je tom prigodom, 1943. u Rimu, portretirao i tadašnjega papu *Pija XII*, izvevši ga u bronci, također za Zavod sv. Jeronima, ali se kasnije pregovaralo da se načini jedan odljev i za vatikanski muzej. Iako se radi o dobro komponiranom portretu, ipak Meštrović u tome radu nije imao toliku slobodu oblikovanja kao u navedenim radovima, jer je morao potpuno uvažavati realistički lik portretiranoga pape. Ipak je zamišljenim licem i naglašenim rukama uspio ostvariti nestereotipni portret.

U drugoj polovici 1942. i prvoj 1943. godine modelirao je Meštrović u Rimu jednu od najpoznatijih, najprivlačnijih i po dimenzijama najvećih svojih skulptura, *Rimsku Pietà*. U literaturi se redovito navodi da ju je radio 1942. i došavši ponovno u Rim 1946. god.

Zamisao te *Pietà*, kao i *Joba*, potječe iz zagrebačkog zatvora 1942. godine, kako svjedoči njegov tadašnji supatnik Joža Kljaković:

„Zaspao sam s jednom novom kombinacijom za 'Pietà'" - rekao mu je Meštrović u ćeliji - „i u snu sam je vidio. Ako izadjemo, Jožina, odavle živi, izradit ću je u mramoru!

Ostali smo živi, i Meštrović je kasnije u Rimu, tu Pietà izradio u mramoru." (7114 [11-12]).

Meštrović je 1943. u Rimu gotovo dovršio modeliranje *Pietà*, a na povratku u Rim 1946. mogao ju je predati na klesanje nekom rimskom kiparu, kojega spominje samo početnim slovom S., pozvavši prethodno Andriju Krstulovića, ali taj nije mogao doći iz Splita u Rim. Bogdanu Radici je pisao u rujnu 1946. da će do prosinca te godine *Pietà* biti izvedena u mramoru. On joj je tada, po običaju, zacijelo dao „posljednju ruku".

Skulpturu je 1947. ponio u Ameriku i izložio je u Metropolitan Museumu s drvenim reljefima i drugim skulpturama. U tome je muzeju ostala sve do 1955. godine jer je bila preteška za prijenos u Syracusu, ali je postojao i drugi razlog: Meštrović se nadao da će je neki mecena otkupiti za *Metropolitan Museum*, no otkupna cijena što su mu je nudili bila je premala, pa je nije htio prodati. Odbio je da je na prijedlog Tita proda Jugoslaviji. Kada se *Metropolitan Museum* preuređivao, morao je 1955. prenijeti skulpturu u Notre Dame, gdje je postavljena u sveučilišnu crkvu *Sacred Heart*, kao Meštrovićev dar.

Zalaganjem mons. Đure Kokše načinjen je brončani odljev za Vatikanski muzej, a sadreni model, koji se nalazio u Rimu, darovao je autor svojoj Galeriji u Splitu, uz obvezu da je ne smije prenijeti ni u kamen ni u broncu, jer je autorsko pravo predao Sveučilištu Notre Dame. Ipak je Zavod sv. Jeronima uspio dobiti jedan sadreni odljev (I. 14. 2).

Rimska Pietà je vrlo efektna skulptura koja upravo zadivljuje gledatelja. Privlači na njoj majstorska modelacija četiri lika, njihova dinamička piramidalna kompozicija, psihološki uvjetovana obrada licâ, ali osobit dojam ostavlja ta kompozicija isklesana u golemom bloku plemenitog kararskog mramora. (Sadreni model u Galeriji Meštrović u Splitu gotovo je odbojan tom golemom količinom sadre).

Meštrovićeva *Pietà* nastala je u Rimu, u Michelangelovom Rimu, i na prvi pogled odaje njegovo nadahnuće genijalnim renesansnim majstorom i velikim uzorom, ali je to obožavanje Michelangela uzrok očitog eklektičkog pečata Meštrovićeve skulpture. Poznato je da je Michelangelo i inače bio uzorom Meštroviću. O njemu je napisao i obimnu studiju i nije krio svoju podložnost djelima velikoga majstora. Dovoljno je usporediti Meštrovićevu *Rimsku Pietà* s Michelangelovom *Pietà*, također s *Davidom*, likovima u grobnoj kapeli Medici ili s *Bogorodicom* iz Bruggesa, da se vidi neposredni utjecaj Michelangelove skulpture na Meštrovićevu *Pietà*, kao što je ranije Michelangelov Mojsije presudno utjecao na Meštrovićevu mramornu gravu *Mojsija*.

Stoga možemo zaključiti da je Meštrovićeva *Rimska Pietà* vrhunsko majstorsko djelo, istaknuto u njegovu opusu, ali premalo izvorno njegovo. Ono je u prvom redu hommage jednog majstora svom dalekom prethodniku, ali najmanje odraz suvremenih likovnih strujanja.

Meštrović je i sam bio svjestan toga. Bio je zadovoljan istaknutim smještajem te skulture na glavni oltar crkve u Notre Dame (kojoj je zbog unošenja goleme skulpture trebalo srušiti dio zida).

„Maestro je uvijek smatrao - zapisano je u katalogu velike Meštrovićeve posmrtne izložbe u Sveučilištu Notre Dame - da je njegovo djelo umjetnost što govori širokim slojevima naroda i nije samo za elitu koja bi je mogla shvatiti. On je govorio: ‚Umjetnost koju se mora tumačiti nije dobra umjetnost.'" (605 [16]).

Velikoj *Pietà* prethodilo je nekoliko skica crteža, od kojih su tri nastala 1942. godine, zacijelo u zatvoru ili neki od njih neposredno nakon izlaska iz zatvora, pod dojmom zamisli što ga je u zatvoru opsijedala. Danas se nalaze u zbirci Sveučilišta Notre Dame (46 [sl. 79]; 605 [sl. 5, 7]).

Među Meštrovićevim skulpturama u Baton Rougeu u SAD nalazi se i jedna studija za *Pietà*, iz 1945. ili 1946. godine, zacijelo istog izvorišta, koju je 1947. izložio u Metropolitan Museumu u New Yorku, a zatim u Notre Dame 1955.

*

O Meštrovićevim drvenim reljefima ciklusa *Života Kristova* izrađenima u vrijeme rata 1943. u Lausanni, već sam govorio. Zaključio sam stanovito opadanje izvornosti i likovne vrijednosti u odnosu na one ranije, iako se neki od tih šest, poput onoga *Noli me tangere* među njima isticao. Tada, u hotelskoj sobi, a usto i bolestan, u glini i sadri nije ni mogao raditi (X. 4. 228).

*

Rat je spriječio Ivana Meštrovića da stvara, a burna ratna zbivanja, u središtu kojih se i sam našao, pružala su mu mnogo podstreka za zamisli što ih je želio kiparski oblikovati. U ratnim je godinama mogao izraditi tek nekoliko drvenih reljefa u Švicarskoj. Oni su bili nastavak ranije započetog ciklusa *Života Kristova*, a ne likovni odrazi osobnih doživljaja toga, za njega, ali i za gotovo čitavo čovječanstvo, bezumnog i ubilačkog rata.

Vrativši se 1946. u Rim bio mu je omogućen rad u atelijeru što mu ga je Američka akademija ustupila u svojoj zgradi na Gianicolu.

Upravo je nevjerojatno da je tijekom samo osam mjeseci, od svibnja 1946. do siječnja 1947, kada je otputovao u Ameriku, modelirao oko dvadeset skulptura većih razmjera, a značajnih u okviru cijelog njegova životnoga stvaralaštva. Toliko se toga nagomilalo u njemu tijekom ratnih godina, da je sve to morao oblikovati. Taj Meštrovićev stvaralački zanos bio je sličan onome uoči Prvog svjetskog rata u Parizu kada je stvarao skulpture *Vidovdanskog ciklusa*. Razlika je ipak bila u tome što ga je za stvaranje *Vidovdanskog ciklusa* nadahnjivala jedna povijesna i legendarna davna epoha, a za tadašnji rad bili su presudni dojmovi iz netom minuloga rata.

Vidjeli smo da je Meštrović vrativši se iz Švicarske u Rim najprije dovršio u sadri svoju veliku *Rimsku Pietà* i nadzirao njezino prenošenje u mramor.

Druga skulptura, koja je također bila začeta u zatvoru na Savskoj cesti, gdje su nastale i studije crteža za nju (danas u Galeriji Meštrović u Splitu), bila je ona *Joba*.

Neobično je koliko je starozavjetni lik *Joba* opsijedao Meštrovića. Vidjeli smo da je skulpturu *Jobova sina* izradio još mnogo ranije, 1928. godine, u Zagrebu, a te je 1946. godine u Rimu modelirao, koliko nam je poznato, četiri malene studije i veliku skulpturu *Joba*.

U *Jobu* je Meštrović skulptorski oblikovao svu neizvjesnost, patnju, bolest i poniženje doživljene u zatvoru, što je već sugestivno predočio i na crtežu izrađenom u zatvoru na zgužvanom papiru za umatanje (671 [br. 11, sl.]).

Meštrovićev zagrebački prijatelj, likovni kritičar Ivo Šrepel, pisao je o *Jobu* što ga je Meštrović tek bio izradio u Rimu u monografiji njegove "Religiozne umjetnosti" 1943. godine, zacijelo na temelju podataka što mu ih je sam Meštrović pismeno pružio:

"U Rimu je pod dojmom današnjeg zbivanja nastao i 'Job', koji simbolizira izpaćeno čovječanstvo, prignječeno, poniženo, izgladnjelo i izubijano ratom, bolestno i ranjeno čovječanstvo, koje ipak strpljivo podnosi sve te nedaće, jer u njemu tinja iskra nade u bolju budućnost, jer je pod pepelom njegove biede zapretana žeravica vjere, da će odzvoniti ugnjetavanju, nasiljima, ludovanju i obmanjivanju lažnim obećanjima, da će se potresti nebo i zemlja, otvoriti grobovi i na tmurnom će nebu zasjeti munje objavljujući veliki čas Uzkrsnuća!" (40 [VIII]).

Međutim, ne simbolizira *Job* samo patnju njegova autora, nego ujedno i cijelog njegova naroda, pa i čovječanstva. *Job* je dojmljivo oličenje našeg bratoubilačkog rata, našega Jasenovca, ali i Bleiburga, za koje je još svježe žrtve Meštrović tada vrlo dobro znao.

Četiri malene sadrene studije u Galeriji Meštrović predstavljaju tog ispaćenog starca, zgrčenoga na tlu, s rukama i nogama što se lome u očajnim pokretima i licem okrenutim nebu, pogledom ispunjenim pitanjem Bogu zašto ga je pravednoga tako strašno kaznio.

Jednu od tih studija preklesao je njegov mladi suradnik Andrija Krstulović u kamenu, ali ta je najmanje likovna, a i najmanje tragična jer je jedina što predstavlja odjevenoga, a ne gologa Joba, a baš udovi i golo tijelo odražavaju najviše Jobove tragike.

Prema jednoj od tih skica - iako ne najtragičnijoj - modelirao je Meštrović tada u Rimu i skulpturu u prirodnoj veličini sjedećeg ljudskog lika.

Job je zacijelo najdojmljivija i najpotresnija, ali ujedno i jedna od likovno najvrednijih Meštrovićevih skulptura. Moglo bi joj se prigovoriti da je likovno nesuvremena u svojoj realističkoj obradi, u doba kada je avangarda u svijetu krenula putem nefiguracije. Međutim, kiparu *Joba* bila je nužna baš realistička humana figuracija da izravno djeluje na najosjetljivije ljudske osjećaje. Mogli bismo u obradi površine te skulpture otkriti i tragova rodenovskog impresionizma, također u općem izrazu i pečat ekspresionističkog likovnog stila, ali realizam je prevladavajući, bitan i željen. No osim tog izravnog - da tako kažem, gotovo literarnog dojma - njegov je *Job* i izvanredno likovno, skulptorski, oblikovan spontano i nadahnuto, ali prostudirano i zrelo, o čemu svjedoče i prethodne studije. Naglasio bih i jednu u njegovim skulpturama ne uvijek prisutnu kiparsku vrijednost: skulptura *Joba* nije predviđena za promatranje iz jednog položaja, kao mnoge druge Meštrovićeve; oko nje se može obilaziti i svaki pogled pruža jednako vrijedan likovni doživljaj; dapače, ta skulptura svojom ritmičkom uzvijenošću tijela zahtijeva obilaženje i promatranje u kruženju oko nje, a takvih je malo i u široj skulpturi u svijetu.

Iako je skulptura *Joba* izlagana na brojnim poratnim izložbama, od New Yorka 1947. do reprezentativnih izložaba Meštrovićevih radova u Parizu, Zagrebu, Berlinu, Zürichu, Beču, Milanu, Moskvi, Lenjingradu i Kijevu, ipak joj nije posveće zaslužena pozornost, jer je smatrana odrazom nesuvremenoga eklektičkoga rodenovskoga stila.

Inače istaknuti povjesničar umjetnosti Vladimir Maleković je dapače kritizirao Željka Gruma što je u monografiji o Meštroviću 1967. uvrstio reprodukciju i skulpture *Joba*, jer da ona nije čak ni "tradicija koja traje". "Ako je Meštrović još prisutan u suvremenoj hrvatskoj skulpturi, najmanje je prisutan s takvom groteskom ekspresijom..." (7690).

Žarko Vidović, kritičar većega dijela Meštrovićeva stvaralaštva, smatrao je pak *Joba*, premda oblikovanog u Rodinovu stilu, iznimno dobrom skulpturom, za razliku od ranijeg Meštrovićeva istoimenoga reljefa:

"...U romantičnoj strasti za patosom i patetičnim modeliranjem još je Rodin tražio motive i pokrete koji više nisu odgovarali nikakvim klasicističkim pojmovima o ljepoti i proporciji, ali su potpuno odgovarali njegovoj neodoljivoj potrebi za snažnim i tragičnim izrazom. Meštrović je u toj snazi Rodina, izgleda, i nadmašio. Njegov buntovni Job podsjeća na stare istočne reljefe ranjenih lavova. Monumentalnost je ostvarena zato što nema shematske konstrukcije, a usto ostvarena je uz punu senzibilnost. U tome i jest Meštrovićeva specifičnost: ako jednog od ta dva nespojiva elementa - nervozne senzibilnosti i monumentalne širine - treba da se odrekne, on će se uvijek radije odreći prvog. Ovdje je postigao spoj nespojivog." (50 [uz sl. 22]).

A u katalogu izložbe izabranih Meštrovićevih skulptura u Milanu 1987. pisao je istaknuti talijanski povjesničar umjetnosti Mario De Micheli:

„Svijest o oslobađanju umjetnosti od izravne ovisnosti o nekoj ideologiji rana je u Meštrovićevim razmišljanjima, čak i ako je korijen njegova stvaralaštva i dalje crpio sokove iz vlastite zemlje. A još se više u tome uvjerio tijekom posljednjega rata. U tome je njegov *Job* najočitiji dokaz. U ovome se djelu on, neočekivanom žestinom, ponovno vraća rodenovskom razdoblju svoje mladosti, neposrednom modeliranju gline da bi, na najizravniji način, izrazio vlastite osjećaje. Njegov je *Job* zaista jedno ljudsko tijelo ispunjeno bolom i očajanjem. Ali ovaj *Job* zapravo nije drugo nego trenutak jedne duge priče u kojoj samo dlijeto određuje tu (stilsku) promjenu." (9685 [7]).

Meštrovićev *Job* iz Drugoga rata, kao i *Raspelo* iz Prvoga, najočitiji je dokaz tvrdnje da se njegova skulptura ne može vrednovati mjerilima jednoga Brancusija ili Arpa i drugih suvremenih umjetnika, jer je ona ujedno neposredni i duboki odraz njegova života, fizičkog i duhovnog, njegovih spoznaja i uvjerenja. *Job* je snažno Meštrovićevo djelo i s likovnog i s humanog gledišta.

Usporedo sa svetačkim likovima Meštrović tada u Rimu stvara i skulpture nekih antičkih mitoloških likova: *Persefonu*, *Dioniza*, *Atlantidu*, *Prometeja*. Vjerojatno ga je na to potaknuo susret s antičkim skulpturama u rimskim muzejima i galerijama, ali i poistovjećivanje nekih antičkih božanstava s kršćanskom mitologijom.

Međutim, vidjeli smo da je Meštrović u ustaškom zatvoru čitao i prevodio s francuskoga jednu knjigu o Perzefoni, koja mu je tu bila pristupačna. Zauzet tim antičkim mitom uobličio je u skulpturi likove Perzefone i Dioniza.

Perzefona je u grčkoj mitologiji bila kći Zeusa i Demetre, božice vegetacije. Nju je ugrabio Had, bog podzemlja. Otada

je u godišnjem razdoblju vegetacije živjela na zemlji, a u zimskom razdoblju u podzemlju. U rimskoj se mitologiji zvala Prozerpina.

Dioniz, ili Bakho, bio je sin Zeusa i Prozerpine (po drugima Semele), bio je dakle Perzefonin brat ili polubrat. Slavljen je kao simbol sile što obnavlja prirodu. Bio je dvojnik egipatskog Ozirisa.

Meštrović je predstavio Perzefonu kako iz podzemlja vapi za slobodom, što je očito podsjećanje na njegovo zatočeništvo. I sam je Olgi iz Montecatina, gdje je došao iz Rima, 1942. javljao da je tu pokušao pisati "sakralnu dramu Isis i Oziris, pandan onom prevodu u zatvoru o Persefoni i Dionizosu" (I. 4. 101).

Perzefona je realistički oblikovana skulptura, poput većine drugih izvedenih te 1946. godine u Rimu. Meštrović je još bio previše obuzet svim osobnim i općim tragedijama rata a da bi se upuštao u stilizacije, dajući humanom čimbeniku prednost pred estetskim, ali je ipak, i u tom rodenovskom realizmu, modelirao skulpture s izrazitim vlastitim pečatom i majstorskom izvedbom, a simbolika tih skulptura zacijelo im je doprinos, promatrajući ih ne l'art-pour-l'artistički, nego kompleksnije i ljudskije. Ono što je najuvjerljivije i najuspjelije skulptorski izraženo, to je baš likovna (a ne literarno-opisna) predodžba usmjerenja tog ženskog akta prema nebu, uzdignutih ruku i zaklinjućeg pogleda, onog istog upitnog pogleda što traži odgovor zašto ta pokora, kao u Jobovom obraćanju Bogu. Taj sadržaj i taj napeti i usmjereni pokret, uz gotovo klasično modeliran akt, omogućavaju toj, u stvari ipak realističkoj, skulpturi prikladan smještaj u parku, u otvorenom prostoru, što nekoj drugoj realističkoj skulpturi ne bi odgovaralo.

S gledišta pak suvremenog, modernog kiparstva, *Perzefona*, kao i ostale njegove poslijeratne skulpture, donekle predstavljaju povratak na mladenačke, bečke radove, ujedno i povratak Rodinu, dakle i stanovitu mjeru eklekticizma.

Povjesničar umjetnosti Zvonko Maković, koji je isticao potrebu strožeg odabira Meštrovićevih skulptura, hvalio je čistoću volumena u *Perzefoni*, „djelu koje na krajnje jednostavan način iskazuje dramatičnost vremena u kojemu je nastalo" (116 [22]).

Druga skulptura srodnoga sadržaja, *Perzefona i Dioniz*, spada u zanimljive i likovno istaknuto kvalitetne Meštrovićeve radove. Neuobičajena je već kompozicija skulpture koja se sastoji od dva nasuprotna, međusobno leđima naslonjena poluakta, Perzefone i Dioniza, konačno izvedene u jednom bloku plemenitog kamena oniksa. Skulptura je već u Rimu 1946. isklesana u kamenu, jer je takvu nalazimo u popisu radova što ih je Meštrović 1947. prenio u Ameriku i izložio u njujorškom Metropolitan Museumu. Ta kompaktnost oba lika u jedinstvenom kamenom bloku i majstorska obrada oba poluakta-torza, realistička u izvedbi a ekspresionistička u izrazu, pridonosi likovnoj vrijednosti skulpture. U nas nije poznata ni izlagana jer je neposredno po nastanku prenesena u Ameriku, a sadreni model u Galeriji Maštrović samo jednog njezinog dijela, poluakta *Perzefone*, ne može dočarati njezin cjeloviti i konačni izgled izveden u mramoru.

Kao sjećanje na vlastito zatočeništvo, kao i na stvarno i duhovno zatočeništvo većega dijela čovječanstva, nastala je tada u Rimu i skica za skulpturu okovanog *Prometeja*, nikada kasnije izvedenoga u predviđenoj veličini. Sadreni model i brončani odljev nalaze se u Galeriji Meštrović u Splitu, a dva brončana odljeva u Americi.

Iako tek skica, trećine naravne veličine, *Prometej* je skulptura vrijedna pozornosti, oblikovana u rodenovskom stilu, s kiparski uspjelom stopljenošću akta s pozadinom kamene litice. Dinamična ekspresija istaknuta je pokretom napetoga akta, podignutom prijetećom desnom rukom i uvis izvijenom glavom sapetoga Zeusova neprijatelja, a ljudskog dobrotvora i začetnika civilizacije čovječanstva.

Meštrović je tada posegnuo u antički svijet i u stvaranju *Atlantide*. Tim ženskim aktom zacijelo nije želio prikazati Atlantidu, mitološki lik, koja se u trčanju natjecala sa Hipomenom, nego je vjerojatnije personifikacija propaloga kontinenta Atlantide, što je oduvijek pobuđivao pažnju geografa, povjesničara, književnika i likovnih umjetnika. (Ta se skulptura jednom čak i naziva *Oceanida*). Meštrovićeva je *Atlantida* predstavljena u jednom bolnom pokretu, ramenu priklonjene glave, izvijenih ruku, pa je vjerojatno da je i ona odraz tadašnje kipareve opsjednutosti netom minulom općom tragedijom. Ima li možda potonula Atlantida veze s njegovom izgubljenom i u komunizmu potonuloj domovini?

I ona je realistički oblikovana, a osebujnost i likovnu privlačnost daje joj baš njezin gotovo plesni pokret tijela i ruku.

Tragičnog je izraza i tada u Rimu nastala skulptura zvana *Vapaj*. Poticaj je zacijelo bio psihološke, odnosno humanističke naravi, odraz osobnih doživljaja i razmišljanja. Ekspresija skulpture je u bolnom i upitnom obraćanju nebu, kao i u skulpturi *Joba*, a likovnu skulptorsku vrijednost dobiva kompaktnošću brončane mase, ruku i nogu stopljenih s tim kubusom.

U tom stanju razočaranja i očaja neposredno nakon rata nastala je u Meštrovićevom rimskom ateljeru i jedna optimistička skulptura: da li kao odmor od ostalih tragičnih sadržaja što su ga tada obuzimali, ili kao tračak nade u tome beznadnome mraku, akt mlade djevojke nazvan *Vesela mladost*. Mlada djevojka, s osmijehom na licu, gracioznim korakom kroči u vedri život. Tom je skulpturom Meštrović - prema tumačenju Laurencea Schmeckebiera, što ga je zacijelo dobio od samog autora u Syracusi - prikazao sretnu Perzefonu prije nego ju je Had zatočio u podzemlju (46 [60])

I ta je Meštrovićeva skulptura modelirana u pasatističkom realističkom stilu, ali, bez obzira na modernitet ili tradicionalizam, privlači svojom vedrinom i gipkošću pokreta kojim dematerijalizira broncu iz koje je salivena.

Uz *Pietà* najveća i najambicioznija skulptura što ju je Meštrović izveo 1946. godine u rimskom atelijeru na Gianicolu bila je ona evanđelista *Ivana*, *Autora Apokalipse*. Taj dio Ivanova Evanđelja katastrofično je proročanstvo, optužba rimske tiranije, pesimistično u predviđanju budućnosti, pa nam je shvatljivo zašto se Meštrović tada, nakon ratnih zbivanja i doživljaja, baš njemu priklonio. Uostalom, Ivanova je *Apokalipsa* nadahnula i druge velike umjetnike, naročito u vremenima ratova, kuga i velikih ljudskih stradanja, poput poznatih Dürerovih apokaliptičkih jahača.

Snagu toga dramatičnog proročanstva nastojao je Meštrović istaknuti golemom, preko tri metra visokom gromadom travertina, šupljikavog vapnenca iz srednje Italije, od kojega je građena antička arhitektura u Rimu. I ova je skulptura glavom Ivanovom usmjerena prema nebu, kao i veći broj drugih, povezujući zemaljsko i nebesko; u ovom slučaju primajući evanđeosku poruku od Boga.

Zadivljuje taj golemi isklesani kameni blok, a likovna vrijednost skulpture je u zatvorenoj kubičnosti toga bloka, ali je

sama modelacija nemirna, s neusklađenim usmjerenjima stilski pojednostavnjene odjeće i realističkom glavom, a pogotovo prevelikim, gotovo naturalistički izvedenim rukama. Ipak u prostranom okviru dvorišta Kašteleta ona ima svoj smisao i prikladan okoliš, što joj pridonosi.

Manja studija *Autora Apokalipse* još je nemirnija i neskladnija u diferenciranju pojedinih dijelova, a bez one kubične veličine i kamene obrade gubi na glavnoj privlačnosti i likovnoj vrijednosti.

Od svih svetačkih likova Meštroviću je najbliži i najdraži bio onaj skromnog fratra sv. Franje. Njega je tada i kasnije prikazao u više skulptura, reljefa i crteža. Posjet Assisiju u društvu prijatelja fratara približio ga je još više autoru „Cvjetića".

Tada u Rimu, 1946, izvodi veliki reljef *Stigmatizacije sv. Franje*, kao dar ocu Dominiku Mandiću za novu crkvu *Sv. Marije Posrednice* u Rimu što ju je on podigao.

Taj reljef nije istaknutije Meštrovićevo djelo. Izveden je više crtački nego kiparski, sa šabloniziranim likovima. I sama kompozicija, s naglašenim zrakama stigmatizacije od Krista na nebu do svetog Frane na zemlji, ne djeluje skulptorski. Čudno je složen Božji lik sapleten krilima.

Kompozicijski je bolja prethodna studija reljefa sa samim likom *sv. Franje*, iako i ona grafički naglašena, ali bez drugih motiva što narušavaju sklad čitavog velikog reljefa.

Ivan Meštrović je 1946. u Rimu portretirao svoju djecu, dvadesetogodišnju *Martu* i šesnaestogodišnjeg *Matu*. Ti su portreti majstorski izvedene skulpture, ali je ipak autoru bilo važnije da ih ostvari prisno i realistički što vjernije, nego kreativno. Oni spadaju u galeriju Meštrovićeve obitelji, od oca i majke do djece.

Tada je Meštrović izradio reljef *Majka i dijete*, zvan i *Materinstvo*. U plemenitom mramoru oniksu skulptura se nalazi u Syracusi, a brončani odljev u Galeriji Meštrović u Splitu. Prizor je u neouobičajenom položaju, ističući majčinu ljubav prema djetetu.

„Jedno od najosebujnijih vedrih djela u čitavom umjetnikovu stvaralaštvu - ocijenio je Laurence Schmeckebier taj reljef u američkoj monografiji o Meštroviću. - Posebno je privlačna blaga sjajna i prozirna žutosmeđa boja kojom materijal doprinosi općem privlačnom obliku." (46 [60]).

Osvrnimo se na sadržajne i likovne značajke oba razdoblja Meštrovićeva ratnog i neposredno poratnog stvaranja u Rimu.

U prvom razdoblju, 1942. i 1943, nastaju uglavnom naručene skulpture namijenjene Zavodu sv. Jeronima: *Sv. Jeronim*, pape *Siksto V*, *Lav XIII*. i *Pio XII*. Oblikujući ih autor je jedino prema temi sv. Jeronima, tradicionalnog dalmatinskog zaštitnika, imao dublji osobni poticaj za rad, pa ga je i predstavio više osobno nego tek ikonografski. Ipak je u svim tim radovima došlo do izraza ne samo majstorstvo modeliranja kipara koji je tada bio u najzrelijim godinama stvaralaštva, nego i likovna osebujnost što se odražavala u njegovom, tridesetih godina prevladavajućem realističkom stilu, ali i s vidnim elementima nenametljive monumentalizacije.

Modeliranje pak velike skulpture *Pietà* odraz je ponovnog Meštrovićeva izravnog susreta s Michelangelovim djelima u Rimu i velikog poštovanja što ga je gajio prema tome velikanu.

Rimska Pietà, koju je dovršio po povratku u Rim bila je začetak drugog, sadržajno i stilski povezanog, niza skulptura nastalih 1945. i 1946. godine, tj. odraza osobne i općečovječanske ratne tragedije, nakon bilanse i spoznaje svega strašnoga što se tih godina zbilo u Europi i u njegovom životu.

Vidjeli smo da su pod neposrednim pritiskom tih zbivanja, osobnih sjećanja ili novih spoznaja, nastale skulpture tragičnog ciklusa tlačenja, žrtava, boli, razočaranja i sumnji u čovjeka i u njegovu dobru i plemenitu dužnost.

Tako su nakon *Rimske Pietà* stvorene skulpture uglavnom antičke mitološke tematike, ali sa suvremenim asocijacijama: *Job*, *Perzefona*, *Perzefona i Dioniz*, *Prometej*, *Atlantida*, *Vapaj*, *Autor Apokalipse*. Međutim, već potkraj tog inače vrlo kratkotrajnog vremena niču i nove nade, nove mogućnosti izlaska iz opće tragedije i općeg beznađa, skulpture asiškog sveca *Sv. Frane*, *Vesela mladost*, kao i obiteljski motivi Materinstva i poprsja djece *Marte* i *Mate*.

U svim tim skulpturama tragičnog i pesimističkog naboja Meštrović je na likovnoj visini stvaralaštva. Dapače, možemo ustvrditi da je baš ta općečovječanska tragedija potaknula njegov talent i urodila sadržajno i skulptorski snažnim djelima.

U tom ratnom i neposrednom poratnom razdoblju Ivan Meštrović je i dalje u domovinii službeno predstavljen kao veliki hrvatski kipar, ali ipak vrlo oprezno i sa suzdržavanjem, jer je bilo jasno da je emigrirao i da se neće vratiti zbog neslaganja prvo s fašističkim, a zatim s komunističkim režimom.

Ipak su se pojavile u našem tisku neke pohvalne ocjene njegovih novijih radova, koje u Hrvatskoj nisu ni vidjeli, ili o Meštrovićevu stvaralaštvu općenito.

Tako je ustaški *Hrvatski narod*, zagrebački dnevnik, u povodu reprezentativne izložbe hrvatskih slikara i kipara u Berlinu 1943, prenio prikaz Elfriede Ferber u njemačkom *Kölnische Zeitungu* u kojemu izričito ističe Meštrovićevu veličinu (6087). Također pohvalni prikaz Meštrovićeve skulpture Kaya P. Nielsena u danskom *Katolisk ugeblad* (6071; 6072). Isti je danski autor te 1943. godine objavio i malu monografiju o Ivanu Meštroviću (39).

Opširan prikaz o Meštrovićevoj umjetnosti objavljen je tom prigodom i u njemačkom *Neue Ordnungu* što je izlazio u Zagrebu (6033). A u bečkom *Wiener Tagblattu* pisao je općenito o Meštroviću u povodu šezdesete obljetnice njegova rođenja te 1943. godine Gustav Künstler (6051).

O Meštroviću je tada u nekoliko navrata pisao mladi pjesnik Vladimir Kušan, osvrćući se uglavnom na njegovo ranije stvaralaštvo, a tek spominjući rimske radove 1942-1943. godine (6052; 6054; 6061; 6152; 6153). Također hrvatski pjesnik Zlatko Milković (6065) i Ivan Raos (6078).

Tada je, ratne 1944. godine, objavljena i reprezentativna monografija *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića*, pripremana još uoči rata, a zalaganjem ravnatelja Moderne galerije u Zagrebu, Iva Šrepela. U njoj je autor, uz ranije Meštrovićeve skulpture i uz skulpturu *Pietà* iz crkve Sv. Marka, opisao i novu *Rimsku Pietà*.

"Pietà izrađena u Rimu patetičnija je u najplemenitijem smislu te rieči, komponirana složenije kao nadgrobni spomenik, na kome se nad izšibanu, pogrđenu i razapetu Istinu, Ljepotu i Dobrotu nadvio dobri Josip iz Arimateje, mali čovjek, koji vjeruje u uzkrsnuće i kome pripada budućnost, jer je uvijek bio pripravan da zaštiti pravednu stvar i da se za nju žrtvuje, dok mrtvo divno modelirano tielo Spasiteljevo oplakuje s jedne i s druge strane Bogorodica i Marija iz Magdale, dva uzvišena simbola vjere u neugasivu ljubav i preporađanje patnjom." (40 [VIII]).

1168. KARDINAL STEPINAC, poprsje I. (Cardinal Stepinac, Portrait of Cardinal Alojzije Stepinac, Bust Cardenal Stepinac).
Poprsje svećenika s desnom rukom na prsima.
a) Syracuse, 1947.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Vl.: Dr. Stjepan Lacković, SAD (1966).
b) Bronca.
Vel. naravna.
Vl.: High School Archibishop Stepinac, White Plains, New York, SAD.
c) Bronca.
Vl.: National Catholic Welfare Conference, Washington, Bishop's room, SAD. Dar Croatian Catholic Union. Postavljen 1954.
d) Bronca.
Vl.: Melbourn Clifton Hill, kraj Crkve bl. Nikole Tavelića, Australija. Otkriven 4. VIII. 1965.
e) Bronca.
Vl.: Vatikan (?).
Dar papi Ivanu XXIII. i Ivanu Pavlu II. (?).
Izl.: New York 1966.
Lit.: 46 [59-60, sl. br. 102-103]; 7552.
Pod.: XVIII. 4. 41; 42 [28, br. 124, sl.]; 79 [62, sl.]; 114 [55]; 129 [51, sl.]; 588 [br. 11]; 6489; 6501; 6503; 7141 [24]; 7199 [321, sl.]; 7393; 7625; 7987 [435]; 8527 [353]; 8660; 8672; 8835 [100, sl.]; 9982; 10204; 10231a; 10342; 10620 [90]; 10767a.

1169. KARDINAL ALOJZIJE STEPINAC, poprsje II. (Cardinal Stepinac).
Syracuse, 1947.
Sadreni model.
Vel. 71 x 18 x 23 cm.
Vl.: Ivan Meštrović Collection at Snite Museum of Art, University of Notre Dame, Notre Dame, SAD (inv. 87.18.017). Ostavština obitelji Meštrović. – Dalje samo Notre Dame University, SAD OOM.
Pod.: XVIII. 102 [60]; 7141 [24].

1170. IKAR, studija (Study for Icarus, Icarus).
Stojeći akt mladića sa spuštenim krilima.
Syracuse, 1947.
Drvo, orah.
Vel. manja od naravne.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).
Lit.: 46 [63, sl. br. 156].
Pod.: XVIII. 1. 78; XVIII. 2. 74; XVIII. 3. 82; XVIII. 4. 93; XVIII. 5. 27; XX. 1 [sl.]; 86 [sl. (7)]; 8054 [37].

1171. OLGA MEŠTROVIĆ, poprsje (Portrait of Madame Mestrovic).
a) Syracuse, 1947.
Sadra, patinirana.
Vel. 58 x 53 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 87. 18.028). OOM.
b) Bronca.
Vel. 56 x 51 cm.
Vl.: University of Notre Dame, SAD (inv. 75.120).
Pod.: XVIII. 102 [57, 63].

1172. OLGA MEŠTROVIĆ, poprsje (Portrait of Mrs Meštrović, Portrair of Madame Meštrović, Bust of Mrs. Meštrović).
Poprsje žene s rupcem preko glave.
a) Syracuse, 1947.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović. Posudba: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD.
b) Bronca.
Vel. 44,5 x 33 x 20 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 73.3).
Lit.: 46 [59, br. 103, sl.].
Pod.: XVIII. 3. 76; XVIII. 5. 100; XX; XXI. 1. 19 [sl.]; 42 [28, br. 122, sl.]; 605 [60, br. XVII, sl.]; 8436.

1173. KIPARICA MALVINA HOFFMAN, poprsje (Portrait of Malvina Hoffman).
Glava žene srednjih godina, s manjim dijelom prsiju, na kvadratnom postolju.
a) Syracuse, 1947. (?),ili 1959.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel.. 39,4 x 22,9 x 25,4 cm.
Vl.: Syracuse University, Lowe Gallery, spremište, SAD. – Dalje samo: Syracuse University, SAD. (Cooper Fund, inv.1964.392).
Izl.: Notre Dame 1974.
Lit.: 605 [59, br. XVI, sl. 72].
Pod.: XVIII. 7. 27; 9299; 10322 [229, br. 18].

1174. SJEDEĆI ŽENSKI LIK (Sjedeća figura, Contemplation, Woman in Contemplation, Woman in Meditation, Female Figure, Alone with herself, Seated Figure).
Na podu sjedeća žena, rukama zakrivene sagnute glave.
a) Syracuse, 1947.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 89 x 58 x 58 cm.
Vl.: University of Notre Dame, SAD (inv. 82.095). Dar Olge Meštrović.
Pod.: XVIII. 1. 23; XVIII. 2. 67; XVIII. 4. 91; XVIII. 5. 9; XVIII. 7. 13; XVIII. 102 [57]; XVIII. 103; XX. 2 [sl.]; 125 [317, br. 268, sl.]; 8870 [33, sl.].

1175. TORZO PLESAČICE (Torso plesalke).
Syracuse, 1947.
Sadreni model.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 8].

1176. ŽENA U OČAJU (Woman in Despair, In Despair).
Sjedeći lik žene.
a) Syracuse, 1947. (?).
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
b) Kamen.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Obitelj Turner, Baton Rouge.
Izl.: New York 1947.
Pod.: XVIII. 3. 124; XVIII. 4. 122; XVIII. 5. 3; XVIII. 11. 11; XX. 21 [sl].

1177. HRVATSKA RAPSODIJA (Kroatische Rhapsodie, Croatian Rhapsody, Horvatskaja rapsodija).
Djevojka, sjedeći na podu, svira lutnju.
a) Syracuse, 1947.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 91,4 x 82,5 x 61 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD (inv. Cooper Fund 1955.08).
Kupljeno od autora 1955.
Izl.: Ottawa 1951, Notre Dame 1974.
Lit.: 50 [110-111, uz sl. 6]; 10590 [11].
Pod.: XVIII. 2. 59; XVIII. 4. 6; XVIII. 7. 18; XXI. 1. 5 [sl.]; 42 [28, br. 120, sl.]; 46 [59, br. 99, sl.]; 66 [sl.]; 69 [35, sl. 50]; 86 [(37)]; 569 [br. 9]; 605 [60, br. XVIII, sl.]; 6725 [37, sl.]; 7062; 8167; 8475; 8621 [23]; 9084 [54]; 9299 [sl.]; 9442; 10322 [229, br. 16]; 10679 [184].

1178. ANĐEO
Stojeći lik anđela s prekriženim rukama na prsima.
Syracuse, (?).
Sadreni model.
Vl.: Syracuse, Notre Dame, SAD (?).

1179. GOSPA PETROPOLJSKA (Madonna and Child, Mother and Child, Our Lady of Petropolje).
Sjedeća žena u stiliziranoj narodnoj odjeći, s rupcem oko glave. Dijete u krilu s knjigom na koljenima.
a) Syracuse, 1947.
Sadra.
Vis. 190 x 72 x 86 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš-Drniš (inv.br 41). Dar autora Drnišu.
b) 1952.
Kamen. Klesao Šime Dujmović.
Vl.: Crkva Gospe od Ružarija, Drniš. Postavljena 1961.
Izl.: Notre Dame 1955. (?)
Pod.: XVIII. 2. 10; XVIII. 4. 132; 46 [60, br. 108, sl.]; 713 [11, br. 30, sl.]; 7027; 7096 [55]; 8766 [309]; 8906 [254, sl.]; 9690 [511, 512]; 9785 [502]; 10348 [sl.]; 10703; 10785.

1180. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child, Large Madonna with Child).
Syracuse, 1947.
Sadreni model.
Izl.: Notre Dame, 1955. (?)
Pod.: XVIII. 5. 57; 42 [28, br. 125, sl.] (?); 573 [br. 47, 62, 67, 71] (?).

1181. BOGORODICA S DJETETOM, reljef (Madonna with Child, Virgin and Child).
Syracuse, 1947.
Drvo.
Vel. 127 x 58 cm (?).
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 87.18.094 ?).
Izl.: Ottawa 1951, Notre Dame, 1955. (?)
Pod.: XVIII. 3. 113; XVIII. 5. 24; XVIII. 102 [73]; 569 [br. 5]; 573 [br. 47, 62, 67, 71]; 8870 [sl.] (?).

1182. SV. KRISTOFOR, glava, I-III. (Head of St. Christopher, St. Christopher, Study for Head of St. Christopher, Study for St. Christopher).
Velika glava muškarca s bradom i brcima.
Syracuse, 1947.
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Tri studije glave.
Pod.: XVIII. 1. 63; XVIII. 2. 111; XVIII. 4. 82; XVIII. 5. 90-92; XXI. 1. 18 [sl.]; 46 [60, br. 107, sl.]; 86 [sl. (7)]; 6725 [39, sl.]; 7742 [484, sl.].

1183. IZIS I HORUS (Izida i Horus, Isis and Horus, Isis and Osiris).
Žensko i dječje poprsje.
a) Syracuse, 1947.
Sadreni model.
b) Syracuse, 1947-1951.
Afrički oniks (alabaster).
Vel. 45,7 x 67,3 x 38,1 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD (inv. 1964.216). Otkupljeno od Petra Meštrovića 1964.
Izl.: Ottawa 1951, South Bend 1955, Lowe Art Center (?) 1964.
Lit.: 46 [60, sl. 105]; 605 [60, sl. 76].
Pod.: XVIII. 1. 46; XVIII. 2. 81; XVIII. 3. 50; XVIII. 4. 7; XVIII. 5. 45; XVIII. 7. 31; XXI. 1 [sl.]; XXI. 2 [sl.]; 42 [28, br. 121, sl.]; 86 [(36), sl. (7)]; 569 [br. 10]; 573 [br. 51]; 6425 [sl.]; 6533 [sl.]; 6596 [350, sl.]; 8766 [309]; 9299; 9423; 10322 [229, sl.].

1184. TORZO MLADIĆA (Torzo dječaka, Torso of Young Boy, Torso of Young Man, Boy's Torso).
Muški akt bez ruku, nogu i glave.
Syracuse, 1947-1950.
Drvo.
Vel. 77,5 x 37 x 24 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (donacija 2/76).
Izl.: Hamilton 1950, Notre Dame 1955, 1974.
Pod.: XVIII. 1. 56; XVIII. 2. 76; XVIII. 3. 59; XVIII. 4. 62; XVIII. 5. 48; XVIII. 8. 12; XVIII. 9. 15; XXI. 1. 12 [sl.]; XXI. 2 [sl.]; 125 [317, br. 273, sl.]; 573 [br. 64]; 605 [54, br. 20, sl.].

1185. DJEVOJKA U MOLITVI (Žena u molitvi, Girl in Prayer, Sketch for Woman at Prayer).
Syracuse, 1947-1950. (?).
Terracotta.
Izl.: Hamilton 1950. (?), Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 106; XVIII. 3. 112.

1186. ŽENA U AGONIJI (Woman in Anguish, Praying Woman).
Syracuse, 1947-1950.
a) Sadreni model (?).
b) Bronca.
Vel. 26,6 x 20,4 x 17,8 cm.
Vl.: Women's Building, Syracuse.
Izl.: Hamilton 1950.
Pod.: 566; 10322 [228, sl.].

1187. LEDA S LABUDOM, studija (Study for Leda and the Swan).
Syracuse, 1947-1950. (?)
Sadreni model, s postoljem.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).
Pod.: XVIII. 1. 86; XVIII. 2. 101; XVIII. 3. 90; XVIII. 4. 73; XVIII. 5. 85.

1188. RASPELO (Crucifixion).
Krist na križu, glave prignute desnom ramenu, desne noge preko lijeve, s pregačom što pada niz noge.
Syracuse, 1947-1950.
Drvo, orah.
Vl.: [78]
Izl.: Utica 1951.
Pod.: 570 [4, sl.].

1189. JAGANJAC BOŽJI, reljef (Sedam pečata, Agnus Dei, Lamb of God, Book of Seven Seals).
Sjedeći Krist s knjigom sa sedam pečata na koljenima; pred njim janje.
Syracuse, 1947-1950.
Drvo, orah.
Vel. 183 x 109 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 87.18.001) OOM.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 41; XVIII. 3. 45; XVIII. 5. 31; XVIII. 102 [58]; 114 [75, sl.]; 567 [br. 25, sl.]; 569 [br. 37]; 573 [br. 16, 68].

1191. MOJSIJE, glava (Moses, Head of Moses).
Glava, rame, lijeva šaka i donji dio dignute desne ruke starijega muškarca.
a) Syracuse, 1947-1949.
Sadreni model.
Vel. 85,3 x 144,8 x 68,6 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (?).
b) Bronca.
Vel. 75 x 142 x 67 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955. (?), 1974.
Pod.: XVIII. 1. 3; XVIII. 1. 5; XVIII. 1. 6; XVIII. 2. 79; XVIII. 3. 9; XXI. [br. 9, sl.]; 573 [br. 48]; 605 [55, br. 24, sl. 30]; 8870 [32].

1192. KAIN I ABEL (Cain and Abel).
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1951. (?)
Sadreni model.
Vel. 264 x 133 x 13 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 70.5).
b) Bronca.
Vel. 264 x 133 x 13 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 76.10).
Pod.: XX. [sl.].

1193. OLGA MEŠTROVIĆ, studija (Seated Portrait of the Artist's Wife).
Prignuti sjedeći lik Olge Meštrović, s rukama na koljenima.
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1951. (?)
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 38 x 20 x 13 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, Ivan Meštrović Sculpture Collection, Baton Rouge, SAD (inv. 76.9).
Pod.: XX.

1194. SELJANKE PLESAČICE, reljef (Dancing paesant Girls).
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1951. (?)
Sadreni model (?).
b) Mahagonij.
Vel. 167,6 x 110,5 x 4,6 cm.
Vl.: Lowe Art Gallery, Syracuse University, Syracuse (inv. Cooper Fund 1964.220). Kupljeno od Petra Meštrovića 1964.
Pod.: XVIII. 7. 18; 9299; 10322 [br. 25, sl.].

1195. DOMAGOJEVI STRIJELCI, reljef (The Archers of Domagoj, Croatian Archers).
Sedam pokleklih strijelaca s lukovima.
a) Syracuse, 1947-1951.
Sadreni model.
b) Sivi mramor.
Vel. 106 x 193 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,donirali Rumjana i Mate Meštrović,2018. godine .
Izl.: Ottawa 1951, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 104; XVIII. 2. 54; XVIII. 3. 109; XVIII. 5. 44; XVIII. 7. 3; XXI. 2 [sl.]; 46 [64, br. 160, sl.]; 509 [br. 11]; 573 [br. 57]; 6402 [sl.]; 7105; 7104 [367, sl.]; 7506 [298]; 8054 [39, sl.]; 8495.

1196. TVRTKO MEŠTROVIĆ, glava (Portret of Son, Head).
Sign.: MEŠTROVIĆ
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. 47 x 23 x 24 cm.
Vl.: Tea Dudley, rod. Kosec, ud.Meštrović.
(3 ili 4 kopije).
Pod.: II. 2. 33, 1539; XVIII. 1. 125.

1197. MATE MEŠTROVIĆ, poprsje (Portrait of Mate).
Syracuse,1947-1955.
Sadreni model.
Vel. 56 x 41 x 31 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 87.18.036) OOM.
Pod.: XVIII. 3. 95; XVIII. 102 [64].

1198. MATE MEŠTROVIĆ, poprsje (Portrait of Mate, Portrait of Matthew, The bust of Matthew, Portrait of his Son Matthew).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. 64 x 56 x 36 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 87.18.045) OOM.
b) Mramor.
Pod.: XVIII. 1. 116; XVIII. 2. 116; XVIII. 3. 85; XVIII. 4. 101; XVIII. 102 [65].

1199. MATE MEŠTROVIĆ, poprsje (Portrait of Mate, Portrait of Matthew, Matthew Mestrovic).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. 56 x 28 x 23 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 87.18.034) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 91; XVIII. 3. 73; XVIII. 5. 68; XVIII. 102 [64].

1200. MATE MEŠTROVIĆ, poprsje (The Bust of Matthew).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Terracotta.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 5. 42.

1201. O. FRANCISCO LOPEZ GRAJALES, reljef, skica za spomenik (?).
Syracuse, 1947-1955.

Sadreni model.
Pod.: XVIII. 1. 48; XVIII. 3. 52.

1202. GLAVA REDOVNIKA (Svećenik, Redovnik, Minister, Head of a Monk).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vel. naravna.
Vl.: 1955. vl. autora.
Pod.: XVIII. 1. 21; XVIII. 3. 19; XVIII. 5. 11.

1203. MLADIĆ S DIPLAMA, reljef (Youth with Bagpipe).
Syracuse, 1947-1955.
Mramor.
Vel. naravna.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 45; XVIII. 3. 49.

1204. MLADIĆi S FRULAMA (Youts with Flute I).
Syracuse, 1947-1955.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: 573 [br. 36].

1205. FRULAŠI, reljef (Flute Players).
Syracuse, 1947-1955.
Mramor.
Vel. naravna.
Pod.: XVIII. 1. 34; XVIII. 3. 38.

1206. ČETIRI FLAUTISTA, reljef (Four Flutists).
Syracuse, 1947-1955. (?)
Drvo.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII: 7. 42.

1207. GLAVA FILOZOFA, studija (Study of Head of Philosopher).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 1. 66; XVIII. 3. 70.

1208. ORFEJ, reljef (Orpheus).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. naravna.
b) Mramor.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 35; XVIII. 2. 128; XVIII. 3. 39; XVIII. 4. 110; 573 [br. 37].

1209. ORFEJ, reljef (Orpheus).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 2. 128; XVIII. 4. 110; 573 [br. 37.]

1210. TRIPTOLEM (Triptolomay, standing Youth).
Lik stojećeg mladića.
a) Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
b) Mramor, s postoljem.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 2. 119; XVIII. 3. 101; XVIII. 4. 59; XVIII. 5. 46.

1211. MARICA MEŠTROVIĆ, poprsje.
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).

1212. GĐA NIKOLORIĆ (Portrait of a Lady – Mrs Nikoloric).
Poprsje supruge Leonarda Nikolorića.
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca (?).
Newark Museum, Newark, SAD. (Vraćena 1959. iz Amerike).
Izl.: Hamilton 1956.
Pod.: XVIII. 4. 37; XVIII. 7. 57; 6738; 6764; 6830; 6835; 6851; 6884-6886.

1213. ŽENSKI LIK (Female Figure).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Kamen.
Vel. naravna.
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD (?).
Pod.: XVIII: 1. 23; XVIII. 3. 25.

1214. ŽENSKI LIK (Female Figure, Female).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. naravna.
b) Kamen.
Vel. naravna.
Pod.: XVIII. 3. 26; XVIII. 7. 22.

1215. ŽENA, skica (Sketch of Woman).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Drvo.
Pod.: XVIII. 1. 65; XVIII. 3. 69.

1217. TORZO MLADE DJEVOJKE, reljef (Torso of a young Girl).
Syracuse, 1947-1955.
Bronca (?).
Pod.: XVIII. 1. 102; XVIII. 3. 107.

1218. TORZO DJEVOJKE, reljef (Torso of young Girl).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Pod.: XVIII. 1. 102; XVIII. 3. 107; XVIII. 5. 49.

1219. MLADA DJEVOJKA (A young Girl, A young Girl dreaming).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Drvo.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 2. 58; XVIII. 4. 87; 573 [br. 58].

1220. LICE ŽENE (Face of a Woman).
Syracuse, 1947-1955.
Terracotta.
Pod.: XVIII. 5. 106.

1221. GLAVA ŽENE, studija (Study of Head of Woman).
Syracuse, 1947-1955. (?)
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 1. 83; XVIII. 3. 87.

1222. GLAVA STARICE (Head of old Woman).
a) Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
b) Kamen, oniks.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 101; XVIII. 3. 137.

1223. ŽENA U MOLITVI (Woman at Prayer, Praying Female Figure).
a) Syracuse, 1947-1955. (?)
Sadreni model (?).
Izl. Notre Dame 1955.
b) Bronca.
Vel.: 47 x 19 x 11,4 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 90. 5. 1).
Pod.: XX [sl.]; 573 [br. 69].

1224. ŽENA U MOLITVI (Woman at Prayer, Praying Female Figure).
a) Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model (?).
Vl.: Albright-Konx Gallery, Buffalo, SAD (?).
b) Bronca.
Vel. 47 x 19 x 14,4 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Ivan Meštrović Sculpture Collection, Baton Rouge, SAD (inv. 90.5.1).
Izl.: Notre Dame 1955, Hamilton 1955.
Pod.: XVIII. 7. 72; 573 [br. 19]; 566.

1225. ŽENA U MOLITVI (Praying Woman).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: 573 [br. 2].

1226. ŽENA U MOLITVI, skica (Sketch for Woman at Orayer).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model. (?).
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: 573 [br. 29].

1227. DJEVOJKA U MOLITVI (Woman at Prayer, Praying Woman).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 26,7 x 20,3 x 17,8 cm.
Vl.: Syracuse University Women's Building, Syracuse, SAD (inv. Cooper Fund 1964.477).
Izl.: Notre Dame 1955, Hamilton 1956. (?).
Pod.: 10322 [228, br. 15].

1228. DJEVOJKA TRAŽI ZAŠTITU (Maiden seeking Protection).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Pod.: XVIII. 3. 127.

1229. ŽENA TRAŽI ZAŠTITU (Woman seeking Protection, Supplication for Protection).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 70; XVIII. 3. 74; 573 [br. 27].

1230. UPLAKANE ŽENE (Weeping Women).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 58,4 x 35,5 x 12,7 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 90.5.2).
Pod.: XX. [sl.]; 9299.

1231. ŽENA U OČAJU, studija (Woman in despair).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Drvo.
Vel. naravna.
Pod.: XVIII. 2. 118; XVIII. 4. 103.

1232. ŽENA U OČAJU, studija (Očajna, Woman in Despair, Sketch for Woman in Despair, Study for a person in despair).
Na podu sjedeći lik zgrčene žene.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Syracuse, 1947-1955. (?)
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).
b) Bronca.
Vel. 20,3 x 24,1 x 21,6 cm.
Vl.: Syracuse University, Lowe Art Gallery, Syracuse, SAD (inv. Cooper Fund 1964.230).
Izl.: New York 1949, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 75, 95; XVIII. 2. 118; XVIII. 3. 79, 100; XVIII. 4. 88; XVIII. 5. 41; XVIII. 11. 19; 10322 [228, br. 4].

1233. KONTEMPLACIJA (Contemplation).
a) Syracuse, 1947-1955. (?)
Sadreni model.
Vl.: Detroit Institute of Art, SAD.
b) Vl.: Notre Dame, SAD (Dar Olge Meštrović).
Pod.: XVIII. 7. 14; 8870 [33].

1235. STUDIJA ZA MLADOST (?) (Study for Youth).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Pod.: XVIII. 2. 135.

1236. STUDIJA ZA MLADOST (?) (Study for Youth).
Syracuse, 1947-1955.
Mramor.
Pod.: XVIII. 1. 96.

1237. GLAVA REDOVNICE, reljef (Opatica, Head of Nun).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 17; XVIII. 2. 127; XVIII. 4. 108.

1238. LEDA SA LABUDOM, studija (Study for Leda and the Swan, Study for Leda).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 86; XVIII. 2. 101; XVIII. 3. 90; XVIII. 4. 73; XVIII. 5. 85.

1239. LEDA S LABUDOM (Leda and the Swan).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. 33 x 53 x 23 cm.
Vl.: University of Notre Dame (inv. 87.18.015) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [60].

1240. KARIJATIDE (Caryatids).
Syracuse, 1947-1955.
(?)
Vl.: Mate Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 121.

1241. KARIJATIDA (Caryatid Figure).
Syracuse, 1947-1955. (?)
Drvo, orah.
Vel. 254 x 38 x 33 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 87.18.100) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [73].

1242. ŽENA S GLAZBALOM I. (Woman playing Musical Instrument).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Velika statua.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 67; XVIII. 5. 84.

1243. ŽENA SA GLAZBALOM II. (Woman with an Instrument).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Velika statua.
Pod.: XVIII. 5. 58.

1244. ŽENA SA GLAZBALOM III. (Woman with an Instrument).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 5. 86.

1245. GLAVA ŽENE KOJA SVIRA GLAZBALO, studija (Study for the Head of a Woman playing an Instrument).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 5. 107.

1246. DJEVOJKA SA HARFOM, reljef (Girl with Harp).
Syracuse, 1947-1955. (?)
Drvo, mahagonij.
Vel. 167,6 x 43,2 x 54,6 cm.
Vl.: Syracuse University, Huntington Beard Crouse Hall, soba 21, Syracuse (inv. Cooper Fund 1964.221). Otkupljeno od Petra Meštrovića 1964.
Pod.: XVIII. 7, 25; 9299; 10322 [229, 233, br. 24, sl.].

1247. DJEVOJKE SA HARFAMA, reljef (Maidens playing Harps).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Mramor.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 3. 32.

1248. MAJKA I DIJETE, skica (Sketch for Mother and Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca
Vel.57,1 x 58,4 x 31,7 cm
Vl.Syracuse University,Syracuse-Sadreni model dar gosp. gđe.Dean Helm ,ljevanje omogućio 1966. Gosp. I gđa. Michael Novaković.Inv.1996.0049
Pod.: XVIII. 1. 105; XVIII. 3. 111.

1249. MAJKA I DIJETE, skica, reljef (Sketch of Mother and Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Kamen.
Pod.: XVIII. 1 82, 85; XVIII. 3. 86; XVIII. 5. 104.

1250. MAJKA I DIJETE, studija (Study for the Mother and Child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 1. 85.

1251. MAJKA I DIJETE, studija (Study of Woman with Child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 5. 74.

1252. MAJKA I DIJETE, studija (Small study for Mother and child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 5. 104.

1253. MAJKA I DIJETE, studija (Study for Mother and Child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 3. 89.

1254. MAJKA I DIJETE (Mother and Child, Mother and Dauther).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 30, 103; XVIII. 2. 64; XVIII. 3. 34, 99; XVIII. 4. 90; XVIII. 5. 19.

1255. MAJKA I DIJETE, reljef (Woman and Child).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 94; XVIII. 5. 25 (?).

1256. MAJKA I DIJETE (Mother and Child).
Syracuse, 1947-1955. (?).
(?).
Vl.: Everson Museum of Art, Everson, SAD.
Pod.: 7247; 9115.

1257. MAJKA I DIJETE, studija (Study for Mother and Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Olovo.
Pod.: XVIII. 1. 58; XVIII. 3. 61, 89.

1258. MAJKA I DIJETE (Mother and Child).
a) Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Vl.: Fine Arts Museum, San Diego, SAD.
Pod.: XVIII. 7. 48; XXI. 1 [sl.] (?).

1259. MAJKA I KĆI (Mother and Daughter, Mother and Child).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo, puna plastika.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 30; XVIII. 2. 64; XVIII. 3. 34; XVIII. 4. 90.

1260. MAJKA I DIJETE (Mother and Child).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Crvena terracotta.
Pod.: XVIII. 2. 23.

1261. ŽENA I DIJETE, reljef (Madonna with Child).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Pod.: XVIII. 5. 24.

1262. ŽENA I DIJETE, reljef (Woman and Child, Mother and Daughter, Mother and Child).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vel. manja od naravne.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 94; XVIII. 3. 99; XVIII. 5. 25.

1263. MAJKA HRANI DIJETE, reljef (Mother feeding Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. manja od naravne.
b) Mramor.
Pod.: XVIII. 1. 39; XVIII. 3. 43.

1264. SFINGA, studija (Study of Sphings).
Sfinga između dva lika.
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. 56 x 51 x 8 cm.
Vl.: University of Notre Dame, SAD (inv. 87.18.022) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 15; XVIII. 2. 100; XVIII. 3. 16; XVIII. 4. 72; XVIII. 102 [62].

1265. RASPELO (Crucifix, Small Crucifix).
Krist na križu, glave prignute uz lijevo rame, lijeve noge preko desne, pregača vodoravna.
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
b) Sadra.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
c) Bronca.
Vel. 125,7 x 94,6 cm.
Vl.: Notre Dame University, O'Shaughnessy Hall, Notre Dame, SAD. (Dar Johna Muldoona).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 1. 37, 98; XVIII. 5. 73; 605 [54, br. 15, sl.]; 8870 [34].

1266. RASPELO, studija (Larger Study for a Crucifix, Study for Crucifix, Body of Christ).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Veća studija.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 79; XVIII. 2. 110; XVIII. 3. 83; XVIII. 4. 81; XVIII. 5. 93; 573 [br. 63].

1267. RASPELO (Christ on the Cross).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model, patiniran.
Vel. 224 x 74 x 46 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 87.18.082) OOM.
Pod.: XVIII. 4. 80.

1268. RASPELO (Crucifix).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 1. 64.

1269. RASPELO (Crucifix).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 3. 103; 573 [3] (?).

1270. RASPELO (Crucifix).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Pod.: XVIII.. 1. 13; XVIII. 3. 14.

1271. MALO RASPELO (Small Crucifix).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. 71 x 31 x 10 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 87.18.040) OOM.
b) Bronca.
Vel. 69,8 x 31,5 x 9 cm.
Vl.: University of Notre Dame, Lewis Hall Chapel, Notre Dame, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Lit.: 605 [54, sl. 26].

1272. RASPELO (Crucifix).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Izl.: Notre Dame 1955. (?).
Pod.: XVIII. 3. 68; 573 [3] (?).

1273. RASPELO (Crucifix, Small wooden Crucifix).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vel. manja od naravne.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: XVIII. 3. 41; XVIII. 4. 17; XVIII. 5. 8.

1274. RASPEĆE I UZAŠAŠĆE, reljef (Crucifixion and Ascension, The Crucifixion and Resurrection?).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 83,8 x 71,1 x 3,8 cm.
Vl.: Snite Museum of Art,Notre Dame University, SAD (inv. 1987.018.107) OOM.Gosp. i gđa .Russell G. Ashbaugh Jr.Fund
Pod.: XVIII. 1. 123; XVIII. 102 [74]; XVIII. 3. 133.

1275. PIETA (Study for Pieta).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Notre Dame 1955. (?).
Pod.: XVIII. 1. 111; XVIII. 3. 117; XVIII. 5. 40; 573 [br. 7].

1276. PIETA, studija I. (Sketch of Pieta).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Izl.: New York 1947. (?).
Pod.: XVIII. 1. 47; XVIII. 3. 51; XVIII. 8. 18 (?); 573 [br. 39, 66] (?).

1277. PIETA, studija II. (Sketch for Pieta).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Izl.: New York 1947. (?).
Pod.: XVIII. 1. 47, 57 (?); XVIII. 3. 53; XVIII. 8. 18 (?); 573 [br. 39, 66] (?).

1278. PIETA, studija III. (Sketch for Pieta).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Izl.: New York 1947. (?).
Pod.: XVIII. 1. 47, 57 (?); XVIII. 3. 60; XVIII. 8. 18 (?); 573 [br. 39, 66] (?).

1279. SKIDANJE S KRIŽA, reljef (Descent from the Cross, Jesus taken from the Cross, Deposition from the Cross).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vl.: Michigan Berea College, Berea, SAD. Ranije u Olge Meštrović, South Bend.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 29; XVIII. 2. 62; XVIII. 3. 33; XVIII. 4. 89; XVIII. 5. 17; XVIII. 7. 20; 573 [br. 6].

1280. KRIST (Figure of Jesus).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Pod.: XVIII. 3. 15.

1281. KRIST I SV. JOSIP, skica (Christ and St. Joseph).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. malena skulptura.
Pod.: XVIII. 1. 20.

1282. TIJELO KRISTOVO (Body of Christ).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
Vl. nadnaravna.
Pod.: XVIII. 2. 110.

1283. ISUS SVJETLO, studija (Study of "Jesus Light").
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 3. 78; XVIII. 5. 80.

1284. JAGANJAC BOŽJI, reljef (Christ with the Seven Seals, Book of Seven Seals).
Sjedeći Krist s knjigom sa sedam pečata na koljenima; pred njim janje.
a) Syracuse, 1947-1955.
Vel. 126 x 25 cm.
Pod.: XVIII. 1. 25; XVIII. 3. 28, 132; XVIII. 4. 86; XVIII. 5. 55.

1285. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model. (?).
Vel. naravna.
Pod.: XVIII. 1. 107; XVIII. 5. 98.

1286. BOGORODICA S DJETETOM, studija (Study for Madonna with Child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 3. 121.

1287. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model (?).
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD.
Pod.: XVIII. 7. 38.

1288. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 3. 44.

1289. BOGORODICA S DJETETOM, ulomak (Fragment of the Madonna with Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Pod.: XVIII. 5. 50.

1290. BOGORODICA S DJETETOM, skica (Sketch with Madonna with Child).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
Vl.: Unuka I. Meštrovića.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 115; XVIII. 3. 121 (?); 573 [br. 28].

1291. BOGORODICA S DJETETOM, mala skica (Madonna with Child).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model, narančasti.
Pod.: XVIII. 1. 38; XVIII. 2. 86; XVIII. 3. 121 (?); XVIII. 4. 65; XVIII. 5. 95.

1292. BOGORODICA S DJETETOM, ulomak (Fragment of Madonna with Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Hamilton 1950, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 113; XVIII. 3. 119; XVIII. 5. 50; 573 [br. 9]; 576.

1293. BOGORODICA S DJETETOM I ANĐELIMA (Madonna with Child and Angels).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vel. manja od naravne.
Pod.: XVIII. 5. 28.

1294. BOGORODICA S DJETETOM, reljef (Madonna and Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Mramor I.
Vel. manja od naravne.
c) Mramor II.
Isto kao pod b).
Vl.: Gđa Wurhees, New York, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955. (?).
Pod.: XVIII. 1. 107 (?); XVIII. 2. 11, 49; XVIII. 3. 42; XVIII. 4. 35; XVIII. 10.21; 573 [br. 47, 62, 67, 71] (?).

1295. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Vel. 155 x 65 cm (?).
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 73.74 ?).
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 103; XVIII. 3. 108; XVIII. 5. 29; XVIII. 102 [55]; 573 [br. 47, 62, 67, 71] (?).

1296. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Vl.: St.Lucy Church-Croatian Catholic Parish,Detroit, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955. (?).
Pod.: XVIII. 1. 1: XVIII. 1. 40 (drugi model ili odljev?); XVIII. 2. 43; XVIII. 3. 44; XVIII. 4. 34; 573 [br. 47, 62, 67, 71] (?).

1297. MATER DOLOROSA, glava, reljef.
Glava žalosne Marije.
Syracuse, 1947-1955.
Oniks.
Izl.: Notre Dame 1955; Hamilton 1956.
Pod.: XVIII. 3. 106; XVIII. 5. 34; 573 [br. 52]; 576; 640 [sl.].

1298. ANA I MARIJA (Ann and Mary).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend (?).
Pod.: XVIII. 1. 120.

1299. MOJSIJE (Head of Moses). [78a]
Glava i donji dio desne ruke bradatoga muškarca.
a) Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. 80 x 98 x 49 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. L 4.83).
b) Syracuse, 1953-1955. (?).
Bronca.
Vl.: Temple B'Nai Israel, Baton Rouge, SAD.
Pod.: XVIII. 2. 80; XVIII. 3. 6; XVIII. 4. 96; XVIII. 5. 60 (?); XX. [sl.].

1300. SV. ANTUN, skica (Sketch for St. Anthony).
Stojeći lik s djetetom u naručju.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b). Bronca.
Vel. 62 x 16 x 14 cm.
Vl.: Ante Božiković, Podstrana – Sv. Martin.
Pod.: XVIII. 1. 90.

1301. SV. AUGUSTIN, studija (Study of St. Augustine)
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 1. 49.

1302. SV. AUGUSTIN (St. Augustine).
Syracuse, 1947-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. 244 x 66 x 61 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 80 15).
Pod.: XVIII. 1. 49; XVIII. 2. 106; XVIII. 4. 125; XX [sl.].

1303. SV. PETAR, studija (Study for St. Peter).
Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 50; XVIII. 3. 53.

1304. SV. IVAN PROROK, studija (St. John the Divine, Study for St. John the Divine).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 2. 120; XVIII. 3. 120, 121; XVIII. 4. 104; XVIII. 5. 70.

1305. SVETAC, poprsje (Bust of Saint).
a) Syracuse, 1947-1955.
Sadreni model.
b) Mramor.
Pod.: XVIII. 1. 71; XVIII. 3. 75.

1306. STUP S ANĐELIMA (Pillar with Angels).
Syracuse, 1947-1955.
Drvo.
Pod.: XVIII. 5. 43.

1307. MOJA MATI (My Mother).
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 97 x 58 x 51 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 99.56.1).

1308. POPRSJE ŽENE (Three quarter Bust od Woman).
Tri četvrtine ženskog poprsja.
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 35 x 41 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame (inv. 87.18.042). OOM
Pod.: XVIII. 102 [65].

1309. ŽENA U OČAJU (Woman in Despair).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Drvo.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 2. 121; XVIII. 4. 88.

1310. TUGUJUĆE ŽENE, reljef (Mourning Women).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Kamen.
Lowell University, Lowell, SAD.
Pod.: XVIII. 4. 29.

1311. SJEDEĆA ŽENA S DRAPERIJOM (Seated Woman with Drapery).
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 46,5 x 19,8 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 84.8.2)
Pod.: XX [sl.].

1312. SJEDEĆI ŽENSKI LIK (Seated Female Figure).
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 42 x 27,9 x 14 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 5.4).
Pod.: XX [sl.].

1313. SANJARENJE MLADE DJEVOJKE (A young Girls Dreaming).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Drvo.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 4. 87.

1314. MAJKA I DIJETE (Mother and Child).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Crvena terracotta.
Pod.: XVIII. 2. 123.

1315. RASPELO (Malo Raspelo).
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca (?).
Vl.: Biskupska zbirka umjetnina, Mostar.
c) Bronca.
Crkva Sv. Frane, Zagreb. (U crkvi od 1966. Ukradeno 1969).

1316. RASPELO, reljef.
Reljef Raspela na kamenoj podlozi križa.
Nadgrobni spomenik obitelji Rittig.
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Natpis: OBITELJ RITTIG
Vl.: Zagreb, Mirogoj, polje 21 Gi, 51.
Pod.: 9691 [82-83, sl.].

1317. RASPELO (Christ on the Cross).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model, patiniran.
Vel. nadnaravna.
Pod.: XVIII. 2. 109.

1318. PIETÀ.
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Rock Creek Church, Washington, groblje.
Pod.: XVIII. 8. 6.

1319. POD KRIŽEM, reljef (Under the Cross).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Drvo.
Vl.: Trinity Lutheran Church, Rochester, SAD.
Pod.: XVIII. 2. 7; XVIII. 4. 11.

1320. ISUS S DVA ANĐELA (Jesus with two Angels).
Stojeći lik Krista, pogleda uvis. Dva lebdeća anđela s obje strane.
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 223 x 129 x 48 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, SAD (inv. 90.5.3).
Pod.: XX.

1321. LAZAREVO USKRSNUĆE, reljef (Raising of Lazarus).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 48 x 137 cm.
Vl.: Notre Dame, SAD (inv. 87.18.078).
Pod.: XVIII. 102 [70].

1322. ARHANĐEL.
Stojeći lik mladića, desnom podignutom rukom, s tri para krila.
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
Pod.: Fotografija N. Gattina (SAD).

1323. ANĐEO.
Izduženi lik anđela, poput stupa, s rukama prekriženima na prsima.
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Kamen.
Pod.: Fotografija N. Gattina (SAD).

1324. APOSTOL, studija (Study of an Apostle).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 2. 97; XVIII. 4. 69.

1325. BOGORODICA S DJETETOM, reljef (Madonna and Child).
Reljef.
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Mramor.
Vel. 52,5 x 37,8 x 2,5 cm
Vl.:Princeton University Art Museum,Princeton,SAD.Dar Stephen Francis Voorhees,klasa 1900., New York, SAD.Inv. br.y 1965-91
Pod.: XVIII. 2. 49; XVIII. 4. 35.

1326. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
a) Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 574 x 116,8 x 116,8 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 75.53).
Pod.: XX.

1327. BOGORODICA S DJETETOM, skica (Madonna wirh Child small sketch).
Syracuse – Notre Dame, 1947-1961. (?).
Sadreni model, narančasti.
Vel. mala skica.
Pod.: XVIII. 4. 65; XVIII. 5. 95.

1328. POROĐENJE, reljef, Crikvine-Kaštilac (Anbetung der Hirten, Geburt, The Nativity, Birth in Betlehem, Betlehem, La natività, La nativité).
Marija u krilu drži novorođenče, Josip i klečeći pastir s ovcom.
Syracuse – Notre Dame, 1948-1950. [79]
Drvo, orah.
Vel. 180 x 120,5 x 4,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-44.Darovnica 1952.,Popis II,br.3.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951, Notre Dame 1955, Hamilton 1956.
Lit.: 97 [16, 36, 49, sl. 79]; 7123 [403]; 694 [br. 29, sl.].
Pod.: XVIII. 1. 7; XVIII. 3. 7; XVIII. 4. 63; XVIII. 5. 52; XVIII. 7. 7; XVIII. 102 [73]; 43 [sl.]; 435 [14, sl.]; 567 [br. 2]; 569 [br. 14]; 573 [br. 44]; 679; 689 [16]; 712 [13]; 719e [br. 2]; 10403 [105, sl.].

1329. PRIKAZANJE U HRAMU, reljef, Crikvine-Kaštilac (Einführung in den Tempel, The Presentation of Christ in the Temple, The Presentation, Apparizione nel tempio, La presentation au temple, La presentación en el templo).
Bogorodica s djetetom u rukama i tri muška lika.
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 108 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-47.Darovnica 1952.,Popis II,br.6.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [sl.].
Pod.: 43 [sl.]; 435 [16 sl.]; 567 [br. 3]; 569 [br. 16]; 679; 689 [16]; 712 [13]; 719e [br. 5]; 10403 [111, sl.].

1330. KRISTOVO KRŠTENJE, reljef, Crikvine-Kaštilac (Taufe Christi, The Baptism of Christ, Il battesimo di Cristo, Le baptême du Christ, El bautizo de Cristo).
Stojeći sv. Ivan krsti klečećega Krista.
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 101 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-50.Darovnica 1952.,Popis II,br.9.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951, Zagreb 1983.
Lit.: 97 [19, 49, sl.]; 694 [br. 14, sl.].
Pod.: 43 [sl.]; 86 [br. 97, sl.]; 97 [sl. 63-64]; 567 [br. 7]; 569 [br. 19]; 641 [136, br. 105, sl.]; 679; 689 [16]; 712 [13]; 719e [br. 8].

1331. POSLJEDNJA VEČERA, reljef, Crikvine-Kaštilac (Zadnja večera, Letztes Abendmahl, The last Supper, Ultima cena, La cene, la cena).
Isus i dvanaest apostola za stolom.
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 272 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-63.Darovnica 1952.,Popis II,br.19.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 97 [49, 25]; 7123 [402]; 694 [sl.].
Pod.: 43 [sl.]; 435 [114-115, sl.]; 567 [br. 15]; 569 [br. 27]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 21].

1332. KRIST PRED PILATOM, reljef, Crikvine-Kaštilac (Ecce homo, Christus vor Pilatus, Christ before Pilate, Cristo davanti Pilato, Le Christ devant Pilate, Cristo ante Pilato).
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 120 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac Split.GMS-64.Darovnica 1952.,Popis II,br.23
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694.
Pod.: 567 [br. 19]; 569 [br. 31]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 23].

1333. KRIST PRED KAIFOM, reljef, Crikvine-Kaštilac (Christus vor Kaiphas, Christ before Caiphas, Cristo davanti a Caiffo, Le Christ devant Caiphe, Cristo ante Caifás).
Vezani Krist; jedan ga čovjek tuče, drugi promatra.
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel.: 180 x 116 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-65.Darovnica 1952.,Popis II,br.22.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [br. 24, sl.].
Pod.: 97 [49, sl. 74]; 567 [br. 18]; 569 [br. 30]; 679 [sl.]; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 22].

1334. JUDIN POLJUBAC, reljef, Crikvine-Kaštilac (Der Kuss des Judas, Judas Kiss, The Betrayal, Bacio di Giuda, Le baiser de Judas, El beso de Judas).
Juda ljubi Isusa; u pozadini ljudi.
Syracuse, 1948-1950.
Vel. 180 x 102 x 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-61.Darovnica 1952.,Popis II,br.21.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [sl.].
Pod.: 43 [sl.]; 435 [120, sl.]; 567 [br. 17]; 569 [br. 29]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 19].

1335. NOŠENJE KRIŽA, reljef, Crikvine-Kaštilac (Kreuzentragung, Carring the Cross, Christ bearing the Cross, Cristo con la croce, Le portement de la croix, La Via crucis).
Krist nosi križ i dva muška lika.
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 118 x 5 cm.GMS-66.Darovnica 1952.,Popis II,br.2.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [br. 25, sl.].
Pod.: 97 [49, sl. 75]; 567 [br. 20]; 569 [br. 32]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 24, sl.].

1336. POLAGANJE U GROB, reljef, Crikvine-Kaštilac (Grablegung, The Entombment, Deposizione nella tomba, La mise au tombeau, La bajada al sepurcro).
Jedanaest žena i muškaraca polažu Krista u grob.
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 180 x 182 x 5,5 cm.br.26.GMS-68.Darovnica 1952.,Popis II,
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.
Lit.: 97 [28, 49, sl.]; 694 [br. 26, sl.].
Pod.: 43 [sl.]; 567 [br. 21]; 569 [br. 33]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 26].

1337. PREOBRAŽENJE, reljef, Crikvine-Kaštilac (Verklärung, The Transfiguration, Trasfigurazione, La Transfiguration, La transfiguración).
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 301 x 148 x 5,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-59.Darovnica 1952.,Popis II.,br.15.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694.
Pod.: 567 [br. 9]; 569 [br. 21]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 17].

1338. UZAŠAŠĆE, reljef, Crikvine-Kaštilac (Himmelfahrt, The Ascencion, Ascensione, L'assomption, La Ascensión). [79a]
Krist s dva lebdeća lika; tri polegla lika na zemlji.
Syracuse, 1948-1950.
Drvo, orah.
Vel. 300 x 127 x 5,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Crikvine-Kaštilac, Split.GMS-60.Darovnica 1952.,Popis II.br.29.
Izl.: Syracuse 1950, Ottawa 1951.
Lit.: 694 [br. 27, sl.].
Pod.: 46 [62, br. 144, sl.]; 86 [br. 98, sl.]; 97 [49, sl. 77]; 567 [br. 23]; 569 [br. 36]; 679; 689 [17]; 712 [13]; 719e [br. 18].

1339. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child, Virginia and Child).
Stojeća Bogorodica grli dijete u naručju.
a) Syracuse, 1948-149.
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 191 x 38,4 x 19 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 87.18.105?) OOM.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 3. 126; XVIII. 5. 2, 98; XVIII. 102 [74]; XXI [sl.]; 114 [75, sl.]; 605 [55, br. 22, sl.]; 8870 [34, sl.].

1340. IKAROV PAD I. (The Fall of Icarus, Larger study of Icarus, Sketch for Icarus).
Akt naglavce mladića s krilima, raširenih nogu.
Syracuse 1948-1950.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 117 x 48 x 40 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 83.965.01?).
Izl.: Hamilton 1950.
Lit.: 46 [63, br. 156].
Pod.: XVIII. 1. 60, 78; XVIII. 2. 74; XVIII. 4. 92; XVIII. 5. 79; XVIII. 102 [61]; XXI. 2 [sl.]; 125 [317, br. 271, sl.]; 566.

1341. IKAROV PAD II. (The Fall of Icarus, Sketch for Icarus, Small study of Icarus).
Akt naglavce mladića s krilima, skupljenih nogu.
Syracuse, 1948-1950.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 76 x 23 x 18 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 87.18.068?) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 60, 78; XVIII. 2. 74; XVIII. 3. 63; XVIII. 4. 92; XVIII. 5. 78; XXI. 2 [sl.]; 46 [br. 157, sl.]; 86 [(37), sl. (8)]; 108 [32, br. 107, sl.].

1343. RASPELO (Crufixion).
Krist na križu, desno pognute glave, desne noge preko lijeve, s vodoravnom i visećom okomitom pregačom.
Syracuse, 1949.
Drvo, orah.
Vl.: Colgate University, Chapel House u campusu Sveučilišta, Hamilton, SAD.
Izl.: Hamilton 1950.
Pod.: XVIII. 2. 1; XVIII. 4. 1; XVIII. 7. 10; XVIII. 79, 87, 97; XXI. 1; 566.

1344. BOŽIĆNA PJESMA, reljef (Christmas Song, Song of Christmas).
Syracuse, 1949.
Brazilijanski mahagonij.
Vel.165,1 x 78,4 x 9,5 cm.
Vl.: Wichita Museum, Wichita, SAD.L.S. i Ida L.Naftzger Collection of Print.Ob.nr.1968.82.
Izl.: Utica, SAD, 1951, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 72; XVIII. 2. 63; XVIII. 3. 96; XVIII. 4. 48; XVIII. 5. 16; XVIII. 7. 66; 570 [br. 3]; 573 [br. 10].

1345. MOJSIJE (Moses).
Syracuse, oko 1949.
Sadreni model.
Vel. 71 x 20 x 18 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD (inv. 87.18.021) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [61].

1346. ANA I MARIJA, reljef (?) (Anne and Mary).
Syracuse, 1949.
Drvo, orah.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend, SAD (?).
Izl.: Utica 1951, Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 3. 57; XVIII. 3. 129; XVIII. 4. 85; XVIII. 5. 30; 570 [br. 2]; 573 [br. 12].

1347. BALDAHIN OLTARA (Baldachin).
a) Syracuse, 1949.
Projekt (?).
b) Izvedba (?).
Vl.: Franciscan Monastery, crkva, glavni oltar, Washington.
Pod.: XVIII. 7. 4; XXI. 1.

1348. OTAC BASIL A. MOREAU, poprsje (Portrait of Father Moreau, Portrait of Basil A. Moreau).
Poprsje muškarca s visokim ovratnikom.
a) Syracuse, 1950.
Sadreni model.
Meštrovićev dar.
b) Bronca.
Vel. naravna.
Vl.: Notre Dame University, Moreau Seminary.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 2. 24; XVIII. 4. 19; XXI. 1. 16 [sl.]; 605 [55, br. 26, sl.]; 8870 [32].

1349. ŽENE U BIJEGU, reljef (Hrvatske majke na bijegu, Women refugees, Refugee Women, Dispossessed Women).
Četiri žene s djecom u naručju i jedan dječak.
a) Syracuse, 1950.
Sadreni model.
b) Kamen.
Vl.: Lowell University, Lowell, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 2. 53; XVIII. 3. 21; XVIII. 4. 30; XVIII. 7. 59; 66 [sl]; 573 [br. 65].

1350. ŽENE U BIJEGU (Fugitive Women).
Syracuse, oko 1950. (?).
Drvo.
Pod.: XVIII. 1. 19.

1351. MAJKA S DJETETOM, reljef.
a) Syracuse, 1950. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Šibenik, bolnica. Dar autora dječjem odjelu Opće bolnice u Šibeniku.
Postavljeno 1961.
Pod.: II 4. 6; 6713; 6736; 6737; 6963; 8766 [309, br. 6].

1352. SV. IVAN EVANĐELIST (St. John the Evangelist).
Sjedeći lik mladića s podignutom knjigom u lijevoj ruci, u koju piše desnom rukom.
a) Syracuse, nakon 1950.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. naravna.
Vl.: Notre Dame University, dvorište.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XXI. 1. 11 [sl.]; 605 [56, br. 36, sl.]; 8785 [34]; 8870 [34].

1353. KENTAUR, studija (Kentaur sa ženom na leđima, Centaur, Study for Centaur, Centaur with a Nymph, Centaur and Woman on Back).
Kentaur s dijelom luka i privezanim ženskim aktom na leđima.
Syracuse, oko 1950.
Sadreni model.
Vel. 76,5 x 86 x 23 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.092) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 68; XVIII. 2. 115; XVIII. 3. 72; XVIII. 4. 102; XVIII. 5. 88; XVIII. 102 [72]; XXI 2. [sl.].

1354. MLADIĆ S DIPLAMA, reljef (Youth with Bagpipe).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. naravna.
b) Mramor.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 45; XVIII. 3. 49; 573 [br. 32].

1355. PASTIR S DIPLAMA (Kneeling Pan with Bagpipes).
Klečeći mladić s diplama.
a) Syracuse – Notre Dame, 1950-1960. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Wichita Art Museum, Wichita, SAD.
Pod.: XVIII. 7. 33; XXI. 1.

1356. MLADIĆI S FRULAMA (Youths with Flutes, Flute Players).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model (?).
b) Mramor.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 34; XVIII. 3. 38; 573 [br. 36].

1357. ŽENSKI TORZO (Studija ženskog akta, Torso of Woman, Statue of a Woman's Torso, Study for a female Nude).
Stojeći ženski akt bez desne ruke i donjeg dijela nogu.
a) Syracuse, 1950-1955.
Sadreni model.
Vel. 119 x 50 x 30 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.003).
b) Bronca.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Izl.: Buenos Aires 1974.
Pod.: XVIII. 1. 5; XVIII. 2. 114; XVIII. 3. 3; XVIII. 4. 83; XVIII. 5. 89; XVIII. 102 [58]; XXI. 2 [sl.]; 125 [317, br. 272, sl.].

1358. SVIRAČICE S LUTNJAMA, reljef (Lute Prayers, Musicians).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
b) Granit.
Vel. 108 x 105,4 x 3,8 cm.
Vl.: Louisiana Art and Science Center, Baton Rouge (inv. 88.2). Posudba?
Izl.: Hamilton 1956.
Pod.: XX; 576.

1359. DJEVOJKA S MANDOLINOM, reljef (Girl with Mandolin).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Louisiana Art and Science Center, Baton Rouge (inv. 84.8.1).
Pod.: XX.

1360. PLESAČICE SA CIMBALIMA, reljef (Dancers with Cymbals). (Pogrešan naziv: Dancers with Symbols).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. naravna.
Vl.: Massachusetts.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 32; XVIII. 3. 36; 573 [br. 23].

1361. DJEVOJKA SA ČELOM, studija.
Klečeća djevojka svira čelo.
Syracuse, 1950-1955.
Sadreni model.
Vl.: Notre Dame University.
Izl.: Notre Dame 1955. (?).
Pod.: XVIII. 1. 77; XVIII. 3. 81; 125 [318, br. 275, sl.]; 10679 [185, sl.].

1362. ŽENA SA ČELOM (Lady playing the Cello).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. 152 x 110 x 78 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split,dar Mate i Rumjane Meštrović iz 2011.GMS-997.Do 2011. skulptura je bila izložena u Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. L 18.75).
b) Bronca.
Vel.150 x 110 x 78 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,GMS-999.
c) Bronca (manja razlika od sadrenog modela).
Vel. 152 x 109 x 71 cm.
Vl.: Collection of the City of Baton Rouge, SAD.
Pod.: XVIII. 1. 2; XVIII. 2. 51; XVIII. 4. 54; XX.

1363. DJEVOJKA SA ČELOM (Woman with Cello, Cellist).
Poprsje djevojke s gornjim dijelom čela.
Syracuse, 1950-1955.
Sadreni model.
Vel. 76 x 68 x 56 cm.
Vl.: Notre Dame University.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XXI. 2 [sl.]; 125 [317, br. 274, sl.]; 573 [br. 46].

1364. ŽENA S VIOLINOM (Lady playing the Violin, Woman with Violin, Study for Woman playing Violin).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. 198 x 103 x 39 cm.
Vl. Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (nv. L 10.74).
b) Bronca.
Vel. 198 x 103 x 39 cm.
Vl.: Collection of the City of Baton Rouge.
Izl.: Hamilton 1956.
Pod.: XVIII. 2. 113; XVIII. 3. 2; XVIII. 4. 55; XVIII. 5. 96 (?); XX [sl.]; 576.

1365. ŽENA S VIOLINOM, reljef (Woman playing violin instrument).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
b) Kamen.
Vl.: Syracuse University, Syracuse, SAD.
Pod.: XVIII. 4. 60; XVIII. 2. 73.

1366. DJEVOJKA S VIOLINOM, reljef (Girl playing Violin).
Syracuse, 1950-1955. (?).
Drvo.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 7. 42; 6623 [sl.].

1367. PLESAČICA S KASTANJETAMA, reljef (Castineles, Dancer with Castanets, Woman with Castanets).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. naravna.
b) Mramor.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 33; XVIII. 3. 37; 573 [br. 31].

1368. ŽENA S GLAZBALOM, studija (Study of Woman playing a musical Instrument).
a) Syracuse, 1950-1955. (?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
b) Kamen.
Vl.: Syracuse University, Syracuse.
Pod.: XVIII. 1. 67; XVIII. 3. 71.

1369. ŽENA S GLAZBALOM, reljef (Woman playeing, Woman playing instrument, Woman playing violin instrument).
Syracuse, 1950-1955. (?).
Drvo.
Pod.: XVIII. 2. 73; XVIII. 4. 61.

1370. ŽENE SA SVIRALAMA, reljef (Woman playing pipes).
Syracuse, 1950-1955. (?).
Drvo.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 2. 130; XVIII. 4. 109.

1370a. SALZBURŠKA MEDALJA (Salzberg Memorial Medal).
Syracuse, 1952.
?
Vl.: University's School of Business (School of Manegement).
Lit.: 10590 [15].

1371. NIKOLA TESLA, poprsje.
Poprsje muškarca, glave naslonjene na lijevu ruku.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Syracuse, 1951. (?).
Sadreni model.
Vel. 72 x 70,5 x 43 cm.
b) Bronca. Lijevano 1952. u Ljevaonici Umjetničke akademije.
Vel. 72 x 70,5 x 43 cm.
Vl.:Pohrana Gliptoteke HAZU, Zagreb (inv.br.MZP-1105);HAZU i Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb (inv. MG 2084).
c) Bronca.
Vl.: Tehnički muzej, Beč. Dar jugoslavenske Vlade.
d) Bronca.
Vel. 72 x 65 x 42 cm.
Vl.: Fakultet FESB, Split, unutarnje dvorište.
Postolje od bijelog kamena.
Natpis na postolju: NIKOLA TESLA.
e) Bronca.
Vl.: Teslin muzej, Beograd.
f) Bronca.
Slapovi Niagare, spomenik (?).
Lit.: 9903.
Pod.: III. 1. 1. 202; XVIII. 1. 1956; XVIII. 2. 16; XVIII. 4. 159; XXII. 23; 6312; 6339; 6369; 6378; 6385; 6386; 6389; 6390; 6391; 6611; 6638; 6668; 6673; 6707 [57]; 7987 [434]; 8527 [353]; 8562; 9127; 9140; 9339 [sl.]; 9690 [513]; 9785 [502].

1372. R. W. SETON-WATSON, poprsje, reljef.
a) Syracuse, 1952.
Sadreni model.
b) Bronca.
Pod.: 6379.

1373. SJEĆANJE (Kontemplacija, Misleći na prošlost, Razmišljanje o prošlosti, Contemplation, Thinking of Past, Thinking about the Past).
Stojeći ženski lik, glave okrenute desnom ramenu, sklopljenih ruku.
Syracuse, 1952.
Drvo.
Vl.: Notre Dame University Iinv. 81.18.099) OOM.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 24, 74; XVIII. 2. 27; XVIII. 3. 27; XVIII. 4. 81; XVIII. 5. 47; XVIII. 7. 13; XXI. 1. 11 sl.; 46 [64, br. 167, sl.]; 573 [br. 43]; 6596 [sl.].

1374. STUDIJA KRISTA (Study for Christ, Study of Jesus Life, Figure of Christ).
Syracuse, oko 1952.
Sadreni model, uglačan.
Vel. 122 x 27 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 81.115.02).
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 74; XVIII. 4. 81; XVIII 102 [58]; 573 [br. 63].

1375. MOJSIJE (Moses).
a) Syracuse, oko 1952. (?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
b) Bronca.
Vl.: Paul Hanna, Springfield University, Springfield, SAD.
Pod.: XVIII. 4. 118.

1376. MOJSIJE, reljef (Moses, Section of Moses, Relief of Moses).
a) Syracuse, oko 1952. (?).
Sadreni model.
Vel. 99 x 38 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.071), OOM.
b) Bronca.
c) Kamen.
Vl.: Mrs. Clement, Winetka, SAD.
Pod.: XVIII. 3. 17; XVIII. 4. 133; XVIII. 5. 102; XVIII. 102 [69].

1377. MOJSIJE (Moses).
Lik bradatog starca podignute desne ruke, s knjigom u lijevoj na koljenu.
a) Syracuse, oko 1952. (?).
Sadreni model.
Vel. 253 x 151 x 20 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. L 4.71).
Pod. XX.

1379. MOJSIJE (Moses).
a) Syracuse, oko 1952. (?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
b) Bronca (?).
Vis. 86 cm.
Vl.: Art Gallery of Ontario, Toronto, Canada.
Pod.: XVIII. 7. 46; XVIII. 8. 11; XVIII. 59.

1380. PROROK JEREMIJA (Jeremiah, Prophet Jeremiah, Vision of Jeremiah).
Sjedeći zgrbljeni starac piše po papiru na koljenima.
a) Syracuse, 1952.
Sadreni model.
Vel. 244 x 140 x 21 cm.
Vl.: Louisina Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 79.42).
b) Kamen (vapnenac).
Vl.: Cleveland Jewish Building (fundacija), Cleveland, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955.
Lit.: 46 [65, sl. br. 178].
Pod.: XVIII. 1. 118; XVIII. 2. 65; XVIII. 3. 125; XVIII. 4. 47; XVIII. 5. 4, 105; XX; 86 [sl. (7)]; 573 [br. 70]; 9004 [sl.]; 10634 [184].

1381. NAROD U SEOBI, reljef (Migrating Peoples).
Skupina staraca sjedi; veliki broj ljudi u hodu.
Studija za spomenik Židovima.
a) Syracuse, 1952.
Sadreni model.
Vel. 250 x 365 x 28 cm.
Vl.: Louisina Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. L 3. 71). (Posudba).
b) Bronca.
Vel. 250 x 365 x 28 cm.
Vl.: Collection of the City of Baton Rouge, Baton Rouge, Contraplex Plaza.
Pod.: XX [sl.]; 46 [64, br. 166, sl.].

1382. SPOMENIK ŽIDOVIMA, studija I, maketa (Jewish Memorial, Projekt for Jewish Monument, Study for Jewish Memorial).
Dugački reljef s velikim brojem ljudi u hodu. Obelisk sa skulpturom sjedećeg Mojsija pod njim.
Suradnja s arh. Erichom Mendelsohnom.
Spomenik nije izveden.
Syracuse, 1952.
Sadreni model.
Vel. 56 x 258 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.009) OOM.
Lit.: 46 [64, br. 174]; 119 [15]; 367 [328-329]; 9160 [167].
Pod.: XVIII. 1. 3; XVIII. 2. 50; XVIII. 3. 4; XVIII. 502; XVIII. 102 [59]; 86 [(36), sl. (7)]; 129 [49]; 366 [13]; 367 [329]; 6328; 6343; 6376; 6377; 6444; 8227; 9004 [sl.].

1383. SPOMENIK ŽIDOVIMA, STUDIJA II, reljef (Study for the Jewish Memorial, The large relief for the Jewish Monument).
Veći lik Mojsija i niz velikog broja ljudi u hodu.
Syracuse, 1952.
Sadreni model.
Vel. 45 x 241 x 5 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.083) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 27; XVIII. 3. 30; XVIII. 5. 54; XVIII. 102 [71]; XXI. 2 [sl.].

1384. SPOMENIK ŽIDOVIMA, studija III. (Study for Jewish Monument).
Syracuse, 1952.
Sadreni model.
Vel. 55 x 23 x 5 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.084) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 59; XVIII. 3. 31; XVIII. 102 [71].

1385. SPOMENIK ŽIDOVIMA, studija IV. (Study for Jewish Monument).
Syracuse, 1952.
Sadreni model.
Vel. 56 x 27 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 83.065.08).
Pod.: XVIII. 3. 62; XVIII. 102 [62].

1386. SPOMENIK ŽIDOVIMA, studija V, reljef (?).
Sedam stojećih i tri sjedeća lika.
Vjerojatno za spomenik Židovima.
Syracuse, 1952. (?).
Sadreni model.
Vel. 69 x 102 x 10 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.085).
Pod.: XVIII. 102 [71].

1387. MOJSIJE, dio spomenika Židovima (Moses).
Stojeći lik Mojsija, pružene lijeve ruke.
a) Syracuse, 1952.
Sadreni model.
b) Bronca.Ljevano 1990.,financirali gosp. i gđa .Joseph Spector.
Vel.334 x 419 x 91,4 cm.
Vl.: Syracuse University, park skulptura, Syracuse.1991.403
Lit.: 10590 [15-17, sl.].
Pod.: XIX. 16.

1388. P. P. NJEGOŠ, skica za spomenik (Study of Njegos, Study for Montenegro – small study).
Sjedeći lik Njegoša; orao nad njim.
Syracuse, 1952.
Sadreni model.
Bronca.
Vel. 37,5 x 17,5 x 35 cm.
Vl.: Vjera Popović, Beograd.
Izl.: Zagreb (M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: XVIII. 1. 10; XVIII. 3. 10; XVIII. 67; 643 [br. 39, sl.].

1389. P. P. NJEGOŠ, studija za spomenik I. (Study for Petar Petrovitch Njegos).
Njegošev lik (manji od konačno izvedenog).
Syracuse, 1952. (?).
Sadreni model.
Vel. 71 x 33 x 61 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.008).
Pod.: XVIII. 102 [62].

1390. P. P. NJEGOŠ, studija za spomenik II. (Study for Petar Petrovitch Njegos).
Syracuse, 1952. (?).
Sadreni model.
Vel. 71 x 33 x 61 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 83.065.05).
Pod.: XVIII 102 [59].

1391. MAUZOLEJ P. P. NJEGOŠA, maketa.
Syracuse, 1952. (?).
Model.
Nacrti Meštrović-Bilinić.
Pod.: 7593 [sl.]; 9598 [16, 71, sl.].

1392. MAUZOLEJ PETRA PETROVIĆA NJEGOŠA, na Lovćenu.
Prilaz 80 m dugim tunelom od 461 stepenice. Pred mauzolejom terasa. Visina 1660 m nad morem.
Lovćen, 1952-1974.
Mauzolej.
Vel. mauzoleja 10,5 x 15,4 x 37 m.
Atrij dvorište popločano jablaničkim granitom. U sredini kruna bunara od jednog bloka kamena.Dvije karijatide, od jablaničkog granita, podržavaju arhitrav predvorja. Kapela od lovćenskog kamena, zasvođena prostorija 10 x 6,5 m sa 6 bočnih niša. Svod kapele obložen pozlaćenim mozaikom; pod od crvenog bokeljskog i svijetlosivog bračkog kamena.
U kapeli Njegošev lik u jablaničkom granitu. Kripta s grobnicom, polukružno nadsvođena, od bračkog kamena.
Grobnica s nadgrobnom pločom. Na ploči u reljefu crnogorski grb, križ i natpis (ćirilicom) NJEGOŠ.
1813-1851
Zapadno od mauzoleja staza do vidikovca, popločana lovćenskim kamenom.
Izvedba gradnje "Jadrankamen", Split.
Mauzolej naručen 1952. god., posvećen i otkriven 28. VII. 1974.
Projekte prema Meštrovićevim skicama izradio arh. Harold Bilinić.
Lit.: 46 [63, sl. br. 150]; 94 [sl.]; 129 [sl.]; 131 [sl.]; 703; 6334; 6418; 6427; 6642; 6957 [sl.]; 6961; 6975; 7009 [sl.]; 7121 [sl.]; 7375; 7376; 7390; 7391 [sl.]; 7403; 7413; 7520; 7554; 7593; 7608; 7615; 7629; 7638; 7743; 7821; 7824; 7827; 7833; 7835; 7843; 7855; 7864; 7867; 7871; 7882; 7885; 7896; 7898; 7899; 7901; 7915; 7917; 7918; 7933; 7960; 7978 [sl.]; 7984; 7986; 8005; 8110; 8113; 8114; 8131; 8133; 8180; 8189; 8195; 8198; 8207; 8208; 8238; 8242; 8257; 8258; 8268; 8278; 8291; 8305; 8307; 8309; 8313; 8316; 8344 [sl.]; 8407; 8439 [sl.]; 8440; 8445 [sl.]; 8446 [sl.]; 8460 [sl.]; 8506 [sl.]; 8996 [24, 25, sl.]; 9213 [898, 900-902, 909-912]; 9217 [67-68]; 9497 [sl.]; 9598 [13-16, sl. 29-32]; 9615 [134, 142, 143]; 9727 [194, 195]; 10016 [sl.]; 10046 [sl.]; 10119 [sl.]; 10197 [sl.]; 10422.
Pod.: XIX. 15; 69 [43]; 125 [305, sl.]; 641 [136, br. 110, sl.]; 6299; 6334; 6359; 6361; 6393; 6554; 6413 [335-336]; 6419; 6429; 6441; 6066; 6617; 6620; 6624; 6626; 6630; 6634 [sl.]; 6650; 6659; 6673; 6715; 6756; 6774; 6782; 6789; 6856 [11]; 6857 [4]; 6861[15, 17]; 6863; 6887-6891; 6899; 6948; 6975; 7009; 7162; 7373-7376; 7386; 7390; 7392; 7506 [298]; 7518; 7582; 7584; 7586; 7593 [sl.]; 7596; 7612; 7627; 7629-7632; 7638; 7640; 7658; 7660; 7695; 7746; 7788; 7808; 7819; 7824; 7825; 7827; 7830; 7833; 7842; 7843; 7862; 7867; 7872; 7874; 7876; 7880; 7883; 7891; 7893; 7894; 7900; 7901; 7903; 7909; 7914-7917; 7920; 7924; 7925; 7933 [sl.]; 7936; 7937; 7940-7950; 7954; 7956; 7957; 7959; 7960; 7963; 7971; 8016; 8017; 8019; 8046; 8054; 8061; 8078; 8079; 8083; 8099; 8104; 8107; 8110-8112; 8115; 8116; 8119-8122; 8124; 8127; 8128; 8130; 8135; 8138; 8144; 8145; 8152-8154; 8161; 8163; 8164; 8179; 8181-8183; 8185; 8187; 8188; 8190; 8191; 8193; 8194; 8197; 8199; 8200; 8202; 8204; 8206; 8209; 8210; 8212; 8214; 8215; 8218; 8222; 8225; 8227; 8229; 8230; 8233; 8235; 8241; 8243; 8244; 8246; 8248; 8249; 8253; 8261; 8262; 8265-8267; 8270; 8273; 8275; 8276; 8279; 8284; 8286; 8288; 8289; 8299; 8300-8303; 8308; 8311; 8312; 8314; 8315; 8332; 8350; 8367; 8375; 8376; 8382; 8388; 8391; 8406; 8412; 8416; 8419; 8439 [sl.]; 8441-8443; 8447; 8450; 8452 [163-164]; 8462; 8464; 8470; 8476; 8478; 8479 [sl.]; 8480-8482 [310-311]; 8483; 8485; 8496; 8497; 8499; 8500-8503; 8505; 8591; 8635; 8770; 8848; 8996 [sl. 24]; 9084 [55]; 9203; 9265; 9690 [519]; 9751 [sl.]; 9759; 9785 [500-502]; 9876a; 9945; 9981; 9986; 10016 [sl.]; 10051; 10056; 10057; 10061; 10063; 10064; 10089; 10105; 10116; 10120; 10121; 10129; 10146 [sl.]; 10153; 10215; 10223; 10238; 10249; 10446; 10472; 10679 [178, 184-185].

1393. VATROSLAV JAGIĆ, poprsje.
Poprsje starijeg muškarca s brcima.
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Vl.: Nekada Svetozar Rittig, Zagreb. Nakon njegove smrti nuđen na prodaju 1966.
Bronca.
Vl.: Beč, Sveučilište, arkade glavne zgrade.
Postament od bijelog kamena.
Natpis na postamentu: VATROSLAV V. JAGIĆ
PROFESSOR
FVR
SLAVISCHE PHILOLOGIE
1886 – 1908
Otkriveno 1. III. 1954.
Pod.: I. 25. 1966; 119 [9]; 6413 [335]; 6441; 6455 [9]; 6473; 6648; 6725 [96]; 7110; 9127; 9160 [161]; 9690 [513-514, 525]; 9785 [500].

1394. NIKOLA ADŽIJA, poprsje (Head of his friend Nikola Adzija, Portrait of Nikola Adzija).
Poprsje muškarca srednjih godina, s kravatom.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Vel. 55,5 x 48,8 x 32,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.GMS-25
Meštrovićev dar N. Adžiji, poslan 1956.
b) Bronca.
Vel. 55 x 54 x 31 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 28).
Izl.: Zagreb-Vrpolje-Otavice-Drniš 1983 .
Pod.: XVIII. 2. 8; XVIII. 4. 130; 644 [br. 20]; 713 [11, br. 31, sl.]; 8766 [309].

1395. MISLILAC, studija za spomenik Nikoli Tesli (Thinker, Portrait of a Thinker).
Na podu sjedeći muškarac, glave podbočene o lijevu ruku.
Syracuse, 1953. (?).
Sadreni model (patiniran smeđe).
Vel. 53 x 33 x 38 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.012) OOM.
Pod.: XVIII. 2. 94; XVIII. 4. 68; XVIII 102 [59]; XXI. 2 [sl.].

1396. ŽENA TUGUJE (Trauernde Frau, Grief, Grieving Woman, Mourning Woman, Woman in Contemplation, Donna dolente,Muk).
Sjedeća žena s glavom među koljenima.
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Kamen.
Vel. 72 x 55 x 55 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 172). Naknadni dar Olge Meštrović,1971..
Kamen (?).
Vl.: Rock Creek Church, groblje, Washington, SAD (?).
Izl.: Notre Dame 1955, Hamilton 1956 (?), Berlin-Zürich-Beč 1987, Milano 1987, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: XVIII. 1. 43; XVIII. 2. 66; XVIII. 4. 140; XVIII. 5. 10; 108 [32, br. 105, sl.]; 125 [317, br. 269, sl.]; 573 [br. 4, 59 (?)]; 634; 660 [176, br. 63, sl.]; 661 [34, br. 71, sl.]; 712 [13]; 9686.

1397. STOJEĆA TUGUJUĆA ŽENA (Trauernde Frau,Woman in Grieving).
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: 573 [br. 5]; 9686; 9733 [sl.]; 10322 [br. 20, sl.].

1398. MARIJA I ELIZABETA S DJECOM, reljef (Bogorodica, Isus, sv. Elizabeta i sv. Ivan, Mary and Elisabeth with Children; Virgin, Child, St. Elisabeth and St. John, The Visitation).
Sv. Elizabeta sjedi, iza nje glava Bogorodice, a pred njom stojeći dvoje djece.
Syracuse, 1953.
a) Drvo.
Vel. 125 x 91 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.096) OOM.
c) Drvo, mahagonij.
Vel. 122,2 x 90,8 x 4,7 cm.
Vl.: Syracuse Univeristy, Cooper Fund (1962.025).
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 5. 18; XVIII. 102 [73]; 8785; 9299; 10322 [229, br. 20, sl.].

1399. MOJSIJE, studija (Study for Moses, Standing Moses preaching).
Sjedeći lik starca priklonjene glave, s obje ruke podignute uvis. Studija za Spomenik Židovima.
Syracuse, 1953.
Sadreni model, patiniran.
Vis. 38 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.091) OOM.
Bronca.
Vl.: Temple Society of Concord, Syracuse. Dar autora. Posvećeno 1953.
Pod.: XVIII. 102 [72]; 46 [65, br. 176]; 86 [sl. (8)]; 7115; 7247; 9134 [117].

1400. MOJSIJE, glava, studija za Washington (Study of the Head of Moses for Washington, Head of Moses).
Syracuse, oko 1953. (?).
Sadreni model.
Vel. 118 x 122 x 71 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 86.21).
Pod.: XVIII. 1. 61; XVIII. 3. 64; XVIII. 5. 65; XVIII. 102 [58]; XXI [sl.].

1401. MOJSIJE (Moses).
a) Syracuse, oko 1953. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 53 x 32 x 20 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.110).
Pod.: XVIII. 102 [75].

1402. SOKRAT S UČENICIMA, studija, reljef I. (Socrates with Students, Socrates with Disceples, Socrates and his Dis-

ceples).
Sjedeći likovi starca i 4 mlađa čovjeka.
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Vel. 45,7 x 75 x 19 cm.
Syracuse University, foyer, Syracuse (inv. 1955.46) .

a) Bronca.
Vel. 45,7 x 73,7 cm.
Vl.: Syracuse University, Grand Auditorium, Syracuse (inv. 1955.09).
Skica za neizvedeni spomenik u Sveučilištu. Dar Sveučilištu rektora W. P. Tolleya.

b) Bronca?
Vl.: L. Schmeckebier, Notre Dame.
Izl.: Notre Dame 1955
Pod.: XVIII. 2. 93; XVIII. 3. 55; XVIII. 5. 83; XVIII. 7. 65; XVIII. 102 [66]; XIX. 16; XXI. 1 [sl.]; 46 [65, br. 182, sl.]; 573 [br. 45]; 6467; 7062; 8766 [309]; 10322 [229, br. 19, sl.].

1403. SOKRAT S UČENICIMA, reljef II. (Socrat and his Disceples).
Sjedeći starac i šest stojećih likova.
Syracuse, 1953. (?).
Sadra.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 78.3).
Bronca.
Vel. 67,5 x 99 x 2 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 79.35)
Bronca.
Vl.: Clement Stone, Winnetka, SAD.
Pod.: XVIII. 4. 115; XX. [sl.].

1404. SOKRAT, studija (Study of Socrates, Socrates the Philosopher).

a) Syracuse, 1953. (?).
Sadreni model.

b) Bronca.
Vl.: Clement Stone, Winnetka, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 18, 52; XVIII. 2. 92; XVIII. 3. 20; XVIII. 4. 114; XVIII. 5. 66; 573 [br. 49]; 8766.

1405. MEDALJA SOKRATA I PLATONA (Socrates and Plato).
a) Avers: Sjedeći muški lik govori trojici učenika.
b) Revers: Sjedeči muški lik piše knjigu na koljenima. do njega mladić.

a) Bronca.
1930.
Vel.7,3 cm (promjer).
Vl.:Society of Medalists-New York,izrađeno u Medallic Art Company,Dayton,Nevada.Podaci;PDF Katalog-Medallic Art Company 1930-1939.1930-001-050 OBV i 1930-050 REV.

b) Bronca.
1954.
Vel. promjer 7,4 cm.
Vl.: American Numismatican Society.
Vl.Smithsonian Art Museum-Washington,dar nasljednika Alberta Laessle.Inv.1972.167.44
Natpisi: Avers: SOVRATES DISCUSSING WITH HIS DISCIPLES
Sign.: IM.
Revers: THE PHILOSOPHER IN THE GRIP OF INSPIRATION.
Sign.: IM

c) Bronca.
Vel.promjera 7,3 cm.
Vl.:Gradski muzej Drniš-Drniš.(Inv.br.53)

d) Medalja se nalazi u više sveučilišnih i privatnih kolekcija u SAD.
Izl.: Weston, SAD, 1974.
Pod.: 609; 6194 [sl.].

1406. NJEGOVANJE BOLESNIKA, I-VI. (Six reliefs for Nursing Residence).
Šest reljefa s motivima njegovanja bolesnika.
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Mramor.
Vl.: Bellevue School of Nursing (Bellevue Hospital), New York, SAD.
Lit.: 9133 [648].
Pod.: II. 4 [8]; XVIII. 1. 44; XVIII. 4. 39; XX. 1 [sl.]; 8766 [309]; 9591 [163].

1407. BOLNIČARKA I RANJENI VOJNIK .

1407a. BOLNIČARKA HRANI BOLESNIKA..

1407b. PREGLED BOLESNIKA.

1407c. MEDICINSKE SESTRE.

1407d. MEDICINSKE SESTRE I NOVOROĐENE BEBE.

1407e. TRI MEDICINSKE SESTRE.
6 reljefa.
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Vel. 181,6 x 121,9 x 38 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv.79.44).

a) Mramor.
Vl.: Bellevue School of Nursing, New York.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 44; XVIII. 3. 48; XX [sl.]; 46 [65, br. 181, sl.]; 573 [br. 13]; 435 [88, sl.].

1408. SAMARITANSKA ŽENA, studija (Study for Samaritan Woman).
Jedan od šest reljefa "Njegovanje Bolesnika" za Bellevue School of Nursing, New York.
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: 573 [br. 61].

1409. ANDRIJA KAČIĆ MIOŠIĆ, spomenik.
Sjedeći redovnik svira u gusle.
Syracuse, 1953.
Sadreni model.
Vel. 140 x 196 x 136 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.GMS-28
Zagreb, 1958. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.

Vl.: Brist, spomenik, pred crkvom Sv. Margarite Djevice.
Spomenik.
Postament: po skici autora, segetski kamen; klesar Ante Perišin iz Kaštel-Kambelovca.
Natpis na postamentu: FRA ANDRIJA KAČIĆ MIOŠIĆ
1704 – 1760
1954. P. 1960.
Vl.: Brist, Franjevački samostan.
Otkriven 30. IX. 1960.
Zagreb, 1959. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Sadrena kopija.
Vl.: Zaostrog, samostan.
Zagreb, 1958. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Spomenik.
Vl.: Zaostrog, pred samostanom.
Postavljen 30. IX. 1960.
Izl.: Zagreb 1983.
Lit.: 382; 7486; 7515; 9256; 9453 [334-336, sl.].
Pod.: XII. 9; 46 [63, br. 149, sl.]; 66 [sl.]; 69 [43]; 86 [(37), sl. (9)]; 108 [32, br. 109, sl.]; 114 [136 sl.]; 119 [9, sl.]; 641 [136, br. 106, sl.]; 712 [12]; 6438; 6455 [9]; 6849; 6910; 6918; 7096 [55]; 7130 [395, sl.]; 7486; 7515; 8831; 8906 [sl.]; 9054 [23, sl.]; 9057 [23]; 9084 [55]; 9213 [909]; 9255 [13]; 9256; 9278; 9478 [3]; 9690 [511-512]; 10034.

1410. ČOVJEK I SLOBODA, studija (Težnja za Slobodom ,Man and Freedom).
Stojeći akt mladića uzdignutih ruku.
Syracuse, 1953. (?).
Sadreni model.
Pod.: 119 [9]; 9160 [161].

1411. ČOVJEK I SLOBODA (Težnja za slobodom,Man and Freedom).
Stojeći akt mladića uzdignutih ruku.
Syracuse, 1953. (1951-1957?).
Sadreni model.
Bronca.
Vis. 853 cm.
Vl.: The Mayo Clinic, sjeverno pročelje, Rochester, SAD.
Postavljen 1954.Premješten u kolovozu 2000. Gonda Building atrij-Mayo Clinic
Arhitekti: Ellerbe and Company; umjetnički konzultant Warren T. Mossman.
Lit.: 46 [66, sl. br. 192]; 366 [14-15]; 367 [330]; 10590 [17].
Pod.: XVIII. 2. 46; XVIII. 4. 12; XVIII. 7. 40; XVIII. 67; XXI. [sl.]; 69 [42]; 86 [br. 29, sl.]; 366 [14-15]; 367 [330]; 6455 [9]; 6596; 6655 [sl.]; 6725 [96, sl. 35]; 7105; 7110; 7169; 9134 [122]; 7141 [24]; 7987 [434]; 8527 [353]; 8870 [32]; 9133 [649]; 9160 [161]; 9591 [163]; 10031 [94].

1411a. UZAŠAŠĆE, reljef II. (The Ascension).
Krist s dva anđela na nebu, na zemlji sjedeći starac.
Syracuse, 1953.
Drvo.
Vis. 189 cm.

1412. KARDINAL ALOJZIJE STEPINAC, reljef (Relief of Cardinal Stepinac, Portrait of Cardinal Stepinac).
Poprsje svećenika u profilu, sklopljenih ruku u visini glave.
Syracuse, 1954. (?).
Sadreni model.
Bronca.
Vel. 56 x 56 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 81.060). (?).
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: XVIII. 2. 82; XVIII. 4. 99; XVIII. 97, 1954; XVIII. 102 [58]; 572 [sl.]; 7393.

1413. NIKOLA TESLA, spomenik.
Sjedeći muškarac, glave podbočene o lijevu ruku.
Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Vel. 260 x 174 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb.Pohrana 8inv.br.MZP-1991).
Zagreb, 1957. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Vl.: Institut Ruđer Bošković, Zagreb.
Spomenik postavljen povodom 150.godina rođenja Nikole Tesle(2006.) na križanju Tesline,Preradovićeve i Masarykove ulice u Zagrebu
Brončana skulptura na kamenom postolju. Nacrt postolja arh. Kazimir Ostrogović.
Vl.: Institut Ruđer Bošković, park, Zagreb
Lit.: 8585 [sl.].
Pod.: 86 [sl. 20]; 6638; 6668; 7987 [434]; 8807; 9785 [502].

1414. DJEVOJKE S GLAZBALIMA.

1414a. DJEČAK S GAJDAMA.

1414b. PLESAČI.

1414c. SVIRAČ NA HARFI.

1414d. PLESAČI SVIRAJU ČINELE I BUBNJEVE.

1414.e.DAVID-SVIRAČ NA LIRI.
Syracuse, 1954.
Mramor.
Vel. naravna.
Vl.: Lowell University-Durgin Hall , Lowell, SAD.Svih šest reljefa nabavio kancelar Sveučilišta Daniel O'Leary 1970. tih od Meštrovićevih nasljednika.Na brončanoj plaketi uz reljefe piše(prijevod);Ivan Mestrovic. Jugoslavenski kipar ,umjetnik,humanist."Umjetnost treba biti pjesma i molitva".
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1. 28; XVIII. 3. 32; XVIII. 4. 28; XVIII. 7. 25; XVIII. 97. 1954; 573 [br. 54].

1415. ISUS S DJETETOM, reljef (Relief of Christ with Child).
Syracuse, 1954. (?).
Sadra, patinirana.
Vel. 63 x 61 x 13 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.070).
Pod.: XVIII 102 [69].

1416. ISUS S DJECOM, velika studija (Large Study of Christ and Children).

a) Syracuse, 1954.
Sadra.

b) Bronca.
Vel. 145 x 94 x 51 cm.
Natpis na postolju: CHRIST WITH CHILDREN
IVAN MEŠTROVIĆ
Vl.: Collection of the Catholic Diocese of Baton Rouge, dvorište, Baton Rouge.

Izl.: Notre Dame 1955 (?), Hamilton 1955.
Pod.: XVIII. 1. 54; XVIII. 2. 61; XVIII. 3. 57; XVIII. 4. 58; XXI. 1. [sl.]; 8436.

1417. ISUS S DJECOM, reljef (Krist s djecom, Jesus with Children, Christ with little Children).
Sjedeći Krist s osmero djece. Plitki reljef polukružnog gornjeg dijela.
Syracuse, 1954. (?).
Sadra.
Vel. 170 x 152 x 31 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. L 3. 73).
Pod.: XVIII. 2. 60; XVIII. 4. 57 (?); XX.

1418. ISUS S DJECOM, puna plastika, studija (Study of Christ with Children, Christ with three adoring Children).
Syracuse, 1954.
Sadra.
Vis. 68,6 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 93.03).
Pod.: XVIII. 1. 112; XVIII. 5. 77; XVIII. 102 [61, 76]; 46 [65, br. 188, sl.].

1419. SV. IVAN KRSTITELJ, skica za skulpturu u Splitu.
Stojeći lik muškarca s pliticom u lijevoj ruci, desne podignute do ramena.
Syracuse, 1954. (?).
Sadreni model.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.029?) OOM.
a) Bronca.
Vl.: Dr. Mate Meštrović (?).
Izl.: Notre Dame 1955, New York 1966.
Pod.: XVIII. 3. 18; 573 [br. 17]; 588 [br. 13].

1420. SV. IVAN KRSTITELJ (Johann der Täufer, St. John the Baptist, Large statue of John e Baptist).
Stojeći lik muškarca s pliticom u lijevoj ruci, desne podignute do ramena.
Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Vis. 220 cm.
Zagreb, 1959. Ljevaonica Akademije umjetnina.
Bronca.
Vis. 220 cm.
Vl.: Krstionica, Split. Postavljen 1960.
Bronca.
Vl.: Župna crkva Sv. Ivana Krstitelja, Vrpolje.Lijevano dozvolom nositelja autorskog prava.
Bronca.
Vl.: Crkva Sv. Ivana Krstitelja, Trogir.
Lit.: 6949.
Pod.: XVIII. 1. 9; XVIII. 2. 48; XVIII. 4. 11; XVIII. 5. 71; 46 [63, br. 148, sl.]; 86 [(36)]; 108 [32, br. 108, sl.]; 116 [sl. br. 32]; 6531; 6673 ?; 6718; 6824; 7094; 8141; 8353 [sl.]; 8798; 9178 [3]; 9250 [65, sl.]; 9443; 10056 [sl.]; 10273a.

1421. SV. IVAN KRSTITELJ, studija (Study for St. John Divine, Study for St. John, Study of St. John the Baptist).
Stojeći lik muškarca s pliticom u lijevoj ruci, desne visoko podignute.
Syracuse, 1954. (?).
Sadreni model.
Vel. 89 x 20 x 19 cm. (91 x 25 x 20?).
Vl.: Notre Dame University (inv. 87. 18. 029) OOM.
b) Bronca.
Pod.: XVIII. 1. 114; XVIII. 3. 9m 120; XVIII. 4. 104; XVIII. 5. 70; XVIII. 102 [63]; XXI [sl.].

1422. SV. JERONIM, studija (Study of St. Jerome).
Syracuse, oko 1954. (?).
Sadreni model.
Vel. 33 x 18 x 20 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.041) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [65]; 6211 [sl.].

1423. SV. JERONIM (St. Jerome, Study for St. Jerome).
Na podu sjedeći muški akt, s knjigom u krilu, desnom rukom podbočene glave.
a) Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Odliven 1954, Modern Art Fongry, Long Island City.
Bronca.
Vl.: Croatian House of Studies (Dom hrvatskih franjevaca), Washington, SAD.
Provincijalat franjevaca trećoredaca ustupio privremeno Ministarstvu vanjskih poslova RH. Postavljen 1994. u Massachusetts Avenue pred Hrvatskim veleposlanstvom.
Nacrt postolja: I. Meštrović.
Postavljen 1955.
Natpis na postolju: ST. JEROME THE...
A. D. 347 – 420
GREATEST DOCTOR OF THE...
I. MEŠTROVIĆ
Bronca.
Vl.: Privatni posjed (“Catholic Magazine”), New York.
Bronca.
Vl.: Saint Jerome Church, Detroit, SAD.
Izl.: Buenos Aires 1954, Notre Dame 1955 Hamilton 1956.
Lit.: 1045 [sl.].
Pod.: XVIII. 1. 99, 110; XVIII. 2. 47, 70; XVIII. 3. 104,116; XVIII. 4. 4. 14, 45; XVIII. 5. 37; XVIII. 7. 61; XXI. 1 [sl.]; 46 [58, sl.]; 572 [br. 7]; 573 [br. 18]; 576; 6725 [36, sl.]; 7141 [24]; 7987 [434]; 8527 [353]; 9250 [65, sl.]; 10400; 10401; 10405 [sl.].

1424. SV. ANTUN I. (Sv. Ante Padovanski, St. Antony).
Stojeći lik redovnika, s djetetom u lijevoj ruci, desnom malo podignutom.
Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Vel. cca 290 x 80 x 80 cm.
Vl.: Gliptoteka HAZU, Zagreb (inv.br. MZP-1442). Pohrana obitelji Meštrović.
Lijevan 1955.
Bronca.
Vl.: Katolička franjevačka crkva Sv. Antuna, Beograd. Dar autora.
Bronca.
Vl.: Franjevačka crkva, Bugojno. Dar autora.
Bronca.
Vel.cca.290 x 80 x 80 cm.
Vl.:Crkva Sv.Ante-Drniš.Spomenik miniran,obnovljen nakon Domovinskog rata.
Bronca.
Vel..33 x 18 x 21 cm (Ruka ostala nakon miniranja spomenika tijekom Domovinskog rata 1991-1995.)
Vl.:Gradski muzej Drniš-Drniš (Inv.br.87).
Pod.: III. 1. 213; XVIII. 2. 72; XVIII. 4. 139; XVIII. 14. 33; XIX. 14; 46 [65, br. 185, sl.]; 125 [303 sl.]; 6531; 6725 [96]; 7094; 7096 [55]; 7141 [24]; 8527 [353]; 9004 [sl.]; 9081 [343]; 9591 [163]; 9622 [223].

1425. SV. ANTUN II. (Sv. Ante Padovanski, St. Antony).
Stojeći lik redovnika s djetetom u lijevoj ruci, desnom spuštenom.
Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Bronca.
Vel. 187 x 66 x 35,5 cm.
Vl.: St. Antony’s College, Oxford, Vel. Britanija. Dar Vane Ivanovića 1954.
Bronca.
Vl.: Crkva Sv. Antuna, Boston, SAD.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 1; XVIII. 4. 126; XVIII. 5. 56 (?); XVIII. 7. 60; XVIII. 78; XX. 1. [sl.]; 46 [44, 65, br. 183, sl.]; 573 [br. 15]; 1199; 6441; 6533 [sl.]; 7096 [55]; 7141 [24]; 9591 [163].

1426. UMORNI BARD (Guslar, Umorni svirač, Umorni guslar, Slijepi guslar, Tired Bard, The Guslar, Tired Minstrel, Blind Minstrel, Tired Singer, The blind Minstrel).
Stojeći starac s glazbalom na leđima.
Syracuse, 1954.
Drvo, orah.
Vel. 197 x 76,2 x 60,3 cm.
Vl.: Syracuse University Collection, Syracuse. Kupljeno 1964. od Petra Meštrovića.Ob.nr.1964.217
Izl.: Notre Dame 1955, 1974.
Lit.: 605 [60, sl. 77].
Pod.: XVIII. 2. 5; XVIII. 3. 23; XVIII. 7. 68; XXI. 10 [sl.]; XXI. 2. [sl.]; 46 [64, br. 168, sl.]; 573 [22]; 605 [60, br. XX, sl.]; 9199; 10322 [229, br. 21, sl.].

1427. MEHMED DŽEMALUDDIN EF. ČAUŠEVIĆ, poprsje (Ulema Causevic).
Poprsje muškarca s bradom i brcima; s hadžijskim povezom oko kape.
Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović ?.
Poslan u Zagreb 1958.
b) Bronca.
Visoko, pred školom.
Dar Umjetničkoj galeriji Bosne i Hercegovine u Sarajevu 1958.
Lit.: 7193 [429, sl.].
Pod.: XVIII. 1. 55; XVIII. 3. 58; 66 [sl.]; 6501; 6658; 7193 [428-429, sl.]; 8177; 10370 [297].

1428. WILLIAM P. TOLLEY, poprsje (Portrait of Chancellor William P. Tolley).
Poprsje muškarca srednjih godina.
a) Syracuse, 1954.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel.41,8 x 57,2 cm
Vl.: Syracuse University, Syracuse. Inv.2004.0004. Dar autora.
Lit.: 46 [64, sl. br. 170].
Pod.: XVIII. 2. 3; XVIII. 4. 3; 7062.

1429. NORMAN L. RICE, poprsje.
a) Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Vl.: Norman Rice, SAD. Dar autora.
b) Bronca (?).
Pod.: XVIII. 1. 1954; 9004 [10]; 9181 [938-939].

1430. KARDINAL SPELLMAN, poprsje (Bust of Cardinal Spellman).
Syracuse, 1954.
Sadreni model (?).
Vl.: High School, White Plains, SAD.

1431. EVERETT NEEDHAM CASE, poprsje (Portrait of President Everett N. Case, Bust of President Case).
Poprsje muškarca srednjih godina.
Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
Bronca.
Vl.: Colgate University, the Picker Art Gallery, Campus sveučilišta, Hamilton, SAD.
Izl.: Hamilton 1956. (?).
Pod.: XVIII. 2. 2; XVIII. 4. 2; XVIII. 7. 9; XVIII. 70, 87; XXI. 1; 46 [64, br. 169, sl.]; 576.

1432. GĐA CHAPIRO, poprsje (Bust of Mrs. Chapiro).
Syracuse, 1954.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Chapiro, Syracuse, SAD (?).
Pod.: XVIII. 2. 4; XVIII. 4. 4.

1433. POVRATAK IZGUBLJENOG SINA, studija (Rasipni sin, Izgubljeni sin, The Prodigal Son, Study for Prodigal Son).
Stojeći starac i ležeći dječak u njegovu zagrljaju.
Syracuse, 1954.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 76 x 36 x 18 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.069) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 53; XVIII. 2. 107; XVIII. 3. 56; XVIII. 4. 78; XVIII. 102 [69]; XXI. 2 [sl.]; 46 [65, br. 187, sl.]; 86 [sl. (8)]; 8785; 10634 [185-186].

1434. POVRATAK IZGUBLJENOG SINA (Povratak razmetnog sina, Griješni sin, The Return of the prodigal son, The Prodigal Son).
Stojeći starac i klečeći dječak u njegovu zagrljaju.
Syracuse, 1954.
Sadreni model, patiniran.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
a) Bronca.
Vel. 143 x 90 x 41 cm.
Vl.: Sacred Heart Church, University of Notre Dame.
b) Bronca.
Vel. 140 x 89 x 42 cm.
Vl.: St. Joseph’s Cathedral, Rectory, dvorište, Baton Rouge. Kupio Stanley J. Ott.
Izl.: Notre Dame 1955, Hamilton 1956. (?), Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 1. 97; XVIII. 2. 108; XVIII. 3. 102; XVIII. 4. 21, 79; XVIII. 5. 75; XVIII. 7. 5; XVIII. 70; XXI. 1. 6 [sl.]; XXI. 2 [sl.]; 114 [151 sl. (pogrešna legenda)]; 125 [317, br. 270, sl.]; 573 [br. 14]; 576; 605 [55, 25, sl.]; 8436; 8785 [34]; 8870.

1435. SV. ANTUN, III. skica (Sketch for St. Antony).
a) Syracuse, 1954. (?).
Sadreni model.
Vel.77 x 66 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.064) (?) OOM.
b) Bronca.
Vl.: Dr. Reić, Split.
Sign.: MEŠTROVIĆ
c) Bronca.
Vl.: Eugen Celigoj, Linz.
Pod.: XVIII. 1. 90; XVIII. 3. 94; XVIII. 102 [68].

1436. SV. ANTUN IV, studija (Study of St. Antony).
Studija za Sv. Antuna u Beogradu.
Syracuse, 1954. (?).
Sadreni model.
Vel. 193 x 69 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.086 ?) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 31; XVIII. 3. 35; XVIII. 5. 69.

1437. SV. ANTUN, reljef (Saint Antony, St. Antony and four Symbols).
Sv. Antun s Isusom na rukama. Simboli evanđelista i niz klečećih ljudi.
a) Syracuse, 1954-1955. (?).
Sadreni model.
Vel. 65 x 115 x 5 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 69.6).
b) Bronca.
Vel. 65 x 115 x 5 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 75.77).
Pod.: XVIII. 1. 124; XVIII. 2. 125; XVIII. 3. 134; XVIII. 4. 106; XVIII. 5. 56; XX [sl.].

1438. CELESTIN MEDOVIĆ, spomenik (Portrait of the painter Medović, Study Medović).
Sjedeći muškarac koji crta na ploči na koljenima.
a) Syracuse, 1955.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Otpremljen iz SAD 1955.
b) Zagreb, 1971. Ljevaonica Akademije umjetnosti.
Bronca.
c) Spomenik.
Nacrt postolja: I. Meštrović. Jablanički granit. obrađen u Sarajevu.
Otkriven 5. IX. 1971.
Vl.: Mjesni park, Kuna, Pelješac.
Lit.: 8126; 8221; 9306.
Pod.: XVIII. 1. 12; XVIII. 2. 27; XVIII. 3. 13; XVIII. 4. 142; XVIII. 27, 28, 29; 66 [sl.]; 6600; 6612; 6684; 6673; 7550; 7551; 7854; 7970; 8125; 8141; 8319.

1439. UPLAKANE ŽENE, reljef (Mourning Women, Weeping Women).
Sedam na tlu sjedećih žena u narodnoj odjeći.
a) Syracuse, oko 1955.
Sadreni model.
b) Crni mramor.
Vel. 120,6 x 125,1 cm.
Vl.: Lowe Art Gallery, Syracuse University (inv. Cooper Fund 1964.218).
Kupljeno od Petra Meštrovića 1964.
Pod.: XVIII. 2. 55; XVIII. 3. 47; XVIII. 4. 29; XVIII. 7. 71; 46 [63, br. 158, sl.]; 10322 [229, br. 23, sl.].

1440. MEDALJA KNJIŽNICE SVEUČILIŠTA (Syracuse University George Arents Library award).
Avers: Portret mladića koji čita.
Natpis u krugu: BOOKS THE SOIL OF THE SPIRIT
Revers: Natpis u krugu: SVOS CVLTORES SCIENTIA CORONAT: SYRACUSE UNIVERSITY FOUNDED A. D. 1870.
Natpis u sredini: THE / GEORGE ARENTS / LIBRARY AWARD
Syracuse, 1955.
Vel. promjer 10,2 cm.
Vl.: Syracuse University.
Lit.: 10582b [71-74, sl.].

1441. PJESMA (A Song).
a) Syracuse, 1955.
Sadreni model.
b) Mramor.
Izl.: Hamilton 1955. ?
Pod.: 576.

1442. SRCE ISUSOVO (Isus Krist, Sveto srce, Krist Kralj, Sacred Heart of Jesus, Figure of Jesus).
Stojeći lik Krista s desnom rukom podignutom, a lijevom na srcu.
a) Syracuse, 1955.
Sadreni model.
Vis. 250 cm.
Vl.: Crkva Gospe Karmelske, Selca, Brač.
b) Zagreb, Ljevaonica Umjetničke akademije.
Bronca.
Vis. 250 cm.
Vl.: Župna crkva Krista Kralja (Sv. Ćirila i Metoda), Selca, Brač.
c) Kamen. Klesao kipar Paško Čule.
Vl.: Župna crkva, na pročelju, Selca.
d) Veprinac.
Izl.: Notre Dame 1955.
Lit.: 9527.
Pod.: XVIII. 1. 14; XVIII. 2. 13; XVIII. 3. 15; XVIII. 4. 156; XVIII. 97; 573 [38]; 6912; 6919a [241, 243]; 8140; 8364 [91]; 9081 [343]; 9591 [162]; 9822 [140]; 10619 [72-73, sl.].

1443. MARIJA I ELIZABETA, reljef II. (Mary and Elizabeth).
Syracuse, 1955. (?).
Drvo, orah.
Vel. 97 x 36 x 245 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.093) OOM.
Izl.: Notre Dame 1955.
Pod.: XVIII. 5. 26; XVIII. 102 [72]; 573 [br. 11].

1444. MARIJA I ELIZABETA, reljef II. (Marijino pohođenje Elizabeti, Vizitacija, Mary and Elizabeth, The Visitation).
Jedna žena sjedi, druga kleči pred njom i grli je.
Syracuse, 1955. (?).
Drvo, orah.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend, SAD (?).
Izl.: Notre Dame 1955, 1974.
Pod.: XVIII. 3. 110; XVIII. 5. 26; XVIII. 7. 70; XXI [14 sl.]; 46 [64, br. 162, sl.]; 573 [br. 53]; 605 [60, br. XXII, sl.]; 8785 [35].

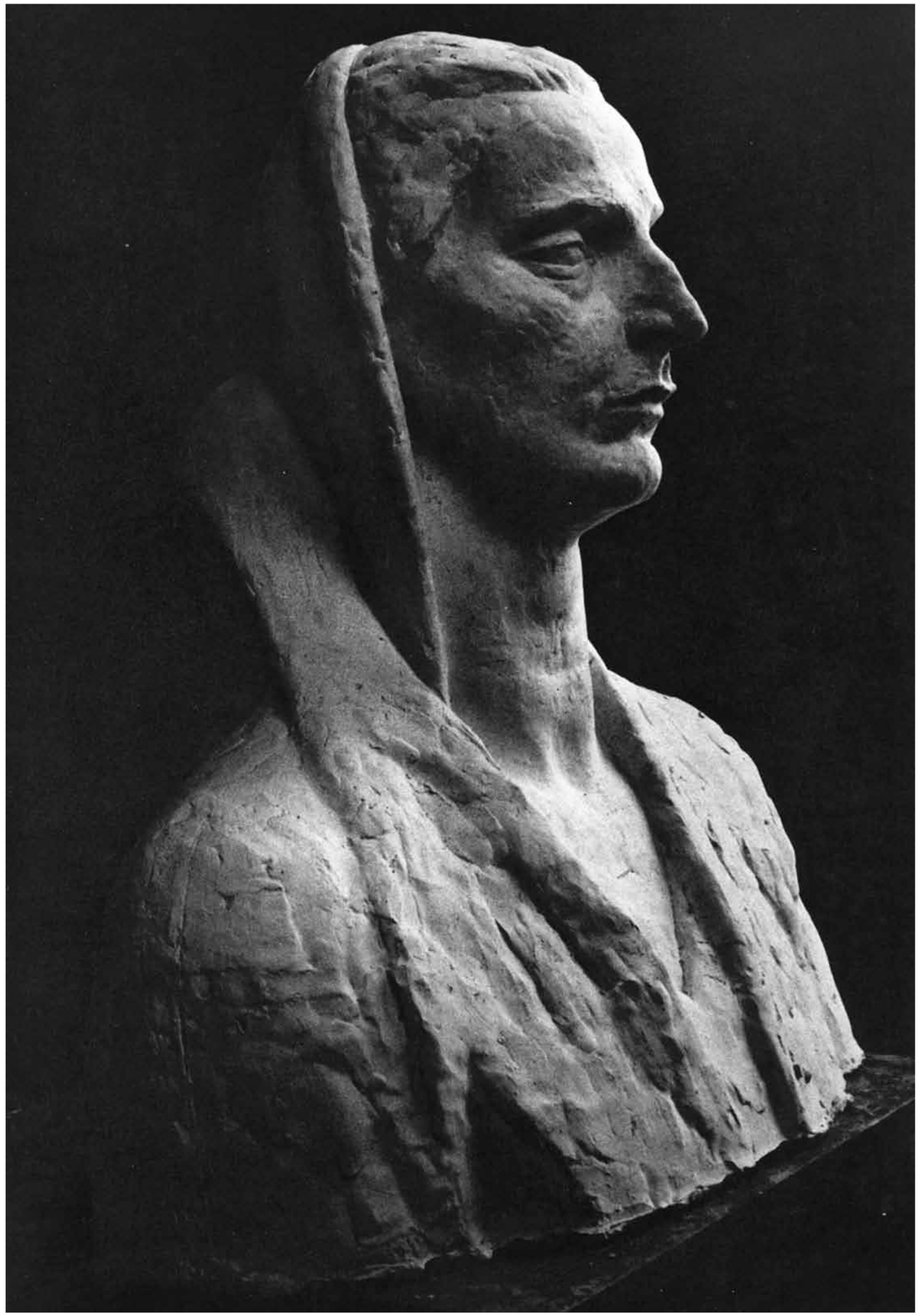
1168

1168

1168

1172

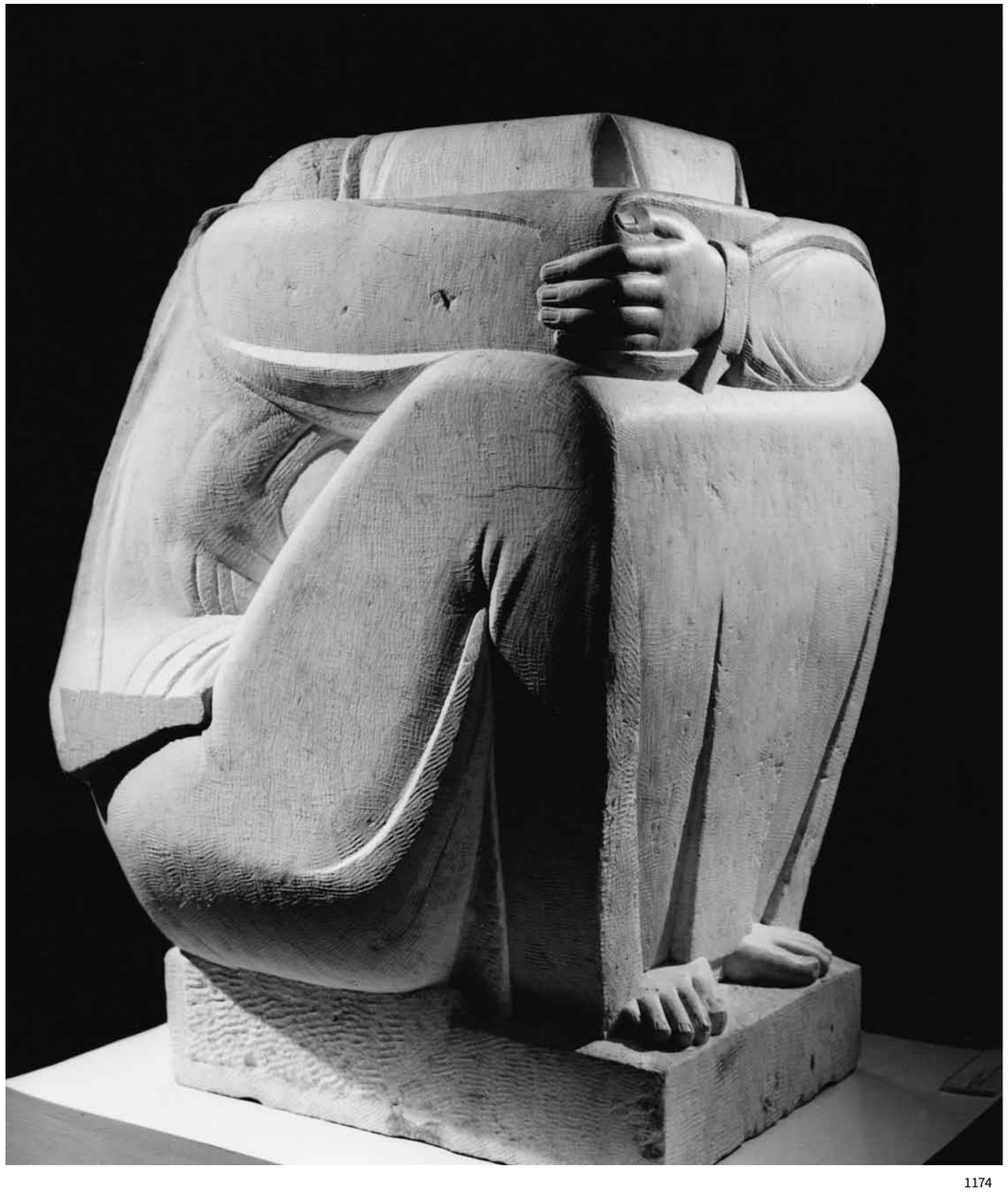
1173

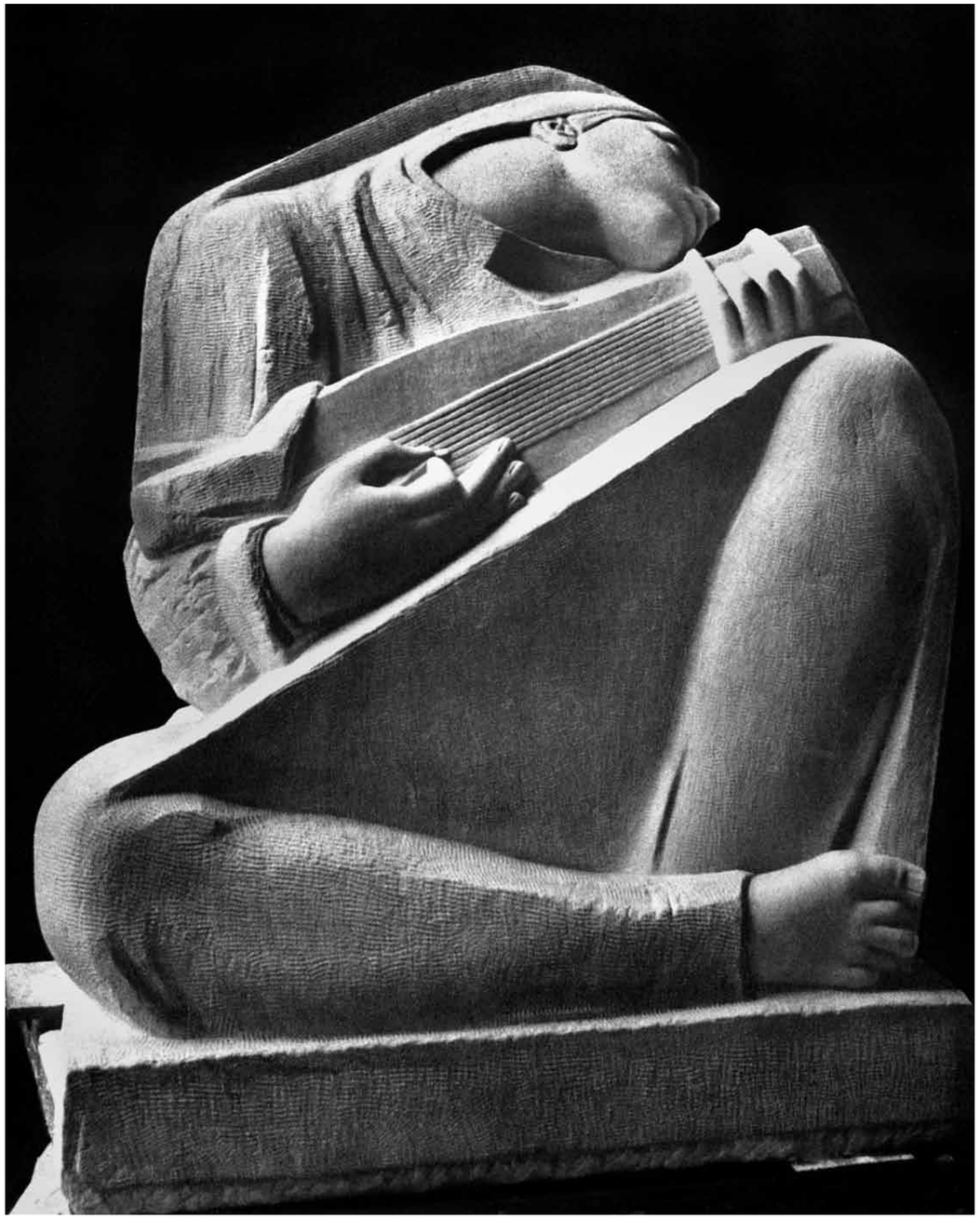
1173

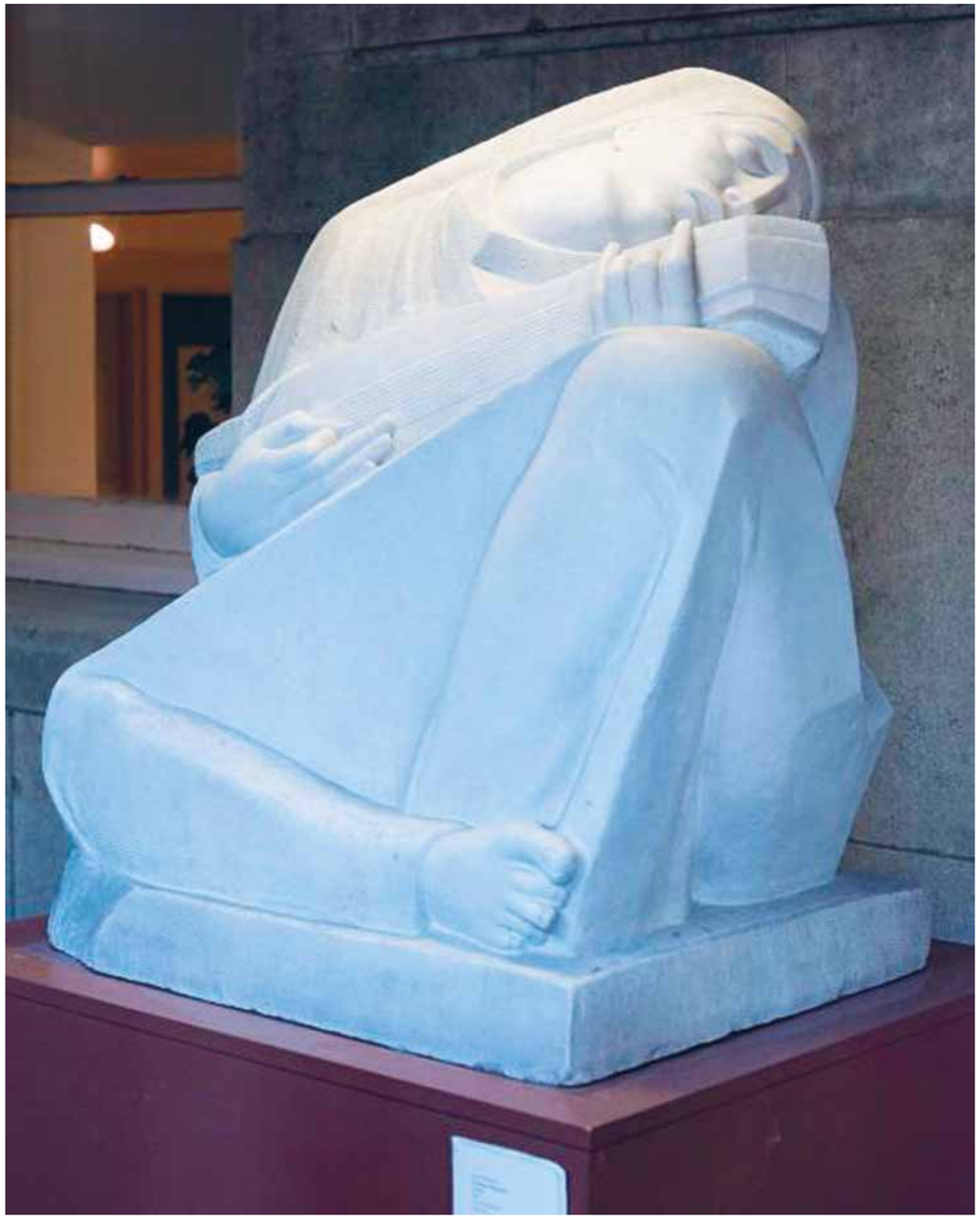
1174

1174

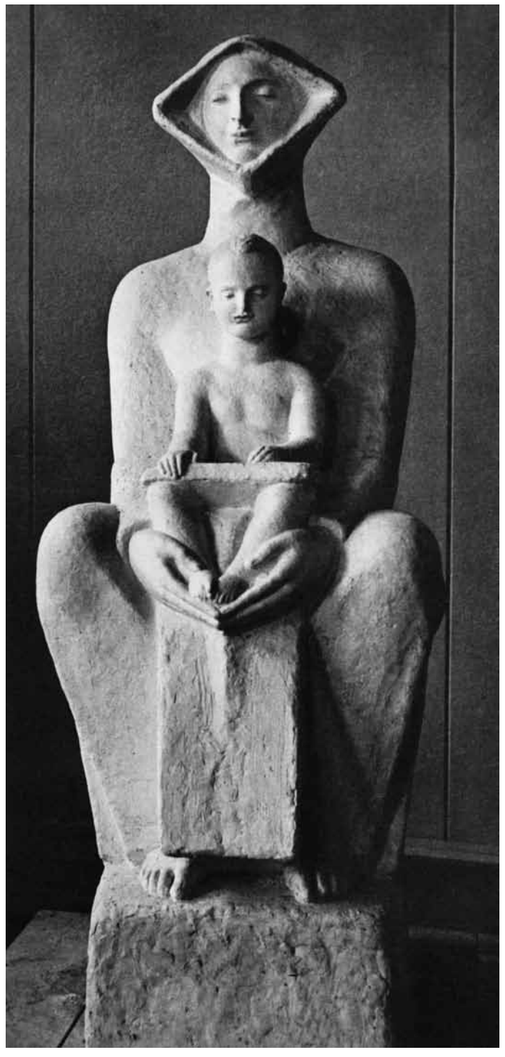
1177

1177

1179

1179

1180

1182

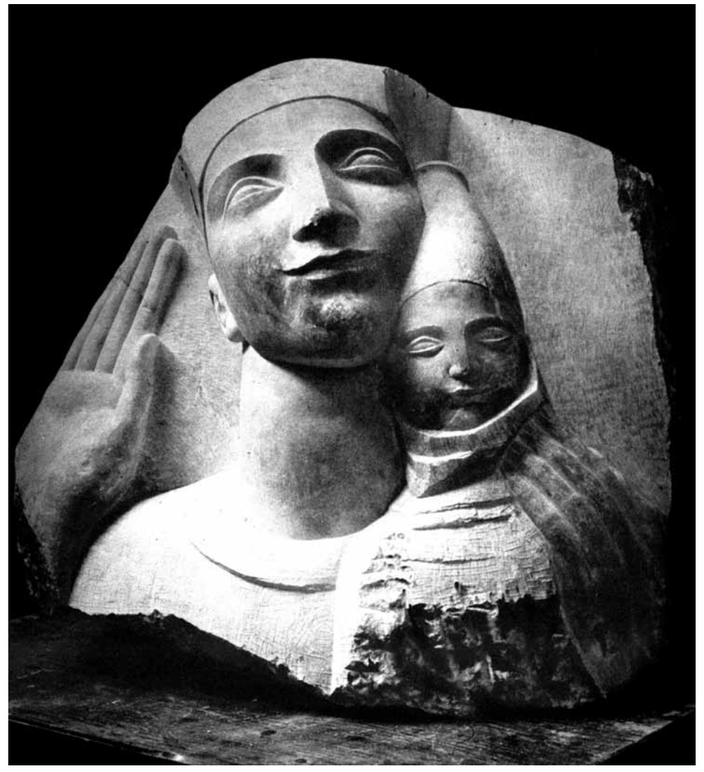
1189

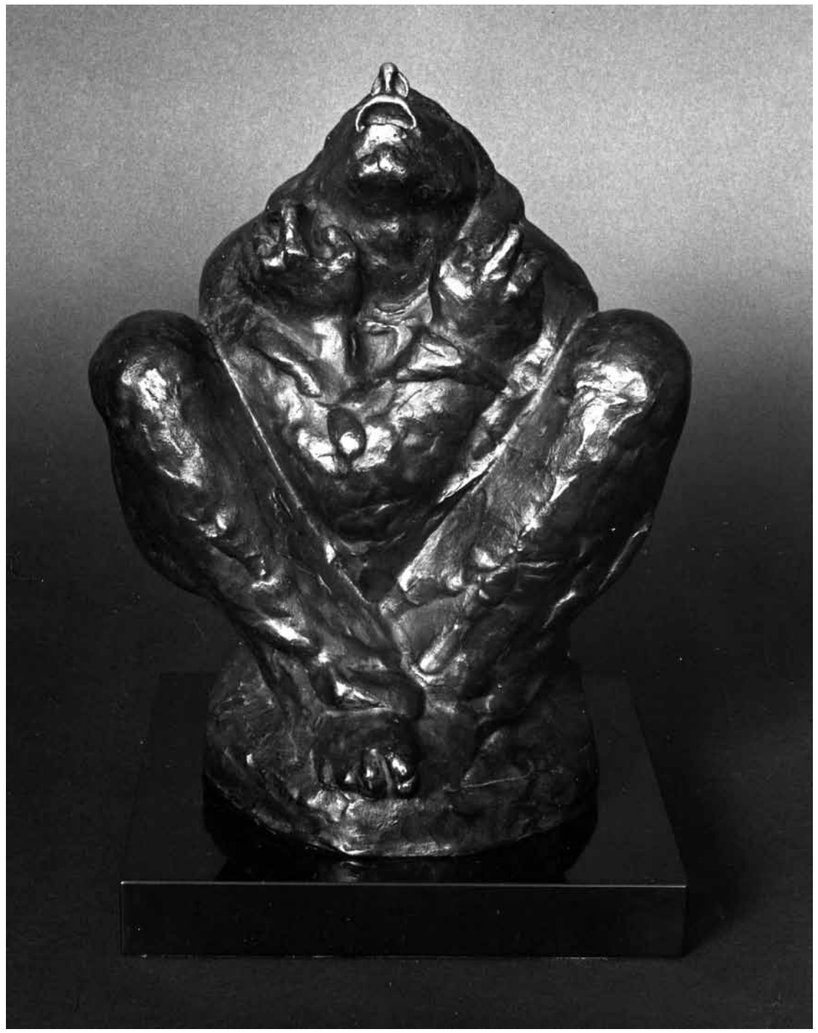
1184

1183

1183

1186

1191

1191

1194

1246

1195

1322

1323

1265

1274

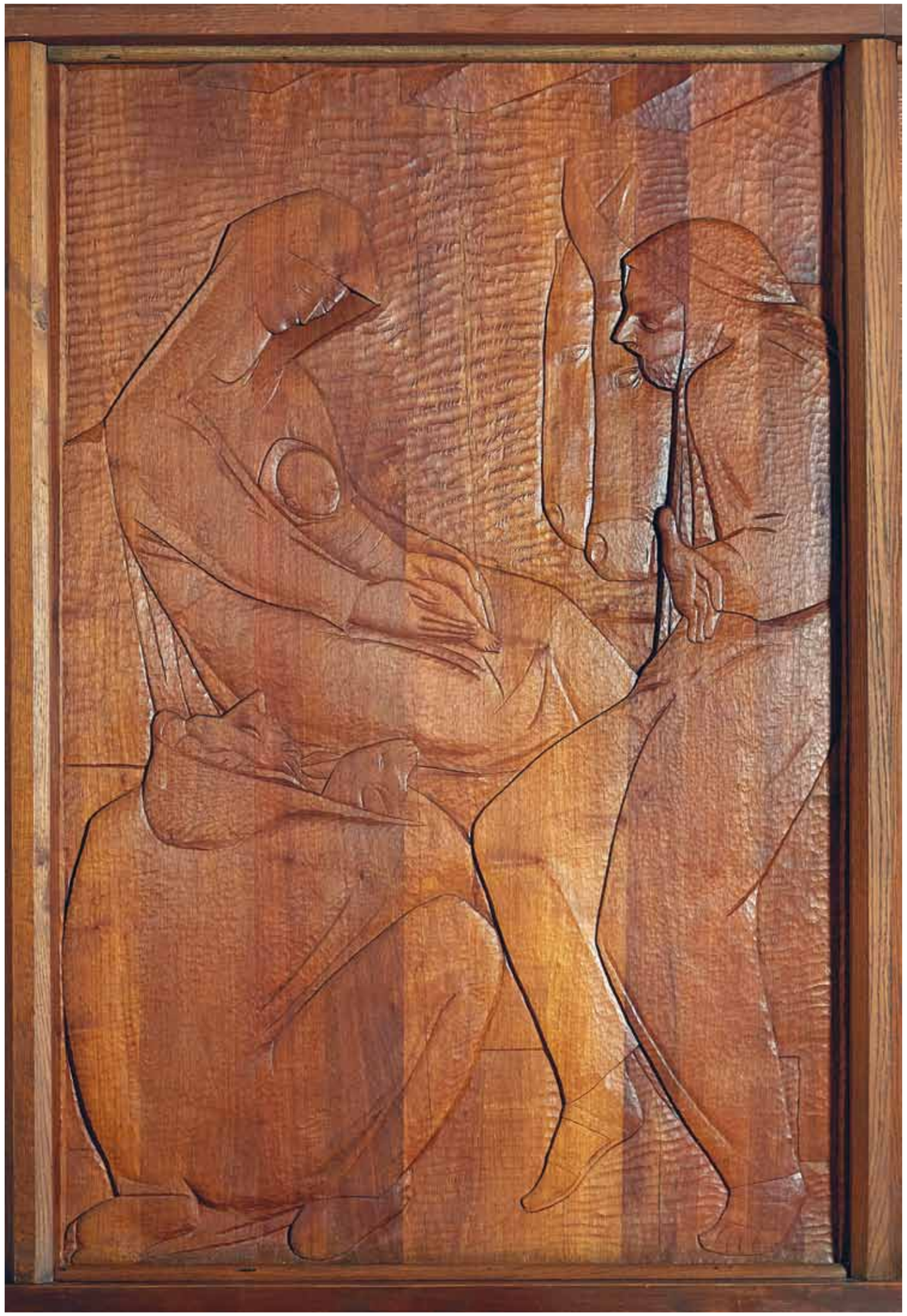
1271

1325

1326

1328

1328 detalj

1329 detalj

1329

1330

1330 detalj

1331 detalj

1331

1332

1332 detalj

1333 detalj

1333

1334

1334 detalj

1335 detalj

1335

1336

1336 detalj

1337 detalj

1337

1338

1338 detalj

1339

1339

1340

1341

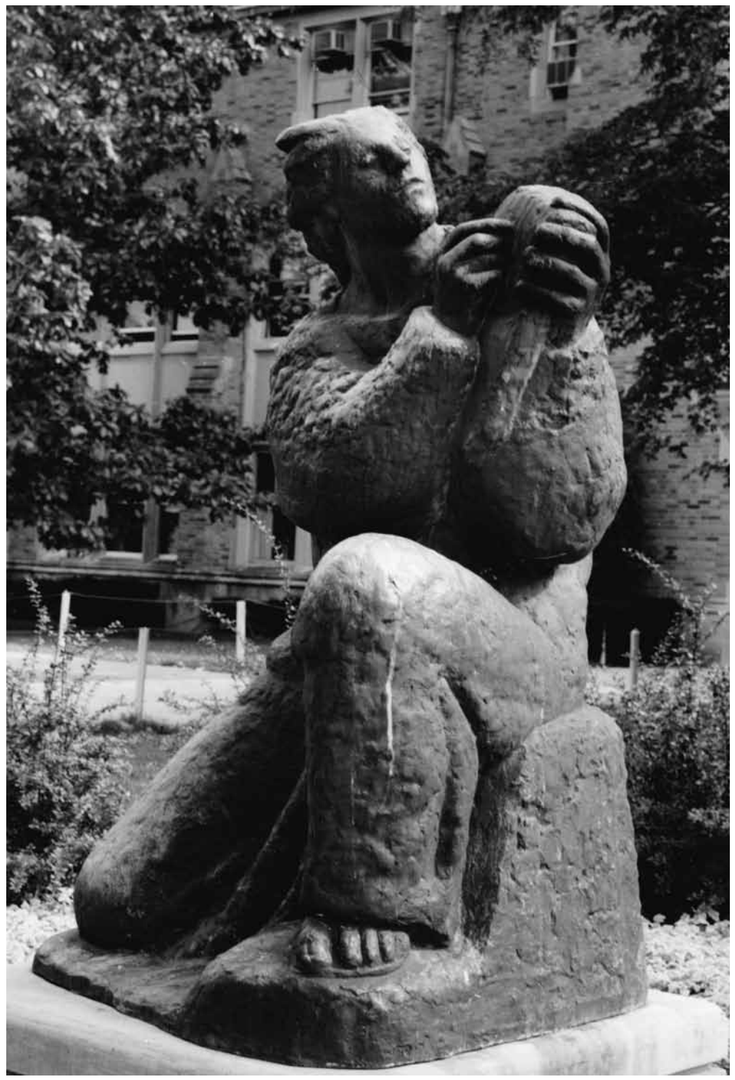
1348

1348

1349

1352

1352

1353

1357

1354

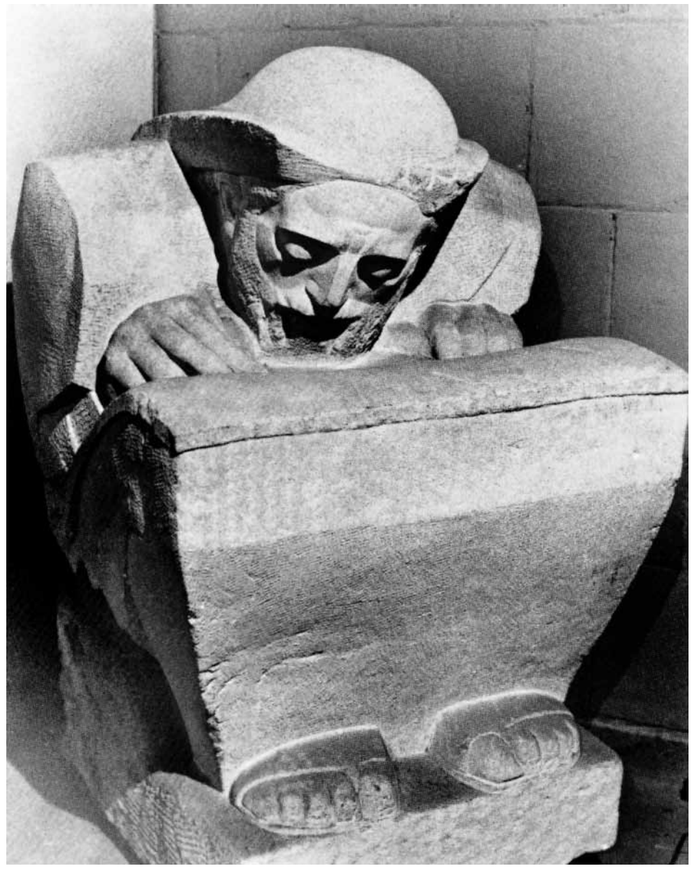
1363

1362

1362

1380

1371

1371

1373

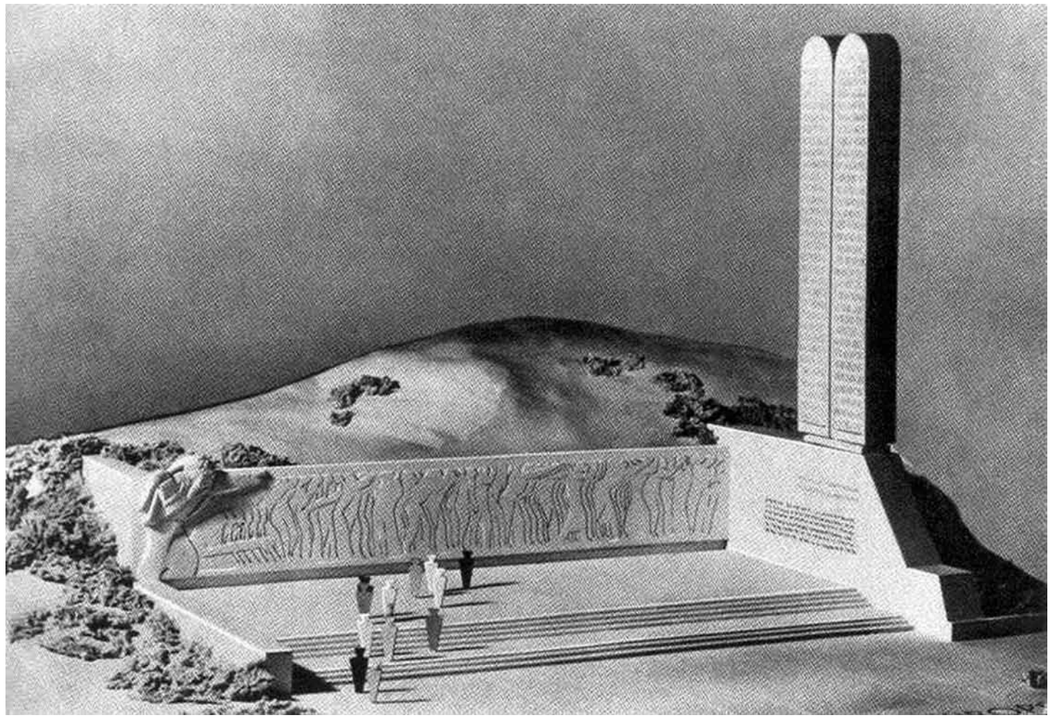
1373

1358

1383

1382

1381

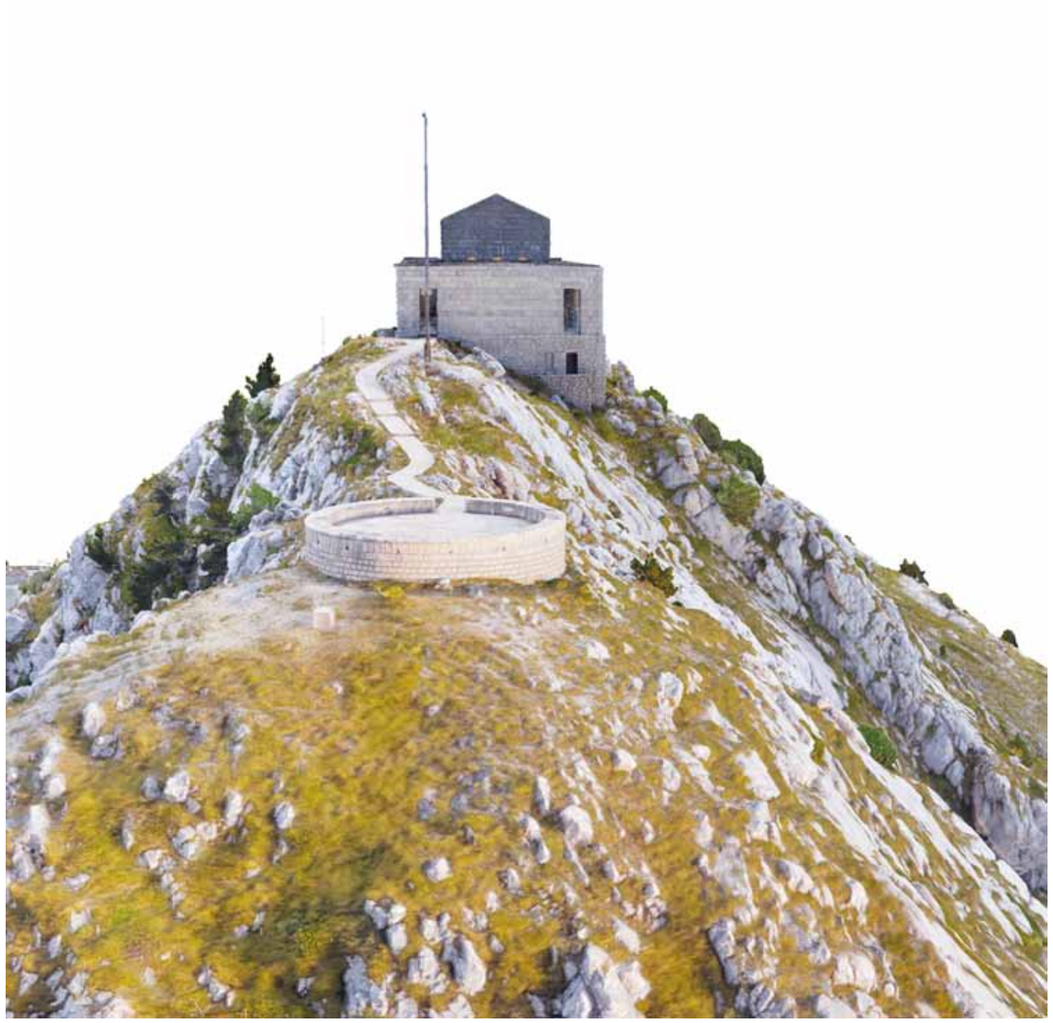

1387

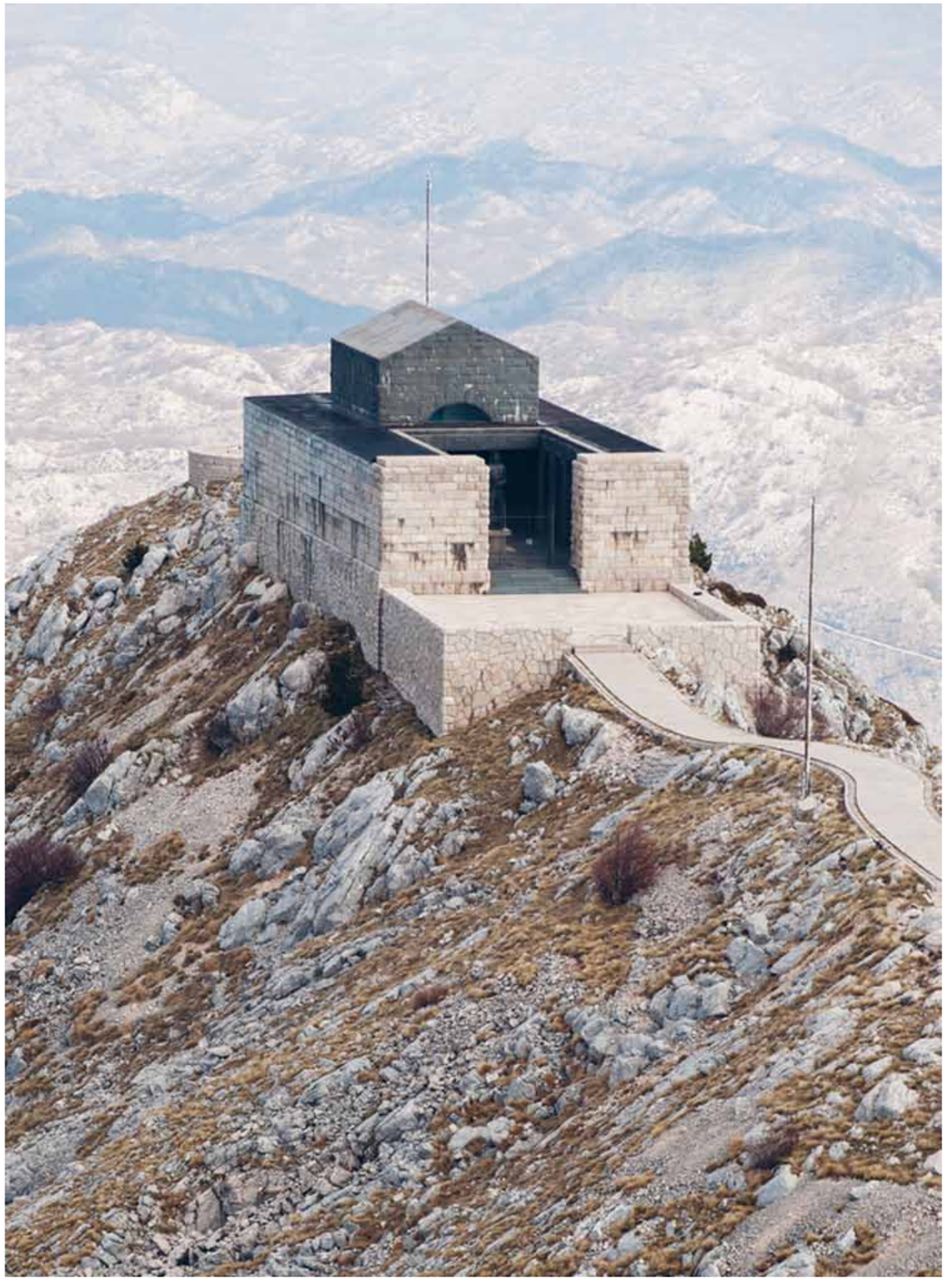

1388

1388

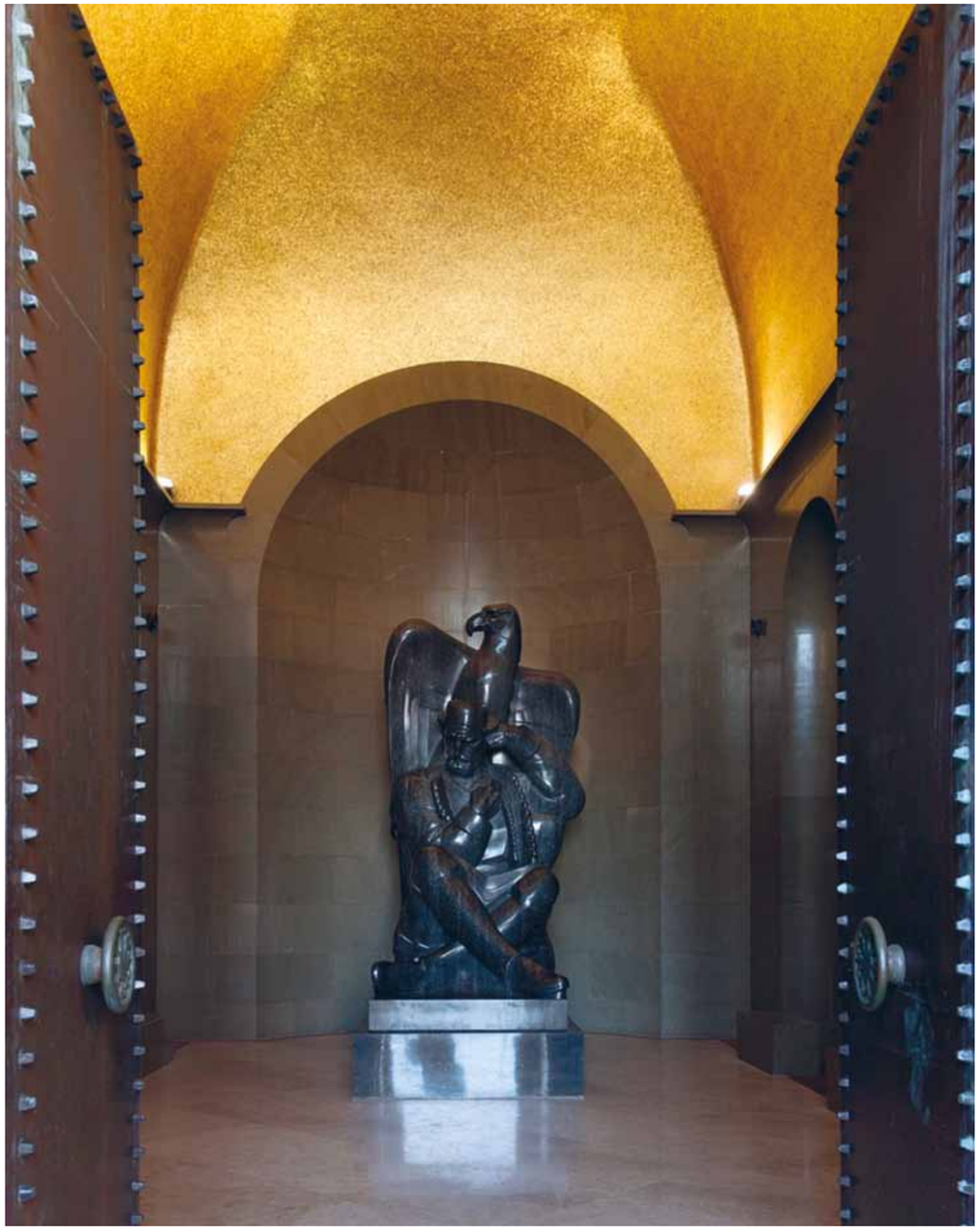
1392

1392

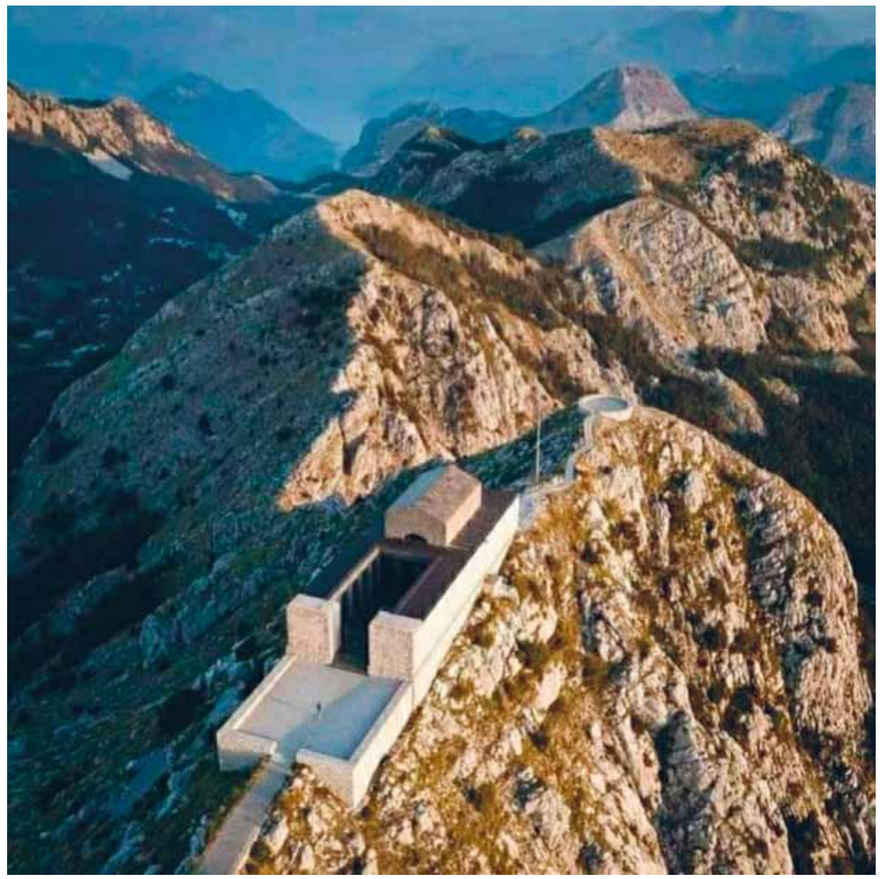
1392

1392

1392

1392

1398

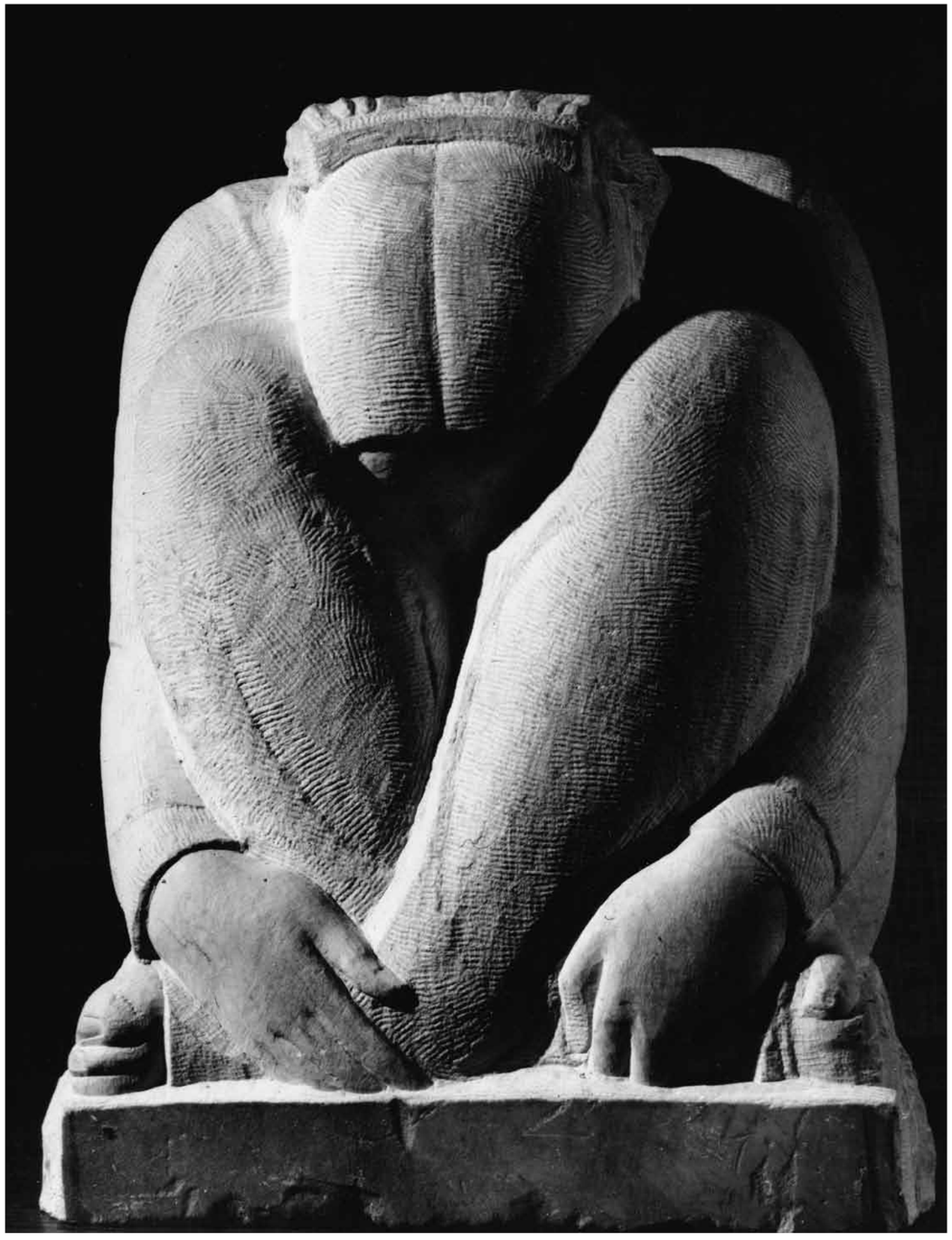
1393

1394

1395

1396

1399

1399

1402

1404

1404

1405

1405

1407

1407

1407

1407

1407

1407

1409

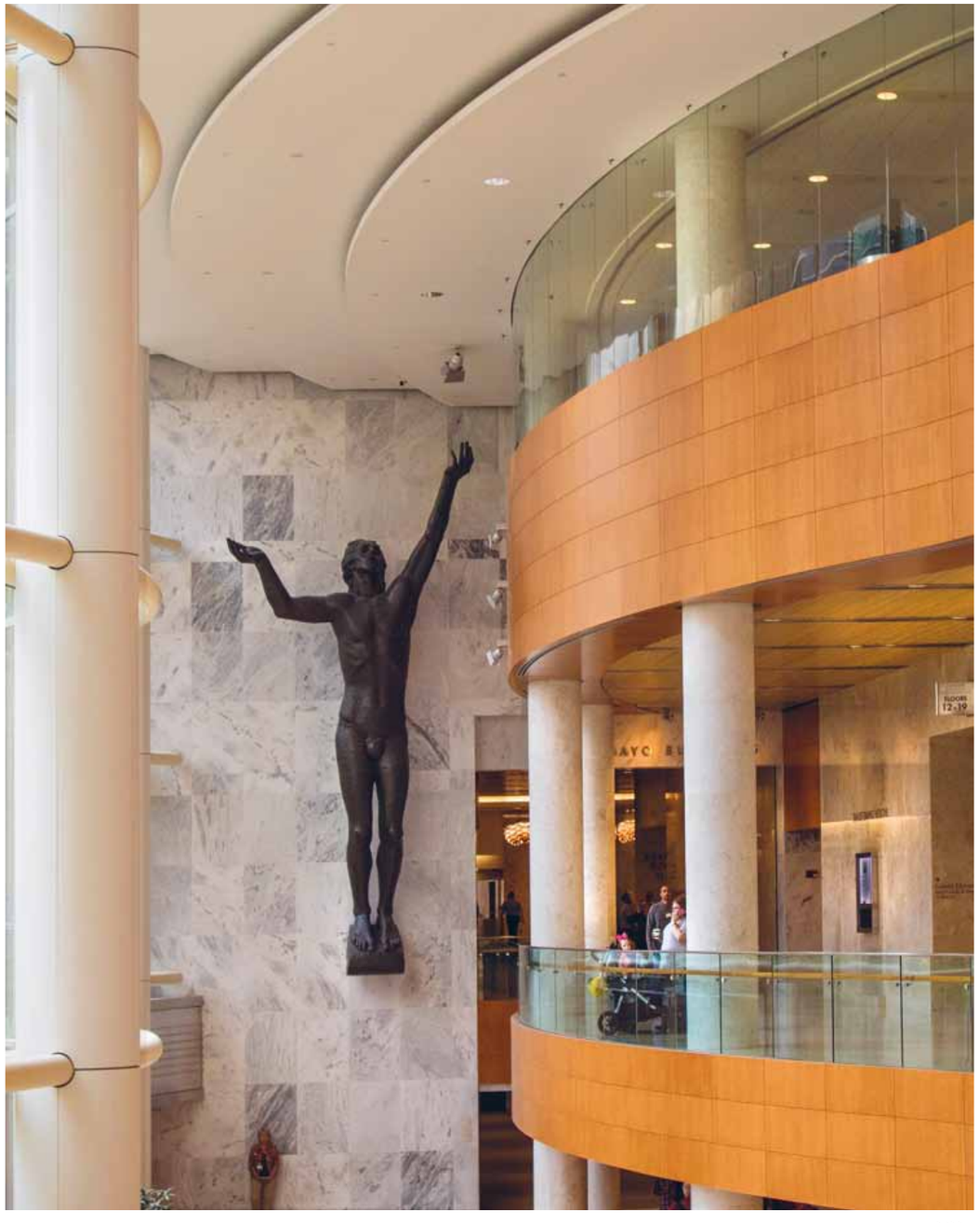
1409

1411

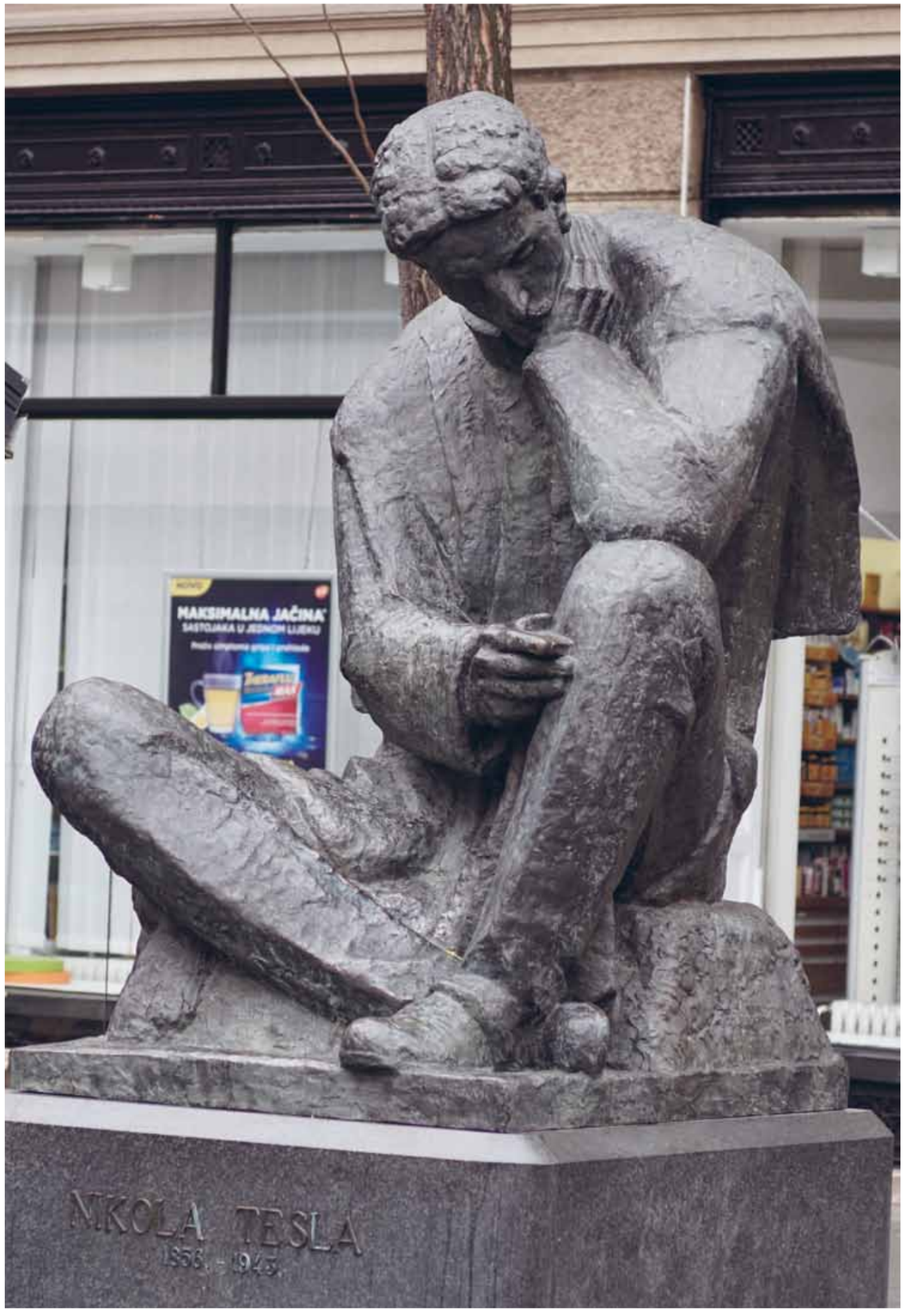
1411

1411

A LJEKARNA
GREB
NIKOLA TESLA
1856. - 1943.
U POVODU 150 OBLJETNICE ROĐENJA
GRAD ZAGREB 10 SRPNJA 2006.

1413

MAKSIMALNA JAČINA
SASTOJAKA U JEDNOM LIJEKU
NIKOLA TESLA
1856. - 1943.

1413

1414

1414

1414

1414

1414

1414

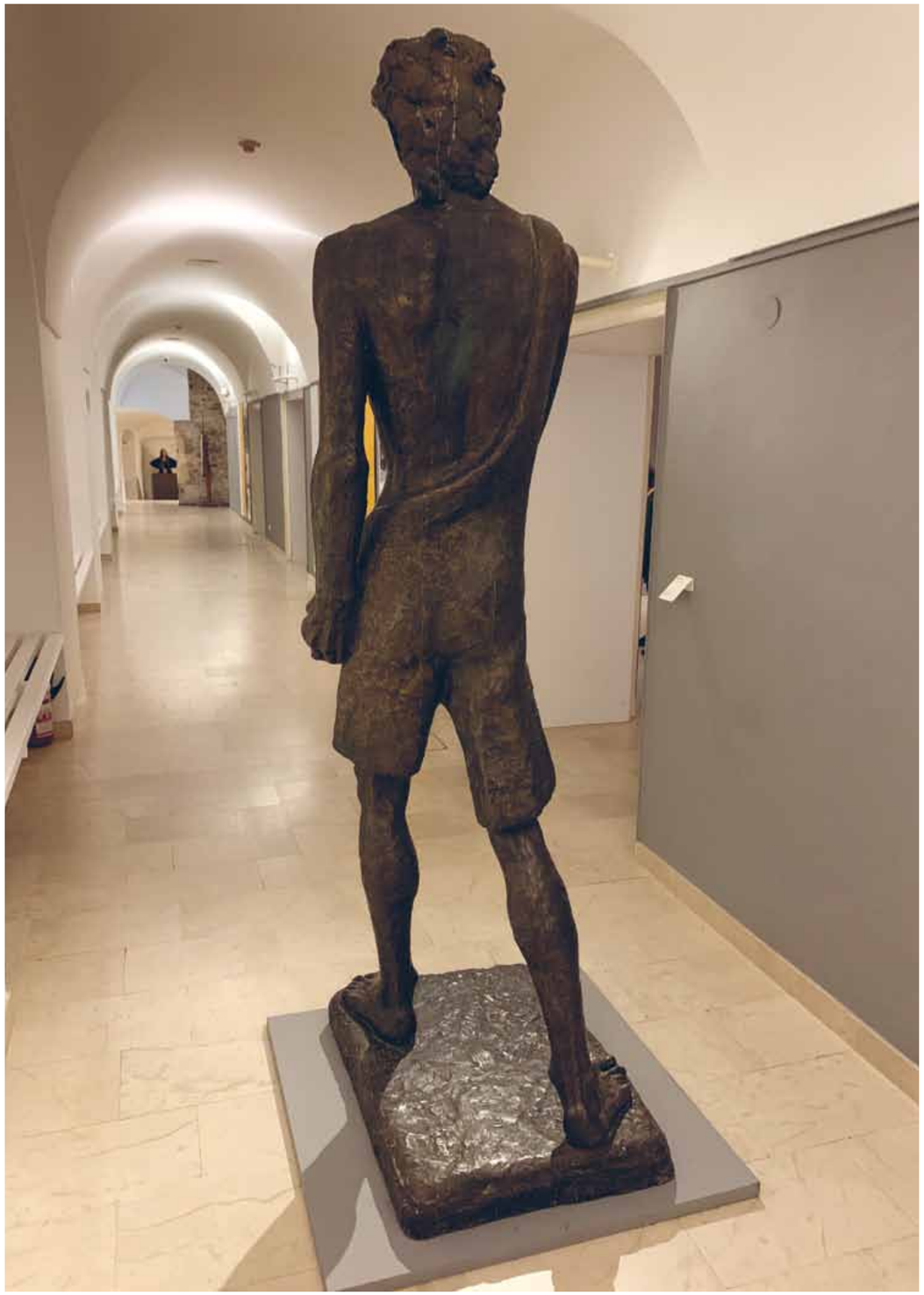
1418

1416

1420

1420

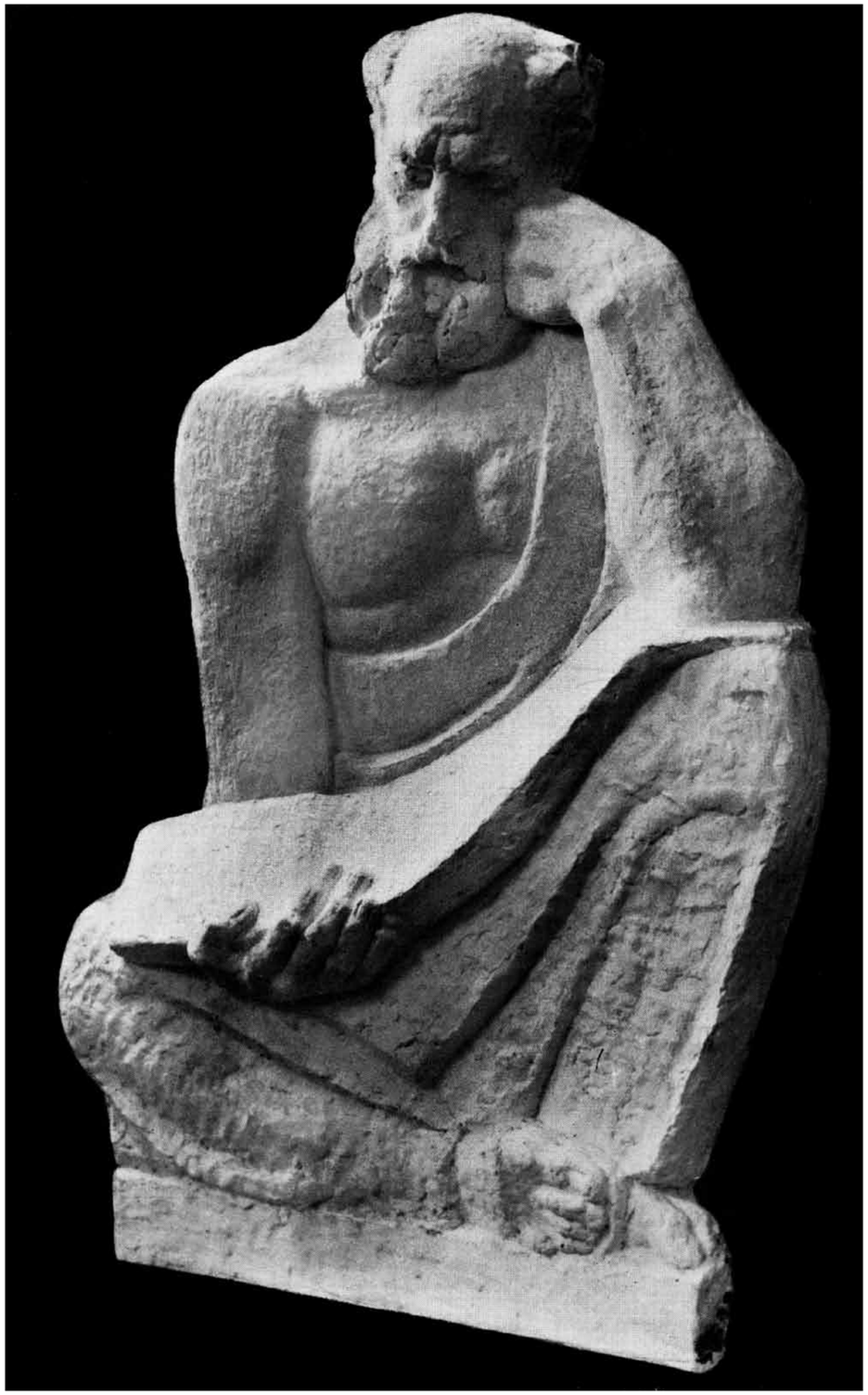
1420

1420

1421

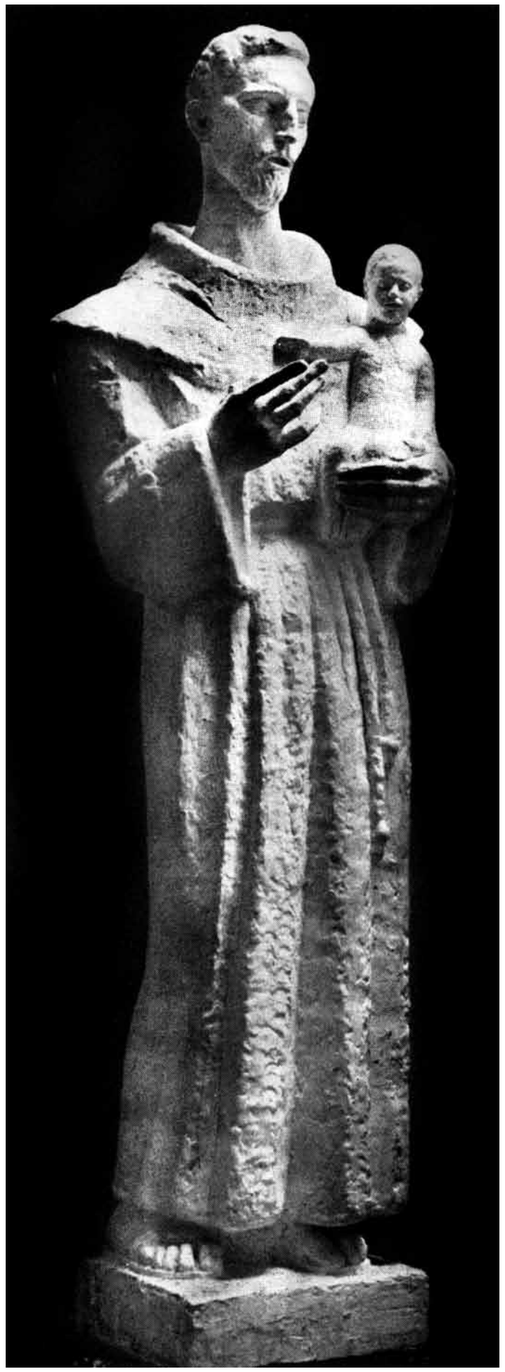
1423

1425

1424

1424

1424

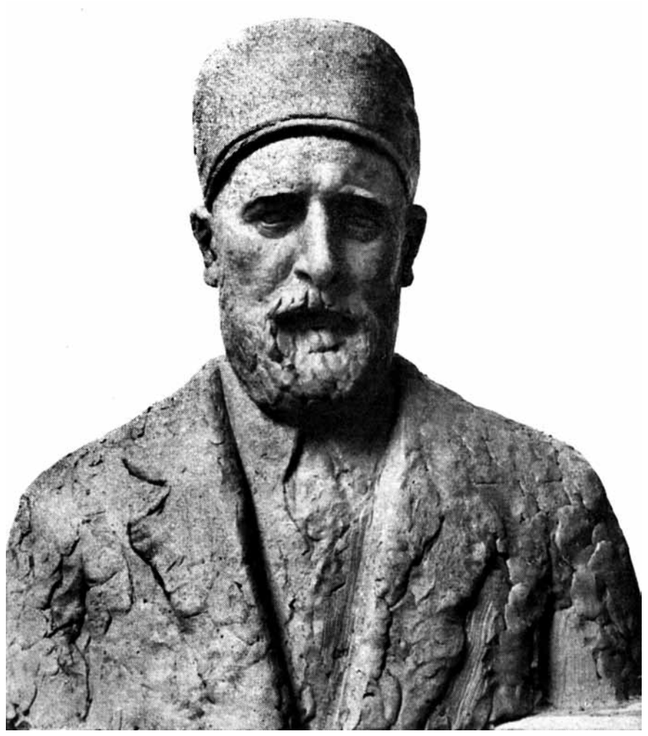
1426

1426

1427

1427

1431

1428

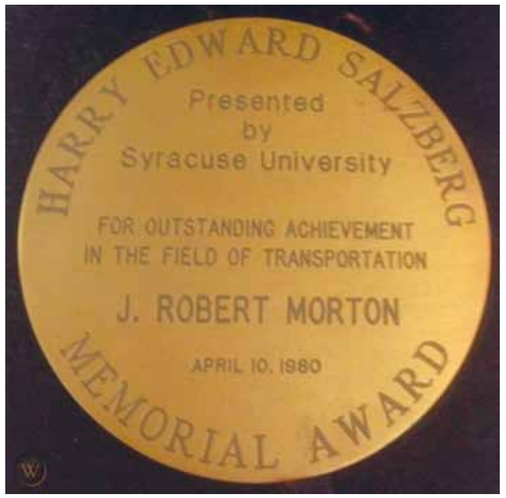
1433

1434

1434

1440

1440

1438

1438

1439

1442

1442

1442

Ivan Meštrović je naselivši se u Syracusi, gdje je predavao na Sveučilištu, djelovao u nedovoljno prikladnom atelijeru od 1946-1955, tj. do preseljenja u South Bend, na Sveučilište Notre Dame. U tome razdoblju od devet godina izradio je oko 150 skulptura, uključivo i malene skice i studije za konačno izvedene ili neizvedene radove.

Neko je vrijeme po dolasku još bio opsjednut tragičnim motivima pod utjecajem minuloga rata, ali i beznadnog stanja u njegovoj domovini, u koju je željeni povratak bio sve manje ostvariv.

Kao i u Rimu te je pesimistične ideje kiparski oblikovao u simboličnim mitološkim ili biblijsko-religioznim temama.

Tragičan mitološki motiv Ikara koji je u letu težio svjetlosti, a završio neuspješno, padom, bila je ujedno alegorija mnogih kiparevih neostvarenih ideja, njegova prisilnoga izgnanstva, što ga je uvijek shvaćao kao tragediju. Modelirao je četiri skulpture, nazvane *Ikarus* i *Ikarov pad*. U prvoj je, u drvu, prikazao mladića pred let, još ispunjenoga nadom u uspjeh, a u drugima njegov sudbonosni pad u more. Naglašena okomica tijela i krilâ, s malo savinutim nogama u otiskivanju i pogledom uvis naglasila je polet i nadu letača, dok je nemirna okomica druge dvije skulpture, s likovima naglavce kao oličenja tragičnoga pada, predstavljala slom mladićevih stremljenja. S likovnoga gledišta drvena je skulptura *Ikara* manje zanimljiva, dok je ona *Ikarevog pada* s raširenim nogama i rukama, danas u Meštrovićevoj zbirci u Notre Dame, uvjerljiva u svome prikazu i u dinamičnoj skulptorskoj obradi.

Jednako je tragičan i motiv mitološkog *Orfeja*, sina muze Kaliope, koji ne uspijeva iz podzemlja dovesti svoju ženu Euridiku, a i sam završava život rastrgan od menada. Njegov je lik Meštrović izveo u drvu i u mramoru, ali su nam, danas u Americi, nepoznati. [103]

Mitološki je i motiv reljefne skulpture *Izis i Horus*, egipatske božice Izide s djetetom Horusom, posmrtnim sinom Ozirisa. Nakon što je Oziris ubijen, Izida je štitila Horusa, koji se kasnije osvetio Setu, ubojici svoga oca. Prema Schmeckebierovu komentaru te skulpture, izvedene u afričkom plemenitom kamenu oniksu, a danas u umjetničkoj zbirci Sveučilišta u Syracusi, mitološki je par Izide i Horusa uspoređen s kršćanskim parom *Bogorodice i djeteta*, tako čestim u Meštrovićevom stvaralaštvu (46 [60]).

U ovoj skulpturi, stilski neobičnoj za Meštrovića, autor se poveo ne samo za egipatskim sadržajem, nego i za stilom egipatskih skulptura, oblikujući je hijeratički, sa zagonetnim smiješkom božice. Možda je bilo presudno i sjećanje na njegov predratni posjet Egiptu i njegovim drevnim spomenicima.

Egipatski je motiv i studije za *Sfingu* koju skulpturu ne poznajemo, pa ne znamo ima li veze s Meštrovićevim ranim secesijskim sfingama *Vidovdanskog ciklusa*.

Nešto kasnijem *Odiseju* srodna je skulptura *Kentaura* koji, u jednakom položaju, nateže luk, tek što je konjskog tijela i s nimfom za leđima.

U antičku je mitologiju Meštrović posegnuo i oblikujući skulpturu *Lede s labudom*, koja nam, u njegovoj obiteljskoj ostavštini u Americi, nije poznata.

Još je jednu antičku temu tada Meštrović obradio u stojećem liku mladića *Triptolema*, sina eleuzijskog kralja Keleja, zaštitnika zemljoradnje i civilizacije, osnivača Eleuzijskih misterija, koja nam skulptura također nije poznata.

Likom i djelom grčkog filozofa Sokrata bio je Meštrović i u Syracusi i u South Bendu veoma zauzet. Osim studije samog *Sokratova lika* izradio je veći broj studija reljefa *Sokrata s učenicima* kao pripreme za veliki reljef te pedagoške teme na sveučilišnom kampusu u Syracusi, koji konačno ipak nije izveden. Prema sačuvanim studijama bio bi to rutinski kiparski rad, realistički izveden, koji bi mogao pripadati i nekom kiparu kraja devetnaestoga stoljeća.

Vjerojatno su i svi ti antički motivi povlačili kipara u klasično realističko oblikovanje skulptura.

Sveučilište u Syracusi ovisilo je o privatnim donacijama i kao takvo bilo je prilično konzervativno u djelovanju. Neke avangardne ideje nisu se ni mogle u njemu razviti. Drugo sveučilište, Notre Dame, bilo je katolička ustanova, još konzervativnija. Meštrović je pak i sam bio tradicionalist u stvaranju, dapače nesklon avangardnim pravcima u suvremenoj likovnoj umjetnosti, a od ranije naklonjen obradi sakralne tematike. Stoga je i shvatljivo da će najveći broj njegovih američkih skulptura biti biblijskog ili sličnog svetačkog sadržaja. Samo je u Syracusi izradio oko stotinu skulptura religioznog sadržaja, uključivo i studije i skice, a ne računajući pripreme u crtežima.

Došavši u Ameriku nastavio je izvedbu ciklusa reljefa *Života Kristova*, od kojih je jedanaest, kako smo vidjeli, nastalo u Syracusi: *Nošenje križa*, *Preobraženje*, *Judin poljubac*, *Uzašašće*, *Polaganje u grob*, *Krist pred Pilatom*, *Prikazanje u hramu*, *Kristovo krštenje*, *Porođenje*, *Krist pred Kaifom* i *Posljednja večera*. Naglasio sam da ti posljednji reljefi Kristova ciklusa nemaju onu likovnu kiparevu osobnost ni likovnu vrijednost kao oni raniji i da je poticaj ustrajnom, neumornom i tegobnom radu na njima bila prvenstveno žarka želja da se taj ciklus upotpuni i završi.

Najuočljiviji motiv Meštrovićeve religiozne skulpture u američkom razdoblju rada bio je onaj *Raspela*. Tijekom dvadesetak godina izradio je oko dvadeset *Raspela*, uglavnom većih dimenzija, najviše za boravka i rada u Syracusi. Poticaj za to, kao i za prevladavanje skulptura religiozne tematike, bile su narudžbe crkvenih ustanova, osim reljefa *Života Kristova*, koji je ciklus tada dovršio za svoju crkvu u splitskom Kašteletu, ne želeći ih prodavati, iako je to u više navrata mogao.

Dovršavajući reljefe *Života Kristova* u drvu, izradio je u prve tri godine u Syracusi i tri drvena *Raspela*, od kojih je dva izložio u Hamiltonu i Utici 1950. i 1951. godine. Ovo posljednje poznato nam je po reprodukciji iz kataloga izložbe. Neobično je da je potpuno jednako *Raspelu* rezanom u mahagoniju, što ga Schmeckebier u američkoj monografiji navodi pod 1957. godinom. Vjerojatno se ipak radi o istoj, ranije nastaloj skulpturi.

Druga Meštrovićeva drvena *Raspela* iz toga razdoblja ne poznajemo. Jedno je u crkvi Srca Isusova u Miamiu, jedno u kapelici Sveučilišta Colgate u Hamiltonu, a jedno u Sveučilištu Notre Dame.

Raspelo izloženo u Utici - kao i ono istovjetno kasnije iz Notre Dame - zanimljivo je u obradi drva, a likovnom osebujnošću i kvalitetom ističe se među svima ostalima u drvu i sadri - odnosno bronci. Oblikovano je vidljivim rezanjem u tvrdom drvu, kako u sitnim rezovima oblim dlijetom, tako u širim ravnim dlijetom. Na taj je način materijal drva došao do punog izražaja. Isticanjem ravnih ploha približila se ta skulptura kubističkom oblikovanju, a udaljavanjem od realizma - tada općeprisutnoga u Meštrovićevu stvaralaštvu - ekspresionizmu, što bismo ga mogli naći u gotizirajućim reljefima *Života Kristova* i u velikome *Raspelu* iz vremena Prvog svjetskog rata.

Da je Meštrović u petnaestogodišnjem američkom razdoblju stvaranja nastavio tim putem, stvorio bi mnogo zanimljivija, likovnija i suvremenoj umjetnosti bliža djela. Stilska razlika toga *Raspela* od ostalih i *Raspela* i drugih skulptura bez sumnje je i u samoj obradi materijala drva, za razliku od ostalog rada u glini.

Ostalih deset *Raspela* za koje znamo da su nastala u sirakuškom atelijeru ostala su tek u sadrenim odljevima, osim dva koja su, koliko mi je poznato, odlivena u broncu. Neka su tek patinirana da bi izgledala kao brončana.

Poznata su nam po reprodukcijama tri *Raspela* u Sveučilištu Notre Dame: jedno manje u sveučilišnoj kapeli; drugo, nešto veće, ali ipak ispod naravne veličine, u O'Shaughnessy dvorani, što ga je od kipareve udovice kupio i darovao Sveučilištu neki John Muldoon; treće, veliko, natprirodne veličine, na istome Sveučilištu.

Sva su tri *Raspela* modelirana realistički, a umjerenu ekspresionističku produhovljenost možemo uočiti tek u nešto izduženijim tijelima Krista. Patnja, bol, klonulost, kao u gotovo svim *Raspelima* svih vremena, istaknuti su klonulom bolnom glavom, istaknutim prsnim košem i u koljenima savinutim nogama. Očito je da je kipar - kao i nekada u zagrebačkoj crkvi Sv. Marka, kada je pod pritiskom vjernika morao ukloniti svoje izvanredno ratno *Raspelo* i zamijeniti ga drugim realistički izvedenim - svoje stvaralaštvo prilagodio crkvenim naručiteljima i širem puku vjernika, koji su, i jedni i drugi, bili skloni realizmu i tradiciji, a odbojni novijim strujama u likovnoj umjetnosti, pogotovo tada u Americi prevladavajućim težnjama nefiguraciji i apstrakciji.

Ta *Raspela*, kao i većina Meštrovićevih skulptura američkog razdoblja, ipak ostaju majstorski izvedena djela, a nose i vidljivi pečat tadašnjeg Meštrovićevog kiparskog stila - produhovljenog realizma.

Uz motiv *Raspela* čest je u Meštrovićevu američkom razdoblju rada bio i onaj *Pietà* ili *Oplakivanja Kristova*. Izradio je tada u Syracusi, nakon velike, nešto ranije Rimske Pietà, tri studije koje će razraditi u većim skulpturama nešto kasnije u Notre Dame.

Dovršavajući ciklus *Života Kristova* za splitski Kaštelet, Meštrović je u sirakuškom atelijeru rezao u drvu i druge sadržaje; desetak je s motivima *Krista*. Tako simbolički reljef nazvan *Jaganjac Božji* ili *Knjiga sa sedam pečata*. Iako je Kristov lik oblikovan realistički, čitava kompozicija ima izrazito simbolički pečat. Tom pečatu posebno pridonosi oblikovanje jaganjca s gotovo asirski stiliziranim kovrčama runa. Likovno privlače tek lice Kristovo i desna ruka, dok bismo ostalo lako mogli datirati u vrijeme skulptura Račićeva mauzoleja.

Dva su drvena reljefa posvećena *Kristovu rođenju*, odnosno tradicionalnom božićnom ugođaju do kojega je Meštar patrijarhalno mnogo držao, a udaljenom od domovine reljef *Božićna pjesma* imao je i istaknuto sentimentalno obilježje. Drugi je nazvao *Rođenje u Betlehemu*, a rezan je vrlo plitko, više grafički nego skulptorski, stilski pak u stilu kasnih američkih reljefa ciklusa *Života Kristova*.

U drvu je tada izradio i tri skulpture *Sv. Josipa*, samoga i s djetetom Isusom, možda zato što je htio naglasiti Josipov drvodjelski zanat, ali bio je to, možda, i ne izravan, nego alegorijski autoportret majstora koji je tada osobito volio rezati hrastovo, orahovo ili, u motivu *Sv. Josipa s Isusom*, čak i ružino drvo. Ne poznajemo tri tadašnje skulpture također s Kristovim likom: *Studiju Krista*, *Isusa s dva anđela* i treću nazvanu *Isus svjetlo* (*Jesus Light*), ali o njima možemo steći predodžbu prema skulpturi nadnaravne veličine *Srce Isusovo* ili *Krist Kralj*, izrađenu u Syracusi kao dar istoimenoj reprezentativnoj župnoj crkvi u Selcima na otoku Braču.

Siromašnim župljanima je savjetovao da za lijevanje u broncu sakupljaju čahure i krhotine topovskih granata, kojih je nakon rata bilo posvuda po otoku, a svom učeniku i suradniku je preporučio da bi bilo najpoželjnije skulpturu isklesati u segetskom kamenu "jer je bolji i ljepši i u strukturi plemenitiji, nego što je brački", a ako bude u bronci, onda je pozlatiti "jer bi tamna bronca u crkvi izgledala kao crna mrlja" (9527). Kip je ipak odliven u broncu.

"Velikom je Meštru kip od takve građe bio osobito drag - pisao je brački znanstvenik Petar Šimunović u vodiču otoka - jer je, kako je pisao, od ubojitih granata namijenjenih uništavanju čovjeka načinio kip sa srcem kao simbolom ljubavi i mira." (8364 [91]).

I *Bogorodica s djetetom* bio je nadalje motiv i američkih Meštrovićevih skulptura. *Bogorodicu s djetetom* u crnom mramoru, jednu drvenu skulpturu, dva drvena reljefa i jednu brončanu studiju prenio je Meštrović 1947. iz Europe u Ameriku i izložio ih iste godine na svojoj izložbi u Metropolitan Museumu u New Yorku (561).

U sirakuškom atelijeru izradio je oko deset skulptura s prikazom *Bogorodice s djetetom*, što se u sadrenim modelima, drvu, kamenu i bronci nalaze u raznim sjeveroameričkim muzejima, crkvama, na javim površinama ili u privatnim vlasništvima, naročito u obiteljskoj ostavštini u Sveučilištu Notre Dame. Većina njih je nastala u prvim godinama američkog boravka u Syracusi.

Poznajemo tek neke od tih skulptura, pa ne možemo dati cjelovit sud o njima. Analizirajući poznate skulpture *Gospe Petropoljske* što ju je izradio za Drniš i one u Meštrovićevoj galeriji u Notre Dame, vidimo da je kipar i tada u nekim radovima odustajao od realističkog, gotovo anatomskog, oblikovanja likova, nego se vraćao stilizaciji koja donekle nosi značajke ranije art déco stilizacije, tj. pojednostavnjivanje detalja i obrade u širinu i ravnim plohama i linijama te težnju dekorativnom izrazu, kao posljedici autorove težnje dematerijalizacije skulpture i religiozno idejnog sadržaja. U skulpturi što ju je darovao franjevačkoj crkvi u zavičajnom Drnišu primijenio je Meštrović i već oprobanu folklornu stilizaciju marame za glavu, odjeće i pregače pred raširenim koljenima, kao u skulpturama *Moje majke*, *Povijesti Hrvata* i dr. U pismu Andriji Krstuloviću sugerirao je Meštrović da se ta skulptura prenese u segetski kamen, a ne u broncu, što nije izveo Krstulović nego kipar, inače Meštrovićev suradnik, Šime Dujmović. Bilo je to posljednje Dujmovićevo klesanje za Meštrovića, nakon čega je ovaj, uvrijeđen da bude tek Meštrovićev šegrt, kako je rekao, prekinuo suradnju s njime (10785).

Da je Meštrović i u drugim skulpturama tog gotovo petnaestogodišnjeg razdoblja stvaranja pošao tim putem dematerijalizacije oblika, a materijalizacije volumena same građe skulptura, osobne - premda nešto zakašnjele - stilizacije koja umnogome ipak nosi njegovo osobno stvaralačko obilježje, njegovo bi stvaralaštvo posljednjega razdoblja bilo zanimljivije, stilski suvremenije i općenito - osim rjeđih iznimaka - likovno kvalitetnije. *Gospa Petropoljska* i tzv. *O'Shaughnessy Bogorodica* ostaju, smatram, istaknute skulpture američkoga stvaralaštva.

Posve je drugačiji, manje likovno razrađen, drveni reljef *Vizitacija* ili *Marijin posjet Elizabeti*, u kojemu su, kao i u još nekim tadašnjim drvenim reljefima, skulptorski elementi potpuno ustupili mjesto grafičkima, a likovni stvaralački doživljaj tek majstorskoj vještini.

Preko trideset ostalih skulptura iz sirakuškog razdoblja sa svetačkim likovima prevelika je količina da bi svakoj mogao prići stvaralački, a ne tek rutinski. Ima među tim skulpturama istaknutih umjetnina, a ima tek majstorski izvedenih crkvenih narudžaba ili skulptura izrađenih kao dar na molbe crkava i samostana u domovini.

Biblijski lik kojemu je Meštrović u cijelom svom stvaralaštvu, ranije i kasnije, posvetio mnogo pažnje bio je onaj Mojsija. S jedne je strane to bio biblijski lik koji je kipara poticao svojom energijom i suprotstavljanjem prevrtljivoj gomili. S druge, to je bio neminovan utjecaj rimskoga *Mojsija*, autora Michelangela koji je Meštroviću uvijek bio uzorom. S treće, ne može se previdjeti ni Meštrovićevo natjecanje za spomenik stradalim Židovima, za koji je izradio veći broj skica, studija, maketa i samog *Mojsijevog lika* ili glave u naravnoj ili nadnaravnoj veličini.

Za razliku od Michelangelovog smirenog, patrijarhalnog, statičkog *Mojsija*, Meštrovićev je uvijek u pokretu, buntu, prijekoru, bilo da je prikazan u čitavom liku, bilo tek u gornjem dijelu tijela. Njegova dinamička buntovnost ekspresionistička je likovna vrijednost većih skulptura ili tek malenih studija. Iako je stav tih skulptura nešto previše teatralan, nije nametljiv jer je praćen likovnom vrijednošću. Drugi sveci što ih je Meštrović tada obilno modelirao odražavali su blagost, dobrotu ili tek svoje ikonografske značajke, dok mu je *Mojsije* bio duboko nadahnuće. U njemu je Meštrović, u stvari, oblikovao vlastiti autoportret, ali više duhovni nego fizički.

Od ostalih svetaca Meštrović je bio posebno sklon oblikovanju sv. Jeronima, sv. Ivana Krstitelja, sv. Kristofora i sv. Ivana Evanđelista, koje je tada radio u više inačica.

Dalmatinskog zaštitnika *Sv. Jeronima* radio je, kako smo vidjeli, još u Rimu za samostan istoimenoga sveca. Sada ga je također radio na molbu američkih Hrvata Dalmatinaca: jednoga za *Dom hrvatskih franjevaca* u Washingtonu, a drugoga kao dar hrvatskoj crkvi *Sv. Jeronima* u Detroitu.

Iako se radilo o realistički oblikovanom liku, a nikako o nekoj skulpturi suvremenog ekstremnijeg stila, zanimljivo je za općenitu intelektualnu razinu našeg iseljeništva da je Meštrovićev *Sv. Jeronim* pred franjevačkim Domom u Washingtonu izazvao odbojna reagiranja i neshvaćanja šire javnosti. Mogao ih je odbiti svečev akt, kao i njegov zgureni stav u zadubljenosti nad knjigom u krilu.

I sam je Meštrović, poznavajući tu našu iseljeničku sredinu, bio ponešto skeptičan u prihvaćanje te skulpture, čak je - kako je pisao fra Teodoru Badurini, s kojim je pregovarao u vezi s tim radom, bio „siguran da u Washingtonu nemaju boljeg kipa, što u ostalom nije ni teško", misleći na oskudnost suvremene Amerike umjetničkim javnim spomenicima.

„Znadem da će stvar [skulptura] običnim ljudima biti nepristupačna - pisao je dalje - ali će se, nadam se, naći ljudi koji razumiju i tima će se valjda sviđati. Zato sam vam, ako se sjećate, bio predlagao da ga postavite na skrovitije mjesto, a ne prema cesti. Kažete da ne znate što me je inspiriralo za takvu koncepciju. Pa vi znadete život i djelo Jerino pa me čudi da niste vidjeli da proučava pismo i da je zaduben u njegov sadržaj. Da je malo krupan i koštunjav takav mu je, držim, bio soj. Sjećate li se kako je znao i Augustinu odbrusiti, kako bi se kod nas reklo, i pred Bogom se je ispričavao da mu oprosti jer je Dalmatinac." (XVIII. 22, 23).

Vašingtonski *Sv. Jeronim* zaista je likovno kvalitetna skulptura, jedna od boljih njegovih nastalih u Americi. Prethodila mu je i studija crteža, danas u Sveučilištu u Syracusi. Svojom se ekspresivnošću i osebujnošću ističe i nad inače dobrim reljefom istoimenoga crkvenoga pisca u Rimu. Sa suvremenom avangardnom, pretežno nefigurativnom, američkom skulpturom ga, dakako, ne smijemo uspoređivati.

Sv. Ivan Evanđelist i *Sv. Ivan Krstitelj* bili su i ranije teme Meštrovićevih skulptura. U Syracusi je 1950. modelirao sjedeći lik autora Apokalipse, naravne veličine, u prilično teatralnom i neuvjerljivom stavu dok piše u visoko podignutoj knjizi. Likovni kvalitet te uglavnom realistički rađene skulpture je u njezinom plastičnom volumenu, zbog čega ostavlja ugodan dojam u ozelenjelom dvorištu Sveučilišta Notre Dame.

U zbirci Meštrovićevih djela u istome Sveučilištu zanimljiva je njegova osebujna manja skulptura, zapravo studija, *Sv. Ivana Krstitelja*. Iako realistički oblikovana, ta je skulptura đakometijevski izdužena, a time i posebno produhovljena, pa je bliska suvremenoj ekspresionističkoj europskoj skulpturi.

Sličnog su realistički izduljenog stila i dvije skulpture *Sv. Antuna Padovanskog*, manja u *Koledžu Sv. Antuna* u engleskom Oxfordu i veća u katoličkoj franjevačkoj crkvi u Beogradu, ali manje istaknute likovne kvalitete. Beogradskoj je crkvi rado darovao skulpturu jer ju je projektirao njegov slovenski prijatelj Jože Plečnik, kojega je kao arhitekta vrlo cijenio, više nego Plečnik njega (XVIII. 14; 9591 [163]). Druga je kopija načinjena za franjevačku crkvu u Bugojnu (7096 [55]).

Taj je Meštrovićev *Sv. Antun*, gotovo tri metra visok, ipak više rutinsko nego skulptorski proživljeno djelo.

U izduženom obliku *Sv. Antuna* i *Sv. Ivana Krstitelja* modelirana je i studija *Sv. Kristofora s djetetom Isusom* na ramenu, dobar realistički rad, žive ekspresije lica, ruku i nogu. Kao studije za istu skulpturu izradio je Meštrović i tri glave, od kojih poznajemo onu u zbirci njegovih radova u Sveučilištu Notre Dame. Ta glava, modelirana u nadnaravnoj veličini, predstavlja izuzetno značajno Meštrovićevo ostvarenje, kako plastičnom obradom volumena, tako izražajnošću fizionomije.

Stilski u isti red izduženih svetačkih likova spada i *Sv. Ivan Krstitelj*, skulptura što ju je Meštrović izradio u Syracusi 1954. za drevnu splitsku krstionicu, sa skrivenom željom da, nakon uklanjanja *Grgura Ninskoga*, ipak bude prisutan u carskoj palači. I zaista, iako skulptura kipara dvadesetoga stoljeća, ona se odlično uklopila u jedinstveni antički interijer, u susjedstvu predromaničkog reljefa vladara na krsnome zdencu. Ta je skulptura, iako realističke anatomije, bez ranijih gotičkih

deformacija, postigla gotovo gotičku ekspresivnost i svetački asketizam, a odlikuje je u ostalim Meštrovićevim kipovima neuobičajeni prirođeni i teatralno nenamješten stav. Osim Splitu, odobrio je Meštrović drugu kopiju tog *Sv. Ivana Krstitelja* i crkvi istoimenoga sveca u rodnome Vrpolju, u kojoj je crkvi bio kršten i prema kojoj je, kako vele u Vrpolju, i dobio ime (8141).

Spomenimo iz tog sirakuškog razdoblja i Meštrovićevog *Proroka Jeremiju* koji se, za razliku od navedenih realistički oblikovanih skulptura razlikuje i odlikuje svojom kubičnom modelacijom, klesanom u zatvorenom bloku kamena, u sličnom stavu dviju zgrčenih žena, od kojih je jedna u splitskoj Galeriji Meštrović, jednako izvedenih u naglašeno škrto klesanom kamenom bloku. Škrtošću obrade skulptura *Proroka Jeremije* čak ostavlja dojam nedovršenog kipa. Izvedena je za zgradu židovske fondacije u američkom Clevelandu.

Neobičan je u svojoj masivnosti, ali uspravnog stava, i kip *Sv. Augustina* u Meštrovićevoj zbirci Baton Rougea, kojega na prvi mah ne bismo ni pridali njemu zbog različitosti od ostalih tadašnjih skulptura.

Motiv *Majke i djeteta* stalno je prisutan u Meštrovićevu stvaralaštvu, jednako kao i onaj gotovo istovjetni *Bogorodice i djeteta*. Prema raspoloživim podacima znamo da je u Syracusi 1944-1955. izradio oko deset skulptura te teme: u drvu, mramoru, bronci, čak jedan u terracotti, a jedan u olovu.

Nažalost, poznat nam je izgledom samo onaj darovan šibenskoj bolnici, a po reprodukciji i jedan u Schmeckebierovoj i Tomičićevoj monografiji. Posljednji je tip *Bogorodice s djetetom* u krilu, strogo simetrično oblikovan, u stiliziranoj pučkoj odjeći njegova zavičaja, poput *Biskupijske Bogorodice*, samo izduženija i produhovljenija od nje. Ona ima stilske značajke ranijeg karakterističnog Meštrovićeva stvaralaštva, razdoblja između dva rata.

Neke je motive skulptura Ivan Meštrović nostalgično nosio sobom u Ameriku; oni su njega, koji je prijateljima volio govoriti naizust čitave narodne pjesme što ih je u djetinjstvu slušao, poticali na neke radove. Tako je u Syracusi ponovno modelirao jednog *Pastira s diplama* u mramoru, a jednoga za broncu, ukoliko se ne radi o istome sadrenome modelu. Također jednog *Guslara*, zvanog i *Umorni bard* ili *Umorni guslar*, u orahovu drvu, danas u Meštrovićevoj zbirci skulptura u Sveučilištu u Syracusi. U tom je radu, kao i u većini ostalih što ih je izravno rezao u drvu, provedena dosljedna stilizacija pojednostavnjenih elemenata, prilagođena samom tesanju drva.

Drveni *Torzo dječaka* je pak oblo modeliran, s manje grafičkih a više skulptorskih elemenata, predstavljajući jedno od najboljih njegovih skulptura sirakuškog razdoblja rada.

Ženski lik je i nadalje, uz one svetačke, bio najčešći motiv Meštrovićeva stvaralaštva.

Tada je, dovršavajući i ciklus reljefa za splitski Kaštelet, dosta radio izravno u drvu, ali i u mramoru; posljednje uz pomoć suradnika.

Motivi su žena što ih je tada, nakon dolaska u Ameriku, radio u drvu, kamenu i bronci, često bili proživljenog ili čak simbolično doživljajnog sadržaja; naime odnosili su se na žene izbjeglice, žene u tuzi nakon ratnih gubitaka u obitelji (poput udovica u *Vidovdanskom ciklusu*). To više nisu bile vedre djevojke i žene pune antičke i renesansne punine života, čak i erotično privlačne, kao one u međuratnom razdoblju, nego tužne, očajne, uplašene, bespomoćne žene koje traže zaštitu i suosjećanje.

U drvu je tako oblikovao dvije *Žene u očaju*, *Djevojku koja traži zaštitu*, *Sjećanje na prošlost*, a u kamenu skulpture *Žena tuguje* i *Žena u očaju*; u sadri namijenjenu bronci *Žena u agoniji*, *Žena u molitvi*, *Uplakane žene*, *Tugujuća žena*, *Žena traži zaštitu*.

Drvene skulpture tih sadržaja nisu nam poznate; zacijelo su u privatnim posjedima američkih građana. Bolje poznajemo neke izvedene u kamenu, kojima je i autor posvetio veću pažnju.

Kamena skulptura *Žena u očaju* razrada je slične brončane skulpture *Vapaj* iz Rima 1946, danas u Galeriji Meštrović u Splitu i u obitelji Turner u Baton Rougeu. Dok je očajni pogled tih šćućurenih skulptura uprt u nebo, dvije druge kamene potpuno su zgrbljene, sjedeći na tlu, skupljenih ruku i nogu, tvoreći tako gotovo brankuzijevski blok kamena. Te dvije skulpture, *Žena tuguje* (ili *Muk*) u Galeriji Meštrović i drugi primjerak na groblju Creek Churcha, u Washingtonu, i *Sjedeći ženski lik* (*Kontemplacija* ili *Meditacija*) u Meštrovićevoj zbirci u Notre Dame, općenito spadaju u nekoliko najsuvremenije oblikovanih Meštrovićevih skulptura inače prilično konzervativnog kipareva stvaralaštva američkoga razdoblja. One su dostojne dlijeta jednog Henrya Moorea.

U sličnom stilu, škrtih detalja kada je radio u kamenu, klesao je Meštrović u Syracusi 1947. poznatu skulpturu nazvanu *Hrvatska rapsodija*, na podu sjedeću djevojku s lutnjom, s raširenim koljenima, ali u ovom slučaju ne prevladavajuće okomite i vodoravne simetrije, nego naglašene dijagonale, kako haljine među koljenima, tako lutnje i položaja ramena i glave djevojke. Naglašena simbolika nacionalnog pečata nimalo nije oduzela likovnom savršenstvu skulpture, nego se plodno usaglasila s njom, stvorivši djelo na visini ranije *Povijesti Hrvata*. Šteta je što ta kamena skulptura nije u domovini, nego je ostala u Umjetničkoj zbirci Sveučilišta Syracuse.

U sadri je ostalo ili je odliveno u broncu još desetak tadašnjih Meštrovićevih skulptura sličnog sadržaja, poput *Djevojačkog torza*, *Žene u molitvi*, *Žene u agoniji*, u Notre Dame, Baton Rougeu i drugdje.

Važno je pri tome istaknuti, u prilog vrednovanju Meštrovićeva američkog kiparskog stvaralaštva, da se skulpture rađene u kamenu, u drvu i u sadri za broncu međusobno potpuno razlikuju ne samo tehnikom, nego i stilom i općenitom plastičnom koncepcijom. One u drvu redovito su pretežno linearno rezane, najčešće u plitkim reljefima; one u kamenu naglašenih su, anatomski pojednostavnjenih ploha, katkada do geometrijske škrtosti; dok su skulpture namijenjene bronci modelirane izrazito realistički, s donekle impresionističkim tretiranjem površine inkarnata. To svjedoči o odličnom poznavanju, poštovanju i znalačkom korištenju ta tri različita i oprečna kiparska materijala i u tom kasnom majstorovu stvaralaštvu kada su, nažalost, prevladavale posljednje navedene skulpture, i to najčešće ostale u odbojnom materijalu sadre, bilo u skicama, bilo u izvedbama konačne veličine. Da je imao mogućnosti, sredstava i narudžaba mnoge od njih Meštrović bi preoblikovao u kamen i s njima ostvario istaknutija i likovnija djela.

O Meštrovićevu neumornom, i fizičkom, radu u Americi naveo sam ranije i svjedočanstvo njegove supruge (7711).

"...Radim isključivo u drvu i kamenu, što je fizički prilično zamorno..." - pisao je 1949. iz Syracuse prijatelju Bogdanu Radici (9229 [225]).

A Joseph O'Connor, koji je poznavao njegov rad u Americi, svjedočio je:

"Meštrović je posjedovao golemu sposobnost za rad, čak i kao starac, pa su studenti donekle bili zabrinuti za njegovu mogućnost klesanja, satima i satima." (9180 [10]).

Naveo bih da je Meštrović samo u američkom razdoblju, tijekom petnaest već staračkih godina, izradio preko 400 skulptura, od skica do većih dimenzija, od kojih je znatan broj bio izveden u drvu i kamenu.

Ivan Meštrović je u cijelom američkom razdoblju, pa i u prvom sirakuškome, izradio veći broj portreta. Bili su to članovi njegove obitelji, autoportreti, američki prijatelji i znanci, najviše osobe sa sveučilišta na kojemu je djelovao i, konačno, poprsja nekih istaknutih hrvatskih ličnosti, najčešće iz prošlosti, namijenjeni za spomenike u domovini, odreda njegovi darovi.

Tri poprsja mlađega sina *Mate Meštrovića*, koji je živio, studirao i službovao u Sjedinjenim Američkim Državama, nalaze se u obiteljskoj ostavštini, danas u Meštrovićevoj zbirci Snite Museuma Sveučilišta Notre Dame. Dva su ostala u sadrenim modelima, a treći je, nepoznatog nalazišta, klesan i u kamenu. Jedan je bio rađen i u terracotti. U Syracusi je izradio i portret, glavu, starijeg sina *Tvrtka Meštrovića*, koji je ostao u Zagrebu; danas je u Tvrtkovih nasljednika, a navodno postoji u još 2-3 odljeva.

Ti su portreti, kao i inače oni Meštrovićevi članova obitelji, modelirani realistički, s glavnom pažnjom na fizičku vjernost lika, ali i s vidljivim roditeljskim osjećajnim pristupom.

Ostala poprsja rađena u Syracusi predstavljaju istaknutije ili zaslužnije osobe vezane uz to Sveučilište: *Everetta N. Casea*, *oca Basila A. Boreaua*, kancelara *Williama O. Tolleya*, koji ga je i pozvao na Sveučilište, *kardinala Spelmana* i *Normana Ricea*, ravnatelja Umjetničke škole na Sveučilištu u Syracusi, autora monografije o Meštroviću što ju je 1948. objavilo to Sveučilište, u suautorstvu s H. H. Hilberryem (9181 [938]). Ti su portreti radovi odličnog kipara portretista, sa svom pažnjom za karakteristične značajke portretiranih osoba, ali bez nekih drugih osobitih likovnih značajka.. Poznajemo ih iz reprodukcija u Schmeckebierovoj monografiji i iz kataloga izložbe u Notre Dame 1974. godine.

Za domovinu je radio, na zamolbe raznih udruga, ustanova, crkava i sl., darivajući uvijek sadreni model da ga primaoci na svoj trošak dadu klesati ili odliti u broncu.

U Syracusi je 1953. Meštrović načinio portret svog "prijatelja" *Nikole Adžije*, zacijelo prema fotografiji što mu je taj poslao iz Drniša. Danas je u Muzeju Drniške krajine.

Svome zemljaku *Nikoli Tesli*, znanstveniku svjetskoga ugleda, kojega je upoznao i s kojim se sprijateljio za posjeta Americi 1924. godine, izradio je Meštrović u Syracusi 1951. poprsje. Tesla je još 1939. zaželio da ga Meštrović portretira „dok mi je lice još glatko, oči bistre i nisam oćelavio". Meštrović mu je odgovorio da će mu „s velikim zadovoljstvom" ispuniti želju i zamolio ga da mu pošalje svoju fotografiju, ali zbog zauzetosti i skorog rata obećanje nije tada ispunio, a Tesla je tijekom toga rata i umro, 1943. godine.

Radeći za Institut „Ruđer Bošković" u Zagrebu spomenik velikom Dubrovčaninu, Meštrović je ponudio i spomenik *Nikoli Tesli*. Nakon prihvaćanja ponude poslao je u Zagreb sadreni model, uz obrazloženje koncepcije spomenika. Model spomenika poslan je 1967. god., kada je i odliven u Akademijinoj ljevaonici i postavljen u vrtu Instituta u Zagrebu.

Iako je Tesla kada ga je Meštrović upoznao bio već sedamdesetogodišnjak, kipar ga je prikazao mnogo mlađim, u punoj zrelosti tijela i duha, zamišljenog, podbočene glave lijevom rukom. To je jedan od najboljih Meštrovićevih portreta kasnog američkog razdoblja.

„No ima jedan detalj koji impresionira i privlači pažnju, a to je glava Tesle i lijeva ruka - pisala je o toj skulpturi Vesna Barbić. - Ćuti se upravo fizički pritisak glave na lijevu ruku, osjeća se koncentracija mislioca. Tu ima nešto izvanredno ljudsko, obično, svakodnevno. Tu se opet javlja onaj stari Meštrović, koji je u određenim odnosima i nagibima glave, vrata ili ruke znao dati umjetničku vrijednost, transponirati svakodnevnu običnu gestu ili stav u trajni umjetnički doživljaj." (8585 [74]).

Prije spomenika izradio je Meštrović u Syracusi sam portret *Tesle*, s približno jednakim položajem lika i jednake likovne vrijednosti. Nalazi se u brončanim odljevima u zagrebačkoj Gliptoteci, u Tehničkom muzeju u Beču i u Tehničkom fakultetu u Splitu.

Skulptura na tlu sjedećeg mladića, glave podbočene o ruku, nazvana *Mislilac*, danas u zbirci Notre Dame, zacijelo je bila studija za Teslin spomenik.

Spomen-poprsje drugog hrvatskog velikana, filologa *Vatroslava Jagića* izradio je Meštrović 1953. u Syracusi za Sveučilište u Beču, gdje se, pod arkadama glavne zgrade i danas nalazi, a sadreni je model darovao svom zagrebačkom prijatelju i meceni Svetozaru Rittigu.

U pismu Mihovilu Abramiću u Splitu, koji se zauzimao za postavljanje Jagićeva poprsja u Beču, otpisao je 1952. iz Syracuse:

„Što se Jagićeve biste tiče, kako i sami predviđate, ja sam jako zaposlen i nisam više tako mlad, a ni sam Jagić nije tako skulptorski interesantan. Međutim, pored svega toga i to stvari radi, ja bih i to učinio, nu uz uslov da ne uskrsnu teškoće sa stvarima koje na mene ne spadaju, kao ono s Teslinom bistom. Koliko se sjećam one herme u arkadama bečkog sveučilišta su u kamenu, pa bi trebala biti i Jagićeva tako izvedena i to po mogućnosti iz jednog komada kamena. Ja bih izradio bistu u gipsu i nacrtao oblik njena podnožja i poslao na adresu koju bi mi se označilo. Pitanje je ko i gdje bi isklesao bistu i podnio troškove klesanja, oni u Beču, ili naši u Zagrebu. Za odat poštu Jagiću od same institucije gdje je on radio i gdje se bista postavlja, bilo bi logično da to Austrijanci učine. S druge strane, obzirom na njihove prilike, može biti bi to mogla učiniti i naša zagrebačka Akademija Znanosti i Umjetnosti. Ovo potonje bi meni bilo simpatičnije, obzirom na umjetničku stranu, jer imadem tamo čovjeka, a to je Krstulović, koji bi stvar vjerno reprodukovao u kamenu. Razmislite o tomu i propitajte se, pa mi javite. Meni bi trebalo za napravit bistu slijedeće: a) Nekoliko fotografija pok. Jagića i to sprijeda i s profila, zatim b) Poprečne dimenzije već postojećih herma, tako da se ne unese nesklad u arkade." (9690 [525]).

Jagićevo poprsje je dobra skulptura, naglašavajući ozbiljnost i odlučnost tog poznatog slavista, pogotovo uzme li se u obzir da ga Meštrović vjerojatno nije ni poznavao, nego je skulpturu radio prema fotografijama. Unatoč njegovoj želji, poprsje nije klesano u kamenu, nego odliveno u bronci.

Meštrović zacijelo nije poznavao ni muslimanskog reis ul ulema efendiju *Mehmeda Džemaludina Čauševića*, pisca i kulturnog preporoditelja, čiji je portret izradio na zamolbu naših

muslimana u Engleskoj, imajući stalno i sam sklonosti prema našim bosanskim muslimanima.

„Dugo se kod nas držalo - pisao je Meštrović u *Spomenici Društva Bosansko-hercegovačkih i sandžačkih Hrvata muslimana* u Denholmsu 1955. god. - da je naša podijeljenost na dvije vjere, islam i kršćanstvo, najveća nesreća u povijesti naroda hrvatskoga. Ima u tome nešto istine, jer su strane sile, kao predstavnice islama, odnosno kršćanstva, to stanje u svoje ciljeve iskorišćavale, a mi ginuli. Medjutim, ni islam, ni kršćanstvo, nisu tu borbu ni tražili ni nalagali, jer obadvije propovijedaju jednoga Boga, snošljivost, trpeljivost i skladne odnose medju ljudima kao djecom Božjom. Što budemo svjesniji svoje istovjetnosti, to će i naše bratstvo biti jače, a postignuće konačnog cilja sigurnije, jer Bog, krv i sudbina su nam isti."

U jednom pismu Hazimu Šatriću pisao je: „Dok sam bio u domovini, njegov (Čauševićev) hrvatski prijevod časnog Korana bio mi je stalno na stolu i često sam uživao, kako u samom štivu, tako i u krasnom hrvatskom jeziku, u koji ga je Čaušević pretočio."

Stoga se rado odazvao zamolbi hrvatskih muslimana u inozemstvu:

„Meni je osobito milo, ako sam Vam ugodio odazvavši se Vašoj želji, da izradim poprsje pokojnog Reis-Ul-Uleme rahmetli Džemaludina Čauševića. Vjerujte mi, da ću to učiniti od svega srca, koliko radi svih vas Hrvata muslimana, toliko da počastim uspomenu našeg velikog čovjeka, čija nam je uspomena svima podjednako draga." (7193 [428]).

Čauševićevo poprsje odaje dostojanstvo, ugled i reprezentativnost muslimanskog znanstvenika kojemu se Meštrović toliko divio.

Kršćanskome nadbiskupu, ujedno i svom znancu, zaštitniku i prijatelju, kardinalu *Alojziju Stepincu* pristupio je svakako s još više poštovanja i divljenja.

O Meštrovićevu odnosu sa Stepincem, kako u vrijeme kipareva zatočništva, tako i onoga nadbiskupova, već smo govorili. Iz Meštrovićevih *Uspomena*, iz njegovih pisama i iz brojnih uzaludnih posredovanja da ga se oslobodi vidljivo je njegovo neobično poštovanje tog katoličkog mučenika, kakvim su ga mnogi smatrali. Meštrović mu se odužio i uzveličao ga s, koliko nam je poznato, tri varijante poprsja izrađena u Syracusi 1947. i 1954. godine i jednim reljefom u Notre Dame 1961. godine.

Poprsje *Alojzija Stepinca*, danas u Visokoj školi imena istoga nadbiskupa u White Plainsu, u *Nacionalnoj međunarodnoj katoličkoj konferenciji* u Washingtonu, kod crkve Bl. Nikole Tavelića u Melbourneu u Australiji i u Vatikanu u Rimu, predstavljaju vrlo dobru portretnu skulpturu, jednu od najboljih među Meštrovićevim poprsjima. Stepinčev lik u profilu odaje posebnu bliskost i prijateljstvo umjetnika i njegova modela; kompozicija poprsja s dijelom ruke likovno je skladna i odmjerena, plastički čisto modelirana. U tom portetu nema ničega od standardnih portreta uglednih velikodostojnika.

Krećući se u crkvenim i svećeničkim krugovima Meštrović u Syracusi, ni zatim u Notre Dame, nije više modelirao ženske aktove kao ranije, ali ni ženske portrete, osim rijetkih.

U Syracusi je 1947. ponovno portretirao suprugu *Olgu*. Jedan se portret nalazi u Baton Rougeu, a drugi, nešto veći, u Notre Dame, oba u sadrenim modelima i brončanim odljevima. Za razliku od Olginog poprsja iz 1935. u Galeriji Meštrović u Splitu, koji je predstavljao ženu i majku u punini života i ljepote, ovaj je gotovo gotizirajuće ozbiljan, asketski. To je već majka koja je izgubila jednu kćer, a druga su joj djeca raspršena izvan obiteljskog doma. Fizionomija je markantna, čvrsta, sigurno modelirana; u svakom slučaju kiparski mnogo kvalitetniji rad od ostalih tadašnjih portreta raznih službenih ličnosti.

U Meštrovićevoj kolekciji u Baton Rougeu nalazi se i jedna nevelika skulptura sjedećeg *Olgina lika*.

Ostalih nekoliko ženskih poprsja (*Gđa Nikolorić*, *Gđa Chapiro*) zacijelo nisu od posebnog značaja za tadašnje Meštrovićevo stvaralaštvo. S mnogo je više pažnje i prijateljske prisnosti prišao modeliranju portreta kiparice *Malvine Hoffman*, koja mu je pomogla da ostane i da se zaposli u Americi. Ta je glava rađena gotovo rodenovskim impresionističkim nervom nemirne površine, s osjećajnim pristupom liku poznate američke kiparice. To je bila i posljedica poprsja modeliranoga za bronćani odljev.

Sasvim je drugačiji bio kiparev pristup poprsju nepoznate *Žene*, u kolekciji Notre Dame, izveden u finom bijelom mramoru. Uglaćana i leonardovski mekana površina inkarnata lica i ruku prekriženih na prsima ističe se u kontrastu s hrapavo obrađenim tekstilom odjeće i kape. Poprsje je izrazito lirski koncipirano i, unatoč realizmu prikaza, odudara od ostalih Meštrovićevih američkih figura.

U tom sirakuškom razdoblju, od 1944-1955. godine, izradio je Meštrović i desetak reljefa s više likova na njima, osjećajući potrebu za složenijim kompozicijama.

Tako je u jednom vrlo plitkom reljefu u sivom mramoru ponovio davni motiv *Domagojevih strijelaca*, riješen izrazito dekorativno i grafički.

!953. godine izradio je i dao klesati u mramoru šest velikih reljefa s motivima *Njegovanja bolesnika* za *Bolničarsku školu* u New Yorku. Te naručene radove, sa zadanim motivima i sugestijama američkih ustanova što su ih naručivali i plaćali, često je radio preko volje, ne uspijevajući se nikada uklopiti u američku društvenu sredinu i njihov društveni i umjetnički mentalitet. U jednome od tih reljefa, *Hranjenje bolesnika*, nadahnuo ga je tek privlačni lik mlade djevojke.

"Sjećam se - pisao je kasnije njegov sin Mate - da kada je dobio iznos, da učini reljef na Newyorškoj klinici, i to 2000 dol. po komadu (bio je plaćen po četvornoj stopi, kako je odredilo Nacionalno društvo kiparâ), nije imao nikakve inspiracije. Jedina životnija figura bila je mlada bolničarka, za koju mu je kao inspiracija poslužila simpatična kćerka nadzornika gradskih javnih poslova New Yorka, Zurmullena. Ti reljefi na Newyorškoj bolnici pokazuju stvaralačke poteškoće, s kojima se jedan umjetnik suočava. Njega nije zanimao ni američki krajolik, a niti američko društvo. On nije razumio Amerike, i kolikogod mu je bilo moguće, on se izolirao iz američkog života. Tješio se je - kako je to znao često istaknuti - time, da je umjetnik uvijek u egzilu i samotan, bez obzira živio u svojoj zemlji ili u stranome svijetu." (9133 [648]).

Zacijelo pod kompleksom svog emigrantskog položaja, otuđenog od domovine i glavnine obitelji, nastao je niz reljefa u drvu, kamenu i bronci s motivima izbjeglih, tugujućih žena (*Uplakane žene*, *Žene u bijegu*, *Tugujuće žene*). U tim, do crteža neplastičnim reljefima s forsiranom simbolikom (umnogome srodnom ranim secesijskim i art déco kompozicijama) nisu plastične vrijednosti mogle doći do izražaja jer su im se idejne poruke štetno nametale. Zanimljiv je ipak gotovo glazbeni ritam ponavljanih likova žena, posebno reljefa izvedenog u crnom mramoru, danas u Syracusi.

Tada je, 1954, u Syracusi nastala i grupna skulptura *Povratak izgubljenog sina*, izrazito autobiografskog sadržaja i obilježja. Ona likovno obrađuje složeni odnos Meštrovića i sina mu Tvrtka, kojega se često odricao, pa opet očinski prihvaćao, a koji će konačno uslijediti sinovom i očevom tragedijom. Taj svoj osobni doživljaj predstavio je Meštrović Isusovom biblijskom temom povratka izgubljenog sina. Sačuvane su studija u sadri i veća skulptura u bronci, predstavljajući više realni prizor susreta oca i sina nego istaknuto skulpturalno rješenje.

Posebno omiljenoj temi muzicirajućih djevojaka navraćao se Meštrović i nakon rata u Americi. Te su skulpture već izgubile prvotnu simboličnu poruku traženja harmonije među narodima i među ljudima, nego su ga privlačile samim motivom, iako Meštrović u privatnom životu nije imao posebnog afiniteta prema glazbi, osim prema onoj folklornoj, zavičajnoj. U desetak godina sirakuškog razdoblja stvaralaštva izradio je čak petnaestak takvih skulptura s motivima glazbe i plesa: *Ženu sa čelom*, *Djevojku sa čelom*, *Ženu s glazbalom*, *Djevojku s mandolinom*, *Sviračicu*, četiri reljefa *Djevojaka s glazbalima*, *Sviračice s lutnjama*, *Plesačice sa cimbalima*, *Ženu s violinom*, *Seljanke plesačice* i skulpturu nazvanu *Pjesma*.

Žena sa čelom i *Djevojka sa čelom* srodne su skulpture, istaknute plastičnosti, s istaknutim volumenom samog instrumenta, i odlikuju se likovnom izvornošću i vrijednošću u Meštrovićevom američkom stvaralaštvu. Ostale skulpture u kamenu, bronci ili tek u sadrenim modelima, od kojih se neke nalaze u američkim javnim zbirkama, poznajemo uglavnom samo po podacima, pa nije moguće odrediti njihovu likovnu vrijednost.

Da se, konačno, osvrnemo i na Meštrovićeve skulpture spomeničke namjene. Neka poprsja namijenjena spomenicima već smo spomenuli (*Stepinac*, *Čaušević*, *Jagić*, *Tesla*). Spomenike, ili tek projekte za neizvedene spomenike, radio je Meštrović samoinicijativno, natječajno ili naručene, za Ameriku, ali uglavnom za domovinu, posljednje redovito besplatno, kao darove, udovoljavajući zamolbama.

U Syracusi je Meštrović od 1949. bio veoma zauzet velikim projektom *Spomenika Židovima* u spomen šest milijuna nacističkih žrtava. Izradio je više studija, od kojih neke i u konačnoj veličini, posebno lik *Mojsija*, ali nakon tri godine neumornog rada, uz malene novčane honorare, narudžba je bila povučena i spomenik nije konačno izveden. Meštrović je suosjećao s tragedijom Židova, a sam lik Mojsija mu je, kako smo vidjeli, bio prisan i posebno omiljen. Spomenik je trebao biti podignut u New Yorku, na istaknutom položaju Riverside Parku, ali nije zbog pomanjkanja sredstava i nekih nesuglasica u "Američkom odboru za podizanje spomenika palim Židovima" i drugim zaduženim organizacijama. Taj je Odbor prikupio veći broj projekata od raznih arhitekata i kipara, ali je izabrao samo Meštrovićev, u suradnji s arhitektom Erichom Mendelsohnom, kojega su i gradske vlasti odobrile. Golemi spomenik morao je biti izveden od jablaničkog ili švedskog granita, a i jugoslavenska je Vlada bila voljna pridonijeti (6377). To bi bio najveći spomenik židovskim žrtvama na svijetu.

Prvu zamisao spomenika dao je arhitekt Percival Goodman, iskusan u gradnji sinagoga. Poznati litvanski kipar, tada u američkom egzilu, Jacques Lipchitz, odabran je za izvodioca kiparskog dijela spomenika. Goodmanov projekt nije se svidio komitetu za podizanje spomenika, pa je zamijenjen arhitektom Ericom Mendelsohnom, koji je za izvedbu skulptura pozvao tada popularnog američkog kipara Joa Davidsona (s kojim je uoči Prvog svjetskog rata radio u Americi drugi naš kipar, Dujam Penić). Međutim, zbog bolesti već starog kipara Davidsona, pozvan je Meštrović kao suradnik arhitekta Mendelsohna, poznavajući njegovu naklonost židovskoj kulturi.

Meštrović je najprije izradio veliki reljef *Mojsija*, koji je iz sadrenog modela u Sveučilištu Syracuse 1991. odliven u bronci i postavljen, uz skulpture *Joba* i *Persefone*, u krugu toga Sveučilišta do *Shaffer Art Buildinga*. Sredstva za lijevanje dali su Don i Marilyn Johnson Gianicola.

Reljef nadnaravne veličine, postavljen na još veću uspravnu kamenu ploču, prikazuje Mojsija koji korača naprijed, pružene lijeve ruke, u ljutnji prema nezahvalnom narodu (10590 [15-17]). Kompozicijom lika u pokretu i njegovim reljefnim oblikovanjem, stiliziranog spomeničkog karaktera, spomenik *Mojsija* spada među dobre Meštrovićeve američke radove.

U prvoj zamisli Meštrović je bio predvidio jedan golemi reljef, veličine 33 x 33 metra (6343), ali je zatim radio nekoliko varijanta s dugačkim reljefom i istaknutom Mojsijevom skulpturom. Sam je u interviewu nekolicini hrvatskih književnika i javnih radnika u Americi, a u povodu svoje sedamdesete obljetnice života, odgovorio 1953. na njihovo pitanje o zamisli spomenika i mogućnosti ostvarenja:

"Vi me previše pitate kad hoćete da znadete hoće li se spomenik ostvariti. Osnova je bila gotova i odobrena od svih nadleštva, to jest od odbora za podignuće spomenika, od umjetničkog odbora za područje grada New Yorka i od glavnog komesarijata za umjetnost u cijeloj državi. No kad se je imalo pristupiti izvedbi nastupila je kriza u samom odboru pokretača i pitanje izvedbe jest zbog toga 'odloženo'. Hoće li ga oživjeti i spomenik ostvariti, ja ne znam, niti sam se dalje zanimao, jer sam moralno bio zamoren sa ovim pitanjem. Bio sam izradio generalnu skicu (za arhitektonski dio sa odborovim arhitektom Mr. Mendelsohnom) i nekoliko studija u velikom mjerilu, ali baš kad se je trebalo početi rad na izvedbi spomenika, nastupio je sukob iz meni nepoznatih razloga.

Spomenik je bio zamišljen na jednoj univerzalnoj bazi, to jest spomenik je imao biti svim palim žrtvama u zadnjem ratu, a u prvom redu Židovima, čije su žrtve bile srazmjerno najveće i koji su bili na najokrutniji način ubijani.

Centar spomenika bio je jedan obelisk (u koji se imalo urezati 'Deset Zapovijedi Božjih', kao moralni stožer cijelog uljuđenog čovječanstva). Osim ovog nadpisa imale su doći i neke kitice iz 'Propovijedi na Gori'.

U likovnim prikazama imao je doći kao glavna figura Mojsije, koji jakom gestom upućuje čovječanstvo na razumijevanje i posluh propisa. U dugačkom reljefu iza ove figure nizalo se je mnoštvo naroda i religija te duhovnih velikana, koji su kroz vjekove stremili ka moralnom idealu čovječanstva." (119 [15]; 366 [13]; 367 [329]).

Dugački je reljef uključivao tridesetak stojećih ljudskih likova, uzdignutih ruku, u hodu, dvostrukih od naravne veličine i još veći lik sjedećeg Mojsija s prijetećom podignutom desnom rukom, pred obeliskom visokim dvadesetak metara, sve zajedno na terasi s pristupnim stepenicama. Da je izveden, bio bi to jedan od najistaknutijih i likovno i arhitektonski najljepših Meštrovićevih monumentalnih javnih spomenika. Studije i makete spomenika nalaze se u zbirci njegovih djela u Sveučilištu Notre Dame.

Drugi javni američki spomenik što ga je Meštrović projektirao u vrijeme boravka i rada u Syracusi je *Čovjek i Sloboda*,

osam i pol metara visok muški akt podignutih ruku i pogleda uvis (veličine splitskog *Grgura Ninskog*). Postavljen je 1954. na konzoli na pročelju Mayo klinike u Rochesteru. Meštrović je sam taj poletni lik nazvao *Težnjom za slobodom*.

U ranije navedenom interviewu sam je Meštrović o tome djelu pričao iste 1953. godine, kada ga je i dovršio:

„Skulptura spomenutog naslova bila je tražena i poručena od jedne institucije, i bila se je između mene i pročelnika dotične institucije razvila poduža korespondencija. Ja sam naime tvrdio da je to vrlo težak i kompliciran predmet i molio ga da mi objasni kako oni zamišljaju da se može valjano prikazati pojam slobode i da li oni misle da je igdje čovjek potpuno slobodan. Oni su bili malo u neprilici, pa su tražili od mene da im kažem kako ja zamišljam slobodna čovjeka bez obzira kako ću ga u skulpturi kao u alegoriji predstaviti. Odgovorio sam da sam ja u ovom slučaju zainteresiran samo u tom kako bi taj pojam u skulpturi prikazao. Rekao sam kako su majstori u prošlosti predstavljali oslobođena čovjeka, a to je obično bilo sa rastrganim lancima, koji su ga fizički sputavali. Međutim kad se čovjek fizički oslobodi on još nije slobodan, jer mu treba mogućnosti za izdržavanje života. No čak ni tada nije slobodan, jer mu treba sloboda mišljenja i sloboda duhovnog izražavanja i izživljavanja. Pa čak ni tada nije potpuno slobodan, ako ne potrga one lance, koji ga u unutrašnjosti sama njega sputavaju, svoje mane, opačine i zle nagone. To bi se po prilici svelo na ono staro grčko ‚Upoznaj samoga sebe' ili biblijsko ‚Carstvo je nebesko u nama samima'.

U ovoj figuri nisam mogao izraziti slobodna čovjeka, nego samo njegovu težnju za slobodom.

Kao i mnogi drugi, treba da se i mi Hrvati malo zamislimo kad govorimo o svojoj žudnji za slobodom i da vidimo koliko je dugačak i tegoban put do prave i pune slobode." (366 [15]; 367 [330]).

Meštrovićeva je skulptura, iako u osnovi realistički izvedena, odlično uklopljena u veliku površinu zgrade od bijelog kamena, bez prozorskih otvora i drugih građevnih elemenata (osim trijema prizemlja). Iako nema ranijih karakterističnih Meštrovićevih monumentalnih obilježja, nego u svom gotovo dematerijaliziranom realizmu djeluje gotovo intimno, ipak na toj golemoj bijeloj podlozi, s poletnim pokretom, spomenički djeluje vrlo efektno, pa čak i monumentalno.

Godine 1953. izradio je Ivan Meštrović za domovinu spomenik *Andriji Kačiću Miošiću*, čiju je pučku pjesmaricu poznavao još kao pastir na selu. Stoga se rado odazvao molbi gvardijana franjevačkog samostana u Zaostrogu fra Karla Jurišića da se u povodu 250. obljetnice tu postavi spomenik *Kačiću*.

Tek je 1958, nakon što su sakupljena dobrovoljna sredstva, odliven kip u zagrebačkoj Akademijinoj ljevaonici, pod nadzorom Frane Kršinića.

God. 1959. odliven je još jedan primjerak u sadri, pa je Galerija Meštrović dobila model, a zaostroški samostan i sadreni odljev.

Klesar Ante Perišin iz Kaštel-Kambelovca izradio je podnožje spomenika, ali ne od skupljeg jablaničkog granita, kako je Meštrović savjetovao, nego od bijelog segetskog kamena.

30. rujna 1960. svečano je otkriven spomenik *Kačiću* pred župnom crkvom u Bristu (9256).

Spomenik *Andriji Kačiću Miošiću* zacijelo je jedna od najljepših skulptura što ih je Meštrović izradio u Americi za domovinu. Simetrična postava na podu sjedećeg lika, raširenih koljena - karakteristična za mnoge Meštrovićeve skulpture, pogotovo one spomeničkog značaja - ublažena je dijagonalnim guslama s jedne strane, a gudalom s druge, kao i blago nagnute glave mladoga fratra. Spomenik ne odražava monumentalnost, nego smirenost, staloženost i usredotočenost pučkog pjesnika na guđenje. Trostepenasto postolje nešto je preveliko za intimnu narav spomenika.

Dosta sličnosti s Kačićevim spomenikom, u sjedećem stavu, ali sa slikom na koljenima, ima drugi Meštrovićev spomenik slikaru *Celestinu Medoviću* što ga je 1955. izradio za Kunu, na zamolbu mještana tog pelješkog mjestanca, koji su ga uspjeli odliti u broncu, naručiti postolje od jablaničkog granita prema Meštrovićevu nacrtu i otkriti tek 1971. godine.

Medovićeva skulptura djeluje preintimno za javni spomenik, a preveliki volumen tijela međusobno neusklađenih masa u suprotnosti je s portretno dobro modeliranom glavom.

Navedimo da je Meštrović u Syracusi, prije 1956. godine, izradio i spomen-poprsje veoma popularnog srpskog pjesnika, naročito djeci omiljenog, *Zmaja Jove Jovanovića*, postavljenog u Kamenici u Srbiji.

1445. SV. KRISTOFER, studija I. (St. Christopher, Study of St. Christopher with Christ Child, Sketch for St. Christopher).
Stojeći muški lik s djetetom na desnom ramenu, podignute lijeve ruke.
Syracuse, 1955.
Sadreni model.
Vel. 98 x 38 x 25 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.116) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 62; XVIII. 2. 99; XVIII. 3. 65; XVIII. 4. 71; XVIII. 102 [76]; XXI. 1. 7 [sl.]; XXI. 2. [sl.]; 42 [28, br. 119, sl.]; 46 [65, br. 186, sl.].

1446. SV. KRISTOFOR, studija II. (Sketch for St. Christopher, St. Christopher).
Syracuse, 1955.
Sadreni model.
Vel. 64 x 33 x 43 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.059) OOM.
Pod.: XVIII. 1. 89; XVIII. 3 67; XVIII 102 [67].

1447. SV. JERONIM, visoki reljef (St. Jerome).
Sjedeći odjeveni lik starijeg čovjeka s knjigom u krilu, lijevom rukom podupire glavu.
a) Syracuse, 1955.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Croatian Church of St. Jerome, kapela, Detroit, SAD. Kapela Naše Gospe. (Donacija). Crkva sagrađena 1955.
Pod. XVIII. 2. 69; XVIII. 4. 46; XVIII. 17-23; XVIII. 97; XXI. 1 [sl.]; 46 [65, br. 184, sl.]; 6596; 7141 [24]; 8811 [179].

1448. NADEŽDA PETROVIĆ, spomenik.
Dvije trećine ženskog lika, s punđom kose; u desnoj ruci kist, u lijevoj slikarska paleta.
a) Notre Dame, 1955.
Sadreni model.
b) Zagreb, 1955. Ljevaonica Umjetničke akademije.
Bronca.
Vl.: Čačak, javni spomenik u parku pred gimnazijom. Meštrovićev dar općini Čačak. Otkriven 20. VIII. 1967.
Meštrovićev nacrt postolja. Postolje klesao Pavao Bilinić, Split.
Izl.: Zagreb 1983.
Lit.: 6594; 6747.
Pod.: XVIII. 15, 31, 32, 34; 86 [sl. (9)]; 654 [37]; 6673; 6717; 6728; 7042; 7110; 7702; 7674; 7694.

1449. RASPELO (Crucifix).
Krist na križu, glava malo prignuta lijevom ramenu, vodoravna pregača, stopala nogu jedno do drugoga.
Syracuse, oko 1955.
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Notre Dame University.
Pod.: XXI. 2 [sl.].

1450. MALA PIETÀ, studija za Floridsku Pietà I. (A small Pieta).
Na podu sjedeći Kristov lik u krilu Bogorodice koja sjedi i gleda ga.
Notre Dame, 1955.
Terracotta.
Vel. 32 x 17 x 13 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 98.27.3) OOM.
Izl.: Notre Dame 1974.
Lit. 605 [55, br. 28, sl.].
Pod.: XXI. 1. 8 [sl.].

1451. ORAČI, reljef.
Dva muška lika sa plugom, jedan sijač i jedna žena s preslicom.
a) Notre Dame, 1955.
Sadreni model.
Vel. 209 x 322 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 6). Meštrovićev dar Općini Drniš poslan u Split 1956.,u Drniš dopremljen 1962..
b) Kamen. Klesao akad. kipar Mate Čvrljak,1962-63.
Otkriven 13. VIII. 1983.
Vl.: Dom kulture, Drniš.
Lit.: 7145; 9163; 9210.
Pod.: XVIII. 1. 1955; XVIII. 2. 6; XVIII. 4. 129; XVIII. 97. 1955; 713 [11, br. 32, sl.]; 6415; 7019; 7110; 7169; 7355; 7700; 7706; 8930; 8958 [sl.]; 8987 [sl.]; 9009; 9163; 9165: 9167; 9168 [sl.]; 9313; 9314; 9383; 9785 [502]; 10645a.

1452. AUTOPORTRET (Self-portrait).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 61 x 46 x 41 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.048) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [66].

1453. ZMAJ JOVAN JOVANOVIĆ, poprsje, spomenik (Jovan Jovanović Zmaj s djetetom i knjigom, Govanovic, Serbian Poet reading to Child, Zmaj Jovan Jovanović, portrait).
a) Syracuse-Notre Dame, 1955. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vl.: Zmajev muzej Sremska Kamenica (Srbija) ? Meštrovićev dar Matici srpskoj u Novom Sadu.Muzej grada Novog Sada ,Petrovaradin,1993.15.kat.br.366
Izl.: Hamilton 1956.
Pod.: XVIII. 4. 135; 576; 6526; 7110; 7169.

1454. AMBROZIJE (BOŽO) ŠARČEVIĆ, spomenik.
Spomenik bunjevačkom književniku.
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Spomenik.
Otkriven 4. IV. 1971.
Vl.: Subotica, trg.
Pod.: 8252.

1455. SAVA KOSANOVIĆ, poprsje, reljef (Portrait of Dr. Kosanovic).
Glava muškarca.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Notre Dame, 1955-1961.
Sadreni model.
Vl.: Nepoznati vlasnik, Beograd.
Meštrovićev dar Umjetničkoj galeriji, Sarajevo 1958.
b) Bronca.
Vel.: 61,5 x 62,5 cm.
Vl.: Novo groblje, Beograd.
c) Bronca.
Vel. 80 x 60 cm.
Vl.: Kreševo, na ulazu u samostan.

d) Bronca.
Visoko, pred školom.
Otkriven 1972.
Pod.: XVIII. 2. 33; XVIII. 4. 138; 7330 [122]; 8766 [310, br. 15].

1456. NADBISKUP JOSEPH HURLEY, poprsje (Bust of Archbishop Hurley).
a) Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca (?).
Vl.: St. Augustin, Florida, SAD.
Pod.: XVIII. 4. 43.

1457. SJEDEĆI MUŠKI LIK (Seated Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Notre Dame University (inv. 87.18.016) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [60].

1458. UPLAKANI ČOVJEK, studija (Man weeping).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model, patiniran.
Vel. 33 x 31 x 25 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.032) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [64].

1459. ŽALOSNI ČOVJEK (Grieving Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model, patiniran.
Vel. 91 x 58 x 66 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.087) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [72].

1460. STOJEĆI MUŠKI LIK (Standing Male Figure).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 58 x 18 x 20 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.011) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [59].

1461. STOJEĆI MUŠKI LIK, reljef (Relief of Standing Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 61 x 46 x 41 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.046) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [66].

1462. POPRSJE MLADIĆA (Bust of a Young Man).
a) Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18,050).
b) Kamen.
Vel. 61 x 33 x 25 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.106) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [66, 74].

1463. POPRSJE MUŠKARCA (Bust of Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 48 x 33 x 25 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.026) OOM.
Pod.: XVIII: 102 [63].

1464. POPRSJE MUŠKARCA (bust of Man facing right).
Poprsje muškarca desno okrenutog lica).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 61 x 64 x 48 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.019) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [60].

1465. POPRSJE MUŠKARCA (Bust of Man resting Head on Fist).
Poprsje muškarca s glavom oslonjenom na ruku.
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 46 x 31 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.025).
Pod.: XVIII. 102 [63].

1466. POPRSJE MUŠKARCA (Bust of Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 66 x 58 x 36 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.067) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [69].

1467. POPRSJE MUŠKARCA (Bust of a Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 56 x 46 x 33 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.033) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [64].

1468. POPRSJE MUŠKARCA (Bust of Man with Hand at Throat).
Poprsje muškarca s rukom na vratu.
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 64 x 61 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.055) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [67].

1469. POPRSJE BRADATOG MUŠKARCA (Bust of a bearded Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 51 x 38 x 33 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.031) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [63].

1470. POPRSJE BRADATOG MUŠKARCA (Bust of bearded Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 56 x 36 x 38 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv.87.18.061) OOM:
Pod.: XVIII 102 [68].

1471. POPRSJE BRADATOG MUŠKARCA (Bust of bearded Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 56 x 53 x 43 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv.87.18.054) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [67].

1472. POPRSJE BRADATOG MUŠKARCA (Bust of a bearded Man).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 81 x 84 x 71 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.081) OOM.
Pod.: XVIII 102 [71].

1473. GLAVA MUŠKARCA, reljef (Male Head in high Relief).
Notre Dame, 1955- 1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 67 x 89 x 46 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.077) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [70].

1474. MLADA DJEVOJKA, reljef (Young Girl).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Alabaster.
Vel. 33 x 36 x 15 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv.87.18.103) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [74].

1475. ŽENA PODIGNUTIH RUKU (Woman with upraised Arms).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 69 x 15 x 15 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.060) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [68].

1476. ŽENA GRLI DJEČAKA (Woman with Arm wrapped around Boy at Shoulder).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 81 x 25 x 25 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.058) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [67].

1477. ŽENA S KRAVOM (?) (Woman with Cow).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 61 x 41 x 43 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.19.023) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [62].

1478. ŽENA SVIRA VIOLINU (Woman playing Violin).
a) Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 57 x 18 x 10 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 98.27.1).
Pod.: XVIII. 102 [77].

1479. VIOLINIST – VIOLINISTICA (Violinist).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 51 x 76 x 43 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.065) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [68].

1480. DJEVOJKA S HARFOM (young Woman with a Harp).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model s drvenim podnožjem.
Vel. 77 x 69 x 51 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.002) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [58].

1481. DVA LIKA, reljef – naprijed (Bas Relief with two Figures – recto).
TRI LIKA, reljef – otraga (Bas Relief with three Figures – verso).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 104 x 51 x 25 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.074) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [70].

1482. DVA ZAGRLJENA LIKA (Two Figures embracing).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vel. 198 x 41 x 46 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.101) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [73].

1483. TRI LIKA U MOLITVI (Three Figure praying)
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Mramor.
Vel. 122 x 102 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.104) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [74].

1484. TRI ŽENSKA LIKA (Three quorter lenght Female Figure).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model (?).
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.108) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [74].

1485. KRIST, reljef (Relief of standing Christ).
Stojeći lik Krista.
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 94 x 41 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.057) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [67].

1486. ISUS, poprsje (Bust of Jesus).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 43 x 28 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.014) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [60].

1487. KRIST S KUGLOM (Christ with Orb).
Notre Dame, 1955-1961.
Sadreni model.
Vel. 79 x 56 x 38 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.075) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [70].

1488. KRIST U KOPRENI, poprsje (Bust of Christ in a Veil).
Notre Dame, 1955-1961.
Sadreni model.
Vel. 56 x 71 x 71 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.063) OOM.
Pod.: XVIII 102 [68].

1489. KRIST U SLAVI (Triumphant Christ with four Evangelist's Symbols).
Triumfirajući Krist sa četiri simbola evanđelista.
Notre Dame 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 130 x 237 x 14 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.072) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [69].

1490. POPRSJE KRISTA ILI STUDIJA ZA MOJSIJU (Bust of Christ or Study for Moses).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 66 x 56 x 15 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.020) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [60].

1491. SKIDANJE S KRIŽA, reljef (Descent from the Cross).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vel. 152 x 77 x 10 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.102) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [74].

1492. PIETÀ (Pietà).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model, patiniran.
Vel. 56 x 28 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.030) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [63].

1493. PIETÀ (Three quarter Pieta).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 53 x 84 x 109 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.076) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [70].

1494. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadra, patinirana.
Vel. 48 x 51 x 46 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.027) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [63].

1495. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.112?) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [75].

1496. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child).
a) Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 75 x 33 x 24 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.109) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [75].

1497. GLAVA DJEVICE OPLAKIVANJA (Head of the Virgin from the Lamentation).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Alabaster.
Vel. 32 x 25 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.007) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [59].

1498. GLAVA DJEVICE OPLAKIVANJA (Head of the Virgin from the Lamentation).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Alabaster.
Vl.: Notre Dame University (inv. 83.065.04).
Pod.: XVIII. 102 [61].

1499. ŽENA POD KRIŽEM (Woman under the Cross).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vel. 48 x 43 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.111) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [75].

1500. ŽENA POD KRIŽEM, reljef (Woman under the Cross).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vel. 65 x 36 x 6 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.097) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [73].

1501. ŽENA POD KRIŽEM, reljef (Woman under the Cross).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vel. 66 x 36 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.114) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [75].

1502. JOB, reljef.
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vel. 119 x 91 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.095) OOM.
Pod.: XVIII. 2. 78; XVIII. 4. 95; XVIII. 102 [76].

1503. SV. FRANJO, studija (St. Francis).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model, patiniran.
Vel. 130 x 81 x 23 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.043) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [65].

1504. SVETAC S KRIŽEM (Saint holding Crucifix).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 183 x 53 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.090) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [72].

1505. SV. LUKA EVANĐELIST (St. Luke the Evangelist).
Sjedeći lik muškarca, glave oslonjene na lijevu ruku, podignute lijeve noge.
a) Notre Dame, 1955-1958.
Sadreni model.
Vel. 66 x 33 x 33 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.066).
b) Bronca.
Vel. naravna.
Vl.: University of Notre Dame, Snite Museum, dvorište pred Galerijom, Notre Dame.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 102 [68]; XX. 1 [sl]; 605 [55, br. 35, sl.]; 8785 [34]; 8870 [34].

1506. GLAVA EVANĐELISTA (Head of Evangelist).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 48 x 53 x 43 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.013) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [59].

1507. PROROK, studija III. (Study for the Prophet).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 25 x 15 x 18 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.115) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [75].

1508. SVIRAJUĆI ANĐEO (Angel musicians).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Drvo, orah.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.113) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [75]; 9299.

1509. ANĐELI
a) Notre Dame, 1955-1961.
Sadreni model.
b) Kamen ili bronca (?).
Vl.: Crkva Sv. Josipa Radnika, Gary, SAD. Nad glavnim oltarom.
Pod.: 8811 [180].

1510. RUKA, studija (Study of a Hand).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 41 x 28 x 18 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.037) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [64].

1511. RUKA (Hand).
Notre Dame, 1955-1961. (?).
Sadreni model.
Vel. 56 x 33 x 23 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.018) OOM.

1512. AUTOPORTRET (Self-portrait with a cap).
Glavom naslonjen na desnu ruku; s kapicom na glavi.
Sign.: MEŠTROVIĆ
a) Syracuse ili Notre Dame,1955- 1956.
Sadreni model, patiniran tamno.
Vel. 60 x 60 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 23).
Iz South Benda poslano Nikoli Adžiji.
b) Zagreb, 1957.
Bronca.
Vel. 63 x 60 x 38 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.GMS-94
c) Bronca.
Vl.: University of Pittsburgh, Hillman Library, Pittsburgh, SAD.Inv.br.IAS 64480115
Izl.: New York 1966, Zagreb 1983, 1985, Split 1986.
Pod.: XVIII. 1. 8; XVIII. 3. 8; XVIII. 7. 64; XVIII. 54 (?); 66 [sl]; 588 [br. 18]; 641 [136, br. 107, sl.]; 657 [br. 68]; 689 [14]; 712 [12]; 713 [11, br. 33, sl.]; 7101 [477, sl.]; 7872 [sl.]; 9301 [sl.].

1513. PETAR PETROVIĆ NJEGOŠ, skulptura za mauzolej na Lovćenu (The Njegoš Monument).
Sjedeći muški lik u crnogorskoj odjeći, glave naslonjene na lijevu ruku; iza njega raskriljeni orao.
a) Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
b) Granit, jablanički crni.
Uvećano klesao Andrija Krstulović, Split 1957.
Vel. 362 x 324 x 140 cm.
Vl.: Njegošev mauzolej, Lovćen.
Lit.: 94 [sl.]; 129 [sl.]; 131 [sl.]; 7009; 7593; 7648; 7878; 8283; 9309 [sl.]; 10679 [184-185].
Pod.: XVIII. 2. 15; XVIII. 4. 158; 46 [63, br. 152-155, sl.]; 47 [185, br. 70]; 86 [(37), sl. 11]; 108 [32, br. 110, sl.]; 119 [9, 35]; 641 [136, br. 109, sl.]; 703 [sl.]; 2838; 2841; 2842; 2909; 2980; 3181; 3187; 3212; 3220; 3688; 5131; 6266; 6525; 6554; 6555; 6558-6561; 6567; 6590; 6601; 6606; 6607; 6615; 6619; 6621; 6626; 6628; 6634; 6715; 6728; 6863; 7399; 7402; 7403; 7413; 7584; 7586; 7569; 7578; 7587; 7596; 7604; 7606; 7610; 7623; 7632; 7633; 7646; 8116; 8129; 8165; 8166; 8178; 8216; 8231; 8234; 8255; 8263; 8272; 8444; 8446 [sl.]; 8506 [sl.]; 9084 [55]; 9785 [500-502]; 10197 [sl.].

1514. DIRIGENT LEO BARZUN, poprsje (Bust of Leon Barzin, Barzun).
a) Notre Dame, 1956-8.
Sadreni model.
a) Mramor.
Vel.59,7x43,2x33 cm
Vl.:Syracuse University -Syracuse.Dar Lora B.Childs. Ob.nr.1996.0289
Pod.: XVIII. 1. 156; XVIII. 2. 12; XVIII. 4. 127; XVIII. 97, 1956; 6725 [96].

1515. IGNATIUS A. O'SHAUGHNESSY, poprsje (Portrait of I. A. O'Shaughnessy).
Poprsje muškarca pedesetih godina.
a) Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Meštrovićev dar.
b) Bronca.
Vel. 57,5 x 44 x 38 cm.
Vl.: Notre Dame University, South Bend, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 2. 22; XVIII. 4. 23; XXI. 1. 15 [sl.]; 46 [64, br. 171, sl.]; 605 [55, br. 27, sl.].

1516. SLIJEPI HOMER, studija (Blind Homer, Homer the blind).
Sjedeći lik starca svira liru u krilu.
a) Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Vis. 56,5 cm.
Vl.: Wichita Art Museum,Wichita,SAD.L.S. i Ida Naftzger Collection in memory of Lee Southwell Naftzger II.Ob. nr.1968.18
a) Bronca.(Ljevano 1968)
Vel.55,2 x 45,7 cm.
Vl.: Wichita Art Museum, Wichita, SAD.L.S. i Ida L.Naftzger

Collection in memory of Lee Southwell Naftzger II.Ob. nr.1968.19
Izl.: South Bend, Notre Dame 1955, New York 1966.
Pod.: XVIII. 1. 73; XVIII. 7. 8; XX. 1. [sl]; 46 [65, br. 117, sl.]; 86 [(37), sl. (8)]; 573 [br. 8]; 588 [br. 16]; 8766; 10634 [184].

1517. SLIJEPI HOMER (Blind Homer).
Sjedeći lik starca prekriženih nogu, pogleda uvis, s knjigom (?) u rukama.
Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend (1959).
Pod.: XVIII. 2. 117; XVIII. 3. 77; XVIII. 4. 100; XXI. 1. [sl.]; XXI. 2. [sl.]; 46 [65, br. 179, sl.].

1518. GLAVA SLIJEPOG HOMERA (Head of blind Homer).
Glava bradatog starca s pogledom uvis.
Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Obitelj Meštrović, South Bend (1959) (?).
Pod.: 46 [65, br. 180, sl.]; 86 [sl. (8)]; 10634 [184].

1519. MILA GOJSALIĆ, spomenik (Heroine, Mila Gojsalic).
Stojeći lik djevojke u narodnoj nošnji.
a) Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Meštrovićev dar Poljičanima.
b) Zagreb, 1965.
Bronca.
Vel. 200 cm.
Vl.: Poljica, kod Zakučca, blizu Gata.
Otkriven 20. VIII. 1967.
Lit.: 7807 [sl.].
Pod.: XVIII. 1. 1956; XVIII. 2. 9; XVIII. 4. 155; XVIII. 97; 46 [62, br. 147, sl.]; 69 [43]; 6616; 6474; 6576; 6635; 6673; 6883; 7110; 7169; 7469; 7566; 7671; 7674; 7677; 7694; 7702; 7712; 7718; 8245; 8477; 9339 [sl.].

1520. ANĐA PETROVIĆ LUKOVIĆ, poprsje (Portrait of Andja Lukovic).
Poprsje žene s pundžom, s prstima ruku u donjem desnom dijelu.
a) Notre Dame, 1956.
Sign. i natpis:ANĐINOJ USPOMENI/IM (straga).
Sadreni model.
Vel. 58 x 44 x 27 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
b) Bronca.
Vis. 60 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.GMS-27
c) Bronca.
Vl.: Čačak. Dar autora.
Pod.: I. 5. 10; XVIII. 2. 20; XVIII. 4. 160; XVIII. 97.1956; 86 [sl. (3)]; 712 [12]; 8648.

1521. DJEVOJKE S GLAZBALIMA, reljef (Pet sviračica, Quintet, Five Women playing instruments, Girls with musical Instruments).
Pet djevojaka; jedna s violončelom, ostale s violinama.
Syracuse, 1947-1955..
Drvo, mahagonij.
Vel. 182,9 x 125,7 cm.
Vl.: Syracuse University, Art Collection, Bird Library (inv. Cooper fund 1964.219).
Kupljeno od Petra Meštrovića 1964.
Izl.: Hamilton 1956, Syracuse 1964, Notre Dame 1955, 1975.
Pod.: XVIII. 1. 42; XVIII. 3. 46; XVIII. 7. 23; 46 [64, br. 161, sl.]; 573 [br. 21]; 576; 605 [60, br. XXI, sl.]; 7534; 9299; 10322 [229, br. 22, sl.].

1522. MAJKA I DIJETE (Majka s djetetom,Mutter mit Kind, Mother and child, Madonna and Child).
Tri četvrtine sjedećeg lika žene, ljubi dijete u krilu.
a) Notre Dame, 1959.
Sadreni model.
Vis. 87 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 35). Autorov dar Drnišu.
b) Zagreb, 1959.
Bronca.
Vl.: Drniš, pred Domom zdravlja.
Postavljeno 1964.
Izl.: Zagreb-Vrpolje-Otavice-Drniš 1983.
Pod.: XVIII. 4. 132; XVIII. 97; 644 [br. 21]; 713 [12, br. 36, sl.]; 7481; 7482; 8766 [309]; 8875 [sl.].

1523. NARIKAČE, reljef.
Poprsja dviju žena pogleda uvis, sklopljenih ruku.
Notre Dame, 1956.
Drvo.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XX. 1; XX. 2. [sl.].

1524. RASPELO, reljef (Žene pod Raspelom, Pod Raspelom, Crucifixion, Under the Cross, Morning Women under Cross).
Raspeti Krist na visokom križu, pod križem pet stojećih likova.
a) Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Vel. 660 x 240 cm.
Vl.: (Vjerojatno Trinity Lutherian Church, Rochester, SAD).
b) Kamen. U kamenu izveo Antony Caponi, Minnesota. Posveta 9. XII. 1956.
Vel. 670 x 243 cm.
Vl.: Trinity Lutherian Church, oltar, Rochester, SAD.
Izl.: Rochester 1956.
Pod.: XVIII. 1. 1956; XVIII. 2. 7; XVIII. 7. 49; XVIII. 67, 97; XXI. 1; 46 [66, br. 194-197, sl.]; 86 [sl. (8)]; 575 [sl.]; 6596; 6598; 6725 [96].

1525. RASPELO, reljef, studija (Study of the figure for Rochester).
Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 5. 65.

1526. PIETÀ, Studija za Floridsku Pietà.
Na podu sjedeći Kristov lik u krilu Bogorodice koja sjedi i gleda ga.
Notre Dame, 1956.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 42 x 37 x 30 cm.
Vl.: Notre Dame University. Pohrana Mate Meštrović.
Pod.: XVIII. 1. 1955; XXI. 2 [sl.]; 125 [318, br. 276, sl.].

1527. PROROK, studija I. (Prophet, Study of the Prophet).
Uspravni lik muškarca s obje ruke dignute uvis.
Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
Vis. 38 cm.
Pod.: 46 [64, br. 175, sl.]; 86 [sl. (9)].

1528. PROROK, studija II. (Prophet, Study of the Prophet).
Uspravni lik muškarca s obje ruke dignute uvis.
a) Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 74 x 34 x 28 cm.
Vl.: Privatno vlasništvo (?).
Pod.: XVIII. 1. 84; XVIII. 3. 88; XXI. 1. 9 [sl.]; XXI. 2. [sl.]; 6598.

1529. BOGRODICA S DJETETOM (Madonna and Child, The Lewis Hall Madonna and Child).
Bogorodica sjedi, lijeve noge preko desne, pridržavajući lijevom rukom dijete u krilu.
a) Notre Dame, 1956.
Sadreni model.
b) Bronca
1969.
Vel. 132 x 45,7 x 76,2 cm. (191 x 35,4 x 19 cm?).
Vl.: Notre Dame University, Courtyard, Lewis Hall. (Dar redovnica Holy Cross).
c) Bronca.
Vl.: Vatikan, Rim.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 38 (?); XXI. 1. 13 [sl.]; 605 [18, 53, br. 2, sl.]; 8870 [34].

1529a. MEDALJA AMERIČKOG INSTITUTA ARHITEKATA (American Institute of Architecture centenary) I. projekt.
Sjedeći muškarac crta, u pozadini građevine egipatske piramide, antičkog hrama i gotičke katedrale).
Sadreni model.
Notre Dame, 1956.
Lit.: 10365a [129-130, sl.]; 10582b [74-76, sl.].

1529b. MEDALJA AMERIČKOG INSTITUTA ARHITEKATA (American Institute of Architecture centenary) II. projekt.
Stojeći krilatimuški akt i sfinga na podlozi kruga i trokuta.
Sadreni model.
Notre Dame, 1956.
Lit.: 10365a [129-130, sl.]; 10582b [74-76, sl.].

1530. POPRSJE ŽENE (Portrait of a Woman).
a) Notre Dame, 1956-1960. (?).
Sadreni model.
b) Mramor.
Vel. 64 x 48 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.006) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [58].

1531. POPRSJE ŽENE (Portrait of a Woman).
a) Notre Dame, 1956-1960. (?).
Sadreni model.
b) Mramor, bijeli.
Vel. 63 x 47 x 28,5 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 83.065.03).
Pod.: XVIII. 4. 112; XVIII. 9. 17 [sl.]; XVIII. 102. 61.

1532. MARIN DRŽIĆ, glava za spomenik (Head of Drzic, Portrait of Drzic).
Notre Dame, 1957. (?).
Sadreni model.
Vl.: Zagreb (?).
Pod.: XVIII. 2. 89; XVIII. 4. 136.

1533. PAPA PIO XII, studija (Study of Pope Pius XII).
Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vel. 36 x 20 x 23 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.038) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [64].

1534. PAPA PIO XII, studija (Pope Pius XII, Sketch for Pope Pius XII).
Stojeći lik u svećeničkoj odjeći blagoslivlja podignutom desnom rukom.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
a) Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vis. 70 cm.
Vl.: Notre Dame University.
b) Sadra.
Vl.: Zbirka Đuro Kokša, Zagreb.?
c) Bronca.
Vis. 69,85 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 74.132).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 97; XVIII. 102 [57]; 605 [53, br. 6, sl.].

1535. PAPA PIO XII (Pope Pius XII).
Sjedeći lik muškarca u svećeničkoj odjeći, blagoslivlja desnom rukom.
Sign.: I. MEŠTROVIĆ
a) Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vl.: Memorial Library of Pope Pius XII, St. Louis, SAD.
b) Bronca.
Vis. 70 cm.
Vl.: Memorial Library of Pope Pius XII. St. Louis, SAD.Podignut 1959.
(Bio predviđen da se izradi u crvenom granitu).
c) Bronca.
Vl.: Collection of the University of Notre Dame, Notre Dame.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 1. 1957; XVIII. 2. 21; XVIII. 4. 22; XVIII. 97; 46 [64, br. 173, sl.]; 605 [53, br. 6, sl.]; 6725 [96]; 6694; 7439; 7987; 8527 [353]; 9363.

1536. OTAC SORIN, poprsje (Portrait of Father Sorin).
Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vl.: Notre Dame University.
Pod.: XVIII. 4. 20; XVIII. 97. 1957.

1537. F. CLEVELAND MORGAN, poprsje (Portrait of F. C. Morgan).
Poprsje muškarca srednjih godina.
a) Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vel. naravna.

b) Bronca.
Vl.: Montreal Museum of Fine Arts, Montreal, Canada.
Pod.: XVIII. 2. 22; XVIII. 4. 52; XVIII. 7. 45; XVIII. 73, 77; XVIII. 97. 1957; XXI. 1. [sl.]; 46 [64, br. 172, sl.]; 86 [sl (8)].

1538. JAKOVLJEV ZDENAC, studija (Krist i Samaritanka, Jacobs Fountain, Christ and the Samaritan Woman at Jacob's Well).
Krist sjedi na rubu zdenca, djevojka s vrčem stoji na drugoj strani.
Notre Dame, 1955.
Sadreni model, patiniran zeleno.
Vel. 71 x 58 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 63.16). Dar o. Theodora M. Hesburgha.
Lit.: 10679 [186].
Pod.: XVIII. 1. 1955; XVIII. 2; XVIII. 102 [55]; 605 [55, br. 32, sl. 31]; 6530; 6533 [sl.]; 6596 [sl.].

1539. JAKOVLJEV ZDENAC (Jacob's Well, Christ and the Samaritan Woman at Jacob's Well).
Krist sjedi na kruni zdenca, djevojka s vrčem na drugom kraju stoji.
a) Notre Dame, 1957.
Sadra.
b) Bronca i crni mramor.
Vel. 250 x 290 cm.
Vl.: Notre Dame University, O'Shaugnessy Hall, dvorište, Notre Dame.
Izl.: Notre Dame 1974.
Lit.: 114 [66-67, 80, sl.]; 8785 [34].
Pod.: XVIII. 1. 1955; XVIII. 2. 19; XVIII. 4. 18; XXI. a. 17 [sl.]; 46 [65-66, br. 191, sl.]; 86 [(36), sl. (8)]; 108 [32, br. 112, sl.]; 119 [23]; 125 [318, br. 278-281, sl.]; 605 [55, br. 31, sl. 32]; 6530; 6596 [303]; 7625; 8475; 8785; 8870 [29, 30-31]; 9084 [55]; 10634 [186]

1540. GLAVA SAMARITANKE ZA JAKOVLJEV ZDENAC (Study for Samaritan Woman, Head of the Samaritan Woman).
Glava djevojke nagnuta prema desnom ramenu i dio poprsja.
Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vel. 55,9 x 55,9 x 43,2 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 63.14.02). Dar o. Theodora M. Hesburgha.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 102 [55]; 125 [318, br. 277, sl.]; 573 [br. 61]; 605 [55, br. 34, sl.].

1541. GLAVA KRISTA ZA JAKOVLJEV ZDENAC (Head of Christ, Study for Christ).
Glava Krista s bradom, brcima i dugom kosom i dio poprsja.
Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vel. 55,9 x 68,6 x 40,6 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 63.14.01). Dar o. Theodora M. Hesburgha.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 102 [55]; 573 [br. 63]; 605 [55, br. 33, sl.]; 6533 [sl.]; 8870 [29, 30-31]; 9084 [55].

1542. RASPELO (Crucifix).
Krist na križu, koso raširenih ruku, Glave priklonjene desnom ramenu, nakošene pregače što djelomično pada niz noge.
Notre Dame, 1957.
Drvo, mahagonij.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Notre Dame University, University Chapel, Notre Dame.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XXI. 1 [sl.]; 46 [66, br. 196, 197, sl.].

1543. RASPELO (Crucifix).
Krist na križu, glave naklonjene lijevom ramenu, koso raširenih ruku, nogu usporedo pribijenih, s pregačom mako nakošenom.
Notre Dame, 1957.
Drvo.
Vel. 396 x 235 cm.
Vl.: Notre Dame University, Stanford-Keenan Hall Chapel, Notre Dame.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [55, br. 29, sl.]; 8475.

1544. RASPELO (Crucifix).
Notre Dame, 1957.
Drvo.
Vl.: Sacred Heart Church, Winnetka, SAD.
Pod.: XVIII. 7. 16; XVIII. 97. 1957.

1545. POSLJEDNJA VEČERA, reljef (Last Supper).
Krist za stolom s dvanaest apostola.
Notre Dame, 1957.
Drvo.
Vl.: Notre Dame University, Sjeverna blagovaonica, Notre Dame.
Pod.: XVIII. 2. 17; XVIII. 4. 16; 605 [55, br. 30, sl.]; 6598; 8870 [34].

1546. MLADI KRIST PODUČAVA U HRAMU, reljef (Isus u hramu, Christ as a young Boy teaching, Jesus in the Temple, Christ preaching).
Uspravni dječak podignute desne ruke i osam sjedećih i stojećih likova.
Notre Dame, 1957. (?).
Drvo.
Vel. 50 x 91 x 4 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.080) OOM.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 2. 17; XVIII. 4. 15; XVIII. 97; XVIII. 102 [70]; 605 [18, 56, br. 38, sl.]; 8870 [34].

1547. SV. JOSIP S ISUSOM, studija (Sv. Josip drvodjelac, Joseph the Carpenter, Christ and St. Joseph, St. Joseph).
Sv. Josip blanja drvo, dijete Isus do njega.
a) Notre Dame, 1957.
Sadra.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
b) 1958.
Bronca.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 1. 20; XVIII. 2. 75; XVIII. 4. 94; XXI. 1 [sl.]; 46 [64, br. 163, sl.].

1548. SV. JOSIP S ISUSOM (Saint Joseph and the Christ child).
Notre Dame, oko 1957. (?).
Ružino drvo.
Vel.: 213,5 x 51 51 cm.
Vl.: Collection of the Catholic Diocese of Baton Rouge, Baton Rouge.
Pod.: XX; 8436.

1549. SV. JOSIP DRVODJELAC (St. Joseph the Worker, Joseph the Carpenter).
Stojeći muški lik, natrag okrenute glave, radi za drvodjelskim stolom.
Notre Dame, 1957.
Drvo, orah.
Vel. naravna.
Vl.: Sacred Heart Church, Winnetka, SAD.
Pod.: XVIII. 2. 28; XVIII. 3. 22; XVIII. 4. 24; XVIII. 7. 62; XXI. 1. [sl. (?)]; 46 [64, br. 165, sl.].

1549a. MEDALJA KOLEĐA ST. MARY OF THE WOODS (St. Mary-of-the-Woods College).
Avers: Sjedeći lik Bogorodice ruku podignutih u molitvi.
Natpis: SAINT MARY-OF-THE-WOODS COLLEGE
Revers: Anđeo vodi dkupinu djevojaka.
Natpis: LEADERSHIP AND SERVICE AWARD
a) Sadreni model.
Notre Dame, 1957.
b) Brončana medaljica (pozlaćena).
Notre Dame, 1957.
Vel. promjera 3,8 cm.
Lit.: 10365a [130-132, sl.]; 10582b [76-77, sl.].

1550. BOGORODICA BEZGRIJEŠNA KRALJICA, reljef, studija (Madonna for Shrine of the Immaculate Conception).
Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vel. 79 x 41 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.052) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [66]; 6725 [sl. 35]; 10031 [94].

1551. BOGORODICA BEZGRIJEŠNA KRALJICA, duboki reljef na Sveučilištu Washington (Bogorodica Bezgriješnog Začeća, Mary Queen of the Universe, Mary the Immaculate Queen, National shrine of the Immaculate conception).
Bogorodica na mjesecu i kugli zemaljskoj, okrunjena krunom, zvijezdama i s dva anđela.
a) Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
b) Kamen krečnjak.
Vis. oko 548 cm, figura 213,5 x 176 cm.
Vl.: Crkva Bezgriješnog Začeća, iznad ulaza sjeverne apside, Washington.
Dar: Ladies Catholic Benevolent Association, New Haven, SAD.
Pod.: XVIII. 4. 13; XVIII. 7. 53; XVIII. 89-91 [sl.]; 46 [66, br. 199, sl.]; 114 [148, sl. 32]; 6725 [sl. 96]; 6596; 7987 [434]; 8527 [354]; 8475; 8870 [32, sl.].

1552. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child).
Stojeća Bogorodica grli dijete u naručju. (Kao kamena Bogorodica s djetetom u Notre Dame).
Notre Dame, 1957.
Drvo, mahagonij.
Vel. naravna.
Vl.: Sacred Heart Church, Winnetka, SAD.
Pod.: XVIII. 2. 29; XVIII. 4. 25; XVIII. 5. 29; XVIII. 7. 37; XVIII. 97. 1957; XXI. 8 [sl.]; 46 [64, br. 164, sl.]; 9217 [67].

1553. IVAN KRSTITELJ, poprsje (Head of St. John the Baptist).
Glava, dio poprsja i dijelovi ruku bradatog muškarca. (Skica čitavog lika u obitelji Meštrović – Notre Dame University).
a) Notre Dame, 1957.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 61 x 50 x 32 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.053) OOM.
b) Bronca.
Vl.: Obitelj Meštrović ?.
Pod.: XVIII. 102 [67]; XX. 1 [sl.]; XXI. 2 [sl.]; 46 [65, br. 189, sl.].

1554. SV. IVAN KRSTITELJ, glava (Head of Saint John the Baptist).
Glava i rame bradatog muškarca.
a) Notre Dame, 1957. (?).
Sadreni model.
Vel. 57,2 x 59 x 29 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 67.10).
b) Bronca.
Vel. 57,2 x 59 x 29 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 68.36).
Pod.: XX [sl.].

1555. SV. ANDRIJA (St. Andrew).
Uspravni lik mlađeg bradatog muškarca, desne ruke uzdignute, lijeve ispružene.
a) Notre Dame, 1957.
Sadreni model.
Vel. naravna.
b) Bronca.
Vl.: Honolulu, Hawaii, česma nasuprot episkopalne crkve (Episcopal Church of St. Andrew).
Pod.: XVIII. 1. 1957; XVIII. 2. 41; XVIII. 4. 31; XVIII. 97; XXI. 1; XX. 2 [sl.]; 46 [43-44, br. 190, sl.]; 6598.

1556. MOJSIJE (Moses).
Stojeći lik starca, desnom rukom dignutom uvis, u lijevoj ploča.
Notre Dame, 1957-1958. (?).
Sadreni model.
Vl.: Notre Dame University, OOM.
Pod.: XVIII. 102; XXI. 2 [sl.].

1556a. MOJSIJE (Moses).
Syracuse, ?
Sadreni model, patiniran.
Vel. 109 x 41 x 23 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.024).
Pod.: XVIII. 102.

1556b. MOJSIJE (Moses).
Syracuse, ?.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 127 x 64 x 36 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.047) OOM.
Pod.: XVIII. 102.

1556c. MOJSIJE (Moses).
Syracuse, ?.

Sadreni model.
Vel. 64 x 29 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.005) OOM.
Pod.: XVIII. 102.

1556d. MOJSIJE (Moses).
Syracuse, ?
Vel. 89 x 41 x 20 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.062).
Pod.: XVIII. 102.

1556e. MOJSIJE (Moses).
Syracuse, ?
Sadreni model.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87. 18. 073).
Pod.: XVIII. 102.

1556f. MOJSIJE (Moses).
Syracuse, ?
Sadreni model.
Vl.: Notre Dame University (inv. 83.065.02).
Pod.: XVIII. 102.

1557. KARIJATIDE I, II, za Njegošev mauzolej (Cariatids).
a) Notre Dame, 1957-1958. (?).
Sadreni modeli.
b) Granit.
Vl.: Lovćen, Njegošev mauzolej.
Pod. XVIII. 1. 21; 6596; 6615; 6774; 6779; 6787; 6832; 6894; 6951; 7169; 8446 [sl.]; 8506 [sl.]; 8870 [33]; 10797 [sl.].

1558. MARIN DRŽIĆ, spomenik (Poet Drzic, Life size statue of Drzic)
Na stolici sjedeći lik redovnika, piše knjigu u krilu.
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vel. naravna.
Stigao u Zagreb 1958.
Vl.: Dar autora Dubrovniku.
b) Zagreb, ?
Bronca.
Vl.: Dubrovnik – spomenik.
c) Spomenik.
Vl.: Dubrovnik, Babin Kuk, pred Hotelom “Dubrava”. Dopremljen u Dubrovnik 1967. Postavljen 1980.
Lit.: 6597; 6651; 7680; 8776; 9896.
Pod.: XVIII. 2. 30; XVIII. 4. 137; 66 [sl.]; 129 [49]; 6584; 6597; 6622; 6651; 6657; 6673; 6680; 6699; 6703; 6756; 6861 [15]; 7169; 7611; 7684-7686; 7689; 7697; 7701; 7709; 7710; 8333; 8588; 8776 [sl.]; 8777; 9598 [31]; 9896; 9983a [sl.]; 9996 [sl.].

1559. PETAR HEKTOROVIĆ, poprsje (Portrait of Hectorovic).
Poprsje muškarca s lijevom rukom na prsima.
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model, patiniran tamno.
Vel. 75 x 70 x 70 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 30).
Meštrovićev dar namijenjen Starom Gradu.
b) Bronca.
Vl.: Nečujam, otok Šolta.
c) Bronca.
Vl.: Galerija “Juraj Plančić”, Stari Grad, otok Hvar. Odljev u bronci od 2011. se nalazi ispred Osnovne škole „Petar Hektorović“ ,Stari Grad,Otok Hvar.Lijevan je za stalni postav zbirke umjetnina „Juraj Plančić“,Stari Grad.
Pod.: XVIII. 2. 52; XVIII. 4. 144; 712 [12]; 6673; 6708; 6707; 8789; 9785 [502].

1560. JURAJ DALMATINAC, studija za spomenik (Juraj Dalmatinac, plaster model).
Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vl.: Mate Meštrović (?).
Izl.: New York 1966.
Lit.: 9213 [910-911].
Pod.: 588 [br. 15]; 7033.

1561. JURAJ DALMATINAC, spomenik.
Stojeći lik bradatog muškarca naslonjen na stup.
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vl.: Šibenik?
Dar autora 1959.
b) Zagreb, Ljevaonica Akademije umjetnosti.
Bronca.
c) Spomenik.
Brončana skulptura na visokom kamenom stupu s jednostavnim kapitelom.
Stup-postolje: arh. Harold Bilinić.
Postavljen 1961.
Lit.: 9213 [910-913].
Pod.: XVIII. 2. 35; XVIII. 4. 143; 66 [sl.]; 86 [(37)]; 6687; 6696; 6722; 6727; 6729; 6735; 6756 [49]; 6861; 6862; 6907; 6970; 6979; 7032; 7110; 9084 [55].

1562. FRA GRGA MARTIĆ, poprsje (Study for Fra Grga Martić, bust).
a) Notre Dame, 1958. (?).
Vel. naravna.
Vl.: Kreševo, BiH.
Meštrovićev dar Galeriji umjetnina u Sarajevu 1958.
b) Bronca.
Vl.: Visoko, samostan.U ožujku 2011. godine iz dvorišta Samostana bista ukradena i pretopljena.
Lit.: 8176; 8192 [sl.].
Pod.: XVIII 3. 54; XVIII. 4. 134; 6648; 6658; 8147-8149; 8175; 8177; 8281; 8224; 8766 [310, br. 23].

1563. MARTIN KUKUČIN, skica za spomenik.
Prignuti sjedeći muškarac.
Notre Dame, 1958.
Sadra, patinirana.
Vis. 36 cm.
Vl.: Privatna zbirka.
Pod.: 8679 [223, sl. 3].

1564. MARTIN KUKUČIN, poprsje.
Prignuto poprsje bradatog i brkatog muškarca.
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
U suradnji s kiparem Jozom Turkaljem.
Vis. cca 65-70 cm.
b) Buenos Aires.
Bronca.
Vl.: Oregon State University, College of Liberal Arts, Oregon, SAD.
Pod.: XVIII. 8; XXI. 1; 8679 [57, 223, sl. 4].

1565. MARTIN KUKUČIN, spomenik (Dr. Kukucin, Statue of Kukucin).
Sjedeći bradati i brkati muškarac, piše po papiru na koljenu. naručen za Punta Arenas.
a) Notre Dame, 1959.
Sadreni model.
Uz pomoć đaka Josipa Turkalja i Williama Schiffera.
b) Bronca, spomenik.
Vel. 200 x 88 x 140 cm.
Vl.: Slovak Jesuits Cultural Center, Canbrigeu, Kanada.
Kameno postolje.
Natpis na postolju: MARTIN
KUKUČIN
1860-1928
c) Bronca, spomenik.
Vl.: Oregon State University, ispred knjižnice, Corvallis, SAD.
Projekt postolja Mark Sponenburgh, kipar.
d) Bronca.
Vl.: Za Buenos Aires, Argentina. (Sada u SAD?).
e) Bronca.
Vl.: Bratislava, Park medicinara, Slovačka.
Dovezen u Slovačku 1982.
Lit.: 6895; 7507; 7766; 8679 [sl.]; 9143; 9245 [sl.].
Pod.: XVIII. 2. 71; XVIII. 4. 128; XVIII. 7. 35; XXI; 66 [sl.]; 7516; 8551; 8944; 9068 [sl.]; 9143; 9144 [sl.]; 9408; 9506; 10706a.

1566. SPOMENIK O. FRANCISCU MENDOZI LOPEZU GRAJALESU (Father Lopez Memorial, Fr. Francisco Lopez de Mendoza Grajales).
Stojeći redovnik, pogledom i desnom rukom uvis, lijevom rukom ustranu.
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vis. 335 cm.
Vl.: Mission of Nombre de Dios, St. Augustin, Florida, SAD. NRIS#12000317.
Spomenik je 2011. pomaknut na drugu lokaciju unutar iste misije,neposredno ispred The Great Cross(Veliki Križ),visok 64 m.
c) Spomenik.
Brončani lik. Postolje. Niski zid u pozadini od granita (Prvobitna lokacija).
Narudžba nadbiskupa Josepha Hurleya .
Otkriven 13. IV. 1958.
d) Reljef, kamen.
Lit.: 46 [66]; 7142 [456].
Pod.: XVIII. 1. 1955; XVIII. 2. 44; XVIII. 4. 44; XVIII. 7. 34; XXI. 1 [sl.]; 86 [sl. (9)]; 119 [26]; 6596; 6686; 6702; 7987 [434]; 8527 [353]; 9160 [178]; 9591 [163].

1567. DR. FILIP MARUŠIĆ, poprsje, reljef (Portrait of dr. Marusic).
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vel. 62 x 66,5 x 12 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 26).
Meštrovićev dar.
b) Kamen.
Vl.: Groblje Badanj, Drniš.
Pod.: XVIII. 2. 34; XVIII. 4. 133; 713 [12, br. 34, sl.]; 8766 [310].

1568. OTAC THOMAS AUGUSTIN JUDGE, statua (Father Judge).
Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Silver Spring, Maryland, SAD.
Pod.: XVIII. 1. 1958; XVIII. 2 31; XVIII. 4. 26.

1569. BACAČ KAMENA, studija (Stone thrower, study).
Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Pod.: XVIII. 2. 95.

1570. BACAČ KAMENA (Stone thrower).
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vel. Nadnaravna.
Vl.: Fairleigh Dickinson Univeristy, Teaneck, SAD.
b) Bronca.
Vl.: Paul Hanna, Springfield University, Springfield, SAD.
Pod.: XVIII. 1. 1958; XVIII. 2. 96; XVIII. 4. 36, 119.

1571. RASPELO (Crucifix, Big wooden Crucifix).
Krist na križu, malo podignutih ruku, pregača malo nakošena.
Notre Dame, 1958.
Drvo.
Vel. 427 cm.
Vl.: Cathedral of St. Joseph, Baton Rouge.
Lit.: 10351; 10357 [sl.].
Pod.: XVIII. 2. 38; XVIII 4. 53; XVIII. 7. 5; XVIII. 70; XX. [sl.]; XX. 1; 8436.

1572. PIETÀ, studija (Pieta-maquette, Sketch for the last Pieta).
Bogorodica na sjedalu, Krist sjedi na podu naslonjen na njezino krilo.
Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vel.: 14 x 22,7 x 32 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. 82.11).
Pod.: XVIII. 2. 90; XVIII. 4. 67; XX [sl.].

1573. PIETÀ (Posljednja Pietà, Last Pieta).
Bogorodica sjedi na podu s Kristom u krilu.
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vel. 146 x 123 x 112 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. L 3.69).
b) Bronca.
Vel. 146 x 123 x 112 cm.
Vl.: Collection of the City of Baton Rouge, Baton Rouge.
Pod.: XVIII. 2. 91; XVIII. 4. 56; XX [sl.].

1574. PIETÀ (Posljednja Pietà, last Pieta).
Bogorodica sjedi na visokom sjedalu, s Kristom u krilu.
Notre Dame, 1958.

Sadreni model.
Vel. 200 x 89 x 106 cm.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge (inv. L 2.71).
Pod. XX [sl.].

1575. PIETÀ, SKICA (Posljednja Pietà, Shetch for Pieta).
Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 4. 67.

1576. OBITELJ, studija (Porodica, The Family Group, Study for Family Group, Mother and Father with 3 children in an Embrance).
Stojeći likovi muškarca, žene, dvoje djece stoje i malo dijete u krilu muškarca.
a) Notre Dame, 1958.
Sadreni model.
b) Bronca.
Vel. 74 x 34 x 24 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 98.27.2).
Izl.: Notre Dame 1974.
Lit.: 605 [56, sl. 44].
Pod.: XVIII. 2. 84; XVIII. 4. 98; XVIII. 102 [77]; XX. 1. 5 [sl.].

1577. MEĐUNARODNI PROJEKT, skice (Inter Church Center, Studies for project for Riverside, New York).
Notre Dame, 1958.
Tri reljefa nadnaravne veličine. Dva kompleta malih skica.
Pod.: XVIII. 1. 1958; XVIII. 2. 40; XVIII. 4. 32; XVIII. 97. 1960; 6861 [18]; 10361a [315].

1578. DR. BOŽIDAR ADŽIJA, poprsje.
Poprsje muškarca srednjih godina.
a) Notre Dame, 1958-1959.
Sadreni model.
Vel. 52 x 42 x 36 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 86).
Meštrovićev dar 1959.
b) Bronca.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš. Spomenik u parku muzeja, rodne kuće.(Inv.48).
Natpis na kamenom postolju: DR. BOŽIDAR ADŽIJA
1890-1941
Postavljen 1968.
Pod.: XVIII: 4. 131; 713 [12, br. 35]; 7706; 7762; 7789; 8766 [309].

1578a. MEDALJA ZAKLADE MCGEARY (Krist učitelj, McGeary Foundation award).
Avers: Krist propovijeda četvorici muškaraca i četirima ženama.
Revers: Prigodni natpis: CHRIST/THE/TEACHER/GOLD/MEDAL AWARD TO/BY/THE MᶜGEARY FOUNDATION/MIAMI – FLORIDA/FOR/DISTINGUISHED ACHIEVEMENT
Natpis u krugu: CARITAS – RELIGIO – EDUCATIO – ARTES ET LITERAE
Notre Dame, 1958.
Bronca.
Vel. promjera 7 cm.
Vl.: Medallic Art Company, Miami (SAD)
Lit.: 10365a [131]; 10582b [77-78, sl.].

1579. FLORIDSKA PIETÀ, spomenik (Pietà, Six portraits for the wall of the Pieta in Miami, Cardinals Martyrs).
a) Notre Dame, 1958-1959.
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge.
b) Bronca.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Spomenik, Miami, Florida, SAD.
c) Šest suvremenih kardinala mučenika, poprsja. Crni mramor.
d) Spomenik.
Skulptura na povišenom kockastom postolju, ispred polukružnog visokog zida, na kojemu su reljefna poprsja kardinala mučenika.
Vl.: Miami, Florida, u blizini Mercy Hospitala i High School, St. Augustin, SAD.
Pod.: XVIII. 1. 1955; XVIII. 2. 25, 45; XVIII. 4. 9, 10; XVIII. 7. 11, 54; XVIII. 97. 1959; XXI. 1. [sl.]; XXI. 2 [sl.]; 46 [66, br. 200, sl.]; 86 [(37), sl (9)]; 125 [304, sl.]; 6596; 6725 [96]; 6756; 7098 [365, sl.];7141 [24]; 7142 [456]; 7987 [434]; 8527 [353]; 9084 [55]; 9591 [163]; 10634 [185].

1580. IZBJEGLIČKA MAJKA (Majka useljenika, Useljenička majka, Emigrantska majka, Mother Immigrants, Imigrant Mother).
Žena u seljačkoj odjeći. Jedno dijete u naručju, drugo je hvata za košulju.
a) Notre Dame, 1959.
Sadreni model.
b) Bronca, spomenik.
Vis. 213.
Vl.: Milwaukee (Wisconsin), SAD, Cathedral Square. Otkriven 1. X. 1960.
Natpis na podnožju “Dedicated to Immigrant Mothers”.
Oporučnom ostavštinom Williama Brucea 1938. za spomenik majkama useljenika.
Lit.: 6943; 7021 [sl.]; 10561a.
Pod.: XVIII. 2. 32; XVIII. 4. 27; XVIII. 97; 7625; 8527 [354].

1581. IZBJEGLIČKA MAJKA, studije (Sketches for Immigrant Mother).
Notre Dame, 1959. (?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
(Izrađeno više skica za spomenik u Milwakeeu).
Pod.: XVIII. 2. 39, 87.

1582. RASPELO (Crucifix, Big wooden Crucifix).
Notre Dame, 1959.
Drvo.
Vl.: Corpus Christi Church, Miami, SAD.
Pod.: XVIII. 2. 37; XVIII. 4. 8; XVIII. 97; XXI. 1; 6861 [18].

1583. SVEĆENIK (Reverend).
Notre Dame, 1959-1961.
Sadreni model.
Vel. 53 x 43 x 36 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.035) OOM.
Pod.: XVIII. 102 [64].

1584. OTAC BISHOP, studija (Father Bishop, small sketch).
Notre Dame, 1960. (?).
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 2. 77.

1585. OTAC BISHOP S KRIŽEM, studija (Father Bishop with Cross, sketch).
Notre Dame, 1960. (?).
Sadreni model.
Vl.: Glendale, SAD.
Pod.: XVIII. 2. 88; XVIII. 4. 66.

1586. OTAC BISHOP, poprsje (Portrait of Father Bishop).
Notre Dame, 1960. (?).
Sadreni model.
Vl.: Glendale, SAD (?).
Pod.: XVIII. 4. 49.

1587. OTAC BISHOP, kip (Father Bishop’s statue, Father Bishop).
a) Notre Dame, 1960.
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
b) Bronca (?).
Vl.: Glenmory Home Missioners, Glendale, SAD.
Pod.: XVIII. 97. 1960.

1588. ODISEJ, studija (Strijelac, Odysseus, Ulysses, The Archer, Study of Odisey killing the suitors).
Klečeći muški lik napinje luk.
Notre Dame, oko 1960. (?).
Sadreni model, patiniran smeđe.
Vel. 51 x 66 x 28 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.010) OOM.
Izl.: New York 1966.
Pod.: XVIII. 1. 92; XVIII. 2. 124; XVIII. 4. 105; XVIII. 5. 87; XVIII 102 [59]; XXI. 2. [sl.].

1589. ODISEJ (Ulysses, The Archer).
Klečeći muški lik.
a) Notre Dame, oko 1960. (?).
Sadreni model.
Vel. nadnaravna.
b) Modern Art Foundry, Long Island City, SAD, 1962.
Bronca (2 odljeva).
Vel. nadnaravna.
Vl.: Fairleigh Dickinson University, campus, Ruttherford, New Yersey, SAD. (Posredstvom dr. Mate Meštrovića, profesora na tom Sveučilištu, nabavljeno 1964).
Pod.: XVIII. 3. 97; XVIII. 84; XXI. 1; 588 [br. 19].

1590. ODISEJ (Ulysses).
a) Notre Dame, oko 1960. (?).
Sadreni model.
b) Odljev, 1967.
Bronca, patinirana tamnosmeđe.
Vel. 63 x 86 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 81.056).
Pod.: XVIII. 102 [58].

1591. SKALADATELJ ANTONIN DVORŽAK, statua (Composer Dvorzak).
a) Notre Dame, 1960-1961.
Sadreni model.
Vl.: Meštrovićev dar.
b) Bronca (?).
Vl.: Češka kolonija (Czech Colony), New York.
Pod.: XVIII. 2. 42; XVIII. 4 33; XVIII. 87. 1960; 7110; 7169.

1592. POSLJEDNJI AUTOPORTRET (The last Self Portrait).
Poprsje starca, lica zakrivena rukama.
a) Notre Dame, 1961.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 28,5 x 28,5 x 26,5 cm.
Vl.: Notre Dame University.
b) 1975.
Bronca.
Vl.: Notre Dame University (inv. 75.118).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. (?) 102 [57]; XXI. 1. 1 [sl.]; XXI. 2. [sl.]; 114 [152, sl.]; 119 [sl. 36]; 125 [318, br. 282, sl.]; 605 [56, br. 4, sl.]; 10634 [186, sl.].

1593. TVRTKO MEŠTROVIĆ, poprsje (Portrait of my Son).
Poprsje mladića.
a) Notre Dame, 1961.
Sadreni model.
Vis. 59 cm.
b) Bronca.
Vel. 58,5 x 39,2 x 36 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 168). Dar Olge Meštrović 1968.
Pod.: I. 7. 15; XVIII. 1. 81; XXIII. 1961; 712 [11]; 719d E 4.

1594. OTAC SE OPRAŠTA OD SINA (Otac se oprašta od sina u zagrljaju, Oproštaj od sina u divljem zagrljaju, Otac grli sina, Father bids his son farewell, A Father taking Leave of his Son in a fierce embrace).
Stojeći likovi muškarca i dječaka u zagrljaju.
a) Notre Dame, 1961.
Sadreni model, patiniran.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).
b) 1975.
Bronca.
Vl.: Notre Dame University (inv. 75.116).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 2. 105; XVIII. 4. 77; XVIII. 102 [56]; XX. 1. 3 [sl.]; 86 [(38)]; 605 [56, br. 42, sl.]; 7113 [318]; 8566; 8621 [24]; 9084 [56].

1595. STARI OTAC TUŽAN ZBOG SMRTI SINA, studija.
Notre Dame, 1961.
Sadreni model.
Vel.: mala skica.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).
Pod.: XVIII. 2. 102; XVIII. 4. 74; 66 [sl.].

1596. STARI OTAC TUŽAN ZBOG SMRTI SINA (Otac oplakuje sina, Stari otac u očajanju nad mrtvim sinom, Otac u očaju, Father in despair, Father in Greef, An old Father in Despair at the Death of his Son, Father sorrowing over the Death of his Son).
Zgrbljeni sjedeći starac rukama pokriva lice.
a) Notre Dame, 1961.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 100 x 45 x 45 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.089) OOM.

b) 1975.
Bronca.
Vl.: Notre Dame University (inv. 75.115).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 2. 103; XVIII. 4. 75; XVIII. 102 [56]; XVIII. 102 [57, 72]; XXI. 1. 4 [sl.]; 66 [sl.]; 86 [(38)]; 7103 [440-441, sl.]; 7113 [318]; 8566; 8621 [24]; 9084 [56].

1597. MAJKA SE OPRAŠTA OD PREMINULE KĆERI (Majčin oproštaj, Majka se nježnim poljupcem opraša od preminule kćeri, A Mother with gentle kiss takes leave of her dead daughter, Mother kisses her daughter good-by, Grieving Mother and Daughter).
Sjedeći ženski lik u zagrljaju s djevojkom.
a) Notre Dame, 1961.
Sadreni model, patiniran.
Vel. 89,5 x 51 x 51 cm.
Vl.: Notre Dame University (inv. 87.18.088) OOM.
b) 1975.
Bronca.
Vl.: Notre Dame University (inv. 75.117).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: XVIII. 2. 104; XVIII. 4. 76; XVIII. 102 [56, 72]; XXI. 2 [sl.]; 605 [56, br. 43, sl.]; 86 [(38)]; 605 [56, br. 43, sl.]; 7113 [315]; 8566; 8621 [24]; 9084 [56].

1598. KARDINAL ALOJZIJE STEPINAC, reljef (Relief of Cardinal Stepinac).
Stepinac kleči pred Kristom koji ga blagoslivlja.
a) Notre Dame, 1961.
Sadra.
b) Kamen. Izveo Joseph Turkalj, Notre Dame.
Vl.: Zagreb, katedrala, u zidu sjeverne lađe.
Poslan u Zagreb 1967. Postavljen 18. XII. 1967.
Natpis pod reljefom:
DAR IVANA MEŠTROVIĆA I HRVATSKE TRG. KOMORE DETROIT MICH U.S.A
KARDINAL
ALOJZIJE STEPINAC
X 8. V. 1898 + 10. II. 1960.
NADBISKUP ZAGREBAČKI
1937 – 1960
Lit.: 9161.
Pod.: 114 [149, sl. 33]; 119 [39-41]; 435 [90, sl.]; 7096 [55]; 7103 [440-41, sl.]; 7134 [337]; 7142 [466]; 7393; 7803; 7806; 7843 [sl.]; 8766 [310, br. 20]; 9300; 9337a [sl.]; 10204; 10315; 10402; 10585 [sl.]; 10589 [21].

1599. PJESNIK MATE MERŠIĆ MILORADIĆ, poprsje, spomenik (Poet Miloradic, Portrait Miloradic).
Tričetvrt lika mlađega muškarca, prekriženih ruku u krilu.
a) Notre Dame 1959.
Sadreni model.
Meštrovićev dar Gradišćanskim Hrvatima u Austriji.
b) Beč, 1961.
Bronca. Spomenik.
Vis. poprsja oko 100 cm.
Vl.: Frakanava (Frakenau), Srednje Gradišće (Burgenland), park.
Otkriven 11. VI. 1961.
Postolje izradio kipar Marijan Matijević iz Gradišća.
Natpis na postolju:
SLAVNI PJESNIK / MATE MERŠIĆ / MILORADIĆ
HRVATSKOGA / NARODA / U GRADIŠĆU
1850 – 1928
MATE MERŠIĆ MILORADIĆ
DER GROSSE DICHTER UND DENKER
DER BURGENLÄNDISCHEN KROATEN
BÜSTE VON IVAN MEŠTROVIĆ.
Lit.: 6952; 8684; 8962 [sl.].
Pod.: XVIII. 2. 68; XVIII. 4. 160; 6801; 6868; 7696; 8766; 8809 [168]; 9327 a [sl.]; 9690 [514, 525].

1600. NADBISKUP O'NEIL, poprsje (Bust of Archibishop O'Neil).
Notre Dame, 1961.
Sadreni model.
Vl.: Forth Wain, Indiana, SAD.
Pod.: XVIII. 4. 42; XVIII. 97. 1961.

1601. KRIST KRALJ, reljef, za crkvu u Trnju.
Sjedeći Kristov lik podignute desne ruke, s kuglom u lijevoj u krilu.
a) Notre Dame, 1961. Dopremljeno 1963.
Sadreni model.
Vel. 200 x 120 cm.
Vl.: Kripta crkve Krista Kralja, Zagreb, Trnje. Stigao iz Amerike 1963. Od 1970-1979. na oltaru u kripti crkve, nadalje u niši u kripti crkve. Meštrovićev dar župi u Trnju.
b) Zagreb, 1979. (Lijevano pod nadzorom kipara Ante Starčevića).
Bronca.
Vl.: Kripta crkve Krista Kralja, Zagreb, Trnje.
Lit.: 9230 [167]; 9261 [sl.]; 9354 [sl.]; 10179 [sl.].
Pod.: 66 [sl.]; 7103 [439-440, sl.]; 7134 [337]; 8766 [310]; 8877; 9173; 9327; 9354 [178, sl. 70, 97]; 10627 [sl.].

1602. SV. PAVAO, glava (Study of St. Paul, Head of old Man, The Head of an old man).
Glava muškarca s bradom i brcima.
Notre Dame, 1961.
Sadreni model.
Vl.: Obitelj Meštrović (?).[80]
Pod. XVIII. 1. 98; XVIII. 4. 70; 66 [sl.]; 7103 [440-441, sl.].

1445

1448

1448

1449

1451

1451

1453

1453

1454

1455

1515

1455

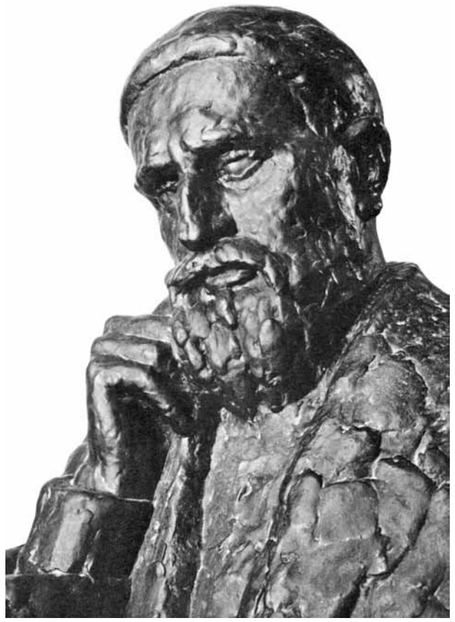
1505

1505

1512

1512

1512

1513

1513

1518

1517

1516

1519

1519

1520

1521

1522

1522

1526

1527

1524

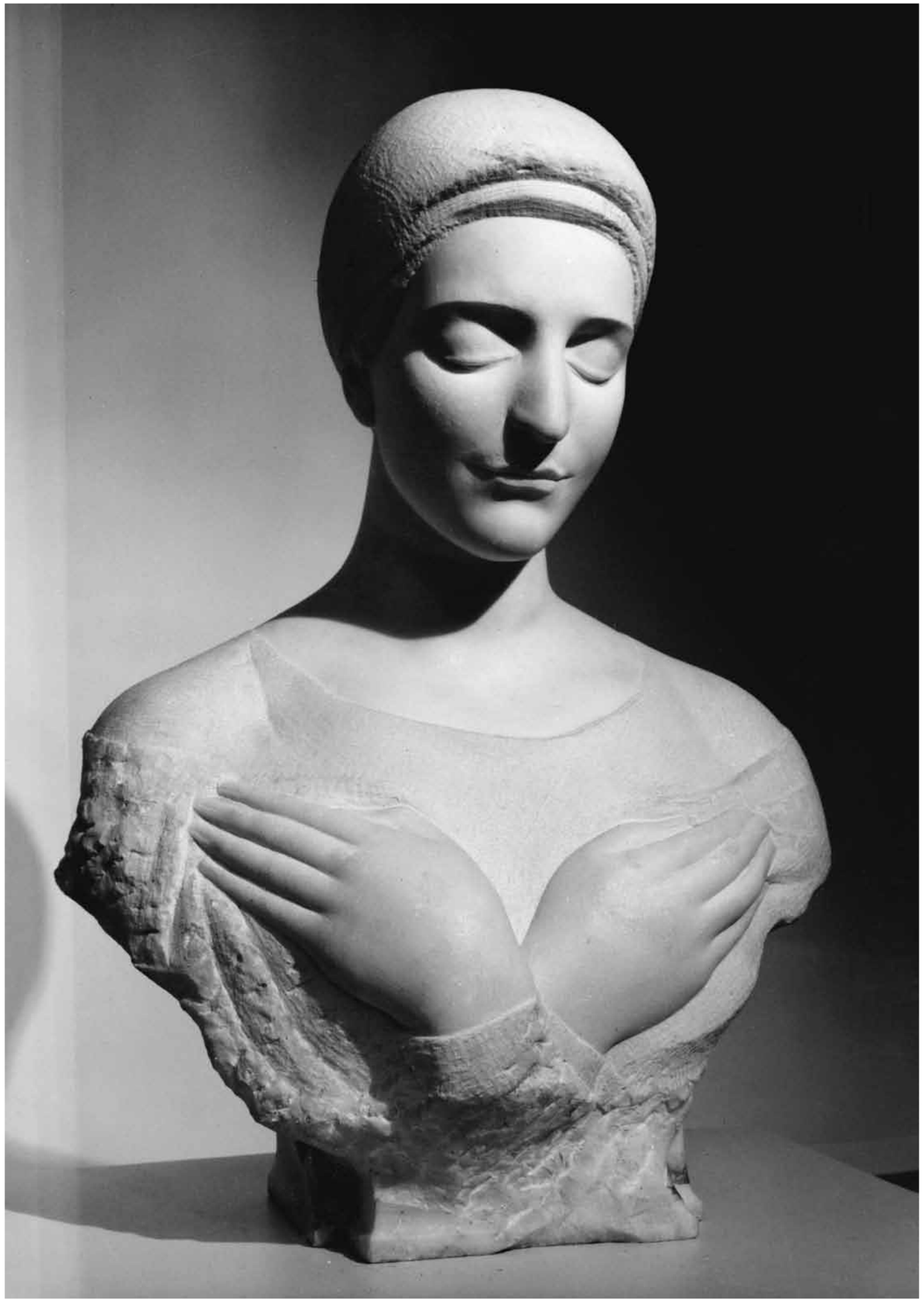
1524

1529

1529

1531

1534

1537

1538

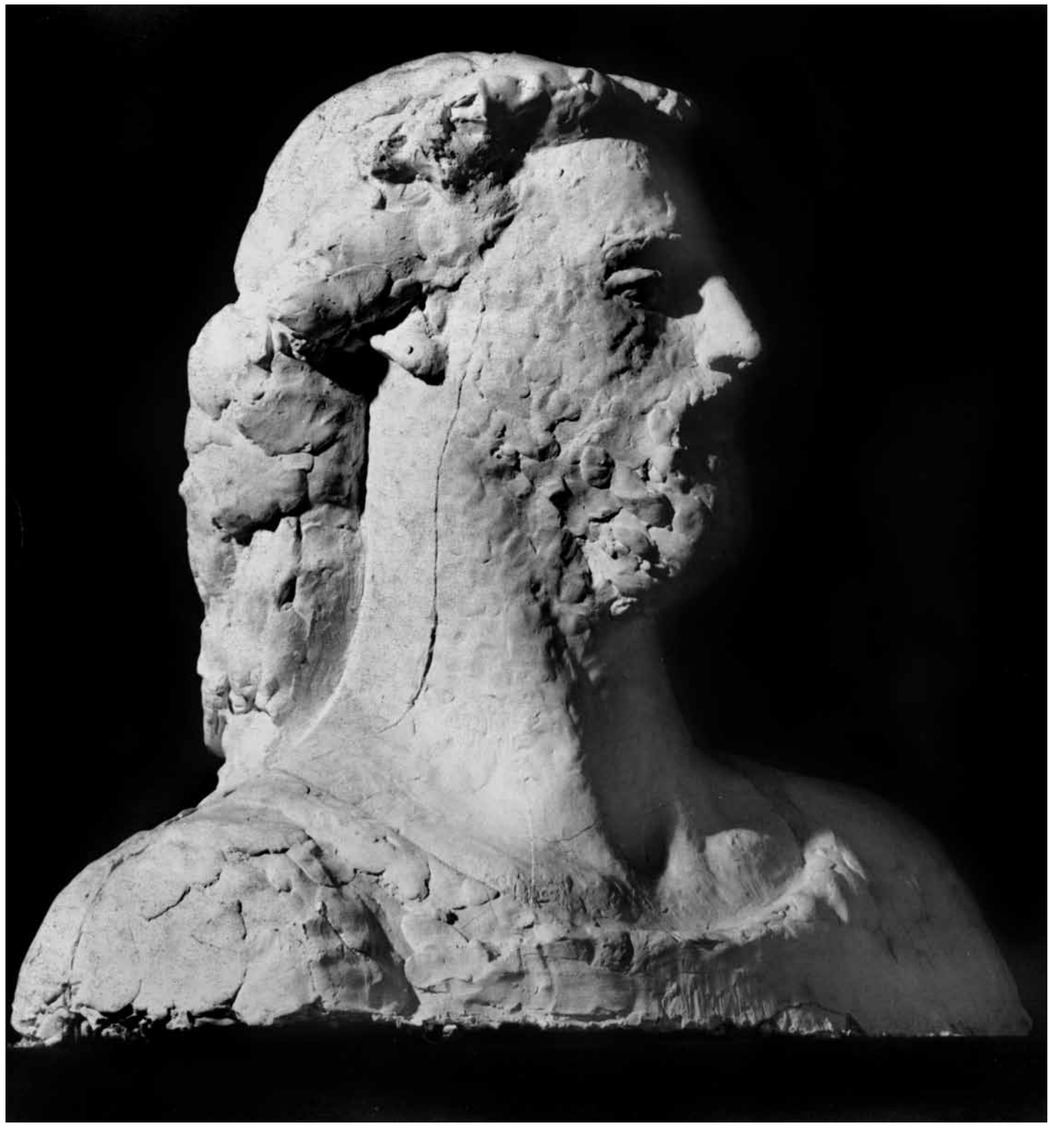
1539

1539

1539

1541

1540

1543

1544

1545 detalj

1545

1549 i 1552

1549

1551

1551

1661

1553

1555

1555

1556

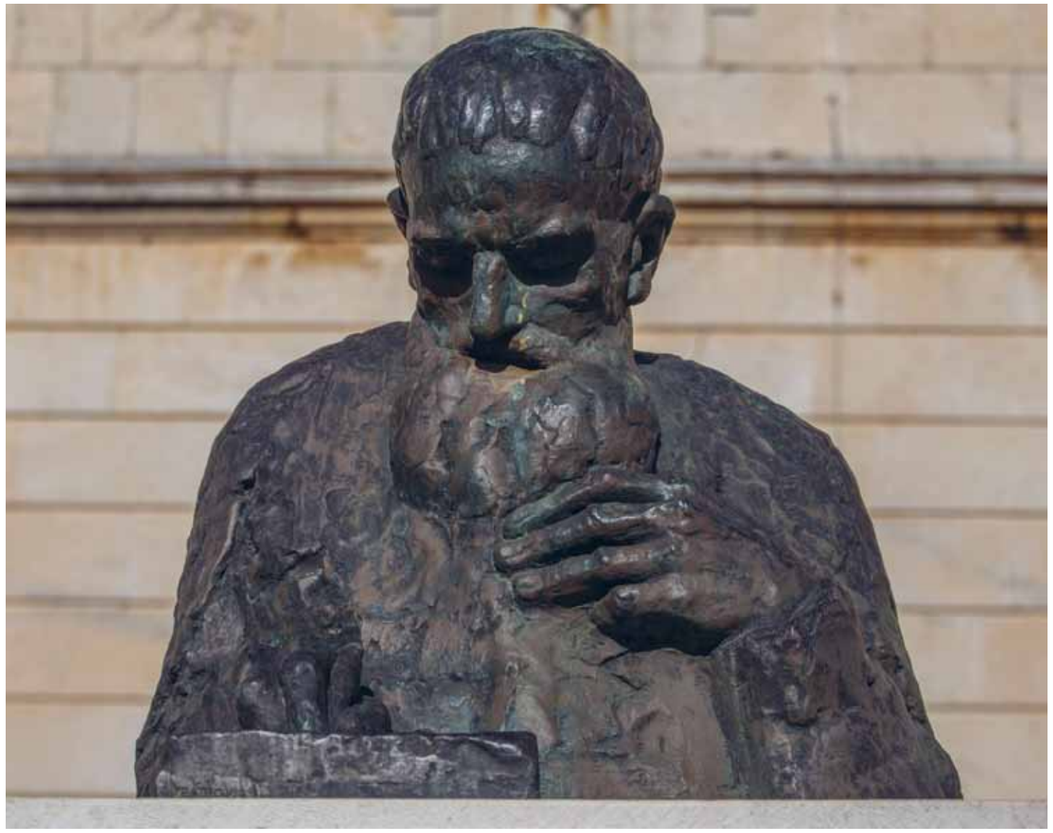
1557

1558

1558

1559

1561

1561

1565

1565

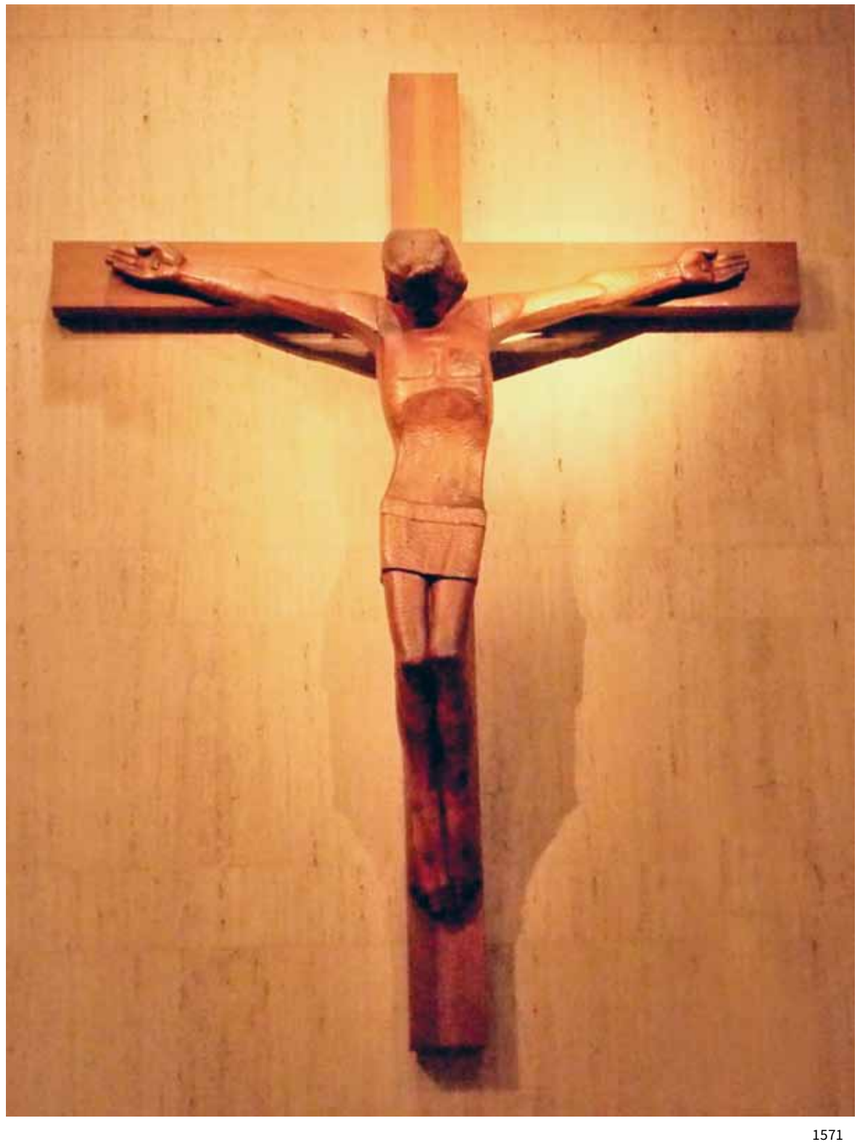
1566

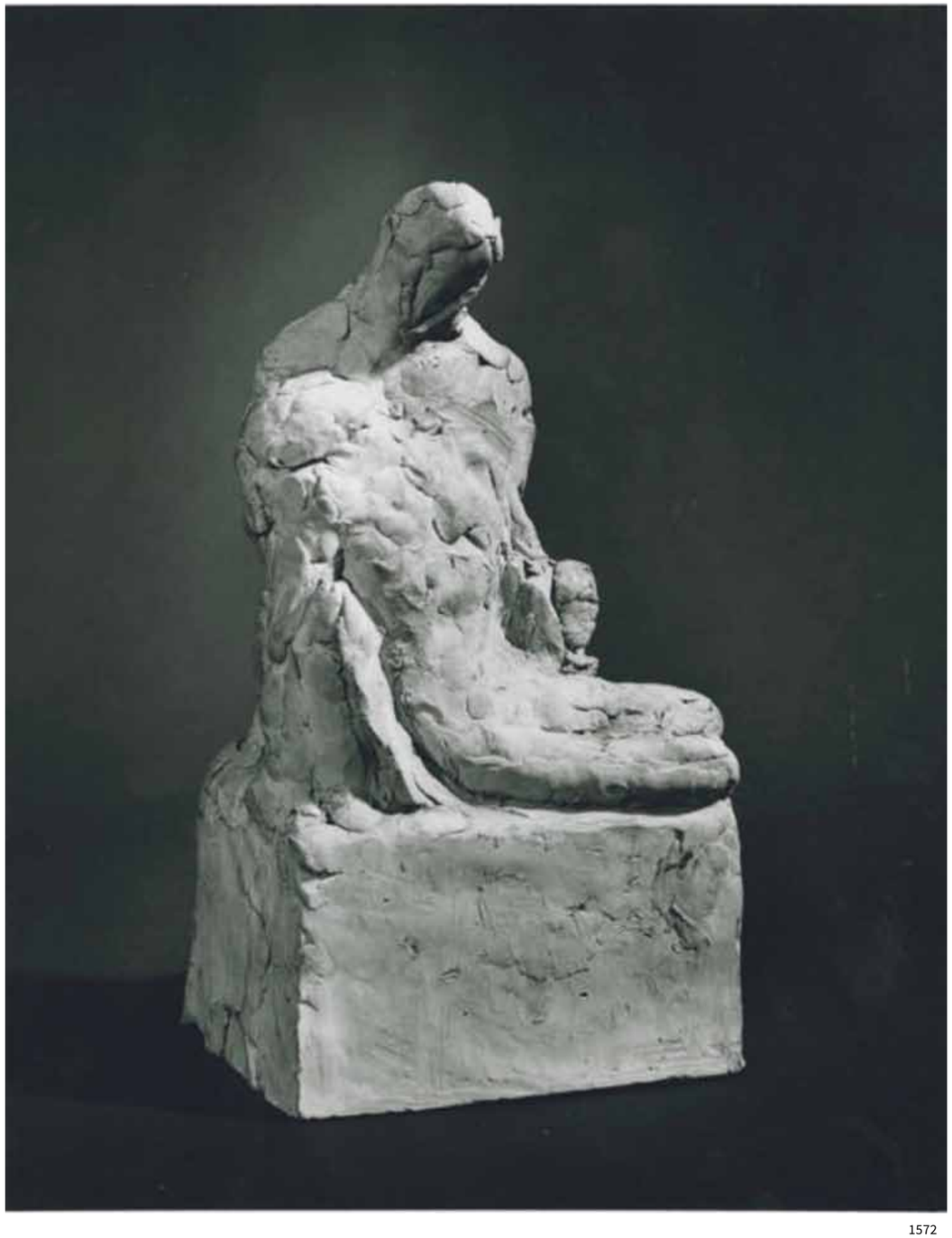
1566

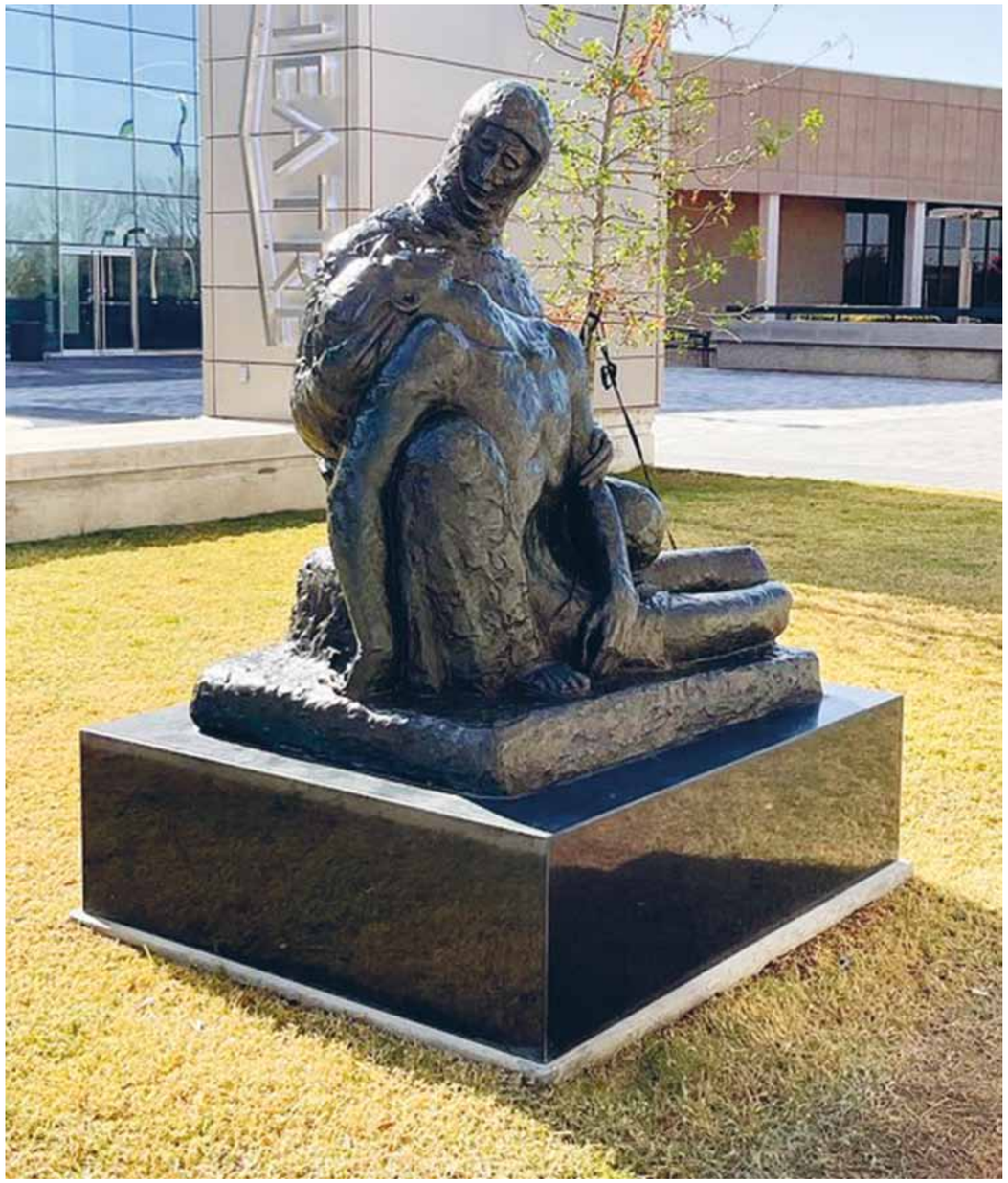
1571 detalj

1571

1572

1573

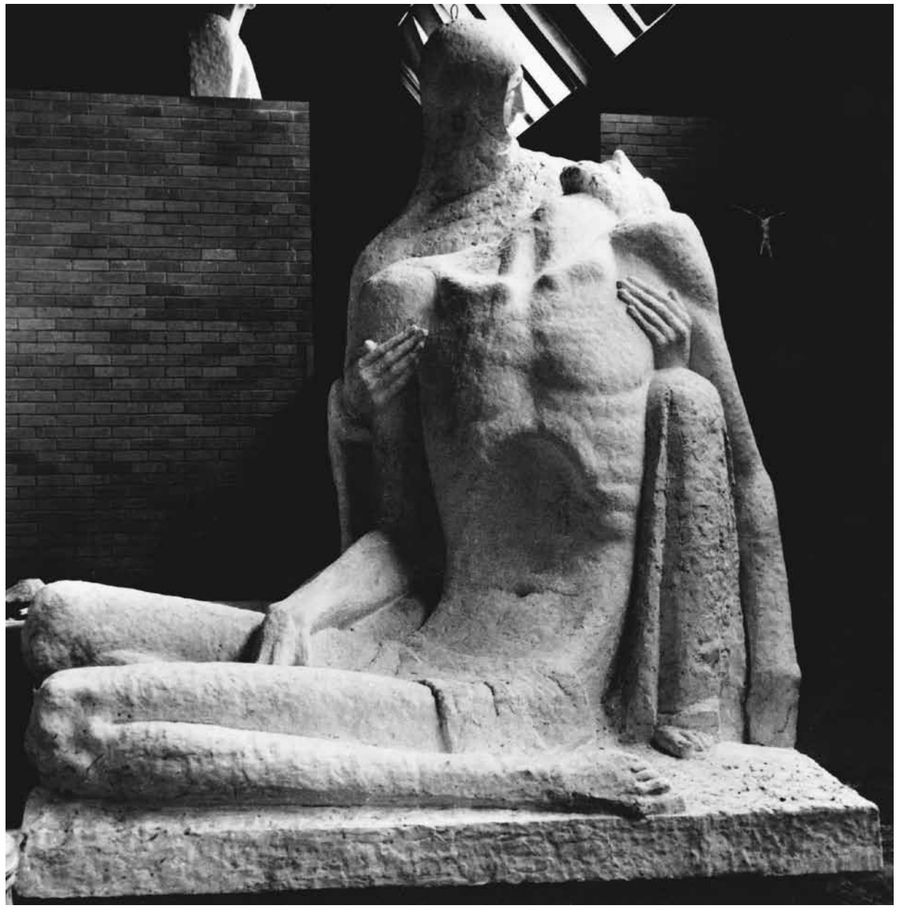
1573

1573

1576

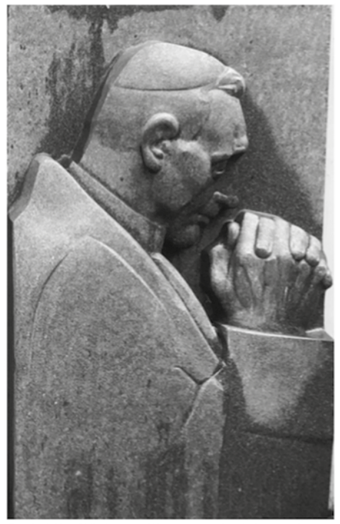
1579

Cardinal Stepinac

Cardinal Stefan Wyszyński of Poland, imprisoned and later placed under house arrest from 1953 to 1956 during a purge of so-called subversives

Cardinal József Mindszenty of Hungary, convicted of treason in 1949 and sentenced to life imprisonment in a case that stirred international outrage (eventually set free during the uprising of 1956 and protected in the United States embassy for fifteen years before ending his life in exile)

1579

Archbishop Josef Beran of Czechoslovakia, imprisoned from 1949 to 1963 for instructing all clergy to decline pledging loyalty to the Communist Party

Bishop Patrick Byrne, Maryknoller in Korea, who died of pneumonia four months into a forced march following a show trial in Pyongyang

Bishop Francis X. Ford, Maryknoller in China, arrested on charges of espionage, publically tortured, and murdered in prison

1579

1579

1579

1580

1580

1588

1588

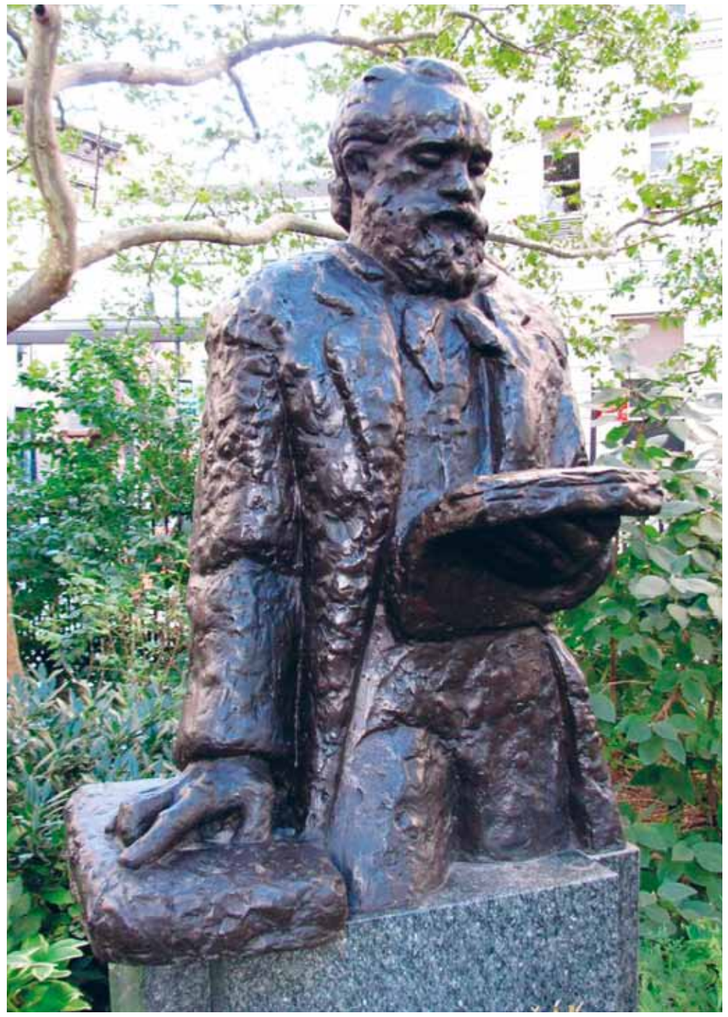
1588

1589

1591

1591

1592

1592

1593

1594

1595

1597

1597

DAR IVANA MEŠTROVIĆA I HRVATSKE TRG. KOMORE DETROIT, MICH. U.S.A.
KARDINAL
ALOJZIJE STEPINAC
* 8. V. 1898. + 10. II. 1960.
NADBISKUP ZAGREBAČKI
1937. – 1960.

1598

1601

1601

1599

1602

Djelujući nakon Syracuse od 1955. do smrti na katoličkom sveučilištu Notre Dame kod South Benda, Ivan Meštrović se kretao u sveučilišnim krugovima, dobivao i nadalje crkvene narudžbe, pa je shvatljivo da je mnogo obrađivao baš biblijske teme, kojima je i ranije bio sklon, prilazeći im najčešće više općeljudski nego dogmatski. Ti sadržaji i te narudžbe usmjeravali su ga i dalje realističkom, prilično eklektičnom oblikovanju, tek s rjeđim djelima koja su se stilski približavala naprednijoj suvremenoj skulpturi u Europi i Sjevernoj Americi. Krist je i nadalje glavni lik njegova skulptorskog repertoara, naročito u motivu *Raspela* ili *Oplakivanja*.

Prvu takvu istaknutiju narudžbu u Notre Dame dobio je za gotovo sedam puta dva i pol metra veliki kameni reljef *Raspela*, s likovima žena i sv. Ivana pod njim za luteransku Trinity crkvu u Rochesteru, u državi Minnesota. U kamen krečnjak taj je golemi reljef prenio kipar u Minnesoti Anthony Caponi, a postavljen je u crkvu 9. prosinca 1956.

U prigodnom letku u povodu posvete istaknuto je da je to djelo steklo međunarodnu pohvalu „snagom i dubinom vjerskog osjećaja, humanim patosom i ljepotom i raznolikošću oblika“. Naglašeno je da je autor pobjegao od komunista iz istočne Europe u njihovu zemlju zbog poštovanja, života i stvaranja kao slobodan čovjek (575).

Reljef *Raspela* rađen je rutinski, ali u apsidi, nad glavnim oltarom, dobro osvijetljen u inače polumračnoj crkvi, djeluje vrlo efektno.

Dva velika *Raspela* u drvu izradio je Meštrović za dvije kapele Sveučilišta Notre Dame. Jedno, u *Stanford-Keenan Hall Chapel*, gotovo je četiri metra visoko, a drugo nešto iznad naravne veličine.

Ta dva, međusobno vrlo slična *Raspela* istaknuta su Meštrovićeva skulptorska ostvarenja. Za razliku od rutinski rađenih posljednjih drvenih reljefa *Života Kristova*, ova *Raspela* su na visini najboljih ranijih njegovih drvenih skulptura. U osnovi imaju nečega gotičkog, ekspresionističkog, ali su tesani u širim plohama, u istaknutijim masama tvrdoga drva. Ekspresija je snažna a da nije oduzela plastične vrijednosti volumenâ. Nakon ratnog *Raspela* u splitskom Kašteletu, ova dva američka antologijske su skulpture već starijeg kipara, a osebujnim barlahovskim stilom bliže se djelima tada najistaknutijih suvremenih europskih kipara.

Slično je i preko četiri metra veliko drveno *Raspelo* što ga je 1958. izradio za katedralu Sv. Josipa u Baton Rougeu, dok dva druga iz toga vremena, također drvena, u crkvi Presvetog Srca u Winnetki i *Tijela Kristova* u Miamiju ne znam kako izgledaju, ali su zacijelo srodni navedenima.

Bilo je to zaista kratkotrajno ali sretno doba Meštrovićeva rada u drvu, koji mu je rad najviše odgovarao jer je sam mogao ostvariti konačni oblik u konačnom materijalu drva, dok je u radovima u kamenu, a donekle i u bronci, u dovršavanju bio oslonjen i na suradnike ili majstore-izvođače.

Tada je u novom atelijeru Sveučilišta Notre Dame, mnogo pogodnijem od onog ranijeg u Syracusi, izradio i dvije istaknutije *Pietà*, uz više studija za njih, ali za konačne izvedbe u bronci.

1955. dobio je narudžbu za spomenik suvremenim kardinalima mučenicima, sa skulpturom *Pietà* u nadnaravnoj veličini, za Miami u Floridi. Te je godine izradio malu skicu za *Floridsku Pietà* u terracotti, sljedeće drugu studiju, a 1958-1959. skulpturu za spomenik koji se sastoji od te *Pietà* na postolju s polukružnim kamenim zidom iza nje, na kojemu su reljefni prikazi šest kardinala.

Čitava zamisao spomenika zanimljivo je izvedena, i arhitektonski i kiparski. Velika *Pietà* dominira u središtu, na istaknutom povišenom položaju. Skulptura nije oblikovana potpuno realistički poput većine američkih, nego se odvaja kompozicijom odnosa vertikala i horizontala Isusovog i Marijinog tijela i nenametljivom stilizacijom likova koja podsjeća na ranije Meštrovićeve religiozne skulpture. Čak je i mala prethodna skica u terracotti za to *Oplakivanje* skulptorski vrlo kvalitetno kombinirana i modelirana; možemo ustvrditi: u duhu najboljeg suvremenog kiparstva.

Najvrednija pozornosti od svih kasnih američkih skulptura vjerojatno je spomenička kompozicija *Jakovljev zdenac*, zvana i *Isus i Samarićanka*. To je djelo Meštrović izveo po dolasku u Notre Dame, za prostor pred Sveučilištem. Da mu je posvetio veću pažnju dokazuje što je prvo izradio maketu zdenca s oba lika, zatim posebno *glave Krista* i *Samarićanke*, i konačno krunu zdenca od crnog mramora, sjedeći lik Krista i stojeći djevojke u nešto nadnaravnoj veličini.

Jakovljev zdenac u prvom je redu odlično komponiran. Usporedimo li ga s drugim istaknutim ranim zagrebačkim *Zdencem života*, na ovome nisu likovi na samoj kruni zdenca, koji je geometrijski čist, nego do njega. Mogli bismo donekle ovo djelo usporediti s jednako vrijednim reljefom *Isusa i Samarićanke* u splitskom Kašteletu, ali ono je izrazito plošno riješeno, a ovo prostorno. Odnos Krista i Samarićanke je na *Jakovljevom zdencu* prisniji i uvjerljiviji od samog razgovora: iako su odijeljeni međuprostorom zdenca, njihova je veza izravna, koliko duhovna, toliko i fizička. Polusjedeći stav Kristova lika i stojeći djevojke stidljivo prignute glave, s vrčem u rukama, skulptorski su posebno uspjeli. To je jedan od najljepših prikaza Krista u općem suvremenom kiparstvu. Likovi su u osnovi realistički, ali ipak stilizirano pojednostavnjeni u pojedinostima, naročito tijela i odjeće.

(Namjeravao sam kopiju te skulptorske kompozicije nabaviti za park Galerije Meštrović u Splitu, a u zamjenu ponuditi Sveučilištu Notre Dame kopiju zagrebačkog zdenca, ali mi to nije bilo omogućeno).

U Meštrovićevoj zbirci umjetnina u Baton Rougeu nalaze se dvije skulpture *Pietà* u naravnoj veličini i jedna mala studija. Jedna od njih ponavlja motiv floridske *Pietà*, a u drugoj prevladava visina s preteškom masom sjedišta. Jedan sadreni model *Pietà* je među Meštrovićevim skulpturama u Notre Dame.

U Sveučilištu Notre Dame čuva se još skulptura s *Kristovim likom* u sadrenim modelima i dvije u drvu, uglavnom iz Meštrovićeve obiteljske ostavštine. U drvenim reljefima je *Posljednja večera* u blagovaonici Sveučilišta i *Mladi Krist podučava u hramu* u Meštrovićevoj zbirci *Snite Museuma*.

Posljednja večera je veliki dugački reljef s trinaest likova Isusa i apostola za stolom, komponiran slično slici u blagovaonici Galerije Meštrović u Splitu. Rezan je gotovo grafički, s potpunim negiranjem plastičnih volumena i predstavlja tek staračko rutinsko Meštrovićevo djelo. Još je manje skulptorsko, djelujući kao čisti crtež, vrlo plitki reljef *Krista koji podučava*, koji nije na razini ni prosječne Meštrovićeve skulpture. Za taj reljef u istoj zbirci postoji i prethodni crtež, jednako loš rad (605 [42]).

Nedugo pred smrt, 1961. godine, izradio je Meštrović i veliki reljef *Krista Kralja* kao dar crkvi u zagrebačkom Trnju. Ni ta se staračka Meštrovićeva skulptura ne ističe među njegovim djelima, ali na gledaoca ipak ostavlja stanoviti monumentalni dojam svođenjem sjedećeg Kristovog lika na osnovne mase. Moguće da ju je izveo i neki mlađi njegov suradnik, prema njegovu manjem modelu.

Bogorodica s djetetom ili srodna *Majka s djetetom* bio je omiljeni Meštrovićev motiv u svim razdobljima stvaralaštva. I sada u atelijeru Sveučilišta Notre Dame izvodi tu grupu dva puta u drvu, dva puta u bronci, a jednom samo u sadrenom modelu.

Poznata nam je *Bogorodica s djetetom* lijevana u bronci, kao dar jedne redovnice, u dvorištu Lewis Halla Sveučilišta Notre Dame. Ta skulptura ima neka dekorativna stilska obilježja Meštrovićevih ranijih skulptura, posebno u stiliziranom licu Bogorodice, dok je živi pokret djeteta u njezinu krilu izrazito realistički modeliran. Uspjela kompozicija i lirski pečat ističu to Meštrovićevo kasno djelo među ostalim američkim radovima.

Slična je i *Bogorodica s djetetom*, izvedena u plemenitom mahagoniju za crkvu Srca Isusova u Winnetki.

Skulpturu *Majke i djeteta*, koja bi jednako mogao biti i *Bogorodice i djeteta*, izradio je Meštrović kao dar Drnišu, gdje je postavljena pred Domom zdravlja. To je sjedeći lik majke koja ljubi dijete u krilu, izrađena oko 1956, odlivena u broncu 1959, a postavljena kao javni spomenik 1964. godine. Skulptura spada među njegove bolje staračke radove.

Vrijedna je posebne pozornosti u okviru Meštrovićevog kasnog američkog rada skulptura *Bogorodica bezgrješna kraljica* iz 1957. godine, ne zbog same likovne kvalitete, nego zbog zamašnosti te kompozicije. Taj se složeni reljef, više rezan nego modeliran, ukupne visine preko pet metara, sastoji od lika Bogorodice raširenih ruku, stojeći na mjesecu i kugli zemaljskoj, okružena zvijezdama, s dva lebdeća anđelića i krunom nad glavom. Uklopljen je u vanjski zid Sveučilišta u Washingtonu kao zaštitnica te ustanove. Naglašena linearna dekorativnost Bogorodice, a pogotovo kompozicije, odiše duhom davnog autorova art déco stila, što jednoj ovakvoj izrazito dekorativnoj arhitektonskoj skulpturi ni nije strano.

U zbirci Notre Dame nalazi se studija te *Bogorodice* kao sadreni model.

I u notrdamskom atelijeru rezao je Meštrović u orahovom drvu tri reljefa *Žena pod križem* i jedan *Skidanja s križa*, a u dvije varijante u alabasteru oblikovao je *Glavu Djevice Oplakivanja*. Svi se ti radovi nalaze u Snite Museumu Sveučilišta Notre Dame.

I drugi su svetački likovi brojni u Meštrovićevu atelijeru toga katoličkog sveučilišta.

Osim već navedenog *Sv. Ivana Evanđelista*, izradio je za dvorište pred galerijom Sveučilišta i sjedeći lik *Sv. Luke Evanđelista*. Teške brončane mase tijela, površna izrada prstiju ruke i noge i više skicozna nego likovno definirana obrada površine ne ističe tu skulpturu u Meštrovićevu stvaralaštvu.

U obiteljskoj ostavštini u istome Notre Dame Sveučilištu još je desetak skulptura svetačkih likova. U drvenim su reljefima *Svirajući anđeli* i *Job*, a u sadrenim modelima reljefi i skulpture *Sv. Franjo*, *Lazarevo uskrsnuće*, *Svetac s križem*, *Svećenik*. Osebujan je rad *Glava sv. Pavla* (ili *Glava starca*), monumentalnog pečata, iako rađen nemirnom impresionističkom obradom površine. Zanimljive su i tri studije *Proroka*. Izduženi lik muškarca u hodu, raširenih podignutih ruku, naglašene proročke poruke, skulptura je koja se likovnom vrijednošću znatno ističe među američkim Meštrovićevim radovima. Detalji figure su eliminirani, a pokret naglašen s prevladavajućim unakrsnim dijagonalama ruku i nogu na naglašenoj, gotovo đakometijevskoj okomici tijela.

Sličan je asketski lik *Sv. Andrije*, samo u smirenom stojećem položaju. Izveden je u bronci, u nadnaravnoj veličini pred crkvom istoga sveca u Honolulu na Havajima. To je majstorski izvedena, izrazito realistička skulptura.

Drugačije je, gotovo naturalistički modelirano, asketski produhovljeno poprsje *Sv. Ivana Krstitelja* u Notre Dame, kao i glava istoga sveca u Meštrovićevoj zbirci Galerije u Baton Rougeu. Unatoč stilskoj retardiranosti radi se o likovno uvjerljivoj skulpturi.

Tada je Meštrović u nekoliko skulptura obradio i biblijski motiv *Sv. Josipa s Isusom* (*Sv. Josip drvodjelac*). U sadrenoj je skulpturi taj motiv obrađen impresionističkom rodenovskom tehnikom, a u drvenoj rezan tvrdo, barlahovski. Jedna od tih drvenih skulptura nalazi se u crkvi Srca Isusova u Winnetki, a druga u umjetničkoj zbirci Katoličke dijeceze u Baton Rougeu. Sadrena i njezin brončani odljev bili su u američkom posjedu obitelji Meštrović.

Od antičkih motiva obrađivao je Meštrović u Notre Dame likove *Odiseja* i *Homera*.

Odisej, kralj Itake, potaknuo je na stvaranje mnoge književnike, od grčkog Homera do irskoga Joycea, ali i brojne slikare i kipare. Meštrović je odabrao motiv kada Odisej odapinje strijele na prosce svoje žene Penelope. Postoji stanovita sličnost u stavu tog lika sa čikaškim *Indijancem s lukom*, ali i s Bourdelleovim *Herkulom strijelcem*, no na te skulpture Meštrović zacijelo nije mislio spontano oblikujući ovu skulpturu u tri varijante, dvije u Snite Museumu u Notre Dame, a dva odljeva u Sveučilištu Fairleigh Dickinson u New Yerseyu. I ova je plastika oblikovana realistički, kao i većina tadašnjih, ali i sa stanovitom sklonošću monumentalnosti.

Drugi antički lik što ga je tada radio bio je *Slijepi Homer*, studija i skulptura naravne veličine sjedećega starca s lirom u rukama i posebno studija glave slijepca, od kojih je jedna skulptura u Umjetničkom muzeju u Wichiti, a dvije su bile u obiteljskoj ostavštini u Americi. I ove su skulpture rađene realistički, s impresionistički nemirnom obradom površine.

Na junačka natjecanja u zavičaju mislio je dok je modelirao skulpturu *Bacača kamena*, danas u Fairleigh Dickinson Sveučilištu u sjeveroameričkom Teanecku i u privatnom vlasništvu u Springfieldu.

Nekoliko studija muškoga lika u sadri čuva se među Meštrovićevom ostavštinom u Sveučilištu Notre Dame: *Žalosni čovjek*, *Uplakani čovjek*, *Stojeći muški lik*, *Sjedeći muški lik*..

Nekoliko sadrenih ženskih likova u istoj je zbirci: *Mlada djevojka*, *Žena podignutih ruku*, *Izbjeglička majka*, *Žena s kravom*; među njima i jedna *Karijatida* u drvu. Među njegovim skulpturama u zbirci Baton Rougea dva su *Sjedeća ženska lika*, nevelike skulpture tada neuobičajene glatke površine i stanovite stilizirane dekorativnosti.

Za skulpturu *Izbjegličke majke* izvedene u bronci kao spomenik majkama useljenika u Milwaukeeu (Wisconsin), oporučnoj ostavštini Williama Brucea, načinio je više prethodnih studija.

Spomenimo i skulpturu *Kontemplacije* u sadrenom modelu u Umjetničkom institutu u Detroitu i u orahovu drvu u Galeriji Notre Dame. Drvena skulptura visoki je ženski lik, prilagođen obliku drvenoga trupca, bez osobite modelacije.

I posljednjih šest-sedam godina rada u Notre Dame portretirao je Ivan Meštrović veći broj muških osoba, svojih znanaca, kolega i uglednih osoba, koje su bile u nekom službenom ili mecenatskom odnosu sa Sveučilištem, najviše svećenika. Shvatljivo je da te portrete nije radio s posebnom sklonošću ni sa stvaralačkim zanosom, nego rutinom iskusnoga majstora. Među njima je poprsje nimalo lijepoga *I. A. O'Shaughnessya*, koji je pridonio gradnji i sveučilišne dvorane po njemu nazvane i Meštrovićeva atelijera u Notre Dame. Zatim *Oca Sorina*, osnivača toga Sveučilišta, Meštrovićeva prijatelja, koji se s njime zauzimao za oslobođenje nadbiskupa Stepinca, nadbiskupa *Josepha Hurleya*, nadbiskupa *O'Neila* za Fort Wain u Indiani, poprsje i studiju figure *oca Bishopa* za Glaudale i posebno studiju *oca Bishopa* s križem, statuu *oca Judgea* za Silver Spring u Marylandu, poprsje *Clevelanda Morgana* u kanadskom Montrealu, mramorno poprsje dirigenta *Lea Barzuna*, za njega u Parizu. U Meštrovićevoj ostavštini u zbirci Notre Dame nalazi se i desetak sadrenih modela nepoznatih muškaraca, bez sumnje izvedenih u kamenu ili bronci za razne nepoznate nam naručitelje, među njima i pet poprsja *Bradatog muškarca*, a u kamenu jedno *Poprsje mladića*. Kao dar Umjetničkoj galeriji u Sarajevu izradio je sadreni model *dr. Save Kosanovića*, istaknutog srpskog političara i publicista, emigranta u ratnim godinama, člana Šubašićeve Vlade 1944. i dalje. Jedno je brončano poprsje postavljeno na njegovom grobu u Beogradu, a drugo pred samostanom u Kreševu.

Od članova obitelji portretirao je 1946. kćerku *Martu*, koja je malo zatim umrla u Americi, a kasnije, 1961. ponovno sina *Tvrtka* kada ga je taj posjetio u South Bendu.

Sjećajući se posjeta Beogradu u mladim poletnim godinama izradio je 1955. polulik najistaknutije srpske slikarice i svoje dobre prijateljice i suradnice u rodoljubnim i umjetničkim djelatnostima *Nadežde Petrović*, kao i njezine sestre, svoje mladenačke ljubavi *Anđe Petrović*. Prvo je poprsje, u bronci, javni spomenik u parku u Čačku, a drugo u bronci u Galeriji Meštrović u Splitu i u Čačku.

Lik *Nadežde Petrović* zanimljiva je skulptura u kasnom Meštrovićevu stvaralaštvu. Kompozicijom i izvedbom gotovo podsjeća na najranije njegove skulpture, iz vremena kada je poznavao tu istaknutu slikaricu. Portret *Anđe Petrović* također kao da je odjek ranih kiparevih ženskih portreta. Klasičan, antički profil, istaknuta kosa s punđom i gotovo sklopljene ruke, daju toj skulpturi izrazito intimno i prisno obilježje. Meštrović ga je, već u starosti, radio po sjećanju iz mladosti. U pismu rodbini pokojnice sam je rekao: "Primio sam povećanu fotografiju portreta Andjinog koga je izradila pok. Nadežda... Ova fotografija mi je došla pošto sam već bistu svršio. To ništa ne mari, jer koliko je god slika zanimljiva ona je Nadeždina interpretacija Andjina lica. Usta i brada kao ona u andjela na freskama..." (6594).

U Notre Dame je oko 1956. izradio i svoj *Autoportret* u dvije varijante: jedna je u sadrenom modelu među njegovim skulpturama u tom Sveučilištu, a druga u sadri u Muzeju Drniške krajine, a u bronci u Galeriji Meštrović i u Sveučilištu u Pittsburghu. Za razliku od najpoznatijeg Meštrovićeva *Autoportreta* iz 1932, kada je bio u punoj snazi i poletu života i stvaranja, ovaj odaje ne samo zrelog, nego i umornog čovjeka, bez samoljubnog teatralnog stava ranijega, zamišljene glave oslonjene na ruku, usmjerenog prema sebi, a ne više prema vani.

I u tom posljednjem razdoblju stvaralaštva navratio se Meštrović nekoliko puta svom omiljenom motivu muzicirajućih djevojaka, ali u njima nije više bilo onih mladenačkih melodija, nego tek sjećanja na njih. U velikom drvenom reljefu *Djevojaka s glazbalima*, u Sveučilištu u Syracusi, ima ritma u ponavljanju pet djevojaka s violončelom i violinama, ali je i taj, kao i ostali tadašnji drveni reljefi, više rezan nego modeliran u pločama od mahagonija.

Jedna bronca i dva sadrena modela nalaze se u zbirci njegovih skulptura u Notre Dame (*Žena svira violinu*, *Violinistica*, *Djevojka s harfom*).

Nekoliko grupnih skulptura iz toga razdoblja, u drvu, mramoru i sadri, također su među njegovim skulpturama u Notre Dame (*Tri ženska lika*, *Žena grli dječaka*, *Dva zagrljena lika*, *Tri lika u molitvi*, *Dva lika*, *Narikače*).

Kada je Meštrović 1959. posjetio Split izjavio je da za *Interkonfesionalni centar* u New Yorku od 1958. radi reljef 50 m dužine i 8 m visine, simboličnu ilustraciju ljudske misli i idejâ bratstva, počevši od najstarijih vremena, preko Aristotela i Sokrata i drugih mislilaca, do najnovijega vremena (6861 [18]). Međutim, o tom zamašnom radu na međunarodnom projektu nemamo nikakvih podataka. Vjerojatno je Meštrovićeva zamisao ostala tek u pripremnim skicama, crtežima, a možda i malenim modelima, jer su ga malo zatim bolest, a onda i smrt, prekinuli u ostvarenju toga spomenika.

I tada, u posljednjim godinama života i rada izradio je Ivan Meštrović na molbe iz zavičaja nekoliko javnih spomenika, iako je u njih ulio više dobre želje nego ranijega poleta i likovne vrijednosti.

Tako je 1955. darovao Drnišu veliki reljef *Orača*, preporučivši da ga izvedu u kamenu, a ne u bronci, što su oni i učinili, povjerivši klesanje svome kiparu Mati Čvrljku. Reljef nije na visini ni prosječnih Meštrovićevih skulptura.

Spomen-lik *Mile Gojsalić*, koja se žrtvovala u ratu s Turcima zapalivši barut u logoru Ahmet-paše, nešto je uspjelija skulptura, ali likovno također na osrednjoj visini. Meštrović ga je na molbu Poljičana izradio i darovao 1956. godine, a postavljen je u nekadašnjoj Poljičkoj Republici, kod Zakučca blizu Gata 1967. godine. Iako se nevelika figura gubi u razigranom kršnom krajoliku, ipak u tom slikovitom prirodnom okolišu izgleda privlačno. Slikar i kipar Joko Knežević bio je projektirao i dodatni spomenik, obelisk visok sedam metara, ali je ovako osamljeni lik poljičke junakinje ipak zanimljiviji (6883).

Dubrovčanima je Meštrović 1958. izradio spomenik *Marinu Držiću*, o kojemu sam već govorio u kiparevu životopisu. Taj je spomenik doživio mnogo neprilika i nesuglasica. Meštroviću su Držićevim spomenikom konkurirali i Antun Augustinčić i Kosta Angeli Radovani, a položaj smještaja stalno je bio spo-

ran. Meštrović je predvidio položaj na stepeništu pred isusovačkom crkvom i postolje od sivog jablaničkog granita ili od bračkog kamena. Polemike oko spomenika su se rasplamsale, pa je konačno postavljen tek 1967. godine i to u turističkom hotelskom naselju Babin Kuk. Ista je skulptura stilom i likovnim kvalitetom srodna ostalim kasnim Meštrovićevim spomeničkim likovima, dapače i u tome okviru spada među lošije.

Jednako sam već govorio i o spomeniku kiparu i graditelju *Jurju Dalmatincu* što ga je Meštrović 1958. darovao Šibeniku da se postavi pred katedralu. Arhitekt Harold Bilinić je prema Meštrovićevoj zamisli projektirao visoki kameni stup na koji se postavila Meštrovićeva stojeća skulptura nadnaravne veličine. Jurjev lik, oslonjen na jednako brončani oslonac, nešto je bolji od ostalih tadašnjih Meštrovićevih spomeničkih likova, ali gubi na monumentalnosti djelujući umanjeno i viđen u lošoj perspektivi na previsokom stupu.

Za iseljene Slovake izradio je Meštrović 1959. poprsje i spomenik *Martinu Kukučinu* (dr. Mateju Bencúru), istaknutom slovačkom liječniku i književniku, koji je od 1892. do 1907. boravio na Braču, u Selcima, pomažući nesebično i bez naknade siromašnom otočkom življu. Svoje dojmove s otoka Brača unio je u roman *Kuća na strani* (*Dom v stráni*). Preselivši se zatim u Južnu Ameriku, u Punta Arenas, opisao je život hrvatskih iseljenika na krajnjem jugu u romanu *Mati zove* (*Mat' volá*). Umro je 1928. u Pakracu, u Jugoslaviji, a kasnije su njegovi posmrtni ostaci preneseni u Turčianski Sv. Martin u Slovačkoj.

Meštrović je uz pomoć svog učenika i suradnika Joze Turkalja i učenika Williama Schiffera za taj spomenik izradio prvo poprsje prignutog književnika, zatim sadrenu skicu spomenika i konačno skulpturu za spomenik visoku 2 metra. Trebali su ga u Punta Arenas podići tamošnji Slovaci i Hrvati Dalmatinci (6895). Zbog nekih nesuglasica tamošnjih Slovaka i Hrvata odlivanje spomenika u broncu i njegovo postavljanje veoma se oteglo. Pometnju je unio neki slovački emigrant dr. Stanislav Mečiar, pa su se Hrvati i Meštroviću žalili, namjeravajući ga čak moliti za drugi spomenik Kukučinu, budući se prvoj skulpturi i trag bio zameo (7507). Poteškoće su nastale kada je u međuvremenu umro neki svećenik koji je najviše novčano pridonio za minimalni honorar Meštroviću i lijevanje u broncu, pa su daljnji troškovi prijevoza, uvoznih carina i izrade kamenoga postolja otegli čitavu akciju. S Meštrovićem je u vezi sa spomenikom pregovarao hrvatski kazališni pisac Geno Senečić (7766).

Jedan je spomenik *Kukučinu* postavljen u Cambridgeu u Kanadi, drugi ispred knjižnice Sveučilišta u Oregonu, a treći je trebao biti postavljen u Bratislavi (9143).

Kukučina je Meštrović prikazao dok sjedi i piše knjigu na koljenu. U stilu je ostalih navedenih kasnih spomeničkih figura, bez veze sa suvremenom skulpturom u svijetu.

*

Među svim javnim spomenicima Ivana Meštrovića, a pogotovo među onima nastalima u posljednjem američkom razdoblju rada, bez sumnje se ističe *Mauzolej Petra Petrovića Njegoša* na Lovćenu. On je predstavljao ostvarenje njegova davnog sna, počast misliocu i pjesniku kojega je rado čitao i kojega je veoma cijenio.

Opširnije sam u kiparevu životopisu govorio o svim zamršenim političkim, ideološkim i umjetničkim problemima u vezi s narudžbom i podizanjem tog velebnog mauzoleja, o Meštrovićevim izjavama u vezi s tim spomenikom, kao i o presudnoj ulozi arhitekta Bilinića i kipara Krstulovića u njegovu ostvarenju.

Većina kritike odnosila se na položaj Meštrovićeva mauzoleja i uklanjanje ranije Njegoševe kapele, iako ni ona nije bila izvorna nego obnovljena. Drugi razlog kritike odnosio se na Meštrovićevu arhitekturu, a rjeđe i na skulpturu mauzoleja. Najveći dio kritike bio je političkog karaktera, naročito 1989. i 1990. kada je u Srbiji počela šovinistička nacionalistička euforija. Sami Crnogorci, suprotstavljajući se velikosrpskoj politici, uglavnom su branili Mauzolej.

I povjesničari umjetnosti, likovni umjetnici i arhitekti su se podijelili u vezi s Meštrovićevim *Mauzolejem*. Glavni i najoštriji kritičar Meštrovićeve skulpture uopće, a posebno *Mauzoleja*, bio je inače istaknuti beogradski povjesničar umjetnosti dr. Lazar Trifunović, a pridružili su mu se mnogobrojni znanstvenici, umjetnici, publicisti, pa i politički nestručnjaci. Među njima i naši istaknuti autori poput Miroslava Krleže, Cvite Fiskovića, Krune Prijatelja, Peđe Milosavljevića i drugih. U obranu *Mauzoleja* na Lovćenu ustao je manji broj stručnjaka, poput Vinka Vitezice, Vida Mihičića, Grge Gamulina i drugih. Čitava je hajka, stručna i nestručna, bila udružena u prigodnim zbornicima radova u uredništvu Lazara Trifunovića 1971. u časopisu *Umetnost* i 1989. i 1900. u zborniku *Sumrak Lovćena*. Kada je kampanja protiv Meštrovića i njegova *Mauzoleja* na Lovćenu dobila izrazito ideološko-politički značaj i izravno zaprijetila rušenju već gotovog *Mauzoleja*, stao sam u njegovu obranu u tjedniku *Danas* (10197).

Osnovi Trifunovićeve kritike - a uglavnom i ostalih kritičara Meštrovićeva mauzoleja - bili su u sljedećemu: da je to „pseudomonumentalna arhitektura okićena secesionističkom dekoracijom", „davno prevaziđena i mrtva likovna ideja" koja predstavlja „reakciju progresivnim tokovima vajarstva i arhitekture", srodna nacističkoj arhitekturi, „anarhistička, povampirena secesija", „secesionistički bunker", „monstruozna kvaziumjetnost", „rušenje siluete Lovćena" i stare kapele i dr. (7009; 8266).

Ja sam 1991. u obrani Meštrovićeva *Mauzoleja*, njegova položaja na Lovćenu i njegove arhitektonske i skulptorske vrijednosti bio, i danas sam, sljedećega mišljenja:

„...Njegoševa je skulptura, iako ne avangardnog stila za vrijeme u kojemu je nastala, veoma istaknuto djelo, ne samo u okviru Meštrovićeve, nego opće naše, pa čak i šire europske umjetnosti. Posjeduje sve značajke odlične skulpture, osobito monumentalnu zatvorenost oblika i sabijenost granitne mase. Ona najdoličnije predstavlja duhovne ideje jednako velikoga Njegoša. Što se tiče arhitekture Meštrovićeva mauzoleja, ona nije koncipirana u duhu kubističke funkcionalističke arhitekture, nego s formalnim elementima historijske arhitekture; u prvom redu univerzalne svjetske, a ne neke željene izrazito nacionalne, sa sumnjivim folklornim (ili predlaganim bizantinskim) značajkama. (Mogli bismo čak u ulaznom predvorju mauzoleja vidjeti analogije s peristilom, a u kapeli s malim antičkim hramom u Splitu).

Jedna od glavnih zamjerki kritičara Meštrovićevu *Mauzoleju* bio je njegov smještaj na vrhu Lovćena. Navodno nije postigao sklad, nego ga je degradirao, čak i oskvrnuo. Poštujući crnogorsku simboliku Lovćena, ipak sam uvjerenja da je Meštar ne samo nastojao, već i uspio postići stanovit sklad između planine i građevine na njoj. Svaka se veća građevina donekle nameće istaknutom oformljenom prirodnom okolišu, dok se malena lakše u njega uklapa. Meštrović je (u suradnji s arhitektom Bilinićem) ipak prilagodio svoju uzdužnu građevinu mauzoleja sljemenu vrha planine. U Crnoj Gori, a i na širem području Jugoslavije, ima stotina planinskih vrhova istaknute i privlačne fizionomije. Mnoge od tih planina imaju i određen, tradicionalan simbolički pečat. Pa ako jedna od njih i djelomično izgubi na izvornom prirodnom izgledu, a dobije mnogo više na sadržajnom, simboličkom i umjetničkom, onda nije riječ o svetogrđu, ili o ataku na prirodu, nego bar o naglašavanju njezine simbolike i o ljudskom i umjetničkom oplemenjivanju prirodnih značaja i vrednota.

Osvrnemo li se, pak, na suvremeno stilsko usmjerenje arhitekture u svijetu, pa i u nas, na 'postmoderna' ostvarenja, možemo uočiti da suvremene elemente ne samo poštivanja, već i obnove (često čak i doslovnog kopiranja) tradicionalnih oblika, slikovitu razigranost, primjenu tradicionalnog građevnog materijala kamena i naglašavanje duhovnog i simboličnog, ima baš ova Meštrovićeva arhitektura, kritizirana kao eklektična, 'secesijska' (zapravo bliža stilu art-décoa) i staromodna. Ona je naprotiv, kao reakcija na dehumanizirani i standardizirani funkcionalizam moderne, preteča suvremenog arhitektonskog duha i stila..." (10197).

Kao i u svim Meštrovićevim memorijalnim i sakralnim građevinama, i u *Njegoševu mauzoleju* skulptura igra glavnu ulogu i u njoj je glavna likovna vrijednost. Granitni blok *Njegošev* svojom naglašenom masom i zatvorenošću oblika, svojom nenametnutom, spomeniku poželjnoj stilizaciji i svojim idejnim sadržajem više mislioca i pjesnika nego vladara, sa simboličnim slobodarskim orlom nad njim, uspjela je skulptura, bez obzira na njezinu stanovitu arhaičnost. Zasluga je pri tome i Meštrovićeva učenika i suradnika Andrije Krstulovića koji je tu skulpturu od manjega sadrenoga modela prenio u konačnu granitnu veličinu.

Dvije *karijatide*, s tek naznačenim crnogorskim folklornim obilježjima, logično podržavaju teški arhitrav predvorja kapele, čak, usmjerene naprijed, logičnije od onih u *Mauzoleju* na Avali, koje nisu usmjerene prema vani.

Njegošev mauzolej na Lovćenu spada, po mome sudu, i arhitektonski i kiparski, među istaknuta njegova ostvarenja, premda je nastalo u razdoblju kada je izvornost i likovna vrijednost njegovih skulptura bila u opadanju.

*

Neki od posljednjih Meštrovićevih radova, nastali u Notre Dame od 1958-1961, pokazuju neobične promjene stila i općenitog shvaćanja i predstavljanja skulpture.

Ako je u međuratnom razdoblju u njegovim skulpturama, nakon stiliziranog i simbolički spiritualiziranog art décoa, prevladavao realizam na klasičnim temeljima, u poratnom američkom stvaralaštvu taj se realizam izražavao jednom donekle zakašnjelom rodenovskom impresionističkom manirom. U ponekim skulpturama, osobito religioznog sadržaja, a pogotovo u plitkim drvenim reljefima još su bile prisutne grafičnost i stilizacija, ali su prvenstveno dolazili do izražaja realistički, ali pojednostavnjeni obli volumeni likova i nemirna impresionistička obrada površine. U odnosu na suvremeno europsko kiparstvo pedesetih godina to se moglo shvatiti i ocijeniti kao stilsku retardaciju, kao eklekticizam, unatoč pojedinim iznimkama u odnosu na stilsko oblikovanje i unatoč pojedinim likovno prvorazrednim skulpturama.

Međutim, to impresionističko udaljavanje od ranijega realizma, ta potpuna odsutnost svake stilizacije, to organično naglašavanje volumena, sve je to u posljednjim staračkim godinama stvaralaštva prešlo u stanoviti ekspresionistički naturalizam, koji nije imao ništa zajedničkoga s ranijim Meštrovićevim stvaralaštvom, čak na kraju ni s ranim rodenovskim realističkim skulpturama impresionističke obrade površine.

Već smo u opisanoj skulpturi *Evanđelista Luke* iz oko 1958. uočili taj "nezgrapni" i neanatomski naturalizam, a dalje ga vidimo iste godine u skupini *Obitelj*, u njegovoj ostavštini, danas u Snite Museumu Sveučilišta Notre Dame, gdje se nalaze i ostale posljednje skulpture o kojima će biti riječi, sve modelirane isključivo za lijevanje u broncu, jer kamen takvoj obradi skulpture ne bi ni odgovarao, kao ni drvo.

Skulptura *Obitelj* (od koje u istoj zbirci postoji i prethodni skicozni crtež) upućuje na jedan od bitnih razloga te uočljive promjene Meštrovićeva oblikovanja tog, za njega neobičnog, stila.

U starim godinama, u emigraciji, okružen društvom i sredinom u kojima se nije snalazio i koje nije prihvaćao, vraćao se obitelji - ali ta je bila rasuta i tragično je nestajala. Marta je mlada umrla, Mate u drugom gradu na Sveučilištu, Tvrko u psihičkim depresijama zbog kojega je uvijek bio zabrinut, ostao je u Zagrebu, a kći Marica, udana, živjela je u Buenos Airesu daleko od obitelji. Jedina utjeha ostala mu je supruga Olga koja mu je posvećivala svu pažnju.

Tada oblikuje skupinu *Obitelj*, u prisnom zagrljaju, s tragičnim pečatom nesklone sudbine. Nije to više ona vedra i sretna rana *Obitelj* njegova prijatelja Ante Katunarića, nego obitelj s jednom tragedijom i u naslućivanju druge, tragičnog gubitka i sina Tvrtka. Ono do čega je atavističkom ruralnom patrijarhalnošću tako mnogo držao, naočigled se raspadalo.

Kada mu stiže vijest i o smrti sina, 1961, napušta sve druge teme i upravo uranja u taj obiteljski tragičan sadržaj, za kojega nalazi likovni izraz koji smatra najprikladnijim, napuštajući i realizam, jer ga realnost nije više zanimala, napuštajući svako likovno dotjerivanje i stiliziranje, jer su ga i ambicije uglednoga kipara napustile.

Tada modelira skulpture s neuobičajenim dugim opisnim sadržajem, jer mu sam sadržaj postaje od presudne važnosti, jedini poticaj za rad, bez kojega sada ne bi ni te tragične staračke dane mogao preživjeti.

Majka se oprašta od preminule kćeri predstavlja grčeviti zagrljaj majke i kćeri. *Otac se oprašta od sina* zagrljaj je oca sa sinom, sa grižnjom savjesti je li i sam donekle kriv sinovljevoj tragediji, ne uspjevši ga zadržati u američkom domu pri prethodnom posjetu. Stari otac tužan zbog smrti sina, zgrbljen staračkim likom u plaču. I, konačno, *Posljednji autoportret*, svoj lik, nekada tako samouvjereno i ponosno predočavan, sada sveden na gotovo amorfnu gomolju, lica zakrivena rukama. Više u tim skulpturama nema nimalo nastojanja za skulptorskim dotjerivanjima, efektima, za stilom ni plemenitom obradom kiparske materije. Ostala je jedino duboka tragična ekspresija boli i razočaranja. Te je skulpture stari Meštar radio samo za sebe, da njima olakša svoju bol, ali na jedini način što ga je znao - stvaralački, skulpturom.

Promatrajući i ocjenjujući te skulpture s povijesno-likovnog gledišta u prvi mah pomišljamo na staračku stvaralačku iscrpljenost, čak jalovu senilnost, možda čak i na nekakvu staračku naivu jalovoga vraćanja djetinjstvu. Međutim, proma-

tramo li te skulpture u odnosu na tada suvremenu skulpturu u svijetu, ne onu akademsku i eklektičnu, nego naprotiv onu antologijski istaknutu, nalazimo među njima neke nesumnjive stilske srodnosti. Pri tome pomišljamo na neke impresionističke manje poznate skulpture aktova Henrija Matissea, na portrete (ne konje) Marina Marinija, na glave Alberta Giacomettija. Sve su to skulpture organskog ekspresionizma, u kojima likovna ljepota nema više veze s onom klasičnom ili renesansnom realističkom, nego se, dapače, u krajnostima približava art brutu u slikama Jeana Dubuffeta ili u groteskním ekspresionističkim i naturalističkim skulpturama naše grupe *Biafra* sedamdesetih godina.

S toga gledišta možemo to neobično posljednje stvaralaštvo Ivana Meštrovića, naturalističko i ekspresionističko, vidjeti kao stvaralački spontani odraz suvremene avangardne skulpture u svijetu.

I time bi krug kiparstva Ivana Meštrovića, od dječačkog *Bosanca na konju* iz 1898. i prvog bečkog *Autoportreta* 1901. godine, do američkog *Posljednjeg autoportreta* 1961. godine, bio zatvoren, obuhvativši jedan vrlo bogat život i vrlo bogato stvaralaštvo.

*

Između ostalih skulptura, izradio je Meštrović u Americi od 1953. do 1958. i nekoliko prigodnih medalja, malo poznatih u pregledima njegovih djela. Sklonome monumentalizmu u prikazivanju spomeničkih tema, nije mu ležala u suštini intimna minijaturna plastika medalja, ali je ipak prihvaćao neke prigodne društvene zamolbe, nastojeći motive, a najčešće i stil, svoje skulpture (ili crteža) primijeniti na malene formate. Vidjeli smo da je i ranije izradio medalje *Dositeja Obradovića* (1911-1912), *Kosovskim osvetnicima* (1912-1916), *Bolničarkama* (1921), *predsjedniku Wilsonu* (1924), *Sokolskom sletu* (1931), *Neznanom junaku* (1938), *PEN-klubu* (1933) i predložak za irski novac (1928.

Došavši u Ameriku Meštrović je naročito surađivao s Američkim medaljerskim društvom (*Medalic Art Company*) u New Yorku, kojega je i sam bio član, a brojilo je u Sjedinjenim Državama oko tisuću članova i redovito objavljivalo medalje. Kada je Društvo i u Meštrovića naručilo medalju prema njegovom vlastitom prikazu, pisao im je 18. listopada 1953: “Moram priznati da medaljerstvo nije oblast moga rada, ali sam ipak voljan da s vama surađujem i da načinim jednu medalju.”

Meštrović je izradio model medalje s prikazom Sokrata koji podučava s jedne strane, a Platoma koji piše s druge, uz obrazloženje: “Izabrao sam Sokrata kao temu jer se on posvetio traženju i propovijedanju istine. Na poleđini medalje prikazao sam Platona, koji je pisao nadahnut svojim učiteljem. Po mome mišljenju traženje istine je najplemenitiji zadatak čovječanstva.”

Medalja *Sokrata i Platona* ističe se likovnom kvalitetom među ostalim Meštrovićevim medaljama američkog razdoblja. Kompozicije su skladno ukomponirane u kružne plohe, a unatoč grafičnosti, općenito uobičajenoj u medaljama i plaketama, kipar je u ovoj medalji donekle ostvario i stanoviti dojam volumena dva glavna lika (10582b [70-73, sl.]).

God. 1955. izradio je Meštrović i medalju za Sveučilište u Syracusi kao nagradnu *Biblioteke Georga Arentsa*. Na aversu je lik mladića koji čita, a na reversu nagradni natpis. Portret čitača je ostvaren potpuno realistički, za razliku od ostalih više ili manje stiliziranih prikaza na njegovim medaljama (10582b [71-74, sl.]).

Američki institut arhitekata (*The American Institute of Architects*) obratio se 16. II. 1956. Meštroviću na Sveučilištu Notre Dame da li bi za stotu obljetnicu osnutka *Instituta* načinio brončanu spomen-medalju, za članove i prijatelje. Ona bi morala prikazivati socijalni, vjerski, filozofski, gospodarski, politički i drugi utjecaj graditeljstva na Sjedinjene Američke Države, uz navedeni željeni natpis. Meštrović je istog ljeta načinio sadreni model s prikazom sjedećeg muškarca koji crta, s piramidom, antičkim hramom i gotičkom katedralom u pozadini. Međutim, naručitelji nisu bili zadovoljni s predstavljenim prizorom, jer se on nije odnosio na američku arhitekturu. Meštrović je nato načinio drugi model medalje, opet sa simboličnim motivima čovjeka, piramide i sfinge unutar kruga i trokuta, i poslao ga uz popratno tumačenje predstave ljudskog djelovanja tijekom stoljeća na tehničkom i duhovnom polju. Ocjenjivački odbor, jednako kao i ranije, nije prihvatio ni taj simbolički prikaz, očekujući predočavanje američkih dostignuća na polju arhitekture. Nakon toga su pregovori prekinuti.

Oba Meštrovićeva modela za tu medalju vrlo su stilizirana, najbliži ranijim ard déco, gotovo grafički rješavanim, reljefima i likovnošću se ne ističu niti među autorovim američkim ostvarenjima (10365a [129-130, sl.]; 10582b [74-76, sl.]).

Iste 1956. godine društvo učenica koleđa Sveta Marija u Šumi (*The Saint Mary-of-the-Woods Alumnae Association*) u Terre Haute, Indiana, posredstvom članice vijeća gđe Eileen O’Shaughnessy, naručuje u Meštrovića nagradnu medalju za zaslužne članove, sa sugestijom da predstavlja Gospu, zaštitnicu toga koleđa (*Our Lady of the Campus*), sa šumom u pozadini, po kojoj se škola i naziva, a na poleđini ulaz u koleđ s učenicom u šetnji.

Ubrzo šalje Meštrović crtež, a zatim i model s prikazom Majke Božje podignutih ruku u molitvi. Na temelju tog modela izrađena je brončana medaljica, kao privjesak, s navedenim prizorom Bogorodice na aversu, a na reversu s prizorom anđela kojega slijede učenice (10365a [130-132, sl.]; 10582b [76-77, sl.]).

Predsjednik dobrotvorne zaklade *The McGeary Foundation* John H. McGeary Jr., pisao je 1958. iz Miamija u Floridi Meštroviću u South Bendu bi li izradio spomen-medalju kao godišnju nagradu za odgojnu, karitativnu ili vjersku djelatnost u sklopu zaklade.

Meštrović je iste 1958. godine načinio medalju, koja je odlivena u bronci, s prikazom Krista dok podučava skupinu muškaraca i skupinu žena s jedne strane, a prigodnim natpisom s druge. Prizor *Krista učitelja* grafički je stiliziran i usklađen kružnom obliku i značaju medalje (10582b [77-78, sl.]).

U nastojanju da izbjegne tradicionalni renesansni realistički stil oblikovanja medalje, koji se uglavnom uadržao sve do dvadesetog stoljeća, Meštrović je nevelikim brojem svojih medalja pokušavao pratiti vlastiti suvremeni likovni stil, s vlastitim značajkama: u početku secesijski, zati art déco, a konačno jednu svoju kombinaciju ta dva stila, uz stilske elemente kasnijih svojih crteža, a donekle i skulptura, naročito onih reljefnih. Te kasnije medalje američkog razdoblja ipak nisu na likovnoj razini onih ranijih, nastalih uoči i nakon Prvog svjetskog rata.

Ivan Meštrović je u godinama pred Prvi svjetski rat i u ratnim godinama bio prisutan i spominjan u okviru suvremene europske umjetnosti (2543 [92-95]). Nešto je manje bio prisutan u međuratnom razdoblju većim retrospektivnim izložbama u Parizu, Beču, Berlinu, Pragu i dr., ali i u Sjedinjenim Američkim Državama nizom izložaba dvadesetih godina i čikaškim *Indijancima*.

Kada nakon Drugog svjetskog rata dolazi u Ameriku, Europa ga zaboravlja, a Amerika ga dočekuje više kao protukomunističkog disidenta nego kao istaknutog suvremenog umjetnika. I počast što mu je ukazana izložbom njegovih skulptura u njujorškom Metropolitan Museumu 1947. imala je više taj nego izrazito likovni pečat.

Meštrović je došao u Ameriku i petnaest godina tu djelovao ne samo kao već stariji umjetnik, nego i kao kipar koji se više ni ne trudi da shvati niti da u stvaralaštvu prati suvremena umjetnička kretanja. A u Sjedinjenim Američkim Državama je baš tada avangardna likovna umjetnost bila prevladavajuća. Dapače, New York je u poratnim godinama preuzeo raniju ulogu Pariza kao svjetsko žarište novih likovnih izraza, eksperimenata i ostvarenja.

Razlog što New York postaje avangardno umjetničko središte nalazimo u činjenici da je uoči i u vrijeme Drugog svjetskog rata veći broj najistaknutijih europskih umjetnika emigrirao u Ameriku pred fašističkom opasnošću. Posebno su bili ugroženi ne akademski ili više-manje realistički umjetnici, nego baš oni avangardnih usmjerenja, bilo ekspresionističkih, bilo nadrealističkih, bilo nefigurativnih, apstraktnih i konceptualnih usmjerenja. Oni su bili proganjani, a njihova djela javno uništavana kao proizvod izopačene dekadentne zapadnjačke umjetnosti, demonstrativno čak i predstavljena na nacističkoj propagandnoj izložbi *Entartete Kunst* 1937. u Münchenu. Slična je situacija bila i u Sovjetskom Savezu nakon prvog kratkog razdoblja službenog prihvaćanja avangarde. Tako najistaknutiji ruski, njemački i francuski avangardni arhitekti, kipari i slikari, kao i književnici, znanstvenici, kazališni i glazbeni stvaraoci, sele preko oceana u do tada prilično konzervativnu umjetničku sredinu, ali ni tada ne diljem Sjedinjenih Država, nego samo u istaknuta kulturna i umjetnička središta poput New Yorka ili Chicaga.

U Sjedinjene Države tada stižu i djeluju najčešće do smrti, ili barem duže razdoblje, najavangardniji, ujedno i najistaknutiji europski kipari Aleksandar Archipenko, Naum Gabo, Jacques Lipchitz, Laszló Moholy-Nagy i slikari Salvador Dali, Marcel Duchamp, Max Ernst, Fernand Léger, André Masson, Georges Mathiéu, Piet Mondrian i drugi. Izložbe tih umjetnika i njihovo nastavničko ili privatno djelovanje bilo je vrlo plodno za procvat baš avangardne suvremene likovne umjetnosti u tim američkim kulturnim središtima i za pojavu čitavog niza kipara i slikara koji su, bez baštine, ali i balasta tradicije, prihvatili avangardna usmjerenja suvremene europske umjetnosti. Tako baš američki umjetnici sredinom i u drugoj polovici dvadesetog stoljeća postaju vodeći u cijeloj svjetskoj likovnoj umjetnosti. Bili su to, zastupani u muzejima i galerijama svih pet kontinenata, kipari Alexander Calder, Claes Oldenburg, Georges Segal, Ernst Trova, Edward Kleinholz i drugi, kao i slikari Archile Gorky, John Jasper, Roy Lichtenstein, Jackson Pollock, Man Ray, Robert Rauchenberg, Mark Rothko, Mark Tobey, Andy Warhol i drugi. Američka mlađa intelektualna generacija prihvaćala je te umjetnike, a ona bogata skorojevićka kupovala je njihove radove radi prestiža i reprezentacije. Najširi američki slojevi preferirali su realizam i neorealizam, a oni srednji obrazovaniji impresionizam i donekle postimpresionizam od Cézannea do Van Gogha. Crkveni su naručitelji bili skloniji pretežno realistički oblikovanim skulpturama i slikama, ali oni u općem vrednovanju i potražnji nisu bili presudni, pogotovo što, većinom protestanti, nisu u crkvama imali slika i skulptura.

Vidjeli smo da Meštrović u najvećem dijelu svog kasnog američkog stvaralaštva nije ni pokušavao pratiti tijekove suvremene likovne umjetnosti, pa je bio prihvaćan i cijenjen uglavnom tek od crkvenih krugova i od vlastitih učenika na sveučilištima u Syracusi i Notre Dame, ali i ta su sveučilišta imala vrlo mali broj studenata kiparstva.

U Meštrovićevu sam životopisu naveo sud Josepha O'Connora, studenta povijesti na Sveučilištu Notre Dame u godinama Meštrovićeva nastavnikovanja, koji ga opisuje više kao dobrog i neumornog majstora nego nastavnika, zastarjelih metoda i stila rada, koji je i od učenika tražio savršenu tehniku rada a ne stvaralaštvo, pogotovo ne u suvremenom stilu (9181; 10327).

I njegov sin Mate Meštrović jednako je svjedočio o konzervativnoj ulozi svoga oca u okviru novije američke umjetnosti:

„...Usprkos ogromnom i izvanredno pohvalnom odnosu tiska, Meštrovićeva umjetnost nije više imala onog odjeka u umjetničkom svijetu, kakvi je uživala prije, u prvim desetljećima našega stoljeća, kada je Meštrović bio umjetnik avangarde..." (9133 [646]).

"Meštrović, Dalmatinac, donekle posredstvom njegovih američkih izložbi, a djelomično narudžbama izvedenima u Americi, pridao je osjećajnu snagu i linearnu ljepotu svog bizantinskog konvencionalizma brojnim ranim europskim utjecajima", zaključivao je Jacques Schnier u svojoj *Skulpturi u modernoj Americi*, objavljenoj 1948, ali misleći na ranijeg, međunarodnog Meštrovića i na njegove tadašnje izložbe po Americi, a ne na poratnog Meštrovića, jer je on tada tek stigao u Ameriku (6238 [8]).

Američki kipar J. D. Mooney, nekadašnji Meštrovićev student u Sveučilištu Notre Dame, naučio je, kako veli, mnogo od svog učitelja, ali uglavnom u tehnici rada, jer Meštrović svojim nesuvremenim shvaćanjem umjetnosti nije mogao utjecati na suvremene mlađe američke kipare.

"Ne, on nije ostavio traga ni posebne škole za sobom, jer se američka skulptura razvijala najviše pod utjecajem apstrakcije, a Meštrovića ne karakterizira apstrakcija" - rekao je 1979. našem novinaru (8936).

"Pedesetih godina Meštrovićev je umjetnički izraz bio dosta izvan glavnih strujanja u suvremenoj umjetnosti - pisao je Mate Meštrović. - Po mojem mišljenju, tu je i još jedan problem: povjesničari umjetnosti nisu mogli odrediti Meštrovićevo mjesto u sklopu suvremene umjetnosti, pa su radi toga jednostavno njegovu umjetnost ispuštali iz vida..." (9133 [646]).

Tako jedan od najistaknutijih povjesničara suvremene umjetnosti, Herbert Read u svojoj poznatoj *Povijesti moderne skulpture* 1964. između stotinjak kipara prve polovice dvadesetog stoljeća uopće ni ne spominje Ivana Meštrovića. Tako je vrijeme Meštrovića gotovo pregazilo.

„Danas, kada se osvrnemo na šesnaest godina Meštrovićeva života u Americi i dvadeset godina nakon njegove smrti - pisao je njegov američki biograf Laurence Schmeckebier 1983. - možemo priznati pojavu da je on možda bio jedan od onih, poput Thomasa Manna, 'preživjelih iz jednog plemenitog doba', pa Novi Svijet i revolucionarna kultura kasnijeg dvadesetog stoljeća nisu prihvatili Meštrovićeve ideale i njegova dostignuća...

Meštrović je zaista bio jedan od preživjelih iz jednog plemenitog doba, ali za povjesničare kulture razdoblje njegove američke djelatnosti tek je jedno od prijelaznih razdoblja." (9239 [55, 56]).

"...Mnogo dugujemo njujorškoj školi - veli O'Connor. - Ali sve je to gurnulo Meštrovića u sjenu. On nije tražio prekid s tradicijom nego ju je htio ovjekovječiti i pridonijeti joj svojim radom. Nije volio modernu umjetnost. Nastavio je tvrdoglavo, neki bi to rekli zadivljujuće, ne osvrćući se uopće na kritičare, raditi onako kako je najbolje znao, prožet svojom vjerom.

Njujorška škola je ponudila ono što Meštrovićeve skulpture gotovo nikad nisu imale: humor. Ali ona je također nudila mnogo što je, jednostavno rečeno, bilo frivolno. Međutim Meštrović nije nikad bio frivolan u svojoj skulpturi. Osjećao je veliku odgovornost umjetnika pred svijetom." (9181 [942])

Ne možemo ustvrditi da je Meštrović tada bio zadovoljan rezultatima svoga rada. I on je osjećao potrebu nečeg novog i drugačijega, u tom novom i drugačijem svijetu i vremenu, ali su njegove spone s velikom tradicijom bile prejake da se od nje otkači, a suvremena umjetnost, pogotovo ona američka, nije mu davala odgovor na pitanja što su mu se nametala.

Kada ga je jedan od njegovih američkih biografa, George Cevasco, upitao: "Koja, g. Meštroviću, među brojnim vašim djelima, naročito cijenite?" - odgovorio je: "Ona koja još nisam izveo." (6725 [39]).

Zahvaljujući na Zlatnoj medalji američkog Instituta za umjetnost i književnost 1953. godine rekao je i što misli o suvremenosti ili nesuvremenosti svojeg tadašnjeg stvaralaštva:

"Nemam namjeru niti vi očekujete, da vam kažem duboke misli o našem umjetničkom pozivu. Mislim ujedno da to nije ni zadaća nas koji se bavimo likovnim stvaralaštvom da se riječima izražavamo, jer mi govorimo formama. Kroz forme, svjetlo i sjene vidi se koliko su duboko korijeni onoga što izražavamo i koliko će izdržati u našem i budućem vremenu i koliki im je doprinos viđen iz neposredne vremenske blizine, a koliki će biti u perspektivi budućnosti. Svako od nas radi prema svojim mogućnostima i danim mu prilikama i svaki će od nas, koji se izražavamo iskreno i iz svoje vlastite nutrine, imati svoje mjesto i doprinijeti svoj udio općoj građevini, bez obzira koliki mu je format. Kako o našim suvremenim naporima, tako i o pojedincima u tim naporima dat će buduća pokoljenja svoj sud. Vremensko odstojanje omogućuje pravilniji pregled..." (6566; 6572 [24-25]; 6574).

Nefigurativnu, apstraktnu umjetnost, tada prevladavajuću u američkom slikarstvu, ali i u kiparstvu, nije priznavao ni prihvaćao.

"Skulptura i umjetnost moraju općenito doprinositi ljudskoj civilizaciji, ljudskom progresu i duhovnom razvitku čovječanstva. Prema mome mišljenju, 'apstraktno u umjetnosti' je samo još jedna parola. Svaka velika umjetnost mora se izraziti unutar granica oblika..." (6441; 7040; 7247).

U jednom interviewu 1953. godine, u povodu sedamdesete obljetnice rođenja, upitan što misli o kritici koja često ističe da je protiv takozvane apstraktne umjetnosti, Meštrović je odgovorio i na pitanje: Što znači apstraktna umjetnost?

"...ne znam kao ni vi. Iako sam već u godinama, nisam nikako protivnik novom traženju, a još manje ostvarenjima koja se drže nekih dokončanih pravila, samo u ovom slučaju ne vidim ni iskrenog traženja ni ostvarenja koji bi bili spomena vrijedni. O ovoj bi se temi dalo mnogo raspravljati, ali ona više spada u područje psihopatološke analize, nego na polje likovnog nastojanja. Karakteristična je možda za naše vrijeme koje u svojoj duhovnoj konvulziji ili nemoći izvrće sve pojmove o vrednotama. Bolje da budem kratak, jer i rječitiji od mene kod oduljih objašnjavanja lako zapadnu u protuslovlje. Meni bi se to moglo još lakše dogoditi, zato što nisam u principu protiv novoga - dapače mislim da gdje nema prinove nema ni stvaralaštva. Međutim se ne bih mogao upustiti u raspravu o likovnoj realizaciji, recimo u skulpturi, gdje je komadić iskrivljenog željeza obješen o strop o žici sa ceduljom 'stremljenje', ili što god dotičnom umjetniku padne na pamet, ili malo uprljana platna, kao da je netko očistio četku, podpisanom sa 'koloristički ugođaj'. Ili opet ravnalom povučene crte u četvorinama, trokutima i nepravilnim kružnicama sa naslovom 'svemir'...

...U likovnoj umjetnosti - ako ono o čemu smo započeli govoriti uopće spada u likovnu umjetnost - tako zvani apstraktni hoće da u nju unesu nešto što nema veze sa njezinim načinom izražavanja..." (366 [15-16]).

U jednom je drugom interviewu Trumanu Mooreu, između ostaloga, odgovarao na pitanje što misli o položaju suvremene umjetnosti:

„Mislim da se nije ništa važnoga danas desilo u umjetnosti. Umjetnosti je potrebna postojanost. Ona mora biti postojana u ljudskom duhu i u svijetu. Umjetnost ne može biti uravnotežena kada je sve oko nje u konfuziji. Umjetnost je uvijek bila vezana uz religiju. Danas je religija konfuzna...

Takozvana 'moderna umjetnost' je pomalo hladna i ja mislim da nije naročito značajna. To je bavljenje novotarijama. To nije teško raditi. Potrebno vam je bolje poznavanje anatomije.

Ono što Americi treba, to je tradicija. Mislim da je to najvažnije u umjetnosti. To je mlada zemlja i nije imala vremena da razvije tradiciju. Ni Rusija nema tradiciju, jer carevi nisu podržavali umjetnost, a komunisti je ne omogućavaju. Oni ne omogućavaju slobodu umjetnosti. Oni insistiraju da umjetnost bude dirigirana s vrha, od službenih osoba. To nije put umjetnosti..." (7147; 8870 [35]).

Svome prijatelju još iz studentskih dana, slovenskom slikaru Maksimu Gaspariju pisao je u starosti, 1958. godine.

"Takozvana apstraktna nastojanja 'suvremenih' zbivanja su razumljiva, jer svako vrijeme ima svoje posebne izraze, i ako je dobro grožđe, mora nakon vrenja također postati dobro vino. Od nevrijednih i loših zrna razumljivo je da ne može ništa nastati. Neki je stari dubrovački pjesnik rekao: Stalna na tom svijetu samo mijena jest. To je istina, ali ipak samo u svojim manifestacijskim oblicima, jer što je u suštini, uvijek ostaje isto." (8337).

Svoja mišljenja o umjetnosti, ali u vezi s njom o prirodi i o moralu, iznio je Meštrović 1950. u pismu hrvatskoj književnici u emigraciji Nadi Kesterčanek.

O definiciji umjetnosti:

"Bitnost umjetnosti jeste izraz, duhovna iskra koja u naravnim stvarima pokreće život, a u umjetnosti izražaj. Ono što na početku IV. Evanđelja autor naziva 'Riječ'."

O razlici umjetničke i prirodne ljepote:

„Različna je samo utoliko, ako je uistinu umjetnost, ako izražava i dublji smisao predočenoga, ako ga sublimira."

O mogućem sukobu umjetnosti i morala:

„Prava umjetnost ne može doći stvarno u sukob s moralom, ako su moralne zasade, zakoni, u skladu s prirodnim i Božjim zakonom. U svim velikim kulturnim periodima umjetnost, kao i misao, išle su usporedo s religijom, a ona je određivala moralne zakone, koji su varirali prema kulturnom stepenu sredine...

Imade i u prirodi tu i tamo zastranjenja, perverziteta, koja su možda posljedica nasilja na prirodi, nu zato nam ne pada na um da te anomalije nazovemo prirodnim. Isto tako anomalijske perverzne pojave u umjetnosti nećemo i ne možemo nazivati pravim umjetničkim izražavanjem.

Ljepota je ono, što je u sebi savršeno, bez obzira na način govora ili forme, koje su samo sredstvo za izražavanje. Ta ljepota je u svojoj esenciji nepromjenjiva, apsolutna... iako u svojim pojavama mnogoformna, promjenjiva i relativna. Čak i nakazno može služiti savršenom, ako je raspoređeno kao nemoćna antiteza savršenom. Dakle, sve zavisi o namjeri djela i o pretežnosti čisto duhovnog izraza..." (364).

Ivan Meštrović nije bio ni povjesničar umjetnosti ni likovni kritičar. Njegove privlačnosti i odbojnosti prema prošloj i suvremenoj umjetnosti, domaćoj i inozemnoj, bile su potpuno osobne i vrlo pristrane, što je, uostalom, za jednog stvaraoca koji je ponesen jednim gledanjem i jednim stilom rada, donekle i shvatljivo.

Kada je nastao njegov prijelom sa suvremenom umjetnošću i zašto? U ranijim razdobljima stvaranja Meštrović je uvijek imao presudan uzor u velikim majstorima i djelima prošlosti: od istočnjačkih starovjekovnih skulptura, antičkih grčkih, srednjovjekovnih gotičkih, renesansnih s Michelangelom, do Rodinovih. Sva ta tradicija nije ometala da se izrazi u ranom realističkom, u secesijskom, u art déco stilu i u međuratnom realizmu s antičkim asocijacijama. Sada je moderna avangardna umjetnost na polju arhitekture, skulpture i slikarstva rušila i demonstrativno odbacivala svu tradiciju, postavljajući shvaćanje i ostvarivanje umjetničkog djela na posve nove temelje. To Meštrović, ne kao eklektik, nego kao tradicionalist u dobrom značenju toga pojma, nije mogao prihvatiti. I tu je nastao sukob.

Meštrović došavši u Ameriku nije ni pokušao shvatiti načela suvremene umjetnosti koja se udaljavala od realizma. Nije mogao priznati kao umjetnost ni djela najvećih tamošnjih nefigurativaca, geometrijskog Mondriana i ekspresionističkog Pollocka. Stoga su i njegova obrazloženja protiv tih usmjerenja nedovoljno stručna, nedovoljno obrazložena, pa i naivna. Ali ona su bila njegov credo, pa drugačije nije mogao ni zaključivati ni stvarati. U tome su ga još podržavali katolička sveučilišta na kojima je djelovao i crkveni naručitelji kojima je takvo stvaralaštvo odgovaralo. Ali učenici su se njegovi osipali, pa ih je u njegovoj klasi ostala tek šačica koja se divila njegovu majstorstvu, njegovom neumornom radu, njegovu idealizmu, nacionalnom i vjerskom zanosu - ali ga je malo slijedila u daljnjem radu.

Zato Ivana Meštrovića nema u pregledima poslijeratne američke, pa ni svjetske umjetnosti, ili je tek usput spominjan.

AMERIČKO RAZDOBLJE DJELOVANJA

Iako je Ivan Meštrović u poslijeratnom razdoblju bio vrlo malo, ili nikako, zastupljen u općim pregledima europske i američke likovne umjetnosti i u stručnim napisima, osim kratkih biografskih podataka u inozemnim enciklopedijama, ipak se i tada, kao i nakon smrti, o njemu mnogo pisalo u hrvatskom tisku, onom domaćem, a još više američkom emigrantskom i u američkim crkvenim i srodnim izdanjima, posebno onima sveučilišta u Syracusi i Notre Dame. Ti su napisi češće imali nacionalističko-politički ili religiozno-moralistički nego povijesno-umjetnički značaj, a odnosili su se više na čitavo njegovo stvaralaštvo nego na samo posljednje američko doba djelovanja. Brojniji će se općeniti napisi javiti tek u povodu njegove smrti 1962. i posebno opet u povodu stote obljetnice rođenja 1983. i reprezentativnih izložaba u Zagrebu i u drugim europskim gradovima.

Prve istaknute, uglavnom pozitivne, reakcije američkog tiska - iako manje onog stručnog - bile su na Meštrovićevu izložbu u Metropolitan Museumu, pogotovo što se radilo o prvoj izložbi živućeg umjetnika u tom poznatom muzeju, ali s obzirom da je Meštrović tu izložio uglavnom religiozne teme, posebno reljefe *Života Kristova*, pohvalne su kritike bile objavljivane najviše u crkvenim i srodnim izdanjima.

Edward Alden Jewell:

„Religiozne je sadržaje prikazao uzbudljivo sa sigurnom duhovnom vrijednošću. Neke su Bogorodice lijepe u svojoj jednostavnosti, ostvarene sa još nikada tako nagoviještenom osjećajnošću..." (119 [21]; 6191; 6192).

Jedan od prvih opširnijih napisao o Meštroviću po dolasku u Ameriku 1947. objavila je američka kiparica Malvina Hoffman, koja je i pridonijela Meštrovićevu dolasku i zaposlenju u Syracusi, u časopisu *Liturgical Arts*, zaključujući Meštrovićevim riječima, koje bi mogle biti motto gotovo čitavom daljnjem njegovom stvaralaštvu u Novom svijetu:

„Umjetnost je u svim vremenima predstavljala ono što je najplemenitije u čovjeku. Umjetnička su nastojanja ujedno istovjetna najuzvišenijim nastojanjima na području misli i morala. Umjetnost je pretrpila brodolom, zajedno s religijom, koja je najuzvišenije stvaralaštvo čovječanstva. Budući da je religija izvor svih zamisli ljudskih ostvarenja koju je Viša Sila dala, čovječanstvo ne može ništa bez nje; pojavom Spasitelja umjetnost se ubrzo počela obnavljati pod zaštitom religije i pod zaštitom Crkve, barbarski su narodi stvorili veliku kršćansku umjetnost, koja se, iako ne tako savršena, podudara s klasičnom umjetnošću što se tiče izražajne moći...

Čovjek mora biti ushićen nad vječnim da bi njegovo umjetničko stvaralaštvo moglo biti barem odraz te vječnosti. Besmrtnost je sputana u nama kao u zatvoru; ona mora slobodno lebdjeti u punom svjetlu - u skladu sa svim što je oko nas i iznad nas besmrtno." (6189 [90]).

U američkom se tisku pisalo o Meštroviću u vezi s njegovim izložbama 1947. u Bostonu, Clevelandu i Washingtonu;

1948. u Daytonu; 1949. u New Yorku; 1950. u Syracusi, Dallasu, Hamiltonu, Roswellu; 1951. u Utici, Lubbocku, El Pasu, Bostonu, Ottawi; 1952. u Torontu; 1954. u Buenos Airesu i 1955. u Syracusi prigodom odlaska s toga Sveučilišta. Povodi napisa bile su baš te izložbe, inače bi rijetko bio spomenut u američkom tisku. Povod napisa bilo je i objavljivanje dviju monografija o njemu u izdanju Sveučilišta u Syracusi, one Normana Ricea i H. Hilberrya 1948. i L. Schmeckebiera 1959.

Brenda Putnam pisala je u njujorškom časopisu *American Artist*, u povodu objavljivanja prve bogato ilustrirane monografije (6236), a Vera Gibian u časopisu *America* (6232).

O Meštroviću je usput pisano i u povodu *Izložbe religiozne umjetnosti* u New Yorku u Namhattan Gallery 1949. na kojoj su izložene i njegove skulpture među djelima druge devetorice umjetnika (6251; 6262).

U Austriji je nakon rata o Meštroviću najčešće i najviše pisao Rudolf Sieber, uzdižući do nebesa njegove moralne i umjetničke značajke, pogotovo nakon što je bečka Umjetnička akademija izabrala Meštrovića, nekadašnjeg svoga studenta, za počasnog člana, citirajući samoga Meštrovića da je „umjetnost ujedno pjesma i molitva“ (6297; 6423; 6424).

U bečkom umjetničkom časopisu *Kunst ins Volk* objavio je Rudolf Sieber opširnu, kiparevim djelima ilustriranu, studiju o Ivanu Meštroviću (6425). On je preveo i u istom časopisu u nastavcima od 1955. do 1959. objavio Meštrovićeve *Razgovore s Michelangelom*, koji u hrvatskom izvorniku ni do danas (2000. godine) nisu u cijelini objavljeni (383).

God. 1953. objavljena je, u izdanju sirakuškog Sveučilišta, i reprezentativna mapa Meštrovićevih drvoreza *The Life of Christ* (43).

Nisu nam poznati tekstovi svih daljnjih prikaza i kritika o Meštroviću, njegovim izložbama i djelima iz sirakuškog razdoblja. Najčešće su objavljivani u američkim dnevnim novinama onih gradova u kojima bi bila održana izložba. Tako su 1948. o njemu pisali Margaret Cresson, Betty A. Dietz, Morah Eberle, Vera Gibian, Mary Heyduck, Helen Magner, Lucille Putnam, Norman L. Rice i Jacques Schnier (6222; 6228-6238); 1949. Jo Gibbs i C. Sullivan (6248; 6256), E. H. Ramsden i o njemu u pregledu kiparstva 20. stoljeća (6254), a Robert Salvini u pregledu moderne umjetnosti (6255); 1952. Eleonor Bitterman i Pearl McCarthy, a B. Hackelsberger u studiji o Jugendstilu (6320; 6332; 6337; 6338); 1953. George Cevasco, Howard Devree; Renee Shagin (6399; 6403; 6422), u Londonu E. H. Ramsden (6420), a u Beču, osim već spomenutog Rudolfa Sieber, Josip Bobek, Franz Theodor Czokor i Ludwig Eldersh (6395; 6396; 6400; 6401; 6405) i u Salzburgu B. K. Hildebrand (6407); 1954. Nadine Callahan, Owen Cromb, Marguerite Devigne, Annie Oakley i Anne W. Olmsted (6463; 6465; 6468; 6523), dok ga Pierre Francastele, u Parizu, spominje među slavnim kiparima (6471).

Hrvatski povjesničari umjetnosti, književnici i publicisti u prvim godinama Meštrovićeve političke emigracije, dosljedno prešutnom embargu režima u domovini, vrlo rijetko pišu o njemu, spominjući ga katkad tek usput i to općenito, ne mogući ga mimoići u enciklopedijskim pregledima hrvatske umjetnosti. Ta će bojazan pomalo popuštati nakon raskida SFR Jugoslavije sa sovjetskim režimom i stanovite liberalizacije, pa će i ime Ivana Meštrovića biti sve prisutnije u našem dnevnom i stručnom tisku.

God. 1946. Grga Gamulin spominje ga u prikazu reprezentativne izložbe *Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije*, koja je osim Jugoslavije obišla i neke inozemne gradove, i u kojoj nije bilo moguće izbjeći prisutnost i nekoliko Meštrovićevih skulptura (6173). Gamulin spominje Meštrovića i sljedeće 1947. godine u pregledu novije hrvatske likovne umjetnosti mijenjajući svoje ranije negativno mišljenje o njemu (6187). Tih godina piše o njemu Jasna Kotroman Pervan u londonskom *Apollu* (6199). 1949. pisao sam o Meštrovićevim skulpturama u *Vodiču domaće plastike* zagrebačke Gliptoteke (6249). Sljedeće 1950. moj je opširni pregled *Hrvatske moderne plastike*, objavljen u časopisu *Urbanizam i arhitektura*, u kojemu sam vrlo pozitivno pisao o njegovoj skulpturi, izazvao najoštrije, po mene neugodne reakcije (6265). Iste godine uvrštava Oto Bihalji Merin Meštrovića u svoj pregled jugoslavenskog kiparstva (6264), kao i Žarko Šimat pišući o hrvatskim likovnim umjetnicima u emigraciji (6268). God. 1951. Bihalji Merin piše o Meštroviću i Kršiniću (6280-6283), M. Žilić o novootvorenom Meštrovićevom atelijeru u Zagrebu (6298), dok se napisi o Meštroviću, političaru i umjetniku, pojavljuju sve češće u emigrantskoj Nikolićevoj *Hrvatskoj reviji*. U njoj književnik Antun Bonifačić i Milan Rakovac pišu o Meštroviću i o njegovoj religioznoj umjetnosti (6284; 6293). God. 1952. počima Nikola Adžija iz Drniša višeput ponavljane napise o Meštrovićevim početcima i svojim zaslugama u otkrivanju njegova talenta (6318), Antun Bonifačić opet u *Hrvatskoj reviji* (6321), a novinar Ivo Braut u zagrebačkom *Vjesniku u srijedu* (6322). Pitanja ponovnog smještaja *Grgura Ninskoga* u Splitu izazvala su polemike i brojne napise D. Čovića, M. Ćurčina, C. Fiskovića, D. Paraća, P. Tabaka, D. Vesanovića, B. Zupe, B. Pervana i moje (6323; 6325; 6327; 6330; 6341; 6345; 6349; 6408). U povodu otvaranja Galerije Meštrović u Splitu pisao je Danilo Ćović (6324), o Meštrovićevim *Razgovorima s Michelangelom* Milan Ćurčin (6326); u knjizi *Istina o Jugoslaviji*, objavljenoj u Americi s Meštrovićevim predgovorom, pisao je Pavle Ostojić i o njemu (6340; 6342); zatim o Meštroviću također Josip Depolo, Jakša Ravlić i Josip Šparac (6329; 6343; 6344), kao i Joza Kljaković u svojoj autobiografiji *U suvremenom kaosu*, objavljenoj u Buenos Airesu (6333). God. 1953. brojniji su napisi o Meštroviću u hrvatskim emigrantskim izdanjima, *Hrvatskoj reviji* Vinka Nikolića i *Croatia Press* Karla Mirtha (6410; 6413; 6414; 6416), također Antuna Bonifačića u njegovoj knjizi eseja *Vječna Hrvatska*, objavljenoj u Chicagu (6397). U nas su o Meštroviću pisali Ivan Ćurčin, Zvonimir Buljević, I. Žic i ja o školovanju i prvim djelima (6398; 6402; 6409; 6427). 1954. godine slijede napisi o Meštroviću Milana Ćurčina, Ivana Družijanića, Miroslava Fellera, Ante Kadića, Nade Kesterčanek, Josipa Kosora, Vinka Nikolića i dva moja o Meštrovićevom spomeniku *Majke i djeteta* i obnovi *Kašteleta* u Splitu (6467; 6470; 6474; 6476-6480; 6483). Javljaju se i prvi napisi o *Njegoševom mauzoleju* (6418; 6419). 1955. pisao je Ljubo Babić i o Meštroviću prikazujući *Izložbu hrvatskog kiparstva 19. i 20. stoljeća* (6508), a O. Bihalji Merin u okviru monografije *Jugoslavensko kiparstvo* (6509-6512), splitski nadbiskup Frane Franić o posveti Meštrovićeve crkvice u Kašteletu i u napisu *Krist i umjetnost* (6514; 6515). O Meštrovićevim reljefima u Kašteletu objavio je tada svoje pjesme Jeronim Korner (6517).

Iz svih tih napisa o Meštroviću u sirakuškom razdoblju 1947-1955. izdvojimo još nekoliko citata.

U prikazu *Hrvatske moderne plastike* 1950, koji je izazvao bijes Radauša, a bez sumnje i Augustinčića, opisao sam sve stilske faze Meštrovićeva kiparstva, zaključujući:

“Rodin je već za njegove mladosti rekao: ‘Meštrović je najveći fenomen među kiparima!’ I zbilja, iza Michelangela nije bilo kipara s toliko stvaralačke energije i toliko majstorstva obrade mramora i bronce, s toliko ideje i sadržaja u mrtvoj materiji i s toliko utjecaja na svoje suvremenike, kao Meštrović. Mnogi njegovi kipovi odraz su burnog vremena i prilika u kojima je stvarao, mnogi su pokušaji nemirna duha da se izrazi do maksimuma u svim mogućim tehnikama i stilovima, ali neka djela iz svih njegovih različitih faza od mladosti do starosti, kao što su na pr. *Zdenac života*, *Sjećanje* (*Vukosava*), *Mojsije*, *Michelangelo*, *Indijanci*, autoportreti i druga, ostat će jasno zabilježena u razvoju našeg i svjetskog kiparstva...” (6265 [67]).

U eseju o Meštrovićevu školovanju dopunio sam podatke o njegovom šegrtovanju u Bilinićevoj klesarskoj radionici i o prvim splitskim skulpturama, a ispravio sam i godinu njegova odlaska na studije u Beč (6409). To sam opširnije obradio u brošuri (s K. Prijateljem) *Počeci Ivana Meštrovića* (45).

Meštrovića je tada, 1952, široj javnosti otkrio Josip Depolo u popularnom zagrebačkom tjedniku *Vjesnik u srijedu*, potpisujući se tek inicijalima.

“Činjenicu, da se Meštrović nakon rata nije vratio u domovinu, - pisao je Depolo - prouzrokovale su mnoge okolnosti, među kojima je najvjerojatnije nemalu ulogu odigrala i neobaviještenost i bjesomučna kampanja, koja se vodila protiv nove Jugoslavije u prvim poslijeratnim godinama. Međutim, majstor je i nadalje zadržao svoj patriotski stav, ograđujući se od svakog klevetanja svoje domovine, a naročito je u svojoj poznatoj izjavi pred godinu dana opovrgao kominformovski pokušaj da ga se prikaže neprijateljem Jugoslavije. Uskoro je došlo i do prepiske između Meštrovića i Vlade NR Hrvatske i, konačno, darovnica, kojom je Meštrović poklonio NR Hrvatskoj svoje objekte u Splitu, Otavicama i Zagrebu i većinu svojih radova, koji se nalaze u zemlji...” (6329).

Jedan od prvih koji je u socijalističkoj umjetnosti vrednovao i isticao Meštrovića kao najvećeg kipara bio je srpski povjesničar umjetnosti Oto Bihalji Merin:

„Meštrovićevo ime i djelo označavaju prijelom u jugoslavenskoj umjetnosti... I kao što je Giotto u Italiji nagovijestio novu epohu, tako je i Meštrović pošao vlastitim stvaralačkim putem i poveo za sobom jednu generaciju umjetnika,” pisao je 1955. u pregledu jugoslavenske skulpture (6510).

Splitski pjesnik Danijel Dragojević pokušao je 1960. na jedan osobeni, do tada neuobičajeni, način objasniti i vrednovati kontroverze Meštrovićeve skulpture:

„Može se kazati, da se u skulpturi Dalmacije po svom prilazu kipu uglavnom dijelom dijele dvije skupine, koje su po svojim kvalitetama oprečne. Jedna je ona koju najvećim dijelom predstavlja Ivan Meštrović. Po svojim osobinama ona je vanjska, čak i kada tematski predstavlja mistični, mitološki ili sličan motiv, koji bi izravno upućivao na nešto drugo, na nešto mirnije i manje vidljivo. Uglavnom patetična, retorska i epska, ona u sebi nosi veliku dozu pripovjedalačkog, koje želi pod svaku cijenu da se čuje, da ne ostane nezapaženo. Ovako poredani ovi pridjevi zvuče pogrdno. No Meštrović je, u svojoj ekstrovertiranosti, i iz svih tih pridjeva koji su vrlo opasni napravio stav. Postoji mogućnost da se neka drukčija priroda naroguši, ali ne i da ne prizna, da se radi o velikom umjetniku kojemu je djelo sebeznano jasno, koji ga savladava u naletu i brzinom. Ovdje i eklekticizam, koji je opet oznaka vanjskoga, biva vlastita osobina u tim relacijama svojevrsna vrijednost. Čitav taj raznovrsni svijet Meštrovićev pušten je tako u prostor: i ovo nije metafora, ovo sasvim logično izlazi iz onoga vanjskoga, što smo rekli kao temeljnu osobinu ove skulpture. Nikada Meštrović, ako treba dvojiti između materije i očite ideje, neće pasti u iskušenje da udovolji skrušenosti materije. On će je upravo furiozno otvoriti do geste, očite ekspresije, do literature ili nekako slično. I mada se radi u osnovi o klasičnom stavu prema kipu, njegova će kompozicija biti često veoma riskantna kao i njegova obrada površina...” (6908).

Međutim, uz one općenite hvale „velikoga kipara”, bez dovoljno likovnih argumenata za te pohvale i uz zamjerke i kritike što su se odnosile na ideološki i politički Meštrovićev stav, tada se u srpskom stručnom i popularnom tisku javljaju i oštre kritike općenitog Meštrovićevog stvaralaštva, što ih je inicirao i dosljedno do svoje smrti žučljivo provodio inače agilni i sposobni beogradski povjesničar umjetnosti i likovni kritičar, ravnatelj Narodnog muzeja Lazar Trifunović. Njegovo duboko uvjerenje o teatralnoj namještenosti i likovnoj površnosti Meštrovićeve skulpture podržalo je čitav niz kritičara i pamfletista, više ideološki i politički nego likovno usmjerenih. Povod je bio Meštrovićev projekt *Njegoševa mauzoleja* što ga je crnogorska Vlada odlučila podignuti na Lovćenu, povjerivši izvedbu izravno Meštroviću.

“U našoj novijoj umjetnosti nije bilo kipara o kome je pisano tako mnogo i tako različito, kao o Ivanu Meštroviću. Veliki broj naših i stranih kritičara i povjesničara, publicista i javnih radnika bavio se njegovim djelom - postupno sigurno i spretno stvaran je mit oko ovog ‘najvećeg od svih malih europskih kipara’, stupale su u život zablude i predrasude, vješto i vještački građena je legenda u kojoj je bilo za svakog ponešto: za gospođice - sentimentalna priča o pastiriću koji je postao svjetski kipar, za monarhiste - patriotizam i nacionalni epos, za katolike i Crkvu - religiozno osjećanje i briga za Stepinca, za ‘slobodni svijet’ Amerike - borba protiv komunističke diktature, itd., itd. Tom balastu od literature koja je pratila i stvarala ovaj mit, pridružile su se i poslijeratne luksuzne knjige Syracuse Univerziteta (1949, 1959), koje su pokušale prikazati Meštrovića ‘kako političkom tako i umjetničkom ličnošću od velike važnosti u posljednjih pedeset godina’...” (7009).

Tada je, 1961, u Sarajevu objavljena i knjiga Žarka Vidovića, ranija njegova doktorska dizertacija, *Meštrović i savremeni sukob skulptora s arhitektom*, u kojoj povjesničar umjetnosti prvenstveno kritizira i obezvređuje Meštrovićevu arhitekturu uopće, kao i skulpture podređene toj arhitekturi, uglavnom bez samostalne likovne vrijednosti (50).

*

I u drugom razdoblju Meštrovićeva stvaralaštva, u Notre Dame, od jeseni 1955. do smrti 1962. pisano je u svjetskom i u domaćem tisku o njemu uglavnom općenito, o čitavom životnom djelu, a tek su se neki američki prikazi odnosili na tadašnje, već staračko, njegovo kiparsko djelovanje. I tada su novinske obavijesti, prikazi i kritike bili češći u povodima izložaba njegovih djela, posebno u Notre Dame 1955. i 1962, a zatim u Rochesteru, Hamiltonu, Syracusi i drugdje.

Edward Fischer, profesor žurnalizma na Sveučilištu Notre Dame, objavio je u časopisu *Books on Trial* 1957. opširnu studiju o Meštrovićevu životu i djelu, s posebnim osvrtom na njegov domoljubni doprinos (6596).

Također Denis Howard u katoličkom magazinu *The Sign* 1958. godine, završavajući:

“Kao čovjek i umjetnik, Meštrović se mora smatrati epskim tipom. Potekao iz seljačkih izvora, duboko načelan i nagonski izučen, on je postao simbol slobode svoga naroda, njegov predstavnik i branitelj. Suvremena je povijest počinila nasilje i njegovu narodu i njemu; ali u dužoj stazi povijest je na njegovoj strani... Uza sve to, Meštrović govori čovjeku. I dugo nakon što će tlačitelji biti zaboravljeni, umjetnost Ivana Meštrovića će ostati da govori o njemu.” (6660).

Dugi, bogato ilustriran prikaz o životu i djelima objavio je u *American Artistu* 1959. George Cevasco, pod naslovom *Legenda o Ivanu Meštroviću*, u obranu njegove umjetnosti pred kritikom suvremene avangardne.

“Sa svim dužnim poštovanjem modernim začetnicima i njihovu radu, s razlogom se može vjerovati da će reprezentativna umjetnost koju Meštrović još uvijek pruža svijetu biti snažna i cvjetajuća kada će ostala nereprezentativna djela uglavnom biti tek građa povjesničarima umjetnosti. Njegova je prednost što njegova djela posjeduju emocionalni sadržaj, daleko od hladnih, neizražajnih i neprihvatljivih djela svih previše apstraktnih kipara. Vrhunski majstor materijala, s dužnim poštovanjem integriteta subjekta, Meštrovićeva je glavna želja uvijek bila da saobraća. Umjetnost je njemu uvijek bila više od osobna stvaralaštva. Postojano je težio jednostavnoj, izravnoj formi izražavanja, razumljivoj svim rasama, svim vjerovanjima, svim vremenima. ‘Kiparstvo bi, i umjetnost uopće, - smatrao je Meštrović - mogli pridonijeti ljudskoj civilizaciji, ljudskom napretku i duhovnom razvitku čovječanstva’...

Ivan Meštrović je postao legenda - završava autor napisa. - A u životu umjetničkog stvaralaštva, gdje danas nalazimo malo sličnoga, njegovo djelo govori samim sobom.” (6725).

Većina se prikaza njegova stvaralaštva ipak odnosila na djela religiozne tematike, objavljivanih u konzervativnom crkvenom tisku, poput studije Valentine A. McInnes u njujorškom časopisu *Liturgical Arts* pod naslovom *Ivan Meštrović u kršćanskoj umjetnosti* (6917).

Jednako dr. J. Matl iz Graza 1961. u časopisu *Die Warte* (*Vidik*) u napisu o “religioznom i nacionalnom sadržaju njegovih djela”, citirajući Meštrovića iz njegove studije o Michelangelu: “Čitavo čovječanstvo je jedinstveni svijet, ali mi naše djelo namijenjeno čovječanstvu moramo započeti od nas i iz nas samih.” (6982).

A u povodu Meštrovićeve smrti pisao je urednik njujorške *National Sculpture Review* Donald de Lue o istaknutom pokojniku, aludirajući opet na prošlost a ne na sadašnjost i budućnost:

“Majstor kipar našeg vremena pridružio se velikim majstorima prošlosti. Onima koji su radili u tradiciji zapadnog humanizma počevši s velikim Grcima, nastavljajući renesansom i snažnim genijem toga vremena Michelangelom, i u novije doba s Rodinom i Bourdelleom, može se danas dodati ime Ivana Meštrovića... Mi smo bili sretni da je veliki umjetnik sproveo posljednji dio svog života u ovoj zemlji i s nama.” (6978).

O Meštroviću i o njegovoj umjetnosti, ranijoj i suvremenoj, pisali su u inozemnom tisku: 1956. Grayton Kirk (6563); 1957, 1959. i 1960. George Cevasco (6592; 6723; 6724; 6905); 1958. N. de Bock Luiting, Veljko Deur, Vasquez Diaz, Jacques Lowe, Denis Howard, Laurence Schmeckebier, Rudolf Sieber, Franz Thierfelder (6646; 6648; 6649; 6660; 6675; 6676; 6678; 6679); 1959. Nathaniel Gerstenzang, Ena G. Macnutt (6733; 6748); 1960. János Csuko, Valentine A. McInnes (6906; 6917) i 1961. Donal De Lue, J. Matl (6978; 6982).

Kratki biografski podaci i dalje su spominjani u općim i likovnim leksikonima i enciklopedijama i u nekim pregledima opće ili novije likovne umjetnosti - ali ne u svima.

Članci u domaćem tisku, najčešće onom dnevnom i tjednom, bili su s djelomičnom liberalizacijom političkog režima, a pogotovo nakon Meštrovićeve *Darovnice* i posjeta domovini 1959, mnogo učestaliji, iako onih iz pera povjesničara umjetnosti jedva da je bilo. Likovni stručnjaci i sami likovni umjetnici općenito su se još uvijek držali rezervirano, a većina njih i negativno u odnosu na općenitu Meštrovićevu skulpturu, izdvajajući tek pojedina djela iz cijelog njegovog opusa. Pozitivnim prilozima isticao se uglavnom Matko Peić. Navedimo autore tih napisa: 1956. Dragoslav Grbić, Vinko Nikolić, Matko Peić, Bogdan Radica (6556; 6566; 6568; 6569; 6571); 1957. Oto Bihalji Merin, J. Butković, P. Dvornik, Marko Fotez, Vladislav Grgurek (6588; 6591; 6595; 6597; 6598); 1958. Nikola Adžija, Katarina Ambrozić, Ivo Just, D. Kaštelan, Ivo Marić, Branko Miljuš, Matko Peić (6639; 6640; 6654-6656; 6662; 6663; 6665; 6669-6671; 6674); 1959. Ivan Bach, Nevenka Bezić, Marijan Brecelj, J. Butković, Zuko Džumhur, Ivan Esih, Cvito Fisković, Jug Grizelj, D. Kalajdžić, Miodrag Kolarić, Gerhard Ledić, Marijan Mušić, Stevo Ostojić, Branko Ožegović, Zdenka Palić, Jakša Kušan, Boris Pogačnik, Kruno Prijatelj, Ante Radica, Bruno Tomić, Č. Vandal, D. Vojvodić (6716; 6720-6722; 6730-6732; 6734; 6741; 6745; 6747; 6754; 6756-6758; 6761-6763; 6769-6771; 6773; 6775-6778); 1960. Kosta Angeli Radovani, Karlo Jurišić, Franjo Lentić, Antun Branko Šimić (6903; 6910; 6915; 6923-6925); 1961. Dragan M. Jeremić, Duško Kečkemet, Jozo Kljaković, Miodrag Kolarić, Gerhard Ledić, Rudolf Maixner, Franjo Nevistić, Zrinka Novak, Ćiril Petešić, Bogdan Radica, Milan Rakovac, Stevan Roca, Zlatko Tomičić, Žarko Vidović (6964; 6966-6974; 6977; 6980; 6987; 6989-6991; 6994-6996; 7002; 7003-7007; 7011).

God. 1960. i 1961. posebno su učestali napisi, najčešće polemički u vezi s podizanjem *Njegoševa mauzoleja* na Lovćenu. Crnogorski su autori pisali u prilog Meštrovićevom mauzoleju, srpski protiv, a hrvatski novinari uglavnom u prilog, dok su hrvatski umjetnici i povjesničari uglavnom šutjeli, a znatan dio je kritizirao tu izvedbu.

Tako su 1956. pisali o *Njegoševom mauzoleju* Ante Bezić, Josip Depolo, Vuk Jelovac, Niko Kadija, Jakša Katalinić, Ilija Pajević (6554; 6555; 6558-6561; 6567); 1957. Č. Bulajić, Duško Kečkemet, Josip Šparac, Ilija Vujanović (6590; 6601; 6615; 6617); 1958. Ljubo Babić (6642); 1959. Vojko Mirković, Joža Vlahović, D. Vojvodić, A. Zodrima (6752; 6774; 6779; 6782); 1961. Trifun Đukić, M. Konjevod, D. Tukić (6961; 6975; 7010).

SUDOVI O MEŠTROVIĆEVOJ SKULPTURI NAKON SMRTI AUTORA

Meštrovićeva smrt 1962. bila je povod da ga se mnogi sjete, i u inozemstvu stranci i brojniji hrvatski iseljenici, i u domovini. Mnogi su ga se sjetili i pisali o njemu iz uobičajene pristojnosti, kako se piše o poznatim pokojnicima, ističući uglavnom njihove pozitivne strame, a prešućujući negativne, ili one koje su inače smatrali negativnima.

Kritičan odnos prema ranom Meštrovićevom stvaralaštvu, bečkom i pariškom, donekle se ispravio općenitom revalorizacijom secesijskog stila u europskoj likovnoj umjetnosti. Kritičan je stav i dalje održavan, i u domovini i među hrvatskim i srpskim emigrantima, u odnosu na Meštrovićevu ranu jugoslavensku politiku, pa prema tome i na skulpture *Vidovdanskog ciklusa*, koji se stav tek postupno ispravljao. Skulpture religioznog sadržaja naročito su hvalile crkvene organizacije u Americi, a kudile, ili barem prešućivale, službene kritike u komunističkoj Jugoslaviji. Poratni art déco stil još nije u nas bio ni uočen, pa su te skulpture, smatrane zakašnjelom secesijom, bile manje cijenjene.

U tri je navrata opće zanimanje kod i povjesničara umjetnosti, domaćih i stranih, posebno naraslo: u povodu smrti 1962. i u povodu reprezentativnih izložaba njegova opusa 1983. u Zagrebu i 1987. i 1989. u inozemstvu.

U povodu smrti pisano je mnogo, ali često ispraznim frazama kao o velikom umjetniku, ili s biografskim podacima, dočim je stručnih i kritičkih napisa bilo malo. Zanimljiva su podacima sjećanja njegovih prijatelja i znanaca o njegovu životu i radu. Srpski politički emigranti iskoristili su i tu prigodu da ga politički i umjetnički napadaju (91).

U jednom opširnom napisu obnovio je svoje susrete s Meštrovićem književnik Gustav Krklec (7120). Američke uspomene, likovne i političke naravi, obnovio je Vinko Nikolić (7148).

Posebno je toplo o svom prijatelju u dobru i zlu pisao u emigrantskoj *Hrvatskoj reviji* slikar i Meštrovićev suradnik Jozo Kljaković.

„Umro je čovjek, koji se je oteo smrti. Čovjek, koji je razvalio granice svoje malene Hrvatske i spojio, kulturno, Hrvatsku sa svima zemljama zapadne hemisfere, posijavši po tim širokim prostranstvima plodove svoje velike nadarenosti. Umro je čovjek Ivan Meštrović.

Ivan Meštrović čudesna je pojava u hrvatskom narodu. On bi bio čudesna pojava i u drugim, većim narodima, i kulturnijim narodima nego što je hrvatski narod. Zato je njegovu pojavu malo ljudi u domovini razumjelo...” (3113; 3114).

U domovini se povjesničari umjetnosti i likovni kritičari (osim navedenoga Peića) nisu tom prigodom znatnije pozabavili analizom i vrednovanjem Meštrovićeve skulpture. Stoga sam, osim članka o Meštrovićevoj ulozi u našoj likovnoj umjetnosti i njegovu utjecaju na suvremene kipare (7106), u časopisu *Mogućnosti*, umjesto uobičajenog komemorativnog napisa, objavio opširniju analizu svih faza Meštrovićeva stvaralaštva, vrednujući i onu secesijsku nacionalistički obojenu *Vidovdanskog ciklusa*, o kojoj se inače izbjegavalo govoriti, kako zbog podcjenjivanog secesijskog stila, tako zbog tadašnje Meštrovićeve jugoslavenske ideologije (7107), koji sam tekst zatim objavio u zasebnoj brošuri (54).

U povodu Meštrovićeve smrti objavljeni su komemorativni napisi većeg broja inozemnih, najviše američkih, autora, ali među njima nema istaknutih povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara. Tako su, kraće ili opširnije, 1962. pisali u inozemnom tisku: Roger Birdsell, Johann Boeck, Romualdo Brughetti, P. Bruzzinelli, Richard Case, Donald De Lue, Richard Elman, William Gerdts, J. B. Frati, George Anne Geyer, Virgilio Guzzi, Alexander Jones, Anthony Lauck, Kristofer Levenson, Truman Moore, Josè Leòn Pagano, Julio E. Payrò, Rose Maria Pitossi, Heinrick Sauer-Nordendorf, Frank G. Schmidt, Rudolf Sieber (7053; 7054; 7056-7058; 7062; 7070; 7076; 7079; 7080; 7083; 7084; 7086; 7087; 7093; 7124-7126; 7146; 7147; 7156; 7160; 7161; 7167; 7194-7198).

Domaćih autora napisa u povodu Meštrovićeve smrti, shvatljivo, bilo je više. Čak je tim brojnim komemorativnim napisima bila privremeno slomljena službena odbojnost režima prema velikom hrvatskom političkom emigrantu, iako je pola tih napisa bilo objavljeno u emigrantskom tisku, najviše u *Hrvatskoj reviji*. Oglasilo se i nekoliko ozbiljnijih stručnih autora iz srpske i slovenske republike.

Napise su 1962. potpisali: Katarina Ambrozić, Enes Čengić, Špelca Čopić, Ana Deanović, Josip Depolo, Cvito Fisković, Božidar Gagro, Vana Ivanović, Karlo Jurišić, Branko Kadić, Dragutin Kamber, Duško Kečkemet, Nada Kesterčanek, Josip Kirigin, Miodrag Kolarić, Stjepan Krešić, Rajmund Kupareo, Dominik Mandić, Borislav Maruna, Marija Meštrović, Mate Meštrović, Stane Mikuž, Živko Milić, Mića Milošević, Karlo Mirth, Vinko Nikolić, Antun Nizeteo, Mirko Ostoja, Pavle Ostović, Matko Peić, Franjo Perše, Bogdan Pogačnik, Tone Potokar, Ante Radić, Aca Radaković, Vanja Radauš, Bogdan Radica, Milisav Radojčić, Stjepan Ratković, Ferid Saliković, Ante Smith Pavelić, France Stelè, Stojan Trumić, Stanko Vujica, Igor Zidić i Veno Zlamalik (7042-7044; 7065; 7066; 7071; 7071a; 7073; 7073; 7078; 7081; 7091; 7094-7097; 7100-7103; 7106; 7107; 7109-7111; 7116; 7119; 7123; 7127; 7130-7135; 7137-7144; 7148-7150; 7153; 7154; 7162; 7164; 7165; 7168; 7169; 7173-7182; 7184; 7186; 7189; 7193; 7202; 7209; 7213-7216).

Nakon smrti o Meštroviću se češće pisalo, iako i dalje često više popularno nego stručno. Kao da je mrtvi kipar postao manje opasan režimu u domovini od živoga. Opće zanimanje, ako ne stručne, a to šire domaće i inozemne javnosti za Meštrovićevim skulpturama bilo je sve izraženije. Tome su pridonijele i fotomonografije objavljene u Jugoslaviji i u inozemstvu. Osobito je širu javnost istočnoeuropskih socijalističkih zemalja privlačila Meštrovićeva skulptura, čak i onu sovjetsku, pogotovo što se najistaknutija ruska kiparica Vera Muhina vrlo pohvalno izrazila o njegovom kiparstvu. Niti pretežno religiozna njegova tematika nije ometala tu socijalističku popularnost. Splitska Meštrovićeva galerija bila je najposjećenija muzejsko-galerijska ustanova, osobito inozemnim gostima, ne samo u Splitu, nego i u cijeloj državi.

Stoga je shvatljiv i sve veći broj napisa o Meštroviću i njegovoj skulpturi, stručnih i laičkih. Navest ću autore inozemnih napisa, kao i one u bivšoj Jugoslaviji i novoj Hrvatskoj, koji su potpisani punim imenom (dok napise potpisane inicijalima ili nepotpisane donosim u *Bibliografiji*).

George A. Cevasco pisao je 1959. u časopisu *American Artist* da je Meštrovićeva umjetnost u odnosu na suvremenu apstraktnu djelotvornija.

“Vrhunski majstor obrade matrijala, s iskrenim poštivanjem integriteta njegovih sadržaja, Meštrovićeva je ključna želja uvijek bila komunikacija. Njemu je umjetnost uvijek bila više nego osobno stvaralačko otkriće. On je dosljedno uvijek težio jednostavnom, izravnijem obliku izraza, obliku shvatljivom čovjeku svih rasa, svih vjeroispovijesti i svih vremena. ‘Kiparstvo i umjetnost općenito’ govorio je Meštrović, ‘moraju doprinositi ljudskoj civilizaciji, ljudskom napretku i duhovnom razvitku čovječanstva’.” (6725 [37]).

Norman L. Rice, Harry H. Hilberry i Laurence Schmeckebier najpohvalnije su ocjenjivali opće Meštrovićevo stvaralaštvo u dvije monografije objavljene u Syracusi 1948. i 1959. godine, ali s naglašenog idejno-političkog i religioznog gledišta (42 ; 46).

God. 1963. objavljene su u Parizu *Orijentalne priče* Marguerite Yourcenar, koja je posredstvom Meštrovićevih vidovdanskih skulptura otkrila južnoslavenske narodne pjesme, i one o *Kraljeviću Marku* i *Zidanju Skadra* uvrstila u tu općenito cijenjenu zbirku (7425; 8802 ; 10759).

God. 1965. piše o Meštroviću sovjetski povjesničar umjetnosti Igor Konstantinovič Tupicin, koji će 1967. objaviti i neveliku monografiju o Ivanu Meštroviću na ruskome (69; 7572; 7919).

Istaknuti britanski povjesničar umjetnosti Herbert Read navodi 1966. u *Encyclopaedia of the Arts* i u još jednom pregledu osamdesetih godina kratke podatke o Meštroviću (7636; 9573), iako ga u svojoj *Povijesti moderne skulpture*, objavljenoj dvije godine ranije, ni ne spominje.

Podaci o Meštroviću u Rimu uoči, u vrijeme i nakon Prvog svjetskog rata i njegovim vezama s Papinijem i Signorellijevima objavljeni su u prepisci Papinija i Signorellijevih (8742).

Raymond Warnier, koji je u razdoblju između dva rata u više navrata opširno pisao o Meštroviću, javlja se i 1970. napisima o njegovoj umjetnosti (8053; 8054).

U Mađarskoj objavljuju 1975. monografiju o Meštroviću Gyöngyvér Udvary i Lajos Vincze, s podacima iz hrvatskih monografija (98), a u Rumunjskoj 1978. Eleonora Cortescu (101), koja je i ranije pisala o Meštroviću (7983), uspoređujući njegove skulpture s Brancusijevima.

Engleski povjesničar umjetnosti Sheldon Cheney pisao je 1968. u svojoj *Skulpturi u svije*tu i o Meštrovićevoj skulpturi:

„Bio je gorljivi kršćanin i mistik, i jedan od vrlo rijetkih modernih umjetnika sposobnih da stvaraju religiozne skulpture. Doba realizma bilo je doba razvijenoga poganstva i odanosti ljepoti. Meštrović je obnovio neosobnu veličinu i osjećaj poštovanja koji je bio neodvojiv od duhovnog izražaja u skulpturi.” (7742 [483]).

A ruski je književnik Jurij Nagibin u putopisnom eseju „Jadrane zeleni oprosti...” iz knjige „Daleko i blisko” pisao i o Meštrovićevim skulpturama:

„Meštrović neprestano ističe ljepotu i savršenstvo ljudskoga tijela, a ujedno je sposoban izraziti radosnu ekstazu i najdublje muke. On pronalazi tu ljepotu i u napaćenom Jobu, u gnjevnom Polifemu, u mišićima i žilama Indijanaca na konju, u tugujućoj materi Božjoj, i u mnogim likovima ženske mladosti, djevojačke njege, zreloga materinstva, pa čak i u izmučenom tijelu Kristovom prije polaganja u grob.

Ali to nije poganska himna tijelu. Silna duševnost prožima sve Meštrovićeve radove, pa i one ‘najpoganskije’. Ljudsko tijelo u Meštrovića nije samo sebi cilj, nego materijal za izražavanje uzvišene misaonosti: snaga čovjeka suočena s patnjom, veličina samopoštovanja, katarza ljubavi, ljepota bilo koje ljudske dobi, nepobjedivost života, pobjednička ženstvenost...” (7764 [1257]).

Te 1968. godine piše o Meštroviću i Marianne Wegner (7785); 1969. Maguy Furhance, P. M. Grande i Gérald Schurr (7839; 7845; 7906); 1970. René Huyghe i Zorando Taft (8001; 8044); 1971. Paul Cummings, Wilhelm Mrazek, Jindřich Šámal i Robert Waissenberger (8118; 8211; 8259; 8276); 1972. ga u svojim memoarima spominje Igor Stravinski (8363a), a Ulrich Thieme i Felix Becker uvrštavaju ga u svoj obimni leksikon likovnih umjetnika (8366); 1973. Margaret French Cresson i Patricia Pate Havlice (8385; 8390); 1974. Shirley Benton, George A. Cevasco, John C. Galloway, Heribert Hutter, Heinz Knoblock, Anthony J. Lauck, Margarethe Pock-Kolous, Dean A. Porter i Katy Sullivan (8436; 8438; 8449; 8451; 8454; 8456; 8465; 8467; 8475); 1975. A. Makarova i George J. Prpic (8523; 8527); 1976. E. Bénézit, Jan Juríček, Constante Orlando Paladino i Maria Pötzl-Malikova (8546; 8551; 8563; 8565); 1977. C. Dundwiddle, Gerd Reimers, J. A. Schmoll Eisenwerth i Charles B. Vukovich (8590; 8609; 8613; 8617-8619); 1978. Zuzana Boršová-Pinterová, Robin Middleston, Olga Resnevic-Signorelli i Norma Leight Rudinski (8640; 8667; 8678; 8679); 1979. Mariá Lackovičová i Christian von Nebehay (8723; 8729), a M. Q. Smith je pisao o Meštrovićevim reljefima u Kašteletu:

“Možda je nešto propalo, jer serija reljefa nije nastala istovremeno, jedinstvena i međusobno usklađena. Ali kao i u Sikstinskoj kapeli ili u Arena-kapeli, jedna od zanimljivosti Meštrovićeve kapele je da to nije tek serija prizora iz Kristova života, nego također i ilustracija velikih umjetnikovih reakcija, u raznim razdobljima njegove likovne neosporne karijere, raznih vidova povijesti suprotnih raspoloženja, sad smirenih, sad burnih, sad svečanih ili radosnih, punih čuđenja ili pak savladanih tugom.” (8738 [48]).

God. 1980. pisali su o Meštroviću J. L. Gomez Tello, Grant Mutter i Marco Pozzetto (8771; 8790; 8795); 1981. Rosemary Alicia Brown i Franz Schulze (8822; 8844). Njemački povjesničar umjetnosti Thomas Strauss pisao je u zborniku posvećenom Wilhelmu Lehmbrucku o Lehmbruckovu utjecaju na Meštrovićevu skulpturu, ali i o konzervativnom napuštanju toga utjecaja u američkom razdoblju stvaralaštva (8845 [188-192]).

1982. S. Ferrari, John Forwalter, Martiniono Bracho Sierra, María Azócar Silva i Alfonsina Storni (8869a; 8871; 8905; 8908), dok je Edward Fischer opširno pisao o Meštrovićevu djelovanju na Sveučilištu Notre Dame (8870).

U godini obilježavanja stote obljetnice rođenja Ivana Meštrovića 1983. objavljen je i u inozemnom tisku veliki broj napisa, od kojih bilježim samo one potpisane punim imenom autora: Julio Castaneda, Jeanne Derbeck, Ivona Dončević, Robert W. Duffy, James F. Flanigan, Hans Haider, György Horvàth, Terence Lane, Franz Mairinger, Jeane Milne, Marián Minárik, Karlo Mirth, Michael Mulnix, Kathleen Orillion, Patrik T. Reynolds, Laurence Schmeckebier, I. Stanišić, Rudolf Unger i István Wagner (8969; 8998; 9002-9004; 9013; 9033; 9038; 9100; 9115; 9141; 9144; 9161; 9169; 9233; 9239; 9260; 9298; 9318). O Meštroviću su tada i kasnije pisali njegovi znanci iz Notre Dame Joseph E. O’Connor i Dean A. Porter (9180-9182; 9215-9217).

U vrednovanju Meštrovićeve skulpture i u njezinoj suvremenoj revalorizaciji u svijetu posebno se istaknuo talijanski likovni kritičar Mario De Micheli:

“Njegov opus svakako treba ‘profiltrirati’, a uvjeren sam da bi se u antologijskom izboru mogao svrstati među najznačajnije umjetnike na razmeđu stoljeća, u prvom desetljeću ovoga stoljeća. Po mojem mišljenju Meštrović je najsnažniji u mladosti, čak kad se i oslanja na druge, ali još nije široko eklektičan (Miloš Obilić, Sjećanje).” (9126).

“Valja neke stvari precizirati - rekao je drugom prigodom De Micheli. - Ponajprije, Meštrović je očito bio eklektičan umjetnik. Ali valja ispitati u kojem je to smislu bio, s obzirom da se nadovezuje na povijest oblika od Egipta do danas. Evidentno je da se on nadovezuje na onu liniju koja ljudski lik uzima kao konstantu i kao glavnu komponentu. U tom mu smislu nemam što zamjeriti, jer Meštrović zapravo radi ono isto što je radio i Picasso kad je odabirao svoje pretke, svoje elemente stilistike iz prediberijske umjetnosti i crnačke plastike. Isto to je i Meštrović učinio, pa ne znam zašto bi njemu trebalo zamjeriti što je gledao Egipćane, a Picassu oprostiti što se oslonio na crnačku plastiku. Ja osobno, slažem se s izvorima i rješenjima i jednog i drugog, i nemam što zamjeriti.

Nakon što se ugasio jedinstveni jezik klasike, što se razmrvio jedinstveni jezik (nazovimo je tako) akademske forme, postale su moguće i legitimne obje solucije. Drugo je pitanje je li obojica uspijevaju do dna zagrabiti u izvore, što više nije puka eklektičnost, već zapravo otvorenost srži bića. Smatram da ne postoji starinska, drevna umjetnost, već samo moderna umjetnost. Jer, kada jedno umjetničko djelo uspijeva zagrabiti iz te trajne antropološke osnove, i samo postaje vječno.” (9436).

A u predgovoru retrospektivne Meštrovićeve izložbe 1987. u Milanu De Micheli je između ostaloga tvrdio:

“...Nema sumnje da je Meštrović isklesao neke od najljepših ženskih aktova u skulpturi dvadesetog stoljeća.” (9685 [6]).

1984. pisali su o Meštroviću Rossana Bossaglia, Richard G. Case, Sherrie Gauley, Máte Major, Maurizio Marini, Umberto Parricchi, Nicolas Powell, J. A. Scala, Robert Shapten, Ida M. Walker i Suzanne Wilhelm (9427; 9431; 9442; 9467; 9469; 9481; 9493; 9505; 9507; 9520; 9521); 1985. Constantin Antonovici, Dieter Honisch, Ján Jankovič, Peter i Linda Murray, Georg Scheuer (9553; 9560; 9562; 9568; 9574); 1986. Stephanie Siegel (9627).

Velike reprezentativne izložbe probranih skulptura Ivana Meštrovića 1987. u Berlinu, Zürichu, Beču i Milanu rezultirale su i brojnim prikazima i kritikama u europskom stručnom i dnevnom tisku. Navodim poznate mi autore potpisanih napisa, a ulomke iz njih navodio sam u umjetnikovu životopisu: Angelica Affentranger, Giovanni Anzani, E. Balas, D. Berman, Markus Bernauer, Paolo Bertossa, Susanna Bichler, Fritz Billeter, Camila Blechen, Carlos A. E. Bozzoli, Maria Buchsbaum, Luciano Caramel, Luigi Dadda, Thomas Deecke, Veljko Deur, Gillo Dorfles, Daniele Fonti, Günther Frohmann, Marina Gerosa, Peter Hans Göpfert, Éva Hollósi, Dieter Honisch, Martina Jura, Petra Kipphoff, Josef Krawina, Gabriele Kronenberger, Markus Landert, Ugo Lo Russo, Guido Magnaguagno, Erwin Melchart, Karlo Mirth, Annemarie Monteil, Adelaide Murgia, Helmut A. Niederle, Manfred Nillius, Niklaus Oberholzer, Heinz, Ohff, Tadeus Pfeifer, Paolo Pillitteri, Marinella Polli, Jane Quinn, Paola Rizzi, Marina De Stasio, Dieter Ronte, Robert Schneider, Vittorio Sgarbi, Luisa Somaini, Kristian Sotriffer, Inge Sprenger Viol, Irene Stoll-Kern, Alfonsina Storni, Jan Tabor, Augusto Traversa, Giuseppe Turroni, Heiner Wesemann, Oskar Wiesflecker i Jana Wisniewski (9649-9651; 9654; 9660-9669; 9673; 9675; 9678; 9683; 9686-9688; 9696-9698; 9705; 9708; 9712; 9714; 9721-9723; 9733; 9738; 9741; 9746; 9748; 9751; 9752; 9760; 9768; 9770-9772; 9774-9777; 9782-9784; 9786; 9790; 9791; 9804; 9805; 9807-9818; 9828-9832; 9838-9842).

U postavu retrospektivne izložbe Ivana Meštrovića u Berlinu, Zürichu i Beču 1987. sudjelovali su ravnatelj berlinske *Nationalgalerie* Dieter Honish i bečkog *Museum modernen Kunst* Dieter Ronte, popravši zajednički katalog izložbe i svojim tekstovima o Ivanu Meštroviću i njegovim skulpturama.

Dieter Honish obrazlagao je Meštrovićevo neprisustvo u suvremenoj europskoj i američkoj skulpturi:

„Jedan od razloga mogao bi biti taj što se njegova djela nalaze u manje poznatim muzejima, u Jugoslaviji i Americi. Ali presudan razlog očigledno se krije u djelima samima; njihov iskonski patos i djelomično teško pristupačan sadržaj odudara od umjetničkih tokova zapadne Europe i Amerike koje teže k apstrakciji. Jer izvan je svake sumnje da su to djela visoke, iako ponekad neujednačene kvalitete, budući da – ili upravo zbog toga – se suprotstavljaju ustaljenim stilskim predodžbama...“ (9714 [16]).

Rossana Bossaglia pisala je tada u *Corriere della sera* između ostaloga:

„Znanstvenik koji bi i od prije poznavao Meštrovićeva djela na ovoj izložbi ima dojam da uistinu susreće bit umjetničke kulture kako se oblikovala u prvih petnaestak godina našega stoljeća: s dosljednim razvojem sljedećih petnaest godina. Govorili smo o Arturu Martiniju, koji je priznavao svoj dug Meštroviću, ali njegovim posredstvom shvaćaju se i mnogi drugi talijanski kipari, od Eugenija Baronija do Libera Andreottija... Na taj način, u duhovno-formalnoj Meštrovićevoj zamršenosti očitava se i napetost koja vodi k ekspresionizmu: od Metznera stiže se Barlachu. Njegov dramatični Zdenac mnogo je jači od sličnih, ali beskrvnih Minneovih stilizacija. Previše imena? Meštrović nije bio osamljen, bio je svjedok svog vremena: pred kraj njegova dugog života ohladila se povijesna prisutnost; u svakom slučaju zauvijek je zadržao visoki osjećaj dostojanstva svoga djelovanja.” (9672).

O skulpturama nakon onih herojskih *Vidovdanskog ciklusa* pisao je istaknuti povjesničar umjetnosti Gillo Dorfles u predgovoru kataloga milanske izložbe:

„...likovi su izgubili herkulski gigantizam da bi stekli jedan mnogo intimniji, lirski i strastveni izgled; govore nam kako Meštrović posjeduje jedan drugačiji raspon na kojemu zasniva svoje traganje: ono ganuća, nježnosti, obiteljski osjećaj, koji se potpuno otkriva u njegovim studijama i crtežima, a koji triumfira u nizu doista izuzetnih njegovih drvenih reljefa...” (9688 [11-12]).

A Jan Tabor u povodu Meštrovićeve izložbe u Beču iste godine započima svoj prikaz:

„Skulpture Ivana Meštrovića, također i one ljupke ili one religiozne, sjaje jednim jedinstvenim dramatičnim patosom. Taj patos zrači nekom istaknutom zdvojnošću, a istodobno i nehotičnom komikom. Teatralna gestikulacija skulptura odbojna je, dok nas njihova očigledna, ako i naivna, otvorenost i sjajna kiparska vještina, svojom dostojanstvenom izvedbom, fascinira.” (9828).

I nakon tih izložaba, 1988, pisali su o Meštroviću u inozemnom tisku Margaret Cheney, Veljko Deur, Alastair Duncan, Marina Gerosa, Judy Pennington i John Welchman (9903; 9910; 9911, 9915; 9949; 9965).

A kada je ta izložba 1989. prenesena i u Moskvu, Lenjingrad i Kijev, pisali su o njoj i ruski autori: E. Efremova, A. Galajčuk, L. Korol' i M. Maksimov (9987-9991; 10002; 10005).

Navedimo da se Meštrovićeva djela međuratnog razdoblja prvi put navode u okviru pregleda art déco skulpture u svijetu u reprezentativnoj monografiji toga stila Eve Weber, objavljene u New Yorku te 1989. godine (10031 [94]).

Neobično je (ili uobičajeno za suvremeni likovnoumjetnički marketing) da se nakon tih izložaba Meštrović više jedva ponegdje i spomene u europskom ili američkom tisku. Tako nakon 1990. u napisima Ferdinanda Preissa, Flore Turner, Zive Amishai-Maisels, Calvina Leara i Davida Tathama (10222; 10320; 10331; 10357; 10513 [14]; 10590).

Inače je Meštrović jedva bio prisutan u novijim pregledima svjetske umjetnosti i svjetske skulpture. Nema ga ni u pregledu „Sculpture of the Twentieth Century" A. C. Ritchiea 1953, ni u „Contemporary Sculpture" C. Giedion-Welchera 1960, ni u „A concise History of Modern Sculpture" Herberta Reada 1964, ni u „La scultura del Novecento" Renata Barillija 1968, ni u „Die Entwicklung der modernen Sculptur" A. M. Schumachera 1973. god. (10636 [41]), dok Enrico Crispolti u svojoj „L'Arte moderna" 1967. ipak usput govori i o Meštrovićevoj skulpturi (7670 [146-148]).

O Ivanu Meštroviću – više o njegovu životu u Americi nego o njegovoj skulpturi – mjerodavno je pisao njegov dobar američki osobni poznavatelj Joseph E. O'Connor, student na Sveučilištu Notre Dame u Meštrovićevo doba. On je najispravnije shvatio i objasnio Meštrovićevu izoliranost u Americi i nesuvremenost njegove skulpture u suvremenoj američkoj umjetnosti.

„...Meštrovića je zaista zanimao postupak, ali ga je više zaokupljalo djelo. I u tome, mislim, leži osnovna razlika između njegove umjetnosti i umjetnosti njujorške škole. U mediju se ne nalazi poruka nego je on samo prenosi. Meštrović je zaista vjerovao da ima što kazati i vodio je računa o tome da ga ljudi shvate. Promatraču nije potrebno da sakuplja dijelove Meštrovićeve poruke iz fragmenata ili da odgoneta šifrirane znakove. On nije skrivao svoje vrijednosti i nije sramežljivo bježao od sadržaja. Naprotiv. Progovorio je najjednostavnijim jezikom o sveopćim temama: o vjeri, slobodi i dostojanstvu čovjekovu, nadi i vrijednosti patnje i žrtve. Njegovi su simboli obično kršćanski jer je odgojen tradicionalno; uvijek je govorio s mišlju na prošlost i povijest svoga naroda. Ali njegova je poruka šira od kršćanstva jer je vjerovao da su 'svi ljudi braća, da su sve istine samo dijelovi jedne velike istine, da su sve vjere samo plamenovi koji gore u slavu jedne Vječne Svjetlosti. On ih je potpalio i On sjaji u njima' (42 [16]).

Sve ga je to činilo zastarjelim u svijetu moderne umjetnosti. Nije ušao u povijest suvremenog kiparstva. Neki ga kritičari odbacuju jer je za njih samo religiozni kipar. To govori više o dvadesetom stoljeću nego o Meštroviću. Samo stoljeće koje je izgubilo smisao za prošlost može odbaciti nekoga koji je *samo* religiozni kipar. U svakom slučaju on je bio senzualist toliko koliko i spiritualist. To potvrđuju obline njegovih likova...

Ali Meštrović bijaše suvremen u doslovnom smislu te riječi. Bio je izvan svog vremena. Iz prošlosti je govorio budućnosti koja još nije stigla. 'Novine' nisu značile ništa za nj. 'Bezvremenost' je bilo ono što je on tražio. Ako postoji tragedija u njegovu izgnanstvu, očituje se u ovome: bio je u progonstvu vremena, ne mjesta. A tragedija je bila tragedija Amerike a ne njegova. Britanski povjesničar Harold Temperley je napisao, kad je Meštrović prvi put došao u Ameriku, da je 'američkoj civilizaciji više potreban Meštrović nego Meštroviću civilizacija' (3019). Temperley je imao pravo. U Americi ta potreba još uvijek postoji." (9181 [943]).

*

Nakon smrti Ivana Meštrovića 1962. godine postalo je zanimanje za njega i za njegovo životno djelo u domovini veće i šire. U Hrvatskoj su povjesničari umjetnosti i likovni kritičari pokušavali što objektivnije, bez političkih i ideoloških balasta analizirati i predstaviti njegovu skulpturu iako su brojne duboko ukorijenjene predrasude kočile ta nastojanja. U hrvatskoj je emigraciji politički čimbenik bio presudniji u pozitivnom smislu, a u srpskoj emigraciji u izrazito negativnom. U Srbiji se uglavnom izbjegavalo govoriti i pisati o njemu, iako ga nije bilo moguće izostavljati iz općih pregleda umjetnosti jugoslavenskih naroda. Ravnatelj Narodnog muzeja, u kojemu se nalazi većina Meštrovićevih skulptura *Vidovdanskog ciklusa*, Lazar Trifunović i dalje je djelovanjem i napisima obescjenjivao i kritizirao umjetničku vrijednost i izvornost Meštrovićevih skulptura, naročito u živoj polemičkoj kampanji u vezi s podizanjem *Njegoševa mauzoleja*. Ipak je Narodni muzej, naročito nakon Trifunovićeve smrti, izložbama u Beogradu i drugdje predstavljao Meštrovićeve skulpture iz svoga fundusa. Posebno su promicale Meštrovićeva djela novoosnovane Galerije Meštrović u Splitu, Atelijer Meštrović i Gliptoteka JAZU u Zagrebu, a zatim i Galerija Ivan Meštrović u Vrpolju i Muzej Drniške krajine u Drnišu, objavljujući i kataloge Meštrovićevih skulptura u svojim posjedima.

Zbog sve većeg zanimanja za skulpture Ivana Meštrovića, osobito među inozemnim posjetiocima, objavljeno je više reprezentativnih fotomonografija na više jezika, koje su posebno pridonijele popularizaciji Meštrovića i u svijetu, ali gotovo isključivo u širim slojevima, a malo u onima inozemnim stručnim.

Kritičan stav prema širem Meštrovićevom djelu zauzimao je u Hrvatskoj i dalje Miroslav Krleža, bilo novim napisima, bilo ponovnim objavljivanjem onih ranijih. Tako su i 1963. ponovno objavljivani njegovi raniji negativni sudovi o Meštrovićevoj umjetnosti, iako su se oni odnosili na davno minulu i prevladanu fazu Meštrovićeva stvaralaštva, poput onoga iz 1928. god., a objavljenog ponovno 1963:

„Paralelno s geometrijskom jasnoćom Ivan Meštrović je od svoga početka volio magle, mutne i nejasne interpretacije, i svom mutnom polutminom svog nejasnog biblijskog rječnika (kojom je napisao svoj posljednji sastavak o Michelangelu) on je volio da ovije svoje kipove kao florovima. To je u njemu bila, a to je i ostala tipična bečka secesionistička 'religioznost', produkt bečkokavanske spekulativnosti, više slične konvertitskim burgijama Hermanna Bahra, nego bilo čemu što je u historiji ljudske misli bilo doista religiozno." (7384 [617]).

Karakterističan je za Krležu i napis o Meštroviću, „ekonomskom emigrantu", u *Likovnoj enciklopediji Leksikografskog zavoda* što ga je on vodio. Taj članak, koji je bio u mene naručen, ali je uklonjen i objavljen drugi nepotpisani, ima oznake više Krležina pamfleta nego objektivnog, enciklopediji svojstvenog, teksta (7513).

Iznenađujući je i stav drugog hrvatskog akademika, Jerolima Mišea, koji je nekada kovao u zvijezde umjetnost svoga prijatelja Meštrovića, a sada se povinuo općem službenom sudu o njemu i njegovoj umjetnosti. U *Forumu*, časopisu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti objavio je Jerolim Miše 1964. dugu studiju o Meštroviću i njegovoj promašenoj umjetnosti:

„Pokušajmo odvagnuti sve ono što je autentično i veliko u njegovu opusu i ono promašeno što je teško zamutilo njegov značaj. Treba također raščistiti pitanje Meštrovićevog ličnog stila, pitanje organičnosti njegova razvitka, pitanje izražajne slobode, povezanosti opusa i sredine, Meštrovićevog djelovanja na naše likovne prilike, i utvrditi što nam je sve ostavio u baštinu."

„Meštrovićeva briga za materiju nije bila naročita briga dana. Ona je u većini slučajeva bila podređena silovitom postupku, neumjerenoj koncepciji i pasivno je robovala. Njegova se bronca pretvarala često u željezo, a gips u beton. To je uzrokovalo glomaznost praznih volumena i strahovito reduciralo posao u obradi draperije. I onda, on nije kontrastirao s tom draperijom. Kod opusa u drvu, postupak se reducirao veoma često na urezanu crtu."

„Ima nečeg pustog i izazovnog u držanju njegovih figura. Ima tu nešto što je upućeno na nadmetanje, stalnog opetovanja, neke monotonije u primjeni izvjesnih stilskih oznaka usvojenih nasilnim prilagođavanjem pozajmica. Djela mu se nude bez mjere, rijetko poetski zrače i rijetko osvajaju prostor."

„Meštrović je rano izgubio osjećaj za velike volumene, za veliku dinamičnu plohu. I svi njegovi spomenici traže nišu. Oni ne svladavaju prostor i nisu sa svih strana razrađeni. I sami toliko isticani *Indijanci*, toliko su uznemireni anatomskom aparaturom, da modelacija nema glavnog težišta. Svjetlo nema šire izmodelirane partije gdje bi se moglo smjestiti. Ta stalna napetost tetiva i mišičja, koji su shematski ornamentalno modelirani i puni udubina, ne podnosi svjetlo. *Indijanci* djeluju silhuetarno. Pa i njegov vanredni i najbolji spomenik *Marko Marulić*, zbog pregledanih partija s leđa i lijevog ramena (draperija), bolje bi djelovao u niši."

Ali, kao i Krleža, i Miše ipak vjeruje u Meštrovićevu snagu i u njegov istaknuti položaj u našoj likovnoj umjetnosti, što će ih tek budućnost moći otkriti.

„Kako da čovjeka ne zazebe u duši kada uočava te ogromne mogućnosti, a vidi relativno malen broj velikih djela! Opsjedale su ga tipično srednjoevropske gigantomanske koncepcije. I baš djela kojima je htio nešto kazati naciji, kazati Evropi, ili pomoliti se bogu, u biti su heterogena, stilski neujednačena, dok su djela u kojima se suočio izravno sa životom, stilski jedinstvena i nabita intenzitetom.

Danas se u našoj skulpturi ne osjeća Ivan Meštrović. Sišla je s pozornice naša najveća snaga.

Već nekoliko decenija ne pojavljuje se nijedno ime koje bi se njemu obraćalo. I tako stvarno počiva napušten, zaboravljen u svom mauzoleju, sred kamene pustinje. Počiva i, u nizu ostalih velikihpokojnika u Evropi, čeka na svoje vrijeme. Nadajmo se da je to vrijeme na pomolu !" (7506 [290, 294, 295, 298, 303]).

I Ljubo Babić je u svojoj istaknutoj „Umjetnosti kod Hrvata", objavljenoj 1943. godine, o Meštroviću sudio isto kao i Krleža, smatrajući ga tragičnom pojavom, u borbi nagonskog i konstruiranog:

„To vrijedno i bitno – veli Babić – nije u njegovim patetičnim baroknim dinamizmima, ni namjernim stilizacijama, ni kolosalnim dimenzijama, ni u praznim gestama, a ponajmanje u njegovim političkim i religioznim koncepcijama, već je u onim djelima kod kojih je polučen novi i osebujni jednokratni sklad, a ne prenapeta i podcrtana – upravo tražena – izražajnost snage sve do rugobe i nesklada..." (6028 [194]).

Već smo govorili o inače istaknutoj knjizi Žarka Vidovića u kojoj on opširno i dokumentirano raspravlja o Meštrovićevu problemu "sukobu skulptora s arhitektom". On Meštrovićeve građevine ne smatra arhitektonskim djelima, nego samo namijenjenima skulpturi. Unatoč nekim dobrim analizama, Vidović ne osjeća ni ne vrednuje kiparske vrijednosti ni najboljih Meštrovićevih radova, poput *Zdenca života*, npr., a pogotovo ne uvažava secesijsku stilizaciju ranije faze njegove arhitekture i skulpture, kao ni onu sljedećeg stila art décoa (50).

Sličan je bio službeni stručni stav u vezi s Meštrovićem i u Srbiji.

1963. godine objavila je *Srpska književna zadruga* sabrane članke *O umjetnosti* Moše Pijade, s ranim kritikama Meštrovićeve umjetnosti o kojima smo već govorili. Uvod je napisao Lazar Trifunović, cijeneći veoma Pijadu kao likovnog kritičara, iako i sam navodi Pijadin sud o Cézanneu: "Za mlade slikare, piše Pijade, Cézanne je u današnje vrijeme opasan isto onako kao što su nekada bili Nietzsche i Tolstoj za mlade ljude."

"Njegov esej o Meštroviću - veli Trifunović - jedan od najbriljantnijih tekstova u našoj likovnoj esejistici, pokazuje najbolje ovu svestranost i dubinu... Poslije ovog teksta postalo je potpuno jasno da nacionalni stil nije (i ne treba ga tražiti) ni Meštrovićeva skulptura, ni dekorativno oblikovanje srednjovjekovnih elemenata, ni velike pompozne povijesne slike...! " (7405a [17, 18]).

Ipak je skromna monografija o Ivanu Meštroviću, s mojim tekstom i fotografijama Toše Dabca, objavljena 1964. baš u Beogradu, na nekoliko jezika, ali više radi inozemnih turista nego naše publike (60-65).

Međutim, mlađa je generacija hrvatskih povjesničara umjetnosti, bez predrasuda starije generacije Meštrovićevih suvremenika, počela nepristranije i kritičnije promatrati i analizirati njegovo cjelokupno djelo. Iako sam već nastojao valorizirati i tada općenito odbojni Meštrovićev secesijski *Vidovdanski ciklus* i religioznu ekspresionističku raniju skulpturu, mlađi su oprezno i suzdržljivo pristupali njegovim skulpturama, vrednujući prvenstveno njegove realističke ženske aktove i pojedina djela.

Jedan od prvih povjesničara umjetnosti koji je tada nastojao potvrditi Meštrovićevo djelo bio je Matko Peić (7400-7402; 7508; 7768; 8228; 8731; 9204-9209; 9487; 9570; 9623; 9780; 9948). U svom pregledu *Hrvatski umjetnici* pisao je opširnije i o Meštroviću, vrednujući i do tada kritiziranu secesijsku i kasniju monumentalnost njegovih skulptura.

„Ivan Meštrović je jedna od najoriginalnijih umjetničkih pojava, ne samo svoje domovine nego uopće svijeta posljednjih stotinu godina - zaključio je Peić svoj napis o Ivanu Meštroviću. - Započinjući svoj razvoj baš u doba koje je temeljilo velik dio umjetničke kreacije na najraznovrsnijim oblicima konstruiranja: od cezanizma, neoimpresionizma, secesije i kubizma, pa sve do osjetljivijeg ili grubljeg pastiša umjetnosti

svih perioda i svih naroda - Ivan Meštrović je bio toliko originalnošću bogata ličnost da se, nošen isključivo svojim instinktom, odupro formularu svih likovnih koncepata u koje ga je život uveo, stvorivši svoj samostalni stil. Temelj je tom stilu, kako smo rekli, monumentalitet koji je rodila konstitucija njegova duha, isprva mladenački, gorostasno prkosno, i pred kraj života gordo rezignirano...

Meštrović je jedan od najautentičnijih dokumenata kako je vlastita priroda temelj umjetničke ličnosti i kreacije uopće: jedini smisao, bit umjetnosti...” (7768 [369-370]).

Kritički je znanstvenoj sintezi Meštrovićeve skulpture prišao Božidar Gagro. Još 1965, nedugo nakon kipareve smrti, dao je Gagro u zagrebačkom *Telegramu* kratki pregled dotadašnjih poslijeratnih ocjena, uglavnom kritičkih osuda Meštrovićeva stvaralaštva (Krleže, Vidovića, Trifunovića) nastojeći objektivnije i povijesno umjetnički ispravnije ocijeniti pozitivne i negativne strane Meštrovićeva djela.

„...Ako Meštrović nije izvršio neki utjecaj na evropski razvoj, - pisao je Gagro - sve i ako njegov domet nije evropske razine, njegova aktivnost, uloga, značenje, njegovi uplivi stoje kao materijalne i historijske činjenice koje mogu samo površnost i zlovolja zanemariti i osporiti...”

„Samouvjerenost ličnosti, vjera u mesijansko značenje vlastite umjetnosti, grandioznost osnovne ideje (nadoknaditi prošlost), vjerovanje u individualni karakter historije, sve to od Meštrovića čini pojavu romantičnu, neprimjerenu realnom odnosu sila u njegovom i našem vremenu. Možda je njegova lična nesreća što se, stvarno ili vještački, odgađao sukob s vjetrenjačama. Bilo da su ga hvalili ili napadali zbog stvari koje su se rijetko ticale suštine njegove umjetnosti, njemu su i hotimice i nehotice pomagali da vjeruje u svoju iluziju. I tako je ostajao sam u odmjeravanju sa velikim mislima prošlosti, nedodirnut blagotvornim mirom suvremenosti.

Meštrović je ličnost romantična po svojoj općoj dimenziji; on živi konstantno u vlastitoj projekciji svijeta, kojemu je, prirodno, samo on mjera, a on je ponovo svoja vlastita projekcija. Tako se, između granica toga sebe-svijeta, u odsutnosti kritičkog instinkta da se sagleda zasužnjenost, odigravao jedan, u stvari, tragični stvaralački život, koga su ravnopravno gradile, u hibridnoj sprezi, velika izražajna energija i talenat plastičkog oblikovanja, koliko i neizlječivi intelektualni diletantizam.” (7549).

Gagro je upozorio na potrebu proučavanja Meštrovićeve biografije da bi se mogla shvatiti i vrednovati neka njegova kiparska ostvarenja (9015).

Važnu višeslojnu Meštrovićevu ulogu u njegovoj društvenoj i likovnoj sredini istaknuo je Gagro u pregledu hrvatske skulpture, poglavlju monografije *Jugoslavenska skulptura 1870-1950* :

„S pojavom Ivana Meštrovića umjetnost kiparstva poprima dotad nepoznato društveno značenje i to u znaku inicijative kipara kao subjekata. Ako nam i pođe ikad za rukom da strogo razgraničimo ideološke implikacije od usko umjetničke problematike u Meštrovićevu djelu, ipak neće biti nikad moguće izuzeti njegov razvoj od socijalnih, psiholoških i političkih odrednica što su njime upravljale u presudnim trenucima.” (8514 [39]).

Božidar Gagro je svojim analizama Meštrovićeve skulpture reagirao na pristrane negativne sudove o njemu jednih, ali i na znanstveno neobrazložene pretjerane hvale drugih, smatrajući da se o Meštroviću i njegovim djelima mora govoriti isključivo kritički, odvajajući dobro od lošeg u njegovu opusu. Sintetični zaključak o Meštrovićevoj ulozi dao je u napisu u *Enciklopediji hrvatske umjetnosti* 1995. godine:

„Ličnost angažirana u javnome i političkome životu svojega vremena, povremeno graditelj a potkraj života pisac i slikar, Meštrović se najsnažnije i cjelovitije izrazio u kiparstvu. On je nesumnjivo najistaknutiji hrvatski kipar XX. st. i jedan od rijetkih naših kipara čije je djelo u svoje vrijeme doživjelo svjetska priznanja. Zahvaljujući izvornoj snazi svoje nadarenosti, sposobnosti oblikovanja plastične materije i golemoj ustrajnosti s kojom je ostvario gotovo tisuću skulptura, Meštrović ide u red najistaknutijih likovnih stvaralaca prve polovice XX. st. Premda s bližim ili daljim prethodnicima nije imao neposrednih veza, djelovao je na uspostavljanje tradicije hrvatskog kiparstva modernoga doba...” (10457 [566]).

Božidar Gagro je napisao i uvodni tekst u najreprezentativnijoj monografiji Ivana Meštrovića, s odličnim fotografijama Nenada Gattina. On je također uočio i istaknuo veliku vrijednost Meštrovićeve skulpture, uz nužni kritički odabir. On obrazlaže kiparev odnos prema tradiciji i prema suvremenoj avangardnoj umjetnosti, ističući ga naročito kao vrlo plodnog stvaraoca, posebno kao autora javnih spomenika.

“...Meštrović nije bio moderni umjetnik koji nije uspio – veli Gagro. – Njega se ne može svesti na onakve kriterije modernosti kakvi su utvrđeni prema nekolicini predstavnika kiparske avangarde. On je bio posve različit umjetnik, proistekao iz drugih tradicija, prožetih prije svega epskim narodnim pjesništvom i patrijarhalnom biblijskom religioznošću, ali jednako tako obdaren urođenim osobnim i uvijek izrazitim osjećajem za oblike. U nekim razdobljima svoga života, na svojim počecima, ali i u punoj zrelosti, pokušavao je nemoguće, pokušavao je u jednom zamahu i jedino snagom vlastitog stvaralaštva izumiti novu tradiciju, novi nacionalni stil, što kao ideja nije bez analogije u vremenu oko 1900; u drugima se prepuštao sreći kiparskog evociranja životom ispunjenih tijela u prostoru, vodeći imaginarne razgovore s Michelangelom; treći put je zaranjao u biblijske teme, pronalazeći u njima suptilnu poeziju kakvu vidimo u drvenim reljefima, dramatske kretnje Mojsija i Evanđelista ili duboko proživljenu bol Magdalene i Joba. Uz Meštrovićevo ime možemo bez ikakve bojazni napisati bar dvaput pridjev velik: bio je velik talent i bio je čitava života velik radnik.

O tim činjenicama valja razmisliti prije svega kad se postavi pitanje modernosti njegove skulpture kao jedno od osnovnih pitanja njegove kritičke i historijsko-umjetničke valorizacije...

Nijedan kipar u ovome stoljeću, usporedbu s kojim bi Meštrović zavrijedio, nije ostvario ni približno toliko javnih spomenika. Kao da je spomenik bio konačna svrha njegova kiparskog poslanja! Ti su spomenici pak krajnje različiti u rješenjima, uvijek izvedeni iz teme, individualizirani i predstavnici ideje. Ti su spomenici-ideje, spomenici-poruke, aktivna prostorna tijela, a ne samo kipovi postavljeni na postolja.” (125 [VII, XIV]).

Tako i u ostalim napisima (7597; 7840; 8146; 8515; 9016; 9699; 9700).

I Vladimir Maleković je u više navrata, od 1971. do 1984, pisao o Meštroviću (7690; 7756; 8192; 8353; 8782; 8783; 9117-9121; 9468). I on je u Meštrovićevim skulpturama vrednovao ono likovno, a ne literarno.

„Iako je karakter predmeta uvjetovao formu, - pisao je u povodu zagrebačke izložbe i znanstvenog skupa 1983. u Zagrebu - svaka Meštrovićeva skulptura ima i svoj od teme nezavisni, imanentni plastični smisao. Nemoguće je podcijeniti majstorov dobro pogođeni ritam masa, otmjenu liniju obrisa volumena ili pak zapanjujuću moć izvođenja, podjednako u kamenu, glini ili drvetu.

Nitko od kritičkih duhova danas nije sklon pristati uz pretjerane definicije značenja nekog umjetnika ili njegova djela, ali u slučaju Meštrovićeve skulpture nije preuzetno složiti se s onima koji smatraju da je imao, kao malo tko od svojih suvremenika, ‚genijalnu intuiciju‘ forme koja je pobuđivala plastike jednostavne monumentalnosti...“ (9119).

Jedan od najdjelatnijih hrvatskih povjesničara umjetnosti i književnika, Tonko Maroević često se navraćao na temu vrednovanja Meštrovićeve skulpture, od svoje doktorske dizertacije 1976. nadalje (8561; 8784; 8889; 9125; 9126; 9435; 9755-9757; 9937; 9938).

Meštrovića, pročišćenog od balasta vremena i minulih ideja, ali sagledanog u cjelini njegovog likovnog zraza, visoko je vrednovao, ne samo nacionalnim, nego i svjetskim mjerilima. To je, po mome sudu, najtočnije sagledavanje Meštrovićeva djela u moru prikaza i kritika tijekom čitavoga stoljeća.

“Unatoč znatnim promjenama ishodišta i eklektičnosti same svoje naravi, Meštrović je stvorio i sasvim individualnih tipoloških karakteristika, koje odmah prepoznajemo i možemo okrstiti ‘meštrovićevskima’. To znači da je on svoj i svojstven makar nije niti može biti potpuno samonikao, a još manje regionalno i rasno determiniran. Međutim, njegova civilizacijska sinteza tipična je za predstavnika likovne tradicije. Svojevrsnom asimilacijom staroga vijeka i gotike, visoke renesanse i impresionizma Meštrović nije dokinuo ono naše famozno ‘zaostajanje za Evropom’, ali je svojim primjerom stvorio pretpostavke da se ipak lakše integriramo u svjetsku umjetnost. Nacionalni stil je, dakako, bio i ostao himerom, ali ipak ne do kraja nekorisnom, kako zbog animiranja javnosti tako i zbog postavljanja zahtjeva pred umjetnike da se ne mire olako s generičnim kozmopolitizmom...

Svojim vrhunskim ostvarenjima, kao što su, primjerice, Zdenac života i Luka Botić, Miloš Obilić i Sjećanje, Majka s djetetom i Pietà, Žena u grču i Akt kraj mora, Strossmayer i Marulić, Job i Persefona, Meštrović je ne samo dao dokaze iznimne darovitosti nego i zagradio parcelu sasvim specifičnog doživljavanja svijeta i shvaćanja oblika. Po jedrini i jezgrovitosti volumena i po melodioznosti linearno koncipiranih dijelova on doista može izdržati usporedbu s najvećim kiparima stoljeća, pa i onima djelatnim u krugu ‘čiste’ i apsolutne apstrakcije, a po smionosti nekih rješenja – naročito u radovima iz prvoga desetljeća, to jest iz bečkog i pariškog razdoblja – nije daleko od tadašnje povijesne avangarde. Za nas će Meštrović s pravom zadržati trajno značenje i zbog neusporedive plodnosti i golemoga stvaralačkog utjecaja, ali trebalo bi učiniti sve da i u svjetskim razmjerima nađe neosporno zasluženo mjesto, mimo svake polemičke modernosti ali s čvrstim pokrićem senzibiliteta.

„...Ostaje nam da u zaključku rečemo - pisao je Maroević u predgovoru kataloga velike Meštrovićeve izložbe 1987. u Milanu - da tvrdnja o njegovom očiglednom neobičnom i namjerno perifernom položaju u odnosu na velike struje ovog stoljeća nije dovoljno potvrđena ni utemeljena. Naime, njegov se položaj ne može svesti na neko mjesto sub specie aeternitatis, odnosno ne može ga se postaviti izvan povijesti, jer je Meštrović na svoj način također dao znatan doprinos glavnim pravcima europske skulpture - posebice u dva njezina najaktivnija i najbolje ostvarena razdoblja (1905.-15. i 1925.-30.).“ (9755 [10]).

Ni jedan hrvatski povjesničar umjetnosti poratne generacije nije mogao izbjeći da dođe u prigodu izraziti svoj sud o Meštrovićevoj skulpturi.

Ive Šimat Banov (8849; 8909a; 9514) osuđuje pomanjkanje kritičnog vrednovanja Meštrovićeve skulpture, što je osobito došlo do izražaja na reprezentativnoj „svečarski neproblematičnoj i problemski nekonkretnoj“ izložbi 1983. u Zagrebu.

„Bilo kako bilo, - veli Šimat Banov - Ivan Meštrović je još uvijek umjetnik prilično nejasna mjesta, ne samo u kontekstu svjetske i evropske već rekao bih i naše umjetnosti...“ (9514).

Kipar Kosta Angeli Radovani pisao je o Meštroviću u nekoliko navrata (8507; 8508). O njemu piše i u knjizi sabranih svojih likovnih eseja *Kip bez grive*:

„Meštrović nije samo ime, ličnost, on je epoha. Klima koju je on stvorio postala je ‚spontanom‘ gotovo svim kiparima onih dana. Mnogim se učinilo da je stvorena umjetnost Južnih Slavena i da se ona kao poseban izraz pridružila svjetskoj umjetničkoj porodici. Čitava se naša društvena pozadina vezala za njegove koncepcije i mnogo je vremena proteklo dok su se ideološke promjene oslobodile njegovih formulacija. Još danas, mnogi ne odustaju od saća u koje je on nabio skulpturu i kao sadržaj i kao zvanje. Moglo bi se reći da je Ivan Meštrović organizirao u nas i sam pojam kiparstva. Bliže je to zakonodavcu, autokrati, nego roditelju.“ (9552 [47]).

U zamišljenom dijalogu o Meštroviću i Archipenku Angeli Radovani brani Meštrovićev neavangardizam:

„Slažem se, Meštrović može biti shvaćen kao kiparstvo vlasti, ili kako ga ti shvaćaš: groteskom vlasti, nasiljem Balkana nad srednjoeuropskim sentimentalizmima i mistikom novog kiparstva, svime onim što želiš. On nije revolucionar u smislu onih susreta pomoću kojih kaniš provući kroz nas neku revolucionarnu kičmu do danas, prije nas, ali Meštrović jest revolucija našeg kiparstva!” (9552 [188]).

I neki mlađi povjesničari umjetnosti prihvatili su Krležin i Babićev sud, smatrajući Meštrovića istaknutim umjetnikom samo u radovima koji nemaju nikakvu rodoljubnu, religioznu ili drugu poruku. Tako i mladi Igor Zidić 1962. godine:

“Slabost Meštrovića bila je njegova demiurška samouvjerenost: otkopavši kiklopske zidine on je preduzeo da otkopa i Pelazge; ‘Kosovski ciklus’ nije samo niz skulptura, nego i fantastični projekat za stvaranje jednog društva za sebe i po sebi.” (7215).

U povodu memorijalne ponovljene izložbe društva “Medulića” 1910, u Zagrebu 1962. kritizirao je i Radoslav Putar “teatralnost i patetiku” cijele te grupe umjetnika, predvođene Meštrovićem. “Taj opus nije ni jednim svojim dijelom u neposrednom kontaktu sa temeljima moderne umjetnosti,” zaključivao je Putar, ne analizirajući ni ne vrednujući posebno Meštrovićevo djelo u njemu (7170).

Ocjenjujući likovnu umjetnost isključivo s gledišta avangardnih stilskih usmjerenja, i povjesničarka umjetnosti Vesna Pintarić je 2000, pozivajući se na davnoga Krležu, iznijela vrlo kritičan sud o Meštrovićevom stvaralaštvu:

“...Veliko umjetničko djelo dokument je snažnog i neprekidnog unutrašnjeg života. Kako živiš, tako radiš. Živiš li površ-

no, tako i slikaš, tako nastaju prazni znakovi o kojima govori Matisse. Meštrović se rasipa u životu, bavi se politikom, u Zagrebu i u Beogradu, svi ga hvale.

Kako je mladi Krleža zabilježio u Dnevniku 1916., o Meštroviću se piše kao o Mesiji, kao o proroku dinarske rase, kao vidovdanskom žrecu, kao nekoj vrsti rasnog natčovjeka pred kojim je pokleknula čitava Europa. Sam Meštrović htio je stvoriti Bogočovjeka, heroja, kako je pisao 1933., s pedeset godina, a podcjenjivao je modernu umjetnost. Svirao je gusle i čitao Tolstoja, a mladi Krleža slušao Gustava Mahlera i pisao o Marcelu Proustu. Zato i veliki dio Meštrovićeva opusa ne funkcionira kao dobra skulptura." (10735 a).

Meštrovićevu je arhitekturu, ali posebno njegovu težnju menumentalizmu, kritizirala i Jelena Uskoković u *Životu umjetnosti* 1980, povezujući i jedno i drugo izravno s Metznerovim djelima, iako smo dokazivali da je ta veza tek formalna, stilska ali ne i suštinska, a pogotovo ne i u odnosu likovne vrijednosti. Pisala je i o Meštrovićevim skulpturama u Syracusi (8801 ; 9299 ; 10322).

Ana Adamec je objavila katalog Meštrovićevih skulptura do 1918. god., oslanjajući se na popis djela u londonskoj monografiji 1919. god. (654), pišući o Meštroviću u više navrata i organizirajući izložbe njegovih skulptura (7969; 8328; 8434; 8542; 8632; 8633; 8860; 8933; 9422; 9977; 10041; 10042).

Ana Deanović je opisala i analizirala Meštrovićevu arhitekturu koju su naši stručnjaci općenito obezvređivali, posebno u opsežnoj, bogato ilustriranoj studiji objavljenoj u Radu JAZU 1986. pod naslovom *Meštrovićevi prostori*.

„Polazeći od čistih geometrijskih oblika kocke, paralelopipeda, valjka, polukugle, Meštrović se kretao putovima suvremene arhitekture, a pri profinjenom njihovom oblikovanju bio je presudan senzibilitet kipara. Uz dobro poznavanje graditeljstva, iskustvom kipara o kamenu te smionom maštom, Meštrović je naše graditeljstvo ekspresionizma obdario jedinstvenim djelima...

To što je Meštrović svoje prostore zamišljao maštom i iskustvom kipara, ne može im oduzeti njihove značajke arhitekture. A ni to da ih je stvarao zanosno, srcem i umom, kao i kipove. U takvim pristupima njegova autonomna arhitektura poprima obilježja ekspresionizma" - zaključuje Ana Deanović svoju izvanrednu studiju o Meštroviću arhitektu (123 [33, 34]; 8996; 9598).

Revalorizaciji Meštrovićeve arhitekture pridonio je i Radovan Ivančević analizirajući kružnu formu u majstorovom opusu, s posebnim naglaskom na vrednovanje skulpture *Zdenca života* i arhitekture *Doma likovnih umjetnosti*:

"...ovdje nema nikakvog historicističkog odjeka, nijednog elementa tradicionalnog arhitektonskog antikizirajućeg oblikovanja: ni baze, ni kapitela, niti su ovo okrugli stupovi, već stereometrijski čisti stupovi pravokutnog presjeka." (9917 [60]; 10075; 10076; 10287; 10347).

Vrednovanje Meštrovićevog *Doma likovnih umjetnosti* naročito je došlo do izražaja u borbi protiv njegovog daljnjeg nagrđivanja, s dokumentacijom o njemu što ju je sabrao i u čitavom zborniku objavio Tomislav Hruškovec (130; 7846-7851; 7997-7999; 8339).

Najkritičniji stav prema općem Meštrovićevu opusu, a pogotovo prema onima koji su o Meštroviću pisali, zauzeo je Zvonko Maković (9116).

„Nažalost, do dana današnjeg o Meštroviću se najviše trabunjalo a najmanje baratalo činjenicama," pisao je 1983. (10359).

Maković i dalje o Meštroviću sudi kao i Krleža pedeset godina ranije:

„Vrlo trezvenu ocjenu o ovom kiparu izrekao je odavno Miroslav Krleža koji je znao jasno lučiti fikcije od zbilje, maglovite predodžbe od čvrstih oblika kipa." (116 [7]).

On smatra nužnom najstrožu selekciju među Meštrovićevim radovima:

"...unutar Meštrovićeva djela stvorena je hijerarhija koja nema temelja. Tako su pojedine skulpture ovdje sasvim neopravdano zauzele visoko mjesto, a na uštrb drugih koje se jedva spominju unatoč neospornih vrijednosti." (116 [11]).

Na europsku razinu Maković stavlja tek 30 Meštrovićevih radova, kako je izjavio na *Okruglom stolu* o mogućnostima suvremene valorizacije Meštrovića, u Zagrebu 1984. (9435 [4]; 10359).

Zvonko Maković smatrao je nužnim strogi odabir u Meštrovićevu opusu, oslobođen svega nelikovnoga, ne uvažavajući usku vezu umjetnikova života, njegova pogleda na svijet, njegovih ideologija sa samim djelima. U monografiji o Meštroviću (1984) pisao je, između ostaloga:

"...Jedno od tih pitanja je aktualnost Meštrovićeva jezika, njegovih djela s kojih su očišćene naslage mistifikacija, polemičkih izazova, ali isto tako i neosnovanih hvalospjeva. Suočeni pred tako ogoljelim djelima možemo samo ponoviti ono što smo ovdje manje ili više eksplicitno rekli, a to je da im nije potrebna nikakva izvanumjetnička nadgradnja, da su ona dovoljno 'otvorena' kako bi izdržala sud vremena kojega se umjetnik pribojavao prije pola stoljeća." (116 [22]).

Od srpskih povjesničara umjetnosti o Meštrovićevoj su umjetnosti poslije kipareve smrti najozbiljnije pisali Milan Kašanin i Miodrag B. Protić.

"No od nedavno, ušlo je u običaj govoriti s omalovažavanjem o takvoj umjetnosti, kao o nečemu što je u načelu osuđeno na propast," - pisao je Kašanin 1971. u novosadskom *Dnevniku*.

"Ivan Meštrović nije postao Michelangelo ne zbog toga što nije imao njegov talent, nego zato što Zagreb nije Firenca, ni Beograd Rim. Kao i umjetnički stil, nacionalnu umjetnost ne stvara jedna ličnost, nego jedno društvo i jedna epoha."

"...o Meštroviću su više vodili brigu državnici nego historičari umjetnosti i više pisali o njemu publicisti i književnici nego kritičari..."

"...Njegovi radovi se nisu izdvajali samo idejama kojima su služili nego i izuzetnim plastičnim vrlinama." (8169).

A u ranijoj opširnoj studiji visoko je vrednovao Meštrovićevo djelo:

"Veći ili manji u očima živih, Ivan Meštrović nije prolazna ličnost, nego povijesna. Po težnjama, zamislima, znanju i umijeću on stoji iznad svih srpskih i hrvatskih kipara i iz svoje i prethodne generacije, - on jedan je stvorio više i boljih skulptura nego svi oni zajedno." (8452 [161]).

Među beogradskim povjesničarima umjetnosti koji su u poratnom razdoblju opisivali, analizirali i ocjenjivali Meštrovićevu skulpturu, izdvojimo pozitivne ocjene Miodraga B. Protića (8526 [17-20]; 8897 [27-34]) i one brojne izrazito negativne Lazara Trifunovića (7009; 8266 i dr.).

Zanimljivo je vrednovanje Meštrovića povjesničara umjetnosti Grge Gamulina. U međuratnom razdoblju, pristalica socijalističke usmjerenosti društva i umjetnosti, kritizirao je Meštrovićevu skulpturu zbog pomanjkanja socijalne poruke, poput Pijadea, Krleže i Cesarića. Nakon mnogih životnih razočaranja prilazi Meštrovićevim djelima s izrazito likovnog, ali donekle i nacionalnog stajališta. Njegovo shvaćanje i tumačenje Meštrovića bilo je postupno i shvatljivo. U više je navrata analizirao društvene i likovne probleme Meštrovićeva stvaralaštva a da nije doživio objavljivanje svoje monografije o Meštroviću na kojoj je dugo radio (9440; 9441; 9702; 9913; 9914; 10459; 10460).

U posljednjoj svojoj, petoj, knjizi o hrvatskom slikarstvu i kiparstvu XIX. i XX. stoljeća posvetio je ključno i opširno poglavlje Ivanu Meštroviću, kao i njegovim sljedbenicima. Mislim da je to jedan od najboljih sintetičnih pregleda Meštrovićeva stvaralaštva u golemom nizu tijekom gotovo stotinu godina. Gamulin ga završava zaključkom:

"Tako je završila parabola Meštrovićeve umjetnosti: u traženju sredine, koja će sačuvati tijek vremena i ljudske svijesti u njemu, od hrama, zamišljena na tragičnom polju južnoslavenske povijesti, do vrha jedne planine - ali to su samo početak i kraj, jer u velikom luku što ga ta krivulja zatvara nastao je cio svijet kipova i ideja. Treba, naravno, odbiti pokušaje njihova odvajanja (to jest, umjetničkih djela od njihovih duhovnih pobuda i značenja) i razbijanja stvaralačke ličnosti na odvojene slojeve. Kako su se oblikovno-stilska načela odnosila u tome d[r]ugom tijeku? Mijenjale su se, vidjeli smo, ideološke podloge, ali s njima su se mijenjale i stilske reference: od rodinovskog realističkog simbolizma (odnosno impresionističkog) preko bečke secesije, do oslona na klasični svijet antike i renesanse, do srednjovjekovnih asocijacija, i do ekspresionizma koji je iz tih sudara znao izbiti. Je li i moglo biti drugačije? Meštrovićevo je vrijeme bilo 'kasno' i dugo je potrajalo, a njegova povijesna ukorijenjenost u zavičaju, koji je u univerzalnu suvremenu povijest tek ulazio, odredila je i njegovo ostentativno 'ostajanje' u tom kraju.

Možda ne bi trebalo 'praviti probleme', pogotovo ne one suvišne, u ocjeni i doživljavanju ove Meštrovićeve umjetnosti. Sve konkretne povijesne i ideološke pozadine imaju logično i svoje općeljudske referentne podloge; pod univerzalnim svodom patnje i nade, boli i radosti nastalo je i Meštrovićevo djelo. Stilske reference i reminiscencije jesu upravo one nama tako bliske; ima li, dakle, mnogo zanimljivijih kompleksa u našoj kulturnoj povijesti negoli: doživljavati i promatrati funkcioniranje ovih blistavih lukova i mostova prebačenih između razmaknutih vremena i dalekih krajeva i događaja, koji nas ipak konstituiraju, a i preko zaborava?" (10679 [186-187]).

Fundacija Ivana Meštrovića objavila je 1993. vrlo korisnu *Građu za bibliografiju Ivana Meštrovića od 1899. do 1993.* u redakciji Jasne Ivančić i Sanje Kreković-Štefanović (135).

U ovom razdoblju, nakon 1962, objavio sam nekoliko monografija i fotomonografija o Ivanu Meštroviću i njegovu djelu (54; 60-65; 84-89; 92; 95; 108-112) i veći broj napisa, znanstvenih i popularnijih (7609; 7683; 7859; 7860; 8172-8174; 8394; 8453; 8518-8520; 8554; 8656; 8657; 8779; 8832; 8880; 8882; 9068-9084; 9457; 9926; 9727-9732; 9999a-10001; 10087; 10197; 10197a; 10292a-10293a; 10352; 10406; 10407; 10472; 10473; 10578; 10620; 10698; 10784).

U sastavu *Meštrovićevo djelo u suvremenoj umjetnosti*, prilog *Znanstvenom skupu* o Ivanu Meštroviću 1983. u Zagrebu i Splitu, sažeo sam rezultate dotadašnjih svojih proučavanja o suvremenom vrednovanju Meštrovićeva djela, a objavljen je 1992. u *Hrvatskoj reviji* (10293).

Proslava stote obljetnice rođenja Ivana Meštrovića 1983, znanstveni skupovi održani tom prigodom, razne manifestacije u domovini i inozemstvu, kao i sljedeće reprezentativne izložbe u inozemstvu, o kojima se i u nas mnogo pisalo, a i stanovita opća ideološka liberalizacija osamdesetih godina u FNRJ, koja više nije izbjegavala promicanje Meštrovića, pridonijeli su da se o Meštroviću više govori i piše. Tome su pridonijele i djelatnosti četiri dobro posjećivane galerije Meštrovićevih radova u Zagrebu, Splitu, Drnišu i Vrpolju. Vidno smanjenje medijske pozornosti nastalo je u slobodnoj Hrvatskoj, u kojoj se Meštrovića - kao i Andrića, Nazora i Krležu - neslužbeno ali očigledno izbjegavalo zbog njihovih ideoloških stavova u jednom razdoblju njihova djelovanja. Meštrovića se krivilo zbog mladenačkog jugoslavenstva, ali se zaboravljalo njegov veliki doprinos hrvatstvu.

Navest ću poimence znanstvenike, likovne kritičare, književnike i umjetnike - osim novinskih izvjestitelja - koji su u tom četrdesetogodišnjem razdoblju pisali o Ivanu Meštroviću i njegovoj skulpturi:

Nikola Adžija sa svojim ponavljanjima o otkriću Meštrovićeva talenta (7813; 7814); beogradska povjesničarka umjetnosti, autorica monografije o Nadeždi Petrović, Katarina Ambrozić (8105; 8106; 8634); ravnateljica Atelijera Meštrović Vesna Barbić (7364-7366; 7667; 7817; 7971-7976; 8330; 8331; 8380; 8381; 8544; 8581-8585; 8638; 8639; 8766; 8767; 8819; 8861; 8862; 8941-8944; 9591; 9656; 9657; 9978; 9979; 10044; 10655); književnik Slavko Batušić (7668); Ivan Bach (7816); ravnateljica Galerije Meštrović u Splitu Marina Baričević (9980; 10045-10050; 10155-10160; 10257-10264; 10332-10336; 10534); kustosica Atelijera Meštrović Ljiljana Čerina (9978; 10663); povjesničarka umjetnosti Željka Čorak (10060; 10169); kustos Muzeja moderne umjetnosti u Beogradu Jerko Denegri (7672); knjižničar Arheološkog muzeja u Splitu Arsen Duplančić (9603; 9690; 10276a); povjesničar umjetnosti Cvito Fisković (10456); novinar Slobodne Dalmacije Zlatko Gall (9020; 9021; 9701; 10068; 10069; 10175; 10281; 10394); povjesničarka Mirjana Gross (7749); književnik Dubravko Horvatić (7993-7995); ravnatelj Galerije umjetnina u Splitu Milan Ivanišević (8002; 8003; 9042; 9043; 9919; 9995; 10079; 10403; 10537-10539; 10684); dr. Karlo Jurišić, fratar iz Zaostroga (9057; 9058; 9453; 9998); književnik Miroslav Krleža, nakon ranijih, već navedenih brojnih napisa o Meštroviću (7383a; 7384; 7500; 7688; 8183a-8184b; 8346-8348; 8400-8400b; 8521; 8597-8600; 9092; 9093; 9739; 9740); Ante Kadić, hrvatski publicist u Americi (8552; 8718; 8879; 9062-9064; 9924; 10470; 10471; 10576); Branko Kadić (7607; 9563); Meštrovićev prijatelj i suradnik slikar Jozo Kljaković (7861; 10294; 10295); književnik Gustav Krklec (8596); književnik starije generacije Josip Kosor (8720); povjesničar umjetnosti Boris Kelemen (8833); povjesničar Bogdan Krizman (7383; 9091); srpski povjesničar umjetnosti Đorđe Kadijević (9454); filolog Miroslav Kravar (9612; 9613; 9737; 10704); Mirna Kump (9615); crnogorski slikar Petar Lubarda (7867; 8191); povjesničar umjetnosti Andro Vid Mihičić (7391; 9135); povjesničar umjetnosti Davor Matičević (9470); kustos Galerije Meštrović i ravnatelj Galerije umjetnina u Splitu Božo Majstorović (10358; 10486-10488; 1054; 10625; 10626; 10708); splitski publicist Vojko Mirković (8787; 8838; 8839; 8891; 9145-9159; 9472-9475; 9621; 9765-9767; 9941; 10008-10010; 10214; 10314;

10365); književnica i prevoditeljica Karmen Milačić (126; 9764); beogradski slikar Peđa Milosavljević (7876; 8207-8209); beogradski povjesničar umjetnosti Dejan Medaković (8202; 8203); slovenski povjesničar umjetnosti Marjan Mušič (8024; 9170; 9622); povjesničar Kosta Milutinović (7758); hrvatski publicist u Americi Karlo Mirth (7393); kiparev sin Mate Meštrović (7505; 7872; 9133; 9134) i kći Marija Meštrović (8837; 9130-9132; 9761; 9940; 10212; 10311; 10312; 10361); hrvatski književnik u iseljeništvu i urednik *Hrvatske revije* Vinko Nikolić (7625; 7696; 7766; 8672; 8841; 9175; 10217); pjesnik Boro Pavlović (7767); novinarka Sineva Pasini (9187-9203); arhitekt i povjesničar umjetnosti Stanko Piplović (9213;9214; 10220; 10422-10424; 10497; 10727); povjesničar umjetnosti Kruno Prijatelj (9220; 9221; 9785); slovenski publicist Tone Potokar (8030); ravnatelj Fundacije Ivana Meštrovića Guido Quien (10501; 10550; 10635; 10730-10732); književnik i publicist u emigraciji Bogdan Radica (7771; 7896; 8247; 8471; 8566; 8567; 8898; 8899; 9226-9229; 9496; 10015; 10218); beogradska povjesničarka umjetnosti Vera Ristić (8250; 8610; 8611); kipari Željko Sabol (8362) i Stipe Sikirica (9246; 9247); srpski kipar Risto Stijović (8255); publicist Ivo Smoljan (9249-9254); slovenski povjesničar umjetnosti France Stelè (8363); franjevački povjesničar Josip A. Soldo (7514; 9255-9257); srpska književnica Izidora Sekulić (8253); pjesnik Zlatko Tomičić (66; 7419; 7420; 7779); Branka Stipančić (10128); pjesnik Tin Ujević (7642-7645); povjesničar umjetnosti Žarko Vidović, osim ranije knjige o Meštroviću (8273); likovni kritičar Sandi Vidulić (10644; 10754-10756); povjesničar književnosti Vinko Vitezica (7520) i povjesničar umjetnosti Veno Zlamalik (7523; 8804; 9630a).

Šezdesetih do osamdesetih godina objavljeno je u nas nekoliko fotomonografija o Ivanu Meštroviću, u kojima je glavna pozornost bila usmjerena ilustracijama, dok su prethodni tekstovi redovito svodili na kratku biografiju i letimičan pregled stvaralaštva: 1961. Željka Gruma (47), 1964, 1970. i 1983. moje (6o; 86; 92; 95; 108), 1984. Ane Adamec (115), 1984. Zvonka Makovića (116) i 1987. Božidara Gagra i Nenada Gattina (125), kao i 1993. *Građa za bibliografiju o Meštroviću* (135).

Svoje sudove o Meštrovićevoj skulpturi obrazložio sam u nekoliko zasebnih izdanja, petnaestak znanstvenih i u većem broju popularnijih radova, kataloga Galerije Meštrović i izložaba (10577).

Općeniti je sud suvremenih povjesničara umjetnosti i likovnih kritičara, osim rjeđih iznimaka, da je Meštrović neobično velik talenat, da je veoma plodan i raznorodan u stvaralaštvu, da je bio više sklon tradiciji nego suvremenom, pogotovo ne avangardnom, kiparstvu, da je u raznim stilskim fazama stvaralaštva dao veoma istaknuta djela, antologijska ne samo u našem, nego donekle i u svjetskom kiparstvu, da su nacionalne, religiozne, ideološke i slične ideje više škodile nego pridonosile njegovoj umjetnosti i da je stoga nužna selekcija unutar vjegova bogatoga opusa; također da u pregledima svjetske likovne umjetnosti nije dobio ono mjesto koje zaslužuje.

Moj se sud razlikovao od navedenih u tome da je Meštrović stilski ipak pratio suvremenu, iako ne avangardnu, europsku umjetnost i da se ne mogu općenito lučiti i izlučiti Meštrovićeva društvena i osobna iskustva i ideje od njegovih kiparskih ostvarenja.

SLIKE

IVAN MEŠTROVIĆ

CATALOGUE RAISONNÉ

III

SLIKE – GRAFIKE
CRTEŽI 1895. – 1962.
IKONOGRAFIJA – IZLOŽBE

Duško Kečkemet

1. PORTRET DJEČAKA (Mali Dušan, Dušan Marušić)
Drniš, 1911.
Ulje na kartonu.
Vel. 35 x 25 cm.
Vl.: Nepoznat.
Zapis na poleđini: Mali Dušan ovo je izveo Ivan Meštrović kod nas u Drnišu rujna 1911 dr F. Marušić
Pod.: 692 [48, br. 180]; 4824 [25].

2. MOJA MAJKA (Majka Ivana Meštrovića, Umjetnikova majka, Meine Mutter, My Mother).
Sjedeći lik seljanke. U pozadini krilati orač. Drveni rezbareni okvir s motivom palmete.
Otavice, 1911.
Ulje na kartonu.
Sign. (ćirilicom): VIII. IX. MCMXI, I. M.
Vel. 101 x 71 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 3). (Iz Atelijera Meštrović 1959).
Lit.: 713 [6, br. 3, sl.]; 4823 [14-17]; 10578 [93, sl.].
Pod.: II. 2. 230.

3. PORTRET DJEVOJČICE (Mala Božena, Božena Marušić).
Drniš, 1911.
Ulje na kartonu.
Vel. 30 x 24 cm.
Vl.: Nepoznat.
Zapis na poleđini: Božena Ivan Meštrović rujan 1911 dr F. Marušić.
Pod.: 692 [48, br. 181]; 4824.

4. MOJE SESTRE (Sestre Ivana Meštrovića Bira, Manda i Danica, Meine Schwestern, My sisters).
Tri polulika s crvenim rupcima na glavama.
Otavice, 1911.
Ulje na kartonu.
Sign. (ćir.): Otavice 13. IX. MCMXI. IM.
Vel. 49,5 x 73 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 21).
Lit.: 713 [6, br. 4, sl.].
Pod.: II. 2. 235.

5. ŽENE IZ DALMATINSKE ZAGORE (Frauens aus dem Dalmatinischen Hinterland, Women from Dalmatian Hinterland).
Tri stojeće i jedna sjedeća djevojka u seoskoj nošnji. Drveni rezbareni okvir s motivom palmete.
Otavice, 1911. ?
Ulje na kartonu.
Vel. 102 x 73,5 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 22).
Lit.: 713 [6, br. 5, sl.].

6. PASTIR S MIJEHOM (Hirte mit Blasebalg).
Pastir svira diple, s psom i ovcama. Na poleđini crtež "Poklonstvo kraljeva".
Otavice, 1911-1913. (?)
Ulje na kartonu. Drveni okvir rezbaren motivom palmete.
Vel. 73,5 x 102 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 20). (Iz Atelijera Meštrović 1959).
Lit.: 713 [6, br. 6, sl.].

7. KOLO (Momak i djevojka u kolu).
Seoski mladić i djevojka igraju u kolu.
Otavice, 1911-1913. (?)
Vel. 146 x 101cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 23). (Iz Atelijera Meštrović, 1959).
Lit.: 713 [7, br. 7, sl.]; 10578 [93, sl.].
Pod.: II. 2. 232.

8. SELJACI IZ DALMATINSKE ZAGORE
Drniš-Otavice, 1911-1913. (?)
Ulje na kartonu.
Vel. 61 x 52 cm.
Vl.: (Iz Atelijera Meštrović, 1959).
Pod.: II. 2. 234.

9. SELJACI IZ DALMATINSKE ZAGORE
Drniš-Otavice, 1911-1913. (?)
Ulje na kartonu.
Vel. 72 x 42 cm.
Vl.: (Iz Atelijera Meštrović, 1959).
Pod.: II. 2. 233.

10. LUDI MILE (Seljak iz Dalmatinske zagore, Der verrückte Mile, Crazy Mile).
Drniš, 1913.
Ulje na kartonu. Drveni okvir rezbaren motivom palmete.
Vel. 102 x 73 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš (inv. 24). (Iz Atelijera Meštrović 1959).
Lit.: 433 [14]; 10578 [94, sl.].
Pod.: II. 2. 228; 713 [8, br. 14, sl.]; 7706; 8874 [sl.].

11. ŽENA S CVIJETOM (Ruža Meštrović, Frau mit Blume, Woman with Flower).
Na pozadini crtež kistom crnom bojom dva ženska lika.
Otavice, 1913.
Ulje na platnu.
Vel. 95 x 146 cm.
Vl.: Privatno vlasništvo.
Lit.: 713 [9, br. 16, sl.].

12. ŽENE U TUZI (Dvije žene u tuzi, Zwei Frauen in Traue, Two mourning Women).
Dvije žene u zagrljaju. Na poleđini crtež žene ugljenom. (Vjerojatno Ruža Meštrović i sestra joj nakon smrti oca).
Drniš, 1913. (?)
Ulje na kartonu.
Vel. 100 x 73 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš, Drniš (inv. 19). (Iz Atelijera Meštrović 1959).
Lit.: II. 2. 236; 713 [8, br. 15, sl.].

13. NAVJEŠTENJE
Sjedeći lik žene i lebdeći anđela.
Rim, 1913.
Tempera ?
Vel. 66,5 x 96 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [12, br. 7, sl.].

14. SKIDANJE S KRIŽA (Deposizione).
Tri žene oplakuju poluležećeg Krista.
Rim, 1913.
Vel. 60 x 80 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [12, br. 8, sl.].

15. U OČEKIVANJU (Navještenje).
Sjedeći lik trudne žene.
Rim, 1913.
Ulje na kartonu.
Vel. 68 x 98 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [12, br. 6, sl.].

16. POVORKA ŽENA I DJEČAK NA KONJU
Tri djevojke u hodu i dječak na konju.
Rim, 1913.
Ulje na drvu.
Vel. 30 x 50 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
Lit.: 1221 [11, br. 3, sl.].

17. SVIRAČICA (Studija za Ženu s lutnjom).
?, 1919.
Ulje na platnu.
Vel. 122 x 83 cm.
Vl.: Privatna kolekcija. Do 2007. godine u Galerija Meštrović, Split (UP, inv. 71/12).
Pod.: I. 3. 2. 136; 693).

18. HARMONIJA
Dvije djevojke sviraju lutnju i violinu.
Zagreb, 1925-1927.
Fresko.
Vel. 224 x 89,33 cm (trapez).
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb, strop spavaće sobe.
Restaurirano 1968-69. i 2021.
(Motiv iz mape litografija).
Precrtao Stjepan Planić; počeo slikati Juraj Plančić; dovršio Jozo Kljaković.
Lit.: 698 [br. XXVII, sl.].

19. U POVJERENJU
Dvije sjedeće zagrljene žene.
Zagreb, 1925-1927.
Fresko.
Vis. 136, 484 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb, strop spavaće sobe.
Restaurirano 1968-69. i 2021.
(Motiv iz mape litografija).
Precrtao Stjepan Planić; počeo slikati Juraj Plančić; dovršio Jozo Kljaković.
Lit.: 698 [br. XXVIII, sl.].

20. IDILA
Jedna sjedeća i dvije poluležeće žene u prirodi.
Zagreb, 1925-1927.
Fresko.
Vel. 175 x 134, 505 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb, spavaća soba.
Restaurirano 1968-69. i 2021.
(Motiv iz mape litografija).
Precrtao Stjepan Planić; počeo slikati Juraj Plančić; dovršio Juzo Kljaković.
Lit.: 698 [br. XXIX, sl.].

21. LJUBAVNICI
Žena u zagrljaju muškarca. Koza.
Zagreb, 1925-1927.
Fresko.
Vel. 230 x 85, 341 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb, spavaća soba.
Restaurirano 1968-69. i 2021.
(Motiv iz mape litografija).
Precrtao Stjepan Planić; počeo slikati Juraj Plančić; dovršio Jozo Kljaković.
Lit.: 698 [br. XXX, sl.].

22. (Luneta).
Zagreb, 1925-1937.
Fresko.
Vel. 81 x 110 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb, strop spavaće sobe.
(Motiv iz mape litografija).Restaurirano 2021.
Počeo slikati Juraj Plančić; dovršio Jozo Kljaković.
Lit.: 698 [br. XXXI].

23. AUTOPORTRET
Zagreb, oko 1932. ?
Ulje na drvu.
Vel. 49 x 40 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/8).Pohrana obitelji Meštrović
Pod.: I. 3. 2. 132.

24. SV FRANE
Zagreb, oko 1932.
Ulje na drvu.
Vel. 73 x 63 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/6).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 130.

25. STIGMATIZACIJA SV. FRANJE
Zagreb, oko 1932.
Ulje na drvu.
Vel. 74 x 58 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (GMS- 993).Otkupljeno iz pohrane 2007. godine.
Pod.: I. 3. 2. 140.

26. BOGORODICA S DJECOM
Zagreb, oko 1932 .
Ulje na drvu.
Vel. 73 x 63 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/7).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 131.

27. PORTRET ŽENE U PROFILU (Portret Olge)
Zagreb, oko 1932.
Ulje na kartonu.
Vel. 46 x 38 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 72/16).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 139.

28. ŽENE NA KUPANJU I.
Zagreb, oko 1932.
Ulje na kartonu.
Vel. 38 x 46 cm.
Vl.:Privatna kolekcija.Preuzeto iz pohrane Galerija Meštrović, Split 2007. godine.Stari inv.br. (inv. UP 71/14).
Pod.: I. 3. 2. 137.

29. ŽENE NA KUPANJU II.
Zagreb, oko 1932.
Ulje na kartonu.
Vel. 38 x 46 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 72/15).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 138.

30. MRTVA PRIRODA S RIBAMA I LIMUNOM.
Zagreb, oko 1932.
Ulje na drvu.
Vel. 40 x 49 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/11).Otkup od nasljednika 2007. godine,GMS-992.
Pod.: I. 3. 2. 135.

31. MRTVA PRIRODA
Zagreb, oko 1932.
Ulje na drvu.
Vel. 40 x 48 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/10).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 134.

32. MRTVA PRIRODA I.
Zagreb, oko 1932.
Ulje na drvu.
Vel. 40 x 47,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 72/18).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 141.

33. MRTVA PRIRODA II.
Zagreb, oko 1932.
Ulje na drvu.
Vel. 60 x 46 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 72/19).Pohrana obitelji Meštrović.

34. OBITELJ IVANA MEŠTROVIĆA
Zagreb, 1932.
Ulje na drvu.
Vel. 95 x 117 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/3).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 127; 86 [prilog, sl.]; 693; 712.

35. ZARUKE SV. KATARINE (Mystical Betrothal of St. Catherine).
Zagreb, 1935.
Ulje na drvu.
Vel. 176 x 97 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/4).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 128; 42 [br. 137, sl.]; 693; 712.

36. POHOD ELIZABETE MARIJI (Visit of Elisabeth to Mary).
Zagreb, 1935.
Ulje na drvu.
Vel. 176 x 97 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/5).Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: I. 3. 2. 129; 42 [br.136, sl.]; 693; 712 [12].

37. PIETÀ
Ženeva, 1945.
Ulje na drvu.
Vel. 183 x 109 cm.
Izl.: New York 1947.
Vl.: SAD.
Pod.: II. 4; XVIII. 9. 27; 42 [br. 139, sl.].

38. POSLJEDNJA VEČERA (Last Supper).
Isus za stolom s apostolima.
Ženeva, 1945.
Ulje na drvu.
Lit.: 42 [br. 143, sl.]; 46 [58, br. 83, sl.].
(Druga slika, a ne ona u Galeriji Meštrović u Splitu, kako navodi Schmeckebier).

39. POSLJEDNJA VEČERA (The Last Supper).
Ženeva, 1945.
Ulje na drvu.
Vel. 185,6 x 350 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split,otkup od nasljednika 2009. godine ,GMS-.994,stari inv.br. (inv. UP 71/1).
Pod.: I. 3. 2. 125; XVIII, 9. 31; 86 [prilog, sl.]; 693; 712 [11].

40. KALVARIJA (Calvary, On Calvary)
Raspeti Krist na Kalvariji, s tri skupine ljudi.
Ženeva, 1945.
Ulje na drvu.
Vel. 381 x 185 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. UP 71/2).Pohrana obitelji Meštrović.
Izl.: New York 1947.
Pod.: I. 3. 2. 71/2; II. 4; XVIII. 9. 32; 42 [br. 145, sl.]; 46 [58, br. 82, sl.].

41. SV. JERONIM
Ženeva, 1945.
Ulje na platnu.
Vl.: Autor darovao crkvici Sv. Jere na Marjanu. Radi sigurnosti prenesena u Biskupski dvor u Splitu.
Pod.: 6741a [99].

42. SV. JERONIM (St. Jerome).
Ženeva, 1945.
Ulje na drvu.
Vel. 183 x 122 cm.
Izl.: New York 1947.
Pod.: XVIII. 9. 29; 42 [br. 140, sl.]; 46 [58, br. 78, sl.].
(Slika nije u Galeriji Meštrović u Splitu, kako navodi Schmeckebier. Možda je istovjetna sa slikom Sv. Jeronima u Biskupskom dvoru u Splitu).

43. JOBOVO DOKAZIVANJE (Job s prijateljima, The argument of Job, Job with his Friends).
Sjedeći Job s tri muška lika.
Ženeva, 1945.
Ulje na iverici.
Vel. 110 x 183 x 1,8 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD)
Izl.: New York 1947.
Pod.: II. 4; XVIII. 9. 30; XVIII. 102; 42 [br. 141, sl.]; 46 [58, br. 84, sl.].

44. BOŽIĆNA PJESMA (Christmas Song).
Bogorodica s djetetom u krilu okružena svirajućim anđelima.
Ženeva, 1945.
Ulje na iverici.
Vel. 185 x 110 x 1,8 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Izl.: New York 1947.
Pod.: II. 4; XVIII. 9. 26; XVIII. 102; 42 [br. 138, sl.]; 46 [58, br. 81, sl.].

45. FRANJO ASIŠKI (Stigmatizacija sv. Franje, St. Francis of Assisi, St. Francis - Stigmata).
Ženeva, 1945.
Ulje na drvu.
Vel. 183 x 122 cm.
Vl.: (1962. u obiteji Meštrović, South Bend).
Izl.: New York 1947.
Pod.: II. 4; XVIII. 9. 28; 42 [br. 144, sl.]; 7096 [55].

46. ROĐENJE VENERE (Birth of Venus).
Ženeva, 1945.
Ulje na iverici.
Vel. 180 x 100 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Izl.: New York 1947.
Pod.: II. 4; XVIII. 9. 33; XVIII. 102; 42 [br. 147, sl.].

47. VULKAN I PERZEFONA (Vulcan and Persephone).
Ženeva, 1945.
Ulje na drvu.
Vel. 183 x 112 cm.
Izl.: New York 1947.
Pod.: II. 4; XVIII. 9. 34.

48. AUTOPORTRET (Self portrait).
Syracuse - Notre Dame, 1947-1961. (?).
Ulje na lesonitu.
Vel. 54 x 47 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Pod.: XVIII. 102.

49. ČOVJEK GOVORI RAŠIRENIH RUKU (Male figure speaking with handspointed).
Syracuse - Notre Dame, 1947-1961. (?)
Ulje na prepariranom drvenom panelu.
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Pod.: XVIII. 102.

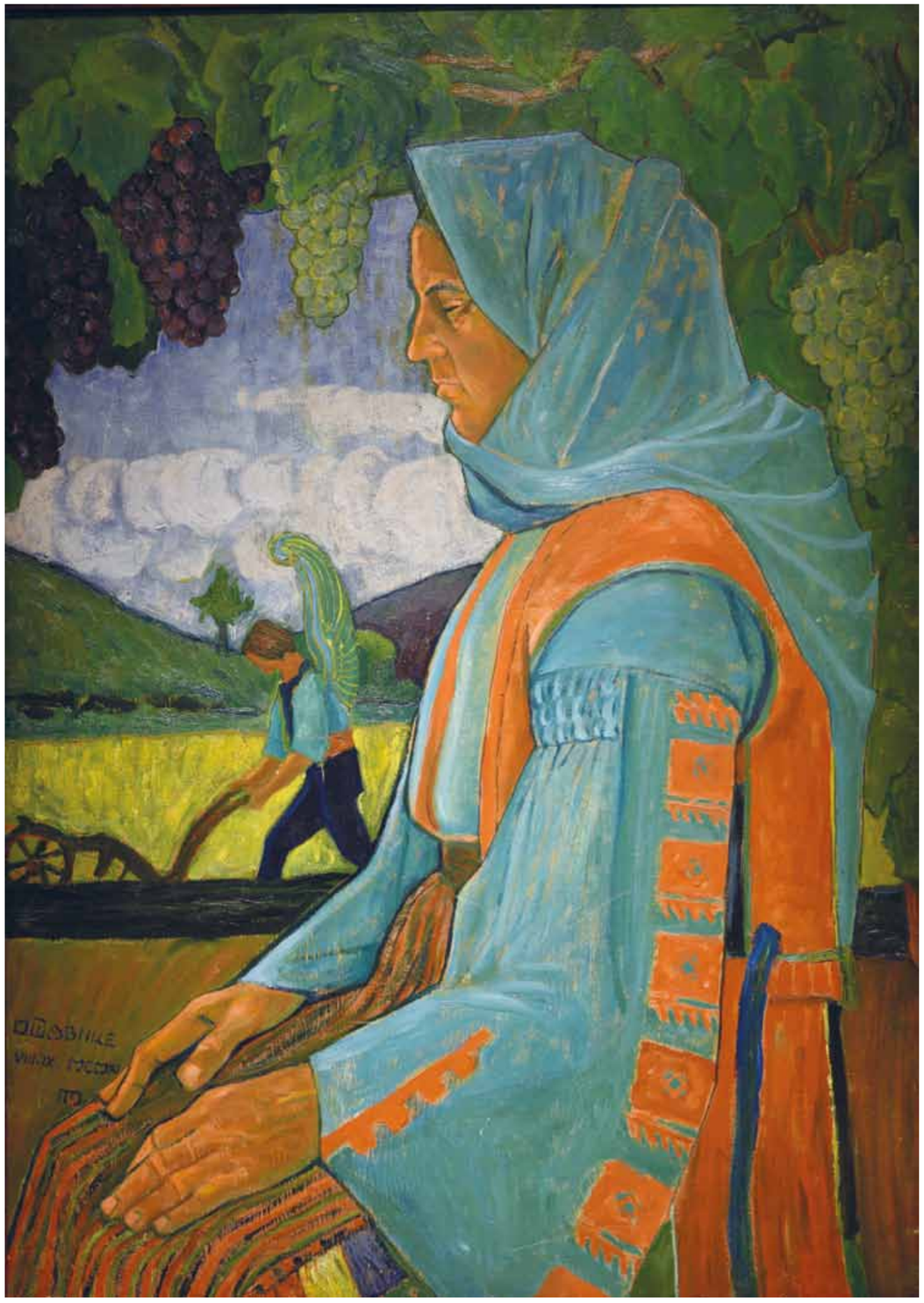
50. DVA LIKA U RAZGOVORU (Two Figures talking).
Syracuse-Notre Dame, 1947-1961. (?).
Ulje na prepariranom drvenom panelu.
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Pod.: XVIII. 102.

51. PIETÀ
Syracuse-Notre Dame, 1947-1961. (?).
Ulje na iverici.
Vel. 105 x 111 x 1,8 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Izl.: New York 1947.
Pod.: XVIII. 9. 27; XVIII. 102.

52. STIGMATIZACIJA SV. FRANE (St. Francis: Stigmata).
Syracuse-Notre Dame, 1947-1961. (?).
Ulje na iverici.
Vel. 180 x 100 x 1,8 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Pod.: XVIII. 102.

53. MITOLOŠKI PRIZOR (Mythological scene).
Syracuse-Notre Dame, 1947-1961. (?).
Ulje na iverici.
Vel. 182 x 102 x 1,8 cm.
Vl.: Notre Dame University (SAD).
Pod.: XVIII. 102.

54. DJEVOJČICA S GOLUBOM
(Na poleđini premazani crtež tušem).
Zagreb, ?
Ulje na drvu.
Vel. 35 x 26,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. (Otkupljeno: Kralj).
Pod.: II. 2. 2.

2

4

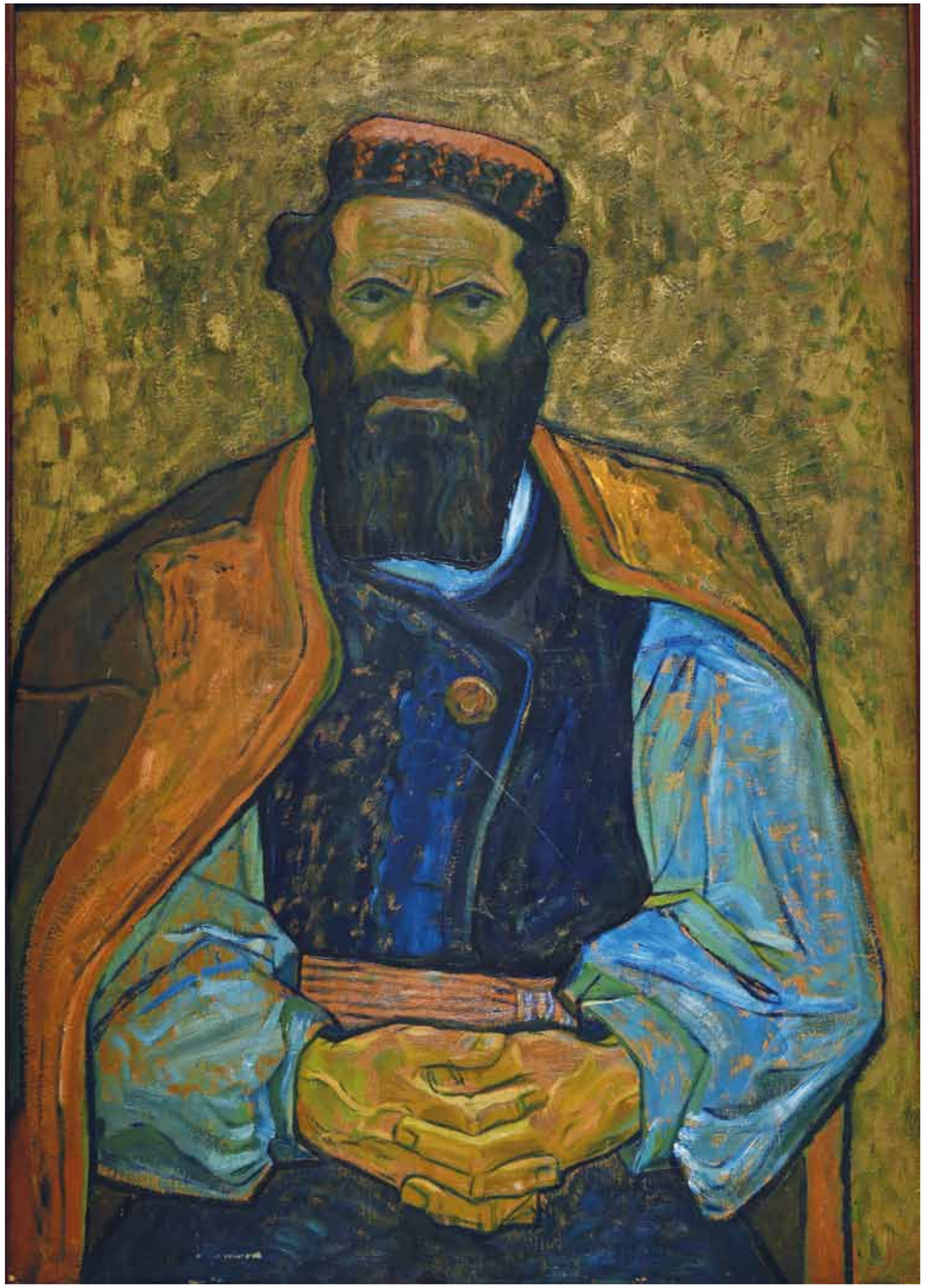
5

6

7

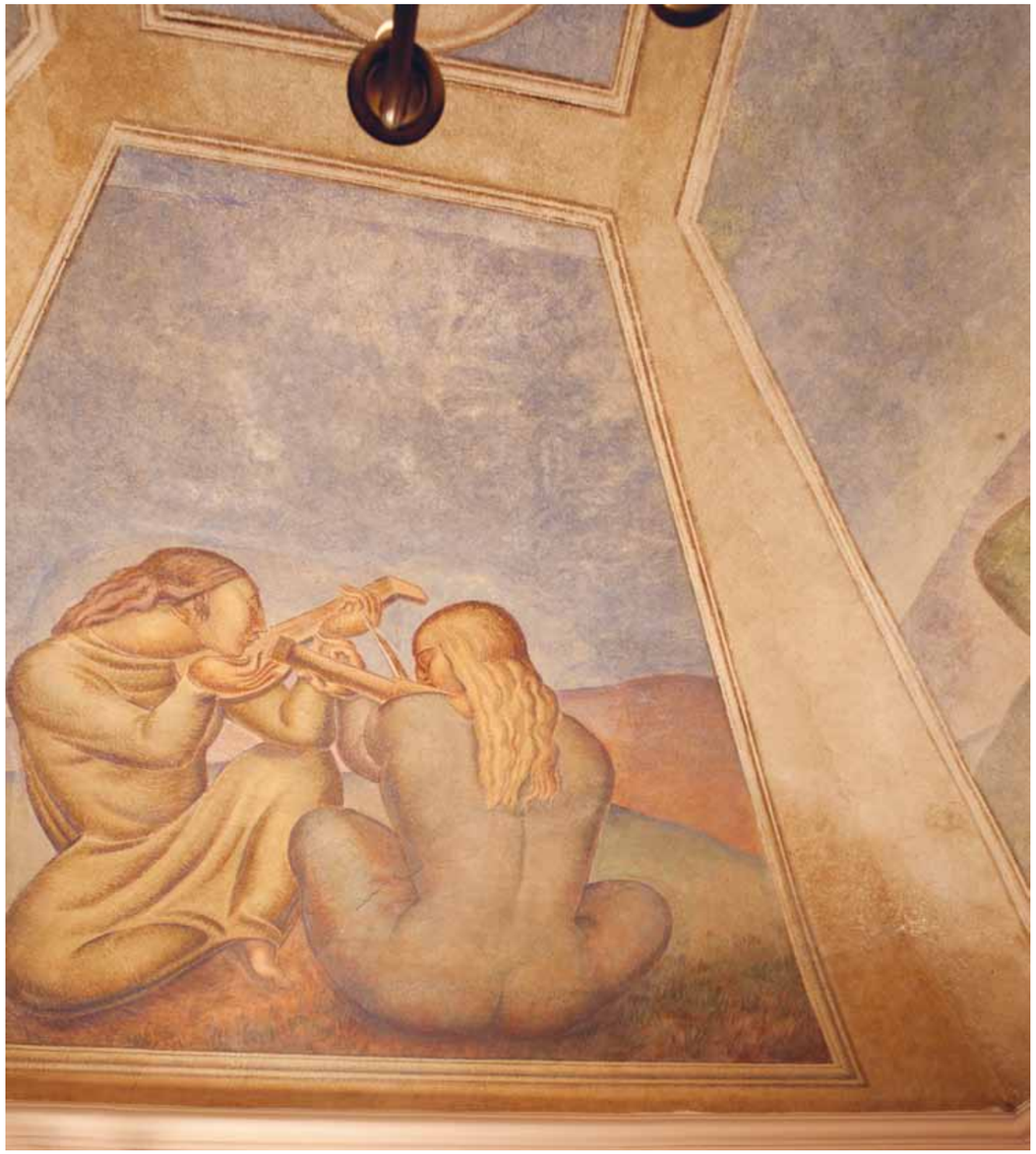
10

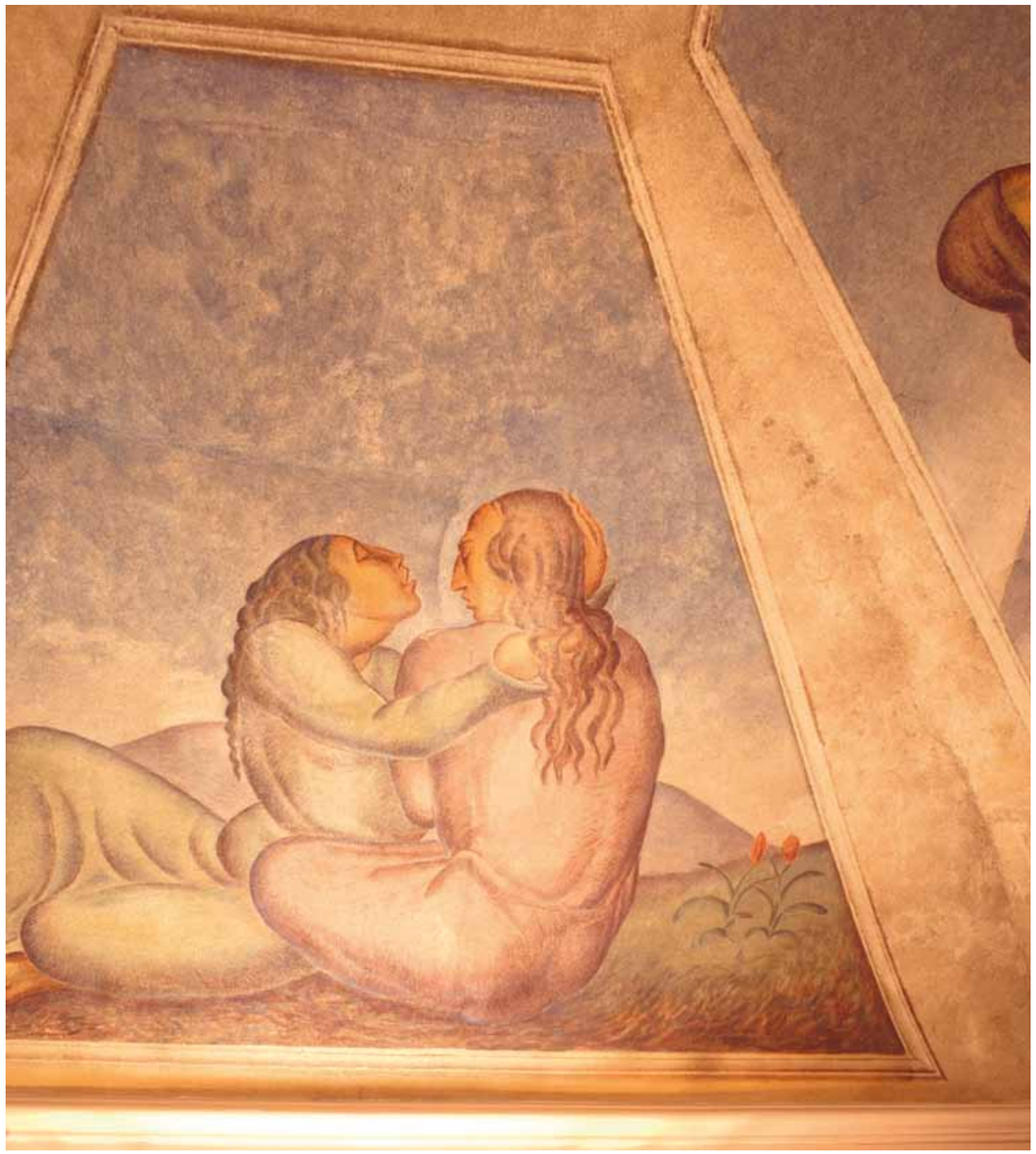
12

15

18

19

20

21

25

26

35

36

39

40

41

48

Osim crtežem Ivan Meštrović se 1911. počeo baviti i bojenim uljenim slikarstvom na dasci ili ljepenki. Bilo je to za ljetnog boravka u zavičaju, u Otavicama i Drnišu.

“Prije kakovih dvadesetidvije godine - pisao je njegov drniški prijatelj dr. Filip Marušić u povodu kiparevog pedesetog rođendana 1933. god. - Meštrović je počeo i da slika. Bio je o praznicima kod nas u gostima, pa je u dokolici najprije portretirao moga sina Dušana, a onda moju kćerku Boženu, uljenim bojama na kartonu...” (4824 [25]). Oni se danas, pod nazivima *Portret dječaka* (*Mali Dušan*) i *Portret djevojčice* (*Mala Božena*) nalaze u splitskoj Galeriji umjetnina kojoj ih je darovao Filip Marušić.

Zacijelo se tada zagrijao slikanjem, pa je u Otavicama naslikao još devet uljenih slika na ljepenki i jedan crtež.

Zadarski dnevnik *Narodni list* zabilježio je te 1911. godine, a obavijest su prenijele i zagrebačke *Narodne novine*, da se Meštrović “u zadnje doba bavi vrlo ozbiljno i uspješno slikarstvom, tako da je već izradio nekoliko vrlo zanimivih i smionih slika, velike umjetničke vriednosti” (1693; 1575).

U arhivskoj građi Milana Ćurčina što ju je darovao Ateliјeru Meštrović nalazi se i jedna fotografija Meštrovića u atelijeru pred slikarskim stalkom, a na stalku je slika žene koja sjedi na zemlji, sa cvijećem u ruci, a u pozadini mladić sa štitom na konju. Lik žene je zacijelo onaj njegove supruge Ruže. Pripada Meštrovićevim uljenim slikama u Muzeju Drniške krajine.

Za razliku od ostalih Meštrovićevih skulptura, pa donekle i crteža, uvjeren sam da ovim slikanjem on nije namjeravao stvarati umjetnička djela, nego samo portretirati bliske osobe i fiksirati folklorne osebujnosti svoga zavičaja, što je posljednje najbolje mogao jedino slikama u bojama.

Poznat nam je Meštrovićev, i raniji i kasniji, stav u odnosu na nacionalnu umjetnost s folklornim elementima. On je, za razliku od splitskih slikara Dragutina Inkiostrija-Medenjaka i Virgila Meneghella Dinčića, kao i starijega kipara Ivana Rendića, temeljito izbjegavao folklorne detalje na svojim skulpturama, pa je i nacionalne junake *Vidovdanskog ciklusa* predstavljao čak gole, zbog čega mu je šira srpska javnost i predbacivala. Ipak, bio je ponosan na svoje gorštačko, dinarsko seosko porijeklo, pa je katkada neke folklorne značajke svoga zavičaja i primjenjivao na skulpturama osoba iz toga kraja, ali ne etnografski dokumentarno, nego tek u vrlo reduciranim i stiliziranim oblicima. Tako skulpture *Moja majka*, *Povijest Hrvata* i *Biskupijska Bogorodica* imaju više naslućenu i stilski oblikovanu nego etnografski dokumentiranu odjeću njegova zavičaja. Čak kada su karijatide *Spomenika Neznanom junaku* na Avali trebale predstavljati žene raznih pokrajina tadašnje Kraljevine, njihove je folklorne različitosti predstavio krajnje pojednostavnjeno i stilizirano.

S toga se gledišta ove slike, rađene 1911. u zavičaju, suštinski razlikuju od ranijih baš dosljednom i detaljnom i folklorno vjerodostojnom primjenom folklornih motiva, kako u oblicima, tako i u bojama. To je zacijelo i potaklo mladog kipara da se upusti u slikanje.

Slika *Moja majka* predstavlja sjedeći lik žene srednje dobi i simbolični lik krilatoga orača u pozadini. Žena ima preko svijetloplave košulje crveni haljetak, pregaču i jednako svijetloplavu maramu preko glave, koja se križa pod vratom i pada otraga sve do pasa - tip što ga je Meštrović primjenjivao na navedenim skulpturama, umjesto marame koja se vezuje pod vratom. Majčin lik, posebno lice i ruke, izvedene su, kao i cijela slika, kompozicijski i koloristički na likovnoj visini dobrih autorovih skulptorskih djela.

To, nažalost, ne možemo ustvrditi za ostale slike, na kojima folklorna dokumentacija nadmašuje likovno ostvarenje. Likovi nekih slika loše su ukomponirani, a neka su lica izvedena gotovo diletantski, pa te slike nisu na čast velikom i već proslavljenom kiparu.

Međutim, kao folklorne studije svakako su te slike zanimljive i vrijedne.

Tako je na drugoj slici *Moje sestre* predstavio poprsja sestara Bire, Mande i Danice sa sprijeda vezanim crvenim maramama, u plavim košuljama i tamnim prslucima.

Treća slika predstavlja *Pastira s mijehom*, mladića u plavoj košulji, smeđem, po rubovima vezenom haljetku, modrim hlačama i s izvezenom crvenkapom na glavi. Svira u mijeh s diplama.

Četvrta slika je *Momak i djevojka u kolu*, s glavama žena u pozadini. Djevojka ima bijelu košulju, izvezenu na rubovima, sa širokim rukavima s resama, također bogato vezenima, pregaču s geometrijskim folklornim šarama i višebojnim resama, vezene crvene čarape i opanke. Mladić je u bijeloj košulji, modrom haljetku bez rukava, s pašnjačom, u modrim hlačama i opancima. Oboje na glavi imaju jednake crvenkape s izvezenim obodima.

Slika *Žene iz Dalmatinske* zagore prikazuje tri stojeće i jednu sjedeću ženu približno jednake odjeće.

Sličnih su etnografskih obilježja i dvije slike *Seljaci iz Dalmatinske zagore*.

Među tim se folklornim slikama detaljnijom razradom, boljom kompozicijom i likovnim ostvarenjem, naročito lica, ističe poprsje *Ludi Mile*, kojega je Meštrović portretirao i u skulpturi. Folklorne elemente tog zanimljivog seoskog čudaka nije mogao Meštrović vjerno prikazati u jednobojnoj skulpturi i same glave kao u slici dubokoga poprsja u bojama: plava košulja, gotovo crni haljetak, pojas, ogrtač koporan prebačen preko ramena, crvenkapa izvezena crnim obodnim ukrasima. Tužan izraz lica i košćate sklopljene ruke ostvaruju poseban dojam toga portreta.

Među tim uljenim slikama, danas u Muzeju Drniške krajine, a nekada u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, postoji i jedna zanimljiva, koja nema folklorne značajke: *Žene u tuzi*. Možda predstavljaju Ružu i sestru joj nakon očeve smrti. Za razliku od otvorenih šarenih boja navedenih slika, ta je ostvarena u nenametljivom pastelnom koloritu s prevladavanjem žute i okera. Kompozicijski je slika vrlo uspjela, a riješena je gotovo grafički, bez pojedinosti. Vjerojatno ta slika ni nije nastala u Otavicama kao ostale, jer se koloristički i stilski razlikuje od njih, ali je, u istoj cjelini, predana Drniškome muzeju.

Također i slika *Žena sa cvijetom* što predstavlja Ružu Meštrović, a na pozadini toga platna je crtež kistom dviju žena. Te posljednje slike, ali u manjoj mjeri i one folklorne, odaju

umjerenu secesijsku stilizaciju. (Reprodukcije u boji navedenih slika nalaze se u katalogu Muzeja Drniške krajine i Otavica - 713, a njihov opis s etnografskog gledišta u mojoj radnji o njima - 10578).

Nekoliko slika uljenim bojama naslikao je Meštrović i 1913. godine u Rimu i darovao ih obitelji Signorelli.

Slika *Povorka žena i dječak na konju* vrlo je zanimljive tehnike i neobična za Meštrovićev rad. Rađena je gustim pastoznim bojama, u osnovnim obrisima i površinama likova, poput radova postimpresionističkih slikara, najbliža fovistima. Zacijelo je to bio umjetnikov slikarski eksperiment ili utjecaj nekog tada viđenog platna nepoznatog nam slikara.

Već spomenuti crtež ugljenom *U očekivanju* prenio je Meštrović i u uljenoj obradi na oveći karton. Slika je izrazito secesijski komponirana, s naglašenim grafizmom i jednolično bojanim površinama. Slična je u secesijskoj kompoziciji i slika *Navještenje*, s polulikovima arhanđela i Marije, također grafički naglašenih obrisa, dok treća slika *Skidanje s križa* svojom krajnjom, gotovo egzotičnom, stilizacijom podsjeća na neke Gauguinove ili Picassove likove. Ekspresivni lik Krista kao da je prethodnik njegovom gotizirajućem velikom *Raspelu* iz 1916. godine (121 [11-12, 24-39]).

Vidimo dakle da su sve te slike, nastale 1911. u Drnišu i Otavicama i 1913. u Rimu, potpuno različite u tehnici i stilu, kao da ih nije izvela ista osoba. One su nesumnjivo tek usputna epizoda u općem Meštrovićevom stvaralaštvu, a likovno se ističe tek pojedina od njih, pa ne možemo prihvatiti tada suvremeni sud mladog Koste Strajnića da Meštrović "bojama barata tako sigurno kao sa glinom, pokazujući svestranost najvećih majstora prošlosti" (9 [16]).

Na istom mjestu Strajnić navodi da je Meštrović, vjerojatno uoči rata, "napravio nekoliko nacrta za velike freske koji nas upoznaju sa njegovim rijetkim slikarskim sposobnostima" (9 [16]). Ne znamo o kojim se slikama radi, ali da je to točno dokazuje izlaganje šest Meštrovićevih "Studija za fresko" na izložbi "Medulića" 1910. u Zagrebu. Tri ženska lika na jednom od tih koloriranih crteža odaju sve stilske oznake Meštrovićeva secesijskog vidovdanskog stila (497 [br. 69, 75-79, sl.]).

Na izložbi s Račkim iste godine Meštrović je bio autor plakata izložbe, trobojne litografije, danas u Atelijeru Meštrović.

Ugledajući se u renesansnu svestranost jednog Leonarda ili Michelangela, Ivan Meštrović je smatrao da se može izraziti u svim područjima umjetničkog djelovanja: u kiparstvu, slikarstvu, crtežu, grafici, primijenjenoj umjetnosti, čak i u književnoj poeziji i prozi. Tako se u više navrata prihvatio i slikarstva. Ponekad je razlog slikanja bio u tehničkoj spriječenosti da radi skulpture, u pomanjkanju potrebnog kiparskog atelijera i materijala.

U jednom interviewu E. K. Maenneru u pariškom tjedniku *Der Sonntag*, rekao je 1935. godine:

"Da, jednog ljeta pred tri godine nisam mogao dobiti odgovarajućeg materijala kamena. Tada sam naslikao slike." (5280).

Slikanjem se Meštrović mnogo bavio za prisilnog ratnog boravka u Švicarskoj, u Lausanni 1944. i 1945, gdje je izveo veći broj uljenih slika: *Božićna pjesma*, *Pietà*, *Sv. Jeronim*, *Jobovo dokazivanje*, *Posljednja večera*, *Stigmatizacija sv. Frane*, *Kalvarija* i *Rođenje Venere* (8766 [308]).

Vidjeli smo da je i ranije, 1913, slikao u Drnišu i Otavicama. Ali dok je tim slikama želio tek da dokumentira bliže mu osobe i zavičajni folklor, sada je imao namjeru raditi sike dostojne velikih starih majstora, naročito onih renesansnih.

Ipak je te uljene slike na platnu ili na dasci čuvao u svome domu. Imao ih je u nevelikoj kući u Zagrebu, a posebno su mu dobro došle za opremu zidova prostranih soba, dvorana i predvorja palače u Splitu.

U palači na Mejama i danas se nalazi niz Meštrovićevih slika. Osim ulja na platnu *Sviračica*, studija za skulpturu *Žena s lutnjom*, navodno iz 1919. godine, tu je uljena slika na drvu *Obitelj Ivana Meštrovića*. Ta je slika Olge i četvero djece vjerojatno nastala 1932, kada je najmlađi Mate mogao imati dvije godine. Slike *Pohod Elizabete Mariji* i *Zaruke sv. Katarine*, obje ulja na drvu, navodno su iz 1935. Za ostale slike nemamo podataka o vremenu nastanka, ali bih ih smjestio između prve 1932. i drugih datiranih 1935. To su ulja na drvu *Mrtve prirode I-III*, *Sv. Frane*, *Stigmatizacija sv. Frane*, *Bogorodica s djecom*, *Ribe i limun*, *Autoportret* i ulja na kartonu *Autoportret*, *Žene na kupanju I-II* i *Portret žene u profilu* (*Portret Olge*).

U crkvici *Sv. Jere* na Marjanu, uz jednu sliku Paška Vučetića, bila je i slika istoimenog sveca koju je Meštrović, prema usmenim podacima, naslikao u vrijeme Drugog svjetskog rata, u Švicarskoj, ali je nakon rata, zbog opasnosti od provalâ, prenesena u sakristiju katedrale *Sv. Duje*.

Jedna Meštrovićeva slika *Sv. Frane* bila je u vlasništvu inž. M. Matića u Zagrebu (9255 [12]), a jedan akvarel *Krist tjera carinike iz hrama*, koju je Ruža darovala gđi Puhovski, kasnije je završila u zbirku Đure Kokše.

Prema navedenim Meštrovićevim crtežima i po njima izvedenim litografijama, slikani su u fresko-tehnici segmenti trapezastih oblika stropa spavaće sobe zagrebačkog doma. Motivi su : *Harmonija*, *Idila*, *Ljubavnici* i središnja luneta. Freske je točno po Meštrovićevim predlošcima nacrtao na stropu Juraj Plančić, a dovršio ih je u bojama Jozo Kljaković (698 [br. XXVII, XXXI, sl.]). Te freske stoga možemo promatrati i ocjenjivati tek kao Meštrovićeve crteže, ali ne i slike.

Ocjenjujući Meštrovićevo neobilno slikarsko djelovanje, možemo ustanoviti da općenito zaostaje za kiparskim. Likove je slikao kao da ih modelira, naglašavajućinjihovu plastičnost. Bojama ih je više kolorirao nego stvarao. Prevladavaju tamne boje mletačke tradicije, možda i potamnjele od nedovoljno savladane tehnike, pogotovo što se tiče pripreme podloge, fonda slika, zbog čega ih je bilo potrebno restaurrati i konzervirati da bi se spriječilo njihovo dajnje propadanje.

O Meštrovićevu slikanju u Americi nije nam ništa podrobnije poznato, niti znamo te slike, tek ih nalazimo u inventaru Meštrovićeve kolekcije Snite Muzeja u Sveučilištu Notre Dame (XVIII. 102). Slike su rađene uljenim bojama, uglavnom na drvenoj podlozi, nepotpisane, a veličine od 38 do 185 cm. Predstavljaju: *Autoportret*, *Dva lika u razgovoru*, *Muški lik u govoru*, *Stigmatizacija sv. Frane*, *Rođenje Venere*, *Mitološki prizor*, *Jobovo uvjeravanje*, *Božićna pjesma* i *Pietà*. Mislim da se radi o ranijim slikama nastalima u Švicarskoj u vrijeme rata, jer je pouzdano da je neke od tih slika (*Sv. Franu*, *Rođenje Venere*, *Joba* i *Pietà*) Meštrović 1947. prenio u Ameriku (XVIII. 9). O njima stoga ne mogu ništa nova reći.

1. IZLOŽBA MEŠTROVIĆ-RAČKI
Plakat za izložbu 1910. u Zagrebu.
Secesijski stilizirana muška glava.
Zagreb, 1910.
Litografija: crebrna, zlatna, crna.
Vel. 70,6 x 48,4 cm.
Tekst: IZLOŽBA MEŠTROVIĆ-RAČKI OTVORENA 1. SVIB. – 1. LIP. OD 9-7 SATI. ULAZ 1 K. KATALOG IZD. DRUŠTVO HRV. KNJIŽEVNIKA
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Inv.br.AMZ-360.Dar Koste Strajnića,1976.
Pod.: 610 [71-72, br. 103, sl.].

1a. DJEVOJKA S LUTNJOM.
Zagreb,1920.
Litografija.Tiskano u „Rožankowski i drug d.d.“ Zagreb.
Vel.46,5 x 34,3 cm.
Vl.Muzej za umjetnost i obrt,Zagreb,MUO-056998/12,jedan list.
National Gallery of Art-Washington,Rosenwald Collection,Ob.nr.1943.3.6415,jedan list.

2. MAPA LITOGRAFIJA: “MEŠTROVIĆ”
Potpuna mapa s koricama i 21 litografijom.
Grafika na prednjoj korici: Muškarac s knjigom.
Crteže za seriju litografija dogotovio 1922. u Dubrovniku. Izložio je u Zagrebu 1927.
Zagreb, 1923.
Litografije I-XXI.
Vel. 66,2 x 50 cm.
Ukupno tiskano 30 numeriranih i potpisanih primjeraka.
Zaklada tiskare Narodnih novina-Zagreb,suradnik Stjepan Horvat.
Četvrta mapa umjetničkog udruženja“Proljetni salon“.
Sign. olovkom (sve litografije): I. Meštrović
Vl.: (10 mapa otkupila jugoslavenska Vlada, 15 muzeji i galerije, 15 razne ustanove i privatnici); Galerija Meštrović, Split; Atelijer Meštrović, Zagreb (Kupljeno od Mirjane Schneider,1963.); Sveučilište Notre Dame, SAD; Obitelj Meštrović (Izvoz iz Galerije Meštrović u SAD, br. 196-216); Elizabeta Kaštelančić, Zagreb.Victoria &Albert Museum,London,poklon gosp.A.L.B.Ashton-Art fund,no.13.,British Museum,London,Inv. br.1925,0314.63.1-21,No.19(ili14).Muzej za umjetnost i obrt,Zagreb,mapu darovao Državni Arhiv u Zagrebu,18.09.1941.,Inv.br.MUO-058488/01.National Gallery of Art-Washington,Rosenwald Collection-16 grafika. Philadelphia Museum of Art-Philadelphia (Dar Christiana Brintona 1941.,5 litografija,nekompletna mapa).
Izl.: Zagreb 1923, New York 1924, Venecija 1927, Split 1958, Osijek 1970, Split 1971, Šibenik 1976, Zadar 1976, Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: 521 [107-125]; 598; 601; 640 [br. 71-91]; 698; 719f; 2643; 2886; 2676; 3518.

3. NAVJEŠTENJE (1) (Blagovijest, Annunciation).
Zagreb, 1923.
Crna litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 2. Ivan Meštrović: “Anonziazione”
Vel. 66 x 50 cm.

4. BOGORODICA S DJETETOM I ANĐELIMA (2) (Bogorodica, Madonna)
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Vel. 66 x 50 cm.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 11. Ivan Meštrović: “Mutter Gottes”

5. KRIST I PRESTUPNICA (III) (Isusovo suđenje bludnici, Jesus Giving Judgment on the Prostitute).
Zagreb, 1923.
Crna litografija.
Vel. 60 x 50 cm.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 3. Ivan Meštrović: “Kristus und die Linderin2
Izv. num.: 29.

6. USKRSNUĆE LAZARA (IV) (Resurrection of Lazarus).
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Vel. 60 x 50 cm.
Bez sign.

7. PROPOVJED NA GORI (V) (Besjeda na gori, The Sermon on the Mountain).
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 10. Ivan Meštrović “Bergpreding”
Vel. 60 x 50 cm.
Pod.: XVIII. 62.

8. MOLITVA (6) (Molitva u Getsemaškoj bašti, Prayer in the Garden of Gethsemane).
Zagreb, 1923.
Crna litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 7. Ivan Meštrović: “Gebet”
Vel. 60 x 50 cm.
Pod.: 698 [br. 119, sl.].

9. POLAGANJE U GROB (7) (Entombent)
Zagreb, 1923.
Modra litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 1. Ivan Meštrović: “Grablegung Kristi”
Vel. 60 x 50 cm.

10. SV. JURAJ (8) (St. George).
Zagreb, 1923.
Zelena litografija.
Vel. 60 x 50 cm.

11. ANĐEO S LUTNJOM (9) (Sviračica, Girl Musician)
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 9. Ivan Meštrović: “Muzicirende”
Vel. 60 x 50 cm.
Pod.: 698 [br. 119, sl.].

12. DJEVOJKA SA CVIJETOM (10) (Girl with Flower).
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Vel. 60 x 50 cm.

13. DJEVOJKE S LUTNJAMA (XI) (Harmonija, Harmony)
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Vel. 60 x 50 cm.
Pod.: 698 [br 120, sl.].

14. POVJERAVANJE (XII) (U povjerenju, In Confidence).
Zagreb, 1923.
Crna litografija.
Sign.: 25 /35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 8. Ivan Meštrović: “Im Vertrauen”
Vel. 60 x 50 cm.
Pod.: 698 [br. 121, sl.].

15. DVA ŽENSKA AKTA (XVIII) (Žene, Women).
Zagreb, 1923.
Crna litografija.
Vel. 33 x 50,5 cm.
Pod.: 698 [br. 122, sl.].

16. TRI ŽENE (XIV) (Idila, Idyl).
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Vel. 50 x 66 cm.
Pod.: 698 [br. 123, sl.].

17. DOMAGOJEVI BORCI (XV) (Fighters of Domagoj).
Zagreb, 1923.
Crna litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 6. Ivan Meštrović: “Domagoj Kämpfer”
Vel. 50 x 66 cm.
Pod.: 27 [br. CIII, sl.].

18. DOMAGOJECI STRIJELCI (XVI) (Archers of Domagoj).
Zagreb, 1923.
Crvena litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 5. Ivan Meštrović: “Domagoj Schützen”
Vel. 50 x 66 cm.
Pod.: 27 [br. CIV, sl.]; 698 [br. 124, sl.].

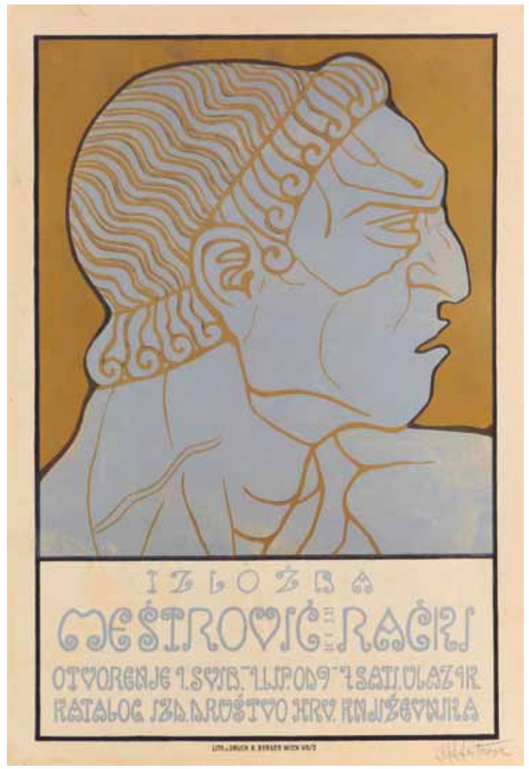
19. ŽENSKI AKT (XVII) (Čežnja, Longing).
Zagreb, 1923.
Zelena litografija.
Vel. 50 x 66 cm.

20. LJUBAVNICI (XVIII) (Lovers).
Zagreb, 1923.
Crvena litografija.
Vel. 50 x 66 cm.
Pod.: 698 [br. 125, sl.].

21. JOB (XIX) (Job).
Zagreb, 1923.
Crna litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 12. Ivan Meštrović: Job
Vel. 50 x 66 cm.

22. PROROK (XX) (Studija za proroka, Study for Prophet).
Zagreb, 1923.
Modra litografija.
Sign.: 25/35 I Meštrović
Natpis na poleđini: 4. Ivan Meštrović: “Prophet (studie)”
Vel. 50 x 66 cm.

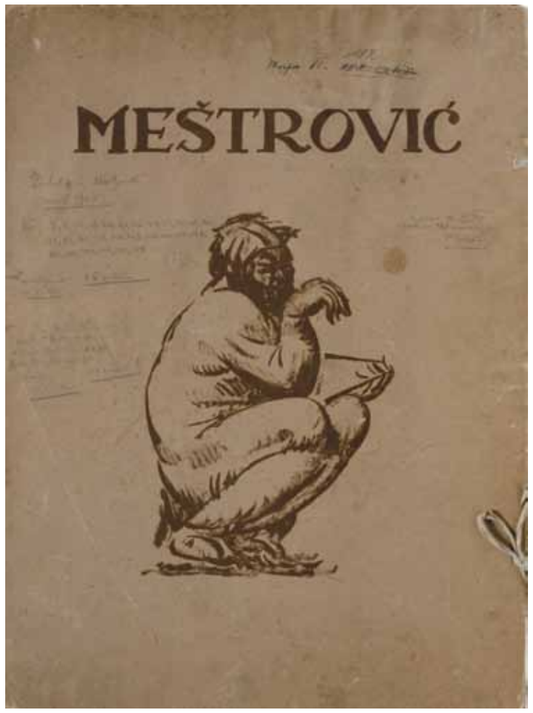
23. ŽENSKI AKT (XXI) (Akt, Nude).
Zagreb, 1923.
Smeđa litografija.
Vel. 50 x 66 cm.

IZLOŽBA
MEŠTROVIĆ
RADOVI
OTVORENJE 1. SVIB. U 11 SATI PRIJE PODNE U 1 SAT ULAZAK
KATALOG IZD. DRUŠTVO HRV. KNJIŽEVNIKA

1

1a

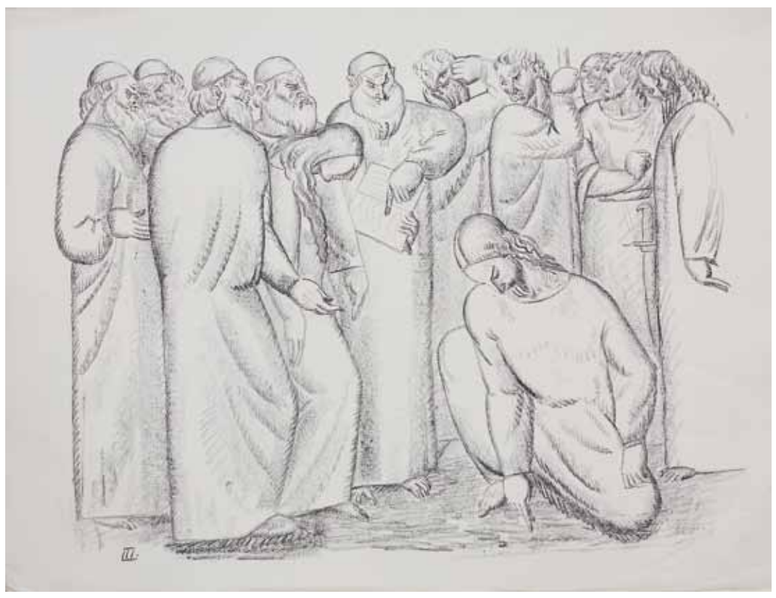

MEŠTROVIĆ

2

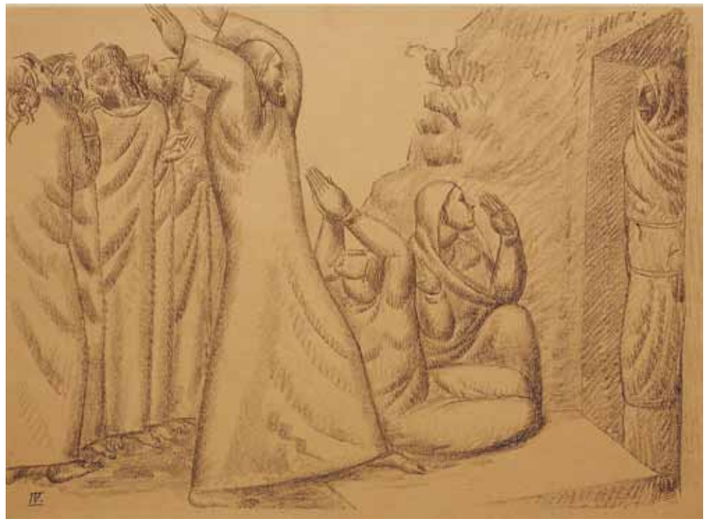

4

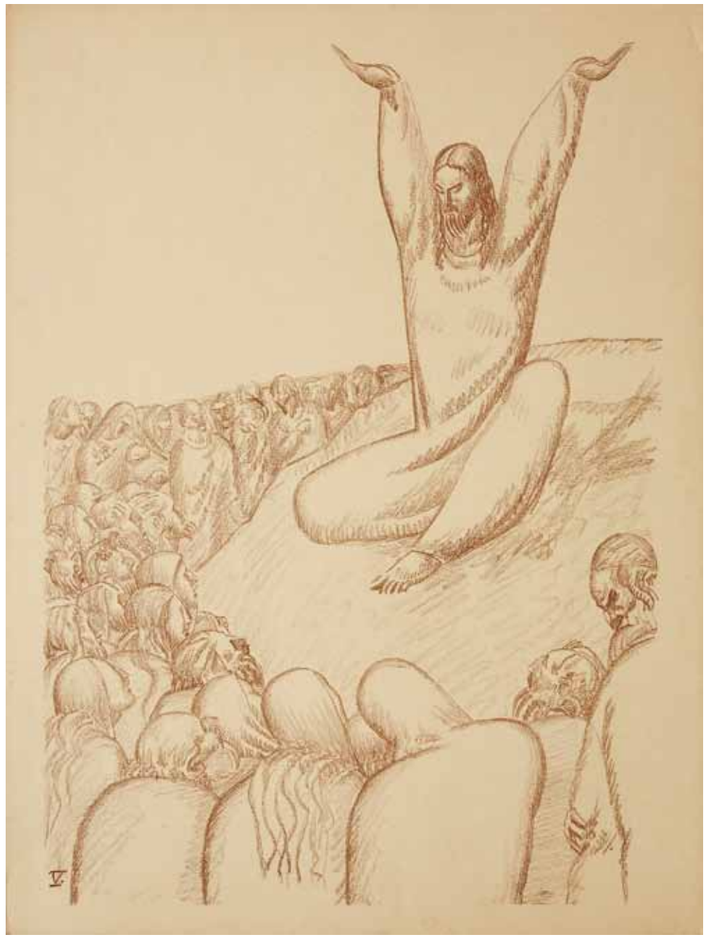

5

6

7

8

9

10

11

12

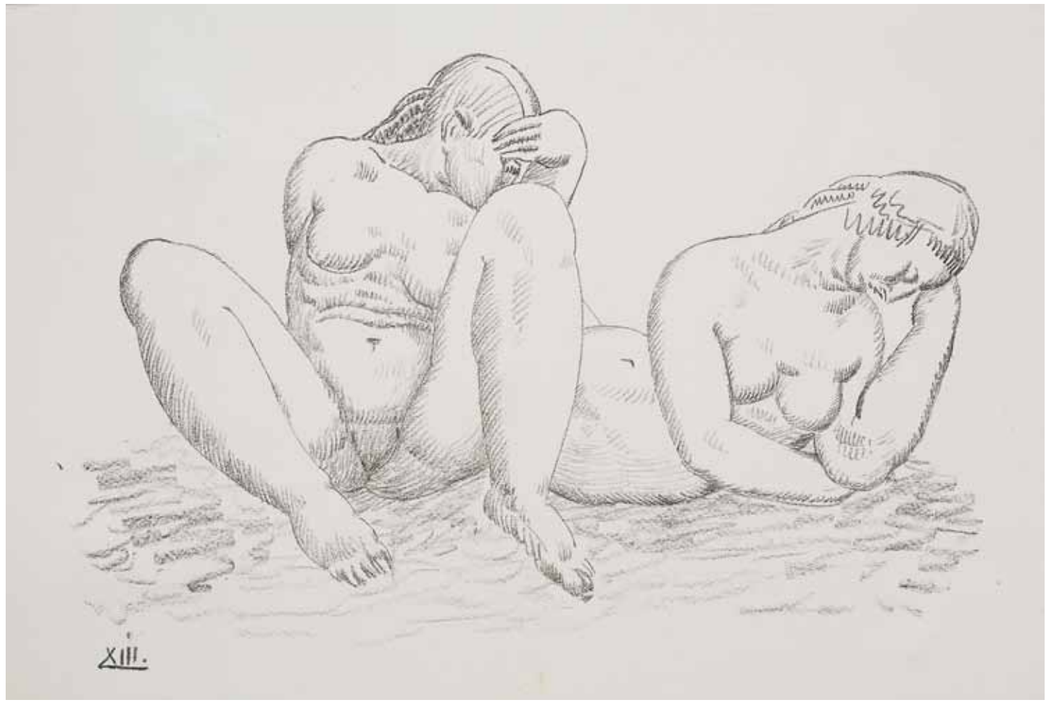

13

14

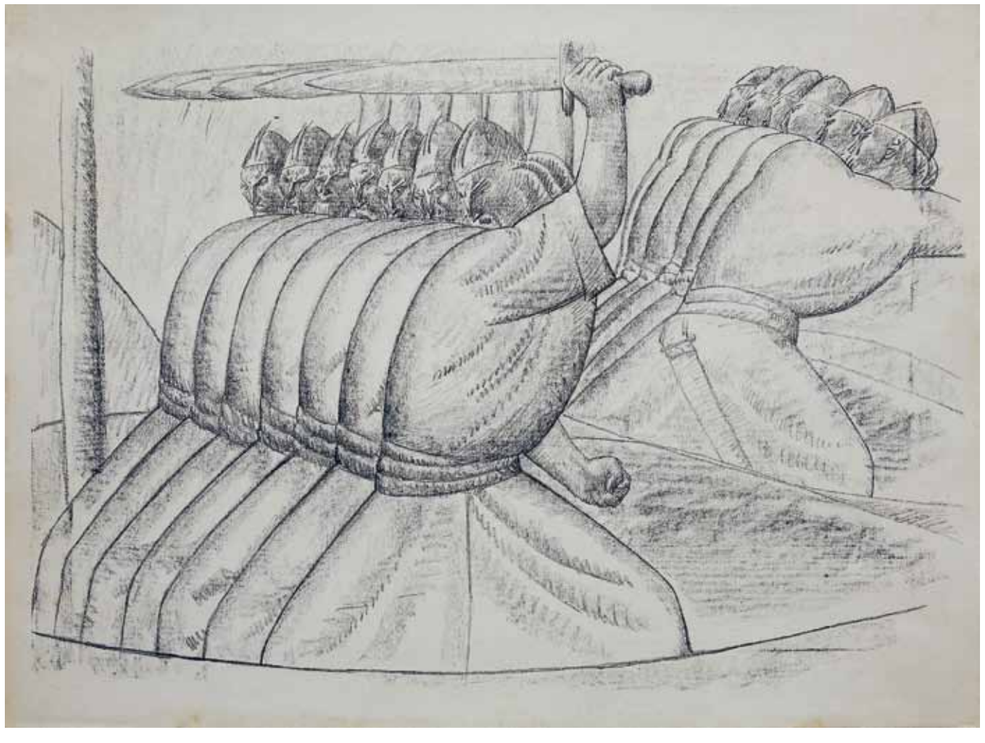
15

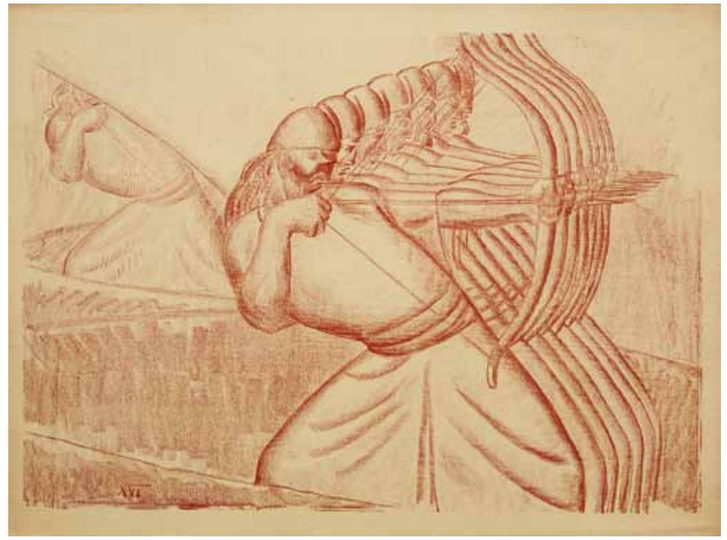

16

17

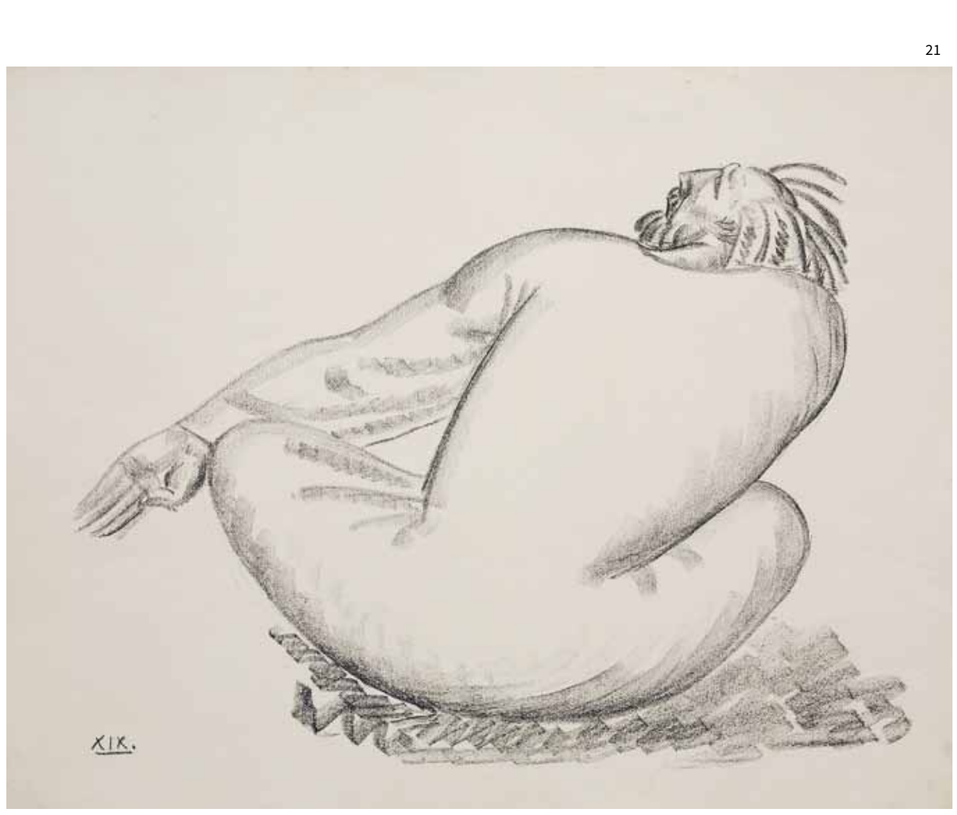
18

19

20

21

22

23

God. 1923. objavljena je *Mapa litografija* Ivana Meštrovića, kao 4. izdanje *Proljetnog salona* iste godine, kada je i predstavljena na 17. izložbi toga Salona u Zagrebu. Otisnuta je u Zakladi tiskare Narodnih novina u Zagrebu u 30 numeriranih i potpisanih primjeraka, a prigodom prodaje nosila je i ime svakoga kupca. Deset primjeraka kupila je jugoslavenska Vlada, petnaest su kupili muzeji i galerije, a nešto i privatni kolekcionari. Prodavala se u knjižari Z. i V. Vasića u Zagrebu za 3000 dinara, a bila je oglašena u *Novoj Evropi* br. 1. 1924. god. (2668).

Nije poznato je li Meštrović vlastoručno pripremio kamene ploče za otiskivanje litografija, ili tek ustupio svoje crteže, pa su u tiskari obavili sav posao pripreme i tiskanja. U svakom slučaju te su litografije istovjetne njegovim crtežima rađenima 1919-1923. godine.

Andrija Milčinović je tom prigodom pisao u zagrebačkoj *Slobodnoj tribuni* o Meštroviću grafičaru (2643). U jednoj obavijesti u splitskom dnevniku *Novo doba* navodilo se da su to originalne litografije „otisnute rukom“ (2676). Sam Meštrović pisao je tada bratu Peši u Edinburgh da je „napravio album sa 21 crtežem u 30 primjeraka“, koji je i izložio.

Nakon predstavljanja mape litografija na izložbi *Proljetnog salona* u Zagrebu, Meštrović ih više za života nije izlagao u domovini, a u inozemstvu 1924. na izložbi u New Yorku 21. litografiju (521), na *Izložbi jugoslovenske grafike* u Zürichu 1926. (526); zatim na *Međunarodnoj izložbi grafike* u Firenci 1927. (3518), a litografija *Djevojka s lutnjom* bila je izložena 1929. u *National Accademy of Art* u Chicagu (4009).

Američki kritičar i kolekcionar Charles Brinton posjedovao je uz crteže i Meštrovićeve litografije, koje je 1941. darovao *Philadelphia Museumu of Modern Art*. Trgovac umjetnina u Philadelphiji Robert Carlen nabavio je od neke Meštrovićeve znanice iz New Yorka veliki broj Meštrovićevih litografija, koje je prodavao američkim kolekcionarima, a šest listova posudio je 1969. Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Atelijer Meštrović nabavio je mapu 1963. god. (698).

Tek su dugo nakon smrti u nas izlagane te litografije. Izložbu prvog primjerka mape, darovanu prvoj supruzi Ruži, izložio sam kao prvu izložbu novoustrojenog Salona Matice hrvatske u Splitu 1971. (601), a Atelijer Meštrović je litografije iz svoje mape izlagao na izložbama Meštrovićevih skulptura 1970. u Zadru (615), Osijeku (598), Karlovcu (7750), a 1976. i u Šibeniku (616). U svom stalnom postavu izlagao je Atelijer i nekoliko tih litografija (698), a na trajno izlaganje ustupio ih je Spomen-galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju (697; 711b). Mapu s dvadeset litografija posjeduje Galerija Meštrović, a 13 duplikata preneseno je iz Galerije u Ameriku, u Notre Dame.

Litografije „Mape litografija: Meštrović” predstavljaju svetačke teme, ženske i muške likove i aktove i glazbene teme i dvije Domagojevih strijelaca i boraca

Litografije XI. *Djevojke s lutnjama*, XII. *Povjeravanje*, XIV. *Tri žene* (*Idila*) i XVIII. *Dvije žene* (*Ljubavnici*) predlošci su za freske što će ih 1924-1925. slikar Jozo Kljaković izvesti na stropu spavaće sobe Meštrovićeve kuće u Zagrebu. Neke su litografije teme skulptura što ih je tih godina izveo: IX. *Anđeo s lutnjom*, XIII. *Dva ženska akta*, XVI. *Domagojevi strijelci* i XX. *Prorok*.

Iako su litografije, odnosno crteži za njih, još rađeni u debljim i tvrđim potezima silueta, a sjenčenje je također ostvareno grafičkim linijama a ne prijelazima sfumata kao u kasnijim crtežima, ovi se litografski crteži tehnikom još donekle nadovezuju na one ranije, secesijske, iz ratnog razdoblja, ali se stilski od njih već potpuno razlikuju, odajući ne više secesijski nego art déco stil. Oni su izrazito lirski, a ne dramatični, produhovljeni temama i izvedbama, gotovo muzikalni. I sami su motivi ljubavi, one tjelesne i one božanske, prevladavajući. Rađeni su u onom art déco stilu u kojem su tada izvođene i skulpture u cavtatskom *Račićevom mauzoleju*. S estetskog likovnog gledišta ima među njima istaknutih kompozicija poput *Navještenja*, *Propovijedi na gori*, *Molitve*, *Anđela s lutnjom*, *Djevojke sa cvijetom*, *Djevojaka s lutnjama*, *Povjerenja*, *Tri žene*, *Domagojevih boraca*, *Ženskog akta* i *Dviju žena*. U čitavom obilnom Meštrovićevom crtaćem opusu ova mapa zacijelo zauzima istaknuto mjesto (8174; 8331; 8545; 8862).

CRTEŽI

CRTEŽI

Izvorno su nam poznati i najbrojniji Meštrovićevi crteži u Galeriji Meštrović u Splitu, kao i oni koje je obitelj preuzela iz te galerije i prenijela u SAD; također crteži u Atelijeru Meštrović u Zagrebu i još neki, dok o ostalima znamo tek prema podacima o njima, najviše iz inventarskih popisa naših i inozemnih muzeja i galerija, kao i iz katalogâ izložbi na kojima su izlagani; također iz objavljenih reprodukcija nekih od njih.

Kao i kod skulptura, sabrani podaci svih nisu potpuno pouzdani, jer su mnogi crteži istovjetnih naziva, a neki se navode pod različitim nazivima.

I njihovo datiranje, kao i posjedovanje, otežano je kao i kod skulptura. Datiranja znatnog broja crteža stoga su tek približna, a neka i nepouzdana, određivana uglavnom prema njihovim stilskim značajkama. Rijetkim crtežima – poput onima brojnima nastalima 1925. u New Yorku – sam je autor uz potpis dopisao i godinu nastanka.

Problem je i s navođenjem tehnike većeg dijela crteža. Meštrović ih je radio najčešće pastelnom kredom, crnom ili bojenom, ali se u popisima, katalozima i inventarima različito navode kao ugljen, masna kreda, pastel, olovka ili samo kao crteži.

Crteži su poredani i numerirani prema pouzdanoj ili tek pretpostavljenoj kronologiji. (Za navedena nepouzdana razdoblja od više godina uzeta je za redoslijed prva godina).Na kraju su dodani crteži za koje, za sada, nije bilo moguće ni približno odrediti vrijeme nastanka, uglavnom oni koji nisu ni viđeni.

Crteži u posjedu Meštrovićeve zbirke Snite Museuma Sveučilišta Notre Dame (SAD) u poslanom privremenom inventaru te ustanove nisu datirani, pa ih donosimo na kraju u prilogu bez datiranja.

Crtežima u posjedu obitelji Meštrović, izvezenima iz Galerije Meštrović u South Bend (odnosno Notre Dame) nije poznato nalazište, pa su navedeni kao “Vlasništvo obitelji Meštrović (SAD)”, pod brojevima izvoznog popisa načinjenog u navedenoj galeriji.

Elizabeta Kaštelančić, po majci Klein, naslijedila je od svoje tetke Ruže Meštrović dio skulptura i crteža što ih je Meštrović darovao Ruži. Sada su u njezine kćeri Sabine. Crteži su najčešće skice olovkom na malenim papirima ili u bilježnici. Dio crteža otkupila je Galerija Meštrović u Splitu.

I u katalogu crteža, kao i djelâ, neki su brojevi uklonjeni jer je naknadno dokazana istovjetnost dvaju crteža, a neki su dopisani dodatkom a, b ili c.

1. a) GLAVA BEDUINA
Glava bradatog Beduina s turbanom, u profilu.
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: Meštrović
Lit.: 45 [32, sl.].
b) GLAVA ŽENE
Ženska glava kovrčaste kose u profilu.
Crtež olovkom.
Sign.: Meštrović I.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

2. a) TURSKI SULTAN MEHMED II.
Polulik s bradom i brcima u vladarskoj odjeći.
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Natpis: Car Mehmed II. veliki turski
Sign.: Meštrović
b) ORNAMENT
Crtež olovkom
Sign.: I. Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [31].

3. IVAN KASTRIOTIĆ SKENDERBEG, glava.
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Natpis: Jure Kaštriotić Skenderbeg.
Sign.: Ivan Meštrović. Preko ruke: Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [31].

4. DVIJE GLAVE
Dvije glave, jednog muškarca srednjih godina i jednog starca, s bradama i brcima.
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: S/1 Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32, sl.].

5. a) ŽENSKI AKT
Split, 1900.
Crtež sjedećeg akta bez glave.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
b) ORNAMENT
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [31].

6. a) GLAVA ŽENE
Ženska glava sa čipkastim ovratnikom i vrlo bogatim šeširom sa cvijećem i perjem.
Split, 1900.
Crtež olovkom
Vel. 36 x 27 cm.
b) ORNAMENT
Crtež olovkom
Sign.: I. Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [31-32, sl.].

7. a) ORNAMENT
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: Meštrović
b) GLAVA ŽENE
Nedovršena ženska glava u profilu.
Crtež olovkom.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [33].

8. a)GLAVA BOGORODICE
Glava Bogorodice u profilu, pokrivena plaštem
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: I. Meštrović
b) GLAVA MUŠKARCA
Glava bradatog muškarca u profilu, sa šeširom.
Crtež olovkom.
Sign.: Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32, sl.].

9. a) ZASTAVA SA STUPOM
Hrvatska zastava povezana uz stup, s trobojnom vrpcom
Split, 1900.
Crtež crvenom i plavom olovkom.
Vel. 22,5 x 17,5 cm.
Natpis: Narodni Barjak.
Sign.: Ivan Meštrović
b) CVIJEĆE I VRPCE
Crtež olovkom.
Sign.: Ivan Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [33].

10. a) VAZA I PTICE
Stilizirana vaza sa cvijećem između dvije stilizirane ptice.
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: Govani Meštrović
b) ORNAMENT I ŽIVOTINJA
Ornament i u uglu neobična životinja
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

11. VAZA I PTICE
Vaza sa cvijećem među pticama
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign. (drugom rukom): Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

11a.KAPITEL.
Split,1900.
Olovka na papiru.
Vel.26,2 x 35,3 cm.
Vl.:Galerija Meštrović, Split.(inv.678).

12. VAZA SA CVIJEĆEM
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 33 x 25 cm.
Sign.: Gina Bilinich Ivan Meštrović (Meštrovićev rukopis).
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32, sl.].

13. a) VAZA SA CVIJEĆEM
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
b) ORNAMENT
Crtež olovkom.
Sign.: Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

14. a) ORNAMENT
Ornament, natpis velikim slovima iznad njega: MEŠTRO VIĆ
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
b) ORNAMENT
Crtež olovkom
Sign.: Ivan Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

15. a) ORNAMENTI
Dva ornamenta u gornjem lijevom uglu.
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: S. III. I. Meštrović
b) ORNAMENTI
Dva ornamenta u gornjem lijevom uglu.
Crtež olovkom.
Sign.: S.IV. Split 6. III (1900). I. Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

16. a) ORNAMENT
Split, 1900.
Crtež olovkom
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: S. IV/6. I. Meštrović
b) ORNAMENT
Crtež olovkom.
Sign.: S.VII/7. I. Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

17. ORNAMENT I POSVETA OCU
Lisnata kartuša s natpisom:
Ivan Meštrović Svomu ocu Dragi oče na Čast Tvoju Ne mam Nista datidam na tvoj mili imendan
Split, 1900.
Crtež olovkom.
Vel. 36 x 27 cm.
Sign.: I. Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Lit.: 45 [32].

18. a) OPLAKIVANJE KRISTA
Polulik Krista u krilu Marije i Ivana.
Beč, 1901.
Crtež crnom i bijelom kredom.
Vel. 74,1 x 92 cm.
Na poleđini skica crteža *Oplakivanja*.
b) Isti motiv skicoznije.
Vl.: Akademija likovnih umjetnosti, Beč (inv. 28.086). Ku pljeno od Wolfganga Wettera, Beč.
Lit.: 10421 [sl.].

20. PRIZOR S MUŠKIM AKTOVIMA
Natpis na poleđini (ćir.): "Povratak k heroizmu".
Studija za *Banovića Strahinju* (1908).
Muški torzo, klečeći muški akt, borci, u pozadini antički hram.
Beč, 1904.
Tuš.
Izvorna numeracija: Br. 129; Br. 74.
Vel.: 20,9 x 16,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 225).
Lit.: 10001.
Pod.: I. 3. 1. 207.

21. a) TRI MUŠKARCA (Nošenje ranjenika).
Beč, 1905.
Tuš.
Izv. num.: Br. 128; Br. 70.
Vel. 32,7 x 20,2 cm.
b) PRIZOR S MUŠKIM AKTOVIMA
Gomila aktova penje se na liticu i padaju dolje.
Beč, 1905.
Olovka i tuš na smeđem papiru.
(Veza: Dante 1904, Timor Dei 1904).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 246 a, b).
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 228; 125 [311, br. 15, sl.]; 108 [29, br. 18, sl.]; 641 [30, sl.].

22. a) PRIZOR SA ZMIJOM, MUŠKIM I ŽENSKIM AKTOVIMA I STUDIJE ŠAKE
Beč, 1905.
Tuš i crni pastel.
Izv. num.: Br. 119; Br. 4.
Vel. 37,1 x 30,1 cm.
(Veza: Dante: Divina Commedia ? 1904).
b) ŠEST MUŠKIH GLAVA
Muške glave s naglašenim brcima.
1905.
Ugljen.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 644 ab).
Pod.: I. 3. 1. 618.

23. a) PRIZOR S VILOM RAVIOJLOM
Krilati ženski akt na grani stabla.
Beč, 1905.
Crni pastel
Vel. 30,8 x 26,2 cm.
b) MUŠKI I ŽENSKI AKT (Paolo i Francesca da Rimini).
Stojeći muški i ženski akt; drvo u pozadini; na zelenom pa piru.
Beč, 1905.
Izv. num.: Br. 152.
Vl.:Galerija Meštrović , Split (inv.250 a,b).
Izl.: Zagreb 1983.
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 232; 125 [311, br. 28, sl.].

24. STOJEĆI MUŠKI AKT (Laokon?) (Homme nu debout).
Bradati prignuti muški akt, sa zmijom u rukama.
Beč, 1905. (?).
Crni pastel.
Vel. 29,4 x 21,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović (inv. 228).
Izl.: Pariz 1983.
Pod.: I. 3. 1. 210; 633 [br. 54].

25. KLEČEĆI MUŠKI AKTOVI U TRIJEMU
Beč , 1905.
Crni pastel i tuš.
Izv. num.: Br. 124; Br. 51.
Vel. 39 x 30,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 237).
Lit.: 10001.
Pod.: I. 3. 1. 219.

26. a) TRI PRIZORA S AKTOVIMA; ŽENSKA GLAVA.
Brojni aktovi pod lukovima i unutar dva okvira.
Beč, 1906.
Tuš i olovka.
Izv. num.: Br. 116; Br. 66.
Vel. 32,7 x 47 cm.
(Veza: Dante D. C. 1904. Conte Ugolino).
(Skica za "Izvor života" u Drnišu, 1906, prva, lijeva).
b) MUŠKARCI I KARIJATIDE, skica.
Beč, 1906.
Tuš i olovka.
(Analogno *Zidanje Skadra*, 1906. i *Četiri starca* u kabinetu grafike, 1905).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 253 a,b).
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 235; 125 [311, br. 28,sl.].

27. a) SKICA ZA ZDENAC ŽIVOTA (Esquisse pour Puits de la vie).
Fontana s muškim i ženskim aktovima.
Beč, 1905.
Olovka.
Vel. 10,3 x 24,1 cm.
Sign.: Ivan Brunnen
b) CRTEŽI S MUŠKIM AKTOVIMA (Studija za "Zdenac živo ta", 1905).
Beč, 1905.
Olovka.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 161 a, b).
Izl.: Zagreb 1983, Pariz 1983.
Pod.: I. 3. 1. 161; 125 [311, br. 16, sl.]; 633 [br. 53]; 641 [29, br. 114].

28. a) NOŠENJE MRTVE ŽENE I.
Pet kostura nose mrtvu ženu. Muški akt sjedi.
Beč, 1905-1906. (?).
Crni pastel i tuš.
Izv. num.: Br. 122; Br. 41.
Vel. 38,8 x 49,3 cm.
b) GLAVA STARCA. (Portret dr. Čingrije, gradonačelnika Dubrovnika, Studija za reljef lijevan u bronci 1905. Rijeka).
Rijeka, 1905.
Crni pastel.
(Lijevano u bronci i crnom mramoru). 1905, Rijeka, bron ca, VB/83).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 254 a,b).
Lit.: 10 [br. 38].
Pod.: I. 3. 1. 236.

29. OPLAKIVANJE MRTVACA
Velika skupina ljudi i ležeći muški akt.
Beč, 1905-1906.
Crni pastel i tuš.
Vel. 28 x 36,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 221).
Pod.: I. 3. 1. 203.

30. MUŠKI I ŽENSKI AKT
Muškarac i žena zagrljeni na krevetu.
Beč, 1905-1906.
Ugljen, tuš na zelenom papiru.
Vel. 25 x 29,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.
Pod.: 125 [311, br. 12, sl.].

31. PET MUŠKIH AKTOVA
Četiri stojeća i jedan sjedeći akt.
Beč, 1906. (?).
Bijeli i crni pastel na narančastom papiru.
Vel. 38 x 43 cm.
Izv. num.: Br. 153; Br. 5.
(Studija za "Zidanje Skadra", 1906. ?).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 232).
Pod.: I. 3. 1. 214; 125 [312, br. 39, sl.].

32. a) TRI STOJEĆA MUŠKA AKTA
Beč, 1906. (?).
Crni pastel.
Vel. 32,4 x 37,1 cm.
b) DVA SJEDEĆA ŽENSKA AKTA I POPRSJE ŽENE
Beč, 1906. (?).
Crni pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 255 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 237.

33. IZVOR ŽIVOTA, fontana (Study for At the Source of Life).
Beč, 1906.
Tuš.
Izv. num.: Br. 151.
Vel. 20 x 14 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović. Pohrana Notre Dame, SAD.
Izl.: Notre Dame 1983.
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 34, 31.

34. STUDIJA ZA VRELO ŽIVOTA (Izvor života, Esquisse pour Fontaine de la vie).
Nacrt zidne fontane sa stojećim aktovima.
Beč, 1906.
Olovka, crni i crveni tuš.
Izv. num.: Br. 140; br. 43.
Vel. 21,5 x 13,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 222).
Izl.: Zagreb 1983, Pariz 1983.
Lit.: 10001.
Pod.: I.. 3. 204; 125 [311, br. 35, sl.]; 641 [30, br. 115, 116, sl.]; 633 [br. 56].

35. ČETIRI STARCA (Vier nackte Greise).
Beč, 1906.
Olovka.
Pod.: 660 [34, sl.].

36. STUDIJA ZA "ZIDANJE SKADRA"
Muški aktovi zidaju. Glava i prsi žene u otvorima.
Zagreb, 1906.
Crni pastel, tuš.
Vel. 30,5 x 40,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 236).
Lit.: 10001.
Pod.: I. 31. 218).

37. ŽENE NA GROBLJU.
Groblje sa crkvicom, čempresima i nizom žena.
Beč, 1906. (?).
Crni pastel i tuš.
Izv. num.: Br. 148; Br. 71.
Vel. 30,5 x 47,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 233).
Izl.: Pariz 1983.
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 215.

38 TRI ŽENE
Studija triju ženskih aktova . Tri na podu sjedeća ženska akta.
Beč, 1906-1907. (?).
Tuš (list iz notesa).
Vel. 9 x 14 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 101). Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: II. 7; 698 [br. 100, sl.]; 719f [br. 101].

39. a) MUŠKI I ŽENSKI AKTOVI
Pet stojećih likova u igri.
Beč, 1905.
Olovka.
Vel. 21,9 x 25,2 cm.
b) POPRSJE MUŠKOG AKTA S KOPLJEM
Beč, 1906-1908. (?).
Crni pastel i tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 244 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 226.

40 DIO ŽENSKOG LICA
Donji dio glave oslonjene na ruku.
Beč, oko 1906-1910.
Olovka i smeđi pastel.
Vel. 23,2 x 20,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 482).
Pod.: I. 3. 1. 464.

41. STUDIJA ZA NADGROBNI SPOMENIK PJESNIKA S. S. KRANJČEVIĆA
Glava Kranjčevića, muški aktovi i poprsje žene.
Beč, 1907.
Crni pastel i tuš.
Izv. num.: Br. 120; Br. 21.
Vel. 36,5 x 25,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 224).
Lit.: 10001.
Pod.: I. 3. 1. 206.

42. a) PRIZOR S MUŠKIM AKTOM I KOSTURIMA
Muški akt kleči među kosturima.
Beč, 1905.
Tuš,bijeli i crni pastel .
Izv. num.: Br. 117; Br. 1.
Vel. 47 x 31,6 cm.
b) LEŽEĆI ŽENSKI AKT, skica.
Oko 1907-1908.
Bijeli i crni pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 252 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 234.

43. a) ČETIRI STOJEĆA MUŠKA AKTA
Beč, 1905-1906 .
Tuš, bijeli i crni pastel.
Vel. 31,8 x 26 cm.
b) VRČ S MUŠKIM I ŽENSKIM AKTOVIMA PO UZORU NA GRČKE VRČEVE.
Beč , 1907.
Tuš, bijeli i crni pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 247 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 229 a, b.

44. NOŠENJE MRTVE ŽENE II.
Beč ,1905-1906.
Tuš. Varijanta crteža istog naziva.
Izv. num.: Br. 149; Br. 15.
Vel. 15,5 x 26,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 231).
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 213.

45. GRČKA VAZA IV.
Vaza sa širokim visokim grlom, s ratnicima.
Beč, oko 1907-1908.
Tempera.
Vel.: 31 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 457).
Pod.: I. 3. 1. 439.

46. GRČKA VAZA III.
Visoka vaza bez ručica sa četiri niza likova.
Beč, oko 1907-1908.
Tempera.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 456).
Pod.: I. 3. 1. 438.

47. GRČKA VAZA II.
Vaza s ručicama, s ratnicima i konjanicima.
Beč, 1907-1908.
Tempera.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 455).
Pod.: I. 3. 1. 437.

48. GRČKA VAZA I .
Široka vaza s dva niza muških i ženskih likova.
Beč, oko 1907-1908.
Tempera.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 454).
Pod.: I. 3. 1. 436.

49. DJEVOJKA I RANJENI VOJNIK (Skica za *Kosovku djevojku*).
Sjedeća djevojka i muški akt s kacigom.
Pariz 1908. (?).
Tuš i olovka.
Na drugoj strani: skica kapitela (kompozitnog).
Vl.: Tomo Meštrović, Split.
Pod.: X.

50. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt raširenih nogu. (Skica za *Udovicu*, 1908).
Pariz, 1908.
Olovka.
Izv. num.: Br. 131 I; Br. 8.
Vel. 31,1 x 24,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 332).
Pod.: I. 3. 1. 314.

50a.ŽENSKI AKTOVI (Skica za Udovice?).
Četiri ženska akta.
Pariz,1908.?
Olovka na kartonu.
Vel.30 x 40 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

50b. UDOVICE S DJECOM.
Četiri udovice s djecom,jedan dječji i ženski akt.
Pariz,1908.?
Olovka na kartonu.
Vel.:30 x 40 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

51. LEŽEĆI MUŠKI I ŽENSKI AKT S KRILATOM ZMIJOM
Beč , 1905..
Crni pastel i tuš. Zelenosivi papir.
Vel. 24,7 x 29,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 229).
Pod.: I. 3. 1. 211; 125 [br. 12, sl.].

52. KRALJEVIĆ MARKO NA GOZBI
Veći broj ljudi za stolom. U prvom planu lik Kraljevića Marka.
Pariz, 1906.
Crni pastel i tuš. Narančasti papir.
Izv. num.: Br. 130; Br. 72.
Vel. 30,5 x 47,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 234).
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 216.

53. ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt s leđa.
1908-1911.
Crtež olovkom.
Vel. 29,5 x 23,8 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv.br.255). Darovala Primorska banovina 1931.
Pod.: XVI. 48.

54. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Oko 1906.
Crni pastel na narančastom papiru.
Vel. 25,5 x 24,7 cm.
b) DIO GLAVE MUŠKARCA
Crni pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 248 a, b).
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 230; 108 [29, br. 15, sl.].

55 SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt prekriženih nogu.
Pariz, 1908-1911. (?).
Olovka.
Izv. num.: Br. 118; Br. 17.
Vel. 31 x 24 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, izvoz u SAD (br. 84). Ranije pohrana u Galeriji Meštrović, Split.
Pod.: I. 34. 84.

56. ŽENSKI AKT
Ženski akt s leđa.
Beč , 1906-1907.
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 47; Br. 16.
Vel. 37,5 x 30,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 223).
Lit.: 10001 [sl.].
Pod.: I. 3. 1. 205; 108 [br. 15, sl.].

57. SJEDEĆI ŽENSKI AKT S DJETETOM.
Sjedeći akt s djetetom u krilu. (Studija za *Udovicu s djetetom* 1908. 10 [XXIII. sl.]).
Pariz, 1909.
Ugljen i tuš.
Izv. num.: Br. 143; Br. 22.
Vel. 30 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 227).
Izl.: Zagreb 1983.
Pod.: I. 3. 1. 209; 125 [312, br. 69, sl.]; 641 [40, br. 13, sl.].

62. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Akt s leđa.
Beč, 1906-1907.
Ugljen na ljubičastom papiru.
Izv. num.: Br. 139; Br. 18.
Vel. 38,5 x 31 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 230).
Pod.: I. 3. 1. 230; 125 [312, br. 51, sl.].

63. a) GLAVA MUŠKARCA
Pariz, 1909. (?).
Crni akvarel.

Izv. num.: Br. 141; Br. 54.
Vel. 30,5 x 23,7 cm.
b) GLAVA MUŠKARCA
Pariz, 1909. (?).
Crni akvarel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 245 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 227.

64. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt s leđa.
Pariz, 1909. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 133; Br. 11.
Vel. 31 x 23,5 cm.
Izl.: Pariz 1983.
b) POPRSJE MUŠKARCA
Pariz, 1909. (?).
Crni akvarel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 249 s, b).
Pod.: I. 3. 1. 231; 633 [br. 57].

65. a) STUDIJA SFINGE
Pariz, 1909.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 58.
Vel. 31 x 23,5 cm.
b) GLAVA KRISTA
Pariz, 1909.
Tuš.
Izv. num.: Br. 135.
Vl.: Izvoz u SAD (br. 969 b).
Pod.: I. 34. 96 a, b.

66. a) DVA SJEDEĆA ŽENSKA AKTA (Studija za *Dvije udovice* i *Bogorodicu s djetetom*).
Pet skupina i tri stupa.
Pariz, 1909.
Tuš.
Izv. num.: Br. 127; Br. 52.
Vel. 31 x 24 cm.
b) KARIJATIDE
Skica dva stupa s dvostrukim karijatidama.
Pariz, 1909.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 52.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 327 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 309.

67. DIO ŽENSKOG AKTA
Donji dio čučećeg ženskog akta.
Pariz, 1909.
Olovka.
Izv. num.: Br. 150.
Vel. 23 x 17,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 505).
Pod.: I. 3. 1. 487.

68. DVA SJEDEĆA ŽENSKA AKTA (Studija za *Dvije udovice*).
Jedan ženski akt u krilu drugoga.
Pariz, 1909.
Tuš.
Izv. num.: Br. III.
Vel. 10 x 14 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 409).
Pod.: I. 3. 1. 391.

69. ŽENSKA GLAVA
Ženska glava, zatvorenih očiju, s "antičkom" frizurom.
Pariz, 1909.
Gvaš.
Izv. num.: 126.
Vel. 42 x 30 cm.
Vl.: Izvoz u SAD (br. 111).
Pod.: I. 34. 111.

70. OPLAKIVANJE KRISTA (Pieta).
Pariz, oko 1909. (?).
Akvarel i crtež na kartonu.
Vel. 39,9 x 28,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, pohrana obitelji Meštrović, inv. br. 80/23.
Pod.: I. 34. 59, 11080.

71. ANĐEO
Sjedeći anđeo podignutih ruku.
Pariz, oko 1909.
Akvarel.
Izv. num.: Br. 2.
Vel. 34 x 20 cm.
Vl.: Izvoz u SAD (br. 42).
Pod.: I. 34. 42.

72. TRI KRILATA ŽENSKA AKTA. Studija za fresko. I-V.
Tri sjedeća ženska akta.
Beč, 1909-1910.
Akvarelirani crtež.
Izl.: Zagreb ("Medulić") 1910.
Lit.: 9 [br. 33, sl.]; 466 [br. 69, sl.].
Pod.: 125 [73, sl.].

73. GLAVA KRALJEVIĆA MARKA
Muška glava u profilu.
Oroslavlje, 1910.
Tuš.
Sign.: 15/VII. 910. I Meštrović
Vl.: Obitelj Muljević, Zagreb (Knjiga posjeta gostiju Ljudevita Vraniczanija Dobrinovića, Oroslavlje).

74. DVIJE UDOVICE
Ležeći ženski akt u zagrljaju drugoga.
Oroslavlje, 1910.
Tuš.
Sign.: M
Vl.: Obitelj Muljević, Zagreb (Knjiga posjeta gostiju Ljudevita Vraniczanija Dobrinovića, Oroslavlje).

75. SJEDEĆA ŽENA (Studija za *Moja majka u molitvi*, 1926).
Sjedeća žena u narodnoj odjeći, sklopljenih ruku. U uglu dio glave muškarca.
Pariz, 1909-1910.
Olovka.
Vel. 11,5 x 8,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.(inv.412).

76. KRALJEVIĆ MARKO
Stojeći muški akt raširenih ruku.Skica skulpture junaka.
Pariz, 1910.
Olovka na pisaćem papiru.
Vel. 14,5 x 11,2 cm.
Natpis: ...oj ideji (Kraljević Marko).
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-292.
Pod.: II. 2. 292; II. 7; 698 [br. 101, sl.]; 719 f [br. 102].

77. DVIJE MUŠKE GLAVE I DVA LEŽEĆA MUŠKA POPRSJA
(Tri crteža zalijepljena na kartonu).
Dvije bradate i dvije golobrade glave.
Beč , 1906. (Datirano prema crtežu „Četiri filozofa" iz Kabineta grafike,te crtežu „Nakon srpskog poraza „ iz Fototeke GM).
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 155; Br. 63.
Vel. 11,6 x 11 cm: 9,5 x 11 cm; 23 x 33,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 235).
Pod.: I. 3. 1. 217.

78. STUDIJA LAVOVA
Studije za dekorativne skulpture lavova.
Tuš na papiru.
Pariz, 1910-1911. (?).
Vel. 28,3 x 21,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 469).
Pod.: I. 3. 1. 451.

79. SV. ROKO (Sv. Rok). (Studija za grb Općine Drniš,
Skica reljefa sv.Roka).
Crtež olovkom na natron papiru.
Rim, 1911.
Natpis na crtežu: OPĆINA DRNIŠ
Vel. 14, 5 x 12,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Inv.ozn.AMZ-356.
Pod.: II. 2. 285; II. 7; 698 [br. 102, sl.]; 719f [br. 103, sl.].

79a. SVIRAČ MJEŠINICA.(Studija za sliku).
Oko 1911.
Olovka na papiru.
Vel.17,6 x 23,4 cm.
Vl.:Galerija Meštrović, Split (inv.681).

80. STUDIJA ŽENE (Studie einer Frau, Study of a Woman)
Djevojka bez nogu, lijeve ruke do ramena.
Otavice, 1911-1913.
Ugljen na kartonu.
Vel.:100 x 73 cm.
Vl.: Gradski muzej Drniš.(Inv.br.25)
Pod.: 713 [sl. str. (39)].

81a.POKLONSTVO KRALJEVA.(Skica).
1912.
Olovka,pisaći papir.
Vel.:11,5 x 14,6 cm.
Vl.:Atelijr Meštrović,Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
(inv.ozn.POH-AMZ-294.)

81. PASTIR S MIJEHOM I DJEVOJKA (Pastore con l'otre e la fanciulla).
Mladi seljak svira u diple, do njega djevojka.
Otavice, 1912. (?).
Ugljen.
Vel. 115 x 162 cm.
Vl.: Obitelj Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [10, br. 1, sl.].

82a.STUDIJA LAVOVA KAO NOSAČA AHITEKTURE.
1911.-1913.
Ugljen,paus papir.
Vel.55 x 55 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
POH-AMZ-237.

82. MUŠKI I ŽENSKI SJEDEĆI AKT
Muški akt u naručju žene.(Studija za Dvije udovice ,1909,).
Pariz, 1908-1909. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 132; Br. 23.
Vel. 30 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 226).
Pod.: I. 3. 1. 208.

83. GLAVE DVIJU ŽENA
Žena u naručju druge žene. (Studija za *Dvije udovice* ,1909.).
Pariz , 1908.-1909. ?
Crni pastel.
Vel. 30 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 220).
Pod.: I. 3. 1. 202.

84. a) DVA ŽENSKA AKTA
Ženski akt u naručju druge žene. (Studija za Dvije udovice,1909.)
Pariz , 1908-1909. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 138; Br. 34.
Vel. 36 x 21,5 cm.
b) ŽENSKI AKT
Skica ženskog akta s leđa.
Pariz , 1908-1909. (?).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 251 a, b).
Pod.: I. 3.1. 233.

84c.FONTANA POBJEDE.(Studija za fontanu pobjede u Beogradu.).
Oko 1911.
Olovka na papiru.
Vel.31 x 21 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split(inv.421).

85. POVORKA (Corteo di donne e ragazzo a cavallo).
Tri djevojke koračaju, dječak jaši na konju.
Rim, 1913.
Ugljen.
Vel. 140 x 200 cm.
Vl.: Obitelj Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [10, br. 2, sl.].

86. U OČEKIVANJU (Nell'attesa).
(Možda studija za *Navještenje*. Skica za istoimenu sliku).
Sjedeća trudna žena. Zametak u kružnici.
Rim, 1913.
Ugljen.
Vel. 80 x 110 cm.
Vl.: Obitelj Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [11-12, br. 5, sl.].

86a.SELJAK.(Studija).
Oko 1911-1913.
Olovka na papiru.
Vel.17,5 x 10,4 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split(inv.680).

87. GLAVA MUŠKARCA I LAVA . (Skica).
Rim, 1913.
Crtež ugljenom na papiru.
Vel. 89 x 126 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.ozn. AMZ- 260). (Otkup od Oktavijana Miletića, Zagreb).
Pod.: II. 2. 1. 1551

1a

1b

2a

2b

3

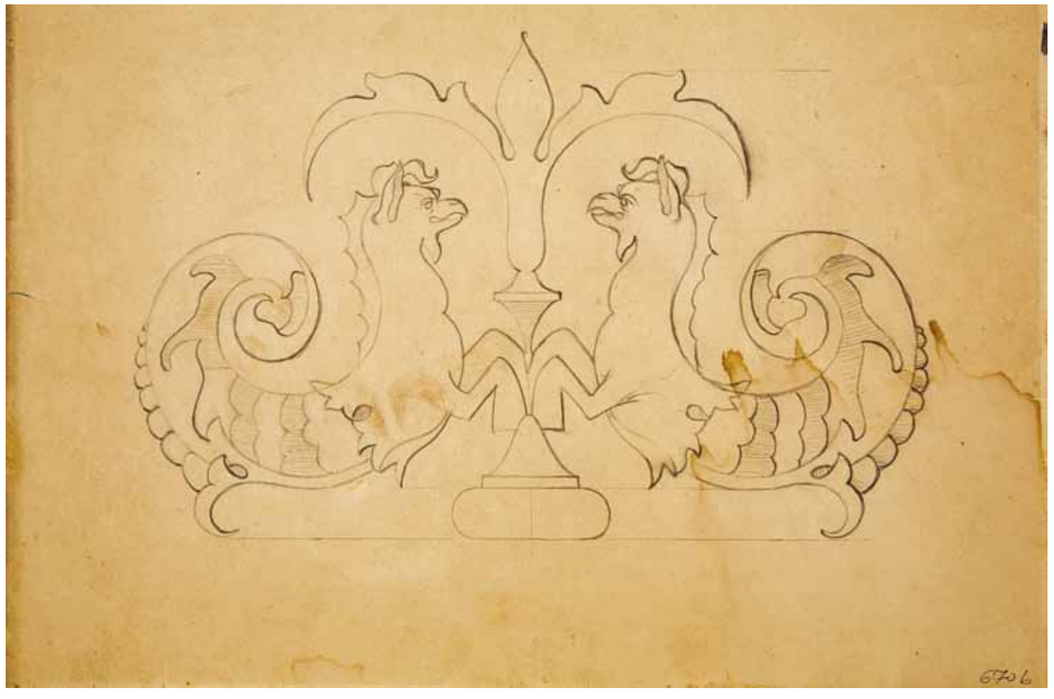

4

5a

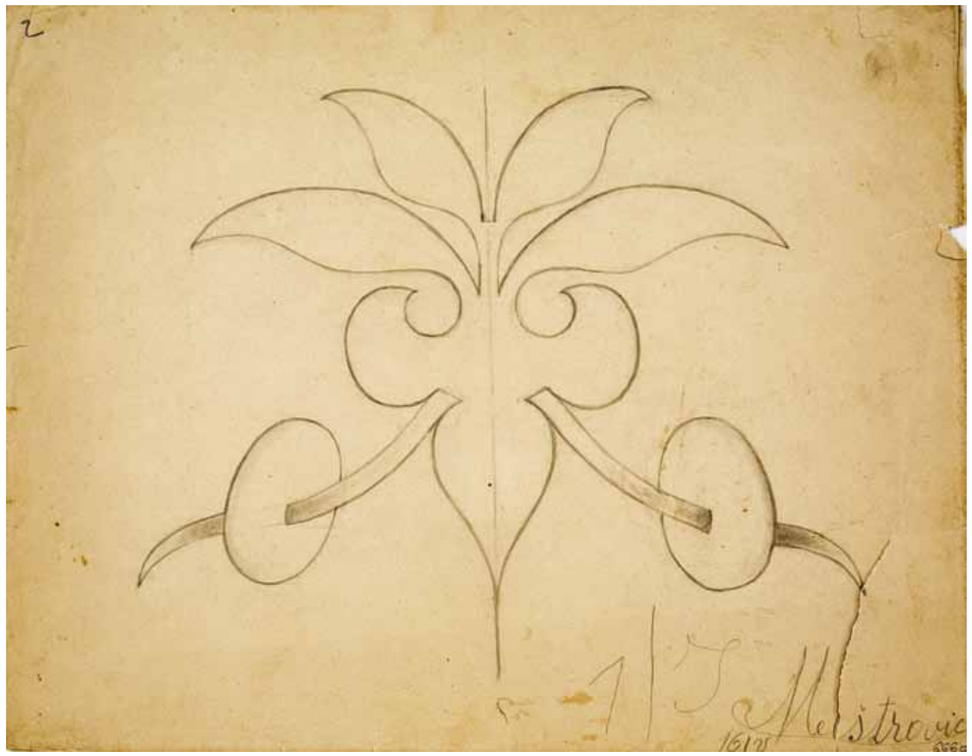
5b

6a

6b

8a

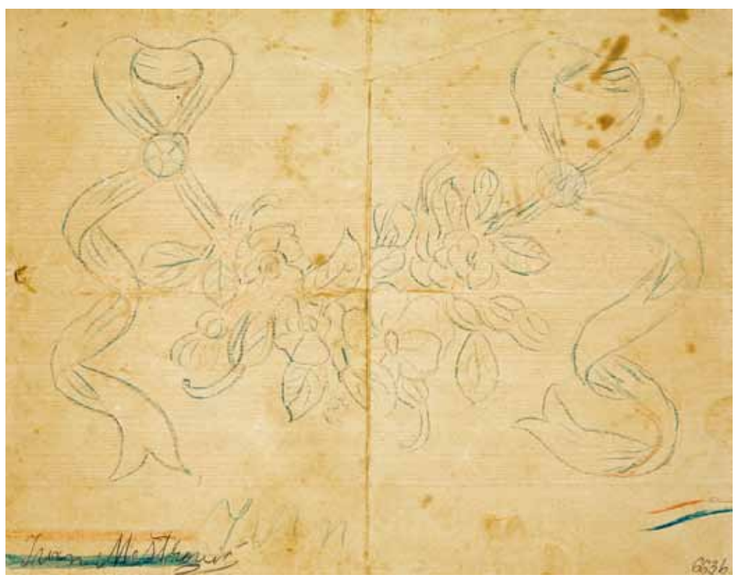

8b

9a

9b

10a

10b

11

11a

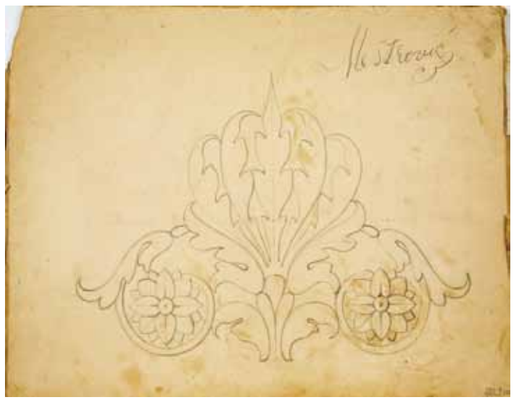

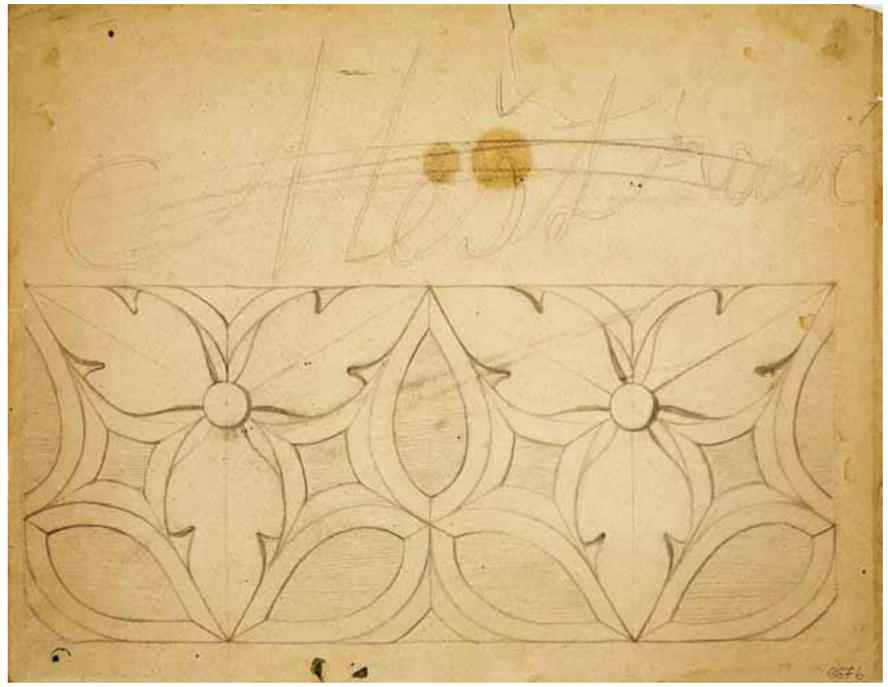
12

13a

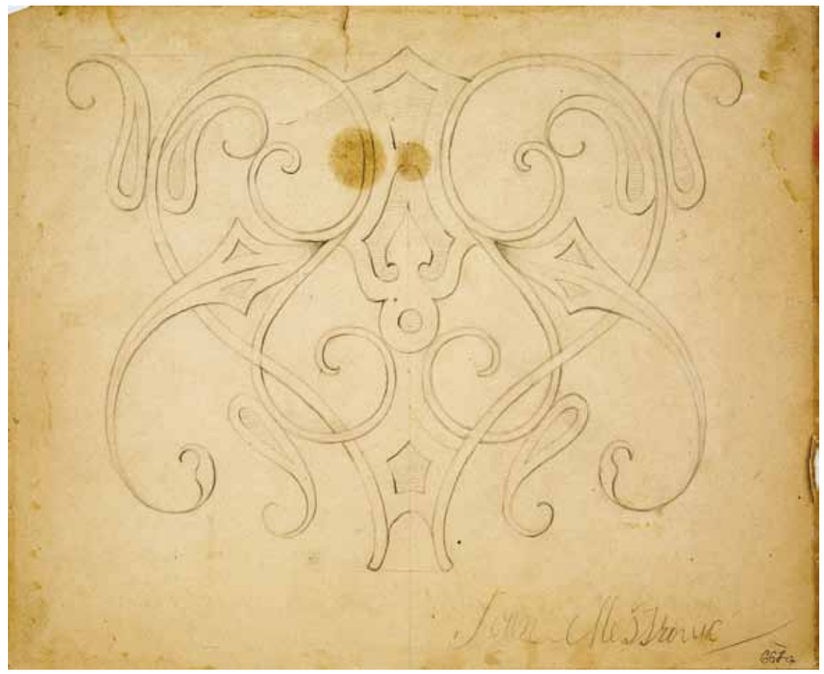

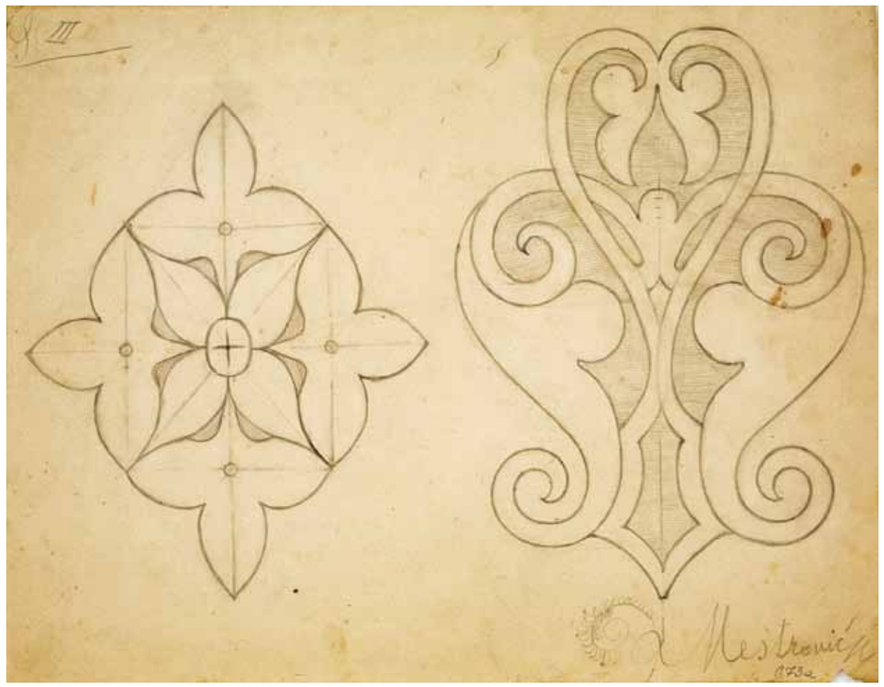
13b

14a

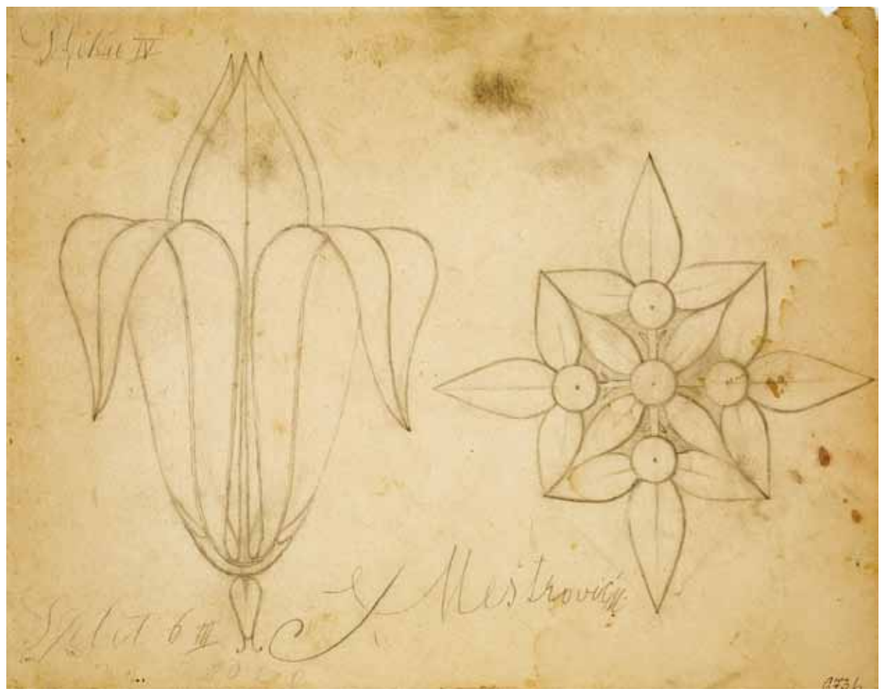
14b

15a

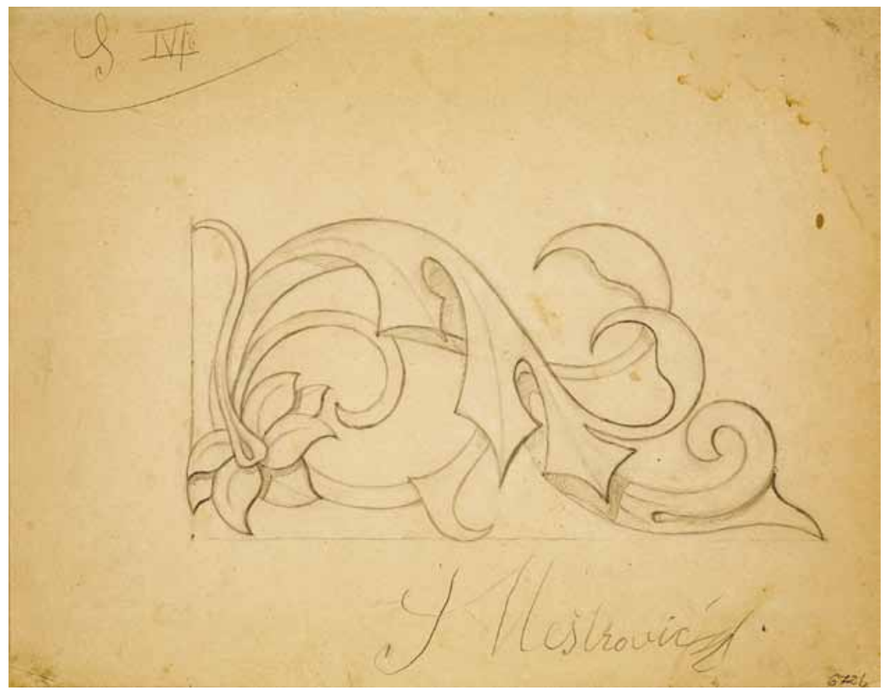
15b

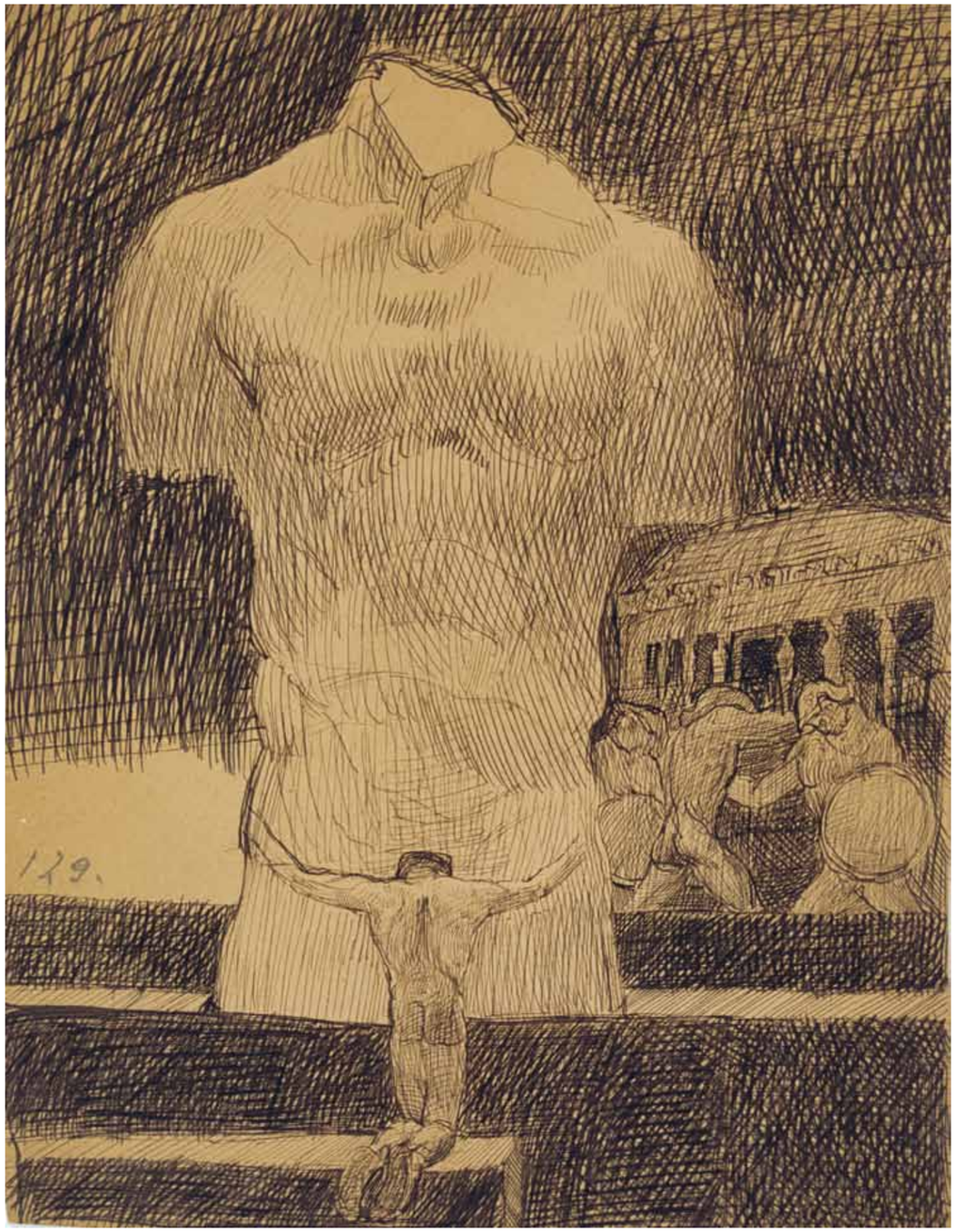
16a

16b

10 CM.
Ivan
Meštrović
Svome ocu
Dragi oče na čast
Tvoje Nimam ništa dati
Nam na Tvoj imeni ime

17

179.

20

21a

21b

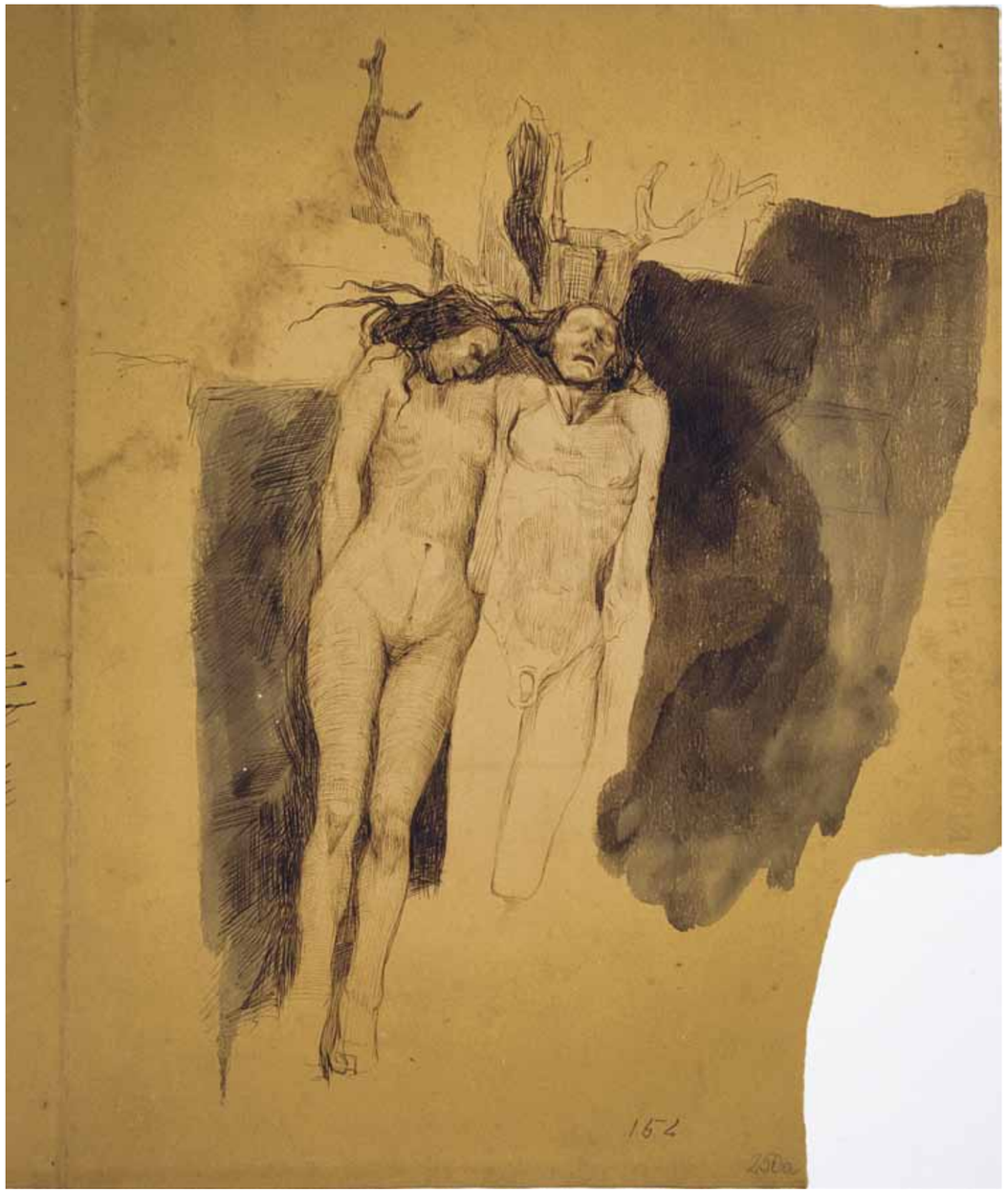
22a

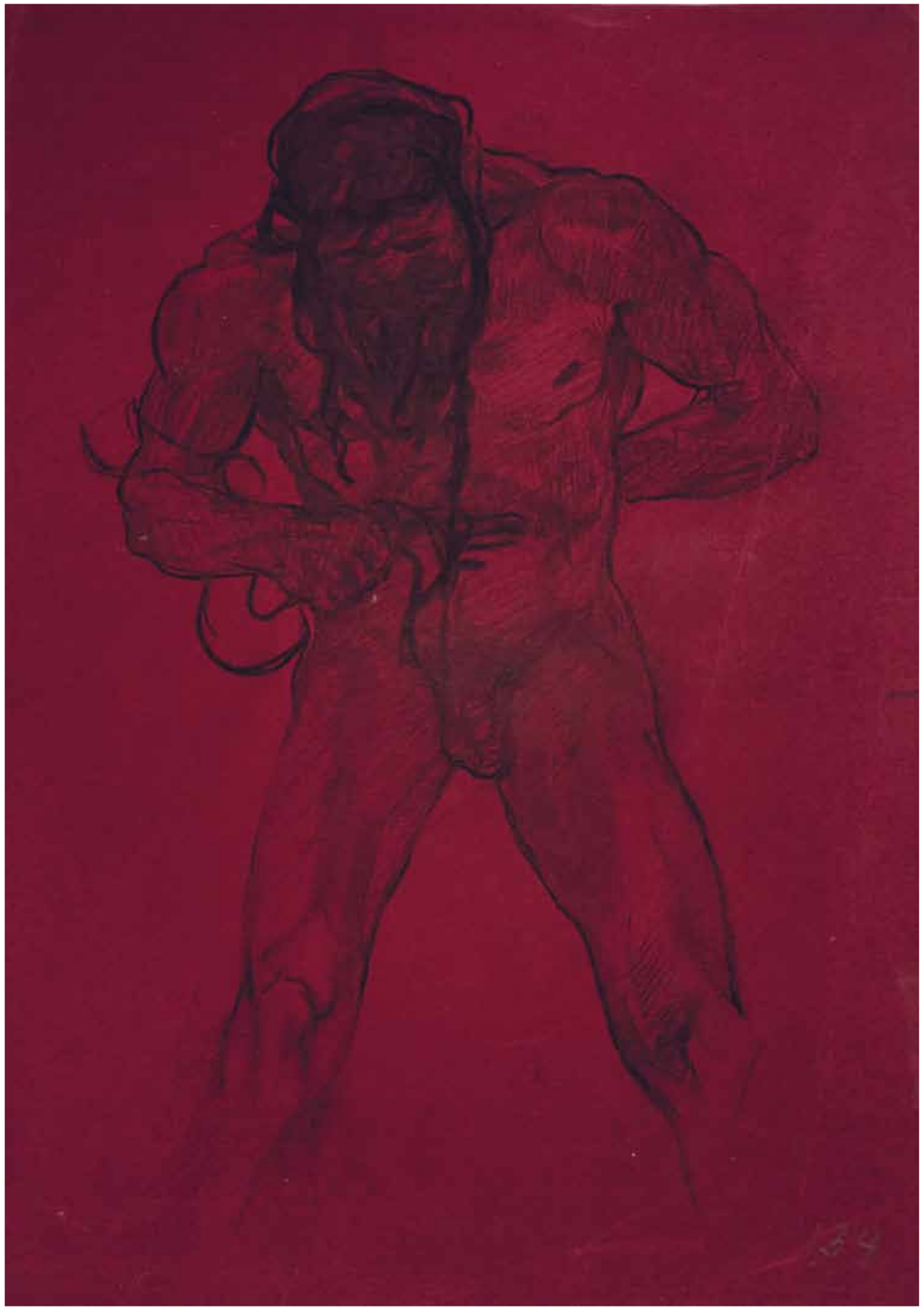
22b

23a

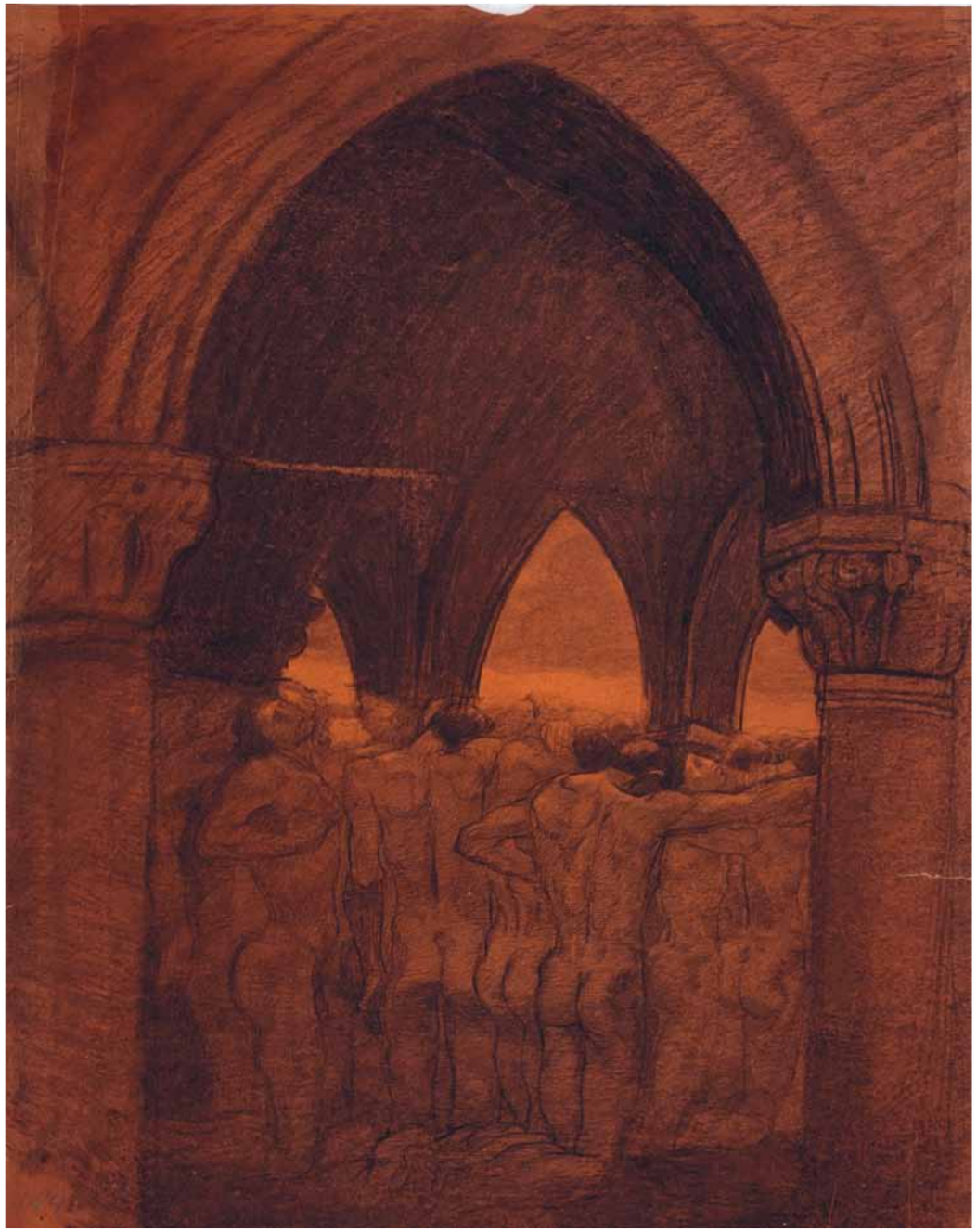

23b

24

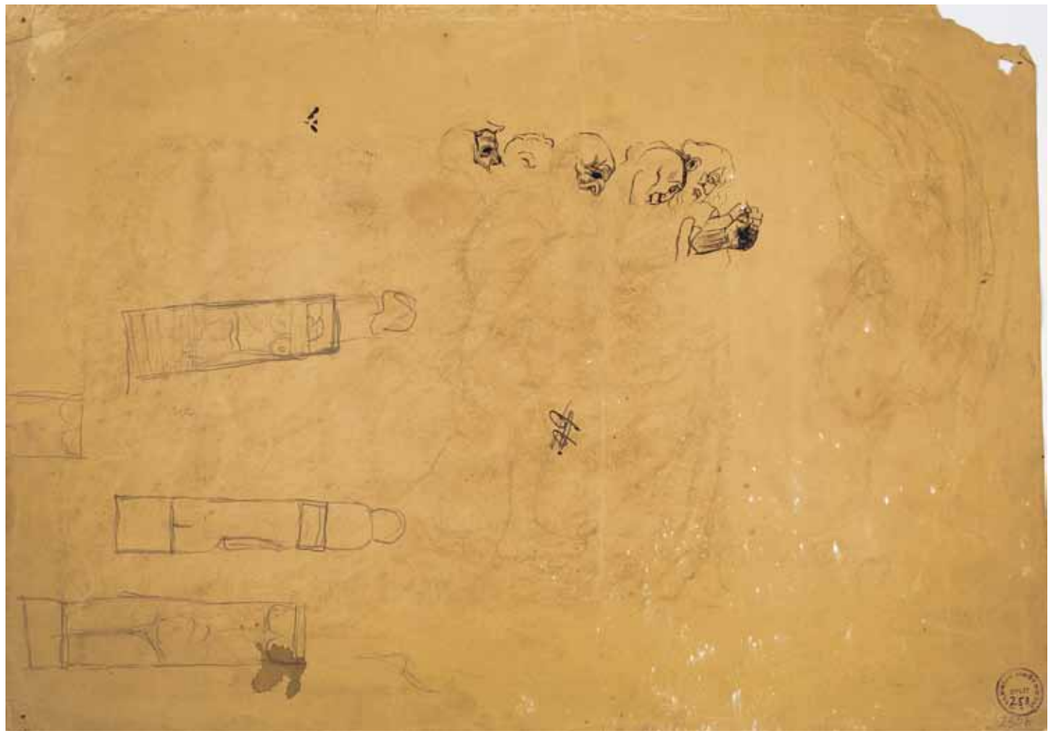

25

26a

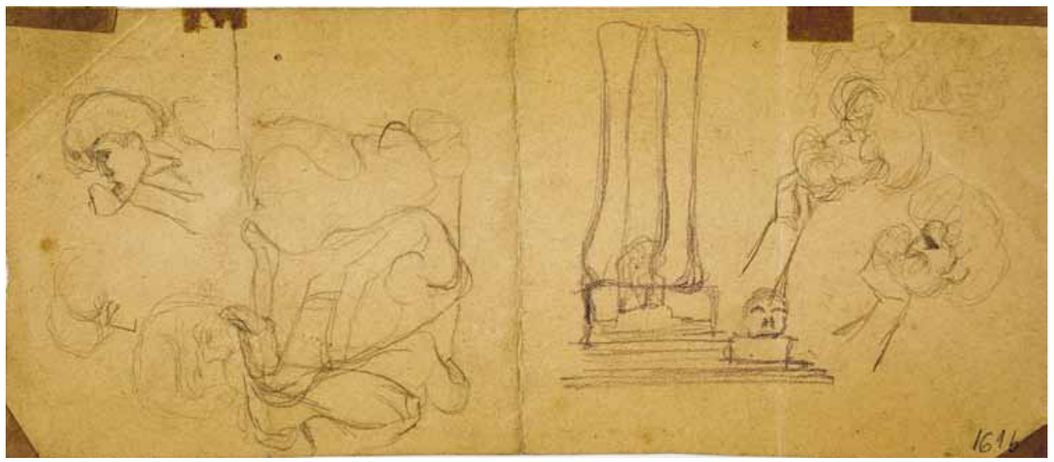
26b

27a

27b

28a

28b

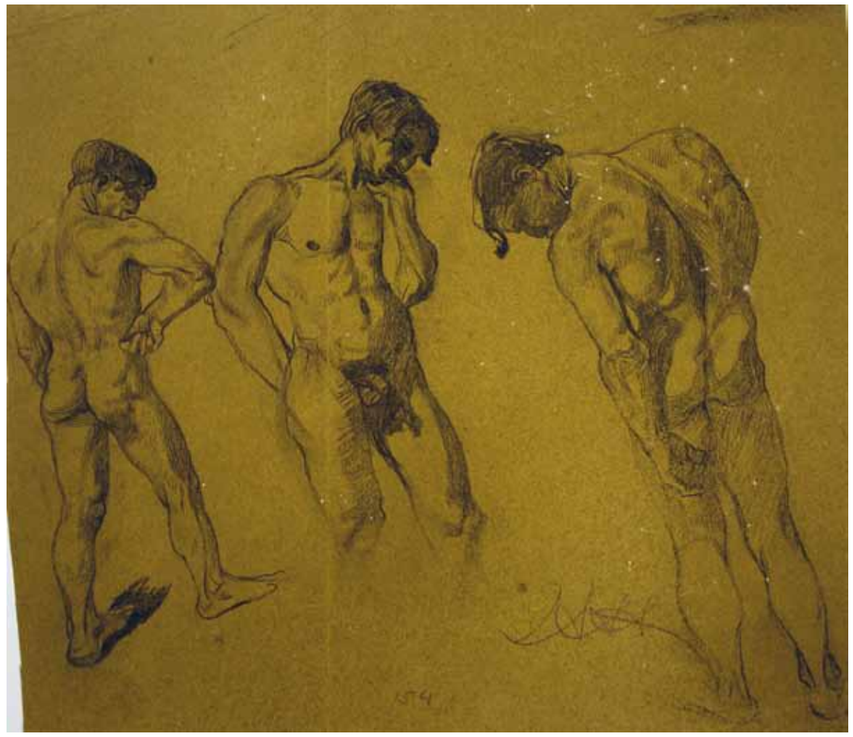

29

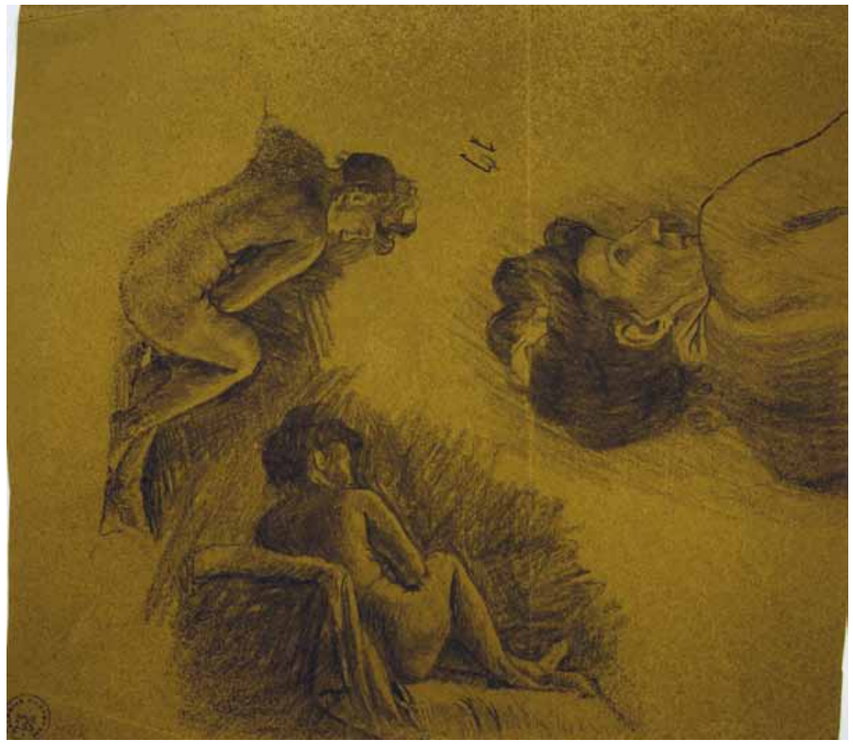

31

32a

32b

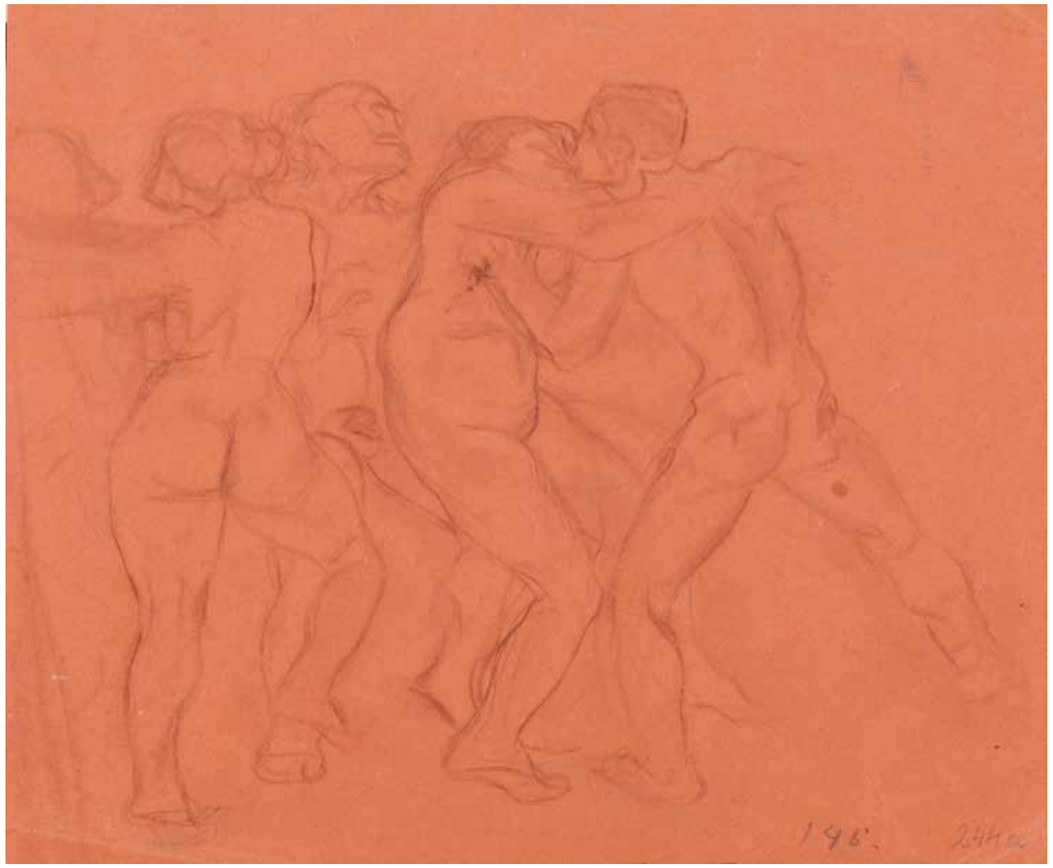
34

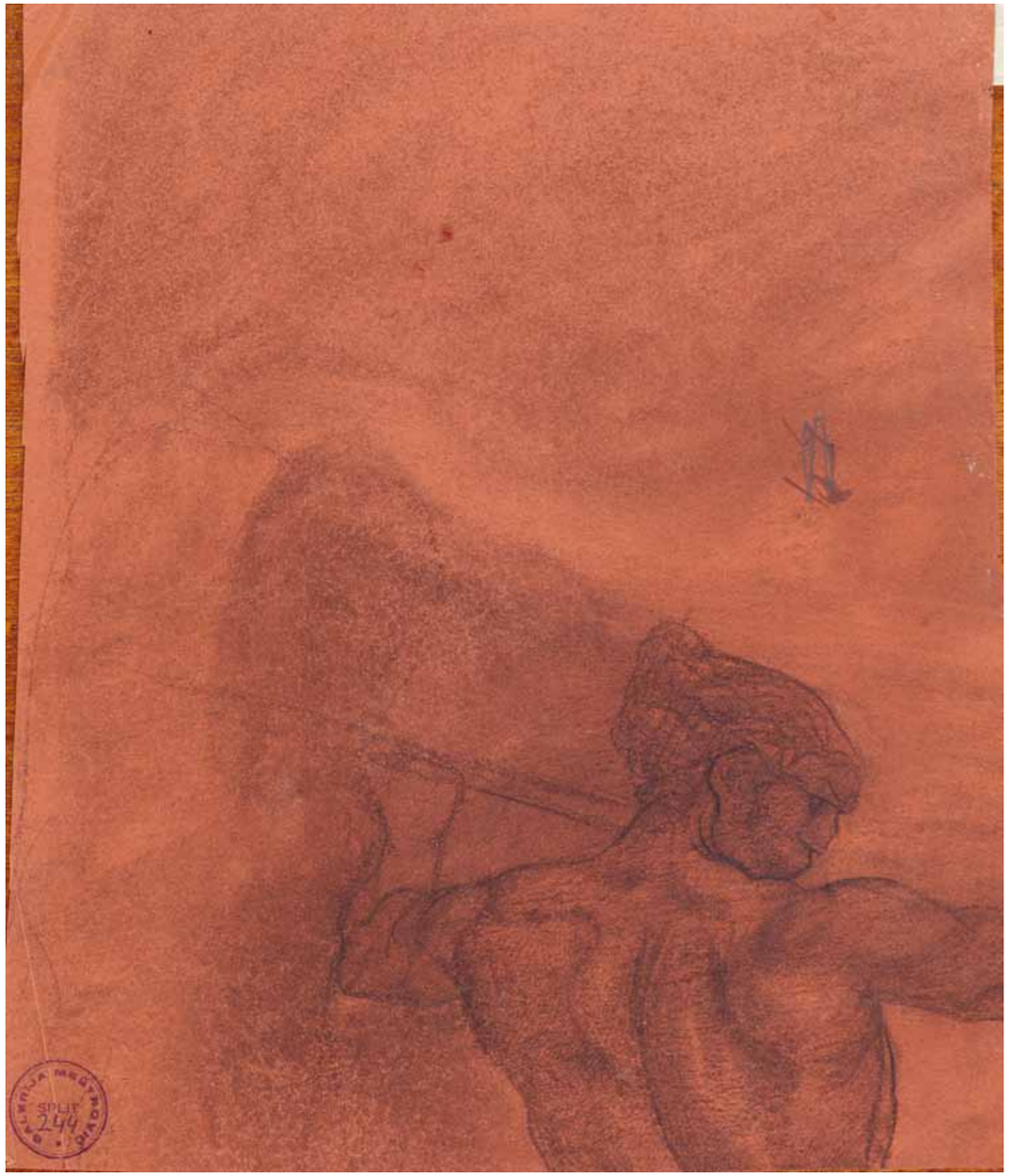
36

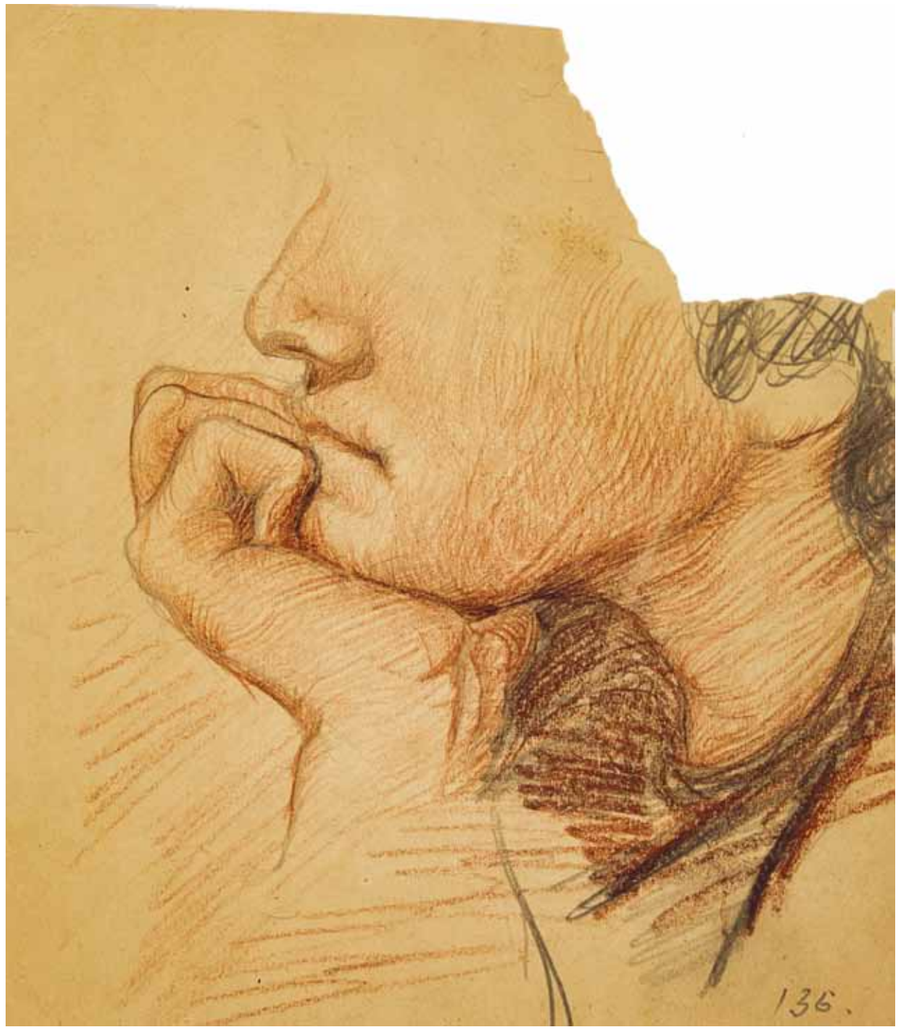
37

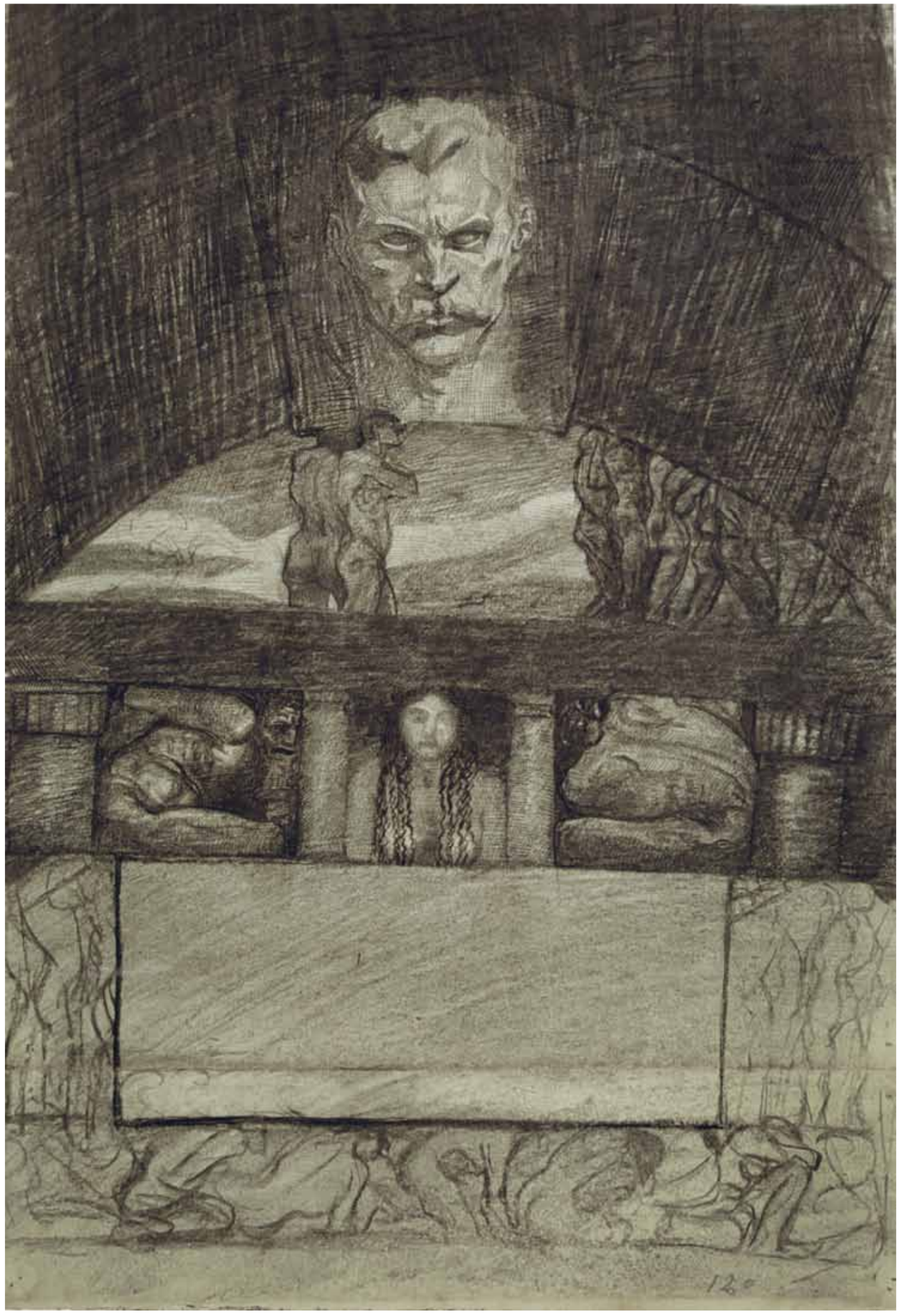
39a

39b

40

41

42

42b

43a

43b

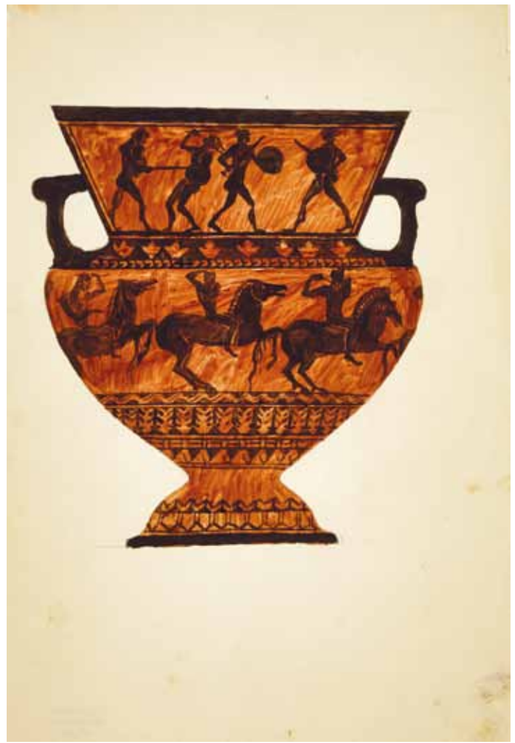
44

45

46

47

48

50

50a

50b

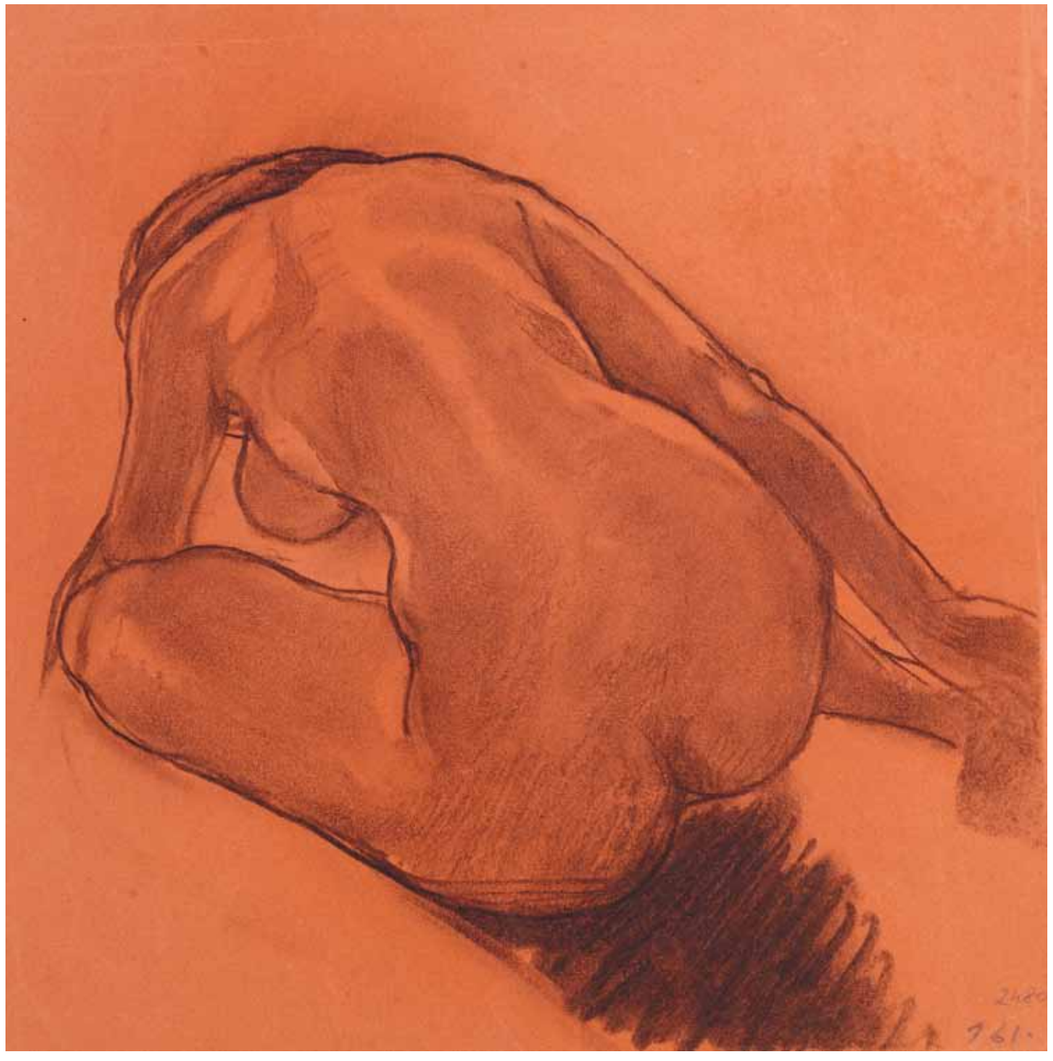

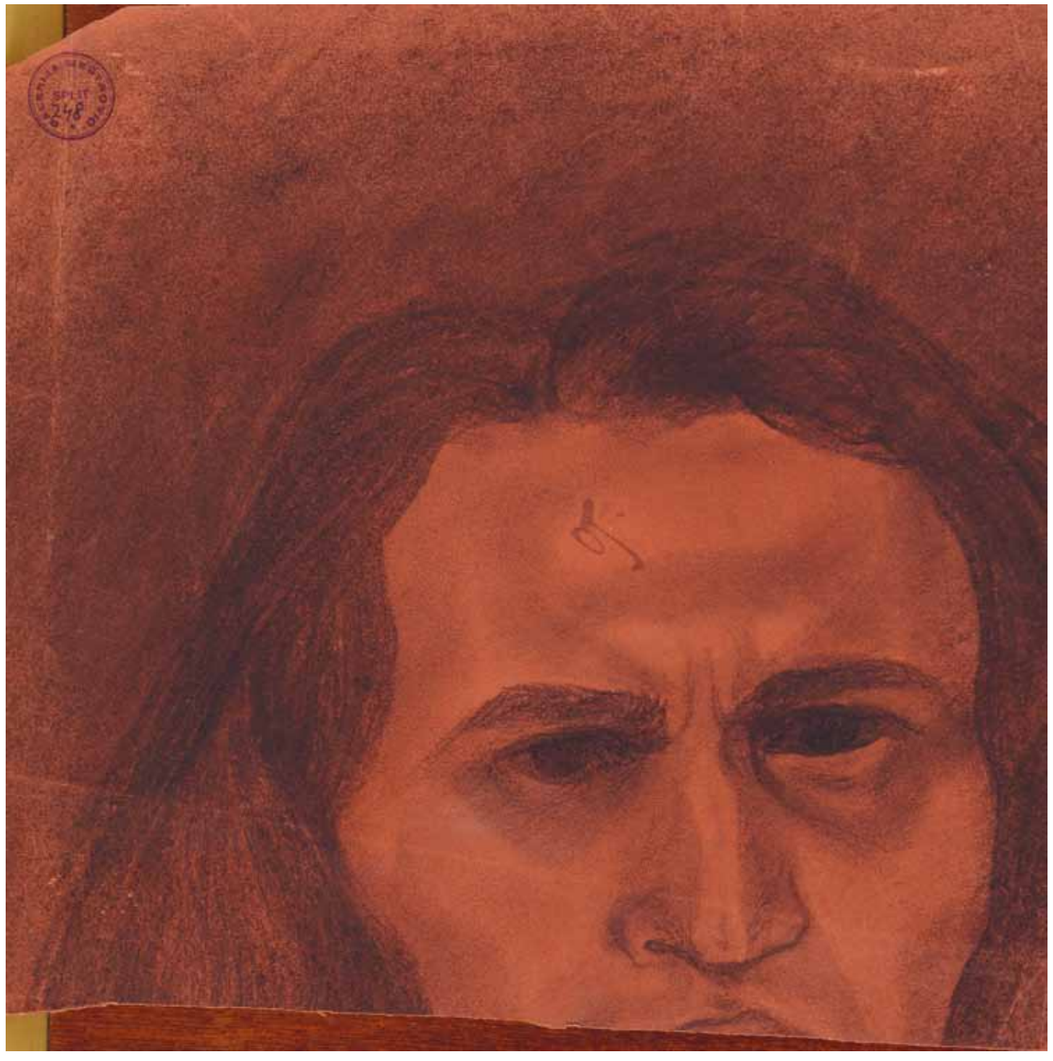
51

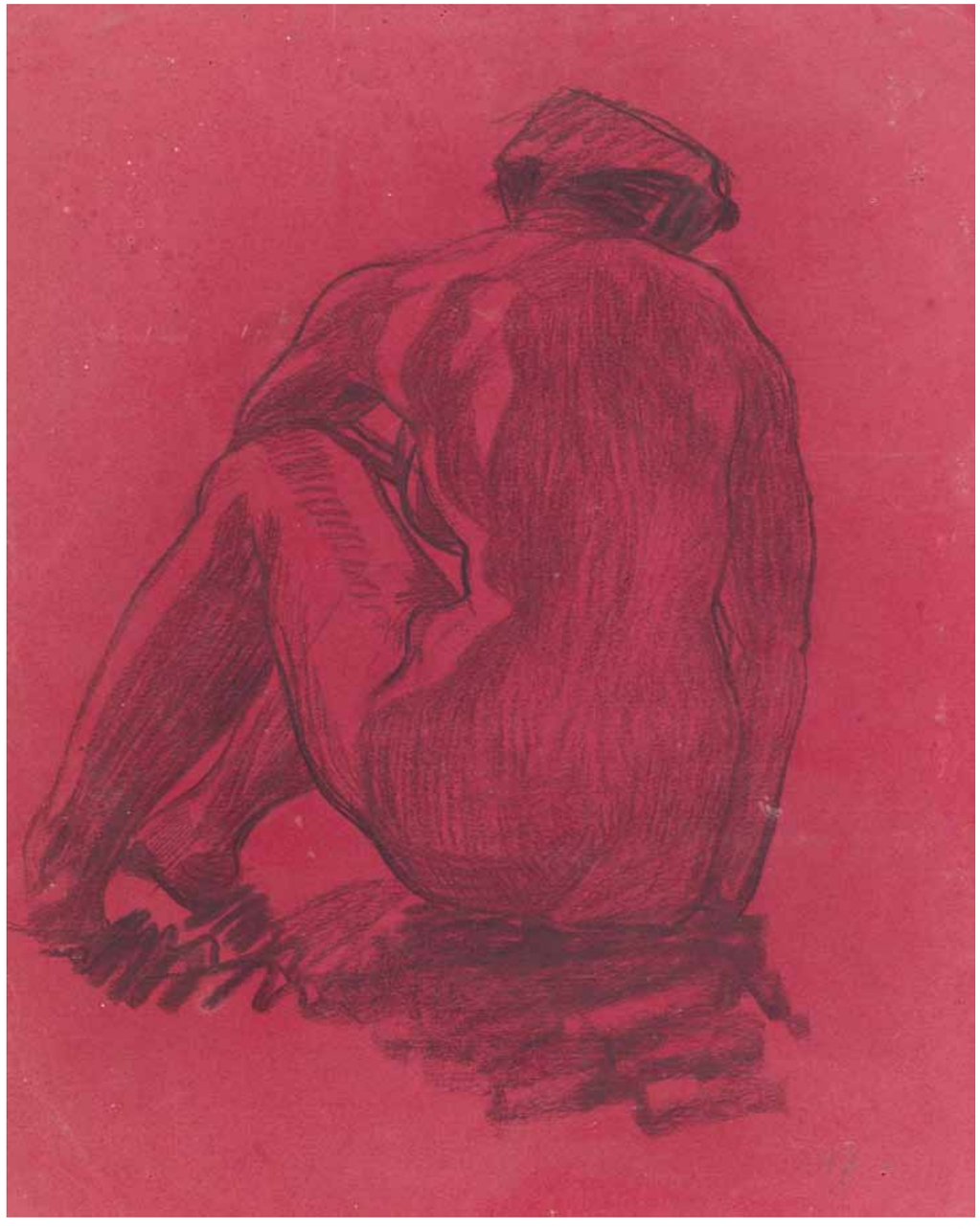
52

54a

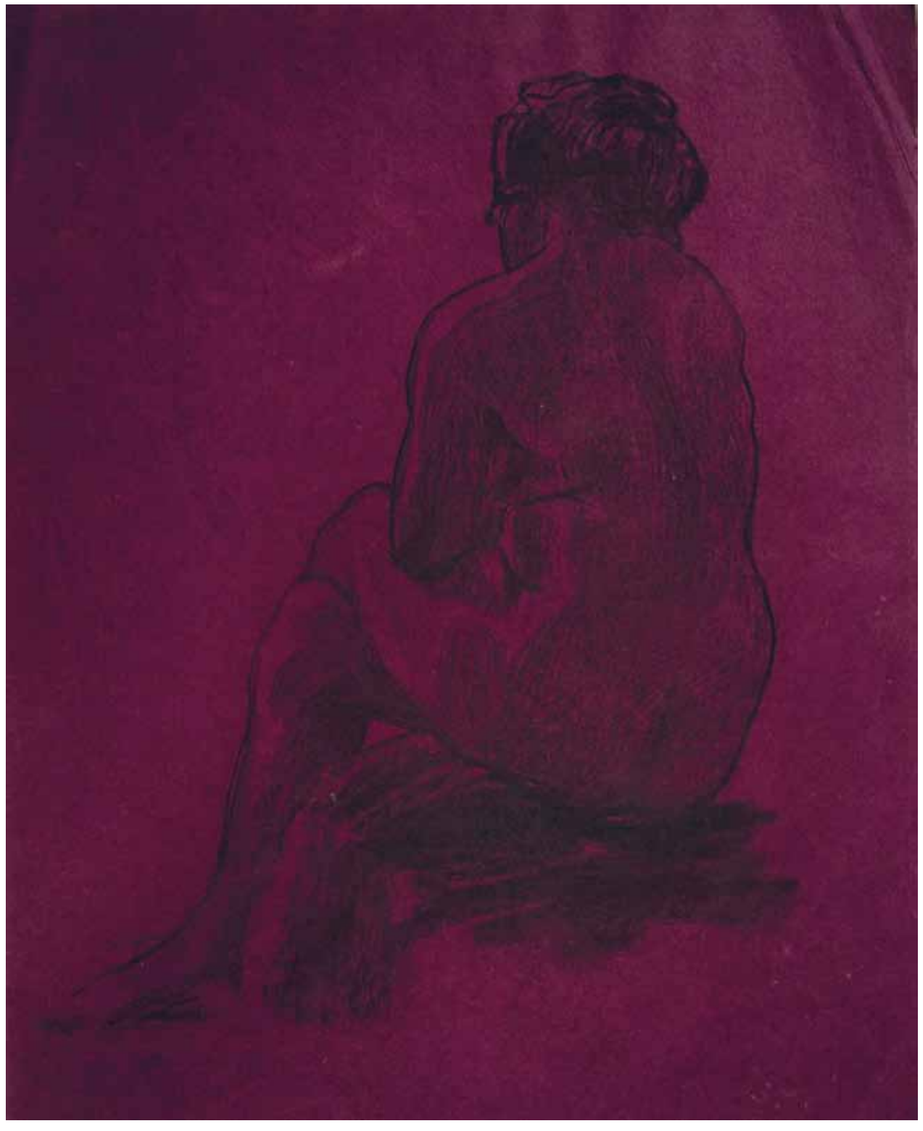
54b

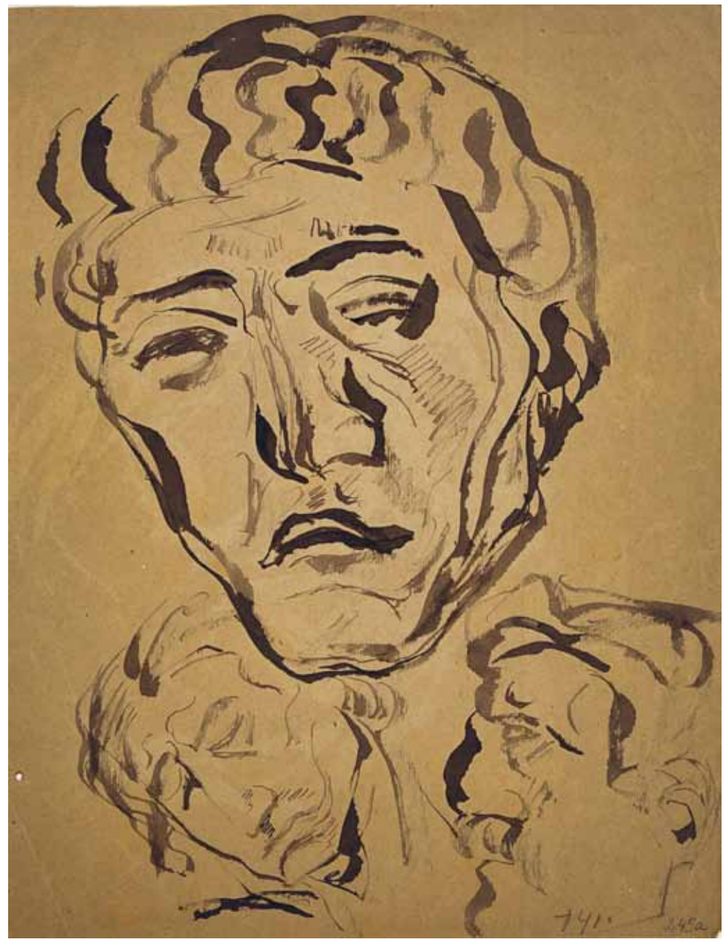
56

57

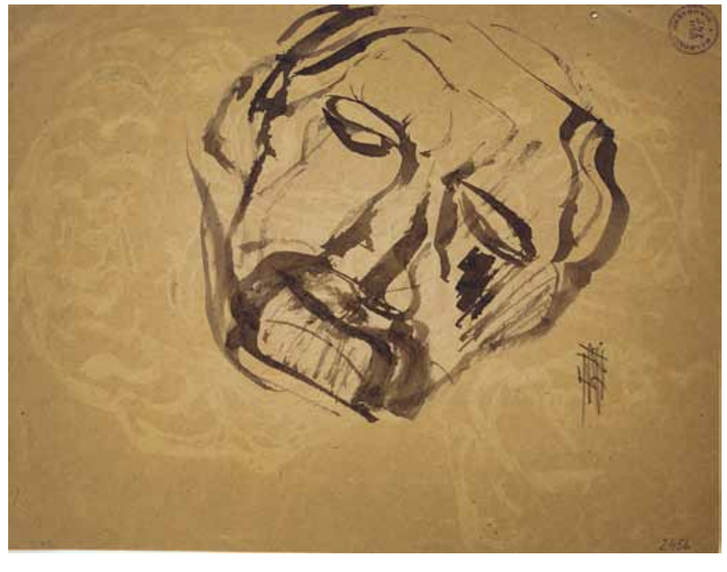

62

63a

63b

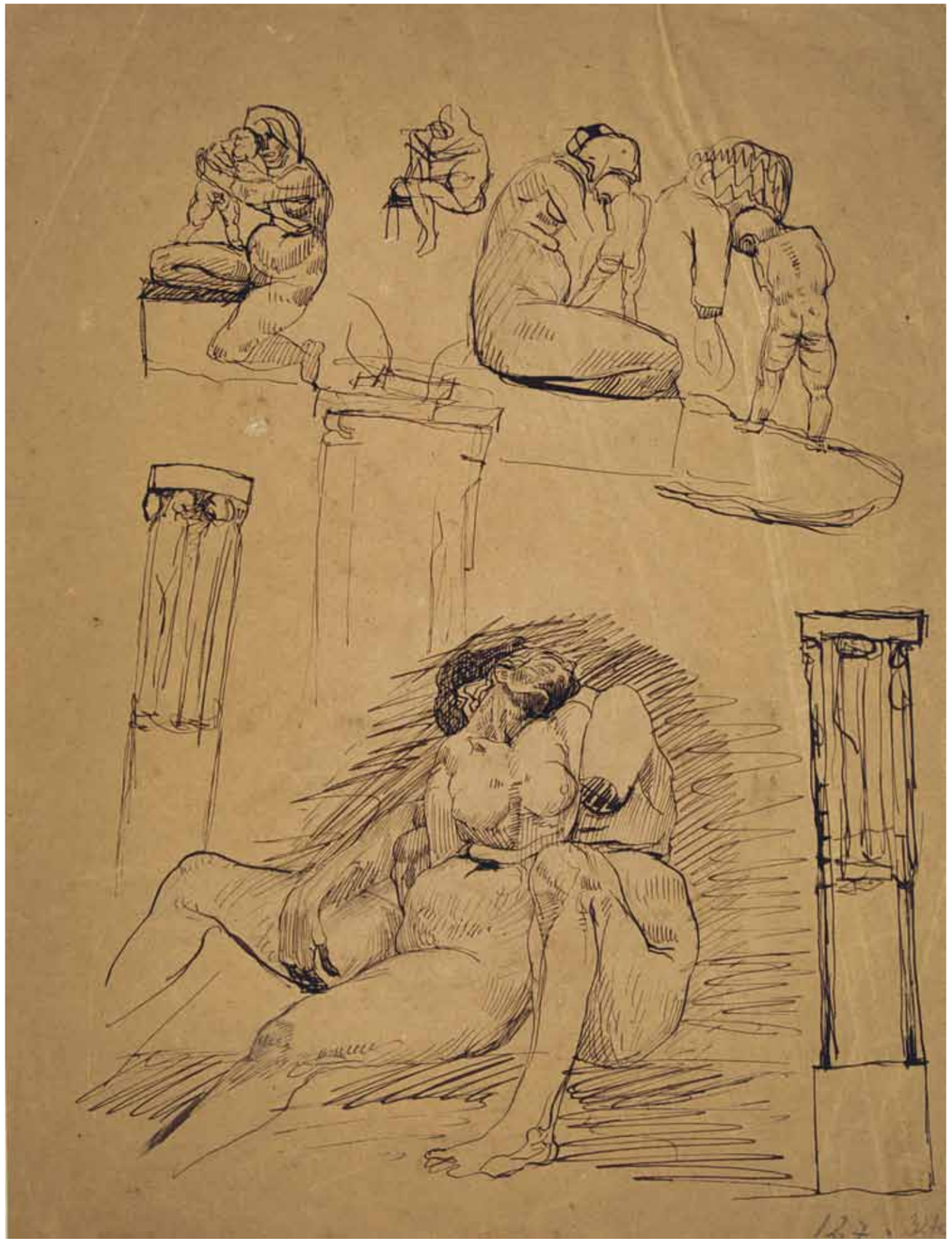

64a

78

66a

66b

67

68

75

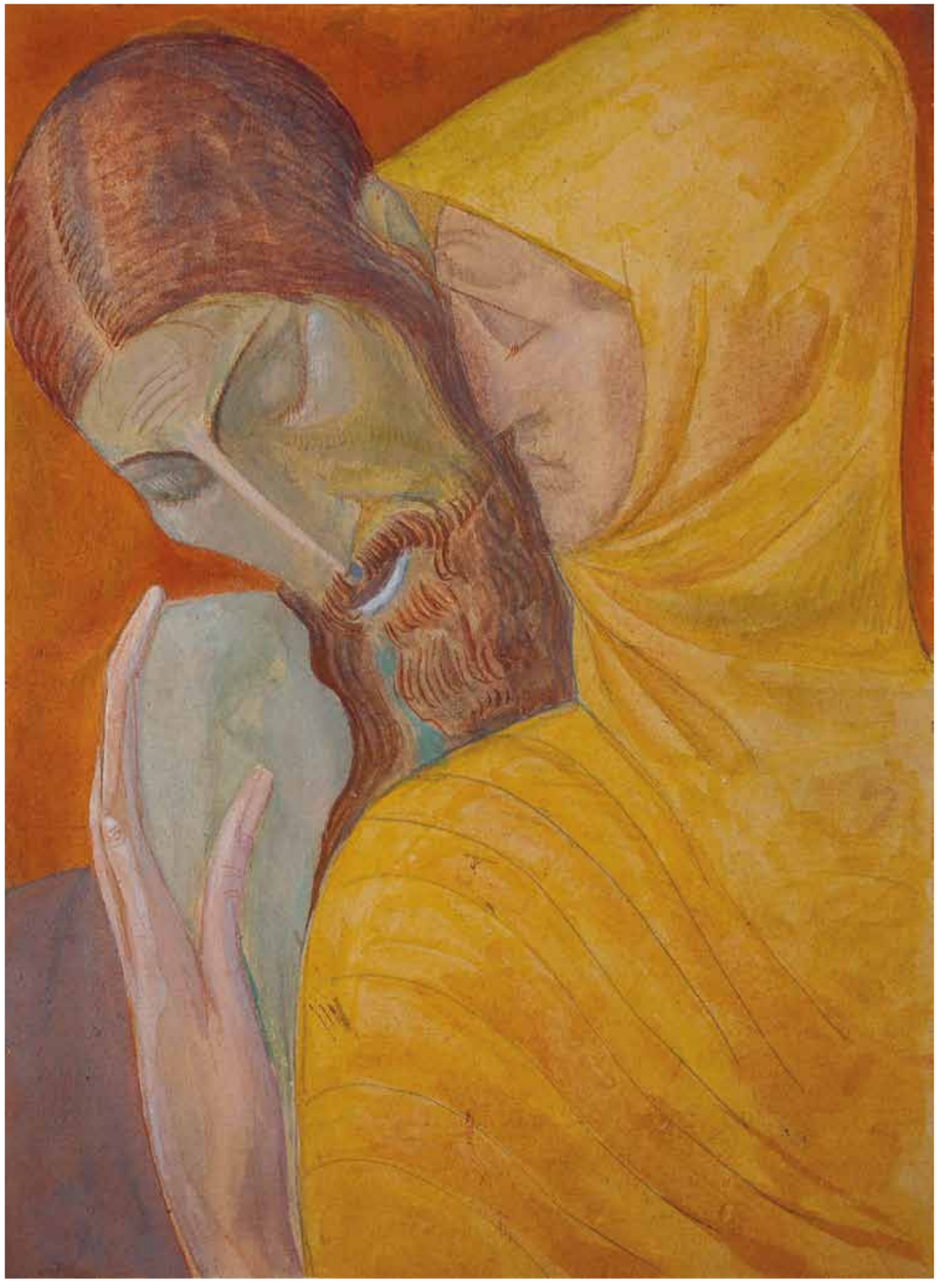
77

64b

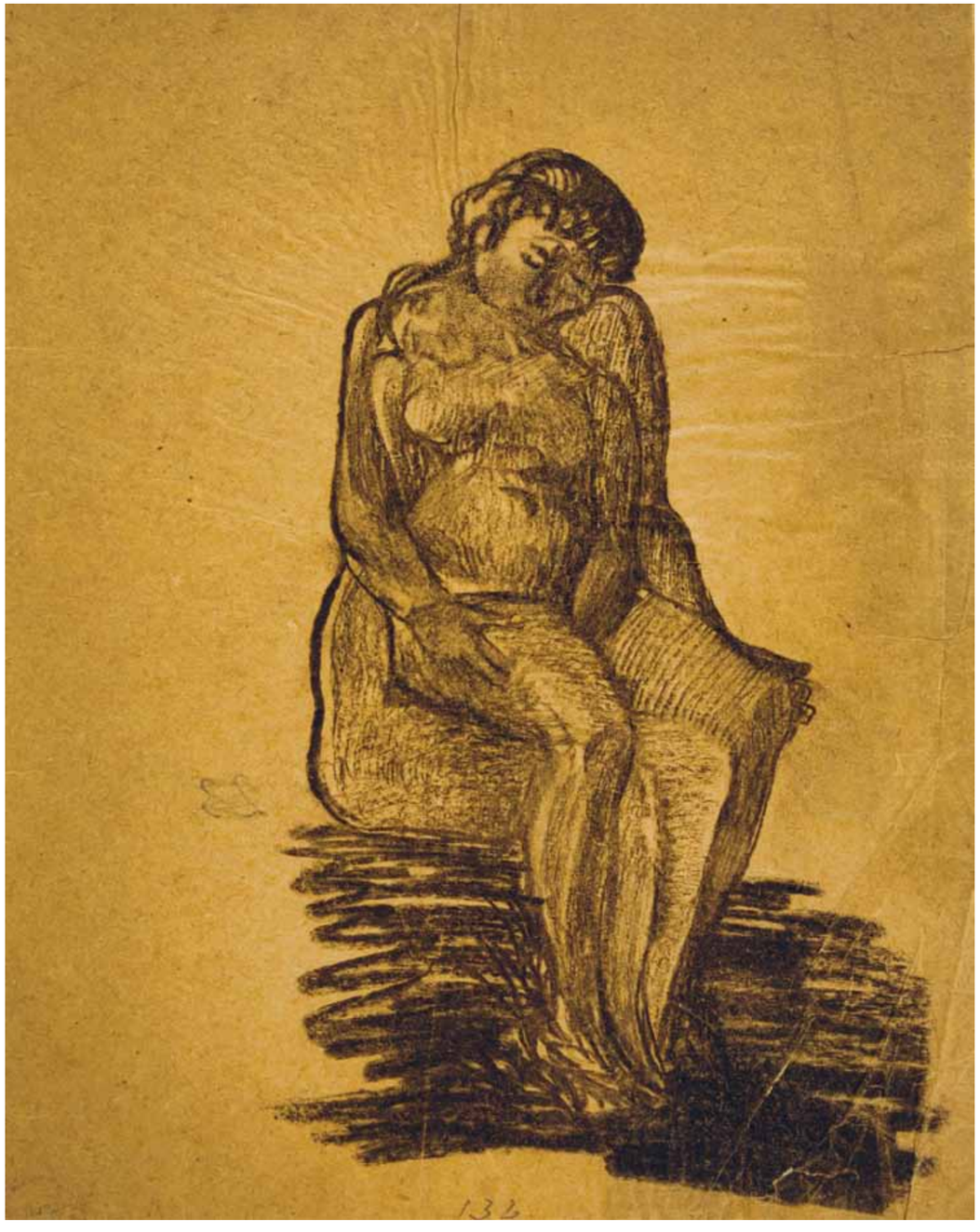
79a

70

80

82

83

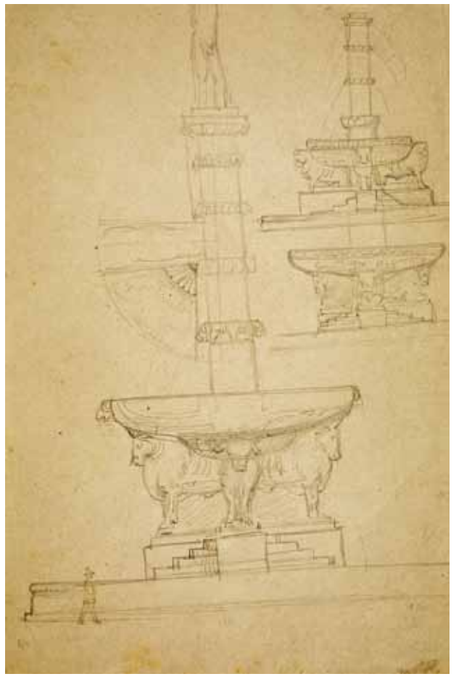

84a

84b

84c

NAJRANIJI CRTEŽI

Među početničkim radovima Ivana Meštrovića na selu i u Splitu, pa i onima zatim u Beču, posebnu pozornost zaslužuju njegovi crteži. Dapače, usuđujem se ustvrditi da su svi ti najraniji i rani njegovi crteži u početku likovno bili bolji od prvih skulptura, a zatim barem ravni njima i da je njegov talenat u početku bio jednako izražajan u slikarstvu (tada još samo u crtežu) kao u skulpturi. To će dokazati i niz njegovih bečkih crteža.

Vidjeli smo da je dječak Meštrović u Bojčićevoj gostionici na Banovači izložio crteže junaka iz Kačićeve Pjesmarice: *Kraljevića Marka*, *Musu Kesedžiju*, *Skenderbega* i druge, s vlastitim stihovima o njima pod crtežima (l. 26. 1).

Dok te crteže ne poznajemo, pristupačni su nam oni što ih je crtao uz poduku Gine Bilinić, kćerke splitskog slikara i graditelja Emila Vecchiettija i supruge njegovoga majstora kipara i klesara Pave Bilinića. Gina je sa sestrom Faustinom držala u Splitu privatnu školu risanja za amatere i imala je pedagoških iskustava za pouku mladića u crtanju i za osnovne savjete o umjetnosti.

Zajedno s najranijim Meštrovićevim skulpturama iz Otavica i Splita sačuvano je u istoj zbirci uspomena, nekada u fra Luje Maruna, od koga ih je otkupila splitska Općina 1932. i predala Galeriji umjetnina u Splitu, iz koje su 1985. konačno dospjeli u Galeriju Meštrović u Splitu, i 17 crteža olovkom što ih je mladić izradio 1900. uz pouku Gine Bilinić. Ti crteži, na manjim listovima papira, predstavljaju likove albanskog junaka *Ivana Kastriotića Skenderbega*, turskog cara *Mehmeda II*, sjedeći ženski akt, glavu žene s kićenim šeširom, glavu Bogorodice, glavu brkatoga muškarca, glavu beduina, žensku glavu u profilu, nekoliko vaza sa cvijećem i pticama, dvije staračke glave i nekoliko ornamentalnih kompozicija i jedan crtež s koloriranim hrvatskim barjakom. Neki su crteži datirani od III. do IX. mj. 1900. godine.

Likove *Skenderbega* i cara *Mehmeda II*. crtao je prema ilustracijama Harmanovog izdanja Kačićevog *Razgovora ugodnog naroda slovinskoga*. Ostvareni su više ilustrativno nego likovno, ali tehnički vrlo vješto. *Dvije staračke glave* je vrlo dobra, u akademskom stilu izvedena, studija koju bi svaki student likovne akademije mogao potpisati. Glava *Bogorodice* vrlo je vješt i likovno čist crtež, mnogo bolji od po njemu modeliranog reljefa. Jednako su vješti i crtački vrlo dobri crteži *Glava beduina* i *Glava brkatog muškarca*, a gotovo slikarski je razrađen crtež *Ženske glave sa šeširom*. Zanimljiv je i pokušaj crteža *Ženskog akta*. Dekorativni crteži sa cvijećem i pticama su školske studije. U jednoj takvoj potpisanoj dekorativnoj kartuši napisao je mladić imendansku čestitku ocu. Ornamenti su vjerojatno rađeni prema predlošcima u nekom skizzenbuchu u Bilinićevoj kiparsko-klesarskoj radionici (45 [31-33]). Tu vidimo da je Meštrović tada bio jedva pismen, primitivnog rukopisa, bez poznavanja gramatike, ali u isto vrijeme već mnogo razvijeniji slikar i kipar.

RANI CRTEŽI

Vidjeli smo da je Ivan Meštrović kao dječak jednako rezao skulpture u drvu i muljiki, crtao junake iz Kačićeve povjesnice (i izložio ih u seoskoj gostionici) i pisao pjesme po ugledu na narodne u desetercu. Njegova se daljnja stvaralačka djelatnost mogla usmjeriti svakim od ta tri pravca.

Došavši na Umjetničku akademiju u Beču želio je upisati slikarstvo, ali su mu profesori, nakon prvih oglednih radova, savjetovali kiparski odjel (9135 [585]).

U Grafičkom kabinetu Akademije likovnih umjetnosti u Beču čuva se crtež *Marija i Magdalena oplakuju Krista*, pripisan ranom Meštroviću. Potječe iz ostavštine Otta Königa, pa je zacijelo i izrađen dok se Meštrović spremao u njegovu atelijeru za upis na Akademiju 1900. godine. Rađen je prema slici *Oplakivanje Krista* Andrea del Sarta iz 1519, u bečkom Kunsthistorisches Museumu. Rad, iako početnički, već odaje prirodno nadarenog crtača (10421).

Pa ipak, izuzmemo li najranije početničke crteže u Splitu, Meštrovićevi bečki crteži odaju vrsnoga slikara grafičara, jednako kao što tadašnje skulpture odaju vrsnog kipara.

Iz veće količine od oko tisuću ukupno sačuvanih crteža Ivana Meštrovića u raznim posjedima odvaja se stilom i likovnim kvalitetom pedesetak ranih crteža u Galeriji Meštrović u Splitu. Pripadaju autorovoj ostavštini zatečenoj u njegovoj splitskoj palači, a danas Galeriji. I dok svi kasniji mnogobrojni Meštrovićevi crteži odaju ruku kipara, ti rani su doživljeni i izvedeni izrazito slikarski, dok će daljnji crteži, pa i slike što će ih izvoditi, imati uvijek kiparski, a ne slikarski biljeg.

Iako nisu datirani, te rane Meštrovićeve crteže možemo postaviti u razdoblje 1904-1907. godine. Najraniji pokazuju izrazito simbolističke značajke, s naturalističkom obradom likova. Zatim se uz simbolične sadržaje pojavljuje secesijska stilizacija crteža. Slijedi početak nadahnuća narodnim pjesmama i izrazitija secesija sa značajkama monumentalizma. To razdoblje završava odlaskom u Pariz 1907, nakon čega će prevladati krajnja stilizacija s izrazitim monumentalnim vidovdanskim značajkama, i u skulpturi i u crtežu. Uoči i u vrijeme rata razvit će se u Meštrovićevim skulpturama i crtežima sljedeća faza u kojoj secesijska stilizacija još prevladava, ali je umjesto naglašenog herojskog monumentalizma sve očitiji jedan produhovljeni ekspresionizam s religioznom tematikom. Svi ti crteži još uvijek pokazuju crtačke, više ili manje slikarske, značajke. Nakon rata oni će postati izrazito kiparski i izgubit će ranije grafičke i inače slikarske značajke i kvalitete. Umjesto grafizma, prevladat će skulpturalnost, isticana obaveznim sjenčenjem. Crteži će izgubiti svoju samostalnu vrijednost i postat će studije za zamišljene skulpture.

Glavno stilsko i sadržajno obilježje najranijih Meštrovićevih skulptura i crteža je simbolizam. Ono je prisutno u njegovim radovima cijelog bečkog razdoblja stvaranja, od 1903. do uključivo 1907. U prvim godinama toga razdoblja prevladava realistička i naturalistička obrada likova i predmeta, a tek će postupno dobivati secesijsku stilizaciju. Iako je secesija dominirala u Beču u vrijeme Meštrovićeva dolaska 1900. godine, on je nije mogao odmah prihvatiti iz dva razloga: prvo, što ona u studiju na Umjetničkoj akademiji - a akademije su uvijek više ili manje konzervativne - još nije mogla potpuno

uhvatiti maha; drugo, što je mladi Meštrović sa svojom krajnje oskudnom prednaobrazbom, s kojom je došao gotovo izravno sa sela, nije mogao odmah ni shvatiti ni prihvatiti, jer je ona predstavljala reakciju na naturalizam, a on još nije bio doživio ni naturalizam, pa ga je barem donekle morao prevladati.

Kada govorimo o simbolizmu u ranim Meštrovićevim skulpturama i crtežima, ne mislimo tek na stil, jer je simbolizam više u općem duhu i u ideji nego u samom stilu. Iako je simbolizam predstavljao reakciju na akademizam, historicizam i malograđanski naturalizam, u početku se i sam izražavao naturalistički. U prvoj fazi simbolizam je obrađivao općečovječanske teme, a tek u drugoj nacionalnoherojske. U prvoj je prevladavao lirizam, a u drugoj heroizam. U prvoj se secesijska stilizacija diskretno nametala, a u drugoj dominirala. [31]

Nameće se samo od sebe, u vezi s odnosom Rodin-Meštrović, pitanje mogućeg utjecaja Rodinovih crteža na Meštrovićeve crteže. Rodin je u crtežima jednako genijalan kao i u skulpturama. Dapače, on je jedan od rijetkih kipara koji je crteže radio izrazito crtački, a ne kiparski. Njegova je grafička linija čista, virtuozna, linearna, melodiozna i lirska. Antoine Bourdelle pisao je u povodu izložbe Rodinovih crteža 1907: „Ovi se izabrani crteži Rodinovi dižu do vrhunca, na kojemu se nalaze i njegovi najbolji kiparski radovi." [32]

Rodin je i u crtežima obrađivao simbolične teme čovjeka, žene, sudbine, ljubavi, smrti, kao i Meštrović u ranim crtežima, ali su u Rodina ipak najljepši i slikarski najkvalitetniji oni brojni virtuozni crteži ženskog akta, bez simboličnih literarnih i refleksivnih natruha. [33]

Međutim, ono na što bih želio posebno upozoriti, jest velika sličnost, u nekim slučajevima istovjetnost, Meštrovićevih najranijih crteža i onih Mirka Račkoga istoga razdoblja, kao i onih koju godinu kasnijih. Život i rad Račkoga i Meštrovića umnogome se odvijao srodno i usporedno; u sličnim prilikama i u istoj društvenoj, kulturnoj i likovnoj sredini. Mirko Rački je, s kraćim boravcima u Dubrovniku i Zagrebu, živio i djelovao u Beču 1898, a zatim 1901-1918, dakle i u cijelom razdoblju Meštrovićeva boravka do kraja 1907. Iako su raniji bečki radovi M. Račkoga izgubljeni (a oni bi nam za uspoređivanje s Meštrovićevima iz 1903-1907. bili posebno zanimljivi), oni sačuvani 1905-1911, uljene slike, crteži i grafike, dragocjeni su za usporedbu s tadašnjim Meštrovićevima, za otkrivanje odraza općeg duha i stila vremena u tadašnjoj bečkoj kulturnoj i likovnoj sredini (8740).

Čak su im i neki presudni osobni doživljaji bili srodni. Rački pod sam kraj stoljeća tragično doživljava svoju prvu ljubav, jer djevojka umire od tuberkuloze. Pod dojmom toga događaja slika *Pred vratima smrti*. Meštrović u prvim godinama studija u Beču doživljava jednaku mladenačku ljubavnu tragediju. Djevojka umire u sanatoriju od tuberkuloze, a on zatim modelira skulpturu *Posljednji cjelov* i izvodi više crteža na temu smrti i pogreba, o kojima će biti riječi. I jedan i drugi lutaju gladni Bečom, još neurbanizirani, osamljeni i neprihvaćeni ni u Akademiji, ni u društvu, ne znajući ni jezik ni velegradske manire.

Godina 1904. presudna je u životu i radu Račkoga jer od tada prijateljuje s I. Kršnjavim koji ga upućuje na proučavanje *Božanske komedije* i naručuje u njega slike na temu iz Dantea. Slika *Pred vratima* smrti M. Račkoga bila je izložena na izložbi *Društva umjetnosti* u Zagrebu 1905. godine zajedno s Meštrovićevom skulpturom *Timor Dei*. Sliku sa simboličnom temom iz Danteova *Pakla Grad Dis* započeo je Rački u Veneciji, a dovršio u Beču. Bez sumnje se Meštrović tada u Beču družio s Račkim, vidio njegovu sliku i raspravljao s njim o tim literarno-simboličnim temama. Usporedimo li slike Račkoga *U dolini kraljeva* (1906), *Prijelaz preko Aheronta* (1907), *Nasilnici*, *Griffolino iz Arezza i Capoccio iz Firenze* (1911) i *Francesca i Paolo* (1911) i grafike *Ubojice* (1906), *Ženski idol* (1907), *Minos* (1907) i još neke s motivima iz *Divine commedie* s Meštrovićevim najranijim crtežima koji predstavljaju iste ili pak druge prizore iz *Pakla*, vidimo da su izvori, opće ideje i stil identični.

Među tim ranim Meštrovićevim crtežima četiri do pet ih je, koliko se može zaključiti, nadahnuto prizorima iz Danteova *Pakla*. Tu je, u prvom redu, impresivan naturalistički crtež tušem i sivim akvarelom *Paolo i Francesca* (1904. inv. br. 250a). Za razliku od istog prizora kod Račkoga, u kojemu su ljubavnici prikazani u vječnome letu, Meštrović ih je predstavio statički, gotovo ukopane ili raspete na drvetu što strši iza njihovih glava.

Drugim motivima nije tako lako odrediti mjesto u Danteovom *Paklu*, ukoliko i jesu ilustracije iz Dantea. Tako *Prizor s muškim aktom i kostima* u crnom pastelu i tušu (inv. 252a) podsjeća na *Conte Ugolina* koji je pojeo svoju djecu, dok prizoru u istoj tehnici sa zmijom u jezeru (inv. 644a) nije lako odrediti izvor. Jednako bi temu mogao crpiti iz *Pakla* crtež tušem s prizorom brojnih muških aktova koji se, okovani lancima, uspinju na neku klisuru, ali s nje se strmoglavljuju u ponor. Motiv je dosta srodan Meštrovićevoj skulpturi *Timor Dei*, pa bi se i on mogao datirati oko 1904. godine. To je, inače, jedan od grafički najzanimljivijih ranih Meštrovićevih crteža (inv. 246a). Sličan tome je i veći crtež tušem i olovkom (inv. 253a), zapravo četiri crteža na istom papiru. Prvi predstavlja triptih od tri prizora u nišama i pred njima, s velikim brojem muških i ženskih aktova. Motiv podsjeća na prizore iz Danteova *Pakla*, iako je jedan detalj s dojkom identičan onome na Wittgensteinovom *Vrelu života* iz 1906. Vjerojatnije je da se radi o složenoj simboličnoj kompoziciji s motivima čovjekove sudbine od rođenja do smrti, srodnima zagrebačkom *Zdencu života* iz 1905. godine, pa ga možemo i datirati tom godinom.

Postoje među tim ranim crtežima i dvije detaljne studije: crtež olovkom za *Zdenac života* (1905. inv. 161a) i crtež olovkom i crnim i crvenim tušem za *Vrelo života* (1906, inv. 222). Prvi je jednostavna, ali ipak točno definirana skica s aktovima sa zdenca s potpisom: *Ivan Brunnen*. Na poleđini su skicozne studije za isti zdenac. U stilizaciji likova očituje se već i secesija. Drugi je razrađena studija, prikazana reljefno sjenčenjem, s čitavim arhitektonskim i dekorativnim okvirom koji na konačnoj skulpturi nije izveden.

Rekli smo da je motiv smrti, tako čest na slikama, skulpturama, ali i u književnim i glazbenim djelima simbolista, prisutan i na ovim Meštrovićevim ranim crtežima. Četiri među njima predstavljaju prizore pogreba, odnosno groblja. *Pogreb žene* prikazan je na crtežu pastelom i tušem (inv. 254a) i na drugom crtežu tušem (inv. 231). Ruševine stare crkve (nešto poput ranokršćanske Salone) s muškim aktom viđenim s leđa, sjedećim i oslonjenim na kamen, u prvom planu, dok u drugom planu pet zaogrnutih kostura nose tijelo mrtve djevojke ili žene. Sve je izvedeno izrazito slikarski, u mekanom pastelu, sa sjenčenjem i tonskim prijelazima. Potpuno jednaki motiv prenesen je u grafički izvedeni crtež tušem, s izražajnijim sjenčenjem. Cijela kompozicija je izrazito simbolična, ali u njoj još nema secesijske stilizacije.

Sepulkralnog je ugođaja i pastel s *Oplakivanjem mrtvaca* iz 1905-1906, također kompozicija i po motivu i po likovnoj obradi karakteristična za simbolizam toga doba (inv. 221). Jednako kompozicija *Žena na groblju* (9nv. 233): groblje, čempresi, crkvica i silueta ogrnute žene okružena kamenim statuama, tipičan simbolistički repertoar, ali još uvijek bez izraženijih secesijskih elemenata.

Nije poznato na koju se temu odnosi pastel s aktovima pod gotičkim svodovima (inv. 237), ali pripada istom vremenu i istom ugođaju.

U predsecesijsko razdoblje spada i crtež pastelom *Stojećeg muškog akta* (1905, inv. 228). Zacijelo se radi o studiji za *Laokona*, jer muškarac drži u ruci zmiju.

Iz toga je vremena (1905-1907) i nekoliko crteža studija muških i ženskih aktova (inv. 247a, 248a, 252b, 255b, 505). Nastali su zacijelo u Meštrovićevom bečkom atelijeru, bez kompozicijskih pretenzija, a odaju ruku već rutiniranog crtača. Naročito je virtuozno izveden, gotovo rodenovskim crtežom, jedan crni pastel na crvenom papiru (inv. 248a). U sklonosti dekorativnosti crteža u njemu se već naslućuje secesija.

Motivi iz narodnih pjesama, kao i općenito patriotski motivi, pojavljuju se tada u Meštrovićevim skulpturama, pa i crtežima. Tako 1905. modelira reljef *Umjetnik naroda moga*, a te i sljedeće godine veliki reljef u gipsu i manji u kamenu *Zidanje Skadra*. Varijaciju većeg reljefa *Zidanje Skadra* ostvario je i u pastelu s većim brojem muških aktova (inv. 236a). Studije tih aktova ostavio je u dva crteža crnim pastelom (inv. 232, 255a). Aktovi sjenčenjem već postižu dojam skulpture, a prisutna je na njima i težnja stanovitoj heroici, ali još vrlo blaga.

I lik Kraljevića Marka ulazi u Meštrovićev repertoar, ali još tek usput i nenametljivo. Takva je veća kompozicija *Kraljević Marko na gozbi* (inv. 234), crni pastel i tuš s vještim efektima osvjetljenja. Dok su svi likovi ostvareni uglavnom realistički, lik Kraljevića Marka već ima naglašene monumentalne secesijske crte. Sličan je i rani crtež sa studijama bradatog muškarca, vjerojatno također *Kraljevića Marka* (inv. 644b), a toj temi možemo pridati i još raniji crtež pastelom *Vile Raviojle*, koji također možemo datirati oko 1904. godine (inv. 250b).

Te je 1904. godine Meštrović sam datirao crtež tušem koji je nazvao *Povratak heroizmu* (inv. 225). Taj zanimljivi crtež, s monumentalnim muškim torzom (poput kasnije londonske skulpture *Banovića Strahinje*), s grčkim vojnicima u borbi pred hramom i s klečećim muškim likom koji se klanja tome torzu, preteča je cjelokupnom Meštrovićevom herojskom *Vidovdanskom ciklusu*, koji će uslijediti 1908. godine, dakle tek u godini austrijske aneksije Bosne i Hercegovine. Patriotske ideje južnoslavenskog oslobođenja i ujedinjenja začele su se u Meštrovića i u krugu mladih umjetnika oko njega i prije 1908. godine. Oblikovale su se postupno na *Prvoj jugoslavenskoj umjetničkoj izložbi* u Beogradu 1904. godine; zatim u krugu umjetničkog društva *Lada* osnovanog u Beogradu 1903; na izložbi toga društva, s izrazitim južnoslavenskim pečatom, u Sofiji 1906; i na izložbi *Jugoslavenske kolonije* u Beogradu 1907.

Iz bečkog kruga Meštrovićevih prijatelja spomenuli smo već Mirka Račkoga. On je svojim crtežima i akvarelima s motivima Danteova *Pakla* zacijelo izvršio utjecaj na tadašnju crtačku djelatnost mladog Meštrovića. Naročito su srodni crteži tušem koje su obojica radili na sličnim raznobojnim papirima, s izrazito simbolističkim pečatom i s još blagim usmjerenjem prema secesijskoj stilizaciji. Motive iz Dantea izlagao je Rački već na izložbi *Društva umjetnosti* 1905. u Zagrebu i dalje na svim izložbama na kojima je sudjelovao do Prvog svjetskog rata. Gotovo cijeli prvi ciklus izložio je na izložbi Meštrović-Rački 1910. u Zagrebu i na *Svjetskoj izložbi* u Rimu, također zajedno s Meštrovićem, 1911. godine. Rački je bio Ungerov đak i grafički elementi su istaknuti u njegovim radovima, jednako kao na Meštrovićevim ranim crtežima.

Slične grafičke značajke možemo uočiti i na nekim crtežima i grafikama Klementa Crnčića iz toga doba. [34] Po simbolici motiva, ali ne po grafizmu izvedbe, srodni su i neki radovi Bele Čikoša-Sessije. [35]

Više pozornosti moramo posvetiti Meštrovićevom bečkom drugu i intimnom prijatelju Tomislavu Krizmanu (1882-1955). U zajedničkom atelijeru priredili su čak 1904. godine zajedničku izložbu. U Beču je studirao od 1902. tri godine u Kunstgewerbeschule, zatim dvije godine grafiku u Akademiji likovnih umjetnosti (također kod W. Ungera). Uglavnom je i nakon studija radio u Beču, sve do 1911. Izlagao je na raznim izložbama već od 1901. godine; kasnije uglavnom bakropise. [36]

Navedimo na kraju da su gotovo svi raniji bečki Meštrovićevi crteži, o kojima je bilo govora, dakle oni 1903-1907. (i možda još koji 1908. iz Pariza), rađeni na raznobojnim papirima, manjih dimenzija nego većina kasnijih. Ti tvornički bojeni papiri često su vrlo intenzivnih, katkada i vrlo tamnih boja: crveni, zelenožuti, zelenosivi, narančasti, okernonarančasti, crvenonarančasti, sivosmeđi, žutosmeđi, žutosivi, oker, tamnoljubičasti, svijetlozeleni. Sklonost bojenoj podlozi papira, često naglašenoj i do te mjere intenzivnoj da crtež postaje jedva vidljiv, karakteristična je za simbolističko slikarstvo ugođaja i za secesijsku sklonost dekorativnosti. I Mirko Rački je tada crtao na jednakim šarenim papirima. S prijelazom na herojsku fazu, a pogotovo na religiozno-ekspresionističku i daljnju poslijeratnu, ne srećemo više bojene podloge Meštrovićevih crteža.

Crteži su radi štednje, a i zato što, kao studije, nisu bili namijenjeni prodaji, crtani većinom s obje strane papira. Sam autor ih je kasnije numerirao, prvi put tušem, a zatim, ponovno u sklopu svih crteža koje je posjedovao, negdje uoči Drugog svjetskog rata, olovkom. Te rane crteže, iz istog razloga, autor nije ni potpisivao ni datirao (kao što je redovito potpisivao, a često i datirao, kasnije crteže, nastale u razdoblju između dva rata, koje je i izlagao - naročito u Americi - i prodavao), pa je njihovo približno datiranje moguće jedino na temelju stilskih i nekih sadržajnih pokazatelja.

Ovim ranim sačuvanim crtežima kipar Ivan Meštrović se potvrđuje i kao odličan slikar i crtač, što se na temelju kasnijih njegovih slika i crteža rjeđe može ustvrditi.

Dio navedenih Meštrovićevih ranih crteža bio je izložen u *Galeriji Alfa* u Splitu 1983. (634; 9075); neki na izložbi crteža i studija skulptura u Cankarjevu domu u Ljubljani (635; 9077) i u Vrpolju iste godine (636; 9068). O njegovim ranim crtežima referirao sam znanstvenom skupu *5. Kongresa saveza društava povjesničara umjetnosti SFRJ* u Zagrebu 1988, što je zatim objavljeno u *Peristilu* 1988-1989. (9927).

88. DJEVOJKA I RANJENIK (Kosovka djevojka, La fanciulla e il ferito).
Sjedeći ženski lik s ranjenim vojnikom u krilu.
Natpis dr. Signorellija na poleđini: “Disegno originale del frontespizio del programma del concerto pro Serbia tenu to a Villa Medici nel novembre 1914 a Roma.”
Rim, 1914.
Tuš perom, lavirani tuš.
Vel. 8 x 10,3 cm.
Vl.: Obitelj Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [14, br. 17, sl.].

91. ČETIRI ŽENE
Ležeća žena i tri ženske glave.
Rim, 1913. (?).
Crtež ugljenom na papiru.
Vel. 89,5 x 124,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.ozn.AMZ- 257). (Otkup od Oktavijana Miletića, Zagreb).
Pod.: II. 2. 1548; 121 [78, sl.].

92. a) SKICA ZA SPOMENIK “POBJEDE”
Nika na kolima, na visokom postolju, dvije varijante.
Rim, 1913. (?).
Crtež ugljenom na papiru.
Vel. 89,7 x 124 cm.
b) SKICE ZA FONTANU
Dvije muške i dvije lavlje glave.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AMZ-259 i AMZ-260).Ot kup od Oktavijana Miletića ,Zagreb.
Pod.: II. 1. 259; II. 2. 1550.

93. POKLONSTVO KRALJEVA
Rim, 1913. (?).
Ugljen na papiru.
Vel. 89,5 x 124,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 258). (Oktavijan Mile tić, Zagreb).
Pod.: II. 1. 258; II. 2. 1549.

94. DVIJE KRILATE ŽIVOTINJE (A Pair of Griffins).
Rim, oko 1913. (?).
Lavirani tuš.
Izv. num.: 143.
Vel. 38,5 x 56 cm.
Vl.: Izvoz u SAD (br. 138).
Pod.: I. 34. 138; 640 [41, br. 2, sl.].

95. a) PIETA.
Rim,1913 (?).
Pencil and charcoal on paper.
Dims.34 x 23,5 cm.
Vl.Prodano na aukciji u SOTHEBY’S u Londonu,25.11.2009.

95a. KLEČEĆI MUŠKARAC I ŽENA
Dva klečeća lika drže se rukama.
Rim, 1913.
Tempera.
Vel. 14,5 x 21,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 410).
Pod.: I. 3. 1.

96. ČETIRI ŽENE
Ležeći lik žene i tri ženske glave.
Rim, 1913. (?).
Olovka pastel.
Vel. 89 x 124 cm.
Vl.: Privatno vlasništvo, Beograd.(?).
Pod.: 125 [78, sl.].

97. KRILATA ŽIVOTINJA
Krilati grifon.
Rim, 1913. (?).
Tuš i lavirani tuš.
Vel. 38,2 x 56,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 563).
Pod.: I. 3. 1. 545.

98. KRILATE ŽIVOTINJE
Dva krilata grifona.
Rim, 1913. (?).
Tuš i lavirani tuš.
Vel. 38,3 x 56,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 562).
Pod.: I. 3. 1. 544.

99. KRILATE ŽIVOTINJE
Dva krilata grifona.
Rim, 1913. (?).
Tuš.
Vel. 28,5 x 18,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 473).
Pod.: I. 3. 1. 455.

100. STUDIJA ZA “FONTANU POBJEDE” ZA BEOGRAD
Rim, 1913.
Olovka pastel.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 421).
Pod.: I. 3. 1.

101. STOJEĆA ŽENA (Figura, Figura di donna).
Lik žene s leđa, lijevom nogom podignutom na deblo dr veta, s manjim likom žene u istom položaju.
Rim, 1914.
ugljen.
Vel. 152 x 77 cm.
Vl.: Obitelj Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [13, br. 10, sl.].

102. STOJEĆA ŽENA (Figura žene s leđa, Figura di donna vista dal dosso).
Lik žene s leđa, lijevom nogom podignutom na deblo dr veta, s malim likom žene u hodu, sklopljenih ruku.
Rim, 1914.
Ugljen.
Vel. 122 x 69 cm.
Vl.: Obitelj Signorelli, Rim.
Lit.: 121 [13, br. 11, sl.].

102a.GLAVA STARCA (Portret Augusta Rodina).
Rim,1914.
Olovka na žućkastom papiru.
Vel.29,2 x 22,8 cm.
Vl.Narodni Galerie-Prag,Zbirka grafike,inv.br.K 39 301.

103. STUDIJE STUPOVA – KARIJATIDA
Ženski likovi i karijatide.
(Stojeći ženski lik za statuetu Ruže. London 1915).
Olovka i tempera.
Vel. 31 x 21,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 575).
Pod.: I. 3. 1. 557.

104. SJEDEĆI MUŠKI LIK
Muški lik bez nogu, glave podbočene rukom.
Modri pastel.
Izv. num.: 92.
Vel. 43,5 x 27,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (br. 17).

105. a) SJEDEĆI MUŠKI AKT
Crtež pajcem.
(Studija za "Mislioca", London 1915).
London, 1915. (?).
Vel. 38 x 28 cm.
Izl.: Sarajevo-Split-Osijek 1983.
b) SJEDEĆA ŽENA
Sjedeći ženski lik s leđa. Glava žene.
Rim, 1913.
Crtež pajcem.
Vel. 38 x 28 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 144 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 144; 635 [8, br. 3].

106. a) SJEDEĆI MUŠKARAC
Sjedeći bradati muškarac, rukom podbočene glave.
London, 1915. (?).
Olovka pastel.
Vel. 25,3 x 20,2 cm.
b) DVA RASPELA
Dva raspeta Krista s rukama uvis, prekriženim nogama.
Cannes, 1916. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: b. b.: 40
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 489 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 471; 108 [br. 32, sl.].

108. a) ISUS NA MAGARCU
London, 1915. ('9.
Olovka pastel.
Vel. 31 x 21 cm.
b) DVA SVECA
Jedan podignute lijeve ruke, drugi s rukama na ramenima.
London, 1915. (?).
Olovka pastel.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (281 a, b).

109. a) POLAGANJE U GROB (Descent from the Cross).
Dva muškarca i jedna žena oplakuju i pokapaju Isusa.
London, 1915. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 41.
Vel. 20 x 25 cm.
b) RASPELO (Study for Crucifixion).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 25 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (33 a, b).

110. a) OPLAKIVANJE
Dvije žene oplakuju Krista.
London, 1915.
Olovka pastel.
Izv. num.: 85.
Vel. 25,5 x 20 cm.
b) ŽENSKI AKT
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (268 a, b).

111. OPLAKIVANJE (Study for Lamentation).
Marija i tri lika oplakuju Krista.
London, 1915.
Olovka na kartonu.
Izv. num.: 144.
Vel. 29 x 19,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (37).
Pod.: I. 34. 37; 640 [6, sl.].

112. OPLAKIVANJE (Study for Lamentation).
Marija i Ivan oplakuju Isusa.
London, 1915.
Olovka pastel.
Izv. num.: VC, 38.
Vel. 25 x 20 cm.
Na poleđini, ćir.: Dragi gospodine Ministre, Primite molim
Vas naše najveće želje prilikom Božića i go
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (87).
Pod.: I. 34. 87; 640 [41, sl.].

113. OPLAKIVANJE
Marija i tri žene oplakuju Isusa.
London, 1915. (?).
Olovka pastel.
Sign.: I Meštrović
Vl.: Nekad u obiteljskoj arhivi Kaštelančić, Zagreb.

114. a) ŽENA POD KRIŽEM
Žena (ili Ivan) pod križem podignutih ruku.
London, 1915. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 26.
Vel. 40 x 28,5 cm.
b) GLAVA MUŠKARCA
Glava bradatog muškarca s kapom.
Olovka pastel.
Izv. num.: 26.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (114 a, b).
Pod.: I. 34. 114 a, b.

115. POKLON MUDRACA
Marija, Josip, Isus i tri kralja.
London, 1915.
Tuš perom.
Vel. 25, 5 x 20,5 cm.
Pod crtežom tekst iz Biblije i božićni jelovnik.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

116. POKLON MUDRACA I.
Josip, Marija, Isus, tri kralja, magarac i govedo.
London, 1915.
Olovka i tuš.
Izv. num.: b. a.: 98; b. b.I 19.
Vel. 29,3 x 22,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 140).
Pod.: I. 3. 1. 140.

117. POKLON MUDRACA II. (Varijanta crteža pod br. 115).
Josip, Marija, Isus, tri kralja, magarac i govedo.
London, 30. XII. 1915.
Ljubičasta tinta.
Vel. 25,8 x 20,5 cm.
Pod crtežom tekst iz Biblije i božićni jelovnik.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 163).
Pod.: Popis GM 163 I. 3. 1. 163.

118. NAVJEŠTENJE
Anđeo ljubi djevojku.
London, 1915. (?).
Olovka pastel.
Vel. 26,5 x 20 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (266).
Pod.: I. 34. 266.

119. NAVJEŠTENJE
Lik krilatog anđela i ženski lik pred njim.
Olovka pastel.
Izv. num.: LXXXIV
Vel. 26,5 x 20 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (90).
Pod.: I. 34. 90.

120. a) BOGORODICA S DJETETOM
Žena s djetetom u krilu. Studija noge.(Studija Gospe s djetetom za glavni oltar Gospe od Anđela u Cavtatu).
1919-1920. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: br. b.96.
Vel. 31,5 x 23 cm.
b) STUDIJA NOGE I BOGORODICA S DJETETOM
Veliki crtež noge i malena skica Bogorodice s djetetom.
1919.-1920. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 96.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 514 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 496.

122. GLAVA KRISTA
Muška bradata glava.
Rim , 1913-1914.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 61.
Vel. 25,7 x 20,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 141).
Pod.: I. 3. 1. 141.

123. "RASPNITE GA", "JUDIN CJELOV".
Studije s više likova za neizvedene reljefe.
London, 1915. - Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 35,7 x 47 cm. (U knjizi inventara 33 x 39 cm).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 162).
Pod.: I. 3. 1. 162.

124. KRIST
Glava muškarca duge kose i brade, s rukom pred ustima.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Sign.: I Meštrović
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Nekad u arhivi obitelji Kaštelančić, Zagreb, 12/5.

124a. KRIST
Sjedeći lik Krista u profilu, desne ruke pružene otraga, lijeve naprijed.
Ženeva, 1916.
Crtež perom.
Poleđina kunst karte.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

124b. BOGORODICA S DJETETOM
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu, dijelovi još dva lika.
Ženeva, 1916.
Crtež perom.
Poleđina kunst karte Ruži iz Ženeve 21. VII. 1916.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

124c. KRIST
Ženeva, 1916.
Crtež perom.
Poleđina kunst karte Ruži iz Ženeve 27. VII. 1916.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

124d. PIETÀ
Krist u krilu Bogorodice, sa sv. Ivanom.
Ženeva, 1916.
Crtež perom.
Poleđina kunst karte Ruži iz Ženeve 23. VII. 1916.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

125. KRIST
Lijeva ruka pred licem muškarca.
Ženeva, 1916.-1923. (?).
Olovka pastel.
Natpis: Ružin.
Izv. num.: 59.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 1/2.

126. STUDIJA GLAVE
Glava muškarca s dugom kosom i bradom, manji muški stojeći lik.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka.
Vel. 42,5 x 28,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 147).
Pod.: I. 3. 1. 147.

127. STUDIJA GLAVE
Poprsje bradatog muškarca, oborenog pogleda.
Ženeva, oko 1916. (?).

Olovka.
Sign.: I Meštrović
Zapis: Ružin
Vel. 26 x 20,5 cm.
Vl.: Z. A., Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 12, sl.].

128. GLAVA S RUKOM
(Skica za drveni reljef).
Ženeva, 1916.
Olovka.
Izv. num.: Br. 105.
Vel. 37,5 x 42 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 143).
Pod.: I. 3. 1. 143.

128a.STUDIJA RATNIKA.
Oko 1917.?
Olovka .
Vel.21 x 27 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

128b.GLAVE RATNIKA.
Oko 1917.?
Olovka.
Vel.:21 x 27 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

129. STOJEĆI MUŠKI LIK (Mojsije).
Nejasni stojeći odjeveni muški lik podignute desne ruke.
Rim ,1914.-1923. (?).
Crvena olovka (crayon).
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/19.

130. STOJEĆI ŽENSKI LIK
Odjeveni ženski lik malo podignute desne ruke.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 2/1.

130a. PASTORALA I.
Žena u igri s kozom.
Oko 1916-1919.
Olovka.
Vel.28 x 39,5 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

130b.PASTORALA II.
Mlađa žena s pletenicama u igri s kozom.
Oko 1916.-1919.
Olovka.
Vel.:28 x 39,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

131. DJEVOJAČKI AKT
Stojeći ženski akt podignute lijeve ruke.
Ženeva, 1916.-1923. (?).
Tinta.
Vel. 14 x 18 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 6.

131a.ŽENSKI AKT.
Ženeva,1916.-1923.(?).
Olovka.
Vel..33 x 35 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

131b. DVA ŽENSKA AKTA.
Ženeva,1916.-1923.(?).
Olovka.
Vel.:33 x 35 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

132. SJEDEĆA DJEVOJKA
Varijanta žene sjedeće na postolju.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/25.

132a.POLOŽENA FIGURA.
Ženeva,1916.-1923(?).
Olovka.
Vel.35 x 42,5 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

132b.DVA ŽENSKA AKTA.
Ženeva,1916.-1923.(?).
Olovka.
Vel.35 x 42,5 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

133. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Skulptura sjedeće žene na postolju.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/26.

133a.DVIJE ŽENE.(Skica na časopisu).
Jedna žena okrenuta leđima,druga u profilu.
Ženeva,1916.(?).
Olovka.
Vel.29 x 40 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

133b.DVIJE ŽENE.(Skica na časopisu).
Dvije žene okrenuta leđima.
Ženeva,1916,(?).
Olovka.
Vel.:29 x 40 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

134. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Sjedeći lik žene okrenute desno.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.Na poleđini br.130.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 2/2.

135. DVIJE RUKE
Olovka.Na poleđini br.141.
Vel.20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, 5/2.

136. a) GLAVA KRISTA
Naprijed nagnuta glava Krista.
Ženeva, 1916.
Olovka pastel.
Natpis: Ružin
Vel. 25,5 x 22,8 cm.
b) GLAVA KRISTA
Naprijed nagnuta glava Krista.
Ženeva, 1916.
Olovka pastel.
Sign.: I. Meštrov
Izv. num.: 250.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 139 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 139.

137. KRIST I BOGORODICA
Bogorodica ljubi Isusa na križu.
1916. Ženeva, Cannes (V. B.).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. a:28; Br. b:7.
Vel. 35,7 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 151).
Pod.: I. 3. 1. 151.

138. PIETÀ
Ženeva, 1915. (?).
Olovka, smeđa kreda na kavarel papiru.
Vel. 11,6 x 8,6 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
POH-AMZ-293.
Pod.: 698 [br. 103, sl.].

139. ULAZAK U JERUZALEM
Isus na magarcu, s palminom grančicom.
Iza njega tri muška lika.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Natpis: JERUZALEME JERUZA
NEĆE OSTATI KAMEN
NA KAMENU U TEBI
Vl.: Nekad u arhivi obitelji Kaštelančić, Zagreb, 12/8.

140. STUDIJA OLTARA I BOGORODICE S DJETETOM
Sjedeća Bogorodica s djetetom u krilu.
U pozadini oltar s istom skulpturom.
Ženeva, 1916. (?).
Natpis pod crtežom: Nikola Županović Paris
60, Avenue d' Iena 60.
Vel. omotnice pisma 15 x 12 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 8.

141. SKICA BOGORODICE S DJETETOM
Sjedeća Bogorodica s djetetom u krilu.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka.
Vel. 21 x 13,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 5/1.

142. TRI STUDIJE BOGORODICE S DJETETOM
Sjedeća Bogorodica s djetetom u krilu.
Ženeva, 1917 .Crtež je izveden na poleđini bankovne
potvrde u Ženevi,žig s nadnevkom 5.Jan.1917.
Olovka pastel.
Vel. 13,5 x 20,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 7.

143. MOJSIJE
Zagreb (?), 1916.
Pastel, kreda.
Vl.:Nekad u arhivi obitelji Kaštelančić , Zagreb.

144. STUDIJE ANĐELA
Tri siluetarne studije anđela.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka.
Sign.: I. Meštrović
Izv. num.: 19.
Vel. 32 x 21,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 3/2.

145. a) RATNIK S LUKOM I MAČEM ("Domagojevi borci, Domagojevi ratnici").
Strijelac napinje luk.
Ženeva, 1916. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 19,8 x 13 cm.
b) GLAVA RATNIKA
Ženeva, 1916. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 156 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 156.

146. a) RATNICI S MAČEVIMA ("Domagojevi borci, Domagojevi ratnici").
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 32,4 x 26 cm.
b) TRI ŽENSKA LIKA (Studije ženskog lika).
Poluaktovi žena ruku prekriženih na prsima.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 444 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 426.

147. DVA RATNIKA ("Domagojevi borci , Domagojevi ratnici").
Polulik jednog ratnika i glava drugoga.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 31,5 x 21,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 458).
Pod.: I. 3. 1. 440.

148. a) RATNICI S MAČEVIMA ("Domagojevi borci, Domagojevi ratnici").
Niz ratnika u napadu.
1923.(Datirano prema litografiji iz iste godine).
Plavi pastel.
Izv. num.: Br. 30.
Vel. 44,4 x 62,5 cm.
b) STUDIJA NOGE
Plavi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 603 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 585.

149. KOPLJANICI (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Niz ratnika s kopljima.
1923.(Datirano prema litografiji iz iste godine).
Olovka pastel.
Izv. num.: br. 27.
Vel. 45,1 x 60 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 610).
Pod.: I. 3. 1. 592.

150. a) RATNIK (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ratnik s mačem i kopljem (ili veslom).
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 31,5 x 21 cm.
b) RATNIK
Ratnik u zamahu.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (85 a, b).

151. a) RATNICI (Domagojevi borci , Domagojevi ratnici.
Study sheet Fighters of Domagoj...).
Red ratnika s kopljima glave okrenute nazad.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 25 x 32 cm.
b) RATNICI
Skica niza ratnika.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (58 a, b).

152. KOPLJANIK (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.List br.15 iz mape litografija.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/3. [2]

153. STRIJELAC (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Strijelac nateže luk.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.List br.16 iz mape litografije.
Vel. 13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/9.

154. STRIJELAC (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Strijelac nateže nevidljivi luk.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/15.

155. STRIJELAC (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Strijelac nateže nevidljivi luk.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/14.

156. STRIJELAC (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Strijelac nateže nevidljivi luk.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/7.

157. KOPLJANIK (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ratnik glave okrenute nazad s nevidljivim lukom.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/10.

158. KOPLJANIK (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ratnikova glava.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 16/6.

159. KOPLJANIK (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ratnik s kopljem, gleda dolje.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/5.

160. RATNICI NA BRODU (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”).
Prednji dio lađe s ratnicima.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/13.

161. KOPLJANICI (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Niz kopljanika, u dva reda,u napadu na neprijatelja,
glave blago okrenute na stranu.
Ženeva, 1916. (?).
Vel. 13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/12.

162. DIO RATNOG BRODA (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”).
Prednji dio broda s pulenom glave bika.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/11.

163. DVA BRODA S RATNICIMA (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”).
Prednji dijelovi broda s ratnicima u sukobu.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/8.

164. RATNICI S KOPLJIMA
?
Ženeva, 1916. (?).
(Preko dvije stranice,svaka 13 x 20).
Olovka pastel.
Vel. 40 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/17.

165. KOPLJANIK (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ratnik u zamahu, na brodu.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/4.

166. KOPLJANIK (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ratnik s kopljem, pogleda nazad.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.:Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 13/2.

167. STRIJELCI (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Šest strijelaca nateže lukove.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/16.

168. DVA BRODA S RATNICIMA (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”).
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/1.

169. GLAVA RATNIKA (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”).
Glava brkatoga ratnika s kapom.
Ženeva, 1916. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 27,8 x 19,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 476).
Pod.: I. 3. 1. 458.

170. VESLAČ (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Ratnik vesla.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka.
Vel. 31,5 x 21,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 459).
Pod.: I. 3. 1. 441.

171. DVIJE LAĐE S RATNICIMA (Strijelci iz galija).
Dvije lađe s ratnicima.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Vel. 18,7 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 155).
Pod.: I. 3. 1. 155.

172. STRIJELCI (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”)
Niz ratnika koji napinju strijele.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1; Br. XXVIII; Br. 155.
Vel. 24,7 x 33,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 439).
Pod.: I. 3. 1. 421.

173. GLAVA RATNIKA (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”)
Glava s kacigom.
Ženeva, 1916. (?).
Ugljen.
Sign.: I. Meštrović I
Vel. 29,7 x 21,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 142).
Pod.: I. 3. 1. 142.

174. RATNICI S LUKOVIMA (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”).
Niz šest strijelaca s napetim lukovima.
Ženeva, 1916. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 2a.
Vel. 49,4 x 60,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 365).
Pod.: I. 3. 1. 347; 125 [314, br. 110-111, sl.].

175. RATNIK S MAČEM (“Domagojevi borci,
Domagojevi ratnici”).
Stojeći bradati lik, ruku prekriženih na prsima.
Ženeva, 1916. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 116.
Vel. 51 x 37,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 344).
Pod.: I. 3. 1. 326.

176.BOGORODICA S DJETETOM.
Ženeva,1916.
Kunst karta.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

177.MOJSIJE.
Ženeva,1916.
Kunst karte.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

178. ISUS TJERA TRGOVCE IZ HRAMA
Isus, podignutim štapom, tjera skupinu ljudi s kesama.
Ženeva-Cannes, 1916-1917.
Gvaš.
Sign.: I Meštrović
Vel. 34,4 x 24,7 cm.
Vl.: V. P., Zagrbe.
Pod.: 643 [br. 13, sl.].

179 a) U MOLITVI
Poprsje djevojke sklopljenih ruku.
Cannes, 1916-1918.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 21.
Natpis: Ružin.
Vel. 30,1 x 24,2 cm.
b) GLAVA ŽENE
Cannes, 1916-1919.
Olovka pastel.
Sign.: I. Meštrović
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 146 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 146.

181. SJEDEĆI GUSLAR I.
Skica guslara koji svira.
Cannes, 1917. (?).
Crvena olovka (crayon).
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/21.

182. SJEDEĆI GUSLAR II.
Crtež guslara koji svira.
Cannes, 1917. (?).
Crvena olovka (crayon).
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/22.

183. SJEDEĆI GUSLAR III.
Skica guslara koji svira. Crtež ženske glave je na poleđini lista unutar crtaćeg bloka.
Cannes, 1917. (?).
Crvena olovka (crayon).
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/23.

184. SJEDEĆI MUŠKARAC
Skica muškarca prignute glave.
Cannes, 1917. (?).
Crvena olovka (crayon).
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/20.

185. POPRSJE MUŠKARCA
Muškarac s kapom, glave oslonjene na ruku.
Cannes, 1917. (?9.
Olovka.
Vel. 27 x 21 cm (papir savinut u četiri dijela).
Vl.: Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 17/1.

186. MUŠKA GLAVA
Skica glave s kapom.
Cannes, 1917. (?).
Crvena olovka (crayon).
Vl.: Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 13/24.

187. a) SVIRAČ NA GUSLAMA
Sjedeći muški lik svira gusle.
Cannes, 1917. (?).
Crtež tušem.
Vel. 19,9 x 13 cm.
b) SVIRAČ NA GUSLAMA
Sjedeći muški lik svira gusle.
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 153 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 153.

188. KONJANIK
Vitez na konju. (Ciklus crteža viteza-konjanika I).
Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32 x 25,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 429).
Pod.: I. 3. 1. 411.

189. a) KONJANICI
(Ciklus crteža viteza-konjanika, II).
Cannes, 1917. (?).
Olovka, tuš.
Vel. 38,2 x 56,2 cm.
b) DVA SJEDEĆA ŽENSKA AKTA
Sjedeći aktovi raširenih nogu, zaklonjena lica.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 565 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 547.

190. a) KONJANIK
Vitez u oklopu na konju. (Ciklus crteža viteza-konjanika, III).
Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Vel. 38,5 x 56,4 cm.
b) DVA ŽENSKA AKTA
Cannes, 1917. (?).
Olovka, tuš i lavirani tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 564 a, b).
Pod.: Popis GM 546 I. 3. 1. 546.

191. a) RATNICI (“Domagojevi borci , Domagojevi ratnici”).
Dva reda ratnika u navali.
Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 33.
Vel. 42 x 63 cm.
b) PORTRET ŽENE
Portret žene s pundžom, u profilu.
Cannes, 1917. (?).
Crni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (66 a, b).

194. STRIJELAC I RELIGIOZNA SKULPTURA (Studija).
Cannes, 1917. (?). ili 1930.-1935.
Crna olovka i sepija na pakpapiru.
Vel. 63,5 x 45 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
POH-AMZ-239.
Pod.: II. 2. 239.

196. a) SJEDEĆA ŽENA (Bogorodica).
Sjedeća žena s rukama u krilu.
Cannes, 1917. (?).
Lavirani tuš.
Vel. 38,5 x 27,5 cm.
b) STUDIJE S ARHITEKTUROM I SKULPTUROM
Skulptura sjedeće žene na postolju i skulptura lava.
Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (62 a, b).

197. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Žena dugoga vrata. Donji dio nerazrađen.
Cannes, oko 1917. ili London 1915.,
podatak D. Prančević, 2008.
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 157).
Pod.: I. 3. 1. 157.

198. STUDIJE KARIJATIDA
Ženska glava, dva ženska polulika, stojeći anđeo.
Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 100.
Vel. 40 x 28,5 cm.
STUDIJE KARIJATIDA
Olovka.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: I. 34. 188 a, b.

199. a) LEŽEĆI ŽENSKI LIK
Glava naslonjena na ruke.
Cannes, 1917. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 131.
Vel. 32 x 45 cm.
b) ANĐEO
Glava anđela s lutnjom.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz u SAD (186 a, b).

200. KRIST PODIGNUTE LIJEVE RUKE
(Krist u hodu.
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Sign.: I Meštrović
Vel. 35,5 x 25,5 cm.
Vl.: Vl.:Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 12/1.

201. KRIST SA ŠTAPOM (Studija za *Izgon iz hrama*).
Krist s podignutim bičem. U pozadini drugi lik.
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Vel.26 x 35,5 cm.
Vl.: Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 12/4.

202. KRIST SA ŠTAPOM (Studija za *Izgon iz hrama*).
Krist s podignutim bičem.
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Vel.26 x 35,5 cm.
Sign.: I. Meštrović
Vl.:Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 12/3.

203. ISUS I MARIJA MAGDALENA
Magdalena pere noge Isusu.
Cannes, 1917. (?).
Olovka.
Izv. num.: 47.
Natpis: Ružin
Vl.: Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 12/6.

204. KRIST PODIGNUTE DESNE RUKE
Krist u hodu.
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Izv. num.: 46.
Natpis: Ružin
Vl.: Nekad u arhivu obitelji Kaštelančić, Zagreb, 12/2.

205. a) KONJANIK (Ciklus crteža viteza-konjanika, IV).
Vitez na konju.
Cannes, 1917. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 24,1 x 34 cm.
b) DVIJE BOGORODICE S DJETETOM
Bogorodica sjedi s djetetom u krilu.
(Studija za *Bogorodicu s djetetom* 1917).
Cannes, 1917.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 138 a, b).

206. a) POPRSJE ŽENE S DJETETOM I.
Dijete podignute desne ruke.
Cannes, oko 1917.
Olovka pastel.
Vel. 35,5 x 25,4 cm.
b) POPRSJE ŽENE S DJETETOM II.
Cannes, oko 1917.
Olovka pastel . (Crtež prekrižen).
Izv. num.: br. 91.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 466 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 448.

207. a) SJEDEĆA ŽENA S DJETETOM (Studija za *Bogorodicu s djetetom* za glavni oltar Gospe od Anđela u Cavtatu).
Žena gleda u dijete.
(Predložak za *Bogorodicu s djetetom* u mapi litografija 1923, br. 2).
Cannes, oko 1917.
Izv. num.: ha : 133 br. a : LII.
Vel. 52,6 x 39 cm.
b) DVIJE SJEDEĆE ŽENE S DJETETOM.
Cannes, oko 1917.
Smeđa tinta.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 601 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 583.

208. BOGORODICA S DJETETOM II.
Bogorodica sjedi s Isusom u krilu. (Studija za *Bogorodicu s djetetom*, Cannes, 1917. 10.[sl. LVI]).
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 159).
Pod.: I. 3. 1. 159.

209. BOGORODICA S DJETETOM III.
Bogorodica s Isusom u krilu, koji gleda uvis.
(Studija za skulpturu).
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Vel. 19,9 x 12,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 160).
Pod.: I. 3. 1. 160.

210 a) BOGORODICA S DJETETOM I. (Madonne à l’enfant).
Sjedeća Bogorodica s Isusom u krilu.
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Vel. 19,8 x 13 cm.
b) BOGORODICA S DJETETOM II.
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Izl.: Pariz 1983.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 158 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 158; 633 [br. 58].

211. a) NAKON PORODA, studija (Studija za reljef *Nakon poroda* u Galeriji Meštrović).

Žena, u krilu druge, pruža ruke.
Cannes, 1917. (?) (ili Zagreb 1931).
Vel. 52 x 64 cm.
b) STRIJELAC (Domagojevi borci , Domagojevi ratnici, V).
Cannes, 1917.
Ugljen.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 273 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 255.

212. NAVJEŠTENJE (Annunciation to the Virgin).
Klečeći anđeo i sjedeća Marija.
Cannes, 1917. (?).
Pero, tinta.
Vel. 34 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (143).
Pod.: I. 34. 41; 640 [41].

213. NAVJEŠTENJE
Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 46.
Vel. 40 x 28,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (191).
Pod.: I. 34. 191.

214. a) SJEDEĆI ŽENSKI LIK (Studija za Bogorodicu).
Ženski lik bez ruku i nogu.
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
b) GLAVA ŽENE (Bogorodica).
Cannes, 1917.
Olovka pastel.
Vel.: Galerija Meštrović, Split (inv. 152 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 152.

215. LIK SVECA III. (Nepoznati svetac).
Stojeći lik bradatog sveca s rukom na prsima.
Ženeva 1916 – Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Vel 31 x 21 cm.
b) DVA LIKA SVETACA (Nepoznati sveci).
Stojeći likovi svetaca; jedan u niši.
Ženeva, 1916. – Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 453 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 435.

216. a) LIK SVECA I. (Nepoznati svetac).
Stojeći bradati lik s knjigom u podignutoj ruci.
Ženeva, 1916. – Cannes, 1917. (?).
Olovka pastel.
Vel. 31,1 x 21 cm.
b) LIK SVECA II. (Nepoznati svetac).
Stojeći bradati lik s knjigom na koljenu.
Ženeva, 1916. – Cannes, 1917. (?).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 452 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 434.

217. ANĐEO (Skica za naslovnu stranicu kataloga izložbe u Grafton Galeries Londonu 1917).
Glava anđela s natpisom izložbe.
London, 1917.
Natpis: EXIBITION
GRAFTON GALERIE
Papir za pisanje Hotela Bailey,London.
Vel.17,5 x 22,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 11/2.

218. GLAVA ANĐELA (Skica za naslovnu stranicu kataloga izložbe u Londonu 1917).
Glava anđela s krilima i cvijetom.
London, 1917.
Olovka pastel.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 11/4.

219. GLAVA ANĐELA (Skica za naslovnu stranicu kataloga izložbe u Londonu 1917).
Glava anđela s krilima.
London, 1917.
Olovka pastel.Zajedno s crtežom br.218.
Natpis: EXHIBITION
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 11/3.

220. SKICA ZA NASLOVNU STRANICU IZLOŽBE U LONDONU 1917.
Poprsje anđela sklopljenih ruku.
London, 1917.
Olovka pastel. (Na pisaćem papiru Baily's Hotela, London).Zajedno s crtežom br.217.
Natpis: EXHIBITION...
Vel. 17,5 x 22,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 11/1.

220a. GLAVA ANĐELA (Skica za naslovnu stranicu kataloga izložbe u Londonu 1917).
Glava anđela sa cvijetom.
London, 1917. (?).
Olovka pastel.
Natpis: EXHIBITION
Vel. 19,9 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 154).
Pod.: I. 3. 1. 154.

221. ANĐEO
Uspravni lik anđela s krilima.
Cannes, 1917.
Crvena olovka.
Vel.13 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 13/18.

222. ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt podignute lijeve ruke.
Cannes, Rim, 1917-1918.
Olovka pastel.
Vel. 55 x 45,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 605).
Pod.: I. 3. 1. 585.

223. a) GLAVA I RUKE ŽENE
Djevojačko lice nad rukama.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: VIII c.
Vel. 29 x 23 cm.
b) ŽENSKA GLAVA
Ženska glava duge kose.
Olovka pastel.
Izv. num.: 19.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (76 a, b).
Pod.: I. 34. 76 a, b.

224. GLAVA ŽENE
Ženska glava u profilu stilizirane kose.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 35 x 31 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (99).
Pod.: I. 34. 99.

225. ŽENSKA GLAVA I RUKA
Žena duge kose zakriva rukom lice.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32 x 25 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (187).
Pod.: I. 34. 187.

226. STOJEĆI ŽENSKI LIK
Žena podignutog desnog koljena.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 73.
Vel. 35 x 25 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (98).
Pod.: I. 34. 98.

227. KLEČEĆI ŽENSKI LIK
Podignutih ruku do glave, podignutog desnog koljena.
Cannes, 1917-1918. (?).
Tinta.
Vel. 31,5 x 23 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (93).
Pod.: I. 34. 93.

228. GLAVA ŽENE
Djevojačka prignuta glava.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. LXXII.
Vel. 34,8 x 30 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 471).
Pod.: I. 3. 1. 453.

229. GLAVA I SKLOPLJENE RUKE ŽENE
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 425).
Pod.: I. 3. 1.

230. GLAVA I SKLOPLJENE RUKE ŽENE
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,3 x 24,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 426).
Pod.: I. 3. 1.

231. GLAVA ŽENE
Glava djevojke pogleda uvis.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 35 x 29,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 472).
Pod.: I. 3. 1. 454.

232. GLAVA ŽENE SA SKLOPLJENIM RUKAMA
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 35,5 x 28,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 423).
Pod.: I. 3. 1.

233. a) ZAGRLJAJ
Muški i ženski akt u zagrljaju.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 39.
Vel. 25 x 20 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Pogrbljeni ženski akt.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (2 a, b).
Pod.: I. 34. 2 a, b).

234. a) POLULIK DJEVOJKE S LUTNJOM
Djevojka svira lutnju, pogleda uvis.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 17 x 21 cm.
b) SJEDEĆA DJEVOJKA S LUTNJOM
Zgrčena djevojka svira lutnju.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (288 a, b).
Pod.: I. 34. 288 a, b.

235. a) DJEVOJKA S LUTNJOM (Study for a Girl with a Lute).
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka.
Izv. num.: 1.
Vel. 32 x 25 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI LIK S LEĐA.
Cannes, 1917-1918. (?).
Modri pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (47 a, b).
Pod.: I. 34. 47 a, b.

236. SJEDEĆA DJEVOJKA S LUTNJOM
Djevojka prignute glave svira lutnju.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,5 x 24 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (81).
Pod.: I. 34. 81.

237. DVIJE DJEVOJKE S LUTNJAMA.
Prva svira podignutog lijevog koljena; od druge gornji dio lika.
Cannes, 1917-1918. (?). ili Rim,1918.

Olovka.
Vel. 33,2 x 25,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 441).
Pod.: I. 3. 1. 423.

238. a) ANĐEO (Angel of the Nativity).
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34 x 24,5 cm.
b) BOGORODICA S DJETETOM (Study for Virgin and Child).
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 156.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (74 a, b).
Pod.: I. 34. 74 a,b; 640 [br. 7].

239. a) BOGORODICA S DJETETOM. DJEČJA GLAVA
(Studies for the Virgin and Child).
Sjedeća Bogorodica s djetetom u krilu. Posebno glavica djeteta.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 31,5 x 23 cm.
Izl.: Notre Dame 1983.
b) STUDIJE RUKU (Studies of Hands).
Studija tri ruke i jedna karijatida.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (274 a,b).
Pod.: 640 [41, br. 10, sl.].

240. MAJKA I DIJETE (Bogorodica s djetetom).
Sjedeća žena s djetetom u naručju.
Cannes, 1917-1918.
Olovka.
Vel. 19,8 x 12,9 cm.
Vl.: Kosta Angeli Radovani, Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 15, sl.].

241. a) NAVJEŠTENJE (Annunciation).
Leteći anđeo govori sjedećoj Mariji.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka.
Vel. 40 x 29 cm.
b) KRIST BLAGOSLIVLJA (Study for the Christ Blessing).
Dijete Isus podignute desne ruke.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 14.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (44 a, b).
Pod.: I. 34. 44 a, b; 640 [41].

242. ANĐEO. RUKE
Stojeća skulptura anđela. Studija ruke.
Zagreb, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 99.
Vel. 40 x 29.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (112).
Pod.: I. 34. 112.

243. a) ŽENSKI LIKOVI (Studije žena).
Tri ženska lika.
Cannes, Rim, oko 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,6 x 24,7 cm.
b) ANĐEO
Sjedeći anđeo podignute desne ruke.
Cannes, Rim, oko 1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 515 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 497.

244. a) GLAVA ANĐELA
Glava anđela u profilu.
Cannes, 1917-1918.
Olovka pastel.
Vel. 24,5 x 32 cm.
b) STUDIJE RUKU
Skice ruku.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 194.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (193 a, b).

245. ANĐEO S LUTNJOM
Poprsje anđela s lutnjom.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 11 x 9 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (30).

246. GLAVA I RUKE DJEVOJKE S LUTNJOM
Djevojka prignute glave svira lutnju.
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,5 x 25 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (51).
Pod.: I. 34. 51.

247. SJEDEĆA DJEVOJKA S LUTNJOM (Study for the Lute Player).
Cannes, 1917-1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,5 x 25 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (50).
Pod.: I. 34. 50; 640 [br. 24, sl.].

248. GLAVA MUŠKARCA (Mojsije II).
Glava bradatog muškarca u profilu.
Cannes, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 32,3 x 24,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 448).
Pod.: I. 3. 1. 430.

249. GLAVA MUŠKARCA (Mojsije I).
Glava bradatog muškarca s lica.
Cannes, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,3 x 25 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 447).
Pod.: I. 3. 1. 429.

250.MAJKA I DIJETE.
1918.
Ugljen na limu.
Vel.70,7 x 50 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb,inv.ozn.AMZ-353.

250. a) RATNICI S PUŠKAMA (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”).
Osam ratnika s puškama
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 43.
Vel. 21 x 31 cm.
b) DVIJE KLEČEĆE ŽENE
Žene s rukama prekriženima na prsima.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 420 a, b).
Pod.: I. 3. 1.251.

251. a) SJEDEĆA DJEVOJKA S LUTNJOM
Djevojka podignutog lijevog koljena.
Rim, 1918.
Ugljen.
Vel. 99,8 x 65 cm.
b) ČETIRI RATNIKA (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Dvije trećine likova ratnika pod kacigama.
Ugljen.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 257 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 239.

252. ČETIRI RATNIKA (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Četiri poprsja ratnika pod kacigama.
Rim, 1918.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 44.
Vel. 42,6 x 52,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 376).
Pod.: I. 3. 1. 358.

253. a) RATNICI S PUŠKAMA (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Četiri ratnika s puškama.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 111; Br. CCI.
Vel. 21,3 x 27,4 cm.
b) SJEDEĆA ŽENA
Sjedeća žena ruku otraga, raširenih nogu.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 481 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 463.

254. GLAVE RATNIKA (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Pet glava ratnika pod kacigama.
Rim ,1918.
Olovka pastel.
Vel. 60 x 55 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 364).
Pod.: I. 3. 1. 346.

255 a) Ratnici (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Glave pet ratnika pod kacigama.
Rim, 1918.
Ugljen, pastel.
Izv. num.: Br. CIX.
Vel. 50,1 x 65,2 cm.
b) ANĐELI I KARIJATIDE
Tri anđela i dvije karijatide.
Rim, 1918. (?).
Olovka i ugljen.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 293 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 275.

256. a) RATNIK (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Glava muškarca s kacigom.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
b) GLAVA ŽENE SA CVIJETOM
Žena miriše cvijet.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,1 x 24,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 442 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 424.

257. a) GLAVA RATNIKA (Study for Head of a Soldier, Canadian War Memorial).
(Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Glava vojnika s kacigom.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Cel. 32,5 x 25 cm.
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod. 640 [41, br. 11].
b) STUDIJE DJETETA
Rim, 1918. (?).
Olovka.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (79 a, b).

258. a) GLAVA RATNIKA (Studija za “Spomenik kanadskim ratnicima”, 1918).
Glava vojnika s kacigom.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 27 x 21 cm.
b) STUDIJE ANĐELÂ
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (280 a, b).

259. a) ŽRTVOVANJE JAGANJCA
Sjedeći lik diže janje prema anđelu; drugi lik sjedi.
Olovka pastel.
Vel. 27 x 21 cm.
b) ANĐEO S DJETETOM
Anđeo drži dušu pokojnika.
Olovka pastel.
Izv. num.: CLXXXVI
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (88 a, b).
Pod.: I. 34. 88 a, b.

260. a) STOJEĆI ŽENSKI AKT
Ženski lik s leđa, podignute desne noge i ruku.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 35,2 x 25,4 cm.
Izl.: Pariz 1983.
Pod.: 633 [br. 59].
b) ČETIRI ŽENSKA AKTA
Dva s leđa, jedan sprijeda, jedan s boka.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 74.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 331 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 313.

261. a) STUDIJE ŽENSKOG LIKA
Tri ženska lika prekriženih ruku na prsima.
Studija za skulpturu u Atelijeru Meštrović, Zagreb (698 [br. 42, sl.]).
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 32,4 x 24,9 cm.
b) STUDIJA RUKE
Dvije ruke i dva donja dijela ženskog lika.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 424 a, b).

262. STOJEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt s leđa, podignute desne noge.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 65,5 x 50 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 518).
Pod.: I. 3. 1. 500.

263. a) STOJEĆI ŽENSKI LIK
Ženski lik podignutog lijevog koljena.
Studija za skulpturu u Atelijeru Meštrović, Zagreb (698 [br. 42, sl.]).
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 32,3 x 25,4 cm.
b) GLAVA ŽENE. STUDIJE RUKU I NOGE
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 443 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 425.

264. a) DJEVOJKA S LUTNJOM
Djevojka prignute glave svira lutnju.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,9 x 25,9 cm.
b) DVIJE ŽENE S GLAZBALIMA
Jedan sjedeći ženski lik, jedan polulik.
Rim, 1918-1919. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 449 A, B).
Pod.: I. 3. 1. 431.

265. ŽENA S LUTNJOM I GLAVA ŽENE
Skica glave žene i poprsje djevojke koja svira lutnju.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 32,3 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 436 b).

266. DJEVOJKA S LUTNJOM
Rim, 1918. (?).
Olovka na papiru.
Vel. 39,8 x 29,9 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv 244).
Pod. II. 1. 244.

267. DJEVOJKA S LUTNJOM
Rim, 1918. (?).
Olovka na papiru.
Vel. 31 x 13,4 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.ozn.AMZ- 243).
Pod.: II. 1. 143.

268. a) DJEVOJKA S LUTNJOM
Sjedeća djvojka svira lutnju.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 99,8 x 65,5 cm.
b) ANĐEO
Rim, oko 1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 261 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 243.

269. SJEDEĆA DJEVOJKA S HARFOM
Zgrčena djevojka prignute glave.
Rim, 1918. (?).
Crni akvarel.
Vel.: 92 x 76 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 241).
Pod.: I. 3. 1. 223.

270. a) STUDIJE NAVJEŠTENJA I.
Skice Marije i anđela. (Srodno u mapi litografija, br. 1).
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 25,3 x 20,2 cm.
b) STUDIJE NAVJEŠTENJA II.
Skice Marije i anđela.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 496 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 478.

271. OPLAKIVANJE
Ležećega Krista oplakuje pet likova.
Cannes, 1918. (?).
Sepija.
Vel. 92 x 168,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.Pohrana obitelji Meštrović,
(inv. pohrane 80/16).
Pod.: I. 3. 2. 146.

272. DIJETE (Dio *Bogorodice s djetetom* za Muzolej obitelji Račić).
Cannes, 1918. (?). ili 1920.-1922.
Olovka pastel.
Vel. 32,4 x 25,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 428).

273. ANĐEO IV.
Cannes, 1918. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: br. b.: 4.
Vel. 35,7 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 150).
Pod.: I. 3. 1. 150.

274. a) AMOR I PSIHA I.
(Studija za reljef *Amor i Psiha*, 1918).
Pariz, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 42,4 x 24,6 cm.
b) AMOR I PSIHA II.
(Tri studije za reljef *Amor i Psiha*, 1918).
Pariz, 1918.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 561 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 543.

275. a) AMOR I PSIHA III.
Mladić i djevojka u zagrljaju.
(Studija za reljef *Amor i Psiha*, 1918).
Pariz, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 43 x 25,6 cm.
b) AMOR I PSIHA IV.
(Dvije studije za reljef *Amor i Psiha*, 1918).
Pariz, 1918.
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 577 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 559.

276. a) STUDIJE ZA KARIJATIDU
Polulik žene podignutih ruku. Četiri ženska lika u profilu.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vel. 27,3 x 21,2 cm.
b) DEKORATIVNI SVIJEĆNJACI
Tri svijećnjaka.
Rim, 1918. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 485 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 467.

277. a) DEKORATIVNI SVIJEĆNJAK
Svijećnjak sa četiri plamenika.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vel. 27,3 x 20 cm.
b) ŽENSKI LIK-SVIJEĆNJAK
Ženski polulik sa svjetiljkama u rukama.
Rim, 1918.
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 484 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 466.

278. DVIJE STUDIJE ZA DJEVOJKU S LUTNJOM
Sjedeća djevojka svira lutnju. Drugi lik skicozan.
Cannes, 1918-1919. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. CXXX.
Vel. 27 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 483).
Pod.: I. 3. 1. 465.

279. a) DJEVOJKE S LUTNJAMA (Muzicirajuće djevojke).
Djevojka svira, podignute lijeve noge. Dva tek skicirana lika.
Rim, 1918-1919. (?).
Olovka pastel.
Vel 33 x 25,1 cm.
b) DJEVOJKA S LUTNJOM
Djevojka podignutog lijevog koljena.
Rim, 1918-1919. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 440 a, b).
Pod.: I. 3. 1 422.

280. a) ANĐEO
Studija sjedećeg anđela.
Cannes-Dubrovnik, 1918-1921. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32 x 25 cm.
b) DJEVOJKA S LUTNJOM
Sjedeća djevojka svira lutnju.
Cannes-Dubrovnik, 1918-1919. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (80 a, b).

281. DJEVOJKA S HARFOM
Rim, 1918-1921. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: br. 118.
Vel. 51,5 x 26,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 566).
Pod.: I. 3. 1. 548.

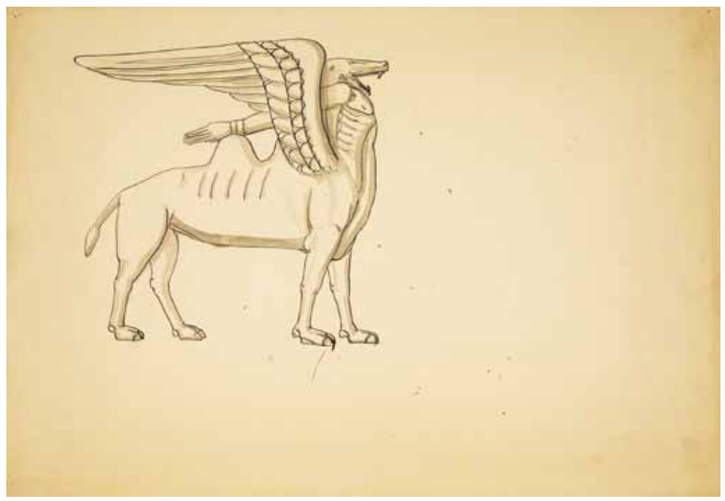
91

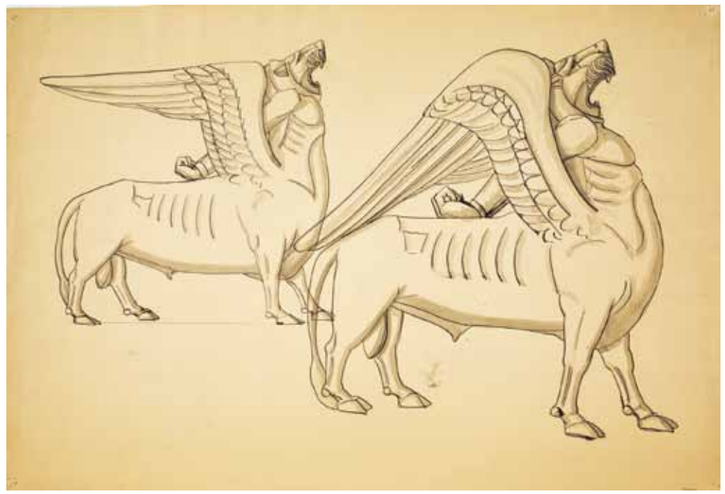
95a

95

97

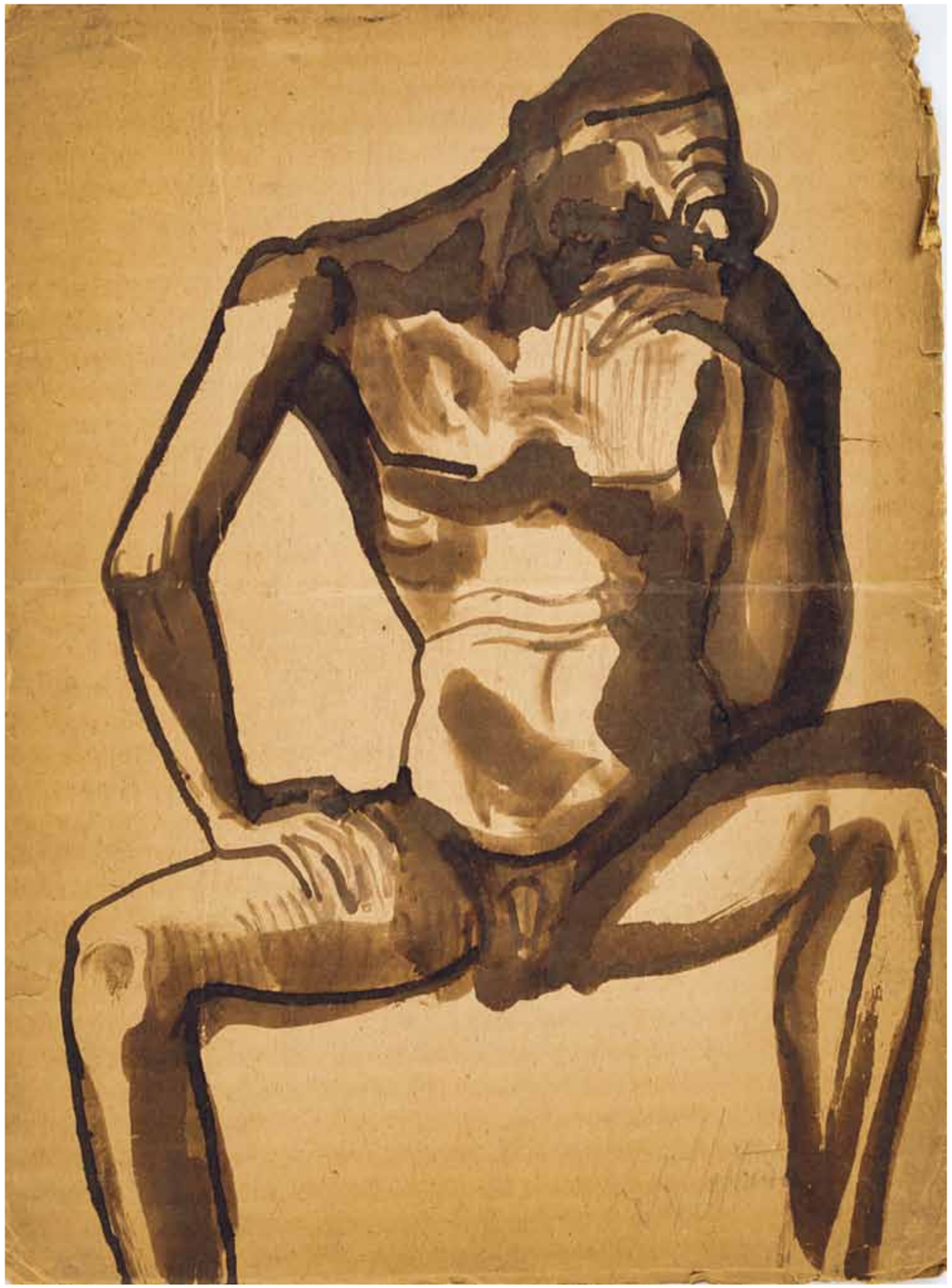
98

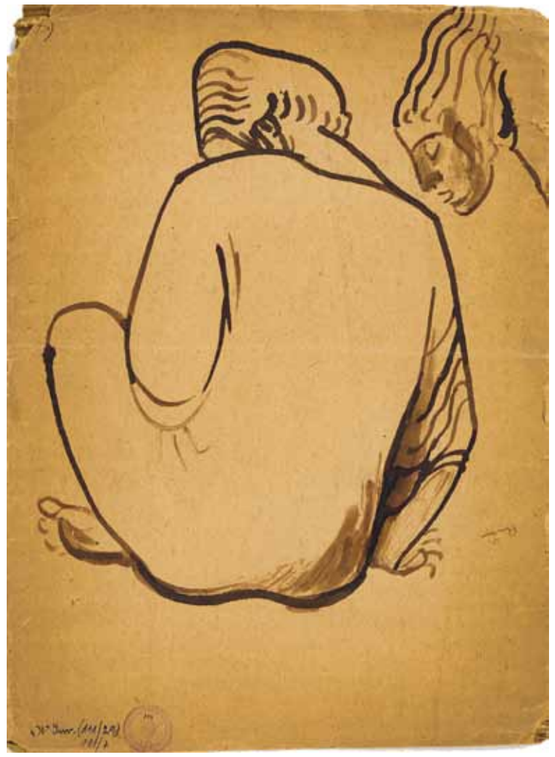
99

103

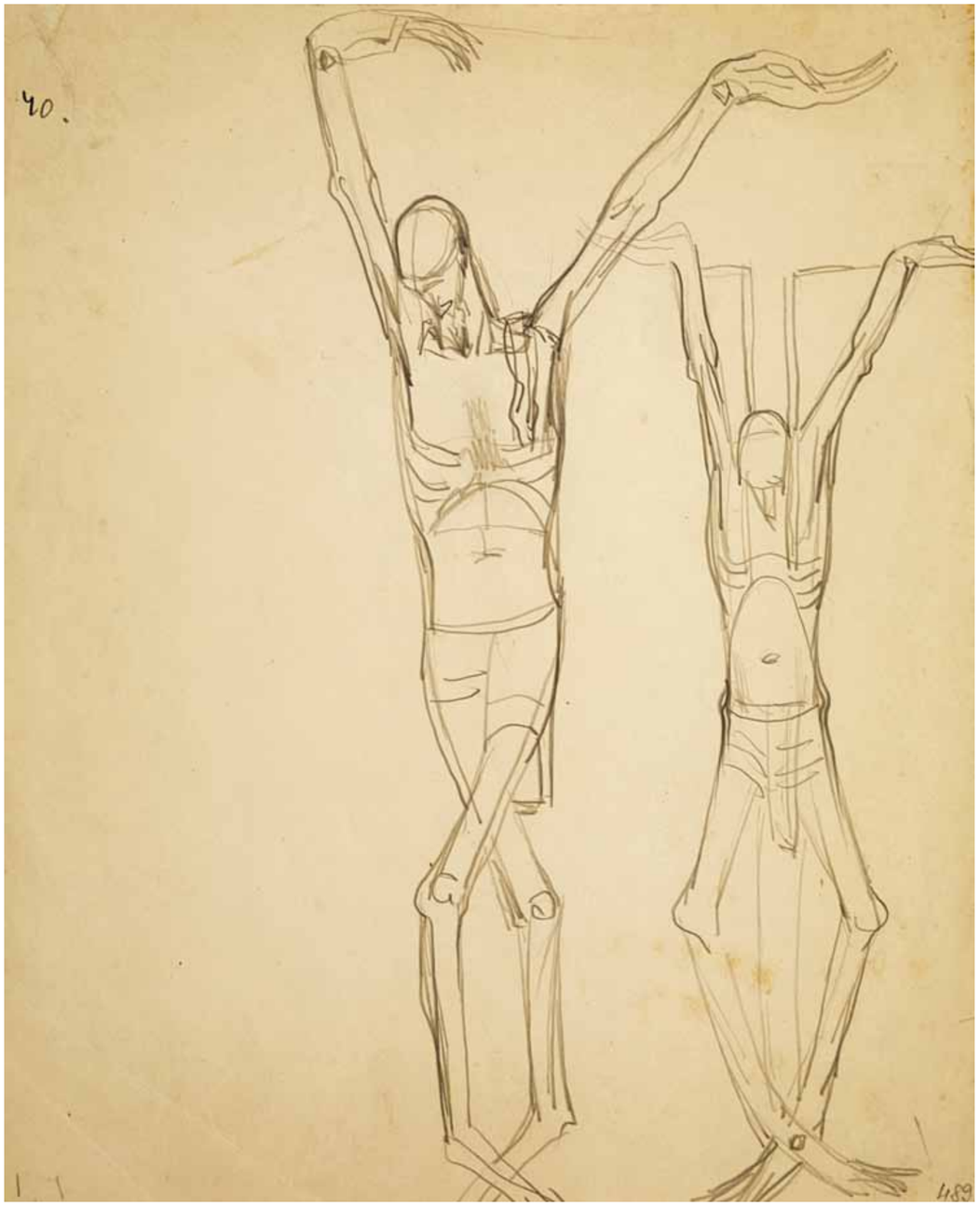
105a

105b

106a

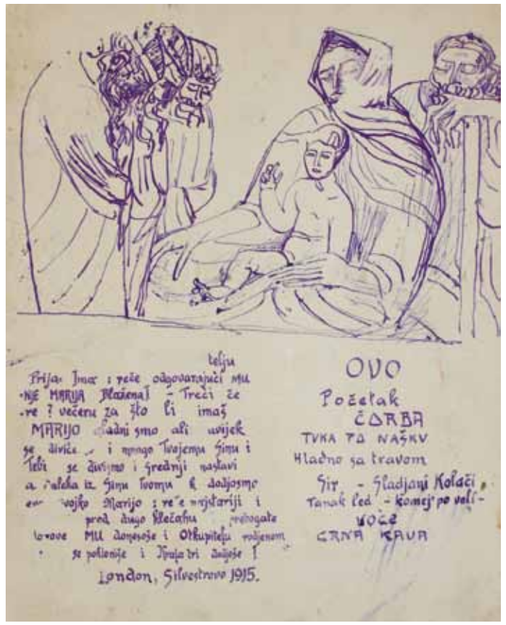
106b

102a

106b

115d

117

120a

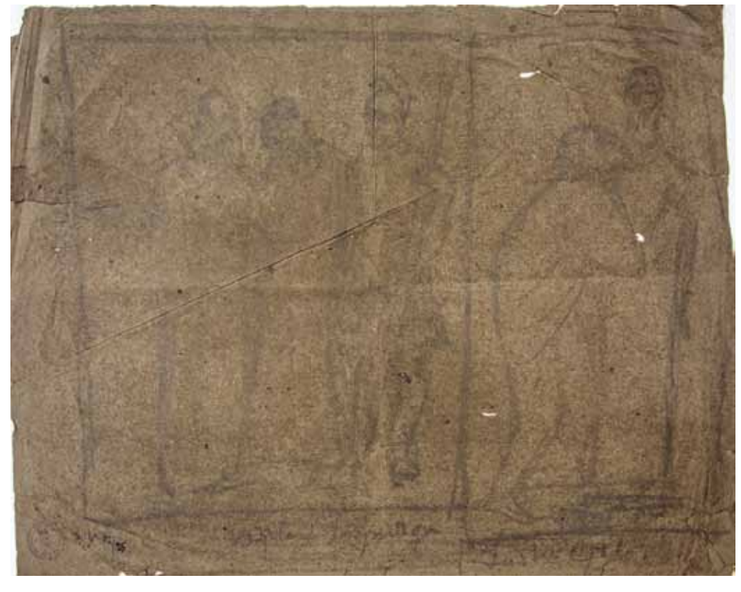
120b

122

123

124a

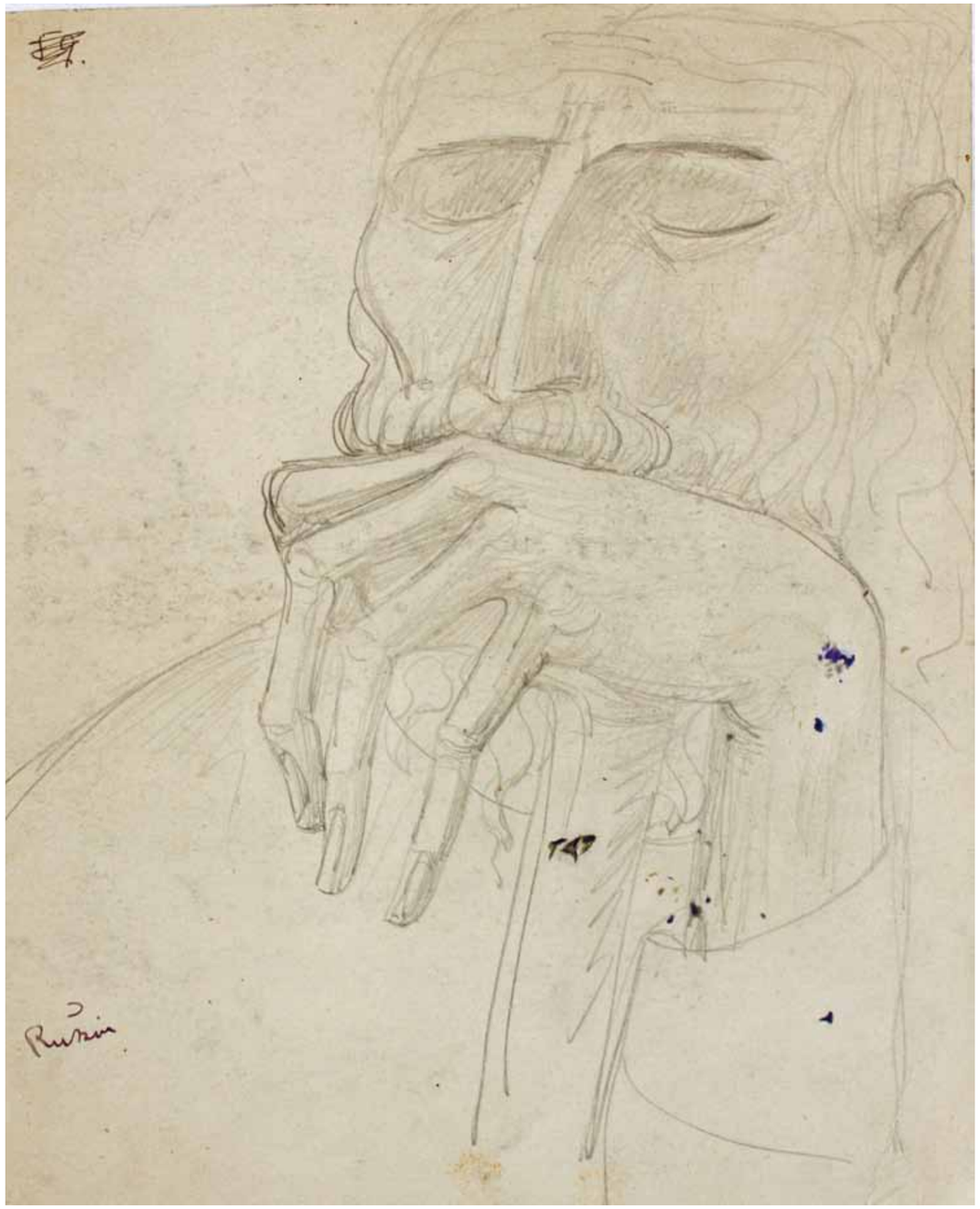
124b

124c

124d

125

126

128

128a

128b

129

130

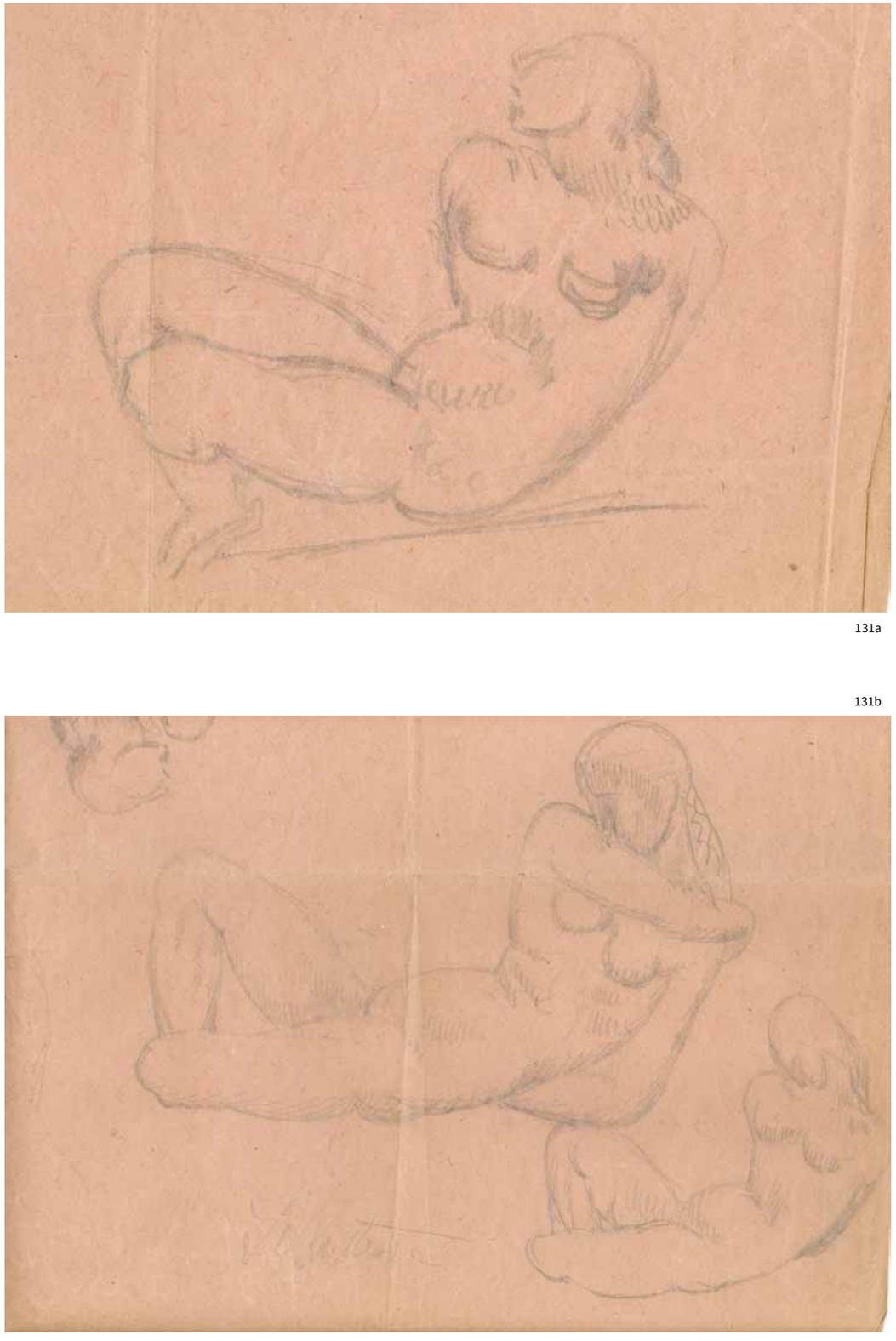
130a

130b

131

131a

131b

132

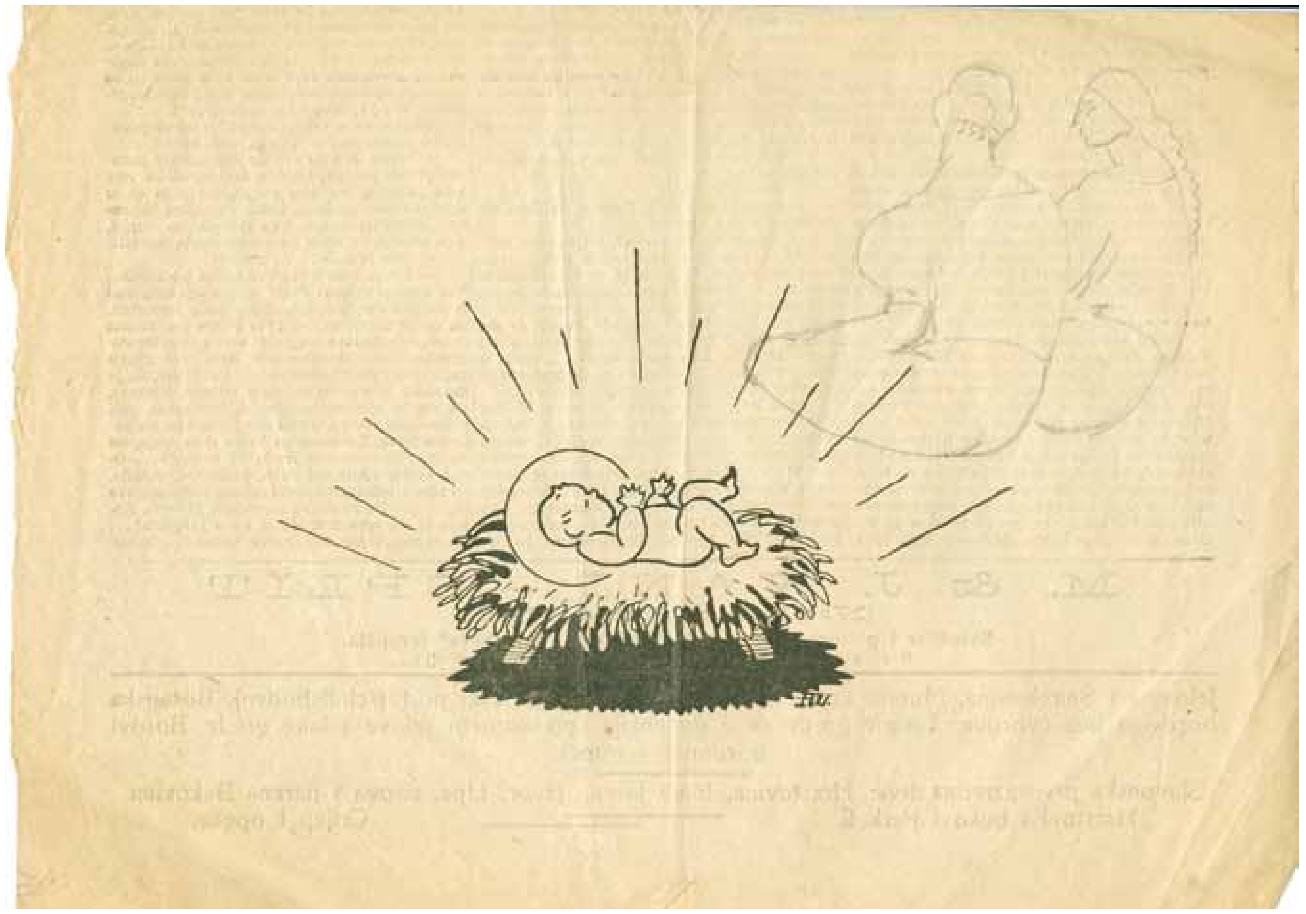
132a

132b

133

133a

133b

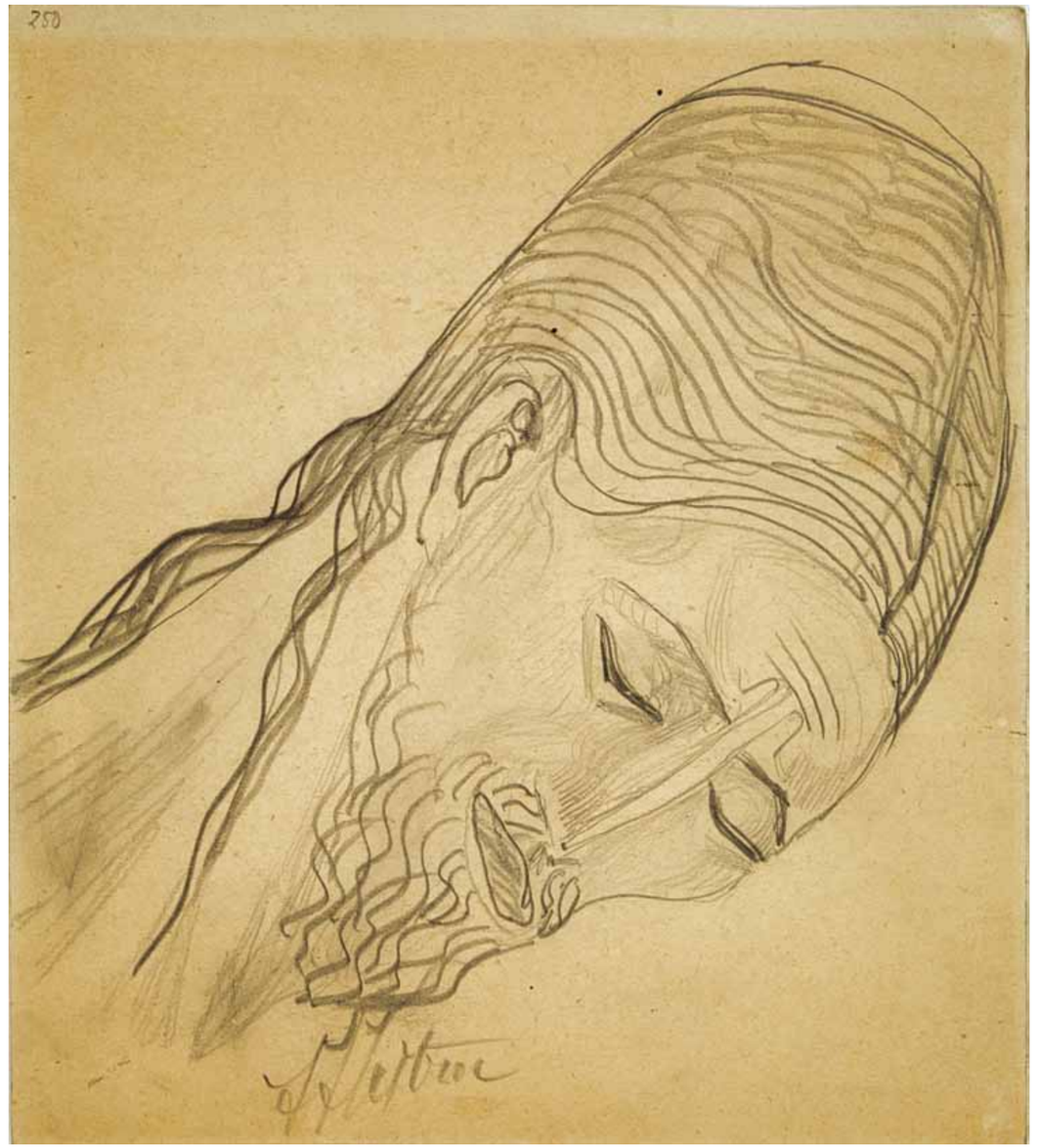

134

135

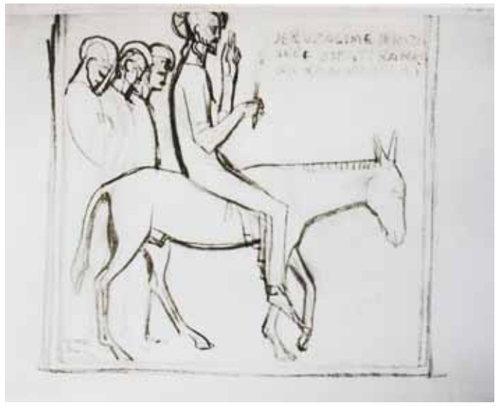
136a

136b

137

139

140

141

142

144

145a

145b

146a

146b

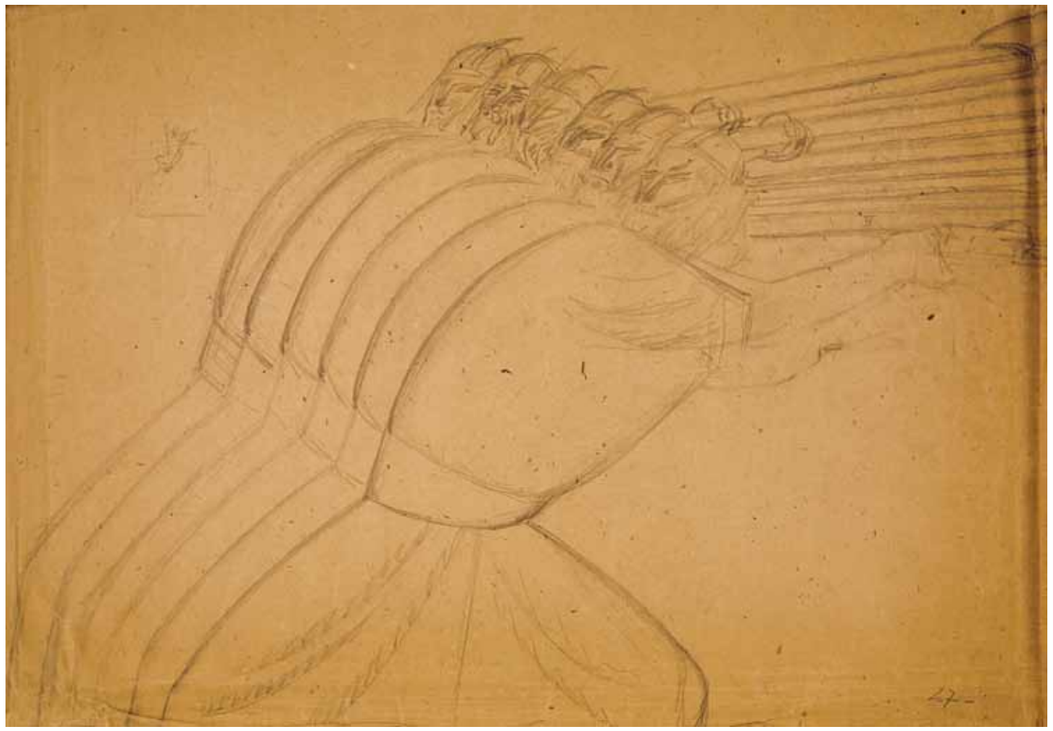
147

148b

148a

149

151b

152

153

154

155

156

157

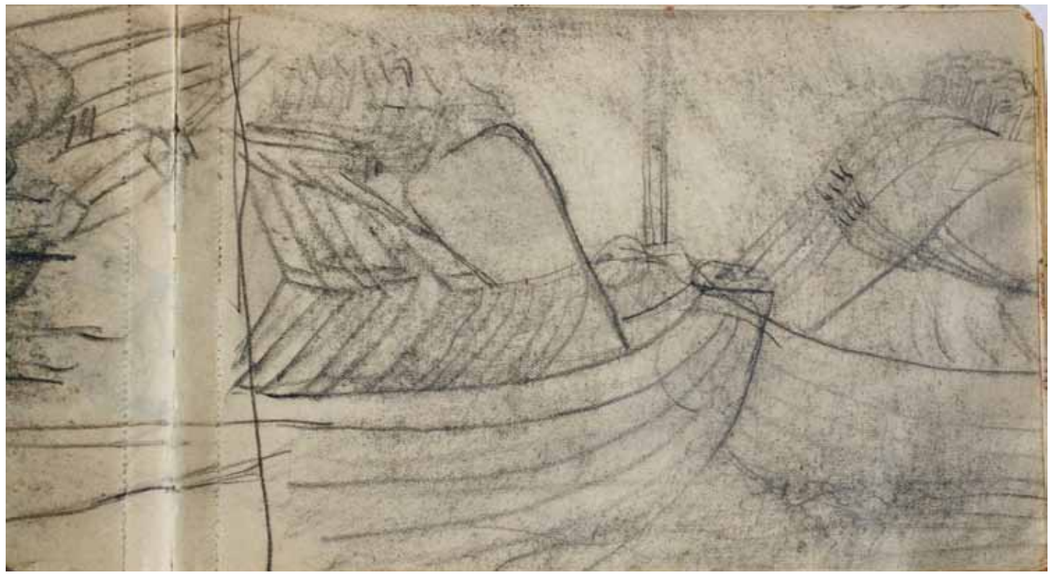

158

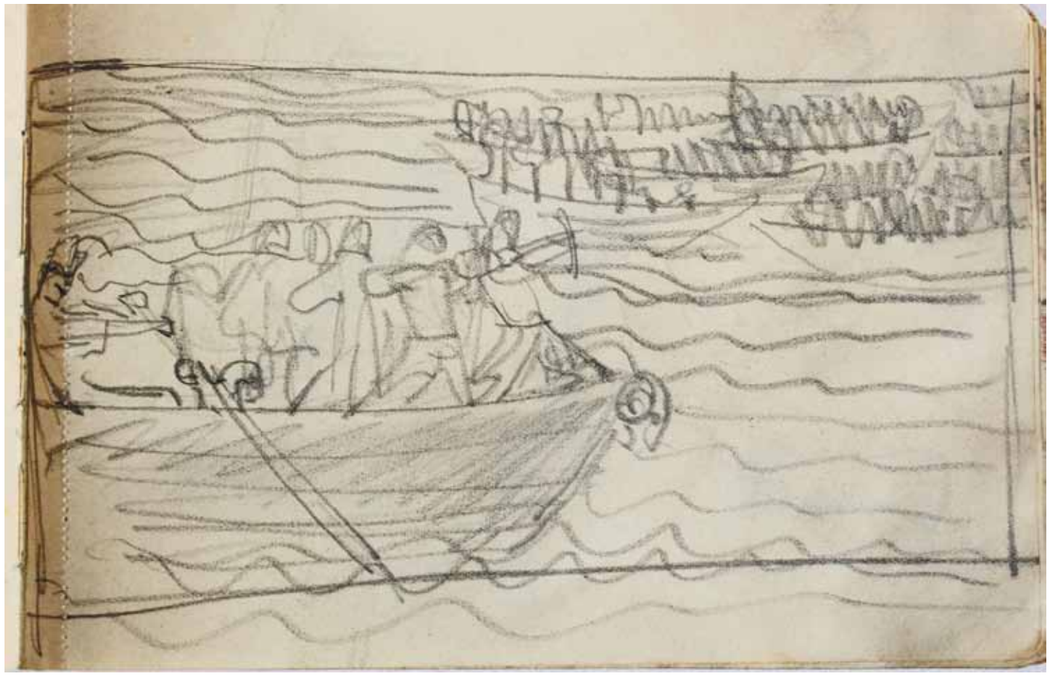

159

161

160

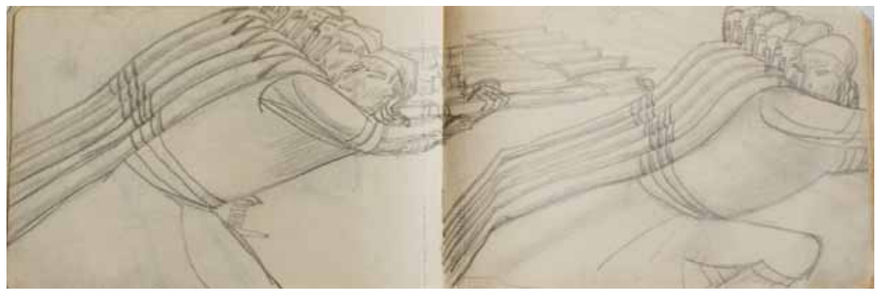
162

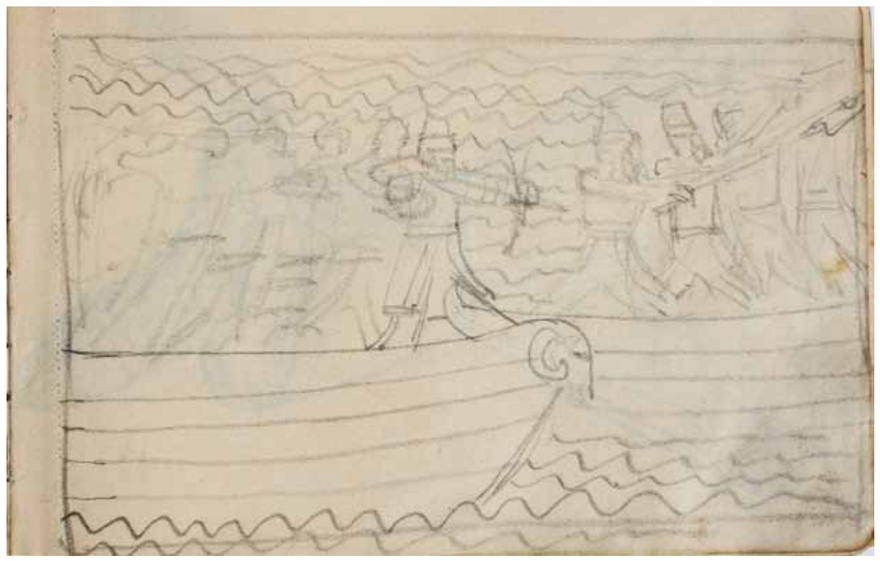

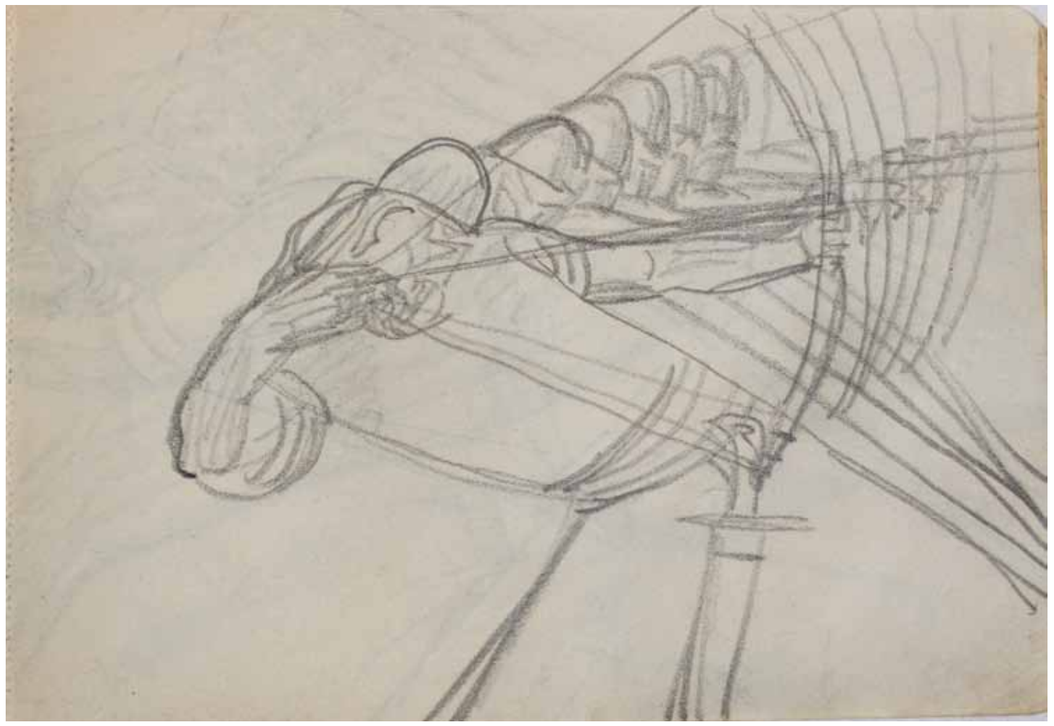
165

164

163

167

168

169

170

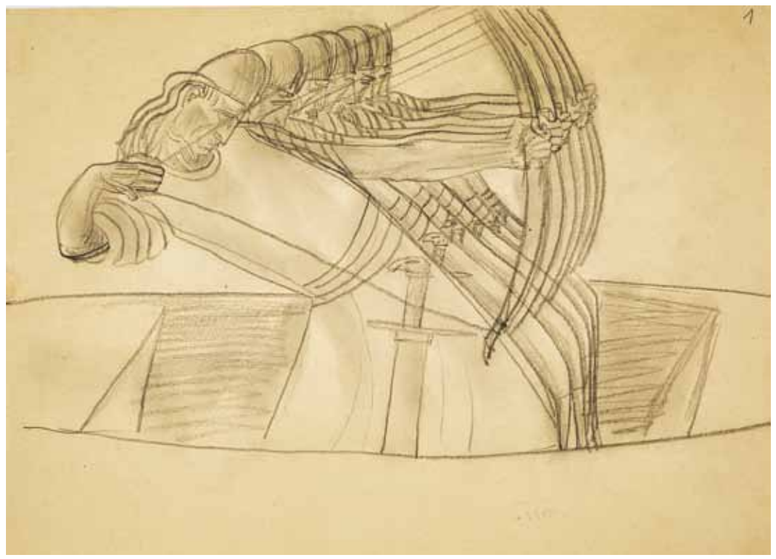

171

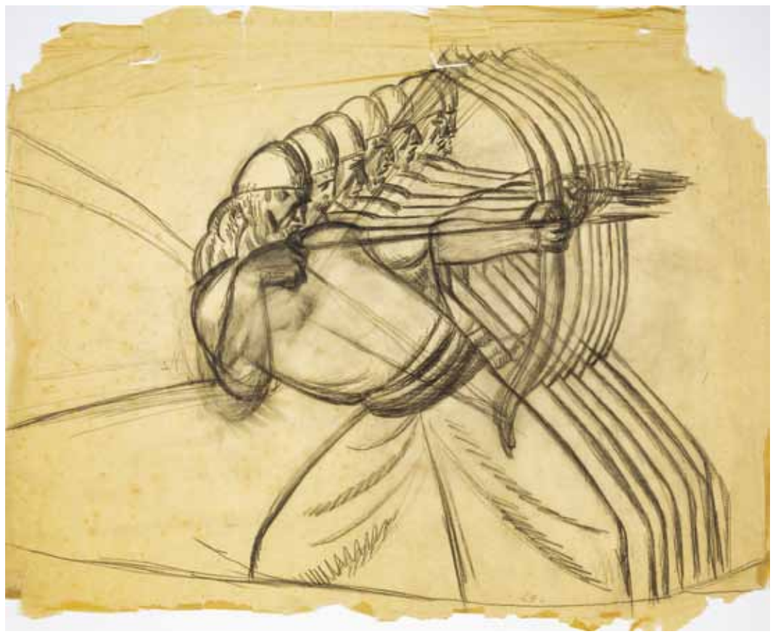

173

172

174

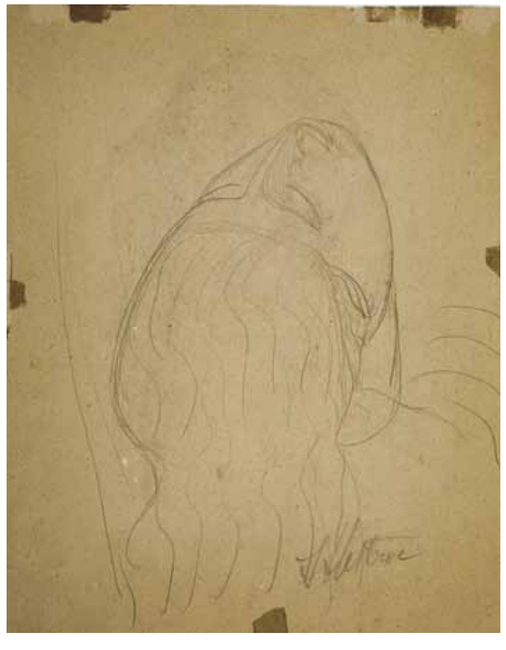

175

179a

179b

181

182

183

184

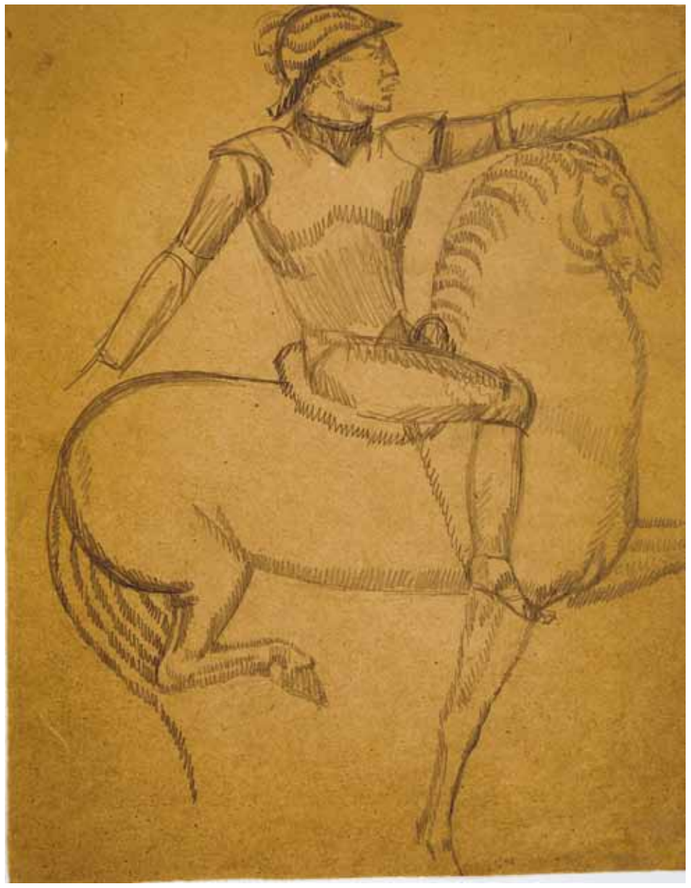

187a

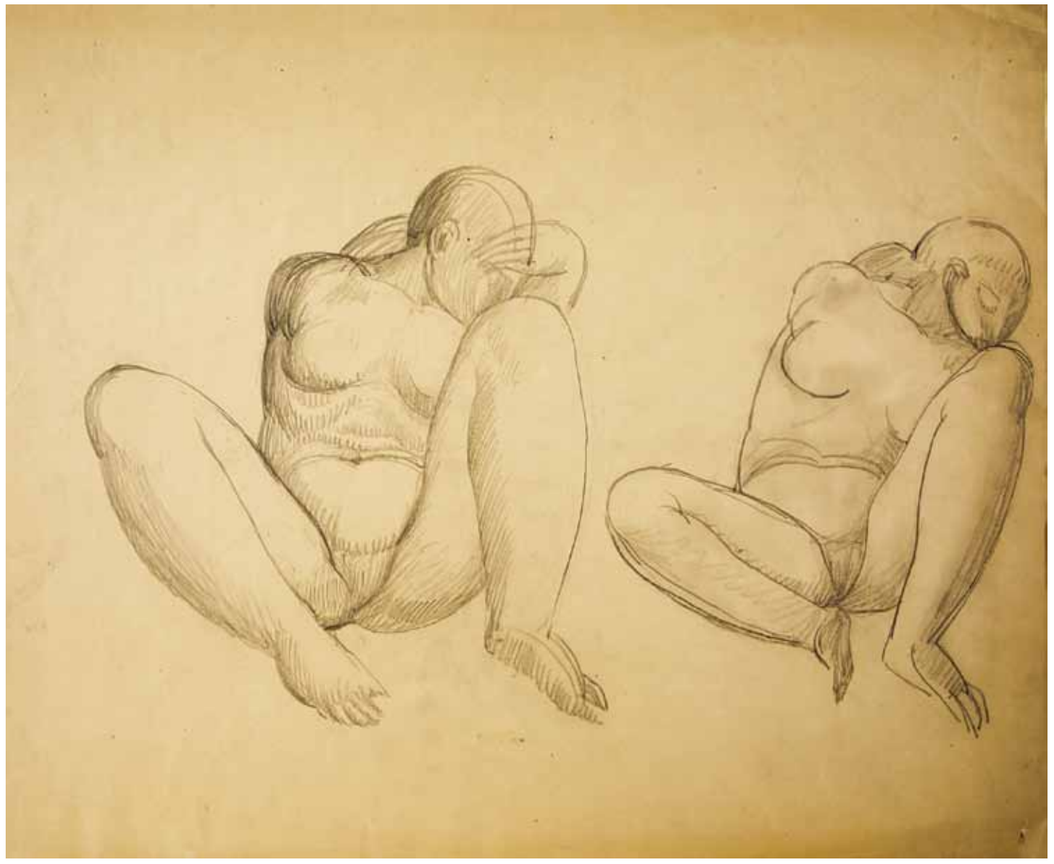
187b

188

189a

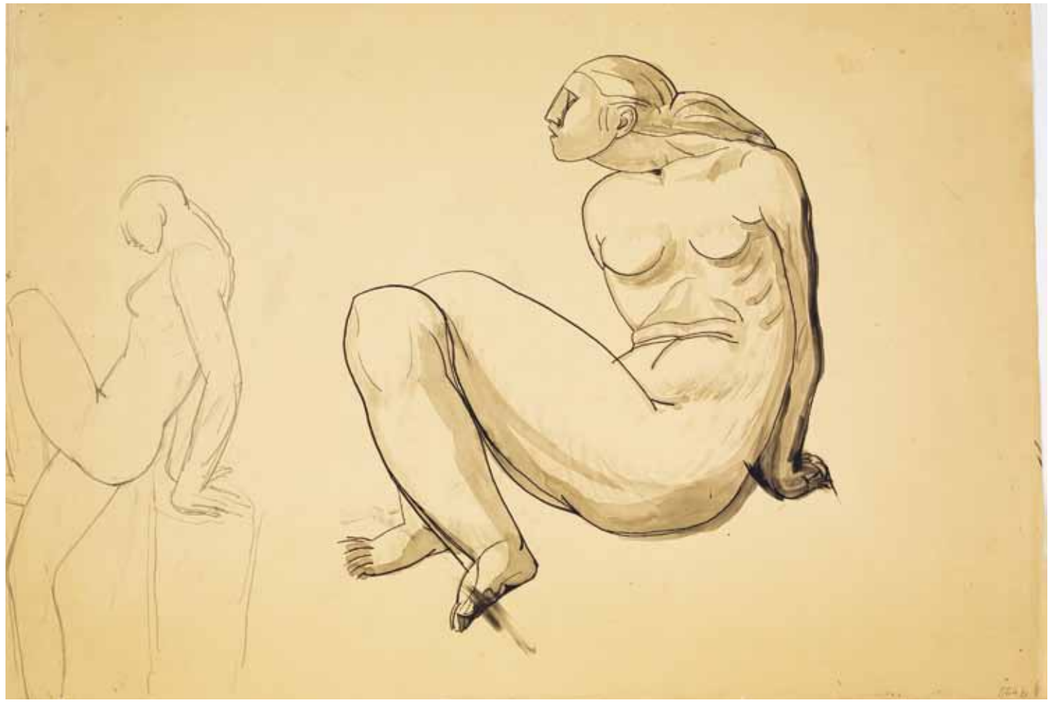

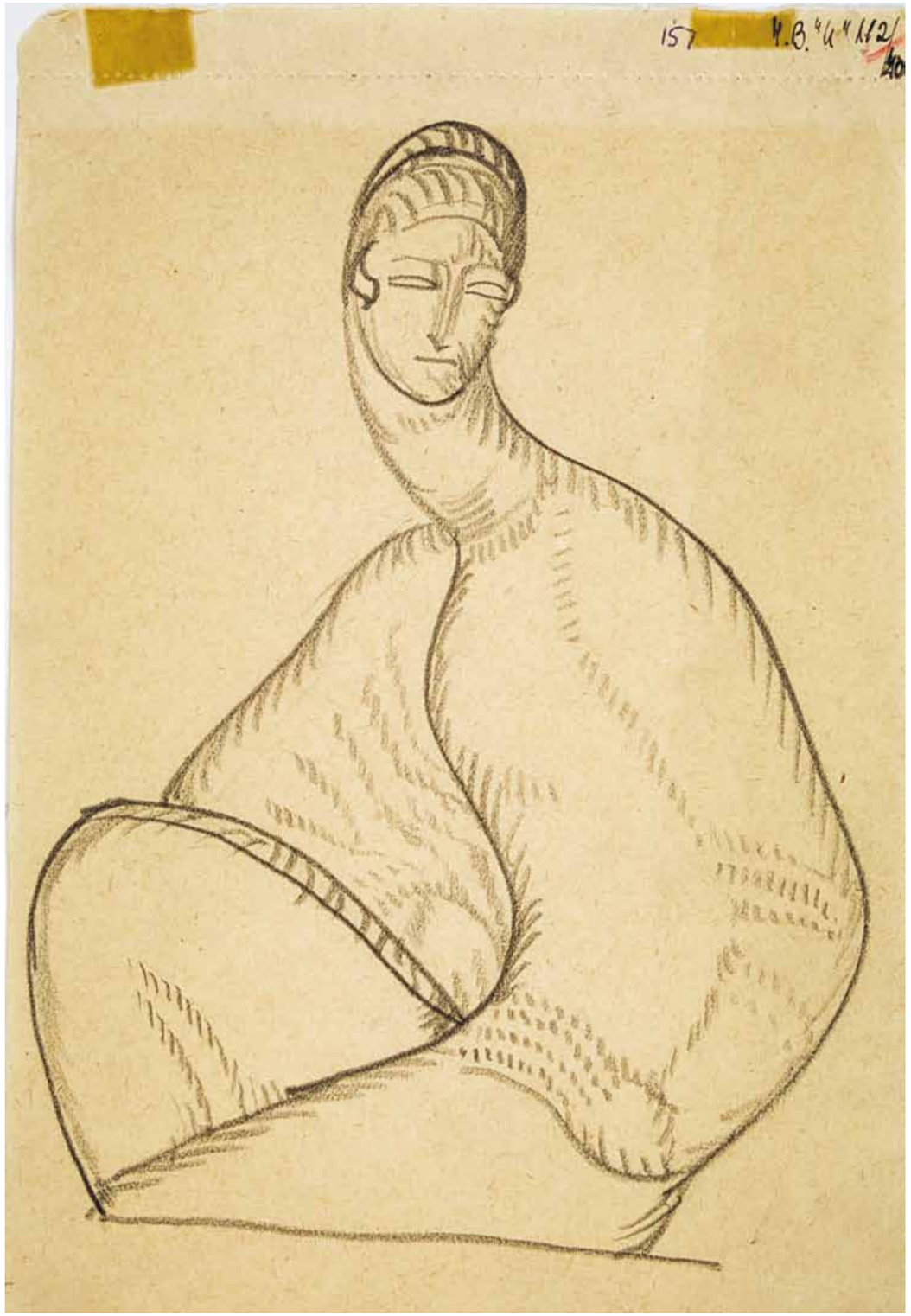
189b

190a

190b

197

200

201

202

203

204

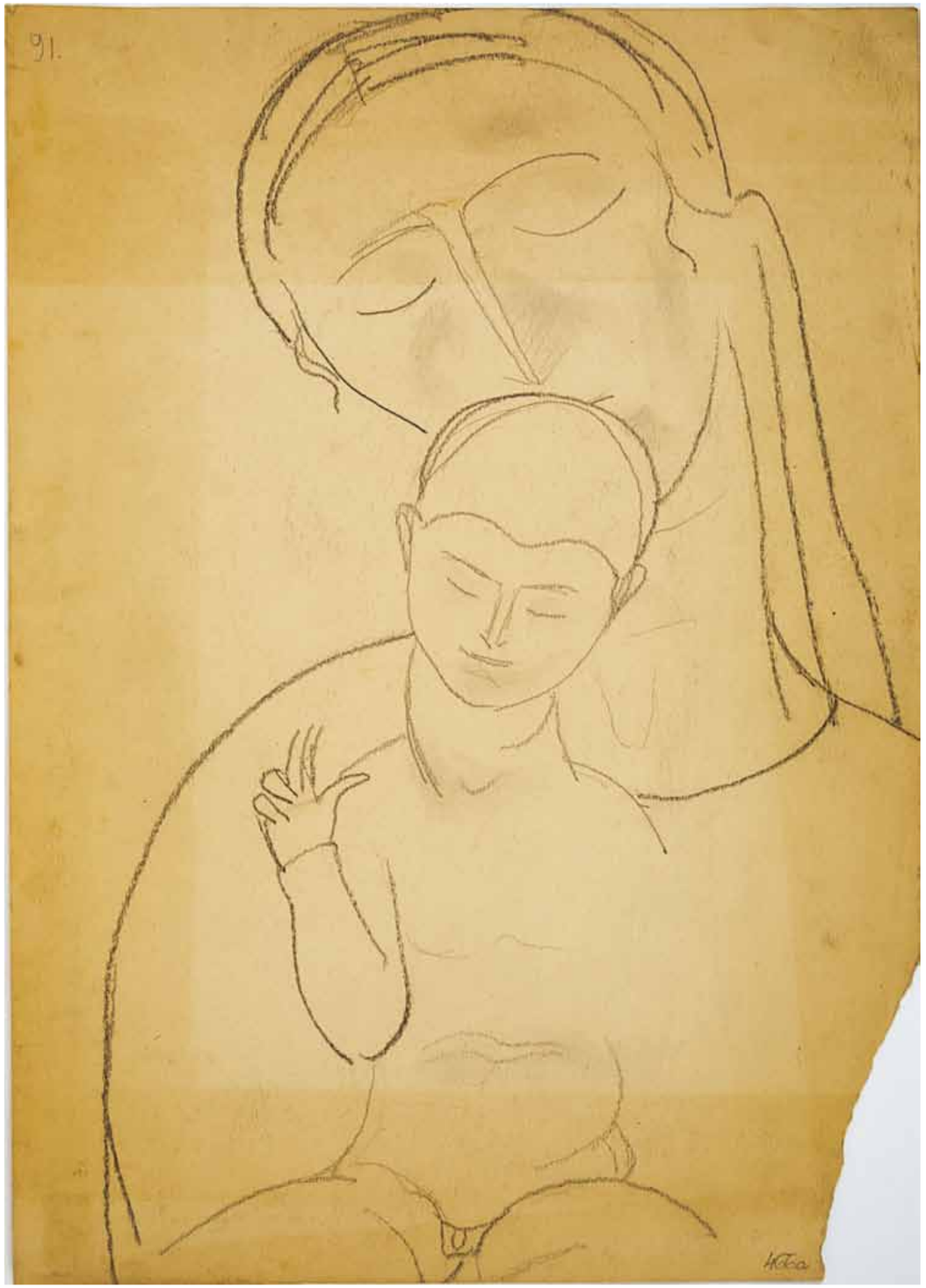

205a

205b

206a

206b

207a

207b

208

209

210a

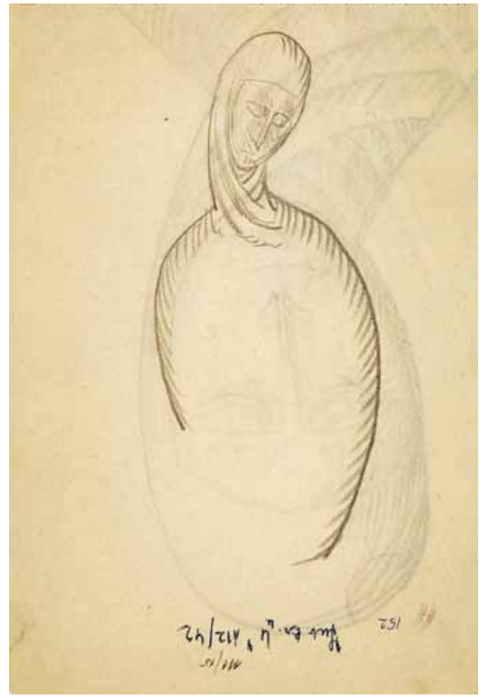
210b

211a

211b

214a

214b

215a

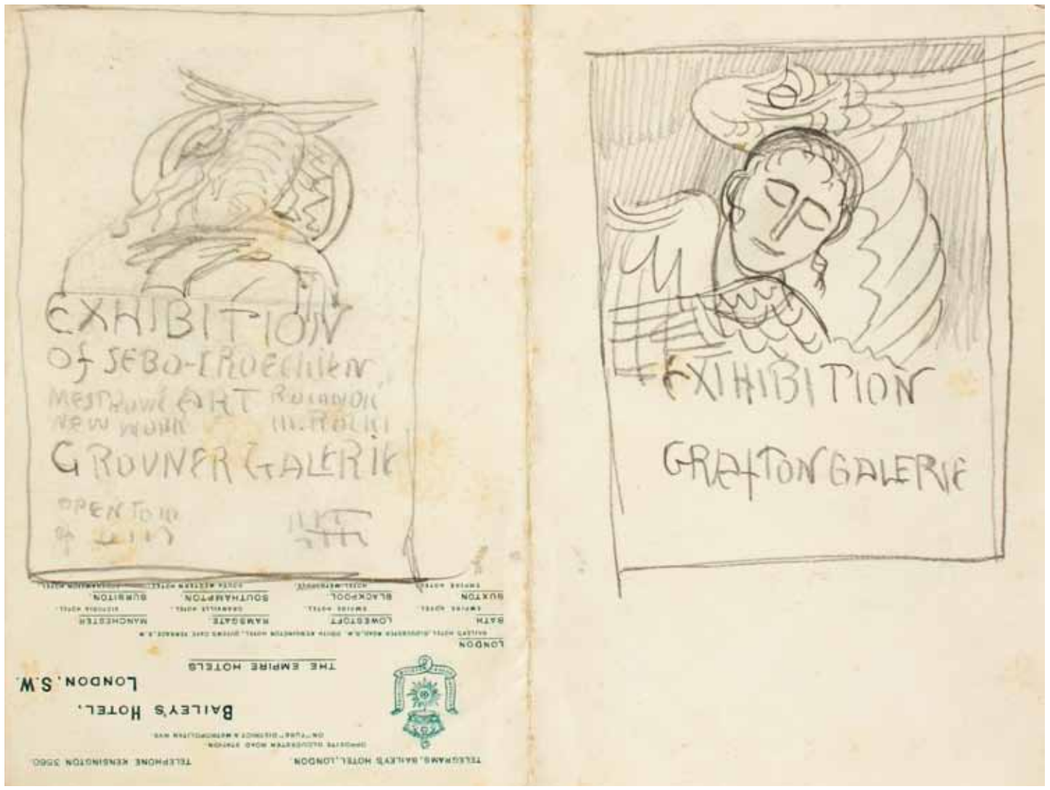
215b

216a

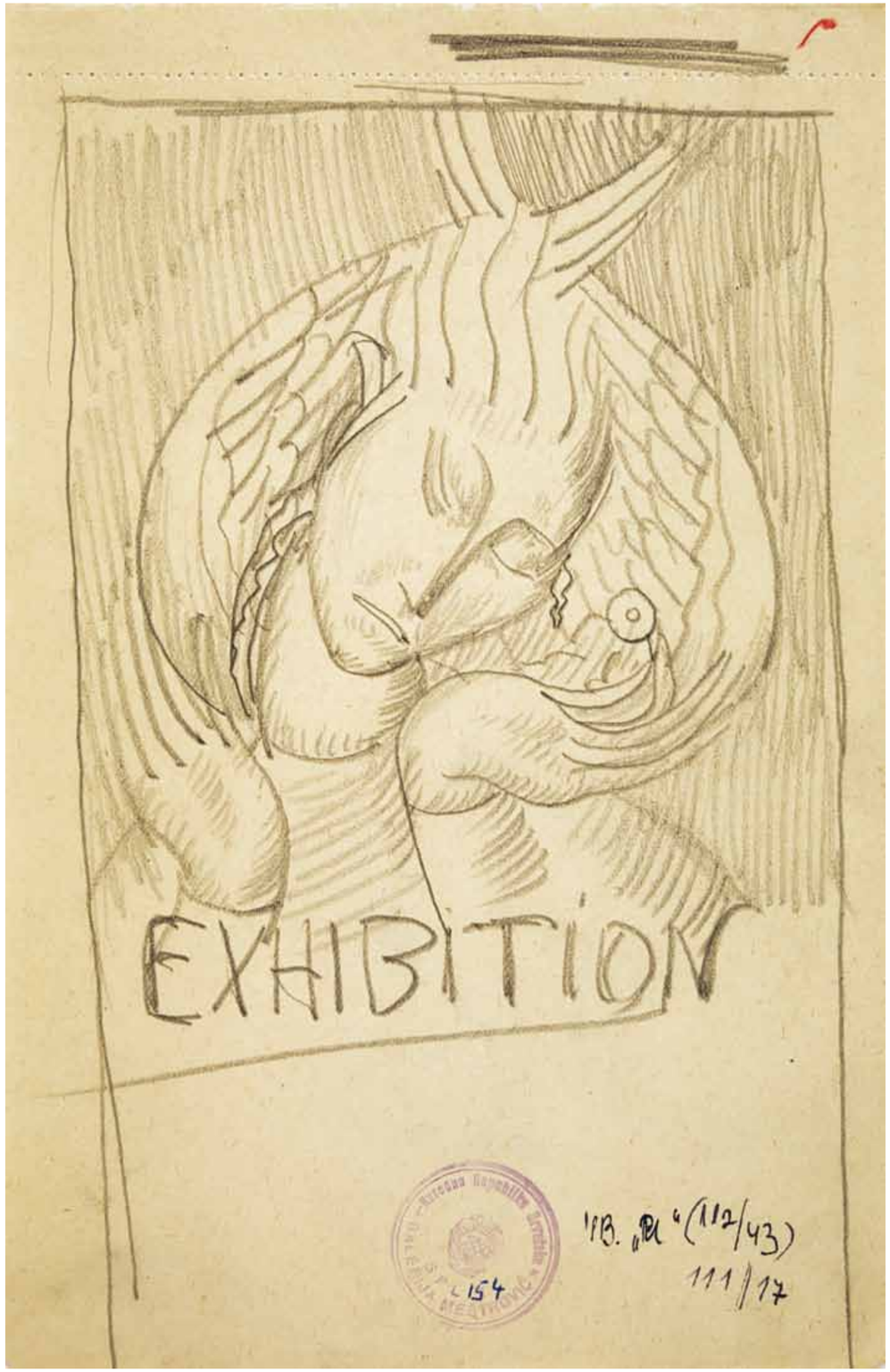
216b

217 i 220

218 i 219

220a

221

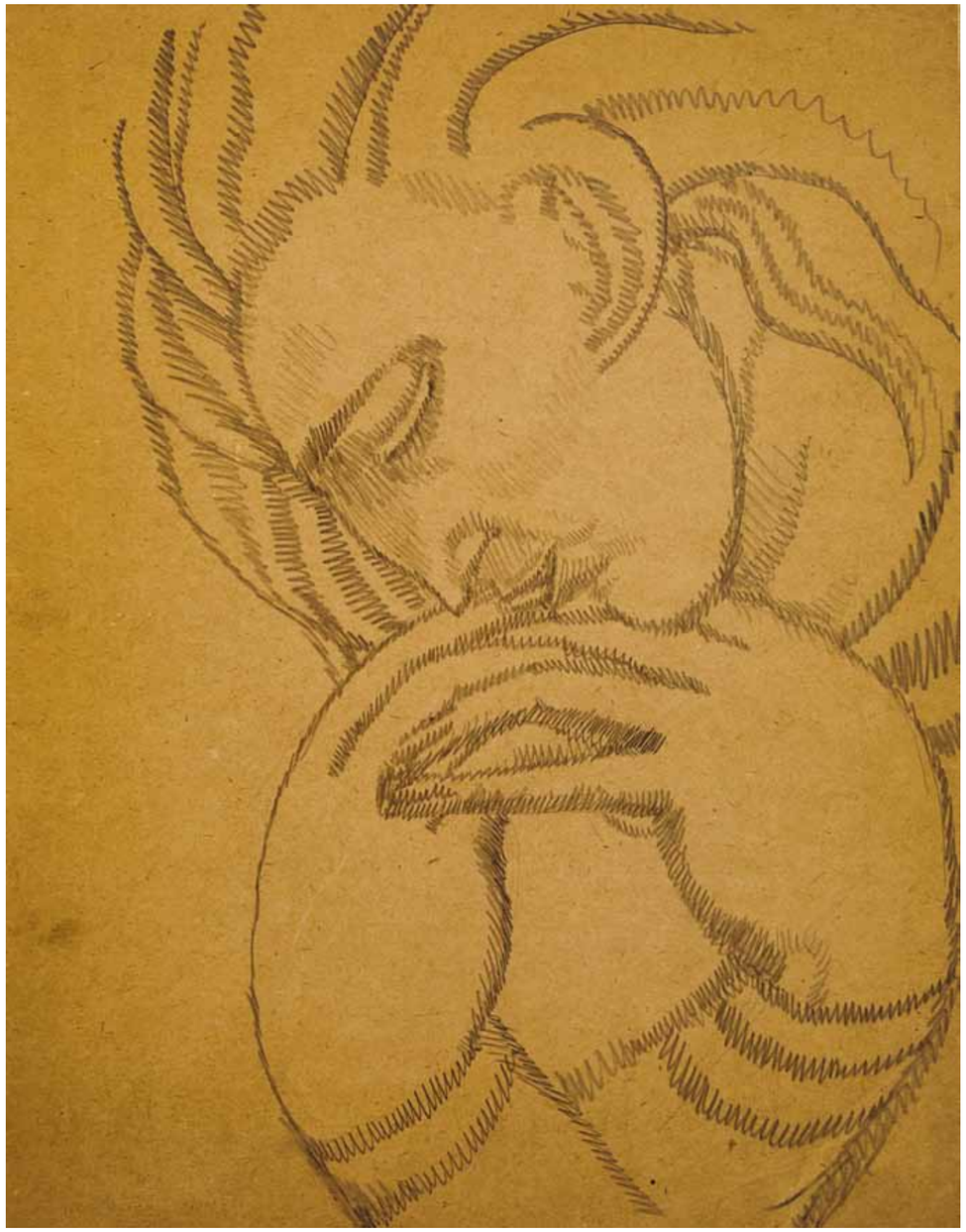
230

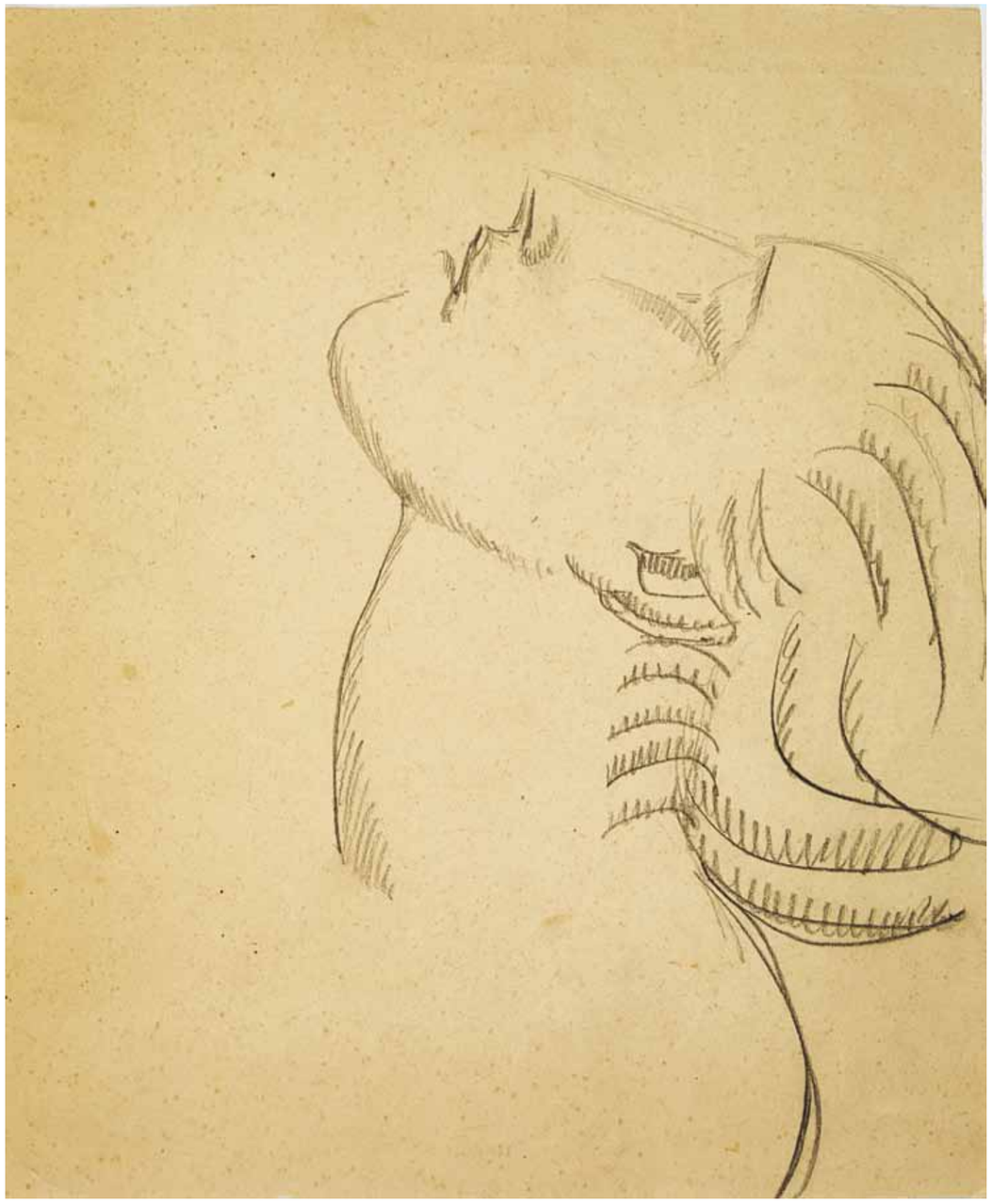
222

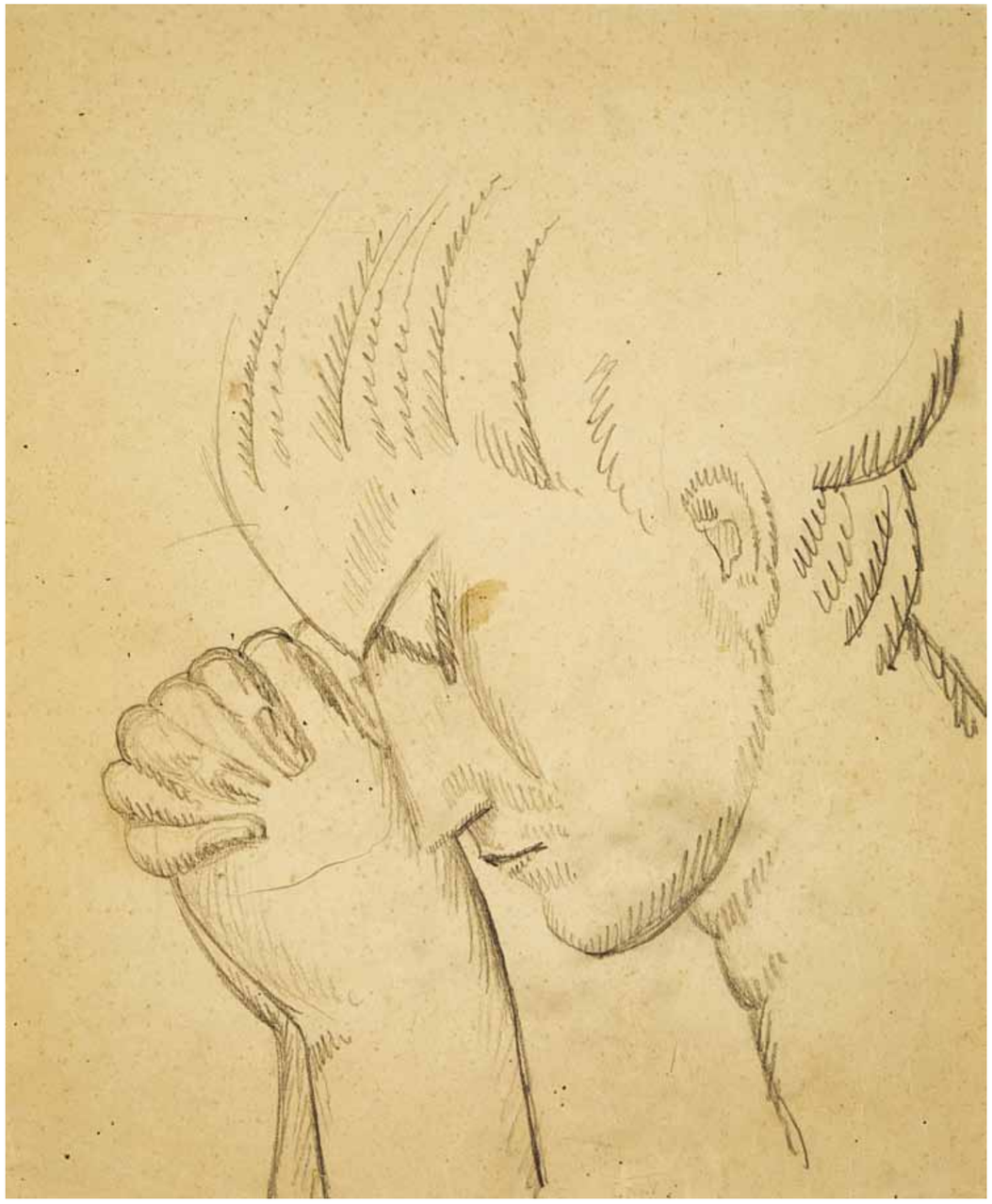
228

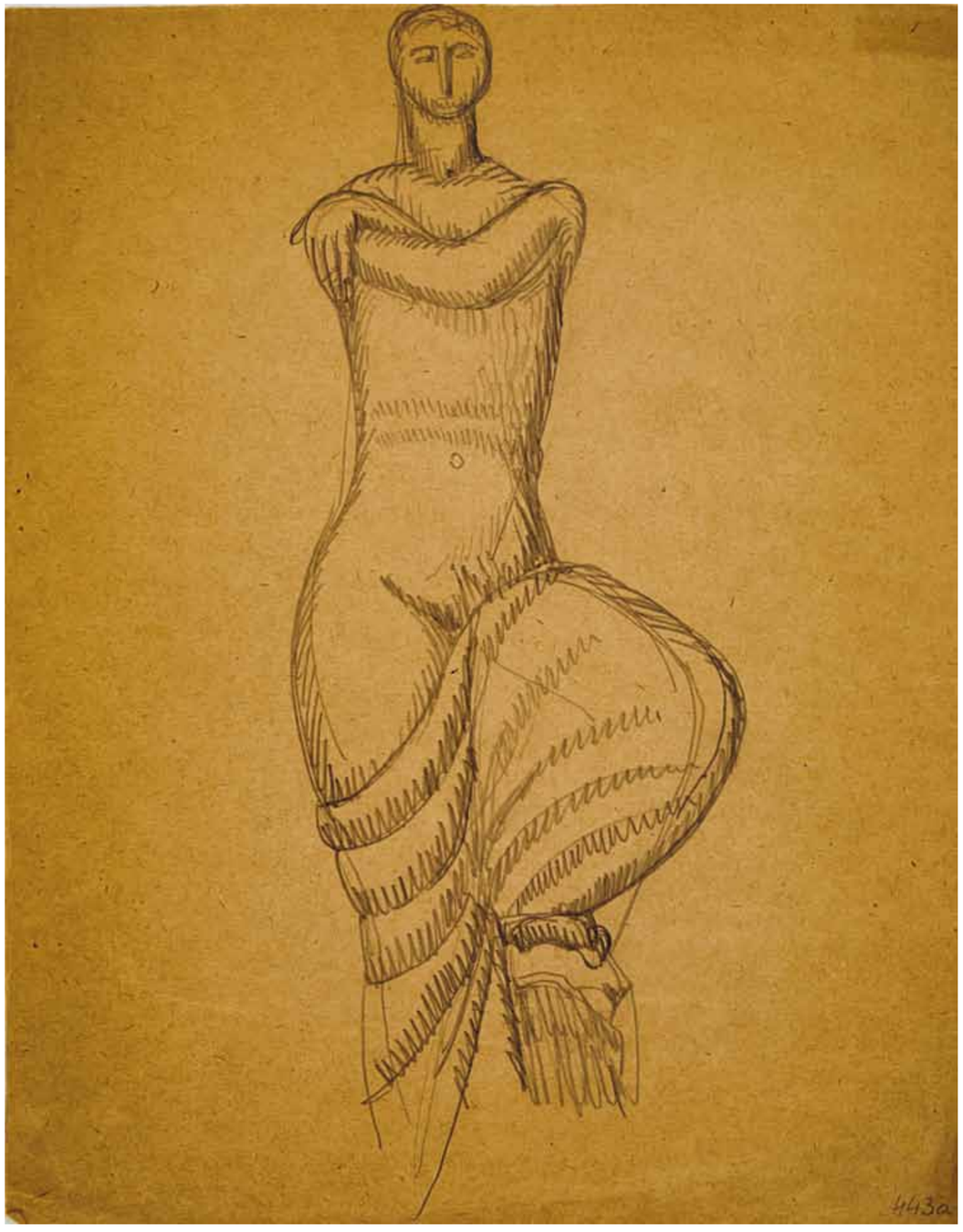
229

231

232

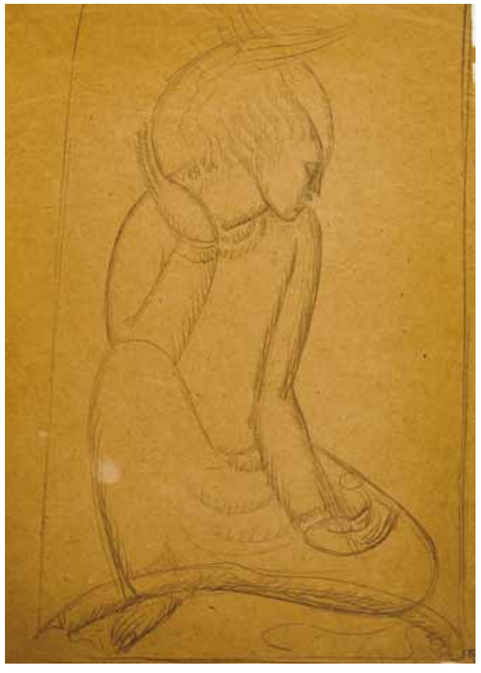
236a

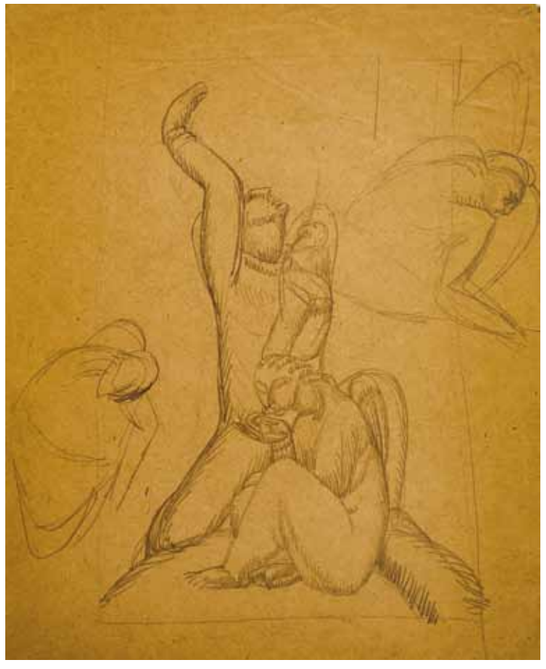
236b

237

243a

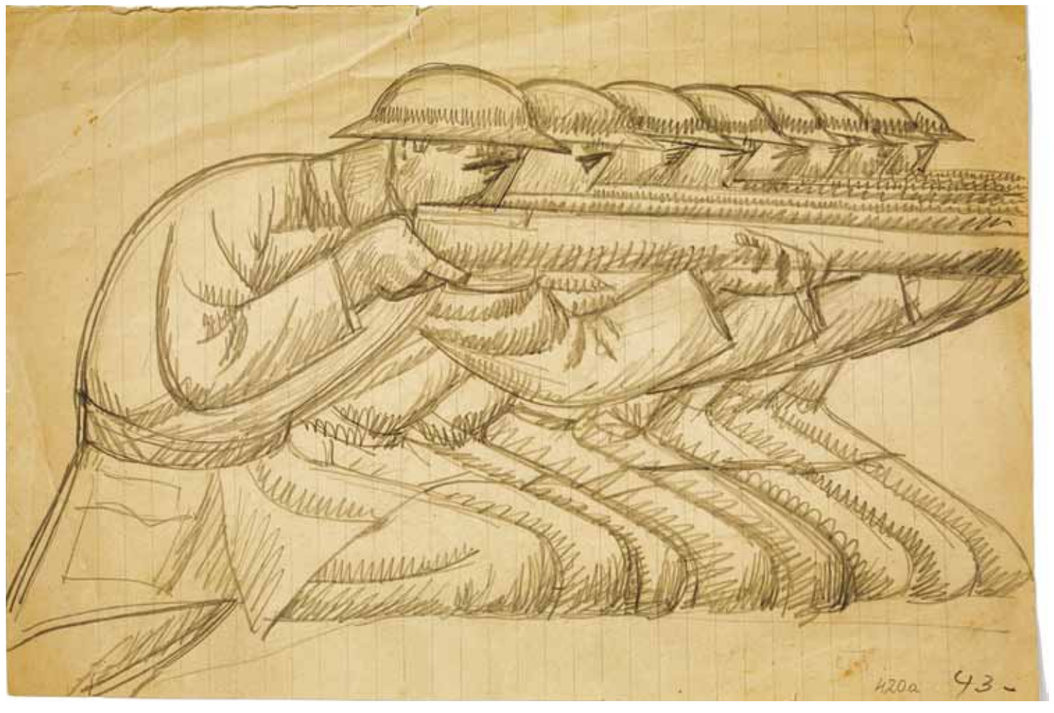
243b

248

249

250a

250b

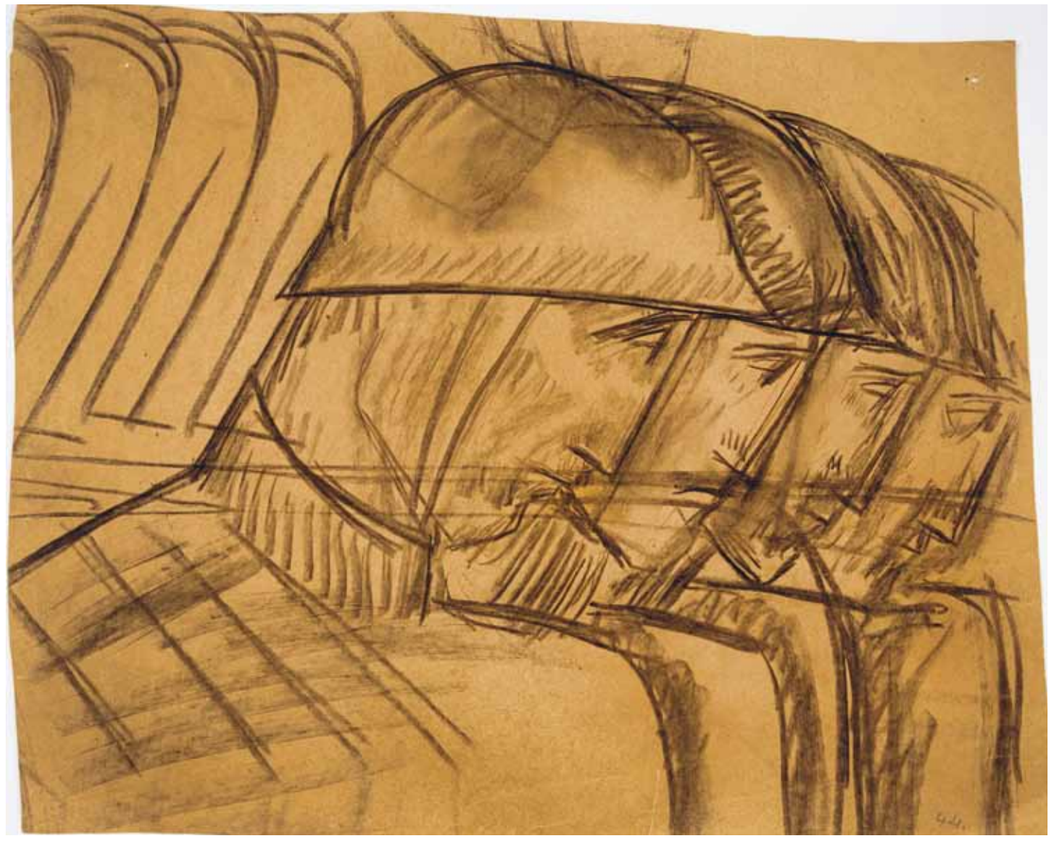

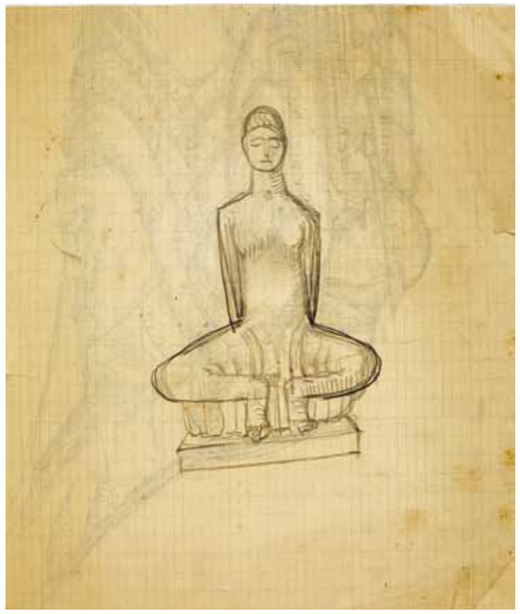
251a

251b

252

253b

253a

254

255a

255b

256b

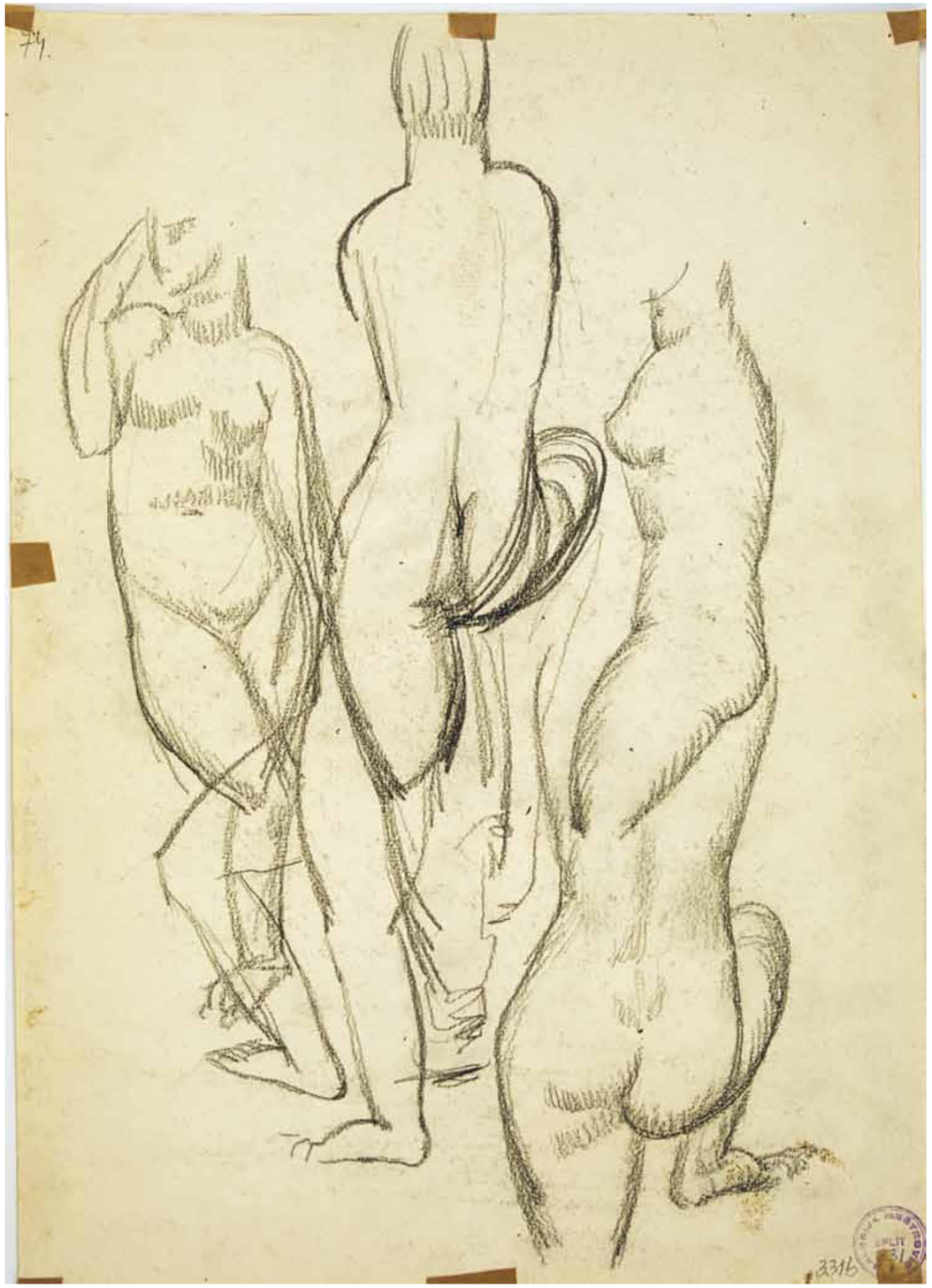

256a

260a

260b

261a

261b

262

268b

264a

264b

268a

269

270a

270b

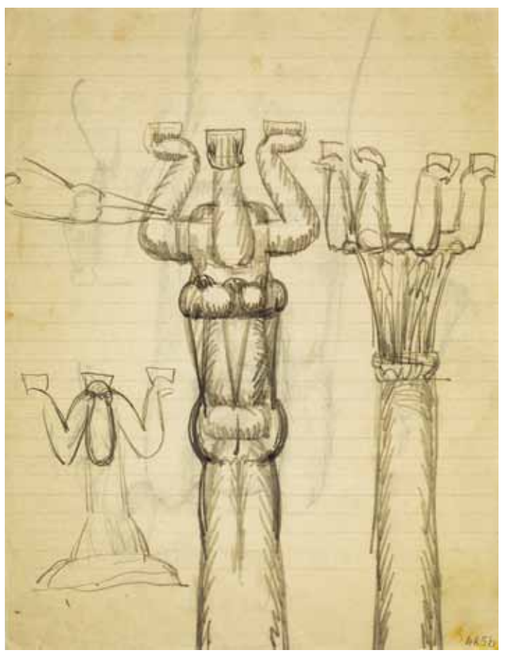
272

273

276a

276b

274a

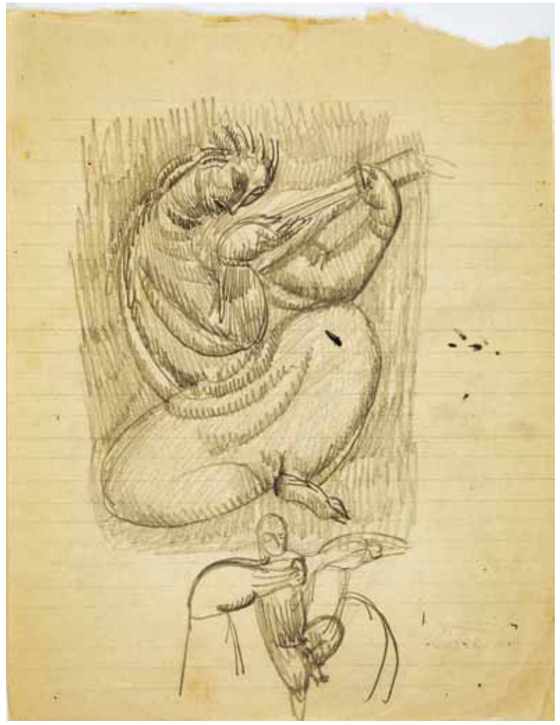
274b

277a

277b

278

281

279a

279b

Govorio sam o ranim, bečkim, crtežima Ivana Meštrovića istaknuvši njihovu izrazito grafičku osebujnost i likovnu vrijednost. Mladi Meštrović, koji je došavši u Beč namjeravao upisati slikarstvo na Umjetničkoj akademiji, ali se ipak odlučio za kiparstvo, ostvario je u tim bečkim crtežima djela ne samo ravnopravne likovne vrijednosti onim kiparskima, nego ih je njima neke i nadilazio. Nažalost, nikada više neće mnogobrojni crteži sljedećih pedeset godina stvaralaštva doseći tu ranu izrazito grafičku likovnu razinu.

A nastalo je u to pola stoljeća rada, pretpostavljam, oko tisuću i petsto crteža olovkom, tušem, tintom, ugljenom, kredom, pastelom, od minijaturnih skica i bilježaka, do nekoliko metara velikih predložaka za zidne freske ili mozaike. Od tih nam je poznato oko tisuću crteža, dok se ostalima izgubio trag u raznim privatnim, rjeđe javnim, posjedima, ili ih poznajemo tek po nazivima zabilježenima u katalozima raznih izložaba, samostalnih i skupnih, na kojima ih je izlagao same ili kao dodatak prevladavajućim skulpturama.

U evidentiranju i obradi Meštrovićevih crteža posebnu pozornost moramo obratiti skicama i nacrtima u njegovu posjedu - danas u splitskoj Galeriji i u zagrebačkom Atelijeru, među kojima je samostalni autor tek nekih ranijih osnova građevina (*Vidovdanski hram*, *Račićev mauzolej*) i skicoznih zabilježaka drugih građevina.

Iako rane, najlikovnije, crteže nije osobito cijenio ni izlagao, čuvao ih je više kao mladenačke uspomene svog bečkog života i rada nego kao istaknuta likovna ostvarenja, kasnijim je crtežima, najviše rađenima ugljenom, kredom i pastelom, posvećivao znatnu pažnju, najčešće ih potpisivao i vrlo često izlagao. Pri tome je stanovitu ulogu imala i njihova mnogo povoljnija manja otkupna cijena od one samih skulptura na izložbama u domovini i inozemstvu, zbog čega su bili više otkupljivani nego skulpture. Ali baš ti češći otkupi i jesu razlog da im je danas teško ili nemoguće ući u trag. Pa ipak je oko tisuću poznatih nam skulptura dovoljno da uočimo njihove stilske i likovne dosege i promjene i da ih bar približno datiramo, iako će točnije datiranje nekih crteža biti moguće i izravnim uspoređivanjem s izvedenim skulpturama kojima su služili kao prethodne studije. Jedna od posrednih vrijednosti mnogih od tih crteža i jest u mogućnosti praćenja autorove zamisli neke skulpture, od početnih zamisli, preko eventualnih inačica, do konačne zamisli prema kojoj je skulptura i ostvarena.

Veliki dio tih crteža nije ni imao za cilj samostalna grafička ostvarenja, nego prvenstveno predradnje kiparskim djelima, o čemu svjedoči i njihovo crtačko oblikovanje sa sjenčenjima kojima je autor ostvarivao konačnu željenu plastičnost.

Međutim, potrebno je istaknuti da su svi ti crteži djela vještoga crtača, a neki od njih i djela izrazite likovne grafičke vrijednosti, premda su mnogi od njih nastajali u tipično meštrovićevskoj maniri, u brzini prethodnog stvaralačkog postupka i bez namjere samostalnih likovnih ostvarenja.

Ljubo Babić, slikar i povjesničar umjetnosti, inače tek djelomično sklon Meštrovićevom stvaralaštvu, nepovoljno se u svom pregledu umjetnosti u Hrvata izrazio o Meštroviću crtaču:

“I kod skupa crteža, koji prate Meštrovićev rad, očita je suprotnost između onog bitnog i nebitnog, između onog spontanog i doživljenog i onog umišljenog i konstruiranog. A kako je crtež i prema tome sama crta ono najneposrednije sredstvo svakog umjetnika, utvrditi ne može samo neke primljene dojmove, već je to crtanje abstraktno sredstvo, koje omogućuje svakom umjetniku u prvom naletu kod početka samog stvaralačkog procesa oblikovati buduće djelo u jezgri, to se na Meštrovićevim crtežima može ponajbolje razumjeti i uočiti način i narav njegovog stvaranja. Mogu se najbolje pokazati i protuslovlja.

Većina je tih crteža (ako ne svi) ostvarena iz imaginacije bez realnog doživljenog objekta. Ti crteži nisu osnovani na zrenju, oni ne pretvaraju svojim linijama kakvi odraz; naprotiv sve se linije ili skup poteza, što oblikuju tjelesnost, svode na oblikovanje neke posebne muzikalnosti. Tek je linija diktiran(a) sasvim svojevoljno bez obzira na prirodne oblike. Kad ta muzikalnost i skladnost izvire iz čiste osjećajnosti po unutarnjem diktatu, tad su to kreacije, koje dostižu visoku razinu, čim se tu smišlja namjera i čim je osjećajnost ustupila mjesto intelektu, tad su nastale ilustracije, koje nisu više ni manje vriedne nego ilustracije Mirka Račkoga ili likovno oblikovanje J. Kljakovića... Takve su ilustracije samo dokaz, da i najveća darovitost, kakova je u Meštrovića, težko prelazi granice zanimljivosti, i da se još teže probija do likovnih vrjednota, do onih zaokruženih skladnosti bez osnove realnosti.” (6028 [194-195]).

Još je kritičniji - pretjerano kritičan - u odnosu na Meštrovićeve crteže Žarko Vidović:

“Crteži Meštrovića naprotiv su vrlo hladni, oni su jednostavno ilustracija jedne ideje, jednog pokreta, jedne zamišljene kompozicije, oni su jednostavno projekti za skulpturu ili reljef. Na njima nema draži improvizacije, nema nerva kao što na ‘projektu’ ne smije ni da bude jer bi sve to bilo neprenosivo u skulpturu...

Meštrovićevi crteži kao projekti i kao crteži, sasvim su hladni, linija je prazan ornament. Ali praznina tog ornamenta skrivena je - kao kod Hodlera! - dvama faktorima, čisto literarne (ili smišljene ili motivske) prirode. Jedan faktor je: motiv ornamenta je ljudska figura, a drugi - patetičan pokret koji u nedostatku stvarnog likovnog osjećanja treba nešto da kaže...” (50 [114-115]).

Navedene Babićeve i Vidovićeve kritike Meštrovićevih crteža umnogome su točne. Meštrović nije tako dobar crtač kao što je kipar (osim u ranom viđenom razdoblju). Njegovi su crteži više pripreme za skulpture, nego samostalna grafička ostvarenja. Međutim, Babićeva tvrdnja da su oni rađeni apstraktno, ne pred stvarnim motivom, tek samo donekle stoji, jer je Meštrović mnoge crteže kao studije za skulpture radio pred modelima, tražeći najpogodniji položaj, najsretniju kompoziciju, da bi za izvedbu u kiparskom materijalu odabrao onaj što mu je najbolje odgovarao i s kojim je bio najzadovoljniji. Ipak ni ti crteži nisu rađeni realistički, analitički, nego pojednostavnjeni u pojedinostima i manirističkи stilizirani. Meštrovićev je stil crtanja, imajući korijene uglavnom u dekorativnosti art décoa, vrlo često postajao vješta manira. Uglavnom su na njima isti

siluetarni profilni obrisi, patetični pokreti prema naprijed, šablonski ostvarivana sjenčenja kredom ili ugljenom. Nema u njima ni približno grafičkih originalnosti i kvaliteta Rodinovih virtuoznih ili Mooreovih analitičkih crteža.

Pa ipak, među stotinama njegovih crteža postoje i oni koji privlače svojom likovnom svježinom, doživljajnošću modelom, lirskim izrazom što katkada prelazi i u muzikalni. Osobito su svježi i zanimljivi crteži što ih je na priručnim papirima ili papirićima radio ne kao predloške za skulpture, nego kao razonodu, igru, kao odmor od fizičkih i duhovno složenih i zamornih u radu skulptura. Gotovo svi ti crteži nose osobno Meštrovićevo stilsko obilježje, a vrlo dugo uglavnom i specifično obilježje dekoracije art décoa.

U svakom slučaju rjeđi su, među svim tim crtežima, antologijska likovna djela. Široj su se publici pak osobito sviđali zbog jednostavnosti i čitljivosti likovne obrade, zbog jednostavnih efektnih dojmova, a i zbog lakše mogućnosti nabave. I sam je Meštrović darivao svoje crteže prijateljima i znancima, a nakon njega i članovi njegove obitelji.

*

Ocijenivši Meštrovićeve rane crteže nastale u Beču od 1904-1907. godine najkvalitetnijima i najdosljednijima grafičkom likovnom izrazu, prelazimo na sačuvane njegove crteže iz pariškog i predratnog rimskog razdoblja, od 1908. do 1913. godine.

Godine 1908. i 1909. su godine zadivljujućeg neumornog kipareva stvaralaštva u pariškom atelijeru, u kojemu su danomice nastajale skulpture kosovskih junaka i njihovih udovica, u secesijskom stilu s naglašenom monumentalnošću. Tom teškom fizičkom radu, širokih zamaha, nije pogodovalo crtanje, dvodimenzionalno i u odnosu na te skulpture gotovo minijaturno. Ipak je među kiparevom crtačkom ostavštinom u Galeriji Meštrović u Splitu sačuvano dvadesetak crteža iz tog razdoblja, a desetak ih poznajemo iz drugih posjeda ili iz objavljenih reprodukcija.

Iz prvih godina, 1908. i 1909, crteži su uglavnom skice i studije za skulpture kosovskih junaka i udovica, bilo tek zamišljene kompozicije na temelju narodnih pjesama, bilo realnije studije ženskih aktova koje će u kiparskoj izvedbi dobiti svoj konačni sadržajni i stilski pečat.

Da se Meštrović u Parizu 1908. i 1909. uspješno bavio crtanjem, pa čak i graviranjem, svjedoči Ludwig Abels u opširnoj studiji 1909. u minhenskom umjetničkom časopisu *Die Kunst für alle*:

"...Također kao crtač i grafičar ima umjetnik u posljednje vrijeme zanimljivih radova." (1105 [288]; 1162).

Među crtežima Meštrovićeve ostavštine u njegovoj splitskoj Galeriji navedimo jednu još uvijek više crtačku nego skulpturalnu kompoziciju, *Kraljević Marko na gozbi* u crnom pastelu i tušu, srodnu ranijim njegovim bečkim crtežima. Studije pak muških glava pripreme su za kiparski lik *Kraljevića Marka* i kosovskih junaka. Drugi crtež tušem glave *Kraljevića Marka* iz 1910, nekada u vlasništvu baruna Ljudevita Vraniczanya Dobrinovića u Zagrebu, izravna je studija za glavu *Marka Kraljevića*. Studije za skulpture *Vidovdanskog hrama* i crteži su *Sfinge* i *Grifonâ*, ranije u Galeriji Meštrović, a danas u zbirci Notre Dame. Crteži pak djevojke i ranjenog vojnika pripreme su za reljef *Kosovske djevojke* istoga ciklusa. Više crteža ženskih aktova, samih ili parova, izravne su studije za skulpture *Udovica*. Neke su tek studije akta po modelu, a neke u već zamišljenim kompozicijama *Udovica* ili *Udovice s djetetom*. Istom ciklusu pripadaju i tehnički precizno izvedeni nacrti - tlocrt, pročelje, bočna strana - *Vidovdanskog hrama*, što ih je nesumnjivo načinio sam Meštrović, bez kasnije uobičajene suradnje s arhitektima. Oni nam, kao i drvena maketa, zorno predočavaju smionu zamisao te Meštrovićeve monumentalne memorijalne građevine.

Osim jednog skicoznog crteža *Majke u molitvi*, koji će motiv tek 1926. ostvariti u skulpturi, od 1910. do 1913. prevladavaju i u crtežima, kao i u skulpturama, religiozni motivi, dosljedno Meštrovićevu prijelazu s monumentalne herojske na lirsku religioznu tematiku. Među njima srećemo likovno istaknuti crtež *Poklonstvo kraljeva* (nekada u Oktavijana Miletića, a danas u Atelijeru Meštrović u Zagrebu).

U Atelijeru Meštrović u Zagrebu čuvaju se dva crteža, jedan s tri ženska akta i drugi s muškim aktom, što sliči na *Kraljevića Marka*, oba sa značajkama Meštrovićeve secesije pariškoga razdoblja (698 [br- 100, sl.])

Potrebno je naglasiti da su i crteži, kao i skulpture, nastali u Meštrovićevu pariškom atelijeru 1908. i 1909. izrazito secesijske stilizacije, s naglašenom monumentalnosti, dok su oni kasniji, rađeni 1910-1913, uglavnom u Rimu, unatoč secesijskim stilskim značajkama više lirski nego monumentalni, približavajući se tako, i sadržajima i općim ugođajem i stilom, produhovljenim skulpturama i reljefima ratnog i poratnog razdoblja.

Spomenimo među tim kasnijim predratnim crtežima one lirskog ili religioznog ugođaja, nastale u prijateljskom kulturnom ambijentu rimske obitelji Signorelli 1913. i 1914. godine (121).

Rekli smo da je Meštrović na izložbama svojih skulptura dodavao i poneki crtež. Tako je na izložbi društva "Medulić" 1910. u Zagrebu izložio i dvije crtane studije za *Kraljevića Marka* i za *Šarca* (497), a na velikoj *Rimskoj izložbi* 1911. pet crteža-studija (498-500; 4824 [3]).

282. BOGORODICA S DJETETOM I SVIRAJUĆIM ANĐELIMA
(Study for the Virgin and Child Flanked by Angel Musicians with Lamentation, for the Račić Memorial Church, Cavtat).
Cannes-Dubrovnik, 1918-1921. (?).
Bogorodica sjedi s djetetom u naručju. S obje strane po jedan anđeo.
(Studija za Račićev mauzolej u Cavtatu).
Olovka na pausu.
Izv. num.: 28 –
Vel. 50 x 40 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (6).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [19, br. 16, sl.].

283. a) ANĐELI S LUTNJAMA (Studije anđela svirača za Mauzolej obitelji Račić).
Dvije studije anđelâ s lutnjama.
Rim-Cavtat, 1918-1921.
Olovka pastel.
Vel. 42 x 33,8 cm.
b) STUDIJA GLAVE ANĐELA
Glava anđela s krilom.
Rim-Cavtat, 1918-1921. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 578 a, b).
Pod.: Popis GM 560.

284. ANĐEO
Sjedeći anđeo podignutih ruku i pogleda uvis.
Rim-Cavtat, 1918-1921. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,8 x 25,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 516).
Pod.: I. 3. 1. 498.

285. ANĐEO
Rim-Cavtat, 1918-1921. (?), ili Ženeva, 1916., podatak D. Prančević, 2004.
Olovka pastel.
Vel. 35,7 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 145).
Pod.: I. 3. 1. 145.

286. POPRSJE ANĐELA (Anđeo).
Anđeo s velikim krilima, sklopljenih ruku.
Rim-Cavtat, 1918-1921. (?), ili Ženeva, 1916., podatak D. Prančević, 2004.
Olovka pastel.
Vel. 35,7 x 25, 5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 148).
Pod.: I. 3. 1. 148.

287. POPRSJE ANĐELA (Anđeo).
Anđeo s velikim krilima, raširenih dlanova ruku.
Rim-Cavtat, 1918-1921. (?), ili Ženeva, 1916., podatak D. Prančević, 2004.
Olovka.
Vel. 35,7 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 149).
Pod.: I. 3. 1. 149.

288. a) SJEDEĆA ŽENA
Sjedeći ženski lik, desne ruke iza lijevog koljena.
1918-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 31,1 x 21 cm.
b) ORMARIĆ (Nacrt za namještaj).
Četvrtasta komoda s tordiranim stupićima.
1918-1925. (?).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 621 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 603.

289. ANĐEO I. (Arkanđeo Gabrijel).
Glava anđela u profilu s jednim krilom.
Ženeva, 1919.
Tuš, zlatna boja.
Vel. 24,5 x 19,5 cm./11,2 x 11,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-261.
Pod.: II. 2. 258; II. 7; 698 [br. 104, sl.]; 719f [br. 105, sl.].

290. ANĐEO II. (Arkanđeo Gabrijel).
Glava anđela u profilu s jednim krilom.
Ženeva, 1919. (?).
Tuš, zlatna boja.
Vel. 25,2 x 21,4 cm./11,3 x11,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Br. kat. 106).
Pohrana obitelji Meštrović.Inv.ozn.POH-AMZ-260.
Pod.: II. 2. 259; II. 7; 698 [br. 105, sl.]; 719f [br. 106, sl.].

291. ANĐEO III. (Arkanđeo Gabrijel).
Glava anđela u profilu s dva krila.
Ženeva, 1919. (?).
Tuš i zlatna boja.
Vel. 25,2 x 21,2 cm. /9,3 x 12 cm/.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Br. kat 107).
Pohrana obitelji Meštrović.Inv.ozn.POH-AMZ-259.
Pod.: II. 2. 260; II. 7; 698 [br. 106, sl.]; 719f [br. 107, sl.].

292. ANĐEO IV. (Arkanđeo Gabrijel).
Glava anđela u profilu, s jednim krilom.
Ženeva, 1919. (?).
Tuš i zlatna boja na srednje finom papiru..
Vel. 25 x 21 cm. /14 x 12,8 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Br. kat. 108).
Pohrana obitelji Meštrović.
Pod.: II. 2. 261; II. 7; 698 [br. 107, sl.]; 719f [br. 108, sl.].

293a MAJKA I DIJETE.
Dubrovnik,Zagreb 1919.-1920.
Ugljen.Papir kaširan na šperploču.
Vel.92,6 x 66 m.
Vl.:Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn. POH-AMZ-264.

293. SJEDEĆI MUŠKARAC (Mojsije).
Dubrovnik, 1919-1921. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32 x 25,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 446).

294. PROPOVIJED NA GORI (Study for the Sermon on the Mount). Predložak za litografiju.
Isus propovijeda podignutih ruku; mnoštvo sluša.
Dubrovnik, oko 1920. (?).
Olovka pastel.
Vel. 63 x 45 cm.
Izv. num.: 37; V.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (26).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [43, br. 26].

295. LAZAREVO USKRSNUĆE (Uskrsnuće Lazara, Study for the Raising of Lazarus). Predložak za litografiju.
Isus podignutih ruku, muškarci i žene, Lazar u grobu.
Dubrovnik, oko 1920. (?).
Olovka.
Izv. num.: 7; IV.
Vel. 44 x 63 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (20).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [43, br. 25, sl.].

296. STUDIJA KONJÂ
Dva nasuprot stojeća konja.
Dubrovnik, 1920. (?).
Olovka.
Sign.: I Meštrović
Vel. 20,1 x 25,2 cm.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim posjedima) 1983.
Pod.: 643 [br. 17, sl.].

297. DVIJE GLAVE
Dvije ženske glave.
Zagreb, 1920-1921. (?).
Plava tinta.
Vel. 37 x 22,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 437).
Pod.: I. 3. 1. 419.

298. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Sjedeća žena bez nogu.
Zagreb, 1920-1921. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 57.
Vel. 37,5 x 51 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (129).

299. RASPELO. Račićev mauzolej. (Study for the Crucifixion, Račić Memorial Church, Cavtat).
Raspelo bez donjeg dijela noge i krajeva ruku. Studije ruke i nogu.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tinta.
Izv. num.: CXXXXVII.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (94).
Pod.: 640 [42, br. 14, sl.].

300. a) RASPELO. Račićev mauzolej. (Study for Crucifixion, Račić Memorial Church, Cavtat).
Tri studije Raspela, dvije bez glave.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka pastel.
Vel. 34 x 21 cm.
b) STUDIJE RASPELA (Studies for the Crucifixion).
Tri studije Raspela, dvije bez glave.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (52 a, b).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [42, br. 18].

301. a) ANĐEO U NIŠI
Sjedeći anđeo podignutih ruku. (Vjerojatno studija za Račićev mauzolej).
Dubrovnik, 1920-1921. (?).
Olovka pastel.
Vel. 33 x 24,5 cm.
b) BOGORODICA S DJETETOM. ANĐEO S VIOLINOM.
Dvije skice.
Dubrovnik, 1920-1921. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (102 a, b).

302. a) DVIJE RUKE
Studije dviju ruka sa čavlom u njima.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka pastel.
Vel. 7 x 21 cm.
b) DVIJE RUKE
Studija dviju ruka sa čavlom u njima.
Dubrovnik, 1920-1921. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (183 a, b).

303. MAJKA I DIJETE
Glava majke i djeteta.
Dubrovnik, 1920-1922. (?).
Olovka pastel.
Vel. 35 x 31 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (100).

304. a) SJEDEĆA ŽENA
Sjedeća žena s rukama među nogama.
Oko 1920-1922. (?).
Olovka pastel.
Vel. 31,1 x 20,9 cm.
b) POPRSJE ŽENE (Glava žene).
Glava žene pogleda uvis.
Zagreb, 1920-1922. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 435 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 417.

305. DVIJE ŽENE
1922.-1923.
Ugljen i olovka na kartonu.
Vel. 70 x 50 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.ozn.AMZ- 208).

306. PIETÀ (Studija za *Oplakivanje*).
Skica Bogorodice s mrtvim Kristom u naručju.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 90. 90.
Vel. 34 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (95).

307. MUZICIRAJUĆI ANĐELI. BOGORODICA.
Bogorodica sjedi.
Dubrovnik, 1920-1922. (?).
Olovka pastel.
Izv. Num.: C
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (175).

316. RAČIĆEV MAUZOLEJ. ANĐELI SVIRAČI. (Study for Angel Musicians, for the Račić Memorial Church, Cavtat).
Četiri stojeća akta anđela u nišama.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka pastel.
Vel. 42 x 34 cm.
Iz.: Notre Dame 1983.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (124).
Pod.: 640 [42, br. 15].

317. BOGORODICA S DJETETOM (Study for the Virgin and child. Račić Memorial Church, Cavtat).
Sjedeća Bogorodica s djetetom u naručju.
Dubrovnik, 1920-1922. (?).
Crni tuš.
Vel. 18 x 14 cm.
Izl.: Notre Dame 1983.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (293).
Pod.: 640 [41-42, br. 13, sl.].

318. RAČIĆEV MAUZOLEJ: CRKVENA POSUDA.
Plitka ukrašena posuda.
Dubrovnik, 1920-1922.
Olovka pastel.
Vel. 31,1 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 462).
Pod.: I. 3. 1. 444.

319. RAČIĆEV MAUZOLEJ: CRKVENA POSUDA.
Posuda s dva svetačka lika i palmetom.
Dubrovnik, 1920-1922.
Olovka pastel.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 463).
Pod.: I. 3. 1. 445.

320. MAUZOLEJ RAČIĆ: CRKVENA POSUDA.
Viseća posuda s ukrasima janjeta i dr.
Dubrovnik, 1920-1922.
Olovka pastel.
Vel. 31,1 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 431).
Pod.: I. 3. 1. 413.

321. a) MAUZOLEJ RAČIĆ: STUDIJE CRKVENOG PRIBORA
Svijećnjaci i kapiteli.
Dubrovnik, 1920-1922.
Olovka pastel.
Vel. 31 x 41,8 cm.
b) MAUZOLEJ RAČIĆ: STUDIJE CRKVENOG PRIBORA
Naslonjači i kadionice.
Dubrovnik. 1920-1922.
Olovka pastel.
Vel. 31 x 41,8 cm.
V.: Galerija Meštrović, Split (inv. 579 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 561.

322. BOGORODICA S DJETETOM I SVIRAJUĆIM ANĐELIMA. OPLAKIVANJE. Račićev mauzolej. (Study fot the Virgin and Child flanked by Angel Musicians with Lamentation, below, for the Račić Memorial Church, Cavtat).
Dubrovnik, 1920-1922.
Pero i tinta, lavirano.
Vel. 40,9 x 33,3 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (A 145).
Pod.: 640 [42, br. 14, sl.].

323. RAČIĆEV MAUZOLEJ (?): DETALJ HRAMA. KENTAUR I ŽENSKI AKT.
Crtež kentaura za vrata mauzoleja.
Dubrovnik, 1920-1922.
Olovka pastel.
Vel. 20,3 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 490).
Pod.: I. 3. 1. 472.

324. a) ŽENSKI AKT S LABUDOM I.
Ležeći ženski akt s labudom nad njim.
Zagreb, 1920-1925. (?).
Crnilo i crveni pastel.
Izv. num.: Br. 1; Br. 52.
Vel.: 21,7 x 28,1 cm.
b) ŽENSKI AKT S LABUDOM II.
Isti motiv.
Zagreb, oko 1922-1925. (?).
Crnilo i crveni pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 475 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 457.

325. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT S LABUDOM III.
Ležeći ženski akt s labudom u zagrljaju.
Zagreb, 1920-1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 53.
Vel. 41,5 x 50,3 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT S LABUDOM IV.
Skica za “Ledu s labudom”.
Zagreb, 1920-1925. (?).
Crveni i smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 416 a, b).
Pod.: I. 3. 1.

326. a) GLAVA MUŠKARCA
Glava bradatog muškarca.
Dubrovnik, oko 1921. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. CXXVI
Vel. 29,3 x 23 cm.
b) RASPELO SA STUDIJAMA GLAVA
Raspelo bez kraja ruku i nogu.
Dubrovnik, oko 1921. (?).

Olovka i crveni pastel.
Vel. 29,3 x 23 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 450 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 432.

327. a) SJEDEĆI MUŠKARAC S KNJIGOM
Sjedeći mladić s knjigom na lijevom koljenu.
Dubrovnik, oko 1921. (?).
Olovka pastel.
Vel. 33 x 24,7 cm.
b) DVA MUŠKARCA
Muškarac rukom oslonjenom na koljeno, drugi muškarac dio trećega.
Dubrovnik, oko 1921. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 445 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 427.

328. SJEDEĆA ŽENA S KNJIGOM
Žena sjedi, prekriženih nogu, s knjigom u rukama.
(Portret Olge s knjigom. Studija za skulpturu u vlasništvu obitelji).
Dubrovnik, 1921.
Ugljen.
Vel. 129,3 x 92 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 259).
Pod.: I. 3. 1. 241.

329. a) PORTRET ŽENE
Dubrovnik, 1921.
b) SASTANAK. Skica za fresku.
Dubrovnik, 1921.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 10].

330. a) ANĐEO
Sjedeći anđeo, glave poduprte desnom rukom.
Dubrovnik, 1921-1922. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,5 x 25 cm.
b) ANĐEO
Dubrovnik, 1921-1922. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (49 a, b).

331. a) ANĐEO
Na podu sjedeći anđeo podignutih ruku.
Dubrovnik, 1921-1922. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,5 x 25 cm.
b) ANĐEO
Sjedeći anđeo podignutih ruku.
Dubrovnik, 1921-1922. (?).
Olovka.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (48 a, b).

332. a) ANĐEO
Sjedeći anđeo podignutih ruku.
Dubrovnik, 1921-1922. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32,5 x 25 cm.
b) ANĐEO
Skica sjedećeg anđela podignutih ruku.
Dubrovnik, 1921-1922. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (78 a, b).

333. ANĐEO S VIOLINOM
Poprsje anđela s violinom u profilu.
Dubrovnik-Zagreb, 1921-1923. (?).
Olovka pastel.
Vel. 42 x 33,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 573).
Pod.: I. 3. 1. 555.

334. ZGRČENI ŽENSKI LIK (Vapaj).
Glava, obuhvaćena rukama, pogleda uvis.
Zagreb, 1921-1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 92.
Vel. 34 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (291).

335. a) ŽENSKA GLAVA
Glava žene s debelim vratom.
Zagreb, 1921-1923. (?).
Olovka pastel.
Vel. 38 x 28,5 cm.
b) ŽENSKA GLAVA
Glava nagnuta lijevom ramenu.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (195 a, b).

336. GLAVA ŽENE
Profil glave.
Zagreb, 1921-1923. (?).
Modri pastel.
Vel. 23 x 19 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (263).

337. POPRSJE ŽENE (Žena sa cvijetom).
Žena miriše cvijet u ruci.
(Skica za litografiju *Djevojka sa cvijetom*, X).
Zagreb, 1921-1923.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 121.
Vel. 56 x 38,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 335).
Pod.: I. 3. 1. 317.

338. DJEVOJKA SA CVIJETOM
Žena miriše cvijet u ruci.
(Skica za litografiju *Djevojka sa cvijetom*, X).
Zagreb, 1921-1923.
Olovka pastel.
Vel. 38 x 28,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 540).
Pod.: I. 3. 1. 522.

339. POPRSJE DJEVOJKE SA CVIJETOM
Poprsje žene sa cvijetom u ruci.
(Srodno litografiji *Djevojka sa cvijetom*, X).
Zagreb, 1921-1923.
Smeđi pastel.

Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 10.
Vel. 68,7 x 50,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 311).
Pod.: I. 3. 1. 293.

340. KLEČEĆA ŽENA. SKICA SJEDEĆE ŽENE
Žena poduprtog lijevog koljena, rukama zakriva lice.
Zagreb, 1921-1923. (?),ili Cannes,1917.-1923.,
vidi Prančević,2004.
Plava tinta i olovka.
Vel. 34,3 x 21,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 467).
Pod.: I. 3. 1. 449.

341. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT (Studije za sjedeći ženski akt skupljenih ruku. Studies for sitting female nude with arms put together).
Ženski akt raširenih nogu.
Zagreb, 1921-1923. (?9.
Plavi pastel.
Izv. num.: Br. 16.
Vel. 33 x 45,3 cm.
b) DVIJE SJEDEĆE ŽENE
Skulptura sjedećih žena na postolju.
(Skica za Sjedeći ženski akt, 1921. (Galerija Meštrović).
Zagreb, 1921. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 560 a, b).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 542; 671 [br. 31, sl.].

342. a) SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Zgrčeni ženski lik s rupcem na glavi.
Izv. num.: 75 (1).
Vel. 37, 5 x 51 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT.
Ženski akt s lijevom rukom do glave.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (128 a, b).

343. a) SJEDEĆA DJEVOJKA S LUTNJOM, S LEĐA
Zagreb, 1921-1923.
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 4.
Vel. 47,4 x 30,8 cm.
b) DJEVOJKA S LUTNJOM
Rim, Pariz, 1918-1919.
Plavi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 567 a, b).
Pod.: I. 3. 1 549.

344. GLAVA I RUKA ŽENE
Profil ženske glave.
Zagreb, 1921-1922. (?).
Modra tinta.
Vel. 31,5 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (285).

345. SJEDEĆA ŽENA
Djevojka s pletenicama sjedi i gleda uvis.
Zagreb, 1921-1923. (?).
Plavi pastel.
Izv. num.: Br. 15.
Vel. 45,5 x 31,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 558).
Pod.: I. 3. 1. 540.

346. DVIJE SJEDEĆE ŽENE (Povjeravanje).
Dvije sjedeće žene u razgovoru.
(Predložak za litografiju *Povjeravanje*, XII).
Zagreb, 1921-1923.
Crni akvarel.
Izv. num.: Br. 2
Vel. 30,8 x 47,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 548).
Pod.: I. 3. 1. 530.

347. NACRT ZA ŠKRINJU (Studija za škrinju).
Škrinja s glavama i dva ležeća zagrljena lika.
Zagreb, 1923-1925.
Olovka pastel.
Vel. 20,4 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 507).
Pod.: I. 3. 1. 489.

348. MUŠKI I ŽENSKI AKT (?). (Study for Job).
Skica akta s leđa.
Zagreb, oko 1922. (?).
Modri pastel.
Izv. num.: 206.
Vel. 31 x 46 cm.
Izl.: Notre Dame 1983.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (149).
Pod.: 640 [43, br. 27].

349. PORTRET ŽENE SA ŠEŠIROM (Portrait of Woman's Head).
Ženska glava s pomodnim šeširom.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 82.
Vel. 38 x 30 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (56).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [42, br. 19].

350. ŽENA S KNJIGOM
Žena sjedeći čita knjigu.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Sepija.
Izv. num.: 1.
Vel. 32 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (43).

351. SJEDEĆA ŽENA
Djevojka sjedi i gleda cvijet u ruci.
Zagreb, 1922-1923. ili New York,1925.
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović
Zapis: $ 115
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 61,5 x 50,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 300).
Pod.: I. 3. 1. 282.

352. SJEDEĆA ŽENA
Na podu sjedeća djevojka miriše cvijet u ruci.
(Predložak za litografiju *Djevojka sa cvijetom*, X).
Zagreb, 1922-1923.
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 62,2 x 42 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 391).
Pod.: I. 3. 1. 373.

353. DJEVOJKA S VIOLINOM
Sjedeća djevojka, bez dijela nogu, svira violinu.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Crni akvarel.
Izv. num.: Br. 79.
Vel. 47,2 x 30,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 549).
Pod.: I. 3. 1. 531.

354. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeća žena prekriženih nogu, oslonjena na ruke.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Smeđi akvarel.
Vel. 55,2 x 44,4 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 606).
Pod.: I. 3. 1. 588; 635 [8, br. 12].

355. DVIJE SJEDEĆE ŽENE (Dve sidiščie ženščine).
Skica za dvije na podu sjedeće žene.
(Studija za litografiju *Dva ženska akta*, XIII).
Zagreb, 1922-1923. (?),ili New York,1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: br. a: 21 V
Vel. 43 x 60,4 cm.
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 380).
Pod.: I. 3. 1. 362; 665 [br. 66].

356. DVIJE ŽENE (Friends, Dve ženščine).
Žena u naručju druge, s leđa.
(Sličan motiv u mapi litografija *U povjerenju*, br. 12).
Zagreb, 1922-1923.,ili New York,1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 3.
Vel. 56,7 x 51,2 cm.
Izl.: Zagreb 1932, New York 1935, Zagreb 1983,
Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 302).
Pod.: I. 3. 1. 284; 636 [br. 1]; 665 [br. 65].

357. ZAGRLJAJ
Sjedeći lik muškarca i ležeći žene.
(Studija za fresko u Mletačkoj 8).
Zagreb, 1922-1923.
Lavirani tuš.
Izv. num.: 3.
Vel. 33 x 44 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (63).

358. POLJUBAC (Der Kuss).
Muška i ženska glava, s rukama, u poljupcu.
Zagreb, oko 1922-1923.
Olovka pastel.
Vel. 45 x 31,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (117).
Izl.: Beč-Berlin-München-Graz 1935.

359. SJEĆANJE (Erinnerung, Remembrance, Souvenir,
Vzpominka).
Zagreb, 1922-1923.
Izl.: Prag 1933, Pariz 1922.
Pod.: 543 [br. 10]; 545 [br. 12].

359a. STOPALO,GLAVA MAGARCA I RUKA.(Skica).
Skica stopala(na lijevoj strani),skica glave magarca i ruke
(na desnoj strani istog papira).
Zagreb,1922-1923.(?).
Olovka na tamnijem papiru.
Vel.56,5 x 36 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

360. U POVJERENJU (En confidence).
Predložak za litografiju i fresku u kući.
Zagreb, 1922-1923.
Izl.: Pariz 1933.
Pod.: 545 [br. 17].

361. U RAZGOVORU
Zagreb, 1922-1923.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 77].

362. TRI ŽENE (Idila, Trois femmes).
Društvo triju sjedećih i poluležećih žena.
Predložak za mapu litografija (Br. XIV) i fresku u Mletačkoj 8.
Zagreb, 1922-1923.
(1923. prema katalogu izložbe u Parizu 1983).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 40 x 45,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 547).
Izl.: Pariz 1983.
Pod.: I. 3. 1. 529; 633 [br. 60].

363. TRI SJEDEĆA ŽENSKA AKTA
Skupina ženskih aktova.
Zagreb, 1922-1923.,ili 1930,podatak D.Prančević,2008.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 105.
Vel. 31,8 x 38 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 370).
Pod.: I. 3. 1. 352.

364. DVA ŽENSKA AKTA (Two female nudes).
Jedan sjedeći, drugi ležeći akt.
Za mapu litografija, br. 13.
Zagreb, 1922-1923.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 19.
Vel. 34,2 x 42,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 546).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 528; 671 [br. 29]; 635 [8, br. 11].

365. MUŠKI I ŽENSKI AKT – "ZAGRLJAJ"
Sjedeći muški i ležeći ženski akt.
Zagreb, oko 1922-1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 55.
Vel. 17 x 14 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (36).

366. MUŠKI LIK I ŽENSKI AKT
Stojeći odjeveni muški lik i poluležeći ženski akt.
Zagreb, oko 1022-1923. (?).
Olovka pastel.
Vel. 25,5 x 20 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (269).

367. a) SJEDEĆI MUŠKARAC I SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Muškarac i žena međusobno okrenuti leđima.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 41 x 57 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt, s rukama za leđima, prekriženih nogu.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 131.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 600 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 582.

368. ŽENA U KRILU MUŠKARCA (Ljubavnici).
(Studija za fresku u kući u Mletačkoj ul.).
Zagreb, 1922-1923.
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 9.
Vel. 31,2 x 45,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 572).
Pod.: I. 3. 1. 554.

369. SJEDEĆI MUŠKARAC I LEŽEĆA ŽENA (Ljubavnici).
(Studija za freske u kući, Mletačka 8. Studija za grafiku
Ljubavnici, XVIII).
Zagreb, 1922-1923.
Crni akvarel.
Izv. num.: Br. 7; Br. 1.
Vel. 47 x 30,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 551).
Pod.: I. 3. 1. 533.

370. MUŠKARAC I DJEVOJKA (Seated Reader and Girl).
Sjedeći čitalac i djevojka.
Zagreb, 1922-1923.
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 60].

371. MUŠKARAC I ŽENA (Man carryng a Woman).
Muškarac nosi ženu.
Zagreb, 1922-1923.
Vl.: (? otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 77].

372. OTMICA (Entfürung, Rapt, Rape, Enlevement, Unos).
Stojeća žena s krilatim muškarcem „Otmica „.
Crveni pastel na papiru (zalijepljeno na karton).
Zagreb, 1922-1923.,ili New York,1925.
Vel.54,7 x 43 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split (inv.388).
Izl.: Philadelphia 1926, Zagreb 1932, Prag 1933.
Pod.: 528 [br. 1637]; 541 [br. 82]; 543 [br. 4].

373. OPLAKIVANJE KRISTA
Žene oplakuju sjedećega Krista.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 25.
Vel. 56 x 69 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (240).

374. JOBOV SIN (?) (Job's son).
Potpuno zgrčena žena spuštene glave.
(Studija za *Savijena ženska figura*).
Zagreb, oko 1924. (?).
Ugljen.
Izv. num.: Br. 75.
Vel. 17,4 x 23 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 408).
Pod.: I. 3. 1; 671 [br. 17, sl.].

375. BOGORODICA, ISUS I ANĐEO
Bogorodica i anđeo gledaju dijete.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Narančasti pastel i crni akvarel.
Izv. num.: 107.
Vel. 38 x 32 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (3).

376. a) GLAVA MOJSIJA
Glava bradatog muškarca.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32 x 25 cm.
b) GLAVA MOJSIJA
Glava bradatog muškarca.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (103 a, b).

377. EVANĐELIST LUKA (Study for an Angel).
Krilati muškarac sjedi na volu.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Lavirani tuš.
Izv. num.: 123.
Vel. 28 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (71).
Izl.: Notre Dame 1982.
Pod.: 640 [41, br. 3, sl.].

378. STUDIJA ZA SPOMEN-RELJEF KRALJA PETRA
Dubrovnik, 1922-1923.
Olovka pastel.
Vel.43 x 31,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 556).
Pod.: I. 3. 1. 538.

379. STUDIJA ZA SPOMEN-RELJEF KRALJA PETRA
Kralj s plaštom i krunom sjedi na konju.
Dubrovnik, 1922-1923.
Plava tinta.
Vel. 34,3 x 21,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 529).
Pod.: I. 3. 1. 511; 27 XXIII, sl..

380. STUDIJA ZA SPOMEN-RELJEF KRALJA PETRA I.
Skica za kralja (bez glave) na konju.
Dubrovnik, 1922-1923.
Vel. 21,2 x 34,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 530).
Pod.: I. 3. 1. 512.

381. KRALJ PETAR NA KONJU
Okrunjeni kralj pod pleštom na konju.
Dubrovnik, 1922-1923.
Pero tuš.
Vel. 34 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (97).

382. a) SKICA RELJEFA KRALJA PETRA ZA DUBROVNIK
Konjanički lik u okviru s natpisima.
Dubrovnik, 1922-1923.
Olovka pastel.
Vel. 12 x 12 cm.
b) KLEČEĆI ŽENSKI LIK
Pero tuš.
Dubrovnik, 1922-1923. (?).
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (253 a, b).

383. a) DJEVOJKA S LUTNJOM
Stojeća djevojka s lutnjom, s leđa.
Zagreb, 1922-1928.
Olovka pastel.
Vel. 20,4 x 15,7 cm.
b) DVIJE ŽENE
Žena podignute lijeve noge u okviru. Žena podignutih ruku.
Zagreb, 1922-1928. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 486 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 468.

384. ŽENSKI AKT (Studija za litografiju Čežnja).
Ženski akt u stremljenju naprijed.
Zagreb, 1923. (?).
Crveni pastel. Izv. num.: Br. 8.
Vel. 35,8 x 39,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 582).
Pod.: I. 3. 1 564.

385. a) SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Skica žene podignute desne ruke.
Zagreb, 1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 99.
Vel. 26,6 x 21,3 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Skica akta s rukom među nogama.
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 487 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 469.

386. SJEDEĆA ŽENA
Na podu opružena žena, s leđa.
Studija detalja za litografiju *Idila*, XIV, i fresku u kući Mletačka 8.
Zagreb, 1923. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 13.
Vel. 31,5 x 45,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 559).
Pod.: I. 3. 1. 541.

387. OPLAKIVANJE KRISTA (Lamentation).
Žene oplakuju sjedećega Krista.
Zagreb, 1922-1923. (?).
Lavirani tuš.
Izv. num.: 2, 81.
Vel. 42 x 58,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (70).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 42, br. 21.

387a.STUDIJA ZA SPOMENIK J.J. STROSSMAYERU I.
Zagreb,1923.
Olovka.Svileni papir.
Vel.60 x 85 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

387b.STUDIJA ZA SPOMENIK J.J.STROSSMAYERU II.
Zagreb,1923.
Olovka.Svileni papir.
Vel.60 x 85 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

387c.STUDIJA ZA SPOMENIK J.J.STROSSMAYERU III..
Zagreb,1923,
Olovka.Svileni papir.
Vel.60 x 85 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

387d.STUDIJA ZA SPOMENIK J.J.STROSSMAYERU IV.
Zagreb,1923.
Olovka.Svileni papir.
Vel.60 x 85 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

387e.STUDIJA ZA SPOMENIK J.J.STROSSMAYERU V.
Strossmayerov lik na postamentu, stojeći lik s lijeve strane.
Olovka.Svileni papir.
Vel. 60 x 85 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

387f.STUDIJA ZA SPOMENIK J.J.STROSSMAYERU VI.
Olovka.Svileni papir.
Vel.60 x 85 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

387g. STUDIJA ZA SPOMENIK J,J,STROSSMAYERU VII.
Strossmayerov lik na postamentu,stojeći lik s lijeve strane.
Olovka.Svileni papir.
Vel.60 x 85 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

387h SJEDEĆI MUŠKARAC.
Vjerovatno studija za spomenik J.J.Strossmayeru.
Oko 1922.
Crni pastel na papiru.
Vel.25,2 x 20,1 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split (inv.627).

388. a) STUDIJE ZA FONTANU
Skica fontane sa ženskim aktovima. Dva muška i jedan ženski akt.
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 86.
Vel. 45 x 31,5 cm.
b) STUDIJA LIKA ZA FONTANU
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (139 a, b).

389. a) SKICA ZA FONTANU
Bazen i postolje fontane s dva bika.
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 21 x 15,5 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI LIK.
Gornji dio ženskog sjedećeg lika.
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (264 a, b).

390. LIKOVI U INTERIJERU (Tematski ciklus I).
Unutrašnjost sa stupovima, lukovima, stojećim i sjedećim likovima.
Zagreb, 1922-1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20,4 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 506).
Pod.: I. 3. 1. 488.

391. a) LIKOVI U INTERIJERU (Tematski ciklus I).
Sjedeći likovi u prostoriji sa stupovima i lukovima.
Zagreb, 1922-1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 25,5 x 20,4 cm.
Izv. num.: br. a : 1.
b) DEKORATIVNI STROP (Tematski ciklus III).
Skica stropa sa sjedećim likovima.
Zagreb, 1922-1929. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 509 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 491.

392. AKTOVI U INTERIJERU (Tematski ciklus IV).
Stojeći i sjedeći likovi u prostoriji sa stupovima i lukovima.
Zagreb, 1922-1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 14,1 x 21,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 510).
Pod.: I. 3. 1. 492.

393. AKTOVI U INTERIJERU (Tematski ciklus V).
Stojeći i sjedeći likovi u prostoriji sa stupovima i lukovima.
Zagreb, 1922-1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20,4 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 511).
Pod.: I. 3. 1. 493.

394. a) STUDIJA ZA UNUTRAŠNJOST MAUZOLEJA (Tematski ciklus VI).
Unutrašnjost prostorije kružnog tlocrta, sa stupovima i sjedećim likovima.
Zagreb, 1022-1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 25,5 x 20,4 cm.
b) STUDIJA ZA SVOD MAUZOLEJA (Tematski ciklus VII).
Kružni svod sa stupovima.
Zagreb, 1923-1929. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 512 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 494.

395. AKTOVI U INTERIJERU (Tematski ciklus VIII).
Tri sjedeća i jedan stojeći ženski akt u prostoriji sa stupovima i lukovima.
Zagreb, 1922-1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20,4 x 25,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 513).
Pod.: I. 3. 1. 495.

397. IVAN EVANĐELIST (Study for a Prophet).
Sjedeći lik muškarca, podignute desne noge, s knjigom u ruci.
Zagreb, 1922-1925. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 32.
Vel. 61 x 44 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (65).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 42, br. 22, sl..

398. a) EVANĐELIST IVAN
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 72.
Vel. 35,5 x 25,5 cm.
b) ŽENSKI AKT
Ženski poluakt podignute desne noge, bez glave.
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (184 a, b).

399. STUDIJE EVANĐELISTA
Pet studija sjedećeg evanđelista s knjigom.
Zagreb, 1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (177).

399a.MUŠKI LIK.
Zagreb,1922.-1925.
Olovka.
Vel.7,5 x 10 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

400. DJEVOJKA S VIOLINOM (Girl playing a Violin).
Stojeća djevojka svira violinu.
Zagreb, 1922-1930. (?).
Olovka pastel.
Vel. naravna.
Vl.: Obitelj Meštrović (1974. South Bend).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [58, br. VII, sl.].

401. BOGORODICA I DIJETE (Madonna and Child)
Zagreb, 1922-1930. (?).
Vel. 63x5 x 48 cm.
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947, Houston 1950.
Pod.: 561 [br. 66]; 568 [br. 29].

402. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
Zagreb, 1922-1930. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 72].

403. BOGORODICA I DIJETE (Madonna and Child).
Zagreb, 1922-1930. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 67].

404. a) GLAVA MUŠKARCA
Glava bradatog muškarca s kapom.
Zagreb, oko 1923. (?),ili 1918.,podatak D.Prančević,2004.
Vel. 31,9 x 25 cm.
b) DVIJE GLAVE (AMOR I PSIHA?)
Dvije glave s krilima, u poljupcu.
Zagreb, oko 1923. (?), ili 1918.,podatak D.Prančević,2004.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 427 a, b).
Pod.: I. 3. 1.

405. STUDIJE MUŠKOG AKTA
Tri muška akta podignutih ruku.
Zagreb, oko 1923. (?).
Tuš.
Vel. 38 x 31,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (113).

406. MUŠKI LIK S KNJIGOM
Sjedeći stariji muškarac s knjigom u krilu.
Zagreb, oko 1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 65. 1.
Vel. 20,5 x 13,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (258).

407. MUŠKARAC S KNJIGOM
Polulik muškarca s knjigom na desnom koljenu.
Zagreb, oko 1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 20.
Vel. 42 x 34,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (185).

408. STUDIJE MUŠKOG LIKA
Tri studije muškog akta.
Zagreb, oko 1923. (?).
Tuš.
Vel. 38 x 30,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (115).

409. SJEDEĆI MUŠKARAC
Sjedeći muškarac podignutih ruku.
Zagreb, oko 1923. (?).
Crni akvarel.
Izv. num.: Br. 55; Br. LIV.
Vel. 47,1 x 30,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 550).
Pod.: I. 3. 1. 532.

410. STOJEĆI MUŠKI LIK
Mladić s desnom rukom na prsima, lijevom na koljenu.
Zagreb, oko 1923. (?).
Olovka pastel.
Vel. 32 x 24,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (82).

411. SJEDEĆI ŽENSKI AKTOVI
Dijelovi ženskih aktova.
Zagreb, 1923. (?).
Plava tinta.
Vel. 31,4 x 20,8 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 538).
Pod.: I. 3. 1. 520; 635 [8, br. 6].

412. SJEDEĆI ŽENSKI AKT (Sitting female nude).
Ženski akt raširenih nogu.
Zagreb, oko 1923. (?).
Plava tinta.
Vel. 31,4 x 20,8 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 539).
Pod.: I. 3. 1. 521; 671 [br. 23]; 635 [8, br. 5].

413. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Ženski lik podignute lijeve ruke, pogleda dolje.
Zagreb, oko 1923. (?).
Tuš.
Vel. 47 x 31 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (148).

414. TRI ŽENE
Tri na podu sjedeće, naprijed prignute žene, s leđa.
Zagreb, 1923. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: XXXVII; 51.
Vel. 41 x 37,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (4).

415. SJEDEĆI ŽENSKI AKT (Sitting female nude).
Zagreb, 1923.
Crni akvarel.
Vel. 38,5 x 30 cm.
Izl.: Split-Sinj 1995.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 552).
Pod.: 671 [br. 30].

416. DJEVOJKE S LUTNJAMA
Tri djevojke s lutnjama u okvirima.
(Studije za reljef *Djevojka s lutnjom* u trijemu palače u Splitu).
Zagreb, 1924-1927.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 48.
Vel. 29,1 x 40,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 583).
Pod.: I. 3. 1. 565.

417. a) MOJSIJE
Stojeći Mojsije desne dignute, a lijeve spuštene ruke, bez nogu.
Zagreb, 1923. (?).
Modri pastel.
Vel. 31 x 45,5 cm.
b) DVA ŽENSKA AKTA (Two Reclining Nudes).
Dva poluležeća ženska akta.
Zagreb, 1923. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 11.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (123 a, b).
Izl.: Notre Dame 1983.

418. a) POPRSJE ŽENE
Poprsje žene s pundžom, prignute glave.
Zagreb, oko 1923. (?).
Crveni pastel.
Vel. 45 x 31,5 cm.
b) DVA DJEVOJAČKA LIKA
Studije za djevojke s harfama, u nišama.
Dubrovnik-Zagreb, 1921-1923. (?).
Crni i modri pastel.
Izv. num.: 12.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (64 a, b).

419. a) TRI SJEDEĆE ŽENE
Skice za skulpture sjedećih žena s maramom na glavi.
(Studije za *U očaju*).
Zagreb, oko 1923.-1927. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 85.
Vel. 45 x 31,5 cm.
b) STUDIJE ZA FONTANU S MUŠKIM AKTOVIMA, II.
Muški akt s nogom podignutom na ogradu bazena.
Zagreb, oko 1923.-1927. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 545 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 527.

420. SJEDEĆA ŽENA
Sjedeća žena podignute lijeve noge, s leđa.
Zagreb, oko 1923. (?).
Olovka pastel.
Vel. 35 x 22,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 517).
Pod.: I. 3. 1. 499.

420a.PORSJE ŽENE.
Zagreb,oko1923.
Plavi pastel i smeđa kreda na papiru.
Vel.25,2 x 20,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split (inv.628).

421. SJEDEĆA ŽENA
Na podu sjedeća žena privučenih koljena.
(Studija za *Kontemplaciju*).
Zagreb, 1923. (?).
Crnilo.
Vel. 25, 5 x 20,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 495).
Pod.: I. 3. 1. 477.

422. a) DVIJE SJEDEĆE ŽENE
Sjedeća žena skupljenih koljena, pogleda uvis.
Skica druge žene.(Studije za *U očaju*).
Zagreb, 1923. (?).
Olovka pastel.
Vel. 36,9 x 46,8 cm.
Izv. num.: 88.
b) DVA LEŽEĆA ŽENSKA AKTA
Jedan ležeći i jedan poluležeći ženski akt.
(Studija za skulpturu *Sanjarenje*).
Zagreb, 1923. (?).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 542 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 524.

423. BOGORODICA I DIJETE (Skica za *Gospu s djetetom*, III).
Zagreb, 1923. (?).
Ugljen.
Pod.: 40 [br. 16, sl.].

424. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći akt raširenih nogu.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Plava tinta.
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 31,4 x 20,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 534).
Pod.: I. 3. 1. 516.

425. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt bez dijela desne ruke i nogu.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Plava tinta.
Vel. 31,4 x 20,8 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 535).
Pod.: I. 3. 1. 517; 635 [8, br. 7].

426. SJEDEĆI I LEŽEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći akt s leđa, ležeći s boka.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Plava tinta.
Vel. 31,4 x 20,8 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.

Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 536).
Pod.: I. 3. 1. 518; 635 [8, br. 8].

427. STOJEĆI ŽENSKI AKT
Stojeći akt podignute desne noge.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Plava tinta.
Vel. 31,4 x 20,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 537).
Pod.: I. 3. 1. 519.

428. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Zgrčeni ženski akt prignute glave.
Olovka pastel.
Izv. num.: CXXXIIII
Vel. 34 x 21 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt s leđa.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (83 a, b).

429. a) LEŽEĆI ŽENSKI LIK.
Ležeća žena bez nogu.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 17.
Vel. 31 x 45 cm.
b) LEŽEĆI ŽENSKI LIK
Isti prikaz.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Crveni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (121 a, b).

430. a) DJEVOJKA S VIOLINOM (Study for a Woman with a Lute).
Djevojka svira violinu, s leđa.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Vel. 34 x 21 cm.
b) MUŠKI AKT (Standing Male Nude).
Stojeći muški akt podignute lijeve noge.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Crna tinta.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (282 a, b).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [44, br. 31, sl.].

431. ŽENA S LIROM (?)
Sjedeća žena s nejasnim instrumentom.
Zagreb, 1923-1924. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: II/4.
Vel. 14 x 10,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (252).

432. NACRTI ORMARA
Nacrt ormara i detalj s ukrasnih lukova.
Zagreb, 1923-1924.
Olovka pastel.
Vel. 30,9 x 20,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 433).
Pod.: I. 3. 1. 415.

433. SJEDEĆA ŽENA
Na podu sjedeća žena privučenih koljena.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 11 B.
Vel. 61,3 x 50,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Spit (inv. 308).
Pod.: I. 3. 1. 290.

434. SJEDEĆA ŽENA S DJETETOM (Žena s djetetom).
Na podu sjedeća žena s djetetom u krilu.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 23.
Vel. 62 x 43 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 392).
Pod.: I. 3. 1. 374.

435. SJEDEĆA ŽENA
Na podu sjedeća žena, s leđa.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Crni tuš.
Vel. 25,5 x 20,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 494).
Pod.: I. 3. 1. 476.

436. a) STOJEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt podignutih ruku, prekriženih nogu.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Crni tuš.
Vel. 34 x 21 cm.
b) STOJEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt bez ruku i dijela nogu, s boka.
Crni tuš.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (294 a, b).
Pod.: 679 [sl.]; 689 [20, sl.].

437. a) ŽENSKI AKT
Ženski akt s leđa.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 64.
Vel. 35,5 x 25,5 cm.
b) ŽENSKE GLAVE
Pet ženskih glava.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (77 a, b).

438. a) LEŽEĆI ŽENSKI AKT
Poluležeći ženski akt oslonjen na ruke otraga.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Crni pastel.
Vel. 38 x 51 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 69.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (137 a, b).

439. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt i dio nogu drugoga s leđa.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Tinta.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (91).

440. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt s leđa, sjedeći na kamenu.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Modra tinta.
Vel. 31,5 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (277).

441. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34 x 21 cm.
b) DVIJE ŽENSKE GLAVE
Zagreb, 1923-1925. (?).
Modra tinta.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (287 a, b).

442. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt prekriženih nogu.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 14.
Vel. 63 x 45 cm.
b) DVA ŽENSKA LIKA S KNJIGOM
Sjedeće žene.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Modri pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (155 a, b).

443. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt s leđa, glave okrenute lijevo.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 22,5 x 19,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (32).

444. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Pogrbljeni sjedeći ženski akt.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Izv. num.: 53.
Vel. 31 x 20,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (272).

445. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt s lijevom rukom pod bradom.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 47.
Vel. 22 x 28 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (270).

446. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Crni tuš.
Vel. 34 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (286).

447. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt s leđa.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 21.
Vel. 40 x 36 cm.
b) ČUČEĆI ŽENSKI AKT
Zgrčeni čučeći ženski akt
Zagreb, oko 1923-1924. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (61 a, b).

448. a) STOJEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt bez dijela glave i nogu.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Modra tinta.
Vel. 34 x 21 cm.
b) STUDIJE PROROKA
Četiri skice sjedećega muškarca koji piše u knjigu.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (278 a, b).

449. STOJEĆI ŽENSKI AKT
Stojeći akt podignutih ruku i lijeve noge.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 33 x 25 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (101).

450. DVA ŽENSKA AKTA
Jedan sjedeći akt, drugi zgrbljen preko njega.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 10.
Vel. 36 x 39,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (104).

451. TRI ŽENSKA AKTA
Tri stojeća akta prekriženih ruku nad prsima.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Tinta.
Izv. num.: 1.
Vel. 31 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (92).

452. STUDIJE ŽENSKIH AKTOVA
Ženski akt s leđa i dijelovi još dva akta.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Modra tinta.
Vel. 31,5 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (276).

453. ŽENSKI AKTOVI
Jedan stojeći i dva sjedeća ženska akta.
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Modra tinta.
Vel. 31,5 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (275).

454. a) TRI ŽENSKA AKTA
Tri zgrbljena ženska akta.

Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 5.
Vel. 31,5 x 46 cm.
b) GLAVA I RUKA ŽENE
Glava žene u profilu s rukom pod bradom.
Zageb, oko 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (105 a, b).

455. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt raširenih nogu, lijeve ruke do glave.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Crni akvarel.
Vel. 38,5 x 30 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 552).
Pod.: I. 3. 1. 534.

456. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt s leđa, podignute lijeve noge.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Plava tinta.
Vel. 34 x 21,2 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt podignute desne, pružene lijeve noge.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Plava tinta.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 451 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 433; 635 [8, br. 9].

457. a) DVA STOJEĆA ŽENSKA AKTA
Ženski akt bez dijela ruku i nogu i dio drugog akta.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Plava tinta.
Vel. 31,4 x 20,8 cm.
b) POPRSJE MUŠKARCA S AUREOLOM
Zagreb, oko 1923-1925. (?).
Olovka.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 533 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 515.

458. a) DVIJE SJEDEĆE ŽENE
Na podu sjedeća žena sklopljenih ruku, s maramom na glavi.
(Studija za skulpturu *U očaju*).
Zagreb, 1923-1927. (?).
Olovka pastel.
Vel. 45 x 31,9 cm.
b) STUDIJA ZA FONTANU S MUŠKIM AKTOVIMA I.
Osam muških aktova i fontana.
Zagreb, 1923-1927. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 544 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 526.

459. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeća žena pognute glave, desnom rukom iznad glave.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Smeđa kreda.
Vel. 21 x 26,5 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeća žena s desnom rukom na glavi.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. II.
Vel. 26,5 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 325 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 307.

460. KRISTOVO PREOBRAŽENJE (Christ Transfigured).
Zagreb, 1923-1930. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 64].

461. DVIJE ŽENE I DIJETE (Two Women and Baby).
Zagreb, 1923-1942. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 57].

462. BOGORODICA NA POLUMJESECU (Madonna on Crescent).
Zagreb, 1923-1942. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Pod.: 561 [br- 47].

463. AUTOPORTRET (Čovjek koji piše I).
(Studija za naslovnu stranicu kataloga američke izložbe).
Bradati muškarac s kapom, piše ili crta).
New York, 1924. (1925.?).
Olovka na pisaćem papiru s vodenim znakom.
Vel. 20,3 x 17,8 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
POH-AMZ-256.
Pod.: II. 2. 256; II. 7; 698 [br. 108, sl.]; 719f [br. 109, sl.].

464. AUTOPORTRET (Čovjek koji piše II).
(Studija za naslovnu stranicu kataloga u New Yorku 1924).
Bradati muškarac, s kapom, piše ili crta.
(Na poleđini isto u crtežu tintom i olovkom).
New York, 1924.
Olovka,tuš i zlatna boja.
Vel. 24,5 x 19,8 cm. /22 x 17,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
POH-AMZ-257.
Pod.: II. 2. 257; II. 7;698 [br. 110, sl.]; 719f [br. 111, sl.].

465. AUTOPORTRET (Čovjek koji piše III).
New York, 1924.
Olovka na papiru.
Vel. 26 x 20 cm.
Vl.: Zdenka Abramović, Zagreb.
Pod.: II. 2. 1572.

466. AUTOPORTRET (Čovjek koji piše IV).
Bradati muškarac, s kapom, piše ili crta.
New York, 1924.
Olovka, tuš na papiru s vodenim znakom. (Papir Hotela Gotham, New York).
Vel. 24 x 19,5 cm./20,2 x 15 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
POH-AMZ-263
Pod.: II. 2. 263; II. 7; 698 [br. 109, sl.]; 719f [br. 110, sl.].

467. STUDIJA ZA SPOMENIK MARKU MARULIĆU
(Study for a Monument of Marko Marulić).
Spomenik Maruliću na postolju s natpisom: MARKO MARULIĆ SPLIĆANIN...
Zagreb, 1924.
Olovka, pastel.
Vel. 24,4 x 21,6 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [53, br. 3, sl.].

468. a) STOJEĆI MUŠKARAC
Skica bradatoga muškarca.
Zagreb, oko 1924. (?).
Olovka pastel.
Vel. 25,5 x 20,4 cm.
b) STUDIJA GROBNICE ILI OLTARA
Dekorativno i figuralno ukrašena kompozicija nepoznate namjene.
Zagreb, 1924-1925. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 508 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 490.

469. MUŠKARAC S KNJIGOM
(Studija za *Marka Marulića*).
Stojeći muški lik s knjigom u lijevoj ruci.
Zagreb, 1924.
Olovka pastel.
Vel. 25,5 x 20,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 493).
Pod.: I. 3. 1. 475.

470. MUŠKARAC S KNJIGOM
(Studija za *Marka Marulića*) .
Stojeći muški lik s knjigom u lijevoj ruci.
Zagreb, 1924.
Olovka pastel.
Vel. 25,5 x 20,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 492).
Pod.: I. 3. 1. 474.

471. MUŠKARAC S KNJIGOM
(Studija za *Marka Marulića*).
Zagreb, 1924.
Stojeći muški lik s knjigom u lijevoj ruci.
Vel. 25, 5 x 20,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 491).
Pod.: I. 3. 1. 473.

472a EVANĐELIST IVAN.(Studija)
1924.
Olovka,pisaći papir.
Vel.20,3 x 17,8 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović, inv. ozn. POH-AMZ-254.

472. SV. FRANO ASIŠKI (Study of a kneeling Saint – Possibly St. Francis of Assisi).
Dva klečeća lika.
Zagreb, oko 1924. (?).
Olovka i tinta.
Vel. 33 x 20,3 cm.
Sign.: To Father J. Wilson from Olga Meštrović
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974, Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: 605 [54, br. 17, sl.]; 640 [46, br. 63].

473. STUDIJA ZA SPOMENIK MARKU MARULIĆU (Study for the Monument of Marko Marulić).
Zagreb, 1924.
Olovka pastel.
Natpis na postolju: “Marko Marulić
Splićanin
MCCCLVII – MCMXXIV”
Vel. 25,4 x 21,6 cm.
Vl.: Notre Dame University.
Izl.: Notre Dame 1974, 1983.
Pod.: 605 [53, sl.]; 640 [43, br. 29, sl.].

474. ŽENA U MOLITVI (Praying Woman).
Zagreb, oko 1924. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 68].

474a. SJEDEĆA ŽENA (Seated Woman).
Zagreb, (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 69].

475. ŽENSKI AKT S POSUDOM
Stojeći ženski akt s posudom u desnoj ruci.
Zagreb, 1924. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1; 92; XXIV.
Vel. 34,1 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 464).
Pod.: I. 3. 1. 446.

476. a) ŽENA S VIOLINOM
Žena s leđa, u okviru.
Zagreb, 1924. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34,1 x 21,2 cm.
b) ŽENSKI AKT
Stojeći ženski akt podignutih ruku.
Zagreb, 1924. (?).
Olovka, pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 461 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 443.

477. DJEVOJKA S LUTNJOM
Stojeći lik djevojke s lutnjom, u profilu.
(Studija za reljef u trijemu palače u Splitu).
Zagreb, 1924. (?).
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 33 (1).
Vel. 189,5 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 242).
Pod.: I. 3. 1. 224.

478. DVIJE ŽENE S VIOLINAMA
Stojeća žena, s leđa, svira violinu. Dvije varijante.
(Studija za reljef u trijemu palače u Splitu).
Zagreb, 1924. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34,2 x 42,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 622).
Pod.: I. 3. 1. 604.

479. a) ŽENSKI AKT
Djevojački akt bez dijela glave i nogu.
Zagreb, oko 1924. (?).
Olovka pastel.
b) ŽENSKA GLAVA
Skica ženskog porsja.
Zagreb, oko 1924. (?).
Vel. 38 x 28,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (194 a, b).

480. SV. FRANO (Study of a kneeling Saint).
Dvostruki lik klečećžeg redovnika.
Zagreb, oko 1924. (?).
Olovka pastel.
Vel. 33 x 20,3 cm.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [54, br. 17, sl.].

481. a) ŽENA S LUTNJOM
Stojeći ženski lik s leđa, svira lutnju.
Zagreb, 1924. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34,1 x 20,9 cm.
b) STOJEĆI ŽENSKI AKT. ŽENA S VIOLINOM.
Skica ženskog akta podignutih ruku. Skica žene koja svira violinu, s leđa.
Zagreb, 1924. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Zagreb (inv. 460 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 442.

482. DJEVOJKA S HARFOM (Woman playing a Harp).
Stojeći ženski lik svira harfu.
(Studija za reljef u trijemu palače u Splitu).
Zagreb, oko 1924.
Crna kreda.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Obitelj Meštrović (1974. south Bend).
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 695 [58, br. VIII, sl.].

483. MOJSIJE (Moses).
Zagreb, 1924.
pastel.
Vl.: (?)
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 21].

484. GLAVA ANĐELA I. (Glava angela).
Zagreb, 1924.
Pastel.
Vl.: (?)
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 11].

485.GOSPA S ISUSOM.
Gospa s Isusom u luneti.
Zagreb,1924.-1930.(?).
Olovka na papiru.
Vel.18,3 x 18,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split (inv.485).

495. AUTOPORTRET (?).
Bradati čovjek, s kapom, piše podignutom desnom rukom.
Zagreb-New York, 1924.
Pastel na kartonu.
Vel. 62 x 47 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 111).
Pod.: II. 1. 111; 719f [br. 111, sl.].

496. a) STOJEĆI I SJEDEĆI MUŠKARAC S KNJIGOM
Veća studija stojećega muškarca koji piše i manja sjedećega.
(Studije za *Marka Marulića*).
Zagreb, 1924-1925.
Olovka pastel.
Vel. 20,5 x 16,4 cm.
b) DVA STOJEĆA MUŠKARCA S KNJIGOM
Veća studija muškarca s knjigom i manja na postolju.
(Studija za *Marka Marulića*).
Zagreb, 1924-1925.
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 498 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 480.

497. SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Ženski akt bez dijela nogu.
New York, 1924-1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 131.
Vel. 42,9 x 28 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 350).
Pod.: I. 3. 1. 332.

497a.KIPAR IZMEĐU DVA MODELA.(Kipar između dviju koncepcija).
New York,1925.
Vl.: Harvard Art Museums-Fogg Museum.
Dar Ivana Meštrovića,1926.Inv.br.1926.15

498. DJEVOJKA S HARFOM (Žena s harfom, Study for a Woman with Harp, Femme à la harpe).
Stojeća djevojka podignute lijeve noge, svira harfu.
(Studija za reljef u trijemu palače u Splitu).
Zagreb, 1924-1930. (?).
Ugljen.
Vel. nadnaravna.
Vl.: Notre Dame University. Dar gđe O. Meštrović.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Notre Dame 1983.
Pod.: 541 [br. 61]; 543 [br. 1]; 545 [br. 1]; 640 [43, br. 30, sl.].

499. ŽENA (Woman).
Zagreb, 1924-1941. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 65].

499a.ŽENA U MOLITVI.
New York,1925.
Vl.Harvard Art Museums-Fogg Museum,Friends of the Fogg Art Museum Fund-Cambridge, Ma., SAD. Nabavljeno 1926.Inv.br.1926.1

500. DIJETE I RUKE ŽENE (Baby and Woman's Hands).
Zagreb, 1924-1941. (?).
Vl.: (? otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 63].

500a.DRVODJELAC.
New York,1925.
Vl.Harvard Art Museums-Fogg Museum-Cambridge, Ma., SAD.Dar gosp. Williama Emersona, Fogg Museumu,1926.Inv.br.1926.7

501. SV. FRANJO
Zagreb, 1924-1925. (?).
Crvena kreda na srednje finom papiru.
Vel. 28 x 21,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv.ozn. AMZ-230).
Darovao Silvestar Meštrović.
Pod.: II. 1. 230; 698 [br. 111, sl.]; 719f [br. 112].

502. MAJKA I DIJETE
Glave majke i djeteta.
Zagreb, 1924-1941. (?).
Olovka pastel.
Vel. 29 x 23 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (75).
Pod.: I. 34. 75.

503. MAJKA I DIJETE
Glava žene koja ljubi dijete u naručju.
Zagreb, 1924-1941. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 48,5 x 36 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (12).
Pod.: I. 34. 12.

504. POSLJEDNJA VEČERA
Isus i dva apostola za stolom.
Zagreb, 1924-1941. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 7 (11).
Vel. 46 x 40,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (241).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 241; 640 [br. 65].

505. KRIST NA POSLJEDNJOJ VEČERI (Krist).
Krist za stolom blagoslivlja kruh i vino.
Zagreb, 1924-1941. (?).
Izv. num.: 90.
Vel. 42 x 31 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (19).
Pod.: I. 34. 19.

506. BOGORODICA S ISUSOM U KRILU – POROĐENJE
Sjedeća Bogorodica, podignute desne ruke, s Isusom u naručju.
Raznobojni pastel.
Zagreb, 1924-1941. (?).
Izv. num.: 97.
Vel. 42 x 31 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (46).
Pod.: I. 34. 46.

507. KIPAR U RADU (Sculptor at Work).
New York, 1925.
Izl.: New York 1925; Philadelphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1642]; 547 [br, 15].

508. a) AUTOPORTRET
(Skica za reljef u drvu na stolici u kući u Zagrebu).
Sjedeći muškarac crta ili piše po papiru na koljenima.
New York, 1925.,ili 1923. prema naslovnici Mape litografija,podatak D.Prančević,2008.
Crni pastel.
Vel. 47 x 61,4 cm.
b) AUTOPORTRET
(Skica za isti reljef. Srodno naslovnoj stranici kataloga u New Yorku 1925).
Poprsje muškarca koji crta ili piše. Siluetarna skica istoga.
Crni pastel.
New York, 1925.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 397 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 379.

509. AUTOKARIKATURA
Zagreb, oko 1925. (?).
Olovka i tinta na papiru.
Sign.:natpis olovkom dolje na sredini:MEŠTROVIĆ.
Vel. 9 x 13,5 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. br. 35_981).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [br. 88].

510. AUTOPORTRET
Zagreb, 1925.
Ugljen na pakpapiru.
Vel. 150 x 101 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
POH-AMZ-273.
Pod.: II. 2. 273.

511. MUŠKARAC S KNJIGOM
Sjedeći muškarac s knjigom u lijevoj ruci, desnom pokazuje naprijed.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 49.
Vel. 61,2 x 50,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 303).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 285; 636 [br. 2].

512. SJEDEĆI MUŠKARAC S KNJIGOM (Studija za Proroka, Prophet, A Prophet, Prophète, Načrt k prorokovi).
(Studija za *Proroka*, 1925).
Sjedeći stariji muškarac raširenih nogu, piše knjigu na lijevom koljenu.

New York, 1925.ili 1923. prema naslovnici
Mape Litografija, podatak D. Prančević, 2008.
Smeđi pastel.
Sign.: N. Y. 25 I Meštrović
Izv. num.: Br. 49.
Vel. 76 x 50,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 406).
Izl.: New York 1925, Philadelphia 1926, Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933.
Pod.: I. 3. 1; 86 [114, sl.]; 528 [br. 1650]; 541 [br. 64]; 543 [br. 3]; 545 [br. 26]; 547 [br. 4, sl.].

513 a) SJEDEĆI MUŠKARAC S KNJIGOM
Autoportret u AM i naslon naslonjača.
New York, 1925. (?).
Olovka, lavirani tuš.
Vel. 32,3 x 24 cm.
b) ŽENA S LUTNJOM. GLAVA ŽENE
Rim, 1918. (?).
Vel. 32,3 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 436 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 418.

514. MUŠKARAC S KNJIGOM (Seated Man with a Book).
Sjedeći muškarac s knjigom.
New York, 1925. (?).
Vl.: (Otpremljen u SAD 1947 ?).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 75].

515. MUŠKARAC S KNJIGOM (Man with Book).
New York, 1925. (?).
Vl.: (Otprema u SAD 1947. ?).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 61].

516. MUŠKARAC S KNJIGOM (AUTOPORTRET ?)
Sjedeći muškarac piše ili crta na papir na koljenu.
(Studija za reljef na naslonu stolice u kući u Zagrebu?).
New York, 1925.
Olovka pastel.
Vel. 24,3 x 22,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 478).
Pod.: I. 3. 1. 460.

517. a) SJEDEĆI MUŠKARCI
Dva sjedeća muškarca podignutih lijevih koljena.
Zagreb, 1925-1927. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 21 x 26,8 cm.
b) MUŠKE GLAVE
Studije četiri muške glave.
Zagreb, 1925-1927. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 480 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 462.

518. SJEDEĆI MUŠKARAC
Sjedeći muški lik skupljenih koljena.
Zagreb, 1925-1927.
Olovka pastel.
Vel. 21 x 27 cm. (skupa a + b).
b) GLAVA MUŠKARCA
Glava bradatog muškarca spuštenog pogleda.
Smeđi pastel.
Izv. num.: (LXVIII).
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (290 a, b).
Pod.: I. 34. 290 a, b.

519. a) SJEDEĆI MUŠKARAC
Na podu sjedeći muški lik.
Zagreb, 1925-1927.
Olovka pastel.
Vel.: 33 x 25 cm.
b) STUDIJE SJEDEĆEG MUŠKARCA
Četiri studije sjedećeg muškog lika.
Olovka.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (190 a, b).
Pod.: I. 34. 190 a, b.

520. CRTEŽ GLAVE
Zagreb, 1925.
Olovka na papiru.
Sign.: Ćurčinovoj sestri da misli na me I. Meštrović
Vel. 30 x 41 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. br. 35_892).
Izl.: Beograd 1983.

521. ORFEJ
Zagreb, 1925-1932. (?).
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 63].

522. VIOLINIST
Zagreb, oko 1925. (?).
Olovka.
Vel. 21 x 45 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. br. 35_733).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [br. 86].

525. a) DVA STOJEĆA MUŠKA LIKA S KNJIGOM. PET SJEDEĆIH MUŠKARACA
Skica muškarca s knjigom u rukama za spomenik.
(Možda za spomenik Marku Maruliću ili za spomenik Grguru Ninskom).
Zagreb, 1923-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 33,9 x 21 cm.
b) ŽENSKI AKTOVI
Ležeći akt i dvije malene skice aktova.
Zagreb, 1923-1925. (?).
Plava tinta.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 470 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 452.

526. MUŠKARAC S KNJIGOM
Tri studije za spomenik Marku Maruliću?
(Poleđina omotnice “Ženski svet”-Ljubljana, upućenog Adeli Milčinović, Zagreb).
1922-1925. (?).
Olovka pastel.
Vel. 11,5 x 18 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

527. MUŠKARAC S KNJIGOM (Grgur Ninski).
Stojeći muški lik podignute desne ruke, s knjigom u lijevoj.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 21.V
Vel. 60,1 x 38,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 382).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 364; 635 [8, br. 23]; 636 [br. 16].

528. MUŠKARAC S KNJIGOM
(Kroatischer Bishof Gregor von Nin).
Stojeći muški lik podignute desne ruke, s knjigom u lijevoj.
(Studija za *Grgura Ninskog*).
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N. Y. 25 I Meštrović
Izv. num.: Br. 25.
Vel. 61,1 x 40,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 400).
Izl.: Beč 1935.
Pod.: I. 3. 1. 382; 548 [br. 67].

529. KLEČEĆI MUŠKARAC
Poluklečeći bradati muški lik podignute desne ruke.
Zagreb, 1925. (?).
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: 24
Vel. 61 x 50,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (181).
Pod.: I. 34. 181.

530. ASTRONOM (Galilej).
Poluklečeći muškarac gleda kroz dalekozor.
Zagreb, oko 1925-1930. (?).
Crni pastel.
Vel. 59 x 50,5 cm.
Izv. num.: 9.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (162).
Izl.: Beč 1935.
Pod.: I. 34. 162; 548 [br. 63].

531. MUŠKARAC S HARFOM (Prorok David?).
Stojeći muški lik s harfom, bez nogu.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 15
Zapis: $ 160
Vel. 51 x 38,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 387).
Pod.: I. 3. 1. 369.

532. a) LEŽEĆI MUŠKARAC (Ležašči mužčina).
Poluležeći muškarac s leđa.
New York, 1925.
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 17; Br. 25.
Vel. 40,4 x 60,2 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
b) LEŽEĆA ŽENA
Ležeća žena s leđa, bez dijela nogu.
New York, 1925. (?).
Vel.: Galerija Meštrović, Split (inv. 324 a, b).
Pod.: 635 [8, br. 24]; 665 [br. 74].

533. SJEDEĆI MUŠKARAC (Muškarac s bradom,Prorok).
Sjedeći bradati muškarac, prekriženih nogu, desnom rukom pod bradom.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel na žutom papiru.
Sign.: I Meštrović
Vel. 62 x 50,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 615).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Zagreb 1983.
Pod.: I. 3. 1. 597; 125 [315, br. 168, sl.]; 635 [9, br. 32]; 641 [85, br. 199, sl.].

534. ZNANSTVENIK (Scientist).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [3].

535. SJEDEĆI MUŠKARAC
Bradati muškarac sjedi, desnom rukom pokazuje natrag.
New York, 1925.
Olovka pastel.
Sign.: N. Y. 25 I Meštrović
Pod.: 27 [br. CII, sl.].

536. BRADATI LIK (Bearded Figure).
New York, 1925.
Olovka.
Vel. 61 x 48 cm.
Vl.: The Newark Museum, Newark, New Yersey, SAD.
(Dar Artura Nikolorića).
Prodano na aukciji ,BLOOMFIELD,NJ,SAD,05.04.2017.
Pod.: XVIII. 63.

537. KORAČAJUĆI LIK (Striding Figure).
New York, 1925.
Olovka.
Vel. 38 x 55,2 cm.
Vl.: The Newark Museum, Newark, New Yersey, SAD.
Dar Artura Nikolorića.
Pod.: XVIII. 63.

538. SJEDEĆI MUŠKARAC.(Studija za Evanđelista Ivana).
Muškarac dignute lijeve ruke i pogleda uvis.
New York, 1925. (?).
Smeđi patel.
Izv. num.: Br. 45.
Vel. 74 x 54,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 405).
Pod.: I. 3. 1.

539. SJEDEĆI MUŠKARAC.(Prorok).
Muškarac s leđa, podignutog desnog koljena i lijeve ruke do ramena.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y 25 I Meštrović
Vel. 59 x 40,2 cm.

Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 313).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Pod.: I. 3. 1. 295; 635 [8, br. 21].

540. SJEDEĆI MUŠKARAC (Studija za evanđelista Luku II).
Sjedeći muškarac s desnom rukom pod bradom.
New York, 1925. (?).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 48,2 x 29,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 385).
Pod.: I. 3. 1. 367; 125 [315, br. 170, sl.].

541. SJEDEĆI MUŠKARAC (Autoportret?).
Muški lik raširenih koljena, desnom rukom pokazuje knjigu u lijevoj ruci.
New York, 1925.
Sign.: N- Y. 25 I M
Pod.: 27 [br. CV, sl.].

541a.SJEDEĆI PROROK S KNJIGOM.
New York,1925.
Crtež ugljenom.
Vel.15 x 20 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

542. SJEDEĆI MUŠKARAC
Sjedeći muški lik podignutih ruku, bez dijela nogu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y-25 Mešt.
Izv. num.: 25
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (27).
Pod.: I. 34. 27.

543. STUDIJA ZA ASTRONOMA (Study for Astronomer).
Zagreb, 1925-1930.
Crni pastel.
Vel. 50,4 x 38 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 8].

544. DJEČAK SVIRA (Playing Boy).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 7].

545. GRIJEŠNIK (Sinner).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [5, sl.].

545a.KRIST PROPOVIJEDA NA GORI.(Christ preaching from the mount).
New York,1925.
Vel.66 x 49,5 cm.
Vl.The San Diego Museum of Art-San Diego,SAD.
Nabavljeno od Fine Arts Society Purchase.Inv.br.1926.13

546. ARHITEKT (Architect, Architekt).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935, Beč-Berlin-München-Graz 1935.
Pod.: 547 [br. 14]; 548 [br. 89].

546a. RAZGOVOR.
New York, 1925.
Voštana boja na papiru.
Vel.58,7 x 40,9 cm.
Vl.Hirshhorn Museum and Sculpture Garden-Washington.
Dar Mary Nikolorić u spomen na Leonarda Artura Nikolorića,1991.Inv.br.91.32

547. MLADI FAUN (Young Faun).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 17].

548. SAMSON
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 91].

549. ISPOSNIK
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 93].

550. KLEČEĆI ŽENSKI AKT
Lik kleči lijevim koljenom, lijevom rukom straga.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 19; 175; Br. 1013/29
Vel. 54,6 x 40,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 314).
Pod.: I. 3. 1. 296.

551. ŽENSKI LIK
Ženski lik s leđa, podignute desne noge.
Zagreb, 1925. (?).
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: 1, 29.
Vel. 51 x 39 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (67).
Pod.: I. 34. 67.

552. DVA SJEDEĆA ŽENSKA LIKA
Ženski poluakt i odjevena žena.
Zagreb, oko 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 22
Vel. 40,5 x 44 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (151).
Pod.: I. 34. 151.

553. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Sjedeća žena bez glave.
Zagreb, oko 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 12
Vel. 38,5 x 27 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (106).
Pod.: I. 34. 106.

554. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Polulik žene prignute glave.
Zagreb, oko 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 93
Vel. 45 x 32 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (55).
Pod.: I. 34. 55.

555. ŽENA
Zagreb, 1925.
Kreda na papiru.
Sign.: dolje desno-y1925,I. Meštrović.
Vel. 50,5 x 60 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. br.35_ 467).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [br. 84].

556. ŽENA
Zagreb, oko 1925. (?).
Kreda na papiru.
Sign.: dolje po sredini n-y.25,I. Meštrović
Vel. 60 x 47,5 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. br.35_ 468).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [br. 85].

557. SVEĆENICA
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 87].

558. SKRUŠENOST
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 86].

559. ŽENSKI LIK
Stojeći ženski lik s lijevom rukom preko prsiju.
Zagreb, oko 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 115
Vel. 51 x 28,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (142).
Pod.: I. 34. 142.

560. GLAVA MUZICIRAJUĆE ŽENE
Glava i ruka žene s dijelom glazbala.
Zagreb, oko 1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 58
Vel. 19 x 14,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (261).
Pod.: I. 34. 261; 640 [br. 79 (?)].

561. LEŽEĆA ŽENA
Ležeća žena s desnom rukom pod glavom.
Zagreb ili New York, 1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 22
Vel. 22,3 x 31,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 532).
Pod.: I. 3. 1. 519.

562. SJEDEĆA ŽENA
Poluakt sjedeće žene, pogleda naprijed, lijeve ruke pružene straga.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Crni pastel.
Sign.: I. Meštrović
Izv. num.: 23
Vel. 62 x 40,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (29).
Pod.: I. 34. 29.

563. SJEDEĆA ŽENA
Sjedeći ženski lik desne ruke spuštene, lijeve dignute.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: I. Meštrović
Izv. num.: 9
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (245).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 34. 245; 636 [br. 4].

564. SJEDEĆA ŽENA
Sjedeći ženski lik prignute glave.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Sign.: I. Meštrović
Izv. num.: 9.
Vel. 48 x 32 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (237).
Pod.: I. 34. 237.

565. SJEDEĆI ŽENSKI LIK
Ženski lik pridržavajući objema rukama lijevu nogu.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Sign.: Meštrović
Izv. num.: 48 (1)
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (143).
Pod.: I. 34. 143.

566. a) SJEDEĆA ŽENA
Sjedeći ženski lik podignute desne ruke.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Crni pastel.
Sign.: I. Meštrović
Izv. num.: 113
Vel. 51 x 38,5 cm.
b) STOJEĆI MUŠKARAC
Stojeći bradati muški lik raširenih ruku.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Crni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (153 a, b).
Pod.: I. 34. 153 a, b.

567. STOJEĆA ŽENA
Stojeći ženski akt, glave okrenute ulijevo.
New York, 1925.
Izv. num.: Br. 101.
Vel. 51 x 16,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 339).
Pod.: I. 3. 1. 321.

568. ŽENSKI LIK PODIGNUTIH RUKU (Klečeća žena).
Žena bez dijela ruku i nogu.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Vel. 50,7 x 38,2 cm.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 120.
Zapis: $ 165.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 345).
Pod.: I. 3. 1. 327.

569. ŽENA
Lik žene u poletu, podignutih ruku.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 15.
Zapis: $ 175
Vel. 51 x 38,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 307).
Pod.: I. 3. 1. 289.

570. DJEVOJKA U TRKU
Djevojka trči podignutih ruku.
New York, 1925.
Pastel.
Zapis: N. Y. Ratku Luketiću tetak Ivan.
Vel. 50,2 x 37,1 cm.
Vl.: Helena Luketić, Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim posjedima) 1983.
Pod.: 643 [br. 20, sl.].

571. STOJEĆI ŽENSKI LIK
Žena s maramom na glavi, pogleda udesno, bez nogu.
New-York, 1925. (?).
Modri pastel.
Sign.: I. Meštrović
Izv. num. 11.
Vel. 61,5 x 40,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (231).
Pod.: I. 34. 231.

572. DVIJE ŽENE (Zwei Frauen, Zwei Frauen in Gespräch, Two women, Two Women after Bath, Deux femmes).
New York-Zagreb, 1925.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Beč-Berlin-München-Graz 1935.
Pod.: 528 [br. 1638]; 541 [br. 84]; 543 [br. 22]; 545 [br. 24]; 548 [br. 69].

573. a) POLULIK ŽENE
Gornji ženskog akta, s rukama straga.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 140.
Vel. 51 x 38 cm.
b) MAJKA I DIJETE (Olga i Tvrtko).
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: N. Y. 25 I Meštrović
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (126 a, b).
Pod.: I. 34. 126 a, b.

574. NAPRIJED NAGNUTI ŽENSKI LIK (Djevojka)
Polulik nagnute žene oslonjene na ruke.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: 94.
Vel. 36 x 44 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (13).
Pod.: I. 34. 13.

575. GLAVA ŽENE (Olga Meštrović).
Profil žene s rupcem na glavi.
Zagreb, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 88
Vel. 31,8 x 27,6 cm.
Vl. Galerija Meštrović, Split (inv. 334).
Pod.: I. 3. 1. 316.

576. SJEDEĆA ŽENA
Sjedeća žena rukama zakriva lice.
New York, 1925.(?).
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 8 D
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 614).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 596; 636 [br. 23].

577. SJEDEĆA ŽENA
Na stolčiću sjedeća žena raspuštene kose, s leđa.
New York, 1925. (?).
Crveni pastel.
Vel. 51,2 x 38,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 336).
Pod.: I. 3. 1. 318.

578. SJEDEĆA ŽENA
Na podu sjedeća žena, desnom rukom straga.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 124.
Vel. 38 x 51,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 353).
Pod.: I. 3. 1. 335.

579. DVA ZAGRLJENA ŽENSKA LIKA
Dvije poluležeće žene u zagrljaju.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y. 25 I Meštr.
Vel. 61,5 x 50,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (242).
Pod.: I. 34. 242.

580. DVIJE STOJEĆE ŽENE (Susret Marije i Elizabete?)
Žene u pučkoj odjeći s maramama na glavi.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y 25 Meštr.
Izv. num.: 141.
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (131).
Pod.: I. 34. 131.

581 a) GLAVA ŽENE
Portret žene u profilu, pokrivene glave.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 135.
Vel. 32,4 x 23 cm.
b) GLAVA ŽENE
Varijanta istog portreta.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 328 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 310.

582. GLAVA ŽENE (Head of a Woman).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 30, sl.].

583. SJEĆANJE (Memories – In Nude).
Ženski akt.
New York, 1925.
Izl.: Philadelphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1647].

584. a) POPRSJE ŽENE
Poprsje žene u profilu, s rupcem na glavi.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 3
Vel. 50,8 x 38,5 cm.
b) ŽENSKI I MUŠKI AKT
Ženski i muški akt u zagrljaju.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 323 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 305.

585. STOJEĆA ŽENA
Stojeći ženski lik u hodu, bez dijela nogu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 86
Vel. 51,2 x 22,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 356).
Pod.: I. 3. 1. 338.

586. STOJEĆA ŽENA (Stoiščaja Ženščina).
Stojeći ženski lik bez glave, dijela ruku i nogu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y 25 I Meštrović
Izv. num.: Br. 36; 31.
Zapis: 200
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 351).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 333; 665 [br. 76].

587. PRI OBLAČENJU I. (Beim Ankleiden, Woman dressing).
Žena se oblači.
New York, 1925.
Izl.: Zagreb 1932, New York 1935, Beč-München-Berlin-Graz 1935.
Pod.: 541 [br. 78]; 548 [br.80]; 547 [br. 21].

588. PRI OBLAČENJU II. (Woman dressing).
Žena se oblači.
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 23].

589. a) STOJEĆA ŽENA (Stoiščaja ženščina).
Djevojka u profilu, pruženog desnog koljena i lijeve ruke.
New York, 1925.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 59.
Vel. 51,3 x 38 cm.
b) STOJEĆA MUŠKARAC
Muškarac u profilu, pruženog lijevog koljena i desne ruke.
New York, 1925.
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 357 a,b).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 339; 665 [br. 77].

590. DJEVOJKA
Uspravni ženski lik u hodu s kosom koja vijori, bez nogu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y 25 I M
Izv. num.: 85
Vel 51 x 28 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (14).
Pod.: I. 34. 14.

591. DJEVOJKA
Uspravni ženski lik u hodu, natrag izvijene lijeve ruke, bez nogu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y 25 I Meš.
Izv. num.: 229; 39
Vel. 50 x 29 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (1).
Pod.: I. 34. 1.

592. ŽENSKI LIK
Stojeći ženski lik sklopljenih ruku, bez nogu.
New York-Zagreb, oko 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 56.
Vel. 30 x 17 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (35).
Pod.: I. 34. 35.

593. ŽENSKI LIK
Stojeći ženski lik podignutih ruku, bez dijela ruku i nogu.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: I. Meštrović

Vel. 48 x 34 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (176).
Pod.: I. 34. 176.

594. SJEDEĆA ŽENA (Woman seated).
1923-1925.(?).
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 28].

595. a) SJEDEĆA ŽENA
Na podu sjedeća žena, spuštenih ruku, pogleda uvis.
1923-1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 112; Br. 1; Br. 10.
Vel. 51 x 38,2 cm.
b) LEŽEĆI ŽENSKI AKT
Ležeći akt s leđa, bez donjeg dijela nogu.
1923- 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. II
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 343 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 325.

596. SJEDEĆA ŽENA (Klečeća žena).
Na podu sjedeći ženski poluakt.
New York, 1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 114.
Vel. 51 x 38,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 342).
Pod.: I. 3. 1. 324.

596a.ŽENA S KNJIGOM.
New York,1925.(?).
Olovka.
Vel.27 x 30 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

597. SJEDEĆA ŽENA
Ženski lik s leđa.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 2
Vel. 51 x 38,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 358 b).
Pod.: I. 3. 1. 340.

598. SJEDEĆA ŽENA
Na podu sjedeća žena, rukama otraga, pogleda dolje.
1923- 1925.(?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 99; Br. 1.
Vel. 41 x 32,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 337).
Pod.: I. 3. 1. 319.

599. SJEDEĆA ŽENA
Skica sjedeće žene s leđa.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 102.
Vel. 51 x 38,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 340).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 322; 636 [br. 4].

600. SJEDEĆA ŽENA
Skica na podu sjedeće žene podignutih ruku.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 119; Br. 155.
Vel. 51 x 32 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 348).
Pod.: I. 3. 1. 330.

601. SIBILA (Sibil).
New York, 1925.
Izl.: Philadelphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1645].

602. STUDIJA ŽENE (Woman, study).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br- 29].

602a.ŽENA SVIRA ČELO.
New York,1925.
Ugljen na papiru.
Vel.59,7 x 48,7 cm.
Vl.:Prodano na aukciji ,HINDMAN,Chicago,13.12.2021.

603. DVIJE ŽENE (Dvije žene)
Dvije poluležeće žene.
New York-Zagreb, oko 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 55
Vel. 51 x 51 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (28).
Pod.: I. 34. 28.

604. U MOLITVI.
Zagreb, 1925-1932. (?).
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 76].

604a. MOJSIJE.
Zagreb-New York,1925-1927.(?).
Pastel na smeđem papiru.
Vel.59,7 x 40,3 cm.
Vl.:Metropolitan Museum-New York.Harris Brisbane Dick Fund.Acc.nr.45.1491.

605. ŽENA PODIGNUTIH RUKU (Woman with raised Hands).
Zagreb-New York, 1925-1927. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 59].

605a. NOLI ME TANGERE.
Zagreb-New York,1925-1927,(?).
Pastel na smeđem papiru.
Vel.59,7 x 40,6 cm.
Vl.: Metropolitan Museum-New York.Harris Brisbane Dick Fund.Acc.nr.45.1492

606. ŽENSKI AKT (Reclining female Nude).
Poluležeći ženski akt.
Zagreb, oko 1925. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 18
Vel. 31 x 45,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (54).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [74, br. 32, sl.].

607. ŽENSKI AKT
Ženski akt raširenih nogu, s leđa.
Zagreb, oko 1925. (?).
Crtež perom.
Vel. 34 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (34).
Pod.: I. 34. 34.

608. TRI ŽENSKA AKTA
Jedan sjedeći i dva stojeća akta.
Zagreb, oko 1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 108 (1).
Vel. 38 x 32 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (45).
Pod.: I. 34. 45.

608a.PORTRET KIPAREVE ŽENE.
New York,1925.
Smeđi pastel na papiru.
Vel.55 x 36,8 cm.
Vl.:Prodano na aukciji ,ARCTURIAL,Paris,16.10.2018.

608b.AUTOPORTRET.
New York,1925.
Smeđi pastel na papiru.
Vel.59x 44 cm.
Vl.Prodano na aukciji,ARCTURIAL,Paris,16.10.2018.

609. ŽENSKI AKT
Na stolici sjedeći akt, prekriženih nogu.
Zagreb, oko 1925. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 85 x 26 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (165).
Pod.: I. 34. 165.

610. DVA ŽENSKA TORZA
Aktovi bez glava, ruku i nogu.
Zagreb, oko 1925. (?).
Izv. num.: 106
Vel. 16 x 19 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (283).
Pod.: I. 34. 283.

611. KLEČEĆI ŽENSKI AKT (Sidiščni ženski akt).
Zagreb ili New York, 1925.
Crni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 12
Zapis: $ 200
Vel. 61,1 x 41 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 321).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 303; 665 [br. 72].

612. STOJEĆI ŽENSKI TORZO
Stojeći ženski akt s leđa, bez glave, ruku i dijela nogu.
Zagreb, 1926. – 1928.(?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 7 V
Vel. 59,2 x 42,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 393).
Pod.: I. 3. 1. 375.

613. ŽENSKI AKT (Sidiščin ženski akt).
Sjedeći akt s leđa, podignute lijeve ruke, bez dijela ruku i nogu.
New York, 1925.
Crni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 22
Zapis: $ 180
Vel. 60,6 x 40,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 312).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 294; 635 [8, br. 26]; 665 [br. 71].

614. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt s rukama do nogu, glave okrenute lijevo.
New York, 1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 52
Vel. 62 x 50 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 613).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 595; 636 [br. 22].

615. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt oslonjen na lijevu ruku, bez nogu.
New York ,1925.
Smeđi pastel.
(Boja izblijedjela, papir probušen)
Sign.: New York 1925
Izv. num.: Br. 15
Vel. 58,8 x 50,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 396).
Pod.: I. 3. 1. 378.

616. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt s leđa; kosa s pundžom.
New York, 1925. (?). ili 1926.-1928.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 10 II
Vel. 58,9 x 50,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 394).
Pod.: I. 3. 1. 376.

617. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt s lijevom rukom preko koljena.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović

Izv. num.: 22
Vel. 48 x 32 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (244).
Pod.: I. 34. 244.

618. ČUČEĆI LIK (Crouching Figure).
New York, 1925.
Olovka.
Vel. 55,2 x 40 cm.
Vl.: The Newark Museum, Newark, New Yersey, SAD.
Dar Artura Nikolorića.
Pod.: XVIII: 63.

619. ŽENSKI AKT (Female nude in a half prone position).
Poluležeći akt, glave okrenute desno, oslonjen na lijevu ruku.
New York, 1925.
Olovka pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 6 B; Br. 108
Zapis na poleđini:S 180.
Vel. 40,4 x 62 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 305).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983; Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 287; 635 [8, br. 25]; 671 [br. 4].

620. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt s desnom rukom nad glavom, bez dijela nogu.
New York, 1925.
Crni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 19
Zapis: $ 180
Vel. 51,1 x 38,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 384).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 366; 635 [8, br. 26]; 641 [85, sl.]; 665 [br. 80].

621. ŽENSKI AKT (Sitting female nude, Sidiščmi ženski akt). Studija za „Ženu pokraj mora“.
Sjedeći ženski akt prekriženih nogu, glave okrenute lijevo.
New York, 1925.
Crni pastel na žutom papiru.
Sign.: I Meštrović
Zapis na poleđini : S 200
Vel. 61,4 x 40,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 317).
Izl.: Zagreb 1983, Vrpolje 1983, Ljubljana-Split-Osijek 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 299; 125 [315, br. 173, sl.]; 635 [8, br. 29, sl.], 636 [br. 8]; 641 [88, sl.], 665 [br. 72]; 671 [br. 5].

622. ŽENSKI AKT (Sidišni ženski akt).
Sjedeći ženski akt.
New York, 1925.(?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 36; Br. 1.
Vel. 33,9 x 24,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 329).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 311; 665 [br. 75].

623. a) ŽENSKI AKT
Poluležeći akt bez glave, prekriženih nogu.
Boston, 1925.
Izv. num.: 95; 93.
Vel. 24 x 15,5 cm.
b) ŽENSKI AKT
Sjedeći akt, rukama iza glave, bez dijela ruku.
(Na papiru s firmom “Hotela Westminster” u Bostonu).
Boston, 1925.
Smeđi pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (265 a, b).
Pod.: I. 34. 265 a, b.

624. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt bez dijela nogu.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: br a. 6 V
Vel. 52,8 x 38,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 389).
Pod.: I. 3. 1. 371.

625. ŽENSKI AKT (Ženski akt).
Sjedeći ženski akt podignutih ruku, glave okrenute desno.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. II
Vel. 39 x 30 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 330).
Pod.: I. 3. 1. 312.

626. ŽENSKI AKT
Na podu sjedeći ženski akt, bez nogu, naslonjen na ruke iza leđa.
New York, 1925.
Olovka pastel.
Sign.: N- Y. 25 I Meštrović
Pod.: 27 [br. CI, sl.].

627. a) ŽENSKI AKT
Stojeći akt podignute desne ruke, bez dijela ruku i nogu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Vel. 24 x 15 cm.
b) Ženski lik
Stojeći akt bez dijela ruku i nogu.
(Na papiru Hotela Westminster, Boston).
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 95
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (89 a, b).
Pod.: I. 34. 89 a, b.

628. ŽENSKI TORZO
Stojeći ženski akt bez glave, ruku i dijela nogu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 11; Br. 1.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 395).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 377; 636 [br. 13].

629. NAKON KUPANJA (A Woman after Bath).
Žena nakon kupanja.
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 9].

630. ŽENSKI AKT (Woman in Nude).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 11].

631. ŽENA, studija akta (Woman, study of nude).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 10].

632. ŽENSKI AKT
Stojeći ženski akt bez glave, ruku i dijela nogu.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 27 V
Vel. 47,7 x 40,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 379).
Pod.: I. 3. 1. 361.

633. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt podignutog desnog koljena, s desnom rukom među nogama.
New York-Zagreb, oko 1925.
Crveni pastel.
Sign.: I. Meštrović
Izv. num.: 13
Vel. 45 x 34 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (243).
Pod.: I. 34. 243.

634. SVIRANJE (Musikantin, Musik, Musicians, Musiciennes, Hudobnice).
Zagreb-New York, 1925.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Beč-Berlin-München-Graz 1935.
Pod.: 541 [br. 97]; 543 [br. 14]; 545 [br. 16]; 548 [br. 70].

635. DJEVOJKA S VIOLINOM (Sitting Girl and Violin).
Sjedeća djevojka s violinom.
Zagreb, 1925. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod. 561 [br. 58].

636. ŽENA S MANDOLINOM (Žena z mandolino).
Zagreb, oko 1925. (?).
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod. 572 [br. 16].

637. DJEVOJKA S VIOLONČELOM
Klečeća djevojka svira violončelo.
Zagreb, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: I. Meštrović
Izv. num.: 4
Vel. 62 x 50 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (239).
Pod.: I. 34. 239.

638. UZ HARFU I. (Frau mit Harfe, Woman and Harp, Femme à la harpe, Načrt k žene s harfom).
Djevojka sjedi i svira harfu u krilu.
New York, 1925.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933.
Pod.: 27 [br. XCIX, sl. (?)]; 541 [br. 81]; 543 [br. 17]; 545 [br. 19].

639. ŽENA S HARFOM (Žena s harfo).
Zagreb, 1925.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 12].

640. TERCET
Zagreb, 1925-1932. (?).
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 74].

641. DJEVOJKA PLEŠE (Dancing Figure).
New York, oko 1925. (?).
Smeđa kreda.
Sign.: I Meštrović
Vel. 51 x 38,3 cm.
Vl.: Art Institute Chicago. Dar Roberta Allertona 1925.
Ref.nr.1925.375
Pod.: 605 [58, sl.].

642. DJEVJKA PLEŠE (Dancing Figure).
New York ili Zagreb, oko 1925. (?).
Ugljen.
Sign.: I Meštrović
Vel. 47,6 x 37,5 cm.
Vl.: Collection of The Art Institute of Chicago.
Dar Roberta Allertona 1925. 395.
Pod.: 605 [58, III, sl.].

643. ŽENA S VIOLONČELOM
Poprsje žene s violončelom.
New York, 1925. (?).
Izv. num.: Br. 14
Zapis: $ 180
Vel. 61,4 x 40,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 322).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 304; 636 [br. 14].

644. DJEVOJKA S VIOLONČELOM (Djevuška s violončel).
Klečeća djevojka svira violončelo.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 16
Vel. 51,2 x 38,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 381).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 363; 635 [8, br. 28]; 665 [br. 79].

645. POPRSJE ŽENE S LUTNJOM
Poprsje žene s leđa, s dijelom lutnje.
New York, 1925.
Crveni pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 8
Vel. 60,9 x 40,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 319).
Pod.: I. 3. 1. 301.

646. UZ HARFU II.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 92].

647. ŽENA S VIOLONČELOM
Sjedeća žena svira violončelo.
New York, 1925.
Sign.: I Meštrović
Vel. 61 x 47 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 620).
Izl.: Zagreb 1943, Ljubljana-Split-Osijek 1983,
Zagreb 1983.
Pod.: I. 3. 1. 602; 558; 635 [8, br. 30]; 641 [85, br. 198, sl.].

648. ŽENA SVIRA VIOLINU (Frau mit Geige, Woman and violin,
Femme au violon, Žena s houslami).
New York-Zagreb, 1925.
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, Beč-Berlin-
München-Graz 1935.
Pod.: 541 [br. 70]; 543 [br. 6]; 545 [br. 7]; 548 [br. 85].

648a.ŽENA SVIRA VIOLINU.
New York,1925.
Pastel.
Vl.:The Cleveland Museum of Art-Cleveland.
Dar iz kolekcije Hinmana B.Hurlbuta.Inv.br.1925.1484

649. ŽENA ZA KLAVIROM
Poprsje žene koja svira klavir.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 129; Br. 115.
Vel. 33,6 x 39,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 349).
Pod.: I. 3. 1. 331.

650. POUKA (Lektion, A Lesson, First Lesson, La leçon, Lekce).
New York, 1925.
Izl.: Philadelphia 1926, Prag 1933.
Pod.: 528 [br. 1644]; 543 [br. 25].

650a.NAVJEŠTENJE.
New York 1925.
Pastel.
Vl.:The Cleveland Museum of Art,Cleveland.
Dar iz kolekcije Hinmana B.Hurlbuta.Inv.br.1925.1485

651. DJEVOJKA SVIRA (Girl playing).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 24].

652. PLESAČICA (Dancing Figure).
Žena u plesu bez dijela glave, ruku i nogu.
New York, 1925. (?).
Ugljen.
Sign.: I Meštrović
Vel. 47,6 x 37,5 cm.
Vl.: The Art Institute of Chicago.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [58, br. III, sl.].

653. ŽENA S DJETETOM
Zagreb, oko 1925. (?).
Kredana papiru.
Sign.: dolje desno,I. Meštrović
Vel. 34,5 x 50 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv. br. 35_307).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [82].

654. ŽENA S DJETETOM
Žena bez nogu, s djetetom u krilu. (Olga s Tvrtkom).
Zagreb, 1925. (?).
Smeđi pastel.
sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 5; Br. 64
Vel. 16 x 51,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 306).
Pod.: I. 3. 1. 288.

655. a) MAJKA I DIJETE
Dijete pruža ruku ustima majke.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y-25 I Mešt.
Izv. num.: 20 (1)
Vel. 60 x 40 cm.
b) GLAVA ŽENE
Glava žene kose umotane u rubac.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (132 a, b).
Pod.: I. 34. 132 a, b.

656. MAJKA I DIJETE
Glava žene u profilu i dijete en face.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N.-Y-25. I Meštrović
Izv. num.: 137
Vel. 51 x 42 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (9).
Pod.: I. 34. 9.

657. MAJKA I DIJETE
Sjedeći lik žene s djetetom u krilu, u profilu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N.-Y. 25 I Mešt.
Izv. num.: 34
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (7).
Pod.: I. 34. 7.

658. ŽENA S DJETETOM
Klečeća žena podiže dijete u rukama (Olga i Tvrtko).
New York, 1925.
Crni pastel.
Sign.: N. Y. 25 I. Meštrović
Izv. num.: Br. 23
Vel. 60,3 x 39 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 316).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 298; 636 [br. 10].

659. ŽENA S DJETETOM
Poprsje žene s djetetom u krilu. (Olga i Tvrtko).
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Vel. 61,2 x 43,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 320).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 302; 636 [br. 12].

660. ŽENA S DJETETOM
Žena, bez nogu, s djetetom u krilu.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: b. a : 44
Vel. 24 x 52 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 612).
Pod.: I. 3. 1. 594.

661. DIJETE
Dio prikaza majke s djetetom u krilu.
New York, 1925.
Sign.: N. Y. 25 I Meštrović
Pod.: 27 [br. C, sl.].

662. MAJKA I DIJETE
Sjedeća majka s djetetom u naručju; dijete drži pticu.
New York, 1925.
Sign.: NY 25 I Meštrović
Pod.: 27 [br. XCVIII, sl.].

663. MAJKA I BOLESNO DIJETE
(Mutter und krankes Kind, Mother and sick child,
Mère et enfant malade, Matka a nemocne dite).
New York-Zagreb, 1925.
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933, Prag 1933.
Pod.: 541 [br. 60]; 543 [br. 7]; 545 [br. 8].

664. MAJČIN PONOS (Mother's pride).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 16].

665.FIGURA (Skica).
New York,1925.
Olovka.
Vel.:13 x 20 cm.Crtaći blok.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

666. ZAGRLJAJ (Umarmung).
Ženski akt sjedi u krilu muškarca.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y-25 I Meštrović
Izv. num.: 24
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (182).
Izl.: Beč-Berlin-München-Graz 1935. (?),
Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 182; 548 [br. 71]; 640 [br. 35 (?)].

667. MUŠKARAC SA ŽENOM U KRILU (Zagrljaj).
Sjedeći muškarac sa ženskim aktom u krilu.
New York, 1925.
Pastel.
Sign.: N. Y. 1925 I Meštrović
Izv. num.: Br. 300
Vel. 59,8 x 41,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 414).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Zagreb 1983.
Pod.: I. 3. 1; 635 [8, br. 31]; 641 [85, br. 197, sl.]; 706 [37, sl.]; 712 [38, sl.].

668. ŽENA U KRILU MUŠKARCA
Ženski akt u krilu muškarca.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N. Y. 25 I: Meštrović
Izv. num.: Br. 20; Br. 225
Vel. 50,7 x 37,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 383).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 365; 636 [br. 17].

669. ŽENSKI AKT S KRILATIM MUŠKARCEM (OTMICA)
Krilati muškarac privlači ženski akt.
New York-Zagreb, 1925. (?).
Crveni pastel.
Vel. 54,7 x 43 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 388).
Pod.: I. 3. 1. 370.

670. MUŠKARAC I ŽENA
Ležeći likovi muškarca i žene, bez dijela nogu.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: br. a : 122 II
Vel. 38 x 51,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 354).
Pod.: I. 3. 1. 336.

671. MUŠKI I ŽENSKI LIK
Sjedeći muškarac i žena.
New York, 1925. (?).
Crveni pastel (izblijedio).
Vel. 60 x 51,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 294).
Pod.: I. 3. 1. 276.

672. ZAGRLJAJ
Muški i ženski akt u zagrljaju.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 104

Vel. 43,3 x 35 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 341).
Pod.: I. 3. 1. 323.

673. ZAGRLJAJ
Sjedeći muški i ženski akt u zagrljaju.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: Br. 7
Vel. 46,8 x 40,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 386).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 368; 636 [br. 19].

674. ZAGRLJAJ
Stojeći muškarac i žena u zagrljaju.
New York, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: br. 52 II
Vel. 28,8 x 17,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 326).
Pod.: I. 3. 1. 308.

675. KRIST
Muškarac u hodu, podignute lijeve ruke.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 100
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 338).
Pod.: I. 3. 1. 320.

676. SJEDEĆI MUŠKARAC (Krist piše po pijesku).
New York, 1925.
Crveni pastel.
Sign.: 1925 New York.
Izv. num.: Br. 38.
Vel. 60,4 x 50,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 310).
Pod.: I. 3. 1. 292; 636 [br. 6].

677. OPLAKIVANJE S KRISTOM I DVJEMA ŽENAMA
New York, 1925.
Crveni pastel.
Vel. 61 x 46 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 616).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 598; 636 [br. 24].

678. KRIST PODUČAVA (Christ teaching).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 19].

679. a) KRIST I SAMARIĆANKA (Krist i žena na bunaru, Jesus und die Samaritanerin, Jesus and the Samarian Woman, Jésus et la Samaritaine, Načrt k Ježiši o Samaritana).
(Studija za reljef *Krist i Samarićanka* 1927).
Stojeći likovi Krista i žene.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Vel. 61,1 x 41,5 cm.
b) STOJEĆI MUŠKARAC
Stojeći muškarac, bez nogu, podignute lijeve ruke.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Zapis: $ 180.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 315 a, b).
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, New York 1935, Beč 1935.
Pod.: I. 3. 1 ¸. 297; 541 [br- 96]; 543 [br. 5]; 545 [br. 6]; 547; 548 [br. 83].

680. UZAŠAŠĆE BOGORODICE (Ascension of the Virgin).
New York, 1925. (?).
Izl.: Philadelphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1635].

681. SUSRET ANE I MARIJE
Dvije sjedeće žene u zagrljaju.
New York, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N-Y 25 I. Mešt.
Izv. num.: 4.
Vel. 61 x 50 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (24).
Pod.: I. 34. 24.

682. SUSRET MARIJE I ELIZABETE
Dvije stojeće žene u zagrljaju.
Zagreb, 1925.
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: 14
Vel. 48 x 36 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (238).
Pod.: I. 34. 238.

684. UZAŠAŠĆE KRISTOVO.
Krist bez dijela glave, ruku i nogu.
Zagreb, 1925-1927. (?).
Crveni pastel.
Vel. 60 x 41 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 318).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: I. 3. 1. 300; 636 [br. 11].

685. OPLAKIVANJE KRISTA (Pietà, Esquisse pour une Pietà).
Mrtvi Krist u naručju dviju žena.
Zagreb, 1925-1930. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 59 x 49 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (161).
Izl.: Zagreb 1932, Prag, 1933, Pariz 1933, Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 161; 541 [br. 89]; 543 [br. 2]; 545 [br. 20].

686. KRIST
Sjedeći Krist blagoslivlja desnom rukom.
Zagreb, 1925. (?).
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: 53
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (11).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 11; 640 [8].

687. ISUS I KLEČEĆA ŽENA (Uskrsnuće?).
Sjedeći muški i klečeći ženski lik.
Zagreb, oko 1925. (?).
Višebojni pastel.
Izv. num.: 1
Vel. 43 x 33 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (246).
Pod.: I. 34. 246.

688. KRIST I SV. FRANO (Christ and St. Francis).
Zagreb, 1925-1926. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 44,7 x 33 cm.
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: XVIII. 3. 136; 561 [br. 46]; 568 [br. 3].

689. a) DIJETE
(Dio Bogorodica s djetetom, II).
1925.
Smeđi pastel.
Sign.: N. Y. 25 I Meštrović
Izv. num.: Br. 139
b) POPRSJE ŽENE
(Gornji dio prerezanog lista s crtežem).
1925. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 362 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 344.

690. DVA MUŠKA LIKA (Mojsije, Studies of Moses).
(Studije za *Mojsiju*).
Dva leteća ili klečeća lika Mojsija.
Zagreb, oko 1925. (?).
Ugljen.
Vel. 52 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (16).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 16; 640 [44, br. 37, sl.].

691. SV. LUKA (?) (Study of St. Luke the Evangelist).
Sjedeći lik starijeg muškarca, desna ruka dignuta, lijeva na knjizi u krilu.
Zagreb, 1925. (?).
Zeleni pastel.
Vel. 61 x 43 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (157).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 157; 640 [4, br. 36, sl.].

692a SJEDEĆA ŽENSKA FIGURA.
1925 (?).
Crtež ugljenom na papiru,kaširan na karton.
Vel.51 x 38,3 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn.AMZ-364.

692. SV. FRANJO I SV. KLARA
Sv. Franjo u redovničkoj odjeći grli sv. Klaru.
Zagreb, 1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: Br. 30
Vel 51 x 43,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 390).
Pod.: I. 3. 1. 372.

693. PROROK (Prerok).
Zagreb, 1925.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 15].

694. PROROK (Portret, Prophet, A Prophet, Prophéte).
Zagreb-New York, 1925. (?).
Smeđa kreda.
Vel. 61 x 34,3 cm.
Vl.: Silvestar Meštrović, Zagreb.
(Preuzeo iz Atelijera Meštrović 1971).
Izl.: Philadelphia 1926, Prag 1933, Pariz 1933, New York 1935, Zagreb 1943.
Pod.: II. 2. 1449; 528 [br. 1650]; 543 [br. 24]; 545 [br. 26]; 547 [br. 4]; 558.

694a.ŽENA I MUŠKARAC.
Muškarac tješi ženu koja kleči.
New York,1925.
Ugljen na papiru.Sign.Ivan Meštrović,1925,
Posveta „Ruži za Božić“.
Vel.47 x 38 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić.

695. ZAREĐENJE
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 80].

696. ABRAHAMOVA ŽRTVA (Sacrifice of Abraham, Abrahamova daritev).
New York, 1925.
Pastel.
Izl.: Philadelphia 1926, Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 17].

697. STIGMATIZACIJA SV. FRANJE
Klečeći fratar sa zrakama s neba.
Zagreb, 1925.
Crveni pastel.
Zapis: Prijatelju Paji Meštrović 23. 10. 1925.
Vel. 49,5 x 36,7 cm.
Vl.: Privatno vl., Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnom vlastništvu) 1983.
Pod.: 643 [br. 19, sl.].

698. APOSTOL (Apostel, An Apostle, Un Apôtre, esquisse).
Zagreb-New York, 1925.
Izl.: Prag 1933.
Pod.: 543 [br. 3]; 545 [br. 3]; 547 [br. 27].

699. ISPOVIJEST MAGDALENE (Confession of Magdalena).
New York, 1925. (?).

Izl.: Philadelphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1640].

700. ANĐEO SVIRAČ (Musical Cherub).
New York, 1925.
Olovka.
Vel. 58,4 x 38 cm.
Vl.: The Newark Museum, Newark, New Yersey, SAD.
Dar Artura Nikolorića.Prodano na aukciji,BLOOMFIELD,NJ, SAD,04.05.2017.
Pod.: XVIII. 63.

701. ANĐELI SVIRAČI (Playing Angels).
New York, 1925. (?).
Izl.: Philadelphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1648].

702. GLAVA ANĐELA (Engelkopf, Angel's head, Tête d'ange).
New York-Zagreb, 1925.
Crvena kreda.
Vel. 62,5 x 45 cm.
Vl.: Silvestar Meštrović, Zagreb.
(Preuzeo iz Atelijera Meštrović 1971).
Izl.: Pariz 1933, Prag 1933.
Pod.: II. 2. 1450; 543 [br. 12]; 545 [br. 14].

703. GLAVA ANĐELA (Glava angela).
Zagreb, 1925.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 13].

704. GLAVA ANĐELA.Studija za dekoraciju kupole Crkve Presvetog Otkupitelja:Akanđeo.
Glava mladića u profilu.
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 45
Vel. 56 x 37,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 359).
Pod.: I. 3. 1. 341.

705. SUKOB KONJANIKA
Sukob dvaju oklopljenih konjanika.
New York, 1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 148 (1)
Vel. 52 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (133).
Pod. I. 34. 133.

706. KRALJ NA KONJU
New York 1925.
Crveni pastel.
Sign.: N. Y. 25 (?)
Izv. num.: 154.
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (53).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 53; 640 [br. 40].

707. STUDIJA ZA KONJANIKA
Prednji dio konja i konjanika bez glave.
New York, 1925. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 153.
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (125).
Pod.: I. 34. 125.

708. U MISLIMA
Zagreb, 1925-1932. (?).
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 72].

709. U MISLIMA
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 88].

710. UTJEHA (Consolation).
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933.
Pod.: 541 [br. 79]; 545 [br. 5].

711. NADAHNUĆE (Inspiration).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 25].

712. ŽALOST (Sorrow).
New York, 1925.
Izl.: Philadelphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1646].

713. BRIGE (Worries).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 20].

714. KAJANJE (Remorse).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 5437 [br. 8].

715. ČUDO (Miracle).
New York, 1925.
Izl.: New York 1935.
Pod.: 547 [br. 12].

716. MOTRENJE
Zagreb, 1925-1932.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 85].

717. KOMPOZICIJA
Zagreb, 1925.
Kreda na papiru.
Sign.: Dragom Ćurčinu Zagreb 23. X. 25. I. Meštrović
Vel. 41,5 x 50 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv br. 35_1035).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [(89)].

718. KOMPOZICIJA
Zagreb, 1925.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 14].

720. AMOR I PSIHE (Study for Amor and Psyche).
1925.
Smeđi pastel.
Sign.: I Meštrović
Izv. num.: 23
Vel. 62 x 44 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (25).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 25; 640 [41, br. 12, sl.].

721. DEKORATIVNI KAPITELI
Studije dva kapitela s lišćem, pticom i ljudskom glavom.
Zagreb, 1932-1940. (?).(vidi:Šeparović Plada 2012:130,bilj.93
Olovka pastel.
Vel. 131,8 x 130 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 260).
Pod.: I. 3. 1. 242.

727. a) KONJ
Konj sa siluetom konjanika.
(Studija za *Indijanca*).
New York, 1926.
Crveni pastel.
Vel. 51 x 38 cm.
b) KONJ
Stražnji dio konja s vidljivim skeletom.
(Studija za *Indijanca*).
New York, 1926.
Crveni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD, br. 127 a, b.
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 127 a, b; 640 [br. 38-39].

728. KONJANIK
Prednja polovica konja i kauboj u sedlu.
(Studija za *Indijanca*).
New York, 1926.
Crveni pastel.
Izv. num.: 152
Vel. 38 x 50 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (130).
Pod.: I. 34. 130.

730. KAUBOJ NA KONJU (Gauč na konju, Cowboy, Study for Grant Park Indians).
Zagreb, 1926.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 147 (?)
Vel. 46 x 41 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (189).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 189; 640 [44, br. 38, sl.].

731. KAUBOJ NA KONJU
Konjanik s puškom cilja.
(Studija za prvu varijantu spomenika u Chicagu).
New York, 1926.
Smeđi pastel.
Vel. 42,6 x 31,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 355).
Pod.: I. 3. 1. 337.

732. KAUBOJ NA KONJU
Odjeveni kauboj na konju, bez glave.
(Studija za spomenik u Chicagu).
New York, 1926.
Smeđi pastel.
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 352).
Pod.: I. 3. 1. 334.

733. INDIJANAC S LUKOM NA KONJU
Indijanac s dijelom luka na konju, na postolju spomenika. Do spomenika lik prolaznika.
(Skica za spomenik u Chicagu).
New York, 1926.
Vel. 35,4 x 41 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. ozn.AMZ-295).
Lit.: 8639 [sl. str. 83].

734. a) INDIJANAC S LUKOM
Indijanac na konju s nategnutim lukom, na postolju.
(Studija za spomenik u Chicagu).
New York, 1926.
Olovka pastel.
Izv. num.: br. 144.
Vel. 41 x 37,5 cm.
b) MUŠKI AKT
Stojeći muški akt podignute desne ruke, bez dijela nogu.
New York, 1926. (?).
Crni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (5 a, b)
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 5 a, b; 640 [44, br. 39, sl.].

735. a) INDIJANAC S LUKOM NA KONJU
Indijanac s lukom na konju, na postolju somenika.
(Studija za spomenik u Chicagu).
New York, 1926.
Plavi pastel.
Vel. 41 x 35,6 cm.
b) STUDIJA ZA SPOMENIK
Muški akt podignutih ruku na dekorativnom visokom postolju.
New York, 1926. (?).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 361 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 343.

736. INDIJANAC S LUKOM NA KONJU
Indijanac na konju napinje luk.
(Studija za spomenik u Chicagu).
New York, 1926.
Crveni pastel.
Vel. 50,6 x 38,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 360).
Pod.: 3. 1. 342.

738. INDIJANAC NA KONJU (Indian on Horseback).
Zagreb, 1926. (?).
Izl.: Philadeplphia 1926.
Pod.: 528 [br. 1643].

739. SV. FRANE
Klečeći fratar sklopljenih ruku.
Zagreb, 1926. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 50.
Vel. 28 x 22 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (289).
Pod.: I. 34. 289.

740. SV. FRANE I RASPELO (Study for Stigmata of St. Francis).
Klečeći sv. Frane pod Raspelom.
Zagreb, 1926. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 49.
Vel. 28 x 22 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (271).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 271; 640 [46, br. 64].

741. KIPAR NA POSLU (Vajar na poslu).
Zagreb, 1927.
Kreda.
Sign.:dolje desno, I. Meštrović D 27
Vel.: 50 x 61 cm.
Vl.: Narodni muzej, Beograd (inv.br. 35_308).
Izl.: Beograd 1983.
Pod.: 649 [br. 83].

742. DVA MUŠKA AKTA (Two male nudes).
Dva muška torza u hodu.
Zagreb, oko 1927.-1930 (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1.
Vel. 29,5 x 26,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 333).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 315; 671 [br. 6, sl.].

743. a) DJEVOJKA (Figure Study).
Skica djevojke podignutih ruku, bez dijela ruku i nogu.
Zagreb, 1927. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 35
Vel. 51 x 38 cm.
b) DJEVOJKA
Isti motiv.
Crveni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (18 a, b).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 18 a, b; 640 [44, br. 34].

744. DVIJE ŽENE
Dvije ležeće žene u zagrljaju.
Zagreb, oko 1927. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 7
Vel. 50 x 76 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (232).
Pod.: I. 34. 232.

745. LEŽEĆI ŽENSKI AKT
Poluležeća žena na draperiji s rukama iza glave.
Zagreb, 1927. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 8
Vel. 50 x 76 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (233).
Pod.: I. 34. 233.

746. a) SJEDEĆA ŽENA
Sjedeći ženski lik glave naslonjene na lijevu ruku.
Zagreb, 1927. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 105
Vel. 27 x 21 cm.
b) ČUČEĆI ŽENSKI LIK
Skica žene s desnom rukom iza glave, a lijevom spuštenom.
Zagreb, 1927. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (267 a, b).
Pod.: I. 34. 267 a, b.

747. OČAJ (Despair).
Zagreb, 1927. (?).
Vl.: (? otprema u SAD 1947).
Pod.: 561 [br. 54].

748. ŽENA DOJI DJECU
Sjedeći lik žene koja doji dvoje djece.
Zagreb, 1927. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 109.
Vel. 38 x 31,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (108).
Pod.: I. 34. 108.

749. ŽRTVOVANJE (Mati zavjetuje dijete, Žrtva,
Das Mutter opfer – Mutter und Kind).
Zagreb, 1927.
Izl.: Zagreb 1932, Beč-Berlin-Müchen-Graz 1935.
Pod.: 541 [br. 83]; 548 [br. 90].

750. a) ŽENSKI AKT (Sitting female nude).
(Studija za *Sanjarenje*).
Poluležeći akt prignute glave.
Zagreb, oko 1927. (?).
Izv. num.: Br. 112
Vel. 23 x 23 cm.
Izl.: Split-Sinj 1995.
b) ŽENSKI AKT. STUDIJE RATNIKA (Female nude and study for warrior).
Ženski akt u hodu, bez glave i ruku. Tri skice ratnika.
Zagreb, oko 1927. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 1; Br. 112
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 504 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 486; 671 [br. 21, 22].

751. a) ŽENSKI AKT (Lying female nude).
Ležeći akt s desnom rukom iznad glave.
(Studija za *Sanjarenje*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 84
Vel. 26,5 x 45 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
b) ŽENSKI AKTOVI
Isti ležeći akt i četiri malene studije.
(Studije za *Sanjarenje*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 543 a, b).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 525; 635 [8, br. 15]; 671 [26-27].

752. a) DVA ŽENSKA AKTA (Two lying female nude).
Ležeći aktovi s desnom rukom iznad glave.
(Studija za *Sanjarenje*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 89
Vel. 37,4 x 45 cm.
b) ŽENSKI AKT (Lying female nude).
Isti ležeći akt.
(Studija za *Sanjarenje*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 541 a, b).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 523; 671 [24-25].

753. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Zagreb, 1927. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 73
Vel. 38 x 51 cm.
b) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Crni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (135 a, b).
Pod.: I. 34. 135 a, b.

754. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt s leđa, glave okrenute desno.
Zagreb, oko 1927. (?).
Izv. num.: 94; 94.
Vel. 24 x 15,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (38).
Pod.: I. 34. 38.

755. ŽENSKI AKT
Kroki poluležećeg akta, desne ruke na glavi, lijeve iza leđa.
Zagreb, oko 1927. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 67
Vel. 38,5 x 56 cm
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (145).
Pod.: I. 34. 145.

756. a) ŽENSKI AKT
Kroki sjedećeg akta podignute desne ruke.
Zagreb, oko 1927. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 101
Vel. 26,5 x 21 cm.
b) ŽENSKI LIK
Kroki sjedećeg akta s rukama iza glave.
Zagreb, oko 1927. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (273 a, b).
Pod.: I. 34. 273 a, b.

757. ŽENSKI AKT
Stojeći ženski akt s lijevom nogom podignutom na kamen.
(Studija za *Psihu*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Ugljen.
Izv. num.: Br. 56; Br. 1.
Vel. 56 x 38,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 372).
Pod.: I. 3. 1. 354.

758. a) ŽENSKI AKT
Stojeći akt podignute desne noge, lijeva ruka za leđima.
(Studija za *Psihu*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Ugljen.
Izv. num.: Br. 70; Br. 1.
Vel. 55,9 x 38 cm.
b) ŽENSKI AKT
Stojeći ženski akt podignutog desnog koljena.
(Studija za *Psihu*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Ugljen.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 371 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 353; 712 [14, sl.].

759. ŽENSKI AKT (Sitting female nude).
Zgrčeni sjedeći akt s desnom rukom nad glavom.
Zagreb, oko 1927. (?).
Ugljen.
Izv. num.: Br. 58; Br. 1
Vel. 54 x 40,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 377).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 359; 671 [br. 12].

760. a) ŽENSKI AKT
Poluležeći akt s desnom rukom iza glave.
Zagreb, oko 1927. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 156 II
Vel. 37,8 x 51,5 cm.
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
b) ŽENSKI AKT (Lying female nude).
Skica istog motiva.
Zagreb, oko 1927. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 347 a, b).
Izl.: Zagreb 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 329; 635 [8, br. 19]; 641 [95, sl.]; 671 [br. 7].

761. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT (Sitting female nude).
Skica poluležećeg akta s desnom rukom iza glave.
(Studija za *Sanjarenje*, 1927).
Zagreb, oko 1927. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 113
Vel. 10,4 x 14 cm.
Izl.: Split-Sinj 1995.
b) SJEDEĆA ŽENA
Skica na podu sjedeće žene s leđa.
Zagreb, oko 1927. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 417 a, b).
Pod.: I. 3. 1.; 671 [br. 18].

762. MUŠKI TORZO
Stojeći muški lik bez glave i dijela lijeve ruke.
(Na poleđini nacrt za izvedbu skulpture u nekom bloku).
Zagreb, oko 1927-1928. (?).
Ugljen.
Izv. num.: 76
Vel. 63 x 47,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 399).
Pod.: I. 3. 1. 381.

763. a) MUŠKI AKT.(Studija za „Adama“).
Stojeći muški akt podignutih ruku.
Zagreb, oko 1927-1940. (?).
Olovka i smeđi pastel.
Vel. 24,7 x 45,8 cm.
b) NOGE STOJEĆEG MUŠKARCA (Dio crteža).
Stojeći muški akt (Studija za „Adama“, detalj nogu s postamentom.
Zagreb, oko 1927-1940. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 570 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 552 a, b.

764. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt glave okrenute lijevo, spuštene lijeve ruke.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 28
Vel. 46 x 41 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (150).
Pod.: I. 34. 150.

765. ŽENSKI AKT
Ležeći akt s rukama pod leđima.
Smeđi pastel.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Izv. num.: 135
Vel. 29,5 x 50,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (118).
Pod.: I. 34. 118.

766. ŽENSKI TORZO
Sjedeći akt bez glave i dijela nogu.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 16.
Vel. 59 x 50 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (166).
Pod.: I. 34. 166.

767. a) ŽENSKI AKT
Stojeći akt s desnom rukom iza glave, desne noge preko lijeve.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 59 x 51 cm.
b) ŽENSKI AKT
Sjedeći akt desnom nogom preko lijeve, s rukama iza leđa.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (160 a, b).
Pod.: I. 34. 160 a, b.

768. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt desne noge prebačene preko lijeve, desnom rukom na ramenu.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 14
Vel. 59 x 50,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (167).
Pod.: I. 34. 167.

769. a) DIO SJEDEĆEG ŽENSKOG AKTA
Dio glave, ramena i dio ruke.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Crveni pastel.
Vel. 35 x 28 cm.
b) ŽENSKI AKT U TRKU
Žena pružene lijeve noge i obiju ruku.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (122 a, b).
Pod.: I. 34. 122 a, b.

770. DVA ŽENSKA TORZA
Aktovi bez glava, ruku i nogu.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Izv. num.: 68.
Vel. 22 x 14 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (260).
Pod.: I. 34. 260.

771. ŽENSKI AKT
Skica akta u hodu, s lijevom rukom pruženom straga, glave okrenute natrag.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 62
Vel. 17 x 7 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (255).
Pod.: I. 34. 255.

772. a) ŽENSKI AKT
Akt u hodu, glave podignute, bez dijela nogu.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 48 x 40 cm.
b) ŽENSKI AKT
Stojeći akt glave okrenute desno, ruku pruženih lijevo, bez dijela nogu.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 98
Vel. 48 x 40 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (136 a, b).
Pod.: I. 34. 136 a, b.

773. a) DVA ŽENSKA AKTA
Kroki stojećih ženskih aktova.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 60 (1)
Vel. 51 x 38 cm.
b) DVA MUŠKA AKTA
Kroki dva stojeća muška akta.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Crni pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (134 a, b).
Pod.: I. 34. 134 a, b.

774. ŽENSKI TORZO
Stojeći ženski akt bez glave, ruku i dijela nogu.
Zagreb, 1926-1929. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 24
Vel. 60,5 x 40,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 298).
Pod.: I. 3. 1. 280.

775. ŽENSKI AKT
Stojeći torzo bez glave, ruku i dijela nogu.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 60 x 40 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (147).
Pod.: I. 34. 147.

776. ŽENSKI AKT
Stojeći akt podignutih ruku, bez dijela ruku i nogu.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Crveni pastel.
Izv. num.: 26
Vel. 60,5 x 40 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (152).
Pod.: I. 34. 152.

777. ŽENSKI AKT
Stojeći akt, rukama straga, bez dijela ruku i nogu.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 1 (55)
Vel. 30 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (72).
Pod.: I. 34. 72.

778. ŽENSKI TORZO
Stojeći ženski akt podignutih ruku, bez dijela glave, ruku i nogu.
Zagreb, 1926-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 12
Vel. 60,2 x 41 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 297).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 279; 671 [br. 2].

779. ŽENSKI AKT
Poluležeći akt, skica.
Zagreb, oko 1927-1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 115.
Vel. 10,5 x 14 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (254).
Pod.: I. 34. 254.

780. ŽENSKI AKT S LEĐA (Sitting female nude).
Stojeći akt s leđa, bez dijela glave.
Zagreb, oko 1926-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 19
Vel. 50,5 x 59,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 299).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 281; 671 [br. 3].

781. A) ŽENSKI AKT
Sjedeći akt s leđa.
Zagreb, oko 1927-1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 15 x 13 cm.
b) DIO ŽENSKOG AKTA
Torzo akta.
Zagreb, oko 1927-1928. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (292 a, b).
Pod.: I. 34. 292 a, b.

782. KRIST(Uzašašće).
Lebdeći Krist , lijeve dignute ruke.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Ugljen.
Vel. 60,7 x 38,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 367).
Pod.: I. 3. 1. 349.

783. OBJAVLJENJE (Verkündigung).
Zagreb, 1927-1930. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 47
Vel. 76 x 56,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (234).
Izl.: Beč 1935.
Pod.: I. 34. 234; 548 [br 64].

784. SJEDEĆI MUŠKARAC S KNJIGOM
(Johannes der Evangelist).
Sjedeći mlađi muškarac, pogleda uvis, piše knjigu na lijevom koljenu.
(Studija za *Evanđelistu Ivana*, 1929).
Zagreb, 1929.
Smeđi pastel na smeđem papiru.
Izv. num.: Br. 36.

Vel. 59,9 x 48,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 413).
Izl.: Beč 1935.
Pod.: I. 3. 1.; 125 [316, br. 218, sl.]; 548 [br. 81]; 712 [6, sl.].

785. EVANĐELIST IVAN (Johannes der Evangelist).
Na podu sjedeći mladić, pogleda uvis, piše knjigu na lijevom koljenu.
Zagreb, 1927-1929. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: b. a.: 35
Vel. 55,5 x 48 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 619).
Izl.: Beč 1935.
Pod.: I. 3. 1. 601; 548 [br. 81].

786. DVA MUŠKA AKTA (Two standing male nudes).
Dva stojeća akta s kamenom na ramenu.
(Studija za *Kiklopa*, 1928).
Zagreb, oko 1928. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34,1 x 21,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 465).
Izl.: Ljubljana-Split- Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 447; 635 [8, br. 16, sl.]; 671 [8, br. 16, sl.].

787. DJEČAK S IGRAČKOM (Otrok z igračo).
Zagreb, 1928.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 19].

788. SJEDEĆI MUŠKARAC
Sjedeći muški lik, dignute desne ruke, pogleda unatrag.
Zagreb, oko 1929. (?).
Modri pastel.
Izv. num.: 127
Vel. 38 x 30 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (116).
Pod.: I. 34. 116.

789. MUŠKARAC S KNJIGOM
Sjedeći bradati muškarac s knjigom u desnoj ruci, pogleda ustranu.
(Studija za *Evanđelista Luku*, 1929).
Zagreb, 1929. (?).
Plavi pastel.
Izv. num.: Br. 17
Vel. 25,3 x 12,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, (inv. 479).
Pod.: I. 3. 1. 461.

790. a) SJEDEĆI MUŠKARAC S KNJIGOM
Sjedeći muškarac s knjigom
(Studija za litografski list „Prorok „I.)
Zagreb, oko 1923 (?).
Plavi pastel.
Izv. num.: Br. 6; Br. IV i IV
Vel. 61,4 x 47 cm.
b) DVA SJEDEĆA MUŠKARCA S KNJIGOM
Dva sjedeća muškarca s knjigom u desnoj ruci.
(Studija za litografski list *Prorok*, 1929).II
Zagreb, oko 1923.(?)
Plavi i crveni pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 623 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 605.

791. a) MUŠKARAC S KNJIGOM (Evanđelist Ivan?).
Klečeći mlađi muškarac piše knjigu.
Zagreb, 1929. (?).
Olovka pastel.
Vel. 51 x 38 cm.
b) MUŠKARAC S KNJIGOM (Evanđelist).
Sjedeći bradati muškarac piše knjigu.
Zagreb, 1929. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 64
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (146 a, b).
Pod.: I. 34. 146 a, b.

791.a SPOMENIK BOLIVARU,arhitektonski nacrt.
Paus papir,olovka.
Vel.106,3 x 109,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,POH-AMZ-1030.

791b. SPOMENIK SIMONU BOLIVARU, skica.
Konjanički spomenik na visokom postolju.
Zagreb, 1929.
Olovka na pauspapiru.
Vel. 76,2 x 70 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
(Pohrana obitelji Meštrović).POH-AMZ-1031.
Lit.: 8941 [sl].

791c. SPOMENIK SIMONU BOLIVARU, skica.
Konjanički spomenik s reljefima na dva postolja.
Zagreb, 1929.
Olovka na pauspapiru.
Vel. 82,2 x 66,1 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (Pohrana obitelji Meštrović).
POH-AMZ-1032.
Lit.: 8941 [sl].

792. MUŠKI AKT
Sjedeći akt podignutih ruku, bez dijela nogu.
Zagreb, oko1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 67.
Vel. 18 x 14 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (257).
Pod.: I. 34. 257.

793. MUŠKI AKT
Sjedeći akt raširenih nogu, bez dijela nogu.
Zagreb, oko 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 60.
Vel. 22 x 14 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (256).
Pod.: I. 34. 256.

794a SKICA NAVJEŠTENJA U KASETI VRATNICA.
Zagreb , 1928.
Olovka na ljubičastom papiru,papir.
Vel.16,3 x 15,8 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn.POH-AMZ-295.

794. MUŠKI AKT U KRUGU I.
Muškarac u hodu s dekorativnim krugom u pozadini.
Zagreb, oko 1930. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: 18; 20.-
Vel. 60 x 40 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (163).
Pod.: I. 34. 163.

795. STOJEĆI MUŠKI AKT
Stojeći akt podignute lijeve ruke, bez dijela nogu.
Zagreb, oko 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 70
Vel. 18,5 x 13,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (259).
Pod.: I. 34. 259.

796. USPRAVNI ŽENSKI LIK
Stojeći ženski lik, glave okrenute natrag, bez dijela nogu.
Zagreb, oko 1930. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 51 x 19,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (120).
Pod.: I. 34. 120.

797. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt prekriženih nogu, pogleda ulijevo.
Zagreb, oko 1930. (?).
Smeđi pastel.
Vel 31 x 21 cm.
Izv. num.: 54.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (73).
Pod.: I. 34. 73.

798. JUREĆI ŽENSKI LIK
(Djevojka u trku s vijorećim haljinama i kosom.
(Studija za *Spomenik zahvalnosti Francuskoj*, ?).
Zagreb, 1930. (?).
Izv. num.: 12.
Vel. 56,5 x 43 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (236).
Pod.: I. 34. 236.

799a.STUDIJA EVANĐELISTE IVANA.
(Na poleđini postament spomenika).
Zagreb ,1930.
Paus papir,olovka.
Vel.39,6 x 21 cm
Vl.:Atelijer Meštrović,Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
Konz.Zav.98.

799. ŽENSKI AKT
Sjedeći akt prekriženih nogu.
Zagreb, 1923- 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 61
Vel. 18,8 x 14 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (500).
Pod.: I. 3. 1. 482.

800. ŽENSKI AKT
Sjedeći ženski akt, lijeve noge preko desne, glave okrenute ulijevo.
Zagreb, 1923- 1930.
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 51.
Vel. 30,2 x 21,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 477).
Pod.: I. 3. 1. 459.

801. ŽENSKI AKT
Sjedeći zgrčeni ženski akt, bez dijela nogu.
Zagreb, 1923- 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 64.
Vel. 18,1 x 13 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 503).
Pod.: I. 3. 1. 485.

802. ŽENSKI AKT
Na boku ležeći akt, s leđa, bez dijela nogu.
Zagreb, 1923- 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 100
Vel. 21 x 34,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 432).
Pod.: I. 3. 1. 414.

803. ŽENSKI TORZO
Stojeći ženski akt podignutog desnog koljena, bez glave, ruku i dijela noge.
Zagreb, 1923- 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 66.
Vel. 20 x 12,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 502).
Pod.: I. 3. 1. 484.

804. ZGRČENI ŽENSKI AKT (Sitting female nude).
Sjedeći zgrčeni akt s rukama nad glavom.
Zagreb, oko 1930. (?).
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 104; Br. 1
Vel. 38 x 31,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 369).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 351; 671 [br. 9].

805. DVIJE KARIJATIDE
Dva stojeća ženska lika u seoskoj odjeći.
Zagreb, 1930.-1936. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34 x 21 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 438).
Pod.: I. 3. 1. 420.

806. ŽENSKI AKT (Poluležeći ženski akt).
Poluležeći ženski akt prekriženih nogu, oslonjen na lijevu ruku.

Zagreb, 1923- 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 71
Vel. 12,8 x 18 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 499).
Pod.: I. 3. 1. 481.

807. a) ŽENA S DJECOM I.
Sjedeća žena s dvoje djece na prsima.
(Studija za spomenik *Zahvalnosti Francuskoj*).
Zagreb, 1930.
Tinta.
Izv. num.: Br. 96.
Vel. 26,6 x 21,5 cm.
b) ŽENA S DJECOM II.
Sjedeća žena ispružene lijeve ruke s dvoje djece u krilu.
Glava s frigijskom kapom.
Crnilo, olovka.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 488 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 470.

808. UZ GITARU
Zagreb, oko 1930. (?).
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 69].

809. ZAGRLJAJ
Ženski akt u krilu muškoga.
Zagreb, oko 1930. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 59.
Vel. 21,5 x 15,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (262).
Izl.: Notre Dame- Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 262; 640 [br. 88 (?)].

810. PLESNI PAR – TANGO
Zagreb, oko 1930. (?).
Olovka.
Izv. num.: 98; 98.
Vel. 26,5 x 21 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (40).
Pod.: I. 34. 40.

811. MUŠKI AKT U KRUGU II.
Muškarac u hodu s dekorativnim krugom u pozadini.
Zagreb, oko 1930. (?).
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 8
Vel. 59 x 48,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 309).
Pod.: I. 3. 1. 291.

812. POROĐENJE
Sjedeća Bogorodica pruženih ruku, u naručju žene; straga druge žene.
Zagreb 1930.
Olovka i masna kreda na natron papiru.
Vel. 44,5 x 63,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović. Inv.POH-AMZ-301.
Pod.: II. 7; 698 [br. 112, sl.]; 719f [br. 113].

813. ROĐENJE IVANOVO (Marijino).
Studija za reljef „Rođenje Ivanovo (Marijino)“.
Zagreb,1930.
Olovka,smeđa kreda,pakpapir.
Vel.89,5 x 63 cm.
Vl.:Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn.POH-AMZ-244

814. EVANĐELIST IVAN I, studija.
Zagreb, 1930 .
Olovka na paus papiru.
Vel. 50 x 34,3 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović. POH-AMZ-252.
Izl.: Zagreb 1943. (?)
Pod.: II. 2. 252; 558 (?).

815. EVANĐELIST IVAN II, studija.
Zagreb, 1930.
Olovka na pauspapiru.
Vel. 47,8 x 31,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović. POH-AMZ-253.
Pod.: II. 2. 253.

816. EVANĐELIST IVAN III, studija.
Zagreb, 1924.- 1930. (?).
Olovka na pauspapiru.
Vel. 50,2 x 37,6 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović. POH-AMZ-254.
Pod.: II. 2. 254.

817.EVANĐELIST IVAN IV,studija
Spomenik s evanđelistom Ivanom i reljefom Madone.
Zagreb,1930-1931.
Olovka,paus papir.
Vel.38,5 x 20,8 cm.
Vl.Atelijer Meštrović,Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović. POH-AMZ-296.

819. MUZICIRAJUĆI ANĐELI
Crtež veoma zgužvan i oštećen.
(Studija za reljef oltara u crkvi Sv. Marka u Zagrebu).
Zagreb, 1930. (?).
Olovka pastel.
Vel. 62,5 x 89 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 366).
Pod.: I. 3. 1. 348.

820. MOJSIJE (Moses).
Zagreb, oko 1930. (?).
Smeđa kreda.
Sign.: I. Meštrović
Vel. 61 x 34,3 cm.
Vl.: Silvestar Meštrović, Zagreb. (Preuzeo iz Atelijera Meštrović 1971).
Izl.: New York 1935.
Pod.: II. 2. 1448; 547 [br. 13, sl.].

821. STUDIJE SOKOLOVA
Osam sokolova ili njihovih glava.
(Studije za spomenik kralju Aleksandru sa sokolom).
Zagreb, oko 1930. (?).
Vel. 72 x 63 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 375).
Pod.: I. 3. 1 357.

822. a) KONJANIK (KRALJ PETAR I). (Studies for the King's Monument).
Tri studije okrunjenog konjanika.
(Skica za *Kraljev kamen* u Splitu).
Zagreb, 1930.
Olovka pastel.
Vel. 57 x 45 cm.
b) KONJANIK (KRALJ PETAR). (Studies for the King' Monument).
Reljef kralja konjanika na kamenom bloku.
Zagreb, 1930.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (180 a, b).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 180 a, b; 640 [44, br. 40, sl.].

823. STRIJELAC
Ciklus crteža Domagojevi ratnici, XIII.
Oko 1930. (?). ili 1952.(Vidi:“Study of an Archer“,1952. Schmeckbeier,1952.)
Smeđi pastel.
Vel. 45 x 62,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 602).
Izl.: Vrpolje 1983.
Pod.: Popis GM 584; 636 [br. 21].

823a. DIO RELJEFA S KONJANICIMA
Konjanici na donjem dijelu postolja spomenika.
(Studija postolja za neizvedeni spomenik Simonu Bolivaru).
Zagreb, 1929-1930.
Olovka pastel.
Vel. 21,5 x 19,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 525).
Pod.: I. 3. 1. 507; 27 [CXI, sl.].

824. SUKOB KONJANIKA
Bitka sabljama dva oklopljena konjanika.
Zagreb, oko 1930. (?).
Modri i crni pastel.
Izv. num.: 150.
Vel. 38 x 51 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (10).
Pod.: I. 34. 10.

825. KOLA S KRILATIM KONJIMA
Skica za nepoznati spomenik.
Zagreb, 1930. (?).
Olovka pastel.
Vel. 20 x 33,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (279)
Pod.: I. 34. 279.

826. POSTOLJE S KLEČEĆOM ŽENOM I S DVOJE DJECE
Reljef na spomeničkom postolju. Dva malena sjedeća lika.
(Skica za *Spomenik zahvalnosti Francuskoj*? 1930).
Zagreb, 1930. (?).
Smeđa kreda.
Vel. 38 x 31,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 363).
Pod.: I. 3. 1. 345.

828. SKICA ZA KAMIN U BLAGOVAONICI S KARIJATIDAMA
Zagreb, 1930. (?).
Olovka na pauspapiru.
Vl.: Tomo Meštrović, Split.

829. ANĐELI SVIRAČI I. (Angeli, igraoščie na svireli I).
Stojeći i sjedeći anđeli sviraju violine.
(Studija za crkvu Sv. Marka u Zagrebu).
Zagreb, 1930-1931.
Ugljen na papiru.
Vel. 187 x 89,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 238).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 220; 665 [br. 81].

830. ANĐELI SVIRAČI II. (Angeli, igraoščie na svireli II).
(Studija za oltar crkve Sv. Marka u zagrebu).
Zagreb, 1930-1931.
Ugljen.
Vel. 209,5 x 93,8 cm.
Vl. Galerija Meštrović, Split (inv. 239).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 221; 665 [br. 82].

831. ANĐELI SVIRAČI III.
Tri stojeća i jedan sjedeći anđeo sviraju violine.
Zagreb, 1930-1931.
Ugljen.
Vel. 195,5 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 240).
Pod.: I. 3. 1. 222.

832. INTERIJER S ANĐELIMA SVIRAČIMA
Stojeći i sjedeći anđeli svirači.
(Studija za oltar crkve Sv. Marka u Zagrebu).
Olovka pastel.
Zagreb, 1930-1931.
Vel. 56 x 50 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 608).
Pod.: I. 3. 1. 590.

833a a)GLAVA ŽENE.
1931.
Crveni pastel na papiru.
Vel.32,4 x 23 cm.
Galerija Meštrović,Split,inv.328a.
b) GLAVA ŽENE.
1931.
Crveni pastel na papiru.
Vel.32,4 x 23 cm.
Galerija Meštrović,Split,inv.328 b.

833. KENTAUR S LUKOM I. (Kentaur).
Kentaur strijelja iz luka.
Zagreb. 1930-1935. (?).
Crvena kreda.

Vel. 18,8 x 14 cm /14,2 x 18,9 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Inv.ozn.AMZ-358.
Pod.: II. 2. 290; II. 7; 698 [br. 113, sl.]; 719f [br 114].

834. KENTAUR S LUKOM II. (Kentaur strijelja iz luka).
Kentaur strijelja iz luka. Na poleđini isto.
Zagreb, 1930-1935. (?).
Crvena olovka na koncept papiru .
Vel. 18,8 x 14,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obiteji Meštrović. POH-AMZ-291.
Pod.: II. 2. 291; II. 7; 698 [br. 114, sl.]; 719f [br. 115, sl.].

835. RASPETI KRIST, studija (Christ en croix, Răstignirea, Kristus na kříži).
Zagreb, 1933-1938. (?).
Ugljen i smeđi pastel.
Vel. 200 x 115 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović. POH-AMZ-282.
Izl.: Pariz 1969, Olomouc-Bukurešt 1970, Prag 1970.
Pod.: II. 2. 281; 594 [br. 50]; 596 [br. 50]; 597 [br. 50].

836. NOLI ME TANGERE
Zagreb, 1930-1940. (?).
Olovka.
Natpis: “A vero Dio Ivan”.
Vel.: 33,5 x 20,5 cm.
Vl.: Zbirka Đure Kokše, Zagreb.ZDJK-140.
Izl.: Zagreb 1989.,Zbirka Kokša,Galerija Klovićevi dvori,Zagreb,2022.
Pod.:11138a.

837. SVETI FRANJO S KRISTOM.
Zagreb, 1930-1940. (?).
Olovka na papiru.
Vel.64 x 51 cm.
Vl.: Zbirka Đure Kokše, Zagreb.ZDJK-143.
Izl.: Zagreb 1989., Zbirka Kokša, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb,2022.
Pod.:11138a.

838. STRIJELAC (Archer).
Čovjek s lukom.
Zagreb, 1931. (?).
Crni pastel.
Vel. 50,8 x 35,6 cm.
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947, Houston 1950.
Pod.: 561 [br. 62]; 568 [br. 25].

839. NAKON PORODA
Zagreb, 1931. (?).
Crtež na sadri.
Vel. 60 x 105 cm.
Izl.: Zagreb 1983.
Pod.: 637 [br. 21].

840. MRTVI KRIST.
Ležeći Krist.
(Studija za reljef u crkvi Sv. Marka u Zagrebu).
Zagreb, 1931-1932. (?).
Ugljen.
Vel. 79,5 x 217 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 243).
Pod.: I. 3. 1. 225.

840a.AUTOPORTRET.
Sjedeći muškarac s knjigom u lijevoj ruci.
Zagreb,1930-1935 ?
Crtež ugljenom na papiru.
Vel.66 x 46 cm.
Vl.Muzej za umjetnost i obrt,Zagreb,Inv.ozn.040999

841. a) MUŠKI I ŽENSKI AKT (Standing Nudes Embracing).
Torza stojećeg muškog i ženskog akta.
Zagreb, 1932. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: 83.
Vel. 38 x 30 cm.
Pod.: 640 [44, br. 35].
b) ANĐEO (?)
Skice dva stojeća lika.
Zagreb, 1932. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (107 a, b).
Pod.: I. 34. 107 a, b.

842. a) ŽENA S DJETETOM
Skica sjedeće žene s djetetom u profilu.
Zagreb, 1932. (?).
Olovka pastel.
Vel. 34,1 x 21,1 cm.
b) DVIJE SJEDEĆE ŽENE. ŽENSKO POPRSJE
Studija za *Povijest Hrvata*, 1932.
Zagreb, 1932. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: br. 91.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 411 a, b).
Pod.: I. 3. 1.

843. a) SJEDEĆI ŽENSKI AKT
Sjedeći akt, glave podbočene lijevom rukom, bez donjeg dijela nogu.
Zagreb, 1932. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 26,5 x 21 cm.
b) SJEDEĆI MUŠKI LIK
Skica sjedećega muškarca, glave poduprte lijevom rukom.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 102
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (86 a, b).
Pod.: I. 34. 86 a, b.

844. a) BOGORODICA S DJETETOM
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu.
(Studija za *Bogorodica s djetetom* za crkvu Sv.Marka u Zagrebu.).
Zagreb, 1932. (?).
Ugljen.
Vel. 125, 5 x 90,5 cm.
b) MRTVI KRIST U KRILU BOGORODICE
Dvije žene oplakuju sjedećeg Krista.
(Studija za *Oplakivanje*,za Crkvu sv.Marka u Zagrebu, 1932).
Zagreb, 1932. (?).
Smeđa kreda.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 256 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 238.

845. SJEDEĆI MUŠKARAC S KNJIGOM
Sjedeći stariji muškarac, s knjigom u desnoj ruci, a lijevom na koljenu.
(Studija za *Sv. Luku*).
Zagreb, 1932. (?).
Olovka pastel.
Vel. 16,7 x 13,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 501).
Pod.: I. 3. 1. 483.

846. ZEMUNSKI MOST
Zagreb, 1932.
Vel. 37 x 26 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod.: II. 1. 183.

847. KONJANIK
Ratnik na krilatom konju.
(Studija stupa mosta u Beogradu).
Zagreb, 1932.
Olovka pastel.
Vel. 25,8 x 44,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 557).
Pod.: I. 3. 1. 539.

848. DVA KONJANIKA
Dva ratnika na krilatim konjima, na stupovima.
(Studija za stupove mosta u Beogradu).
Zagreb, 1932-34.
Olovka pastel.
Vel. 37,9 x 34 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 555).
Pod.: I. 3. 1. 537.

849. KONJANIK
Ratnik na krilatom konju.
(Studija za stup mosta u Beogradu).
Zagreb, 1932-34.
Olovka pastel.
Vel. 30,3 x 28,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 527).
Pod.: I. 3. 1. 509.

850. KONJANIK (Konjanički lik).
Ratnik na krilatom konju, nad dvostrukim stupom.
(Studija za stupove mosta u Beograd).
Zagreb, 1932-34.
Olovka pastel.
Vel. 30,6 x 28,4 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 526).
Pod.: I. 3. 1. 508.

851. DVA KONJANIKA
Dva krilata konjanika na visokim stupovima.
(Studija za stupove nedovršenog mosta kralja Aleksandra u Beogradu).
Zagreb, 1932-34.
Olovka pastel.
Vel. 18 x 18,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 474).
Pod.: I. 3. 1. 456.

852. KOLA S KRILATIM KONJIMA II.
Studija četiri krilata konja pred dijelom kola.
Zagreb, 1932.-34 (?).
Olovka pastel.
Vel. 24,5 x 38,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 528).
Pod.: I. 3. 1. 510.

853. KOLA S KRILATIM KONJIMA
Studija kola s likom i četiri krilata konja.
Zagreb, 1932.-34 (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 368).
Pod.: I. 3. 1. 350.

854. a) KOLA S KRILATIM KONJIMA (Studija za spomenik).
Dvije studije kola sa četiri krilata konja na pilonu.
Zagreb, 1932.-34 (?).
Olovka pastel.
Vel. 21,2 x 34,3 cm.
b) KRILATI KONJ
Studija krilatog konja pred dijelom kola.
Zagreb, 1932.-34 (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 531 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 513.

855. STOJEĆI AKT. STOJEĆI LIK
Dva muška lika.
Zagreb, 1929-1933. (?).
Olovka pastel.
Vel. 37,9 x 30,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 422).
Pod.: I. 3. 1.

855a.STOJEĆI MUŠKI TORZO.
Oko 1935.
Ugljen na papiru.
Vel.42,5 x 38 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split (inv.ozn.80/19,vlasništvo nasljednika I.Meštrovića.)

856. STOJEĆA ŽENA S DJETETOM. SKICA ZA STOJEĆU ŽENU
Dvije studije stojeće žene ili Bogorodice s djetetom.
Zagreb, 1929-1934. (?).
Olovka pastel.
Vel. 37,9 x 30,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 407).
Pod.: I. 3. 1.

857. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom i mitrom na glavi i mačem.
(Studija za *Petra Berislavića* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Olovka pastel.

Vel. 49,5 x 40,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 519).
Pod.: I. 3. 1. 501.

858. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom u ruci i mitrom na glavi.
(Studija za reljef *Petra Berislavića* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Olovka pastel.
Vel. 27,1 x 21,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 523).
Pod.: I. 3. 1. 505.

859. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom, mitrom na glavi i mačem.
(Studija za reljef *Petra Berislavića* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Crni pastel.
Vel. 39,9 x 37,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 554).
Pod.: I. 3. 1. 536.

860. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom, mitrom na glavi i mačem.
(Studija za reljef *Petra Berislavić* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Olovka pastel.
Vel. 27 x 24,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 522).
Pod.: I. 3. 1. 504; 27 [XXI, sl.].

861. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom, mitrom na glavi i mačem.
(Studija za reljef *Petra Berislavića* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Olovka pastel.
Vel. 19 x 20 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 524).
Pod.: I. 3. 1. 506.

862. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom, mitrom na glavi i mačem
(Studija za reljef *Petra Berislavića* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Olovka pastel.
Vel.: 24,3 x 24,3 cm.
Natpis: PETAR BERISLAVIĆ I BAN HRVATSKI
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 521).
Pod.: I. 3. 1. 503.

863. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom, mitrom na glavi i mačem.
(Studija za reljef *Petra Berislavića* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Olovka pastel.
Vel. 41 x 34,6 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 553).
Pod.: I. 3. 1. 535.

864. KONJANIK
Konjanik s biskupskim štapom, mitrom na glavi i mačem.
(Studija za reljef *Petra Berislavića* u Trogiru).
Zagreb, 1933.
Vel. 33,3 x 28 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 520).
Pod.: I. 3. 1. 502.

865. MISTIČNE ZARUKE SV. KATARINE
Zagreb, 1935. (?).
Olovka.
Vel. 23,3 x 35,2 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Inv.ozn.AMZ.359.
Pod.: II. 7; 698 [br 115, sl.]; 719f [br. 116, sl.].

866. BOGORODICA S DJETETOM.
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu.
(Studija za *Gospu Biskupijsku*).
Zagreb, 1937. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: br. a : 76
Vel. 45,2 x 24 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv.574).
Pod.: I. 3. 1. 556.

867. BOGORODICA S DJETETOM
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu.
(Studija za *Gospu Biskupijsku*).
(Na poleđini: Žena bez glave, olovka, prerezani crtež).
Zagreb, 1937. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: Br. 80.
Vel. 45,3 x 27,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 580).
Pod.: I. 3. 1. 562.

868. BOGORODICA S DJETETOM
Sjedeća Bogorodica u pučkoj odjeći s djetetom u krilu.
(Studija za *Gospu Biskupijsku*).
Zagreb, 1937. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: ha : 78
Vel. 44,9 x 31,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 581).
Pod.: I. 3. 1. 563.

869. BOGORODICA S DJETETOM
Skica sjedeće Bogorodice u pučkoj odjeći s djetetom u krilu.
(Studija za *Gospu Biskupijsku*).
Zagreb, 1937. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 81; 85.
Vel. 44,5 x 31,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (109).
Pod.: I. 34. 109.

870. BOGORODICA S DJETETOM
Skica sjedeće Bogorodice u pučkoj odjeći s djetetom u krilu.
(Studija za *Gospu Biskupijsku*).
Zagreb, 1937. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 79
Vel. 44,5 x 31,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (110).
Pod.: I. 34. 110.

871. a) BOGORODICA S DJETETOM (Study for the Madonna with Child).
Skica sjedeće Bogorodice u pučkoj odjeći s djetetom u krilu.
(Studija za *Gospu Biskupijsku*).
Zagreb, 1937. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 7...
Vel. 45 x 31,5 cm.
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
b) BOGORODICA S DJETETOM (Studies for the Madonna with Child).
Skica sjedeće Bogorodice u pučkoj odjeći s djetetom u krilu.
(Studija za *Gospu Biskupijsku*). Posebno lik dječaka s knjigom.
Zagreb, 1937. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (192 a, b).
Pod.: I. 34. 192 a, b; 640 [44, br. 41, sl.].

872. a) BOGORODICA S DJETETOM
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom u krilu, u profilu.
Zagreb,1920- 1937. (?).
Olovka pastel.
Vel. 40 x 28,7 cm.
b) INTERIJER MAUZOLEJA ILI CRKVE (Interijer crkve).
Unutrašnjost i stropna konstrukcija mauzoleja.
Zagreb, 1920-1937. (?).
Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 584 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 566.

872a. STUDIJA ZA POBJEDU (Study for Victory).
Zagreb, 1937. (?).
Crveni pastel.
Vel. 58,4 x 31,7 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 21].

878. SPASITELJ (Der Erlöser, The Saviour).
Sjedeći lik s kuglom u krilu.
Kalota kupole,skica za fresku.(Predložak za fresku u mauzoleju u Otavicama).
Zagreb, 1938.
Tempera na okrugloj šperploči.
Vel. 330 x 150 cm.
Vl.: Mauzolej Meštrović, Otavice. (Do 1968. u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, inv.ozn. AMZ-181).
Pod.: II. 1. 181; 713 [21, br. 14, sl.].,11047.

879. MUŠKI AKT S KUGLOM
Sjedeći muški akt, podignute desne ruke, s kuglom u krilu, u krugu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 27
Vel. 63 x 44,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 280).
Pod.: I.3. 1. 262.,11047.

880. MUŠKI LIK S KUGLOM U KRUGU
Muški akt podignute desne ruke, s kuglom u krilu.
(Studija za freske u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda, olovka.
Vel. 90,3 x 62,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 292).
Pod.: I. 3. 1. 274.,11047.

881. a) SJEDEĆI MUŠKI LIK
Sjedeći muški lik s istočnjačkom kapom.
(Studija za freske kupole Muzoleja u Otavicama).Buda V.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 34.
Vel. 63 x 45,3 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split,inv.ozn.289.,11047.

882. MUŠKI LIK S KUGLOM U KRUGU
Sjedeći muški lik podignute desne ruke, s kuglom i trokutom u krilu.
(Studija za freske u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda, smeđa tempera, olovka.
Vel. 74,5 x 62,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 291).
Pod.: I. 3. 1. 273.,11047.

883. MUŠKI LIK S KUGLOM U KRUGU
Sjedeći muški lik, podignute desne ruke, s kuglom i trokutom u krilu, u krugu.
(Studija za freske u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Vel. 71,2 x 63,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv.290).
Pod.: I. 3. 1. 272.,11047.

884. BOG U KRUGU
Muški lik – Bog, u krugu, s trokutom u lijevoj ruci.
(Studija za freske u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Vel. 75 x 63 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (235).
Pod.: I. 34. 235.,11047.

885. MUŠKI TORZO (Sitting male nude V).
Sjedeći muški akt podignute desne ruke, raširenih nogu.
(Studija za freske u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 31
Vel. 63,5 x 45,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 401).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 383; 671 [br. 14].,11047.

886. MUŠKI AKT
Sjedeći, naprijed nagnuti muški akt, bez dijela nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 45,3 x 63,1 cm.

Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 402).
Pod.: I. 3. 1. 384.,11047.

886a.STOJEĆI MUŠKI AKT.
Studija za fresku u Otavicama.
Zagreb,oko 1938.
Ugljen na papiru.
Vel.51 x 38 cm.
Vl..Galerija Meštrović,Split(inv.ozn.80/20,
vlasništvo nasljednika I.Meštrovića.).

887. MUŠKI LIK
Sjedeći muški akt prekriženih nogu, desne ruke pod bradom.
(Studija za dekoraciju kupole Mauzoleja u Otavicama).
Buda IV.
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 41
Vel. 62,6 c 44,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 286).
Pod.: I. 3. 1. 268.,11047.

887a.SJEDEĆI MUŠKI AKT.
Sjedeći goli muškarac,prekriženih nogu, lijeva ruka
na koljenu.
Zagreb,1938.
Smeđi pastel na papiru.
Vel.51 x 38 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split (ozn.inv.80/21,
vlasništvo nasljednika I.Meštrovića.).

888. SJEDEĆI MUŠKI LIK
Sjedeći muški (?) lik s rukama na prsima.
(Studija za freske u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 3
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 264).
Pod.: I. 3. 1. 246.,11047.

889. MUŠKI AKT (Sjedeći muški akt).
Na podu sjedeći muški akt, s desnom rukom pod bradom.
Buda.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Nr. 1.
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 265).
Pod.: I. 3. 1. 247.,11047.

889a.BUDA II.
Na podu sjedeći muškarac s kapom.
(Studija za dekoraciju kupole Crkve Presvetog otkupitelja
u Otavicama.).
Zagreb,oko 1938.
Ugljen.
Vel.61 x 49,5 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split(inv.279a).

889b.SJEDEĆI KRIST.
Sjedeći Krist s knjigom unutar kružnice.
Zagreb, oko 1938.
Olovka na papiru
Vel.61 x 49,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović,Split, (inv.279b).

890. MUŠKI AKT
Na podu sjedeći muški akt s kapom.
(Studija za freske u Otavicama).Buda III.
Zagreb, oko 1938.
Olovka, crni pastel.
Izv. num.: Br. 33
Vel. 64 x 50 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 284).
Pod.: I. 3. 1. 266.,11047.

891. MUŠKI AKT
Sjedeći muški akt prekriženih nogu, spuštena pogleda.
(Studija za freske u Otavicama).Buda V.
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 30
Vel. 63 x 45,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 289).
Pod.: I. 3. 1. 271.,11047.

892. MUŠKI AKT S KUGLOM (Study for fresco decorations for the dome of the mausoleum at Otavice)
Sjedeći muški akt podignute desne ruke, s kuglom u krilu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 29.
Vel. 63 x 45,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 278).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Pod.: I. 3. 1. 260; 635 [9, br. 33].,11047.

893. MUŠKI LIK SA ČEKIĆEM
Sjedeći muški lik sa čekićem u lijevoj ruci. Michelangelo.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 269).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Pod.: I. 3. 1. 251; 635 [9, br. 35].,11047.

894. MUŠKI LIK
Sjedeći staračkI muški lik, s kapom, podignute desne ruke
i lijevog koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).Muhamed II.
Zagreb, oko 1938.
Crni pastel.
Izv. num.: Br. 50
Vel. 63,6 x 45,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 285).
Pod.: I. 3. 1. 267.,11047.

895. a) MUŠKI LIK
Sjedeći lik starca, glave naslonjene na desnu ruku.

(Studija za fresku u Otavicama).Autoportret.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 7
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 270).
Pod:11047.

896. MUŠKI LIK S KNJIGOM
Sjedeći, straga naslonjeni, lik starca s pločom u rukama.
(Studija za fresku u Otavicama).Konfucije.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 4
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 268).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983.
Pod.: I. 3. 1. 250; 635 [9, br. 37].,11047.

897. MUŠKI LIK
Sjedeći muški lik s egipatskom kapom, glave podbočene o
lijevu ruku, desnom piše ili crta.
(Studija za fresku u Otavicama).Faraon.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 9
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 271).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek.
Pod.: I. 3. 1. 253; 635 [9, br. 36].,11047.

898. MUŠKI LIK – EGIPĆANIN
Sjedeći lik muškarca s egipatskom kapom i kuglom u ruci.
(Studija za fresku u Otavicama).Faraon III.
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: br. a : 4
Vel. 46,6 x 63 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 287).
Pod.: I. 3. 1. 269.,11047.

899. MUŠKI LIK S KNJIGOM
Sjedeći, straga naslonjeni muški lik s knjigom u desnoj
ruci, lijeve oslonjene na desno koljeno.
(Studija za fresku u Otavicama).Mojsije.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 272).
Pod.: I. 3. 1. 254.,11047.

900. MUŠKI LIK – EGIPĆANIN
Sjedeći muški lik sa staroegipatskom kapom, podignutog
pogleda.
(Studija za fresku u Otavicama).Faraon II.
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 3
Vel. 45 x 63,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 282).
Pod.: I. 3. 1. 264.,11047.

901. MUŠKI LIK S KNJIGOM
Sjedeći, natrag oslonjeni muški lik s pokrivalom glave i
knjigom u krilu
(Studija za fresku u Otavicama).Isus Krist.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: Br. 5
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 267).
Pod.: I. 3. 1. 249.,11047.

902. MUŠKI LIK – EGIPĆANIN
Sjedeći, natrag naslonjeni muški lik, sa staroegipatskom
kapom na glavi.
(Studija za fresku u Otavicama).Faraon IV.
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Vel. 44,9 x 63,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 288).
Pod.: I. 3. 1. 270.,11047.

903. MUŠKI LIK
Sjedeći, natrag oslonjeni muški lik, desne ruke na koljenu,
lijeve pod bradom.
(Studija za fresku u Otavicama).Konfucije II.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 266).
Pod.: I. 3. 1. 248.,11047.

904. MUŠKI LIK
Sjedeći, natrag oslonjeni muški lik, prekriženih nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).Muhamed.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: br. 8
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 262)
Pod.: I. 3. 1. 244.,11047.

905. a) BUDA
Sjedeći muški akt s kuglom za leđima.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđecrveni pastel.
Izv. num.: 43.
Vel. 63 x 47 cm.
b) SJEDEĆI MUŠKARAC (Study for the Dome od the Meštrović Family Memorial Chapel).
Sjedeći muški lik, glave podbočene desnom rukom, u krugu građevne kompozicije.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, 1938.
Olovka pastel.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (69 a, b).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 69 a, b; 640 [45, br. 47, sl. str. 33].

906. EGIPATSKO BOŽANSTVO (Study for a Reclining Pharaonic Figure for the Dome of the Meštrović Family Memorial chapel).

Sjedeći egipatski lik s kuglom u krilu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 9.
Vel. 45 x 63 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (68).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: 640 [45, br. 51, sl. str. 33].

907. EGIPATSKO BOŽANSTVO (Study for Seated Pharaonic Figure for the Dome of the Meštrović Family Memorial Chapel).
Sjedeći muški lik s egipatskom kapom, podignutog lijevog koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 40
Vel. 60 x 47 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (22).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 22; 640 [45, br. 52].

908. DVA MUŠKA TORZA
Muški aktovi bez glava, ruku i dijela nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crni pastel.
Izv. num.: 65.
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštroić u SAD 1981. (141).
Pod.: I. 34. 141.

909. MUŠKI AKT S KUGLOM (Figure Study of Christ Holding Orb of the Universe for the Dome of the Meštrović Family Chapel).
Muški akt s podignutom desnom rukom i s kuglom.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 26
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (154).
Izl.: Botre Dame-Batom Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 154; 640 [45, br. 53, sl.].

910. MUŠKI TORZO
Stojeći muški akt bez glave, ruku i dijela nogu, podignutog desnog koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 21.
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (171).
Pod.: I. 34. 171.

911. MUŠKI TORZO
Stojeći muški akt s leđa, bez glave, ruku i nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 41
Vel.: 64 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (178).
Pod.: I. 34. 178.

912. MUŠKI TORZO
Stojeći muški akt bez glave, dijela ruku i nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 23; 43.
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (173).
Pod.: I. 34. 173.

913. MUŠKI TORZO
Stojeći muški akt bez glave i dijela ruku, podignutog desnog koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 22.
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (172).
Pod.: I. 34. 172.

914. MUŠKI TORZO
Stojeći muški akt bez glave, ruku i dijela nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crni pastel.
Izv. num.: 77.
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (140).
Pod.: I. 34. 140.

915. MUŠKI AKT (The Back of a Male Nude).
Sjedeći pogrbljeni muški torzo s leđa, bez glave i dijela nogu.
(Studij za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 25
Vel. 45 x 63 cm
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (23).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 23; 640 [45, br. 44].

916. MUŠKI TORZO (Seated Male Nude, Legs Crossed).
Sjedeći muški akt bez glave, dijela desne ruke i noge.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (15).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 15; 640 [45, br. 45].

917. MUŠKI AKT (Seated Male Nude).
Sjedeći zgrbljeni muški akt, lijeve noge preko desne, spuštene glave.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 17
Vel. 63 x 44 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (179)
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 179; 640 [45, br. 42, sl. str. 11].

918. MUŠKI AKT (Seated Male Nude, Study of Knee).
Sjedeći muški akt, s desnom rukom za vratom, bez dijela nogu. Studija koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 18.
Vel. 45 x 63 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (158).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 158; 640 [45, br. 46].

919. MUŠKI TORZO (Seated Male Nude),
Sjedeći muški akt bez glave, dijela ruku i nogu, podignutog desnog koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 32.
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (169).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 169; 640 [45, br. 43].

920. MUŠKI TORZO
Sjedeći muški akt prignute glave, bez dijela nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crveni pastel.
Izv. num.: 14
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (170).
Pod.: I. 34. 170.

921. MUŠKI TORZO
Na stepenicama sjedeći muški akt bez glave i dijela nogu, glave poduprte desnom rukom.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 10
Vel. 45 x 63 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (174).
Pod.: I. 34. 174.

922. MUŠKI AKT
Sjedeći muški akt, glave oslonjene na desnu ruku, bez dijela nogu i lijeve ruke.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crni pastel.
Izv. num.: 15.
Vel. 45 x 63 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (159).
Pod.: I. 34. 159.

923. KONFUCIJE (Figure Study, for the Dome of the Meštrović Family Chapel).
Sjedeći muški akt s desnom rukom pod bradom.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: 39
Vel. 63 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (21).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 21; 640 [45, br. 54].

924. MUŠKI AKT
Stojeći muški torzo s leđa, bez glave, ruku i dijela nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: 61
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (8).
Pod.: I. 34. 8.

925. GLAVA MLADIĆA
Glava mladića s podignutom desnom rukom.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Izv. num.: 43
Vel. 63,8 x 45 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (415).
Pod.: I. 3. 1; I. 34. 415; 706 [29, sl.]; 712 [30, sl.].

926. EGIPATSKO BOŽANSTVO (?).
Sjedeći lik u staroegipatskoj odjeći, s papirom na koljenima.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Crni pastel.
Izv. num.: 39
Vel. 64 x 51 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (156).
Pod.: I. 34. 156.

927. MUŠKI TORZO (Sitting male nude IV).
Sjedeći muški akt bez glave, prekriženih koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 7
Vel. 63 x 44,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 404).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 386; 86 [112, sl.]; 671 [br. 16, sl.].

928. MUŠKI TORZO
Stojeći muški torzo podignutog desnog koljena.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 20

Vel. 63,4 x 45,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 402).
Pod.: I. 3. 1. 384.

929. MUŠKI TORZO S KNJIGOM (Sitting male nude with book).
Na stepenicama sjedeći muški lik bez glave i dijela nogu, s knjigom u krilu.
(Studija za fresku u Otavicama).Studija za Isusa Krista.
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 8
Vel. 45,2 x 63,3 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 403).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 385; 635 [9, br. 34]; 671 [br. 15].,11047.

930. MUŠKI TORZO (Sitting male nude III).
Na stepenicama sjedeći muški akt, oslonjen na desnu ruku, bez glave i dijela nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).Studija za Muhameda.
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 77
Vel. 45,2 x 63 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 398).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 380; 671 [br. 13].,11047.

930a.SJEDEĆI MUŠKI AKT.(Studija za dekoraciju kupole u Otavicama.).
Sjedeći muški akt poduprt desnom rukom na koljenu.
Zagreb,oko 1938.
Ugljen na papiru.
Vel.45,3 x 63,1 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split(inv.378).

931. MUŠKI TORZO
Sjedeći muški akt bez glave, oslonjen na lijevu ruku, s leđa.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 17
Vel. 45,4 x 63 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 296).
Pod.: I. 3. 1. 278.

932. MUŠKI TORZO
Sjedeći muški akt bez glave i dijela raširenih nogu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 28
Vel. 63 X 44,8 CM.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 295).
Izl.: Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 277; 671 [br. 1].

933. MUŠKI AKT S KUGLOM
Sjedeći muški akt, podignute desne ruke, s kuglom u krilu.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 13
Vel. 63,8 x 45,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 281).
Pod.: I. 3. 1. 263.,11047.

934. ARHANĐELI (Study of Archangels).
Stojeći anđeli, sjedeći Mojsije i egipatski lik.
(Predložak za fresku u mauzoleju u Otavicama).Segment kupole-Arkanđeli , Mojsije i proročica.
Zagreb, 1930-1938.
Ugljen i pastel na šperploči.
Vel. 556 x 238 x 70 cm. (vel. trapeza)./515 x 250 cm.
Vl.: Mauzolej Meštrović, Otavice. (Do 1968. u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, inv. ozn.AMZ-180).
Pod.: II. 1. 180; 46 [60, br. 115, sl.]; 713 [21, br. 13, sl.].,11047.

935. ANĐEO
Stojeći anđeo s krilima.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Olovka i smeđa kreda.
Izv. num.: br. a : 44
Vel. 63,5 x 45 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 283).
Pod.: I. 3. 1. 265; 86 [br. 122, sl.].,11047.

936. GLAVA ANĐELA (Golova Angela).
Glava anđela u profilu.
(Studija za fresku u Otavicama).Arkanđeo.
Zagreb, oko 1938.
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 49
Vel. 61 x 44 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 617).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 599; 665 [br. 84].,11047.

937. GLAVA ANĐELA (Golova Angela).
Glava anđela s dijelom krila.
(Studija za fresku u Otavicama).Arkanđeo.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: br. a : 48
Vel. 61 x 44 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 618).
Izl.: Moskva-Lenjingrad-Kijev 1989.
Pod.: I. 3. 1. 600; 665 [br. 85].,11047.

938. ANĐEO
Poprsje anđela podignutih sklopljenih ruku.
(Studija za fresku u Otavicama).Arkanđeo.
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Izv. num.: br. a. 11
Vel. 126 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 263).
Pod.: I. 3. 1. 245.,11047.

939. ANĐEO
Poprsje anđela podignutih ruku.
(Studija za fresku u Otavicama).Arkanđeo.
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda i crni pastel.
Vel. 89 x 62,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 301).
Pod.: I. 3. 1. 283.,11047.

940. ANĐEO
Stojeći lik anđela s krilima.
(Studija za fresku u Otavicama).Arkanđeo.
Zagreb, oko 1938.
Olovka i smeđa kreda.
Izv. num.: br. a : 38
Vel. 63,3 x 44 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 275).
Pod.: I. 3. 1. 257.,11047.

941. ANĐEO.
Stojeći lik anđela s krilima.
(Studija za fresku u Otavicama).Arkanđeo.
Zagreb, oko 1938.
Olovka i smeđa kreda.
Izv. num.: br. a : 37
Vel. 63,8 x 45 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 276).
Pod.: I. 3. 1. 258.,11047.

941a.OTKUPITELJ.(Studija za fresku na stropu u Otavicama).
Glava muškarca s rukom u kosi.
Tamno smeđi pastel na papiru.
Vel.63,8 x 45 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split (inv.415).

942. ANĐEO
Stojeći anđeo sklopljenih krila.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 247 x 90 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (249).
Pod.: I. 34. 249.,11047.

943. ANĐEO (Cartoon of Archangel for the Dome of the Meštrović Family Memorial Chapel).
Stojeći anđeo s krilima, podignutih sklopljenih ruku.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 310 x 90 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (250).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 250; 640 [45, br. 50].,11047.

944. GLAVA ANĐELA (Study of Archangel for the Dome of the Meštrović Family Memorial Chapel).
Glava anđela u profilu, pogleda uvis.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđi i crveni pastel.
Izv. num.: 52.
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (60).
Izl.: Notre Dame- Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 60; 640 [45, br. 48, sl. str. 34].,11047.

945. ANĐEO (Cartoon of Archangel for the Dome of the Meštrović Family Memorial Chapel).
Stojeći anđeo s krilima, podignutih sklopljenih ruku.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Ugljen.
Vel. 310 x 90 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (251).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 251; 640 [45, br. 49, sl. str. 34].,11047.

946. ANĐELI I SJEDEĆI LIKOVI
Segment kružnog stropa s dva reda stojećih anđela i pet sjedećih muških likova.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Olovka, crni pastel.
Izv. num.: br. a : 41
Vel 44,5 x 54,8 cm.
Vl. Galerija Meštrović, Split (inv. 277).
Pod.: I. 3. 1. 259.,11047.

947. ANĐELI I SJEDEĆI LIKOVI
Segment kružnog stropa sa tri reda stojećih anđela i pet sjedećih muških likova.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Olovka, crni pastel.
Izv. num.: br. a. 42
Vel. 48 x 49,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 274).
Pod.: I. 3. 1. 256.

948. LIK U KRUGU, S ANĐELIMA I SJEDEĆIM LIKOVIMA
Bog Otac, skupina anđela i tri sjedeća muška lika.
(Studija za fresku u Otavicama).
Zagreb, oko 1938.
Smeđa kreda i olovka.
Vel. 103,5 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 258).
Pod.: I. 3. 1. 240; 42 [19].,11047.

949. MOJSIJE, SFINGA, ARHANĐELI, studij aza fresku, Otavice (Moses, Sphinx, Erzengel; Moses Sphynx, Archangels).
Predstavnici religija Irana, Egipta, Indije, Kine i Afrike. Likovi arhanđela. Spasitelj na kružnoj ploči.
Zagreb, 1938-1941. (?).
Ugljen i krejon na šperpločama.
Možda crtao J. Kljaković prema Meštrovićevim studijama (?).
Vel. 3 kom. 556 x 238 x 70 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 181). Danas u Mauzoleju u Otavicama.
Lit.: II. 2. 218; 46 [60, br. 115, sl.]; 713 [21, br. 13, sl.]; 7879; 8586; 8706; 8749.,11047.

950. MUŠKI AKT.
Studija za dekoraciju kupole Muzoleja u Otavicama.
Sjedeći muški akt.Buda IV.
Zagreb, oko 1938. (?).
Olovka, smeđa kreda.
Izv. num.: Br. 41

Vel. 62,6 x 44,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 286).
Pod.: I. 3. 1. 268.,11047.

954. a) MUŠKI AKT
Stojeći akt podignute desne ruke, lijeve spuštene.
(Studija za *Adama*, 1939-1940).
Zagreb, oko 1940. (?).
Smeđi pastel.
Izv. num.: Br. 155
Vel. 57,1 x 38,5 cm.
b) POPRSJE MUŠKARCA
(Gornja polovica crteža).
Glava i ramena, s lijevom rukom iza glave.
Zagreb, oko 1940. (?).
Smeđi pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split, (inv. 346 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 238.

955. MOLITVA NA GORI (Prière sur la montagne,U Getsemanu).
Zagreb, 1940-1942.
Ugljen na pakpapiru.
Vel. 178,8 x 131 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,Inv.ozn.POH-AMZ-271.
Izl.: Pariz 1969, Olomouc-Bukurešt-Prag 1970,
Zagreb 1983.
Pod.: II. 2. 271; 594 [br. 49]; 595 [br. 49]; 596 [br. 49]; 597 [br. 49]; 641 [115, sl.]; 719f [br. 119, sl.].

956. USKRSNUĆE LAZAROVO.(Lazarovo uskrsnuće.).
Krist podignutih ruku, pred njim sjedeći akt; iza njega skupina ljudi.
Zagreb, 1940.-1942.
Ugljen na natron papiru.
Vel. 180 x 150 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-302.
Izl.: Zagreb 1983.
Pod.: 584 [45, sl.]; 698 [br. 116, sl.], 719f [br. 117, sl.].

957. PROPOVIJED NA GORI (Esquisse pour Serment sur la montagne).
Zagreb, 1940.-1942.
Ugljen na pakpapiru.
Vel.: 178,5 x 149,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn.POH-AMZ-269.
Izl.: Zagreb 1932, Pariz 1933, Zagreb 1983.
Pod.: II. 2. 269; 541 [br 90]; 545 [br. 11]; 641 [115, br. 225, sl.].

958. PROPOVIJED NA GORI
Zagreb, 1940. (?).
Crtež olovkom.
Vel. 20,5 x 16,7 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split.Inv.br.256. (Iz zbirke dr. Ive Tartaglie, Split).

959. BIJEG U EGIPAT (La fuite en Egypte, Fuga în Egipt, Útěk do Egypta).
Zagreb, 1940.-1942.
Ugljen na pakpapiru.
Vel. 179,3 x 149,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-270.
Izl.: Pariz 1969, Bukurešt-Prag-Olomouc 1970.
Pod.: II. 2. 270; 594 [br. 48]; 595 [br. 48]; 596 [br. 48]; 597 [br. 48].

961. KRIST PIŠE PO PIJESKU (Krist i preljubnica).
Scena iz Kristova života.
Zagreb, 1940-1941. (?).
Ugljen na pakpapiru.
Vel. 179,5 x 212 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-274.
Pod.: II. 2. 274.

964. KRIST I DVA LIKA (Christ and two Figures).
Zagreb, 1940-1941. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 78].

966. KRIST I FARIZEJI
Zagreb, 1940-1941. (?).
Vl.: Vera Veisz, Zagreb (nudi na prodaju 1955).

968. RASPETI KRIST (Studija).
Zagreb, 1935-1941. (?).
Smeđa kreda na pakpapiru.
Vel. 182 x 65,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-280.
Pod.: II. 2. 280.

969. RASPETI KRIST (Studija).
Zagreb, 1935-1941. (?).
Ugljen na pakpapiru.
Vel. 200 x 115 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-282.
Pod.: II. 2. 282.

971. ŽENE NA GROBU (Uskrsnuo je!,
Žene kod groba,Uskrsnuće,Anđeo i tri Marije).
Tri klečeće žene i stojeći anđeo.
Zagreb, 1940-1942. (?).
Ugljen,pakpapir.
Vel. 185,5 x 122,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-283.
Pod.: II. 2. 283.

972. RASPETI KRIST, studija.
Dva lika raspetog Krista, jedan s drvom križa, drugi bez njega.
Zagreb, 1933-1940. (?).
Ugljen,pakpapir..
Vel.200 x 84 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Pohrana obitelji Meštrović.
Inv.ozn.POH-AMZ-281.

976. UZAŠAŠĆE KRISTOVO (Ascension, Upraise).
Krist uzlazi na nebo podržavan od dva anđela.

Zagreb, 1940-1941. (?).
Pastel.
Vel.89,8 x 63,1 cm
Vl.: Syracuse University, SAD. (Kupljeno od Petra Meštrovića 1964).Inv.br.1964.207
Izl.: Svjetska izložba 1964, North Syracuse 1966, Notre Dame 1974.
Pod.: 42 [28, br. 131, sl.].

978. SJEDEĆI MUŠKI AKT S KNJIGOM
Stariji muškarac, pogleda uvis, piše u knjigu.
(Studija za *Sv. Jerolima*?).
Split, 1940-1941. (?).
Olovka pastel.
Vel. 71 x 50,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 373).
Pod.: I. 3. 1. 355.

979. SJEDEĆI MUŠKARAC
Na podu sjedeći muški lik s knjigom u krilu, s rukama na glavi.
Zagreb, 1940-1941.
Pastel.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.

980. SJEDEĆI MUŠKARAC
Na podu sjedeći muški lik, prignute glave, s rukama na glavi.
Zagreb, 1940-1941.
Pastel.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.

981. SV. JERONIM (St. Jerome).
Zagreb, 1940-1941. (?).
Ugljen.
Vel. 71 x 50,1 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 373).
Izl.: Ljubljana-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: 635 [9, br. 39]; 671 [br. 10].

982. BOGORODICA S DJETETOM (Skica za Gospu s djetetom III, Madonna and child).
Sjedeća Bogorodica, desne noge preko lijeve, gleda dijete u naručju.
Zagreb, 1940-1941. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 124,5 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.Pohrana obitelji Meštrović, (inv. pohrane 80/14).
Pod.: I. 3. 1. 144.

983. BOGORODICA S DJETETOM
Sjedeći lik Bogorodice s djetetom koje diže ruku prema njezinom licu.
Zagreb, 1940-1941. (?).
Pastel.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.

984. ŽENA S KNJIGOM (Olga Meštrović).
Sjedeća žena s knjigom u objema rukama.
Split, 1941. (?).Crtež se također vezuje uz skulpturu „ Žena koja čita „ ili Olga čita,nastale u prosincu 1921. u Dubrovniku.

Olovka pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 259).
Pod.: I. 3. 1. 241.

985. KRIST (Ulazak u Jeruzalem).
Krist na magarcu s palminom grančicom u ruci.
Zagreb, 1941. (?).
Smeđi pastel.
Vel. 125 x 89,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. pohrane 80/17).
Izl.: Zagreb 1943.
Pod.: I. 3. 1. 147; 558.

986. KRIST, detalj (Ulazak u Jeruzalem,Studija Krista).
Krist na magarcu s dijelom grančice u lijevoj ruci, desne ispružene.
Zagreb,1941.
Pastel i olovka
Vel.126 x 90 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn.POH-AMZ-278.

987. ULAZAK U JERUZALEM (Entrance into Jerusalem).
Krist na magarcu i više ljudi iza njega i pred njim.
Zagreb, 1941. (?).
Smeđi pastel.
Vel. manja od naravne.
Vl.: Nasljednici Side Kesterčanek, Zagreb.
Pod.: 40 [38, sl.]; 42 [28, br. 142, sl.].

988. NOLI ME TANGERE! (Ne dotiči me se, Do not touch me).
Klečeći ženski lik i stojeći Krist.
Zagreb, 1941.
Olovka i pastel.
Vel. 180 x 122 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 210).
Pod.: I. 3. 1. 194; 40 [34, sl.]; 42 [28, br. 129, sl.]; 46 [58, br. 77, sl.]; 712 [12].

989. RASPELO (Study for Christ on the Cross).
Krist na križu, lijeve noge preko desne.
Zagreb, 1941. (u zatvoru).
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod.: 42 [28, br. 127, sl.].

990. RASPELO (Crucifixion).
Zagreb, oko 1941. (?).
Pastel.
Vel. 150 x 101,6 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD.
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [46, br. 56].

991. OPLAKIVANJE, studija, detalj.
Zagreb, (?).
Olovka.
Vel. 8,8 x 11,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod.: II. 2. 293.

992. STUDIJA ZA PIETÀ (Study for the Pietà).
Mrtvi Krist u naručju muškarca i žene.
(Studija za *Rimsku Pietà*. Prema Riceu, izvedeno u zatvoru 1941).

Zagreb, 1941.
Conte kreda.
Vel. 62 x 45,1 cm.
Vl.: Syracuse University. (Kupljeno od Petra Meštrovića 1964).Inv.1964.209
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 42 [28, br. 132, sl.]; 605 [59, br. XI, sl.].

994. KRISTA POLAŽU U GROB
Zagreb, zatvor, XII. 1941.
Ugljen na pakpapiru.
Vl.: (Darovao čuvaru u zatvoru).
Pod.: I. 4. 134.

995. SKIDANJE S KRIŽA
Dvije muške i dvije ženske osobe spuštaju Krista s križa.
Zagreb, 1941.
Smeđi i crni pastel.
Vel. 184 x 90 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 211).
Pod.: I. 3. 1. 195; 712 [12].

996. SKIDANJE S KRIŽA (Skica za *Skidanje s križa*).
Dva muškarca nose Krista, žena ga oplakuje.
Zagreb. 1941.
Olovka i pastel.
Vel. 156,9 x 89,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.Pohrana obitelji Meštrović, (inv. pohrane 80/13).
Pod.: 40 [52, sl.].

998. ŽENE POD KRIŽEM (Women under the Cross).
Pet žena pod donjim dijelom križa.
Zagreb, 1941. (u zatvoru).
Olovka pastel.
Vel. manja od naravne.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod. 42 [28, br. 126, sl.].

999. LIKOVI POD KRIŽEM (Figures at the Foot of the Cross).
Zagreb, 1941. (?).
Ugljen.
Vel. 150 x 178 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović. SAD.
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod. 640 [45, br. 55].

1000. RESURREXIT (Žene kraj groba, Uskrsnuo je, He has arised).
Tri klečeće žene i stojeći anđeo. Lonac do nogu žena.
Zagreb, 1941.
Olovka pastel.
Vel. 174 x 122 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv 209).
Pod.: I. 3. 1. 193; 40 [61, sl.]; 42 [28, br. 128, sl.]; 86 [br. 121, sl.]; 712 [12].

1001. ŽENE POD KRIŽEM (Women under the Cross).
Pet žena plače pod križem.
Zagreb, 1941.
Olovka pastel.
Vel. 121 x 88 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 208).
Pod.: I. 3. 1. 192; 42 [28, br. 126, sl.]; 46 [57, br. 72, sl.].

1002. UZAŠAŠĆE (Upraise, Ascencion).
Krist uzlazi, podržavan od dva anđela.
Zagreb, 1941-1942.
Crna kreda.
Sign.: I Meštrović
Vel. 89,5 x 62,9 cm.
Vl.: Syracuse University. (Kupljeno od Petra Meštrovića 1964).
Izl.: New York 1964, North Syracuse 1966, Notre Dame 1974.
Pod.: 42 [28, br. 131, sl.]; 605 [59, br. XII, sl.].

1004. a) GLAVA STARCA (Evanđelist).
Zagreb, 1941. (?).
Olovka.
Izv. num.: 5
b) SJEDEĆI MUŠKI LIK – EVANĐELIST
Pogrbljeni stariji muškarac piše knjigu na koljenima.
Zagreb, 1941. (?).
Olovka.
Vel. 50 x 71 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (168 a, b).
Pod.: I. 34. 168 a, b.

1005. EVANĐELIST
Sjedeći stariji muškarac gleda uvis, s knjigom na koljenima.
Zagreb, 1941. (?).
Olovka, smeđi pastel.
Vel. 50 x 37,5 cm.
Vl.: Izvoz obiteji Meštrović u SAD (119).
Pod.: I. 34. 119.

1006. EVANĐELIST
Sjedeći bradati muškarac piše knjigu na koljenima.
Zagreb, 1941. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: 133
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (164).
Pod.: I. 34. 164.

1007. PROROK II. (Prophet).
Na podu sjedeći muškarac desnom rukom spuštenom, lijevom do glave.
Zagreb, 1941.
Pastel.
Vel. 121 x 88 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 207).
Pod.: I. 3. 1. 191.

1008. PROROK I. (Prophet).
Na podu sjedeći muškarac piše knjigu, en face.
Zagreb, 1941.
Olovka, pastel.
Vel. 121 x 88 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 206).
Pod.: I. 3. 1. 190; 46 [57, br. 71, sl.].

1009. EVANĐELIST
Sjedeći bradati muškarac, glave naslonjene na desnu ruku, lijevom do koljena.

Zagreb, 1941.
Pastel.
Izl.: Zagreb 1944.

1010. PROROK U INTERIJERU. ŽENSKI AKT
Sjedeći muškarac pogleda uvis. sjedeći ženski akt.
Zagreb, 1941. (?).
Olovka pastel.
Vel. 25,5 x 20,5 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD (284).
Pod.: I. 34. 284.

1011. JOB
Sjedeći muški akt pogleda uvis. (Studija za *Joba*).
Sjedeći zgrčeni muški akt, skupljenih ruku, pogleda uvis.
Zagreb, zatvor, XII. 1941.
Olovka pastel.
Vel.: 71 x 49,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 374).
Izl.: Zagreb 1983, Ljubljana-Split-Osijek 1983, Split-Sinj 1995.
Pod.: I. 3. 1. 356; 108 [31, br. 99, sl.]; 125 [317, br. 264, sl.]; 635 [9, br. 38]; 641 [117, sl.]; 671 [br. 11, sl..].

1012. EVANĐELIST
Olovka.
Vel. 68,5 x 44 cm.
Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv.br.1181). (Iz Zbirke dr.Ive Tartaglie).
Pod.: XVI. 48.

1013. PROROK (Skica za apostola, Prophet).
Na podu sjedeći muškarac piše knjigu, s boka.
Zagreb, 1941.
Olovka pastel.
Vel. 124,6 x 89,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.Pohrana obitelji Meštrović, (inv. pohrane 80/15).
Pod.: I. 3. 1. 145; 40 [70, sl.]; 42 [28, br. 130, sl.]; 46 [57, br. 71, sl.].

1014. ANĐEO I TRI MARIJE
(Dvije varijacije prikaza na istom listu).
Zagreb, 1941. (?).
Olovka pastel.
Vel. 44,8 x 63 (44,8 x 31,5 / 44,8 x 30) cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Pohrana obitelji Meštrović. POH-AMZ-1398.
Pod.: II. 7; 698 [br. 117, sl.].

1015. BOGORODICA S DJETETOM
Bogorodica i dijete sjede uz badnjak, a anđeo svira violinu.
Zagreb, zatvor, 24. XII. 1941.
Ugljen na pakpapiru.
Sign.-zapis: Svojoj Olgi i Mati za Božić 1941. tata.
Vel. 89 x 123 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?). (Poslano 1961. iz Atelijera Meštrović Olgi u South Bend).
Pod.: II. 2. 284; 40 [18, sl.]; 10295 [222].

1016. MAJKA I DIJETE
Sjedeća žena s rupcem na glavi, u profilu, s djetetom u krilu.
Zagreb, 1942.
Olovka pastel na zelenkastom papiru.
Vel. 125,5 x 89,7 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod.: 125 [317, br. 244, sl.].

1017. PIETÀ
(Studija za Pietà).
Krist u naručju Marije, muški i ženski lik.
Zagreb, 1942.
Olovka pastel na zelenkastom papiru.
Sign.: I. Meštrović 1942
Vel. 210 x 100 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: 125 [317, br. 252, sl.].

1018. PIETÀ (Study for Pietà).
Krist, muškarac i dvije žene.
Rim, 1942.
(Po Riceu, nastala u zatvoru 1941).
Smeđa olovka, pastel.
Vel.44,4 x 57,8 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture School of Architecture, Minneapolis, SAD.,Inv.br.1934.3
Pod.: 42 [28, br. 133, sl.]; 46 [58, br. 79, sl.].

1019. STUDIJA ZA PIETÀ (Study for Pietà).
Skupina s pet likova.
Rim, 1942.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 51].

1020. PIETÀ (Studija za “Rimsku Pietà”).
Uspravni lik Krista podržavan od tri žene i jednog muškarca.
Rim, 1942. (?).
Pastel.
Vel. 70,2 x 48,2 cm.
Vl.: Obiteljska zbirka “Zvonimir Pučar”, Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 35, sl.].

1021. PIETÀ (The Pieta, Study for the Pieta).
Krist podržavan od muškarca i dvije žene.
Rim, 1942.
Kreda.
Natpis: Ivan Meštrović by his wife Olga Meštrović.
Vel. 99 x 68,5 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD. (Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947, Notre Dame 1974.
Pod.: 561 [br. 55]; 605 [53, br. 5, sl.].

1022. PIETÀ (Study for Pieta).
(Studija za *Rimsku Pietà*).
Krist podržavan od muškarca i dvije žene.
Zagreb-Rim, 1942. (?).
Olovka pastel.
Sign.: Ivan Meštrović signed by his wife Olga Meštrović
Vel. 54,6 x 32,4 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD. (Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947, Notre Dame 1974, 1983.
Pod.: 561 [br. 52]; 605 [53, br. 7, sl.]; 640 [46, br. 58, sl.].

1023. PIETÀ (Study for the Pietà).
Rim, 1942.
Olovka pastel.
Sign.: “I. Meštrović, 1942”
Natpis: Ivan Meštrović by his wife Olga Meštrović
Vel. 99 x 54 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974, 1983.
Pod.: 605 [53, sl. str. 18]; 640 [46, br. 57, sl. str. 35].

1024. PIETÀ
Zagreb, 1942.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 20].

1024a OPLAKIVANJE KRISTA (Skica za Rimsku Pietu).
Rim,1942.
Olovka na papiru..
Vl.:Zbirka Đure Kokše,Zagreb
Izl.Zbirka Kokša,Galerija Klovićevi dvori,Zagreb,2022.
Pod.11138a.

1024b SKIDANJE S KRIŽA.(Skica za Rimsku Pietu).
Rim,1942.
Olovka na papiru
Vl.:Zbirka Đure Kokše,Zagreb
Izl.:Zbirka Đure Kokše,Galerija Klovićevi dvori,Zagreb,2022.
Pod.11138a.

1024c PIETA.(Skica za Rimsku Pietu).
Rim,1942.
Olovka na papiru.
Vl.:Zbirka Đure Kokše,Zagreb
Izl.:Zbirka Đure Kokše,Galerija Klovićevi dvori,Zagreb,2022.
Pod.:11138a

1024d PIETA. (Skica za Rimsku Pietu).
Rim,1942.
Olovka na papiru.
Vl.:Zbirka Đure Kokše
Izl.:Zbirka Đure Kokše,Galerija Klovićevi dvori,Zagreb,2022.
Pod.:11138a.

1025. KRIST (Standing Christ).
Stojeći lik Krista, podignute desne ruke.
Rim, 1942. (?).
Olovka pastel.
Vel. 63,5 x 33 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [53, br. 9, sl.].

1026. KRIST NOSI KRIŽ (Christ carring Cross).
Polulik Krista s križem na ramenu.
Rim, 1942. (?).
Crvena kreda.
Sign.: Ivan Meštrović by Olga
Vel. 63,5 x 87,6 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [53, br. 10, sl.]; 640 [46, br. 59].

1027. PREOBRAŽENJE (Study for the Transfiguration).
Rim, oko 1942.
Crvena kreda.
Sign.: I. Meštrović
(Drveni reljef zvan “Uprise” (Ustanak, Pobuna...) u Galeriji Meštrović, Split.
Vel. 73,7 x 22,3 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974, Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: 605 [54, br. 13, sl.]; 640 [47, br. 70].

1028. MARIJA, POSREDNICA MILOSTI
Rim, 1942.
Vel. naravna .
Vl.: Zavod Sv. Jerolima, Rim.
Pod.: 8766.

1029. JOB
Zagreb, 1942. (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Pod.: 561 [br. 53].

1029a.MUŠKI AKT(studija).
Rim,1942.(?).
Crtež.
Vel.87,6 x 45,7 cm.
Vl.:Prodano na aukciji BONHAMS,
San Francisco,25.10.1992.

1030. STUDIJA SV. JERONIMA (Study for St. Jerome).
Sjedeći muški akt, glave podbočene lijevom rukom.
Rim, 1942. (?).
Olovka pastel.
Sign.: “Ivan Meštrović by Olga Meštrović”
Vel. 22,9 x 18,4 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [53, br. 11, sl.].

1031. MOJSIJEVO PREOBRAŽENJE
(Study of Moses in the Transfiguration).
Starački muški lik s knjigom, podignuta pogleda.
Rim, 1942. (?).
Olovka pastel.
Vel. 73,7 x 55,9 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [54, br. 13, sl.].

1032. OGNJIŠTE
Kamin s karijatidama u palači na Mejama.
(Crtež namijenjen obiteji u Splitu).
Zagreb, I. 1942.
(Vjerojatno izgubljeno u slanju).
Pod.: I. 4. 18.

1033. SJEDEĆI KRIST
Rim, 1943.
Olovka pastel.
Vel. 12,3 x 8,8 cm.
Vl.: Zbirka Signorelli, Rim.
Pod.: 8766.

1034. KRIST I MARIJA MAGDALENA
Stojeći Krist i klečeća žena.
(Studija za drveni reljef *Noli me tangere*).
Lausanne, 1943. (?).
Vel. 62,5 x 44,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 304).
Pod.: I. 3. 1. 286.

1035. KRIST I PRELJUBNICA (Isusovo suđenje bludnici).
Klečeći Krist i žena okružena mnoštvom ljudi.
(Studija za *Isusovo suđenje bludnici* ,studija za litografski list br.3).
1923. ili 1943. (?).
Olovka pastel.
Izv. num.: br. a : XXXIII i 24
Vel. 45,1 x 60 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 609).
Pod.: I. 3. 1. 591.

1036. KRIST PODUČAVA (Christ Teaching, Standing Christ).
Ženeva, 1945. (?).
Olovka pastel (?).
Vel. 63,5 x 33 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974, Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: 605 [53, br. 19, repr. str. 21]; 640 [46, br. 61].

1037. SKIDANJE S KRIŽA (Snemanje s križa).
Ženeva, 1945.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 23 i 24].

1038. STUDIJA ZA APOSTOLA(Study of Apostle)
Ženeva ,1945.
Crvena kreda
Vel.61x39,8 cm
Vl.Syracuse University,SAD ,Inv.1955.20

1039. SV. JERONIM (St. Jerome, Study for St. Jerome).
Zgureni, na podu sjedeći starački lik s knjigom.
(Studija za *Sv. Jeronima* u Washingtonu).
Ženeva, 1945.
Crvena i crna kreda.
Sign.: I Meštrović 1945
Vel. 144,8 x 92,7 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [54, br. 8, sl.]; 640 [46, br. 69, sl.].

1040. SV. JERONIM (St. Jerome).
Ženeva, 1945.
Pastel.
Vel. 116,8 x 98,2 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD. (Kupljeno od Petra Meštrovića, 1965).Inv.1955.28
Izl.: New York 1947, 1964, Notre Dame 1974.
Pod.: 561 [br. 49]; 605 [59, br. XII].

1041. SV. JERONIM, studija (Étude pour Saint Jerome, Studie ke sv. Jeronymovi, Studiu pentru Sf. Eremia).
Ženeva, 1945. (?).
Ugljen.
Vel. 150 x 90 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (?).
Izl.: Pariz 1969, Prag-Bukurešt-Olomouc 1970.
Pod.: 46 [58, br. 78, sl.]; 584 [br. 46, sl.]; 594 [br. 46]; 595; 596 [br. 46]; 597 [br. 46]; 690 [br. 46, sl.].

1042. STUDIJA STIGMATIZACIJE SV. FRANE (Study for the Stigmata of St. Francis).
(Studija za reljef u franjevačkoj crkvi u Rimu).
Ženeva, 1945. (?).
Olovka pastel.
Natpis: To Father J. Wilson from Olga Mestrovic
Vel. 19 x 12,7 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [54, br. 18, sl.].

1043. VIZIJA SV. FRANE (Vision of St. Francis).
Ženeva, 1945. (?).
Olovka pastel.
Vel. 19 x 12 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [54, br. 19].

1044. POSLJEDNJA VEČERA (The Last Supper).
Ženeva, 1945. (?).
Ugljen.
Vel. 170,2 x 343 cm.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).
Izl.: Notre Dame 1983.
Pod.: 640 [46, br. 65, sl. str. 24-25].

1045. POSLJEDNJE VEČERA
Isus s apostolima za stolom.
(Studija za uljenu sliku u Galeriji Meštrović).
Ženeva, 1945. (?).
Olovka pastel.
Vel. 41,7 x 41 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 604).
Pod.: I. 3. 1. 586.

1046. POSLJEDNJA VEČERA
Ženeva, 1945. (?).
Ugljen.
Vel. 87 x 135 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (284).
Pod.: I. 34. 248.

1047. POSLJEDNJA VEČERA (The Last Supper).
Isus s učenicima za stolom.
(Studija za sliku u Galeriji Meštrović).
Ženeva, 1945. (?).
Ugljen.
Vel. 87,5 x 130 cm.
Vl.: Izvoz obitelji Meštrović u SAD 1981. (247).
Izl.: Notre Dame-Baton Rouge 1983.
Pod.: I. 34. 247; 640 [47, br. 66].

1048. KRIST NA KRIŽU (Christ on the Cross, Crucifixion).
Raspeti Krist bez gornjeg dijela ruku.

Ženeva, 1945.
Crvena kreda.
Vel. 177,8 x 92,7 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: New York 1947, Notre Dame 1974, 1983.
Pod.: 561 [br. 56]; 605 [54, br. 14, sl.]; 640 [46, br. 62].

1048a.JOB (The Patriarch Job)
Ženeva, 1945.
Crvena kreda.
Vel.108 x 100 cm.
Vl.: Wichita Art Museum,Wichita,SAD.L.S. and Ida Naftzger Collection.Inv.br.1967.7

1049. PLUTO I PERZEFONA(Pluto and Persephone).
Ženeva, 1946.
Crvena kreda.
Vel.60,9 x 45,4 cm
Vl.: Syracuse University,SAD.Inv.1955.17
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 50].

1050. PERZEFONA (Supplicant Persephone).
Ženeva, 1946. (?).
Crveni pastel.
Vel. 59 x 40 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 12].

1051. BOGORODICA S DJETETOM (Mati Božja z Detetom).
Ženeva, 1946.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 27].

1052. SV. FRANJO (Sv. Frančišek).
Ženeva, 1946.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 25].

1053. ANĐEO (Angel Varuh). STAVITI STOJEČI MUŠKARAC
Ženeva, 1946.
Pastel.
Izl.: Buenos Aires 1954.
Pod.: 572 [br. 26].

1054. DVIJE ŽENE S DJECOM, studija (Study of Two Women and Children).
Syracuse, 1947.
Crveni pastel.
Vel. 60,4 x 44,2 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.23
Lit.: 10590.

1055. ŽENA U MOLITVI, studija (Study of a Woman Praying).
Syracuse, 1947.
Crveni pastel.
Vel. 61 x 38 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.22
Lit.: 10590.

1056. STUDIJA AKTA (Study of a Nude).
Syracuse, 1947.
Crveni pastel.
Vel. 61 x 45,1 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.24
Lit.: 10590.

1057. a) KORAČAJUĆI PUSTINJAK (Striding Hermit).
b) BOGORODICA I DIJETE (Madonna and Child).
Rim ,1945. ili Syracuse, 1947-1955. (?).
Crvena kreda.
Vel. 61,2 x 48,4 cm.
Vl.Syracuse University,Syracuse,SAD,Inv.1955.18
Lit.: 10590.

1058. ŽALOSNI ANĐEO (The Fretful Angel).
Rim 1946. ili Syracuse, 1947-1955.
Smeđa kreda.
Vel.78,3 x 53,8 cm
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1964.210

1059. MIR (Peace).
Syracuse, 1947-1955.
Ugljen.
Vel. 198,7 x 181,6 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1986.001
Lit.: 10590.

1060. MUŠKARAC U MOLITVI (Man at prayer).
Syracuse, 1947-1950. (?).
Crveni pastel.
Vel. 40,6 x 55,9 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 22].

283a

283b

284

285

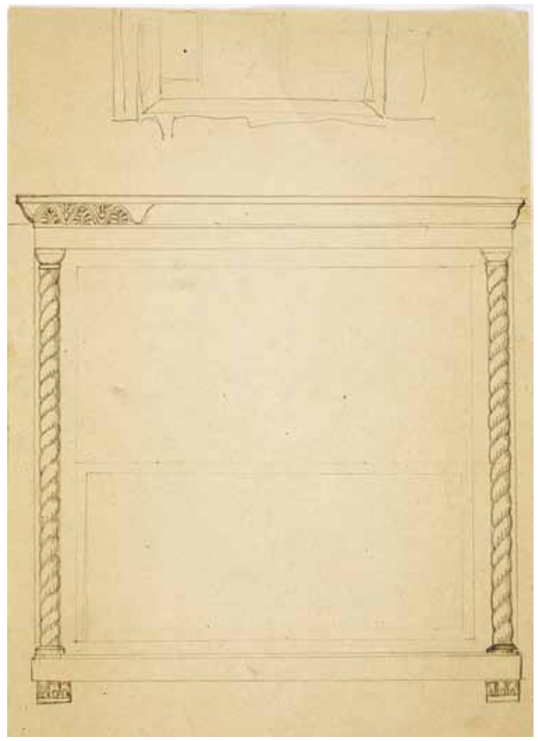
286

287

288a

288b

290

293

297

304b

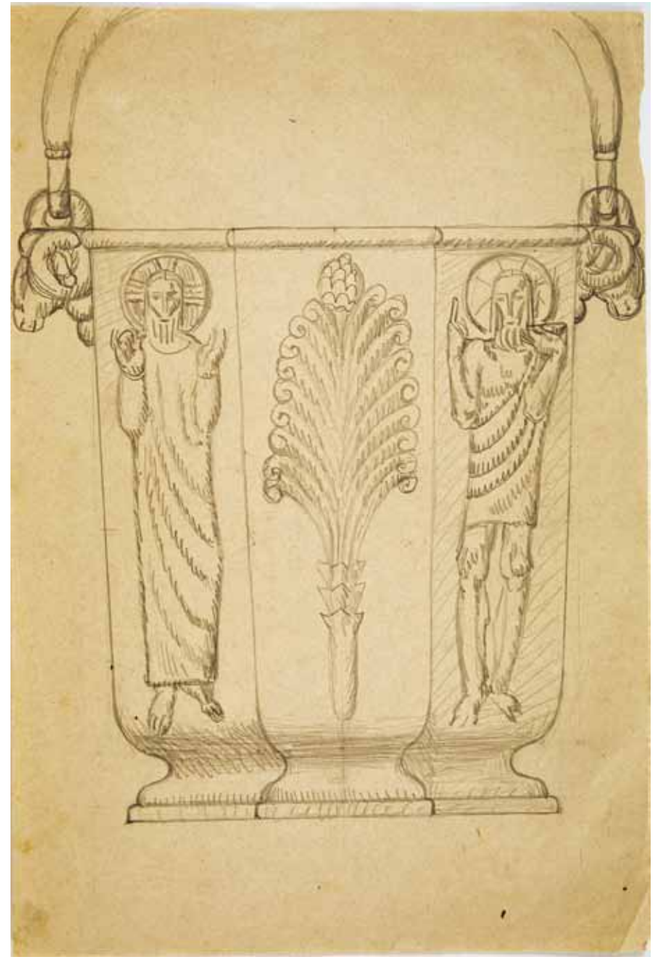
304a

318

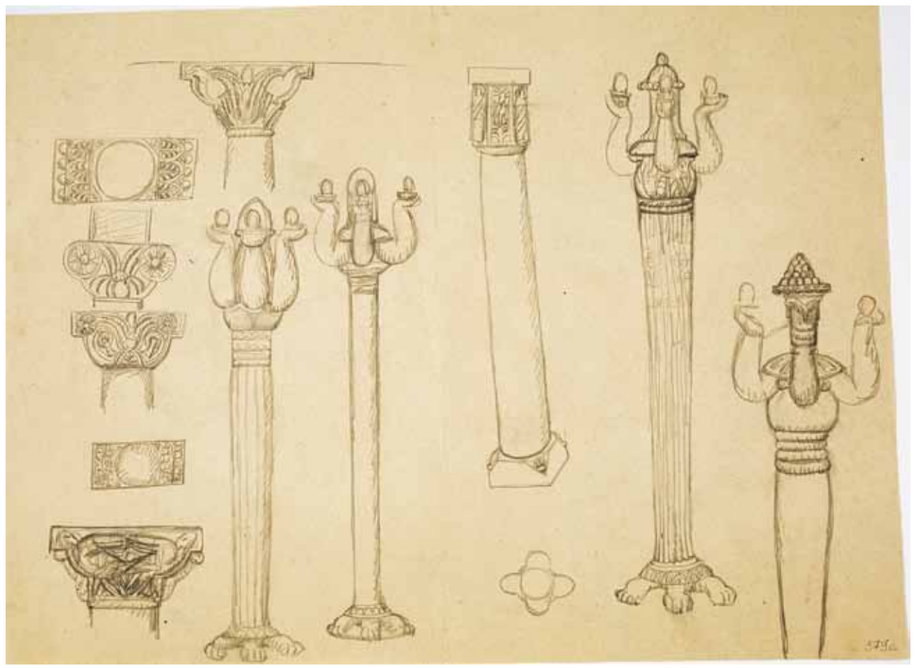
319

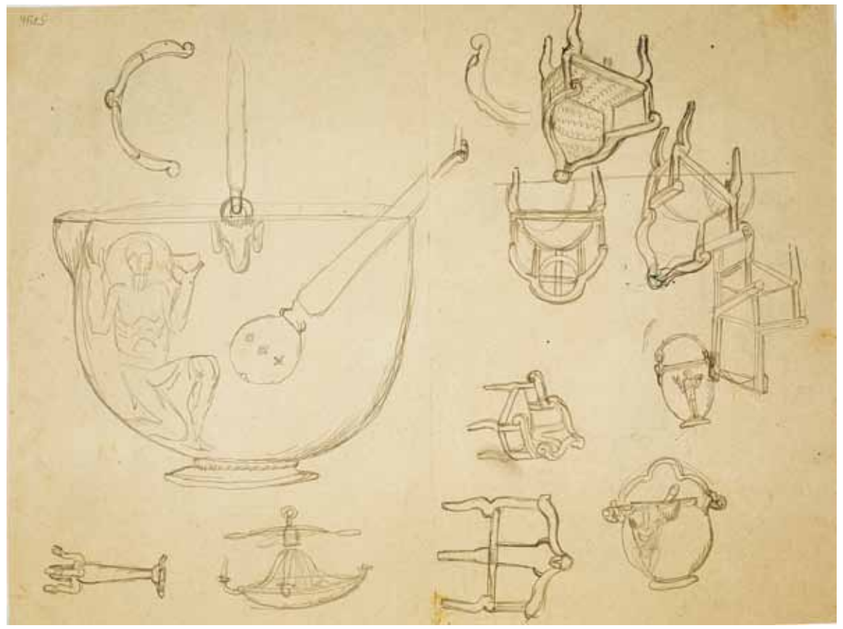

320

321a

321b

323

324a

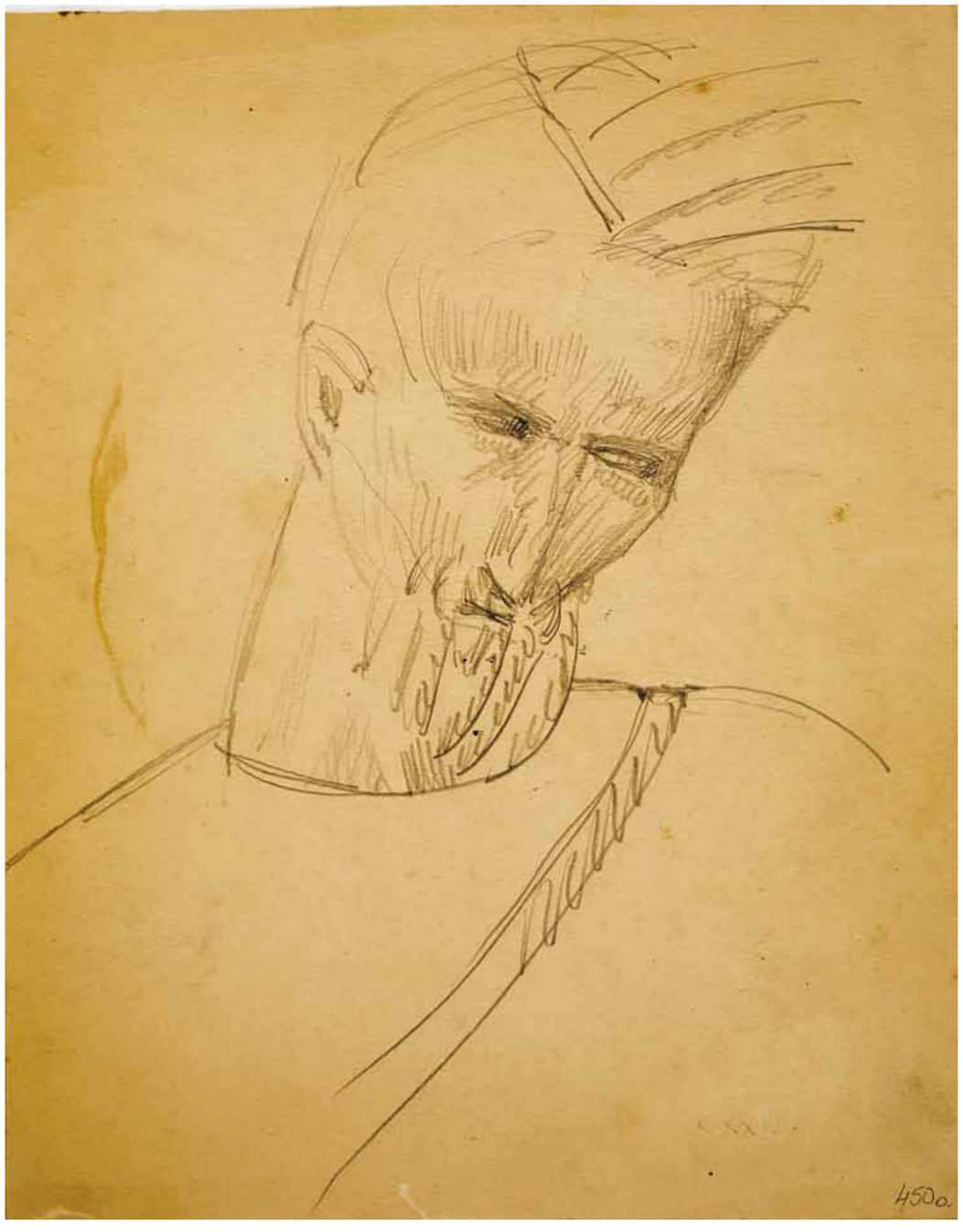
325a

324b

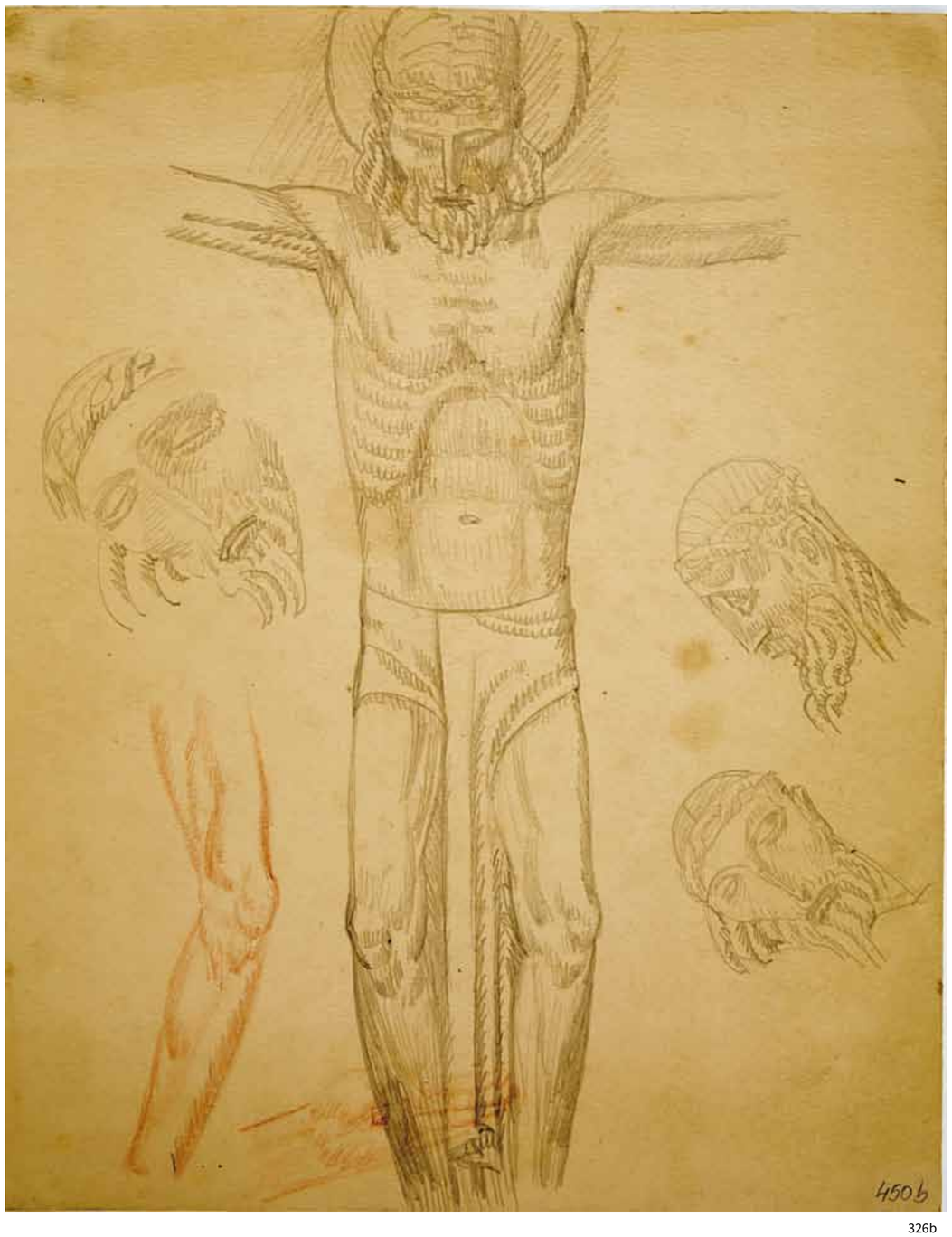
325b

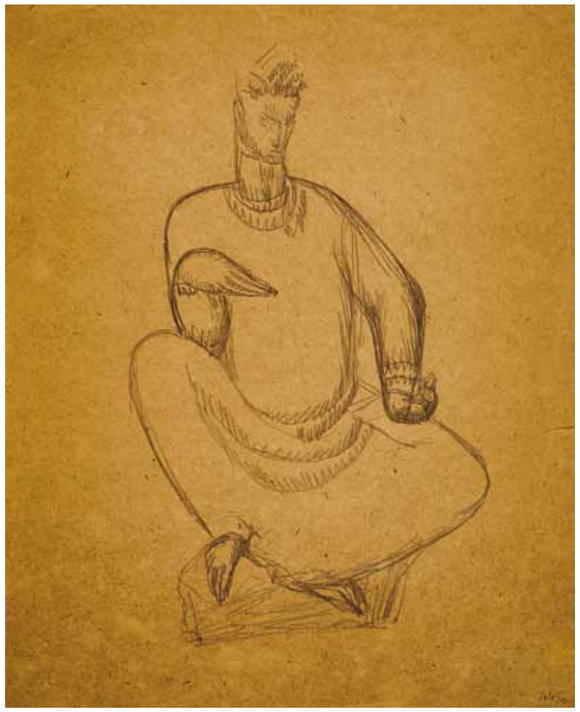

326a

326b

327a

327b

328

333

337

338

339

1652

1653

340

341b

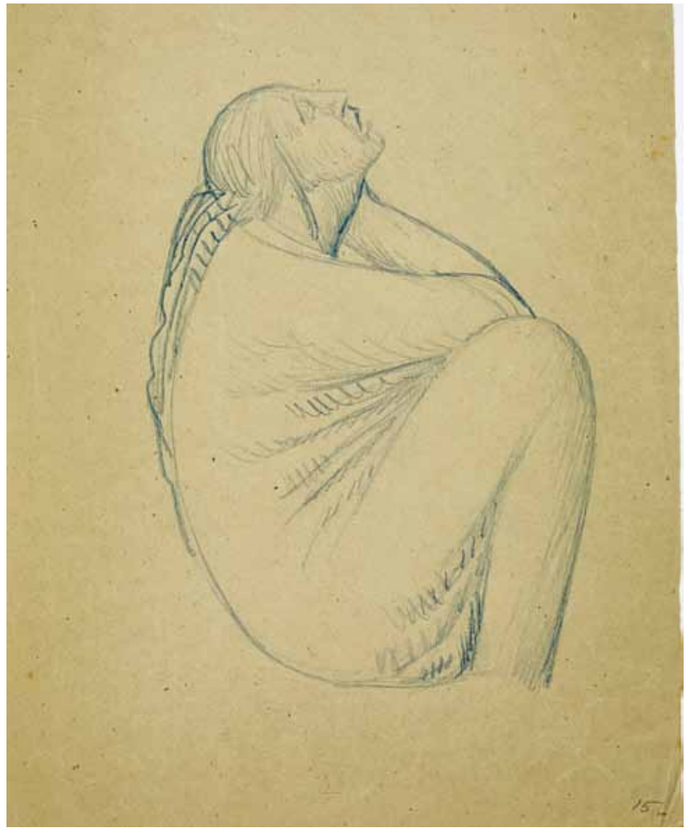
341a

343a

343b

345

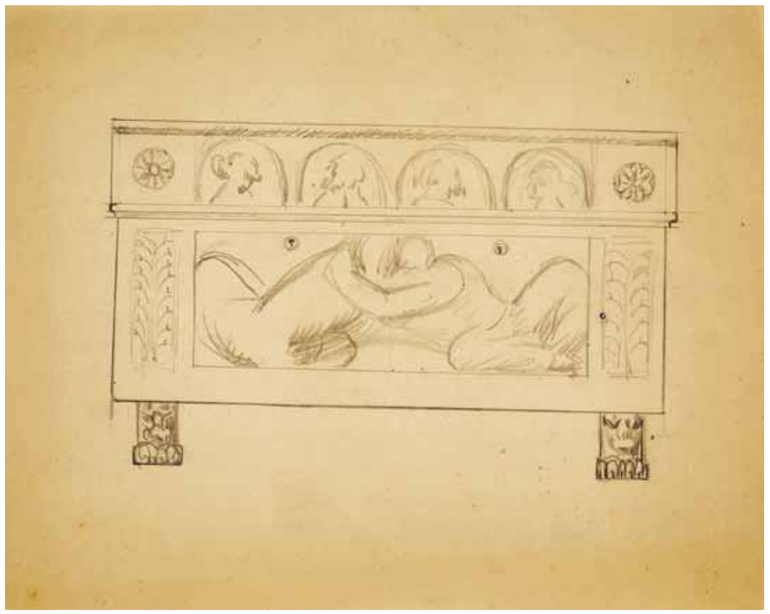

351

346

347

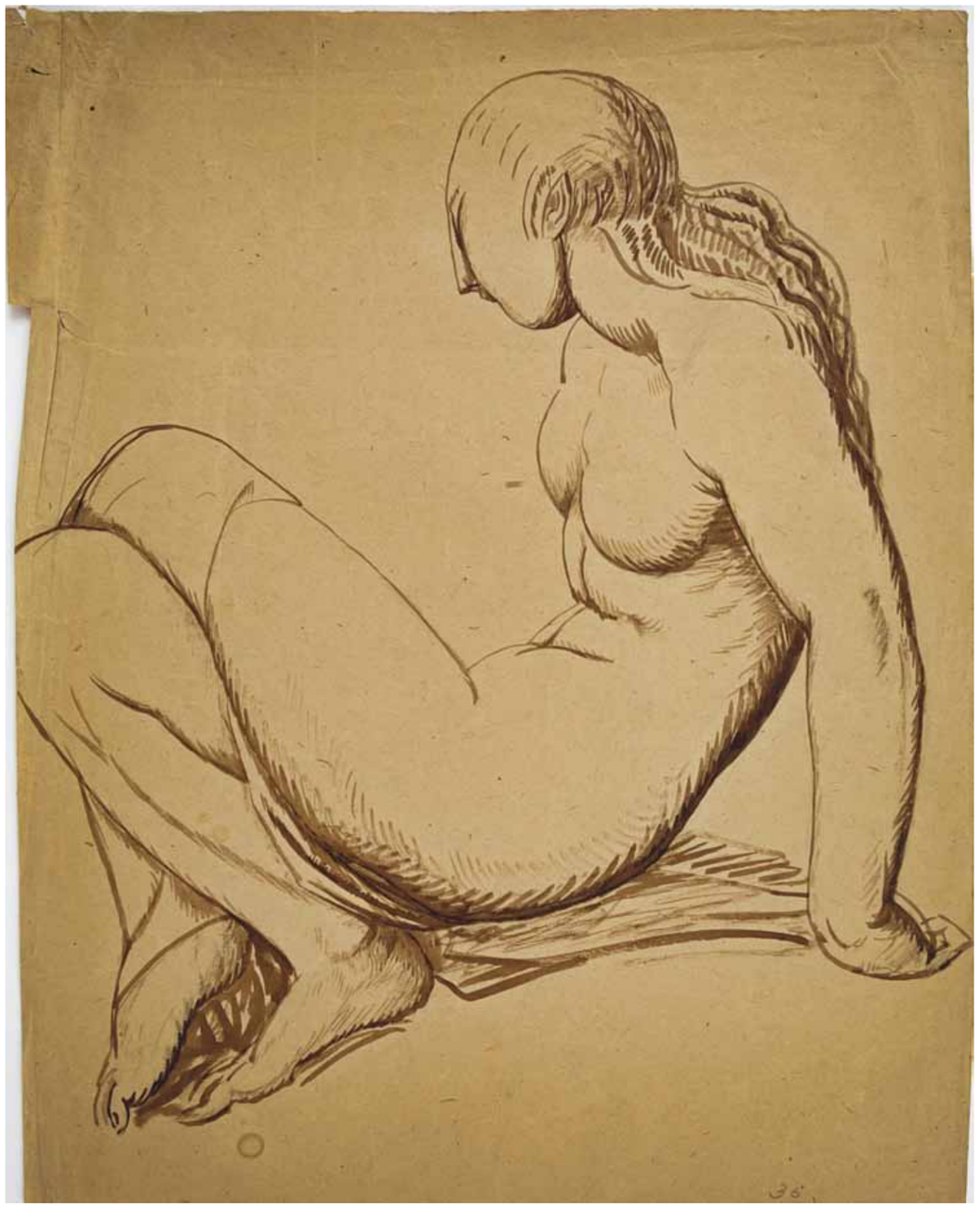

352

353

354

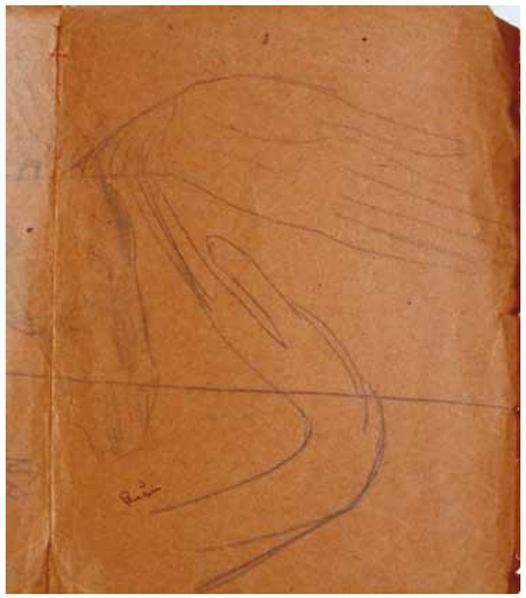

355

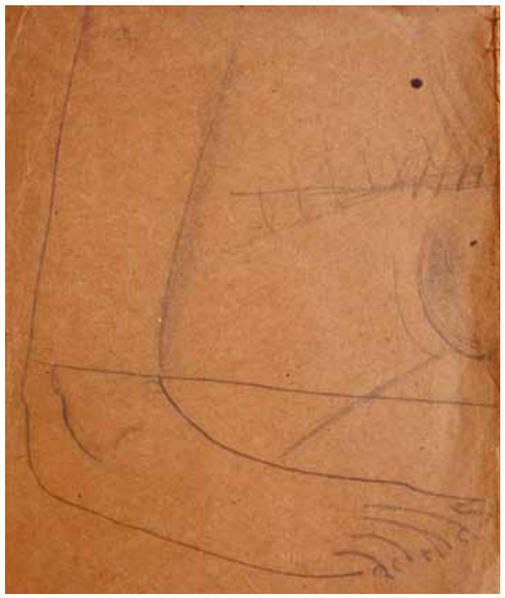

356

359a

359aa

362

363

364

367a

367b

1666

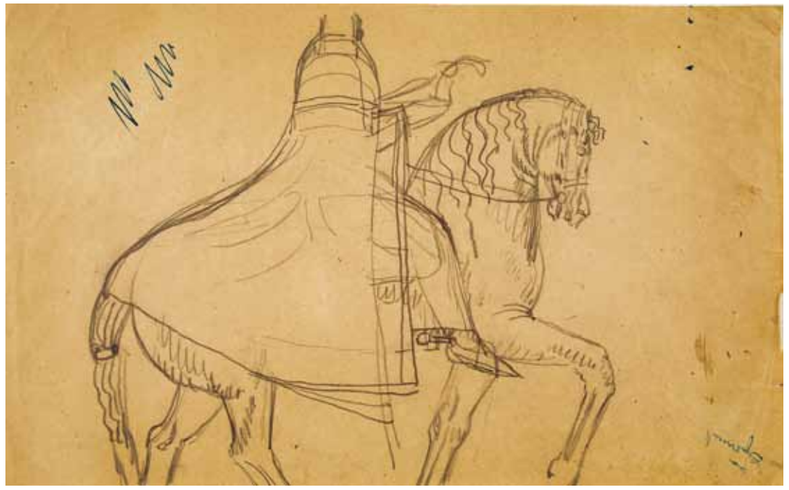

368

369

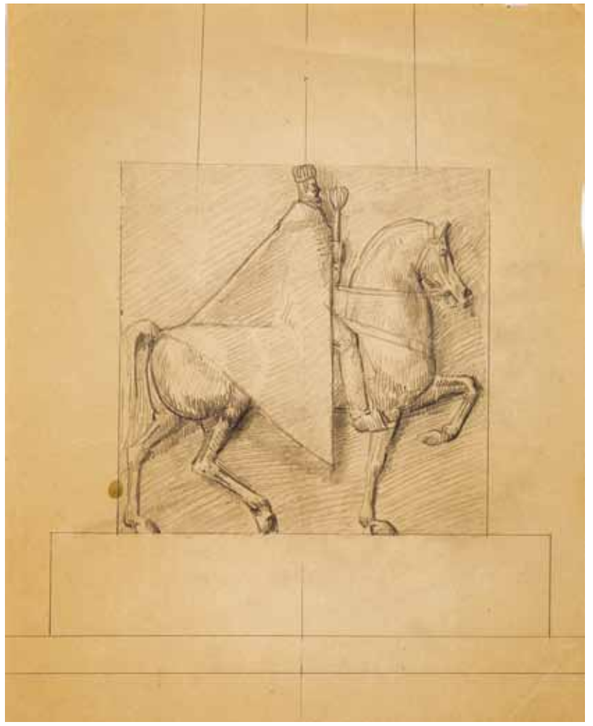
1667

380

374

378

379

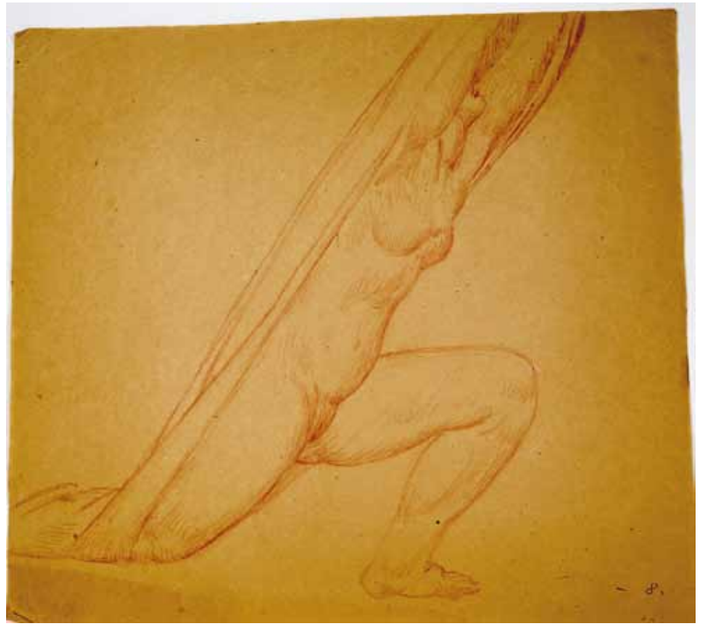

383a

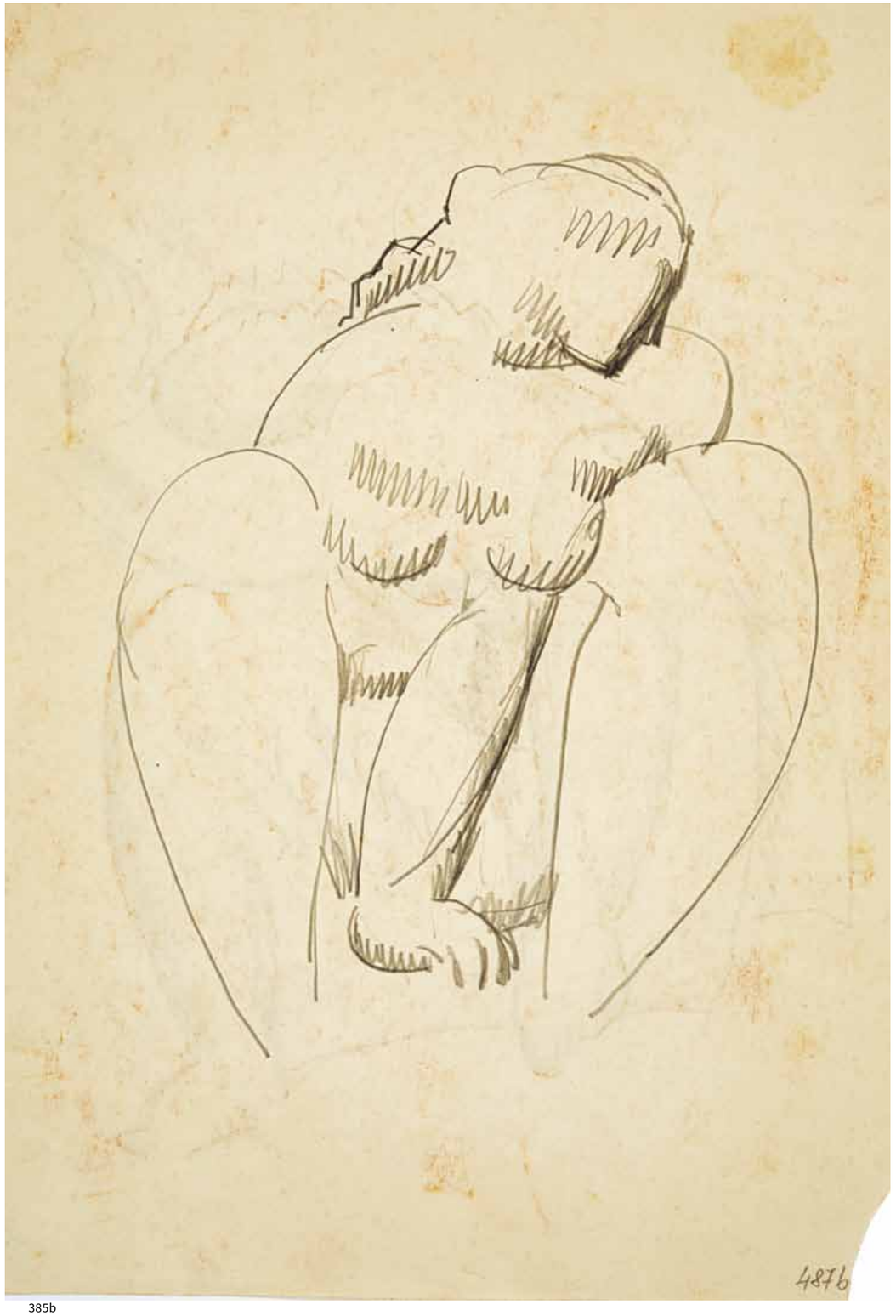
383b

384

385a

385b

386

387c

387b

387a

387f

387d

387g

387e

387h

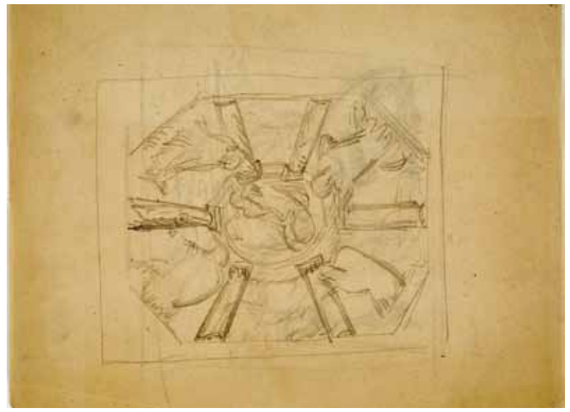

390

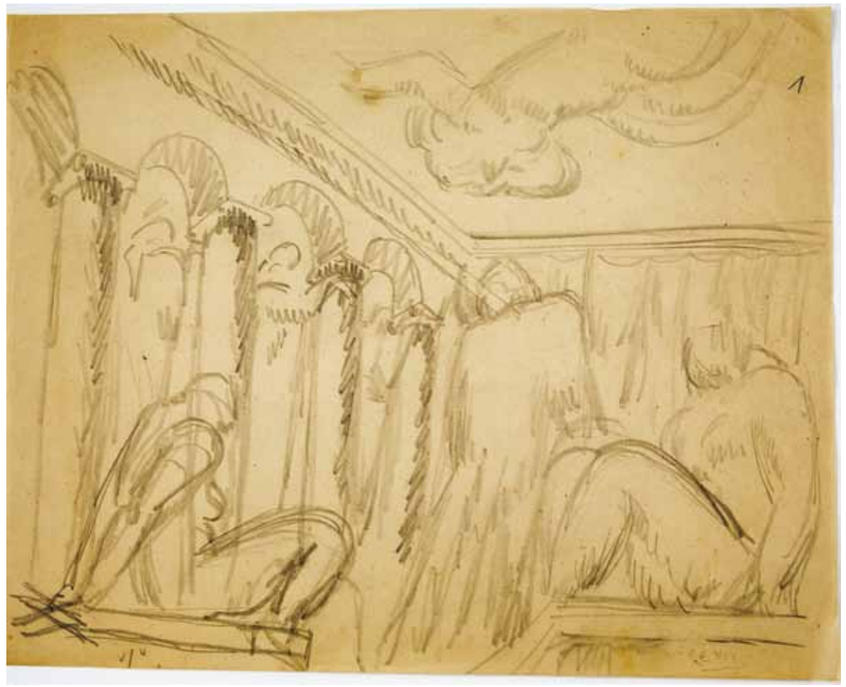
391b

391a

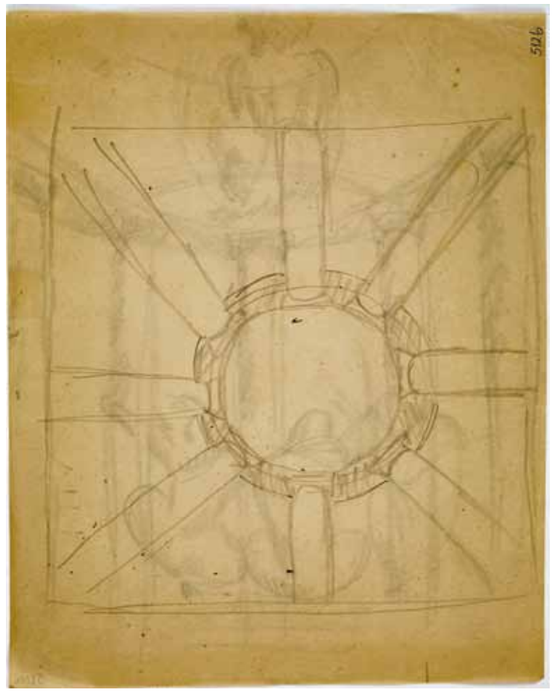
392

393

394a

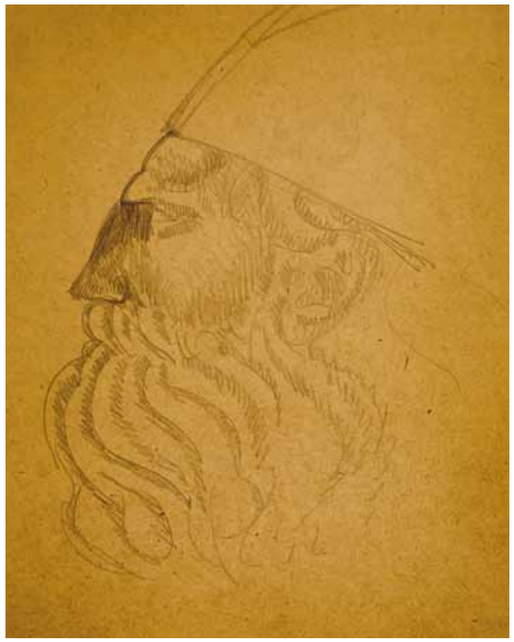
394b

395

399a

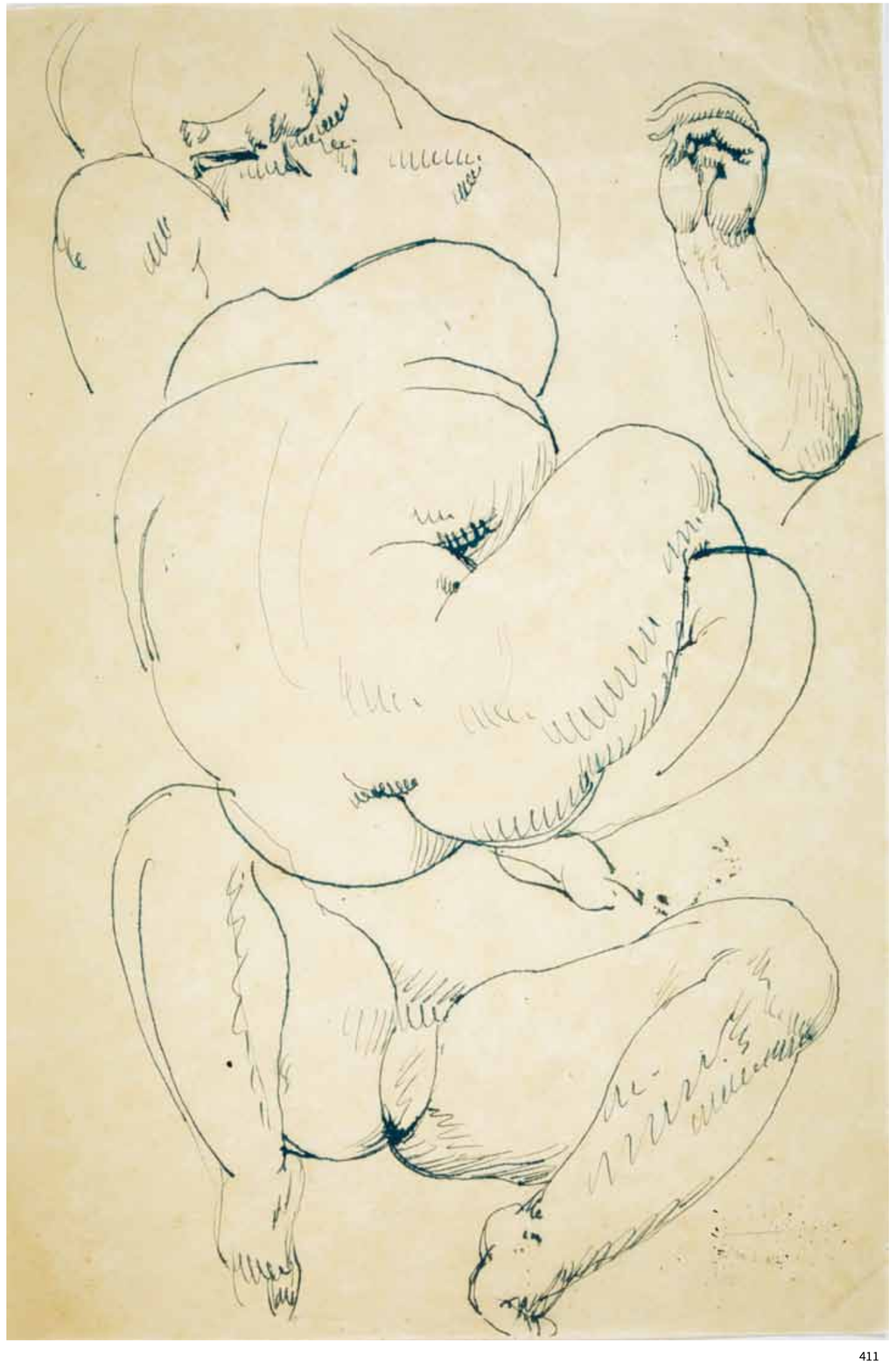
404a

404b

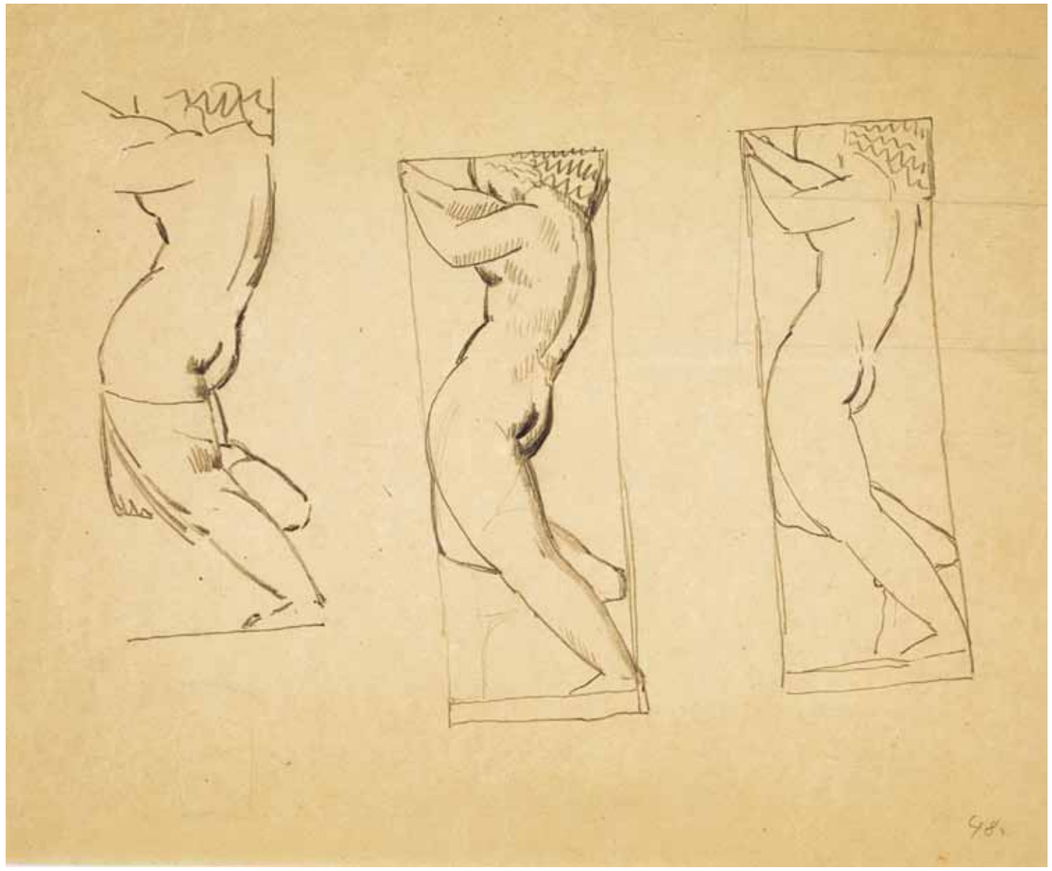
409

411

412

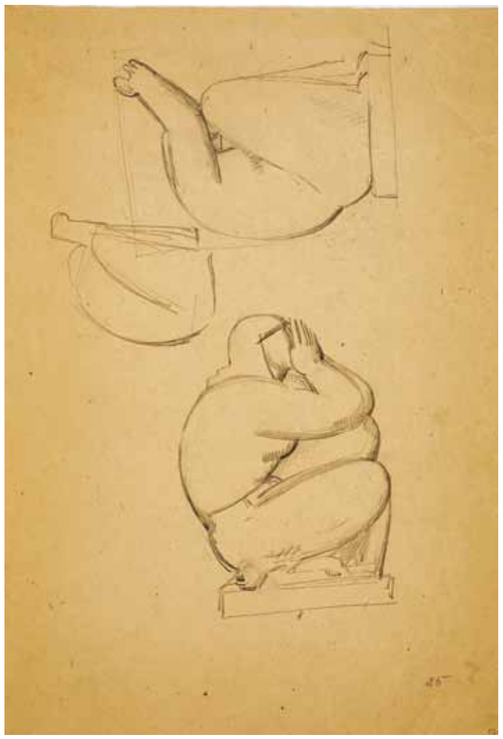

416

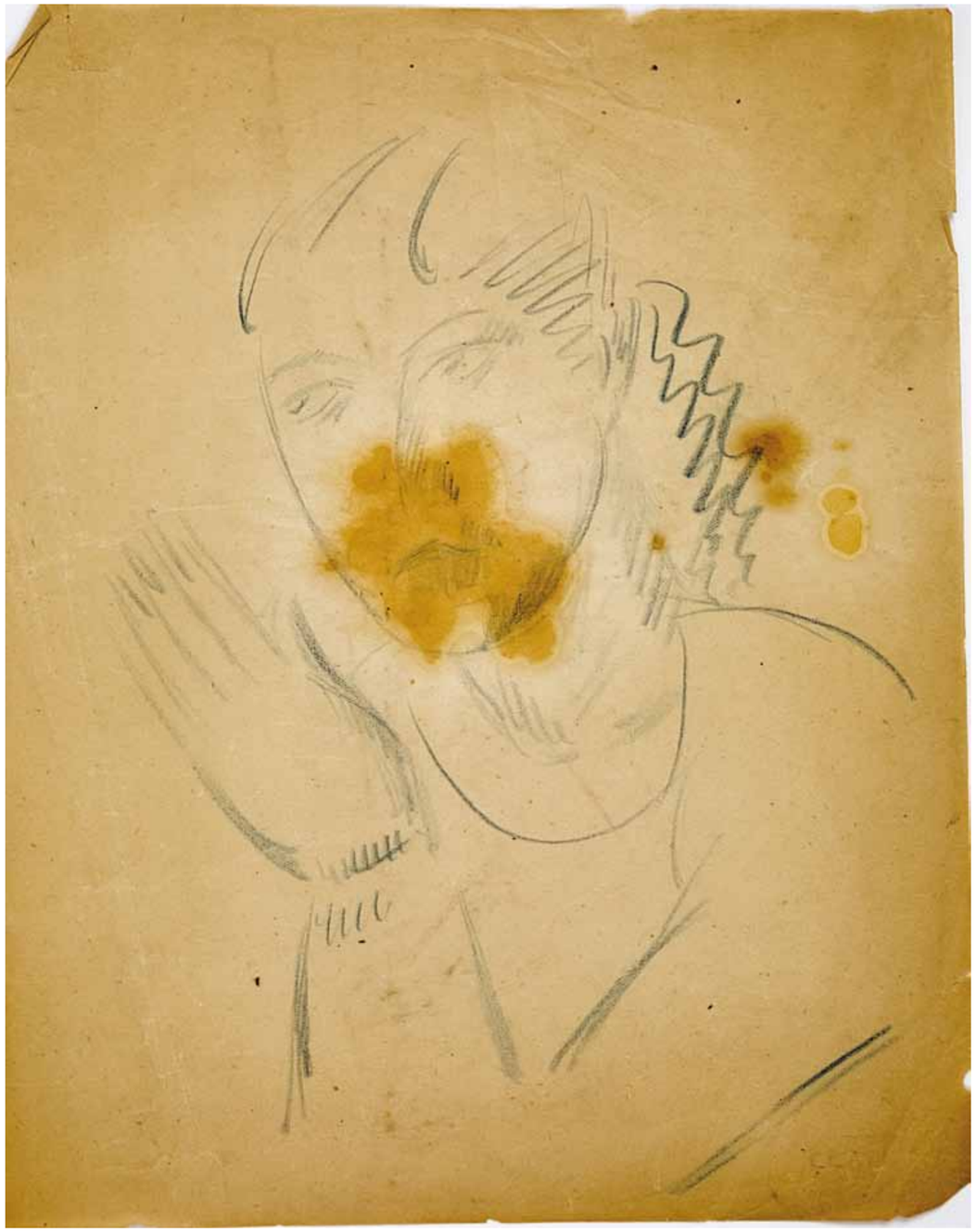
420

419a

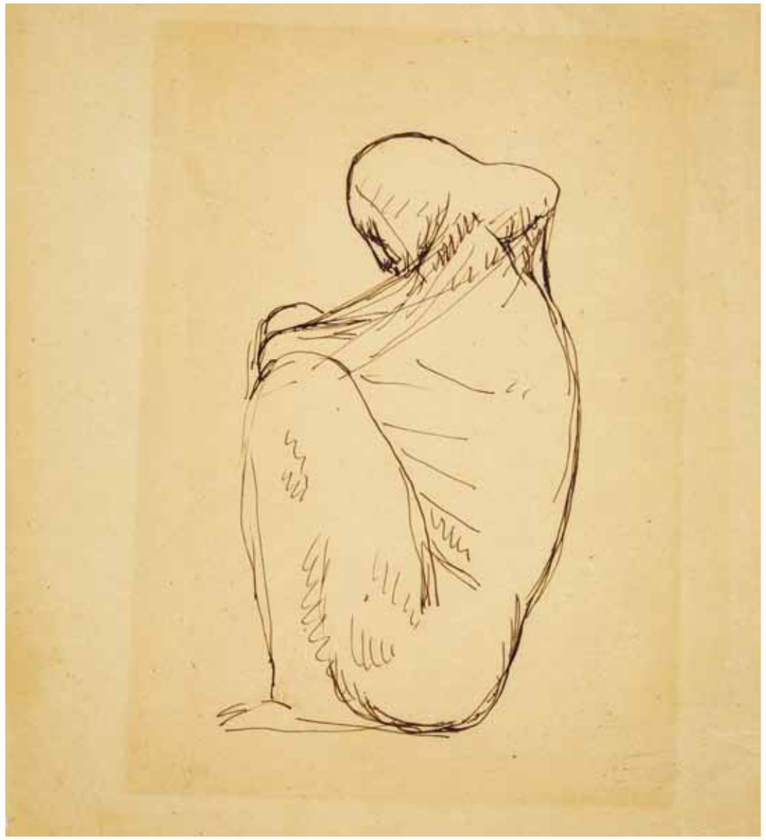

419b

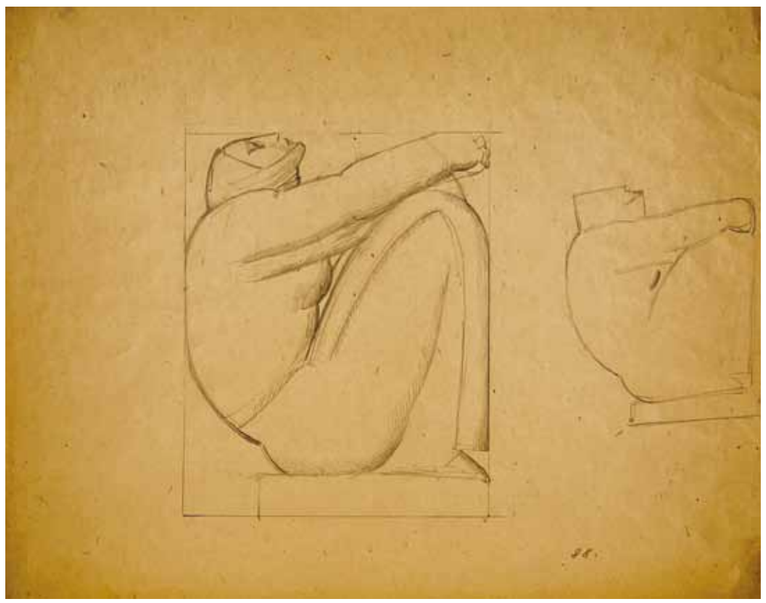

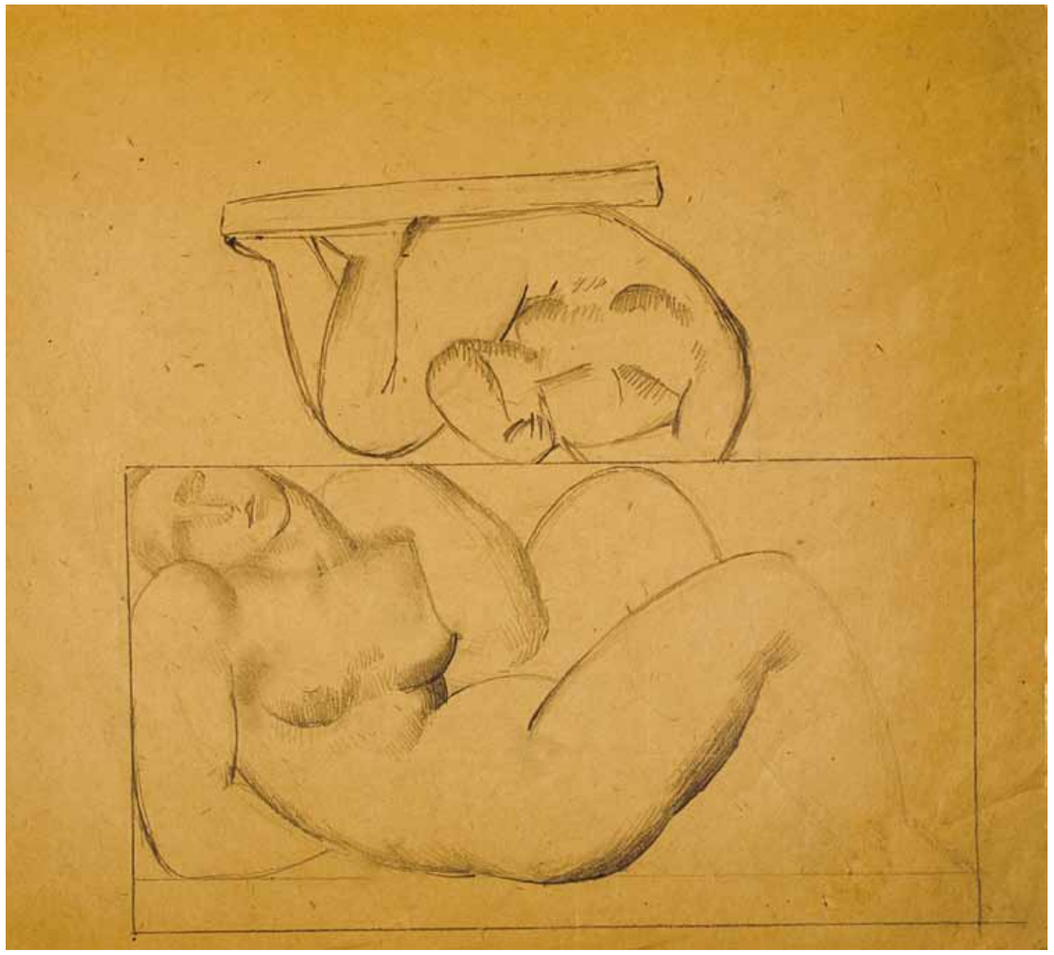
420a

421

422a

422b

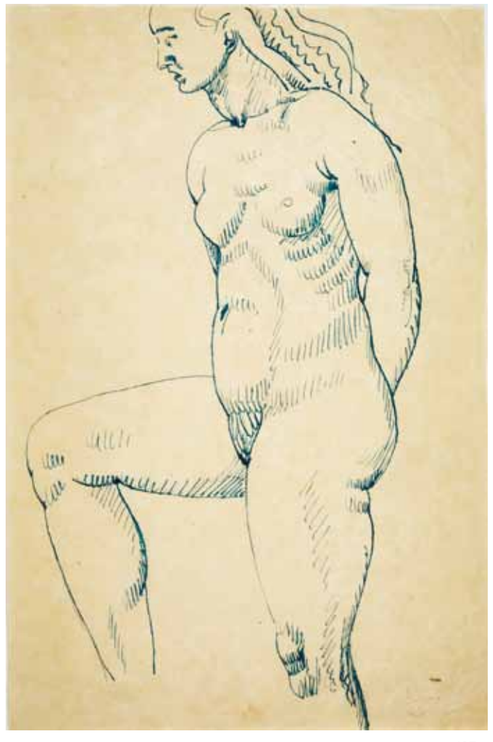
424

425

426

427

428

432

433

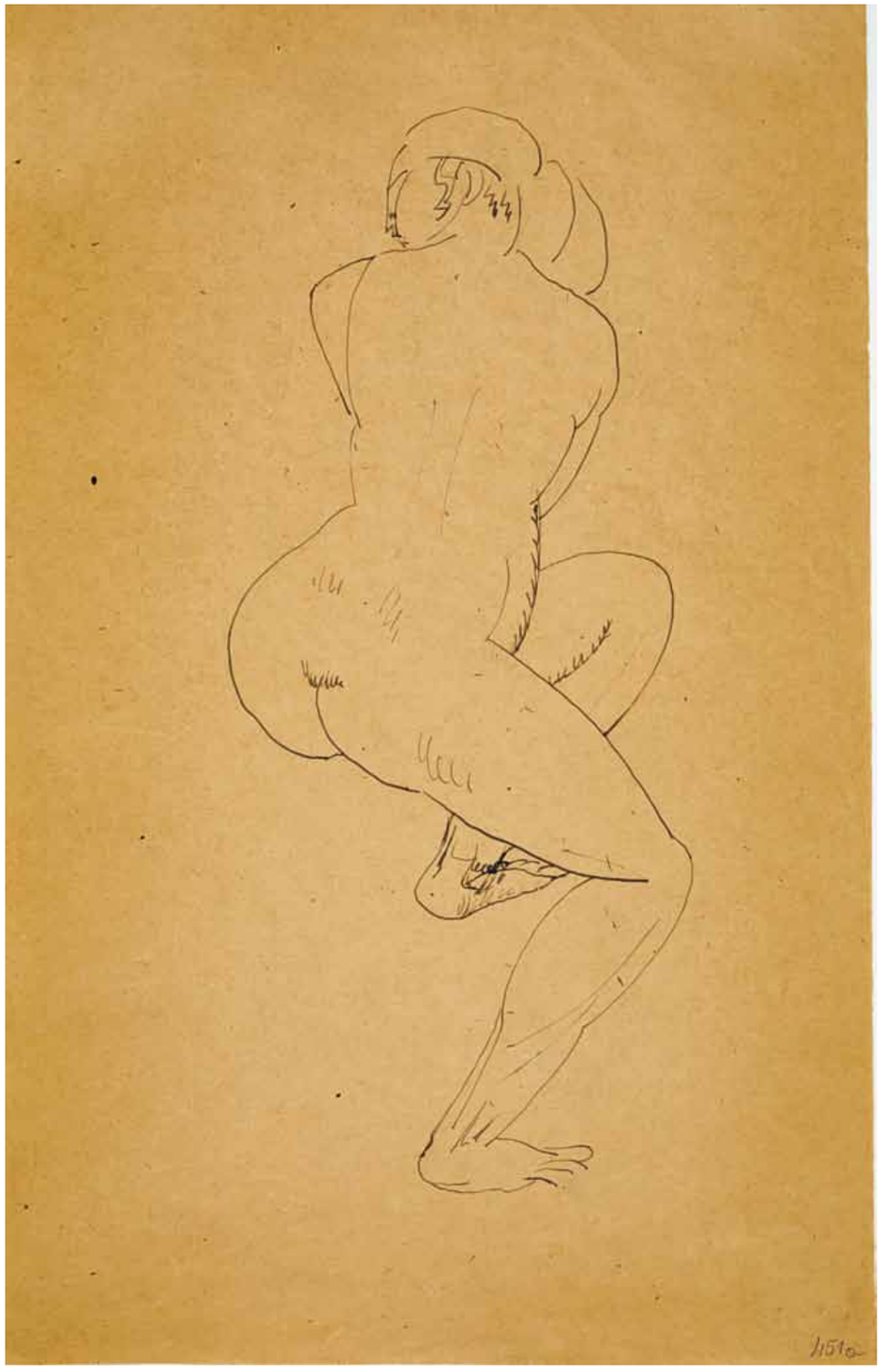
435

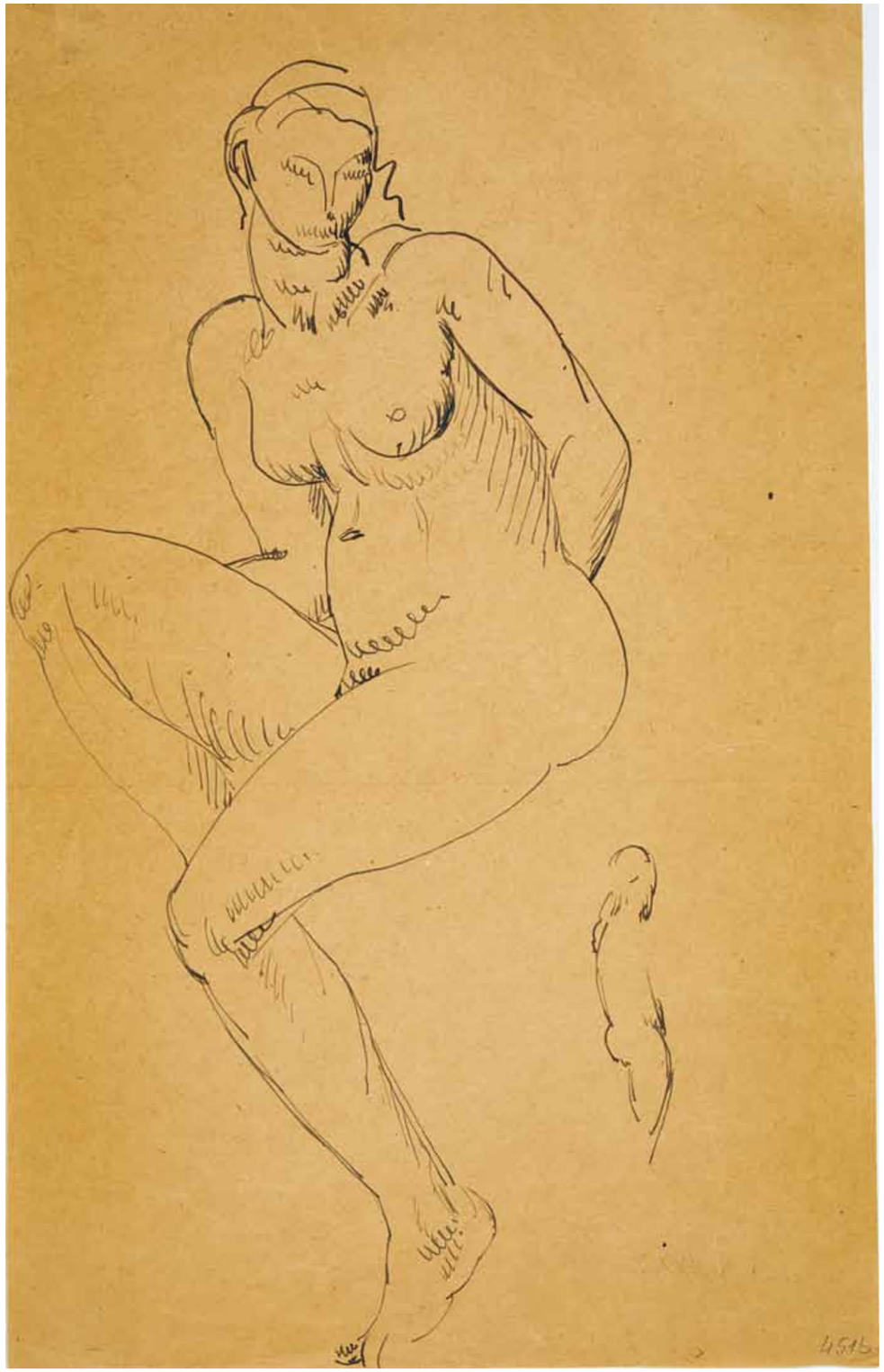
434

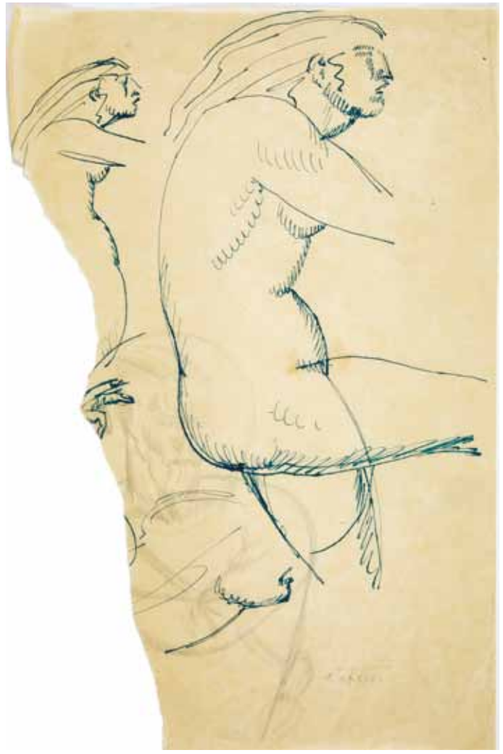
455

456a

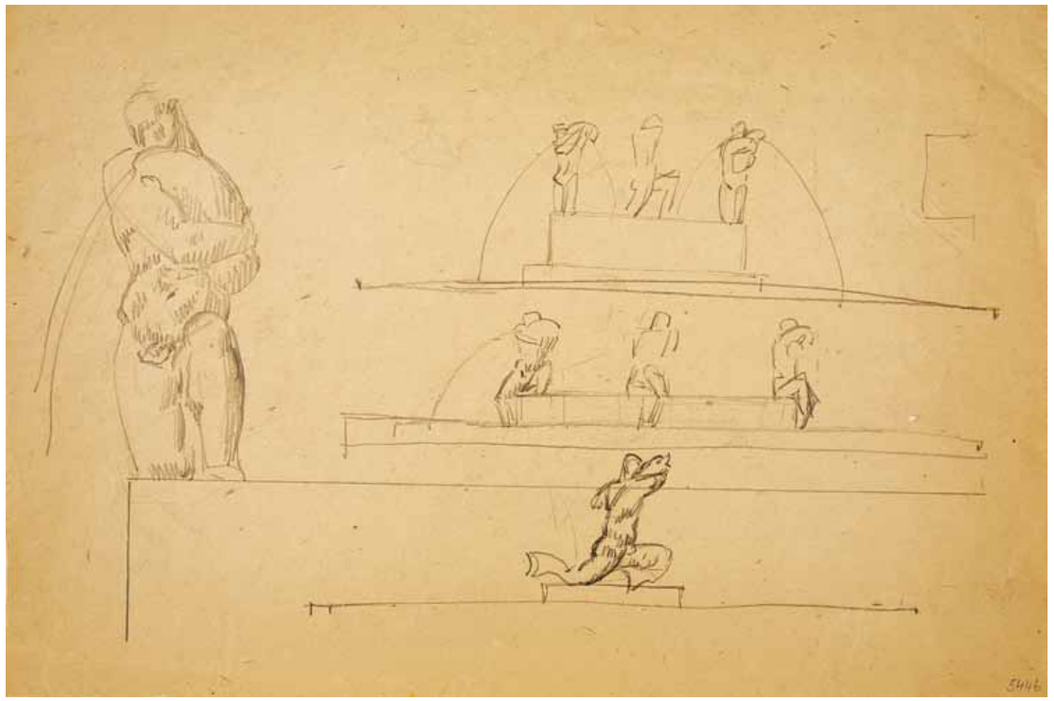
456b

457

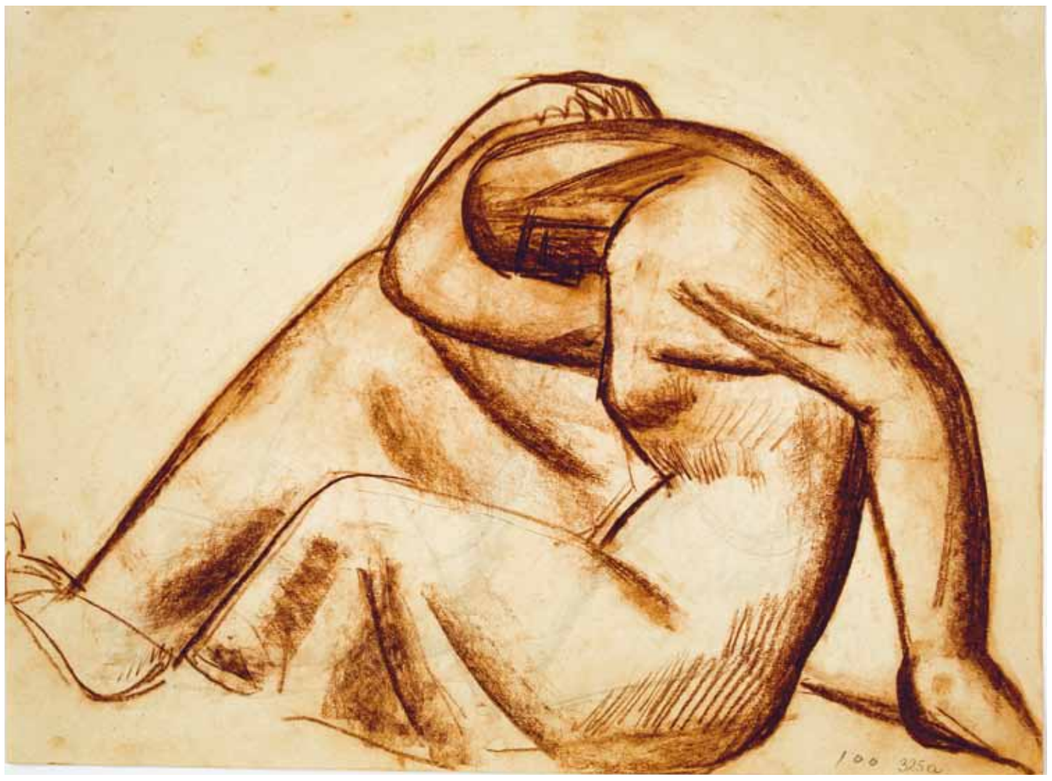
458a

458b

459b

459a

468a

468b

471

476a

475

469

470

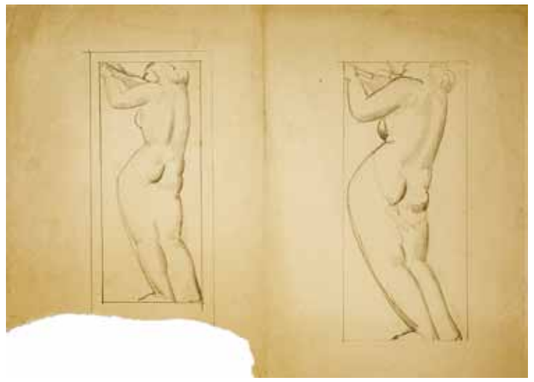

1702

1703

476b

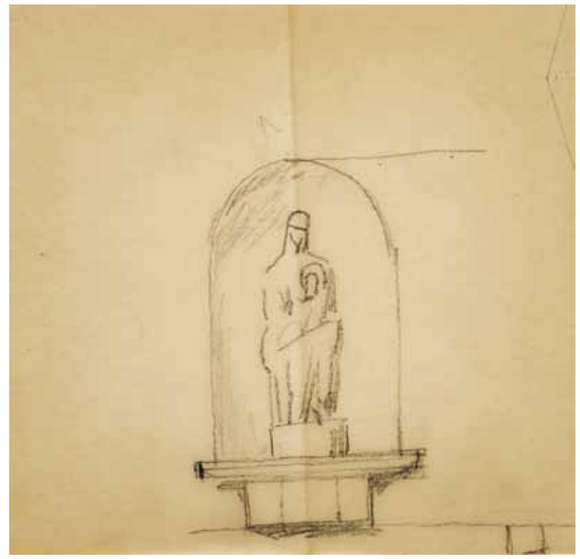
478

477

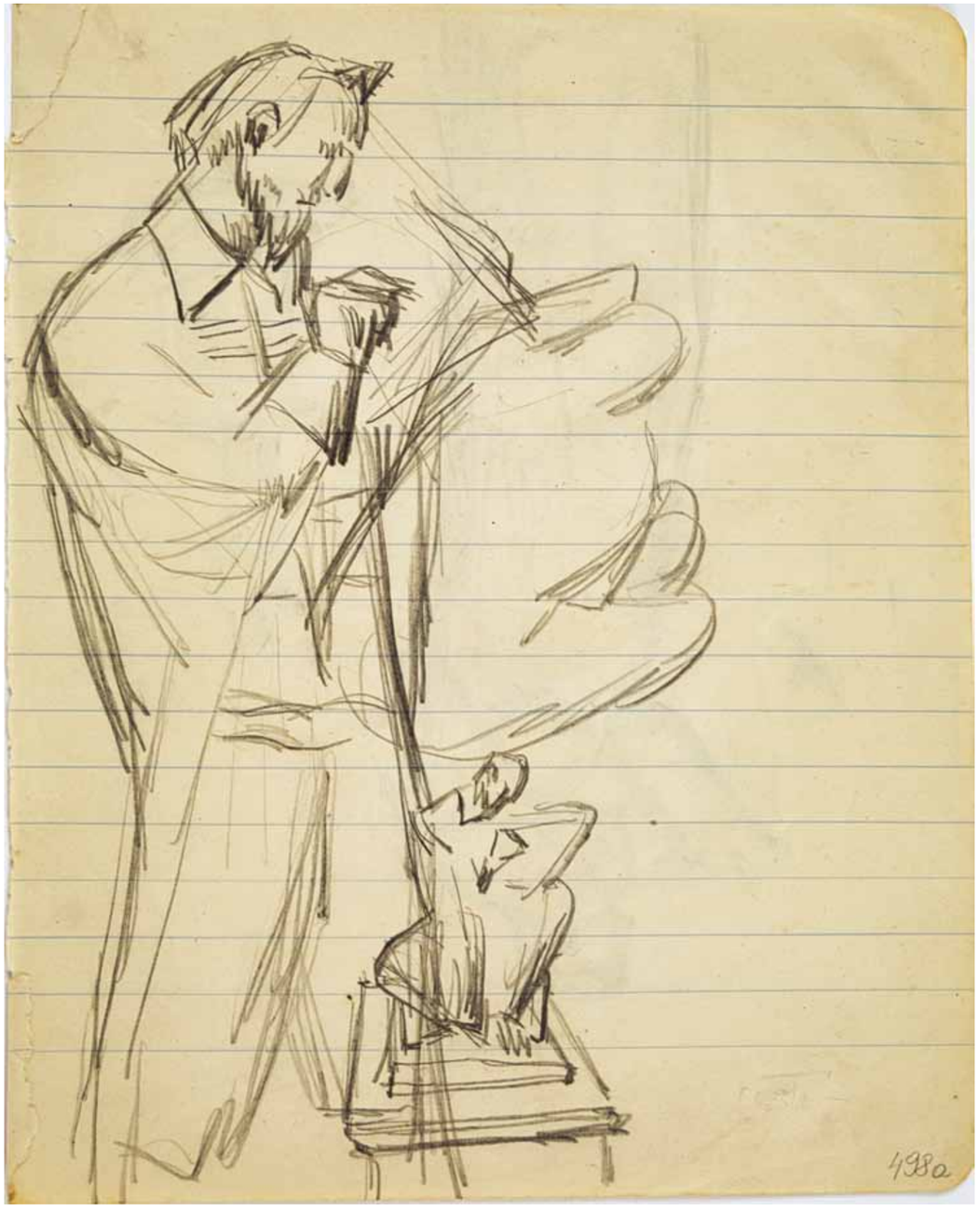
481a

485

481b

496a

496b

497

497a

499a

500a

508a

508b

513b

511

512

513a

516

517a

517b

525b

525a

526

531

532a

532b

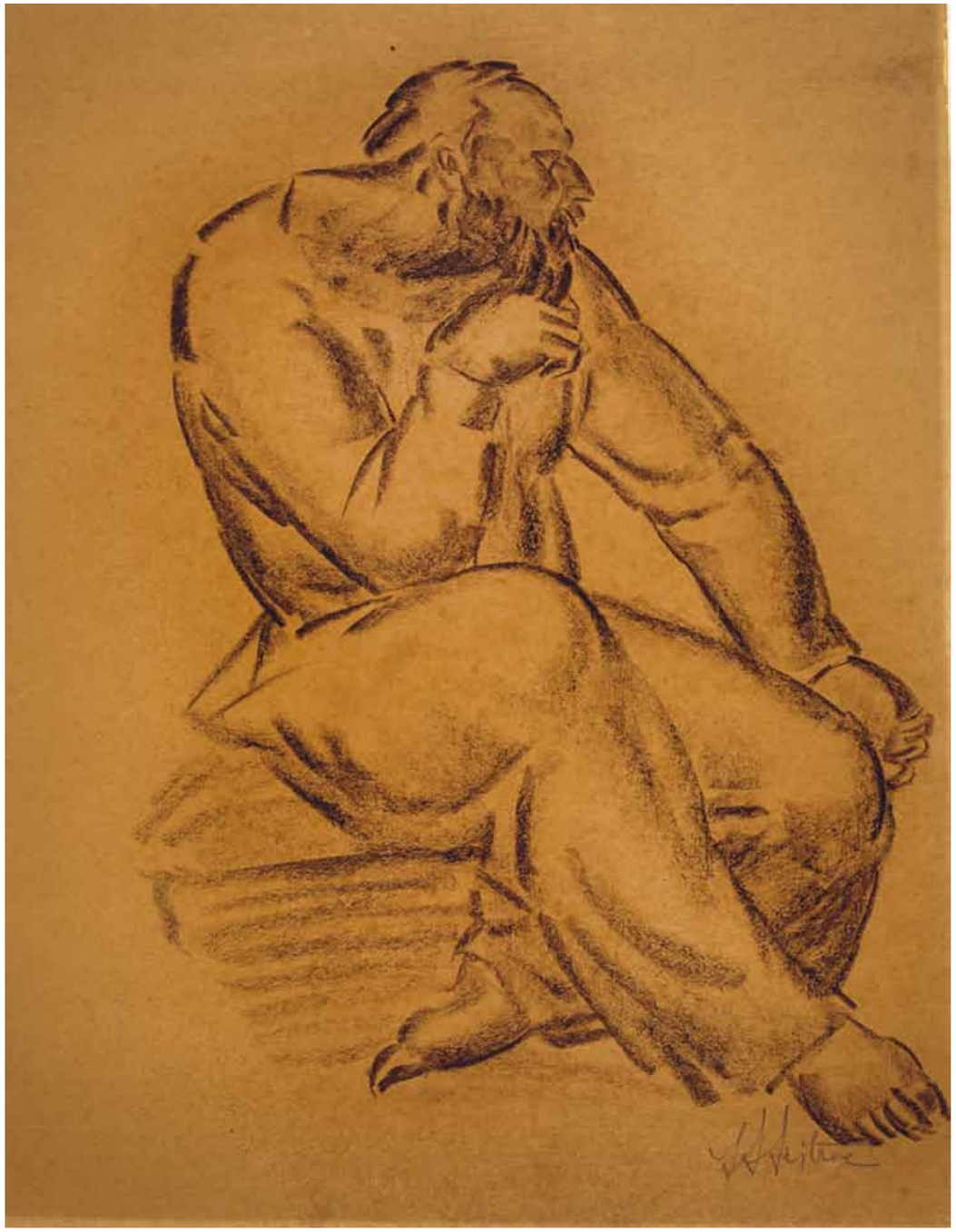

527

528

1718

1719

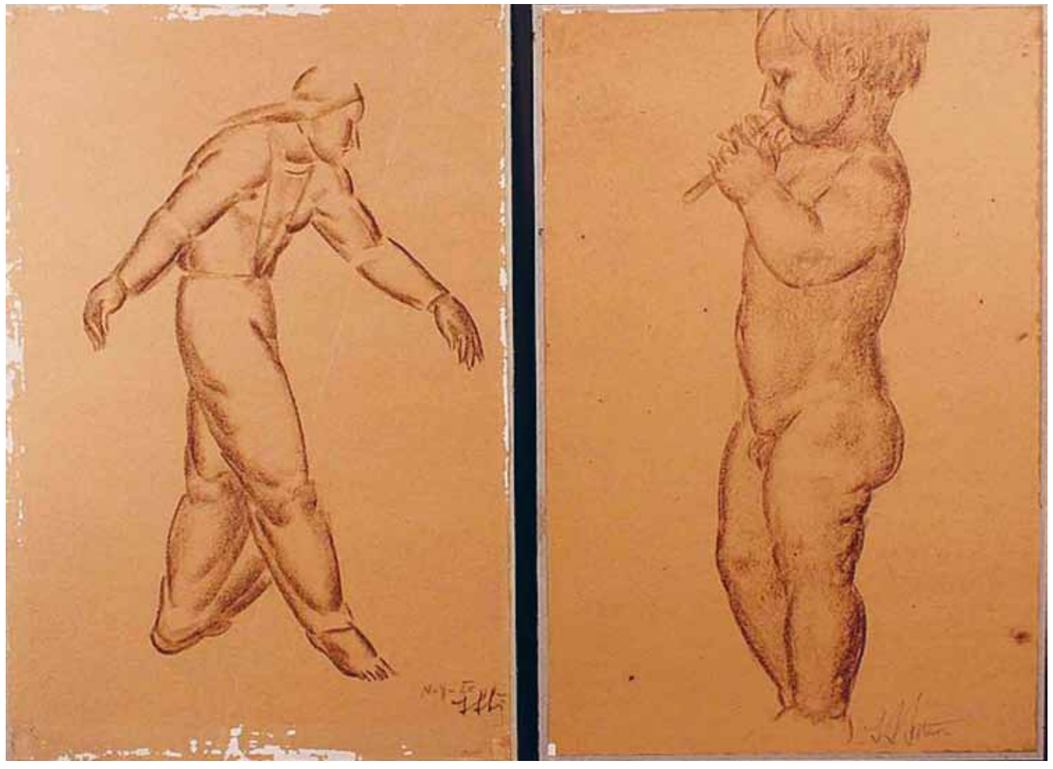

533

538

537 i 700

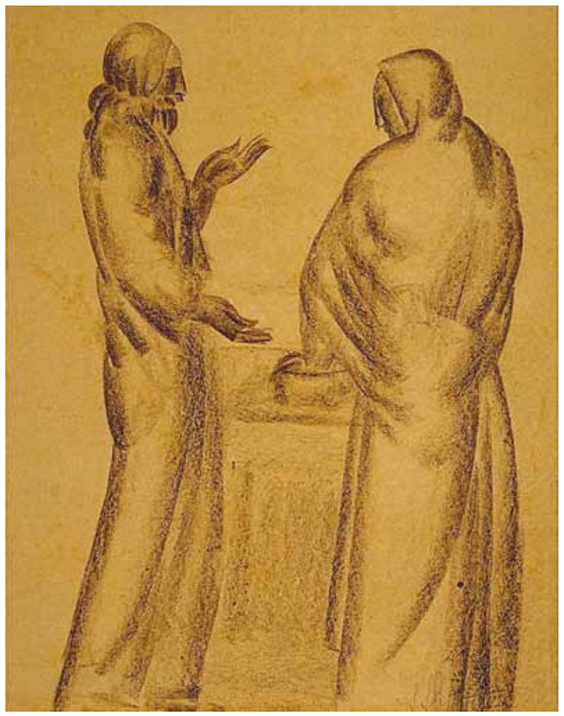
541a

539

540

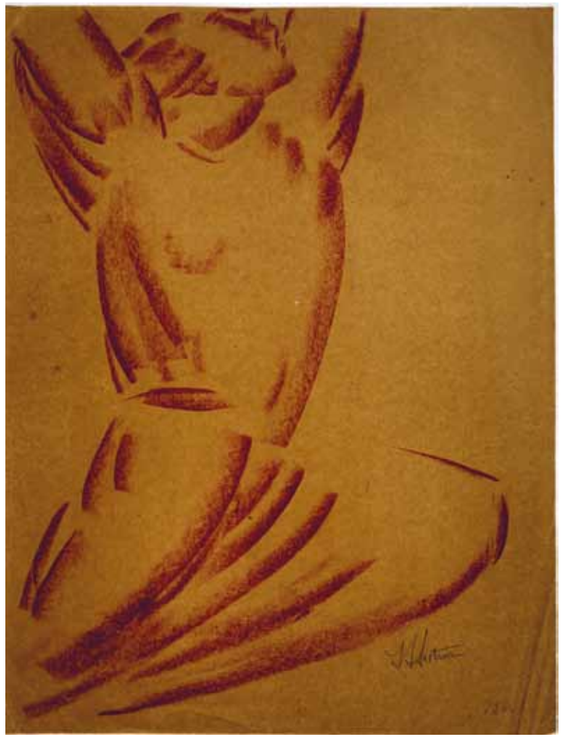
546a

550

567

568

569

575

576

561

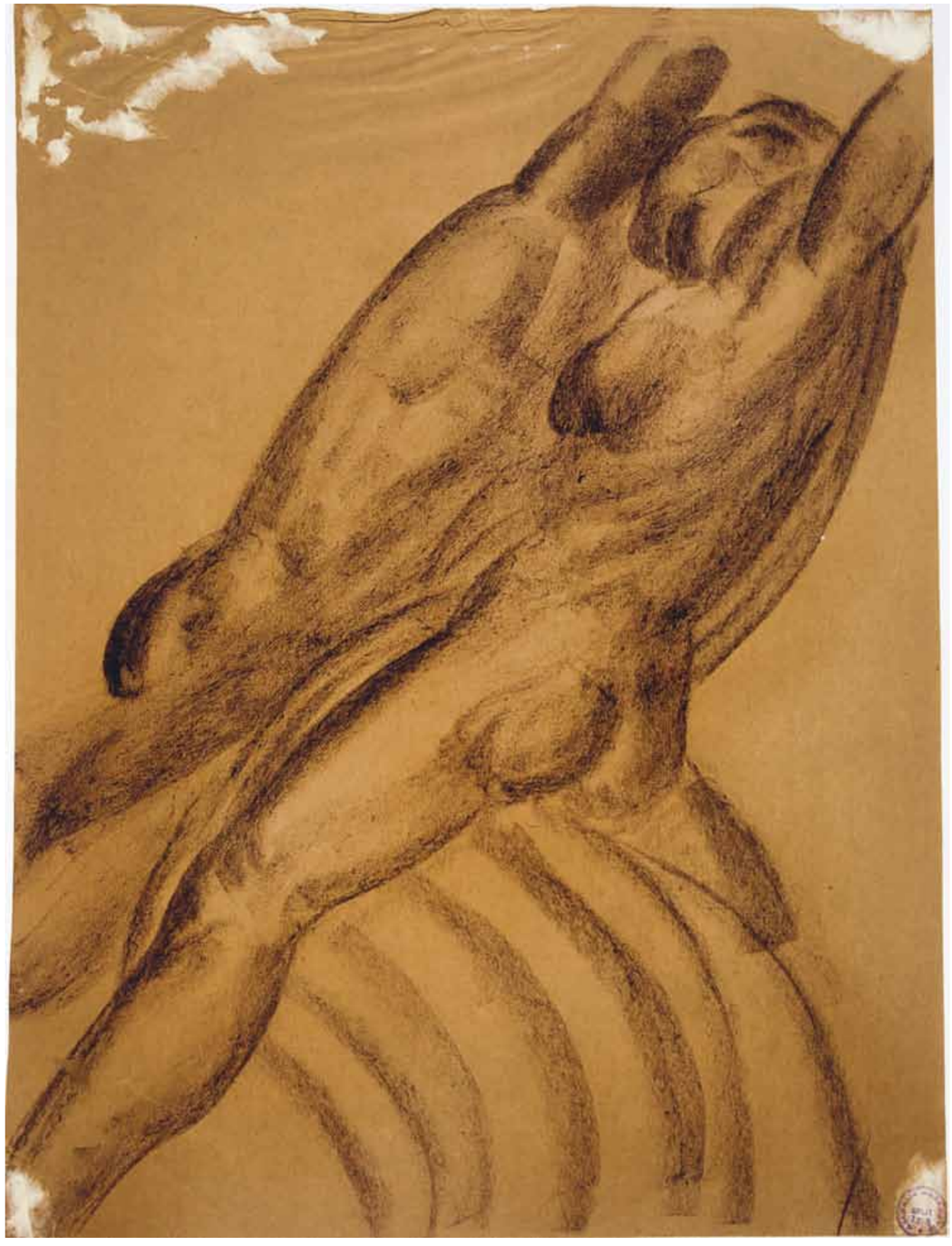
577

584a

578

584b

685

586

589a

589b

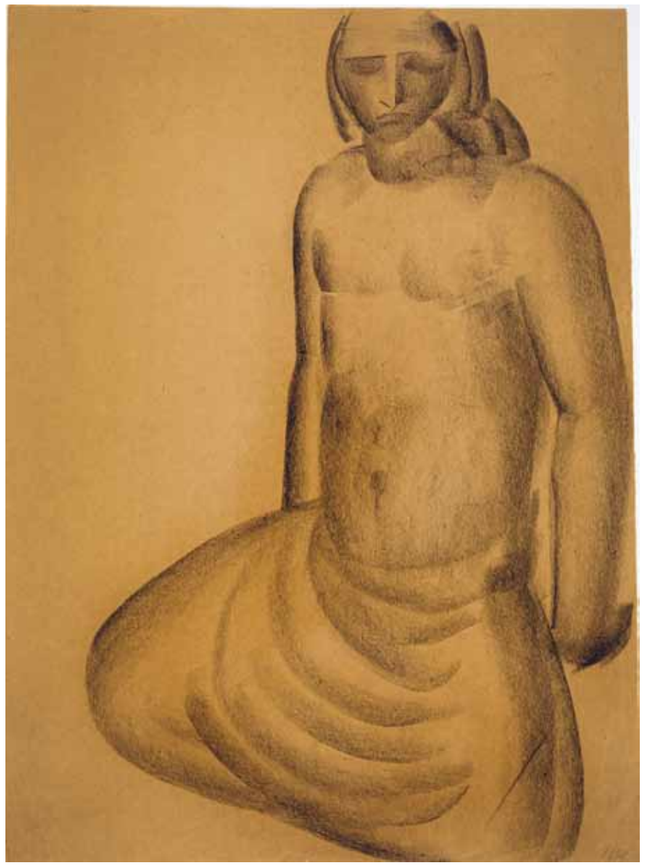

595a

595b

596

596a

597

598

599

600

602a

605a

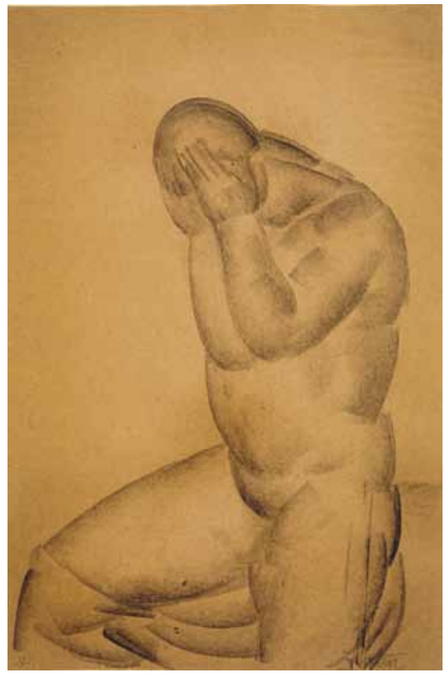

608a

608b

611

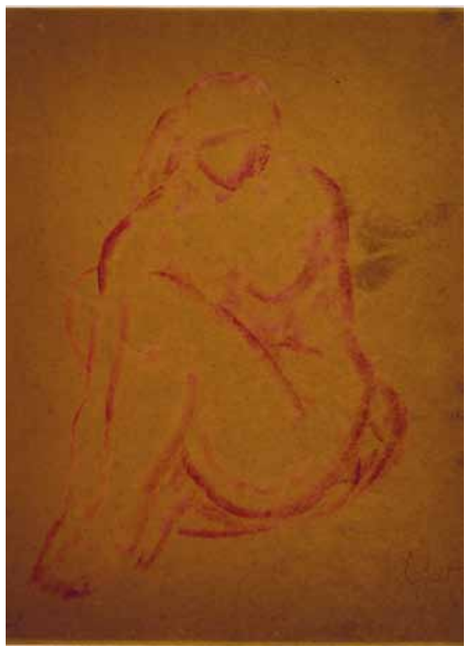

612

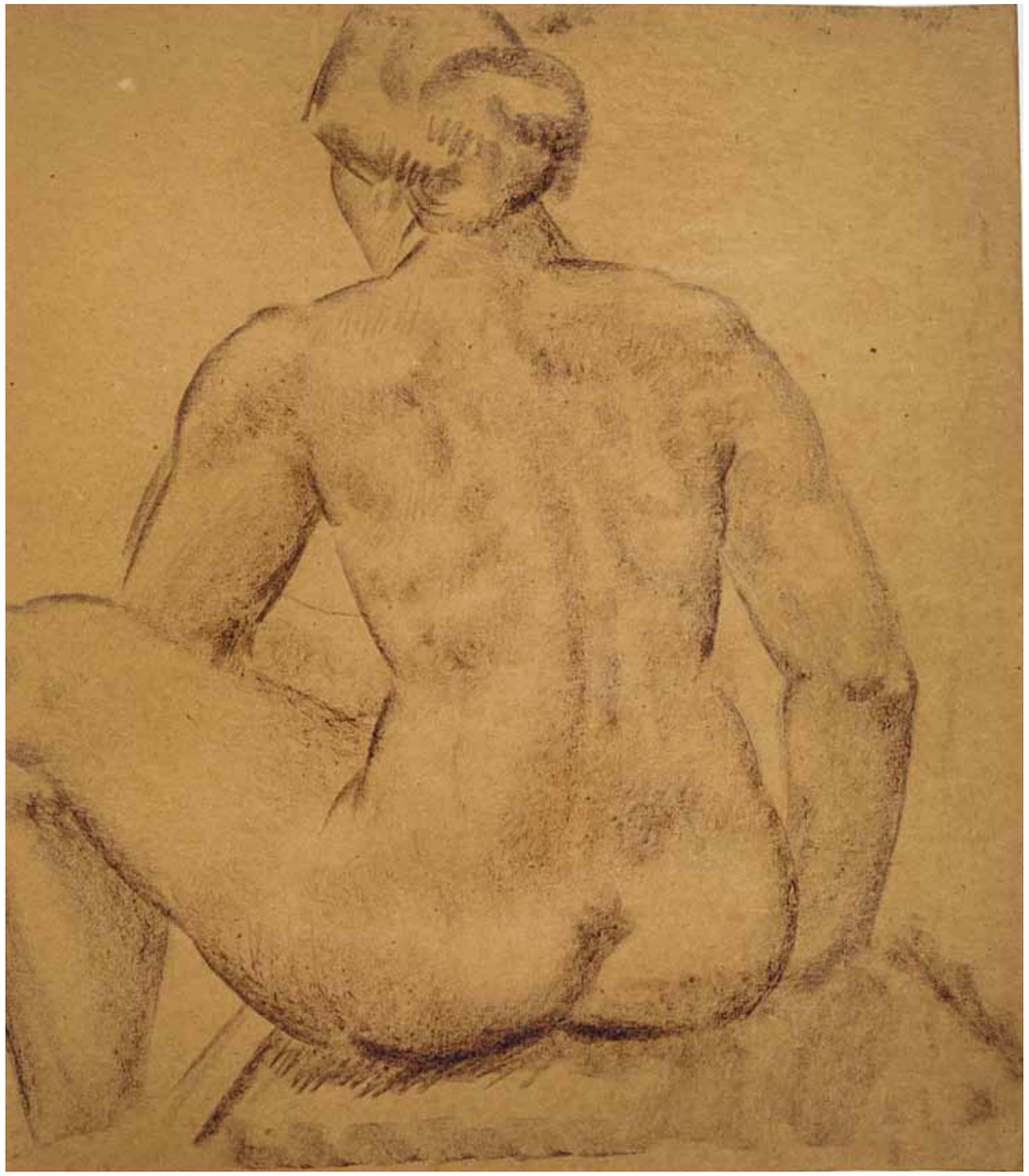
613

614

615

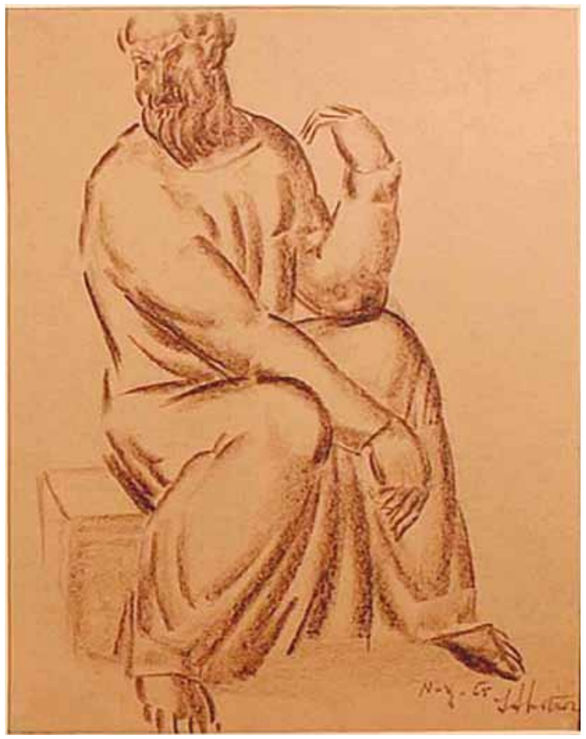

616

618

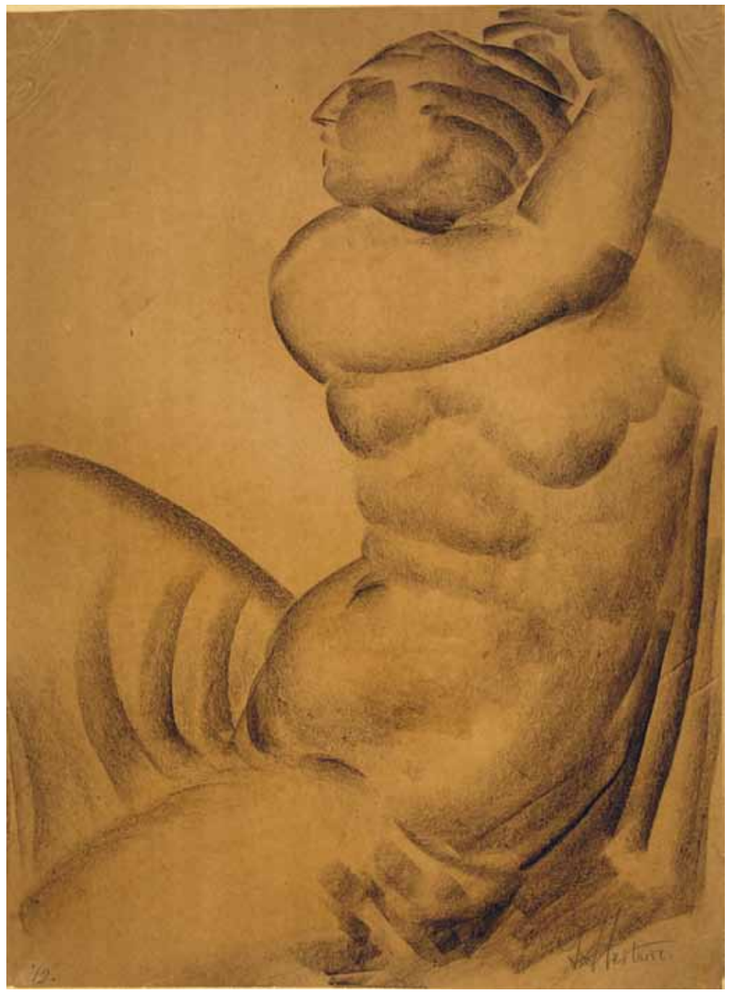
536

619

620

621

622

624

625

628

632

643

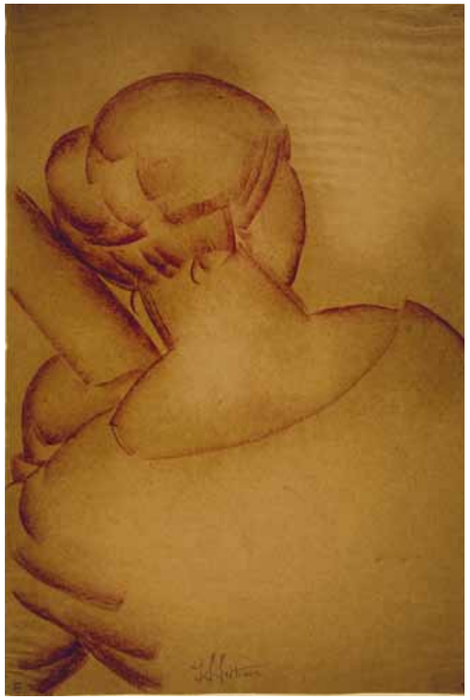
641

644

645

647

648a

649

650a

659

654

658

660

1750

1751

667

668

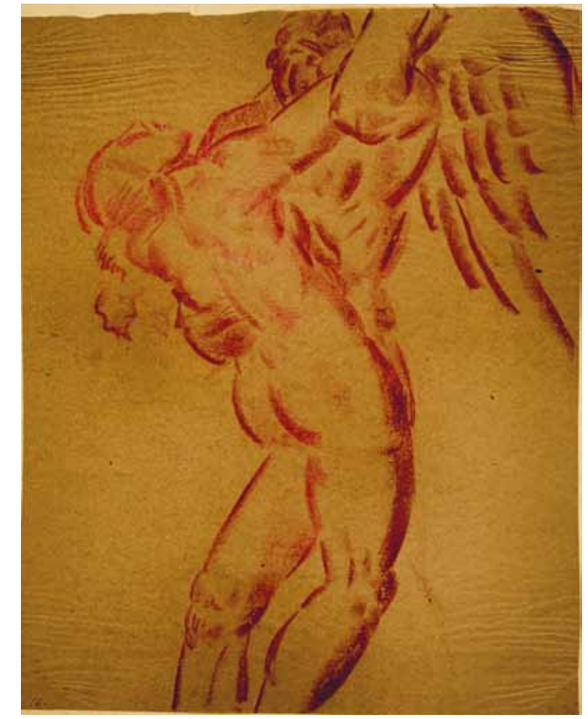
662a

665

669

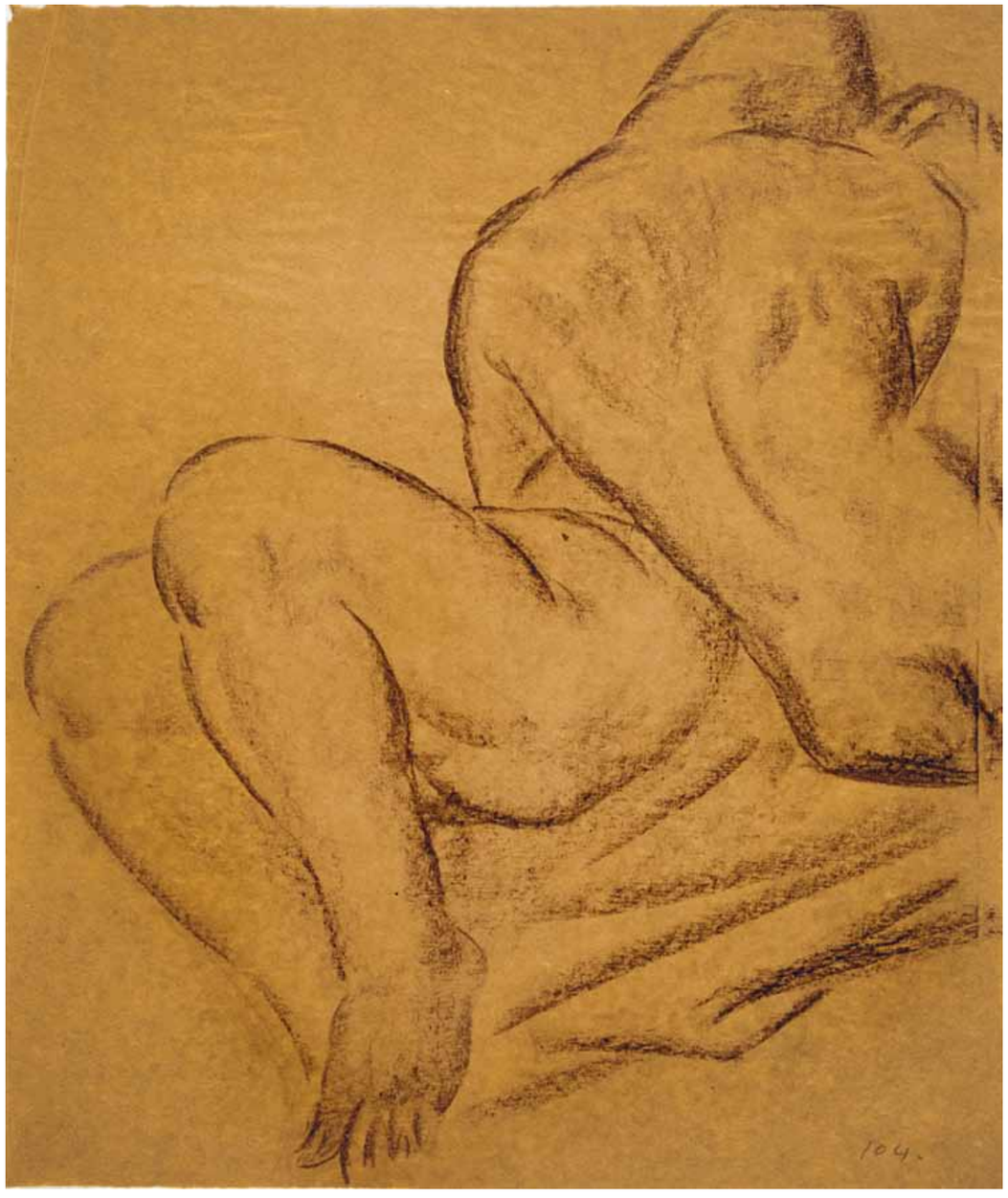

671

670

672

673

674

675

676

677

683

679a

679b

684

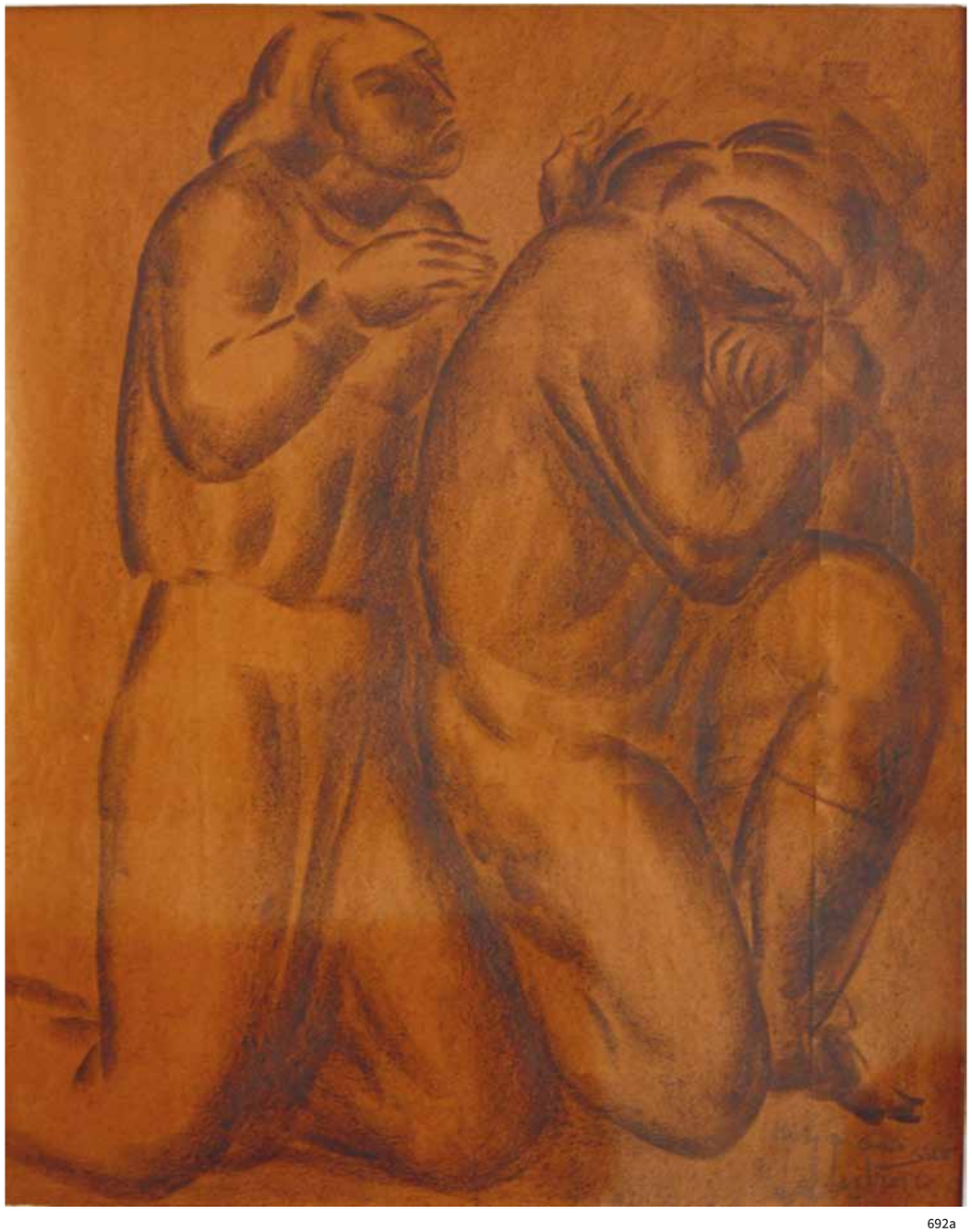
689a

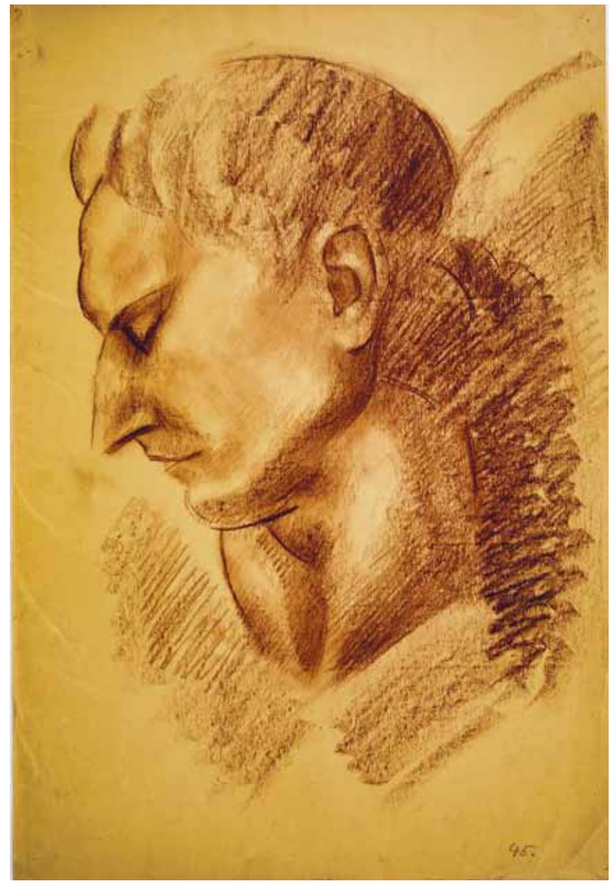
689b

692

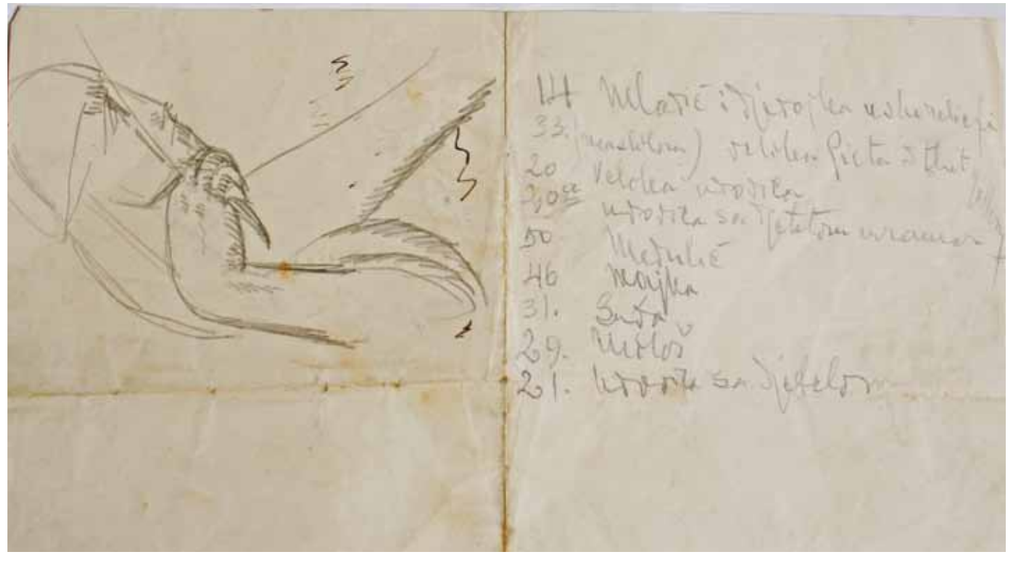

692a

704

705a

721

731

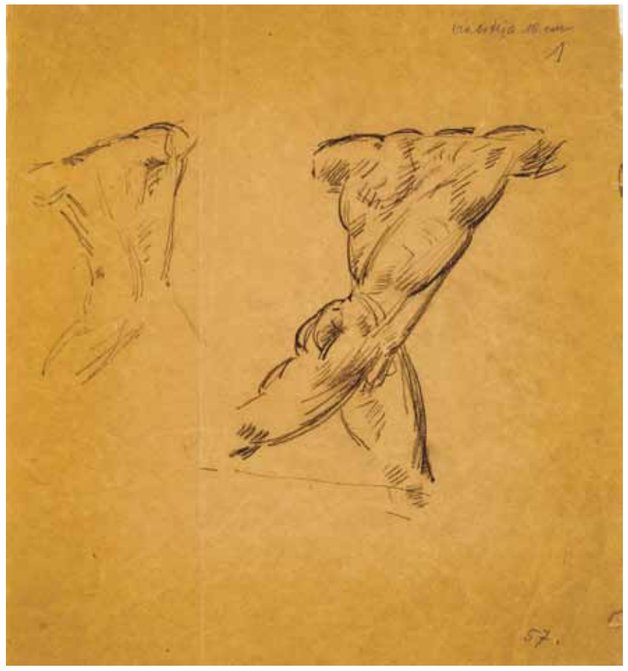
732

735a

735b

742

736

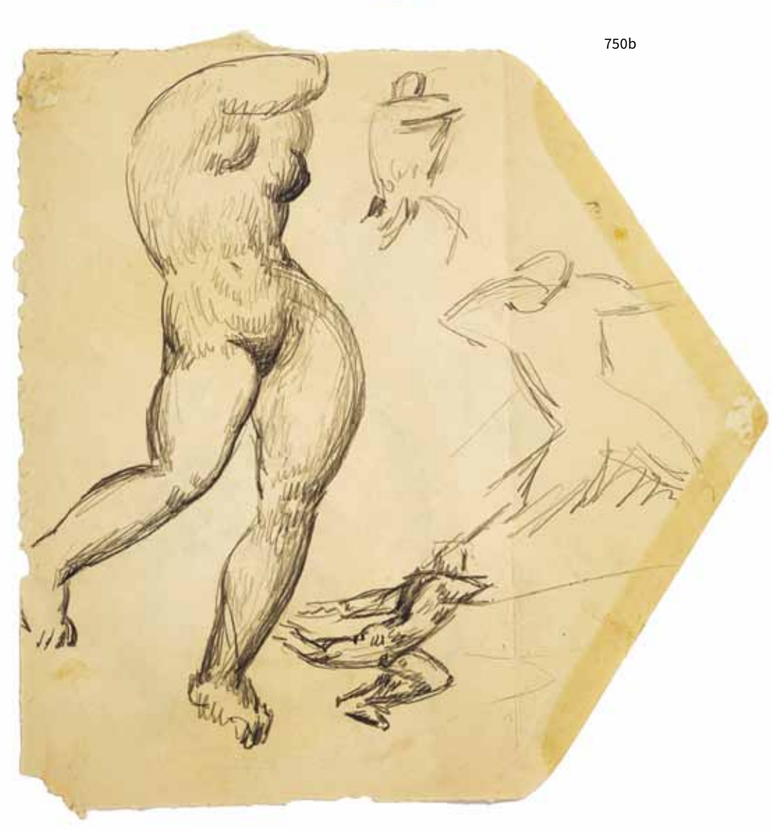

1766

750a

750b

1767

751a

751b

752b

757

758a

758b

759

760a

760b

761b

761a

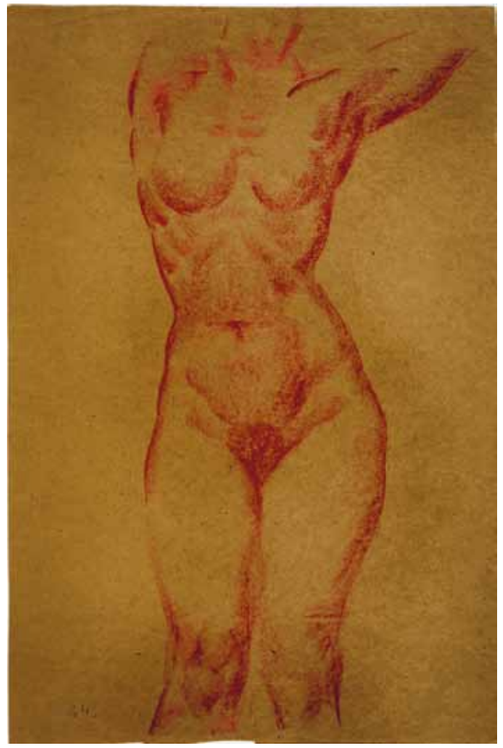
763b

762

763a

774

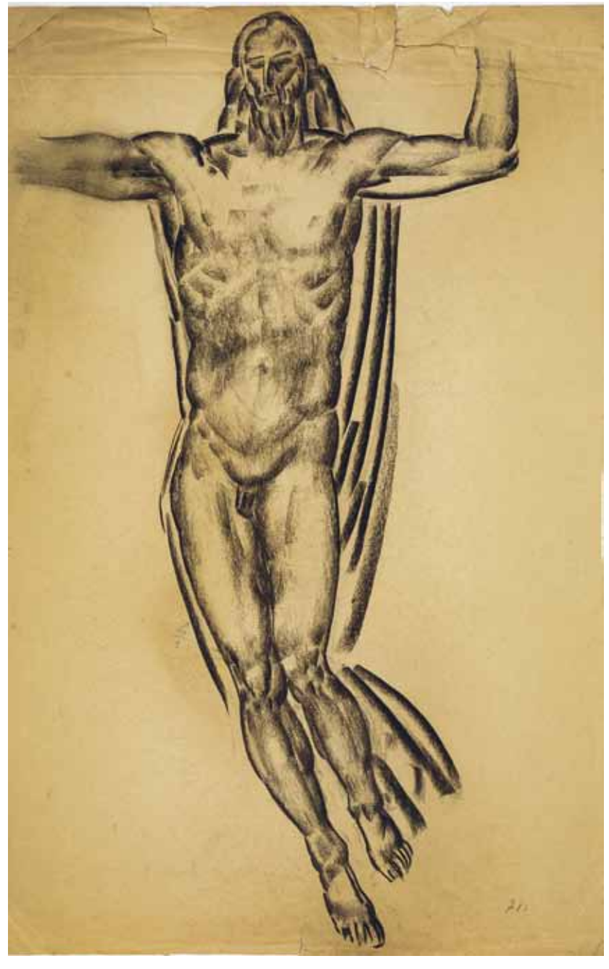
778

780

782

784

785

786

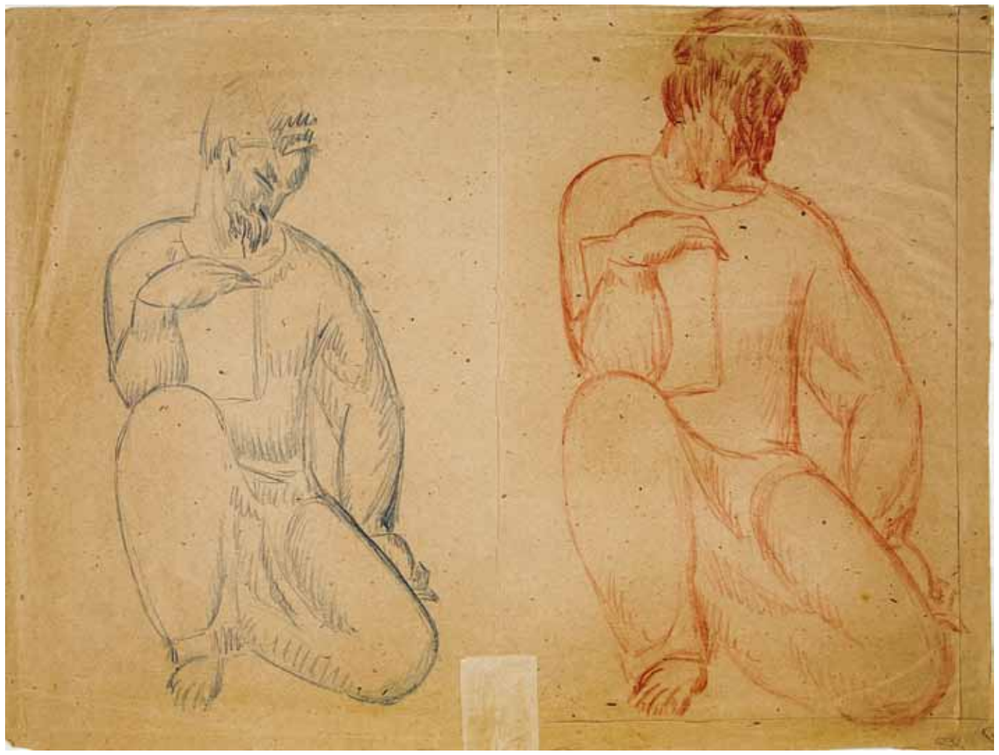
789

789a

790a

790b

800

801

799

803

802

804

805

807a

806

807b

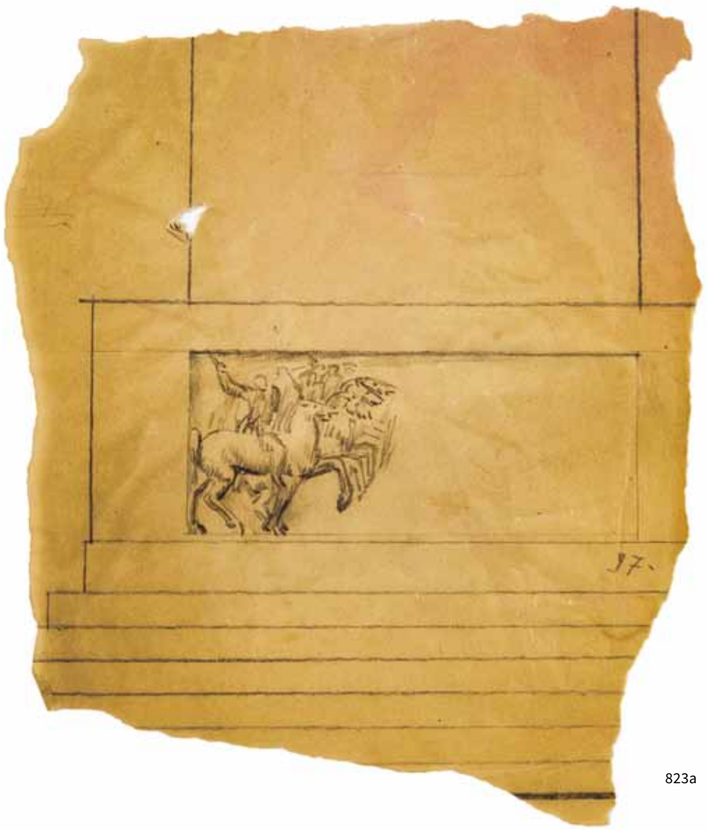

811

821

823a

819

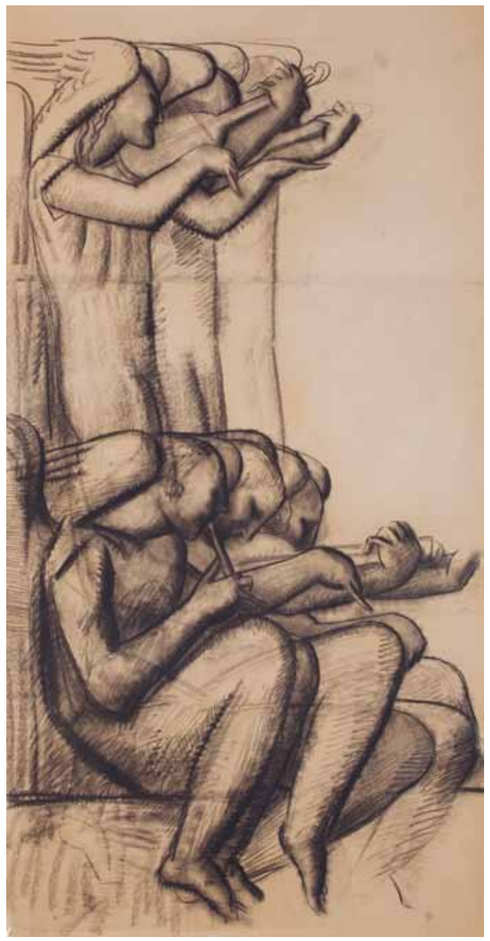

823

826

829

830

831

832

833a

833b

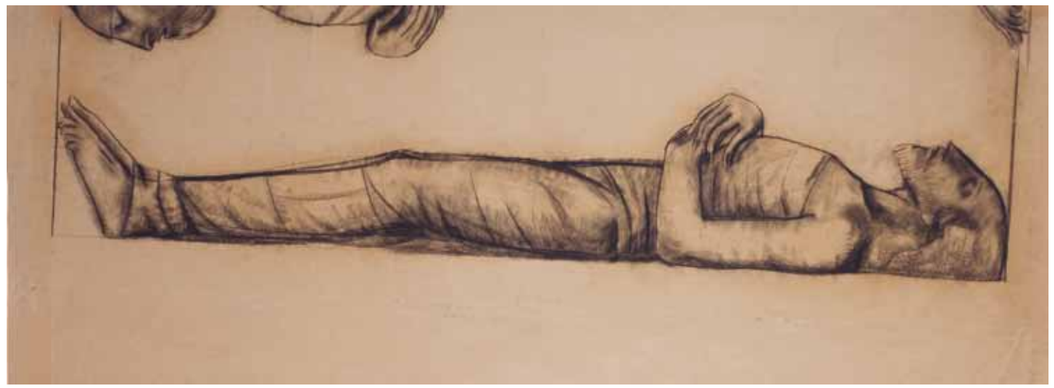

836

837

840

840a

844a

844b

845

855

855a

856

857

858

859

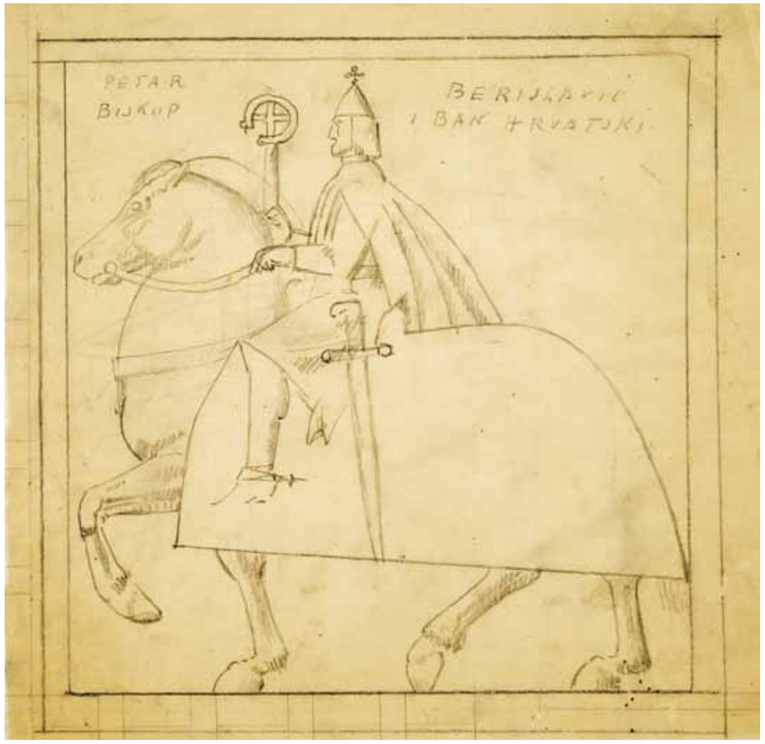

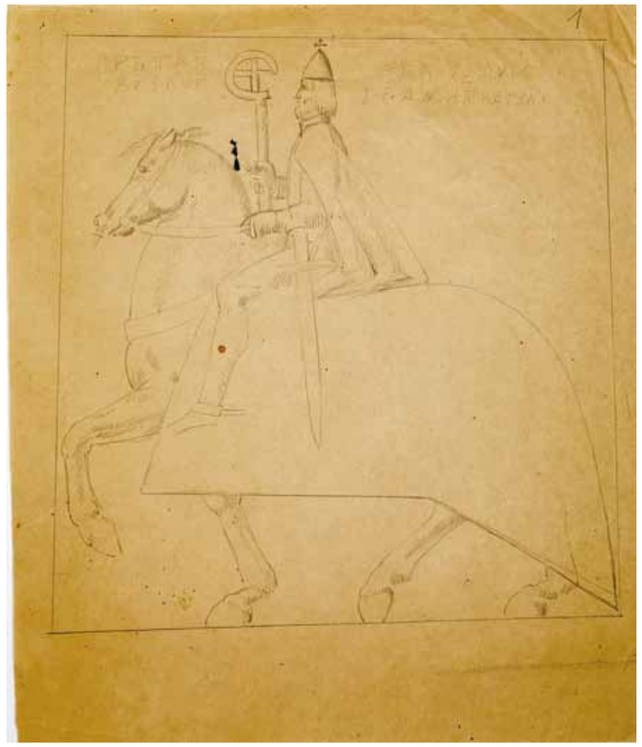
861

860

862

863

864

866

867

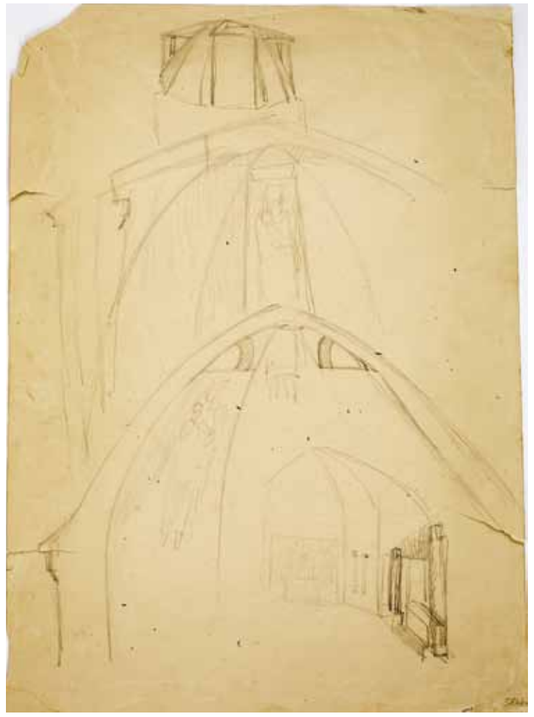

868

872a

872b

878 i 934

880 detalj

879

880

882

883

886

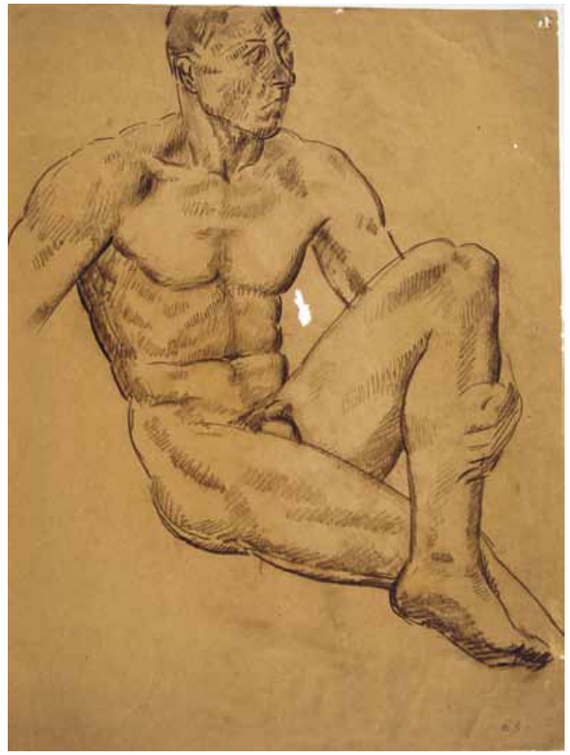
886a

885

887

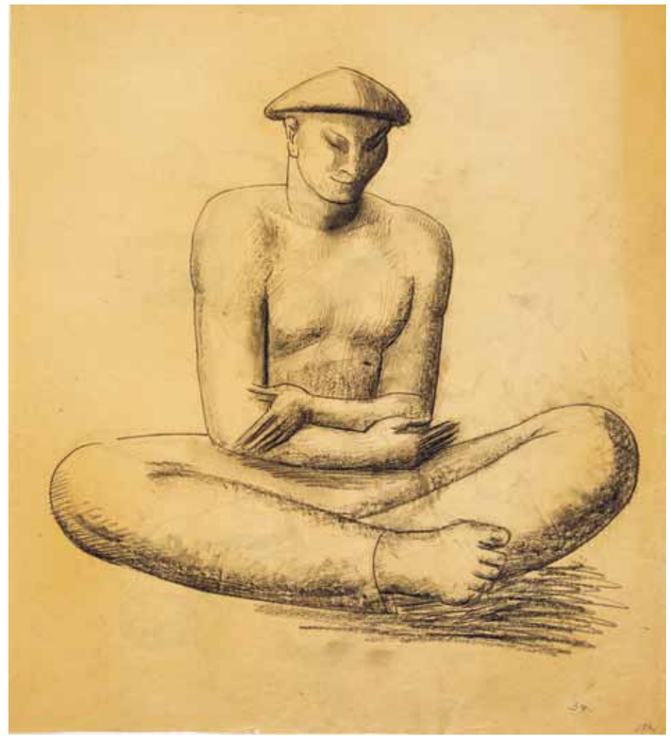

887a

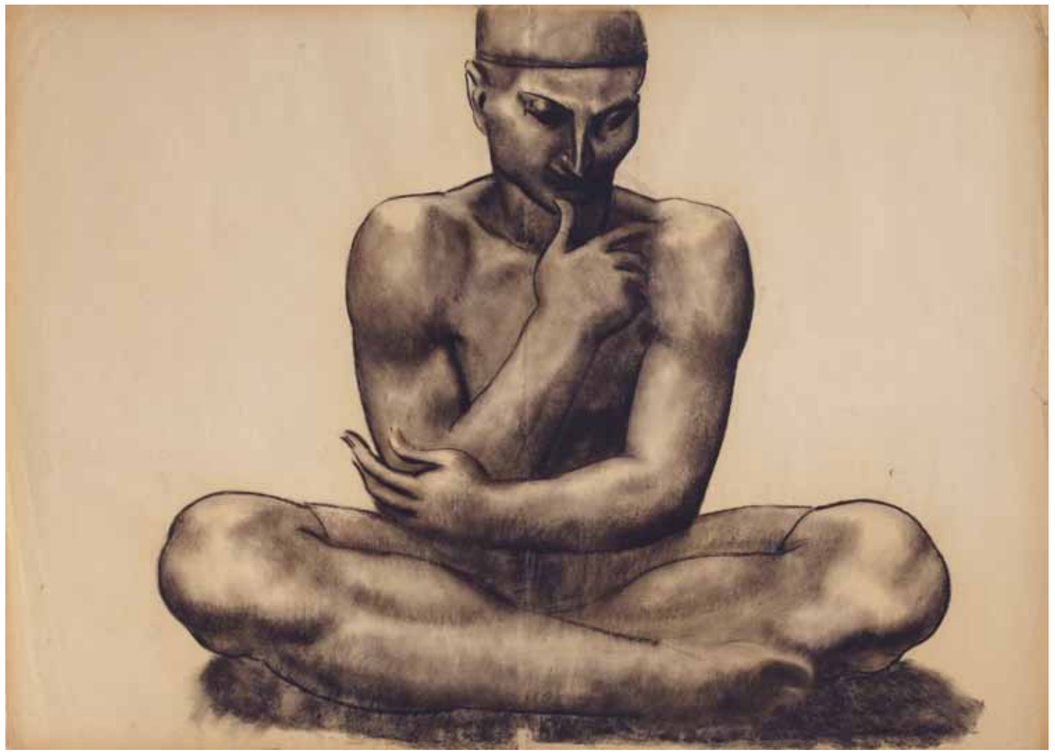

888

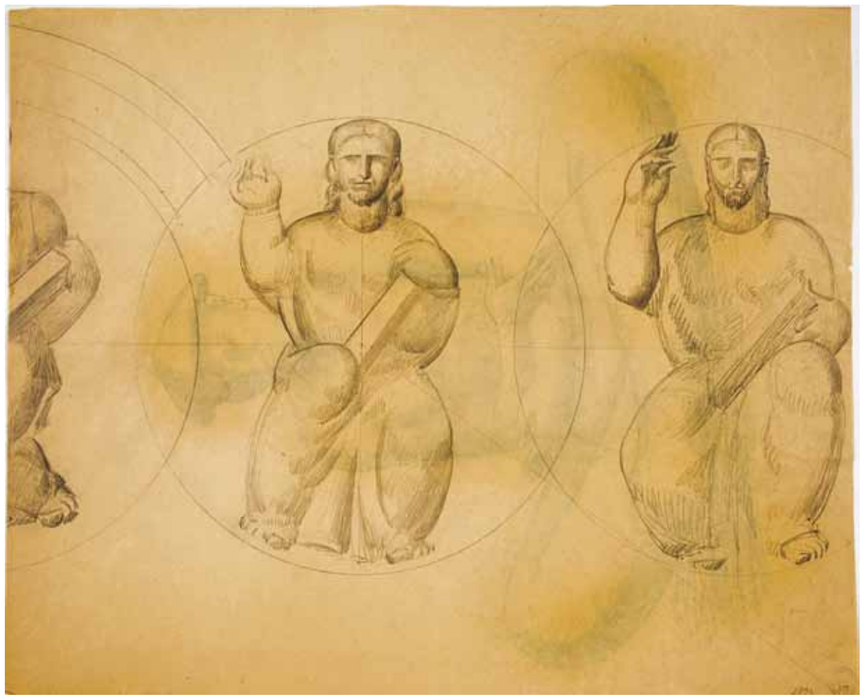
889a

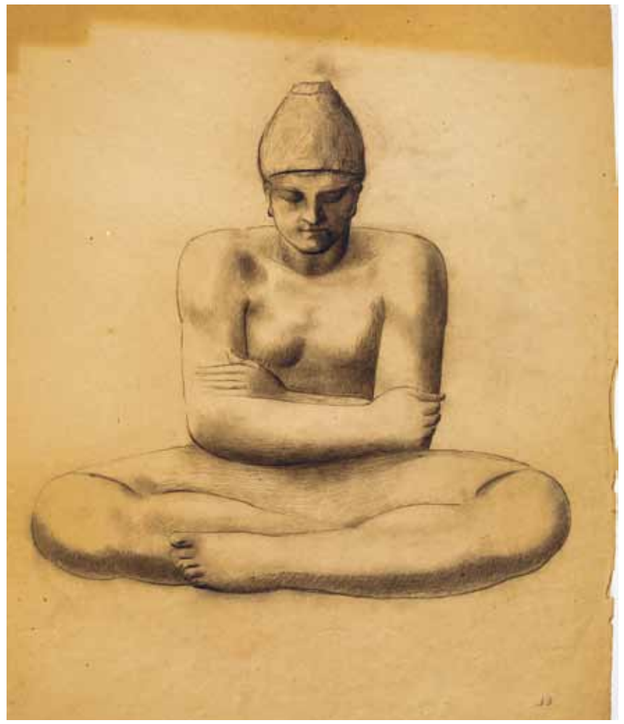

889

889b

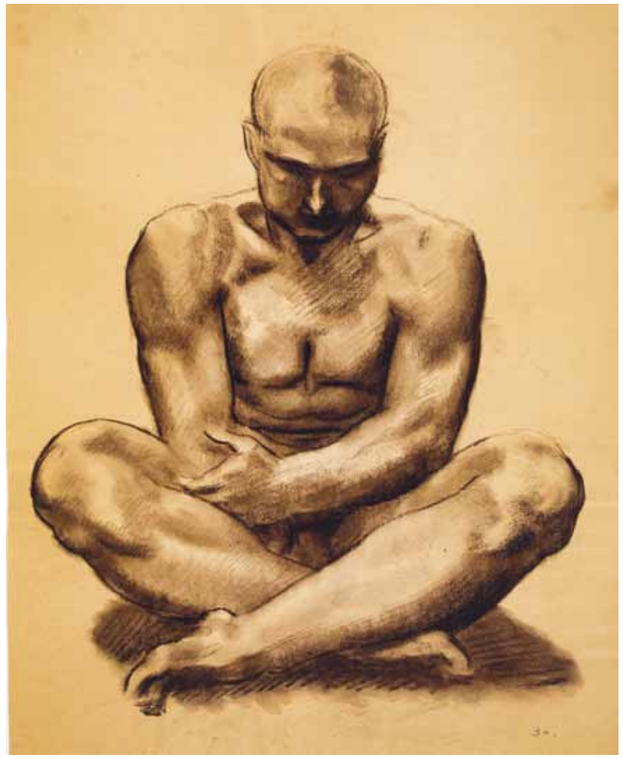

890

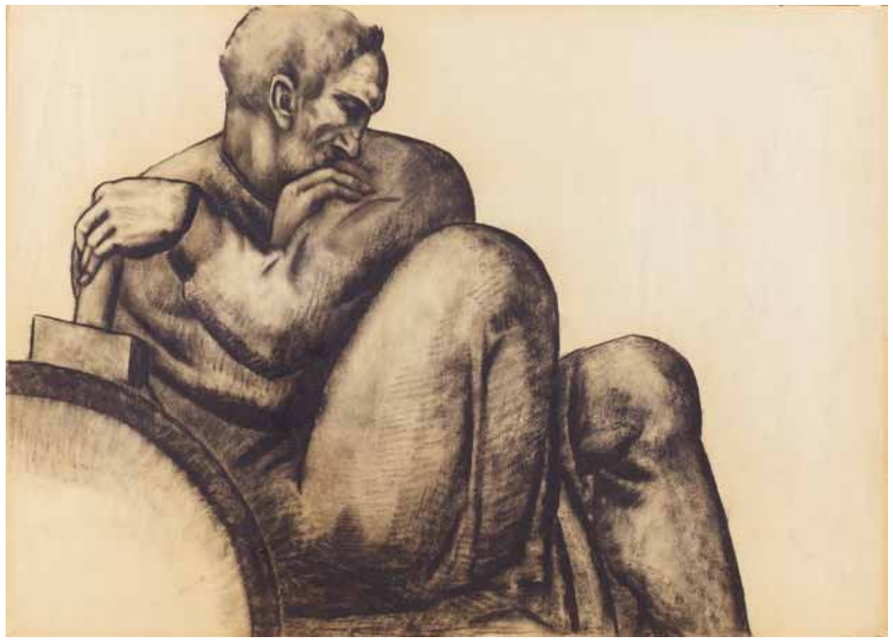

891

892

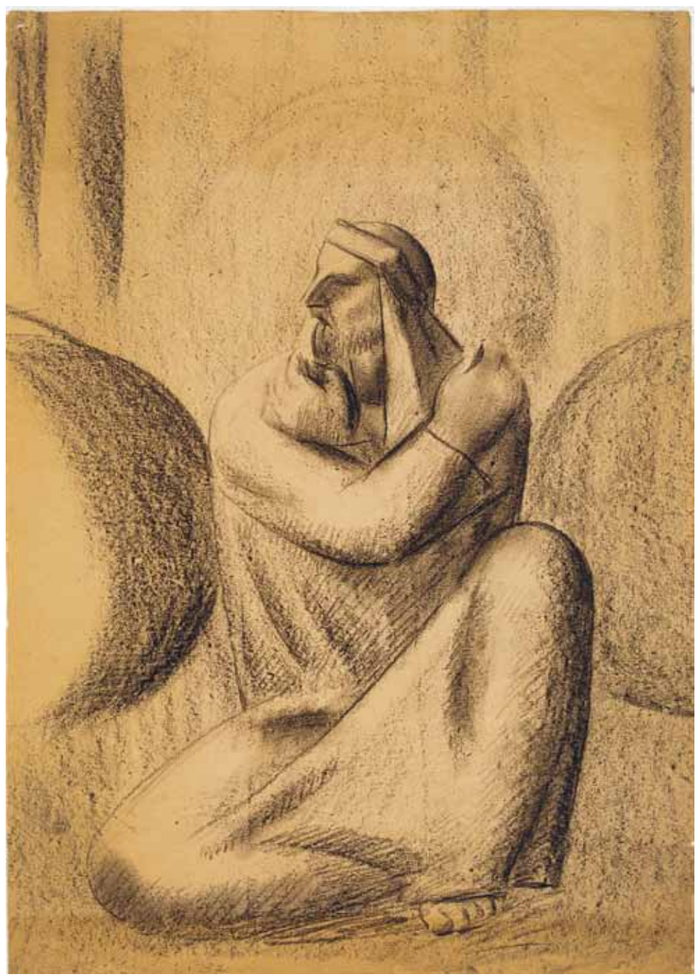
893

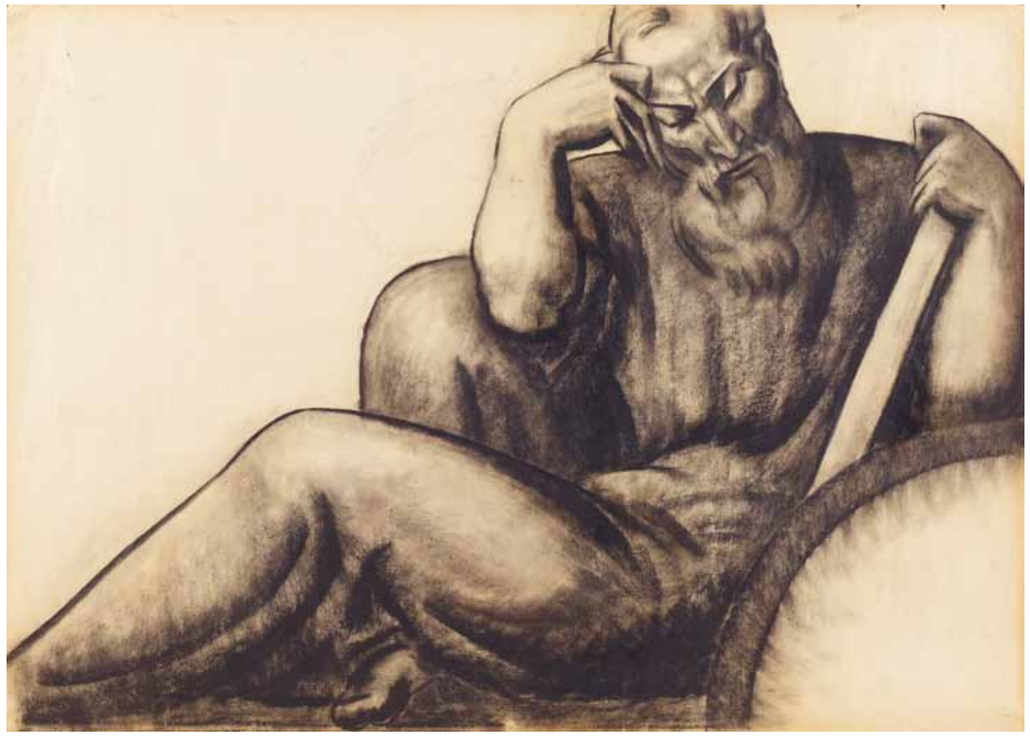

895

894

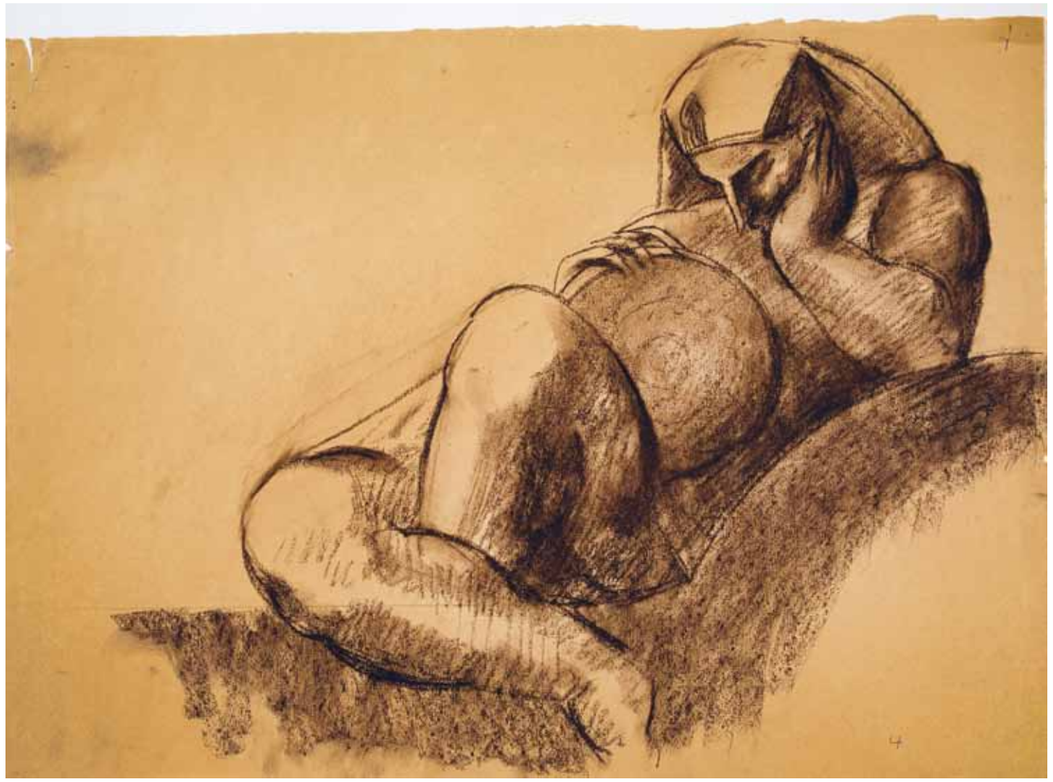

896

897

898

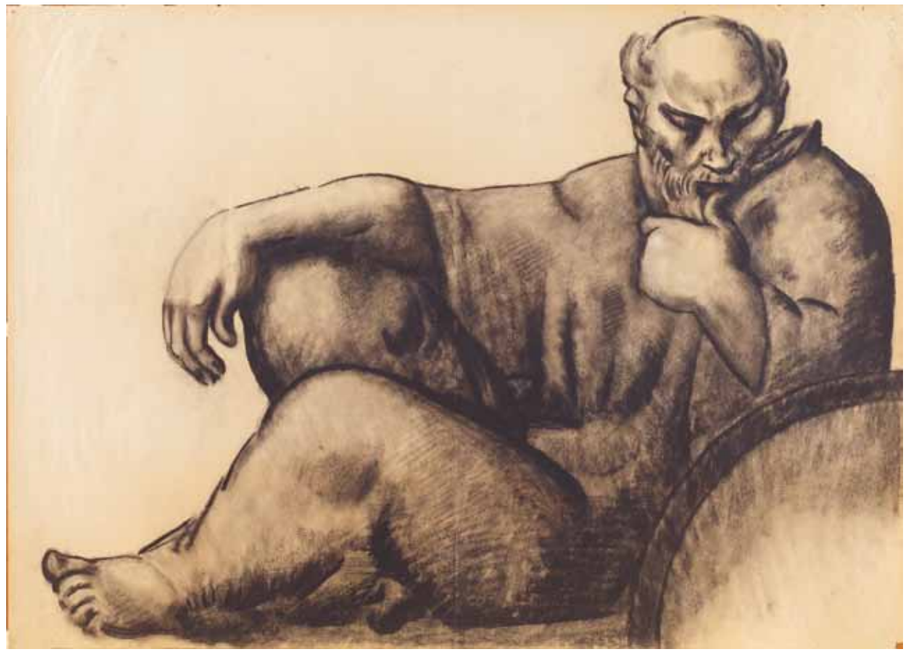
899

900

901

903

902

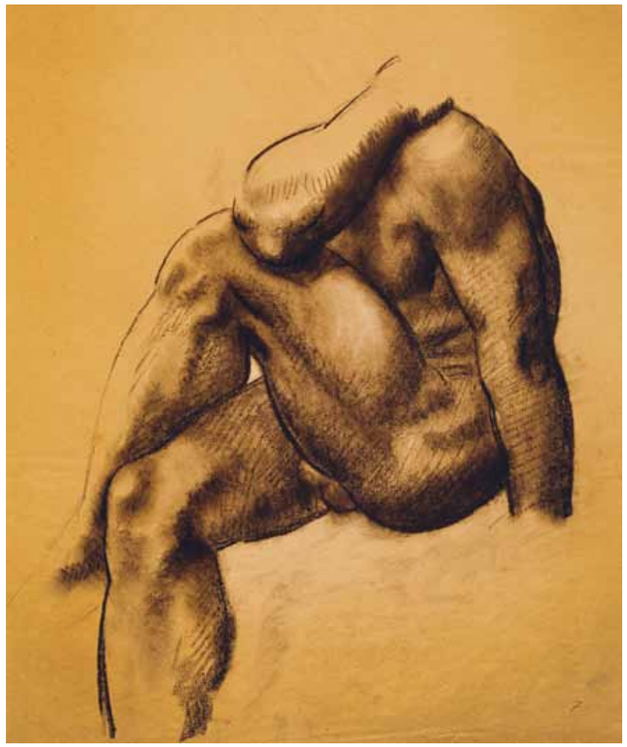
904

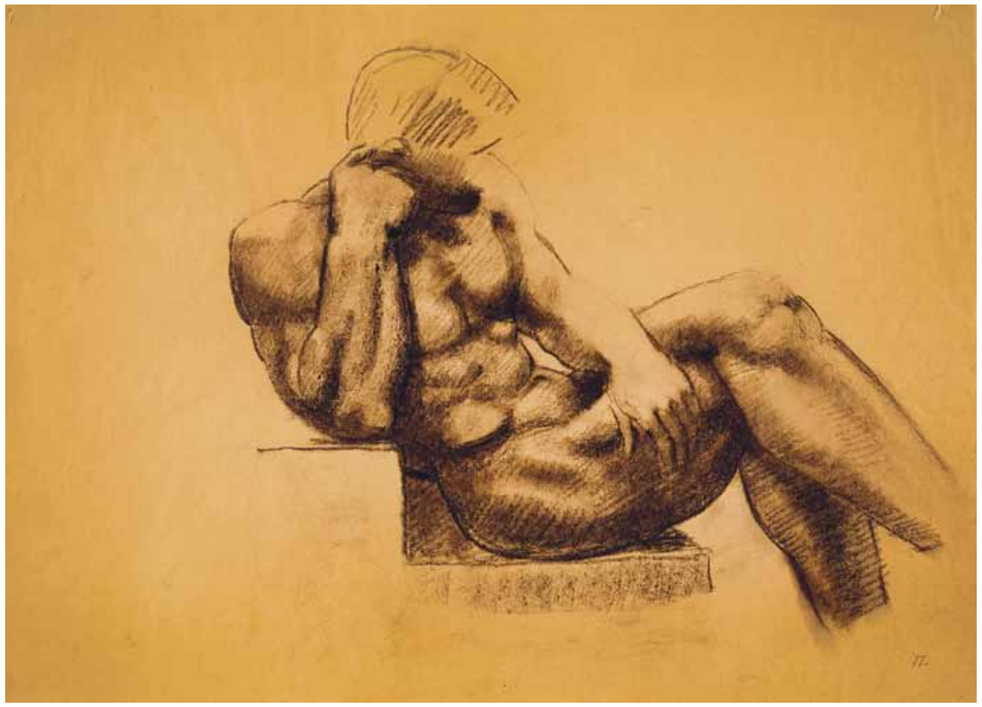
1822

1823

927

930

929

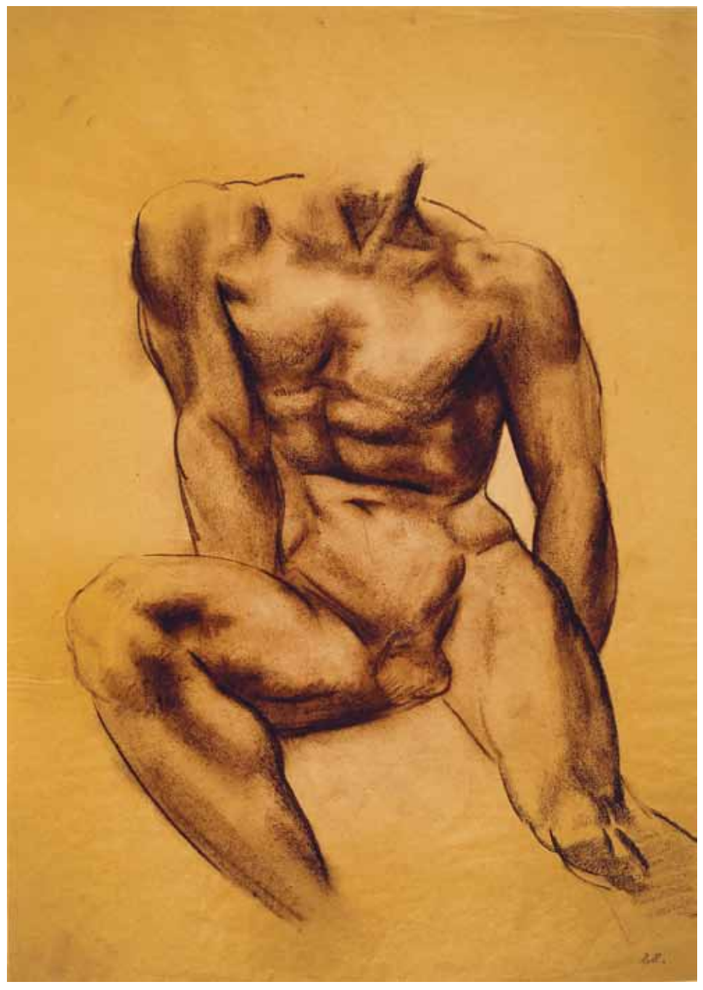
930a

931

932

933

935

936

937

938

939

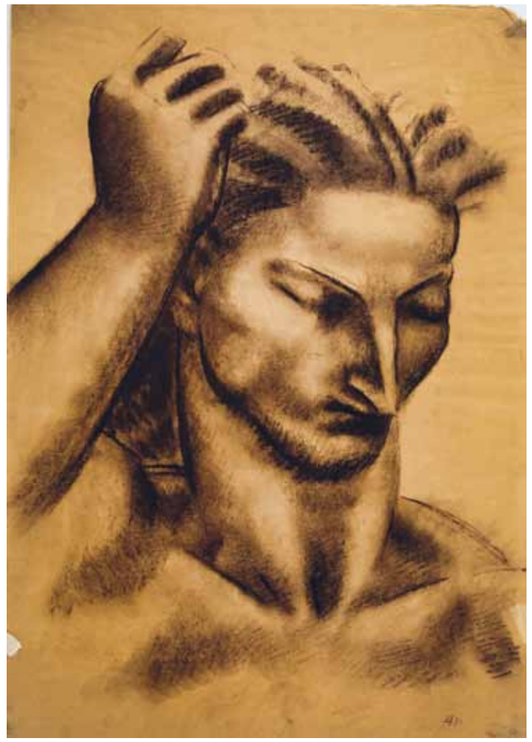

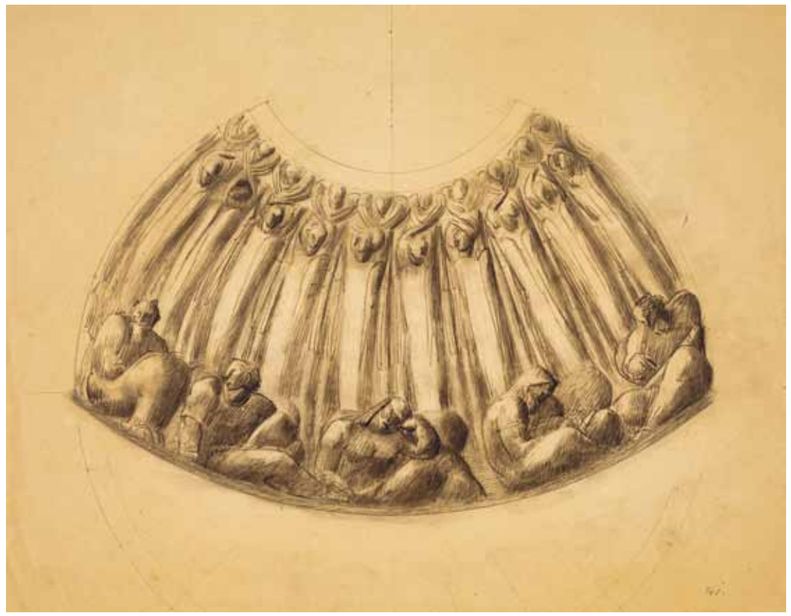
940

941

941a

946

948

954a

954b

947

1832

1833

955

958

981

988

995

1000

1000 detalj

1007

1008

1011

1012

1018

1022

1025

1024a

1024b

1024c

1024d

1034

1035

1045

1045 detalj

Uoči i u vrijeme rata Ivan Meštrović je izradio vrlo veliki broj crteža, najčešće studija za skulpture koje će izvesti ili je zamišljao izvesti. Stoga nam i oni pomažu u objašnjavanju zamisli i izvedbe nekih njegovih skulptura, ali mnogi od tih crteža imaju i samostalnu istaknutu likovnu vrijednost.

Sadržajno ti crteži prate motive tadašnjih njegovih skulptura.

Na ranije borbene teme podsjeća niz od dvadesetak crteža srednjovjekovnih hrvatskih ratnika kao pripreme za reljefnu kompoziciju *Domagojevih strijelaca*.

Osim nekoliko crteža viteza konjanika, vjerojatno rađenih pod dojmovima viđenih talijanskih renesansnih konjaničkih spomenika, dva je motiva *Domagojevih strijelaca* obrađivao i varirao u crtežima. Jedan je predstavljao ratnike i veslače u lađama, a drugi, prema kojemu je konačno i izradio danas izgubljeni reljef, strijelce ili kopljanike u ritmičkom nizu ponavljanih silueta likova. Za neke je radio posebne studije lika ili glave. Ti crteži nemaju istaknutiju likovnu vrijednost, nego predstavljaju tek skicirane zabilješke. Najkvalitetniji je onaj reproduciran u monografiji B. Gagre iz 1987. god. (125 [sl. 10-111]).

Drugi, suvremeniji i ujedno tragičniji sadržaj, zaokupio je tada, 1918, Meštrovića: umjesto redova srednjovjekovnih strijelaca kneza Domagoja, pod kacigama i s kopljima u rukama, slikao je vojnike Svjetskoga rata, pod kacigama, s puškama u rukama. I to su ritmički ponavljani nizovi vojnika, studije za *Kanadski ratnički spomenik* izveden 1918. za Ottawu. Crteži nemaju značajniju samostalnu likovnu vrijednost.

Tih je ratnih godina nacrtao i veći broj muških i ženskih likova i glava, ali ne po realnim modelima i portretima nekih osoba, nego kompozicijom i izvedbom dekorativno, možda neke i kao studije za određene skulptorske kompozicije. Neki od tih likova su u stavu karijatida.

Međutim su tada, u ratnim godinama, u egzilu, kipara najviše zaokupljale religiozne teme, posebno Krista i Bogorodice, kao što smo vidjeli i u skulpturama toga doba. Tragedija Svjetskog rata, s uništavanjem duhovnih i materijalnih, a i moralnih vrijednosti, imala je za posljedicu kiparevo razočaranje u ranije nacionalne i rodoljubne ideale. U Kristovoj tragediji nalazio je odraza te čovječanske tragedije, ali i u ljubavi Bogorodice s djetetom nadu u mogućnost izlaza iz tog bratoubilačkog kaosa.

Već sam spomenuo Meštrovićeve studijske crteže za veliko *Raspelo* rađene u Cannesu 1916. godine, dva mala crteža olovkom na istom papiru, u Galeriji Meštrović, u kojima je umjetnik osnovnim škrtim crtama uspio ostvariti gotovo svu tragiku po njima izvedenog velikog drvenog *Raspela* u Kašteletu. Ti crteži spadaju među likovno najkvalitetnije što ih je Meštrović uopće izveo. Iako nisu razrađeni u pojedinostima, imaju u sebi sve značajke ekspresionističke gotizirajuće produhovljenosti velikoga *Raspela* (Inv. 489b; repr. 180 [br. 32]).

Među tim crtežima s religioznim motivima dvadesetak ih je s motivima likova ili glava anđela, vrlo stiliziranih, zatim nekoliko motiva *Oplakivanja* i *Polaganja u grob*. Sjetimo se da su tada nastale i neke Meštrovićeve skulpture i drveni reljefi *Oplakivanja* i *Polaganja u grob*.

Tada je Meštrovića, kako smo već vidjeli, zaokupila ideja potrebe razumijevanja, sklada, harmonije među čovječanstvom, što se odrazilo u njegovim skulpturama muzicirajućih djevojaka i anđela. Prethodilo im je dvadesetak skicoznih crteža, studija za te skulpture.

Promatrajući preko stopedeset crteža toga ratnog razdoblja 1913-1918, danas većinom u Galeriji Meštrović u Splitu ili među otpremljenima u Notre Dame iz iste Galerije, uočavamo njihovu stilsku dosljednost. Rađeni su skicozno, kao prethodne studije skulpturama, a ne kao mnogi kasniji crteži namijenjeni izložbama i prodaji. Stoga su rađeni olovkom, tušem, tintom, pastelom, ugljenom na papirima različite veličine, često i onima iz bilježnica ili na pakpapiru. Grafička je linija na tim crtežima jednostavna, jasna, najčešće u debljim potezima. Zanimljivo je da crteži nisu sjenčeni sjenovitim sfumatima poteza ugljenom ili kredom, nego paralelnim potezima olovkom ili perom, jednake debljine poteza samih obrisa likova. To im daje više grafičko nego skulptorsko obilježje, za razliku od crteža nastalih između dva rata. To ujedno pridonosi njihovoj crtačkoj likovnoj vrijednosti.

Međutim, ono što je najzanimljivije, što povezuje sve ovo mnoštvo crteža toga relativno kratkoga ratnoga razdoblja, jest njihova naglašena stilizacija. Ona je odraz zakašnjele secesije - ne one herojske nego lirske i dekorativne - ali i začetka stilizacije i dekoracije nastupajućeg art décoa koji se tada, u ratnim godinama, nije bio još ni u svijetu potvrdio. Linije likova, pogotovo ženskih, *anđelâ* i *Bogorodica*, blago su zavojite, elegantne, produhovljene. I u ženskim aktovima prevladava duhovnost nad realizmom i erotizmom ranijih. U crtežima djevojaka i anđela s glazbalima ta lirska crtačka nota pridonosi željenoj autorovoj ideji alegorije harmonije. Iako se manji broj tih crteža ističe likovnom grafičkom vrijednošću, tu vrijednost nekima od njih daje baš njihova profinjena lirska i glazbena stilizacija, preludij one stilizacije što će je Meštrović razviti i primijeniti neposredno nakon rata u skulpturama i reljefima *Račićeva mauzoleja* u Cavtatu.

CRTEŽI PORATNOG RAZDOBLJA 1919. – 1930.

Najbrojniji su Meštrovićevi crteži nastali između dva rata. Posebnu stilsku skupinu predstavljaju oni raniji, oko 200 poznatih nam, rađeni od 1919. do 1923. godine. To je razdoblje Meštrovićevog kiparskog - pa i crtačkog - stvaranja u art déco stilu, dok će oni kasniji daljnjih trideset godina napuštati taj dekorativni stil i postajati sve više realistički, s većim ili manjim utjecajem antičke i renesansne skulpture. Crteži tih prvih godina - kao i već opisane litografije iz toga doba - vezani su uz skulpture cavtatskog *Mauzoleja*.

Desetak tih crteža su Meštrovićevi nacrti za *Račićev mauzolej*: tlocrt, varijante kupole i pročelja, kapele sa skulpturom *Raspela*, skice namještaja i crkvenoga posuđa. Te je nacrte kipar sam radio, iako ih je u propisanom izvedbenom obliku zacijelo razradio ovlašteni arhitekt.

Među te rane Meštrovićeve crteže spadaju i skice u maloj bilježnici, nekada u posjedu Ruže, a zatim u Ružine nećakinje Elizabete ud. Kaštelančić, od kojih je neke otkupila Galerija Meštrović u Splitu. To su zabilješke, skice rađene u brzini, kao podsjeti za daljnje radove, iako među njima ima i razrađenih crteža. Iz istog su posjeda i crteži *Bogorodice s djetetom* i još neki.

Ostali su crteži sačuvani u Meštrovićevoj pohrani u njegovoj splitskoj Galeriji, a zatim su podijeljeni s njegovom kćerkom Maricom, koja je trećinu njih odnijela u Ameriku i predala Snite Museumu u Sveučilištu Notre Dame, a preostali su ostali vlasništvo Galerije, gdje su inventirani, fotografirani, fiksirani, a oni oštećeni predani na stručnu restauraciju i konzervaciju.

Zacijelo postoje još brojni crteži iz toga i daljnjih razdoblja Meštrovićeva stvaralaštva koji se nalaze u raznim muzejsko-galerijskim ustanovama i u privatnim vlasništvima, u Europi i u Americi, od kojih je tek mali dio poznat.

Neki crteži su rađeni na obje strane papira, ali najčešće bez veze jednih s drugima.

Među povijesno-ratničkim crtežima zastupljeno je nekoliko motiva. Prvi je u reljefu i litografiji već poznati motiv *Domagojevih strijelaca*; drugi glave ratnika pod kacigama za *Kanadski spomenik*; treći razne varijante za reljef *Kralja Petra I.* u Dubrovniku. Među tima je i nekoliko skica okrunjenoga vladara na konju koji se vjerojatno odnose na reljef neizvedenog *Kraljevog kamena* u Splitu; konačno i skica srednjovjekovnog viteza na konju, kao i u litografiji.

S obzirom na tadašnju Meštrovićevu zaokupljenost svetačkim likovima u Račićevom mauzoleju, a i inače njegovoj tadašnjoj sklonosti biblijskim i ostalim religioznim motivima, shvatljiv je i znatan broj tada nastalih skica i crteža, naročito s likovima *Bogorodice s djetetom* i *Anđelâ*, od kojih neki mogu biti i prethodne skice za reljefe u cavtatskom *Mauzoleju*. Nekoliko crteža predstavlja prizore iz *Kristova života*. Crteži *Propovijedi na gori* i *Lazareva uskrsnuća* istovjetni su istoimenim litografijama, dočim su tri crteža *Raspela* studije za skulpturu u Cavtatu. Skice *Oplakivanja Kristova* također mogu biti skice za reljef u istome Mauzoleju.

Osim tri studije *Mojsijeve glave*, koju će kasnije izvesti u mramoru, postoji i nekoliko crteža *Apostolâ*, omiljenog Meštrovićevog motiva. Onaj *Proroka* ili *Evanđelista Ivana* varijanta je istoga u litografiji. Među njima je likovno najzanimljiviji onaj *Evanđelista Luke*, uspjele art déco stilizacije.

Međutim, Meštrović je osim svetačkih sve više crtao muške i ženske likove, odjevene ili aktove, iako je i nekima od tih muških likova predstavljao one svetačke, osobito proroke, evanđeliste i apostole. Sve su to tek skice, bez pretenzija likovnih ostvarenja. Ističe se tek koji svojom grafičkom izražajnošću, poput jednog krokija guslara među crtežima Galerije Meštrović.

Ženskim likovima i aktovima posvećeno je više pažnje; neke je zrelije dovršavao. Među njima su i crtani predlošci za već opisane litografije, ili njihove slične varijante. Tako su gotovo istovjetni prizori *Triju žena* (*Idila*), *U povjerenju* i *Sjedeća žena* (*Djevojka sa cvijetom*). Osobito su mnogobrojne studije ženskog akta, kojemu majstor sve više prilazi i obrađuje ga, nakon gotovo isključivo svetačkih likova. Ti crteži aktova odišu realizmom, čak erotikom, ali su, za razliku od onih kasnijih, uvijek prožeti istaknutom elegancijom linije i poetičnošću. Kao predloške za litografije crtao je Ženski akt (lit. XVII) i *Dva ženska akta*.

Za razliku od većeg dijela ostalih tadašnjih i kasnijih crteža, te su studije ženskih aktova ipak nastajale pred živim modelom, u umjetnikovu atelijeru. Među njima ima tek nabačenih skica, ali i dovršenih crteža, ne toliko realističkim detaljima, koliko zrelom grafičkom kompozicijom. Ističu se posebno oni crteži ostvareni oskudnim tankim crtama pera tinte ili rjeđi olovke. Odvojimo među njima aktove iz fundusa Galerije Meštrović: dva crteža *Lede s labudom*, dva *Ženska akta* (za litografiju), dva *Sjedeća ženska akta*, *Sjedeće ženske aktove* i *Žene*. Jednako dvojni muški i ženski lik (*Ljubavnici*), dok je sam muški akt zabilježen tek na dvjema skicama.

Među crtežima, kao i među skulpturama tih godina ima ih nekoliko s muzicirajućim ženskim likovima.

Ima i nekoliko skica za neodređene spomenike i arhitekture.

Budući da su crteži od 1924. nadalje, do Drugog svjetskog rata, uglavnom istog stila i porijekla (rađeni u Meštrovićevu zagrebačkom atelijeru, a rjeđi za kraćih boravaka u Americi), nije s pouzdanjem moguće odvojiti one rađene od 1924-1930. i one 1931-1941, pa ću ih stoga obraditi na kraju tog drugog razdoblja.

CRTEŽI MEĐURATNOG RAZDOBLJA 1931. – 1941.

Meštrovićevi crteži, nastali približno od 1924. do rata 1941, imaju uglavnom zajedničke sadržajne, stilske i umjetničke značajke. Međusobno se razlikuju tek po pristupu i namjeni: jedni su samo skice, zabilješke, studije za eventualne skulpture, kao i oni raniji, ali se pojavljuju i drugi crteži koji su rađeni s namjerom da budu cjelovita crtačka ostvarenja, dovršena, zaokružena, na jednoobraznim doličnijim listovima papira, koji su najčešće bili namijenjeni izlaganju i prodaji, što raniji nisu. Među tim reprezentativnijim i "dovršenijim" crtežima prevladavaju motivi ženskog lika, odnosno akta, i svetački sadržaji. Posebnu takvu vrlo brojnu skupinu predstavljaju crteži što ih je 1925. radio u Americi, u New Yorku, kako je, uz potpis, i bilježio na njima. Bili su uglavnom namijenjeni prodaji, pa su mnoge crteže nabavile galerijske ustanove u Sjedinjenim

Državama, gdje je priređivao izložbe, ali i privatnici, kojim je posljednjim crtežima izgubljen trag. Podjelom crteža između Galerije Meštrović i obitelji, znatan se broj tih američkih crteža opet vratio u SAD.

Poznato nam je oko 500 crteža rađenih u New Yorku. Među crtežima muških likova desetak je *Autoportreta*. Meštrović je i inače često slikao svoj lik, pa je njegova osebujna bradata fizionomija uočljiva i na brojnim drugim crtežima muških portreta ili čitavih likova, uostalom, kao i na nekim skulpturama, pa i javnim spomenicima, poput onoga *Marku Maruliću*. Na nekim se crtežima prikazivao u radu, na nekima s knjigom ili crtaćim blokom u ruci. Pet takvih crteža *Autoportreta* nalazi se danas u zagrebačkom Atelijeru, a tri u beogradskom Narodnom muzeju. Sam je Meštrović na korici kataloga svoje izložbe u New Yorku 1924. reproducirao crtež svog *Autoportreta* (521). *Autoportretima* je inače posvećivao više pažnje, pa oni spadaju u bolje njegove crteže. Meštrovićevi muški likovi na crtežima su uvijek u pokretu, često i sjedeći s knjigom u rukama.

Crteži muških aktova su studije rađene po modelima.

Ženski likovi najčešći su motivi crteža tog međuratnog razdoblja, bilo drapirani, bilo aktovi. Oni su, uz one svetačke, uglavnom crteži izvođeni za izlaganja i prodaju. Karakteristično je za te stojeće ili sjedeće ženske likove da su obično rađeni ugljenom ili crnim i smeđim pastelom, debelih linija i obrisa, sa širokim sjenčenjima postizavanima često položenim ugljenom ili pastelom, postižući tako sfumatima kiparsku plastičnost. Taj je način rada prelazio u efektnu maniru, dajući crtežima dopadljivost, ali manje izvornost i spontanost u radu, pretvarajući se tako u prepoznatljivu ali manje kreativnu majstorovu maniru.

Više nego na odjevenim ženskim likovima dolazila je ta manira do izražaja na brojnim ženskim aktovima. Kada su rađeni čvršće grafički, samim linijama glavnih obrisa tijela, oni su crtački vredniji, a oni s prevladavajućim sfumatnim sjenčenjima dopadljiviji, hvaljeniji, izlagani i bolje prodavani.

Znatan dio tih ženskih likova nije Meštrović radio pred modelom, pa je i to razlog zapadanju u šablonu i maniru.

Ipak ima i među tim ženskim likovima, odjevenima i aktovima, crteža istaknute likovne vrijednosti, lijepo komponiranih, nadahnuto crtanih, često tek nabačenih na papir u sretnim trenucima kada je umjetnik osjećao potrebu da ih ostvari. Jednako i desetak crteža muških i ženskih parova u zagrljaju, u kojima je prisutan i očiti erotski naboj.

O više kiparskom nego slikarskom oblikovanju crteža aktova dokazuje i Meštrovićevo često uklanjanje ruku, nogu, pa i glava prikazanih likova, da bi postigao istaknutiju skulpturalnost likova.

Likovi, naročito ženski odjeveni, kao i neki već viđeni u skulpturama, vrlo su često prikazivani u prilično teatralnim poletima, ustremljeni naprijed, s haljinom koja vijori za njima. Druga osebujna značajka njegovih skulptura i crteža je u najčešće uvis podignutim rukama likova, a zatim često i glave savijene unatrag ili u stranu.

Prizori muzicirajućih djevojaka i dalje su zaokupljali Meštrovića, kako u skulpturama, tako i u crtežima, koji su posljednji često bili pripremne skice za skulpture i reljefe. Neki od tih radova spadaju među bolja crtačka ostvarenja.

Nakon ženskih likova najčešći su religiozni motivi Meštrovićevih tadašnjih crteža, bilo da se radi o pripremama za skulpture, bilo o samostalnim crtežima. Među tim sadržajima čest je onaj *Bogorodice s djetetom*, odnosno *Majke s djetetom*, jer ih je autor obično poistovjećivao. Gotovo svima su kao modeli poslužili njegova žena Olga i djeca koja su se tada, jedan za drugim, rađala. Stoga u njima ima više obiteljskog ugođaja i materinske ljubavi nego religiozne dogme. Bolji su među njima baš oni što stvarno prikazuju ženu s djetetom, od imaginarnih skica za skulpture *Bogorodica s djetetom*.

Česte su u tim crtežima teme iz Kristova života. Kao da mu je njegov započeti ciklus *Života Kristova* u drvenim reljefima stalno bio pred očima. Poznato nam je preko pedeset crteža toga ciklusa s prikazima Kristova života od *Rođenja* do *Uzašašća*. Najviše pažnje poklonio je umjetnik muci Kristovoj, posebno *Raspelu* i *Oplakivanju*. Ti su crteži složeniji u obradi, često velikih formata i detaljnije razrađeni. Rađeni su realistički – neki u najsitnijim pojedinostima – pa u njima više nema ni traga gotičke ekspresije ratnih reljefa, ni art déco stilizacije onih poratnih. Među njima ima ih i istaknute grafičke likovne vrijednosti, poput *Ulaska u Jeruzalem* u splitskoj Galeriji ili nekoliko *Raspela* u američkim zbirkama.

Zatim su česti crteži proroká i evanđelistâ, kao i u skulpturama toga razdoblja, a ima ih nekoliko s motivom *Mojsija*. Također i motiv *Anđela* i *Anđela svirača*.

Od drugih tema spomenimo manji broj *Ratnika*, *Strijelaca* i *Konjanika*, jer ga ti borbeni sadržaji nisu više zanimali kao nekada. Konjaničke je likove crtao tek kao prethodne studije nekih konjaničkih spomenika.

Veći broj crteža su studije za čikaške *Indijance*, među njima i oni s prvom zamisli cowboya na konju; zatim postoji nekoliko studija za *Grgura Ninskoga*, koji je ipak izveden u boljoj varijanti, i više studija za reljef *Petra Berislavića* u Trogiru; nekoliko skica za spomenik *Marku Maruliću* u Splitu; nekoliko za skulpturu krilatih konjanika na stupovima *Zemunskog mosta* i drugi nepoznate konačne namjene.

Među crtežima, točnije tek zabilježeni skicama, neki predstavljaju prvotne zamisli izvedene ili neizvedene arhitekture, prema kojima su njegovi suradnici arhitekti radili konačne idejne i izvedbene projekte i tehničke nacrte.

Najviše crteža namijenjenih nekoj građevini – oko 60 poznatih nam – sačuvano je u ostavštini u Galeriji Meštrović u Splitu (od kojih su neki preneseni u SAD, u Notre Dame), a predlošci su za freske ili mozaike u obiteljskom *Mauzoleju* u Otavicama. Neki su rađeni veličine 50 x 100 cm, a neki, predlošci za izravni prijenos na zidne slike, dužina do tri metra.

Iz Atelijera Meštrović preneseni su 1968. u Otavice tri golema crteža ugljenom i kredom na šperploči (vel. 556 x 238 cm) i pola kalote kupole (vel. 330 x 150 cm) rađene 1938. temperom na šperploči, kao dio neizvedenih fresaka ili mozaika. Segmenti kupole predstavljaju likove *Mojsija, proročice i arhanđela*, a središnji lik polukalote *Spasitelja*.

(Postoji sumnja i Kljakovićeva udjela u tim crtežima za svod *Mauzoleja* u Otavicama, pogotovo zbog nešto drugačije, više slikaru nego kiparu prilične tehnike rada ugljenom).

Svi su ti crteži za Otavice rađeni u jednom nedugom vremenskom razdoblju, istog su stila i tehnike izvedbe crnim ugljenom i crvenim ili smeđim pastelom, odnosno kredom. Crteži predstavljaju muške likove, drapirane proroke i anđele i gole mladiće. Kao da se Meštrović tada ugledao na Michelangelovu *Sikstinsku kapelu*, jer su likovi, pogotovo aktovi, vrlo srodni realističkim renesansnim Michelangelovim likovima na stropu *Sikstine*. Crtežima je posvetio naročitu pažnju. Pouzdano je da je radeći imao pred sobom modele, jer su aktovi izvedeni do u tančine anatomski vjerno. Karakteristično je za te brojne crteže da je posebno istaknuto njihovo sjenčenje, u svrhu postizanja dojma volumena, i to manje u prijelaznim sfumatima, nego više u izrazito crnim, smeđim ili crvenim partijama tijela, naglašavajući tako i muskulaturu aktova, a nabore odjevenih likova.

Iako se ne radi o osobitim ostvarenjima, a pogotovo ne o stilskim odrazima tada suvremene umjetnosti, jer su bliži akademskom radu, ti su brojni Meštrtovićevi crteži za Otavice ipak zanimljiva i privlačna ostvarenja.

Osmatrano u cjelini, to mnoštvo poznatih crteža (uz one prodane, darovane i nepoznatih nalazišta), pruža nam ipak više zanimljivu i važnu dokumentaciju za upoznavanje i proučavanje postupka Meštrovićeva kiparskog stvaralaštva, nego zasebne istaknute grafičke vrijednosti, ni približno one vrsnoće tadašnjih majstorovih kiparskih radova, iako su i ti kiparski radovi u tom međuratnom razdoblju bili više konzervativni nego suvremeni, a pogotovo ne avangardni.

Neke je od tih crteža – posebno one nastale u Americi 1924. i 1925. – izlagao, uglavnom uz skulpture, a rjeđe samo njih, kada je to bilo tehnički lakše ostvarivo zbog prijevoza i postavljanja u izložbene dvorane.

Tako je na svojoj izložbi u New Yorku 1924-1925. uz skulpture izložio i već spomenute litografije i nacrte prve verzije *Njegoševog mauzoleja* (521). Znatno brojnije crteže izložio je na izložbi *Slika, skulptura i grafika* 1926. u Philadelphiji (528) i na *Jugoslavenskoj izložbi* iste godine u New Yorku (529). Na samostalnoj *IV. izložbi* u Zagrebu 1932. izložio je, uz skulpture, i 37 crteža raznih svetačkih i drugih sadržaja, rađenih uglavnom za boravka u Americi.

Na izložbi grafika i pučke umjetnosti u Saarbrückenu i Metzu 1933, na kojoj su izlagala 52 umjetnika iz Jugoslavije, otkupljeno je 6 Meštrovićevih crteža (4798).

Tridesetak crteža izložio je 1933. na svojoj velikoj izložbi u Parizu (545) i Pragu (543, 544), a tridesetak crteža 1935. na samostalnim izložbama u Münchenu (550), Beču (548), Berlinu (549) i Grazu. U New Yorku, zajedno s radovma kipara Henrija Gaudier-Brzeske, izlagao je Meštrović 1935. samo crteže. U privremenom postavu *Galerije Meštrović* u Zagrebu, u Ilici, bilo je od 1934-1037, uz skulpture, izloženo i 30 crteža.

U Americi 1930, u organizaciji Art Centera u New Yorku, bila je priređena putujuća izložba Meštrovićevih crteža, 20 radova rađenih u Americi (4311).

O Meštrovićevim se crtežima nije, ni u našem ni u inozemnom, stručnom tisku ni približno toliko pisalo kao o skulpturama. Široj su se publici sviđali, pa su na izložbama, u nas i vani, mnogo više otkupljivani nego skulpture, a stručni ih kritičari najčešće nisu ni spominjali.

U Americi je Doroty Grafly tvrdila da su ti Meštrovićevi crteži "ikonoklastičnog duha", suprotstavljajući se beživotnom akademizmu. Ističe Michelangelov utjecaj i navodi ih kao "crteže jedne strane mistične ljepote" (2929).

Godine 1929. još mladi zagrebački povjesničar umjetnosti Arthur Schneider pisao je u uglednom londonskom časopisu *The Studio* da su Meštrovićevi crteži rađeni pod Rodinovim utjecajem, ali s "više kiparske smirenosti i snage" (3982).

A Marguerite B. Williams je u povodu Meštrovićeve izlože u Art Institute u Chicagu smiono izjavila da je Meštrović snažan crtač ("Mestrovic is a powerful designer", 3027).

Glavnina Meštrovićevih crteža nalazi se, kao što sam rekao, u Galeriji Meštrović u Splitu, u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, u Snite Museumu Sveučilišta Notre Dame u SAD i u vasništvu obitelji Meštrović. Po privatnim vlasništvima, u domovini i inozemstvu, nemoguće ih je registrirati. Znatan broj je u posjedima članova obitelji Meštrović u inozemstvu, u Splitu u zbirci Dragiše Ružića, obitelji Marasović, nasjednika dr. Cvite Fiskovića, a u Zagrebu u obitelji Kaštelančić i u drugim privatnim posjedima.

Crtanju se Meštrović posebno odao 1941. i 1942. u zatvoru i u kućnom pritvoru, nemajući mogućnosti raditi plastiku. Rođak Krešo donio je njemu i Kljakoviću u zatvor pakpapira i bojane pastel-krede, pa je Meštrović tu, prema pisanju Kreše Olgi, načinio "mnogo prekrasnih crteža, pretežno religijsko-crkvenih motiva" (I. 4. 139, 158). Po izlasku iz zatvora, ne mogući raditi u nezagrijanom atelijeru, nemajući materijala za rad skulptura, a i, prema vlastitoj izjavi u pismu Olgi u ožujku 1942, "da mi vrijeme prođe", izradio je 10-15 crteža i poslao njihove fotografije članovima obitelji u Splitu, kojima su crteži i bili namijenjeni (I. 4. 18, 21, 70, 74).

Među tim ratnim crtežima najzanimljiviji je onaj *Joba*, izveden u zatvoru na običnom papiru za zamatanje, zgužvan, kao nadahnuti predložak neštro kasnije istoimene skulpture. Taj je crtež, kao i istaknuta skulptura *Joba*, još jedan dokaz o Meštrovićevom stvaralaštvu pod izravnim utjecajem presudnih njegovih životnih zbivanja.

I nakon smrti Ivana Meštrovića izlagani su sve češće, u Hrvatskoj i u drugim europskim središtima, uz skulpture i njegovi crteži, bilo rani, bilo oni međuratnog razdoblja. Tako 5 crteža na izložbi Meštrovićevih djela u Rodinovom muzeju u Parizu 1969. (594) ; zatim 1970. u Bukureštu (596) i Pragu (597). Mapa Meštrovićevih litografija izložena je 1970. u Osijeku (598), a 1971. u Splitu (601). Crteži iz zagrebačkog Atelijera Meštrović izloženi su, uz skulpture, 1976. u Šibeniku i Zadru (615; 616), a iz fundusa splitske Galerije Meštrović 1978. 25 crteža u Velenju (623). U prigodi komemoracije stote obljetnice rođenja 1983. priređeno je više izložaba. Deset crteža izloženo je na izložbi *Ivan Meštrović u privatnim zbirkama* u Zagrebu (643), 24 crteža iz Galerije Meštrović na izložbi u Vrpolju (636), 9 crteža na Meštrovićevoj komemorativnoj izložbi u Beogradu (649); Meštrovićeve studije malih skulptura i 30 crteža na izložbi Galerije Meštrović *Studije* u Splitu, Ljubljani, Osijeku i Slavonskom Brodu (634); 40 ranih crteža na izložbi Galerije Meštrović u Splitu (634); 129 crteža na velikoj Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu 1983. (641) i 8 crteža na manjoj izložbi njegovih radova u Parizu iste 1983. godine (633). Konačno je 21 crtež izložen i na Meštrovićevim izložbama u Moskvi, Lenjingradu i Kijevu 1989. godine (665).

Ti su brojni izlagani crteži, birani u obilnoj Meštrovićevoj likovnoj ostavštini, pridonijeli boljem upoznavanju nastanka njegovih skulptura, ali su neki privlačili pozornost i samostalnom svojom likovnom grafičkom vrijednošću.

Ratne su godine umnogome otežale ili onemogućile Ivanu Meštroviću rad na skulpturama, pogotovo rad u glini i sadri, za što je morao imati pogodan atelijer.

Vidjeli smo da je Meštrović i u zatvoru, u najtežim prilikama, crtao da mu prođe vrijeme. Sam je pisao Olgi da je u zatvoru "počeo na veliko crtati", ali na lošem pakpapiru (I. 4. 45). Nakon povratka kući u jednom pismu Olgi naveo je da mu je u zatvoru većina dana prolazila u crtanju, te je napravio 10-15 crteža, među kojima i jedan crtež božićnog ugođaja namijenjen obitelji (I. 4. 18). I Kljaković u svojim memoarima spominje da je za Božić 1941. nacrtao *Našu Gospu sa sinčićem* uz badnjak i anđela kako svira violinu (10295 [222]). U pismu kumi Adeli Milčinović pisao je Meštrović 1945. da je posljednjih mjeseci zatvora u Zagrebu učinio dvadesetak crteža na kartonu, dakle ne samo na papiru (II. 4. 2 [2]).

I sam je Meštrović u *Uspomenama* opisao svoje i Kljakovićevo crtanje u tamnici, kada mu je jedan tamničar prokriumčario papir i kredu, pa je crtao po čitav dan; između dvadesetak crteža i nekoliko varijanti *Pietà*, koju će u Rimu izvesti u sadri (429 [307-310]).

Od tih zatvorskih crteža iz početka 1942. s pouzdanošću možemo identificirati tek veliki crtež *Joba* na zgužvanom pakpapiru, u Galeriji Meštrović, veoma važan za utvrđivanje nastanka i povoda zamisli te skulpture nastale u najtežim danima Meštrovićeva života.

U dva navrata u Rimu, u vrijeme rata 1942. i neposredno nakon rata 1946-1947, izradio je uz skulpture i crteže, od kojih su nam tek neki poznati. Tako znamo da se u Zavodu sv. Jerolima, u kojemu je 1942. boravio i radio, nalazi jedan crtež, tri u zbirci Signorelli u Rimu, a četiri u zbirci Sveučilišta Notre Dame u Americi (605, br. 5, 7, 10, 11; II. 4).

Preseljenjem iz Rima u Švicarsku ljeti 1943, za kraćeg boravka u Lausanni, u hotelskoj sobi, a zatim u unajmljenom atelijeru, uz drvene reljefe ciklusa *Života Kristova* radi i crteže, od kojih su dva u Galeriji Meštrović u Splitu. God. 1945-1946. u Ženevi slika velika platna sa svetačkim sadržajima, ali bolestan u krevetu i crteže, uglavnom predloške za te motive: više varijanta *Posljednje večere*, *Sv. Frane*, *Sv. Jeronima* i *Raspela*.

Osim crteža tada u inozemstvu nastaju i neke velike Meštrovićeve slike. Slikao ih je u Ženevi u sobi u stanu, a ne u atelijeru, 1945. godine. U pismu Adeli Milčinović veli da je tada naslikao „desetak većih uljenih slika. Sve su religiozni sadržaji iz biblije. Imam jednu 'Posljednju večeru' koja je 4 x 2 metra. Sve je slikano na tankim daskama. Sada baš radim jednu 'Kalvariju' iste veličine kao večera..." (8766 [308]).

To su slike *Posljednja večera*, *Božićna pjesma* (*Bogorodica s anđelima*), *Jobovo dokazivanje* (*Job s prijateljima*), *Raspelo* (*Kalvarija*), *Sv. Jerolim*, *Pietà*, *Sv. Franjo Asiški* (*Stigmatizacija sv. Franje*), i dva mitološka motiva: *Vulkan i Persefona* i *Rođenje Venere* (8766 [308]). U Galeriji Meštrović nalaze se *Posljednja večera* i *Raspelo*. *Posljednju večeru* sam postavio u blagovanicu, gdje ju je i Meštrović zamišljao, po uzoru na stare samostanske refektorije.

Sve navedene slike izložio je Meštrović 1947. u Metropolitan Museum of Art, pa su one, osim navedenih u splitskoj Galeriji, zacijelo i ostale u Americi (XVIII. 9).

Te su slike rađene, kao i one ranije, po uzoru na radove starih majstora mletačke škole, tamnog zagasitog kolorita, strogo realističke izvedbe. Unatoč svojoj eklektičnosti i tradicionalnosti uspješno su dopunjavale ambijente Meštrovićevih stambenih, a zatim i izložbenih prostora. Iako u bojama, sve s naglašenim sjenčenjima imaju izrazito skulpturalne značajke.

1061. STUDIJA ZA STRIJELCE (Study for archers).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 45 x 57 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod. 568 [br. 10].

1062. IKAR (Icarus).
Syracuse, 1947-1950.
Crni pastel.
Vel. 114,3 x 49,5 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 27, sl. str. 9].

1063. OTAC RASIPNOG SINA (Father of prodigal Son).
Syracuse, 1947-1950.
Crni pastel.
Vel. 56,6 x 36,8 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 6].

1064. MAJKA I DIJETE (Mother and Child).
Syracuse, 1947-1950.
Smeđi pastel.
Vel. 35,5 x 24,1 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 26].

1065. STUDIJA ZA MAJKU I DIJETE (Study for Mother and Child).
Syracuse, 1947-1950.
Crni pastel.
Vel. 53,3 x 35,5 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 24].

1066. MAJKA I DIJETE MOLE (Mother and Child at prayer).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 59,5 x 40,6 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 20, sl. str. 7].

1067. STUDIJA ŽENE (Study for Woman).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 53,3 x 30,5 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 1].

1068. ŽENE U MOLITVI (Women at prayer).
Syracuse, 1947-1950.
Vel. 44,5 x 50,8 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 23].

1069. PLES (Dance).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 59,7 x 34,3 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 14].

1069a. JUDA (Studija).
Crna i smeđa kreda na kartonu.
Vel.87,6 x 54,4 cm.
Vl.:National Gallery of Art-Washington.Dar u sjećanje na Leonarda Artura Nikolorića.Inv.br.1991.167.1

1070. STUDIJA ZA ŽENU (Study for Woman).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 61 x 35,5 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 15].

1071. STUDIJA ZA KRISTA U “PREOBRAŽENJU” (Study of Christ in “Transfiguration”).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 59,3 x 45,7 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 16].

1072. POD KRIŽEM (Woman under the Cross, Under the Cross).
Syracuse, 1947-1950.?
Crvena kreda.
Vel. 63,2 x 44,4 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1964.206
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 13].

1073. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna and Child).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 62,2 x 40,6 cm.
Izl.: Houston.: 1950.
Pod.: 568 [br. 4].

1074. BOGORODICA S DJETETOM (Madonna with Child).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 62,7 x 48,3 cm.
Izl.: Houston 1970.
Pod.: 568 [br. 29].

1074a.SKIDANJE S KRIŽA.
Syracuse,1947.
Kreda.
Vel.65 x 50 cm.
Vl.:Prodano na aukciji, DOGNY AUCTION, Lausanne, Švicarska,09.06.2015.

1075. STUDIJA ZA SV. KRISTOFORA (Study for St. Christopher).
Syracuse, 1947-1950.
Crni pastel.
Vel. 63,5 x 35,5 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 19].

1076. STUDIJA ZA APOSTOLE U “PREOBRAŽENJU”
(Study for Apostees in “Transfiguration”).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 48,2 x 73x6 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 5].

1077. MARIJA I ELIZABETA (Mary and Elizabeth).
Syracuse, 1947-1950.
Smeđi pastel.
Vel. 48,2 x 28 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 9].

1078. ANĐEO S VIOLINOM (Angel with violin).
Syracuse, 1947-1950.
Crni i crveni pastel.
Vel. 88 x 45,7 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 17].

1079. STUDIJA ZA ANĐELA S VIOLINOM (Study for Angel with violin).
Syracuse, 1947-1950.
Vel. 64,3 x 47 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [18, sl. str. 5].

1080. SV. JERONIM (Saint Jerome).
Sjedeći muški akt, glave poduprte desnom rukom, s knjigom na koljenima.
(Studija za *Sv. Jeronima* u Washingtonu).
Syracuse, 1947-1950.
Crni i crveni pastel.
Vel. 120 x 100,4 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 46 [58, br. 85, sl.]; 568 [br. 28, sl.].

1081. STUDIJA MOJSIJA (Study for Moses).
Syracuse, 1947-1950.
Smeđi pastel.
Vel. 45,7 x 25,4 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 2].

1082. STUDIJA ZA MOJSIJA (Study for Moses).
Syracuse, 1947-1950.
Crni pastel.
Vel. 42,4 x 45,7 cm.
Vl.: Mato Meštrović, Zagreb.
Izl.: Houston 1950, New York 1966.
Pod.: 568 [br. 7]; 588 [br. 22].

1083. ODBIJANJE (Resistance).
Syracuse, 1947-1950.
Crveni pastel.
Vel. 58,4 x 33 cm.
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 11].

1084. IKAR (Study for the Fall of Icarus).
Syracuse, 1948.
Ugljen.
Sign.: I. Meštrović 1948
Vel. 117,4 x 53,8 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD. (Dar Paula Horgana).
Lit.: 640 [47, sl.].

1085. PROROK JEREMIJA (Jeremiah the Prophet).
Syracuse, 1948-1950.
Crveni pastel.
Sign.: I. Meštrović
Vel. 61 x 46,3 cm.
Vl.: Wichita Art Museum, Kansas, SAD.Inv.br.1966.4,L.S i Ida L. Naftzger Collection-
Izl.: Houston 1950.
Pod.: 568 [br. 30].

1086. ČOVJEK ČITA, studija (Study of a Man Reading).
Syracuse, oko 1950.
Crveni pastel.
Vel. 61,2 x 40,63 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.21
Lit.: 10590.

1087. DJEČAK KRIST PODUČAVA (Study for Christ as young Boy teaching).
Mladi Krist i skupina ljudi u hramu.
Syracuse, oko 1950.
Plava tinta.
Vel. 24,1 x 19 cm.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [56, br. 37, sl.].

1088. PROROK, studija (Study of a Prophet).
Syracuse, 1950.
Smeđi pastel.
Vel. 63,4 x 44,6 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1966.27
Lit.: 10590.

1088a.TUŽNA SJEĆANJA.(SAD MEMORIES).
Syracuse ,ca.1950.
Vl.Harvard Art Museums-Fogg Museums,dar Ivana Meštrovića Edwardu Waldu Forbesu,1950.Inv.br.1950.158

1089. BOGORODICA S DJETETOM, studija (Study of Madonna and Child).
Syracuse, 1950.
Crveni pastel.
Vel. 66,1 x 52,3 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.16
Lit.: 10590.

1090. VELIKI DUH, studija (Study of the Great Spirit).
Syracuse, 1950.
Pastel, ugljen.
Vel. 61,1 x 44,9 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.26
Lit.: 10590.

1091. ANĐEO, studija (Study of an Angel).
Syracuse, 1950.
Crveni pastel.
Vel. 66 x 52 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.19
Lit.: 10590.

1092. ŽENSKI AKT (Female nude).
Syracuse-Notre Dame, 1950-1960.

Pastel.
Vl.: Nasljednici Bogdana Radice, (?).
Izl.: New York 1966.
Pod.: 588 [br. 21].

1093. SV. LUKA (Apostle Lucas).
Syracuse-Notre Dame, 1950-1960. (?).
ugljen.
Vl.: Mate Meštrović, Zagreb.
Izl.: New York 1966.
Pod.: 588 [br. 23].

1094. STOJEĆI MUŠKARAC (Standing male figure).
Syracuse-Notre Dame, 1950-1960. (?).
Conte kreda
Vel.75,9 x 50 cm.
Vl.:Syracuse University,SAD ,Inv.1996.0038.Dar Kancelara Sveučilišta Williama Pearson Tolleya..
Izl.: New York 1966.
Pod.: 588 [br. 20].

1095. SV. KRISTOFOR, studija (Study of Saint Christopher).
Syracuse, 1951.
Ugljen, pastel.
Vel. 65,5 x 52 cm.
Vl.: Syracuse University, SAD.Inv.1955.25
Lit.: 10590.

1096. STUDIJA STRIJELCA
Syracuse, 1952.
Crvena kreda.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).

1097. STRIJELAC (Study of an Archer).
Poluklečeći ratnik napinje luk.
Syracuse, 1952.
Crveni pastel.
Vl.: Obitelj Meštrović, SAD (?).
Pod.: 46 [63, br. 159, sl.].

1098. STRIJELAC
Muški akt napinje luk.
Syracuse, 1952.
Olovka.
Vel. 9,7 x 21,4 cm.
Vl.: Z. A., Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 37, sl.].

1099. STRIJELAC
Muški akt napinje luk.
Syracuse, 1952.
Olovka.
Vel. 9,7 x 21,4 cm.
Vl.: Z. S., Zagreb.
Izl.: Zagreb (I. M. u privatnim zbirkama) 1983.
Pod.: 643 [br. 38, sl.].

1100. MLADI KRIST POUČAVA (Krist među mudracima, Study for Christ as young Boy teaching).
Syracuse, oko 1955. (?).
Modra tinta.
Vel. 24,1 x 19 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: 605 [56, br. 37, sl.].

1101. MOJSIJE (Study for Moses).
Studija za malu terracottu u zbirci Olge Meštrović. Studija za glavu i ruke Mojsija u Notre Dame.
Syracuse, 1953.
Olovka.
Vel. 34,3 x 21,6 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: 640 [47, sl. str. 38].

1102. MOJSIJE (Study for Moses).
Sjedeći ljutiti starac podignute desne ruke.
Syracuse, 1953.
Olovka pastel.
Vel. 34,3 x 21,6 cm.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [55, br. 23, sl.].

1103. MOJSIJE U PREOBRAŽENJU (Study for Moses in Transfiguration).
(Drveni reljef zvan “Uprise” /Ustanak, Pobuna/ u Galeriji Meštrović, Split).
Syracuse, 1953.
Crna kreda.
Vel. 68,6 x 48,3 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: 640 [47, sl. 22].

1104. KIPAR NA DJELU (Sculptor at Work).
Pastel na papiru.
Vel.41,9 x 60,3 cm
Vl.:Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture , SAD.Inv.br.1934.9
Pod.: XVIII. 66.

1105. SPLETKAR (A Schemer).
Pastel na papiru.
Vel.29,2 x 50,2 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture , Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.8.
Pod.: XVIII. 66.

1106. SVIRAČICA (Cello Player).
Pastel na papiru.
Vel.45,7 x 58,4 cm.
Vl.:Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture , Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.10
Pod.: XVIII. 66.

1107. KLEČEĆA ŽENA (Kneeling Woman).
Pastel na papiru.
Vel.39,4 x 59,7 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.14.
Pod.: XVIII. 66.

1108. ŽENSKI AKT (Nude woman).
Pastel na papiru.
Vel.32,4 x 60,3 cm

Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br. 1934.15
Pod.: XVIII. 66.

1109. TUGA (Sorrow).
Pastel na papiru.
Vel.35,6 x 60,3 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.17
Pod.: XVIII. 66.

1110. ŽENE NAKON KUPANJA (Two Women after Bath).
Pastel na papiru-
Vel.41,9 x 46,4 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.18
Pod.: XVIII. 66.

1111. ŽENA S DRAPERIJOM (Woman with Drapery).
Pastel na papiru.
Vel.39,4 x 59,7 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.19
Pod.: XVIII. 66.

1112. DALILA (Dallila).
Pastel na papiru.
Vel.50,8 x 47,1 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.1
Pod.: XVIII. 66.

1113. SIBILA (A Sibyl).
Pastel na papiru.
Vel.45,7 x 58,4 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.7
Pod.: XVIII. 66.

1114. LJUBAV (Love).
Pastel na papiru.
Vel.36,8 x 60,3 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.6
Pod.: XVIII. 66.

1115. EKSTAZA (Ecstacy).
Pastel na papiru.
Vel.45,7 x 58,4 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.11
Pod.: XVIII. 66.

1116. LIKOVI (Figures).
Pastel na papiru.
Vel.45,7 x 58,4 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br. 1934.12
Pod.: XVIII. 66.

1118. TAJNO ŠAPUTANJE (Secret Whisperings).
Pastel na papiru.
Vel.36,2 x 48,3 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.14
Pod.: XVIII. 66.

1119. DEKORACIJA (Decoration).
Pastel na papiru.
Vel.37,5 x 60,3 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.20
Pod.: XVIII. 66.

1121. APOSTOL (An Apostle).
Pastel na papiru.
Vel.38,7 x 60,3cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.5
Pod.: XVIII. 66.

1122. UZAŠAŠĆE BOGORODICE (Ascension of the Virgin).
Pastel na papiru.
Vel.40 x 58,4 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.4
Pod.: XVIII. 66.

1123. ABRAHAMOVA ŽRTVA (Sacrifice of Abraham).
Litografski pastel na papiru.
Vel.61 x 50,8 cm.
Vl.: Weisman Art Museum dar University of Minnesota School of Architecture, Minneapolis, SAD.Inv.br.1934.2
Pod.: XVIII. 66.

1124. VIZIJA SV. FRANE (Vision of St. Francis).
Notre Dame, 1955-1960.
Pero.
Sign.: To Father J. Wilson from Olga Meštrović
Vel. 19 x 12,7 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: 605 [54].

1125. OBITELJ (Study for family Group).
Muškarac, žena i dvoje djece, stojeći.
Skica studije skulpture za jednu banku u Indianapolisu.
Notre Dame, 1958.
Crna tinta.
Vel. 22,9 x 12,7 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: 605 [44, br. 39, sl.].

1126. MARTIN KUKUČIN
Notre Dame, 1959.
Vl.: Oregon State University, Corvallis, Oregon, SAD.

CRTEŽI ZA KOJE NIJE USTANOVLJENO VRIJEME NASTANKA

1126a.KRIST U MOLITVI.
Smeđi pastel.
Vel.51,6 x 35,7 cm.
Vl.:National Gallery of Art-Washington.Rosenwald collection.Inv.br.1943.2.6428

1126b.SKIDANJE S KRIŽA (Prednja strana lista).
Plavi pastel
Vel.35,8 x 47,5 cm.

1126c.ŽENA (Stražnja strana lista).
Ružičasti pastel.
Vl.: National Gallery of Art-Washington.Rosenwald collection.Inv.br.1943.3.6430.a i b

1126d.BOGORODICA I DIJETE.
Smeđi pastel.
Vel. 50,5 x 37,5 cm.
Vl.:National Gallery of Art-Washington.Rosenwald collection.Inv.br.1943.3.6429

1126e.ŽENA KOJA SJEDI.
Smeđi pastel.
Vel.57,8 x 46,4 cm.
Vl.: National Gallery of Art-Washington-Cocoran collection.,dar Francisa Bidlle.

1127. CRTEŽ
Vl.: Obitelj Turner, Baton Rouge, Louisiana, SAD.
Pod.: XVIII. 1. 2.

1127a.MAJKA I DIJETE.
Ugljen na papiru.
Vis.47x 35 cm.
Vl.:Prodano na aukciji 21.09.2013.

1127b.MAJKA S DJETETOM U NARUČJU.
Ugljen na papiru.
Vis.55,5x 43 cm.
Vl..Prodano na aukciji 21.09.2013.

1127c.PISAR.
Kreda u boji.
Vis.67 x 44,5 cm.
Vl.:Prodano na aukciji ,ROSBERY'S ,
West Norwood, Ujedinjeno Kraljestvo, 13.12.2011.

1127d.MUŠKARAC NAMJEŠTA KOSU.
Pastel na papiru.
Vel.59,7 x 44,5 cm.
Vl.Prodano na aukciji,SHOWPLACE,New York,08.01.2023.

1127e.DJEVOJKA ČITA.
1921.?
Olovka na papiru.
Vel.39,5 x 33,5 cm.
Vl.:Prodano na aukciji,GARDEN AUCTION,Prag,17.06.2021.

1127f.VIOLINIST.
Kreda na papiru.
Vel.38,1 x 48,3 cm.
Vl.:Prodano na aukciji,BONHAMS,London,1996.

1127g.MAJKA ZAVJETUJE DIJETE.
Ugljen na papiru.
Vel.55,8 x 41,9 cm.
Vl.:Prodano na aukciji,CHRISTIE'S ,New York,27.09.1990.

1127h.MAJKA I DIJETE.
Crvena olovka.
Vel.21 x 19,1 cm.
Vl.Prodano na aukciji,St.Petersburg,Florida,19.03.2022.

1128. KIPAR NA DJELU (Sculptor at Work).
New York 1925.?
Crtež na papiru.
Vel.58,7 x 39 cm.
Vl.: Albright-Knox Gallery, Buffalo, SAD.Dar od A.Longer Goodyear.Ob.nr.1954:1.19
Pod.: XVIII. 1. 56.

1129. MUDRAC, studija
(Na poleđini isto).
Zagreb,1941.
Ugljen na pakpapiru.
Vel. 149 x 31,5 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pohrana obitelji Meštrović,inv.ozn.POH-AMZ-279.
Pod.: II. 2. 279.

1130 LIK U POKRETU
Zagreb, (?).
Smeđa olovka na pakpapiru.
Vel. 51 x 38 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod.: II. 2. 247.

1131. DIJETE, studija
Ugljen na skicenpapiru.
Vel. 65,5 x 50 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod.: II. 2. 250.

1132. STUDIJA GLAVE
Sign.: I Meštrović
Zapis: Ružin
Vel. 26 x 20 cm.
Vl.: Zdenka Abramović, Zagreb. (Nudi Meštrovićeve skulpture 1962).

1133. MUŠKARAC PODIGNUTIH RUKU .
Zagreb.
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 70].

1134. MUŠKARAC (Man).
Zagreb, (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 73].

1135. TRI MUŠKARCA (Three Men).
Zagreb, (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Pod.: 561 [br. 71].

1136. NOSAČI KAMENA
Olovka.
Izv. num.: 73
Vel. 20 x 17 cm.
Vl.: Notre Dame University, SAD.
Pod.: I. 34. 39.

1137. BRADATI LIK (Bearded Figure).
Vl.: The Newark Museum, New Jersey, SAD.
Pod.: XVIII. 1. 63.

1138. TRI LIKA (Three Figures).
Zagreb, (?).
Vl.: (? Otprema u SAD 1947).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 78].

1139. STOJEĆA ŽENA (Standing Woman).
Zagreb, (?).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 74].

1141. AKT (Nude).
Syracuse,1947.
Olovka.
Vel. 50 x 38,1 cm.
Vl.: Syracuse University Art Collection.
Kupljeno od Petra Meštrovića, 1964.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [XIV, 59].

1143. AKT (Nude).
Kreda.
Vel. 50 x 38,1 cm.
Izl.: Notre Dame 1974.
Pod.: 605 [59, br. XIV].

1144a.SJEDEĆI ŽENSKI AKT.
Smeđi i bijeli pastel.
Vel.47,3 x 41,2 cm
Vl.Art Institute of Chicago-Chicago.
Dar obitelji Charles H.Worcester.Inv.br.1946.31

1145. DJEVOJKA S VIOLONČELOM
Djevojka sjedi i svira violončelo
Olovka pastel.
Pod.: 27 [br. XCVII, sl.]; 689 [34, sl.].

1146. DVIJE ŽENE (Two Women).
Zagreb, (?).
Izl.: New York 1947.
Pod.: 561 [br. 76].

1147. MAJKA I DIJETE
Ugljen na limu.
Vel. 70,7 x 50 cm.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.Inv.ozn.AMZ-353
Pod.: II. 2. 262.

1151. MALI ISUS (Christkind, The Child Jesus, Le petit Jésus, Ježišek).
Izl.: Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933.
Pod.: 541 [br. 75]; 543 [br. 16]; 545 [br. 18].

1153. PIETÀ (Study Pieta).
1945.
Ugljen i olovka u boji
Vel.181 x 107 cm
Vl.: Wichita Art Museum, Kansas, SAD.Inv.br.1968.11. L.S i Ida L.Naftzger Collection.
Pod.: XVIII. 1. 81.

1154. PIETÀ
Olovka.
Vl.: Vane Ivanović, London.

1155. NAVJEŠTENJE (Untitled Annunciation Scene).
Grafika (?).
Vel. 55,9 x 35,6 cm.
Vl.: San Diego Museum of Art, San Diego, Cal., SAD. Dar gđe H. Keith Trask.
Pod.: XVIII. 1. 62.

1156. BOGORODICA S DJETETOM
Ugljen.
Vl.: Josip Antolić, Zagreb. (Nudi na prodaju 1961).

1157. BOGORODICA S DJETETOM (Mother and Child).
(Skica za *Gospu s djetetom I*).
Sjedeća Bogorodica ljubi dijete u krilu.
Smeđi pastel.
Vel. naravna.
Vl.: Nasljednici Marte Meštrović.
Pod.: 40 [14, sl.]; 42 [28, br. 134, sl.].

1158. BOGORODICA S DJETETOM (Skica za *Gospu s djetetom III*).
Sjedeća Bogorodica u pučkoj odjeći, s djetetom u krilu, dijete podignute desne ruke.
Pastel.
Pod.: 40 [16, sl.].

1159. PUSTINJAK (Einsiedler, A Hermit, L'hermite, Poustevnik).
Izl.: Prag 1933, Pariz 1933.
Pod.: 543 [br. 26]; 545 [br. 28].

1160. STIGMATIZACIJA SV. FRANE (Studija za *Stigmatizaciju*).
Vl.: Umjetnička akademija, Beč. Dar autora.
Izl.: Zagreb 1932.
Pod.: 541 [br. 94]; 9690 [526, bilj. 100].

1165. APOSTOL (Studija).
Geneva,1945.
Crveni pastel.
Vel.61x39,8 cm
Vl.Syracuse University,Syracuse,SAD.Inv.br.1955.20

1166. SV. LUKA (St. Luke).
1945-1960.
Olovke u boji.
Vel. 98,7 x 74,9 cm
Vl.: Wichita Art Museum, Kansas, SAD.Inv.br.1968.81.L.S i Ida L.Naftzger Collection.
Pod.: XVIII. 1. 53.

1166a.MOJSIJE (Prorok)
1945-1960
Olovka i tuš.
Vel.45 x 62,9 cm.
Vl.: Wichita Art Museum,Kansas,SAD.Inv.br.1967.8.L.S i Ida L.Naftzger Collection.

1172. ŽELJA (Aspiration).
Ugljen.
Potpis gore desno.
Vel. 58,4 x 39,4 cm.
Vl.: San Diego Museum of Art, San Diego, Cal., SAD. (Dar umjetnika 1926).Inv.br.1926.130
Pod.: XVIII. 1. 62.

1176. APOTEOZA LJEKARSKOM POZIVU
Kombinirana tehnika.
Vel. 50 x 38 cm.
Vl.: Aleksandar Đermanović, Beograd. (Preuzeo iz Atelijera Meštrović 1972)
Pod.: II. 2. 1427.

1181a) OPERACIJSKA SOBA,Inv.br.1965.62.10

1181b) MEDICINSKE SESTRE,Inv. Br.1965.20

1181c) NAPITI ČOVJEKA (VODOM),Inv.br.1965.62.11

1181d) MEDICINSKE SESTRE ,Inv.br.1965.62.12

1181e) RODILIŠTE ,Inv.br.1965.62.13

1181f) MOLITVA SA ČASNOM SESTROM, Inv.br.1965.62.14

1181g) PREGLED ,Inv.br.1965.62.15

1181h) OPERACIJSKA SOBA,Inv.br.1965.62.16

1181 i) PREGLED ,Inv.br.1965.62.17

1181 j) RODILIŠTE, Inv.br.1965.62.18

1181 k) MOLITVA SA ČASNOM SESTROM,Inv.br.1965.62.19

1181 l) ČASNA SESTRA DAJE PITI BOLESNIKU,Inv.br.1965.62.21
Studije za reljefne skulpture za Bellevue School of Nursing-New York.
oko.1953
Crteži ugljenom na papiru.
Vel.62,2 x 45,7 cm.?
Vl.Memorial Art Gallery University of Rochester,SAD.Dar Ureda za javne radove-NewYork, zaslugom gospodina Williama Liebermana,
voditelja odjela za grafiku Museum of Modern Art.

1182.MAJKA I DIJETE.
Ca.1953.
Crtež ugljenom na papiru.
Vel.62,2 x45,7 cm
Vl. Memorial Art Gallery University of Rochester,SAD.Dar gospođe Charlotte Witney.Inv.br.1958.21

CRTEŽI U POSJEDU NOTRE DAME UNIVERSITY
The Ivan Meštrović Collection at Snite Museum (XVIII. 102).

Dio od 274 crteža izvezenih 1980. iz Galerije Meštrović u Splitu u SAD, kao obiteljsko vlasništvo (I. 15.7), koji su u prethodnom popisu navedeni s naznakom izvoza u SAD, obitelj Meštrović je pripojila Meštrovićevoj zbirci Snite Museuma Sveučilišta Notre Dame (SAD). Oni su navedeni u skupnom Privremenom inventaru crteža u tome posjedu (2000. god.), ali bez naznake podrijetla i bez navedenih godina nastanka, pa ih za sada nije moguće izdvojiti. Stoga će se dio izvezenih crteža ponavljati u oba popisa, vjerojatno pod različitim nazivima. Stoga donosim u cjelini i popis crteža u Privremenom inventaru Sveučilišta Notre Dame. U tom se popisu nalaze i Meštrovićevi nacrti američkog razdoblja. Među crtežima u posjedu Notre Dame navedene su i plave kopije (blue print) arhitektonskih nacrta, ali među njima i crteža za skulpture namijenjene tim arhitektonskim projektima (oltari, spomenici i sl.). U Notre Dame ne znaju gdje se nalaze izvorni nacrti prema kojima su te kopije izrađene, niti koji su ih arhitekti radili (XVI. 69).

1183. STUDIJA ZA "PIETÀ" (Study for the Pieta).
1942.
Ugljen na smeđem papiru
Vel. 205 x 100 cm.
Inv. 77.102.

1184. STUDIJA ZA "IKARA" (Study for "Icarus").
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 117 x 67 cm.
Inv. 77.101.

1185. VEZANI KRIST PRED SVOJIM TUŽITELJIMa (Christ bound before his accusers)
Crna i bijela kreda na smeđem papiru.
Vel. 191 x 122 cm.
Inv. 79.130.

1186. JOB
1945.
Sepija, kreda.
Vel. 117 x 99 cm.
Inv. 81.109.

1187. ČETIRI EVANĐELISTA (The four Evangelists).
Olovka.
Vel. 21 x 28 cm.
Inv. 85.033.01.

1188. SV. FRANJO U MOLITVI (Franciscan Saint praying).
Olovka.
Vel. 22 x 28 cm.
Inv. 85.033.02.

1189. MARKO MARULIĆ (Marko Marulic).
Olovka.
Vel. 21 x 25.
Inv. 85.033.03.

1190. a) ŽENA SVIRA HARFU (Woman playing a harp).
Olovka.
Vel. 31 x 15 cm.
Inv. 85.033.04.A
b) PER ASPERA AD ASTRA
Olovka.
Vel. 31 x 15 cm.
Inv. 85.033.04.B.

1191. STUDIJA ZA SV. IVANA EVANĐELISTA (Study for St. John the Evangelist).
Olovka.
Vel. 19 x 29 cm.
Inv. 85. 039.02.

1192. a) STUDIJA ZA INDIJANCE (Study for Grant Park Indians).
Olovka na plavom papiru.
Vel. 27 x 36 cm.
Inv. 85.048.A
b) KONJANIK (Man on Horseback).
Olovka na plavom papiru.
Vel. 27 x 36.
Inv. 85.048.B.

1194. STUDIJA MOJSIJA ZA ŽIDOVSKI SPOMENIK (Study of Moses for the Jewish Memorial).
Olovka ili crna kreda.
Vel. 34 x 22 cm.
Inv. 87.18.297.

1195. BOGORODICA I DIJETE (Madonna and Child).
Olovka ili crna kreda.
Vel. 89 x 165 cm.
Inv. 87.18.298.

1196. KRIST U EMAUSU (Christ at Emmaus).
Smeđi pastel.
Vel. 41 x 46 cm.
Inv. 87.55.

1197. KRIST I SAMARITANKA NA JAKOVLJEVOM ZDENCU (Christ and the Samaritan woman at Jacob's Well).
Tinta.
Vel. 13 x 17 cm.
Inv. 87.61.

1198. STUDIJA ŽENSKOG LIKA (Female figure study).
Oko 1925.
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 60 x 39 cm.
Inv. 89.19.01.

1199. NOLI ME TANGERE
Oko 1941.
Smeđa kreda.
Vel. 62 x 45 cm.
Inv. 89.19.02.

1200. STUDIJA BRADATOG ČOVJEKA S PLOČOM (Study of a bearded man holding a tablet).
Oko 1932.
Smeđa kreda.
Vel. 58 x 43 cm.
Inv. 89.19.03.

1201. LIK U MOLITVI (Praying figure).
Kreda na smeđem papiru.
Oko 1924.
Vel. 29 x 16 cm.
Inv. 93.53.01.

1202. PIETÀ
Oko 1941.
Olovka na pauspapiru.
Vel. 20 x 16 cm.
Inv. 93.53.02.

1203. TONDO S KRISTOM U SLAVI (Tondo with Christ in majesty).
Oko 1936-1938.
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 38 x 36 cm.
Inv. 93.53.03.

1204. NIZ STUDIJA ZA DRVENE RELJEFE: NOLI ME TANGERE (Sheet of studies for the wodrelieft: "Do not touch me")
Oko 1941-1942.
Olovka.
Vel. 27 x 22 cm.
Inv. 93.53.04.

1204a. KLEČEĆI STRIJELAC (Kneeling archer)
Oko 1926.
Olovka na papiru.
Vel. 22 x 27 cm.
Inv. 93.53.05.

1205. STUDIJE ZA CRKVU SV. OTKUPITELJA, OTAVICE (Compositional studies for the church of the Holy Redeemer, Otavice).
Oko 1926-1931, 1936-1938.
Crnilo.
Vel. 28 x 21 cm.
Inv. 93.53.06.

1206. SKICA STOJEĆEG REDOVNIKA KOJI BLAGOSLIVLJA RUKOM (Sketch for a standing figure of a monk-saint, his hand raised in bless)
Sredina 1940.
Olovka.
Vel. 28 x 21 cm.
Inv. 93.53.07.

1207. a) DVIJE SVIRAČICE LIJEVO, ČUČEĆI PISAR DESNO (Two musician women at left, crouching scribe at right).
Oko 1918-1927.
Olovka na papiru "Grand Hotela S"
Vel. 18 x 13 cm.
Inv. 93.53.08.A
b) FRIZ ČETIRI ŽENSKA AKTA LIJEVO, SJEDEĆI ŽENSKI AKT DESNO (Freize of four female nudes at left, seated female nude, right).
Oko 1918-1927.
Olovka na papisu "Grand Hotela S".
Vel. 18 x 13 cm.
Inv. 93.53.08.B.

1208. KRIST SA ŽENOM NA ZDENCU (Christ with woman at the well).
Inv. 85.077.

1209. PREOBRAŽENJE (Transfiguration).
Inv. 91.11.04.

1210. STUDIJA ZA MOJSIJEVO PREOBRAŽENJE (Study for Moses in the Transfiguration).
Inv. 91.11.03.

1221. KRIST NOSI KRIŽ (Christ carrying the cross).
Inv. 91.11.02.

1212. STOJEĆI KRIST (Standing Christ).
Inv. 91.11.01.

1213. ANĐEO I TRI KLEČEĆA LIKA (Angel appearing to three kneeling figures).
Inv. 85.039.01.

1214. MARIJA POD KRIŽEM (Mary at the foot of the cross).
Inv. 87.18.296.

1215. a) KRIST PODUČAVA U HRAMU (Christ teaching in the temple)
b) MLADI KRIST PODUČAVA U HRAMU (Younger Christ teaching in the temple).
Vel. 91 x 169 cm.
Inv. 87.18.126.

1216. PROROK PIŠE (Prophet writing).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 76 x 119 cm.
Inv. 87.18.127.

1217. STUDIJA ZA OBALU RIJEKE (Study for riverside).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 61 x 339 cm.
Inv. 87.18.128.

1218. KRIST U SLAVI I DRUGE STUDIJE (Christ in Majesty and other studies).
Crna tinta, kist i ugljen.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.129.

1219. RASPELO (Crucifixion).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 193 x 91 cm.
Inv. 87.18.130.

1220. RASPELO (Christ on the Cross).
Crveni pastel na bež papiru.
Vel. 216 x 94 cm.
Inv. 87.18.131.

1221. PIETÀ (Pieta).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 178 x 121 cm.
Inv. 87.18.132.

1222. KRIST PRED KAIFOM (Christ before Calaphas).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 185 x 120 cm.
Inv. 87.18.133.

1223. VOJNICI
Bijela kreda i ugljen na smeđem papiru.
Vel. 185 x 121 cm.
Inv. 87.18.134.

1224. POROĐENJE (The Nativity).
Ugljen i crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 187 x 115 cm.
Inv. 87.18.135.

1225. FARMER ORE (Farmer plowing).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 177 x 95 cm.
Inv. 87.18.136.

1226. Naprijed: KEJO?; straga: STUDIJA ZA SPOMENIK
Naprijed: olovka i crnilo na smeđem papiru; straga: olovka na smeđem papiru.
Vel. 146 x 86 cm.
Inv. 87.18.137.

1227. NAVJEŠTENJE (The Annunciation to the Virgin).
Ugljen na žutom papiru.
Vel. 188 x 130 cm.
Inv. 87.18.138.

1228. SPUŠTANJE KRISTA S KRIŽA (Christ descent from the cross).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 179 x 121 cm.
Inv. 87.18.139.

1229. POBJEDA (Victory).
Ugljen.
Vel. 70 x 39 cm.
Inv. 87.18.140.

1230. VOJNICI (Soldiers).
Ugljen.
Vel. 58 x 39 cm.
Inv. 87.18.141.

1231. HEROJSKI LIK (Heroic figure).
Ugljen.
Vel. 69 x 39 cm.
Inv. 87.18.142.

1232. SLOGA I PRIJATELJSTVO (Unity and friendship).
Ugljen.
Vel. 70 x 39 cm.
Inv. 87.18.143.

1233. Nez naslova (Untitled).
Ugljen.

Vel. 70 x 39 cm.
Inv. 87.18.144.

1234. STUDIJA (Study).
Ugljen.
Vel. 58 x 39 cm.
Inv. 87.18.145.

1235. STUDIJA ZA POBJEDU (Study of Victory).
Ugljen.
Vel. 158 x 39 cm.
Inv. 87.18.146.

1236. STUDIJA ZA BOLNIČARKU (Study for a nurse).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 102 x 48 cm.
Inv. 87.18.147.

1237. STOJEĆI AKT (Standing nude).
Crveni i crni pastel na smeđem papiru.
Vel. 91 x 51 cm.
Inv. 87.18.148.

1238. KRIST U SLAVI (Christ in majesty).
Olovka i ugljen na smeđem papiru.
Vel. 65 x 102 cm.
Inv. 87.18.149.

1239. TRIPTIH (Triptych).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 57 x 101 cm.
Inv. 87.18.150.

1240. Naprijed: MOJSIJE; straga: INDIJANAC
Naprijed: Ugljen na bijelom papiru; straga: ugljen na sivom papiru.
Vel. 76 x 102 cm.
Inv. 87.18.151.

1241. ČOVJEK RAZMIŠLJA (Man thinking).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 73 x 100 cm.
Inv. 87.18.152.

1242. SJEDEĆI LIK (Seated figure).
Smeđi pastel na bež papiru.
Vel. 100 x 86 cm.
Inv. 87.18.153.

1243. Naprijed: KENTAUR S LUKOM; straga: KENTAUR S LUKOM (Centaur with bow; Centaur with bow).
Crveni pastel.
Vel. 93 x 72 cm.
Inv. 87.18.154.

1244. ANĐEO SE PRIKAZUJE KLEČEĆEM LIKU (Angel appearing to kneelin figure).
Ugljen na bež papiru.
Vel. 195 x 122 cm.
Inv. 87.18.155.

1245. ŽENSKI AKT S HARFOM (Female nude facing left playing a harp).
Ugljen.
Vel. 202 x 83 cm.
Inv. 87.18.157.

1246. ŠEST MUŠKARACA ČITAJU (Six men reading).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 130 x 187 cm.
Inv. 87.18.158.

1247. SJEDEĆI MUŠKARAC S PLOČOM RAZMIŠLJA (Seated man with tablet contemplating).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 215 x 104 cm.
Inv. 87.18.159.

1248. STOJEĆI ŽENSKI AKT SVIRA HARFU (Standing female nude playing harp).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 203 x 100 cm.
Inv. 87.18.160.

1249. BOGORODICA I DIJETE (Madonna and child).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.161.

1250. PERZEFONA (Persephone).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 178 x 93 cm.
87.18.162.

1251. BOLNICA (Hospital).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 101 cm.
Inv. 87.18.163.

1252. ŠKOLA ZA BOLNIČARKE (Nursing school).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 72 x 104 cm.
Inv. 87.18.164.

1253. MOJSIJE (Moses).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.165.

1254. BIBLIJSKI SADRŽAJ (Biblical subjects).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 101 cm.
Inv. 87.18.166.

1255. ČOVJEK KLEČI (Man kneeling on hands and knees).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 101 x 121 cm.
Inv. 87.18.167.

1256. SVETAC DRŽI DIJETE (Saint holding infant).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 102 x 122 cm.
Inv. 87.18.168.

1257. SAMOSTAN (?) – (Monastery).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 101 x 121 cm.
Inv. 87.18.169.

1258. BOLNIČARKA (Nurse).
Ugljen na smeđem papiru.
Inv. 87.18.170.

1259. STUDIJA ZA BOLNIČARKU (Study for a nurse).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 101 cm.
Inv. 87.18.171.

1260. RASPELO (Crucifix).
Olovka i ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.172.

1261. CRKVENI “DOKTOR” DRŽI DIJETE (Doctor holding infant).
Olovka i ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.173.

1262. MALA RAZNOVRSNA NARUDŽBA (Small miscellaneous commission).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 122 x 101 cm.
Inv. 87.18.174.

1263. Sprijeda: KRIST I VELIKO KAMENO RASPELO (Christ and heavy stone cruficix)
Straga: ?
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.175.

1264. MISLILAC (Philosopher).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 121 x 172 cm.
Inv. 87.18.176.

1265. MISLILAC (Philosopher).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 120 x 172.
Inv. 87.18.177.

1266. BOGORODICA I DIJETE (Madonna and child).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.178.

1267. LEDA (Leda).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 101 cm.
Inv. 87.18.179.

1268. Sprijeda: STUDIJA ZA IKAROV PAD (Study for the fall of Icarus)
Straga: MARŠIRAJUĆI VOJNICI (Soldiers marching).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 60 x 38 cm.
Inv. 87.18.180.

1269. SJEDEĆI MUŠKARAC S PRUŽENIM RAŠIRENIM RUKAMA (Seated man with extended hands opening).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 121 x 92 cm.
Inv. 87.18.181.

1270. SJEDEĆI ŽALOSNI MUŠKARAC (Seated male with sad expression).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 101 cm.
Inv. 87.18.182.

1271. STUDIJE ZA SPOMENIK (Studies for a monument).
Olovka i ugljen na smeđem papiru.
Vel. 101 x 122 cm.
Inv. 87.18.183.

1272. STUDIJA ZA SPOMENIK (Study for a monument).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 101 x 122 cm.
Inv. 87.18.184.

1273. STUDIJA ZA SPOMENIK (Study for a monument).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 101 x 122 cm.
Inv. 87.18.185.

1274. STUDIJA ZA SPOMENIK (Study for a monument).
Olovka.
Vel. 102 x 122 cm.
Inv. 87.18.186.

1275. TRI STOJEĆA LIKA (Three standing figures).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 183 x 122 cm.
Inv. 87.18.187.

1276. Sprijeda: ŽENSKI LIK S PODIGNUTIM RUKAMA (Female figure with upraised arms).
Straga: SVETAC DRŽI DIJETE (Male saint holding infant).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 181 x 121 cm.
Inv. 87.18.188.

1277. SV. ANTUN S DJETETOM ISUSOM (Saint Anthony with child Jesus).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 181 x 122 cm.
Inv. 87.18.189.

1278. UČENIK (Scholar).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 203 cm.
Inv. 87.18.190.

1279. DVIJE STUDIJE ZA BOGORODICU S DJETETOM (Two studies for Madonna and child).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 190 x 122 cm.
Inv. 87.18.191.

1280. DVIJE STUDIJE ZA STOJEĆEG KRISTA (Two studies for Christ standing).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 192 x 122 cm.
Inv. 87.18.192.

1281. MUŠKI LIK PRIKAZUJE KRISTA (Male figure presenting Christ).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 188 x 122 cm.
Inv. 87.18.193.

1282. MUŠKI LIK PODIGNUTIH RUKU (Male figure with hand extending upward).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 203 x 122 cm.
Inv. 87.18.194.

1283. KRIST S PODIGNUTIM RUKAMA (Christ figure with arms upraised).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 203 x 122 cm.
Inv. 87.18.195.

1284. DVIJE STUDIJE ZA MRTVOG KRISTA (Two studies for Christ bound).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 186 x 122 cm.
Inv. 87.18.196.

1285. SVETAC DRŽI DIJETE (Saint holding infant).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 181 x 121 cm.
Inv. 87.18.197.

1286. Sprijeda: POKLONSTVO PASTIRA (Adoration of the Shepherds)
Straga: BOGORODICA I DIJETE S ANĐELOM (Madonna and child with angel).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 184 x 122 cm.
Inv. 87.18.198.

1287. KRIST S PODIGNUTOM RUKOM (Christ with raised hand).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 101 x 122 cm.
Inv. 87.18.199.

1288. LIJEČNIK NJEGUJE BOLESNO DIJETE (Doctor attending sick child).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 102 x 104 cm.
Inv. 87.18.200.

1289. Sprijeda: KLEČEĆI SVETAC (Holy man kneeling).
Straga: VELIKA STUDIJA GLAVE (Large study of a head looking upward).
Crnilo i ugljen na smeđem papiru.
Vel. 181 x 121 cm.
Inv. 87.18.201.

1290. KRIST ILI SVETAC SA ŽIVOTINJAMA (Christ or saint with animals).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 192 x 122 cm.
Inv. 87.18.202.

1291. DVIJE BOLNIČARKE NJEGUJU BOLESNIKA (Two nurses attending to patient).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 181 x 121 cm.
Inv. 87.18.203.

1292. ČETIRI LIJEČNIKA OPERIRAJU BOLESNIKA (Four surgeons operating on patient).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 179 x 121 cm.
Inv. 87.18.204.

1293. TRI MUŠKA AKTA I JEDNA GLAVA U PROFILU (Three male nudes and one profile of head).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 156 x 121 cm.
Inv. 87.18.205.

1294. LEŽEĆI MUŠKARAC NASLONJEN NA LAKAT (Reclining male figure leanin on elbow).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 121 x 177 cm.
Inv. 87.18.206.

1295. NIZ ZA NJUJORŠKU BOLNICU (New York hospital series).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 182 x 120 cm.
Inv. 87.18.207.

1296. ŠKOLA ZA BOLNIČARKE (Nursing school).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 180 x 121 cm.
Inv. 87.18. 208.

1297. SERIJE ŠKOLE ZA BOLNIČARKE (Nursing school series)
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 181 x 122 cm.
Inv. 87.18.209.

1298. PROFIL BOLNIČARKE U RADU (Profile of nurse working).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 122 x 101 cm.
Inv. 87.18.210.

1299. BOLNIČARKA ČITA ČETIRIMA DRUGIM BOLNIČARKAMA (Nurse lecturing to four other nurses).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 181 x 121 cm.
Inv. 87.18.211.

1300. MOJSIJE NA STUPU (Moses on pillar).
Olovka na bež papiru.
Vel. 102 x 59 cm.
Inv. 87.18.212.

1301. Sprijeda: STUDIJA ZA SPOMENIK SA SJEDEĆIM MOJSIJEM (Study for a monument with Moses seated).
Straga: STUDIJA SJEDEĆEG MOJSTIJA (Study of Moses seated).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 101 x 69 cm.
Inv. 87.18.213.

1302. ARHITEKTONSKI NACRT SA ČETIRI SJEDEĆA LIKA (Architectural drawing with four seated figures).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 87 x 121 cm.
Inv. 87.18.214.

1303. MUŠKARAC TJEŠI DRUGOG MUŠKARCA (Man comforting another man).
Vel. 90 x 121 cm.
Inv. 87.18.215.

1304. STUDIJA ŽENSKIH AKTOVA PODIGNUTIH RUKU (Study for female nude arms upraised)
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 179 x 110 cm.
Inv. 87.18.216.

1305. BOGORODICA I DIJETE SA ZBOROM I ANĐELIMA (Madonna and child with chorus and angels).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 193 x 121 cm.
Inv. 87.18.217.

1306. STOJEĆA BOGORODICA I DIJETE (Standing Madonna and child).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 242 x 111 cm.
Inv. 87.18.218.

1307. STUDIJA SVECA (Study for a saint).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 58 x 33 cm.
Inv. 87.18.219.

1308. ZGURENI MUŠKI LIK (Crouched male figure).
Tinta.
Vel. 117 x 75 cm.
Inv. 87.18.220.

1309. ČOVJEK PODRŽAVA UMIRUĆEG KRISTA (Dying Christ being held up by a man).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 172 x 42 cm.
Inv. 87.18.221.

1310. SJEDEĆI ČOVJEK SA ŽENOM PRIVIJENOM PREKO NJEGOVIH LEĐA (Seated man with woman bent over his back).
Masna kreda na smeđem papiru.
Vel. 48 x 36 cm.
Inv. 87.18.222.

1311. RASPELO (Crucifixion).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 116 x 90 cm.
Inv. 87.18.223.

1312. SJEDEĆI ŽENSKI AKT PODIGNUTIH RUKU (Seated nude female, arms upraised).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 60 x 38 cm.
Inv. 87.18.224.

1313. STUDIJA SJEDEĆEG ŽENSKOG AKTA (Study of female nude, seated).
Pastel na smeđem papiru.
Vel. 29 x 41 cm.
Inv. 87.18.225.

1314. SJEDEĆA BOGORODICA ŠTITI STOJEĆE DIJETE (Seated Madonna sheltering a standing child).
Ugljen na sivom papiru.
Vel. 66 x 48 cm.
Inv. 87.18.226.

1315. ODJEVENI ŽENSKI LIK (Female figure with dress).
Masna kreda na smeđem papiru.
Vel. 50 x 28 cm.
Inv. 87.18.227.

1316. SJEDEĆI MUŠKI AKT, RUKOM PODRŽAVA ČELO (Seated male nude, hand supporting forehead).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 64 x 51 cm.
Inv. 87.18.228.

1317. MOJSIJE (Moses).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 72 x 106 cm.
Inv. 87.18.229.

1318. STUDIJA ZA SV. KRISTOFERA (Study for St, Christopher).
Ugljen an sivom papiru.
Vel. 66 x 52 cm.
Inv. 87.18.230.

1319. SJEDEĆI MUŠKARAC PIŠE U KRILU (Seated man writing in lap).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 72 x 107 cm.
Inv. 87.18.231.

1320. STUDIJA ZA POBJEDU (Study for Victory).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 59 x 32 cm.
Inv. 87.18.232.

1321. ČETIRI STUDIJE RUKE (Four studies of a hand).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 62 x 47 cm.
Inv. 87.18.233.

1322. ANĐEO RAŠIRENIH RUKU (Angel with open hands).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 62 x 41 cm.
Inv. 87.18.234.

1323. Sprijeda: STOJEĆI MUŠKI OKRENUTI AKT (Male nude standing twisted).
Straga: STOJEĆI MUŠKI AKT VIDLJIVE LIJEVE RUKE (Male

nude standing left hand visible).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 60 x 37 cm.
Inv. 87.18.235.

1324. ČOVJEK S LUKOM (Man with bow).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 48 x 36 cm.
Inv. 87.18.236.

1325. GORNJI TORZO KOPRENOM OGRNUTE ŽENE (Upper torso of veiled woman).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 66 x 58 cm.
Inv. 87.18.237.

1326. STUDIJE GLAVE (Studies of a head).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 62 x 67 cm.
Inv. 87.18.238.

1327. VELIKA STUDIJA STOJEĆEG ŽENSKOG AKTA (Large study of nude, standing woman).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 149 x 99 cm.
Inv. 87.18.239.

1328. TRI STUDIJE MOJSIJA (Three studies of Moses).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 75 x 91 cm.
Inv. 87.18.240.

1329. OTISCI ZA ARHITEKTURU STUDIJA U NOTRE DAME (Architectural prints for Notre Dame studio).
27. V. 1955.
Plavi otisak - Kopija.
Vel. 66 x 102 cm.
Inv. 8718.241.A.

1330. OTISCI ZA ARHITEKTURU STUDIJA U NOTRE DAME (Srchitectural prints for Notre Dame studio).
27. V. 1955.
Plavi otisak - Kopija.
Vel. 66 x 102 cm.
Inv. 87.18.241.B.

1331. OTISCI ZA ARHITEKTURU STUDIJA U NORE DAME (Srchitectural prints for Notre Dame studio).
27. V. 1955.
Plavi otisak - Kopija.
Vel. 66 x 102 cm.
Inv. 87.18.241. C.

1332. OTISCI ZA ARHITEKTURU STUDIJA U NOTRE DAME (Architectural prints for Notre Dame studio).
27. V. 1955.
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 66 x 102 cm.
Inv. 87.18. 241. D.

1333. OTISCI ZA ARHITEKTURU STUDIJA U NOTRE DAME (Architectural prints for Notre Dame studio).
27. V. 1955.
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 102 x 102 cm.
Inv. 87.18.241.E.

1334. OTISCI ZA ARHITEKTURU STUDIJA U NOTRE DAME (Architectural prints for Notre Dame studio).
27. V. 1955.
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 66 x 102 cm.
Inv. 87.18.241.F.

1335. STUDIJA ZA RELJEF – RAZNI SVECI (Study for a relief – Various saints).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 41 x 183 cm.
Inv. 87.18.242.

1336. STUDIJE ZA ČESMU (Studies for a fountain).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 91 x 48 cm.
Inv. 87.18.243.A.

1337. STUDIJE ZA ČESMU (Studies for a fountain).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 91 x 46 cm.
Inv. 87.18.243.B.

1338. STUDIJE ZA ČESMU (Studies for a fountain).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 91 x 46 cm.
Inv. 87.18.243.C.

1339. DVA ČOVJEKA U RAZGOVORU (Two men speaking).
Smeđi pastel na smeđem papiru.
Vel. 88 x 100 cm.
Inv. 87.18.244.

1340. STUDIJA ZA BOGORODICU S DJETETOM (Study of Madonna and child).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 185 x 108 cm.
Inv. 87.18.245.

1341. STUDIJA ZA PIETÀ (Study for the Pieta).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 206 x 102 cm.
Inv. 87.18.246.

1342. DVA ZAGRLJENA LIKA (Two figures embracing).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 177 x 119 cm.
Inv. 87.18.247.

1343. RED KLEČEĆIH REDOVNIKA U MOLITVI (A row of kneeling monks praying).
Lavirani tuš na smeđem papiru.
Vel. 179 x 119 cm.
Inv. 87.18.248.

1344. SJEDEĆI PROROK PIŠE (Seated prophet writing).
Ugljen na smeđem papiru.
Inv. 87.18.249.

1345. STUDIJA ZA NAVJEŠTENJE (Study for the Annunciation to the Virgin).
Ugljen na bijelom papiru.
Vel. 192 x 121 cm.
Inv. 87.18.259.

1346. DJEVOJKA SVIRA VIOLINU (Girl playing a violin).
Ugljen i crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 170 x 97 cm.
Inv. 87.18.251.

1347. PROROK (The prophet).
Lavirani tuš na sivoj podlozi lesonita.
Vel. 122 x 75 cm.
Inv. 87.18.252.

1348. POROĐENJE (The Nativity).
Ugljen i lavirani tuš na smeđem papiru.
Vel. 121 x 100 cm.
Inv. 87.18.253.

1349. REDOVNIK SVIRA GLAZBALO (Blueprints of monk playing musical stringed instrument).
Kopija.
Vel. 42 x 35 cm.
Inv. 87.18.254.A.

1350. REDOVNIK SVIRA GLAZBALO (Blueprints of monk playing musical stringed instrument).
Kopija.
Vel. 42 x 35 cm.
Inv. 87.18.254.B.

1351. REDOVNIK SVIRA GLAZBALO. – Kopija. (Blueprints of monk playing musical stringed instrument).
Kopija.
Vel. 42 x 35 cm.
Inv. 87.18.254.C.

1352. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija
Vel. 23 x 31 cm.
Inv. 87.18.255.A.

1353. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 45 x 58 cm.
Inv. 87.18.255.B.

1354. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Olovka na papiru za kopiranje.
Vel. 46 x 60 cm.
Inv. 87.18.255.D.

1355. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.255. E.

1356. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.255.F.

1357. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.255.G.

1358. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.255.H.

1359. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.255.I.

1360. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 48 x 77 cm.
Inv. 87.18.255.J.

1361. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 57 x 93 cm.
Inv. 87.18.255.K.

1362. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 57 x 93 cm.
Inv. 87.18.255.L.

1363. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 58 x 93 cm.
Inv. 87.18.255.M.

1364. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 58 x 91 cm.
Inv. 87.18.255.N.

1365. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 58 x 93 cm.
Inv. 87.18.255.O.

1366. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).

Kopija.
Vel. 73 x 46 cm.
Inv. 87.18.255.P.

1367. BOGORODICA S DJETETOM U NIŠI (Madonna and child in a niche).
Kopija.
Vel. 62 x 83 cm.
Inv. 87.18.255.Q.

1368. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate Conception, Washington D.C.).
Kopija. (Projekte su za oltar, prema Meštrovićevim skicama, izveli arhitekti Maginnis, Walsh i Kennedy iz Bostona. XV/69).
29. VII. 1954.
Vel. 78 x 119 cm.
Inv. 87.18.256.A.

1369. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA (National shrine of the Immaculate).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 78 x 119 cm.
Inv. 87.18.256.B.

1370. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA (National shrine of the Immaculate).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 78 x 119 cm.
Inv. 87.18.256.C.

1371. ŽUPNA CRKVA SV. JOSIPA (St. Joseph parish church).
Kopija.
Vel. 54 x 89 cm.
Inv. 87.18.257.A.

1372. ŽUPNA CRKVA SV. JOSIPA (St. Joseph parish church).
Kopija.
Vel. 54 x 89 cm.
Inv. 87.18.257.B.

1373. ŽUPNA CRKVA SV. JOSIPA (St. Joseph parish church).
Kopija.
Vel. 54 x 89 cm.
Inv. 87.18.257.C.

1374. ŽUPNA CRKVA SV. JOSIPA (St Joseph parish church).
Kopija.
Vel. 54 x 89 cm.
Inv. 87.18.257.D.

1375. ČETIRI STUDIJE ZA RONDELE (Four studies for rondells).
Kopija (olovka na papiru za kopiranje).
Vel. 35 x 43 cm.
Inv. 87.18.258.A.

1376. ČETIRI STUDIJE ZA RONDELE (Four studies for rondells).
Kopija (olovka na papiru za kopiranje).
Vel. 43 x 35 cm.
Inv. 87.18.258.B.

1377. ČETIRI STUDIJE ZA RONDELE (Four studies for rondells).
Kopija (olovka na papiru za kopiranje).
Vel. 35 x 43 cm.
Inv. 87.18.258.C.

1378. ČETIRI STUDIJE ZA RONDELE (Four studies for rondells).
Kopija (olovka na papiru za kopiranje).
Vel. 35 x 43 cm.
Inv. 87.18.258.D.

1379. TEMELJNA STUDIJA ZA BAZILIKU PRESVETOG SRCA ZA NOTRE DAME (Pedestal study for Notre Dame, Basilica of the Sacred Heart).
Kopija (olovka na papiru za kopije).
Vel. 29 x 43 cm.
Inv. 87.18.259.

1380. STUDIJA ZA RAČIĆEV MAUZOLEJ – CAVTAT (Study for Racic Memorial – Cautat).
Kopija.
Vel. 48 x 60 cm.
Inv. 87.18.260.A.

1381. RELJEFI SKULPTURA ZA MEŠTROVIĆEVU SPOMEN-CRKVU – SPLIT (List for relief sculptures for Mestrovic Memorial chapel, Split).
Kopija.
Vel. 34 x 25 cm.
Inv. 87.18.261.A.

1382. STUDIJA ZA RASPELO (Study for Crucifixion).
Kopija.
Vel. 60 x 48 cm.
Inv. 87.18.262.A.

1383. STUDIJA ZA RASPELO (Study for Crucifixion).
Kopija.
Vel. 62 x 43 cm.
Inv. 87.18.262.B.

1384. STUDIJA ZA RASPELO (Study for Crucifixion).
Kopija.
Vel. 61 x 43 cm.
Inv. 87.18.262.C.

1385. STUDIJA ZA RASPELO (Study for Crucifixion).
Kopija.
Vel. 61 x 43 cm.
Inv. 87.18.262.D.

1386. STUDIJA ZA SPOMENIK OCU LOPEZU (Study for father Lopez Memorial).
Kopija.
Vel. 47 x 60 cm.
Inv. 87.18.263.A.

1387. STUDIJA ZA SPOMENIK OCU LOPEZU (Study for father Lopez Memorial).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.263.B.

1388. STUDIJA ZA SPOMENIK OCU LOPEZU (Study for father Lopez Memorial).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.263.C.

1389. STUDIJA ZA SPOMENIK OCU LOPEZU (Study for father Lopez Memorial).
Kopija.
Vel. 46 x 61 cm.
Inv. 87.18.263.D.

1390. STUDIJA ZA SPOMENIK OCU LOPEZU (Study for father Lopez Memorial).
Kopija.
Inv. 87.18.263.E.

1391. STUDIJA ZA LOPEZA (Studies for Lopez).
Kopija.
Vel. 46 x 58 cm.
Inv. 87.18.264.A.

1392. STUDIJA ZA LOPEZA (Studies for Lopez).
Kopija.
Vel. 46 x 59 cm.
Inv. 87.18.264.B.

1393. STUDIJA ZA LOPEZA (Studies for Lopez).
Kopija.
Vel. 48 x 60 cm.
Inv. 87.18.264.C.

1394. STUDIJA ZA LOPEZA (Studies for Lopez).
Kopija.
Vel. 47 x 16 cm.
Inv. 87.18.264.D.

1395. STUDIJA ZA LOPEZA (Studies for Lopez).
Kopija.
Vel. 47 x 42 cm.
Inv. 87.18.264.E.

1396. STUDIJA ZA LOPEZA (Studies for Lopez).
Kopija.
Vel. 47 x 16 cm.
Inv. 87.18.264.F.

1397. STUDIJA ZA ČESMU (Study for a fountain).
Kopija.
Vel. 58 x 67 cm.
Inv. 87.18.265.

1398. RED LJUDI U MOLITVI (A row of people in prayer).
Kopija.
Vel. 45 x 74 cm.
Inv. 87.18.266.

1399. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 62 x 92 cm.
Inv. 87.18.268.A.

1400. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 63 x 66 cm.
Inv. 87.18.268.B.

1401. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 73 x 17 cm.
Inv. 87.18.268.C.

1402. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 63 x 52 cm.
Inv. 87.18.268.D.

1403. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 61 x 67 cm.
Inv. 87.18.268.E.

1404. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 61 x 73 cm.
Inv. 87.18.268.F.

1405. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 78 x 57 cm.
Inv. 87.18.268.G.

1406. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 53 x 78 cm.
Inv. 87.18.268.H.

1407. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 72 x 65 cm.
Inv. 87.18.268.I.

1408. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 54 x 74 cm.
Inv. 87.18.268.J.

1409. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Kopija.
Vel. 54 x 22 cm.
Inv. 87.18.268.K.

1410. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).

Kopija.
Vel. 53 x 73 cm.
Inv. 87.18.268.L.

1411. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Study for St. Anthony).
Olovka. na pergament papiru.
Vel. 53 x 104 cm.
Inv. 87.18.269.

1412. KRIST U SLAVI (Christ in Majesty).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 58 x 53 cm.
Inv. 87.18.269.B.

1413. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Study for St. Anthony).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 105 x 180 cm.
Inv. 87.18.269.C.

1414. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Study for St. Anthony).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 91 x 126 cm.
Inv. 87.18.269.D.

1415. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Study for St. Anthony).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 91 x 126 cm.
Inv. 87.18.269.E.

1416. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Studi for St. Anthony).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 136 x 53 cm.
Inv. 87.18.269.F.

1417. STUDIJA ZA SPOMENIK S RASPELOM (Study for a monument with a crucifix).
Olovka na pergament papiru.
Inv. 87.18.269.G.

1418. STUDIJA ZA SPOMENIK S RASPELOM (Study for a monument with a crucifix).
Olovka na pergament papiru.
Inv. 87.18.269.H.

1419. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Study for St. Anthony)
Olovka na pergament papiru.
Vel. 91 x 122 cm.
Inv. 87.18.269.I.

1420. STUDIJA ZA SPOMENIK (Study for a monument – memorial).
Olovka na pergament papiru.
Inv. 87.18.269.J.

1421. STUDIJA ZA SPOMENIK (Study for a monument).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 56 x 43 cm.
Inv. 87.18.269.K.

1422. STOJEĆI EVANĐELIST (Standing Evangelist).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 76 x 44 cm.
Inv. 87.18.269.L.

1423. KOČIJAŠ (Charioteer).
Crni pastel.
Vel. 53 x 91 cm.
Inv. 87.18.269.M.

1424. KRIST U SLAVI (Christ in Majesty).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 53 x 97 cm.
Inv. 87.18.269.N.

1425. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Study for St. Anthony).
Olovka na pergament papiru.
Vel 46 x 122 cm.
Inv. 87.18.269.O.

1426. KOČIJAŠ (Charioteer).
Crni pastel na pergament papiru.
Vel. 53 x 97 cm.
Inv. 87.18.269.P.

1427. VISINSKI POGLED PLANA ZA SPOMENIK (Aerial view of a plan for a monument).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 43 x 55 cm.
Inv. 87.18.269.Q.

1428. PREDNJI POGLED ZA SPOMENIK (Front elevation for a monument).
Olovka na pergament papiru.
Vel. 43 x 55 cm.
Inv. 87.18.269.R.

1429. STUDIJA ZA SV. ANTUNA (Study for St. Anthony).
Vel. 46 x 55 cm.
Inv. 87.18.269.S.

1430. PLAN ZA KIPARSKI SPOMENIK (Plan for sculptural monument).
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 94 x 102 cm.
Inv. 87.18.269.T.

1431. PLAN ZA KIPARSKI SPOMENIK (Plan for a sculptural monument).
Olovka na papiru za kopije.
Vel. 107 x 145 cm.
Inv. 87.18.269.U.

1432. PLAN ZA KIPARSKI SPOMENIK (Plan for a sculptural monument).
Olovka na papiru za kopije.
Vel. 107 x 147 cm.
Inv. 87.18.269.V.

1433. KANADSKI RATNI SPOMENIK (Canadian war memorial).
Inv. 87.18.270.A.

1434. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 80 x 19 cm.
Inv. 87.18. 274.A.

1435. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
19. VII. 1954.
Vel. 87 x 119 cm.
Inv. 87.18.174.B.

1436. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 79 x 93 cm.
Inv. 87. 18.274.D.

1437. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 80 x 119 cm.
Inv. 87.18.274.E.

1438. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Inv. 87.18.274.F.

1439. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 79 x 119 cm.
Inv. 87.18.274.G.

1440. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 79 x 119 cm.
Inv. 87.18.274.H.

1441. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 78 x 118 cm.
Inv. 87.18.274.I.

1442. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 79 x 119 cm.
Inv. 87.18.274.J.

1443. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
Vel. 79 x 119 cm.
Inv. 87.18.274.K.

1444. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA, WASHINGTON (National shrine of the Immaculate conception, Washington, D.C.).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 78 x 119 cm.
Inv. 87.18.174.L.

1445. Bez naslova (Untitled).
Crnilo.
Vel. 81 x 57 cm.
Inv. 87.18.275.

1446. AUTORPORTRET – PORTRET MEŠTROVIĆA (Self-portrait of a Mestrovic)
Pastel na smeđem papiru.
Vel. 61 x 46 cm.
Inv. 87.18.276.

1447. STOJEĆI PROROK ILI SVETAC (Standing prophet or saint).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 208 x 115 cm.
Inv. 87.18.277.

1448. KRIST (Christ).
Ugljen an smeđem papiru.
Vel. 180 x 121 cm.
Inv. 87.18.278.A.

1449. STUDIJA ZA IZVOR ŽIVOTA (Study for at the Source of life).
Inv. 87.18.281.

1450. STUDIJA ZA RASPELO (Crucifixion).
Inv. 87.18.282.

1451. STUDIJA ZA OPLAKIVANJE (Study for Lamentation).
Inv. 87.18.283.

1452. STUDIJA ZA OPLAKIVANJE (Study for Lamentation).
Inv. 87.18.284.

1453. STUDIJE ZA BOGORODICU S DJETETOM (Studies for the Virgin and child).
Inv. 87.18.285.

1454. STUDIJA ZA MAUZOLEJ U CAVTATU (Study for Cautat memorial chapel).
Inv. 87.18.286.

1455. STUDIJA NIZA DOMAGOJEVIH RATNIKA (Study sheet for Fighters of Domagoj).
Inv. 87.18.287.

1456. POSLJEDNJA VEČERA (The last supper).
Inv. 87.18.288.

1457. STUDIJA ZA ŽENU S LUTNJOM (Study for a woman with lute).
Inv. 87.18.289.

1458. STUDIJA MOJSIJA (Study of Moses).
Inv. 87.18.290.

1459. COWBOY
Inv. 87.18.291.

1460. INDIJANAC (Indian).
Inv. 87.18.292.

1461. STUDIJA KUPOLE MAUZOLEJA U OTAVICAMA (Study for the dome of the Mestrovic family memorial chapel).
Inv. 87.18.293.

1462. NACRT ARHANĐELA ZA SVOD MAUZOLEJA U OTAVICAMA (Cartoon of archangel for the dome of the Mestrovic family memorial chapel).
Inv. 87.18.294.

1463. NACRT ARHANĐELA ZA SVOD MAUZOLEJA U OTAVICAMA (Cartoon of archangel for the dome of the Mestrovic family memorial chapel).
Inv. 87.18.295.

1464-1471. STUDIJE ZA RAČIĆEV MAUZOLEJ U CAVTATU (Study for Racic memorial – Cautat).
Inv. 87.18.260.A-I.

1472. RELJEFNE SKULPTURE ZA KAŠTELET U SPLITU (Reljefne skulpture za Kaštelet u Splitu).
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 41 x 56 cm.
Inv. 87.18.261.B.

1473. RELJEFNE SKULPTURE ZA KAŠTELET U SPLITU (Reljefne skulpture za Kaštelet u Splitu).
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 34 x 87 cm.
Inv. 87.18.261.C.

1474. RELJEFNE SKULPTURE ZA KAŠTELET U SPLITU (Reljefne skulpture za Kaštelet u Splitu).
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 43 x 110 cm.
Inv. 87.18.261.D.

1475. STUDIJA ZA RASPELO (Study for Crucifixion).
Inv. 87.18.262.E.

1476. STUDIJA ZA SPOMENIK OCU LOPEZU (Study for father Lopez memorial).
Inv. 87.18.263.F.

1477. KRIST U SLAVI S JAGANJCEM BOŽJIM (Christ in majesty with Agnes Dei).
Vel. 62 x 92 cm.
Inv. 87.18.267.B.

1478-1487. KRIST U SLAVI S JAGANJCEM BOŽJIM (Christ in majesty with Agnes Dei).
Inv. 87.18.267.C-L.

1488-1497. PLAN ZA JEDNU HRVATSKU CRKVU (Plan for a croatian church).
Inv. 87.18.268.M-V.

1498-1501.B-E. KANADSKI RATNI SPOMENIK (Canadian war memorial).
Inv. 87.18.270.B.

1502-1511. KRIST NA KRIŽU (Christ on the cross).
Inv. 87.18.273.C-L.

1512. OLTAR BEZGRIJEŠNOG ZAČEĆA (National shrine of the Immaculate conception).
Kopija.
29. VII. 1954.
Vel. 80 x 119 cm.
Inv. 87.18.274.

1513-1516. KRIST (Christ).
Inv. 87.18.278.B-E.

1517-1523. CRKVA SV. ANTE, BEOGRAD
Inv. 87.18.279.F-L.

1524. Sprijeda: KEJO (Recto: Kejo; Verso: Study for a monument).
Olovka, ugljen i crnilo na smeđem papiru.
Straga: STUDIJA ZA SPOMENIK
Olovka na smeđem papiru.
Vel. 166 x 91 cm.
Inv. 87.18.137.

1525. Sprijeda: STUDIJA ZA IKAROV PAD (Study for the fall of Icarus)
Straga: VOJNICI U STUPANJU (Soldiers marching).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 39 x 70 cm.
Inv. 87.18.180.

1526. Sprijeda: POKLONSTVO PASTIRA (Adoration of the shepherds)
Straga: BOGORODICA I DIJETE S ANĐELOM (Madonna and child with angel).
Ugljen na smeđem papiru.
Vel. 122 x 102 cm.
Inv. 87.18.198.

1527. Sprijeda: STOJEĆI MUŠKI AKT (Male nude Standing twisted)
Straga: STOJEĆI MUŠKI AKT (Male nude standing left hand visible).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 60 x 38 cm.
Inv. 87.18.235.

1528. Sprijeda: STOJEĆI MUŠKI AKT (Male nude standing twisted).
Straga: STOJEĆI MUŠKI AKT (Male nude standing left hand visible).
Crveni pastel na smeđem papiru.
Vel. 75 x 51 cm.
Inv. 87.18.235.

1529. STUDIJA ZA MEŠTROVIĆEV MAUZOLEJ (Study for the Mestrovic memorial chapel).
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 43 x 78 cm.
Inv. 87.18.261.E.

1530. STUDIJA ZA MEŠTROVIĆEV MAUZOLEJ (Study for the Mestrovic memorial chapel).
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 58 x 92 cm.
Inv. 87.18.261.F.

1531. STUDIJA ZA MEŠTROVIĆEV MAUZOLEJ (Study for the Mestrovic memorial chapel).
Plavi otisak – Kopija.
Vel. 43 x 110 cm.
Inv. 87.18.261.G.

1532.HRVATSKI SELJACI.
Notre Dame,1956.
Crtež olovkom i tušem..
Vel .17,8x27,3 cm.
Vl .. Nepoznati student s Notre Dame-pokupio s poda Meštrovićevog ateljea.

1533.BOGORODICE.
Notre Dame,1956.
Crtež crnim tušem.
Vel .27x17,5 cm.
Vl .:Nepoznati student s Notre Dame –pokupio s poda Meštrovićevog ateljea.

1088a

1074a

1069a

1104

1880

1881

1106

1105

1107

1108

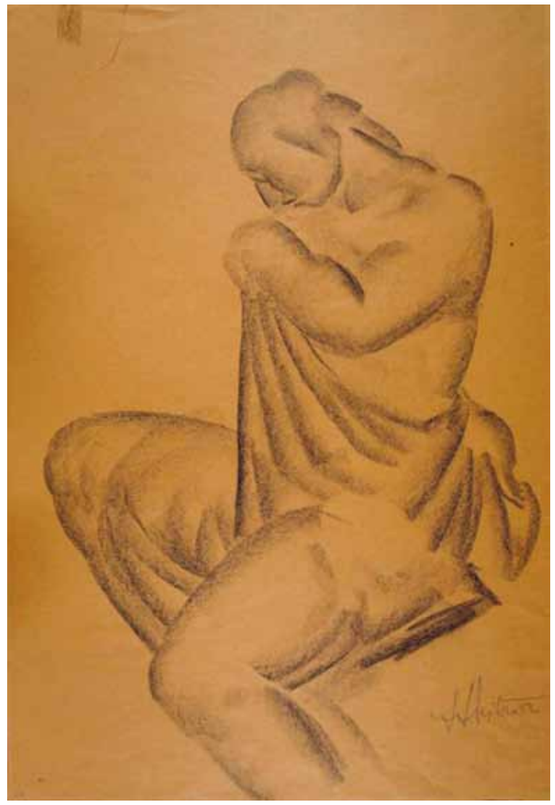

1109

1110

1111

1113

1114

1115

1116

1118

1118

1119

1126a

1121

1122

1126b

1126c

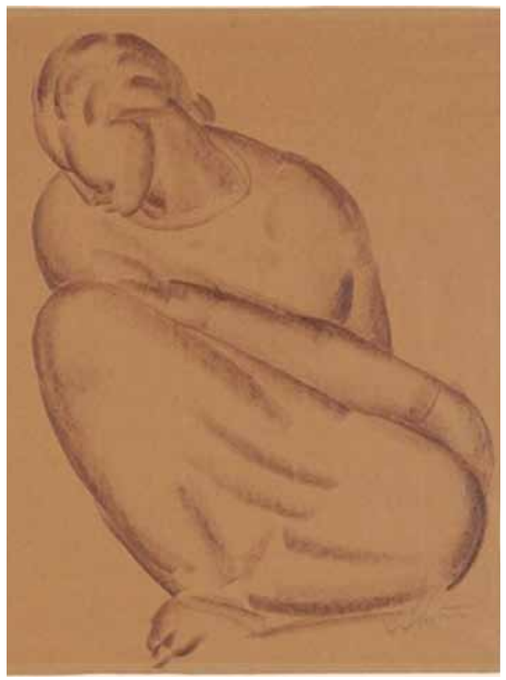
1127a

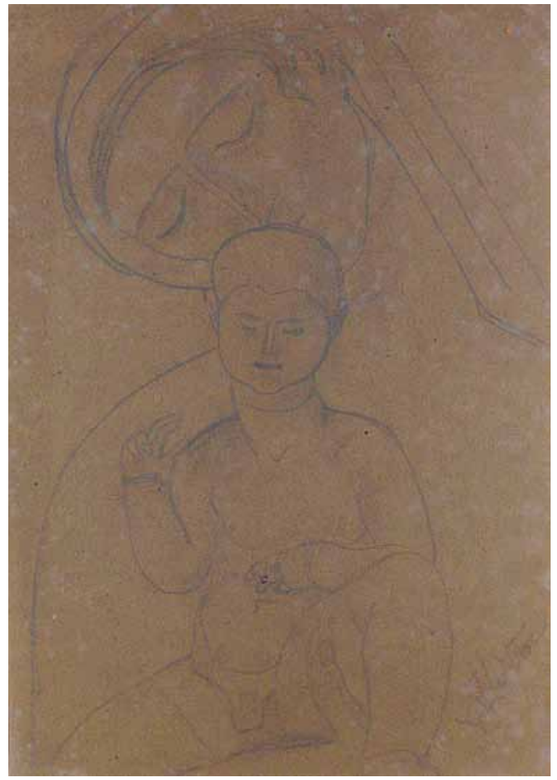
1127b

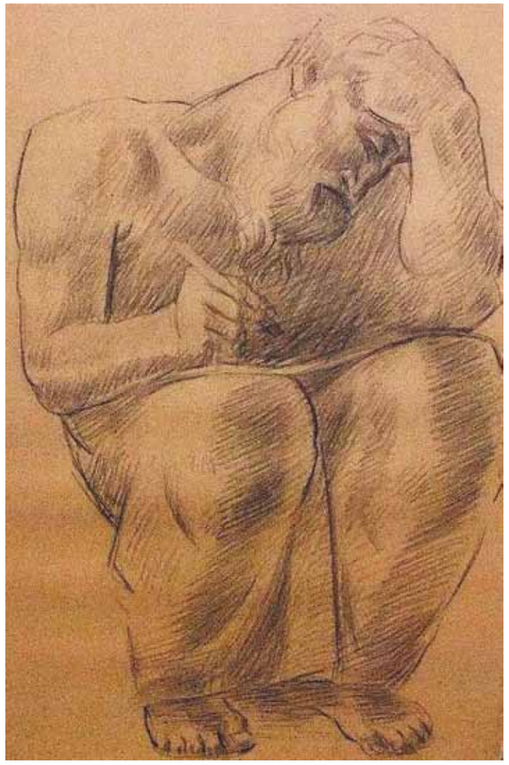
1126d

1126e

1127c

1127e

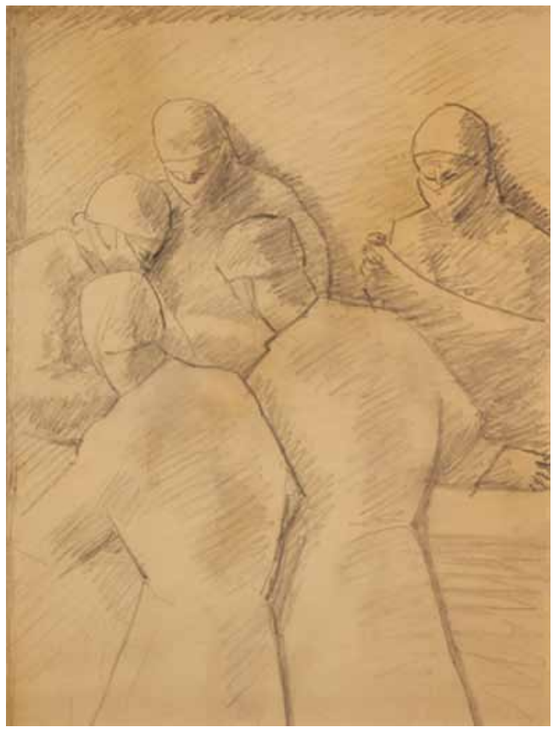

1144a

1128

1181a

1181b

1181c

1181d

1181e

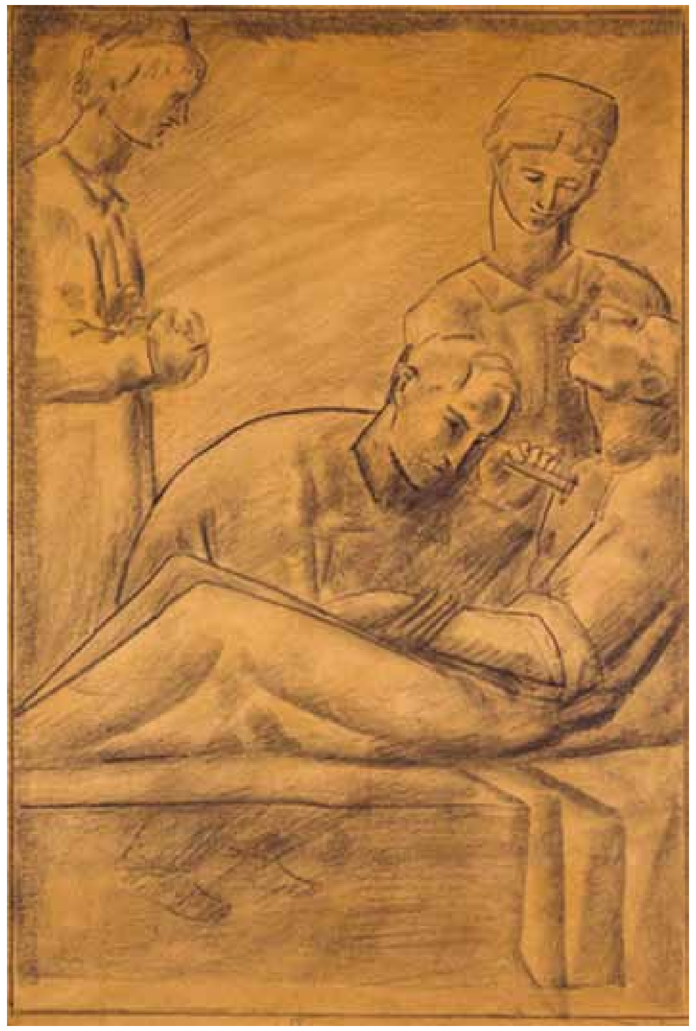
1181g

1181f

1181h

1181i

1181j

1181k

1181l

1194

UNIVERSITY OF NOTRE DAME
Notre Dame, Indiana
ART DEPARTMENT

1532

Vidjeli smo da je Ivan Meštrović 1947. ponio sa sobom u Ameriku osim skulptura i nešto crteža. Podjelom pohrane u Galeriji Meštrović u Splitu ponijela je kći Marica Meštrović u Ameriku veći broj crteža. I jedni i drugi nastali su u Europi, osim onih što ih je crtao u New Yorku 1925. godine.

Nakon preseljenja u Ameriku 1947, prvo u Syracusu, a zatim u South Bend, odnosno Notre Dame, načinio je Meštrović još crteža i nekoliko slika, što se uglavnom nalaze u Sveučilištu Notre Dame, ali i u još nekim ustanovama i privatnim posjedima.

Sveučilište u Syracusi je 1950. priredilo izložbu od 30 Meštrovićevih crteža i 25 drvenih reljefa, s kojom je gostovala u još nekim mjestima Sjedinjenih Država, a tom je prigodom izdala i mapu tih radova (6277; 6284).

Manji broj crteža spominje se među ostalim skulpturama u popisima Meštrovićevih radova u Americi (XVIII. 2; XVIII. 3; XVIII. 6).

Umjetnička galerija Sveučilišta Minnesote posjeduje 20 Meštrovićevih crteža, ukoliko neki nisu navedene litografije (XVIII. 66). I Sveučilište u Syracusi posjeduje 15 njegovih crteža (605 [59]; 7247). Također Umjetničke galerije u Baton Rougeu, San Diegu, Buffalu, Oregonu, Newarku, Wichiti i dr. (XVIII. 2; XVIII. 6).

Zajedno sa skulpturama izlagao je Meštrović i crteže na poratnim izložbama u Americi. Nakon izložbe 1947. u New Yorku (XVIII. 9), izložba od samo 30 crteža obišla je više sjevero-američkih gradova: 1950. Dallas, Roswell (568; 6277), a 1951. Lubbock. El Paso, Houston, sve u organizaciji Umjetničke galerije u Roswellu u New Mexicu (568).

„...tematski raznoliki neki crteži imaju mirnu kontemplaciju Rilkeove poezije, drugi nemirnu grmljavinu Michelangela" - pisala je kritika o toj izložbi (6277).

Izložba skulptura i crteža 1954. u organizaciji *Slovenske kulturne akcije* u Buenos Airesu sadržavala je i 17 crteža, kao i portret supruge Olge (572).

Sveučilište u Syracusi priredilo je 1955. izložbu Meštrovićevih skulptura i crteža (6523; 6527; 6547-6550).

God. 1959. ponio je kiparev brat Petar neke skulpture i crteže u SAD, koje su uglavnom nabavile umjetničke galerije, prvenstveno ona Sveučilišta Notre Dame.

Najviše crteža što ih je Meštrović tada načinio u Americi, čak 360, čuvaju se u Zbirci Ivana Meštrovića u Snite Museumu of Art Sveučilišta Notre Dame. Među njima su zacijelo i neki iz Syracuse, ali ne i 239 starija crteža što ih je obitelj prenijela u Ameriku nakon podjele s Galerijom Meštrović 1981. godine. Samo su nam neki od tih poznati po reprodukcijama i fotografijama, a svi iz *Preliminarnog inventara* navedene *Zbirke Ivana Meštrovića* u Notre Dame, koju mi je kopiju inventara Sveučilište Notre Dame ljubazno dostavilo (XVIII. 102).

I nakon Meštrovićeve smrti 1962. godine priređene su u Sveučilištu Notre Dame dvije velike izložbe Meštrovićevih radova, među kojima i crteža, uglavnom nastalih u Americi od 1947-1962. godine.

Značajna je bila izložba *Ivan Meštrović, godine u Notre Dame* (*Ivan Meštrović, the Notre Dame Years*) 1974. godine. Na toj je izložbi bilo prikazano 15 crteža iz posjeda Notre Dame i 4 iz Umjetničkog instituta u Chicagu i Sveučilišta u Syracusi. Znatan broj crteža je i reproduciran u katalogu izložbe (605).

U povodu stote obljetnice rođenja 1983. komemoriralo je i Sveučilište Notre Dame svog nekadašnjeg profesora reprezentativnom izložbom, na kojoj je uz skulpture bio izložen i 91 crtež, od kojih su neki bili u posjedu Sveučilišta, a drugi - uglavnom raniji - u vlasništvu kipareve udovice.

Promatrajući, analizirajući i vrednujući Meštrovićeve crteže načinjene u petnaest američkih godina u Syracusi i Notre Dame - poznavajući samo one reproducirane - možemo ustvrditi da su većina njih rađeni kao predradnje skulpturama i da su među njima rijetki koji su težili ostvarenju samosvojnog crtačkog djela, jer najveći dio možemo povezati uz neko tada ostvareno, ili barem planirano, kiparsko ili graditeljsko djelo.

Najmanje se na izvedene skulpture odnose studije aktova, ali oni su, ukoliko nisu također predradnje nekih skulptura, tek atelijerske studije, bez namjere da budu isložbena djela.

Najveći dio crteža su predradnje skulptura, a najviše reljefa, religioznih tema, posebno *Života Kristova*, *Raspela* i *Bogorodice s djetetom*. Prema nekim od tih crteža kipar je gotovo do u potankosti radio reljefe u drvu.

Veći broj prethodnih crteža izvodio je za naručene javne spomenike, one u Americi i one za domovinu. Tako niz crteža za spomenik *oca Lopeza*, *Bezgrešne Bogorodice* i dr. Veći broj crteža odnosi se na *Kanadski spomenik* u Ottawi. Postoje i njegove arhitektonske skice za atelijer što mu je sagrađen u campusu Sveučilišta u Notre Dame, kao i za neku „hrvatsku crkvu". Prema tome koliko poznajemo te crteže možemo ustvrditi da rijetki od njih svojom grafičkom likovnom vrijednošću spadaju u antologijska Meštrovićeva ostvarenja; čak većina njih zaostaje i za inače likovno prosječnim njegovim međuratnim crtežima.

NACRTI

1. VIDOVDANSKI HRAM. Prostorni crtež.
Pariz, 1908-1911.
Olovka, pastel.
Lit.: 5016.

2. VIDOVDANSKI HRAM. Tlocrt.
Pariz, 1908-1911.
Olovka, tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.

3. VIDOVDANSKI HRAM. Tlocrt.
Pariz, 1908-1911.
Tuš.
Vel. 50,9 x 32,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 599).
Pod.: I. 3. 1. 581.

4. VIDOVDANSKI HRAM. Bočna strana i tlocrt.
Pariz, 1908-1911.
Tuš.
Vel. 29,3 x 43,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 597).
Pod.: I. 3. 1. 579.

5. VIDOVDANSKI HRAM. Pročelje i zvonik.
Pariz, 1908-1911.
Tuš i lavirani tuš.
Vel. 29,5 x 43,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 596).
Pod.: I. 3. 1. 578.

6. VIDOVDANSKI HRAM. Bočna strana.
Pariz, 1908-1911.
Crtež tušem na sivom papiru.
Vel. 30,9 x 49,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 598).
Pod.: I. 3. 1. 580; 108 [29, br. 20, sl.].

6a.VIDOVDANSKI HRAM.Stepenice i hram na brdu.
Pariz,1908-1911.
Crtež tušem.
Vel.17 x 23 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

6b.VIDOVDANSKI HRAM.Ulaz i karijatide (Konji).
Pariz,1908-1911.
Crtež tušem.
Vel.21,5 x 28 cm.
Vl.:Obitelj Kaštelančić,Zagreb.

7. KUĆA OBITELJI MEŠTROVIĆ, Otavice.
Skica kuće s kulom, na dopisnici.
Otavice, 1909.
Olovka.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
Pod.: 123 [106, sl.].

9. SKICE ZA GRAĐEVINU
Ženeva, 1916. (?)
Dvije skice za stepenastu građevinu.
Olovka, pastel.
Vel. 20 x 13 cm.
Vl.: Nekad u arhivi obitelji Kaštelančić, Zagreb.

10. SKICA ZGRADE I TLOCRTA
Ženeva, 1916. (?)
Olovka, pastel.Na poleđini crteža pod br.144.
Vel. 21,5 x 32 cm.
Natpis: Ružin
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

11. STUDIJA ZA MAUZOLEJ
Kružna građevina s anđelima-karijatidama i sjedećim ženskim likom.
Zagreb, 1922-1929.
Olovka, pastel.
Vel. 38,5 x 27,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Zagreb (inv. 585).
Pod.: I. 3. 1. 567.

12. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Interijer.
Dio interijera s oltarom s raspelom i nišom s anđelom.
Zagreb, oko 1925-1938. (?)
Olovka, pastel.
Vel. 44,5 x 28,9 cm.
Izv. num.: Br. 46.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 588).
Pod.: I. 3. 1. 570.

13. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Nacrt pročelja.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tuš, lavirani tuš.
Vel. 35 x 38,2 cm.
(Na poleđini polovica litografije glave Iva Vojnovića. Meštrović ili Krizman?).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 592 a, b).
Lit.: 21; 35.
Pod.: I. 3. 1. 574.

14. a) RAČIĆEV MAUZOLEJ. Glavni oltar, studija.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tuš, olovka.
Vel. 42 x 33,8 cm.
b) RAČIĆEV MAUZOLEJ. STUDIJA ZA KARIJATIDE NA ULAZU.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka.
Vel. 33,8 x 42 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 568 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 550.

15. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Pročelje i dva tlocrta.
Nacrti varijante pročelja i dvaju tlocrta.
Dubrovnik, 1920.
Tuš, olovka, lavirani tuš.
Vel. 33,9 x 42 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 593).
Pod.: I. 3. 1. 575.

16. a) RAČIĆEV MAUZOLEJ. Pročelje i studije ulomaka.
Varijanta pročelja mauzoleja i skulptura nad ulazom.
Dubrovnik, 1920.
Olovka, pastel.
Vel. 31,1 x 21,1 cm.
b) RAČIĆEV MAUZOLEJ. ULAZ.
Varijanta portala s karijatidama anđela pred ulazom.
Dubrovnik, 1920-1921.

Olovka, pastel.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 430 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 412.

17. RAČIĆEV MAUZOLEJ
Nacrti pročelja, presjeka i tlocrta.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka, tuš, lavirani tuš.
Vel. 33,9 x 42 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 611).
Pod.: I. 3. 1. 593.

18. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Kapela s Raspelom.
Perspektivni pogled na kapelu.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka, tuš, lavirani tuš.
Vel. 33,9 x 42 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 595).
Pod.: I. 3. 1. 577.

19. a) STUDIJA ZA MAUZOLEJ RAČIĆ. Anđeli svirači.
Nacrt arhitekture sa zabatom i dva anšela svirača u nišama.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka, pastel.
Vel. 31 x 21,2 cm.

b) STUDIJE ARHITEKTURE ZA MAUZOLEJ RAČIĆ
Varijanta pročelja mauzoleja.
Dubrovnik, 1920.
Olovka, pastel.
Vel. 31 x 21,2 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 434 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 416.

20. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Unutrašnjost.
Skica unutrašnjosti; dva perspektivna pogleda.
Dubrovnik, 1920-1921.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 519).
Pod.: 123 [45, br. 7, sl.].

21. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Glavni oltar.
Kapela s Raspelom i reljefnim poprsjima pokojnika.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.

22. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Presjek.
Dio unutrašnjosti s kapelom s Bogorodicom, anđelima s dušama s obje strane i dijelom svoda kupole.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.(inv.569a).

23. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Oltar s Bogorodicom.
Kapela s Bogorodicom i djetetom, svirajućim anđelima, Oplakivanjem i kasetama gloava anđelâ na stropu.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka, tuš, lavirani tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.(inv.589).

24. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Oltar s Bogorodicom.
Kapela s Bogorodicom i djetetom i reljefima janjeta, Oplakivanja, anđelima sviračima i kasetama s glavama anđela.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.

25. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Tlocrt i pročelje. Tlocrt mauzoleja s mjerama. Skica pročelja s jednom karijatidom.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tuš, lavirani tuš, olovka.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.(inv.594).

26. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Presjek.
Unutrašnjost mauzoleja. Kaseta s glavom anđela.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka, lavirani tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.(inv.591).

27. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Pročelje.
Crtež pročelja s ulazom, kupolom i anđelom na vrhu.
Dubrovnik, 1920-1921.
Tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.(inv.590).

28. RAČIĆEV MAUZOLEJ. Nacrti i skice.
Crteži pročelja, tlocrta, presjeka, skice zvona i dr.
Dubrovnik, 1920-1921.
Olovka, tuš, kavirani tuš.
Vl.: Galerija Meštrović, Split.

29. POPREČNI PRESJEK CRKVE
(Skice za crkvu u Trnju?)
Zagreb, 1924. (?)
Olovka.
Vel. 17,6 x 35,5 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 418).
Pod.: I. 3. 1.

30. NACRT KAPELICE. SJEDEĆI KRIST. KRISTOVO USKRSNUĆE.
Skice za unutrašnju opremu crkve u Trnju (?).
Zagreb, 1924. (?)
Olovka.
Vel. 47,8 x 46 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 607).
Pod.: I. 3. 1. 589.

31. a) STUPOVI S KARIJATIDAMA
Karijatide s lukovima crkve.
Zagreb, 1924.
Olovka.
Vel. 31,1 x 21 cm.
b) STUP-KARIJATIDA
Stup u obliku karijatide s kapitelom i dijelovima lukova.
(Vjerojatno projekt za crkvu u Trnju).
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 468 a, b).
Pod.: I. 3. 1. 450.

32. NACRT MAUZOLEJA
Skica mauzoleja s kupolom.
Zagreb, 1924. (?)
Olovka.
Vel. 25,5 x 19,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 4/1.

33. TLOCRT MAUZOLEJA
Tlocrt građevine s tri apside i trijemom.
Zagreb, 1924. (?)
Olovka.Na istom listu kao br.32.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb, 4/2.

34. UKRASNI GRAĐEVNI DETALJI
(Poleđina pisma upućenog Meštroviću, 9. V. 1924).
Stup, dio kasetiranog stropa.
Zagreb, 1924.
Olovka.
Vel. 13,5 x 17,5 cm.
Vl.: Obitelj Kaštelančić, Zagreb.

35. INTERIJER S KARIJATIDAMA. (Skice za crkvu u Trnju?).
Perspektivna skica unutrašnjosti crkve.
Zagreb, 1924. (?)
Olovka, pastel.
Vel. 38,5 x 56,2 cm.
Vjerojatno nacrt H. Bilinića.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 571).
Pod.: I. 3. 1. 553.

36. CRKVA KRISTA KRALJA, ZAGREB, TRNJE
Prethodni nacrti. Perspektivni pogledi, unutrašnjost, tlocrti.
Zagreb, I. nacrt 1922; II. nacrt 1936; III. model 1938.
Početak granje 1940.
Olovka.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 322, 328, 711).
Pod.: X. 4. 47; 123 [74, 78, sl.]; 9598 [17, sl. br. 78, 79].
Sporazum Meštrović-Rittig 12. VIII. 1924.
Suautor projekata arh. Harold Bilinić. Autor građevnog kompleksa arh. Lavoslav Horvat.

36a.STUDIJA ZA INTERIJER S KARIJATIDAMA.
Studija za interijer Krista Kralja u Zagrebu.
Zagreb,oko 1922.
Olovka.
Vel.38,5 x 56,2 cm.
Vl.:Galerija Meštrović,Split(inv.571).

37. GRGUR NINSKI NA PERISTILU
Skica Peristila i spomenika na njemu.
Zagreb, 1925. (?)
Olovka.
Vl.: Ateliejr Meštrović, Zagreb (inv. 159).
Pod.: 123 [102, sl.].

38. GRGUR NINSKI NA PERISTILU
Skica Peristila i spomenika na njemu.
Zagreb, 1925. (?)
Olovka.
Vl.: Atelijer Meštrović Zagreb (inv. 518).
Pod.: 123 [103, sl.].

38a. ZGRADA JUGOSLAVENSKE GALERIJE, Zagreb, projekti.
Zagreb, 1925.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.

Pod.: 8996 [26, 27, sl.]; 9598 [23, 96, 97, sl.].

39. PROJEKT CRKVE
Pročelje i začelje neizvedene crkve.
Zagreb, 1925-1938. (?)
Tuš, lavirani tuš.
Vel. 41,9 x 33,8 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 586).
Pod.: I. 3. 1. 568.

40. DVA GRAĐEVNA ULOMKA S GOLUBICOM
(Vjerojatno kasete za mauzolej Njegoša?).
Zagreb, 1925. (?9
Olovka, plava tinta.
Vel. 17,1 x 20,9 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 497).
Pod.: I. 3. 1. 479.

41. MAUZOLEJ MEŠTROVIĆ, OTAVICE
Prethodne skice vanjštine, unutrašnjosti, tlocrta.
Zagreb, 1926. (?)
Olovka, pastel.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 153).
Pod.: 123 [58, br. 19, sl.].

41a. MAUZOLEJ MEŠTROVIĆ, OTAVICE
Prethodni nacrt pročelja.
Zagreb, 1926. (?)
Olovka.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 13).
Pod.: 123 [35, br. 16, sl.].

41b. MAUZOLEJ MEŠTROVIĆ, OTAVICE
Prethodni nacrt pročelja (Meštrovićev vjerojatno samo dio nacrta).
Zagreb, 1926. (?)
Olovka.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 25).
Pod.: 123 [56, sl.].

41c. MAUZOLEJ MEŠTROVIĆ, OTAVICE
Prethodni nacrt pročelja (Meštrovićev vjerojatno samo dio nacrta).
Zagreb, 1926. (?)
Olovka.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 25).
Pod.: 123 [57, sl.].

42. BANOVINSKA PALAČA, skica.
Meštrovićeva skica i arhitektonska razrada arh. D. Iblera i slikara E. Tomaševića. Zgrada opkoljena stupovima.
Zagreb, 1930.
a) Meštrovićev crtež. Olovka.
b) Ernest Tomašević: Perspektivni pogled.
c) “ “ Dvorište
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 102).
Lit.: 123 [24-25, 92, sl.].

43. BANOVINSKA PALAČA, Split, projekti
Četvrtasta građevina sa središnjim dvorištem, okružena jonskim stupovima. Više varijanata projekta.
Zagreb, 1931.
Ing. arh. Drago Ibler po zamisli Ivana Meštrovića.

Neizvedeno.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv A 2/4).
Lit.: 123 [sl. 93, 94]; 4433; 4469 [sl.]; 5426a; 5449 a, b; 5463; 8823 [172-174, sl.]; 8996 [26, sl.]; 9598 [24-25, 92-94, sl.]; 10427 [66-79, sl. 42-49].
Pod.: III. 3; 1027; 4332; 4359; 4379a; 4427; 4432; 4461; 4496; 9509 [sl. 6]; 9598 [24-25].

44. a) KLASICISTIČKA GRAĐEVINA
Skica zgrade opkoljene stupovima.
Zagreb, 1931. (?)
Ljubičasta tinta.
Vel. 16,5 x 17,1 cm.
b) TLOCRT ZGRADE
Skica tlocrta zgrade opkoljene stipovima.
Zagreb, (?)
Ljubičasta tinta.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 419 a, b).
Pod.: I. 3. 1.

45. KURSALON, projekti za Dubrovnik
Reprezentativni hotelski *kursalon* na Pločama, na položaju lazareta.
Neizvedeno.
Zagreb, 1932.
Lit.: 9509 [8].
Pod.: 4380; 4580; 8554 [60]; 8557.

46. HOTEL "LAZARETI", projekti za Dubrovnik
Velika reprezentativna hotelska zgrada.
a) Projekti. Suradnja s arh. Alfredom Kellerom.
Zagreb, 1936.
b) Projekti. Suradnja s arhitektima lavoslavom Horvatom i Haroldom Bilinićem.
Zagreb, 1936.
Položaj: Dubrovnik, stari lazareti.
Lit.: 5526; 9615 [138-139].
Pod.: 5526; 8557; 9509 [6, sl. 38-42].

47. KUĆA U ILICI
1) Pristerova neorenesansna palača. Uređenje i adaptacija "Galerije Meštrović" na I. katu.
1933.
Zagreb, Ilica 12.
Galerija otvorena 18. XII. 1933, zatvorena 1. VI. 1938.
2) Dogradnja u dvorištu, 1937-1938.
Nacrti H. Bilinić, dogovorno s Meštrovićem. Izvedba poduzetnik Aljinović. Nadzor vodio J. Kljaković. (Nacrti u Ateljeru Meštrović, Zagreb).
Pod.: III. 3. 1; X. 4. 208; 654 [34]; 674; 4752; 4878; 4884; 4909; 5010; 5012; 5032; 5096; 5671; 9727 [191]; 10352; 10363.

48. ZAVJETNA CRKVA OTKUPITELJA U TRNJU, projekti, II. varijanta (Crkva Krista Kralja).
Klasicistička građevina okružena stupovima, s vitkim visokim četvrtastim zvonikom. Unutrašnjost s tri lađe, odjeljene stupovima s oslikanim (ili reljefnim) anđelima.
Lit.: 50 [250-252, sl. 99, 100]; 8996 [25, sl.].
Pod.: III. 3. 1; 27 [CXIII-CXIV, sl.]; 7165 [473, sl.]; 8877; 9261 [139-142, sl.]; 9509 [sl.].

49. CRKVA KRISTA KRALJA U TRNJU, III. varijanta (Crkva Krista Otkupitelja).
Građevina uzdužnog tlocrta sa stepenastom piramidastom kupolom; pročelje s klasicističkim trijemom.
a) Nacrti.
Zagreb, 1936.
Projekte razradio arh. harold Bilinić, u suradnji s Jozom Kljakovićem.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.
b) Zagreb, 1938.
Sadreni model.
Vl.: Kripta crkve Krista Kralja, Zagreb.
c) Zagreb, 1941.
Crkva (samo kripta).
Kamene radove nadzire građ. poduzetnik Marin Marasović. Kamen s Brača.
Vl.: Trnje, Zagreb, u sklopu samostana Sestara dominikanki. Uređenje svetišta izveo inž. Baley.
Lit.: 5859; 8996 [sl.]; 9084 [49]; 9230 [175-178, sl.]; 9261 [sl.]; 9354; 9615 [135]; 10585 [sl.].
Pod.: III. 3. 1; X. 4. 47; 50 [251]; 5580; 5859; 5889; 5904; 7134 [337]; 8877; 8932; 8996 [26, sl.]; 9213 [896, 897, 904]; 9230 [sl.]; 9261 [sl.]; 9354 [57, 60, 97, 175-178, sl.]; 9478 [4]; 9509 [8, sl.]; 9591 [154, 162]; 9598 [17]; 9615 [135, 142, 143, sl. 74, 75]; 9727 [193]; 10179 [sl.]; 10686a [sl.].

50. ATELIJER NA JOSIPOVCU
Građen vjerojatno prema Meštrovićevim skicama i uputama.
Zagreb, 1937.
Zagreb, Josipovac.
Pod.: 5470; 5532; 5555; 5770; 5888; 5896; 5929; 6025.

51. TRI NACRTA CRKVE
Studije vanjštine tri varijante crkve s kupolom i zvonikom. (Vjerojatno projekti za crkvu u Biskupiji).
Zagreb, 1938. (?)
Olovka, pastel.
Vel. 44,3 x 28,7 cm.
Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 587).
Pod.: I. 3. 1. 569.

52. CRKVA SV. ĆIRILA I METODA za Sušak, projekti.
(Nova crkva).
I. Projekt:
Centralna građevina i masivni zvonik na pročelju.
Zagreb, 1938.
Nacrti.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. AM 69, 144, 320, 715).
II. Projekt:
Bazilikalna građevina sa stupovima na ulazu i visokim zvonikom. Reljefi Krista, Ćirila i Metoda, dvanaest apostola.
Zagreb, 1940.
Nacrti.
Lit.: 5857; 5903; 5909; 8558 [sl.]; 8996 [sl.]; 9598 [17-18, sl.]; 9615 [136, 142, 143].
Pod.: III. 3. 2; 123 [80, 82, sl.]; 5908; 8996 [25, sl.]; 9084 [49]; 9591 [162-164].

53. SKICE ZA MAUZOLEJ
(Vjerojatno za mauzolej u Otavicama).
Pročelje i dva tlocrta.
Zagreb, oko 1938.
Olovka, pastel.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb.

54. OBNOVA I DOGRADNJA KAŠTELETA
Vjerojatno arh. H. Bilinić prema Meštrovićevoj zamisli.
Pročelje i tlocrt kompleksa.
Split-Zagreb, 1937.
Olovka.
Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (inv. 476).
Lit.: 9731.

NACRTI U ATELIJERU MEŠTROVIĆ U ZAGREBU

U Atelijeru Meštrović u Zagrebu postoji oko 1200 nacrta Meštrovićevih građevina, spomenika i njihovih smještaja u prostoru.

Prema popisu kustosice Vesne Barbić, arhitekta Harolda Bilinića i inž. Maksimilijana Vukelića načinjen je 1971. popis nacrta i utvrđeni su autori većine njih (II. 3. 1-2).

Od tihj nacrta tek je oko 40 pripisano Meštroviću (ili zajednički Meštroviću i Biliniću), dok su ostali Meštrovićeva suradnika Harolda Bilinića, rađeni prema Meštrovićevim uputama, ili nacrti neutvrđenih autora.

1. Perspektiva sakralne građevine (br. popisa 326).
2. Skica za sakralnu građevinu (328)
3. " " " " (324)
4. Perspektiva interijera (329)

5-7. Perspektiva pročelja (321-323)

8. Uzdužni presjek (327)
9. Poprečni presjek sakralnog objekta (325)
10. Pokaznica (484)

11-12. Kalež (482-483)

13. Grgur Ninski za Varaždin (239)
14. Skica za spomenik (353)
15. Triumfalni luk (Bilinić i Meštrović, 388).

16-17. Crtež skulpture, Varšava (Bilinić i Meštrović, 404, 406).

18. Prva skica za kuću na Mejama (216).
19. Crtež Meštrovićev (autor nacrta nepoznat, 159).
20. Crtež Meštrovićev (Bilinć, 420).
21. Crtež Meštrovićev (autor nacrta nepoznat, 706).
22. Crtež (239).
23. Crtež Meštrović-Bilinić (98).
24. Crtež Meštrović-Bilinić (540).
25. Crtež (152).
26. Crtež (151).
27. Autor nepoznat (Meštrović, Bilinić ?, 5).

28-29. Autor nepoznat. Meštrovićeve skice Otavica (532-533).

30. Otavice. Autor nepoznat. Meštrovićeve skice za kupolu (530).
31. Pokaznica (Bilinić, Meštrović, 480).
32. St. Patrick Cathedral, New York (287).
33. Palača Meje, figure pročelja (75).
34. Kuća Draškovićeva 13 (Ibler, Meštrović, 191, 141).
35. Skica za crkvu (69).
36. Spomenik Bolivaru ? (538).
37. Sakralni objekt (Bilinić, Meštrović, 28).
38. Spomenik u Bukureštu, III. varijanta (286).
39. Cavtat (519).
40. Crtež (239).
41. Autor nepoznat. Na poleđini Meštrovićev crtež (18).

SKICE ZA ARHITEKTURU.

1a.Crtež fasade i ulaznih vrata u crkvu ili mauzolej, desno zvonik.

1.b.Crtež bočnog presjeka crkve/mauzoleja te tlocrta, sa strane i skica dekoracija,kao i naznake nekih dimenzija.

2a.Crtež dekoracije-glavice anđela u jednoj kaseti; ostale prazne;između kaseta dekoracije cvjetova.

2b.Dekoracije;stubištei kaseta s dekoracijom u sredini.

3a.Crtež oltara ? s prikazom Krista s aureolom,podignutih ruku,okrenutih dlanova prema promatraču; moguće i Arhanđel Gabrijel(?).Sa strane oltara dekorativni stupovi sa svijećama;s desne strane još dodatni prikaz dvaju stupova na svijećama.

3b.Presjek kupole s unutrašnje strane crkve/mauzoleja s gornjim redom prikaza proroka ili pisaca evanđelja. Likovi svetaca i na samoj kupoli i donjem redu.

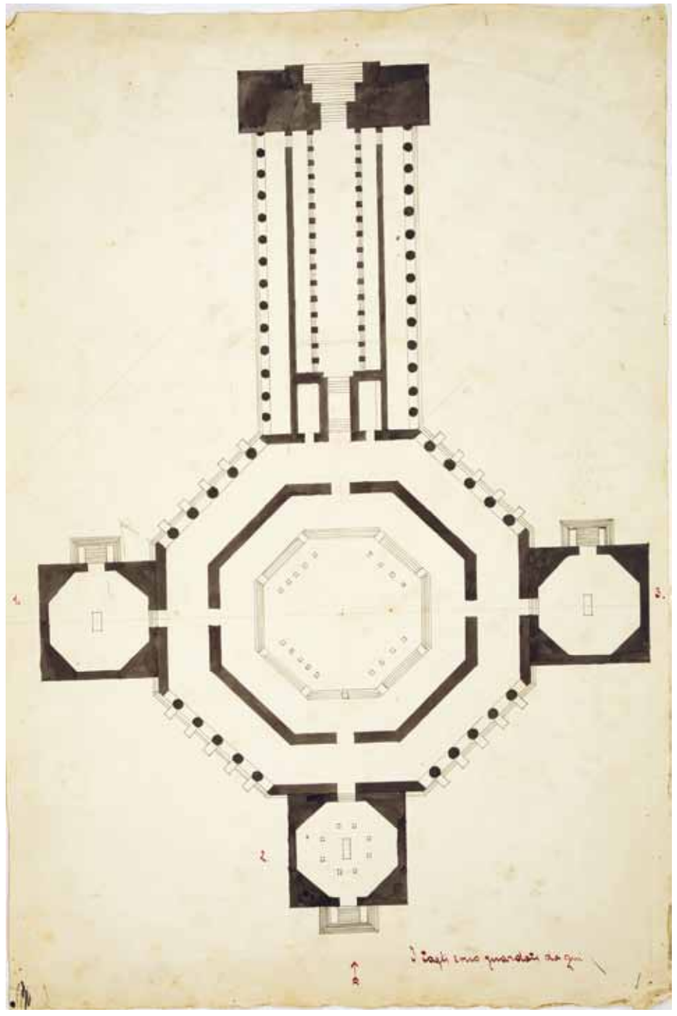
4.Bočni prikaz presjeka kupole crkve/mauzoleja s likovima svetaca,proroka ili pisaca evanđelja.

5.Četiri prikaza fasade i ulaznih vrata u crkvu ili mauzolej; središnji crtež lijevo ima i spomenik na postolju s likom pout Grgura Ninskog lijevo od ulaza, a desno je prikaz zvonika.

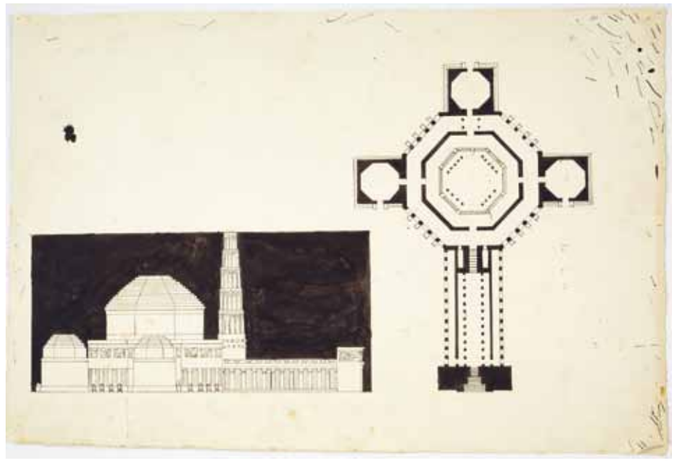
6.Prikaz fasade s voltima, stupovi, pri dnu prikaz anđela u rozeti.

7.a i 7b Unutrašnjost kapele i mauzoleja.

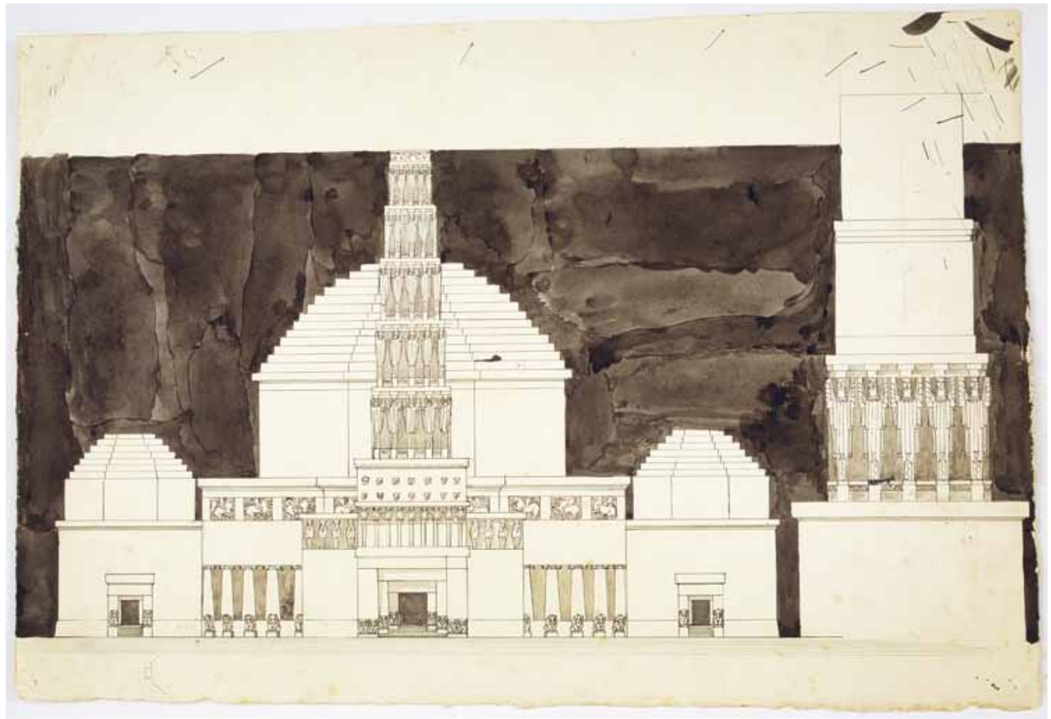
Skice za arhitekturu su u vlasništvu obitelji Kaštelančić iz Zagreba.Od red.br.1 do 5 su crteži u olovci,na tankom pelir papiru,dimenzije 25x 20 cm. Red. br. 6, format 20 x 30 cm, olovka, na poleđini pisma. Skice 7a i 7b, format 17 x 21 cm olovka na papiru. Skice su nastale u Zagrebu oko 1921-1923.

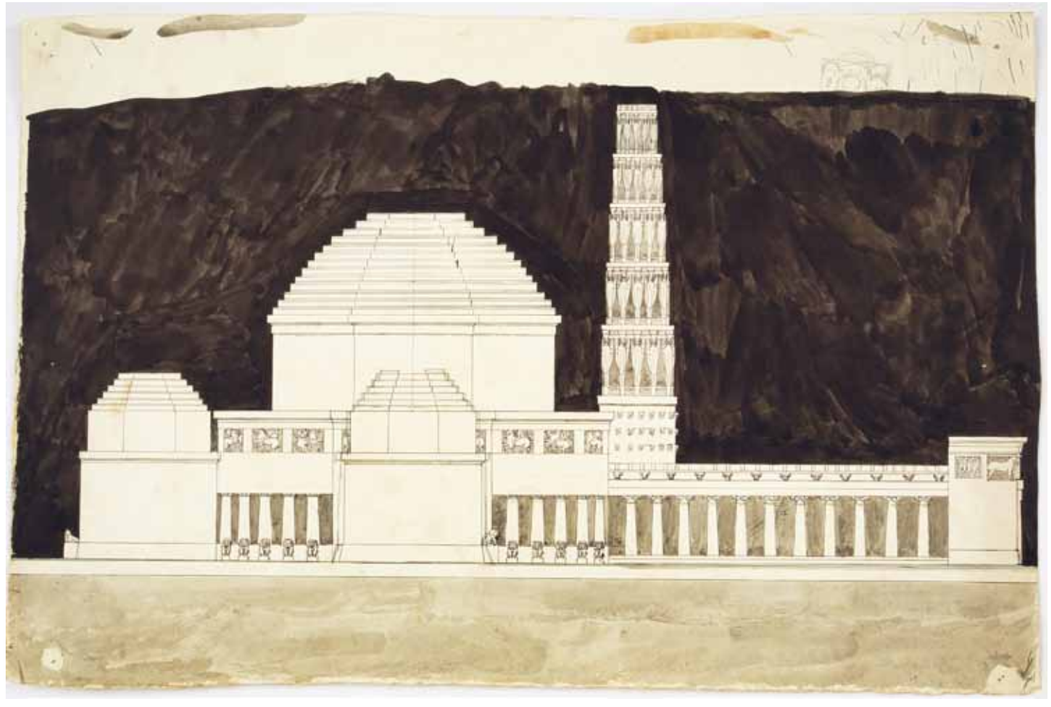
3

4

5

6

3

4

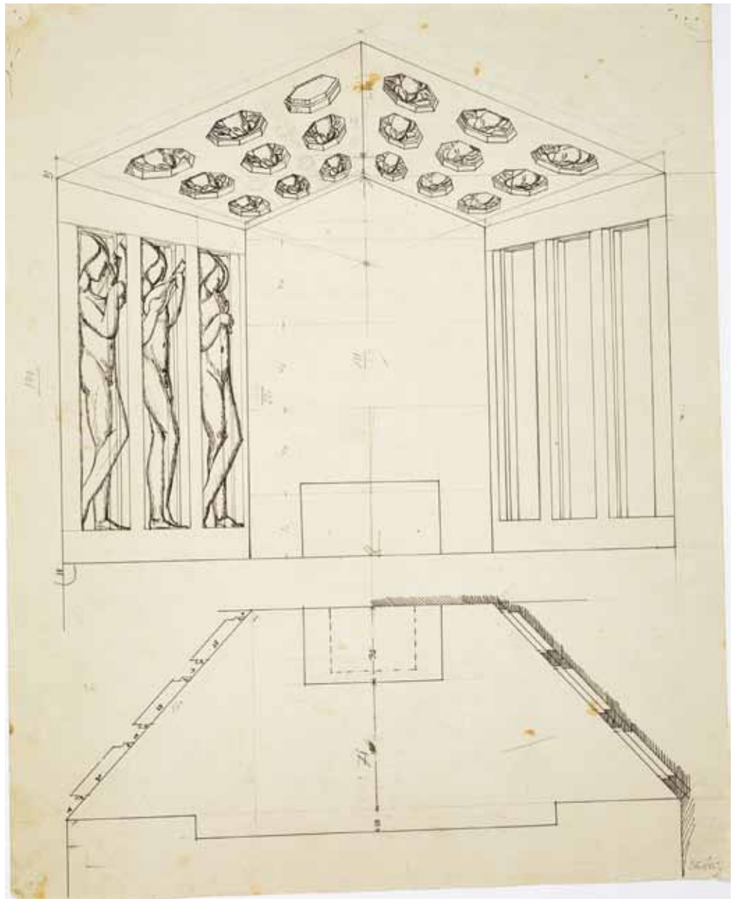

13a

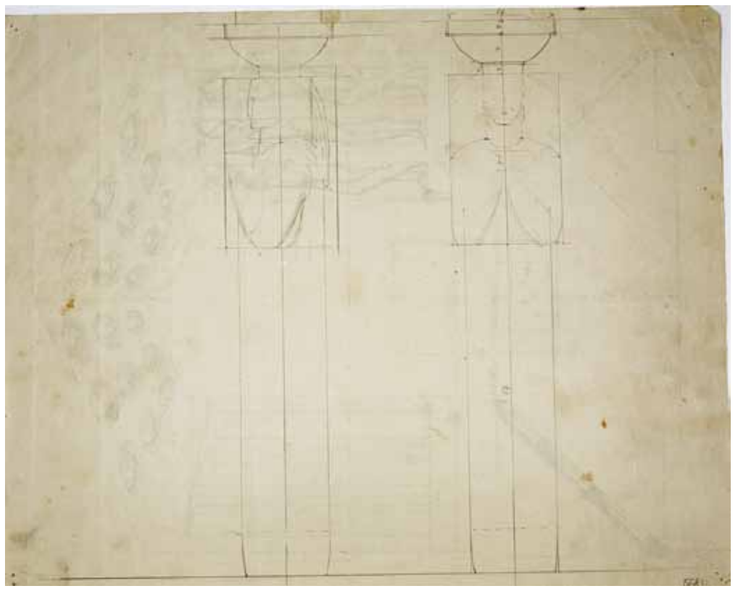
1914

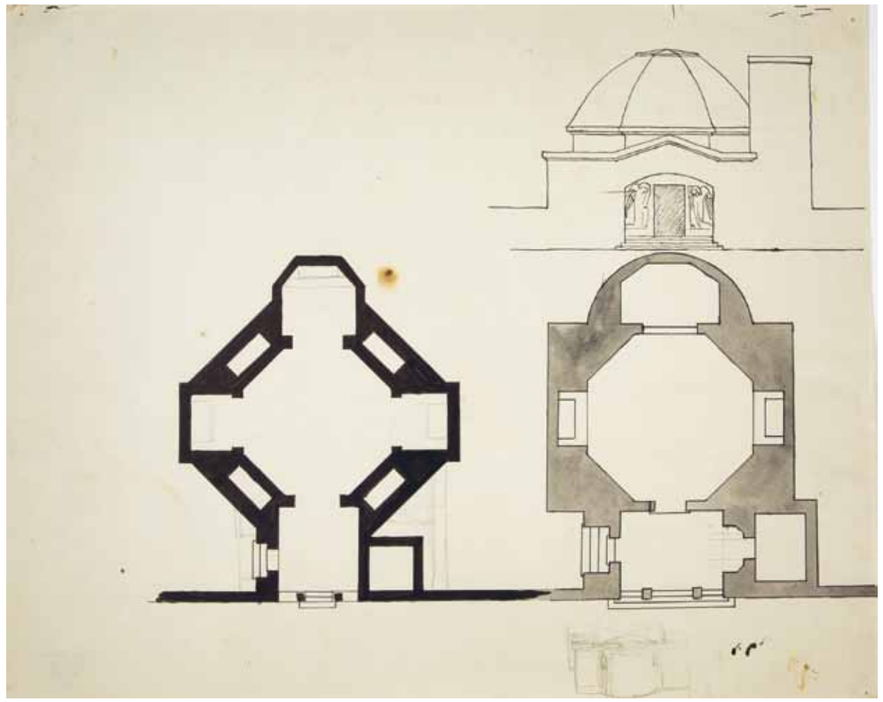
1915

14a

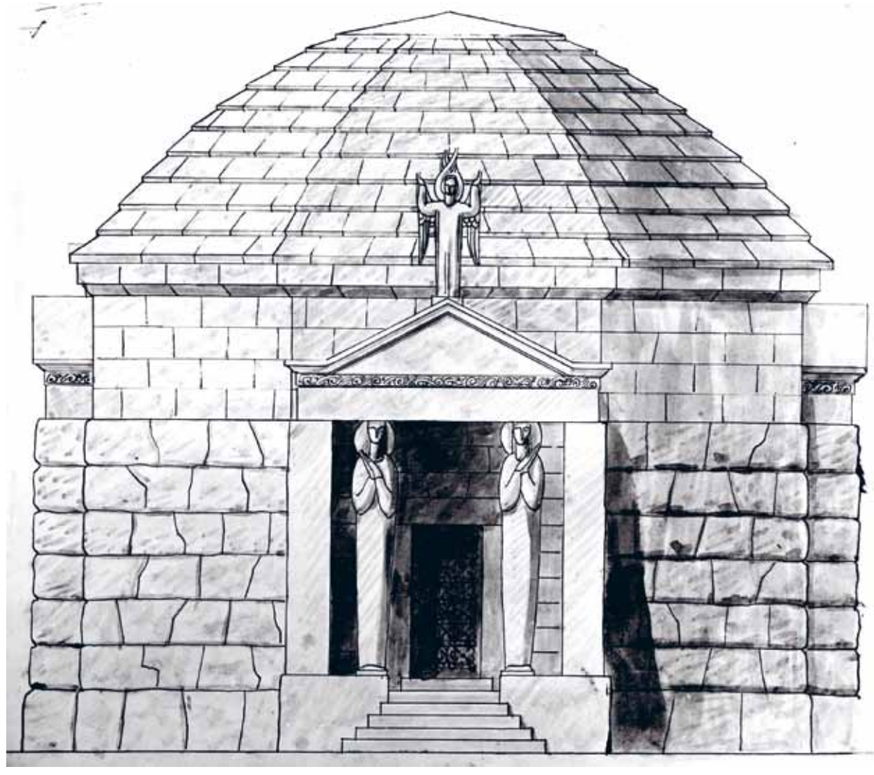
14b

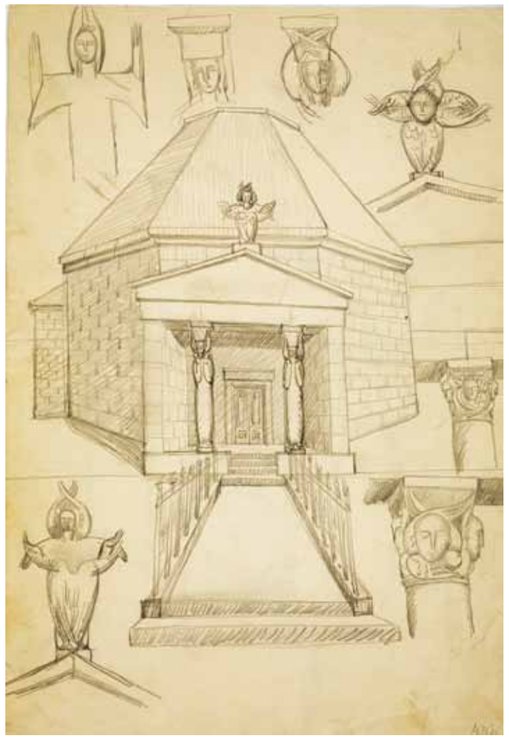

15

16

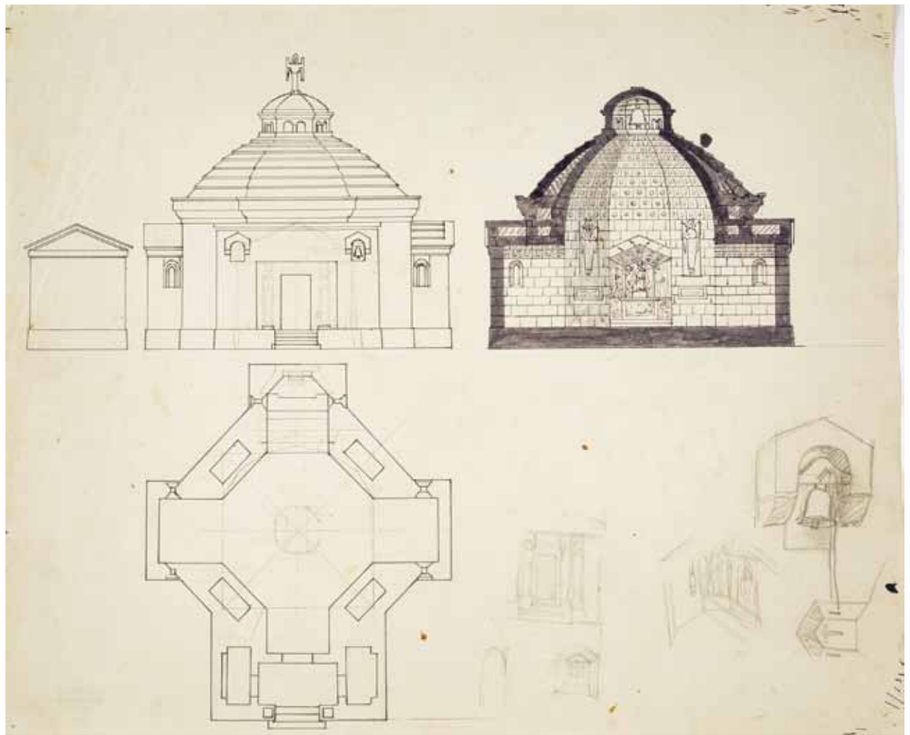

16a

16b

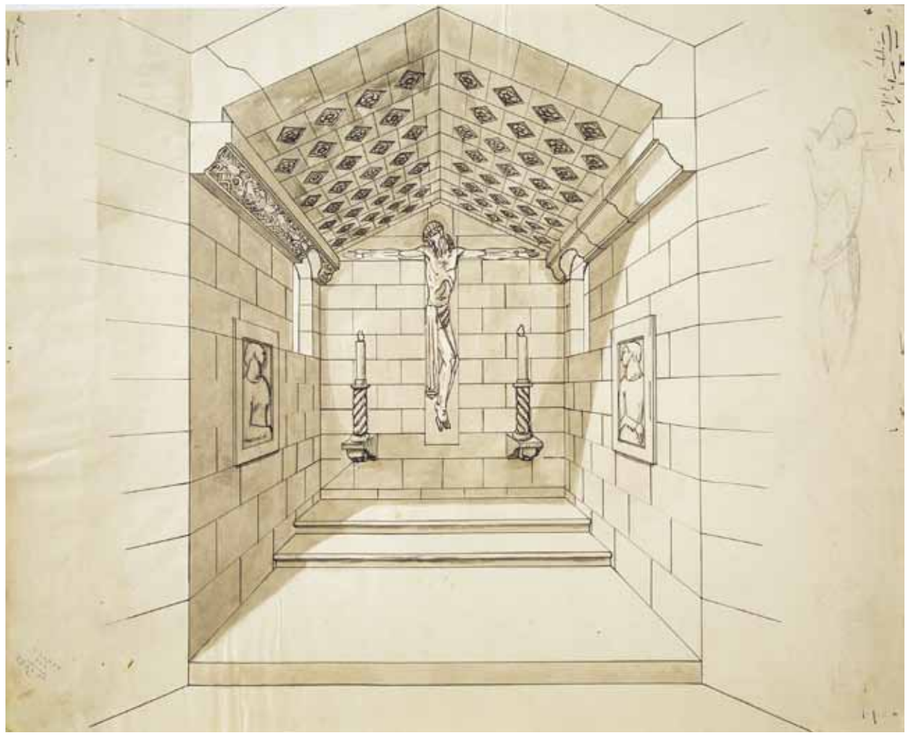

1918

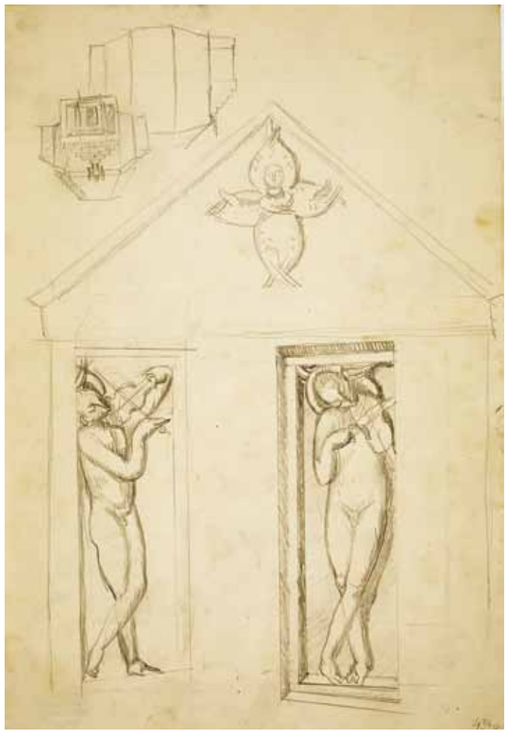

17

18

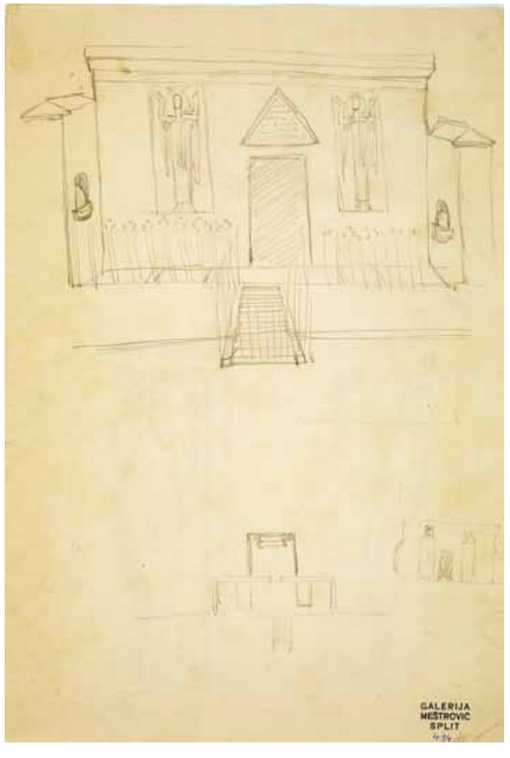

1919

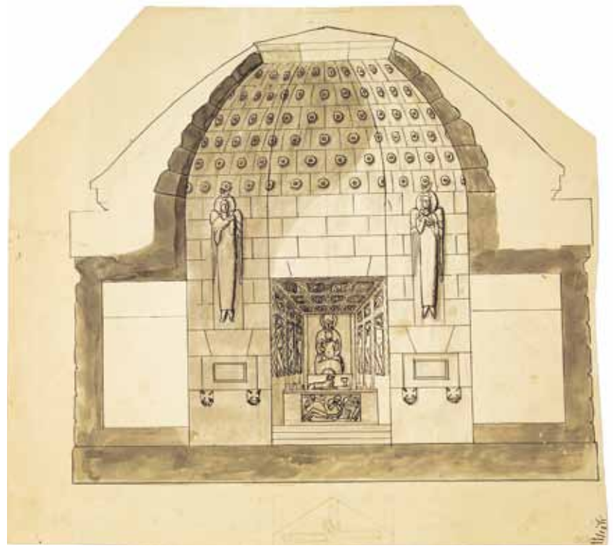

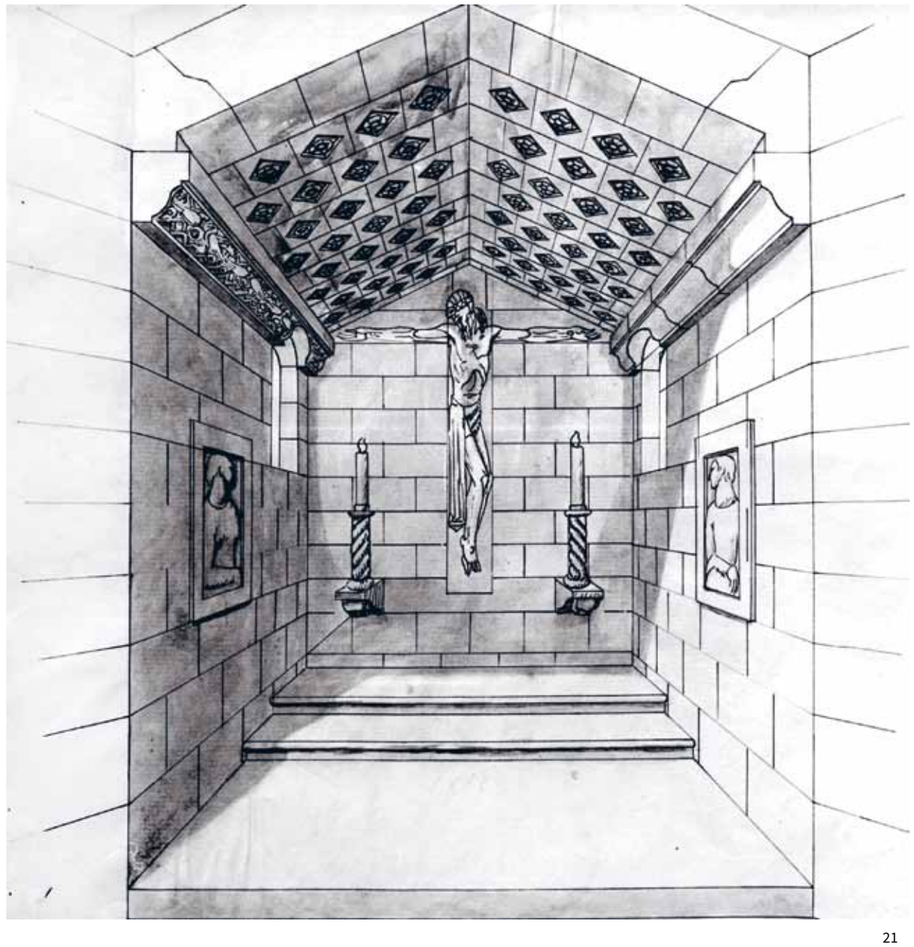
19a

19b

22a

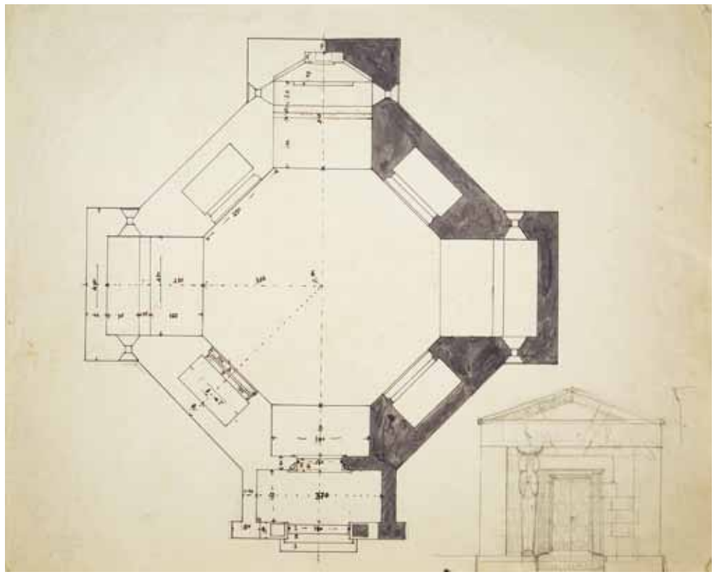

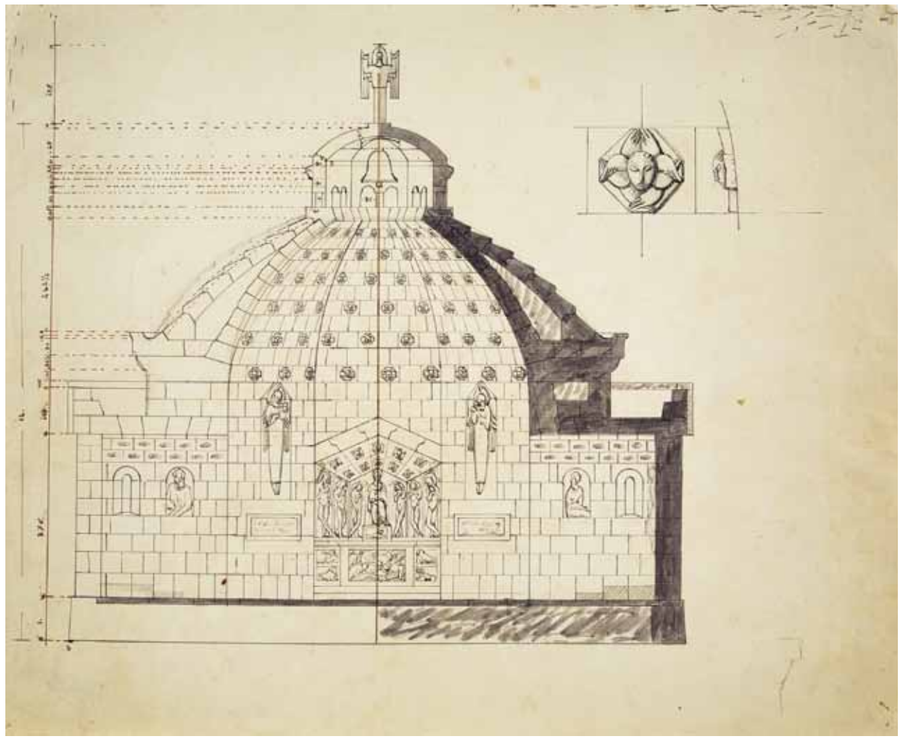
21

23

25

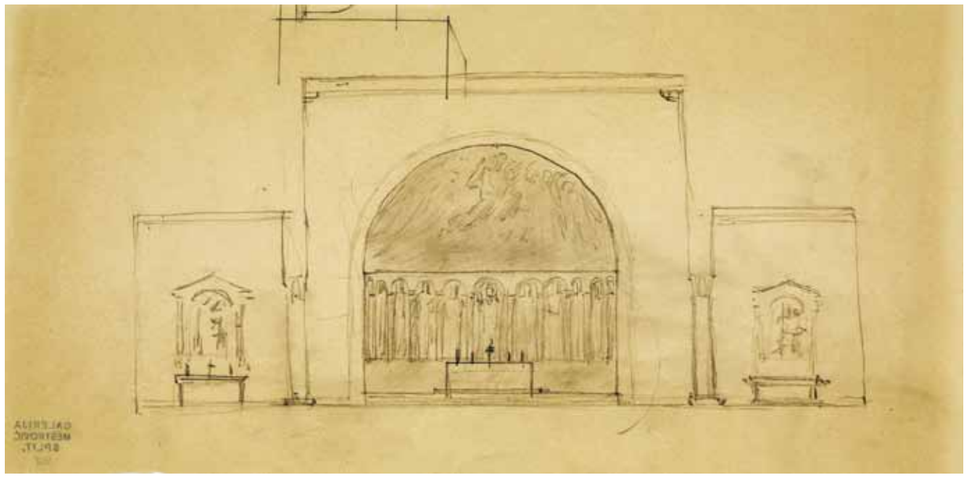
26

27

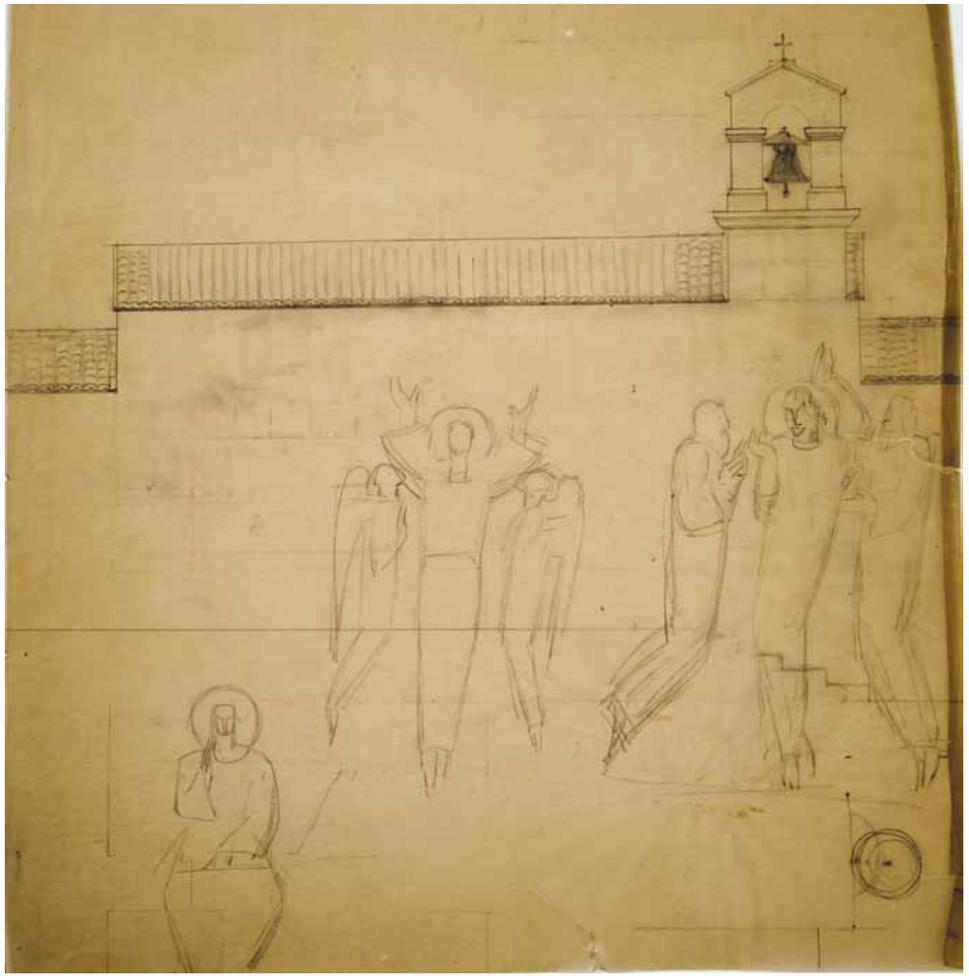
1922

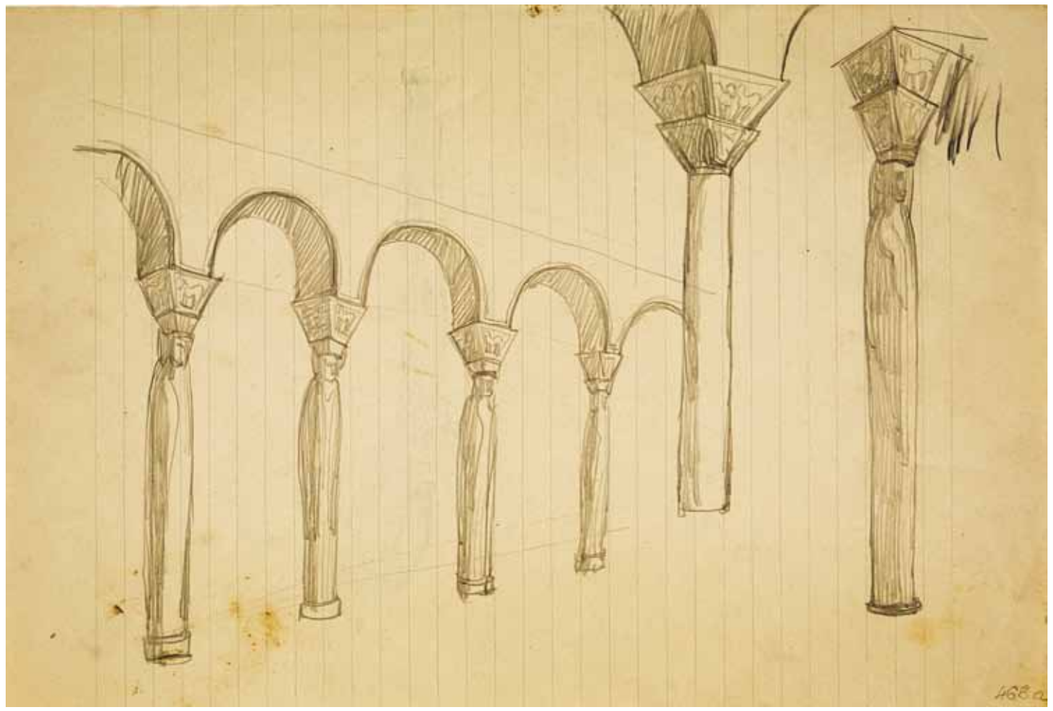
1923

29

30

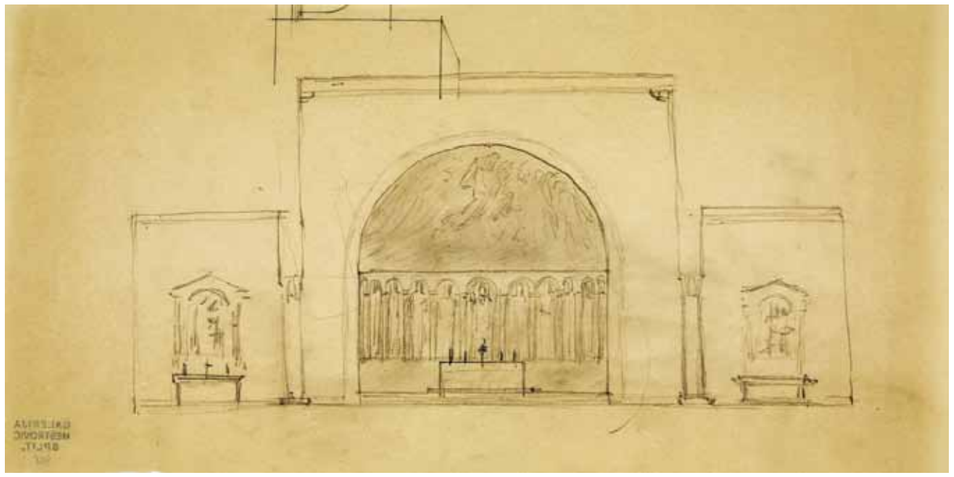
31a

31b

1924

1925

29

30

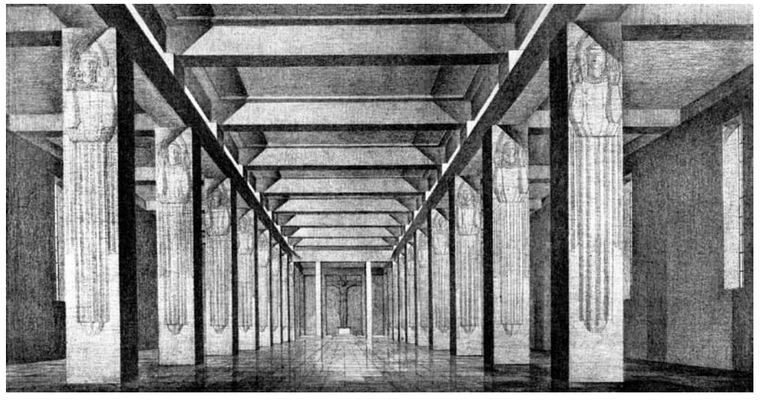

31a

31b

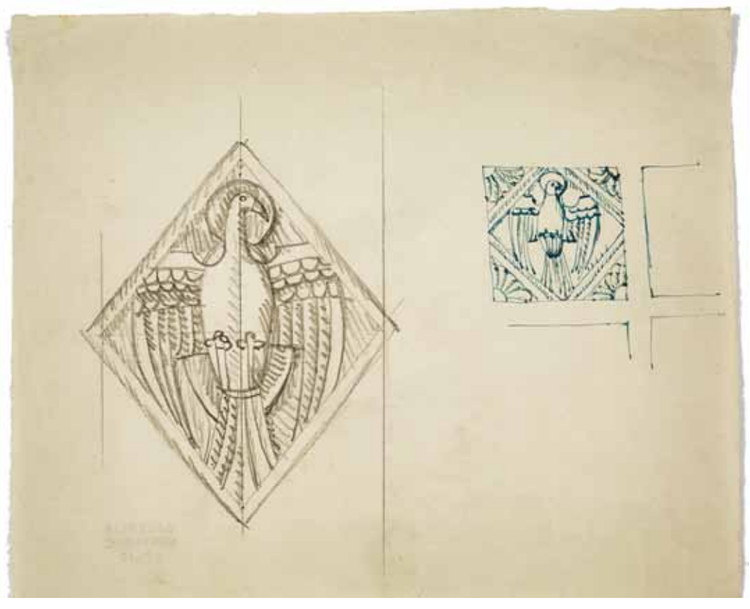
35

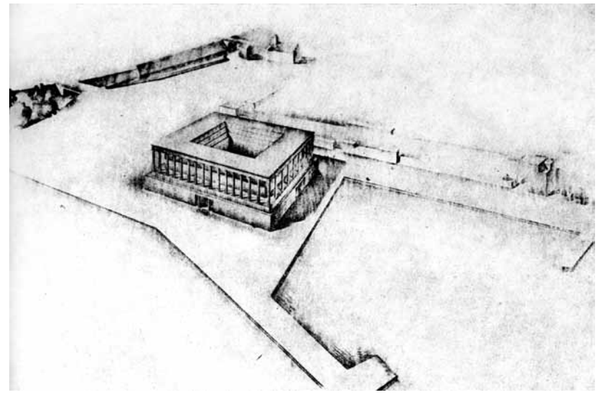

39

40

42

44a

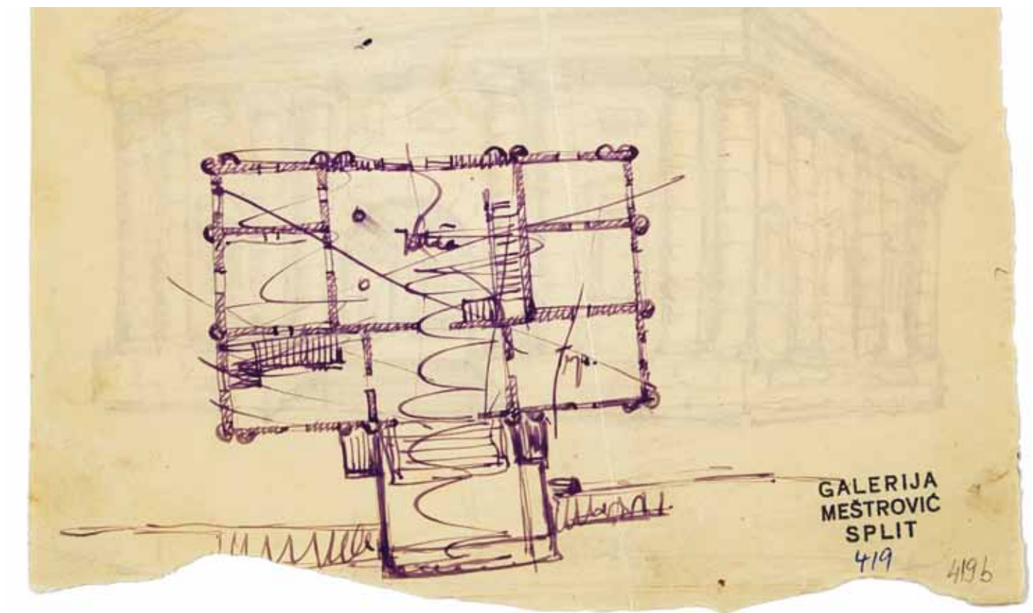
43

44b avers

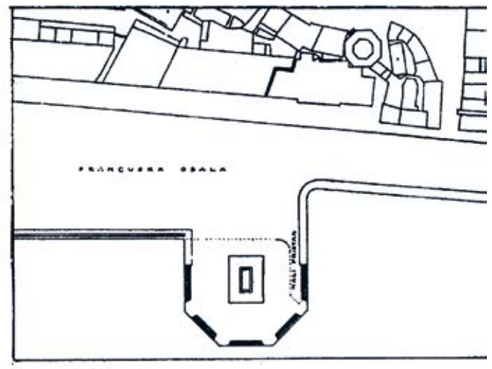
44b revers

1930

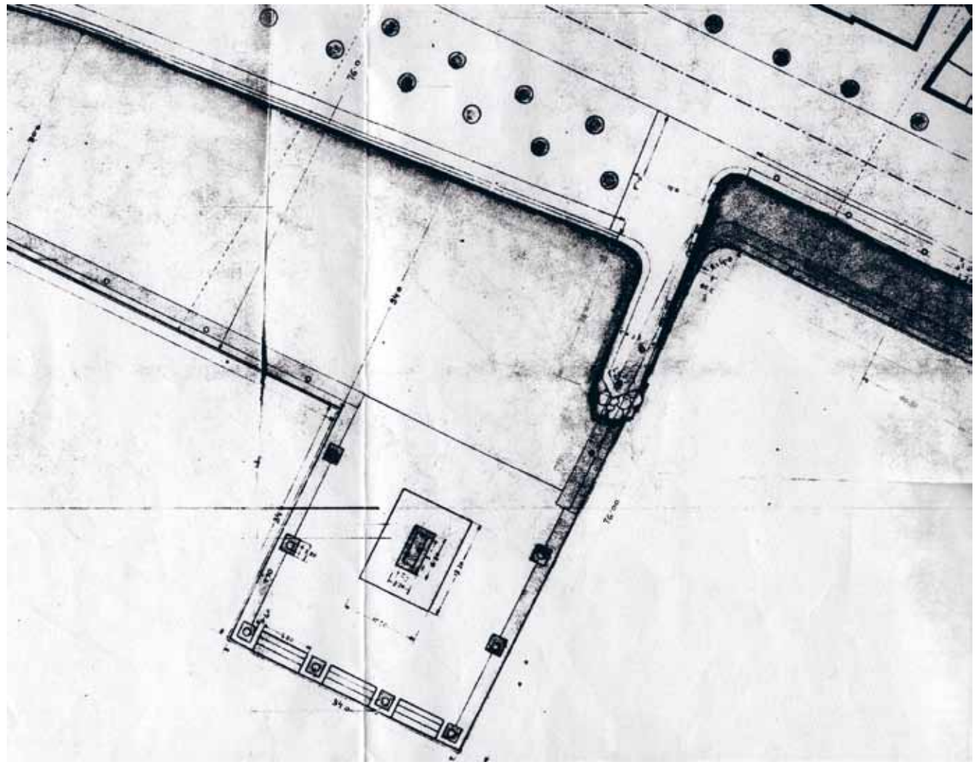

Split, spomenik "Kraljev kamen" na obali, pogled s mora i tlocrt 1928.(nije izvedeno).

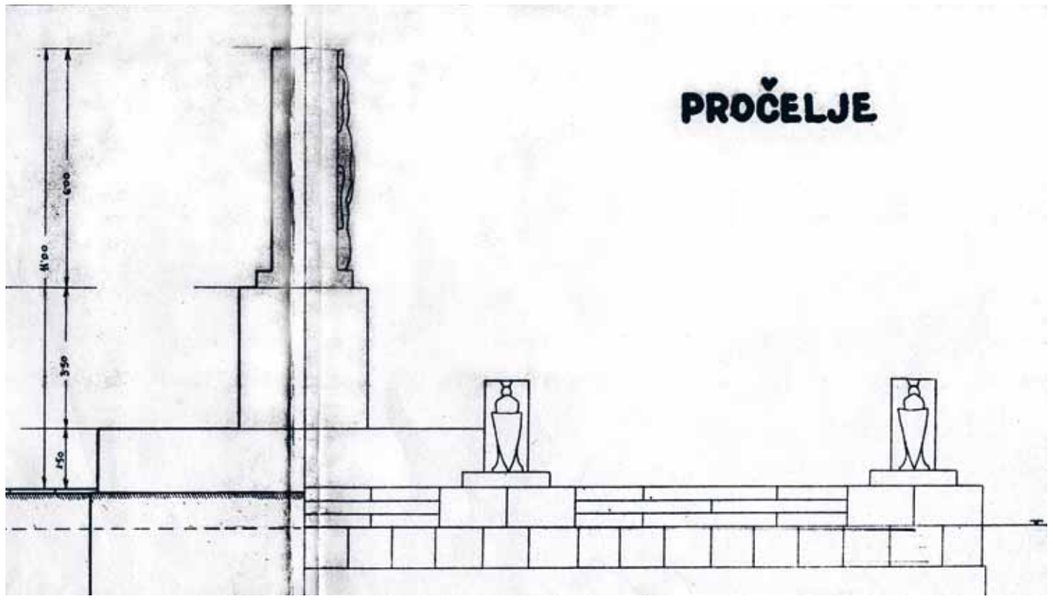

46-1

46-2

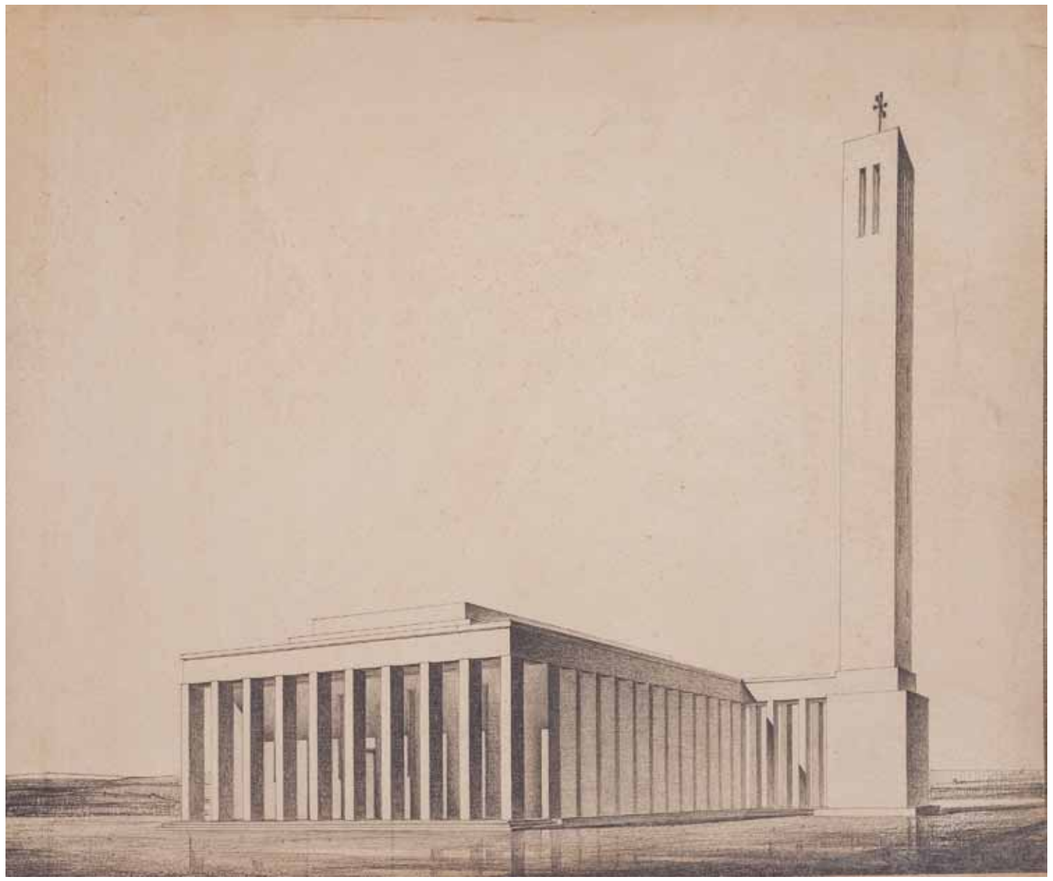

1931

46-3

49

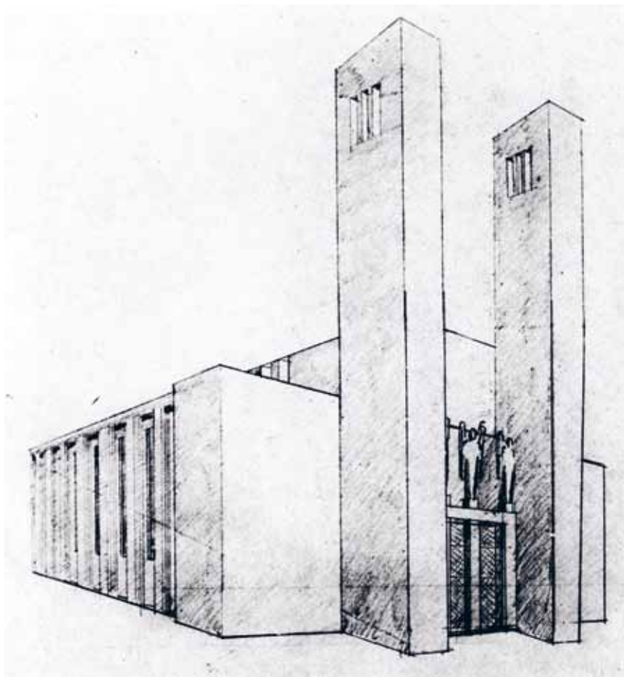

1932

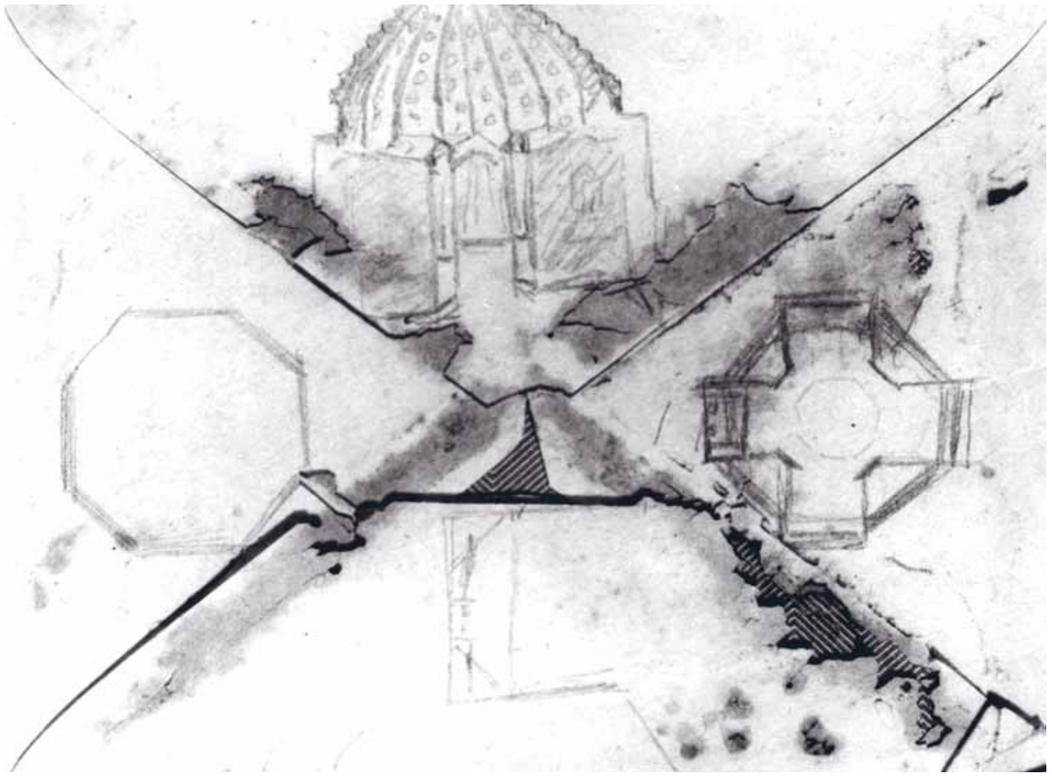

51

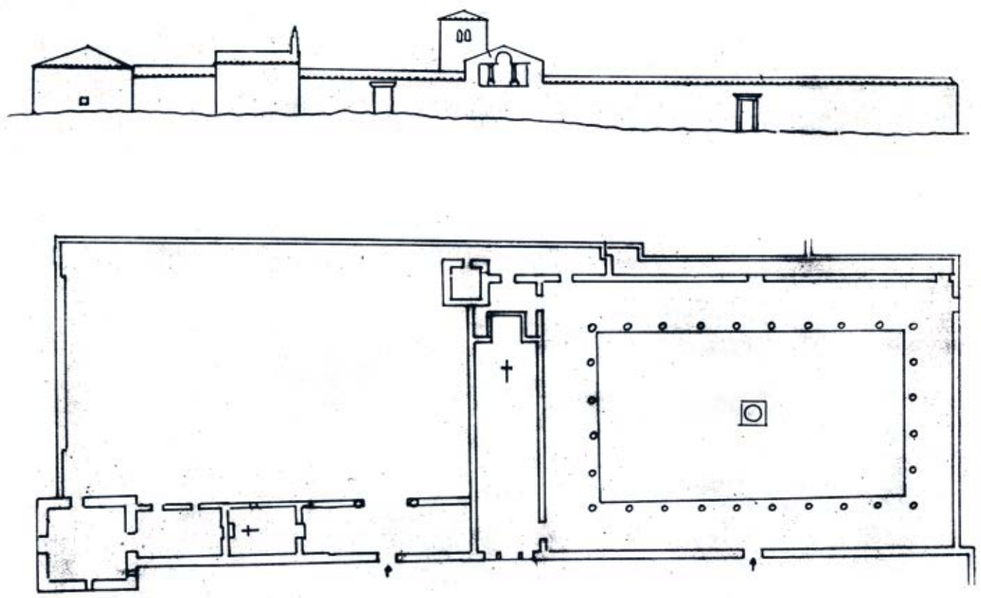
52

1933

53

54

1934

1935

1a

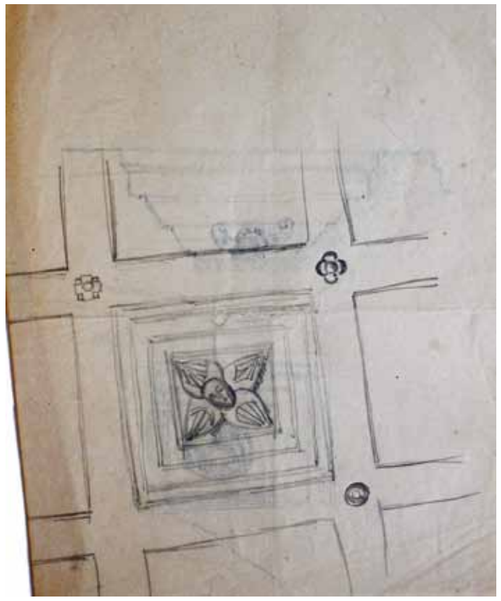
1b

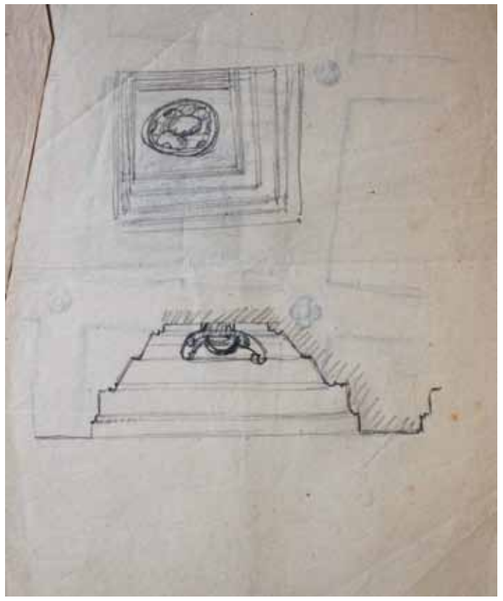
3b

4

2a

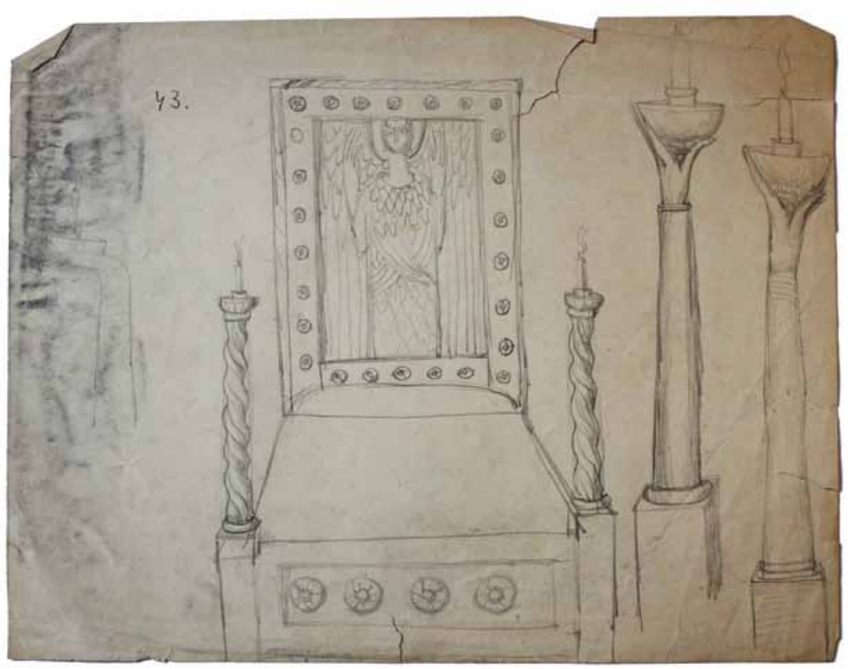
2b

6

1936

1937

3a

5

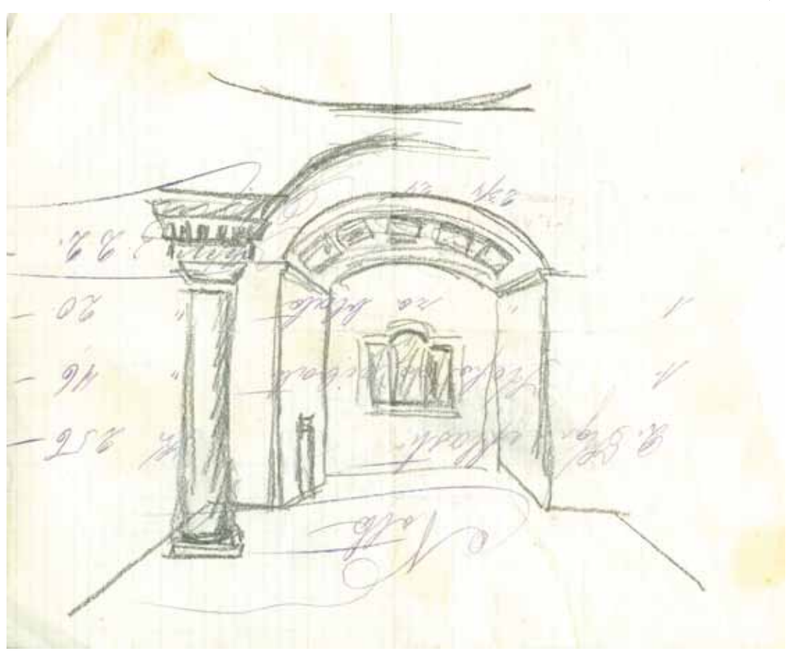

7a

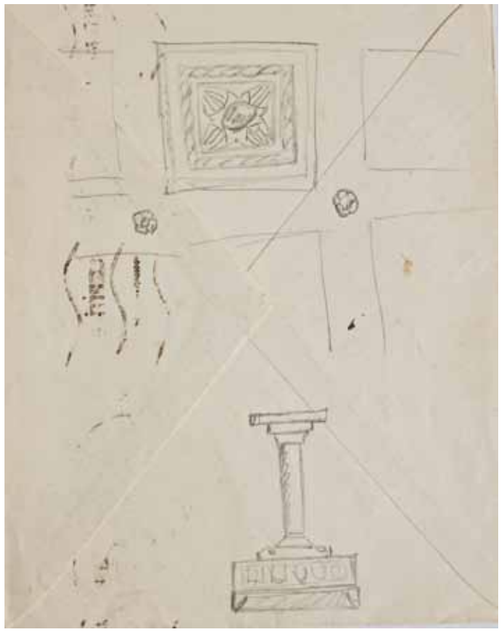
7b

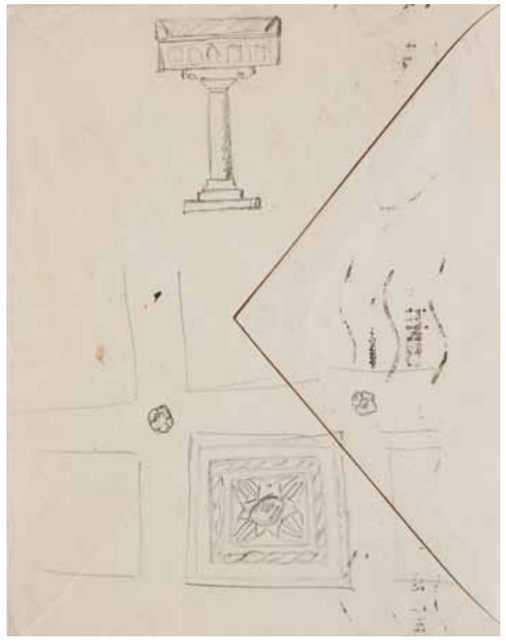
1938

1939

1 ostalo

2 ostalo

ostalo

ostalo

U međuratnom razdoblju, boraveći u Zagrebu, živeći i radeći u vlastitome domu i u svome atelijeru, bio je Ivan Meštrović zauzet i s desetak arhitektonsko-kiparskih projekata, među kojima je bilo i istaknutih poput *Palače na Mejama* u Splitu, obiteljskog *Mauzoleja u Otavicama*, spomenika *Neznanom junaku na Avali*, *Umjetničkog paviljona* u Zagrebu i *Zavjetne crkve u Biskupiji*.

O njegovom shvaćanju arhitekture, eklektičnom ili, točnije, tradicionalnom, o podređenosti arhitekture skulpturama, ali i o skulpturi koja u njoj često postaje dekorativna, već smo govorili u vezi s izvedbom *Račićeva mauzoleja*. Nakon cavtatskog mauzoleja gubit će se u Meštrovićevim crkvenim, memorijalnim, a pogotovo u stambenim građevinama dekorativni elementi art déco stila, a učestat će klasicističke i tradicionalne regionalne asocijacije. Shvatljivo je da će u općem prevladavanju moderne, funkcionalističke, arhitekture sva tri izraza biti stručno kritizirana. Objektivnije i ispravnije će ih moći sagledati i vrednovati tek novija generacija povjesničara umjetnosti, u razdoblju postmoderne.

Međutim, ni Meštrović nakon *Vidovdanskog hram*a i *Račićeva mauzoleja* više ne projektira samostalno, nego radi u suradnji s profesionalnim arhitektima, bilježeći tek nepretencio-zne skice, - često na komadićima papira, - a razrađujući dalje svoje zamisli s arhitektima koji će, opet, raditi projekte u dogovoru i u suradnji s njime. Pri tome otpada pretpostavka da ti građevinski projekti više nisu njegova autorska djela, nego arhitekata suradnika, jer su sve estetsko-likovne, pa i osnovne funkcionalne zamisli bile njegove, a arhitekti su ih dalje razrađivali, izvodeći stručno odgovarajuće i propisane nacrte. Njegove su bile zamisli o materijalu gradnja, o tradicionalnim asocijacijama, o uklapanju skulptura u arhitekturu, pa i o osnovnim funkcijama planiranih prostora. Građevine centralne osnovice podsjećaju na tzv. starohrvatsku arhitekturu; pročelja s antičkim stupovljem, to su građevni motivi koje je on primjenjivao, ili varirao u brojnim prethodnim skicama, gotovo u svim izvedenim i neizvedenim građevinama ta dva desetljeća.

Nastanivši se u Zagrebu započeo je suradnju s istaknutim arhitektom Viktorom Kovačićem, a nakon njegove smrti 1924. s njegovim sljedbenikom, arhitektom Dragom Iblerom, da već pri pregradnjama kuće u Zagrebu i gradnji atelijera započne suradnju s arhitektom Haroldom Bilinićem, koja će uspješna suradnja, uz obostrano povjerenje i zadovoljstvo, potrajati sve do Meštrovićeve starosti, na projektiranju *Njegoševa mauzoleja*.

Arhitekt Harold Bilinić (1894-1984) bio je sin Pave Bilinića i još kao dječak upoznao je mladoga Meštrovića u klesarskoj radionici svoga oca. Nakon Više obrtne škole u Trstu pohađao je i diplomirao 1922. odsjek za arhitekturu na Umjetničkoj akademiji u Firenci. U Zagrebu je službovao u Gradskom građevnom odjelu, gdje je bio zapažen njegov projekt regulacije Kaptola, Dolca i Jelačićeva trga. Zatim je šest godina djelovao u Argentini (XVI. 49). [82a]

Po povratku u domovinu, u kolovozu 1923. godine, započinje Bilinićeva djelatna suradnja s Meštrovićem. Kipar je u njemu našao arhitekta koji je, završivši studij arhitekture na Umjetničkoj akademiji, bio likovno obrazovan, koji je kao i on poštovao kulturnu baštinu, osobito klasičnu arhitekturu, također klasični građevni materijal kamena u eri općenitog zamaha gradnji betonom. Osim toga, Harold Bilinić je bio spreman potpuno se podrediti Meštrovićevom autoritetu, veoma cijeneći njegovo stvaralaštvo, odričući se najčešće vlastitog autorstva, pa je surađujući stalno s Meštrovićem nadalje vrlo rijetke građevine projektirao samostalno. Bilinićeva je uska suradnja s Meštrovićem bila slična onoj kipara Andrije Krstulovića: obojica su se umnogome odrekla vlastitog stvaralačkog izraza da bi se podredili Meštrovićevom.

Otada će Harold Bilinić razrađivati sve Meštrovićeve graditeljske zamisli, izložene tek nekim usputnim crtežem, ali stalnim i djelatnim uputama i dogovorima. On je autor većine od oko tisuću građevnih i urbanističkih projekata, izvedbenih nacrta, detaljnih razrada, postolja spomenika, namještaja i sl. što se čuvaju u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. U kasnijim izvedbama, *Doma likovnih umjetnosti* i *Njegoševa mauzoleja*, s Bilinićem je surađivao i inž. Maksimilijan Vukelić (II. 3. 1, 2).

Harold Bilinić je suautor Meštrovićevih projekata u Zagrebu: *kuće u Mletačkoj ul*., urbanističkog rješenja smještaja *Strossmayerova spomenika*, regulacije trga i smještaja *Doma likovnih umjetnosti* (s arh. Lavoslavom Horvatom i drugim); u Splitu *palače* i *Kašteleta* na Mejama, u Šibeniku prostora i smještaja spomenika *Jurju Dalmatincu*; spomenika *Neznanom junaku* na Avali; *Mauzoleja u Otavicama* i *Njegoševa mauzoleja* na Lovćenu, a u inozemstvu urbanističkog rješenja *Trga Pobjede* sa spomenicima rumunjskim vladarima i *rekonstrukcije rezidencije Bratianua* s njegovim spomenikom; za Varšavu urbanističkog rješenja *kompleksa Belvedera* za *neizvedeni spomenik maršalu Pilsudskome* (XVI. 49). Neovisno o Meštroviću, Harold Bilinić je autor obnove u ratu porušene renesansne *Vijećnice* u Šibeniku i (zajedno s Lavoslavom Horvatom) *palače Bože Banca*, kasnije Galerije umjetnina u Dubrovniku (9455a; 9456; 9494; 10472).

O odnosu Meštrovića i Bilinića pisao je Andro Vid Mihičić u povodu projekta *Njegoševa mauzoleja* na Lovćenu:

“Bilinić mu je odgovarao i kao čovjek i kao arhitekt: bio je radin i bezpretenciozan, a uz to dobar poznavalac arhitekture, njenih stilova i zakona i beskompromisni borac za ideju povezivanja ljepote s funkcijom i prošlosti sa sadašnjošću.” (7391).

Meštrovićeva autorska uloga na zagrebačkoj *kući u Mletačkoj 8 i 10* nije bila osobito značajna jer se uglavnom radilo samo o obnovi stambenog prostora u dvije barokne jednako stambene zgrade i o izgradnji atelijera u dvorištu s novopodignutim trijemom. U tom više funkcionalnom nego kreativnom rješavanju veći je udio bio arhitekata kojima je povjerio taj zadatak: Viktora Kovačića, Drage Iblera i Harolda Bilinića. Meštrovićeva je zacijelo bila zamisao manjega trijema u dvorištu što ju je razradio arh. Viktor Kovačić, kako vidimo na njegovim skicama dvorišta s trijemom i atelijera u Fototeci Državnog zavoda za zaštitu spomenika u Zagrebu (123 [sl. 67-68]). Autor reprezentativnog dvorišnog ulaza bio je arh. Drago Ibler.

Taj Meštrovićev dom, baš zbog svoje tradicionalne gradnje, ali i zbog tamnog drvenog namještaja i drvenih obloga nekih zidova, uvijek je bio polumračan i njegovoj djeci odbojan, pogotovo nakon izgradnje prostrane splitske palače, pro-

stranih svijetlih prostorija, a usto u osunčanom južnjačkom ambijentu. Ipak je šteta da je taj kiparev zagrebački dom, u kojemu je dva desetljeća živio i stvarao, promjenom funkcije iz stambene u isključivo galerijsku, izgubio pečat Meštrovićeva boravka u njemu.

Najreprezentativnija je u kući bila blagovaonica, s otvorenim drvenim stepeništem do prostorija prvoga kata. Drveni namještaj stola, stolica i naslonjača, kao i ograda stepeništa i galerijskog prilaza sobama, svojom tamnom hrastovinom ostavlja dojam reprezentativnosti, ali i sumorne težine sjevernjačkog ugođaja. Tordirani ukrasi namještaja i stupića ograde stepeništa vjerojatno asociraju i drvene rezbarije kipareva zagorskog dinarskog zavičaja. Temeljne nacrte, ili barem skice, za te radove izveo je sam kipar, ali je autor konačnih izvedbenih nacrta, u potrebnom mjerilu, Harold Bilinić. Nacrti Meštrovićeva namještaja i danas se nalaze među ostalima, uglavnom Bilinićevima, u istoj zgradi (594 [46]).

Meštrovićev pak izravni izvedbeni udio predstavljaju plitki reljefi u drvu s obje strane naslona četiri stolice i četiri naslonjača u istoj blagovaonici. Na njima je umjetnik pod lukovima prikazao razne umjetničke i znanstvene djelatnike s odgovarajućim im rekvizitima: kipara i slikara, astronoma i čitača, filozofa i klesara, pisca i graditelja. U prikazima kipara, klesara i čitača predstavio je svoj lik. Plitki reljefi, rezani u hrastovini, izrazito su grafički oblikovani, gotovo crteži preneseni u drvene ploče. Stilski oni odaju tipičnu meštrovićevsku “monumentalizaciju”, s blagim stilskim utjecajem art décoa. Likovno je najuspjeliji među njima umjetnikov autoportret s knjigom (698 [XL-XLIII]).

Pozornost u Meštrovićevom zagrebačkom domu privlače i freske na stropu nekadašnje spavaće sobe. Rađene su 1925-1927. prema motivima iz Meštrovićeve grafičke mape 1923. godine (13; 601). Crteže, odnosno grafike, prenio je u veće omjere, a zatim u obrisima na trapezne okvire stropa slikar Juraj Plančić, tada apsolvent Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, a nakon njegova odlaska u Pariz dovršio ih je u boji slikar Joza Kljaković.

Motivi na freskama su *Harmonija*, *U povjerenju*, *Idila* i *Ljubavnici*. Dosljedno crtežima iz prvih dvadesetih godina, freske su rađene u izrazitom art déco stilu, s naglašenom dekorativnošću linija i sjenčenjem istaknutih volumena. Svaki je motiv skladno komponiran s naglašenom idejom-sadržajem. Iako su freske u bojama, na prvi pogled odaju autora kipara a ne slikara. I Kljakovićev je kist na njima ipak donekle prepoznatljiv (698 [br. XXVIII-XXXI]).

Pristerova neorenesansna palača u Ilici 12, koju je Meštrović kupio 1933. i na prvom katu postavio i javnosti otvorio od 1933-1938. stalnu galeriju svojih radova, a 1938. dozidao u dvorištu dogradnju, osim galerijskom postavu bila je namijenjena najamnom stanovanju, pa je uređenje zgrade i dogradnju u dvorištu potpuno prepustio Haroldu Biliniću. Galerija Meštrović u Ilici bila je pristupačna posjetiteljima do proljeća 1938, kada je skulpture iz nje prenio u novosagrađenu palaču u Splitu.

O *stambenoj kući u Draškovićevoj ulici*, koju je Meštrović kupio, a kasnije prodao i u kojoj je također Bilnić izvodio neke radove, nemamo podataka koji bi nas zanimali, jer Meštrovićeva autorskog udjela u toj obnovi zacijelo nije ni bilo.

Također ne znamo koliki je bio njegov udio u projektiranju i gradnji prostranog, uglavnom drvenog, *atelijera na Josipovcu*, sagrađenog 1937, što ga je 1939. nakon osposobljavanja atelijerâ u Splitu ustupio za rad mlađim umjetnicima.

Za vrijeme Meštrovićevog rada na izgradnji Mauzoleja Račić u Cavtatu i boravka u Dubrovniku (1921-1923),na inicijativu njegovog prijatelja,slikara i dubrovačkog konzervatora Marka Murata ,Meštrović se prihvatio uređenja zapadnog ulaza u grad.Projektirao je stubište,šetnicu,kandelabre i ogradu,te izradio veliki kameni reljef Kralju Petru I. i kip dubravačkog parca sv.Vlaha (416).Ta intervencija je zahtjevala uklanjanje stražarnice,manje obrambene kule koja se nalazila na Pilama. Taj Meštrovićev arhitektonsko-kiparski poduhvat na Pilama doživio je otvaranje na petogodišnjicu ujedinjenja u Kraljevinu SHS ,1.XII.1923.Ponekad zvan „Meštrovićev kompleks“ zapadnog ulaza u grad na Pilama,uglavnom je pozitivno ocijenjen zbog zanimljivih skalina ,nadasve lijepe male šetnice uspjele ograde i kamenih ferala.Glavno skulptorsko ostvarenje kompleksa,reljef Kralju Petru I.,trajno je uklonjen sa zidina 1941. godine (11042a).

Zalaganjem dr. Svetozara Rittiga Meštrović je 1922. zadužen za gradnju crkve u zagrebačkom radničkom predgrađu Trnju, koja je ranije bila nazvana *Krista Otkupitelja*, a kasnije *Krista Kralja*. Meštrović ju je projektirao kao uzdužnu trobrodnu građevinu s dva masivna kubična zvonika na pročelju, kako je prikazana na crtežima u Atelijeru Meštrović. Tlocrtom je podsjećala na ranokršćanske bazilike, ali je vanjštinom ostavljala dojam moderne, gotovo korbizijeovske građevine. Nije poznato koliki je bio udio Meštrovićeva suradnika arhitekta Bilinića pri izradi konačnog nacrta, ali taj se oblik s nekoliko manjih izmjena nalazi i na skicoznim crtežima što ih je načinio sam Meštrović (9598 [sl. 37, 38]).

U drugoj varijanti, načinjenoj iste godine, Meštrović je potpuno promijenio vanjski izgled crkve. Sada je to klasicistička građevina, sa sve četiri strane okružena stupovima, ravna krova, s vitkim i visokim četvrtastim zvonikom do zadnjega ugla crkve. Očita je asocijacija s antičkim hramom peripternog tipa, tek što su stupovi okruglog tlocrta zamijenjeni onima četvrtastog. Stupovi u unutrašnjosti hrama bili su čitavom svojom visinom ukrašeni izduženim anđelima stila onih u cavtatskom mauzoleju. Nad oltarom, u dnu crkve, bilo je predviđeno veliko *Raspelo*. Crkva vanjštinom podsjeća na onu nešto kasnije izvedenu *Gospe od Zdravlja* u Splitu drugog Meštrovićeva suradnika, arhitekta Lavoslava Horvata (27 [sl. CXIII-CXIV]).

Gradnja crkve *Krista Kralja* u Trnju započeta je tek 1940. godine, ali prema novom, sasvim drugačijem, Meštrovićevom projektu. Crkva sada ima klasicistički portik, sa stupovima i trokutnim zabatom, a nad njezinim središnjim dijelom izdiže se stepenasti piramidalni krov koji joj daje osebujan izgled. Predviđena je u dvorištu što ga okružuju zgrade sveobuhvatnijeg sakralnog kompleksa (9261 [143]). Postoji i sadreni model, danas u kripti neizgrađene crkve (9354 [sl.]).[83]

Ali i tome je projektu bila suđena izgradnja samo kripte, prekinuta početkom rata, a u socijalističkom režimu nakon rata nije nastavljena.

U predviđanju nastavka gradnje Meštrović je u Americi, pred samu smrt, 1961. modelirao veliki reljef *Krista Kralja*, poslan je 1967. u domovinu, gdje je odliven u broncu 1979. godine. Taj je veliki reljef izrazito staračko kiparevo djelo. Ima realističku rustičnost njegovih kasnih američkih skulptura. Isticanjem reljefnog volumena i figuralnom ispunjenošću čitave plohe postiglo je stanovitu monumentalnost, koju Meštrović ranije ne bi pridao Kristu. To nije paćenički Krist *Raspela* u Kašteletu, niti onaj ljudski na reljefu sa *Samarićankom*, nego mikelanđelovski *Krist Posljednjega suda* (9354 [sl. 70, 97]).

Meštrovićeva zamisao reprezentativnog upravnog sjedišta novoosnovane Primorske banovine, *Banske palače* u Splitu, nije ostvarena. Natječaj, što su ga objavili ban dr. Ivo Tartaglia i gradonačelnik dr. Jakša Račić, nije uspio prema izjavi natječajne komisije u kojoj su, osim njih dvojice, bili rektor Umjetničke akademije Ivan Meštrović i sveučilišni profesor ing. arh. Edo Schön, uz još dva općinska člana, pa prva ni druga nagrada nisu dodijeljene. Navedimo da je u tome natječaju sudjelovao i mladi talentirani arhitekt Josip Pičman smionim funkcionalističkim projektom.

Nato je Meštroviću i Schönu predloženo da arhitekti koje oni izaberu, po njihovim sugestijama, izrade projekte Banovinske palače, koja je osim administrativnih službi morala udomiti i neke druge, a među njima i Galeriju umjetnina.

Meštrović je nato zamislio i skicirao golemu i vrlo reprezentativnu palaču, dostojnu tradicije Splita i sjedišta banovine, a razradu projekta povjerio je arhitektu Dragi Ibleru, s kojim je surađivao i na projektima obnove svoje kuće u Zagrebu. Postoji više Meštrovićevih, odnosno Iblerovih, skica i nacrta u nekoliko varijanti. Svima je zajednička reprezentativna kolonada s visokim stupovima naokolo čitave zgrade, s dvorištem, patiom, u sredini. I tu je povezivanje s antičkim hramovima očigledno. U visinu bi zgrada imala osam do devet katova. U prvotnoj bi se Meštrovićevoj skici vrlo visoko stubovlje dizalo od tla, a nad njim bi bila još tri kata zgrade (9598 [sl. 92]).

Razrađeniji je drugi projekt s visokom zidanom podnicom nad kojom bi stajala kolonada jonskih stupova, a gornji bi katovi zgrade bili uvučeni pod njom. U središnjem bi dvorištu trijem jonskih stupova zauzimao dva kata, nad kojima bi bilo još šest katova zgrade (9598 [sl. 93, 94]).

Premda izrazito klasicistički, eklektičan te 1931. godine, kada se moderna kubistička funkcionalistička arhitektura u Europi, pa i u Zagrebu, a građevinama arh. Josipa Kodla i u Splitu, već potvrđivala, taj bi projekt ipak predstavljao istaknuto graditeljsko ostvarenje da nije bilo jednog čimbenika što mu se suprotstavljao i koji je konačno i spriječio njegovu provedbu. Naime, bilo je predviđeno da se velika i reprezentativna Banska palača podigne na položaju Pazara i nekadašnjih lazareta - tada tamnica - na obali, istočno od Dioklecijanove palače, vrlo blizu njoj. Tako bi nova palača svojom veličinom, a pogotovo istaknutom klasicističkom kolonadom, oduzimala istaknutu svjetsku vrijednost samoj Dioklecijanovoj palači. Konzervator don Frane Bulić, splitski arhitekti i kipar Toma Rosandić oštro su kritizirali položaj i stilsku nametljivost Meštrovićeve palače, pa ona nije ni građena. Nije, međutim, bilo sretnije ni konačno ostvareno rješenje jednako goleme *Banovinske palače*, u suvremenoj kubičnoj maniri mlađih i stilski naprednijih zagrebačkih arhitekata, ali je ona, srećom, građena u krajnjem zapadnom dijelu splitske luke, pa se tako nije nametala Dioklecijanovoj palači.

Pišući o radovima arhitekta Iblera, Meštrovićeva suradnika, Željka Čorak je i preoštro kritizirala taj njihov zajednički projekt:

“...Banska je palača, napokon, osoban Iblerov potez, nesretan potez za njega i jedan od najnesretnijih u povijesti naše moderne arhitekture...Očit ustupak Meštroviću, rektoru Likovne akademije, zaleđu Iblerova nesigurnog položaja: očita blizina države i državne narudžbe (neostvarene, kao i obično), koja utječe na izbor drugačijeg, državnog jezika, jezika propagandnih slogana, demagogije i reprezentacije. Kako da se drugačije opišu lingvističke valencije jonskog stupa visokog pet katova [!]? Kako da se drugačije objasni neizmjerna oholost postavljanja deseterokatnice [!] pred Dioklecijanovu palaču?” (8823 [174, sl.]).

Ipak, to je pisano 1983. godine, već u doba postmoderne u Europi, pa je Meštrovićev historicistički klasicizam - dakako ne na tom kritičnom položaju - mogao biti i drugačije sagledan i vrednovan.

*

Boravak i rad u domu u Zagrebu morao je Ivan Meštrović prilagoditi već postojećoj građevini, koja mu nije bila dovoljno ugodna i praktična ni za život, ni za rad u nevelikom ateljeru. Osim toga, privlačio ga je njegov južnjački zavičaj. Otavice su bile previše zabitne i izolirane od javnog života a da bi se tu mogao stalno naseliti. Split mu je pogodovao, dok je s dubrovačkim mentalitetom, na koji je grad prvo pomišljao, imao loših iskustava još od gradnje u Cavtatu. Split mu je značio Mediteran, pogotovo osunčani položaj pod Marjanom. U Splitu je imao više prijatelja nego u Zagrebu, a pogotovo u Beogradu, gdje ga ništa nije privlačilo.

Poput svog davnog prethodnika cara Dioklecijana, želio je u tom ambijentu, na obali, podignuti palaču koja će biti dovoljno reprezentativna, ali ujedno i ugodna za boravak: u početku za ljetovanja s obitelji, a kasnije, kada se bude povukao iz aktivnog društvenog života i posvetio isključivo stvaranju, za stalni boravak.

Meštrovićeva stalna težnja za monumentalnošću, za spomeničkim, za idejnim, u splitskoj je palači popustila pred željom za smirenim ugodnim životom, više privatnim nego javnim. Umjereni klasicizam, što se očitovao u trijemu jonskih stupova umjerene veličine, nije se nametnuo prenaglašenim tradicionalističkim rješenjem, a historicistički eklektizam izbjegao je kombinirajući taj antički trijem s dva suvremena kubična postrana zdanja. Naglašena horizontala zgrade uklopila se u stepenasti krajolik marjanske padine, a bijeli brački kamen dao je zgradi ne samo plemenitost, nego i vedrinu. Dva ponešto prevelika prilazna stubišta ostavljaju tek stanoviti monotoni dojam.

Palača ostavlja na gledaoca skladan dojam, posebno ritmom prozora bočnih krila i središnjeg trijema, a naglašena simetričnost pridonosi njezinom svečanom obilježju.

Južni zid vrta s dva paviljona djeluju surovo, naročito grubom obradom kamena i asocijacijama tih pavijona na utvrde što flankiraju teška brončana vrata. To je izvedeno po projektu vrlo djelatnog splitskog arhitekta Fabijana Kaliterne, ali sigurno dogovorno s kiparem. Zacijelo je tom “fortifikacijskom” rustikom htio zaštititi svoju privatnost u palači i parku pred njom. Da bi se taj dojam olakšao, na zapadnoj “kuli” je otvorena loža, a duž zida je nekada bila kolonada s gredama odrine loze nad njom (koja je kasnije oštećena i uklonjena).

Naglasio bih da je Meštar posebnu pažnju posvetio prostranom parku pred palačom da nadoknadi pomanjkanje zelenila u zagrebačkom domu. Čak je i prije same gradnje, čim je kupio zemljište, počeo sadnjom drveća i palmi. Znao je da će neke njegove skulpture na otvorenome, u okružju zelenila i s plavetnilom neba nad sobom, djelovati na gledaoca bolje nego u zatvorenim dvoranama.

Iako je projekte i svu nužnu građevnu dokumentaciju uglavnom izradio Harold Bilinić (nešto vjerojatno u suradnji s Lavoslavom Horvatom), bez sumnje je sam Meštrović odredio

funkcije i raspored prostorija palače. Galerijsku je reprezentativnost postigao odredivši veliku središnju prizemnu dvoranu izlaganju najistaknutijih kamenih skulptura. Blagovaonica je bila nešto prevelika da bi mogla biti obiteljski intimna, ali on je, slijedeći tradiciju svog seoskog zavičaja, želio za stolom o ručku i večeri vidjeti cijelu obitelj: šest članova uže obitelji, majku koja je često tu bila prisutna do smrti, rođake sa sela, a i veći broj prijatelja, splitskih i drugih koji su ga posjećivali i s kojima je volio voditi razgovore, koje je opisao u knjizi “Ipak se nadam”. Rezbareni namještaj od tamne hrastovine, rezbaren prema njegovim skicama, bio je pretežak a da bi bio intiman, ali on je patrijarhalnom Zagorcu predstavljao trajnost i solidnost doma, obitelji i obiteljskog života. Istu je svrhu imalo i istaknuto ognjište u zapadnom kraju blagovaonice, a pogotovo dvije velike kamene *karijatide*, u nošnjama seljanki njegova zavičaja, koje ovdje djeluju i dekorativno i funkcionalno. Za tu je blagovaonicu u ratnom izgnanstvu izradio i veliku uljenu sliku *Posljednje večere*, kao u tradicionalnim samostanskim blagovaonicama. (Ta slika iz ideoloških razloga nakon rata nije bila tu postavljena, ali sam joj zatim ipak dao namijenjeno joj mjesto).

Prostor pod trijemom, zimi osunčan, a ljeti hladovit, izvana je bio reprezentativan, ali je ukućanima pružao i ugodan boravak.

Meštrović je posebnu pažnju posvetio radnom prostoru, kojim je do 1924. potpuno oskudijevao, a zatim djelomično. Na cesti, izvan parka, imao je prostrani atelijer za rad u kamenu, podignut u prigodi izrade karijatida za Avalu. Istočno od palače sagradio je atelijer, s pogodnim nadsvjetlom, za rad u glini i sadri. U istočnom krilu palače imao je prostrani atelijer za rad u drvu, s pogodnim sjevernim osvjetljenjem.

Na prvom katu bila je njegova radna soba s knjižnicom; do nje neobarokni salon za primanja, a velika središnja prostorija, s izlazom na prostranu terasu, bila je predviđena za društveni život, koncerte i izlaganja manjih skulptura. Ostale manje prostorije bile su namijenjene boravku obitelji i gostiju i sl. U paviljonu zapadno od palače, u ravnoteži istočnoga atelijera, bila je prizemna zgrada s izravnim pristupom s ulice, u početku namijenjena seoskim kolima, a ujedno mali etnografski muzej kiparevih zavičajnih uspomena. Meštrović, koji je u drugim svojim građevinama memorijalne ili javne namjene glavnu pažnju posvećivao reprezentativnosti i što pogodnijem dojmu svojih skulptura, u ovoj je palači vrlo uspješno riješio osnovne funkcionalne potrebe ugodnog boravka i mogućnosti rada. (Stoga smatram pogrešnom najnoviju radikalnu pregradnju prostorija njegove palače prilagođavanjem efektnom izlaganju odabranih skulptura, ali gotovo potpunim gubitkom kipareve zamisli doma koji je bio namijenjen i boravku i izlaganju skulptura).

Spomenut ću usput da je u jednoj od prvih skica Meštrović bio predvidio niz karijatida do južnog zida na terasi nad trijemom, ali je od toga odustao, vjerojatno jer bi ogradni zidić terase zakrivao donju polovicu tih skulptura i tako ih, gledane s prilaza, lomio. Ta bi figurativna dekoracija i inače bila na štetu arhitektonske čistoće same palače (27 [sl. CXVI]; 108 [br. 89-92]).

*

Uvjeren sam da je *Mauzolej obitelji Meštrović* u Otavicama, s arhitektonskog gledišta, najistaknutija i najkvalitetnija Meštrovićeva građevina, a vjerojatno i najistaknutija u cijeloj našoj spomeničkoj i memorijalnoj arhitekturi. Tom je građevinom Meštrović arhitekt nadmašio Meštrovića kipara jer skulptorska oprema u unutrašnjosti mauzoleja nije na istoj visini.

Meštrović je želio da se tu građevinu naziva *Crkvom Presvetog Otkupitelja*, a ne *Meuzolejem obitelji Meštrović*, iako ona nije namijenjena ni tamošnjim žiteljima ni redovitom bogoslužju, nego ima sve naznake i sadržaje memorijalne grobne građevine, mauzoleja. Meštrović je tim izjavama želio izbjeći eventualna predbacivanja da osobnim meuzolejem sebe veliča. Tako je 1953, iz Amerike, pisao nećaku Tomi Meštroviću, kada se zaoštrilo pitanje mogućnosti ukapanja ostalih daljih članova Meštrovićeve obitelji u kripti Mauzoleja: “...Cijela stvar nije pravljena iz neke nadutosti ili grobova radi, nego više da ostavim uspomenu mom kraju...” (10736 [75]).

Mauzolej u Otavicama graditeljski je i kiparski donekle koncipiran poput onoga u Cavtatu, ali je kao građevina znatno bolje riješen. Posebno se odlikuje kubičnom čistoćom i elementarnom jednostavnošću oblika. Možemo tražiti i nalaziti neke sličnosti, moguće uzore u povijesti sepulkralne arhitekture, od grobnice kralja Mauzola u Halikarnasu iz 4. st. pr. Kr., Dioklecijanovoga mauzoleja u Splitu iz poč. 4. st., ili Teodorikove grobnice u Raveni iz 6. st., ali ova Meštrovićeva memorijalna građevina ostaje osebujna i jedinstvena i ne samo u njegovoj arhitekturi, nego i u široj hrvatskoj i europskoj. *Mauzolej u Otavicama* Meštrović je, izvana gledajući, oblikovao kiparski, naglašavajući mase, volumene i plohe, a ipak je u njemu ne samo zadržao, nego i istaknuo čistu arhitektoniku volumena i prostora. Stanovita zamjerka bi se mogla primijetiti zbog nedovoljno skladnog odnosa velike mase donjeg dijela građevine i nevelike kupole nad njim. Isturivanjem i udubljivanjem ploha, kako u vanjštini tako i u unutrašnjosti, Meštrović je postigao igru svjetla i raznolikost dojmova.

Meštrović se za spomeničke građevine vrlo vješto koristio njihovim smještajem u prostoru: ne samo plošnim, nego i visinskim. Cavtatski i otavički mauzolej smješta na vrhu brežuljka, Njegošev i Neznanoga junaka na vrhu brijega. On planira i uređuje okoliš: pristupni put s pogledom već iz daljine, stepenište kojim se posjetilac “uzdiže”; hortikulturno obrađuje čitav brežuljak sadnjom borova i čempresa. Svijetli mauzolej tako dobiva značajni sadržaj u širokom prostoru; postaje orijentir u ravnom Petrovom polju. Zanimljivo je da se iz zrakoplova, iz visine od gotovo deset tisuća metara, jasno uočava ta bijela točka što dominira dalekom okolicom.

Gradnja mauzoleja započela je 1926., ali je zamisao o toj obiteljskoj grobnici duže vremena obuzimala Meštrovića, vjerojatno još tijekom gradnje *Račićeva mauzoleja*. Na brojnim Meštrovićevim skicama u zagrebačkom Atelijeru možemo pratiti razvitak i sazrijevanje ideje reprezentativnog mauzoleja centralne osnove sa stepenastom kupolom (kakvu je zamišljao na *Vidovdanskom hramu*, a izveo na *Račićevom mauzoleju*). Međutim, svi su se kićeni vanjski oblici postupno smirivali, dok građevina nije postigla konačni monolitni oblik, koji je najbolje odgovarao zamisli grobnog spomenika u specifičnom prirodnom okolišu. Osim sa stepenastom kupolom, predviđao je mauzolej s velikom polukuglastom kupolom, na visokome tamburu, većima od građevine na kojoj leže; zatim poput crkvice “starohrvatskoga” tipa s malenim zvonikom “na preslicu” i manjom središnjom kupolom; zatim renesansni tip crkvice s polukružnim završetkom pročelja i likom Krista nad vratima i sl. Nijedna od tih skica ne bi postigla onaj građevni sklad, onu jedinstvenu monolitnost i čistoću oblika kao konačno izvedena varijanta, pri kojoj je u konačnim nacrtima sudjelovao i Bilinić. Kubični oblici mauzoleja toliko su euklidovski čisti, da ih je mogao projektirati i jedan Corbusier ili Loos.

I unutrašnjost mauzoleja mnogo je jednostavnija i arhitektonski čišća od one cavtatskoga. Osim reljefnih skulptura, ona nema druge ornamentalne dodatke. Za razliku od vanjskog četvrtastog oblika građevine, u unutrašnjosti je ona izvedena u osmerokutnom tlocrtu da bi, bez uobičajenih pandantiva, križnu bazu kupole mogao postaviti na kvadratne zidove zgrade.

Stanovitu dekorativnost daje pod sastavljen od raznobojnih, uglavnom trokutastih mramornih ploča: crnih ličkih, crvenih i žutih kotorskih, bijelih segetskih i sivo-zelenih uvezenih iz Belgije. Difuzno svjetlo prodire kroz onyx-ploče na prozorima stvarajući željeni ugođaj rasvjete u unutrašnjosti mauzoleja.

Za razliku od vanjske čistoće građevnih oblika, bez ikakvih dekorativnih ili figuralnih ukrasa (osim portreta na brončanim vratnicama), Meštrović je unutrašnji prostor mauzoleja, prema svom kiparskom nazoru, napučio reljefnim skulpturama, ali samo figuralnima, a ne i dekorativnima. Kao i u cavtatskom mauzoleju, u samom prostoru nema skulptura, jer su sve reljefi u nišama oktogonalnih zidnih površina.

Nasuprot ulaza, u središnjoj niši je veliko *Raspelo*, zvano i *Vječno raspeti*. Za razliku od drugih patničkih prikaza Krista na križu, ovaj je vedri mladenački lik bez brade, a kao pozadinu nema drvo križa nego veliki lik anđela s još većim brojnim krilima. Takav tip Krista helenističkog je i orijentalnog porijekla i u skladu je s nekim Meštrovićevim nazorima o religiji. Sadreni model punktirao je Ivan Lozica, a u kamen ga je u Otavicama prenio Antun Augustinčić. U sadri je bio izložen na Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu 1932. godine. Ovaj je *Krist* na svim Meštrovićevim prethodnim crtežima varijanata mauzoleja, od prvih do posljednjih (713 [18-19, sl.]).

Meštrovićev lik mladoga gologa i nepatničkog *Krista* na ovome je reljefu svakako zanimljiv motiv, jedinstven u našoj, a vjerojatno i u europskoj likovnoj umjetnosti. Iako modeliran realistički, bez izrazitih osebujnih likovnih kvaliteta, ipak se odlikuje blagom smirenošću, do tada neviđenom Kristovu liku na križu. No čitava kićena pozadina serafina sa čak deset raširenih krila oduzima samom Kristovom liku njegovu samostalnu likovnu izražajnost i cijeloj skulpturi pridaje previše dekorativan i nesmiren biljeg. Ta je dekorativnost još uvijek odraz suvremenog art déco stila, jer su skice za tu kompoziciju mogle nastati nedugo nakon dovršenja cavtatskog mauzoleja, u kojemu je art déco stil prevladavao.

Dva plitka reljefa, *Porođenje* i *Oplakivanje*, na bočnim zidovima mauzoleja kompozicijski su i stilski ujednačena. U njima je provedena izrazita stilizacija, kako s tragovima već minulog art décoa, tako s tadašnjim Meštrovićevim osobnim stilom prevladavajućeg realizma, s eliminiranjem pojedinosti i naglašavanjem više obrisnih i grafičkih, nego skulptorskih elemenata, ali i sa stanovitim renesansnim podsjetima, istina više na talijanske majstore reljefa, nego na Michelangelovu skulpturu izrazitog volumena. Postrano svjetlo još više naglašava njihov grafizam. Plohe reljefa potpuno su ispunjene većim brojem likova, tvoreći tako skladne cjeline.

Pri konačnoj izvedbi tih reljefa zacijelo ima i nešto autorstva mlađih kipara koji su ih klesali, Iva Lozice i Grge Antunca.

Istog su stila i dva para izduženih uspravnih reljefa: *Anđela Gabrijela* i *Djevice Marije*, kao i dva *Duša pokojnika*, s tek malo izraženijim volumenom što se očituje u blagim oblinama odjeće i tijelâ koja se pod njom naziru. Za razliku od prvih vodoravnih, ova četiri okomita reljefa nemaju statičku smirenost prvih, nego su u pokretu: prva dva, anđela i Marije, u pokretu zakoraka i izražaja navještenja i primanja tog navještenja, a druga dva, što predstavljaju duše pokojnika, u letu prema visinama. I istaknuto reduciranom i grafički stiliziranom odjećom naglasio je autor stojeći položaj prvih i leteći drugih likova.

Naglasio bih da su ova četiri Meštrovićeva reljefa, uza svu prenaglašenu stilizaciju i reljefnu neplastičnost, s likovnog gledišta istaknuta njegova ostvarenja. Iako podsjećaju na neke reljefe francuskog art décoa, ipak su izrazito meštrovićevska, a među svim figuralnim reljefima Mauzoleja u Otavicama posebno se ističu.

Uvjeren sam da to ne možemo ustvrditi za velike, također uspravne reljefe četiri evanđelista, *sv. Marka*, *Luke*, *Mateja* i *Ivana*. Dok su u svim navedenim reljefima prevladavali izrazito humani čimbenici, a podloga im je bio temeljno realistički ljudski lik, u ova četiri, tri i pol metra golema reljefa, također plitko modelirana, potpuno prevladava simbolika. Simbolički je sadržaj u njima mnogo istaknutiji od skulptorskog oblikovanja. Već su same glave evanđelista, pretvorene u simbolične životinje, osim Ivanove, dehumanizirale te likove i pridale im istaknuto intelektualni izraz. Ponavljana šablonska istovjetna stilizacija odjeće i krila sva četiri lika ističe tu dekorativnost, podređenu arhitekturi i simbolici, a vrlo malo skulpturalnosti. Njihova nadnaravna veličina samo pridonosi stanovitoj odbojnosti tih skulptura. Moramo, međutim, ipak priznati da te zasebno posmatrane skulpture, na povišenim položajima, gdje se detalji inače gube, i u okviru transcendentalne zamisli grobne građevine, ipak uspješno ispunjaju taj interijer, u kojemu je zamišljeno da se svi reljefi posmatraju i doživljavaju ne razgledanjem pojedinačno i izbliza, nego u arhitektonsko-skulpturalnoj cjelini, iz samog središta građevine. Meštrović svjesno nije stvarao galeriju svojih skulptura, nego mauzolej kao sadržajnu, idejnu, skulptorsku i arhitektonsku cjelinu, pa ako sam naglasio da je Mauzolej obitelji Meštrović u eksterijeru posebno istaknuto Meštrovićevo ostvarenje, monolitno djelo bez suvišnih pojedinosti, onda je i to zatajivanje izrazitije skulptorske opreme njegove unutrašnjosti obrazloženo i opravdano.

Pri svim tim reljefima u unutrašnjosti mauzoleja moramo voditi računa i o tome da su klesani - gotovo bismo mogli reći rezani - u vrlo mekanom i radu podložnom kamenu toga kraja, što odgovara i intimnosti interijera, dok je sama građevina zidana također od lokalnog, ali tvrdog kamena. Također moramo uzeti u obzir i određeni neminovni udio mladih Meštrovićevih pomagača koji su njegove sadrene modele prenosili u taj kamen: Grge Antunca, Antuna Augustinčića, Iva Lozice, Vanje Radauša i iskusnijih kipara-klesara Marijana Matijevića I Draga Orlandinija.

Posebnu cjelinu, sadržajnu i likovnu, kao i povezanost skulpture i arhitekture, predstavljaju *Vratnice mauzoleja*. U kasetama što podsjećaju na one romaničkih *Buvininih vratnica* splitskog mauzoleja-katedrale, ali i na slične kompozicije talijanskih renesansnih vratnica, Meštrović je prikazao i tako ovjekovječio likove svoje uže obitelji: *majku Martu*, *oca Matu*, prvu *suprugu Ružu*, vlastiti lik, drugu *suprugu Olgu*, *brata Marka*, *kćerke Martu* i *Maricu*, *brata Petra* i *sina Tvrtka*, dok najmlađi sin Mate još nije bio rođen. Kipareva namjera zacijelo je više bila da portretno dokumentira likove svoje obitelji, nego da

stvara skulpture, odnosno reljefe, s likovnim dometima. Stoga su svi portreti izrazito realistički, bez Meštrovićeve tada uobičajene simbolike i stilizacije. Pa ipak, ulivši svoju prisnost i obiteljsku ljubav - a uzimajući u obzir i njegovo gorštačko atavističko poštovanje obitelji - svi se portreti odlikuju prisnim autorovim pristupom prema portretiranima, vrsnim značajkama njegove portretne plastike. Portreti su same glave, tek s dijelom ramena, a svi su, kako je Meštrović inače običavao raditi, prikazani u strogom profilu. Sve su kasete vratnica opljačkane u vrijeme srpskog nagrđivanja mauzoleja, ali su sadreni modeli ipak sačuvani u zagrebačkom Atelijeru, pa je moguća rekonstrukcija vratnica.

Meštrović je za obiteljski *Mauzolej* u *Otavicama* projektirao, a djelomično i sam modelirao, i crkveni pribor: zvono, pokaznicu, viseći svijećnjak i oltarne svijećnjake, kalež i ključ, jednako kao što je i njegov prijatelj i suradnik Toma Rosandić malo ranije za Petrinovićev mauzolej u Supetru projektirao te crkvene predmete.

Drugi svjetski rat je ipak prekinuo potpuno dovršenje Meštrovićeva mauzoleja, naime izvedbu svoda kupole u njemu. Izvedbu ukrasa tog polukuglastog svoda najprije je bio zamislio u mozaiku, ali je zatim odlučio oslikati ga freskom. Razlog je vjerojatno bila njegova zauzetost tih predratnih godina, naročito spomenicima rumunjskim vladarima, a i mogućnost da freske izvede odličan majstor te tehnike, njegov najbolji prijatelj i suradnik Joza Kljaković, koji je, na temelju Meštrovićevih uputa i skica-crteža, slikao krejonom i ugljenom na papiru, u konačnoj veličini, velike segmente kupolastoga svoda. Jedan dio tih golemih crteža zalijepljenih na šperploče, tri segmenta istostraničnih trapeza i polovica kalote kupole, ostao je u ratnim godinama u Meštrovićevu zagrebačkom atelijeru, a 1968. su preneseni u Drniš i Otavice.

Neposredno nakon kipareve smrti, 1963. godine, pisala je Olga Meštrović Nikoli Adžiji u Drnišu:

“Odma, kako je mauzolej bio učinjen, on [Meštar] je radio na onome modelu kojeg ste vidjeli u Mletačkoj ulici, no dovršivši samo četvrtinu, prestao je dalje na tome da radi, jer mu se ideja freska (slikanih) nije valjda činila dovoljno trajna i rezistentna za onu klimu. Jednoć je spomenuo, koliko se sjećam, mozaik. Kako je odma iza mauzoleja počeo da gradi kuću u Splitu, odložio je taj posao da dovrši nauzolej iz materijalnih razloga, a dok smo otišli u tuđinu, isti je bio razlog sve do njegove smrti...” (10736 [79-80]).

Gledajući *Mauzolej obitelji Meštrović* u cjelini, kao graditeljsko i kiparsko kompleksno ostvarenje, možemo ustvrditi da je to s oba gledišta vrlo istaknuto Meštrovićevo ostvarenje, jedan od antologijskih primjera grobne arhitekture, ne samo na našem tlu, iako njegova vanjština umjetnički nadmašuje unutrašnju skulpturalnu opremu. Taj je mauzolej ne samo istaknuta točka, prostorni orijentir cijeloga svog šireg krajolika, nego i istaknuta točka i orijentir u desetstoljetnoj tradiciji cijele hrvatske likovne umjetnosti (713).

Za razliku od cavtatskoga, o otavičkom se mauzoleju nije mnogo pisalo. Razlog je tome što je dovršen uoči rata i nije bilo prigode da ga se posjećuje, a nakon rata, u socijalističkom režimu, ni Meštrović ni vjerske građevine nisu bili posebno propagirani, iako je on *Darovnicom* 1952. i njega darovao svome narodu, svjestan da će tako ipak biti čuvan i posjećivan.

Ana Deanović, pišući o Meštrovićevim prostorima, isticala je da “mrki vapnenac i muljika iz planine Svilaje daju osobito simboličko obilježje Meštrovićevu mauzoleju u Otavicama...” Ona je monolitni oblik građevine centralnog tlocrta s kupolom povezala i s oblikom sličnim prastarim bračkim bunjama, kamenim poljskim kućicama (9598 [10, 50, sl.]).

*

Likovnu opremu, a donekle i restauraciju stare gornjogradske zagrebačke *crkve Sv. Marka* povjerio je njezin župnik dr. Svetozar Rittig kiparu Ivanu Meštroviću i slikaru Jozi Kljakoviću. Restauracija unutrašnjosti crkve, uglavnom uklanjanje ranije pseudopovijesne restauracije Friedricha Schmidta i Hermanna Bolléa, obavljana je pod nadzorom konzervatora Gjure Szaboa 1936-1937. godine. Radovima je rukovodio Kljaković, ali dogovorno s Meštrovićem. Uklonjene su ranije zidne slike Ferde Quiquereza, a nove su slikali Ljubo Babić i Joza Kljaković. Nedovoljno iskusan u tehnici zidnog fresko slikanja, Babić je svoje prve freske zamijenio velikim zidnim platnima, a većinu je fresaka izveo Kljaković, najsposobniji majstor te tehnike. Meštroviću je povjerena izrada brojnih skulptura, pa je tako to staro svetište postalo istaknuta galerija uglavnom Kljakovićevih fresaka i Meštrovićevih skulptura. Svoje je skulpture Meštrović darovao crkvi, svjestan da je *Sv. Marko* postao i javna galerija njegove skulpture.

Posveta obnovljene unutrašnjosti *crkve Sv. Marka* obavljena je 1937. godine, a restauracija njezine vanjštine nije ni započeta, spriječena skorim ratom.

Meštrovićeve su svetačke skulpture u tom tradicionalnom zagrebačkom svetištu ubrzo izazvale burne dvojake reakcije: hvale i kritike. Kolikogod je Meštrovićeva skulptura općenito - pogotovo tih tridesetih godina - u suštini bila realistička, tek s nenametljivom osobnom stilizacijom, a donekle i odraz njegovog neeklektičkog osebujnog shvaćanja vjere i vjerskih dogmi, ipak je potaknula bučne polemike. Negodovali su u prvom redu priprosti pučani, navikli na obojene svetačke skulpture tirolskih zanatlija, koje su restauratori uklonili iz crkve, ali još više i neki intelektualci iz katoličkih crkvenih laičkih i stručnih krugova, koji nisu prihvaćali Meštrovićevo osobno nestandardno predstavljanje Krista, Bogorodice i svetaca. Najviše je odbojnosti i predbacivanja izazvalo veliko ekspresionističko drveno *Raspelo* iz 1916. godine, koje je Meštrović bio prisiljen ukloniti s glavnoga oltara i zamijeniti drugim realističke izvedbe, a prvo postaviti u novosagrađenu crkvu *Sv. Križa* u splitskom Kašteletu.

Stručne kritike, sa crkveno-katoličkog gledišta, objavili su Kerubin Šegvić (5637), dr. Dragutin Kniewald (5612), Johann März (5605), Alfred Hadelt (5582), a posebno Augustin Wolf u više napisa u *Katoličkom listu* (5651; 5652). Zamjerke Meštroviću bile su u tome da je crkvu pretvorio u osobni muzej svojih skulptura.

Pohvale su bile jednako brojne: arheologa Viktora Hoffilera, arhitekta Ede Schöna, Milana Ćurčina, Iva Šrepela, Ante Padovana, Branka Mašića i Nijemca Georga Scholza (5514; 5570; 5610; 5629-5632; 5677; 5697) i samoga inicijatora takve obnove, kulturnoga župnika crkve Svetozara Rittiga (5547; 5627).

Namećući unutrašnjoj opremi *crkve Sv. Marka* svoj vlastiti stil i likovni izraz, Meštrović je ipak - naročito u sugestijama Jozi Kljakoviću pri projektiranju oltarâ i propovijedaonice - nastojao postići vezu s predromaničkom, tzv. “starohrvatskom”, arhitekturom i njihovom unutrašnjom opremom i stilskom dekoracijom, poput pletera na ogradi svetišta.

Meštrovićeve skulpture u *Sv. Marka* nastale su u nepreki-

nutom stvaralačkom radu 1931. do 1933. godine.

Unutrašnjošću *crkve Sv. Marka* dominira tzv. *Veliko Raspelo* nad glavnim, središnjim, oltarom, koje je izvedeno i postavljeno nakon uklanjanja prvotnog drvenoga, kako smo vidjeli. Ono je moglo zadovoljiti sve vjernike jer je oblikovano potpuno realistički, na način tradicionalnih *Raspela* od renesanse nadalje, bez istaknutijih naturalističkih, a ni ekspresionističkih značajka, ali se ipak svojom izduženošću i naglašenom tragičnošću dobro uklapalo u gotičku arhitekturu kapele i tri prozora s vitrailima u pozadini. Međutim, baš je središnji vitrail iza *Raspela* svojim svjetlom škodio plastici skulpture pretvarajući je često, s obzirom na polumrak cijele unutrašnjosti crkve, gotovo u siluetu.

Na bočnom zidu kapelice u lijevoj lađi je tzv. *Malo Raspelo*. I ono je realistička skulptura, ali modelacijom ipak drugačija od velikoga, s istaknutijim pojedinostima anatomije i bolnijim izrazom klonule Kristove glave, što se može obrazložiti i vremenskim razlikama nastanka: manjega 1931. a većega gotovo deset godina kasnije. Ta se kapela nekada i zvala kapelom *Sv. Križa* i u njoj su se čuvale najvrednije gradske listine, poput *Zlatne bule Bele IV.* iz 1242. godine.

Skulptura *Bogorodice s djetetom* na oltaru desne kapele jedna je od karakterističnih, više puta ponavljanih, sjedećih *Bogorodica* raširenih koljena, s djetetom u krilu, srodna i slično komponiranoj kiparevoj *Majci* ili *Povijesti Hrvata*. Ipak, uspoređujući je s *Biskupijskom Bogorodicom*, npr., ona nema onu plastičku ni stilsku čistoću, onu sretno utjelovljenu ideju poruke i pobožnosti poput nje. Iako hvaljena od suvremenika, ona je svojim realizmom, što prelazi gotovo u naturalizam, previše nekreativna, tek majstorski izvedena skulptura, iako obradom nemirne površine ostavlja dojam impresionističkih skulptura, rjeđih u Meštrovićevom opusu. Pozlata bronce nije toj skulpturi vidno pridonijela.

Međutim, baš je svojom realističkom obradom i folklornim obilježjem oduševila jedne, a pučkim obilježjima i položajem raširenih nogu odbila druge koji su o njoj pisali. Tako je Meštrovićev gotovo službeni likovni kritičar Ivo Šrepel, opisujući obnovu *crkve Sv. Marka* u Ćurčinovoj *Novoj Evropi* hvalio 1938. i tu skulpturu:

„Madona na oltaru može se vjernicima činiti u prvi čas neobičnom, ali će to biti samo dotle dok u sebi ne svladaju ‘purgerske’ predrasude. Ne, ova Meštrovićeva Gospa s djetetom nije doista ‘dražesna’ kao one madone na šarenim jeftinim svetim slikama; ali je zato njezino materinstvo stotinu puta izrazitije, iskrenije, snažnije, i potpunije izraženo nego na mnogim remek-djelima svjetske umjetnosti. A osim toga, na toj je Gospi baš ono što se njima na prvi pogled ne sviđa: n a š e , specifično naše, i samo naše! Jest, tako izgledaju široka krila i raskriljene noge naših seljanki, tako one i štite i zabavljaju i miluju svoju nejačad, takve su naše majke; a ako nisu, takve su bile naše babe ili prababe. To je seljačka, rustikalna Madona, to je hrvatska predodžba o Majci Božjoj; to je sublimirano materinstvo majke-lavice i majke-ptičice, to je praiskonski i božanski princip obnavljanja čovječanstva! U jednostavnosti je veličina, ne u dražesnoj afektaciji. I taj će oltar ne samo za strance postati predmetom udivljenja, nego i za domaće predmetom hodoćašća i štovanja naše matere.” (5640 [68-69]).

Slične je hvalospjeve toj skulpturi pisao dr. Ante Padovan:

„Bogorodica u lijevoj kapelici predstavlja vrhunac auktorove likovno-umjetničke erudicije. Kao da je u ovoj skulpturi sažeta Azija, Europa i Egipat, ali najviše sam Meštrović, koji je sve strane elemente podvrgao svome geniju i stvorio posve originalnu skulpturu, koja je u toj kapelici na ovom oltaru sa Kljakovićevim freskima našla najbolje mjesto...” (5611-5615; 5651 [261]).

Svećenik se Augustin Wolf zgražao pak ne samo nad prvim gotičkim *Raspelom*, nego i pred ovom *Bogorodicom*, polemizirajući sa Šrepelom u zagrebačkom *Katoličkom listu* iste 1938. godine:

„Ako se već od ovog Meštrovićevog križa odvraćamo povrijeđeni i potišteni, a ne potaknuti i dizani, to se od kipa tobože Majke Božje odvraćamo s gorčinom do dna povrijeđene duše...” (5651 [260-262]).

Skulptura *Pietà* u lijevoj kapeli kiparski je obrađena kao i *Bogorodica s djetetom*: realistički, na granici naturalizma. Iako je o njoj mnogo pisano, iako je i ona hvaljena i kuđena (ali rjeđe s estetskog gledišta), ne smatram tu skulpturu posebno istaknutim Meštrovićevim djeloma. Autor je u likovima Marije i Krista želio istaknuti tragičan, krajnje bolan izraz, ali je sve previše anatomski oblikovano, a ruke i noge oba lika tvore jednu nemirnu kompoziciju.

Oni kojima je smetala svaka Meštrovićeva stilska i simbolička kompozicija, kao inače vrlo kritičnom Žarku Vidoviću, tu su skulpturu iznimno hvalili:

„Do punog skulptorskog zamaha došao je Meštrović u svoje tri tipično oltarske kompozicije: G o s p a s a d j e t e t o m i P i e t à u dvije bočne apside... i na R a s p e ć u u glavnoj apsidi... Figura nagog Krista na P i e t à , okrenuta grudima u pravcu broda, pružila je mogućnost široke modelacije, a reljefskom postavkom nastala je mogućnost za onu potrebnu ograničenost skulptorskog zadatka (skraćivanje stvaralačkog postupka) na svega jednu površinu. To je istovremeno primjer da je reljef samo jedan od oblika skulptorske kompozicije, a ne jedini oblik...

Nema ni traga od geometrijske stilizacije kakvu u Cavtatu vidimo, niti od obrađivanja figura naturalističkim aluzijama kao na tolikim nagim kosovskim figurama.” (50 [237-238]).

Toliko o tome sudu.

Ne treba ni naglasiti da je skulptura *Pietà* zaista isključivo reljefno komponirana, predviđena samo za pogled iz jednog smjera. Svjetlo prozora u pozadini još više joj oduzima plastičnost i pretvara je u tamnu siluetu.

Sasvim je drugačije komponirana i oblikovana skulptura *Mrtvog Krista*, plitki reljef na antependiju oltara u lijevoj kapeli. To je inače osebujna predodžba Krista u grobu, naglašeno izdužena, u kojoj svjesno prevladava horizontala što uvjerljivo stvara dojam mrtvog tijela, a ipak detaljnije i lijepo modelirano lice i istaknuti prsti ruku svjedoče o plemenitosti motiva, mrtvaca koji nije običan pokojnik. Mislim da je taj reljef, iako malo poznat i rijetko spominjan i reproduciran, uz reljef *Sv. Marka*, zacijelo najljepša skulptura koja, nažalost, u pretamnoj crkvi Sv. Marka ne dolazi do punog izražaja.

I Vesna Barbić, dugogodišnja ravnateljica Atelijera Meštrović, uz onaj *Pietà*, smatrala je taj reljef izvanrednim ostvarenjem:

“U našem novijem umjetničkom stvaralaštvu to su sigurno jedinstveni primjeri realizacije mrtvog tijela i tragedije čovjeka.” (709 [7]).

Ni reljef *Sv. Marka* nije posebno uočljiva Meštrovićeva skulptura u crkvi toga evanđelista, ali se među ostalima od-

likuje skladnom kompozicijom i jednim uspjelim izrazito meštrovićevskim stilom. On je skladno uklopljen u pačetvorinu ploče. Sadreni model reljefa donekle odaje tehniku rezanja u drvu, ali prenošenjem u podatni šupljikavi kamen, rezanje se pretvara u klesanje. Postoji u privatnom posjedu u Ljubljani još jedna varijanta, s minimalnim razlikama u pojedinostima i veličini, na kojoj su pojedinosti oblika još više pojednostavnjeni.

Na antependiju oltara u desnoj kapeli predstavljen je reljef *Kristova rođenja*, zvan također *Božićna pjesma*, *Jaslice*, *Anđeli svirači* i *Slavopoj anđela*. To je skladno komponiran uzdužni plitki reljef u kojemu je postignut stanoviti glazbeni ugođaj, ne samo anđelima s glazbalima, nego i cijelom smirenom kompozicijom središnje horizontale i bočnih vertikala. Lirska stilizacija anđela bliska je onima art déco stila u Račićevom mauzoleju.

Dok je taj reljef istaknutije Meštrovićevo skulptorsko ostvarenje, to se ne može reći za tri manja reljefa na antependiju oltara u lijevoj bočnoj kapeli Sv. Filipa i Sebastijana s prizorima *Navještenja*, *Marijina rođenja* i *Prikazanja u hramu*. Oni su, na manje istaknutom položaju u toj sporednoj kapeli, izvedeni rutinski, bez likovne razrade i vrsnoće navedenog *Kristova rođenja*.

Isto bi se moglo kazati i za drugi plitki reljef nad krstionicom u toj kapeli s prizorom *Krštenja Kristova*, modeliran u nekom gotovo skicoznom realizmu, čak bez uobičajenih osobnih Meštrovićevih stilskih značajki.

Meštrovićev je bio presudni udio i pri oblikovanju kamenog crkvenog namještaja. Po njegovim je zamislima Joza Kljaković izradio nacrte za *Grb grada Zagreba*, glavni oltar, propovjedaonicu, pričesnu ogradicu svetišta i kamenu stolicu u svetištu. Iako je sva unutrašnjost *crkve Sv. Marka* gotička, Meštrović je ipak u oblikovanje i klesani ukras toga namještaja unio elemente rane hrvatske srednjovjekovne arhitekture, što je pokretač obnove crkve, Svetozar Rittig naročito naglašavao:

„Meštrović je veliki oltar zamislio kao kopiju staroga hrvatskoga ikonostasa u kapeli sv. Martina na splitskim Mirima iz IX. stoljeća. Tako je i svu kamenu ornamentiku na naleđnoj oltarskoj ploči i pričesnoj ogradi izveo u starohrvatskim motivima, križevima i pleterima." (709 [7-8]).

*

Meštrovićev projekt *Konjaničkih spomenika* na *Zemunskom mostu* ostao je neostvaren. Kralj Aleksandar je želio da Meštrović kiparski oplemeni most što ga je izveo ruski graditelj Krasnov, a koji je, između Zemuna i Beograda, spajao Zapad i Istok, Pariz i Carigrad. Sam je most bio 1933. izveden konstruktivno, a građevinske baze s obje strane mosta bile su u „starosrpskom" ili bizantinskom stilu.

Meštrović se ustezao uklopiti svoje skulpture u taj most jer im nije odgovarala ni hladna i odbojna konstrukcija, ni bizantinski stil već gotovih gradnja, ali je ipak na kraljev nagovor (429 [199, 215-216]), a i uz predočenje svog predračuna zamamnog autorskog honorara (X. 4. 217), prihvatio narudžbu.

Zatim su uslijedile bučne i oštre kritike beogradskih arhitekata, kipara i povjesničara umjetnosti, među ostalima i Meštrovićevih ranijih prijatelja i suradnika kipara Tome Rosandića, Marina Studina i Petra Pallavicinija, zbog čega nije došlo do tog ostvarenja.

Meštrović je 1934. izradio i predstavio u Beogradu nacrte i maketu svojih kiparskih dodataka *Zemunskom mostu* što ih je prema njegovoj zamisli, a vjerojatno i skicama-crtežima, zacijelo izradio neki njegov suradnik arhitekt. Perspektivni arhitektonski crtež skulptura na jednoj strani mosta poznat nam je prema reprodukciji u monografiji 1933. godine (27 [CXV]). Maketa i ostali nacrti zacijelo su ostali negdje u Beogradu.

Meštrović je kao kiparski dio *Zemunskog mosta* predvidio četiri konjanička spomenika: s jedne strane *cara Dušana* i *kralja Petra*, a s druge *kralja Tomislava* i *kralja Tvrtka*. Ti su konjanički spomenici morali biti po 10 m visoki, dakle dvostruko veći od čikaških *Indijanaca*. Da bi se mogli sagledati iz daljine i da ne bi bili prigušeni tako velikom mostovnom konstrukcijom, podigao ih je na visoke dvojne stupove s pseudobizantinskim kapitelima. Želio je konjanike okrenuti jednog prema drugome, poput čikaških konjanika, ali mu to nije dopuštao uski međuprostor, pa ih je usmjerio prema mostu i rijeci.

Čitava ta kompozicija mostovne konstrukcije, bizantinskih pilona-oslonaca i Meštrovićevih konjanika na teškim postoljima nad vrlo visokim stupovima nije obećavala sretan spomenički - ni graditeljski ni kiparski - sklad. Sami konjanici su na tim visinama djelovali deplasirano, a s dodanim „krilima" i teatralno. Osim toga, Meštrovićevi veoma visoki stupovi ne bi bili funkcionalni, nego samo dekorativni dodatak mostu, jer nisu imali u mostovima uobičajenu nosivu ulogu.

Konačno su izvedeni tek stupovi, a Meštrović nije ni započeo modelirati konjaničke spomenike (9512).

Bučne kritike u beogradskom tisku ipak nisu bile potaknute kritikom samih skulptura, nego zamjerkama što se naručuje bez natječaja i što se tako velika izvedba povjerava hrvatskom kiparu, koji je tada u beogradskim krugovima bio općenito kritiziran i osobno napadan. Meštrović je svu tu hajku nazvao „mlaćenjem prazne slame", ali je u svojim obrambenim izjavama općenito opravdavao udio skulptora u arhitekturi, ne priznajući dovoljno arhitekturi njezinu estetsku samosvojnost (5091; 5130; 5184)

*

O gradnji *Spomenika Neznanom junaku* na Avali kod Beograda o tome je mauzoleju mnogo pisano u tadašnjem jugoslavenskom tisku, ali uglavnom kao o nacionalnom spomeniku, a malo o njegovoj graditeljskoj i skulptorskoj umjetničkoj vrijednosti. Kritičari su ga, tražeći mu manu, najčešće navodili kao oponašanje mauzoleja perzijskog vladara Kira, podignutog oko 529. g. pr. Kr. u Pasargadi (71 [13-15, sl.]). *Kirova grobnica* također je približnog oblika antičkog sarkofaga i podignuta je na postolje od šest visokih stepenica.

Meštrović se zaista u projektiranju mauzoleja na Avali mogao nadahnuti tim starovjekovnim mauzolejem, ali mu je on poslužio tek kao temeljna osnova što ju je razradio na svoj osobeni način. Jednako je na stotine istaknutih svjetskih građevina minulih stoljeća u osnovi oponašalo grčki *Parthenon*, pa ipak se ubrajaju u spomeničku arhitekturu. Dok je *Kirov mauzolej* oblikom bliži maloj jednoćelijskoj građevini s krovom na dvije vode i manjim ulaznim vratima, Meštrovićev mauzolej podsjeća na rimski sarkofag - kojim sarkofazima obiluje cijela Dalmacija - s ugaonim akroterijima. Pretvorivši zatvoreni sarkofag, namijenjen pohrani pokojnika, u prostor za posjećivanje i službene ceremonije, Meštrović je potpuno otvorio prednju i stražnju stranu toga zdanja, istaknuvši tako ne mrtvu statičnost sarkofaga, nego dinamičnost posjetâ i obavljanja obredâ. Prohodne stepenice s prilazne strane usjekao je u visoke nepristupačne stepenice postolja mauzoleja. Ono što je Meštrovića moglo privući na *Kirovoj grobnici*, to je bio njezin istaknuti povišeni položaj i više kiparska nego graditeljska kubičnost zdanja. On je i inače za slične spomeničke građevine birao u krajoliku povišene i istaknute položaje, poput brežuljaka u Cavtatu i u Otavicama, a u ovom slučaju i na prirodnom vrhuncu brda Avale, kao što će ga kasnije privući i goletni vrh Lovćena za *Njegošev mauzolej*. Iz obilnih arhivskih podataka što ih je očuvao i kasnije darovao Galeriji Meštrović u Splitu voditelj gradnje spomenika na Avali pukovnik Stevan Živanović, doznajemo da je Meštrović u skicama razradio i uređenje čitavog šireg okoliša spomenika, kao i dugački prilaz s rasvjetnim stupovima, što je tehnički razradio njegov suradnik arh. Harold Bilinić, koji je izveo i brojne izvedbene nacrte cjelina i pojedinosti mauzoleja, a na temelju osnovnih skica-crteža samog Meštrovića. Danas se ti projekti čuvaju u zagrebačkom Atelijeru Meštrović (III. 3. 1, 2). Meštrović je i sam nadgledao radove gradnje mauzoleja na Avali.

Što se tiče samog mauzoleja, Meštrović je prvenstveno htio naglasiti njegovu kubičnu formu, poput monolitnog granitnog bloka postavljenog na povišenom položaju slikovitog krajolika. Iz istog je razloga odabrao i crni jablanički granit - gabro (iako gabro ni nije pravi granit), premda je naručitelj spomenika, kralj Aleksandar, koji je i financirao tu gradnju, želio da bude izveden od, također domaćeg, ružičastog granita (od kojega se, osim toga, nije ni moglo u kamenolomima izvaditi tako velike monolitne blokove). Jednostavna naglašena kubičnost mauzoleja na Avali donekle je srodna onoj, još dosljednijoj, obiteljskog *mauzoleja u Otavicama*, podignutog malo prije ovoga. To je već graditeljski potpuno drugačija zamisao od ranog *Račićevog mauzoleja* u Cavtatu, arhitektonski raščlanjene površine, a kićenog skulpturama i ukrasnom plastikom u unutrašnjosti, u stilu tada suvremenog art déco stila. Mogli bismo čak ustvrditi da je mauzolej na Avali, svojim čistim i škrtim, gotovo geometrijskim, oblicima srodan tada u Europi suvremenoj, a u nas još uvijek avangardnoj, modernoj tzv. kubističkoj arhitekturi čistih oblika i bez vanjskih ukrasa.

Naglašenu „geometrijsku i racionalnu monumetnalnost" mauzoleja i organiziranja čitavog okoliša, s vještо istaknutim efektima, osobito prilaza spomeniku, mogli bismo donekle povezati s tada suvremenom njemačkom arhitekturom, naročito s onom političkog spomeničkog obilježja nacističke ideologije - iako je Meštrović bio protivnik te ideologije.

Činjenica je da je *Spomenik Neznanom junaku* na Avali arhitektura efekta, ali takav javni državni i ceremonijalni spomenik je i imao taj cilj, različit od arhitekture neke obiteljske grobnice.

Ono što nas u mauzoleju na Avali posebno zanima, to je svakako njezin skulpturalni dio, ističući da je Meštrović kipar ipak bio iznad Meštrovića arhitekta. Osim toga, Meštrovićeva je arhitektura - osim one rane - uvijek bila plod njegove suradnje s arhitektima, najčešće, kao i u ovom slučaju, s Haroldom Bilinićem.

Jedini kiparski udio *Spomenika Neznanom junaku* su osam golemih karijatida. Svojom veličinom i svojim istaknutim postavom na oba ulaza u mauzolej, a posebno kao karijatide-nosači, one su ujedno integralni dio arhitekture (iako bi se moglo primijetiti da nadvratnike nose bočni zidovi a ne one same, kao što je, na primjer, na Erehteumu na antičkoj Akropoli, ali nije, na primjer, na Erehteumu na antičkoj Akropoli, ali nije na riznici Apolonovog svetišta u Delphima, na primjer, gdje također bočni zidovi nose arhitrav. Meštrović je odustao i od postavljanja karijatida licem naprijed, nego je - poput egipatski aleja sfinga - okrenuo parove karijatida jednih prema drugima, naglašavajući tako ne samo pristup mauzoleju, nego i prohod kroz njega, jer je i taj bio bitan. Promatranje unutarnja dva para karijatida otežano je pomanjkanjem poželjne udaljenosti, ali je zato uvećana osobita njihova monumentalnost gledanjem iz neposredne blizine.

Što se tiče oblikovanja samih karijatida, ono nosi izraziti Meštrovićev osebujni pečat u kojemu je udružena monumentalnost ranih njegovih vidovdanskih likova, stanovita siluetarna i linearna dekorativnost art déco stila i realizam što je prevladavao u kiparevim skulpturama toga razdoblja. Taj se realizam blagom stilizacijom Meštrovićeva osobnog pečata udaljio od nekih tadašnjih naturalističkih skulptura. Međutim, ta je stilizacija reduciranih pojedinosti i naglašavanja čistih i glatkih površina bila uvjetovana u prvom redu materijalom tvrdog i plemenitog granita, koji je veoma pridonio "čvrstoći", "trajnosti" i spomeničkoj monumentalnosti skulptura. Stanoviti je doprinos tomu mogao biti i njegovih suradnika, ali on je stalno nadgledao klesanje i poliranje u za tu prigodu izgrađenoj prostranoj baraki-atelijeru u neposrednoj blizini njegove palače na Mejama.

Grubo uklanjanje suvišnog kamena od velikih blokova obavljano je već u kamenolomu u Jablanici. Daljnji pripremni rad na kamenu obavljali su uglavnom klesari-kipari Šime Dujmović, Lovro Roguljić i Pino Grassi, a dovršavanje Meštrovićevi učenici, a zatim suradnici, Dujam Penić, Grga Antunac, Ivo Lozica i Andrija Krstulović. Završnu ruku skulpturama bez sumnje je davao sam Meštrović.

Folklornoj predodžbi ženskih likova prišao je Meštrović i ovoga puta vrlo uspješno i s kiparskog gledišta ispravno. Od prve takve skulpture *Moje majke*, pa uglavnom nadalje stalno, do krajnosti je pojednostavnjivao folklorne elemente, zadržavajući samo njihove najbitnije značajke, pa i njih stilizirajući za prilagodbu skulpturama, pogotovo monumentalnim skulpturama poput ovih, da bi svratio pozornost posmatrača na kiparske, a ne opisne i folklorne elemente. To je pogotovo bilo nužno u koncipiranju skulpture u tvrdome poliranome granitu, gdje su mase i površine važnije od realističkih detalja. Budući da se u ovom slučaju radilo o seljankama raznih etničkih i regionalnih pokrajina, on je na svakom liku krajnje škrto uobličio samo one najbitnije i najuočljivije osobitosti, pa je svih osam skulptura ipak uspjelo zadržati zajedničko stilsko obilježje i jedinstveni ugođaj. Ocjenjujući Meštrovićeve karijatide na Avali s tog spomeničkog gledišta i sa sretnim uklapanjem donekle u vanjštinu, a donekle u unutrašnjost mauzoleja, možemo ih smatrati uspjelim ostvarenjem. Skulpture predstavljaju Banaćanku (Vojvođanku), Bosanku, Crnogorku, Dalmatinku, Hrvaticu, Makedonku, Slovenku i Šumadinku (Srbijanku).

Međutim, i te su karijatide, kao i čitav mauzolej, u napisima ocjenjivani, hvaljeni i kuđeni, gotovo isključivo ideološkim nacionalističkim mjerilima, a rijetko estetskima (kao u prikazu tada mladog povjesničara umjetnosti Cvita Fiskovića. (5410).

Tako je i književnik Ante Tresić Pavičić u opširnijem opisu karijatida groba *Neznanog junaka* zaključivao:

„Ni ovdje Meštrović nije tražio obličnu ljepotu, nego je htio da izrazi titansku silu, fizičku i duhovnu; i uspio je potpuno. Ova krupna lica, sa izbočenim dinarskim jagodicama, izra-

zuju nesalomljivu, neosvojivu stamenost, kao što su stamene i neosvojive planine sa kojih je ubran granit od kojeg su njihovi mišići i tvrda srca...” (5645). A slični su bili opisi i ocjene splitskoga slikara Anđela Uvodića, austrijskog povjesničara umjetnosti Josefa Strzygowskog i drugih (5440; 5776).

Uz maketu mauzoleja, kao ponudu na ocjenu odboru u Beogradu, izradio je Meštrović prethodno i svih osam karijatida u deset puta manjim omjerima, koje imaju sve značajke konačnih skulptura, čak i njihovu monumentalnost, unatoč vrlo malim dimenzijama. Te su studije, nažalost, vrlo mnogo nekontrolirano umnažane i time donekle i obezvređivane.

Spomenik Neznanom junaku danas, oslobodimo li ga svih neugodnih nelikovnih okolnosti, predstavlja istaknuto Meštrovićevo graditeljsko, kiparsko i ambijentalno ostvarenje, ne samo u našim, nego i širim europskim granicama.

Spomenimo usput da je Meštrović projektirao i predlagao podignuti kameni obelisk na drugom obližnjem vrhu Avale, a kasnije i spomenik naručitelju mauzoleja, kralju Aleksandru, ali to nije ostvareno. Prvi bi prijedlog možda pridonio okolišnoj cjelini, a drugi vjerojatno ne bi.

*

Umjetnički paviljon ili *Dom umjetnosti* je građevina kojom se Meštrović izrazio isključivo kao arhitekt, a ne kipar, iako ona svojim oblikom djeluje i skulpturalno. Međutim, u toj je zgradi udio drugih arhitekata znatno presudniji nego u ostalim Meštrovićevim građevinama: Harolda Bilinića, Lavoslava Horvata, Ivana Zemljaka, Zvonimira Kavurića, Drage Iblera, Lava Kalde i N. Molnara, kao i nadziratelja gradnje Joze Kljakovića.

Meštrovićevo autorstvo u prvom je redu na urbanističkom polju. On je umjesto predlaganog položaja gradnje *Umjetničkog paviljona* na mjestu zgrade *Kola*, iza kazališta, izabrao tada još neizgrađeni prostor istočnog dijela novoga grada i pretvorio ga - u suradnji s inženjerom Maksimilijanom Vukelićem, koji je projektirao prometnice - u zatvoreni cjeloviti i urbanistički odlično riješeni novi gradski trg. Shvatljivo je da je Meštrovićeva kružna i istaknuta zgrada, podignuta na nešto višu razinu, uvjetovala takav centralni oblik trga, sa zrakastim prometnicama oko njega.

Meštrovićevo isključivo i presudno autorstvo je, nesumnjivo, u osebujnom obliku same građevine: u njezinom kružnom tlocrtu, okruženju trijemom sa stupovima i u građevnom materijalu kamena, što su ga i on i Bilinić, a donekle i Horvat, dosljedno primjenjivali umjesto suvremene betonske gradnje, iako je sama konstrukcija građevine - za koju su zaslužni prvenstveno ostali arhitekti-suradnici - armirano-betonska i ispunjena opekom.

Prema Meštrovićevom prvotnom planu pred zapadnom, pristupnom, stranom paviljona bila su predviđena dva visoka kamena stupa s kopljima za zastave na vrhu. Današnji bazen s vodoskokom nije bio u planu i dodan je, po projektu arh. Planića, tek pretvorbom *Doma* u *Džamiju*, zbog obrednih propisa.

Meštrovićeva je također presudna zasluga što je on uspio svojim autoritetom na Dvoru da se umjesto konjaničkog spomenika kralju Petru I., iz državnoga fonda, gradi u Zagrebu i široj Hrvatskoj mnogo potrebniji *Umjetnički paviljon*, tek formalno imena Kralja Petra I. Meštrovićev spomenički i materijalni udio bio bi njemu samome podizanjem monumentalnog javnog spomenika mnogo korisniji, ali je uza sve to naišao na otpore, polemike i podvaljivanja samih zagrebačkih arhitekata i umjetnika, u prvom redu jer se gradnja *Umjetničkog paviljona* izvodila izravnom narudžbom, a ne javnim natječajem, iako je Meštrović kao suradnike okupio više najistaknutijih naših arhitekata suvremenoga usmjerenja.

Paviljon je valjkastog oblika, izvana s kružnim trijemom, a iznutra sa središnjom dvoranom i prstenastim balkonom, osvijetljenih prvenstveno stropnim svjetlom kalote kupole (koja je kasnijom preinakom u *Muzej revolucije* nesretno zazidana).

Kružni obilazak eksponata imalo je dobru i lošu stranu. Dobra je bila što je svim izlošcima davana jednaka vrijednost, bez isticanja jednih a zapostavljanja drugih. Usto su, promatranjem izložaka uvijek iz jednake daljine, izbjegnuta perspektivna umanjivanja onih u gotovo svim izložbenim dvoranama. I Guggenheimov muzej F. L. Wrighta u New Yorku - sagrađen dvadeset godina nakon Meštrovićeva *Umjetničkog paviljona*, ima jednako kružno izlaganje. Donekle negativna izložbena posljedica takvog izlaganja je monotonija „beskonačnog” promatranja eksponata i postava monografskih i memorijalnih izložaba u kojima bi se htjelo naglasiti jedne izloške, a podrediti im druge, iako je to donekle moguće postići u velikoj središnjoj prizemnoj dvorani, a u kružnom prostoru postavljanjem poprečnih paravana. Stropno nadsvjetlo bilo je pogodno za sve izloške: i one u središnjoj dvorani i one na galerijama.

Rekao sam da je *Umjetnički paviljon* projektiran ne samo kao arhitektura, nego i kao svojevrsna skulptura u prostoru. Tim svojim osebujnim oblikom i ostaknutim rješenjem volumena u prostoru on je postao osobito istaknuta građevina u urbanom rasteru i životnom prostoru čitavoga Zagreba, a pogotovo njegovih novijih monotonih četvrti; postao je čak istaknuta točka orijentacije u istočnom dijelu grada.

Meštrović je zaista volio građevine centralnog tlocrta, ali i oktogonalnog i onog četvrtastog i grčkog križa, pogotovo u mauzolejima. Jelena Uskoković je pak kritizirajući Meštrovićev monumentalizam, kao presudni utjecaj, donekle obezvrijedila njegov *Umjetnički paviljon* kružnog tlocrta, okruženog moderniziranim stupovima, uspoređujući ga s nacrtom za Bismarckov nacionalni spomenik 1911. P. Pfanna i E. Pfeifera, što ne smatram uvjerljivim; prvo, jer je pitanje da li je Meštrović uopće vidio taj mnogo stariji nacrt, a drugo, što valjkasti oblik s kružnim trijemom ima istaknute skulpturalne i ujedno urbanističke značajke, dok je drugi tek maleni skromni paviljon, dekorativna spomenička kulisa (8801 sl. str. 25).

Žarko Vidović ističe da su oblik paviljona uvjetovali reprezentativni a ne funkcionalni čimbenici, iako vidimo da je taj oblik bio uvjetovan urbanističkom situacijom i izložbenom funkcijom (50 234-235).

Umjetnički paviljon smatram jednom od najistaknutijih građevina u Zagrebu, antologijskim primjerom hrvatske novije arhitekture, a i vrlo uspjelom arhitekturom Ivana Meštrovića (i njegovih suradnika). U tom je *Domu umjetnosti* Meštroviću uspjelo udružiti svoju sklonost klasicizmu s tijekovima suvremene arhitekture; svoju ljubav prema tradicionalnom građevnom materijalu kamena sa suvremenom tehnologijom građenja.

Ana Deanović, koja je iscrpnije obrađivala Meštrovićevu arhitekturu, smatra njegov *Umjetnički paviljon* „izuzetnim spomenikom” naše arhitekture (9598 28), a Radovan Ivančević ističe prednosti te Meštrovićeve kružne građevine „u ondašnjoj svjetskoj arhitekturi toga stila” (9917 62).

Brojni nacrti i projekti *Umjetničkog paviljona* nalaze se u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. Obilnu dokumentaciju o povijesti Meštrovićevog *Doma likovnih umjetnosti*, uključivši sve njegove prenamjene i predviđene buduće namjene objavio je 1991. slikar, likovni kritičar i publicist Tomislav Hruškovec (130).

Meštrović se 1941. protivio pregradnji *Umjetničkog paviljona* u džamiju i u vezi s tim pisao ministru NDH Mili Budaku, premda se kasnije čak donekle složio s tom prenamjenom (119 14; 366 13; 367 328).

U Budakovoj je ostavštini pronađeno i objavljeno Meštrovićevo pismo iz Splita, gdje se tada nalazio, uoči dolaska u Zagreb:

„Gospodine Ministre!

Vijest koju sam pročitao, jučer u novinama - u koju mi je inače teško vjerovati - da se „Dom hrvatskih likovnih umjetnika” namjerava pretvoriti u džamiju, sili me da Vam uputim ovo nekoliko riječi, jer, bilo da se ova namjera već ostvaruje, bilo da bi se imala tek ostvariti, mislim da to ne može uslijediti bez Vas kao ministra prosvjete.

Obraćam se na Vas i kao član kuratorija Doma izaslan od strane „Hrvatskog društva umjetnosti” i kao onaj po čijoj je zamisli i nacrtu ta zgrada, kao cjelina izvedena.

Moram istaknuti, da sam i sam već davno tražio i zagovarao da se u Zagrebu podigne muslimanska bogomolja, što će našim muslimanima biti poznato. To sam zagovarao, jer sam bio uvjeren da je pravo i da je duševna nužda našeg naroda muslimanske vjeroispovjedi, da naši muslimani i u Zagrebu dođu do svoje bogomolje, da osjete i vide da su jedno sa nama ostalima i da je tu njihova kuća kao i nas ostalih Hrvata.

Mene je i stoga jako iznenadila vijest da se baš Dom hrvatskih likovnih umjetnika namjerava ustupiti za džamiju.

To iznenađenje dakle ne potiče iz nikakovih tjesnogrudnosti, a ni iz precjenjivanja zadaće kojoj je dom namijenjen, nego jednostavno iz straha da li bi se izvršenjem te namjere poslužilo onoj ideji koju se ima pred očima kad se na to pomišlja.

Reći ćete: ‘To nije vaša briga, to nije vaš posao.’ Dobro, to mogu osobno primiti, uzeti se u ramenima i prikrižiti ruke. To bi za mene bilo i najkomodnije, ali mi savjest ne da, ni kao čovjeku ni kao Hrvatu, da mučim. Mogu da mučim za javnost, ali ne mogu da mučim vama, koji bi za takvo djelo nosili odgovornost.

A kad Vam govorim, govoriti ću otvoreno.

Meni se čini, da bi se donošenjem takve odluke s jedne strane pokazalo kršćansku uviđavnost i hrvatsku širokogrudnost prema manje brojnoj braći druge vjere, a s druge bi se opet pokazalo da se upuštamo u postupke, koje je kulturni svijet krstio balkanštinom, protiv koje smo se mi Hrvati uvijek borili.

Donošenjem takve odluke pogazio bi se zakon ukidajući pravovaljanu zakladu i oduzimajući tuđu imovinu bez pitanja i pristanka vlasnika;

povrijedio bi se zakon o autorskom pravu, jer bi se bez znanja i privole autora izobličilo njegovo arhitektonsko djelo;

oduzela bi se vlasnost jednoj hrvatskoj kulturnoj ustanovi, koja je radila i išla, iako drugim sredstvima, za istim ciljem kao i Vi;

onemogućio bi se, ili do kraja omalovažio, rad jedne hrvatske kulturne ustanove i društva, čija je zadaća duhovno jačanje svoga naroda i preko njega jednog sektora europske cjeline;

tim bi načinom Hrvati muslimani došli do svoje bogomolje onako, kako su došli onda kad se je crkva sv. Luke u Jajcu pretvorila u džamiju, što sigurno ne bi bilo korisno niti za njih ni za opću hrvatsku stvar;

osujetila bi se prvobitna namjera, da se preko te ustanove uhvate i goje kulturne veze sa drugim narodima, što je i sada, a pogotovo će postati sutra prijeka nužda. - Ne smije se pri tome zaboraviti da je ovaj Dom i njegova zadaća već poznata kulturnim centrima i ustanovama ostalih kulturnih naroda, koji su se spremali da ga i za sebe koriste;

ignorirala bi se činjenica, da je ovaj Dom građen i udešavan za svrhu izložaba likovnih umjetnina, a ne jedne bogomolje.

Razumio bih da se je našlo, da je bogomolja danas, prešnija i važnija od izložaba, ali ne razumijem zašto bi se to činilo na taj način, da se stvara praznina na drugom polju, na polju kulturne djelatnosti naše. Zar se u Zagrebu ne može naći druga zgrada koja bi služila za bogomolju privremeno, dotle dok se ona ne bi sagradila na drugom mjestu - a to drugo mjesto može i treba biti i lijepo i ugledno, a bogomolja zasnovana tako kako najbolje odgovara svrsi. Tu bi naši muslimani arhitekti - ako ih ima - mogli pokazati što umiju, a naša Država svoju brigu za svoj narod te vjere. Ovako bi - ako je vijest točna - muslimani izgledali kao uljezi, a Država da oduzima Muji pa poklanja Sulji.

Meni bi bilo žao i za komentare, koji sigurno ne bi izostali, koje bi izazvala ‘adaptacija’ na toj građevini, koja niti je hrđavo smještena, niti je ružna, iako je nije zidao ni Feldbich ni Erlich, već jedan koji se zove kao i Vi.

Imade, dragi Mile, to vi dobro znadete, i na kulturnom polju ustaša, ili barem ranioca, a vi ako to uradite ili podlegnete nepromišljenim savjetima, uistinu ćete pokazati da su ranioci previše uranili.

U ostalom, ako je Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nužda da nestane ‘Dom hrvatskih umjetnika’, da nestane Grgura, Berislavića, Marulića, pa i glave onoga ko ih je pravio neka bude, samo da bi ona bila sretna - i u istinu velika i nezavisna. ‘Izgubljenom sinu’ bi se bar kosti radovale.

Neka nas Bog obdari čovječnosti i pameti i neka sačuva i ne ubije našu dušu, - a zemlje će nam biti dosta!

Srdačno vas pozdravlja i želi svako dobro

Ivan Meštrović

Split, 20. VIII. 41.” (10694 603-605).

*

Biskupija je starohrvatski arheološki lokalitet, položaj ranosrednjovjekovnih sedam crkava i mjesto legendarne pogibije posljednjeg istaknutog hrvatskog kralja Zvonimira. Stoga je shvatljivo da je Ivan Meštrović spomen-crkvu *Naše Gospe* zamislio u skladu s predromaničkim crkvicama podizanima na području stare hrvatske države, ne držeći se ipak strogo ni veličine ni oblika tih skromnih crkvica, nego je preoblikujući širokom zvonarom umjesto malene “na preslicu” i ističući i na toj zvonari strehe krova same jednobrodne crkve. Time je cr-

kva, iako nevelika, postala reprezentativnija i osebujnija. Na pročelje crkve postavio je reljef *Krista Kralja*, a na oltaru skulpturu *Naše Gospe*, dok je freske u crkvi izveo Joza Kljaković. Glavno arhitektonsko obilježje crkvi pruža baš široki masivni zvonik, građen kao i crkva od lokalnog kamena, s tri velika polukružna prozora same zvonare. Time je Meštrović postigao željeno povezivanje s tzv. starohrvatskom arhitekturom, a opet je ostvario svoju izvornu zamisao. [83]

Veliki plitki reljef *Krista Kralja*, ili *Krista na prijestolju*, na pročelju crkve, što ga je prema njegovom modelu 1937. klesao Andrija Krstulović, svojom naglašenom simetrijom, u položaju blagoslivanja, djeluje svečano i opravdava svoj položaj nad ulazom u crkvu.

Poznatija je i likovno vrednija *Bogorodica s djetetom*, zvana i *Biskupijska Bogorodica*, na oltaru u crkvi *Naše Gospe* u Biskupiji. To je već poznati tip Meštrovićeve kompozicije žene raširenih koljena, u stiliziranoj odjeći Dalmatinske zagore, strogo simetrične kompozicije, kojoj je tip najpoznatiji u skulpturi *Povijest Hrvata*, tek što u biskupijskoj skulpturi ne drži žena veliku ploču, nego dijete Isus znatno manju. Smireni stav i izraz Bogorodice, unatoč realističkom prikazu djeteta, simetrijska modelacija s obilježjima simbolike, a donekle i poput četvrtaste ploče ravna pregača pred Bogorodičinim nogama, koju kao da očekuje neki natpis poput onog glagoljskog u *Povijesti Hrvata*, a usto lijepo ozbiljno lice Bogorodice, sve to tu skulpturu uvrštava među najuspjelije i najpoznatije meštrovićevske religiozno-spomeničke skulpture.

Privlačnosti skulpture pridonosila je i prvotna izvedba u plemenitom mramoru. Današnji brončani odljev, nakon četničkog uništenja u Drugom svjetskom ratu (osim same glave sačuvane u visovačkom samostanu), djeluje svečano svojom pozlatom, ali ipak ne može u potpunosti nadoknaditi izgubljenu mramornu skulpturu. U Galeriji Meštrović u Splitu privlači pozornost brončani odljev *Biskupijske Bogorodice*.

O Meštrovićevom shvaćanju i projektiranju arhitekture s tradicionalnim spomeničkim asocijacijama svjedoči i njegova zamisao biskupijske spomen-crkve kralja Zvonimira. Odbijajući prenametljivi plan velike crkve arhitekta Stjepana Podhorskoga, on je obrazlagao svoju koncepciju pišući 1934. iz Splita kninskim franjevcima. Taj predloženi projekt je "bez života... bez invencije i nema karakter toga našeg tla. Niti ima de duha veličine, niti čara skromnosti i jednostavnosti. Vi to morate znati koji ste čitali 'Cvjetiće sv. Franje'." On je predložio građevinu koju bi mogli zidati seoski majstori "u onoj našoj staroj i tradicionalnoj tehnici". (127 [36-37])

*

Meštrovićeve prve skice za *Novu crkvu*, *Crkvu Sv. Ćirila i Metoda* na Sušaku donekle su srodne koncepciji crkve u Biskupiji, samo u mnogo većim razmjerima. God. 1938. je zamislio crkvu četvrtaste osnove, s plitkom kupolom krovišta i vrlo masivnim širokim zvonikom, ujedno pročeljem crkve, s jednim redom prozora (8996 [25, sl.]; 9598 [17-18, sl.]).

Dvije godine zatim podnosi drugačiji projekt, usklađen novom regulacijskom planu Sušaka: bazilikalne crkve s tri lađe, s visokim stupovima na pročelju, s reljefima *Krista* i dva stojeća lika *sv. Ćirila i Metoda* u predvorju i reljefom dvanaest apostola na glavnom oltaru; do crkve visoki toranj s reljefom *Raspela*; do crkve i kapelicu-krstionicu; zgradu u kastavskom, a skulpture u bračkom kamenu. Oba projekta imaju dalje asocijacije sa starohrvatskom arhitekturom, naročito povišenim pročeljem što podsjeća na skromne zvonike "na preslicu".

Gradnja crkve nije uslijedila zbog rata 1941. godine.

Od predviđenih reljefnih skulptura u predvorju i u samoj crkvi poznata nam je tek jedna luneta s poprsjima *pape Hadrijana II.* i *Ćirila i Metoda*, u sadri sačuvana u Gliptoteci, a zacijelo neizvedena u kamenu. Taj je reljef vjerojatno bio predviđen za prvu varijantu sušačke crkve 1938. godine, jer se u drugoj varijanti navode dva zasebna reljefa stojećih likova *Ćirila i Metoda*.

Navedeni prizor izveden je unutar lunete u vrlo plitkom reljefu, gotovo grafički, predviđen za povišeni položaj, pa se skulptorskom vjernošću uopće ne ističe.

*

Kada je arh. Nikola Dobrović 1930. projektirao zgradu hotela-kursalona na dubrovačkim Pilama, uslijedila je polemika dubrovačkog povjesničara umjetnosti Koste Strajnića, koji se zalagao za tu gradnju, i splitskog urednika *Novog doba* Vinka Brajevića, koji se protivio gradnji u suvremenom funkcionalističkom stilu neposredno do povijesnog i spomeničkog Dubrovnika. Brajević se u toj polemici pozivao i na Meštrovićevo mišljenje da građevini takvog "prolaznog stila" nije mjesto u Dubrovniku. I projekti arhitekta Plečnika za hotel i kavanu "Dubrovnik" bili su prilagođeni lokalnoj tradiciji gradnje. Strajnić je pak Meštroviću priznavao autoritet kao kiparu, ali ne i kao arhitektu (4380 [12, 17, 26]).

Da bi se sagradio *Kursalon* prema Meštrovićevu projektu moralo bi se srušiti tada zapuštene ostatke starog dubrovačkog lazareta, čemu se u polemici najoštrije suprotstavio povjesničar Lujo Vojnović (4580). I većina se Dubrovčana protivila toj reprezentativnoj zgradi na tako istaknutom položaju pred starom dubrovačkom lukom (8557).

Nije nam poznato kakav je bio Meštrovićev projekt *Kursalona* što ga je, bez sumnje, po njegovim skicama razradio neki arhitekt.

Međutim, poznajemo projekte druge velike i reprezentativne građevine što ju je 1937. na tom istom položaju lazareta projektirao Meštrović u suradnji s arhitektima. Na temelju tadašnjih podataka u tisku radilo se o projektu austrijskog arhitekta Alfreda Kellera, izrađenom 1936. u suradnji s Meštrovićem (5526). Keller, pobjednik na natječaju za kućice pred južnim pročeljem Dioklecijanove palače u Splitu, izradio je na poticaj austrijskih turističkih organizacija uoči Prvog svjetskog rata projekte za veći broj velikih i reprezentativnih hotela na Jadranu (8557 [69]). Također znamo o drugom projektu arhitekata Harolda Bilinića i Lavoslava Horvata za veliki hotel "Lazareti" na istom položaju, a u suradnji s Meštrovićem.

Taj je hotel predviđen golemih dimenzija, s arkadama u prvom planu, podsjećajući vrlo mnogo na splitsku Dioklecijanovu palaču (9509 [6, sl. 38-42]).

Projekte je, kao predstavnik *Jugoslavenskog Lloyda*, naručio Dubrovčanin Božo Banac, ali je zatim raskinut ugovor s Općinom, ili zbog skorog rata, ili zbog suprotstavljanja Dubrovčana da se tako nametljivi hotel gradi do povijesnog Dubrovnika. Ipak su u blizini sagrađeni s toga gledišta neprikladni hoteli, a u Splitu su, uz suglasnost konzervatora, nakon Drugog svjetskog rata porušeni ostaci još većeg i značajnijeg lazareta.

O Meštrovićevu projektiranju hotela na Lazaretima pisao je Božo Banac Gradskom poglavarstvu u Dubrovniku:

"...Odmah nakon svog povratka u Zagreb apelirao sam osim toga na svog prijatelja i našeg slavnog umjetnika gosp. Ivana Meštrovića da mi i on pomogne u ovom pothvatu od općeg značaja, te sam dobio obećanje njegove pune potpore. To me je naročito obradovalo, jer će tako osnova gradnje imati odobrenje svjetski uvaženog umjetnika, a sama zgrada biti će povezana sa njegovim slavnim imenom i izvedena u skladu sa njegovim idejama i načelima.

Nekoliko dana prije Božića bili su mi u Zagrebu predati svi naručeni projekti. Megju njima je bio projekat uvaženih arhitekata Gomboša i Kauzlarića, onda onaj općе poznatog stručnjaka za gradnju hotela g. prof. Kellera iz Beča, te konačno projekat g.g. arhitekata Bilinića i Horvata. Ovaj je posljednji izragjen pod nadzorom samog Ivana Meštrovića, te kad smo moji prijatelji i ja upoznali te planove, bili smo prosto ushićeni, a s nama i svi oni, megju njima i mnogi i vrlo uvaženi stručnjaci, koji su imali prilike da ih ovdje vide. Taj je projekat prihvaćen i poslat u Dubrovnik da ga pregledate i predložite na odobrenje tako da se definitivni ugovor može odmah potpisati i započeti neposredno sa samom izgradnjom."

Međutim, pregovori su propali i nije došlo do izgradnje hotela (5526).

*

U Meštrovićevom sam životopisu naveo da je on još 1911. predložio fra Luji Marunu da se na kninskoj tvrđavi izgradi prostor za Starohrvatski muzej, ali i za njegov atelijer, za što je načinio i nacrte, za koje ne znamo da li su sačuvani. Marun se nije slagao da Meštrovićeve suvremene skulpture budu do onih starohrvatskih, a uskoro je i započeo rat, pa ta zamisao nije bila ostvarena (127 [36]; 9025).

Po drugi put je Meštrović, u suradnji s arh. Dragom Iblerom i slikarem Jozom Kljakovićem, 1930. i 1931. izradio projekte za *Starohrvatski muzej* na kninskoj tvrđavi. Ta je zgrada bila predviđena s klasicističkim pročeljem, ali nije došlo ni do te gradnje, nego je u mjestu jedna stara zgrada prilagođena za smještaj muzeja. Ni posjet Kninu i muzeju Meštrovića, Rittiga, Karamana, Kljakovića i Abramića 1932. nije urodio plodom (4572; 6155; 8717; 8996 [161-162]).

Meštrović je za taj neostvareni muzej izveo i poznatu skulpturu *Povijest Hrvata*, koja je zatim završila u kraljevoj zbirci na Dedinju (413).

*

Najistaknutije Meštrovićevo životno djelo, što ga je i sam najviše cijenio, zacijelo je njegov ciklus drvenih reljefa *Života Kristova*, s poznatim ratnim *Raspelom*, u crkvici *Sv. Križa* što ju je sagradio u starom splitskom Kašteletu da u njoj tvore ambijentalnu cjelinu. I zaista, bez obzira na neujednačenu likovnu vrijednost svih reljefa, taj spomenički ambijent pruža posjetitelju jedinstven i nezaboravan dojam.

Meštrović je inače bio sklon okupljanju skulpture zajedničkog sadržaja, ili zajedničke poruke, unutar arhitektonskih prostora, pri čemu je često arhitekturu potčinjavao skulpturi. I neostvareni *Vidovdanski hram* i *mauzoleji* u *Cavtatu* i *Otavicama*, kao i oprema crkve *Sv. Marka* u Zagrebu, imali su za cilj postizanje jedinstvene sadržajne i idejne cjeline.

Radom u drvu bio je Meštrović prisilno obuzet u emigraciji u vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata, kada mu je složeniji rad u glini i sadri bio onemogućen zbog pomanjkanja prikladnog atelijera. Veliko drveno *Raspelo* iz 1916. stajalo je na čelu tog zanosa rezanja u tvrdom orahovom drvu, pri čemu je sav postupak rada bio isključivo u autorovim rukama, dok su na skulpturama u drugim materijalima neminovno sudjelovali suradnici i pomagači pri lijevanju modela u sadri i zatim u bronci, ili pri klesanju u kamenu. Osim toga drvena je skulptura zajamčeno ostajala samo u jednom primjerku, u unikatu, dok su ostale uvijek bile podložne daljnjem umnažanju, što je Meštrović uzalud nastojao izbjeći. Dubljenje velikih reljefa u tvrdom orahovom drvu, premda je zahtijevalo i težak fizički rad, bio je poseban izazov Meštroviću, koji se redovito hvatao u koštac i s radovima koje je na prvi mah pojedincu bilo gotovo nemoguće izvesti.

Već nakon većih radova u drvu, izvedenih u vrijeme Prvog svjetskog rata, skulpture *Raspela* 1916. i reljefa *Bogorodice s anđelima*, *Napastovanja Krista*, *Izgona iz hrama* i *Skidanja s križa* 1917. snatrio je Meštrović o cijelom ciklusu drvenih reljefa *Života Kristova* i tražio pogodan prostor koji će ih okupiti i cjelovito predstaviti. Crkva Sv. Marka mu, zbog već postojećeg gotičkog ambijenta i relativno slabog osvjetljenja neprikladnog za plitke drvene reljefe, to nije omogućavala.

Odgovarajući prostor za tu zamisao pronašao je Meštrović po povratku u Zagreb odmah nakon rata 1919. godine u prostranoj i svijetloj crkvi Sv. Blaža Viktora Kovačića. Da bi ambijent bio što cjelovitiji predložio je svome prijatelju i suradniku slikaru Jozi Kljakoviću da oslika zidove unutrašnjosti crkve i u tu ga je svrhu uputio tada poznatom pariškom fresko-slikaru Marcelu Lenoireu da savlada tu zahtjevnu slikarsku tehniku. [84] Postojali su, međutim, otpori, naročito puka vjernika da to *Raspelo* i prve reljefe u naglašenom ekspresionističkom gotizirajućem stilu prime u crkvu, pa ta Meštrovićeva zamisao nije bila ostvarena.

Izvodeći deset godina nakon prvih i druge reljefe s temama iz *Kristova života*, *Blagovijest* i *Krista i Samarićanku* 1927. godine, ponovno je oživljena zamisao te cjeline, ali su ga obuzeli drugi radovi, kao i oprema crkve Sv. Marka.

Neposredno pred Drugi svjetski rat 1940. i 1941, s ograničenim narudžbama zbog općе krize, ponovno se u svom zagrebačkom atelijeru prihvatio rezanja u drvu, između ostaloga i daljnjih reljefa zamišljenoga ciklusa. Tada su nastali *Krist među mudracima*, druga varijanta *Molitve u Getsemanskom vrtu*, *Molitva na gori*, *Lazarevo uskrsnuće*, *Bijeg u Egipat* i *Propovijed na gori*.

Daljnji poticaj za rad na drvenim reljefima pružio mu je prisilni boravak u Švicarskoj u godinama Drugog svjetskog rata. Tada u Lausanni 1943. reže u drvu reljefe: drugu varijantu *Krista i Marije Magdalene*, *Krista i preljubnice*, *Poklona mudraca*, *Ulaska u Jeruzalem*, *Noli me tangere* i *Resurrexit*.

Želja da dovrši i sadržajno zaokruži taj impozantni ciklus velikih drvenih reljefa potakla ga je da nastavi neumornim radom na ostalim reljefima čim je nakon rata stigao u Ameriku, smjestio se i uhodao nastavničkim zaduženjem na Sveučilištu u Syracusi. Tada je već sagradio i odgovarajući prostor za svoj ciklus *Života Kristova*, *crkvicu Sv. Križa* u Kašteletu nedaleko svoje splitske palače na Mejama.

Tako u Syracusi od 1948-1950. nastaju i posljednji reljefi ciklusa: *Porođenje*, *Prikazanje u hramu*, *Kristovo krštenje*, *Preobraženje*, *Posljednja večera*, *Judin poljubac*, *Krist pred Pilatom*,

Krist pred Kaifom, *Nošenje križa*, *Polaganje u grob* i *Uzašašće*.

Emigriravši u Ameriku izlaže 1947. do tada izrađene reljefe u *Metropolitan Museumu* u New Yorku, a kada je dovršio ciklus izložio je posljednjih 25 reljefa u Syracusi 1950. i u kanadskoj Ottawi 1951. Nakon toga ih je 1953. poslao u Split kao dio *Darovnice* svome narodu 1952. godine.

Meštrovićevi reljefi *Života Kristova* privlačili su općenitu pozornost. Oni su nezaobilazni dio svake fotomonografije o Meštroviću. U posebnoj su reprezentativnoj mapi neki od njih objavljeni u Syracusi nakon izložbe 1950. (43), a najpotpunije su reproducirani u katalogu Kašteleta 1969. godine (694). Raniji su reljefi obilno ilustrirali hrvatsko izdanje Papinijeve *Povijesti Kristove* (5424), a pjesnika Jeronima Kornera nadahnuli su da o njima objavi knjigu pjesama i njihovih opisa (97). Moj napis o Meštrovićevu ciklusu reljefa *Života Kristova* objavljen je 1995. u hrvatsko-njemačkoj reviji *Smotra - Rundschau* (10473).

Već sam naglasio da likovna vrijednost svih reljefa u crkvici nije jednaka. Razlike su dapače vrlo velike: od prvorazrednih umjetnina do rutinskih radova.

Najkvalitetniji su prvi reljefi iz 1917. godine u impresivnom gotizirajućem ekspresionizmu, s prijelaznim elementima secesije u art déco stil.

Sasvim drugačijeg realističkog, ali poetičnog stila, s asocijacijama na svježinu i životnu ljepotu renesansne umjetnosti, su reljefi iz 1927. godine, *Blagovijest* i *Krist i Samarićanka*, o kojima sam ranije govorio naglasivši njihovu istaknutu likovnu vrijednost i neposrednost autorova likovnog izraza, a u skladu s tragičnim ratnim zbivanjima prvih i smirenog obiteljskog, plodnog života drugih.

Posljednji brojni reljefi toga ciklusa spadaju u Meštrovićevo stvaralaštvo za Drugog svjetskog rata i poratnog američkog razdoblja, o kojemu još nisam govorio. Oni tvore veći dio reljefa ciklusa, 22 reljefa od ukupno 28 i u crkvici, uz veliko *Raspelo*.

Vrijednost tih kasnijih reljefa u prvom je redu ambijentalna, zaokružujući cjeloviti, sadržajem zaokruženi, iako stilski različit ciklus *Života Kristova*.

Njihova je vrijednost zatim u majstorskoj obradi drva, u sigurnom rezanju i modeliranju velikih površina tvrde i plemenite orahovine. Ipak uočavamo da je Meštrović strukturu drva tretirao neutralno, koristeći se njime tek kao debelim orahovim daskama, lijepljenima jedne uz drugu da bi dobio željenu razmjerno veliku ravnu površinu. Nema u tim reljefima suživljenosti kipara s deblom drveta, s njegovom prirodnom nervaturom i sličnim kao u velikom *Raspelu* u istom prostoru, kao u drvenoj *Karijatidi* u Galeriji Meštrović, u *Adamu* i *Evi*, pa ni kao u radovima na raspoloživom komadu drva u *Žalosnim* i *Veselim anđelima*.

Nadahnuti poticaj i likovno isticanje pojedinih među njima rezultat je umjetnikova pristupa pojedinima. Neke je rezao u stvaralačkom žaru, a neke tek majstorski, rutinski, sa ciljem da zaokruži i završi ciklus, pogotovo bojeći se da zbog starosti, bolesti i moguće ranije smrti neće dovršiti to svoje životno djelo.

Postoji stilska razlika i između reljefa nastalih 1940. u Zagrebu, onih 1943. u Švicarskoj i onih 1948-1950. u Americi. Likovi na prvima realistički su oblikovani, ali još donekle stilizirani, pojednostavnjeni u detaljima i izrazito grafički oštro rezani. U istaknutijem reljefu *Molitvi u Getsemanskom vrtu* u liku Krista ima još i tragova one rane gotičke ekspresivne izdužености, ali u reljefu *Isus među mudracima* ta ekspresija prelazi u blagi, gotovo lirski, realizam. Neki reljefi nastali tri godine zatim u Švicarskoj stilom su i likovnom vrijednošću srodni onima zagrebačkim, naglašene stilizacije i grafičke obrade drva oštrim rezanjem, poput *Porođenja*, *Resurrexit*, ali se drugi, kao *Krist i Marija Magdalena* i *Krist i preljubnica* svojim oblim linijama, istaknutijom plastičnošću i naglašenijim realizmom likova približavaju onim posljednjima američkim. Istaknuo bih među njima kompozicijom i likovnom obradom figura reljef *Noli me tangere*, zacijelo najbolji među onim kasnima. U njemu se dostojanstvenoj vertikali Kristova lika, simbolički pojačanom jednakom vertikalom stabla, suprotstavlja dijagonalni pokornički ženski lik.

Posljednjih jedanaest reljefa već šezdesetpetogodišnjeg Meštrovića, koji u krugu katoličkog sirakuškog sveučilišta više nije imao ni osobnih, ni društvenih, a ni likovnih poticaja kao ranije, nastaje u ustrajnom neumornom radu, ali bez sumnje u rutinskom radu vještog starog majstora. Kompozicijski, stilski i likovno svi su do monotonije jednolični; neki gotovo crtački linearni s vrlo plitkom reljefnošću, poput reljefa *Uzašašće*, veće visine. Kompozicijski bismo među njima mogli istaknuti veliki dugi reljef *Posljednje večere*, a posebno onaj *Krštenja Kristova*, kao likovno kvalitetni pendant nešto ranijem reljefu *Krštenja Kristova*, naglašenih vertikala sv. Ivana i Krista.

Stilske, a i likovne, oscilacije u dvadesetosam reljefa splitske crkvice u Kašteletu očite su, od istaknutih remek-djela reljefne skulpture, do rutinskih radova vješte kompozicije i suverene obrade drva. Pri razgledanju toga ciklusa nužno je uzeti u obzir te likovne razlike i svratiti pozornost prvenstveno na ona remek-djela ne samo naše, nego i opće skulpture.

Međutim, i sve reljefe zajedno povezuje ne samo njihova visinska ujednačenost, zajednički materijal orahova drva, pa i osobni likovni Meštrovićev pečat, bez obzira na stilske promjene uvjetovane općim i njegovim osobnim razvitkom.

Unatoč čestom reproduciranju fotografija reljefa *Života Kristova*, o njima kao umjetničkim djelima jedva da je i pisano, a kada je i pisano, to je prvenstveno s religiozno-sadržajnog gledišta.

I njegova zapažena izložba reljefa u njujorškom Metropolitan museumu imala je istaknuti religiozno-politički biljeg, što je i sam autor naglasio u predgovoru kataloga:

“U mome je zavičaju sada režim koji religiju smatra suvišnim sujevjerjem, stoga nije vrijeme da moji reljefi tamo idu. Gdjegod oni išli oni će prenositi moju duboku namjeru da govore razumnom Čovjeku.” (6267).

Žarko Vidović je temeljnu kritiku Meštrovićevih reljefa u Kašteletu usmjerio na autorovo nepoštovanje prirodne strukture drva (s kojim se izborom po likovnoj vrijednosti ne mogu složiti):

“Ti reljefi u kapeli su raznolike vrijednosti: od shematskih ornamentalnih (kao Gospa sa anđelima, Propovijed na gori, Isus među mudracima, Istjerivanje iz hrama i dr.) do istinski vedro i lirski modeliranih (kao Isus i Samarićanka, gdje figura djevojke vrlo mnogo podsjeća na reljef Žena s lautom ili Žena s harfom na Mejama, pa reljef Noli me tangere, figure magaraca u Cvijetima itd.). Kod onih prvih reljefa, ornamentalno-linearnih i crtački tretiranih, s mehanički hladnom obradom, pada u oči da je insistiranje na figuralnom motivu i opisu sadržaja samo smetalo istinski dekorativnom oživljavanju površine drva, jer je potez koji prati obrise figura na taj način samo bio odvraćen od praćenja i korištenja stvarne strukture drva čije linije ‘idu svojim putem’, nezavisno od onog kojim ‘idu’ karakterne linije figure. Stoga je za dekorativnu obradu površine spomenuto insistiranje na sadržaju, na realnom liku, samo smetnja i - kad se drvo već obrađuje linearno i ornamentalno - onda bi trebalo iz te linearnosti izvući sve prirodne efekte (tj. zaista ‘pratiti rast drveta’, kako sam Meštrović kaže). U tome je razlika od reljefa u glini, u kojoj se linearni efekti postižu lako, bez obzira na sadržaj, zbog amorfnosti, mekoće i neotpora materijala. Za drvo, upravo zbog njegove strukture, pogodna je samo tema koja sadržaju ne diktira obvezne linije i koja može podčiniti spomenutoj strukturi i tijeku njezinih linija. Drvo dakle nije iskorištavano.

Sasvim drugačije stoji s reljefima na kojima figure nisu shvaćene ornamentalno, nego istinski plastično, gdje su modelirane blagim ispupčenjima i glatkim čistim i širokim ravninama, a ne linijom. Fina lirska vedrina modelacije tih reljefa uzdiže ih daleko iznad reljefa prve vrste, te nije potrebno da tu površinu, modelacijom oživljenu, oživljava sad linearna prirodna struktura drva koja bi samo smetala ili čak uništila tu mirnu modelaciju...” (50 [239-240]).

Sama crkvica *Sv. Križa*, nazvana tako po velikom *Raspelu* nad oltarom, koji je u njoj dobio ne samo najistaknutiji položaj, nego i odlično svjetlo stropnim prozorom nad njim, jednostavnog je oblika većine jednobrodnih crkvica u dalmatinskom krajoliku. Želeći joj dati što rustikalniji i tradicionalniji izgled, Meštrović nije žbukao njezine zidove građene od nevelikog sivog kamenja, a i krovište je iznutra ostavio otvorenim, bez stropa (koje je tek u posljednjoj obnovi zatvoreno). Iz istog razloga nije bio predvidio niti ikakvu umjetnu rasvjetu.

Prvotno je pred svetištem predvidio postaviti oltarsku pregradu kao na hrvatskim predromaničkim crkvicama, ali je od toga odustao jer bi središnji zabat pregrade sprečavao pogled na *Raspelo* nad oltarom. Čini se da je tu pregradu kasnije mislio postaviti u staroj malenoj crkvici *Gospe od Dobrog svita* u istočnom dijelu Kašteleta, ali je vjerojatno rat spriječio ostvarivanje te ideje, no i ta bi crkvica bila premalena za oltarnu pregradu sa četiri stupa, s kapitelima koji su već bili isklesani, a na kojima je na četiri njihove strane ponovio četiri portreta djece, po uzrastu najvjerojatnije vlastite djece.

Sudeći o cjelini *Kašteleta* (ili *Crikvina*, kako je Meštrović ustrajno zahtijevao da se zove, smatrajući taj naziv za položaj više crkava - u ovom slučaju dvije - a ne za ruševnu crkvu) možemo ga promatrati s dva gledišta. S gledišta zaštite kulturne baštine, Meštrovićeva pregradnja nije prihvatljiva jer je porušio markantnu pristupnu kulu, a zapadnim dogradnjama izmijenio izgled renesansnog utvrđenog ljetnikovca. Sa suvremenog umjetničkog gledišta, svojim je dogradnjama Meštrović stvorio jedan novi sklop građevina, među kojima njegova crkvica (obogaćena skulpturama u njoj) i dvorište okruženo trijemovima (obogaćeno velikom skulpturom *Autora Apokalipse*) predstavljaju zanimljivu, na tradiciji temeljenu, arhitekturu. Jedinstveni položaj Kašteleta nad morem, u južnjačkom florealnom okružju, pridonosi njegovoj slikovitosti i privlačnosti (9731).

O MEŠTROVIĆEVOJ MEĐURATNOJ ARHITEKTURI

Osim neostvarenog *Vidovdanskog hrama* Meštrović je svu svoju arhitekturu ostvario u međuratnom razdoblju. Tu možemo uključiti i *Njegošev mauzolej* na Lovćenu jer je, iako izveden za umjetnikova boravka u Americi, projektiran u duhu i obliku ranijih Meštrovićevih projekata.

To se doba poklapa s razdobljem tzv. funkcionalističke, kubističke ili moderne arhitekture u svijetu, iako ni art déco ni klasicizam nikada nisu potpuno iščezli.

Meštrović je uvijek bio sklon tradiciji, a o modernoj kao stilu u više se prigoda negativno izrazio. Stoga se najčešće njegova arhitektura tada - a često još i danas - smatrala eklektičnom, akademskom, nesuvremenom i nestvaralačkom, pa i epigonskom.

Vidjeli smo da je već uočavanje art décoa kao novog stila, a ne tek prirepka secesije, vrednovalo Meštrovićeva skulptorska i arhitektonska djela kao suvremena, a ne konzervativna.

Meštrovićev tradicionalizam došao je u sukob s tada suvremenim funkcionalizmom koji je kategorički odbacivao svako ne samo povijesno oponašanje, nego i svaku asocijaciju ili nadahnuće povijesnim stilovima i svaki ukras, bilo vanjski ili unutrašnji. Le Corbusier, prorok funkcionalističke arhitekture, propagirao je, više teoretskim napisima nego u vlastitoj praksi, “inženjersku estetiku”, a oblikovao je čiste geometrijske forme, što je u stvari bio izravni odraz kubističke estetike. [85] Osnovno načelo koje se suprotstavljalo ranijem shvaćanju arhitekture, proklamirao je već Auguste Peret, tj. da je „arhitektura umjetnost organiziranja prostora koji se izražava pomoću konstrukcije”. [86] Za ta se načela borio i Adolf Loos, potpuno isključivši umjetnički čimbenik iz arhitekture, a pogotovo ornamentalni ukras arhitekture, nazivajući svoj esej „Ornament i zločin”. [87]

Pogledamo li pak arhitektonska ostvarenja tih pobornika funkcionalističke arhitekture, vidimo da su oni najkreativniji među njima ipak unosili umjetničke elemente u najistaknutija svoja djela. Tako su kubični oblici Le Corbusierovih građevina ipak bili umjetnička oblikovanja, a crkva *Ronchamp* ili samostan *La Tourette*, pa čak i javne zgrade za Chandigarh, ipak su građevine s očitim individualnim, pa i spomeničkim obilježjem. [88]

Najradikalniji protivnik „originalne” i „slikovite” arhitekture Adolf Loos pisao je: „Arhitektura nije umjetnost. Samo jedan mali dio arhitekture pripada umjetnosti: grob i spomenik. Sve što služi nekoj svrsi mora biti isključeno iz carstva umjetnosti!” [89]

A arhitektura Ivana Meštrovića bila je uglavnom nadgrobna (mauzolej) i spomenička, pa se izuzimala čak i od Loosove kritike.

Sam je Meštrović imao - kao i njegov slovenski kolega arhitekt Plečnik - o funkcionalističkoj arhitekturi, u vrijeme njezina prodora tridesetih godina, negativno mišljenje, smatrajući je tek prolaznim stilom, poput minule secesije (4380 [12]).

Oni povjesničari umjetnosti (i ostali) koji su dvadesetih godina pisali o Meštrovićevoj arhitekturi, hvaleći je jednako kao i njegove skulpture, pisali su s gledišta predfunkcionalističke arhitekture, koja se još neko vrijeme nakon Prvog svjetskog rata razvijala u oblicima rješe posljednjih tragova secesije, a više u oblicima art déco stila, sa sklonošću prema povezanosti lokalnog i tradicionalnog s neodlučnim i tek djelomičnim

prihvaćanjem nekih načela novije funkcionalističke internacionalne arhitekture.

Tako je engleski likovni kritičar Kineton Parkes napisao dužu studiju "Ivan Meštrović skulptor-arhitekt", govoreći između ostaloga:

"Nikada nije bio akademičar; bio je, jest i uvijek će biti tradicionalan. Na njega je utjecala, njega je formirala tradicija zemlje, nipošto škole..." (2982 [369]).

Taj tradicionalizam, koji donekle možemo zvati i eklekticizmom (bez donedavnog pežorativnog značenja toga pojma), osnovna je značajka Meštrovićevih arhitektonskih zamisli i ostvarenja - uostalom kao i onih skulptorskih.

S gledišta funkcionalista - dakle do sedamdesetih godina, a često i dandanas - eklekticizam je izrazita „pojava nazadnjaštva", pa je s tog gledišta i Meštrovićeva arhitektura radikalno kritizirana. [90]

Međutim, funkcionalizam je bio prvi stil u povijesti arhitekture - od one antičke do suvremene - koji je naglo i potpuno prekinuo vezu sa svakom tradicijom i prema tome je iznimka u povijesti arhitekture.

„Mi smo prošlost uvijek promatrali kao nešto što nije mrtvo - pisao je S. Giedion - nego nešto što predstavlja neodvojivi dio naše egzistencije...

Stav prema prošlosti postaje stvaralački ako je arhitekt u stanju shvatiti njezin unutrašnji smisao. On se izvitoperi u opasnu zabavu kad čovjek samo pretura po njezinim oblicima..." [91]

Pogotovo u našem urbanom i ruralnom okolišu, nabijenom tradicionalnom arhitekturom svih stoljeća i stilova, više je nesklada i nereda unijela - i još uvijek ponegdje unosi - tzv. internacionalna funkcionalistička arhitektura, čak i od one koja je i beživotno oponašala neku tradicionalnu. Najsretnija su rješenja bila kada je arhitekt stvarao u suvremenom duhu našega stoljeća i za čovjeka našega vremena i kraja, a imao je osjećaja za tradicionalni kontinuitet. Radikalan i borben stav funkcionalista nanio je nepravdu Meštroviću arhitektu (jednako kao i Plečniku) i tek je najnovije vrijeme u svijetu potvrdilo i pozitivne elemente tradicionalizma, kao i mogućnost pluralizma stilskog izraza u suvremenoj arhitekturi. [92] O tome svjedoči i rehabilitacija Jožeta Plečnika i izložba njegovih projekata u Londonu. [93]

Ponovno su revalorizirana neka donedavno odbačena mišljenja istaknutih teoretičara i arhitekata, poput G. Sempera još 1845. godine. [94]

Rekao sam da su gotovo sva Meštrovićeva graditeljska ostvarenja spomeničkog (uglavnom grobno-spomeničkog) obilježja. Shvatljivo je da je u takvoj arhitekturi ideja čak i važnija od funkcije; odnosno da je funkcija tih građevina spomenička, a ne praktično-upotrebna. To nas dovodi do značajki ekspresionističke arhitekture koja je također, kao i ona eklektička, u vrijeme prevlasti funkcionalizma bila negirana. [95] Ne jednaka, ali umnogome srodna ekspresionističkoj, bila je i idealistička struja u novijoj arhitekturi. Njezini autori „... slično platonskim idealistima, teže da dovedu svoje građevine do savršenstva, kao da su one izraz sveopćeg kozmičkog poretka". [96] I ta je struja bila jednako kritizirana i odbačena. U Meštrovićevim mauzolejima pak srećemo mnogo od takvih idealističkih kozmičkih težnji k savršenstvu i općoj harmoniji (koje su se ideje često dodirivale - iako ne poistovjećivale - s onima religioznima). To nam osobito potvrđuje idealistički Meštrovićev pristup *Račićevom mauzoleju* u Cavtatu.

Kipar Meštrović je na svoju arhitekturu, shvatljivo, gledao prvenstveno kao na građevinu na kojoj će i u kojoj će najbolje doći do izražaja njegova skulptura. Po Ž. Vidoviću to je bio osnovni zadatak takve arhitekture. Ali Meštrović je i na vanjski volumen arhitekture gledao kao na samostalnu skulpturu što je, po istom kritičaru, bilo negativno (50 [152]).

Srpski književnik i povjesničar umjetnosti Milan Kašanin kritički je kasnije ocjenjivao Meštrovića arhitekta :

„Vjerujući da nije manje obdaren za arhitekturu nego za kiparstvo, Meštrović je od mladosti volio projektirati građevine. Ne čini se da je oba posla vršio s istim uspjehom. Vidovdanski hram, Račićev mauzolej u Cavtatu i obiteljski u Otavicama, Grob neznanog junaka na Avali, Umjetnički paviljon u Zagrebu, umjetnikova vila u Splitu i Njegoševa kapela na Lovćenu uvijek će izazivati poštovanje njegovih ambicija, ali se neće ubrajati ni u moderna ni u ingeniozna arhitektonska rješenja. Vidovdanski hram je travestirana splitska katedrala, i još najoriginalnije bi na njemu bile karijatide da nisu popete na visinu na kojoj se ne vide. Grob neznanog junaka na Avali nije banalan ni konvencionalan u usporedbi sa sličnim spomenicima u drugim zemljama, ali je isto toliko u neskladu s okolinom koliko sa svojom namjenom. Mračni Račićev mauzolej u Cavtatu i tamnička Njegoševa kapela na Lovćenu, opterećeni sjećanjima na grobnice u Egiptu, jednako su u suprotnosti s našom arhitektonskom tradicijom i suvremenom arhitekturom u svijetu. Suprotno onome što je sam mislio i u što se vjerovalo, da su originalni i moderni, Meštrovićevi arhitektonski pokušaji su eklektični i anakronični." (8452 [165]).

Meštrović zaista nije imao mnogo osjećaja za arhitekturu shvaćenu kao oblikovanje prostora, nego kao oblikovanje volumena. Izvana je takva građevina bila spomenik za sebe, a iznutra prostor organiziran za smišljeni smještaj i raspored skulptura.

Moramo pak imati na umu da Meštrović nije nikada svoju arhitekturu smještao u neki neodređeni prostor, nego ju je smišljeno i stvaralački uklapao u prirodni ili urbani okoliš (čak gradeći ili pregrađujući taj okoliš). Stoga je i vanjski spomenički (rekli bismo skulptorski) karakter bio od bitne važnosti (A. Deanović, 7071 [9-10]).

Druga, umnogome opravdana, kritika Meštrovićeve arhitekture jest u često prevladavajućoj racionalnosti provedbe ideje takvog spomenika (Ž. Vidović, 50 [152]). Ima u njegovim mauzolejima (kao i u ranijem *Vidovdanskom hramu*) zaista skulptura koje su srasle s tim interijerima, radi kojih kao da je cijeli interijer i koncipiran. Ali njih prate i one sporedne dekorativne skulpture koje su nastale ne u prvotnoj stvaralačkoj zamisli, nego da bi se upotpunila i zaokružila građevno-skulptorska ideja. To su one bezlične sfinge u *Vidovdanskom hramu*, ili neki anđeli i slične manje nadahnute skulpture u *Račićevu* ili u *Meštrovićevu mauzoleju*.

U Meštroviću su se često borile stvaralačka intuicija i spekulativna idejna racionalnost. Kada bi druga komponenta prevladala, onda bi to bilo štetno po sami spomenik.

Racionalni element Meštrovićeve arhitekture je njezina dosljedna i prenaglašena simetričnost kao osnovno načelo klasične arhitekture.

Ustrajna je i beskompromisna njegova odbojnost prema suvremenim građevnim materijalima, kao što je armirani beton, i dosljedna primjena kamena kao tradicionalnog, plemenitog i trajnog materijala. U odnosu na prevladavanje betona

u suvremenom graditeljstvu ta bi težnja imala znatno opravdanje (osobito u spomeničkoj arhitekturi koja nema vremenski ograničenu svrhu, nego trajnu, gotovo vječnu), kada neke od Meštrovićevih građevina ne bi bile građene od armiranog betona, a zatim samo oblagane plemenitijim i trajnijim materijalom kamena (osim mauzoleja na Avali gdje je vidljivo slaganje čistih golemih granitnih blokova).

Radikalna kritika Meštrovićeve arhitekture u cjelini donekle je bila shvatljiva u razdoblju funkcionalističke arhitekture koja je suvereno i monopolistički dominirala između dva rata i prva dva desetljeća nakon Drugog rata. Međutim, kada su sve više počele izlaziti na vidjelo i njezine negativne strane (nekreativnost, neindividualnost, monotonija, dehumaniziranost, potrošnost, neusklađenost s tradicionalnim urbanim i prirodnim okolišem i dr.), počelo se i na tradicionalne elemente u suvremenoj arhitekturi drugačije gledati, prihvaćajući eklekticizam kao kreativni, a ne tek akademski i imitatorski stil. [97]

Arhitektura prestaje biti tek funkcionalni prostor, nego se naglašava i njezina plastična vrijednost. [98] Vidimo to u kasnim ostvarenjima Le Corbusiera (*Ronchamp*, *La Tourette*), u *Gammage Memorial Auditoriumu* F. L. Wrighta u Tempeu (Arizona), u *Operi* u Sydneyu Kenza Tangea, *Lincolnovom kulturnom centru*, u zgradi *Narodne skupštine* Louisa Kahna u Daki (Bangladeš), a pogotovo u arhitekturi „akademskih platoničara" L. Martina, C. St. John Wilsona, P. Hodgkinsona i dr. [99]

Arhitektura postaje ponovno i komunikacija, dobivajući tako odbačena semantička značenja, posebno simboliku.

Sve to pridonosi revalorizaciji i Meštrovićeve arhitekture. Dapače, eklektički spomenički, semantički i simbolički (da ne kažemo i scenografski) elementi njegove arhitekture (pogotovo spomeničke) premašeni su u suvremenoj postmodernoj arhitekturi do pretjeranosti, pa su te značajke Meštrovićeve arhitekture u odnosu prema posljednjoj vrlo blage i sve manje podložne kritici, a sve više vrednovane i cijenjene. [100]

Građevina *Meštrovićeva mauzoleja* u Otavicama i *Umjetnički paviljon* u Zagrebu pouzdano ostaju antologijska djela hrvatske novije arhitekture (9727 [184-188]).

Svakako moramo razlikovati rane i kasnije Meštrovićeve projekte arhitekture. Nacrte, i to detaljne, s tlocrtima, presjecima i sl. za *Vidovdanski hram* i *Račićev mauzolej* izvodio je Meštrović crtajući ih sam kvalitetno, i sa crtačkog i graditeljskog gledišta (123; 9727). Sve kasnije njegove osnove za arhitekturu sastoje se tek od skica, često na usputnim komadićima papira, uglavnom u perspektivnim zabilješkama, a dalje su ih, prema njegovim osnovnim i potanjim sugestijama i savjetima (123) razrađivali profesionalni arhitekti, najčešće Harold Bilinić, zatim Lavoslav Horvat i rjeđe još neki. Moramo priznati da te njegove skice nemaju istaknutiju ni crtaću ni graditeljsku kvalitetu kao oni rani njegovi nacrti.

Već sam spominjao Meštrovićev utjecaj na naše suvremene, a donekle i inozemne, umjetnike, posebno na kipare. Još mlad u Beču, pa i svojim skulpturama nastalima u Parizu, dakle simbolično-realističkim i secesijskim stilom, utjecao je Meštrović na svoje bečke kolege Antona Hannaka, Alfreda Hrdlički, Gustinusa Ambrosija i Fritza Wotrubu (9697; 9708; 9719; 9760; 9828; 9841). I Dieter Ronte, ravnatelj Muzeja moderne umjetnosti Beču, u kojemu je priređena velika retrospektiva Meštrovićevih radova 1987. godine, govorio je o tom Meštrovićevom utjecaju na bečke kipare u početku 20. stoljeća (9791). Meštrovićevi bečki radovi naročito su utjecali na rano stvaralaštvo slovačkog kipara Jána Konioreka (1878-1952). [101]

Međutim, osobito je presudan utjecaj na suvremene kipare izvršila Meštrovićeva herojsko-secesijski stilizirana plastika, pogotovo na *Rimskoj izložbi* 1911. god.

Shvatljivo je da je najizravnije utjecala na Tomu Rosandića, koji je nakon Meštrovićeva odlaska u Pariz, u njegovom bečkom atelijeru klesao skulpture *Kosovskog ciklusa*, što mu ih je slao iz Pariza.

Možda je najpresudniji utjecaj Meštrovićeva secesija kosovskih junaka izvršila na Branka Deškovića (1893-1929), koji je uoči rata u Parizu napustio rad na realističko-impresionističkim životinjskim skulpturama i prihvatio Meštrovićevu monumentalnu secesijsku stilizaciju, uvjeren da će u tom stilu bolje ostvariti svoje rodoljubne sadržaje (8594 [62-75]).

Drugi splitski kipar, Marin Studin (1895-1960), prve je radove izvodio u meštrovićevskoj secesijskoj stilizaciji (*Melodija*), a tek se radeći u Bourdelleovom atelijeru u Parizu 1921-1922. oslobodio tog utjecaja. Studinovi radovi na njegovoj prvoj izložbi 1919. bili su odraz Meštrovićeve skulpture.

I Dujam Penić (1890-1946), također splitski kipar, u ranijim je radovima slijedio Meštrovićevu secesiju, iako više lirskih nego herojskih tema, ali je se zatim oslobodio (8719 [57, 62]).

Kipar Frane Cota (1898-1951) jednako je u početku djelovao pod utjecajem bečke i Meštrovićeve secesijske skulpture, a zatim se priklonio realističkoj. Također Juraj Škarpa (1881-1951).

Spomenimo da je najdosljednije, i nakon rata, oponašao Meštrovićevu secesijsku radikalnu stilizaciju hvarski kipar, ujedno klesar, Šimun Dujmović (1887-1968), koji je kasnije radio u Meštrovićevom atelijeru.

Poseban je slučaj splitskog samoukog kipara Petra Mitrovića (1886-1949). On se vrlo rano, u krugu splitskih umjetnika pred Prvi svjetski rat, istaknuo kao zapaženi slikar karikaturist, a pod starije dane prihvatio se rada na reljefima u drvu, ali u najeklektičnijem, davno iščezlom Meštrovićevom secesijskom stilu.[102]

Nakon Prvog svjetskog rata i potpunim gašenjem secesijskog stila, djelovao je i nadalje Ivan Meštrović na mlađe hrvatske kipare, donekle art déco stilom, zatim realističkim, onima s težnjama monumentalizaciji, kao i onima s intimnim, klasičnim i renesansnim nadahnućem. Taj je utjecaj bio osobito izravan na zagrebačkoj Umjetničkoj akademiji, na kojoj je Meštrović u razdoblju između dva rata predavao i gdje su mu, čak neki studenti, posebno oni specijalke, pomagali u klesanju njegovih skulptura.

„Njegova izuzetno snažna volja i neiscrpna moć stvaranja ostavili su vidnog traga na koncepcijama i načinu rada mladih ljudi koji su se formirali u njegovoj školi. Čitava jedna generacija hrvatskih kipara izišla je iz njegove radionice i primila njegova skulptorska shvaćanja. To nisu samo valjani učenici, nego i dobri umjetnici; koliko slični, toliko različni od njega, oni su dali ne mali broj izvrsnih skulptura. To što u jugoslavenskoj umjetnosti nikad nije bilo više talenata nego u Meštrovićevo vrijeme, njegova ličnost, kao podstrek, nije bila od malog značaja. Između dva svjetska rata, nije bilo atelijera, izložbe, natječaja, muzeja, umjetničke kronike i knjige, a da se nije govorilo, sa oduševljenjem ili ogorčenjem, o Ivanu Meštroviću. Njegov patos, retorika, težnja k monumentalnom i ekspresivnom, koliko su imali obožavaoce i sljedbenike, toliko su imali

protivnike. Meštrovićeve zasluge za bujan umjetnički život kod nas u trećem i četvrtom desetljeću ovog stoljeća nisu bile male," pisao je Milan Kašanin 1974. godine (8452 [166]).

Meštrovićev utjecaj na mlađe kipare isticali su u pregledima umjetnosti Ljubo Babić (6028 [235]), Miroslav Krleža (8521, I [109]), Milan Kašanin (8452 [166]), Božidar Gagro (10457 [565-566]). Taj je utjecaj nekim mladim kiparima pomagao, naročito u tehničkom pogledu, ali je neke usporio u vlastitome razvitku, pa su ga se dugo i teško oslobađali. Već je Vladimir Lunaček, u prikazu Meštrovićeve izložbe 1920. u Zagrebu, a zatim i *Proljetnog salona* 1925. upozoravao na opasnost slijeđenja Meštrovića "sadržinom i osjećajem", "stereotipnom formom", misleći pri tome na njegovu raniju secesijsku i tada aktualnu art déco stilizaciju (2459; 2533).

Pod nesumnjivim utjecajem Meštrovićeve skulpture dvadesetih godina bili su i njegovi učenici na Umjetničkoj akademiji, a kasnije i suradnici Antun Augustinčić (1900-1979) i Frano Kršinić (1897-1982), a najviše mladi Meštrovićevi učenici, a zatim i suradnici Ivo Lozica (1910-1943) i Andrija Krstulović (1912-1997). Utjecaj Meštrovićeve skulpture očit je i na ranijim radovima Grge Antunca (1906-1970) i Jeana Ivanovića (1889-1968).

Utjecaj Meštrovićeve međuratne skulpture odražavao se i na stvaralaštvu nekih kipara izvan Hrvatske.

Srpsko kiparstvo međuratnog razdoblja nije bilo stilski ni sadržajno vidno povezano s onim Meštrovićevim. Razlog tome je bio, s jedne strane, tada općenito prilično odbojan stav prema Meštroviću u Srbiji, a s druge mnogo uže veze srpskih umjetnika s Parizom i pariškom umjetnošću nego onih hrvatskih. Odjek Meštrovićeve skulpture možemo otkriti tek u radovima njegovog đaka sa zagrebačke Umjetničke akademije Radeta Stankovića. Slovenski su pak kipari bili nešto bliži Meštrovićevom duhu i stilu rada. Tako se Meštrovićevo stvaralaštvo vidno odrazilo na jednu fazu rada Lojza Dolinara (1893-1970); na Meštrovićevog studenta sa zagrebačke Akademije Borisa Kalina (1905-1975); na drugog studenta Meštrovićeve specijalke Františeka Smerdua (1908-1964), a samo donekle na Franceta i Tonu Kralja (1885-1960, 1900-1975); donekle i na Petra Lobodu (1894-1952).

Na inozemne kipare mogao je Meštrović donekle utjecati u neposrednom predratnom razdoblju rimske i londonske izložbe. Tako se u vezi s tim spominje talijanski kipar Eugenio Baronio, autor spomenika *Talijanskom borcu*, s odrazom skulptura *Kosovskog ciklusa* (9928 [97]). Mnogo su nam zanimljivija svjedočanstva Marija De Michelija i Tonka Maroevića da je istaknuti talijanski kipar, inače učenik A. Hildebranda, Arturo Martini (1889-1947) neko vrijeme u radu bio pod utjecajem Meštrovićeve skulpture. Sam je izjavio: "U vrijeme *Rimske secesije* radio sam nekoliko godina slijedeći Meštrovića." (9126; 9685 [4]). I drugi talijanski kipar Attilio Selva (1888) oponašao je Meštrovićeve skulpture, što se osobito vidi na *Spomeniku palim borcima* u Trstu (7765 [2204]).

Spomenimo da je "čitavo jedno razdoblje španjolskog kiparstva obilježeno Meštrovićevim genijem i to počevši od njegove velike izložbe u Barceloni, 1928." (Ž. Šimat) (79 [68]).

Među stranim umjetnicima spomenimo englesku kiparicu Katharinu Emmu Maltwood (1878-1961), rane generacije na prijelazu stoljeća, koja je bila oduševljena Meštrovićevom rodoljubnom secesijskom i religioznom postsecesijskom skulpturom. U njezinim radovima možemo naći žive odraze karijatida i anđela iz Meštrovićevih mauzoleja u Cavtatu i Otavicama. Inače je u secesijskim skulpturama bila bliža Franzu Metzneru, a kasnije Jacobu Epsteinu (8822 [26]).

*

Brojne skulpture što ih je Ivan Meštrović izvodio u kamenu, naročito one za *Vidovdanski hram*, mauzoleje u Cavtatu, na Avali, u Otavicama i na Lovćenu, nije mogao sam klesati, nego su mu u tome pomagali drugi kipari i klesari. Klesari bi obradili kamen u osnovnim obrisima, kipari bi ga oblikovali, a Meštrović bi najčešće "dao zadnju ruku", potpuno dovršio površinu skulpture. Od kipara ranije su surađivali Toma Rosandić, Dujam Penić i Frano Kršinić, a zatim studenti u njegovoj specijalki na Umjetničkoj akademiji, ili oni sa završenom Akademijom.

Toma Rosandić je klesao skulpture *Kosovskog ciklusa* pred Prvi svjetski rat.

Dujam Penić prenosio je u kamen 1910. neke secesijske vidovdanske skulpture, a u međuratnom razdoblju radio je na *Karijatidama* za *Spomenik neznanog junaka*, kao i na skulpturama *Torzo*, *U očaju* i 1937. na biskupijskoj *Bogorodici s djetetom*, koja je u ratu uništena, pa nova nije više izvedena u kamenu, nego je lijevana u bronci. Prema nekim podacima klesao je s Dujmom Penićem i *Povijest Hrvata.*

Frano Kršinić je dovršio rad na velikoj *Psihi*, koja je klesana u Italiji u Carrari, kao i još nekoliko Meštrovićevih skulptura u tamošnjem renomiranom mramoru. Kršinić je s drugim kiparima radio na reljefu *Sorbone* na *Spomeniku zahvalnosti Francuskoj*.

U klesanju reljefa *Sorbone* i *Vojnika* sudjelovao je i splitski kipar Marin Studin, ali Meštrović kasnije nije s njim htio surađivati iako je Studin oženio njegovu sestru.

I s Antunom Augustinčićem je u početku surađivao. Diplomirao je 1924. u Meštrovićevoj klasi, a zatim je studirao u Parizu. God. 1929. radio je za Meštrovića (VII. 1. 27), a 1930. klesao mu je *Vječno razapetog* za Otavice, *Djevojku sa harfom* za splitsku palaču.

I drugi kipar, Grga Antunac, koji je 1932. završio Meštrovićevu specijalku, a zatim 1932/33. studirao u Parizu, klesao je 1932-1935. u Meštrovićevu atelijeru (1937-1938) *Povijest Hrvata* (s Dujmom Penićem i bračkim klesarom P. Štambukom). Prije toga je klesao dvije *Karijatide* za Avalu; s Augustinčićem i Kršinićem reljef *Sorbone*, a s Augustinčićem i Studinom reljef *Vojnikâ* na spomeniku *Zahvalnosti Francuskoj*. Za mauzolej u Otavicama klesao je 1933. s Lozicom reljefe *Bogorodice* i *Anđela Navještenja*, *Duše pokojnice*, sam reljef *Sv. Mateja*, a od ostalih skulptura 1929. *Odmaranje*, 1930. *Majku i dijete* i *Ležeću ženu*.

Kipar Juraj Škarpa radio je 1922. u *Račićevom mauzoleju* u Cavtatu, a zatim se razišao s Meštrovićem.

Na istom je *Mauzoleju* klesao Meštrovićeve figure i slovenski kipar Svetoslav Mihael Peruzzi; također hvarski klesar i kipar Šimun Dujmović. Posljednji je obavljao pripremne radove na reljefima *Spomenika Zahvalnosti Francuskoj*, na karijatidama *Spomenika Neznanom junaku*, a posljednju je klesao *Gospu Petropoljsku* za Drniš.

Kao pomoćni kipari i klesari, pripremajući skulpture za konačnu obradu, djelovali su u radovima za *Mauzolej Račića* (1922) Zeferino Grassi i srpski kipar Živojin Lukić (reljef *Sv. Roka*), Lovro Roguljić, a za *Muzolej Meštrovića* u Otavicama (1933) M. Matijević (reljef *Sv. Luke*), Drago Orlandini (reljef *Sv. Marka Evanđelista*).

Pino Grassi, sin Zeferina Grassija, klesao je karijatide *Dalmatinku* i *Makedonku* za *Mauzolej* na Avali.

Na obradi kamena za gradnju *Mauzoleja* u Otavicama i *Umjetničkog paviljona* u Zagrebu radio je vrstan klesar Juraj Kačić Karlin, kao i brojni drugi bračka klesari, vješti tome zanatu.

Najbolji Meštrovićevi suradnici u obradi njegovih skulptura, čijim radom je bio najzadovoljniji, bili su Korčulanin Ivo Lozica, koji je nažalost rano strijeljan 1943, i Splićanin Andrija Krstulović, obojica njegovi studenti s Akademije.

Za Mauzolej u Otavicama punktirao je Lozica *Vječno raspetoga*, a u kamen ga je konačno prenio Augustinčić. S Antuncem je Lozica klesao 1933. za Otavice reljefe *Bogorodice Navještenja*, *Anđela Navještenja*, *Dušu pokojnice*, a sam reljef *Porođenja*. U trijemu splitske *Palače* klesao je Lozica 1930. zapadni reljef *Djevojke s lutnjom*. Lozica je aktivno sudjelovao u klesanju *Karijatida* za Avalu (1934-1938) u tvrdome granitu; također u granitu lik *Bratianua* (s Krstulovićem), a od ostalih skulptura *Sanjarenje*, *Portret Olge*, *Ležeću ženu* i *Majku koja zavjetuje dijete*.

Andrija Krstulović je bio najprisniji Meštrovićev suradnik, ujedno najdjelatniji. On se, žrtvujući vlastito stvaralaštvo, stilski gotovo poistovjetio s Meštrovićem, zbog čega ga je taj uvijek hvalio, imajući potpuno pouzdanje u njegov rad.

Krstulović je već 1932. klesao *Mrtvog Krista* i *Porođenje* za zagrebačku crkvu *Sv. Marka*, zatim, s ostalima, 1935-1936. *Karijatide* za Avalu, a 1937. *Krista Kralja* za pročelje crkve u Biskupiji. On je kesao i dvije *Karijatide* u blagovaonici *Palače* na Mejama, zatim 1939. nadgrobni spomenik *Ante Trumbića* u franjevačkom samostanu na splitskoj obali. S Lozicom je klesao granitni lik rumunjskog državnika *Bratianua*; zatim skulpturu *Mati i dijete*. Najobimniji i najzahtjevniji Krstulovićev rad bilo je potpuno njegovo klesanje goleme granitne skulpture *P. P. Njegoša* za Mauzolej na Lovćenu 1958, a prema umanjenom modelu što mu ga je Meštrović poslao iz Amerike ; zatim i dvije *Karijatide* za isti Mauzolej, također prema manjim modelima. Na tim skulpturama nije Meštrović, odsutan u Americi, mogao dati ni "zadnju ruku". U pripremnim radovima na tim skulpturama pomagao mu je već spomenuti Mihajlo Krstulović.

Navedimo na kraju da je rani Meštrovićev reljef *Anđela svirača*, iz 1920, u odustnosti Meštrovića i zauzetosti Krstulovića, u kamen prenio splitski kipar Radoslav Duhović; jednako i raniju skulpturu *Kosovskog ciklusa Udovice*, iz 1908. godine.

Znamo da je Meštrović neke svoje rane skulpture sam prenosio u kamen, od početnog do završnog rada. Nemamo podataka da li je i neke kasnije u potpunosti obradio, osim jednog manjeg reljefa *Bogorodice s djecom*.

Neke je modele slao u Carraru, gdje su, uz brojne klesare, na konačnoj obradi skulptura djelovali i vješti kipari. Tako su u Carrari potpuno prenesene u mramor njegove skulpture *Žena kraj mora* i *Bogorodica*, dok su u Carrari klesane, ali ih je Kršinić konačno dotjerao, velike skulpture *Psihe* i *Kontemplacije*.

Arhitekte koji su sudjelovali u konačnom projektiranju Meštrovićevih građevina, na temelju njegovih skica, već sam naveo; među njima najdjelatnijega Harolda Bilinića. Građevni poduzetnik s kojim je Meštrović surađivao na gradnjama u Otavicama, Umjetničkom paviljonu i Palači u Splitu bio je splitski poduzetnik Marin Marasović (10497). Na građevnim radovima Mauzoleja u Otavicama 1930. sudelovao je Emidio Mirković iz Pučišća.

Spomenimo da je pri modeliranju golemih spomenika *Grguru Ninskome* i *Indijancima* Meštroviću pomagao slovenski kipar Petar Loboda.

*

Pomanjkanje atelijera u ratnom izbjeglištvu prisililo ga je da izrađuje reljefe u drvu, što je radio sam, izravno, bez sadrenih modela, tek na temelju prethodnih crteža. Tada je i zavolio izravni rad u drvu, pa je hrastovo, ili češće orahovo, drvo rezao i oblikovao sve do starih godina, boreći se s tim tvrdim materijalom, najčešće velikih dimenzija.

Pišući 1925. o Meštroviću Englez Kineton Parkes veli, misleći prvenstveno na radove u Račićevu mauzoleju:

"Meštrović nije samo skulptor-arhitekt; on nije samo stvaralac, nego i radnik. On stvara svojim rukama baš kao i svojom glavom. On je zanatlija koji teše kamen, kleše mramor, reže drvo i sadru; nipošto se ne zadovoljava samom vještinom modeliranja kao toliki drugi skulptori. Veliki dio njegovih radova je modeliran, ali on reže u drvo sam sa strašću koja ga obilježava kao rođenoga skulptora. Među najfinije i najindividualnije radove ubrajaju se reljefi rezani u drvu kao što su Skidanje s križa, statue i grupe Anđeli u žalosti i Anđeli u radosti, koji su bili izloženi 1924. u londonskom Društvu lijepih umjetnosti." (2981; 2982 [373]).

Dobar poznavatelj Meštrovićeva stvaralaštva, njegov prijatelj Milan Marjanović, pisao je u dužem prikazu o Meštroviću da dosljedno sadržaju skulpture prelazi s jednog materijala na drugi. Bronza mu je bila prikladnija za glazbene motive, pa je zamijenila skulpture u drvu. (2964 [24]).

Meštrović je, modelirajući u glini, zamišljao skulpturu u konačnom materijalu, iako to nije mogao, iz raznih razloga, uvijek ostvariti, pa su neke skulpture klesane u kamenu i lijevane u bronci.

Autoru jednog talijanskog napisa, koji ga je 1942. posjetio u Splitu, rekao je: "Skulpturu treba zamisliti u određenom materijalu. Kamenu skulpturu mora se zamišljati i izvoditi u toj materiji, skulpturu za broncu, za drvo mora se zamišljati u bronci, u drvu." (6005).

Supruga Olga pričala je poslije njegove smrti, posjetivši Spllit 1967:

" - On se nikad ni u ruku nije ozlijedio. Imao je male bijele ruke, kao da nikad čekić nije uzeo, premda je radio i fizički teške poslove. Ivan Meštrović savršeno je poznavao anatomiju drveta, kamena i mramora, a isto tako i anatomiju ljudskog tijela...

- Vi ste rekli da je često fizički radio. Znači li to da je neobrađenu gromadu kamena isključivo sam obrađivao dok ne bi završio djelo?

- Djeca, prijatelji i ja uvjeravali smo ga da to napusti, da se više posveti konačnoj obradi materijala. Nekima je govorio da time dobiva kondiciju za višesatnu strpljivu obradu detalja. Druge je pak uvjeravao kako on vidi u tako neobrađenom kamenu ili drvu ideju koju unutarnjim okom razvija u viziju što je vanjskim okom pretvara u stvarnost. Ne znam što je od toga bilo točno. Možda jedno i drugo, premda mogu reći da je u nekim stvarima bio tvrdoglav.

...Nasuprot tome, satima je mogao stajati na ljestvama u hladnom i prostranom atelieru i raditi s hladnim i teškim metalnim predmetima.

- Sigurno je mnogo radio, sudeći po ostavštini?

- Kad bi mu donijeli kamenu ili drvenu gromadu, barem po nekoliko dana ne bih dolazila k njemu u atelier. Ako ponekad ne bi poslije nekoliko uzastopnih poziva htio doći na ručak ili na večeru, onda bih ga lično otišla zvati. Redovno sam ostajala iznenađena. Pred nama je stajao velik gotov rad i on je odmah pripremao podij za drugi posao...“ (7711).

Udovica je govorila o Meštrovu radu u američkom ateljeru, ali to se odnosilo i na njegov rad uopće: i u Beču, i u Parizu, u Rimu, u Zagrebu i Splitu.

BILJEŠKE KATALOGA RADOVA

1. Ukoliko vlasništvo nije navedeno, ono je nepoznato.

2. Dr. Niko Sadnikar mi je pisao 1971. u vezi s tim Meštrovićevim *Autoportretom*, između ostaloga:

"...Iznijet ću kako je došlo to djelo u Kamnik. Meštrović je bio već nakon 1900. godine na Akademiji u Beču i neko vreme je stanovao zajedno sa akadem. slikarom Gasparijem. Moj otac pok. Sadnikar onda veterinar u Kamniku bio je mecena Gaspariju i kao veterinar je višeputa službeno bio u Beču na usavršavanju. Takvom zgodom uvek je posećivao Gasparija i tako se upoznao i sa Meštrovićem. Moj otac je posetio i Meštrovićevu izložbu 1902. u Beču i pošto je već onda smatrao Meštrovića (za) velikog umjetnika koji pokazuje već kao mlad velike kvalitete, to je zamolio Gasparija neka proda nešto od izloženih predmeta iz izložbe. Gaspari ga je nagovorio, da je prodao autoportret i tako je 1903. god. došao taj portret u Kamnik..." (XVI. 1).

Mladi Meštrović, još brucoš na Umjetničkoj akademiji, izložio je nekoliko svojih prvenaca na dvije izložbe u Beču te 1902. godine. Vjerojatno se gornji spomen odnosi na XIV. izložbu društva "Secesije", a ne na đačku izložbu studenata Akademije iste godine.

3. U jednom novinskom članku 1987. navodi se da je odlučeno gipsani model *Tolstoja* odliti u bronci za izlaganje u Berlinu, Zürichu i Beču, jer je taj trošan za putovanje i izlaganje (9743), a u drugom se članku potvrđuje da su u Akademijinoj ljevaonici u Zagrebu odliveni, za te izložbe, skulpture *Timor Dei* i *Tolstoj* (9734). U katalozima berlinske, ciriške, bečke i milanske izložbe, međutim, navodi se da se izlažu gipsane skulpture. Vjerojatno su tekstovi katalogâ bili pripremljeni prije tih lijevanja, pa ih nisu predvidjeli.

4. Ćurčin u *Monografiji* (a po njemu i drugi: Barbić, Adamec, Musić) navode 1902. kao godinu nastanka. Iz Meštrovićevih pisama ocu pak znamo da je Olimpija umrla početkom 1903. godine.

5. Ćurčin 1919. i Adamecova 1984. navode godinu 1906, međutim sam Meštrović piše ocu ljeti 1903. da je ženu koja je rodila izložio te godine (X. 3. 6).

6. U pismu Vesni Barbić 1960. Meštrović veli da misli da je taj portret radio 1902. godine, ali pouzdani podaci iz sačuvane prepiske s Kršnjavijem utvrđuju 1904. godinu (VI. 1). I u londonskoj je *Monografiji* datiran 1904. god.

7. Podaci o grofu Harrachu: Narodni list, Zadar, XL/7, 23. I; 20. II; 16. III; 13. IV. 1901; XLII/12, 11. II; 18. II; 4. III; 14. III; 25; IV; 16. V. 1903; Jedinstvo, Split X/11, 6. II. 1903.

8. Zanimljivo je da Ružinu skulpturu u katalogu bečke izložbe 1905. naziva *Poprsje gospođice Ruže Meštrović*, dakle gospođicom, ali već prezimenom *Meštrović*, a ne Klein.

9. A. Adamec navodi *Antejevu desnicu* (190) i *Punctum interrogativum* (Studija ruke, 1905) kao dvije različite skulpture (654 [63, 64]). U popisu radova londonske Monografije 1919. navodi se samo jedna, *Hand enquiring*, nastala u Splitu 1906, a 1919. u posjedu u Splitu (10 [61]).

10. Česma *Izvor života* datirala se 1906. godine. Međutim, Božo Lovrić je spominje u napisu o Meštroviću u *Našem jedinstvu* već srpnja 1905. (827).

11. Ćurčin je u Monografiji 1919. navodi pod 1904. godinom, misleći pod tim prvu varijantu *Majčine brige*.

12. Datiranje ove skulpture je problematično. Na signaturi reljefa je 1905, a u popisu radova londonske Monografije je 1906. godina. Međutim, na izložbi Meštrovića i Krizmana 1904. u njihovom bečkom atelijeru navodi se i djelo *Djed i unuk* (768), ukoliko *Djed i unuk* nije bila prethodna skica za taj reljef, ili pak neka druga skulptura istog ili sličnog prizora. U jednom članku o najnovijim Meštrovićevim radovima spominje se 1906. god. (953).

13. U popisu Meštrovićevih radova u londonskoj *Monografiji* 1919. uz *Portrait of Mme T.* (br. 45) Meštrović je perom dopisao: *Trumbić*, a uz *Portrait of Mme K.* (br. 46) dopisao je: *Karaman* (10 [61]).

14. L. Schmeckebier navodi 1904. kao godinu nastanka, iako iz Meštrovićevih pisama vidimo da je umanjeni glineni model, koji je zatim uništio, načinio 1904, glineni model zdenca modelirao je 1905, a dovršio i lijevao u sadri tek 1906, kako i sam Meštrović navodi u popisu radova londonske *Monografije* 1919. god.

Schmeckebier pogrešno navodi i izlaganje u Beču 1904, umjesto 1906.

15. Za skulpture *Istarski ribar*, *Glava starca* i *Slijepi guslar* nije potpuno pouzdano na koje se djelo koji podatak i koja izložba odnose, jer se ista djela u katalozima izložbi i u ostalim izvorima navode pod različitim nazivima, a rijetka su popraćena i ilustracijama.

16. U katalogu zagrebačke izložbe 1915. skulptura je navedena kao dio *Vidovdanskog ciklusa*, a u popisu skulptura u londonskoj *Monografiji* 1919. nije.

17. L. Schmeckebier pogrešno pod br. 9 donosi sliku *Miloša Obilića*, umjesto *Srđe Zlopogleđe*, kako glasi legenda.

18. Od 5 karijatida nastalih 1908-1918. nije moguće za svaku sa sigurnošću utvrditi na koju se podaci u katalozima izložbi odnose.

19. Arthur Rössler uz reprodukciju te *Karijatide* pogrešno navodi da je od bazalta, dok se u vjerodostojnijoj *Monografiji* 1919. i u napisu Lea Planisciga 1910. uz istu reprodukciju veli da je od drva. Također nije pouzdano koje su skulpture *Vidovdanski fragmenti*, jer se za iste skulpture jednom to navodi, a zatim ne navodi.

20. *Glave junaka* nije moguće s potpunom sigurnošću identificirati u katalozima izložbi, jer se često iste navode pod različitim nazivima, a različite pod istim nazivom.

21. U katalogu londonske izložbe 1915. Meštrović je rukom dopisao: *Terracotta*.

22. Zbog pomanjkanja detaljnijih podataka nije pouzdano na koju se *Ruku I-III*. odnose navodi u katalozima izložbi, pa prema tome na kojim su izložbama koje *Ruke* izlagane, stoga su skulpture naznačene samo kao *Ruke* navedene na izložbama pod *Ruka I*.

23. Skulptura *Pastira* navedena je naknadnim rukopisom kao dio *Vidovdanskih fragmenata*, a tu je svrstava i Kosta Strajnić u monografiji o Meštroviću 1919. U londonskoj Monografiji 1919. nije navedena kao *Vidovdanski fragment*, kojemu po sadržaju ni ne pripada. Londonska *Monografija* razlikuje dvije skulpture, *Mladog pastira* (1908) i *Studiju za pastira* (1909), ali se one među sačuvanima ne mogu razlikovati. Odijelio sam ih u katalogu tek prema nazivima pod kojima se navode. U pri-

log dvije skulpture svjedoči što se u londonskoj *Monografiji Pastir* navodi pod 1908. godinu, a *Studija pastira* 1909, a da je istovjetna bilo bi obratno. Međutim, Meštrovićevi (Ćurčinovi) podaci o godinama nastanka nisu uvijek pouzdani.

24. Zagrebački *Obzor* obavijestio je da je u Rimu otkupljena skulptura bila u bronci, dok je u popisu Meštrovićevih radova u londonskoj *Monografiji* navedena u mramoru.

25. U popisu Meštrovićevih radova u londonskoj Monografiji 1919. ne navodi se skulptura *Frulaša*. Navedena skulptura *Pastira dječaka sa frulom* je druga, iz 1913. godine. Nije nam poznato ni da je izlagana u vrijeme nastanka, osim ako nije bila pod nazivom *Pastira*.

26. U katalogu izložbe u New Yorku 1925. navedena je godina izvedbe djela 1907, ali u pouzdanijoj londonskoj *Monografiji* 1908.

27. U londonskoj je *Monografiji* godina 1907, ali je uz potpis na skulpturi 1908. godina. U istom popisu stoji da je primjerak skulpture u Pragu u bronci, ali je poprsje koje je iz Praga dospjelo u Galeriju Meštrović bilo u sadri. Vjerojatno je Meštrović 1908. ostavio Bukovcu sadreni model, kojega je taj dao odliti u broncu, a ambasador J. Petrić je od slikarevih nasljednika nabavio izvorni sadreni model.

28. Skulptura *Glava vojnika I.* i *II*. u nekim se popisima i katalozima nazivaju *Ranjenim borcem* i sl., pa ih nije moguće s pouzdanjem odijeliti od *Ranjenog junaka*.

29. U popisu radova u *Monografiji* 1919. Meštrović (Ćurčin) navodi god. izrade 1908, ali je na skulpturi uz njegovu signaturu urezana godina 1909, a i na ranoj fotografiji skulpture iz Beča Meštrović je rad datirao 1909. godinom.

30. Meštrovićevim rukopisom u katalogu dopisano: *Milčinović*.

31. Dvije brončane vaze s plesačicama, s uskim grlom, nudio je 1961. inž. Zvonimir Bezić, Beč, Galeriji Meštrović. Vjerojatno rasprodaja iz posjeda obitelji Wittgenstein. Obje je kupio dr. Branko Jelić (I. 25; 7299 [492]).

32. Na svom primjerku kataloga izložbe u Beču 1910. Meštrovićje dopisao "Toplica Milan". (Atelijer Meštrović, Zagreb).

32a. U sporu s Vladom o Meštrovićevim skulpturama *Kosovskog ciklusa* spominje se u popisu djela da se velika skulptura *Kraljevića Marka* 1923. nalazila "u domovini, u Splitu", što je vjerojatno pogrešan podatak, jer je ona, koliko nam je poznato, već bila uništena u Zagrebu.

33. U londonskoj *Monografiji* 1919. datirano Rim 1911, što je najpouzdanije. U katalogu izložbe "Medulića" 1962. u Zagrebu 1908, a u katalogu izložbe 1978. u Beogradu 1912. god.

34. Studija za *Krilati lik* na izložbi u Münchenu 1935. imala je 75 x 20 x 18 cm, pa se ne zna radi li se o istoj ili drugoj varijanti splitske skulpture.

35. U katalogu beogradske izložbe Ivana Meštrovića pogrešno se navodi 1926. godina, dok ni sama secesijska stilizacija ne može odgovarati toj godini.

35a. Budući da postoje dva mramorna reljefa istog sadržaja i naziva *Plesačica*, iz 1911. i 1912, nije uvijek moguće sa sigurnošću utvrditi koji se navodi u katalozima izložbi ili spominje u napisima.

36. N. Rusić: Novija likovna umjetnost Knina i Kninske krajine. Diplomski rad, Knin 1987/88, str. 14-17. (Umjetnička akademija, Split).

37. U londonskoj *Monografiji* 1913, u katalogu njujorške izložbe 1912, na poleđini rane fotografije iz Beča 1912.

38. Maketu *Vidovdanskog hrama*, u Kruševcu, nisam vidio ni mjerio, ali su mjere koje se navode različite, i za predviđeni hram i za maketu nepouzdane. Svakako je pretjeran podatak M. Krumpf da je maketa "prema usmenoj obavijesti" dugačka oko 7 m (9615 [133]). Tako dugu maketu bilo bi gotovo nemoguće prenositi čak do Amerike.

K. Strajnić u jednom napisu 1914. navodi da je maketa, izložena 1913. u Beogradu, bila preko 5 m duga, a preko 2 m visoka.

M. Marjanović u dva napisa navodi dužinu predviđenog Hrama "preko 200 m", a visinu tornja "preko 100 m" i "oko 120 m" (3 [22]; 3468 [337]). U napisu u *Hrvatskoj prosvjeti* 1914. navodi se samo visina Hrama, odnosno zvonika, 100 m (1906 [58]). Omjer dužine, širine i visine Hrama na Meštrovićevim nacrtima iznosi 2 : 1,4 : 1. Prema tome možemo pretpostaviti da je Hram morao imati dužinu oko 220 m, širinu oko 155 m, a visinu (tornja) oko 110 m. Budući da je maketa Hrama rađena u omjeru 1 : 50, ona je duga oko 440 cm, široka oko 310 cm, a visoka oko 220 cm.

39. Nije pouzdano o čemu se radi u Meštrovićevom spomenu *Baze za fontanu u Beogradu* u londonskoj *Monografiji* 1919. Vjerojatno o malenom modelu-projektu postolja sa četiri lava i bazenom nad njima. U *Monografiji* se spominje da je ta *Baza* izrađena 1913. za kraćeg boravka u Otavicama, a da se tada, 1919, nalazila u Beogradu. Možda Meštrović tada, neposredno nakon rata, u Londonu, nije ni znao da su kamen pripremljen za tu fontanu Nijemci odnijeli i od njega podigli spomenik palima na Banovom brdu kod Beograda (10 [64, br. 172]). Za crteže za fontanu u Beogradu u Atelijeru Meštrović u Zagrebu nije pouzdano da je izveo sam Meštrović. Arh. Veseljko Zorić je 1988. precrtao jedan crtež fontane, što je objavljeno u *Politici* (9954). dobar poznavatelj Meštrovićava rada Kosta Strajnić pisao je u ranijoj monografiji o Meštroviću, 1919, da je Meštrović 1913. donio u Beograd "gotov model" (9 [24]).

40. Uz potpis na skulpturi je godina 1914, a u popisu radova u londonskoj Monografiji 1913. Valjda je modelirana 1913, a dovršena i lijevana 1914.

41. Nije moguće da sigurnošću odrediti na kojim su izložbama izlagane pojedine skulpture od desetak motiva *Pietà*, nastalih od 1913-1917.

42. Meštrović je u razdoblju od 1913-1918. u inozemstvu izradio oko 15 skulptura s motivom *Bogorodice i djeteta*. Budući da u katalozima izložaba često nisu navedeni detaljniji podaci (veličine, materijali, vlasnici) mnoga djela nije moguće identificirati, pa onima koje nisam mogao uvrstiti u katalog djela navodim zajedno izvore podataka: 42 [27, br. 102], drvo, vl. P. Meštrović; 507 [br. 68]; 509 [20, br. 79], sadra, London 1915; 513 [25, br. 113], Brington 1919; 515 [br. 11, 12, 16, 27], drvo, bronca, Zagreb 1920; 520 [5, br. 21], drvo, Pariz 1933; 539 [12, br. 103], drvo, London 1924; 561 [br. 33, 37, 43], drvo, bronca, New York 1947; 562; 569 [br. 1]; 606 [br. 100, 101], Zagreb 1974; 622 [28]; 670 [104]. U nekim su katalozima izložaba i galerija pogrešne godine nastanka 1920, 1927, dok je pouzdana godina 1917. navedena u londonskoj *Monografiji*, a nema dokaza da bi se radilo o dvije ili više reljefa jednakog naziva, iako postoji još jedan drveni reljef *Bogorodice s djetetom i dva anđela*, također rani.

43.Popis djela u londonskoj *Monografiji* navodi da je poprsje Felicea Carene Meštrović izradio 1914. u Rimu, dok ga Helena Baldasar povezuje s njegovim posjetom slikaru u Anticoli Corradu. Možda je Meštrović zaista ranije u Rimu portretirao Carenu, a kasnije ga posjetio u tome mjestancu, kamo je Carena, boraveći, prenio skulpturu i ostavio je mjesnom muzeju.

Prema podatku Vesne Barbić skulptura je u Olevanu Romanu u bronci (XXI. 1).

44. Meštrović-Ćurčin u popisu radova u londonskoj *Monografiji* navode da je skulptura nastala 1914. u Olevanu, kako ju je Meštrović i potpisao. Međutim, nije nam poznato da je te godine Meštrović ljetovao u Olevanu, nego 1911, kada piše ocu da je tu došao izraditi dvije "glave" (X. 3. 29). U Olevanu će biti opet 1918. god. Ali, pošto autorova signatura na skulpturi bilježi i mjesto izrade, Olevano, i godinu 1914, zacijelo je Meštrović i te godine, uoči rata, bio u posjetu Signorellijevima u Olevanu.

45. U katalogu izložbe u New Yorku 1924. vjerojatno je pogrešno navedena godina 1913. umjesto 1914, jer druga brončana *Glava Krista* nije poznata.U popisu radova londonske *Monografije* 1919. ne spominje se ta skulptura.

46. U londonskoj *Monografiji* 1913. godina, a u signaturi na reljefu 1914.

47. Podatak da se sadreni model nalazi u londonskoj Tate Gallery (86 [prilog]) vjerojatno je pogrešan, jer se u izvještaju Tate Gallery Meštroviću 1954. god. među njegovim skulpturama u Galeriji ne navodi i to djelo (XIX. 1, 2).

48. Sva četiri navedena poprsja razlikuju se u obradi donje polovine poprsja. (Reprodukcije: 10 [sl. XLV]; 599 [br. 26]; 620 [sl. 17]).

49. Meštrović je od 1915. do kraja života, koliko nam je poznato, izradio preko 20 skulptura Mojsija, od malih skica do nadnaravnih statua i poprsja. Stoga se neke iste skulpture, bez dovoljno pouzdanih podataka, mogu u katalogu i ponavljati.

50. U katalogu izložbe u Parizu 1933. i u američkoj monografiji 1959. navodi se godina izrade 1917, a u katalogu izložbe u Pragu 1933. mjesto i godina izrade Ženeva 1917. (543 [br. 14]; 544 [br. 14]). Međutim, Meštrović je 1917. već bio u Cannesu. Možda je tu 1917. dovršio skulpturu rađenu 1916. u Ženevi. U popisu djela u londonskoj *Monografiji* 1919, najpouzdanijoj za te rane Meštrovićeve radove, navodi se Ženeva 1916. (10 [65, br. 231]).

51. Na štitu je godina 1917, vjerojatno kada je štit morao biti predan prestolonasljedniku, ali je izrađen 1916, kada je Meštrović kraće vrijeme boravio u švicarskom Leysinu.

52. Pogrešno je navođena kao *Djevojka s violinom*.

53. U *Monografiji* 1933. navedeno je da je taj drveni reljef ostao u Pragu nakon izložbe 1933. Nakon toga je ipak vraćen Meštroviću u Zagreb.

U katalogu izložbe u New Yorku 1924. naveden je i pod nazivom *Žena svira gitaru* (*Girl playing Guitar*), a u katalozima izložaba u Parizu 1933. i Münchenu, Berlinu i Beču 1935. pod nazivom *Djevojka s violinom* (*Mädchen mit der Geige*).

Više skulptura s temom žene ili djevojke s lutnjom, tada izvedenih, onemogućava da se pojedinačno prepoznaju u katalozima izložaba. Njihove su mjere također u raznim inventarima, monografijama i katalozima neujednačene.

Neodređene skulpture s tim motivom izlagane su na izložbama u Parizu 1919, Londonu 1924, Montevideu 1928, Beogradu 1930, Londonu 1930, 1931, Zagrebu 1932, Bruxellesu 1932, Parizu 1933, Pragu 1933, Zagrebu 1974, 1991.

Te se skulpture spominju u monografijama i katalozima izložaba: 10 [br. 15]; 514 [17, br. 40]; 520 [5, br. 2, 5]; 531 [br. 15]; 534 [br. 213]; 536 [14]; 539 [11]; 540 [22]; 541 [br. 24]; 543 [br. 12]; 545 [23]; 606 [br. 92, 98]; 670 [104].

54. Polulik ili čitav lik *Žene u molitvi* ili *Djevojke u molitvi* nije moguće s pouzdanošću identificirati, jer je u monografijama i u katalozima izložaba često ista skulptura različito nazivana, a često su različite skulpture jednako nazivane.

U monografiji *Religiozna umjetnost* (1944), isti je motiv polulika različito obrađen (40 [br. 29, 31]).

55. U katalogu izložbe u Pragu 1933. kao mjesto nastanka navedena je Ženeva 1917. (543 [br. 8]). I u Meštrovićevu pismu Tate Gallery 1954. veli da je skulpturu izradio u Ženevi (XIX. 2).

56. Pogrešno "Bogoslov".

57. Gđa Ivanka Mitrović-Kosor, u interviewu sarajevskom *Svijetu* veli da je Meštrović načinio njezino poprsje 1917, a ne 1918. godine.

58. U londonskoj *Monografiji* navedeno je Pariz 1918, u katalogu izložbe u Pragu Cannes 1917. U katalogu izložbe u Londonu 1919. navedeno je da je skulptura nedovršena. Vjerojatno je zatim dovršena.

59. U Katalogu Galerije Meštrović u Splitu 1998. navedena je uz *Daleke akorde* godina nastanka 1919, što nije vjerojatno, jer je Meštrović u *Monografiji* 1919. (a pripremljenoj vjerojatno već 1918, jer ni jednu skulpturu iz 1919. ne spominje) navodi s godinom 1918.

60. Brojne *Djevojke s lutnjom* (*gitarom*) nije moguće sve identificirati na temelju oskudnih popratnih podataka na izložbama. Nije pouzdano na koje se skulpture s motivom *Djevojke s lutnjom* odnose izlošci na izložbama 1924. u New Yorku (521 [br. 91]), 1931. u Londonu (539 [11, br. 87]), 1932. u Bruxellesu (540 [br. 206]), 1932. u Zagrebu (541 [br. 23, 24]), 1933. u Pragu (543 [br. 46, 47]), 1933. u Beču (548 [br. 8]) i Münchenu (550 [br. 31, 32]), 1978. u Velenju (623 [br. 11]), 1983. u Zagrebu (637 [br. 19]), u privremenom postavu Meštrovićeve galerije u Zagrebu 1934-1937 (674 [br. 31, 32]), kao ni neke skulpture u Galeriji Meštrović u Splitu.

61. Meštrović u *Monografiji* 1919. navodi nastanak mramorne glave *Mojsija* Rim 1918, što je najvjerodostojnije, iako se na više mjesta navodi Rim 1915. (596, 595, 596, 615, 616).

62. U katalogu njujorške izložbe 1924. navedena je godina sadrene statue 1923, a u potpisu na skulpturi datum 16. II. 1921.

63. Podaci za ovu studiju različiti su. U katalozima izložaba u Zagrebu 1983, Berlinu, Zürichu, Beču 1987, Moskvi, Lenjingradu i Kijevu 1989. navodi se godina nastanka 1921. i mjere 47 x 24 x 24 cm, a u Inventaru Galerije Meštrović, u *Monografiji Ivan Meštrović* iz 1983, u katalozima izložaba u Ljubljani, Splitu, Osijeku i Slavonskom Brodu 1983. i u Splitu i Sinju 1995. godina 1939. i mjere 38 x 20 x 21 (37 x 19 x 20,5).

63a. Iako su navedene mjere skulpture malo različite, a u američkom se posjedu kao godina nastanka skulpture bilježi 1922, ipak postoji vjerojatnost da se radi o ranoj skulpturi *Pastir* iz 1908. god.

64. U Galeriji Meštrović u Splitu vodi se pod god. 1938, što je stilski i sadržajno malo vjerojatno. Studija je vrlo srodna *Sjedećem ženskom aktu* u istoj Galeriji iz 1921. god.

65. Kao godina nastanka *Glave redovnice* navodi se u katalozima izložaba i u monografijama 1924, 1925. i 1928. godina. Izrađena je 1924, jer je u studenome 1924. bila izložena na Meštrovićevij izložbi u New Yorku (521 [br. 68]).

66. Schmeckebier i Rice u američkim monografijama datiraju tu skulpturu 1924. god., iako se sin Tvrtko rodio tek 1925, što i sam Meštrović veli u pismu Peši iz Zagreba 22. IX. 1925. (X. 4. 69).

67. Isječak članka nepoznate novine iz Buenos Airesa, bez navođenja novine i datuma. Hemeroteka Galerije Meštrović – Album isječaka.

68. Bez sumnje je pogrešan podatak u sarajevskoj *Jugoslovenskoj pošti* 1933. da je Meštrović na izložbi u Pragu te godine prodao "studiju o sv. Petru", a ne sv. Pavlu, jer se i u pariškom i praškom katalogu spominje među izloženim djelima samo ta druga studija.

69. U pismu M. Ćurčinu iz New Yorka Meštrović piše 5. prosinca 1925. da će izraditi crtež i poprsje *Michelangela* (VII. 1. 18), a 18. prosinca iste godine da će poslati fotografiju *biste* (VII. 1. 20). U obavijesti Milana Marjanovića iz Amerike zagrebačkim *Novostima* 16. svibnja 1926. on veli da je Meštrović u posljednju godinu i pol izradio bistu i veliku skulpturu *Michelangela* (3288). U katalogu izložbe u Pragu 1933. stoji da je poprsje izrađeno u New Yorku 1925, dočim u podacima Atelijera Meštrovića u katalogu pariške izložbe 1969. stoji da je izrađeno u Zagrebu 1926. U podacima *Monografije* 1933. Meštrović (odnosno Ćurčin) navode da su obje skulpture *Michelangela* rađene u isto vrijeme 1925. (27. XXII). Vesna Barbić u Katalogu Atelijera Meštrovića navodi za velikog *Michelangela* godinu nastanka 1926, a za poprsje 1925. godinu, oba u njihovom posjedu (698 [br. 58, bilj. 58]).

Na temelju svega, a pogotovo Meštrovićevih pisama, može se zaključiti da su obje skulpture *Michelangela* izrađene u New Yorku, poprsje krajem 1925, veći lik početkom 1926. god.

Nije pouzdano je li u Londonu 1930. i 1931. i u Zagrebu 1932. izlagano poprsje ili veći lik *Michelangela*.

70. Stručni katalog Atelijera Meštrović, Zagreb. Ekspertiza: Ljiljana Čerina, kustos.

71. Nije uvijek pouzdano odnose li se podaci na poprsje kralja Aleksandra iz 1929. ili 1932.

72. U katalogu izložbe u Ottawi 1951. i u monografiji Schmeckebiera godina nastanka *Konzola* je 1929, u popisu radova što ih Meštrović 1947. šalje u Ameriku je 1930, dok je u katalogu izložbe u Pragu 1932.

73. Podaci za reljefe uzeti su iz inventara Atelijera Meštrović, iako njihove mjere ni teme ne odgovaraju objavljenim tekstovima i reprodukcijama (8941; 8960).

73a. Postoji kameni reljef u privatnom posjedu, klesan prema Meštrovićevom reljefu, ali zacijelo rađen mimo Meštrovića, jer ni u pojedinostima ni stilom ne odgovara izvorniku.

74. Meštrović i Ćurčin u monografijama 1919. i 1933. spominju samo portret brata Petra iz 1910. Kasnije, 1939-1940, načinio je Meštrović drugi portret brata Petra. U zabunu dovodi podatak u katalogu izložaba u Parizu i Pragu 1933, gdje se uz izloženi portret "Umjetnikova brata" navodi godina izvedbe 1932. Drugog brata Meštrović je također radio 1910. Vjerojatno je u Parizu i Pragu izložen portret iz 1910, ili je postojao i treći portret iz 1932, danas nepoznat – kao i onaj prvi.

75. Taj je američki reljef do pojedinosti istovjetan splitskome, ali je navedena različita veličina u popisu skulptura koje su 1947. prevezene u Ameriku (XVIII. 8), a godina njezina nastanka u Schmeckebierovoj i Riceovoj monografiji je 1934, a ne 1931, kao u prvome (46 [61]; 42 [26]).

76. Reljef *Krist i preljubnica* navodi se među ostalim izrađenima 1943. u Lausannei, međutim je izložen u Zagrebu i na Biennaleu u Veneciji 1942. godine, pa je vjerojatno izrađen te godine u Zagrebu – ukoliko ne postoje dva reljefa iste teme.

77. Nekoliko skulptura i reljefa *Bogorodice s djetetom* izlagano je od 1930. nadalje na izložbama, ali ih je nemoguće identificirati bez podataka i reprodukcija.

Drveni reljefi. Izložbe: London 1930, 1931, Zagreb 1932, Prag 1933, Pariz 1933, New York 1947. (536 [13]; 539 [12]; 541 [br. 45]; 543 [br. 19]; 545 [23, 25]; 561 [br. 33, 34, 37]). Sadrene, brončane, kamene skulpture. Izložbe: New York 1947, Osijek 1970. (561 [vr. 43, 45]; 598 [br. 9]).

78. Skulptura je jednaka *Raspelu* u Notre Dame, za koju se navodi da je izrađena 1957. (46 [66, br. 196, 197]), dok je u Utici izložena i u katalogu reproducirana 1951. god (570 [br. 4]).

78a. Meštrović je u Syracusi i u Notre Dame izradio dvadesetak skulptura sa čitavim ili dijelom lika Mojsija, prvenstveno u namjeri da dobije narudžbu za spomenik stradalim Židovima u Washingtonu, a vjerojatno i u Izraelu. U udovice su se nakon njegove smrti nalazile sadrene studije i veće skulpture, od kojih su neke lijevane, pa su danas i u raznim posjedima. Nemajući fotografije ili reprodukcije tih skulptura u raznim vlasništvima, nije moguće utvrditi da li se neke navedene odnose na skulpture lijevane po istim modelima.

U Soane Museumu Sveučilišta Notre Dame nalazi se danas čak 18, uglavnom sadrenih, modela skulpture Mojsija, čitavog lika, glave ili u kompoziciji skice za *Spomenik Židovima* (Br. kataloga: 1191, 1299, 1345, 1375, 1376, 1379, 1382-1386, 1399, 1400, 1401, 1556).

79. Pogrešno se svi kasniji reljefi "Života Kristova", nastali u Syracusi, datiraju 1953. i 1954. Njih nema na izložbi 1947. u New Yorku, ali su svi izloženi 1950. u Syracusi (567) i 1951. u Ottawi (569) navedeni u katalozima tih izložaba. Mogli su dakle nastati u Syracusi nakon 1947. do ljeta 1950. Neobično je da i Schmeckebier uz reljef *Uzašašće* navodi godinu nastanka 1953, a njegova monografija objavljena je u Syracusi 1959, dakle nekoliko godina zatim (46 [62]).

U katalogu izložbe 25 reljefa u Sveučilištu u Syracusi 1950. N. Rice izričito navodi da su posljednji što ih poimence spominje, nastali do tada u Syracusi.

79a. L. Schmeckebier reljef *Uzašašća*, kojega sliku donosi u svojoj monografiji, poistovjećuje s reljefom u Kašteletu, što ne odgovara ni vremenski ni različitim prizorom.

80. U računalnom popisu osobnog Meštrovićevog arhiva, pohranjenog u Sveučilištu Notre Dame, navodi se veći broj skulptura, ali nije pouzdano radi li se o izvedenim djelima ili tek o pregovorima s naručiteljima za narudžbe; između ostalih podataka:

10/ 196 Noll, Bishop John Francis (1960-1961)

10/ 201 Procter, William Coper – Bust (1938-1939)

11/ 15 Crucifixion with Five Figures – Trinity Lutheran Church, Rochester, MN – Edgar Buenger & Anthony Caponi (1955-1959).

11/16 Shrine of Our Lady – St. Jerome's Rectory, Detroit MI (1959-1960).

11/24 Medal Christ the Teacher – for McGeary foundation, Miami, Florida – McGeary, John H., Jr (1958).

11/25 Medal – Saint Mary of the Woods College, Indiana - O'Shaughnessy, Eileen (Mrs. John) (1956-1957).

11/26 Pieta – P. Marcinkus – Olga & Petar Mestrovic (1950-1974).

11/27 Moses Statue (in Marble) – Correspondence re gift of (1952-1953).

11/29 Judge, Father Thomas Augustin, C. M. Missionary, Missionary Servants of the Most Holy Trinity Silver Sprin, MD – James Cazinaro, Rev. Thomas O'Keefe (1958-1961).

11/34 Cathedral of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, Baltimore, Maryland – Maginnis, Walsh and Kennedy (1955).

11/35 Crucifix – Sacred Heart Community – Lake Forest, Ill. (1960).

11/40 Calvary Cemetery – Sioux City, IA, Flanagan, Bewman Rev. – Kavane, Dugene Msgr. (1951).

11/41 Synagogue – Washington, D. C. – Gustave Ring, Rabbi D. Gerstenfeld (1950).

11/44 Monument for Oshkosh, Wisconsin – Carol Steiger (1953).

11/45 Forest Lawn Cemetery – Omaha, NE – Berta Hatz (1955).

11/46 Saint Paul – St. Paul Cathedral – St. Paul, Minn. (1956-1961).

11/47 Abbey of Our Lady of the Genesee, Piffard, New York – John Crabtree (1957).

11/48 Madonna Epiphany Rectory, New York – Rev. Carl Quinn (1957).

11/49 Monument for the New Cemetery, Lima, Peru – Fernando Berckemeyer & G. Guesada (1956).

11/50 Mary Star of the Sea Church, San Pedro, CA – Scott, George M. Msgr. (1957).

11/51 Nijinsky Vaslav – Nijinsky Romola (1957).

11/52 St. Leonard of Port Maurice – for Theological Seminary in Centerville, OH – Brother Cajetan J. B. Bauman OFM (1957).

11/53 Two Reliefs – Criminal Courts Building – Queens, NY – Zurmuhlen, F. (1958).

11/55 F. Newman Memorial Committee – William Carlos (1959).

11/56 Father Kino – Capitol Building – Washington D. C. (1961).

11757 Interchurch Center, NY – Stephen Vorhees, Consultant 81958-1961).

11/59 Gary, Elbert H. – Portraits, Inc., New York (1956).

11/60 St. Francis De Sales Statue – Schneider, Joseph Msgr. Mount St. Mary's Seminary of the West, Cincinnati (1961).

11/61 Crucifix – St. John of the Cross Church, Western Springs, Illinois (1961).

11/62 Liszt, Franz – Commissioned by William Foy 81961). (XVIII. 104).

Bilješke:

1. Elizabeta Kaštelančić, naslijedila je od svoje tetke Ruže Meštrović dio skulptura i crteža što ih je Meštrović darovao Ruži. Crteži su najčešće skice olovkom na lamenim papirima ili u bilježnici. Dio crteža otkupila je Galerija Meštrović u Splitu. (113?)

2. Niz crteža olovkom u malenim bilježnicama (13 x 20 cm), ranije vlasništvo Ruže Meštrović, zatim njezine nećakinje Elizabete Kaštelančić u Zagrebu (1F2 ?)

BILJEŠKE U TEKSTU

1. Arhivski i bibliografski podaci o pojedinim djelima navode se u Katalogu djela.

2. A. Fortis: Put po Dalmaciji. Zagreb 1984, str. 53.

3. Constantin Meunier. Život, Zagreb, I/3, 1900, str. 104-105 + repr.

4. A. Bourdelle: Kiparstvo i Rodin. Zagreb 1946, str. 65, 66-67.

5. Auguste Rodin: L'Art; Auguste Rodin: Die Kunst. Galerija Meštrović, Split.

6. Die Kunst für Alle, München, XX, sv. 13, 1. IV. 1905. (Sljedeći svezak s nastavkom studije nije sačuvan).

7. Z. Butković: Slikarstvo na spljetskoj izložbi. Hrvatska, Zagreb, 1908, br. 231.

8. I. Kršnjavi: Dante Alighieri. Božanstvena komedija. Pakao. Zagreb 1919.

9. Knjige te Meštrovićeve knjižnice u njegovom domu i Mletačkoj ul. Popisao sam u ime Grada Zagreba (kao kustos gradske muzejske ustanove Gipsoteke) 1947. i 1948. godine, kada je inventirano i sve ostalo u kući i u atelijeru.

10. Fr. Š. Kuhač: Anarkija u hrvatskoj književnosti i umjetnosti. Poslanica umjetničkim secesionistima i književnim dekadentima. Zagreb 1898.

11. Narodni list, Zadar, 3. I. 1903, str. 2

12. I. M(rdulj)aš : Brani, Petar. Hrvatski biografski leksikon, 2, Zagreb 1898, str. 266-267.

13. O J. Dučiću, uz reprodukciju Meštrovićevog portreta : B. No(vaković) : Dučić Jovan. Enciklopedija Jugoslavije, 3, Zagreb 1958, str. 158.

14. F. Abbate : L'Ottocento in Europa. Elite. Storia universale dell'arte, 31. Milano 1966, sl. 44.

15. H. Read : Moderna skulptura. Beograd 1966, sl. 3.

16. U katalogu „Secesije" nisam našao izložen taj rad, ali V. Kisić u feljtonu o splitskoj izložbi 1908. spominje da je ta „gola ženska koja je radjala" prvi put izložena u bečkoj „Secesiji". (1047).

17. Sadreni model ima i gornji obrub s dva istaknuta profila, što u kamenu nije izvedeno (1026 [32]).

18. F. Nietzsche : Tako je govorio Zratustra. Zagreb 1991, str. 50.

19. H. Read: Istorija moderne skulpture. Beograd 1966, str. 159.

20. I. Jianou : Rodin. Paris 1970, sl. Str. 72-75, 118.

21. A. Adamec, na temelju pogrešno pročitanog podatka u mojoj radnji o počecima Ivana Meštrovića (45 [16]) osim *Konte Ugolina* navodi i posebnu skulpturu *Nadbiskup Ruđeri*, iako se radi o istom djelu u kojemu Ugolino jede glavu Ruggerija (654 [62]).

22. L. Schmeckebier, koji je većinu podataka za američku monografiju 1959. zacijelo dobio od samog Meštrovića, piše prilično zbunjujuće da je *Zdenac života* (*At the Well of Life*) na izložbi Secesije 1904. [?] kupio Karl Wittgenstein, da ga odlije u broncu i postavi u parku svoje kuće u Beču, a 1910. ga je kupio grad Zagreb i postavio na trgu pred Kazalištem. Kasnije je Wittgenstein naručio u Meštrovića drugu česmu *Na izvoru života* (*At the Source of Life*) za ulazni vestibul svoga doma (46 [15]).

U popisu radova u Monografiji 1919. prva se, iz 1906, naziva *The Fontain of Life*, brončana, u Zagrebu, a druga, također iz 1906, *At the Source of Life*, u granitu, tada u Beču (10 [61]).

U zabunu dovodi i podatak legende pod reprodukcijom zagrebačkog *Zdenca života* (*Am Brunnen des Lebens*) u bečkoj reviji *Erdgeis*, 1908, da je to djelo bilo izloženo na proljetnoj izložbi bečke Secesije 1907. godine (1026 [25]), kad ga Gerasim Ivezić i Božo Lovrić prikazuju već 1906. na izložbi Secesije (916, 924). Teško je vjerojatno da je dvije godine redom izlagano na Secesiji.

Reprodukcija *Zdenca života* u uglednoj talijanskoj umjetničkoj reviji *Emporium* pogrešno glasi *Il sacrificio dell'innocenza* (1255).

Čak i dobar poznavatelj Meštrovićevih radova Matko Peić, zagrebački *Zdenac života* pred kazalištem naziva *Izvorom života*, što je naziv bečke fontane (7162).

23. Arhiv Atelijera Meštrović, Zagreb, stara kartoteka : pismo Arthura Rösslera Ivanu Meštroviću 10. X. 1910; pismo I. Meštrovića Vesni Barbić 5. V. 1960 ; pismo Adele Milčinović Vesni Barbić 2. VII. 1963.

23a. R. Stang: Gustav Vigeland. The Sculptor and his Works. Oslo 1965.

24. Kljaković piše da je Rosandić klesao *Zdenac života*, što je zacijelo gotovo uobičajena pomutnja naziva *Zdenca života* i *Vrela života*. Manja je vjerojatnost da je Meštrović za Wittgensteina prije *Vrela života* izveo i *Zdenac života* u kamenu, osim poznatog nam zagrebačkog u bronci.

25. Meštrovićev potpis na ranoj fotografiji iz Beča, u Galeriji Meštrović u Splitu : „Der Brunnen des Lebens. Wandbrunnen für Hrn. W. Schwarzer belgischer Marmor". (I. 33. 1).

26. Pogrešan je podatak u katalozima Meštrovićevih izložaba u Zadru i Šibeniku 1976. da je spomenik 1905. postavljen pred kazalište (615 [br. 3]; 616 [br. 3]). Također podatak u članku C. Fiskovića da je spomenik podignut 1901. god. (5578 [13]).

27. Narodni list, Zadar, 26. III. 1906, str. 4; Hrvatska, Zagreb, 8. X. 1908, str. 3.

28. Vesna Barbić u katalogu izložbe u Zadru 1976. poistovjećuje skulpture *Nevoljnik* i *Sipljivi starac*. Međutim, iz reprodukcije *Nevoljnika* u zadarskom *Narodnom listu* vidimo da se radi o poprsju (7293), dok je *Bolesni* (*sipljivi*) *starac*, na Meštrovićevoj bečkoj fotografiji čitav akt sjedećega starca (I. 33. 1. XXI).

29. A. Laslo : Aladar Baranyai i građanski ideal. Arhitektura, Zagreb, 1983-1984, 186-188. Ž. D(omjan): Baranyai Aladar. Enciklopedija hrvatske umjetnosti. 1. Zagreb 1995, str. 50 (8607).

30. Majka Jugovića. Narodni list, Zadar, 45/12, 8. II. 1906, str. 2; Smrt Majke Jugovića. Naše jedinstvo, Split, 13/40, 41, 21, 24. IV. 1906, str. 1-3, 1-2; Majka Jugovića. Narodni list, 45/33, 23. IV. 1906, str. 2.

31. P. Julian : Simbolisti. Beograd 1973.

32. A. Bourdelle: La sculpture et Rodin. Paris 1978, str. 118; A. Bourdelle: Kiparstvo i Rodin. Zagreb 1946, str. 171.

33. Na svim malim listovima, ovjekovječenim Vašom umjetnošću, ima oblika što sadrže sve ljudske zanose; ima tu sva čeznutljivost, sva naglost, sva kraljevska plemenitost plesa; ima tu i melankolije i očaja, nade i čekanja. Vi ste povukli crtu ljubavi i mahnitog zakona spolova, nacrtali ste svu veličinu i svu životinjsku ćud i svu beznadnu tugu čovjeka, najtajnije ljepote njegovih kretanja, sve zakone ljudskog tijela. Ovu suvremenu svjetinu, koja kao da se želi oteti krilu matere zemlje, Vi vraćate talasima, Vi je vraćate širokim obzorjima neograničenog neba, stablima, zemlji, vatri, dobrim životinjama. U skupnosti Vašeg djela čitav je život u gibanju, pa zasjepljuje poput čuda.

Isto, str. 124, 179.

34. Crteži *Zadnji potomak* i *Sumornost* naprimjer, reproducirani u zagrebačkom *Životu* 1900, knj. II, sv. 2, str. 49, 59.

35. Innocentia, Život, 1900, II, str. 81.

36. K. Strajnić: Tomislav Krizman. Zagreb 1916.

37. Monografija 1919. bilježi samo 70 radova, a katalog Ane Adamec 108 u tome razdoblju (10 [60-61] ; 654 [59-67]).

38. Maurice Rheims: The Flowering of Art Nouveau. New York 1966.

39. Ivo Pilar: „Secesija". Vienac, Zagreb, 30/1898, br. 35, str. 540-541; br. 36, 555-557 ; br. 37, 570-575; br. 38, 590-591; br. 39, 603-605.

„Secesija". Studija o modernoj umjetnosti. Od Ive Pilara, Zagreb, Tisak Dioničke tiskare, 1898.

40. –ar- : Secesija – moda. Vienac, 1899, str. 812.

41. B. B. (Boleslav Bollé): Secesija. Studija o modernoj umjetnosti od Ive Pilara. Domovina, 1898-1899, 2; Secesija. Studija o modernoj umjetnosti. Od Ive Pilara. Obzor, Zagreb, 39/1898, 226, str. 3-4; -r: Secesija. Narodne novine, Zadar, 64/1898, str. 223, 224; F. K. Kuhač: O secesiji. Odgovor gosp. I. Pilaru. Hrvatska domovina, 13/1898, str. 255-259; Nikolajev : "Secession". Slavonische Presse, 14/1898, str. 224; Aleš Ušeničnek : Secesija med Hrvati. Katolički obzornik, 3/ 1899, 4, str. 364-375.

42. Anarkija u hrvatskoj književnosti i umjetnosti. Poslanica umjetničkim secesionistima i književnim dekadentima od Fr. Š. Kuhača. Zagreb, nakladom pisca, 1898.

43. Nevenka Bezić-Božanić: Prilog proučavanju secesije u Splitu. Peristil, Zagreb, 1965/1966, br. 8-9; Mario Kezić: Arhitektura secesije u Splitu. Split 1991.

44. A. Tresić Pavičić: Novi stil. Novi list. Rijeka, 28. X. 1904; D. Kečkemet: Ivan Rendić. Supetar 1969.

45. Navedeni podaci obečkoj *Secesiji* iz kataloga izložbe *Le arti a Vienna*, u Veneciji 1984. Autori: P. Portoghesi, M. Calvesi, R. Bossaglia, M. Marchetti, M. Pozzetto, G. Frodl, P. Gorsen, H. R. Hutter, D. Bogner, T. Zaunschirm, I. Hammer, B. Podrecca i dr. U tom je izdanju navedena i opširnija literatura o bečkoj *Secesiji*. Također iz djela M. Rheims: The Flowering Art Nouveau. New York 1966; Traum und Wirklichkeit Wien 1870-1930. (Katalog izložbe) Beč 1985.

Meštrović se spominje u rijetkim pregledima bečke *Secesije*: R. Waissenberger: Die Wiener Secession. Eine Dokumentation. Jugend und Volk. Wien – München, 1971, str. 119-132.

46. M. Rheims, bilj. 47.

47. A. Bourdelle: La sculpture et Rodin. Paris 1978, str. 15, 19 ; Isti: Kiparstvo i Rodin. Zagreb 1946, str. 31-32, 37.

48. v. : Das Wesen der zeitgenössischen deutschen Kunst. Vortrag dr. Alfred Kuhns. Morgenblatt, Zagreb, 46/1931, br. 114, str. 4.

48a. O. Riederich: Franz Metzner. Warnsdorf 1925; G. Zasche: Was kann uns Metzners Rüdiger heute bedeuten ? Kaufbeuren-Neugablonz 1969; J. A. Schmoll, M. Pötzl-Malikova: Franz Metzner (Katalog izložbe). München 1977-1978.

49. Težnje stvaranja nacionalnog umjetničkog stila, Meštrovićevu ulogu u tome, kao i razne kritike toga, opširno je obradio Vladimir Rozić u knjizi *Likovna kritika u Beogradu između dva svetska rata*, Beograd 1983, str. 39-91 (9235).

50. S. Piplović u članku o Meštrovićevoj arhitekturi, 1983, navodi da su crteži hrama i skulpture tzv. *Vidovdanskog ciklusa* prvi put postavljene na izložbi u Beču 1910, a zatim 1911. u Rimu (9213 [895]). Međutim, u katalogu *35. izložbe Secesije* u Beču navode se samo skulpture i skice skulptura u sadri, a ne i nacrti (495). Također u katalogu *Rimske izložbe* 1911. (498).

51. S. Giedion: Prostor, vreme, arhitektura. Beograd 1969, str. 521, bilj. 21.

52. C. Jencks: Moderni pokret u arhitekturi. Beograd, 1982, str. 150.

53. A. Bourdelle: La sculpture et Rodin. Paris 1978, str. 18; Isti: Kiparstvo i Rodin. Zagreb 1946, str. 18, 19, 37.

54. K. Wörmann: Geschichte der Kunst, I. Leipzig 1925, tab. 60b.

55. I. Jianou: Rodin. Paris 1970, sl. Str. 22.

56. A. Čelebonović: Stara Grčka. Beograd 1973, str. 17-27.

57. U londonskoj *Monografiji* navodi Meštrović godinu nastanka 1911, što ponavljaju i drugi koji su je spominjali. Međutim, u suvremenim se novinskim vijestima u listopadu 1912. izričito navodi da je tada reže u drvu u Otavicama (1755 ; 1813).

58. A. Bourdelle, nav. dj., str. 87, 88, 90; Isti, nav. dj., str. 124, 125, 128.

59. H. H. Arnason : Istorija moderne umetnosti. Beograd 1975, str. 64.

60. I. Jianou, nav. dj., str. 25, 63.

61. H. H. Arnason, nav. dj., sl. 83-87; A. M. Brizio: Ottocento Novecento. Torino 1939, sl. 348, 350.

62. H. H. Arnason, nav. dj., sl. 222.

63. l. Taft : Modern Tendencies in Sculpture. Chicago (1921), sl. 305-309.

64. Umjetnost u slici. Evropa od klasicizma do suvremenih stremljenja. II. dio. Rijeka 1979, str. 45.

65. V. N(edi)ć: Kraljević Marko. Enciklopedija Jugoslavije, 5, Zagreb 1962, str. 376-377 ; Kraljević Marko. Hrvatski leksikon. I. Zagreb 1996, str. 638.

66. H. Read: Henri Mur. Beograd 1970, sl. 80, 115, 139, 149, 182.

67. Kao dokaz te tvrdnje može poslužiti i činjenica da ni u Enciklopediji hrvatske umjetnosti, objavljenoj 1995. godine, uopće ne postoji natuknica *art déco*, iako postoji opširna o *Secesiji* (10518).

Ni ja nisam značajke art déco stila u Meštrovićevim djelima uočio u svojim ranijim napisima o njemu, nego tek u tekstu napisanom u povodu izložbe 1983, a objavljenom 1992. u *Hrvatskoj reviji* (10293 [220]).

68. Korišteni opći opširniji podaci o art décou u likovnim pregledima: Yvonne Brunhamer: Lo stile 1925. Milano 1966. i Eva Weber: Art Deco. New York 1989 (10031).

69. O laičkoj odbojnosti tih „zgrčenih" ženskih aktova u široj javnosti dokazuje uklanjanje navedenog *Ženskog akta* iz parka Galerije Meštrović i njegovo skrivanje u podrum. Za djelovanja u Galeriji opet sam ga izložio u parku, na istaknutom mjestu.

70. Usmeni podaci inž. Antun Žagar, Split.

71. K. Pavlović: Lukić Živojin. Likovna enciklopedija Jugoslavije. 2. Zagreb 1987, str. 214.

72. D. Kečkemet: Splitski kipari prošlog stoljeća. Slobodna Dalmacija, Split, 10. III. 1951.

73. A. Loos: Ornament i zločin. Zagreb 1952, str. 24.

74. N. Dobrović : Savremena arhitektura. Kneževo-Baranja, bez god., str. 30.

75. S. Giedion, nav. dj., str. 28.

76. C. Jencks, nav. dj., str. 19 ; P. Portoghesi: Le post-moderne. Milano-Paris 1983.

77. P. Krečić: Plečnik v Londonu. Naši razgledi, Ljubljana, 7. X. 1983, str. 556.

78. N. Dobrović, nav. dj., str. 32.

79. C. Jencks, nav. dj., str. 42.

80. Valjda zato taj reljef nije uvršten među 80 djela u monografiji Meštrovićeve *Religiozne umjetnosti* (1944).

81. C. Woermann: Geschichte der Kunst. I. Leipzig 1925, tab. 62b.

82. Knjiga o Jobu, I, 1, 1. Biblija: Stari i Novi zavjet. Zagreb 1968, str. 587.

82a. Osnove arh. Harolda Bilinića. Svijet, Zagreb, god. 8, knj. 15, br. 1, 1. I. 1933, str. 3-5.

83. Među odbačenim arhivom građevnog poduzeća inž. Feliksa Šperca („Tehnika") našao sam i nepotpisani projekt s tlocrtom, krovištem i proračunom za crkvu *Krista Kralja*. Tlocrt predstavlja trijem sa stupovima, predvorje, glavnu crkvenu prostoriju osmerostranog centralnog tlocrta i dva manja kružna tlocrta, vjerojatno tornjeva (XVI. 57).

84. D. Kečkemet: Silvije Bonacci Čiko. Zagreb 1987, str. 11.

85. Le Corbusier: Vers une architecture. Paris 1923.

86. N. Pevsner: Izvori moderne arhitekture i dizajna. Beograd 1972, str. 172-173 ; N. Dobrović: Savremena arhitektura, 2. Pobornici. Beograd 1963, str. 90-100.

87. A. Loos: Ornament i zločin. Zagreb 1952.

88. S. Giedion, nav. dj., str. 344-347.

89. A. Loos, nav. dj., str. 24.

90. N. Dobrović: Savremena arhitektura. I. Kneževo, bez god.

91. S. Giedion, nav. dj., str. 28.

92. C. Jencks, nav. dj., str. 19 ; P. Portoghesi : Le post-moderne. Milano-Paris 1983.

93. P. Krečić: Plečnik v Londonu. Naši razgledi, Ljubljana, 7. X. 1983, str. 556.

94. N. Dobrović, nav. dj., I, str. 32.

95. C. Jencks, nav. dj., str. 19.

96. Isto, str. 42.

97. D. Kečkemet: Uloga tradicije u suvremenoj arhitekturi. Život umjetnosti, Zagreb, 24-25, 1976, str. 12-13. Izvadak također u zborniku U. Conradsa: Programi i manifesti arhitekture XX. Stoljeća. Zagreb 1997, str. 473-474.

98. S. Giedion, nav. dj., str. 1-2.

99. C. Jencks, nav. dj., str. 131, 146, 183, 274-276, 295 i dr.

100. U povodu proslave jubileja stote obljetnice rođenja Ivana Meštrovića 1983. pisalo se mnogo o njegovoj umjetnosti i njegovim djelima, revalorizirajući cijela stilska razdoblja njegova stvaralaštva, posebno secesijsko i eklektično usmjerenje. Tom prigodom su neki autori obrađivali i Meštrovićevu arhitekturu, naročito na znanstvenom savjetovanju u Zagrebu i Splitu (A. Deanović: *Meštrović i arhitektura*; D. Kečkemet: *Kapogrosov i Meštrovićev Kaštelet u Splitu*; A. Soldo: *Meštrovićeva spomen-crkva u Biskupiji kod Knina*; S. Piplović: *Njegošev mauzolej na Lovćenu*), kao i u prigodnom stručnom tisku (S. Piplović: *Arhitektura Ivana Meštrovića*; M. Mušić: *Meštrović i Plečnik*, Mogućnosti, XXX/1983, br. 10-11; A. Deanović: *Meštrovićevi prostori*, Čovjek i prostor, XXX/1983, br. 369; N. Šegvić: *Ivan Meštrović i arhitektura*, Arhitektura 36-37/86-88, 1984, str. 2-9; A. Deanović: *Meštrovićevi prostori*; M. Kumps: *Popis arhitektonskih djela i urbanističkih zahvata*; V. Barbić: *Meštrović i arhitekti*. Rad JAZU, XIII, 1986, str. 7-117, 131-143, 145-165; D. Kečkemet: *Arhitektura Ivana Meštrovića*. Adrias Zavoda za znanstveni i umjetnički rad JAZU u Splitu, sv. 1, 181-196.

I nakon tih radova ostali su sudovi o Meštroviću arhitektu različiti, često gotovo suprotni. Tako Ana Deanović u vrlo preglednim i nadahnuto napisanim esejima *Meštrovićevi prostori* naglašava da Meštrović svoje (uglavnom memorijalne) prostore rješava prvenstveno kao arhitekt, dok je moje mišljenje da ga on, kolikogod pažnje posvećuje prostoru, ipak rješava prvenstveno u odnosu na skulpturu u njemu i na vanjski volumen građevine (osim u stambenoj palači na Mejama i izložbenom paviljonu u Zagrebu). Suprotno od autorice arh. Stanko Piplović u radnji o Meštrovićevoj arhitekturi krtizira njegovu arhitekturu u odnosu na rješavanje prostora, niječući arhitektonsku i urbanističku vrijednost i jednom arhitektonski i urbanistički osobito uspjelom ostvarenju – *Umjetničkom paviljonu* u Zagrebu. Pregled i ocjenu Meštrovićeve arhitekture dao je i predstavnik „funkcionalističke" arhitekture Neven Šegvić, s uvažavanjem Meštrovićeva eklekticizma.

101. Ján Komarek: Súborné dielo. Bratislava 1978.

102. D. Kečkemet: Petar Mitrović duborezac. Kulturna baština, Split, 17, 1987, str. 105-116.

103. Osim rijetkih američkih skulptura poslanih u domovinu, po fotografijama i reprodukcijama iz američkih monografija (Rice, Schmeckebier) i časopisa, poznajemo samo dio Meštrovićevih skulptura nastalih u Americi. Sveučilište Notre Dame je bilo voljno poslati mi fotografije većeg dijela ostalih Meštrovićevih američkih radova, što sam ih zamolio, ali to nije moglo bez prethodnog odobrenja kipareve kćeri, pa te radove nisam mogao ni opisati ni vrednovati, osim neke po podacima u američkom tisku.

Konačni popis, opis i vrednovanje svih američkih Meštrovićevih skulptura, slika i crteža još čekaju da se potpunije obrade i objave.

104. Tu sam biblioteku popisao oko 1948. po nalogu zagrebačke Skupštine općine, kao kustos općinske Gipsoteke. To je bilo prije Meštrovićeve Darovnice i injezinog službenog preuzimanja. Nisam više vidio taj popis, ali mislim da je u kiparevoj kućnoj biblioteci bilo nešto više knjiga, nego ih je kasnije sačuvano i preuzeto.

105. Meštrovićev biografski roman uvijek se navodio pod nazivom *Vatra i pepeo*; (9182 [93]) na engleskome *Fire and Ashes*, što se prevodi *Vatra (oganj) i pepeo* (*pepeo* u prenesenom značenju: *propale nade*). Nije mi poznato zašto je u izdanju 1998. naslov *Vatra i opekline* (472), a u *Kronologiji* iste knjige *Rane i opekline* (str. 179). U pismu Branimiru Donatu Mate Meštrović, uz poslani rukopis, spominje da je roman napisan 1950. u Syracusi pod naslovom *Vatra i opekline*, a u zagradi druga varijanta naslova *Žrtve požara* (10514 [236]).

106. Ja sam u citiranim odlomcima drugog dijela, koji mi je u rukopisu bio pristupačan (od 56. do 138. stranice rukopisa; u knjizi od 66. do 174. str.), zadržao Meštrovićev stil, dotjerujući tek djelomično gramatičke i stilske nepravilnosti, dok sam odlomke teksta prvog dijela (od 1. do 55. str. rukopisa, odnosno od 5. do 65. str. knjige) mogao navoditi samo prema tekstu tiskane knjige. S obzirom na prvi – dotjerani – dio knjige, zadržao sam i nadalje od prerađivača (i sina Mate) izmijenjeno pogodnije ime glavnog lica romana, kojega autor u izvornom rukopisu naziva *Ćudićem*, *Meštar*.

SKULPTURE

1. Ivo Kerdić: Ivan Meštrović. (medalja). Beč, 1904-1906.Bronca.Vel.18,6x9,2x1 cm.Vl.Narodna galerija-Ljubljana,Slovenija .NG 461. Podatak: 6666 [12]
2. Ivan Mirković: Ivan Meštrović. Karikatura. Obojena sadra. Vel.50 x16 x15,5 cm. Split, 1928.Vl.: Muzej grada Splita. Pod.: 3607.
3. Frano Kršinić: Ivan Meštrović. (Meštrović sa skulpturom u rukama).Vel.51x11x19 cm. Bronca. Zagreb, 1933. .Vl.Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb. Pod.: 4509. Drugi odljev -1932. Vel.50,5 x 18 x 15 cm.Donacije Gradu Zagrebu „Zbirka Jože Kljakovića“-Zagreb
4. Ivan Mirković: Ivan Meštrović, poprsje. Sadreni model. Split, 1935. Vis. 53 cm. Vl.: Muzej Drniške krajine, Drniš. (Ranije u Atelijeru Meštrović, Zagreb). *Pod.: 9167* [sl.]
5. Ivan Mirković: Ivan Meštrović, poprsje. Sadreni model. Split, 1935. Vel. 63 x 35 x 26 cm. Vl.: Galerija Meštrović, Split (inv. 216).
6. Malvina Hoffman: Ivan Meštrović. Čitav lik. Bronca. Vel.220x107x80 cm. New York, 1925. (?). Vl.: Brooklyn Museum, New York. Lit. i repr.: 119; 5414; 3340; 3511.
7. Malvina Hoffman: Ivan Meštrović. Polulik. Bronca. Vel.99,1x58,4x58,4 cm, New York, 1925. Vl.: Syracuse University, Sims Hall, Syracuse (SAD).
8. Malvina Hoffman:Kipar u radu-S čekićem i dlijetom.Čitav lik.Gips.1947.New York,Vl.Malvina Hoffman
9. Frano Kršinić: Kipar. (Meštrović kleše skulpturu). Sadreni model. Zagreb, 1945. Sign.: KRŠINIĆ. Brončani odljev 1989. Vl.: Općina grada Zagreba. (1989. postavljen pred Trgom Burze, zatim uklonjen). Vrpolje, pred Galerijom Meštrović.Vel.175 x 70 x 119 cm. Pod. i repr.: Revolucionarno kiparstvo, Zagreb 1977 [25]; 711b; 4509; 9443; 10026.

9a. Ljubo Ivančić: Meštrovićev autoportret.Stvrdnuti kruh,u gipsanu formu pretočio Valerije Michieli.Vis.cca.10cm. Zagreb(Istražni zatvor).1949.Vl.:Nina Ivančić,Zagreb. Pod.10545a.

10. Ivo Kerdić: Ivan Meštrović, medalja. Zagreb,. Natpis: av. 1883 1953, rev. IVAN MEŠTROVIĆ.,Spomen Galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje
11. Josip Turkalj:Portret Ivana Meštrovića.Notre Dame.1958.-1960.Reljef,terakota.Vel.30x24x3 cm (23x18 cm).Vl.Muzej za umjetnost i obrt-Zagreb
12. Bianca Haglich:Ivan Meštrović.Sadreni model.Notre Dame,oko 1960.Vis.50 cm.Vl:Notre Dame University.Lit. i repr.:10728
13. Grga Antunac: “Meštrović kleše Veliku udovicu“,čitav lik,bronca,Vis.50 cm,Zagreb 1962,Vl.Galerija „Branislav Dešković“-Bol
14. Henry Dispirito:Portret Ivana Meštrovića.Granit.Vel.34,5 x 25,4 cm.Cca.1965.Vl.Syracuse University-Syracuse. Inv.2005.183
15. Autor nepoznat:Povijest Hrvata,avers.Povijesni hrvatski grb,792-1097,revers.Zlatnik.1966.Kovano u Medalcraft Mint-Medallic Art Company-Dayton-Nevada
16. Vanja Radauš: Ivan Meštrović. Spomen-medalja u čast otvorenja Galerije Ivana Meštrović u Vrpolju. Zagreb,promjer 68 mm, 1972. Sign.: RV. Natpis: IVAN MEŠTROVIĆ 1883-1962. Pod. i repr.: 697; 711b.
17. Autor nepoznat: „Indijanac sa strijelom“(Immortal Indian). Reljef.Mesing ?,Vel.16,5x16,5 cm.Chicago Illplate-Chicago.1975?

17a. Stipe Sikirica: Ivan Meštrović.Gips. Zagreb,1970,/ 1973. Vel. 58 x 70 x 44 cm. Vl.: Gradska Galerija Sikirica,Sinj,inv. br.GS-S-120. Izložba: Katalog Stipe Sikirice, Zagreb 1977. Pod. i repr.: 8365; 8552; 8569.

18. Andrija Krstulović: Ivan Meštrović. Studija za spomenik. Sadreni model. Split, 1983. Vl.: Obitelj autora. Pod. i repr.: 9221; 9290.
19. Paško Čule: Ivan Meštrović. Velika medalja. Split, 1983. (?). Lit. i repr.: 9073.
20. Želimir Janeš: Ivan Meštrović:100.godišnjica rođenja,Vrpolje 1983.,avers.Plaketa.Revers: Obiteljska grobnica Meštrovića ,Otavice,1962.,1983.Vl.Galerija Ivana Meštrovića-Vrpolje
21. Želimir Janeš: Meštrović,medalja,bronca.Promjer 30 cm.1983.Vl.Galerija Ivana Meštrovića-Vrpolje
22. Ivica Križanac:Meštrović.Bronca.Promjer 30 cm.1983. VL.Galerija Ivana Meštrovića -Vrpolje
23. Damir Mataušić:Veseli anđeli,37x25mm,medaljon,ebanovina srebro , povodom proslave 100.godišnjice rođenja Ivana Meštrovića, Muzejski prostor-Zagreb,1983.
24. Damir Mataušić:Ivan Meštrović(portret prema Meštrovićevom autoportretu),medalja , zlatnik,kovano zlato ,promjer 20 mm, avers , revers:Ivan Meštrović,1883-1962-1983 .,Muzejski prostor-Zagreb,1983.
25. Damir Mataušić:Djevojka s lutnjom,avers,Veseli anđeli ,revers,medalja ,zlatnik,kovano zlato,promjer 20 mm,čistoća.900,srebrenjak,kovano srebro,promjer 30 mm.,Muzejski prostor-Zagreb,1983.
26. Autor nepoznat:Meštrovićev Indijanac,medalja,avers, revers:Ivan Meštrović, 1883-1962-1983,medalja,zlatnik,kovano zlato,promjer 20 mm,5 g težina,čistoća.900,Muzejski prostor-Zagreb
27. Autor nepoznat:Povijest Hrvata,avers,Ivan Meštrović 1883-1962-1983,revers.Zlatnik.Promjer 20 mm.1983.Zlatara Majdanpek
28. Želimir Janeš:Moja majka,100.Godišnjica rođenja Ivana Meštrovića 1983.,avers,Obiteljska grobnica Ivana Meštrovića 1962.,revers.Zlatnik.1983,Zlatarna Majdanpek
29. Autor nepoznat:Magdalena pod Križem,avers .Ivan Meštrović 1883-1962-1983.,revers.Srebro.Promjer 30 mm. 1983.,Zlatara Majdanpek
30. Autor nepoznat: Meštrović – cowboy. Sadreni model. Vis. 34 cm. Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. (Pohrana obitelji Meštrović).
31. Ante Starčević:Ivan Meštrović.Bronca.Vel.41 x 20 cm.Pod. Izložba „Hrvatski velikani“-Dan Državnosti 1997.-02.06.1997.Galerija Dubrava-Zagreb

31a. Matko Mijić:Meštrovićev Ban Berislavić.Dvostrana medalja,stajačica.Bronca.Vel.16 x 14 cm.1996. Vl.:Autor,Trogir

32. Stipe Sikirica: Ivan Meštrović(1883-1962).Reljef.Aluminij. Vel.16x13,5 cm.Oko 2000. godine.
33. Radovan Duhović: Ivan Meštrović. Medalja. Split, 2000. Promjer 32 cm. Vl. autor, Split. Izl., lit. i repr.: R. Duhović: Ugledni Splićani. Kat. izložbe: Split 2002, str. 23.

34. Kuzma Kovačić: 120.godišnjica rođenja Ivana Meštrovića. Medalja., avers : Portret mladog Meštrovića,1883-2003 ,revers . Meštrovićev Job -pogled s leđa,1946 , medalja, Zlato 986/1000 ,promjer 20 mm ,Srebro 925/1000 ,promjer 40 mm.,Hrvatski novčarski zavod d.o.o.,Zagreb , 2003. ¸

35.Đurđica Kovačiček: Ivan Meštrović. Medalja. Bronca. Promjer, 14 cm. Gliptoteka HAZU-Zagreb, NZP-3457, Zagreb, 2004.

36.Damir Mataušić: Djevojka s lutnjom-Ivan Meštrović 1883-1962 -Avers, Revers 1-EIRE 15 Euro, Revers 2 -REPUBLIKA HRVATSKA 150 Kuna. Medalja. Srebro. Promjer 37 mm. HNB-Zagreb i Central Bank & Financial Services Authority of Ireland. 2007.

36a.Kažimir Hraste: 1901.-1907. (Hommage Ivanu Meštroviću). Željezo i staklo. Vis. 180 cm. Vl: Autor, 2016.

37.Zoran Kuzmanović: „Beogradski pobednik“ (Statueta za istoimenu književnu nagradu). Bronca. Vis. ca. 42 cm, Biblioteka grada Beograda, 2020.

38.Jelena Mavrić Varga-Ivan Meštrović(za kafanskim stolom). Terrakota,vel.naravna.Akcija „Staza hrvatskih velikana“. Zagreb,2022.

SLIKE

39. Vlaho Bukovac: Ivan Meštrović. Ulje na platnu. Prag, 1908. Vel. 66 x 49 cm. Vl.: Galerija Meštrović, Split.

40. Jerolim Miše: Ivan Meštrović. Ulje na platnu. Oko 1919. Vel. 98 x 58,5 cm. Vl.: Obitelj Dmitra Ćulića, Zagreb.

41. Vladimir Becić: Ivan Meštrović. Ulje na platnu. Zagreb, 1928. Sign.: Vlad. Becić 928. Vel. 120 x 91 cm. Pod. i repr.: 698 [XXXII]; 3696; 4423; 5140.

42. Jean Charlot: Meštrovićev atelijer. Freska. Notre Dame. 09.-17. 07. 1956. Vel. 762 x 274,3 cm. Studentski lounge O'Shaughnessy Hall (preimenovano) - Snite Museum of Art. University of Notre Dame, Notre Dame, SAD. JCL. ART. MU 32

43. Gustav Likan: Ivan Meštrović. Ulje na platnu. SAD. 1959. Vel. 101 x 81 cm. Vl.: Galerija Meštrović, Split. (Dar Likana predsjedniku Titu, a Tito Galeriji Meštrović). Pod. i repr.: 7470; 9365.

44. Omer Mujadžić: Ivan Meštrović. Ulje na platnu. SAD, 1975. Vl.: Galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje. Pod. i repr.: 8852; 9164.

45. Predrag Goll:Portret Ivana Meštrovića.Akvarel na papiru.2014.Vel.34x24 cm.Vl.Galerija Ivana Meštrovića,Vrpolje.

GRAFIKE

46. Ante Katunarić: Ivan Meštrović. Bakropis. Split, 1913-1914. (?). (Rađeno prema fotografiji u Otavicama 1913). Sign.: A. Katunarić. Vl.: Galerija umjetnina, Split.

47. Anđeo Uvodić: "Mrkogledja" – Ivan Meštrović. Litografija. Split, 1922. Vel. 50 x 35,1 cm. Sign.: Angjeo Uvodić 7/100. Vl.: Galerija umjetnina, Split (inv. 100/14 – 1286). Pod.: 10825 [br. 24, sl.].

48. Tomislav Krizman: Portret Ivana Meštrovića. Bakropis. Zagreb, između 1925- 1930.Vel.34x50 cm. Vl.: Galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje . Pod. i repr.: 8386.

49. Ljubo Babić: Meštrović pri radu. Litografija, 48x40 cm, Zagreb,1925., Vl. Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb

50. Anđeo Uvodić: Grgur Ninski na Peristilu. Litografija. 1928. Vl. Muzej grada Splita,MGS-1929

51. Francis Chapin: Portret Ivana Meštrovića. Litografija. Vel. 35,5 x 23 cm.Vl.Art Institute Chicago.Dar gospođe Chapin. Inv.br.1977.381

52.Stanley Sessler:Ivan Meštrović i Pieta.Bakropis. ca. 1960. Vel. 24,4x20 cm. Prodano na aukciji

52a.Stanley Sessler: Portret Ivana Meštrovića. Litografija. 1962. Notre Dame. Vl.Galerija Meštrović, Split (inv.1000).

CRTEŽI

53.Ernest Henry Roberts Collings:Hommage to Ivan Meštrović. Crtež.Olovka i tuš.Vel.30,5x24,1 cm,1913.Victoria &Albert Museum-London.1913.E.963-1927

54. Daniel Vázquez Díaz: Ivan Meštrović. Crtež. Pariz, 1918. (Reprodukcija u tekstu). Pod. i repr.: 8913; 9029; 9227.

55. Anka Krizmanić: Ivan Meštrović. Litokreda. Gruž, 1921. Sign.: Anka Krizmanić, Gruž, dec. 1921/176. Vel. 18,7 x 18,5 cm. Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb. Katalog izložbe A. Krizmanić, Zagreb 1986.

56. William Rothenstein: Mestrovic. Crtež olovkom. SAD, 1922. Bridgeman Art Library,Private collection, The Stapleton collection,Pod. i repr.: 3101.

57. Anđeo Uvodić:Meštrović i Udovica.Crtež olovkom. Split,1925.Vl.Muzej grada Splta,MGS-1635

58. Malvina Hoffman: Portret Ivana Meštrovića.Crtež.1925.

59. Malvina Hoffman: Meštrovićev Indijanac s kopljem. Fragment,prema djelu I.M.Crtež.Zagreb.1927.

60. Ljubo Babić: Meštrović i Krleža. Crtež tušem i lavirani tuš. Zagreb, (?). Sign.: Lj. B.

60a.Karel Čapek: Ivan Meštrović.Crtež tušem.Izašlo u Lidove Noviny,Češka,oko 1930.

61. Joza Kljaković: Meštrović i Čurčin. Crtež sivom bojom. Zagreb, 1933. (?). Otisak na nasl. stranici Nove Evrope. Repr.: 26.

62.Robert Hoffman: Ivan Meštrović u atelijeru.Crtež višebojnom olovkom.1948.Vel.63,5 x 48,2 cm.Vl.Syracuse University-Syracuse.Dar od H.Daniel Smith i Coy L.Ludwig. Inv.1997.0020

63.Michael Skop:Ivan Meštrović.Crtež olovkom i pastel na papiru.1954.Vel.43,2 x 28 cm.

64. Josip Turkalj: Ivan Meštrović. Flomaster. Notre Dame (SAD), 1967. Sign.: Josip Turkalj 1967. Repr. u tisku i razglednica, New York, 1967). Pod. i repr.: 114 [27].

65. Josip Crnobori: Ivan Meštrović. Crtež olovkom. Repr. u tisku. SAD, 1983. (?). Sign.: J. C. Pod. i repr.: 451; 9175.

66.Stipan Tadić: Ivan Meštrović. (Lako razumljiva knjiga). Ilustracije,kombinirana tehnika. Muzeji Ivana Meštrovića,2017.

67.Ivan Svaguša:Ivan Meštrović u Splitu.(Lako razumljiva knjiga).Ilustracije,kombinirana tehnika.Muzeji Ivana Meštrovića,2019.

KARIKATURE

68. Maksim Gaspari: Ivan Meštrović studira Rodina. Beč, 1903. Crtež tušem. Repr. u tisku. Pod. i repr.: 9567 [110].

69. Maksim Gaspari: Pet mladih umjetnika. Beč, 1903. Crtež tušem. Repr. u tisku. Pod. i repr.: 9567 [105].

70. Rode (Emanuel Vidović): Naši kipari. Crtež tušem. Repr. u tisku. Split, 1910-1911. Sign.: Rode. Pod. i repr.: 1618; 6742 [115].

71. Anđeo Uvodić: Meštrović. Akvarelirani crtež. Repr. u tisku. Split, oko 1914. Pod. i repr.: 2168.

72. Anđeo Uvodić: I. Meštrović. Akvarelirani crtež. Reprodukcija u tisku. Split 1918. Sign.: Angjeo Uvodić. 18. Izl.: Meštrović u karikaturi, Zagreb, 1983-1984. Pod. i repr.: A. Uvodić: Split u karikaturi, Split 1923; 648 [20].

73. Sergej Mironović Golovčenko: Umjetnost i politika. Crtež tušem. Repr. u tisku. Zagreb, 1924-1925. Sign.: E. MIRONOVIĆ. Izl.: Meštrović u karikaturi, Zagreb 1988-1984. Pod. i repr.: Koprive, Zagreb, 20. II. 1925, str. 69: 648 [br. 1].

74.Sergej Mironović Golovčenko:Siromašni Strossmyer.Crtež tušem. Koprive,Zagreb,1925.god,XXII,br.31,str.43

75.Joza Kljaković:Povodom izrade spomenika J.J.Strossmayera u Zagrebu.Crtež tušem.1925.

76.Sergej Mironović Golovčenko:Otkriće Strossmayerovog spomenika.Crtež tušem.Koprive,Zagreb,1926. god.,XXIII,br.45,str.713

77.Sergej Mironović Golovčenko:Strossmayer nekad i danas. Crtež tušem.Koprive,Zagreb,1926.god.,br.46,str.774

78.Sergej Mironović Golovčenko:Na pravom mjestu.Crtež tušem.Koprive,Zagreb,8.X.1927.,XXIV,br.41,str.604

79.Sergej Mirinović Golovčenko:Meštrović na bubnju.Crtež tušem.Koprive,Zagreb,22.X.1927.XXIV,br.43.,str.644

80.Autor nepoznat:"Selidba Pobednika". Politika,Beograd.1927.

81. Autor nepoznat:"Jedan predlog za spomenik Pobednika". Politika,Beograd,1927.

82.Autor nepoznat:"Pobednik u srpskoj vojničkoj uniformi". Politika,Beograd,1927.

83.Sergej Mironović Golovčenko:Sa zbora zagrebačkih brončanih velikana.Crtež tušem.Koprive,Zagreb 14.I.1928.god. XXV,br.3,str.48

84.Sergej Mironović Golovčenko:Oko Meštrovićevog spomenika.Crtež tuše.Koprive,Zagreb 14.I.1928.god

85. Sergej Mironović Golovčenko: Velika je razlika. Crtež tušem. Repr. u tisku. Zagreb, 1928. Sign.: S. MIRONOVIĆ. Izl.: Meštrović u karikaturi, Zagreb 1983-1984. Pod. i repr.: Koprive, Zagreb, 10. III. 1928, str. 4; 648 [br. 10].

86.Sergej Mironović Golovčenko:Meštrović među Indijancima.Crtež tušem.Koprive,Zagreb,24.III.1928. god.,XXV,br.13,str.260

87.Sergej Mirinović Golovčenko:Ćirilo-latinski problem.Crtež tušem.Koprive,Zagreb,25.VIII.1928.god.XXV,str.689

88.Sergej Mirinović Golovčenko:Izbori u Americi.Crtež tušem. Koprive,Zagreb,10.XI.1928.,god.XXV,br.46,str.912

89.Sergej Mirinović Golovčenko:Pred zdencem života.Crtež tušem.Koprive,Zagreb,1929.godine,XXIV,br.22,str.425

90. Mirko Uzorinac: Ivan Meštrović. Crtež olovkom. Beograd, 1930. Sign.: Mirko Uzorinac. Beograd 1930. (ćirilicom). Vel. 13 x 10 cm. Izl.: Meštrović u karikaturi, Zagreb 1983-1984. Vl.: Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Zagreb. Pod. i repr.: 648 [17].

91. Marijan Šimunić: Pedesetogodišnjici Ivana Meštrovića. Olovka i tuš. Zagreb, 1933. Izložba: Meštrović u karikaturi, Zagreb 1983-1984. Pod. i repr.: Kulisa, Zagreb, 1. IX. 1933, str. 10; 10636 [9].

92. Marijan Šimunić: Kipar Ivan Meštrović. Crtež tušem. Zagreb, 1933. Pod. i repr.: 10636 [10].

93. Ives (Ivo Režek): Gradila se jedna ćuprija. Crtež tušem. Repr. u tisku. Zagreb, 1934. Pod. i repr.: Koprive, Zagreb, 13. IV. 1934, str. 197; 648 [br. 14].

94. Ives (Ivo Režek): (Kljaković, Bog, Meštrović). Crtež tušem. Vl.: Atelijer Meštrović, Zagreb (?).

95.Ives(Ivo Režek):Moralni i materijalni uspjeh.Crtež tušem. Koprive,Zagreb,1934.god.,XXXI,br.23,str.280

96. Penović: Umitnički rat u Zagrebu. Crtež tušem i lavirani tuš. Repr. u tisku. Pod. i repr.: Štandarac, Split, 27. X. 1938, str. 1.

97. Marijan Šimunić: Kipar Ivan Meštrović. Crtež tušem. Zagreb, 1933. Pod. i repr. 10636 [10].

98. Marijan Šimunić: Kipar Ivan Meštrović & Dom hrvatskih likovnih umjetnika. Crtež tušem. Zagreb, 1938. Pod. i repr.: 10636 [11].

99. Vanja Radauš: Ivan Meštrović. Crtež flomasterom. Zagreb, 1969. Vel. 29,9 x 40,8 cm. Sign.: Radauš 1969. Vl. nepoznat. Pod. i repr.: 98 [192].

100.-120.Predrag Koraksić Corax: Pobednik,političke karikature s Pobednikom kao glavnim likom.Višebojne.Izlazile u Listu Danas,Beograd.29.I.2008.-3.XI.2022.

OSTALO

NUMIZMATIKA

121.Panta Stojićević i Veljko Andrejević Kun:Kraljević Marko na Šarcu(Ivan Meštrović).Novčanica od 50 dinara.Revers.1.12.1931.Narodna banka Kraljevine Jugoslavije.

122.Autor nepoznat:Kosovka djevojka(Ivan Meštrović-fragment).Avers.Novčanica od 5000 dinara,01.05.1963.Novčanica od 50 dinara,01.08.1965.Novčanica od 50 dinara,04.11.1981.Narodna banka Jugoslavije-Beograd

123.Autor nepoznat:Nadežda Petrović(Prema Meštrovićevom spomeniku u Čačku).Novčanica od 200 dinara.Avers.Beograd 2001.-2007.NBJ-Zavod za izradu novčanica i kovanog novca-Beograd

FILATELIJA

124.Autor nepoznat:“Spomenik Neznanom Junaku na Avali“. Poštanska marka.1939.Izdana povodom 5.godišnjice pogiblje Kralja Aleksandra Karađorđevića.

125.Mate Zlamalika i Sreten Đokić:“Pobednik“ –Sveslavenski kongres.1946.Državne Markarnice,Beograd

126. Autor nepoznat: Marko Marulić (1450-1950). Pošta FNRJ, Beograd.

127.Autor nepoznat:Prigodna dopisnica s markom Marka Marulića,Buje 29.11.1953.Zona B.

128.Božidar Jakac-Stanimir Babić:“Moja majka“,poštanska marka.25 din.1963.god.PTT Jugoslavije

129.Božidar Jakac-Tanasije Krnjajić:“Sjećanje“,poštanska marka.50 din.1963 god.PTT Jugoslavije

130.Božidar Jakac-Stanimir Babić: „Glava Kraljevića Marka“,poštanska marka .65 din.1963 god.PTT Jugoslavije

131.Božidar Jakac-Velibor Cvetković:“ Indijanac s kopljem“, poštanska marka. 100 din.1963.god. PTT Jugoslavije

132.Autor nepoznat:Prigodna dopisnica s motivima „Moja majka“, “Psiha“ i „Autoportret“. Sign. 16.I.1964. Povodom 2.godišnjice smrti. PTT-Zagreb

133.Božidar Lazarević-Tanasije Krnjajić-„Pobednik“,povodom 20.godišnjce oslobođenja Beograda,20.X.1964.Poštanska marka.

134.Božidar Jakac-Stanimir Babić:“Vladimir Iljič Lenjin“.(Prema skulpturi Ivana Meštrovića).50.godišnjica Oktobarske revolucije).1967.PTT Jugoslavije

135.Autor nepoznat:“Fra Grga Martić“(Prema skulpturi Ivana Meštrovića),poštanska marka,Povodom 150.godina rođenja Fra Grge Martića.1972.PTT Jugoslavije

136.Autor nepoznat:“Juraj Dalmatinac“(prema skulpturi Ivana Meštrovića) ,poštanska marka.Povodom 500. Godina rođenja Jurja Dalmatinca.1972. PTT Jugoslavije

137.Andrija Milenković:“Udovica s djetetom“,poštanska marka.1974.Serija Europa 1974-Sculptures.

138.Autor nepoznat:Prigodna dopisnica i marka „Pobednik,1983.Povodom 100.godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.PTT Jugoslavije

139.D.Lučić:“Pobednik“,100. Godišnjica rođenja Ivana Meštrovića,1983.PTT Jugoslavije.Poštanska marka.

140.Boris Ljubičić:“ Spomenik Indijancima u Chicagu“, poštanska marka. Povodom (1492-1992) 500.godina otkrića američkog kontinenta.1992.HPT-Zagreb

141.Autor nepoznat:“ Portret žene (Ada Tresić Pavičić’), poštanska marka 2005. Republika Makedonija

142.Sabina Rešić: „Povijest Hrvata“ i portret Ivana Meštrovića (fotografija). Poštanska marka.2008.HP-Zagreb

143.Autor nepoznat:“Kontemplacija“,prigodni žig.Izložba Ivan Meštrović „Zahvalimo majci“-Narodni muzej –Zadar.Pošta Zadar,25.11.2013.

144.Duje Šegvić-Srećko Listeš:“Marko Marulić“(Meštrovićeva skulptura).500.godina od objave Judite.Poštanska marka.2021.HP-Zagreb

MULTIMEDIJA

145.Autor nepoznat: Meštrović kleše Srđu Zlopogleđu. Google,Hrvatska.(Doodle,crtež).Povodom 130. godišnjice rođenja.15.08.2013.

146.Šime Strikoman: 726.Milenijska fotografija -Portret Ivana Meštrovića u Drnišu.(Povodom godišnjice smrti).Crtež bijelom (lako perivom) bojom na asfaltu.Dimenzije cca.20x20 m.16.01.2021.,Drniš

PROMOCIJA

147.Autor nepoznat: „Evo ruke-revija urbane kulture“ (Grgur Ninski). Plakati, Split,2014-2022.

148.Autor nepoznat: (Grgur Ninski), Propagandni plakat za Čistoća-Split,2020.

SLUŽBENI DOKUMENTI

149.Autor nepoznat: „Povijest Hrvata, Zagreb. Putovnica Republike Hrvatske (Europska Unija), str. br. 5. Republika Hrvatska - Zagreb.

1

2

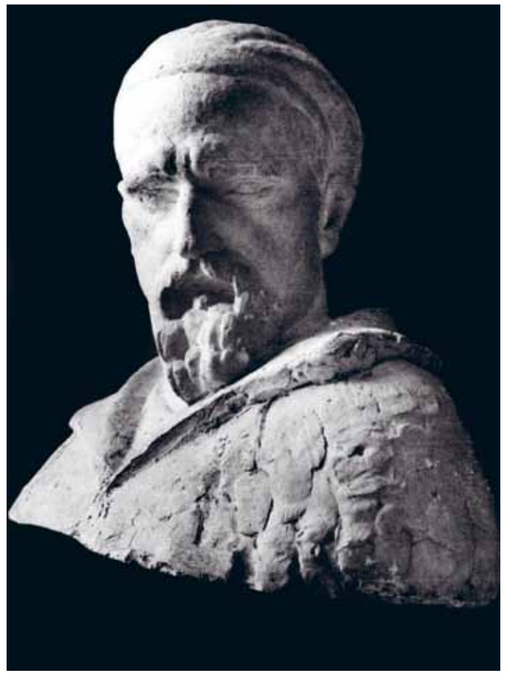
3

1982

1983

4

5

6

7

1984

9a

9a

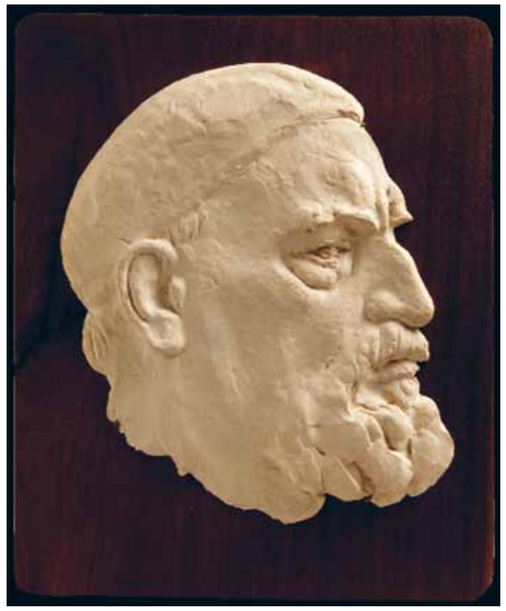

9

1985

10

11

15

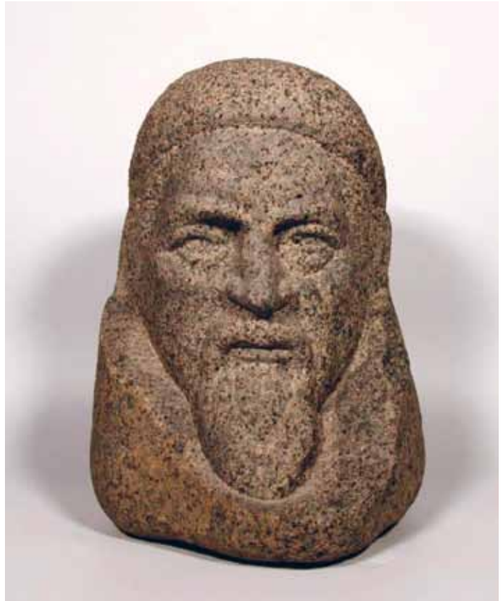
13

13 detalj

15-2

14

1986

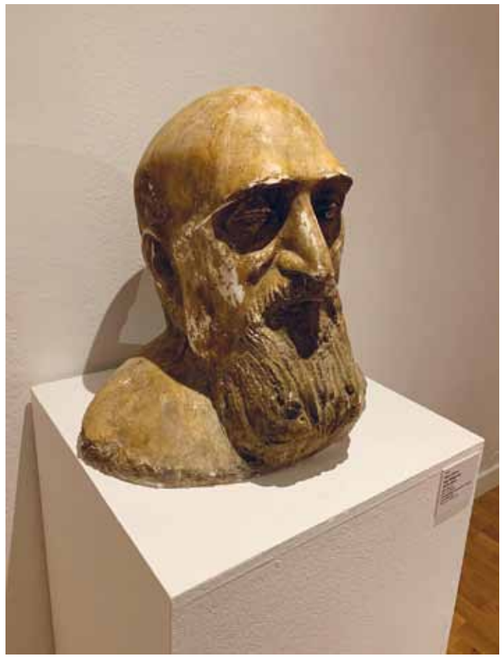
1987

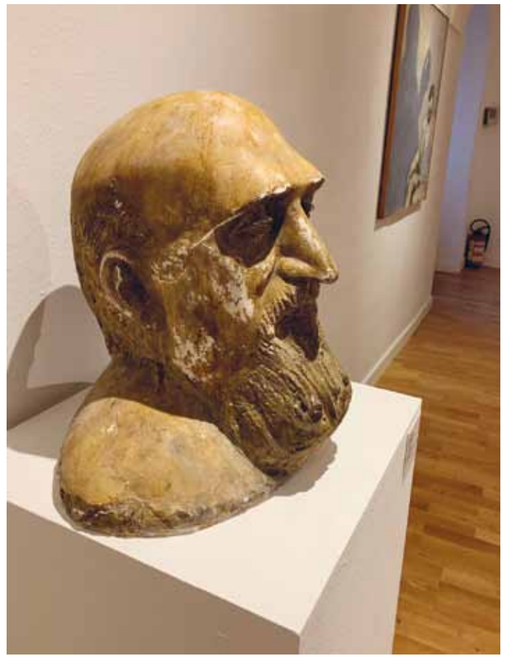
16 avers

16 revers

17a

17a

23

24

25 avers

25 revers

1988

1989

26 avers

26 revers

28 avers

28 revers

27 avers

27 revers

29

31a

1990

1991

32

35

36

34 avers

34 revers

36-2

36-3

1992

1993

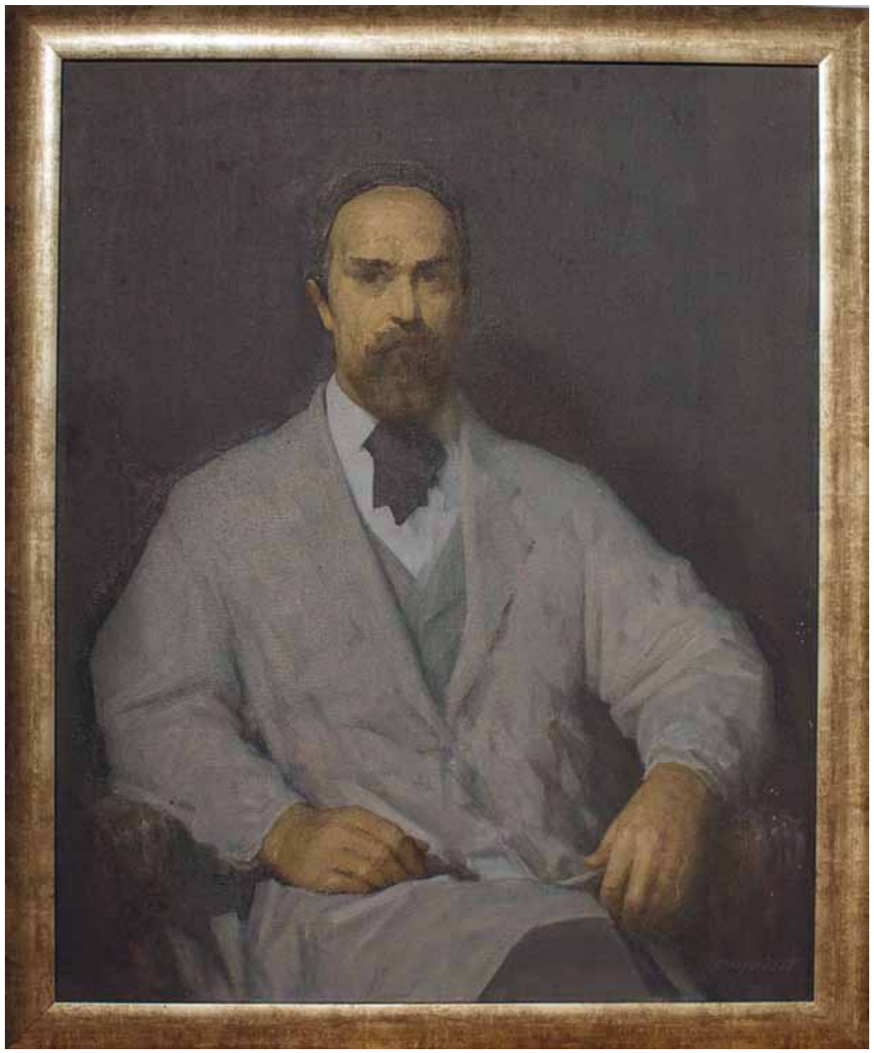
36a

38

37

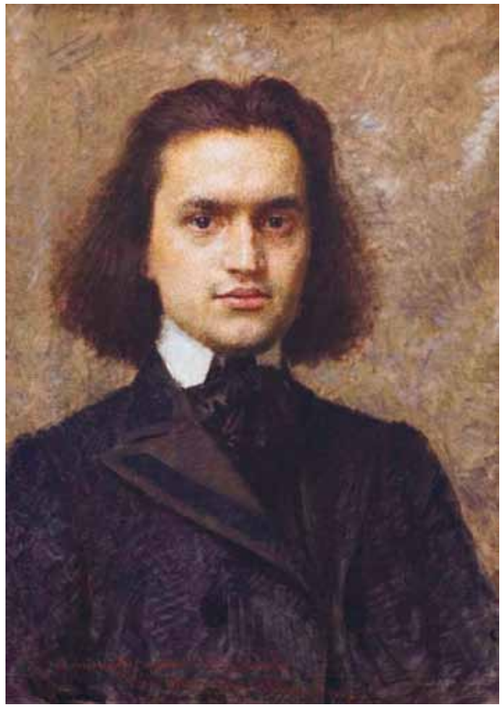
44

43

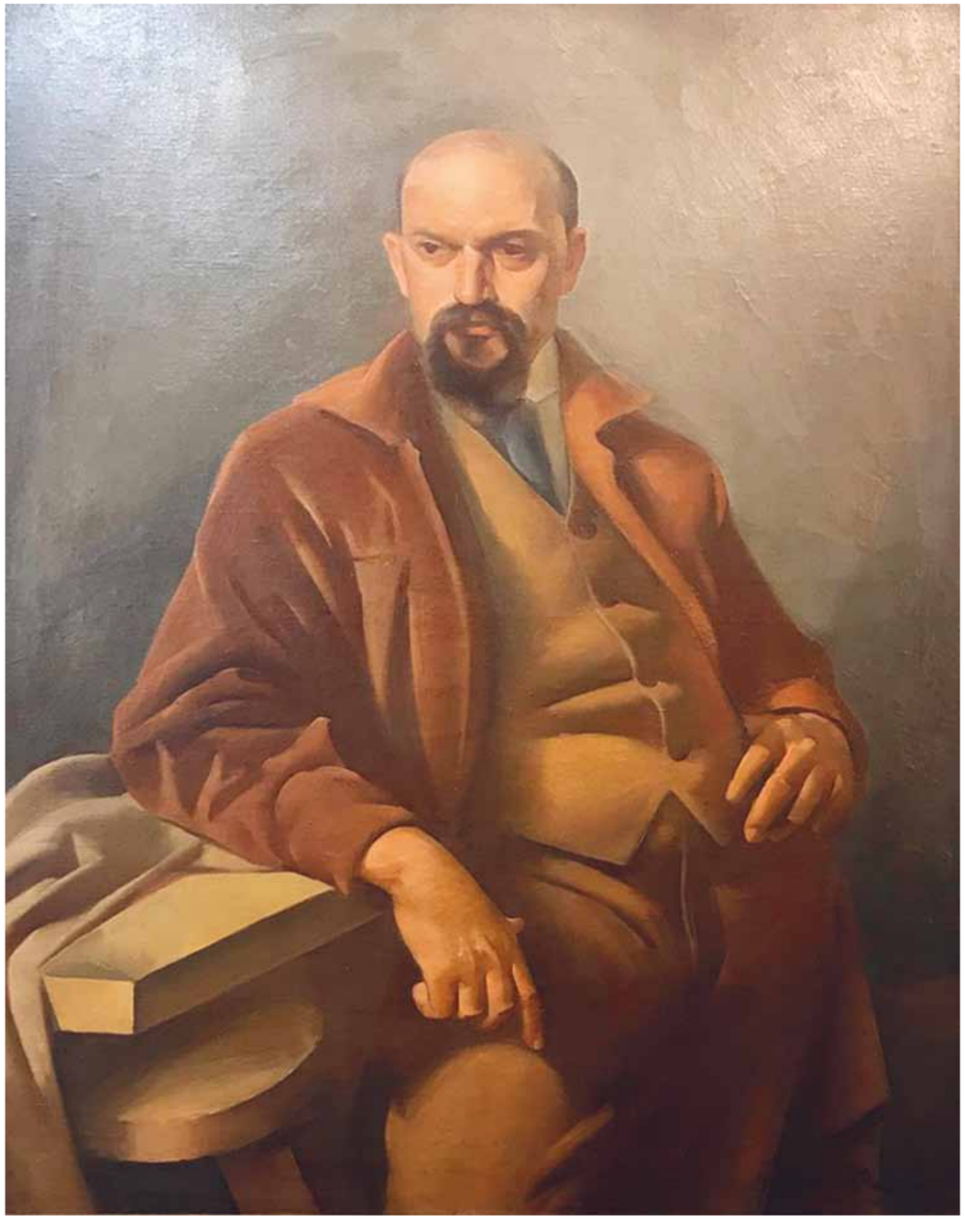
39a

39

40

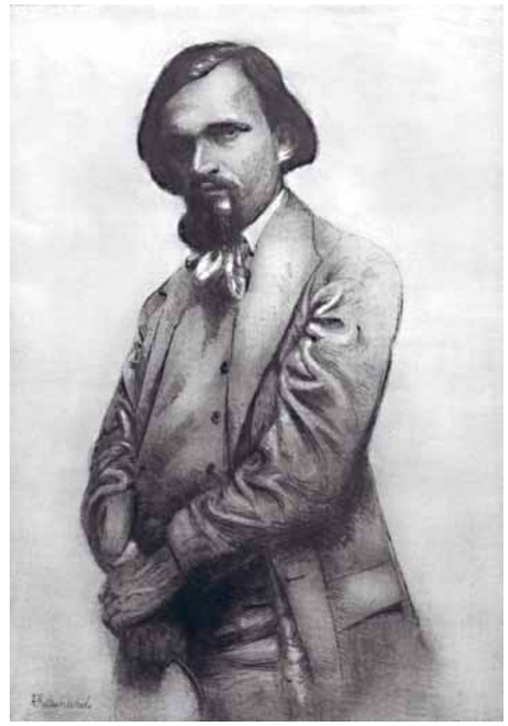
41

42

42-2

46

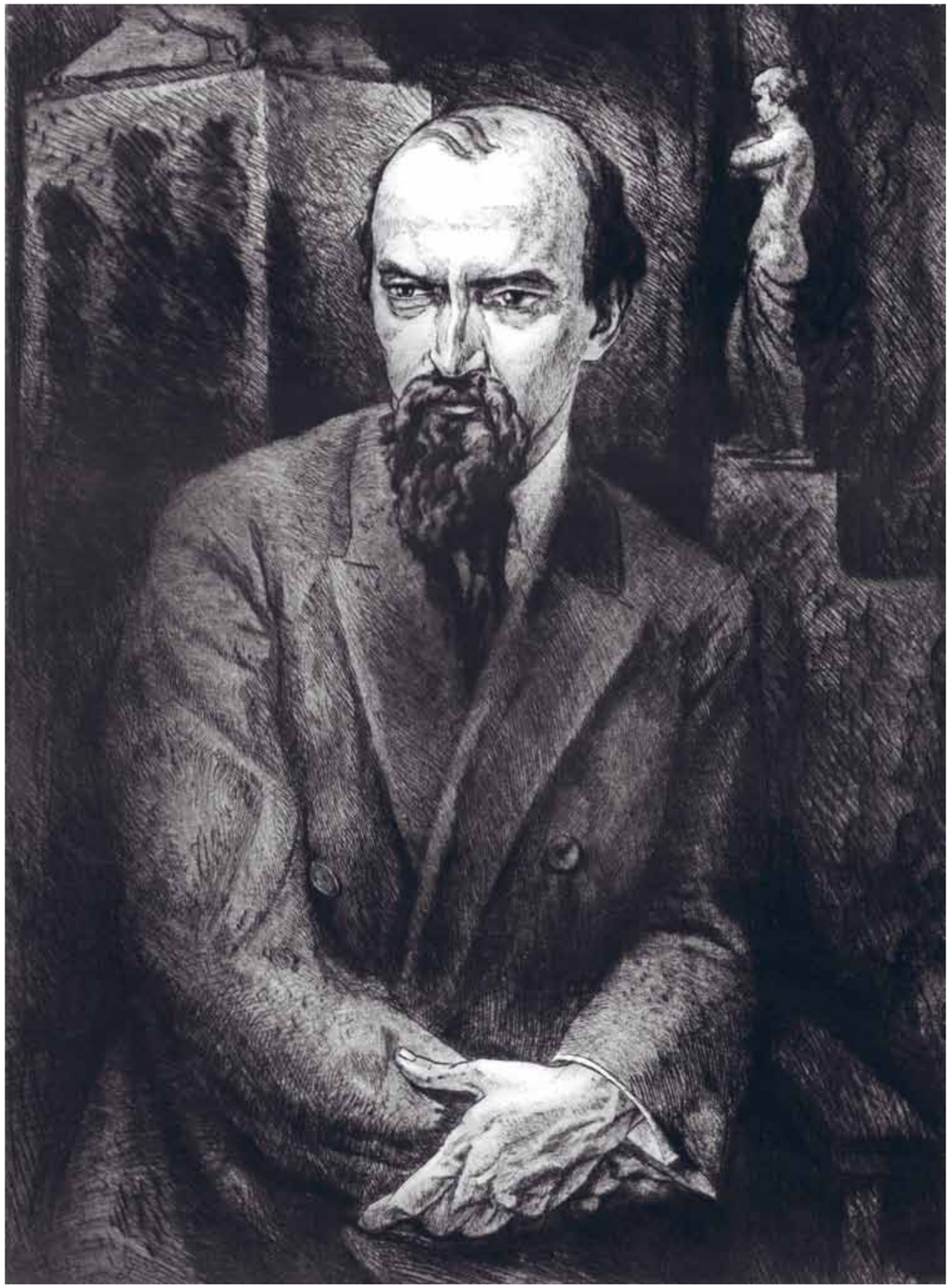
49

51

2000

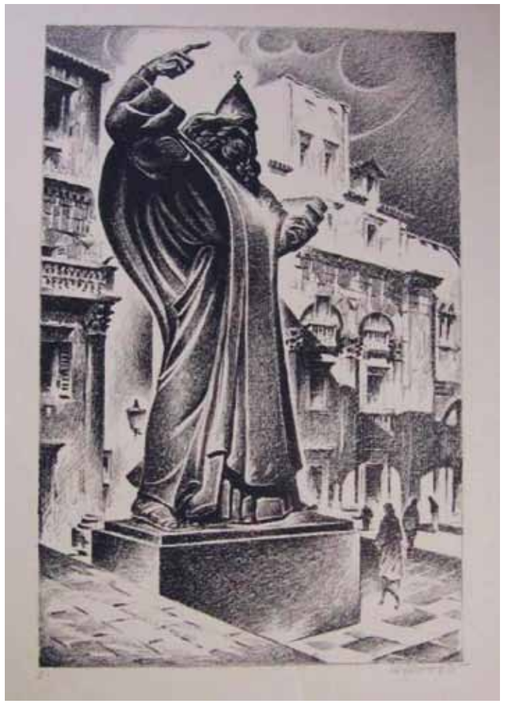
2001

48

47

50

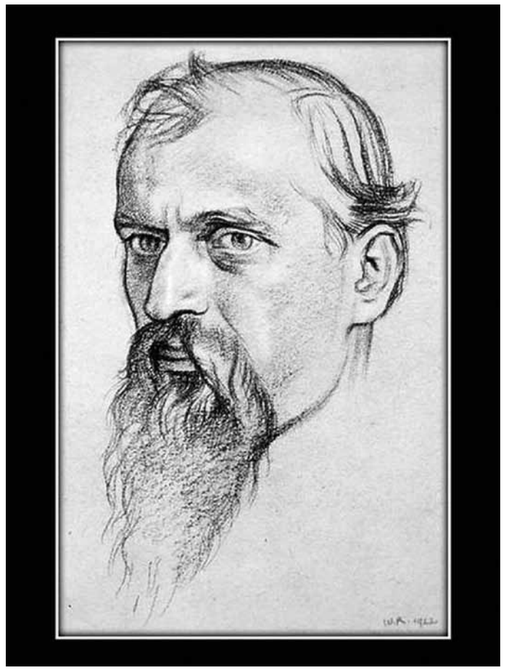
52

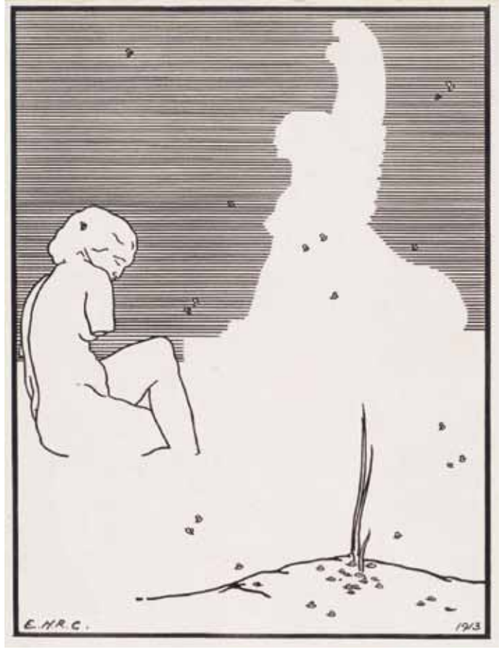
52a

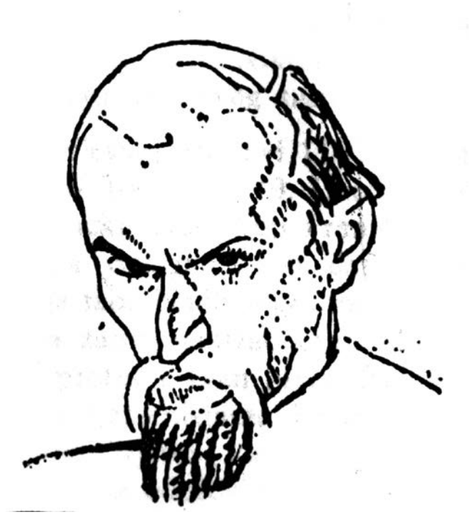
55

56

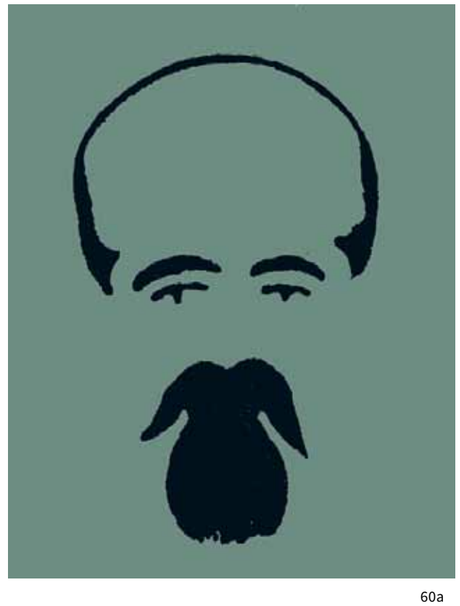
53

54

57

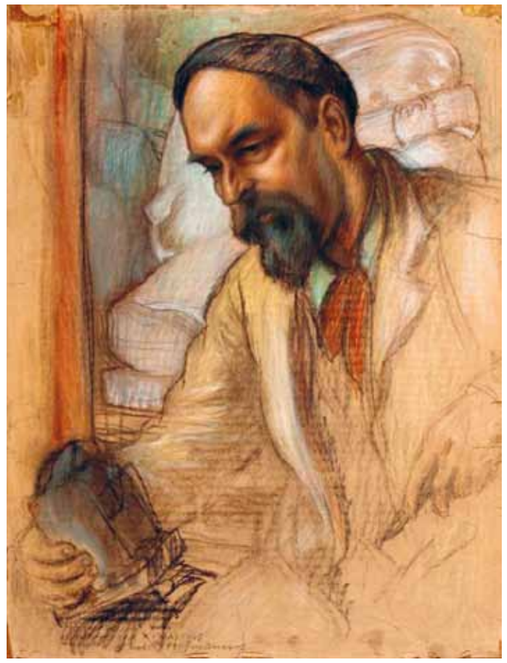
60a

2004

2005

61

62

64

65

66

66-2

67

68

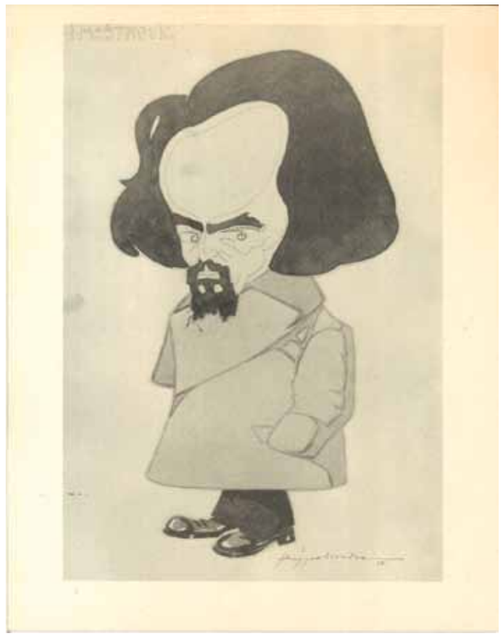
69

Naši kipari.

Meštrović: Gledajući moje junake, mislim na Napoleona. — Ko bi od nas dvoje bio veći? — Napokon, Napoleon je junake ubijao, dočim ja junake oživljujem.

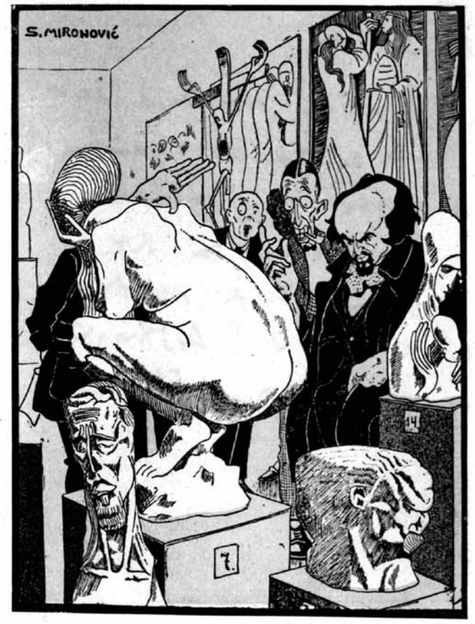
70

71

Umjetnost i politika

(Povodom Meštrovićeve političke zložbe u Americi)

Meštrović: — Ova figura, gospodo Američani, znamenita je radi toga, što je prije svjetskog rata predstavljala »Kosovsku djevojku«, a sad prikazuje »Mirotvornu republiku«.

73

Siromašni Štrosmajer

Ovih dana vozali su strušnjaci silhueta Strosmajerova spomenika od Meštrovića Zagrebom i zagrebačkom okolicom, da nađu najzgodnije mjesto, gdje bi se taj spomenik najuspješnije mogao da ... sakrije.

74

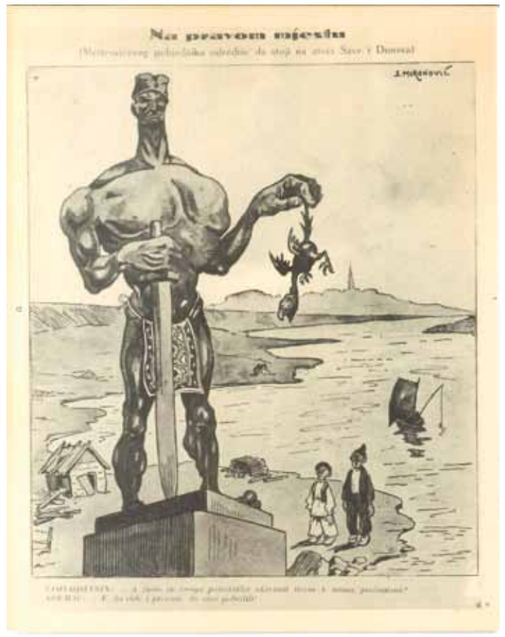
Otkriće Strossmayerovog spomenika

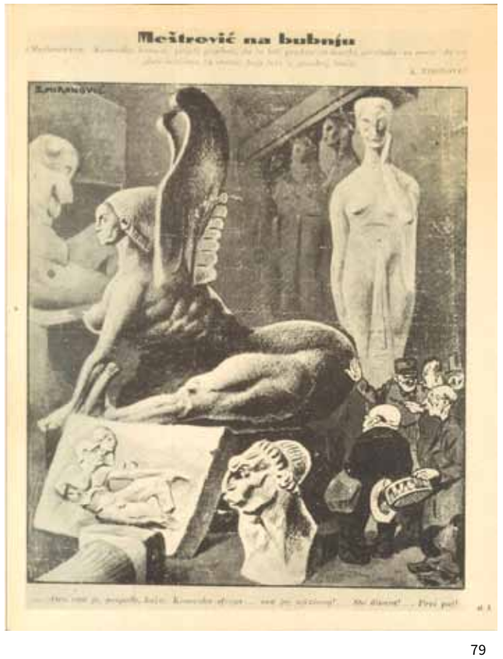
76

77

78

79

Др. К. Кумануди: — Знаш, Победниче, овде ти је и ваздух чистији и изглед лепши.

80

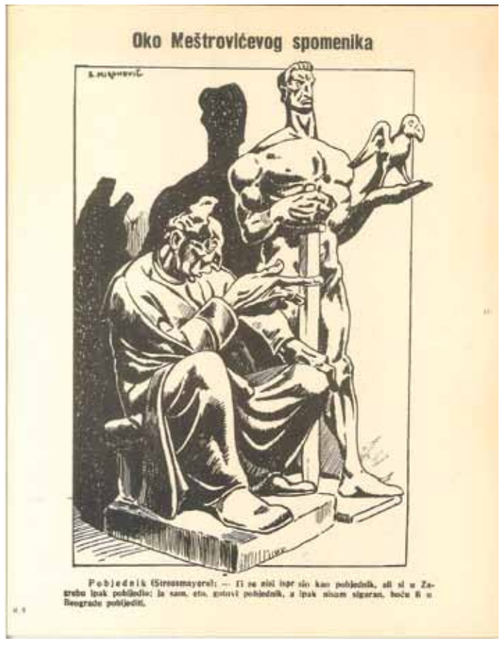
81

82

83

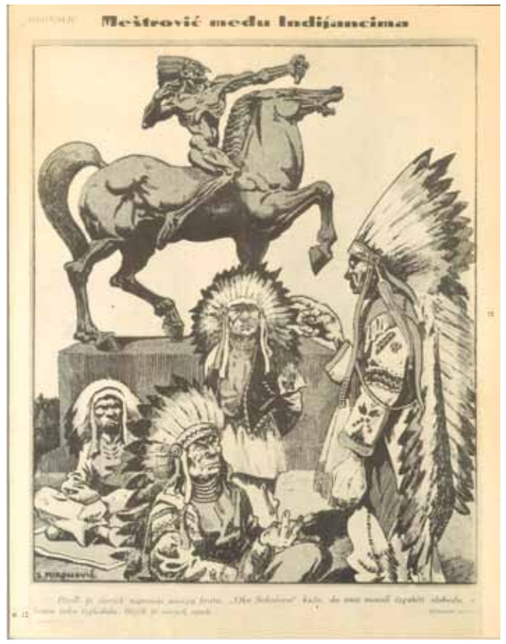
84

2010

2011

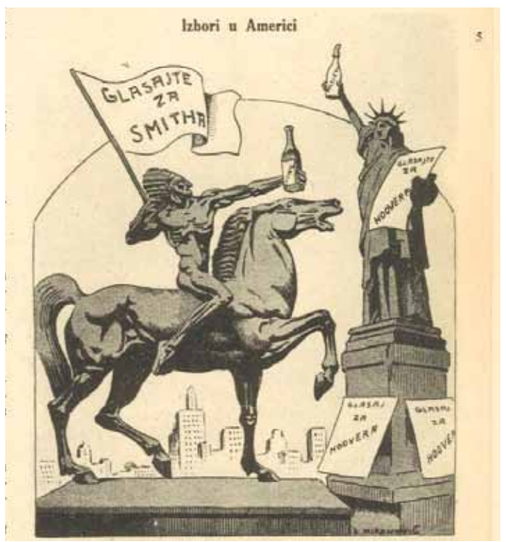
85

86

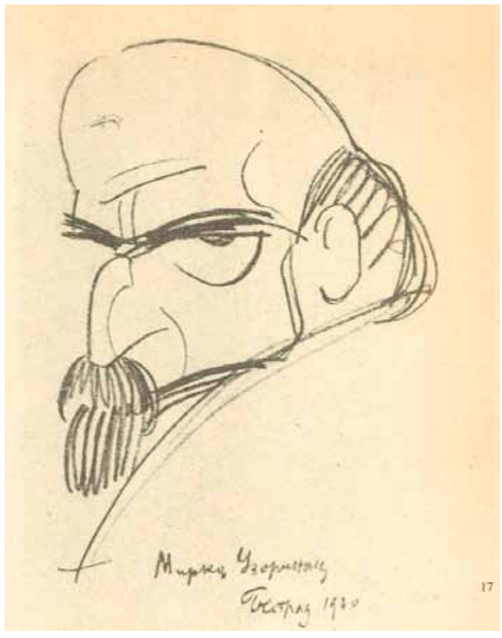
87

88

89

90

92

93

94

95

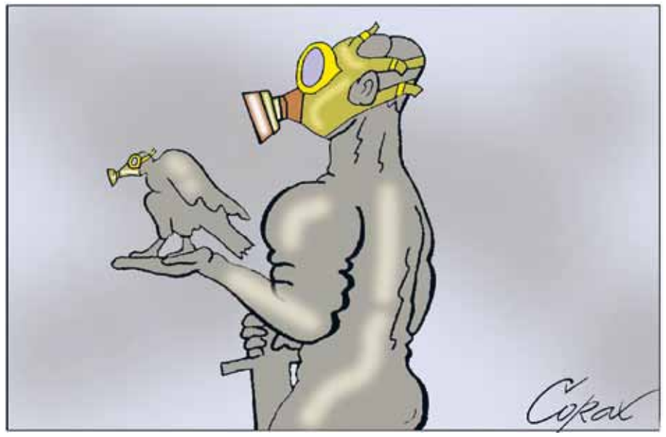
99

96

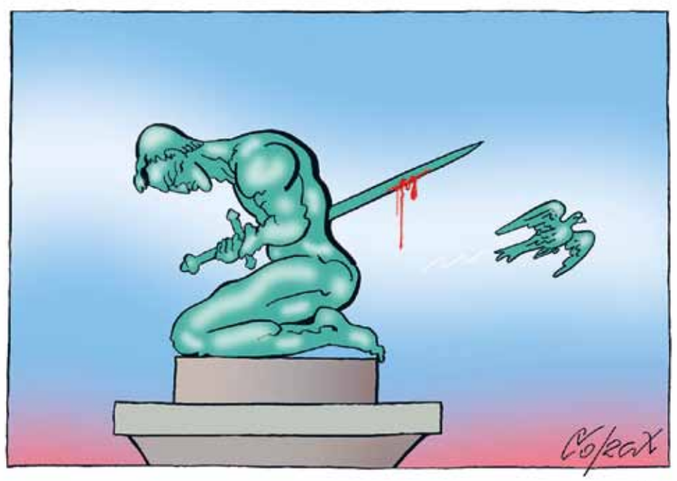
98

100

105

115

121

122

123

123 detalj

124

125

126

128

127

129

130

131

132

2020

2021

133

134

134a

136

135

137

138

139

141

140

142

143

144

145

146

EVO RUKE!
www.revija-urbane-kulture.com
2.
REVIJA
URBANE
KULTURE
...u Dardinu...

147

NE GLEDA, SPLIT
TE VIDI!

148

IZLOŽBE

SAMOSTALNE I SKUPNE IZLOŽBE IVANA MEŠTROVIĆA

Masnim slovima (bold) tiskane su Meštrovićeve samostalne izložbe i one na kojima su većinom izložena njegova djela.

1899.

Skulpture i crteži. Otavice, Bojničićeva gostionica. 1899.

Početnički radovi. Drniš. Izlog dućana R. Ljubića, 1899.

Skulpture. Zadar, Uredništvo "Narodnog lista", 28. VI. 1899.
Literatura: 721.

1902.

Ausstellung der Schüler der Akademie der Bildenden Künste. Beč, Akademie der Bildenden Künste, 1902.

XIV. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, 1902. (?)
Katalog: 473.

1903.

XVII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, III-V. 1903.
Katalog: 474.
Literatura: 742, 744, 745.

X. vystava spolku vytvarnih umelcu "Manes". (Hrvatski umjetnici). Prag, XII. 1903.
Kat.: 474a.
Lit.: 738-741, 746-748, 750-754, 765.

1904.

XX. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, III-V. 1904.
Kat.: 476.
Lit.: 768, 791.

Kollektiv Ausstellung Ivan Meštrović Tomislav Krizman. Beč, Atelijer umjetnikâ (Beatrix Gasse 14a), 4-15. V. 1904.
Lit.: 757, 758, 768, 789, 791, 792, 796, 801, 817.

I. jugoslovenska umetnička izložba. Beograd, Velika škola, 18. IX. – 18. X. 1904.
Kat.: 475.
Lit.: 756, 760-764, 766, 767, 770-772, 782, 784-788, 790, 795, 797-800, 806-813, 816, 836, 837, 853, 4176, 8105, 8226, 8455.

XIII. Ausstellung des Vereines "Hagenbund". Beč, XI. 1904. (Meštrović i Vidović).
Lit.: 769, 814.

1905.

XXII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, I-II. 1905.
Kat.: 480.
Lit.: 818, 868, 876.

XXIII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, III-V. 1905.
Kat.: 478.
Lit.: 821, 825-827, 831, 835, 849, 867.

Izložba Emanuela Vidovića. (Slike što ih šalje na zagrebačku izložbu "Društva umjetnosti". Izložene i dvije Meštrovićeve skulpture). Split, Općinsko kazalište, Restaurant, 16-18. IV. 1905.
Lit.: 845, 846.

Jubilarna izložba "Društva umjetnosti". Zagreb, Umjetnički paviljon, 15. IV. – 31. V. 1905.
Kat.: 479.
Lit.: 820, 829, 830, 834, 838, 840, 847, 863, 865, 871, 883, 898.

1906.

Izložba Meštrovićevih djela. Split, Općinsko kazalište, restaurant, 6-(20). I. 1906. (Izložbu su priredili Meštrovićevi prijatelji od njegovih djela što su se nalazila u Splitu).
Lit.: 908, 934, 944, 945.

XXVI. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, III-V. 1906.
Kat.: 482.
Lit.: 910, 916, 917, 921, 922, 942, 951, 955, 959, 966.

Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. München, 9. IV. – (?) 1906.
Lit.: 918, 924, 925.

Austrian Exhibition. (Međunarodna umjetnička izložba). London, Earls Court (Dalmatinski paviljon), V. 1906. (Meštrović, Bukovac, Vidović).
Lit.: 848, 873, 874, 903, 907, 939, 949, 950, 952, 968.

II. jugoslovenska umetnička izložba. I. izložba Saveza jugoslavenskih umjetnika "Lada". Sofija, Kneževa maneža, 29. VIII. – IX. 1906.
Kat.: 484.
Lit.: 866, 911, 913, 931-933, 936, 937, 941, 946, 947, 956, 958, 960, 963, 969, 10145.

Izložba Hrvatskog društva umjetnosti. Zagreb, Umjetnički paviljon, 1. IX. – 15. X. 1906.
Kat.: 481.
Lit.: 919, 920, 926-928, 930, 935, 965, 967.

XXVII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, XI-XII. 1906.
Kat.: 483.

1907.

Izložba jugoslovenske umetničke kolonije u Beogradu. Beograd, Narodni muzej, I-II. 1907.
Kat.: 485.
Lit.: 980, 984, 985, 987, 989, 990, 1004-1010, 1017, 1021.

XXIX. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, III-V. 1907.
Kat.: 486.
Lit.: 975, 979, 995.

VII. esposizione internazionale d'arte della città di Venezia. (La Biennale). Venecija, Palazzo dell'Esposizione, 30. IV. – 31. X. 1907.
Kat.: 488.
Lit.: 973, 976, 978, 979, 988, 991-995, 997-999, 1011, 1014, 1015.

Internationale Kunst-Ausstellung des Vereins bildender Künstler Münchens. V. "Secession". München, 1. VI. – 30. X. 1907.
Kat.: 487.

Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Dresden, 1907.

1908.

XXX. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. "Izložba carevog jubileja". Beč, Paviljon Secesije, 3. IV. – VI. 1908.
Kat.: 489.
Lit.: 1052, 1079a-1081.

Salon des Artistes Français. Pariz, 1908.

Salon de l'Automne. Pariz,1908.

Prva dalmatinska umjetnička izložba. Split, Hrvatski dom, 30. IX. – 20. XII. 1908.
Kat.: 490.
Lit.: 1028-1039, 1041-1049, 1051,1054, 1056, 1060-1064, 1066, 1067, 1069, 1070, 1076, 1084, 1087-1099, 1101, 1103, 1104, 1106, 1109-1112, 1118, 1119, 1132, 1143, 1149, 1158, 1249, 1333, 6645, 7108, 7151, 9475, 9919.

Izložba Umjetničkog društva "Manes". Prag, 1908. (Meštrović, Bukovac).

1909.

Izložba dalmatinskih umjetnika. Drniš, I. 1909.

XXXIII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije. 25. III. 1909. (Meštrović, Rosandić).
Kat.: 492.
Lit.: 1105, 1124, 1126, 1127, 1129, 1130, 1147, 1151, 1160-1162, 1165, 1168, 1173, 1181.
Proljetni salon. Pariz, Champ de Mars, IV-V. 1909.
Lit.: 1174-1176.

VII. Salon d'Automne. Pariz, 1. X. – 8. XI. 1909. (Meštrović, Krizman).
Kat.: 491.
Lit.: 1113-1115, 1117, 1140, 1141, 1146, 1148, 1166, 1167, 1252.

X. Kunst-Ausstellung des Vereins bildender Künstler München e. V. "Secession". München, Glaspalast, 1909.
Kat.: 494.
Lit.: 1152-1155.

II. Umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča. Hrv. Umjetničko društvo "Medulić". Ljubljana, Paviljon R. Jakopiča, 16. X. 1909. – 16. I. 1910.
Kat.: 493.
Lit.: 1116, 1121, 1122, 1125, 1144, 1145, 1156, 1157, 1159, 1163, 1170, 1171, 1182, 1216, 1333, 1393, 7108, 7151.

Kolektivna izložba: I. Meštrović, P. Jovanović, T. Krizman, T. Rosandić. Zagreb, 1909.
Lit.: 1128.

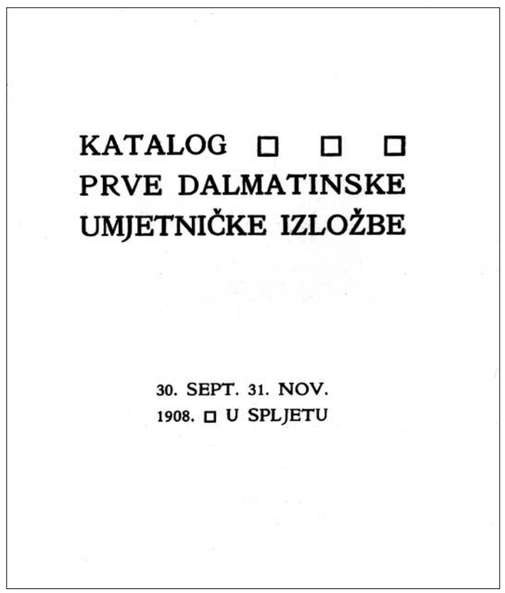
Kolektivna izložba. Beč, Künstlerhaus, 1909. (Meštrović, Borelli).
Izložba bečkog Hagenbunda. Prag, Mánes, 1909.

1910.

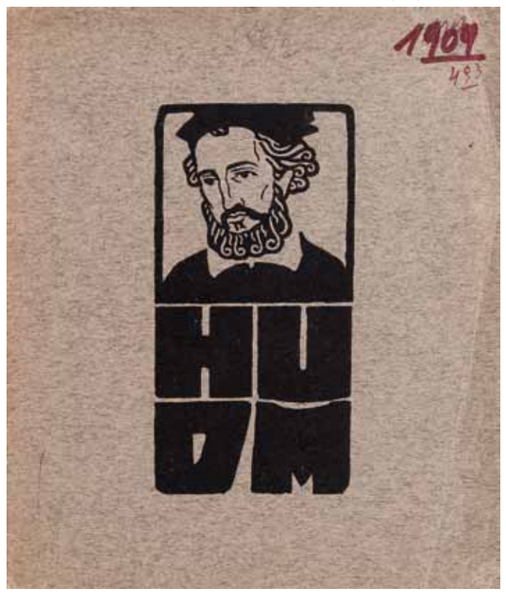
XXXV. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs, Secession. Beč, Paviljon Secesije, 16. I. – II. 1910.
Kat.: 495.
Lit.: 1184-1187, 1190, 1197, 1204, 1206-1210, 1215, 1219, 1232, 1255, 1256, 1260-1264, 1269-1272, 1282-1284, 1293, 1294, 1299, 1309, 1312, 1313, 1338, 1339, 1347, 1350-1352, 1356, 1357, 1360-1362, 1366, 1368-1373, 1381, 1382, 1385-1389, 1392, 1400, 1515.

Izložba Meštrović-Rački. Zagreb, Umjetnički paviljon, 30. IV. (1. V) – 30. VI. 1910. (Priredilo Društvo hrv. književnika).
Kat.: 496.
Lit.: 1188. 1191, 1213, 1217, 1218, 1227, 1228, 1230, 1233, 1239, 1240, 1242, 1244, 1253, 1259, 1265, 1278, 1280, 1281, 1290, 1292, 1305, 1311, 1322-1332, 1336, 1337, 1346, 1348, 1353, 1358, 1359, 1376, 1391, 1402, 1454, 1470.

Split, 1908.

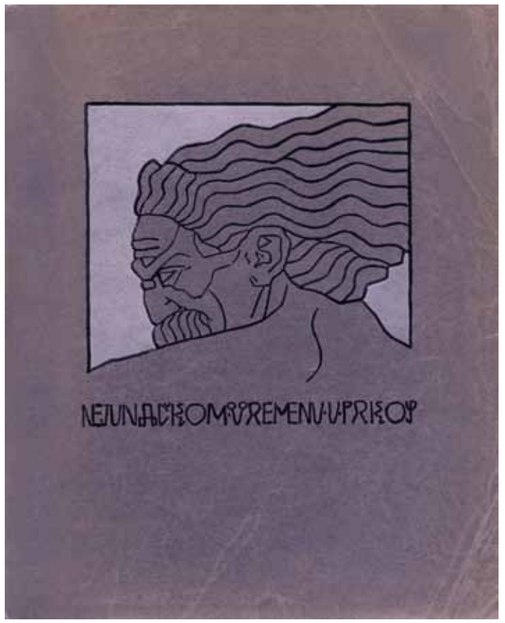

Ljubljana, 1909.

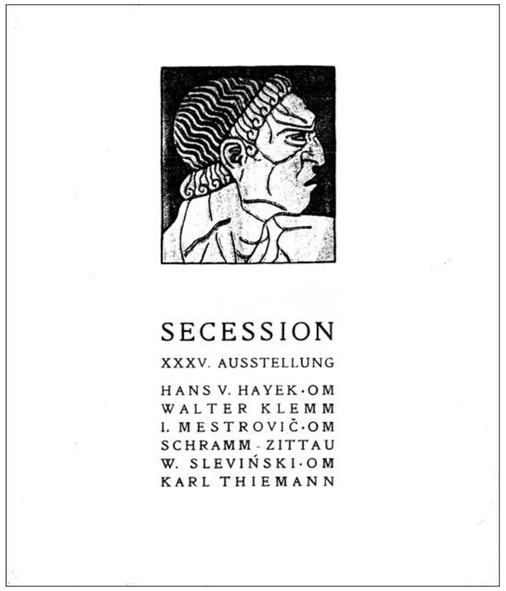

Zagreb, 1910.

Zagreb, 1910.

Beč, 1910.

Izložba "Medulića". "Nejunačkom vremenu u prkos." Zagreb, Umjetnički paviljon, 1-30. XII. 1910.
Kat.: 497.
Lit.: 1193, 1194, 1196, 1198, 1205, 1212, 1214, 1220, 1223, 1226, 1229, 1238, 1243, 1245, 1248, 1257, 1273, 1279, 1285-1288, 1291, 1308, 1314-1321, 1341, 1377, 1380, 1394, 1396, 1397, 1423, 1463, 1471, 1485, 1488, 1825, 5608, 5783, 5865, 7108, 7151, 7170.

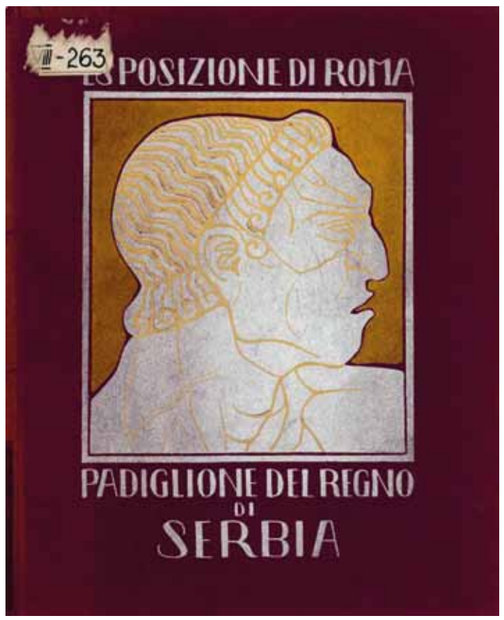
Međunarodna izložba. Torino, 1910-1911.
Kat.: 501.
Lit.: 1289, 1460, 1483.

1911.

Esposizione internazionale di Roma. Rim, Padiglione delle Belle Arti del Regno di Serbia, 10. IV. – XII. 1911.
Kat.: 498-500.
Lit.: 1192, 1224, 1343, 1344, 1349, 1406-1411, 1413-1422, 1424-1435, 1441, 1442, 1446, 1450-1452, 1455-1459, 1462, 1464, 1465, 1469, 1472, 1479-1482, 1484, 1487, 1489-1497, 1499, 1501, 1502, 1505, 1507, 1513, 1518-1520, 1525-1531, 1533, 1537, 1541-1544, 1546-1565, 1568, 1571, 1572, 1577-1586, 1588-1595, 1597-1599, 1604, 1608-1610, 1613, 1617, 1623-1626, 1630-1632, 1635-1637, 1642-1652, 1654, 1660-1677, 1679, 1680, 1682, 1683-1692, 1700, 1706, 1713-1715, 1717, 1718, 1726, 1733, 1739, 1761, 1777-1779, 1781, 1782, 1787, 1788, 1862, 2241, 2340, 2428, 5599, 5870, 5871, 5876, 7044, 8007, 8765, 8788, 8800, 9614.

Die internationale Kunstausstellung der Münchener Secession. München, V-X. 1911.
Lit.: 1524, 1566.

Rim, 1911.

1912.

Winterausstellung der Münchner Secession. München, XII. 1911. – II, 1912.

IV. Jugoslovenska umetnička izložba. – III izložba saveza "Lade". Beograd, Druga beogr. Gimnazija, 27. V. – 26. VII. 1912. (Izlaže Umj. Društvo "Medulić").
Kat.: 502.
Lit.: 1517, 1710-1712, 1722, 1723, 1725, 1728-1732, 1734,1735, 1740-1743, 1748, 1749, 1752, 1783, 1819, 1828, 1829, 1835, 7405.

Kunstausstellung der Münchner Secession, München, Kunstausstellungsgebäude, V. – X. 1912.

1913.

Izložba makete Kosovskog hrama. Rim, Meštrovićev atelijer (Via Flaminia), VII. 1913.
Lit.: 1812, 1813, 1913.

Izložba makete Kosovskog hrama. Beograd, Gimnazija, Jesen 1913. (Za ograničeni broj posjetitelja).
Lit.: 1780, 1811, 1812, 1818, 1820, 1821, 1831-1833, 1837, 1838, 1848, 1849, 1884.

International Society Autumn Exhibition. London, Grosvenor Gallery, 1913.
Lit.: 1791, 1794, 1795.

Prima Secessione romana. Rim, Palazzo delle Esposizioni, 1913.
Kat.: 504.
Lit.: 1792, 1800, 9696.

Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs "Secession". München, 1913.

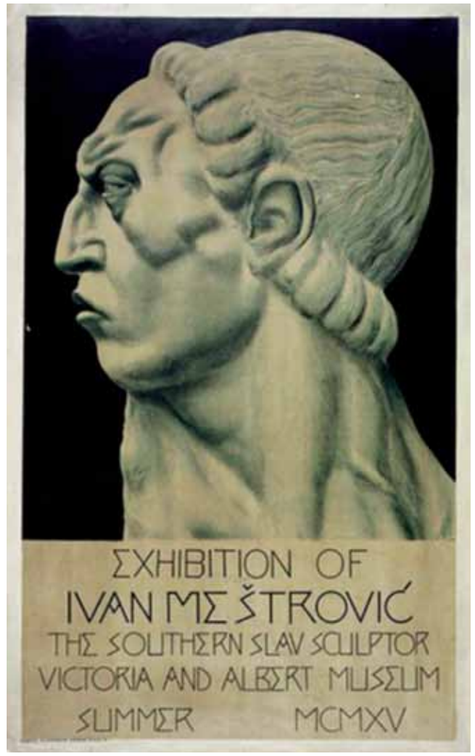
IInternationale Kunstausstellung des Vereins Secession. Beč, 1913.
Kat.: 503.

1914.

XI. Esposizione internazionale d'arte della città di Venezia. (Biennale di Venezia). Venecija, Sala 3 – Salone centrale (Meštrović izlaže samostalno), 23. IV. - ? 1914.
Kat.: 505.
Lit.: 1846, 1847, 1850, 1863, 1865, 1867, 1871, 1875, 1876, 1878, 1880, 1886-1889, 1893, 1894, 1902, 1904, 1905.

Seconda esposizione internazionale d'arte "della Secessione". Rim, 1914.
Kat.: 506.

Međunarodna izložba. München, Glaspalast, 1914.

London, 1915.

1915.

Exhibition of the Works of Ivan Meštrović. London, Victoria and Albert Museum (The South Kensington Museum), 24.VI. – (?) VII. 1915.
Kat.: 507.
Lit.: 1907-1912, 1914-1920, 1922-1924, 1928, 1931, 1935-1937, 1939, 1942-1947, 1952, 1954-1960, 1962, 1964-1966, 1969, 1970, 1972-1978, 1980-1982, 1984, 1986, 1989-1992, 1994, 1996-2013, 2015-2020, 2022-2024, 2026-2033, 2036-2040, 2046-2052, 2055-2059, 2061, 2062, 2068, 2072-2077, 2081-2086, 2089-2091, 2093-2097, 2101, 2102, 2106, 2107, 2118, 2135, 2477, 2509, 3431, 3492, 7644.

Exhibition of the Works of Ivan Meštrović. Glasgow, Royal Glasgow Institute of Fine Arts, 1915.
Lit.: 2014, 2080.

Exhibition of the Works of Ivan Meštrović. Leeds, City Art Gallery, 5. X. – (?) 1915.
Lit.: 1921, 1929, 1940, 1941, 1949, 1950, 1967, 1968, 1983, 2034, 2035, 2041-2043, 2054, 2069, 2070, 2083, 2087, 2088, 2092, 2128.

International society. (Autumn Exhibition). London, 1915.

1916.

Exhibitionof the Works of Ivan Meštrović. Aberdeen, 1916.

Exhibition of the Works of Ivan Meštrović. Edinbourgh, 1916.

1917.

Izložba jugoslavenske umetnosti i domaće radinosti. Lyon, zgrada Burze (Franc.), V. 1917.
Lit.: 2219, 2243, 2267, 6333.

(*Izložba jugoslavenskih umjetnika*). Pariz, 1917.
Lit.: 2243.

Exhibition of Serbo-Croatian Artists. London, Grafton Galleries, 1. XII. 1917. – (?) I. 1918. (Meštrović, Rački, Rosandić).
Kat.: 508.
Lit: 2147, 2149-2152, 2155, 2158, 2160, 2162, 2164, 2166, 2182, 2184, 2187, 2188, 2255, 2265, 2269, 2274, 2275.

1918.

Jugoslavenska umjetnost. (Meštrović, Rosandić, Rački). Rotterdam, I. 1918.
Lit.: 2261-2263.

XXV. Spring Exhibition. (Uz sudjelovanje srpskih i hrvatskih umjetnika). Bradford (Engl.), Corporation Art Gallery, Cartwright Memorial Hall, IV. 1918.
Kat.: 509.
Lit.: 2219, 2221, 2230, 2245, 2246, 2248-2250, 2283, 2286.

Izložba Ženske djelatnosti Imperijalnog muzeja rata. London, Whitechapel Art Gallery, XI-XII. 1918.

Exhibition of Serbo-Croatian Artists. Edinburgh, Royal Scottish Academy, 1918.
Lit.: 2229, 2230, 2234, 2238, 2247, 2266.

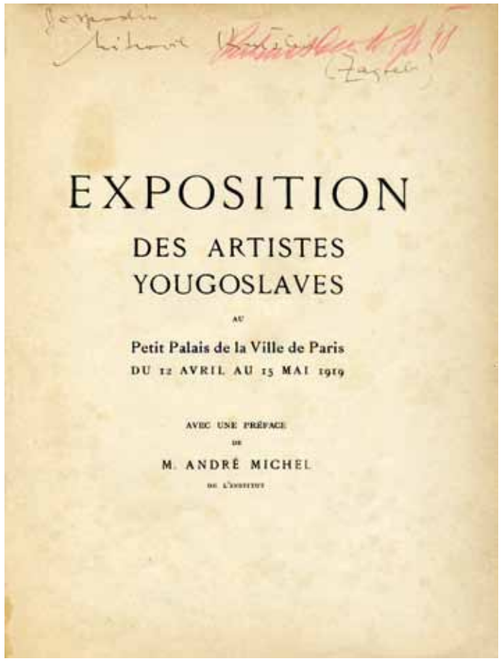
Exhibition of Serbo-Croatian Artists. Glasgow, Royal Glasgow Institute, 1918.
Lit.: 2229, 2230, 2234, 2242, 2247, 2266, 2288.

Exhibition of Serbo-Croatian Artists. Leeds, 1918.
Lit.: 2229, 2230, 2247, 2266.

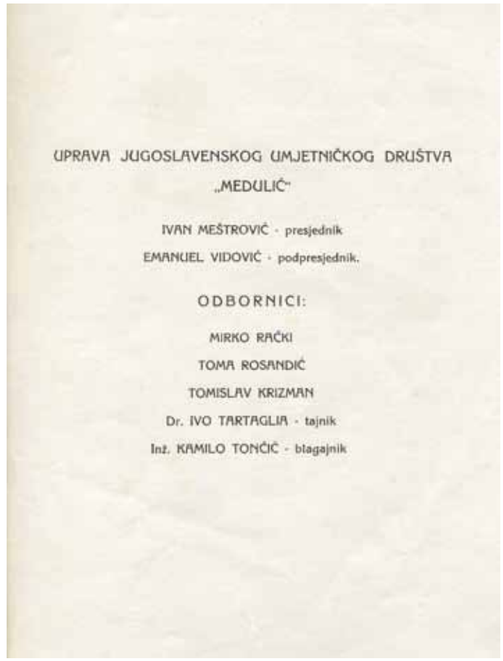
Izložba srpsko-hrvatskih umjetnika. London, Prostorije Srpskog crvenog križa, 1918. (Meštrović, Raški, Rosandić).
Lit.: 2213-2217, 2233, 2247, 2252-2254, 2266, 2272.

1919.

Izložba jugoslavenskih umjetnika iz Dalmacije. Jugosl. Društvo "Medulić". Split, Velika realka, 27. III. – 27. IV. 1919
Kat.: 512.
Lit.: 2316, 2332, 2381, 2382, 2419, 2424, 2432, 5423.

Pariz, 1919.

Split, 1919.

Exposition des artistes Yougoslaves. Pariz, Palais des beaux-arts (Petit Palais), 12. IV – 15. VI. 1919.
Kat.: 514.
Lit.: 2291, 2301, 2315, 2317, 2324, 2325, 2331, 2349, 2350, 2353, 2354, 2359, 2362, 2364-2366, 2369, 2370, 2378, 2383, 2384, 2386, 2392, 2401, 2405-2407, 2417, 2430, 2431, 2463, 2484.

Exhibition of Serbian Art. Brighton (Engl.), Public Art Galleries (Fine Art Galleries), 12. IV. – 10. VI. 1919. (Meštrović, Rački, Rosandić, Krizman).
Kat.: 513.
Lit.: 2307, 2372, 2403, 2404, 2412, 2426, 2463.

Exhibition of Sculpture by Mestrovic. London, The Twenty-one Gallery, V-VI. 1919. (Meštrović, Rački, Rosandić).
Kat.: 510.
Lit.: 2305, 2306, 2323, 2360, 2367, 2463.

Izložba Ivan Meštrović. (Meštrović, Rački, Rosandić). La Haye (Franc.), X. 1919.
Lit.: 2463.

Izložba Ivan Meštrović. (Meštrović, Rački, Rosandić). Bruxelles, 1919.
Lit.: 2463.

Izložba Ivan Meštrović. (Meštrović, Rački, Rosandić). Den Haag (Nizozemska), 1919.
Lit.: 2327, 2355, 2463.

Izložba Ivan Meštrović. (Meštrović, Rački, Rosandić). Rotterdam (Niz.), 1919.
Lit.: 2327, 2355, 2385, 2463.

Ivan Meštrović. Beograd, Knjižara Ćelap i Popovac, 1919.
Kat.: 511.

1920.

Dalmatinska izložba. (?) Rim, 15. V. – 15. VI. 1920.
Lit.: 2487, 2488.

Ivan Meštrović. Anvers (Antwerpen), VIII-IX. 1920. (U povodu Olimpijskih igara).
Lit.: 2431, 2446, 2451, 2470, 2486, 2493, 2503, 2506.

Izložba Ivana Meštrovića. Izložba u korist istarskih izbjeglica. Zagreb, Umjetnički paviljon, 20. IX. – 16. X. 1920.
Kat.: 515.
Lit.: 2436, 2437, 2455, 2456, 2459, 2466, 2468, 2469, 2472, 2478, 2481, 2485, 2489, 2497, 5508, 2513, 2536.

Ivan Meštrović. Ljubljana, Jakopičev paviljon, (?) XI. 1920.
Lit.: 2495, 2507.

Ivan Meštrović. Zagreb, Predvorje crkve Sv. Blaža, XII. 1920.
Lit.: 2462.

Proljetni salon. Osijek, 1920.
Lit.: 2448, 2449, 2512.

(*Međunarodna izložba moderne umjetnosti*). Gent (Belgija), 1920.

Izložba "Lade". Zagreb, (?) 1920.

(***Ivan Meštrović***). Amsterdam, 1920.
Lit.: 2451, 2470, 2486, 2490.

1921.

Izložba likovnih umjetnika iz Beograda. Sombor, Srpska gimnazija, 27. III. – IV. 1921.
Lit.: 2522, 2541.

"Proljetni salon". Zagreb, X. 1921.
Lit.: 2533.

1922.

V. Jugoslavenska umetnička izložba. Beograd, Druga beogradska gimnazija, 7. VI. – 1. VII. 1922.
Kat.: 516.
Lit.: 2558, 2560, 2564, 2566, 2567, 2572-2574, 2576-2578, 2584, 2585, 2587, 2588, 2602.

1923.

XVII. izložba Proljetnog salona. Zagreb, Umjetnički paviljon, 27. III. – 1. VII. 1923.
Kat.: 517.
Lit.: 2616, 2618, 2619, 2623, 2626, 2632, 2633, 2638, 2641, 2643-2645, 2658, 2665, 2668, 2669, 2693, 2696.

Ivan Meštrović. Ljubljana, Jakopičev paviljon, VI-VII. 1923.
Kat.: 518.
Lit.: 2495, 2507, 2625, 2628, 2629, 2642, 2658, 2659, 2694.

Vereinigung bildender Künstler. Wien Sezession, 1898-1923. Beč, 1923.
Kat.: 519.

1924.

Exhibition of Sculpture by Ivan Meštrović. London, The Fine Art Society, VII-IX. 1924.
Kat.: 520.
Lit.: 2715, 2723, 2743, 2755, 2757, 2782, 2784, 2786, 2787, 2823, 2824, 2827, 2828, 2874, 2878, 2879, 2881, 2889.

Nezavisna grupa hrvatskih umjetnika. Split, Salon Galić, 1-15. X. 1924.
Lit.: 2711, 2725, 2761, 2763, 2767, 2791, 2798, 2802, 2840, 2852.

Nezavisna grupa hrvatskih umjetnika. Novi Sad, 1924.
Lit.: 2744.

The Meštrović Exhibition. New York, Brooklyn Museum, 19. XI. 1924. – 17. I. 1925.
Kat.: 521.
Lit.: 2705, 2707, 2712, 2717, 2723, 2742, 2747, 2749, 2750, 2762, 2776, 2780, 2781, 2788-2790, 2793, 2794, 2797, 2799-2801, 2804-2806, 2812, 2817, 2819-2822, 2825, 2826, 2829-2834, 2839, 2845, 2847-2850, 2858-2862, 2865, 2868, 2869, 2876, 2884-2886, 2888, 2892, 2899, 2965, 2970, 2981, 3004, 3014, 3016, 3021, 3022, 3039-3041, 3063, 3133, 3168, 3188, 3213, 2316, 8571,9024.

Nezavisna grupa hrvatskih umjetnika. Sombor, 1924.

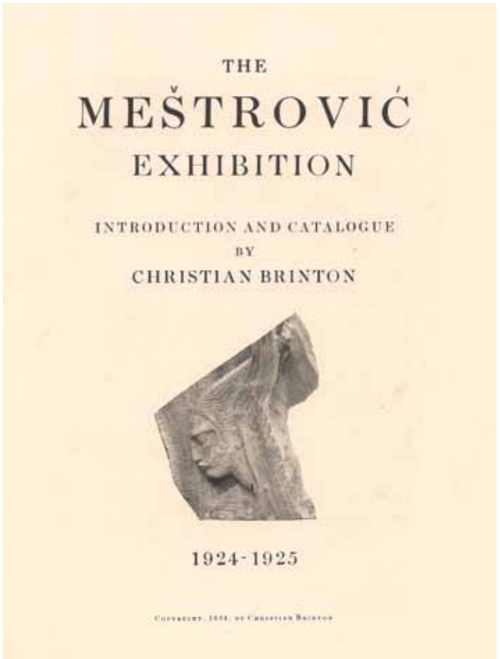
1925.

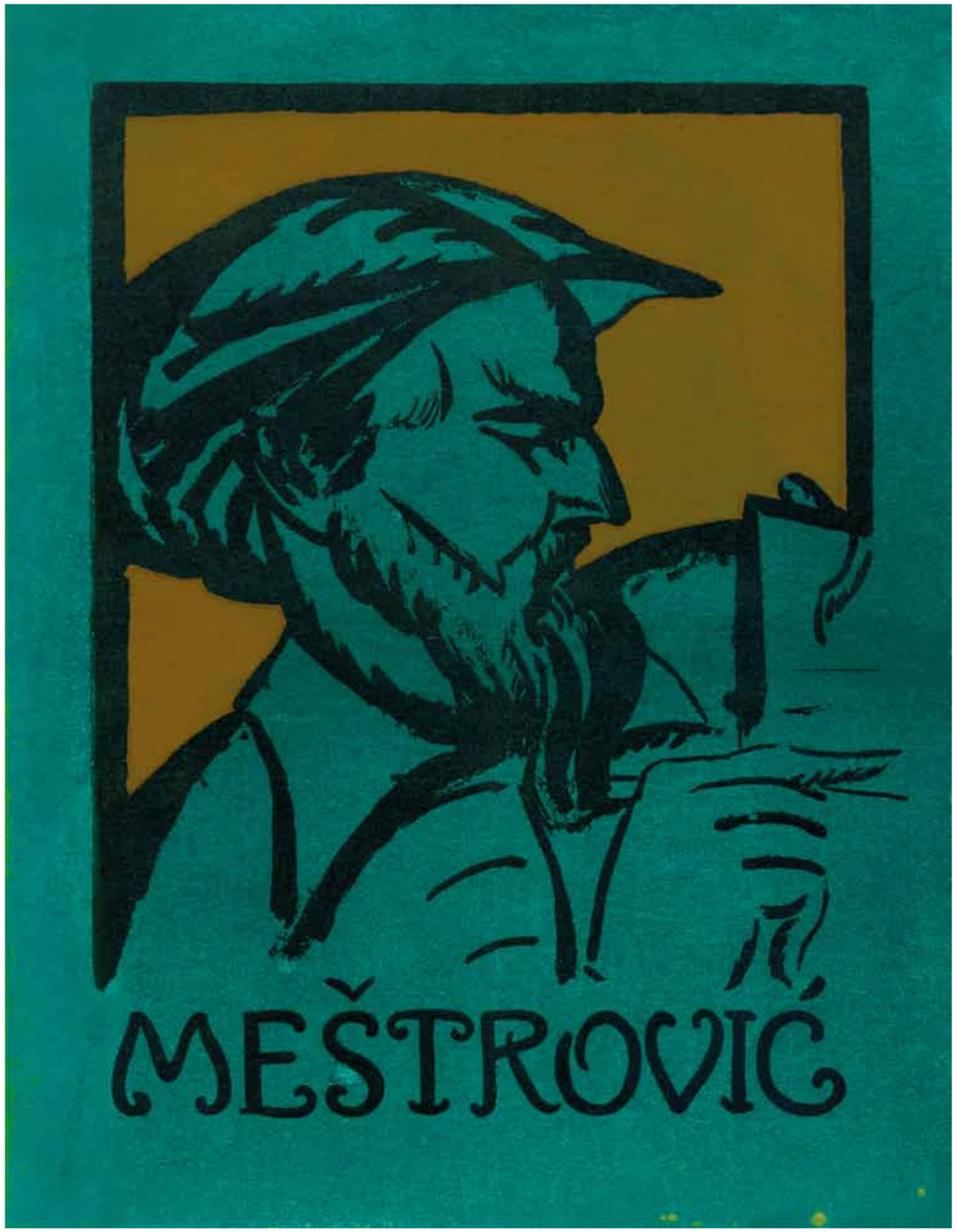
The Meštrović Exhibition. New York, McDowell Club, 20. I. – 3. II. 1925.
Lit.: 3124, 3060.

The Meštrović Exhibition. Buffalo, The Albright Knox Art Gallery, 15. II. – 15. III. 1925.
Kat.: 522.
Lit.: 2969, 3036, 3050, 3052, 3061, 3072, 3113, 3117, 3118, 3185, 3201.

The Meštrović Exhibition. Detroit, The Detroit Institute of Arts, 24. III. – 20. IV. 1925.
Lit.: 2904, 2914, 2926, 2927, 2934, 2988, 3011, 3084, 3127, 3129, 3130, 3164-3167, 3173, 3190, 3194, 3197, 3214, 3215, 9024.

New York, 1924-1925.

New York, 1924-1925.

The Meštrović Exhibition. Rochester (SAD), Memorial Art Gallery, 28. III. – 20. IV. 1925.
Lit.: 3037, 3064, 3105.

The Meštrović Exhibition. Chicago, The Art Institute, 1. V. – 4. VI. 1925.
Kat.: 525.
Lit.: 2903, 2915, 2925, 2932, 2936, 2937, 2939, 2940, 2943, 2946, 2952-2955, 2957, 2966, 2967, 2971, 2974, 2994, 2997-3002, 3015, 3026, 3027, 3029, 3038, 3043-3047, 3056, 3057, 3070, 3073, 3080, 3081, 3083, 3111, 3120, 3121, 3134, 3137, 3144, 3147-3162, 3173, 3174, 3176, 3177-3179, 3189, 3195, 3196, 3207, 3214, 3215, 3226, 3242-3245, 3249, 9024.

Izložba Meštrovićevih crteža. Philadelphia, The Art Alliance, 13. V. – 3. VI. 1925.
Lit.: 2901, 2929, 3028, 3055, 3058, 3059, 3069.

Izložba američkih umjetnika. (Izložena Meštrovićeva "Pietà"). Boston, Concord Art Accociacion, V. 1925.
Lit.: 2906, 3236.

Izložba Grupe nezavisnih umetnika. Stari Bečej, V. 1925.
Kat.: 524.
Lit.: 3225.

IIzložba Grupe nezavisnih umetnika. Senta, V. 1925.
Kat.: 524.

The Meštrović Exhibition. St. Louis (SAD). City Art Museum, 20. VI. – 20. VII. 1925.
Lit.: 3093, 3131, 3142-3144.

(***Ivan Meštrović***). Buenos Aires, VI-VII. 1925.
Lit.: 3145, 3146.

Izložba Grupe nezavisnih umetnika. Novi Bečej, VI. 1925.

Izložba Grupe nezavisnih umetnika. Veliki Bečkerek, VI. 1925.
Kat.: 524.

Jadranska izložba. Velika realka; Foyer Narodnog kazališta, 25. VII. – 25. VIII. 1925.
Kat.: 523.
Lit.: 2919, 2974, 2979, 3094, 3186, 3196, 3222, 3232, 3233.

Exposition Internationale des Arts Decoratifs et Industriels Moderne. Section Serbe-Croate-Slovène. Pariz, VII-XI. 1925.
Kat.: 425a.
Lit.: 2908, 2920, 2930, 2985, 3003, 3009, 3025, 3095, 3101, 3102, 3183, 3211, 3264, 10060, 10176.

The Meštrović Exposition. Denver (SAD). The Denver Art Museum, IX. 1925.
Lit.: 2959, 2972, 3132, 3175.

The Meštrović Exhibition. Baltimore (SAD), Baltimore Museum of Art, (1) – 13. X. 1925.
Lit.: 2923, 2924, 2931, 2989, 3125, 3144, 3180.

The Meštrović Ehibition. Cleveland (SAD), Art Museum, 30. X. – kraja XI. 1925.
Lit.: 2951, 3076, 3097, 3125, 3163, 3237, 3238.

The Meštrović Ehibition. Boston, Concord Art Association, 10. XII. 1925. – 15. I. 1926.
Lit.: 2906, 3144, 3236.

The Meštrović Exsposition. (?). Kansas City, 1925.

Izložba Grupe nezavisnih umetnika. Velika Kikinda, 1925.
Kat.: 524.

1926.

The Meštrović Ehibition. (?) Washington, I. 1926.

Izložba jugoslovenske grafike i sitne plastike. Zürich, 14. II. – 10. III. 1926.
Kat.: 526.
Lit.: 3260, 3313, 3327, 3328, 3341, 3342, 3347, 3368.

The Meštrović Ehibition. San Diego (SAD), San Diego Museum of Art, 27. II. – III. 1926.
Kat.: 238.

XV. Esposizione Internazionale d'Arte della Città di Venezia (Biennale). Venecija, Sala 17, IV-V. 1926.
Lit.: 3272, 3273, 3275, 3283, 3295, 3297, 3299, 3303, 3304, 3316, 3320-3322, 3346, 3437, 3456, 3474.

The Meštrović Ehibition. Los Angeles, Santa Barbara, 5-30. (?) V. 1926.
Lit.: 3362, 3386.

Internazionale Kunstausstellung. Dresden, VI-IX. 1926.
Kat.: 527.
Lit.: 3252.

Sesqui-Centennial International Exsposition. Jugoslav Section. Philadelphia, 4. VII. – XII. 1926.
Kat.: 528.
Lit.: 3259, 3343, 3348, 3357, 3369, 3388, 3407, 3430, 3461, 3466, 3467, 3523.

The Jugoslav Exhibition. New York, Art Center, XII. 1926. – I. 1927. (Meštrović: Drawings).
Kat.: 529.
Lit.: 3255, 3466.

Izložba jugoslovenske grafike i sitne plastike. Basel (Švicarska), 1926.

Izložba jugoslovenske grafike i sitne plastike. St. Gallen (Švic.), 1926.

Izložba jugoslovenske grafike i sitne plastike. Bern (Švic.), 1926.

Izložba jugoslovenske grafike i sitne plastike. Wintertur (Švic.), Kunstmuzeum, 1926.
Lit.: 3265, 3375.

1927.

I. jugoslavenska izložba grafike. Lwow (Lavov, Rusija), I-II. 1927.
Lit.: 3521.

Izložba Udruženja za promicanje umjetničkog obrta "Djelo". Zagreb, Umjetnički paviljon, V. 1927.
Lit: 3434, 3439, 3445, 3455, 3471, 3486, 3507, 3520.

II. međunarodna izložba grafike. Firenca, V. 1927.
Lit.: 3518.

VI. Jugoslovenska umetnička izložba. Novi Sad, Državna trgovačka akademija, 1. VI. – 15. VII. 1927.
Kat.: 530.
Lit.: 3500, 3503, 3875.

The Meštrović Exhibition. New York, The Art Center, 1. VII. 1927. – 31. V. 1928. (Permanentna izložba. Zajedno s Ružom Meštrović, Becićem, Kljakovićem, Mišeom i Varlajem).
Lit.: 3413, 3535.

The Meštrović Exposition. Toronto (Kanada), 1927.

The Meštrović Exposition. Montreal (Kanada), 1927.

The Meštrović Exhibition. Buffalo, 1927. (Uz Meštrovića izlažu Miše, Gecan, Bužan i Kljaković).
Lit.: 3466.

The Meštrović Exposition. Worcester (SAD), Worcester Museum, 1927. (Uz Meštrovića izlažu Miše, Gecan, Bužan i Kljaković).
Lit.: 3466.

1928.

Esposicion Meštrović. Buenos Aires, Salon Asociacion Amigos del arte, Union de la Boca, 15-30. V. 1928
Lit.: 3570, 3590, 3623, 3650, 3656, 3664, 3669, 3671, 3672, 3681, 3685, 3688, 3689, 3695, 3702, 3703, 3707, 3709, 3712, 3714, 3740, 3869, 3872, 3880-3882, 3886.

Međunarodna izložba slika. London, Whitechapel Art Gallery, V. 1928.
Lit.: 3617.

Izložba evropskih kipara. Chicago, Art Institute, V. 1928. (Milles, Kolbe, Despiau, Maillol, Bourdelle, Epstein, Meštrović).
Lit.: 3569, 3581, 3597.

La Exposicion de Ivan Mestrovic. Montevideo, Casa del Arte de Montevideo, 7. VII. – 17. VII. 1928. (Zajedno s Ružom Meštrović).
Kat.: 531.
Lit.: 3568, 3571, 3593, 3594, 3612, 3660, 3663, 3666-3668, 3670, 3691, 3698-3701, 3704-3706, 3708, 3710, 3711, 3868, 3880, 3883, 3884.
Izložba Meštrovićevih konjanika, odlivenih za Chicago. Zagreb, Dvorište Umjetničke akademije, 1928.
Lit.: 3572, 3585, 3730.

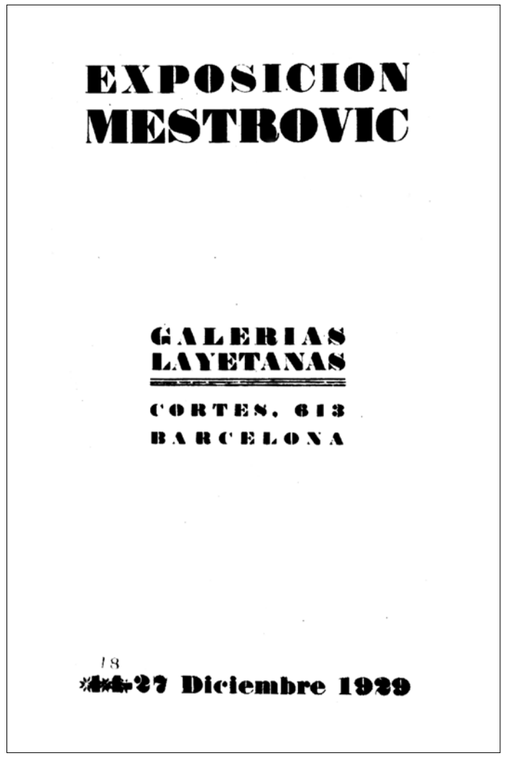
Međunarodna izložba slika. ? Pariz, 1928.

Međunarodna izložba slika. ? Berlin, 1928.

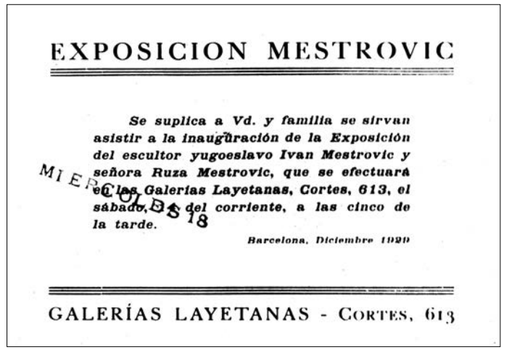
The Meštrović Exposition. St. Diego (SAD), 1928.

Exposition Ivan and Ruža Meštrović. Rochester (SAD), 1928.

Barcelona, 1929.

Barcelona, 1929.

1929.

Izložba folklora jugoslavenskih naroda i fotografija krajolika, građevnih spomenika i Meštrovićevih djela. Los Angeles, Gradska biblioteka, 1. – 31. I. 1929.
Lit.: 3968.

Mapa litografija Ivana Meštrovića. Chicago, National Academy of Art, (Vlasništo kiparica V. Norman i E. Hazeltine), III. 1929.
Lit.: 4009, 4015.

Ivan Meštrović. Izložba Grgura Ninskog. Zagreb, Dvorište ljevaonice Umjetničke akademije, IV. 1929.
Lit.: 3958.
Exposición internacional. Barcelona, Jugoslavenski paviljon, 19. V. 1929. – 15. I. 1930.
Kat.: 532.
Lit.: 3898, 3961, 3993, 4049.

Ivan Mestrovic. New York, Fifty-Sixth Street Galleries, 15. XII. 1929. – I. 1930.
Lit.: 4126, 4308.

Exposición Mestrovic. Barcelona, Galerias Layetanas, 18. XII. 1929. – 10. I. 1930. (Zajedno s Ružom Meštrović).
Kat.: 533.
Lit.: 3894, 3928, 3929, 3933, 3945, 3946, 3992, 4017, 4023, 4024, 4030, 4039, 4081, 4148, 4150.

Exposición Mestrovic. Madrid, 1929-1930. (S Ružom Meštrović).
Lit.: 4132.

1930.

Exhibition of sculpture by Ivan Mestrovic. New York, The MacDowell Club, 1. II. 1930.
Lit.: 4275, 4308.

Exposición Mestrovic. Valencia, Sala Abad. (U organizaciji El mercatil valenciano), 4. – 11. II. 1930. (Zajedno s Ružom Meštrović).
Kat.: 535.
Lit.: 3933, 4130, 4139, 4285.

Exhibition Ivan Meštrović. London, IV. 1930.
Lit.: 4119, 4122, 4133, 4134.

Exhibition of Jugoslav Sculpture and Painting. (Najbrojnija Meštrovićeva djela). London, National Gallery (Tate Gallery), 10. IV. – 9. VI. 1930.
Kat.: 536.
Lit.: 256, 536, 4108-4110, 4114, 4118, 4119, 4121, 4124, 4125, 4128, 4157, 4161, 4168-4171, 4177, 4190, 4200, 4202, 4203, 4209, 4213, 4219, 4248, 4266-4268, 4271-4273, 4277, 4281, 4293, 4316, 4345, 4352, 4358, 4360, 4361, 4363, 4365, 4370, 4386.

Exhibition of sculpture by Ivan Mestrovic. Mineapolis, IV. 1930.
Lit.: 4295, 4357.

II. proletnja izložba slikarskih i vajarskih radova jugoslovenskih umetnika. Beograd, Umetnički paviljon, 10. V. – 4. VI. 1930.
Kat.: 534.
Lit.: 4120, 4142, 4154, 4155, 4165, 4167, 4185, 4195, 4196, 4205, 4206, 4211, 4242, 4341. 4344. 4346.

Jugoslav Paintings and Sculpture. (Pretežno Meštrovićeva djela). Leeds, City Art Gallery, 30. VI. – 30. VII. 1930.
Lit.: 4116, 4227, 4343, 4355, 4386.

Jugoslav Painting and Sculpture. (Pretežno Meštrovićeva djela). Bradford, City of Bradford Corporation Art Gallery, Cartwright Memorial Hall, 9. VIII. – 14. IX. 1930.
Lit.: 4263, 4335, 4386.

Jugoslav Painting and Sculpture. (Brojnija Meštrovićeva djela). Swansea (Engl.), Glyn Vivian Art Gallery, X. 1930.
Lit.: 4274, 4339, 4364, 4386.

Jugoslav Painting and Sculpture. (Pretežno Meštrovićeva djela). Belfast (Irska), Museum and Art Gallery, 26. XII. 1930. – 18. II. 1931.
Lit.: 4259-4262, 4276, 4330, 4386, 4439-4441.

Izložba Društva škotskih umjetnika. Edinburgh, 1930.

The Society of Medalists. Weston (SAD), 1930.
Kat.: 537.

1931.

Europäische Plastik, Beč, I. – II. 1931.

Exhibition of Yugoslav Sculpture and Painting. (Brojnija Meštrovićeva djela). Birmingham (Engl.), City of Birmingham – Museum and Art Gallery, 4. III. – 15. IV. 1931.
Lit.: 4386, 4421, 4442, 4443, 4478, 4479.

Exhibition of Yugoslav Sculpture and Painting. (Brojnija Meštrovićeva djela). Manchester (Engl.), City of Manchester Art Gallery, 15. V. – 14. VI. 1931.
Lit.: 4384, 4386, 4387, 4399, 4444-4446, 4451, 4452.

Exhibition of Yugoslav Sculpture and Painting. (Brojnija Meštrovićeva djela). London, Whitechapel Art Gallery, 1. VII. – 1. VIII. 1931.
Kat.: 539.
Lit.: 4370, 4386, 4435, 4466, 4467.

Internationale Ausstellung. Plastik. Zürich, Kunsthaus, 25. VII. – 30. IX. 1931.
Kat.: 538.
Lit.: 4424, 4468.

Exhibition of Yugoslav Sculpture and Painting. (Brojnija Meštrovićeva djela). Glasgow, 1931.

1932.

Umjetnici za umjetnike. Izložba mladih umjetnika. Zagreb, Knjižara Kugli (Ilica 30), 1. III. – (?) 1932. (Sudjeluje Meštrović).

Mestrovic Drawings. San Francisco, IV. 1932.
Lit.: 4627.

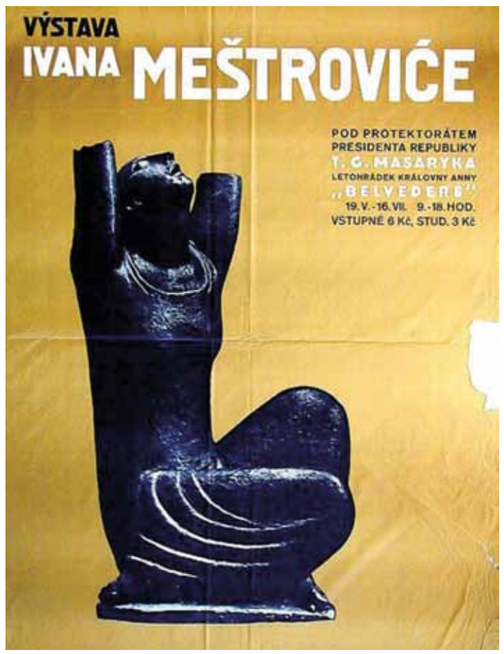
Mestrovic Drawings. Portland (SAD), Museum of Art, IV. 1932.
Lit.: 4643.

IV. kolektivna izložba Ivana Meštrovića. Zagreb, Umjetnički paviljon, 18. V. – 23. VI. 1932.
Kat.: 541.
Lit.: 4419, 4484, 4485, 4487, 4488, 4496, 4504, 4511, 4513, 4519, 4520, 4522, 4524, 4525, 4535, 4539, 4550, 4554, 4558, 4568, 4571, 4573-4575, 4579, 4583, 4585, 4588, 4597, 4599, 4600, 4617, 4620, 4625, 4639, 4642, 4647, 4649, 4651-4653, 4659, 4661, 4664, 4665, 4670, 4671, 4673, 4678-4680, 4682, 4686, 4687, 4906, 4954.

IV. proletnja izložba jugoslovenskih umetnika. Beograd, Umetnički paviljon, V. 1932.
Lit.: 4484, 4512, 4527-4529, 4531, 4537, 4547, 4556, 4559, 4565, 4567, 4587, 4589, 4635, 4677.

Tentoonstelling van Joegoslavische hedendaagsche beeldende Kunst. (Pretežno Meštrovićeva djela). (Izložba suvremene jugoslavenske umjetnosti). Amsterdam, Stedelijk Museum, 24. IX. – 30. X. 1932.
Kat.: 542.

Prag, 1933.

Lit.: 4503, 4508, 4532, 4533, 4547, 4551, 4555, 4560, 4564, 4626, 4636, 4644, 4646.
Jesenja izložba jugoslavenskih umetnika. Beograd, Gradski muzej, IX. 1932.
Lit.: 4635.

Exposition d'art Yougoslave contemporain. (Pretežno Meštrovićeva djela). Bruxelles, Palais Beaux-Arts, 10-28. XII. 1932.
Kat.: 540.
Lit.: 4534, 4621-4624, 4629, 4630, 4638, 4699, 4785, 4788, 4804.

Mestrovic Drawings. New York, Art Center Gallery, 1932.
Lit.: 4628.

1933.

Exposition Ivan Meštrović. Pariz, Musée National des Écoles Étrangères Contemporaines, Jeu de Paume des Tuileries, 27. II. – 20. III. 1933.
Kat.: 545.
Lit.: 4584, 4648, 4689, 4690, 4692, 4694, 4705-4708, 4712, 4727-4729, 4735, 4736, 4739, 4746-4748, 4750, 4754, 4760-4777, 4779, 4782, 4792, 4807, 4810, 4811, 4826, 4828, 4843, 4852, 4864, 4866, 4873, 4874, 4875, 4885-4887, 4891, 4894, 4897-4903, 4915, 4916, 4926, 4928, 4929, 4931, 4932, 4939, 4941-4944, 4948, 4957-4960, 4966-4973, 4975, 4980, 4986-4991, 4994, 4999, 5002, 5003, 5008, 5009, 5014, 5019, 5022, 5025, 5039, 5044-5048, 5055.

Jugoslavenska grafička izložba. Saarbrücken (Njem.), IV-VI. 1933.
Lit.: 4796-4798, 4910, 4997.

Výstava děl Ivana Meštroviće. Praha, Letohrádek Královny Anny "Belvedere", 18. V. – 16. VII. 1933.
Kat.: 543, 544.
Lit.: 4466, 4575, 4688, 4691, 4693, 4695, 4709-4711, 4713, 4721, 4723-4726, 4734, 4737, 4738, 4740, 4743, 4744, 4755, 4764, 4778, 4780, 4790, 4800-4803, 4808, 4812, 4814, 4816-4820, 4832, 4838, 4842, 4865, 4876, 4879, 4890, 4896, 4912, 4924, 4947, 4952, 4956, 4975, 4979, 4981, 4992, 4993, 5013, 5023, 5033-5035, 5053, 5054, 5058, 5059.

Jugoslavenska grafička izložba. Metz (Franc.), VI. 1933.
Lit.: 4796, 4798, 4910.

Mala izložba Meštrovićevih radova. Zagreb, Knjižara *Jadran*, VIII. 1933.
Lit.: 5049.

A Century of Progress Exhibition. Chicago, 1933.
Lit.: 4913.

Galerija Meštrović. (Stalni postav). Zagreb, Ilica 12/I, 1933-1938.
Kat.: IV/23.
Lit.: 4752, 4878, 4884, 4909, 5006, 5007, 5010, 5012, 5032, 5040, 5041, 5096, 5132, 5670, 5671, 5928.

1934.

I. izložba zagrebačkih umjetnika. Zagreb, Umjetnički paviljon, V-VI. 1934.
Kat.: 546.
Lit.: 4795, 5063, 5075, 5076, 5078, 5090, 5095, 5097, 5108, 5112, 5134, 5143, 5162.

1935.

Ivan Meštrović. Ausstellung von Bildwerken und Zeichnungen. München, Kunstverein, 17. IV. – 12. V. 1935.
Kat.: 550.
Lit.: 5237, 5246-5248, 5270, 5272, 5276, 5301, 5317, 5320, 5321, 5343, 5345, 5354, 5368-5370, 5377, 5384, 5385, 5399.

II. izložba zagrebačkih umjetnika. Zagreb, Umjetnički paviljon, 1. – 31. V. 1935.
Lit.: 5217, 5225, 5231, 5245, 5355, 5277, 5310, 5311, 5324, 5344.

Ivan Meštrović. Ausstellung. Berlin, Bundeshalle des Reichstages, 1-30. VI. 1935.
Kat.: 549.
Lit.: 5219, 5237, 5263, 5264, 5266, 5274, 5280, 5298, 5315, 5316, 5319, 5328, 5345, 5354, 5382.

Ivan Meštrović. Ausstellung. Beč, Hagenbund, 11. X. – 18. XI. 1935.
Kat.: 548.
Lit.: 5220, 5234, 5238, 5244, 5256, 5257, 5269, 5300, 5309, 5339-5341, 5352, 5362-5365, 5390, 5396, 5397, 5428.

Ivan Meštrović. Ausstellung. Graz, 25. XI. – 27. XII. 1935.
Lit.: 5238, 5259-5262, 5302, 5391, 5411, 5412, 5429, 5430, 5446.

Drawings by two Sculptors Mestrovic & Gaudier-Brzeska. New York, A College Art Association Exhibition, 1935.
Kat.: 547.
Lit.: 5254.

1936.

Drawings by two Sculptors Mestrovic & Gaudier-Brzeska. Massachusettes, Museum of Fine Arts, III. 1936.
Kat.: 547.
Lit.: 5447.

III. izložba zagrebačkih umjetnika. Zagreb, Umjetnički paviljon, 17. V. – 17. VI. 1936.
Kat.: 551.
Lit.: 5400, 5401, 5421, 5422, 5437, 5443, 5461.

1938.

XXI. Biennale di Venezia. Esposizione Internazionale d'Arte Contemporanea. Venecija, VI-IX. 1938.
Lit.: 5568, 5576, 5589, 5591, 5603, 5616, 5648, 5649, 5653, 5655, 5656.

Nove Meštrovićeve i Frangešove skulpture. Zagreb, Strossmayerova galerija, VI. 1938.
Lit.: 5573.

Pola vijeka hrvatske umjetnosti. Zagreb, Dom likovnih umjetnosti, 18. XII. 1938. – 31. I. 1939.
Kat.: 552.
Lit.: 5556, 5563, 5566, 5569, 5583, 5590, 5593, 5594, 5601, 5636, 5643, 5663-5669, 5674, 5678, 5679, 5681, 5682, 5691-5693, 5699, 5703, 5704, 5707, 5709, 5712, 5714, 5716, 5720, 5731, 5732, 5734, 5736, 5739, 5742, 5746, 5747, 5750, 5759, 5769, 5778, 5780, 5784, 5785, 5793, 5821, 5825, 5834.

1940.

Prva godišnja izložba hrvatskih umjetnika. Zagreb, Dom likovnih umjetnosti, 19. V. – 22. VI. 1940.
Kat.: 554.
Lit.: 5842, 5847, 5848, 5853, 5881, 5884, 5886, 5899.

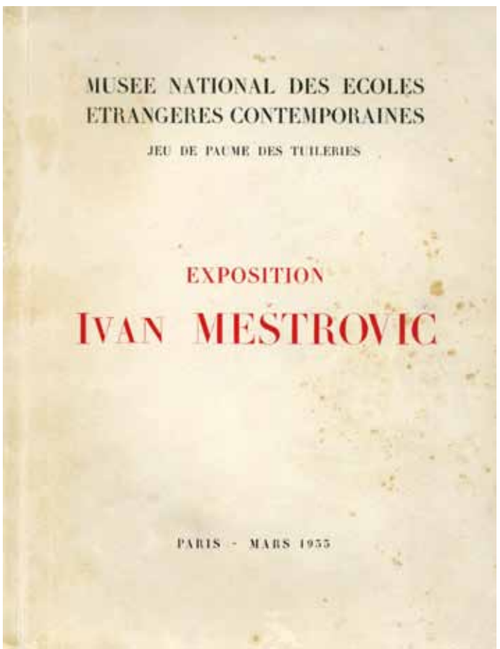
1941.

I. izložba hrvatskih umjetnika NDH. Zagreb, Umjetnički paviljon, 9-30. XI. 1941.

1942.

La Biennale di Venezia. XXIII Esposizione Internazionale d'Arte. Venecija, Paviljon hrvatske umjetnosti, 21. V. – IX. 1942.
Kat.: 555.

Pariz, 1933.

Lit.: 5965a, 5967, 5971-5973, 5976, 5978-5984, 5986-5987a, 5994-5997, 6002, 6004, 6005, 6007-6009, 6014-6016, 6019, 6020, 6022.

Hrvatska kroz vjekove. Venecija, Palazzo Giustiniani, 10. X. – (?) 1942.

II. izložba hrvatskih umjetnika NDH. Zagreb, Umjetnički paviljon (Trg kralja Tomislava), 22. XI. – 12. XII. 1942.
Lit.: 5968, 5975, 5977, 5989, 5997a, 5998, 6001, 6006, 6006a, 6011, 6021.

1943.

Ausstellung Kroatischer Kunst. Berlin, Preussische Akademie der Künste, 28. I. – 28. II. 1943.
Kat.: 557.
Lit.: 6039-6041, 6045, 6047, 6062, 6063, 6079, 6085-6087, 6109-6111, 6113, 6118, 6130, 6132, 6138, 6139, 6145.

Ilegalna izložba. Split, stan M. Studina, 15. IV. – IX. 1943. (Meštrovićevi crteži u posjedu Bire Studin).
Lit.: 8510.
Ausstellung Kroatischer Kunst. Beč, Künstlerhaus, IV-V. 1943.
Kat.: 556.
Lit.: 6026, 6046, 6083, 6105, 6107, 6126, 6134.

Berlin, 1943.

Izložba hrvatske umjetnosti. Bratislava, Slovenske polnohospodarske mizeum, 3. VI. – 5. VII. 1943.
Kat.: 559.
Lit.: 6043, 6082, 6096, 6099, 6119, 6120, 6133, 6144.

Ausstellung Kroatischer Kunst. München, VIII. 1943.
Lit.: 6026, 6034, 6126.

III. izložba hrvatskih umjetnika NDH. Zagreb, Umjetnički paviljon, 19-31. X. 1943.
Kat.: 558.
Lit.: 6037, 6058, 6059, 6091, 6125.

1946.

Slikarstvo i vajarstvo naroda Jugoslavije XIX i XX veka. Beograd, Umetnički muzej, 29. IX. – 29. X. 1946.
Kat.: 560.
Lit.: 6172.

1947.

Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije XIX i XX vijeka. Zagreb, Moderna galerija i Umjetnički paviljon, 5. I. – 10. II. 1947.
Kat.: 562.
Lit.: 6173, 6196.

Slikarstvo in kiparstvo narodov Jugoslavije XIX in XX stoletja. Ljubljana, Narodna galerija, III-IV. 1947.
Kat.: 563.

An Exhibition of the Works of Ivan Mestrovic. New York, Metropolitan Museum of Art, Morgan Wing, 10. IV. – VI. 1947.
Kat.: 561.
Lit.: 6179-6183, 6185, 6186, 6188, 6190-6195, 6197, 6198, 6201, 6203-6219, 6221-6225, 10633 [101, bilj. 8], 10590 [6].

Vistavka živopisi i skulpturi narodov jogoslavii XIX i XX vekov. Lenjingrad, Ermitaž, VII-VIII. 1947.
Kat.: 564.

The Sculpture of Ivan Meštrović. Washington, Corcoran Gallery of Art, XI-XII. 1947.
Lit.: 6220, 9134 [121].

(*Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije XIX i XX st.*). Bratislava, XI-XII. 1947.

The Sculpture of Ivan Meštrović. Dayton (SAD), Art Institute, XII. 1947. – I. 1948.
Lit.: 6184, 6228-6231, 6233, 9134 [121].

Vistavka živopisi i skulpturi narodov jogoslavii XIX i XX vekov. Moskva, 1947.

1948.

(*Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije XIX i XX st.*). Prag, Manes, 15. I. – 15. II. 1948.
Kat.: 565.

(*Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije XIX i XX st.*). Varšava, Narodni muzej, III. 1948.

(*Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije XIX i XX st.*). Krakov, 1948.

(*Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije XIX i XX st.*). Budimpešta, 1948.

The Sculpture of Ivan Meštrović. (?) Boston, (nakon 1947).
Lit.: 9134 [121].

The Sculpture of Ivan Meštrović. (?) Cleveland (SAD), (nakon 1947).
Lit.: 9134 [121].

University Seventy-fight Anniversary. 1948-1949. Syracuse, V. 1948.
Kat.: 565a.

1949.

(*Izložba religiozne skulpture*). New York, Manhattan Gallery, I. 1949.
Lit.: 6251, 6262.

Artists of Fame and Promis. London, Leicester Galleries. Ljeto 1949.
Lit.: 6253.

Hrvatsko kiparstvo XIX. I XX. stoljeća u umjetničkoj fotografiji. (Fotografije Toše Dapca i Marijana Szaboa). Rijeka-Pula-Rašа-Labin-Pazin-Rovinj-Poreč-Opatija), 1949.

1950.

Exhibition of Sculpture by Ivan Meštrović. (Ciklus drvenih reljefa "Život Kristov"). Syracuse, Hendricks Chapel, Syracuse University. Ljeto 1950.
Kat.: 566.
Lit.: 6267, 6270, 6272, 6273, 6295.

Ivan Meštrović. 30 Drawings. Roswell (SAD), Museum of Fine Arts, 10. IX. – 8. X. 1950. (Prodajna izložba Roswell Museuma).
Kat.: 568.
Lit.: 6289.

Ivan Meštrović. 30 Drawings. Houston (SAD), Museum of Fine Arts of Houston, 22. X. – 19. XI.. 1950. (U organizaciji Roswell Museuma).
Kat.: 568.

Ivan Meštrović. 30 Drawings. Dallas (SAD), The Dallas Museum of Fine Arts, 3. – 31. XII. 1950. (U organizaciji Roswell Museuma).
Kat.: 568.
Lit.: 6277.

Sculpture by Ivan Mestrovic. Hamilton (SAD), Colgate University, Department of Fine Arts, Lawrence Hall Gallery, 1950.
Kat.: 566.

1951.

Six Sculptors. Utica (New York). Munson Williams Proctor Institute, 7. – 29. I. 1951. (I. Meštrović, W. Zorach, J. De Creeft, T. Roszak, S. Lipton, L. Amino).
Kat.: 568.
Lit.: 6301.

Ivan Meštrović. 30 Drawings. Lubbock (SAD), Museum at Texas Technological College, 14. I. – 11. II. 1951.
Kat.: 568.

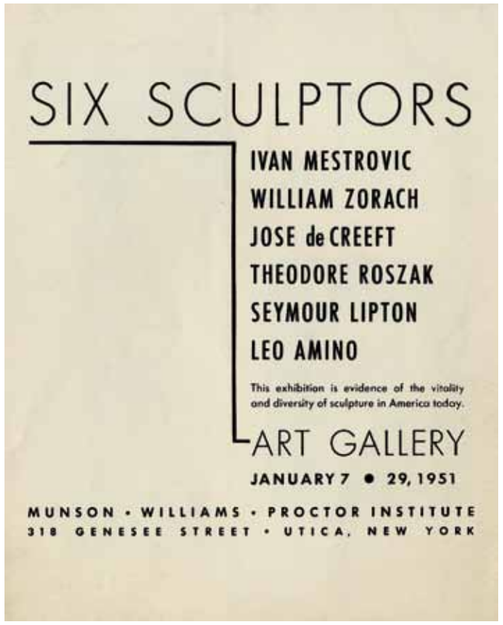
Ivan Meštrović. 30 Drawings. El Paso (SAD), Western College, 25. II. – 25. III. 1951. (U organizaciji Roswell Museuma).
Kat.: 568.

(***Ivan Meštrović*** ?). Boston, Museum School, III. 1951.
Lit.: 6279.

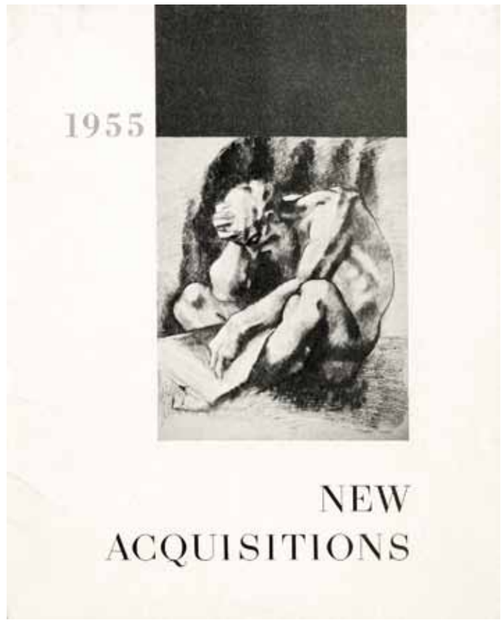
An Exhibition of Sculpture by Ivan Mestrovic. Ottawa (Kanada), The National Gallery of Canada, 1951. (Predgovori H. O. McCurry, Norman L. Rice).
Kat.: 569.
Lit.: 6288, 6302, 6304.

Syracuse, 1950.

New York, 1951.

Syracuse, 1955.

1952.

An Exhibition of Sculpture by Ivan Mestrovic. (?). Toronto (Kanada), I. 1952.
Lit.: 6337, 6338.

1953.

Ivan Meštrović. Nacrti i makete za mauzolej P. P. Njegoša na Lovćenu. Cetinje, Biljarda, VII. 1953.
Lit.: 8313.

1954.

Ivan Meštrović. Razstava kipov in risb. (U organizaciji Slovenske kulturne akcije). Buenos Aires, Deklevovi dvorani, 27. VI. – (?) 1954.
Kat.: 572.
Lit.: 6483, 6492, 6495.

Izložba djela Moderne galerije JAZU. Zadar, VII-VIII. 1954.

Drawings by modern Sculptors. Syracuse, Syracuse University, Art Center, 12. XII. 1954. – (?).
Kat.: 571.
Lit.: 6486.

1955.

Sculpture and Drawings by Ivan Meštrović. Syracuse, Museum of Fine Arts, 29. I. – II. 1955.
Lit.: 6523, 6527, 6540, 6547-6550.

New Acquisitions. Syracuse, Syracuse University, Lowe Art Center, I-II. 1955. (Rouault, Grosz, Mestrovic, Chagall).
Kat.: 574.

(*Skupna izložba ?*). St. Louis (SAD), 21. II. – 4. IV. 1955.

Exposition Ivan Meštrović. Pariz, Musée National des Ecoles Étrangères Contemporaines. III. 1955.

Mestrovic Exhibition. Notre Dame Univ., Art Gallery of the O'Shaughnessy Building, 13. XI. 1955. – 31. I. 1956.
Kat.: 573.
Lit.: 6533, 6536.

Reredos Sculpture. Rochester (SAD), Trinity Lutheran Church (1956). (Izložba-otkrivanje Meštrovićevog reljefa "Raspelo"), 9. XII. 1956.
Kat.: 575.
Lit.: 6583.

Sculpture by Mestrovic. Hamilton (SAD), Colgate University, 1956 (?).
Kat.: 576.
Lit.: 6581.

1957.

Izložba maketa i planova Njegoševog mauzoleja. Cetinje, 15-20. VII. 1957. (Bilinićevi projekti na temelju Meštrovićevih skica i uputa).

Vlaho Bukovac. Zagreb, Umjetnički paviljon, 1. IX. – (?) 1957.

1958.

Ivan Meštrović. Recent Sculpture. 75th anniversary exhibition. Syracuse University, School of Art, Art Center, 19. I. – II. 1958.
Kat.: 577.
Lit.: 6675.

Meštrovićeva nepoznata grafika i plastika. Split, Galerija Meštrović, 14. VIII. – 15. IX. 1958.
Lit.: 6690, 6705, 6710, 6720.

Modern Külföldi Szoborgyüjtemény. Budimpešta, 1958.
Kat.: 578.
Lit.: 6644.

1960.

Representative sculpture since Rodin. Claremont (SAD), Scrips College, 6. I. – 13. II. 1960.
Kat.: 579.

Grafike i akvareli. Izložba zbirke Koste Strajnića. Dubrovnik, Umjetnička galerija, III-IV. 1960.
Lit.: 6921.

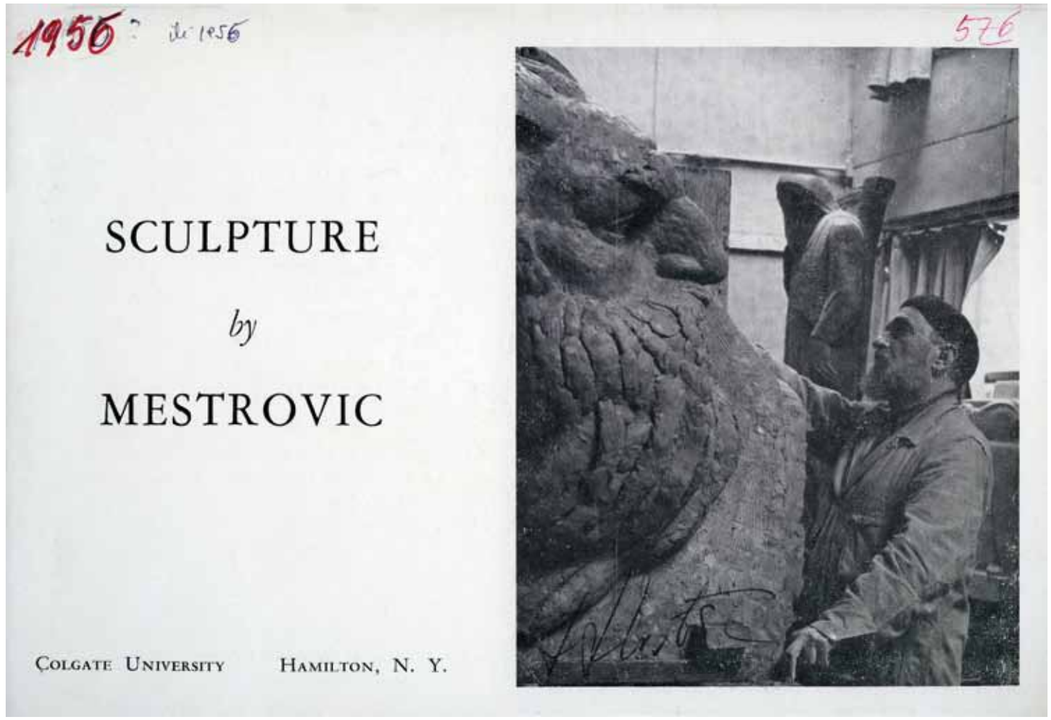
2000 godina skulpture u Dalmaciji. Split, Podrumi Dioklecijanove palače, V-X. 1960.
Kat.: 580.

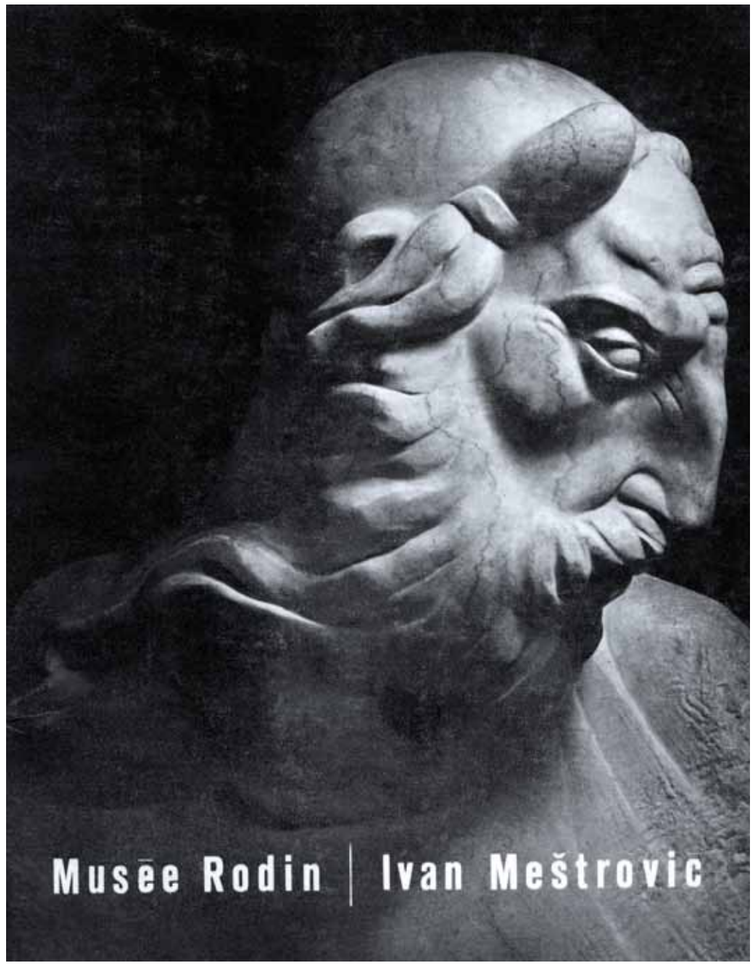
1961.

60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Zagreb, Umjetnički paviljon, III. 1961.
Kat.: 582.
Lit.: 6955, 6985, 6988, 6993, 6997, 7001, 7008, 7034.

I. trijenale likovnih umjetnosti. "Svjedočanstva – prisutnosti". Beograd, 25. V. – 25. VI. 1961.
Kat.: 581.

Hamilton, 1956 (?).

Pariz, 1969.

1962.

Meštrovićeva razstava. (Reprodukcije i članci). Maribor, Aula studijske knjižnice, 24. I. – (?) 1962.
Lit.: 7283.

Izložba suvremene jugoslavenske umjetnosti. Beirut, II. 1962.

Plakete i medalje (?). Vukovar, XI. 1962.

Ivan Meštrović. (Izložba u povodu smrti). South Bend, University of Notre Dame, Art Gallery, 1962.

Društvo hrvatskih umjetnika "Medulić" 1908-1916. 8. historijska retrospektivna izložba Moderne galerije Zagreb. Zagreb, Umjetnički paviljon, 1962.
Kat.: 583.
Lit.: 7108, 7151, 7170, 7192.

1963.

I. Meštrović – T. Rosandić – R. Stijović. (Fotografije radova). Budimpešta, Klub mađarskih umjetnika, 5. VI. – (?) 1963.
Lit.: 7435.

Izložba djela Ivana Meštrovića. I. dio Atelje Meštrović, Zagreb, IX. 1963. – 1969.
Kat.: 584.
Lit.: 7363-7367, 7369, 7373, 7378, 7388, 7394, 7397, 7398, 7409, 7423, 7424, 7428, 7437, 7442, 7444, 7446, 7453, 7460-7463.

1964.

Ivan Meštrović. Izložba fotoreprodukcija djelâ. (Pokretna izložba Radničkog sveučilišta u Splitu). Lučki pretovar i skladišta, 5-9. III. 1964; Vodovod, plinara i kanalizacija, 23-26. III. 1964; Tehnogradnja, 30. III. – 4. IV. 1964; Radničke nastambe Građev. Poduzeća "I. L. Lavčević", 13-16. IV. 1964; Direkcija "I. L. Lavčević", 18-20. IV. 1964; "Prerada", 21-24. IV. 1964; "Promet", 25-28. IV. 1964; "Cestar", radničke nastambe, 5-8. V. 1964; "Cestar", upravna zgrada, 9-12. V. 1964; "Bobis", 15-20. V. 1964; Centar za kulturu – Škola za opće obrazovanje radnika, 25-28. V. 1964.

(***Ivan Meštrović***). Syracusa, Syracusa University, Lowe Art Center, IX. 1964.

World's Fair (Svjetska izložba). New York, Vatican Pavilion, X. 1964.
Lit.: 605 [58, br. V].

Medalja u Hrvatskoj. Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 18. XII. 1964. – 10. I. 1965.
Kat.: 586.
Lit.: 7523.

1965.

Medalja u Hrvatskoj. Split, Galerija ULUH, 1. VI. – (?) 1965.
Kat.: 585.

Memorijal I. jugoslovenske umetničke izložbe 1904. Čačak, VII-VIII. 1965.

Panathenées de la Sculpture Mondiale. Atena, Akropola, 8. IX. – 8. XI. 1965.
Kat.: 587.
Lit.: 7559, 7577.

1966.

(*Ivan Meštrović*). North Syracuse, Andrew's Methodist Church, IV-V. 1966.
Lit.: 605 [58, V].

Croatian Paintings and Sculptures XIX, XX Century. New York, Hotel Commodore, 18-19. VI. 1966.
Kat.: 588.
Lit.: 7599, 7649, 7682.

Jugoslavenski crtež 20. veka i akvareli iz zbirke Muzeja savremene umetnosti. Beograd, VII-VIII. 1966.
Zbirka "Bauer IV". Vukovar, XI-XII. 1966.

(*Jugoslavenska tapiserija i skulptura*). Bukurešt, 1966.
Lit.: 7590.

1967.

Poslijeratna hrvatska umetnost. Beograd, Muzej savremene umetnosti, 12. IV. – 10. V. 1967.
Kat.: 589.

Poslijeratna hrvatska umjetnost. Sarajevo, Umjetnička galerija, VI. 1967.
Kat.: 589.

Zbirka Bauer I i II. Osijek, VI. 1967.

Poslijeratna hrvatska umjetnost. Dubrovnik, Umjetnička galerija, 5. VIII. – 1. IX. 1967.
Kat.: 589.

Poslijeratna hrvatska umjetnost. Ljubljana, Moderna galerija, XII. 1967.
Kat.: 589.

Poslijeratna hrvatska umjetnost. Zagreb, XII. 1967. – I. 1968.
Kat.: 589.
Lit.: 7783.

New York, 1966.

Prag, 1970.

1968.

I. Trienale svjetske umjetnosti. New Delhi, II. 1968.
Kat.: 591.
Lit.: 7669, 7676, 7719, 7733, 10480.

Izložba skulptura i mape grafika Ivana Meštrovića. (Iz Ateli-jera Meštrović, Zagreb). Karlovac, Zorin dom 3. – (?) III. 1968.
Lit.: 7750, 7751, 7791, 7792, 7805.

Akvizicije I. Osijek, Galerija umjetnina, IV. 1968.

Umetnici XX veka. Akademici. Beograd, Galerija Srpske akade-mije nauka i umetnosti, X-XI. 1968.
Kat.: 592.

1969.

Izložba djela Ivana Meštrovića. II. dio. Zagreb, Atelje Meštro-vić, IV. 1969. i dalje.
Lit.: 7744, 7756, 7770, 7846, 7847, 7849, 7850, 7939, 7952, 7953, 7967.

Ivan Meštrović. Pariz, Musée Rodin, 26. V. – 15. X. 1969.
Kat.: 594.
Lit.: 7751, 7815, 7817, 7839, 7840, 7844, 7845, 7852, 7856, 7869, 7906, 7932, 7940, 8071.

Ivan Meštrović. Budimpešta, Szepmuveszeti Muzeum, 15. XI. – 15. XII. 1969.
Kat.: 593.
Lit.: 7851, 7964, 8075, 8091, 8094.

1970.

Ivan Meštrović. 1883-1962. Bukurešt, Sala Dalles, 21. I. – (?) II. 1970.
Kat.: 596.
Lit.: 7942, 7976, 7997, 8058, 8059, 8075, 8091, 8094, 8095.

Ivan Meštrović. 1883-1962. Cluj (Kluž, Rumunjska), I. 1970.
Lit.: 7998.

Meštrović. Skulpture - grafika. Osijek, Likovni salon, 15. V. – (?) 1970.
Kat.: 598.
Lit.: 7973, 7991, 7992, 8004, 8072.

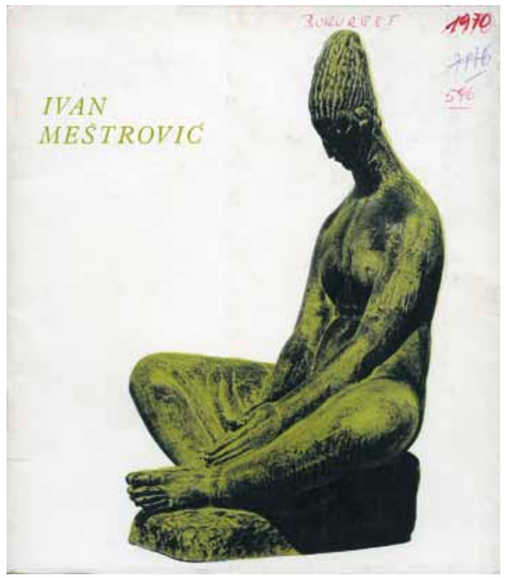
Ivan Meštrovič. 1883-1962. Praha, Národni galerie, Valdštejn-ská jízdárna, 29. IX. – (?) X. 1970.
Kat.: 597.
Lit.: 7979, 8010 8057, 8064, 8068, 8075, 8081, 8095, 8101.

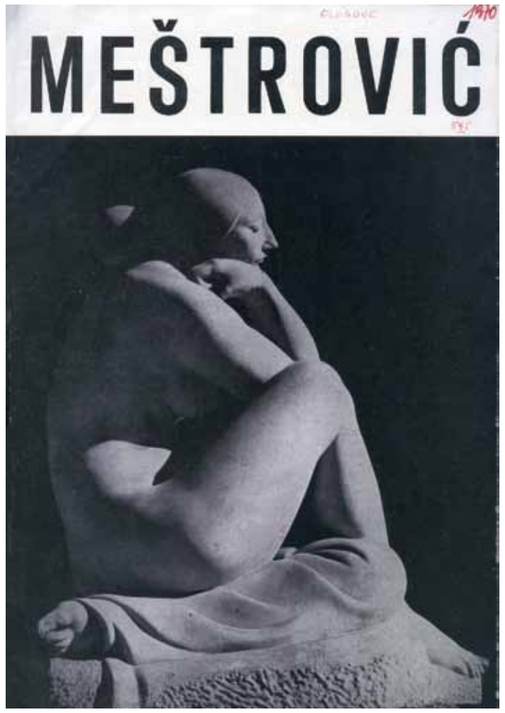
Skulptura 19. stoljeća i Secesija u Hrvatskoj. Zagreb, Gliptote-ka, 1970.
Lit.: 7969.

Ivan Meštrović. Sochy. Olomouc (Čehosl.), Dům umění, 1970.
Kat.: 595.
Lit.: 7972, 8075.

Ivan Meštrović. Beč (?), 1970.
Lit.: 8075, 8091, 8095.

Bukurešt, 1970.

Sochy, 1970.

1971.

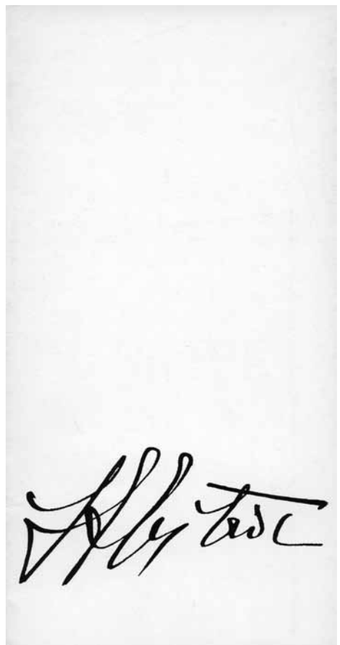
Grafike Ivana Meštrovića. Split, Izložbeni salon Matice hrvat-ske, 22. II. – 22. III. 1971.
Kat.: 601.
Lit.: 8143, 8172, 8174, 8213, 8219, 8260.

L'art en Yougoslavie de la préhistoire a nos jours. Pariz, Grand Palais, III-V. 1971.
Kat.: 600.
Lit.: 8106, 8146, 8239.

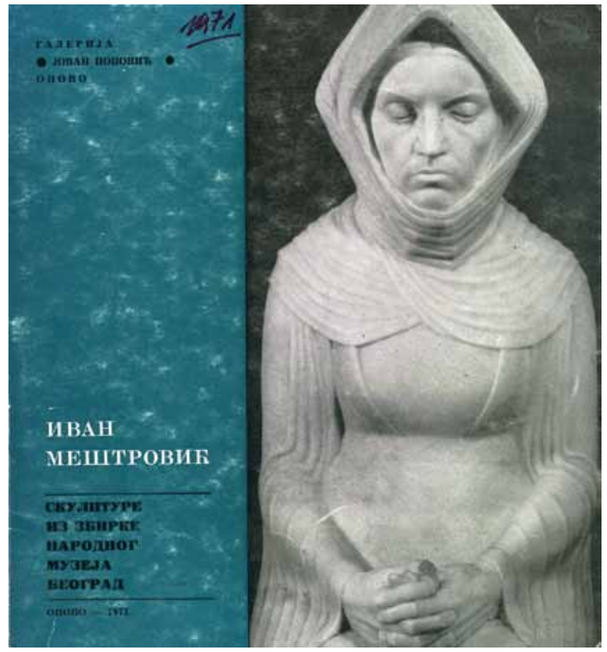
Ivan Meštrović. Skulpture iz zbirke Narodnog muzeja Beo-grad. Opovo, Galerija Jovan Popović, 18. VI. – (?) 1971.
Kat.: 599.
Lit.: 8250, 8282, 8295, 8296, 8318, 8896.

Umjetnost na tlu Jugoslavije. Sarajevo, Skenderlija, 28. VIII. – 28. X. 1971.
Kat.: 602.
Lit.: 8168, 8196, 8237, 8340, 8349, 8363.

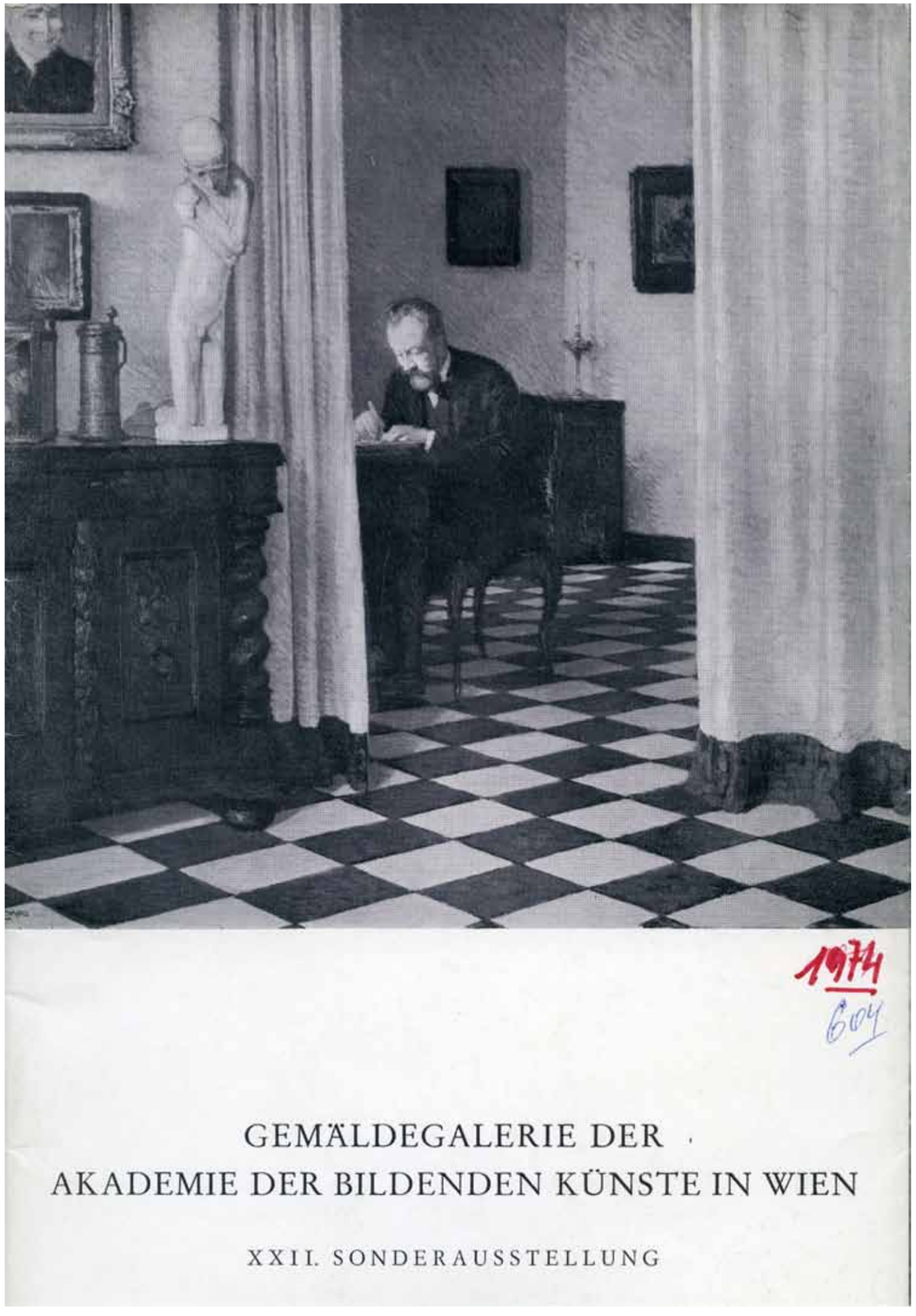
Split, 1971.

Opovo, 1971.

Beč, 1974.

1972.

Čovjek i njegov svijet. (Svjetska izložba). Montreal, Jugoslavenski paviljon, 1972.
Lit.: 8372, 8424.

Ivan Meštrović. Reprodukcije skulptura. Drenovci (Slavonija), Škola "Ivan Meštrović", 1972.

Ivan Meštrović. Reprodukcije skulptura. Zagreb, Jarun, Škola "Ivan Meštrović", 1972.

1973.

Ivan Meštrović. Crteži. (Komemorativna izložba). Split, Galerija Meštrović, 15. VIII. – IX. 1973.
Lit.: 8387, 8413, 8422, 8423, 8431.

Ivan Meštrović. (Iz fundusa Atelijera Meštrović, Zagreb). Karlovac, Koranski park, VIII. 1973.
Lit.: 8379, 8402.

American Sculpture from the Fine Arts Gallery, San Diego. Palo Alto, Palo Alto Cultural Art Center, 29. IX. – 28. X. 1973.
Kat.: 603.

Ivan Meštrović. Skulpture. Dubrovnik (?), 1973.
Lit.: 8525.

Ivan Meštrović. Ilok, 1973.
Lit.: 8421.

1974.

Plakat u Hrvatskoj do 1941. Zagreb, Kabinet grafike JAZU, 3. II. – 8. III. 1974.
Kat.: 610.
Lit.: 8516.

Lik žene u djelima kiparâ. Izložba kiparskog stvaralaštva. Zagreb, Gliptoteka JAZU, 6. III. – 7. IV. 1974.
Kat.: 606.

Ivan Meštrović. The Notre Dame Years. Notre Dame, Art Gallery University of Notre Dame, O'Shaughnessy Hall, 28. IV. – 23. VI. 1974.
Kat.: 605.
Lit.: 8435, 8456, 8467, 8475, 8566.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Vinkovci, IV-V. 1974.
Kat.: 607, 608.
Lit.: 8896.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Županja, 21. V. – (?) 1974.
Kat.: 608.
Lit.: 8473, 8896.

Manji kiparski radovi Ivana Meštrovića. Split, tvornice "Partizan", "Prvoborac", "10 kolovoz", "Antiša Vučićić" i "Jadranska željezara". (U organizaciji Galerije Meštrović i Radničkog sveučilišta u Splitu). V-VI. 1974. (U svakoj tvornici po jedan dan).
Lit.: 8459.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Našice, 1974.
Kat.: 608.
Lit.: 8896.

Kiparstvo Hrvatske XIX. I XX. stoljeća u Gliptoteci. Zagreb, Gliptoteka, 1974.
Lit.: 8434.

Werke des XIX. und XX. Jahrhunderts aus den beständen der Sammlung. Beč, Akademie der bildenden Künste in Wien, 1974.
Kat.: 604.
Lit.: 8451, 8465.

The Society of Medalists. (Izložba medalja). Weston (SAD), (1974).
Kat.: 609.

1975.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Pokretna izložba Atelijera Meštrović, Zagreb). Koprivnica, Tvornica "Podravka", 22. II. – (?) 1975.
Kat.: 611.
Lit.: 8537.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Beograd, Studentski grad, IV-V. 1975.
Lit.: 8896.

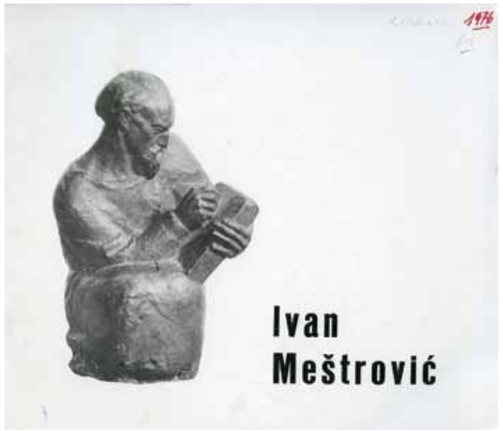
Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Smederevo, Metalurški kombinat, V. 1975.
Lit.: 8896.

Jugoslovenska skulptura 1870-1950. Beograd, Muzej savremene umetnosti, V-IX. 1975.
Kat.: 612.
Lit.: 8514, 8526, 8396.

1976.

Ivan Meštrović. Izložba skulptura i litografija 1902-1942. iz zbirke Atelijera Meštrović u Zagrebu. Zadar, Moderna galerija, 22. IV. – 16. V. 1976.
Kat.: 615.
Lit.: 8550.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Vrbas, Dom kulture, Likovni salon, IV-V. 1976.
Kat.: 613.
Lit.: 8541, 8896.

Šibenik, 1976.

Zadar, 1976.

Ivan Meštrović. Izložba skulptura i litografija 1902-1942. iz zbirke Atelijera Meštrović u Zagrebu. Šibenik, Muzej grada Šibenika, 1-17. VI. 1976.
Kat.: 616.
Lit.: 8544, 8548, 8553, 8574, 8577.

Ivan Meštrović. (Narodni muzej, Beograd). Zrenjanin, X. 1976.
Lit.: 8564, 8896.

"88 portreta". (Galerija jugoslavenskog portreta u Tuzli). Zagreb, V-VI. 1976.

Izbor "Hrvatska Moderna". Slavonska Požega, VI. 1976.

1977.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Zemun, Narodno pozorište, I-II. 1977.
Kat.: 620.
Lit.: 8606, 8610, 8896.

Ivan Meštrović. (Pokretna izložba Atelijera Meštrović, Zagreb). Zagreb, Centar u Ivanićgradskoj 41, Elektro-Kontakt, Pošta, Elektra, Tvornica parnih kotlova, Slovenijales, II-VI. 1977.
Kat.: 614, 618, 619.
Lit: 8580-8583, 8616, 8623, 8624, 8626, 8630.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Kuršumlija, Gradska biblioteka, 15. – 24. X. 1977.
Kat.: 620.
Lit.: 8606, 8608.

Ivan Meštrović. (Pokretna izložba Atelijera Meštrović, Zagreb). Kumrovec, X-XI. 1977.
Kat.: 617.
Lit.: 8581, 8630.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Pirot, Tvornica konfekcije "1 maj", 26. X. – 3. XI. 1977.
Kat.: 620.
Lit.: 8587, 8606, 8625, 8896.

Kiparsko stvaralaštvo u Hrvatskoj 1897-1918. Zagreb, Gliptoteka JAZU, 28. XII. 1977. – 19. II. 1978.
Kat.: 622.

1978.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Leskovac, 30. I. - II. 1978.
Kat.: 620.
Lit.: 8612, 8896, 8697.

Ivan Meštrović (1883-1962). 10. pokretna izložba Narodnog muzeja Beograd. Vranje, Zavičajni muzej, I-II. 1978.
Kat.: 620.
Lit.: 8696, 8697, 8896.

Skulpture Ivana Meštrovića. (Narodni muzej, Beograd). Smederevo, II-III. 1978.
Kat.: 620.
Lit.: 8896.

Skulptura u Hrvatskoj 1897-1918. (Gliptoteka JAZU, Zagreb). Beograd, Narodni muzej, 16. III. – 26. IV. 1978.
Lit.: 8632, 8896.

Skulpture Ivana Meštrovića. (U okviru scenografije predstave "Kamen i stih. Meštrović & Ujević"). Split, Galerija Meštrović, Kaštelet, 5-6. VIII. 1978.
Lit.: 8647, 8688, 8694.

Meštrović. (Atelijer Meštrović, Zagreb). Bjelovar, Gradski muzej, XI. 1978. – I. 1979.
Kat.: 624.
Lit.: 8638, 8654.

Razstava Ivana Meštrovića. (Galerija Meštrović, Split). Velenje (Slovenija), Kulturni centar, 6. X. – 20. XI. 1978.
Kat.: 623.
Lit.: 8636, 8637, 8650, 8652, 8662, 8664, 8665, 8671, 8674, 8690-8693, 8698, 8700, 8701.

Izložba umjetničkih djela iz vlasništva građana i radnih organizacija. Nova Gradiška, XII. 1978. – I. 1979.

Ivan Meštrović (1883-1962). 10. pokretna izložba Narodnog muzeja Beograd. Bajina Bašta, Narodni muzej, 1978.
Kat.: 620.
Lit.: 8896.

Ivan Meštrović (1883-1962). 10. pokretna izložba Narodnog muzeja Beograd. Novi Pazar, 1978.
Kat.: 620.
Lit.: 8896.

Ivan Meštrović (1883-1962). 10. pokretna izložba Narodnog muzeja Beograd. Šabac, Narodni muzej, 1978.
Lit.: 8896.

1979.

Lik žene u suvremenom hrvatskom kiparstvu. Zagreb, III. 1979.

Mihajlo Pupin prijatej umjetnosti. Zrenjanin, Narodni muzej, VII. 1979.
Kat.: 625.
Lit.: 8725, 8734.

Ivan Meštrović (1883-1962). 10. pokretna izložba Narodnog muzeja Beograd. Rakovica, Centar za kulturu, 1979.
Kat.: 620.
Lit.: 8896.

1980.

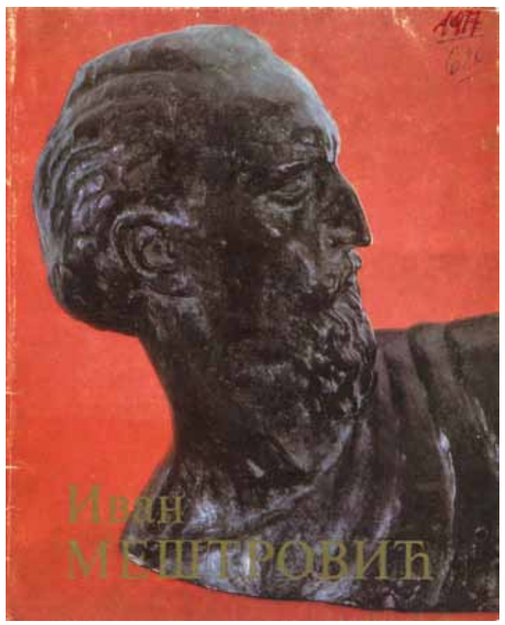
Giganti skulpturi. Ivan Meštrovič, Frano Kršinič, Antun Avgustinčič. Kijev, 19. VIII. – (?) 1980.
Kat.: 628.
Lit.: 8767.

Kiparsko stvaralaštvo "Proljetnog salona" i "Lade". Zagreb, Gliptoteka JAZU, 8. X. – (?) 1980.

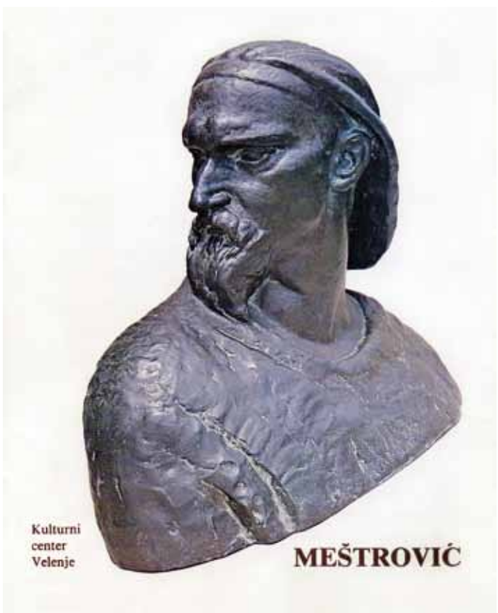
Djeca i igre u slikama i skulpturama iz fundusa Galerije. Split, Galerija umjetnina, 1980.
Kat.: 626.

Umetnici članovi SANU. Beograd, Galerija SANU, 1980.
Kat.: 629.
Lit.: 8782, 8788.

Beograd, 1977.

Velenje, 1978.

Kijev, 1980.

Memorijal Ive Kerdića. Zagreb, Strossmayerova galerija, 1980.
Kat.: 627.
Lit.: 8783, 8804.

Memorijal Ive Kerdića. Osijek, 1980.
Kat.: 627.
Lit.: 8783, 8804.

Reprodukcije Meštrovićevih djela iz fundusa jugoslavenskih galerija i muzeja. Osijek, Galerija likovnih umjetnosti, 1980-1981.

1981.

Medalje i plakete. (Narodni muzej Beograd i Srpsko numizmatičko društvo). Beograd, Narodni muzej, 1981.
Kat.: 630.

Ivan Meštrović i Mirko Rački. Stari Grad (otok Hvar). Galerija "Politeo", 1981.
Lit.: 8846.

1982.

Dante u hrvatskoj umjetnosti. Zagreb, III. 1982.

Bolivar y Meštrović. Beograd, Ambasada Venezuele, 1982.
Kat.: 631.
Lit.: 8904, 8905.

1983.

Zbirka Bauer I. Vukovar, Centar za kulturu, 1. I. – 31. VI. 1983.
Kat.: 652.
Izložba povodom Dana zaštite spomenika kulture. Split, Vojno-pomorski muzej, 21. II. – 10. III. 1983.
Kat.: 632.

Ivan Meštrović. Študije. (Izložba Galerije Meštrović, Split). Ljubljana, Cankarjev dom, 24. III. – 15. IV. 1983.
Kat.: 635.
Lit.: 9012, 9148, 9348.

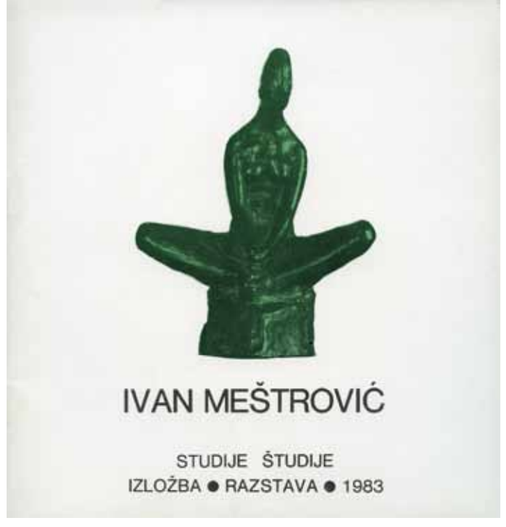
Ivan Meštrović. 1883-1962. Survey of Drawings and Prints primarily from the Meštrović Family Collection. Notre Dame, University of Notre Dame, The Snite Museum of Art, 24. IV. – 20. VIII. 1983.
Kat.: 640.
Lit.: 9013, 9215, 9216, 9337.

Retrospektivna izložba I. Meštrovića. Knin, Tvrđava, 28. V. - ? 1983.
Kat.: 651.
Lit.: 8928, 9025, 9128, 9167, 9325.

Ivan Meštrović. (Iz zbirke Muzeja Drniške krajine). Biograd, 26. VI. – (?) 1983.
Lit.: 8924, 9014.

Ivan Meštrović. Crteži. (Izložba Galerije Meštrović, Split). Vrpolje, Spomen-galerija Ivana Meštrovića, VI-VII. 1983.
Kat.: 636.
Lit.: 8983, 9068, 9113, 9120, 9347.

Ivan Meštrović. Studije. (Izložba Galerije Meštrović, Split). Split, Umjetnički salon, 15. VIII. – (?) 1983.
Kat.: 635.
Lit.: 8950, 8965, 9077, 9152, 9285, 9371, 9400, 9405.

Pariz, 1983.

Split 1983.

Ivan Meštrović. 1883-1962. Zagreb, Gliptoteka JAZU, 15. VIII. – 1. IX. 1983.
Kat.: 637.
Lit.: 8933, 8970, 9236, 9278, 9279, 9290, 9312, 9333, 9345, 9349, 9350.

Ivan Meštrović. 1883-1962. A Survey of Drawings and Prints Primarily from the Meštrović Family Collection, Louisiana Arts and Science Center. Baton Rouge (SAD), Louisiana Arts and Science Center, 13. IX. – 31. XII. 1983.
Kat.: 640.

Ivan Meštrović. 1883-1962. Beograd, Narodni muzej, 29. IX. – (?) 1983.
Kat.: 649.
Lit.: 8935, 9055.

Ivan Meštrović. Rani crteži. Split, Galerija Alfa, 15. IX. – (?) 1983.
Kat.: 634.
Lit.: 8949, 9040, 9075, 9078, 9145.

Ivan Meštrović. 1883-1962. Izložba u povodu 100. obljetnice rođenja. Zagreb, Muzejski prostor, 6. X. 1983. – 6. II. 1984.
Kat.: 641.
Lit.: 8921, 8931, 8942, 8971, 8972, 8993, 9015, 9016, 9020, 9021, 9032, 9096, 9098, 9116, 9117, 9129, 9152, 9179a, 9189, 9192, 9195, 9198, 9199, 9219, 9243, 9272, 9277, 9281, 9282, 9286, 9292, 9294, 9302, 9316, 9322, 9323, 9366, 9367, 9373, 9389, 9392-9394, 9402, 9440, 9465, 9471, 9482, 9485, 9486, 9491, 9500, 9511, 9522, 9530, 9543, 9544, 9547, 9550, 10281.

Exposition Ivan Meštrović. (1883-1962). Pariz, Centre culturel de la R. S. F. De Yougoslavie, 27. X. – XI. 1983.
Kat.: 633.
Lit.: 9017-9019, 9351.

Ivan Meštrović. Izložba skulptura, slika i fotografija. (U suradnji s muzejem u Drnišu). Koprivnica, Izložbeni prostor "Podravke", 8. XI. – 7. XII. 1983.
Kat.: 639.
Lit.: 8978, 8979, 9041, 9232.

Ivan Meštrović. (Meštrovićeva djela iz Rijeke i fotografska izložba "Ivan Meštrović u Americi"). Rijeka, Pomorski muzej, 16. XI. – 7. XII. 1983.
Kat.: 642.
Lit.: 8997-8989, 9137-9139, 9304, 9324.

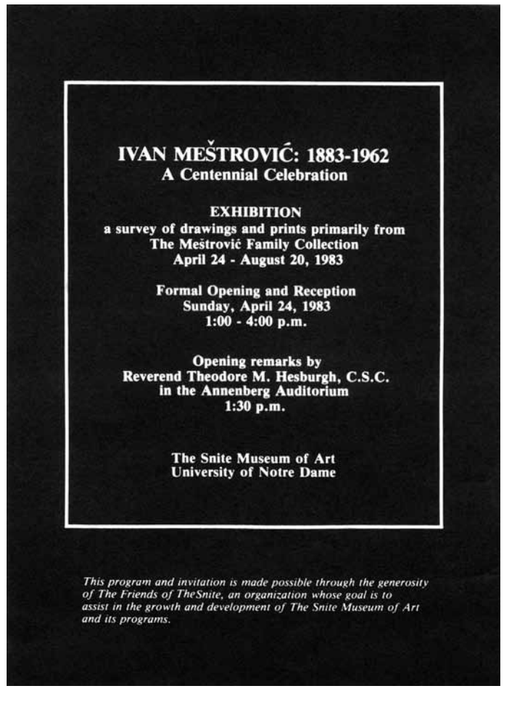
Ivan Meštrović. Vrpolje – Otavice – Drniš. Zagreb, Muzejski prostor, 19. X. – 20. XI. 1983.
Kat.: 644.
Lit.: 8922, 9114, 9189, 9190, 9267, 9280, 9283.

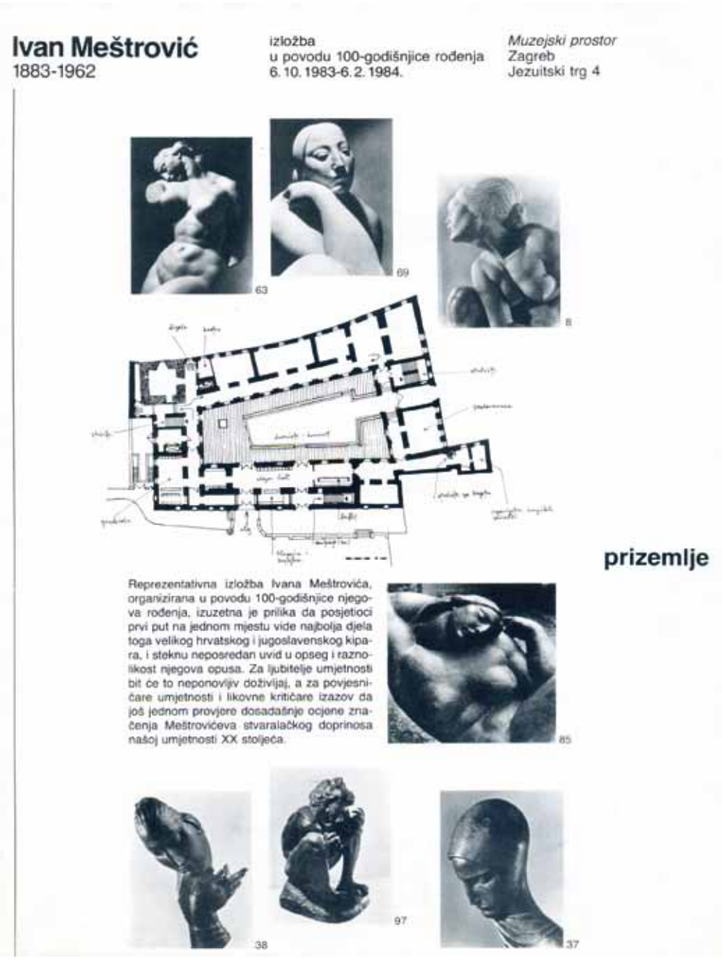
Ivan Meštrović u privatnim zbirkama. Zagreb, Muzejski prostor, 24. XI. – 20. XII. 1983.
Kat.: 643.
Lit.: 8973, 9007, 9039, 9189, 9191, 9271.

Ivan Meštrović. (Iz zbirke Bauer i Galerije umjetnina Vukovar). Vukovar, Galerija NAME ("Galerija u izlogu"), XI-XII. 1983.
Lit.: 9006.

Ivan Meštrović na poštanskim markama. Zagreb, Muzejski prostor, 5. XII. 1983. – (?) 1984.
Kat.: 638.
Lit.: 8936, 9193, 9544.

Pariz, Notre Dame, 1983.

Zagreb, 1983-1984.

Ivan Meštrović u Americi. (Fotografije Meštrovićevih radova V. Kukeca. Uz jednu Meštrovićevu skulpturu i jedan crtež). Pula, Dom JNA, 12. XII. – (?) 1983.
Kat.: 642.
Lit.: 9110.

Medalje Ivana Meštrovića. Zagreb, Muzejski prostor, 19. XII. 1983. – 20. I. 1984.
Kat.: 645.
Lit.: 9103.

Meštrović u karikaturi i likovnoj kritici (do 2. svjetskog rata). Zagreb, Muzejski prostor, 31. XII. 1983. – 6. II. 1984.
Kat.: 648.
Lit.: 9037, 9484, 9517, 9536, 9549.

Nepoznati Meštrović. Zagreb, Atelijer Meštrović, 1983.
Kat.: 650.
Lit.: 9030, 9059, 9375, 9414.

Ivan Meštrović. Muzej Drniške krajine. (Tekst V. Barbić). 1983.
Lit.: 8930, 8944, 9131, 9317.

Ivan Meštrović u Americi. (Fotografije Meštrovićevih radova V. Kukeca). Zagreb, Matica iseljenika, 1983.
Kat.: 642.
Lit.: 9270, 9321 9342, 9346.

Ivan Meštrović u Americi. (Fotografije Meštrovićevih radova V. Kukeca). Auckland – Buenos Aires – Melbourne – Minneapolis – Philadelphia – Pittsburg – Sydney – Toronto, 1983.
Kat.: 642.
Lit.: 9097, 9321, 9335, 9346, 9361, 9531.
1984.

Ivan Meštrović u Americi. (Fotografije Meštrovićevih radova V. Kukeca). Labin – Rovinj – Poreč, I-III. 1984.
Kat.: 642.
Lit.: 9424, 9446, 9495.

Osijek, 1984.

Hommage à Meštrović. Hommage to Ivan Meštrović. Sarajevo, Muzej XIV. Zimskih olimpijskih igara, 16. II. – (?) 1984.
Kat.: 653.
Lit.: 9430, 9483, 9504, 9528, 9537, 9545.

Meštrović u zlatu i srebru. (Prigodne medalje u povodu 100. obljetnice). Sarajevo, Muzej XIV. Zimskih olimpijskih igara, 18. II. – (?) 1984.
Kat.-prospekt: 653.
Lit.: 9430, 9504, 9528, 9537, 9545, 9530, 9538.

Ivan Meštrović u Americi. (Fotografije Meštrovićevih radova V. Kukeca). Zagreb, Koncertna dvorana "Vatroslav Lisinski", 9. III. 1984.
Kat.: 642.
Lit.: 9519.

Meštrović – mit koji traje. (Odjek Meštrovića u javnim glasilima. 1. "Meštrovićevi stilistički izvori i odrednice", fotografije N. Ilijića; 2. "Meštrović u likovnoj kritici nakon 1945."; 3. "Meštrović danas"). Zagreb, Muzejski prostor, 12. – (?) III. 1984.
Lit.: 9435, 9466.

Meštrović u karikaturi i likovnoj kritici. (Izložba iz Zagreba). Vrpolje, Spomen-galerija Ivana Meštrovića, 20. III. – (?) 1984.

Izložba kipara i slikara Leonarda Bistolfija. Casale Monferrato (Italija), proljeće 1984. (Meštrovićevo poprsje Bistolfija).

The Art of Ivan Meštrović. Syracuse, The Joe and Emily Lowe Art Gallery, 15. IV. – 9. IX. 1984.
Kat.: 656.
Lit.: 9431, 9505.

Ivan Meštrović. Skulpture i crteži. (Izložba Galerije Meštrović, Split). Osijek, Galerija likovnih umjetnosti, 26. IV. – (?) 1984.
Kat.: 635.
Lit.: 9425, 9460.

Le arti a Vienna. Dalla Secessione alla caduta dell'Impero Ausburgico. (La Biennale di Venezia). Venezia, Palazzo Grassi, 20. V. – 16. IX. 1984.
Kat.: 655.
Lit.: 9438, 9468, 9508, 9518, 9534, 9744, 9909.

Ivan Meštrović. (Narodni muzej, Beograd). Zenica, Galerija umjetnina, 7. III. – (?) 1984.
Lit.: 9480.

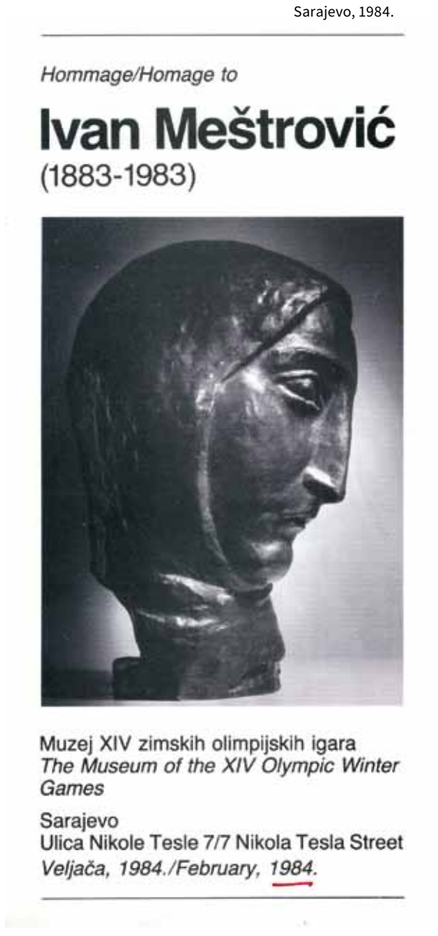
Remek-djela nacionalne srpske kulture. (Iz fundusa Narodnog muzeja u Beogradu). Moskva, X-XI. (?) 1984.

(*Božićne teme u Meštrovićevoj skulpturi*). Notre Dame, Notre Dame University, XII. 1984.

Ivan Meštrović 1883-1962. Beograd, Galerija Srpske akademije nauka i umetnosti Beograd, 1984.
Kat.: 654.
Lit.: 9422, 9454, 9492, 9539, 9546.

Don Frane Bulić. Split, Arheološki muzej, 1984.
Kat.: 656a.

Sarajevo, 1984.

1985.

Ivan Meštrović. (Izbor iz zbirke Meštrovićevih djela u Snite Museumu). Notre Dame, Notre Dame University, I. 1985.
Lit.: 9565, 9566.

Autoportret u hrvatskom kiparstvu od Moderne do danas. Zagreb, Galerija Karas, 13. X. – 5. XII. 1985.
Kat.: 657.

Smotra turističke privrede "Ferijal". Zagreb, 4. – 10. XI. 1985.

1986.

Autoportret u hrvatskom kiparstvu od Moderne do danas. Spit, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 13. III. – (?) 1986.
Kat.: 657.

S poštovanjem Titu. (Izbor iz zbirki Memorijalnog centra "Josip Broz Tito"). Zagreb, Muzejski prostor, 21. III. – 21. VI. 1986.
Kat.: 658.

Ivan Meštrović. (U sklopu manifestacije "AMI' 86". Izložba "Meštrović. Drniš – Otavice"). Crikvenica, IV. 1986.
Lit.: 9635.

Slikari i kipari članovi razreda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb, Strossmayerova galerija, IV. 1986.
Kat.: 659.
Lit.: 9606, 9618.

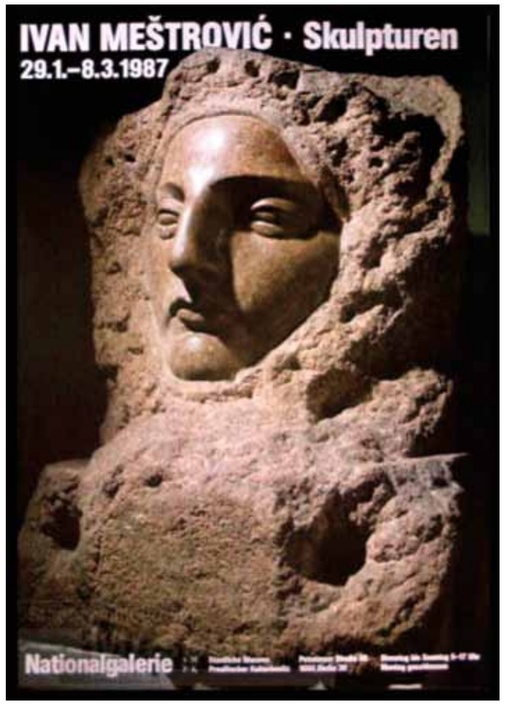
Iz zbirske Bauer. Samobor, Galerija Matijač, V-VI. 1986.

1987.

Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin, Nationalgallerie Statliche Museen, 29. I. – 8. III. 1987.
Kat.: 660.
Lit.: 9590, 9592, 9616, 9617, 9624, 9626, 9632, 9644, 9645, 9646, 9656, 9669, 9680, 9686, 9708, 9713-9715, 9720-9723, 9728, 9733, 9735, 9738, 9742-9745, 9762, 9769, 9773, 9774, 9777, 9787, 9789, 9792, 9820, 9824, 9825, 9827, 9848, 9850, 9890, 9892, 9894, 9941.

Ivan Meštrović. Skulpturen. Zürich, Kunsthaus Zürich, 2. IV. – 9. V. 1987.
Kat.: 660.
Lit.: 9649, 9650, 9652, 9661-9663, 9665-9668, 9677, 9682, 9693, 9710, 9711, 9729, 9730, 9741, 9746, 9751, 9752, 9757, 9770, 9775, 9776, 9781, 9782, 9784, 9793-9804, 9810-9817, 9826, 9829, 9830, 9833, 9836, 9837, 9843-9845, 9849, 9852, 9853, 9856-9862, 9864-9867, 9869, 9871-9882, 9889, 9891, 9895, 9941.

Ivan Meštrović. Skulpturen. Beč, Museum moderner Kunst, Museum des 20. Jahrhunderts ("Zwanzgerhaus"), 25. V. – 12. VII. 1987.
Kat.: 660.
Lit.: 9608, 9664, 9674, 9675, 9697, 9698, 9719, 9749, 9760, 9772, 9791, 9809, 9828, 9838-9842, 9851, 9855, 9883, 9887, 9941.

Berlin, 1987.

Secessione Romana 1913-1916. Undicesima Quadriennale di Roma. Rim, Palazzo Venezia, 4. VI. – 5. VII. 1987.
Kat.: 662.
Lit.: 9696, 9670.

Ivan Meštrović. Milano, Palazzo reale, 24. IX. – 1. XI. 1987.
Kat.: 661.
Lit.: 9651, 9672, 9678, 9679, 9683, 9685, 9688, 9701, 9705, 9707, 9725, 9748, 9755, 9756, 9771, 9783, 9790, 9805, 9807, 9819, 9831, 9832, 9834, 9870, 9915, 9941.

Djela Ivana Meštrovića iz Zbirke Bauer. Vrpolje, Galerija Ivan Meštrović, 1987.
Kat.: 662a.

1988.

Ivan Meštrović. Slavonska Požega, Muzej Požeške kotline, III. 1988.
Lit.: 9921.

Neki primjerci akta kao teme u hrvatskoj umjetnosti od Bukovca do Gotovca i dalje. Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, 12. V. – 12. VI. 1988.
Kat.: 663.
Lit.: 9934, 9957.

Split, 1995.

Venecijanski Biennale i jugoslavenska moderna umjetnost 1895-1988. Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, 22. VI. – 4. IX. 1988.
Kat.: 664.
Lit.: 9928, 9930, 9909.

Vlaho Bukovac. Zagreb, Umjetnički paviljon, 15. XII. – 28. II. 1989.

Temporibus domno Branimero. Split 1988-1989.

1989.

Zbirka Bauer. Zagreb, Muzejski prostor, 18. II. – 2. IV. 1989.
Kat.: 667.

Ivan Meštrović, skulpture i crteži. Moskva, Nova Tretjakovska galerija, 23. V. - (?) VI. 1989.
Kat.: 665.
Lit.: 9980, 9994, 9999, 10013, 10022, 10028, 10037-10039.

Ivan Meštrović, skulpture i crteži. Lenjingrad, Gospodarski ruski muzej, 30. VI. – 12. VIII. 1989.
Kat.: 665.
Lit. 9978, 9980, 10023.

Zbirka dra Vinka Perčića. Zagreb, Muzejski prostor, VI. 1989.
Lit.: 9822.

Ivan Meštrović, skulpture i crteži. Kijev, Državni muzej likovne umjetnosti Ukrajine, 28. VIII. – 8. X. 1989.
Kat.: 665.
Lit.: 9980, 9987, 9990, 10002, 10005, 10035.
Ivan Meštrović. Vrbnik, Baćin Dvor, VIII-IX. 1989.

Zbirka vajarskih radova Galerije Matice srpske. Novi Sad, 1989.
Kat.: 666.

Izložba zbirke Đure Kokše. Zagreb, Muzejski centar, 1989.

1990.

Dokumenti – argumenti. Meštrovićev Dom likovnih umjetnosti 1930-1990. Zagreb, Dom umjetnosti, XII. 1990. – I. 1991.
Kat.: 668.
Lit.: 10213, 10255.

1991.

Tisuću godina hrvatske skulpture. Zagreb, Muzejski prostor, III-VI. 1991.
Kat.: 670.
Lit.: 10158, 10159, 10175, 10211, 10257, 10263.

"Hrvatska – osporavani identitet." U okviru izložbe "Kroatien in Wien", u "Tjednu kulture Hrvatske". Beč, Palais Palffy, 1991.
Lit.: 10236.

Moses and the Jewish Memorial from the Snite Museum's Ashbough Collection. Notre Dame, 1991.
Kat.: 669.

1994.

Europa Europa. Berlin 1994.

Skulptur in Kroatien. 1950-1990. Zentrum Zagreb. Duisburg 1994.

(*Izložba avangardne umjetnosti istočne i srednje Europe 20. stoljeća*). Meštrović... Bonn, V-XI. 1994.

Sveti trag. Devetsto godina umjetnosti Zagrebačke nadbiskupije. 1094-1994. Zagreb, 10- IX. – 31. XII. 1994.

1995.

Ivan Meštrović. Studije akta. Crteži i skulpture. Split, VI. 1995.
Kat.: 671.
Ivan Meštrović. Studije akta. Crteži i skulpture. Dubrovnik, 30. VI. – 22. VII. 1995.

Ivan Meštrović. Studije akta. Crteži i skulpture. Sinj, VIII. 1995.
Kat.: 671.

(*Sto godina mletačkog Biennalea*). Venecija, 1995.

1996.

Tragovi nasilja. Otavice, Crkva Presvetog Otkupitelja, Grobnica obitelji Meštrović. Split, Palača Milesi, 11–29. IV. 1996.
Kat.: 671a.

125 vrhunskih djela hrvatske umjetnosti. Zagreb 1996.

Portreti zaslužnih splitskih liječnika u prošlosti od 1946. do 1975. godine. (Izložba Hrvatskog liječničkog zbora, Split). Split, 23. IX. – 4. X. 1996.
Kat.: 671a, a.

1997.

Od palače do grada. Pariz, Palača UNESCOa, 6. – 17. I. 1997.

90 godina akademije likovnih umjetnosti. 47. biennale suvremene umjetnosti, Venecija, VI-VII. 1997.
Lit.: 10571.

Akademija likovnih umjetnosti 1907.-1997. Zagreb, Dom hrvatskih likovnih umjetnika, XII. 1997.

1998.

Ugledni Splićani na portretima i u memoriji Muzeja grada Splita. (Izloženi Meštrovićevi portreti Marka Marulića, Bulića, Tartaglije). Split, Multimedijalni centar, 2. – 25. V. 1998.

1999.

Arhitektonski nacrti Galerije Ivana Meštrovića u Splitu. (Izložba Galerije Meštrović, Split). Split, Galerija umjetnina, Split, 7. XII. 1999. – 7. I. 2000.
Kat.: 671b.
Lit.: 10687, 10688, 10730, 10790.

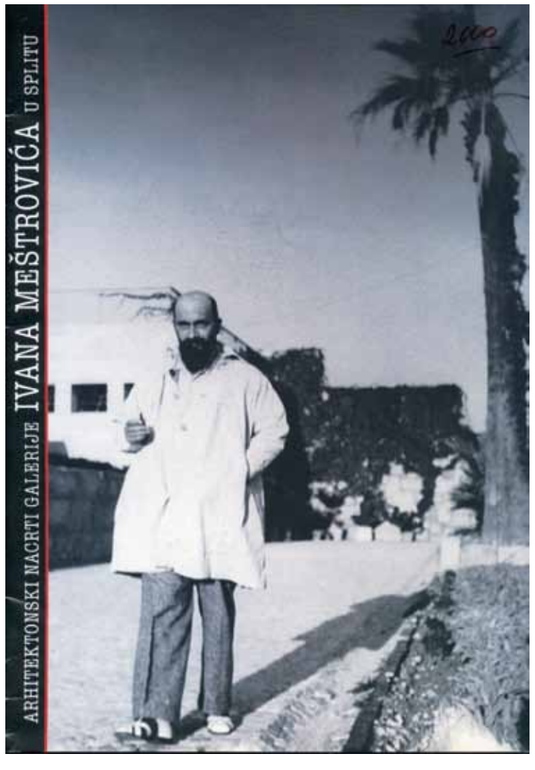
Hrvati – Kršćanstvo, kultura, umjetnost. Rim, Vatikanski muzeji, 28. X. 1999. – 15. I. 2000.
Lit.: 10714, 10715.

2000.

Čovjek, priroda, tehnologija. Svjetska izložba Expo 2000, Hannover, V. - ? 2000. (Meštrović: Ruđer Bošković).
Lit.: 10788.

I giorni di Ivan Meštrović – Viaggio in Italia. (Manifestacija simpozija, filmova i izložbe o Meštroviću). Rim, 13. XII. 2000. (Katalog manifestacije).

Frangeš Valdec Meštrović Augustinčić. Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec, 15. XII. 2000. – 15. I. 2001.
Kat.: 671c.

Split, 1999.

2001.

Art of Croatia,skupna izložba, svibanj, lipanj, srpanj 2001., Sofia, Varna i Plovdiv - Bugarska

2002.

Ivan Meštrović-Izložba, 19.07.-01.09.2002., Galerija Adris, Rovinj

2003.

Ivan Bura,Ivan Meštrović,Tanja Ravlić,24-28.06.2003.,Galerija Meštrović ,Split

Američke medalje Ivana Meštrovića,25.09.2003.-15.10.2003. (Iz donacije Mile Milkovića), Arheološki muzej u Zagrebu

*Skulptura iz zbirke Umjetničke Galerije –Dubrovnik,*23.12.2003.-02.02.2004. ,Umjetnička Galerija-Dubrovnik

2004.

Crteži Ivana Meštrovića iz fundusa Galerije Meštrović , 16.01.-16.02.2004. , Palača Milesi, Split

Ivan Meštrović:likovi i prizori Danteova pakla,ilustracije i interpretacije, ožujak 2004, Gliptoteka HAZU-Zagreb

Crteži Ivana Meštrovića,06.05.-06.06.2004., Galerija Klovićevi dvori,Zagreb

Crteži Ivana Meštrovića iz fundusa Galerije Meštrović 25.06-25.07.2004., Galerija Bukovac, Cavtat

2005.

„Gdje se nalaze vratnice Presvetog Otkupitelja kod Otavica“,(projekt),Galerija Meštrović,Split

2006.

DALEKI AKORDI-Glazba kao inspiracija u djelima Ivana Meštrovića,18.04-18.05.2006.,Atelijer Meštrović ,Zagreb

2007.

„Dalmatinska Zagora-nepoznata zemlja“,04.09.2007.-07.05.2007.,Klovićevi dvori,Zagreb

1oo vrhunskih djela hrvatskih umjetnika iz fundusa Narodnog muzeja u Beogradu, 18.12.2007.-13.02.2008.,Umjetnički paviljon,Zagreb

2008.

Ivan Meštrović –Legacy at SU. Goldstein Alumni and Faculty Center,22.01.-09.05.2008., Syracuse University-Syracuse

Crteži Ivana Meštrovića iz fundusa Galerije Meštrović ,08.05.08.06.2008.,Muzej brodskog Posavlja,Slavonski Brod

Gospa od Anđela-Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu,25.10-1.12.2008.,Gliptoteka HAZU-Zagreb

Ivan Meštrović/Litografija,19.12.2008.-19.01.2009., Galerija Dulčić,Masle,Pulitika -Dubrovnik

2009.

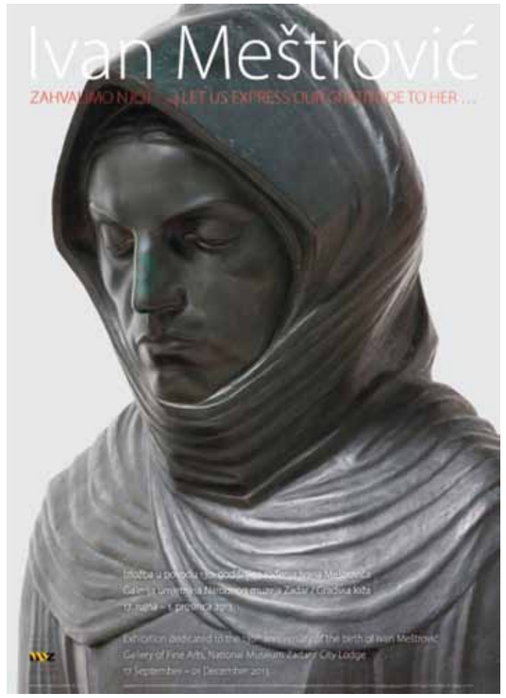
Ivan Meštrović:Crteži i publikacije, siječanj 2009. ,Univerzitetna knjižnica Maribor ,Slovenija

„Kljaković kod Meštrovića“,prosinac 2009.,Atelijer Meštrović,Zagreb

2010.

Meštart;Street art,Marko Zets Prpić,Filip Morka Burburan,Aleksandar Angel Milivojević,R.A.Lindgren,Flying Fortress,Slaven Lunar Kosanović,,siječanj 2010. ,Atelijer Meštrović,Zagreb

Zadar, 2013.

*Umjetnik kod Meštrovića-Z*latko Bourek-Bećarska rapsodija; skulpture,slike,teatar i animirani film ,01.08.05.09 .2010., Galerija Meštrović -Split

2011.

*Umjetnik kod Meštrovića-Matko T*rebotić,srpanj-kolovoz ,2011., Galerija Meštrović-Split

Stečevine Atelijera Meštrović:1991.-2011.,27.11.2011.-18.03.2011.,Atelijer Meštrović-Zagreb

*Meštart:Amela Frankl:Za zdenac života,*31.05.-10-07.2011.,Atelijer Meštrović

Meštart:Vedran Perkov:Useljenje,20.07.-04.09.2011.,Galerija Meštrović,Split

„*Strast i bunt-ekspresionizam u Hrvatskoj*“,06.09.2011.-0611.2009.,Klovićevi dvori,Zagreb

2012.

Umjetnik kod Meštrovića-Dalibor Stošić srpanj-kolovoz, 2012.,Galerija Meštrović-Split

Izložba sadrenih radova Ivana Meštrovića iz fundusa umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu,12.06.-24.06.2012., Gliptoteka HAZU,Zagreb

Ivan Meštrović, L'Expression Croate(Ivan Meštrović,Hrvatska Ekspresija),Musee Rodin-Paris,17.09.2012.-06.01.2013.,Pariz

2013.

Meštrović i Milles,16.04.-16.06. 2013., Atelijer Meštrović, Zagreb

Meštrović och Milles,18.06-18.07.2013,Millesgarden,Stockholm,Švedska

Umjetnik kod Meštrovića-Vasko Lipovac ,srpanj-kolovoz ,2013.,Galerija Meštrović-Split

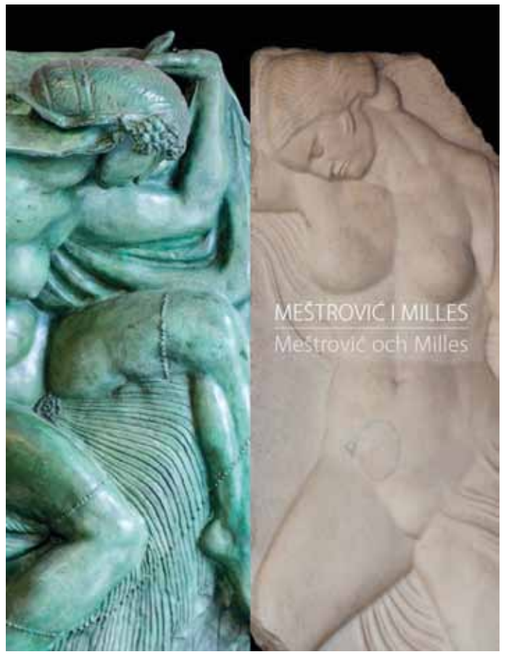
Izložba Ivana Meštrovića „Zahvalimo njoj...“,17.09.-01.12.2013.,Narodni muzej, Zadar

2014.

Umjetnik kod Meštrovića-Marija Ujević Galetović ,17.07.2014.-14.09.2014.,Galerija Meštrović-Split

Plakati svjedoci Meštrovićeva vremena,13.11.-29.11.2014.,Fotoklub-Split

Meštart:Ana Kuzmanić „Dijalog I,II i III,20.12.2014-01.2015.,Atelijer Meštrović- Zagreb

Stockholm, 2013.

2015.

Dekodiranje Meštrovića,30.01.-29.03.2015.,Galerija Meštrović,Atelijer za modeliranje gline,Split

Rodinova „Meditacija“ u Splitu,09.05-20.09.2015.,Galerija Meštrović,Split,Lit.11051

Rodin u Meštrovićevom Zagrebu,06.05.-20.09.2015.,Umjetnički paviljon,Zagreb

The Best in Heritage-Utjecajni projekti,11.11.-11-12-2015.,Galerija Meštrović,Atelijer za modeliranje gline,Split

2016.

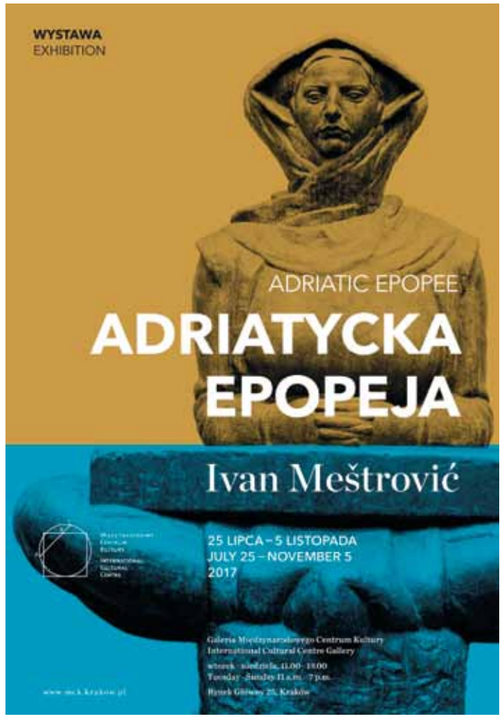
Ivan Meštrović:Spomenik Grguru Ninskom u Splitu, 20.01.-20.02.2016., Galerija Meštrović,Split

Skulptura i nagost-Tjelesnost i erotika u djelima Ivana Meštrovića,26.01.-26.02.2016., Gliptoteka HAZU-Zagreb, Lit.11062

Plakati Meštrovićeva vremena,16.03.-01.05.2016., Galerija Dulčić, Masle, Pulitika, Dubrovnik

Umjetnik kod Meštrovića-Kažimir Hraste ,27.07.2016.-11.09.2016., Galerija Meštrović-Split

Meštart:Tanja Ravlić „Dolazak“, 17.10-31.12.2016., Atelijer Meštrović,Zagreb

Krakow 2017.

***Ivan Meštrović- Telesnost* in erotika.**Cankarjev dom , Ljubljana,Slovenija, 13.02.-20.05.2018.

The Best in Heritage-Utjecajni projekti,10.10.2018.-10.11.2018.,Galerija Meštrović,Atelijer za modeliranje,Split

Meštrović&Prodanović:Umjetnik i njegov fotograf,03.10.2018.-11.11.2018.,Galerija Muzeja grada Splita-Split

Meštrović&Prodanović:Umjetnik i njegov fotograf, 20.11.2018.-03.2019.,Atelijer Meštrović,Zagreb

Meštrovićev znak u Zagrebu-arhitektura:80 godina Meštrovićeva paviljona,18.12.2018.-31-03.2019.,Atelijer Meštrović-Zagreb,Lit.11085

2019.

Meštrović:Otisci duše-Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića,17.05.2019.-27.10.2019.,Galerija Sveta Srca,Pula,Lit.11109

Meštrović, 18.05.-18.08.2019.,Gradski muzej Bjelovar

Ivan Meštrović *and Notre Dame.* Snite Museum of Art.Lower Level,09.06-10.08.2019. , University of Notre Dame-Notre Dame

Umjetnik kod Meštrovića-Kuzma Kovačić-„Mihi Videtur“,18.08.-29.09.2019.,Galerija Meštrović-Split

Ivan Meštrović (1883-1962), iz fundusa Narodnog muzeja u Beogradu, Narodni muzej- Beograd, 17.12.2019-03.02.2020.,Beograd

(Prateći programi izložbe; Arhitektura i skulpture Ivana Meštrovića-studija slučaja Vidovdanski Hram-Marko Stojanović i Ivan Stanojev; Kao vajar s vajarom. O radu na javnim spomenicima Ivana Meštrovića-Zoran Kuzmanović; Ivan Meštrović:između autonomije i ideologije - Igor Borozan; Jugoslavenstvo na početku 20. veka - Čedomir Antić; i razne radionice za djecu - I ja sam vajar - upoznajmo Meštrovića; Dobar dan, gospodine Meštroviću; Kako je Marko četovao; Junaci Kosovskog ciklusa; Mali vajar; Hrabri beogradski Pobednik., Lit.11108.

Meštart:Ivana Tkalčić-A(rtificial)I(ntelligence) I,20.11.2019.-02.02.2020.Atelijer Meštrović,Zagreb

„Asti,što je prije lipo bilo !,23.12.2019.-20.03.2020., Galerija Meštrović, Atelijer za modeliranje gline, Split

2020.

Umjetnost kao molitva:Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića(1914.-1918.), Osnovna škola u Otavicama - Otavice, Lit.11122

Meštart:Martina Miholić „Archeology of Archeypes“, 24.09.2020.-30.04.2021., Atelijer Meštrović,Zagreb

Notre Dame, 2019.

Spomenik Andriji Meduliću - sjećanje na izložbe Ivana Meštrovića u Umjetničkom paviljonu, lipanj 2020., Virtualna izložba

Ivan Meštrović i sve njegove ljubavi, 15.12.2020.-11.05.2021., Galerija Meštrović, Split

2021.

Umjetnost je iz/van/red/na, 18.05.-30.06.2021.,Galerija Meštrović,Atelijer za modeliranje gline,Split

Akcija Meštart - izložba učeničkih radova,09.-30.06.2021.,Atelier Meštrović-Zagreb

2017.

Izazov moderne,Zagreb-Beč oko 1900.,09.02.2017.-07.05.2017.,Galerija Klovićevi dvori -Zagreb

Art Deco:The Roaring Twenties in Italy,11.02.2017.-18.06.2017.,Muzej San Domenico,Forli,Italija

Stogodišnja izložba/Le Livre du Centenaire(Auguste Rodin),,22.03-2017.-31.07.2017.,Grand Palais,Pariz , Lit.11078 a

Umjetnik kod Meštrovića-Enca Kovačević,18.07.2017.-30.09.2017.,Galerija Meštrović-Split

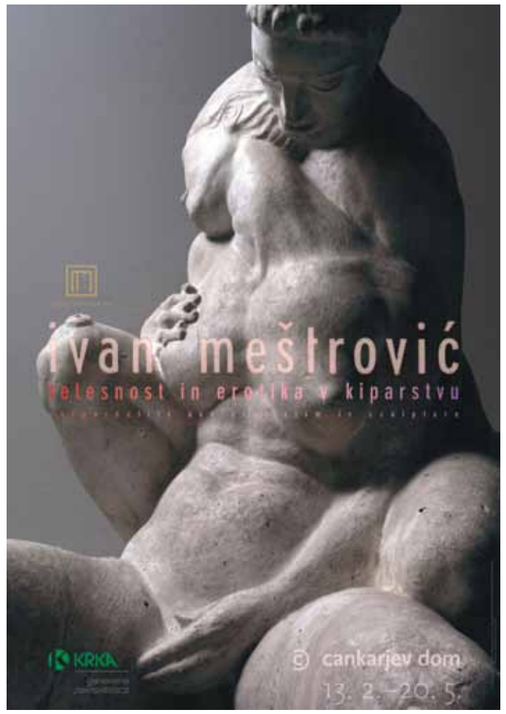
Ivan Meštrović:Jadranska epopeja,24.07.-05.11.2017.,Međunarodni kulturni centar,Krakow,Poljska,Lit.11081

2018.

Ivan Meštrović i zavičaj,26.01.-14.03.2018.,Galerija Meštrović,Split

Umjetnik kod Meštrovića-Frano Missia ,17.07.2018.-09.09.2018. ,Galerija Meštrović-Split

Ljubljana, 2018.

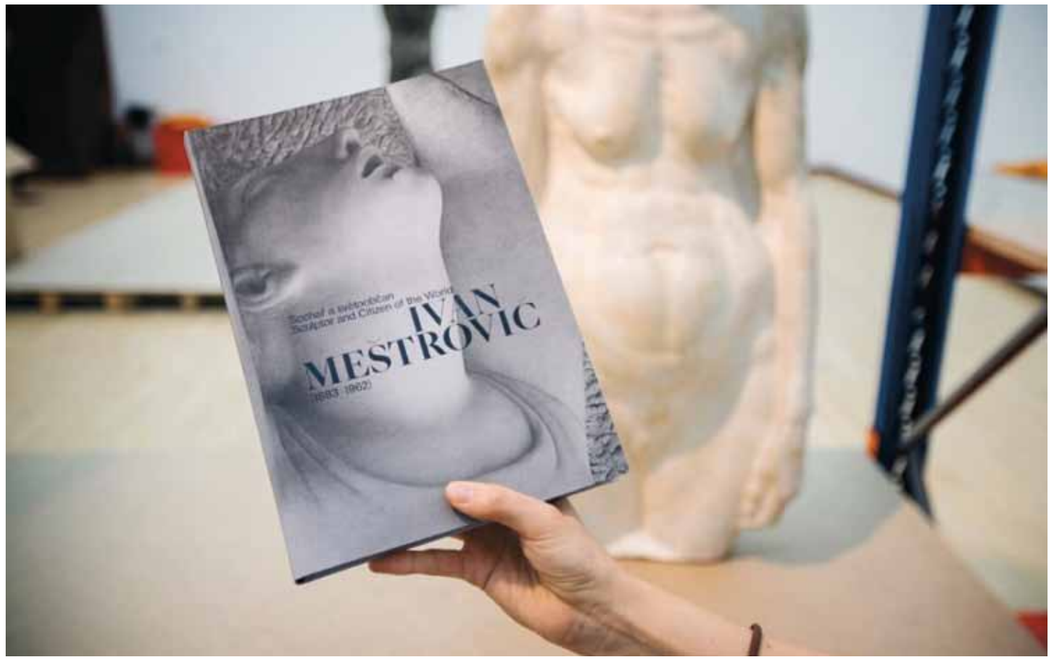

Bjelovar, 2019.

Križevci, 2021.

Prag, 2022.

Umjetnik kod Meštrovića-Peruško Bogdanić-*Iz Mediterana* , 20.07.2021.-30.09.2021.,Galerija Meštrović-Split

Ivan Meštrović-Portreti suvremenica i suvremenika-univerzumi osobnih susreta i društvenih isprepletenosti,8.10.2021-06.11.2021.,Gradski muzej Križevci,Likovna galerija Gradskog muzeja Križevci,Lit.11133

2022.

Ivan Meštrović-Portreti suvremenica i suvremenika-univerzumi osobnih susreta i društvenih isprepletenosti , 20.01.2022.-15.02.2022.,Galerija AMZ-Arheološki muzej u Zagrebu,Lit.11132

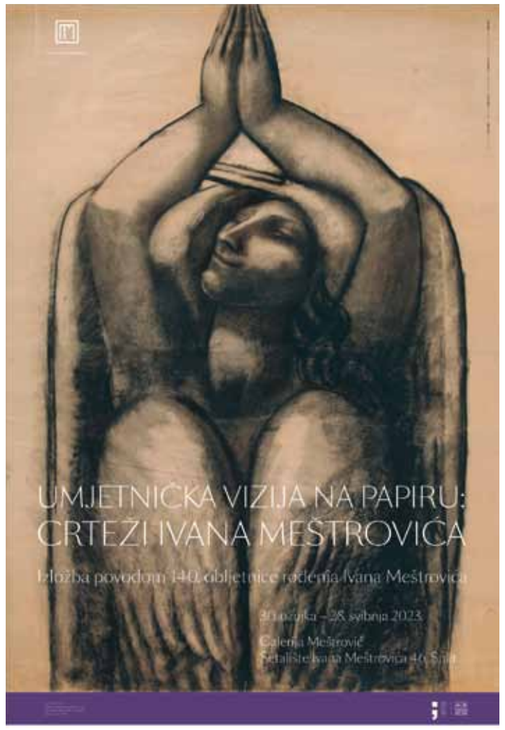
Meštrovićev spomenik u Chicagu,28.01.2022.-11.02.2022.,Kulturni centar u Otavicama-Otavice

Umjetnik kod Meštrovića-Nikola Vrljić ,21.07.2022.-30.09.2022. ,Galerija Meštrović-Split

Meštrović i Sikirica-Portreti suvremenica i suvremenika,04.08.2022.-25.09.2022.Galerija Sikirica-Sinj.Muzeji Ivana Meštrovića Galerija Sikirica ,Sinj

Umjetnici o umjetnicima-likovni panoptikum,20.09.-13.11.2022.,Nacionalni muzej Moderne umjetnosti,Zagreb

Ivan Meštrović:(1883-1962.):"Kipar i građanin svijeta",24.11.2022.-26.02.2023.Galerie hlavniho mesta Prahy/ Galerija grada Praga,Prag,Češka, u suradnji s Muzejima Ivana Meštrovića.

Split, 2023.

2023.

„Grad kakav želim":Digitalna interpolacija Meštrovićevih djela.Otavice(Kulturni centar),27.01.-05.02.2023.

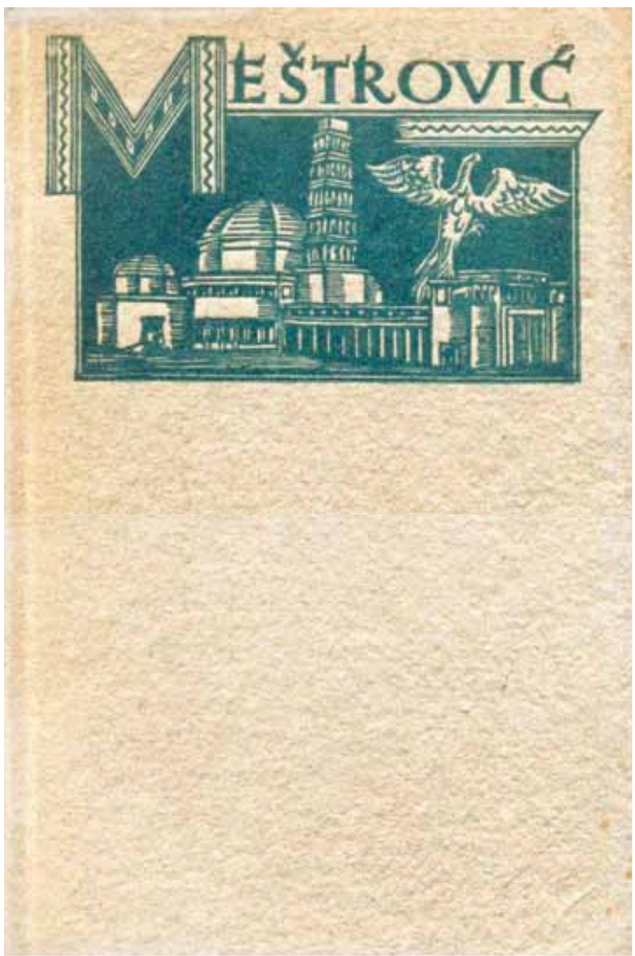
Umjetnička vizija na papiru:Crteži Ivana Meštrovića(izložba povodom 140. obljetnice rođenja Ivana Meštrovića).Galerija Meštrović-Split,30.ožujka-28.svibnja 2023.

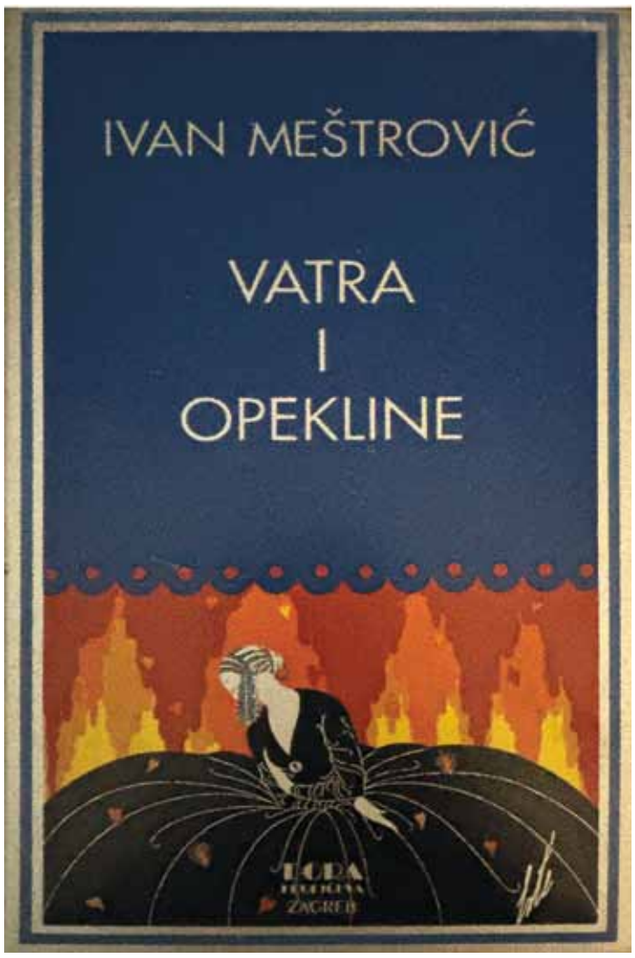
Meštrovićevi dani-izložba suvremenog hrvatskog kiparstva(Povodom 140.obljetnice rođenja Ivana Meštrovića.).Gradski muzej Drniš,Drniš,24.07.-21.08.2023.

Tajni život skulpture:Meštrovićeva djela na fotografijama Zorana Alajbega. Meštrovićeve Crikvine-Kaštilac. Split,21.09.-29.10.2023.

Ivan Meštrović. (Velika izložba povodom 140. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića).Galerija Klovićevi dvori, Zagreb u suradnji s Muzejima Ivana Meštrovića, 23.11.2023.-03.03.2024.

IVAN MEŠTROVIĆ

CATALOGUE RAISONNÉ

IV

BIBLIOGRAFIJA 1899. – 2024.

Duško Kečkemet

I. MONOGRAFIJE, KNJIGE I OSTALA IZDANJA O IVANU MEŠTROVIĆU

1 (**Sokolovskij, Lav**) **N. Karavajev** - **Šević, Milan**: *Vidovdanski hram. Kosovske pesme u kamenu. Vajarski radovi Ivana Meštrovića*. Beograd 1910.

2 *L'Eroica a Ivan Meštrović*. (Dvobroj revije posvećen Meštroviću. Prilozi: L. Bistolfi: Il sogno di pietra; E. Cozzani: Ivan Mestrovic; A. Amfiteatroff: Serbia e Italia; A. Cermignani: 24 ksilografije. Reprodukcije Meštrovićevih skulptura). L'Eroica, urednik E. Cozzani, La Spezia, 4/II/2-3, 1914.

3 **Marjanović, M(ilan)**: *Genij Jugoslavenstva Ivan Meštrović i njegov Hram*. (Životopis, izložbe, sudovi stručnjaka, Vidovdanski hram). New York (1915).

4 **Marjanović, Milan**: *Ivan Meštrović, prorok i slava jugoslavenstva. Život, djela i riječi*. New York 1915.

5 **Ali Yusuf, Abdulah**: *Meštrović and Serbian Sculpture*. (Monografija o Meštroviću). London 1916.

6 (**Bone James i Murhead**) J. B. M.: *Ivan Meštrović, the Serbian Sculptor*. (Kratka monografija. Brošura). London 1917.

6a **Bone, James**: *Meštrović*. (Životopis i umjetnost. Pretisak iz monografije *Ivan Meštrović*, London 1919). London 1919.

7 **Collings, Ernst H. R.**: *Meštrović in England*. (Pretiskano iz Meštrovićeve monografije 1919. Brošura. Engl. tekst). London 1919.

8 **Seton Watson, Robert William**: *Meštrović and the Yugoslav Idea*. (Pretiskano iz monografije *Ivan Meštrović*). London 1919.

9 **Strajnić, Kosta**: *Ivan Meštrović*. (Monografija. Meštrovićev život i djela do Prvog svjetskog rata. Sa 67 reprodukcija). Beograd 1919.

10 *Ivan Meštrović. A Monograph*. (Autori priloga: J. Lavery, M. Ćurčin, J. Bone, I. Vojnović, B. Popović, E. Collings, R. W. Seton Watson. Reprodukcije 1-68. Izdavač: Williams and Nordgate. Engl tekst). London 1919.

10a *Ivan Meštrović*. (Njemačko izdanje londonske monografije 1919). Izdanje „Prages Presse", Praha 1923.

11 **Rabate, I. P.**: *Au sculpteur Mechtrovich*. (Monografija. Franc. tekst). Tananarive (Madagaskar), 1923.

12 **Strzygowski, Josef**: *Eine Grabkirche von Ivan Mestrovic*. Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 25/52/9, 1923, str. 127-136. (Posebni broj posvećen mauzoleju Račić u Cavtatu. Postoji i posebni otisak).

13 *Ivan Meštrović*. Mapa s 22 originalnih crteža. (Litografije). Zagreb 1923.

14 *Ivan Meštrović Number*. (Članci o Meštroviću, s reprodukcijama. Izdavač Ivan Mladineo. Kolo, New York, 1924, XI-XII. mj. (Posebni broj posvećen Meštroviću).

15 *Meštrović pred licem sveta*. Nova Evropa, Zagreb, 10/1, 1924, str. 1-30. (Svezak posvećen Meštroviću).

16 **Marjanović, Milan**: *Preci i mladost Ivana Meštrovića*. (Biografija ranog Meštrovićevog razdoblja). New York, 1925.

17 *Ivan Mestrovic Number*. The Yugoslav Review, New York, 3/2, 1925. (Svezak posvećen Meštroviću. Autori napisa, na engl. jeziku: M. Pupin, F. Bruguiere, A. Tresić Pavičić, M. Marjanović, P. Karovitch).

18 **Lazarević, Branko**: *Tri jķhoslovanské nejvyšši hodvotu*. (Narodna pjesma, Njegoš, Meštrović. Tekst na češkom jeziku). Praha 1927.

19 **Karaman, Ljubo**: *O Grguru Ninskom i Meštrovićevom spomeniku u Splitu*. (Pitanje postavljanja spomenika u Splitu. Brošura). Split 1919.

20 **Lazarević, Branko**: *Tri najviše jugoslovenske vrednosti. Narodna pesma - Gorski vijenac - Ivan Meštrović*. (Filozofsko-estetska analiza Meštrovićevog stvaralaštva). Beograd 1930. (Pretiskani oz: Srpski književni glasnik. Beograd, NS, 20/1-3, str. 45-74. 1, 15. I., 1. II. 1927).

21 **Strzygowski, Josef**: *Eine Grabkirche von Ivan Mestrovic*. (Svezak posvećen Meštrovićevom mauzoleju obitelji Račić u Cavtatu). Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 33/4, I. 1930.

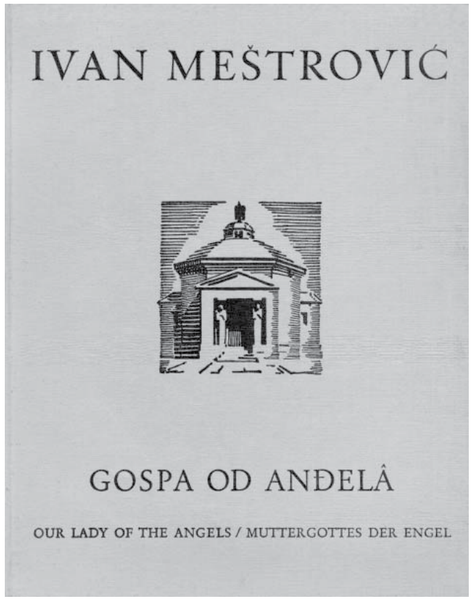
22 **Warnier, Raymond**: *Mechtrovich et ses oeuvres récentes*. (Pretiskano iz Gazette des Beaux-Arts, Paris 1930). Paris 1930.

23 *Meštrović*. Album. (20 reprodukcija). Zagreb (izdanje Knjižare Vasić) 1932.

24 *Meštrović. Ecce Homo!* (6 reprodukcija reljefa u drvu, u omotnici). Zagreb, Nova Evropa (oko 1932).

25 **Tįborskż, František**: *Ivan Meštrović*. (Monografija. Tekst na češkom jeziku). Praha (izdavač „Orbis") 1933.

26 *Ivan Meštrović*. Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića. (Svezak posvećen Meštroviću. M. Ćurčin: Na pedeseti dan rodjenja Ivana Meštrovića; I. Meštrović: Nebeska čuda i Majka Zemlja, pjesma; I. Meštrović: Zagora, pjesma; F. D. Marušić: Meštrovićevi roditelji; F. D. Marušić: Na domu Meštrovićevu; M. Murko: Kod Meštrovića i njegovih; L. Plepel: Petrovopolje; P. Slijepčević: Meštrović u emigraciji; M. Pupin: Meštrović u Americi; A. St. Magr: Meštrović u Pragu; V. Nazor: Kip, pjesma; J. Milne: Sculptor prophet, pjesma; I.-P. Rabaté: Au Sculpteur Mechtrovich, pjesma; Paula Preradović: Standbild des

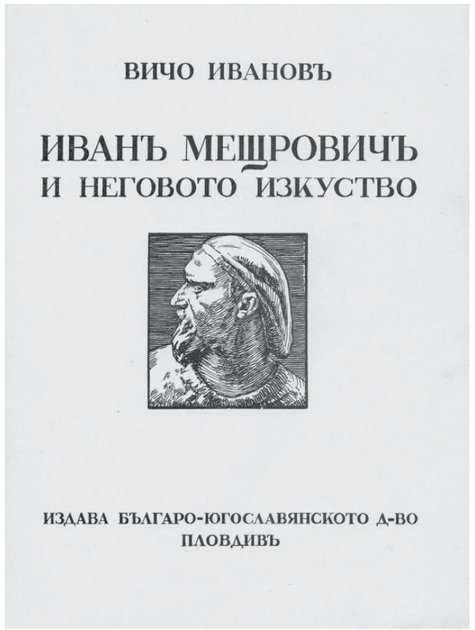

▶ *35*

Grgur Ninski in Split, pjesma; I. Kozarčanin: Ruka umetnikova, pjesma; D. Šimunović: Sirota, pripovijetka. Pretiskano iz„Nove Evrope“ 26/1933). Zagreb (Nova Evropa) 1933.

27 *Meštrović*. MCMXXXIII. (Monografija. Tekstovi: I. Meštrović: Mjesto predgovora; M. Ćurčin; O poreklu i detinjstvu Ivana Meštrovića. 116 reprodukcija u bakrotisku. Meštrovićev uvodni tekst tiskan u obliku posebnog otiska na franc., njem., engl. jeziku). Zagreb (Nova Evropa) 1933.

28 *Meštrović*. With a preface by the sculptor and with a biographical note by Ernest H. R. Collings. Zagreb 1933. (engl. izdanje hrv. monografije).

▶ *37*

29 **Magr, A(ntonin) S(tanislav)**: *Meštrovic. Literatur.* (Bibliografija o Meštroviću. Otisak iz„Slavischen Rundschau“. Tekst na njemačkom i na izvornim jezicima). Brün 1935.

30 **Magr, St(anislav) A(ntonin)**: *Meštrović, der Südslavische Bildhauer.* (Otisak iz„Slavische Rundschau“. Njem. tekst). Leipzig 1935.

31 *Meštrović*. By Way of a Preface. (Englesko izdanje monografije iz 1933. Predgovor E. H. R. Colings). Oxford (The University Press) 1935.

32 *Meštrović*. (Njemačko izdanje monografije. Tekst J. Strzygowski) Zagreb 1935.

33 **Strajnić, Kosta**: *Meštrović - Work*. (Bez mjesta) 1935.

34 **Molè, Vojeslav**: *Ivan Meštrović*. (Monografija. Poljski tekst. Sažetak na franc.) Kraków 1936.

35 **Strzygowski, Josef - Ćurčin, Milan**: *Ivan Meštrović: Gospa od Anđelā zadužbina porodice Račić Cavtat. A Memorial Church of the Račić Family in Cavtat. Eine Stiftungskapelle der Familie Račić in Cavtat*. (Monografija. Njem. tekst. Sažeci na engl. i hrv. 35 reprodukcija). Zagreb (Nova Evropa) 1937.

36 *Quelques souvenirs sur Rodin*. (Meštrovićeve uspomene na Rodina 1902-1917. Franc. tekst. Poseban otisak iz: Annales de l'Institut Franēais de Zagreb, 1937). Zagreb 1937.

37 **Ivanov, Vičo**: *Ivan Meštrovič i njegovoto izkustvo*. (Monografija o životu i djelu. Izdanje Bugarsko-jugoslavenskog društva. Bugarski tekst). Plovdiv (1938).

38 **Stavropulos, Sokrates**: *Heroische Bildhauerkunst. Fünf Werke von Ivan Meštrović*. (Monografija). Budapest (Hungįria Verlag) 1939.

39 **Nielsen, Kay P.**: *Den kroatiske Billedhugger Ivan Meštrović*. (O Meštrovićevim djelima i umjetnosti. Monografija u povodu izložbe u Kopenhagenu 1943). Kjobenhavn 1943.

40 *Ivan Meštrović: Religiozna umjetnost*. (Pregovor: I. Šrepel: Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića. 80 reprodukcija u bakrotisku). Zagreb (Hrv. izdavački bibliografski zavod) 1944.

41 **Ivan Meštrović**: *Dennoch will ich hoffen... Ein Weichnacht-gespräch*. („Božićni razgovori“. Njemački prijevod: A. Licht). Zürich 1945.

42 **Rice, Norman L.; Hilberry, Harry H.; Hilberry, Estelle S.**: *The Sculpture of Ivan Meštrović*. (Monografija. Engl. tekst). Syracuse 1948.

43 **Ivan Meštrović**: *The Life of Christ. Ten Panels in Wood*. (Ilustracije reljefa, uz uvodni tekst na engl.). Syracuse (Syracuse University) (1953).

44 **Miletić, Miroslav**: *Rapsodija za violu i klavir Ivanu Meštroviću*. (Skladba). Zagreb 1958, 1988.

45 **Kečkemet, Duško - Prijatelj, Kruno**: *Počeci Ivana Meštrovića*. (D. Kečkemet: Ivan Meštrović i splitska radionica Pavla Blinića. K. Prijatelj: Najraniji radovi Ivana Meštrovića u Splitu. Sažeci na franc. jeziku). Split (Galerija Meštrović) 1959.

46 **Schmeckebier, Laurence**: *Ivan Meštrović, Sculptor and Patriot*. (Monografija. Sadržaj: Preface, Biographical Sketch, Chronology, List of Illustrations, Illustrations. 200 reprodukcija). Syracuse 1959.

47 **Grum, Žejko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Prvo izdanje). Zagreb (Matica hrvatska) 1961.

48 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Prvo rusko izdanje). Zagreb (Matica hrvatska) 1961.

49 **Meštrović, Ivan**: *Uspomene na političke ljude i događaje*. (Knjižnica Hrvatske revije). Buenos Aires 1961.

50 **Vidović, Žarko**: *Meštrović i savremeni sukob skulptora s arhitektom*. (Analitička kritika Meštrovićeve umjetnosti, posebno graditeljske). Sarajevo 1961.

51 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Prvo engl. izdanje). Zagreb (Matica hrvatska) 1962.

52 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Prvo franc. izdanje). Zagreb (Matica hrvatska) 1962.

53 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Prvo njem. izdanje). Zagreb (Matica hrvatska) 1962.

54 **Kečkemet, Duško**: *Umjetnost Ivana Meštrovića*. Split 1962. (Pretisak iz„Mogućnosti“ 1962).

55 **Mirth, K(arlo)**: *Iz uspomena na Meštrovića*... Buenos Aires 1962. (Posebni otisak iz„Hrv. revije“ 1962).

56 **Pavlović, Kosta Stevan**: *„Autospomenik“. Poslednje delo Ivana Meštrovića*. (Dodatak: Milan Gavrilović: Spomenik umetnika čoveku; Radoje J. Knežević: Sumrak jednog genija). Windsor (Kanada) 1962.

57 *Ivan Meštrović*. (Svezak„Croatia Pressa“ posvećen Meštroviću u povodu smrti. Urednik K. Mirth. Šapirografirano. Sadržaj: The Death of Ivan Mestrovic; Ivan Meštrović - A biographical Sketch; M. Mestrovic: Recollections of the last Year of my Father's Life; Svjetsko novinstvo povodom Meštrovićeve smrti). Croatian press. Review and news bulletin, New York, 16/223-224, 1962.

58 Ivan Meštrović. (Svezak„Hrvatske revije“ posvećen Meštroviću u povodu smrti. Autori: I. Meštrović, J. Kljaković, M. Meštrović, B. Radica, Z. Tomičić, S. Vujica, D. Mandić, R. Kupareo, A. Nizeteo, K. Mirth, N. Kesterčanek i dr.). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4(48), 1962, str. 297-520.

59 Skulpture Ivana Meštrovića na poštanskim markama. Beograd 1963.

60 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac). Beograd („Jugoslavija“) 1964.

61 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Engl. tekst). Photographs by Tošo Dabac. Beograd („Jugoslavija“) 1964.

62 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Franc. tekst). Photographies: Tošo Dabac. Beograd („Jugoslavija“) 1964.

63 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Njem. tekst). Fotos: Tošo Dabac. Beograd („Jugoslavija“) 1964.

64 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrovič*. (Fotomonografija. Ruski tekst). Fotografii: Tošo Dabac. Beograd („Jugoslavija“) 1964.

65 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Talij. tekst). Foto: Tošo Dabac. Beograd („Jugoslavija“) 1964.

66 **Tomičić, Zlatko**: *Put k Meštroviću*. (Posjet Otavicama, Galeriji Meštrović u Splitu i Cavtatu). Buenos Aires 1965.

67 *Ivan Meštrović*. (Zidni kalendar za 1966. god. Biogr. tekst i fotografije: Duško Kečkemet). Split („Publicitet“) 1965.

68 *Meštrović*. (Zidni kalendar za 1966. god. Fotografije: Tošo Dabac). Sisak („Željezara Sisak“) 1965.

69 **Tupicin, Igor Konstantinovič**: *Ivan Meštrović*. (Monografija. Bibliografija. Ruski). Moskva („Iskusstvo“) 1967.

70 **Bundev-Todorov, Ilona**: *Meštrović*. (Monografija?). Budapest 1968.

71 **Živanović, Stevan**: *Spomenik neznanom junaku na Avali. 1938-1968*. (Historijat gradnje). Beograd („Turistička štampa“) 1968.

72 *Life of Christ. 10 panels in wood.* (Mapa reprodukcija reljefa„Života Kristovog“ s uvodnim tekstom). Syracuse („University Press“) 1968.

73 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Drugo izdanje). Zagreb (Matica hrvatska - Grafički zavod Hrvatske) 1969.

74 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Ii. engl. izdanje) Zagreb (Matica hrvatska - Grafički zavod Hrvatske) 1969.

75 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Ii. franc. izdanje). Zagreb (Matica hrvatska - Grafički zavod Hrvatske) 1969.

76 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Ii. njem. izdanje). Zagreb (Matica hrvatska - Grafički zavod Hrvatske) 1969.

77 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Ii. rusko izdanje). Zagreb (Matica hrvatska - Grafički zavod Hrvatske) 1969.

78 **Meštrović, Ivan**: *Uspomene na političke ljude i događaje*. Zagreb (Matica hrvatska) 1969.

79 **Šimat, Žarko**: *Ivan Meštrović*. (Monografija, na hrv. jeziku). Buenos Aires 1969.

80 *12 aktova Ivana Meštrovića*. (Zidni kalendar za 1970. god. Fotografije: Tošo Dabac). Split-Zagreb („Jugoslavenski leksikografski zavod“ - „Jugovinil“) 1969.

81 *Meštrović*. (Mapa 12 reprodukcija, prema zidnom kalendaru za 1970. god.) Zagreb („Energoinvest“) 1969.

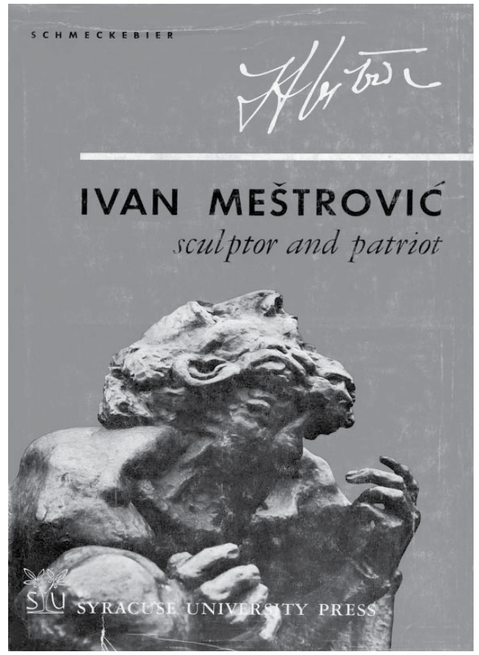
82 *Meštrović*. (Zidni kalendar za 1970. god.). Zagreb („Energoinvest“) 1969.

83 **Grum, Željko**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Slovensko izdanje). Zagreb (Matica hrvatska - Grafički zavod Hrvatske) 1970.

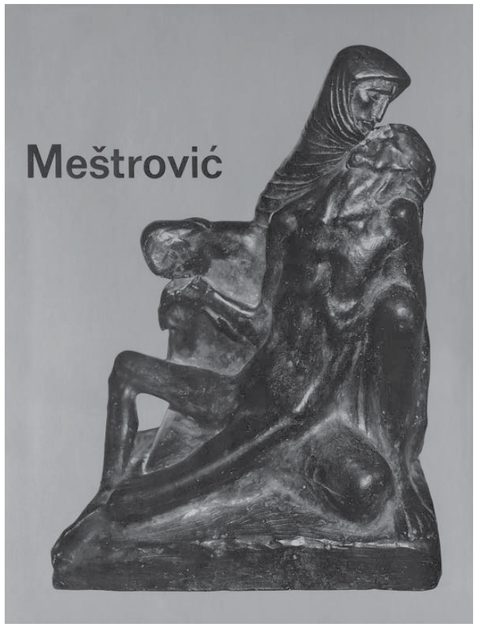
84 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrovič*. Edinstvennuj put' čtoby stat' hudožnikom nado rabotat'. (Fotomonografija na ruskome. Fotografije: M. Babić, T. Dabac...). Zagreb („Spektar“) 1970.

85 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. Der einzige Weg Künstler zu werden ist arbeiten. (Fotomonorafija na njemačkom. Fotografije: M. Babić, T. Dabac...) Zagreb („Spektar“) 1970.

86 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. Jedini put da se bude umjetnik jest raditi. (Fotomonografija na hrvatskome. Fotografije M. Babić, T. Dabac, B. Turina, M. Pfeifer). Zagreb („Spektar“) 1970.

▶ *46*

▶ 86

87 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. L'unica strada per poter essere artista è quella del lavoro. (Fotomonografija na talij. Fotografije: M. Babić, T. Dabac...). Zagreb („Spektar") 1970.

88 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. Le seul moyen de devenir artiste est de travailler. (Fotomonografija na franc. Fotografije: M. Babić, T. Dabac...) Zagreb („Spektar") 1970.

89 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. The only way to be artist is to work. (Fotomonografija na engl. Fotografije: M. Babić, T. Dabac...) Zagreb („Spektar") 1970.

90 **Meštrović, Ivan**: *Ludi Mile. Pripovijetke* (Pripovijetke iz Dalmatinske zagore, autorovog zavičaja). Zagreb 1970.

91 **Milju**š**, Branko**: *Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda*. (Napadaji na Meštrovića. Radovi raznih autora. Izdanje srpskih emigranata u Americi). Vindsor, Kanada, 1970.

91a **Bundev-Teodorov, I(lona)**: *Meštrović*. II. izd. Budapest 1971.

92 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović* (Fotomonografija. Fotografije: Tošo Dabac. Engl. tekst) New York 1971 (?).

93 **Meštrović, Ivan**: *Spomini* („Uspomene na političke ljude i događaje". Slovenski prijevod: J. Stabej). Ljubljana 1971.

94 *Sudbina Lovćena*. 1845-1971. (Ulomci članaka, polemika, pisama, dokumenata o spomeniku Njegošu na Lovćenu. Svezak povučen iz prodaje). Umetnost, Beograd, br. 27/28, VI-XII 1971, str. 2-274.

95 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Mestrovic*. (Fotomonografija. Fotografije: M. Babić, T. Dabac i dr. Engl. tekst). New York (McGraw-Hill Book Company) London - Sydney - Toronto 1973.

96 *1973. Ivan Meštrović*. (Zidni kalendar za 1973. god. Fotografije: Duško Kečkemet, Aljoša Krstulović). Split („Investiciono-komercijalna banka" - „Marko Marulić") 1972.

97 **Korner, Jeronim**: *Nebo s trideset zvijezda*. (Pjesnička monografija o Meštrovićevoj crkvici u Kašteletu. Proza i pjesme J. Kornera. Izvaci tekstova D. Kečkemeta. Reprodukcije reljefa). Maribor 1975.

98 **Udvary, Gyöngyvér - Vincze, Lajos**: *Ivan Meštrović. Szemtöl szemben*. Budapest 1975.

99 *Njegošev mauzolej na Lovćenu*. (Autori teksta: Pavle Đonović, Ljubomir Kapisoda, Stanislav Vujašević, Dragoje Živković. Tekstovi na srpsko, hrvatskom, engleskom, francuskom, njemačkom, talijanskom i ruskom). Cetinje 1977.

100 *Ivan Meštrović*. (Zidni kalendar za 1978.; manjeg i većeg formata) Zagreb („Jugobanka") 1977.

101 **Costescu, Eleonora**: *Meštrović*. (Monografija o životu i djelu. Rumunjski tekst). (Bucuresti 1978.).

102 *Kamen i stih. Meštrović & Ujević*. Razgovaranje i prigovaranje uz poeziju i skulpturu. (Tekstovi T. Ujevića i I. Meštrovića. Tekst vodiča: D. Kečkemet. Režija: A. Jelaska). U: Katalog predstave XXIV. Splitskog ljeta, 5., 6. VIII. 1978. u Meštrovićevom Kašteletu u Splitu. Split 1978.

103 **Sierra, Martiniano Bracho - Silva, Azcar Marķa**: *Bolivar y Mestrovic*. (Meštrovićev projekt spomenika Bolivaru i ponovna namisao podizanja). Beograd 1982.

104 *Ivan Meštrović. 1883-1983*. (Zidni kalendar za 1983. god. Biografski tekst na hrv. i engl. jeziku: D. Kečkemet). Split („Inventa"), Zagreb („Turistkomerc") 1982.

105 **Filipponi, Silvia - Gerosa, Marina**: *Ivan Meštrović scultore e architetto*. (Doktorska dizertacija. Monografija. Život i djelo). Milano 1983/1984. (Atelijer Meštrović, Zagreb).

106 **Grlica, Đ**(**uro**): *Ivan Meštrović. Život, djelo i misao*. München, Barcelona 1983. (Posebni otisak iz „Hrvatske revije" 33/1, 1983, str. 129).

107 (**Horvat, Anđela - Šimat, Margarita**): *Zaboravljeno a nekima nepoznato o Ivanu Meštroviću. Meštrović u likovnoj kritici...* (Naknadno tiskan svezak „Kopriva" sa sakupljenim karikaturama o Meštroviću). Koprive, Zagreb (22/8, 20. II. 1925.) 1983.

108 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Ivo Pervan). Beograd („Nolit") 1983.

109 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Ivo Pervan. Engl. tekst) Beograd („Nolit") 1983.

110 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Ivo Pervan. Franc. tekst). Beograd („Nolit") 1983.

111 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Ivo Pervan. Njem. tekst). Beograd („Nolit") 1983.

112 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović*. (Fotomonografija. Fotografije: Ivo Pervan. Talij. tekst). Beograd („Nolit") 1983.

113 *Iseljenički kalendar '83*. Matica iseljenika Hrvatske. Zagreb 1983. (Stota obljetnica rođenja Ivana Meštrovića. I. Smoljan: Jubilej velikog meštra; Opinion on Meštrović's art; I. Meštrović: Zagora; M. Peić: Ivan Meštrović; N. Gol: Meštrović i iseljenici; J. Milne: Sculptor Prophet; M. Lewis: Meštrović; V. Nazor: Kip; Ž. Strižić: Ivan Meštrović u antikvarijatima; J. Pupačić: I Beckon to You return. Reprodukcije Meštrovićevih djela s legendama).

114 *Ivan Meštrović Centennial. 1883-1962*. (Tekstovi: I. Meštrović, A. Nizeteo, G. M. Tatum, M. Mulnix, L. Schmeckebier, D. A. Porter, A. Kadić, I. E. O'Connor, B. Radica, C. Spalatin, M. Meštrović, M. Lewis, K. Mirth K. Orillion). Journal of Croatian studies. Annual Review of the Croatian Academy of America, New York, 24/1983. (1984).

115 **Adamec, Ana**: *Ivan Meštrović 1883-1962*. (Katalog izložbe s opširnim tekstom i popisom Meštrovićevih djela razdoblja 1883-1918. Engl. sažetak). Beograd (Galerija Srpske akademije nauka i umetnosti). (1984).

116 **Maković, Zvonko**: *Meštrović*. (Z. Maković: Kipar Ivan Meštrović; N. Gol: Meštrović i Vrpolje. Biografski podaci Ivana Meštrovića. Hrv. i engl. tekst). Vrpolje - Slavonski Brod - Čakovec 1984.

117 (**Meštrović, Ivan**): *Pisma Ivana Meštrovića Bogdanu Radici (1946-1961)*. Barcelona 1984. Poseban otisak iz „Hrvatske revije" 33/2 (130), VI. 1983, 193-234; 3(131) IX., str. 457-492.

118 *The Art of Ivan Meštrović*. Syracuse 1984.

119 **Mirth, Karlo**: *Meštrović in America: „Living from the Clod of Croatian Soil attached to his Roots"*. (O Meštroviću u Americi od 1947. do smrti. Separat s ilustracijama iz „Journal of Croatian Studies 1983). New York 1985.

120 **Nosal, Stevan**: *Der Bildhauer Ivan Meštrović. Sein Schaffen zwischen 1903 und 1918*. (Magistarski rad o ranijem Meštrovićevom djelu). Heidelberg 1985. (Atelijer Meštrović, Zagreb).

121 *I. Meštrović*. (svezak posvećen Ivanu Meštroviću. V. Barbić: Meštrović u Rimu - Zbirka Signorelli. Meštrović in Rome - The Signorelli Collection. Hrv., talij. i engl. tekst). Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 416, Razred za likovne umjetnosti, knj. XII, Zagreb 1985.

122 **Stanišič, I.**: *Skulptura i poezia. Ivan Meštrovič*. (Monografija. Život i djelo. ruski. Separat): ruska literatura i zarubežnoe iskusstvo, Leningrad 1986.

123 *I. Meštrović*. (Svezak posvećen arhitekturi I. Meštrovića. A. Deanović: Meštrovićevi prostori; I. Martinčić: Izabrana bibliografija; M. Kumpf: Popis arhitektonskih djela i urbanističkih zahvata; V. Barbić: Meštrović i arhitekti. Engl. i njem. sažeci prvog i posljednjeg rada). Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 423, Razred za likovne umjetnosti, knj. XIII, Zagreb 1986.

124 *Ivan Meštrović. Žena. Kamen*. (Zidni kalendar za 1987. god. s Meštrovićevim reprodukcijama. Tekst: Mara Tonković). Split (Splitska banka) 1986.

125 **Gagro, Božidar - Gattin, Nenad**: Ivan Meštrović. (Fotomonografija. Tekstovi: B. Gagro: Meštrović danas; N. Gattin: Pogovor; M. Gattin: Katalog. Fotografije: N. Gattin). Zagreb („Globus") (1987).

126 *Talijanska pisma Ivanu Meštroviću 1911-1921. Lettere italiane a Ivan Meštrović 1911- 1921*. (Priredila i prevela Karmen Milačić. Pisma iz Meštrovićeve ostavštine u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, uz hrv. prijevod). Zagreb 1987.

127 **Soldo, Josip Ante**: *Biskupija*. U prigodi 50. obljetnice posvete spomen crkve Naše Gospe. Split 1988. (Povijesni prikaz Zvonimirova doba. Arheološka istraživanja i nalazi. Meštrović. Gradnja crkve. Posveta. Opis).

128 **Vaništa-Lazarević, Eva**: *Arhitektura Ivana Meštrovića na primjeru Doma likovnih umjetnosti u Zagrebu*. Magistarski rad. Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu 1989.

129 *Sumrak Lovćena. Dokumenti i prilozi o sudbini Njegoševe kapele na Lovćenu 1845-1971*. (Pretisak tematskog sveska „Umetnosti", br. 27/28, VII-XII, Beograd 1971. „Sudbina Lovćena"). Beograd 1989.

130 **Hruškovec, Tomislav**: *Dokumenti. Argumenti. Meštrovićev Dom likovnih umjetnosti 1930-1990*. Zbornik dokumenata i izbor tekstova o izgradnji, namjeni, vlasnicima, preudezbe i prenamjene. (Izložba u povodu nove namjene Doma). Zagreb 1990.

131 *Sumrak Lovćena. Dokumenti i prilozi o sudbini Njegoševe kapele na Lovćenu 1845-1971*. (Pretisak tematskog sveska „Umetnosti", br. 27/28, VII-XII, Beograd 1971. „Sudbina Lovćena". Drugo izdanje). Beograd 1990.

132 *Meštrović. Reljefi*. (Mali zidni kalendar za 1993. god. Reljefi „Života Kristovog" iz Kašteleta). Zagreb („Fundacija Ivana Meštrovića" - „Zagrebačka banka") 1992.

133 *Meštrović. Reljefi*. (Veliki zidni kalendar za 1993. god. Reljefi „Života Kristovog" iz Kašteleta). Zagreb („Fundacija Ivana Meštrovića" - „Zagrebačka banka") 1992.

134 **Meštrović, Ivan**: *Uspomene na političke ljude i događaje*. (Dopunjena izdanja iz 1961. i 1969. god.). Zagreb 1993.

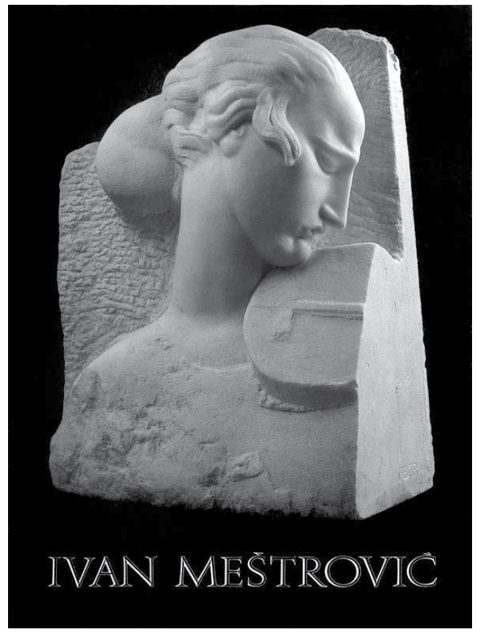
134a **Čerina, Ljiljana**: *Ivan Meštrović*. (Postav atelijera Meštrović u Zagrebu; Život i rad I. Meštrovića; Meštrovićeva djela). CD-ROM. Izd. Fundacije Ivana Meštrovića, Zagreb 2001.

135 Građa za bibliografiju Ivana Meštrovića od 1899 do 1993. (Bibliografija knjiga i članaka o Meštroviću i Meštrovićevih napisa. Urednice: Jasna Ivančić, Sanja Kreković-Štefanović). Zagreb 1993.

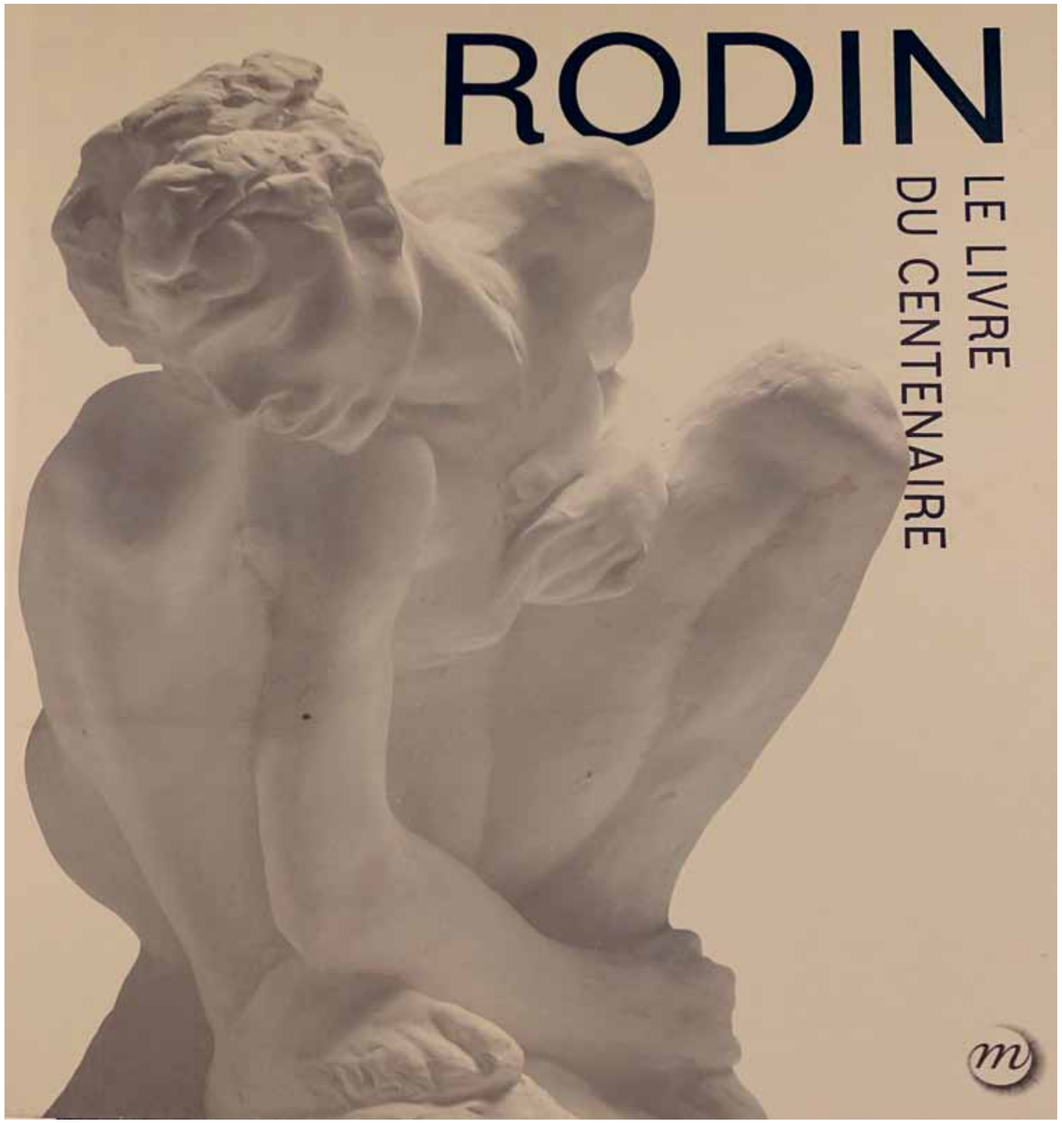
135a **Meštrović, Ivan**: *Vatra i opekline*. (Priredio Branimir Donat). Zagreb 1998.

135b Djela Ivana Meštrovića u zbirkama, muzejima i galerijama. (V. Zgaga, Lj. Čerina, M. Begović, I. Maroević, M. Susovski, V. Peračić, I. Slade, Lj. Dumenčić, J. Zaninović, B. Kličinović, I. Zidić, V. Barbić). Muzeologija, Zagreb, 36, 1999.

135c *Dani Ivana Meštrovića. I giorni di Ivan Meštrović*. (Zbornik radova u povodu manifestacije o Meštroviću u Rimu 13. XII. 2000. Pretisak radova na talij. i hrv. jeziku: D. Kečkemet, L. Planiscig, G. D. Belloni, M. Lasso, R. De Nolva, E. Cecchi, P. Rizzo, V. Guzzi, R. Bossaglia, L. Caramel, G. Turroni). Roma 2000.

▶ 108

II. SASTAVI IVANA MEŠTROVIĆA

(*Napisi o umjetnosti, sjećanja, literarni sastavi, izjave, polemike, citati, interviewi*).

136 Gedanken eines Bildhauers. (Dva nastavka. Meštrović o umjetnosti) Die Kunst, Wien, god. 8, 1904, str. 2-16.

137 *Jezuitska sućut i Vienčeva posmrtnica*. (Polemika s Franom Ivaniševićem o djelu „Rođenje"). Pokret, Zagreb, 1/21, 4. IX. 1904, str. 2-3.

138 *O umjetnosti*. Pokret, Zagreb, 1/28, 23. X. 1904, str. 4.

139 *Misli jednog kipara*. (Meštrovićeve misli o religioznoj umjetnosti. Prevedno iz bečkog časopisa „Kunst"). Lovor, Zadar 1/3, 1. II. 1905, str. 91.

140 **I. M.**: *Umjetnosti i slovenska umjetnost na Jugu*. (O umjetnosti u povodu Jugoslovenske izložbe u Beogradu). Sloboda, Split, 1/3, 30. VIII. 1905, str. 2-3; 5, 13. IX. 1905, str. 2-3.

141 *Na obranu. Ad perpetuam memoriam*. (Polemika oko natječaja Matice hrvatske za spomenik Strossmayeru). glas Matice hrvatske, Zagreb, 1/12, 25. VI. 1906, str. 119-120.

142 *Priposlano gosp. dru. Anti Radiću, tajniku „Matice Hrvatske".* (Pismo 1906. iz Beča o nepravilnostima natječaja Matice hrvatske). Pokret, Zagreb, 3/137, 16. VI. 1906, str. 4.

143 *Dalmatinska izložba*. (Tri Meštrovićeva pisma Matici hrvatskoj. Spor Meštrovića i O. Ivekovića u vezi s Dalmatinskom izložbom u Splitu). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 4/7-8, 25. II. 1909, str. 60-61.

144 *Ivan Meštrović, kipar*. (Pismo I. Meštrovića iz Pariza u povodu natječaja za spomenik Strossmayeru). Obzor, Zagreb, 50/327, 27. XI. 1909, str. 2.

145 *Meštrović o svom izlaganju u srpskom odelenju*. (Na izložbi u Rimu 1911). Novo vreme, Beograd, 2/118, 1910, str. 1.

146 **Meštrović, Ivan - Karajev. N. - Šević, Milan**: *Vidovdanski hram*. Kosovske pesme u kamenu. Vajarski radovi. Beograd 1910.

147 **Meštrović, Ivan - Rački, Mirko**: *„Medulić" i „Društvo umjetnosti".* (Polemika. Negativan stav Društva umjetnosti prema izložbi Meštrović-Rački). Obzor, Zagreb, 51/206, 29. VII. 1910.

148 *Molba za model*. (Satira o kritičarima Kršnjavome, Vukeliću i Ogrizoviću). Hrvatska sloboda, Zagreb, 3/276, 5. XII. 1910, str. 3. (Pretiskano: Naše jedinstvo, split, 10. XII. 1910; A. G. Matoš: Djela, XVII, str. 67-68).

149 *Ivan Meštrović, dopisni član*. (Autobiografija). Godišnjak Srpske kraljevske akademije, 25/1911, str. 346-347.

150 *Ivan Meštrović*. (I. Meštrović o svojoj narodnosti). Die Drau, Osijek, 44/106, 10. V. 1911, str. 5.

151 *Jeli Meštrović Srbin ili Hrvat?* (Meštrovićeva izjava). Sloboda, Split, 7/37, 10. V. 1911, str. 2.

152 (Prihvaćanje izlaganja u Srpskom paviljonu na Rimskoj izložbi 1911). Novo vreme, Beograd, 1911, br. 118.

153 *Za spas lepoga grada. Pismo Iv. Meštrovića.* (U povodu rušenja smederevske tvrđave). Štampa, Beograd, 10/233, 1911, str. 1.

154 **Zagorac** (**I. Meštrović**): *Čudno znamenje*. (Pjesma). Naprednjak, Šibenik, 2/52, 13. XII. 1912, str. 2.

155 *Besede jugoslovanskega umetnika*. (Poslanica). Narodni vestnik, Duluth (SAD), 2/99, 1913.

156 *Gospodinu uredniku lista. „Die Zeit"*. (O albanskom pitanju). Dubrovnik, Dubrovnik, 22/3, 16. I. 1913, str. 2-3.

157 *Gospodinu uredniku lista „Die Zeit"*. (O albanskom pitanju). Sloboda, Split, 9/10, 14. I. 1913, str. 1.

158 *Gosponu uredniku lista „Die Zeit"*. (O albanskom pitanju). Edinost, Trst, 38/28, 1913, str. 2; 29, str. 1-2).

159 *Meštrović za Jugoslovene*. (Meštrovićev članak uredniku „Die Zeit"-a, o srpskim zahtjevima). Pjemont, Beograd, 3/3, 1913, str. 1.

160 *Protest Ivana Meštrovića. Umjetnikovo pismo „Cajtu" u korist Srba*. Rim, 10. I. 1913. Cetinjski vjesnik, Cetinje, 6/4, 1913, str. 2-3.

161 *Sochar - Politik*. (Meštrovićevo pismo listu „Die Zeit"). Besedy času, Praha, 18/9, 28. I. 1913, str. 65-66.

162 *Zašto je Meštrović otišao iz Austro-Ugarske*. (Izvod iz pisma I. Meštrovića u praškom „Besedy času"). Hrvatski pokret, Zagreb, 9(10)/84, 12. IV. 1913, str. 8.

163 *Ideja „Kosovskog hrama"*. Jadran, Buenos Aires, 1/3, 25. XI. 1915, str. 1-2.

164 *Ideja Kosovskog hrama*. (Meštrovićevo objašnjenje zamisli Hrama). Domovina, Punta Arenas, 7/295, 1915, str. 1, 3.

165 *Ideja „Kosovskog hrama"*. (Meštrovićevo objašnjenje zamisli Hrama). U: M. Marjanović: Genij Jugoslovenstva Ivan Meštrović i njegov Hram. New York, (1915), str. 25-30.

166 *Ivan Meštrović u Leedsu*. (Meštrovićeva poruka na Universitetu u Leedsu. O jugoslavenstvu u ratu). Domovina, Punta Arenas, 7/293, 20. XII. 1915, str. 1-2.

167 *Jedan politički članak Ivana Meštrovića*. (Propaganda za jugoslavensku ideologiju iz 1915). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 3/18, 1915, str. 286-287.

168 (Meštrovićeva Poruka na izložbi u Leedsu). Nottingham Dayli Express, Nottingham, 17. X. 1915.

169 *Riječi Ivana Meštrovića*. (Govor u Leedsu 1915; članak 1914. u povodu napada na Srbiju). U: M. Marjanović: Genij jugoslovenstva Ivan Meštrović i njegov Hram. New York (1915), str. 37-46.

170 *The Second Half of Serbia's Last Hour*. (Meštrovićeva poruka u povodu izložbe jugoslavenskih umjetnika u Leedsu 1915). Weekly Dispatch, (?), 31. X. 1915.

171 *The Sorrows of my Country*. (Meštrovićeva „Poruka" u povodu izložbe u Leedsu). Weekly Dispatch, (?), 10. X. 1915.

172 *Velika riječ I. Meštrovića*. (Izjava u londonskim novinama). Buenos Aires, 1/2, 18. XI. 1915, str. 2-3.

173 *Ideja Kosovskoga hrama*. Jugoslovenska država. Antofagasta - Valparaiso, 1/16, 1916, str. 1.

174 *Meštrović o jugoslovenstvu*. (O Srbiji u ratu). Jadran, Buenos Aires, 2/53-58, 2. XII. 1916, str. 30.

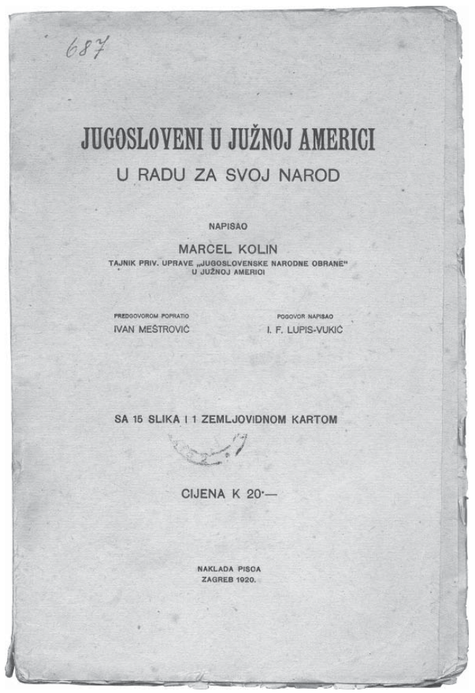
175 *Meštrović o „Kosovskom Hramu"*. (Simbolika s povijesnom podlogom). Jadran, Buenos Aires, 2/53-58, 2. XII. 1916, str. 31-32.

176 *Poruka Jugoslovenima Amerike*. (Poziv iseljenicima za jugoslavensku ideju). Jadran, Buenos Aires, 2/53-58, 2. XII. 1916, str. 33-34.

177 *Riječ Ivana Meštrovića. U odsudnom času Srbije*. (O stradanju Srbije u I. svjetskom ratu). Domovina, Punta Arenas, 8/296, 1916, str. 1.

178 *Uvod*. U knjizi: W. M. Zupanić: O Slovencima. New York 1916.

179 *Bogu. Sinu čovječjem*. (Pjesme u prozi. Inicijali I. M. ?). Savremenik, Zagreb, 14/1919, str. 101, 102.

▶ *190*

180 *Ideja Vidovdanskog hrama. Sam Meštrović o ideji hrama. London, 1. septembra 1915*. Narodno jedinstvo, (?), 2/150, 1919, Vidovdanski prilog, str. 6.

181 *Sam Meštrović o ideji hrama. Ideja Vidovdanskog hrama*. (U zajedničkom članku: Vidovdanski hram Ivana Meštrovića). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 273-275.

182 *Ivan Meštrović o ideji Vidovdanskog hrama. London, 1. septembra 1915*. (Pretiskano iz„Savremenika" objavljenog za Vidovdan 1919) Riječ Srba-Hrvata-Slovenaca, Zagreb, 1/230, 28. VI. 1919, str. 2-3.

183 *Jedan politički članak Ivana Meštrovića*. (U engl. novinama 1915. god. O Srbiji u ratu). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 3/18, 30. IV. 1919, str. 286-287.

184 *Meštrovič o bodočih nalogah Jugoslavije*. Priopćio (Joža Glonar) -on-. Ljubljanski zvon, Ljubljana, 39/5, 1919, str. 316-317.

185 *Meštrović an den Regenten*. (Tekst brzojava koji je Meštrović uputio regentu Aleksandru iz Ženeve u povod akta ujedinjenja od 1. XII. 1918). Agramer Tagblatt, Zagreb, 34/1, 1. I. 1919, str. 5.

186 *Nekoliko misli osnivača Jugoslavenske demokratske lige*. Novo vrijeme, Zagreb, 2/28, 4. II. 1919, str. 2.

187 *Ostavka Ivana Meštrovića*. Ostavka I. Meštrovića na položaj narodnog poslanika). Epoha, Beograd, 2/134, 1919, str. 2.

188 *Podne*. (Pjesma u prozi. Inicijali J. M. ?). Savremenik, Zagreb, 14/1919, str. 4.

189 *Povodom osnivanja Jugoslavenske demokratske lige. U nove vidike*. (O potrebi da svi kulturni radnici doprinesu nacionalnom i kulturnom ujedinjenju Južnih Slavena). Jugoslavenska demokratska liga, Genéve, 1/1, III. 1919, str. 3.

190 *Predgovor*. U: Marcel Kolin: Jugosloveni u Južnoj Americi. U radu za svoj narod. Zagreb 1920, str. 3-4.

191 *Zamisao Kosovskog hrama*. Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 447-448.

192 *Meštrović i beogradska „Politika"*. (Meštrovićev dopis „Politici" u vezi sa spomenikom-fontanom na Terazijama u Beogradu). Nova Evropa, Zagreb, 5/2, 11. V. 1922, str. 63.

193 **Ivan Meštrović**: *Ecce homo!* (6 reprodukcija drvenih reljefa. Mapa) Zagreb 1923.

194 *About My Art*. (Meštrovićevo objašnjenje promjene teme i stila u njegovoj umjetnosti). Kolo, New York, (?), 1924.

195 *Ivan Meštrović o svojoj umjetnosti*. (Pretiskani ulomci iz „Kola" i „Jugoslav Review", New York 1924. O Americi. O Vidovdanskom hramu. Prijelaz s nacionalnog na općečovječansko i religiozno). Letak (New York) 1924.

196 *Iz Meštrovićevih pesničkih prvenaca: Ujedno bratac i sestra, Pisma o Pavlu Šubiću Zrinskom, Kad umire kralj Matija...* (Uvodni tekst o Meštrovićevim pjesmama i tekstovi navedenih pjesama). Nova Evropa, Zagreb, 10/1, 1. VII. 1924, str. 20-26.

198 *Jugoslovenska nacionalistička etika Meštrovićeve umetnosti. Ivan Meštrović o ideji Vidovdanskog hrama*. Pobeda, Split, 4/37, 18. IX. 1924, str. 5.

199 *Jugoslovenska nacionalistička etika Meštrovićeve umjetnosti. Meštrović o ideji Vidovdanskog hrama*. Hrvatski glasnik, Chicago, 16/146, 13. XI. 1924, str. 3.

200 *A Speech from Meštrović*. (Meštrovićev govor na banketu u New Yorku 1925. u povodu izložbe). The Brooklyn Museum Quarterly, New York, 12/1925, l. mj, str. 10-14.

201 *Čudno znamenje*. (Pjesma). Razgovor naroda jugoslavenskoga, Split, 1/11, 16. X. 1925, str. 4.

202 **Dreyfuss, Albert**: *Ivan Meštrović. Titan of Sculpture*. (Meštrović o svom životu i radu). The Woodstock Weekly, Woodstock, 16. I. 1925, str. 7.

203 *Ivan Meštrović u Detroitu*. (Meštrovićev govor na banketu). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/15, 9. IV. 1925.

203a *Govor Ivana Meštrovića. Držan u New Yorku dne 16. januara 1925. na banketu „The American Jugoslav Society" priređenom u počast Ivanu Meštroviću i R. W. Seton-Watsonu*. Hrvatski glasnik, Chicago, 17/5, 29. I. 1925, sr. 3.

204 *Govor Ivana Meštrovića*. Hrvatski glasnik, Chicago, 17/19, 7. V. 1925, str. 3.

205 *Govor Ivana Meštrovića držan u New Yorku dne 16. januara 1925. na banketu „The American-Jugoslav Society" priređenom u počast Ivanu Meštroviću i R. W. Seton-Watsonu*. (O svojoj umjetnosti i izložbama). Obzor, Zagreb, 66/41, 11. II. 1925, str. 2.

206 *Govor Ivana Meštrovića. Na banketu u Chicagu 3. maja 1925*. (O sebi i o hrvatskim iseljenicima). Novo doba, Split, 8/119, 23. V. 1925, str. 2-3.

207 *Govor Ivana Meštrovića. Držan u New Yorku dne 16. januara 1925. na banketu „The American-Yugoslav Society", priređenom u počast Ivanu Meštroviću i R. W. Seton-Watsonu*. Slobodna tribuna, Zagreb, 5/590, 10. II. 1925, str. 3.

208 *Ivan Meštrović Fundaciji Woodrowa Wilsona*. (Meštrovićevo pismo o Wilsonovim zaslugama). Novo doba, Split, 8/35, 11. II. 1925, str. 4.

209 *Ivan Meštrović našem iseljenom narodu*. Hrvatski glasnik, Chicago, 17/6, 5. II. 1925, str. 1.

210 *Ivan Meštrović o svojem notranjem razvoju*. (Odlomci iz „Kola" u New Yorku). Dom in svet, Ljubljana, 38/1, 1. III. 1925, str. 61-63.

211 *Ivan Meštrović o svojoj umetnosti*. (O američkoj izložbi. Ideja Kosovskog hrama). Misao, Beograd, 7/128(3), knj. 17, 1. II. 1925, str. 237-240.

212 *Ivan Meštrović o svojoj umetnosti*. Narod, Sarajevo, NS, 5/12, 12. II. 1925, str. 2.

213 *Ivan Meštrović o svojoj umjetnosti*. Hrvatski glasnik, Chicago, 17/7, 12. II. 1925, str. 4.

214 *Izjave Ivana Meštrovića u New Yorku. Hrvatski seljaci nisu boljševici. Borba između dva mentaliteta*. Jutarnji list, Zagreb, 14/4659, 1925, str. 5.

215 *Mesto za Štrosmajerov spomenik*. (Meštrovićev dopis „Obzoru" u polemici oko smještaja spomenika). Nova Evopa, Zagreb, 12/11, 21. IX. 1925, str. 340-342.

216 *Mestrovic on His Exhibition in America*. (O izložbama 1924-1925. u Americi). The Yugoslav Review, New York, 3/2, 1925, str. 13-15.

217 *Meštrović o našem iseljenom narodu*. (Iz časopisa „Kolo", New York, u povodu izložbe radova u Americi). Iseljenik, Zagreb, 1/5, 1. III. 1925, str. 2-3.

218 *Meštrović o svojoj umjetnosti*. (Pretiskano iz njujorškog „Kola"). Novo doba, Split, 8/37, 13. II. 1925, str. 2-3.

219 *Meštrović o svojoj umjetnosti*. (Dopis „Kolu" i „Yugoslav Review" u New Yorku u povodu izložaba u SAD 1925). Večernja pošta, Sarajevo, 14. II. 1925, br. 1084, str. 4.

220 *Meštrović u Americi*. (O uspjehu Meštrovićevih izložaba u SAD. Odlomak iz govora održanog na banketu u Chicagu o političkim prilikama u Jugoslaviji). Banatski glasnik, Vel. Bečkerek, 8/47, 24. V. 1925, str. 2.

221 *Meštrović u Americi*. (Meštrovićev govor na banketu u Detroitu). Novo doba, Split, 8/118, 21. V. 1925, str. 3.

222 *Meštrović u Americi*. (Meštrovićev govor na banketu u Detroitu). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/605, 25. IV. 1925, str. 6-7.

223 *Meštrović u Americi. Naglašuje hrvatsko seljačko prijetlo*. (Meštrovićeva izjava u povodu otvorenja izložbe u New Yorku). Večernja pošta, Sarajevo, 1925/1065, str. 2.

224 *Meštrović u Chicagu*. (Meštrovićev govor na banketu). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/609, 23. V. 1925, str. 6-7.

225 (Meštrovićev govor iseljenicima u Americi). Zajedničar, Pittsburgh, 20/ 8. IV. 1925.

226 *Meštrovićev spomenik Štrosmajeru u Zagrebu*. Meštrovićevo pismo upućeno Gradskom poglavarstvu u Zagrebu o mjestu gdje bi se spomenik trebao podići). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/620, 1925, str. 6-7.

227 *Od pastira i Svilaje do najveće slave. Dvadesetpetgodišnjica rada Ivana Meštrovića*. (Meštrovićev govor u Detroitu, SAD). Razgovor naroda jugoslovenskoga, Split, 1/2, 28. IV. 1925, str. 1.

228 *Pure Art? Or „Pure Nonsense"?* (Meštrovićevo pismo u povodu ankete o kubizmu, str. 148-149). The Forum, New York, VII. 1925, str. 146-150.

229 *Riječ našeg velikana. Meštrović o jugoslavenstvu*. (Iz „Kola" i „Jugoslav review" u New Yorku. Odgovori na postavljena pitanja o njegovoj izložbi u New Yorku i o njegovu umjetničkom radu uopće). Sušački novi list, Sušak, 2/46, 17. II. 1925, str. 2.

231 *Uređenje trga za Strossmayerov spomenik. Umjetnik ima riječ!* (Obrazloženje Ivana Meštrovića). Obzor, Zagreb, 66/207, 4. VIII. 1925, str. 4.

232 *Uspjeh Meštrovićevih izložba u Americi. Otvorenje izložbe u Chicagu. Popis djela prodanih u Americi. Veliki govor I. Meštrovića na banketu*. Obzor, Zagreb, 66/135, 19. V. 1925, str. 2-3.

233 *Vedra riječ jednog velikana. Ivan Meštrović našem iseljenom narodu*. (Izjava u „Kolu", jugoslavenskom muzičko-umjetničkom časopisu u New Yorku, o slozi Hrvata, Srba i Slovenaca). Sušački novi list, Sušak, 2/43, 1925, str. 2.

234 *Veliki umjetnik Meštrović našim iseljenicima u Americi*. (O potrebi sloge među Hrvatima, Srbima i Slovencima. Iz „Kola" u New Yorku; poseban broj posvećen Meštroviću). Sušački novi list, Sušak, 2/61, 5. III.1925, str. 2.

235 *Was sagt Meštrović zur Ausstellung des Denkmals?* (Iz pisma Meštrovića odboru za Strossmayerov spomenik u Zagrebu). Der Morgen, Zagreb, 3/764, 5. VIII. 1925, str. 5.

236 *Značajan članak Ivana Meštrovića*. (Meštrovićevi odgovori na pitanja revije „Kolo" u New Yorku). Obzor, Zagreb, 66/40, 10. II. 1925, str. 2-3.

237 *Značajan članak Ivana Meštrovića*. (O izložbama u Americi. Pretiskano iz „Kola" u New Yorku). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/593, 13. II. 1925, str. 3; 594, 14. II, str. 3.

238 *Catalogue of Opening og Mus(eum)*. (San Diego 1926).

239 *Čudno znamenje*. (Meštrovićeva pjesma objavljena 1912. u šibenskom „Naprednjaku"). Razgovor naroda jugoslovenskoga, Split, 2/15, 1926, str. 4.

240 *G. Ivan Meštrović u Novom Sadu. Veliki umjetnik priča dopisniku „Vremena" o svojim uspesima u Americi i susretu s Nikolom Teslom*. (Priopćio Voj. Matić). Vreme, Beograd, 6/1731, 14. X. 1926, str. 7.

241 *Ivan Meštrović o svojoj američkoj aktivnosti*. Novosti, Zagreb, 27. VII. 1926.

242 *Meštrović charakterisiert Michelangelo*. (Prijevod ulomaka iz „Nove Evrope"). Prager Presse, Praha, 18. XI. 1926.

243 *Meštrovićeve misli o umetnosti*. (Iz članka o Michelangelu u „Novoj Evropi" 1926). Jutro, Ljubljana, 7/275, 28. XI. 1926, str. 11.

244 *Michelangelo*. (Pretiskano iz„Nove Evrope"). Obzor, Zagreb, 67/304, 10. XI. 1926, str. 5 - 310, 17. XI., str. 5.

245 *Michelangelo*. (O Michelangelu i njegovoj umjetnosti. Uvod u monografiju). The Slavonic Review, London, 5/14, 1926, XII. mj., str. 225-241.

246 *Mikelanđelo*. (Uvod Meštrovićeve studije o Michelangelu. Reprodukcije Michelangelovih djela i Meštrovićeve skulpture Michelangela). Nova Evropa, Zagreb, 14/9-10, 11. XI. 1926, str. 243-256.

247 *Prvi decembar*. (O jugoslavenstvu. Izložbe 1925. u Americi). Naša domovina, Zagreb, 5/2-3, XII. 1926, 1. I. 1927, str. 1.

248 *Razgovor s Ivanom Meštrovićem*. (Meštrovićeve izjave o Kosovskom hramu, o izložbama u Americi, o Nikoli Tesli). Novo doba, Split, 9/241, 17. X. 1926, str. 7.

249 *Misija Vojvodine*. (Meštrovićevo pismo Odboru jubilarnog broja Letopisa Matice srpske. Općenito o Vojvodini. O kulturi Srbije i Jugoslavije). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 101/1-3, knj. 313, VII-VIII. 1927, str. 89-92.

250 *O postanku umetnine*. (Iz Meštrovićeve studije o Michelangelu u „Novoj Evropi"). Dom in svet, Ljubljana, 40/7, 1. X. 1927, str. 242-244.

251 *Majstor kalimegdanskog „Vesnika" u Beogradu*. (Priopćio D. A.). Vreme, Beograd, 8/2479, 16. XI. 1928, str. 3.

252 *Bogdan Popović i umetnost*. (Pismo B. Popoviću). Zbornik u čast Bogdana Popovića, 1929, str. 28.

253 *Le Symbolisme du Temple de Kossovo expliqué par I. Mechtrovitch*. Les Nouvelles Yougoslaves, 1/15, 29. VI. 1929, str. 3.

254 Meštrović, Ivan; Popović, Laza; Politeo, Ivo; Belin, Ivo; Ćurčin, Milan: *Novo stanje*. (Kritika Kraljeva manifesta i ukidanja ustava). Nova Evropa, Zagreb, 19/2, 26. I. 1929, str. 33-41.

255 *Meštrović o umjetnosti*. (U vezi s projektom Matice hrvatske da izda Povijest umjetnosti). Hrvatska revija, Zagreb, 2/2, 1929, str. 130-131.

256 A. A.: *Govor g. Ivana Meštrovića na banketu u čast jugoslovenskih umetnika*. Vreme, Beograd, 11. IV. 1930, str. 4.

257 *Junačko koljeno*. (Priopćio M. Marjanović. Uspomene). Hrvatska straža, Zagreb, 2/258, 9. XI. 1930, str. 4.

258 *O Vidovdanskom hramu*. U: Antologija jugoslovenske misli i narodnog jedinstva. Beograd 1930, str. 718-720.

259 *Meštrović i njegovi*. (Priopćio M. Marjanović. Meštrovićeve uspomene o počecima života i rada). Književne novine, Zagreb, 1/6, 1930, str. 5-6; 7, str. 5-6; 8, str. 3-4; 9, str. 5; 10, str. 3; 11, str, 3;12, str. 3; 2/1, 1931, str. 3.

260 *Aus der Werkstatt Meštrovićs. Ein Gespräch mit dem Künstler*. Prager Presse, Praha, 8. VII. 1932, str. 12.

261 *„Hasanaginica“*. (Meštrovićeva verzija pjesme, s popratnim tekstom M. Ćurčina). Nova Evropa, Zagreb, 26/3-4, 22. III. 1932, str. 119-130.

262 *Ivan Meštrović Jovanu Dučiću*. (Odgovor I. Meštrovića na članak J. Dučića „Srpska mistika i Meštrović“ u „Pravdi“). Slobodna tribuna, Zagreb, 12/981, 1932, str. 4.

263 *Ivan Meštrović o jugoslavenskom stilu i hramu sv. Save*. Hrvatska obrana, Osijek, 28/7, 13. II. 1932, str. 3.

264 *Izjava Ivana Meštrovića*. (Interview „Lidovim Novinama“ u Pragu. O Meštrovićevim vezama s Česima i Masarykom). Novo doba, Split, 15/155, 6. VII. 1932, str. 2.

265 *Izjava Ivana Meštrovića*. (O svom stavu prema jugoslavenskom pitanju. Izjava uredniku „Lidovih novina“). Slobodna tribuna, Zagreb, 12/981, 9. VII. 1932, str. 3.

266 *„Jadransko pitanje“. Otporuka g. Musoliniju*. (Reagiranje na Mussolinijevu izjavu u vezi s ugovorom uzajamne pomoći Jugoslavije i Francuske i svojatanja Dalmacije. Više potpisnika. Vjerojatno Meštrovićev tekst). Nova Evropa, Zagreb, 25/10, 26. X. 1932, str. 481-484.

267 *„Je crois que l'amour et les mains durcies bâtiron toujours et ne démoliron jamais...“ déclare l'illustre sculpteur Mechtrovitch.* (Citat Meštrovićeva predgovora katalogu izložbe u Zagrebu 1932). Comoedia, Paris, 16. VI. 1932.

268 *Meštrović o kulturni orientaci Jihoslovany*. (Interview potpisan: R. -L. N.). Čehoslovačko-jugoslavenska revija, Prag-Beograd, 3/8, 1932-1933, str. 275-276.

269 *Meštrović o našem narodnom jedinstvu*. (Meštrovićev razgovor s praškim novinarima). Slovenski narod, Maribor-Ljubljana, 65/149, 5. VII. 1932, str. 2.

270 *Meštrovićs Glaube*. (Prijevod predgovora kataloga izložbe u Zagrebu 1932). Prager Presse, Praha, 29. V. 1932.

271 *Nakon deset godina...* (Pretisak Meštrovićeva predgovora katalogu samostalne izložbe u Zagrebu 1932). Nova Evropa, Zagreb, 25/6, 26. V. 1932, prilog str. 1-2 (iza str. 336).

272 (Predgovor kataloga izložbe. Meštrovićev umjetnički credo). Kat.: IV. kolektivna izložba Ivana Meštrovića u Zagrebu 1932. (Zagreb 1932).

273 *Sahrana Ljube Nešića. G. Ivan Meštrović o Ljubi Nešiću*. (O pokojniku, Meštrovićevom znancu). Narodne novine, Zagreb, 98/15, 20. I. 1932, str. 2.

274 *Sochar Meštrović o umdleckè vzàjemnosti československo-jihoslovanske*. Čehoslovačko-jugoslavenska revija, Prag-Beograd, 3/1, 1932, str. 29.

275 *„Srpska mistika“ Jovana Dučića*. (Meštrovićev odgovor Dučiću da nije Srbin nego Hrvat). Nova Evropa, Zagreb, 25/7, 26. VI. 1932, str. 337-343. Pretiskano: Sabrana dela J. Dučića, Sarajevo- Beograd 1969, str. 638-644.

276 *„Srpska mistika“ Jovana Dučića*. (Odgovor na članak J. Dučića u beogradskoj „Pravdi“ 1932). Obzor, Zagreb, 73/145, 25. VI. 1932, str. 2-3.

277 *Zjačajne izjave Ivana Meštrovića*. Država, Zagreb, 1/2, 10. VII. 1932, str. 4.

278 *By way of a preface*. (Predgovor monografiji. Separat na engleskome). Zagreb 1933.

279 *G. Ivan Meštrović o svojoj izjavi „Az Eštu“*. (U vezi s kritikama zbog njegove izjave budimpeštamskom listu). Politika, Beograd, 30/9082, 27. VIII. 1933, str. 4-5.

280 (Interview novinaru Louisu Roubaudu o srpsko-hrvatskoj krizi odnosa i osuda zatočenja v. Mačeka). Petit Parisien, Paris, 14. III. 1933, str. 1-2.

281 *Izjava Ivana Meštrovića. Split, 28. kolovoza 1933*. (Odgovor I. Meštrovića senatoru Milanu Popoviću na njegov napadaj u Senatu). Obzor, Zagreb, 74/197, 28. VIII. 1933, str. 5.

282 *Meštrović i kulturna orijentacija Jugoslavena. Za jugoslavensku organsku sintezu*. (Interview s novinarom „Lidovih noviny“). Obzor, Zagreb, 74/122, 27. V. 1933, str. 5.

283 *Meštrović o kulturni orientaci Jihoslovany. Vira v budoucnost jihoslovanského umdni*. (Priopćio H. Ripka. Meštrovićev interview „Lidove noviny“). Lidove noviny, Brno, 25. V. 1933.

284 *Mjesto predgovora*. (Predgovor monografije). Meštrović. Zagreb 1933, str. 3-8.

285 *Nebeska čuda, i majka zemlja. Zagora*. (Dvije Meštrovićeve pjesme). Nova Evropa, Zagreb, 26/8, 15. VIII. 1933, str. 329-333; Posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb, 15. VIII. 1933, str. 9-13.

286 *„Razgovor o politici sa Meštrovićem, velikim hrvatskim skulptorom.“* (Interview I. Meštrovića Imreu Barču o političkoj orijentaciji). Ez Est, Budapest, 7. III. 1933, str. 9.

287 *Povodom jedne debate u Senatu*. (Prepiska između Meštrovića i senatora Milana Popovića u povodu Meštrovićeve izjave dopisniku peštanskog lista „Az Est“). Jutarnji list, Zagreb, 22/7750, 27. VIII. 1933, str. 3-4.

288 *Prepiska Ivana Meštrovića i senatora Milana Popovića. Povodom jedne debate u senatu*. (U vezi s Meštrovićevom izjavom peštanskom listu „Az Est“). Novosti, Zagreb, 27/235, 27. VIII. 1933, str. 2-3.

289 *Razgovor s g. Ivanom Meštrovićem. Treba li Fernkornovoga Sv. Jurja smjestiti u zagrebačku katedralu?* (Meštrovićev negativan sud). Jutarnji list, Zagreb, 22/7813, 29. X. 1933, str. 6.

290 *Sendung und Frohe. Botschaft der Kunst*. (Prijevod iz predgovora monografiji 1933). Prager Presse, Praha, 24. XII. 1933.

291 *Vom Schaffen des Bildhauers*. (Prijevod Meštrovićevih tekstova). Prager Presse, Praha, 18. VI. 1933.

292 *Vorwort*. (Predgovor monografiji. Separat na njemačkome). Zagreb 1933.

293 *Zagora*. (Pjesma pretiskana iz „Nove Evrope“, uz komentar). Jutarnji list, Zagreb, 22/7738, 15. VIII. 1933, str. 3.

294 *Zagora*. (Pjesma). Nova Evropa, Zagreb, 26/1933, str. 11.

295 *Da li će se na Zemunskom mostu postaviti „Konjanici“ g. Ivana Meštrovića. G. Ivan Meštrović odgovara Udruženju jug. lik. umetnika i Udruženju arhitekata*. (Interview: Nikola Škrgić). Pravda, Beograd, 30/10547, 18. III. 1934, str. 7.

296 *Ivan Meštrović*. (Pretiskano dijelom iz monografije 1933. Tekst I. Meštrovića). Narodna omladina, Zagreb, 1/1, 15. III. 1934, str. 7-8.

297 *Ivan Meštrović o sebi i svom stvaranju*. (Predgovor iz monografije 1933). Jugoslovenska reč, Zagreb, 3/58, 6. I. 1934, str. 5.

298 *Meštrović don Frani Buliću*. (U povodu smrti). Jadranski dnevnik, Split, 1/114, 2. VIII. 1934, str. 2.

299 *Meštrovićs Abschied von Don Frane Bulić*. (Prijevod nekrologa iz „Nove Evrope“). Prager Presse, Praha, 11. X. 1934.

300 *Polazak u boj*. (O skulpturi propaloj u Parizu 1909. god.). Vreme, Beograd, 14/4317, 7.-9. I. 1934, prilog str. 8.

301 *Smrt don Frane Bulića*. Nova Evropa, Zagreb, 27/9, 26. IX. 1934, str. 336.

302 *Brief Meštrović's an den Präsidenten der Deutschen Akademie*. (Pismo u povodu izložbe u München). Der Oberschlesier, Breslau, 17/8, 1935, str. 443-444.

303 *Dr. Smodlaka - na pravo mjesto. Oko umjetnosti i politike Dra J. Smodlake*. (Politička polemika I. Meštrovića i I. Tartaglie s J. Smodlakom). Jadranski dnevnik, Split, 2/40, 16. II. 1935, str. 9-10.

304 *Gedanken und Bekenntnisse*. (Meštrovićeve misli o umjetnosti. Iz monografije 1933. Tekst u katalogu izložbe). Ivan Meštrović. Ausstellung des Österreichischen Kulturbundes. Wien 1935, str. (5-7).

305 *Meštrović i Beč*. (Meštrovićevo pismo predsjedniku „Hagebunda“ u povodu svoje izložbe u Beču). Jadranski dnevnik, Split, 2/251, 26. X. 1935, str. 9.

306 *Meštrović i fašistički spomenik u Splitu*. (Meštrovićeva kritika splitske fontane. Pretiskano iz „Jadranskog dnevnika“). Istra, Zagreb, 7/3, 18. I. 1935, str. 4.

307 *Meštrović njemačkom narodu*. (Pismo predsjedniku Njemačke akademije u Münchenu u povodu izložbe). Jadranski dnevnik, Split, 2/110, 11. V. 1935, str. 9.

308 *Meštrović o umetnosti*. (Iz splitskog „Jadranskog dnevnika“. Priopćio: Gvido Tartaglia). Javnost, Beograd, 1/17, 11. V. 1935, str. 394-395; 18, 18. V, str. 423-424.

309 *Meštrović o umetnosti*. (Priopćio Ivan Bonačić, prema Meštrovićevom članku u „The Yugoslav Review“, New York, siječanj 1925). Javnost, Beograd, 1/22, 15. VI. 1935, str. 524-525.

310 *Mišljenje g. I. Meštrovića o predlogu dr. Smodlake u pitanju postavljanja „Narodnog spomenika“*. (Polemika u vezi s podizanjem i smještajem spomenika u Splitu). Jadranski dnevnik, Split, 2/10, 12. I. 1935, str. 9.

311 *Nekoliko riječi...* Obzor, spomen-knjiga 1860-1935, Zagreb 1935, str. 119.

312 *Svak na svoje mjesto*. (Polemika Smodlaka-Meštrović). Jadranski dnevnik, Split, 2/40, 16. II. 1935, str. 10.

313 *Tekst Memoranduma*. (Prijedlozi namjesnicima nakon smrti kralja Aleksandra. Meštrović jedan od potpisnika). Nova Evropa, Zagreb, 28/7, 26. VII. 1935, str. 202-205.

314 *Umjetnikova ispovijest*. (Razmišljanja o sebi i o drugima). Jadranski dnevnik, Split, 2/94, 20. IV. 1935, str. 9.

315 *Meštrović Trumbiću. Stidite se današnjih generacija*. (O Meštrovićevom stavu prema Srbima). Balkan, 20/80, 1936, str. 1-2.

316 *Nekoliko riječi...* (Iz Spomen-knjige „Obzora“). Jadranski dnevnik, Split, 3/86, 11. IV. 1936, str. 9.

317 *Nekoliko riječi...* (Patriotski predgovor spomen-knjizi „Obzora“. Citat iz 1919, str. 119). Obzor, Spomen-knjiga 1860-1935, Zagreb 1936.

318 *Umetnost i priroda*. (Amerikanski srbobran, Pittsburgh, 30/6264, 1936, str. 2.

319 *Umetnost i priroda*. (O povezanosti Meštrovićeve umjetnosti s narodom i zavičajem). Pravda, Beograd, 32/11205-8, 6.-9. I. 1936, prilog str. 16.

320 *Erinnerungen an Rodin*. (Meštrovićeve uspomene na A. Rodina). Prager Presse, Praha, 27. VII. 1937, str. 6.

321 (Interview Ivana Meštrovića). Le Moment, Bucaresti, 15. III. 1937.

322 *Ivan Meštrović o T. G. Masaryku*. (Iz „Lidove noviny“, Brno. Nekrolog). Primorske novine, Sušak, 3(6)/670, 24. IX. 1937, str. 2.

323 *Meštrovićev oproštaj od T. G. Masaryka*. (Članak iz „Lidove noviny“. Nekrolog). Obzor, Zagreb, 77/218, 23. IX. 1937, str. 2.

324 *Meštrovićev posljednji zbogom Masaryku*. (Iz „Lidove noviny“. Nekrolog). Jutarnji list, Zagreb, 26/9217, 23. IX. 1937, str. 5.

325 (Nekrolog T. G. Masaryku). Lidovè noviny, Brno, 19. IX. 1937.

326 *O postanku umetnine*. (O umjetničkom stvaralaštvu. Uvod u studiju o Michelangelu u „Novoj Evropi“). Dom in svet, Ljubljana, 40/7, 1937, str. 242-244.

327 *Quelques souvenirs sur Rodin*. (Meštrovićev uspomene na Rodina 1902-1917). Annales de l'Institut Franais de Zagreb, Zagreb, 1/1, IV-VI. 1937, str. 3-14. (Postoji i separat).

328 *Vjerujemo u Masarykove misli*. (O Masaryku u povodu smrti. Iz „Lidove noviny“). Jadranski dnevnik, Split, 4/222, 23. IX. 1937, str. 3.

329 *Dva pisma našeg umjetnika Ivana Meštrovića*. (Pisma I. Tartagliji i fra Petru Grabiću prigodom posvete obnovljene crkve „Naša Gospa“ u Biskupiji kod Knina). Nova revija, Makarska, 17/5, 1938, str. 563-565.

330 *Naš Jadran*. (Pretisak predgovora monografiji „Naš Jadran“). Hrvatski glasnik, Split, (?) IV. 1938.

331 *Naš Jadran*. (Predgovor monografiji „Naš Jadran“). Jadranski dnevnik, Split, 5/90, 17. IV. 1938, str. 17.

332 *Poruka Ivana Meštrovića*. (Pročitano prigodom posvete Zavjetne crkve kralja Zvonimira u Biskupiji 1938). Hrvatska straža, Zagreb, 10/212, 20. IX. 1938, str. 2.

333 *Poruka Ivana Meštrovića. Prigodom posvete zavjetne crkve u Biskupiji*. (Pročitana Meštrovićeva poruka). Jutarnji list, Zagreb, 27/9574, 21. IX. 1938, str. 12.

334 *Poruka Ivana Meštrovića. Prilikom posvete Zvonimirove spomen-crkve u Biskupiji kod Knina 18. IX. 1938*. (Uz tekst poruke pismo I. Meštrovića upućeno o. dr. Grabiću). Katolik, Šibenik, 9/42, 16. X. 1938, str. 3.

335 *Poruka Ivana Meštrovića. Prilikom posvete Zvonimirove spomen-crkve u Biskupiji kod Knina 18. IX. 1938*. Nedjelja, Zagreb, 10/37, 23. X. 1938, str. 3.

336 *Spomen-crkva dobrom kralju Dmitru Zvonimiru u Biskupiji. Poslanica Ivana Meštrovića*. Jadranski dnevnik, Split, god. 5, 20. IX. 1938, str. 3.

337 *Stražimo stražu*. (O čuvanju Jadrana. O mediteranskoj kulturi. Predgovor). Naš Jadran, Split 1938, str. 13-14.

338 *Četiri jugoslavenska Kosova*. (Izvod iz Meštrovićeva izlaganja o ideji Vidovdanskog hrama u Londonu 1. IX. 1915). Jugoslovenske novine, Beograd, 4/141, 29. VI. 1939, str. 1.

339 *G. Ivan Meštrović protiv promene imena Jugoslovenske akademije znanosti i umetnosti*. (Dio pisma Jugoslavenskoj akademiji). Politika, Beograd, 36/11329, 14, XII. 1939, str. 9; 11330, str. 6.

340 *Ideja Vidovdanskog hrama. Sam Meštrović o ideji hrama. London 1. septembra 1915*. Vidici, Beograd, 2/12-14, 25. VI. 1939, str. 332. Vidovdanski prilog, str. 6.

341 *Ivan Meštrović i promjena imena Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu*. (Pismo I. Meštrovića predsjedniku Jugoslavenske akademije. Pretiskano iz „Hrvatskog dnevnika“). Novosti, Zagreb, 33/346, 15. XII. 1939, str. 5.

342 *Meštrovićev protest*. (Pismo predsjedniku Jugoslavenske akademije protiv promjene imena, objavljeno u „Hrvatskom dnevniku“). Nova riječ, Zagreb, 4/158, 21. XII. 1939, str. 14.

343 *Nekoliko uspomena na Rodina*. (Meštrovićevi susreti s Rodinom). Hrvatski glasnik, Split, 2/84, 8. IV. 1939, str. 13-14.

344 *Njoj - nepresušnom vrelu. Poruka pri posvećenju crkve našoj Gospi u Biskupiji, obnovljenoj zadužbini kralja Zvonimira...* Hrvatski ženski list, Zagreb, 1/5, V, 1939, str. 2-3.

345 *Okupljanje hrv. umjetnika*. (Izjava u vezi s izložbom „Pola vijeka hrvatske umjetnosti“). Hrvatski dnevnik, Zagreb, 4/978, 22. I. 1939, str. 17.

346 *Okupljanje hrvatskih umjetnika*. (Razgovor s I. Meštrovićem. Pretiskano iz „Hrv. dnevnika“). Hrvatski glasnik, Split, 2/19, 23. I. 1939, str. 3, 6.

347 *Pismo g. Ivana Meštrovića o promjeni imena Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. (Pismo upućeno Jug. akademiji u Zagrebu). Obzor, Zagreb, 79/285, 14. XII. 1939, str. 2.

348 *Poruka Ivana Meštrovića prigodom posvete zavjetne crkve u Biskupiji 1938*. Kalendar Gospine krunice. Vrhbosna, Sarajevo, 53/11-12, 1939, str. 277-278.

349 Zašto je g. Ivan Meštrović protiv promjene imena Jugoslavenske akademije nauka. Jugoslovenska pošta, Sarajevo, 11/3211, 14. XII. 1939, str. 3.

350 *Meštrovićeve misli o umetnosti*. (Citati o Michelangelu i umjetničkom stvaralaštvu). Umetnost, Ljubljana, 5/2, X. 1940, str. 35.

351 *Poruka Ivana Meštrovića hrvatskom narodu. Prigodom prošlogodišnje posvete zavjetne crkve u Biskupiji*. Kalendar Gospine krunice za god. 1940. Zagreb, VII/1940, str. 52-55.

352 *Ivan Meštrović o svojoj umjetnosti*. Novine, Zagreb, 3/90, 2. VIII. 1943, str. 5.

353 *Michelangelo*. (Talij. prijevod dijela Meštrovićeve studije o Michelangelu Antonija Miotta). Parallelo, Roma, 21/1, proljeće 1943, str. 3-8.

354 *Préface*. (Predgovor knjizi: P. Digović: La Dalmatie et les problèmes de l'Adriatique). Lausanne, 1944, str. 9-14.

355 *Wir halten Wacht*. (Prijevod predgovora monografiji „Naš Jadran", Split 1938). Croatia, Zagreb, 6/1944, str. 7.

356 *Wir halten Wacht!* (Predgovor monografije „Naš Jadran", Split 1938). Neue Ordnung, Zagreb, 3/127, 9. I. 1944.

357 *Dennoch will ich hoffen. Ein Weichnachtgespräch*. (Njem. prijevod „Božićnih razgovora". Razgovori s prijeteljima i moralna razmišljanja. Preveo A. Licht). Zürich 1945.

358 *Božićni razgovori. Šesto veče. Ulomak iz moralističkih dijaloga*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 1/4, 1951, str. 299-303.

359 *Iz imaginarnih Michelangelovih razgovora. V. Razgovor u Kapeli Medici; Razgovori Vittoria - Michelangelo; Razgovori Julija II. i Michelangela*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 1/3, IX. 1951, str. 205-209.

359a *Neugodni razgovori*. (Meštrović o ustašama i partizanima). Danica, Chicago, 18. IV. 1951, str. 3.

360 *97 posto hrvatskog naroda za Stepinca...* The Syracuse Herald Journal, Syracuse, USA, 11. XII. 1952. (Pretiskano u: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978; Zagreb 1991).

361 *Introduction*. (Predgovor knjizi). Pavle D. Ostović: The Truth about Yugoslavia. New York 1952.

362 Ivan Meštrović o Zadru. Zadarska revija, Zadar, 1/3, 1952, str. 59.

363 *Mestrovic sees little hope for freedom of Cardinal Stepinac*. (Meštrović o zatočenom Stepincu). The Syracuse Herald Journal, Syracuse, 11. XII. 1952.

364 *Meštrović o umjetnosti, prirodi i moralu*. (Odgovori na pitanja N. Kesterčanek i R. Kuparea). Hrvatska revija, Buenos Aires, 2/1, III. 1952, str. 18.

365 *Njegošev mauzolej na Lovćenu*. (Meštrović o mauzoleju. Priopćio Danilo Lekić). Stvaranje, Cetinje, 7/7-8, 1952, str. 487-488.

365a *Prepiska s Meštrovićem 1952-1955*. (U vezi s izradom spomenika-mauzoleja P. P. Njegoša na Lovćenu). Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 36-46. Pretiskano iz Umetnosti, Beograd, 1971, br. 27/28, i u II. izdanju Sumrak Lovćena, Beograd 1990.

366 *Interview sa Ivanom Meštrovićem prigodom njegove 70-godišnjice*. (Razgovor Karla Mirtha s američkim književnicima i javnim radnicima). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/123-124, 1-15. VIII. 1953, str. 10-18.

367 *Ivan Meštrović govori - Ivan Meštrović speaks. Interview Vinka Nikolića s Ivanom Meštrovićem prigodom njegove 70-godišnjice života*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/3(11), IX. 1953, str. 327-332.

368 *Iz Michelangelovih imaginarnih razgovora. Razgovori Vittoria - Michelangelo*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/1, III. 1953, 43-49.

369 (Meštrović o umjetnosti). Time, New York, 18. V. 1953, str. 84.

370 *Meštrović ustaje protiv Titovih izjava o bolesti kardinala Stepinca*. (Meštrovićeva izjava Syracuse Herald Journalu). Glasnik sv. Antuna, Buenos Aires, 8. VIII. 1953.

371 *Meštrovićevo pismo „Kanadskom Srbobranu"*. (Odgovor na napad u vezi s Njegoševim poprsjem). Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/3(11), IX. 1953, str. 337-338.

372 *Meštrovićevo pismo „Srbobranu"*. (Odgovor „Kanadskom Srbobranu" na napade). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/121-122, 1-15. VII. 1953, str. 19-23.

373 *Rare Blood Disease Threatens Life of Yugoslavian Cardinal*. (Meštrović o zatočenom Stepincu). Syracuse Herald Journal, Syracuse, 23. VII. 1953.

374 *An Interview with Mestrovic*. (Interview „United Pressa" s Meštrovićem o aktualnim političkim problemima). Croatia press, Cleveland (SAD), 8/143, XI. 1954, str. 2-5.

375 *Dostojanstvo svakog čovjeka stoji i pada s kršćanstvom. Izjavio je Ivan Meštrović u svojoj prekrasnoj adresi prilikom podijeljene mu nagrade za Kršćansku kulturu u Kanadi*. Glas sv. Antuna, Buenos Aires, (?) 1954.

376 *Kršćanstvo brani temelje demokratskog životnog nazora*. (Meštrovićeva izjava prigodom dodjele nagrade za kršćansku kulturu u Kanadi). Hrvatska revija, Buenos Aires, 4/ 2(14), VI, 1954, str. 170-172.

377 *Message of Ivan Meštrović, Christian Culture Winner 1954*. Meštrovićeva poruka u povodu dobivanja nagrade Kršćanske kulture). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/137, V. 1954, str. 3-7.

378 *Meštrović o Djilasovom slučaju*. (Razgovor s Meštrovićem). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/134, II. 1954, str. 13-17.

379 *Meštrović postao američkim državljaninom*. (Prigodna Meštrovićeva izjava). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/143, XI. 1954, str. 6-8.

380 *Meštrović primio medalju Kršćanske kulture*. (Odlomak Meštrovićeve prigodne poruke). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/137, V. 1954, str. 19-20.

380a *On religious Art.* (U povodu nagrade „Christian Culture Award Assumption College". Ontario, Canada. (Internet. Croatia net. Cronet. Com/htme/Mestrovic 3.ht ml).

381 *Pismo Ivana Meštrovića*. 7 dana, Sarajevo, 2/47, 8. IV. 1954, str. 7.

382 *Uvod*. U: A. Kačić-Miošić. (Izdanje Stanislava Borića, Chicago. Također završetak Meštrovićeve dječačke pjesme o Kačiću, str. 18). Chicago 1954. Uvod pretiskan u: K. Jurišić: Meštrovićeva pjesma i spomenik Kačiću. Zbornik Kačić, Split, 16/1984, str. 344-345.

383 *Gespräche mit Michelangelo*. (Prijevod R. Siebera Meštrovićevog „Imaginarni razgovori s Michelangelom"). Kunst ins Volk, Wien, 6/1-4, 1955, str. 85-90; 5-8, str. 169-173; 9-12, str. 248-255; 7/1-2, 1956, str. 69-74; 3-4, str. 171-176; 5-6, str. 254-258; 8/1-4, 1957, str. 77-81; 9/1-2, 1958; 10, 1959.

384 *Iz pisma Ivana Meštrovića preuzv. ordinariju*. Službeni vjesnik biskupije splitsko-makarske, Split, 27. IV. 1955, br. 3, str. 5.

385 *Krfska Deklaracija i Hrvati. Izvadak iz Uspomena*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 5/4(20), XII. 1955, str. 421-430.

386 (Pomanjkanje religije u znanstvenika i umjetnika jedan od uzroka minulog rata). The Herald American, (?), 30. I. 1955.

387 *The Croatian Nation in its Struggle for Freedom and Independance*. (I. Meštrović jedan od dvadeset suradnika). Chicago 1955.

389 *Stepinac - duhovni heroj. Nekoliko refleksija o Stepincu, povodom desetogodišnjice njegove osude*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 6/3(23), IX. 1956, str. 201-206.

390 *Stepinac heroe espiritual. Reflexions del Xo aniversario de su condena*... Hrvatska revija, Buenos Aires, 6/3(23), IX. 1956, str. 193-200.

391 *Ujedinjena Europa... iz „Razgovora o Božiću 1900"*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 6/4(24), XII. 1956, str. 33-338.

392 *Čudno znamenje*. (Pjesma u desetercu u prigodi ulaska srpske vojske u Skopje). Braničevo, Požarevac, 3/4, XII. 1957, str. 32-37.

393 *Ivan Meštrović o odnosima Hrvatske i Srbije*. (Meštrovićev članak iz „Savremenika" 1957.). Zajedničar, Pittsburgh, 21. VIII. 1957, str. 3.

394 *Meštrovićevo svjedočanstvo za hrvatsku državu*. (Odgovor na anketu „Savremenika" B. Bračarevića, Pariz, o mogućnosti srpsko-hrvatskog sporazuma). Hrvatska revija, Buenos Aires, 7/3(27), 1957, str. 288.

395 *Razgovor starca Milovana s narodom uoči proslave njegove godišnjice*. (U povodu 250. obljetnice Kačićeva rođenja). U: Pod tuđim nebom. (Antologija emigrantske poezije). Buenos Aires 1957.

396 *Uspomene na Frana Supila*. (U povodu 40. obljetnice smrti. Poznanstvo sa Supilom i zajedničko političko djelovanje u emigraciji). Hrvatska revija, Buenos Aires, 7/4(28), XII. 1957, str. 317-334.

397 *Za zajedničku platformu. Anketa o srpsko-hrvatskoj suradnji za demokratski sporazum za izlaz iz imobilizma*. (Meštrović za hrvatsku državnost). Savremenik, Pariz, 12. VI. 1957, br. 12.

398 *Kardinal Stepinac je živi simbol hrvatskog naroda*... (Meštrovićevo pismo Johnu Prepolcu). The Croatian Courier, Detroit (SAD), XII. 1958. (Pretiskano u: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978; Zagreb 1991).

398a (Meštrovićevi dojmovi o susretu sa Stepincem). Croatia Press, 13/198, 199-200, 201. 1959.

398b (Meštrovićevo pismo Vlahi Račiću o razgovorima s Titom). Slobodna riječ, br. 45, 1959.

399 *Ponizujući Stepinca, uzvisili su ga*. U: Aloysius Cardinal Stepinac. Cardinal Stepinac Day Celebration, Chicago 1959. (Pretiskano u: V. Nikolić; Stepinac mu je ime. Barcelona 1978; Zagreb 1991).

400 *Predgovor*. (Predgovor knjizi). Ante Smith Pavelić: Ante Trumbić - Problemi hrvatsko-srpskih odnosa. München 1959, str. VII-XIII.

401 *Susret s domovinom ispunio me radošću. Razgovor s Ivanom Meštrovićem pred povratak u Ameriku*. Naš poznati umjetnik namjerava i iduće godine doći u Jugoslaviju. (Priopćio Č. Vandal). Novi list, Rijeka, 13/199, 26. VIII. 1959, str. 3.

402 *Ivan Mestrovic on Christian Art; with an Introduction by V. A. McInnes*. (Meštrović o religioznoj umjetnosti). Liturgical Arts, New York, 29/1, XI. 1960, str. 2-3, sl. str. 13.

403 *Ivan Meštrović o Kardinalu*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 10/2-3 (38-39), VI. 1960, str. 237-238.

404 *Iz Michelangelovih imaginarnih razgovora*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 10/4 (40), XII. 1960, str. 503-507.

405 *Mestrovic interviewed about Stepinac's Letter*. (Meštrović o kardinalu Stepincu). Croatia Press, New York, 14/205-297, I. 1960, str. 15-17.

406 *Meštrović talk about his Impressions of the last Visit to Croatia*. Meštrović o posjetu Hrvatskoj 1959). Croatia Press, New York, 14/214, X. 1960, str. 5-6.

407 (Meštrovićeva izjava u povodu smrti kardinala Stepinca). Naša nada, Gary (SAD), (?) 1960.

408 *Pismo Meštrovića Nikoliću 22. V. 1969*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 11/1-2 (41-42) 1960, str. 95.

409 *Statement of Meštrović on Occasion of Stepinac's Death*. (Meštrovićeva izjava u povodu smrti kardinala Stepinca). Croatia Press, New York, 14/205-207, I. 1960, str. 33.

410 *Stepinac - simbol hrvatske neslomljivosti*. (Meštrović nakon posjeta Stepincu 1959). Hrvatska revija, Buenos Aires, 10/1 (37), III. 1960, str. 22-25.

411 *Telegram of Ivan Meštrović to the Archidiocese of Zagreb*. (Meštrovićev brzojav u povodu smrti kardinala Stepinca). Croatia Press, New York, 14/205-207, I. 1960, str. 32.

412 *Testimonio de Ivan Mestrovic. Original croata publicado en „Hrvatska revija", Buenos Aires*. Studia croatica, Buenos Aires, 1/1, VIII-X. 1960, str. 44-46.

413 *Meštrovićeva „Povijest Hrvata". Pismo Ivana Meštrovića*. (Meštrovićevo pismo uredništvu „Hrv. revije" o sudbini starohrvatskog muzeja i skulpture „Povijest Hrvata"). Hrvatska revija, Buenos Aires, 1-2/41-42, VI. 1961, str. 95.

414 (Nekrolog kardinalu Alojziju Stepincu). Naša nada (SAD), 17. II. 1961.

415 *Recuerdas de hombres y sucesos politicos*. Studia croatica, Buenos Aires, 2/4-5, 1961, str. 243-264.

416 *Uspomene na političke ljude i događaje*. Buenos Aires 1961.

417 *Jedno pismo Ivana Meštrovića*. (O Meštrovićevoj pjesmi „Čudno znamenje". Priopćio: Voja Živković). Braničevo, Požarevac, 8/1-2, 1962, str. 127.

418 (**Kadić, Branko**) B. K.: *Posljednji interview Ivana Meštrovića*. (Meštrović Trumanu Mooreu o suvremenoj umjetnosti u svijetu). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 477-478.

419 **Kamber, Dragutin**: *Meštrovićeva briga za muslimane*. (Meštrovićeva pisma D. Kamberu 1954-1961). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 435-444.

420 *Meštrović o svom pohodu Hrvatskoj*. (O posjetu domovini 1959). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 479-480.

421 *Meštrovićev rukopis*. (Nekrolog kardinalu Stepincu). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 481.

422 *Molitva*. Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 303-307.

423 (Posljednji interview. Priopćio Truman Moore). Think Magazine, New York, III. 1962.

424 *Uspomene s puta po Istoku*. (S putovanja po Egiptu, Palestini i Siriji 1926). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 405-411.

425 Eterović, Francis H. - Spalatin Christopher: Croatia: Land, People and Culture. Part I. Toronto 1964. (Meštrovićev predgovor: Forward).

426 (Kratki povijesni pregled Hrvatske. Tekstovi: Ivan Meštrović i Jere Jareb. Za prigodu „Hrvatskog dana", New York 1964).

427 *Predgovor Ivana Meštrovića Zborniku hrvatske kulture*. Hrvatska revija, München, 17/3-4 (67-68), XII. 1967, str. 335-337.

428 *Punina oblika i točnost crteža u djelima Joze Kljakovića*. (Iz kataloga Kljakovićeve izložbe u Buenos Airesu, 1948). Kritika, Zagreb, 2/9, XI-XII. 1969, str. 760-761.

429 *Uspomene na političke ljude i događaje*. II. izdanje (Predgovor: Trpimir Macan: Tumač važnijih imena osoba i pojmova). Zagreb 1969.

430 *Uspomene na političke ljude i događaje*. (Odlomak). Izbor, Zagreb, 1969, br. 5 (60), str. 161-189.

431 *Uspomene na političke ljude i događaje*. 1-16. (Ulomci iz knjige koja je u tisku). Vjesnik, Zagreb, 30/8055, 22. VII. 1969, str. 12- 8070, 6. VIII. 1969, str. 8.

432 *Lettres d'Ivan Meštrović į Auguste Rodin*. (Meštrovićeva pisma Rodinu 1909-1914. Objavila Vesna Barbić). Annales de l'Institut francais de Zagreb, Zagreb, II. ser., 22-23/1970-1971, str. 7-14.

433 *Ludi Mile. Pripovijetke*. Prijevod: Sonja Wild Bićanić. Zagreb, Matica hrvatska, 1970.

434 *Spomini*. (Slovenski prijevod J. Stabeja „Uspomene na političke ljude i događaje"). Ljubljana 1971.

435 *Love in the Words and Life of Jesus*. By the Editors of Country Beautiful. Illustrated with the Art of Ivan Meštrović. Wankesha (Wiskonsin, SAD) 1973. (Meštrovićeve ilustracije teksta i biografija).

436 *Meštrović i Stepinac. Tri Meštrovićeve izjave*. Izjava i osmrtnice Ivana Meštrovića. U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978. (Reprint, Zagreb 1991).

437 *Meštrović ustaje protiv Titovih izjava o bolesti kardinala Stepinca.* U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978. (Pretiskano, Zagreb 1991).

438 *Pisma kipara Ivana Meštrovića predsjedniku Jugoslavenskog odbora Anti Trumbiću 1914-1918 godine.* (Priopćio: Zvonimir Passek). Starine, Zagreb. knj. 57, 1978, str. 325-342.

439 *Stepinac - simbol hrvatske neslomljivosti*.
(U povodu smrti A. Stepinca. Pretiskano iz „Hrvatske revije", Buenos Aires, X/1 (37), 1960, str. 22-25). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978. (Reprint, Zagreb 1991).

440 *Mittelländische Kulturfamilie*.
Kroatische Berichten, Mainz, 7/1 (34), 1982, str. 25-26.

441 *Dva značajna pisma Vinku Nikoliću. Don Herkulanu Lugeru.* (1948. i 1950.). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/4 (132), XII. 1983, str. 736-737.

442 *Iz Meštrovićevih govora iseljenicima.* (Iz „The Yugoslav Review", New York 1925. i „Hrvatskog glasnika", Chicago 1925.).
U katalogu: Ivan Meštrović u Americi. Fotografije radova. Zagreb 1983, str. (6).

443 *Meštrovićevo pismo muslimanima.* Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/3 (131), IX. 1983, str. 487.

444 *Meštrovićevo pismo „Zajedničaru", glasilu „Hrvatske bratske zajednice".* Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/3 (131), IX. 1983, str. 488.

445 *Michelangelo*. (Razmišljanja o Michelangelu i njegovoj umjetnosti. Prijevod R. W. Seton-Watsona iz „Nove Evrope" 1926.). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 7-22.

446 *Molitva pred smrt*. (Iz „Uspomena"). Glas koncila, Zagreb, 22/16 (511), 7. VIII. 1983, str. 10.

447 *On religious Art.* (Govor prigodom primanja „Kršćanske kulturne nagrade" u Ontariju - Kanada 1954. Pretiskano iz „Croatia Press", 1954). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 23-27.

448 *Pisma Ivana Meštrovića Bogdanu Radici*. (Pisma 1946-1961). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/2 (130), VI. 1983, str. 193-234; 3 (131), IX. str. 457-492. (Objavljeno i kao zasebna brošura).

449 *Razgovor s Ivanom Meštrovićem. Intervju u Parizu prije 24 godine*. Nova Hrvatska, London, 25/18 (324), 25. IX. 1983, str. 11-13.

450 *Razgovor starca Milovana s narodom uoči proslave njegove godišnjice. Conversation of old man Milovan with the people - on the eve his anniversary.* (Patriotska pjesma o suvremenim problemima. Pretiskano iz antologije emigrantske poezije „Pod tuđim nebom", Buenos Aires 1957.). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 28-35.

451 *„Razgovori o Božiću 1940." (Split): Ulomci iz njegove istoimene knjige u rukopisu.* (Objavljeno na njem.: „Dennoch will ich hoffen", Zürich 1945). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/4 (132), XII, 1983, str. 599-622.

452 *Susret genija kroz stoljeća.* (Naslov izdavača. Meštrovićevo pismo o. Karlu Jurišiću u vezi sa spomenikom Kačiću, 1953. Dio Meštrovićeve dječačke pjesme o Kačiću, 1899). U: K. Jurišić: Fra Andrija Kačić Miošić i njegovo djelo. A. Kačić Miošić: Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Split 1983, str. 23.

453 *Zagora.* (Pjesma o zavičaju). Iseljenički kalendar, 83, Zagreb 1983, str. 70-71.

454 *Zazovimo.* (Poslanica iz 1938. u povodu posvećenja crkve u Biskupiji). Vjesnik Đakovačke biskupije, Đakovo, 9/1983, br. 7-8, str. 140-141.

455 *Ivan Meštrović*. (Meštrovićevo pismo uz dar skulpture Krista za Selca, 1956.). Bračka crkva, Supetar, 6/1 (14), 1984, str. 4.

456 *Pisma Ivana Meštrovića Bogdanu Radici 1946-1961*.
(Poseban otisak iz „Hrvatske revije" 33/2-3, 1983). München-Barcelona 1984.

457 *Vilo moja pivat mi pomaži!* (Meštrovićeva dječačka pjesma. Uz faksimil rukopisa). U: Karlo Jurišić: Meštrovićeve pjesme i spomenik Kačiću. Zbornik „Kačić", Split, 16/1984, str. 290-317.

458 Prijatelj Kruno: *Pisma Ivana Meštrovića svom učeniku i suradniku kiparu Andriji Krstuloviću.* (Citati iz pisama 1938-1958). Mogućnosti, Split, 35/5-6, 1987, str. 497-507.

459 *Meštrovićeve upute konzulu*. Priredio Živko Strižić. (Meštrovićevo pismo Ivi Grisogonu 1926. u povodu izložbe u Buenos Airesu). Vjesnik, Zagreb, 48/14708, 27. VIII. 1988. Prilog: Panorama subotom, 530, str. 10-11.

460 *Poslanica Ivana Meštrovića.* (U prigodi posvećenja crkve Naše Gospe u Biskupiji, 1938.). U: J. A. Soldo: Biskupija, Split 1988, str. 62-65.

461 *Prepiska Ivana Meštrovića i dr Cvite Fiskovića o postavljanju spomenika Njegošu.* (Meštrovićevo pismo 1952. i Fiskovićev odgovor. Priopćio: O. Obradović). Umetnost, Beograd 1974, br. 27/28, str. 64. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 64.

462 *Prepiska sa Meštrovićem 1952-1955.* (Pisma Meštrovića i predstavnika Crne Gore u vezi s podizanjem Njegoševog mauzoleja). Umetnost, Beograd, 1971, br. 27/28, str. 36-46. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 36-46.

463 Machiedo-Mladinić, Norka: *Dosad nepoznata pisma Ivana Meštrovića prijatelju Ivi Tartagliji*. Večernji list, Zagreb, 34/9589, 30. IV. - 2. V. 1990, str. 13; 9592, 5. V. 1990, str. 12.

464 *Prepiska s Meštrovićem*. (Pismo upućeno Vladimiru Pavloviću). Intervju, Beograd, posebno izdanje, 8. IV. 1990, str. 9-10.

465 *Meštrović i Stepinac. Tri Meštrovićeve izjave. Izjava i osmrtnice Ivana Meštrovića.* U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Zagreb 1991. I, 429-432. (Reprint I. izdanja, Barcelona 1978).

466 *Meštrović ustaje protiv Titovih izjava o bolesti kardinala Stepinca*. (Meštrovićeva izjava u „Glasniku sv. Antuna", Buenos Aires, 8. VIII. 1953). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime, Zagreb 1991, II, str. 98.

467 *Odjeci emigracije na vijest o Stepinčevoj smrti. Izjava i osmrtnice Ivana Meštrovića.* (Iz: Nada, 17. II. 1960). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Zagreb 1991, II, str. 49-50.

468 *Stepinac - duhovni heroj. Nekoliko refleksija o Stepincu, povodom desetgodišnjice njegove osude*. (Pretiskano iz I. izdanja, Barcelona 1978). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Zbornik uspomena, svjedočanstava i dokumenata. Zagreb 1991, I, str. 446-451.

469 *Stepinac - simbol hrvatske neslomljivosti*. (U povodu smrti A. Stepinca. Pretiskano iz I. izdanja, Barcelona 1978). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Zbornik uspomena, svjedočanstava i dokumenata. Zagreb 1991, str. 293-296.

470 *Tri Meštrovićeve izjave*. (O kardinalu A. Stepincu). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Zagreb 1991, I, str. 430-432.

471 *Meštrović i političari*. (Ulomci iz „Uspomena". Feljton 1-29. Pripremio: I. Petrinović). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14856, 9. IV. 1992, str. 14 - 14884, 10. V. 1992, str. 26.

472 *Uspomene na političke ljude i događaje*. (Dopunjena izdanja iz 1961. i 1969. god.). Zagreb 1993.

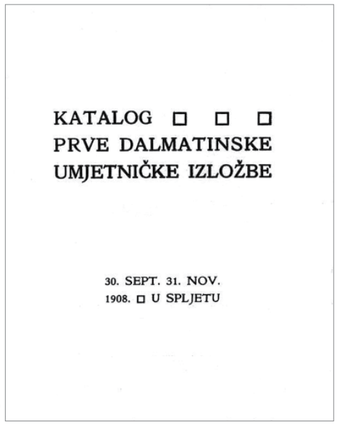
472a *Osvrt Ivana Meštrovića na bleiburšku tragediju*. (Iz I. izdanja „Uspomena"). U: Bleiburška tragedija hrvatskog naroda. (Ur. V. Nikolić). Zagreb 1993, str. 395-396.

472b *Vatra i opekline*. I-IV. (Ulomci Meštrovićevog autobiograffskog romana. Redakcija: Branimir Donat). Jutarnji list, Zagreb. God. I/6, 1-13, 19, 26. IV, 3. V. 1998.

472c *Vatra i opekline.* (Autobiografski roman. Priredio Branimir Donat). Zagreb 1998.

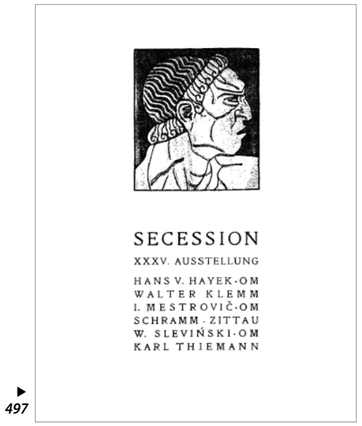
472d *Vatra i opekline.* (Ulomci u nastavcima). Vjesnik, Zagreb, god. 60, 1999, IX-X. mj.

III. KATALOZI SAMOSTALNIH I SKUPNIH IZLOŽABA IVANA MEŠTROVIĆA

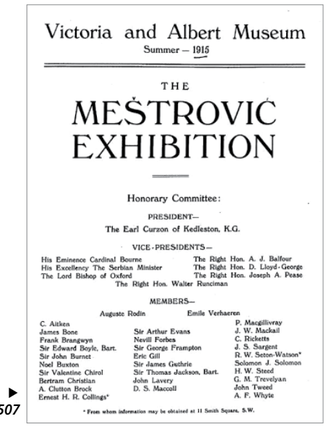

KATALOG □ □ □
PRVE DALMATINSKE
UMJETNIČKE IZLOŽBE

30. SEPT. 31. NOV.
1908. □ U SPLJETU

▶ 490

SECESSION
XXXV. AUSSTELLUNG
HANS V. HAYEK·OM
WALTER KLEMM
I. MESTROVIĆ·OM
SCHRAMM-ZITTAU
W. SLEVIŇSKI·OM
KARL THIEMANN

▶ 497

Victoria and Albert Museum
Summer — 1915

THE
MEŠTROVIĆ
EXHIBITION

Honorary Committee:

PRESIDENT—
The Earl Curzon of Kedleston, K.G.

VICE-PRESIDENTS—
His Eminence Cardinal Bourne
His Excellency The Serbian Minister
The Lord Bishop of Oxford
The Right Hon. A. J. Balfour
The Right Hon. D. Lloyd-George
The Right Hon. Joseph A. Pease
The Right Hon. Walter Runciman

MEMBERS—
Auguste Rodin — Emile Verhaeren
C. Aitken — P. Macgillivray
James Bone — Sir Arthur Evans — J. W. Mackail
Frank Brangwyn — Nevill Forbes — C. Ricketts
Sir Edward Boyle, Bart. — Sir George Frampton — J. S. Sargent
Sir John Burnet — Eric Gill — R. W. Seton-Watson*
Noel Buxton — Sir James Guthrie — Solomon J. Solomon
Sir Valentine Chirol — Sir Thomas Jackson, Bart. — H. W. Steed
Bertram Christian — John Lavery — G. M. Trevelyan
A. Clutton Brock — D. S. Maccoll — John Tweed
Ernest H. H. Collings* — A. F. Whyte

* From whom information may be obtained at 11 Smith Square, S.W.

▶ 507

473 *XIV. Ausstellung der Vereinigung bildenden Künstler Österreichs. Secession*. Wien 1902.

474 *XVII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien März-Mai 1903.

474a *Izložba hrvatskih umjetnika. X. izložba „Manesa".* Prag 1903.

475 *Prva jugoslovenska umetnička izložba*. Katalog. Beograd 1904.

476 *XX. Ausstellung der Vereinigung bildend. Künstler Oesterreichs „Secession"*. Wien, März-Mai 1904.

478 *XXIII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien, März-Mai 1905.

479 *Katalog Jubilarne izložbe Društva umjetnosti,* Zagreb 1905, II. izd.

480 *Plastik-Ausstellung Secession. 1905. XXII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien. Jan.-Feb. 1905.

481 *Katalog izložbe Hrvatskoga društva umjetnosti.* Zagreb 1906.

482 *XXVI. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien März-Mai 1906.

483 *XXVII. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien Nov.-Dez. 1906.

484 *Sjuz na južnoslavjanskit hudožnici „Lada" Sofia Belgrad Zagreb Ljubljana.* Sofia Avgust-Septemvri 1906.

485 Beograd, Narodni muzej. *Jugoslovenska umetnička kolonija.* Beograd 1907.

486 *XXIX. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien März-April-Mai 1907.

487 *Offizieller Katalog der Internationalen Kunst-Ausstellung des Vereins bildender Künstler München e. V. „Secession".* München 1907.

488 *VII. Esposizione Internazionale d'Arte della Città di Venezia 1907. Catalogo illustrato.* Venezia 1907.

489 *XXX. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien 3. IV. 1908.

490 *Katalog Prve dalmatinske umjetničke izložbe.*
30. sept. 31. nov. 1908. U Spljetu.

491 *Catalogue des ouvrages de peinture, sculpture, dessin, gravure... au Grand palais*. 1. X. - 8. XI. 1909. - Paris 1909.

492 *Katalog der XXIII Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs - Secession*. Wien 1909.

493 *II. Umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča. Hrv. um. društvo „Medulić".* (Ljubljana 1909).

494 *X. Internationale Kunstausstellung im München Glaspalast,* München 1909.

495 *XXXV. Ausstellung der Vereinigung bildender Künstler Österreichs. Secession*. Wien (1910).

496 *Izložba Meštrović-Rački.* Izdalo Društvo hrvatskih umjetnika... (Zagreb 1910). (Tekstovi: A. Milčinović: Ivan Meštrović i Mirko Rački; I. Vojnović: Akordi posvećeni Ivanu Meštroviću).

497 *Nejunačkom vremenu u prkos. Izložba Medulića. „Ciklus Kraljevića Marka".* (Zagreb 1910). (Tekstovi narodnih pjesama).

498 a) *Esposizione di Roma. 1911. Padiglione delle belle Arti del Regno di Serbia.* (Roma 1911).

b) *Izložba u Rimu 1911. Paviljon likovnih umetnika kraljevine Srbije.* (Zagreb 1911).

499 *Esposizione internazionale di Belle Arti. Guida dell'Esposizione*. (Roma 1911).

500 *Esposizione Internazionale di Roma. Catalogo della Mostra di Belle Arti*. Bergamo 1911.

501 *I Esposizione internazionale di belle arti.* Torino 1910/1911. Catalogo delle opere. Torino 1910.

502 *IV. jugoslovenska umetnička izložba. - III. izložba saveza „Lade".* Beograd 1912.

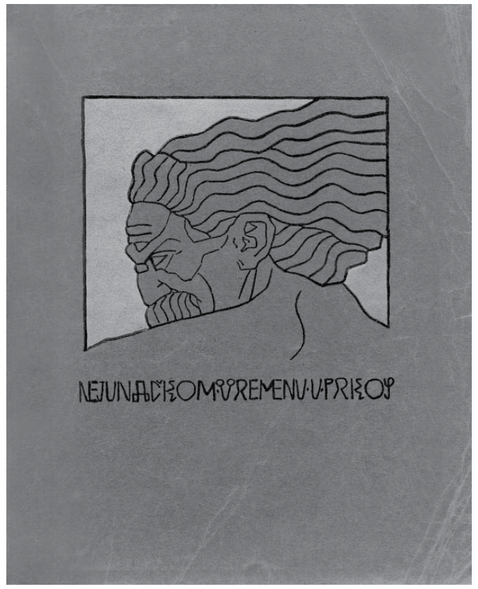
503 *Offizieller Katalog der Internationalen Kunstausstellung. Ausstellung des Vereins „Secession" 1913*. Wien 1913.

504 *Prima internazionale d'arte della secessione. Catalogo.* Roma 1913.

505 *Catalogo della XI esposizione internazionale d'arte della città di Venezia.* Venezia 1914.

506 *Seconda esposizione internazionale d'arte „Della Secessione". Roma 1914. Catalogo illustrato*: Roma 1914.

507 *Exhibition of the Works of Ivan Meštrović.* Victoria and Albert Museum. Summer 1915. (Tekstovi: J. Bone: Meštrović and his Art; R. W. Seton-Watson: Meštrović and the Jugoslav Idea). (London 1915).

▶ *497*

508 *Exhibition of Serbo-Croatian Artists.* Grafton Gallery, London 1917. (Predg. Ch. Aitken, R. W. Seton Watson).

509 City of Bradford Corporation Art Gallery. Cartwright Memorial Hall. *Catalogue of the Twenty-fifth Spring Exhibition. 1918. Including important examples of modern Serbian Art and Picture contributed by Local Artists.* Bradford 1918.

510 *Catalogue of Exhibition of Sculpture by Mestrovic.* The Twenty One Gallery „Durham House" Street, Adelphi, London. W. C. 2, May-June, 1919.

511 *Ivan Meštrović. Katalog izložbe.* Ćelap i Popovac. Beograd 1919.

512 *Jugoslav. društvo „Medulić". Izložba jugoslavenskih umjetnika iz Dalmacije.* Split 1919. (Predgovor: I. Tartaglia).

513 *Public Art Galleries, Brighton. Catalogue of an Exhibition of Serbian Art...* (Brighton 1919). (H. D. Roberts: Introduction; E. H. R. Collings: Serbian Southern Slav Art).

514 *Ville de Paris. Ezposition des artistes yougoslaves au Palais des beaux-arts (Petit-palais). Sous le haut patronage de La Municipalité parisienne.* (Préface: A. Michel). (Paris 1919).

515 *Izložba Ivana Meštrovića*. Umjetnički paviljon u Zagrebu. 20 sept - 10 okt 1920. (Zagreb 1920).

516 *Katalog V. Jugoslavenske umjetničke izložbe.* Beograd 1922.

517 *Katalog XVII izložbe Proljetnog Salona.* Umjetnički paviljon, Zagreb, 27. 5. - 1. 7. 1923. Zagreb 1923.

518 *Narodna galerija. Ivan Meštrović.* Jakopičev paviljon. 1923. Junij-Julij. Katalog. Ljubljana 1923.

519 *Vereinigung bildender Künstler. Wien Sezession 1898-1923.* Wien 1923.

520 *Catalogue of an Exhibition of Sculpture by Ivan Meštrović. The Fine Art Society, Ltd.,* 148, New Bond Street, W. 1, July, 1924 (London).

521 *The Meštrović Exhibition. Introduction and catalogue by Christian Brinton. 1924-1925.* (New York 1924).

522 *Catalogue of an Exhibition of the Work of the Eminent Yugoslav Sculptor Ivan Mestrovic.* The Buffalo Fine Arts Academy Albright Art Gallery. Buffalo 1925.

523 *Katalog Jadranske izložbe u Splitu.* 25. VII.- 25. VIII. 1925. Split 1925.

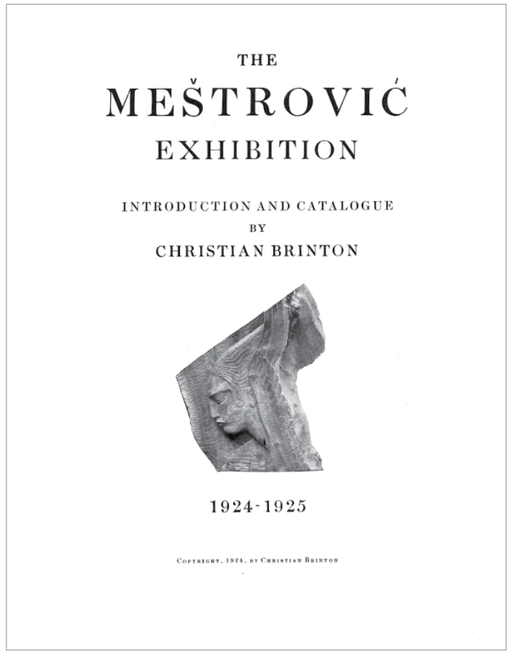
524 *„Katalog umetničkih izložbi „Grupe nezavisnih umetnika".* Stari Bečej, Senta, Vel. Kikinda, Novi Bečej, Veliki Bečkerek. V.-VI. 1925.

525 *Mestrovic Exhibition.*Chicago Art Institute Exhibition Catalogues, no 13. Chicago 1925.

525a *Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Moderne. Section Serbo-Croate-Slovène.* Paris 1925.

▶ *521*

526 *Ausstellung jugoslavischer Graphik und Kleinplastik.* Kunsthaus Zürich 1926. Zürich 1926.

527 *Internationale Kunstausstellung Dresden 1926 Juni-September. Jahresschau deutscher Arbeit. Amtlicher Führer und katalog durch die Ausstellung.* Dresden 1926.

528 *Paintings, Sculpture and Prints in the Department of Fine-Arts Sesqui-Centennial International Exposition.* (Jugoslav Section, str. 94-95). Philadelphia 1926.

529 *The Jugoslav Exhibition 1926-1927.* (Predg.: C. Brinton). (New York 1926).

530 *Izložba starog srpskog slikarstva u Vojvodini i VI. jugoslavenska umetnička priređena o proslavi stogodišnjice Matice Srpske u Novom Sadu juna 1927.* Novi Sad 1927.

531 *Exposición Mestrovic (?)* Montevideo, Casa del arte. VII. 1928.

532 *Exposición internacional Barcelona. Arte Yugoslavo Seccion del Reno de los Serbios, Croatas y Eslovenos.* (?) (1929).

533 *Exposición Mestrovic.* Galerias Layetanas. Cortes, 613. Barcelona. 14-27 Dicembre 1929.

534 *II proletnja izložba slikarskih i vajarskih radova jugoslovenskih umetnika.* Beograd maj-juni 1930. god. Umetnički paviljon.

535 *Exposición Mestrovic.* Sala Abad, Pintor sorolla, 20, Valencia. Dias 4-11 febrero 1930. Catalogo.

536 *National Gallery Millbank. Catalogue. Exhibition of Jugoslav Sculpture and Painting.* April 10th to May 31th, 1930. (London 1930).

537 *The Society of Medalists.* Weston, Connecticut (SAD), 1930.

538 *Kunsthaus Zürich. Internationale Ausstellung. Plastik. 25 Juli - 30. September 1931. Skulpturen in Zürich.* (Zürich 1931).

539 *Whitechapel Art Gallery. High Street. Whitechapel. Exhibition of Yugoslav Sculpture and Paintings.* July 1st to August 1st, 1932... (London1931).

540 *Exposition d'art yougoslave contemporain. Catallogu.* 10 décembre. 28 décembre 1932. Palais Beaux-Arts Bruxelles. (Predgovor: M. Kašanin).

541 *Ivan Meštrović. IV. kolektivna izložba Ivana Meštrovića u Zagrebu 1932.* U Umjetničkom paviljonu od 18 maja do 15 juna. (Zagreb 1932). (Predgovor: I. Meštrović).

542 *Tentoonstelling van Joegoslavische hedendaagsche beeldende kunst. Stedelijk Museum te amsterdam. Catalogus.* 24. sept. - 23. oct. 1932. (Predgovor: M. Kašanin).

543 *Ivan Meštrović. Exposition de ses oeuvres au Pavillon de la Reine Anne „Le Belvedère" à Prague.*

Ausstellung seiner Werke im Lustschloss der Königin Anna „Belvedere" in Prag.

Exhibition of his Works in the pavilion of the Queen Anne „Belvedere" in Prague. Praha 19. V. - 16. VII. 1933.

544 *Katalog výstavy dģl Ivana Meštroviće.* Praha, Letohrịdek Krịlovny Anny „Belvedere". 19. kvtna - 16. července 1933.

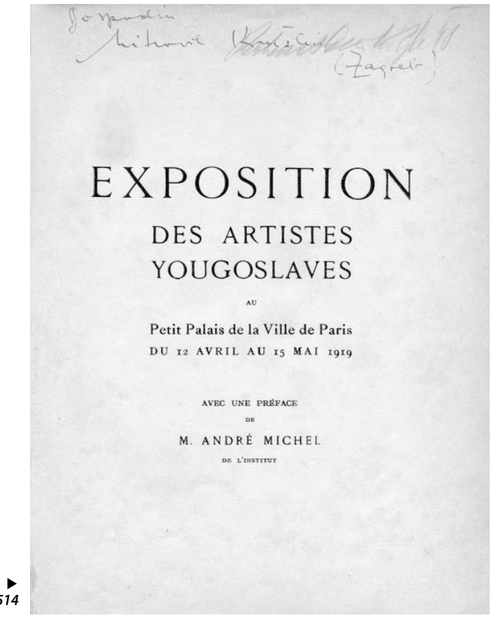
545 *Musée national des ècoles étrangères contemporaines. Jeu de Paime des Tuileries. Exposition Ivan Meštrović.* Paris - Mars 1933. (Tekstovi: A. Dezarrois, R. Warnier).

546 *I. izložba zagrebačkih umjetnika.* Umjetnički paviljon. Zagreb 1934.

547 *Drawings by two Sculptors. Mestrovic & Gaudier-Brzeska. A College Art Association Exhibition.* (New York 1935).

548 *Ivan Meštrović. Ausstellung des Österreichischen Kulturbundes.* Im Hagebund. Wien. Oktober 1935. (Tekstovi: J. Strzygowski, P. v. Preradović, I. Meštrović).

549 *Ivan Meštrović. Ausstellung von Bildwerken und Zeichnungen in der Wandelhalle des Reichstagsgebaudes Berlin.* 1. - 30. Juni 1935. Berlin 1935.

▶ *514*

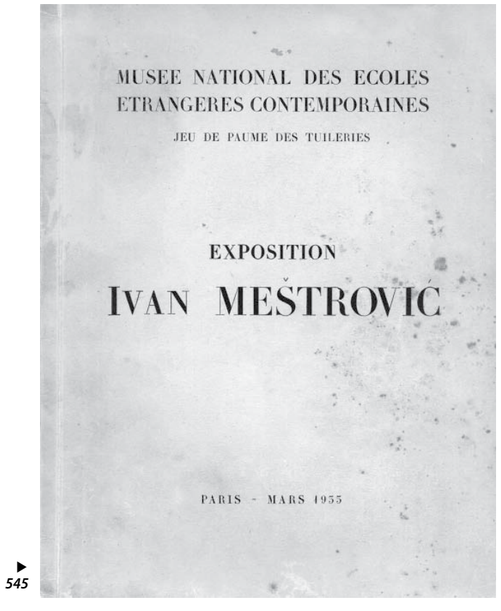
550 *Ivan Meštrović. Ausstellung von Bildwerken und Zeichnungen. Kunsverein München.* Galeriestrasse 10. Erffnung: 17. April 1935. (Predg.: K. Schaefer).

551 *III. izložba zagrebačkih umjetnika 1936.* Umjetnički paviljon. Zagreb 1936.

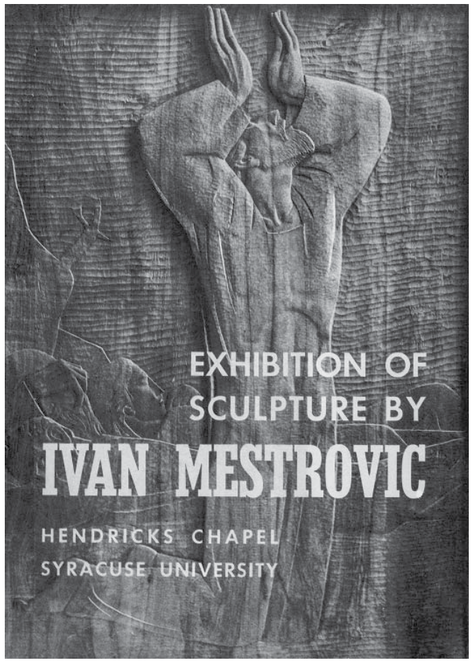
552 *Izložba. Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* Zagreb, Dom likovnih umjetnosti, 1938.

554 *Prva godišnja izložba hrvatskih umjetnika. Zagreb MCMXL.* Dom likovnih umjetnosti Kralja Petra I Velikog Oslobodioca. Priredilo hrvatsko društvo umjetnosti. Zagreb 19. V. - 22. VI. 1940.

555 *Catalogo. XXIII. Esposizione Biennale internazionale d'arte - 1942 - XX - Seconda edizione.* Venezia 1942. (Tekst: Antonio Maraini).

▶ *545*

▶ *567*

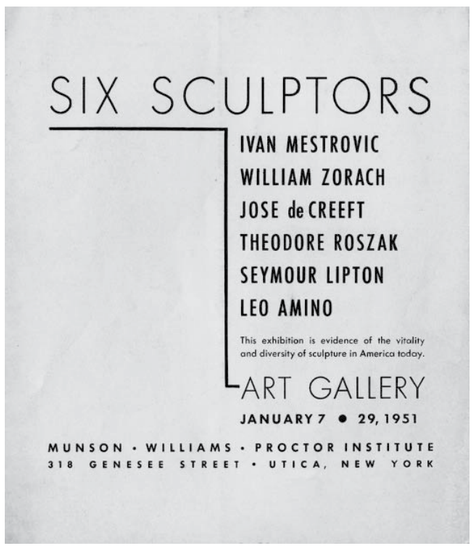
556 *Ausstellung kroatischer Kunst.* Im Künstlerhaus Wien - April - Mai 1943. Wien 1943.

557 *Ausstellung kroatischer Kunst.* Januar - Februar 1943. Preussische Akademie der Künste. Berlin Unter den Linden 3 (1943). (Predg.: Zum Geleit).

558 *III. izložba hrvatskih umjetnika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.* Hrvatska državna galerija umjetnosti. Zagreb 1943.

559 *Vystava chrovàtskeho umenca Slovenskè pol'nohospodàrske museum.* Bratislava 1943.

560 *Katalog izložbe slikarstvo i vajarstvo naroda Jugoslavije XIX i XX veka.* Beograd od 29 septembra do 29. oktobra 1946.

▶ *570*

561 *An Exhibition of the Works of Ivan Mestrovic.* Metropolitan Museum (New York 1947).

562 *Slikarstvo i kiparstvo naroda Jugoslavije XIX i XX vijeka.* Moderna galerija - Umjetnički paviljon. Zagreb. 5. I. - 1. II. 1947.

563 *Slikarstvo in kiparstvo narodov Jugoslavije XIX. in XX. stoljetja.* Narodna galerija, Ljubljana. Marec-april 1947.

564 *Vistavka živopisi i skulpturi narodov Jugoslavii XIX i XX vekov.* Moskva. 1947. Leningrad.

565 *Umdnì nàrody Jugoslavie. Malìrstì a socharstvì jugoslàvskyeh nàrody XIX. a XX. stoleti.* Praha 1948.

565a *University Seventy-Fifth Anniversary. 1948-1949.* Syracuse, V. 1948.

566 *Colgate University Department of Fine Arts Presents Sculpture by Ivan Mestrovic.* (Hamilton 1950).

567 *Exhibition of Twenty-five Panels.* Chapel Syracuse University. (Syracuse 1950). (Predg.: N. L. Rice).

568 *30 Drawings - Ivan Mestrovic. An Exhibition presented by the Roswell Museum - The Dallas Museum of Fine Arts of Houston - Texas Western College - The Museum at Texas Technological College. 1950-1951.* (Roswell 1950). (Predg.: T. M. Messer, P. Horgan).

569 *An Exhibition of Sculpture by Ivan Mestrovic.* Ottawa. The National Gallery of Canada. 1951. (Predg.: N. L. Rice).

570 *Six Sculptors. Ivan Mestrovic, William Zorach, Jose de Creeft, Theodore Roszak, Seymour Lipton, Leo Amino...* Art Gallery. Januar 7 - 29, 1951. Munson Williams Proctor Institute 318 Genesee Street Utica, New York.

571 *School of Art, College of Fine Arts, Syracuse University... Drawings by modern Sculptors...* (Syracuse 1954).

572 *Slovenska kulturna akcija... Ivan Meštrović. Razstava kipov in risb.* Buenos Aires 1954.

573 *Mestrovic Exhibition. O'Shaughnessy Hall Galleries. 1955.* (Notre Dame University). (Notre Dame 1955).

574 *1955. New Acquisitions. Lowe Center Syracuse University.* (Rouault, Grosz, Mestrovic, Chagall. Predg.: L. Schmeckebier). (Syracuse 1955).

575 *Reredos Sculpture.* Trinity Lutheran Church. Rochester, Minn. (1956).

576 *Sculpture by Mestrovic.* Colgate University. Hamilton, N. Y. (1956?).

577 *Meštrović. 75th anniversary exhibition.* Syracuse University. School of Art. College of Fine Arts. 1958. Syracuse 1958.

578 *Modern Külföldi Szoborgyüjtemény.* Budapest. 1958.

579 *Representative Sculpture since Rodin.* Claremont, Scrips College. 6. I - 13. II 1960. (?)

580 *Vodič kroz zapadni dio podruma Dioklecijanove palače u Splitu i izložbu "2000 godina skulpture u Dalmaciji".* Split 1960.

581 *I trijenale likovnih umetnosti.* Beogradski sajam. (Tekst: A. Čelebonović). Beograd 1961.

582 *60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Jubilarna izložba.* Zagreb, III 1961. (Tekstovi: A. Simić-Bulat, V. Novak, D. Baričević, M. Meštrović, V. Tartaglia-Kelemen, R. Putar).

583 *Društvo hrvatski umjetnika „Medulić". 1908-1916.* Umjetnički paviljon. 8. historijska retrospektivna izložba Moderne galerije. Zagreb 1962. (Predg.: V. Novak-Oštrić).

584 *Ivan Meštrović. Katalog izložbe.* (Tekst V. Barbić). Galerije grada Zagreba. Zagreb 1963. (Dio stalnog postava Atelijera Meštrović).

585 *Medalja u Hrvatskoj.* Split 1965. (Dodatak katalogu izložbe u Zagrebu 1964-1965).

586 *Medalja u Hrvatskoj.* (Zagreb 1964). (Predg.: V. Zlamalik).

587 *Panathenées de la Sculpture Mondiale,* Athenes 1965. (Tekstovi: Tones P. Spetepes, Giuseppe Marchiori, Denys Chevalier).

588 *Croatian Paintings and Sculptures XIX, XX Century.* New York. Art Exhibition. June 18-19, 1966. Hotel Commodore. (Predg.: M. Gal, J. Colich).

589 *Poslijeratna hrvatska umjetnost.* Beograd 1967. (Za izložbe u Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, Dubrovniku i Ljubljani, 1967).

590 *Auguste Rodin 1840-1917.* Galerije grada Zagreba. Atelijer Meštrović. Umjetnički paviljon. Zagreb 1968. (Tekst: V. Barbić).

591 *First Triennale India 1968.* Lalit Kala Akademi. New Delhi (1968). (Tekst: Aleksander Bassin).

592 *Umetnici XX veka.* Akademici. Galerija Srpske akademije nauka i umetnosti. Beograd 1968.

593 *Ivan Meštrović jugoszlàv szobràszmüvèsz kiàllitàsa szèpmüvèszeli museum.* Budapest 1969. (Uvod: V. Barbić).

594 *Musée Rodin. Ivan Meštrović.* (Paris) 1969. (Tekstovi: C. Goldscheider, V. Barbić).

595 *Ivan Meštrović. Sochy.* Oblasnì galerie. Dum umenì. (Olomouc, Čehosl., 1970). (Predg.: V. Barbičovį).

596 *Ivan Meštrović (1883-1962). Comitetul de stat pentru cultura si arta...* Ianuarie-februarie 1970. Bucuresti - Sala Dalles. (Predg.: V. Barbić),

597 *Ivan Meštrovič. 1883-1962.* Nįrodnķ galerie, Valdštejnskį jķzdįrna, Zįrķ 1970. (Praha). (Predg.: V. Barbić).

598 *Narodno sveučilište „Božidar Maslarić". Centar za kulturu i umjetnost - Osijek. Meštrović. Skulpture - grafika.* Likovni salon - Vukovarska 31. (Osijek 1970). (Predg.: V. Barbić).

599 *Ivan Meštrović. Skulpture iz zbirke narodnog muzeja Beograd.* Galerija Jovan Popović Opovo. (Predg.: V. Ristić. Citati tekstova). Opovo 1971.

600 *L'art en Yougoslavie de la préhistoire a nos jours.* Paris 1971. (Predg.: M. B. Protić).

601 *Matica Hrvatska Split i Odbor za organizaciju likovnih djelatnosti Skupštine Općine Split. Izložba grafike Ivana Meštrovića.* Izložbeni salon Matice hrvatske (Narodni trg 4/I), Split, 22. II. - 22. III. 1971. (Predg.: D. Kečkemet).

602 *Umjetnost na tlu Jugoslavije.* Sarajevo, Skenderlija, 1971.

603 *American Sculpture from the Fine Arts Gallery.* San Diego 1973.

604 *Akademie der bildenden Künste in Wien. Werke des XIX. und XX. Jahrhunderts aus den beständen der Sammlung. Katalog der XXII. Sonderausstellung.* Wien 1974. (Tekstovi: M. Poch-Kalous, H. Hutter).

605 *Ivan Meštrović. The Notre Dame Years.* Art Gallery University of Notre Dame, O'Shaughnessy Hall. 28. IV. - 23. VI. 1974. (Tekstovi: A. J. Lauck, D. A. Porter, S. A. Bennett, D. Vogl).

606 *Izložba kiparskog stvaralaštva. Gliptoteka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Lik žene u djelima kipara.* (Zagreb 1974). (Uvod: A. Adamec).

607 *Izložba skulptura Ivana Meštrovića.* Likovni salon. Vinkovci 1974. (Katalog).

608 *Skulpture Ivana Meštrovića.* Vinkovci, Županja, Našice. (Tekst: V. Popović). Narodni muzej, Beograd 1974.

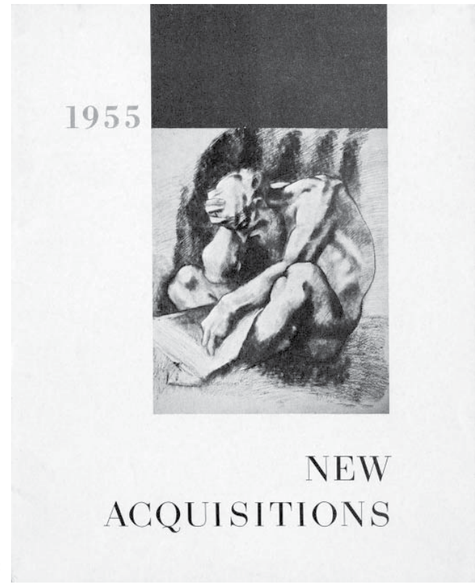
609 *The Society of Medalists.* (Katalog medalja 1930-1974. Meštrovićeva medalja: Sokrat i učenici). Weston (SAD) (1974).

610 *Plakat u Hrvatskoj do 1941.* Zagreb 1975. (Tekst: R. Gotthardi-Škiljan).

611 *Izložba skulptura Ivana Meštrovića.* Podravka, Koprivnica 1975.

612 *Jugoslavenska skulptura 1870-1950.* Muzej savremene umetnosti, Beograd, V.-IX. 1975. (Tekst: M. B. Protić, B. Gagro, Š. Čopič, M. Pušić).

613 *Izložba skulptura Ivana Meštrovića.* Narodni muzej, Beograd; Dom kulture, Vrbas. Vrbas 1976.

▶ *574*

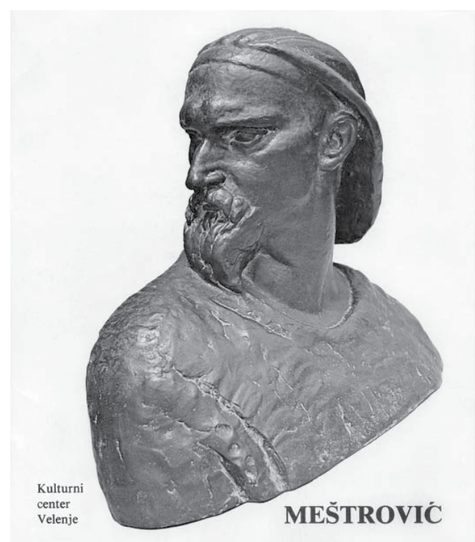
614 *Meštrović. Izložba skulptura.* „Nikola Tesla". Zagreb 1976. (Tekst: V. Barbić).

615 *Moderna galerija Narodnog muzeja Zadar. 1976. Ivan Meštrović. Izložba skulptura i litografija 1902-1942. iz zbirke Ateljea Meštrović u Zagrebu.* Zadar, Moderna galerija, 22. travnja - 16. svibnja 1976. (Predg.: V. Barbić).

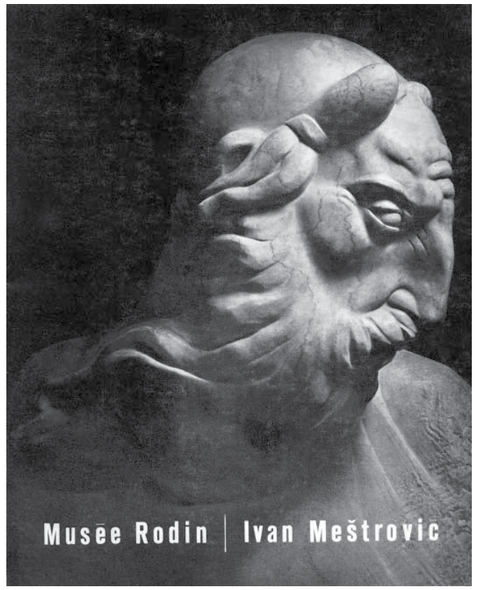
616 *Muzej grada Šibenika - 66. povremena izložba. Ivan Meštrović. Izložba skulptura i litografija 1902-1942. iz zbirke Ateljea Meštrović u Zagrebu.* Izložbeni prostori Muzeja grada Šibenika. 1-17. lipnja 1976. (Tekstovi: K. Kalauz, V. Barbić).

617 *Ivan Meštrović. Izbor radova iz Ateljea Meštrović.* Izložba. Kumrovec, 1977. (Tekst: V. Barbić).

618 *Ivan Meštrović. Izbor radova iz Ateljea Meštrović.* Poduzeće PTT saobraćaja Zagreb. Pošta Zagreb 2. Izložba. Zagreb 1977. (Tekst: V. Barbić).

▶ *623*

▶ *594*

619 *Ivan Meštrović. Izbor radova iz Ateljea Meštrović*. Salon Slovenijales. Zagreb 1977. (Tekst: V. Barbić).

620 *Ivan Meštrović (1883-1962). 10. pokretna izložba.* Narodni muzej, Beograd 1977. (Tekstovi: V. Ristić, V. Popović).

622 *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Gliptoteka. Kiparsko stvaralaštvo u Hrvatskoj 1897-1918.* Narodni muzej, Beograd... 1978. (Tekst: A. Adamec).

623 *Kulturni centar Velenje. Galerija Meštrović Split. Razstava Ivan Meštrović, kiparstvo...* (Tekstovi: D. Kečkemet, M. Palir). (Velenje 1978).

624 *Meštrović. Gradski muzej Bjelovar.* Bjelovar 1978. (Tekst: V. Barbić, M. Makar).

▶ *634*

625 *Mihajlo Pupin prijatelj umetnosti*. Narodni muzej Zrenjanin, Narodni muzej Beograd, Matica iseljenika Zrenjanin. Zrenjanin 1979. (Tekst: V. Popović).

626 *Djeca i igre u slikama i skulpturama iz fundusa Galerije*. Galerija umjetnina Split. (Split 1980). (Tekst: Marina Botić-Bego).

627 *Memorijal Ive Kerdića*. Zagreb 1980. (Izložbe u Zagrebu i Osijeku. Tekst: V. Zlamalik).

628 *SRH URSR. Dni kulturi SR Horvatü v ukrainski RSR. Giganti skulpturi. Ivan Meštrovič, Frano Kršinič, Antun Avgustinčič.* Kiev 1980. (Tekst: V. Barbić).

629 *Umetnici članovi SANU.* Beograd 1980. (Tekstovi: L. Trifunović, D. Mitrinović, P. Milosavljević).

630 *Narodni muzej Beograd. Srpsko numizmatičko društvo. Medalje i plakete. Medalje i plakete iz zbirke Narodnog muzeja i dela savremenih skulptura.* Beograd 1981. (Tekstovi: J. Jevtović, D. Popović-Gaj).

631 *Bolivar y Meštrović.* Ambasada Venezuele. Beograd 1982. (Tekst: Martiniano Bracho Sierra, Maria Azocór Silva).

632 *20. veljače Dan zaštite spomenika kulture. Izložba u Vojnopomorskom muzeju Split.* 21. II. - 10. III. 1983. Split 1983. (Tekst: S. Piplović, A. Duplančić).

633 *Exposition Ivan Meštrović (1883-1962) dessins - sculptures et 51 oeuvres photographies par Tošo Dabac.* Centre culturel de la R. S. F. de Yougoslavie, 123 rue Saint-Martin, 75004 Paris, novembre 1983.

634 *Galerija Alfa. Ivan Meštrović. Rani crteži.* Rujan/83. Prodajni centar Koteks Split. (Split 1983). (Predg.: D. Kečkemet).

635 *Galerija Meštrović Split. Ivan Meštrović. Studije. Študije. Izložba. Razstava.* Ljubljana, Cankarjev dom, Split, Umjetnički salon, Osijek, Galerija likovnih umjetnosti, Slavonski Brod, Likovni salon „Becić". (Split) 1983. (Predg.: D. Kečkemet).

636 *Ivan Meštrović. Crteži.* Spomen-galerija Ivana Meštrovića Vrpolje. Galerija Meštrović Split. (Predg.: D. Kečkemet). Vrpolje 1983.

637 *Ivan Meštrović. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti*. Gliptoteka, Zagreb, Medvedgradska 2. *Izložba kiparskog stvaralaštva Ivana Meštrovića prigodom 100. obljetnice rođenja*, 15. kolovoza - 1. studenoga 1983. (Tekst: A. Adamec). (Zagreb 1983).

638 *Ivan Meštrović na poštanskim markama.* Zagreb, Muzejski prostor. 5. 12. 1983. (Pozivnica).

639 *Ivan Meštrović. Slike i skulpture.* Koprivnica, Izložbeni prostor „Podravke". 8. XI. - 7. XII. 1983.

640 *Ivan Meštrović. 1883-1962. A Centenial Exhibition. A Survey of Drawings and Prints primarily from the Meštrović Family collection...* The Snite Museum of Art, University of Notre Dame... 1983. Louisiana Arts and Science Center, Baton Rouge, Louisiana... (Tekstovi: D. A. Porter, J. F. Flanigan). (Notre Dame 1983).

641 *Ivan Meštrović. 1883-1962. Izložba u povodu 100-godišnjice rođenja 6. 10. 1983. - 6. 2. 1984.* Muzejski prostor, Zagreb, Jezuitski trg 4. Zagreb 1983. (Tekstovi: B. Gagro, D. Kečkemet, V. Barbić, B. Šeper, L. Ratković).

642 *Ivan Meštrović u Americi. Fotografije radova. Ivan Meštrović in America. Photos of Meštrović's Sculptures.* (Uvod: Vanja Kukec). (Zagreb 1983).

643 *Ivan Meštrović u privatnim zbirkama. 24. 11. - 20. 12. 1983.* Muzejski prostor, Zagreb, Jezuitski trg 4. (Predg.: B. Šeper). (Zagreb 1983).

644 *Ivan Meštrović. Vrpolje - Otavice - Drniš. 19. 10. - 20. 11. 1983.* Muzejski prostor, Zagreb, Jezuitski trg 4. (Predg.: M. Sveštarov). (Zagreb 1983).

645 *Medalje Ivana Meštrovića.* 19. 12. 1983. - 20. 1. 1984. Muzejski prostor, Zagreb, Jezuitski trg 4. (Predg.: T. Lukšić). (Zagreb 1983).

646 *Meštrović. Drniš Otavice.* Zagreb 1983. (Tekst: V. Barbić, J. Jalić).

647 *Meštrović Ivan. 1883-1962. Centenial Exhibition.* (Engl. izdanje kataloga Meštrovićeve izložbe u Muzejskom prostoru). Zagreb 1983.

648 *Meštrović u karikaturi i likovnoj kritici, do 2. svjetskog rata. „Koprive".* Zagreb, Muzejski prostor, 1983-1984. (Tekst: A. Horvat, M. Šimat).

649 *Ivan Meštrović 1883-1962. Povodom stogodišnjice umetnikovog rođenja.* Beograd 1983. (Predg.: J. Jevtović).

650 *Nepoznati Meštrović.* Galerije grada Zagreba. Atelje Meštrović. Zagreb 1983. (Tekst: V. Barbić).

651 *Retrospektivna izložba Ivana Meštrovića.* Knin 1983. (Predg.: P. Živković).

652 *Zbirka Bauer I.* Vukovar, Centar za kulturu, 1. I. - 31. VI. 1983.

653 *Hommage / Homage to Ivan Meštrović (1883-1983).* Muzej XIV zimskih olimpijskih igara. The Museum of the XIV Olimpic Winter Games. Sarajevo... Veljača, 1984. / February, 1984. (Prospekt-katalog).

654 *Ivan Meštrović 1883-1962.* Galerija Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd. Gliptoteka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb. Beograd (1984). (Tekst: A. Adamec).

655 *Le arti a Vienna. Dalla Secessione alla caduta dell'Impero Ausburgico.* La Biennale di Venezia, Venezia 1984.

656 *The Art of Ivan Meštrović.* April 15 - september 9, 1984. The Joe and Emily Lowe Art Gallery. Syracuse 1984.

656a *Don Frane Bulić. Katalog izložbe.* Arheološki muzej u Splitu. Split 1984. (Tekst: Bulić u portretima, str. 153-193. I. Meštrović, str. 181).

657 *Autoportret u hrvatskom kiparstvu od Moderne do danas.* Zagreb 1985, Split 1986. (Tekstovi: L. Roje Depolo, V. Mažuran-Subotić).

658 *S poštovanjem Titu. Izbor iz zbirki Memorijalnog centra „Josip Broz Tito".* Muzejski prostor, Zagreb. 21. 3. - 21. 6. 1986.

659 *Slikari i kipari članovi razreda za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Katalog izložbe.* (Opširno i skraćeno izdanje). Zagreb 1986.

660 *Ivan Meštrović. Skulpturen.* Nationalgalerie, Statliche Museen, Preussischer Kulturbesitz, Berlin, 29. 1. - 8. 3. 1987. Kunsthaus Zürich, 10. 4. - 17. 5. 1987. Museum moderner Kunst, Museum des 20. Jahrhunderts, Wien, 5. 6. - 19. 7. 1987. (Tekstovi: M. Susovski, V. Horvat-Pintarić, D. Honisch, V. Ristić, D. Ronte, V. Barbić, M. Jura). (Berlin 1987).

661 *Ivan Meštrović... Mostra di Ivan Meštrović* - Milano, Palazzo Reale - 24 settembre - 1 novembre 1987. (Tekstovi: M. Susovski, M. De Micheli, T. Maroević, G. Dorfles, M. Gerosa). (Milano 1987).

662 *Secessione romana 1913-1916.* (R. Bassaglia, M. Quesada, P. Spadini). Undicesima Quadriennale di Roma. Roma 1987.

662a *Djela Ivana Meštrovića iz Zbirke Bauer.* Vrpolje 1987.

663 *Neki primjeri akta kao teme u hrvatskoj umjetnosti od Bukovca do Gotovca i dalje.* Galerija suvremene umjetnosti. Zagreb 12. V - 12. VI 1988. (Tekstovi: J. Čekić, D. Matičević). (Zagreb 1988).

664 *Venecijanski Biennale. Jugoslavenska moderna umjetnost. 1895-1988.* (Zagreb 1988. (Tekstovi: M. Susovski, Ž. Koščević).

665 *Ivan Meštrovič. Skulptura. Grafika*. (Lenjingrad 1989). (Predg.: M. Susovski. Katalog za izložbu u Moskvi, Lenjingradu i Kijevu).

666 *Katalog Zbirke vajarskih radova Galerije Matice srpske*. Novi Sad 1989. (Tekst: Ratomir Kulić. O Meštroviću str. 91-92).

667 *Zbirka Bauer - Bauer Collection.* MGC - Muzejski prostor Zagreb. Zagreb 1989. (Tekstovi: A. Sorić, I. Špoljar, V. Zlamalik, Z. Buljan, Z. Dvojković, B. Šulc).

668 *Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Zagreb. Tomislav Hruškovec: Dokumenti - argumenti.* Meštrovićev Dom likovnih umjetnosti 1930-1990. Zagreb (1990).

669 *Ivan Meštrović. Moses and the Jewish Memorial from the Snite Museum's Ashbough Collection.* Catalog by Rev. James F. Flanigan. Notre Dame (SAD) 1991.

670 *Tisuću godina hrvatske skulpture. Thousand Years of Croatian Sculpture.* MGC Muzejski prostor Zagreb. Zagreb 1991. (Tekst: A. Sorić, I. Fisković, N. Jakšić, I. Matejčić, D. Baričević, R. Tomić, T. Maroević, I. Lentić).

671 *Ivan Meštrović. Studije akta. Crteži i skulpture.* Split - Sinj 1995. Split 1995. (Tekstovi: G. Quien, B. Majstorović. Hrvatski i engleski).

671a *Tragovi nasilja. Otavice. Crkva Presvetog Otkupitelja. Grobnica obitelji Meštrović.* Split 1996. (Tekst: G. Quien, B. Majstorović).

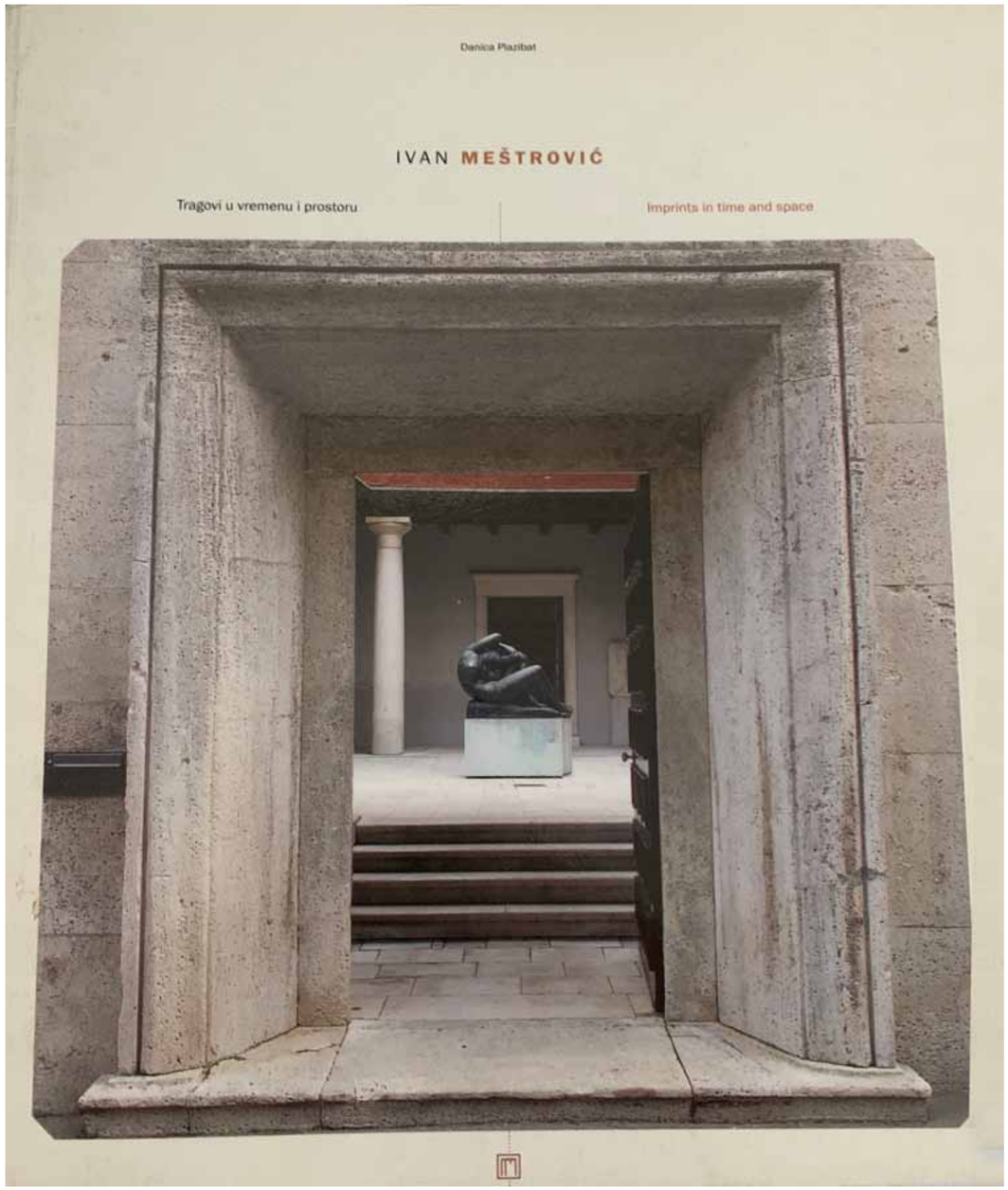
671a,a *Izložba Portreti zaslužnih splitskih liječnika u prošlosti od 1946. do 1975. godine.* Split 1996. Predgovor: M. Ivanišević.

671b *Arhitektonski nacrti Galerije Ivana Meštrovića u Splitu.* Split 1999-2000. (Tekstovi: G. Quien, J. Babić).

671c *Frangeš Valdec Meštrović Augustinčić.* Uvod: Ive Šimat Banov. Galerija Antuna Augustinčića. Klanjec 2000-2001.

▶ *635*

672 *Akademijska galerija Strossmayerova.* 6. izdanje. Priredio Dr. Petar Knoll. Zagreb 1922.

673 *Galerija umjetnina Primorske banovine Split.* (Katalog. Prikaz rada 1931, 1932. 75 Meštrovićevih djela: skulptura, crteža, fotografija, rukopisa). Split 1932.

674 *Galerija Meštrović, Zagreb*, Ilica 12/I. Katalog. (48 skulptura, 30 crteža). Zagreb (1933).

675 *Varaždinski Muzej.* Prikazao Krešimir Filić. (Varaždin) 1943.

676 *Galerija Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Umjetnost XIX i XX stoljeća*. Zagreb 1948.

677 *Galerije Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Umjetnost XIX. i XX. stoljeća*. Zagreb 1851.

678 *Katalog Galerije Ivana Meštrovića u Splitu*. Split 1957. (Hrv., franc., engl. tekst. D. Kečkemet: Ivan Meštrović).

680 *A. Szépmūrészeti Mśzeum. Modern klfōldi szoborgyūjtemény.* Budapest 1958. (Katalog Muzeja moderne umjetnosti u Budimpešti. Predg.: Bacher Béla. Spomen Meštrovića. „Majka i dijete". Kataloški podaci i reprodukcija).

681 *Split. Muzeji i galerije*. Split 1961. (Galerija Meštrović, Galerija umjetnina. Meštrovićevi radovi. Hrv., engl., njem., franc. i talij. izdanje).

682 *Ivan Meštrović. Atelje Meštrović Zagreb*. Zagreb 1963. (Tekst: V. Barbić).

683 *Ivan Meštrović. Katalog des Zagreber Ateliers.* Zagreb 1963. (Predg.: V. Barbić).

684 *Katalog Ateliéru Ivana Meštroviće v Zįhųebu.* Zagreb 1963. (Predg.: V. Barbić).

685 *Galerija Meštrović Split. 32 dopisnice.* (Fotografije: Mladen Grčević. Omotnica). Split, Turistički biro, 1965.

686 *Muzej savremene umetnosti.* Beograd 1965. (Z. Tošić: Skulptura do 1941, str. 129-132. Meštrović str. 130, repr. str. 143).

687 *Galerija Meštrović Split. 10 dopisnica (s omotnicom).* Beograd, Zadružna štampa, 1966.

688 *Atelje Meštrović. Ivan Meštrović*. Zagreb, Galerije grada Zagreba, 1967. (II. izd. Tekst: V. Barbić; fotografije: T. Dabac).

689 *Katalog Galerije Ivana Meštrovića u Splitu.* Split 1967. (J. Smrkinić: Predgovor; D. Kečkemet: Ivan Meštrović).

692 *Galerija umjetnina u Splitu*. Split 1968. (Tekst: M. Tripković, K. Prijatelj).

693 *Catalogue. Katalog. Catįlogo. Catalogue. Catalogo. Katalog. Galerie. Galeria. Galerie. Galleria. Galerija.* Split 1969. (Tekst J. Smrkinić i D. Kečkemet; engl., njem., španj., franc., talij., hrv. izdanje).

694 *Catalogue. Katalog. Catįlogo. Catalogue. Catalogo. Katalog. Ivan Meštrović. Kaštelet.* Split 1969. (Tekst: D. Kečkemet; engl., njem., španj. franc., talij, hrv. izdanje).

695 *Galerija Meštrović Split.* Album 12 kolor reprodukcija). Zagreb, Turistkomerc, 1971. (i novija izdanja).

697 *Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje.* Vrpolje 1972. (N. Gol: Meštrović i Vrpolje; V. Barbić - A. Adamec: Ivan Meštrović; V. Barbić: Mapa litografija Ivana Meštrovića; Katalog radova; Nekoliko podataka o životu i radu Ivana Meštrovića; Bibliografija).

698 *Ivan Meštrović. Atelje Meštrović.* Zagreb, Galerije grada Zagreba, 1973. (Teskt: V. Barbić).

700 *Muzeji i galerije Slavonije.* Vukovar 1974. (Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje; Zbirka Bauer i Galerija umjetnina Vukovar).

701 *The Borgia apartment and contemporary art in the Vatican.* Complete catalogue. Florence 1974. (Meštrovićeva djela u Vatikanskom muzeju).

701a *Kiparstvo XIX. i XX. stoljeća u Gliptoteci.* Gliptoteka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti Zagreb. V. 1974. (Tekst: A. Adamec).

702 *Catalogo del Museo de arte contemporanea de Toledo.* Toledo 1975. (O Meštroviću str. 171-173).

702a *Muzej savremene umetnosti.* Beograd 1975.

703 *Njegošev mauzolej. Njegošev mauzolej (ćirilicom). Njegoš's Meusoleum. Le mausolée de Njegoš. Das Njegoš Mausoleum. Il mausoleo di Njegoš. Mauzolej Njegoša.* Cetinje 1977. (Tekstovi: P. Đonović, Lj. Kapisoda, S. Vujošević, D. Živković).

704 *Galerija likovnih umjetnosti. Vodič stalnog postava Galerije likovnih umjetnosti u Osijeku*. Osijek 1978. (Tekst: J. Ambruš, B. Balen, O. Švajcer).

706 *Katalog Galerije Meštrović.* Split 1978. (D. Kečkemet: Ivan Meštrović. Hrv., engl., njem., franc. talij. tekst).

707 *A Guide to The Snite Museum of Art. Univerisity of Notre Dame.* Notre Dame (1980).

708 *Galerija Meštrović Split. 20 color razglednica.* (s omotnicom). (Turistkomerc, Zagreb - Galerija Meštrović, Split). 1980.

709 *Crkva svetog Marka u Zagrebu. Kratki vodič.* Zagreb 1981. (Meštrovićeva djela u crkvi. Hrv., njem., talij., franc., engl. i ruski tekst).

710 *Muzeji, galerije i zbirke u SR Hrvatskoj.* Zagreb 1981. (Muzeji i galerije s Meštrovićevim djelima, str. 13, 71, 91, 100, 108).

711 *Porter, Dean A.: A Guide to the Snite Museum of Art, University of Notre Dame.* Notre Dame (SAD), 1981.

711a *Galerija Bol.* Bol 1981. (Tekst: Z. Tonković).

711b *Spomen galerija Ivana Meštrovića.* Vrpolje 1982. II. izdanje. (Tekstovi: N. Gol, A. Adamec, V. Barbić).

712 *Katalog Galerije Meštrović.* Split 1983. (D. Kečkemet: Ivan Meštrović. Hrv., engl., njem., franc. i talij. tekst).

713 *Meštrović. Drniš. Otavice.* (Katalog). Drniš 1983. (Tekst: V. Barbić. Uvodni Tekst: J. Jalić).

714 *Zmajev muzej. Muzej grada Novog Sada.* Novi Sad 1984.

715 *Ivan Meštrović. Galerije grada Zagreba. Atelje Meštrović.* Zagreb 1985. (Tekst: V. Barbić).

717 *Moderna galerija. Zagreb. Katalog.* Zagreb 1987. (Predg.: Ž. Grum).

719 *Spomen galerija Ivana Meštrovića Vrpolje.* Vrpolje (1990). (Tekst: A. Adamec, M. Ančić, V. Barbić).

719a *Galerija Ivana Meštrovića.* Split 1998. (Katalog - plan Galerije. Predg.: G. Quien).

719b *Ivan Meštrović, Kaštelet.* Split 1998. (Katalog - plan. Predg.: B. Majstorović).

719c *Ivan Meštrović. Crkva Presvetog Otkupitelja.* Split 1998. (Katalog - prospekt. Predg.: B. Majstorović).

719d *Atelijer Meštrović.* Zagreb 1999. (Katalog radova. Autor predgovora G. Quien, autorica kataloga Lj. Čerina).

719e *Ivan Meštrović.* Kaštelet. (Katalog radova. Autor predgovora Božo Majstorović. Zagreb 1998).

V. ZNANSTVENI RADOVI, PRIKAZI, KRITIKE I OBAVIJESTI O IVANU MEŠTROVIĆU I NJEGOVIM DJELIMA

1899.

720 *Aleksandar König*. (O rudarskoj djelatnosti Meštrovićevog mecene u Vrgorcu i pomoći Dalmatinskoj zagori). Narodni list, Zadar, 38/51, 12. IV. 1899.

721 *Ovih dana primili smo...* (Prva vijest o Ivanu Meštroviću). Narodni list, Zadar, 38/51, 28. VI. 1899, str. 3.

1900.

722 *Dalmacija i Aleksander König*. (Bečki industrijalac, Meštrovićev mecena, za gospodarski napredak Dalmacije). Narodni list, Zadar, 39/32, 28. IV. 1900, str. 2.

723 *G. A. König...* (Meštrovićev mecena u Dalmaciji). Jedinstvo, Split, 7/78, 25. IX. 1900, str. 3.

724 *G. A. König...* (Meštrovićev mecena u Dalmaciji). Jedinstvo, Split, 7/83, 12. X. 1900, str. 3.

725 *Mercurio e cinabro.* (A. König u Dalmaciji). Il Dalmata, Zadar, 29. IX. 1900.

726 *O predavanju...* (Predavanje A. Königa o napretku Dalmacije u Beču. Bilješka). Narodni list, Zadar, 39/18, 10. III. 1900, str. 3.

727 *Pišu nam iz Beča...* (Predavanje A. Königa o gospodarskom napretku Dalmacije). Narodni list, Zadar, 39/37, 16. V. 1900, str. 3.

728 *Pišu nam iz Drniša...* (Mladi Meštrović poslan na nauk u Bilinićevu klesarsku radionicu u Splitu. Bilješka). Narodni list, Zadar, 39/43, 6. VI. 1900, str. 3.

729 *Pišu nam iz Šibenika...* (A. König daje prilog za siromašne. Bilješka). Narodni list, Zadar, 39/60, 4. VIII. 1900, str. 3.

730 *Prilike mladog darovitog kipara.* (Poziv na pripomoć I. Meštroviću. Pretiskano iz „Narodnog lista"). Hrvatska domovina, Sušak, 15/132, 8. VI. 1900, str. 3.

731 *Sadržaj predavanja A. Königa...* (O ekonomskom napretku Dalmacije). Narodni list, Zadar, 39/35, 9. V. 1900, str. 3.

732 *Samouk - kipar.* (O mladom Meštroviću, šegrtu u Bilinića. Apel za pomoć). Obzor, Zagreb, 41/114, 17. V. 1900, str. 2.

733 *U nedjelju...* (Industrijalac iz Beča A. König u Dalmaciji. Bilj.). Narodni list, Zadar, 39/75, 26. IX. 1900, str. 3.

1901.

734 *Mladi Hrvat iz Dalmacije umjetnik budućnosti.* (Mladi Meštrović na Akademiji u Beču). Narodni list, Zadar, 40/98, 7. XII. 1901, str. 2.

1902.

735 **Bing, S.**: *LC Art nouveau*. Architectural Record, New York, sv. 12, VI. 1902.

736 **Rheinhardt, Paul Gustav**: *Biographen der Wiener Künstler und Schirftsteller.* I. Band. (Otto König, Meštrovićev profesor). Wien 1902, str. 142-143.

737 *Novi mramorni oltar u crkvi.* (Moguće Meštrovićevo sudjelovanje u izradi oltara u crkvi u Imotskome, po nacrtu Vecchiettija, u radionici Bilinića, 1900). Narodni list, Zadar, 41/95, 26. XI. 1902, str. 2.

1903.

738 (**Gerbič, Hugo**) Viktor Hugo: *Razstava „Društva hrvatskih umjetnika" v Pragi.* (Meštrović na izložbi). Dom in svet, Ljubljana, 17/3, 1903, str. 183.

739 **Jelovšek, Vladimir**: *Umjetnici u Pragu.* (Meštrović na izložbi „Manesa", 1903). Vienac, Zagreb, 35/23, 1903, str. 743-744.

740 **Jirik, F. H.**: *Vytvarne umeni.* (Izložba „Manesa" u Pragu. Meštrović). Zvon, Praha, 1903, str. 111.

741 **Kršnjavi,** (**Izidor**): *Naša umjetnost.* (Izložba slavenskih umjetnika u Pragu). Narodne novine, Zagreb, 69/261, 14. XI. 1903, str. 1.2.

742 (**Marušić, Filip Davidović**) D.r. M.: *Daroviti hrvatski kipar.* (O I. Meštroviću na izložbi u Beču). Narodni list, Zadar, 42/61, 1. VIII. 1903, str. 2.

743 **Matoš, A**(**ntun**) **G**(**ustav**): *Jugoslovenska umetniška razstava.* (U Beogradu 1904). Slovan, Ljubljana, 2/382-384, 1903-1904.

744 **P. M.**: *Ivan Meštrović-Gabrilović*. (O skulpturi „Bolesnica" na izložbi „Secesije" u Beču 1903). Obzor, Zagreb, 54/171, 29, VII. 1903, str. 3.

745 (**Plavšić, Dušan**) N. P.: *Vlaho Bukovac, „Kunst", „Secesija", Gustav Klimt, Antonieta Krasnikova, Krizman i Meštrović.* (O posljednjoj trojici hrvatskih umjetnika u Beču). Nada, Sarajevo, 9/24, 15. XII. 1903, str. 336.

746 **Zorka, H.**: *Hrvatsko društvo umetnika u Pragu.* (Izložba u novom paviljonu „Manesa"). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 9/48, 27. XI. 1903, str. 1535-1536.

747 *X vystava spolku vytvarnih umelcu „Manes Současne chorvatske umení".* Izložba „Manesa" u Pragu). Lumir, Praha, 32/7, 1903, str. 70.

748 *Die kroatische Kunstausstellung in Prag.* (Meštrović na izložbi „Manesa"). Agramer Tagblatt, Zagreb, 18/259, 1903, str. 5-6.

749 *Domaće viesti.* (Meštrović na natječaju za spomenik kralju u Ljubljani). Narodni list, Zadar, 42/64, 12. VIII. 1903, str. 3.

750 *Domaće viesti.* (Meštrović na izložbi u Pragu). Narodni list, Zadar, 42/91, 14. XI. 1903, str. 3.

751 *Hrvatski umjetnici u Pragu.* (Meštrović na izložbi „Manesa" 1903). Narodne novine, Zagreb, 69/263, 17. XI. 1903.

752 *Hrvatski umjetnici u Pragu.* (Meštrović na izložbi „Manesa" 1903). Narodne novine, Zagreb, 69/292, 22. XII. 1903.

753 *Hrvatski umjetnici u Slovenskom svijetu*. (Poziv praškog društva „Manesa" za izlaganje u Pragu). Obzor, Zagreb, 16. IX. 1903.

754 *Izložba hrvatske umjetnosti u Pragu*. (Meštrović na izložbi „Manesa" 1903). Narodne novine, Zagreb, 69/246, 28. X. 1903.

755 *Spomenik Luke Botića.* (Sakupljanje doprinosa za spomenik. Bilj.). Obzor, Zagreb, 44/170, 28. VII. 1903, str. 2.

1904.

756 **A. O.**: *Beogradska umjetnička izložba.* (Meštrović na I. jugosl. umj. izložbi). Novi srbobran, Zagreb, 2/217, 1904, str. 1-2.

757 **Abels, Ludwig W.**: *Kroatische Künstler in Wien.* (O Meštroviću i Krizmanu u Beču). Agramer Tagblatt, Zagreb, 19/124, 1. VI. 1904, str. 6.

758 **Abels, Ludwig W.**: *Kroatische Künstler in Wien.* (O Meštroviću i Krizmanu u Beču). Neues Wiener Tagblatt, Wien, V. 1904.

759 (**Begović, Milan**): Xeres: *Kipar Meštrović.* (Obrana Meštrovića od kritike da stvara pornografiju). Obzor, Zagreb, 45/122, 30. V. 1904, str. 1-2.

760 **D.**: *Hrvatski umjetnici na beogradskoj izložbi.* (Čikoš, Bukovac, Medović, Bužan, Meštrović, Rendić, Frangeš). Pokret, Zagreb, 1/23, 18. IX. 1904, str. 2.

761 (**Dežman, Milivoj**) Iv.: *Južno-slavenska umjetnička izložba u Beogradu.* (Meštrović na izložbi 1904). Pokret, Zagreb, 1/7, 1904.

762 **Gaber, Ante**: *Prva jugoslovanska umetniška razstava.* (U Beogradu 1904). Dom in svet, Ljubljana, 17/11, 1904, str. 690-692; 12, str. 754-756; 18/3, 1905, str. 159-161; 5, str. 300-302.

763 (**Gavrilović, Andra**) A. G.: *Naknadna - Srpska izložba*. (I. jugosl. umj. izložba, Beograd 1904). Pravda, Beograd, 1/22, 1904, str. 1.

764 **Govekar, Fran**: *Hrvatska umetnost.* (Meštrović na I. jugosl. umj. izložbi u Beogradu). Slovan, Ljubljana, 3, 1904-05, str. 15-17, 89-90.

765 **Harlas, František Ž.**: *O hrvatskim umjetnicima.* (Izložba u „Manesu", Prag 1903). Obzor, Zagreb, 45/76, 2. IV. 1904, prilog.

766 (**Jovanović, Paja**): *Pismo g. P. Jovanovića.* (Odgovor Odboru za priređivanje I. jugosl. umj. izložbe u Beogradu 1904). Štampa, Beograd, 3/178, 1904, str. 2.

767 **M.Pr.**: *Jugoslovenski salon.* (I. jugosl. umj. izložba, Beograd 1904). Pravda, Beograd, 1/9, 1904, str. 3; 15, str. 3.

768 (**Marušić, Filip**) d. r.: *Hrvatska umjetnička izložba u Beču.* (Izložba Meštrovića i Krizmana u Beču). Narodni list, Zadar, 43/48, 15. VI. 1904, str. 1; 49, 18. VI., str. 1.

769 (**Marušić, Filip**) Dr.: *Kipar Meštrović i bečke novine.* (Meštrović u bečkom „Hagenbundu"). Narodni list, Zadar, 43/86, 26. X. 1904, str. 1-2.

770 (**Matoš, Antun Gustav**): *Jugoslavenska izložba.* (U Beogradu 1904). Slobodna reč, Beograd, 1/190-191, 12, 13. IX. 1904. Pretiskano: Sabrana djela, XV, Zagreb s. a., str. 296-302.

771 **Matoš, Antun Gustav**: *Von der südslavischen Ausstellung*. (O jugosl. umj. izložbi u Beogradu). Agramer Zeitung, Zagreb, 79/226, 4. X. 1904, str. 6-7.

772 **Nikolajević, Božidar S.**: *Južnoslovenska umetnička izložba.* (U Beogradu 1904). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 10/39, 30. IX. 1904, str. 1215-1228.

773 **P.**: *Izložba.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Pravda, Beograd, 1/5, 1904, str. 1.

774 **P.**: *Svetli kulturni dani na Balkanu 1904. god.* (Izložba u Beogradu). Slovenski jug, Beograd, 2/40, 1904, str. 1-2.

775 (**Pavlović, Mile**) M.: *Slikarska i vajarska izložba u Beogradu.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu). Zastava, Novi Sad, 39/202, 1904, str. 1.

776 (**Petković, Vladislav**) -dis-: *Sa Jugoslovenske umetničke izložbe.* (U Beogradu 1904). Samouprava, Beograd, 2/236, 1904, str. 2; 237, str. 2.

777 **Petrović, Nadežda**: *Prva jugoslovenska umetnička izložba u Beogradu.* (Meštrović na izložbi). Delo, Beograd, 9/32, sv. 3, 1904, str. 408-416; 33, sv. 1, str. 120-128.

778 **Plavšić, Dušan**: *Historijat osujećene umjetničke izložbe u Sarajevu i još koješta, što je s tim u savezu.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Svjetlo, ?, 20/44, 1904.

779 **Popović, B(ogdan)**: *Prva jugoslovenska umjetnička izložba u Beogradu.* (1904). Delo, Beograd, 32/3, 1904.

780 **Popović, Bogdan**: *Prva Jugoslovenska umetnička izložba.* (U Beogradu 1904). Srpski književni glasnik, Beograd, 13/6, 1904, str. 463-471; 7, str. 533-547; 14/1, 1905, str. 70-77; 3, str. 225-232; 15/1, str. 48-68.

781 (**Regali, Josip**) J. R. Sever: *Jugoslovanska umetniška razstava v Belgradu.* (1904). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 24/10, 1904, str. 637-638; 11, str. 686-692; 12, str. 730-746.

782 **Šević, Milan**: *Prva jugoslovenska umetnička izložba od 5(18) septembra do 5 (18) oktobra 1904 u Beogradu*. Letopis Matice srpske, Novi Sad, 228/6, 1904, str. 136-143.

783 (**Šubic, Ivan**) I. Š.: *Cesarjev spomenik v Ljubljani.* (Meštrović dobio 3. nagradu za spomenik caru Franji Josipu „Potres"). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 24/1, 1904, str. 62; 3, 157-163.

784 **Valtrović, Mihailo**: *Jugoslovenskim umetnicima*. (Poziv na natječaj za izradu spomenice za I. jugosl. umj. izložbu u Beogradu 1904). Štampa, Beograd, 3/192, 1904, str. 3.

785 **Vasić, Miloje M.**: *Jugoslovenska umetnička izložba*. (Beograd 1904). Srpski književni glasnik, Beograd, 13/2, 1904, str. 107-120.

786 **Ž(ivanović),** M.: *Jugoslovenska umetnička izložba.* (Beograd 1904). Nova iskra, Beograd, 6/9, 1904, str. 284.

787 *Die erste südslavische Kunstausstellung.* (I. jugosl. umj. izložba, Beograd 1904). Laibacher Zeitung, Ljubljana, 123/215-217, 1904.

788 *Die südslavische Kunst-Ausstellung.* (Jugosl. izložba u Beogradu 1904). Agramer Tagblatt, Zagreb, 19/221, 28. IX. 1904, str. 5.

789 *Dva mlada hrvatska umjetnika...* (Bilješka o Meštroviću i Krizmanu u Beču). Narodni list, Zadar, god. 43, 4. V. 1904.

790 *Duševna zajednica.* (U povodu otvorenja I. jugosl. umj. izložbe u Beogradu 1904). Samouprava, Beograd, 2/207, 1904, str. 1.

791 *Hrvatska izložba u Beču.* (Izložba Meštrovića i Krizmana u vlastitom atelijeru). Narodne novine, Zagreb, 70/99, 30. IV. 1904, str. (4).

792 *Hrvatska izložba u Beču.* (Izložba Meštrovića i Krizmana). Narodne novine, Zagreb, 70/124, 1. VI. 1904.

793 *Hrvatsko pripomoćno društvo u Beču...* Narodne novine, Zagreb, 70/46, 26. II. 1904.

794 *Ivan Meštrović. Monographie mit 15 Abbildungen.* Kunst, 2/8, 1904.

795 *Izložba.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Opozicija, 1/23, 1904, str. 2-3.

796 (*Izložba Tomislava Krizmana i Ivana Meštrovića.* Pretiskano iz lista „Reichswehr"). Agramer Zeitung, Zagreb, 19/192, 24. VIII. 1904, str. 6.

797 *Jugoslavenska izložba u Beogradu.* (Meštrović na izložbi u Beogradu). Obzor, Zagreb, god. 45. 3. IX. 1904.

798 *Jugoslavenska umjetnička izložba u Beogradu.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Podravac, Virje-Đurđenovac, 12/29, 1904.

799 *Jugoslovenska izložba i kongres u Beogradu.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Štampa, Beograd, 3/163, 1904, str. 1.

800 *Jugoslovenska umetnička izložba u Beogradu.* (Štampa, Beograd, 3/196, 1904, str. 3.

801 *Kroatische Kunstausstellung in Wien.* (Izložba Meštrovića i Krizmana). Agramer Tagblatt, Zagreb, 19/99, 30. IV. 1904, str. 6-7.

802 *Nagrađeni umjetnik.* (Bilješka). Narodne novine, Zagreb, god. 70, 2. XI. 1904.

803 *Naš mladi a već poznati umjetnik...* (Bilješka o Meštroviću). Narodni list, Zadar, 22. VI. 1904.

804 *Naš umjetnik.* (Meštrović dolazi u Split. Bečke novine ga hvale. Bilj.). Jedinstvo, Split, 11/54, 5. VII. 1904, str. 2.

805 (O Ivanu Meštroviću). Ver sacrum, Wien, 1904.

806 *Odlazak Hrvata i Slovenaca u Beograd.* (Meštrović na izložbi u Beogradu 1904). Obzor, Zagreb, god. 45, 16., 19. I. 1904.

807 *Pri zatvaranju izložbe u Beogradu*. (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Novi list, Beograd, 7/290, 1904.

808 *I jugoslavenska umetnička izložba.* (U Beogradu 1904). Novi srbobran, Zagreb, 2/195, 1904, str. 3.

809 *Sa jugoslovenske izložbe.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Novi svet, 1/206, 1904, str. 2.

810 *Sa umetničke izložbe.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Opozicija, 1/40, 1904, str. 3.

811 *Slikarska izložba.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Opozicija, 1/50, 1904, str. 2-3.

812 *Solidarnost jugoslavenskih umetnika.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Branik, Novi Sad, 20/225, 1904.

813 *Spomenica I jugoslavenske umjetničke izložbe.* Obzor, Zagreb, god. 45, 28. X. 1904.

814 *Umjetnici.* („Neue Freie Presse" o Meštroviću i Vidoviću. Bilj.). Jedinstvo, Split, 11/94, 22. XI. 1904, str. 2.

815 *Umjetnički natječaj.* (Bilješka). Narodne novine, Zagreb, god. 70, 30. VII. 1904.

816 *Umetnička izložba i kralj Petar. Književnički odbor i spomenica.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu). Zastava, Novi Sad, 39/216, 1904, str. 1.

817 *Zwei kroatische Künstler.* (O izložbi Krizmana i Meštrovića u Beču. Pretiskano iz „Neues Wiener Tagblatt"). Agramer Zeitung, Zagreb, 79/108, 11. V. 1904, str. 6.

1905.

818 **Abels, Ludwig W.**: *Probleme der Plastik.* Zur Ausstellung der Sezession. (Meštrović na izložbi Secesije u Beču). Kunstwelt, Potsdam, god. 1, 1905, str. 66-74.

819 (**Kosor, Josip**) JOR: *Ivan Meštrović.* Prigodom dara njegove grupe „Timor dei" modernoj galeriji u Zagrebu. (O Meštrovićevim skulpturama. Usporedba Meštrovića i Rodina). Novi list, Rijeka, 8/151, 2. VI. 1905, str. 1-2.

820 **Kršnjavi, Izidor**: *Jubilarna izložba Društva umjetnosti.* (Ocjena izloženih radova mladog kipara Meštrovića u Zagrebu 1905). Narodne novine, Zagreb, 71/101, 3. V. 1905, str. 1-2; 107, 10. V., str. 2-3; 116, 20. V., str. 1-2; 124, 30. V., str. 1-2.

820a **K(ršnjavi, Izidor ?)**: *Jubilarna izložba društva umjetnosti. III.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Zagrebu). Obzor, Zagreb, 46/107, 9. V. 1905, str. 3.

821 **K(ršnjavi, Izidor ?)**: *Kipar Ivan Meštrović u Beču izložio je u izložbi tamošnje „Secesije" veliku grupu „Timor Dei".* Narodne novine, Zagreb, 71/73, 30. III. 1905, str. 3.

822 (**Kršnjavi, Izidor**): *Kršnjavi o kiparu Meštroviću.* (Prikaz o Meštroviću u „Narodnim novinama"). Narodni list, Zadar, 44/44, 3. VI. 1905, str. 1.

823 **Kršnjavi, Izidor**: *Naš umjetnički podmladak.* (O kiparima Frangešu, Valdecu i Meštroviću). Narodne novine, Zagreb, god. 71, 29. VII. 1905.

824 **Kršnjavi, I(zidor)**: *Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba. Iz mojih zapisaka.*(Pohvala mladog Meštrovića). Hrvatsko kolo, Zagreb, god. 1, 1905, str. 215-307.

825 **Kuzmany, Karl M.**: *Die Frühjahr-Ausstellung der wiener Sezession.* (Meštrović na izložbi „Secesije" u Beču). Die Kunst für Alle, München, sv. 21, 1905-6.

826 **Levetus, A. S.**: *The 23. Exhibition of the Vienna Secession.* (Spomen Meštrovića među izlagačima). The Studio, London, god 35, 1905, str. 53-63.

827 **Lovrić, B(ožo)**: *Ivan Meštrović.* (Prema prikazu kritičarke Zückerkandl u „Die Kunst für Alle, München). Naše jedinstvo, Split, 12/7, 18. VII. 1905, str. 1.

828 **Lovrić, Božo**: *Luka Botić.* Ciklus soneta. Študija. (11. sonet: Ivan Meštrović). Samobor 1905.

829 **Lunaček, (Vladimir)**: *Jubiläumsausstellung des Kunst-Vereines.* (Jubilarna izložba u Zagrebu 1905). Agramer Zeitung, Zagreb, 80/98, 1905, str. 1-2; 116, str. 1-2; 122, str. 1-2; 133, str. 1-2.

830 (**Lunaček, Vladimir**) V. L.: *Jubilarna izložba družtva umjetnosti.* (Kritika izložbe u Zagrebu). Obzor, Zagreb, 46/99, 29. IV. 1905, str. (5).

831 (**Marušić, Davidović Filip**) dr.: *Kipar Meštrović u bečkoj „Secesiji".* (Meštrovićeva skulptura „Timor Dei" na izložbi u Beču). Narodni list, Zadar, 44/31, 19. IV. 1905, str. 2.

832 **Marušić, (Davidović Filip)**: *Meštrovićev spomenik Botiću*. Pokret, Zagreb, 2/42, 18. XI. 1905, str. 1.

833 (**Milčinović, Adela**) A. M.: *Ivan Meštrović i Mirko Rački*. Narodne novine, Zagreb, 71/177, 4. VIII. 1905, str. 4; 178, 5. VIII. str. 3-4.

834 **Petrović, Nadežda**: *Hrvatska jubilarna slikarska umetnička izložba u Zagrebu*. Delo, Beograd, 10/3, knj. 35, 1905, str. 401-409; 1, knj. 36, str. 129-130.

835 **Ph. Marius** (pseud.): *Bečka secesija.* (Proljetna izložba u Beču). Pokret, Zagreb, 2/16, 16. IV. 1905, str. 3-4.

836 **Popović, Bogdan**: *Prva jugoslavenska umjetnička izložba.* (U Beogradu 1904). Srpski književni glasnik, Beograd, 15/1, 1905, str. 62-64.

837 (**Popović, Bogdan**): *Vajarstvo.* (I. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1904). Dnevni list, Beograd, 1/37, 18. VII. 1905, str. 6-7; 41, 22. VII, str. 6-7; 44, 26. VII, str. 6-7; 45, 27. VII, str. 6-7.

838 **Popović, Branko**: *Jubilarna izložba „Društva umjetnosti" u Zagrebu*. (Meštrović na izložbi 1905). Srpski književni glasnik, Beograd, 14/11, 1905, str. 859-866; 12, str. 948-952; 15/2, str. 141-149.

839 (**Salvi, E.**): *Di un monumento*. (Kritika spomenika Botiću u Splitu). Il Dalmata, Zadar, 40/88, 4. XI. 1905, str. 1.

840 (**Selak, Franjo**) F. S.: *Aus der Jubiläumsausstellung*. (O izložbi u Zagrebu 1905). Agramer Tagblatt, Zagreb, 20/99, 1. V. 1905, str. 3-4.

841 (**Stražičić, Ante**) Mali: *Moje šetnje.* (Humoristički o „Bijednoj Mari" na spomeniku Botiću). Naše jedinstvo, Split, 12/57, 11. XI. 1905, str. 3.

842 (**Stražičić, Ante**) Mali: *Moje šetnje*. (Meštrović i spomenik Luki Botiću). Naše jedinstvo, Split, 12/31, 12. IX. 1905, str. 2.

843 (**Stražičić, Ante**) Mali: *Moje šetnje*. (O Otkrivanju spomenika Luki Botiću. Humoristički). Naše jedinstvo, Split, 12/55, 7. XI. 1905, str. 2.

844 (**Stražičić, Ante**) Mali: *Moje šetnje.* (Polemike oko reljefa „Bijedne Mare" na spomeniku Botiću). Naše jedinstvo, Split, 12/54, 4. XI. 1905, str. 2.

845 **Tegodrag Cvjetiša, Franjo**: *Jedna izložba.* (Izložba Vidovića i Meštrovića u splitskom kazalištu). Narodni list, Zadar, 44/35, 3. V. 1905, str. 2.

846 **U(vodić)**, **A(ndeo)**: *Izložba slika Vidovića u restaurantu opć. kazališta.* (Izložena i Meštrovićeva djela). Jedinstvo, Split, 12/33, 26. IV. 1905, str. 3.

847 (**Vukelić, Zvonimir**) Zyr, Z.x.: *Jubilarna izložba „Družtva umjetnosti“.* (O „Društvu umjetnosti“, slikarima i kiparima). Hrvatsko pravo, Zagreb, 11/2833, 25. IV. 1905, str. 1-2; 2843, 6. V, str. 2.

847a **X.**: *„Dan“ i Botićev spomenik.* (Kritika zbog akta na spomeniku). Naše jedinstvo, Split, 12/36, 23. IX. 1905, str. 2.

848 **X.**: *Londonska izložba.* (Uoči austrijske izložbe 1906. Sudjeluju Bukovac, Vidović, Meštrović). Narodni list, Zadar, 44/90, 13. XI. 1905, str. 2.

849 **Zuckerkandl, B.**: *Die XXIII. Ausstellung der Wiener Sezession.* (Meštrović na izložbi bečke Secesije). Die Kunst für Alle, München, 20/11, 1905, str. 441-449.

850 *Bijedna Mare... prokleta!* (Polemike oko Spomenika Botiću u Splitu). Naše jedinstvo, Split, 12/40, 3. X. 1905, str. 3.

851 *Botićev spomenik*. (Bilj.) Naše jedinstvo, Split, 12/12, 29. VII. 1905, str. 2.

852 *Botićev spomenik.* (U Splitu). Naše jedinstvo, Split, 12/37, 26. IX. 1905, str. 2.

853 *Bugarski kritičari o hrvatskim umjetnicima*. (Andrej Protić o Meštrovićevim radovima na južnoslavenskoj izložbi). Prosvjeta, Zagreb, 13/1, 1905, str. 39-40.

854 *„Dalmata“*. (Talijanaške kritike spomenika Luki Botiću). Naše jedinstvo, Split, 12/36, 23. IX. 1905, str. 2.

855 *„Dalmata“ i Meštrović*. (Talijanaške kritike spomenika Luki Botiću). Naše jedinstvo, Split, 12/33, 16. IX. 1905, str. 2.

856 *„Dan“ i Botićev spomenik*. (Kritika akta na Meštrovićevom spomeniku). Naše jedinstvo, Split, 12/36, 23. IX. 1905, str. 2.

857 *Dar Meštrovićev.* („Timor Dei“ Strossmayerovoj galeriji). Novi list, Rijeka, 8/138, 20. V. 1905, str. 2.

858 *Di un monumento*. (Kritika podizanja Meštrovićevog spomenika Luki Botiću). Il Dalmata, Zadar, 40/73, 13. IX. 1905, str. 3.

859 *Djelo kipara Meštrovića*. (Poprsje M. Milića. Bilješka). Naše jedinstvo, Split, 12/25, 29. VIII. 1905, str. 2.

860 *Gosp. Dr. E. Salvi-u.* (Odgovor na kritiku spomenika Botiću u „Dalmati“). Naše jedinstvo, Split, 12/55, 7. XI. 1905, str. 1.

861 *Iz jubilarne izložbe.* (O Meštrovićevoj skulpturi „Majčina briga“). Narodne novine, Zagreb, 71/105, 8. V. 1905, str. 2.

862 *Iz Splita.* (Kritika „Dalmate“ Meštrovićeva spomenika Botiću. Bilj.). Narodni list, Zadar, 44/74, 18. IX. 1905, str. 3.

863 *Izložba družtva umjetnosti*. (Jubilarna izložba u Zagrebu 1905). Novi list, Rijeka, 8/125, 16. VI. 1905, str. 2.

864 *Josip Kosor*. (Za pomoć piscu J. Kosoru u Drnišu, kao što se pomoglo Meštroviću. Bilj.). Narodni list, Zadar, 44/18, 4. III. 1905, str. 2-3.

865 *Jubilarna izložba „Društva umjetnosti“.* (U Zagrebu 1905). Pokret, Zagreb, 2/18, 19, 25, 1905.

866 *Jugoslavenski umjetnički savez*. (Osnutak društva „Lada“ u Sofiji). Narodni list, Zadar, 44/3, 11. I. 1905, str. 3.

867 *Kipar Ivan Meštrović...* (Izložio „Timor Dei“ u bečkoj Secesiji. Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 44, 5. IV. 1905.

868 *Kipar Meštrović o bečkoj Secesiji.* Narodni list, Zadar, 44/31, 1905.

869 *Kipar Meštrović u Beču.* (Meštrovićeve skulpture). Narodne novine, Zagreb, 71/73, 30. III. 1905.

870 *Kršnjavi o kiparu Meštroviću*. (Iz „Narodnih novina“). Narodni list, Zadar, 44/44, 30. V. 1905.

871 *Kupljeni radovi naših umjetnika.* (Meštrovićeva „Majčina briga“ kupljena na izložbi u Zagrebu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 44/37, 10. V. 1905, str. 2.

872 *Lična vijest*. (Meštrović otputovao. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 12/59, 16. XI. 1905, str. 2

873 *Londonska izložba.* (Najava Meštrovićeva sudjelovanja). Naše jedinstvo, Split, 12/58, 14. XI. 1905, str. 2.

874 *Londonska izložba.* (Dalmatinski odjel na velikoj austrijskoj izložbi u Londonu. Mogao bi izlagati i Meštrović). Narodni list, Zadar, 44/90, 13. XI. 1905, str. 2.

875 *Luka Botić.* (Meštrovićev spomenik u Splitu). Jeka, Zagreb, 1/7, 26. XI. 1905, str. 101-102.

876 *Meštrović in der Hagebund Ausstellung.* (Meštrović na bečkoj izložbi 1904). Die Kunst Welt, Wien, 1/1, 1905.

877 *Naš umjetnički podmladak.* (Kršnjavijeva pohvala Meštrovićevih radova). Narodne novine, Zagreb, 71/172, 29. VII. 1905, str. 2; 248, 28. X, str. 5.

878 *Odkriće Botićeva spomenika u Splitu.* (Opis otkrivanja). Bilj.). Narodni list, Zadar, 44/88, 6. XI. 1905, str. 3; 89, 9. XI, str. 1.

879 *Odkriće Botićeva spomenika.* (U Splitu. Bilj.). Dan, Split, 44/89, 9. XI. 1905.

880 *Otkriće Botićeva spomenika*. (U Splitu). Sloboda, Split, 1/13, 8. XI. 1905, str. 7.

881 *Povodom otkrića spomenika Luki Botiću u Splitu...* Narodne novine, Zagreb, 71/233, 11. X. 1905.

882 *Pred spomenikom Luke Botića.* (Govor V. Milića na otkriću 5. XI. 1905). Naše jedinstvo, Split, 12/55, 7. XI. 1905, str. 1.

883 *Prodane slike sa umjetničke izložbe.* (Car Franjo Josip kupio Meštrovićevu skulpturu „Majčina briga“). Obzor, Zagreb, 46/106, 8. V. 1905, str. 2.

884 *Proti Botićevu spomeniku*. (O kritikama Meštrovićevog spomenika). Naše jedinstvo, Split, 12/33, 16. IX. 1905, str. 2.

885 *Razne viesti iz Splita...* Spomenik Botiću izvest će Meštrović. Bilj.). Narodni list, Zadar, 44/66, 21. VIII. 1905, str. 2.

886 *Savez jugoslavenskih umjetnika.* (Proglas društva „Lada“). Obzor, Zagreb, god. 46, 7. I. 1905.

887 *Sjednica društva za promicanje gospodarskih interesa Dalmacije.* (Smrt Aleksandra Kniga, Meštrovićevog mecene). Narodni list, Zadar, 44/9, 1. II. 1905, str. 2.

888 *Spljet pjesniku.* (O Luki Botiću u povodu otkrića spomenika u Splitu). Naše jedinstvo, Split, 12/54, 4. XI. 1905, str. 1.

889 *Spomenik Botićev.* (Protest zbog ženskog akta. Bilj.). Dan, Split, god. 44, 21. IX. 1905.

890 *Spomenik Botiću*. (U Splitu). Naše jedinstvo, Split, 12/19, 14. VIII. 1905, str. 2.

891 *Spomenik Botiću.* (Sastanak radi spomenika. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 12/36, 5. V. 1905, str. 2.

891a *Spomenik Botiću.* (Otkrit će se u Splitu). Naše jedinstvo, Split, 12/36, 21. IX. 1905, str. 3.

892 *Spomenik Botiću.* (Doprinosi za spomenik). Naše jedinstvo, Split, 12/44, 12. X. 1905. str. 2.

893 *Spomenik Botiću.* (Određen datum otkrića). Naše jedinstvo, Split, 12/45, 14. X. 1905, str. 2.

894 *Spomenik Botiću.* (U Splitu). Narodne novine, Zagreb, 71/248, 28. X. 1905, str. 5.

895 *Spomenik Botiću i vajar Meštrović* (Pohvala Meštrovića). Naše jedinstvo, Split, 12/55, 7. XI. 1905, str. 1.

896 *Spomenik Luki Botiću.* (Program otkrića. Bilj.). Narodni list, Zadar, 44/85, 1905, str. 2.

897 *Umjetnička galerija.* (Meštrovićev dar skulpture „Timor Dei“). Narodne novine, Zagreb, 71/115, 19. V. 1905, str. 3.

898 *Umjetnička izložba u Zagrebu.* (Izložba Društva umjetnosti). Narodni list, Zadar, 44/33, 26. IV. 1905, str. 2.

899 *Umjetnik kipar gosp. I. Meštrović...* (Stiže u Split radi spomenika Botiću). Narodni list, Zadar, god. 44, 10. VIII. 1905.

900 *Vijesti o spomeniku Botićevu.* (Trošak za spomenik. Protest zbog golog lika. Bilj.). Dan, Split, god. 44, 2. XI. 1905.

901 *Za Botića*. (Soneti B. Lovrića za otkriće spomenika). Naše jedinstvo, Split, 12/38, 28. IX. 1905, str. 2.

902 *Za Botićev spomenik...* (Zahvala načelnika. Meštrovićev honorar). Naše jedinstvo, Split, 12/75, 23. XII. 1905, str. 2.

903 *Za izložbu.* (Pripreme za izložbu u Londonu). Naše jedinstvo, Split, 12/8, 20. VII. 1905, str. 2.

904 *Za Modernu galeriju.* (Meštrović darovao skulpturu „Timor Dei“. Bilj.). Obzor, Zagreb, 46/116, 19. V. 1905, str. 2.

905 *Za proslavu Botićeva spomenika.* (Uoči otkrića. Bilj.). Narodni list, Zadar, 44/71, 7. IX. 1905, str. 2.

905a *Žalosna pojava*. (Ignoriranje pokrajinskog i hrvatskog tiska spomenika Luki Botiću). Naše jedinstvo, Split, 12/56, 9. XI. 1905, str. 3.

1906.

906 **Arnold, Đuro - Radić, Ante**: *Refleksije o Meštrovićevu pismu.* (Kritika Meštrovićevog pisma Antunu Radiću u „Pokretu“). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 1/12, 25. VI. 1906, str. 120.

907 **Artist.**: *Jugoslovanska umetniška razstava v Sofiji.* Slovan, Ljubljana, 5/2, 1906/1907, str. 51-54.

908 **C.**: *Naši dopisi.* (Zatvorena Meštrovićeva izložba u Splitu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 45/7, 22. I. 1906, str. 2.

909 **-d-**: (Prepiska Meštrovića s upravom Matice hrvatske u vezi s pismom A. Radića). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 1/12, 25. VI. 1906, str. 120.

910 **G., S.**: *Ausstellung religiser Kunst in der Wiener Sezession. Ein Rückblick.* Der Kunstfreund, Berlin, god. 22, 1906, str. 10-12.

911 **Iveković, Oton**: *Druga izložba „Lade“, saveza jugoslavenskih umjetnika.* (Meštrović na izložbi u Sofiji). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 1/13-16, 25. IX 1906, str. 133-137.

912 **Iveković, Oton**: *Gospodinu Ivanu Meštroviću, kiparu u Beču.* (Kritika Meštrovićevog pisma Antunu Radiću u „Pokretu“). Hrvatsko pravo, Zagreb, 12/3176, 19. VI. 1906, str. 3.

913 **Iveković, Oton**: *„Lada“. Savez jugoslavenskih umjetnika.* (Uoči druge izložbe u Sofiji. Historijat „Lade“. Kritika Meštrovićeve „dalmatinske“ ideje). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 1/12, 25. VI. 1906, str. 109-112.

914 **Iveković, Oton**: *Na pismo g. I. Meštrovića*. (Kritika). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 1/12, 25. VI. 1906, str. 119-120.

915 (**Iveković, Oton**): *Priposlano. Gospodinu Ivanu Meštroviću, kiparu u Beču.* (Kritika Meštrovićevog pisma A. Radića u „Pokretu“). Hrvatska, Zagreb, br. 14, 19. VI. 1906, str. 7.

916 (**Ivezić, Gerasim P.**) G. O. Iv: *Kroz slikarske izložbe.* (Meštrovićevo „Vrelo života“ na izložbi Secesije u Beču). Nova iskra, Beograd, 8/6, 1906, str. 190-192.

917 (**Kosor, Josip**) jor: *Ivan Meštrović.* (Meštrović na 25. izložbi Secesije u Beču). Pokret, Zagreb, 3/105, 7. V. 1906, str. 3; 106, 8. V, str. 2-3.

918 **Kosor, Josip**: *Ivan Meštrović. Impresije.* (Meštrović na izložbi u Münchenu). Pokret, Zagreb, 3/87, 14. IV. 1906, prilog.

919 **Kršnjavi, Izidor**: *Izložba hrvatskog družtva umjetnosti.* (Meštrović među izlagačima). Hrvatska smotra, Zagreb, 1/1, 1906, str. 77-83.

920 **Kršnjavi, Izidor**: *Izložba hrvatskog družtva umjetnosti.* (Pretiskano iz „Hrvatske smotre“). Osječki tjednik, Osijek, 1/40, 15. X. 1906, str. 1-4.

921 **Kuzmany, Karl M.**: *Dei Frühjahr-Ausstellung der Wiener Secession.* (Meštrović na izložbi bečke Secesije). Die Kunst für Alle, München, br. 15, 1906-1907, str. 393-405.

922 **Kuzmany, Karl M.**: *Dei Frühjahr-Ausstellung der Wiener Secession.* (Meštrović na izložbi bečke Secesije). Die Kunst für Alle, München, 21/17, 1. VI. 1906, str. 385-396.

923 **Lisičar, Matija**: *Ivan Meštrović.* (Motivi iz narodne pjesme u radovima Meštrovića i Račkoga). Hrvatska, Zagreb, br. 79, 6. IX. 1906, str. 1; br. 80, 7. IX, str. 1-2; br. 81, 10. IX, str. 1.

924 **Lovrić, Božo**: *Ivan Meštrović.* (Iz Münchena. Meštrović na izložbi „Secesije“). Obzor, Zagreb, 47/103, 15. IV. 1906, prilog, str. 4.

925 **Lovrić, Božo**: *Pismo iz Münchena.* (Meštrović na izložbi minhenske „Secesije“). Narodne novine, Zagreb, 72/133, 1906, str. 1-2.

926 **Lunaček, (Vladimir)**: *O hrvatskoj umjetnosti* (Izložba HDU u Zagrebu 1906). Hrvatska, Zagreb, 1906, br. 75, str. 6-7; br. 76, str. 3-4; br. 78, str. 3-4; br. 80, str. 5.

927 **M.**: *Umjetnička izložba.* (Izložba HDU u Zagrebu 1906. Meštrovićeva djela). Obzor, Zagreb, 47/232, 2. IX. 1906, str. (8-9).

928 **Magjer, Rudolfo Franjin**: *Dojmovi sa umjetničke izložbe.* (Izložba HDU u Zagrebu 1906). Osječki tjednik, Osijek, 1/38, 1. X. 1906, str. 5.

929 **Marušić, Filip**: *Liječnički zapisi*. (O Meštrovićevoj mladosti na selu). Zagreb 1906.

930 **Nehajev, M(ilutin)**: *Izložba hrvatskog društva umjetnosti*. (U Zagrebu). Hrvatska, Zagreb, br. 93, 24. IX. 1906, str. 1-2; br. 98, 29. IX, str. 1-4.

931 **Petkov, Nikola**: *Hrvatska sekcija na jugoslovenskoj izložbi u Sofiji.* (Iz „Večernje pošte“, Sofija). Sloboda, Split, 2/57, 26. IX. 1906, str. 2.

932 **Petkov, Nikola**: *Hrvatska sekcija na Jugoslavenskoj izložbi u Sofiji.* (Meštrovićevi radovi). Večernja pošta, Sofija, IX. 1906.

933 **Popović, Branko**: *Druga jugoslovenska umetnička izložba u Sofiji.* (Meštrović na izložbi „Lade“). Srpski književni glasnik, Beograd, knj. 17/5, 1906, str. 367-373.

934 (**Tartaglia, Ivo**) Tag: *Meštrovićeva izložba*. (Izložba Meštrovićevih djela koja su se nalazila u Splitu). Sloboda, Split, 2/2, 24. I. 1906, str. 2-3.

935 **Vukelić, Zvonimir**: *Hrvatska umjetnost. K Izložbi Hrvatskog družtva umjetnosti u Umjetničkom paviljonu*. (U Zagrebu). Hrvatsko pravo, Zagreb, 12/3260, 29. IX. 1906, str. 2.

936 *Borba protiv gluposti.* (Meštrović na južnoslavenskoj izložbi u Sofiji). Sloboda, Split, 2/73, 21. XI. 1906, str. 4.

937 *Bugarska kritika o hrvatskim umjetnicima.* (N. Petkov o izložbi u Sofiji). Obzor, Zagreb, 47/235, 5. IX. 1906, str. 2.

938 *Čingrijino poprsje...* (Meštrovićev rad izložen u Ševeljevića u Splitu. Bilj.). Sloboda, Split, 2/18, 16. V. 1906, str. 5-6.

939 *Dalmacija na londonskoj izložbi*. (Meštrovićeve skulpture na izložbi u Londonu). Narodni list, Zadar, 45/46, 7. VI. 1906, str. 1-2.

940 *D.ra Čingrijina bista.* (Meštrovićev rad izložen u Ševeljevića u Splitu). Naše jedinstvo, Split, 13/49, 12. V. 1906, str. 2.

941 *Druga jugoslovenska izložba u Sofiji.* (Izložba „Lade“. Meštrović). Štampa, Beograd, 5/230-242, 1906.

942 *Ivan Meštrović*. (Meštrović na izložbi „Secesije“). Pokret, Zagreb, 3/105-106, 1906.

943 *Ivan Meštrović.* (Prodaja „Zdenca života“). Pokret, Zagreb, 3/143, 23. VI. 1906, prilog, str. 4.

944 *Iz Splita.* (Zatvorena Meštrovićeva izložba u Splitu). Narodni list, Zadar, god. 45, 22. I. 1906.

945 *Izložba Meštrovićevih radnja.* (Izloženi radovi u kazalištu. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 13/1, I. 1906, str. 3.

946 *Izložba u Sofiji 1906.* (Meštrović na izložbi „Lade“). Naše jedinstvo, Split, god. 13, 1. IX, 17. XI. 1906.

947 *Jedan glas o jugoslovenskoj izložbi u Sofiji.* (Izložba „Lade“. Meštrović). Štampa, Beograd, 5/305, 1906, str. 3.

948 *Lične viesti.* (O skoroj Meštrovićevoj izložbi u Beogradu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 45/42, 23. V. 1906, str. 2.

949 *Londonska izložba.* (O nedoličnom smještaju Meštrovićevih skulptura. Bilj.). Narodni list, Zadar, 45/39, 14. V. 1906, str. 2.

950 *Londonska izložba i dalmatinska indolencija. Dopis iz Beča.* (O zakašnjelim i nekvalitetnim izlošcima Dalmacije na Austrijskoj izložbi u Londonu 1906). Narodni list, Zadar, 45/8, 1906.

951 *Meštrović - Poljak!* (Kritičar „Pester-Lloyda“, pišući o Meštrovićevim djelima u bečkoj „Secesiji“, veli da je Poljak). Naše jedinstvo, Split, 13/29, 27. III. 1906, str. 3.

952 *Meštrović šalje na londonsku izložbu*. (Neke splitske i neke nove radove. Bilj.). Sloboda, Split, 2/3, 31. I. 1906, str. 7.

952a *Meštrović u Dubrovniku.* (Kraći boravak. Preporuka za narudžbe. Bilj.). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 18. X. 1906.

953 *Najnovije Meštrovićevo djelo.* (Slika-triptih „Vidov Dan“. Bilj.). Narodni list, Zadar, 45/52, 28. VI. 1906, str. 3.

954 *Naši umjetnici.* (A. Trumbić u Meštrovićevom atelijeru u Beču). Narodni list, Zadar, 45/20, 8. III. 1906, str. 3.

955 *Naši umjetnici.* (Meštrovićevi radovi na izložbi „Secesije“ u Beču. Bilj.). Narodni list, Zadar, 45/22, 15. III. 1906, str. 2.

956 *Naši umjetnici.* (Meštrović i Vidović će osobno aranžirati izložbu u Sofiji. Bilj.) Soboda, Split, 2/40, 6. VIII. 1906, str. 3.

957 *Naši umjetnici.* (Meštrović proputovao sa suprugom za Dubrovnik i Boku, pa se vraća u Beč. Bilj.). Sloboda, Split, 2/63, 17. X. 1906, str. 4.

958 *Naši umjetnici na sofijskoj izložbi.* (Meštrović na izložbi u Sofiji. Bilj.). Narodni list, Zadar, 45/62, 2. VIII. 1906, str. 2.

959 *Naši umjetnici - u tugjini.* (Na izložbi „Secesije“ u Beču. Bilj.). Sloboda, Split, 2/10. 21. III. 1906, str. 6.

960 *Naši umjetnici u tugjini.* (Meštrović i Vidović nisu se odazvali pozivu austrijskog diplomata na banket u Sofiji, iz solidarnosti sa Srbima i Bugarima). Sloboda, Split, 2/54, 15. IX. 1906, str. 4.

961 *Naši umjetnici u Zagrebu.* (Meštroviću i Vidoviću obećani atelijeri). Narodni list, Zadar, 45/75, 17. IX. 1906, str. 3.

961a *Neodlikovani umjetnici*. (Bukovac, Meštrović i Vidović nisu odlikovani. Bilj.). Sloboda, Split, 7. XI. 1906, str. 3.

962 *O mladom našem umjetniku...* (Meštrović u Beču dovršio „Na zdencu života“). Narodne novine, Zagreb, 72/35, 13. II. 1906, str. 4.

963 *Otvorenje jugoslavenske umjetničke izložbe*. (U Sofiji). Obzor, Zagreb, 47/232, 2. IX. 1906, str. 1.

964 *Refleksije o Meštrovićevu pismu.* (Kritika Meštrovićevog pisma A. Radiću u „Pokretu“). Hrvatska, Zagreb, br. 16, 21. VI. 1906, str. 6.

965 *Slavlje u Zagrebu.* (Meštrović na umjetničkoj izložbi u Zagrebu). Narodni list, Zadar, 45/72, 6. IX. 1906, str. 1.

966 *Studio Talk: Vienna*. (Meštrović na izložbi „Secesije“ u Beču). The Studio, London, sv. 38, VII. 1906.

967 *Umjetnička izložba.* (Hrv. društva umjetnosti u Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 72/202, 1. IX. 1906.

968 *Unser Künstler in London.* (Meštrović na međunarodnoj izložbi u Londonu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 21/195, 27. VIII. 1906, str. 6.

969 *Uspjeh naših umjetnika u Sofiji.* (Meštrović na jugosl. izložbi u Sofiji). Narodni list, Zadar, 45/90, 8. XI. 1906, str. 2.

1907.

970 **-a.**: *Kako zagrebačke novine pametno šute.* (O nedodjeljivanju atelijera Meštroviću i Vidoviću u Zagrebu). Riečki novi list, Rijeka, 1/83, 22. IX. 1907, str. 1.

971 **D.**: *Separatizam Dalmatinaca podupiran iz Zagreba.* (Meštrović i Vidović ne mogu dobiti atelijer u Zagrebu). Sloboda, Split, 3/37, 24. VII. 1907, str. 6.

972 **K(isić, Vinko)**: *Hrvatski umjetnici i - austrijsko podaništvo, ili još bolje: jedinstvo Hrvata na kulturnom polju.* (Za atelijere Meštrovića i Vidovića u Zagrebu). Narodni list, Zadar, 46/67, 1907.

973 **K(isić, Vinko)**: *Iz umjetničkog svieta.* (Podlistak. Poziv Meštroviću za izlaganje na međunarodnoj izložbi u Veneciji). Narodni list, Zadar, 46/30, 15. IV. 1907, str. 1.

974 **Kršnjavi, I(zidor)**: *Strossmayerov spomenik.* (Predlaže položaj na Zrinjevcu). Strossmayer, koledar za god. 1907., (Zagreb 1907), str. 140-142.

975 **Kuzmany, K(arl) M.**: *Die Frühjahrsausstellung der Wiener Sezession.* Kunst für Alle, München, 22/1907, str. 393-405.

976 **Kuzmany, K(arl) M.**: *Die VII. Internationale Kunst-Ausstellung der Stadt Venedig.* Kunst für Alle, München, br. 12, 1907, str. 465-480.

977 (**Lovrić, Božo**) B. L.: *Ivan Meštrović.* (Nova Meštrovićeva djela. Bilj.). Savremenik, Zagreb, 2/2, 1907, str. 120.

978 (**Lovrić, Božo**) B. L.: *Ivan Meštrović.* (Pozvan da sudjeluje na Biennaleu u Veneciji. Bilj.). Savremenik, Zagreb, 2/4, IV. 1907, str. 250.

979 (**Lovrić, Božo**) B. L.: *Ivan Meštrović.* (O izložbama u Veneciji i u Beču). Savremenik, Zagreb, 2/6, 1907, str. 372-373.

980 (**Lovrić, Božo**) B. L.: *Izložba jugoslavenske umjetničke kolonije u Beogradu.* (Otvorenje izložbe. bilj.). Savremenik, Zagreb, 2/3, 1907, str. 184.

981 (**Lovrić, Božo**) B. L.: *Splitski kipari.* (Novi Meštrovićevi kipovi za izložbe. Iz „Savremenika“). Naše jedinstvo, Split, 14/97, 13. VIII. 1907, str. 2.

982 (**Lovrić, Božo**) B. L.: *Splitski kipari.* (O Rosandiću, Karamanu i Meštroviću). Savremenik, Zagreb, 2/8, 1907, str. 507.

983 (**Lovrić, Božo**) B. L.: *Strana štampa o Meštroviću.* („Neue Freie Presse“ o „Vrelu života“. Bilj.). Savremenik, Zagreb, 2/9, IX. 1907. str. 571.

983a **Matoš, Antun Gustav**: *Intimne misli.* (Kritika Bukovca i Meštrovića). Hrvatsko pravo, Zagreb, br. 3374, 1907, str. 1. Pretiskano u: Polemike u hrvatskoj književnosti, knj. 10, Zagreb 1983.

984 **Matoš, Antun Gustav**: *Izložba jugoslavenske umjetničke kolonije u Beogradu.* Hrvatska smotra, Zagreb, knj. II, 1907, str. 372-373, 514-518; Djela XVI, Zagreb s. a., str. 118/129.

985 **Matoš, Antun Gustav**: *Izložba Jugoslovenske umetničke kolonije u Beogradu.* Štampa, Beograd, 6/59/66, knj. II. 1907.

986 **Miletić, Stjepan**: *Njekoliko razmatranja o Strossmayerovom spomeniku.* (O položaju i izgledu Meštrovićevog spomenika). Strossmayer, koledar za god. 1907. (Zagreb 1907), br. 1, str. 137, 139-140.

987 **Milovanović, Milan A.**: *Izložba jugoslovenske kolonije.* (U Beogradu). Delo, Beograd, 12/2, knj. 42, 1907, str. 257-259.

988 **Montaldo, L.**: *La VII Esposizione internationale d'arte a Venezia.* (Meštrović na Biennaleu). Rivista d'Italia, Roma, 10/2, 1907, str. 686-699.

989 **Nikolajević, Bož(idar) S.**: *Jugoslovenska kolonija.* (Meštrović na izložbi u Beogradu 1907). Srpski književni glasnik, Beograd, knj. 18/3, str. 208-212.

990 **Petković, Vlad(imir) R.**: *Izložba jugoslovenske umetničke kolonije u zgradi Narodnoga muzeja.* (Izlaže i Meštrović). Nova iskra, Beograd, 972, 1907, str. 62-63.

991 **Pica, V(ittorio)**: *L'arte mondiale alla VII. Esposizione di Venezia.* (Meštrovićeva djela na mletačkom Biennaleu). Bergamo 1907.

992 **Popović, Otto**: *Die Eröffnung der 7. internationale Gemalde-Ausstellung in Venedig.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 22/101, 1907, str. 5.

993 **Popović, Otto**: *Die 7 Internationale Kunstausstellung in Venedig.* (Izlaže I. Meštrović). Agramer Tagblatt, Zagreb, 22/105, 1907, str. 108, 111, 117, 124.

994 **Rovere, A. della**: *Settima esposizione di Venezia.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Arte e storia, Firenze, 26/1907, str. 84, 105-107, 133-135, 153-156.

995 **S. L.**: *Ivan Meštrović.* (Meštrović na mletačkoj i bečkoj izložbi). Naše jedinstvo, Split, 14/71, 13. VI. 1907, str. 2.

996 **Strzygowski, Josef**: *Die bildende Kunst der Gegenwart.* I. izdanje. (Mladi Meštrović u okviru svjetske umjetnosti). (?) 1907.

997 **Uzelac, P(etar)**: *Megjunarodna izložba u Mlecima*. (Meštrovićeva djela na izložbi). Naše jedinstvo, Split, 14/73, 18. VI. 1907, str. 2.

998 **Wolf, A.**: *Die Plastik auf der VII. internationalen Kunstausstellung in Venedig.* Kunstchronik, Leipzig, N. s., br. 18, 1907, stupac 422-427; br. 19, stupac 6-9.

999 *„Fremdenblatt“ o Meštroviću.* (O Meštroviću na Biennaleu u Veneciji 1907. i o fontani za kuću Wittgenstein u Beču). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 13/34-35, 23. VIII. 1907, str. 1077-1078.

1000 *I. Meštrović: Vrelo života*. (Podlistak. Podaci o izradi. Iz „Wiener Sonn-und-Montags Zeitung“, 1907). Narodni list, Zadar, 46/65, 16. VIII. 1907, str. 1.

1001 (*Ivan Meštrović*). Fremdenblatt, Wien, 4. VIII. 1907.

1002 *Ivan Meštrović: Na zdencu života.* (Opis reprodukcije gipsanog modela). Strossmayer, koledar za god. 1907, I. (Zagreb 1907), str. 326.

1003 *Ivan Meštrović: (Vrelo života).* Wiener Sonn-und-Montags Zeitung, Beč, br. 31, 5. VIII. 1907.

1004 *Izložba jugoslavenske kolonije.* (Meštrović, Vidović, Katunarić i Krizman). Pokret, Zagreb, 4/44, 22. II. 1907, str. 2.

1005 *Izložba jugoslavenske kolonije u Beogradu.* (Meštrovićeva djela na izložbi). Obzor, Zagreb, 48/51, 21. II. 1907, str. (2-3).

1006 *Izložba jugoslavenske ujetničke kolonije.* Obzor, Zagreb, 48/30, 1907.

1007 *Izložba Jugoslavenske umjetničke kolonije Beograd 1907.* Naše jedinstvo, Split, god. 14, 9. II. 1907.

1008 *Izložba jugoslavenske umjetničke kolonije u Beogradu.* (Meštrovićevi radovi na izložbi. Bilj.). Narodni list, Zadar, 46/14, 18. II. 1907, str. 3.

1009 *Izložba Jugoslovenske kolonije.* (U Beogradu). Trgovinski glasnik, Beograd, 17/20, 1907, str. 3.

1010 *Izložba južnoslovenske umetničke kolonije.* (U Beogradu. Izlaže i Meštrović). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 3/7, 8. II. 1907, str. 190.

1011 *„L'Illustrazione italiana“ o Meštroviću.* (Raffaele Barbieri o međunarodnoj izložbi u Veneciji. Bilj.). Obzor, Zagreb, 48/217, 15. VIII. 1907, str. 3.

1012 *Likovna umjetnost. Meštrović Ivan.* Strossmayer (Kalendar), Zagreb, 1/1907, str. 316.

1013 *Meštrović je dovršio zdenac „Na izvoru života“.* (Za palaču Wittgenstein u Beču). Narodne novine, Zagreb, god. 73, 6. III. 1907.

1014 (Meštrović na Biennaleu u Veneciji). Fremdenblatt, Wien, 4. VIII. 1907.

1015 *Meštrović na mletačkoj izložbi.* (Meštrović privlači pozornost. Bilj.). Narodni list, Zadar, 46/35, 2. V. 1907, str. 3.

1016 *Meštrovićev „Zdenac“.* Narodne novine, Zagreb, 73/179, 6. VIII. 1907.

1017 *Naši umjetnici.* (Izl. umjetničke kolonije u Beogradu. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 14/18, 9. II. 1907, str. 2.

1018 *Novi Meštrovićevi reljefi.* (Na Popovićevoj palači na Jelačićevom trgu). Obzor, Zagreb, 48/289, 26. X. 1907, str. 2.

1019 *Novo djelo kipara Meštrovića.* („Vrelo života“ za L. Wittgensteina u Beču). Hrvatska, Zagreb, br. 182, 9. VIII. 1907, str. 2.

1020 *Novo Meštrovićevo djelo.* („Vrelo života“. Bilj.). Narodni list, Zadar, 46/64, 12. VIII. 1907, str. 3.

1021 *O našim umjetnicima.* (P. Konjović o Meštroviću i Vidoviću na izložbi u Beogradu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 46/20, 11. III. 1907, str. 3.

1022 *Vrelo života. Od Ivana Meštrovića.* (Kritika) Hrvatska rieč, Zagreb, 3/164, 31. VIII. 1907, str. 2; 170, 21. IX, str. 2; 172, 28. IX, str. 2; 174, 5. X, str. 2; 176, 12. X, str. 2; 177, 16. X, str. 2.

1023 *Zašto zagrebačke novine pametno šute?* (Afera uslijed postupka Frangeša i Kršnjavoga. Meštrović i Vidović nisu dobili atelijer jer su „austrijski podanici“). Obzor, Zagreb, 48/258, 25. IX. 1907, str. 2-3.

1024 *„Zdenac života“ Ivana Meštrovića.* (Skulptura za K. Wittgensteina u Beču. Bilj.). Obzor, Zagreb, 48/209, 7. VIII. 1907, str. 2

1908.

1025 (**Abels, Ludwig W.**) Plein-Air: *Ein dalmatinischer Künstler, Bildhauer Ivan Meštrović.* (Iz bečke revije „Erdgeist“). Agramer Zeitung, Zagreb, 83/34, 4. II. 1908, str. 5-6.

1026 (**Abels, Ludwig W.**) Plein-Air: *Ein dalmatinischer Künstler. Das Werk des Bildhauers Ivan Mestrovic*. (Pohvala mladog kipara. S ilustracijama). Erdgeist, Wien, 3/1-2, 1908, str. 25-26, 62-66.

1027 (**Abels, Ludwig W.**) Plein-Air: *Hrvatski umjetnik Ivan Meštrović.* Hrvatska, Zagreb, br. 29, 5. II. 1908, str. 2.

1028 **Alfirević, Ante**: *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Spljetu.* (Meštrovićeva djela na izložbi). Prosvjeta, Zagreb, 16/21, 1908, str. 666-670; 22, str. 689-690.

1029 **Andrijašević, Niko**: *Prva dalmatinska izložba u Splitu.* Glas Matice hrvatske, Zagreb, 4/5-6, 1908-1909, str. 43-45.

1030 **Begović, Milan**: *Dalmatinska umjetnička izložba u Spljetu.* (O izložbi i izlagačima; posebno o Meštrovićevim radovima). Narodne novine, Zagreb, 74/299, 29. XII. 1908, str. 1-2; 300, 30. XII, str. 1-2; 75/299-300, 1909.

1031 **Begović, Milan**: *Die I dalmatinische Kunstausstellung in Spalato.* (O Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi u Splitu). Erdgeist, Wien, br. 966-970, 1908.

1032 **Begović, M(ilan)**: *Die I dalmatinische Kunstausstellung in Spalato.* Glas Matice hrvatske, Zagreb, 4/5-6, 1908, str. 48.

1033 (**Bulat, Gajo**): *Govor dr. Gaje Bulata izrečen pri svečanom otvorenju I.e dalmatinske umjetničke Izložbe dne 30. IX 1908.* Split i Prva dalmatinska umjetnička izložba 1908, Split 1908, str. 3-4.

1034 **Bulat, Gajo** (ml): *Umjetnička izložba u Splitu. Govor.* (Prva dalm. umj. izložba). Narodni list, Zadar, br. 80, 1908.

1035 (**Butković, Zvonimir Ilijin**) Z. B. Ilijin: *Dalmatinska umjetnička izložba u Splitu.* Zvono, Zagreb, 2/46, 21. XI. 1908, str. 717-719.

1036 (**Butković, Zvonimir Ilijin**) Z. B. Ilijin: *Plastika na spljetskoj izložbi.* (I. dalm. umj. izložba u Splitu). Hrvatska, Zagreb, br. 230-240, 20. X. 1908, str. 1.

1037 (**Butković, Zvonimir Ilijin**) Z. B. Ilijin: *Za umjetnost u Dalmaciji*. Zvono, Zagreb, 21. XI. 1908.

1038 **Car, Marko**: *Sa umjetničke izložbe u Spljetu.* (Utisci jednog lajika). Dubrovnik, Dubrovnik, 17/50, 10. XII. 1908, str. 2-3; 53, 31. XII. str. 2-3.

1039 **-gb-**: *Mnogo vike ni zašto.* (Polemika oko Prve dalm. umj. izložbe). Velebit, Split, 1/107, 1908.

1040 **Ilijić, Stjepko**: *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Splitu.* Behar, Sarajevo, 9/14, 1908-1909, str. 218-219.

1041 **Ilijić, Stjepko**: *Un nuovo monumento a Luka Botić.* (Meštrovićev spomenik u Splitu). Nuova rassegna di letterature moderne, (?), VI, 1908.

1042 **Ivčević, Vicko**: *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Splitu 1908.* (Suautori V. Mihaljević i V. Milić i dr.). Narodni list, Zadar, 47/44, 1908, str. 2.

1043 **Iveković, Oton**: *Splitska izložba i hrvatski umjetnici.* Na adresu splitskom „Velebitu" i zadarskom „Narodnom listu". (Kritika organizacije Prve dalm. umj. izložbe u Splitu). Hrvatska, Zagreb, br. 145, 25. VI. 1908, str. 1-2.

1044 **Iveković, Oton**: *Splitska izložba i hrvatski umjetnici.* (Pismo u ime „Lade" Odboru I. dalm. umj. izložbe zbog separatizma). Obzor, Zagreb, 49/157, 4. VI. 1908, str. 1.

1045 **Iveković, Oton**: *Umjetnička izložba jugoslavenskog umjetničkog udruženja Lade.* (Meštrović na izložbi u Sofiji 1906). Kolo hrvatskih umjetnika, Zagreb, 1908, sv. 3, str. 8-9.

1046 **Kisić, Vinko**: *Odgovor g. Iveković.u.* (Na članak: Splitska izložba i hrvatski umjetnici). Hrvatska, 1908). Narodni list, Zadar, 47/53, 2. VII. 1908, str. 1-2.

1047 **Kisić, Vinko**: *Umjetnička izložba u Splitu.* (Opis izloženih djela). Narodni list, Zadar, 47/87-90, 29. X. 1908; 2, 5, 9. XI, str. 1-2.

1048 (**Kisić, Vinko**) K: *Umjetnička izložba u Splitu i zagrebački prigovori.* (Odgovor na članak O. Iveković.a). Narodni list, Zadar, 47/49, 19. VI. 1908, str. 1-2.

1049 (**Kisić, Vinko**) K: *Umjetnička izložba u Splitu i zagrebački prigovori.* (Preneseno iz „Narodnog lista". Odgovor na Ivekovićevu izjavu u „Obzoru"). Velebit, Split, 1/114, 22, VI, 1908, str. 3.

1050 **Kosor, Josip**: *O Silviju Strahimiru Kraljčeviću*. (Meštrovićev prijateljski čin). Savremenik, Zagreb, 3/12, 1908, str. 741-743.

1051 **K**(**raus**), **O**(**tto**): *Die Zagreber und die dalmatinische Künstler.* (O razmiricama među hrvatskim umjetnicima zbog I. dalm. umj. izložbe). Agramer Tagblatt, Zagreb, 23/147, 1908, str. 2-3.

1052 **Kuzmany, K**(**arl**) **M.**: *Die Frühjahrsausstellung der Wiener Sezession.* (Meštrović izlaže „Zdenac života"). Die Kunst für Alle, München, 23/17, 1. VI. 1908, str. 385-396.

1053 **Lovrić, Božo**: *Ivan Meštrović.* (Literarni opisi pojedinih skulptura). Savremenik, Zagreb, 3/5, 1908, str. 314-315.

1054 **Lovrić, Božo**: *Pred ulazom izložbe*. (Izlagači i djela na izložbi u Splitu). Split i Prva dalmatinska umjetnička izložba, Split, X. 1908, str. 1-2.

1055 **Matoš, Antun Gustav**: *Izložbene impresije. Treća jugoslavenska umjetnička izložba saveza „LADE" u Zagrebu.* (O Meštroviću ne govori izravno, nego uspoređujući neke druge s njim). Hrvatska smotra, Zagreb, knj. 4, 1908, str. 187-193. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVI, Zagreb, s. a., str. 161-175.

1056 (**Milić, Vicko**) V. M.: *Umjetnička izložba u Splitu.* (Odgovor na članak -gb-: Mnogo vike ni za što u „Velebitu"). Velebit, Split, 1/110, 15. VI. 1908, str. 2.

1057 **Milovanović, M**(**ilan A.**): *Povodom prve izložbe Srpskog umetničkog udruženja.* (U Beogradu 1907). Delo, Beograd, 1908, knj. 48, (?).

1058 **N. N.**: *Iz atelijera Bukovčeva.* (Meštrovićev posjet Bukovcu. Izmjenični portreti). Naše jedinstvo, Split, 15/38, 26. III. 1908, str. 2.

1059 **Nikolajević, Dušan S.**: (Esej o Meštroviću). Tribuna, Beograd, 1908, br. 594.

1060 **Odbor I^e^ D**(**almatinske**) **U**(**mjetničke**) **I**(**zložbe**): (Predgovor kataloga izložbe. O izložbi). Katalog Prve Dalmatinske umjetničke izložbe, Split 1908, str. 3-8.

1061 **Petravić, Ante**: *Umjetnička izložba u Spljetu i njezino kulturno značenje.* Hrvatska smotra, Zagreb, knj. IV, br. 21-22, XI-XII. 1908, str. 425-427.

1062 **Petrović, Nadežda**: *Umetnička izložba u Spljetu.* (Prva dalm. umj. izložba). Štampa, Beograd, 7/257, 17. IX. 1908, str. 1; 258, 18. IX, str. 1; 259, 19. IX, str. 1.

1063 **Sp.**: *I dalmatinska umjetnička izložba.* (U Splitu). Riečki novi list, Rijeka, 2/297, 16. XII. 1908, str. 1; 298, 17. XII. 1908, str. 1.

1064 **-ša**: *Otvorenje I dalmatinske umjetničke izložbe u Splitu.* Obzor, Zagreb, 49/272, 3. X. 1908, str. 1-2.

1065 (**Tartaglia, Ivo**) Dr.: *„Jugoslovenska" izložba.* (Zbog političkih razloga umjetnici iz Hrvatske i Dalmacije izlučeni su s izložbe). Sloboda, Split, 4/22, 30. V. 1908, str. 3-4.

1066 (**Tartaglia, Ivo**) T.: *Prva dalmatinska umjetnička izložba.* (Najava izložbe. Bilj.). Sloboda, Split, 4/38, 25. X. 1908, str. 4.

1067 (**Wenzelides, A.**) -s.: *Umjetnička pokrajinska izložba u Splitu.* (Općenita najava izložbe. Bilj.). Savremenik, Zagreb, 3/2, 1908.

1067a *Bukovac i Meštrović.* Ustavnost, Zagreb, 1908, br. 50, str. 6.

1068 *Das Werk des Bildhauers Ivan Meštrović.* Erdgeist, Wien, 3/2, 1908, str. 1-2.

1069 *Die Spliter Kunstausstellung.* (Prva dalm. umj. izložba). Agramer Tagblatt, Zagreb, 23/219, 24. IX. 1908, str. 6.

1070 *Die I. dalmatinische Kunstausstellung in Spalato.* Erdgeist, Wien, 3/25, 28. XI. 1908, str. 966-970.

1071 *Dva umjetnika.* (Meštrović odlazi u Pariz. Susret s Bukovcem. Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 47, 30. III. 1908.

1072 *Dva umjetnika, Meštrović i Bukovac u Pragu.* (Izmjenična izrada portreta). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 17/26, 28. III. 1908, str. 6.

1073 („Erdgeist" o Ivanu Meštroviću). Smotra dalmatinska, Zadar, 21/9, 1. II. 1908, str. 3.

1074 *Ivan Meštrović.* (Iz bečke revije „Der Erdgeist". Bilj.). Agramer Tagblatt, Zagreb, 23/28, 4. II. 1908, str. 6.

1975 *Ivan Meštrović.* (Prikaz o Meštroviću u „Erdgeistu". Bilj.). Smotra dalmatinska, Zadar, 21/11, 8. II. 1908, str. 1.

1076 *Izložba u Splitu. Glas iz Dalmacije.* (I. dalm. umj. izložba). Obzor, Zagreb, 49/162, 13. VI. 1908, str. 1.

1077 *Jedan dalmatinski umjetnik. Kipar Ivan Meštrović.* (Iz bečkog „Erdgeista"). Sloboda, Split, 4/18, 2. V. 1908, str. 3-4; 20, 16. V, str. 7.

1078 *Meštrović, Ivan.* (Kratka biografija). Strossmayer, koledar za god. 1909. (Zagreb 1908), str. 197. (Hrvatski slikari i kipari, str. 196-198).

1079 *Meštrović Ivan, kipar, Pariz.* (Kratka biografija uz izložene skulpture). U: Katalog Prve dalmatinske umjetničke izložbe, Split 1908, str. 21-23.

1079a *Meštrović u bečkoj izložbi „Secesije".* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 47, 16. IV. 1908.

1080 *Meštrović u bečkoj izložbi Secesije*. Obzor, Zagreb, 49/100, 10. IV. 1908, str. 2.

1081 *Meštrović u bečkoj „Secesiji".* Obzor ilustrovani, Zagreb, 1/33, 1908, str. 15-16.

1082 *Naši umjetnici.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 47, 3. II. 1908.

1083 *Nove knjige. Erdgeist...* (Članak o Meštroviću u austr. časopisu). Smotra dalmatinska - La Rassegna dalmata, Zadar, 21/9, 1. II. 1908, str. 3.

1084 *O prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi u Spljetu.* Naše jedinstvo, Split, 15/66, 30. V. 1908, str. 3.

1085 *O umjetničkoj izložbi u Splitu.* (Prikaz slikarice Nadežde Petrović u beogradskoj „Štampi". Bilj.). Narodni list, Zadar, 12. X. 1908.

1086 *Odbor zagrebačkih gospodja za Strossmayerov spomenik.* (Izvještaj o prilozima. Bilj.) Hrvatska, Zagreb, br. 230, 8. X. 1908, str. 3.

1087 *Otvorenje prve dalmatinske umjetničke izložbe.* (Izvještaj. Bilj.). Sloboda, Split, 2. X. 1908, str. 5.

1088 *Posebno izdanje „Duje Balavca". Split i Prva dalmatinska izložba.* Split, X. 1908.

1089 *Prva dalmatinska umetnička izložba.* (Podaci o izložbi u Splitu). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 14/45, 6. XI. 1908, str. 730.

1090 *Prva dalmatinska umjetnička izložba.* (U Splitu 1908). Narodne novine, Zagreb, 74/225, 30. IX. 1908, str. 3.

1091 *Prva dalmatinska izložba u Splitu.* Naše jedinstvo, Split, god. 15, 17. XI, 1. XII. 1908.

1092 *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Splitu.* (Najava izložbe. Bilj.). Sloboda, Split, 5/22, 30. V. 1908, str. 4.

1093 *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Splitu.* (Proglas Odbora za izložbu). Narodni list, Zadar, 47/44, 1. VII. 1908, str. 2.

1094 *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Spljetu 1908.* (Organizatori o ideji izložbe). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 17/45, 3. VI. 1908, str. 2.

1095 *Prva Dalmatinska umjetnička izložba u Spljetu 1908.* Narodna obrana, Osijek, 7/128, 2. VI. 1908, str. 2-3.

1096 *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Spljetu 1908.* Obzor, Zagreb, 49/153, 3. VI. 1908, str. 1.

1097 *Sa splitske izložbe.* (I. dalm. umj. izložba). Obzor, Zagreb, 49/320, 1908, str. 1.

1098 *Split i Prva dalmatinska umjetnička izložba 1908.* Prvi dio. Split 1908. (Jedini broj časopisa, u prigodi izložbe. Članci B. Lovrića, G. Bulata, K. Tončića, A. Petravića, P. Senjanovića, Z. B. Ilijina).

1099 *U Dalmaciji...* (Predgovor kataloga izložbe. O suvremenoj umjetnosti u Dalmaciji i o izložbi). U: Katalog Prve dalmatinske umjetničke izložbe. Split 1908, str. 3-8.

1100 *Umetnička izložba u Rimu.* (Uoči međunarodne izložbe). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 14/32, 1908, str. 521.

1101 *Umetnička izložba u Spljetu.* (I. dalm. umj. izložba). Slovenski jug, Beograd, 6/37, 1908, str. 3.

1102 *Umjetničke izložbe.* (Izložba „Lade" u Zagrebu. Nesporazumi u vezi s pravilnikom. Bilj.). Narodni list, Zadar, 47/37, 7. V. 1908, str. 3.

1103 *Umjetnički spor.* (U povodu I. dalm. umj. izložbe 1908. u Splitu). Obzor, Zagreb, 49/163, 14. VI. 1908, str. 1.

1104 *Veliki jugoslavenski skulptor Ivan Meštrović i Prva dalmatinska umetnička izložba.* Slovenski jug, Beograd, 6/23, 1908, str. 1-3.

1909.

1105 **Abels, L**(**udwig**) **W.**: *Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti i njegovim ranim djelima). Die Kunst für Alle, München, 24/12, 15. III. 1909, str. 285-289, repr. 285-296.

1106 **Andrijašević, Niko**: *Prva dalmatinska izložba u Splitu.* (Prigovori iz Zagreba. Izlagači i njihova djela. Meštrovićeve skulpture.). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 4/5-6, 25. I 1909, str. 43-45.

1107 **Arnold, Đuro - Radić, Ante**: *Dodatak uprave „MH".* (Odgovor Meštroviću. Glas Matice hrvatske, Zagreb, 4/7-8, 25. II. 1909, str. 60.

1108 **Baričević, Janko**: *Zagrebačke impresije.* (Spor zagrebačkih i dalmatinskih umjetnika). Hrvatska kruna, Zadar, 17/126-131, 133, 9-20. XI. 1909, str. 2 (O „Medulići" i Meštroviću, br. 130, 18. VI. 1909, str. 2).

1109 **Begović, Milan**: *Dalmatinska umjetnička izložba,* (U Splitu 1908. Nastavak prikaza iz 1908). Narodne novine, Zagreb, 75/299-300, 1909.

1110 **Begović, Milan**: *Studio Talk: Spalato. Dalmatian Arts Exhibition.* (Prva dalmatinska umjetnička izložba u Splitu 1908. Studio, London, III. 1909, sv. 46.

1111 **Car, Marko**: *Umetnička Dalmacija u Spljetu.* (Prva dalm. umj. izložba. Meštrovićeva djela). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 85/1, 1909, knj. 253, str. 89-95; 2, knj. 254, str. 71-75.

1112 **„Duje Balavac"**: *I. dalmatinska umjetnička izložba.* (Satirično o Meštrovićevim skulpturama na izložbi). Duje Balavac, Split, br. 8, 1909, str. 7-8.

1113 **Fergusson, J. D.**: *The Autumn Salon.* (Meštrović na Jesenjem salonu u Parizu). The Art News, New York, 21. X. 1909.

1114 **Goujon, P.**: *Le Salon d'Automne.* (Meštrović na Jesenjem salonu u Parizu). Gazette des Beaux-arts, Paris, 1909, II, str. 237-261, 371-388.

1115 **Grauthoff, O.**: *Der Herbst-salon.* (Meštrović na Jesenjem salonu u Parizu). Der Cicerone, Leipzig, 1/1909, str. 765-766.

1116 **Grgašević, J**(**aša**) **E.**: *Društvo hrvatskih umjetnika „Medulić" i ljubljanska izložba.* Naše jedinstvo, Split, 16/125, 20. X. 1909, str. 2.

1117 **Hepp, P.**: *Reflexions sur le Salon d'automne.* (Meštrović na Jesenjem salonu u Parizu). Grande revue, Paris, 1909, (?).

1118 **Iveković, Oton**: *Dalmatinska izložba.* (U Splitu 1908). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 4/7-8, 25. II. 1909, str. 60-61.

1119 **Katunarić, Ante**: *I. dalmatinska umjetnička izložba*. Duje Balavac, Split, 2/8, I. 1909, str. 7-8.

1120 (**Kisić, Vinko**) K.: *Strossmayerov spomenik.* (Polemike oko podizanja spomenika i Meštrović). Narodni list, Zadar, 48/93, 20. XI. 1909, str. 1-2.

1121 (**Knoll, Petar**) K-l: *Kroatische Kunstausstellung in Laibach.* (Izložba „Medulića" u Ljubljani 1909). Agramer Tagblatt, Zagreb, 24/272, 27. XI. 1909, str. 2-3; 25/28, 5. II. 1910, str. 2-3.

1122 **Kobal, France**: *Razstava hrvaških umetnikov v Ljubljani.* (Izložba „Medulića" u Ljubljani). Slovenski narod, Maribor-Ljubljana, 42/257, 1909, str. 1; 43/12, 1910, str. 1-2.

1123 **Kosor, Josip**: *Secesija.* (Meštrovićeva i Rosandićeva djela izložena u Beču). Narodni list, Zadar, 48/35, 1. V. 1909, str. 1-2.

1124 **Kosor, Josip**: *Wiener Sezession.* (Meštrović na izložbi „Secesije" u Beču). Agramer Tagblatt, Zagreb, 24/138, 19. VI. 1909, str. 2-3.

1125 **Levstik, Vladimir**: *II. umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča: Hrvatsko umetniško društvo „Medulić".* Ljubljanski zvon, Ljubljana, 29/12, 1909, str. 759-763.

1126 **Lovrić, Božo**: *Dvije izložbe.* (Proljetne izložbe „Secesije" i „Künstlerhaus"-a u Beču. djela Meštrovića, Rosandića, Krizmana i P. Jovanovića). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 85/4, knj. 256, 1909, str. 89-91.

1127 **Lovrić, Božo**: *Naši umetnici u Beču.* (Izložbe Krizmana, Jovanovića, Borellijeve). Letopis, Matice srpske, Novi Sad, 85/3, knj. 255, 1909, str. 79-81.

1128 **Lovrić, Božo**: *Naši umjetnici.* (Meštrović, Rosandić, Krizman i Pajo Jovanović). Smotra dalmatinska, Zadar, 22/27, 3. IV. 1909, str. 2.

1129 **Lovrić, Božo**: *Naši umjetnici u Beču.* (Meštrovićevi radovi u „Künstlerhausu"). Savremenik, Zagreb, 4/5, 1909, str. 284-285.

1130 **Lovrić, Božo**: *Pismo iz Beča. Umjetničke impresije.* (Izložba Meštrovića i Rosandića u bečkoj „Secesiji"). Narodne novine, Zagreb, 75/87, 17. IV. 1909, str. 2-3.

1132 **Marušić, F(ilip) D(avidović)**: *Utisci sa spljetske izložbe.* Hrvatsko kolo, Zagreb, god. 5, 1909, str. 441-445.

1133 **M(atoš)**, **G(ustav) A(ntun)**: *Dojmovi s umjetničke izložbe.* (O Meštroviću samo usput, uspoređujući Frangešova djela s njegovima). Hrvatska smotra, Zagreb, 5/9-10, 10. V. 1909, str. 274-277. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVI, Zagreb, s. a., str. 265-269.

1134 **M(atoš)**, **G(ustav) A(ntun)**: *Izložba Društva umjetnosti.* (Prikaz zagrebačke izložbe 1909. Secesija dalmatinskih umjetnika s Meštrovićem). Narodne novine, Zagreb, 75/114, 115, 19, 21. V. 1909. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVI, Zagreb, s. a., str. 268-269.

1135 **Matoš, Gustav Antun**: *Strossmayerov spomenik.* Hrvatska sloboda, Zagreb, 2/271, 26. XI. 1909, str. 1-2. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVI, str. 332-335.

1136 (**Milić, Vicko**) V. M.: *Još o Strossmayerovu spomeniku.* (Polemika u vezi s podizanjem spomenika u Zagrebu). Narodni list, Zadar, 48/33, 24. IV. 1909, str. 1.

1137 (**Milić, Vicko**) V. M.: *Još o Strossmayerovom spomeniku.* (Polemika u vezi s podizanjem spomenika). Narodni list, Zadar, 48/100, 15. XII. 1909, str. 1.

1138 (**Milić, Vicko**) V. M.: *Ni umjetnici ni arhitekti!* (O podizanju spomenika Strossmayeru). Narodni list, Zadar, 48/94, 24. XI. 1909, str. 1-2.

1139 (**Milić, Vicko**) V. M.: *Strossmayerov spomeni.* (Polemike oko podizanja spomenika). Narodni list, Zadar, 48/25, 27. III. 1909, str. 1.

1140 **Miomandre. Francis de**: *Le Salon d'automne.* (Meštrović i Krizman na Jesenjem salonu u Parizu). L'art et les artistes, Paris, 29. IX. 1909, str. 78-86.

1141 **Morice, C.**: *Le Septième Salon d'Automne.* (Meštrović na Jesenjem salonu u Parizu). Paris, br. 82, 1909, str. 145-154.

1142 **N.**: *I opet o separatizmu.* (Kršnjavijeva kritika dalmatinskih umjetnika). Narodni list, Zadar, 30. I. 1909.

1143 **Petravić, A(nte)**: *Umjetnička izložba u Splitu i njezino kulturno značenje.* Hrvatska smotra, Zagreb, br. 21-24, 1909.

1144 **Pugel, Milan**: *„Medulić". II. razstava v paviljonu R. Jakopiča.* (Izložba u Ljubljani). Slovenski narod, Ljubljana, 42/131, 1909, str. 1.

1145 **Quis**: *Hrvaška umetniška razstava v Ljubljani.* („Medulić" 1909/10). Slovenec, Ljubljana, 37/254, 1909, str. 1-2.

1146 **Rambossen, Y.**: *Le Salon d'Automne.* (Meštrović na Jesenjem salonu u Parizu). L'art decoratif, Paris, 21/1909, str. 97-114.

1147 **S. D.**: *Naši umjetnici.* (Meštrović i Rosandić na izložbi „Secesije" u Beču). Hrvatska, Zagreb, 4/82, 11. IV. 1909, str. 2-3.

1148 **Schmidt, K. E.**: *Der Herbstsalon.* (Meštrović na Jesenjem salonu u Parizu). Kunstchronik, Leipzig, god. 21, 1909, stupci 65-69.

1149 **Tartaglia, Ivo**: *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Spljetu.* (Opširan prikaz izlagača i izloženih djela). Savremenik, Zagreb, 4/1, 1909, str. 5-13.

1150 **Tartaglia, Ivo**: *Prva dalmatinska izložba u Spljetu.* Život, Zagreb, br. 1, 1909, str. 5-13.

1151 **W(orringer)**, **W.**: *Die Frühjahrsausstellung der Münchener Sezession.* Der Cicerone, Leipzig, god. 1, 1909, str. 230-231.

1152 **Wolf, G(eorg) J(acob)**: *Die Frühjahrsausstellung der Münchener Sezession.* (Meštrović na minhenskoj izložbi „Secesije"). Die Kunst für Alle, München, 24/1909, str. 359-361.

1153 **Wolf, Georg Jacob**: *Die X. Internationale Kunstausstellung im Münchener Glaspalast.* (Repr. Meštrovićeve skulpture „Sjećanje"). Die Kunst für Alle, München, 25/3, 1. XI. 1909, str. 49-58.

1154 **Wolter, F.**: *Die Frühjahrsausstellung der Sezession München.* (Meštrović na minhenskoj izložbi „Secesije"). Die Christliche Kunst, München, 5/1909, str. 246-252.

1155 **Worringer, W.:** *Die Münchener Frühjahrsausstellung.* (Meštrović na minhenskoj izložbi „Secesije"). Kunst und Künstler, Berlin, god. 7, 1909, str. 369-370.

1156 *Ausstellung des kroatischen Künstlervereins „Medulić".* (Ljubljana 1909/10). Laibacher Zeitung, Ljubljana, 128/252, 1909, str. 2268; 284, str. 2292.

1157 *Dalmatinische Künstler.* (Ljubljana 1909). Agramer Tagblatt, Zagreb, 24/233, 1909, str. 6.

1158 *Dalmatinska izložba.* (Kritika Dalmatinaca. Izjave O. Ivekovića, A. Radića, I. Meštrovića). Glas Matice hrvatske, Zagreb, 4/7-8, 25. II. 1909, str. 60-61.

1159 *Dalmatinska umetniška razstava v Ljubljani.* (Izložba „Medulića"). Slovenec, Ljubljana, 37/240, 1909, str. 1.

1160 *Die Frühjahrsausstellung der Wiener Sezession.* Die Kunst für Alle, München, 24/1909, str. 393-401.

1161 *„Die Kunst" o Meštroviću.* (Članak I. Abelsa o Meštroviću). Hrvatska, Zagreb, 4/81, 10. IV. 1909, str. 2-3.

1162 *„Die Kunst" o Meštroviću.* Narodni list, Zadar, 48/28, 7. IV. 1909, str. 1.

1163 *Društvo hrvatskih umjetnika „Medulić" i ljubljanska izložba.* (O izlagačima). Naše jedinstvo, Split, 16/125, 20. X. 1909, str. 2.

1164 *Hrvatski slikari i kipari.* (Kratke biografije umjetnika). Strossmayer, koledar za god. 1909. (Zagreb 1908), str. 196-198. (Meštrović str. 197).

1165 *Hrvatski umjetnici u bečkoj Secesiji.* Obzor, Zagreb, 50/84, 25. III. 1909, str. 2.

1166 *Hrvatski umjetnici u tudjini.* (Meštrović na VII. Jesenjem salonu u Parizu). Novosti, Zagreb, 3/271, 5. X. 1909, str. 2.

1167 *Ivan Meštrović.* (Meštrović član žirija Jesenjeg salona u Parizu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 48/39, 15. V. 1909, str. 3.

1168 *Ivan Meštrović.* (Meštrović izlaže u bečkoj „Secesiji". Bilj.) Narodni list, Zadar, 48/101, 18. XII. 1909, str. 3.

1169 *Ivan Meštrović*. Smotra dalmatinska, Zadar, 21/11, 1909, str. 1.

1170 *Izložba društva hrvatski umjetnika „Medulić" u Ljubljani.* (Bilj.). Sloboda, Split, 5/38, 1. X. 1909, str. 8.

1171 *Izložba „Medulića" u Ljubljani.* Hrvatska kruna, Zadar, 17/125, 6. XI. 1909, str. 3.

1172 *Kranjčevićev spomenik.* (Meštrovićeva studija za spomenik. Bilj.) Narodni list, Zadar, 48/96, 1. XII. 1909, str. 3.

1173 *„Kunst" o Meštroviću.* (Članak L. Abelsa o Meštroviću). Narodni list, Zadar, 48/22, 17. III. 1909, str. 3.

1173a (Meštrović na izložbi Bečke Secesije). Prager Tagblatt, Praha, 30. I. 1909.

1174 *Meštrovićevi uspjesi u Parizu.* (Dopis iz Pariza. Bilj.). Narodni list, Zadar, 48/30, 14. IV. 1909, str. 3.

1175 *Rodin o Meštroviću.* (O Meštrovićevim radovima u pariškom Salonu). Novosti, Zagreb, 3/110, 2. IV. 1909, str. 3.

1176 *Rodinovo mišljenje o hrvatskom kiparu Meštroviću.* (O Meštrovićevim radovima u Salonu. Bilj.). Obzor, Zagreb, 50/111, 22. IV. 1909, str. 1.

1177 *Seljačko sirotče - umjetnik!* (Mladi samouk i Meštrović. Bilj.). Narodni list, Zadar, 48/48, 16. VI. 1909, str. 4.

1178 *Strossmayerov spomenik.* (Prijedlozi Društva inženjera i arhitekata o položaju spomenika). Hrvatska sloboda, Zagreb, 2/264, 1909.

1179 *Strossmayerov spomenik.* (Mišljenje društva „Medulić", kipara Frangeša, Meštrovića i Valdeca). Obzor, Zagreb, god. 50, 27, 28. XI. 1909.

1180 *Strossmayerov spomenik.* (Prijedlozi Društva inženjera i arhitekata za postav). Pokret, Zagreb, 6/266, 1909, str. 1.

1181 *U bečkoj Secesiji.* (Meštrović i Rosandić, Bilj.). Narodni list, Zadar, 48/25, 27. III. 1909, str. 3.

1182 *Umjetnička izložba u Ljubljani.* („Medulić", Ljubljana 1909/10). Sloboda, Split, 5/41, 22. X. 1909, str. 5-6.

1910.

1184 **A. F. S.**: *Kunstausstellungen. Sezession.* (Meštrovićeva izložba u bečkoj „Secesiji"). Neue Freie Presse, Wien, 18. I. 1910.

1185 **A. F. S.**: *Umjetničke izložbe. Secesija.* (Meštrovićeve skulpture na bečkoj „Secesiji"). Sloboda, Split, 6/14, 4. II. 1910, str. 5.

1186 **Abels, Ludwig**: *Ivan Meštrović.* (Meštrović na izložbi bečke „Secesije"). Arbeiter Zeitung, Wien, 4. II. 1910.

1187 **Abels, Ludvik**: *Ivan Meštrović.* Beogradske novine, Beograd, 16/338, 1910, str. 4.

1188 **Belić, R(udi)**: *Ivan Meštrović: Izložba u Zagrebu.* (Općenito o Meštrovićevoj umjetnosti). Narodni list, Zadar, 49/43, 28. V. 1910, str. 3.

1189 **Benois, Aleksandr Nikolajevič**: *Ivan Meštrović.* Vidi: 1417.

1190 **Bervaldi, J(osip)**: *Utisci sa Meštrovićeve izložbe u bečkoj „Secesiji".* Hrvatska kruna, Zadar, 18/43, 26. IV. 1910, str. 1-2.

1191 (**Blažinić, Vid K.**) V. Bl. K.: *Najnovije umjetničke izložbe.* Luč, Zagreb, 6/9-10, VI. 1910-1911, str. 432-435.

1192 **Bocarić, Špiro**: *Pred rimsku izložbu.* (Političko pitanje izlaganja Hrvata). Bosanska vila, Sarajevo, 25/20-22, 1910, str. 323-324.

1193 **B(utković) Ilijin, Z(vonimir)**: *Ciklus Kraljevića Marka. Sa „Medulićeve" izložbe.* Narodni list, Zadar, 49/103, 1910, prilog, str. 1.

1194 (**Coralnik, Avram**) Cor.: *Die Medulić-Ausstellung.* (Izložba „Medulića" u Zagrebu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/260, 15. XI. 1910, str. 2-3.

1195 (**Čuturić, Leonardo**) ć.: *Ivan Meštrović.* (O radu Ivana Meštrovića i njegovom stavu prema Srbima i Hrvatima). Slovenski jug, Beograd, 7/16, 1910, str. 131.

1196 (**Čuturić, Leonardo**) -ć: *Umjetnička izložba „Medulić".* (Izložba u Zagrebu). Hrvatski pokret, Zagreb, 7/251, 3. XI. 1910, str. 2-3.

1197 (**Ćurčin, Milan**) Ć.: *Izložba Ivana Meštrovića u bečkoj Secesiji.* Srpski književni glasnik, Beograd, 24/4, 16. II. 1910, str. 303-304.

1198 **Demetrović, Eugen**: *Izložba „Medulića".* (U Zagrebu). Slobodna riječ, Zagreb, 9/298, 31. XII. 1910, str. 7.

1199 **Dešković, Branislav**: *Društvo „Medulić".* (Smirivanje nesuglasica u društvu „Medulić"). Naše jedinstvo, Split, 17/53, 10. V. 1910, str. 2.

1200 (**Dešković, Branislav**): *U društvu „Medulić".* (Polemika s Meštrovićem). Naše jedinstvo, Split, god. 17, 8. XI. 1910, str. 2-3.

1201 **Dr.**: *Ivan Meštrović.* (U povodu bavljenja u Beogradu). Tribuna, Beograd, 1910, br. 23, str. 1-2.

1202 **E.**: *Ivan Meštrović.* (Vidovdanski hram). Sarajevski list, Sarajevo, 33/112, 1910, str. 1.

1203 **Fèmes Beck, Vilmos**: *Meštrović Iván*. Nyugat (Mađarska), 1910, br. 7, str. 377-478.

1204 **Fleischer, Victor**: *Die Wiener secession.* (Prikaz Meštrovićeve izložbe u „Secesiji" u Beču). Der Cicerone, Leipzig, 1910, sv. 6.

1205 **Gordov, M. S.**: *Naše mizerije...* (Slučaj kipara Deškovića u vezi s izložbom društva „Medulić"). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 20/91, 12. XI. 1910, str. 2.

1206 **Hevesi, Ludwig**: *XXXV. Ausstellung der Sezession in Wien***.** (Izložbe „Secesije" u Beču). Kunstchronik, Leipzig, 1910, br. 10, stupac 266-267.

1207 (**Hevesi, Ludwig**): *Ivan Mestrovic.* (Meštrović na izložbi bečke „Secesije"). Fremdenblatt, Wien, br. 15, 16. I. 1910, str. 19-20.

1208 (**Hevesi, Ludwig**): *Ivan Meštrović.* (Prijevod dužeg prikaza Meštrovićeve izložbe u Beču iz bečkog „Fremdenblatta"). Sloboda, Split, 6/9, 21. I. 1910, str. 3; 10, 24. I, str. 3-4.

1209 **Hevesi, Ludwig**: *O Ivanu Meštroviću.* (Prikaz Meštrovića na bečkoj „Secesiji" u „Fremdenblattu"). Obzor, Zagreb, 51/25, 26. I. 1910, str. 1.

1210 **Hevesi, Ludwig**: (O izložbi Ivana Meštrovića u Beču). Pester Loyd, (17/8), 22, I. 1910.

1212 **Ivan.**: *„Medulićeva" izložba.* (U Zagrebu). Novosti, Zagreb, 4/296, 31. X. 1910, str. 1.

1214 **Kara, Lj(devit) Z.**: *Izložba „Medulića".* (Djela Bukovca, Vidovića, Kljakovića, Krizmana, Medovića, Meštrovića, Deškovića). Novosti, Zagreb, 4/301, 5. XI. 1910, str. 3.

1215 (**Kara, Ljudevit Z.**) LJ. Z. K.: *Otvorenje izložbe Rački-Meštrović.* (U Zagrebu). Novosti, Zagreb, 4/118, 2. V. 1910, str. 1-2.

1216 **Kobal, France**: *Razstava hrvaških umetnikov v Ljubljani.* (Izložba „Medulića" u Ljubljani). Slovenski narod, Ljubljana, 43/12, 1910, str. 1-2.

1217 **Kolar, Nikola**: *Osvrt na izložbu g. Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu). Vijesti Hrvatskoga društva inžinira i arhitekata, Zagreb, 31/5, X. 1910, str. 102-109.

1218 (**Kršnjavi, Izidor**): *Vom Nationalismus in der Kunst.* (Predavanje u vezi s izložbom Meštrović-Rački). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/286, 16. XII. 1910, str. 4-5.

1219 **Kuzmany, K(arl) M.**: *Die Frühjahrsausstellung der Wiener Sezession.* (Izložba „Secesije" u Beču). Die Kunst für Alle, München, 25/1910, str. 326-328, 385-394.

1220 **Lang - Langen, Willy**: *Kunstausstellung des „Medulić".* (Izložba u Zagrebu). Agramer Zeitung, Zagreb, 85/250, 3. XI. 1910, str. 2-3.

1221 **Lovrić, Božo**: *Ivan Meštrović.* Letopis Matice srpske, Novi Sad, 86/10, knj. 270, 1910, str. 82-85.

1222 **Lovrić, Božo**: *Razvitak dalmatinske umjetnosti.* Letopis Matice srpske, Novi Sad, 86/4, knj. 264, 1910, str. 77-80.

1223 (**Lunaček, Vladimir**) -č-: *Izložba društva „Medulić".* (U Zagrebu). Obzor, Zagreb, 51/302, 1. XI. 1910, str. 1; 307, 6. XI, str. 1-2; 310, 9. XI, str. 1.

1224 **M.**: *Srbija i Meštrović.* (O pripremama za Rimsku izložbu). Štampa, Beograd, 9/258, 1910, str. 1; 259, 1910, str. 1.

1225 **Matoš, A(ntun) G(ustav)**: *Iz majske košare.* (Među ostalim i o Meštroviću). Savremenik, Zagreb, 5/6, VI. 1910, str. 457-460.

1226 (**Matoš, Antun G(ustav)** A. G. M.: *Izložba „Medulića".* (U Zagrebu). Hrvatska sloboda, Zagreb, 3/256, 11. XI. 1910, str. 3. Pretiskano: A. G. Matoš: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 59-60.

1227 **Matoš, Antun Gustav**: *Kritika i ostracizam.* (O HDU u Zagrebu, u povodu otpuštanja tajnika Andrije Milčinovića zbog pisanja o Meštroviću i Račkome). Hrvatska sloboda, Zagreb, 3/160, 18. VII. 1910, str. 1-2.

1228 **Matoš, Antun Gustav**: *Meštrović.* Hrvatska sloboda, Zagreb, 3/101, 4. V. 1910, str. 1; 102, 6. V. 1910, str. 1; 103, 7. V. 1910, str. 1. Pretiskano: Sabrana djela, XVII, Zagreb, s. a., str. 18-24.

1229 **Matoš, Antun Gustav**: *Povodom izložbe „Medulića".* (Prikaz izložbe 1910. u Zagrebu). Savremenik, Zagreb, 5/11, XI. 1910, str. 803-812. Pretiskano: Sabrana djela, knj. VII, Zagreb, s. a., str. 51-62.

1230 **Matoš, A**(**ntun**) **G**(**ustav**): *Umjetničke novosti.* (Nepovoljna kritika Willy Lang-Langena o Meštrovićevoj izložbi u „Agramer Zeitungu"). Hrvatska sloboda, Zagreb, 3/257, 12. XI. 1910, str. 1-2.

1230a **Melkus, Dragan**: *Afera Milčinović - mohamedanska umjetnost.* (Milčinović, Meštrović, Rački). Narodna obrana, Osijek, 9/168, 26. VII. 1910, str. 3.

1231 **Milčinović, Andrija**: *Hrvatsko umjetničko društvo „Medulić".* (Poziva domoljube na potporu. Bilj.). Savremenik, Zagreb, 5/3, 1910, str. 219.

1232 (**Milčinović, Andrija**) -lč: *Ivan Meštrović.* (Bečke novine o Meštroviću u Beču. Izložba u „Secesiji"). Savremenik, Zagreb, 5/2, II. 1910, str. 136-138.

1233 **Milčinović, A**(**ndrija**): *Ivan Meštrović i Mirko Rački. Životopisne bilješke.* Katalog: Izložba Meštrović-Rački. Zagreb 1910, str. 3-7.

1234 (**Milčinović, Andrija**) A. M.: *Ivan Meštrović. Životopisna crtica.* (Meštrovićev životopis). Savremenik, Zagreb, 5/5, V. 1910, 306-310 + reprodukcije 5/8, 1910, str. 556.

1235 (**Milčinović, Andrija**) -ć: *Iz umjetničkog svijeta.* (Otkup „Zdenca života"). Savremenik, Zagreb, 5/6, VI. 1910, str. 466-467.

1236 (**Milčinović, Andrija**) -nov-: *Iz umjetničkog svijeta.* (Društvo „Medulić" u Splitu. Kupljen „Zdenac života"). Savremenik, Zagreb, 5/1, I. 1910, str. 759-760.

1238 **Milčinović, Andrija**: *Izložba „Medulića".* (Ciklus Kraljevića Marka: Meštrović, Rački, Krizman, Babić, Rosandić). Narodne novine, Zagreb, 76/280, 6. XII. 1910, str. 1-3.

1239 (**Milčinović, Andrija**) -ilč-: *Izložba Meštrović-Rački.* (U Zagrebu). Pokret, Zagreb, 7/98, 30. IV. 1910, str. 1-3.

1240 **Milčinović, Andrija**: *Umjetnička izložba.* (Izložba Meštrović-Rački u Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 76/112, 19. V. 1910, str. 12; 114, 21. V. 1910, str. 2-3; 117, 25. V. 1910, str. 1-3.

1241 (**Milčinović, Andrija**) -i-: *Umjetnički natječaj.* (Natječaj „Croatiae" za ukras zgrade). Savremenik, Zagreb, 5/6, 6. VI. 1910, str. 464.

1242 **Mitrinović, Dim**(**itrije**): *Ivan Meštrović, njegova umjetnost i njegova estetika. Povodom kolektivne izložbe u hrvatskom Umjetničkom paviljonu.* Srbobran, Zagreb, 27/98, 10. V. 1910, str. 1-2; 102, 15. V, str. 1-2.

1243 **Mitrinović, Dimitrije**: *Mali medaljon. Povodom izložbe Medulića. Ciklus Kraljevića Marka.* (Meštrović, Rosandić, Rački, Krizman, Babić). Hrvatski pokret, Zagreb, 7/269, 25. XI. 1910, str. 2; 270, 26. XI, str. 2-3; 272, 29. XI, str. 2.

1244 **Mitrinović, Dimitrije**: *Povodom Meštrovićeve izložbe.* (Izložba Meštrović-Rački u Zagrebu). Hrvatski pokret, Zagreb, 6(7)/119, 28. V. 1910.

1245 **Mitrinović, Dimitrije**: *Pred Medulićevom izložbom.* (Ciklus Kraljevića Marka). Hrvatski pokret, Zagreb, 6(7)/245, 26. X. 1910, str. 2.

1246 **Mitrinović, Dimitrije**: *Umjetnik našeg naroda Ivan Meštrović.* Slovenski jug, Beograd, 7/52, 25. XII. 1910, str. 409-411.

1247 **-n-**: *Portret Ivana Meštrovića...* (Snimljen u umjetničkom atelijeru M. Bogdanovićeve u Zagrebu). Savremenik, Zagreb, 5/8, 1910, str. 556, 612.

1248 **Pavić, Josip**: *Utisci sa „Medulićeve" izložbe.* (U Zagrebu). Male novine, Zagreb, 1/311, 1910, str. 3; 312, str. 3; 313, str. 2.

1249 **Perišić, Š. S**(**rećko**): *Prva regionalna umjetnička izložba u Splitu.* Svačić, kalendar, Zadar, 7/1910, str. 166-171.

1250 **Petković, Vlad**(**imir**) **R.**: *Ivan Meštrović.* (Glorifikacija Vidovdanskog ciklusa). Delo, Beograd, 15/2, knj. 57, 1910, str. 294-300.

1251 **Petković, Vlad**(**imir**) **R.**: *Ivan Meštrović - refleksije pred Vidovdanskim hramom.* (Pretiskano iz „Dela"). Srbobran, Zagreb, 27/264, 9. XII. 1910, str. 1-2; 265, 11. XII, str. 1-2.

1252 **Petrović, Nadežda**: *Naši u francuskom Salonu u Parizu.* Dnevni list, Beograd, 1910, br. 170, str. 1.

1253 **Petrović, Nadežda**: *Sa Meštrovićeve izložbe.* (Izložba u Zagrebu). Dnevni list, Beograd, 28/1910, str. 1-2.

1254 **Ph**: *Umjetnički natječaj.* (Meštrovićev projekt za reljefe na zgradi „Croatie" u Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 76/108, 13. V. 1910, str. 4.

1255 **Planiscig, Leone**: *Artisti contemporanei: Ivan Meštrović.* (Opširna ilustrirana studija o Meštrovićevoj skulpturi). Emporium, Bergamo, 31/185, V. 1910, str. 323-338.

1256 **Planiscig, Leone**: *Talijanska kritika o Meštroviću.* (U „Emporiumu", Bergamo, 1910). Obzor, Zagreb, 51/150, 3. VI. 1910, str. 2.

1257 **Pugelj, Milan**: *„Medulić". II razstava v paviljonu R. Jakopiča: dalmatinski umetniki.* (Meštrović, Dešković, Rački, Marinović, Rašica, Tišov). Slovan, Ljubljana, 8/1, 1910, str. 25-27.

1258 **Ritter, William**: *Autriche = Hongrie.* L'art et les artistes, Paris, br. 65, VIII. 1910, str. 231-232.

1259 **Rode, M.**: *Ljuveno pisamce „Pokretu".* (Polemika u povodu Meštrovićeve izložbe u Zagrebu). Hrvatstvo, Zagreb, 7/119, 28. V. 1910, str. 2.

1260 **Roessler, Arthur**: *Ivan Meštrović - Wien.* (Opširno o Meštrovićevim djelima i umjetnosti, uz brojne reprodukcije). Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 13/9, sv. 26, VI. 1910, str. 143-164.

1261 **Servaes, A. Franz**: *Meštrović in Wien.* (O Meštrovićevoj izložbi u Beču. Pretiskano iz „Neue Freie Presse"). Agramer Zeitung, Zagreb, 85/15, 20. I. 1910, str. 6-7.

1262 **Servaes, A. Franz**: (Ivan Meštrović u bečkoj „Secesiji"). Neue Freie Presse, Wien, 18. I. 1910.

1263 **Skurawy, Edmund**: (Ivan Meštrović u bečkoj „Secesiji"). Illustrierte Wiener Extrablatt, Wien, 23. I. 1910.

1264 **St. Gr.**: *Wiener Kunstbrief.* (Izložba „Secesije" u Beču). Prager Tagblatt, Praha, 30. I. 1910.

1265 **Strajnić, Kosta**: *Moderna i njezine preteče. Prigodom Meštrović-Račkove izložbe.* (O modernoj umjetnosti, Meštroviću i Račkome). Zvono, Zagreb, 4/10, 21. V. 1910, str. 217-224.

1266 (**Strajnić, Kosta**) K. S.: *Umjetnost Ivana Meštrovića.* (Prikaz predavanja D. Mitrinovića na konferenciji „Prosvjete" i „Njegoša" u Zagrebu). Hrvatski pokret, Zagreb, 7/111, 18. V. 1910, str. 2-3.

1267 **Strzygowski,** (**Josef**): *Gospode, podaj nam umjetnika!* (Prevedeno iz bečkog „Die Zeit", 18. XI. 1910. Slavljenje Meštrovića). Hrvatski pokret, Zagreb, 6(7)/265, 24. XI. 1910, str. 2-3.

1268 **Strzygowski, Josef**: (Ivan Meštrović). Die Zeit, Wien, 6. XI. 1910.

1269 **Strzygowski, Josef**: *Meštrović in der Sezession.* (Meštrovićeva izložba u bečkoj „Secesiji". Pretiskano iz bečkog dnevnika „Die Zeit"). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/15, 20. I. 1910, str. 2-3.

1270 **Strzygowski, Josef**: *Meštrović in der Secession.* (Meštrović na izložbi bečke „Secesije"). Die Zeit, Wien, 19. I. 1910.

1271 **Strzygowski, Josef**: *O Herr, einen Knstler!* (O Meštroviću u povodu izložbe 1910. u Beču). Die Zeit, Wien, 18. XI. 1910.

1272 (**Strzygowski, Josef**) Stigovski Jozef: *Značaj Meštrovića.* (Djelomični prijevod iz bečkog lista „Die Zeit"). Štampa, Beograd, 9/322, 1910, str. 1.

1273 **Syndicus:** *Umjetnički separatizam. Povodom „Medulićeve" izložbe.* (O separatizmu Društva umjetnosti Zagreb;

povodom izložbe „Medulića"). Zvono, Zagreb, 4/24, 3. XII. 1910, str. 572-574.

1274 **Šević, Milan**: *Kosovske pesme u kamenu. Vajarski radovi Ivana Meštrovića.* Letopis Matice srpske, Novi Sad, 86/5, knj. 265, 1910, str. 88-94.

1274a (**Turić, Jure**) J. T.: *Meštrovićeva i Račkoga izložba.* (U Zagrebu). Pokret, Zagreb, br. 25, 30. I. 1910, str. 3.

1275 (**Turić, Jure**) Pedagog: *Meštrovićeva izložba i mladež.* Pokret, Zagreb, 7/123, 2. VI. 1910, str. 4.

1276 **Vojnović, Ivo**: *Akordi. Posvećeni Ivanu Meštroviću.* (Literarni sastav o Meštrovićevim skulpturama Vidovdanskog ciklusa. Predgovor kataloga). Katalog: Izložba Meštrović-Rački, (Zagreb 1910), str. 3-7.

1277 **Vojnović, Ivo**: *Akordi. Posvećeni Ivanu Meštroviću.* (Simbolično-pjesnički tekst. Sjećanje na Meštrovića). Savremenik, Zagreb, 5/5, V. 1910, str. 301-304.

1278 **Vukelić, Z**(**vonimir**): *Galimatijaš na izložbi Jovana Meštrovića.* (Negativna kritika). Hrvatsko pravo, Zagreb, 16/4353, 28. IV. 1910, str. 1-2.

1279 **Vukelić, Zvonimir**: *Izložba društva „Medulić".* (Negativna kritika izložbe i Meštrovića). Hrvatsko pravo, Zagreb, 16/4498 (53), 19. XI. 1910, str. 2-3; 4504 (59), 26. XI, str. 2-3; 4510 (65), 3. XII, str. 3; 4515 (70), 10. XII, str. 2-3.

1280 **Z V** (Zvonimir, Vukelić ?): *Izložba Meštrović-Rački.* (U Zagrebu 1910). Hrvatstvo, Zagreb, 7/117, 25. V. 1910, str. 1-2.

1281 **Z V** (Zvonimir Vukelić ?): *Pokretaši i umjetnost.* (Kritika izložbe Meštrović-Rački u Zagrebu). Hrvatstvo, Zagreb, 7/119, 28. V. 1910, str. 2.

1282 *Afera Milčinović.* (Otpuštanje iz službe poslovođe „Društva umjetnosti" u Zagrebu A. Milčinovića zbog pohvalnog pisanja o Meštrovićevoj izložbi u Beču). Sloboda, Split, 6/83, 25. VII. 1910, str. 3.

1283 *Bečka izložba Ivana Meštrovića.* (Iz francuskih i bečkih novina). Pokret, Zagreb, 7/19, 25. I. 1910, str. 3.

1284 *Čestitke Meštroviću.* (Uspjeh u bečkoj „Secesiji". Bilj.). Sloboda, Split, 6/12, 28. I. 1910, str. 3.

1285 *Die Eröffnung der „Medulić"-Ausstellung.* (Izložba u Zagrebu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/242, 24. X. 1910, str. 6.

1286 *Društvo „Medulić".* (Izbor uprave društva). Narodni list, Zadar, 25. VI. 1910.

1287 *Društvo „Medulić".* (Kritika B. Rašice, Vidovića i Meštrovića). Naše jedinstvo, Split, 19. XI. 1910, str. 2-3.

1288 *Društvo „Medulić".* Obzor, Zagreb, 51/168, 1910, str. 1.

1289 *Dva umetnika. Interesantna otkrića o izložbi u Turinu.* (O I. Meštroviću i P. Jovanoviću). Mali žurnal, Beograd, 17/328, 1910, str. 1.

1290 *Ein Attentat auf die Freiheit der Kritik?* (Spor Milčinović-HDU zbog pisanja o Meštroviću i Račkome). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/166, 23. VII. 1910, str. 7.

1291 *Eröffnung der Medulić-Ausstellung.* (Izložba „Medulića" u Zagrebu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/248, 31. X. 1910, str. 6.

1292 *Furtimaši i umjetnost.* (Izložba Meštrović-Rački u Zagredu. Satira). Pokret, Zagreb, 7/121, 31. V. 1910, str. 2-3.

1293 *Gäste in der Sezession.* (Meštrović na izložbi bečke „Secesije"). Neue Wiener Tagblatt, Wien, 22. I. 1910.

1295 *Hrvatsko umjetničko društvo „Medulić".* (Pravila društva osnovanog u Splitu). Narodne novine, Zagreb, 76/37, 16. II. 1910, str. 4.

1296 *Hrvatsko umjetničko društvo „Medulić".* (Osnutak, pravilnik, ciljevi). Narodni list, Zadar, 19. II. 1910.

1297 *„Hrvatsko umjetničko društvo Medulić"...* (Pravilnik društva). Savremenik, Zagreb, 5/3, I. 1910, str. 219.

▶ *497*

1298 *Hrvatsko umjetničko društvo „Medulić".* (Pravilnik društva). Sloboda, Split, 6/18, 14. II. 1910, str. 1-2.

1299 *Ivan Meštrović.* (Citat Strzygowskoga u povodu izložbe u Beču). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 16/48, 2. XII. 1910, str. 768.

1300 *Ivan Meštrović.* (Bilj.). Mali žurnal, Beograd, 17/354, 1910, str. 1.

1301 *Ivan Meštrović.* (Odgovor na kritiku Vukelića u „Hrv. pravu"). Naše jedinstvo, Split, 17/145, 10. XII. 1910, str. 2.

1302 *Ivan Meštrović.* (Bilj.). Novo vreme, Beograd, 2/105, 1910, str. 1.

1303 *Ivan Meštrović.* (Bilješka uz slike). Vienac, Zagreb, 1/5, 1910, str. 104, 120.

1304 *Ivan Meštrović.* Prager Presse, Praha, 30. I. 1910.

1305 *Ivan Meštrović. Prigodom izložbe u Zagrebu.* (Teatralni hvalospjev). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 20/47, 11. VI. 1910, str. 2-3.

1306 *Iz Društva umjetnosti.* (Komentar Matoševog članka o Meštroviću). Novosti, Zagreb, 27. VII. 1910.

1307 *Iz umjetničkog života.* (Najava Meštrovićevog sudjelovanja na izložbi u Parizu). Savremenik, Zagreb, 5/1, 1910, str. 79.

1308 *Izložba društva „Medulić".* (Uoči izložbe u Zagrebu, Bilj.). Sloboda, Split, 6/86, 1. VIII. 1910, str. 3.

1309 (Izložba I. Meštrovića u bečkoj „Secesiji"). Wiener allgemeine Zeitung, Wien, 20. I. 1910.

1310 *Izložba Ivana Meštrovića.* (U Beogradu). Politika, Beograd, 8/2248, 1910, str. 1.

1311 *Izložba Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu. Bilj.). Obzor, Zagreb, 51/110, 23. IV. 1910, str. 1.

1312 *Izložba Ivana Meštrovića u Beču.* (U bečkoj „Secesiji"). Hrvatska smotra, Zagreb, 6/3, 1910, str. 86.

1313 *Izložba Ivana Meštrovića u bečkoj „Secesiji".* Le Journal, Paris, I. 1910.

1314 *Izložba Ivana Meštrovića u Zagrebu.* (Bilješka). Obzor, Zagreb, 51/106, 19. IV. 1910, str. 1.

1315 *Izložba „Medulić" u Zagrebu.* Tribuna, Beograd, 1910/9, str. 3.

1316 *Izložba „Medulić".* (U Zagrebu). Naše jedinstvo, Split, 6. XII. 1910, str. 3.

1317 *Izložba „Medulić“ u Zagrebu.* Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 20/87, 29. X. 1910, str. 3.

1318 *Izložba „Medulića“.* (Uoči izložbe u Zagrebu. Bilj.). Sloboda, Split, 6/114, 10. X. 1910, str. 3.

1319 *Izložba „Medulića“.* (Najava i otvorenje izložbe u Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 20. VII, 24. VIII, 24. X. 1910.

1320 *Izložba Medulića u Zagrebu.* (Otvorenje. Bilj.). Narodni list, Zadar, 2. XI. 1910.

1321 *Izložba „Medulića u Zagrebu.* (Uoči otvorenja. Bilj.). Sloboda, Split, 6/121, 26. X. 1910, str. 3.

1322 *Izložba Meštrović- Rački.* (U Zagrebu). Hrvatska sloboda, Zagreb, 3/98, 30. IV. 1910, str. 4.

1323 *Izložba Meštrović-Rački.* (U Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 76/38, 1910, str. 5.

1324 *Izložba „Meštrović-Rački“.* (U Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 76/97, 29. IV. 1910, str. 45.

1325 *Izložba Meštrović-Rački.* (U Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 76/98, 30. IV. 1910, str. 4.

1326 *Izložba Meštrović-Rački.* (U Zagrebu). Novosti, Zagreb, 4/116, 30. IV. 1910, str. 2.

1327 *Izložba Meštrović-Rački.* (U Zagrebu). Obzor, Zagreb, 51/116, 29. IV. 1910, str. 2; 117, 30. IV, str. 2; 118, 1. V, str. 2; 121, 4. V, str. 2; 132, 15. V, str. 1-2; 143, 28. V.

1328 *Izložba Meštrović-Rački.* (Uspjeh izložbe u Zagrebu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 49/36, 4. V. 1910, str. 3.

1329 *Izložba Meštrović-Rački...* (O djelima na zagrebačkoj izložbi). Vienac, Zagreb, 1/5, 1910, str. 110-111.

1330 *Izložba Meštrović-Rački. I. Mirko Rački. II. Ivan Meštrović.* Obzor, Zagreb, 51/142, 26. V. 1910, str. 1; 143, 28. V, str. 1.

1331 *Izložba Meštrović-Rački i naši furtimaši.* Obzor, Zagreb, 51/132, 1910, str. 2.

1332 *Izložba Meštrovića i Račkoga u Zagrebu...* (Zatvara se. Bilj.). Narodni list, Zadar, 29. VI. 1910.

1333 *Izložba umjetničkog društva „Medulić“ u Splitu 1908. i Ljubljani 1909. i 1910.* Obzor, Zagreb, 51/15, 1910, str. 2.

1334 (11 reprodukcija Meštrovićevih skulptura). Savremenik, Zagreb, 5/5, 1910.

1335 *Jugoslovenski umjetnici nastanjeni u Parizu.* (Priprema jugoslavenske izložbe). Bilj.). Sloboda, Split, 6/35, 25. III. 1910, str. 5.

1336 *Katalog izložbe Meštrović-Rački.* (Objava kataloga izložbe u Zagrebu 1910). Savremenik, Zagreb, 5/5, V. 1910, str. 364.

1337 *Katalog Meštrović-Rački.* (U Zagrebu). Obzor, Zagreb, 51/135, 19. V. 1910, str. 1.

1338 (Kritika o I. Meštroviću). Neue allgemeine Zeitung, Wien, 20. I. 1910.

1339 (Kritike nakon izložbe „Secesije“ u Beču). Der Morgen, Wien, 24. (27). I. 1910.

1340 *Lijep dar Akademiji. Ivan Meštrović „Guslar“.* („Djed i unuk“). Narodne novine, Zagreb, 76/238, 17. X. 1910, str. 3.

1341 *„Medulić“.* (Izložba u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 4/237, 1910, str. 3.

1342 *Meštrović.* Katolički list, Zagreb, 61/20, 19. V. 1910, str. 161.

1343 *Meštrović auf der römischen Weltausstellung.* (Odbijanje sudjelovanja u austrijskom paviljonu na Rimskoj izložbi). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/113, 20. V. 1910, str. 5.

1344 *Meštrović i izložba u Rimu.* Naše jedinstvo, Split, 17/121, 15. X. 1910, str. 3.

1345 *Meštrović i kritičari.* (Polemika s „Hrv. pravom“. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 17/149, 20. XII. 1910, str. 3.

1346 *Meštrović Ivan i Mirko Rački. „Medulić“ i „Društvo umjetnosti“.* (Afera u vezi sa sudjelovanjem na natječaju za spomenik Strossmayeru). Obzor, Zagreb, 51/206, 1910, str. 2.

1347 *Meštrović Ivan; o izložbi Ivana Meštrovića u Beču.* Politika, Beograd, 8/2235, 1910, str. 1.

1348 *Meštrović: Izložba.* (U Zagrebu). Slobodna riječ, Zagreb, 9/132, 13. VI. 1910, str. 3-4.

1349 *Meštrović med nama.* (Uoči rimske izložbe 1911). Slovenski jug, Beograd, 7/18, 1910, str. 142.

1351 (Meštrović na izložbi „Secesije“ u Beču). Illustrierte Wiener Zeitung, Wien, 23. I. 1910.

1352 (Meštrović na izložbi bečke „Secesije“). Wiener allgemeine Zeitung, Wien, 20. I. 1910.

1353 *Meštrović-Rački.* (Izložba u Zagrbu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 25/98, 30. IV. 1910, str. 2-3.

1354 *Meštrovićev „Studenac života“.* (Kupovina zagrebačke Općine). Tribuna, Beograd, 1910/17, str. 3.

1355 *Meštrovićev zdenac života.* (Smještaj „Zdenca života“ u Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 76/177, 4. VIII. 1910, str. 3; 197, 30. VIII, str. 3.

1356 *Meštrovićeva izložba u Beču.* (50 radova na izložbi „Secesije“. Bilj.). Narodni list, Zadar, 49/7, 22. I. 1910, str. 3.

1357 *Meštrovićeva izložba u Beču.* Obzor, Zagreb, 51/22, 23. I 1910, str. 1-2.

1358 *Meštrovićeva izložba u Zagrebu.* (Uoči izložbe. Bilj.). Narodni list, Zadar, 49/31, 16. IV. 1910, str. 3.

1359 *Meštrovićeva izložba u Zagrebu.* (Iz „Obzora“. Uoči izložbe). Narodni list, Zadar, 49/35, 30. IV. 1910, str. 2.

1360 *Meštrovićeve umjetnine u Beču.* (Meštrovićeva izložba u paviljonu „Secesije“). Hrvatske novosti, Zagreb, 2/329, 18. I. 1910, str. 2.

1361 *Meštrovićeve umjetnine u Beču.* (Meštrovićeva izložba u Beču). Hrvatsko pravo, Zagreb, 16/4247, 18. I. 1910, str. 6.

1361a *Meštrović u Zagrebu.* Novosti, Zagreb, 1910, br. 101, str. 2.

1362 *Ministar kod Meštrovića.* (Na izložbi u Beču. Bilj.). Narodni list, Zadar, 49/7, 22. I. 1910, str. 3

1363 *Naš odgovor.* (Polemika A. Milčinović - Društvo hrv. umjetnika). Novosti, Zagreb, 31. VII. 1910.

1364 *Našim umjetnicima u društvu „Medulić“.* (Svađe u društvu i grupašenja). Naše jedinstvo, Split, 17/133, 12. XI. 1910, str. 1.

1365 *Nelijepi pojav.* (U povodu pisanja A. Milčinovića o Meštroviću). Male novine, Zagreb, 1/172, 19. VII. 1910, str. 3.

1366 *Neue Freie Presse o Meštroviću.* (Bečka izložba „Secesije“). Novosti, Zagreb, 4/23, 24. I. 1910, str. 2.

1367 *Nova palača „Croatie“.* (Nagrađen Meštrovićev projekt ukrasa zgrade). Narodne novine, Zagreb, 76/106, 11. V. 1910, str. 3.

1369 (O I. Meštroviću). Kunstchronik, Nürnberg, 1909-1910, str. 266.

1370 *O Ivanu Meštroviću.* Obzor, Zagreb, 51/25, 1910, str. 1.

1371 (O Meštrovićevoj izložbi u bečkoj „Secesiji“). Južnij kraj, (?), br. 9920, 21. II. 1910.

1372 *O Meštroviću.* (Osvrt na članak J. Bervaldija o Meštrovićevim radovima izloženima na bečkoj „Secesiji“). Naše jedinstvo, Split, 30. IV. 1910.

1373 (O Meštroviću u povodu izložbe u Beču). Der Morgen, Beč, 27. I. 1910.

1374 (8 reprodukcija Meštrovićevih skulptura). Savremenik, Zagreb, 5/8, 1910.

1375 *15. juna o. g. obdržavana je u Splitu sjednica društva hrvatskih umjetnika „Medulić“...* (Savremenik, Zagreb, 5/10, X. 1910, str. 759.

1376 *Podpora umjetnosti.* (Podmirenje troškova Meštrovićeve izložbe. Bilj.). Narodni list, Zadar, 49/37, 7. V. 1910, str. 2.

1377 *Pripreme za izložbu „Medulića“.* (U Zagrebu. Bilj.). Sloboda, Split, 6/117, 17. X. 1910, str. 4.

1378 *„Prosvjetina“ konferenca o Meštroviću.* (Najava predavanja D. Mitrinovića). Pokret, Zagreb, 7/108, 13. V. 1910, str. 5.

1379 *Rasap Društva hrvatskih umjetnika.* (Nesuglasice Meštrovića i Društva hrvatskih umjetnika). Novosti, Zagreb, 27. VII. 1910.

1380 *Sa izložbe „Medulića“.* (O izložbi u Zagrebu). Sloboda, Split, 6/134, 25. XI. 1910, str. 2.

1381 *Sezession.* Der Morgen, Wien, 24. I. 1910.

1382 *Sezession. (Ivan Mestrovic).* (Meštrović na izložbi bečke „Secesije“). Wiener allgemeine Zeitung, Wien, 20. I. 1910.

1383 *Skupština „Medulić“.* Obzor, Zagreb, 51/157, 1910, str. 2.

1384 *Spomenig Bogišiću.* (Predviđen u Dubrovniku. Bilj.). Narodni list, Zadar, 49/19, 5. III. 1910, str. 3

1385 *Srpska narodna pesma u kamenu.* (Ruski časopis „Južni kraj“ br. 9920, 21. II. 1910. o Meštrovićevoj izložbi u bečkoj „Secesiji“). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 16/15, 15. IV. 1910, str. 235-237.

1386 *Srpska narodna pesma u kamenu.* (Ocjena Meštrovićevih radova dr. Lava Sokolovskog, pod pseudonimom N. Karavajeva. Pretiskano iz „Brankova kola“). Slovenski jug, Beograd, 7/19, 1910, str. 154-155.

1387 *Svjetska kritika o Meštroviću.* („Die deutsche Kunst“, „Emporium“). Hrvatska zajednica, Sarajevo, 2/51, 1910, str. 3.

1388 *Svjetska kritika o Meštroviću.* („Die deutsche Kunst“ i „Emporium“). Bilj.). Narodni list, Zadar, 49/45, 4. VI. 1910, str. 3.

1389 *Talijanska kritika o Meštroviću.* (Pretiskano iz tal. smotre „Emporium“). Obzor, Zagreb, 51/148, 150, 151, 30. VI. 1910, str. 2.

1390 *U društvu „Medulić“.* Naše jedinstvo, Split, 17/131, 8. XI. 1910, str. 2-3.

1391 *U Zagrebu borave... Ivan Meštrović i Mirko Rački.* Savremenik, Zagreb, 5/6, VI. 1910, str. 466.

1392 *Über die Ausstellung der Wiener Sezession.* (Meštrović na izložbi bečke „Secesije“). Wiener allgemeine Zeitung, Wien, 20. I. 1910.

1393 *Umetnička razstava.* („Medulić“, Ljubljana 1909/10). Dom in svet, Ljubljana, 23/1, 1910, str. 48.

1394 *Umjetnička izložba „Medulić.* (U Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 76/244, 24. X. 1910, str. 6.

1395 *Umjetničko društvo „medulić u Splitu.* Novosti, Zagreb, 4/47, 17. II. 1910, str. 2.

1396 *U oči Medulićeve izložbe.* (Otvorit će se 22. X. Ciklus Kraljevića Marka). Narodni list, Zadar, 19. X. 1910.

1397 *Uoči „Medulićeve“ izložbe u Zagrebu.* Naše jedinstvo, Split, 17/116, 4. X. 1910, str. 3.

1398 *Vajarski radovi Ivana Meštrovića.* (Članak N. Karavajeva „Vidovdanski hram“ i M. Ševića: Kosovska pesma u kamenu). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 16/41, 12. X. 1910, str. 656.

1399 (Vidovdanski hram. Kosovske pjesme u kamenu. Vajarski radovi Ivana Meštrovića. Od M. Karavajeva /Lava Sokolskog/ i M. Ševića. Beograd 1910.). Novo vreme, Beograd, 2/277, 1910, str. 3.

1400 *Wiener Kunstbrief.* (Prikaz Meštrovićeve izložbe u Beču). Prager Tagblatt, Praha, 30. I. 1910.

1401 *Za parišku izložbu.* Narodne novine, Zagreb, 2. IV. 1910.

1402 *Zatvaranje izložbe Meštrović-Rački.* Obzor, Zagreb, 25. VI. 1910, str. 1.

1403 *„Zdenac života“ što ga je grad Zagreb kupio od I. Meštrovića...* Savremenik, Zagreb, 5/10, X. 1910, str. 760.

1911.

1404 **Abels, L**(**udwig**) W.: *Meštrović und die Kunst.* (Iz feljtona bečkog kritičara L. W. Abelsa o Meštroviću). Agramer Tagblatt, Zagreb, 26/236, 14. X. 1911, str. 6-7.

1405 **Ahmed**: *Kulturni partikularizam.* (Kršnjavijev protu-dalmatinski stav). Sloboda, Split, 7/37, 10. V. 1911, str. 1.

1406 **Aleramo, Sibila**: *Die dreihundert Skulpturen des Ivan Meštrović.* (Ulomak članka objaljenog u rujanskom broju talij. revije „La Lettura“). Agramer Tagblatt, Zagreb, 26/204, 6. IX. 1911, str. 2-4.

1407 **Aleramo, Sibila**: *Le trecento sculture di Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevim djelima na rimskoj izložbi 1911). La Lettura, Milano, 1911/2, str. 779-786.

1408 **Aleramo, Sibila**: *Trista Meštrovićevih skulptura.* (Iz milanske revije „La Lettura“ o Meštroviću na rimskoj izložbi). Trgovinski glasnik, Beograd, 21/185, 1911, str. 3-4.

1409 (**Aleramo, Sibila**): *Trista skulptura I. Meštrovića. Prikaz talijanske spisateljice. Otvaranje srpskog paviljona, dan čuđenja. Kosovska epopeja u kamenu. Razgovori s Meštrovićevm.* (Sibila Aleramo umilanskoj reviji „la Lettura“). Srpstvo, 2/167, 1911, str. 1.

1410 **Aleramo, Sibila**: *Trista skulptura Ivana Meštrovića.* (Prijevod iz milanske revije „la Lettura“. Meštroviću na Rimskoj izložbi). Obzor, Zagreb, 52/248, 7. IX. 1911, str. 1-2.

1411 **Antonelli, Giuseppe**: *La pittura a Valle Giulia.* (Meštrović na Rimskoj izložbi 1911). Roma 1911, str. 129.

1411a **Barth, Hans**: *Die Römische Kunstausstellung.* (Kritika Meštrovićevih radova na Rimskoj izložbi). Die Kunst für Alle, München, 26/20, 15. VIII. 1911, str. 526-528.

1412 **Bartulović, N**(**iko**): *Naša umjetnička kritika.* (O umjetničkoj kritici i kritičarima općenito). Jug, Split, 1/3, 1911, str. 87-91.

1413 (**Bauer, Marko**) mb: *Die Kroaten im Rom.* (Meštrović na Rimskoj izložbi). Agramer Tagblatt, Zagreb, 26/87, 15. IV. 1911, str. 7.

1414 **Bellonci, Goffredo**: *Il trionfo delle Esposizioni. L'arte della Serbia.* (O Meštrovićevim skulpturama na Rimskoj izložbi). Il giornale d'Italia, Roma, 11. IV. 1911.

1415 (**Benco, Silvio**): *Još o Ivanu Meštroviću.* (Izvadak iz „il Piccolo della sera“. Omeštroviću na Rimskoj izložbi). Novosti, Zagreb, 5/120, 2. V. 1911, str. 2

1416 **Benedetti, Michele de**: *L'esposizione internazionale di belle arti a Roma 1911.* Roma 1911.

1417 (**Benois, Aleksandr Nikolajevič**): *Rus o Meštroviću.* (Članak u petrogradskoj „Riječi“). Srbobran, Zagreb, 28/118, 4. VI. 1911, str. 1-2.

1418 (**Benois, Aleksandr Nikolajevič**) Benoa A.: *Ruski sud o Meštroviću.* Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 17/41, 13. X. 1911, str. 655-656.

1419 (**Benois, Aleksandr Nikolajevič**) Benoa A.: *Ruski glas o Meštroviću.* Narodni list, Zadar, 50/72, 9. IX. 1911, str. 1.

1420 (**Benois, Aleksandr Nikolajevič**) Benoa A.: (O Meštrovću upovodu Međunarodne izložbe u Rimu 1911). Ryech, Petrograd, 1911.

1421 **Bone, James**: *Art at the Rome Exhibition: The New Master.* (O Meštroviću na rimskoj izložbi). Manchester Guardian, Manchester, 20/239, 20. VI. 1911.

1422 **Brinton, S.**: *The international art exhibition at Rom.* (Meštrović na Međunarodnoj izložbi u Rimu). The Studio, London, 1911, str. 127-135.

1423 **Budak, Mile N.**: *Medulićeva izložba i gosp. Mitrinović.* Mlada Hrvatska, Zagreb, 4/2, 1911, str. 42.

1423a **Calza, Arturo**: *Un'artista grande in una nazione piccola.* Giornale d'Italia, Roma, 12. IV. 1911, str. 3.

1424 **Car, Marko**: *S jubilarne izložbe u Rimu.* (Meštrovićeva djela u Srpskom paviljonu 1911). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 87/7, knj. 279, 1911, str. 64-72.

1425 **Cecchi, Emilio**: *Un primitivo secessionista.* (O Meštroviću na izložbi u Rimu 1911). Il Marzocco, Firenze, 19. XI. 1911.

1426 **Cervesato, Arnoldo**: *Il tempio di Cossovo. L'esposizione del 1911.* (Meštrović na izložbi u Rimu 1911). L'Espositioni del 1911, Torino- Roma- Firenze.

1427 **Cervesato, Arnold**(**o**): *Kosovski hram.* (Prijevod članka A. Cervesata o Meštrovićevim radovima iz revije „L'Espositioni del 1911, Torino-Roma-Firenze"). Preporod, Split, 2/10, 1911, str. 160-162.

1428 **Civinini, Guelfo**: *All'Esposizione di Roma. Il Padiglione della Serbia.* (O Meštrovićevim skulpturama na rimskoj izložbi). Il Corriere della sera, Milano, 12. IV. 1911, str. 3.

1429 **Civinini, Guelfo**: *Srpski paviljon.* (Na Rimskoj izložbi). Odjek, Beograd, 10/76, 1911, str. 2-3.

1430 **Civinini, Guelfo**: *Uspjeh Hrvata u Rimu.* (Članak „Paviljon Srbije" u „Corriere della sera" o uspjehu Meštrovića i drugih hrvatskih i srpskih umjetnika). Obzor, Zagreb, 52/103, 14. IV. 1911, str. 1.

1431 **Comentator** (pseud.): *Jedan Meštrovićev uspeh.* (Na Rimskoj izložbi). Novo vreme, Beograd, 3/105, 1911, str. 1.

1432 **Deanović, M**(**irko**): *Glas Italije o našoj umetnosti u Rimu.* O srpskom paviljonu i Meštrovićevom uspjehu na Rimskoj izložbi). Slovenski jug, Beograd, 8/23, 1911, str. 178-179.

1433 **Deanović, Mirko**: *Naša umjetnost u Rimu.* (Meštrović i ostali). Jug, Split, 1/5, 1911, str. 136-139.

1434 (**Deanović, Mirko** ?) prof. D.: *Utisci s izložbe u Rimu.* (Meštrović na Međunarodnoj izložbi 1911). Nedjeljne novosti, Zagreb, 1/1, 16. VII. 1911, str. 2; 2, 23. VII, str. 2; 3, 30. VII, str. 2.

1435 **Delphy, Egbert**: *Die Nationen auf der römischen Kunst Konkurenz.* (Međunarodna izložba u Rimu 1911). Leipziger Neueste Nachrichten, Leipzig, br. 151, 1. VI. 1911.

1436 **Delphy, Egbert**: *Ein deutsches Urteil über Meštrović.* (Njem. kritičar o Meštrovićevim radovima. Pretiskano iz „Leipziger Neueste Nachrichten"). Agramer Tagblatt, Zagreb, 26/129, 1911, str. 5.

1437 **Dj. J.**: *Meštrovićev spomenik Dositeju na dalmatinskom Kosovu.* (Zajednička proslava Srba i Hrvata na dalm. Kosovu stogodišnjice Dositejeve smrti). Dnevni list, Beograd, 29/309, 1911, str. 1.

1438 **Et.**: *Bista g. Nikole Pašića.* (Meštrovićeva skulptura). Mali žurnal, Beograd, 18/11, 1911, str. 1.

1439 **Fischer, V.**: *Ivan Meštrović, südslavischer Bildhauer.* Über Land und Meer, Stuttgart, 53/42, 1911, str. 100-101.

1440 **g.**: *Praški „Čas" o Ivanu Meštroviću.* (Prikaz J. Schmitta). Obzor, Zagreb, 52/233, 23. VIII. 1911, str. 2.

1441 **G. D.**: *Il padiglione della Serbia.* (O Meštroviću u povodu Međunarodne izložbe u Rimu). Il Messagero, Roma, 11. IV. 1911, str. 4.

1442 **Gebhardt, Karl**: *Ivan Meštrović. Još jedna ocena.* (Njem. kritičar u „Frankfurtskim novinama" o našim umjetnicima na Rimskoj izložbi). Štampa, Beograd, 10/182, 1911, str. 1.

1443 (**Gligorić, Dimitrije**) D. G.: *Ivan Meštrović.* Đački napredak, Leskovac, 8/3, 1911-1912, str. 36-37.

1444 **Grgašević, Jaša**: *Über Nationalismus in der Kunst.* (O Meštrovićevom Vidovdanskom hramu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 26/112, 16. V. 1911, str. 2-3.

1445 **Ivančević, Milan**: *August Rodin o umjetnosti. Uz Meštrovićev umjetnički rad.* Narodne novine, Zagreb, 77/128, 3. VI. 1911, str. 7-9.

1446 **Jovanović, N.**: *Kosovski hram u Rimu.* (Meštrovićeva djela na Rimskoj izložbi). Cetinjski vjesnik, Cetinje, 4/31, 1911, str. 2.

1447 **Jović, Vladimir**: *Meštrović i Dositije Obradović.* (Spomen-medalja). Dubrovnik, Dubrovnik, 20/51, 22. XII. 1911, str. 2.

1448 (**Jurkas, Eustahije**) E. J-s.: *Povodom jednog predavanja o umjetnosti.* (Kršnjavi o Meštrovću). Stekliš, Zagreb, 1/1, 1911, str. 13-14.

1449 **-k.-**: *Iz srpskog književnog i umjetničkog života - - - Dositejev spomenik. Meštrovićevo odlikovanje.* Obzor, Zagreb, 52/356, 22. XII. 1911. str. 1.

1450 **Kozicki, Wl.**: *Swiatowa wystawa sztuki w Rom.* (Međunarodna izložba u Rimu). Sztuka, Warszawa, 1911, str. 93-100, 128-143.

1451 **Kravčenko**: (Negativna kritika Meštrovića na Rimskoj izložbi. Iz „Novoje vremje"). Branik, Novi Sad, (?) 1911.

1452 **Krizman, Tomislav**: *Prikaz kataloga Srpskog paviljona u Rimu.* (Srpsko-hrvatska izložba). Hrvatski pokret, Zagreb, 7/87, 15. IV. 1911, str. 2-3.

1453 **Kršnjavi, Izidor**: *„Az Est" i hrvatski umjetnici. Društvo umjetnosti „Az Estu".* Obzor, Zagreb, 52/45, 14. II. 1911, str. 2.

1454 **Kršnjavi, Izidor**: *O nazionalizmu u umjetnosti.* (O narodnoj umjetnosti, u vezi s izložbom Meštrovića i Račkoga). Mlada Hrvatska, Zagreb, 4/1, 1911, str. 2-7.

1455 **Lago, Mario**: *Artisti Serbi.* (Meštrović na Rimskoj izložbi). La Tribuna, Roma, 23. IV. 1911.

1456 **Lago, Mario**: *Hrvatski umjetnici u Rimu.* (Meštrović na Rimskoj izložbi. Preneseno iz rimske „Tribune"). Obzor, Zagreb, 52/113, 25. IV. 1911, str. 1.

1457 **Lancellotti, Arthuro**: *La mostra internazionale d'arte a Valle Giulia.* (Meštrović na Rimskoj izložbi). Roma 1911.

1458 **Larco, Renzo**: *Sculptor Ivan Meštrović.* (O Meštroviću u povodu rimske izložbe 1911). La Vita, Roma, IV. 1911.

1460 **Luca, P. de**: *All'Esposizione internazionale di Torino.* (Izložba u Torinu). Emporium, Bergamo, 1911, II. polugod., str. 271-289.

1461 **Ljubić, P**(**eroslav**): *Ivan Meštrović.* Hrvatske novine, Virje-Đurđevac, 19/20, 18. V. 1911, str. 3.

1462 **M.**: *Izlagači na izložbi u Rimu.* Slovenski jug, Beograd, 8/10, 1911, str. 80.

1463 **M.**: *Izložba „Medulića" u Zagrebu.* (O Markovom ciklusu na izložbi). Jug, Split, 1/1, 1911, str. 26-27.

1464 **-M-**: *Naša kultura u Rimu.* (O izložbi u Rimu). Sloboda, Split, 7/29, 12. IV. 1911, str. 2.

1465 **M.**: *Naša umetnost u Rimu 1911.* Novo vreme, Beograd, 3/48, 1911, str. 1.

1466 **M. Pr.**: *Predavanje o Ivanu Meštroviću.* (Predavanje D. Mitrinovića u Beogradu). Slovenski jug, Beograd, 8/2, 1911, str. 10-11.

1467 **M-r.**: *Ivan Meštrović.* (O predavanju J. Strzygowskog u Beču). Naše jedinstvo, Split, 18/148, 13. XII. 1911, str. 2.

1468 **M. S. M.**: *Jedan ruski list o Meštroviću.* (Članak „Moskovskih vjedomosti"). Dnevni list, Beograd, 29/311, 1911, str. 1-2.

1469 **Marangoni, Guido**: *L'esposizione Internazionale di Roma.* (O Rimskoj izložbi). Natura ed arte, Milano, (?) 1911.

1470 (**Marjanović, Milan**) M. M.: *Ivan Meštrović - Mirko Rački.* (Izložba u Zagrebu 1910). Zastava, Novi Sad, 46/80, 1911, str. 1-2.

1471 **M**(**arjanović, Milan**): *Izložba „Medulića" u Zagrebu.* (Izložba 1910). Jug, Split, 1/1, I. 1911, str. 26-27.

1472 **M**(**arjanović, Milan**): *Rimska izložba i hrvatski umjetnici.* (O Meštroviću i ostalima). Jug, Split, 1/4, IV. 1911, str. 101-106.

1473 **Marjanović, Milan**: *Rimska izložba i hrvatski umjetnici.* (Meštrović na Rimskoj izložbi). Riečki novi list, Rijeka, 5/81, 5. IV. 1911, str. 1.

1474 **Marjanović, M**(**ilan**): *Rimska nagrada.* („Rimska nagrada" Ivanu Meštroviću). Zvono, Zagreb, 6/8, 18. XI. 1911, str. 113-115.

1475 **M**(**arjanović**), **M**(**ilan**): *Triumf smjelosti i karaktera.* (Meštrović na međunarodnoj izložbi u Rimu). Jug, Split, 1/5, V. 1911, str. 133-135.

1476 **M**(**arjanović**), **M**(**ilan**): *Triumf smjelosti i karaktera.* (Meštrović na Rimskoj izložbi; iz „Juga"). Sloboda, Split, 7/36, 6. V. 1911, str. 2-3.

1477 **Matoš, A**(**ntun**) **G**(**ustav**): *Hrvatski odjeci.* (Meštrović i Krizman kao Srbi na Rimskoj izložbi). Hrvatska sloboda, Zagreb, 4/127, 2. VI. 1911, str. 3. Pretiskano: Sabrana djela, XVII, Zagreb, s. a., str. 105-107.

1478 **Matoš, A**(**ntun**) **G**(**ustav**): *Juriš barbara.* (Kritika M. Marjanovića i I. Meštrovića). Hrvatska sloboda, Zagreb, br. 230, 9. X. 1911. Pretiskano: Sabrana djela, XVII, Zagreb, s. a., str. 129.

1479 **Matoš, Antun Gustav**: *Kšeftovi.* 3. Kritika. Meštrović u Srpskom paviljonu u Rimu). Hrvatska sloboda, Zagreb, br. 177, 178, 4, 5. VIII. 1911. Pretiskano: Sabrana djela, XVII, Zagreb, s. a., str. 108-113.

1480 **Matoš, Antun Gustav**: *Naši umjetnici u Rimu.* (Dalm. umjetnici izlažu u Srpskom paviljonu). Savremenik, Zagreb, 6/3, III. 1911, str. 196-197. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 85-87.

1481 **Matoš, A**(**ntun**) **G**(**ustav**): *Taj nije podlac!* (Polemika u splitkoj „Slobodi" u vezi s Matoševim člankom o Meštroviću u „Hrvatskoj slobodi"). Hrvatska sloboda, Zagreb, 4/185, 16. VIII. 1911, str. 3. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 113-114.

1482 **Matoš, Antun Gustav**: *Trogloditi.* (Kritika Meštrovićeva izlaganja u Srpskom paviljonu u Rimu). Hrvatska sloboda, Zagreb, br. 206, 208, 11, 13. IX. 1911. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb s. a., str. 116-120.

1483 **Melani, Alfred**: *Some notes on the Turin international exhibition.* (Meštrović na izložbi u Torinu). The Studio, London, 1911, str. 286-293.

1484 **Melani, Alfred**: *Tugjinska umjetnost u Rimu. Ivan Meštrović.* (Talijanski kritičar A. Melani o Meštroviću u povodu Rimske izložbe). Preporod, Split, 2/7, 1911, str. 99-102.

1485 (**Meneghello-Dinčić, Virgil**) Baf-Baf: *Kraljević Marko i žabe.* (Karikatura s „Medulićeve" izložbe u Zagrebu). Duje Balavac, Split, 1911, br. 5.

1486 **Milčinović, Andrija**: *Ivan Meštrović.* Politika, Beograd, 9/2503, 1911, str. 1-2.

1487 **Mitrinović, Dimitrije**: *Istup Hrvata u paviljonu Srbije na međunarodnoj umjetničkoj izložbi u Rimu.* (O karakteru izložbe). Jug, Split, 1/8, VIII. 1911, str. 243-248.

1488 **Mitrinović, Dimitrije**: *Izložba hrvatskog umjetničkog društva Medulić u Zagrebu.* (Meštrović na izložbi u Zagrebu 1910). Srpski književni glasnik, Beograd, 26/1, 1911, str. 68-75.

1489 **Mitrinović, Dimitrije**: *Meštrović.* (Međunarodna izložba u Rimu 1911). Bosanska vila, Sarajevo, 26/9, 15. V. 1911, str. 129-131; 10, 31. V, str. 145-148.

1490 **Mitrinović, Dimitrije**: *Meštrović, Rim, 1911.* Rimska izložba. Pretiskano iz „Bosanske vile"). Samouprava, Beograd, 9/135, str. 3; 139, str. 3; 140, str. 2-3, 20- 25. VI. 1911.

1491 **Mitrinović, Dimitrije**: *Pobjeda našeg umjetnika.* (Međunarodna izložba u Rimu). Slovenski jug, Beograd, 8/17, 23. IV. 1911, str. 129-131.

1492 **Mitrinović, Dimitrije**: *Reprezentacija Hrvata i Srba na međunarodnoj izložbi u Rimu.* Savremenik, Zagreb, 6/9, IX. 1911, str. 523-525; 10, X., str. 564-569.

1493 **Mitrinović, Dimitrije**: *Serbische Kunst auf der Internationalen Kunstausstellung in Rom.* (O Srpskom paviljonu i Meštrovićevim skulpturama na Rimskoj izložbi). Die Kunst für Alle, München, 27/3, 1. XI. 1911, str. 53-62.

1494 **Mitrinović, Dimitrije**: *Srbi i Hrvati na Međunarodnoj umetničkoj izložbi u Rimu.* Srpski književni glasnik, Beograd, 26/9, 1911, str. 717-727; 10, str. 802-808; 11, str. 884-888. Pretiskano: Umetnici članovi SANU. Beograd 1980, str. 522-528.

1495 **Mitrinović, Dimitrije**: (Srbi na međunarodnoj izložbi u Rimu). Česky svet, Praha, 8/11, 17. X. 1911.

1496 **Mitrinović, Dimitrije**: *Srbski umetnici na Rimskoj izložbi.* (Članak iz Revije „Die Kunst"). Večernje novosti, Beograd, 19/297, 28. X, str. 3; 298, 29. X; 299, 30. X. 1911, str. 3.

1497 (**Mitrinović, Dimitrije**): *Srbski umjetnici na Medjunarodnoj izložbi u Rimu.* (Preneseno iz revije „Die Kunst"). Obzor, Zagreb, 52/307, 5. XI. 1911, str. 1-2.

1498 **Mitrinović, Dimitrije**: *Umjetnik našeg naroda Ivan Meštrovi.* (Iz „Slavenskog juga". U povodu Vidovdanskog hrama). Sloboda, Split, 7/4, 14. I. 1911, str. 1-2.

1498a **Nehajev, M**(**ilutin**): *Vladimir Nazor.* (Nazorova pjesma posvećena Meštroviću). Savremenik, Zagreb, VI/3, 1911, str. 157-165 (161-162).

1499 **Nolan, Eugen**: (O Ivanu Meštroviću na rimskoj izložbi). Excelsior (?), IV-V. 1911.

1500 **O. F.**: *Ivan Meštrović.* (Uspjeh na svjetskim izložbama u Rimu i Torinu). Pobratim, Zagreb, 21/19, 1. VI. 1911, str. 298-299.

1500a **Ojetti, Ugo**: *Arte paesana e arte nazionale.* Corriere della Sera, Milano, 1911.

1501 **Ozzola, Leonardo**: *L'arte contemporanea all'Esposizione di Roma, 1911.* (Meštrović na Rimskoj izložbi). Roma 1911, str. 124-126.

1502 **Pachany, Anastazije**: *Meštrović na izložbi u Rimu.* Riečki novi list, Rijeka, 5/119, 20. V. 1911, str. 1; 120, 21. V, str. 1-2.

1503 **Parmačević, Stjepan**: *Meštrović - Madžar.* (Prema nekim mađarskim listovima). Hrvatski pokret, Zagreb, 7/215, 21. IX. 1911, str. 3.

1504 (**Parmačević, Stjepan**): *Za hrvatsko-srpsko jedinstvo.* (Osvrt na napade „Hrvatskog prava" na Meštrovića). Hrvatski pokret, Zagreb, 7/96, 27. IV. 1911, str. 3.

1505 **Pollack, O.**: *Die internationale Kunstausstellung in Rom.* (Međunarodna izložba u Rimu). Zeitschrift für bildende Kunst, Leipzig, 46/1911, str. 273-296.

1506 **Prijatelj „Medulićevaca"**: *Dvije riječi o umjetnicima u Društvu umjetnosti.* Riečki novi list, Rijeka, 5/153, 29. VI. 1911, str. 1.

1507 **Rathe, Kurt**: *Österreich auf der internationalen Kunstausstellung in Rom.* (Međunarodna izložba u Rimu 1911). Die Kunst, Wien, 1911-1912/25, str. 77-78.

1508 **Roca, Stjepa**: *Ivan Meštrović.* (Popularno o Meštroviću). Pučki list, Split, 21/6, 30. III. 1911, str. 68-69.

1509 (**Rössler, Arthur**) -ss-: *Ivan Meštrović.* (O životu i umjetnosti, uz 11 reprodukcija skulptura). Bildende Künstler, Monatsschrift für Künstler und Kunstfreunde, Wien-Leipzig, 1911/1, str. 14-28.

1510 **Rohe, Maximilian K.**: *Wiener Ausstellung.* Die Kunst, Wien, 1911-1912/25, str. 485-498.

1511 **Schmitt, Julius**: (O Ivanu Meštroviću). Čas, Praha, VIII. 1911.

1512 **Seton-Watson R**(**obert**) **W**(illiam**) - Litt, D.**: *The Southern Slav Question and the Habsburg Monarchy.* (O Meštroviću). London 1911.

1513 **Slavko**: *Srbija u Rimu.* Srpska riječ, (?), 7/193, 1911, str. 1-2; 194, str. 1.

1514 **Spectator**: *Izložba Hrv. društva umjetnosti.* (Izložba zagrebačkih umjetnika na ustuk izložbi dalmatinskih). Jug, Split, 1/6, 1911, str. 181-184.

1515 **Strajnić, Kosta**: *Iz bečke Secesije.* (O umj. udruženju „Secesija" i izložbama na kojima je izlagao i Meštrović). Narodne novine, Zagreb, 77/287, 14. XII. 1911, str. (1-2).

1516 **Strajnić, Kosta**: *Povodom umjetničke izložbe.* (U Zagrebu). Zvono, Zagreb, 5/10, V. 1911, str. 105-115.

1517 **Strajnić, Kosta**: *Rückblick auf die südslavische Kunstausstellung.* (O izložbi u Beogradu 1912). Neues Tagblatt, 1/234, 1911-1912, str. 5-6.

1518 (**Supilo, Fran**) F. S.: *Pismo iz Rima.* (O Srpskom paviljonu na Rimskoj izložbi 1911). Riečki novi list, Rijeka, 5/84, 8. IV. 1911, str. 1; 88, 13. IV, str. 1.

1519 **Supilo, Fran**: *Sa Rimske izložbe. Paviljon Kraljevine Srbije...* Obzor, Zagreb, 52/98, 9. IV. 1911. str. 1-2.

1520 **Tugenholjd, G.**: *Međunarodna vistavka v Rime.* (Meštrović na Rimskoj izložbi). Apollon, St. Peterburg, 1911/9, str. 49-52.

1521 **V. B. K.**: *Najnovije umjetničke izložbe.* (Izložba Društva hrv. umjetnika u Zagrebu). Luč, Zagreb, 6/9-10, 1911, str. 432-435.

1522 (**Vesić, Boža**): *Ivan Meštrović.* (Pjesma). Štampa, Beograd, 10/142, 1911, str. 1.

1523 **Wenzelides, Arsen**: *„Smrt majke Jugovića".* (O Vojnovićevoj drami. Meštrovićev Vidovdanski hram). Jug, Split, 1/2, 1911, str. 56-59.

1524 **Wolf, Georg Jacob**: *Die internationale Kunstausstellung der Münchener Secession 1911.* (Kratko o Lembruchu i Meštroviću). Die Kunst für Alle, München, 26/21, 1. VIII. 1911, str. 481-495.

1525 (**Zorman, Ivan**) I. H. Z.: *Mednarodna umetniška razstava v Rimu.* Veda, Gorica, 1/1911, str. 496-497.

1526 *Az Est i hrvatski umjetnici u društvu umjetnosti „Az Est".* Obzor, Zagreb, 52/ 45, 14. II. 1911, str. 2.

1527 *„Az Est" i hrvatski umjetnici.* (Odgovor na članak „Az Est" o izlaganju hrv. umjetnika u Paviljonu Srbije i na pismo I. Kršnjavoga). Obzor, Zagreb, 52/47, 16. II. 1911, str. 1-2.

1528 *„AZ Est" i hrvatski umjetnici.* Obzor, Zagreb, 52/59, 28. II. 1911, str. 1.

1529 *„Az Est" i naši umjetnici.* Obzor, Zagreb, 52/39, 8. II. 1911, str. 1.

1530 *Bečka „Zeit" o Meštroviću.* (O Srpskom paviljonu u Rimu i o Meštroviću). Obzor, Zagreb, 52/128, 10. V. 1911, str. 3.

1531 *Benua o Meštroviću.* (Ruski kritičar A. Benois o Meštrovićevu uspjehu na Rimskoj izložbi). Slovenski jug, Beograd, 8/34, 1911, str. 270.

1532 *Bilješke i osvrti.* (Kampanja protiv Meštrovića u Zagrebu). Sloboda, Split, 7/11, 8. II. 1911, str. 2.

1533 *Čestitke Meštroviću.* (Nagrada na Rimskoj izložbi. Bilj.). Narodni list, Zadar, 50/39, 17. V. 1911, str. 3.

1534 *Dalmacija - zemlja genija.* Sloboda, Split, 7/30, 15. IV. 1911, str. 3.

1535 *Dar Galeriji slika.* (Meštrović darovao Strossmayerovoj galeriji portret Petra Branya. Bilj.). Narodne novine, Zagreb, 77/31, 8. II. 1911, str. (4).

1536 *Dar galeriji slika.* (Meštrović darovao Strossmayerovoj galeriji slika portret Petra Branya. Bilj.). Obzor, Zagreb, 52/39, 8. II. 1911, str. 3.

1537 *Die Erfolge der Kroaten in Rom.* (Hrvati na Rimskoj izložbi). Agramer Tagblatt, Zagreb, 26/96, 27. IV. 1911, str. 6.

1538 *Dositejev spomenik na dalmatinskom Kosovu.* (Meštrovićeva zamisao. Bilj.). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 17/39, 29. IX. 1911, str. 624.

1539 *Dositejev spomenik u Dalmaciji.* (Meštrovićeva ponuda da izradi spomenik Dositeju Obradoviću kod Knina). Trgovinski glasnik, Beograd, 21/205, 1911, str. 4.

1540 *Ein deutsches Urteil über Meštrović.* Agramer Tagblatt, Zagreb, 26/129, 7. VI. 1911, str. 5.

1541 *Epilog umetničke izložbe u Rimu.* (Uspjeh I. Meštrovića). Dnevni list, Beograd, 29/313, 1911, str. 1; 314, str. 1.

1542 *Esposizione di Roma 1911. Padiglione delle belle arti del Regno di Serbia.* (Uvodni tekst kataloga o umjetnosti u Hrvatskoj i Srbiji). (Zagreb 1911), str. (2-3).

1543 *Francezi o Meštroviću.* (E. Nolan u „Excelsioru). Obzor, Zagreb, 52/138, 20. V. 1911, str. 2.

1544 *Francuzki list o našim umjetnicima u Rimu.* („L'italie" o Meštroviću). Narodni list, Zadar, 50/32, 22. IV. 1911, str. 3.

1545 *Frankovluk kod Srba.* Sloboda, Split, god. 7, 22. IV. 1911.

1546 *„Giornale d'Italia" o Meštrovićiću i srpskom paviljonu.* Srbobran, Zagreb, 28/77, 9. IV. 1911, str. 3.

1547 *„Gli Artisti Serbi".* (Rimska „Tribuna". Izvaci iz članaka i kritika). Hrvatsko pravo, Zagreb, br.4336 (191), 6. V. 1911, str. 1.

1548 *Heroj našeg naroda.* (Talijanski kritičari o Meštroviću u povodu Rimske izložbe: Renzo Lanza, Belloni, Guelfo Civinini). Sloboda, Split, 7/30, 15. IV. 1911, str. 2.

1549 *Hrvati i Srbi na Rimskoj izložbi.* Hrvatski pokret, Zagreb, 7 (8)/50, 2. III. 1911, str. 3.

1550 *Hrvati na Rimskoj izložbi.* (O Meštroviću). Narodni list, Zadar, 50/33, 26. IV. 1911, str. 1-2.

1551 *Hrvati na Rimskoj izložbi.* (O Meštroviću). Obzor, Zagreb, 52/70, 11. III. 1911, str. 1.

1552 *Hrvati na Rimskoj izložbi.* Riečki novi list, Rijeka, 5/61, 12. III. 1911, str. 1.

1553 *Hrvati na Rimskoj izložbi.* Riečki novi list, Rijeka, 5/97, 23. IV. 1911. str. 1.

1554 (Hrvati na rimskoj izložbi). Slavischer Tagblatt, (?), IV. 1911.

1555 *Hrvati u Rimu.* Hrvatski pokret, Zagreb, 7 (8)/89, 19. IV. 1911, str. 4.

1556 *Hrvatski i srpski umjetnici na Rimskoj izložbi.* (Odgovor na članak: Hrvatski umjetnici - propagatori srbstva u „Hrvatskom pravu"). Hrvatski pokret, Zagreb, 7/84, 12. IV. 1911, str. 2.

1557 *Hrvatski - srpski - jugoslavenski.* (O posrbljivanju Meštrovića). Obzor, Zagreb, 52/321, 19. XI. 1911, str. 2.

1558 *Hrvatski umjetnici i izložba u Rimu.* (Kritika izlaganja u Srpskom paviljonu). Obzor, Zagreb, 52/48, 17. II. 1911, str. 2.

1559 *Hrvatski umjetnici na Rimskoj izložbi.* (Kritika na članak iz mađarskog lista „Az Est"). Obzor, Zagreb, 52/35, 4. II. 1911, str. 2.

1560 *Hrvatski umjetnici - propagatori srbstva. Izložba u Rimu. - Hrvati u paviljonu Kraljevine Srbije. - Zatajena hrvatska narodnost. - Hrvatska izgubljena pred svietom.* Hrvatsko pravo, Zagreb, 17/4613 (168), 8. IV. 1911, str. 3-4.

1561 *„Hrvatski umjetnici - propagatori srbstva."* (Odgovor na članak: Hrvatski i srpski umjetnici na rimskoj izložbi, „Hrvatski pokret", VII/1911, br. 84). Hrvatsko pravo, Zagreb, 17/4617 (172), 13. IV. 1911, str. 4-5.

1562 *Hrvatski umjetnici u Rimu.* Hrvatski pokret, Zagreb, 7 (8)/86, 14. IV. 1911, str. 2.

1563 *Hrvatstvo i srpstvo na Međunarodnoj izložbi u Rimu.* Obzor, Zagreb, 52/125, 7. V. 1911, str. 2.

1564 *I Bugari nas posrbljuju!* (O članku u „Volji" o Meštroviću na Rimskoj izložbi). Hrvatsko pravo, Zagreb, 17/4655, 30. V. 1911, str. 5.

1565 *Introduzione.* (O izložbi, srpskoj narodnoj poeziji, jugoslavenskim umjetnicima). Katalog: Esposizione di Roma 1911. Padiglione delle belle arti del Regno di Serbia. (Zagreb 1911), str. (3-7).

1566 *Ivan Meštrović.* (Reprodukcije skulptura). Die Kunst für Alle, München, 27/1911, str. 53-59.

1567 *Ivan Meštrović.* (Iz splitskog „Pučkog lista". Bilj.). Hrvatske novine, Đakovo, 19/23, 8. VI. 1911, str. 3.

1568 (Ivan Meštrović. O Meštroviću u povodu Međunarodne izložbe u Rimu). Leipziger Neueste Nachrichten, Leipzig, IV. 1911.

1569 *Ivan Meštrović.* (Bilj.) Mali žurnal, Beograd, 18/7, 1911, str. 1.

1570 *Ivan Meštrović.* (Opširne bilješke i čestitke u povodu Rimske izložbe). Naše jedinstvo, Split, 18/45, 15. IV. 1911, str. 2.

1571 *Ivan Meštrović.* (Prikazi talijanskih novina o Meštroviću. Bilj.). Sloboda, Split, 7/33, 26. IV. 1911, str. 3.

1572 *Ivan Meštrović.* (Pohvala Rimske izložbe. Bilj.). Sloboda, Split, 7/38, 13. V. 1911, str. 3.

1573 *Ivan Meštrović.* (U Splitu. Bilj.). Sloboda, Split, 7/48, 17. VI. 1911, str. 3.

1574 *Ivan Meštrović.* (Reprodukcije skulptura). Strossmayer, koledar za god. 1912. (Zagreb 1911).

1575 *Iz Dalmacije.* (Priprema njemačke monografije o Meštroviću). Narodne novine, Zagreb, 77/255, 6. XI. 1911, str. (4).

1576 *Iz Društva hrvatskih književnika.* (Meštrovićev dar Medulićeva portreta Šibeniku). Narodne novine, Zagreb, 77/34, 11. II. 1911, str. 3.

1577 *Izložba u Italiji.* (O sudjelovanju Meštrovića na Rimskoj izložbi). Sapouprava, Beograd, 9/81, 1911, str. 1.

1578 *Izložba u Rimu.* (Uspjeh Meštrovića na Rimskoj izložbi). Novo vreme, Beograd, 3/100, 1911, str. 1.

1579 *Izložba u Rimu i naši umjetnici. Refleksije o našim umjetničkim prilikama.* (O napadu I. Kršnjavoga na hrvatske umjetnike u Srpskom paviljonu). Obzor, Zagreb, 52/105, 16. IV. 1911, str. 2-3.

1580 („Jedan od najvećih sadašnjice." O Meštroviću u povodu Međunarodne izložbe u Rimu1911.). Corriere d'Italia, Roma, 11. IV. 1911.

1581 *Je li Meštrović Srbin ili Hrvat?* (Meštrovićeva izjava). Sloboda, Split, 7/37, 10. V. 1911, str. 2.

1582 *Još o Ivanu Meštroviću.* (Tršćanski „Il Piccolo della sera" o Rimskoj izložbi). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 21/36, 6. V. 1911, str. 2.

1583 *Još o Ivanu Meštroviću.* („Il Piccolo della sera" o Meštroviću. Bilj.). Novosti, Zagreb, 5/120, 2. V. 1911, str. 2.

1584 *Još o Meštroviću.* (Izvaci iz talijanskih novina). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 21/32, 22. IV. 1911, str. 2-3.

1585 *Još o „srbsko-hrvatskoj" izložbi.* (Kritika izlaganja Hrvata). Hrvatsko pravo, Zagreb, 17/4620 (175), 18. IV. 1911, str. 5.

1586 *Još o uspjesima izložbe kraljevine Srbije u Rimu.* Riečki novi list, Rijeka, 5/89, 14. IV. 1911, str. 1.

1587 *Kako se u nas radi za umjetnost? Postavljanje Meštrovićevog „Zdenca".* (Uređenje Sveučilišnog trga). Obzor, Zagreb, 52/47, 16. II. 1911, str. 2-3.

1588 *Katalog srpskog paviljona u Rimu.* Esposizione di Roma: Padiglione del Regno di Serbia. Cliches e tipi della Dionička tiskara Zagabria. Croazia. Obzor, Zagreb, 52/111, 23. IV. 1911, str. 1.

1589 *Kipar Ivan Meštrović - već je Magjar!!!* (Kritika izlaganja u Srpskom paviljonu). Hrvatsko pravo, Zagreb, 17/4748, 22. IX. 1911, str. 4.

1590 *Kritika o Ivanu Meštroviću.* (Polemika sa splitskom „Slobodom" u vezi s negativnom kritikom Rusa Kravčenka, prenesene u „Našem jedinstvu"). Naše jedinstvo, Split, 18/109, 12. IX. 1911, str. 1.

1591 *La Lettura...* (Bilj.). Narodni list, Zadar, 2. IX. 1911.

1592 *Le Esposizioni di Roma.* (Međunarodna izložba u Rimu). Bollettino d'arte di Ministero della Pubblica Istruzione, Roma, 1911, str. 154-160.

1592a *L'Exposition internationale des Beaux-arts.* (Srpski paviljon na Rimskoj izložbi). L'Italie, Roma, 11. IV. 1911, str. 2.

1593 *Majstori s mora triumfiraju u Rimu.* Riečki novi list, Rijeka, 5/115, 16. V. 1911, str. 1.

1594 *Medjunarodna umjetnička izložba u Rimu. - Izložba umjetnosti u Rimu II.* (Strani umjetnici na izložbi). Obzor, Zagreb, 52/154, 4. VI. 1911, str. 1; 167, 18. VI. 1911, str. 1.

1595 *Meštrović.* (Meštrović na Rimskoj izložbi. Izvadak iz „Corriere della Sera" o Meštroviću). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 21/31, 19. IV. 1911, str. 1.

1596 *Meštrović, Bocarić. Dva snoba.* (Kritika Meštrovićevog i Bocarićevog Kraljevića Marka). Mali žurnal, Beograd, 18/27, 1911, str. 1.

1597 *Meštrović dobio 10.000 dinara.* (Nagrada na Rimskoj izložbi). Pijemont, Beograd, 1/77, 1911, str. 2.

1598 *Meštrović dobio prvu nagradu.* (Na Međunarodnoj izložbi u Rimu. Bilj.). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 17/45, 11. XI. 1911, str. 720.

1599 *Meštrović dobio prvu nagradu.* (Na Rimskoj izložbi. Bilj.). Narodni list, Zadar, 50/92, 18. XI. 1911, str. 3.

1600 *Meštrović i Dositelj Obradović.* (Namjera podizanja spomenika). Dubrovnik, Dubrovnik, 20/51, 22. XII. 1911, str. 2.

1601 *Meštrovic Ivan. The memory, My mother.* (Reprodukcije). Apollo, London, 1911/9, tab. 136, 149.

1602 *Meštrović je Srbin. Milije mu je ime: Srbin.* (Odgovor „Samoupravi" u povodu Meštrovićeve izjave o nacionalnoj pripadnosti). Zanatlijski savez, Beograd, 14/88, 1911, str. 1-2.

1603 *Meštrović svojoj općini.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 50, 26. VII. 1911.

1604 *Meštrović' Triumph in Rom.* (Talijanska kritika o Meštroviću na Rimskoj izložbi). Agramer Tagblatt, Zagreb, 21/88, 18. IV. 1911, str. 6.

1605 *Meštrović u Parizu.* (Meštrović u Splitu, na putu za Pariz. Otkup „Pastira" i „Starice" u Italiji). Narodne novine, Zagreb, 77/256, 7. XI. 1911, str. (4).

1606 *Meštrović u Parizu.* Obzor, Zagreb, god. 52, 7. XI. 1911.

1607 *Meštrovićev Kosovski hram.* (Da se podigne na Avali). Slovenski jug, Beograd, 8/50, 1911, str. 393-394.

1608 *Meštrovićev „Pastir" - vlasništvo kralja Viktora Emanuela.* (Kupljen na Rimskoj izložbi). Obzor, Zagreb, 52/324, 10. XII. 1911, str. 2.

1609 *Meštrovićev poklon Italiji.* (U povodu dara skulpture „Srđa Zlopogleđa". Pretiskano iz „Odjeka"). Trgovinski glasnik, Beograd, 21/273, 1911, str. 4.

1610 *Meštrovićev triumf u Rimu.* (Međunarodna izložba 1911. Vojnovićeve izjave). Novosti, Zagreb, 5/109, 21. IV. 1911, str. 3.

1611 *Meštrovićeva djela uništena.* (U prijevozu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 18. II. 1911.

1612 *Meštrovićevi darovi.* (Dar poprsja Petra Branya i Vlaha Bukovca). Savremenik, Zagreb, 6/4, 1911, str. 271.

1613 *Meštrovićevo odlikovanje.* (Prva nagrada za skulpturu na izložbi u Rimu). Obzor, Zagreb, 52/319, 17. XI. 1911, str. 2.

1614 *Meštrovićevo „Sjećanje".* (Akcija za otkup. Bilj.). Sloboda, Split, 7/42, 27. V. 1911, str. 3.

1615 *Meštrovićevo „Sjećanje".* (Akcija za otkup). Riečki novi list, Rijeka, 5/127, 30. V. 1911, str. 1-2.

1616 *Meštroviću.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 50, 10. V. 1911.

1616a *Na čudo s gjetićima i radi Meštrovića.* („Sloboda" napada „Jedinstvo" da je protiv Meštrovića). Naše jedinstvo, Split, 7. IX. 1911.

1617 *Nagrada Meštroviću.* (Na Rimskoj izložbi). Slovenski jug, Beograd, 8/47, 1911, str. 376.

1618 *Naši kipari.* (Vidovićeva karikatura Meštrovića s humorističkom legendom. Duje Balavac, Split, 4/9, 1911, str. 4.

1618a *Nel Cinquantenario dell'Unità d'Italia. A Valle Giulia.* (O Srpskom paviljonu na Rimskoj izložbi). Il Messagero, Roma, 24. IV. 1911, str. 4.

1618b *Nel Cinquantenario dell'Unità d'Italia. Nel padiglione della Serbia.* (Reprodukcija Meštrovićeve skulpture „Moj otac"). Il Messagero, Roma, 14. IV. 1911, str. 4.

1618c *Nel Cinquantenario dell'Unità d'Italia. Nel padiglione della Serbia.* (Reprodukcija Meštrovićeve skulpture „Srđa Zlopogleđa"). Il Messagero, Roma, 13. IV. 1911, str. 4.

1619 *Nemci o Ivanu Meštroviću.* (Prevedeno iz „Leipziger neueste Nachrichten"). Štampa, Beograd, 10/142, 1911, str. 3.

1620 *Neosnovani prekori.* (Polemike s „Riečkim novim listom" i splitskom „Slobodom" u vezi s pripisivanjem Meštroviću srpske narodnosti). Samouprava, Beograd, 9/85, 1911, str. 1.

1621 *Njemački glas o Meštroviću.* (Članak E. Delphia u „Leipziger Nachrichten"). Obzor, Zagreb, 52/166, 17. VI. 1911, str. 2.

1622 (O Meštroviću). Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 26/1910-1911, (?).

1627 *O nacionalizmu u umjetnosti.* (Feljton J. Grgaševića u „Agramer Tagblattu"). Narodni list, Zadar, 50/43, 31. V. 1911.

1628 *Zagreb, 17 lipnja.* (O posrbljivanju Hrvata u beogradskom tisku. I. Meštrović, R. Bošković i drugi). Obzor, Zagreb, 52/167, 18. VI. 1911, str. 2.

1629 *O razbijenim Meštrovićevim djelima.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 50, 22. II. 1911.

1631 *Otvaranje paviljona Kraljevine Srbije.* (Bilj.). Obzor, Zagreb, 52/98, 1911, str. 2.

1632 *Otvorenje paviljona Kraljevine Srbije na Rimskoj izložbi.* (Bilj.). Obzor, Zagreb, 52/100, 11. IV. 1911, str. 2.

1633 *Ovacije Meštroviću u pozorištu.* (Na predstvi Sokolske večeri u Beogradu). Trgovinski glasnik, Beograd, 21/263, 1911, str. 5.

1634 *Ovacije umjetniku.* (Meštrović u Beogradu. Bilj.) Narodni list, Zadar, 50/102, 23. XII. 1911, str. 2.

1635 *Pogreške službene Srbije.* (Zatajivanje nacionalnosti hrvatskim izlagačima na Rimskoj izložbi). Riečki novi list, Rijeka, 5/98, 25. IV. 1911, str. 1.

1636 *Poljaci o Meštroviću.* („Kurjer Poznański" o Meštroviću). Obzor, Zagreb, 52/283, 12. X. 1911, str. 1-2.

1637 *Poslednja sredstva.* (Oštećenje Meštrovićevih skulptura za Rimsku izložbu na putu od Zagreba do Beograda radi pristupanja srpskim umjetnicima). Politika, Beograd, 9/2532, 1911, str. 1.

1638 *Posrbljivanje Hrvata pred vanjskim svijetom.* (Kritika članka Dimitrija Mitrinovića u „Die Kunst für Alle" 1911). Hrvatska, Zagreb, 18. XI. 1911, br. 16, str. 1-2.

1638a *Postavljanje Meštrovićevog zdenca.* („Zdenac života" u Zagrebu). Obzor, Zagreb, 1911, br. 47, str. 2.

1639 *Praški „Čas" o Ivanu Meštroviću.* Obzor, Zagreb, god. 52, 23. VIII. 1911.

1640 *Predavanje o Meštroviću.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 50, 25. I. 1911.

1641 *Predavanje o Viševcima.* (Predavanje Ž. O. Dačića o Narodnoj obrani, u prisustvu Meštrovića). Tribuna, Beograd, 1911/395, str. 2.

1642 *Promišljanja pred „Hramom Vidovdanskim".* 19. IV. 1911. (O Meštroviću i Rimskoj izložbi). Naše jedinstvo, Split, 18/46, str. 1.

1643 *Rim, Talijani i Hrvati.* (50. obljetnica ujedinjenja Italije i prigodna međunarodna izložba). Pučka sloboda, Split, 5/13, 5. IV. 1911, str. 1.

1644 *Rimska izložba i Hrvati.* (O zatajivanju hrvatskog imena). Hrvatski pokret, Zagreb, 7 (8)/85, 13. IV. 1911, str. 2-3.

1645 *Rimska izložba i hrvatski umjetnici.* (Kritike i intrige u vezi s izložbom). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 21/30, 15. IV. 1911, str. 2.

1646 *Rimska izložba i hrvatski umjetnici.* (Intrige oko izložbe). Jug, Split, 1/4, 1911, str. 101.

1647 *Rimska izložba i hrvatski umjetnici.* Riečki novi list, Rijeka, 5/81, 5. IV. 1911, str. 1.

1648 *Rus o Meštroviću.* (Negativna kritika Kravčenka u „Novoe vremja"). Naše jedinstvo, Split, 18/106, 5. IX. 1911, str. 2.

1648a *Rus o Meštroviću.* (O kritici A. Benoisa). Naše jedinstvo, Split, 6. VII. 1911.

1649 *Rus o Meštroviću u petrogradskoj „Riječi", povodom rimske izložbe 1911.* Beogradske novine, Beograd, 19. VI. 1911, br. 17.

1650 *Ruski sud o Meštroviću.* (Ruski kritičar A. Benois u listu „Reč"). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 17/41, 13. X. 1911, str. 655-656.

1651 *Sa Rimske izložbe. Paviljon Kraljevine Srbije.* (F. Supilo o Srpskom paviljonu). Obzor, Zagreb, 52/98, 9. IV. 1911, str. 1-2.

1652 *Slava naših umjetnika u Rimu.* (Meštrovićev uspjeh na Rimskoj izložbi). Pučka sloboda, Split, 5/15, 19. IV. 1911, str. 2-3.

1653 *Sicietà artistica croata Medulić.* (Upravni odbor). Il nuovo schiesone spalatino per l'anno 1912, Split 1911, str. 118.

1654 *Spljetska „Sloboda"...* (Polemika u vezi s Meštrovićem u Srpskom paviljonu na Rimskoj izložbi). Riečki novi list, Rijeka, 5/106, 5. V. 1911, str. 1.

1655 *Spomenik Dositeja Obradovića u Beogradu.* (Meštrović na natječaju). Hrvatski pokret, Zagreb, 7 (8)/90, 20. IV. 1911, str. 3.

1656 *Spomenik Dositeju Obradoviću.* (U Beogradu. Bilj.). Narodni list. Zadar, 50/9, 1. II. 1911, str. 3.

1657 *Spomenik Dositeju Obradoviću.* (Meštrovićeva akcija za podizanje spomenika u dalmatinskom Kosovu. Iz splitske „Slobode"). Samouprava, Beograd, 9/212, 1911, str. 1.

1658 *Spomenik Dositeju Obradoviću.* (Meštrovićeva ideja za podizanje spomenika). Narodne novine, Zagreb, 77/290, 18. XII. 1911, str. 5.

1659 *Srbska štampa o Meštroviću.* (Negiranje Meštrovićeva hrvatstva. Bilj.). Narodni list, Zadar, 50/34, 29. IV. 1911, str. 3.

1660 *Srbski umjetnici na izložbi u Rimu.* (Osvrt na članak Dimitrija Mitrinovića). Obzor, Zagreb, 52/307, 5. XI. 1911, str. 1-2.

1661 *Srbski umjetnici na izložbi u Rimu.* (Nastavak osvrta na članak D. Mitrinovića). Obzor, Zagreb, 52/310, 8. XI. 1911, str. 1-2.

1662 *Srpska narodna skupština podijelila je Ivanu Meštroviću...* Savremenik, Zagreb, 6/2, IX. 1911, str. 143.

1663 *Srpska i hrvatska slava u Rimu.* (Meštrovićevi radovi na Rimskoj izložbi). Dobrotvor, Novi Sad, 1/5, 1911, str. 5-6.

1664 *Srpska umetnost u Rimu.* (Međunarodna izložba 1911.). Pijemont, Beograd, 1/40, 1911, str. 1.

1665 *Srpski paviljon na umjetničkoj izložbi u Rimu.* Zastava, Novi Sad, 46/71, 1911, str. 2-3.

1667 *Srpski paviljon u Rimu i Meštrovićev uspjeh.* (Prema talijanskom tisku). Srbobran, Zagreb, 28/87, 22. IV. 1911, str. 3-4.

1668 *Srpski paviljon u Rimu. Priznanja Meštroviću.* Dubrovnik, Dubrovnik, 20/18, 27. IV. 1911, str. 2.

1669 *Srpski triumf u Rimu.* (Uspjeh Meštrovićevog „Vidovdanskog hrama". Iz „Srpstva"). Srbobran, Zagreb, 1911/80, str. 1.

1670 *Srpski triumf u Rimu.* (Meštrovićeve i Rosandićeve skulpture u Srpskom paviljonu na Rimskoj izložbi). Srpstvo, Novi Sad, 2/67, 1911, str. 1.

1671 *Srpski uspeh u Rimu. Talijani o Meštroviću.* (Izvodi iz članaka rimskih listova o Meštrovićevim radovima). Zanatlijski savez, Beograd, 14/91, 1911, str. 1-2.

1672 *Strana kritika o Meštroviću.* (U povodu Rimske izložbe). Srpstvo, Novi Sad, 2/114, 1911, str. 1.

1673 *Supilo o svojoj akciji u Rimu.* (U vezi s Meštrovićevim izlaganjem u Srpskom paviljonu). Obzor, Zagreb, 52/128, 10. V. 1911, str. 2.

1674 *Svečano otvorenje srbskog paviljona u Rimu.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, 50/33, 26. IV. 1911.

1675 *Šovinizam i narodno jedinstvo.* (Meštrovićeva izjava o jedinstvu srpskog i hrvatskog naroda, u povodu izlaganja u Srpskom paviljonu u Rimu). Slobodna riječ, Zagreb, 10/105, 8. V. 1911, str. 1.

1676 *Talijani o našoj rasi.* (U povodu izložbe u Rimu). Hrvatski pokret, Zagreb, 7 (8)/87, 15. IV. 1911, str. 2.

1677 *Talijanska štampa o paviljonu Srbije u Rimu.* Srpska riječ, Sarajevo, 7/78, 1911, str. 4.

1678 *„The Memory", „My Mother".* (Reprodukcije). Apollo, London, 9/1911, sl. 136, 149.

1679 *Tugjinska umjetnost u Rimu. - Ivan Meštrović.* (Tekst talij. kritičara A. Melania u smotri „Veritas"). Preporod, Split, 2/7, VII. 1911, str. 99-102.

1680 *Umjetničke nagrade Međunarodne izložbe u Rimu. Hrvat Ivan Meštrović dobio prvu nagradu.* (Meštrović je dobio jednu od deset prvih nagrada). Obzor, Zagreb, 52/321, 19. XI. 1911, str. 1.

1681 *Umjetnikov dar.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 50, 15. II. 1911.

1683 *Uništene Meštrovićeve radnje.* (Meštrovićeve skulpture namijenjene izložbi u Rimu, polupane. Bilj.). Narodne novine, Zagreb, 77/40, 18. II. 1911, str. (4).

1684 *Uspeh srpsko-hrvat. umetnika.* Od našeg naročitog dopisnika. Štampa, Beograd, 10/107, 1911, str. 1.

1685 *Uspjeh Hrvata u Rimu.* (Talijanske kritike o izložbi). Obzor, Zagreb, 52/103, 14. IV. 1911, str. 1.

1686 *Uspjeh Ivana Meštrovića u Rimu.* Srpstvo, Novi Sad, 2/67, 1911, str. 1.

1687 *Uspjeh naše umjetnosti u Rimu.* (Naši izlagači na Rimskoj izložbi). Narodni list, Zadar, 50/30, 15. IV. 1911, str. 1.

1688 *Uspjesi naših umjetnika i pisaca.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 50, 13. XII. 1911.

1689 *Varvarizam izvršen nad Meštrovićevim delima.* (Uništavanje skulptura zbog izlaganja u Srpskom paviljonu). Srpstvo, Novi Sad, 2/28, 1911, str. 1-2.

1690 *Veliki izlet u Italiju.* (Na Rimsku izložbu). Sloboda, Split, 7/50, 24. VI. 1911.

1691 *Veliki umetnik u malom narodu.* (Članak „Giornale d'Italia" o Meštroviću). Odjek, Beograd, 10/83, 1911, str. 1-2.

1692 *Veliki umjetnik u malom narodu.* (Meštrović. U povodu Rimske izložbe). Sloboda, Split, 7/31, 19. IV. 1911, str. 1.

1693 *Veliko djelo o Meštroviću.* (Priprema monografije u Leipzigu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 50/87, 31. X. 1911, str. 3.

1694 *Za Dositejev spomenik.* (U Beogradu. Bilj.). Narodni list, Zadar, 50/38, 13. V. 1911, str. 3.

1695 *Za narodni hram.* (Za nabavu skulptura Vidovdanskog ciklusa). Jug, Split, 1/7, 1911, str. 212.

1696 *Za spomenik D. Obradoviću.* (Proglas). Narodi list, Zadar, 50/102, 23. XII. 1911, str. 2.

1697 *Za umjetnost u Dalmaciji.* (O Umjetničkoj akademiji u Splitu ili Dubrovniku na poticaj Meštrovića). Sloboda, Split, 7/31, 19. IV. 1911, str. 2.

1912.

1699 (**Bokur, Ignjat**): *Ivan Meštrović i njegova umetnost.* Predavanje u Rumi). Branik, Mitrovica, 28/15, 21. I. 1912; 16, 22. I. 1912.

1700 (**Bone, James**) J. B. (?): *„La Revue" o Meštroviću.* (Osvrt na članak Huberta Lagardellea „L'Exposition des Beaux-Arts a Rome" u pariškoj „La Revue"). Obzor, Zagreb, 53/49, 20. II. 1912, str. 2.

1701 (**Bone, James**) J. B.: *The Temple of Kossovo: A Serbian Prophecy in Art.* (O Meštrovićevom Kosovskom ciklusu). The Manchester Guardian, Manchester, 20/666, 31. X. 1912.

1702 **Cantú, Arnaldo:** *Uno statuario barbarico. Ivan Mestrovic.* Vita d'Arte, (?), IX. 1912, str. 3-14.

1703 **Cecchi, Emilio**: *Note d'Arte a Valle Giulia.* (Prikaz Rimske izložbe. Opširno o Meštrovićevim skulpturama). Roma 1912.

1704 **Credaro, Luigi**: *Dar kipara Meštrovića Italiji.* („Srđa Zlopogleđa" talijanskom narodu). Slobodna riječ, Zagreb, 11/3, 4. I. 1912, str. 2.

1705 (**Credaro, Luigi**): *G. Meštrovićev poklon.* („Srđa Zlopogleđa", dar talijanskom narodu. Prijevod zahvale talij. ministra Luigija Credare). Dubrovnik, Dubrovnik, 21/1, 4. I. 1912, str. 3.

1706 (**Davičo, Hajim S.**) D. M. S.: *Dom srpske umetnosti.* (Uspjeh srpske izložbe u Rimu. Ivan Meštrović). Trgovinski glasnik, Beograd, 22/8, 1912, str. 4.

1707 **dr.**: *Kakav nam spremaju kosovski hram?* (U povodu članka M. Matića istog naslova u „Glasniku pravoslavne crkve"). Pravda, Beograd, 9/147, 1912, str. 1.

1708 (**Ilijić, Dragutin**) Posmatrač: *Vidovdanski hram.* (Opis zamisli Vidovdanskog hrama i njegovih skulptura). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 18/6, 30. III. 1912, str. 176-178; 7, 15. IV. 1912, str. 207-210.

1709 (**Jablanović**) **Cortelazzo, Josip**: *Slikarstvo i kiparstvo.* (O životu i djelu Meštrovića). Narodni list, Zadar, 51/jubilarni broj, 1. III. 1912, str. 92.

1710 (**Jakopič, Rihard**): *IV. jugoslovanska umetniška razstava.* (Beograd 1912). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 32/6, 1912, str. 336; 7, str. 391-392; 9, str. 499-501.

1711 **Jorgović, Kosta**: *Južnoslovenska umetnička izložba u Beogradu.* (1912). Žena, (?), 2/7, 1912, str. 392-404.

1712 (**Kveder, Zofka**) Z. K. J.: *Die vierte südslavische Kunstausstellung in Belgrad 1912.* Agramer Tagblatt, Zagreb, 27/151, 3. VII. 1912, str. 2-3.

1713 **Lagardelle, Hubert:** *L'Exposition des Beaux-Arts à Rome.* (Rimska izložba 1911). La Revue, Paris, 1. II. 1912.

1714 (**Larco, Renzo**): *Meštrović - i opet Meštrović - najveći umjetnik na Svjetskoj izložbi u Rimu.* (Studija R. Larca „Scultura e architettura"). Preporod, Split, 3/1, I. 1912, str. 2-4.

1715 **Larco, Renzo**: *Scultura e architettura.* U: L'Esposizione Internazionale di Belle Arti. (Međunarodna izložba u Rimu 1911). Roma 1912.

1716 **- li. -**: *Aus unserer Künstlerwelt.* (O radu Meštrovića i ostalih hrvatskih umjetnika i o njihovim izložbama u Zagrebu). Agramer Zeitung, Zagreb, 87/6, 9. I. 1912, str. 2-4; 7, 10. I. 1912, str. 2.

1717 **Lovrić, Božo**: *Umjetnik - preteča rata.* Srpski književni glasnik, Beograd, 29/11, 1. XII. 1912, str. 838-842.

1718 **Lovrić, Božo**: *Umjetnik - preteča rata.* (Nacionalno obilježje djela Ivana Meštrovića na Rimskoj izložbi). Zora, Beč, 3/6-8, 1912, str. 291-294.

1719 **MacColl, D. S.**: *„Ugliness", „Beauty" and Mr. Frederick Harrison.* (O Meštroviću, str. 550). Nineteenth Century and After, (?), 71, III, 1912, str. 547-556.

1720 **Matoš, Antun Gustav**: *Kritika ili pamflet?* (Kritika društva „Medulić"). Šport i umjetnost, Zagreb, 1/5, 5. XII. 1912, str. 9-10. Pretiskano: Sabrana djela, knj- XVII, Zagreb, s. a., str. 229-232.

1721 **Matoš, A**(**ntun**) **G**(**ustav**): *Umjetnost i nacionalizam.* (O nacionalizmu u umjetnosti općenito. Spominje Meštrovića). Obzor, Zagreb, 53/26, 28. I. 1912. Pretiskano: Sabrana djela. knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 151-156.

1722 **Miše, Jerolim**: *Četvrta jugoslavenska umjetnička izložba u Beogradu.* (S posebnim osvrtom na izlagače „Medulića" i hrv. sekcije „Lade"). Sloboda, Split, 8/57, 13. VII. 1912, str. 1-2.

1723 **Miše, Jerolim**: *Četvrta jugoslavenska izložba.* (U Beogradu). Zvezda, Beograd, 1/11, 10. VI. 1912, str. 700-702; 12, 25. VI. 1912, str. 757-765.

1724 **Mitić, Milan**: *Kakav nam spremaju kosovski hram?* Glasnik pravoslavne crkve u Kraljevini Srbiji, (?), 13/8, 15. IV. 1912, str. 118-121.

1725 **Mitrinović, Dimitrije**: *Pometena umjetnost. Povodom Četvrte jugoslavenske umjetničke izložbe.* (O izložbi i likovnim grupama). Savremenik, Zagreb, 7/11, 1912, str. 668-675.

1726 **Mitrinović, Dimitrije**: *Serbische Kunst auf der internationalen Kunstausstellung in Rom.* (Izložba u Rimu 1911). Die Kunst, München, 1912-1913/25, str. 53.

1727 **Nikolajević, Dušan S.**: (Esej o Meštroviću). Tribuna, Beograd, 1912/594.

1728 **-o-**: *Književne i umjetničke novosti iz Srbije. Produljenje IV umjetničke izložbe. Moralni i materijalni uspjesi izložbe.* (Beograd 1912). Obzor, Zagreb, 53/190, 1912, str. 1.

1729 **P. B.**: *Jugoslovenska izložba u Beogradu.* (1912). Zvezda, Beograd, 1/7, 1912, str. 441-444; 8, str. 505-508-

1730 **Paulović, Robert**: *Die IV. Ausstellung südslavischer Künstler in Belgrad.* (Izložba u Beogradu). Semliner Volksblatt, (?), 11/50, 23. VI. 1912, str. 2-4.

1731 **Petković, Vla**(**dimir**): *Četvrta jugoslovenska izložba umetnosti u Beogradu.* Delo, Beograd, 17/3, knj. 63, 1912, str. 446-454.

1732 **Petrović, Nadežda**: *Sa četvrte jugoslovenske izložbe u Beogradu.* (Glorifikacija Meštrovića). Bosanska vila, Sarajevo, 27/11-12, 30. VI. 1912, str. 178-181; 13-14, 30. VII. 1912, str. 199-200; 17-18, 30. IX, str. 249-251; 19-20, 30. X., str. 274-277; 21-22, 30. XI., str. 299.

1733 **Pica, Vittorio**: *L'arte mondiale a Roma nel 1911. Pittori italiani e scultori stranieri. VII.* Bergamo, 1912. (1913. ?), (str. 146, sl. 463-471).

1734 (**Pijade, Moša S.**) M. S. P.: *Kroz jugoslovensku izložbu.* (Pohvale Meštrovića na IV. jugosl. umj. izložbi u Beogradu 1912. U nastavcima, nedovršeno). Mali žurnal, Beograd, 19/136-141;146-147; 149-150; 154-156; 161; 170; 175; 177-178, 1912.

1735 **Predić, Milan**: *Četvrta jugoslovenska umetnička izložba.* (U Beogradu). Srpski književni glasnik, Beograd, 28/11, str. 856-862; 12, 16. VI. 1912, str. 945-951.

1736 **R.**: *Četvrta jugoslavenska izložba.* (U Beogradu). Sloboda, Split, 8/45, 29. VI. 1912, str. 1.

1737 (**Radonić, Jovan**) +: *Jedan esej o Meštroviću.* (Osvrt na članak Dušana S. Nikolajevića o Meštroviću u „Tribuni"). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 18/14, 30. VII. 1912, str. 444.

1738 **Roca, Stjepan**: *Ivan Meštrović.* Glavnije misli iz predavanja naduč. Stjepana Roce na ovogodišnjoj Svetosavskoj zabavi u Vrlici. Dubrovnik, Dubrovnik, 21/12, 21. III. 1912; 13, 28. III, str. 2.

1739 (**Slijepčević, Petar**) P. Sl.: *Krupnije bilješke.* Povodom Rimske izložbe na kojoj su izložena dela Ivana Meštrovića doživela ogroman uspeh, kao dela srpskog umetnika. (H. Lagarelle o Meštroviću u „La Revue"). Bosanska vila, Sarajevo, 27/10, 30. V. 1912, str. 159-160.

1740 (**Stanimirović, Vladimir**) V. St.: *Jugoslovenska umetnička izložba.* (Beograd 1912.). Slovenski jug, Beograd, 9/21, 1912, str. 161-162.

1741 **Stelè, France**: *IV. jugoslovanska umetniška razstava.* (Beograd 1912.). Dom in svet, Ljubljana, 25/9, 1912, str. 350-351.

1742 **Strajnić, Kosta**: *Četvrta jugoslovenska izložba. I deo - Medulić.* (U Beogradu). Zvezda, Beograd, 1/12, 25. VI. 1912, str. 757-762.

1743 **Strajnić, Kosta**: *Rückblick auf die Südslavische Kunstausstellung.* (U Beogradu). Neues Tagblatt, Zagreb, 1/234, 1. IX. 1912, str. 5-6.

1744 (**Strajnić, Kosta**) Ks: *Sramotna reprezentacija.* (Kritika bečkog „Künstlerhausa" zbog uvjeta „Hrv. društva umjetnosti" u Beču). Hrvatski pokret, Zagreb, 8/32, 9. II. 1912, str. 3.

1745 **Trstenjak, Davorin**: *Uzgojna moć Meštrovićeve umjetnosti.* Napredak, Zagreb, 53/2, II. 1912, str. 92-93.

1746 *Atelier Meštrović.* (Meštrović se namjerava nastaniti u Splitu i sagraditi atelijer. Bilj.). Sloboda, Split, 8/59, 20. VII. 1912, str. 2.

1747 *Carentia pudoris ili Ivana Meštrovića „Zdenac života".* (Ćudoredna kritika likova na zdencu). Luč, Zagreb, 6/1, 1912-1913, str. 26-28.

1748 *IV jugoslavenska umetnička izložba u Beogradu.* (Svečanost otvorenja). Obzor, Zagreb, 53/147, 30. V. 1912, str. 1.

1749 *Četvrta jugoslovenska izložba.* (U Beogradu. Članak u 11 nastavaka). Štampa, Beograd, 11/153-179, 1912.

1750 *Dar kipara Meštrovića Italiji.* („Srđa Zlopogleđa". Zahvala talij. ministra prosvjete Luigija Credara). Slobodna riječ, Zagreb, 11/3, 1912, str. 2.

1750a *Djelo Meštrovića.* (Namjera podizanja spomenika Dositeju Obradoviću. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 17. IX. 1912.

1751 *Drei Kroaten Mitglieder der Belgrade Akademie der Wissenschaften.* (Ivan Meštrović, Tadija Smičiklas i Đuro Šurmin imenovani dopisnim članovima Srpske kraljevske akademije). Neues Tagblatt, Zagreb, 1/52, 22. II. 1912, str. 5.

1752 *Ein Kunstpavillon in Belgrade.* (Izložba u Beogradu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 27/8, 11. I. 1912, str. 6.

1752a *G. I. Meštrović.* (U Splitu, putuje u Italiju). Naše jedinstvo, Split, 5. XI. 1912.

1753 *Ivan Meštrović.* Agramer Tagblatt, Zagreb, 27/130, 7. VI. 1912, str. 5.

1753a *Ivan Meštrović.* (Bilješka). Naše jedinstvo, Split, 6. VIII. 1912.

1754 *Ivan Meštrović.* (Bilj.). Novi Srbin, Sombor-Pančevo, 1/2, 1912-1913, str. 42-47.

1755 *Ivan Meštrović.* (Meštrović u Otavicama. Bilj.). Novosti, Zagreb, god. 6, 7. X. 1912.

1755a *Ivan Meštrović.* (Radovi u orahovini u Otavicama. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 3. X. 1912.

1756 *Ivan Meštrović.* Samostalnost, Praha, 1912/214.

1757 *Ivan Meštrović i sokolstvo.* (Iz praške „Samostalnosti"). Sloboda, Split, 8/67, 17. VIII. 1912, str. 1.

1758 *Ivan Meštrović i srpsko sokolstvo.* (Članak „Ivan Meštrović" u praškoj „Samostalnosti". Dar srpskog sokolstva, Meštrovićeve skulpture, češkom sokolstvu). Srbobran, Zagreb, 29/158, 26. VII. 1912, str. 3.

1759 *Kipar Meštrović...* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 13. I. 1912.

1760 *„La Revue" o Meštroviću.* (Prikaz H. Lagardella). Obzor, Zagreb, 53/49, 20. II. 1912, str. 2.

1761 *Meštrović i Srđa.* (Kritika Meštrovićevih skulptura na Rimskoj izložbi). Balkan, Beograd, 1/138, 1912, str. 1.

1762 *Meštrović o pobjedama.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 2. XI. 1912.

1763 *Meštrović obolio...* (M. obolio u Rimu i pošao u Merano. Bilj.). Obzor, Zagreb, 53/39, 10. II. 1912, str. 3.

1764 *Meštrović u Zagrebu i u Beogradu.* (Kritika Meštrovića zbog precijenjene skulpture). Novosti, Zagreb, 6/58, 29. II. 1912, str. 6.

1765 *Meštrovićev atelier.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 24. VII. 1912.

1766 *Meštrovićev atelier.* (Bilj.), Narodni list, Zadar, god. 51, 3. VIII. 1912.

1767 *Meštrovićev atelijer.* (Opis „Vidovdanskog hrama"). Narodne novine, Zagreb, 78/172, 26. VII. 1912, str. 4.

1768 *Meštrovićev dar Italiji.* („Srđa Zlopogleđa". Bilj.). Obzor, Zagreb, 53/, 4, 5. I. 1912, str. 2.

1769 *Meštrovićev „Kosovski hram".* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 19. VI. 1912.

1770 *Meštrovićev „Kosovski hram".* (Iz splitske „Slobode". Meštrović se preselio u Pariz). Obzor, Zagreb, 53/164, 16. VI. 1912, str. 2.

1771 *Meštrovićev „Srdja Zlopogleđa" dar Italiji.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 13. I. 1912.

1772 *Meštrovićev Zdenac dovršen.* (Pripreme za postavljanje „Zdenca života"). Narodne novine, Zagreb, 78/175, 30. VII. 1912, str. 2.

1773 *Meštrovićevo „Sjećanje".* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 24. II. 1912.

1774 *Naši umjetnici.* (Meštrović. Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 20. IV. 1912.

1776 *Pismo iz Beograda. Meštrović, Smičiklas i Šurmin srbski akademičari...* Obzor, Zagreb, 53/52, 23. II. 1912, str. 1.

1777 *Srpska umetnost u Rimu.* Pijemont, Beograd, 2/40, 1912, str. 1.

1778 *Srpski umetnički paviljon u Rimu.* Sveti Sava (Kalendar), 1912, str. 94.

1779 *Srpstvo kipara Meštrovića.* (Iz srpskih novina o Rimskoj izložbi). Hrvatski dnevnik, Sarajevo, 7/5, 1912, str. 2-3.

1780 *U Drnišu su...* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 51, 26. X. 1912.

1781 *Umetnost - vesnik pobede.* (Članak o Meštroviću u „Giornale d'Italia"). Mali žurnal, Beograd, 19/328, 1912, str. 3.

1782 *Umetnost - vesnik pobede.* (Rimska izložba). Svjetlost, Vinkovci, 8/51, 15. XII. 1912, str. 1-2.

1783 *Umjetničke i književne novosti iz Srbije.* (O IV. jugosl. izložbi. Meštrovićevo „Sjećanje"). Obzor, Zagreb, 53/223, 15. VIII. 1912, str. 1.

1784 *Umjetnik Ivan Meštrović.* (Namjera da Skadru daruje „Zidanje Skadra"). Obzor, Zagreb, god. 53, 16. VI. 1912.

1785 *Umjetnik Meštrović i dogodjaji na Balkanu.* (Meštrovićeva izjava „Narodnom listu"). Obzor, Zagreb, 53/316, 16. XI. 1912, str. 2.

1786 *Umjetnost i fratar.* (Anegdota o Meštroviću na selu). Sloboda, Split, 8/65, 10. VIII. 1912, str. 2.

1787 *Vidovdanski hram.* (Nagrada na izložbi u Rimu, 1911.). Brankovo kolo, Sremski Karlovci, 1912/6, str. 176-178.

1788 *Von der kroatisch-serbischen Ausstellung in Rom.* (O Rimskoj izložbi 1911.). Agramer Tagblatt, Zagreb, 27/22, 27. I. 1912, str. 6.

1913.

1789 **Barilli, Bruno**: *Kod Meštrovića.* (Posjet u atelijeru). Štampa, Beograd, 12/79, 1913, str. 2-3.

1790 **Barilli, Bruno**: *Poseta u radioni Ivana Meštrovića.* (Članak objavljen u rimskoj „Tribuni", a pretiskan iz „Riječkog novog lista"). Branik, Novi Sad, 29/56, 1913.

1791 (**Bone, James**) J. B.: *Some Autumn Exhibitions.* (Meštrović na Međunarodnoj izložbi u Londonu). Spectator, 8. XI. 1913.

1792 **Brinton, Selwyn**: (Meštrović na izložbi „Secesije" u Rimu). International Studio, London, 50/1913, VII, str. 155-158.

1793 **Cavalloni, Josip**: *Meštrović. Odlomci predavanja koje je prof. J. C. držao u „Slobodnom liceju" na Rijeci.* (Prijevod i komentar: Anastazije Pachany). Riečki novi list, Rijeka, 7/34, 8. II. 1913, str. 1-2.

1794 **Collings, E. H. R.**: *Modern Sculpture.* (Letter to Editor). Evening Standard, 6. XII. 1913.

1795 **Collings, E. H. R.**: *Modern Sculpture.* (Letter to Editor). Sunday Times, London, 8. XII. 1913.

1796 **D.**: *Ivan Meštrović i Vidov-danski Hram.* (Ustupanje izrade Vidovdanskog hrama Meštroviću). Mali žurnal, Beograd, 20/308, 1913, str. 1.

1797 (**Galogaža, Stevan**) S. G.: *Novo Meštrovićevo delo.* (Planirani Meštrovićev vodoskok na Terazijama). Hrvatski pokret, Zagreb, 9/246, 25. X. 1913, str. 7-8.

1798 **Klimt, Gustav**: (Ivan Meštrović ?). Neues Budapester Tagblatt, Budapest, 18. III. 1913.

1799 **Kuzman i Damjan**: *Inkiostri Dragutin - Medenjak, Meštrović i K°.* (O umjetnosti D. Inkiostrija). Balkan, Beograd, 2/284, 1913, str. 1.

1800 **Maraini, Antonio**: *Rodin i Meštrović. Sa rimske izložbe „Secesije". Iz rimske „Tribune".* (Poprsje L. Bistolfija). Riečki novi list, Rijeka, 7/114, 13. V. 1913, str. 2-3.

1801 **Marušić D(avidović), Filip**: *Mali Ivo. Pismo Ivanu Meštroviću.* (Iz knjige „Prelomljeno granje"). Savremenik, Zagreb, 8/6, 1913, str. 348-349.

1802 (**Matoš, Antun Gustav**): *Cijenjeni gosp. uredniče!* (Odgovor na čl. Strajnića i Pavačića o Meštroviću i Frangešu). Narodne novine, Zagreb, 79/149, 1. VII. 1913, str. 3. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 292-293.

1803 **Matoš, A(ntun) G(ustav)**: *Hrvatski nacionalizam.* (Srpski nazionalizam i Hrvati). Obzor, Zagreb, 29. VI. 1913, br. 175. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 282-287.

1804 **Matoš, A(ntun) G(ustav)**: *Pjesma pobjednica.* (O srpskoj kosovskoj ideologiji). Obzor, Zagreb, 27. IV. 1913, br. 113. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 269-276.

1805 **Matoš, Antun Gustav**: *Policija i umjetnost.* Polemika Matoša s K. Strajnićem). Narodni list, Zadar, 52/56, 12. VII. 1913, str. 2. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 297-299.

1806 **Matoš, A(ntun) G(ustav)**: *Slike Miroslava pl. Kraljevića.* (Usporedba Meštrović-Kraljević). Savremenik, Zagreb, 8/69, 1913. Pretiskano: Sabrana djela, knj. XVII, Zagreb, s. a., str. 232-234.

1807 (**Melkus, Dragan**) D. M-s.: *Književne i umjetničke bilješke.* (Između ostaloga i o Meštroviću). Narodna obrana, Osijek, 12/176, 4. VIII. 1913, str. 1.

1808 **Mitrinović, Dimitrije**: *Liga za umetničku kulturu Jugoslovenstva i Balkana.* („Odbor za organizaciju umetničkih poslova Srbije i jugoslovenstva" i Meštrović). Delo, Beograd, 18/2, knj. 68, 1913, str. 392-399.

1809 **Mitrinović, D(imitrije)**: *Velikan Slovanskè Plastiky Ivan Meštrović.* (Općenito o Meštroviću). Dilo, Praha, 1913, br. 6-10.

1810 **Mitrinović, Dimitrije**: *Za jugoslovensku filozofiju kulture. Uz Meštrovićevo odlikovanje u vojsci.* (O umjetnosti i kulturi Jugoslavena. Medalja „Ratna spomenica"). Delo, Beograd, 18/knj. 69/1, 1913, str. 76-82; 2, str. 210-223; 3, str. 403-417.

1811 **Nikolajević, Boža S.**: *Je li Meštrović originalan.* (O neoriginalnosti Meštrovićeve umjetnosti, posebno Vidovdanskog hrama). Štampa, Beograd, 12/327, 1913, str. 1-2.

1812 **Nolva, R. de**: *Ivan Meštrović et le temple de Kossovo.* (Skulpture Kosovskog hrama na Rimskoj izložbi 1911. i makleta Hrama u atelijeru u Rimu). L'Italie, Roma, VII. 1913, br. 179.

1813 (**Nolva, R. de**): *Ivan Meštrović i kosovski hram.* (Članak R. de Nolve „Ivan Meštrović et le temple de Kossovo" u „L'Italie". Meštrovićeva djela na Rimskoj izložbi). Crvena Hrvatska, Dubrovnik, 23/28, 12. VII. 1913, str. 3.

1814 **Pachany, A(nastazije)**: *Meštrović. Odlomci predavanja, koje je profesor J. C. držao u „Slobodnom liceju" na Rijeci.* (Odlomci predavanja Josipa Cavallonija i komentar A. Pachanya). Riečki novi list, Rijeka, 7/34, 1913.

1815 **Pachany, Anastazije**: *Meštrovićev Marko.* (Odlomak o „Kraljeviću Marku" iz Predavanja u Rijeci). Naše pravice, Varaždin, 10/14, 28. III. 1913, str. 2-4.

1816 **Pachany, Anastazije**: *U hramu Ivana Meštrovića.* Riečki novi list, Rijeka, 7/66, 18. III. 1913, str. 1-3; 67, 19. III, str. 1.

1817 **Pandurović, Sima**: *Izgled Vidovdanskog hrama.* (O projektu Vidovdanskog hrama). Pravda, Beograd, 10/283, 1913, str. 1.

1818 **Pandurović, Sima**: *Vidovdanski hram.* (O projektu hrama). Pravda, Brograd, 10/272, 1913, str. 1.

1819 **Petrović, Nadežda**: *Sa četvrte jugoslovenske izložbe u Beogradu.* (1912). Štampa, Beograd, VI-VII, 1913.

1820 **Popović, Vlad(imir) M.**: *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića.* Trgovinski glasnik, Beograd, 23/232, 1913, str. 1.

1821 **Rosić, Vojislav M.**: *Prvo za vojsku i škole. Nekoliko umesnih primedaba.* (Meštrovićeva ideja Kosovskog hrama). Straža, Beograd, 3/280, 1913, str. 1.

1822 **Seton Watson, Robert William**: *Die südslavische Frage in Habsburger Reiche.* Berlin 1913. (Pogl.: Anmerkungen über kroatische Musik und Kunst, str. 162-163.).

1823 **Strajnić, Kosta**: *Frano Pavačić.* (O odnosu R. Frangeša i I. Meštrovića). Hrvatski pokret, Zagreb, 9 (10)/145, 26. VI. 1913, str. 2.

1824 **Strajnić, Kosta**: Karakter. *(Izjava u povodu napada A. G. Matoša na umjetnost I. Meštrovića). Hrvatski pokret, Zagreb, 9/150, 2. VII. 1913, str. 3.*

1825 (**Strajnić, Kosta**) K. S.: *Meštrovićev Kraljević Marko.* (Opis skulpture na izložbi „Medulića" u Zagrebu). Savremenik, Zagreb, 8/5, 1913, str. 332.

1826 (**Strajnić, Kosta**) K. St.: *Odbor za organizaciju umetničkih poslova Srbije i Jugoslovenstva.* (O potrebi gradnje Vidovdanskog hrama). Delo, Beograd, 69/1913, str. 155-157.

1827 **Strajnić, Kosta**: *Portretna umjetnost.* (O portretima Meštrovića, Bukovca, P. Jovanovića, Kraljevića). Narodne novine, Zagreb, 79/297, 24. XII. 1913, Božićni prilog, str. 4-5.

1827a **Strajnić, Kosta**: *Umjetnost i diktatura.* (Kritika Kršnjavoga, i u vezi s Meštrovićem). Novosti, Zagreb, 1913, br. 196, 197, str. 3, 2-3.

1828 **Strajnić, Kosta**: *Umjetnost u Južnih Slovena. Prigodom IV. jugoslovenske izložbe u Beogradu.* Srbobran, kalendar, Zagreb, 1913, str. 99-118.

1830 (**Strajnić, Kosta**): *Za nacionalnu umjetnost.* Predavanje Koste Strajnića u Umjetničkom paviljonu. (U Zagrebu). Hrvatski pokret, Zagreb, 9 (10)/152, 4. VII. 1913, str. 2-3.

1831 **Strajnić, Kosta**: *Za našu umetničku kulturu.* (Za Meštrovićev Vidovdanski hram. Kulturne akcije u Srbiji). Srpski književni glasnik, Beograd, 31/11-12, 1.-16. XII. 1913, str. 902-911.

1832 **Valić, Lj(ubiša S.)**: *Kosovski hram.* Novosti, Zagreb, 21/306, 1913, str. 2; 313, str. 2.

1833 (**Valić, Ljubiša S.**) Lj. V.: *Meštrović.* (Nastojanje gradnje Kosovskog hrama). Novosti, Beograd, 21/320, 1913, str. 2.

1834 **XX**: *Naša narodna poezija.* (Odraz u djelima I. Meštrovića). Sloboda, Split, 9/80, 7. IV. 1913, str. 1-2.

1834a *Afera Matoš-Strajnić pred sudom.* (Osuda Matoša zbog plaćene kritike Meštrovića). Novosti, Zagreb, br. 212, 7. VIII. 1913, str. 3.

1835 *Četvrta jugoslovenska izložba u Beogradu.* Vardar (kalendar), 8/1913, str. 69-72.

1835a *G. Ivan Meštrović.* (Oporavljena zdravlja; sa ženom u Splitu. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 2. IX. 1913.

1835b *G: I. Meštrović.* (Otputovao u Beograd. Načinio drveni model Kosovskog hrama, piše beogradski „Branik". Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 23. IX. 1913,.

1836 *Ivan Meštrović povratio se je iz Rima...* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 52, 6. VIII. 1913.

1837 *Kosovski hram.* (Određivanje velike svote za gradnju Meštrovićevog „Kosovskog hrama"). Balkan, Beograd, 2/288, 1913, str. 1.

1838 *Kosovski hram.* (Predračun za gradnju). Zemljoradnička zadruga, Beograd-Smederevo, 19/22-24, 1013, str. 669-670.

1839 *Meštrović i Austrija. Zašto je Meštrović otišao iz Austrije.* Mali žurnal, Beograd, 20/93, 1913, str. 1.

1840 *Meštrovićev dar gradu Šibeniku.* (Medulićeva bista. Bilj.). Obzor, Zagreb, 54/87, 1. IV. 1913, str. 2.

1841 *Meštrovićevo djelo.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 52, 15. X. 1913.

1842 *Model za Kosovski hram.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 52, 16. VIII. 1913.

1843 *Nacionalizam u Dalmaciji.* (U povodu Meštrovićeva pisma bečkom „Zeit"u o suštini sukoba Austrije i Srbije. Iz sarajevskog „Naroda"). Trgovinski glasnik, Beograd, 23/21, 1913, str. 4.

1843a *Predavanje o suvremenoj umjetnosti.* (K. Strajnić o Meštroviću). Hrvatski pokret, Zagreb, 10. V. 1913, br. 207.

1914.

1844 **Aitken, Charles**: *Ivan Meštrović* (O Meštroviću u povodu objavljivanja talijanske revije „L'Eroica" posvećene njemu). Burlington Magazine for Connoisseurs, London, 26/144, 1914-1915, str. 259-260.

1845 **Amfiteatroff, Alessandro**: *Serbia e Italia.* (Odnosi Srbije i Italije. Spominje Meštrovića kao Srbina). L'Eroica, La Spezia, 4/2, sv. II-III, 1914, str. 83-98.

1846 **Angeli, Diego**: *L'Esposizioni di Venezia. La scultura.* (O Meštrovićevim skulpturama na XI. Biennaleu u Veneciji). Giornale d'Italia, Roma, 4. V. 1914, str. 3.

1847 **Bistolfi, Leonardo**: *Il sogno di pietra.* (O Meštrovićevoj skulpturi). L'Eroica, La Spezia, 4/2, sv. II-III, 1914, str. 33-40.

1848 **Borisavljević, (Milutin)** Dr: *Meštrovićev Vidovdanski hram.* (Kritika Hrama kao arhitekture). Srpski tehnički list, 20. IV. 1914, br. 14-16, str. 113-117; 27. V., br. 17, str. 130-132.

1849 **Borisavljević, Milutin**: *Meštrovićev Vidovdanski hram.* (Priopćio Jaroslav Šugh). Vijesnik, Nova Gradiška, 1/6, 1. VI. 1914, str. 74-79.

1850 **Br. K.**: *XI. internacionalna izložba umjetnosti grada Venecije.* (Opširnije o Meštrovićevoj dvorani na Biennaleu). Obzor, Zagreb, 57 (55)/207, 29. VII. 1914, str. 2-3. Pretiskano: Venecijanski Biennale i jugoslavenska moderna umjetnost 1895-1988, Zagreb 1988, str. 91-92.

1850a **Bur**: *Na oprez sa hirovitim djetićima.* (Opširno o sporu Ojetti-Meštrović). Naše jedinstvo, Split, 12. V. 1914.

1851 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Hero Tales and Legends of the Serbians.* (Letter to Editor). Athenaum, 26. IX. 1914, str. 309.

1852 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Homage to Ivan Meštrović.* (Bilješka s reprodukcijom crteža). Art News, New York, 31. X. 1914.

1853 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Ivan Meštrović.* (Letter to Editor). New Weekly, 16. V. 1914.

1854 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Ivan Meštrović.* (Letter to Editor). Observer, London, 3. V. 1914.

1855 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Modern Sculpture.* (Letter to Editor). New Age, 15, 29. I. 1914.

1856 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Outlines: A Book of Drawings.* (Usput o Meštrovićevoj umjetnosti). Artist, 1914.

1857 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Serbia and Sculpture.* (Letter to Editor). Aberdeen Free Press, Aberdeen, 22. XII. 1914.

1858 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Serbian Ideals.* (Letter to Editor). Near East, 16, 30. X. 1914.

1859 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Slav Art.* (Letter to Editor). New Age, 17, 24. XII. 1914.

1860 **Collings, E(rnest) H. R.**: *Slav Art.* (Letter to Editor). Outlook, London, 21. XI. 1914.

1861 **Collings, E(rnest) H. R.**: *The Gallant Serbs.* (Letter to Editor). Daily Chronicle, 30. XII. 1914.

1862 **Cozzani, Ettore**: *Ivan Meštrović.* (Meštrović na Rimskoj izložbi 1911. O Meštrovićevoj skulpturi). L'Eroica, La Spezia, 4/2, sv. II-III, 1914, str. 49-66.

1863 **Doering, O.**: *Die XI. internationale Kunstausstellung in Venedig.* (Meštrović na izložbi u Veneciji). Die christliche Kunst, München, 11/1914, str. 87-96.

1864 **Goldstein, O.**: *Mažuranić i Meštrović u posjeti Srbohrvata. Banjaluka. Prilog rasnoj biologiji.* Narodno jedinstvo, Sarajevo, 1/25, 4. VII. 1914, str. 4; 26, str. 5; 27, str. 5; 28, str. 5.

1865 **Jakulić, M. T.**: *XI. Internacijonalna umjetnička izložba.* (Djela Meštrovića i drugih stranih umjetnika). Zastava, Split, 1/25, 1914, str. 1; 26, str. 2.

1866 **Kršnjavi, Izidor**: *Malo umjetničke kritike.* (Kritika izloženih djela Meštrovića i Babića). Hrvatski kritičar, Zagreb, 1/2, 8. III. 1914, str. 2.

1867 **Lago, Mario**: *Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Uvod u popis djela na mletačkom Biennaleu 1914.). Catalogo della Biennale di Venezia, Venezia, 1914, str. 28-29.

1868 **L(unaček, Vladimir)**: *Hrvatska umjetnost u godini 1913.* (Južnoslavenska ideja Meštrovićevog kruga umjetnika). Obzor, Zagreb, 54-55/1, 1. I. 1914, str. 1.

1869 **Lunaček, Vladimir**: *Naši najmlađi umjetnici.* Savremenik, Zagreb, 1914, br. 7, str. 431-436.

1870 **Lunaček, Vladimir**: *Petnaest godina Hrvatske umjetnosti.* Savremenik, Zagreb, 4/1914, str. 201-207.

1871 **M. T.**: *„Kritičar" Ugo Ojetti.* (Kritika U. Ojettija u „Corrieru" 23. IV. 1914. da je kipar Bourdelle uzor Meštroviću). Zastava, Split, 1/18, 1914, str. 1-2.

1872 **Miše, Jerolim**: *Ivan Meštrović.* Sloboda, Split, 10/59, 7. V. 1914, str. 1; 63, 12. V, str. 1; 93, 19. V, str. 1.

1873 **Mitrinović, D(imitrije)**: *Who should possess Trieste?* Outlook, London, 26. IX. 1914.

1874 **Nikolajević, Božidar S.**: *Zanimljiv sud o Ivanu Meštroviću.* Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 1/1, I. 1914, str. 57-58.

1875 **Ojetti, U.**: *L'undecima Biennale veneziana.* (Kritika Meštrovićeve skulpture i makete Vidovdanskog hrama). Corriere della Sera, Milano, 23. IV. 1914, str. 3.

1876 **p.**: *Polemika o Meštroviću.* (Rasprava o Meštroviću u povodu Međunarodne izložbe u Veneciji). Obzor, Zagreb, 57 (55)/126, 8. V. 1914, str. 1.

1877 **Re, Emilio**: *From Abroad: Rome.* New Weekly, 9. V. 1914.

1878 **s.**: *Otvorenje jedanaeste izložbe umjetnosti u Mlecima.* Obzor, Zagreb, 57 (55)/113, 25. IV. 1914, str. 2.

1879 **S. T.**: *Meštrović.* (U povodu izlaganja u Veneciji). Književne novosti, Zagreb, 1/17, 16. V. 1914, str. 240-241.

1880 **Strajnić, Kosta**: *Meštrović.* (Kritike Meštrovića i afera Meštrović-Ojetti na izložbi u Veneciji). Književno novosti, Zagreb, 1/17, 16. V. 1914, str. 240-241.

1881 **Strajnić, Kosta**: *Za jugoslavensku umjetničku kulturu.* (Osnivanje „odbora za organizaciju jugoslovenskih umetničkih poslova" u Beogradu. Meštrović, Plečnik, Krizman i drugi). Književne novosti, Zagreb, 1/4, 14. II. 1914, str. 62-63; 5, 21. II, str. 78-79; 6, 28. II, str. 94-95; 8, 14. III, str. 124-125.

1882 **Strzygowski, Joseph**: *Hrvati u bečkoj „Secesiji".* (Iz kritika u „Die Zeit" 1914.). Hrvatski pokret, Zagreb, 10 (11)/31, 31. I. 1914, str. 5.

1883 **Strzygowski, Josef**: *Jungoesterreich in der Secession.* (Babić i Krizman na izložbi u Beču. Usporedba s Meštrovićem). Die Zeit, Wien, 24. I. 1914.

1884 **Šugh, Jaroslav**: *Meštrovićev Vidovdanski hram.* Kritika arhitekta Dr. Borisavljevića. Iz „Srpskog tehničkog lista“). Vijesnik, Nova Gradiška, 1/6, 1. VI. 1914, str. 74-79.

1885 **Tabain-Šantić, V.**: *U oči Meštrovićeve izložbe.* (Uoči splitske izložbe. Uspjesi u inozemstvu). Naše jedinstvo, Split, 21/66, 23. VII. 1914, str. 1-2.

1886 **Vd.**: *Izložba u Veneciji.* (Meštrovićevo sudjelovanje). Hrvatska rieč, Šibenik, 10/940, 1914, str. 1-2.

1887 *A Servian Modern.* (Međunarodna umjetnička izložba u Veneciji). Observer, London, 26. IV. 1914.

1888 *Afera Meštrović-Ojetti.* (Kritika o Rimskoj izložbi). Hrvatski pokret, Zagreb, 10 (11)/126, 9. V. 1914, str. 5.

1889 *Afera Meštrović-Ojetti.* (U vezi s izložbom u Veneciji). Književne novosti, Zagreb-Rijeka, 1/17, 16. V. 1914, str. 242.

1889a *Dr. Iljadica o aferi Meštrović-Tartaglia.* (Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 24. III. 1914.

1889b *G. Ivo Meštrović.* (Prispio u Split da priredi izložbu radova. Bilj.). Naše jedinstvo, 2. VII. 1914.

1890 *Hrvati u bečkoj Secesiji.* Obzor, Zagreb, 57(55)/35, 5. II. 1914, str. 1.

1890a *I. Meštrović.* (U Veneciji dana je na izložbi najveća i čitava soba za njegov Vidovdanski hram u minijaturi. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 19. III. 1914.

1891 *Ivan Meštrović...* (Bilj. dolazi u Split da priredi izložbu). Sloboda, Split, 10/103, 1. VII. 1914, str. 3.

1892 *Kipar Ivan Meštrović...* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 53, 4. VII. 1914.

1893 *Meštrović na mletačkoj izložbi.* (Ojettijeva usporedba Meštrović-Bourdelle). Obzor, Zagreb, 57 (55)/117, 29. IV. 1914, str. 1.

1894 *Meštrovićev „Leonardo Bistolfi“.* (Tal. kritičar Maraini). Savremenik, Zagreb, 9/1, I. 1914, str. 62.

1895 *Meštrovićeva fontana u Beogradu.* (Narudžba fontane na Terazijama u Meštrovića. Bilj.). Obzor, Zagreb, 57 (55)/113, 25. IV. 1914, str. 2.

1896 *Meštrovićeva izložba.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 53, 21. III. 1914.

1897 *Meštrovićeva izložba.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 53, 29. IV. 1914.

1898 *Meštrovićeva izložba.* (Namjera da izloži u Splitu. Bilj.). Obzor, Zagreb, 57 (55)/76, 18. III. 1914, str. 2.

1899 *Naši umjetnici...* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 53, 8. IV. 1914.

1899a *Naši umjetnici.* (Meštrović će izlagati u Veneciji; iz Beograda otputovao u Veneciju. Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 18. IV. 1914.

1900 *O Meštroviću.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 53, 24. III. 1914.

1901 (O I. Meštroviću). The Burlington Magazine, London, 26/1914-1915, 259/61.

1902 *Polemika o Meštroviću.* (Talijanski tisak o Meštrovićevoj izložbi u Veneciji). Obzor, Zagreb, 57 (55)/126, 8. V. 1914, str. 1.

1903 *Pripreme za Meštrovićevu izložbu.* (Postavljaju se radovi u foyeru kazališta. Bilj.). Sloboda, Split, 10/113, 13. VII. 1914, str. 3; 114, 14. VII. 1914, str. 3.

1904 *Sculpture at the Venice International Exhibition.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Sphere, (?), 30. V. 1914.

1905 *Studio Talk: Venice.* Intern. Studio, London, 53/62, 1914, VIII, str. 244-249.

1915.

1907 **A Member of the Committee:** *M. Meštrović's Work.* (Pismo uredništvu). Times, London, 1. VII. 1915, str. 9.

1908 **A Pupil of Legros:** *The Meštrović Exhibition.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Saturday Review, 31. VII. 1915.

1909 **Aitken, C**(**harles**): *Notes: Ivan Meštrović.* Burlington Magazine, London, 26/144, III. 1915, str. 259-262.

1910 **Armfield, Maxwell**: *Ivan Meštrović: Sculptor. A Beauty That is Truly Strong.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu 1915.). Colour, London, VIII. 1915.

1912 **Birkhead, Alice**: *The Belgium of the East.* Ladie's Pictoral, 21. VIII. 1915.

1913 **Bistolfi, Leonardo**: *Vidovdanski hram.* (Članak o Meštroviću preveden iz talij. časopisa „L'Eroica“ 1914.). U: M. Marjanović: Genij jugoslovenstva Ivan Meštrović i njegov Hram. New York (1915), str. 21-25.

1914 **Blaikie-Murdoch, W. G.**: *The Serbian National Sculptor.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti). American Magazine of Art (Art and Progress), New York, god. 7, XII. 1915, str. 59-64.

1915 (**Bone, James**) J. B.: *A Genius Singleminded and Potent.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu 1915.). Manchester Guardian, Manchester, 25. VI. 1915.

1916 **Bone, James**: *Ivan Meštrović. Exhibition of the works of Ivan Meštrović* Jadran, Buenos Aires, 1915.

1917 **Bone, James**: *Meštrović and his Art.* (Predgovor katalogu izložbe. Patriotska i religiozna Meštrovićeva umjetnost). U katalogu: Exhibition of the Works of Ivan Meštrović, London 1915, str. (5-9).

1918 (**Bone, James**) J. B.: *Meštrović Exhibition.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Manchester Guardian, Manchester, 24. VIII. 1915.

1919 **Bone, James**: *Meštrović i njegova umjetnost.* Jugoslavenski glasnik, (?), 1/2, 15. VIII. 1915.

1920 **Bone, James**: *Od rimske do londonske izložbe.* (Članak prigodom otvorenja Meštrovićeve izložbe u Londonu 1915.). U: M. Marjanović: Genij jugoslovenstva Ivan Meštrović i njegov Hram. New York (1915), str. 10-15.

1921 (**Bone, James**) J. B.: *The International Society.* (U povodu izložbe u Londonu 1915.). Manchester Guardian, Manchester, 1. XI. 1915.

1922 (**Bone, James**) J. B.: *The Temple of Kosovo.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Spectator, 4/541, 10. VII. 1915, str. 41-42.

1923 **C. R.**: *The Soul of the Slav.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Near East, 2. VII. 1915.

1924 (**Collings, E**(**rnest**) **H. R.**): *A Serbian Genius.* Universe, 28. V. 1915.

1925 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Arrogance and Culture.* (Letter to Editor). New Age, 7. I. 1915.

1926 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Ivan Meštrović: Sculptor.* Near East, 21. V. 1915.

1927 **Collings, Ernest H. R.**: *Ivan Meštrović: Sculptor of the Southern Slavs.* Colour, London, III. 1915, sv. 2, str. 72-75.

1928 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *M. Meštrović's Work.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Times, London, 5. VII. 1915, str. 9.

1929 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Sculpture and Ivan Meštrović.* (Meštrović na jugoslavenskoj izložbi u Leedsu 1915.). The Quest, X. 1915.

1930 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Sculptur of the Ages.* (Letter to Editor). Observer, London, 31. I. 1915.

1931 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *The Meštrović Exhibition.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Saturday Review, 7. VIII. 1915.

1932 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *The Slavs.* (Letter to Editor). New Age, 11. II. 1915.

1933 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *The True Slav.* (Letter to Editor). Saturday Review, 2. I. 1915.

1934 **Collings, Ernest H. R.**: *Umjetnost kiparstva.* (Razvitak svjetske i Meštrovićeve umjetnosti. Prijevod iz časopisa „The Quest“). U: M. Marjanović: Genij jugoslovenstva Ivan Meštrović i njegov Hram. New York (1915), str. 31-36.

1935 **Collins Baker, C. H.**: *Meštrović.* (Meštrovićeva izložba u Londonu 1915.). The Saturday Review, 3/115, 10. VII. 1915, str. 35-36.

1936 **Douglas, James**: *Lord Curzon's Translations.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Star, 5. VII. 1915.

1937 **E. N.**: *The World of Music: Violence and Power.* Birmingham Daily Post and Journal, Birmingham. 26. VII. 1915.

1938 **Gerrard, T. J.**: *Ivan Meštrović, the Serbian Sculptor.* Catholic World, New York, 101/1915, str. 721-733.

1939 (**Geyl, dr. Pieter**): *Servische beeldhourkunst te Londen.* (O Meštrovićevoj umjetnost). Nieuwe Rotterdamsche Courant, Rotterdam, 6. VII. 1915.

1940 (**Gould, F. C.**) F. C. G.: *Drawing of John Redmond as Marko Kraljević.* (U povodu Meštrovićevig izlaganja u Leedsu 1915.). Westminster Gazette, London, 29. XI. 1915.

1941 **Gould, F. J.**: *Servia.* (Meštrović na jugoslavenskoj izložbi u Leedsu 1915.). Literary Guide, 1. X. 1915.

1942 (**Greig, James**): *Ivan Meštrović.* Morning Post, 24. VI. 1915.

1943 **H. G.**: *Ivan Meštrović.* (Meštrovićeva izložba u Londonu 1915.). Academy, 14. VIII. 1915.

1944 **Henderson, John**: *Ivan Meštrović: Sculptor and Patriot.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Welsh Outlook, VIII. 1915.

1945 **I. L.**: *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Glasgow Herald, Glasgow, 4. VIII. 1915.

1946 **Image, Selwyn**: *M. Ivan Meštrović.* Letter to Editor. (Meštrovićeva izložba u Londonu 1915.). Saturday Review, 17. VII. 1915.

1947 **Image, Selwyn**: *M. Meštrović's work.* Letter to Editor. (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). The Times, London, 40/894, 30. VI. 1915, str. 9.

1948 **Jean-Aubry, G.**: *Un Artiste serbe: Ivan Mestrovich.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). La Revue de Paris, 2, Paris, 2/22, 15. XI. 1915, str. 402-413.

1949 **Jedlowski, Josip**: *Ivan Meštrović u Leeds-u.* (Meštrovićevo pismo i poslanica). Domovina, Punta Arenas, 7/293, 1915, str. 1+3.

1950 **Jedlowski, Josip**: *Ivan Meštrović u Leedsu. Novi triumf jugoslovenske misli. Meštrovićeva poslanica.* Jadran, Buenos Aires, 1/5-6, 16. II. 1915, str. 3-4.

1951 **K.**: *Servische Kunst.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). De Amsterdammer, Amsterdam, 28. II. 1915.

1951a **Kara,** (**Ljudevit**): *Meštrović.* Novosti, Zagreb, 1915, 9/205, str. 2.

1952 **Kara, Ljudevit**: *Stahl o Meštroviću.* (Fitz Stahl u „Berliner Tagblattu“ o Meštroviću na izložbi u Londonu). Novosti, Zagreb, 9/206, 25. VII. 1915, str. 3.

1953 **Kargačin, Ivan**: *Ivan Meštrović.* Hrvatska, Zagreb, 7. VIII. 1915, br. 1129, str. 3.

1953a **Konody, P. G.**: *Meštrović exhibition at South Kensington.* The Observer, 6/475, 27. VI. 1915, str. 9.

1954 (**Konody, P. G.**): *Second only to Rodin.* Daily Express, London, 25. VI. 1915.

1955 **L. W.**: *The Spiritual Message.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu 1915.). Country Life, London, 30. VI. 1915.

1956 **Lavery, John - Ricketts, C. - Sargent, John S.**: *M. Meštrović's Work.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Times, London, 2. VII. 1915, str. 9.

1957 **Lewis, Wyndham** (izd.): (The name of Meštrović appears among the „Blasted“). Blast, VII. 1915, br. 2, str. 92.

1958 **Little, James Stanley**: *Art at the Victoria and Albert Museum and elsewhere.* („Istina o Meštroviću i još o nekima drugima“). West Sussex Gazette, 22. VII. 1915, str. 6.

1959 (**Lloyd, A. W.**) A. W. L.: *Drawings of Lord Robert Cecil and H. J. Tehhant, in the manner of figures by Meštrović.* (U vezi s Meštrovićevom izložbom u Londonu 1915.). Punch, 7. VII. 1915, str. 33.

1960 **Low, Sydney** (izdavač): *The Spirit of the Allied Nations.* (?) 1915. (Između ostaloga i o Meštroviću).

1961 **Lunaček, Vladimir**: *„Katolički list“ i Strossmayerov spomenik.* Savremenik, Zagreb, 10/1-2, 1915, str. 77-78.

1962 **Manson, J. B.**: *M. Meštrović's work.* Times, London, 3. VII. 1915, str. 9.

1963 (**Marriott, Charles**) C. M.: *A Serbian Sculptor.* Evening Standard, 4. III. 1915.

1964 **Marriott, Charles**: *Great Serbian Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Standard, 29. VI. 1915.

1965 (**Marriott, Charles**) C. M.: *Ivan Meštrović.* Evening Standard, 21. VI. 1915.

1966 **Marriott, Charles**: *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Evening Standard, 25/376, 25. VI. 1915, str. 7.

1967 **Marriott, Charles**: *The International Society.* (O Meštrovićevoj izložbi u Leedsu 1915.). Country Life, London, 13. XI. 1915.

1968 **Marriott, Charles**: *The Right to Caricature.* (U povodu Meštrovićeva izlaganja u Leedsu 1915.). Country Life, London, 20. XI. 1915.

1969 **Mew, Egan**: *Art Memories of Former Wars and Ancient Serbian Slaveries.* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Londonu 1915.). Bystander, 18. VIII. 1915.

1970 **Mijatovich, C.**: *Ivan Meštrović: Serbian Sculptor.* Queen, London, 22. V. 1915.

1971 **Mitrinović, D**(**imitrije**): *Servische Toekomstidealen.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). De Amsterdammer, Amsterdam, 28. II. 1915.

1972 **Muirhead, J**(**ames**) **F.**: *A Servian Artist.* The Nation, London, god. 101, 5. VIII. 1915, str. 169.

1973 (**Murry, John Midleton**) J. M. M.: *Ivan Meštrović, the Sculptor of the Southern Slavs.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Westminster Gazette, London, 6/881, 29. VI. 1915, str. 2.

1974 (**Murry, John Middleton**) J. M. M.: *Meštrović y la Prense Inglesa.* (Citati engleskog tiska o Meštroviću. Španjolski). Domovina, Punta Arenas, 7/278, 1915, str. 1; 279, str. 3.

1975 **N. H.-T.**: *Sculpture and Pictures.* O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Ladies's Pictoral, 3. VII. 1915.

1976 **Petrovitch, W. M.**: *Serbia, Her People, History and Aspirations.* (Između ostaloga i o Meštroviću). (London ?), 1915.

1977 **Phillips, Claude**: *A Slav Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Daily Telegraph, London, 18/786, 28. VI. 1915, str. 7.

1978 **Phillips, Claude**: *Meštrovićeva izložba u Londonu. „Najsnažnija pojava u modernoj umetnosti Evrope."* (Članak preveden iz„Daily Telegrapha"). Politika, Beograd, 12/4074, 1915, str. 1-2.

1979 **Pica, V**(**ittorio**): *Artisti contemporanei: Lo scultore del popolo Serbo.* (Život i djela I. Meštrovića. Brojne reprodukcije skulptura). Emporium, Bergamo, 42/252, XII. 1915, str. 403-420.

1979a **Phillips, Claude**: *Grosvenor Gallery. International Society of Sculptors, Painters & Gravers*. Daily Telegraph, 18/892, 29. X. 1915, str. 5.

1979b **Quex**: *Round About London.* Evening Notes, 10/500, 3. VII. 1915, str. 2.

1980 **Richmond, Wilfred**: *The Passion of Patience.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Commonwealth, New York, VIII. 1915.

1981 **Ross, Robert**: *A Monthly Chronicle: Meštrović.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Burlington Magazine for Connoisseurs, London, 27/1915, VIII, str. 205-211.

1982 **Rutter, Frank**: *A Serbian Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915). Sunday Times, London, 4/812, 27. VI. 1915, str. 18.

1983 **Rutter, Frank**: *The Meštrović's Exhibition in Leeds.* (Meštrović na izložbi jugoslavenskih umjetnika u Leedsu). Yorkshire Observer, Leeds, 13. XII. 1915.

1984 (**Sadler, Michael T. H.**) M. T. H. S.; *Meštrović.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Manchester Guardian, Manchester, 23. VIII. 1915.

1985 **Seton Watson, R**(**obert**) **W**(**illiam**): *Italy and the Southern Slavs.* (Pismo uredništvu). The Times, London, 23. IV. 1915, str. 9.

1986 **Seton Watson, R**(**obert**) **W**(**illiam**): *Meštrović and the Jugoslav Idea.* (Predgovor kataloga izložbe. Životopis. Patriotska ideja Meštrovićevih djela). U katalogu: Exhibition of the Works of Ivan Meštrović, London 1915, str. (11-14).

1987 **Seton Watson, R**(**obert**) **W**(**illiam**): *The Balkans, Italy and the Adriatic.* (Između ostaloga i o Meštroviću). (London ?) 1915.

1988 -**Seton Watson, R**(**obert**) **W**(**illiam**): *The Spirit of the Serb.* (Između ostaloga i o Meštroviću). (London ?) 1915.

1989 **Short, Ernest:** *The Sculptures of Meštrović.* Morning Post, 19. VII. 1915.

1990 **S**(**pielmann**)**, M. H.**: *The Serbian Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Daily New and Leader, London, 26. VI. 1915.

1991 **Squire, J. C.**: *The Serbo-Croat Sculptor. Born to Work on a large Scale.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). The New Statesman, 3. VII. 1915.

1992 **Storer, Edward**: *Ivan Meštrović: Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). The New Witness, 6, 1. VII. 1915, str. 207.

1992a **Strajnić, Kosta**: *Mlada umjetnička generacija*. (O Meštrovićevoj nacionalnoj umjetnosti). Savremenik, Zagreb, 1915, br. 11-12, str. 426-429.

1993 **Strajnić, Kosta**: *Umjetnost Meštrovića.* (O Meštrovićevom „Vidovdanskom hramu"). Savremenik, Zagreb, 10/3-4, 1915, str. 113-121.

1994 (**Travers Hyndman, Rosalind**) R. T. H.: *A Great Servian Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Justice, 12. VIII. 1915.

1995 **Tucić, S. P.** (Pogovor D. Mitrinović): *The Slav Nations.* (Između ostaloga i o Meštroviću). (London ?), 1915.

1996 **Tweed, John**: *The Meštrović Exhibition.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Saturday Review, 31. VII. 1915.

1997 **Ujević, Augustin**: *Pred Kosovskim hramom. I. Meštrović i jugoslovenska intuicija.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Pijemont, Beograd, 5/199, 1915, str. 1; 200, str. 1; 201, str. 1-2.

1998 **Ujević, Tin**: *Pred Kosovskim hramom. I. Meštrović i jugoslovenska intuicija.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Pokret, Zagreb, 29. VIII. 1915.

1999 **V. V.**: *Engleska kritika Meštrovićeve izložbe.* (Diskusija u „Timesu"). Delo, Beograd, 20/2, knj. 74, 1915, str. 91-94.

2000 **W. R.**: *The Meštrović Exhibition.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Universe, 23. VII. 1915.

2001 **Wallis, Whitworth**: *M. Meštrović's work.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). The Times, London, 40/896, 2. VII. 1915, str. 9.

2002 (**Weaver, Lawrence**) L. W.: *Meštrović and the Spirit of Serbia.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Country Life, London, god. 38, 31. VII. 1915, str. 168-170.

2003 (**Wood, Martin T.**) T. M. W.: *Shepherd Boy Sculptor.* Daily Mail, 17. VI. 1915.

2004 *A Daring and Original Technique.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). The Nation, London, 3. VII. 1915.

2005 *A Great Slav Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Challenge, London. 3. IX. 1915.

2006 *A Great Slav Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915). Times, London, 26. VI. 1915, str. 11.

2007 *A Great Serb Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Statesman, Calcutta, 5. VII. 1915.

2008 *A Great Serbian Sculptor.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). Nottingham Guardian, 25. VI. 1915.

2009 *A Great Serbian Sculptor and Patriot.* (O Meštroviću na jugoslavenskoj izložbi u Leedsu). Yorkshire Post, Leeds, 1. X. 1915.

2010 *A Meštrović Statue for South Kensington.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). Manchester Guardian, Manchester, 31. VIII. 1915.

2011 *A Serbian Genius.* Nottingham Guardian, Nottingham, 21. VI. 1915.

2012 *A Serbian Sculptor.* Nation, London, 17, 3. VII. 1915, str. 445-447.

2013 *A Serbian Sculptor's Exhibition.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). Times, London, 24. VI. 1915, str. 7.

2014 *A Slav Sculptor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Glasgow Herald, Glasgow, 19. VI. 1915.

2015 *A Titanic Sculptor.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Public Opinion 9. VII. 1915.

2016 *„Advanced" Art: A Protest.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Academy, 3. VII. 1915.

2017 *Art in London: Ivan Meštrović, Sculptor.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Architect, 94, 2. VII. 1915, str. 15.

2018 *Art Notes.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Asiatic Review, VIII. 1915.

2019 *Artists and Professors. Leader.* (Izvještaj o kritici Meštrovićevih djela na izložbi u Londonu). Times, London, 5. VII. 1915, str. 9.

2020 *Arts and Crafts.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Times of India, 21. VII. 1915.

2021 *Autoritratto in bronzo di Ivan Mestrovic.* Cronaca delle Belle Arti, god. 2, VII. 1915, str. 15 (50).

2022 *Carved on the plaster: Religious pieces by the sculptor Mestrovic, of the one-man show.* (U povodu izložbe u Victoria & Albert Museumu u Londonu). The Sketch Supplement, London, 7. VII. 1915, str. 6-7.

2023 *Culture of a Peasant Nation.* (O Meštroviću). The Literary Digest, New York, 51/159-160, 24. VII. 1915.

2024 (Dopis o otvorenju Meštrovićeve izložbe u Londonu u Victoria & Albert Museumu). Jugoslavenski glasnik, 1/1, 1. VIII. 1915.

2025 *Equestrian statue of Marko Kraljevic. Current Art Topics.* Fine Arts Journal, 33/1915, IX. mj., str. 403.

2026 *Exhibition at South Kenstington.* Aberdeen Free Press, Aberdeen, 29. VI. 1915.

2027 *Exhibition of the works of Ivan Mestrovic. Victoria and Albert Museum.* Review of the Principal Acquisition During the Year 1915, London, Ijeto 1915.

2027a *Famous Serbian Sculptor in Leeds.* The Yorkshire Observer, Leeds, 16/201, 6. X. 1915, str. 10.

2027b *From Shepherd Boy to Prophet and Leader.* The Daily Chronicle, 16/642, 19. VI. 1915, str. 3.

2028 *Fury and Purpose.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Weekly Cape Times, Cape Town, 6. VIII. 1915.

2029 (Govor R. Cecila na otvorenju izložbe I. Meštrovića u Londonu). Grazer Tagesport, Graz, 30. VI. 1915.

2030 *Grafton Galleries. Addition to Serbo-Croatian Exhibition of new works by Meštrović.* Times, London, 26. VI. 1915, str. 11.

2031 *Interview with Mestrovic.* (U vezi s izložbom u Londonu). T.P's. Weekly, 26, 24. VI. 1915, str. 77-78.

2032 *Ivan Meštrović.* The Academy, London, god. 89, 1915, str. 110.

2033 *Ivan Meštrović.* Westminster Gazette, London, 29. VI. 1915.

2034 *Ivan Meštrović in Leeds.* (O Meštroviću na jugoslavenskoj izložbi u Leedsu). Yorkshire Weekly Post, Leeds, 9. X. 1915.

2035 *Ivan Meštrović.* Report of Address at Leeds. (Izložba u Leedsu). Nottingham Daily Express, Nottingham, 17. X. 1915.

2036 *Ivan Meštrović u Leeds.* (Meštrovićeva izložba u Engleskoj. Meštrovićeva poruka). Domovina, Puna Arenas (Chile), 7/293, 20. XII. 1915, str. 1-2.

2037 (Izložba Ivana Meštrovića u Londonu). Srpske novine, Beograd, 82/222, 1915, str. 1.

2038 (Izvještaj o otvorenju Meštrovićeve izložbe u Londonu). Liverpool Daily Post, Liverpool, 25. VI. 1915.

2039 (Izvještaj o otvorenju Meštrovićeve izložbe u Londonu). Morning Post, London, 25. VI. 1915.

2040 (Izvještaj o otvorenju Meštrovićeve izložbe u Londonu). Times, London, 25. VI. 1915, str. 11.

2041 (Izvještaj o predavanju D. Mitrinovića o umjetnosti Južnih Slavena na Sveučilištu u Leedsu i Poruka Ivana Meštrovića). Manchester Guardian, 6. X. 1915.

2042 (Izvještaj o predavanju D. Mitrinovića o umjetnosti Južnih Slavena na Sveučilištu u Leedsu i Poruka Ivana Meštrovića). Yorkshire Post, Leeds, 6. X. 1915.

2043 (Izvještaj o predavanju D. Mitrinovića o umjetnosti Južnih Slavena na Sveučilištu u Leedsu i Poruka Ivana Meštrovića). Yorkshire Observer, Leeds, 6. X. 1915.

2044 *Jugoslovenski Odbor.* (U Londonu). Jadran, Buenos Aires, 1/2, 18. XI. 1915, str. 3.

2045 *Lord Cecil i Meštrović.* (Iz „Tagesposta", Graz). Hrvatski pokret, Zagreb, 11 (12)/161, 12. VII. 1915, str. 3.

2046 *Mestrovic: A Sensation of London's Apathetic Art Season.* Arts and Decoration. sv. 6, XI. 1915, str. 34.

2047 *Mestrovic Serb Sculptor.* Art News, New York, 13/35, 1915, str. 1, 3.

2048 *Mestrovic Statue for the Nation.* („Banović Strahinja" u Victoria and Albert Museumu). Globe, 3. VIII. 1915, sv. 15.

2048a *Mestrovic's Sculpture at the Leeds Gallery.* The Yorkshire Post, Leeds, 21/363, 9. XII. 1915, str. 9.

2049 *Meštrović.* Manchester Guardian, Manchester, 18. VI. 1915.

2050 *Meštrović.* (Vijest Fritza Stahla u berlinskom „Tagblattu" o Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Novosti, Zagreb, 9/200, 1915, str. 2; 205, 24. VII, str. 2.

2051 *Meštrović Exhibition at South Kinsington.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Observer, London, 27. VI. 1915.

2052 *Meštrović in South Kensington.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Tablet, 3/921, 30. VII. 1915, str. 6..

2053 *Meštrović Iván horvát szobrász, szűl.* (Kratki biografski podaci). Révai Nagy Lexikona, XIII. Budapest 1915, str. 661-662.

2054 *Meštrović's Sculpture at the Leeds Art Gallery.* Yorkshire Post, Leeds, 9. XII. 1915.

2055 *Meštrović y la prensa inglesa. Un gigante entre los escultores. Ivan Meštrović, el pastor serbio-croata.* (Iz„Evening News" i „Westminster Gazette"). Domovina, Punta Arenas, 7/278, 1915.

2056 (Meštrovićeva izložba u Londonu). Journal of the Royal Society of Arts, London, 30. VII. 1915.

2057 *Meštrovićeva izložba u Londonu.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 54, 2. VI. 1915.

2058 *Meštrovićeva izložba u Londonu.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 54, 17. VII. 1915.

2059 *Meštrovićeva izložba u Londonu.* (Politički značaj izložbe prema „Timesu"). Ratni dnevnik, Solun-Kragujevac, 2/343, 1915, str. 4.

2060 *Meštrović.* (Bilj.). Narodni list, Zadar, god. 54, 31. III. 1915.

2061 *Mourning widow.* Victoria and Albert Museum Review of the principal acquisitions during the year, London, 1915, repr. 66, 67.

2062 *Niemci o Meštrovićevoj izložbi u Londonu.* (Bilj.) Narodni list, Zadar, god. 54, 31. VII. 1915.

2063 (O I. Meštroviću). American art news, New York, 13/1914-1915, br. 35, str. 1,3.

2064 (O I. Meštroviću). Current Opinion, 59/194-195, IX. 1915.

2065 (O I. Meštroviću). Emporium, Bergamo, 42/20, 1915, str. 402.

2066 (O I. Meštrović). Literary Digest, New York, god. 51, 24. VI. 1915, str. 159-160.

2067 (O I. Meštroviću). The Burlington Magazine, London, 27/11, 1915, str. 205.

2068 (O izložbi u South Kensingtonu u Londonu). Science Monitor, Boston, 13. XI. 1915.

2069 (O Meštrovićevoj izložbi u Leedsu). Yorkshrire Evening Post, Leeds, 6. X. 1915.

2070 (O Meštrovićevoj izložbi u Leedsu). Yorkshire Post, Leeds, 4. X. 1915.

2071 (O Meštrovićevoj izložbi u Leedsu). Yorkshire Observer, Leeds, 6. X. 1915.

2072 (Meštrovićeva izložba u Londonu u Victoria and Albert Museumu). Christian Science Monitor, Boston (SAD), 13. XI. 1915.

2073 (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 18/1915, str. 287.

2074 (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). Morning Post, London, 25. VI. 1915.

2075 (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). The Welsh Outlook, VIII. 1915.

2076 (O Meštroviću u povodu izložbe u Londonu). The Westminster Gazette, London, 29. VI. 1915.

2077 *Our Art Critic: A Giant among Sculptors.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Evening News, 25. VI. 1915.

2078 *Radovi Meštrovića.* (Bilj.). Naše jedinstvo, Split, 22/70, 27. III. 1915, str. 2.

2079 *Religious Reliefs by Ivan Meštrović.* Morning Post, 26. VI. 1915.

2079a *Report of the opening of the Meštrović Exhibition.* (Otvorenje izložbe u Londonu). Times, London, 25. VI. 1915, str. 11.

2080 *Sculptures by Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Glasgow Herald, Glasgow, 26. VI. 1915.

2081 *Serb Art Gift.* („Banović Strahinja" u Victoria and Albert Museumu u Londonu). Pall Mall Gazette, London, 3. VIII. 1915, br. 17.

2082 *Serbia and its ideals.* (Govori na otvorenju Meštrovićeve izložbe u Victoria and Albert Museumu u Londonu). Times, London, 40/890, 25. VI. 1915, str. 11.

2083 *Serbia's Rodin.* Daily Chronicle, 19. VI. 1915.

2084 *Shepherd Sculptor, Serbian Gift to London.* (Meštrovićev „Banović Strahinja" u Victoria and Albert Museumu). Daily Mail, 1915, br. 18.

2085 *Statue by Meštrović presented to the Victoria and Albert Museum by Serbian Government.* Times, London, 31. VIII. 1915, str. 6.

2086 *Studio Talk: London.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Studio, London, 56/1915, VIII., str. 198-200.

2087 *The Art of Ivan Meštrović.* (O Meštroviću na jugoslavenskoj izložbi u Leedsu). Yorkshire Observer, Leeds, 16/256, 9. X. 1915, str. 6.

2088 *The Art of Ivan Meštrović.* (O Meštroviću na jugoslavenskoj izložbi u Leedsu). Yorshire Observer, Leeds, 9. XII. 1915.

2089 *The Meštrović exhibition.* (Predgovor prospekta izložbe. Općenito o izložbi i Meštroviću). (London) 1915, str. (2).

2090 *The Meštrović Sculptures.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Pall Mall Gazette, London, 2. VII. 1915.

2091 *The Mystery of Meštrović.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Truth, 7. VII. 1915.

2092 *The Royal Glasgow Institute.* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Leedsu). Glasgow Herald, Glasgow, 30. X. 1915.

2093 *The Sculptures of Meštrović.* (Bilješka Ernesta Shorta „Home Counties Archaelogical Society"). Morning Post, 19. VII. 1915.

2094 *The Slav feeling for design.* (O Meštrovićevoj izložbi u Victoria and Albert Museumu u Londonu). Journal of the Royal Society of Arts, London, god. 63, 1915, str. 816-817.

2095 *The Temple of Kosovo.* (O Vidovdanskom hramu u povodu izložbe u Londonu). Spectator, 10. VII. 1915.

2096 *The Wondrous Beauty of Religious Reliefs.* (O Meštrovićevim religioznim djelima na izložbi u Londonu). Sunday Times, London, 27. VI. 1915.

2097 *The Works of Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). Athenaeum, 3. VII. 1915, str. 17.

2097a *Umjetnik Meštrović.* (Prognan iz Italije u Švicarsku nakon ulaska Italije u rat). Naše jedinstvo, Split, 26. V. 1915.

2098 *Un escultor servio genial.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Caras y Caretas, 25. XII. 1915.

1916.

2099 **Blaikie-Murdoch, W. G.**: *The Development of Sculpture in Europe.* (Kratko i o Meštroviću. Meštrović i Rodin, str. 425, repr. 423-424). Arts and Decoration, New York, 6/9. VII. 1916, str. 423-426, 447.

2100 **Carter, A. C. R.** (Obrada): *The Year's Art, 1916.* (Između ostaloga i o Meštroviću).

2101 **Cecil, Robert**: *Znameniti govor Lorda Cecila.* (Na otvorenju Meštrovićeve izložbe u Victoria and Albert Museumu u Londonu). Jadran, Buenos Aires, 2/53-58, 2. XII. 1916, str. 33.

2102 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Sculpture in London.* (Letter to Editor). Sunday Times, London, 2. I. 1916.

2103 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *War Medals.* (Letter to Editor). Spectator, 29. VII. 1916.

2104 (**Donadini, Ulderiko**): *Još jedan umjetnički kritičar! „Zdenac života" u ratne svrhe?* (Kritika Meštrovićeva „Zdenca života" u Hrvatskoj, 1916). Kokot, Zagreb, 1/2, 1. IX. 1916, str. 25-26,

2105 (**Donadini, Ulderiko**): *Zdenac života u ratne svrhe?* Hrvatska, Zagreb, 16. VIII. 1916, br. 1468, str. 2.

2106 **Geyl, Pieter**:*Servische Beeldhourkunst te London.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Nieuwe Rotterdamsche Courant, Rotterdam, 6. VII. 1916.

2107 **Glasgow, George**: *The Prophet of Serbia's Renaissance.* (O Meštroviću u povodu izlaganja u Engleskoj 1915.). Christian Commonwealth, 12. VII. 1916.

2107a (**Grado-Benko, Artur**) A. Gr.: *Jedan „Savremenikov kritičar".* (Meštrovićev kritičar K. Strajnić). Novine, Zagreb, 1916, br. 61, str. 2.

2108 **Groth, Chaterine D.**: (O Ivanu Meštroviću). Tidens Tegn, 27. XI. 1916.

2109 **„Jadran"**: *Pluma y Horca.* Jadran, Buenos Aires, 1/15, 17. II. 1916, str. 1-2.

2110 **Jevtić, Milan**: *Prorok nove carevine.* (O Meštroviću). Carevina. Srpski narodni kalendar, god. 1916, str. 187-207.

2111 **Jurković, Vinko**: *Hrvatski proljetni salon.* (Spominjanje Meštrovića). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 3/1-3, 1916, str. 35-37.

2112 **Kara,** (**Ljudevit**): *Proljetni salon.* (Zagreb 1916.). Novosti, Zagreb, 10/86, 1916, str. 2; 88, str. 2; 90, str. 2.

2113 **Kr**(**klec**), **Gustav**: *Doprinosi iz „Proljetnog salona".* (S izložbe mladih umjetnika, Zagreb 1916.). Novine, Zagreb, 3/75, 1916, str. 3-4.

2114 **Kršnjavi, Izidor**: *Hrvatski Proljetni salon. I-III.* (Zagreb 1916. Kritički o secesiji. Ne spominje Meštrovića). Narodne novine, Zagreb, 86/77-79, 4-6. 1916, str. 1-2.

2115 (**Leontić, Ljubo L.**) L. L. L.: *Jugoslovensko kulturno jedinstvo.* (Između ostaloga o Meštroviću i nacionalnoj umjetnosti). Jadran, Buenos Aires, 2/53-58, 2. XII. 1916, str. 28-30.

2116 (**Lunaček, Vladimir**) V.L.: *Hrvatski umjetnici za hrvatske junake, nemoćnike i ranjenike. Izložba u Osijeku. Proljetni salon u Zagrebu.* (O nacionalističkoj struji u hrvatskoj umjetnosti). Savremenik, Zagreb, 11/1-2, 1916, str. 123-133.

2117 **Lunaček,** (**Vladimir**): *Proljetni hrvatski salon. I-IV.* (O Meštroviću i ostalim izlagačima). Obzor, Zagreb, 59 (57)/84, 25. III, str. 23; 87, 28. III, str. 2-3; 90, 31. III, str. 2; 95, 5. IV. 1916, str. 2-3.

2118 **Marjanović, Milan**: *Meštrovićeva izložba u Londonu.* Victoria and Albert Museum. (Organizacija izložbe i otvorenje). Jadran, Buenos Aires, 2/53-58, 2. XII. 1916, str. 32-33.

2119 **Marjanović, Milan**: *Vidovdanski hram.* Vidovdan, (?) 1916, str. 1-6.

2120 **Mičić, Miće**: *Vijesti Jugoslovenskog Odbora... Ivan Meštrović...* Jadran, Buenos Aires, 1/28, 18. V. 1916, str. 5.

2121 **Nehajev, Milutin**: *Kroatischer Kunstfrühling Frühjahrsausstellung junger kroatischer Künstler im „Hrvatski Proljetni salon".* Agramer Tagblatt, Zagreb, 31/104, 1916, str. 2-4.

2122 **-of-**: *K izložbi Proljetnog salona.* (Zagreb 1916). Narodne novine, Zagreb, 82/225, 1916, str. 1-2.

2123 **Pound, Ezra:** *Gaudier-Brzeska: A Memoir.* London-New York (Kritika Meštrovićeve umjetnosti) 1916, str. 151.

2123a **P-ro**: *Umjetnički kritičari.* (K. Strajnić brani Meštrovića). Kokot, Zagreb, 1. VIII. 1916.

2124 **Seton-Watson, Robert William**: *German, Slav and Magyar.* (Između ostaloga i o Meštroviću). London 1916.

2124a **Strajnić, Kosta**: *Izložba Jerolima Miše.* (Mišeovo oponašanje Meštrovića). Narodni list, Zadar, 1916, br. 83, str. 1.

2125 **Strajnić, Kosta**: *Naši„Najmlađi".* (Hrv. proljetni salon). Narodne novine, Zagreb, 82/83, 1916, str. 5.

2126 **Strajnić, Kosta**: *Tomislav Krizman.* (O životu i umjetnosti T. Krizmana. Spominje i Meštrovića). Zagreb 1916.

2127 **Taylor, J.**: *The fifty-fourth Exhibition of the Royal Glasgow Institute of the Fine Arts.* (Spomen Meštrovića na izložbi). Intern. Studio, London, 57/1915-1916, str. 100-106.

2128 **Torcy, Abel (Max Blieck)**: *Ivan Meštrović: an Estimate of his Art.* Yorkshire Post, Leeds, 21/405, 28. I. 1916, str. 4.

2129 **Will Gordon, F. R. G. S.**: *A Woman in the Balkans.* (Spominje Meštrovića). 1916.

2130 *A Review of the Principal Acquisitions during the Year 1915.* (Nabavljene Meštrovićeve skulpture). Victoria and Albert Museum, 1916.

2131 *Allies in Art.* (Spominje Meštrovića). Colour, London, 1916.

2132 *Ivan Meštrović.* Jadran, Buenos, Aires, 1/10, 13. I. 1916, str. 2.

2133 *Ivan Meštrović.* Jadran, Buenos Aires, 1/37, 20. VII. 1916, str. 4.

2134 *Ivan Meštrović.* Slovenski jug, Beograd, br. 14, 17. VII. 1916, str. 1-2.

2135 *Izložbe Ivana Meštrovića u Londonu i Petrogradu.* (Priprema za izložbu u Petrogradu). Jugoslovenska država, Antofagasta-Valparaiso, 1/15, 14. V. 1916, str. 1.

2136 *Još jedan umjetnički kritičar.* (Kritika „Zdenca života" u „Hrvatskoj"). Kokot, Zagreb, 1/2, 1. IX. 1916, str. 25-26.

2137 *Jugoslavenski odbor i engleska vlada.* Jadran, Buenos Aires, 1/20, 23. III. 1916, str. 6.

2138 *La palabra de Mestrovic.* Jadran, Buenos Aires, 1/10, 13. I. 1916, str. 1-2.

2139 *Nuestro Mestrović y „la Prensa".* Jadran, Buenos Aires, 1/22, 6. IV. 1916, str. 3.

2140 (O Ivanu Meštroviću). La Prensa, 29. III. 1916.

2141 *Serbian Art.* Bournemouth Guardian, Bournemouth (Vel. Brit.), 22. I. 1916.

2142 *Southern Slav Culture* (The Southern Slav Library - IV). (Između ostaloga i o Meštroviću). (?) 1916.

2143 *The Mancester Guardian History of the War*, Vol. IV, chap. XXVIII, (?). (Spominje se Meštrovića).

2144 *The sculptor's Mother; Portrait of a lady.* (Reprodukcije Meštrovićevih skulptura). Arts and Decoration, New York, 6/1916, mj. VIII, str. 424.

2145 *The Serbian Governement...* (Meštrovićev „Strahinić ban" u Victoria and Albert Museumu. Bilj.). Intern. Studio, London, 57/1916, str. 28.

2146 *„Zdenac života" u ratne svrhe?* (Kritika nakaznosti Meštrovićevog javnog spomenika). Hrvatska, Zagreb, 16. VIII. 1916.

1917.

2147 **Aitken, Charles** (Predgovor kataloga izložbe) Kat.: Exhibition of Serbo-Croatian Artist, London 1917.

2148 **B.**: *Štit Ivana Meštrovića.* (O Jugoslavenskom odboru). Velika Srbija, Solun, 2/497, 1917, str. 1.

2149 (**Bone, James**) J. B.: *Meštrović Exhibition.* (Meštrovićeva izložba u Londonu 1915.). Manchester Guardian, Manchester, 8. XII. 1917.

2150 **Bone, James**: (O Meštrovićevom „Kristu"). Manchester Guardian, Manchester, 6. XII. 1917.

2151 (**Bone, James - Bone, Muirhead**) J. B. M: *Ivan Meštrović, The Serbian Sculptor.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Observer, London, 8. XII. 1917.

2152 **C. M. G.**: *Meštrović's New Works.* (O Meštroviću na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Londonu 1917.). The Queen, London, 3/705, 29. XII. 1917, str. 886.

2153 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Sculpture and Carving.* (O Meštrovićevu geniju). Art and Letters, X. mj. 1917, str. 34-38.

2154 **Dayot, Armand**: *Quelque motes sur l'art moderne.* (Posebni broj: *La Serbie Glorieuse*. O Meštrovićevoj umjetnosti). L'Art et les Artistes, Paris, 3/1, 1917, str. 57-67.

2155 **Dias, B. H.**: *Art Notes: Serbo-Croatians.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Londonu 1917.). New Age, 20. XII. 1917.

2156 **Dučić, Jovan**: *Ivan Meštrović.* (Iz „Srpskih novina"). Jugoslovenska država, Antofagasta-Valparaiso, 2/100. 1917, str. 2.

2157 **Dučić, Jovan**: *Veliki srpski vajar Ivan Meštrović.* Srpske novine, Krf, 84/76, 27. VI. 1917, str. 2. Pretiskano: J. Dučić: Jutra na Leutra - Staza pored puta. Sabrana djela, knj. VI, Sarajevo-Beograd 1969, str. 316-317.

2158 (**Greig, James**): *Slav Art: Exhibition at the Grafton Galleries.* (Meštrovićeva izložba u Londonu 1917.). Morning Post, 3. XII. 1917.

2159 **Holslag, Frank W.**: *Paintings at the University of Notre Dame.* Fine Arts Journal, New York, I. mj., 1917.

2160 **Konody, P. G.**: *Serbo-Croatian Artists at the Grafton Galleries.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Londonu 1917.). Observer, London, 6/603, 9. XII. 1917, str. 7.

2160a **Krleža, Miroslav**: *Hrvatska rapsodija.* (Kritika Meštrovića i Vojnovića). Savremenik, Zagreb, 1917, br. 5, str. 189-201.

2161 **Lunaček, Vlad**(**imir**): *Nesavremena savremenost. Homilija „Gričić".* (Meštrović kao primjer naše budućnosti). Savremenik, Zagreb, 1917, br. 4, str. 78-81,

2162 **M. R.**: *Serbia's Claims.* The World, New York, mj. XII, 1917.

2163 (**Popović**) **Popovitch, Sava**: *The National art of Serbia.* (O jugoslavenskoj umjetnosti i Meštroviću). Cambridge Magazine, Cambridge (Vel. Brit.), 20. X. 1917.

2164 **Rutter, Frank**: *Serbian Art at he Grafton Galleries.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Londonu 1917.). Sunday Times, London, 9. XII. 1917.

2165 **Savić, V. R.**: *The Reconstruction of South-Eastern Europe.* (Spomen Meštrovića). (?) 1917.

2166 **Seton Watson, Robert William**: (Predgovor kataloga izložbe). Kat.: *Exhibition of Serbo-Croatian artists.* London 1917.

2166a **Schürer, O**(**skar**): *Werke von Ivan Meštrović.* Die Kunst, München, 29/1917, br. 6, str. 161-189.

2167 **Strajnić, Kosta**: *Naši najmladji. Predavanje Koste Strajnića.* (Rosandić, Vidović, Becić, Rački, Meštrović, Račić, Kraljević). Narodne novine, Zagreb, 83/294, 24. XII. 1917, str. 1-2.

2168 **Šimić, A**(**ntun**)**, B**(**ranko**): *Impresija karikatura.* (Meštrovićeve skulpture. Uvodićeva karikatura Meštrovića). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 4/5-6, 1917, str. 207-210.

2169 **Šimić, Antun Branko**: *Namesto svih programa.* (Meštrovićeva veličina). Vijavica, Zagreb, 1. XII. 1917, str. 41-43.

2170 **Šimić, Antun Branko**: *Seoska literatura.* (Pohvala Meštrovića). Vijavica, Zagreb, 1. XII. 1917, str. 55-58.

2171 **Taylor, A. H. E.**: *The Future of the Southern Slavs.* (?) 1917. (Spomen Meštrovića).

2173 **Vojnović, (Ivo) J.**: *Akordi posvećeni Ivanu Meštroviću.* (O „Vidovdanskom hramu"). U Akordi, (Zagreb 1917), str. 51-59.

2174 **Vučetić, Mato**: *Ivan Meštrović.* (Pjesma). Srpske novine, Beograd, 84/96, 1917, str. 2.

2175 **Waring, L. F.**: *Serbia.* (Između ostaloga i o Meštroviću) London 1917.

2176 *A Serbian Sculptor: A Visit to Ivan Mestrovic in London.* Konst. (?) 6-7, 1917-1918/8-10, str. 10-12.

2177 *Amerikanka o Ivanu Meštroviću u norveškom listu.* Jadran, Buenos Aires, 2/69, 3. III. 1917, str. 9-10.

2178 *Escultor jugoslavo Juan Meštrović.* („El Mercurio", Valparaiso, o Meštroviću). Jugoslovenska država, Antofagasta-Valparaiso, 2/109, 17 X. 1917, str. 2-3.

2179 *Escultor jugoslavo Juan Meštrović.* El Mercurio, Valparaiso, 17. X. 1917.

2180 *Ivan Mestrovic.* T. V. O., Buenos Aires, 15. IV. 1917.

2181 *Ivan Meštrović.* (Meštrovićevi reljefi na kući Popović u Zagrebu). Savremenik, Zagreb, 1917, str. 572.

2182 *Ivan Meštrović and his Art*. (U povodu izložbe srpsko-hrvatskih umjetnika u Londonu 1917.). Near East, 7. XII. 1917.

2183 (O I. Meštroviću). L'art et les artistes, Paris, 3. ratna serija, 1917-1918, br. 1, str. 57, 62, 64-67.

2184 (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu). The Queen, London, 7. XII. 1917.

2185 *Pomozimo mladom umjetniku.* (Meštrovićev štićenik i pomoćnik Nikola Bodrošić). Naše jedinstvo, Split, 28. XI. 1917.

2186 *Reproductions: Head of Christ, Christ and the Magdalen.* Colour, London, 7/1917, XII. mj., str. 100, 118.

2187 *Serbo-Croatian Art.* (O Meštroviću na izložbi jugoslavenskih umjetnika u Londonu 1917.). Glasgow Herald, Glasgow, 4. XII. 1917.

2188 *Slavonic Art.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Londonu 1917.). National News, 9. XII. 1917.

2189 *„T. V. O." Ivan Mestrovic.* (Iz buenos-aireskog časopisa „T.V.O."). Jugoslavija, Oruro (Bolivija). 1/11, 1917, str. 5.

2190 *„T. V. O.": Ivan Meštrović.* (Iz „T. V. O." Buenos Aires, španjolski). Jugoslovenska država, Antofagasta-Valparaiso, 2/67, 1917, str. 3.

2191 *Yvan Mestrovitch - Une Cariatide, La Veuve de Guerre, la Mere de l'Artiste.* (Reprodukcije). Art et les Artistes, Paris, 22/3, 1917, str. 64-65.

1918.

2192 **Bell, Clive**: *Pot-Boilers.* (Spomen Meštrovića). Times, Literary Supplement, London, 16. V. 1918.

2193 **Benliure, M**(**ariano**): *Una Carta del Director General de Bellas Artes.* La Esfera, Madrid, 12. X. 1918.

2194 (**Bešević, Stevan P.**) Petronius: *Naša umetnost u Rimu.* (Meštrović, Bešević, Tartaglia, Lukić). Zabavnik, 2/17, 1918, str. 24-25.

2195 **Borginon, Door Jan**: *Mestrovitsj.* Wendingen, Amsterdam, 1/9, 30. IX. 1918, str. 3-9.

2196 **Boško, K.**: *Genij naše narodne umetnosti.* (O Meštroviću općenito). Iskra, Zagreb, 2/3, 1918, str. 21-22.

2197 **Chadwick, Ethel M.**: *Ivan Meštrović.* (Prikazao Vatroslav Grill). Čas, Chicago, 5/4, 1918, str. 122-126.

2198 **Chadwick, Ethel M.**: *Mestrovic, the Soul of Serbia: The Story of his Life as a Shepherd Boy, Sculptor and Patriot.* The Touchstone, Melbourne, god. 2, III. 1918, str. 564-573.

2199 **Chadwick, Ethel M.**: *The Romance of a Great Sculptor. Ivan Mechstrovitch the Shepherd-Artist.* Century, New York, god. 95, I. 1918, str. 338-345.

2200 **Collings, Ernest H. R.**: *Gallery of modern foreign art. Letter.* Times, London, 23. VII. 1918, str. 9.

2202 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Ivan Mestrovic, the Southern Slav Sculptor*. U: C. W. Beaumont, M. T. H. Sadler: New Paths. 1918.

2203 **Collings, E**(**rnest**) **H. R.**: *Serbo-Croatian Art.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Engleskoj i Škotskoj 1918.). New Age, 3. I. 1918.

2204 **Dias, B. H.**: *Art.* (Letter to Editor). New Age, 10. I. 1918.

2205 **Dixon, Arthur**: *Serbian Sculpture.* (Izložba srpsko-hrvatskih umjetnika u Engleskoj. Commonwealth, New York, 1918, III.

2206 **Dučić, Jovan**: *Ivan Meštrović.* Jugoslavija, veliki narodni kalendar. God. 10, 1918, str. 86-88.

2207 **Dučić, Jovan**: *Ivan Meštrović.* (O Meštroviću umjetniku). La Patrie Serbe, Paris, 2/2, 1918, str. 66-68.

2208 **Dučić, Jovan**: *Veliki srpski vajar Ivan Meštrović.* (Pretiskano iz „Srpskih novina", 1917). Ratni dnevnik, Solun-Kragujevac, 5/28, 1918, str. 111-112.

2209 **Francès, Josè**: *El ano artistico.* Madrid 1918. (O Meštroviću str. 311-315)

2210 **Francès, Josè**: *Un Gran Escultor Moderno: Viene Meštrović a Espana?* (Duži članak o Meštroviću, s reprodukcijama). La Esfera, Madrid, 5/248, 28. IX. 1918.

2211 **Geyl, Pieter**: *De Servische Beeldhouwer Iwan Mesjtrowietj.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Elsevier's Geillustreerd Maandschrift, Amsterdam, VII. 1918.

2212 **Geyl, Pieter**: *Ein fremdes Urteil über südslavische Künstler.* (O izložbi Meštrovića u Londonu. Iz „Nieuwe Rotterdansche Courant"). Agramer Tagblatt, Zagreb, 33/38, 12. II. 1918, str. 3.

2213 **Geyl, Pieter**: *Jugoslovenska umetnost.* (Izložba Meštrovića u Londonu). Srpske novine, Beograd, 85/26, 1918, str. 3.

2214 **Geyl, Pieter**: *Jugoslavenska umjetnost pred stranim svijetom.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Glas Slovenaca, Hrvata i Srba, Zagreb, 1/34, 13. II. 1918, str. 2.

2215 **Geyl, Pieter**: *Nova Meštrovićeva i Račkijeva izložba u Londonu.* Hrvatska država, Zagreb, 2/32, 12. II. 1918, str. 3.

2216 **Geyl, Pieter**: *Nova Meštrovićeva, Rosandićeva i Račkijeva izložba u Londonu.* Obzor, Zagreb, 59/33, 13. II. 1918, str. 2.

2217 **Geyl, Pieter**: *O našim umjetnicima.* (Meštrović na izložbi u Londonu). Narodni list, Zadar, 57/14, 20. II. 1918, str. 1-2.

2218 (**Geyl, Pieter**): *Zuid-Slavische Kunst.* (Među ostalima i o Meštroviću na izložbi u Londonu). Nieuwe Rotterdamsche Courant, Rotterdam, 25. I. 1918.

2219 (**Gmajner, Ivan**) A. D.: *Hrvatski umjetnici u tudjini.* (Meštrović, Rački, Dešković, Kljaković, Rosandić). Hrvatska riječ, Zagreb, 3/114, 9. V. 1918, str. 2.

2220 **Ibrovac, Miodrag**: *Ivan Meštrović et son Temple.* (O maketi „Vidovdanskog hrama"). La Patrie Serbe, Paris, 2/2, II. 1918, str. 57-65.

2221 **Kester**: *Music and Art at Bradford.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Bradfordu 1918.). Yorkshire Weekly Post, (?), 9. III. 1918.

2222 (**Krleža, Miroslav**) I. -ka: *Priviđenja.* (O Meštroviću i Nazoru). Obzor, Zagreb, 59/64, 21. III. 1918, str. 2.

2223 **Lavery, John**: *Un opinion anglaise sur Meštrović.* (Govor na konferenciji za tisak u Londonu). La Patrie Serbe, Paris, 2/2, II. 1918, str. 68-69.

2224 **M. P.** (Pavlović, Milivoj ?): *Une exposition yougo-slave á Gennéve.* La Patrie Serbe, Paris, 2/9, 1918, 415-416.

2225 **Malušev, Dušan**: *Ženidba Srđe Zlopogleđe. Ivanu Meštroviću.* (Pjesma). Književni Jug, Zagreb, 1/8, knj. II, 16. X. 1918, str. 290-291.

2226 **Marušić, Filip D.**: *Iz života Ivana Meštrovića.* (O djetinjstvu i odlasku na nauke u Split i Beč). Književni Jug, Zagreb, 1/10-12, knj. II, 15. XII. 1918, str. 415-418.

2227 **Popović, Bogdan**: *L'art d'Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Prijevod s engleskoga). La Patrie Serbe, Paris, 2/2, 1918, str. 49-52.

2228 **Popović, B**(**ogdan**) **- Ibrovac, M**(**iodrag**) **- Dučić, J**(**ovan**): *Meštrović et son Art.* La Patrie Serbe, Paris, 2/2, 1918.

2229 **Raffè, W. G.**: *An Interview with Meštrović.* (U povodu Meštrovićevih izložaba u Engleskoj i Škotskoj). Drawing, I. 1918.

2230 **Raffè, W. G.**: *National Religion in Art. The Work of Ivan Meštrović.* (U povodu Meštrovićevih izložaba u Engleskoj i Škotskoj 1918.), Ploughshare, London, IV. 1918.

2231 **Rittig, Svetozar**: *Meštrovićeva umjetnost.* Katolički list, Zagreb, 69/44, 4. XI. 1918, str. 337-339.

2232 **Rössler, A**(**rthur**): *Kritische Fragmente. Aufsätze über österreichische Neukünstler.* Wien 1918, str. 197-211.

2233 **„S. N."**: *Meštrović - Rosandić.* (O izložbi u Londonu). Naše jedinstvo, Split, 25/38, 15. II. 1918, str. 2.

2234 **Salis, John**: *Art of To-day: The Scottish Academy and Meštrović.* (Meštrovićeve izložbe u Glasgowu i Edinburghu). New Witness, 16. VIII. 1918.

2235 **Shanks, Edward**: *A Southern Slav Dramatist.* New Statesman, 2. III. 1918.

2236 (**Slijepčević**) Slepčević, **Pero**: *Umetnici u progonstvu.* (Razgovor u Rosandićevom atelijeru u Ženevi o njemu, Meštroviću i Račkome). Prosveta, almanah, Geneve, 1918, str. 176-191.

2237 **Smodlaka, Luka**: *Idealizam u umjetnosti. Jugoslovenska umjetnička izložba Meštrovića, Rosandića i Račkoga u Londonu.* (Iz „Jugoslovenskog svijeta"). Jugoslovenska država, Antofagasta-Valparaiso, 3/1, 1918, str. 2-4.

2238 **Smodlaka, Luka**: *Meštrovićeva izložba u Edinburgu.* (Iz „Jugoslovenskog svijeta"), Napred - En avant, Bizerta, 3/765, 1918, str. 3-4.

2239 **Stansfield, H. H.**: *Sculpture and the Sculptor's Art.* (Među ostalima i o Meštroviću). (?) 1918.

2240 **Strajnić, Kosta**: *Studije. Naši mladji.* (Meštrovićeva nacionalna umjetnost, str. 127). Zagreb 1918.

2241 **Šadr, I. D.**: *Pamjatnik mirovomu stradanijo.* (O Meštroviću na Rimskoj izložbi 1911.). Tvorčestvo, Moskva (?), 1918/15.

2242 **Thalia How, F.**: *The Message of Meštrović.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Glasgowu 1918.). Quest, 1918, IV. mj.

2243 **U**: *Sa Meštrovićevih izložaba.* (Engleski tisak o Meštrovićevim izložbama 1917. i 1918. u Lyonu, Londonu i Parizu). Prosveta, almanah za god. 1918, Geneve 1918, str. 192-194.

2244 *A Gift from Serbia to Scotland.* (Dar Srbije Škotskoj Meštrovićevog poprsja dr. Elsie Inglis). Bulletin, Glasgow, 28. V. 1918.

2245 *Art in Bradford.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Bradfordu 1918.). Yorkshire Observer, Leeds, 2. III. 1918.

2246 *Art in Bradford.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Bradfordu 1918.). Yorkshire Observer Budget, Leeds, 9. III. 1918.

2247 *Art Notes: A New Note in European Work.* (O Meštroviću na izložbama srpsko-hrvatske umjetnosti u Engleskoj i Škotskoj 1918.). Evening Standard, 5. I. 1918.

2248 *Bradford Spring Art Exhibition.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Bradfordu 1918.). Yorkshire Observer, Leeds, 4. III. 1918.

2249 *Bradford Spring Exhibition.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Bradfordu 1918.). Yorkshire Post, Leeds, 4. III. 1918.

2250 *Centre of Eternity.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Bradfordu 1918.). Saturday Westminster Gazette, London, 30. III. 1918.

2251 *Dr. Elsie Inglis.. Bust by M. Meštrović.* (Dar Meštrovićeve skulpture Škotskoj). Morning Post, 24. V. 1918.

2252 *Ein fremdes Urteil über südslavische Künstler.* (Prijevod članka iz „Nieuwe Rotterdamsche Courant" o izložbi Meštrovića, Rosandića i Račkoga u Londonu, prenesen iz „Slovenskog naroda"). Agramer Tagblatt, Zagreb, 33/38, 1918, str. 3.

2253 *Exhibition of Serbo-Croat Art.* (Izložba Meštrović-Rački-Rosandić u Londonu 1917.). The Montenegrin Bulletin, Geneve, 2/2, 1918, str. 31-32.

2254 *Exhibition of Serbo-Croatian Artists.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika). Connoisseur, London, 50/1918, II. mj., str. 118-119.

2255 *Grafton Galleries. Addition to Serbo-Croatian Exhibition of new Works by Meštrović.* Times, London, 9. I. 1918, str. 9.

2256 (Ivan Meštrović). Leterarne Tidende, (?), III. mj., 1918.

2257 *Ivan Meštrović.* (Meštrović u vrijeme rata i u Švicarskoj). Zora, Split, 1/8, 28. XI. 1918, str. 2.

2258 *Ivan Meštrović: A Monograph.* (Najava monografije o Meštroviću). Bookman, XII. 1918.

2259 *Ivan Meštrović Purchase Fund.* The Connoisseur, London, 50/1918, str. 233, 239.

2260 *Izložba jugoslavenskih umjetnika u Ženevi.* (Meštrović radi u Rimu). Novo doba, Split, 1/86, 3. IX. 1918, str. 4.

2261 *Jugoslavenska umjetnost pred stranim svijetom.* (Meštrović, Rosandić i Rački na izložbi u Nizozemskoj. Iz lista „Slovenski narod" prema „Nieuwe Rotterdamsche Courant"). Glas Slovenaca, Hrvata i Srba, Zagreb, 1/34, 1918, str. 2.

2262 (Jugoslavenska umjetnost. Izložba Meštrovića, Rosandića i Račkoga na austrougarskoj izložbi u Nizozemskoj 1918.). Nieuwe Rotterdamsche Courant, Rotterdam, 25. I. 1918.

2263 *Jugoslovenska umetnost.* (Meštrović, Rosandić i Rački na austrougarskoj izložbi u Nizozemskoj 1918, iz „Nieuwe Rotterdamsche Courant"). Srpske novine, Beograd, 85/26, 1918, str. 3.

2264 *Mestrovic et son art.* U: La Patrie Serbe. (Zbornik), Paris 1918.

2265 *Meštrović - Rosandić.* („N. Rotterdamsche Courant" o jugosl. izložbi u Grafton galeriji u Londonu i o Meštroviću). Naše jedinstvo, Split, 25/38, 15. II. 1918, str. 2.

2266 *Meštrović's Sculpture.* (U povodu Meštrovićevog izlaganja u Engleskoj i Škotskoj). Daily Telegraph, London, 3. I. 1918.

2267 *Naši umjetnici u inozemstvu.* (Meštrović izlaže u Londonu 1915. i dr.). Narodni list, Zadar, 57/29, 23. V. 1918, str. 1-2.

2268 *Neutralni listovi o južnoslavenskoj umjetnosti.* Obzor, Zagreb, 59/207, 15. IX. 1918, str. 2.

2269 *Note on late additions to Grafton Galleries Exhibition.* (O Meštrovićevom izlaganju u Londonu 1917.). Times, London, 9. I. 1918.

2270 *Note on Meštrović Fund.* Burlington Magazine, London, III. 1918.

2271 *Note on the Meštrović Fund.* The Connoisseur, London, god. 50, IV. 1918, str. 233, 239.

2272 *Nova Meštrovićeva, Rosandićeva i Račkijeva izložba u Londonu.* (1917. članak londonskog dopisnika „Nieuwe Rotterdamsche Courant"). Hrvatska država, Zagreb, 2/32, 1918, str. 3.

2273 *Nova Meštrovićeva, Rosandićeva i Račkijeva izložba u Londonu.* (1917). Narodni list, Zadar, 57/14, 20. II. 1918, str. 1-2.

2274 *Nova Meštrovićeva, Rosandićeva i Račkijeva izložba u Londonu.* (Galerija Grafton. Iz prikaza londonskog dopisnika „Nieuwe Rotterdamsche Courant"). Obzor, Zagreb, 59/33, 13. II. 1918, str. 2.

2276 *Prince George of Serbia in Edinburgh.* (Srpski princ Đorđe o Meštroviću). Evening Dispatch, Edinburgh, 27. V. 1918.

2277 *Prince George of Serbia in Edinburgh and leader on Dr. Elsie Inglis.* (Dar Srbije Škotskoj Meštrovićevog poprsja dr. Elsie Inglis). Scotsman, 28. V. 1918.

2278 *Review of Clive Bell's Pot-Boilers.* Times Literary supplement, London, 16. V. 1918.

2279 *Royal Scottish Academy.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Glasgowu 1918.). Glasgow Herald, Glasgow, 26. IV. 1918.

2280 *Royal Scottish Academy.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Glasgowu 1918.). Scotsman, 26. IV. 1918.

2281 *Royal Scottisch Academy.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Glasgowu 1918.). Scotsman, 1. VI. 1918.

2282 *Royal Scottisch Academy.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Glasgowu 1918.). Glasgow Citizen, Glasgow, 13. V. 1918.

2283 *Serbian Collection.* (Kratki podaci o Meštrovićevom životu i umjetnosti. Tekst kataloga). Catalogue of the Twenty-fifth Spring Exhibition. Bradford 1918, str. 17-21.

2284 *Serbian Prince in Edinburgh.* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatske umjetnosti u Glasgowu i dar Srbije Škotskoj Meštrovićeve skulpture). Glasgow Herald, Glasgow, 28. V. 1918.

2285 *Serbia's Gift to Scotland.* (Dar Srbije Škotskoj Meštrovićeve skulpture Elsie Inglis). Manchester Guardian, Manchester, 24. V. 1918.

2286 *Spring Art Exhibition.* (Izložba srpsko-hrvatske umjetnosti u Bradfordu). Bradford Weekly Telegraph, Bradford, 8. III. 1918.

2287 *The romance of a Great Sculptor, Ivan Mechtrovitch (Mestrovic) the Sheperd-Artist.* Century, god. 95, I. 1918, str. 338-345.

2288 *The Royal Scottish Academy's Exhibition. (Royal Scottisch Academy).* (Meštrović na izložbi srpsko-hrvatskih umjetnika u Glasgowu 1918.). Scots Pictorial, 4. V. 1918.

1919.

2289 **-a.**: *Kipar Ivan Meštrović.* Jugoslavija, Ljubljana, 2/78, 28. III. 1919. str. 4.

2290 **Anonimus**: *Dve knjige Koste Strajnića.* (Ivan Meštrović, Beograd 1919). Dan, Beograd-Novi Sad, 1/5-6, 15. IX. 1919, str. 94-97.

2291 (**Bešević, Petar**) Bechevitch, Pierre **Stevan**: *Exposition des Artistes Yougoslaves au Petit Palais de la Ville de Paris. Salle Mestrovic.* (Opis izloženih djela). La Revue de Marseille, Marseille, 1/4, 28. IX. 1919, str. 121-123.

2292 **Bistolfi, Leonardo - Ivan, Meštrović - Ernest H. R. Collings i dr.**: *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića.* (Sadržaj: Leonardo Bistolfi: Opis hrama; I. Meštrović o ideji hrama; E. H. R. Collings, James Bone i Robert Cecil: Engleski sudovi o hramu). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 272-277.

2293 **Bistolfi, Leonardo**: *Opis Hrama.* (U zajedničkom tekstu: Vidovdanski hram Ivana Meštrovića). Vidovdan, 1919, str. 16-17.

2294 **Bogić, G.**: *Pred Meštrovićevim krstom.* (Pjesma o Meštrovićevom „Raspelu"). Novo doba, Split, 2/125, 10. VI. 1919, str. 2.

2295 (**Bone, James**): *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića. Engleski sudovi o hramu.* Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 275-277.

2296 **Bone, James**: *Meštrović.* (Predgovor monografije. O Meštrovićevoj nacionalnoj i religioznoj umjetnosti). U: A Monograph. London 1919, str. 30-38, 88. (U prijevodu objavljeno u „Novoj Evropi", Zagreb, 10/1, 1924, str. 10-19).

2297 **Brinton, Christian**: *Ivan Mestrovic: Master Hero Maker, an Interpretation of the Man.* Vanity Fair, New York, XII. 1919.

2298 **Cecchi, Emilio**: *Lo scultore come profeta.* (O Meštroviću). La Tribuna, Roma, 19. IV. 1919.

2299 (**Cecil, Robert**): *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića.* Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 276-277.

2300 **Cecil, Robert**: *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića.* Vidovdan, 1919, str. 20-21.

2301 **Chavance, Renè**: (O Meštroviću i izložbi u Parizu). La Libertè, Paris, 12. IV. 1919.

2302 **Clough Young, Pauline**: *Mestrović, Sculptor.* (Počeci. „Bogorodica s djetetom"). The Microcosmos, Leeds (Oxhott), 5/3, 1919, str. 2-3.

2303 **Collings, Ernest H. R.**: *Bibliography.* U: Ivan Meštrović, A Monograph. London 1919, str. 68-72.

2304 **Collings, Ernest H. R.**: *Engleski sudovi o Hramu.* Iz engl. revije „The Quest" 1915.). Vidovdan, 1919, str. 19-20.

2305 **Collings, Ernest H. R.**: *Ivan Mestrovic.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevim djelima i izložbama u Vel. Britaniji). U: Catalogu ef Exhibition of Sculpture by Mestrovic. London 1919, str. 1-4.

2306 **Collings, Ernest H. R.**: *Meštrović in England.* (Predgovor monografiji. Meštrovićeve izložbe i kritike u Engleskoj, uglavnom 1915.). U: Ivan Meštrović. A Monograph, London 1919, str. 48-54, 89- 92.

2307 **Collings, Ernest H. R.**: *Serbian (Southern Slav) Art.* (Predgovor kataloga izložbe. O suvremenoj jugoslavenskoj umjetnosti, posebno o Meštroviću). U: Catalogue of the Serbian Exhibition, Brighton 1919, str. 7-15.

2308 **Collings, Ernest H. R.**: *Umetnost skulpture.* (Iz engl. revije „The Quest". I o Meštroviću). Obnova, Zagreb, 1/2, 6. IX. 1919, str. 15.

2309 **Collings, Ernest H. R.**: *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića. Engleski sudovi o hramu.* Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 275-277.

2310 **Crnjanski, Miloš**: *Miloš Obilić.* (Kritika Meštrovića i njegovih stilskih sljedbenika). Dan, Beograd-Novi Sad, 1919-1920, br. 7-8, str. 132-133.

2311 (**Ćorović**) Tschorovitch, **Svetozar**: *La mère.* (Sa slikom Meštrovićeve skulpture „Moja majka"). Revue Yougoslave, Paris, 1/7-8, 1919, str. 372-375.

2312 **Ćurčin, M**(**ilan**): *Prefatory Note.* (Predgovor monografiji. Glorifikacija srpstva). U: Ivan Meštrović. A Monograph. London 1919, str. V-VI, 75-76.

2313 **Ćurčin, M**(**ilan**): *The Story of an Artist.* (Meštrovićevi počeci u zavičaju i prvo školovanje u Beču). U: Ivan Meštrović. A Monograph. London 1919, str. 15-23, 77-84.

2314 **D. K.**: *Meštrovićeva mati i otac.* (Sudbina tih skulptura u Zemunu u vrijeme rata). Epoha, Beograd, 2/143, 1919, str. 3.

2315 **Delalle, Ivan**: *Talijanska kritika o Meštroviću.* (Talij. kritičari: U. Ojetti, D. Angeli i E. Cecchi o Meštroviću u povodu jugosl. izložbe u Parizu). Jadran, Split, 1/5, 7. II. 1919, str. 2.

2316 **Delalle, Ivan**: *Umjetnici s mora.* (Impresije i ugođaji s izložbe dalmatinskih umjetnika u Splitu). Jadran, Split, 1/52, 1919, str. 2; 53, str. 2; 54, str. 2; 55, str. 2. (O Meštroviću br. 55, 16. IV. 1919, str. 2).

2317 **Dobrović, Petar**: *Povodom izložbe jugoslovenskih umetnika u Parizu 1919. g.* (Kritika predratne umjetnosti koju je predstavljao Meštrović). Dan, Beograd-Novi Sad, 1/3, 1. VIII. 1919, str. 41-54.

2318 (**Đorić, Dušan**)*)* D. Đ.: *Kosta Strajnić: Ivan Meštrović.* Nova zora, Vršac, 2/72, 1919, str. 1.

2319 **Gjurić, Miloš**: *Vidovdanska misao. Senkama kosovskih junaka.* (Kosovska simbolika i povijest). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 266-270.

2320 **Glasgow, Georg**: („Heroj kao vajar"). (Prijevod u „Savremeniku" 1919, br. 6, str. 301). Observer, London, 6. IV. 1919.

2321 (**Glasgow, Georg**): *Heroj kao vajar.* (Prijevod članka iz „Observera", travanj 1919. Meštrovićevi počeci. Kosovski hram). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 301.

2322 (**Glonar, Jože**) -on-: *Meštrovič o bodočih nalogah Jugoslavije.* Ljubljanski zvon, Ljubljana, 39/5, 1919, str. 316-317.

2323 **Gordon, Jan**: *The Twenty One Gallery.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Observer, London, 18. V. 1919.

2324 **Gorenčević, Iljko**: *Die südslawische Ausstellung in Paris. Französische Blätterstimmen.* Die Drau, Osijek, 52/180, 2. IX. 1919, str. 3; 181, 3. IX, str. 3; 182, 4. IX, str. 3.

2325 (**Gorenčević, Iljko**) I. G.: *Jugoslavenska izložba u Parizu.* Jug, Osijek, 2/105, 7. VI. 1919, str. 2-3.

2326 **Gorenčević, Iljko** (Lav Grün): *Umetnost Marina Studina.* (Meštrovićev utjecaj). Plamen, Zagreb, 1/5-6, 1919, str. 199-203.

2327 **Havelaar, Just**: (O Meštrovićevim izložbama u Nizozemskoj). Vaderland, 23. XII. 1919.

2328 **Hildebrandt, Hans - Worringer, Wilhelm**: *Abstraktion und Einfülung.* 9. izdanje. München 1919.

2329 **Hrvat**: *Ivan Meštrović. Jugoslovenski narodni umetnik.* Naš list, Irkutsk-Tomsk-Verhneudinsk, (?), 1/7, 1919, str. 2-4; 9, str. 2-4.

2329a **J. B. M.**: *Ivan Meštrović. The Serbian Sculptor.* Daily Herald, 3. VI. 1919, str. 8.

2330 **Jean-Aubry, M. G.**: (O Ivanu Meštroviću). La Revue de Paris, Paris, 15. XI. 1919.

2331 (**Kašanin, Milan**) M. K.: *Pismo iz Pariza.* (I o izložbi u Petit Palaisu). Jedinstvo, Novi Sad, 1/8, 1919, str. 1; 9, str. 1.

2332 (**Kašanin, Milan** ?) K.: *S umjetničke izložbe.* (Jugoslavenska izložba u Splitu 1919.). Novo doba, Split, 2/77, 9-12. IV. 1919, str. 2

2332a **Krklec, Gustav**: *Studije Koste Strajnića.* (Strajnićevi napisi o Meštroviću). Savremenik, Zagreb, 1919, str. 200-201.

2333 **Krleža, Miroslav**: *VI. izložba Hrvatskog proletnog salona.* (Kritika Meštrovićevog „Germanskog importa" i njegovih oponašatelja). Plamen, Zagreb, 1/12, 15. VI. 1919, str. 244-247.

2334 **Krleža, Miroslav**: *Hrvatska književna laž.* (Između ostaloga i o Meštroviću). Plamen, Zagreb, 1. I. 1919. (Pretiskano: Eseji, VI, Zagreb 1967).

2335 (**Kulundžić, Josip**) J. K.: *Heroj kao vajar.* (Članak G. Glasgowa u engl reviji „Observer" o Meštroviću). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 301.

2336 (**Kulundžić, Josip**) J. K.: *Prva mapa Marina Studina.* (Kritika. Usporedba s Meštrovićem). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 302.

2337 **Kveder, Zofka**: *Meštrović i žene.* (Jugoslavenska žena, Zagreb, god. 3, 1919, str. 359-361.

2338 **L. W.**: *Ivan Meštrović: A Monograph.* (Prikaz monografije 1919.). Country Life, London, 19. VII. 1919.

2339 **Lavery, John**: („Nešto nova u umjetnosti - Meštrovićeva čudesa"). Sussex Daily News, Sussex (Engl.), IV. 1919.

2340 **Lavery, John**: *To Introduce Ivan Meštrović.* (Predgovor monografiji. Susret s Meštrovićevim skulpturama na izložbi u Rimu 1911.). U: Ivan Meštrović: A Monograph. London 1919, str. XIII-(XIV).

2341 **Lazarević, Branko**: *Jugoslovenski dokumenti. Pregled narodnoga pokreta u domovini i inotranstvu za vreme svetskog rata.* Zagreb 1919. (Meštrovićevo političko djelovanje, str. 25).

2342 **Lebesque, Ph.**: (O Meštroviću i V. jugosl. izložbi u Beogradu). La Rèpublique de l'Oise, (?), 9. V. 1919.

2343 (**Marjanović, Milan**): *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića.* (Opširno o Vidovdanskom hramu, Bistolfi, collings, Bone, Cecil o Hramu). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 272-277.

2344 **Marjanović, Milan**: *Vidovdanski misterij.* (O vidovdanskoj ideologiji i simbolici. Spomen Meštrovića). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 257-266.

2345 **Marjanović, Milan**: *Pobednik.* Ivanu Meštroviću. (Pjesma). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 271.

2346 **Marjanović, Milan**: *Pobednik. Ivanu Meštroviću.* (Pjesma). Vidovdan, 1919, str. 15.

2347 **Marriott, Charles**: *Mestrovic.* Outlook, London, 31. V. 1919.

2348 **Marušić, F**(**ilip**) **D**(**avidović**): *Krist našega naroda.* (O promjeni stila u Meštrovićevom djelu). Jadran, Split, 1/99, 19. VI. 1919, str. 2.

2349 **Michel, Andrè**: *Préface.* (Predgovor kataloga izložbe Jugoslavenskih umjetnika. O Meštroviću i ostalim izlagačima). U: Exposition des artistes yougoslaves, (Paris 1919), str. 7-14.

2350 **Michel, Andrè**: *Razstava jugoslovanskih umetnikov v Parizu.* (Opširnije o Meštroviću). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 30/10, 1919, str. 591-598.

2351 **Micić, Ljubomir**: *Vidovdanski hram.* (Pjesma). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 277.

2352 **Milne, Jean**: (Pjesma bez naslova). U: Ivan Meštrović, A Monograph. London 1919, str. IV.

2353 **Monod, François**: *Ivan Mechtrovitch.* Art et decoration, Paris, sv. 36, V-VI. 1919, str. 9-10.

2354 **Nelle**: *Lettre ouverte à Mme S. S. à Belgrade.* (O Meštrovićevim djelima na izložbi u Parizu). La Revue de Marseille, Marseille, 1/1, 28. VI. 1919, str. 25-27.

2355 **Niehaus**: (O Meštrovićevim izložbama u Nizozemskoj). De Telegraaf, (?), 25. XII. 1919, 6. II. 1920.

2356 **Odavić, P**(**etar**): *Meštrovićev spomenik Pobede.* Pravda, Beograd, 1919, br. 97, str. 8.

2357 **Parmačević, Stjepan**: *Meštrović u otadžbini.* Riječ Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb, 1/377, 4. XII. 1919, str. 1.

2358 **Pavlinović, Marin**: *Kulturni pokret đaka i Krležina generacija.* (Kritika Krležine, a pohvala Meštrovićeve ideologije). Vrelo, Dubrovnik, 1/1-2, str. 27-28; 3-4, 31. XII. 1919, str. 27-29.

2359 **Pays, Marcel**: (O Meštrovićevoj izložbi u Parizu). Ordre Public, Paris, 4. IV. 1919.

2360 **Phillips, Claude**: *Mestrovic Exhibition.* Daily Telegraph, London, 25. VI. 1919.

2361 **Pijade, Moša S.**: *Ivan Meštrović i težnje za stilom u našoj umetnosti.* (Kritika Meštrovića i njegovog „nacionalnog stila". Iz beogradske „Epohe"). Slobodna reč, Beograd, 1/31, 15. IV. 1919; 32, 16. IV; 40, 26. IV, str. 2; 41, 27. IV, str. 2; 44, 30. IV; 45, 1. V; 49, 6. V; 51, 8. V; 52, 9. V; 57, 14. V; Ilustrovane novosti, Zagreb, 2/18, 4. V. 1919, str. 7-11. Pretiskano: M. Pijade: O Umetnosti, Beograd 1963, str. 119-149.

2362 (**Politeo, Ivo**) Dip.: *Jugoslavenska umjetnička izložba u Parizu.* (Izlagači. Tekstovi M. Michela i T. Sissona). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 3/18, 1919, str. 289-290.

2363 **Popović, Bogdan**: *What is Meštrović's Place in Art and who is to judge of it.* (Predgovor monografije. Analiza Meštrovićeve umjetnosti). U: Ivan Meštrović. A Monograph. London 1919, str. 39-47, 88. 89.

2364 **Popović, Bogdan**: *Exposition des Artistes Yougoslaves au Petit Palais.* (Meštrović na Jugoslavenskoj izložbi u Parizu 1919.). Revue Yougoslave, Paris, 1/11-12, IX-X. 1919, str. 521-544.

2365 **Popović, Bogdan**: *L'art moderne Yougoslave. Exposition des artistes yougoslaves au Petit Palais.* (Meštrović na Jugoslavenskoj izložbi u Parizu 1919.). Questiones contemporaines, Paris, 1919, br. 21.

2366 (**Popović**) **Popovitch, Branko**: *L'art moderne Yougoslave.* Paris 1919. (Separat iz „Revue yougoslave", Paris 1919. O Jugosl. izložbi u Parizu 1919. O Meštroviću str. 8-17).

2367 **R. S** (**Schwabe**): *Exhibition of Sculpture by Mestrovic at The Twenty-One Gallery.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). Burlington Magazine, London, 35, VI. 1919, str. 224.

2368 **R. S** (**Schwabe**): *Ivan Mestrovic: A Monographe.* (Prikaz londonske monografije o Meštroviću). Burlington, London, XI. 1919.

2369 **Rémond, Georges**: (Izložba jugoslavenskih umjetnika u Parizu). L'Illustration, Paris, 26. IV. 1919.

2370 **Rémond, Georges**: *Izložba jugoslavenskih umjetnika u Parizu.* (Iz francuskog časopisa „Illustration"). Novo doba, Split, 2/106, 16. V. 1919, str. 2.

2371 **Res, Alojzij**: *Ivan Meštrović.* (Vsebina: Leonardo Bistolfi o Vidovdanskom hramu. Meštrović o ideji Vidovdanskega svetišča. Misli Angležev o hramu. 1. Ernest H. R. Collings. 2. James Bone. 3. Robert Cecil). Njiva, Trst, 1/14, 1919, str. 213-217.

2371a **R**(**evue**) **Y**(**ougoslave**): *Échos de la presse sur l'exposition des artistes yougoslaves.* Revue Yougoslave, Paris, 1/11-12, 1919, str. 593.

2372 **Roberts, Henry D.**: *Introduction.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštroviću, Ćurčinu, jugoslavenskoj umjetnosti). U: Catalogue of an Exhibition of Serbian Art, Brighton 1919, str. 3-4.

2373 (**Schneider, Artur**) Dr. S.: *Monografija o Meštroviću.* (Prikaz londonske monografije 1919.). Savremenik, Zagreb, 14/5, 1919, str. 240-242.

2374 **Selesković, Momčilo**: *Ivan Meštrović. Tehnika kao zakon objekta.* (O Meštrovićevoj skulpturi). Misao, London-Oxford, 1/4, sv. I-II, 1919, str. (97)-99.

2375 **Seton Watson, R**(**obert**) **W**(**illiam**): *Meštrović and the Yugoslav Idea.* U: Ivan Meštrović, a Monograph. London 1919, str. 55-59, 92.

2376 **Seton Watson, R**(**obert**) **W**(**illiam**): *The Sculptor - Prophet of Jugoslavia.* (O Meštrovićevoj nacionalnoj umjetnosti). The New Europe, London, 27. III. 1919.

2377 **Shillito, Edward**: *Ivan Mestrovic.* (O Meštroviću povodom londonske monografije 1919.). The Challenge, London, 10/261, 25. IV. 1919, str. 475, 477.

2378 **Sisson, Thiebault**: *Exposition des artistes yougoslaves au Petit Palais de la ville de Paris.* Le Temps, 12. IV. 1919.

2379 **Strajnić, Kosta**: *Marin Studin.* (Meštrovićev utjecaj). Književni jug, Zagreb, 1919.

2380 (**Strižić, Zdenko**) Z. S. Višnjevački: *Jugoslavenska umjetnost i Ivan Meštrović.* (Predavanje u Zagrebu). Vesna, Zagreb, 1/2, 1919, str. 22-26.

2381 **Subotić, Nedjeljko**: *Jugoslavenska umjetnička izložba u Splitu.* (Izloženi radovi Meštrovića i splitskih umjetnika). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 6/3-4, 1919, str. 122-124.

2382 **Tartaglia, Ivo**: (Predgovor kataloga. Na hrvatskom i francuskom jeziku. Suvremena umjetnost u Dalmaciji. Spomen Meštrovića). U: Izložba jugoslavenskih umjetnika iz Dalmacije. Split 1919, str. 7-10, 11-14.

2383 **Tokin, Boško**: *Izložba jugoslovenskih umetnika u Parizu.* (O Meštroviću i ostalim izlagačima). Plamen, Zagreb, 1/13, 1919, str. 24-29.

2384 (**Tokin**) **Tokine, B**(**oško**): *Un grand sculpteur: Yvan Mechtrovitch.* (O Meštrovićevim djelima: Kosovski hram i dr.). Mercure de France, Paris, sv. 133/42, 16. V. 1919, str. 337-342.

2385 **Tussenbroek, Otto van**: (O Meštrovićevoj izložbi u Rotterdamu). Nieuwe Rotterdamsche Courant, Rotterdam, 20. XII. 1919.

2386 **Vavpotič, Ivan**: *Jugoslovanska umetniška razstava v Parizu.* Slovenski narod, Maribor-Ljubljana, 52/99, 28. IV. 1919, str. 2.

2387 (**Vilović, Đuro**) Đa. Va.: *Marin Studin.* (O Meštrovićevom utjecaju na Studina). Hrvat, Zagreb, 1919.

2388 **Vojnović, Ivo**: *Chords.* U: Ivan Meštrović, a Monograph. (Engl. prijevod „Akorda" iz kataloga izložbe Meštrović-Rački 1910. Poetično o vidovdanskom mitu). London 1919, str. 24-29, 84-87.

2389 (**Weaver, Lawrence**) L. W.: (Meštrovićeve religiozne skulpture). Country Life, London, 9. VII. 1919.

2390 *A Great Serb Sculptor.* Statesman, Calcutta, 5. VII. 1919.

2390a *A Meštrović Exhibition*. American Art News, 17, 24. V. 1919, str. 5

2391 *Amsterdamska revija o Meštroviću.* („Wendingen" - Jan Borginon). Obzor, Zagreb, 60/37, 14. II. 1919, str. 2.

2392 *Apel jugoslavenskih umjetnika.* (U povodu Jugosl. izložbe u Parizu). Novo doba, Split, 2/68, 22. III. 1919, str. 1.

2393 *Books and Articles on Ivan Meštrović.* (Bibliografija o Meštroviću 1906-1919.). U katalogu: Catalogue of the Serbian Exhibition, Brighton 1919, str. 29-32.

2394 *Delegati...* (Meštrović delegat Državnog vijeća. Bilj.). Novo doba, Split, 2/44, 22. II. 1919, str. 4.

2395 *Dolazak Ivana Meštrovića.* (Meštrović se nastanjuje u Zagrebu). Obzor, Zagreb, 14. I. 1919.

2396 *Heroj kao vajar.* (Prijevod članka Georga Glasgowa u „Observeru" o Meštrovićevim počecima i „Kosovskom hramu"). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 301.

2398 *Ivan Mestrovic: A Monograph.* (Prikaz monografije 1919.). Times, Literary Supplement, London, 3. IV. 1919.

2399 *Ivan Meštrović. A monograph.* London (1919). (Prospekt za monografiju s engl. tekstom).

2400 *Ivan Meštrović.* (J. Dučić, L. Bistolfi, É. Verhearen, J. Lavery, J. Aubry, R. Cecil o Meštroviću). Jedinstvo, Novi Sad, 1/55, 1919, str. 2.

2402 *Izložba dalmatinskih umjetnika.* (U Splitu. Bilj.). Novo doba, Split, 2/56, 8. III. 1919, str. 3.

2403 (Izložba Meštrovića i T. Krizmana u Brightonu). The Queen, London, 26. IV. 1919.

2404 *Izložba naših umjetnika u Engleskoj.* (Meštrović na izložbi u Brightonu. Bilj.) Novo doba, Split, 2/100. 19. V. 1919, str. 3.

2405 *Jugoslavenska izložba u Parizu.* (G. Rémond u franc. „Illustration" o izložbi i Meštroviću). Novo doba, Split, 2/106, 16. V. 1919, str. 2.

2406 *Jugoslavenska umjetnička izložba u Parizu.* (Uspjeh izložbe. Bilj.). Novo doba, Split, 2/121, 4. VI. 1919, str. 2.

2408 *Konferencija o kiparstvu Ivana Meštrovića.* (E. Manes u Parizu. Bilj.). Novo doba, Split, 2/130, 16. VI. 1919, str. 2.

2409 *Meštrović kod ministra predsjednika.* (U Beogradu kod Davidovića. Bilj.). Novo doba, Split, 2/199, 18. XII. 1919, str. 2.

2410 *Ministar prosvjete i bioskopi.* (Pitanje navodne Vladine subvencije Meštroviću). Tribuna, Beograd, 6. IX. 1919.

2411 *Napadaji na Meštrovića. Meštrovićeva subvencija.* (Pitanje Meštrovićeve subvencije za skulpture „Kosovskog ciklusa"). Jutarnji list, Zagreb, 8/279, 7. IX. 1919, str. 2.

2412 *Naši umjetnici u tuđini. Englezi o Meštroviću, Krizmanu, Račkome i Rosandiću. Prigodom aprilske izložbe u Brightonu.* Riječ Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb, 1/200, 27. V. 1919, str. 2.

2413 *Nekoliko misli osnivača Jugoslavenske Demokratske lige.* (Ivan Meštrović, Dr. Božo Marković, Ljuba Mihailović, Nikola Stojanović). Novo vrijeme, 2/28, 1919, str. 2.

2414 *Nekoliko radova g. Ivana Meštrovića.* (Bilješka o kiparu i 7 reproduciranih skulptura). Ilustrirani list, Beograd, 1/6, 1919-1920, str. 10.

2415 (O I. Meštroviću). Arts and Decoration, New York, god. 11, VII. 1919, str. 115.

2416 (O I. Meštroviću). Independent and Weekly Review, New York, god. 99, 12. VII. 1919, str. 46-47.

2418 *O Ivanu Meštroviću.* (Predavanje u Splitu. Bilj.). Novo doba, Split, 2/62, 15. III. 1919, str. 4.

2419 *Otvor umjetničke izložbe.* (Izložba u Splitu). Novo doba, Split, 2/71, 27. III. 1919, str. 2-3.

2420 *Pomoć Ivanu Meštroviću.* Samouprava, Beograd, 16/72, 27. III. 1919.

2421 *Predavanje...* (Stj. Roca u Splitu o Meštroviću. Bilj.). Novo doba, Split, 2/63, 17. III. 1919, str. 3.

2422 *Predavanje o Ivanu Meštroviću.* (Slikar i kritičar J. Manes u Parizu). Obzor, Zagreb, 60/137, 14. VI. 1919, str. 2.

2423 *Predavanje o Meštroviću.* (S. Roca u Splitu. Bilj.). Novo doba, Split, 2/50, 12. III. 1919, str. 3.

2424 *Pripreme za izložbu.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Splitu. Bilj.). Novo doba, Split, 2/58, 11. III. 1919, str. 3.

2425 *Rad Jugoslavenskog odbora.* (Meštrović u Jug. odboru). Novo doba, Split, 2/22-25, 28-31. I. 1919, str. 1-2, 1-2, 2, 2.

2426 *Spring-Exhibition at Brighton Art Gallery.* The Connoisseur, London, god. 54, 1919, str. 178.

2427 *Srpski ratnik na Jadranu.* (O kiparu Nikoli Bodrožiću, Meštrovićevom učeniku i pomagaču. Bilj.). Novo doba, Split, 7. VII. 1919.

2428 *Talijanski list o Meštroviću.* (O srpskim narodnim junacima Meštrovićevih skulptura. Iz „Giornale d'Italia" nakon Meštrovićeve izložbe u Rimu 1913.). Jadran, Split, 1/5, 7. II. 1919, str. 2.

2429 *The Sculptor - Prophet of Jugoslavia.* The New Europe, London, 27. III. 1919.

2430 *Umjetnička izložba u pariskom „Petit Palais". Franceska kritika i Jugoslaveni.* (Prikaz jugoslavenske, španjolske, talijanske i francuske izložbe; posebno o Meštroviću). Osvit, Zagreb, 1/19, 10. V. 1919, str. 295-296.

2431 *Umjetnička izložba u Parizu.* (O prijenosu umjetnina. Bilj.). Novo doba, Split, 2/31, 7. II. 1919, str. 3.

2432 *Umjetnička izložba u Splitu.* (Značenje izložbe splitskih umjetnika). Novo doba, Split, 2/71, 27. III. 1919, str. 1.

2433 *„Vidovdan 1919."* Posebno izdanje „Savremenika", Zagreb, 1919. (5 Meštrovićevih reprodukcija).

2434 *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića.* (Tekstovi o „Vidovdanskom hramu" L. Bistolfija, I. Meštrovića, E. Collingsa, J. Bonea, R. Cecila). Savremenik, Zagreb, 14/6, 1919, str. 272-277.

2435 *Zahvala Ivana Meštrovića.* (Za otkup „Kosovskog hrama". Bilj.). Novo doba, Split, 2/118, 31. V. 1919, str. 3.

1920.

2436 (**Batušić, Slavko**) S.: *Meštrovićeva izložba.* (Meštrovićeva samostalna izložba u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 9/3119, 3. X. 1920, str. 5.

2437 **Belić, Rude**: *Ivan Meštrović. Izložba u Zagrebu.* Narodni list, Zadar, 59/43, 1920, str. 3.

2438 **Bone, James**: *Meštrović u Engleskoj.* (Iz knjige: Ivan Meštrović. A Monograph. London 1919.). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 419-420.

2439 **Bone, James**: *Veliki engleski list o Meštrovićevom Kristu.* (Iz „Manchester Guardiana", 1917.). Obzor, Zagreb, 61/239, 24. IX. 1920, str. 2.

2440 **Brinton, Christian**: *Ivan Mestrovic - Master Hero Maker.* Patrician, London, 1920, I-II. (?).

2441 **Brinton. Christian**: *Ivan Mestrovic - Master Hero Maker.* Vogue, New York, I. 1920. (?).

2442 **Car, Marko**: *Estetička pisma.* (VIII. Umetnička izložba i paviljon Kraljevine Srbije. Ivan Meštrović. Bilans „Secesije"). Beograd 1920.

2443 **Collings, Ernest H. R.**: *Meštrović u Engleskoj.* (Iz knjige: Ivan Meštrović. A Monograph. London 1919.). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 420.

2444 (**Ćurčin, Milan**) L.: *Meštrovićeva izložba.* (Meštrovićeva kulturna propaganda u vrijeme Svjetskog rata). Nova Evropa, Zagreb, 1/2, 7. X. 1920, str. 96 (ćir.108).

2445 (**Ćurčin, Milan**) -č-: *Zamisao Kosovskog Hrama. Što je s Kosovskim Hramom?* (Meštrovićeva ideja Kosovskog hrama. Sudbina skulptura za Kosovski hram). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 447-446, (ćir. 502-503).

2446 **Dr. B.**: *VII. međunarodna Olimpijada u Anversu.* (Poziv Meštroviću da sudjeluje na izložbi). Obzor, Zagreb, 61/224, 5. IX. 1920, str. 2-3.

2447 **Dudan, Aleksandar**: (Ivan Meštrović). Nuovo convito, 1920, posebni. broj.

2448 **Gorenčević, (Iljko)**: *Studije o izložbi „Proljetnog salona".* (U Osijeku). Jug, Split, 3/115, 29. V. 1920, str. 119-121.

2449 **J(eny, Guido)**: *Die Ausstellung des „Proljetni Salon!.* Die Drau, Osijek, 53/118, 1920, str. 1-2.

2450 **Kniewald, Dragutin**: *Ivan Meštrović.* (Religiozne teme Meštrovićeve skulpture). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 7/1920, str. 256-260.

2451 **Koomen, Pieter**: (O Meštrovićevim izložbama u Nizozemskoj). Op de Hoogte, II. 1920.

2452 **Kordić, Siniša**: *Iz knjige o umetnosti.* Jugoslovenski Pijemont, Beograd, 1920, br. 1, str. 1; br. 4, str. 1-2; br. 7, str. 1.

2453 **Kosor, Josip**: *Ivan Meštrović.* Novosti, Zagreb, 15 (14)/222, 1. X. 1920, str. 4.

2454 **Kosor, Josip**: *Ivan Meštrović. O Meštrovićevoj umjetnosti.* (J. Kosor - F. Marušić: Dve himne umetniku). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 439-440.

2455 (**Križanić, Pjer**) P. K.: *X (IX) izložba „Proljetnog salona".* (U Zagrebu). Riječ. Zagreb, 2/219, 27. X. 1920, str. 2-3.

2456 **Krklec, Gustav**: *Izložba Ivana Meštrovića u Umjetničkom paviljonu.* (Meštrovićeva umjetnost. U povodu izložbe u Zagrebu). Jugoslavenska obnova - Njiva, Zagreb, 4/32, 1920, str. 668-670.

2457 **Krleža, Miroslav**: *Tri kavalira gospodjice Melanije. Staromodna pripovijest iz vremena kad je umirala hrvatska Moderna.* (Kritika Meštrovićeve slavenske i „vidovdanske" ideologije). Zagreb 1920. (Str. 54-55, 57-58, 66-67).

2458 **Lavery, John - Bone, James - Collings E. H. R. - Seton Watson, R. W.**: *Meštrović u Engleskoj.* (Tekstovi iz londonske Monografije, 1919.). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 418-421, (ćir. 470-473).

2459 **Lunaček, (Vladimir)**: *Izložba Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu. O Meštrovićevoj umjetnosti). Obzor, Zagreb, 61/252, 7. X. 1920; 253, 8. X. 1920, str. 1.

2460 **Lunaček, (Vladimir)**: *Rad naših umjetnika. Iz naših umjetničkih ateliera.* (Meštrović, Krizman, Kršnjavi, Jean-Ivanović, Babić, Rojc). Obzor, Zagreb, 61/227, 12. IX. 1920, str. 1.

2461 **Marušić Davidović, Filip**: *Skulpture Ivana Meštrovića. O Meštrovićevim djelima.* J. Kosor - F. Marušić: Dve himne umetniku). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 440-442.

2462 (**Messner Sporšić, Ante**) A. M-S.: *Noviteti u crkvenoj umjetnosti.* (Meštrovićeva djela izložena u predvorju crkve Sv. Blaža i dr.). Glasnik Biskupija bosanske i srijemske, Osijek-Đakovo, 48/23-24, 31. XII. 1920, str. 98-100.

2463 **Miličić, Josip Sibe**: *Jugoslovenske izložbe u inostranstvu u god. 1918-1919.* Demokratija, Beograd, 14. I. 1920.

2464 **Murry, John Middleton**: *Life and Letters. Epstein's Christ.* The Nation, 26, London, 14. II. 1920, str. 669-670.

2465 **n.**: *Meštrovićev Vodoskok u Beogradu.* Obzor, Zagreb, 61/187, 28. VII. 1920, str. 2.

2466 **O.**: *Razapeti Hrist - Ivana Meštrovića. Povodom izložbe u zagrebačkom umjetničkom paviljonu.* Graničar, Nova Gradiška, 2/42, 9. X. 1920, str. 3.

2467 **-o-**: *Šetajući Zadrom. I Ivan Meštrović je - Talijan.* (A. Dudan o romanskom porijeklu Meštrovića). Novo doba, Split, 3/53, 4. III. 1920, str. 2-3.

2468 **Padovan, Antun (Ante)**: *Izložba Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu). Zora - Luč, Zagreb, 23/2, 15. XI. 1920, str. 53-55.

2469 **Padovan, Ante**: *Umjetnička bilanca.* (Izložbe: Vidović, Krizman, Šulentić, Rački, Meštrović, Becić, Aralica). Zora - Luč, Zagreb, 23/9-10, 1920-1921, str. 272-274.

2470 **Plasschaert**: (O Meštrovićevim izložbama u Nizozemskoj). Onze Zelfstandigheid, (?), III. 1920.

2471 (**Popović, Laza** ?) L.: *Meštrovićev Hrist.* (Pjesma u prozi o Meštrovićevoj skulpturi Krista). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 417.

2472 (**Popović, Laza** ?) L.: *Meštrovićeva izložba.* (U Zagrebu). Nova Evropa, Zagreb, 1/2, 7. X. 1920, str. 96.

2473 **Rehar, Radivoj**: *Ivan Meštrović.* Tabor, Maribor, 1/43, 16. X. 1920, str. 1; 44, 17. X, str. 1; 45, 19. X, str. 1; 46, 20. X, str. 1.

2474 **Rittig, Svetozar**: *Meštrovićeva umjetnost.* (O Meštrovićevoj religioznoj umjetnosti). Katolički list, Zagreb, 71/44, 4. XI 1920, str. 337-339.

2475 **Selesković, Momčilo**: *Stil i etika.* (Kritika nacionalnog povijesnog stila u suvremenoj umjetnosti). Misao, Beograd, 2/7, 1920, str. 939-948.

2476 **Seton Watson, Rober William**: *Meštrović u Engleskoj.* (Iz knjige: Ivan Meštrović. A Monograph, London 1919.). Nova Evropa, Zagreb, 1/13, 23. XII. 1920, str. 421.

2477 (**Seton Watson, Rober William**): *Značenje Meštrovićeve izložbe u Londonu.* (I druge teme. Izjava uredništvu „Riječi SHS"). Riječ Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb, 11/96, 1. VI. 1920, str. 1.

2478 **Sib.**: *Povodom Meštrovićeve izložbe.* (U Zagrebu). Slavenski jug, Zagreb, 1/2, 1. X. 1920, str. 1-2.

2479 **Strajnić, Kosta**: *Josip Plečnik.* (Veze Meštrovića i Plečnika). Zagreb 1920.

2480 (**Šimić, Antun Branko**) A. B. Š.: *Meštrovićevo kiparstvo.* (O individualnom i nacionalnom). Obzor, Zagreb, 61/261, 16. X. 1920, str. 1-2.

2481 **Tokin, Boško**: *Meštrovićeva izložba u Zagrebu.* Progres, Beograd, 1/126, 20. X. 1920, str. 3.

2482 **U.**: *Nekoliko radova g. Ivana Meštrovića.* Ilustrovani list, Beograd, 1/6, 10-25. IV. 1920, str. 10.

2483 **Ujević, Avgustin**: *Umetnost Marina Studina.* (Usporedbe s Meštrovićem). Ilustrovani list, Beograd, 1920. (Pretiskano: Kaštelanski zbornik, 2, Kaštela, 1989, str. 99-100).

2484 **Vavpotič, I(van)**: *Epilog jugoslovenskoj razstavi v Parizu.* Ljubljanski zvon, Ljubljana, 40/1, 1920, str. 14-20.

2485 (**Vernić, Zdenko**) Zd. V.: *Ein Laie vor dem Kunstwerk.* Zur Meštrović-Ausstellung im Kunstpavillon. (U Zagrebu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 35/197, 6. X. 1920, str. 1-4.

2486 **Veth, Cornelius**: (O Meštrovićevim izložbama u Nizozemskoj). Het Nieuws van den Dag, 4. II. 1920.

2487 **Vukičević, Nemanja**: *Jedna dalmatinska izložba u Rimu... Ivan Meštrović je Kucovlah t. j. Talijan.* Demokratija, Beograd, 2/298, 30. VI. 1920, str. 1.

2488 **Vukičević, Nemanja:** *Jedna dalmatinska izložba u Rimu... Ivan Meštrović...* Narod, Subotica, 2/145, 4. VII. 1920, str. 2-3.

2489 **Vunić, Marko**: *S Meštrovićeve izložbe. Impresije.* (Dojmovi s Meštrovićeve izložbe u Zagrebu). Jadran, Split, 2/245, 5. XI. 1920, str. 1.

2490 **Wolf, N. H.**: (O Meštrovićevoj izložbi u Amsterdamu). De Kunst, Amsterdam, 7. II. 1920.

2491 *Dotacija Ivanu Meštroviću.* Politika, Beograd, 17/4299, 1. II. 1920, str. 3.

2492 *Englezi o Meštroviću.* (L. W. u „The Country Life"; kritičar u „Morning Postu"; P. G. Konody u „The Observeru"). Jadran, Split, 2/228, 14. X. 1920, str. 2.

2493 *Ivan Meštrović.* (Izložba u Antwerpenu). Naša sloga, Wien, 2/29, 22. IX. 1920, str. 2.

2495 *Ivan Meštrović.* (Prigodom dolaska u Ljubljanu). Jutro, Ljubljana, 1/14, 8. IX. 1920, str. 2

2496 *Ivan Meštrović.* Vijenac, Zagreb, 1/5, 1920, str. 104.

2497 *Izložbe naših umjetnika.* (Meštrovićeva dobrotvorna izložba u Zagrebu). Novo doba, Split, 3/207, 14. IX. 1920, str. 3.

2498 *„Južnoslovenske Narodne pesme."* (Meštrovićev naslovni crtež). Nova Evropa, Zagreb, 1/5, 28. X. 1920, str. 188.

2499 *Lična vijest.* (Meštrović stigao u Split. Bilj.). Novo doba, Split, 3/152, 9. VII. 1920, st. 3.

2500 *Lične vijesti.* (Meštrović u Dubrovniku i Splitu. Bilj.). Novo doba, Split, 3/155, 14. VII. 1920, str. 4.

2501 *Lične vijesti.* (Meštrović u Splitu. Bilj.). Novo doba, Split, 3/267, 25. XI. 1920, str. 3.

2502 *Mestrovic, Ivan.* Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana. Sv. 34. Madrid (cca 1920), str. 1103.

2502a *Meštrović na Dvoru.* (U Beogradu. Bilj.). Novo doba, Split, 3/289, 23. XII. 1920, str. 3.

2503 *Meštrović u Anversu.* (Meštrovićeva izložba u Antwerpenu). Politika, Beograd, 17/4439, 1. IX. 1920, str. 3.

2504 *Meštrović u Engleskoj.* (O Meštrovićevij monografiji, London 1919.). Nova Evropa, 1/13, 23. XII. 1920, str. 418-419.

2505 *Meštrovićev vodoskok u Beogradu.* (Odluka o dovršenju fontane). Obzor, Zagreb, 28. VII. 1920.

2506 *Meštrovićeva izložba u Anversu.* (Izložba u Antwerpenu). Obzor, Zagreb, 5. IX. 1920.

2507 *Meštrovićeva izložba u Ljubljani.* (Pripreme za izložbu. Bilj.). Novo doba, Split, 3/269, 27. XI. 1920, str. 3.

2508 *Meštrovićeva izložba u Zagrebu.* (U korist istarskih izbjeglica). Narodno jedinstvo, Sarajevo, 3/206, 6. X. 1920, str. 3.

2509 *Meštrovićevo slavlje u Engleskoj.* (Izložba otvorena 24. VI. 1915. u Londonu). Narodno jedinstvo, Sarajevo, 3/1, 2. I. 1920, str. 3.

2510 *Narodna dobrotvorka.* (O obitelji Račić). Novo doba, Split, 3/16, 21. I. 1920, str. 2.

2511 *Oprosna večera.* (Meštrović u splitskom krugu. Bilj.). Novo doba, Split, 3/164, 24. VII. 1920, str. 3.

2512 *Proljetni salon.* (Izložba Proljetnog salona u Osijeku). Hrvatska obrana, Osijek, 19/121, 29. V. 1920, str. 1; 122, 30. V, str. 2-3; 127, 6. VI, str. 3-4; 132, 12. VI, str. 1; 133, 13. VI, str. 2-3.

2513 *Šta se čuje.* (Bilješka o Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu). Nova Evropa, Zagreb, 1/3, 14. X. 1920, omotnica.

2514 *Umjetnici za Marjan.* (Meštrovićeva i Rosandićeva poprsja za Marjan. Bilj.). Novo doba, Split, 3/167, 28. VII. 1920, str. 3.

2515 *Za razumjevanje Meštrovićevih religioznih radova.* (Citati iz engleskih kritika, u povodu izložaba u Engleskoj). Riječ, Zagreb, 2/191, 24. IX. 1920, str. 4.

1921.

2516 **Brodzky, Horace**: *Ivan Mestrovic.* Art Review, London, 1/1921, mj. XII, str. 14, 28.

2517 **Ć(určin, Milan)**: *Tomislav Krizman i družina.* (O umjetnicima Meštrovićevog kruga). Nova Evropa, Zagreb, 3/9, 1. IX. 1921, str. 261-263.

2518 **Delalle, Ivan**: *Luka Botić na Marjanu.* (Podlistak o preseljenom Meštrovićevom spomeniku iz grada na Marjan). Novo doba, Split, 4/194, 27. VIII. 1921, str. 2-3.

2520 **Dobrović, Petar**: *Izložba g. Emanuela Vidovića...* (Pohvala Meštrovića na izložbi). Srpski književni glasnik, Beograd, 4/6, 16. XI. 1921, str. 462-467.

2521 **Dr. B. J.**: *Izmir grča i smijeha... Studin i Meštrović...* (Usporedba Studinovih radova s Meštrovićevima). Obzor, Zagreb, 62/84, 27. III. 1921, str. 4.

2521a **Gorenčević, (Iljko)**: *Preodređenje doživljavanja likovne umetnosti.* (Pohvala Meštrovićeve umjetnosti). Savremenik, Zagreb, 1921, br. 3, str. 171-182.

2522 **Hafner-Lahorski, Rikard**: *Umjetnička izložba u Somboru.* Neven, 34/69, 1921, str. 2-3.

2523 **Kordić, Siniša**: *Povodom umetnosti Ivana Meštrovića.* Jugoslovenski Pijemont, Brograd, 2/20a, 1921, str. 1; 23a, str. 1; 25, str. 1; 33, str. 1.

2524 **Krenedić, Kazimir** (greškom Prenedić): *Umjetnički razvitak Zagreba. Slikarska akademija. - Meštrović, rektor akademije.* (Kratki historijat Umj. akademije). Novosti, Zagreb, 16 (15)/316, 22. XI. 1921, str. 4.

2524a **Krleža, Miroslav**: *Hrvatska rapsodija.* (Kritika Meštrovića i Vojnovića). (Nova Evropa), Zagreb 1921.

2524b **Krleža, Miroslav**: M*arginalije uz slike Petra Dobrovića.* (Kritika Meštrovićeve secesijske skulpture). Savremenik, Zagreb, 1921, 4, str. 193-205. Pretiskano: Eseji, III, Zagreb 1963.

2525 **Kršnjavi, (Izidor)**: *Meštrović i sv. Blaž ili majmun sv. Blaža.* (Pismo uredništvu u povodu glasina da će crkva Sv. Blaža nabaviti Meštrovićevo „Raspelo"). Novi čujmo, Zagreb, 1 (5)/5, 1921, str. 1.

2526 **Kuhn, Alfred**: *Die neuere Plastik. Von 1800 bis zur Gegenwart.* München 1921. (O Meštroviću, str. 83).

2527 **L - t.**: *Naši umetnici u Ženevi.* (Prikaz članka Elie Moroya u pariškom „Mercure de France", u povodu Prve međunarodne izložbe moderne umjetnosti. Naši izlagači: Becić, Uzelac, Kraljević, Šulentić, Meštrović). Kritika, Zagreb, 2/2, II. 1921, str. 63.

2528 **Lagarić, Pavle**: *Pravac srpskog slikarstva.* (Za nacionalni stil u umjetnosti). Balkan, Beograd, 7. VII. 1921.

2529 **Lagarić, Pavle**: *Umetnost kod Srba.* (Protiv internacionalnog stila u srpskoj umjetnosti). Balkan, Beograd, 13. VI. 1921.

2530 (**Lah, Ivan**) I. L.: *Pri Ivanu Meštroviću.* (Posjet nepotpisanog Slovenca M. Peruzziju i I. Meštroviću u Splitu i Dubrovniku). Slovenski narod, Maribor - Ljubljana, 54/207, 16. IX. 1921, str. 1.

2531 (**Lah, Ivan**) I. L.: *Pri Ivanu Meštroviću.* Glas naroda, New York, 29/245, 1921.

2532 (**Lah, Ivan**) I. L.: *Kod Ivana Meštrovića.* (Pretiskano iz „Slovenskog naroda"). Novo doba, Split, 4/214, 21. IX. 1921, str. 2-3.

2533 **Lunaček, Vladimir**: *Izložba proljetnog salona. I.* (Meštrovićeva djela na zagrebačkoj izložbi). Obzor, Zagreb, 62/288, 23. X. 1921, str. 2; 290, 25. X, str. 1.

2534 **Maraini, Antonio**: *Influenze straniere sull'arte italiana d'oggi.* Bollettino d'arte, Milano-Roma, 15, 1921-1922, str. 511-527.

2535 **Moroy, Elie**: *Exposition internationale d'art moderne,* Geneve 1920-1921. Mercure de France, Il. 1921.

2536 **Padovan, Ante**: *Umjetnička bilanca.* (Prikaz izložaba u Zagrebu). Zora - Luč, Zagreb, 23 (16)/ 9-10, 1. VI. 1921, str. 272-274.

2537 **Panofsky, Erwin**: (Razvoj učenja o proporcijama kao odraz razvoja stilova). Monatsschrift für Kunstwissenschaft, bez, mj., sv. 14, 1. IV. 1921.

2538 **Parkes, Kineton**: *Sculpture of Today.* Continent of Europe. Sv. 2, London 1921-1922. (Poglavlje o jugosl. skulpturi i Meštroviću, str. 211-223).

2539 **Petrović, Rastko**: *Izložba Bijelića, Dobrovića i Miličića.* (O „nacionalnoj" umjetnosti i Meštrovićevoj genijalnosti). Radikal, Beograd, 9, 12. XI. 1921.

2539a **Pijade, Moša**: *Izložbena zgrada za Beograd.* (Meštrović pionir jugoslavenstva). Slobodna reč, Beograd, 1921.

2540 **Stelè, France**: *Ivan Meštrović.* (Opširno o životu i djelima). Dom in svet, Ljubljana, 34/7-9, 1921, str. 152-158.

2541 (**Strajnić, Kosta**) Sigma: *Velika vajarska i slikarska izložba u Somboru.* Zastava, Novi Sad, 52/56, 1921, str. 1.

2542 **Šantić, Š.**: *Naši umjetnici u Beču.* (O Meštroviću i Frani Coti). Novo doba, Split, 4/1966, 25. VII. 1921, str. 2.

2543 **Taft, Lorado**: *Modern Tendencies in Sculpture.* (O Meštroviću u okviru svjetske umjetnosti, str. 92-96, 118). Chicago 1921.

2544 **Ujević,** (**Tin**) **Avgustin**: *Umetnost Marina Studina*. (Usporedbe s Meštrovićem, iz „Ilustrovanog lista", Beograd, 1921.). Katalog: Marin Studin. Izložba vajarskih radova u Općinskoj vijećnici, Split 1921, str. 5-9.

2545 **Vuletić Vukasović, Vid**: *Meštroviću.* (Pjesma). Narod, Dubrovnik, 3/1, 1921, str. 2.

2546 **Wendel, Hermann**: *Von Marburg bis Monastir. Eine süd-slavische Reise.* Frankfurt am Main 1921. (Posjet Meštroviću u Zagrebu, str. 24-25).

2547 **Živojinović, Jovan**: *Sa izložbe likovnih umetnika iz Beograda...* (Predavanje održano na završetku izložbe). Zanatlijska omladina, 1/8, 1921, str. 2; 10, str. 3; 11, str. 2-3; 12, str. 3.

2548 *Botić na Marjanu.* (Meštrovićev spomenik prenesen na Marjan). Novo doba, Split, 4/26, 3. II. 1921, str. 2.

2549 *Ivan Meštrović.* (Dolazak u Zagreb i preuzimanje vodstva Akademije za umjetnost). Večernja pošta, Sarajevo, 14. IX. 1921, br. 62, str. 1.

2550 *Ivan Meštrović povratio se u domovinu.* Naša sloga, Beč, 3/1, 8. I. 1921, str. 3.

2551 *Jedinstvo u kulturi.* (O jugoslavenskoj kulturi, kojoj je Meštrović simbol). Novo doba, Split, 4/ 155, 10. VII. 1921, str. 1.

2552 *Književno-Umetnički stečaj.* (Natječaj za spomenik Nepoznatom junaku u Beogradu). Novo doba, Split, 4/190, 23. VIII. 1921, str. 4.

2553 *Lična vijest.* (Meštrović u Splitu. Bilj.). Novo doba, Split, 4/224, 4. X. 1921, str. 3.

2554 *Neznani srpski vojnik.* (O grobu na Avali). Epoha, Beograd, 4/752, 21. VI. 1921, str. 1.

2556 *Skidanje spomenika.* (Prijenos spomenika Botiću na Marjan. Bilj.). Novo doba, Split, 4/9, 13. I. 1921, str. 3.

2557 *Uspeh naših umetnika u Ženevi i Parizu.* (Exposition internationale d'art moderne, Genève 1920/21.: Salon des Indépendants, Paris 1921.). Svetski pregled, 1/1, 1921, str. 30.

1922.

2558 **Bešević, Petar**: *V. jugoslovenska umetnička izložba.* (Beograd 1922.). Progres, Beograd, 2/8, 20. VI. 1922, str. 2.

2559 **Bublić, Dragan**: *Literatura povišene temperature.* (Usporedba Meštrovićevog „Krista" i Krležinog „Hrvatskog boga Marsa"). Jutarnji list, Zagreb, 11/3634, 12. III. 1922, str. 2.

2560 **Cotič, Viktor**: *Nekoliko utisov s V. jugoslavenske umetniške razstave v Beogradu.* Tabor, Ljubljana, 3/150, 1922, str. 2-3.

2561 **Ćurčin, M**(**ilan**): *Meštrović i beogradska „Politika".* (Polemike oko spomenika „Pobjednika" za Terazije u Beogradu). Nova Evropa, Zagreb, 4/12, 21. IV. 1922, str. 387-388; 5/2, 11. V. 1922, str. 63.

2562 (**Dobida, Karel**) K. D.: *Današnji feuilleton.* (O Meštroviću). Jugoslavija, Ljubljana, 5/184, 1922, str. 4.

2563 **Dobrović, Petar**: *Milutinović i Jovanović.* (Spomen Meštrovića kao svjetski potvrđenog umjetnika). Politika, Beograd, 18/5221, 5. XI. 1922, str. 4.

2564 **Drainac, Rade**: *Povodom „Pete jugosl. izložbe".* Samouprava, Beograd, 1922, br. 141, str. 4; 142, str. 3-4.

2565 **Dudan, Alessandro**: *Dalmazia nell'arte Italiana.* (Kritika Meštrovićevih djela). II. sv. Milano 1922, str. 460.

2566 (**Ilijić, Dragutin J.**) D. J. I.: *Kad se umetnici šegače s publikom.* (V. jugosl. umj. izložba u Beogradu 1922.). Demokratija, 4/883, 1922, str. 2-3.

2567 **Jonić, Velibor**: *5. jugoslovenska umetnička izložba.* (Beograd 1922). Politika, Beograd, 18 (19)/5082, 19. VI. 1922, str. 2-4.

2568 **Jurić, Frano**: *Naši mladi umjetnici pri izrađivanju monumentalnog mauzoleja I. Račić u Cavtatu.* (Šime Dujmović, Živojin Lukić, Lovro Roguljić, Juraj Škarpa). Narodna svijest, Dubrovnik, 4/29, 18. VII. 1922, str. 2; 30, 25. VII, str. 2.

2569 (**Katić, Ernest**) Dr. E. K.: *Meštrovićev mauzolej Gospe od Anđela. Prigodom posvete 14. oktobra 1922.* (Cavtat). Obzor, Zagreb, 63/298, 1. XI. 1922, str. 2.

2570 (**Katić, Ernest**) Lukša s Orsana: *Meštrovićev mauzolej u Cavtatu.* (Opis mauzoleja). Nova Evropa, Zagreb, knj. 6, br. 7, 1. XI. 1922, str. 201-206; reprodukcije u prilogu.

2571 **Kniewald,** (**Dragutin**) K.: *Ivan Meštrović.* Čas, Ljubljana, 16/1922, str. 170-178.

2572 **L. Š.**: *V jugoslavenska umjetnička izložba.* (Dva Meštrovićeva rada na beogradskoj izložbi). Obzor, Zagreb, 63/179, 5. VII. 1922, str. 1-2.

2573 **Lagarić, Pavle**: *Jugoslovenska umetnička izložba.* (U Beogradu). Zastava, Novi Sad, 1. VI. 1922, br. 144, str. 1.

2574 **Manojlović, Todor**: *Peta jugoslovenska umetnička izložba.* (O Meštrovićevom nacionalnom stilu). Misao, Beograd, 4/61-62, knj. 9, 1922, str. 1064-1073.

2575 **Marušić, F**(**ilip**) **D**(**avidović**): *Mate Meštrović.* (Nekrolog Meštrovićevog oca). Novo doba, Split, 5/157, 14. VII. 1922, str. 2.

2576 (**Nadvornik, Emil**) E. N.: *Velika jugoslavenska izložba.* (V. jugosl. izložba u Beogradu). Vreme, Beograd, 2/171, 12. VI. 1922, str. 3; 173, 14. VI, str. 4; 175, 16. VI, str. 4; 176, 17. VI, str. 4; 178, 20. VI, str. 4; 186, 28. VI, str. 4. (O Meštroviću br. 171, 12. VI. 1922.).

2577 **Odavić, Petar J.**: *Peta jugoslovenska umetnička izložba.* Radikal, Beograd, 2/199, 1922, str. 2-3.

2578 **Popović, Branko**: *Peta jugoslovenska umetnička izložba u Beogradu.* Srpski književni glasnik, Beograd, NS, knj. 6/5, 1922, str. 380-384; 6, str. 460-467; 7, str. 537-540; 8, str. 617-623.

2579 (**Radica, Bogdan**) B. R.: *Meštrovićev Mauzolej.* (O mauzoleju obitelji Račić u Cavtatu. Pretiskano iz „Dubrovnika"). Novo doba, Split, 5/239, 19. X. 1922, str. 2-3.

2580 (**Radica, Bogdan**): *Meštrovićev Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu.* Riječ, Zagreb, 3 (4)/237, 16. X. 1922, str. 2.

2581 (**Radica, Bogdan**) B. R.: *Meštrovićev Mauzoleum.* (Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu). Dubrovnik, Dubrovnik, 1/81, 18. X. 1922, str. 2-3.

2582 **Ritter, H.**: *Ivan Meštrović. Grabkirche in Cavtat.* Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 26/51, 1922, str. 333-339.

2583 **Roessler, Anton**: *Ivan Meštrović.* (Prijevod s njemačkoga). Jugoslavija, Ljubljana, 5/184, 14. VIII. 1922, str. 3-4.

2584 **Selesković, Momčilo T.**: *Povodom Pete jugoslovenske izložbe.* (U Beogradu). Republika, Zagreb, 6/51-57, 1922.

2585 (**Stelè, France**) Frst: *V. jugoslovanska umetniška razstava.* (U Beogradu). Zbornik za umetnostno zgodovino, Ljubljana, 2/67-68, 1922.

2586 **Sydow, Eckard von**: *Die Kultur der Dekadenz.* Dresden 1922. (O Meštroviću str. 198).

2587 **Tokin, Boško**: *Peta jugoslavenska izložba.* (U Beogradu). Kritika, Zagreb, 3/6, 1922, str. 281-283.

2588 **Tokin, Boško**: *Peta jugoslavenska izložba.* (U Beogradu). Tribuna, Beograd, 11 (13)/129-130, 1922.

2589 **Wendel, Hermann**: *Kreuz und Quer durch den slavischen Süden.* Frankfurt an Main, 1922. (O Meštroviću str. 26-27).

2590 **Z.**: *Meštrović i opština.* Politika, Beograd, 18/4956, 9. II. 1922, str. 4.

2591 *Akademija za umjetnost u Zagrebu.* (Organizacija Akademije. Meštrović rektor). Novo doba, Split, 5/5, 7. I. 1922, str. 2.

2592 *Članovi Akademije nauka.* (Meštrović član Srpske akademije nauka. Bilj.). Novo doba, Split, 5/41, 20. II. 1922, str. 2.

2593 *Die Akademie für Kunst und Kunstgewerbe.* (U povodu nastupa Meštrovića za rektora Umjetničke akademije u Zagrebu). Agramer Tagblatt, Zagreb, 37/4, 4. I. 1922, str. 4.

2594 *Dolazak Ivana Meštrovića u Zagreb.* (Preuzima dužnost ravnatelja Umj. akademije. Mauzolej u Cavtatu. Bilj.). Obzor, Zagreb, 63/278, 12. X. 1922, str. 3.

2595 *Hrvatska upodabljajoča umetnost. Nekaj karakteristik iz beograjske razstave.* Jutro, Ljubljana, 3/200, 24. VIII. 1922, str. 6.

2596 *Mauzolej pok. Račića - djelo Meštrovića.* (Posvećenje crkve i prijenos kostiju umrlih). Novo doba, Split, 5/227, 5. X. 1922, str. 4.

2597 *Meštrović i opština.* (Spor u vezi s vodoskokom s „Pobjednikom" na Terazijama u Beogradu). Politika, Beograd, god. 18 (19), 9. II. 1922.

2598 *Meštrovićev mauzolej obitelji Račić u Cavtatu.* (Pretiskano iz „Dubrovnika"). Riječ, Zagreb, 3/237, 1922, str. 2.

2599 *Meštrovićev uspjeh u Londonu.* (Otkup Meštrovićevih radova. Bilj.). Novo doba, Split, 5/138, 20. VI. 1922, str. 4.

2600 *Novo delo I. Meštrovića.* (Dovršen mauzolej u Cavtatu). Novi list, Beograd, 1/205, 15. XI. 1922, str. 1.

2601 *Novo djelo Meštrovićevo.* (Dovršen mauzolej u Cavtatu). Obzor, Zagreb, 63/277, 11. X. 1922, st. 2.

2602 *Peta Jugosloven. izložba.* (U Beogradu). Novosti, Beograd, 2/329, 8. VI. 1922, str. 2-3.

2603 *Poziv Meštroviću. Za kulturnu vezu između Njemačke i Jugoslavije.* („Frankfurter Zeitung" u povodu imenovanja za rektora Umjetničke akademije u Zagrebu. Prijedlog za izložbu u Njemačkoj). Večernja pošta, Sarajevo, 25. I. 1922, br. 170, str. 1.

2604 *Recent sculpture.* Vanity Fair, New York, 19/1922, IX. mj., str. 44.

2605 *Spomenik Kralju Petru u Dubrovniku.* (Otkup Meštrovićevog nacrta. Bilj.). Novo doba, Split, 5/189, 22. VIII. 1922, str. 4.

2606 *Spomenik neznanom junaku.* (Odbor za podizanje spomenika). Novo doba, Split, 5/19, 24. I. 1922, str. 1.

2607 *Stj. Roca: „Naši junaci."* (O knjizi posvećenoj Meštroviću). Novo doba, Split, 5/293, 27. XII. 1922, str. 2.

2608 *Umjetničko djelo.* (Meštrovićevo poprsje Jakše Račića. Bilj.). Novo doba, Split, 5/61, 15. III. 1922, str. 3

2609 *Umjetničko djelo.* (Poprsje dr. Račića od Meštrovića. Bilj.). Novo doba, Split, 5/183, 14. VIII. 1922, str. 3.

2610 *Umjetniku Ivanu Meštroviću umro je otac predprošle noći u Drnišu.* (Bilj.) Naša zemlja, Split, 2/36, 13. VII. 1922, str. 4.

2611 *Uskraćen boravak našem umjetniku.* (Meštroviću u Münchenu. Bilj.). Novo doba, Split, 5/176, 5. VIII. 1922, str. 4.

2612 *Vidovdanski hram.* (Vraćanje Meštrovićevih skulptura s inozemnih izložaba u Beograd. Bilj.). Novo doba, Split, 5/88, 15. IV. 1922, str. 1.

2613 *Vidovdanski hram u šupi.* (U Beogradu). Vreme, Beograd, 2/121, 21. IV. 1922, str. 3.

2614 *Woodcarving: The Magdalen.* (Reprodukcije). Vanity Fair, New York, 19/1922, mj. XI, str. 74.

1923.

2615 **Agard, W.**: *Ivan Mestrovic.* Nort America Review, New York, 18/1923, str. 678-685.

2616 **B.**: *XVII. izložba „Proljetnog salona".* (Meštrović i ostali, u Zagrebu). Vijenac, Zagreb, 1/2, knj. II, 2. VII. 1923, str. 30-32.

2617 (**Begović, Milan**) Redakcija „Savremenika": *Meštrović i srpsko Kosovo.* (Osvrt na članak P. Odavića u „Samoupravi" 1923.). Savremenik, Zagreb, 5/1923, str. 279-280.

2618 **Bublić, D**(**ragan**): *Proletnji salon. 1923.* (Večer, Zagreb, 4/747, 1923, str. 5; 748, str. 5; 750, str. 5; 752, str. 5; 754, str. 5.

2619 **-c.**: *Meštrović. Frühlings-Ausstellung.* (O Meštrovićevu radu i izložbi u Zagrebu). Die Drau, Osijek, 56/137, 18. VI. 1923, str. 1.

2620 **Collings, Ernest**: *Preuredjenje „Tate Gallery" u Londonu.* (Izložena djela. Meštrovićev reljef u drvu „Skidanje s križa"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 8, br. 2, 11. VII. 1923, str. 59-64.

2621 **Ćurčin, Milan**: *Die Geschichte eines Künstlers.* (Prijevod iz monografije „Meštrović", London 1919.). Prager Presse, Praha, 3/89, 1. IV. 1923, str. 1-5.

2622 **Ćurčin, Milan**: *Istorija jednog umetnika.* (O životu i radu Meštrovića. Iz „Prager Presse"). Narod, Sarajevo, 3/48, 1923, str. 23; 50, 30. VI., str. 2-3.

2623 (**Deak, Franjo**) Dr. F. D.: *XVII. Ausstellung des „Proljetni Salon".* (U Zagrebu). Zagreber Tagblatt, Zagreb, 38/131, 1923, str. 9.

2624 **Delalle, Ivo**: *Dojmovi s izložbe. Vajarski radovi Ivana Meštrovića.* Novo doba, Split, 6/138, 16. VI. 1923, str. 2.

2625 **Dr. P.**: *Meštrovićeva razstava. Moje prvo doživetje Ivana Meštrovića.* Slovenski narod, Maribor-Ljubljana, 56/160, 17. VII. 1923, str. 3.

2626 **Ego**: *Proljetni salon.* (Zagreb 1923.). Der Morgen, Zagreb, 1/26, 1923, str. 3-4.

2627 **Ermers, Max**: *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Kosovski hram). Wage, Wien, 4 (26), 17. III. 1923, str. 169-172.

2628 (**Gabršek, Miha**) M. G.: *Razstava Meštrovićevih del.* (Meštrovićeva izložba u Ljubljani). Jutarnje novosti, Ljubljana, 1/127, 1923, str. 2.

2629 **Glonar, Jože**: *Povest o dveh umetnikih. Ob zaključku Meštrovićeve razstave v Ljubljani.* Slovenec, Ljubljana, 51/181, 12. VIII. 1923, str. 2.

2630 **J.**: *Pismo iz Dubrovnika. Monumentalno Meštrovićevo djelo...* (Reljef kralja Petra). Večernja pošta, Sarajevo, 1923, br. 739, str. 2-3.

2631 **Jurković, Ljubo D.**: *Ivan Meštrović kao nacionalni umetnik.* Orjuna, Ljubljana, 1/1, 1. I. 1923, str. 3.

2632 **Jurković, Vinko**: *Naša savremena umjetnost. Povodom izložbe Proljetnog salona.* (O Meštrovićevim djelima na izložbi u Zagrebu). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 7/2, sv. 2, 2. VII. 1923, str. 73-74.

2633 **Kara,** (**Ljudevit**): *Izložba Proljetnog salona.* (Pohvala Meštrovića). Novosti, Zagreb, 17/145, 31. V. 1923, str. 4.

2634 **Kordić, Siniša**: *Povodom Meštrovićeve umetnosti.* („Krist na križu" i „Sjećanje"). Naša domovina, Beograd-Zagreb, 2/8, 1923-1924, str. 5-7.

2635 **Kosovel, Srećko**: *Ivo Meštrović.* Učiteljski list, Trst, 4/26, 1923, str. 205-206.

2636 **Krklec, Gustav**: *Meštrović i Plečnik. Dva velika uspeha naših umetnika u inostranstvu.* (J. Strzygowski o mauzoleju Račić u „Deutsche Kunst und Dekoration". Češki časopis „Styl" o J. Plečniku). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 9/7, 1. VIII. 1923, str. 543-549.

2637 **Lovrić, Božo**: *Jugoslovenske izložbe i premijere u Pragu.* (Priprema izložbe Meštrovića i Vidovića). Riječ, Zagreb, 4 (5)/92, 21. IV. 1923, str. 2-3.

2638 **Lunaček,** (**Vladimir**): *XVII. Izložba proljetnog salona. III. Meštrovićeva djela. Postupak Vlade s Meštrovićem.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Kosovski ciklus i Jugoslavenska vlada). Obzor, Zagreb, 64/145, 29. V. 1923, str. 1; 146, 30. V, str. 3; 150, 3. VI, str. 1-2.

2639 (**Marjanović, Milan**) M. M.: *Levantinsko-Hohenzollernska ili narodno-humanitarna kultura. Povodom „Samoupravninog" napadaja na I. Meštrovića.* Slobodna tribuna, Zagreb, 3/486, 9. VI. 1923, str. 5.

2640 **Marković, Radoje**: *Naši umetnici.* (Pohvala „primitivnosti" u jugosl. umjetnosti, po uzoru na predratnog Meštrovića). Raskrsnica, Beograd, 1/4-5, 1923, str. 69-74.

2641 **Mesarić, K**(**alman**): *Izložba proljetnog salona u Zagrebu.* Misao, Beograd, 12/85-86 (5/6), 1923, str. 1080.

2642 (**Mesesnel, France**) F. M.: *Ivan Meštrović. Ob njegovi razstavi v Ljubljani.* Jutro, Ljubljana, 4/165, 17. VII. 1923, str. 5.

2643 (**Milčinović, Andrija**) And. M.: *XVII. izložba Proljetnog salona u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu.* (Meštrovićeva djela na izložbi. „Pobjednik" pred paviljonom). Slobodna tribuna, Zagreb, 3/486, 9. VI. 1923, str. 3-4.

2644 **Miše, Jerolim**: *Izložba XVII. Proljetnog salona u Zagrebu 1923.* (O Meštroviću). Savremenik, Zagreb, 16/1923, str. 459-462.

2645 **Nehajev,** (**Milutin Cihlar**): *Izložba Proljetnog Salona.* (Meštrović, Uzelac, Becić, Tartaglia, Gecan, Trepše i dr.). Jutarnji list, Zagreb, 12/4081, 10. VI. 1923, str. 10; 4098, 27. VI, str. 5; 4102, 1. VII, str. 7; 4109, 8. VII, str. 7. (O Meštroviću 4109, 8. VII 1923, str. 7.).

2646 **Nikolajević, Dušan S.**: *Fragmenti.* Raskrsnica, Beograd, 1/6, 1923, str. 4-5.

2647 **Odavić, P**(**etar**) J.: *G. Meštrović i srpsko Kosovo.* (Kritika Meštrovićevog stvaranja). Samouprava, Beograd, 18/113, 23. V. 1923, str. 4-5.

2648 **Odavić, Petar J.**: *G. Meštrović i Srpsko Kosovo. Po treći i poslednji put. Odgovor „Savremeniku".* (Polemika s V. Lunačekom). Samouprava, Beograd, 18/172, 4. VIII. 1923, str. 3-4.

2649 **Odavić, P**(**etar**) J.: *I opet Gospodin Meštrović i srpsko Kosovo.* (Polemika s V. Lunačekom. O Meštrovićevom anacionalizmu). Samouprava, Beograd, 18/128, 12. VI. 1923, str. 3-4.

2650 **Pachany, Anastazij**: *Ivanjske kresnice. Posvećeno Meštroviću.* Jutro, Ljubljana, 4/182, 5. VIII. 1923, str. 5-6.

2651 **Pejić, Vekoslav**: *O slikarstvu.* (Meštrović, Dobrović, Uzelac). Vidovdan, Novi Sad, 2/5, 1923, str. 10.

2652 **Pica, Vittorio**: *Nel mondo delle belle arti.* (O suvremenoj umjetnosti. Između ostalih i o Meštroviću). (?), 1923.

2653 (**Popović, Branko S.**) B. S. P.: *„Ecce Homo" Ivana Meštrovića.* Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 9/3, 1. VI. 1923, str. 235-236.

2654 **Rabatè, J. - P.**: *La Geste de Marko - poèmas épiques des Serbes - illustrés du bois gravé par l'auteur dont trois dessinés d'après l'oeuvre du sculpteur Mechtrovitch.* (Srpske narodne pjesme. Tri crteža prema Meštrovićevim skulpturama). Tananarive (Madagaskar) 1923.

2655 **Radica, Bogdan**: *Veliki zaboravljenik.* (O spomeniku Botiću na Marjanu. Persiflaža Delallinog članka 1921.) Jadran, Split, 23. VIII. 1923, br. 45.

2656 **Ritter, Heinrich**: *Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti, uz 21 reprodukciju skulptura). Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 26/6, sv. 51, III. 1923, str. 333-339.

2657 **Roca, Stjepan**: *Meštrovićeva planina.* (O Svilaji). Novo doba, Split, 6/294, 24. XII. 1923, str. 21.

2658 (**Stelè, France**) Frst: *Ivan Meštrović. Dve razstave.* (Meštrovićeve izložbe u Ljubljani i Zagrebu). Dom in svet, Ljubljana, 36/9-10, 10. XII. 1923, str. 301-302.

2659 **Stelè, Fr**(**ance**) Frst: *Meštrovieva razstava.* (U Ljubljani). Slovenec, Ljubljana, 51/150, 6. VII. 1923, str. 2.

2660 **Strajnić, Kosta**: *Za jugoslovensku umetničku kulturu.* (Općenito o umjetnosti, usput i o Meštroviću). Misao, Beograd, 11/ 73-80, sv. 2, 16. I. 1923; str. 81-85.

2661 **Strzygowski, Josef**: *Das Grabmal von Ivan Meštrović in Cavtat.* (Mauzolej obitelji Račić. Pretiskano iz „Deutsche Kunst und Dekoration", Darmstadt). Der Morgen, Zagreb, 1/45, 20. VII. 1923, str. 4; 46, 21. VII, str. 6; 47, 22. VII, str. 10.

2662 **Strzygowski, Josef**: *Eine Grabkirche von Ivan Meštrović.* (Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu. Cijeli svezak, sa 42 reprodukcije, posvećen Meštrovićevom djelu). Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 26/9, sv. 52, VI. 1923, str. 127-172.

2663 **Strzygowski, Josef**: (Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu). Prager Presse, Praha, 3/19. VII. 1923.

2664 **Strzygowski, Josef**: *Nijemci o Meštroviću.* (Iz „Srpskog književnog glasnika". Prevedeno iz „Deutsche Kunst und Dekoration"). Novo doba, Split, 6/180, 7. VIII. 1923, str. 2-3.

2665 **Sturm, Piero**: *Ivan Meštrović. Nach einen Gespräch mit ihm.* (O Proljetnom salonu u Zagrebu). Zagreber Tagblatt, Zagreb, 38/123, 30. V. 1923, str. 5.

2665a **Šimić, Antun Branko**: *Nazorova lirika.* (O Nazorovom i Meštrovićevom „nacionalnom izrazu"). Vedrina, Zagreb, 1/3-4, 1923, str. 76-83. (Citirano: Vladimir Nazor: Sveti lug, Zagreb 1975, str. 273-274).

2666 (**Vavra, Nina**) N- V-a.: *O Ivanu Meštroviću.* (Literarno pisana poslanica). Obzor, Zagreb, 64/154, 7. VI. 1923, str. 1.

2667 *Chapel at Ragusa in Jugo-Slavia designed by Mestrovic.* Vanity Fair, New York, 21/1923, mj. XI, str. 52-53.

2668 *Iz Proljetnog Salona.* (Umj. udruženje „Proljetni salon". Izlažu Meštrović i Babić. Bilj.). Obzor, Zagreb, 64/111, 24. IV. 1923, str. 3.

2669 *Izložba Proljetnog salona.* (Krizman, Babić, Meštrović, Uzelac u Zagrebu). Narodna politika, Zagreb, 6/81, 9. VI. 1923, str. 2-3.

2670 *Jedan kulturni skandal. Vlada i Meštrović.* (Meštrovićeva djela predana Vladi. Otpori protiv Meštrovića u Beogradu). Slobodna tribuna, Zagreb, 3/485, 2. VI. 1923, str. 3-4.

2671 *Jedno talijansko djelo o Meštroviću.* (Vittorio Pica o najistaknutijim svjetskim umjetnicima; i o Meštroviću. Bilj.). Novo doba, Split, 6/259, 9. XI. 1923, str. 4.

2672 *Jubilej najodličnijeg Splićanina.* (Za spomenik Maruliću). Jugoslavenski narod, Split, 2/35, 20. III. 1923, str. 3.

2673 *Jubilej naše dike.* (Odbor za spomenik Maruliću). Jadran, Split, 5/22, 17. III. 1923, str. 2.

2674 *Kulturno umetnička afera. Slučaj sa g. Meštrovićem.* (Odgovor na članak P. J. Odavića: G. Meštrović i Srpsko Kosovo). Novosti, Zagreb, 3/626, 1923, str. 3; 627, str. 3.

2675 *Lične vijesti.* (Meštrović stigao u Split. Bilj.). Novo doba, Split, 6/47, 26. II. 1923, str. 3.

2676 *Mapa Ivana Meštrovića.* (Mapa 20 litografija. Bilj.). Novo doba, Split, 6/117, 22. V. 1923, str. 5.

2677 *Meštrović i Srpska kr. Akademija Nauka u Beogradu.* (Neuspjeh Meštrovića u izboru za člana). Savremenik, Zagreb, 14/5, 1923, str. 289.

2678 *Meštrović radi Strossmayerov spomenik.* (Bilješka). Novo doba, Split, 6/249, 27. X. 1923, str. 3.

2679 *Meštrovićev mauzolej.* („Prager Presse" o Račićevom mauzoleju. Bilj.). Novo doba, Split, 6/192, 22. VII. 1923, str. 5.

2680 *Meštrovićev slučaj.* („Vidovdanski hram" i obveze Vlade). Novo doba, Split, 6/131, 8. VI. 1923, str. 2-3.

2681 *Meštrovićev Vidovdanski hram.* Narod, Sarajevo, NS, 3/40, 26. V. 1923, str. 2.

2682 *Meštrovićeva česma u Beogradu.* (Obnovljeni pregovori. Bilj.). Novo doba, Split, 6/126, 2. VI. 1923, str. 3.

2683 *Meštrovićeva izložba u Pragu.* („Prager Presse" o namjeravanoj izložbi. Bilj.). Novo doba, Split, 6/55, 7. III. 1923, str. 5.

2684 *Meštrovićevi vidovdanski fragmenti. Napadaj na kipara Meštrovića. Što je Meštrović ugovorio s vladom. Nedostojan postupak prema umjetniku. Interview s g. Meštrovićem.* Novosti, Zagreb, 17/16, 15. VI. 1923, str. 4.

2685 *Najveći svjetski kipar.* (Američka „Vanity Fair" donosi ilustracije Račićevog nauzoleja). Novo doba, Split, 6/282, 10. XII. 1923, str. 3.

2686 *Nezahvalna nacija.* (Napad Odavića na Meštrovića u „Samoupravi"). Jugoslavenski list, Sarajevo, 6/131, 9. VI. 1923, str. 2.

2687 *Nijemci o Meštroviću.* (Podlistak pretiskan iz „Srpskog književnog glasnika" sa citatima iz članka J. Strzygowskog). Novo doba, Split, 6/180, 7. VIII. 1923, str. 2-3.

2688 *Njegoševa grobnica na Lovćenu.* (Odluka kralja da gradi mauzolej). Novo doba, Split, 6/227, 2. X. 1923, str. 3.

2689 *Ivan Mestrovic. „Madonna". Holzplastik.* Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 52/1923, mj. IV, str. 20.

2690 (O I. Meštroviću). Living age, Boston, 316/3. II. 1923, str. 307-308.

2691 *Potrait of a Lady: Sculpture.* (Reprodukcija). Vanity Fair, New York, 20/IV. 1923, str. 71.

2692 *Pred Botićevim spomenikom.* (Pohvalno o spomeniku). Novo doba, Split, god. 6, 27. VIII. 1923.

2693 *„Proljetni Salon".* (XVII. Prolj. salon. Više od pola izloženih Meštrovićevi radovi. Bilj.). Savremenik, Zagreb, 1923, br. 5, str. 289.

2694 *Razstava Meštrovićeve plastike o Ljubljani.* (Meštrovićeva izložba u Ljubljani). Jutro, Ljubljana, 4/150, 28. VI. 1923, str. 5.

2695 *Recent Work.* Vanity Fair, New York, god. 21, IX. 1923, str. 39.

2696 *XVII. izložba Proljetnog salona. Meštrovićeva djela.* (U znaku Meštrovićevih djela). Obzor, Zagreb, 64/145, 29. V. 1923, str. 1; 146, 30. V, str. 2-3.

2697 *Serija reprodukcija skulptura Ivana Meštrovića.* („Nova Evropa", mapa 6 reprodukcija). Novo doba, Split, 6/81, 7. IV. 1923, str. 4.

2698 *Slučaj sa g. Meštrovićem.* (Napad P. J. Odavića na Meštrovića u „Samoupravi"). Novosti, Beograd, 3/626, 6. VI. 1923, str. 3; 627, 7. VI, str. 3.

2699 *Spomenik J. J. Strossmayeru.* (Narudžba Meštroviću. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, 12/4081, 10. VI. 1923, str. 7.

2700 *Spomenik koji se ima podići u slavu naših heroja ne sme biti rezultat državne administracije.* (O Vidovdanskom hramu). Tribuna, Beograd, 12/127, 1923, str. 2.

2701 *Spor med kiparjem Meštrovićem in vlado.* (Vidovdanski hram). Jutro, Ljubljana, 4/148, 26. VI. 1923, str. 5.

2702 *Strossmayerov spomenik.* (Narudžba spomenika u Meštrovića). Slobodni čujmo!, Zagreb, 7/28, 8. VII. 1923, str. 2.

2703 *Za Marulićevu proslavu.* (Program proslave i podizanja spomenika). Novo doba, Split, 6/131, 8. VI. 1923, str. 4.

1924.

2704 **a. d.**: *Meštrović v Ameriki.* Jutro, Ljubljana, 5/292, 14. XII. 1924, str. 9.

2705 **Appleton Read, Helen**: (Ivan Meštrović, poznati jugoslavenski kipar u Bruklinskom muzeju). The Brooklyn Daily Eagle, New York, 16. XI. 1924.

2706 **Aubry, James**: *Ivan Meštrović.* La Revue de Paris, Paris, 15. XI. 1924.

2707 **Baine Bosson, Emily**: *An Appreciation.* (O Meštrovićevoj izložbi u New Yorku 1924.). New York, New York, XII. 1924.

2708 **Banović, Stipan**: *Umjetničko blago Dalmacije.* (Cavtat, Račićev mauzolej, str. 432-433). Vijenac, Zagreb, 2/1924, knj. III, br. 13-14, str. 413, 416, 417, 420, 421, 432, 433; br. 18, str. 551-552.

2709 **Bone, James**: *Meštrovićeva umetnost.* (Prijevod iz: Ivan Meštrović. A Monograph. London 1919.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 1, 1. VII. 1924, str. 10-19.

2710 **Brinton, Christian**: *Introduction.* (Predgovor i katalog izložbe. Izvori Meštrovićeve nacionalne umjetnosti. Biografski podaci. Izložbe u Engleskoj). U katalogu: The Meštrović Exhibition, (New York) 1924, str. (5-18).

2711 (**Bukarica, Miljenko**) Mil. Ivanović Bukarica: *Umjetnici našega vremena. Pogledi i impresije.* (O članovima „Grupe nezavisnih" u povodu izložbe u Splitu). Hrvatska riječ, Split, 1/139, 3. X. 1924, prilog str. 5.

2712 **Bulliet, C. J.**: *Ivan Meštrović presented to America.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). The Chicago Evening Post Magazine, Chicago 18. XI. 1924.

2713 **Cesarec, August**: *Lav Grün.* (O Meštroviću). Borba, Zagreb, 6. III. 1924.

2714 **Chase, George Henry - Rathfon, Chandler**: *A History of Sculpture.* New York, London 1924. (O Meštroviću u okviru jugoslavenske skulpture, str. 492-493).

2715 **Collings, Ernest H. R.**: *Bibliographical Note.* (Pogovor katalogu izložbe. Izložbe, katalozi, literatura).

U Katalogu: *Catalogue of an Exhibition og Sculture by Ivan Meštrović,* (London) 1924, str. 9-11.

2716 **Cortissoz, Royal**: (Izložbe I. Meštrovića u Brooklynu, New Yorku). The Literary Digest, New York, 6. XII. 1924.

2717 **Cortissoz, Royal**: *The Yugoslav Sculptor Ivan Meštrović.* (Kritika Meštrovićeve skulpture na izložbi u New Yorku). The New York Herald Tribune, New York, 16. XI. 1924.

2718 (**Čedomil, Jakša**) Jakov Čuka: *Pred Meštrovićevim Strossmayerom.* (Iz„Obzora"). Novo doba, Split, 7/55, 6. III. 1924, str. 2.

2719 (**Čedomil, Jakša**) Jakov Čuka: *Pred Strossmayerom.* Obzor, Zagreb, 65/60, 2. III. 1924, str. 1.

2720 (**Ćurčin, Milan**) -č-: *Kako se kod nas tretira umetnost.* (Meštrović u žiriju za spomenik kralju Petru u Velikom Bečkereku). Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 2, 11. VII. 1924, str. 63-64.

2721 (**Ćurčin, Milan**) -č-: *Krležina „Književna republika".* (O članku Jerolima Mišea u „Književnoj republici" 1924-1925.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 9, br. 18, 21. VI. 1924, str. 571-574.

2722 (**Ćurčin, Milan**) L.: *Meštrović vodi.* (Uvod u svezak posvećen Meštroviću). Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 1, 1. VII. 1924, str. 1-2.

2723 (**Ćurčin, Milan**) -č-: *Meštrovićeva izložba u Londonu i Njujorku. Najnoviji radovi Meštrovićevi. Spomenik Marka Marulića u Splitu. Fragmenti Kosovskog Hrama. Jedna francuska knjiga posvećena Meštroviću.* (Razni podaci o Meštrovićevim izložbama, djelima i knjigama). Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 1, 1. VII. 1924, str. 27-30.

2724 **„Dalmatinac"**: *Neštro o religioznoj umjetnosti Ivana Meštrovića.* (Račićev mauzolej u Cavtatu). Vrhbosna, Sarajevo, 38/11-12, 20. VI. 1924, str. 96.

2725 **Delalle, Ivo**: *Nezavisna grupa. Skulptura.* (Meštrovićeva djela na izložbi „Nezavisne grupe" u Splitu). Novo doba, Split, 7/231, 4. X. 1924, str. 2-3.

2726 (**Delalle, Ivan**) I. D.: *Spomenik Maruliću.* (Predlaže podizanje spomenika za 400. obljetnicu Marulića). Novo doba, Split, 7/124, 27. V. 1924, str. 2-3.

2727 **Glonar, J**(**ože**): *„Epični arhaizam Ivana Meštrovića."* (Prikaz članka J. L. Pagana u „La Nacion", Buenos Aires). Slovenec, Ljubljana, 52/99, 30, IV. 1924, str. 5.

2728 (**Hergešić, Ivo**) Iv. H.: *Meštrović i moderna umjetnost. Predavanje prof. Strigovskog.* (Rezime). Obzor, Zagreb, 65/147, 1. VI. 1924, str. 3.

2729 **Hildebrandt, Hans**: *Die Kunst des 19. und 20. Jahrhunderts.* Wildpark-Potsdam 1924. (O Meštroviću str. 319-320).

2730 **Ibrovac, Miodrag**: *Spomenik srpske zahvalnosti Francuskoj.* (Općenito o ideji spomenika. Prijedlog za Meštrovića). Vreme, Beograd, 4/1043, 13. XI. 1924, str. 3.

2731 **Ilijić, Stj**(**epko**): *U Meštrovićevom atelieru. Veličanstveni Strossmayerov spomenik. Kip Marka Marulića. Laokon naših dana.* Hrvatski list, Osijek, 5/149, 25. VI. 1924, str. 2.

2732 **K.**: *Meštrović i lončar. Bajka.* Vesele novine, Beograd, 2/10, 9. III. 1924, str. 11.

2733 **Kordić, Siniša**: *Povodom umetnosti Ivana Meštroviča.* U knjizi: S. Kordić: Umetnost i neumetnost, Beograd 1924, str. 3-31.

2734 **Krleža, Miroslav**: *Deset krvavih godina. Pacifističke refleksije između 1914-1924.* (Spomen Meštrovića i njegovih „vidovdanskih kipova"). Književna republika, Zagreb, 2/5-6, 1. V. 1924, str. 237-305. Pretiskano 1937. i u Sabranim djelima Miroslava Krleže, Zagreb 1957, str. 14-15.

2735 **Krleža, Miroslav**: *O jedinim zastavama našeg vremena.* (Spomen Meštrovićeve nacionalističke ideologije). Književna republika, Zagreb, 2/9, VIII. 1924, str. 344-347.

2736 **Krleža, Miroslav**: *Razgvor sa sjenom Frana Supila.* (Spomen Meštrovićevih skulptura). Hrvat, Zagreb, 6/1443, 31. XII. 1924, str. 6-7.

2737 **Lapčević, Dragiša**: *Naši veliki ljudi na strani.* Pravda, Beograd, 20/189, 13. VII. 1924, str. 2.

2738 **Literarni amateur et comp.**: *Dva literarna hladna obloga.* (B. Radica kompilirao članak I. Delalle o Luki Botiću na Marjanu). Novo doba, Split, 7/256, 1. XI. 1924, str. 11-12.

2739 **Lovrić, Božo**: *Meštrovićev portrait Masaryka.* (O Meštrovićevim portretima, posebno o Masarykovom). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 8/2, knj. I, I. 1924, str. 75-76.

2740 **Lunaček,** (**Vladimir**): *Prilike i neprilike naših umjetnika. Što je sa Društvom umjetnosti. - Braća Vojnović protiv Meštrovića.* (O spomeniku Strossmayeru). Obzor, Zagreb, 65/153, 7. VI. 1924, str. 1-2.

2741 **Lupis-Vukić, I. F.**: *Dva nezavisna britanska novinara. Dr. R. W. Seton-Watson i H. Wickham Steed.* (Njihove zasluge za naše narode u vrijeme rata i udio u Meštrovićevim izložbama). Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 2, 11. VII. 1924, str. 40-46.

2742 **M. B.**: *Slavlje jugoslovenskog umjetnika u Americi. Kolektivna izložba kipara Ivana Meštrovića u New Yorku.* Sušački novi list, Sušak, 1/131, 19. XII. 1924, str. 2.

2743 **MacLagan, Eric**: *Foreword.* (Predgovor kataloga izložbe. Životopis. Izložbe). U katalogu: Catalogue of an Exhibition of Sculpture by Ivan Meštrović, (London) 1924, str. 1-4.

2743a **Marjanović, Milan**: *Vladimir Nazor kao nacionalni pjesnik.* Zagreb 1924. (O Meštrovićevoj vidovdanskoj skulpturi. Nazorova pjesma „Kip" o Meštroviću).

2744 **Marković, Radoje**: *Proletnji salon.* (Izložba u Novom Sadu). Raskrsnica, Beograd, 2/21-22, XII. 1924. - I. 1925, str. 86-88.

2745 **Marković, Radoje**: *Skandal sa spomenikom u Velikom Bečkereku.* (Natječaj za spomenik kralju Petru). Raskrsnica, Beograd, 2/16, VI. 1924, str. 56-59.

2746 **Marković, Radoje**: *Umetnički pregled - Salon d'Automne - Pismo iz Pariza.* Raskrsnica, Beograd, 2/10, 1924, str. 62-64.

2747 **McBride, Henry**: (Meštrovićeve goleme skulpture izložene u Bruklinskom muzeju). The Sun, New York, 22. XI. 1924.

2748 **Miše, Jerolim**: *Naša likovna umetnost.* (O Meštroviću i njegovoj školi). Književna republika, Zagreb, 2/4, knj. I, 1924-1925, str. 158-164.

2749 **N.**: *Veliki Meštrovićev uspjeh u Americi. Naš posebni izvještaj.* (Izložba u New Yorku 1924/25.). Novo doba, Split, 7/297, 21. XII. 1924, str. 3.

2750 **Owen Paterson, Auguste**: (Uoči izložbe I. Meštrovića u Brooklynu-New Yorku). Town and Country, New York, 15. XI. 1924.

2751 **Pagano, Josè Leòn**: *El arcaísmo épico de Iván Mestrovic.* (O životu i umjetnosti. sa 7 reprodukcija). La Nacion, Buenos Aires, 13. I. 1924, str. 1.

2752 (**Pagano, Josè Leòn**): *Epski arhaizam Ivana Meštrovića.* (Iz lista „la Nacion", Buenos Aires). Novo doba, Split, 7/134, 8. VI. 1924, str. 11-12.

2753 **Pagano, Josè Leòn**: *Umjetnost Ivana Meštrovića u svijetlu španjolske kritike. Epijski arhaizam Ivana Meštrovića.* Obzor, Zagreb, 65/67, 9. III. 1924, str. 3-4.

2754 **Parkes, Kineton**: *A mortuary Chapel by Ivan Mestrovic.* (Mauzolej u Cavtatu). The Builder, London, 126/4247, 27. VI. 1924, str. 1017-1019.

2755 **Parkes, Kineton**: *Ivan Mestrovic. Architect-Sculptor.* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Londonu. Račićev mauzolej). The Architects' Journal, London, 60/1539, 2. VII. 1924, str. 9-11.

2756 **Parkes, Kineton**: *Making Stone to Sing.* (Meštrovićeve skulpture s temom glazbe). The Graphic, London, 109/2837, 12. IV. 1924, str. 534.

2757 **Parkes, Kineton**: *The Sculpture of Mestrovic.* Art Work, London, god. 1, 1924-1925, str. 6-10.

2758 **Petrović, Rastko**: *Izložba Cvijete Zuzorić.* (Usputna kritika likovnog pokreta Meštrović-Rački). Vreme, Beograd, 15. II. 1924.

2759 (**Popović**) **Popovitch, Bogdan**: *Modern Yugoslav art.* Art and archeology, Washington, god. 17, V. 1924, str. 232-240.

2760 (**Popović, Laza**) L.: *Meštrović vodi.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 1, 1. VII. 1924, str. 1-2.

2761 **R. & S.**: *Galićev Salon. Izložba Nezavisne grupe.* (Meštrovićeve skulpture na izložbi u Splitu). Pobeda, Split, 4/40, 11. X. 1924, str. 2-3.

2762 **R. F.**: *Meštrović's Art in Brooklyn Museum.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). Christian Science Monitor, Boston, 11. XII. 1924.

2763 **Radica, Bogdan**: *Naše likovne vrijednosti.* (Izložba zagrebačke „Grupe nezavisnih" u Splitu; Babić, Becić, Kljaković, Kršinić, Miše, Meštrović, Studin, Šulentić, Varlaj). Hrvatska riječ, Split, 1/139, 4. X. 1924, str. 3.

2764 **Roca, Stjepan**: *Čobani - umjetnici.* Pučka prosvjeta, Split, 4/12, 1. XII. 1924, str. 193-194.

2765 **Springer, A. - Ricci, C.**: *Manuale di storia dell'arte. V. L'arte nel XIX secolo.* Bergamo 1924. (Spomen Meštrovića među suvremenim kiparima, str. 290).

2766 **Strzygowski, Jos**(**ef**): *Meštrovićevo mesto u razvoju svetske umetnosti.* (Predavanje na Bečkom sveučilištu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 1, 1. VII. 1924, str. 2-10.

2767 **Ujević, Josip Mate**: *Umjetnici i umjetnici.* (Izložba „Nezavisnih" u Splitu 1924.). Hrvatska riječ, Split, 1/139, 4. X. 1924, str. 4.

2768 **Uredništvo „Nove Evrope"**: *Predavanje g. Jos. Strigovskog o Meštroviću i modernoj umetnosti...* (Bilješka o predavanju u Zagrebu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 9, br. 16, 1. VI. 1924, poleđina omotnice.

2769 **Uredništvo „Nove Evrope"**: *Predavanje g. Jos. Strigovskog o Meštroviću i modernoj umetnosti...* (Bilješka o predavanju u Zagrebu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 9, br. 17, 11. VI. 1924, poleđina omotnice.

2770 **Uredništvo „Nove Evrope"**: *Uz ovaj broj...* (Objavljuju se reprodukcije „Spomenik Marku Maruliću", „Karton za fresko". Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 10, br. 1, 1. VII. 1924, druga strana omotnice.

2771 **Vojnović, Ivo**: *„A bâtons rompus". Iz jednog pisma prijatelju.* (Napad zbog spomenika Strossmayeru). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 8/10, knj. I, 15. V. 1924, str. 369-370.

2772 **Vojnović, L**(**ujo**): *Strossmayer u knjizi i skulpturi.* (Kritika Meštrovićeve studije). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 8/11, knj. I, 1. VI. 1924, str. 423-427.

2773 **Watson, Forbes**: *Mestrovic the Serb.* The Literary Digest, New York, 6. XII. 1924, str. 28-29.

2774 **Watson, Forbes**: *The Fame of Meštrović.* (Kritika Meštrovićeve skulpture na izložbi u New Yorku). New York World, New York, 16. XI. 1924.

2775 **Wörmann, Karl**: *Geschichte der Kunst.* VI. sv., Leipzig 1924. (Nekoliko podataka o Meštroviću, str. 441).

2776 **Žimbrek, Lavoslav**: *Naše kulturne orijentacije.* (Meštrovićevo djelo u svijetu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 9, br. 17, 11. VI. 1924, str. 518-522.

2777 **Živković, Blagoje**: *Kosovski hram.* (Odgovor na članke Jelića i Jonića u „Politici"). Polet, Čačak, 2/8-10, 1924, str. 256-258.

2778 *Amerika o Meštroviću. Pisanje američke štampe. Najodličniji representant jugoslovenske umjetnosti. Predavanje o Izložbi.* (Otvorenje Meštrovićeve izložbe u povodu stogodišnjice „Brooklyn Institute of Arts" u New Yorku. Predavanja Mortona, Brintona i Marjanovića o Meštroviću). Večernja pošta, Sarajevo, 18. XII. 1924, br. 1038, str. 4.

2779 *Argentina o Meštroviću.* (O članku J. L. Pagana „El arcaismo epico de Ivan Mestrovic" u listu „La Nacion", Buenos Aires). Novo doba, Split, 7/58, 9. III. 1924, str. 3.

2781 *Brooklyn Institut Exibits.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). Brooklyn Daily Eagle, New York, 20. XI. 1924.

2782 *By one who is „two Kinds of Sculptor": Works by Meštrović.* (Reprodukcije skulptura s kraćim popratnim tekstom). The Illustrated London News, London, 12. VII. 1924.

2783 (Cecilova kolajna. Meštrovićev rad). Christian Science Monitor, Boston, 29. XII. 1924.

2784 *Die Meštrović-Ausstellung in London.* (Prikaz izložbe prema „Times"u). Zagreber Tagblatt, Zagreb, 39/160, 12. VII. 1924., str. 9.

2785 („Djela Meštrovića, jugoslavenskog kipara, koji je došao u Ameriku." Engl.) Mid Week Pictorial, New York, 13. XI. 1924.

2786 („Emocionalna skulptura"). Humanity, London, IX. 1924.

2787 *Exhibition at the British Museum.* The Arts, New York, god. 6, XI. 1924, str. 277-287.

2788 *Exhibition of Sculpture in New York.* The Art News, New York, 15. XI. 1924, sv. 23, str. 3.

2789 *40.000 Marble Brooken by Fall at Exhibition.* (Oštećenje „Kosovke djevojke"). New York Herald Tribune, New York, 29. XI. 1924.

2790 *40.000 marble Breaks in Museum.* (Oštećenje „Kosovke djevojke"). New York World, New York, 29. XI. 1924.

2791 *„Grupa nezavisnih" u Splitu.* (Izložba zagrebačke „Grupe nezavisnih": Babić, Becić, Kljaković, Kršinić, Meštrović, Miše, Studin, Šulentić). Hrvatska riječ, Split, 1/135, 30, IX. 1924, str. 2.

2792 *Ivan Meštrović.* (Život, djela, strani prikazi). The Yugoslav Review, New York, 2/5-7, IV. 1924, str. 5-7.

2793 *Ivan Meštrović as portrayed by himself. A work by Meštrović. Jugoslav Sculptor in Brooklyn.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). The Art News, New York, 23/26, 1924-1925, str. 9.

2794 *Ivan Meštrović, Finaly.* (Uoči izložbe u New Yorku). The Sun, New York, 5. XI. 1924.

2795 *Ivan Meštrović: Portret V. I. Lenjina.* Književna republika, Zagreb, 2/5-6, 1924.

2796 *Ivan Meštrović u „Literary Digest".* Hrvatski glasnik, Chicago, 16/51, 18. XII. 1924, str. 5.

2997 *Izložba g. Meštrovića u Americi.* (Izložbu ne financira država nego komitet Meštrovićevih prijatelja u Americi. Bilj.). Obzor, Zagreb, 65/211, 7. VIII. 1924, str. 2.

2798 *Izložba hrvatskih umjetnika u Splitu.* (Meštrović na izložbi „Nezavisnih umjetnika". Najava). Obzor, Zagreb, 65/208, 4. VIII. 1924, str. 2.

2799 (Izložba I. Meštrovića u New Yorku, u Brooklynu). The World, New York, 12. XI. 1924.

2800 *Izložba Ivana Meštrovića u Americi.* Hrvatski glasnik, Chicago, 16/47, 20. XI. 1924, str. 4.

2801 *Izložba Meštrovića u Americi.* (Pripreme za izložbu u New Yorku). Slobodna tribuna, Zagreb, 4/550, 16. VIII. 1924, str. 5.

2802 *Izložba Nezavisne umjetničke grupe.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Splitu). Novo doba, Split, 7/228, 1. X. 1924, str. 4.

2803 *Jugoslovenska nacionalistička etika Meštrovićeve umetnosti. Ivan Meštrović o Ideji Vidovdanskog hrama.* (O Kosovu, caru Lazaru...). Pobeda, Split, 4/37,18. IX. 1924, str. 5.

2804 *Jugoslovenska umetnost u Americi. Otvorenje Meštrovićeve izložbe.* (U New Yorku 1924/25. Iz iseljeničkog lista „Jugoslavija"). Vidovdan, Novi Sad, 3/81, 2. XI. 1924, str. 3.

2805 *Likovna umjetnost. Velika izložba radova Ivana Meštrovića u New Yorku.* Novosti, Zagreb, 18/327, 28. XI. 1924, str. 5.

2806 *Little Sketches About Town.* (O Brooklyn Museumu u New Yorku u kojemu je upravo priređena Meštrovićeva izložba 1924.). New York Evening Post, New York, 15. XII. 1924.

2807 *Marulićev spomenik.* (dovršava se spomenik. Bilj.). Novo doba, Split, 7/213, 13. IX. 1924, str. 4.

2808 *Marulićev spomenik u Splitu.* (Dopisnice u fond spomenika. Bilj.). Novo doba, Split, 7/262, 9. XI. 1924, str. 4.

2809 *Mestrovic, Ivan.* Zoek-Licht. Nederlandsche encyclopaedie vor allen. Sv. 6. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 416). Arnhem (Nizozemska) 1924.

2810 *Meštrović pred licem svijeta.* (O broju „Nove Evrope" posvećenom Meštroviću. Bilj.). Novo doba, Split, 7/154, 5. VII. 1924, str. 3.

2811 *Meštrović, the Serb.* (Odlomci citata stranih negativnih kritika Meštrovićeve izložbe u New Yorku). The New York Times Magazine, New York, 16. XI. 1924,

2812 *Meštrović to Attend Opening of His Exhibition in Brooklyn.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). The Art News, New York, 23/2, 1924-1925, 1. XI. 1924, str. 2.

2813 *Meštrović to portray Hoover in Brooklyn.* (Meštrović portretira Hoovera). The Art News, New York, 23/30, 1024-1025, str. 1.

2814 *Meštrović u Americi. Obavijest o predstojećim izložbama.* (Iseljenički list „Jugoslavija" o Meštrovićevoj izložbi u Brooklyn Muzeumu). Obzor, Zagreb, 65/296, 3. XI. 1924, str. 2.

2815 *Meštrovićev „Ecce Homo".* Hrvatski glasnik, Chicago, 16/45, 6. XI. 1924, str. 6.

2816 *Meštrovićev kip u Palazzo Pitti.* (Meštrovićev autoportret među ostalim portretima i autoportretima slikara i kipara u Firenci. Bilj.). Novo doba, Split, 7/238, 12. X. 1924, str. 3.

2817 *Meštrovićev kip u Palazzo Pitti.* (Meštrovićev autoportret među ostalim portretima i autoportretima slikara i kipara u Firenci). Hrvatski glasnik, Chicago, 16/46, 13. XI. 1924, str. 3.

2818 *Meštrovićev spomenik Grguru Ninskome.* (Meštrović obećao darovati spomenik. Bilj.). Novo doba, Split, 7/168, 22. VII. 1924, str. 4.

2819 *Meštrovićeva izložba.* (Pripreme za izložbu u New Yorku). Novo doba, Split, 7/235, 9. X. 1924, str. 7.

2820 *Meštrovićeva izložba u Americi.* (U New Yorku). Demokratija, Beograd, 6/1240, 23. VIII. 1924, str. 3.

2821 *Meštrovićeva izložba u Americi.* (Demantira vijest u „Jutarnjem listu" da će Vlada financijski pomoći izložbu u Americi. Bilj.). Novo doba, Split, 7/186, 12. VIII. 1924, str. 3.

2822 *Meštrovićeva izložba u Americi.* (Pred Meštrovićeve izložbe u američkim gradovima). Novo doba, Split, 7/191, 19. VIII. 1924, str. 3.

2823 *Meštrovićeva izložba u Londonu. Čitava štampa priznaje veliki uspjeh.* (Fine Art Society. Otvorenje. Prikazi londonskog tiska). Obzor, Zagreb, 65/186, 13. VII. 1924, str. 2.

2824 *Meštrovićeva izložba u Londonu - Što piše „Times".* (Kritika izložbe u Fine Art Society. Bilj.) Novo doba, Split, 7/160, 12. VII. 1924, str. 3-4.

2825 (Meštrovićeva izložba u Londonu 1924.). Daily Express, London, VII. 1924.

2826 (Meštrovićeva izložba u Londonu 1924.). Daily News, London, 2. VII. 1924.

2827 (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1924.). Brooklyn D. Eagle, New York, 20. XI. 1924.

2828 (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1924.). Chicago Evening Post, Chicago, 18. XI. 1924.

2829 (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1924.). New York Herald Tribune, New York, 9. XI. 1924.

2830 (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1924.). New York Times, New York, 23. XI. 1924.

2831 (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1924.). Philadelphia Record, Philadelphia, 16. XI. 1924.

2832 (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1924.). The New York Herald Tribune, New York, 16. XI. 1924.

2833 (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1924.). The World New York, New York, 23. XI. 1924.

2834 *Meštrovićeva „Kosovska djevojka" prsla u komade.* (Na izložbi u New Yorku. Bilj.) Novo doba, Split 7/289, 12. XII. 1924, str. 3.

2835 (Meštrovićeva medalja za Fundaciju Woodrowa Wilsona). New York Evening Post, New York, 15. XII. 1924.

2836 (Meštrovićeva medalja za Fundaciju Woodrowa Wilsona). New York Herald Tribune, New York, 29. XII. 1924.

2837 *Milodari za podignuće spomenika pjesniku Marku Maruliću splićaninu na sadašnjem Voćnom trgu.* (Popis priloga). Novo doba, Split 7/241, 16. X. 1924, str. 5.

2838 *Ministarstvo građevina...* (Bilješka. Kralj povjerava Meštroviću izvedbu Njegoševa spomenika na Lovćenu). Crna Gora, Cetinje, 18. IV. 1924.

2839 *Nastradalo Meštrovićevo djelo.* („Kosovka djevojka" u New Yorku. Bilj.). Obzor, Zagreb, 65/332, 11. XII. 1924, str. 2.

2840 *Nezavisna umetnička grupa. Jedna lepa umetnička manifestacija u Splitu.* (U Splitu 1924.). Demokratija, Beograd, 6/1279, 1924, str. 2.

2841 *Nj. V. Kralj...* (Narudžba Njegoševog mauzoleja u Meštrovića. Bilj.). Novo doba, Split 7/60, 12. III. 1924, str. 2.

2842 *Njegošev spomenik. Usvojen Meštrovićev nacrt spomenika.* (Na Lovćenu). Obzor, Zagreb, 65/196, 23. VII. 1924, str. 2.

2843 (O I. Meštroviću). Outlook, New York, god. 138, 12. XI. 1924, str. 404-405.

2844 (O I. Meštroviću). Survey, London, god. 53, 1. XII. 1924, str. 277-280.

2845 *O svečanom otvorenju Meštrovićeve izložbe.* („Hrv. glasnik" iz Chicaga o Meštrovićevoj izložbi u New Yorku. Bilj.). Novo doba, Split 7/289, 12. XII. 1924, str. 3.

2846 (Od slavenskog dječaka pastira do priznatog majstora među kiparima. Engl.) The Sun, New York, 17. XI. 1924.

2847 *Odlazak g. Meštrovića u Ameriku.* (Da pripremi izložbu, s M. Marjanovićem. Bilj.). Obzor, Zagreb, 65/271, 8. X. 1924, str. 2.

2848 *Odlazak Ivana Meštrovića u Ameriku.* (Da nadzire postav izložbe u Americi). Novo doba, Split 7/228, 1. X. 1924, str. 4.

2849 *Odlazak Ivana Meštrovića u Ameriku. Naš veliki vajar priredиće u Americi seriju umetničkih izložaba.* Demokratija, Beograd, 6/1284, 15. X. 1924, str. 2.

2850 *Odlazak Meštrovića u Ameriku.* (Pred izložbu u New Yorku. Radovi za izlaganje. Bilj.). Novo doba, Split 7/233, 7. X. 1924, str. 3.

2851 *Otkriće spomenika Kralju Osloboditelju u Dubrovniku.* (Svečanost otkrivanja). Novo doba, Split 7/282, 4. XII. 1924, str. 3.

2852 *Otvor izložbe nezavisne grupe hrv. umjetnika.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Splitu). Novo doba, Split 7/229, 2. X. 1924, str. 4.

2853 *Početak radova za Marulićev spomenik.* (Položaj i postolje u Splitu. Bilj.). Novo doba, Split 7/289, 12. XII. 1924, str. 4.

2854 *Položaj Marulićevog spomenika.* (Određen položaj s maketom). Novo doba, Split 7/72, 26. III. 1924, str. 5.

2855 *Pred Meštrovićevim Strossmayerom.* (Iz „Obzora", Jakša Čedomil). Novo doba, Split 7/55, 6. III. 1924, str. 2.

2856 *Predavanje bečkog profesora.* (Predavanja J. Strzygowskog u Zagrebu, Splitu i Dubrovniku.). Novo doba, Split 7/69, 22. III. 1924, str. 4.

2857 *Predavanje o Meštroviću.* (Predavanje Strzygowskog u Zagrebu). Novo doba, Split 7/130, 4. VI. 1924, str. 3.

2858 *Prvi glasovi američke štampe o Ivanu Meštroviću.* Hrvatski glasnik, Chicago, 16/48, 27. XI. 1924, str. 3.

2859 *Prvi glasovi američkoga časopisa o Meštroviću.* (Izložba u New Yorku). Glas naroda, New York, 32/275, 1924.

2860 *Prvi glasovi američkoga časopisa o Meštroviću.* (Izložba u New Yorku). Slobodna tribuna, Zagreb, 4/566, 6. XII. 1924, str. 5.

2861 *Razbio se kip Meštrovićeve Kosovske djevojke.* Hrvatski glasnik, Chicago, 16/50, 11. XII. 1924, str. 5.

2862 *Razstava Ivana Meštrovića v Ameriki.* (Brooklyn Museum u New Yorku). Glas naroda, New York, 32/266, 1924.

2863 *Razstava „Manesa" v Ljubljani. Meštrović.* Zbornik za umetnosno zgodovino, Ljubljana, 1924, br. 3.

2864 *Review of Yugoslav Art...* (Mihajlo Pupin, Nikola Tesla i Zlatko Baloković o Meštroviću). New York Times, New York, 23. XI. 1924.

2865 *Rochester acquires a work by Meštrović by public subscription in Brooklyn.* (Otkup Meštrovićeve skulpture). The Art News, New York, 23/39, 1924-1925, str. 5.

2867 *Sa proslave otkrića spomenika Kralju Oslobodiocu u Dubrovniku.* (Svečanost otkrivanja Meštrovićevog reljefa). Novo doba, Split 7/283, 5. XII. 1924, str. 3.

2868 *Sculpture by Mestrovic at the Brooklyn Museum...* (O Meštrovićevim skulpturama u povodu njujorške izložbe). The New York Times Magazine, New York, 16. XI. 1924, str. 10-11.

2869 *Silan Meštrovićev uspjeh u New Yorku.* (Svečano otvorenje izložbe. Bilj.). Novo doba, Split 7/275, 25. XI. 1924, str. 3.

2870 *Spomenik M. Maruliću.* (Sjednica Općinskog vijeća). Novo doba, Split 7/160, 12. VII. 1924, str. 4.

2871 *Spomenik Maruliću*. (Lijevanje u Umj. akademiji. Bilj.). Obzor, Zagreb, 65/204, 31. VII. 1924, str. 3.

2872 *Spomenik Maruliću.* (U Splitu). Pravda, Beograd, 20/203, 27. VII. 1924, str. 3.

2873 *Srpska kr. akademija...* (Meštrović predložen za redovitog člana. Bilj.). Novo doba, Split 7/29, 5. II. 1924, str. 2.

2874 *Stari i nov manir Meštrovića.* (Članak iz „Timesa" o izložbi u Londonu). Vreme, Beograd, 4/915, 8. VII. 1924, str. 4.

2875 *Strossmayerov spomenik. Napadaji braće Vojnović na Meštrovića.* Večernja pošta, Sarajevo, 11. V. 1924, br. 880, str. 2-3.

2876 *Svečano otvorenje Meštrovićeve izložbe.* (U New Yorku). Hrvatski glasnik, Chicago, 16/48, 27. XI. 1924, str. 3.

2877 *Text of Viscount Cecil's League of Nations Speech.* (O Wilsonovim zaslugama za mir, u povodu dodjeljivanja medalje koju je izradio Meštrović). New York Times, New York, 29. XII. 1924.

2878 *The Exhibition at Fine Arts Society's Galleries, London Summer 1924.* (O Meštroviću na izložbi u Londonu 1924.). Daily Express, London, VII. 1924.

2879 *The Master of Plastic Rhytm.* (O Meštrovićevoj skulpturi, u povodu izložbe u Londonu 1924.). Observer, London, 6. VII. 1924.

2880 *Treći dar umjetnika Meštrovića Splitu.* (Dar spomenika Grguru Ninskome). Obzor, Zagreb, 24. V. 1924.

2881 *Two Pieces of Sculpture.* The Studio, London, god. 88, VIII. 1924, str. 96-97.

2882 *U Akademiji Nauka u Beogradu...* (Meštrović izabran redovnim članom. Bilj.). Novo doba, Split 7/45, 23. II. 1924, str. 2.

2883 *Umetnici i Pašić.* (Meštrovićevo poprsje Pašića). Pašić, Ilustrovani radikalni almanah, Beograd, god. 1, 1924, str. 84.

2884 (Uoči izložbe Meštrovića u New Yorku). New York Evening Post, New York, 25. X. 1924.

2885 (Uoči izložbe Meštrovića u New Yorku). The Sunday Star, Washington, 9. XI. 1924.

2886 (Uoči izložbe Meštrovića u New Yorku). The World, New York, 2. XI. 1924.

2887 *Uvodić (Angjeo): I. Meštrović.* (Reprodukcija karikature). Ilustrovani list, Beograd, 4/23, 1924, str. 19.

2888 *Velika izložba radova Ivana Meštrovića u New Yorku.* (Otvara se u Brooklyn Museumu. Katalog). Novosti, Zagreb, 18/327, 28. XI. 1924, str. 5.

2889 *Veliki uspjesi naših umetnika. Stari i novi manijer Meštrovića. Jedan članak „Tajmsa".* (Izložba u Londonu). Vreme, Beograd, 4/915, 8. VII. 1924, str. 4.

2890 *Vidovdanski hram Ivana Meštrovića.* (O Meštroviću i njegovim idejama i Vidovdanskom hramu). Jugoslavenski list, Sarajevo, 7/149, 28. V. 1924, str. 10-11.

2891 *Wilson Peace Medal is Work of Yugoslav.* (Repr. Meštrovićeve medalje, uz legendu). The Christian Science Monitor, Boston, 29. XII. 1924.

2892 *W(M)eštrović, modern Master shows Work in Brooklyn.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). The Art News, New York, 23/6, 1924-1925, str. 3.

2893 *Woodrow Wilson Award.* (Meštrovićeva medalja Wilsonove fundacije). New York Herald Tribune, New York, 29. XII. 1924.

2894 *Woodrow Wilson Award.* (Bilješka s podacima o Meštrovićevoj medalji i reprodukcija). New York Times, New York, 29. XII. 1924.

2895 *Za Marulićev spomenik.* (Predradnje. Bilj.). Novo doba, Split 7/172, 26. VII. 1924, str. 4.

2896 *Za Marulićev spomenik.* (Kamen za postolje spomenika). Novo doba, Split 7/272, 21. XI. 1924, str. 4.

2897 *Za spomenik Marku Maruliću.* (Apel građanima). Novo doba, Split 7/144, 22. VI. 1924, str. 4.

1925.

2898 **Batistich, John J.**: *Ivan Meštrović and his art.* The Occident, Berkeley, Ill. 1925.

2899 **Bayne Bossom, Emily**: *An Appreciation.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u New Yorku). The Brooklyn Museum Quartely, New York, god. 12, I. 1925, str. 7-14.

2900 **Bego, Krunoslav**: *Radosni i svjetli dani.* (Otkrivanje spomenika Maruliću). Novo doba, Split 8/173, 26. VII. 1925, str. 1.

2901 **Bonte, C. H.**: *Croatian's Crayons on Alliance Walls. Affinity between his Sculpture and this other Medium.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe crteža u Philadelphiji). Inquirer, Philadelphia, 17. V. 1925.

2902 **Bruguiere, Francis**: *How he strikes a contemporary.* (Meštrovićeva veličina. Meštrović i Rodin). The Yugoslav Review, Ivan Mestrovic number, New York, 3/2, I. 1925. str. 5-8.

2903 **Bulliet, C. J.**: *Mestrovic's giant sculpture now on display here.* (O Meštrovićevim djelima na izložbi u Chicagu). The Chicago Evening Post, Chicago, 5. V. 1925, str. 1.

2904 **Burroughs, Clyde H.**: (Meštrovićeva izložba u Detroitu). Detroit News, Detroit, 1. III. 1925.

2905 **Chase, George Henry - Post, Chandler Rathfon**: *A History of Sculpture.* (O Meštroviću u okviru jugosl. skulpture). New York - London 1925, str. 492-493.

2906 **Coburn, F. W.**: *In theWorld of Art.* (Meštrovićeva skulptura „Pietà" na izložbi Concord Art Association u Bostonu). Herald, Boston, 10. V. 1925.

2907 **Cvitković, Ante**: *Meštrovićev Hrist.* (Raspelo u zagrebačkoj crkvi Sv. Marka). Pobeda, Split, 5/59, 8. IX. 1925, str. 3.

2908 **Ćirković, Stevan K.**: *Nagrada naših izlagača. Pred kraj pariske izložbe.* (Meštroviću I. nagrada za mauzolej u Cavtatu). Vreme, Beograd, 5/1378, 20. X. 1925, str. 3.

2909 **Ć(určin, Milan)**: *Njegoševa Grobnica na Lovćenu.* (Bilješka o Meštrovićevom projektu i 7 nacrta mauzoleja). Nova Evropa, Zagreb, knj. 11, br. 1, 1. I. 1925, str. 21. tab. 1-7.

2910 **Ć(určin, Milan)**: *Politika i umetnost.* (O kritici Meštrovićeva govora u Americi). Nova Evropa, Zagreb, knj. 11, br. 5, 11. II. 1925, str. 129-135.

2911 **Ć(určin, Milan)**: *U kortešaciji.* (O Meštrovićevim političkim izjavama). Nova Evropa, Zagreb, knj. 11, br. 4, 1. II. 1925, str. 121-126.

2912 **Ć(určin, Milan)**: *Uloga Zagreba u novoj državi.* (Lokacija spomenika Strossmayeru). Nova Evropa, Zagreb, knj. 12, br. 11, 11. X. 1925, str. 317-322.

2913 **Ć(určin, Milan)**: *„Znameniti i zaslužni Hrvati."* (Osvrt na knjigu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 12, br. 11, 11. X. 1925, str. 347-348.

2914 **Davis, Florence**: (Otvorenje Meštrovićeve izložbe u Detroitu). Detroit News, Detroit, 25, 29. III. 1925.

2915 **Dearborn, Betty**: (Ivan Meštrović). The Herald Examiner, Chicago, 14. VI. 1925.

2916 **Delalle, Ivo**: *Kulturna slava Splitu. Spomenik Marku Maruliću.* (O Marku Maruliću u povodu otkrivanja spomenika). Novo doba, Split 8/ 173, 26. VII. 1925, str. 6-7.

2917 **Delalle, (Ivo)**: *Split diže spomenik Marku Maruliću, prvom pjesniku „versih hrvatskih".* Jutarnji list, Zagreb, 14/4839, 1925, str. 18.

2918 **Delalle, (Ivo)**: *Stari i novi Split... Meštrovićev spomenik Grguru Ninskome...* Jutarnji list, Zagreb, 14/4798, 14. VI. 1925, str. 18.

2919 **Delalle, Ivo**: *Umjetnost na Jadranskoj izložbi. Kiparstvo.* (Meštrovićeve skulpture sakupljene u Splitu). Novo doba, Split, 8/200, 23. VIII. 1925, str. 2.

2920 **Dr. K. Sch.**: *Jugoslavien auf der Pariser Ausstellung.* (Izložba dekorativne umjetnosti u Parizu). Zagreber Tagblatt, Zagreb, 40/138, 18. VI. 1925.

2921 **Domjanić, Dragutin**: *Pred spomenikom Marka Marulića.* (Tekst neodržanog govora). Novo doba, Split, 8/176, 29. VII. 1925, str. 2-3.

2922 **Dreyfuss, Albert**: *Ivan Meštrović. Titan of Sculpture.* (Razgovor s Meštrovićem u njegovom atelijeru u New Yorku. Meštrović o svom životu i radu). The Woodstock Weekly, Woodstock, 16. I. 1925, str. 7.

2923 **E. E. L.**: *Mestrovic's Art at Museum.* (O Meštrovićevim djelima na izložbi u Baltimoru). The Sun, Baltimore (SAD), 27. IX. 1925.

2924 **E. E. L.**: *Notable Exhibit at Museum.* (Spomen Meštrovićeve izložbe u Baltimoru. Predavanje Petra Meštrovića o kiparevoj umjetnosti). The Sun, Baltimore (SAD), 4. X. 1925.

2925 **Farmer, Francis**: (Ivan Meštrović. O Meštrovićevoj izložbi u Chicagu). The Herald Examiner, Chicago, 2. V. 1925.

2926 **G-ć**: *Ivan Meštrović u Detroitu.* (Otvorenje izložbe. Meštrovićev govor na banketu. Prikazi u američkim novinama). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/15, 9. IV. 1925.

2927 **G-ć**: *Meštrovićeva izložba u Detroitu.* (Meštrovićev govor na banketu). Novo doba, Split, 8/96, 24. IV. 1925, str. 2-3.

2928 **Glonar, Jože**: *Meštrović v Ameriki.* Slovenec, Ljubljana, 53/230, 11. X. 1925, str. 3-4.

2929 **Grafly, Dorothy**: *Iconoclastic spirit seen in Mestrovic drawings. Magnetic force manifest in sculptor communicates itself to his Work.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. U povodu izložbe crteža u Philadelphiji). North American, Philadelphia, 17. V. 1925.

2931 **H. K. F.**: *International Gallery Might Aid World.* (Usput o Meštrovićevoj izložbi u Baltimore Museum of Art). The Sun, Baltimore (SAD), IX. 1925.

2932 **Heitkamp, Ernest L.**: *Mestrovic a fanatic of chisel. Sculptured work breathes passionate racial devotion: present exhibition is the most important of season.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Chicagu). Herald Examiner, Chicago, 3. V. 1925.

2933 **Herain, Karel**: *Krise naši vytvarnè prâce. „Drobne umenì - vytvarnè snahy".* Umdlechy mdsičnik, 6/3-4, 1925, str. 65-80.

2934 **Holmes, Ralph**: („Meštrovićeva umjetnost obuzima i zaprepašćuje." O Meštrovićevoj izložbi u Detroitu). Detroit Times, Detroit, 29. III. 1925.

2935 **Holzmann, Hugo**: *Der Künstler und das Denkmal.* (Spomenik J. J. Strossmayeru). Der Morgen, Zagreb, 3/770, 11. VIII. 1925, str. 6.

2936 **Izvjestitelj**: *Još jedna kritika o Ivanu Meštroviću.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Chicagu, iz „Daily Journala"). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/22, 28. V. 1925.

2937 **Izvjestitelj**: *Meštrović u Philadelphiji.* (Izvještaj o Meštrovićevoj izložbi). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/22, 28. V. 1925.

2938 **Jelić, Milosav**: *Po Kosovu i oko Kosova. Meštrovićev ili Filipovićev hram?* (Tragedija „Kosovski božuri" Dušana J. Filipovića i kritika Meštrovićeva „Kosovskog hrama"). Politika, Beograd, 22/6176, 6. VII. 1925, str. 1-2.

2939 **Jewett, Eleanor**: *Stark Realism is pervading Note of Mestrovic Exhibit.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Chicagu. Pjesma o Meštrovićevom „Raspelu"). Chicago Sunday Tribune, Chicago, 10. V. 1925.

2940 **Jewett, Eleanor**: *What Price Genius in the guise that is Mestrovic's?* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Chicagu). Chicago Sunday Tribune, Chicago, 24. V. 1925.

2941 **Jonić, Velibor**: *Meštrovićev ili filipovićev hram.* (Kritika članka M. Jelića: Po Kosovu i Oko Kosova. Meštrovićev ili filipovićev hram? u „Politici"). Politika, Beograd, 22/6178, 8. VII. 1925, str. 4.

2942 **Jonić, Velibor**: *Meštrovićev hram.* Politika, Beograd, 22/6188, 18. VII. 1925, str. 4.

2943 **Jugosloven**: *Što Amerikanci pišu o Jugoslaviji.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/28, 9. VII. 1925, str. 3.

2944 **Karovitch, Pavle**: *Ivan Mestrovic.* (Općenito o Meštroviću). The Yugoslav Review, Ivan Mestrovic Number, New York, 3/2, I. 1925, str. 27-28.

2945 **kb**: *Istorija našeg oslobodjenja.* (Opširni prikaz knjige Milade Paulove „Jugoslovenski odbor". Meštrovićeva uloga u Odboru). Novo doba, Split, 8/84-87, 9-12. IV. 1925, str. 3 i 4. (O Meštroviću br. 85).

2046 **Kelly, Charles F.**: (Meštrović u povodu izložbe u Chicagu). The Daily Journal, Chicago, 16. V. 1925.

2947 **Khrabroff, Irina**: *Mestrovic's Great Art Decorates a Little Chapel.* (Mauzolej Račić u Cavtatu). Arts and Decoration, New York, 22/1, 1925, str. 42-43.

2948 **Knoll, Petar**: *Kunst und Publikum. Zur Errichtung des Strossmayerdenkmals.* (Spomenik Strossmayeru u Zagrebu). Zagreber Tagblatt, Zagreb, 40/203, 1925, str. 2-3; 204, str. 9.

2949 **Kordić, Siniša**: *Povodom umetnosti Ivana Meštrovića.* Kalendar Vreme, Beograd, 1925, str. 54-56.

2950 **Kovač, J.**: (Meštrovićeva religiozna i narodno-tradicijska djela). Zajedničar, Pittsburgh, 20/30. II. 1925.

2951 **Kovač, J.**: *O Meštrovićevoj proslavi u Clevelandu.* (Razne manifestacije hrvatske kolonije u Clevelandu). Zajedničar, Pittsburg, 23. XII. 1925, str. 1-2.

2952 **Krklec, Gustav**: *Meštrović in America.* (O Meštrovićevoj izložbi u Americi). Belgrader Zeitung, Beograd, 2/321, 23. X. 1925, str. 2.

2953 **Krklec, Gustav**: *Meštrović in America.* (Meštrovićeve izložbe). Die Drau, Osijek, 58/242, 23. X. 1925, str. 3-4.

2954 **Krklec, Gustav**: *Meštrović in America.* Prager Presse, Praha, 20. X. 1925.

2955 **Krklec, G(ustav)**: *Meštrović u Americi. Izložba koju je posjetilo pola miliona ljudi.* (Podaci M. Marjanovića o Meštrovićevim izložbama u SAD). Vreme, Beograd, 5/1376, 18. X. 1925, str. 6.

2956 **Kršnjavi, Izidor**: *Das Strossmayer-Denkmal.* (Spomenik Strossmayeru u Zagrebu). Der Morgen, Zagreb, 3/772, 13. VIII. 1925, str. 9.

2957 **L. M. McC.**: *Meditating on sculptures.* (O Meštrovićevoj skulpturi u povodu izložbe u Chicagu). The Post, Chicago, 12. V. 1925.

2958 **Lagarić, Pavle**: *Da li naša lepa umetnost odgovara duhu našeg vremena.* (Protiv internacionalnog stila u nacionalnoj umjetnosti). Balkan, Veliki ilustrovani kalendar, Zemun 1925, 99-101.

2959 **M. A. C.**: (Uoči Meštrovićeve izložbe u Denveru). The Rocky Mountains, Denver, 26. VII. 1925.

2960 **Madame X...**: (Ivan Meštrović). Daily Tribune, Chicago, 26. IV. 1925.

2961 **Madame X...**: (Ivan Meštrović). Tribune, Chicago, 3. V. 1925.

2962 **Majstrović, Ivan**: *O podignuću spomenika oslobogjenja u Splitu.* (Meštrovićeva odluka da podigne spomenik u Splitu). Novo doba, Split 8/259, 21. X. 1925, str. 3.

2963 (**Maraković, Ljubomir**) Lj. M.: *Meštrović i religiozna umjetnost.* (Članak J. Strzygowskoga iz „Deutsche Kunst und Dekoration" i u „Die Christliche Kunst"). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 12/7, 25. VII. 1925, str. 176.

2964 **Marjanović, Milan**: *The Message of Ivan Mestrovic.* (Doprinos Meštrovića svojoj domovini). The Yugoslav Review, Ivan Mestrovic number, New York, 3/2, I. 1925, str. 17-26.

2965 **Marković, Radoje**: *Meštrović u Americi.* (Kritika Meštrovića i Meštovićevih izložaba u Americi). Raskrsnica, Beograd, 2/23-24, II-III. 1925, str. 76-81.

2965a **Marković, Radoje**: *Proletnji Salon.* (Meštrovićev utjecaj na kipare). Raskrsnica, Beograd, II/21-22, 1924/1925, str. 86-88.

2966 **Meeker, Arthur jr.**: *Mestrovic art wins Chicago. Mestrovic's Wilson.* (Meštrovićeva izložba u Chicagu). The Herald Examiner, Chicago, 5. V. 1925.

2967 **Mell, L. M.**: (Razmišljanje o skulpturama). Chicago Evening Post, Chicago, 12. V. 1925.

2969 **N.**: *Meštrovićeva izložba u Buffalu.* (Obavijest o otvorenoj izložbi). Novo doba, Split, 8/70, 24. III. 1925, str. 6.

2970 **N.**: *Pisma iz Am. Sj. Država.* (Predavanje o Meštroviću na izložbi u Brooklyn Museumu u New Yorku). Novo doba, Split, 8/1, 1. I. 1925, str. 14.

2971 **N.**: *Pisma iz Am. Sjedinjenih Država.* (Meštrovićeva izložba u Americi. Iz čikaškog „Magazine of the Art World"). Novo doba, Split, 8/256, 17. X. 1925, str. 11.

2972 **N.**: *Pisma iz Am. Sjedinjenih Država.* (Meštrovićeva izložba u Denveru). Novo doba, Split, 8/207, 30. VIII. 1925, str. 9.

2973 **Nancy, R.**: *Ivan Mestrovic, Noted Sculptor, to do Bust of Mary Landon Baker.* (Meštrovićev portret M. L. Baker). Tribune, New York, 10. V. 1925.

2974 **nb.**: *Uspjeh Meštrovića u Americi.* (Poziv u Japan i Indiju. U Splitu na Jadranskoj izložbi. Bilj.). Obzor, Zagreb, 66/189, 17. VII. 1925, str. 2.

2975 **Nehajev** (**Cihlar, Milutin**): *Strossmayerov spomenik.* (O položaju u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 14/4949, 13. XI. 1925, str. 5.

2976 (**Nikolajević, Božidar S.**): *Dr. Boža S. Nikolajević o Meštroviću.* (Kritika Meštrovićeve umjetnosti u vezi s pravoslavnom ikonografijom. Pretiskano iz beogradskog „Balkana"). Vesnik, Beograd, 6/12, 20. IV. 1925, str. 2.

2977 (**Nikolajević, Božidar S.**): *Napadaji na Meštrovića.* (Pretiskano iz beogradskog „Balkana" s dodatkom uredništva). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/602, 4. IV. 1925, str. 10.

2978 (**Nikolajević, Božidar S.**): *Naša umetnost i Meštrović. Mišljenje jednog stručnjaka.* Balkan, Beograd, 12/87, 30. III. 1925, str. 1.

2979 (**Novak, Grga**) G. N.: *Dalmatinska umjetnost na Jadranskoj izložbi.* (Meštrovićevi radovi na izložbi u Splitu). Jugoslavenska njiva, Zagreb, 9/9, 1. XI. 1925, str. 292-293.

2980 **P.**: *Prenos Njegoševih kostiju.* (U vezi s Meštrovićevom kapelom na Lovćenu). Trgovinski glasnik, Beograd, 35/76, 1925, str. 1-2.

2981 **Parkes, K(ineton)**: *Ivan Meštrović, sculptor-architect.* Architectural Record, New York, br. 57, II. 1925, str. 173-185.

2982 **Parkes, Kineton**: *Ivan Meštrović skulptor-arhitekt.* (O Meštrovićevim arhitektonsko-skulptorskim djelima: Kosovskom hramu i Račićevom mauzoleju). Prijevod iz „The Architectural Record", London, i bilješke Koste Strajnića. Srpski književni glasnik, Beograd, N. S., 15/5, 1. VII. 1925, str. 367-376.

2983 **Paulova, Milada**: *Jugoslavenski odbor. Povijest jugoslavenske emigracije za svjetskog rata od 1914-1918.* (Meštrovićeva politička djelatnost u Jugosl. odboru). Zagreb 1925.

2984 **Petravić, Ante**: *Marko Marulić.* (O Maruliću u povodu otkrivanja spomenika u Splitu. Fotografija otkrivanja). Jadranska straža, Split, 3/9-10. 1925, str. 259-260.

2985 **„Pr."**: *Jugoslavija na dekorativnoj izložbi u Parizu.* (Meštrovićeva djela). Novo doba, Split, 8/155, 8. VII. 1925, str. 2-3.

2986 **Pupin, Michael** (Mihajlo): *A view of Mestrovic.* (Meštrovićeva svjetska slava. Narodne pjesme). The Yugoslav Review, Ivan Mestrovic number, New York, 3/2, I. 1925, str. 3-4.

2987 **Pupin, Mihajlo**: („Sloveni, s naročitim obzirom na Američane slovenskog porekla". Pupinovi susreti i razgovori s Meštrovićem u Parizu i Americi). The New Generation, (?),

1925, str. 94. Pretiskano u prijevodu: Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, 15. VIII. 1933, str. 42-45.

2988 **R. P.**: *Mestrovic Sculpture acquired.* („Kontemplacija" izložena u Detroitu i kupljena za zbirku Detroit Institute of Arts). Bulletin of the Detroit Institute of Arts, Detroit, 7/1, X. 1925, str. 1-3.

2989 **Rawls, Edna**: *Mestrovic Work shown at Museum.* (O Meštrovićevim djelima na izložbi u Baltimoru). Baltimore American, Baltimore (SAD), 13. IX. 1925.

2990 **Relić, Maksim**: *Još jedna kritika o Ivanu Meštroviću.* (Prijevod i komentar kritike Charlotte Sherwood Martindell u „Chicago Daily Journalu"). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/24, 11. VI. 1925, str. 3.

2991 **Rittig, Svetozar**: *Pravo mjesto za Strossmayerov spomenik.* (Meštrovićev spomenik u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 14/4853, 9. VIII. 1925, str. 20-22.

2992 **Roca, Stjepan**: *Čobani umjetnici.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/3, 15. I. 1925, str. 3.

2993 **Roca, Stjepan**: *Ivan Meštrović*. Pučka prosvjeta, Split, 5/9, 1. IX. 1925, str. 152-154.

2994 **S. Ć.**: *Meštrovićev uspjeh u Americi. Oduševljenje štampe za Jugoslavene. Velika posjeta izložbe. Materijalni uspjeh. Meštrovićev put u Japan. Sastanak sa Tagoreom.* Večernja pošta, Sarajevo, 3. VII. 1925, br. 1205, str. 3.

2995 **Schön, Edo**: *Strossmayerov spomenik.* (Lokacija u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 14/4853, 9. IX. 1925, str. 22.

2996 **Schön, Edo**: *Strossmayerov spomenik.* (Lokacija u Zagrebu). Obzor, Zagreb, 66/ 210, 8. IX. 1925, str. 2.

2997 **Senica, John**: *Mestrovic's nationality.* (Meštrović nije Srbin kako se javlja, nego Hrvat. Bilješka). Chicago Tribune, Chicago, 5. V. 1925.

2998 **Sherwood Martindell, Charlotte**: *Američki list o Meštroviću.* („Daily Journal", Chicago). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/615, 4. VII. 1925, str. 8.

2999 **Sherwood Martindell, Charlotte**: *Ivan Mestrovic.* (O djelima na Meštrovićevoj izložbi u Chicagu. Prijevod iz „The Chicago Daily Journal"). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/25, 18. VI. 1925, str. 3.

3000 **Sherwood Martindell, Charlotte**: *Američki list o Meštroviću*. (Prijevod članka u čikaškom „Daily Journal"). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/615, 4. VII. 1925, str. 8.

3001 **Sherwood Martindell, Charlotte**: *Ivan Mestrovic.* The Chicago Daily Journal, Chicago, 4. VI. 1925.

3002 **Sherwood Martindell, Charlotte**: *Ivan Mestrovic.* (Meštrovićeva izložba u Chicagu). The Chicago Daily Journal, 16. V. 1925.

3003 **Sinobad, Dušan**: *Pariška izložba.* (Meštrovićevi radovi na izložbi. Bilj.). Novo doba, Split, 8/250, 11. X. 1925, str. 2-3.

3004 **Solon, Leon V.**: *Meštrović in relation to american sculpture.* (Kritika Meštrovićeve umjetnosti, strane Amerikancima). Architectural Record, New York, god. 57, 1925, str. 382-383.

3005 (**Stelè, France**) Frst: *Ivan Meštrović o svojem notarnjem nazorju.* (Meštrovićeve izjave u američkom „Kolu"). Dom in svet, Ljubljana, 38/1, 1. III. 1925, str. 61-63.

3006 **Stern, Elisabeth Gertrude**: *Ivan Meštrović.* (Opširno o Meštroviću, s 10 reprodukcija). McClure's Magazine, New York, V. 1925, str. 100-108.

3007 **Storni, Alfonsina**: *Ante un hèroe de Ivàn Mestrovic. Pred jednim herojem Ivana Meštrovića.* (Pjesma na španjolskom i hrvatskom). Hrvatski radiša, Zagreb, 6/15, 1. VIII. 1925, prilog: Našim iseljenicima i povratnicima, str. 60.

3008 **Strajnić, Kosta**: *Petar Dobrović.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 11, br. 3, 21. I. 1925, str. 89-93.

3009 **Strajnić, Kosta**: *Za čast jugoslovenske kulture i umjetnosti. Povodom našeg učestvovanja na Međunarodnoj izložbi u Parizu.* Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 14/6, 1925, str. 461-464.

3010 **Strzygowski, Josef**: *Eine Grabkirche von Ivan Meštrović.* (Iz „Deutsche Kunst und Dekoration" o Račićevom mauzoleju). Die christliche Kunst, München, 1925, br. 8.

3011 (**Šarić, Blaž**) Radnik-prisutnik: *Još o Ivanu Meštroviću u Detroitu. Pismo jednog našeg radnika.* (Meštrovićev boravak i izložba u Detroitu). Hrvatski glasnik, Chicago, 5. V. 1925, str. 5.

3012 **Šarić, Blaž**: *Jedan radnik o Ivanu Meštroviću.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/11, 12. III. 1925, str. 5.

3013 **Šegvić, K**(**erubin**): *„Marko Marulić - Splićanin".* (O Meštrovićevom spomeniku). Hrvatski list, Osijek, 6/147, 11. VII. 1925, str. 2.

3014 (**Širola, Božidar**) Dr. B. Š.: *Ivan Meštrović u Americi.* (O pisanju „Kola" u New Yorku). Jutarnji list, Zagreb, 14/4680, 13. II. 1925, str. 5.

3015 **Taft, Lorado**: (U povodu Meštrovićeve izložbe u Chicagu). The Daily Journal, Chicago, 16. V. 1925.

3016 **Temperley, Harold**: *Američki glas o Meštrovićevoj umjetnosti.* (Iz „N. Y. Times Magazine", 1925.). Obzor, Zagreb, 66/65, 7. III. 1925, str. 3-4.

3017 **Temperley, Harold**: *Mestrovic puts Wilson Ideals in Medal. Intensity of Serbian Sculptor. Revealed in His work.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku i medalja Wilsonove fundacije za Lorda Roberta Cecila). The New York Times Magazine, New York, 18. I. 1925.

3018 **Temperley, Harold**: *Meštrovićeva medalja za Wilsonovu zakladu. Ivan Meštrović fundaciji Woodrowa Wilsona. Opis i smisao Medalje.* (Prevedeno iz „New York Times Magazine"). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/591, 11. II. 1925, str. 2-3.

3019 **Temperley, Harold**: *Prof. Temperley o Ivanu Meštroviću i njegovoj umjetnosti.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/6, 5. II. 1925, str. 3.

3021 **Tresić Pavičić, Ante**: *Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe 1925. u Brooklyn Museumu u New Yorku). The Brooklyn Museum Quarterly, New York, 12/1, 1925, str. 14-18.

3022 **Tresić Pavičić, Ante**: *Ivan Meštrović.* (Govor na otvorenju izložbe u New Yorku 1925.). The Yugoslav Review, Ivan Mestrovic number, New York, 3/2, 1925, I. mj., str. 9-11.

3023 **Vajda,** (**Karlo**): *Strossmayerov spomenik. Da li pred Akademiju ili iza Akademije.* (Razna mišljenja o smještaju u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 19/216, 9. VIII. 1925, str. 8.

3024 (**Vekarić, Živko**) Ž. V.: *Šta se čuje.* (Obrana Meštrovićeva govora u Americi. Pismo redakciji). Nova Evropa, Zagreb, knj. 11, br. 6, 21. II. 1925, poleđina omotnice.

3025 **Vučetić, Mato**: *Exposition des Arts décoratifs modernes, Paris 1925. Jugoslavija pred forumom naroda.* (Jugosl. paviljon. Kršinić, Babić, Meštrović). Obzor, Zagreb, 66/229, 28. VIII. 1925, str. 2-3.

3026 **West Heller, Helen**: *Mestrovic.* (Pjesma o Meštroviću). The Chicago Evening Post, Art World magazine, Chicago, 2. VI. 1925.

3027 **Williams, Marguerite B.**: *Mestrovic's work is marked by vigor. Jugoslav sculptor retains freshness and nearness of nature in art.* (O Meštrovićevoj izložbi u Chicagu). The Daily News, Chicago, 23. IV. 1925.

3028 **Ziegler, Francis J.**: *Drawings by Mestrovic at the Art Alliance. Line work by famous slavonian sculptor exploits subjects such as serve in his statuary.* (Život i djelo, u povodu izlaganja u Philadelphiji). Record, Philadelphia, 17. V. 1925.

3029 **Zlatić, Josip**: *Istarski Hrvat Ivanu Meštroviću.* (U povodu izložbe u Chicagu. O Istri pod Talijanima). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/20, 14. V. 1925, str. 3.

3030 (**Zone**): *Gđa Zone o Meštroviću.* Večernja pošta, Sarajevo, 10. II. 1925, br. 1080, str. 3-4.

3031 **Zucker, Willy**: *Der Lebensbrunnen von Meštrović.* (O spomeniku „Zdenac života" u Zagrebu). Der Morgen, Zagreb, 3/730, 2. VII. 1925, str. 9.

3032 **Živković, Blagoje**: *Kosovski hram.* (U povodu pisanja Jelić-Jonića u „Politici"). Polet, Čačak, 2/8-10, 1925, str. 256-258.

3033 *A Jugo-Slav Sensation.* (Reprodukcija Meštrovićeva reljefa predsjednika Wilsona). Herald Examiner, Chicago, 10. V. 1925.

3034 *A Speech from Meštrović.* (Banket u čast Meštrovića u New Yorku 1925.). The Brooklyn Museum Quarterly, New York, 12/1, 1925, str. 10-14.

3035 *A Work by Mestrovic, Jugoslav Sculptor.* Ivan Mestrovic as Portrayed by Himself. (Reprodukcije „Autoportreta" i „Djevojke s violinom" uz legende). The Art News, New York, 4. IV. 1925.

3036 *Albright Art Gallery.* (Pred otvorenje Meštrovićeve izložbe u Buffalu. Bilj.). Buffalo Courier, Buffalo, 12, 13. II. 1925.

3037 *All attendance records broken at Art Gallery.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Rochesteru. Bilj.). Herald, Rochester (SAD), 9. V. 1925.

3038 *Američka javnost o Meštroviću.* Hrvatski radiša, Zagreb, 6/15, 1. VIII. 1925, prilog.

3039 *Američka štampa o Ivanu Meštroviću. Meštrovićeve izložbe u Americi.* Slobodna tribuna, Zagreb, 5/596, 21. II. 1925, str. 6.

3040 *Američki glas o Meštrovićevoj umjetnosti.* (O Meštrovićevim izložbama u Americi). Obzor, Zagreb, 7. III. 1925.

3041 *Amerika o Ivanu Meštroviću. Pisanje američke štampe.* (Meštrovićeva izložba u Bruklinškom muzeju. Tekstovi članaka iz amer. listova). Novosti, Zagreb, 5/1222, 25. I. 1925, str. 3 i 5.

3042 *An iconoclast.* (Meštrović sa skulpturom „Bogorodice". Fotografija s legendom). Tribune, Chicago, 8. II. 1925.

3043 *Another Interesting Visitor.* (O Meštrovićevoj izložbi u Chicagu. Bilj.). Town & Contry, New York, 15. V. 1925.

3044 *Applaud Art of Mestrovic. Chicago critics discern Genius in Works of Slavic Sculptor at Institute. Lorado Taft in high Praise.* (Meštrovićeva izložba u Chicagu u Art Institute. Kipar Lorado Taft o Meštroviću). Chicago Daily Journal, Chicago, 11. V. 1925.

3045 *Art Institute.* (Meštrovićeva izložba u Chicagu. Bilj.). Post, Chicago, 9. V. 1925.

3046 *Banket u počast Ivanu Meštroviću.* (U Chicagu u povodu izložbe. Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/18, 30. IV. 1925, str. 5.

3047 *Banket u počast Ivanu Meštroviću u Chicagu. Jedna sjajna narodna manifestacija.* Hrvatski glasnik, Chicago 17/19, 7. V. 1925, str. 3.

3047a *Boston in Brooklyn.* (Izložba u New Yorku). The Art News, New York, 24/11, 1925, str. 11.

3048 *British Art Display is Wembley Feature.* (Spomen Meštrovićevih ranih radova u londonskoj galeriji). Post, Chicago, 16. VI. 1925.

3049 *Brzojavni pozdrav Ivanu Meštroviću.* (U povodu otkrivanja spomenika Marku Maruliću). Novo doba, Split, 8/174, 27. VII. 1925, str. 5.

3050 *Buffalo to See Mestrovic Show.* (Meštrovićeva izložba u Buffalu. Bilj.) The Art News, Buffalo, 3. I. 1925.

3051 *Cecilova kolajna - Meštrovićevo djelo.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/2, 8. I. 1925, str. 3.

3052 *„Christ and the Magdalena"...* (Reprodukcija i opisna legenda reljefa „Krist i Magdalena" na izložbi u Buffalu). Buffalo Evening News, Buffalo, 18. II. 1925.

3053 *„Christliche Kunst" o Meštroviću.* (O Meštrovićevim religioznim djelima u časopisu. Bilj.). Novo doba, Split, 8/263, 25. X. 1925, str. 3.

3054 *Ciklus M. Marulića.* (Meštrovićev spomenik na razglednicama. Bilj.). Novo doba, Split, 8/172, 25. VII. 1925, str. 13.

3055 *Croatian Sculptor guest at Reception. Ivan Mestrovic honored by Art Alliance, where his Drawings are shown. Designed Wilson medal.* (Meštrović u Americi. Izložba u Philadelphiji). North American, Philadelphia, 14. V. 1925.

3056 *Čikaški i američki kritičari o Ivanu Meštroviću.* (Kritike: Lorado Taft, Charles F. Kelly, C. J. Bulliet, Kineton Parkes, E. G. Stern). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/21, 21. V. 1925, str. 3.

3057 *Čikaški kipari o Ivanu Meštroviću.* (Citati prikaza Meštrovićeve izložbe u Chicagu). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/20, 14. V. 1925, str. 3.

3058 *Drawings by Mestrovic put on Exhibition here. First public Showing of serbian Artists' American Works.* (Meštrovićeva izložba crteža u Philadelphiji). Eve. Public Ledger, Philadelphia, 14. V. 1925.

3059 *Drawings by the famous Slavic sculptor Ivan Mestrovic...* (Izložba Meštrovićevih crteža u Philadelphiji. Bilj.). Record, Philadelphia, 10. V. 1925.

3060 *Druga Meštrovićeva izložba u - New Yorku.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/5, 29. I. 1925, str. 5.

3061 *Eminent Jugoslav Sculptor, Mestrovic, To Show Efforts at Art Gallery.* (Opširniji prikaz izložbe u Buffalu). The Buffalo Evening Times, Buffalo, 13. II. 1925.

3062 *Eurepean Opinions on Mestrovic's Art.* (Citati iz stranog tiska: J. Lavery, A. Rodin, L. Bistolfi, J. Bone, J. Aubry, A. Roessler, V. Fleischer, E. Delpy, A. Benois, M. Armfield, J. C. Squire, E. Mew). The Yugoslav Review, New York, Ivan Mestrovic number, 3/2, I. 1925, str. 39-46.

3063 *Examples of recent Sculpture by Ivan Meštrović, now exhibiting in America.* (Biografski podaci i šest ilustracija skulptura s opširnijim legendama). Vanity Fair, New York, god. 23, I. 1925, str. 36-37.

3064 *Funds sought For Purchase Of Work Of Great Sculptor.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Rochesteru). Times-Union, Rochester, 6. V. 1925.

3065 *Gdje će biti smješten Strossmayerov spomenik u Zagrebu.* (Meštrovićevo mišljenje. Bilj.). Novo doba, Split, 8/139, 18. VI. 1925, str. 3.

3066 *Gđa Zone o Meštroviću.* (Njujorška umjetnička kritičarka). Večernja pošta, Sarajevo, 1925, br. 1080, str. 3-4.

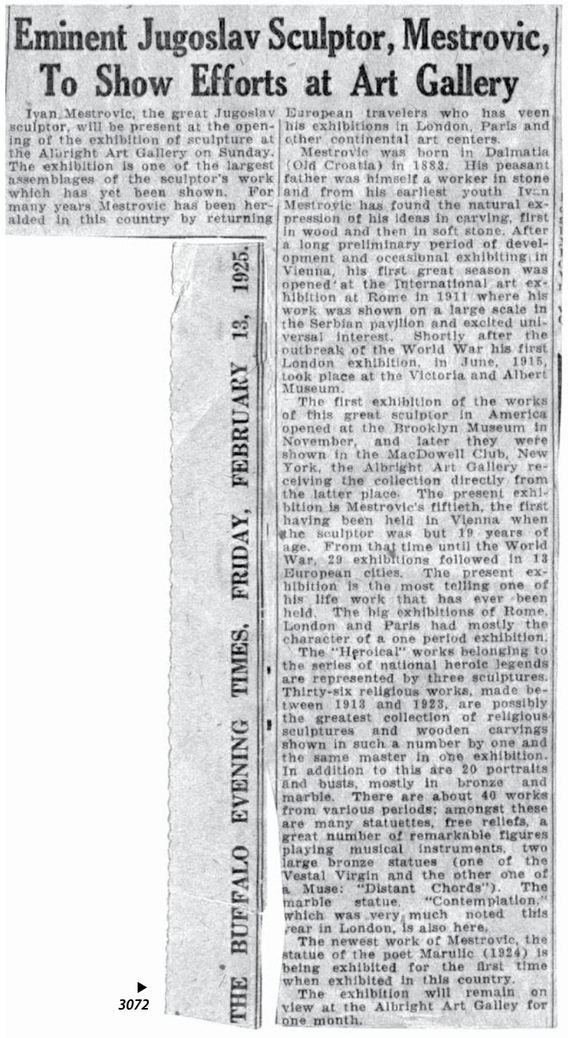
3067 *Glasovi iz Amerike.* (Meštrovićeve izjave i dio govora R. W. Seton Watsona u Chicagu o lošim političkim prilikama u Jugoslaviji). Slobodna riječ, Gruž, 1/4, 5. II. 1925, str. 2.

3068 *Govor Ivana Meštrovića.* (U New Yorku na banketu 16. I. 1925.). Slobodna tribuna, Zagreb, 7/590, 10. II. 1925, str. 3.

3069 *Great serbian sculptor...* (Ivan i Petar Meštrović gosti Art Alliance u Philadelphiji. Fotografije i legende). Eve. Public Ledger, Philadelphia, 14. V. 1925.

3070 *Hrvati iz Gary na Meštrovićevoj izložbi.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/23, 4. VI. 1925, str. 3.

3071 (Ideja o narudžbi Meštrovićevih skulptura za Chicago). Chicago Tribune, Chicago, 15. V. 1925.

Eminent Jugoslav Sculptor, Mestrovic, To Show Efforts at Art Gallery

Ivan Mestrovic, the great Jugoslav sculptor, will be present at the opening of the exhibition of sculpture at the Albright Art Gallery on Sunday. The exhibition is one of the largest assemblages of the sculptor's work which has yet been shown. For many years Mestrovic has been heralded in this country by returning European travelers who has veen his exhibitions in London, Paris and other continental art centers.

Mestrovic was born in Dalmatia (Old Croatia) in 1883. His peasant father was himself a worker in stone and from his earliest youth Ivan Mestrovic has found the natural expression of his ideas in carving, first in wood and then in soft stone. After a long preliminary period of development and occasional exhibiting in Vienna, his first great season was opened at the International art exhibition at Rome in 1911 where his work was shown on a large scale in the Serbian pavilion and excited universal interest. Shortly after the outbreak of the World War his first London exhibition, in June, 1915, took place at the Victoria and Albert Museum.

The first exhibition of the works of this great sculptor in America opened at the Brooklyn Museum in November, and later they were shown in the MacDowell Club, New York, the Albright Art Gallery receiving the collection directly from the latter place. The present exhibition is Mestrovic's fiftieth, the first having been held in Vienna when the sculptor was but 19 years of age. From that time until the World War, 29 exhibitions followed in 13 European cities. The present exhibition is the most telling one of his life work that has ever been held. The big exhibitions of Rome, London and Paris had mostly the character of a one period exhibition.

The "Heroical" works belonging to the series of national heroic legends are represented by three sculptures. Thirty-six religious works, made between 1918 and 1923, are possibly the greatest collection of religious sculptures and wooden carvings shown in such a number by one and the same master in one exhibition. In addition to this are 20 portraits and busts, mostly in bronze and marble. There are about 40 works from various periods; amongst these are many statuettes, free reliefs, a great number of remarkable figures playing musical instruments, two large bronze statues (one of the Vestal Virgin and the other one of a Muse: "Distant Chords"). The marble statue, "Contemplation," which was very much noted this year in London, is also here.

The newest work of Mestrovic, the statue of the poet Marulic (1324) is being exhibited for the first time when exhibited in this country.

The exhibition will remain on view at the Albright Art Galley for one month.

THE BUFFALO EVENING TIMES, FRIDAY, FEBRUARY 13, 1925.

▶ *3072*

3072 *In the World of art.* (O Meštroviću uoči izložbe u Albright Art Gallery u Buffalu). Buffalo Evening Times, Buffalo, 14. II. 1925.

3073 *Influence of Rodin.* (Rodinov utjecaj na rana Meštrovićeva djela. U povodu izložbe u Chicagu). Post, Chicago, 5. V. 1925.

3074 *Iskorišćuje i Meštrovića.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/20, 14. V. 1925, str. 4.

3075 *Ivan Mestrovic as Portrayed by Himself; „Girl With Violin" by Ivan Mestrovic.* Art News, New York, 4. IV. 1925, br. 23, str. 9.

3076 *Ivan Mestrovic Exhibition.* (Meštrovićeva izložba u Clevelandu, SAD). Cleveland Museum of Art Bulletin, Cleveland, god. 12, XI. 1925, str. 146, 149-151.

3977 *Ivan Mestrovic, the sculptor...* (Napušta Chicago. Bilj.). Herald Tribune, Chicago, 10. V. 1925.

3078 *Ivan Mestrovic will visit...* (Odlazi u Washington portretirati H. Hoovera. bilj.). Post, Chicago, 5. V. 1925.

3079 *Ivan Mestrovic's Short Biography.* (Kratka biografija). The Yugoslav Review, New York, 3/2, I. 1925, str. 33.

3080 *Ivan Meštrović.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Chicagu 1925.). The Daily Journal, Chicago, 16. V. 1925.

3081 (Ivan Meštrović). The Herald Examiner, Chicago, 2. V. 1925.

3082 *Ivan Meštrović Fundaciji Woodrowa Wilsona.* (Meštrovićeva medalja engl. lordu Cecilu za nagradu za mir iz Fundacije Woodrowa Wilsona). Novo doba, Split, 8/ 35, 11. II. 1925, str. 4.

3083 *Ivan Meštrović i njegova izložba.* (Podaci o izložbi u Chicagu. Bilješke). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/20, 14. V. 1925, str. 5.

3084 *Ivan Meštrović Jugoslovenski genij.* Slobodna misao, Detroit, 3/31, II. 1925.

3085 *Ivan Meštrović kod dra Biankina.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/19, 7. V. 1925, str. 5.

3086 *Ivan Meštrović o našem iseljenom narodu.* Narod, Sarajevo, NS, 5/12, 12. II. 1925, str. 2-3.

3087 *Ivan Meštrović. Prototip jugoslavenskog šarlatana.* (O Meštroviću kao čovjeku i političaru). Balkan, Beograd, 12 (11)/38, 9. II. 1925, str. 1.

3088 *Ivan Meštrović u Americi.* (Iz „Slobodne tribune"). Narodni list, Đakovo, 4/24, 13. VI. 1925, str. 2; 25, 20. VI, str. 2; 26, 27. VI, str. 2.

3089 *Ivan Meštrović u Americi.* (Prijevodi članaka: Marguerite B. Williams u „The Daily News", Madame X u „The Daily Tribune", Francis Farmer u „The Herald Examiner", Ernest L. Heitcamp u „The Herald Examiner", Arthur Meeker Jr. u „The Herald Examiner"). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/611, 6. VI. 1925, str. 5.

3090 *Ivan Meštrović u Chicagu. Od čobana do najvećeg svjetskog kipara.* (Razni sudovi o Meštroviću). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/18, 30. IV. 1925, str. 1.

3091 *Ivan Meštrović Woodrow Wilsonovi ustanovi.* (O Meštrovićevoj medalji lordu Cecilu). Glas naroda, New York, 33/18, 1925.

3092 *Izjave Ivana Meštrovića u New Yorku. Hrvatski seljaci nisu boljševici. Borba između dva mentaliteta.* Jutarnji list, Zagreb, 14/4659, 23. I. 1925, str. 5.

3093 (Izložba I. Meštrovića u St. Louisu, SAD). Post Dispatch, St. Louis, 28. VI. 1925.

3094 *Jadranska izložba.* (Otkrit će se spomenik Maruliću). Novo doba, Split, 8/90, 17. IV. 1925, str. 3.

3095 *Jihoslovanská účast na pařižské letošní vystavd.* (Meštrović na izložbi dekorativne umjetnosti u Parizu). Drobné umdní vytvarné snahy, Praha, 6/3-4, 1925, str. 74-76.

3096 *Još o I. Meštroviću.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/26, 25. VI. 1925, str. 5.

3097 *Jugo-Slavs fete Ivan Meštrovic, famed sculptor. Clevelanders Praise sheperd lad as interpreter of national ideals.* (Banket u čast Meštrovića u Clevelandu. Bilj.). Cleveland Plain Dealer, Cleveland, 27. XI. 1925.

3098 *Jugoslavenski glasnik.* (Pred izložbu u Beču. Bilj.). Novo doba, Split, 8/200, 23. VIII. 1925, str. 3.

3099 *Jugoslavenski glasnik.* (Pred Meštrovićev odlazak u Ameriku. Bilj.). Novo doba, Split, 8/278, 11. XI. 1925, str. 2.

3100 *Jugoslavenski glasnik.* (Priprema za izlaganje u Beču. Bilj.). Novo doba, Split, 8/185, 7. VIII. 1925, str. 2.

3101 *Jugoslavija na izložbi dekorativne umjetnosti u Parizu.* (Dvor otkupio Meštrovićevo djelo). Novo doba, Split, 8/88, 15. IV. 1925, str. 2.

3102 *Jugoslavija na medjunarodnoj izložbi dekorativnih umjetnosti u Parizu.* (Pripreme. Račićev mauzolej). Novo doba, Split, 8/36, 12. II. 1925, str. 3.

3103 *Kad umetnici politiziraju.* (Kritika Meštrovićevog govora u New Yorku). Riječ, 23. I. 1925, br. 6-7, str. 2.

3104 *Kip za Marulićev spomenik.* (Stigao odljev. Bilj.). Novo doba, Split, 8/38, 14. II. 1925, str. 4.

3105 *Many contribute to fund to buy Mestrovic work.* (Za otkup skulpture „Majka i dijete", Bilj.) Herald, Rochester, 23. IV. 1925.

3106 *Marulić se zeleni...* (Spomenik dobiva patinu. Bilj.). Novo doba, Split, 8/291, 26. XI. 1925, str. 4.

3107 *Marulićev spomenik.* (Spomenik se postavlja. Bilj.). Novo doba, Split, 8/126, 31. V. 1925, str. 3-4.

3108 *Mary's bobbed hair real Art. Mary Baker's Bob praised by Artist.* (Meštrovićev portret M. L. Baker). Chicago Evening American, Chicago, 28. V. 1925.

3109 *Mestrovic Figures for Chicago.* (Meštrovićevi „Indijanci" u Chicagu). Art News, New York, god. 27, 6. X. 1925, str. 5.

3110 *Mestrovic is coming.* (O Meštroviću uoči dolaska u Chicago. Bilj.). Sunday Tribune, Chicago, 26. V. 1925.

3111 *Mestrovic. Sculpture.* (Izložba u Chicagu). Chicago Evening Post, Chicago, 28. IV. 1925.

3113 *Mestrovic Sculptures at Albright.* (O Meštroviću uoči izložbe u Buffalu). Morning Express, Buffalo, 13. II. 1925.

3114 *Mestrovic Statue reaches Gallery.* (Otkupljena Meštrovićeva skulptura „Majka i dijete"). Democrat, Rochester, 23. IV. 1925.

3115 *Mestrovic, the great...* (Meštrović u Washingtonu portretira H. Hoovera. Bilj.). Star, Washington, 26. IV. 1925.

3116 *Mestrovic to portray Hoover.* (Stigao u Washington da portretira H. Hoovera). Art News, New York, 2. V. 1925.

3117 *Mestrovic to receive at today's opening.* (Pozivi za Meštrovićevu izložbu u Buffalu. Bilj.) Express, Buffalo, 15. II. 1925.

3118 *Mestrovic will open exhibition in Art Gallery.* (O Meštroviću i njegovim djelima uoči izložbe u Buffalu). The Buffalo Evening News, Buffalo, 13. II. 1925.

3119 *„Mestrovic" - William Rothenstein.* (Crtež Meštrovića od W. Rothensteina). Chicago Evening Post Magazine of the Art World, Chicago, 10. IV. 1925.

3120 *Mestrovic's Story repeat Giotto's.* (Život i umjetnost. U povodu izložbe u Chicagu). Chicago Evening Post, Art World Magazine, Chicago, 2. VI. 1925.

3121 *Mestrovic's Sculpture wins official Praise.* (Izložba u Art Institute u Chicagu 1925.). Chicago Post, Chicago, 12. V. 1925.

3122 *Mestrovic's Wilson.* (Reprodukcija i legenda Meštrovićevog poprsja W. Wilsona). Chicago Herald & Examiner, Chicago, 5. V. 1925.

3123 *Meštrović će ponovo u Ameriku.* (Spomenik Strossmayeru. Bilj.). Novo doba, Split, 8/165, 18. VII. 1925, str. 3.

3124 *Meštrović from various Viewpoint.* (Članci E. Bayne Bossom, A. Tresić-Pavičića i samog Meštrovića u povodu izložbe u New Yorku 1925.). The Brooklyn Museum Quarterly, New York, I. 1925, str. 7-18.

3125 *Meštrović i njegova izložba.* (Otvara se izložba u Clevelandu, a zatvara u Baltimoru). Hrvatski glasnik, Chicago, 15. X. 1925, str. 4.

3126 *Meštrović i „pravi" Hrvati.* (Kritika Meštrovićeva hrvatstva u zagrebačkom „Hrvatu"). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/15, 9. IV. 1925, str. 5.

3127 *Meštrović u Americi.* (Izložba i banket u Detroitu). Novo doba, Split, 8/118, 21. V. 1925, str. 3.

3129 *Meštrović u Americi.* (Izložba u Detroitu). Slobodna misao, Vukovar, 4/138, 1925, str. 2.

3130 *Meštrović u Americi.* (Otvorenje izložbe u Detroitu i Meštrovićev govor na banketu). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/605, 25. IV. 1925, str. 6-7.

3131 *Meštrović u Americi.* (Kritika Meštrovićev izložbe u St. Louisu). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/622, 22. VIII. 1925, str. 5-6.

3132 *Meštrović u Americi.* (Prikazi izložbe u Denveru). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/623, 29. VIII. 1925, str. 6.

3133 *Meštrović u Americi.* Naglašuje hrvatsko seljačko porijeklo. (Izložba u New Yorku). Večernja pošta, Sarajevo, 23. I. 1925, br. 1065, str. 2.

3134 *Meštrović u Chicagu.* Slobodna tribuna, Zagreb, 5/609, 23. V. 1925, str. 6-7.

3135 *Meštrović u filmu.* (Prikazivanje filma o Meštroviću u Chicagu. Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/21, 21. V. 1925, str. 3.

3136 *Meštrović u Washingtonu. Svečana gozba u našem poslanstvu.* (Bilj.). Novo doba, Split, 8/133, 10. VI. 1925, str. 1.

3137 *Meštrović v Ameriki.* (Izložba u Chicagu). Jutro, Ljubljana, 6/126, 31. V. 1925, str. 3.

3138 *Meštrovićev broj „Jugoslav Review-a".* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/6, 5. II. 1925, str. 3.

3139 *Meštrovićev Marulić.* (O spomeniku u Splitu). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/17, 23. IV. 1925, str. 3.

3140 (Meštrovićev rad - poprsje predsjednika Wilsona). Post Dispatch, St. Louis, 28. VI. 1925.

3141 *Meštrovićev spomenik Štrosmajeru u Zagrebu.* (Gdje bi trebao biti postavljen. Meštrovićevo pismo). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/620, 8. VIII. 1925, str. 6-7.

3142 *Meštrovićev Wilson. Kritika St. Louis „Post-Dispatch-a".* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/31, 30. VII. 1925, str. 3.

3143 *Meštrovićeva izložba u Americi. Poslije Chicaga - St. Louis.* (Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/19, 7. V. 1925, str. 5.

3144 *Meštrovićeva izložba u Americi.* (U Art Institute u Chicagu. Zatim u St. Louisu, Philadelphiji, Baltimoru, Bostonu i Washingtonu). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/ 609, 23. V. 1925, str. 6-7.

3145 *Meštrovićeva izložba u Buenos Airesu.* (Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/31, 30. VII. 1925, str. 5.

3146 *Meštrovićeva izložba u Buenos Airesu.* Jadran, Buenos Aires, 22. VI. 1925.

3147 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Artless Comment, Chicago, 12. V. 1925.

3148 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Chicago Sunday Tribune, Chicago, 26. IV. 1925.

3149 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Chicago Tribune, Chicago, 2. V. 1925.

3150 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Drake a Day, Chicago, 14. IV. 1925.

3151 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Gazette Rockeford, Rockeford (SAD), 11. V. 1925.

3152 *Meštrovićeva izložba u Chicagu.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/14, 2. IV. 1925, str. 5.

3153 *Meštrovićeva izložba u Chicagu.* (Uoči otvorenja izložbe u Chicagu. Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/18, 30. IV. 1925, str. 5.

3154 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Hrvatski glasnik, Chicago, 5. V. 1925.

3155 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Inquirer Philadelphia, Philadelphia, 15. V. 1925.

3156 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Jurnal Chicago, Chicago, 11. V. 1925.

3157 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Narod, Los Angeles, (?), 1925.

3158 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). New York Tribune, 10. V. 1925.

3159 *Meštrovićeva izložba u Chicagu.* (Uoči otvorenja izložbe. Bilj.). Novo doba, Split, 8/109, 10. V. 1925, str. 11.

3160 *Meštrovićeva izložba u Chicagu.* (U Institute of Art; citat iz „Tribune"). Bilj.) Novo doba, Split, 8/113, 15. V. 1925. str. 3.

3161 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Public Ledger, Philadelphia, 14. V. 1925.

3162 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Times Union, Rochester, 6. V. 1925.

3163 (Meštrovićeva izložba u Chicagu). Zajedničar, Pittsburgh, 20/23. XII. 1925.

3164 (Meštrovićeva izložba u Detroitu). Circular International Institute, Detroit, (?) 1925.

3165 (Meštrovićeva izložba u Detroitu). Detroit Free Press, Detroit, 24. III. 1925.

3166 *Meštrovićeva izložba u Detroitu.* Novo doba, Split, 8/92, 19. IV. 1925, str. 11.

3167 *Meštrovićeva izložba u Detroitu.* (Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/11, 12. III. 1925, str. 5.

3168 *Meštrovićeva izložba u New Yorku.* (Izvještaj o izložbi). Novo doba, Split, 8/20, 25. I. 1925, str. 4.

3169 (Meštrovićeva medalja za Fundaciju Woodrowa Wilsona). New York Times, New York, 3. I. 1925.

3170 *Meštrovićeva medalja za Wilsonovu zakladu. Ivan Meštrović Fundaciji Woodrowa Wilsona.* (Historijat). Slobodna tribuna, Zagreb, 5/591, 11. II. 1925, str. 2.

3171 *Meštrovićeva medalja za Wilsonovu zakladu. Ivan Meštrović Fundaciji Woodrowa Wilsona.* (Historijat narudžbe i izrade). Vijenac, Zagreb, 3/5, knj. IV, 2. III. 1925, str. 158-159.

3172 *Meštrovićeva narodnost.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/22, 28. V. 1925, str. 3.

3173 (Meštrovićeve izložbe u Chicagu i Detroitu). Zajedničar, Pittsburgh, 7. V. 1925.

3174 *Meštrovićevi radovi.* (Izložbe u američkim gradovima. Citat iz „Magazine of the Art World", Chicago). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/38, 17. IX. 1925, str. 5.

3175 *Meštrovićevi radovi idu u Denver.* (SAD). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/33, 13. VIII. 1925, str. 5.

3176 *Mjesna štampa o Meštrovićevoj izložbi.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/19, 7. V. 1925, str. 3.

3177 *Modern sculpture attracts attention at Art Institute.* (Reprodukcija Meštrovićeve glave „Mojsija"). Chicago Tribune, Chicago, 2, 8. II. 1925.

3178 *Modern Sculpture exhibits in Chicago.* (Meštrovićeva izložba u Chicagu. Bilj.). Gazette, Rockeford (SAD), 11. V. 1925.

3179 *„Mother and Child at Prayer" - Ivan Mestrovic.* (Reprodukcija skulptura s izložbe u Art Institute of Chicago). Chicago Evening Post, Chicago, 2. VI. 1925.

3180 *Museum exhibits. Two studies of Jacob Epstein.* (Usput o Meštrovićevoj izložbi u Baltimoru). Baltimore American, Baltimore, 20. IX. 1925.

3180a *Nagrađeni naši umjetnici na izložbi u Parizu.* (Meštrović na Pariškoj izložbi 1925.). Vijenac, Zagreb, 1925, br. 5-6, str. 120.

3181 *Najnovije djelo Ivana Meštrovića. Wilsonova mirovna medalja koju je umjetnik izradio u Americi.* (Opis medalje). Obzor, Zagreb, 66/26, 27. I. 1925, str. 4.

3182 *Naš veliki skulptor...* (Meštrovićev projekt Njegoševa mauzoleja je preskup, pa će se graditi samo kapela. Bilj.). Trgovinski glasnik, Beograd, 7. VI. 1925.

3183 *Naša kulturna reprezentacija.* (Odbor za sudjelovanje Jugoslavije na pariškoj izložbi). Balkan, Beograd, 12 (11)/73, 16. III. 1925, str. 1.

3184 *Neue Werke von Ivan Meštrović.* Österreichs Bau- und Werkkunst, Wien, god. 2, 1925-1926, str. 271.

3185 *Noted Exhibit at Albright.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti uoči izložbe u Buffalu, SAD). The Buffalo Truth, Buffalo, 14. II. 1925, str. 11.

3186 *Nova Jadranska Izložba otvorena.* (Kralj nabavio fotografiju Meštrovićeva reljefa). Novo doba, Split, 8/241, 2. X. 1925, str. 5.

3187 *Njegoš i Meštrović. Proti opasnosti da se ne obesveti grobnica na Lovćenu. Povodom namere da se Ivanu Meštroviću poveri izrada mauzoleja na Lovćenu.* Balkan, Beograd, 12 (11)/97, 9. IV. 1925, str. 1.

3188 (O I. Meštroviću). American Art News, New York, 23/2, 1924-1925, str. 2; 6, str. 3; 26, str. 9; 30, str. 1.

3189 (O I. Meštroviću). Bulletin of the Art Institute of Chicago, Chicago, 1925, str. 149-151.

3190 (O I. Meštroviću). Detroit Institute of Arts Bulletin, Detroit, 7/1925-1926, str. 113.

3191 (O I. Meštroviću). The Architectural Record, New York, II. 1925, str. 73.

3192 *O Marulićevoj slici.* (O navodnom starom portretu Marka Marulića). Novo doba, Split, 8/22, 28. I. 1925, str. 4.

3193 (O Meštrovićevoj arhitekturi). The American Architect. (?) 1925.

3194 *O Meštrovićevoj izložbi.* (Američke kritike u povodu Meštrovićeve izložbe u Detroitu). Slobodna misao, Detroit, IV. 1925.

3195 *O Meštrovićevoj izložbi u Chicagu.* (Bilj.). Novo doba, Split, 8/119, 23. V. 1925, str. 3.

3196 *O Meštroviću.* (O Meštrovićevim izložbama u Americi). Novo doba, Split, 8/142, 21. VI. 1925, str. 11.

3197 *Od pastira iz Svilaje do najveće slave. Dvadesetpetogodišnjica rada Ivana Meštrovića. Slavlje u Americi. Njegova vjera u jugoslavensko jedinstvo.* (Izložba i banket u Detroitu. Meštrovićev govor). Razgovor naroda jugoslovenskoga, Split, 1/2, 28. IV. 1925, str. 1.

3198 *Odbor za Marulićev spomenik.* (Komisija odabire mjesto na Trgu 1. novembra. Bilj.). Novo doba, Split 8/ 64, 17. III. 1925, str. 4.

3199 *Odbor za Marulićev spomenik.* (Sjednica. Natpis. Bilješka). Novo doba, Split, 8/128, 4. VI. 1925, str. 4.

3200 *Oko spomenika Marka Marulića.* Novo doba, Split, 8/177, 30. VII. 1925, str. 4.

3201 *Open Mestrovic Statue display here on Sunday.* (Pred otvorenje izložbe u Buffalu. Bilj.). Buffalo Courier, Buffalo, 13. II. 1925.

3202 *Otkriće spomenika Kralju Petru I Oslobodiocu na gradskim zidinama Dubrovnika na 1. XII. 1924.* (Reprodukcije). Jadranska straža, Split, 3/1, 1925, str. 3, 8.

3203 *Otkriće spomenika Marku Maruliću.* Omladina, Zagreb, 1925, br. 2.

3204 *Počasna kolajna lordu Cecilu - Meštrovićevo djelo.* Iseljenik, Zagreb, 1 (4)/4, 15. II. 1925, str. 5.

3205 *Počasna kolajna lordu Cecilu - Meštrovićevo djelo.* Novo doba, Split, 8/22, 28. I. 1925, str. 3.

3206 *Položaj Marulićevog spomenika.* (Određeno mjesto za spomenik. Bilj.). Novo doba, Split, 8/72, 26. III. 1925, str. 5.

3207 *Posjećivanje Meštrovićeve izložbe.* (U Chicagu). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/19, 7. V. 1925, str. 5.

3208 *Predavanje o Ivanu Meštroviću iduće nedjelje... u Art Institutu.* (M. Marjanović u Chicagu. Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/20, 14. V. 1925, str. 5.

3209 *Predavanje o Meštroviću - priređuje „Zora"...* (M. Marjanovića u Chicagu. Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/21, 21. V. 1925, str. 3.

3210 *Predavanje o Meštroviću u Chicagu.* (Održao M. Marjanović). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/23, 4. VI. 1925, str. 3.

3211 *Preisgekrönte jugoslavische Aussteller in Paris.* (Prva nagrada Meštroviću za Račićev mauzolej). Der Morgen, Zagreb, 3/842, 23. X. 1925, str. 6.

3212 *Prenos Njegoševih kostiju.* (Gradnja nove kapele povjerena Meštroviću). Trgovinski glasnik, Beograd, 5. IV. 1925.

3213 (Primjeri recentnih radova Ivana Meštrovića izloženih u Americi). Vanity Fair, New York, I. 1925.

3214 *Prodane Meštrovićeve radnje u Americi.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/19, 7. V. 1925, str. 5.

3215 *Prodani Meštrovićevi radovi.* (U Chicagu i Detroitu. Bilj.). Hrvatski glasnik, Chicago, 17/21, 21. V. 1925, str. 3.

3216 *Prof. Harold Temperley. O Meštroviću u N. Y. Timesu.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/5, 29. I. 1925, str. 3.

3217 *Program svečanosti u Splitu.* (Otkrivanje spomenika Marku Maruliću). Novo doba, Split, 8/170, 23. VII. 1925, str. 4.

3218 *Publicitet Behind the Time.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/5, 29. I. 1925, str. 3.

3219 *Pure Art? or Pure Nonsense? Nine Selected Letters From Our Readers.* (The Forum, (SAD), VII. 1925, str. 146-150.

3220 *Put i mauzolej na Lovćen.* (Uoči namjeravanog podizanja mauzoleja Njegošu. Bilj.). Jugoslavenski svet, New York, 22. IV. 1925.

3221 *Rhytm is first.* (O ritmu u Meštrovićevim skulpturama). The Art News, New York, 25. IV. 1925.

3222 *Sa Jadranske Izložbe.* (Izlaže i Meštrović. Bilj.). Novo doba, Split, 8/185, 7. VIII. 1925, str. 4.

3223 *Sijajen uspeh Meštrovića v Ameriki.* Jutro, Ljubljana, 6/162, 15. VII. 1925, str. 3.

3224 *Sjednica Općinskoga vijeća. Spomenik Grguru Ninskomu i obrana glagolice.* (Meštrović daruje spomenik). Novo doba, Split, 8/262, 24. X. 1925, str. 5.

3225 *Slikarska izložba u Starom Bečeju.* (Grupa Nezavisnih). Novo vreme, Stari Bečej, 7/17, 26. IV. 1925, str. 2.

3226 *Službeno otvorenje Meštrovićeve izložbe.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/19, 7. V. 1925, str. 5.

3227 *Spomenik Marka Marulića.* (Prigodom otkrivanja). Katolički list, Zagreb, god. 1925, br. 31.

3228 *Spomenik zahvalnosti Francuskoj.* (Odbor za podizanje spomenika). Novo doba, Split, 8/ 30, 6. II. 1925, str. 3.

3229 *Strossmayerov spomenik.* (Polemike oko smještaja spomenika). Obzor, Zagreb, 27. IX, 25. XI. 1925.

3230 *Strosmajerov spomenik.* Slobodni čujmo, Zagreb, 8. VII. 1925, br. 28.

3231 *Strossmayerov spomenik u Zagrebu.* (Postavljanje siluete). Novo doba, Split, 8/177, 30. VII. 1925, str. 3.

3232 *Svečani dani u Splitu. Svečano otkriće spomenika Marku Maruliću.* (Otvorenje Jadranske izložbe). Novo doba, Split, 8/174, 27. VII. 1925, str. 2-4.

3233 *Svečanosti na Jadranu.* (Otkrivanje spomenika Marulića. Otvorenje Jadranske izložbe). Jadranska straža, Split, 3/9-10, 1925, str. 268-272.

3234 *Šta se čuje.* (Kritika u beogradskoj reviji „Pokret" Meštrovićeva govora u Americi. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 11, br. 8, 11. III. 1925, poleđina omotnice.

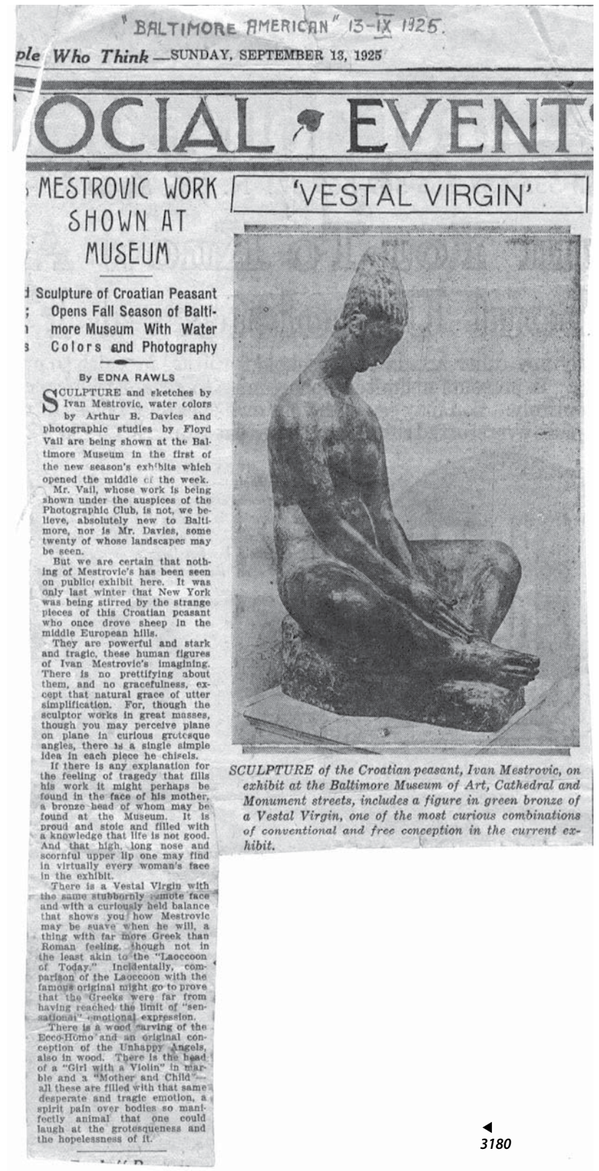
3235 *Šta se čuje.* (Polemika oko smještaja spomenika Strossmayeru. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 12, br. 6, 21. VIII. 1925, 2. i 3. str. omotnice.

3236 *The concord opening.* (Meštrovićeva skulptura „Pietà" na izložbi američkih umjetnika u Bostonu). Transcript, Boston, 4. V. 1925.

3237 *The Ivan Mestrovic exhibition.* (U Clevelandu). Cleveland Museum of Art Bulletin, 12/11, 1925, str. 146, 149-151.

3238 *The Mestrovic Exhibit.* (Izložba u Chicagu. Bilj.). Sunday Tribune, Chicago, 10. V. 1925.

3239 *The Minister...* (Ručak Meštroviću u čast u Chicagu. Bilj.). Herald Tribune, New York, 17. V. 1925.

"BALTIMORE AMERICAN" 13-IX 1925.

ple Who Think—SUNDAY, SEPTEMBER 13, 1925

OCIAL • EVENT

MESTROVIC WORK SHOWN AT MUSEUM

Sculpture of Croatian Peasant Opens Fall Season of Baltimore Museum With Water Colors and Photography

By EDNA RAWLS

SCULPTURE and sketches by Ivan Mestrovic, water colors by Arthur B. Davies and photographic studies by Floyd Vail are being shown at the Baltimore Museum in the first of the new season's exhibits which opened the middle of the week.

Mr. Vail, whose work is being shown under the auspices of the Photographic Club, is not, we believe, absolutely new to Baltimore, nor is Mr. Davies, some twenty of whose landscapes may be seen.

But we are certain that nothing of Mestrovic's has been seen on public exhibit here. It was only last winter that New York was being stirred by the strange pieces of this Croatian peasant who once drove sheep in the middle European hills.

They are powerful and stark and tragic, these human figures of Ivan Mestrovic's imagining. There is no prettifying about them, and no gracefulness, except that natural grace of utter simplification. For, though the sculptor works in great masses, though you may perceive plane on plane in curious grotesque angles, there is a single simple idea in each piece he chisels.

If there is any explanation for the feeling of tragedy that fills his work it might perhaps be found in the face of his mother, a bronze head of whom may be found at the Museum. It is proud and stole and filled with a knowledge that life is not good. And that high, long nose and scornful upper lip one may find in virtually every woman's face in the exhibit.

There is a Vestal Virgin with the same stubbornly remote face and with a curiously held balance that shows you how Mestrovic may be suave when he will, a thing with far more Greek than Roman feeling, though not in the least akin to the "Laocoon of Today." Incidentally, comparison of the Laocoon with the famous original might go to prove that the Greeks were far from having reached the limit of "sensational" emotional expression.

There is a wood carving of the Ecce-Homo and an original conception of the Unhappy Angels, also in wood. There is the head of a "Girl with a Violin" in marble and a "Mother and Child"—all these are filled with that same desperate and tragic emotion, a spirit pain over bodies so manifestly animal that one could laugh at the grotesqueness and the hopelessness of it.

'VESTAL VIRGIN'

SCULPTURE of the Croatian peasant, Ivan Mestrovic, on exhibit at the Baltimore Museum of Art, Cathedral and Monument streets, includes a figure in green bronze of a Vestal Virgin, one of the most curious combinations of conventional and free conception in the current exhibit.

◀ 3180

3240 *„The Occident" o Ivanu Meštroviću.* Hrvatski glasnik, Chicago, 17/14, 2. IV. 1925, str. 5.

3241 *The Woodrow Wilson Fundation Medal...*
(Reprodukcija Meštrovićeve medalje uz legendu).
New York Outlook, New York, 7. I. 1925.

3242 *Urges his Students to study Mestrovic.* (D. R. P. Ensign o Meštrovićevoj izložbi u Chicagu. Bilj.). Chicago Evening Post, Art World Magazine, Chicago, 2. VI. 1925.

3243 *Uspjeh Meštrovića u Americi.*
(Uspjeh Meštrovićevih izložaba u Americi. Daljnji planovi).
Obzor, Zagreb, 66/189, 17. VII. 1925, str. 2.

3244 *Uspjeh Meštrovićevih izložaba u Americi.*
(Izložba u Chicagu. Meštrovićev govor na banketu).
Obzor, Zagreb, 66/135, 19 (20). V. 1925.

3245 (Usporedba I. Meštrovića, P. Manshipa, A. Rodina i dr.).
Chicago Evening Post, prilog, 12. V. 1925.

3245a *„Vestal Virgin". Ivan Mestrovic.* (Reprodukcija i legenda).
Chicago Evening Post, Chicago, 9. VI. 1925.

3246 *Vigorous...* (Legenda uz reprodukciju Meštrovića uz poprsje Woodrowa Wilsona). Chicago Daily News, Chicago, 23. V. 1925.

3247 *Was sagt Meštrović zur Ausstellung des Denkmals?*
(Iz Meštrovićevog pisma Odboru za spomenik Strossmayeru). Der Morgen, Zagreb, 3/764, 1925, str. 5.

3248 *Zagreber Spaziergänge.*
(Kuća Ivana Meštrovića u Demetrovoj ulici).
Der Morgen, Zagreb, 3/630, 19. III. 1925, str. 9.

3249 *Završetak Meštrovićeve izložbe u Chicagu.*
Hrvatski glasnik, Chicago, 17/23, 4. VI. 1925, str. 3.

3250 *Značajan članak Ivana Meštrovića.* (O „Vidovdanskom hramu". O prijelazu s patriotske na općečovječanske i religiozne teme. Meštrovićeva izjava „Kolu" u New Yorku).
Obzor, Zagreb, 66/40, 10. II. 1925, str. 2-3.

3251 *„Znameniti i zaslužni Hrvati, 925-1925."*
(Premalo pažnje posvećeno Meštroviću).
Novo doba, Split, 8/286, 20. XI. 1925, str. 3.

1926.

3252 **Antonio, Dell'**: *Die Bildhauerei auf der Internationalen Kunstausstellung in Dresden.* (Meštrović na Međunarodnoj izložbi u Dresdenu). Die plastische Kunst, Berlin, 1926, br. 10, str. 155-158.

3253 **Bego, Krunoslav**: *Pred otkrićem spomenika.*
(Uvodni članak o Strossmayerovom jugoslavenstvu).
Novo doba, Split, 9/258, 7. XI. 1926, str. 1

3254 **Begović, Milan**: *Strossmayer.*
(Konferencija u Hrv. kazalištu 6. XI. 1926. uoči otkrivanja spomenika). Savremenik, Zagreb, 19/5-6, 1926, str. 137-140.

3255 **Brinton, Christian**: *The Yugoslav Idea in Art.*
(O Meštroviću i jugoslavenskim umjetnicima. Predgovor kataloga). The Jugoslav Exhibition (SAD), 1926.

3256 **Buffoni, Decio**: *Kod Meštrovića...*
(Prijevod iz talij. „Il Secolo"). Jugoslavenski list, Sarajevo, 9/57, 10. III. 1926, str. 3.

3257 (**Buffoni, Decio**): *Talijanski glas o Zagrebu.*
(O Milanu Begoviću i Meštroviću iz članka „Talijanski odjeci u Zagrebu" iz milanskog „Il Secolo", ožujak 1926.). Obzor, Zagreb, 67/66, 8. III. 1926, str. 3.

3258 **Collings, Ernest H. R.**: *Skulptura, od preistorijskih vremena do danas.* (Izvadak iz predavanja u Londonu. Između ostalih kipara i o Meštroviću). Nova Evropa, knj. 14, br. 9-10, 11. XI. 1926, str. 329-336.

3259 (**Ćepulić, Vladimir**) Dr. Ć.: *Hrvatska umjetnost u Americi. Naši umjetnici i Philadelphijska izložba.* Obzor, Zagreb, 67/298, 5. XI. 1926, str. 2-3.

3260 (**Ćurčin, Milan**) -l-: *Naše grafičke izložbe.* (Izložba u Zürichu).
Nova Evropa, Zagreb, 13/7, 11. IV. 1926, str. 216-219.

3261 (**Ćurčin, Milan**) Ć.: *Supilo.* (Meštrovićevo mišljenje).
Nova Evropa, Zagreb, knj. 4, br. 11, 11. XII. 1926, str. 337-340.

3262 **Delalle, Ivo**: *Moderna umjetnost na Jadranu.*
(Meštrović i ostali dalmatinski slikari i kipari).
Almanah Jadranske straže, Beograd, 1926, str. 558-571.

3263 **Diez, Ernest**: *Neue Werke von Ivan Meštrović.*
(Meštrovićeve nove skulpture). Oesterreichs Bau- und Werkkunst, Wien, god. 2, V. 1926, str. 271-275.

3264 **E. S.**: *Naša industrijska umjetnost.*
(Meštrović na pariškoj izložbi dekorativne umjetnosti).
Naša epoha, Zagreb, 1/3, 1926, str. 65-68.

3265 **Francev, Sima**: *Die jugoslawischen Graphiker.* (Meštrović na izložbi jugosl. grafike u Švicarskoj). Das Graphische Kabinett, Winterthur (Švic.), 11/4, VI. 1926, str. 75.

3266 **Goršè, Fr**(**an**): *Ivan Meštrović: Moja majka.* Ženski svet, Trst-Ljubljana, 4/12, 1926, str. 353-380.

3267 **Grgašević, Jašo**: *Umetni obrt.* Zagreb 1926.
(Meštrovićeva djela na izložbi u Parizu 1925, str. 72).

3268 **Grgec, Petar**: *Josip Juraj Strossmayer.*
(U povodu otkrivanja spomenika). Hrvatski zadrugar, Zagreb, 18/11, XI. 1926, str. 321-327.

3269 **Holzmann, H**(**ugo**): *Das Schicksal einer Idee und eines Denkmals. Zur Enthüllung des Štrosmajerdenkmals.*
Prager Presse, Praha, 7. XI. 1926.

3270 **H**(**olzmann, Hugo**) dr.: *Heimische Denkmalkunst. Das Strossmayerdenkmal vor seiner Vollendung.*
(O lijevanju spomenika Strossmayeru). Der Morgen, Zagreb, 4/991, 25. III. 1926, str. 8.

3271 (**Horvat, Josip**) J. H.: *Meštrović o tajni stvaranja vječne ljepote. Jedna kulturna senzacija. Monografija o Michelangelu. Važan prilog za umjetnički odgoj.*
(Prikaz Meštrovićeve studije o Michelangelu).
Jutarnji list, Zagreb, 15/5306, 14. XI. 1926, str. 10.

3272 **Ilijić, Stjepko**: *Sa mletačkih laguna.*
(Meštrović na 15. Biennaleu u Veneciji). Uzgajatelj, Sarajevo, 4/10-12, 1926, str. 245-247.

3273 **Ilijić, Stjepko**: *Sa mletačkih laguna.*
(Meštrović na XV. venecijanskom Biennaleu).
Novo doba, Split, god. 9, 1926, br. 178-179.

3274 **Ivo** (**Lahman** ?): *Obnova galerije slika u Zagrebu.*
(Meštrovićeve skulpture u Strossmayerovoj galeriji).
Novo doba, Split, 9/258, 7. XI. 1926, str. 9.

3275 **Jurković, Vinko**: *S puta od Zagreba do Zida.*
(Meštrović na 15. Biennaleu u Veneciji). Novosti, Zagreb, 1926, br. 211, 214, 229.

3276 (**Konstantinović, Vladimir** ?) K: *Ivan Meštrović - čovek.*
(Općenito o Meštroviću). Jugoslovenski forum, New York, 1/2, V. 1926, str. 33.

3277 **Kordić, Siniša**: *Povodom umetnosti Ivana Meštrovića.*
Naša domovina, Beograd-Zagreb, god. 1, 1926, str. 54-56.

3278 **Krenedić, Kazimir**: *U atelierima Umjetničke akademije.*
(Karikatura Meštrovića). Novosti, Zagreb, 20/93, 1926, str. 13-14.

3279 **Krleža, Miroslav**: *Grafička izložba šestorice.* (Kritika secesije i „Medulićevaca"). Obzor, Zagreb, god. 67, 11. VII. 1926.

3280 **Krleža, Miroslav**: *Izlet u Rusiju.* (O jugoslavenskoj ideologiji Ivana Meštrovića). Zagreb 1926.

3281 **Krleža, M**(**iroslav**): *Moša S. Pijade.* (Pijadine hvale i kritike Meštrovića). Obzor, Zagreb, 67/51, 22. II. 1926, str. 1-4.

3282 **Krleža, Miroslav**: *Nekoliko riječi o malograđanskom historizmu uopće.* (Meštrović propagira Srbiju). Književna republika, Zagreb, 4/6, knj. III, 15. XII. 1926, str. 344-372.

3283 **Lahman, Ivo**: *Impresije s puta.*
(Meštrović na XV. venecijanskom Biennaleu). Novo doba, Split 9/191, 1926, str. 2-3; 192, str. 2.

3284 (**Lewis, May**) Mej Luis: *Meštrović.* (Prevedeno s engl. iz „Antologije modernih pjesnika", New York). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 19/6, 16. XI. 1926, str. 433.

3286 (**Marаković, Ljubomir**) Lj. M.: *Početak umjetničke sezone.*
Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 13/11, 25. XI. 1926, str. 247-248.

3287 **Maretić, T**(**omo**): *Štrosmajer i jugoslovenska idea.*
(Spomenik u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 20/309, 1926, str. 3-4.

3288 (**Marjanović, Milan**) Fidus: *Kulturni rad u Americi. Američki radovi I. Meštrovića...* Novosti, Zagreb, 20/134, 16. V. 1926, str. 14.

3289 **M**(**arjanović, Milan**): *Meštroviću povjerena izradba dviju statua u Chicagu. Po 6 metara visoke konjaničke figure Indijanca i Pionira u centru Chicaga nasred Michigan-Avenue. Izradit će se u Zagrebu.* Novosti, Zagreb, 20/129, 11. V. 1926, str. 6.

3290 **Markalous, B**(**ohumil**): *Ivan Meštrović.* Prager Presse, Praha, 31. X. 1926, str. 10.

3291 **Marušić, F**(**ilip**) **D**(**avidović**): *Gorocvijet u dolini.*
(Pripovijest: Mali Ivo. Pismo I. M., str. 130-133). Split 1926.

3292 **Matić, Voj**(**islav**): *G: Ivan Meštrović u Novom Sadu. Veliki umetnik priča dopisniku „Vremena" o svojim uspesima u Americi i susretu sa Nikolom Teslom.* (O „Kosovskom hramu" i „Indijancima"). Vreme, Beograd, 6/1731, 14. X. 1926, str. 7.

3293 **Meler, Vjekoslav**: *Sa šetnje po Chicagu.*
(Meštrovićeve skulpture u Art Institutu). Iseljenik, Zagreb, 2 (5)/23, 1. XII. 1926, str. 2.

3294 **Michel, Andrè**: *Histoire de l'art depuis les premieres temps chrétiens jusqu'a nos jours.* Sv. 8. *L'art en Europe et en Amerique au 19e siècle et au début du 20e.* Dio 2. Paris 1926, str. 776-777, sa sl.

3295 **Morro, Clément**: *Les Artistes vus aux récènts Salons.*
(Meštrovićeve skulpture na međunarodnoj izložbi u Veneciji). La revue moderne illustrée des arts et de la vie, Paris, 26/22, 30. XI. 1926, str. 18-20.

3296 **N.**: *Banket Meštroviću u Clevelandu.* (Uz izložbu skulptura).
Novo doba, Split, 9/4, 6. I. 1926, str. 11.

3297 **Nebbia, Ugo**: *La quindicesima Esposizione d'arte a Venezia.*
(Meštrović na Biennaleu u Veneciji). Bergamo 1926.

3298 (**Nehajev, Milutin**) Nv.: *Mjesto za Strossmayerov spomenik.*
(Odluka Gradskog zastupstva o postavu spomenika pred zgradu Akademije). Jutarnji list, Zagreb, 15/5112, 1. V. 1926, str. 4.

3299 **Novak, Grga**: *Petnaesta međunarodna umetnička izložba u Veneciji.* (Meštrović na Biennaleu). Vreme, Beograd, 6/1677, 21. VIII. 1926, str. 4.

3300 **Parkes, Kineton**: („Mladi kipari Centralne Evrope".
O Meštroviću u suvremenoj europskoj skulpturi).
The Studio, London, VI. 1926.

3301 **Pevalek, Vladimir**: *Znamenitosti grada Zagreba.*
(Crkva Sv. Marka, Strossmayerov spomenik). Vjerni drug, Zagreb, 29/3, 1926, str. 45-47; 4, str. 61-62.

3302 **Radica, B**(**ogdan**): *Povratimo se Michelangelu. Uz Michelangelov broj „Nove Evrope".*
(Usput o Meštrovićevoj skulpturi „Michelangela").
Obzor, Zagreb, 67/304, 10. XI. 1926, str. 2-3.

3303 **Res, Alojzij**: *K XV. Mednarodni umetnostni razstavi v Benetkah.* (Meštrović na Biennaleu u Veneciji).
Slovenec, Ljubljana, god. 54, 28. I. 1926.

3304 **Res, Alojzij**: *Pregled XV. umetnosne razstave v Benetkah.*
(Meštrović na mletačkom Biennaleu). Slovenec, Ljubljana, 54/106, 11. V. 1926, str. 6.

3305 **Rittig, Svetozar**: *Das Strossmayerdenkmal.*
(Spomenik Strossmayeru u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 41/284, 7. XI. 1926, str. 7-8.

3306 **Rittig, Svetozar**: *Strossmayerov spomenik od I. Meštrovića.*
U: Josip Juraj Strossmayer, 7. stud. 1926, spomen-spis prigodom otkrivanja spomenika hrvatskom rodoljubu i narodnom prosvjetitelju, 1926, str. 85-87 + 2 table.

3307 **Rittig,** Svetoslav (**Svetozar**): *Strossmayerov spomenik od I. Meštrovića.* (Pretiskano iz Strossmayerovog Spomen-spisa).
Obzor, Zagreb, 67/300, 7. XI. 1926, str. 2.

3308 **Ritig, S**(**vetozar**) **- Maixner, R**(**udolf**): *Spomen-spis prigodom otkrivenja spomenika hrvatskom rodoljubu i narodnom prosvjetitelju.* (Spomenik Strossmayeru).
Zagreb 1926.

3309 **Rubić, Ivo**: *Jugoslovenska misao kod historičara.*
(O jugoslavenstvu i Meštroviću). Pučka prosvjeta, Split, 6/1, 1926, str. 5-6.

3310 **Schön** (Šen)**, Edo**: *Bruka sa Strossmayerovim spomenikom.*
(Dileme oko položaja). Obzor, Zagreb, 67/126, 11. V. 1926, str. 3.

3311 **Schön, Edo**: *Strossmayerov spomenik.* (Polemike oko smještaja spomenika). Obzor, Zagreb, 25. i 27. XI. 1926.

3312 **Seton-Watson, Robert William**: *Kako je postala Jugoslavija. I. Počeci Jugoslovenskog Odbora.* (Autorove uspomene na djelovanje Jugosl. odbora i Meštrovića u vrijeme rata).
Nova Evropa, Zagreb, knj. 13, br. 3, 11. II. 1926, str. 68-83.

3313 **Stć**: *Naša grafika i Švicarskoj.* (Izložba jugosl. grafike u Zürichu). Vijenac, Zagreb, 4/8-9, knj. VI, 20. IV. 1926, str. 230.

3314 **Stojanović, Nikola**: *Politika Jugoslovenskog Odbora.*
(Meštrović u Jugosl. odboru). Nova Evropa, Zagreb, knj. 13, br. 3, 11. II. 1926, str. 83-93.

3315 **Strajnić, Kosta**: *Svetosavski hram. Javni apel...* Beograd 1926. (O Meštrovićevom „Vidovdanskom hramu").

3316 **Tartaglia, G**(**uido**): *Venecijansko proljeće. Pismo iz Venecije.*
(Meštrović na XV. mletačkom Biennaleu). Novo doba, Split, 9/112, 16. V. 1926, str. 10.

3317 (**Tresić-Pavičić, Ante**) Pavichich, A. T.: *Ivan Mestrovic.*
American Art Student, god. 9, VIII. 1926, str. 15-16.

3318 **Tucker, Irwin St. John**: *Chicago's statues: Mestrovics' Mother.* (Analiza skulpture „Majka"). Herald Examiner, Chicago, 26. IV. 1926.

3319 (**Valdec, Rudolf**) Zrv: *Strossmayer u grotesknoj umjetnosti. Razgovor s kiparom g. Rudolfom Valdecom.* (O Meštrovićevom spomeniku J. J. Strossmayeru).
Riječ, Zagreb, 22/258, 12. XI. 1926, str. 3.

3320 **Vinaver, Stanislav**: *15. međunarodna slikarska izložba u Veneciji.* (O izlagačima. Među ostalim i o Meštrovićevim skulpturama). Vreme, Beograd, 6/1625, VI. 1926; 30. VI. 1926, str. 5. Pretiskano: Venecijanski Biennale i jugoslavenska moderna umjetnost 1895-1988, Zagreb 1988, str. 97-98.

3321 **XXX**: *XV. internacionalna izložba slika u Veneciji.* (Meštrović na Biennaleu). Narodno djelo, Zagreb, 1/3, 1926, str. 5.

3322 **Zaklanović, Rade**: *XV. međunarodna umjetnička izložba u Veneviji.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Vijenac, Zagreb, 4/14-15, knj. VI, 20. VII. 1926, str. 394-396.

3323 *A Serbian Madonna.* Vanity Fair, New York, 26/6, 1926, str. 40.

3324 *A Statue of Mestrovic by Malvina Hoffman.* (Meštrovićeva skulptura američke kiparice Malvine Hoffman). Brooklyn Museum Quarterly, New York, god. 13, X. 1926, str. 105.

3325 *„A wayside Madonna".* Vanity Fair, New York, 26/3, 1926, str. 66.

3326 *Američka umjetnica portretira g. Meštrovića.* (Malvina Hoffman). Riječ, Zagreb, 22/223, 1. X. 1926, str. 7.

3327 *Ausstellung jugoslawischer Graphik in Zürich.* (Izložba jugosl. grafike i sitne plastike u Zürichu). Der Morgen, Zagreb, 4/966, 28. II. 1926, str. 10; 977, 11. III, str. 7.

3328 *Ausstellung jugoslawischer Graphik in Zürich.* (Izložba jugosl. grafike i sitne plastike u Zürichu). Neue Züricher Zeitung, Zürich, 6. III. 1926.

3329 *Broj „Nove Evrope" posvećen Michelangelu.* (Meštrovićev tekst o Michelangelu. Članak H. K. Collingsa). Novo doba, Split, 9/262, 12. XI. 1926, str. 3.

3330 *Chicago's Statues: Mestrovic's Mother.* Hrvatski glasnik, Chicago, 18/18, 6. V. 1926, str. 1.

3331 *Dan narodnog pieteta velikanima. Otkriće spomenika Strossmayera u Zagrebu.* (Podaci o spomeniku). Novo doba, Split, 9/259, 9. XI. 1926, str. 1.

3332 *Der Schöpfer des Denkmals. Bildhauer Ivan Meštrović.* Morgenblatt, Zagreb, 41/284, 7. XI. 1926, str. 7.

3333 *Dva dana u Zagrebu. Povodom otkrića Strossmayerovog spomenika na dan 7. XI. 1926.* Vjesnik Osječke oblasti, Osijek, 35/23, tečaj III, 1926, str. 199-200.

3334 *Dva Meštrovićeva kipa za Ameriko.* („Indijanci" za Chicago). Jutro, Ljubljana, 7/111, 16. V. 1926, str. 3.

3335 *Dvije tri o Ivanu Meštroviću.* (Kratka biografija. Reprodukcija Meštrovićevog „Michelangela"). Svijet, Zagreb, 1/21, knj. II, 20. XI. 1926, str. 423.

3336 *Ivan Meštrović.* (Tvorac spomenika Strossmayeru). Hrvat, Zagreb, 7/2057, 6. XI. 1926, str. 9.

3337 *Ivan Meštrović modelira presidenta Masaryka.* Jutro, Ljubljana, 7/218, 1926, str. 3.

3338 *Ivan Meštrović o svojoj američkoj aktivnosti.* (Izjave po povratku iz Amerike). Novosti, Zagreb, 20/175, 27. VI. 1926, str. 9.

3339 *Ivan Meštrović sklopio pogodbu za dva spomenika u Chicagu.* („Indijanci"). Hrvatski glasnik, Chicago, 18/16, 22. IV. 1926, str. 3.

3340 *Ivan Meštrović - veliki majstor.* (O Meštrovićevoj veličini i slavi). Jugoslovenski forum, New York, 1/4-5, VII-VIII. 1926, str. 2, 3.

3341 (Izložba I. Meštrovića u Zürichu), Neue Züricher Zeitung, Zürich, 21. II. 1926.

3342 *Izložba jugoslavenske grafike u Zürichu.* (Grafika i sitna skulptura). Svijet, Zagreb, 1/7, knj. I, 20. III. 1926, str. 129-130.

3343 *Izložba u Filadelfiji.* (Najava izložbe). Novo doba, Split, 9/131, 9. VI. 1926, str. 3.

3344 *Jugosl. Sokol i spomenik Strossmayeru.* (Proglas protiv jednostrane političke proslave). Novo doba, Split, 9/254, 3. XI. 1926, str. 2.

3345 *Jugoslavenski glasnik.* (Meštrović u Novom Sadu. Bilj.). Novo doba, Split, 9/240, 16. X. 1926, str. 2.

3346 *Jugosloveni na izložbi u Mlecima.* (Meštrović na XV. međunarodnoj izložbi. Bilj.). Novo doba, Split, 9/130, 8. VI. 1926, str. 3.

3347 *Jugoslovenska izložba u Švajcarskoj.* (Meštrović na izložbi jugosl. grafičara). Novo doba, Split, 9/156, 10. VII. 1926, str. 3.

3348 *Jugoslovenski umjetnici na Philadelphijskoj izložbi.* Iseljenik, Zagreb, 2 (5)/24, 15. XII. 1926, str. 4.

3349 *Kako je izrađen Strossmayerov spomenik.* Jutarnji list, Zagreb, 15/5119, 9. V. 1926, str. 13-14.

3350 *Kip Ivana Meštrovića.* (Skulpturu M. Hoffman kupio muzej u New Yorku). Jutro, Ljubljana, 7/168, 1926, str. 11.

3351 *Kovačićev plan.* (Meštrovićev prijedlog o postavljanju spomenika Strossmayeru). Obzor, Zagreb, god. 67, 27. IX. 1926.

3352 *Mestrovic Ivan. Recent exhibition.* Los Angeles Museum. Museum graphic, 1/9, 1926, str. 9-10.

3353 *Mestrovic Sculpture acquired.* Detroit Institute of Arts Bulletin, Detroit, 7/1925-1926, str. 113.

3354 *Meštrović charakterisiert Michelangelo.* (Prijevod P. Eisnera odlomka članka iz „Nove Evrope"). Prager Presse, Praha, 18. XI. 1926.

3355 *Meštrović izgrađuje dva spomenika u Chicagu. Citat iz američkih novina.* („Indijanci". Bilj.). Novo doba, Split, 9/110, 13. V. 1926, str. 3.

3356 *Meštrović izradjuje dva spomenika u Chicagu.* (Podaci iz čikaške „Tribune" o spomenicima Indijancima). Novo doba, Split, 9/69, 24. III. 1926, str. 3.

3357 *Meštrović na izložbi u Filadelfiji.* (Izlaže s drugim jugosl. umjetnicima). Novo doba, Split, 9/118, 23. V. 1926, str. 13.

3358 *Meštrović piše o Michelangelu.* Obzor, Zagreb, 67/304, 10. XI. 1926, str. 3.

3359 *Meštrović u Chicagu.* Hrvatski glasnik, Chicago, 18/15, 15. IV. 1926, str. 4.

3359a *Meštrovićev genius.* (O Meštrovićevoj izložbi u Los Angelesu). Los Angeles, VI. 1926.

3360 *Meštrovićev mauzolej rodbine Račić v Cavtatu.* Jutro, Ljubljana, 7/168, 25. VII. 1926, str. 11.

3361 *Meštrovićev spomenik biskupa Strossmayera.* Svijet, Zagreb, 1/12, knj. I, 24. IV. 1926, str. 221.

3362 *Meštrovićeva izložba u Los Angelesu.* Hrvatski glasnik, Chicago, 18/15, 15. IV. 1926, str. 4.

3363 *Meštrovićeva „Moja majka" u Chicagu.* (Iz biltena „Bulletin of Art Institute", Chicago, ožujak 1926, koji je Institut kupio skulpturu). Slobodna tribuna, Zagreb, 6/655, 10. V. 1926, str. 7.

3364 *Meštrovićevi spomenici predstavljat će dva Indijanca.* (Ugovor s odborom Fergusonovog fonda u Chicagu. Bilj.). Obzor, Zagreb, 67/132, 18. V. 1926, str. 4.

3365 *Meštroviću povjerena izradba dviju statua u Chicagu.* („Indijanci"). Novosti, Zagreb, god. 20, 11. V. 1926.

3366 *Michelangelo secondo Meštrović.* (U „Fiera Letteraria" dio Meštrovićevog članka o Michelangelu u „Novoj Evropi". Bilj.). Novo doba, Split, 9/273, 25. XI. 1926, str. 3.

3367 *My Mother. Ivan Meštrović. Ivan Meštrović. Alexander Waller memorial fund. Mestrovic.* Chicago Art Institute Bulletin, Chicago, god. 20, III. 1926, str. 30, 38-39.

3367a *Najnoviji radovi Ivana Meštrovića.* (Popis skulptura). Nova Evropa, Zagreb, knj. 13, br. 1, 11. I. 1926.

3368 *Naša grafika u Švici.* (Izložba jugosl. grafike i sitne skulpture u Švicarskoj). Jutro, Ljubljana, 7/49, 28. II. 1926, str. 11.

3369 *Naši umjetnici na Philadelphijskoj izložbi.* (Meštrović ustupa dio izložbenog prostora ostalim jugosl. umjetnicima). Novo doba, Split, 9/172, 29. VII. 1926, str. 3-4.

3370 *Nikola Tesla in Ivan Meštrović.* (O njihovom sastanku u Americi). Jutro, Ljubljana, 7/240, 17. X. 1926, str. 3.

3371 *Nova Meštrovićeva djela.* (Skulpture „Indijanaca" za Chicago). Narodno djelo, Zagreb, 1/15, 16. V. 1926, str. 5.

3372 *Nove Meštrovićeve radnje.* (Iz „Nove Evrope"). Novo doba, Split, 9/9, 13. I. 1926, str. 3.

3373 (O I. Meštroviću). American Art News, New York, 24/11, 1925-1926, str. 11.

3374 (O I. Meštroviću). Bulletin of the Art Institute of Chicago, Chicago, 1926, str. 38.

3375 (O I. Meštroviću). Das graphische Kabinett, Winterthur (Švicarska), 11/1926, str. 75, 81.

3376 *Odlazak Meštrovića.* (Odlazak iz Amerike nakon prireñivanja izložaba. Bilj.). Novo doba, Split, 9/141, 20. VI. 1926, str. 11.

3377 *Oko Strossmayerova spomenika.* (Politička razmimoilaženja). Novo doba, Split, 9/254, 3. XI. 1926, str. 1.

3378 *Otkriće spomenika J. J. Strossmayeru u Zagrebu.* (Broj časopisa posvećen otkrivanju spomenika). Glasnik biskupija bosanske i srijemske, Đakovo, 54/22, 30. XI. 1926, str. 178-185.

3379 *Otkriće Strossmayerova spomenika.* (Pred skoro otkrivanje. Bilj.). Novo doba, Split, 9/242, 19. X. 1926, str. 3.

3380 *Otkriće Strossmayerovog spomenika.* (Program. Bilj.). Obzor, Zagreb, 67/278, 12. i 15. X. 1926, str. 3.

3381 *Ova sveska „Nove Evrope".* (Broj posvećen Michelangelu. O Meštrovićevoj studiji o Michelangelu. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 14, br. 9-10, 11. XI. 1926, poleñina omotnice.

3382 *Pred otkriće Strossmayerovog spomenika.* (Pripreme za svečanost). Jutarnji list, Zagreb, 15/5296, 4. XI. 1926, str. 5.

3383 *Pred otkrićem spomenika Strossmayeru. Pripreme u Zagrebu.* (Povelja s historijatom spomenika). Novo doba, Split, 9/249, 27. X. 1926, str. 3.

3384 *Pripreme za svečanost otkrića Strossmayerovog spomenika.* (Program svečanosti). Jutarnji list, Zagreb, 15/5298, 6. XI. 1926, str. 5.

3385 *Razgovor s Ivanom Meštrovićem.* (Interview u Novom Sadu). Novo doba, Split, 9/241, 17. X. 1926, str. 7.

3386 *Recent Ekshibition of Works of I. Mestrovic.* Museum graphic, Los Angeles Museum, Los Angeles, IX. 1926, str. 9-10.

3387 *Recent Sculpture.* Vanity Fair, New York, 27/11, 1926, str. 76.

3388 *Sa Philadelphijske izložbe. II. umjetnička sekcija i jugoslavenski odio.* Novosti, Zagreb, 20/205, 27. VII. 1926, str. 3.

3389 *Serbian's Strange Madonna Stirs American Artists.* (O Meštrovićevoj „Bogorodici s djetetom" kupljenoj u Americi). American Weekly, II. 1926.

3390 *Slavlje hrvatskog idealizma. Otkriće spomenika velikom biskupu Josipu Jurju Strossmayeru.* Jutarnji list, Zagreb, 15/5299, 7. XI. 1926, str. 1.

3391 *Slike s otkrića Strossmayerovog spomenika u Zagrebu.* (Svečanost otkrivanja). Jutarnji list, Zagreb, 15/5301, 9. XI. 1926, str. 5.

3392 *Spomen-spis prigodom otkrivenja spomenika hrvatskom rodoljubu i narodnom prosvjetitelju.* (Izdanje u redakciji S. Rittiga i R. Maixnera). Glasnik biskupija bosanske i srijemske, Đakovo, 54/22, 30. XI. 1926, str. 192.

3393 *Spomenik...* (Život i djelo J. J. Strossmayera u povodu otkrivanja Meštrovićevog spomenika). Svijet, Zagreb, 1/19, knj. II, 6. XI. 1926, str. 375-388.

3393a *Spomenik Strossmayeru.* (Slika spomenika). Savremenik, Zagreb, 19/5-6, 25. XI. 1926, nasl. str.

3394 *St. Francis as the Modernist Sees Him.* (Meštrovićeva skulptura „Sv. Franje Asiškoga". Nasl. str. i legenda). The Graphic, London, 114/2956, 7. VIII. 1926, str. 205.

3395 *Strossmayer nekad i danas.* (Karikatura S. Mironovića). Koprive, Zagreb, 13. IX. 1926, str. 744.

3396 *Strossmayerov spomenik.* (O lijevanju). Novosti, Zagreb, 20/127, 9. V. 1926, str. 4.

3397 *Strossmayerov spomenik.* (Razni prijedlozi za položaj spomenika). Obzor, Zagreb, 67/113, 27. IV. 1926, str. 3.

3398 *Strossmayerov spomenik.* (Prijedlozi za postavljanje spomenika). Obzor, Zagreb, god. 67, 20. VII. 1926.

3399 *Strossmayerovo i hrvatsko slavlje.* (Opširno o otkrivanju spomenika Strossmayeru u Zagrebu. Meštrović samo spomenut). Hrvat, Zagreb, 7/2058, 8. XI. 1926, str. 1-3.

3400 *Svečano otkriće Strossmayerovog spomenika. Jučerašnje velebne svečanosti u Zagrebu.* Večer, Zagreb, 7/1786, 8. XI. 1926, str. 2.

3401 *Svečanost otkrivanja Strossmayerovog spomenika.* Obzor, Zagreb, god. 67, 8. XI. 1926.

3402 *Svečanosti o otkriću Strossmayerova spomenika.* (Program svečanosti). Novo doba, Split, 9/253, 31. X. 1926, str. 3.

3403 *Svečanosti prigodom otkrića Strossmayerova spomenika.* (Izvještaj o otkrivanju). Novo doba, Split, 9/260, 10. XI. 1926, str. 2.

3404 *Štrosmajerov spomenik.* (O mjestu gdje će biti podignuti spomenik). Slobodna tribuna, Zagreb, 6/659, 8. V. 1926, str. 2.

3405 *„The Studio" o našim umjetnicima.* (Kineton Parkes: „Mladji vajari Centralne Evrope" u engl. „The Studio". Bilj.). Novo doba, Split, 9/246, 23. X. 1926, str. 3.

3406 *The Work of three modern Sculptors. Ivan Meštrović.* (Općenito o Meštroviću, s ilustracijama djela). The Independent, New Hampshire - Boston, 116/3949, 6. II. 1926, str. 157-159.

3407 *The Yugoslav Circle u New Yorku i „Jugoslavensko prosvjetno kolo".* (Meštrovićeva izložba u Philadelphiji 1926.). Hrvatska pozornica, Zagreb, god. 2, 7. IX. 1926, str. 12-13.

3408 *They Call This Art. Heaven Forgive Them, It Is Caricature.* (Negativna kritika o Meštrovićevoj skulpturi „Sv. Franje"). The Daily Miror, (?), 26. VIII. 1926.

3409 *Ulaganje spomenpovelje u Strossmayerov spomenik.* (Tekst povelje). Svijet, Zagreb, 1/19, knj. II, 6. XI. 1926, str. 380.

3410 *Veličanstvene svečanosti otkrića Strossmayerovog spomenika.* (Govori, svečanosti). Jutarnji list, Zagreb, 15/5300, 8. XI. 1926, str. 1-3.

3411 *Velika slava hrvatskog naroda.* (Program svečanog otkrivanja spomenika Strossmayeru). Jutarnji list, Zagreb, 15/5299, 7. XI. 1926, str. 5.

3412 *Vlada prema otkriću Strossmayerova spomenika.* (Vlada šalje vijenac, ali ne sudjeluje). Novo doba, Split, 9/258, 7. XI. 1926, str. 1.

1927.

3413 **ab.**: *Naša umjetnost u inozemstvu. Uspjesi u Americi.* (Meštrović i Becić). Obzor, Zagreb, 68/36, 8. II. 1927, str. 2.

3414 **Aleksić, Dragan**: *G. Ivan Meštrović dolazi iz Jurusalima u Beograd radi svoga „Pobednika". Mišljenje g. Pavla Popovića.* (Sud P. Popovića. Razgovor s J. Dučićem). Vreme, Beograd, 7/1948, 24. V. 1927, str. 5.

3415 **Anñelković, Miloš S.**: *O golim statuama ili Kritički pogled na sva mišljenja onih koji su za „Golog pobednika".* Vesnik, Beograd, 8/21, 12. VI. 1927, str. 1-2; 22, str. 2-3; 23, str. 2-3; 24, str. 2-3; 25, str. 2-3; 26, str. 2-3; 27, 24. VII, str. 3.

3416 **Anñelković, Miloš(S.)**: *Protiv statue „Pobednik".* (O naturalizmu i rugobi Meštrovićevog spomenika). Pravda, Beograd, 23/135, 21. V. 1927, str. 1.

3417 **Anđelković,** (**Miloš S.**): *„Statua Pobednika" ili jedan spomenik kao izraz naše moralne truline.* Vesnik, Beograd, 8/14-15, 24. IV. 1927, str. 1-2.

3418 **Armanda, Niko**: *O mjestu za Meštrovićeva Grgura Ninskog. I. Kritička zapažanja i estetska razmatranja.* (Polemika). Novo doba, Split, 10/258, 7. XI. 1927, str. 2.

3419 **Armanda, Niko**: *O mjestu za Meštrovićeva Grgura Ninskog. II. Je li Peristil za to podesan?* (Polemika). Novo doba, Split, 10/268, 17. XI. 1927, str. 2.

3420 **Armanda, Niko**: *Rješavanje pitanja mjesta za Meštrovićeva Grgura Ninskog.* (Polemika). Novo doba, Split, 10/297, 24. XII. 1927, str. 17-20.

3421 **Bego, Krunoslav**: *Meštrovićev Grgur Ninski.* (Uoči postavljanja u Splitu). Obzor, Zagreb, 68/334, 15. XII. 1927, str. 2-3.

3422 **Bekavac, Anto**: *Dvije slike.* (O Meštroviću i V. Nazoru). Cvijet, Visoko, 8/5-6, 1927-1928, str. 9-12.

3423 **Bošković, Matej S.**: *Jugoslovenski Odbor i Srbijanska Vlada.* (Incident na Rimskoj izložbi 1911. Polemika s „Novom Evropom"). Politika, Beograd, 24/6840, 13. V. 1927, str. 2.

3424 **Bota, Đorđe**: *O Meštrovićevom Pobedniku.* Vesnik, Beograd, 8/19, 29. V. 1927, str. 3-4.

3425 **Brajević, Vinko**: *Spomenik Narodnog Oslobođenja i Ujedinjenja na Jadranu. Meštrovićev „Kraljev kamen" na splitskoj obali.* Politika, Beograd, 24/6913, 28. VII. 1927, str. 4.

3426 **Brinton, Christian**: *Ivan Meštrović - An Artist of the World.* (From the „Introduction by" - Issued in a Catalogue of Meštrović's Work Exhibited in America). Mladinski list, Chicago, 6/9, 1927, str. 273-276.

3427 **Brooks, A. M.**: *A relief by Mestrovich.* The art TBA bulletin, Providence, 10/1927-1928, str. 366-369.

3428 **Bruen, E. J.**: *Mestrovic, Phenomen of the Age.* American Art Student, br. 10, II. 1927, str. 54-57.

3428a **-c**: *O Tomi Rosandiću.* (Kritika mauzoleja u Supetru kao kopije Meštrovićevog u Cavtatu). Obzor, Zagreb, 68/322, 2. XII. 1927.

3429 **Canning, E.**: *Sculptor of Yugo-Slavia.* Mentor, Arlington (New York), god. 14, 1927, str. 23-27.

3430 **Ćepulić, Vl**(**adimir**): *Naši umjetnici na izložbi u Filadelfiji.* (O izloženim radovima Meštrovića, Becića, Trepšea, Kljakovića, Kršinića i dr.). Obzor, Zagreb, 68/3, 4. I. 1927, str. 2.

3431 **Ć**(**určin, Milan**): *Kako je postala Jugoslavija.* (Polemika s M. S. Boškovićem u vezi s tekstom R. W. Seton Watsona. Meštrovićeva izložba u Londonu 1915.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 15, br. 12, 11. VI. 1927, str. 389-396.

3432 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Meštrovićev „Pobednik".* (Historijat spomenika-fontane i kampanja u Beogradu protiv Meštrovića). Nova Evropa, Zagreb, knj. 16, br. 1, 11. VII. 1927, str. 2-9.

3433 **David, Joseph**: *Geschichte der Baukunst vom Altertum bis zur Neuzeit.* Sv. 3. Leipzig 1927.

3434 (**Deak, dr. Franjo**) Dr. F. D.: *Ausstellung des „Djelo".* Morgenblatt, Zagreb, 42/132, 1927, str. 6.

3435 **D**(**eak, Franjo**): *Beograd i Meštrović.* Narodni val čovječnosti, pravice i slobode, Zagreb, 1/62, 29. IX. 1927, str. 4.

3436 **Delarue Mardrus, Lucie**: *„Zagreb, umjetničko čedo jugoslavenske porodice". Francuska pjesnikinja veliča hrvatski glavni grad.* (Iz serije članaka u „Matin"-u). Obzor, Zagreb, 68/340, 22. XII. 1927, str. 2.

3437 **Dobida, Karel**: *Beneška revija evropske umetnosti.* (O Meštroviću na 15. Biennaleu u Veneciji). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 47/1, 1927, str. 16-26.

3438 **Dr. P.**: *Predavanje o Meštroviću.* (Predavanje M. Marjanovića o Meštroviću u Osijeku). Hrvatska obrana, Osijek, 23/11, 1. V. 1927, str. 4.

3439 **Draganić, Josip**: *Izložba „Djela".* Riječ, Zagreb, 23/118, 1927, str. 3-4.

3440 **Đurić, M**(**iljenko**) **D.**: *Die Entwicklung der bildenden Kunst der Serben, Kroaten und Slowenen.* (Kratko o Meštroviću). Kroz Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb 1927, str. 88-92.

3441 **Ginić, Dimitrije**: *Šta kažu naši književnici i umetnici. Anketa o Meštrovićevom „Pobedniku".* Vreme, Beograd, 7/1947, 23. V. 1927, str. 4.

3442 **Gradjanin**: *Proti zatvaranja puta sa Peristila na obalu.* (U vezi s postavljanjem spomenika Grguru Ninskome). Jadranska pošta, Split, 3/680, 24. X. 1927, str. 3.

3443 (**Grisogono, Prvislav**) Pg: *Spomenik Grgura Ninskoga.* Jadranska pošta, Split, 3/672, 14. X. 1927, str. 6.

3444 **Ilijić, Stj**(**epko**): *Jedno vanredno djelo hrvatske kiparske umjetnosti. Meštrovićevi „Orijaši".* Omladina, Zagreb, 11/8, 1927-1928, str. 170-171.

3445 **Jiroušek, Antun**: *Izložba „Djela", društva za promicanje umjetničkog obrta.* (Izložene Meštrovićeve karijatide). Obzor, Zagreb, 68/131, 16. V. 1927, str. 2-3; 133, 18. V, str. 2-3; 135, 20. V, str. 2-3.

3446 **Jovanović, Kosta M.**: *„Pobednik" i moral.* (Polemika u beogradskim listovima o Meštrovićevom spomeniku). Novosti, Zagreb, 7/1921, 29. V. 1927, str. 2.

3447 (**Kašanin, Milan**) M. K.: *Svetosavski hram.* (Meštrovićeva zamisao). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 20/4, 16. II. 1927, str. 310-311.

3448 (**Kašanin, M**(**ilan**): *Šesta jugoslovenska umetnička izložba.* Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 21/7, 1927, str. 530-534.

3449 **Krakov, Stanislav**: *Delo Ivana Meštrovića.* (Polemika o spomeniku „Pobednika" u Beogradu. U obranu Meštrovića). Politika, Beograd, 24/6847, 20. V. 1927, str. 6.

3450 **Krenedić, Dr.**(**Kazimir**): *Meštrovićev Grgur Ninski.* (O postavu spomenika na Peristil). Novosti, Zagreb, 21/286, 16. X. 1927, str. 7.

3451 **Krklec, Gustav**: Kod Ivana Meštrovića. *G. Ivan Meštrović o svome „Pobedniku".* Politika, Beograd, 24/6899, 14. VII. 1927, str. 5.

3452 **Krleža, Miroslav**: *Moša S. Pijade.* (Pijadine hvale i kritike Meštrovića). Književna republika, Zagreb, 4/2, IV. 1927, str. 65-77.

3453 (**Krleža, Miroslav**) M. K.: *O našoj inteligenciji.* (Spominjanje Meštrovićevog „Vidovdanskog ciklusa"). Književna republika, Zagreb, 4/1, 15. III. 1927, str. 1-21.

3454 **Krnjic-Peleš, Olga**: *Šta misle naši književnici i umetnici. Anketa o „Pobedniku".* Vreme, Beograd, 7/1950, 26. V. 1927, str. 4.

3455 **Kus-Nikolajev, Mirko**: *Izložba „Djela".* Vijenac, Zagreb, 5/10-11, knj. VII, 1927, str. 278-279.

3456 **Lancelotti, Arturo**: *Bourdelle i Meštrović - Le Biennali veneziane dell'ante guerra.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Umjetnost, Zageb, 9/2, 1927, str. 7.

3457 (**Lazarević**) Lazarevitch, **Branko**: *Ivan Mechtrovitch.* (Općenito o Meštrovićevoj umjetnosti). L'Europe centrale, Praha, 1/20-22, 5. III. 1927, str. 446-448.

3458 **Lazarević, Branko**: *Ivan Meštrović.* (Iz „Tri naše najviše vrednosti". filozofsko-estetska analiza Meštrovićevog stvaralaštva). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 20/1, 1. I. 1927, str. 25-35; 2, 16. I. 1927, str. 113-123; 3, 1. II. 1927, str. 190-197.

3459 **Ljubunčić, Salih**: *Ivan Meštrović.* (Prema predavanjima M. Marjanovića). Novi čovjek, Sarajevo, 3/71-72, 1927, str. 13-14.

3460 **M.**: *Meštrovićev uvod k Michelangelu.* Narodni dnevnik, Ljubljana, 4/86, 1927, str. 5.

3461 **M.**: *Naši umjetnici u Americi.* (Meštrovićeva izložba u više američkih gradova). Umjetnost, Zagreb, 9/1, 1927, str. 5-6.

3462 (**Manojlović, Todor**): *Šta misle naši književnici i umetnici.* (Pjesnik i kritičar umjetnosti T. Manojlović o Meštrovićevom spomeniku za Terazije u Beogradu). Vreme, Beograd, 7/1950, 26. V. 1927, str. 4.

3463 **Maraković, Ljubomir**: *Pjesma o četiri arkanđela.* (Usporedba Nazorovih pjesama i Meštrovićevih skulptura). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 14/7-8, 25. VIII. 1927, str. 145-149.

3464 **Marjanović, Milan**: *Ivan Meštrović i nova renesansa umjetnosti.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Meštrovićevi citati o svojoj i svjetskoj umjetnosti). Vijenac, Zagreb, 5/10-11, 24. V. 1927, str. 259-262.

3465 **Marjanović, Milan**: *Nacionalizam Ivana Meštrovića. Iz bilježaka za monografiju o I. Meštroviću.* (Meštrovićev patrotizam. Nacionalno u njegovom stvaralaštvu. Njegove izjave). Vijenac, Zagreb, knj.VII, 1. III. 1927, str. 109-112.

3466 **M**(**arjanović, Milan**): *Naši umjetnici u Americi.* (Meštrović, Miše, Gecan, Bužan, Kljaković). Vijenac, Zagreb, 5/3-4, knj. VII, 1. II. 1927, str. 68-69.

3467 **M**(**arjanović, Milan**): *Naši umjetnici u Americi.* Umjetnost, Zagreb, 9/1, 1927, str. 56.

3468 **Marjanović, Milan**: *Obrat u umjetnosti Ivana Meštrovića.* (Stilska promjena u Meštrovićevom stvaralaštvu). Vijenac, Zagreb, 5/13-14, knj. VII, 8. VII, 1927, str. 336-340.

3469 **Marjanović, Milan**: *Pisci i planovi.* (Plan za monografiju o I. Meštroviću). Vijenac, Zagreb, 5/3-4, knj. VII, 1. II. 1927, str. 79-82.

3470 **M**(**esesnel, France**): *Meštrovićev uvod k Michelangelu.* (Iz „Nove Evrope" 1926.). Narodni dnevnik, Ljubljana, 4/86, 16. IV. 1927, str. 5.

3471 **M**(**ilčinović**), **And**(**rija**): *Izložba „Djela".* (Meštrovićeva „Karijatida"). Slobodna tribuna, Zagreb, 7/715, 4. VI. 1927, str. 4-5.

3472 **Mr.**: *Spomenik Grguru Ninskome u Splitu. Oko mauzoleja.* (O položaju). Novosti, Zagreb, 21/265, 25. IX. 1927, str. 13.

3473 **-n-**: *Studija o Meštroviću.* (O raspravi B. Lazarevića u praškom tjedniku „L'Europe Centrale"). Obzor, Zagreb, 68/68, 11. III. 1927, str. 3.

3474 **Nebbia, Ugo**: *„la Quindicesima Biennali Veneziana".* (Zajednički naslov: Stručni prikazi i kritike o Meštroviću i Gjuriću). Umjetnost, Zagreb, 9/2, 1927, str. 4.

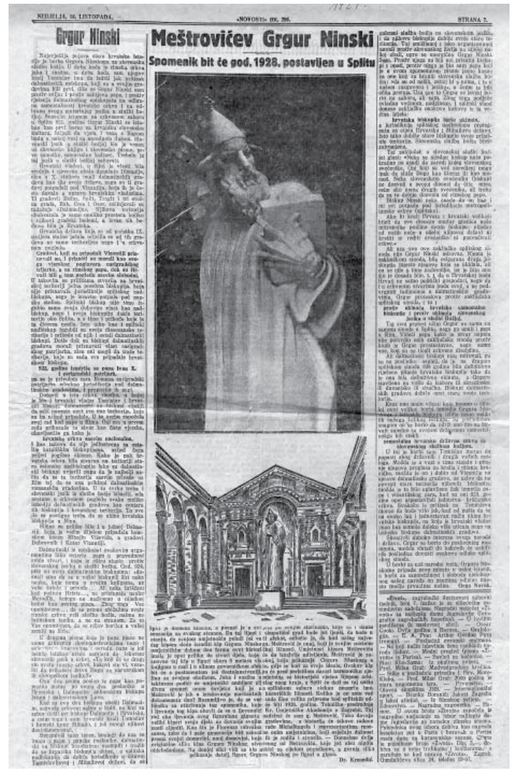
3475 **Nehajev, M**(**ilutin Cihlar**): *Ljepota i značenje Strossmayerova kipa.* (O kiparstvu i Meštrovićevom djelu). Jutarnji list, Zagreb, 16/5352, 1. I. 1927, str. 25-26.

3476 **Nikolić, Momir**: *Jedan spor varvara.* (Polemika o Meštrovićevom „Pobjedniku"). Politički glasnik, Beograd, 3/72, 1927, str. 7-8.

3477 **Novak, Grga**: *Grgur Ninski.* (Povijesni podaci. U povodu Meštrovićevog spomenika). Novosti, Zagreb, 21/286, 16. X. 1927, str. 7.

3478 **Odavić, P**(**etar**) J.: *G. Meštrovićeva „Udovica". Fragment za „Kosovski spomenik".* (Moralna kritika akta skulpture). Pravda, Beograd, 23/133, 19. V. 1927, str. 4.

3479 **Odavić, P**(**etar**) J.: *Hram Svetoga Save i Meštrovićev „Kosovski hram".* (Kritika Meštrovićevog „Kosovskog hrama"). Pravda, Beograd, 23/90, 3. IV. 1927, str. 8.

Grgur Ninski

Meštrovićev Grgur Ninski

Spomenik bit će god. 1928. postavljen u Splitu

3480 **Odavić, P**(**etar**) J.: *Meštrovićev Spomenik pobede.* (Kritizira skulpturu). Pravda, Beograd, 23/97, 10. IV. 1927, str. 6.

3482 **P. W.**: *Treba li podići „Pobednika" na Terazijama?* Politika, Beograd, god. 24, 20. V. 1927.

3483 **Popović, B**(**ogdan**): *Koje je Meštrovićevo mjesto u umjetnosti, i čije je da o tome presudi.* (Pohvala Meštrovića. Prijevod s engleskoga. Iz engl. monografije, London 1919.). U: Ogledi iz književnosti i umjetnosti, II, Beograd 1927, str. 291-309.

3484 **Popović, Milan L.**: *Kako će izgledati Meštrovićev Pobednik na Terazijama?* (Otpor protiv muškog akta na spomeniku). Vreme, Beograd, 7/1936, 12. V. 1927, str. 5.

3485 (**Popović, Pavle**): *Mišljenje g. Pavla Popovića.* (Potreba ocjenjivačkog odbora za Meštrovićev spomenik „Pobednika" u Beogradu). Vreme, Beograd, 7/1948, 24. V. 1927, str. 5.

3486 **Rac, Stanko** (ili Rade Stojanović?): *Izložba „Djela".* (Izložba primijenjene umjetnosti. Meštrovićeva „Karijatida"). Vijenac Zagreb, 5/10-11, knj. VII, 24. V. 1927, str. 279-280.

3487 **Radica, Bogdan**: *Kod Maksima Gorskog.* (O Meštrovićevom „Vidovdanskom hramu"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 16, br. 9, 11. XI. 1927, str. 291-298.

3488 **Rittig, Svetozar**: *Strossmayerov spomenik od I. Meštrovića.* (Pretiskano iz „Strossmayerovog spomenspisa"). Štrosmajerov kalendar, Zagreb, 1927, str. 38-42.

3489 **Rittig, Svetozar** (Šarinić. I. ?): *Učenjak Strzygowski, umjetnik Meštrović i fra Marun.* (Obilazak Dalmacije). Seljačka prosvjeta, Zagreb, 2/11, 1. XII. 1927, str. 255.

3490 **Rosandić, Toma**: *Vajar g. Toma Rosandić o „Pobedniku".* Reč, Beograd, 4/951, 2. VI. 1927, str. 2.

3491 **Schürer, O**(**skar**): *Werke von Ivan Mestrović.* (Pregled Meštrovićeve skulpture). Die Kunst für Alle, München, 43/6, sv. 57, 1927-1928, str. 182-190 + 1 tab.

3492 **Seton-Watson, Robert William**: *Kako je postala Jugoslavija.* (I o Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 15, br. 12, 11. VII. 1927, str. 389-394.

3493 **Stanković, Bora:** *Šta misle naši književnici i umetnici o Meštrovićevom „Pobedniku“.* Vreme, Beograd, 7/1946, 22. V. 1927, str. 7.

3494 **Stanojević, Ilija**: *Šta misle naši književnici i umetnici o Meštrovićevom „Pobedniku.* Vreme, Beograd, 7/1946, 22. V. 1927, str. 7; 1947, str. 4; 1950, str. 4.

3495 **Steed, H**(**enry**) **W**(**ickham**): *Krfska deklaracija i Londonski pakt.* (Iz uspomena. Sastanak 1917. s Meštrovićem). Novo doba, Split, 10/166, 21. VI. 1927, str. 3.

3496 **Stefanović, Svetislav**: *Šta kažu naši književnici i umetnici. Anketa o Meštrovićevom „Pobedniku“.* Vreme, Beograd, 7/1947, 23. V. 1927, str. 4.

3496a **Steinmann, Ernst - Wittkower, Rudolf**: *Michelangelo Bibliographie 1510-1926.* Leipzig 1927. (Repr. Meštrovićevog poprsja Michelangela).

3497 **Stojanović, Niola**: *Jugoslovenski odbor u Svetskome Ratu. Članci i dokumenti.* (Spomenuto Meštrovićevo sudjelovanje, str. 83). Zagreb 1927.

3498 (**Stojanović, Rade**) R. S.: *Ivan Meštrović i M. D. Đurić u stranim umjetničkim monografijama i revijama.* Vijenac, Zagreb, 5/3-4, knj. VII, 1. II. 1927, str. 70.

3499 (**Stojanović, Rade**) R. S.: .: *Ivan Meštrović i M. D. Đurić u stranim umjetničkim monografijama i revijama.* (Na XV. međunar. izložbi u Veneciji. Monografija Uga Nebbie). Umjetnost, Zagreb, 9/1, 1927, str. 7.

3500 **Stojanović, Sreten**: *VI. jugoslovenska izložba u Novom Sadu.* (Kritika Meštrovićevih radova na izložbi). Misao, Beograd, 9/179-180 (3-4), knj. XXIV, 1. i 16. VI. 1927, str. 227-231.

3501 **Strajnić, Kosta**: *Jedna neumesna hajka. Povodom postavljanja Meštrovićevog Pobedika u Beogradu.* (Historijat spomenika i napada). Pregled, Sarajevo, 1/22, 5. VI. 1927, str. 7-8.

3502 **Strzygowski, J**(**osef**): *Umjetnički pogled na Split.* (O smještaju Meštrovićevog „Grgura Ninskog“). Novo doba, Split, 10/89, 16. IV. 1927, Prilog str. 10.

3503 **Tokin, Boško**: *Šesta jugoslovenska izložba u Novom Sadu.* (Meštrović sudjeluje). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 101/1, knj. 314, X. 1927, str. 106-110.

3504 **Ujević, Tin**: *Šta misle naši književnici i umetnici o Meštrovićevom „Pobedniku“.* Vreme, Beograd, 7/1946, 22. V. 1927, str. 7.

3505 **Uređivački odbor Umjetnosti**: *Bourdelle i Meštrović.* (Kritika Meštrovića i njegove umjetnosti). Umjetnost, Zagreb, 9/2, 1927, str. 7-8.

3506 **V. R.**: *Treba li podići „Pobednika“ na Terazijama?* (Polemika za i protiv spomenika. O umjetničkoj vrijednosti Meštrovićevog spomeika). Politika, Beograd, 24/6847, 20. V. 1927, str. 6.

3507 (**Vukelić, Zvonimir**) Z. V. : *Izložba „Djela“, društva za promicanje umjetničkog obrta.* Jutarnji list, Zagreb, 16/5488, 19. V. 1927, str. 10.

3508 **Vulović, Svetislav Voj.**: *Oko „Pobednika“. Povodom podizanja spomenika na Terazijama.* Novosti, Beograd, 7/1922, 31. V. 1927, str. 12.

3509 **Waring, L. F.**: *Kroz Jugoslaviju. Split, Trogir, Šibenik.* (Susret s Meštrovićem u Splitu). Nova Evropa, Zagreb, 16/1, 11. VII. 1927, str. 20-24.

3510 **Zaharov,** (**Lav**) **Ev**(**genije**): *Za i protiv „Pobednika“. Pisma iz Beograda.* (Polemike oko postavljanja spomenika na Terazije). Pregled, Sarajevo, 1/21, 29. V. 1927, str. 10.

3511 *Amerikanska kiparica u Zagrebu.* (Malvina Hoffman). Svijet, Zagreb, 2/10, knj. 3, 5. III. 1927, str. 191-193.

3512 *„Cor ardens“ i Ivan Meštrović.* (Prijedlog Meštroviću da se primi počasnog predsjedništva umjetničkog društva u Chicagu). Hrvatski glasnik, Chicago, 2. III. 1927.

3513 *Djela Ivana Meštrovića za Ameriku. Koncem prosinca biti će gotovi konjanički spomenici za grad Chicago.* Jutarnji list, Zagreb, 16/5649, 28. X. 1927, str. 12.

3514 *Drugo predavanje o Meštroviću.* (M. Marjanovića u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 21/63, 4. III. 1927, str. 6.

3515 *XII. Redovna sjednica općinskog vijeća.* (O spomeniku Grguru Ninskome u Splitu). Jadranska pošta, Split, 3/685, 29. X. 1927, str. 6.

3516 *Goli „Pobednik“.* (Skandali oko Meštrovićeva spomenika). Novosti, Beograd, 7/1917, 24. V. 1927, str. 1.

3517 *I Meštrović u novom svijetlu.* (Predavanje M. Marjanovića o Meštroviću). Novosti, Zagreb, 21/55, 24. II. 1927, str. 8; 63, 4. III. 1927, str. 6.

3518 *Internacijonalna izložba grafike u Firenci.* (Izlaže i Meštrović. Bilj.). Novo doba, Split, 10/108, 10. V. 1927, str. 6.

3519 *Ivan Meštrović posle rata.* Veliki orao, ilustrovani srpski narodni kalendar, 1927, str. 33.

3520 *Izložba „Djela“ društva za promicanje umjetničkoga obrta.* (Izložene Meštrovićeve skulpture s legendama). Svijet, Zagreb, 2/21, knj. 3, 21. V. 1927, str. 452.

3521 *Izložba jugoslavenske grafike u Lavovu.* (Meštrovićeva djela, po izvještaju u „Obzoru“). Umjetnost, Zagreb, 9/2, 1927, str. (6).

3522 *Još jedno Meštrovićevo djelo u čikaškom Art Institutu.* („Moja majka“,„Marko Mandić“). Novo doba, Split, 10/136, 13. VI. 1927, str. 6.

3523 *Jugoslavenski umetniki v Severni Ameriki.* (Izložba u Philadelphiji 1926.). Jutro, Ljubljana, 8/51, 1. III. 1927, str. 11.

3524 *Krfska deklaracija i Londonski pakt.* (Prikaz knjige H. W. Steeda „Trideset godina novinarstva“. Meštrović na pregovorima s Talijanima 1917.). Novo doba, Split, 10/166, 21. VI. 1927, str. 3.

3525 *Kuda će se smjestiti Meštrovićev spomenik u Splitu?* (Polemike oko smještaja „Grgura Ninskoga“). Obzor, Zagreb, god. 68, 15. X. 1927.

3526 *Madonna and Child.* Vanity Fair, New York, god. 29, X. 1927, nasl. str.

3527 *Mestrovic Ivan. Busts Selfportrait - done in plaster.* American Art Student, 10/2, 1927, str. 55.

3528 *Meštrović na putu u Egipat.* (Polazak. Egipat, Palestina, Libanon, Turska, Grčka). Novo doba, Split, 10/100, 30. IV. 1927, str. 2.

3529 *Meštrovićev Grgur Ninski.* (Izrađen u Zagrebu. Dar Splitu). Novo doba, Split, 10/243, 18. X. 1927, str. 4.

3530 *Meštrovićev Grgur Ninski.* Novo doba, Split, 10/244, 19. X. 1927, str. 4.

3531 *Meštrovićev spomenik pobjede u Beogradu.* („Pobjednik“ za Terazije). Novo doba, Split, 10/84, 11. IV. 1927, str. 6.

3532 *Meštrovićev spomenik za Chicago.* („Indijanci na konju“). Novo doba, Split, 10/143, 22. VI. 1927, str. 3.

3533 *Meštrovićev spomenik za Chicago.* Novosti, Zagreb, 21/328, 1927, str. 11.

3534 *Meštrovićev Srđa Zlopogleđa. Kako se kod nas čuvaju umjetnička djela.* (Oštećenje Meštrovićeve skulpture u Ministarstvu prosvjete). Večernja pošta, Sarajevo, 17. III. 1927, br. 1712, str. 1.

3535 *Meštrovićeva stalna izložba u New Yorku.* (Bilj.). Novo doba, Split, 10/149, 1. VII. 1927, str. 6.

3536 *Meštrovićevi kipovi za Ameriku.* (Iz zagrebačkih „Novosti“). Novo doba, Split, 10/281, 3. XII. 1927, str. 10.

3537 *Meštrovićevi kipovi za Ameriku. Pred završetkom lijevanja u bronzi.* („Indijanci“ za Chicago). Novosti, Zagreb, 21/328, 27. XI. 1927, str. 11.

3538 *Meštrović's Gift „Marko Marulić, Croatian Poet“.* (Meštrovićev dar muzeju u Chicagu). Chicago Art Institute Bulletin, Chicago, 21/1, I. 1927, str. 8-9.

3539 *Mestrovic's Gift to Chicago Museum.* („Marko Marulić“). Art Digest, god. 1, 15. I. 1927, str. 11.

3540 *Mestrovic's Indians for Grant park, Chicago.* (Meštrovićevi „Indijanci“). Art Digest, god. 1, 1. III. 1927, str. 15.

3541 *Naš sugradjanin kod Maksima Gorkoga.* (Gorki B. Radici o Meštroviću). Novo doba, Split, 10/186, 13. VIII. 1927, str. 6.

3542 *Naše kiparstvo.* (O Meštroviću). Privredna revija, Zagreb, 4/7, 1927, str. 3-4.

3543 (O I. Meštroviću). Kunst für Alle, München, 57/1927-1928, (?).

3544 *Oko Meštrovićeva „Pobednika“.* (Napadi na postavljanje spomenika na Terazijama u Beogradu). Slobodna tribuna, Zagreb, 7/714, 28. V. 1927, str. 6.

3545 *Pitanje Meštrovićevog „Pobednika“ najzad je rešeno. „Pobednik“ će se podići na grebenu beogradskog Grada, na utoci Save u Dunav.* Vreme, Beograd, 7/2068, 23. IX. 1927, str. 5.

3546 *Pitanje postavljanja Meštrovićevog „Pobjednika“.* (Odluka da se spomenik postavi izvan grada. Bilj.). Obzor, Zagreb, 68/254, 23. IX. 1927, str. 3.

3547 *Podizanje spomenika Grguru Ninskom.* (Odluka splitskog Općinskog vijeća o postavljanju spomenika). Novosti, Zagreb, 21/300, 30. X. 1927, str. 6.

3548 *Podizanje spomenika Grguru Ninskome. Predlog Općinske uprave.* Novo doba, Split, 10/253, 29. X. 1927, str. 5.

3549 *Proti zatvaranju puta sa Peristila na obalu.* (Protiv postavljanja Meštrovićeva „Grgura Ninskoga“ na Peristil). Jadranska pošta, Split, 3/680, 24. X. 1927, str. 3.

3550 *Protiv zatvaranja puta kroz Peristil na obalu.* Jadranska pošta, Split, 3/678, 21. X. 1927, str. 3.

3551 *Self-portrait.* Chicago Art Institute Serapbook, 54/133, VIII. 1927; III. 1928.

3552 *Sjednica Opć. vijeća.* (Spomenici Grguru Ninskome i Oslobođenju). Novo doba, Split, 10/245, 20. X. 1927, str. 4.

3553 *Sjednica Općinskoga vijeća.* (Najava. Podizanje spomenika Grguru Ninskome). Novo doba, Split, 10/222, 23. IX. 1927, str. 4.

3554 *Sjednica Općinskog vijeća. Podizanje spomenika Grguru Ninskome.* (Prijedlog). Novo doba, Split, 10/253, 29. X. 1927, str. 5.

3555 *Spomenik Grguru Ninskom.* (Meštrovićev spomenik za Split). Obzor, Zagreb, god, 68, 23. IX. 1927.

3556 *Spomenik Grguru Ninskomu.* (U Splitu). Pobeda, Split, 7/42, 27. X. 1927, str. 4.

3557 *Spomenik narodnog oslobođenja i ujedinjenja na Jadranu. Meštrovićev „Kraljev Kamen“ na obali splitskoj.* (Historijat i opis planiranog spomenika). Novo doba, Split, 10/155, 8. VII. 1927, str. 3.

3558 *Spomenik oslobođenja na Jadranu. Veliki spomenik Meštrovića na obali Jadrana.* (Predviđen u Splitu). Večernja pošta, Sarajevo, 13. VI. 1927, br. 1807, str. 3.

3559 *Šta kažu naši književnici i umetnici.* (S. Stefanović, D. Ginić o Meštrovićevom „Pobjedniku“ u Beogradu). Vreme, Beograd, 7/1947, 23. V. 1927, str. 4.

3560 *Šta misle naši književnici i umetnici.* (Todor Manojlović o Meštrovićevom „Pobjedniku“ u Beogradu). Vreme, Beograd, 7/1950, 26. V. 1927, str. 4.

3561 *Šta misle naši književnici i umetnici o Meštrovićevom „Pobedniku“.* (Mišljenja Ilije Stanojevića, Tina Ujevića i Mirke Grujić). Vreme, Beograd, 7/1946, 22. V. 1927, str. 7.

3562 *The work of 3 modern sculptors: I. Meštrović, P. Manskip, W. R. Dick.* The Independant, Concord, god. 116, 1927, str. 157.

3563 *Učenjak Strzygowski, umjetnik Meštrović i fra Marun.* (Obilazak starohrvatskih spomenika). Hrvat, Zagreb, 8/2351, 5. XI. 1927, str. 6.

3564 *Upotreba splitskog investicijonog zajma.* (Za podizanje spomenika Grguru Ninskome). Obzor, Zagreb, 68/290, 30. X. 1927, str. 5.

3565 *Uređivanje okoliša Dioklecijanova mauzoleja.* (Za postavljanje „Grgura Ninskoga“). Novo doba, Split, 10/178, 4. VIII. 1927, str. 4.

1928.

3566 **A.**: *Meštrović se divi.* (Razvitak Beograda). Narodni val čovječnosti, pravice i slobode, Zagreb, 2/267, 18. XI. 1928, str. 3.

3567 (**Aleksić, Dragan**) D. A.: *Majstor kalimegdanskog „Vesnika“ u Beogradu.* (Razgovor s Meštrovićem o umjetničkim i političkim prilikama). Vreme, Beograd, 8/2479, 16. XI. 1928, str. 3.

3568 **Baroffio, Orestes**: *Una idea hermosa del pintor Beretta. La adquisiciòn da una obra de Mestrovic.* (Inicijativa urugvajskog slikara Mila Berette da se za Umjetnički muzej kupi jedna Meštrovićeva skulptura). El Pais, Montevideo, 22. VII. 1928.

3569 (**Bartulica, Milostislav**) B.: *Ivan Meštrović u Chicagu.* Novi iseljenik, Zagreb, 7/9- 11, 1928, str. 9.

3570 (**Bartulica, Milostislav**) B.: *Meštrovićeva izložba u Buenos Airesu.* Novi iseljenik, Zagreb, 7/12-13, 1. VII. 1928, str. 9.

3571 **Basso Maglio, Vicente**: *Mestrovic libertad espiritual. Al margen de la exposiciòn clausurada ayer.* (Meštrovićeva izložba u Montevideu). Imparcial, Montevideo, 17. VII. 1928.

3572 **Batušić, S**(**lavko**): *Umjetničke izložbe i likovni život. Meštrovićevi konjanici.* (Izloženi u dvorištu Umjetničke akademije u Zagrebu). Hrvatsko kolo, Zagreb, god. 9, 1928, str. 314-317.

3573 **Bernardoni, Ricardo**: *Ivan Mestrovic.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Buenos Airesu). Claridak, Buenos Aires, VI. 1928.

3574 **Brontes**: *Američki kneževi. G. g. Pupin i Meštrović u Čikagu.* (Pod zajedničkim naslovom. Pisma iz Novog sveta. Savremena Amerika). Vreme, Beograd, 8/2298, 17. V. 1928, str. 4.

3575 **Brooks, A. M.**: *A Relief by Mestrovich.* College Art Bulletin, god. 10, VI. 1928, str. 366-369.

3577 **Casson, Stanley**: *A New Movement in Sculpture: Meštrović and Rosandić. Some modern sculptors.* Oxford 1928, str. 59-87.

3578 **Collings, Ernest H. R.**: *O savremenoj jugoslovenskoj umetnosti.* (Predavanje u Jugosl. društvu u Londonu. Među ostalima o Meštroviću). Nova Evropa, Zagreb, knj. 17, br. 10-11, 26. V. 1928, str. 367-372.

3579 (**Cvetišić, Vjekoslav**) V. C.: *Izložba aengleskih umjetnika u Jugoslaviji. Svečano otkriće Meštrovićevih spomenika u Čikagu...* Jutarnji list, Zagreb, 17/5996, 14. X. 1928, str. 12.

3580 **Cvetišić, V**(**jekoslav**): *Izrada Meštrovićevih spomenika u broncu.* Svijet, Zagreb, 3/3, knj. VI, 27. X. 1928, str. 375-379.

3581 (**Cvetišić, Vjekoslav**) V. C.: *Meštrović na povratku iz Amerike. Otkriće njegovih spomenika u rujnu. Izložbe njegovih radova u Chicagu i Buenos Airesu. Glasovi američke štampe o Meštroviću.* Jutarnji list, Zagreb, 17/5857, 27. V. 1928, str. 41.

3582 (**Cvetišić, Vjekoslav**) V. C.: *Meštrovićev Grgur Ninski izgrađuje se u bronci. Američka štampa o Meštroviću.* (O „Grguru Ninskome". „Indijanci"). Jutarnji list, Zagreb, 17/5809, 7. IV. 1928, str. 21.

3583 **Cvetišić, V**(**jekoslav**): *Meštrovićevi spomenici. Kako su ljevani u broncu Meštrovićevi spomenici za Ameriku...* Jutarnji list, Zagreb, 17/5749, 7. II. 1928, str. 13.

3584 (**Cvetišić, Vjekoslav**) V. C.: *Novosti iz likovne umjetnosti... Najnovije djelo Ivana Meštrovića. Izradba kipa Grgura Ninskog u broncu...* Jutarnji list, Zagreb, 17/5982, 30. IX. 1928, str. 13.

3585 (**Cvetišić, Vjekoslav**) V. C.: *Plakete Ive Kerdića na izložbi u Washingtonu. Rastavljanje i otprema Meštrovićevih američkih spomenika...* (Zagrepčani razgledaju „Indijance" u ljevaonici). Jutarnji list, Zagreb, 17/5753, 11. II. 1928, str. 12.

3586 (**Ćurčin, Milan**) -I-: *Meštrovićev „Pobednik". Epilog.* (Neprilike oko spomenika-fontane „Pobjednika"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 18, br. 1, 11. VII. 1928, str. 39-40.

3587 (**Deak, Franjo**) Dr. F. D.: *Zwei neue Meisterwerke Ivan Meštrović* Morgenblatt, Zagreb, 43/40, 9. II. 1928, str. 6.

3588 **Decker, A. R.**: *Look-in on noted Sculptor.* (Posjet Bečanina Deckera Meštrovićevom domu u Zagrebu). Chicago Illustrated News, Chicago, 9. X. 1928.

3588a **G**(**irometta**) **D**(**uje**): *Splitski spomenici i Meštrović.* Današnji Split, Split 1928, str. 30-32.

3589 (**Hanžeković, Mato**) Dr M. H.: *Meštrovićevi giganti.* (Lijevanje „Indijanca"). Hrvatski list, Osijek, 9/23, 22. I. 1928, str. 11.

3590 **Hebequer, Guillermo Facio**: *Mestrovic o el cuento del genio.* (Oštra kritika Meštrovićeve skulpture na izložbi u Buenos Airesu). El Telegrafo, Buenos Aires, 25. VI. 1928.

3591 (**Hinković, Vinko**) v: *Meštrović' neue Denkmäler für Split.* (Projektirani spomenici Grguru Ninskome i „Kraljevog kamena"). Morgenblatt, Zagreb, 43/276, 1928, str. 9.

3592 **Ignacio, Huan**: *Ivan Mestrovic - Ruza Mestrovic.* (Izložba u Buenos Airesu). Corriero de Galicia, Buenos Aires, V. 1928.

3593 **J. M. G.**: *Ivan Mestrovic el gran pastor Serbio. El próximo sábado se exhibirán sus obras en la Casa del Arte.* (Opće o Meštroviću uoči izložbe u Montevideu). El Ideal, Montevideo, 4. VII. 1928.

3594 **J. M. G.**: *Ivan Mestrovic a la Casa del Arte.* (O Ruži i Ivanu Meštroviću u povodu izložbe u Montevideu). El Ideal, Montevideo, 8. VII. 1928.

3595 **Jiruošek, Antun**: *Meštrovićevi Strijelci - jahači.* Obzor, Zagreb, 69/45, 16. II. 1928, str. 2; 46, 17. II. 1928, str. 2.

3596 **Karaman, Lj**(**ubo**): *O Meštrovićevu spomeniku Grguru Ninskome u Splitu.* (Polemika o smještaju spomenika). Novo doba, Split, 10 (11)/326, 24. XII. 1928, str. 9-10.

3597 **Kelley, Charles F.**: *Meštrović - Bronzen in Chicago.* (O izložbi suvremenog europskog kiparstva). Christian Science Monitor, Boston, 30. IV. 1928.

3598 **Kelly, Ch**(**arles**) **F.**: (Meštrovićevi „Indijanci" u Chicagu?). Chicago Evening Post, Schicago, Prilog: Magazine of the Art World, 16. X. 1928.

3599 **Knox, Charles Victor**: *Release Pictures of New Park Statues.* (O Meštroviću i „Indijancima"). Chicago illustrated Evening Post, Magazine of the Art World, Chicago, 18. IX. 1928.

3600 **Kordić, Siniša**: *Vidovdanski hram.* Preteča, Beograd, 1928, br. 3, str. 49-50.

3601 (**Kovač, Ante**): *Ivan Meštrović.* (Pjesma). Koprive, Zagreb, 25/38, 1928, str. 758.

3602 (**Krenedić, Kazimir**) K.: *Najnoviji rad g. Ivana Meštrovića.* (Poprsje V. Becića). Novosti, Zagreb, 22/50, 19. II. 1928, str. 7.

3603 **Krleža, Miroslav**: (Kritika Meštrovićeve religiozne umjetnosti. Kasnije pod naslovom „Ivan Meštrović vjeruje u Boga"). Književnik, Zagreb, 1/3, VI. 1928, str. 73-85.

3604 **Krleža, Miroslav**: *Slom Frana Supila.* (Spomen Meštrovićevih nacionalističkih skulptura, str. 163). Književnik, Zagreb, 1/2, V. 1928, str. 33-40.

3605 **Krnic, Ivan**: *„Veliki srpski vajar" Ivan Meštrović u Americi.* (Interview W. O. Trappa s Meštrovićem za „The World" u New Yorku. Proglašavanje Meštrovića Srbinom). Hrvat, Zagreb, 9/2486, 19. IV. 1928, str. 2.

3606 **Krstić, N**(**ikola**): *Da li je Meštrović nacionalan.* Preteča, Beograd, 1928, br. 2, str. 68-69.

3607 **Lahman, Ivo**: *O umjetnosti u karikaturi. Povodom izložbe Ivana Mirkovića.* (Karikatura I. Meštrovića). Novo doba. Split, 10 (11)/261, 17. X. 1928, str. 4.

3608 **Lazarević, Branko**: *Naše najviše vrednosti.* (Narodne pjesme, Njegoš, Meštrović). Književni sever, Subotica, 4/7-8, knj. 4, 1928, str. 325-339.

3609 **Lazarević, Branko**: *Naše najviše vrednosti.* (Narodne pjesme, Njegoš, Meštrović). Narodna odbrana, Osijek, 3/34, 1928, str. 570-571; 36, str. 587-588.

3610 **Lazarević, Branko**: *Tri jihoslovanské nejvyšši hodnotu.* (Češki prijevod „Tri najviše jugoslovenske vrednosti". Folozofsko-estetska analiza Meštrovićevog stvaralaštva). Praha (1928).

3611 **Lučić, Marko**: *Svečanost u „Jugoslav. klubu".* (U Buenos Airesu u čast argentinskog pisca i kritičara Josipa Pagana, propagatora Meštrovićeve umjetnosti). Novi iseljenik, Zagreb, 7/14-14-15, 1. VIII. 1928, str. 6.

3613 **Mannes, Marya**: *Gallery Notes.* Creative Art, god. 2, II. 1928, str. 12.

3614 **Marjanović, Milan**: *Jedna kuriozna zabuna državne administracije. Ivan Meštrović i dva Milana Marjanovića... Američka Odiseja Kosovskog hrama nije još dobila svoj epilog.* Vreme, Beograd, 8/2205, 10. II. 1928, str. 4.

3615 (**Marjanović, Milan**): *Odisejada Meštrovićevih radova. Publicista g. Milan Marjanović povodom izvještaja „Večernje pošte". Jedan besprimjerni škandal.* Večernja pošta, Sarajevo, 11. II. 1928, br. 1984, str. 3.

3616 **Medić, Mojo**: *Meštrovićev „Pobednik" za Vel. Kikindu.* Orao kalendar, 1928, str. 23-24.

3617 (**Mitrinović, Milivoje**) M. M.: *Medjunarodna izložba slika u Londonu. Naši predstavnici na izložbi.* Obzor, Zagreb, 69/140, 25. V. 1928, str. 3.

3618 **Nevistić, Ivan**: *Zagrebački intelektualci o prvome decembru.* (Meštrovićeva izjava). Pravda, Beograd, 24/327, 1. XII. 1928, str. 6.

3619 **Novak, Viktor**: *Meštrovićev Grgur Ninski. Gdje da se smjesti veliko umjetničko djelo.* Novo doba, Split, 10 (11)/78, 2. IV. 1928, str. 3.

3620 **Novak, Viktor**: *Meštrovićev Grgur Ninski.* (Polemike oko postavljanja). Politika, Beograd, 25/7158, 1. IV. 1928, str. 7.

3621 **Oshurer, (?)**: *Werke von Ivan Meštrović, Bildhauer.* Die Kunst für Alle, München, 43/1928, str. 183-189.

3622 **Pach, Walter:** *Ananias or the false Artist.* (pravoj i lažnoj umjetnosti kraja XIX. i poč. XX. st. Usporedbe Meštrovića, str. 158-160). New York 1928.

3623 **Pagano, Josè Leòn P.**: *Se verifico ayer la inauguracion del curso de este amo de la asociacion de conferencias...* (Meštrovićeva izložba u Buenos Airesu). La Nacion, Buenos Aires, 27. V. 1928.

3624 (**Pasarić, Ivo**) Outsider: *Ivan Meštrović. O njemu i njegovim čikaškim Indijancima.* (Kritika Meštrovića i njegovih „Indijanaca"). Riječ, Zagreb, 24/31, 8. II. 1928, str. 7.

3625 **Pinto, Mercedes**: *La gran artista croata Ruza Mestrovich.* (Interview s Ružom Meštrović). El Dia, Montevideo, 18. VII. 1928.

3626 **Pogledić, S.**: *Iz hrvatskih naseobina u Sjedinjenim Državama. Ivan Meštrović u Chicagu.* (Priopćio: M. Bartulica). Novi iseljenik, Zagreb, 7/9-11, 11. VI. 1928, str. 9.

3627 **Radica, B**(**ogdan**): *Oko postavljanja „Grgura Ninskog". Jedno autoritativno francusko mišljenje.* (Jacquesa Zeillera u „Journal des Debats"). Obzor, Zagreb, 69/111, 24. IV. 1928, str. 3.

3628 (**Rich, D. C.**) D. C. R.: *Mestrovic.* Bulletin of the Art Institute of Chicago, Chicago, 22/7, X. 1928, str. 86-87.

3629 **Roca, Stjepan**: *Narodni muzej u Splitu.* (Meštrovićeve skulpture „Vidovdanskog ciklusa" u Etnografskom muzeju). Almanah Jadranske straže za 1928/29. god., Beograd, 1928, str. 531-543.

3630 **S. S.**: *Meštrović pred sudom. Malo pa ništa ili priča iz naše administracije. Milan Marjanović i afera s prenosom Meštrovićevih djela u Ameriku.* Večernja pošta, Sarajevo, 4. II. 1928, br.1978, str. 1.

3631 **Schneider, Artur**: *Meštrović, Ivan, kipar.* (Biografija, umjetnost, literatura. Leksikonski podaci). St. Stanojević: Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenska, knj. 2, Zagreb (1928), str. 863-864.

3632 **Strajnić, Kosta**: *Evropsko vajarstvo XIX i XX veka.* (Između ostalih i o Meštroviću). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 102/2, knj. 317, VIII. 1928, str. 209-233.

3633 (**Škerl, Hanibal**) h. š.: *Ivan Meštrović.* Naš glas, Trst, 4/4, IV. 1928, str. 125.

3634 **Šoljan, Ivo**: *Indijanci na konju od Ivana Meštrovića.* Omladina, Zagreb, 12/7, 1928-1929, str. 137-140.

3635 **Šoljan, Ivo**: *Indijanci na konju od Ivana Meštrovića.* (Opis, historijat). Svijet, Zagreb, 3/18, knj. 6, 27. X. 1928, str. 375-378.

3637 **Tartaglia,** (**Ivo**): *Meštrovićev Kraljev kamen u Splitu.* (Projekt spomenika. Nacrti). Jugoslovenski turizam, Split, 1/10, X. 1928, str. 10-11.

3638 **Tartaglia, Ivo**: *Meštrovićev Kraljev kamen u Splitu. Projekat za spomenik narodnog oslobođenja.* (Pretiskano iz „Jugoslovenskog turizma"). Novo doba, Split, 10 (11)/249, 5. X. 1928, str. 4.

3639 **Trapp, William O.**: *Great Serb Sculptor Finds American Girl to Greek Ideal.* (Meštrović o Amerikankama. Navodi se kao srpski kipar). The World, New York, 24 III. 1928.

3640 **Tupac-Amaru**: *Hay que Empezar de una Vez a Desinflar Globos! Tampoco Mestrovic pueda ensemarnos nada...* (Argentinski umjetnici o Meštrovićevim djelima). Critica, El Diario, Buenos Aires, 16. VII. 1928, str. 4.

3641 (**Vinković, Hinko**) -v-: *Meštrović' neue Denkmäler für Split.* („Grgur Ninski" i „Kraljev kamen" u Splitu). Morgenblatt, Zagreb, 43/276, 7. X. 1928, str. 9.

3642 **Vitry, Paul**: *Correspondance de l'étranger. la Galerie Albright à Buffalo.* (Kratko o Meštroviću). Beaux-arts, Paris, 1928, br. 6, str. 75-76.

3643 **Vojnović, Lujo**: *Splitske impresije.* (Meštrovićev „Grgur Ninski" na Peristilu). Novo doba, Split, 10 (11)/83, 7. IV. 1928, str. 9.

3644 **Warnier, Raymond**: *Les derniers travaux de Mechtrovitch.* L'Europe centrale, Praha, 30. VI. 1928, str. 850.

3645 **Williams, Marguerite B.**: *Here and There in the Art World.* The Mestrovic Warriors. (Citat Waltera F. Sherwooda). Chicago Illustrated News, Chicago, 19. IX. 1928.

3646 **Zeiller, Jacques**: (O postavljanju spomenika Grguru Ninskome na Peristilu u Splitu). Journal des dèbats, Paris, IV. 1928.

3647 *A Milestone in civic beauty.* (Reprodukcija Meštrovićevih „Indijanaca" s opširnijom legendom). The Chicago Daily News, Chicago, 19. IX. 1928.

3648 *A Portrait by Ivan Meštrović. A new bronze statuette by the noted Jugo-Slav.* (Općenito o Meštroviću uz reprodukciju „Ruže Meštrović"). Vanity Fair, Greenwich (SAD), god. 30, VIII. 1928, str. 43.

3649 *A propósito de Iván Mestrovic*. (Meštrović piše da, iako jugoslavenski orijentiran, pripada hrvatskoj grani Kraljevine). La Nacion, Buenos Aires, 27. V. 1928.

3650 *Acto literario musical en honor del artista Mestrovic.* (Bilj. o predavanju, koncertu i deklaminaranju poezije u povodu Meštrovićeve izložbe u salonu Union). La Razon, Buenos Aires, 8. VI. 1928.

3651 *Actualidad Uruguaya.* El Diario, Buenos Aires, 18. VII. 1928.

3652 *Američka štampa o Meštroviću.* (A. R. Decker u „Chicago Daily News". Bilj.). Novo doba, Split, 10 (11)/72, 26. III. 1928, str. 4.

3653 *Amerikanci o Meštrovićevim Indijancima.* Obzor. Zagreb, 69/283, 21. X. 1928, str. 2.

3654 *Amerikanci o Meštrovićevim Indijancima. Zanosni sudovi američke štampe.* (Nakon otkrivanja u Chicagu). Novo doba, Split, 10 (11)/263, 20. X. 1928, str. 3.

3655 *Amerikanci o Meštroviću. Triumfalan uspjeh našeg skulptora. Što piše američka štampa.* Večernja pošta, Sarajevo, 23. X. 1928, br. 2199, str. 4.

3656 *Argentinci o Meštroviću.* (Jose Leon Pagano u „La Nation" o Meštroviću). Novo doba, Split, 10 (11)/150, 26. VI. 1928, str. 2.

3656a *Bringing classic...* (Postolja-piloni za „Indijance" u Chicagu. Slika). Chicago Ill. News, Chicago, 15. IX. 1928.

3657 *Chicago Unveils Her Two Immortals Indians by Ivan Mestrovic.* Art Digest, 3/10. 1928, str. 10..

3658 *Chicago's Indian Figures.* („Indijanci" u Chicagu). The Literary Digest, 13. X. 1928.

3659 *De Ruza Mestrovic a la Casa del Arte.* (Dar skice „Vestalinke". Bilj). El Ideal, Montevideo, 22. VII. 1928.

3660 *En el Parque Hotel.* (Banketi društava u počast izložbe Ivana i Ruže Meštrović). El Pais, Montevideo, 12. V. 1928.

3661 *En honor de Ruza Mestrovic.* (Banket Jugoslavenskog društva u Montevideu). El Plata, Montevideo, 16 (?) V. 1928.

3662 *En honor del escultor croata Ivan Mestrovic.* (Predavanja o Meštroviću u Buenos Airesu). Prensa, Buenos Aires, 10. VI. 1928.

3663 *En la Casa del Arte se inauguro ayer la exposicion de Mestrovic.* (Otvorenje izložbe u Montevideu). El Plata, Montevideo, 8. VII. 1928.

3664 *En la exposicion Mestrovic.* (Fotografija i legenda otvorenja izložbe Ivana i Ruže Meštrović u Buenos Airesu). El Mundo, Buenos Aires, 16. V. 1928, str. 1.

3665 *Enthüllung der „Indianer" von Meštrović. Einladung der amerikanischen Denkmäler-Foundation in Chicago an Ivan Meštrović.* Morgenblatt, Zagreb, 43/280, 11. X. 1928, str. 4.

3666 *Exposicion de escultor de los esposos Mestrovic.* (Otvorenje izložbe u Montevideu). Imparcial, Montevideo, 8. VII. 1928.

3667 *Exposicion Mestrovic.* (Uoči otvorenja izložbe Ivana i Ruže Meštrović u Montevideu). El Plata, Montevideo, 4. VII. 1928.

3668 *Exposicion Mestrovic.* (Bilješka uoči izložbe u Montevideu, Urugvaj). La Accion, Rosario, 10. V. 1928.

3669 *Exposicion Mestrovic.* La Nacion, Buenos Aires, 10. VI. 1928.

3670 *Exposición Mestrovic.* (Izložba Ivana i Ruže Meštrović u Montevideu. Kraći prikaz i 15 + 6 repr.). La Pluma. Revista mensual de ciencias-artes y letras, Montevideo, 2/7, 1928, str. 66-75.

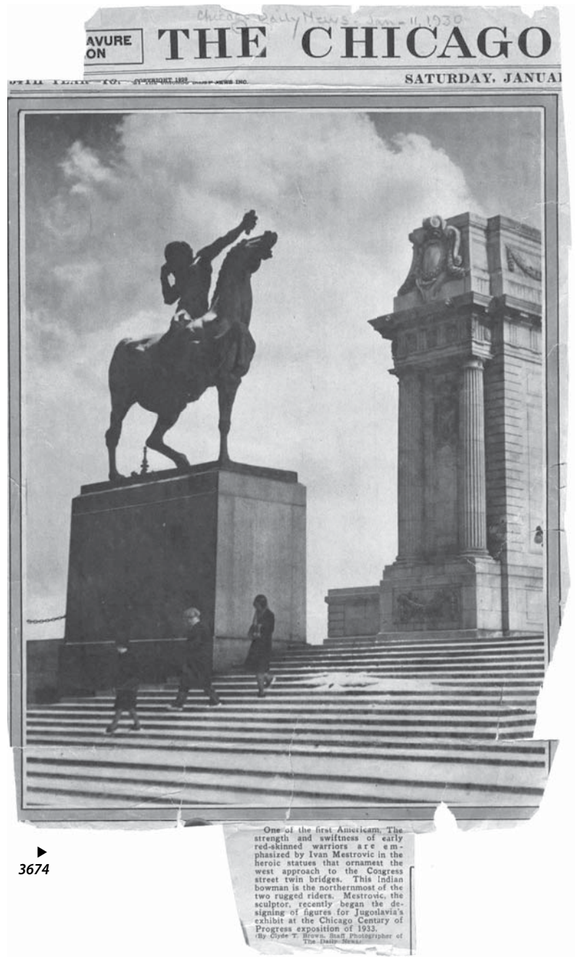
3671 *Exposicion Mestrovic.* (Bilješka uoči izložbe I. i R. Meštrović u Buenos Airesu). Prensa, Buenos Aires, 15. V. 1928.

3672 *Exposicion Mestrovic.* (Zatvara se izložba. Zanimanje javnosti. Bilj.). Prensa, Buenos Aires, 29. V. 1928.

3673 *G. Ivan Meštrović u Čikagu nadgleda radove oko postavljanja spomenika Indijanaca na konju.* (Citiran članak iz „Daily News"-a). Vreme, Beograd, 8/2287, 6. V. 1928, str. 7.

3674 *Grant Park Gate ordered rushed.*
(O uređenju trga s Meštrovićevim skulpturama).
The Chicago Daily News, Chicago, 4. V. 1928.

3675 *Grant Park gradually nearing final stage.*
(Uređenje Grant Parka. Meštrovićevi „Indijanci").
Chicago Evening Post, Chicago, 26. VI. 1928.

Chicago Daily News, June 11, 1930
AVURE ON
THE CHICAGO
SATURDAY, JANUA
One of the first Americans. The strength and swiftness of early red-skinned warriors are emphasized by Ivan Mestrovic in the heroic statues that ornament the west approach to the Congress street twin bridges. This Indian bowman is the northernmost of the two rugged riders. Mestrovic, the sculptor, recently began the designing of figures for Jugoslavia's exhibit at the Chicago Century of Progress exposition of 1933.
(By Clyde T. Hoyo, Staff Photographer of The Daily News.)

▶ *3674*

3676 *Grgur Ninski i hiljadugodišnji život njegove ideje.*
(Meštrovićev model na predavanju Viktora Novaka).
Novo doba, Split, 10 (11)/71, 24. III. 1928, str. 4.

3677 *Grgur Ninski i 1000-godišnji život njegove ideje.*
(Predavanje V. Novaka. O Meštrovićevom spomeniku).
Novo doba, Split, 10 (11)/72, 25. III. 1928, str. 4.

3678 *Guarding Grant Park.* (Repr. uz legendu).
Chicago Tribune, Chicago, 7. X. 1928.

3679 *Guarding Grant Park bridges.* (Fotografija „Indijanaca" u Chicagu, uz legendu). Examiner, 21. IX. 1928.

3680 *Homenaje a Ivan Mestrovic.*
(Bilješka o literarno-glazbenoj priredbi u čast Meštrovića).
Prensa, Buenos Aires, 8. VI. 1928.

3681 *Hoy sera inaugurada la exposicion de Ivan Mestrovic.*
(O Meštroviću u povodu izložbe u Buenos Airesu).
El Mundo, Buenos Aires, 15. V. 1928.

3682 *Indian faces in Grant Park. Two heroic bronze statue work of Mestrovic.* (Kraći podaci o spomeniku i Fergussonovoj fundaciji). Chicago Ill. Journal, Chicago, 18. IX. 1928.

3683 *Indian Statues Dedicated Chicago Art Institute.* Scrapbook, Chicago, god. 55, II. 1928. - I. 1929, str. 74-75.

3684 *Indian statues to be dedicated on October 15.*
(Kratki opis spomenika u Chicagu). Chicago Ill. Tribune, Chicago, 18. IX. 1928.

3685 *Information general. Aproposito de Ivan Mestrovic.*
La Nacion, Buenos Aires, V. 1928.

3686 *Ivan je Meštrović seljački sin...* Svijet, Zagreb, 3/3, knj. VI, 1928, str. 378.

3687 *Ivan Mestrovic.* (Meštrović u Chicagu. Njegovi dojmovi Chicaga). Drake a Day, Chicago, 14. IV. 1928, str. 1, 7.

3688 *Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti uoči izložbe u Buenos Airesu). El Mundo, Buenos Aires, 17. V. 1928.

3689 *Ivan Mestrovic.* (Otvorena izložba u Društvu prijatelja umjetnosti u Buenos Airesu). Razon, Buenos Aires, 15. V. 1928.

3690 *Ivan Mestrovic.* (Bilješka uz reprodukciju reljefa „Navještenje" na izložbi u Montevideu).
Suplemento semenal, Montevideo, 8. VII. 1928.

3691 *Ivan Mestrovic.* (Čehoslovački prikaz). Volne Smery, 26/4, 1928, str. 123-124.

3692 *Ivan Meštrović.* (Pjesma. Autor vjerojatno Ante Kovač). Koprive, Zagreb, 25/38, 15. IX. 1928, str. 758.

3693 *Ivan Meštrović.* (O životu i radu). Seljački kalendar, Zagreb, 1928, str. 107-108.

3694 *Ivan Meštrović u Zagrebu.* (Povratak iz Amerike. Bilj.). Obzor, Zagreb, 69/151, 5. VI. 1928, str. 3.

3695 *Ivan y Ruza Mestrovic.* (Izložba I. i R. Meštrović u Buenos Airesu). La Fronda, Buenos Aires, 16. V. 1928.

3696 *Izrada Meštrovićevih spomenika u bronzu.* („Indijanci"). Svijet, Zagreb, 3/18, knj. VI, 27. X. 1928, str. 379-380.

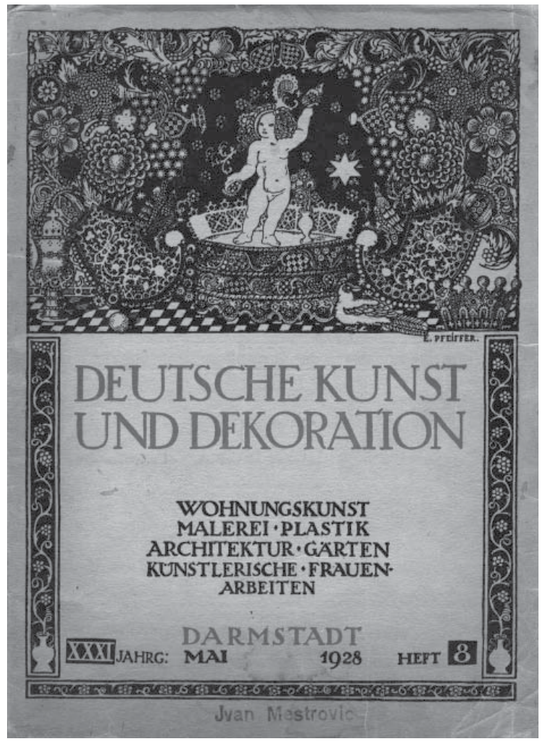
3697 *Konferencija Čehoslovaka o Meštroviću u Chicagu.*
(Predavanje o Meštroviću. Bilj.). Novo doba, Split, 10 (11)/119, 23. V. 1928, str. 6.

3698 *La Exposicion de escultoras de Ivan Mestrovic. En la Casa del Arte.* (O izložbi u Montevideu). El Pais, Montevideo, 9. VII. 1928.

3699 *La exposición de Ivan Mestrovic.* (Otvorenje izložbe u Montevideu). El Diario, Buenos Aires, 8. VII. 1928.

3700 *La exposición de Ivan Mestrovic.* (Otvorenje izložbe i popis djela). La Mañana, Montevideo, 8. VII. 1928.

3701 *La exposición Mestrovic.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Montevideu). Diario del Plata, Montevideo, 8. VII. 1928.

IVAN MESTROVIC. «SELBSTBILDNIS»

IVAN MESTROVIC.

Es mögen fünfzehn Jahre her sein, da tauchte dieser Bildhauer zum ersten Mal in deutschen Ausstellungen auf. Seine Kunst hatte einen strengen, herben Umriß, ihre stilistischen Kräfte sprangen stark ins Auge, das Aufsehen, das sie erregte, war lebhaft und allgemein. Das Wollen, das nachmals im Expressionismus zum Durchbruch kam, deutete sich in diesen Jahren erst zaghaft an. Dieser Slawe war einer der ersten, die es sehr entschieden aussprachen. Da war die naturalistische wie die impressionistische Anschauungsweise klar überwunden; da war auch hinausgegangen über die formaleren Tendenzen der Hildebrandschule; kurz, da schien sich etwas Neues anzukündigen, für das man damals höchstens die Arbeiten von Georg Minne oder von Franz Metzner als ungefähren Vergleichspunkt hatte. Den aufsteigenden Ruhm dieses Künstlers befiel wie ein Meltau die Einwirkung der Kriegszeit; wenigstens was Deutschland anlangt. Jahrelang sahen wir nichts mehr von ihm, und so entschwand er aus unserem Gesichtskreis. Nachdem nun die Schranken gefallen sind, gewährt es kein kleines Interesse, die Fortschritte dieser bemerkenswerten Begabung nachzuprüfen und zu belegen. . . . . .

◀ *3717*

3702 *La exposición Mestrovic.* (Uoči izložbe u Montevideu). El Dia(rio), Buenos Aires, 5. VII. 1928.

3703 *La exposición Mestrovic.* (Bilj. o zatvaranju izložbe u Montevideu). El Dia(rio), Buenos Aires, 16. VII. 1928.

3704 *La exposición Mestrovic.* (Bilj. Zatvaranje izložbe). El Ideal, Montevideo, 18. VII. 1928.

3705 *La exposición Mestrovic.* (Bilj. o izložbi u Montevideu). El Pais, Montevideo, 16. VII. 1928.

3706 *La exposición Mestrovic.* (Bilj. uoči otvorenja izložbe u Montevideu). La Mañana, Montevideo, 6. VII. 1928.

3707 *La exposición Mestrovic.* (Bilješka. Uoči izložbe I. i R. Meštrović). La Razon, Buenos Aires, 1. VII. 1928.

3708 *La gran exposicion de Mestrovic.*
(O Ivanu i Ruži Meštrović uoči izložbe u Montevideu).
El Plata, Montevideo, 6. VII. 1928, str. 10.

3709 *La ignorancia contra Ivan Mestrovic.*
(Kampanja protiv Meštrovića u Buenos Airesu).
Tribuna libre, Buenos Aires, 25. VII. 1928.

3710 *La obra de Mestrovic en Montevideo.* (Bilješka uoči izložbe u Montevideu). Imparcial, Montevideo, 1. VII. 1928.

3711 *La obra de Mestrovic en Montevideo.* (Uoči otvorenja izložbe u Montevideu). La Nacion, Buenos Aires, 30. VI. 1928.

3712 *La obra de Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Tradicija. utjecaji. U povodu izložbe u Društvu prijatelja umjetnosti). Prensa, Buenos Aires, 24. VI. 1928.

3713 *Lične vijesti.* (Meštrović i Krizman stigli u Split. Bilj.). Novo doba, Split, 10 (11)/159, 9. VII. 1928, str. 3.

3714 *Los salones de arte.*
(Uoči izlaganja I. i R. Meštrović u Društvu prijatelja umjetnosti u Buenos Airesu). La Fronda, Buenos Aires, 16. V. 1928.

3715 *Majstor kalimegdanskog „Vesnika" slavni naš vajar g. Ivan Meštrović u Beogradu.* Radi organiziranja Izložbe savremene britanske umjetnosti). Vreme, Beograd, 8/2479, 1928, str. 5.

3716 *Mestrovic Figures for Chicago.* („Indijanci").
The Art News, New York, god. 27, 6. X. 1928, str. 5.

3717 *Meštrović.* Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 31/8, V. 1928.

3718 *Meštrović gradi svoju grobnicu u rodnom mjestu.*
(Početak radova. Bilj.). Novo doba, Split, 10 (11)/326, 24. XII. 1928, str. 36.

3719 *Meštrović i njegovi spomenici u Chicagu.*
(„Indijanci". Meštrović na izložbi u Chicagu). Novo doba, Split, 10 (11)/116, 19. V. 1928, str. 10.

3720 *Meštrović, Ivan.* (Najkraći informativni podaci). Ko je ko u Jugoslaviji, Beograd-Zagreb 1928, str. 93.

3721 *Meštrović u Americi.*
(Uoči otkrivanja spomenika „Indijanaca" u Chicagu. Bilj.).
Novo doba, Split, 10 (11)/101, 30. IV. 1928, str. 6.

3722 *Meštrović u filmu.* (Odlazak u Ameriku. Bilj.). Novo doba, Split, 10 (11)/65, 17. III. 1928, str. 6.

3723 *Meštrović u stranom svijetu.*
(W. Rothenstein: Portret I. Meštrovića u Chicagu).
Novo doba, Split, 10 (11)/83, 7. IV. 1928, str. 36.

3724 *Meštrović vor Gericht! Die Geschichte der beiden Marjanović. Was bei uns alles gescheinen kan.* Morgenblatt, Zagreb, 43/42, 11.II. 1928, str. 5.

3725 *Meštrovićevi Indijanci.* (Opis). Novo doba, Split, 10 (11)/31, 7. II. 1928, str. 4.

3726 (Meštrovićevi „Indijanci" u Chicagu). Bulletin of the Art Institute of Chicago, Chicago, 1928, str. 86.

3727 (Meštrovićevi „Indijanci" u Chicagu). Chicago News, Chicago, 18. IX. 1928.

3728 *Meštrovićevi Indijanci u filmu.* (Dokumentarni film u režiji Milana Marjanovića). Novo doba, Split, 10 (11)/304, 29. XI. 1928, str. 6.

3729 (Meštrovićevi „Indijanci" za Chicago). Daily News, Chicago, 29. IX. 1928.

3730 *Meštrovićevi kipovi izloženi...* („Indijanci" u dvorištu Umj. akademije. Bilj.). Obzor, Zagreb, 69/36, 6. II. 1928, str. 3.

3731 *Monument put in place at park entrance.* (Repr. i legenda Meštrovićevih „Indijanaca" u Chicagu). Chicago Ill. Tribune, Chicago, 2. X. 1928.

3732 *Mother at prayer, Head of Moses.* Toronto Art Gallery Bulletin., Toronto, 1/5, 1928, str. 4, 10, 17.

3733 *Nastavak Sjednice Općinskog Vijeća.* (O spomenicima kralju Petru i Grguru Ninskome). Novo doba, Split, 10 (11)/128, 1. VI. 1928, str. 4.

3734 *Naše kiparstvo.* Privredna revija, Zagreb, 4/7, 31. I. 1928, str. 3-4.

3735 *Njemačka kritika o Meštroviću.* (O. Schürer u „Die Kunst". Bilj.). Novo doba, Split, 10 (11)/59, 10. III. 1928, str. 6.

3736 (O I. Meštroviću). Literary Digest, New York, 99/13. X. 1928, str. 26.

3737 *Odlazak kipara Meštrovića u Ameriku.* (Postavljanje „Indijanaca". Bilj.). Obzor, Zagreb, 69/68, 9. III. 1928, str. 3.

3738 *Otkriće Meštrovićevih Indijanaca u Chicagu.* (Uoči otkrivanja. Bilj.). Novo doba, Split, 10 (11)/269, 25. X. 1928, str. 6.

3739 *Otkriće Meštrovićevog Pobjednika u Beogradu.* (Uoči otkrivanja spomenika). Novo doba, Split, 10 (11)/246, 2. X. 1928, str. 6.

3740 *Para la adquisiciòn de obras de arte, el P. E. Pidiò al Congresso un crèdito de pesos 25.000.* (Za otkup Meštrovićeve skulpture). La Razon, Buenos Aires, 18. VI. 1928.

3741 *Pisma iz Sjed, Amer. Država.* (O Meštrovićevim radovima za New York i Chicago. Bilješke). Novo doba, Split, 10 (11)/293, 18. XI. 1928, str. 3.

3741a *Pobjednik, spomenik Ivana Meštrovića u Beogradu.* (Reprodukcija). Svijet, Zagreb, 3/6, knj. 24, 8. XII. 1928, str. 523.

3742 (Postavljanje skulptura „Indijanaca" u Chicagu). Daily News, Chicago, 25. V. 1928.

3743 *Predavanje o Grguru Ninskome i hiljadugodišnjem životu njegove ideje.* (O Meštrovićevom spomeniku). Novo doba, Split, 10 (11)/69, 22. III. 1928, str. 5.

3744 *Prikazivanje filma o Meštrovićevim Indijancima.* (Film o lijevanju „Indijanaca". Bilj.). Obzor, Zagreb, 69/68, 9. III. 1928, str. 3.

3745 *Proslava pobjede.* (10-godišnjica ujedinjenja Jugoslavije i otkrivanje Meštrovićeva spomenika „Pobjednik" u Beogradu). Zaštita čovjeka, 1/11, 1928.

3746 *Real Art for Grant Park, Chicago.* (Reprodukcija i bilješka o spomenicima „Indijanaca"). Akron Journal, Akron, N. Y. (SAD), 25. X. 1928. (Od br. 3746 do 3866 isti sadržaj napisa).

3747 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Albion Era, Albion, Indiana (SAD). 14. XI. 1928.

3748 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Albion Era, Albion, Ind., (SAD), 24. X. 1928.

3749 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Archbold Advocate, Archbold, Ohio (SAD), 8. XI. 1928.

3750 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Arrowsmith News, Arrowsmith, Ill., (SAD), 26. X. 1928.

3751 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Auburn Republican, Auburn, Neb. (SAD), 25. X. 1928.

3752 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Avilla News, Avilla, Ind. (SAD), 8. XI. 1928.

3753 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Ayne Reflector, Ayne, Ohio (SAD), 18. X. 1928.

3754 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Baldwin Citizen, Baldwin N. Y. (SAD), 19. X. 1928.

3755 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Bartley Inter-Ocean, Bartley, Nebr. (SAD), 15. XI. 1928.

3756 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Battle Creek Times, Battle Creek, Iowa (SAD), 25. X. 1928.

3757 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Beggs Independent, Begg, Oklahoma (SAD), 9. XI. 1928.

3758 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Brown City Banner, Brown, Mich. (SAD), 18. X. 1928.

3759 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Butler Herald, Butler, Ind. (SAD), 2. XI. 1928.

3760 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Butler Herald, Butler, Ind. (SAD), 22. XI. 1928.

3761 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Button Post, Button, Ocl. (SAD), 9. XI. 1928.

3762 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Camb'dge Sp'gs enter-News, Cambridge Springs, Pa. (SAD), 18. X. 1928.

3763 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Canton Record, Canton, Okla. (SAD), 15. XI. 1928.

3764 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Carrizozo Outlook, N. Mexico (SAD), 26. X. 1928.

3765 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Carrollton Chron., Carrollton, Ohio (SAD), 26. X. 1928.

3766 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Cekville, Ill. (SAD), 4. X. 1928.

3767 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Chester Herald, Chester, Nebr. (SAD), 8. XI. 1928.

3768 *Real Art for Grant Park, Chicago.*Chicago Citizen, Chicago, Ill. (SAD), 19. X. 1928.

3769 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Cicero Tribune, Cicero, Ill. (SAD), 17. X. 1928.

3770 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Clay City News, Clay City, Ind. (SAD), 16. X. 1928.

3771 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Clermont American, Clermont, Iowa (SAD), 8. XI. 1928.

3772 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Coldwater Sun-Star, Coldwater, Mich. (SAD), 8. XI. 1928.

3773 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Columbus Herald, Columbus, Ind. (SAD), 25. X. 1928.

3774 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Columbus Telegram, Columbus, Neb. (SAD), 27. X. 1928.

3775 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Conollton, Conol Chion, Ohio (SAD), 11. X. 1928.

3776 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Convoy Sign'l News, Conwoy Ohio (SAD), 19. X. 1928.

3777 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Convoy Sign'l-News, Convoy, Ohio (SAD), 9. XI. 1928.

3778 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Coyadneba Local, Coyadneba (SAD), 19. X. 1928.

3779 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Coyle Clipper, Coyle, Okl. (SAD), 9. XI. 1928.

3780 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Cresbard. S. D. Beacon, N. Y. (SAD), 15. XI. 1928.

3781 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Crothersville Index, Crotersville, Ind. (SAD), 8. XI. 1928.

3782 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Dennison Paragraph, Dennison, Okl. (SAD), 22. X. 1928.

3783 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Denver Graphic, Denver, Col. (SAD), 11. XI. 1928.

3784 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Denver Tribune, Denver, Ind. (SAD), 15. XI. 1928.

3785 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Dechler Rustler, Deshler, Neb. (SAD), 14. XI. 1928.

3786 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Edmore Times, Edmore, Mich. (SAD), 25. X. 1928.

3787 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Eldorado News, Eldorado, Ill. (SAD), 25. X. 1928.

3788 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Ellenville Press, Ellenville, N. Y. (SAD), 18. X. 1928.

3789 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Ellsworth Tradesman, Ellsworth. Mich. (SAD), 25. X. 1928.

3790 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Elsie Sun, Elsie, Mich. (SAD), 1. XI. 1928.

3791 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Glenwood Opinion, Glenwood, Iowa (SAD), 22. X. 1928.

3792 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Gloster Record, Gloster, Miss. (SAD), 23. XI. 1928.

3793 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Golden Illinois New Era, Golden Illinois, 8. XI. 1928.

3794 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Gosport Reporter, Gosport, Ind. (SAD), 19. X. 1928.

3795 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Greenfeld Gazette, Greenfeld (SAD), 15. XI. 1928.

3796 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Green Valley Banner, Green Valley, Ill. (SAD), 1. XI. 1928.

3797 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Greenwich En'prise Rev'w, Greenwich, Ohio (SAD), 8. XI. 1928.

3798 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Farina News, Farina, Ill. (SAD), 1. XI. 1928.

3799 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Fortville Trib. Weekly, Fortville, Ind. (SAD), 18. X. 1928.

3800 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Fortville Trib, Weekly, Fortville, Ind. (SAD), 8. XI. 1928.

3801 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Fowler Review, Fowler, Ind. (SAD), 13. XII. 1928.

3802 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Fremont Times Ind., Fremont, Mich. (SAD), 18. X. 1928.

3803 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Hammondsport Herald, Hammondsport, N. Y. (SAD), 7. XI. 1928.

3804 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Hastings U. H. Press, Hastings, N. Y. (SAD), 19. X. 1928.

3805 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Hauplay Repub., Hauplay, Col. (SAD), 9. XI. 1928.

3806 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Haxtun Harvest, Haxtun, Col. (SAD), 17. X. 1928.

3807 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Higlands Higlands, Higlands Falls, N. Y. (SAD), 19. X. 1928.

3808 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Hills Crescent, Hills, Minn. (SAD), 25. X. 1928.

3809 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Honesdale Citizen, Honesdale, Pa. (SAD), 20. X. 1928.

3810 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Jackson Times, Jackson, Kent. (SAD), 9. XI. 1928.

3811 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Jordan Home Paper, Jordan, N. Y. (SAD), 17. X. 1928.

3812 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Kingston Harm., Kingston, Okl. (SAD), 7. XII. 1928.

3813 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Kinmundy Express, Kinmundy, Ill. (SAD), 1. XI. 1928.

3814 *Real Art for Grant Park, Chicago.* La Rue News, La Rue, Ohio, (SAD), 18. X. 1928.

3915 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Litchfield Gazette, Litchfield, Mich. (SAD), 25. X. 1928.

3816 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Lowell Journal, Lowell, Mich. (SAD), 25. X. 1928.

3817 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Lyons Herald, Lyon, Ind. (SAD), 14. XI. 1928.

3818 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Monroeville Spect., Monroeville, Ohio (SAD), 24. X. 1928.

3819 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Montrose Press, Montrose, Col. (SAD), 20. X. 1928.

3820 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Mt Pulaski News, Mt Pulaski, Ill. (SAD), 9. XI. 1928.

3821 *Real Art for Grant Park, Chicago.* N. Vernon Sun Weekly, N. Vernon, Ind. (SAD), 18. X. 1928.

3822 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Nashville Demo., Nashville, Ind. (SAD), 15. XI. 1928.

3823 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Nebo Plaindealer, Nebo, Ill. (SAD), 24. X. 1928.

3824 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Negaunee Iron Her., Negaunee, Mich. (SAD), 9. XI. 1928.

3825 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Negaunee Michigan Herald, Negaunee, Mich. (SAD), 9. XI. 1928.

3826 *Real Art for Grant Park, Chicago.* New Albany Tribune, New Albany, Ind. (SAD), 17. X. 1928.

3827 *Real Art for Grant Park, Chicago.* New Berlin Tribune, New Berlin, Ill. (SAD), 19. X. 1928.

3828 *Real Art for Grant Park, Chicago.* New Haven Times, New Haven, Ind. (SAD), 8. XI. 1928.

3829 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Orwell News Letter, Orwell, Ohio (SAD), 25. X. 1928.

3830 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Otwell Star, Otwell, Ind. (SAD), 16. XI. 1928.

3831 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Palmyra Gazette, Palmyra, Ind. (SAD), 15. XI. 1928.

3832 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Pana Palladium, Pana, Ill. (SAD), 10. X. 1928.

3833 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Petersburg, N. D. Record, Petersburg (SAD), 15. XI. 1928.

3834 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Pinckneyville Defo, Pinckneyville, Ill. (SAD), 25. X. 1928.

3835 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Powers Tribune, Power, Mich. (SAD), 19. X. 1928.

3836 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Prospect Monitor, Prospect, Ont. (Canada), 1. XI. 1928.

3837 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Record Granville, Granville, Ill. (SAD), 25. X. 1928.

3838 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Republican City Ranger, Republican City, Neb. (SAD), 15. XI. 1928.

3839 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Review Hopedale, Hopedale, Ill. (SAD), 1. XI. 1928.

3840 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Ridgeway News, Ridgeway, ILL. (SAD), 18. X. 1928.

3841 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Riv Forest Fst Lvs Weekly, Riv Forest, Ill. (SAD), 19. X. 1928.

3842 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Robertsdale American, Robertsdale, Alab. (SAD), 10. XI. 1928.

3843 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Rosholt S. D. Review, Rocholt (SAD), 15. XI. 1928.

3844 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Saybrook Gazette, Saybrook, Ill. (SAD), 24. X. 1928.

3845 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Sherwood, N. D. Tribune, Sherwood (SAD), 15. XI. 1928.

3846 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Shreve News, Sheve, Ohio (SAD), 14. XI. 1928.

3847 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Shreve News, Shreve, Ohio (SAD), 24. X. 1928.

3848 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Spencer Leader, Spencer, Ind. (SAD), 14. XI. 1928.

3849 *Real Art for Grant Park, Chicago.* St. Joe News, St. Joe, Ind. (SAD), 25. X. 1928.

3850 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Stewardson Clipper, Stewardson, Ill. (SAD), 18. X. 1928.

3851 *Real Art for Grant Park.* Stroud Messager, Stroud, Okl. (SAD), 9. XI. 1928.

3852 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Sycamore Republican, Sycamore, Ill. (SAD), 14. XI. 1928, str. 8.

3853 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Tawas City Herald, Tawas, Mich. (SAD). 19. X. 1928.

3854 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Tower Hill Times, Tower Hill, Ill. (SAD), 24. X. 1928.

3855 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Tyrone Times, Tyrone, Pa. (SAD), 18. X. 1928.

3856 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Upper Sandusky Chief, Upper Sandusky, Ohio (SAD), 27. X. 1928.

3857 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Vall Observer, Vall, Iowa (SAD), 24. X. 1928.

3858 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Van Buren News Eagle, Van Buren, Ind. (SAD), 8. XI. 1928.

3859 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Wakarusa Tribune, Wakarusa, Ind. (SAD), 15. XI. 1928.

3860 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Waldronark News, Waldronark (SAD), 22. XI. 1928.

3861 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Wall Lake Blade, Wall Lake, Iowa (SAD), 25. X. 1928.

3862 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Washington Report, Washington, Ill. (SAD), 1. XI. 1928.

3863 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Waterloo Press, Waterloo, Ind. (SAD), 8. XI. 1928.

3864 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Waveland Inde, Waveland, Ind. (SAD), 16. XI. 1928.

3865 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Yerseyville Democrat, Yerseyville, Ill. (SAD), 13. XI. 1928.

3866 *Real Art for Grant Park, Chicago.* Yuma Pioneer, Yuma, Col. (SAD), 8. XI. 1928.

3867 *Relentless warfare in the wilderness...* (Repr. „Indijanaca" i legenda). Chicago News, Chicago, 29. IX. 1928.

3868 *Se nos ofrecerá una nota excepcional del arte actual.* (Ruža Meštrović otvorila izložbu u Montevideu). El Pais, Montevideo, 6. VII. 1928.

3869 *Se verifico ayer la inauguracion del curso de este ano de la Associacion de conferencias.* (Tekst predavanja Joséa Leóna Pagana o Meštroviću i njegovoj umjetnosti u Buenos Airesu). La Nacion, Buenos Airesu, (?). V. 1928.

3870 *Slikar Vilko Gecan o Americi, Amerikancima i našim u Americi. Aktivan rad naših umjetnika u Americi... Meštrović uživa renome velikog umjetnika...* Novosti, Zagreb, 22/68, 8. III. 1928, str. 4.

3871 *Smrt Meštrovićevog dobrotvora. Čovjek koji je otkrio Meštrovića.* (Simo Grubišić). Večernja pošta, Sarajevo, 22. XII. 1928, br. 2249, str. 3.

3872 *Sociedad de Artistas Argentinos.* (Bilj. Komisija za otkup jednog Meštrovićevog djela s izložbe za Museo nacional de Bellas Artes). La Nacion, Buenos Aires, 7. VI. 1928.

3873 *Spomenik Grguru Ninskome.* (U Splitu). Luč, Krk, 24/8, 1928-1929, str. 291-292.

3874 *Spomenik Grgura Ninskog u Splitu.* (Pitanje smještaja). Obzor, Zagreb, 69/48, 18. II. 1928, str. 3.

3875 *VI Jugoslovenska umetnička izložba.* (Izložba Matice srpske. Meštrovićeve skulpture). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 102/317, sv. 3, IX. 1928, str. 347-354.

3876 *Šta se čuje.* (Lujo Vojnović kritizira Meštrovićevu umjetnost i „Grgura Ninskoga". Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 17, br. 8, 26. IV. 1928, poleđina omotnice.

3877 *Šta se čuje.* (O „Kosovskom hramu" i mitu Kraljevića Marka. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 17, br. 10-11, 26. V. 1928, poleđina omotnice.

3878 *To guard entrance to Grant Park.* (Fotografija „Indijanaca", s legendom). Chicago Tribune, Chicago, 18. IX. 1928.

3879 *U Nikšiću odgovara jedan učitelj koga je država pogrešno tužila.* (Spor oko financiranja Meštrovićeve izložbe u Americi). Vreme, Beograd, 8/2200, 5. II. 1928, str. 3.

3880 *Un acto de buena diplomacia.* (U okviru urugvajsko-argentinske kulturne suradnje prenosi se izložba Meštrović iz Buenos Airesa u Montevideo). El Diario, Buenos Aires, 27. VI. 1928.

3881 *Un gran acontecimiento artistico. La exposicion Mestrovic en Montevideo.* (Uoči izložbe Ivana i Ruže Meštrović). La Razon, Buenos Aires, 1. (?) VII. 1928.

3882 *Un gran escultor contemporaneo.* (Bilješka i reprodukcije skulptura uoči izložbe u Buenos Airesu). El Mundo, Buenos Aires, 15. V. 1928.

3883 *Un hecho trascendental para nuestra cultura artistica.* (Uoči otvorenja izložbe Ivana i Ruže Meštrović u Montevideu). La Razon, Buenos Aires, 49/14.460, 6. VII. 1928.

3884 *Una Exposicion excepcional.* (Ruža Meštrović o Meštroviću uoči izložbe u Montevideu). Imparcial, Montevideo, 6. VII. 1928.

3885 *Velika djela našega vajara za Ameriku.* („Indijanci" za Chicago). Domovina, Beograd, 1/3-4, 20. IV. 1928, str. 79.

3886 *Vendra a Buenos Aires el escultor Ivan Mestrovic.* (Uoči izložbe Ivana i Ruže Meštrović u Buenos Airesu. Prilog reproduciranih djela). La Nacion, Buenos Aires, 25. III. 1928, str. 6.

1929.

3887 **A.**: *Tradicije i borba sa tuđinštinom na našem Primorju.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 10, 11. XI. 1929, str. 303-309.

3888 **Adriaticus** (Vjerojatno Lujo Vojnović): *Spomenik Grguru Ninskme.* (Za postavljanje spomenika na Peristil). Novosti, Zagreb, 23/152, 2. VI. 1929, str. 9.

3889 **Ad**(**riaticus**) (vjerojatno Lujo Vojnović): *Sud stranaca o Meštrovićevom Grguru Ninskom.* (Kip se sastavlja na Peristilu). Novosti, Zagreb, 23/171, 21. VI. 1929, str. 8.

3890 **ap.**: *Grgur Ninski na Dioklecijanovom Peristilu.* (Spomeniku nije mjesto na Peristilu). Hrvatska straža, Zagreb, 1/29, 3. VIII. 1929, str. 5; 30, 4. VIII, str. 5.

3891 **Armanda, Niko**: *Borba za i protiv Peristila. Zašto ne može Meštrovićev „Grgur Ninski" stajati dobro na Peristilu.* (Rezime dosadašnjih razloga protiv postavljanja na Peristil). Novo doba, Split, 12/145, 10. VI. 1929, str. 4.

3892 **Barač, Josip**: *Peristilska kriza.* (Odlomak iz Marulove „Splitijade". O postavu „Grgura Ninskog" na Peristil). Split (1929).

3893 **Bartulović, Niko**: *Pobeda rase.* (Nacionalistički članak u povodu otkrivanja spomenika Grguru Ninskom u Splitu). Jadranska straža, Split, 7/11, 1929, str. 293-295.

3894 **Batlle, Esteban**: *Galerias Layetanas.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Barceloni). Hoja oficial, Barcelona, 23. XII. 1929.

3895 **Bego, Marin**: *Penjanje na spomenik.* (O postavljanju „Grgura Ninskoga" na Peristil. Iz „Novog doba"). Nova Evropa, Zagreb, 20/1-2, 11. VII. 1929, str. 52-54.

3896 **Bego, Marin**: *Penjanje na spomenik.* (O polemici oko postavljanja „Grgura Ninskog"). Novo doba, Split, 12/149, 14. VI. 1929, str. 3.

3897 **Begović, Milan**: *G. Meštrović „Grgur Ninski" na Peristilu?* (Protiv postavljanja spomenika na Peristil). Novo doba, Split, 12/142, 6. VI. 1929, str. 3.

3898 **Belin, Ivo**: *Naše učešće na Izložbi u Barceloni.* (Meštrović dobio Zlatnu medalju za „Kontemplaciju"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 12, 11. XII. 1929, str. 382-385.

3899 **Bervaldi J**(**osip**): *Grgur Ninski i glagoljica.* (U povodu postavljanja „Grgura Ninskog" na Peristil u Splitu). Novo doba, Split, 12/156, 22. VI. 1929, str. 9-10.

3900 **Bervaldi J**(**osip**): *Pred spomenikom Grgura Ninskoga.* (O značenju Grgura Ninskoga). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 3-4.

3901 **Bjelovučić, N. Z.**: *Die altslavische Kunst.* (Knjiga J. Strzygowskog posvećena Meštroviću). Hrvatska revija, Zagreb, 2/7, 1929, str. 448.

3902 (**Bogdan, Ivo**) I. B.**:** *Literatura o Grguru Ninskom i glagolici.* (Prikazi rasprava L. Katića „Borba Grgura Ninskog sa splitskim nadbiskupom Ivanom" i Lj. Karamana „O Grguru Ninskomu i Meštrovićevom spomeniku u Splitu"). Luč, Zagreb, 25/3-4, 15. XII. 1929, str. 122.

3903 (**Bonacci, Silvije**) -Čiko: *Gdje da se postavi spomenik Grguru Ninskom?* (Prijedlog pred crkvom Sv. Filipa). Jadranska pošta, Split, 5/121, 25. V. 1929, str. 3.

3904 (**Brajević, Vinko** ?) o. V. B.:*Prigodnica za otkriće spomenika Grguru Ninskom.* (Pjesma). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 2.

3905 **Brusić, O. Vl.**: *Prvi pogled i prvi dojam.* (Nakon otkrivanja spomenika Grguru Ninskom). Novo doba, Split, 12/239, 30. IX. 1929, str. 3.

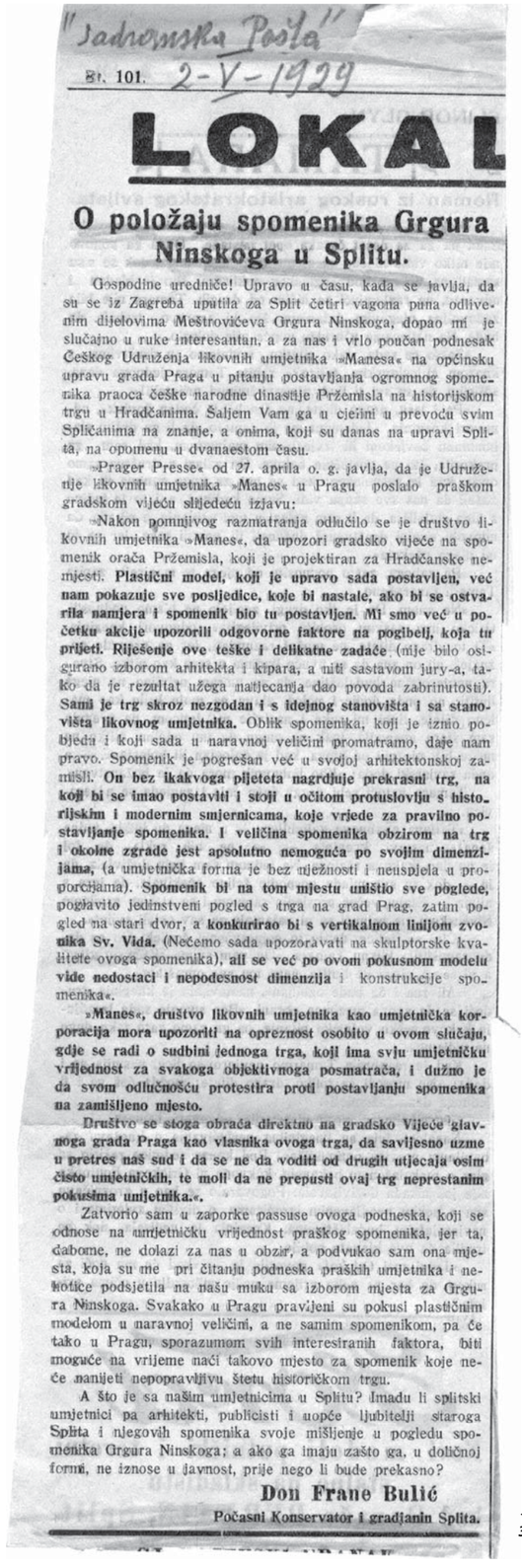
3906 **Bulić, Frano - Karaman, Ljubo**: *Kaiser Diocletians palast in Split.* Zagreb 1929. (O Meštrovićevom „Grguru Ninskom" na Peristilu, str. 170).

3907 **Bulić, Frane**: *O mjestu Meštrovićeva spomenika Grgura Ninskoga. Borba za i protiv Peristila.* (Bulićev dopis). Novo doba, Split, 12/133, 25. V. 1929, str. 3.

3908 **Bulić, Frane**: *O položaju spomenika Grgura Ninskoga u Splitu.* (Kritika smještaja na Peristilu). Jadranska pošta, Split, 5/102, 2. V. 1929, str. 3.

3909 **Bulić, Frane**: *Spomenik Gragura Ninskoga u Splitu.* (Protiv postavljanja na Peristil). Slobodna tribuna, Zagreb, 9/816, 10. V. 1929, str. 6.

3910 **Bulić, Frane**: *U zadnji čas... Don Frane Bulić apelira na Splićane da se spomenik Grgura Ninskog ne postavlja na Peristil.* (Bulićev dopis). Hrvat, Zagreb, 10 (11)/2798, 7. V. 1929, str. 3.

„Jadranska Pošta"

Br. 101. 2-V-1929

LOKAL

O položaju spomenika Grgura Ninskoga u Splitu.

Gospodine uredniče! Upravo u času, kada se javlja, da su se iz Zagreba uputila za Split četiri vagona puna odlivenim dijelovima Meštrovićeva Grgura Ninskoga, dopao mi je slučajno u ruke interesantan, a za nas i vrlo poučan podnesak Češkog Udruženja likovnih umjetnika »Manesa« na općinsku upravu grada Praga u pitanju postavljanja ogromnog spomenika praoca češke narodne dinastije Pržemisla na historijskom trgu u Hradčanima. Šaljem Vam ga u cijelni u prevodu svim Splićanima na znanje, a onima, koji su danas na upravi Splita, na opomenu u dvanaestom času.

»Prager Presse« od 27. aprila o. g. javlja, da je Udruženje likovnih umjetnika »Manes« u Pragu poslalo praškom gradskom vijeću slijedeću izjavu:

»Nakon pomnjivog razmatranja odlučilo se je društvo likovnih umjetnika »Manes«, da upozori gradsko vijeće na spomenik orača Pržemisla, koji je projektiran za Hradčanske nemjesti. **Plastični model, koji je upravo sada postavljen, već nam pokazuje sve posljedice, koje bi nastale, ako bi se ostvarila namjera i spomenik bio tu postavljen. Mi smo već u početku akcije upozorili odgovorne faktore na pogibelj, koja tu prijeti. Riješenje ove teške i delikatne zadaće** (nije bilo osigurano izborom arhitekta i kipara, a niti sastavom jury-a, tako da je rezultat užega natjecanja dao povoda zabrinutosti). **Sami je trg skroz nezgodan i s idejnog stanovišta i sa stanovišta likovnog umjetnika.** Oblik spomenika, koji je iznio pobjeda i koji sada u naravnoj veličini promatramo, daje nam pravo. Spomenik je pogrešan već u svojoj arhitektonskoj zamisli. **On bez ikakvoga pijeteta nagrđuje prekrasni trg, na koji bi se imao postaviti i stoji u očitom protuslovlju s historijskim i modernim smjernicama, koje vrijede za pravilno postavljanje spomenika. I veličina spomenika obzirom na trg i okolne zgrade jest apsolutno nemoguća po svojim dimenzijama,** (a umjetnička forma je bez mježnosti i neuspjela u proporcijama). **Spomenik bi na tom mjestu uništio sve poglede,** pogđavito jedinstveni pogled s trga na grad Prag, zatim pogled na stari dvor, a **konkurirao bi s vertikalnom linijom zvonika Sv. Vida.** (Nećemo sada upozoravati na skulptorske kvalitete ovoga spomenika), **ali se već po ovom pokusnom modelu vide nedostaci i nepodesnost dimenzija** i konstrukcije spomenika«.

»Manes«, društvo likovnih umjetnika kao umjetnička korporacija mora upozoriti na opreznost osobito u ovom slučaju, gdje se radi o sudbini jednoga trga, koji ima svju umjetničku vrijednost za svakoga objektivnoga posmatrača, i dužno je da svom odlučnošću protestira proti postavljanju spomenika na zamišljeno mjesto.

Društvo se stoga obraća direktno na gradsko Vijeće glavnoga grada Praga kao vlasnika ovoga trga, da savjesno uzme u pretres naš sud i da se ne da voditi od drugih utjecaja osim čisto umjetničkih, te moli da ne prepusti ovaj trg neprestanim pokusima umjetnika.«.

Zatvorio sam u zaporke passuse ovoga podneska, koji se odnose na umjetničku vrijednost praškog spomenika, jer ta, dabome, ne dolazi za nas u obzir, a podvukao sam ona mjesta, koja su me pri čitanju podneska praških umjetnika i nehotice podsjetila na našu muku sa izborom mjesta za Grgura Ninskoga. Svakako u Pragu pravljeni su pokusi plastičnim modelom u naravnoj veličini, a ne samim spomenikom, pa će tako u Pragu, sporazumom svih interesiranih faktora, biti moguće na vrijeme naći takovo mjesto za spomenik koje neće nanijeti nepopravljivu štetu historičkom trgu.

A što je sa našim umjetnicima u Splitu? Imadu li splitski umjetnici pa arhitekti, publicisti i uopće ljubitelji staroga Splita i njegovih spomenika svoje mišljenje u pogledu spomenika Grgura Ninskoga; a ako ga imaju zašto ga, u doličnoj formi, ne iznose u javnost, prije nego li bude prekasno?

Don Frane Bulić

Počasni Konservator i gradjanin Splita.

◀ *3908*

3911 **Bulić, Ivan**: *Pomirimo se glede Grgura.* (Izmirenje raznih stajališta glede postavljanja spomenika). Novo doba, Split, 12/138, 1. VI. 1929, str. 4.

3912 (**Bumber, Dominik**) bb.: *Postavljanje spomenika Grguru Ninskome u Splitu.* (Polemike, Izjave F. Bulića). Jutarnji list, Zagreb, 18/6253, 3. VII. 1929, str. 5.

3913 **Burdett, Osbert**: *Modernism in literature and art.* U: Harmsworth's universal History of the World. New York 1929. (Kratko o Meštroviću, str. 5037).

3914 **Casson, Stanley**: *Some modern sculptors.* (Suvremena skulptura. Između o stalih o Meštroviću i Rosandiću, str. 59-73). Oxford University Press, Oxford 1929.

3915 **Crnek, F.**: *Grgur (Grzegorz) z Nina. Z powoduodsloniecia pomnika dluta Meštrovicia w Splicie.* Ruch Slowianski, Lwow, 2/8-9, 1929, str. 358-367.

3916 (**Cvetišić, Vjekoslav**) V. C.: *Historijsko značenje Grgura Ninskog i Meštrovićev spomenik.* (Prikaz brošure Lj. Karamana: O Grguru Ninskom i Meštrovićevom spomeniku u Splitu). Jutarnji list, Zagreb, 18/6156, 24. III. 1929, str. 32.

3917 (**Cvetišić, Vjekoslav**) V. C.: *Iz likovne umjetnosti. Izaslanici splitske općine preuzeli Meštrovićev spomenika Grgura Ninskog.* (Meštrović postavlja spomenik). Jutarnji list, Zagreb, 18/6179, 18. IV. 1929, str. 10.

3919 **Cvetišić, V**(**jekoslav**): *Lijevanje spomenika Grguru Ninskomu.* (Tehnički podaci s brojnim ilustracijama). Svijet, Zagreb, 4/15, knj. VIII, 5. X. 1929, str. 354-355.

3920 **Cvetišić, Vjekoslav**: *Meštrovićevo monumentalno djelo „Grgur Ninski". Osam i pol metara velika brončana figura. Umjetnički ukras grada Splita.* (Podaci o spomeniku). Jutarnji list, Zagreb, 18/6135, 3. III. 1929, str. 15.

3921 (**Ćurčin, Milan**) -l-: *Izložba savremene britanske umetnosti u Jugoslaviji.* (Pokretač izložbe i član Radnog odbora I. Meštrović). Nova Evropa, Zagreb, knj. 19, br. 4, 26. II. 1929, str. 122-126.

3922 (**Ćurčin, Milan**) L.: *Pred „Grgurom" Ivana Meštrovića.* (Općenito o biskupu Grguru). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 1-2, 11. VII. 1929, str. 1-3.

3923 **Dragin, V.**: *O umetnosti, životu, književnim anketama i drugim stvarima.* (Kritika Krležine Kritike Meštrovića). Nova literatura, Beograd, 6-7/7-8, 1929, str. 200-201.

3924 **Dujmović, Nikola**: *Slavnom Ivanu Meštroviću. Prigodom otkrivanja spomenika Grguru Ninskome 29. septembra 1929.* Jadranska pošta, Split, 5/226, 29. IX. 1929, str. 2.

3925 (**Esih, Ivan**) ie: *Ivan Meštrović - član češke Akademije.* Obzor, Zagreb, 70/157, 15. VI. 1929, str. 3.

3926 (**Esih, Ivan**) ie: *Spomenik Grgura Ninskog u Splitu. Stanovište konzervatorskog ureda. Brošura dra Lj. Karamana o Grguru Ninskom i Meštrovićevu spomeniku.* Obzor, Zagreb, 70/276, 15. X. 1929, str. 2.

3927 (**Ferri, Rafo**) Dr. R. F.: *Spomenik Grguru Ninskome i higijenske potrebe grada. Povodom rasprave o položaju spomenika.* (Tri prijedloga). Novo doba, Split, 12/3, 3. I. 1929, str. 2.

3928 **Folch, Joaquim i Torres**: *Escultures de Joan Mestrovic.* (Izložba I. i R. Meštrović u Barceloni). Diario de Barcelona, 24. XII. 1929.

3929 **Folch, Joaquim i Torres**: *Esculturas de Ivan Mestrovic. Dibujos y repujados de Ruza Mestrovic.* (Izložba I. i R. Meštrović u Barceloni). La Vue de Catalunya, Barcelona, 21. XII. 1929.

3929a **Gedye, G. E. R.**: (Izložba I. Meštrovića u New Yorku). New York Times, New York, 15. XII. 1929.

3930 **Gomes da Silva, Alfonso**: *Ivan Meštrović è un dos grandes inovadores da Arte Moderna.* Diario de Lisboa, Lisabon, 19. I. 1929, str. 3.

3931 **Graf, Max**: (O Meštrovićevom „Grguru Ninskom"). Der Tag, Berlin, IV. 1929.

3932 (**Graf, Max**): *Prof. dr. Max Graf o zagrebačkom umjetničkom životu. Članak čuvenog njemačkog estetičara i kritičara u Berlinskom „Der Tag" o Meštrovićevom Grguru Ninskom...* Novosti, Zagreb, 23/118, 30. IV. 1929, str. 7.

3933 **Guasp, Ernesto**: *Exposición Mestrovic.* (Interview s Ružom Meštrović u povodu izložbe u Barceloni). El Mercantil Valenciano, Valencia, XII. 1929.

3934 **Gunther, John**: *Jugoslav King may come to Chicago's Fair.* Daily News, Chicago, 22. VIII. 1929.

3935 **H.**: *Grgur Ninski.* (O Meštrovićevu spomeniku u Splitu). Narodna prosveta, Beograd, 11/70, 29. IX. 1929, str. 1.

3936 **H.**: *Spomenik Grguru Ninskom.* Članak prof. Warniera u „L'Europe Centrale". Obzor, Zagreb, 70/320, 29. XI. 1929, str. 2-3.

3937 **Hébrard, Ernest**: *Pitanje spomenika na splitskom Peristilu.* (Pismo F. Buliću, u kojemu negoduje zbog postavljanja „Grgura Ninskog" na Peristil). Obzor, Zagreb, 70/312, 20. XI. 1929, str. 2.

3938 **Herceg, Jakša**: *Borba oko Peristila. Krokodilske suze za Peristilom.* (Za postavljanje na Peristil). Novo doba, Split, 12/146, 11. VI. 1929, str. 3.

3939 **Herceg, Jakša**: *Još jedan glas o smještaju Grgura Ninskog.* (Argumenti za i protiv smještaja na Peristil). Novo doba, Split, 12/137, 31. V. 1929, str. 3.

3941 **Ilijić, Stj**(**epan**): *Grguru Ninskomu.* (Sonet uoči otkrivanja). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 2.

3942 **Ivanišević, Frano**: *Glagolica u narod. preporodu Dalmacije.* (Historijat borbe za glagoljicu. U povodu otkrivanja Meštrovićevog spomenika Grguru Ninskome u Splitu). Jadranska straža, Split, 7/11, XI. 1929, str. 330-302.

3943 **Ivanišević, Frano**: *Pobjeda glagolice kroz tisućljetnu borbu.* Split 1929. (O otkrivanju spomenika Grguru Ninskome, str. 61-75).

3944 **Ivanišević, Frano**: *Progovori! Pred spomenikom Grgura Ninskog.* (Pjesnički o spomeniku). Novo doba, Split, 12/ 238, 28. IX. 1929, str. 2.

3945 **J. M.**: *Exposición Mestrovic.* (Izložba I. i R. Meštrović u Barceloni). Diario del Comercio, Barcelona, 20. XII. 1929.

3946 **J. S. P.**: *Exposición Mestrovic en Galerias Layetanas.* (Prikaz izložbe I. i R. Meštrović u Barceloni). El Correo Catalan, Barcelona, 21. XII. 1929.

3947 **Kaliterna, Fabijan**: *Borba za i protiv Peristila.* (Protiv smještaja spomenika Grguru Ninskome na Peristil). Novo doba, Split, 12/141, 5. VI. 1929, str. 4.

3948 **Kalođera, Niko**: *Spomenik Grgura Ninskog u Splitu.* (Povijest Grgura Ninskog i splitskih sabora). Politika, Beograd, 76/7636, 7. VIII. 1929, str. 1-2.

3949 **Karaman, Ljubo**: *Historijsko nacijonalno značenje Grgura Ninskoga. Iz radnje dra Ljube Karamana „O Grguru Ninskome".* Novosti, Zagreb, 23/271, 29. VIII. 1929, str. 4.

3950 **Karaman, Ljubo**: *O Grguru Ninskomu i Meštrovićevu spomeniku u Splitu.* (Problemi postavljanja spomenika na Peristil. Izdanje Hrv. starinarskog društva „Bihać"). Split 1929.

3951 **Karaman, Ljubo**: *O ličnosti i radu Grgura Ninskoga.* (Povijesna studija. Pretiskano iz brošure „O Grguru Ninskome i Meštrovićevu spomeniku u Splitu", Split 1919.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 1-2, 11. VII. 1929, str. 21-30.

3952 **Katalinić Jeretov, Rikard**: *Grguru Ninskome.* (Pjesma u povodu otkrivanja spomenika). Jadranska straža, Split, 7/11, XI. 1929, str. 293.

3953 (**Kelley, Charles Fabens**) ek.: *Ponos nacije. Amerikanci o Meštroviću.* (Članak Charlesa F. Kelleya iz bostonskog lista „Christian Science Monitor"). Večernja pošta, Sarajevo, 8/2394, 14. VI. 1929, str. 1.

3954 **Kelley, Charles Fabens**: *Sur l'art Mechstrovitch.* Les Nouvelles Yougoslaves, Beograd, 1/15, 29. VI. 1929, str. 3.

3955 **Kelley, Charles Fabens**: *The Mestrovic bronzes at Chicago.* (O Meštrovićevim „Indijancima"). The Christian Science Monitor, Boston, 25. III. 1929.

3956 **Krenedić** (**Kazimir**): *Galerija Meštrovićevih radova.* (Potreba gradnje Umjetničkog paviljon u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 23/357, 24. XII. 1929, str. 10.

3957 **Kuničić, Petar**: *O spomeniku Grguru Ninskom i o glagolici.* Hrvatska straža, Zagreb, 1/35, 10. VIII. 1929, str. 5.

3958 **Lahman,** (**Ivo**): *Meštrovićev Grgur Ninski. Izložba velebne skulpture u Zagrebu.* (Pred ljevaonicom Umjetničke akademije). Novo doba, Split, 12/94, 8. IV. 1929, str. 4.

3959 **Lahman, Ivo**: *Meštrovićev Split.* (Meštrovićevi spomenici u Splitu). Jadranska straža, Split, 7/11, 1929, str. 305-307.

3960 (**Livadić, Branimir**) Ld.: *Meštrovićev Grgur Ninski.* (Prikaz brošure Lj. Karamana „O Grguru Ninskome i Meštrovićevu spomeniku u Splitu"). Hrvatska revija, Zagreb, 1/4, 1929, str. 265-266.

3961 **M. B.**: *Exposición international - Barcelona. Arte Yugoslavo. Katalog za izložbu u Barceloni.* (Prikaz kataloga koji su uredili Babić i Šrepel). Obzor, Zagreb, 70/175, 5. VII. 1929, str. 3.

3962 (**Maraković, Ljubomir**) Lj. M.: *Članak g. M. Krleže o Meštrovićevoj religiji.* (Obrana Meštrovića u vezi s Krležinim člankom 1928. u „Književniku"). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 1929, br. 5, stražnja omotnica.

3963 **Marković, Radoje**: *Meštrovićev Grgur Ninski i „peristilska kriza".* (Polemike prije otkrivanja spomenika u Splitu). Pravda, Beograd, 25/221, 18. VIII. 1929, str. 3.

3964 **Martinis, Marcel**: *Još o mjestu Meštrovićeva spomenika Grguru Ninskom.* (Polemika o smještaju spomenika). Novo doba, Split, 12/135, 28. V. 1929, str. 3.

3965 **Marušić, F**(**ilip**) **D**(**avidović**): *Meštrovićev Grgur Ninski.* (Uoči otkrivanja spomenika). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 1-2.

3966 **Matković, Vorih**: *Borba za i protiv Grgura Ninskoga.* (Za postavljanje na Peristil). Novo doba, Split, 12/146, 11. VI. 1929, str. 3.

3967 **Matković, Vorih**: *O mjestu Meštrovićeva Grgura Ninskog.* (Polemika o smještaju spomenika). Novo doba, Split, 12/135, 28. V. 1929.

3968 **N.**: *Pisma iz Sjed. Amer. Država. Naša izložba u Los Angelesu.* (Reprodukcije Meštrovićevih djela). Novo doba, Split, 12/13, 13. I. 1929, str. 2.

3969 **N. A.**: *Meštrović u umjetnosti.* Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 2/2, 1929, str. 130-131.

3970 **N. Š.**: *Otavice rodno mjesto Ivana Meštrovića.* (Putopis). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 2.

3971 **Nepristrani promatrač**: *Pred gotovim činom. Promatranja na Peristilu.* (O postavljanju „Grgura Ninskog" na Peristil). Novo doba, Split, 12/152, 18. VI. 1929, str. 3.

3972 **Norman, Viola**: *Indian Horsemen guard Chicago's Front Dor.* (O Meštrovićevim „Indijancima" od njegove učenice). Gerard Review, Chicago, V/9, 1929, str. 4.

3973 **Novak, Grga**: *Grgur Ninski.* (Povijesni pregled, u poigodi otkrivanja Meštrovićevog spomenika u Splitu). Jadranska straža, Split, 7/11, 1929, str. 297-299.

3974 **Perinić, Kalist**: *Meštrovićev Grgur Ninski. Radovi oko spomenika - hiljade naroda pred spomenikom.* (Izlaganje spomenika u Zagrebu). Jadranska pošta, Split, 5/93, 20. IV. 1929, str. 6.

3975 **Petković, Ivo**: *Meštrovićev Grgur Ninski.* (Likovna analiza spomenika). Hrvatska revija, Zagreb, 2/11, 1929, str. 617-621.

3976 **Petković, Vladimir R.**: *Umetnici sa sela.* (Giotto, Michelangelo, Goya, Milet, Meštrović). Naše selo (zbornik), 1929, str. 311-312.

3977 (**Popović, Laza**) L.: *Pred „Grgurom" Ivana Meštrovića.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 1-2, 11. VII. 1929, str. 1-3.

3978 (**Popović, Laza**) L.: *Uvodna reč. Ivanu Meštroviću.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 19, br. 1, 11. I. 1929, str. 1-3.

3979 (**Radica, Bogdan**) B. R.: *Ljubo Karaman: O Grguru Ninskome i Meštrovićevu spomeniku u Splitu.* (Prikaz Karamanove brošure u izdanju „Bihaća", Split 1929.). Korablja, Split, 1/1, 1929, str. 69.

3980 **Rittig, Svetozar**: *Meštrovićeva vidjenja i verovanja.* (Povijesni prikaz o biskupu Grguru. O Meštrovićevom spomeniku). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 1-2, 11. VII. 1929, str. 34-38.

3981 **Roca, St**(**jepan**): *Grgur Ninski. Grgur Ninski u našoj književnosti.* (Općenito o Meštrovićevom spomeniku). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 7.

3982 **Schneider, A**(**rtur**): *Some Jugo-slav Drawings.* (O crtežima Meštrovića, Babića, Krizmana, Dobrovića, Kirina i Mišea, s ilustracijama). The Studio, London, 97/1929, str. 45-(48).

3983 **Senjanović, Petar**: *Borba za i protiv Peristila. Drugo pismo inž. P. Senjanovića Mons. F. Buliću.* (Protiv postavljanja „Grgura Ninskoga" na Peristil). Novo doba, Split, 12/144, 8. VI. 1929, prilog str. 3.

3984 **Senjanović, Petar**: *Borba za i proti Peristila.* Split 1929. (Polemika o smještaju „Grgura Ninskoga" na Peristil. Pretiskano iz„Novo Doba").

3985 **Senjanović, P**(**etar**): *O mjestu Meštrovićeva spomenika Grguru Ninskome. Pismo inž. Senjanovića Mons. Fr. Buliću.* (Protiv smještaja na Peristil). Novo doba, Split, 12/127, 17. (18). V. 1929, str. 4.

3986 (**Shaw, George Bernard**): *Bernard Shaw o kipu Grgura Ninskoga i Trianonu.* Jutarnji list, Zagreb, 18/6218, 28. V. 1929, str. 4.

3987 **Sieber, Rudolf**: *Grgur Ninski. Ein Denkmal von I. Meštrović in Split.* (O „Grguru", položaju, otkrivanju). Jugoslovenski turizam, Split, 2/11, 1929, str. 392-394.

3988 **Sieber, R**(**udolf**): *Grgur Ninski, spomenik od Ivana Meštrovića.* (Nepomirljivost „Grgura" i Peristila). Korablja, Split, 1/2, 1929, str. 46-49.

3989 **Splićanin**: *Meštrovićev „Grgur" i splitski Peristil.* Jadranska pošta, Split, 5/125, 31. V. 1929, str. 2.

3990 **Strajnić, Kosta**: *Umetnost Ivana Meštrovića.* (Kratki pregled Meštrovićeve skulpture. U povodu otkrivanja spomenika Grguru Ninskome u Splitu). Jadranska straža, Split, 7/11, 1929, str. 303-304.

3991 **Stübben, J.**: (O Meštrovićevom spomeniku Grguru Ninskome u Splitu. Njem.) Bau und Gemeindebau, Hannover, 12. VII. 1929, str. 227.

3992 **Szabo, Đuro**: *Izložba u Barceloni.* (Exposición internacional Barcelona. Arte Yugoeslavo. Meštrovićevi radovi). Književnik, Zagreb, 2/9, 1929, str. 350.

3993 (**Šrepel, Ivo**) Ivo Š-l: *L'art yougoslave à l'Exposition Internationale de Barcelone.* Les Nouvelles Yougoslaves, Beograd, 1/27, 27. IX. 1929, st. 4.

3994 **Tacconi, Ildebrando**: *Un nuovo affronto al palazzo di Diocleziano.* (Kritika lokacije „Grgura Ninskoga"). La Rivista dalmatica, Zadar, 11/1, 1929-1930, str. 37-43.

3995 (**Tartaglia**) Tartalja, **Ivo - Ć**(**určin**), **M**(**ilan**): *O mestu Meštrovićeva „Grgura Ninskog".* (Mišljenja i polemike u vezi s postavljanjem spomenika na Peristil. Tartaglin članak iz „Novo doba"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 1-2, 11. VII. 1929, str. 38-52.

3996 **Tartaglia, Ivo**: *O mjestu Meštrovićeva spomenika Grguru Ninskome. Borba za i protiv Peristila.* Novo doba, Split, 12/131, 23. V. 1929, str. 3-4.

3997 (**Tartaglia, Ivo**): *Pred Meštrovićevim Grgurom Ninskim.* (Prigodni govor bana Tartaglie). Jadranska straža, Split, 7/11, 1929, str. 296-297.

3998 (**Tesla, Nikola**): *Meštrović i Tesla.* (Teslin telegram Meštroviću o „Indijancima" u Chicagu). Slobodna tribuna, Zagreb, 9/833, 6. IX. 1929, str. 5.

3999 (**Tesla, Nikola**): *Tesla - Meštroviću.* (Teslin brzojav Meštroviću u povodu dolaska „Indijanaca" u Chicagu). Večernja pošta, Sarajevo, 9/2462, 4. IX. 1929, str. 2.

4000 **Uredništvo**: *„Novo stanje".* (Odredba Državnog odvjetništva o zabrani „Nove Evrope" sa člankom „Novo stanje" i tužbi Meštrovića i drugih autora). Nova Evropa, Zagreb, knj. 19, br. 3, 11. II. 1929, str. 65-66.

4001 **Uredništvo**: *„Novo stanje" u „Novoj Evropi".* (Banski stol rješava tužbe Meštrovića i supotpisnike članka „Novo stanje"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 19, br. 9, 11. V. 1929, str. 249-250.

4002 **Uredništvo „Nove Evrope"**: *Zagreb...* (Tužba Drž. odvjetništva protiv Meštrovića i potpisnika članka „Novo stanje". Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 19, br. 4, 26. II. 1929, poleđina omotnice.

4003 **Warnier, R**(**aymond**): La Querelle de Grégoire de Nine. L'Europe Centrale, Praha, god. 3, 7. XII. 1929, str. 156.

4004 **Warnier, Raymond**: *Le Monument de l'éveque Gregoire de Nine.* (O spomeniku Grguru Ninskome u Splitu). L'Europe Centrale, Praha, god. 3, 23. XI. 1929, str. 57, 128-129.

4005 **Warnier, Raymond**: *Spomenik Grguru Ninskom.* (U Splitu). Obzor, Zagreb, 70/320, 28. XI. 1929, str. 2-3.

4006 **Zeiller, J**(**acques**): („Na obalama Jadrana", franc. Protiv postavljanja Meštrovićevog „Grgura Ninskog" na Peristil). Journal des Debats, Paris, 3. VI. 1929.

4007 (**Zeiller, Jacques**): *O položaju za spomenik Grgura Ninskog.* (Protiv položaja na Peristilu). Novo doba, Split, 12/146, 11. VI. 1929, str. 5.

4008 **Zorka**: *Dolazak Grgura Ninskoga.* (Satirična pjesma o polemici oko postavljanja spomenika). Novo doba, Split, 12/114, 8. VI. 1929, str. 8.

4009 *A Mestrovic Print.* (Mapa litografija izložena u Chicagu). The Art Digest, New York, 3/1929, III. mj., str. 23.

4010 *Amerika o Meštroviću.* (C. F. Kelley o Meštrovićevim „Indijancima" u Chicagu, „Christian Science Monitor", Boston, 1929.). Novo doba, Split, 12/145, 10. VI. 1929, str. 4.

4011 *Amerikanci o Meštroviću.* (U povodu „Indijanaca" u Chicagu). Obzor, Zagreb, 70/157, 15. VI. 1929, str. 2.

4012 *Bronze Equestrian Statues, Chicago. Life and Work.* Chicago Art Institute Scrapbook, Chicago, 56/1929, mj. I-XI, str. 50-51.

4013 *Der Peristyl des Diokletianspalastes in Spalato mit der Bronzestatue des Gregor von Nin von Mestrovic, Spalato.* Zeitung für Bildenden Künste, 63/8, 1929, str. 56-58.

4014 *Chicago Unveils Her Two Immortal Indians by Ivan Mestrovic.* Art Digest, (?), 3/X. 1929, str. 10.

4015 *Collection of Mestrovic Litographs.* Jugoslavija, Chicago, 9. II. 1929, br. 34.

4017 *Con asistenza de Ruza Mestrovic, el capitán Vucetic, de la Marina Real Yugoeslava, hizo la presentación de la Exposición de Ivan y Ruza Mestrovic.* (Otvorenje izložbe I. i R. Meštrović u Barceloni). El Diario grafico, Barcelona, 19. XII. 1929.

4018 *Contemporary American Sculpture.* (U povodu izložbe. Malvina Hoffman: Ivan Meštrović, polulik). San Francisco 1929, str. 152, 154.

4019 *Crkovna vlast i spomenik Grguru Ninskomu.* (Citat iz „Lista Biskupije splitsko-makarske"). Novo doba, Split, 12/158, 25. VI. 1929, str. 4.

4021 *Ein neues Werk Ivan Meštrovićs als Geschenk für die Stadt Split.* (O postavljanju „Grgura Ninskog" na Peristilu u Splitu). Slavische Rundschau, Berlin-Leipzig-Praha, 1/7, VII. 1929, str. 616.

4022 *Ein neues Werk von Meštrović. Das Denkmal Grgur Ninskis für Split.* Prager Presse, Praha, 9. VI. 1929.

4023 *Exposición Mestrovic.* (Otvorenje izložbe I. i R. Meštrović u Barceloni). Avanguardia, Barcelona, 19. XII. 1929.

4024 *Exposición Mestrovic.* (Otvorenje izložbe I. i R. Meštrović u Barceloni). Noticiero, Barcelona, 19. XII. 1929.

4025 *G. I. Meštrović će pregledati Peristil sa Grgurom Ninskim.* (Bilješka). Novo doba, Split, 12/(218), 5. IX. 1929, str. 3.

4026 *Grgoure de Nine.* (Spomenik u Splitu). Les Nouvelles Yougoslaves, Beograd, 1/22, 7. VIII. 1929, str. 3.

4027 *Grgur Ninski.* (Prigodom otkrivanja spomenika). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 7.

4028 *Grgur Ninski, Zagreb 1929.* (Pretiskano iz „Nove Evrope". Više autora).

4029 *Grgurov kip na kolodvoru.* (Postavljanje spomenika. Bilj.). Novo doba, Split, 12/134, 27. V. 1929, str. 5.

4029a („Indijanac s lukom". Spomenik Chicago. Fotografija). The Chicago, Chicago, I. 1929.

4029b *Ivan Mestrovic: Guerrier Indien; Detail du Guerrier Indien.* Le Bulletin de l'art, 55/1929, mj. II, str. 88, 91-92.

4030 *Ivan Mestrovic - Ruza Mestrovic.* (Najava izložbe). Diario de Barcelona, Barcelona, 24. XII. 1929.

4031 (Ivan Meštrović). The Studio, London, 1929, br. 97, str. 45.

4032 *Ivan Meštrović daruje gradu Splitu spomenik biskupa Grgura Ninskoga.* List Biskupije splitsko-makarske, Split, 1929, br. 5-6, str. 45-46.

4033 *Izrada i dimenzije spomenika.* („Grgur Ninski"). Jadranska pošta, Split, 5/226, 29. IX. 1929, str. 3.

4034 *Jedno mišljenje o Meštrovićevom Grguru Ninskom.* (Konzervatorski ured u Splitu o lokaciji spomenika). Jutarnji list, Zagreb, 18/6229, 8. VI. 1929, str. 5.

4035 *Još o Meštrovićevim kipovima u Grant Parku.* (U Chicagu). Jugoslavija, Chicago, 6. VII. 1929.

4036 *Jugosl. umjetnost u Engleskoj.* (Pripremanje izložbe. Bilj.). Novo doba, Split, 12/147, 12. VI. 1929, str. 6.

4037 *Knez Pavle zastupat će Nj. V. Kralja u Splitu.* (Uoči otkrivanja spomenika Grguru Ninskom). Novo doba, Split, 12/237, 27. IX. 1929, str. 5.

4038 *Kralj će 29. o. m. otkriti spomenik Grgura Ninskoga.* (Pripremanje otkrivanja). Novo doba, Split, 12/228, 17. IX. 1929, str. 4.

4039 *La pintora yugoslava Mestrovic, a Barcelona.* (Uoči izložbe I. i R. Meštrović). Diario de Barcelona, Barcelona, 21. XI. 1929.

4040 *Lične vijesti.* (Meštrović otputovao iz Splita. Bilj.). Novo doba, Split, 12/97, 11. IV. 1929, str. 4.

4041 *Meštrović in Amerika.* (O spomenicima „Indijanaca" u Chicagu). Slawische Rundschau, Berlin-Leipzig-Praha, 1/1929, str. 616.

4042 *Meštrović izradjuje bistu kralja Aleksandra.* (Kraljeva želja. Bilj.). Novo doba, Split, 12/43, 13. II. 1929, str. 6.

4043 *Meštrović portretira Don Franu Bulića.* (Bilješka). Novo doba, Split, 12/91, 4. IV. 1929, str. 4.

4044 *Meštrovićev „Grgur" na Peristilu.* (Kronologija postavljanja). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 12, 11. VII. 1929, str. 64.

4045 *Meštrovićev kip Grgura Ninskoga u Varaždinu.* (Pregovori za javni spomenik. Bilj.). Novo doba, Split, 12/36, 5. II. 1929, str. 6.

4046 *Meštrovićeve biste Kralja i Kraljice.* (Portretiranje vladara u Beogradu. Bilj.). Novo doba, Split, 12/53, 23. II. 1929, str. 6.

4047 *Na veliki dan.* (Uoči otkrivanja spomenika Grguru Ninskome). Novo doba, Split, 12/238, 28. IX. 1929, str. 11.

4048 *Naredbe crkovnih vlasti. Biskupski ordinarijat, Split.* (O postavljanju „Grgura Ninskog" na Peristil bez dogovora sa crkovnim vlastima). List Biskupije splitsko-makarske, Split, 1929, br. 5-6, str. 45-46.

4049 *Naš paviljon na izložbi u Barceloni.* (Meštrovićeve skulpture na izložbi). Svijet, Zagreb, 4/8, 17. VIII. 1929, str. 178-181, 192.

4050 *Naše nagrade.* (Meštrovićeva nagrada za najbolji članak o savremenoj jugosl. umjetnosti. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 8, 11. X. 1929, poleđina omotnice.

4051 *Naše nagrade.* (Meštrovićeva nagrada za članak o umjetnosti. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 9, 26. X. 1929, 3 str. omotnice.

4052 *Novo Meštrovićevo djelo.* (Poprsje nadbiskupa Bauera. Bilj.). Novo doba, Split, 12/122, 13. V. 1929, str. 5.

4053 *Nj. V. Kralj otkriti će spomenik Grguru Ninskomu.* (Najava otkrivanja). Novo doba, Split, 12/137, 31. V. 1929, str. 4.

4054 *Njemački stručnjak o mjestu za spomenik Grgura Ninskog.* Obzor, Zagreb, 70/216, 1929.

4055 (O I. Meštroviću i o postavljanju spomenika Grguru Ninskom na Peristilu u Splitu). Zeitschrift für bildende Kunst, Leipzig, 63/1929-1930, Prilog: Kunstchronik und Kunstliteratur, Nürnberg, 2/5-6, 1929, str. 56-57.

4056 *O Meštrovićevom Grguru.* (I. Petković u „Hrvatskoj reviji". Bilj.). Novo doba, Split, 12/273, 7. XI. 1929, str. 5.

4057 *O Meštrovićevom Grguru Ninskom; publikacije i članci.* (Polemike oko smještaja spomenika). Korablja, Split, 1/2, 1929, str. 59.

4059 *O položaju za spomenik Grgura Ninskoga.* (J. Zeiller: Na obalama Jadrana. Journal des Debats, 3. VI. 1929.). Novo doba, Split, 12/146, 11. VI. 1929, str. 5.

4060 (Otkrivanje spomenika Grguru Ninskom). Jadranska pošta, Split, 29, 30. IX. 1929.

4061 *Otkriće spomenika Grgura Ninskoga.* (Opis otkrivanja u Splitu). List Biskupije splitsko-makarske, Split, 1929, br. 7-9, str. 57-58.

4062 *Otkriće spomenika Grgura Ninskoga. „Obzor" o značenju spomenika Grguru Ninskom.* (Opis otkrivanja. Političko pitanje spomenika). Katolički list, Zagreb, 80/40, 3. X. 1929, str. 512-520.

4063 *Otkriće spomenika Grguru Ninskom.* Hrvatska straža, Zagreb, 1929, br. 78.

4064 *Otkriće spomenika Grguru Ninskom na filmu.* (Dokumentarni film o proslavi. Bilj.). Novo doba, Split, 12/268, 31. X. 1929, str. 2.

4065 *Otkriće spomenika Grguru Ninskom.* (Opis otkrivanja). Slobodna tribuna, Zagreb, 9/837, 4. X. 1929, str. 3.

4066 *Otkriće spomenika Grguru Ninskom.* Večernja pošta, Sarajevo, 1929, br. 2485.

4067 *Otkriće spomenika Grguru Ninskome - svjetski dogodjaj.* (Londonski „Times" o svečanosti). Novo doba, Split, god. 12, X. 1929.

4068 *Otkriće spomenika Grguru Ninskomu. Dolazak Nj. V. Kralja u Split.* (Program svečanosti). Novo doba, Split, 12/234, 24. IX. 1929, str. 3.

4069 *Otkriće spomenika Grguru Ninskomu u Splitu.* (Prikaz otkrivanja, s reprodukcijama). Svijet, Zagreb, 4/16, knj. VIII, 12. X. 1929, str. 378-379.

4070 *Počasti slikaru Jakopiču u Zagrebu.* (Meštrović u počasnom odboru. Bilj.). Novo doba, Split, 12/132, 24. V. 1929, str. 6.

4071 *Podizanje spomenika Grguru Ninskome.* (Prijenos na Peristil). Novo doba, Split, 12/141, 5. VI. 1929, str. 4.

4072 *Podizanje spomenika Grguru Ninskome.* (Početak montiranja na Peristilu. Bilj.). Novo doba, Split, 12/148, 13. VI. 1929, str. 4.

4073 *Postavljenje spomenika Grguru Ninskom u Splitu.* Jutarnji list, Zagreb, 18/6253, 3. VII. 1929, str. 5.

4074 *„Prager Presse" o Ivanu Meštroviću.* (O Meštroviću i spomeniku Grguru Ninskom. Bilješka s reprodukcijom). Novo doba, Split, 12/151, 17. VI. 1929, str. 4.

4075 *Prenošenje Grgura Ninskoga na Peristil.* (Postavljanje spomenika. Bilj.). Novo doba, Split, 12/136, 29. V. 1929, str. 4.

4076 *Preuzeće spomenika Grgura Ninskog za općinu Split.* (Ban I. Tartaglia preuzima spomenik. Bilj.). Obzor, Zagreb, 70/101, 14. IV. 1929, str. 5.

4077 (Prikaz knjige: Stanley Casson: Some Modern Sculptors, London 1928). New York Times, New York, 19. V. 1929.

4078 *Pripreme za veliko nedjeljno slavlje.* (Uoči otkrivanja spomenika Grguru Ninskom). Novo doba, Split, 12/(237), 27. IX. 1929, str. 3.

4079 *Prorroga de la exposición de los artistas yugoeslavos Mestrovic.* (Izložba I. i R. Meštrović u Barceloni). La Hoja Oficial, (?), 30. XII. 1929.

4080 (Reprodukcije Meštrovićevih skulptura iz Račićevog mauzoleja). Jugoslavenski turizam, Split, 2/2, 1929, str. 44-47.

4081 *Ruza Mestrovitx a Barcelona.* (Bilj. uoči izložbe Ivana i Ruže Meštrović.). El Mati, Barcelona, 21. XI. 1929.

4082 (Skulpture „Indijanaca" u Chicagu). New York Times, New York, 19. V. 1929.

4083 *Split se sprema da svečano proslavi 29. septembra.* (Program svečanosti otkrivanja spomenika Grguru Ninskom). Novo doba, Split, 12/236, 26. IX. 1929, str. 3.

4084 *Spomenika Grgura Ninskog.* (Uoči otkrivanja. Polemika o biskupu Grguru). Slobodna tribuna, Zagreb, 9/836, 27. IX. 1929, str 1.

4085 *Spomenik Grguru Ninskome.* (Montiranje spomenika na Peristilu. Bilj.). Novo doba, Split, 12/149, 14. VI. 1929, str. 4.

4086 *Spomenik Grguru Ninskomu. Prevoz dijelova Meštrovićeva kipa u Split.* (S reprodukcijama). Svijet, Zagreb, 4/26, knj. VII, 22. VI. 1929, str. 639.

4087 *Spomenik zahvalnosti Francuskoj.* (Spomenik u Beogradu). Obzor, Zagreb, 70/319, 27. XI. 1929, str. 5.

4088 *Svečano otkriće spomenika Grguru Ninskom. Proglas Općine.* (Službena najava otkrivanja). Novo doba, Split, 12/235, 25. IX. 1929, str. 2.

4089 *Svečanost otkrića spomenika Grguru Ninskom.* Hrvatska straža, Zagreb, 1/78, 1. X. 1929, str. 1.

4090 *Svečanosti u Splitu. Otkrivanje spomenika Grguru Ninskom. Princ Pavle u Splitu.* Večernja pošta, Sarajevo, 9/2485, 1. X. 1929, str. 1.

4091 *The Haig Statue Dispute a Meštrović Work for Comparison.* The Illustrated London News, London, 7. IX. 1929, str. 425.

4092 *Tres dibujos del escultor Mestrovic.* (Reprodukcije Meštrovićevih crteža: Maternidad Jesus, Mosés). La Pluma, Montevideo, 3/11, 1929, str. 67-68.

4093 *U ime svoje Zagore Meštrović je darovao Splitu, a preko Splita cijelom narodu!* Jadranska pošta, Split, 5/226, 29. IX. 1929, str. 2.

4094 *Učešće vlade otkriću spomenika Grguru Ninskome.* (Službene ličnosti na svečanosti). Novo doba, Split, 12/236, 26. IX. 1929, str. 1.

4095 *Uvodni članak...* (Potpisnici članka „Novo stanje". Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 19, br. 1, 26. I. 1929, poleđina omotnice.

4096 *Uz otkrivanje spomenika Grguru Ninskom.* Hrvatska straža, Zagreb, 1/79, 1929, str. 2.

4097 *Velebna manifestacija nacionalne misli. Značenje jučerašnjeg slavlja.* (Opis svečanosti otkrivanja spomenika Grguru Ninskom na Peristilu). Novo doba, Split, 12/239, 30. IX. 1929, str. 1-2.

4098 *Veličanstvena slava otkrića spomenika Grguru Ninskome.* (U Splitu). Jadranska pošta, Split, 5/227, 30. IX. 1929, str. 1-3.

4099 *Velika svečanost otkrića spomenika Grguru Ninskom u Splitu...* Jutarnji list, Zagreb, 18/6342, 30. IX. 1929, str. 2.

4100 *Veliko narodno slavlje u Splitu.* (Otkrivanje spomenika Grguru Ninskom). Pučka prosvjeta, Split, 9/11, 1. XI. 1929, str. 172-173.

4101 *„Victor" - Mestrovic.* The Evening Post, 8. I. 1929.

4102 *Wieder ein heimatloser Meštrović!* (Spor o smještaju „Grgura Ninskoga"). Morgenblatt, Zagreb, 44/95, 7. IV. 1929, str. 2.

4102a *Za spomenik Kralju Petru u Zagrebu.* (Preteča Umjetničkog paviljona). Novo doba, Split, 12/286, 22. XI. 1929, str. 5.

4103 *Značenje spomenika Grguru Ninskome.* (Citat iz zagrebačkih „Novosti"). Novo doba, Split, 12/240, 1. X. 1929, str. 4.

1930.

4104 **A.:** *Interview s Ivanom Meštrovićem.* (Iz bečkog „Neues Wiener Journal". Bilj.). Novosti, Zagreb, 24/149, 31. V. 1930, str. 4.

4105 **AA**: *Izložba jugoslavenskog slikarstva i kiparstva u Londonu.* (Meštrovićev govor na banketu. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, 19/6533, 11. IV. 1930, str. 2.

4106 **AA**: *Londonska izložba jugoslavenske umjetnosti.* (Najveća u Londonu. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, 19/6548, 28. IV. 1930, str. 1.

4107 **AA**: *Ogroman posjet jugoslavenske izložbe u Londonu.* (Opis otvaranje. Pohvale „Timesa" i „Morning Posta"). Jutarnji list, Zagreb, 19/6534, 11. IV. 1930, str. 8.

4108 **AA**: *Pripreme za veliku manifestaciju jugoslavensko-francuskog prijateljstva.* (Bilj. o programu proslave). Vreme, Beograd, 10/3185, 9. XI. 1930, str. 2.

4109 **AA**: *Slikar Tanev kiparu Meštroviću.* (Pohvale. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, god. 19, 14. III. 1930.

4110 **AA**: *Uspjeh jugoslavenske izložbe u Londonu. Značajni sudovi britanskih listova i umjetnika.* („Times", „Morning Post". Pohvala Meštrovića). Obzor, Zagreb, 71/84, 11. IV. 1930, str. 1.

4111 **A. A.**: *Dan naše zahvalnosti Francuskoj.* (Svečano otkrivanje. Prigodni govori). Politika, Beograd, 27/8089, 12. XI. 1930, str. 1-8.

4112 **A. A.**: *Dar i čestitka Nj. V. kralja predsjedniku Masaryku.* (Meštrovićevo mramorno poprsje Mojsija). Jutarnji list, Zagreb, 19/6498, 7. III. 1930, str. 5.

4113 **A. A.**: *Govor g. Ivana Meštrovića na banketu u čast jugoslovenskih umetnika.* Vreme, Beograd, 11. IV. 1930, str. 4.

4114 **A. A.**: *Pred svečanost otkrivanja spomenika zahvalnosti Francuskoj.* (Francuski poslanik E. Dar o Meštroviću i spomeniku). Politika, Beograd, god. 27, 9. XI. 1930, str. 1.

4115 **A. A.**: *Zvanična delegacija u Dvoru.* (U vezi s otkrivanjem spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Politika, Beograd, 27/8088, 11. XI. 1930, str. 10.

4116 **A. H. A.**: (Jugoslavenska izložba u Leedsu). (Meštrović na izložbi u Engleskoj). Yorkshire Post, Leeds, 28. VI. 1930.

4117 **B. A.**: *G. M. Marjanović o Meštroviću. Predavanje u skopskom Narodnom pozorištu.* (Život i djela, uz dijapozitive). Politika, Beograd, 20. I. 1930, str. 9.

4118 **Bell, Montage:** (Jugoslavenska umjetnost u Engleskoj). Near East, London, 17. IV. 1930.

4119 **Bernard, Gui St.**: (O katalogu Meštrovićeve izložbe u Engleskoj). Daily News, London, 23. IV. 1930.

4120 **Blagojević, Desimir**: *Proletnji salon u znaku akademizma. Kakva nam je druga proletnja izložba jugoslavenskih umetnika?* (Meštrovićeve skulpture na izložbi u Beogradu). Pravda, Beograd, 26/127, 14. V. 1930, str. 5.

4121 **Bone, James**: *Jugoslovenska izložba u Londonu. Meštrovićeva djela.* Novosti, Zagreb, 24/117, 29. IV. 1930, str. 9.

4122 **Bone James**: (Meštrovićeva izložba u Londonu). Manchester Guardian Weekly, 12., 13. IV. 1930.

4123 **Branch Jonson, W.**: *Mestrovic, the Pesant Genius of Europe.* (Utjecaj porijekla u Meštrovićevoj umjetnosti). Catholic World, New York, 130/1930.

4124 (**Brlić, Ivan**) Dr. B.: *Londonski „Times" o našoj izložbi u Londonu.* Novosti, Zagreb, 24/106, 16. IV. 1930, str. 8.

4125 (**Brlić, Ivan**) Dr. I. B.: *Velika naša reprezentativna izložba u Londonu.* (Meštrović izlaže 8 radova u Tate Gallery). Novosti, Zagreb, 24/96, 6. IV. 1930, str. 10-11.

4126 **Bull, H. A.**: *Exhibition at Fifty-Sixth Street Galleries.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). International Studio, London, god. 95, I. 1930, str. 60.

4127 **Cankar, Izidor**: *Jugoslovanska umetnostna razstava v Londonu.* Jutro, Ljubljana, 11/74, 29. III. 1930, str. 6.

4128 **Cankar, Izidor**: *Slovenci in jugoslovanska razstava v Londonu.* (Priopćio B. Borko). Jutro, Ljubljana, 11/119, 24. V. 1930, str. 6.

4129 **Casson, Stanley**: *Twentieth Century Sculptors.* London 1930. (Meštrović str. 12-14.

4130 **Cimex**: *Las obras de Ruza Mestrovic.* (Izložba I. i R. Meštrović u Valenciji). La Correspondencia, Valencia, (?), II. 1930.

4131 **Cimex**: *Se inauguró la Exposición Mestrovic.* (Izložba I. i R. Meštrović u Valenciji). La Correspondencia, Valencia, (?) I. 1930.

4132 **Codola, M. Rodriguez**: *Arte y artistas.* (Izložba I. i R. Meštrović u Madridu). La Vanguardia, Madrid, 10. I. 1930, str. 4.

4133 **Collings, Ernest**: (Meštrovićeva izložba u Londonu). Country Life, London, 17. V. 1930.

4134 **Collings, Ernest**: (Meštrovićeva izložba u Londonu). Times, London, 29. V. 1930.

4135 (**Čakić, Špiro**) Š. Č.: *Meštrovićevi spomenici u Splitu.* (Grgur Ninski, Marko Marulić, Luka Botić). Jugoslovenski glasnik, Beograd, 1/67, 6. XII. 1930, str. 3.

4136 **Ćurčić, L.**: *Naš dug Francuskoj.* (Otkrivanje spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Jugoslovenski dnevnik, Beograd, 2/308, 11. XI. 1930, str. 1.

4137 (**Ćurčin, Milan**) -l-: *Društvo prijatelja Velike Britanije u Jugoslaviji.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 31, br. 3, 16. III. 1930, str. 222-225.

4138 **Ćurčin, Milan**: *Gde je mesto Matici srpskoj.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 22, br. 6, 16. XII. 1930, str. 372-379.

4139 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Naši prijatelji u Velikoj Britaniji.* (A. J. Evans, R. W. Seton-Watson, H. W. Steed... Zanimanje za Meštrovićevu umjetnost). Nova Evropa, Zagreb, knj. 21, br. 2, 16. II. 1930, str. 136-146.

4140 (**Ćurčin, Milan**) L.: *Pred „Grgurom" Ivana Meštrovića.* (Politički članak. Repr. „Grgura Ninskog"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 20, br. 1-2, 11. VII. 1930, str. 1-3.

4141 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Uspeh jugoslovenske Umetničke Izložbe u Londonu.* (Izložba će putovati Britanijom. Uzvrat za Britansku izložbu u Jugoslaviji). Nova Evropa, Zagreb, knj. 32, br. 1, 16. VII. 1930, str. 49-52.

4142 (**Dobida, Karel**) Dd: *Pomladna razstava v Beogradu.* Jutro, Ljubljana, 11/112, 16. V. 1930, str. 3.

4143 **D. M.**: *Naši skulptori u inotranstvu.* Pregled, Sarajevo, 4/74, knj. V, 1930, str. 121.

4144 **Delarue-Mardrus, Lucie**: *Le sculpteur anonyme.* (O Meštroviću). L'Intransigeant, Paris, 51/18660, 22. XI. 1930, str. 1.

4145 **Delarue-Mardrus, Lucie**: *Le sculpteur anonyme.* (Prikaz Meštrovićevih radova iz pariškog „L'Intransigeant"). La Yugoslavie, Beograd, 2/63, 30. XI. 1930, str. 3.

4146 **Ducati, Pericle**: *Vestigia romane in Dalmazia. Spalato e Gregorio da Nona.* (Historijat Grgura Ninskoga. Kritika Meštrovićeve skulpture i postava). Corriere della sera, Milano, 4. I. 1930, str. 3.

4147 (**Esih, Ivan**) ie.: *Poljski list o Ivanu Meštroviću.* (Krakovski „Ilustrowany codzienny" u povodu otkrivanja spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Obzor, Zagreb, 71/276, 3. XII. 1930, str. 3.

4148 **Frances, José**: *Ivan Mestrovic, el artista.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Barceloni). Nuevo Mundo, Madrid, 3. I. 1930.

4149 **Francis**: *Bei slawischen Rodin.* (Interview u Zagrebu. Sjećanje na bečku Akademiju). Neues Wiener Journal, Wien, 29. V. 1930.

4149a **Gligorić, Velimir**: *Mistika i mistifikatori.* (Kritika Mitrinovićevih napisa o Meštroviću). Beograd 1930.

4150 **Gomes de la Mata, Germán**: *Iván Mestrovic el gran escultor croata, y su espose y discípula, Ruza Mestrovic, exponen sus obras en Barcelona.* (Opće o djelima I. i R. Meštrović na izložbi u Barceloni). Cronica, Madrid, 12. I. 1930.

4151 (**Gregorin, Janez**) Fred Ungerb: *Romanski in slovanski kipar. Dvoje vrhov.* (A. Rodin i I. Meštrović). Žar, Ljubljana, 2/1, IX. 1930-1931, str. 8-10; 2, X, str. 26-28.

4153 **H. G.**: *Uspeh Tome Rosandića u Holandiji.* (Usporedba s Meštrovićem). Politika, Beograd, 27/7831, 21. II. 1930, str. 7.

4154 **Hakman, Stefan**: *Druga proljetna izložba. Umetnički paviljon, maj-juni 1930.* Misao, Beograd, 12/1 (249)-4 (252), knj. 33, V-VI. 1930, str. 146-148.

4155 **Hakman, Stefan**: *Druga proljetna izložba u Beogradu slikarskih i kiparskih radova jugoslavenskih umjetnika.* Novosti, Zagreb, 24/134, 16. V. 1930, str. 4.

4156 **Hansen, C. E.**: *Jugoslaviens storste Billedhugger.* Samerlen, Kopenhagen, VII. 1930.

4157 **Hinks, Roger**: *The Jugoslav Exhibition: „The Poet Marulitch", „Mother and Children" and „Moses" by Mestrovich.* Country Life, London, sv. 67, 3. V. 1930, str. 651-652.

4158 (**Horvat, Josip**) jh: *Cestom divova.* (Dalmatinska zagora i Meštrovićevo porijeklo). Jutarnji list, Zagreb, 19/6761, 28. XI. 1930, str. 8.

4159 (**Horvat, Josip**) -jh-: *U sjeni Grgura Ninskog.* (O polemikama u vezi s postavom spomenika Grguru Ninskom u Splitu). Jutarnji list, Zagreb, 19/6762, 29. XI. 1930, str. 9.

4160 (**Horvat, Josip**) -jh-: *U sjeni Grgura Ninskoga. Pobjeda slavenske duše nad latinskom.* (O Meštrovićevom spomeniku u Splitu. Pretiskano iz „Lijepe naše..."). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/90, 1930-1931, str. 3-4.

4161 **Jakopič, Rikard**: *Še enkrat londonska razstava.* (Meštrović na izložbi u Londonu). Slovenski narod, Maribor-Ljubljana, 63/94, 25. IV. 1930, str. 2.

4162 **Johnson, W. Branch**: *Meštrović, the Peasant Genius of Europe.* (Meštrovićevo porijeklo, mladost, počeci i nauk u Beču). The Catholic World, New York, X. 1929.-III. 1930, str. 539-543.

4163 **Karalić, Predrag**: *Ave, Mestrovic, magne!* Život i rad, Beograd, 3/33, knj. VI, IX. 1930, str. 716-717.

4164 **Karalić, Predrag**: *Meštrovićeva Francuska.* (O spomeniku „Zahvalnosti Francuskoj"). Život i rad, Beograd, 3/36, knj. VI, XII. 1930, str. 956-957.

4165 **Karalić, Predrag**: *Prolećna izložba Cvijete Zuzorić.* (Meštrović na izložbi u Beogradu). Život i rad, Beograd, 3/30, knj. V. 1930, str. 472-474.

4166 **Kašanin, Milan**: *Die serbische bildende Kunst.* Neue Freie Presse, Wien, 5. XII. 1930.

4167 (**Kašanin, Milan**) M. K.: *Druga proletnja izložba slikarskih i vajarskih radova jugoslovenskih umetnika.* (Meštrović na izložbi). Vreme, Beograd, 10/3005, 11. V. 1930, str. 2.

4168 **Kašanin, M(ilan)**: *Izložba jugoslovenske umetnosti u Londonu.* (Svečano otvorenje. Govori). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 30/7, 1930, str. 538-541.

4169 (**Kašanin, Milan**) M. K. (i Popović, Branko): *Izložba savremene jugoslovenske umetnosti u Londonu.* (Svečano otvorenje. Prigodni govori). Vreme, Beograd, 10/2986, 18. IV. 1930, str. 3-4.

4170 **Konody, P. G.**: („Jugoslavenska umjetnost na Milbanku." Meštrović na izložbi jugosl. skulpture u Londonu). Observer, London, 18. III, 12., 13. IV. 1930.

4171 (**Konody, P. G.**): *Umjetnička izložba u Londonu. Ocjena kritičara „The Observer-a".* Obzor, Zagreb, 71/91, 20. IV. 1930, str. 2-3.

4172 (**Kumanudi, Kosta**): *„Gloire á notre France èternelle!"* (Govor pri otkrivanju spomenika Zahvalnosti u Beogradu). Vreme, Beograd, 10/3188, 12. XI. 1930, str. 3.

4173 (**Kumanudi, Kosta**): *Govor Dr. K. Kumanudija.* (Otkrivanje spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Politika, Beograd, 27/8089, 12. XI. 1930, str. 4.

4174 **Langlet, E.**: *Walka o Grgura Ninskiego.* Wiadomości Literackie, Warszawa, 7/20, 193o, str. 2.

4175 **Lazarević, Branko**: *Ivan Meštrović.* (Poljski prijevod „Tri najviše jugoslovenske vrednosti", Beograd 1930). Sztuki Piękne, (?), 5/12, sv. 6, 1930, str. 425-454.

4176 **Lulin, Marko**: *Prva jugoslovenska izložba 1904 godine u Beogradu.* (Jedna uspomena). Vesnik kulture, 6/4-5, 1930, str. 6.

4177 **M.**: *L'exposition yougoslave de peinture à Londre. Le vernissage de l'exposition yougoslave de peinture à la „Tate Gallery", à Londre, donna lieu à une imposante manifestation artistique.* La Yougoslavie, Beograd, 2/29, 12. IV. 1930, str. 3-4.

4178 (**Marjanović, Milan**): *G. M. Marjanović o Meštroviću.* (Izvod iz predavanja u skopskom Narodnom pozorištu 20. I. 1930.) Politika, Beograd, 27/7799, 20. I. 1930, str. 9.

4179 **Marjanović, Milan**: *Junačko koljeno.* (Memoari Ivana Meštrovića. Pretiskano iz „Književnih novina"). Hrvatska straža, Zagreb, 2/258, 1930, str. 4.

4180 **Marjanović, Milan**: *Meštrović i njegovi.* (Meštrovićeve uspomene koje je kazivao M. Marjanoviću 1926. u New Yorku). Književne novine, Zagreb, 1/6, 1930, str. 5-6; 7, str. 5-6; 8, str. 3-4; 9, str. 5; 10, str. 3; 11, str. 3; 12, str. 3; 2/1, 1931, str. 3.

4181 **Marodić, Svetislav**: *Spomenik zahvalnosti Francuskoj.* Beogradske opštinske novine, Beograd, 48/21-22, 1930, str. 1216-1217.

4182 **Milčetić, Ivan ml.**: *Grgur Ninski.* (Spomenik u Varaždinu). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/93, 1930-1931, str. 1-4.

4183 **Miloslavić, Jaša**: *Njemački umjetnički historik u Dalmaciji.* (R. Klapheck. Elementi Meštrovićeve umjetnosti u staroj dalmatinskoj arhitekturi). Novosti, Zagreb, 25. XII. 1930.

4184 (**Miljanić, ?**): *Govor g. Dr. Miljanića.* (Na otkrivanju spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Politika, Beograd, 27/ 8089, 12. XI. 1930, str. 3.

4185 **Nastasijević, Momčilo**: *Druga proljetna izložba jugoslovenskih umetnika.* (Meštrović na izložbi u Beogradu). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 30/3, 1930, str. 211-216.

4186 **O. H. S.**: *Uvaženi Englez o nama.* (James Shon o Meštroviću). Jugoslavenski list, Sarajevo, 28. VI. 1930.

4187 **Ojetti, Ugo**: *Il vescovo Gregorio de Nona.* (Grgur Ninski na Peristilu u Splitu). Dedalo, Milano-Roma, sv. 2, br. 10, I. 1930, str. 523-524.

4188 **P. C.**: *Seeing the Lights at a London Art Exhibition.* (Meštrović na jugosl. izložbi u Londonu). Yorkshire Post, Leeds, 22. IV. 1930.

4189 **Parkes, Kineton**: (I. Meštrović i T. Rosandić). The Builder, London, 11. VII. 1930.

4190 **Parkes, K**(**ineton**): *Ivan Mestrovic and the Yugoslav Exhibition.* (Meštrović na jugosl. izložbi u Londonu). Apollo, London, 11/66, 1930, str. 440-443.

4191 **Pavlinović, Marin**: *Studije, eseji, prikazi.* Zagreb 1930. (O Meštroviću u poglavlju: Fantazija u likovnim umjetnostima, str. 27-32).

4192 (**Petrović, Svetislav**) P. Sv.: *G. Brijan jugoslovenskom narodu.* (Izjava franc. državnika A. Briana o spomeniku „Zahvalnosti Francuskoj"). Politika, Beograd, 27/8088, 11. XI. 1930, str. 1.

4193 **Petrović, Svetislav R.**: *La Serbie reconnaissante.* (Otkrivanje spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Le Petit Parisien, Paris, 55/19.614, 11. XI. 1930, str. 1.

4194 **Pivčević, I.**: *Glagolsko bogoslužje i splitski sabori.* (?) 1930, str. 27.

4195 **Pomorišac, Vasa**: *Il proletnja izložba jugoslovenskih umetnika u Umetničkom paviljonu.* Opštinske novine, Beograd, 48/13, 1930, str. 666-670.

4196 **Potokar, Tone**: *Revija sodobne jugoslovanske umetnosti.* (Meštrović na jugosl. izložbi u Beogradu). Slovenec, Ljubljana, 58/115, 21. V. 1930, str. 7.

4197 **Poulain, G**(**aston**): *Le Monument de Mechtrovich, à Belgrade.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Beaux-Arts, Paris, god. 8, XII. 1930, str. 30.

4198 **Rakić, Jug. M.**: *Branko Lazarević.* (O Lazarevićevoj knjizi „Tri najviše jugoslovenske vrednosti"). Iskra, Beograd, 1/8, 15. V. 1930, str. 10.

4199 **Ritter, Heinrich**: *Ivan Mestrovic.* Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 33/4, I. 1930.

4200 **Rutter, Frank**: („Jugoslavenski umjetnici u Engleskoj"). Christian Science Monitor, Boston, 14. V. 1930.

4201 **Ružička, Kamilo**: *Kako je ljevan spomenik Grgura Ninskog.* (Varaždinski spomenik). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/93, 1930-1931, str. 2.

4202 **S.**: *Jugoslavenska izložba u Londonu. Meštrovićeva djela.* (Prikaz J. Bonea u „Manchester Guardian Weekly"). Novosti, Zagreb, 24/117, 29. IV. 1930, str. 9.

4203 **Sec.**: *Uspjeh jugoslavenske umjetničke izložbe u Londonu. Od jednog priređivača-neučesnika. London krajem travnja.* Obzor, Zagreb, 71/105, 9. V. 1930, str. 2.

4204 **Stelè, Fr**(**anz**): *Meštrović, Ivan.* (Podaci o životu, djelima, literaturi). (Thieme-Becker): Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler. Sv. 24, Leipzig 1930, str. 436-437.

4205 **Stojanović, Rade**: *Kakva nam je II proljetna izložba likovnih umetnika u Beogradu?* (Meštrović na izložbi). Večernje novosti, Osijek, 1/62, 28. V. 1930, str. 2.

4206 **Stojanović, Sreten**: *Druga prolećna izložba jugoslovenskih umetnika.* (Meštrović na izložbi u Beogradu). Politika, Beograd, 27/7907, 12. V. 1930, str. 5.

4207 **Strzygowski, Josef**: *Eine Grabkirche von Ivan Mestrovic.* (Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu. Svezak posvećen Meštroviću). Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 33/4, I. 1930.

4209 **Šantel, Saša**: *Na jugoslovanski umetnostni razstavi v Londonu.* (Meštrović na jugosl. izložbi u Londonu). Jutro, Ljubljana, 11/144, 24. VI. 1930, str. 6.

4210 (**Šrepel, Ivo** ?) I. Š.: *Prenos Meštrovićevog kipa „Pobjeda" u Beograd.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj"). Obzor, Zagreb, 71/246, 25. X. 1930, str. 3.

4211 **Šrepel, Ivo**: *Proljetna izložba jugoslavenskih umjetnika u Beogradu.* (Meštrović na izložbi i u žiriju). Jutarnji list, Zagreb, 19/6526, 4. IV. 1930, str. 12.

4212 **-t-**: *Ivan Mestrovic. Der jugoslavische Bildhauer.* (Biografski podaci s reprodukcijama). Berner Illustrierte, Bern, 29. XI. 1930, br. 48, str. 3.

4213 **Talvi, Gabriela**: *Our Exhibition.* (Meštrović na izložbi jugosl. umjetnika u Londonu). Daily Chronicle, 29. IV. 1930.

4214 (**Tanev, Nikola**): *Bugarski slikar Tanev o Meštrovićevoj umjetnosti.* (Pretiskano iz pariškog lista „Komedija"). Pravda, Beograd, 26/121, 8. V. 1930, str. 5.

4215 (**Tanev, Nikola**): *Bugarski slikar Tanev o Meštroviću.* (Izjava dopisniku splitskog „Novog doba"). Smotra jugoslovenske nacionalne omladine, Zagreb, 1/2, 8. II. 1930, str. 2.

4216 (**Tanev, Nikola**): *Nikola Tanev o Meštroviću. Susretaj u Zagrebu. Utisci.* Novo doba, Split, 13/28, 4. II. 1930, str. 5.

4217 **Ujević, Tin**; *Umjetnički Split.* (Meštrović u Michelovoj Povijesti umjetnosti). Jadranska pošta, Split, 9. V. 1930.

4218 **Urban, Jaroslav**: *Meštrovićovy vzpominky v češkèm překladě.* (O Marjanovićevom članku „Meštrović i njegovi" u „Književnim novinama"). Československo-jigoslavenská revue, Praha- Beograd, 1/6, 1930-1931, str. 277.

4218a **V. M.**: *L'oeuvre et la vie du grand sculpteur Yougoslave, Ivan Meštrović.* Revue bleu, Paris, 17. XII. 1930, br. 24, str. 765-766.

4219 (**Vinković, Hinko**): *Vor der Eröffnung der jugoslawischen Kunstausstellung in London.* (Meštrović na jugosl. izložbi u Londonu). Morgenblatt, Zageb, 45/87, 27. III. 1930, str. 6.

4220 **Vitezica, Vinko**: *Najveći Jugosloveni u umetnosti: Ivan Meštrović i Mirko Rački.* Preporod (godišnjak), (?), 1930.

4221 **Warnier, Raymond**: *Aspects et tendences de l'art Yougoslave.* L'Europe centrale, Praha, 15. XI. 1930, str. 110.

4222 **Warnier, Raymond**: *Dans les pays amis. La reconnaissance Yougoslave à la France.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). L'Appel Français, 15. XII. 1930, str. 4.

4223 **Warnier, Raymond**: *La reconnaissance yougoslave.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). L'Illustration, Paris, 88/4577, 22. XI. 1930.

4224 **Warnier, Raymond**: *Le monument à la France.* Journal des poilus d'Orient, 15. XII. 1930.

4225 **Warnier, Raymond**: *Mechtrovitch et ses oeuvres récentes.* (Opširna studija o Meštroviću i njegovoj umjetnosti). Gazette des Beaux-Arts, Paris, 72/814, sv. IV, 1930, str. 231-251.

4226 **Warnier, Raymond**: *Mechtrovich, Michel-Ange et Krléja. I-II.* L'Europe Centrale, Praha, 4/19, 15. II. 1930, str. 350-351; 20, 20. II, str. 367-369.

4227 **Watson, Francis**: *Meštrović and Rosandić, Yugoslav Sculpture in Yorkshire.* (Jugosl. izložba u Leedsu). Yorkshire Post, Leeds, 27. VI. 1930.

4228 **Žákavec, Fr.**: *Ivan Meštrović. K jeho jmenovńi členem České Akademie.* Umění, Praha, 3/2, 1930, str. 91-102.

4229 **Živić, Viktor**: *Zamisao i ostvarenje muzeja Hrvatskih spomenika na starodrevnoj kninskoj tvrđavi.* (Meštrovićeva zamisao). Svijet, Zagreb, 5/26, knj. IX, 21. VI. 1930, str. 696-697 + 705.

4230 *A Belgrade cent mille personnes ont dès hier acclamé la France.* (Izvještaj s otkrivanja spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Le Petit Journal, Paris, 11. XI. 1930.

4231 *A Survey of Jugoslav Art.* (Predgovor katalogu izložbe. Umjetnost jugosl. naroda u prošlosti. Suvremena umjetnost. Meštrović. Autor vjerojatno R. W. Seton-Watson). U katalogu: Exhibition of Jugoslav Sculpture and Painting. (London 1930), str. 3-7.

4232 *„Anonimni kipar." Francuski glas o geniju Meštrovića.* Jutarnji list, Zagreb, 19/6755, 22. XI. 1930, str. 11.

4233 *Aujourd'hui, inauguration du monument de la reconnaissance Serbe.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Excelsior, Paris, 11. XI. 1930, str. 2, 6.

4234 *Biografija Ivana Meštrovića.* Jugoslovenski dnevnik, Subotica, 2/308, 11. XI. 1930, str. 2.

4236 *Boravak Ivana Meštrovića u Splitu.* (Rad na spomeniku „Zahvalnosti Francuskoj". Bilj.). Obzor, Zagreb, 71/172, 29. VII. 1930, str. 1.

4237 *Bugarski slikar slavi Meštrovića.* (Članak o Meštroviću N. Taneva, Bilj.). Večernja pošta, Sarajevo, 15. III. 1930.

4238 *Bugarski slikar Tanev o Meštrovićevoj umjetnosti.* (Članak N. Taneva o Meštroviću u pariškom dnevniku „Komedija"). Pravda, Beograd, 26/121, 8. V. 1930, str. 5.

4239 *Dalmatinci na izložbi u Londonu.* (Meštrović izlaže na Jugosl. izložbi). Novo doba, Split, 13/81, 7. IV. 1930, str. 4.

4240 *Defile beogradskih škola pored spomenika.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Politika, Beograd, 27/8089, 12. XI. 1930, str. 5.

4241 *Denkmaleinweihung in Belgrad.* (Reportaža o spomeniku „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Berner Illustrierte, Bern, 15. XI. 1930, br. 46, str. 8.

4242 *Druga proljetna izložba naše umjetnosti u Beogradu.* (Kritika Sretena Stojanovića u „Politici"). Novo doba, Split, 13/110, 13. V. 1930, str. 4.

4243 *Dubrovnik u filmu.* (O snimanju djela I. Meštrovića). Narodna svijest, Dubrovnik, 12/4, 31. V. 1930, str. 7.

4244 *En Yougoslavie.* (O spomeniku „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). La Rèpublique, Paris, 2/520, 11. XI. 1930, str. 1.

4245 *„Entransižan" piše za Meštrovića da je jedan od najvećih genija današnjice.* (O članku Lucie Delarue-Mardrus: „Anonimni vajar"). Jugoslovenski glasnik, Beograd, 1/55, 24. XI. 1930, str. 8.

4246 *G. Henderson u Zagrebu.* (Posjet I. Meštroviću). Politika, Beograd, 27/8111, 4. XII. 1930, str. 6.

4247 *Galeries Laietanes. Escutures de Mestrovic i dibuixos de Riza (!) Mestrovic.* (Kratak prikaz izložbe). La Nau, Barcelona, 9. I. 1930.

4248 („Genij i snaga u skulpturama iz Jugoslavije". O Izložbi jugosl. skulpture i slikarstva u Londonu 1930.). Daily Sketch, London, 10. IV. 1930.

4249 *Glava Mojsije...* (Reprodukcija djela, dar kralja Aleksandra predsjedniku Masaryku). Svijet, Zagreb, 5/12, knj. 9, 15. III. 1930, str. 293.

4250 *Govor francuskog ministra g. de Riba.* (Otkrivanje spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Politika, Beograd, 10/3188, 12. XI. 1930.

4251 *Gradnja umjetničkog doma u Zagrebu.* (Meštrović u žiriju natječaja. Bilj.). Novo doba, Split, 13/263, 12. XI. 1930, str. 4.

4252 *Gradnja umjetničkog paviljona u Zagrebu.* (Stari paviljon za Meštrovićevu galeriju). Novo doba, Split 13/161, 14. VII. 1930, str. 5.

4253 *Gradnja monumentalnog mauzoleja u Meštrovićevom rodnom selu.* (Mauzolej u Otavicama). Obzor, Zagreb, 71/142, 24. VI. 1930, str. 5.

4254 (Ivan Meštrović). Arte Espanol, Madrid, 1930-1931, br. 10, str. 30.

4255 *Ivan Meštrović.* (Biografija, u povodu otkrivanja spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Večernja pošta, Sarajevo, 10/2826, 11. XI. 1930, str. 2-3.

4256 *Ivan Meštrović.* Jugoslovan, Ljubljana, 1/137, 9. XI. 1930, str. 9.

4257 *Ivan Meštrović.* (O podizanju spomenika Grguru Ninskome u Varaždinu). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/93, 1930-1931, str. 1-4.

4258 *Ivan Meštrović...* (Reprodukcije s opširnijom legendom). The Rotarian, Chicago, 36/4, IV. 1930, str. 4.

4259 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Belfastu, Irska). Belfast News Letter, Belfast, 24. XII. 1930, br. 1737.

4260 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Belfastu, Irska). Belfast Telegraph, Belfast, 24., 31. XII. 1930.

4261 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Belfastu, Irska). Irish Daily Telegrapf, Belfast, 24. XII. 1930.

4262 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Belfastu, Irska). Northern Whing, Belfast, 24. XII. 1930.

4263 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Bradfordu). Yorkshire Post, Leeds, 9. VIII. 1930.

4266 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Londonu). Eastern Press, London, 11. V. 1930.

4267 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Londonu). Glasgow Herald, Glasgow, 10. IV. 1930.

4268 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Londonu). Lady, London, 24. IV. 1930.

4269 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Londonu). Manchester Guardian, Manchester, 12., 13. IV. 1930.

4270 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Londonu). Manchester Guardian Weekly, Manchester, 18. III. 1930.

4272 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Londonu). The Illustrated London News, London, 3. V. 1930.

4273 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Londonu). Truth, 16. IV. 1930.

4274 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Swanseau). Herald of Wales, Swansea, 4., 11. X. 1930.

4275 *Izložba Meštrovića.* (U New Yorku), Večernja pošta, Sarajevo, 9/2598, 12. II. 1930, str. 2.

4276 („Jedinstvena umetnička izložba u Belfastu". Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika). Irisch News, Belfast, 27. XII. 1930.

4277 *Jugoslavenska reprezentativna izložba u Londonu 1930.* Svijet, Zagreb, 5/17, knj. IX, 19. IV. 1930, str. 424-425, 430-432, 454.

4278 („Jugoslavenska umjetnost - i Kosovo. Ponovno ocjenjivanje njene vrijednosti i Ivan Meštrović"). Morning Post, London, 10. IV. 1930.

4279 („Jugoslavenska umjetnost - rasni duh"). Scotsman, 4, 12, IV. 1930.

4280 *Kako je tekla svečanost otkrivanja spomenika Zahvalnosti Francuskoj.* Ratnički glasnik, Beograd, 9/12, 1930, str. 476-481.

4281 *„Kiparstvo, nacionalna umjetnost Jugoslavije."* (P. G. Konody u „The Observeru" o izložbi jugosl. umjetnika u Londonu i o Meštroviću). Novo doba, Split, 13/94, 23. IV. 1930, str. 4.

4282 *L'art français et l'oeuvre de Meštrović.* La Yougoslavie, Beograd, 2/61, 1930, str. 2.

4283 *La reconnaissance Yougoslave.* (Izvještaj o otkrivanju s ilustracijama). L'Illustration, Paris, 88/4577, 22. XI. 1930, nasl. str. i 383.

4284 *La reconnaissance Yougoslave à l'égard de la France se traduit avec éclat.* (Prikaz otkrivanja spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Le Petit Journal, Paris, 12. XI. 1930, br. 24.772, str. 1-2.

4285 *Las obras de Ivan Mestrovic.* (O Meštroviću i izložbi u Valenciji). La Correspondencia, Valencia, 5. II. 1930.

4286 *Le 12e anniversaire de l'armistice. Le monument de l'amitié franco-serbe.* (Repr. s legendom spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Le Matin, Paris, 11. XI. 1930, str. 1.

4287 *Le Monument de l'amitié Franco-Serbe.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj"). Le Matin, Paris, 47/17.037, 11. XI. 1930, str. 1.

4288 *Le Monument de la reconnaissance.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj"). La Dèpeche, Paris, 61/22.708, 12. XI. 1930, str. 1.

4289 *Le Monument de la Reconnaissance Yougoslave.* Revue de l'art ancien et moderne. Supplement: Bulletin de l'art, 58/12, 1930, str. 461.

4290 *Le monument de la Reconnaissance yougoslave à la France.* (Svečanost otkrivanja spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu. L'Echo de Paris, Paris, 46/18.652, 11. XI. 1930, str. 1, 3.

4291 *Les fetes de la reconnaissance au Yougoslavie.* (Izvještaj franc. dopisnika. Meštrovićev životopis). Le Temps, Paris, 12. XI. 1930, str. 2.

4292 *Licitacija umjetničkih slika i kipova.* (I Meštrovićevo djelo na licitaciji u Beogradu). Novo doba, Split, 13/45, 22. II. 1930, str. 4.

4293 *Londonski „Times" o našoj izložbi. - Interes s obzirom na naše rasne osobine i lokalni karakter izloženih djela.* Novosti, Zagreb, 16. IV. 1930.

4294 *Luka Botić 1830-1930.* (Kratka biografija i fotografija Meštrovićevog spomenika u Splitu). Svijet, Zagreb, 5/20, knj. IX, 10. V. 1930, str. 515.

4295 *Man of the People, Twenty-Six Sculptural Drawings on Exhibition.* Minneapolis Institute of Arts Bulletin, Minneapolis, god. 19, 19. IV. 1930, str. 78.

4296 *Marjanović o Meštroviću.* (Predavanje u Nar. pozorištu u Skopju. Bilj.). Novo doba, Split, 13/19, 24. I. 1930, str. 5.

4297 *Meštrović i Česi.* (Bista predsj. Masaryka. Meštrović član češke Akademije znanosti i umjetnosti. Bilj.). Novo doba, Split, 13/84, 10. IV. 1930, str. 4.

4298 *Meštrović i Krleža.* (Iz „L'Europe Centrale". Bilj.). Novo doba, Split, 13/67, 21. III. 1930, str. 4.

4299 *Meštrović Ivan.* (O spomeniku Grguru Ninskom u Varaždinu). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/93, 1930-1931, str. 1-4.

4300 *Meštrović neće prisustvovati svečanostima zbog bolesti.* (Otkrivanje spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Jugoslovenski dnevnik, Subotica, 2/308, 11. XI. 1930, str. 2.

4301 *Meštrović svome rodnom selu.* (Doprinos za gradnju škole i antimalarične stanice u Otavicama. Gradnja mauzoleja. Bilj.). Večernja pošta, Sarajevo, 10/2710, 30. (27.?) 1930, str. 3.

4302 *Meštrovićev novi spomenik.* (Ivo Šrepel u zagr. „Obzoru" o spomeniku „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Novo doba, Split, 13/252, 29. X. 1930, str. 4.

4303 *Meštrovićev portret Masaryka.* (Prema članku u „Prager Presse". Bilj.). Novo doba, Split, 13/64, 18. III. 1930, str. 4.

4304 *Meštrovićev spomenik Petru Kočiću.* (Namjera podizanja u Banja Luci). Bilj.). Novo doba, Split, 13/59, 12. III. 1930, str. 4.

4305 *Meštrovićev spomenik v Beogradu.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj"). Življenje in svet, Ljubljana, 4/23, knj. VIII, 5. XII. 1930, str. 623.

4306 *Meštrovićev spomenik zahvalnosti Francuskoj.* (U povodu otkrivanja u Beogradu). Novosti, Zagreb, 24/310, 9. XI. 1930, str. 1, 3.

4307 *Meštrovićev spomenik zahvalnosti Francuskoj već se postavlja na Kalemegdanu.* (Program svečanosti. Bilj.) Vreme, Beograd, 10/3168, 23. X. 1930, str. 9.

4308 *Meštrovićeva izložba u New-Yorku.* („New York Times" i „New York Time Magazine" o izložbi). Novo doba, Split, 13/29, 5. II. 1930, str. 4.

4309 *Meštrovićeve uspomene.* (M. Marjanović o Meštrovićevu životu u „Književnim novinama". Bilj.). Novo doba, Split, 13/289, 15. XII. 1930, str. 4.

4310 *Mi Aleksandar I po milosti Božjoj i volji Narodnoj kralj Jugoslavije...* (Odlikovanje Meštrovića). Narodne novine, Zagreb, 96/208, 10. IX. 1930, str. 1.

4311 *Minnesota U. Buys Mestrovic Drawings.* (Univerzitet Minnesota otkupio 20 Meštrovićevih crteža). The Art News, New York, 28/24. V. 1930, str. 12.

4312 *Museen und Denkwürdigkeiten auf dem Gebiete des Donau-Banats.* (Meštrovićev dar poprsja Svetozara Miletića Matici srpskoj). Neue Freie Presse, Wien, 5. XII. 1930.

4313 *Na skupštini „Meje" izabran je predsjednikom Ivan Meštrović.* (Društvo u Splitu). Jutarnji list, Zagreb, god. 19, 30. III. 1930.

4314 *Nad odrom hrvatskog lava iz Istre.* (Meštrovićev atelijer uzeo posmrtnu masku bana Matka Laginje). Jutarnji list, Zagreb, 19/6511, 20. III. 1930, str. 4.

4315 *Narodna pjesma, Njegoš i Meštrović. „Tri najviše jugoslavenske vrednosti."* (B. Lazarevića). Pravda, Beograd, 26/43, 15. II. 1930, str. 4.

4316 *Naša likovna umjetnost u Engleskoj.* (Jugosl. društvo u Londonu organizira izložbu jugosl. umjetnika. Bilj.). Novo doba, Split, 13/19, 24. I. 1930, str. 5.

4317 *Nikola Tanev o Meštroviću. Susretaj u Zagrebu. Utisci.* (O Meštroviću kao velikom umjetniku). Novo doba, Split, 13/28, 4. II. 1930, str. 5.

4318 *Novi spomenik Ivana Meštrovića.* (Kralju Petru u Kastvu. Bilj.). Obzor, Zagreb, 71/268, 22. XI. 1930, str. 5.

4319 (O I. Meštroviću). Art News, New York, god. 28, 24. V. 1930, str. 12.

4320 (O I. Meštroviću). (American) Art News, New York, god. 28, 12. V. 1930, str. 24.

4321 (O I. Meštroviću). Kunstchronik, Nürnberg, 1929-1920, str. 56.

4323 (O radovima I. Meštrovića i T. Rosandića na izložbi u Londonu). Sunday Times, London, 27. IV. 1930.

4324 *O „Slavenskom Rodinu".* (Iz „Neues Wiener Journal"). Obzor, Zagreb, 71/123, 31. V. 1930, str. 3.

4325 *O spomeniku zahvalnosti Francuskoj u Beogradu.* (Ljevači. Bilj.). Obzor, Zagreb, 71/257, 8. XI. 1930, str. 5.

4326 *Odlikovanje Ivana Meštrovića.* (Francuski orden Legije časti u povodu otkrivanja spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Obzor, Zagreb, 71/259, 11. XI. 1930, str. 5.

4327 *Ogroman kamen za Meštrovićev mauzolej u Otavicama.* (Stigao u Split. Za „Krista". Bilj.). Novo doba, Split, 13/155, 7. VII. 1930, str. 5.

4328 *One of the first Americans.* (Reprodukcija „Indijanaca" u Chicagu s bilješkom o Meštroviću). The Chicago Daily News, Chicago, 11. I. 1930, Ilustr. prilog, str. 1.

4329 *Osnutak odbora Panevropske Unije u Zagrebu.* (Meštrović član počasnog komiteta Panevropske unije). Jutarnji list, Zagreb, 19/6582, 1. VI. 1930, str. 11.

4330 (Otvorenje izložbe Meštrovića i jugosl. umjetnika u Belfastu). Irish Times, Dublin, 27. XII. 1930.

4331 *P. Dobrović o umjetnosti.* (Kritika Meštrovićeve umjetnosti u beogradskoj „Pravdi"). Novo doba, Split, 13/267, 17. XI. 1930, str. 4.

4332 *Pablo Casals adquiere una obra de Mestrovic.* (Bilj. Casals kupio „Anđela s frulom"). El Diluvio, Madrid, 14. I. 1930.

4333 *„Pari midi" o svečanosti.* (O spomeniku „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Politika, Beograd, 12. XI. 1930.

4334 *Pariška štampa o beogradskim svečanostima.* („Illustration"). Jutarnji list, Zagreb, god. 19, 22. XI. 1930.

4335 („Plodni genije Meštrović". Izložba u Bradfordu, Engl.). Yorkshire Observer, 9. VIII. 1930.

4336 *Podatci o Spomeniku zahvalnosti Francuskoj.* (U Beogradu). Jugoslovenski dnevnik, Subotica, 2/308, 11. XI. 1930, str. 1.

4337 *Podizanje spomenika kralju Petru.* (U Kastvu. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, 21. XI. 1930.

4338 *Portrait of a Lady.* Vanity Fair, New York, 34/4, 1930, str. 63.

4339 („Poslije Jugoslavenske izložbe." Izložba jugosl. umjetnika u Swanseau). South Wales Daily Post, Swansea, 15. V, 2, 5, 28. X. 1930.

4340 *Pred izgradnjom reprezentativnog Doma u Zagrebu.* (Meštrović član žirija). Jutarnji list, Zagreb, 8. XI. 1930.

4341 *Pripreme za proljetnu izložbu u Beogradu.* (Meštrović član žirija. Bilj.). Novo doba, Split, 13/81, 7. IV. 1930, str. 4.

4342 *Regulacioni plan Meja.* (Meštrović član žirija za regulaciju Meja). Novo doba, Split, 13/254, 31. X. 1930, str. 3.

4343 („Rijetka prilika". Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Leedsu). Yorkshire Evening News, Leeds, 26. VI. 1930.

4344 *S Druge proljetne izložbe naših slikara i kipara u Beogradu.* (Meštrovićevi radovi). Svijet, Zagreb, 5/24, knj. IX, 7. VI. 1930, str. 632-633.

4345 *Seeing the Lights.* (O jugosl. izložbi u Londonu). Yorkshire Post, Leeds, 22. IV. 1930.

4346 *II. Salon de printemps á Belgrade.* (Drugi proljetni salon u Beogradu). La Yougoslavie, Beograd, 2/39, 17. V. 1930, str. 3-4.

4347 *Slava francuske kulture u Zagrebu.* (Meštrović počasni član odbora Izložbe suvremene francuske umjetnosti). Jutarnji list, Zagreb, 19/6555, 5. V. 1930, str. 1-2.

4348 *Spomenik Francuskoj u Beogradu.* (Svečanosti otkrivanja). Obzor, Zagreb, 71/259, 11. XI. 1930, str. 1.

4349 *Spomenik zahvalnosti Francuskoj.* (Uoči otkrivanja. Bilj.). Novo doba, Split, 13/250, 27. X. 1930, str. 4.

4350 *Spomenik zahvalnosti Francuskoj.* Svijet, Zagreb, 1930, str. 538.

4351 *Svečano otkrivanje spomenika.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj"). Politika, Beograd, 27/8089, 12. XI. 1930, str. 3-5.

4352 *„The Builder" o Meštroviću i Rosandiću.* (Članak Kinetona Parkesa). Obzor, Zagreb, 71/170, 26. VII 1930, str. 2.

4353 *Tri današnje skupštine. Na skupštini „Meje" izabran je predsjednikom Ivan Meštrović.* Jutarnji list, Zagreb, 19/6522, 31. III. 1930, str. 2.

4354 *„Tri najviše jugoslovenske vrednosti."* (Prikaz knjige B. Lazarevića). Pravda, Beograd, 26/43, 1930, str. 4.

4355 (Turneja Jugoslavenske izložbe po Engleskoj. Nakon Londona odlazi u Leeds). Yorkshire Post, Leeds, 8. IV. 1930.

4356 *Un Monument de reconnaissance envers la France sera inauguré aujourd'hui à Belgrade.* (Ceremonija otkrivanja spomenika „Zahvalnosti Francuskoj". Delegacije iz Francuske). Le Journal, Paris, 11. XI. 1930, br. 13.904, str. 1,3.

4357 *Untamed Dalmatian.* Minneapolis Institute of Arts Bulletin, Minneapolis (SAD), 19/12. IV. 1930, sv. 74.

4358 *Uspjeh jugoslovenske izložbe u Londonu. Značajni sudovi britanskih listova i umjetnika.* (Bilješka). Obzor, Zagreb, 71/84, 12. IV. 1930, str. 1.

4359 *Utakmica. Za idejne skice novogradnje banske palate u Splitu.* (Meštrović u ocjenjivačkom odboru). Novo doba, Split, 13/177, 1. VIII. 1930, str. 3.

4360 *Velika jugoslavenska izložba u Londonu.* (Otvorenje. Meštrovićeva djela. Bilj.). Jugoslavenski list, Sarajevo, 13/75, 30. III. 1930, str. 7.

4361 *Velika naša reprezentativna izložba u Londonu.* (Pripreme za izložbu. Meštrovićevi radovi na izložbi). Novosti, Zagreb, 24/96, 6. IV. 1930.

4362 *Velike svečanosti u Beogradu. Govor dra. Miljanića.* (Otkrivanje spomenika „Zahvalnosti Francuskoj"). Jutarnji list, Zagreb, 19/6745, 12. XI. 1930, str. 1-3.

4363 („Veliki kipari Jugoslavije". Izložba jugosl. umjetnika u Vel. Britaniji). Liverpool Post, Liverpool, 10. IV. 1930.

4364 („Veliki kiparski radovi u Swanseau. Jugoslavenski umjetnici u Galeriji Glin Vivian. Meštrović. Divne figure i reljefi u drvu"). South Wals Daily Post, Swansea, 27. IX. 1930.

4365 *Yugoslav Art.* (Meštrovićeva izložba u Londonu). The Times, London, 10. IV. 1930.

4366 *Za dugih zimskih večeri.* (Kuplet beogradskog komičara i pjevača Nikole Mitića o skandalu golog „Pobjednika"). Jutarnji list, Zagreb, god. 19, 2. II. 1930.

4367 *Zahvalnost Francuskoj.* (Otkrivanje spomenika u Beogradu). Jutarnji list, Zagreb, 19/6745, 12. XI. 1930, str. 1-3.

4368 *Zahvalnost Francuskoj.* (Svečanosti i govori u povodu otkrivanja spomenika u Beogradu). Novosti, Zageb, 24/312, 11. XI. 1930, str. 1-2; 313, 12. XI, str. 1-5.

1931.

Đ4370 **A.**: *Otvorenje jugoslovenske izložbe u Londonu.* (Meštrovićeve skulpture. Bilj.). Novosti, Zagreb, 16. V. 1931.

4371 (**A. A.**): *Slovenski Mikel Anđželo. Jedan članak poljske književnice Kazimire Alberti o Ivanu Meštroviću.* Iz časopisa „Svjat Kobjeci". Bilj.). Vreme, Beograd, 11/3349, 28. IV. 1931, str. 4.

4372 **A. A.**: *Studija Branka Lazarevića o Ivanu Meštroviću na poljskom.* Vreme, Beograd, 4. II. 1931, str. 5.

4373 **Alberti, Kazimira**: („Slavenski Michelangelo - Ivan Meštrović"). Svjat Kobjeci, Lavov 1931.

4374 **Aumonier, W.**: *Modern Architectural Sculpture.* The Architectural Press, London 1931.

4375 **Babić, Ljubo**: *Kratki pregled likovnog života kod Hrvata.* (Karas, Kljaković, Meštrović, Krizman, Becić, Miše, Hegedušić, Babić). Hrvatski list, Osijek, 12/94, 5. IV. 1931, str. 25-27.

4376 **Bartulović, N**(**iko**): *G. Meštrović i g. Dolinar.* (Izložba slovenskih umjetnika u Beogradu). Politika, Beograd, 28/8296, 16. VI. 1931, str. 7.

4377 **Bartulović, N**(**iko**): *Meštrović in Dolinar. Interesantna sličnost dveh umetniških del.* (Obrana Dolinara da ne oponaša Meštrovića. Iz „Politike"). Slovenski narod, Maribor-Ljubljana, 64/134, 17. VI. 1931, str. 2.

4378 (**Becić, Vladimir**): *Uspomene.* Novosti, Zageb, 25/188, 1931, str. 7.

4379 **Belčić, Mladen**: *Meštrović.* (O životu i radu). Jugoslavija, Zagreb, 2/37, 23. IX. 1931, str. 6; 39, 30. IX, str. 3; 40, 3. X, str. 3.

4379a (**Brajević, Vinko**) V. B.: *Oko pitanja izgradnje nove banovinske palače.* (Kritika projekta Meštrovića i Iblera). Novo doba, Split, 3. IX. 1931, sub. prilog str. 1.

4380 **Brajević, Vinko - Strajnić, Kosta**: *Misli o čuvanju dalmatinske arhitekture.* (Polemika Brajević-Strajnić. Meštrović i arhitektura, str. 12, 17, 26, 29-31). Split 1931.

4381 **Bulić, Frane**: *Povodom pedesetgodišnjice jubileja „Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku" 1878-1928.* Split 1931. (Poglavlje: Spomenik Grgura Ninskoga u Peristilu Dioklecijanove palače, str. 121-123).

4382 **Cankar, Izidor**: *Jugoslovanska umetnost v Britaniji.* (London 1930. i turneja po Vel Britaniji 1930/31.). Jutro, Ljubljana, 12/89, 18. IV. 1931, str. 6.

4383 **Collings, Ernest H. R.**: *Dve knjige o modernoj skulpturi.* (S. Casson: Some Modern Sculptors, Twentieth Century Sculptors, Oxford 1930. Meštrovićev udio u suvr. skulpturi). Nova Evropa, Zagreb, knj. 24, br. 5, 26. XI. 1931, str. 296-297.

4384 **Collings, Ernest H. R.**: *Ivan Mestrović. A National Sculptor of International Fame.* (Opširan članak o životu i djelu). The Manchester Guardian Commercial, London, 16. IV. 1931, str. 9.

4385 **Collings, Ernest H. R.**: *Jedno delo o modernoj skulpturi.* (W. Aumonier: Modern Architectural Sculpture. Meštrovićeve skulpture). Nova Evropa, Zagreb, knj. 23, br. 5, 16. V. 1931, str. 387-388.

4386 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Jugoslovenska Umetnička Izložba u Londonu i Velikoj Britaniji.* (Izložba s Meštrovićevim i ostalim djelima u Londonu, Leedsu, Bradfordu, Swanseau, Belfastu, Birminghamu, Manchesteru i opet u Londonu, 1930-1931. Kritike britanskog tiska). Nova Evropa, Zagreb. knj. 24, br. 4, 26. X. 1931, str. 206-240.

4387 **E. L.**: (Izložba jugosl. umjetnika u Manchesteru). Manchester City News, Manchester, 16. V 1931.

4388 **En**: *Pitanje prikladnijeg smještaja zagrebačkih muzeja.* (Meštrovićevo zauzimanje za gradnju zajedničkog velikog muzeja). Novosti, Zagreb, 25/297, 27. X. 1931.

4389 **Gunther, John**: *He Made the Grant Park Indians, a Picture for Chicagoans Midweek.* (O „Indijancima" u Chicagu). Daily News, Chicago, 4. II. 1931, str. 13.

4390 **Hansen, C. E.**: *Jugoslaviens storste Billedhugger.* Samleren, Kopenhagen, 31. VIII. 1931.

4391 **Hegedušić, Krsto**: *Likovni život Zagreb.* Književnik, Zagreb, 1/4, I. 1931, str. 40-41.

4392 **Horvat, Josip**: *Lijepa naša... Rukovet zapisaka o našim najljepšim krajevima.* Zagreb 1931. (Poglavlje: U sjeni Grgura Ninskog. Pobjeda slavenske duše nad latinskom, str. 121-127. Objavljeno u „Varaždinskim novostima").

4393 **Horvat, Josip**: *U sjeni Grgura Ninskoga. Pobjeda slavenske duše nad latinskom.* (U povodu postavljanja spomenika Grguru Ninskomu u Varaždinu). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/90, 27. VIII. 1931, str. 3-4.

4395 **Kujundžić, V**(**ojislav**): *Ivan Meštrović u Čikagu.* Radio Beograd, Beograd, 3/10, 8. III. 1931, str. 8.

4396 **Maksimović, Radivoje J.**: *Naš dug i naša zahvalnost Francuskoj. Otkrivanje Spomenika zahvalnosti Francuskoj u Beogradu.* Godišnjak Matice srpske, Novi Sad, 1931, str. 111-118.

4397 (**Milčetić, Ivan ml.**) Novski: *Grgur Ninski.* (O postavljanju spomenika u Varaždinu). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/63, 19. II. 1931, str. 1.

4398 **Nalkowska, Z**(**ofja**): *W pracowni Ivana Meštrovića.* Wiadomości Literackie, Warszawa, 8/44, 1931, str. 3.

4399 **P. E. N.**: *A Moment with Meštrović.* (U povodu izložbe jugosl. umjetnika u Manchesteru). Manchester City News, Manchester, 6. VI. 1931.

4400 (**Parkes, Kineton**) K. P.: *A Monument to France by Meštrović.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beograd). Apollo, London, 13/73, I. 1931, str. 70.

4401 **Pirnat, Nikolaj**: *Meštrovič in Dolinar. Prispevek k naši umetnostni kritiki. Vprašanje podobnost v delih obeh umetnikov. Nekoliko Primerjave.* Jutro, Ljubljana, 12/276, 28. XI. 1931, str. 6; 281, 5. XII. 1931, str. 8.

4402 **Poulain, Gaston**: *Muzej princa Pavla.* Vreme, Beograd, 11/3263, 29. I. 1931, str. 3.

4403 **Preradović, Paula**: *Standbild des Grgur Ninski in Split. Aus dem Zyklus „Dalmatinische Sonette".* (Pjesma). Morgenblatt, Zagreb, 46/1, 1931, str. 10.

4404 (**Račić, Jakša**): *Odakle će se Meštroviću platiti spomenik Oslobodjenja. Pismo općinskog upravitelja.* (Iz fonda za spomenike, od priloga, od Banske uprave i dr.). Novo doba, Split, 14/225, 26. IX. 1931, str. 6.

4405 **Rad. Mil.**: *Ivan Meštrović i njegovo delo.* Nedelja, Beograd, 1931, br. 212, str. 4-5.

4406 **Radica,** Branko (**Branislav**): *Novi Split 1918-1930. Monografija grada Splita.* Split, 1931. (Spomenik Luki Botiću, Spomenik Marku Maruliću, Spomenik Grguru Ninskome), str. 158-166.

4407 **Ružička, Kamilo**: *Kako je ljevan spomenik Grgura Ninskog.* (Varaždinski spomenik). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/93, 17. IX. 1931, str. 2.

4408 **S.**: *Otkriće spomenika Grguru Ninskom u Varaždinu.* (Uoči otkrivanja. Bilj.). Novosti, Zagreb, god. 25, 5. IX. 1931.

4409 **Srđ.**: *Majka kod naših umjetnika.* (Motiv majke u Meštrovića, Rosandića i Oraovca). Nedeljne ilustracije, Beograd, 7/52, 1931, str. 10-11.

4410 (**Strajnić, Kosta**): *Naša likovna umjetnost.* (Odlomak studije „Umjetnost Jugoslavena" u kalendaru „Prosvjeta", Sarajevo). Novosti, Zagreb, 25/299, 29. X. 1931, str. 13.

4411 **Š. Č.**: *Meštrović radi za Split veliki spomenik Oslobođenja.* (Opis budućeg spomenika). Vreme, Beograd, 11/3505, 4. X. 1931, str. 2.

4412 **Šafarik, Olga**: *Pred Meštrovićevim „Milošem Obilićem". U Muzeju savremene umetnosti.* (O „Vidovdanskom hramu"). Venac, Beograd, 16/7, 25. III. 1931, str. 550-551.

4413 **Škrgić, N**(**ikola**): *Kod g. Ivana Meštrović.* (Interview). Pravda, Beograd, 27/93, 3. IV. 1931, str. 4.

4414 (**Šrepel, Ivo**) -ep-: *Hrvatska umjetnost u prošloj godini 1930. Pobjeda Pariza na štetu Beča i Münchena.* Jutarnji list, Zagreb, 20/6793, 1. I. 1931, str. 20-21.

4415 **Tietze, H**(**ans**): *Meštrović's Denkmal des Bischofs Gregor von Nin.* Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstad, 69/1931, XI. mj., str. 108-109.

4416 (**Tietze, Hans**): *Meštrovićev Grgur Ninski pred njemačkom kritikom.* (Odlomak članka iz njemačke revije „Deutsche Kunst und Dekoration", 1931). Jadranska pošta, Split, 7/251, 20. X. 1931, str. 5.

4417 (**Tiljak, Đuro**): *Novi časopisi.* (Tiljkova kritika Meštrovića). Književnik, Zagreb, 5/7, 1931.

4418 **V.**: *Izložba trojice slovenačkih umetnika. Lojze Dolinar, Anton Kos, Franc Pavlovec.* (O Meštrovićevom utjecaju). Politika, Beograd, 28/8291, 11. VI. 1931, str. 7.

4419 **Vidmar, Josip**: *Z Meštrovićeve razstave.* (U Zagrebu 1932.). Modra ptica, Ljubljana, 3/8, 1931-1932, str. 245-249.

4420 (**Vinković, Hinko**) -v-: *Meštrović' Grgur Ninski - Denkmal für Varaždin.* (Dovršava se lijevanje). Morgenblatt, Zagreb, 46/193, 19. VII. 1931, str. 5.

4421 **W. H. B.**: („Od mača k umetnosti. Snažna umetnička izložba iz Jugoslavije. Čarobno." Izložba jugosl. umjetnika u Birminghamu, Engl.). Birmingham Evening Dispatch, Birmingham, 2. III. 1931.

4422 **Warnier, Raymond**: *La reconnaissance Yougoslave à la France. Le sculpteur Ivan Mestrovic.* (Spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). La Mediteranée, Marseille, 2/23, 1. I. 1931, str. 331-333.

4423 **Warnier, Raymond**: *Un grand sculpteur yougoslave: Meštrović.* Jugoslavija, Jugoslavenski turizam, Split, 4/6, 1931, VII. mj., str. 111-114.

4424 **Wartmann, W.**: (Predgovor kataloga izložbe). Internationale Ausstellung. Katalog. Zürich 1931.

4425 **Z.**: *Galerija umjetnosti Primorske banovine.* (Uoči otvorenja. Meštrovićeve skulpture). Novosti, Zagreb, 25/332, 1. XII. 1931, str. 10.

4426 *Anketa o čuvanju historijskog lica Gornjeg grada.* (Sudjeluje I. Meštrović). Novosti, Zagreb, 25/109, 21. IV. 1931, str. 5.

4427 *Banska palača u Splitu.* (Meštrovićevo objašnjenje o natječaju za Bansku palaču). Novosti, Zagreb, 25/83, 24. III. 1931, str. 5.

4428 *Bista Stjepana Miletića od I. Meštrovića.* (Postavljena u zagrebačkom kazalištu. Bilj.). Književne novine, Zagreb, 2/13, 16. IV. 1931, str. 3.

4429 *Drniš i njegova okolica. Iz kraja Ivana Meštrovića.* (Opis Otavica i Mauzoleja). Jutarnji list, Zagreb, god. 20, (?) 1931.

4430 *Galerija umjetnosti Primorske banovine.* (Meštrovićeva dvorana). Svijet, Zagreb, 6/23, knj. 12, 5. XII. 1931. str. 564.

4431 *„Gazette des Beaux-Arts". Studija prof. Warniera.* (Prikaz radnje „Mechtrovitch et ses oeuvres rècentes", 1930). Obzor, Zagreb, 72/47, 25. II. 1931, str. 2-3.

4432 *Gradnja banovinske palače u Splitu.* (Projekt D. Iblera po zamisli I. Meštrovića). Novosti, Zagreb, 25/193, 15. VII. 1931, str. 8.

4433 *Gradnja banske palače.* (Projekt D. Iblera po zamisli I. Meštrovića). Jadranska pošta, Split, 7/160, 14. VII. 1931, str. 4-5.

4434 *Grgur Ninski.* (Meštrovićev spomenik u Varaždinu). Varaždinske novosti, Varaždin, 2/93, 17. IX. 1931, str. 1.

4435 *Introduction.* (O umjetnosti jugoslavenskih naroda. Predgovor kataloga izložbe). Exhibition of Yugoslav Sculpture and Paintings. (London) 1931, str. (3-6).

4436 *Ivan Meštrović in njegova dela.* Domači prijatelj, Ljubljana, 5/11-12, XI- XII. 1931, prilog: Naš obzor, str. 134-136.

4437 *Ivan Meštrović in njegova dela.* Naš obzor, Ljubljana, 3/9-12, 1931, str. 134-136

4438 *Ivan Meštrović.* Varaždinske novosti, Varaždin, 2/93, 17. IX. 1931, str. 1-4.

4439 (Ivan Meštrović. Životopis u povodu izložbe u Belfastu). Belfast Weekly News, Belfast, 10. I. 1931.

4440 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Belfastu, Irska). Belfast Weekly News, Belfast, 1. I. 1931.

4441 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Belfastu 1930-1931.). Northern Whig-Weekly, 3, 12. I. 1931.

4442 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Birminghamu, Engl.). Birmingham Mail, Birmingham, 3. III. 1931.

4443 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Birminghamu). Birmingham Post, Birmingham, 5. III. 1931.

4444 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Manchesteru, Engl.). Manchester City News, Manchester, 16. V. 1931.

4445 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Manchesteru). Manchester Dispatch, Manchester, 16. V. 1931.

4446 (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Manchesteru). Manchester Guardian, Manchester, 27. II; 14, 16, 22. V. 1931.

4447 *Kastav i Kastavština.* (?) 1931. (O Meštrovićevom spomeniku kralju Petru I. u Kastvu).

4448 *Kroz stari i novi Epidaurum.* (Literarni opis Račićevog mauzoleja u Cavtatu). Jutarnji list, Zagreb, god. 20, 15. IX. 1931.

4449 *La Galerie Meštrović.* (Bilješka o članku dr. Krnedića u „Novostima" o „Galeriji Meštrović" u Zagrebu). La Yougoslavie, Beograd, 1931, str. 3.

4450 *Le sculpteur Ivan Mestrovic.* La Mediteranée, Marseille, 2/23, 1. I. 1931.

4451 *London Exhibition to go to Manchester.* (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Vel Britaniji). Daily Telegraph, London, 27. II. 1931.

4452 *London Exhibition to go to Manchester.* (Izložba Meštrovića i jugosl. umjetnika u Engleskoj). The Times, London, 27. II. 1931.

4453 *Madžari o Meštroviću i Rosandiću.* (Izjava mađ. umjetnika Kunfia. Bilj.). Novo doba, Split, 14/10, 14. I. 1931, str. 4.

4454 *Mestrovitch, Ivan...* (Kratki podaci o životu i umjetnosti). Larousse du XXe siècle. Sv. IV, Paris 1931, str. 830.

4455 *Meštrović i Poljaci.* (O Meštroviću u „Kurier Varšavski". Bilj.). Novo doba, Split, 14/37, 14. II. 1931, str. 1.

4456 *Meštrović radi za Split veliki spomenik Oslobođenja.* Vreme, Beograd, 11/3505, 4. X. 1931, str. 2.

4457 *Meštrović u francuskoj štampi.* (Članak H. Warniera u „Gazette de beaux-arts". Bilj.) Novo doba, Split, 14/171, 24. VII. 1931, str. 4.

4458 *Meštrovićev Grgur Ninski u Varaždinu.* (Preuzimanje spomenika. Bilj.). Novo doba, Split, 14/165, 17. VII. 1931, str. 4.

4459 *Meštrovićev spomenik Petru Kočiću.* (Predviđen spomenik u Banja Luci). Novo doba, Split, 14/258, 4. XI. 1931, str. 4.

4460 *Meštrovićeva bista Stj. Miletića.*
(Meštrovićev dar Nar. kazalištu u Zagrebu. Bilj.).
Novo doba, Split, 14/75, 31. III. 1931, str. 4.

4461 *Meštrovićeva idejna škica za zgradu Banske uprave.*
(Opis Meštrovićeve skice). Novo doba, Split, 14/65,
19. III. 1931, str. 5.

4462 *Muzej princa Pavla.* (Meštrovićeve skulpture u Beogradu).
Vreme, Beograd, 29. I. 1931.

4463 (O I. Meštroviću). Apollo, London, god. 13,
11. I. 1931, str. 70.

4464 *Otkriće spomenika Grguru Ninskome u Varaždinu.*
(Spomenica grada Varaždina počasnom građaninu I.
Meštroviću). Svijet, Zagreb, 6/14, knj. XII, 3. X. 1931, str. 323.

4465 *Otkriven spomenik Grguru Ninskom u Varaždinu.* (Svečanost otkrivanja). Novosti, Zagreb, 25/263, 23. IX. 1931.

4466 (Otvorenje izložbe Meštrovića i jugosl. umjetnika u
Londonu u Whitechapel Art Gallery).
East End News, 3. VII. 1931.

4467 (Otvorenje izložbe Meštrovića i jugosl. umjetnika u
Londonu u Whitechapel Art Gallery).
East London Observer, London, 4. VII. 1931.

4468 *Plastik-Ausstellung im Freien.*
(Meštrović na Međunarodnoj izložbi kiparstva u Zürichu).
Das Werk, Bern, Winterthur, 18/8, 1931, str. 285-288.

4469 *Po zamisli Ivana Meštrovića. Gradnja Banske Palače u Splitu.* (Projekt po Meštrovićevoj zamisli izradio arh. Ibler).
Večernja pošta, Sarajevo, 11/3032, 18. VII. 1931, str. 1.

4470 *Poprsje Stjepana Miletića u vestibulu Narodnog kazališta.*
(Meštrovićev dar kazalištu). Novosti, Zagreb, 25/87,
28. III. 1931, str. 5.

4471 *Razgledanje Novog dvora u Visokoj ulici i Meštrovićevog ateljera.* (Posjet kralja i kraljice). Novosti, Zagreb, 25/28,
28. I. 1931, str. 4.

4472 *Sjednica Općinskog vijeća. Prihvaćen ugovor o izgradnji spomenika oslobodjenja.* (Meštrovićev spomenik predviđen u Splitu). Novo doba, Split, 14/223, 24. IX. 1931, str. 6.

4473 *Skupština Društva prijatelja Velike Britanije.* (Ponovljen izbor Meštrovića). Novosti, Zagreb, 25/62, 3. III. 1931, str. 4.

4474 *Spomenik Grguru Ninskome.* (Predviđen u Varaždinu. Bilj.).
Novosti, Zagreb, 23. I. 1931.

4475 *Spomenik naše hvaležnosti Franciji.* (Meštrovićev spomenik „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). Jugoslovan,
Ljubljana, 9. XI. 1931, str. 9.

4476 *Spomenik zahvalnosti Francuskoj u Beogradu.* Vjesnik za prosvjetu i za upravu, Osijek, 2 (41)/1-2, 1. I. 1931, str. 6.

4477 *U prisuću hiljada naroda otkriven je u Kastvu spomenik kralju Petru...* (Svečanost otkrivanja). Novosti, Zagreb,
god. 25, 26. V. 1931.

4478 (Uoči izložbe Meštrovića i jugosl. umjetnika u
Birminghamu). Birmingham Evening Dispatch,
Birmingham, 24. II; 2. III. 1931.

4479 (Uoči izložbe Meštrovića i jugosl. umjetnika u Birmingham). Birmingham Gazette, Birmingham, 20. I. 1931.

4480 *Varaždin će ipak podići spomenik Grgura Ninskoga.*
(Historijat. Lijevanje. Mjere). Novosti, Zagreb, 25/119,
1. V. 1931.

4481 *Velika nacionalna manifestacija u Kastvu.*
(Otkrivanje spomenika kralju Petru).
Vreme, Beograd, 11/3376, 26. V. 1931, str. 1.

4482 *Vira Meštrovićeva.* Československo-Jihoslovanska revue, Prag-Beograd, 2/9-10, 1931-1932, str. 410-411.

4483 *Vladimir Becić, Josip Račić, Miroslav Kraljević. Iz malog podrumskog ateliera do Akademije.* (Repr. Becićeva portreta Meštrovića). Novosti, Zagreb, 25/188, 10. VII. 1931, str. 7.

1932.

4484 (**Babić, Ljubo**) Lj. B.: *Likovna kronika.*
(Meštrović uskoro izlaže u Beogradu i Zagrebu).
Obzor, Zagreb, 73/81, 8. IV. 1932, str. 2.

4485 (**Babić, Ljubo**) Lj. B.: *Prigodom prošle izložbe Ivana Meštrovića.* (O Meštrovićevoj umjetnosti).
Obzor, Zagreb, 73/157, 11. VII. 1932, str. 2-3.

4486 **Barač, Josip**: *Grande mortalis aevi spatium.*
(Don Frane Bulić i Grgur Ninski na Peristilu).
Novo doba, Split, 15/72, 26. III. 1932, str. 17-19.

4487 **Batušić, Slavko**: *Izložba Ivana Meštrovića.* (Kraći prikaz izložbe 1932. u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu). Vidik,
Zagreb, 1/4, 1. VI. 1932, str. 108-109.

4488 **Borko, B**(**ožidar**): *Ars aeterna. Na Meštrovićevi razstavi.*
(Izložba u Zagrebu). Jutro, Ljubljana, 13/123,
28. V. 1932, str. 6.

4489 (**Borko, Božidar**) Ignotus: *Ivan Meštrović.* Življenje in svet,
Ljubljana, knj. XII, br. 1, 3. VII. 1932, str. 2-7.

4490 **Brajević, Vinko**: *Za savremenu ili kasičnu Dalmaciju.*
(Pozivanje N. Dobrovića na Meštrovića u polemici s
V. Brajevićem). Novo doba, Split, 15/281, 3. XII. 1932,
prilog str. 1-3.

4491 **Bulić, Ivan**: *O starim slovenskim pravnim običajima u Dalmatinskoj zagori.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 25, br. 12,
26. XII. 1932, str. 597-603.

4492 **Car Emin, Viktor**: *Meštrovićeva riječ.*
Mornar, Sušak, 4/8, 1. VIII. 1932, str. 1-2.

4493 **Car Emin, Viktor**: *Meštrovićeva riječ i riječ o Meštroviću.*
(Iz „Mornara", Sušak). Narodne novine, Zagreb, 98/187,
13. VIII. 1932, str. 2-3.

4494 **Cesarec, August**: *Izlazak na čistac. Posvećeno Ivanu Meštroviću. Ulomak iz romana.* (Samo posveta Meštroviću).
Književnik, Zagreb, 5/10, 1932, str. 365-371.

4495 **Copeland** (- Barkworth), **F**(**anny**) S.: *My Meštrović Collection.*
(O Meštrovićevu stvaranju). South Slav Herald, Beograd,
1/4, 18. IV. 1932, str. 3; 5, str. 3.

4496 **Crnjanski, Miloš**: *Naš najveći umetnik, vajar Ivan Meštrović radi sa slomljenom rukom...* (O Meštrovićevoj umjetnosti i zagrebačkoj školi). Vreme, Beograd, 12/3756,
17. VI. 1932, str. 5.

4497 **Crnjanski, M**(**iloš**): *Veče kod Meštrovića.* (O Meštrovićevom liku i životu). Vreme, Beograd, 12/3751, 12. VI. 1932, str. 3.

4498 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *„Front socijalne literature".*
(Kritika socijalista buržoaske literature u vezi s proslavom
J. W. Goethea i Meštrovićeve skulpture). Nova Evropa,
Zagreb, knj. 25, br. 11, 26. XI. 1932, str. 529-534.

4499 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *„Hasanaginica" u narodu. Meštrovićeva verzija.* (Pretiskano iz „Nove Evrope"). U:
Gete (J. W. Goethe) 1832-1932, Zagreb 1932, str. 23-34.

4500 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *„Hasanaginica" u narodu. Meštrovićeva verzija.* (Tekst Meštrovićeve verzije „Hasanaginice" i
popratni Ćurčinov tekst). Nova Evropa, Zagreb, knj. 25,
br. 3-4, 22. III. 1932, str. 119-130.

4501 **Ćurčin, Milan**: *Književna kronika. Jedna mistična afera iza kulisa Pen-klupskog kongresa.* (O članku J. Dučića u „Pravdi",
1932.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 25, br. 7, 26. VI. 1932,
str. 378-384.

4502 (**Ćurčin, Milan**) -l-: *Proslava Geteove stogodišnjice u Jugoslaviji.* Nova Evropa, Zagreb, 25/7, 26. VI. 1932,
str. 344-357.

4503 **Dobrović, Petar**: *U odbranu naše likovne umetnosti. Odgovor g. Tomi Rosandiću.* (Odgovor na članak T. Rosandića: Uspeh naše likovne izložbe u Amsterdamu. Kritika izložbe). Vreme, Beograd, 12/3883, 24. X. 1932, str. 8.

4504 (**Draganić, Josip**) J. D.: *Izložba Ivana Meštrovića. Meštrović kao izraz svoga vremena. Ideja reda i rada izražena u radovima sadašnje izložbe. Prošlost i budućnost u Meštrovićevim spomenicima.* (Izložba u Zagrebu). Novosti,
Zagreb, 26/138, 21. V. 1932, str. 9.

4505 **Draganić, Josip**: *O Ivanu Meštroviću.* Mladost, Zagreb, 11/1,
1. IX. 1932, str. 7-9.

4506 **Dučić, Jovan**: *Ivan Meštrović.* Slobodna misao, Vukovar,
2/26, 1932, str. 3.

4507 **Dučić, Jovan**: *Srpska mistika i Meštrović* (O nacionalnome i o Meštroviću). Pravda, Beograd, 28/121-124, 30. IV. 1932;
1-3. V, str, 17. Pretiskano: Sabrana dela J. Dučića. Sarajevo-Beograd 1969, str. 319-328.

4508 **Engelman, Jan**: *Joegoslavische Kunst. Ivan Mestrovic en Toma Rosandic. Stedelijk Museum Amsterdam.* (U povodu izložbe jugosl. umjetnosti). De Nieuwe Eeuw, Amsterdam,
13. X. 1932, br. 790, str. 43-44.

4509 **ep.**: *Poezija mramora i bronce. Uoči izložbe Ivana Meštrovića.* (Kršinićeva skulptura „Meštrović radi"). Jutarnji list, Zagreb,
21/7440, 16. X. 1932, str. 7.

4510 **Fiala, V.**: *Ivan Meštrović.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti; s reprodukcijama). Zeit im Bild, Praha, 8/43,
18. VIII. 1932, str. 9-11.

4511 (**Franić, Ivo**): *Ivan Meštrović.* (Opširni članak u povodu Meštrovićeve samostalne izložbe. O Meštrovićevoj umjetnosti. Sudovi stranih kritičara o Meštroviću). Narodne novine,
Zagreb, 98/119, 24. V. 1932. - 128, 4. VI. 1932.

4512 (**Franić, Ivo**) Fip: *Izložba četvrtog proljetnog salona u Beogradu.* (Meštrovićeva djela). Narodne novine, Zagreb,
98/116, 20. V. 1932, str. 3-4.

4513 **Franić, Ivo**: *Osvrt na umjetničke izložbe u g. 1932.*
(Meštrovićeva izložba u Zagrebu). Narodne novine,
Zagreb, 98/299, 31. XII. 1932, str. 5-6.

4514 **Gamulin, G**(**rgo**): *O Ivanu Meštroviću.*
Signali, Zagreb, 1/3, VII. 1932, str. 55-60.

4515 **Grafly, Dorothy**: *An American looks at Meštrović. „Moody, Barbaric, Mystical, Tender".* South Slav Herald, Beograd, 1/9,
1. VII. 1932, str. 3.

4516 **Grafly, Drothy**: *Karlo Mils. Veliki švedski kipar, svjetskog glasa, koga upoređuju s Meštrovićem.* Novosti, Zagreb,
26/174, 26. VI. 1932, str. 13.

4517 **Grafly, D**(**orothy**): *Mestrovic and Miles.* (Usporedba švedskog kipara Karla Milesa i Meštrovića). The American
Magazine of Art, New York, V. 1932, sv. 24, str. 343-354.

4518 **Grafly, Drothy**: *Meštrović i Mils. Jedan američki prikaz Meštrovićeve umjetnosti.* (Izvadak iz „The American Magazine of Art", o umjetnosti Meštrovića i Milsa).
Novosti, Zagreb, 26/163, 15. VI. 1932, str. 9.

4519 (**Hanžeković, Mato**): *M. Gabrijel: Hrvatska umjetnost i Ivan Meštrović. Povodom kolektivne izložbe u Umjetničkom paviljonu od 18. svibnja do 15. lipnja. Vrane i vrapci na repu Meštrovićevih konja. Vidovdanski i novi Meštrović te njegov credo. Novi vidici.* Danica, Zagreb, 2/36, 5. VI. 1932, str. 3-4.

4520 (**Hanžeković, Mato**): *Meštrovićev program. Eklektik umjetnik - Eklekticizam kao bitna značajka. - Regionizam kao jeftin likovni napor. - Stvaralaštvo - Likovni idealizam i naša savremenost.* (Povodom izložbe u Zagrebu).
Danica, Zagreb, 2/38, 19. VI. 1932, str. 3-4.

4521 **Hanžeković, Krsto**: *Na početku likovne sezone.*
Književnik, Zagreb, 5/11, XI. 1932, str. 439.

4522 **Horvat, Ivo**: *Ivan Meštrović. Uz njegovu izložbu.* (U Zagrebu).
Obitelj, Zagreb, 4/24, 12. VI. 1932, str. 378-379.

4523 (**Horvat, Josip**) jh: *Jedna afera među književnicima... Prinos Goetheovoj proslavi.* Jutarnji list, Zagreb, 21/7238,
26. IV. 1932, str. 7-8.

4524 (**Horvat, Josip**) jh: *Meštrovićeva izložba od 18. V. do 15. VI. u Umjetničkom Paviljonu.* (Meštrovićeva veza s rodnim tlom).
Jutarnji list, Zagreb, 21/7290, 20. V. 1932, str. 5-6.

4525 **Hroničar**: *Zagrebačka kulturna kronika.* (O kolektivnoj Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu). Pravda, Beograd, 25. V. 1932.

4526 **J. D.**: *Jovan Dučić i Ivan Meštrović.* (Osvrt na članak J. Dučića u beogradskoj „Pravdi" 1932.). Slobodna misao, Nikšić,
11/26, 10. VII. 1932, str. 3.

4527 **J. Z.**: *Le Salon de Printemps. Une exposition de l'Art contemporain.* (Meštrović, Plančić, Tartaglia, Vidović i dr.).
La Yougoslavie, Beograd, IV. 1932, br. 20, str. 2-4.

4528 **Jovanović, Nenad**: *Iz naše savremene likovne umjetnosti. IV proljetna izložba „Cvijeta Zuzorić" u Beogradu.* Novosti,
Zagreb, 26/135, 18. V. 1932, str. 9.

4529 **Karalić, Predgrad**: *Prolećna izložba jugoslovenskih umetnika.* Život i rad, Beograd, 11/67, V. 1932, str. 872-874.

4530 **Karamatijević, P**(**rvoslav J.**): *Hristov lik kod naših umetnika.*
(Kristov lik u Meštrovićevim i Rosandićevim djelima).
Nedeljne ilustracije, Beograd, 8/1, 3. I. 1932, str. 10-11.

4531 **Kašanin, M**(**ilan**): *Četvrta prolećna izložba.* (U Beogradu).
Srpski književni glasnik, Beograd, 36/3, 1. VI. 1932,
str. 223-226.

4532 **Kašanin, M**(**ilan**): *Inleiding.* (Predgovor katalogu izložbe jugosl. umjetnika. Kratko i o Meštroviću). U katalogu:
Tentoonstelling van Joegoslavische hedendaagsche
beeldende kunst, Amsterdam 1932, str. 11-13.

4533 (**Kašanin, Milan**) M. K.: *Izložba u Amsterdamu.*
(Prikaz Izložbe suvremene jugoslavenske umjetnosti u
Amsterdamu na kojoj izlaže i Meštrović). Srpski književni
glasnik, Beograd, 37/4, 16. X. 1932, str. 311-312.

4534 (**Kašanin**) Kasanin, **M**(**ilan**): *L'art yougoslave contemporain.*
(Opširnije o Meštroviću i Rosandiću). U katalogu: Exposition
d'art yougoslave contemporain. Bruxelles 1932, str. 7-12.

4535 **Knoll, P**(etar)**:** *Kollektivausstellung Ivan Meštrović.*
Morgenblatt, Zagreb, 47/166, 19. VI. 1932, str. 6.

4536 **Krleža, Miroslav**: *Moj obračun s njima.*
(Jugoslavenska ideologija Meštrovićeve grupe uoči
Prvog svj. rata). Moj obračun s njima, Zagreb 1932.

4537 **Kujačić, Mirko**: *IV proletnja izložba jugoslovenskih umetnika u Beogradu.* Razvršje, Nikšić, 1/3, 1932, str. 97-98.

4538 **Kulak, P. M.**: *O Ivanu Meštroviću i njegovoj umjetnosti. Jedno mišljenje iz građanstva.* Država, Zageb, 1/1,
3. VII. 1932, str. 3-4; 2, 10. VII, str. 3.

4539 **Kušan, Jakša**: *Povodom Meštrovićeve izložbe u Zagrebu.*
Jugoslavenski list, Sarajevo, 15/163, 15. VI. 1932, str. 3.

4539a **L. N.**: *Meštrović o kulturni orientaci Jihoslovanu.*
Československo-Jihoslovanska revue, Praha, 3/1932-1933,
br. 8, str. 257-276.

4540 **Ložar, Rajko**: *Sodobna umetnostna vprašanja v svitu Meštrovićevega kiparstva.* Dom in svet, Ljubljana, 45/9-10,
1932, str. 345-361.

4541 **Ložar, R**(**ajko**): *Študije ob Meštroviću.*
Dom in svet, Ljubljana, 45/7-8, 1932, str. 257-267.

4542 **Lukas, Filip**: *Smjernice i elementi u razvoju hrvatskoga naroda.* (O Meštroviću, str. 354-356). Hrvatska revija,
Zagreb, 5/6, 1932, str. 345-358.

DICHTUNG UND WELT

Nr. 16 — Beilage zur „Prager Presse" — 1932

Ivan Meštrović als Rhapsode

Der „Klaggesang von der edeln Frauen des Asan Aga" in einer neuen Version

Von Prof. M. Murko

Ivan Meštrović

Polnisches und Problematisches

Von Rosa Riehl

4549

4543 **M. V.**: *L'oeuvre et la vie du grand sculpteur yougoslave Ivan Meštrović.* (Otkup francuske Vlade „Žene s harfom").
Revue bleue, Paris, 70/24, 17. XII. 1932, str. 765-766.

4544 **ma.**: *Meštrovićeva vystava v Praze.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Čehoslovačko-jugoslavenska revija, Prag-Beograd, 8/8, 1932-1933, str. 274-275.

4545 (**Magr, Antonin Stanislav**): *Meštrović's Goethe.*
Prager Presse, Praha, 27. III. 1932, str. 10.

4546 **Marjanović, Vlado**: *U hramu Ivana Ivana Meštrovića.* (Posjet Otavicama). Novo doba, Split, 15/216, 16. IX. 1932, str. 2.

4547 (**Matić, Vojislav**) V. M.: *Naši likovni umetnici i holandska reprezentativna izložba jugoslovenske umetnosti.*
(Kritika organizacije izložbe). Vreme, Beograd, 12/3865, 6. X. 1932, str. 5.

4548 **Murko, Matthias**: *Das Original von Goethes „Klaggesang von der edlen Frauen des Assan Aga" (Asanaginica) in der Literatur und im Volksmunde durch 150 Jahre. II.*
(Meštrovićeva varijanta „Hasanaginice"). Germanoslavica, 4/1-2, (1932. ?), str. 94-115.

4549 **Murko, M**(**atija**): *Ivan Meštrović als Rhapsode. Der „Klaggesang von den edlen Frauen des Asan Aga" in einer neuen Version.* (O Meštrovićeoj verziji „Hasanaginice").
Prager Prese, Praha, br. 16, 17. IV. 1932 str. 1.

4550 (**Nevistić, Ivan**) I. N. : *Današnji Meštrović. Marginalija povodom izložbe desetgodišnjeg rada g. Ivana Meštrovića u Zagrebu...* (O Meštrovićevoj umjetnosti).
Pravda, Beograd, 28/163, 11. VI. 1932, str. 7.

4551 **-o**: *Jugoslovenska razstava v Amsterdamu.*
(Meštrović na izložbi jugosl. umjetnika u Amsterdamu).
Jutro, Ljubljana, 13/223, 1932, str. 6.

4552 **Odavić, P**(**etar**) J.: *O skulpturi. Povodom Meštrovićevog „Spomenika zahvalnosti".* (O Meštroviću u okviru povijesti umjetnosti, str. 14-18). Beograd 1932.

4553 **P.**: *O Meštrovićevom Goetheu. Mišljenje jednog češkog umjetničkog kritičara.* (Iz „Prager Presse").
Novosti, Zagreb, 26/102, 13. IV. 1932, str. 15.

4554 (**Petris, Hijacint**) H. P.: *Izložba Meštrović.*
(O Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu). 15 dana, Zagreb, 2/11, 1. VI. 1932, str. 168-169.

4555 **Petrov, Mihajlo S.**: *Ob jugoslovanski umetniški razstavi v Amsterdamu.* Slovenec, Ljubljana, 60/190, 1932, str. 8.

4556 (**Petrović, Rastko**) N. J.: *Proletnja izložba u Umetničkom paviljonu.* (U Beogradu). Politika, Beograd, 29/8624, 18. V. 1932, str. 9.

4557 **Plepel, fra Lujo**: *Petrovopolje.* (Opis Meštrovićevog zavičaja). Novo doba, Split, 15/234, 7. X. 1932, str. 2-3.

4558 **Popović, Sava**: *Modern yugoslav Artists. Towards a National School.* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Zagrebu).
South Slav Herald, Beograd, 1/7, 1. VI. 1932, str. 3.

4559 **Potokar, Tone**: *IV. pomladanska umetniška razstava v Belgradu.* Slovenec, Ljubljana, 60/109, 1932, str. 3.

4560 (**Potokar, Tone**) T. P.: *Jugoslovanska umetniška razstava v Amsterdamu.* Slovenec, Ljubljana, 60/170, 28. VII. 1932, str. 4.

4561 **R.**: *Meštrović - symbol kulturni zralosti Jugoslavie.*
Československo-Jihoslovanska revue, Prag-Beograd, 3/8, 1932- 1933, str. 276.

4561a **Randi, Oscar**: *La questione Adriatica. Replica alla „Nova Evropa".* (Odgovor na članak Meštrovića i drugova: „Jadransko pitanje. Otporuka g. Musoliniju").
La Vita Italiana, XII. 1932.

4562 **Ritter, Heinrich**: *Ivan Mestrovic.* Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 35/8, V. 1932.

4563 **Roca, Stj**(**epan**): *Ivan Meštrović.*
Žandarmeriski kalendar, 8/1932, str. 188-192.

4564 **Rosandić, Toma**: *Uspeh naše likovne izložbe u Amsterdamu.* (Meštrović na izložbi jugosl. umjetnika. Razgovor s T. Rosandićem). Vreme, Beograd, 12/3870, 11. X. 1932, str. 6.

4565 **Schwarz, Rikard**: *IV. Frühjahrsausstellung jugoslawischer Maler und Bildhauer in Beograd.* (Meštrović na izložbi u Beogradu). Morgenblatt, Zagreb, 47/138, 22. V. 1932, str. 6.

4566 **Severin, I.**: *Adriatika.*
(Pjesme o Dalmaciji i Meštroviću). Narva, 1932.

4567 **-Srđ.-**: *IV. prolećna izložba jugoslovenskih umetnika.*
(U Beogradu). Nedeljne ilustracije, Beograd, 8/20, 15. V. 1932, str. 12-13.

4568 **Stajić, Dušan**: *Veličanstvena izložba dela g. Ivana Meštrovića.* (Opis izložbe u Zagrebu).
Vreme, Beograd, 12/3727, 19. V. 1932, str. 5.

4569 (**Strajnić, Kosta**): *Kosta Strajnić o hramu Svetog Save.*
Hrvatska obrana, Osijek, 28/7, 13. II. 1932, str. 3.

4570 **Strajnić, Kosta**: *Umetnost Jugoslovena.* (Između ostalih i o Meštroviću). Prosveta, Almanah za 1932, Beograd, str. 80-86.

4571 **Stupica, Anton**: *Naš veliki Ivan Meštrovič. Ljubljanski akademiki v IV. kolektivni razstavi njegovih del.* (U Zagrebu).
Jutro, Ljubljana, 13/142a, 1932, str. 3.

4572 **Šegota, Pero**: *Naša nas historija zove.* (Starohrvatski muzej u Kninu). 15 dana, Zagreb, 2/16, 15. VIII. 1932, str. 245-246.

4573 **Šipovački**: *Dojmovi sa Meštrovićeve ljetošnje izložbe u Zagrebu.* Nova revija, Dubrovnik, 11/6, 1932, str. 529-530.

4574 (**Škurla Ilijić, Verka**): *Pred zaključak Meštrovićeve izložbe.*
(O Meštrovićevim skulpturama sakrivanima u vrijeme rata u kazalištu). Novo doba, Split, 15/140, 18. V. 1932, str. 3.

4575 **Tiljak, Đuro**: *Ivan Meštrović. Povodom IV. kolektivne izložbe.*
(Analiza Meštrovićeve umjetnosti). Književnik, Zagreb, 5/7, VII. 1932, 242-247.

4576 **Tiljak, Đuro**: *Mali horizonti.* (Umjetnici za umjetnike).
Književnik, Zagreb, 5/4, IV. 1932, str. 152-153.

4577 **Tiljak, Đuro**: (O Ivanu Meštroviću). 15 dana, Zagreb, 2/15, 1. VIII. 1932, str. 232.

4578 **V.**: *Milan Ćurčin i Jovan Dučić.* (Skandal na kongresu Penklubova u Budimpešti). 15 dana, Zagreb, 2/15, 1. VIII. 1932, str. 239-240.

4579 **Vidmar, Josip**: *Z Meštrovićeve razstave.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu njegove samostalne izložbe u Zagrebu 1932.). Modra ptica, Ljubljana, 1932, sl. 245.

4580 **Vojnović, Lujo**: *Vivisekcija Dubrovnika.* (Protiv rušenja lazareta u vezi s Meštrovićevim projektom „Kursalona").
Javnost, Beograd, (?), 1932.

4581 **Warnier, Raymond**: *Glosses sur la vie culturelle en Yougoslavie. Mestrovic et Seton Watson.*
L'Europe Centrale, Praha, 2. I. 1932, str. 66.

4582 **Warnier, Raymond**: *L'année artistique en Yougoslavie.*
L'Europe Centrale, Praha, 7/34, 1932, str. 635-637.

4583 **Warnier, Raymond**: *Le derniere exposition de Mestrovic.*
Le Mois, Paris, X. 1932.

4583a **Warnier, Raymond**: *Mestrovic, Michel-Ange et Krleza.*
(Iz praške „L'Europe Centrale", 1930.). Le Mois, Paris, X. 1932.

4584 **Warnier, Raymond**: *Mestrovitch au Jeu de Paume.* (Uoči izložbe u Parizu 1933.). L'Europe Centrale, Praha, 8. X. 1932.

4585 **Warnier, Raymond**: (O Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu).
L'Europe Centrale, Praha, VIII. 1932.

4586 **Wittlin, Jósef**: *Etapy,* Warszawa 1932. (1933).
(Feljtoni. Susret s Meštrovićem, str. 162-169).

4587 **X.**: *Četvrti proletnji salon.*
(O Meštrovićevim radovima na izložbi u Beogradu).
Pravda, Beograd, 28/133, 12. V. 1932, str. 5.

4588 **(x)**: *Otvorenje kolektivne izložbe Ivana Meštrovića u Umjetničkom paviljonu.* (Prisutni. Izložena djela).
Jutarnji list, Zagreb, 21/7289, 19. V. 1932, str. 8.

4589 **Y. Z.**: *Le Salon de printemps. Une exposition de l'art contemporain.* (Izložba u Beogradu). La Yougoslavie, Beograd, 4/20, 18. V. 1932, str. 2, 4.

4590 **z.**: *Prvi djetinjski radovi Ivana Meštrovića. Lijepa akvizicija Galerije umjetnosti Primorske banovine.* (Dar dr. F. Marušića).
Novosti, Zagreb, 26/31, 31. I. 1932, str. 11.

4591 **Z. C.**: *Ivan Meštrović i njegova najnovija dela.*
(Citati iz studije R. Warniera u „Gazette des Beaux-Arts").
Jadranska straža, Split, 10/9, IX. 1932, str. 325-326.

4592 **Z. C.**: *Ivan Meštrović i njegova najnovija djela. Jedan francuski prikaz umjetnosti našeg velikog kipara.*
(R. Warniera u „Gazette des Beaux-Arts", 1930.).
Novosti, Zagreb, 26/249, 8. IX. 1932, str. 13.

4593 **Živković, A**(**ndrija**): *Meštrovićeva shvaćanja o religji i katolicizmu.* Nedjelja, Zagreb, 4/30, 24. VII. 1932, str. 3-4.

4594 ***** : *Götheova medalja Ivanu Meštroviću.* (Odlikovanje njem. predsjednika Hindenburga). Jutarnji list, Zagreb, 25. X. 1932.

4595 ***** : *Novi umjetnički paviljon se ove godine neće graditi...*
(U Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 21/7303, 2. VI. 1932, str. 7.

4596 *Apel svim vladama.*
(PEN-klub o političkim zatvorenicima. Potpisan i Meštrović).
Slobodna misao, Nikšić, 11/2, 17. I. 1932, str. 2.

4597 *Aus der Werstatt Meštrovi's. Ein Gespräch mit dem Künstler.*
(O zagrebačkoj izložbi. Planovi rada). Prager Presse, Praha, 8. VII. 1932, str. 12.

4598 *Bogomilomanija.* (O Meštrovićevim precima - bogumilima).
Hrvatska straža, Zagreb, 4/164, 21. VII. 1932, str. 2.

4599 *IV. Kolektivna izložba Ivana Meštrovića.* (Uoči otvorenja. Bilj.).
Narodne novine, Zagreb, 98/111, 13. V. 1932, str. 6.

4600 *Danas se otvara kolektivna izložba radova Ivana Meštrovića... Jedan divan spomenik Ivana Meštrovića darovan Zagrebu.*
(Spomenik Andriji Meduliću). Jutarnji list, Zagreb, 21/7288, 18. V. 1932, str. 5.

4601 *Das Revolutionsmuseum.* Prager Presse, Praha, 3. VII. 1932.

4602 *Dva suda o Meštroviću.*
(Osvrt na članke Dorothy Grafty o Meštroviću u „The American Magazine of Art" i A. Živkovića u „Nedjelji").
Hrvatska straža, Zagreb, 4/167, 24. VII. 1932, str. 2.

4603 *Galerija umjetnina Primorske banovine. Prikaz rada 1931. i 1932.* Sv. 1. Split (1932).

4604 *Gete (J. W. Goethe) 1832-1932.*
(M. Ćurčin: „Hasanaginica" u narodu. Meštrovićeva verzija). Pretiskano iz „Nove Evrope". Reprodukcija Meštrovićevog poprsja Goethea). Zagreb 1932.

4605 *Goethe.* (Reprodukcija Meštrovićevog poprsja Goethea).
Nova Evropa, Zagreb, knj. 25, br. 3-4, 22. III. 1932, prilog.

4606 *Goethebüste von Ivan Mestrovic.* Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 70/9, VI. 1932, str. 142-144.

4607 *Goetheova medalja Ivanu Meštroviću. Njemački konzul g. dr. Freundt predao je visoko odlikovanje g. Meštroviću.*
Jutarnji list, Zagreb, 21/7449, 25. X. 1932, str. 6.

4608 *Goetheova medalja Meštroviću.*
(Hindenburgovo odlikovanje. Bilj.).
Novo doba, Split, Split, 25/251, 27. X. 1932, str. 4.

4609 *Grci o Ivanu Meštroviću.*
(Namjera izrade spomenika Karađorđu za Atenu).
Novosti, Zagreb, 26/358, 29. XII. 1932, str. 8.

4610 *Grčka štampa o g. Ivanu Meštroviću.*
(O planiranom spomeniku Karađorđu u Ateni).
Vreme, Beograd, 12/3930, 10. XII. 1932, str. 3.

4611 *Ivan Meštrović.* Narodne novine, Zagreb, 31. V. 1932.

4611a *Ivan Meštrović: Dinko Šimunović.* (Reprodukcija poprsja).
Nova Evropa, Zagreb, knj. 25, br. 12, 26. XII. 1932, prilog.

4612 *Ivan Meštrović: Goethe.* (Goetheova proslava u Zagrebu).
Novosti, Zagreb, 26/86, 27. III. 1932, str. 19.

4613 *Ivan Meštrović i njegova najnovija djela. Jedan francuski prikaz umjetnosti našeg velikog kipara.* (Odlomci iz studije R. Warniera u „Gazette des Beaux-Arts"). Novosti, Zagreb, 12/249, 8. IX. 1932, str. 13.

4614 *Ivan Meštrović kao rapsod.* (O članku M. Murka u „Prager Presse". Meštrovićevo bilježenje „Hasanaginice").
Narodne novine, Zagreb, 98/95, 23. IV. 1932, str. 4.

4615 *Ivan Meštrović. Madona z detetom, Objokovanje Kristusa, Žena s harfo, Psiha, Michelangelo, Goethe.* (Reprodukcije).
Dom in svet, Ljubljana, 45/7-8, 1932, prilozi 8-10.

4616 *Ivan Meštrović odlikovan Goetheovom medaljom.*
(U povodu 100. obljetnice Goetheove smrti).
Novosti, Zagreb, 26/244, 4. IX. 1932, str. 15.

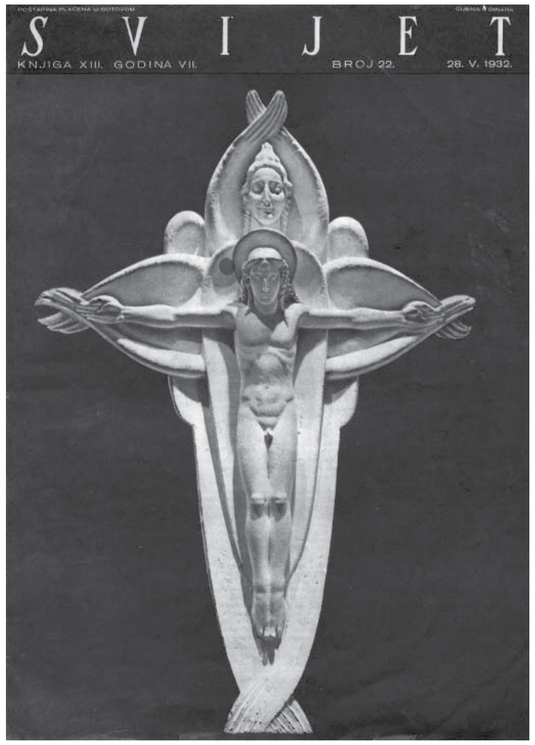
4617 *Ivan Meštrović. S izložbe u Umjetničkom paviljonu.*
(O izložbi u Zagrebu. Meštrovićev predgovor u katalogu. 16 reprodukcija). Svijet, Zagreb, 7/22, knj. XIII, 28. V. 1932, str. 531-537.

4618 *Ivan Meštrović über jugoslawische und tschechoslowakische Kunst.* Morgenblatt, Zagreb, 47/184, 7. VII. 1932, str. 4.

4619 *Izložba francuske umjetnosti u Beogradu i Zagrebu.*
(Članak o Meštroviću u franc. „Comoediji").
Novosti, Zagreb, 29. VI. 1932.

4620 *Izložba g. Meštrovića u Zagrebu.*
(Opis izložbe. Iz Meštrovićevog predgovora katalogu).
Politika, Beograd, 29/8628, 19. V. 1932, str. 3.

4621 (Izložba I. Meštrovića u Bruxellesu).
Freie Flandern, Gand, XII. 1932.

4617 ▶

4622 (Izložba I. Meštrovića u Bruxellesu). La Gazette, Bruxelles, XII. 1932.

4623 (Izložba I. Meštrovića u Bruxellesu). La Nation, 13. XII. 1932.

4624 (Izložba I. Meštrovića u Bruxellesu). Le Nouvelles, 21. XII. 1932.

4625 *Izložba Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, god. 21, 22. VI. 1932.

4626 *Izložba jugoslov. umjetnosti u Amsterdamu.* (Izlagat će i Meštrović. Bilj.). Novo doba, Split, 15/166, 19. VII. 1932, str. 4.

4627 *Izložba Meštrovićevih crteža.* (U San Franciscu). Novi iseljenik, Zagreb, 11/4, 1. IV. 1932, str. 6.

4628 *Izložba Meštrovićevih crteža u Americi.* (U New Yorku). Hrvatska straža, Zagreb, 4/55, 8. III. 1932, str. 4.

4629 (Izložba u Bruxellesu). Le Soir, 11. XII. 1932.

4630 (Izložba u Bruxellesu). Neptone, XII. 1932.

4631 *J. W. Goethe.* (Reprodukcija Meštrovićevog poprsja). Deutsche Kunst und Dekoration, Darmstadt, 35/9, 1932, str. 144.

4632 *Jadransko pitanje.* (Poruka jugoslavenskih intelektualaca Mussoliniju. Među njima i Meštrović). Narodna svijest, Dubrovnik, 14/44, 2. XI. 1932, str. 1.

4633 *Jedan američki prikaz Meštrovićeve umjetnosti.* („The American Magazine of Art". Dorothy Grafly: Meštrović i Miles). Novosti, Zagreb, 26/163, 15. VI. 1932, str. 9.

4634 *Jedan Meštrovićev rad za Šibenik.* (Poprsje Š. Grubišića. Bilj.). Novo doba, Split, 15/181, 5. VIII. 1932, str. 4.

4635 *Jesenja izložba jugoslovenske umjetnosti u Beogradu.* (Meštrovićeva djela u „Cvijeti Zuzorić". Bilj.). Novo doba, Split, 15/206, 5. IX. 1932, str. 2.

4636 *Jihoslovenské umeni v cizine.* (Meštrović na izložbi u Amsterdamu). Čehoslovačko-jugoslovenska revija, Prag-Beograd, 3/1, 1932-1933.

4637 *Johan Wolfgang Goethe.* (Reprodukcija Meštrovićevog poprsja). Svijet, Zagreb, 13/13, 26. III. 1932, str. 1.

4638 *Jugoslovenska umjetnička izložba u Bruxellesu.* (Otvorenje. Meštrović izlaže. Bilj.). Novo doba, Split, god. 15, 12. XII. 1932, str. 4.

4639 *Kollektivausstellung Ivan Meštrović im Kunstpavillon eröffnet.* (Meštrovićeva izložba u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 47/135, 19. V. 1932, str. 4.

4640 *Kosta Strajnić o hramu svetog Save (u Beogradu). Ivan Meštrović o jugoslavenskom stilu i hramu sv. Save. Arhitekt Đurađ Bošković o hramu sv. Save...* Hrvatska obrana, Osijek, 28/7, 1932, str. 3.

4641 *Les dessins de Meštrović en Amerique.* (Izložba Meštrovićevih crteža u galeriji „Art Centre" u New Yorku. Iz „New York Times"-a). La Yougoslavie, Beograd, 4/11, 16. III. 1932, str. 2.

4642 *Ljubo Babić o Meštroviću.* (U zagr. „Obzoru". Bilj.). Novo doba, Split, 15/161, 13. VII. 1932, str. 4.

4643 *Mestrovic Drawings.* Portland, Oregon, Museum of Art Bulletin, Portland (SAD), 1, IV. 1932, str. 2.

4644 *Mestrovic, Ivan.* (Biografski podaci u katalogu izložbe). Katalog: Tentoonstelling van Joegoslavische hedendaagsche beeldende kunst. Stedelijk Museum te Amsterdam 1932, str. 22-23.

4645 *Meštrović će izgraditi veliki spomenik Karađorđu u Ateni! Grčki novinari kod Ivana Meštrovića. - Meštrović o umjetnosti. - Klasični i bizantinski stil.* Jadranska pošta, Split, 8/289, 13. XII. 1932, str. 2.

4646 *Meštrović i Rosandić u Amsterdamu.* (P. S. Sanders u „Het Volk" o izložbi jugosl. umjetnika). Novo doba, Split, 15/252, 28. X. 1932, str. 4.

4647 *Meštrovićeva izložba otvorena.* (U Zagrebu). Hrvatska straža, Zagreb, 4/112, 19. V. 1932, str. 3.

4649 *Meštrovićeva izložba u Umjetničkom paviljonu.* (Otvorenje. Izlošci). Narodne novine, Zagreb, 98/114, 18. V. 1932, str. 3.

4650 *Meštrovićeva izložba u Umjetničkom paviljonu.* (Bilješka i reprodukcije s izložbe). Novosti, Zagreb, 26/137, 20. V. 1932. str. 5.

4651 *Meštrovićeva izložba u Zagrebu.* (Uoči otvorenja. Bilj.). Novo doba, Split, 15/113, 17. V. 1932, str. 4.

4652 *Meštrovićeva izložba u Zagrebu.* (Otvorenje izložbe. „Jutanji list". Bilj.). Novo doba, Split, 15/116, 20. V. 1932, str. 4.

4653 *Meštrovićeva izložba u Zagrebu.* Večernja pošta, Sarajevo, 12/3285, 20. V. 1932, str. 3.

4655 *Meštrovićevi vidovdanski fragmenti. Napadaj na kipara Meštrovića. - Što je Meštrović ugovorio s vladom. - Nedostojan postupak prema umjetniku. - Interview s g. Ivanom Meštrovićem.* Novosti, Zagreb, br. 160, 1932, str. 4.

4656 *Meštrovićs Glaube.* Prager Presse, Praha, 29. V. 1932.

4657 *Mojsije.* (Reprodukcija Meštrovićeve skulpture Mojsija). Svijet, Zagreb, 7/11, knj. XIII, 12. III. 1932, str. 253.

4658 *Najnovije djelo Meštrovićevo.* (Poprsje D. Šimunovića. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, 21/7503, 18. XII. 1932, str. 8.

4659 *Nevistić o Meštroviću.* (Ivan Nevistić u beogr. „Pravdi". Bilj.). Novo doba, Split, 15/135, 13. VI. 1932, str. 4.

4660 *Nijemci o Meštroviću.* (W. Michel u „Deutsche Kunst und Dekoration" o Meštroviću. Bilj.). Novo doba, Split, 15/133, 10. VI. 1932, str. 4.

4661 *Novi spomenik pred Umjetničkim paviljonom. Uoči otvorenja izložbe Ivana Meštrovića.* (Bilješka o spomeniku Andriji Meduliću). Novosti, Zagreb, 26/135, 18. V. 1932.

4662 *Novi umjetnički paviljon u Zagrebu.* (Stari paviljon za Meštrovićeve skulpture. Bilj.). Novo doba, Split, 15/127, 3. VI. 1932, str. 4.

4663 *O Meštrovićevom Goethe-u. Mišljenje jednog češkog umjetničkog kritičara.* Novosti, Zagreb, 26/102, 13. IV. 1932, str. 15.

4664 *Otvorenje IV. kolektivne izložbe Ivana Meštrovića.* (Bilj.). Narodne novine, Zagreb, 98/113, 17. V. 1932, str. 5.

4665 *Otvorenje kolektivne izložbe Ivana Meštrovića u Umjetničkom paviljonu.* (Izlošci). Jutarnji list, Zagreb, 21/7289, 19. V. 1932, str. 8.

4666 *Pitanje spomenika Grgura Ninskoga. Francuski učenjak o položaju spomenika.* (J. Zeiller u „Revue arhéologique" protiv postava na Peristil). Novo doba, Split, 15/114, 18. V. 1932, str. 6.

4667 *Pitanje Umjetničkog paviljona u Zagrebu.* (Akcija društva „Strossmayer". Bilj.). Novo doba, Split, 15/256, 3 XI. 1932, str. 4.

4668 *Predsjednik Njemačke odlikovao Ivana Meštrovića.* („Goetheova medalja"). Jugoslavenski list, Sarajevo, 15/242, 3. IX. 1932, str. 4.

4669 *Prvi djetinjski radovi Ivana Meštrovića - lijepa akvizicija Galerije umjetnosti Primorske banovine.* (Meštrovićeve rane skulpture i crteži iz posjeda F. Marušića). Novosti, Zagreb, god. 26, 31. I. 1932.

4670 *Sa Meštrovićeve izložbe.* (Posjet izložbi u Zagrebu. Bilj.). Novo doba Split 15/141, 20. VI. 1932, str. 4.

4671 *Sjajan uspjeh Meštrovićeve izložbe.* (U Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 21/7302, 1. VI. 1932, str. 5.

4672 *Sockař Meštrović v umělecké vzajemnosti československo-jihoslovenské.* (Meštrović o jugoslavensko-čehoslovačkoj suradnji). Čehoslovačko-jugoslavenska revija, Beograd-Praha, 3/1, 1932-1933, str. 29.

4673 *Spremanje Meštrovićeve izložbe u Zagrebu...* Hrvatska straža, Zagreb, 4/109, 14. V. 1932, str. 3.

4674 *„Srpska mistika" Jovana Dučića.* (Iz „Nove Evrope"). Obzor, Zagreb, 73/145, 25. VI. 1932, str. 2-3.

4675 *„Srpska mistika" Jovana Dučića i Meštrović.* Nedjelja, Zagreb, 4/27, 3. VII. 1932, str. 7.

4676 *Strana štampa o Ivanu Meštroviću.* Narodni list, Sušak, 1/224, 1932, str. 2.

4677 *Umetnici iz Zagreba.* (IV. proljetna izl. u Beogradu). Vreme, Beograd, 12/3686, 5. IV. 1932, str. 2.

4678 *Umjetnički paviljon. Gradnja novog paviljona na Mažuranićevom trgu.* (Meštrovićeva stalna izložba u Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 98/241, 18. X. 1932, str. 5.

4679 *Umjetnički život u Zagrebu.* (M. Maleš u ljubljanskom „Slovencu" o izložbama Meštrovića i ostalih. Bilj.). Novo doba, Split 15/237, 11. X. 1932, str. 4.

4680 *Une exposition de M. Meštrović.* (Izložba u Zagrebu. Predgovor u katalogu). La Yougoslavie, Beograd, 4/21, 25. V. 1932, str. 2.

4681 *Uvažena ostavka g. Meštrovića.* (Na položaj rektora Umj. akademije u Zagrebu. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, 21/7513, 30. XII. 1932.

4682 *Veličanstvena izložba g. Ivana Meštrovića. Jedna osobita izložba u Zagrebu.* Vreme, Beograd, 19. V. 1932, str. 4-5.

4683 *Vladimir Nazor.* (Reprodukcija Meštrovićevog poprsja). Nova Evropa, Zagreb, knj. 25, br. 9, 26. VIII. 1932, prilog.

4684 *Za gradnju novog umjetničkog paviljona u Zagrebu.* (Stari paviljon za Meštrovićeva djela). Novo doba, Split 15/246, 21. X. 1932, str. 4.

4685 *Zagrebački akcioni odbor za pomoć likovnim umjetnicima.* (Meštrović u odboru). Politika, Beograd, 20. II. 1932.

4686 *Zatvorena Meštrovićeva izložba.* (U Zagrebu. Bilj.). Novo doba, Split 15/146, 25. VI. 1932, str. 4.

4687 *Žena u umjetnosti Ivana Meštrovića. Prigodom kolektivne izložbe u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu.* Kulisa, Zagreb, 6/17, 10. VI. 1932, str. 10-13.

1933.

4688 **AA**: *Čehoslovački ministar prosvjete o Meštrovićevoj izložbi u Pragu.* Jutarnji list, Zagreb, 22/7651, 19. V. 1933, str. 14.

4689 **AA**: *Meštrovićev poklon francuskom ministarstvu prosvjete.* (Skica studije „Borac Francuske". Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 12. III. 1933.

4690 **AA.**: *Odjek Meštrovićeve izložbe u Parizu. „Meštrovićeva lekcija historije u Parizu."* (Prikaz članka Gabriela Perea u „Paris Midi"). Jutarnji list, Zagreb, 22/7582, 9. III. 1933, str. 16.

4691 **AA**: *Otvorenje Meštrovićeve izložbe u Pragu.* (Opširnija bilješka). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 19. V. 1933.

4692 **AA**: *Paris pozdravlja Ivana Meštrovića kao najvećeg kipara sadašnjice.* (Banket u počast Meštrovića, u povodu izložbe). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 5. III. 1933.

4693 **AA**: *Praška štampa o 50-godišnjici Ivana Meštrovića.* (Životopis u praškim listovima. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 17. VIII. 1933.

4694 **AA**: *Predsjednik Francuske republike na izložbi g. Meštrovića.* (U Parizu). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 26. III. 1933.

4695 **AA**: *Pripreme za Meštrovićevu izložbu u Pragu.* (Predavanje R. Warniera o Meštroviću). Jutarnji list, Zagreb, 22/7630, 28. IV. 1933, str. 5.

4696 **Adžija, Nikola**: *Kako je otkriven talenat našeg velikog Ivana Meštrovića, koji danas 15. augusta, navršuje 50 godina svoga života.* (Priopćio Hrvoje Mudronja). Novosti, Zagreb, 27/223, 15. VIII. 1933, str. 12.

▶ *4762*

4697 **Angioletti, G. B.**: *Romanità di Spalato.* (Kritika „Grgura Ninskog" na Peristilu). Corriere della sera, Milano, 20. X. 1933.

4698 **Askočenski, Pavle**: *„Nova Evropa" čestita Ivanu Meštroviću pedeseti rođendan.* Život i rad, Beograd, 6/97, knj. XVI, 1. IX. 1933, str. 1087-1088.

4699 (**Bobek, Josip**) -b-: *Ivan Meštrović in der belgischen Kritik.* (O izložbi u Bruxellesu 1932.). Morgenblatt, Zagreb, 48/4, 4. I. 1933, str. 4.

4700 (**Bobek, Josip**) J. B.: *Ivan Meštrović über die Sendung der Kunst.* Morgenblatt, Zagreb, 48/335, 31. XII. 1933, str. 6.

4701 (**Borko, Božidar**) -o: *Ivan Meštrović - 50 letnik.* Jutro, Ljubljana, 14/189, 15. VIII. 1933, str. 3-4.

4702 **Carić, Jakov**: *Ivan Meštrović o 50 godišnjici njegova rođenja.* (Pjesma). Danica, Zagreb, 3/100, 27. VIII. 1933, str. 4.

4703 **Cesarec, August**: *Jedan nečuven unikum.* (Polemika s M. Ćurčinom o Meštroviću). Savremena stvarnost, Zagreb, 1/1, I. 1933, str. 1-4.

4704 **Cesarec, A**(**ugust**): *Na čijoj je strani unikum.* (Polemika s M. Ćurčinom o Meštroviću). Savremena stvarnost, Zagreb, 1/4, III. 1933, str. 76-84.

4705 **Cèzan, C.**: *Chez Ivan Mechtrovitch.* Beaux-Arts, Paris, sv. 22, 22. IX. 1933, str. 2.

4706 **Charensol, G.**: *Deux sculpteurs: Bourdelle et Mestrovic.* (O Meštrovićevom životu i djelu u povodu izložbe u Parizu). Les Nouvelles Littéraires, Paris, god. 11, 12. IV. 1933.

4707 **Chavance, Renè**: *Au Musée du Jeu de Paume. Une émouvante exposition du sculpteur Ivan Mestrovic.* La Liberté, Paris, 27. II. 1933.

4708 **Chavance, Renè**: *Une émouvante exposition du sculpteur Ivan Mestrovic.* L'Ordre, Paris, 26. II. 1933.

4709 **Chyský, Čenek**: *Ivan Meštrović a jeho výstava v Praze.* (Životopis). Jas, Rodinný obrázkový týdeník, Praha, 7/23, 1933, str. 2-3.

4710 **Cincík, J.**: *Ivan Meštrović.* Slovenské pohlády, Praha, 1933, sv. 7-8, str. 502-505.

4711 **Cisek, Oscar Walter**: *Zur Kunst Ivan Meštrovićs.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Pragu). Prager Presse, Praha, 28. V. 1933, str. 9.

4712 **Cogniat, R**(**aymond**): *Mechtrovitch au Musée du Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). Beaux-Arts, Paris, NS, 72/9, 3. III. 1933, str. 2.

4713 **Čapek, J.**: *Meštrovićevo sochařské dílo v Praze.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Lidové Noviny, Brno, 19. V. 1933.

4714 **Ćurčin, M**(**ilan**): *Galsworthy i PEN-klub. Lični utisci.* (U Holandiji s Meštrovićem). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 5. II. 1933.

4715 **Ćurčin, M**(**ilan**): *Jedno objašnjenje Augustu Cesarcu.* (Polemika Ćurčin-Cesarec). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 1, 26. I. 1933, str. 35-41.

4716 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Još o Geteu kod Jugoslovena.* (Odgovor Pavlu Popoviću u vezi s njegovom kritikom u beogradskoj „Misli"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 2, 26. II. 1933, str. 71-80.

4717 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Na pedeseti dan rodjenja Ivana Meštrovića.* (Općenito o Meštroviću „Vidovdanskom hramu", Meštrovićevim kritičarima i dr.). Nova Evropa, Zagreb, god. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 321-328. Posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb 15. VIII. 1933, str. 1-8.

4718 **Ćurčin, M**(**ilan**): *O poreklu i detinjstvu Ivana Meštrovića.* (Porijeklo. Izvori Meštrovićeve umjetnosti. Nacionalne teme. Citati Meštrovića). U: Meštrović, Zagreb 1933, str. 9-16. (Monografija).

4719 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Pavle Popović o Meštrovićevoj verziji Hasanaginice, ili: Kad se ne prati Nova Evropa.* (Pod zajedničkim naslovom: Još o Geteu kod Jugoslovena...) Nova Evropa, Zagreb, god. 26, knj. 2, 26. II. 1933, str. 72-74.

4720 (**Ćurčin, Milan**) Ć.: *Talijanski odgovor na naše „jadransko pitanje".* (Odgovor O. Randija u „la Vita Italiana"). Nova Evropa, Zagreb, 25/1, 26. I. 1933, str. 3-15.

4721 **De Quirielle, Pierre**: *Ivan Mestrovitch sculpteur yougoslave á Prague.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Journal des dèbats, Paris, 20. VI. 1933.

4722 **Delalle, Ivo**: *Spomenik bana Berislavića od I. Meštrovića.* (Opis reljefa). Novo doba, Split, 16/303, 30. XII. 1933, str. 10.

4723 **Dérer, I**(**van**): *Ivan Meštrović.* (Govor čehoslovačkog ministra nastave u povodu Meštrovićeve izložbe u Pragu). Prager Presse, Praha, 18. V. 1933.

4724 **Dérer, Ivan**: *Meštrovićeva izložba u Pragu*. (Iz „Prager Presse"). Narodne novine, Zagreb, 99/115, 19. V. 1933, str. 3.

4725 (**Dérer, Ivan**): *Značenje Meštrovićeve izložbe u Pragu. Članak Ministra Derera u „Prager Presse" - Meštrović kao duhovni stvaratelj slobodne Jugoslavije.* Jadranska pošta, Split, 9/120, 24. V. 1933, str. 2.

4726 (**Despiau, Charles**): *Besuch bei Despiau. Gespräch über Meštrović.* (Priopćio Herman Wendel). Prager Presse, Praha, 2. IV. 1933.

4727 (**Despiau, Charles**): *Veliki francuski vajar Despio o Ivanu Meštroviću.* (Priopćio Herman Wendel). Politika, Beograd, 30/8949, 10. IV. 1933, str. 6.

4728 **Dezarrois, André**: *Introduction.* (Meštrovićeva izlaganja u Parizu. Meštrović i Rodin. Uvod kataloga). Exposition Ivan Meštrović, Paris 1933, str. 3-4.

4729 (**Dezarrois, André**): *Notes biographique sur Ivan Meštrović et son oeuvre.* (Tekst u katalogu izložbe. Biografija. Djela). U katalogu: Exposition Ivan Meštrović, Paris 1933, str. 5-8.

4730 **Dobida, Karel**: *Meštrovićev cavtatski mauzolej.* Mladika, Gorica, 14/8, 1933, str. 302-315.

4731 **Dobronić, Antun**: *Rukopis mladenačkih pjesama Ivana Meštrovića.* (Dar Mate Meštrovića Dobroniću). Narodne novine, Zagreb, 99/191, 22. VIII. 1933, str. 2-4.

4732 **Dobrzyniec, R.**: *Meštrović.* Gazeta Warszawska, Warszawa, 8. IX. 1933.

4733 **Drainac, Rade**: *Ljubavnici ledi Četerlej.* (Spomen Meštrovića u romanu H. Lawrencea „Sinovi i ljubavnici"). Pravda, Beograd, 22. XI. 1933, str. 4.

4734 **Eisner, Paul**: *Ivan Meštrović in Prag.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Prager Presse, Praha, 21. V. 1933.

4735 **Escholier, Raymond**: *Un grand sculpteur croate: Ivan Mestrovitch.* (Iz lista „Le Journal"). L'Esprit de Belgrade, Beograd, 1/10, 19. III. 1933, str. 2-3.

4736 **Escholier, Raymond**: *Un grand sculpteur yougoslave: Ivan Mestrovic.* Le Journal, Paris, 27. II. 1933.

4737 (**Esih, Ivan**) ie: *Češka monografija o Meštroviću.* (František Táborský: I. M. Studie o jeho životě a díle). Obzor, Zagreb, 74/118, 22. V. 1933, str. 3.

4738 (**Esih, Ivan**) ie: *Češki časopis o Ivanu Meštroviću.* (Prikaz članka F. Taborskog u praškoj reviji „Mjesec"). Obzor, Zagreb, 74/189, 18. VIII. 1933, str. 3.

4739 (**Esih, Ivan**) ie: *Francuska studija o ivanu Meštroviću.* (Članak R. Warniera u pariškom časopisu „la Revue de l'art"). Obzor, Zagreb, 74/79, 4. IV. 1933, str. 3.

4740 (**Esih, Ivan**) ie: *Meštrovićeva izložba u Pragu.* (Prikazi u pariškom tisku). Obzor, Zagreb, 74/118, 22. V. 1933, str. 3.

4741 (**Esih, Ivan**) ie: *Slovački glas o Ivanu Meštroviću.* (Članak Andreja Mraza u Turčianskom Sv. Martinu, 1933). Obzor, Zagreb, 74/225, 30. IX. 1933, str. 4.

4742 (**Esih, Ivan**) ie: *Ruski glas o Ivanu Meštroviću.* (N. E. u praškom listu „Centralnaja Evropa"). Obzor, Zagreb, 74/189, 18. VIII. 1933, str. 3.

4743 (**Esih, Ivan**) ie: *Uspjeh Meštrovićeve izložbe u Pragu.* (Izvještaj o izložbi). Obzor, Zagreb, 74/164, 19. VII. 1933, str. 3.

4744 (**Esih, Ivan**) ie: *Vjera Ivana Meštrovića u jugoslavensko jedinstvo.* (Izjava Meštrovića uredniku „Lidove Noviny"). Obzor, Zagreb, 6. VII. 1933.

4745 **F.**: *Za četiri dana dolaze Bunjevci u Zagreb.* Jutarnji list, Zagreb, 22/7790, 6. X. 1933, str. 8.

4746 **Farnoux-Reynaud, Lucien**: *Lundi sera inaugurée l'exposition Ivan Meštrović.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). L'Ordre, Paris, 26. II. 1933.

4747 **Fegdal, Charles**: *Un grand sculpteur yougoslave: Ivan Mestrovic.* Soirée du Paris, Paris, 3. III. 1933.

4748 **Fierens, Paul**: *Ivan Mestrovic.* (Ocjena Meštrovićeve umjetnosti u povodu izložbe u Parizu). Journal des Débats, Paris, 145/58, 28 (29) II. 1933, str. 1.

4749 **Filakovac, V**(**ladimir**): *I. Meštrović.* Satirično humoristični almanah, 1933, str. 59.

4750 **Fosca, François**: *Ivan Meštrović au Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). Je suis partout, Paris, 4/119, 4. III. 1933.

4751 **Frandsen, Knud**: *Nordijski naučenjak o Jugoslaviji.* (Danski književnik Frederik Poulsen. Posjet Meštroviću). Novosti, Zagreb, 9. V. 1933.

4752 **Franić, Ivo**: *Galerija Ivana Meštrovića.* (O Meštroviću i Rodinu. Meštrovićeva galerija u Ilici 11). Narodne novine, Zagreb, 99/254, 6. XI. 1933, str. 2.

4753 **Franić, Ivo**: *50 godišnjica života Ivana Meštrovića.* (Životopis, umjetnost). Narodne novine, Zagreb, 99/189, 19. VIII. 1933, str. 5.

4754 **Fürst, Walter Renè**: *Ivan Mestrovic in Paris.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Parizu). Das Blaue Heft, Wien-Paris-Berlin, 12/16, 15. III. 1933, str. 510-511.

15. VIII. 1933. »JUTARNJI LIST« Strana 7

50-godišnjica Ivana Meštroviča

Zagora

IVAN MEŠTROVIĆ
vajar-ti otisak

Zagreb 14. VIII.

IVAN MEŠTROVIĆ
1895, kad je bio 28 godina

Strana 4. »JUTARNJI LIST« 15. VIII. 1933.

Meštrovićev put do umjetnosti

NEKOLIKO SLIKA IZ UMJETNIČKOG DJETINJSTVA I MLADOSTI

Zagreb, 14. VIII.

Nove publikacije o Ivanu Meštroviću

Zagreb, 14. VIII.

Ljubljanska opera
ne namjerava sezoni

Gori plesač

◀ *4768*

4755 **G.**: *Ivan Meštrovič.* (Kratko o Meštroviću u povodu izložbe u Pragu). Lidove Noviny, Praha, 21. V. 1933.

4756 **Glavina, L.**: *Moderna religija - religija bez dogme.* (O Meštrovićevom liberalnom shvaćanju religije). Hrvatska straža, Zagreb, 5/292, 25. XII. 1933, str. 16.

4757 (**Golobić, Lojze**) L. G.: *Fr. Taborsky: Ivan Meštrović.* Slovenec, Ljubljana, 61/133, 13. VI. 1933, str. 4.

4758 **Goršé, Francé**: *Mlada leta slavnega kiparja Ivana Meštroviča.* Naš rod, Ljubljana, 5/4, 1933-1934, str. 108-109.

4759 (**Grgec, Petar**) P. G.: *O pedesetoj godišnjici Ivana Meštrovića.* (Ivan Delalle o Meštroviću). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 20/6, 1933, str. 236-238.

4760 **Guenne, Jacques**: *Bourdelle et Mestrovic.* L 'Art Vivant, Paris, 9/IV/171, 1933, str. 166-167.

4761 **H.**: *O Ivanu Meštroviću.* (Najava monografije o Meštroviću. Bilj.). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 1. IX. 1933, knj. XI, br. 1, str. 74.

4762 **h.**: *Pedesetgodišnjica Ivana Meštrovića.* (Biografski podaci i obilne ilustracije. O Meštrovićevoj monografiji). Svijet, Zagreb, 8/9, knj. XVI, 26. VIII. 1933, str. 167-173.

4763 **Hansen, C. E.**: *Ivan Meštrović. Jugoslavienstorste Billedhugger.* (O životu i umjetnosti Ivana Meštrovića. Opširno s ilustracijama). Samleren, Kjobenhavn, X/7, VII. 1933, str. 113-116.

4764 **Hekter, M.**: *Ivan Meštrović.* Dilo, L'viv, Praha, 29. V. 1933.

4765 (**Horvat, Josip**) h: *Jedan sat kod Meštrovića.* (O Meštrovićevoj zahvali na položaju rektora Umjetničke akademije). Jutarnji list, Zagreb, 18. I. 1933, str. 6.

4766 (**Horvat, Josip**) h: *John Galworthy.* (U povodu smrti. O PEN-klubu i Meštroviću). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 1. II. 1933.

4767 (**Horvat, Josip**) h: *„Meštrović". Zbirka reprodukcija radova Ivana Meštrovića.* (Prikaz monografije). Jutarnji list, Zagreb, 22/7871, 28. XII. 1933, str. 8.

4768 (**Horvat, Josip**) jh: *50-godišnjica Ivana Meštrovića.* (Općenito o Meštroviću). Jutarnji list, Zagreb, 22/7738, 15. VIII. 1933, str. 3-4.

4769 **Integralni**: *G. senator Popović ispravlja...* (Optužba Meštrovića M. L. Popovića). Jugoslovenska reč, Zagreb, 2/54, 9. XI. 1933, str. 5-7.

4770 **Integralni**: *Skulptor Ivan Meštrović i senator Milan L. Popović. 1913-1933.* (Optužba Meštrovića u Senatu). Jugoslovenska reč, Zagreb, 2/52-53, 23. IX. 1933, str. 3-6.

4771 **Integralni**: *„Skulptor Ivan Meštrović i senator Milan L. Popović".* (Iz zagrebačke „Jugoslovenske reči". Polemika. O L. Popoviću). Pravda, Beograd, 29/10383, 1. X. 1933, str. 7.

4772 **Janneau, Guillaume**: *Ivan Mestrovitch au Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parisu). L'Esprit de Belgrade, Beograd, 1/8, 5. III. 1933, str. 3.

4773 **Janneau, Guillaume**: *Meštrovićeva izložba u Parizu. Pariska štampa se oduševljeno izražava o našem velikom kiparu.* Novosti, Zagreb, 27/59, 1933, str. 10.

4774 **Janneau, Guillaume**: *Meštrovićeva izložba u Parizu. Pisanje umjetničkog kritičara „Temps"-a.* Obzor, Zagreb, 74/49, 28. II. 1933, str. 2.

4776 **Janneau, Guillaume**: *Pariška kritika o Ivanu Meštroviću. Nakon otvorenja kolektivne izložbe u „Jeu de Paume".* Novosti, Zagreb, 27/61, 2. III. 1933, str. 11.

4777 **Janneau, Guillaume**: *Une exposition. L'oeuvre d'Ivan Mestrovic au Jeu de Paume.* (Ocjena Meštrovićeve umjetnosti u povodu izložbe u Parizu). Le Temps, Paris, 27. II. 1933, str. 4.

4778 **Jelenev, Nikolaj**: *Dílo velkého sochaře.* Radiojournal, Praha, 11/21, 20. V. 1933, str. 5.

4779 **K.**: *Meštrović u Parizu.* (O Meštrovićevoj izložbi u „Jeu de Paume". Govor ministra De Monzie). Novosti, Zagreb, 27/71, 12. III. 1933, str. 3.

4780 **K.**: *Meštrovićeva izložba u Pragu.* Pregled, Sarajevo, 7/113, knj. IX, 1933, str. 316.

4781 **K...aks**: *Ivan Meštrović.* (O Meštroviću i njegovim djelima). Cvijet, Visoko, 15/3-4, 1933-1934, str. 21-26.

4782 **Kahn, Gustave**: *L'exposition des oeuvres d'Ivan Mestrovic. Au Musée du Jeu de Paume.* Le Quotidien, Paris, 27. II. 1933.

4783 **Karalić, Predrag**: *Knjiga fotografija Meštrovićevih skulptura.* (Monografija „Nove Evrope" 1933.). Život i rad, Beograd, 6/99, 1. X. 1933, str. 1209-1211.

4784 **Karalić, Predrag**: *„Nova Evropa" o Meštroviću. Izložba Save Vujovića.* (Jubilarni Meštrovićev svezak „Nove Evrope"). Život i rad, Beograd, 6/98, knj. XVI, 15. IX. 1933, str. 1146-1147.

4785 **Karalić, Predrag**: *Povodom izložbe suvremene jugslovenske umetnosti u Holandiji i Belgiji.* (Izložbe u Bruxellesu i Amsterdamu 1932.). Život i rad, Beograd, 6/86, knj. XIV, 15. III. 1933, str. 381.

4786 (**Karalić, Predrag**): *Spomenik Neznanom junaku.* Život i rad, Beograd, 6/97, knj. XVI, 1. IX. 1933, str. 1085-1986.

4787 **Kašanin, M**(**ilan**): *Savremena jugoslavenska umetnost.* Pravda, Beograd, 29/10115-10118, 1933, str. 29-30.

4788 (**Kašanin, Milan**) M. K.: *Savremena naša umetnost u svetlosti belgijske kritike.* (Meštrović na izložbi u Bruxellesu). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 38/1, 1. I. 1933, str. 63-66.

4789 **Katalinić Jeretov, Rikard**: *Ivanu Meštroviću.* (Pjesma). Jadranska straža, Split, 11/11, 1933, str. 447.

4790 (**Knoll, Petar**) Ko.: *Meštrović und sein Werk. Per prager Vortrag Prof. Warniers.* (Pretiskano iz „Prager Presse"). Morgenblatt, Zagreb, 48/130, 13. V. 1933, str. 5.

4791 (**Kovačić, Krešimir**) -K-: *Gnjev Grgura Ninskoga.* (Osvrt na prikaz L. Roubauda o Splitu u „Le Petit Parisien"). Novosti, Zagreb, 27/48, 17. II. 1933, str. 2.

4792 (**Kovačić, Krešimir**) -K-: *Meštrović u Parizu. Veliki interes za izložbu u „Jeu de Paume". Počasti iskazane Meštroviću...* Novosti, Zagreb, 27/71, 12. III. 1933, str. 3.

4793 **Kozarčanin, Ivo**: *Ruka umetnikova.* (Pjesma). Nova Evropa, Zagreb, 26/8, 15. VIII. 1933, str. 374; Posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb 1933, str. 54.

4794 **Krilić, Branimir F.**: *Umjetnik Ivan Meštrović. Prigodom 50-godišnjice života i njegove ovogodišnje pariške izložbe.* Nedjelja, Zagreb, 5/46, 12. XI. 1933, str. 5-6.

4795 **Krizman, Bogdan**: *O našem likovnom izrazu. Povodom izložbe zagrebačkih umjetnika u Umjetničkom paviljonu.* Varaždinske novosti, Varaždin, 5/247, 1933-1934, str. 5.

4796 **Krizman, Tomislav**: *Jugoslawische Ausstellung im Saargebiet.* (Meštrovićevi radovi na izložbama grafike u Saarbrückenu i Metzu). Morgenblatt, Zagreb, 48/244, 15. IX. 1933, str. 4.

4797 **Krizman, Tomislav**: *Naša umetnost v inozemstvu.* (Izložba grafike u Saarbrückenu). Jutro, Ljubljana, 14/217, 16. IX. 1933, str. 4.

4798 **Krizman, Tomislav**: *Naša umjetnost u inozemstvu.* (Meštrovićevi radovi na izložbama grafike u Saarbrückenu i Metzu). Jutarnji list, Zagreb, 22/7769, 15. IX. 1933, str. 7.

4799 **Krleža, Miroslav**: *Krsto Hegedušić: Podravski motivi.* (Predgovor. Meštrović str. 20). Zagreb 1933.

4800 **Krno, D.**: *Ivan Meštrović, človek a umelec.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Elán, Praha, 3/10, 1933, str. 1-2.

4801 **Krofta, K**(**amil**): *Meštrović als Symbol.* (Govor na otvorenju izložbe u Belvederu u Pragu). Prager Presse, Praha, 21. V. 1933.

4802 **Krofta, Kamil**: *Veliki Meštrovićev uspeh u Pragu. Odličan prijem Meštrovićeve kolektivne izložbe kod publike i kritike.* (Prigodni govor). Radio Beograd, Beograd, 5/22, 28. V. 1933, str. 7.

4803 **Kubka, F.**: *Ivan Meštrović in Prag.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Prager Presse, Praha, 14. V. 1933.

4804 **L.**: *Jugoslovenska umetnička izložba u Briselu.* (Prikazi belgijskog tiska). Politika, Beograd, 30/8853, 1. I. 1933, str. 7.

4805 **Lagarić, Pavle**: *Srpsko slikarstvo treba da je nacionalno.* (Protiv Meštrovićevog internacionalnog stila). Javno mnjenje, Kragujevac, 8. XII. 1933.

4806 **Lux, Eugène J.**: *An Artist Looks at Yugoslavia.* (Povijesni podaci. Kratko o Meštroviću i „Kosovskom ciklusu"). The Cunarder, New York, IV/1933, str. 12-13, 24.

4807 **Lvov, Lollü**: *Ivan Meštrović.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Parizu). Rossia i Slavjanstvo, Paris, 4. III. 1933.

4808 **M. J.**: *Na izložbi Ivana Meštrovića u Pragu.* (Opis izložbe. Izložena djela. Čehoslovački tisak). Politika, Beograd, 30/8993, 28. V. 1933, str. 8.

4809 **M. J.**: *Svečano otvaranje Meštrovićeve izložbe u Pragu.* (Ceremonija otvorenja). Politika, Beograd, 30/8984, 19. V. 1933, str. 4.

4810 **M. V.**: *Francuski ministar prosvete g. de Monzi i naš poslanik u Parizu g. dr. Spalajković o umetnosti Meštrovićevoj.* (Banket. Pohvalne i negativne kritike pariškog tiska). Vreme, Beograd, 13/4018, 11. III. 1933, str. 4.

4811 **M. V.**: *Izložba Ivana Meštrovića u Parizu.* (Pohvalni prikazi u francuskom tisku). Vreme, Beograd, 13/4010, 3. III. 1933, str. 6.

4812 (**Mágr, Antonín Stanislav**) Mgr: *Ausstellungsgespräche.* (Za nabavu Meštrovićevih djela). Prager Presse, Praha, 24. V. 1933.

4813 **Mágr, A**(**ntonín**) **St**(**anislav**): *Begegnungen mit Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevim djelima. Posjet Meštroviću u Splitu). Bilderbeilage der Prager Presse, Praha, 13/21, 21. V. 1933, str. 4-5.

4814 **Mágr, Antonín Stanislav**: *Epilog zur Meštrović-Ausstellung.* (Izložba u Pragu). Prager Presse, Praha, 18. VII. 1933.

4815 (**Mágr, Antonín Stanislav**) Mgr: *Ivan Meštrović in Split.* (Boravak Meštrovića ljeti u nedovršenoj palači na Mejama). Die Welt am Sonntag, Bilderbeilage der Prager Presse, Praha, 13/42,1933, str. 3.

4816 (**Mágr, Antonín Stanislav**) ma.: *Meštrovićova výstava v Praze. Letohradek královny Anny „Belvedere". 19. V. - 16. VII. 33.* Československo-Jihoslovenska revue, Praha, 3/8, 15. X. 1932-1933, str. 274-275.

4817 **Mágr, A**(**ntonín**) **St**(**anislav**): *Meštrović u Pragu.* (Organizacija Meštrovićeve izložbe u Pragu 1933.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 365-371; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb 1933, str. 45-51.

4818 **Mágr, Antonín Stanislav**: *Über Ivan Meštrović.* Der Monat, 1/1, 1933.

4819 (**Mágr, Antonín Stanislav**) ma -R- jč: *Výstava Ivana Meštroviće v Praze.* (O Meštroviću i o izložbi u Pragu). Lidove Noviny, Praha, 19. V. 1933, str. 5.

4820 **Mágr, A**(**ntonín**) **St**(**anislav**): *Weg zu Meštrović.* Prager Presse, Praha, 4. VI. 1933.

4821 (**Mágr, Antonín Stanislav**) Mgr: *Zur Meštrović-Bibliographie.* (Pregled svjetske bibliografije o Meštroviću). Prager Presse, Praha, 30. IV. 1933, str. 8.

Субота, 11 марта 1933

ВЕЛИКИ БАНКЕТ У ЧАСТ НАШЕГ НАЈВЕЋЕГ ВАЈАРА

Француски министар просвете г. де Монзи и наш посланик у Паризу г. др. Спалајковић о уметности Мештровићевој

Цео Париз слави Мештровића као великог светског вајара и југословенског националног борца

Париз, 7 марта. — Већ сам јављао прве приказе париске штампе о изложби г. Ивана Мештровића у музеју Же де Пом, у Паризу. Није претерано, када се каже да је читава изложба највећи уметнички догађај у овогодишњој париској пролетној сезони. Прекиде је то службено и речено на банкету, у његову почаст приређеном у хотелу Рид од француског удружења за експанзију и уметничку размену, под претседништвом г. А. де Монзија, француског министра просвете, који је познат као један од најауторитативнијих и најотменијих духова међу француским виђењим политичарима. Поменуто удружење је једно важно одељење француског министарства просвете, а њиме управља г. Брисеј, један од најбољих познавалаца француских уметности.

Банкету у почаст г. Мештровића присуствовали су сви главни директори париских музеја и најпознатији француски уметници и уметнички критичари.

У говору, који је при десерту одржао министар де Монзи, он је истакао да Мештровић има нету лукову формацију као и велики француски скулптори јер је и он, као и они, пучког порекла, и зна да цени вредност земље из које је поникао.

— Ваша земља је заиста било место ове вечности која је била одређена вашој нацији. Све што је у њој било необично није могло да се остварн у тако мучној историји, и стога се налази у њиној појети једна необјашњива национална еволуција.

Обраћајући се министру г. Спалајковићу, де Монзи је завршио свој говор:

— Хвала вама и Вашој домовини што сте нам послали једног амбасадора ваше земље који је сео не само за наш сто као мио гост, већ и сео за наш народни сто.

После де Монзија уђео је реч наш министар у Паризу г. М. Спалајковић, који је у име Њ. В. Краља Александра изразио благодарност организаторима ове дене свечаности, и изразио осећање благодарности наше владе и г. Мештровића за ову дивну манифестацију француско-југословенске културне сарадње.

Затим је г. Спалајковић казао:

— У Мештровићу човек и уметник су неодвојиви. Он не би био велик у једноме правцу да није такође велик у другоме правцу. А ту своју величину он дугује својој љубави према родној груди својој, одакле је повукла његова уметност и његов југословенски патриотизам. Да га се добро сећати треба познавати Далмацију, његову ужу домовину, ону Далмацију која је одувек била веза између земљу Срба и Хрвата, храм њихових заједничких традиција и тежњи; ону Далмацију која је јединка дрвта Хрватина и Србина, јер је једни и други сматрају за најчишћи биљег југословенских земаља, а у том биспру Дубровник, најлепши драгуљ Јадрана; ону Далмацију где живи тешка успомена на венецијанске лавове и немирбинско сећање на путеве Марнова; ону, најзад, Далмацију која је у свима ренесанса дала југословенској нацији њене најсјајније песнике, уметнике и научнике: Гундулића, Рушера Бошковића, Ину Војновића и Ивана Мештровића.

Ми југословени волимо Мештровића јер он у својој души носи величину и простодушност своје далматинске родне груде. И у сваи његовим делима ми увек налазимо, као и у нашој народној поезији, на којој се он непрестано освежава ту исту величину и простодушност. Свака велика уметност има своју мистику. Ми видимо да је Мештровићева мистика наша, и да је ради тога он у правом реду југословенски вајар. Његов дисторгнут мистицизам, који је расан и религиозан, то је мистицизам свих наших епских песама, нарочито песама косовског циклуса, оних песама које су очарале једног Гетеа, једног Пушкина, или једног Мицкијевића, које су их очарале као Илијада или Одисеја, ако не и више.

— Што је истакао уметнички значај Мештровићеве њижбе, и допуге Француске за југословенско - југословенске, г. Спалајковић је завршио свој говор овим речима:

— Француска прва царства створила је Илијаду: Француска треће републике дала је на свет Југославију. То је Мештровић хтео да дастом увлече за будуће генерације. Нико није од нега више рано познавање за тако сложбе, које нераздвојиве историјске

Већ сам јављао и Француске и Југославије.

Говор г. Спалајковића учинио је на све присутне необично дубок утисак и био пропраћен једнодушним одобравањем.

Манифестација у почаст једног нашег великог уметника претворила се тако у једну ретку манифестацију француско - југословенског духовног братства.

Г. Иван Мештровић

Интерес француских уметничких кругова за Мештровићеву изложбу не престаје и сви су јавстоји сталиии у дужност својим уметничким критичарима да донесу што опширније приказе о његовој изложби. Наводимо је стога разимирати све што је писала о њему париска штампа. Дајем више по неке изводе из најзначајнијих приказа о изложби у Же де Пом.

Пиер ди Коломбие написао је у „Кандиду" опширну студију, у којој, између осталог, каже: „Мештровић је несумњиво највећи религиозни вајар садашњице. Он је један од ретких савремених људи којима је осећање божанстве ног блиско. Зато је није чудо што су се крила његове маште понела за Микел Анђелом. Али, упркос понекима имитацијама он је у главном без повреде надахао тежњу овог опасног примера. Шта више може се рећи да он асимилује Микел Анђела са једном несвакиданом слободом. У његовим последњим мермерним делима налазе се сећања женских мишина гробова Медичија, али имају једино њихову облину и ширину.

Општи утисак је много смиренији и сређенији. Изгледа да Мештровић намерава да од свог великог учитеља уме противне инспирације него већина оних који су га наиитовали, а његова стваност, чини се, припрема нас на једну уметност још ушкопљенију, која више осећајну од убичајених формула".

Све су критике о Мештровићу углавном одличне, и говоре о њему као о неоспорној уметничкој величини. Али, кад реценэнта које је устао против необуздане слављења свог вајарског генија. Тако у „Пари-Миди" критичар Грос пише: „Ако велик код Југословена, Мештровић је много мањи код нас. Париз је тешко освојити". Г. Фоска у „Же Суи Партут" не види у њему неку величину, и само то објашњава „Далеко од тога да буде оригиналан, сваи Југословен припада школи која је цветала између 1910 и 1914 год., а који се мало посвуда налазн у Европи. То је уметност формуле, која нема велике везе са природом, па често доводи до претеране реторике, до маниризма, до правог романтизма".

Много је теже помирити гледишта уметничких критичара него гледишта политичара. Због тога нас они негативни судови о нашем вајару не чуде, и не збуњују. За нас је довољно да знамо овоз Париз, центар светске уметности, слави данас Ивана Мештровића као великог светског вајара и великог борца за наше ослобођење од турског вековног јарма. Париз признаје у том великом вајару сина наше лепе Далмације, коју турнски империјализам оцрњавао својата у име права варварства против свих принципа слободе и напретка у Европи. Париз види да је Далмација за Југославију надгиговања земља, како је то лепо истакао министар г. Спалајковић.

Да ли ће Мештровић бити по суду историје велик као Роден или као Микел Анђело, то је друго питање. За сада је главно да је он великн син наше Далмације, колевке југословенске духовне заједнице

М. В.

Vreme"

◀ *4810*

4822 **Marjanović, Milan**: *Počátky Meštrovicóva tvoření.* (O Meštrovićevu djetinjstvu i umjetničkim počecima). Narodni Listy, Praha, 21. V. 1933.

4823 **Marušić, F**(**ilip**) **D**(**avidović**): *Meštrovićevi roditelji.* (O Marti i Mati Meštroviću). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 333-339; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb 1933, str. 13-19.

4824 **Marušić, F**(**ilip**) **D**(**avidović**): *Na domu Meštrovićevu. O Ivanovoj 50-godišnjici.* (O Meštrovićevu djetinjstvu na selu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 339-345; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrović, Zagreb 15. VIII. 1933, str. 19-25.

4825 **Maryon, Herbert**: *Modern sculpture. Its methods and ideals.* London 1933. (Meštrović str. 44, 84, 129, 146, 159, 160, 191; sl. str. 23, 79, 145, 181, 216).

4826 **Monclair, Camille**: *L'Exposition Ivan Meštrović.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). Figaro, Paris, 1. III. 1933.

4827 **Milne, Jean**: *Sculptor Prophet.* (Pjesma iz engleske monografije o Meštroviću 1919. Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 372; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb 1933, str. 51-52.

4828 **Mounereau, Guy**: (O Meštrovićevoj izložbi u Parizu). Echo de Paris, Paris, 3. III. 1933.

4829 **Mraz, Andrey**: (O I. Meštroviću). Turčinski sveti Martin (Slovačka). VII- VIII. 1933.

4830 **Mudronja, Hrvoje**: *Kako je otkriven talenat našeg velikog Ivana Meštrovića.* (Nikola Adžija o otkriću Meštrovića i slanju na nauk). Novosti, Zagreb, 27/223, 15. VIII. 1933, str. 12.

4831 **Murko, M**(**atija**): *Kod Meštrovića i njegovih. Ivan Meštrović kao pjevač epskih narodnih pjesama.* (Posjet Meštroviću 1931. i 1932.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 345-350; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrović, Zagreb 15. VIII. 1933, str. 25-30.

4832 **Murko, Matija**: *Na jihu - v domově Ivana Meštroviće. K výstavě jihoslovanského umělce v Praze.* (Kratka biografija). Radió Journál, Praha, 11/21, 20. V. 1933, str. 4-5.

4833 **Murko, Matija**: *Nouvelles observations sur l'état actuel de la poèsie épique en Yougoslavie.* Revue des études Slaves, Paris, 13/1-2, 1933, str. 16-50.

4834 **N. E.**: (O I. Meštroviću). L'Europe Centrale, Praha, VII-VIII. 1933, str. 4.

4835 **Nazor, Vladimir**: *Kip.* (Pjesma o I. Meštroviću). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 371-372; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb 1933, str. 51-52.

4836 **Nevistić, I**(**van**): *Meštrovićeva pedesetogodišnjica. Nekoliko otužnih jubilarnih refleksija zemljaka njegovih otaca, njegove mladosti i poštovalaca njegove umetnosti.* (Prigodni sastav). Pravda, Beograd, 29/10341, 20. VIII. 1933, str. 4.

4837 **Ostović, Pavle**: *Ivan Meštrović.* (O životu i umjetnosti). Jugoslavenski rotar, Beograd, 1/6, 15. XII. 1933. str. 6-8.

4838 **Pečírka, J.**: *Die Meštrović-Ausstellung in Prag.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Prager Rundschau, Praha, 3/5, 1933, str. 383-385.

4839 **Pečírka, J.**: *Meštrovićs religiöse Kunst.* (Općenito o Meštroviću i posebno o religioznim skulpturama). Prager Presse, Praha, 31. V. 1933, str. 10.

4840 **Pečírka, J.**: *O Ivanu Meštrovićovi.* Světozor, Praha, 33/16, 20. IV. 1933.

4841 **Pečírka, J.**: *Von der Porträtkunst Meštrovićs.* (O Meštrovićevim portretima, u povodu izložbe u Pragu). Prager Presse, Praha, 2. VII. 1933, str. 8.

4842 **Pečírka, J.**: *Zur Ausstellung Ivan Meštrovićs.* (O Meštrovićevoj izložbi u Pragu). Prager Presse, Praha, 11. VI. 1933.

4843 **Perreux, Gabriel**: (Razgovor s Meštrovićem). Paris Midi, Paris, 8. III. 1933.

4844 (**Petrović, Rastko**) N. J.: *Umetnici „Zografa" u umetničkom Paviljonu.* (Usporedba ranije Meštrovićeve „vidovdanske" umjetnosti i suvremene grupe „Zograf"). Politika, Beograd, 22. III. 1933.

4845 (**Petrović, Rastko**) N. J.: *Umetnički pokret za stvaranje nacionalne umetnosti.* (Usporedba ranije Meštrovićeve „vidovdanske" umjetnosti i suvremene grupe „Zograf"). Politika, Beograd, 21. III. 1933.

4846 **Pl.**: *„Meštrović".* (Monografija F. Taborskog u Pragu). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 39/4, 1933, str. 318.

4847 **Plavšić, Dušan**: *Meštrović pred 30 godina. Bečki umjetnički kritičar „Nade" o hrvatskim umjetnicima u Beču god. 1903. Prva priznanja Ivanu Meštroviću. Priopćio R(udimir) R(otter)-P(rogonski).* Obzor, Zagreb, 74/233, 10. X. 1933, str. 2.

4848 **Plepel, Lujo**: *Petropolje.* (Opis i prošlost Petrovog polja). Nova Evropa, Zageb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića. Zagreb 1933, str. 31-35.

4849 (**Popović, Milan L.**): *„Skulptor Ivan Meštrović i senator Milan L. Popović."* (Odgovor na istoimeni članak potpisan s: Integralni). Jugoslovenska reč, Zagreb, 2/54, 9. XI. 1933, str. 3-5.

4850 **Popović, Milan L.**: *„Skulptor Ivan Meštrović i senator Milan L. Popović." Odgovor senatora g. Milana L. Popovića „Integralnom" u zagrebačkoj „Jugoslovenskoj reči".* (Polemika). Pravda, Beograd, 29/10390, 8. X. 1933, str. 8.

4851 **Popović, Sava**: *Ideološka podloga rada Ivana Mešterovića (Meštrovića).* Put, Beograd, 1/1, 1933, str. 30-33.

4852 **Poulain, Gaston**: *Un maître de sculpture. La Mediterranée est le lieu de la civilisation déclare Mechtrovitch le grand sculpteur jougoslave.* Comoedia, Paris, 22. II. 1933.

4853 **Poulsen, Frederik**: (Hrvati?). Politiken, (Danska), 5. V. 1933.

4854 **Poulsen, Frederik**: *Nordijski naučenjak o Jugoslaviji...* (Priopćio Knud Frandsen). Novosti, Zagreb, 27/127, 9. V. 1933, str. 4.

4855 **Preradović, Paula**: *Dalmatinische Sonette.* (Sonet: Standbild des Grgur Ninski in Split; ciklus soneta: Die Engel der Toten. Mausoleum zu Cavtat. Str. 23-24, 31-39). Berlin-Wien-Leipzig 1933.

4856 **Preradović, Paula**: *Die Engle der Toten.* Dalmatinische Sonette. (7 pjesama). Wien 1933, str. 31-39.

4857 **Preradović, Paula**: *„Die Mutter der Jugovićen", „Standbild des Grgur Ninski in Split".* (Pjesme iz „Dalmatinische Sonette"). Bilderbeilage der „Prager Presse", Praha, 13/21, 21. V. 1933, str. 3.

4858 **Preradović, Paula**: *Standbild des Grgur Ninski in Split.* (Pjesma o spomeniku Grguru Ninskom, iz „Dalmatinische Sonette", Beč 1933.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 373-374; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića. Zagreb 1933, str. 53.

4859 **Prohaska, D**(**ušan**): *Meštrovićuv vzdor.* Národní listy, Praha, 26. V. 1933.

4860 **Pupin, Michael**: *A View of Mestrovic.* Slavs, Chicago 1933, str. 94.

4861 **Pupin, Mihajlo**: (Ivan Meštrović). Hrvatska, Chicago, 23. XI. 1933.

4862 **Pupin, Mihajlo**: *Meštrović u Americi.* (Susreti s Meštrovićem. U Americi 1925.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, 360-365; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića. Zagreb 1933, str. 40-45.

4863 **P. V.**: *Musée du Jeu de Paume: Exposition du Sculpteur Yougoslave Mestrovic.* Musée de France Bulletin, Paris, 5/1933, mj. III, str. 41.

4864 **R.**: *Francusko priznanje Ivanu Meštroviću. Njegova „Žena sa harfom" bit će postavljena u pariški muzej Jeu de Paume.* Novosti, Zagreb, 27/12, 12. I. 1933, str. 10.

4865 **R.**: *Meštrović - symbol kulturni zralosti Jugoslavie.* (O Meštrovićevoj svjetskoj slavi. Iz Lidový Novini). Čehoslovačko-jugoslovenska revija, Praha, 3/8, 25. V. 1933, str. 276.

4866 **R. B.**: *Une exposition Ivan Mestrovic sera inauguré lundi au Musée du Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). Paris soir, Paris, 26. II. 1933.

4867 **ra**: *Dva slavna poljska umjetnika govore o Zagrebu...* (Kompozitor K. Szymanowski o Meštroviću). Jutarnji list, Zagreb, 22/7837, 22. XI. 1933, str. 8.

4868 **Rabaté, I. P.**: *Au sculpteur Mechtrovitch.* (Pjesma o Meštroviću iz autorove knjige „La geste de Marko", 1922.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 372-373; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića. Zagreb 1933, str. 52-53.

4869 **Ripka, H.**: *Meštrović o kulturni orientaci Jihoslovanu. Víra v budoucnost jihoslovanského uměni.* Lidové Noviny, Brno, 25. V. 1933.

4870 **Roca, S**(**tjepan**): *Na muci se poznaju junaci.* (Meštrovićevi radovi u Splitu u vrijeme Prvog svj. rata). U: Spomenica 25-godišnjice Državne muške i ženske zanatlijske škole, Split 1933, str. 30- 34.

4871 **Roca, Stjepan**: *Od pastira do umjetnika - Ivan Meštrović.* U: Uzori radinosti i čovještva, Beograd 1933, str. 36-45.

4872 (**Rotter Progonski, Rudimir**) P. R. R: *Meštrović pred 30 godina. Bečki umjetnički kritičar „Nade" o hrvatskim umjetnicima u Beču god. 1903 - prva priznanja Ivanu Meštroviću.* (Iz sarajevske „Nade" 1903). Obzor, Zagreb 74/233, 10. X. 1933, str. 2.

4873 **Roubaud, Louis**: *Comment M. Ivan Mestrovitch l'illustre artiste yougoslave conçoit l'union serbo-croate.* (Interview s Meštrovićem o srpsko-hrvatskim zategnutim odnosima). Le Petit Parisien, Paris, 58/20468, 14. III. 1933, str. 1.

4874 **Rubinstein, Assia**: *Nachrichten von Überall. Zwei Bildhauer.* (Izložbe Bourdellea u Petit Palaisu i Meštrovića u Musée du Jeu de Paume u Parizu). Die Weltkunst, Berlin, 7/12, 19. III. 1933, str. 4.

4875 **Rv.**: *Meštrović u Jeu de Paume.* (Otkup skulpture „Žena s harfom"). Jadranska pošta, Split, 9/7, 10. I. 1933, str. 4.

4876 **S. R.**: *Golem uspjeh Meštrovićeve izložbe u Pragu.* (Opis izložbe i svečanog otvorenja). Novosti, Zagreb, 27/141, 23. V. 1933, str. 12.

4877 (**Savinšek, Slavko**) S. S.: *Meštrovićeva galerija v Zagrebu.* (O galeriji u Ilici 12). Slovenski beograjski tednik, Beograd, 1/10, 17. XII. 1933, str. 3-4.

4878 (**Savinšek, Slavko**) S. S.: *Meštrovićeva galerija v Zagrebu.* (Otvorenje galerije u Ilici). Zagrebački tednik, Zagreb, 1/2, 17. XII. 1933, str. 3-4.

4879 **Schürer, O**(**skar**): *Prager Meštrović-Ausstellung.* (Meštrovićeva izložba u Pragu). Slavische Rundschau, Praha-Berlin-Leipzig, 5/5, 1933, str. 289-297.

4880 **Slijepčević, Pero**: *Meštrović u emigraciji.* (U Parizu 1918.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 356-360; posebno izdanje: Nova Evropa o pedesetom rodjendanu I. Meštrovića, Zagreb 1933, str. 36-40.

4881 **Stelé, Fr**(**ance**): *Ivan Meštrović. Ob pedesetletnici.* Dom in svet, Ljubljana, 46/7-8, 1933, str. 440-445.

4882 **Strohmer, Erich**: *Das Grabmal der Familie Račić von Ivan Meštrović in Cavtat.* Kirchenkunst, Wien, 5/1, 1933, str. 25-30.

4883 **Šimunović, Dinko**: *Sitora.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 8, 15. VIII. 1933, str. 375-392.

4884 **Šrepel, Ivo**: *Galerija Meštrović.* (Opširan opis djela u Galeriji Meštrović u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 22/7862, 17. XII. 1933, str. 5, 11-12.

4886 (**Šrepel, Ivo**) I. Š.: *Uspjeh i značenje Meštrovićeve izložbe u Parizu.* (Citati iz francuskog tiska). Jutarnji list, Zagreb, 22/7599, 26. III. 1933, str. 21-22.

4887 (**Šrepel, Ivo**) Ivo Š-l.: *Uspjeh naše umjetnosti u Parizu: Meštrovićeva izložba u Parizu.* (Citati iz francuskog tiska). Jutarnji list, Zagreb, 22/7581, 8. III. 1933, str. 4-5.

4888 **Táborský, Fr**(**antišek**): *Ivan Meštrović.* Jutro, Ljubljana, 14/118, 1933, str. 3-4.

4889 **Táborský, František**: *Mladost Ivana Meštrovića.* Mjesec, Praha, VII. 1933.

4890 **Tondl, K.**: *Výstava děl Meštroviće.* Naše doba, Praha, 1933, sv. 10, str. 614-616.

4891 **Tz**: *Exposition Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Parizu). Journal de Genève, Genève, 11. III. 1933, br. 69, str. 1-2.

4892 **V.**: *Meštrović o kulturni orientaci Jihoslovanů.* (Razgovor o našim umjetnicima. Iz Lidový Novini). Čehoslovačko-jugoslovenska revija, Praha, 3/8, 1933, str. 275-276.

4893 **V.**: *Meštrovićevo novo djelo u Trogiru.* (Reljef „Petra Berislavića"). Novosti, Zagreb, god. 27, 15. VIII. 1933.

4894 **Vauxcelles, Louis**: (Meštrovićeva izložba u Parizu). Excelsior, 28. II. 1933.

4895 **Vidaković, Marko**: *Umjetnička akademija i savremeni arhitekt.* Arhitektura, Beograd-Zagreb, 3/1-2, 1933, str. 27-30.

4896 **Volavka, V.**: *Ivan Meštrović.* Salon, Praha (?), 12/6, 1933, str. 6-9.

4897 **Warnier, Raymond**: *Aspects de l'oeuvre de Meštrović.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Predgovor kataloga). Exposition Ivan Meštrović, Paris 1933, str. 9-18.

4898 **Warnier, Raymond**: *Ivan Mechtrovitch et la critique française.* (Francuske kritike o Meštrovićevoj izložbi u Parizu 1933.). L'Europe Centrale, Praha, 8/21, 27. V. 1933, str. 331-333.

4899 **Warnier, Raymond**: *Le statuaire Ivan Meštrović et son oeuvre.* (Opširno o Meštroviću i njegovim djelima, u povodu izložbe u Parizu). La Revue de l'Art, Paris, 37/343, sv. 63, III. 1933, str. 117-132.

4900 **Warnier, Raymond**: *Mechtrovitch.* Le Flambeau, Bruxelles, IV. 1933, br. 4, str. 465-476.

4901 (**Warnier, Raymond**): *O Meštrovićevoj pariškoj izložbi. Razgovor sa g. R. Warnierom, članom počasnog izložbenog odbora i direktorom Francuskog instituta u Zagrebu.* Novosti, Zagreb, 27/69, 10. III. 1933, str. 11.

4902 (**Warnier, Raymond**): *Prof. Warnier über die Meštrović-Ausstellung in Paris.* (Pretiskano iz „Prager Presse"). Morgenblatt, Zagreb, 48/123, 6. V. 1933, str. 4.

4903 **Warnier, Raymond**: (Uoči Meštrovićeve izložbe u Pragu). Prager Presse, Praha, 3. V. 1933.

4904 **Wendel, H**(**erman**): *Besuch bei Despiau. Gespräch über Meštrović.* (Despiauove izjave o Meštroviću). Prager Presse, Praha, 2. IV. 1933, str. 10.

4905 (**Wendel, Herman**) Vendel, Herman: *Veliki francuski vajar Despio o Ivanu Meštroviću.* (Iz „Prager Presse").
Politika, Beograd, 30/8949, 10. IV. 1933, str. 6.

4906 **Wittlin, J.**: *Etapy. Italja - Francja - Jugoslawja.* (O Meštroviću i izložbi u Zagrebu 1932.). Warszawa 1933, str. 162-169.

4907 **Yelenieff, N.**: *Ivan Meštrović and his work.*
(O spomeniku Grguru Ninskom).
Central European Observer, 11/11, 1933, str. 185-187.

4908 **Živić, Viktor**: *Riznica hrvatske prošlosti.*
(Prvi Meštrovićevi radovi). Svijet, Zagreb, 8/16, knj. XV, 15. IV. 1933, str. 314-315, 335.

4909 * : *Meštrovićeva galerija u Ilici.* (Zgrada se priprema za Galeriju). Jutarnji list, Zagreb, 22/7792, 8. X. 1933, str. 6.

4910 * : *Na izložbi u Saarbrückenu sudjeluju naši najbolji.*
(Meštrović). Jutarnji list, Zagreb, 22/7597, 24. III. 1933, str. 8.

4911 * : *Nj. Vel. Kralj čestitao Božić...*
(Kraljev posjet Meštrovićevom atelijeru u Zagrebu).
Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 27. XII. 1933.

4912 * : *Sjajan uspjeh Meštrovićeve izložbe u Pragu.*
(Fotografije izložbe s legendom).
Jutarnji list, Zagreb, 22/7670, 8. VI. 1933, str. 8.

4913 *An exposition of the works of Ivan Mestrovic...*
Chicago Tribune, Chicago, 24. II. 1933.

4914 *Ante Jović talentirani kipar-samouk.*
Narodna svijest, Dubrovnik, 15/26, 28. VI. 1933, str. 3.

4915 *Au Musée du Jeu de paume. Ivan Mestrovic.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). L'Intransigeant, Paris, 28. II. 1933.

4916 *Au pays des arts. L'exposition Mechtrovitch sera inaugurée le 27 février.* (Uoči otvorenja Meštrovićeve izložbe u Parizu).
L'Ami du peuple, (?), 25. II. 1933.

4917 *Award of Merit Medal.* The Art Digest, New York, 7. V. 1933.

4918 *Beograd je najzad dobio direktnu vezu sa Zemunom.*
(Ministar Srkulj i Meštrović razgledaju most).
Vreme, Beograd 8. XI. 1933.

4919 *Bibliografija o Meštroviću.* (A Magra u „Prager Presse").
Narodne novine, Zagreb, 99/100, 2. V. 1933, str. 2.

4920 *Boravak francuskih političara u Zagrebu.* (Posjet atelijeru I. Meštrovića). Jutarnji list, Zagreb, 22/7677, 15. VI. 1933, str. 9.

4921 *Boravak g. Meštrovića u Beogradu.* (Bilješka).
Jutarnji list, Zagreb, 26. III. 1933.

4922 *Burne ovacije Nj. V. Kralju...*
(Kraljev posjet Meštrovićevom atelijeru u Zagrebu).
Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 27. XII. 1933.

4923 *Čehoslovački ministar prosvete o g. Meštroviću.*
(Govor I. Derera u „Prager Presse". Bilj.).
Politika, Beograd, god. 30, 19. V. 1933.

4924 *Češka monografija o Meštroviću. Knjiga Fr. Táborskog prigodom Meštrovićeve izložbe u palači Belvedere.*
(Charles Despiau o Meštroviću. Izložba u Pragu).
Obzor, Zagreb, 74/132, 9. VI. 1933, str. 2.

4925 *Današnja sjednica Narodne Skupštine.* (Napad M. Popovića na Meštrovića). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 28. III. 1933.

4926 *Deux nouveau Mechtrovitch entre au Jeu de Paume.* (Otkup Meštrovićevih djela u Parizu). Comoedia, Paris, 17. III. 1933.

4927 *Diskusija o izjavi g. I. Meštrovića peštanskom „Az-Est"-u.*
(Rasprave u Senatu. Kritike Meštrovićeve izjave).
Politika, Beograd, 30/9054, 30.VII. 1933, str. 2.

4928 *Exposition.* (Meštrovićeva izložba u Parizu).
Art et decoration, Paris, IV. 1933, sv. 62, prilog str. 4-5.

4929 *Exposition.* (Meštrovićeva izložba u Parizu).
Le Temps, Paris, 24. II. 1933.

4930 *Fr. Táborský. Ivan Meštrović.* (O češkoj monografiji).
Jutro, Ljubljana, 14/118, 23. IV. 1933, str. 3-4.

4931 *Francuska studija o Ivanu Meštroviću.* Obzor, Zagreb, 74/79, 5. IV. 1933, str. 3.

4932 *Francuska vlada...*
(Otkupila skulpturu „Moja majka" na izložbi u Parizu. Bilj.).
Jugoslavenska pošta, Sarajevo, 31. III. 1933.

4933 *50-Geburtstag Ivan Meštrović.* (Pedeseta obljetnica rođenja).
Morgenblatt, Zagreb, 48/217, 15. VIII. 1933, str. 4.

4934 *G. Ivan Meštrović o svojoj izjavi u „Az Eštu".*
(Polemika sa senatorom Popovićem).
Politika, Beograd, 30/9082, 27. VIII. 1933, str. 4-5.

4935 *Gdje se sve nalaze Meštrovićeva djela?*
(Prema podacima iz „Prager Pressa").
Novosti, Zagreb, 27/114, 26. IV. 1933, str. 10.

4936 (Gdje se sve nalaze Meštrovićeva djela?).
Prager Presse, Praha, IV. 1933.

4937 *Glavna skupština društva prijatelja Velike Britanije.* (Meštrović potpredsjednik). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 14. III. 1933.

4938 *Gradnja spomenika kralju Petru u Splitu.* (Namjera gradnje).
Obzor, Zagreb, 74/294, 23. XII. 1933, str. 9.

4939 *Ivan Mestrovic au Musée du Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). L'Ami du peuple, Paris, 26. II. 1933.

4940 (Ivan Meštrović). Art Digest, god. 7, IX. 1933, str. 5; 8, X. str. 6.

4941 (Ivan Meštrović). Art et décoration, Paris, god. 62, IV. 1933, supl. 4-5.

4942 (Ivan Meštrović). Beaux-Arts, Paris, 1933, br. 38, str. 2.

4943 (Ivan Meštrović).
Bulletin de Musée de France, Paris, 1933, str. 41.

4944 (Ivan Meštrović).
L'Art et les artistes, NS, Paris, 26/212, III. 1933.

4945 *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj monografiji, Zagreb 1933.).
Obzor, Zagreb, 74/293, 22. XII. 1933, str. 2.

4946 (Ivan Meštrović). Prager Rundschau, Praha, 1933, str. 240.

4947 *Ivan Meštrović: Akkorde.* (Ivan Meštrović stigao u Prag u vezi s izložbom. Bilj. i repr.). Prager Presse, Praha, 16. V. 1933.

4948 *Ivan Meštrović. Buste de l'artiste.* (Reprodukcija Meštrovićevog autoportreta). Revue de l'art ancien et moderne.
Supplement Bulletin de l'art. Paris 63/IV. 1933, str. 158.

4949 *Ivan Meštrović...* (Umirovljen kao rektor Akademije. Bilj.).
Jutarnji glas, Sarajevo, 1. I. 1933.

4950 *Ivan Meštrović i njegovi radovi.* (Meštrovićeva monografija).
Novosti, Zagreb, 27/224, 16. VIII. 1933, str. 8.

4951 *Ivan Meštrović i senator M. Popović. Jugoslavenska reč za Ivana Meštrovića.* (U povodu polemike).
Obzor, Zagreb, 74/221, 26. IX. 1933, str. 5.

4952 *Ivan Meštrović in Prag.* (Otvorenje izložbe u Pragu.
O Meštroviću i njegovoj umjetnosti).
Prager Presse, Praha, 19. V. 1933.

4953 *Ivan Meštrović ob 50 letnici.* (Meštrovićeva obljetnica).
Slovenec, Ljubljana, 61/188, 20. VIII. 1933, str. 6.

4954 *Ivan Meštrović. S izložbe u Umjetničkom paviljonu.*
(O izložbi s 15 reprodukcija). Svijet, Zagreb, 13/22, 28. V. 1933, str. 533-538.

4955 *Ivan Meštrović und seine Werke.* (Skoro izdanje Meštrovićeve monografije. Bilj.). Prager Presse, Praha, 28. V. 1933, str. 9.

4956 *Iz umjetničkog svijeta. Meštrovićeva izložba u Pragu. Češka monografija o Ivanu Meštroviću.*
Obzor, Zagreb, 74/118, 23. V. 1933, str. 3.

4957 (Izložba I. Meštrovića u Parizu). L'Oeuvre, Paris, 8. III. 1933.

4958 (Izložba I. Meštrovića u Parizu).
Le Petit Parisien, Paris, 28. II. 1933.

4959 *Izložba Ivana Meštrovića u Parizu.*
(Citati iz francuskog tiska u povodu otvorenja izložbe).
Vreme, Beograd, 13/4010, 3. III. 1933, str. 6.

4960 *Izložba Meštrovićevih djela u Parizu.* (Fotografija otvorenja s legendom). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 5. III. 1933.

4961 *Jak postovaju vel'ki ljudze.* (Iz života I. Meštrovića).
Ruski novini, Novi Sad, 10/35 (406), 8. IX. 1933, str. 2.

4962 *Jedan sat kod Meštrovića.*
Jutarnji list, Zagreb, 22/7532, 18. I. 1933, str. 6.

4963 *Jedno predavanje o Meštroviću.* (R. Warnier u Zagrebu).
Narodne novine, Zagreb 99/106, 9. V. 1933, str. 2.

4964 *Knjiga fotografija Meštrovićevih skulptura.*
Život i rad, Beograd, 6/99, knj. 17, 1933, str. 1209.

4965 *Kunst.* (Oglas monografije o Meštroviću Fr. Táborskoga).
Prager Presse, Praha, 19. V. 1933.

4966 *L'exposition du svulpteur yougoslave Mestrovic.*
(Meštrovićeva izložba u Parizu).
L'Ere nouvelle, Paris, 24. II. 1933.

4967 *L'exposition Ivan Mestrovic...* (Meštrovićeva izložba u Parizu).
Excelsior, Paris, 15. II. 1933.

4968 *L'exposition Ivan Mestrovic.* (Meštrovićeva izložba u Parizu).
Journal des débats, Paris, 26. II. 1933.

4969 *L'expositions.* (Meštrovićeva izložba u Parizu).
L'Avenir, Paris, 21. II. 1933.

4970 *L'expositions.* (Meštrovićeva izložba u Parizu).
L'Avenir, Paris, 29. II. 1933.

4971 *L'oeuvre d'Ivan Mestrovic au Musée du Jeu de Paume.*
(Meštrovićeva izložba u Parizu). L'Art et les artistes, Paris, NS, 26. III. 1933, str. 212.

4972 *Le grand yougoslave Mestrovic, au Jeu de Paume.*
(Meštrovićeva izložba u Parizu).
Le Petit journal, Paris, 26. II. 1933.

4973 *Lebren na Meštrovićevoj izložbi.*
(Posjet izložbi francuskog predsjednika. Bilj.).
Jugoslavenska pošta, Sarajevo, 25. III. 1933.

4974 *Medjunarodni kongres PEN klubova u Dubrovniku.*
(Meštrovićeva značka). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 8. V. 1933.

4975 *Mestrovic and Goya Feature Prague Season.*
(O Meštrovićevoj i Goyinoj izložbi u Parizu).
The Art Digest, New York, 7/20, IX. 1933, str. 5.

4976 *Mestrovic is 50.* (Citati M. M. Fodora, dopisnika njujorškog „Posta" o Meštrovićevim počecima u povodu 50. obljetnice rođenja). The Art Digest, New York, sv. 8 (7), 1. X. 1933, str. 6.

4977 *Mestrovic, Ivan.* The Columbia viking desk enciclopedia.
(Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 627). New York 1933.

4978 *Meštrović i kulturna orijentacija Jugoslavena. Za jugoslavensku organsku sintezu.* (Interview „Lidovih Novini" s Meštrovićem). Obzor, Zagreb, 74/122, 1933, str. 5.

4979 *Meštrović je na svojoj izložbi u Pragu...* (Prodane skulpture. Bilj.). Jugoslovenska pošta, Sarajevo, 31. V. 1933.

4980 *Meštrović u Parizu.* (U povodu otvorenja Meštrovićeve izložbe. „Paris soir" o izložbi). Politika, Beograd, 30/8908, 28. II. 1933, str. 7.

4981 *Meštrović u Pragu tuče rekord. Izjava našeg velikog umetnika uredniku „Lidovih novina".* (O jugoslavenstvu. O oponašanju strane umjetnosti). Politika, Beograd, 30/9033, 9. VII. 1933, str. 11.

4982 *Meštrovićev broj „Nove Evrope".* (O pedesetoj obljetnici).
Obzor, Zagreb, 74/187, 16. VIII. 1933, str. 3.

III. Auflage

Prager Presse

13. Jahrgang — Donnerstag, den 18. Mai 1933 — Nr. 136

Ivan Meštrović

Reichstag hinter Hitler

Der Reichskanzler gegen Gewaltlösung - SPD billigt Entschließungsantrag

Jeder Krieg in Europa sinnlos

Hitler spricht

◀ 4952

4983 *Meštrovićev put do umjetnosti. Nekoliko slika iz umjetnikovog djetinjstva i mladosti.* (O Meštrovićevoj mladosti i odlasku na nauke). Jutarnji list, Zagreb, 22/7728, 15. VIII. 1933, str. 4.

4984 *Meštrovićev umik z Umetniške akademije.*
Jutro, Ljubljana, 14/20, 24. I. 1933, str. 3.

4985 *Meštrovićev zvezek „Nove Evrope".*
(Broj posvećen Meštrovićevoj 50. obljetnici).
Jutro, Ljubljana, 14/191, 17. VIII. 1933, str. 3.

4986 *Meštrovićeva izložba u Parizu.* (Jeu de Paume).
Jugoslovenske pariske novine, Paris, 3/27, 1933, str. 3.

4987 *Meštrovićeva izložba u Parizu.* (Otvorenje. Bilj.).
Jugoslavenski list, Sarajevo, 1. III. 1933.

4988 *Meštrovićeva izložba u Parizu.*
Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 8. III. 1933.

4989 *Meštrovićeva izložba u Parizu. Pariska štampa posvećuje najveću pažnju našem velikanu.* (Razgovor Meštrovića sa suradnikom lista „Paris Soir").
Novosti, Zagreb, 27/60, 1. III. 1933, str. 9.

4990 *Meštrovićeva izložba u Parizu. Pariška štampa se oduševljeno izražava o našem velikom kiparu.*
(O pohvalnom prikazu Guillaumea Janneaua u „Tempsu").
Novosti, Zagreb, 27/59, 28. II. 1933, str. 10.

4991 *Meštrovićeva izložba u Parizu. Pisanje umjetničkog kritičara „Temps-a".* (Prijevod članka Guillaumea Janneaua).
Obzor, Zagreb, 74/49, 28. II. 1933, str. 2.

4992 *Meštrovićeva izložba u Pragu.* (Svečanost otvorenja. Prigodni govori). Narodne novine, Zagreb, 99/115, 19. V. 1933, str. 3.

4993 *Meštrovićeva izložba u Pragu.* (Obavijest o izložbi).
Politika, Beograd, 30/8957, 21. V. 1933, str. 5.

4994 *Meštrovićeva slava u Parizu.* (Izvještaj o Meštrovićevoj izložbi). Novosti, Zagreb, god. 27, 4. III. 1933.

Nedjelja, 12 marta 1933 NOVOSTI BROJ 71 Strana 3

MEŠTROVIĆ U PARIZU

Veliki interes za izložbu u „Jeu de Paume" — Počasti, iskazane Meštroviću — „Meštrović je i naš umjetnik" - kaže g. de Monzie

Značajni govori na banketu u hotelu Ritz

IVAN MEŠTROVIĆ

MINISTAR DE MONZIE

DR. ŠPALAJKOVIĆ

POLITIČKE BILJEŠKE

Protiv akcije S. Pribičevića u Americi

SVE ZAOŠTRENIJI POLOŽAJ U AUSTRIJI

Hoće li se parlamentat sastati u srijedu — Demisija ministra socijalne politike dra Resche — Odbijena pretsjednikova mediacija — Otto Habsburg je navodno već u Austriji

4989

4994a *Meštrovićeva vystava v Praze... Vsebina: Slavnostni zahajeni dne 18. kvetna. Meštrović o kulturni orientaci Jihoslavanu. R. Ponatis iz Lidovich novin 25. V. 1933: Meštrović - symbol kulturni zralosti Jugoslavie, R. Lidovi noviny.* Čehoslovačko-jugoslovenska revija, Praha, 3/8, 1932-1933, str. 274-276; 4/1, 1934, str. 1.

4995 *Meštrovićevo novo djelo u Trogiru. Basrelief bana Petra Berislavića.* Novosti, Zagreb, 27/223, 15. VIII. 1933, str. 12.

4996 *Ministar građevina g. Srkulj i vajar g. Meštrović razgledali su čitavu mostovnu konstrukciju i prisustvovali poslednjoj pripremi za spajanje mosta.* (Zemunski most u Beogradu). Vreme, Beograd, 13/4254, 8. XI. 1933, str. 7.

4997 *Na izložbi u Saarbrückenu sudjeluju naši najbolji umjetnici.* (Meštrović na jugosl. grafičkoj izložbi). Jutarnji list, Zagreb, 22/7597, 24. III. 1933, str. 8.

4998 (Najava izložbe I. Meštrovića u Parizu). Journal des débats, Paris, 24. II. 1933.

4999 (Najava izložbe I. Meštrovića u Parizu). Volonté, Paris, 24. II. 1933.

5000 *Naš veliki vajar...* (Nije rođen u Dalmaciji, nego u Slavoniji. Bilj.). Politika, Beograd, god. 30, 26. V. 1933.

5001 *Naše umjetničke vrijednosti.* (Usporedba Meštrovića i Bourdellea). Valjci, Nikšić, 1/1, VI. 1933, str. 51-52.

5002 *Notice bibliographique. Monuments public. Musées.* (Podaci o bibliografiji, spomenicima i muzejima s Meštrovićevim djelima i izložbama 1903-1932. Tekst u katalogu). Kat.: Exposition Ivan Meštrović... Paris 1933, str. 20-22.

5003 *Nouvelles artistiques.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). La Liberté, 24. II. 1933.

5004 *„Nova Evropa" o Meštroviću.* Život i rad, Beograd, 6/98, knj. 16, 1933, str. 1146-1147.

5005 *Nove publikacije o Ivanu Meštroviću. Najnoviji broj „Nove Evrope".* (Podaci o radovima). Jutarnji list, Zagreb, 22/7738, 15. VIII. 1933, str. 4.

5006 *Nj. Vel. Kralj u Meštrovićevoj galeriji.* (Kraljev posjet Meštrovićevoj galeriji u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 22/7864, 19. XII. 1933, str. 3.

5007 *Nj. Vel. Kraljica u Galeriji Meštrović.* (Opis posjeta Galeriji u Ilici). Jutarnji list, Zagreb, 22/7820, 5. XI. 1933, str. 3.

5008 *O Meštrovićevoj pariškoj izložbi. Razgovor s g. R. Warnierom, članom počasnog izložbenog odbora i direktorom Francuskog instituta u Zagrebu.* (Meštrovićeva priznanja u Parizu). Novosti, Zagreb, 27/69, 10. III. 1933, str. 11.

5009 *Odlazak francuskog poslanika iz Zagreba u Pariz. Ministar g. Naggiar u posjetu kod našeg velikog majstora Ivana Meštrovića.* Jutarnji list, Zagreb, 22/7532, 18. I. 1933, str. 11.

5009a *Osnove arh. Harolda Bilinića.* (Meštrovićev suradnik). Svijet, Zagreb, 8/1, knj. XV, 1. I. 1933, str. 3-5.

5010 *Otvaranje stalne Meštrovićeve galerije.* (U Zagrebu u Ilici). Narodne novine, Zagreb, 19. XII. 1933.

5011 *Otvorenje Galerije Meštrović.* (Kraća obavijest o Galeriji u Zagrebu i novoj Meštrovićevoj monografiji). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 5. XI. 1933.

5012 *Otvorenje Galerije Meštrović.* (U Zagrebu, Ilica 12). Svijet, Zagreb, 8/20, knj. XVI, 11. XI. 1933, str. 389.

5013 *Otvorenje Meštrovićeve izložbe u Pragu.* Svijet, Zagreb, 8/22, knj. XV, 27. V. 1933, str. 462.

5014 *Pariška kritika o Ivanu Meštroviću.* („Temps". Guillaume Janneau). Novosti, Zagreb, 27/61, 2. III. 1933, str. 11.

5015 *Pedesetgodišnjica Ivana Meštrovića.* (Brzojav Jugoslavenske akademije). Obzor, Zagreb, 74/187, 16. VIII. 1933, str. 3.

5016 *Pedesetgodišnjica Ivana Meštrovića.* (O životu i umjetnosti, s mnogo reprodukcija). Svijet, Zagreb, 8/9, knj. XVI, 26. VIII. 1933, str. 167-173.

5017 *Pedesetogodišnjica Ivana Meštrovića.* (Proslava obljetnice). Narodne novine, Zagreb, 16. VIII. 1933.

5018 *Penzionisanje Ivana Meštrovića.* (Ostavka na položaju rektora Umj. akademije u Zagrebu. Bilj.). Narodna svijet, Dubrovnik, 11. I. 1933.

5019 *Plastische Kunsten. Mesjtrowitsj. Te Parijs in de Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). Nieuwe Rotterdamsche Courant, Rotterdam, 1933, br. 64, str. 2.

5020 *Posebne značke...* Meštrovićeva značka PEN-kluba. Bilj.). Narodna svijet, Dubrovnik, 12. III. 1933.

5021 *Pred gradnjom reprezentativnog doma umjetnosti na Trgu Kralja Petra.* (Izvještaj Hrv. društva umjetnosti „Stross-mayer"). Jutarnji list, Zagreb, 22/7688, 26. VI. 1933, str. 2.

5022 *Predavanje prof. Warniera o Jugoslaviji.* (Serija predavanja u Francuskoj). Obzor, Zagreb, 74/79, 4. IV. 1933, str. 3.

5023 *Predavanje prof. Warniera u Čehoslovačkoj.* (Predavanje o Meštroviću u Pragu). Novosti, Zagreb, 27/129, 11. V. 1933, str. 5.

5024 *Prepiska Ivana Meštrovića i senatora Milana Popovića. Povodom jedne debate u senatu.* (U vezi s Meštrovićevom izjavom dopisniku peštanskog „Az Est". Tri Meštrovićeva i dva Popovićeva pisma). Novosti, Zagreb, 27/235, 27. VIII. 1933, str. 2.

5025 *Prof. Warnier über die Meštrović-Ausstellung in Paris.* (Prikaz R. Warniera u „Prager Presse"). Morgenblatt, Zagreb, 1933, br. 123, str. 4.

5026 *Rad Senata. Prikaz konvencija s inostranstvom. Što je Meštrović izjavio u jednom madžarskom listu.* Novosti, Zagreb, 27/207, 30. VII. 1933, str. 4.

5027 *Raskinut ugovor sa g. I. Meštrovićem za izradu spomenika na obali.* (U Splitu). Jadranska pošta, Split, 22. XII. 1933.

5028 *Razgovor s g. Ivanom Meštrovićem, treba li Fernkornovoga sv. Jurja smjestiti u zagrebačku katedralu!* (Polemike oko smještaja). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 29. X. 1933.

5029 *Riznica hrvatske prošlosti.* (O dječačkim Meštrovićevim radovima). Svijet, Zagreb, 15. IV. 1933, str. 314.

5030 *76-godišnjica Mihajla I. Pupina i njegovi utisci o Ivanu Meštroviću.* (Pupinova sjećanja na Meštrovića u Parizu i Americi). Hrvatska, Chicago, 23. XI. 1933.

5031 *Sjednica senata. Milan Popović o izjavi Ivana Meštrovića.* (O sporu Popović-Meštrović u vezi s Popovićevom izjavom). Obzor, Zagreb, 74/173, 29. VII. 1933, str. 1.

5032 *Skoro otvorenje Meštrovićeve galerije.* (U Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 22/7813, 29. X. 1933, str. 6.

5033 *Slovačka smotra o Meštroviću.* (U povodu izložbe u Pragu). Narodne novine, Zagreb, 28. VI. 1933.

5034 *Slovački glas o Ivanu Meštroviću.* (Prikaz članka Andreja Mraza u povodu izložbe u Pragu). Obzor, Zagreb, 74/225, 1933, str. 4.

5035 *Strana štampa o Meštroviću povodom nedavne izložbe u Pragu.* Novosti, Zagreb, 27/170, 23. VI. 1933, str. 11.

5036 *Svečanosti u Esplanadi.* (Kralj Aleksandar s Meštrovićem). Jutarnji list, Zagreb, 19. XII. 1933.

5037 *Šibenski Rotary-klub.* (Meštrović prisutan osnutku. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 24. IV. 1933.

5038 *Šta se čuje.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 26, br. 9, 26. IX. 1933, omotnica str. 3.

5040 *U galeriji Ivana Meštrovića. Jučerašnji posjet Nj. Vel. Kralja.* (U Zagrebu). Narodne novine, Zagreb, 99/289, 19. XII. 1933, str. 1.

5041 *U Meštrovićevoj galeriji.* (Posjet kraljice Marije, u Zagrebu. Bilj.). Narodne novine, Zagreb, 99/254, 6. XI. 1933, str. 2.

5042 *U Otavicama, rodnom mjestu Ivana Meštrovića.* (Gradnja mauzoleja). Narodne novine, Zagreb, god. 99, 20. X. 1933.

5043 *Učesnicima kongresa Pen-klubova sprema se svečan doček.* (Meštrović u odboru za doček u Splitu). Jutarnji list, Zagreb, god. 22, 19. IV. 1933.

5044 *Un banquet pour Mechtrovich.* Comoedia, Paris, 24. II. 1933.

5045 *Une exposition du sculpteur yougoslave Mestrovic au Musée du Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). Le Journal, Paris, 24. II. 1933.

5046 *Une exposition Ivan Mestrovic au Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). L'Ere nouvelle, Paris, 21. II. 1933.

5047 *Une exposition Ivan Mestrovic au Jeu de Paume.* (Meštrovićeva izložba u Parizu). L'Ere Nouvelle, Paris, 29. II. 1933.

5048 *Une réception au Musée du Jeu de Paume en l'honneur de Mechtrovitch.* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Parizu). Comoedia, Paris, 26. II. 1933.

5049 *Uz Meštrovićev jubilej.* (Malena izložba u knjižari „Jadran". Bilj.). Narodna svijest, Dubrovnik, 15/34, 23. VIII. 1933, str. 2.

5050 *Vajar Ivan Meštrović...* (Izradit će spomenik Stjepanu Mitrovu Ljubiši. Bilj.). Politika, Beograd, 30/9149, 2. XI. 1933, str. 10.

5051 *Važna sjednica splitskog gradskog zastupstva. Razvrgnuće ugovora o postavljanju spomenika.*(„Kraljev kamen"). Obzor, Zagreb, god. 74, 22. XII. 1933.

5052 *Vom Schaffen des Bildhauers.* (Magrov prijevod dijela članka iz „Nove Evrope"). Prager Presse, Praha, 18. VI. 1933.

5053 *Von der Meštrović-Ausstellung.* (Skulpturu „Studija sv. Pavla" kupio jedan posjetitelj. Bilj.). Prager Presse, Praha, 27. V. 1933.

5054 *Výstava Ivana Meštrovićé v Praze.* (Meštrović i Jugoslavija; Meštrović i Prag. U povodu izložbe u Pragu). Lidové Noviny, Praha, 19. V. 1933, str. 3.

5055 *Yugoslav Sculptor. To exhibit Works. In Paris Monday.* (Uoči otvorenja Meštrovićeve izložbe u Parizu). New York Herald, New York, 24. II. 1933.

5056 *Zagora.* (Meštrovićeva pjesma „Zagora", pretiskano iz „Nove Evrope" i tekst o Meštrovićevim literarnim sastavima). Jutarnji list, Zagreb, 22/7738, 15. VIII. 1933, str. 3.

5057 *Zašto je g. Ivan Meštrović raskinuo svoj ugovor sa splitskom opštinom?* (Spomenik kralja Petra u Splitu). Politika, Beograd, 30/9200, 23. XII. 1933, str. 8.

5058 *Značajne izjave Ivana Meštrovića.* (Interview urednika „Lidovih Novina" u Pragu). Država, Zagreb, 1933.

5059 *Značenje Meštrovićeve izložbe u Pragu. Članak ministra Derera u „Prager Presse" - Meštrović kao duhovni stvaratelj slobodne Jugoslavije.* (Prema Dererovu članku). Jadranska pošta, Split, 9/120, 24. V. 1933, str. 2.

1934.

5060 (**Adamič**) Adamic, **Louis**: *The Native's Return.* (Poglavlje: *A Peasant Genius.* Susret S Meštrovićem 1930, str. 296-307). New York 1934.

5061 **Askočenski, Pavle**: *Slučajne misli o Meštroviću. Povodom albuma „Meštrović". Izdanje „Nove Evrope". Zagreb 1933.* Život i rad, Beograd, 7/108, knj. XVIII, 15. II. 1934, str. 251-252.

5062 **Babić, Ljubo**: *Umjetnost kod Hrvata u XIX stoljeću.* (Samo spomen Meštrovića, str. 142). Zagreb 1934.

5063 (**Bobek, Josip**) J. B.: *Ausstellung Zagreber Künstler. Ein verheissungvoller Beginn.* Morgenblatt, Zagreb, 49/112, 1934, str. 5.

5064 **Božović, Grigorije**: *Naš veliki Kralj.* (Meštrović o upravo ubijenom kralju Aleksandru). Žandarmerijski vesnik, Beograd, (?), X. 1934.

5065 **Brandim**: *Insul u Beogradu.* (Meštrović daruje konjanike za zemunski most). Vreme, Beograd, 1. IV. 1934.

5066 **Cvitan, Gabrijel**: *Meštrović.* (Pjesma). Jadranska vila, Omiš, 7/12, XII. 1934, str. 129.

5067 (**Čičin-Šain, Ćiro**) Č.-Š.: *Mogućnosti kiparstva u Dalmaciji.* (Općenito o mogućnostima kiparstva). Novo doba, Split, 17/4, 5. I. 1934, str. 2.

5068 **Ćirić, Radmila**: *Značaj Meštrovićeve umetnosti.* Učiteljski podmladak, Užice, 9/3, III. 1934, str. 59-70.

5069 (**Ćurčin, Milan**) Ć.: *Još smo i suviše blizu...* (U povodu atentata u Marseilleu. Meštrovićev razgovor s kraljem Aleksandrom). Nova Evropa, Zagreb, knj. 27, br. 10, 26. X. 1934, str. 338-339.

5070 **Ćurčin, Milan**: (Kritika članka Rade Drainca u „Pravdi" 1934.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 27, br. 11, 26. XI. 1933, 2. str. omota.

5071 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Opet hajka na Meštrovića.* (Polemike o Meštrovićevim skulpturama za Zemunski most). Nova Evropa, Zagreb, knj. 27, br. 3, 26. III. 1934, str. 93-95.

5072 (**Ćurčin, Milan**) Ć.: *Povodom Adamićeve knjige o Jugoslaviji.* („The Native's Return"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 27, br. 9, 26. IX. 1934, str. 332-335.

5073 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Šta se čuje.* (Polemika s M. Krležom). I o Meštroviću. Nova Evropa, Zagreb knj.27, br. 2, 26. II. 1934, str. 3 omota.

5074 **Ćurčin, Milan**: *Šta se čuje.* Nova Evropa, Zagreb knj. 27, br. 12, 26. XII. 1934, str. 2 omota.

5075 (**Deak, Franjo**) -d: *Likovna kronika. Izložba zagrebačkih umjetnika 1934.* (Meštrović na izložbi). Obzor, Zagreb, 75/139, 20 (21). VI. 1934, str. 1-2.

5076 (**Dobida, Karel**) D.: *K delom hrvatskih umetnikov.* (Prikaz izložbe u Zagrebu: Meštrović, Krizman, Kljaković, Tiljak, Augustinčić, Trepše). Mladika, Gorica, 15/12, 1934, str. 464.

5077 **Dobida, K**(**arel**): *Meštrovićev zbornik.* (Monografija Meštrović). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 54/4-5, 1934, str. 280-283.

5078 **Draganić, Josip**: *Deset naših kipara. Meštrovićeva era u našem kiparstvu. Umjetnici koji izlaze iz sjene njegovih krila...* (I. izložba zagrebačkih umjetnika). Novosti, Zagreb, 28/178, 1. VII. 1934, str. 13.

5079 (**Draganić, Josip)**Dr. J. D.: *Tomislav Krizman.* (Boravak u Beču s Meštrovićem). Novosti, Zagreb, 28/21, 22. I. 1934, str. 10.

5080 **Drainac, Rade**: *Ivan Meštrović - Studija o njegovom višem „Ja".* Pravda, Beograd, 30/10792, 18. XI. 1934, str. 5; 10795, 21. XI, str. 8; 10798, 24. XI, str. 8.

5081 **Drainac, Rade**: *Još o Ivanu Meštroviću.* (Iz „Pravde"). Jugoslovenska pošta, Sarajevo, 5 (6)/1670, 26. XI. 1934, str. 7.

5082 **Drainac, Rade**: *Na Ćurčinove diverzije i laži u „Novoj Evropi".* (Polemika o Meštroviću). Pravda, Beograd, 30/10804, 30. XI. 1934, str. 7.

5083 **Drainac, Rade**: *Umetnik čovek.* (O Meštroviću. Pretiskano iz „Pravde" 24. XI. 1934.). Zbor, Beograd, 1/4, 25. XI. 1934, str. 3 omota.

5085 **E. P.**: *Naša kulturna propaganda u Danskoj.* (Danski kipar Johannes Kragh održao u Kopenhagenu predavanje o Meštroviću). Jutarnji list, Zagreb, 23/8192, 18. XI. 1934. Str. 18.

5086 **Edouard, Joseph**: *Dictionaire bibliographique des artistes contemporaine 1910-1930.* Sv. 3. Paris 1934. (O Meštroviću str. 11).

5087 (**Esih, Ivan**) ie: *Novo Meštrovićevo djelo za Ameriku.* (Spomenik W. Speeru, načelniku grada Denvera, Colorado). Obzor, Zagreb, 75/139, 20. VI. 1934, str. 2.

5088 **Fiori, E. de**: *Bildhauer Ivan Meštrović.* Deutsche Zukunft, Heidelberg, 15-16/7, 1934-1935, st. 23.

5089 **Franić, Ivo**: *Ivan Meštrović. Monografija velikog jugoslavenskog vajara u izdanju „Nove Evrope"...* Narodne novine, Zagreb, 100/7, 10. I. 1934, str. 4.

5090 (**Franić, Ivo**) I. F.: *Izložba zagrebačkih umjetnika. U Umjetničkom paviljonu u Zagrebu izložilo je 46 umjetnika.* Narodne novine, Zagreb, 100/114, 1934, str. 2-3.

5091 **Franić, Ivo**: *Nemo propheta in patria.* (Kampanja protiv Ivana Meštrovića u vezi s beogradsko-zemunskim mostom). Narodne novine, Zagreb, 100/71, 26. III. 1934, str. 4-5.

5092 **Gesemann, G.**: *Meštrović MCMXXXIII.* Slavische Rundschau, Berlin-Leipzig-Praha, 6/4, 1934, str. 281-282.

5093 (**Golobič, Lojze**) L. G.: *„Meštrović".* (Monografija). Slovenec, Ljubljana, 62/4, 5. I. 1934, str. 4.

5094 **H.**: *Album g. Meštrovića.* (Monografija „Nove Evrope"). Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 41/2, 16. I. 1934, str. 156-157.

5095 **Habunek, Vladimir**: *Izložba zagrebačkih umjetnika.* Književnik, Zagreb, 7/6, VI. 1934, str. 285-287.

5096 (**Hanžeković, Mato**) M. Gabrijel: *Galerija Ivana Meštrovića.* Nova Danica, Zagreb, 8. VII. 1934, br. 1, str. 1-2, 7, 15.

5097 (**Hanžeković, Mato**) Gabrijel: *Izložbe „Zagrebačkih likovnih umjetnika".* Danica, Zagreb, 4/139, 1934, str. 6.

5098 **K. F.**: *Predavanje o Meštroviću u Kopenhagenu.* (Predavanje Joannesa Kragha. Bilj.). Novosti, Zagreb, 28/279, 10. X. 1934, str. 10.

5099 **Karađorđević, Aleksandar**: *Viteški kralj Ujedinitelj Ivanu Meštroviću.* (Kraljeva izjava Meštroviću o spremnosti žrtvovanja za Jugoslaviju). Glas Boke, Kotor, 3/101, 1934, str. 2.

5100 (**Katić, Ernest**) E. K.: *Sveti Vlaho.* (Meštrovićeva skulptura sv. Vlaha u Dubrovniku). Obzor, Zagreb, 75/27, 3. II. 1934, st. 1.

5101 **M. V.**: *A travers la Dalmatie rocheuse et lumineuse.* (Putopis Dalmacijom. „Grgur Ninski" i Splitu). La Revue Mondiale, Paris, 45/9, 1. V. 1934, str. 41-43.

5102 **M. V.**: *Francuski minstar prosvete g. de Monzi i naš poslanik u Parizu g. dr. Spalajković o umetnosti Meštrovićevoj.* Vreme, Beograd, 13/4018, 11. III. 1934, str. 4.

5103 **Mágr, A**(**ntonín**) **S**(**tanislav**): *Eine Meštrović-Publikation.* (Monografija 1933). Prager Rundschau, Praha, 4/4, 1934, str. 326-328.

5104 **Mašić, Branko**: *Najsuptilnija remek-djela Meštrovićeva.* (Dva poglavlja iz studije: Ivan Meštrović i njegova umjetnost). Novosti, Zagreb, 28/90, 1. IV. 1934, str. 17-18.

5105 (**Mihovilović, Ive**) im.: *Tacconi naziva Meštrovića vandalom.* (U zadarskom „San Marco"). Novosti, Zagreb, 28/35, 4. II. 1934, str. 2.

5106 **Nazor, Vladimir**: *Grgur.* (Pjesma). Hrvatska revija, Zagreb, 7/7, 1934, str. 347.

5107 **Nazor, Vladimir**: *Statut. A Ivan Meštrović.* (Pjesma). L'Echo de Belgrade, Beograd, 3/2, 12. I. 1934, str. 2.

5108 **O. T.**: *I. izložba Zagrebačkih umjetnika.* 15 dana, Zagreb, 4/10-11, 1934, str. 170-171.

5109 **Odavić, P**(**etar**) J.: *Skulptorska dela g. Meštrovića.* Pravda, Beograd, 30/10824, 20. XII. 1934, str. 5.

5110 **Odavić, Petar J.**: *Skulptorska dela g. Meštrovića.* Etnolog, Ljubljana, 7/1934, str. 209-213.

5111 **P.**: *Udruženje likovnih umjetnika protiv Meštrovića.* (Povodom stupova i kipova na Zemunskom mostu). Pregled, Sarajevo, 1/1, 25. IV. 1934, str. 3.

5112 **P. C.**: *Zagrebačka izložba likovnih umetnika.* Politika, Beograd, 31/9364, 1934, str. 7-8.

5113 (**Petković, Vladimir R.**) VRP.: *Meštrović, Ivan.* (Biografija, umjetnost, literatura). Enciclopedia Italiana di scienze, lettere ed arti, Sv. 23, Roma, 1934, str. 16.

5114 **Petrov, Mihajlo S. J.**: *G. Branko Popovć odgovara g. Ivanu Meštroviću...* (Diskusija o Meštrovićevim „Konjanicima"). Pravda, Beograd, 30/10557, 27. III. 1934, str. 6 (8).

5115 **Popović, Branko**: *Da li će se na Zemunskom mostu postaviti „Konjanici" g. Ivana Meštrovića?* (Dopunja svoje objavljeno mišljenje). Pravda, Beograd, 30/10534, 5. III. 1934, str. 8.

5516 (**Popović, Branko**): *Zašto je nemogućno izvesti Meštrovićev dekorativni projekt za Zemunski most. Mišljenja g. Branka Popovića, prof. Univerz.* Politika, Beograd, 31/9286, 22. III. 1934, str. 8.

5117 **Popović, Branko - Palavičini, Petar**: *Treba li Most kralja Aleksandra ukrasiti Meštrovićevim Konjanicima.* Štampa, Beograd, 1/302, 16. XII. 1934, str. 5.

5118 **Popović, Laza**: *Jedno gledanje.* (Sociološki esej o našim prilikama s osvrtom na Njegoša i Meštrovića). Jugoslovenska reč, Zagreb, 3/62, 8. III. 1934, str. 3-4; 63, 17. III, str. 3-4.

USKRS 1934 NOVOSTI BROJ 90 Strana 17

NAJSUPTILNIJA REMEK-DJELA MEŠTROVIĆEVA

POVODOM JEDNE RIJETKE I SVJETLE PEDESETGODIŠNJICE

A pod posrednim utiscima najnovije ilustrovane knjige njegovih glavnih djela, u izdanju „Nove Evrope"

Ivan Meštrović.

PRELOM I SKOK U DUBINE BOLA

Ivan i Samarićanka (drvo).

RASPEĆE (DRVO)

Gospa s djetetom (crni mramor).

Strana 18 NOVOSTI BROJ 90 USKRS 1934

TEŠKO DOKUČLJIVA PJESMA SVEOBUHVATNE RADOSTI I SREĆE

Čekanje (mramor).

RODJENJE (BRONZA)

Kuzma Tomašić: KAMEN ZAVIČAJA

Danko Anđelinović: ZORA

NAD VODOM

Žena na harfom (mramor).

Žena koji sveta (mramor)

◄ 5104

5119 **Popović, Sava**: *Jedan neobičan sud o Meštroviću.* (Pretiskano iz beogradskog časopisa „Put"). Jugoslovenska pošta, Sarajevo, 5 (6)/1410, 20. I. 1934, str. 12.

5120 **Putnik**: *Djela naših narodnih umjetnika u prčanjskoj župskoj crkvi.* (Meštrovićevo poprsje Strossmayera). Hrvatska straža, Zagreb, 6/160, 17. VII. 1934, str. 5.

5121 **R. M.**: *Da li će se na Zemunskom mostu postaviti „Konjanici" g. Ivana Meštrovića za koje bi imalo da se plati 22 miliona dinara.* (Protest likovnih umjetnika protiv Meštrovića). Pravda, Beograd, 30/10533, 4. III. 1934, str. 10.

5122 **rm**: *Dečanski lavovi i Meštrovićevi „Konjanici" ili: Priča o udobnom životu i razbibrigi beogradskih slikara.* (Satirično o Zemunskom mostu i Meštroviću). Pravda, Beograd, 30/10540, 11. III. 1934, str. 3.

5123 **Robinson, Myrtle Hague**: *Ivan Mestrovich.* Srpski glas, San Francisco, 25/43, 1934, str. 8.

5124 **Rosandić, Tomo**: *Treba li most Kralja Aleksandra ukrasiti Meštrovićevim konjanicima. Povodom otvaranja Zemunskog mosta.* Štampa, Beograd, 1/303, 17. XII. 1934, str. 11.

5125 **Rubić, Ivo**: *Split i okolica.* (Turistički vodič. Meštrovićevi spomenici u Splitu). Split 1934.

5126 **Stanković, Mile**: *Brže nego što se moglo misliti, uništava zub vremena Meštrovićeve skulpture u Cavtatu.* (Općenito o Cavtatu). Politika, Beograd, 31/9444, 2. IX. 1934, str. 7.

5127 (**Stelé, Francé**) Frst: *Meštrović MCMXXXIII.* (Monografija 1933.). Dom in svet, Ljubljana, 47/8-10, 1934, str. 548-549.

5128 (**Studin, Marin**): *Treba li most Kralja Aleksandra ukrasiti Meštrovićevim konjanicima.* (Kritika Meštrovića i skulptura za Zemunski most). Štampa, Beograd, 1/302, XII. 1934, str. 5; 303, str. 11; 305, str. 11.

5129 **Šegvić, Kerubin**: *Don Frane Bulić.* Hrvatska smotra, Zagreb, 2/8-9, 1934, str. 298-314.

5130 **Škrgić, Nikola**: *G. Ivan Meštrović odgovara Udruženju jugoslovenskih likovnih umetnika i Udruženju arhitekata.* (Odgovor na kritike Branka Popovića). Pravda, Beograd, 30/10547, 17. III. 1934, str. 7.

5131 **Škrgić, Nikola**: *Gde i kako treba podići spomenik Njegošu. Šta kaže o tome g. Meštrović.* (Osnovan odbor za podizanje spomenika). Pravda, Beograd, 30/10486, 12. I. 1934, str. 6.

5132 **Šrepel, Ivo**: *Izražaj Meštrovićevih slika. Kroz Galeriju Meštrović u Zagrebu.* (Opis skulptura izloženih u Galeriji Meštrović). Hrvatska revija, Zagreb, 7/5, 1934, str. 275-277.

5133 (**Šrepel, Ivo**) iš: *Moderna galerija. Jedna Strossmayerova ideja, koja tek sada dolazi do punog izražaja... Meštrović i Rittig uz pomoć bana dra Petrovića pribavljaju nove mogućnosti razvitka jednoj prevažnoj umjetničkoj instituciji.* (Jutarnji list, Zagreb, 23/8004, 13. V. 1934, str. 7-8.

5134 **Š**(**repe**)**l, Ivo**: *Prva izložba Zagrebačkih umjetnika.* (Radovi izlagača. Meštrovićevi radovi). Jutarnji list, Zagreb, 23/8011, 20. V. 1934, str. 4-5.

5135 (**Tacconi, Ildebrando**): *Povodom članka prof. Ildebranda Tacconi u „S. Marcu". Talijani se u Splitu mlate.- I. Taconi nazivlje umjetnika Meštrovića vandalom.* (O spomeniku Berislaviću u Trogiru). Zov sa Jadrana, Split, 3/3, 10. II. 1934, str. 2.

5136 **Tomašić, Kuzma**: *Kamen zavičaja. Ivanu Meštroviću.* (Pjesma). Novosti, Zagreb, 28/90, 1. IV. 1934, str. 18.

5137 **Vinaver, Stanislav**: *Meštrović.* (Iz „Berliner Tagblatt"). Deutsche Zeitung, Celje, 59/19, 1934, str. 2-3.

5138 **Warnier, Raymond**: *Artistes slaves en Dalmatie.* L'Europe Centrale, Praha, 21. VII. 1934, str. 469-471

5139 **Warnier, Raymond**: *Mgr. Boulitch archéolog dalmate.* L'Europe centrale, Praha, 18. VIII. 1934, str. 533-535.

5140 **Warnier, Raymond**: *Mechtrovitch.* Jugoslavija. Jugoslavenski turizam, Split, 5/5, V. 1934, str. 140-143.

5141 **Watson, Francis**: *Meštrović and Denver.* American Magazine of Art, New York, VII. 1934, br. 27, str. 393-394.

5142 ***** : *Inženjerska komora i gradnja doma likovne umjetnosti.* (O projektu i izvedbi). Jutarnji list, Zagreb, 19. V. 1934.

5143 ***** : *Sjajan uspjeh izložbe zagrebačkih umjetnika.* (Svečano otvorenje). Jutarnji list, Zagreb, 23/8002, 11. V. 1934, str. 7.

5144 ***** : *Zagrebački inžinjeri u obranu staleških interesa.* (Traženje javnog natječaja. Meštrovićev projekt). Jutarnji list, Zagreb, 25. V. 1934.

5145 *Barometar popularnosti i slave.* (Anketa o istaknutim građanima. Meštrović). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 31. III. 1934, str. 24-25.

5146 *Beogradski arhitekti protiv Meštrovićevih konjanika na Savskom mostu. Na svom sinoćnjem skupu oni su tražili nov konkurs.* (Polemika). Politika, Beograd, 31/9273, 9. III. 1934, str. 7.

5147 *Branko Popović o Meštrovićevim „Konjanicima".* (Kritika u „Politici"9. Novo doba, Split, 17/71, 24. III. 1934, str. 4.

5148 *Da li će se na Zemunski most postaviti „Konjanici" g. Ivana Meštrovića... Rezolucija Udruženja jugoslavenskih likovnih umetnika.* Pravda, Beograd, 30/10560, 1934, str. 8.

5149 *Der Kampf um Meštrović Reiterfiguren.* (Osporavanje Meštrovićeva projekta konjanika za Zemunski most). Morgenblatt, Zagreb, 49/77, 31. III. 1934, str. 22.

5150 *Dom likovne umjetnosti će se graditi...* (Dom je spomenik kralju Petru). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 31. V. 1934.

5151 *Dom likovne umjetnosti kralja Petra u Zagrebu.* (Odlučena gradnja. Bilj.). Jugoslavenski list, 26. IV. 1934.

5152 *Dom likovne umjetnosti u Zagrebu.* (Meštrovićev projekt). Novo doba, Split, 17/99, 27. IV. 1934, str. 4.

5153 *Dom likovne umjetnosti u Zagrebu.* (Arhitekti zahtijevaju natječaj za projekt doma). Novo doba, Split, 17/119, 23. V. 1934, str. 4.

5154 *G. Meštrović na mostu.* (Bilješka i reprodukcija Meštrovića i ministra Srkulja na Zemunskom mostu). Politika, Beograd, god. 31, 8. XI. 1934.

5155 *Grčki mramor za Meštrovićevu sfingu.* (Za Dvor na Dedinju. Bilj.). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 19. V. 1934.

5156 *Inžiniri traže raspis natječaja za umjetnički dom.* (Suprotstavljanje Meštrovićevom projektu). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 13. V. 1934, str. 7.

5157 *Inžinjerska komora i gradnja doma likovne umjetnosti.* (Pobijanje predstavki inženjera). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 18. V. 1934.

5158 *Ispitivanje Meštrovićevih „Konjanika".* (Statička ispitivanja za Zemunski most. Bilj.). Novo doba, Split, 17/71, 24. III. 1934, str. 4.

5159 (Ivan Meštrović). Art Digest, god. 8, 23. VII. 1934.

5160 *„Ivan Meštrović i njegovi radovi."* (O monografiji). Obzor, Zagreb, 75/112, 17. V. 1934, str. 3.

5161 *Ivan Meštrović. Ko još želi da ima knjigu našeg izdanja.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 27, br. 1, 26. I. 1934, str. 3 omota.

5162 *Izložba zagrebačkih umjetnika.* (Prikaz u „Obzoru". Izlaže i Meštrović. Bilj.). Novo doba, Split, 17/145, 22. VI. 1934, str. 4.

5163 *Izrada Konjanika poverena je definitivno g. Ivanu Meštroviću.* (Na Zemunskom mostu u Beogradu). Štampa, Beograd, 1/181, 19. VIII. 1934, str. 3.

5164 *„Jednodušno smatramo da je projekt g. Ivana Meštrovića po svojoj konstrukciji neuspeo..."* (O „Konjanicima" za Zemunski most). Pravda, Beograd, 30/10560, 31. III. 1934, str. 8.

5165 *Još o Meštrovićevim konjima.* (Udruženje likovnih umjetnika u Beogradu zahtijeva javne natječaje. Iz „Politike"). Novo doba, Split, 17/79, 4. IV. 1934, str. 4.

5166 *Kipari sensualci.* (Kipar Sreten Stojanović o Meštroviću u „Politici"). Novo doba, Split, 17/100, 28. IV. 1934, str. 4.

5167 *Kroz novine. „Opet Ivan Meštrović."* Jugoslovenska pošta, Sarajevo, 5/1396, 3. I. 1934, str. 2.

5168 *Likovni umetnici odlučno ustaju protiv namere da se radovi bez konkursa ustupe g. Meštroviću.* (Rezolucija 28. III. 1934. u povodu ukrašavanja Zemunskog mosta). Štampa, Beograd, 1/43, 30. III. 1934, str. 2.

5169 *Likovni umetnici protiv projekta g. Meštrovića.* (Rezolucija protiv projekta ukrašavanja Zemunskog mosta i za javne natječaje). Vreme, Beograd, 14/4393, 30. III. 1934, str. 5.

5170 *Mapa Meštrovićevih djela. U elegantnom izdanju „Nove Evrope".* (Kratki podaci o monografiji). Novosti, Zagreb, god, 28, 4. V. 1934.

5171 *Mauzolej Meštrovića u Cavtatu.* (O propadanju Račićevog mauzoleja, iz „Politike"). Novo doba, Split, 17/210, 7. IX. 1934, str. 4.

5172 *Meštrović ide u Ameriku.* (Predviđeno da Meštrović izradi spomenik načelniku Denvera u SAD. Bilj.). Novo doba, Split, 17/145, 22. VI. 1934, str. 4.

5173 *Meštrović, Ivan. Der Grosse Herder.* (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 286). Freiburg im Br. 1934.

5174 *Meštrović o svojim konjanicima.* (U „Vremenu" o skulpturama za Zemunski most. Bilj.). Novo doba, Split, 17/300, 20. XII. 1934, str. 4.

5175 *Meštrovićev Mauzolej u Cavtatu.* (Dopis M. Stankovića o trošnosti kamena). Narodna svijest, Dubrovnik, 16/37, 12. IX. 1934, str. 3.

5176 *Meštrovićevi konjanici pred forumom beogradskih inženjera. Prvo treba rešiti urbanistički problem i raščistiti prilaz Zemunskom mostu, pa ga tek onda ukrašavati.* Pravda, Beograd, 30/10540, 11. III. 1934, str. 11.

5177 *Meštrovićs Abschied von Don Frane Bulić.* (Prijevod nekrologa iz „Nove Evrope". Preveo A. St. Mágr). Prager Presse, Praha, 11. X. 1934.

5178 *Mletački grbovi u Dalmaciji i Berislavićev spomenik u trogirskoj loži.* (Odgovor na talijansku kampanju u „S. Marcu" protiv Meštrovićevog spomenika). Novo doba, Split, 17/149, 27. VI. 1934, str. 2.

5179 *„Moj prijatelj Meštrović..."* (Kritika Branka Popovića Meštrovićevih skulptura za Zemunski most). Novo doba, Split, 17/75, 29. III. 1934, str. 4.

5180 *Novo djelo Ivana Meštrovića.* (Na podnožju Stražilova bit će podignuta Srđanova česma). Obzor, Zagreb, 75/135, 15. VI. 1934, str. 3.

5181 *Nj. V. Kralj osvetio je kamen temeljac spomenika Neznanog Junaka na Avali.* (Svečanost). Politika, Beograd, 29. VI. 1934.

5182 *Nj. V. kralj podiže na Avali spomenik Neznanom junaku.* (Početak radova. Opis spomenika). Vreme, Beograd, 14/4409, 18. IV. 1934, str. 1.

5183 *Nj. V. Kralj podiže veličanstveni spomenik Neznanom Junaku.* (Izradit će ga Meštrović). Novo doba, Split, 17/91, 18. IV. 1934, str. 1.

5184 *Odgovor Meštrovića na kritike.* (Meštrovićeve izjave u beogr. „Pravdi" o konjaničkim skulpturama za Zemunski most). Novo doba, Split, 17/68, 21. III. 1934, str. 4.

5185 *„Opet Ivan Meštrović."* (O spomeniku kralju Petru u Splitu. Iz „Malih novina"). Jugoslovenska pošta, Sarajevo, 3. I. 1934.

5186 *Osnova za gradnju Umjetničkog paviljona.* (Predpovijest gradnje Meštrovićevog Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Svijet, Zagreb, knj. XVII, 9/20, 12. V. 1934, str. 395.

5187 *...Ostvarenjem ove zamisli učinila bi se jedna znatna greška u smislu estetskom, tehničko-komunikativnom i finansiskom... Rezolucija Udruženja jug. inž. i arh. po pitanju postavljanja „Konjanika" na Zemunskom mostu.* Pravda, Beograd, 30/10547, 18. III. 1934, str. 7.

5188 *Otvorenje Moderne galerije u Zagrebu.* (Izložena Meštrovićeva „Muza"). Svijet, Zagreb, 9/22, knj. XVII, 26. V. 1934, str. 442-454.

5189 *Postavljanje Meštrovićevih konjanika.* (Pred postavljanje Meštrovićevih skulptura na Zemunski most. Bilj.). Novo doba, Split, 17/199, 25. VIII. 1934, str. 4.

5190 *Povodom...* (Glasilo „Orjune"). Zov sa Jadrana, Split, 3/3, 10. II. 1934, str. 2.

5191 *Protiv Meštrovićevih „Konjanika".* (Kritika skulptura za Zemunski most). Novo doba, Split, 17/60, 12. III. 1934, str. 4.

5192 *Protiv Meštrovićevih „Konjanika" na Dunavu.* (Kritika Meštrovićevih skulptura za Zemunski most). Novo doba, Split, 17/57, 8. III. 1934, str. 5.

5193 *Prvo djelo Ivana Meštrovića u Boki.* (Poprsje J. J. Strossmayera u Prčnju). Glas Boke, Kotor, 2 (3)/77, 26. V. 1934, str. 2.

5194 *Prvo treba rešiti urbanistički problem i raščistiti prilaz Zemunskom mostu, pa ga tek onda ukrašavati.* Referat g. Brašovana o Meštrovićevim „Konjanicima". Pravda, Beograd, 30/10540, 11. II. 1934, str. 11.

5195 *Reject Mestrovic for a $100.000. Memorial to Former Mayor Robert W. Speer.* Art Digest, New York, VII. 1934, sv. 8, str. 23.

5196 *Rosandić o Meštrovićevim konjanicima.* (Kritika skulptura za Zemunski most). Novo doba, Split, 17/299, 19. XII. 1934, str. 4.

5197 *„Skulptura g. Meštrovića koja treba da krasi Zemunski most, ne pododara se sa razmerama mostovske konstrukcije."* (Kritika inženjera i arhitekata). Vreme, Beograd, 14/4372, 9. III. 1934, str. 9.

5198 *Spomenik Neznanom junaku na Avali.* Narodne novine, Zagreb, 30. VI. 1934.

5199 *Spomenik Neznanom junaku. Nj. V. Kralj je posvetio temeljni kamen.* (Na Avali). Obzor, Zagreb, 75/147, 30. VI. 1934, str. 3.

5200 *Svečano otvorenje izložbe „Sto godina hrvatske umjetnosti".* (Prisutan Meštrović). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 26. III. 1934.

5201 *Šta se čuje. (Izjava F. Kršinića. M. Trepšea i J. Kljakovića u vezi s kritikom Rade Drainca u beogr. „Pravdi").* Nova Evropa, Zagreb, knj. 27, br. 12, 26. XII. 1934, poleđina omotnice.

5202 (Osvrt na kritiku Rade Drainca o Meštroviću u beogr. „Pravdi". Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj.27, br. 11, 26. XI. 1934, poleđina omotnice.

5203 *Tacconi naziva Meštrovića vandalom.* (U vezi s projektom spomen-reljefa Petru Berislaviću u trogirskoj loži). Novosti, Zagreb, god. 28, 4. II. 1934.

5204 *Tacconi nazivlje Meštrovića vandalom.* (Članak senatora Tacconija „Barbarie" u zadarskom „San Marco" i u „Corriere Istriano" protiv postavljanja Meštrovićeva reljefa Berislaviću u Trogiru). Istra, Zagreb, 6/5, 2. II. 1934, str. 4.

5206 *U prostorijama Jugoslovenske akademije znanosti i umetnosti u Zagrebu postavljene su juče biste biskupa Štrosmajera i Njegoša.* (Svečana proslava). Vreme, Beograd, 14/4340, 5. II. 1934, str. 9.

5207 *U Trogiru...* (Meštrovićev spomenik Petru Berislaviću). Narodne novine, Zagreb, 30. VI. 1934.

5208 *Udruženje likovnih umetnika odgovara g. Ivanu Meštroviću.* Pravda, Beograd, 1. IV. 1934, str. 7.

5209 *Umjetnički paviljon.* (Meštrovićev projekt Doma umjetnosti u Zagrebu). Obzor, Zagreb, god. 75, 2. VIII. 1934.

5210 *Uzbuna oko Meštrovićevih „konjanika". Rezolucija Udruženja likovnih umjetnika.* (Zahtjev za odbijanje Meštrovićeva projekta ukrašavanja Zemunskog mosta i za raspisivanje natječaja). Novosti, Zagreb, 28/89, 30. III. 1934.

5211 *Vajar g. Ivan Meštrović kaže da mu je svejedno da li će njegove četiri figure biti postavljene na novi savski most, ili ne.* (Kratka Meštrovićeva izjava). Vreme, Beograd, 18. XII. 1934.

5212 *Za našu Galeriju umjetnosti u Splitu.* (Meštrovićeva djela dar Galeriji). Novo doba, Split, 17/1, 2. I. 1934, str. 3.

5213 *Za postavljanje gigantskih stubova i skulptura g. Meštrovića na Zemunskom mostu trebalo bi izgraditi novu veštačku podlogu.* (Memorandum beogradskih inženjera i arhitekata). Vreme, Beograd, 14/4380, 17. III. 1934, str. 7.

5214 *Zagrebački ineženjeri u obranu staleških interesa.* (Neosnovanost traženja inženjera u natječaju za Dom likovne umjetnosti u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 24. V. 1934.

5215 *Zanimljivi podaci o novom Zemunskom mostu preko Save.* (Podaci o mostu. Meštrovićeve konjaničke skulpture). Jutarnji list, Zagreb, god. 23, 17. II. 1934.

5216 *Zemunski most.* (Š. Jelić u „Srpskom književnom glasniku" protiv skulptura na mostu. Bilj.). Novo doba, Split, 17/181, 3. VIII. 1934, str. 4.

1935.

5218 **AK.**: *Politik und Kunst.* Prager Presse, Praha, 8. V. 1935.

5219 **AKA**: *Izložba Ivana Meštrovića u Berlinu.* (Prikaz njemačke kritike). Novosti, Zagreb, 29/177, 27. VI. 1935, str. 8.

5220 **Ankwicz-Kleehoven, Hand**: *Die Mestrovic-Ausstellung im Hagebund.* (O Meštrovićevim naucima u Beču i njegovim djelima u povodu izložbe u Beču). Wiener Zeitung, Wien, 81/290, 20. X. 1935.

5221 **Antonio, Dell**: *Der Bildhauer Meštrović.* Schlesische Volkszeitung, Breslau, 4. VII. 1935, str. 6.

5222 (**Avenus, Joseph**): *U ateljeu najvećeg jugoslovenskog umetnika. „Ivan Meštrović koji je ostao veran svome narodu, postao je umetničko blago celoga sveta."* (Članak Josepha Avenusa u „Deutsche Volksblattu"). Vreme, Beograd, 15/4912, 15. IX. 1935, str. 12.

5223 **b.**: *Golemi mramorni blokovi.* (Gradnja Doma likovne kulture u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 29/117, 28. IV. 1935, str. 5.

5224 **Bach, Ivan**: *Švedski vajar Miles.* (Usporedba Carla Milesa i Meštrovića). Nova Evropa, Zagreb, knj. 29, br. 9, 26. IX. 1935, str. 306-310.

5225 (**Batušić, Slavko**) S. B.: *II. izložba zagrebačkih umjetnika.* (Meštrović na izložbi). Hrvatska revija, Zagreb, 8/7, 1935, str. 363-366.

5226 **Belas, Ante**: *Reljefni spomenik Petra Berislavića biskupa i hrvatskog bana u Trogiru.* Hrvatski glasnik, Split, 2/182, 1935, str. 9-10.

5227 **Bervaldi,** (**Josip**) dr.: *Grgur Ninski, i naš jezik u crkvi.* (Kritika smještaja Meštrovićevog spomenika na Peristilu). Novo doba, Split, 18/245, 19. X. 1935, str. 9.

5228 (**Bobek, Josip**) -b-: *Branko Mašić: Meštrović' Holzplastiken.* (Mašićevo predavanje u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 50/257, 29. X. 1935, str. 5.

5229 (**Bobek, Josip**) Dr. B.: *-„Das Geheimnis von Meštrović' Kunst." Vortrag B. Mašić.* (Prikaz predavanja B. Mašića u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 50/73, 26. III. 1935, str. 5.

5230 (**Bobek, Josip**) Dr. B.: *„Meštrović' Bildnisse und Denkmäler." Zweiter Vortrag B. Mašić.* (Prikaz drugog predavanja

B. Mašića u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 50/79, 2. IV. 1935, str. 6.

5231 (**Bobek, Josip**) Dr. B.: *Il. Ausstellung Zagreber Künstler.* (Meštrović na izložbi zagrebačkih umjetnika). Morgenblatt, Zagreb, 50/120, str. 4; 123, 25. V. 1935, str. 4.

5232 **Bonači, Ivan**: *Meštrović o umetnosti.* (Meštrovićev članak u „The Yugoslav Review", New York, 1925.). Javnost, Beograd, 1/22, 1935, str. 524-525.

5233 (**Borko, Božidar**) -o: *Ali je Meštrović umetnik?* (O članku P. Odavića u „Etnologu"). Jutro, Ljubljana, 16/108, 11. V. 1935, str. 3-4; 116, 21. V, str. 7.

5234 **Breuer, Robert**: *Eröffnung der Meštrović-Ausstellung in Wien.* (Prikaz izložbe u Beču). Morgenblatt, Zagreb, 50/243, 12. X. 1935, str. 4.

5235 **Brukner, S.**: *Mestrovici.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Neamul Românese, Bucuresti, 19. V. 1935.

5237 (**Ćurčin, Milan**) -I-: *Meštrovićeva izložba u Nemačkoj.* (Izložba u Münchenu i Berlinu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, br.6, 26. VI. 1935, str. 192.

5238 (**Ćurčin, Milan**) -I-: *Meštrovićeve izložbe u Austriji.* (Izložbe u Beču i Grazu). Nova Evropa, Zagreb, 28/12, 26. XII. 1935, str. 415-416.

5239 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Dr. Smodlaka „ispravlja".* (O polemici Josipa Smodlake sa Meštrovićem, Tresić Pavičićem, Tartagliom i Ćurčinom). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, br. 6, 26. VI. 1935, str. 174-184.

5240 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Politika Dra Smodlake.* (Odgovor na napad Smodlake u „Novo doba" na Meštrovića). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, br. 3, 26. III. 1935, str. 78-83.

5241 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Politika Dra Smodlake.* (Polemika Smodlake i Meštrovića u vezi s položajem „Narodnog spomenika" u Splitu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, br. 4-5. 26. IV. 1935, str. 130-139.

5242 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Politika dra Smodlake. Svak na svoje mjesto.* (Polemika u vezi s „Narodnim spomenikom" u Splitu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, br. 7, 26. VII. 1935, str. 206-215.

5243 **Dejanov, N. L.**: *Kod Ivana Meštrovića.* Novi dni, Sofija, 1935, br. 402.

5244 **Dessauer, B.**: *Die Ausstellung I. Meštrović in Wien.* Neue Freie Presse, Wien, 12. X. 1935.

5245 (**Dobida, Karel**) -a: *Ob drugi razstavi Zagrebških umetnikov. K našim reprodukcijam.* Mladika, Gorica, 16/8, 1935, str. 311-312.

5246 **Dr. Č.**: *Meštrovićeva izložba u Münchenu.* (Otvorenje izložbe 17. IV. 1935). Obzor, Zagreb, 76/95, 23. IV. 1935, str. 6.

5247 **Dr. Č.**: *Meštrovićeva izložba u Münchenu. Svečano otvorenje. Pismo oboljelog Meštrovića.* (Opis otvorenja). Novosti, Zagreb, 29/113, 24. IV. 1935, str. 10.

5248 **Dr. Č.**: *Svečano otvorenje Meštrovićeve izložbe u Münchenu. Meštrovićevo pismo priređivačima izložbe.* (Opis otvorenja i tekst Meštrovićevog pisma). Jutarnji list, Zagreb, 24/8346, 24. IV. 1935, str. 21.

5249 **Dražić, Branislav**: *Tri najviše jugoslovenske vrednosti.* Izvještaj Državne trgovačke akademije, Zrenjanin, 1935-1936, str. 3-8.

5250 (**Esih, Ivan**) ie.: *Bugarski i poljski glas o Ivanu Meštroviću.* (Halina Siennickar, N. L. Dejanov. Bilj.) Obzor, Zagreb, 76/299, 28. XII. 1935, str. 2.

5251 (**Esih, Ivan**) ie.: *Meštrović u svjetskoj književnosti.* (Obzor, Zagreb, 76/71, 25. III. 1935, str. 2.

5252 (**Esih, Ivan**) ie.: *Poljska monografija o Ivanu Meštroviću.* (Vjekoslava Molèa. Bilj.). Obzor, Zagreb, 76/284, 9. XII. 1935, str. 2.

5253 (**Esih, Ivan**) ie.: *Poljski glas o Ivanu Meštroviću.* (Članak Anne Gornostajske „Autor cavtatske svetinje". Bilj.). Obzor, Zagreb, 76/128, 3. VI. 1935, str. 1.

5254 **Fellows Platt, Dan**: *Ivan Mestrovic.* (Kratka biografija. Predgovor kataloga). Drawings by two sculptors Mestrovic & Gaudier-Brzeska. (New York 1935.), str. 7.

5255 **Franić, Ivo**: *Il. izložba zagrebačkih umjetnika.* (Izlagači. Meštrovićevi izloženi radovi). Narodne novine, Zagreb, 101/106, 8. V. 1935, str. 4.

5256 **Friedmann, Armin**: *Meštrović.* (Prijevod iz „Neues Wiener Tagblatt". O Meštrovićevoj umjetnosti). Jadranski dnevnik, Split, 2/241, 15. X. 1935, str. 3.

5257 **Friedmann, Armin**: (Meštrovićeva izložba u Beču). Neus Wiener Tagblatt, Wien, 11. X. 1935.

5258 **Gornostajska, Anna**: *Autor cavtatske svetinje.* Poljsko-jugoslavenski pregled, Poznan, V. 1935.

5259 **Graf, Robert**: *Ivan Meštrović. Der geniale Bildhauer stellt in Graz aus.* (Meštrovićeva izložba u Grazu). Mariborer Zeitung, Maribor, 75/274, 1935, str. 11.

5260 **Graf, Robert**: *Meštrović-Ausstellung in Graz.* (Meštrovićeva izložba u Grazu). Morgenblatt, Zagreb, 50/285, 30. XI. 1935, str. 4.

5261 (**Graf, Robert**): *Meštrović u Grazu.* (Izložba 60 Meštrovićevih skulptura). Jadranski dnevnik, Split, 2/301, 2. XII. 1935, str. 3.

5262 **Graf, Robert**: *Meštrović u Grazu.* (Izložba otvorena 25. XI.). Obzor, Zagreb, 76/297, 30. XI. 1935, str. 2.

5263 **Grunert, Heinz**: *Der Bildhauer Iwan Meschtrowitsch.* (O životu i umjetnosti u povodu izložbe u Berlinu). Völkischer Beobachter, Berlin, 1. VI. 1935.

5264 (**Grunert, Heinz**) H. G.: *Der Bildhauer Meschtrowitsch.* (Uoči izložbe u berlinskom Reichstagu). Berliner Zeitung, Berlin, 29. V. 1935.

5265 **Grunert, Heinz**: *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj religioznoj umjetnosti). Die Christliche Kunst, München, 32/1, X. 1935, str. 5-7, 10-13.

5266 **H. Z.**: *Ivan Meschtrovitsch. Ausstellung in der Wandelhalle des Reichstags.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. U povodu izlaganja u Reichstagu). Berliner Tagblatt, Berlin, 1. VI. 1935.

5267 **Hadelt, Alfred**: *Die Grabkirche von Ivan Mestrovic in Cavtat. Ein Dokument neuerer christl. und nationaler Kunst im Lande der Südslaven.* Schlesische Volkszeitung, Breslau, 67/32, 4. VIII. 1935.

5268 **Hadelt, A**(**lfred**): *Ivan Meštrović und sein Werk. (O obnovi crkve Sv. Marka u Zagrebu).* Der Oberschlesier, Breslau, 7/8, 1935, str. 435-443.

5269 **Harth, A.**: *Une Exposition Mestrovic à Vienne.* (Meštrovićeva samostalna izložba u Beču). Le Journal des Beaux-Arts, Paris, 27. XII. 1935, br. 156, str. 7.

5270 **Haushofer, K.**: *Deutscher Brief an Ivan Meštrović. Eine Antwort des Präsidenten der Deutschen Akademie in München.* (Pismo K. Haushofera). Mariborer Zeitung, Maribor, 75/128, 1935, str. 3.

5271 **Haushofer, K.**: *Njemačko priznanje Meštroviću.* Obzor, Zagreb, 76/127, 1935, str. 2.

5272 (**Haushofer, K.**): *Professor Hausgofer an Ivan Meštrović.* (Pismo K. Haushofera Meštroviću u vezi s izložbom u Münchenu). Morgenblatt, Zagreb, 50/133, 6. VI. 1935, str. 4.

5273 (**Ilešić, Fran**) Fr. I.: *Vojeslav Mole: Ivan Meštrović* (Poljska monografija o Meštroviću). Javnost, Beograd, 1/49, 21. XII. 1935, str. 1226.

5274 **K. E. K.**: *Südslawiens grösster Bildhauer Iwan Meschtrowitsch Ausstellung in Berlin.* (Meštrovićeva izložba u Berlinu). Lübecker General-Anzeiger, Lübeck, 15. VI. 1935.

5275 **Karalić, P**(**redrag**): *Knjiga Meštrovićevih skulptura.* (Monografija „Nove Evrope" 1933.). Život i rad, Beograd, 8/129, knj. XXI, 1. I. 1935, str. 57-60.

5276 (**Katić, Ernest**) E. K.: *Iwan Meschtrovitsch.* Christliche Kunst, München, god. 31, VI. 1935, str. 276-277.

5276a **Kljaković, J. - Ćurčin, M.**: *Das Geleitwesen des Künstlers.* Zagreb 1935.

5277 **Kušan, Vladislav**: *Il. izložba „Zagrebačkih umjetnika".* (Meštrović na izložbi). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 22/8, 1935, str. 229-232.

5278 **L. N.**: *O Meštrovićevoj umjetnosti. Predavanje književnika g. Branka Mašića.* Narodne novine, Zagreb, 101/84, 9. IV. 1935, str. 2-3.

5279 (**Lovašen, Branko**) nl.: *„Meštrovićevo drvo".* (Predavanje B. Mašića u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 29/302, 30. X. 1935, str. 12.

5280 **Maenner, E. K.**: *Aus der Werkstatt Ivan Meštrovićs.* (Reprodukcije makete i skulptura za Avalu). Die Welt am Sonntag, Bilderbeilage der „Prager Presse", Praha, 15/48, 1. XII. 1935, str. 1.

5281 **Mágr, A**(**ntonin**) **S**(**tanislav**): *Ivan Meštrović, der südslawische Bildhauer.* Illustrierte Zeitung, Leipzig, 1935, br. 4715, str. 122-123.

5282 (**Mágr, Antonin Stanislav**) Mgr: *Meštrovićeva umjetnost.* (Prikaz studije V. Moléa o Meštroviću). Jadranski dnevnik, Split, 2/316, 19. XII. 1935, str. 3.

5283 (**Mágr, Antonin Stanislav**) Mgr: *Neue Literatur über Meštrović.* (Monografija 1933; članci R. Collingsa, J. Strzygowskoga, P. J. Odavića). Prager Presse, Praha, 19. V. 1935.

5284 **Mágr, A**(**ntonin**) **St**(**anislav**): *Zur Meštrović-Literatur.* (Uvod i bibliografija radova o Meštroviću). Slavische Rundschau, Berlin-Leipzig-Praha, 7/2, 1935, str. 112-120.

5285 **Mai, Paul**: *Aus der Meštrović-Ausstellung in Berlin.* (Meštrovićeva izložba u Berlinu). Berliner illustrierte Zeitung, Berlin, 13. VI. 1935.

5286 **Mašić, Branko**: *Meštrovićev Mojsije i Michelangelo.* (Predavanje. O portretu općenito i u Meštrovića). Novosti, Zagreb, 29/110, 21. IV. 1935, str. 19.

5287 (**Mašić, Branko**): *„Meštrovićevo drvo". Predavanje Branka Mašića u priredbi Hrvatskog društva umjetnosti „Strossmayer"...* (U Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 24/8524, 1935, str. 21; 8533, str. 8.

5288 (**Mašić, Branko**): *Prve Meštrovićeve Madone. Sa predavanja Branka Mašića na matineji Moderne galerije u Malom kazalištu.* (Odlomak predavanja u Zagrebu). Novosti, Zagreb, 29/86, 27. III. 1935, str. 11.

5289 (**Mengjušić, Ivo**) Starac Prokop: *Obnovimo zadužbinu drevnu.* (Pjesma u nar. desetercu kao poziv za gradnju crkve u Biskupiji). Zagreb 1935.

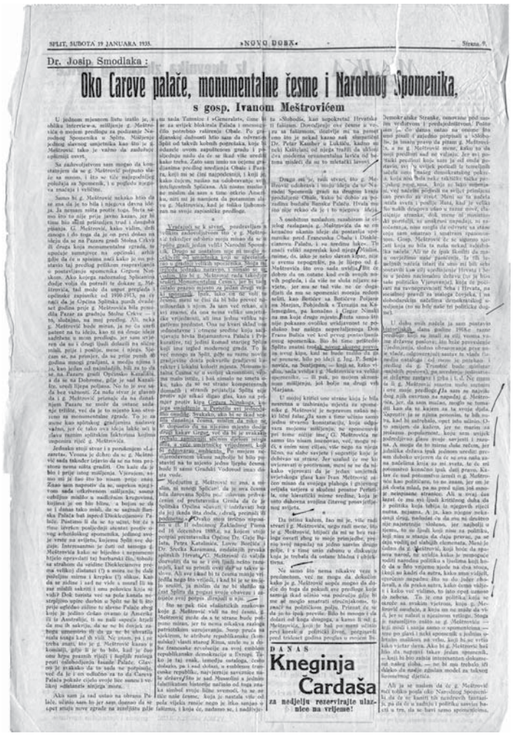
5290 **Missirlitch, Simone**: *Le Musée du Prince Paul.* Beaux-Arts, Paris, 8. II. 1935, br. 110.

5292 **Murko, M**(**atija**): *Asanaginica sa Šipana.* (U obranu autentičnosti Meštrovićeve verzije „Hasanaginice"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, br. 4-5, 26. IV. 1935, str. 112-119.

5293 **Murko,** (**Matija**) Matthias: *Epensüngerinnen in Dalmatien.* Slavische Rundschau, Berlin-Leipzig-Praha, 6/1935, str. 37-38 (42).

5294 **N.**: *Mestrovic.* (Prikaz engl. monografije o Meštroviću izdane u Oxfordu). The Manchester Guardian, Manchester, 29. V. 1935.

5295 **Odavić, Petar J.**: *Ali je Meštrović umetnik?* (Odgovor na članak B. Borka u „Jutru"). Jutro, Ljubljanja, 16/116, 21. V. 1935, str. 7.

SPLIT, SUBOTA 19 JANUARA 1935. «NOVO DOBA» Strana 9.

Dr. Josip Smodlaka:

Oko Careve palače, monumentalne česme i Narodnog Spomenika,

s gosp. Ivanom Meštrovićem

DANAS

Kneginja Cardaša

za nedjelju rezervirajte slazbeno na vrijeme!

5304

5296 **Odavić, P**(**etar J.**): *Je li Meštrović umjetnik? Kakvi su sve nekulturni ispadi mogući u nas.* (Kritika Gamulinove kritike Meštrovića). Jutarnji list, Zagreb, 16. V. 1935.

5297 **Preradović, Paula v.**: *Die Engel der Toten.* (Sonet o mauzoleju u Cavtatu). U katalogu: Ivan Meštrović Ausstellung. Wien 1935, str. (4).

5298 **Rakint, Waldemar**: *Meštrović-Ausstellung in Berlin.* (Meštrovićeva izložba u Berlinu 1935.). Osteuropa, 1034-1035, br. 10, str. 673-674.

5299 **Roca, Stjepan**: *Od pastira do umjetnika - Ivan Meštrović.* (Odlomak iz knjige „Uzori radinosti i čovještva"). Borovo, Borovo, 4/35-41, 1935.

5300 **Roden, Max**: *Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u povodu izložbe u Beču). Volks-Zeitung, Wien, 81/288, 18. X. 1935.

5301 **Schaefer, Karl**: *Zum Geleit.* (Općenito o Meštroviću. Predgovor kataloga). Ivan Meštrović. Ausstellung von Bildwerken und Zeichungen, Müchen 1935, str. 5-12.

5302 **Schneditz, Wolfgang**: *Mestrovic im Landhaushof.* Grazer Tegespost, Graz, 10. XII. 1935.

5303 **Siennicka, Halina**: (Ivan Meštrović). Poljsko-jugoslavenski pregled, Poznan, XII. 1935.

5304 **Smodlaka, Josip**: *Oko careve palače, monumentalne česme i Narodnog Spomenika, s gosp. Ivanom Meštrovićem.* (Polemika oko postavljanja Narodnog spomenika u Splitu). Novo doba, Split, 18/16, 19. I. 1935, str. 9.

5305 **Smodlaka, Josip**: *Oproštaj s g. Ivanom Meštrovićem.* (Polemički članak o Meštroviću političaru). Novo doba, Split, 18/46, 23. II. 1935, str. 9.

5306 **Smodlaka, Josip**: *Pitanje „Narodnog spomenika".* (U Splitu). Novo doba, Split, 18/4, 5. I. 1935, str. 9-10.

5307 (**Smodlaka, Josip**): *Polemika Smodlaka-Meštrović. Odgovor dr. J. Smodlake.* (Polemika oko podizanja Narodnog spomenika u Splitu). Obzor, Zagreb, 76/40, 16. II. 1935, str. 1-2.

5308 **Smodlaka, Josip**: *Smodlakina politika i Ćurčinova bijeda.* (Polemika Smodlaka-Meštrović). Novo doba, Split, 18/81, 5. IV. 1935, str. 2.

5309 **Strzygowski, Josef**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštroviću u Beču). Ivan Meštrović. Ausstellung. Wien 1935, str. (2-3).

5310 (**Šeper, Mirko**) M. Keglević: *Druga izložba zagrebačkih umjetnika.* (Meštrović na izložbi). Hrvatska smotra, Zagreb, 3/5-6, 1935, str. 322-324.

5311 (**Šrepel, Ivo**) Ivo Š-l: *Druga izložba zagrebačkih umjetnika...* (Meštrović na izložbi). Jutarnji list, Zagreb, 24/8371, 19. V. 1935, str. 20.

5312 **Tartaglia, Ivo**: *Dr Smodlaka na pravo mjesto. Jedna žrtva megalomanije.* (Polemika Smodlaka-Meštrović). Jadranski dnevnik, Split, 2/40, 16. II. 1935, str. 9-10.

5313 **Tartalja, Gvido**: *Meštrović o umetnosti.* (Iz splitskog „Jadranskog dnevnika"). Javnost, Beograd, 1/17, 11. V. 1935, str. 394-395; 18, 18. V, str. 423-424.

5314 (**Taylor, Stephen**, izdavač): *Who's Who in Central and East-Europe 1933/34.* (Kratko o Meštroviću). Zürich 1935, str. 637.

5315 **Teodorović, Đ.**: *Meštrović izlaže u Berlinu.* Pravda, Beograd, 31/10996, 1935, str. 7.

5316 **Thierfelder, Franz**: *Iwan Meschtrowitsch. Zur Ausstellung im Reichstagsgebäde.* (O Meštrovićevoj umjetnosti i izložbi u Berlinu). Deutsche Algemeine Zeitung, Berlin, 2. VI. 1935.

5317 **Vereš, S**(**lavko**): *Meštrović u Minhenu.* Štampa, Beograd, 2/348, 1935, str. 4.

5318 **Vorms, Pierre**: *L'oeuvre récente d'Ivan Mechtrovitch.* (O životu i umjetnosti. Posjet Meštroviću u Zagrebu i Splitu). Sud Magazine, Marseille, 8/132, 15. XII. 1935, str. 12-15.

5319 (**Warnier, Raymond**) R. W.: *Seine Kunst - sein Volk.* (O Meštrovićevoj izložbi u Berlinu). Angriff Berlin, Berlin, 1. VI. 1935, br. 126, str. 17.

5320 **Wilm, Hubert**: *Iwan Meschtrovitsch.* Kunst und Antiquitäten Rundschau, 1935, br. 43, str. 119-124.

5321 **Wilm, Hubert**: (O I. Meštroviću uoči otvorenja izložbe u Münchenu). Münchener Neueste Nachrichten, München, IV. 1935.

5322 **Wiltsch, Norbert**: *Streit um Grgur.* (O smještaju „Grgura Ninskog" u Splitu). Morgenblatt, Zagreb, 50/174, 24. VII. 1935, str. 4.

5323 *Atelier Ivana Meštrovića u Splitu.* (Izgradnja atelijera na Mejama). Obzor, Zagreb, 76/151, 3. VII. 1935, str. 1.

5324 *Dalmatinski kipari.* („Hrvatska revija" o Drugoj izložbi zagrebačkih umjetnika, na kojoj izlaže i Meštrović. Bilj.). Novo doba, Split, 18/165, 17. VII. 1935, str. 4.

5325 *Dar gđe Meštrović Strossmayerovoj galeriji. Nova Meštrovićeva umjetnina došla je na dolično mjesto.* (Poprsje Ruže Meštrović). Večer, Zagreb, 16/4487, 15. XI. 1935, str. 5.

5326 *Djelo g. Ivana Meštrovića u Pragu.* (Čehoslovačka vlada kupila skulpturu „Vođa". Bilj.). Jadranski dnevnik, Split, 2/109, 10. V. 1935, str. 3.

5327 *Dom likovne umjetnosti.* (Kolaudacija građevinskih radova. Bilj.). Obzor, Zagreb, 76/286, 11. XII. 1935, str. 4.

5328 *Eine Ausstellung des südslawischen Bildhauers Iwan Meschtrowitsch im Reichstagsgebäude.* (Otvorenje izložbe u Berlinu. Vijest „SNB"). Angriff-Berlin, Berlin, 2. VI. 1935, br. 127.

5329 *Englesko izdanje knjige „Ivan Meštrović i njegovi radovi".* Novosti, Zagreb, 29/27, 27. I. 1935, str. 14.

5330 *Eröffnung der Meštrović-Ausstellung in Berlin.* (Meštrovićeva izložba u Berlinu). Morgenblatt, Berlin, 4. VI. 1935.

5331 *Ferne Klänge.* (Tekst uz reprodukciju skulpture „Daleki akordi"). Westermanns Monatshefte, Braunschweig, 159/949, I. 1935, str. 101 (sl. str. 104).

5332 *G. Ivan Meštrović radi spomenik rumunskom ministru Jonu Duki.* (Bilj.). Jugoslavenski list, Zagreb, 16/120, 23. V. 1935, str. 7.

5333 *Glavna godišnja skupština...* (Zapisnik o izboru Meštrovića članom Jugoslavenske akademije 17. V. 1934, str. 4, 9, 57, 83, 84). Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za god. 1933-1934/47, Zagreb 1935.

5334 *Granit za spomenik Neznanom junaku.* (Dovezen u Split Meštroviću. Bilj.). Novo doba, Split, 18/171, 24. VII. 1935, str. 6.

5335 *I. Mestrovic. Red Indian.* (Reprodukcija „Indijanca s dužom legendom). The Studio, London, 110/508, VII. 1935, str. 52.

5336 (I. Meštrović). Beaux-Arts, Paris, 1935, br. 156, str. 7.

5338 *Izdali smo...* (Englesko i njemačko izdanje Meštrovićeve monografije. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, 1935, dodatak: Sadržaj 1935, str. VII

5339 (Izložba I. Meštrovića u Beču). Der Wiener Tag, Wien, (?), X. 1935.

5340 (Izložba I. Meštrovića u Beču). Reichspost, 11. X. 1935.

5341 (Izložba I. Meštrovića u Beču). Wiener Zeitung, Wien, 2. X. 1935.

5342 *Izložba kulturne prošlosti Hrvata u Bačkoj.* (Otkrivanje poprsja M. A. Evetovića u Subotici, rad I. Meštrovića). Svijet, Zagreb, 10/18, knj. XX, 26. X. 1935, str. 353.

5343 *Izložba radova g. Ivana Meštrovića otvorena u Zagrebu.* (Greška u naslovu! Izložba u Münchenu). Politika, Beograd, 32/9675, 24. IV. 1935, str. 5.

5344 *Izložba zagrebačkih umjetnika. Vanredno uspjela izložba u Umjetničkom paviljonu.* (Meštrović na izložbi u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 24/8354, 1935, str. 4.

5345 *Izložbe Ivana Meštrovića u inostranstvu.* (U Münchenu i Berlinu). Obzor, Zagreb, 76/66, 19. III. 1935, str. 4.

5347 *Je li Meštrović umjetnik?* (Odgovor na članak P. J. Odavića u „Etnologu", 1934.). Jugoslavenski list, Zagreb, 18/114, 16. V. 1935, str. 4.

5348 *Još o Meštrovićevim konjanicima.* (Đ. Bošković u „Srpskom književnom glasniku" protiv skulptura na Zemunskom mostu). Novo doba, Split, 18/4, 5. I. 1935, str. 4.

5349 *„Kod Meštrovića u Dalmaciji." Novi domaći kulturni film.* (M. Mikac i S. Tagac). Jutarnji list, Zagreb, 24/8587, 22. XII. 1935, str. 24.

5350 *Ljubljanski „Etnolog" o Ivanu Meštroviću.* Obzor, Zagreb, 76/115, 17. V. 1935, str. 3.

5351 *Mestrovic:1933.* (O Meštrovićevoj monografiji 1933.). Connoisseur, London, god. 96, 2. X. 1935, str. 241-242.

5352 *Mestrovic.* Volks-Zeitung., Wien, 18. X. 1935, br. 288.

5354 *Meštrović će prirediti izložbu u palači Reichstaga u Berlinu. Velika izložba našeg majstora kipara Meštrovića u Münchenu i Berlinu, a zatim u Moskvi i Lenjingradu.* Večer, Zagreb, 16/4312, 16. IV. 1935, str. 4.

5355 *Meštrović i „fašistički" spomenik u Splitu.* (Meštrovićev negativan sud o splitskoj fontani). Istra, Zagreb, 7/3, 18. I. 1935, str. 4.

5356 *Meštrović pravi spomenik Jonu Bratianu.* (Rumunjski državnik. Bilj.). Obzor, Zagreb, 76/228, 3. X. 1935, str. 2.

5357 *Meštrović u svjetskoj književnosti.* (Bibliografija o Meštroviću A. St. Mágra). Obzor, Zagreb, 76/71, 25. III. 1935, str. 2.

5358 *Meštrović u Varšavi.* („Prager Presse" o skoroj Meštrovićevoj izložbi u Varšavi. Bilj.). Novo doba, Split, 18/262, 9. X. 1935, str. 4.

5359 *Meštrovićev spomenik Bukureštu.* (Spomenik Jonu Bratianuu. Bilj.). Novo doba, Split, 18/235, 8. X. 1935, str. 4.

5360 *Meštrovićev spomenik Jonu Duki.* (U Bukureštu). Obzor, Zagreb, 76/119, 22. V. 1935, str. 3.

5361 *Meštrovićev spomenik za Rumunjsku.* (Iona Duke). Večer, Zagreb, 16/4340, 21. V. 1935, str. 1.

5362 *Meštrovićeva izložba u Beču.* (Otvorena 11. X. 1935.). Jadranski dnevnik, Split, 2/240, 14. X. 1935, str. 7.

5363 *Meštrovićeva izložba u Beču.* (Uoči izložbe. Bilj.). Novo doba, Split, 18/188, 13. VIII. 1935, str. 4.

5364 *Meštrovićeva izložba u Beču.* (Uoči izložbe. Bilj.). Novo doba, Split, 18/233, 5. X. 1935, str. 4.

5365 *Meštrovićeva izložba u Beču. Svečano otvorenje. Glasovi bečkih listova.* Obzor, Zagreb, 76/236, 12. X. 1935, str. 2.

5366 *Meštrovićeva izložba u Berlinu.* (Izvještaj s otvorenja. Bilj.). Novo doba, Split, 18/130, 4. VI. 1935, str. 4.

5367 *Meštrovićeva izložba u Budimpešti.* (Planirana izložba. Bilj.). Novo doba, Split, 18/293, 16. XII. 1935, str. 4.

5368 *Meštrovićeva izložba u Münchenu.* Jutarnji list, Zagreb, 24/8258, 25. I. 1935, str. 9.

5369 *Meštrovićeva izložba u Münchenu.* (Pred otvorenje. Bilj.) Novo doba, Split, 18/24, 29. I. 1935, str. 4.

5370 *Meštrovićeva izložba u Münchenu.* (Izvještaj o otvorenju). Novo doba, Split, 18/97, 25. IV. 1935, str. 4.

5371 *Meštrovićevi portreti i javni spomenici.* (Predavanje B. Mašića u Modernoj galeriji u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, god. 24, 2. IV. 1935.

5372 *„Meštrovićevo drvo."* (Predavanje Branka Mašića). Jutarnji list, Zagreb, 24/8524, 20. X. 1935, str. 21; 8533, 29. X, str. 8.

5373 *„Meštrovićevo drvo".* (Predavanje B. Mašića). Novosti, Zagreb, 29/292, 20. X. 1935, str. 10.

5374 *Mišljenje g. I. Meštrovića o predlogu dr. Smodlake u pitanju postavljanja „Narodnog spomenika".* (Polemika u vezi s podizanjem i smještajem spomenika u Splitu). Jadranski dnevnik, Split, 2/10, 12. I. 1935, str. 9.

5375 *Napad na Plečnika in Meštroviča.* (I. P. Mareka na Plečnika i R. Odavića na Meštrovića). Mariborski večernik „Jutra", Maribor, 9/113, 18. V. 1935, str. 3.

5376 *Nov most med Jugosloveni in Nemci. Velik uspeh Meštrovićeve razstave v Monakovem. Bavarski ministerski predsednik slavi jugoslovenskega umetnika.* Jutro, Ljubljana, 16/98, 28. IV. 1935, str. 5.

5377 *Njemačka kritika o Ivanu Meštroviću. Izložba Meštrovićevih djela u münchenskom „Kunstvereinu".* Hrvatski list, Zagreb, 16/116, 28. IV. 1935, str. 7.

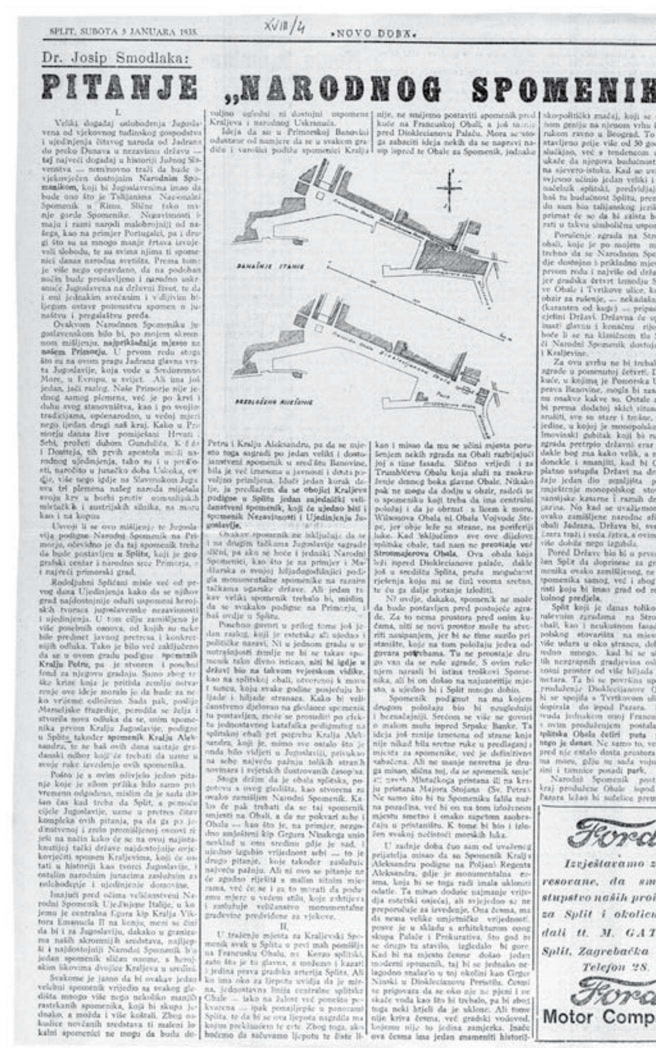
5378 *Njemačko priznanje Meštroviću.* Obzor, Zagreb, 76/127, 1. VI. 1935, str. 2.

5379 (O članku P. Odavića). Obzor, Zagreb, 76/115, 17. V. 1935, str. 5.

5380 (O. I Meštroviću). Osteuropa, Königsberg, X/1934-1935, str. 673.

5381 (O I. Meštroviću). The Studio, London, 110/1935, str. 52.

5382 *O Meštrovićevoj izložbi u Berlinu.* (60 skulptura u dvorani Reichstaga. Iz „Frankfurter Zeitunga"). Obzor, Zagreb, 76/131, 6. VI. 1935, str. 1.

SPLIT, SUBOTA 5 JANUARA 1935. „NOVO DOBA" Strana 9.

Dr. Josip Smodlaka:

PITANJE „NARODNOG SPOMENIKA"

Ford
Izvještavamo zainteresovane, da smo zastupstvo naših proizvoda za Split i okolicu predali ff. M. GATTIN, Split, Zagrebačka ul. 9. Telefon 28.
Ford Motor Company

◄ *5308*

5383 *Polemika Smodlaka-Meštrović. Odgovor dr. J. Smodlake.* (O postavljanju Narodnog spomenika Jugoslavije u Splitu). Obzor, Zagreb, 76/40, 16. II. 1935, str. 1-2.

5384 *Politik und Kunst.* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Münchenu). Prager Presse, Praha, 3. III. 1935, br. 124.

5385 *Politika i umjetnost. Jedan osvrt povodom Meštrovićeve izložbe u Münchenu.* (Iz „Prager Presse"). Jugoslavenski list, Sarajevo, 18/111, 12. V. 1935, str. 9.

5386 *Poljski glas o Ivanu Meštroviću.* (Članak Anne Gornostajske u „Poljsko-jugoslavenskom pregledu"). Obzor, Zagreb, 76/128, 3. VI. 1935, str. 1.

5387 *Predavanje o Meštroviću.* (B. Mašić: „Tajna Meštrovićeve umjetnosti" u Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, god. 24, 19. III. 1935.

5388 *Prve Meštrovićeve Madone. Sa predavanja Branka Mašića na matineji Moderne galerije u Malom kazalištu.* (O Meštrovićevim „Udovicama s djetetom"). Novosti, Zagreb, 29/86, 27. III. 1935, str. 11.

5389 *Rad Jugoslovenskog odbora. Izložbe Ivana Meštrovića u Londonu i Petrogradu.* (Pripreme za izložbe). Arhiv Jugoslovenske narodne obrane iz Južne Amerike, Zagreb, 2/12, knj. III, 1. II. 1935, str. 379-380.

5390 *Razstava Meštrovičevih umetnin na Dunaju.* (O izložbi u Beču). Glas naroda, Ljubljana, 1/165, 13. X. 1935, str. 3.

5391 *Sa Meštrovićeve izložbe u Grazu.* (Uoči izložbe. Bilj.). Novo doba, Split, 18/282, 3. XI. 1935, str. 4.

5392 *Spomenik Jonu Bratianu.* (Spomenik u Bukureštu). Narodne novine, Zagreb, 2. XII. 1935.

5393 *Spomenik na Avali.* (Zastali radovi. Bilj.). Novo doba, Split, 18/298, 21. XII. 1935, str. 3.

5394 *Šta se čuje.* (Polemika Smodlaka-Meštrović u vezi s položajem „Narodnog spomenika" u Splitu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 28, br. 2, 26. II. 1935, poleđina omotnice.

5395 *U odbranu Meštrovića.* (O polemici Smodlake, Meštrovića i Ćurčina). Ideje, Beograd, 1/27, 25. V. 1935, str. 6.

5397 *Veliki uspjeh Meštrovićeve izložbe u Beču. Jednodušno priznanje bečke štampe.* („Wiener Tagblatt", „Reichspost", „Neues Wiener Tagblatt", „Neue Frei Presse", „Der Wiener Tag"). Novosti, Zagreb, 19/289, 17. X. 1935, str. 9.

5398 *Zagrebački Memorandum.* (Meštrović supotpisnik). Nova Evropa, Zagreb, 28/7, 26. VII. 1935, str. 202-205.

5398 *Zmagoslavje jugoslovanske umetnosti v Nemčiji.* (Meštrovićeva izložba u Münchenu). Glas naroda, New York, 1/11, 28. IV. 1935, str. 5.

1936.

5400 **Babić, Ljubo**: *Pregled hrvatske umjetnosti.* Obzor, spomen-knjiga 1860-1935, Zagreb 1936. (Meštrović str. 149-153).

5401 (**Babić, Ljubo**) Lj. B.: *III izložba zagrebačkih umjetnika. Kiparstvo.* (O Meštrovićevim skulpturama na izložbi). Hrvatski dnevnik, Zagreb, 1/31, 24. VI. 1936, str. 12.

5402 (**Bobek, Josip**) B.: *III. Ausstellung Zagreber Künstler.* (Meštrović na izložbi u Zagrebu 1936.). Morgenblatt, Zagreb, 51/135, 7. VI. 1936, str. 6; 140, str. 4; 143, 17. VI, str. 6.

5403 **Copeland, F. S.**: *A Master and his Message.* (O Meštrovićevim skulpturama). Jugoslavija, Jugoslovenski turizam, Split, 7/6, VI. 1936, str. 165-167.

5404 **Copeland, (F.) S. C.**: *The Shrine of Jugoslavia's unknown Soldier by Ivan Meštrović.* (O spomeniku Neznanom junaku što će se podignuti na Avali). Jugoslavija, Jugoslovenski turizam, Split, 7/6, VI. 1936, str. 160-164.

5405 (**Čičin-Šain, Ćiro**) S. Č. Šajin: *U Otavicama, svom rodnom mestu veliki naš vajar Ivan Meštrović podigao je porodični mauzolej...* Pravda, Beograd, 32/11.247, 17. II. 1936, str. 4.

5406 **Delogu, G.**: *Cronache Viennesi, Sculture.* Emporium, Bergamo, 83/2, 1936, str. 101-103.

5407 **Esih, Ivan**: *Ivan Meštrović u svijetlu poljske monografije.* (V. Molé: „I. M.", Krakow 1936.). Hrvatska revija, Zagreb, 9/12, 1936, str. 664-665.

5408 (**Esih, Ivan**) ie: *Ivan Meštrović u svijetlu češke štampe.* (J. Hajšman u „Češkom slovu"). Jutarnji list, Zagreb, god. 25, 26. II. 1936,

5409 (**Esih, Ivan**) ie: *Meštrović i kongres rumunjskih umjetnika.* Obzor, Zagreb, 76/296, 23. XII. 1936, str. 4.

5410 **Fisković, Cvito**: *Meštrovićeve karijatide.* (Opis karijatida za mauzolej na Avali). Obzor, Zagreb, 76/232, 7. X. 1936, str. 1.

5411 **Graf, Robert**: *Meštrović-Ausstellung in Graz geschlossen.* Morgenblatt, Zagreb, 51/16, 18. I. 1936, str. 5.

5412 **Graf, Robert**: *Meštrovićeva izložba u Grazu.* (Ideje Meštrovićeve umjetnosti). Jadranski dnevnik, Split, 3/7, 10. I. 1936, str. 3.

5413 **Grunert, Heinz**: *Der Bildhauer Iwan Meschtrowitsch.* Oestergaards Monatshefte, 1936, br. 4, str. 193-197.

5414 **Hoffman, Malvina**: *A Sculptor's Odyssey. Heads and Tales.* (Meštrović uoči Prvog rata u Parizu. Posjet Meštroviću 1928. u Zagrebu, str. 45-46, 79-85, 126, 133). London 1936.

5415 **Hoffman, Malvina**: *Heads and Tales.* (Meštrovićeva učenica o svome učitelju, str. 79). New York 1936.

5416 **Horvat, Josip**: *Politička povijest Hrvatske.* (Meštrovićeva uloga 1914-1918. god., str. 439-442, 459, 505-506). Zagreb 1936.

5417 **Jovanović, Jovan M.**: *Jedan londonski sastanak 1917.* (Sastanak Trumbića, Meštrovića, Gregorina i Gazzarija s talijanskim generalom Molom). Novo doba, Split, 19/86, 12. IV. 1936, str. 8.

5418 **Karaman, Ljubo**: *Meštrovićev ban Berislavić u Trogirskoj loži.* (Odgovor na kritiku postavljanja reljefa u ložu). Hrvatske dnevnik, Zagreb, 1/22, 15. VI. 1936, str. 9.

5419 **Knežević, Antun**: *Divlji brak. Zgode i nezgode hrvatskog seljaka.* (O rođenju Ivana Meštrovića u Vrpolju i namjeri gradnje Sokolskog doma njegova imena). Beograd 1936.

5420 (**Kovač, Ante**) Aferim: *Ivan Meštrović.* (Pjesma). Koprive, Zagreb, 33/49, 4. XII. 1936, str. 598.

5421 **Kušan, Vladislav**: *III. izložba „Zagrebačkih umjetnika".* (Izložena dva Meštrovićeva rada). Hrvatska revija, Zagreb, 9/7, 1936, str. 382-385.

5422 **Marić, Ante**: *Umjetnički život u Zagrebu. Povodom izložbe zagrebačkih umjetnika.* Javnost, Beograd, 2/24, 13. VI. 1936, str. 535-537.

5423 (**Novak, Ambro**) -n: *Poslijeratna izložba u Splitu.* (Sjećanja na izložbu 1919.). Novo doba, Split, 19/74, 28. III. 1936, str. 3.

5424 **Papini, Giovanni**: *Povijest Kristova.* (Prijevod Papinijevog religiozno-filozofskog djela, ilustriran Meštrovićevim reljefima ciklusa „Života Kristovog"). Senj 1936.

5425 **Rebac, Dujko**: *U Meštrovićevim radionicama. Splitske šetnje i razgovori.* (U atelijeru na Mejama. Karijatide za Avalu). Jadranski dnevnik, Split, 3/136, 13. VI. 1936, str. 3,6.

5426 **Romm, A.**: *Osnovanie napravljenija Zapadnoi skulpturi.* Iskusstvo, Leningrad 1936, knj. 2, str. 144-145.

5426a **Rosandić, Toma**: *Jedan kulturno-istorijski problem.* (Protiv smještaja Meštrovićeve i Iblerove Banovine). Politika, Beograd, 7. V. 1936.

5427 **S.**: *Srpski Neznani vojnik.* (Spomenik Neznanom junaku na Avali). Ratnički glasnik, 15/1, 1936, str. 3-8; 2, str. 49-56.

5428 **Schneditz, W**(**olfgang**): *Exhibition in Vienna.* London Studio 11 (Studio 111, American Edition), 1936, mj. II, str. 108-109.

5429 (**Schütz, Julius Franz**): *Dr. J. F. Schütz über die Grazer Meštrović-Ausstellung.* (Predavanje na zagrebačkom radiju). Morgenblatt, Zagreb, 51/135, 7. VI. 1936, str. 5.

5430 **Schüssler, Erika**: *Nächtliche Begegnung mit Meštrović' Geschöpfen.* (Izložba u Grazu 1935.). Morgenblatt, Zagreb, 51/1, 1. I. 1936, str. 5.

5431 **Sidló, Ferenz**: *Meštrović Iván Műveszete.* Magyar Műveszet, Budapest, 12/1936, str. 167-171.

5432 **Sidló, Ferenz**: *Meštrović - tonulmánya.* Magyar Művészet, Budapest 1936.

5433 **Sim**(**ić**), **M.**: *Grandiozne Meštrovićeve kariatide za spomenik Neznanom junaku na Avali biće završene za dva meseca. Poseta Meštrovićevoj radionici kod Splita.* (Meštrovićevi suradnici kipari i klesari). Pravda, Beograd, 32/11.359, 8. VI. 1936, str. 13.

5434 **Stefanović, R**(**atimir**): *Velelepni spomenik Neznanog junaka na vrhu Avale lagano se dovršava.* (Opis). Politika, Beograd, 33/10.147, 23. VIII. 1936, str. 9.

5435 (**Stelè, France**) Frst: *Vojeslav Molé: Ivan Meštrović. Krakov 1936, Gebethner i Wolf.* (Prikaz monografije). Dom in svet, Ljubljana, 49/9-10, 1936, str. 551-552.

5436 **Strajnić, Kosta**: *Jedno odlično predavanje u aranžmanu „Cvijete Zuzorić". Umjetnost Ivana Meštrovića. Kosta Strajnić karakteriše tvorca Kosovskog hrama i kao skulptora i kao arhitekta...* (Predavanje u Sarajevu). Jugoslavenski list, Sarajevo, 19/287, 5. XII. 1936, str. 6.

5437 (**Šeper, Mirko**) M. Keglević: *Treća izložba zagrebačkih umjetnika.* (Meštrović na izložbi u Zagrebu). Hrvatska smotra, Zagreb, 4/7, 1936, str. 250-251.

5438 **Šrepel, Ivo**: *Pedeset godina hrvatskog umjetničkog likovnog stvaranja iz „Obzorove" perspektive. 1885-1935.* Obzor, spomen-knjiga 1860-1935, Zagreb 1936, str. 261-265.

5439 (**Thierfelder, Franz**) Dr. Th.: *Iwan Meschtrovitsch, Meine Mutter.* (Bilješka u vezi s izložbom u Münchenu i Berlinu). Das Deutsche Wort, (?), 1936, br. 15, str. 15.

5440 **Uvodić, Anđeo**: *Pred karijatidama Ivana Meštrovića.* (O Meštrovićevoj umjetnosti i o karijatidama za Avalu). Jadranski dnevnik, Split, 3/142, 20. VI. 1936, str. 9-10.

5441 **Wichert, Editha**: *Ivan Meštrović. Sprechende Hände.* (O rukama Meštrovićevih skulptura). Jugoslavija, Jugoslovenski turizam, Split, 7/6, 1936, str. 168-170.

5442 **X. Y.**: *Neptrijatelj umjetničke tradicije i ukusa.* (Protiv postavljanja Meštrovićevog reljefa bana Berislavića u trogirsku ložu). Danica, Zagreb, 15. III. 1936.

5443 **X.Y.**: *III izložba Zagrebačkih umjetnika.* (U Zagrebu 1936.). Književnik, Zagreb, 9/7-8, 1936, str. 379-382.

5443a *„Badende".* (Reprodukcija „Žene kraj mora"). Velhagen & Klasings Monats Hefte, 50/2, 1936, str. (328-329).

5444 *Balkan - balkanskim narodima.* (O radu I. Meštrovića). Dubrava, Dubrovnik, 4/43, 3. II. 1936, str. 11.

5445 *„Balkan" ne može uvrijediti Ivana Meštrovića niti ima moralnih kvalifikacija za to. Tužba slavnoga našeg kipara protiv uredništva beogradskog lista „Balkan".* Večer, Zagreb, 17/4664, 19. VI. 1936, str. 3.

5446 *Dr. J. F. Schütz über die Grazer Meštrović-Ausstellung.* (Predavanje na zagrebačkom radiju). Morgenblatt, Zagreb, 7. VI. 1936, br. 135, str. 5.

5447 *Drawings by Gaudier-Brzeska and Mestrovic.* Springfield, Massachusetts, Museum of Fine Arts Bulletin, 672, III. 1936, str. 2.

5448 *Drugi dan proslave.* (U Subotici postavljeno poprsje pjesniku M. A. Evetoviću, rad I. Meštrovića). Subotičke novine, Subotica, 17/11, 21. VIII. 1936, str. 5.

5449 *G. Meštrović prodao svoju kuću u Draškovićevoj ulici.* (Zagreb, Draškovićeva 13). Večer, Zagreb, 17/4646, 27. V. 1936, str. 2.

5449a *Gdje će se graditi nova banska palača u Splitu.* (Projekt Meštrović i Ibler). Novo doba, Split, 14. V. 1936, str. 5.

5449b *Inžinjeri i arhitekti o novoj Banskoj palači.* (Kritika smještaja u projektu Meštrovića i Iblera). Novo doba, Split, 26. III. 1936, str. 2.

5450 *Ivan Meštrović tuži „Balkan".* (Rasprava pred Okružnim sudom u Beogradu za klevete). Jadranski dnevnik, Split, 3/142, 20. VI. 1936, str. 3.

5451 *Izrada spomenika Neznanom junaku na Avali.* Inžinjerski glasnik, Beograd, 8/2, 1936, str. 119-155; 3, str. 63-96; 9/1, 1937, str. 88-162.

5452 *Jedan Meštrovićev spomenik u Bugarskoj.* (Skica Hadži Dimitrova). Novo doba, Split, 19/293, 15. XII. 1936, str. 7.

5452a *Jedno odlično predavanje u aranžmanu „Cvijete Zuzorić". Umjetnost Ivana Meštrovića.* Jugoslavenski list, Beograd, 1936, br. 287, str. 6.

5453 *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1934/35.* Sv. 48. Zagreb 1936. (Meštrović član odbora za Strossmayerovu galeriju, str. 3, 4, 8, 9, 89, 151).

5454 *Meštrović i kongres rumunjskih umjetnika.* (Protest rumunjskih umjetnika što je Meštroviću povjerena izrada spomenika vladarima. Bilj.). Obzor, Zagreb, 77/296, 23. XII. 1936, str. 4.

5455 *Meštrović, Ivan.* Leksikon Minerva, Zagreb 1936, str. 886.

5456 *Meštrović, Ivan.* Ottův slovnik naučný. Nové dob. Sv. 4, Praha 1936, str. 199.

5457 *Meštrović se vraća na Akademiju?* (Koja je dobila rang visoke škole. Bilj.). Novo doba, Split, 19/125, 29. V. 1936, str. 4.

5457a *Meštrović-Trumbić.* (Najoštriji napad na Meštrovića). Balkan, Beograd, (?), I. 1936.

5458 *Meštrović spomenici.* („Prager Presse" o novim Meštrovićevim spomenicima. Bilj.). Novo doba, Split, 19/39, 17. II. 1936, str. 4.

5459 *Meštrovićeva Gospa od anđela u Cavtatu.* (Opis monografije J. Strzygowskoga). Hrvatska Dubrava, Dubrovnik, 5/67, 16. I. 1936, str. 2.

5460 *Narodne nošnje na kipovima.* (C. Fisković u „Obzoru" o Meštrovićevim karijatidama). Novo doba, Split, 19/237, 9. X. 1936, str. 4.

5461 *O Izložbi u Zagrebu.* (I. Šrepel u „Jutarnjem listu" o Meštroviću na izložbi. Bilj.). Novo doba, Split, 19/135, 12. VI. 1936, str. 4.

5462 *Radovi u splitskom atelieru g. I. Meštrovića.* (Karijatide za Avalu. Spomenik g. Bratianu). Jadranski dnevnik, Split, 3/1, 15. I. 1936, str. 5.

5463 *Saopćenje Kr. Banske uprave Primorske banovine o zidanju banske zgrade u Splitu.* (Projekt Meštrovića i Iblera). Novo doba, Split 1, 2. IV. 1936, str. 4-5.

5464 *U bugarskom gradu Slivenu pronađen je jedan skulptorski rad vajara g. Ivana Meštrovića...* (Spomenik Hadži Dimitrovu). Vreme, Beograd, 12. XII. 1936, str. 14.

5465 *Vajar g. Meštrović tuži urednika „Balkana" za niz kleveta.* (U vezi s kritikom B. Lukića u „Balkanu"). Vreme, Beograd, 16/5181, 19. VI. 1936, str. 8.

5465a *Za Njegošev spomenik.* (Za spomenik u Beogradu). Novo doba, Split, 19/1, 2. I. 1936, str. 4.

1937.

5466 **A. Š.**: *O riječi patarin. Pataren ili patarin? - „Bezbožni i pogani Babuni." - Da li su preći kipara Meštrovića bili Patarini?* Hrvatska straža, Zagreb, 9/22, 28. I. 1937, str. 4-5.

5467 (**Bobek, Josip**) B.: *Ivan Meštrović. „Muttergottes der Engel".* Prikaz monografije „Gospa od anđela"). Morgenblatt, Zagreb, 52/19, 21. I. 1937, str. 4.

5468 (**Borko, Božidar**) -o: *Meštrovićeva „Gospa od Angjela".* (U Cavtatu). Jutro, Ljubljana, 18/16, 20. I. 1937, str. 7.

5469 **Božović, Gr**(**igorije**): *Gnezdo Ivana Meštrovića.* (Opis pejzaža, kuće i mauzoleja u Otavicama). Politika, Beograd, 34/10.457, 7. VII. 1937, str. 10.

5470 (**Ciprin, Vladimir**) c.: *Ivan Meštrović gradi na Josipovcu atelier koji će biti najveći u Zemlji.* (Opis atelijera). Jutarnji list, Zagreb, 26/9236, 12. X. 1937, str. 9.

5472 (**Ciprin, Vladimir**) Cn: *Važna izjava Prof. Kljakovića u vezi sa pariškom izložbom.* (Meštrović odbio sudjelovati). Jutarnji list, Zagreb, 26/9010, 24. II. 1937, str. 8.

5473 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *O Predlogu za nacrt Ustava.* (Sudjeluje I. Meštrović). Nova Evropa, Zagreb, knj. 30, br. 7-8, 26. VII. 1937, str. 221-227.

5474 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Polemika. „Skica" Ustava Gospodina Jurja Demetrovića i krilatica „Pučina je stoka jedna grdna" u Samoupravi.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 30, br. 10, 26. X. 1937, str. 331-336.

5475 **Despot, Ilija**: *U mauzoleju Ivana Meštrovića.* (Mauzolej u Otavicama). Jadranski dnevnik, Split, 4/299, 24. XII. 1937, str. 17.

5476 **Dobida, K**(**arel**): *Ivan Meštrović: Gospa od Andjela. Zadužbina porodice Račić...* (Prikaz monografije). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 57/7-8, 1937, str. 391-393.

5477 **Došen, Mirko**: *Jesmo li Masaryku ostali vjerni?* (Meštrović u povodu smrti Masaryka u „Lidovim novinama"). Jugoslovenske novine, Zagreb, 2/53, 7. X. 1937, str. 4.

5478 (**Esih, Ivan**) ie: *Ivan Meštrović u Bukureštu. Izjava uredniku „Dimineatse". Ugovor o spomenicima rumunjskim kraljevima nije još potpisan.* Obzor, Zagreb, 77/160, 16. VII. 1937, str. 1.

5479 (**Esih, Ivan**) ie: *Madjarska studija o Ivanu Meštroviću.* (Kazmer Ernő u časopisu „Kalangya"). Obzor, Zagreb, 77/255, 6 (7). XI. 1937, str. 2.

5480 (**Esih, Ivan**) ie: *Meštrović o Masaryku.* (Meštrovićev članak u „Lidovim novinama"). Jutarnji list, Zagreb, 26/9216, 22. IX. 1937, str. 2.

5481 (**Esih, Ivan**) ie: *Meštrovićev spomenik Bratianuu u Bukureštu bit će otkriven 24. o. mj.* Obzor, Zagreb, 77/264, 17. (18). XI. 1937, str. 2.

5482 (**Esih, Ivan**) ie: *Meštrovićev spomenik I. C. Bratiani-u u Bukureštu.* (Uoči otkrivanja). Jutarnji list, Zagreb, 26/9269, 14. XI. 1937, str. 11.

5483 (**Esih, Ivan**) -ie-: *Poljsko djelo o Hrvatima, Splitu i Ivanu Meštroviću.* (Starowieyska-Morstinova: Kamen i voda, Poznanj 1937.). Obzor, Zagreb, 77/184, 14. VIII. 1937, str. 2.

5484 (**Esih, Ivan**) ie: *Slovenski učenjak o Ivanu Meštroviću.* (F. Stelè u poljskoj monografiji Vojeslava Moleta, u ljubljanskom „Domu in svetu"). Obzor, Zagreb, 77/54, 8. (9). III. 1937, str. 2.

5485 **G. N.**: *Meštrovićevi spomenici u Bukureštu.* (Spomenik Jonu Bratianuu, kraljevima Karolu I. i Ferdinandu I.). Jadranski dnevnik, Split, 4/169, 22. VII. 1937, str. 3.

5486 (**Gamulin, Grga**) A. Galin: *Naše retrospektive.* (Kritika Meštrovića). Ars 37, Zagreb, 1/1, 1937, str. 6-9.

5487 (**Grgec, Petar**) P. G.: *Poštivanje svojih hramova. Meštrovićev predratni hram. Pravi hrvatski hramovi...* Hrvatska straža, Zagreb, 9/133, 15. VI. 1937, str. 4-5.

5488 **h.**: *Spomenik vječnog života. Monografija prof. Strzygowskoga o Meštrovićevoj „Gospi od Anđela" u Cavtatu.* Jadranski dnevnik, Split, god. 3, 7. I. 1937.

5489 **Hegedušić, K**(**rsto**): *Likovna grupiranja u Hrvatskoj.* („Moderna", „Medulić". Meštrovićev udio u krugu „Medulića"). Ars 37, Zagreb, 1/9, I. 1937, str. 9; 3-4, IV, str. 109-111.

5490 (**Horvat, Josip**) h: *Grobnica koja je spomenik vječnosti života. Monografija prof. Strzygowskoga o Meštrovićevoj „Gospi od Anđela" u Cavtatu.* Jutarnji list, Zagreb, 26/8961, 6. I. 1937, str. 7.

5491 **Ignotus, Pàl**: (Osvrt na studiju E. Kazmera o Ivanu Meštroviću). Magyar Hirlap, 3. X. 1937.

5492 **Ivanov, Vičo**: *Idei i ličnosti.* Plovdiv 1937. (O Meštroviću str. 247-249).

5493 **J. Š.**: *Gospa od Anđela, čuveno delo Ivana Meštrovića. Knjiga koja je posvećena porodičnoj grobnici Račića u Cavtatu.* Pravda, Beograd, 1. II. 1937, str. 14.

5494 **Katić, Ernest**: *Meštrović i spomenik Ruđeru Boškoviću.* (U povodu 150. obljetnice smrti R. Boškovića). Jadranski dnevnik, Split, 4/37, 13. II. 1937, str. 9.

5495 **Katić, Ernest**: *Meštrović i spomenik Ruđi Boškoviću.* Hrvatska dubrava, Dubrovnik, 5/69, 16. II. 1937, str. 1-2.

5496 **Katić, Milan**: *Naše „Čudo od djeteta".* (O Lisinskome, Krežmi, Mandiću, Balokoviću, Bukovcu, Meštroviću i drugima). Novosti, Zagreb, 31/86, 28. III. 1937, str. 23-24.

5497 **Kazmer, Ernő**: (Studija o Ivanu Meštroviću). Kalangya, (?), VIII-IX. 1937.

5498 **Kreneis, Vladislav**: *Meštroviću.* (Tri pjesme). Hrvatska prosvjeta, Zagreb, 24/6-7, 1937, str. 243-248.

5498a **Krleža, Miroslav**: *Deset krvavih godina.* (Eseji. Kritike Meštrovića). Zagreb 1937.

5499 **Krleža, Miroslav**: *Ivan Meštrović vjeruje u Boga.* (Kritika Meštrovićeve ideologije i umjetnosti). U: Deset krvavih godina. Zagreb 1937, str. 175-203.

5500 **Krleža, Miroslav**: *O našoj inteligenciji.* U: Deset krvavih godina. Zagreb 1937, str. 51-78.

5501 **m.**: (Gospa od Anđela Ivana Meštrovića tipičan dokument dekadencije istočne i slavenske umjetnosti). San Marco, Zadar, 13. I. 1937.

5502 (**Makale, Manfred**) mm: *Otavice Ivana Meštrovića. S Meštrovićevim bratom...* (Prikaz mauzoleja). Novosti, Zagreb, 31/162, 15. VI. 1937, str. 9.

5503 **Mogorović, Ivo**: *pred Meštrovićevim Kraljevićem Markom.* (Literarni hvalospjev). Istra, Zagreb, 9/3, 22. I. 1937, str. 3.

5504 **Mulalić, Mustafa A.**: *Ivan Meštrović - Slobodan Jovanović.* (O djelu Meštrovića i Jovanovića. „Nacrt ustava"). Jugoslovenske novine, Zagreb, 2/39, 1. VII. 1937, str. 3.

5505 **Petrov, Stanko**: *Zvonimirova baština. Gradnja zavjetne spomen-crkve u Biskupiji kod Knina prema nacrtu Ivana Meštrovića.* (Proslava i povijesni prikaz). Obzor, Zagreb, 77/192, 24. IX. 1937, str. 1-2.

5506 **r**: *Meštrović u Bukureštu.* (Poprsja kraljeva Carola i Ferdinanda. Bilj.). Jadranski dnevnik, Split, 4/60, 13. III. 1937.

5507 (**Rabadan, Vojmil**) V. R.: *Tipični dokument dekadence „zapadnog" umjetničkog ukusa i pismenosti. Ivan Meštrović, „San Marco" i malo „m".* (Kritika „Gospe od Anđela" u zadarskom listu „San Marco"). Jadranski dnevnik, Split, 4/43, 20. II. 1937, str. 9.

5508 **Ravlić, J**(**akša**): *Ivan Meštrović, Gospa od Anđela. Zadužbina porodice Račić u Cavtatu.* (Prikaz monografije). Jadranska straža, Split, 15/2, II. 1937, str. 85.

5509 **Romm, A. G.**: *Savremenaja skulptura Zapada.* Moskva 1937. (O Meštroviću str. 148-151).

5510 (**Smolčić, Nikola**) Enes: *Za dovršenje Doma likovnih umjetnosti...* (Troškovnik). Novosti, Zagreb, 31/272, 3. X. 1937, str. 6.

5511 **Starowiecyska-Morstinova**: („Kamen i voda"). Poznanj 1937. (O Hrvatima, Splitu i Meštroviću).

5512 **Strzygowski, Josef**: *Eine Grabkirche von Ivan Meštrović.* (U: Ivan Meštrović: Gospa od Anđela. Zagreb 1937, str. 35-40).

5513 (**Sučić, Ivo**) -is: *Bilanca našeg likovnog zbivanja u prošloj i perspektivi u novoj godini... Boravak Meštrovića u Zagrebu i njegov utjecaj na kiparsku umjetnost...* (O novom Domu likovnih umjetnosti. Interview s I. Šrepelom). Jutarnji list, Zagreb, 26/8957, 2. I. 1937, str. 11.

5514 (**Šiprak, Ivica**) -ši.: *U crkvi Sv. Marka je prof. Joza Kljaković dovršio šest novih velikih fresaka. Meštrovićevo „Raspeće" bit će smješteno na glavnom oltaru.* Novosti, Zagreb, 31/206, 29. VII. 1937, str. 11.

5515 (**Škrgić, Nikola**) N. Š.: *„Gospa od Anđela", čuveno delo Ivana Meštrovića. Knjiga koja je posvećena porodičnoj grobnici Račića u Cavtatu.* (Prikaz monografije). Pravda, Beograd, 33/11.594, 31. I. 1937, str. 11.

5516 **Vladesko-Rakoasa, G.**: *Ivan Meštrović.* (Prijevod članka iz bukureštanskog lista „Adeverul"). Samouprava, Beograd, 57/40, 20. II. 1937, str. 2-3.

5517 *Dar Meštrovića Prčanju.* (Poprsja J. J. Strossmayera i R. Boškovića). Novo doba, Split, 20/21, 26. I. 1937, str. 4.

5518 *Dar Meštrovića Prčanju.* (Poprsje J. J. Strossmayera). Jugoslavenski list, Sarajevo, 20/23, 28. I. 1937, str. 7.

5519 *Dubrovnik će podignuti spomenik Ruđeru Boškoviću. Kip će izraditi Ivan Meštrović.* Jutarnji list, Zagreb, 26/8993, 7. II. 1937, str. 13.

5519a *F. G. Masaruk.* (Dar Jugoslavenskoj akademiji). Nova Evropa, Zagreb, knj. 30, br. 9, 26. IX. 1937, str. 273-274.

5520 *Gospa od Anđela. Zadužbina porodice Račić.* Nova Evropa, Zagreb, knj. 30, br. 1, 26. I. 1937, str. 2 omota.

5521 *Gradnja zavjetne crkve kod Knina. U spomen hrvatskog kralja Zvonimira.* Jutarnji list, Zagreb, 26/9208, 14. IX. 1937, str. 12.

5522 *Ivan Meštrović Don Niku Lukoviću.* (Dar poprsja J. J. Strossmayera i R. Boškovića). Glas Boke, Kotor, 6/208, 6. I. 1937, str. 2.

5523 *Ivan Meštrović: Gospa od Anđela.* (Prikaz monografije). Novosti, Zagreb, 31/5, 5. I. 1937, str. 10.

5524 *Ivan Meštrović. Gospa od angjela.* (Prikaz monografije). Obzor, Zagreb, 77/2, 5. I. 1937, str. 2.

5525 *Ivan Meštrović modeluje T. G. Masaryka.* Novosti, Zagreb, 31/258, 1937, str. 6.

5525a (Ivan Meštrović). Velhagen & Klasings Monatshefte, Bielefeld, 51/I, 1936-1937, str. 24, 177, sl.

5526 *Izgradnja hotela na Lazaretima?* (Projekt A. Kellera u suradnji s Meštrovićem). Hrvatska Dubrava, Dubrovnik, 5/69, 16. II. 1937, str. 5-9.

5527 *Izrada spomenika Neznanom junaku na Avali.* Inžinjerski glasnik, Beograd, 9/1, 1937, str. 88-162.

5528 *Jedan prijedlog za nacrt Ustava.* Zagreb 1937. (Meštrović supotpisnik, str. 12).

5529 *Mestrovic, Ivan.* The international who's who. Sv. 17. London 1937.

5530 *Meštrović i spomenik Ruđi Boškoviću.* (Predavanje E. Katića u Dubrovniku. Meštrovićevo pismo). Hrvatska Dubrava, Dubrovnik, 5/69, 16. II. 1937, str. 1-2.

5531 *Meštrović u Bukureštu.* (Predaja makete kralja Karola i kralja Ferdinanda. Bilj.). Novo doba, Split, 20/61, 13. III. 1937, str. 4.

5532 *Meštrovićev atelier u Zagrebu.* (Novi atelijer na Josipovcu. Bilj.). Novo doba, Split, 20/240, 15. X. 1937, str. 4.

5533 *Meštrovićev Kralj Aleksandar.* (Poprsje kralja u Vojnom muzeju u Beogradu. Bilj.). Novo doba, Split, 20/143, 23. VI. 1937, str. 4.

5534 *Meštrovićev oproštaj od T. G. Masaryka.* (Meštrovićev nekrolog objavljen u „Lidove Noviny"). Obzor, Zagreb, 77/218, 23. IX. 1937, str. 2.

5535 *Meštrovićev spomenik Boškoviću. Spomenik će biti postavljen ispred Isusovačke crkve.* (U Dubrovniku). Hrvatska straža, Zagreb, 9/31, 9. II. 1937, str. 7.

5536 *Meštrovićev spomenik Boškoviću. Treba samo naći sredstva za lijevanje i postavljanje spomenika.* (U Dubrovniku). Hrvatska straža, Zagreb, 9/33, 11. II. 1937, str. 4.

5537 *Meštrović spomenik Bratianu.* (Spomenik postavljen u Bukureštu. Bilj.). Novo doba, Split, 20/227, 30. IX. 1937, str. 4.

5538 *Meštrovićev spomenik Bratianu u Bukureštu bit će otkriven 24. o. mj.* (Bilješka). Obzor, Zagreb, 77/264, 17. IX. 1937, str. 2.

5539 *Meštrovićev spomenik Ione C. Bratianua u Bukureštu. Bit će otkriven u studenom.* Jutarnji list, Zagreb, 26/9223, 29. IX. 1937, str. 7.

5540 *Meštrovićev spomenik na Cetinju.* (Narudžba spomenika kralju Aleksandru). Novo doba, Split, 20/15, 19. I. 1937, str. 4.

5541 *Meštrovićev spomenik u Bukureštu.* (Uoči otkrivanja spomenika Jonu Bratianuu. Bilj.). Novo doba, Split, 20/267, 17. XI. 1937, str. 4.

5542 *Meštrovićeva Gospa od Anđela u Cavtatu.* Hrvatska Dubrava, Dubrovnik, 5/67, 16. I. 1937, str. 2.

5543 *Meštrovićeva skica crkvice kod Knina.* (Uoči gradnje u Biskupiji. Bilj.). Novo doba, Split, 20/188, 14. VIII. 1937, str. 4.

5544 *Meštrović-s Mutter erzählt von ihrem grossen Sohn.* Dalmatien, Dubrovnik, 1/8, 1937-1938, str. 8-9.

5545 *My mother.* Chicago Art Institute Scrapbook, Chicago, 70/III-XI. 1937, str. 30.

5546 (O Meštrovićevom spomeniku I. C. Bratianuu u Bukureštu). Prager Presse, Praha, (?), IX. 1937.

5547 *O restauraciji crkve sv. Marka.* (Arh. Piacentini hvali restauraciju. Bilj.). Novo doba, Split, 20/208, 8. IX. 1937, str. 4.

5548 *Pitanje zagrebačke umjetničke akademije.* (Meštrović posreduje u Beogradu. Bilj.). Novo doba, Split, 20/250, 27. X. 1937, str. 4.

5549 *Poseta g. Ivana Meštrovića Bukureštu.* (Iz bukureštanskog lista „Le Moment"). Samouprava, Beograd, 57/66, 23. III. 1937, str. 5.

5550 *Posjet kipara Ivana Meštrovića u prijestolnici.* (Rumunjski. Meštrović dovršava spomenik Ionu Bratianuu). Dimineatsa, Bucuresti, 11. VII. 1937.

5550a *Restauracija zagrebačkog Sv. Marka.* (Bilješka o crkvi u Zagrebu s Meštrovićevim skulpturama). Novo doba, Split, 20/297, 23. XII. 1937, str. 4.

5551 *Rumunjski kralj Karol II. u Splitu.* (Posjet Meštrovićevom atelijeru). Novo doba, Split, 20/183, 9. VIII. 1937, str. 4.

5552 *Svečana komemoracija Tome G. Masaryka održat će se u utorak u Narodnom kazalištu.* (I. Meštrović modelira Masaryka). Novosti, Zagreb, 31/258, 19. IX. 1937, str. 6.

5553 *35 milijuna dobit će Ivan Meštrović za dva spomenika rumunjskim kraljevima.* (Ferdinandu i Karolu). Večer, Zagreb, 18/4982, 9. IX. 1937, str. 2.

5554 *Umjetnički vrtuljak.* (Karikatura Meštrovića i suradnika na projektiranju i izgradnji Doma likovnih umjetnosti u Zagrebu). Koprive, Zagreb, 34/4, 22. I. 1937.

5555 *Vajar g. Meštrović podiže u Zagrebu veliki umetnički atelje na zemljištu koje mu je poklonila Opština.* (Bilj.). Vreme, Beograd, 17/5565, 16. VII. 1937, str. 9.

1938.

5556 (**Ambrož, Oton**) O. A.: *Pol stoletja hrvatske umetnosti.* Jutro, Ljubljana, 19/298, 24. XII. 1938, str. 5.

5557 **Askočenski, Pavle**: *Ivan Meštrović: Gospa od anđela - zadužbina porodice Račić - Cavtat.* Letopis Matice srpske, Novi Sad, 112/1, knj. CCCXLIX, 1938, str. 66.

5558 **Belas, Ante**: *Nad Kaštilcem Capogrosso Kavanjin na Mejama. Je li moguće?* Jadranski dnevnik, Split, 5/22. II. 1938, st. 3,6.

5559 (**Božinović, Ljubomir**) Lj. B.: *Vičo Ivanov: Ivan Meštrović i njegova umetnost. Izd. Bugarsko jugosl. društva u Plovdivu, 1938.* Bilten Saveza jugoslovensko-bugarskih liga u Jugoslaviji, Beograd, 1/5, 1938, str. 14.

5560 **Bulić, Vinka**: *Don Frane Bulić i Grgur Ninski.* (Polemika postavljanja spomenika u Splitu). Camila Lucerna (zbornik), 1938, str. 28-32.

5561 **Bulić, Vinka**: *Don Frane Bulić i Grgur Ninski na Peristilu.* (Bulićev otpor na postavljanje spomenika na Peristil). Novo doba, Split, 21/183, 6. VIII. 1938, str. 10.

5562 **Casson, Stanley**: *The Role of Sculpture in Contemporary Life.* The Studio, London, 1938, sv. 115, str. 310.

5563 **Cota, Frane**: *Prigodom izložbe Pola vijeka hrvatske umjetnosti. Osvrt na historički razvitak naše likovne umjetnosti.* Alma mater croatica, Zagreb, 2/7-8, 1938-1939, str. 189-192.

GLASNIK PRIMORSKE BANOVINE

Godina I | Split, dne 15 januara 1938 | Broj 2

Cvito Fisković, kustos Arheološkog muzeja u Splitu:

MEŠTROVIĆEVA DJELA U SPLITU

Ivan Meštrović je od prve svoje mladosti do danas bio uska povezan sa gradom Splitom. U svim periodima svoga rada on je često boravio i radio u Splitu, najbližem gradu njegova zavičaja. Ovdje je kao 15-godišnji dječak stupio u klesarsku radionicu majstora Bilinića i tu klesao dekorativne motive, zatim je, nakon bečkih studija, ovdje stvaria nekoliko svojih mladenačkih djela i konačno danas, u zrelom doba svog umjetničkog stvaranja, ovdje dovršio svoje karijatide za grob Neznanog junaka na Avali i spomenik rumunjskom političaru Vintila Brătianu, koji je kancem prošle godine bio otkriven u Bukureštu. Jasni je stoga da je umjetnost ovog najvećeg dalmatinskog skulptora našla na odjek u glavnom gradu Dalmacije i da Split posjeduje veliki broj njegovih djela.

Spomenik Grgura Ninskoga — Foto Stübler

Spomenik Marka Marulića — Foto Stübler

To su u prvom redu tri velika javna spomenika podignuta na istaknutim mjestima, umjetnikova kuća na Mejama, zatim kolekcija Meštrovićevih djela u Banovinskoj galeriji i konačno skulpture manjih dimenzija koje posjeduju privatnici.

Najjraniji javni spomenik Meštrovićeu u Dalmaciji jest spomenik pjesnika Luke Botića na Marjanu. Spomenik spada u mladenačka djela umjetnikova, a podignut je god. 1901. pred Botićeve paljane koji je prastar bio prevelik za njegove dimenzije. Na visokom, lijepo stiliziranom postamentu koji je skupo sa bronćanim poprsjem pjesnika zamišljen kao dugoljasta piramida, stoji lik pjesnikov odjeven u narodnoj nošnji splitskih pučana. Stav prekriženih ruku i izrazito lice pjesnikovo dubokog pronicavog pogleda daju ovom spomeniku obilježja snišenosti. Plitki reljef plačućih žena koje savite u boli kleče na prednjoj strani postamenta i stilizirani vijenci sa strane potsjećaju još na secesiju, umjetnički stil onih godina, koji se odrazio u prvim umjetnikovim djelima. Ali i ako pod uplivom bečke secesije, ipak se u ovom djelu opaža smisao za čistoću i tendenciju jednostavnosti i monumentalnosti. Među lakim mramorskim borovima na plavoj pozadini neba i mora sa lijepim ethovima lukrim, spomenik se dakako skladno i povezuje se sa prostorom što ga okružuje.

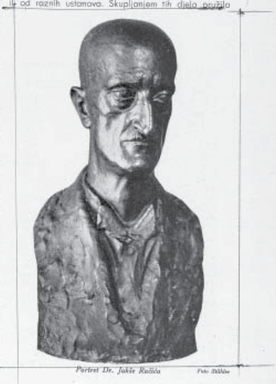
Otočićki portret — Foto Stübler

Najljepši položaj između svih javnih spomenika dolmatinskih gradova ima bez sumnje spomenik Marka Marulića pravog pjesnika naše jezika. Čije djelo »Judita« ima za našu književnost osobito kulturno-historijsko značenje. U renesansnoj odjeći, ogrnut plaštem, vitki Marulićev lik čvrstog stava drži knjigu i snažnim potezom piše prve »harvacke versee«. Podignut je god. 1924. prigodom 400-godišnjice pjesnikova rođenja i darovan od umjetnika Splitu, kao što se to čita na jednostavnom postamentu kojemu je završni gornji kamik nešto mlohav i preširok. Kao izrazit akcent na malom trgu pred kasno renesansnom palačom Milleši, kraj visoke mletačke kule dobro komponiran Meštrovićev spomenik povezuje se s okolnim zgradama i očito dokazuje kako se moderna skulptura može dobro složiti sa starinskim ambijentom. Iz obzira prema ovoj cijelni koju sačinjavaju Meštrovićev spomenik, stare kamene kuće, bogato pročelje Milleševe palače, gradske zidine i kašteI, trebalo bi poduzeti sklonji prizemnih dućana što se neukusno smjestio na zapadnoj strani ovog lijepog pročelnog splitskog trga.

Među dalmatinskim javnim spomenicima ističe se svojim dimenzijama i čisto umjetničkim kvalitetama veliki brončani kip Grgura Ninskoga na Peristilu. Na ninskom podnožju uzdiže se snažni lik biskupa pun ljepčasti i dinamike, osobito u gornjem dijelu kipa. Snaga izraza prodire u zamahu uzdignute desnice, u vijorenju kose, u jakoj modelaciji trga brade i u čvrstom stiskanju evanđelja, koje biskup čvrsto stiska kao upornše svoje obrane. Slabiji majstori bili bi se poslužili pri izražavanju duševnosti draperijom i u nemirnim naborima potencirali duševno raspoloženje prikazanog lika. Meštrović je dapreiju stilizirao mimo iz starčkih razloga i tek je u koraku, u uzdržanju desne pate prenio strujenje pokreta na donji dio kipa, pravdeći ga tako nemirom, o sačuvaču čvrstoću i statiku potrebitu velikoj skulpturi. Sve je podređeno cjelini i riješeno velikim zamahom, često arhitektonskom monumentalnošću. Zatvoreni silueti otvaraju raščlanjeni prsti uzdignute desnice i krtž na biskupskoj kopi, detalji koji se međusobno upotpunjuju.

Spomenik je u svom impetusu prejak za mirni okvir Peristila, isto kao što je vertikala masivnog romaničkog zvonika preteška za taj mali rimski trg. Oni koji su prod deset godina zamišljali mišljenje da se kip postavi na Peristil nijesu, nažalost, uvidjeli da tim umanjuju vrijednost spomenika i da će se više škoditi Meštrovićevu djelu nego rimskim arkadama, jer ne samo da spomenik ruši armoniju trga već Peristil svojim uskim prostorom smeta kipu, sapinje ga i neda mu da se očituje u svojoj snazi. Na širokom prostoru prostranjeg trga njegova bi dinamika došla do jačeg izraza. Neparviljen plitko izgledao bi lijepše uz neko manumentalno pročelje koje bi mu sakrilo stražnju stranu.

Osim ta tri spomenika Split posjeduje velik broj Meštrovićevih skulptura. U prizemlju Banovinske galerije u Splitu smještena su u dvije prednje dvorane Meštrovićeva djela. To su većinom gipsani odlijevi vlastitih ove galerije pozajmljeni Galeriji ili od autora iz od raznih ustanova. Skupljanjem tih djela postiglo

Portret Dr. Jakše Račića — Foto Stübler

14

5564 **Crnjanski, Miloš**: *Ivan Mestrovitch, le sculpteur le plus marquant de la Yougoslavie.* (Život i djela, uz reprodukcije). Freude und Arbeit, Berlin, 3/2, 1938, str. 27-29.

5565 **Crnjanski, Miloš**: *Ivan Meštrović, der markanteste Bildhauer Jugoslaviens.* (Život i djela, uz reprodukcije). Freude und Arbeit, Berlin, 3/2, 1938 (1939), str. 26-29.

5566 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Nezadovoljni umetnici i njihovi pokrovitelji, povodom Izložbe „Pola vijeka hrvatske umjetnosti".* (Obrana od napada na Meštrovića i novi Dom likovne umjetnosti). Nova Evropa, Zagreb, knj. 31, br. 12, 26. XII. 1938, str. 404-408.

5567 (**Ćurčin, Milan**) Ć.: *Pred Meštrovićevim „Hristom".* (O drvenom „Raspelu" u crkvi Sv. Marka u Zagrebu - kasnije u Kašteletu u Splitu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 31, br. 2, 26. II. 1938, str. 33-38.

5568 **Dobida, Karel**: *Beneška mednarodna umetnostna razstava.* (Meštrović na XXI. Biennaleu u Veneciji). Ljubljanski zvon, Ljubljana, 58/7-8, 1938, str. 370-375.

5570 **Đuroković, M**(**arija**): *Refleksije i osjećaji pred kipom Madonne u crkvi Sv. Marka.* (Meštrovićeva „Bogorodica"). Vjesnik župe Sv. Marka, Zagreb, 8/5-12, 26. XII. 1938, str. 15.

5571 (**Esih, Ivan**) ie.: *Hrvatska umjetnost u poljskom djelu.* (O umjetnosti u Dalmaciji i Ivanu Meštroviću u 1. i 3. sv. „Historija sztuki", Lavov 1938.). Obzor, Zagreb, 78/200, 2. IX. 1938, str. 2.

5572 (**Esih, Ivan**) ie.: *Ivan Meštrović poklonio poprsje Luke Botića splitskoj Galeriji.* Jutarnji list, Zagreb, 27/9382, 10. III. 1938, str. 8.

5573 (**Esih, Ivan**) ie.: *Nove Meštrovićeve i Frangeš-Mihanovićeve umjetnine u Strossmayerovoj galeriji.* (Izloženi Meštrovićevi radovi u vlasništvu Jugoslavenske akademije). Jutarnji list, Zagreb, 27/9478, 17. VI. 1938, str. 6.

5574 (**Esih, Ivan**) ie.: *Riječki časopis o Ivanu Meštroviću.* (Članak Osvalda Ramousa u tal. časopisu „Termini"). Jutarnji list, Zagreb, 27/9471, 10. VI. 1938, str. 5.

5575 (**Esih, Ivan**) ie.: *Riječki časopis „Termini" o Ivanu Meštroviću.* (Osvaldo Ramous: Termini, 1938). Obzor, Zagreb, 78/132, 12. V. 1938, str. 2.

5576 **F. P.**: *Hrvati na međunarodnoj umjetničkoj izložbi XXI Biennala u Mletcima.* (Meštrović na XXI. Biennaleu). Hrvatski dnevnik, Zagreb, 3/12, 12. VI. 1938, str. 6.

5577 (**Fedorov, Nikolaj**) N. F.: *Bugarska publikacija o Meštroviću.* (Monografija V. Ivanova). Obzor, Zagreb, 78/176, 5. VIII. 1938, str. 2.

5578 **Fisković, Cvito**: *Meštrovićeva djela u Splitu.* (Javni spomenici i skulpture u Galeriji umjetnina i u privatnim posjedima). Glasnik Primorske banovine, Split, 1/2, 15. I. 1938, str. 13-16.

5579 **Gonsiorowski, S. J. - Gembrowicz, M. - Szydlowski, T. - Tatarkiewicz, W. - Žarnowski, J. - Żurowski, J.**: *Historija Sztuki,* I-III. Lavov (Poljska) 1938. (Povijest umjetnosti. Između ostaloga i o Meštroviću: III. sv., str. 396).

5580 **Grgec, I. P**(**etar**): *Sveta Hrvatska.* Slavonska Požega 1938. (O Meštrovićevoj crkvenoj umjetnosti i crkvi u Trnju u Zagrebu, str. 224-226).

5581 **Grimm, K**(**arl**) **M**(**aria**): *Ivan Meštrović, der grosse kroatische Bildhauer.* Der getreue Eckart, Wien, 16/1938-1939, str. 376-378.

5582 **Hadelt, A**(**lfred**): *Sankt Marcus im Zagreb ein Kleinod kirchlicher Kunst und Denkmalpflege.* (O obnovi crkve Sv. Marka u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 53/185, 6. VIII. 1938, str. 4-5; 186, 7. VIII, str. 4-5.

5583 (**Han, Verena Mančr**) V. M.: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti. 1882-1938. Izložba slika, skulptura i arhitektonskih projekata u novom Umjetničkom paviljonu.* Obzor, Zagreb, 78/296, 30. XII. 1938, str. 1.

5584 **-ić.**: *Bugari o Meštroviću i Balokoviću.* (Književna revije „Zlatorog" i „Bugarska misao" posvećen Meštroviću). Novosti, Zagreb, 32/103, 14. IV. 1938, str. 11.

5585 **-ić.**: *Bugarska monografija o Meštroviću.* (Viča Ivanova). Novosti, Zagreb, 32/36, 19. V. 1938, str. 11.

5586 **Ivanov, Vičo**: *Ivan' Meštrović' i negoviat kamen' svjat.* B'lgarska mis'l, Sofija, 13/3, III. 1938, str. 160-167.

5587 **Karaman, Ljubo**: *Umjetnost na istočnom Jadranu.* (Pregled umjetnosti u Dalmaciji od VII-XX. st. Kratko o Meštrovićevim djelima, str. 61). Naš Jadran, Split 1938, str. 39-61.

5588 (**Katić, Milan**) mk.: *Ivan Meštrović navršio 55 godina.* Kratak životopis velikog umjetnika. (Biografski podaci). Novosti, Zagreb, 32/222, 15. VIII. 1938, str. 5.

5589 **Katić, Milan**: *Jugoslavensku kiparsku umjetnost zastupa na XXI Biennalu Toma Rosandić.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Novosti, Zagreb, 32/200, god. 32, (?), 1938, str. 13.

5590 (**Katić, Milan**) mk.: *Šezdeset godina opstanka „Hrvatskog društva umjetnosti". Otvorenje izložbe „Pola vijeka hrvatske umjetnosti" u Domu likovnih umjetnosti kralja Petra.* (U Zagrebu). Novosti, Zagreb, 32/347, 18. XII. 1938, str. 11.

5591 (**Katić, Milan**) mk.: *Zanimljivosti XXI Biennala u Veneciji.* (Meštrović na Biennaleu). Novosti, Zagreb, 32/165, 1938, str. 9.

5592 **Krbek, Ivo - Šrepel, Ivo**: *Umetnički spor u Zagrebu. „Hrvatsko društvo umjetnosti" o sukobu među zagrebačkim umetnicima.* (Spor oko izgradnje Doma umjetnosti). Politika, Beograd, 35/10.959, 30. XI. 1938, str. 19.

5593 **Križanić, (Petar) P**(**jer**) P. K.: *Pola veka hrvatske umetnosti.* (Prikaz izložbe u Zagrebu). Politika, Beograd, 35/10.984, 25. XII. 1938, str. 10; 10.985, 26. XII, str. 8; 10.986, 27. XII, str. 6.

5594 (**Križanić, Petar Pjer**) P. K.: *Juče je svečano otvorena izložba „Pola veka hrvatske umetnosti"...* Politika, Beograd, 35/10.978, 19. XII. 1938, str. 6.

5595 **Krleža, Miroslav**: *Banket u Blitvi. Roman u dvije knjige.* (Meštrović u liku kipara i političkog ideologa Romana Rajevskog). I. knjiga Zagreb 1938.

5596 **Krleža, Miroslav**: *Na rubu pameti. Roman.* (Usputni razgovor o Meštroviću). Zagreb 1938, 1954, 1960, 1964.

5597 **Kuehn, Leonore**: *Ivan Meštrović, Jugoslaviens erster Bildhauer.* Mariborer Zeitung, Maribor, 78/119, 1938, str. 5.

5598 **Lecomte, Georges**: *Hommage à Despiau.* La Renaissance, Paris, 21/1938, br. 3.

5599 **Leontić, Ljubo**: *Jugoslovensko kulturno jedinstvo. Naši velikani. Internacionalna izložba u Rimu.* (Pretiskano iz „Jadrana", Buenos Aires, 1916, br. 53-58). Arhiv Jugoslovenske narodne obrane iz Južne Amerike, Zagreb, 5/30, Kolo II, knj. 8, 1938, str. 942-949.

5600 **Lozovina, Vinko**: *O spomen-reljefu bana Berislavića u Trogiru.* Jadranski dnevnik, Split, 5/220, 20. IX. 1938, str. 4.

5601 **M.**: *Izložba „Pola vijeka hrvatske umjetnosti". Svečano otvorenje doma likovne umjetnosti kralja Petra I Velikog Oslobodioca.* (Izjava V. Svečnjaka o situaciji u HDU). Nova riječ, Zagreb, 3/105, 15. XII. 1938, str. 10-11.

5602 (**Makale, Manfred**) mm: *Slavlje u Biskupiji kod Knina. Posveta spomen-crkve kralja Zvonimira.* Novosti, Zagreb, 32/256, 18. IX. 1938, str. 10.

5603 **Marchiori, Giuseppe**: *La ventunesima Beinnale Veneziana.* Emporium, Bergamo, 44/6, 1938. (Reprodukcija portreta princa Pavla).

5604 **März, J**(**ohann**): *Alt-und Neue-Südserbien.* Estdeutische Morgenpost, 24. VII. 1938.

5605 **(März, Johann)** Merz, Ivan: *Merz o Meštrovićevu Kristu.* Nedjelja, Zagreb. 10/20, 15. V. 1938, str. 2-3.

5606 **Mašić, Branko**: *Meštrovićevi verski i biblijski motivi u umetnosti.* XX vek, Beograd, 10/8, X. 1938, str. 417-434.

5607 **Matekalo, Ante**: *Tajne skromnog groba Neznanog junaka. Ljubavno pismo u mrtvim rukama. Nagađanje o imenu i poreklu mrtvog vojnika na Avali.* (Ostaci nepoznatog vojnika koji će biti pokopani u mauzoleju na Avali). Vreme, Beograd, 23. I. 1938.

5608 **Matoš, A**(**ntun**) **G**(**ustav**): *Povodom izložbe „Medulića".* (O suvremenoj Meštrovićevoj umjetnosti. Iz „Savremenika" 1910.). U: A. G. Matoš: Djela VII, Ličnosti, problemi i pejzaži, Zagreb 1938, str. 51-62.

5609 **Murko, Robert M.**: *Spomenik Neznanom Junaku na Avali.* (Historijat gradnje, na temelju službenog izvještaja). Nova Evropa, Zagreb, knj. 31, br. 12, 26. XII.. 1938, str. 386-399.

5610 **o-š.**: *Još o restauraciji crkve svetoga Marka.* Nova riječ, Zagreb, 3/83, 16. VI. 1938, str. 8.

5611 **Padovan, Ante**: *G. Wolf „opet oko crkve sv. Marka". Odgovor na odgovor g. Wolfa u „Katoličkom listu".* (O Meštrovićevim skulpturama). Hrvatska straža, Zagreb, 10/195, 28. VIII. 1938, str. 9-10; 196, 30. VIII, str. 4-5.

5612 **Padovan, Ante**: *Kniewald-Wolf contra Meštrović.* (Osvrt na kritiku Meštrovićeve umjetnosti). Hrvatska straža, Zagreb, 10/148, 3. VIII. 1938, str. 9-10; 149, 5. VII, str. 4-5.

5613 **Padovan, Ante**: *La chiesa di San Marco a Zagabria.* (O Meštrovićevim i Kljakovićevim djelima u crkvi Sv. Marka u Zagrebu). L'Illustrazione Vaticana, Roma, 9/20, 1938, str. 6-31.

5614 **Padovan, A**(**nte**): *Obnova crkve sv. Marka.* (Obrana Meštrovićevih radova u crkvi). Hrvatska straža, Zagreb, 10/87, 17. IV. 1938, str. 4-5.

5615 **Padovan, Ante**: *Vatikanski časopis o restauraciji crkve sv. Marka u Zagrebu.* (Prevedeno iz „L'Illustrazione Vaticana"). Hrvatska straža, Zagreb, 10/251, 5. XI. 1938, str. 4-5; 252, 6. XI, str. 4, 9- 10.

5616 **Pervan, Jasna**: *Umetnička izložba u Veneciji.* (Meštrović na XXI. Biennaleu). XX vek, Beograd, 1938, br. 7, mj. IX, str. 296.

5617 **Petrov, Stanko**: *Ivanu Meštroviću, 18. IX. 1938. god. u Biskupiji.* (Pjesma). Jadranski dnevnik, Split, 5/218, 17. IX. 1938, str. 4.

5618 (**Petrov, Stanko**) F. S. Milovanov: *U svetištu Naše Gospe u Biskupiji. Prikazano Ivanu Meštroviću, proslavljenom graditelju novoga svetišta.* (Pjesma). Gospa Sinjska, Split-Sinj, 17/11, XI. 1938, str. 257.

5619 **Petrov, Stanko**: *Zvonimirova baština. Gradnja zavjetne spomen-crkve u Biskupiji kod Knina prema nacrtu Ivana Meštrovića.* (Posveta kamena temeljca). Obzor, Zagreb, god. 79, 23. VIII. 1938.

5620 **R. D.**: *I. Meštrović u najboljoj bugarskoj likovnoj literaturi. V. Ivanov o Meštroviću.* (Osvrt na članak V. Ivanova „I. Meštrović i njegov kameniti svijet" i na njegovu studiju „Ivan Meštrović i njegova umjetnost"). Jugoslavenski list, Sarajevo, 21/114, 15. V. 1938, str. 11.

5621 **R. F.**: *Vrpolje, rodno mjesto Ivana Meštrovića.* (O rođenju. Opis sela). Pravda, Beograd, 34/12.147, 9. VIII. 1938, str. 6.

5622 **Ram**(**o**)**us, Osvald**(**o**): *Duša jugoslovenskog naroda u skulpturama Ivana Meštrovića.* (Iz „La vedetta d'Italia"). Nova smena, Beograd, 1/4, VI. 1938, str. 228-230.

5623 **Ramous, Osvaldo**: *L'Animo del popolo jugoslavo nelle sculture di Ivan Mestrovic.* (Članak iz „Popolo d'Italia"). La Vedetta d'Italia, 20/122, 1938, str. 3.

5624 **Ramous, Osvaldo**: *L'animo del popolo slavo nelle sculture di Ivan Mestrovic.* Il Popolo d'Italia, Milano, 18. V. 1938.

5625 **Ramous, Osvaldo**: *Motivi e sviluppi dell'arte di Ivan Meštrović.* Termini, Rijeka, 1938, br. 18, str. 419-421.

5626 (**Rehar, Radivoj**) -r: *Meštrovičeva dela.* (Pred izložbu). Večernik, Maribor, 12/224, 4. X. 1938, str. 4.

5627 **Rittig, S**(**vetozar**): *O restauraciji crkve sv. Marka.* (Povijest restauracije i Meštrovićeva djela u crkvi). Katolički list, Zagreb, 89/19, 12. V. 1938, str. 222-224; 20, 19. V, str. 235-237.

5628 **Schmaus, Alois**: *Die südslawische Volksdichtung im Aufbau der nationalen Kultur.* Der getreue Eckart, 16/1938-1939, str. 377-384.

5629 **Scholz, Georg**: *Jugoslawische Kunst der Gegenwart.* (Radovi u crkvi Sv. Marka u Zagrebu. Iz časopisa „Feuerreiter", Köln). Morgenblatt, Zagreb, 53/274, 20. XI. 1938, str. 4.

5630 **Scholz, Georg**: *Jugoslawische Kunst der Gegenwart. Sankt Markus in Zagreb.* Feuerreiter, Köln, 14/46, 12. XI. 1938, str. 726-728.

5631 **Scholz, Georg**: *Sv. Marko u Zagrebu. Članak u časopisu „Der Feuerreiter" o umjetničkim radovima u crkvi sv. Marka.* (O Meštrovićevim i Kljakovićevim radovima, u kelnskom časopisu). Hrvatska straža. Zagreb, 10/265, 22. XI. 1938, str. 5.

5632 (**Scholz, Georg**): *Sv. Marko u Zagrebu. Članak u časopisu „Der Feuerreiter" o umjetničkim radovima u crkvi sv. Marka.* (Meštrović, Kljaković). Jutarnji list, Zagreb, 27/9650, 6. XII. 1938, str. 10.

5633 **Strzygowski, Josef**: *Bildhauer Meštrović.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Wille und Macht, Berlin, 1. VI. 1938, sv. 11, str. 33-34.

5634 **Subotić, N**(**edjeljko**): *Pred spomen-crkvom kralja Zvonimira u Biskupiji.* (Posvećenje crkve građene po Meštrovićevom nacrtu). Katolička riječ, Split, 4/40, 6. X. 1938, str. 2-3.

5635 **Subotić, N**(**edjeljko**): *Spomen-crkva kralja Zvonimira.* (Meštrovićev projekt i doprinos). Nova revija, Makarska, 17/1-2, 1938, str. 446-463.

5636 **Svečnjak, Vilim**: *Izložba „Pola vijeka hrvatske umjetnosti"...* (Kritika Meštrovića i Doma likovne umjetnosti u Zagrebu). Nova riječ, Zagreb, 3/105, 15. XII. 1938, str. 10-11.

5637 **Šegvić, Kerubin**: *Što govore naši moderni umjetnici o Kristu i Njegovoj presv. Majci.* (Kritika Meštrovićevih djela bez produhovljenosti). Katolički list, Zagreb, 89/41, 13. X. 1938, str. 485-486.

5638 **Škrgić, Nikola**: *Polemika zbog kipova Meštrovića u crkvi sv. Marka u Zagrebu. Jedan deo javnosti u Zagrebu traži da se Meštrovićevi kipovi iz crkve sv. Marka uklone, jer, vele, nisu u religioznom duhu.* Pravda, Beograd, 34/12.098, 21. VI. 1938, str. 7.

5639 (**Škrgić, Nikola**) N. Š.: *Završena je izrada Meštrovićeva spomenika Kralju Mučeniku.* (Spomenik namijenjen Cetinju). Pravda, Beograd, 34/12.129, 22. VI. 1938, str. 7.

5640 **Šrepel, Ivo**: *Obnova Crkve Sv. Marka u Zagrebu.* (Historijat crkve. Obnova i Meštrovićevi i Kljakovićevi radovi). Nova Evropa, Zagreb, knj. 31, br. 2, 26. II. 1938, str. 64-72.

5641 **Šrepel, Ivo**: *Obnova crkve Sv. Marka u Zagrebu.* Obzor, Zagreb, 78/46, 26. II. 1938, str. 1-2.

5642 **Šrepel, Ivo**: *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića.* (Opis arhitekture i skulptura). Hrvatsko kolo, Zagreb, 19/1938, str. 154-163.

5643 **Tartaglia, Ivo**: *Povodom izložbe „Pola vijeka hrvatske umjetnosti".* Hrvatski glasnik, Split, 1/3, 1938, str. 12.

5643a (**Tiljak, Lj. Đuro**) T. Lj. Đ.: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* Hrvatski akademičar, 2/3, 1938-1939, str. 2-3.

5644 **Torres-Garcia, Joaquin**: *La escultura de Mestrovic.* Universalismo constructivo, 1938, str. 695-697.

5645 **Tresić-Pavičić, Ante**: *Među Meštrovićevim karijatidama za grob Neznanog Junaka na Avali.* (Posjet atelijeru u Splitu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 31, br. 12, 26. XII. 1938, str. 399-403.

5646 **Uvodić, Angjeo**: *Još jedna obnova u Banovinskoj galeriji.* (Poprsje Luke Botića u Galeriji umjetnina u Splitu). Glasnik Primorske banovine, Split, 1/9, 1. V. 1938, str. 99-100.

5647 **Uvodić, Angjeo**: *Još jedna značajna akvizicija naše Galerije. Prvo poprsje za spomenik Luki Botiću poklonio je naš proslavljeni kipar Ivan Meštrović splitskoj Galeriji.* Jadranski dnevnik, Split, 5/54, 5. III. 1938, str. 9.

5648 **V.**: *Izložba u Veneciji.* (Meštrović na XXI. Biennaleu). Novo doba, Split, 21/130, 3. VI. 1938, str. 4.

5649 **V. J.**: *Izložba XXI Biennala u Veneciji.* (Dopis N. R. iz Venecije. Meštrović na Biennaleu). Nova riječ, Zagreb, 3/97, 1938, str. 8-9.

5650 **Vinaver, Stanislav**: *Meštrovićev epski prkos.* U: Živi okviri. Beograd 1938, str. 145-157.

5651 **Wolf, Augustin**: *Oko Sv. Marka.* (Meštrovićeve skulpture). Katolički list, Zagreb, 89/20, 19. V. 1938, str. 237-238; 21, 26. V, str. 245-248; 22, 2. VI, str. 260-262.

5652 **Wolf, Augustin**: *Opet oko crkve Sv. Marka.* (Odgovor na članak A. Padovana u „Hrvatskoj straži"). Katolički list, Zagreb, 89/29, 21. VII. 1938, str. 344-346.

5653 (**Zdravković, Ivan**) I. Z.: *XXI međunarodna umetnička izložba u Veneciji.* (Meštrović na Biennaleu). Umetnički pregled, Beograd, 1/9, 1937-1938, str. 280-287.

5654 **Živković, Ante**: *Obnova starodrevne crkve sv. Marka u Zagrebu. Kulturni i vjerski događaj prvoga reda.* (Meštrović i Kljaković). Obitelj, Zagreb, 10/3-4, 16. I. 1938, str. 33-38.

5655 **Župić, Stanislav**: *In attesa della XXI Biennale.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Il Gazzettino, Venezia, god. 16, 28. I. 1938.

5656 **xxx**: *Na XXI Biennalu u Veneciji Jugoslavija prvi put ima paviljon gdje izlažu Becić, Babić, Rosandić, Milunović, Jama.* (Meštrović na mlet. Biennaleu). 7 dana, Zagreb, 12. VI. 1938, br. 24.

5657 *Archers of Domagoj.* London Studio 15 (Studio 115, Amer. edition), 1938, mj. VI, str. 310.

5658 *„Bildnis der Mutter".* (O Meštroviću i skulpturi „Moja majka"). Westermanns Monatshefte, Braunschweig, god. 167-168, 1939-1940, str. 240.

5659 *Bugarska publikacija o Meštroviću.* (Vičo Ivanov: Ivan Meštrović i njegovoto izkustvo", Plovdiv 1938.). Obzor, Zagreb, 78/176, 4. VIII. 1938, str. 2.

5660 *Bugarski kipar umjetnik portretira Ivana Meštrovića. Todor Dukov ostaje u Zagrebu pa će portretirati Ivana Meštrovića.* Večer, Zageb, 19/5414, 14. XII. 1938, str. 5.

5661 *Bugarski umjetnički kritik o Ivanu Meštroviću.* (Monografija V. Ivanova, Plovdiv 1938.). Obzor, Zagreb, 78/81, 9. IV. 1938, str. 2.

5662 *Dom likovne umjetnosti Kralja Petra Velikog Oslobodioca u Zagrebu...* (Uoči otvorenja). Vreme, Beograd, 22. XI. 1938.

5663 *Dom likovnih umjetnosti u Zagrebu.* (Otvorit će se u jesen izložbom. Bilj.). Novo doba, Split, 21/75, 30. III. 1938.

5664 *Dom likovnih umjetnosti u Zagrebu.* (Uoči otvorenja. Isložba. Trošak. Bilj.). Novo doba, Split, 21/280, 30. XI. 1938, str. 4.

5665 *Dovršenje umjetničkog paviljon.* (Dom umjetnosi u Zagrebu). Obzor, Zagreb, god. 79, 15. I. 1938.

5666 *Dr. Maček će sutra otvoriti najveću izložbu likovne umjetnosti koja je do sada uopće priređena kod nas.* (U novom Domu likovnih umjetnosti u Zagrebu). Večer, Zagreb, 19/5417, 17. XII. 1938, str. 3.

5667 *Dr. Maček je jučer otvorio najveću izložbu likovne umjetnosti koju je Zagreb do sada imao.* (U Domu likovnih umjetnosti). Večer, Zagreb, 19/5418, 19. XII. 1938, str. 5.

5668 *„Ein halbes Jahrhundert kroatischer Kunst." Die Ausstellung.* (Izložba „Pola vijeka hrv. umjetnosti" u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 53/302, 24. XII. 1938, str. 5.

5669 *Eröffnung des Ausstellung „Ein halbes Jahrhundert kroatischer Kunst" im Kunstheim König Peters I.* (Izložba „Pola vijeka hrv. umjetnosti" u Zagrebu). Morgenblatt, Zagreb, 53/298, 20. XII. 1938, str. 5.

5670 *Galerija Meštrović.* (Zatvorena u Zagrebu. Bilj.). Novo doba, Split, 21/130, 3. VI. 1938, str. 4.

5671 *Galerija Meštrovića zatvorena.* (Galerija u Zagrebu, u Ilici). Obzor, Zagreb, 78/124, 1. VI. 1938, str. 4.

5672 *Galerija umjetnina Primorske banovine 1937 i 1938.* (Meštrovićeva djela u Galeriji u Splitu). Glasnik Primorske banovine, Split, 1/8, 15. IV.1938, str. 88-90.

5673 *Grčka princeza Jelisava kod I. Meštrovića.* (U Splitu). Obzor, Zagreb, 78/191, 23. VIII. 1938, str. 3.

5674 *Hrvatsko društvo umjetnosti 1878-1938.* (Predgovor kataloga izložbe. Historijat gradnje Doma umjetnosti). Izložba Pola vijeka hrvatske umjetnosti. Zagreb 1938, str. XXI-XXIX.

5675 *Ivan Meštrović, Bildhauer.* Wille und Macht, Berlin, 6/11, 1938, str. 33.

5676 *Ivan Meštrović - der markanteste Bildhauer Jugoslawiens.* (Pretiskano iz „Freude und Arbeit"). Nova smena, Beograd, 1/1, III. 1938, str. 39-40.

5677 *Iz crkve sv. Marka.* (Iz „Hrv. dnevnika". Polemika oko restauracije. Bilj.). Novo doba, Split, 21/123, 26. V. 1938, str. 4.

5678 *Izložba kakovu Zagreb još nije imao u svojoj povijesti. Dr. Vlatko Maček otvorio je jučer sjajnu izložbu hrvatske likovne umjetnosti.* (Opširno o otvorenju. Govori. Meštrović na izložbi). Jutarnji list, Zagreb, 27/9663, 19. XII. 1938, str. 3.

5679 *Jučer je na svečani način otvorena sjajna izložba hrvatske likovne umjetnosti.* (U Zagrebu). Jutarnji list, Zagreb, 27/9663, 19. XII. 1938, str. 3.

5680 *Kavanjinov Kaštilac se pretvara u gradilište?* Novo doba, Split, god. 21, 8. III. 1938, str. 3.

5681 *Meštrović Ivan.* (Biografski podaci). Katalog: Izložba pola vijeka hrvatske umjetnosti. Zagreb 1938, str. 199.

5682 *Meštrovićev spomenik Bratianu.* (Otkrivanje u Bukureštu. Bilj.). Novo doba, Split, 21/297, 21. XII. 1938, str. 4.

5683 *Meštrovićev spomenik Miletiću.* (Narudžba spomenika za Novi Sad. Bilj.). Novo doba, Split, 21/182, 5. VIII. 1938, str. 4.

5684 *Meštrovićev spomenik za Cetinje.* (Kralju Aleksandru. Bilj.). Novo doba, Split, 21/172, 25. VII. 1938, str. 4.

5685 *„Mutter und Kind".* (Ukratko o Meštroviću i crtežu „Majka i dijete"). Westermanns Monatshefte, Braunschweig, 165/1938-1939, str. 258-260.

5686 *Naš veliki vajar Ivan Meštrović navršio je 55 godina života.* Pravda, Beograd, 34/12.155, 17. VIII. 1938, str. 9.

5687 *Novi umjetnički paviljon mora služiti na ponos Zagrebu...* (Pohvale i kritike Umjetničkog paviljon). Jutarnji list, Zagreb, 27/9668, 24 XII. 1938, str. 20.

5688 *Novo svetište nad zadužbinom kralja Zvonimira...* (Opis crkve u Biskupiji). Jutarnji list, Zagreb, 27/9553, 31. VIII. 1938, str. 8.

5689 (O I. Meštroviću). The Studio, London, 115/1938, str. 3, sl. str. 310.

5690 *Odkriće spomenika banu Petru Berislaviću.* (Meštrovićev reljef u Trogiru. Bilj.). Obzor, Zagreb, 78/203, 7. IX. 1938, str. 3.

5691 *50 godina hrvatske umjetnosti. Uz otvorenje retrospektivne izložbe.* Jutarnji list, Zagreb, 27/9662, 18. XII. 1938, str. 7.

5692 *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (Predgovor kataloga izložbe. Meštrović u pregledu novije hrv. umjetnosti). Izložba Pola vijeka hrvatske umjetnosti. Zagreb 1938, str. XI-XIX.

5693 *Pola vijeka hrvatske umjetnosti. Izložba hrvatskih umjetnika u Zagrebu.* (Otvorenje izložbe). Novo doba, Split, 21/295, 19. XII. 1938, str. 2.

5694 *Posveta spomen-crkve kralja Zvonimira.* (Svečanosti u Biskupiji). Novo doba, Split, 21/219, 19. VIII. 1938, str. 3.

5695 *Riječki časopis „Termini" o Ivanu Meštroviću.* (Članak O. Ramousa, 1938). Obzor, Zagreb, 78/132, 11. VI. 1938, str. 2.

5696 *Strossmayerova galerija.* (Prinova četiri Meštrovićeva poprsja. Bilj.). Novo doba, Split, 21/147, 25. VI. 1938, str. 10.

5697 *Sv. Marko u Zagrebu.* (Prikaz njem. časopisa „Der Feuerreiter"). Jutarnji list, Zagreb, 27/9650, 6. XII. 1938, str. 10.

5698 *Umetnički spor u Zagrebu. Među zagrebačkim likovnim umetnicima izbio je oštar sukob pred veliku izložbu „Pola veka hrv. umetnosti"..* (Politika, Beograd, 35/10.949, 20. XI. 1938, str. 20.

5699 *Umitnički rat u Zagrebu.* (Karikatura Meštrovića od Penovića, uz tekst). Štandarac, Split, 4/48, 27. XI. 1938, str. 1.

5700 *Umjetnički paviljon u Zagrebu.* (Plan popravka stropa namijenjenog Meštrovićevim djelima. Bilj.). Novo doba, Split, 21/141, 18. VI. 1938, str. 4.

5701 *Zavjetna crkva kralja Zvonimira... Patriotski i umjetnički rad hrvatskog umjetnika Meštrovića...* Hrvatska straža, Zagreb, 10/208, 15. IX. 1938, str. 6.

5702 *Zvonimirova crkva kod Knina.* (Blagoslov nove crkve. Bilj.). Novo doba, Split, 21/ 198, 24. VIII. 1938, str. 4.

1939.

5703 **-a-**: *Pola vijeka slikarske i kiparske umjetnosti kod Hrvata.* (Izložba u Zagrebu). Kulisa, Zageb, 11 (12)/1, 5. I. 1939, str. 5.

5704 **Babić, Ljubo**: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (O Meštrovićevom Umjetničkom paviljonu i njegovim djelima na izložbi „Pola vijeka hrv. umj."). Pečat, Zagreb, 1/1-2, II-VI. 1939, str. 50-62.

5705 **Belas, A**(**nte**): *Reliefni spomenik Petra Berislavića, biskupa i hrvatskog bana u Trogiru.* (Postavljanje Meštrovićevog spomenika u Trogiru). Hrvatski glasnik, Split, 2/182, 5. VIII. 1939, str. 9-10.

5706 **Bolhar, A**(**lojzij**): *Bolgarska monografija o Ivanu Meštroviću.* (V. Ivanova). Dom in svet, Ljubljana, 51/6, 1939, str. 358-359.

5707 (**Borko, Božidar**) -o-: *Pol stoletja hrvatske umetnosti.* Jutro, Ljubljana, 20/22, 26. I. 1939, str. 7.

5708 **Brizio, Anna Maria**: *Ottocento Novecento.* Torino 1939. (Spomen Meštrovića, str. 415).

5709 (**Cepelić, Ivo**) I. C.: *Mala senzacija jedne velike izložbe.* (Pola vijeka hrv. umjetnosti. Dvorane, kupola). Hrvatski glasnik, Split, 2/48, 25. II. 1939, str. 3.

5710 **Chandler, Douglas**: *Kaleidoscopic Land of Europe's youngest King.* (O Jugoslaviji. Reprodukcija „Grgura Ninskog" na Peristilu uz opširniju legendu, str. 729). The National Geographic Magazine, Washington, sv. 75, VI. 1939, str. 691-730.

5711 **Cheney, Marta Chandler**: *Modern art in America.* New York 1939.

5712 **Cota, Frane**: *Izložba Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (O Meštrovićevoj skulpturi). Hrvatski glasnik, Split, 2/6, 7. I. 1939, str. 11.

5714 **Čalić, Edo**: *Hrvatska likovna umjetnost. Povodom izložbe „Pola vijeka hrvatske umjetnosti" u Zagrebu.* XX vek, Beograd, 2/4, 1939, str. 540-552.

5715 (**Čičin-Šain, Ć.**): *Meštrović u Poljskoj.* Novo doba, Split, god. 22, 12. V. 1939, str. 4.

5716 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *G. Vilder o „kraljevskim konjima" i „dvorskom meštru ceremonija u kući gospodina Meštrovića".*

(Kritike Umjetničkog paviljona, Meštrovićevih djela i pisanja M. Ćurčina). Nova Evropa, Zagreb, god. 32, br. 1-2, 26. II. 1939, str. 54-62.

5717 **Draganić, Josip**: *Deset naših kipara. Meštrovićeva era u našem kiparstvu...* Novosti, Zagreb, god. 34, 4. I. 1939.

5718 **Đermanović, R.**: *Smisao kulta Neznanog Junaka.* (Općenito o kultu Neznanog junaka u nas). Nova Evropa, Zagreb, knj. 32, br. 1-2, 26. II. 1939, str. 15-16.

5719 (**Esih, Ivan**) ie.: *Rumunjski dnevnik o Ivanu Meštroviću.* (Prikaz članka G. Oprescua o Meštrovićevim spomenicima Carola I. i Iona C. Bratianua u Rumunjskoj u bukureštanskom listu „Univerzul" 1939.). Jutarnji list, Zagreb, 28/9846, 24. VI. 1939, str. 9.

5720 (**Esih, Ivan**) ie.: *Slovenska štampa o izložbi „Pola vijeka hrvatske umjetnosti".* Jutarnji list, Zagreb, 28/9709, 5. II. 1939, str. 3.

5721 **F. O. N.**: *Mestrovic w Warszawie. Wizyta znakomitego rzezbiarza jugoslowianskiego.* Kurjer Polski, 10. V. 1939, br. 129.

5722 **FON.**: *Rzezbiarz jugoslowianski Mestrovic w Warszawie.* Gazeta Polska, Warszawa, 10. V. 1939.

5723 **F. O. N.**: *Znakomity rzezbiarz jugoslowianski Mestrovic w stolicy.* Kurjer Poranny, 10. V. 1939.

5724 **FON.**: *Znakomity rzezbiarz jugoslowianski pracuje nad projektom pomnika Jòsefa Pilsudskiego.* Express Poranny, Warszawa, 10. V. 1939.

5725 **F. O. N.**: *Znakomity rzezbiarz jugoslowianski w Warszawie.* Wiek nowy, Lavov, 11. V. 1939.

5726 **FON**: *Znakomity rzezbiarz jugoslowianski zlozy projekt pomnika Jòsefa Pilsudskiego.* (Meštrović se natječe za spomenik Pilsudskome). Dzien dobry, Warszawa, 10. V. 1939, br. 128.

5727 **F. O. N.**: *Znakomity rzezbiarz prof. Ivan Mestrovic w Warszawie.* Polska zbrojna, Warszawa, 10. V. 1939.

5728 **Fisković, Cvito**: *Dva najnovija djela Ivana Meštrovića.* (Reljef bana Berislavića u Trogiru i spomenik rumunjskom političaru Bratianuu). Hrvatska revija, Zagreb, 12/1, 1939, str. 46-47.

5729 (**Fisković, Cvito**) C. F.: *Postavljanje nadgrobnog spomenika Dr Anti Trumbiću u Splitu.* Glasnik Primorske banovine, Split, 2/11-12, 1939, str. 204.

5730 **G. K.**: *Rozmowa z wielkim rzezbiarzem jugoslowianskim. Ivan Meštrović projektuje pomnik Marszala Pilsudskiego.* Kurjer czerwony, 9. V. 1939.

5731 **Gulić, Dagmar**: *Ob razstavi „Pol stoletja hrvatske umjetnosti".* Ljubljanski zvon, Ljubljana, 59/3-4, 1939, str. 174-178; 5-6, str. 274-279.

5732 **h**: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* Hrvatski list, Osijek, 20/18, 18. I. 1939, str. 9.

5733 **Hadži, Kosta st.**: *Dr. Svetozar Miletić u Novom Sadu.* (U povodu otkrivanja Meštrovićeva spomenika u Novom Sadu). Nova riječ, Zagreb, 4/146, 28. IX. 1939, str. 4.

5734 (**Han-Mani, Verena**) V. M.: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (Kratki pregled kiparstva). Obzor, Zagreb, 79/28, 5. II. 1939, str. 1-2.

5735 **Hansen, C. E.**: *Hos Mesteren fra Otavice.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti). Jugoslavija. Jugoslovenski turizam, Split, 10/2, 1939, str. 51-54.

5736 (**Hanževački, Marija**) He-ma: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti 1888-1938.* Nova riječ, Zagreb, 4/111, 1939, str. 6; 112, str. 6-7.

5737 **hs**: *Ivan Mestrovic.* Tehnik und Betrieb, Blätter des Frankfurter Zeitung, Frankfurt, 22. XI. 1939.

5738 **Jć**: *Kolektivna izložba Marijana Matijevića.* (I o Meštroviću). Hrvatski dnevnik, Split, 5. XI. 1939.

5739 **k**: *Osvrt na izložbu „Pola vijeka hrvatske umjetnosti".* Hrvatski Zagorac, Zagreb, 6/227, 18. III. 1939, str. 3.

5740 **Karaman, Ljubo**: *Eseji i članci.* Zagreb 1939. (O spomenicima Grguru Ninskom i Luki Botiću).

5741 (**Katić, Milan**) -mk: *Ivan Meštrović dovršio spomenik rumunjskog kralja Karola i.* (Pred otkrivanje. Lijevanje spomenika kralju Ferdinandu I.). Novosti, Zagreb, 33/117, 29. IV. 1939, str. 11.

5742 (**Katić, Milan**) mk: *„Pola vijeka hrvatske umjetnosti", izložba u Domu likovnih umjetnosti kralja Petra I. Velikog Oslobodioca.* Novosti, Zagreb, 33/1, 1939, str. 12; 4, str. 9.

5743 **Krleža, Miroslav**: *Banket u Blitvi. Roman u dvije knjige.* (Meštrović u liku kipara i političkog ideologa Romana Rajevskog). II. knjiga. Zagreb 1939.

5744 **Krleža, Miroslav**: *Moša S. Pijade.* (Pijadine hvale i kritike Meštrovića). Knjiga studija i putopisa. Zagreb 1939, str. 115-130.

5745 **Krleža, Miroslav**: *O jedinim zastavama našeg vremena.* (Spomen Meštrovićeve nacionalističke ideologije). Knjiga studija i putopisa. Zagreb 1939, str. 131-157.

5746 **Kušan, Vladislav**: *Pedeset godina hrvatske umjetnosti.* (U povodu izložbe „Pola vijeka hrv. umjetnosti"). Hrvatska revija, Zagreb, 12/4, 1939, str. 182-190; 193-200.

5747 **Ladika, Ivo**: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (Izložba u Zagrebu). Svijet, Zagreb, 2 (14)/6, 5. II. 1939, str. 6.

5748 **Lovrić, Božo**: *Na obalama Vltave. Ivu Meštroviću.* (Posvećeno Meštroviću). Hrvatski glasnik, Split, 2/109, 1939, str. 3.

5749 **Lozovina, Vinko**: *Naš Jadran. Najnovije divot-izdanje Jadranske straže.* (S Meštrovićevim predgovorom). Hrvatska revija, Zagreb, 12/2, 1939, str. 95-100.

5750 **M. D.**: *Izložba „Pola vijeka hrvatske umjetnosti"...* (O kiparima i Meštroviću). Hrvatski dnevnik, Zagreb, 4/978, 22. I. 1939, str. 18-19.

5751 **Makale, Manfred**: *Šibenik i sjeverna Dalmacija.* Šibenik 1939. (Novinske reportaže o Biskupiji i Otavicama, str. 153-154, 159-160).

5752 (**Makale, Manfred**) mm: *Ivan Meštrović kao dječak uoči polaska na studije u Beč.* Novosti, Zagreb, 33/154, 5. VI. 1939, str. 11.

5753 **Marjanović, Milan**: *Umetnost.* Srpski književni glasnik, Beograd, NS, 56/2, 16. I. 1939, str. 121-129.

5754 **Marušić,** (**Davidović**) **F**(**ilip**): *Muzika u Meštrovićevim skulpturama.* (Glazbene teme Meštrovićeve skulpture). Hrvatske glasnik, Split, 2/299, 25. XII. 1939, str. 10.

5755 **Marušić, Filip** Dane (**Davidović**): *„Povijest Hrvata". Skulptura Ivana Meštrovića.* (Opširni članak). Hrvatski glasnik, Split, 2/84, 9. IV. 1939, str. 9.

5756 **Mašić, Branko**: *Meštrovićevi muzičko-melodijski motivi.* (Estetska analiza Meštrovićevih likova s glazbenim instrumentima). Novosti, Zagreb, 33/355, 24. XII. 1939, str. 23-24.

5757 **mdd**:*Iwan Mestrovic w Krakowie.* Ilustrowany kurjer codzienny, Krakov, 12. V. 1939, br. 130.

5758 **Mežnarić, I.**: *Hrvatsko kolo, književno-naučni zbornik, knjiga XIX, izd. Matice Hrvatske, Zagreb 1938.* (Prikaz članka I. Šrepela: Religiozna umjetnost I. Meštrovića). Hrvatska revija, Zagreb, 12/4, 1939, str. 208-211.

5759 **Milković, Zlatko**: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (Izložba u Zagrebu). Hrvatski jug, Dubrovnik, 2/10, 3. II. 1939, str. 3.

5760 **Moč, Aleksandar**: *Pred Meštrovićevim Miletićem.* (Spomenik u Novom Sadu). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 113/4-5, knj. CCCLII, X-XI. 1939, str. 281-288.

5761 **Mt**: *Najwiekszy rzezbiarz dzisiejszej doby. Ivan Mestrovic gościem Polski.* (Meštrović u Poljskoj). Ilustrowany kuryer codzienny, Kraków, 11. V. 1939, str. 129.

5762 **nin**: *Svetozar Miletić i Hrvati.* (Meštrovićev spomenik u Novom Sadu). Novosti, Zagreb, 33/271, 1. X. 1939, str. 15.

5763 (**Novak, Viktor**): *Pismo profesora g. dr. Viktora Novaka g. Ivanu Meštroviću. G. Ivan Meštrović protiv promene imena Jugoslovenske akademije.* Politika, Beograd, 36/11.329, 14. XII. 1939, str. 9.

5764 **Oprescu, George**: *Spomenici Ivana Meštrovića.* (Carolu I. i Ionu Bratianuu u Bukureštu). Univerzul, Bucuresti, 12. VI. 1939.

5765 **Pavlíček, Josef**: *Neznamý hrdina na Avale.* (Meštrovićev spomenik Neznanom junaku). Česko-jihoslovanská revue, Praha.Beograd, 9/1-2, 1939, str. 11-13.

5766 **Popović, Bogdan**: *Natpisi na spomenicima junaka.* (Spomenik na Avali). Almanah Prosveta, Beograd 1939, str. 3-7.

5767 **Popović, J**(**ovan**): *Meštrovićev Miletić.* (Spomenik Miletiću u Novom Sadu). Umetnost i kritika, Beograd, 1/4-5, XI. 1939, str. 276-277.

5768 **Radonić, Jovan**: *Svetozar Miletić.* (U povodu otkrivanja spomenika). Politika, Beograd, 36/11.255, 1. X. 1939, str. 1-2.

5769 **Restek, Josip**: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti. Reprezentativna izložba u novom Domu likovne umjetnosti u Zagrebu.* Obitelj, Zagreb, 11/1-2, 1. I. 1939, str. 16-18.

5770 (**Smolčić, Nikola**) Enes: *Kipar Ivan Meštrović darovao je svoj paviljon na Josipovcu siromašnim likovnim umjetnicima...* (Za atelijere zagrebačkih umjetnika). Novosti, Zagreb, 33/352, 22. XII. 1939, str. 10.

5771 (**Smolčić, Nikola**) -En: *Povratak g. Ivana Meštrovića u Umjetničku akademiju.* (nakon priznanja visoke škole). Novosti, Zagreb, 33/347, 16. XII. 1939.

5772 **Stanković, Katarina**: *Zwei Welten und eine Wahrheit. Ein Lebensbericht 1892-1937.* Hamburg 1939. (Der Bildhauer Meštrović, str. 224-228. O Meštroviću i o radu na Račićevom mauzoleju).

5773 **Stefanović, Ratimir**: *Kako je na Avali podignut spomenik Neznanom junaku.* Naša domovina, Novi Sad, NS, 2/3, III. 1939, str. 55-58.

5774 **Storm, Henning**: *Ivan Mestrovic. Geniet som jämställes me Michel Angel.* Göteborgs Handels-och Sjöfarts - Tidning, Göteborg, 15. IV. 1939, br. 86 B.

5775 **Stražičić, Branko**: *Naš veliki umetnik g. Ivan Meštrović brani dosadašnje ime Jugoslovenske akademije znanosti i umetnosti.* (Pismo Jugosl. akademiji znanosti i umjetnosti). Vreme, Beograd, 19/6428, 14. XII. 1939, str. 5.

5776 **Strzygowski,** (**Josef**) **Josip**: *Spomenik junacima Ivana Meštrovića.* (O neizvedenom Vidovdanskom hramu. Iz„Neues Wiener Tagblatt"). Hrvatski glasnik, Split, 2/153, 3. VII. 1939, str. 3, 6.

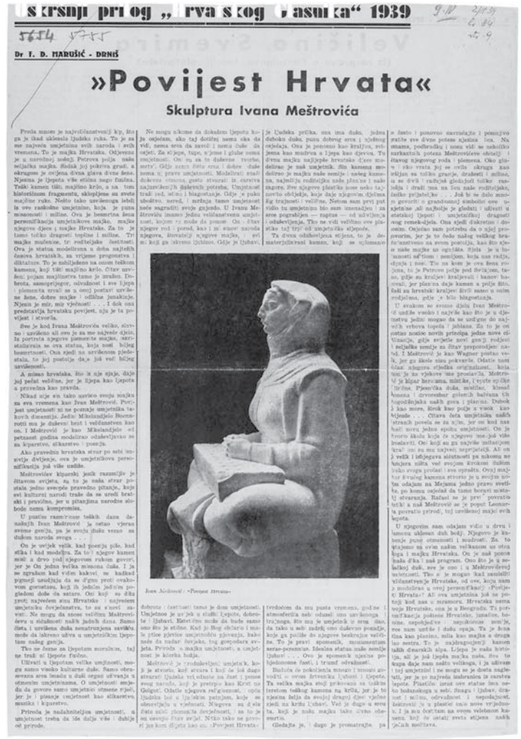
5777 **Strzygowski, Josef**: (O potrebi gradnje Vidovdanskog hrama). Neues Wiener Tagblatt, Wien, 30. VI. 1939.

5778 **Svečnjak, Vilim**: *Odgovor g. Ćurčinu.* (O prilikama među hrv. umjetnicima i o razlozima izostajanja jedne skupine s izložbe „Pola vijeka"). Izraz, Zagreb, 1/1, II. 1939, str. 43-46.

5779 **Šeper, Mirko**: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (O novom Umjetničkom paviljonu). Hrvatska smotra, Zagreb, 7/2, II. 1939, str. 103.

5780 **Tiljak, Đuro**: *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (Izložba u Zagrebu. Ne spominje Meštrovića). Književnik, Zagreb, 12/1, I. 1939, str. 11-22.

5781 **Ullman, German**: *Fahrt nach Güdoft.* Neues Wiener Tagblatt, Wien, 29. I. 1939, br. 29.

s crnsu pri og „ rva s kog ' asu ka" 1939

Dr I. D. ĆARDIĆ - DRNIŠ

»Povijest Hrvata«

Skulptura Ivana Meštrovića

◄ 5755

5782 **Uvodić, A**(**ngjeo**): *O novijim akvizicijama Galerije umjetnina Prim. banovine.* (Meštrović: Grizodušje). Glasnik Primorske banovine, Split, 2/1, 1. I. 1939, str. 13-15.

5783 (**Vavra, Nina**): *Vavra o Meštroviću.* (Sjećanje na izložbu u Zagrebu 1919.). Jutarnji list, Zagreb, 28/10.001, 26. XI. 1939, str. 19.

5784 **Viher, Danilo**: *Zagrebačko kulturno pismo.* (O izložbi „Pola vijeka hrvatske umjetnosti" u Zagrebu). Večernik, Maribor, 12 (13)/18, 23. I. 1939, str. 4.

5785 **Vilder, Većeslav**: *Ne postavljajmo još i mi svoja ograničenja diskusije. Odgovor „Novoj Evropi".* (O razlozima izostanka skupine umjetnika s izložbe „Pola vijeka hrv. umjetnosti" i o stanju u Hrv. društvu umjetnosti). Nova riječ, Zagreb, 4/108, 5. I. 1939, str. 9.

5786 **-y-**: *Danas će biti novo djelo Meštrovićevo otpremljeno u Bukurešt.* (Spomenik kralju Karolu I.). Večer, Zagreb, 20/5527, 28. IV. 1939, str. 3.

5787 **-y-**: *Monumentalni Meštrovićev spomenik rumunjskog kralja Karola I. dovršen je i otprema se u Bukurešt...* (Opis spomenika. Ljevači). Jutarnji list, Zagreb, 28/9791, 29. IV. 1939, str. 9.

5788 **Zemljak, Ivan**: *Dom likovnih umjetosti u Zagrebu.* (Historijat gradnje i opis). Građevinski vijesnik, Zagreb, 8/2, 1939, str... 17-23.

5789 **Zimmermann, Stjepan**: *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.* (O Meštrovićevom stavu u vezi s promjenom imena). Hrvatska straža, Zagreb, 11/293, 24. XII. 1939, str. 5-6.

5790 *Bildnis der Mutter.* (O Meštroviću i skulpturi „Majka"). Westermanns Monatshefte, Braunschweig, 167-168/1939-1940, str. 240.

5791 *Crkva u Prčanju.* (Meštrovićevo poprsje Strossmayera). Novo doba, Split, 22/209, 5. IX. 1939, str. 6.

5792 *Četiri jugoslovenska Kosova.* (Izvod iz izlaganja I. Meštrovića o ideji Vidovdanskog hrama, objavljenog u Londonu 1. IX. 1915.). Jugoslovenske novine, Beograd, 4/141, 1939, str. 1.

5793 *Dalmatinci na zagrebačkoj izložbi.* („Hrv. dnevnik" o Meštrovićevim izlošcima. Bilj.). Novo doba, Split, 22/21, 25. I. 1939, str. 4.

5794 *G. I. Meštrović izabrao nešto za spomenik Svetozaru Miletiću u Novom Sadu.* Politika, Beograd, 36/11.028, 10. II. 1939, str. 10.

5795 *G. Ivan Meštrović o svojoj statui maršala Pilsudskog.* Politika, Beograd, 36/11.114, 11. V. 1939.

5796 *G. Ivan Meštrović protiv promene imena Jugoslovenske akademije znanosti i umetnosti.* (Pismo Viktora Novaka Meštroviću. Politika, Beograd 36/11329, 14. XII. 1939, str. 9.

5797 *Gregory Ninsky.* National Geographic Magazine, Washington, 75/6, 1939, str. 727.

5798 *Ivan Meštrović izradit će spomenik Rugjeru Boškoviću.* (Bilješka). Novosti, Zagreb, god. 33, 30. XI. 1939.

5799 *Iwan Mestrovic w Krakowie.* Glas narodu, Kraków, 12. V. 1939.

5800 *Kako je došlo do gradnje Doma likovnih umjetnosti u Zagrebu.* (Povijest gradnje). Gradski namještenik, Zagreb, 2/17, 15. IV. 1939, str. 7.

5801 *Lijep uspjeh dalmatinskog kipara Milana Svaline u Pragu.* Meštrovićev učenik boravi nekoliko dana u Zagrebu. Jutarnji list, Zagreb, 28/9796, 1939, str. 7.

5802 *Literatura o Ivanu Meštroviću.* (A. Mágra). Hrvatski glasnik, Split, 2/36, 11. II. 1939, str. 3.

5803 *Meštrović će načiniti spomenik Ruđeru Boškoviću.* (Spomenik namijenjen Dubrovniku). Obzor, Zagreb, 79/274, 29. XI. 1939, str. 3.

5804 *Meštrović na Poljskem.* (Natječaj za spomenik Pilsudskome). Slovenec, Ljubljana, 67/127, 6. VI. 1939, str. 8.

5805 *Meštrović u Bukureštu. Umjetnik dovršava spomenik kralja Ferdinanda I.* Svijet, Zagreb, 2/51, 17. XII. 1939, str. 8.

5806 *Meštrović u Poljskoj.* (Meštrović namjerava izraditi spomenik Pilsudskome). Novo doba, Split, 22/111, 12. V. 1939, str. 4.

5807 *Meštrovićev Kralj Aleksandar.* (Spomenik na Cetinju). Novo doba, Split, 22/195, 21. VIII. 1939, str. 4.

5808 *Meštrovićev spomenik Karola I.* (Preuzimanje spomenika. Bilj.). Novo doba, Split, 22/14, 17. I. 1939, str. 4.

5809 *Meštrovićev spomenik kralju Carolu I u Bukureštu.* Obzor, Zagreb, god. 80, 7. V. 1939.

5810 *Meštrovićev spomenik kralju Carolu I.* Obzor, Zagreb, god. 80, 7. IV. 1939.

5811 *Meštrovićev spomenik Miletiću.* (Dovršen spomenik za Novi Sad. Bilj.). Novo doba, Split 22/108, 9. V. 1939, str. 4.

5812 *Meštrovićev spomenik Miletiću.* (Pred postavljanje u Novom Sadu. Bilj.). Novo doba, Split 22/175, 28. VII. 1939, str. 4.

5813 *Meštrovićev spomenik na Cetinju.* (Dovršavanje. Bilj.). Novo doba, Split 22/252, 18. X. 1939, str. 7.

5814 *Meštrovićev spomenik u Bukureštu.* (Otkrivanje spomenika kralju Carolu I.). Novo doba, Split 22/109, 10. V. 1939, str. 4.

5815 *Meštrovićev spomenik za kralja Karla I u Bukureštu.* Svijet, Zagreb, 2 (14)/19, 7. V. 1939, str. 8.

5816 *Nadgrobni spomenik Dru Trumbiću, otkriven je na svečan način u Splitu.* (Svečanosti otkrivanja). Jutarnji list, Zageb, 28/9995, 20. XI. 1939, str. 15.

5817 *Nov Meštrovićev spomenik.* (Svetozaru Miletiću za Novi Sad. Bilj.). Novo doba, Split 22/91, 18. IV. 1939, str. 4.

5818 *Obljetnica smrti dra A. Trumbića.* (Program otkrivanja Meštrovićeva spomenika u Splitu). Novo doba, Split 22/282, 17. XI. 1939, str. 6.

5819 *Obnova crkve sv. Marka.* (Meštrovićeve skulpture u crkvi). Obzor, Zagreb, 79/191, 22. VIII. 1939, str. 4.

5820 *Oko promene imena Jugoslovenske akademije znanosti i umetnosti.* (Zakonska procedura za promjenu imena). Politika, Beograd, 36/11330, 15. XII. 1939, str. 6.

5821 *Okupljanje hrvatskih umjetnika.* (Iz„Hrvatskog dnevnika". Meštrović o suvremenoj hrvatskoj umjetnosti). Hrvatski glasnik, Split, 2/19, 23. I. 1939, str. 3, 6.

5822 *Otkriće nadgrobnog spomenika dr. Anti Trumbiću.* (Program otkrivanja u Splitu). Novo doba, Split 22/276, 11. XI. 1939, str. 6.

5823 *Otkriven je spomenik Svetozaru Miletiću, apostolu jugoslavenstva i borcu za narodna prava.* (Svečanost otkrivanja Meštrovićeva spomenika u Novom Sadu). Novosti, Zagreb, 33/272, 2. X. 1939.

5824 *Pisma Samostana Sv. Frane.* (Pismo Meštroviću u povodu otkrivanja nadgr. spomenika A. Trumbiću). Novo doba, Split 22/287, 22. XI. 1939, str. 6.

5825 *Pola vijeka hrvatske umjetnosti.* (Izložba u Zagrebu 1938-1939.). Katolički svijet, Sarajevo, 8/3, 1939, str. 57-59.

5826 *1. oktobra biti će otkriven spomenik Svatozaru Miletiću.* (U Novom Sadu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 32, br. 9, 26. VIII. 1939, str. 2 omota.

5827 *Sotheby and Co. Catalogue of the Important Contents of Cam House.* London 1939. (Aukcijska prodaja dvije Meštrovićeve skulpture, str. 75 + ilustr.).

5828 *Spomenik dr. Svetazaru Miletiću. Rad g. Ivana Meštrovića.* Spomenica Dra Svetozara Miletića, 1939, str. 48.

5829 *Spomenik dru Anti Trumbiću u Splitu otkriven je danas na veličanstveno svečan način nad njegovim grobom u klaustru franjevačkog samostana...* (Svečanost otkrivanja). Novo doba, Split 22/284, 19. XI. 1939, str. 1-2.

5830 *Spomenik Miletiću.* (Uoči otkrivanja Meštrovićevog spomenika. Bilj.). Novo doba, Split 22/235, 1. X. 1939, str. 7.

5831 *Spomenik Neznanom junaku na Avali.* Almanah Prosveta 1939, str. 1.

5832 *Spomenik Pilsudskome.* (Meštrovićev rad na natječaju. Bilj.). Novo doba, Split 22/191, 16. VIII. 1939, str. 4.

5833 *Strzygowski o Meštrovićevom „Kosovskom hramu".* (U listu „Neues Wiener Tagblatt"). Obzor, Zagreb, 79/149, 4. VII. 1939, str. 2.

5834 *Talijani o zagrebačkoj izložbi.* (E. Rizzini o Meštroviću. Bilj.). Novo doba, Split 22/29, 3. II. 1939, str. 4.

5835 *Zašto je g. Ivan Meštrović protiv promjene imena Jugoslavenske akademije nauka.* (Iz„Hrvatskog dnevnika"). Jugoslovenska pošta, Sarajevo, 11/3211, 1939, str. 3.

1940.

5836 **Belas, Ante**: *Stari se dvorac pregrađuje u hram umjetnosti.* (Meštrović pregrađuje Kaštelet u Splitu). Hrvatski glasnik, Split, 3/206, 31. VIII. 1940, str. 10.

5837 **Bonifačić, Antun**: *Quadriga Croatica.* (I. Meštrović, R. Herceg, M. Krleža, M. Budak). Savremenik, Zagreb, 28/3, knj. I, 1. II. 1940, str. 76-79.

5838 **Csokor, Franz Theodor**: *Der Reiter in die Ewigkeit.* (O Meštrovićevom spomeniku rumunjskom kralju Ferdinandu u Bukureštu). National Zeitung, Basel, 28. XI. 1940, br. 28.

5839 (**Csokor, Franz Theodor**): *Meštrovićev spomenik rumunjskoga kralja Ferdinanda. Prikaz bazelskog „National Zeitunga".* („Der Reiter in die Ewigkeit"). Obzor, Zagreb, 80/282, 6. XII. 1940, str. 4.

5840 (**Čičin Šain, Ćiro**) č. š.: *Umjetnički kritik dr. Fr. Stelè u Dalmaciji.* (O Meštrovićevim djelima). Novo doba, Split, 23/230, 28. IX. 1940, str. 9.

5841 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Kako „da koristi narodnoj stvari" „Nova Evropa".* (O Meštrovićevoj verziji „Hasanaginice"). Nova Evropa, Zagreb, knj. 33, br. 10-11, 26. X. 1940, str. 348-351.

5842 (**Deak, Franjo**) d: *Prva godišnja izložba hrvatskih umjetnika u Domu likovnih umjetnosti.* (Meštrović na izložbi u Zagrebu). Hrvatski radnik, Zagreb, 12/28, 11. VII. 1940, str. 8.

5843 **Defrančeski, Joso**: *„Ivan Meštrović - epski pjesnik mramora." Argentinska umjetnička revija daje opširan prikaz njegova života i rada.* (Članak u „Aqui esta", 1940.). Novosti, Zagreb, 34/240, 31. VIII. 1940, str. 13.

5844 **Esih, Ivan**: *Auguste Rodin i Ivan Meštrović. Uz stotu obljetnicu rođenja slavnoga francuskoga kipara. Zapamćenja Ivana Meštrovića o Rodinu.* Novosti, Zagreb, 34/350, 19. XII. 1940, str. 16.

5845 (**Esih, Ivan**) ie.: *Letopis Matice srpske o Ivanu Meštroviću.* Jutarnji list, Zagreb, 29/10.072, 8. II. 1940, str. 23.

5846 (**Esih, Ivan**) ie.: *„Paris - Balkans" o Ivanu Meštroviću.* (Članak P. Paltanea). Jutarnji list, Zagreb, 29/10.070, 6. II. 1940, str. 9.

5847 **Esih, Ivan**: *Umjetnost i život. Uz I godišnju izložbu hrvatskih umjetnika u Meštrovićevom paviljonu.* Jutarnji list, Zagreb, 29/10.230, 18. VII. 1940, str. 14.

5848 (**Han, Verena Manč**) V. M.: *Prva godišnja izložba Hrvatskih umjetnika.* (Meštrović na izložbi u Zagrebu). Obzor, Zagreb, 80/148, 28. VI. 1940, str. 2.

5849 **hro**: *Strani glasovi o nama. Pariski tjednik o Ivanu Meštroviću.* Hrvatska revija, Zagreb, 13/5, 1940, str. 277-278.

5850 **I. Z.**: *Bronzana bista Štrosmajerova od Ivana Meeštrovića, dar g. dra Radenka Stankovića, Kr. namjesnika, župnoj crkvi na Prčanju.* Glas Boke, Kotor, 9/371, 6. IV. 1940, str. 1.

5851 **Jugg, Mary**: *Ivan Meštrović: Mati.* Mladinski list, Chicago, 19/12, 1940, str. 10.

5852 (**Katić, Milan**) mk: *Kipar Ivan Meštrović preuzima mjesto prvog rektora Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.* (Osnivanje akademije. Profesori). Novosti, Zagreb, 34/196, 18. VII. 1940, str. 13.

5853 (**Katić, Milan**) mk: *Otvorena je prva „Godišnja izložba hrvatskih umjetnika". 72 slikara i 20 kipara izlažu 424 rada.* Novosti, Zagreb 34/137, 20. V. 1940, str. 8.

5854 (**Katić, Milan**) mk: *Pred Higijenskim zavodom postavljena je skulptura I. Meštrovića „Majka i dijete". Neobična sudbina ovog umjetničkog djela, koje je osam godina čekalo u spremištu.* (Meštrović izradio skulpturu na molbu dra Štampara). Novosti, Zagreb, 34/202, 24. VII. 1940, str. 13.

5855 (**Katić, Milan**) mk: *U Zagrebu se dovršava golema Meštrovićeva skulptura koja prikazuje rumunjskog kralja Ferdinanda.* Novosti, Zagreb, 34/24, 25. I. 1940, str. 15.

5856 (**Katić, Milan**) mk: *Umjetnine i radovi hrvatskih umjetnika u crkvama. Freske, koje prikazuju hrvatsku povijest.* (Biskupija kod Knina). Novosti, Zagreb, 34/25, 26. I. 1940, str. 13-14.

5857 (**Kolacio, Zdenko**) Z. K.: *Meštrovićeva osnova nove župne crkve Sv. Ćirila i Metoda u Sušaku.* (Opis crkve). Primorje, Sušak, 3/99, 1. X. 1940, str. 3.

5858 **Kosor, Josip**: *O Josipu Račiću.* Savremenik, Zagreb, 28/7, knj. I, 1940, str. 199-202.

5859 (**Krišković, Hrvoje**) hk: *Meštrović je napravio osnovu za novu zadužbinsku crkvu u Trnju.* (Uoči posvećenja crkve Krista Kralja u Zagrebu). Večer, Zagreb, 21/5983, 26. X. 1940, str. 6-7.

5860 **Marinković, Vojislav - Kumanudi, Kosta**: *Pred spomenikom zahvalnosti Francuskoj.* (Govori pri otkrivanju spomenika u Beogradu). U: Knjiga o Francuskoj. Beograd (1940), str. 255-261.

Četvrtak, 4 januara 1940 NOVOSTI BROJ 5 Strana 13

JOŠ JEDNO PISMO PROF. ARTURA GAVAZZIJA MATICI HRVATSKOJ

KAZALIŠTE, KNJIŽEVNOST, UMJETNOST I ZNANOST

UREĐUJE SE POLOŽAJ UMJETNIČKE AKADEMIJE BANOVINE HRVATSKE

DR. MAČEK JE OBJEKAO, DA OVA NAŠA VISOKA UMJETNIČKA USTANOVA NE ĆE VIŠE BITI ZANEMARENA KAO DO SADA

IVAN MEŠTROVIĆ PRISTAO DA BUDE REKTOR

SPREMNA JE GENOVA ZA GRADNJU NOVE AKADEMIJE

PROF. TOMISLAV KRIZMAN, DIREKTOR AKADEMIJE

IZLOŽBA LOVRE PAVELIĆA

◀ 5852

5861 **Marušić, Filip D**(**avidović**): *Nadgrobni spomenik Trumbiću. Remek djelo Ivana Meštrovića.* (Opis spomenika u Splitu). Hrvatski glasnik, Split, 3/70, 23. III. 1940, str. 17.

5862 **Matoš, Antun Gustav**: *Cijenjeni gosp. uredniče!* (Odgovor na članak Strajnića i Pavačića o Meštroviću i Frangešu. U „Narodnim novinama", 1. VII. 1913.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 292-293.

5863 **Matoš, Antun Gustav**: *Hrvatski nacionalizam.* (Srpski nacionalizam i Hrvati. Iz„Obzora", 29. VI. 1913.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 282-287.

5864 **Matoš, Antun Gustav**: *Hrvatski odjeci.* (Predstavljanje Meštrovića kao srpskog umjetnika. Iz„Hrvatske slobode", 2. VI. 1911.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 105-107.

5864a **Matoš, Antun Gustav**: *Izložba Jugoslavenske umjetničke kolonije u Beogradu.* (Kritika Meštrovićevih izloženih radova. Iz„Hrvatske smotre", II/1907, str. 372-373). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 118-129.

5865 **Matoš, Antun Gustav**: *Izložba „Medulića".* (Izložba „Nejunačkom vremenu uprkos" u Zagrebu. Iz„Hrv. slobode", 1910, br. 256, str. 3). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 59-60.

5866 **Matoš, Antun Gustav**: *Juriš barbara.* (Kritika M. Marjanovića i I. Meštrovića. Iz„Hrv. Dlobode", 9. X. 1911.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 129.

5867 **Matoš, Antun Gustav**: *Kritika i ostracizam.* (O HDU u Zagrebu u povodu otpuštanja tajnika Andrije Milčinovića zbog pisanja o Meštroviću i Račkome. iz„Hrv. slobode", 1910, br. 160). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 43-46.

5868 **Matoš, Antun Gustav**: *Meštrović.* (O Meštrovićevim djelima „Vidovdanskog ciklusa". Iz„Hrv. slobode", 1910, br. 101-103). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 18-24.

5869 **Matoš, Antun Gustav**: *Kritika ili pamflet?* (Kritika društva „Medulić". Iz„Šport i umjetnost", 1912, br. 5). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 229-232.

5870 **Matoš, Antun Gustav**: *Kšeftovi.* (Meštrović u srpskom paviljonu u Rimu. Iz„Hrv. slobode", 4, 5. VIII. 1911.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 108-113.

5871 **Matoš, Antun Gustav**: *Naši umjetnici u Rimu.* (Obrana dalm. umjetnika što izlažu u srpskom paviljonu. Iz„Savremenika", 1911, br. 3, str. 196). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 85-87.

5872 **Matoš, Antun Gustav**: *Pjesma pobjednica.* (O srpskoj kosovskoj ideologiji. U „Obzoru", 27. IV. 1913.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 269-276.

5873 **Matoš, Antun Gustav**: *Policija i umjetnost.* (Iz„Narodnog lista", Zadar, 12. VII. 1913.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 297-299.

5874 **Matoš, Antun Gustav**: *Slike Miroslava pl. Kraljevića.* (Usporedba Meštrović-Kraljević. Iz„Savremenika", 1913, str. 69). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 232-234.

5875 **Matoš, Antun Gustav**: *Taj nije podlac.* (Polemika u splitskoj „Slobodi" u vezi s Matoševim člankom o Meštroviću u „Hrv. Slobodi". Iz„Hrv. slobode", 16. VIII. 1911, str. 3). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 113-114.

5876 **Matoš, Antun Gustav**: *Trogloditi.* (Kritika Meštrovićeva izlaganja u srpskom paviljonu u Rimu. iz„Hrv. slobode", 11,13. IX. 1911.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 116-120.

5877 **Matoš, Antun Gustav**: *Umjetnost i nacionalizam.* (O nacionalizmu u umjetnosti općenito. Spomen Meštrovića. Iz„Obzora", 28. I. 1912.). U: A. G. Matoš: Djela, knj. XVII, Kritike, Zagreb (1940), str. 151-156.

5878 **Perojević, Marko**: *Je li kip Grgura Ninskoga ogroman falsifikat hrv. povijesti kako tvrdi dr. Ivo Guberina.* (Polemika o historijskom liku Grgura Ninskog). Hrvatski glasnik, Split, 3/242, 12. X. 1940, str. 9.

5879 **Popović, Bogdan**: *Dug čovečanstva Francuskoj.* (Spomen i kratki opis spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" u Beogradu). U: Knjiga o Francuskoj. Beograd (1940), str. 45.

5880 **Protopop, Neđeljko**: *Srbi i Hrvati su jedan isti i istovetni narod.* Srpske narodne novine, Pančevo, 2/16, 24. II. 1940, str. 5.

5881 **Restek, Josip**: *Dvije velike izložbe hrvatskih umjetnika.* (U Zagrebu). Obitelj, Zagreb, 12/21-22, 5. VI. 1940, str. 176-177.

5882 **Strzygowski, Josip**: *La place d'Ivan Meštrović dans l'art universel.* L'Echo de Belgrade, Beograd, 9/44-45, 1. XII. 1940, str. 5.

5883 **Stuckenschmidt, H. H. B.**: *Posjet kod Meštrovića.* (Iz putopisa po Balkanu). Hrvatski glasnik, Split, 3/134, 8. VI. 1940, str. 10.

5884 **Š(repe)I, Ivo**: *Kipari na I godišnjoj izložbi Hrvatskih umjetnika.* (Meštrovićev utjecaj. „Ruđer Bošković"). Jutarnji list, Zagreb, 29/10.194, 12. VI. 1940, str. 13; 10.198, 16. VI, str. 20.

5885 **Tarbell, R. K.**: *Direct carving.* U: Vanguard American Sculpture, 1913-1930. (s. a. 1940), str. 45-56, sl. 27.

5886 **Velebit, Josip**: *Prva godišnja izložba hrvatskih umjetnika.* Hrvatski ženski list, Zagreb, 2/7, 1940, str. 15-17.

5887 **Wechsler, J.**: *Vanguard American Sculpture (1913-1939).* (cca 1940). (O Meštroviću str. 45-66).

5888 **y**: *Meštrović darovao svoj veliki atelier na Josipovcu zagrebačkim likovnim umjetnicima.* (Društvo za gradnju ateliera). Jutarnji list, Zargeb, 29/10.216, 4. VII. 1940, str. 14.

5889 **y**: *Skorih dana započet će se gradnjom velike jubilarne crkve Krista Kralja u Trnju.* (Opis). Jutarnji list, Zagreb, god. 29, 27. VII. 1940, str. 12.

5890 **y**: *Zagreb dobio novo velebno Meštrovićevo djelo.* („Majka i dijete" pred Higijenskim zavodom). Jutarnji list, Zagreb, 29/10.236, 24. VII. 1940, str. 12.

5891 (**Zdravković, Ivan**) I. Z.: *Meštrovićev spomenik o Neznanom junaku na Avali.* Pravda, Beograd, 36/12.956, 24. XI. 1940, str. 10.

5892 (**Zimmermann, Stjepan**): *Dr Zimmermann odgovara Meštroviću.*(O promjeni imena Jugosl. akademije. Iz„Hrvatske straže"). Hrvatski narod, Zagreb, 2/1 (48), 5. I. 1940, str. 5-6.

5893 **Zimmermann, Stjepan**: *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.* (Za promjenu imena. Polemika s Meštrovićem). Vrhbosna, Sarajevo, 54/1, I. 1940, str. 17-20.

5894 *Granitni postament za spomenik Boškoviću biti će težak 15 tona.* (Poteškoće prijenosa). Dubrava, Dubrovnik, 8/91, 6. IV. 1940, str. 3.

5895 („Ivan Meštrović - epski pjesnik mramora"). Aqui esta, (Argentina), 15. VIII. 1940.

5896 *Ivan Meštrović poklonio svoj atelje na Josipovcu zagrebačkim likovnim umjetnicima.* (Bilj.). Pravda, Beograd, 36/12.817, 7. VII. 1940, str. 9.

5897 *„Jahač u vječnost."* („National Zeitung" iz Basela o Meštrovićevom spomeniku rumunjskom kralju Ferdinandu). Jutarnji list, Zagreb, god. 29., 6. XII. 1940, str. 21.

5898 *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.* (Pismo Meštrovića predsjedniku Jug. akademije o promjeni imena). Zov sa Jadrana, Split, 9/103, 1. I. 1940, str. 4.

5899 *Kipari na zagrebačkoj izložbi.* (I. Šrepel o Meštroviću na Prvoj izložbi hrv. umjetnika. Bilj.). Novo doba, Split, 23/142, 18. VI. 1940, str. 7.

5900 *Knjiga o Francuskoj.* Beograd (1940). (Opis Meštrovićevog spomenika „Zahvalnosti Francuskoj" i govori pri otkrivanju).

5901 *Le message de l'artiste yougoslave aux Hommes de Bonne volonté. En publiant les reproductions de ses oeuvres I. Meštrović a écrit une préface qui est une vèritable profession de foi d'un grand artiste.* L'Echo de Belgrade, Beograd, 9/44-45, 1. XII. 1940, str. 5.

5902 *Meštrović, Ivan.* Uj idök lexikona. Sv. 9. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 4506). Budapest 1940.

5903 *Meštrović je izradio osnovu za monumentalnu crkvu Sv. Ćirila i Metoda na Sušaku...* (Opis projekta). Večer, Zagreb, 21/5977, 19. X. 1940, str. 9.

5904 *Meštrović je napravio osnovu za novu zadužbinsku crkvu u Trnju.* (Historijat, u povodu posvećenja kamena temeljca). Večer, Zagreb, 26. X. 1940, str. 6.

5905 *Meštrović rumunjski akademik.* (Izabran za akademika nakon što je izradio velike spomenike za Bukurešt). Novo doba, Split, 23/130, 4. VI. 1940, str. 7.

5906 *Meštrovićev javni spomenik.* („Majka i dijete" u Zagrebu. Bilj.). Novo doba, Split, 23/152, 29. VI. 194o, str. 8.

5907 *Meštrovićev kip u Zagrebu.* („Majka i dijete". Bilj.). Novo doba, Split, 23/174, 25. VII. 1940, str. 7.

5908 *Meštrovićev nacrt za crkvu.* („Sv. Ćiril i Metod" na Sušaku. Bilj.). Novo doba, Split, 23/233, 2. X. 1940, str. 7.

5909 *Meštrovićev nacrt za gradnju katoličke crkve na Sušaku.* (Preneseno iz„Primorja"). Obzor, Zagreb, 80/226, 30. IX. 1940, str. 3.

5910 *Meštrovićev spomenik kralju Ferdinandu...* (Opis spomenika za Bukurešt). Jutarnji list, Zagreb, god. 29, 17. VIII. 1940, str. 14.

5911 *Meštrovićev spomenik kralju Ferdinandu otpremljen u Bukurešt.* (Bilj.). Obzor, Zagreb, 80/189, 17. VIII. 1940, st. 4.

5912 *Meštrovićev spomenik Ruđeru Boškoviću u Dubrovniku...* (Meštrović izabrao položaj za spomenik). Obzor, Zagreb, 80/53, 5. III. 1940, str. 3.

5913 *Meštrovićev spomenik rumunjskoga kralja Ferdinanda u prikazu baselskoga „National Zeitunga".* Obzor, Zagreb, 80/282, 5. XII. 1940, str. 4.

5914 *Meštrovićev spomenik u Bukureštu.* (Otpremljene skulpture. Bilj.). Novo doba, Split, 23/61, 13. III. 1940, str. 7.

5915 *Meštrovićev Strossmayer u Prčanju.* (Odliveno poprsje. Bilj.). Novo doba, Split, 23/177, 29. VII. 1940, str. 5.

5916 *Meštrovićeva skulptura Krista.* (Zamjena novog „Raspela" za ranijeg u Sv. Marka u Zagrebu. Bilj.). Novo doba, Split, 23/182, 3. VIII. 1940, str. 8.

5917 *Novo Meštrovićevo djelo.* („Raspelo" za Sv. Marka u Zagrebu. Bilj.). Novo doba, Split, 23/106, 7. V. 1940, str. 7.

5918 *Nj. Kr. Vis. Knez Namjesnik u pratnji gosp. Meštrovića pregledava Umjetnički paviljon.* (Reprodukcija). Dom i svijet, Split, 2/4, 28. I. 1940, str. 9.

5919 (O I. Meštroviću). Current Biography, New York, 1940.

5920 *Posjet Ivana Meštrovića kninskom muzeju.* Obzor, Zagreb, 80/192, 20. VIII. 1940, str. 3.

5921 *Spomenik Ruđeru Boškoviću.* (Meštrović izvodi spomenik. Traženje položaja u Dubrovniku). Dubrava, Dubrovnik, 8/86, 2. III. 1940, str. 1.

5922 *Spomenik Ruđeru Boškoviću. Spomenik se postavlja na Jezuitima.* (U Dubrovniku). Dubrava, Dubrovnik, 8/90, 30. III. 1940, str. 1.

5923 *Spomenik Rudjeru Boškoviću u Dubrovniku.* (Meštrović pregledao položaj za smještaj spomenika. Bilj.). Obzor, Zagreb, 80/71, 27. III. 1940, str. 3.

5924 *Strossmayerov spomenik u Prčanju.* (Meštrovićevo poprsje. Bilj.). Novo doba, Split, 23/253, 25. X. 1940, str. 7.

5925 *Strossmayerovo poprsje od Ivana Meštrovića postavlja se pred crkvom u Prčnju. Kao pandan Strossmayeru bit će postavljena Meštrovićeva bronca Rugjera Boškovića...* Novosti, Zagreb, 34/205, 27. VII. 1940, st. 13.

5926 *U starom Kaštilcu Capogrosso u Mejama.* (Meštrovićeve pregradnje i dogradnje). Hrvatski glasnik, Split, 3/142, 18. VI. 1940, str. 5.

5927 *Zagreb je dobio novo velebno Meštrovićevo djelo. Pred Higijenskim zavodom postavljena je skulptura „Majka i dijete" koju je veliki majstor g. Meštrović poklonio Higijenskom zavodu.* Jutarnji list, Zagreb, 29/10.236, 24. VII. 1940, str. 12.

5928 *Zagreb je izgubio jednu veliku kulturnu ustanovu.* (Zatvorena Meštrovićeva galerija). Jutarnji list, Zagreb, 1. VI. 1940, str. 7.

5929 *Zagrebački atelieri.* (Meštrovićev dar atelijera na Josipovcu. Bilj.). Novo doba, Split, 23/158, 6. VII. 1940, str. 7.

1941.

5930 **Babić, Ljubo**: *Breve rassegna dell'arte croata.* Croatia, Zagreb, 1/2, XII. 1941, str. 25-29.

5931 **Bach, Ivan**: *Upliv antiknog egipatskog kiparstva na neke radove Ivana Meštrovića.* Jutarnji list, Zagreb, 30/10.396, 2. I. 1941, str. 14.

5932 **Benes, V.**: *Monumente lui Meštrovići in capitala.* Revista fundatilor regale, Bucuresti, (1941-1942), sv. 2, str. 162-179.

5933 (**Ćurčin, Milan**) -č-: *Josif Strigovski* (Strzygowski). (Meštrovićev biograf. Nekrolog). Nova Evropa, Zagreb, knj. 34, br. 3, 26. III. 1941, str. 103-104.

5934 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć: *Meštrovićeva majka.* (Životopis. Majka u Meštrovićevom djelu). Nova Evropa, Zagreb, knj. 34, br. 3, 26. III. 1941, str. 73-78.

5935 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *„Nova Evropa" i „Masonerija u Hrvatskoj".* (Odgovor na knjigu M. Glojnarića „Masonerija u Hrvatskoj", Zagreb 1941. Pobijanje tvrdnje da su I. Meštrović i J. Kljaković masoni). Nova Evropa, Zagreb, knj. 34, br. 2, 26. II. 1941, str. 54-56.

5936 **Fr. - Sa.**: *„Baba Marta" ne živi više...* (O Drnišu, Otavicama. Meštrovićeva majka priča o sinu). Hrvatski dnevnik, Zagreb, 6/176, 23. III. 1941, str. 13.

5937 **Glojnarić, Mirko**: *Masonerija u Hrvatskoj.* Zagreb 1941. (Navodi Meštrovića kao masona).

5938 **Kesterčanek, Franjo**: *Ruđer Josip Bošković u portretima i spomenicima.* (O Meštrovićevim djelima). Vrela i prinosi, Sarajevo, 1941, sv. 12, str. 1-37.

5939 **Kušan, Vladislav**: *Branko Šenoa.* U: Ars et artifex, Zagreb 1941. (Meštrović rektor Umj. akademije, str. 118).

5940 **Kušan, Vladislav**: *Pedeset godina hrvatske umjetnosti.* (Meštrović u okviru hrv. umjetnosti). U: Ars et artifex, Zagreb 1941, str. 13-38. (Meštrović str. 27-29, 36-37, 118).

5941 **Kušan, Vladislav**: *Moderna galerija i njeno značenje.* Hrvatsko kolo, Zagreb, 22/1941, str. 120-127.

5942 **Linde, Franz**: *Kroatische Bildhauer.* (I. Meštrović). Westermanns Monatshefte, Braunschweig, 86/171-172, 1941-1942, str. 517-520.

5943 (**Martić, Ratomir**) R. M.: *Na morskoj obali kraj Splita naš poznati umetnik g. Ivan Meštrović obnavlja dvor plemićke porodice Kapogroso iz 15 stoleća.* (Opis i kupnja Kašteleta). Politika, Beograd, 38/11.724, 23. I. 1941, str. 11.

5944 **Marušić, Filip** (**Davidović**): *Smrt Meštrovićeve majke.* (Iz članka „Meštrovićevi roditelji", Nova Evropa 15. VIII. 1933). Obzor, Zagreb, 81/62, 15. III. 1941, str. 2.

5944a **Pagano, Jose Leon**: *El Arcaismo Epico de Ivan Mestrovic.* Foormas de Vida, Filosofia, Arte, Literatura, Buenos Aires 1941.

5945 **Schneditz, Wolfgang**: *Begegnung mit Ivan Mestrović.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti. Posjet Meštroviću). Neues Wiener Tagblatt, Wien, 27. VI. 1941.

5946 **Šikić, Jožica**: *Muzika u kamenu.* (O Meštroviću). Eva, Ljubljana, 5/3, III. 1941, str. 129.

5947 **-v.**: *Što je majka velikom umjetniku. U „Meštrovićevoj Glavici", kraj Otavica položeno je jučer tijelo Marte Meštrović, seljakinje, koja je svojom ljubavi inspirirala velikog kipara.* Novosti, Zagreb, 35/74, 15. III. 1941, str. 14-15.

5948 **-v-**: *Umrla je majka Ivana Meštrovića. Naš veliki umjetnik putuje danas u Drniš.* (Povijest obitelji). Jutarnji list, Zagreb, 30/10.467, 14. III. 1941, str. 13.

5949 **Y**: *Premiere exposition des artistes croates.* (Meštrović na izložbi). Croatia, Zagreb 1/2, 1941, str. 43.

5950 (**Živić, Viktor**) V. Ž.: *Nova spomen-crkva sv. Marije u Biskupiji.* (Kratki podaci o Meštrovićevoj crkvi). Hrvatska enciklopedija, Zagreb, 2, 1941, str. 594.

5951 *Besuch bei Ivan Meštrović.* (Općenito o Meštroviću i njegovoj umjetnosti). Rheinisch Westfälische Zeitung, Essen, 23. VI. 1941.

5952 *Ivan Meštrović.* (Kratka biografija na njem., talij. i franc. jeziku uz reprodukciju „Uskrsnuće Lazara"). Croatia, Zagreb, 1/1, 1. X. 1941, str. 45-47.

SPREMNOST

IVO LENDIĆ

NOVA DJELA IVANA MEŠTROVIĆA

NAŠ JE UMJETNIK UREDIO RADIONICU U RIMSKOM ZAVODU SV. JERONIMA.

BAŠ NA OBALI TIBERA I MARLJIVO RADI

5993

5954 *Ivan Meštrović, kipar.* Hrvatski kalendar i letopis Hrvatskoga kulturnoga društva u Gradišću. Eisenstadt, 1941, str. 115-118.

5955 *Izrađen je nacrt za gradnju džamije u Zagrebu.* (Projekt gradnje u Zelengaju). Hrvatski narod, Zagreb, god. 3, 28. VII. 1941.

5956 *Pismo g. Meštrovića, Kljakovića i dra Ćurčina.* (Demantiranje podataka M. Glojnarića o masonima u Hrvatskoj). Jutarnji list, Zagreb, god. 30, 10. II. 1941.

5957 *S ovim brojem...* (Reproduciranje Meštrovićeve skulpture „Moja majka" u povodu smrti majke. Bilj.). Nova Evropa, Zagreb, knj. 34, br. 3, 26. III. 1941, poleđina omotnice

5958 *Smrt Meštrovićeve majke.* (Citat F. Marušića iz „Nove Evrope" 1933.). Obzor, Zagreb, 81/62, 15. III. 1941, str. 2.

5959 *Sprovod Marte Meštrović.* (Smrt Meštrovićeve majke). Novo doba, Split, 24/72, 14. III. 1941, str. 7.

5960 *U Zelengaju sagradit će se džamija zagrebačkih muslimana.* (Projekt gradnje). Hrvatski narod, Zagreb, god. 3, 21. VII. 1941.

5961 *Umro je Strzygowski.* (Meštrovićev prijatelj i biograf. Bilj.). Novo doba, Split, 24/8, 9. I. 1941, str. 7.

5962 *Unutrašnjost zagrebačke džamije bit će veličanstveno uređena.* (Opis). Hrvatski narod, Zagreb, god. 3. 10. IX. 1941.

5963 *Zadušnice i komemoracija.* (Dr. Ante Trumbića. Bilj. i repr.). Nova Hrvatska, Zagreb, br. 1, 16. XI. 1941.

5964 *Zagreb dobiva džamiju! Bivši umjetnički paviljon na trgu „N" bit će preuređen u džamiju.* Hrvatski narod, Zagreb, br. 3, 14. VIII. 1941, str. 6.

5965 *Zagrebačka će džamija imati tri minareta.* (Počela pregradnja. Arh. Stj. Planić). Hrvatski narod, Zagreb, br. 3, 22. VIII. 1941, str. 8.

1942.

5965a **A. G.**: *Hrvatska na XXIII bienalu.* (Meštrovićeva djela na izložbi). Tempo, Roma, 1942, br. 31, str. 16-17.

5966 **A. P.** (Ante Padovan ?): *Hrvatska likovna umjetnost.* Nedjeljne vijesti, Zagreb 1/52, 30. XI. 1942, str. 3.

5967 **Angiolini, Arrigo**: *Alla Biennale di Venezia. Glorie passate e presenti. Lo scultore Mestrovic.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Il Lavoro, god. 20, 5. VII. 1942.

5968 **B. L. K.**: *Hrvatski slikari i kipari. Značenje druge izložbe.* (Meštrović izlaže na Drugoj izložbi hrv. umjetnika u Zagrebu). Preporod, Zagreb, 1/49-50, 23. XII. 1942.

5969 **Bartolović, Maja**: *Dr. F. Kesterčanek: Ruđer Bošković u portretima i spomenicima.* Hrvatska revija, Zagreb, 15/3, 1942, str. 167-168.

5969a **Benco, Silvio**: *La XXIII Biennale d'arte. Il Piccolo di Trieste, Trieste. Pittori e scultori stranieri.* Il Popolo d'Italia, 28. VI. 1942.

5969b (**Bendiš**) **Iv**(**an**): *Cavtat.* (Meštrovićev mauzolej obitelji Račić). Hrvatska enciklopedija, 3, Zagreb 1942, str. 649-650.

5970 **Bettini, S. - Fiocco, G.**: *Arte italiana e arte croata.* U: Italia e Croazia, Roma 1942, str. 311.

5971 **C.**: *Hrvatski likovni umjetnici prvi put izlažu na Biennalu u Mletcima.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Hrvatski narod, Zagreb, 4/436, 1942, str. 2.

5972 **C.**: *Značenje nastupa naših likovnih umjetnika na međunarodnoj izložbi u Mletcima.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Hrvatski narod, Zagreb, 4/459, 1942, str. 2.

5973 **Caffi, Giuseppe Avon**: *La XXIII Biennale internazionale.* (Meštrović na mletačkom Biennaleu). Il Regime Fascista, (?), 21. VI. 1942.

5973a **Giani, Giampiero**: *Pittori italiani contemporanei.* (Spomen Meštrovića u vezi s talijanskim futuristima). Milano 1942.

5974 **Grgec, Petar**: *Izvorna hrvatska Hasanaginica.* (O Meštrovićevoj verziji). Hrvatska revija, Zagreb, 15/8, 1942, str. 429-435.

5974a **-h-**: *Osnivanje stalne Meštrovićeve izložbe u Zagrebu*. Hrvatski narod, Zagreb, 1942, br. 585, str. 4.

5975 **ha**: *Smotra hrvatske likovne umjetnosti u Zagrebu.* (Uoči otvorenja izložbe hrv. umjetnika, Predavanje I. Šrepela. Meštrovićev značaj). Hrvatski narod, Zagreb, 4/579, 12. XI. 1942, str. 4.

5976 **Katić, Milan**: *Bit uspjeha hrvatske umjetnosti na Biennalu.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Nova Hrvatska, Zagreb, 2/151, 1942, str. 7.

5977 (**Katić, Milan**) mk: *II. Izložba hrvatskih umjetnika pobuđuje veliko zanimanje kulturne javnosti.* (Izlaže i Meštrović). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 2, 8. XII. 1942.

5978 (**Katić, Milan**) mk: *Hrvatski umjetnici na XXIII Biennalu u Mletcima.* (Meštrović na izložbi). Nova Hrvatska, Zagreb, 2/137, 14. VI. 1942, str. 13.

5979 (**Katić, Milan**) mk: *Ivan Meštrović - veliki hrvatski umjetnik. Glavni predstavnik hrvatskih umjetnika na XXIII Biennalu.* Za dom, Zagreb, 2/32, 20. VI. 1942, str. 2-3.

5980 (**Katić, Milan**) mk: *Predstavništvo hrvatske likovne umjetnosti na Biennalu u Mletcima.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Nova Hrvatska, Zagreb, 2/125, 31. V. 1942, str. 13.

5981 **Katić, Milan**: *Njegovo Veličanstvo Car i Kralj V. Emanuel otvorio Hrvatski paviljon.* (Meštrović na XXIII. mletačkom Biennaleu). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 2, 24. VI. 1942.

5982 (**Katić, Milan** -?) mk.-ra.: *Veliki uspjeh hrvatske umjetnosti na mletačkom Biennalu.* Nova Hrvatska, Zagreb, 2/146, 25. VI. 1942, str. 10.

5983 (**Katić, Milan** ?) ra.-mk: *Jedanaest naroda na izložbi mletačkog Biennala.* Nova Hrvatska, Zagreb, 2/146, 25. VI. 1942, str. 10.

5984 (**Katić, Milan**) mk: *Talijanska kritika o hrvatskoj umjetnosti.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 2, 10. VIII. 1942.

5985 (**Katić, Milan** ?) k-ć: *Umjetnički reljefni ukrasi u unutrašnjosti velebne džamije u Zagrebu.* (Opis interijera). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 2, 12. XI. 1942, str. 7.

5986 **Kušan, Vladislav**: *Hrvatski umjetnici na Biennalu.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Hrvatska revija, Zagreb, 15/8, 1942, str. 440-442.

5987 **Kušan, V**(**ladislav**): *Ivan Meštrović.* (U povodu izlaganja na Biennaleu u Veneciji). Neue Ordnung, Zagreb, 1/51, 30. VI. 1942, str. 10-11.

5988 **Kušan, Vladislav**: *Joza Kljaković.* (Suradnja s Meštrovićevm u crkvi Sv. Marka u Zagrebu, str. 199-202). Hrvatsko kolo, Zagreb, 23/1942, str. 193-208.

5989 **Kušan, Vladislav**: *Likovno godište.* (Meštrović na izložbi umjetnika u Zagrebu 1941). Hrvatska revija, Zagreb, 15/5, 1942, str. 271-276.

5990 **Kušan, Vladislav**: *Nerodni motivi i „naš izraz".* Hrvatsko kolo, Zagreb, 23/1942, str. 256.

5991 **Kušan, Vladislav**: *Stvaralački lik Ivana Meštrovića.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Hrvatska revija, Zagreb, 15/7, 1942, str. 345-348.

5992 **Kušan, Vladislav**: *Umelecka postava Ivana Meštrovića.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Tatre i Velebit, Zagreb, I/2-4, 25. XII. 1942, str. 100-103.

5992a **Lancelotti, Arturo**: *Italija i Hrvatska na XXIII Biennalu u Mletcima.* (Meštrovićeva djela na izložbi). Rivista Italo-croata. Hrvatsko-talijanska smotra, Zagreb 1942, br. 7, str. 160, 171-174.

5993 **Lendić, Ivo**: *Nova djela Ivana Meštrovića.* (Meštrovićevi reljefi za Zavod sv. Jeronima u Rimu). Spremnost, Zagreb, 1/44-45, 24. XII. 1942, str. 6-7.

5994 **Lendić, Ivo**: *Veliki uspjeh hrvatske umjetnosti u Mletcima. Nezavisna država Hrvatska prvi put na Biennalu.* (Poseban prikaz Meštrovićevih izloženih djela). Hrvatski narod, Zagreb, 4/458, 24. VI. 1942, str. 2.

5995 **Libero, Libero de**: (Hrvatska likovna umjetnost na XXIII. Biennaleu). Documento Biennale di Venezia, Venezia, mj. VII-VIII, IX-X, 1942.

5996 (**Libero, Libero de**): *Talijanski pjesnik i likovni kritik o hrvatskoj umjetnosti.* (Na XXIII. Biennaleu). Hrvatska revija, Zagreb, 15/12, 1942, str. 678-679.

5997 **m. v. p.**: *Talijanski pjesnik i likovni kritik o hrvatskoj likovnoj umjetnosti.* (Libero de Libero u reviji „Documento" o mlet. Biennaleu). Hrvatska revija, Zagreb, 15/12, 1942, str. 678-679

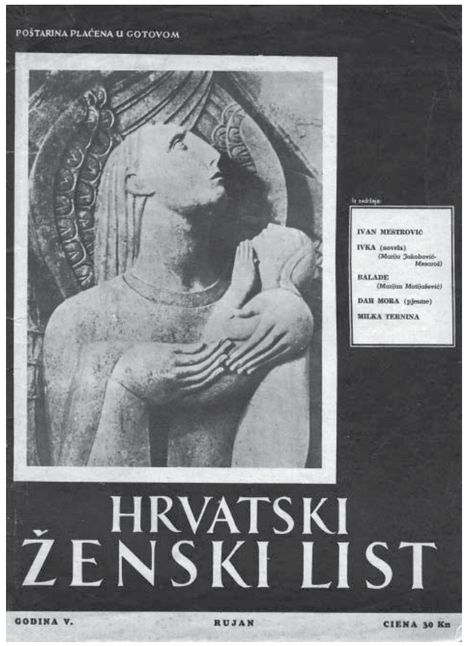
5997a **Milković, Zlatko**: *Druga izložba hrvatskih umjetnika.* (Pohvala Meštrovića). Hrvatski narod, Zagreb, 1942, br. 601, str. 2; br. 602, str. 3; br. 603, str. 2.

5998 **Milković, Zlatko**: *Likovna stvaralačka snaga hrvatskog naroda. I-V.* (Posebno o Meštrovićevoj dvorani 602, 9. XII. 1942, str. 2). Hrvatski narod, Zagreb, 4/592-603, 1. XII. 1942.

5999 (**Milković, Zlatko**) zm: *O Meštroviću.* Hrvatski ženski list, Zagreb, 4/12, XII. 1942, str. 12.

6000 **nb**: *Zanimljive potankosti o umutrašnjem uređenju džamije u Zagrebu.* (Opis. Daljnje dogradnje). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 2, 31. V. 1942.

6001 **Padovan, Ante**: *Hrvatska likovna umjetnost 1942. Umjetnička snaga Hrvatske na okupu.* (Meštrović izlaže na

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

U sadržaju:

IVAN MEŠTROVIĆ

IVKA (novela) (Mantije Jakobović-Mesović)

BALADE (Montijus Montijanović)

DAH MORA (pjesme)

MILKA TERNINA

HRVATSKI ŽENSKI LIST

GODINA V. RUJAN CIENA 30 Kn

5999

II. izložbi hrv. umjetnika u Zagrebu). Spremnost, Zagreb, 1/41, 6. XII. 1942, str. 9.

6002 **Polvara, Giuseppe D.**: *Ivan Mestrovic alla Biennale veneziana.* Arte cristiana, Milano, XXX, br. 11 (353), IX. 1942, str. 159-166.

6003 **Ponti, Giovanni**: *Disegni di Ivan Mestrovic.* Meridiano di Roma, Roma, br. 19, 10. V. 1942.

6004 **Radius**: *Panorama alla XXIII. Biennale di Venezia.* Corriere della sera, Milano, 21. VI. 1942.

6005 **Rizzo, Pippo**: *Alla XXIII Biennale di Venezia Ivan Mestrovic.* (Prikaz s ilustracijama). Quadrivio, Roma, 12. VII. 1942, br. 7 (32), str. 3.

6006 **S.**: *Zweite Ausstellung kroatischer Künstler. Anlässlich der diesjährigen Kunstschau im Kunstpavillon in Zagreb.* (Meštrović, Augustinčić, Kršinić, Lozica, Bakić, Radauš). Neue Ordnung, Zagreb, 2/74, 13. XII. 1942, str. 10.

6006a (**Starčević, Mile**): *Ustaška država i kulturno-prosvjetna djelatnost.* (O Meštroviću kao predstavniku hrvatske umjetnosti u svijetu). Prosvjetni život, Zagreb, 1942, br. 1-2.

6007 **Š**(**repe**)**I, Ivo**: *La Croazia alla Biennale di Venezia 1942.* (Meštrovićeva i ostala djela na XXIII. Biennaleu). Croatia, Zagreb, 1942, br. 4, str. 1-4.

6008 **Š**(**repe**)**I, Ivo**: *Likovne umjetnosti u NDH.* (Meštrovićeva djela za Biennale u Veneciji). Prosvjetni život, Zagreb, 2/1-2, 1942, str. 63.

6009 **Tridenti, Carlo**: *La XXIII Biennale di Venezia. Gli stranieri.* (Meštrovića ne spominje). Il Giornale d'Italia, Roma, 21. VI. 1942, br. 3.

6010 **ub**: *Brigom poglavnika hrvatski muslimani dobivaju u Zagrebu džamiju koja će biti jedna od najljepših na svijetu.* (Historijat akcija za podizanje džamije). Nova Hrvatska, Zagreb, 2/84, 10. IV. 1942, str. 33.

6011 **XXX**: *Kroatische Kunst auf der Biennale in Venedig.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Za dom, Zagreb, 1. VI. 1942.

6012 **XXX**: *Talijanski kritičar Lancelotti o hrvatskoj umjetnosti na Biennalu.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 2, 1. XI. 1942.

6013 **XXX**: *Uspjeh hrvatske umjetnosti u Mletcima.* (Meštrović na XXIII. Biennaleu). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 2, 28. VI. 1942, str. 14.

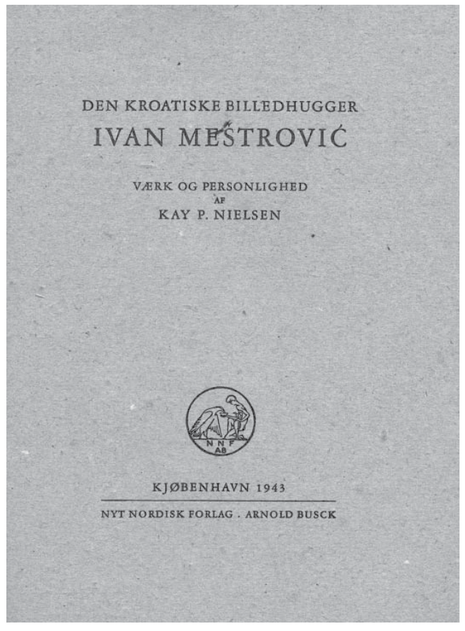
6014 **Y**: *Premiere exposition des artistes croates.* (Tri Meštrovićeva djela na izložbi u Zagrebu). Croatia, Zagreb, 1942, br 2, str. 43.

6015 **zp**: *Hrvatski muslimani dobivaju džamiju na najljepšem mjestu Zagreba.* Velebit, Zagreb, 5. VII. 1942.

6016 **Živić, Viktor**: *„Čudo Gospe od Biskupije". Slika i vizija povjestnice žive.* Spremnost, Zagreb, 1/44-45, 24. XII. 1942, str. 13-14.

6017 *Bajram Mubarek Olsum! Značenje Poglavnikove džamije u Zagrebu.* Hrvatska Domovina, Berlin, 16. XII. 1942.

6018 *Chronique des expositions artistiques.* (Bilješka o reprodukcijama Meštrovićevih djela). Croatia, Zagreb, 1942, br. 3, str. 38 + repr.

▶ *39*

6018a (Ivan Meštrović). Emporium, Bergamo, 96/1942, str. 353.

6019 *Hrvatska izložba u Mletcima. Poziv Giovanni Papinija Ivanu Meštroviću.* Nova Hrvatska, Zagreb, 2/146, 25. VI. 1942, str. 10.

6020 *Hrvatska kroz vjekove. Priprema za veliku kulturnu izložbu u Mletcima.* Nedjeljne vijesti, Zagreb, 1/44, 5. X. 1942, str. 5.

6021 *Hrvatski umjetnik je ponosni predstavnik duhovne elite. Druga izložba umjetnika u Nezavisnoj državi Hrvatskoj.* Nedjeljne vijesti, Zagreb, 1/51, 23. XI. 1942, str. 3.

6021a *Il Re Imperatore inaugura la XXIII Biennale d'Arte a Venezia.* (Spomen Meštrovićevih radova na izložbi). Il Giornale d'Italia, Roma, 23. VI. 1942, str. 3.

6022 *Kroatische Kunst auf der Biennale in Venedig.* Neue Ordnung, Zagreb, 1/51, 30. VI. 1942, str. 1.

6023 *Mestrovic, Ivan.* The New Amrican Encyclopaedia. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 935). Boston 1942.

6024 *Nova dela Ivana Meštrovića.* Jutro, Ljubljana, 22/113, 19. V. 1942, str. 4.

6025 *Odlivci kiparskih radova kipara Ivana Meštrovića...* (Atelijer na Josipovcu. Bilj.). Gospodarstvo, Zagreb, god. 2, 5. XII. 1942.

6026 *Pripreme za velike izložbe hrvatske likovne umjetnosti i etnografije u Berlinu, Münchenu i Beču.* Nedjeljne vijesti, Zagreb, 1/57, 28. XII. 1942, str. 3.

1943.

6027 **A. E.**: *Spomenik Grgura Ninskoga.* (Planovi za ponovno postavljanje). Novo doba, Split, NS, 1/66, 21. XII. 1943, str. 2.

6028 **Babić, Ljubo**: *Umjetnost kod Hrvata.* Zagreb 1943. (Meštrović, str. 190-199).

6029 **Bach, Ivan**: *Bildwerke als Ausdruck seelischen Erlebnis. Grundzüge der ägyptischen Plastik und Frauengestalten von Ivan Meštrović.* Neue Ordnung, Zagreb, 2/89, 18. IV. 1943, str. 5, 12.

6030 **Balaš, R.**: *Kršinić govori u kamenu...* (O Meštroviću na Umj. akademiji u Zagrebu). Hrvatski narod, Zagreb, god. 5, 15. IX. 1943.

6031 **Bobek, Josef**: *Ein Künder des neuen Lebensgefühls. Zum sechsigsten Geburtstag des kroatischen Bildhauers Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj 60. obljetnici). Deutsche Zeitung in Kroatien, Zagreb, 3/189, 15. VIII. 1943, str. 5.

6032 **Bobek, Josef**: *Sein „Besonderes zu wahren..." Betrachtungen zur dritten Ausstellung kroatischer Künstler.* (Meštrović na III. izložbi hrv. umjetnika u Zagrebu). Neue Ordnung, Zagreb, 3/117-118, 31. X. - 7. XI. 1943, str. 6-7.

6033 **Cronicus**: *Ivan Meštrović. Anlässlich des 60. Geburtstages des grossen kroatischen Bildhauers.* (O Meštroviću u povodu 60. obljetnice). Neue Ordnung, Zagreb, 3/103, 25. VII. 1943, str. 8-9.

6034 **Drabert, E.**: *Kroatiens grosser Bildhauer.* Stimmen aus dem Südosten, München, 43/1943, str. 82.

6035 (**Gašparović, Stanko**) s.: *Ivan Meštrović. 1883. - 16. VIII. - 1943.* (U povodu 60. obljetnice). Prosvjetni život, Zagreb, 2/16-17, X-XI-. 1943, str. 417-418.

6036 **Grunert, Heinz**: *Ivan Meschtrovitsch.* (Bilješka o Meštroviću). Der Neue Tag, Praha, 15. VIII. 1943.

6037 **Hanžeković, Mato**: *III. izložba hrvatskih umjetnika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.* (U Zagrebu). Gospodarstvo, Zagreb, 3/247, 4. XI. 1943, str. 6-7.

6038 **Hassenberger, O.**: *Kroatiens Bildhauer und Medailleure.* Adler von Hellas, 25. XII. 1943. - 1. I. 1944, str. 25.

6039 **Hausberger, Agathe von**: *Dojmovi s izložbe novije hrv. umjetnosti u Berlinu.* (Meštrović na hrvatskoj izložbi u Berlinu). Spremnost, Zagreb, 3/58, 4. IV. 1943.

6040 **Hausberger, A**(**gathe**) **v**(**on**): *Oduševili su Berlin. Utisci s izložbe novije hrvatske umjetnosti.* (Meštrović na izložbi u Berlinu). Spremnost, Zagreb, 3/57, 28. III. 1943, str. 9.

6041 **Hellwag, Fritz**: *Kroatische Kunst-ausstellung in der Beussischen Akademie der Künste in Berlin und im Künstlerhaus in Wien.* Die Kunst für alle, München, 58/1943, str. 169-170, sl. 171.

6042 **Hoffman, Malvina**: *Heads and Tales.* New York 1943. (Američka kiparica i o Meštroviću).

6043 **Hollmatz, Herta**: (O izložbi hrvatskih umjetnika u Bratislavi). Der Neue Tag, Praha, VI. 1943.

6045 (**Katić, Milan**) mk: *Njemački kritičari o hrvatskoj umjetnosti.* Nova Hrvatska, Zagreb, 3/29, 1943.

6046 (**Katić, Milan**) mk: *Otvorena je izložba hrvatske likovne umjetnosti u Beču.* Nova Hrvatska, Zagreb, 3/4, 23. IV. 1943.

6047 (**Katić, Milan**) mk: *„Patos i osjećajnost". Majstorska djela hrvatskog kiparstva na izložbi u Berlinu.* Nova Hrvatska, Zagreb, god. 3, 18. II. 1943.

6049 (**Katić, Milan**) mk: *Veličina i snaga hrvatskog kipara Meštrovića.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Skraćena studija Iva Šrepela, u povodu 60. obljetnice). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/189, 14. III. 1943, str. 13-14.

6050 (**Katić, Milan**) - mk: *Zanimanje kulturnog inozemstva za umjetnost Ivana Meštrovića.* (60. obljetnica života. Pripremanje izložaba u inozemstvu). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/189, 14. VIII. 1943, str. 7.

6051 **Künstler, Gustav**: *Ivan Meštrović. Zu seinen 60. Geburtstag.* (Općenito o Meštrovićevoj umjetnosti u povodu 60. obljetnice). Neues Wiener Tagblatt, Wien, 18. VIII. 1943.

6052 **Kušan, Vladislav**: *Ivan Meštrović. Povodom šezdesetgodišnjice rođenja.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Hrvatska revija, Zagreb, 16/8, 1943, str. 421-425.

6053 **Kušan, Vladislav**: *Ivan Meštrović.* U: Kroatien baut auf Zweite Jahreslese in Wort und Bild aus der Wochenschrift „Neue Ordnung". Zagreb, 1943, str. 99-103.

6054 **Kušan, Vladislav**: *Ivan Meštrović. Uoči šezdesete godišnjice rodjenja.* (O životu i umjetnosti). Hrvatski narod, Zagreb, 5/791, 27. VII. 1943, str. 4.

6055 **Kušan, Vladislav**: *Iz galerije suvremenih likovnih umjetnika.* Frano Kršinić. Hrvatska revija, Zagreb, 16/6, 1943, str. 332-336.

6056 **Kušan, Vladislav**: *Iz galerije suvremenih hrvatskih likovnih umjetnika.* Ivo Lozica, 1910-1943. Hrvatska revija, Zagreb, 16/10, 1943, str. 541-544.

6057 **Kušan, Vladislav**: *Iz galerije suvremenih hrvatskih likovnih umjetnika.* Joza Turkalj. Hrvatska revija, Zagreb, 16/9, 1943, str. 494-497.

6058 (**Kušan, Vladislav** ?) vk: *Njemački glas o Ivanu Meštroviću.* (W. Schneditz u „Westdeutsche Beobachter" o Meštroviću u povodu III. izložbe hrv. umjetnika u Zagrebu). Nova Hrvatska, Zagreb, 16. X. 1943.

6059 (**Kušan, Vladislav** ?): *Njemački glas o Ivanu Meštroviću.* (W. Schneditz u „Westdeutsche Beobachter" o Meštroviću u povodu III. izložbe hrv. umjetnika u Zagrebu). Gospodarstvo, Zagreb, 3/17. X. 1943.

6060 **Kušan, Vladislav**: *Religiozna plastika Ivana Meštrovića.* Hrvatski narod, Zagreb, 5/918, 25. XII. 1943, str. 10.

6061 **Kušan, Vladislav**: *Skulptura Ivana Meštrovića.* Hrvatski narod, Zagreb, 5/808, 15. VIII. 1943, str. 6.

6062 **Kušan, Vladislav**: *Suvremena hrvatska likovna umjetnost. Povodom naše velike izložbe slikarskih i kiparskih radova u Berlinu.* (Meštrovićeva djela na izložbi). Spremnost, Zagreb, 2/51, 14. II. 1943, str. 9.

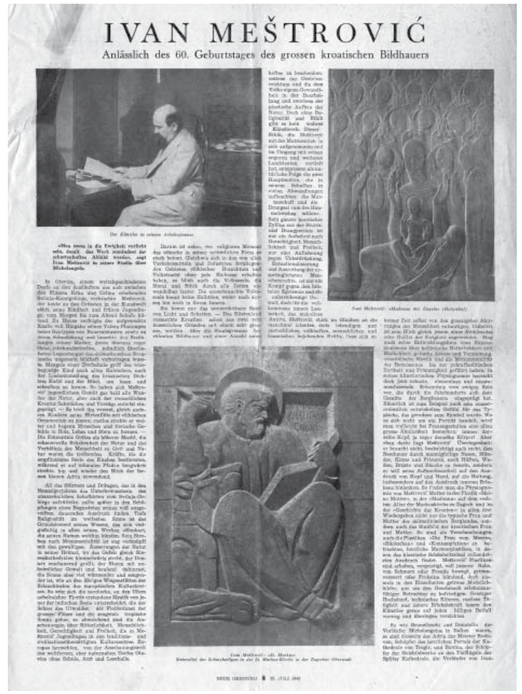
6063 (**Kušan, Vladislav** ?) vk: *Veliki uspjeh hrvatske likovne izložbe u Berlinu.* (Meštrovićevi radovi na izložbi). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/11. II. 1943.

6064 **Maraković, Ljubomir**: *Dojam Meštrovićeva stvaralačtva. Odnos gledaoca prema kiparskom djelu u današnje vrieme.* (O raspravama oko „Strossmayera", „Indijanaca" i dr.). Spremnost, Zagreb, 2/78, 22. VIII. 1943, str. 9.

6065 (**Milković, Zlatko**) Zm: *Ivan Meštrović. Povodom 60 godišnjice njegova života.* (Opći kratki pregled). Hrvatski ženski list, Zagreb, 5/9, 1943, str. 1-3.

6066 **Milković, Zlatko**: *Stvaralačka snaga hrvatskog likovnog života.* Hrvatska smotra, Zagreb, 11/3, 4, 1943.

6068 **Munk, Zdenka**: *Slikarstvo i kiparstvo kod Hrvata u 20. stoljeću.* (O Meštroviću u okviru hrvatske umjetnosti). U: Naša domovina, sv. 2, Zagreb 1943, str. 710-713.

IVAN MEŠTROVIĆ
Anlässlich des 60. Geburtstages des grossen kroatischen Bildhauers

◀ *6053*

6069 **nb**: *Veličanstvena džamija u Zagrebu je dovršena.* (Opis). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/81, 4. IV. 1943, str. 9.

6070 **n. b.**: *Zanimljivosti o vanjskom uređenju velebne Poglavnikove džamije. Stručni prikaz arh. Stjepana Planića.* Nova Hrvatska, Zagreb, 3/39, 14. II. 1943, str. 11.

KULTURA
IVAN MEŠTROVIĆ
PREGLED

◀ *6054*

SPREMNOST

KNJIŽEVNOST * ZNANOST * UMJETNOST * KAZALIŠTE

SUVREMENA HRVATSKA LIKOVNA UMJETNOST

Povodom naše velike izložbe slikarskih i kiparskih radova u Berlinu

▶ *6062*

6071 (**Nielsen, Kay P.**): *Danski prikaz Meštrovićeve umjetnosti.* (Pretiskano iz„Katolsk Ugeblad"). Hrvatski list, Zagreb, 21. III. 1943, str. 6.

6072 (**Nielsen, Kay P.**): *Danski prikaz Meštrovićeve umjetnosti.* (Pretiskano iz„Katolsk Ugeblad"). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/292, 14. XII. 1943, str. 7.

6073 **Padovan, Ante**: *Glasbeni elementi u Meštrovićevoj umjetnosti.* Sv. Cecilija, Zagreb, 37/6, XI-XII. 1943, str. 164-166, 185-187.

6074 **Planić, Stjepan**:*Zagrebačke munare.* (Historijat pregradnje Doma lik. umjetnika u džamiju). U: Džamija u Zagrebu u spomen otvorenja, Zagreb 1943, str. 54-56.

6075 **Požgaj, Zvonimir**: *Unutarnjost bogomolje. Graditeljske osobitosti i ukrasi zagrebačke džamije.* (Povijest i opis Doma lik. umj.-džamije u Zagrebu). U: Džamija u Zagrebu u spomen otvorenja, Zagreb 1943, str. 50-53.

6076 (**Prijatelj, Ljubo**) Filos: *Meštrović 1883-1943.* Novo doba, Split, NS, 1/33, 11. XI. 1943, str. 2.

6077 **R**(**aos, Ivan** ?): *Mladost Ivana Meštrovića.* (Općenito u povodu 60. obljetnice). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 3, 19. XII. 1943, str. 12.

6078 (**Raos, Ivan**) r: *Životni put kipara Meštrovića.* (Općenito o životu i djelima). Hrvatski narod, Zagreb, 5/808, 15. VIII. 1943, str. 6.

6079 **Rohrwig, Reich von**: *Kroatischer Kunst in Berlin.* (Izložba na kojoj su i Meštrovićeve skulpture). Neue Ordnung, Zagreb, 2/83, 28. II. 1943.

6080 **Schneditz, Wolfgang**: (Ivan Meštrović, u povodu 60. obljetnice). Westdeutscher Beobachter, VIII. 1943.

6081 **Schneditz, Wolfgang**: *Njemački glas o Ivanu Meštroviću.* (Pretiskano iz„Westdeutscher Beobachter"). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/243, 16. X. 1943, str. 7.

6082 **Senečić, Geno**: *Najnoviji broj bratislavskog književnog časopisa „Elan" posvećen hrvatskoj likovnoj umjetnosti. Odjeci hrvatske likovne umjetnosti u Bratislavi.* Novine, Zagreb, 3/92, 16. VIII. 1943, str. 5.

6083 **Springschnitz, L.**: (O hrvatskoj likovnoj umjetnosti u povodu izložbe u Beču). Neues Wiener Tagblatt, Wien, IV. 1943.

6084 (**Stakić**): *Tri hrvatske vrijednosti. Maček, Stepinac, Meštrović.* (Optužba za suradnju s Osovinom. Franc. tekst i naslov). La Suisse, Geneve, 1943.

6085 (**Sugg-Bellini, E. B.**) E. S.: *Izvanredan uspjeh izložbe hrvatske umjetnosti u Berlinu. Slikarstvo i plastika kao izraz narodne snage.* Meštrović, Becić, Kirin, Kopač). Novi list, Sarajevo, 3/542, 14. II. 1943, str. 2.

6086 **Sugg-Bellini, E. B.**: *Izvanredan uspjeh izložbe hrvatske umjetnosti u Berlinu. Slikarstvo i plastika kao izraz narodne snage.* Europa Sonderdienst, Zagreb, 10. II. 1943, br. 72, str. 1-2.

6087 **Sugg-Bellini, E. B.**: *Slikarstvo i plastika kao izraz narodne snage...* (Prikaz berlinskog kritičara u vezi s izložbom u Berlinu. Odlomci iz članka E. Ferbera u „Kölnische Zeitungu" o hrv. izložbi u Berlinu. O Meštroviću). Hrvatski narod, Zagreb, 5/657, 14. II. 1943, str. 2.

6088 **Šabić, Nikola**: *Meštrovićeva majka priča o svom sinu.* (Odlomak iz članka „Naš Meštrović" u „Hrvatskoj mladosti", 1943). Novine, Zagreb, 3/108, 6. XII. 1943, str. 5.

6089 **Šabić, Nikola**: *Naš Meštrović.* (U povodu 60. obljetnice života). Hrvatska mladost, Zagreb, 27/1, IX. 1943, str. 19-27.

6090 **Šrepel, Ivo**: *Čudesna ličnost hrvatskog kipara Ivana Meštrovića.* (Općenito o Meštroviću). Hrvatski krugoval, Zagreb, 3/30, 25. VII. 1943, str. 6, 16.

6091 **Š**(**repe**)**l, Ivo**: *III izložba hrvatskih umjetnika u NDH.* (Meštrović izložio drvene reljefe za Kaštelet). Prosvjetni život, Zagreb, 1943, br. 7-8, str. 67.

6092 **Šrepel, Ivo**: *Ivan Meštrović. Ličnost najvećeg hrvatskog kipara.* Graničar, Zemun, 2/38, 25. IX. 1943, str. 3.

6093 **Šrepel, Ivo**: *Ivan Meštrović, najvašči chrovatsky vytvarnik.* Gardista, Žilina (ČSL), 10. VI. 1943.

6094 **Šrepel, Ivo**: *Ivan Meštrović. Od pastira do svjetskog velikana.* Znanje i radost, Zagreb, knj. II, 1943, str. 433-437.

6095 **Šrepel, Ivo**: *Najveći hrvatski umjetnik Ivan Meštrović.* Preporod - Rinascita, Zagreb, 2/82, 28. VIII. 1943, str. 3-4.

6096 **Šrepel, Ivo**: (O Ivanu Meštroviću u povodu izložbe hrv. likovne umjetnosti u Bratislavi). Elàn, Bratislava, VI. 1943, br. 10, str. 1-3.

6097 **Šrepel, Ivo**: *Od dalmatinskog pastira do lučonoše čovječanstva. Ivan Meštrović. O 60-godišnjici rođenja hrvatskog umjetnika.* Suradnja, Zagreb-Berlin, 1/3, X. 1943, str. 148-153.

6098 **Šrepel, I**(**vo**): *Predgovor. Biografski podaci.* U: Hrvatska umjetnost. Zagreb 1943.

6099 (**Šrepel, Ivo**): *Prednaška o diele Ivana Meštrovića.* (Predavanje I. Šrepela). Slovak, Bratislava, 9. VI. 1943.

6100 **Šrepel, Ivo**: *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića.*

Nova Hrvatska, Zagreb, 3/301, 24. XII. 1943, prilog str. 16-17.

6101 **Šrepel, Ivo**: *Veličina i snaga hrvatskog kipara Meštrovića.* (Općenito o Meštroviću). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/190, 15. VIII. 1943, str. 13-14.

6102 **X. Y.**: *Meštrović kao čovjek i umjetnik.* Nedjeljne viesti, Zagreb, 3/75, 3. V. 1943, str. 5.

6103 **X. Y.**: *Rodilište hrvatske umjetnosti. Počeci i razvoj umjetničke akademije u Zagrebu.* Nedjeljnje viesti, Zagreb, 3/74, 27. IV. 1943.

6104 *Barbari s Apenina...* („Grgur Ninski" i vijest o potrazi za kipom). Novo doba, Split, 1/4, 6. X. 1943, str. 1.

6105 *Bečke novine o hrvatskoj likovnoj umjetnosti.* (Iz„Neues Wiener Tagblatt" u povodu izložbe u Beču). Gospodarstvo, Zagreb, 3/91, 28. IV. 1943, str. 6.

6106 *Brzojav Glavarstvu prigodom bombardiranja.* (Obavijestiti Meštrovića o bombardiranju Splita). Novo doba, Split, 1/59, 12. XII. 1943, str. 1.

6107 *21 travnja 1943 otvorena je u Beču... izložba „Hrvatska umjetnost".* Prosvjetni život, Zagreb, 1943, br. 12-13.

6108 *Džamija u Zagrebu u spomen otvorenja.* (Prilozi: Ante Starčević, Ante Pavelić, Ismet Muftić, Mladen Lorković, Hazin Šabanović, Mirko Jurkić, Zvonimir Požgaj, Stjepan Planić, Muharem Madžijahić, Ćiro Truhelka, Stjepan Pavičić, Muhamed Hadžijahić, Seid M. Traljić, Stjepan Ratković, Petar Knoll, Sulejman Mašović, Stjepan Radić, Ante Kadić - o džamiji i Muslimanima). Zagreb 1943. Prikaz i djelomični tekstovi u: T. Hruškovec: Dokumenti 1990, str. 152-154.

6109 *Hrvatska likovna izložba u Berlinu - umjetničko odkriće.* (Meštrovićeva djela na izložbi). Hrvatski narod, Zagreb, god. 5, 26. II. 1943.

6110 (Hrvatska umjetnička izložba, - I. Meštrović u Berlinu). Revelar Zeitung, 1-15. II. 1943.

6111 *Hrvatska umjetnička izložba u Berlinu.* (Meštrović izlaže). Nedjeljne viesti, Zagreb, 3/64, 15. II. 1943, str. 5.

6112 *Hrvatska umjetnost.* Zagreb 1943. (Biografski podaci. Meštrović u hrv. umjetnosti. Reprodukcije skulptura. Predgovor: I. Šrepel, str. 8-9, repr. 77-87, biografska bilješka).

6113 *„Hrvatska umjetnost predstavlja osebujnost u simfoniji europskih naroda."* (Meštrović na hrvatskoj izložbi u Berlinu). Hrvatski narod, Zagreb, 5/654, 11. II. 1943.

6114 *Ivan Meštrović. Kroatien baut auf.* (Jahreslese in Wort und Bild aus der Wochenschrift „Neue Ordnung"). Zagreb, 1943, str. 99-103.

6115 *Ivan Meštrović Povodom njegove 60. godišnjice.* Gospodarstvo, Zagreb, 3/181, 17. VIII. 1943, str. 6.

6116 *Ivan Meštrović. Povodom 60 godišnjice njegova rođenja.* (Općenito o Meštroviću i citati V. Kušana iz„Hrvatske revije"). Hrvatski list, Zagreb, 20. VIII. 1943, str. 10.

6117 *Ivan Meštrović sechzig Jahre alt.* (Općenito o 60. obljetnici). Frankfurter Zeitung, Frankfurt, 21. VIII. 1943.

6118 *Izložba hrvatske likovne umjetnosti u Berlinu.* Gospodarstvo, Zagreb, 3/22, 29. I. 1943, str. 6-7.

6119 *Izložba hrvatske likovne umjetnosti u Bratislavi.* Nova Hrvatska, Zagreb, god. 3, 31. VII. 1943.

6120 *Izložba hrvatske umjetnosti u Bratislavi.* Gospodarstvo, Zagreb, 3/139, 27. VI. 1943, str. 7.

6121 *Mestrovici a imflinit 60 de ani.* (Kratki životopis). Porunca Vremii, Bucuresti, 27. VIII. 1943.

6122 *Meštrovićev portret Sv. Otca Pape.* (Papa Sikst V, Papa Pio XII. Bilj.). Hrvatski narod, Zagreb, 5/677, 10. III. 1943, str. 2.

6123 *Meštrovićeva izložba u inozemstvu.* (U Švicarskoj, Španjolskoj i Švedskoj). Gospodarstvo, Zagreb, 3/181, 17. VIII. 1943, str. 6-7.

6124 *Meštrovićeva majka priča o svom sinu.* (Razgovor N. Šabića s Meštrovićevom majkom, objavljen u „Hrvatskoj mladosti"). Novine, Zagreb, 6. XII. 1943, str. 5.

6125 *Naša likovna umjetnost danas.* (O izložbama. Značaj Meštrovića). Novo doba, Split, NS, 1/69, 24. XII. 1943, str. 4.

6126 *Niemci o Meštroviću.* Gospodarstvo, Zagreb, 3/186, 22. VIII. 1943, str. 6.

6127 *Norvežko novinstvo o Hrvatskoj.* (Franz Linde o Meštroviću u hrvatskoj umjetnosti, u„Deutsche Zeitung in Norwegen"). Hrvatski narod, Zagreb, god. 5, 29 I. 1943.

6128 *Njemački glas o Ivanu Meštroviću.* (Prikaz Wolfganga Schneditza u„Westdeutsche Beobachteru"). Gospodarstvo, Zagreb, 3/233, 17. X. 1943, str. 6-7.

6129 *Njemački list o hrvatskoj umjetnosti.* Gospodarstvo, Zagreb, 3/77, 7. IV. 1943, str. 6.

6130 *Njemačko novinstvo o hrvatskoj likovnoj izložbi.* (Meštrovićevi radovi na izložbi u Berlinu). Hrvatski narod, Zagreb, god. 5, 17. II. 1943.

6131 *Njemačko novinstvo veliča Ivana Meštrovića.* (Bilj. u povodu 60. obljetnice). Hrvatski list, Zagreb, 25. VIII. 1943.

6132 (O članku E. Ferber o izložbi hrvatske umjetnosti u Berlinu). Hrvatski narod, Zagreb, 5/657, 14. II. 1943, str. 2.

6133 (O I. Meštroviću i hrvatskoj likovnoj umjetnosti u povodu izložbe u Bratislavi). Naš boj, (?), 1. VI. 1943, br. 20.

6134 *Otvorena je izložba hrvatske likovne umjetnosti u Beču.* (Meštrovićeva djela, među ostalima). Nova Hrvatska, Zagreb, god. 3, 23. IV. 1943.

6135 *Proslavljeni hrvatski ujetnik Ivan Meštrović... ukrašuje u Rimu Zavod sv. Jeronima.* Gospodarstvo, Zagreb, 3/55, 10. III. 1943, str. 7.

6136 *Služba umjetnosti. 60 godina kipara Ivana Meštrovića.* Hrvatska zemlja, Petrinja, 2/34, 21. VIII. 1943, str. 1.

6137 (Suvremena hrvatska umjetnost). Neue Ukrainer Zeitung, I-IV. 1943.

6138 *Svečano otvorenje izložbe Hrvatske likovne umjetnosti u Berlinu. Značajan doprinos Hrvatske europskoj kulturi. Govor dra Budaka koji je otvorio izložbu. Njemačka kritika o umjetničkoj snazi hrvatskih slikara i kipara.* (Meštrović izlaže). Hrvatski narod, Zagreb, god. 5, 29. I. 1943.

SPREMNOST

DALMATINSKE KATEDRALE

Od najstarijih spomenika do Meštrovićeve zamisli nove stolne crkve u Splitu

Sklonitbe rulu

◀ *6150*

6139 *U Berlinu je otvorena velika izložba hrvatske likovne umjetnosti.* (Meštrovićeve skulpture na izložbi). Nova Hrvatska, Zagreb, 3/25, 29. I. 1943.

6140 *Ukrajinske novine o hrvatskoj umjetnosti.* Nedjeljne viesti, Zagreb, 3/71, 5. IV. 1943, str. 7.

6141 *Umjetnost Ivana Meštrovića. Povodom šestdesetgodišnjice života.* (Opće o životu i umjetnosti). Hrvatski poštar, Zagreb, 15. VIII. 1943, str. 4.

6142 *Veličanstvena džamija u Zagrebu je dovršena.* Nova Hrvatska, Zagreb, 3/4, (?) 1943.

6143 *Veličanstvena poglavnikova džamija u Zagrebu.* Hrvatska mladost, Zagreb, 26/1-2, 1943.

6144 *Veliki uspjeh Hrvatske likovne umjetnosti u Bratislavi.* Gospodarstvo, Zagreb, 3/167, 31. VII. 1943, str. 6.

6145 *Zum Geleit.* (Predgovor kataloga izložbe u Berlinu. Meštrović u okviru hrv. umjetnosti). U: Ausstellung Kroatischer Kunst. Berlin 1943, str. 5-14.

1944.

6146 **A. D.**: *Velebna Poglavnikova džamija - simbol bratstva Hrvata katolika i muslimana.* (Meštrovićev Umjetnički paviljon). Hrvatski krugoval, Zagreb, 4/20, 11-24. IX. 1944.

6147 (**Brown, Alec**, izdavač): *Essays on national art in Yugoslavia.* London 1944. (J. Lavrin: An outline of Yugoslav art; PM: A Note on modern Yugoslav art; A note on Yugoslav sculpture. Usput o Meštroviću).

▶ 40

6148 **Dizdarević, Abdulatif**: *Poglavnikova džamija u danima Ramazana i Bajrama.* (Opis Meštrovićeve građevine). Hrvatski narod, Zagreb, god. 6, 17. IX. 1944.

6149 **Karaman, Ljubo**: *Božić hrvatskih umjetnika. Tri skulpture i četiri slike Božića od vremena hrvatskih kraljeva pa do Meštrovića.* (Buvina, Radovan, Kljaković, Babić, Meštrović). Pokret, Zagreb, 3/64, 1944-1945, str. 7.

6150 **Karaman, Ljubo**: *Dalmatinske katedrale. Od najstarijih spomenika do Meštrovićeve zamisli nove stolne crkve u Splitu.* (Pregled dalm. katedrala. Meštrovićeva ideja i položaj za novu splitsku katedralu). Spremnost, Zagreb, 3/111, 1944, str. 13.

6151 **Kušan, Vladislav**: *Der Lebensweg des jungen Meštrović.* (Iz „Hrv. revije". Mladost i nauke u Beču). Donau Adria Woche, 31. XII. 1944, str. 6, 7.

6152 **Kušan, Vladislav**: *Der Lebensweg des jungen Meštrović.* (Meštrovićeve godine u Beču). Neue Ordnung, Zagreb, 4/175, 31. XII. 1944, str. 6-7.

6153 **Kušan, Vladislav**: *Životni put mladoga Meštrovića. Ulomak studije.* (O Meštrovićevoj mladosti). Hrvatska revija, Zagreb, 17/10, 1944, str. 524-529.

6154 **Mickniewicz, Renata**: *Die Sprache der Zagreber Denkmäler.* Neue Ordnung, Zagreb, 4/167, 22. X. 1944, str. 8.

6155 **Murgić, B(ožidar)**: *Tragedija Kninskog muzeja...* (Meštrovićevi planovi muzeja). Nova Hrvatska, Zagreb, 4/124, 28. V. 1944, str. 12.

6156 **Panjkota, Dražen**: *Studija za kompoziciju. Majstoru s Jadrana Ivanu Meštroviću.* (Pjesma). Hrvatski godišnjak, Zagreb, 1944, str. 208.

6157 **Šrepel, Ivo**: *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića.* Predgovor monografije: Ivan Meštrović: Religiozna umjetnost. Zagreb 1944, str. V-VIII.

6158 *Mladost Ivana Meštrovića.* Ustaška uzdanica, Zagreb, 4/2, 1944-1945, str. 6-7.

6159 *Najveći kipar sadašnjice.* (Općenito o Meštroviću). Vojnik, Zagreb, 4/6, 3. II. 1944, str. 6.

6160 *O kiparu Meštroviću.* (U povodu monografije „Meštrovićeva religiozna umjetnost"). Ustaša, Zagreb, 14/48, 26. XI. 1944, str. 16.

6161 *Otvorenje Poglavnikove džamije u Zagrebu.* (Opis građevine). Pokret, Zagreb, 1944, br. 11.

6162 *Posjet Meštrovićevoj kući u Zagrebu.* (Uz reprodukcije). Pokret, Zagreb, XII. 1944.

6163 *Spašavanje Berislavićeva spomenika u Trogiru.* (Zaštita od zračnih napada). Hrvatski narod, Zagreb, god. 6, 11. X. 1944.

6164 *Unutrašnjost Poglavnikove džamije.* Hrvatski list, Zagreb, 26. VIII. 1944.

6165 *Velikim svečanostima...* (Otvorenje pregrađenog Meštrovićevog Doma likovnih umjetnosti - džamije. Ilustracije). Hrvatski krugoval, Zagreb, 4/20, 11-24. IX. 1944, nasl. i poslj. stranica.

6166 *Yugoslav Art at the Burlington House.* Conoisseur, London, III. 1944, sv. 113.

6167 *Zamisao i ostvarenje muzeja hrvatskih spomenika na starodrevnoj kninskoj tvrđavi.* (Meštrovićevi planovi). Svijet, Zagreb, 5/124, 28. V. 1944, str. 12.

6168 *Zvjerski pokolj najvećih razmjera.* (Meštrovićeva kritika u povodu bombardiranja Splita). Novo doba, Split, NS, 2/199 5. VI. 1944, str. 1.

1945.

6169 **K. W.**: *Ivan Meštrović. Dennoh will ich hoffen... Ein Weihnachtsgespräch.* (Recenzija Meštrovićeve knjige). Kunst und Volk, Zürich, 7/3, 1945.

6170 **Resnevic-Signorelli, Olga**: *Eleonora Duse.* Zagreb 1945. (Meštrović u obitelji Signorelli u Rimu 1915.).

6171 *Besuch bei Meštrović.* Neue Ordnung, Zagreb 4/187, 1945, str. 5.

1946.

6172 **Bihalji-Merin, Oto**: *Slikarstvo i vajarstvo naroda Jugoslavije XIX i XX veka.* (Kratko i o Meštroviću, str. 399). Naša književnost, Beograd, 1/11, 1946, str. 378-404.

6173 **Gamulin, Grgo**: *Povodom izložbe slikarstva i kiparstva naroda Jugoslavije XIX. i XX. vijeka.* (Pregled umjetnosti jugosl. naroda. O Meštroviću str. 287). Hrvatsko kolo, Zagreb 1946, str. 280-293.

6174 (Ivan Meštrović). The Studio, London, 131/1946, str. 114.

6176 *Mestrovic to Syracuse. Appointed Professor of Sculpture at Syracuse University.* (Postavljenje Meštrovića za profesora na Univerzitetu u Syracusi). College Art Journal, Syracuse, 6/2, 1946, str. 151.

6177 *The Greek Tradition and Modern Art.* The Studio, London, 131/114, 1946.

6178 *Vodič kroz Hrvatsko Zagorje.* (Meštrovićev spomenik Grguru Ninskome u Varaždinu, str. 66).

1947.

6179 **Burrows, Carlyle**: *An Ivan Mestrovic Survey.* The Christian Science Monitor, Boston, 26. IV. 1947.

6180 **Cheney, Warren**: *Modernist.* (Osvrt na kritiku Margaret Cresson u vezi s Meštrovićevom izložbom u Metropolitan Museumu u New Yorku 1947.). The New York Times, New York, 18. V. 1947, str. 70.

6181 **Coates, Robert M.**: *Museums en Masse.* The New Yorker, New York, 1947, sv. 23, str. 48.

6182 **Coates, Robert M.**: *The Art Galleries.* The New Yorker, New York, 26. IV. 1947.

6183 **Cresson, Margaret French**: *Sculptor's Sculptor.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). New York Times Magazine, New York, 6. IV. 1947, str. 22-23.

6184 **Dietz, Betty A.**: *Mestrovic Sculptures are Akin to Beethoven Music.* The Dayton Daily News, Dayton, Ohio, SAD, 28. XII. 1947.

6185 (**Frankfurter, Alfred M.**) A. M. F.: *Mestrovic.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). Art News. New York, V. 1947, str. 37.

6186 **Fremantle, Christopher E.**: *New York Commentary.* (O Meštrovićevoj izložbi u Metropolitan Museumu). The Studio, London, 134/654, 1947, str. 86-87.

6187 **Gamulin, Grga**: *Novija hrvatska likovna umjetnosti.* (Meštrović i njegov utjecaj na hrvatske kipare). Radio vjesnik, Zagreb, 2/3, 1-15. II. 1947, str. 1-2.

6188 **Genauer, Emily**: *Met Gives First One-Man Exhibit for Living Artist.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku). New York World-Telegram, New York, 12. IV. 1947.

6189 **Hoffman, Malvina**: *„Where there is No Vision the People Perish."* (O Meštrovićevoj religioznoj umjetnosti). Liturgical Arts, New York, 15/4, VIII. 1947, str. (89)-(90).

6190 **Horne, Alexander**: *Ivan Mestrović.* Promenade, (SAD), V. 1947.

6191 **Jewell, Edward A.**: *Mestrovic's Work Placed on Display.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). The New York Times, New York, 11. IV. 1947, str. 23.

6192 **Jewell, Edward A.**: *Work by Mestrovic. Yugoslav's Sculpture at Metropolitan...* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). The New York Times, New York, 13. IV. 1947, str. 10.

6193 **Lansford, Alonso**: *Mestrovic, living Sculptor, Honored by Met.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). The Art Digest, 15. IV. 1947, sv. 21, str. 17.

6194 **Lansford, Alonso**: *Mestrovic, Living Sculptor, Honored by Met.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). The Metropolitan Museum of Art, New York, 1947.

6195 **Lanford, Alonso**: *Sculptor given One-man show by N. Y. Museum.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). The Washington Post, Washington, 8. VI. 1947.

6196 **M. M.**: *Dva stoljeća naše likovne umjetnosti.* (Meštrović na Izložbi slikarstva i kiparstva naroda Jugoslavije XIX. i XX. vijeka). Narodni list, Zagreb, 26. I. 1947.

6197 **McBride, Henry**: *The Mestrovic Carvings.* New York Sun, New York, 11. IV. 1947.

6198 **McCarthy, Pearl**: *Honor for Mestrovic Pleases Friends Here.* Globe & Mail, Toronto (Canada), 19. IV. 1947.

6199 **Pervan, Jasna Kotroman**: *Ivan Meštrović and the Stone City.* Apollo, London, 45/267, V. 1947, str. 125-127.

6200 **Rohm, Karl**: *Ivan Meštrović.* (Biografija). Die Warte, 4. X. 1947, br. 39, str. 1-2.

6201 **Summers, Marion**: *Mestrovic, Metropolitan's Choice for Immortality.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). Daily Worker, New York, 25. IV. 1947.

6202 *Appointed Professor of Sculpture at Syracuse University.* (Meštrović profesor na Sveučilištu u Syracusi). The Art News, New York, 45/1, 1947, str. 64.

6203 *Exhibition at the Metropolitan.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). Studio, London, 134/IX. 1947, str. 86-87.

6204 *Exposition at Metropolitan Museum of Arts, New York.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). Arts Magazine, New York, 23. V. 1947, str. 3.

6205 *Jugoslav sculptor is honored by one man show in New York.* Life articles on art, New York, I-VI. 1947, str. 301-303.

6206 *Man of the Past.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Metropolitan Museumu u New Yorku). Time, New York, 49/1947, 14. IV. str.53.

6207 *Mestrovic - A biographical Sketch.* (Predgovor katalogu izložbe. Životopis. Drveni reljefi „Života Kristova" na izložbi u Metropolitan Museumu). U katalogu: An Exhibition of the Works of Ivan Mestrovic. (New York, 1947.), str. (3-5).

6208 *Mestrovic at the Met.* (Dolazak Meštrovića u Ameriku. Zasluga Artura Nikolorića. Izložba u Metropolitan Museumu). Newsweek, New York, 14. IV. 1947, str. 100, 102.

6209 *Mestrovic. First Living Artist to be Honored With a One-Man Show by the Metropolitan Museum.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). Art News, New York, 46/5, 1947, str. 37.

6209a *Meštrović, Ivan.* The Columbia encyclopedia in one volumen. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 1158). New York 1947.

6210 *Mestrovic.* Life, New York, god. 22, 2. VI. 1947, str. 131-132.

6211 *Mestrovic's latest works exhibited in New York. Powerful sculptures by a yugoslav master.* (Kratski tekst s ilustracijama Meštrovićevih skulptura izloženih u New Yorku). The Illustrated London News, London, 24. V. 1947, str. 557.

6212 *Mestrovic's New Sculpture. „Job". Illustrated.* Pictures on Exhibit, 9/4, 1947, str. 6-7.

6213 *Mestrovic: Yugoslav Sculptor is Honored by One-Man Show in New York.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). Life, New York, sv. 22, 2. VI. 1947, str. 131-132. 135.

6214 *Meštrović at the Met.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). Newsweek, New York, god. 29, 14. IV. 1947, str. 100.

6215 (O I. Meštroviću). Art News, New York, god. 46, V. 1947, str. 37.

6217 (O. I. Meštroviću). Survey, London, god. 36, V. 1947, str. 297-299.

6218 (O I. Meštroviću). The Nation, London, 3. V. 1947.

6219 (O Meštrovićevoj izložbi u Metropolitan Museumu u New Yorku). Art Digest, 15. IV. 1947, str. 17.

6220 *Retrospective a la Corcoran Gallery of Art, Washington.* Arts Magazine, New York, 21. XI. 1947, str. 8.

6221 *Sculpture, the Oldest of the Religions Arts, Reflected in Our Time...* Liturgical Arts, New York, 15/II. 1947.

6222 *The Art Galleries. The Museums Masse.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). New Yorker, New York, 26. IV. 1947, br. 23, str. 48-49.

6223 *The Genius of Mestrovic.* Survey Geographic, V. 1947, br. 36, str. 297-299.

6224 *The Meštrović exhibit.* (Meštrovićeva izložba u New Yorku 1947.). America, New York, god. 77, 19. IV. 1947, str. 60.

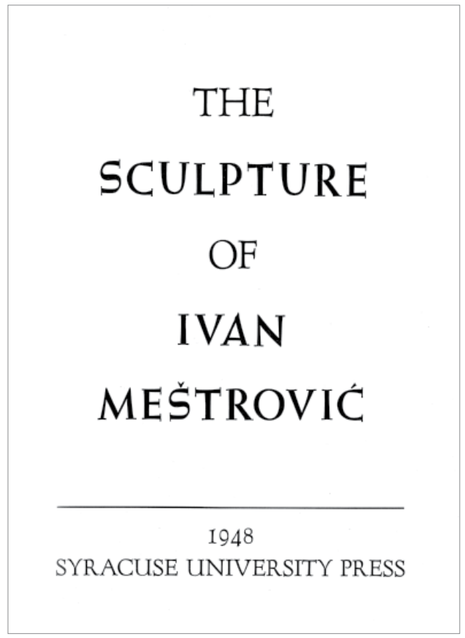
6225 *The Mestrovic Sculpture.* New York Herald Tribune, New York, 13. IV. 1947.

6226 *„Vestalin".* (Slika skulpture s legendom). Prisma, München, 1/5, 1947, str. VIII.

1948.

6227 **Cresson, Margaret**: *Mestrovic: Giant Among Sculptors.* The Berkshire Evening Eagle, 9. IV. 1948.

6228 **Dietz, Betty A.**: *Mestrovic Lauded at Art Institute.* The Dayton Daily News, Dayton (SAD), 10. I. 1948.

▶ 42

6229 **Dietz, Betty A.**: *Sculptor Here for Own One-man Show.* Dayton Daily News, Dayton (SAD), 9. I. 1948.

6230 **Eberle, Merab**: *Exhibits Come to Art Institute.* The Dayton Herald, Dayton (SAD), 10. I. 1948.

6231 **Eberle, Merab**: *Mestrovic Honored at Exhibit of His Culture.* Dayton Journal, Dayton (SAD), 10. I. 1948.

6232 **Gibian, Vera**: *Ivan Mestrovic.* (Biografija). America, New York, god. 79, 12. VI. 1948, str. 290-291.

6233 **Heyduck, Marj**: *Mestrovic Visits Exhibit At Art Institute.* The Dayton Herald, Dayton (SAD), 9. I. 1948.

6234 **Magner, Helen**: *Ivan Mestrovic's Sculpture.* New Castle Courier-Times, New Castle, (SAD), 8. IV. 1948.

6235 **Morehouse, Lucille E.**: *Erron Exhibits Sculptures by World-Famous Artist.* The Indianapolis Star, Indianapolis (SAD), IV. 1948.

6235a **Nathan, Walter L.**: *Christ in Gethsemane, Ivan Meštrović.* The Living Church, CXVI, 11; 14. III. 1948, str. 23.

6236 **Putnam, Brenda**: *The Sculpture of Ivan Mestrovic.* (Prikaz monografije N. L. Ricea). American Artist, New York, 12/10, XII. 1948, str. 48-49.

6238 **Schnier, Jacques**: *Sculpture in modern America.* (Spomen Meštrovića u okviru nove američke skulpture, str. 8, 19). Berkeley-Los Angeles 1948.

6239 *Book Honoring Ivan Mestrovic on Sale Today.* The Syracuse Post Standard, Syracuse (SAD), 1. X. 1948.

6240 *Exhibition of Sculptures, Drawings and Paintings of Ivan Mestrovic.* Pictures on Exhibit, 10/1, 1948, str. 48-50.

6241 *Mestrovic: Torso.* (Bilješka). The Illustrated London News, London, 22. V. 1948.

6242 *Meštrović, Ivan.* Nordisk konversationsleksikon. Sv. 9. Kobenhaven 1948, str. 246-247.

6243 (O I. Meštroviću). The News-Sentinel, Fort Wayne (SAD), 11. IX. 1948.

6244 (O I. Meštroviću). Time Magazine, 30. VIII. 1948.

6245 *Pred okružnim sudom u Splitu vodi se rasprava protiv bivšeg bana Primorske banovine dr. Ive Tartaglie i družine.* (Stojadinovićev posjet Meštroviću 1938.). Slobodna Dalmacija, Split, 22. VI. 1948, str. 4-5.

6245a *The Sculpture of Ivan Mestrovic.* Syracuse University Press, Syracuse, 1948, str. 7-14.

1949.

6246 **Bihalji-Merin, Oto**: *Misli o suvremenoj jugoslavenskoj skulpturi.* (Kratko o Meštrovićevoj skulpturi). Jugoslavija, Beograd, 1949, jesen, str. 110-113.

6247 **Epstein, Jacob Nahum**: *Let there be Sculpture.* London 1949. (Spomen Meštrovića u umjetnikovoj autobiografiji).

6248 **Gibbs, Jo**: *Liturgical Arts Society Crusades for Fine Art in Our Churches.* Art Digest, god. 23, 1949.

6249 **Kečkemet, Duško**: *Vodič kroz zbirku savremene domaće plastike u Gipsoteci.* (Izdano kao rukopis. Općenito o Meštroviću i o skulpturama u Gipsoteci, str. 31-36). Zagreb 1949.

6250 **Lee, Kathryn Dean - Burchwood, Katharine Tyler**: *Art then and now. A popular history.* New York 1949.

6251 **Louchheim, Aline B.**: *Toward Modern Church Sculpture.* (O suvremenoj crkvenoj umjetnosti i umjetnicima, među kojima je spomenut i Meštrović). The New York Times, New York, 2. I. 1949.

6252 **Nazor, Vladimir**: *Kristali i sjemenke.* Zagreb 1949. (O Meštrovićevoj bisti Vladimira Nazora, str. 11, 85-86).

6253 **Perspex**: *Current Shows and comments Fulfilment and promise.* (Meštrovićeve skulpture „Krist u molitvi" i „Kraljević Marko" na londonskoj izložbi „Artists of Fame and Promis"). Apollo, London, 50/9, 1949, str. 59-60.

6254 **Ramsden, E. H.**: *Twentieth Century Sculpture.* London 1949. (O Meštroviću str. 33-34, tab. 47, 48).

6255 **Salvini, Robert**: *Guida dell'arte moderna.* Firenze 1949, str. 147-148, 151, 271-272.

6256 **Sullivan, C.**: *A Notable Sculpture Project.* American Artist, New York, III. 1949.

6257 *Better Church Sculpture.* Architectural Forum, 90/1949.

6258 *Biographical note.* Liturgical Arts, New York, 17/2, 1949, str. 41.

6260 (I. Meštrović). Das Kunstwerk, Baden-Baden, 3/9, 1949, str. 57.

6261 *Model Selected for the Statue Project.* (S biografskom bilješkom). Liturgical Arts, New York, 17/2, 1949, str. 41.

6262 *The Beautiful & Bland.* (Meštrovićeva „Bogorodica s djetetom" u Manhattan Gallery u New Yorku). Time, New York, 17. I. 1949, str. 73.

6263 *The Sculptor Ivan Mestrovic.* Syracuse Museum of Fine Arts Quarterly Bulletin, Syracuse, 11/10-12, 1949, str. 17.

1950.

6264 **Bihalji-Merin, Oto**: *Misli o sodobnem jugoslovenskem kiparstvu.* Vprašanja naših dni, Ljubljana, 6/18, 1950, str. 60-61.

6265 **Kečkemet, Duško**: *Hrvatska moderna plastika.* (Meštrović, str. 67). Urbanizam i arhitektura, Zagreb, 4/3-4, 1950, str. 65-74.

6266 **Lekić, Danilo**: (Za podizanje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu). Pobjeda, Titograd, 3. IX. 1950. Pretiskano (ulomak): Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 35; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 35; II. izd. Beograd 1990.

6266a **Messer, M. - Horgan, P.**: *Introduction.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Meštrovićevi citati. Predgovor kataloga izložbe). 30 Drawings. Ivan Meštrović. An Exhibition presented by the Roswell Museum... (Roswell 1950, str. 4-11).

6267 (**Rice, Norman L.**) N. L. R.: *The Sculpture...* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevim reljefima u drvu). U katalogu: Meštrović. Exhibition of twenty-five Panels.. (Syracuse 1950).

6268 **Šimat, Žarko**: *Hrvatski likovni umjetnici u emigraciji.* Hrvatska, Kulturno-politički zbornik, Buenos Aires, 1950, str. 179-182.

6269 *Architektural Medal.* Beaux-Arts Institute of Design Bulletin, New York, 26/9, 1950, str- 12.

6270 *Exhibition at Syracuse of 25 Carved Wooden panels.* Pictures on Exhibit, 12/6, 1950, str. 39.

6272 *Izložba Ivana Meštrovića u Syracusi. Veliki odjek izložbe u sjevernoameričkom novinstvu.* Glas sv. Antuna, Buenos Aires, V. 1950.

6273 *Life of Christ, 25 Wood Panels Exhibited at Syracuse University.* (Meštrovićevi drveni reljefi „Život Kristov"). College Art Journal, Syracuse, 9/4, 1950, str. 423.

6274 *Mestrovic - Feier au der Akademie.* (Počast Meštroviću u bečkoj Akademiji). Wiener Kurier, Wien, 10. XII. 1950.

6275 *Mestrovic, Ivan.* Larousse du XXe siécle. Sv. 4. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću. str. 830). Paris 1950.

6276 *New Museum Accession, Drawings by Mestrovic.* Syracuse Museum of Fine Arts Quarterly Bulletin, Syracuse, 11/1-3, 1950, str. 19.

6277 *Sculptor Mestrovic's drawings shown at Roswell museum, New Mexico.* (Izložba Meštrovićevih crteža u New Mexicu). Art Digest, 15. X. 1950, br. 25, str. 15.

1951.

6278 **Abramić, M**(**ihovil**): *Ivan Meštrović.* (Proslava u bečkoj Umjetničkoj akademiji). Weltpresse, Wien, 15. II. 1951.

6279 **Adlow, Dorothy**: *Mestrovic Sculpture on Display.* (Meštrovićeva izložba u Bostonu). The Christian Science Monitor, Boston, 9. III. 1951.

6280 (**Bihalji-Merin, Oto**) O. B.-M.: *Ivan Meštrović, Frano Kršinić.* (Kratki pregledi). Jugoslavija, Beograd, 1951, Ijeto, str. 32.

6281 (**Bihalji-Merin, Oto**) O. B.-M.: *Ivan Meštrović.* (Engl. tekst). Yugoslavia, Beograd, 1951, Ijeto, str. 32.

6282 (**Bihalji-Merin, Oto**) O. B.-M.: *Ivan Meštrović.* (Franc. tekst). Yougoslavie, Beograd, 1951, Ijeto, str. 32.

6283 (**Bihalji-Merin, Oto**) O. B.-M.: *Ivan Meštrović.* (Njem. tekst). Jugoslawien, Beograd, Ijeto, str. 32.

6284 **Bonifačić, A**(**ntun**): *Nova Meštrovićeva mapa.* (Religiozno i nacionalno tumačenje Meštrovićeve mape reljefa „Života Kristova"). Hrvatska revija, Buenos Aires, 1/1, III. 1951, str. 73-74.

6285 **Czokor, Franz Theodor**: *Begegnung mit Ivan Meštrović.* (O Meštroviću u povodu promocije na bečkoj Umjetničkoj akademiji). Die Presse, Wien, 14. XII. 1951, br. 959, str. 5.

6286 **Kecmanović, Ilija**: *Korespondencija Silvija Kranjčevića.* (Kranjčević i Meštrović). Građa za povijest književnosti Hrvatske, Zagreb, 20/1951, str. 49-265.

6287 **Matl, J.**: *Der Bildhauer Ivan Meštrović.* (Proslava na bečkoj Umjetničkoj akademiji). Die Warte, Wien (?), 27. I. 1951, br. 5, str 2.

6288 **McCurry, H. O.**: *Foreword.* (Kratki predgovor kataloga izložbe. Meštrovićev reljef kanadskim ratnicima 1914-1918). U katalogu: Mestrovic, (Ottawa) 1951, str. (2).

6290 **Murko, Robert M**(**atija**): *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike.* (Kačićeva „Pjesmarica" u djetinjstvu Meštrovićevom). Djela JAZU, knj. 41, Zagreb 1951, sv. I, str. 168.

6291 **Panić-Surep, Milorad**: *Istorijski lik i likovna umetnost.* (Analiza Meštrovićevog „Miloša Obilića"). Književne novine, Beograd, 4/35, 28. VIII. 1951, str. 1.

6292 **Prijatelj, Kruno**: *Spomenici Splita i okolice. i (Meštrovićevi spomenici u Splitu). Split 1951.*

6293 **Rakovac, Milan**: *Religiozno u umjetnosti Ivana Meštrovića i Joze Kljakovića.* (Religiozne teme u Meštrovićevoj skulpturi). Hrvatska revija, Buenos Aires, 1/2, VI. 1951, str. 139-141.

6294 (**Reinach**) Renak, **Salomon**: *Apolo. Opšta istorija likovnih umjetnosti.* II. izdanje. Beograd 1951. (Kratak podatak o Meštroviću, str. 447).

6295 **Rice, Norman L.**: *Introduction.* Pretisak iz kataloga izložbe u Syracusi 1950. O Meštrovićevim reljefima). U katalogu: Mestrovic, (Ottawa) 1951, str. (3).

6296 **Sekulić, Isidora**: *Njegošu knjiga duboke odanosti.* (Poglavlje: Izgled i lik vladike Rada. Kritika Meštrovićeva portreta Njegoša). Beograd 1951. Ulomak pretiskan: Umetnost, Beograd, 1971, br. 27-28. Ponovno pretiskan: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 27-29; II. Izd. Beograd 1990.

6297 **Sieber, Rudolf**: *Ivan Meštrović in Wien.* (O Meštroviću u Beču). Wiener Herold, Wien, 4/2, 1. II. 1951, str. 1-2.

6298 **Žilić, M.**: *U atelijeru Ivana Meštrovića.* (Otvorenje Ateljea Meštrović u Zagrebu. Spomenik palim Židovima). Narodni list, Zagreb, god. 7, 21. XI. 1951.

6299 *Atelje ivana Meštrovića.* (Bilješka. Otvoren u Zagrebu). Borba, Beograd, god. 9, 28. XI. 1951.

6300 *Bildnisbüste Ivan Meštrović.* (Meštrovićev „Autoportret", dar Umjetničkoj akademiji u Beču). Neue Wiener Tageszeitung, Wien, 16. XII. 1951.

6301 *Exhibition by six Sculptors.* Munson-Williams-Proctor Institute Bulletin, Utica (SAD), I. 1951, nasl. str. i str. 1.

6302 *L'Exposition Mestrovic.* Le Droit, Ottawa (Canada), 27. IX. 1951.

6303 *From Statuary to Sculpture... A long Haul in a Short time.* Art Digest, New York, 25/XI. 1951.

6304 *Ivan Mestrovic.* (Predgovor N. L. Ricea kataloga izložbe. Kratki životopis). Katalog: Mestrovic 1951. The National Gallery of Canada. (Ottawa). Str. (3-4).

6305 *Ivan Meštrović...* (Meštrovićeva promocija na Umjetničkoj akademiji u Beču). Wiener Bilderwoche, Wien, 28. XII. 1951.

6306 *Ivan Meštrović.* (Dar „Autoportreta" bečkoj Umjetničkoj akademiji). Naš tjednik, Beč, 5/6, 10. II. 1951, str. 2.

6309 *Mestrovic-Feier an der Akademie.* (Meštrovićeva promocija na bečkoj Umjetničkoj akademiji). Wiener Kurier, Wien, 10. XII. 1951.

6310 *Mestrovic, Ivan.* Svensk uppslagsbok. Sv. 19. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 935). Malmö (Švedska) 1951.

6312 *Meštrovič beschenkt Wien.* (Počasni član Umjetničke akademije). Neue Wiener Tageszeitung, Wien, 13. XII. 1951, br. 288, str. 8.

6313 *Meštrović schafftein Denkmal für die Juden.* Die Kunst und Das schöne Heim, München, 49/12, 1951, str. 8.

6314 *Notizien.* (Počast Meštroviću na bečko Akademiji). Die Furche, Wien, 22. XII. 1951.

6315 *Österreich ehrt jugoslawischen Künstler.* (Počast Meštroviću na bečkoj Akademiji). Das kleine Volksblatt, 15. XII. 1951, str. 12.

6316 *Pressure on Archibishop Stepinac Will Continue, Mestrovic thinks.* (O progonu Stepinca). Syracuse Herald Journal, Syracuse, 30. XII. 1951.

6317 *Meštrović, Ivan.* Webster's biographical Dictionary, A Dictionary of Names of noteworthy Persons... I. izd. Springfield (SAD) (1951). (Kratka Meštrovićeva biografija, str. 1012).

1952.

6318 **Adžija, Nikola**: *Kako je g. 1901. otkriven vanredni talenat čobančeta Meštrovića iz Otavica.* (Adžijin udio u otkriću i školovanju Meštrovića). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 12 (1)/2274 (15), 6. VIII. 1952, str. 6.

6319 **B. V.**: *Vita di Ivan Meštrović.* La Voce del popolo, 28. XI. 1952.

6320 **Bitterman, Eleonor**: („Meštrović, jedan od umjetnika koji ima genijalno osjećanje za rezanje u drvetu"). Art in Architecture, New York, 1952, str. 96.

6321 **Bonifačić, Antun**: *U suvremenom kaosu. Uspomene i doživljaji. Jozo Kljaković...* (O Meštroviću u Kljakovićevim memoarima). Hrvatska revija, Buenos Aires, 2/3, IX. 1952, str. 276-280.

6322 **Braut, Ivo**: *Kamen dostojan dlijeta Meštrovića.* Vjesnik u srijedu, Zagreb, 12 (1)/2253 (12), 16. VII. 1952, str. 3.

6323 (**Čović, Danilo**) D. Č.: *Oko Grgura Ninskog.* (Rasprave o smještaju). Vjesnik, Zagreb, 24. V. 1952.

6324 **Čović, Danilo**: *Prva galerija samo jednog umjetnika.* (Otvorena Galerija Meštrović u Splitu). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 12 (1)/2330 (23), 1. X. 1952, str. 5.

6325 **Ćurčin, Milan**: *Kip vratiti na staro mjesto.* Anketa o smještaju spomenika Grguru Ninskom. Slobodna Dalmacija, Split, 10/2253, 6. V. 1952, str. 2.

6326 **Ćurčin, Milan**: *Povodom knjige Ivana Meštrovića.* („Razgovori s Mikelanđelom"). Pogledi, Zagreb, 1/1, 152, str. 1-2.

6327 (**Ćurčin, Milan**) M. Ć.: *Zašto je Meštrović postavio spomenik Grgura Ninskog na Peristil.* (Historijat spomenika. Meštrovićevo pismo splitskoj Općini). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 12 (1)/2203 (5), 28. V. 1952, str. 6.

6328 (**Depolo, Josip**) J. D.: *Posjet akademiku Tomislavu Krizmanu.* (Krizman u Beču na studijima). Narodni list, Zagreb, god. 8, 6. VIII. 1952, str. 3.

6329 (**Depolo, Josip**) J. D.: *Poznati i nepoznati Meštrović.* Vjesnik u srijedu, Zagreb, 12 (1)/2178 (1), 30. IV. 1952, str. 7.

6330 (**Fisković, Cvito**): *Anketa o smještaju spomenika Grgura Ninskog.* (Izjava C. Fiskovića). Slobodna Dalmacija, Split, 10/2248, 28. IV. 1952, str. 2.

6331 **Gunjača, S**(**tjepan**): *Muzej hrvatskih starina od oslobođenja do danas.* (Smještaj muzeja 1948. u Meštrovićevu palaču i Kaštelet). Starohrvatska prosvjeta, III. ser., Zagreb, 2/1952, str. 222.

6332 **Hackelsberger, B.**: *Die Bildhauerei des Jugendstils.* Freiburg im Br. 1952. (O Meštroviću str. 68-79).

6333 **Kljaković, Jozo**: *U suvremenom kaosu.* (Autobiografija. Uspomene na suvremenike, među kojima i na Meštrovića). Buenos Aires, 1952. (II. izd. 1992.).

6333a **Ladeka, Ivo**: *Popovska mistifikacija oko Kranjčevićeve smrti.* (Meštrovićeva maska S. Kranjčevića). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 23. VII. 1952, str. 6.

6334 (**Lekić, Danilo**) D. L.: *Njegošev mauzolej na Lovćenu.* (Meštrovićeva izjava uoči podizanja). Stvaranje, Cetinje, 7/7-8, 1952, str. 487-488.

6335 **(m)**: *Dar Ivana Meštrovića Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.* (Potpisana monografija N. L. Ricea. Bilj.). Narodni list, Zagreb, god. 8, 8. V. 1952.

6336 **Marjanović, Milan**: *Akcija za izbacivanje talijanskog okupatora iz naših krajeva 1920. godine.* (Meštrović u tajnoj organizaciji „Galeb"). Riječka revija, Rijeka, 1/1, 1952.

6337 **McCarthy, Pearl**: *Famous Mestrovic Sculpture Goes on View in Toronto.* Globe and Mail, Toronto (Canada), 12. I. 1952.

6338 **McCarthy, Pearl**: *Simple but Heroic Picture of Mestrovic.* Globe and Mail, Toronto (Canada), 19. I. 1952.

6339 **Nagler, Josef**: *Nikola Tesla.* (Meštrovićevo poprsje u Beču). Die Österreichische-Amerikanische Gesellschaft, Wien, 1952, br. 6, sv. 60, str. 6-7.

6340 **Ostović, Pavle D.**: *The Truth abouth Yugoslavia.* (O Meštrovićevom političkom stavu. S Meštrovićevim predgovorom). New York 1952.

6341 **Parać, Dalibor**: *Javljaju se i novi prijedlozi. Anketa o smještaju spomenika Grguru Ninskom.* (U Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 10/2250, 30. IV. 1952, str. 2.

6342 (**Ravlić, Jakša**) Dr. J. R.: *„Istina o Jugoslaviji."* (Recenzija knjige Pavla Ostovića „The Truth about Yugoslavia"). Narodni list, Zagreb, 8/2198, 15. VII. 1952, str. 4.

6343 (**Ravlić, Jakša**) J. R.: *Ivan Meštrović.* (Životopis Meštrovićev. Meštrović u Americi). Narodni list, Zagreb, 8/2132, 26. IV. 1952, str. 4.

6344 (**Šparac, Josip**) J. Š.: *Otavice - selo djetinjstva i rane mladosti velikog Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, 10/2281, 7. VI. 1952, str. 3.

6345 **Tabak, P.**: *Sto koraka niže od današnjeg mjesta. Anketa o smještaju spomenika Grguru Ninskom.* Slobodna Dalmacija, Split, 10/2250, 30. IV. 1952, str. 2.

6346 **V. R.**: *Ivan Meštrović izradiće spomenik Anbroziju Šarčeviću prvom prosvjetitelju bačkih Hrvata.* (O A. Šarčeviću). Politika, Beograd, god. 49, 13. IX. 1952.

6347 **Vasas, Josef Albert**: *Die „Lebensquelle" - Kunstwerk in Marmor.* (O Meštroviću i „Vrelo života"). Das kleine Volksblatt, br. 83, 6. IV. 1952.

6348 **Vesanović, Dinko**: *Dva mjesta na obali - ili Peristil. Anketa o smještaju spomenika Grguru Ninskom.* Slobodna Dalmacija, Split, 10/2256, 9. V. 1952, str. 2.

6349 **Zupa, Branko - Pervan, Budimir**: *Današnje probno mjesto - najbolje rješenje... Anketa o smještaju spomenika Grguru Ninskom.* Slobodna Dalmacija, Split, 10/2249, 29. IV. 1952, str. 2.

6351 *Dokument Akademije likovnih umetnosti u Beču, 20. juna 1952. Ivan Meštrović biće izabran za počasnog člana bečke Akademije likovnih umetnosti.* Politika, Beograd, god. 49, 26. VI. 1952.

6352 *Dva nova muzeja u Splitu.* (Galerija Meštrović pred otvorenje). Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih naučnih radnika NRH, Zagreb I/1952.

6353 *Dva nova muzeja u Splitu. Muzej radova Ivana Meštrovića i dvije nove dvorane Gradskog muzeja.* Vjesnik, Zagreb, 12/2307, 8. IX. 1952, str. 4.

6354 *Galerija Meštrović u Splitu svečano se otvara u utorak 9. rujna.* (Obavijest). Slobodna Dalmacija, Split, 10/2360, 8. IX. 1952, str. 2.

6355 *Ivan Meštrović biće izabran za počasnog člana bečke Akademije likovne umetnosti.* (Bilješka). Politika, Beograd, 49/14213, 26. VI. 1952, str. 3.

6356 *Ivan Meštrović darovao našoj državi većinu svojih umjetničkih djela, koja se nalaze u zemlji i van zemlje.* (Pismo V. Bakarića). Narodni list, Zagreb, god. 8, 27. III. 1952.

6357 *Ivan Meštrović darovao svoja djela zemlji i narodu.* (Citat iz „Vjesnika". Pismo Meštrovića V. Bakariću). Hrvatska revija, Buenos Aires, 2/2, VI. 1952, str. 187.

6358 *Ivan Meštrović darovao svoja djela zemlji i narodu.* (Meštrovićevo pismo V. Bakariću). Vjesnik, Zagreb, 12/2146, 27. III. 1952, str. 4.

6359 *Ivan Meštrović izradit će besplatno Njegošev mauzolej.* (Bilješka). Borba, Zagreb, god. 17, 25. VI. 1952.

6360 *Ivan Meštrović poklonio svoju imovinu Državi.* (Bilješka). Borba, Zagreb, god. 17, 27. III. 1952.

6361 *Ivan Meštrović radit će spomenik Njegošu.* (Bilj.). Borba, Zagreb, god. 17, 22. VI. 1952. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 1971, br. 27/28, str. 36; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 36; II. izd., Beograd 1990.

6362 *Le sculpteur yougoslave Ivan Mechtrovitch fera le monument de Njegoch.* (Bilj.). Les nouvelles yougoslaves, Beograd, 28. VI. 1952.

6363 *Mestrovic Elected to Vienna Academy.* (Meštrović član bečke Umjetničke akademije). Syracuse Herald Journal, Syracuse (SAD), 6. I. 1952.

6364 *Mestrovic Gives Israel 2-Ton Statue of Moses.* (Meštrovićev dar „Mojsija" Izraelu). New York Times, New York, 26. IV. 1952.

6365 *Mestrovic, Ivan.* Diccionario enciclopedico U.T.E.H.A. Sv. 7. Mexico 1952, str. 472.

6366 *Mestrovic sees little Hope for Freedom of Cardinal Stepinac.* (Meštrović o Stepinčevu proganjanju). Syracuse Herald Journal, Syracuse, 11. XII. 1952.

6367 *Mestrovic's Moses.* (Meštrovićev dar „Mojsija" Izraelu). Jerusalem Post, Jerusalem, 4. XII. 1952.

6368 *Mestrovic's Moses Presented to Israel.* (Meštrovićev dar „Mojsija" Izraelu). Syracuse Herald Journal, Syracuse, 25. IV. 1952.

6369 *Mestrovic's Tesla Bust is Unveiled.* (Otkrivanje Teslinog poprsja). Syracuse Herald Journal, Syracuse, 7. VIII. 1952.

6370 *Meštrović, Ivan.* (Kratki leksikonski podaci, str. 2719). Sv. 2. Freiburg in Br. 1952.

VJESNIK U SRIJEDU

POZNATI I NEPOZNATI MEŠTROVIĆ

◄ *6329*

6371 *Meštrović poklonio „Mojsija" Izraelu.* (Bilj.). Politika, Beograd, 49/14.154, 16. IV. 1952, str. 5.

6372 *Meštrovićev Grgur Ninski ponovo će se postaviti u Splitu.* (Bilj.). Politika, Beograd, god. 49, 25. IV. 1952.

6373 *Meštrovićev muzej u Splitu.* (Uređenje palače. Popis djela). Naprijed, Zagreb, 12. IX. 1952.

6374 *Meštrovićev muzej u Splitu.* (Otvoren). Slobodna Dalmacija, Split, god. 10, 3. III. 1952.

6375 *Meštrovićev muzej u Splitu.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 10, 9, 10. IX. 1952.

6376 *Meštrovićev spomenik palim Židovima. Monumentalni kip od jablaničkog granita.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 10, 6. IX. 1952.

6377 *Meštrovićev spomenik palim Židovima.* Vjesnik, Zagreb, god. 12, 29. VIII. 1952.

6378 *Na Dunaju bodo odkrili spomenik Nikoli Tesli.* (Meštrovićevo poprsje u Tehničkom muzeju u Beču). S. poročevalec, Ljubljana, 28. VI. 1952.

6379 *Novo umjetničko djelo Ivana Meštrovića.* (Reljef R. W. Seton-Watsona. Bilj.). Narodni list, Zagreb, god. 8, 3. VI. 1952.

6380 *Njegošev mauzolej na Lovćenu.* (Narudžba Meštrovića). Stvaranje, Cetinje, 1952, br. 7-8, str. 487. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 1971, br. 27/28, str. 35-36; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 35-36; II. izd., Beograd 1990.

6381 (O I. Meštroviću). Syracuse Herald Journal, Syracuse (SAD), 11. XII. 1952.

6382 (O I. Meštroviću). Wiener Kurier, Wien, 24. VI. 1952.

6383 *Otvorena Galerija Ivana Meštrovića.* (Ceremonija otvaranja u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 10/2362, 10. IX. 1952, str. 5.

6384 *Otvorena Meštrovićeva galerija u Splitu.* (U vezi s kiparevom darovnicom). Vjesnik, Zagreb, 12/2309 (2310), 11. IX. 1952, str. 5.

SLOBODNA DALMACIJA 7 VII 1952 Strana 3

OTAVICE – selo djetinjstva

i rane mladosti velikog Meštrovića

Taj prodahnjeni kipar svjetskog glasa Ivan Meštrović, koji danas živi u Sjevernoj Americi, dao je nedavno Vladi NR Hrvatske svoj muzej u Otavicama kod Drniša, ostu zgradu s Gospele i kamen dvorac u njihalim Mejama.

Gotb danas, ov inicijativa kanjete za prosvjetu i kultura NR Hrvatske, želile se uredenje Meštrovićevog muzeja u Mejama, te će u dvorcu biti uredeni muzej umjetnika.

OTAVICE smo Dra I. Stiverić, te uskom cestom do vijuga kroz Petrovo polje, jurimo prema Otavicama. Mirši selenim prostranog polja, a struka se oko nas protegao, za oru naše dalmatinske zemlje, prebogat čitim visokog Elta, rasloj bujne na svakom pedlju. Potrepolja. Na desnom klometru od Sverića dolazimo nas šumarak jabluna, ruinom ukusnoga, to tiliša u njemu napravnih vrta, a podalje vode, na Putnikovoj glavici blistavi mauzolej Meštrovića.

Kolika čepota smeđih i šarkastih boja prostranog polja, kolik kontrast sivog kamenja okolnih brda, koliko nekoće plodnog polja, što se spaja s bijelim mauzolejem.

Mali savitra, brajo. Pred očima iskrsavaju slike umjetnika, koji se odnjihao i odrastao ovdje, na obronicima ovog brda, gdje se prosule sitne kuće njegova sela. Kao bosonoga djeca, kao mali nesoki žobnim, šepesajući ovim pučima upijao je veliki Meštrović sklad boja, raskoš nemirnih oblika kraja i slika. Hoarara, što jagledala kao zadrugi život starih ljudi, kao što tinarna je pomalini malinčić sa svjetlom vam kupalom, što nalili na tužbe turskih vezira, odredio je svoj majstor za mjesto gdje će ga postije sretni zaključati. Uz kamenu radnog sela, koje ga je odajbina, ui dom majke Marte, ispod je nemirnog vala, što je umjetnik da nade poslijednje smirenje, poklapao je 1956. mauzolej, veličanstvena grobnica.

★

Penjem se u svetojen ko mnemi stepenicama, gnam kroz trunu kojom je ovaj usponda hudu tugli i da prikaju pokoljenja u odmaran oči na kupoli grobnice. Pred vratima stojnjem. Teška brončana vrata nose na sebi deset ukleasnih likova. Tu su likovi majke Marte, Ivne Ruke, Olga, pa ktl Marta Marka, ulaz Mate, pa umjetnikov autoportrete, Ivai Marko, Petar, sin Tvrtko...

Skripi hrava. Zajedno sa onom ulaza u grobnicu i unapolvi sunca, pa nam i poljan tren je kraken bijelim, zarobeno krugom. Jeka hrlji i dršti, kao da grize la duhine jezera. Odakle? Pad prahom nagnuta nrnumen ni ove knjige pozdlja trudnoti vibriranje, drhte. Da, slavno, rnilo, što, ovnjeg ukleasnog sklonu, ovnjeg svoje visnete snovi, vlaje, ovaj umjetnikov grob. Poleo je jut njegovu veliku slavu.

Kolijevka i grobnica

KAKO je čudnovat život. Kako su čudnovati putevi pojedinih ljudi. Prosla njegovi umjetnika, koji je u vanredniom jaziku, jednom vrlogla vom hrizmom uvojio svijet i sm dvio Europa, Paris, Chicago i Njujork zavrsila se pomoru u Splitu, osmijah koji zanosi.

Opet ćemo se vidjeti dragi rođače!

MNOGO je vode protekio Cikolom od dana kada je umjetnik prvaka kroz Otavice. Mnogo se toga izmijenilo. Pala je jedna prekrasna monarhija. Nestale su i njene krvnolačne okupatorske se su harnjile ovom zamaknom zemljom. Nestali su i zavojevači ljudi, što su pališi njegovo selo, kuću i kutu, a kojeg je 1943. zapalio posnani stanar, njegove stare ljude.

Sve je to prošlo, nestalo. A ostao je nepobjedivi, divovski naš Ostao je ovaj na ovom kraju nadu vjekovima gadene i krvlju nasajene zemlje, da ima svoj ponos, svoju borbom stečenu slobodu, nije i dostojanstvo, a njegovo djelo, poslanstvo djela Meštrovića. Narod je otkrio njegov nasmrtni, slobodnjegovih nemanova, sjajnog, je stavski majstor svojim tarskim dijelom zaljepsa da šnjes,

IVAN MEŠTROVIĆ RUDER BOŠKOVIĆ

6385 *Spomenik Nikole Tesle na Dunaju.* (Svečanost otkrivanja Meštrovićeva spomenika u Beču). S. poročevalec, Ljubljana, 1. VII. 1952.

6386 *Spomenik Nikoli Tesli u Beču.* (Bilj.). Narodni list, Zagreb, god. 8, 6. VII. 1952.

6387 *Svečana predaja Meštrovićeva poklona Izraelu.* („Mojsije"). Vjesnik, Zagreb, god. 12, 15. IV. 1952.

6388 *Svečano otvaranje Galerije Meštrović.* (Uoči otvorenja u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 10/2361, 9. IX, 1952, str. 2.

6389 *Tesla - Büste von Meštrović für Wien.* (Meštrovićevo poprsje N. Tesle u Beču). Die Presse, Wien, 27. VI. 1952, str. 3.

6390 *U Beču se sutra otkriva spomenik Nikoli Tesli - rad Ivana Meštrovića.* (Bilješka). Politika, Beograd, god. 49, 28. VI. 1952.

6391 *Un Monument à la mémoire de phisicien et inventeur yougoslave Nikolas Tesla est élevé à Vienne.* (Bilješka). Les nouvelles yougoslaves, Beograd, 5. II. 1952.

6392 *Uređenje Meštrovićeve zbirke u Mejama kod Splita.* (Bilješka). Narodni list, Zagreb, god. 8, 1. VII. 1952.

▶ 6344

1953.

6393 **b.**: *Meštrović završava spomenik Njegošu.* Vjesnik u srijedu, Zagreb, god. 13, 4. XI. 1953, str. 7.

6394 **Blake F(ranz)**: *Mestrovic: ein Meister der monumentalen Plastik.* (O Meštroviću u povodu 70. rođendana). Wiener Kurier, Wien, 14. VIII. 1953, str. 4.

6395 **Bobek, Josip**: *Im Mestrovic-Museum zu Meje.* (Posjet palači Meštrović u Splitu). Die Presse, Wien, 18. I. 1953.

6396 **Bobek, Josip**: *Steinerne Mahner und Troster.* Südost-Tagespost, 15. VIII. 1953.

6397 **Bonifačić, Antun**: *Vječna Hrvatska u devedeset sedam eseja.* Chicago 1953.

6398 **Buljević, Zvonimir**: *Sinovi i kipovi.* (O Ivanu Meštroviću). Stvarnost, Split, 2/3, 1953, str. 7.

6399 **Cevasco, George**: *Fighting Sculptor.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti). The Sign, I. 1953.

6400 **Czokor, F(ranz) T(hedor)**: *Ivan Meštrović siebzig. Bildhauer.* Das Kunstwerk, Baden-Baden, 7/3-4, 1953, str. 124.

6401 **Czokor, F(ranz) T(hedor)**: *Ivan Mestrovic - siebzig!* (O Meštroviću u povodu 70. rođendana). Wiener Zeitung, Wien, 15. VIII. 1953, br. 188, str. 4.

6402 **Ćurčin, Ivan** (?): *Meštrović u Americi.* (Život i djelo Meštrovića u Americi. Američki kritičari o Meštroviću). Arhitektura, Zagreb, 7/4, 1953, str. 29-34.

6403 **Devree, Howard**: *Annual Ceremonies at American Academy.* (Nagrade Američke akademije umjetnosti i književnosti F. L. Wrightu i I. Meštroviću). New York Times, New York, 31. V. 1953, str. x 7.

6404 **E. F.**: *V Meštrovićevi galeriji.* (U Splitu). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 3/42, 21. II 1953, str. 4.

6405 **Eldersch, L(udwig)**: *Der Traum eines Hirtenknaben.* (O Meštroviću u povodu 70. rođendana). Neues Österreich, Wien, 15. VIII. 1953, str. 10.

6406 **Eldersch, Ludwig**: *Ivan Mestrovic 70 Jahre.* Neue Zeit, 14. VIII. 1953.

6407 **Hildebrand, B. K.**: *Erbfind im Fernen Osten.* Salzburger Nachrichten, Salzburg, 14. VIII. 1953.

6408 **Kečkemet, Duško**: *Prilog diskusiji o postavljanju Grgura Ninskog.* (Protiv ponovnog postavljanja na Peristil). Slobodna Dalmacija, Split, god. 11, 26. XI. 1953.

6409 **Kečkemet, D(uško)**: *Školovanje i prva djela Ivana Meštrovića u Splitu.* (U povodu 70. obljetnice rođenja). Slobodna Dalmacija, Split, 11/2706, 21. X. 1953, str. 6.

6410 **Kljaković, Jozo**: *Ivan Meštrović. Povodom 70. godišnjice njegova života.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Kljakovićeve uspomene na Meštrovića). Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/3 (11), IX. 1953, str. 267-274.

6411 **Krleža, Miroslav**: *Banket u Blitvi. Roman.* (Meštrović u liku Rajevskoga). Zagreb 1953.

6412 **Magjerac, Juraj**: *Hrvatski Zavod sv. Jeronima u Rimu.* (Collegium S. Hieronymi Illyriorum in Urbe). Rim 1953.

6413 **Mirth, Karlo**: *Susret s Meštrovićem.* (Razgovor s Meštrovićem 1953.). Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/3 (11), IX. 1953, str. 332-337.

6414 (**Mirth, Karlo**): *Interview s Ivanom Meštrovićem prigodom njegove 70-godišnjice.* (Meštrovićev razgovor u Americi s hrvatskim književnicima i javnim radnicima). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/123-124, 1-15. VIII. 1953, str. 10-18.

6415 **N. K.**: *Kipar Ivan Meštrović ukrasit će pročelje novog doma kulture u Drnišu.* (Bilješka). Borba, Zagreb, god. 18, 5. IX. 1953.

6416 **Nikolić, Vinko**: *Ivan Meštrović govori - Ivan Meštrović speaks.* (Interview prigodom 70. obljetnice). Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/3 (11), IX. 1953, str. 327-332.

6417 **nk**: *Sveučilište u Syracusi izdalo novu knjigu Meštrovićevih djela.* (N. Rice i dr.). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/121-122, 1-15. VII. 1953, str. 21-22.

6418 **Pečar, Z(dravko)**: *Kod poznatog umjetnika. Meštrovićev spomenik Njegošu.* (Posjet Meštroviću u Syracusi. O Njegoševom mauzoleju). Borba, Zagreb, 18/31, 1. II. 1953, str. 7.

6419 **Pečar, Z(dravko)**: *Spomenik Njegošu.* (Razgovor s Meštrovićem o projektu). Borba, Zagreb, 18/32, 1. II. 1953; pretiskano: Umetnost, Beograd, 1971, br. 27-28, str. 46-47; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 46-47; II. izd. Beograd 1990.

6420 **Ramsden, E. H.**: *Sculpture, theme and variations. Toward a contemporary aestethic.* London 1953. Str. 4, 27-28, 51; sl. str. 49, 50.

6421 **Rismondo, P.**: *Gott hatte ihn zu anderem erkennen...* (O Meštroviću u povodu 70. rođendana). Die Presse, Wien, 15. VIII. 1953, br. 1463, str. 13.

6422 **Shagin, Renee**: *Sculpture Wins Award Merit.* (Nagrada Meštroviću). Syracuse University Alumni News, Syracuse, XXXV, 1, V-VI. 1953.

6423 **Sieber, Rudolf**: *Ivan Mestrovic.* (U povodu 70. obljetnice rođenja. Općenito o Meštroviću i njegovoj umjetnosti). Österreichs Wirtschaft, Wien, 107/15-16, 7. VIII. 1953, str. 143-144.

6424 **Sieber, Rudolf**: *Ivan Mestrovic.* (O Meštroviću u povodu 70. rođendana). Arbeiter-Zeitung, Wien, 15. VIII. 1953, br. 188, str. 13.

6425 **Sieber, Rudolf**: *Ivan Meštrović.* (Općenito o Meštroviću. S reprodukcijama). Die Kunst ins Volk, Wien, 5/1-2, 1953-1954, str. 37-47.

6426 **v.**: *Čovjek koji misli u kamenu.* (Uz 70. obljetnicu Meštrovića). Riječki list, Rijeka, 7/197 (1997), 25. VIII. 1953, str. 3.

6427 **Žic, I.**: *S kiparom I. Meštrovićem. „Za krišku sira i pleća od ovna."* (Njegošev mauzolej). Vjesnik, Zagreb, god. 13, 1. II. 1953.

6428 *Američka revija o Ivanu Meštroviću.* (Članak Georga Cevasca u reviji „The Sign". Život i umjetnost I. Meštrovića). Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/1, 1953, str. 99-100.

6429 *Američko priznanje Meštrovićevoj umjetnosti.* (Nagrada Američke akademije umjetnosti i književnosti). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/118, 15. V. 1953, str. 9.

6430 *Award of Merit of the American Academy of Arts and Letters to the croatian Sculptor Ivan Meštrović.* (Nagrada Američke akademije Meštroviću za zasluge). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/118, 15. V. 1953, str. 1-4.

6431 *Award Winner.* (Nagrada Meštroviću). Newsweek, 8. VI. 1953.

6432 *Chosen for Merit Award of Arts, Letters Academy.* (Godišnja nagrada Američke akademije umjetnosti i književnosti Meštroviću). New York Times, New York, 30. IV. 1953, str. 24.

6433 *Heutige christliche Kunst in einigen Figuren aus USA.* Das Münster, München, 6/1-2, 1953, str. 39-43.

6434 *Hrvati u stranom novinstvu.* (Meštrovićeva izjava o Stepincu u „The Syracuse Herald Journal"). Croatia Press, Cleveland (USA), 7/123-124, 1-15. VIII. 1953, str. 20.

6435 *Ivan Meštrović. Jugoslavische Nachrichten.* Die Weltkunst, München, 23/17, 1953, str. 8.

6436 (Ivan Meštrović). Die Werkstatt, 23/17, 1953, str. 8.

6437 *Ivan Meštrović.* (O Meštroviću u povodu 70. rođendana). Naš tjednik, Wien 15. VIII. 1953, str. 2.

6438 *Ivan Meštrović je izdelal spomenik pesniku Andriji Kačiću.* (Bilješka). Slovenski poročevalec, Ljubljana, 25. VI. 1953.

6439 *Jugoslawien feiert seinen grossen Emigranten.* National Zeitung, Basel, 31. VII. 1953.

6440 *Kunder der Liebe und der Hoffnung.* Kleine Zeitung, 15. VIII. 1953.

6441 *Life Begins at 70.* (O Meštroviću u povodu 70. obljetnice). Time, New York, 18. V. 1953, br. 61, str. 84.

6442 *Mestrovic Awaits Liberty's Return to Native Country.* Syracuse Post Standard, Syracuse, 17. V. 1953.

6443 *Mestrovic Flays Outbreaks Against Church Noted Sculptor also hits West's Aid to Dictators who oppress peoples.* Syracuse Post Standard, Syracuse, 17. IX. 1953.

6444 *Mestrovic Gives Israel Statue of Moses.* (Meštrovićev dar Izraelu). New York Times, New York, 26. IV. 1953. (ili 1952.).

6445 *Mestrovic, Ivan.* Encyclopaedia Britannica. Sv. 15. London 1953, str. 306-307.

6446 *Meštrović. Con motivo del 70. anniversario de su vida.* (Uvodnik o Meštroviću s općim podacima). Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/ 3(11), IX. 1953, str. 265-266.

6447 *Meštrović dobiva američku nagradu.* (Bilješka). Dnevnik, Novi Sad, 12/2652, 22. V. 953, str. 7.

6448 *Meštrović o kardinalu Stepincu.* (Izjava u The Syracuse Herald Journal 11. XII. 1953). Hrvatska revija, Buenos Aires, 3/1, 1953, str. 98-100.

6449 (O crkvi u Biskupiji). Glas Sv. Antuna, Buenos Aires, 17. X. 1953.

6450 (O I. Meštroviću). Die Werkstatt, 23/17, 1953, str. 8.

6451 (O Meštroviću). New York Times, New York, 30. IV. 1953.

6452 (O Meštroviću). Time Magazine, New York, 18. V. 1953.

6453 *On Trieste, Case for making City on Adriatic a Free Port.* New York Herald Tribune, New York, 11. X. 1953.

6454 *Rare Blood Disease Threatens Life of Yugoslavian Cardinal.* (O kardinalu Stepincu). Syracuse Herald Journal, Syracuse, 23. VII. 1953.

6455 *70-godišnjica Ivana Meštrovića.* (Općenito o Meštroviću i njegovom djelu). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/123-124, 1-15. VIII. 1953, str. 8-10.

6456 *70 Birthday of Ivan Meštrović.* (Kratko o Meštroviću u prigodi 70. obljetnice rođenja). Croatia Press, Cleveland (SAD), 7/123-124, 1-15. VIII. 1953, str. 1-2.

6457 *Syracuse University Sculptor, Mestrovic to get Award of Merit.* (Nagrada Meštroviću). Syracuse Post Standard, Syracuse, 29. IV. 1953.

6458 *Temple Receives Gift of Mestrovic's Work.* Syracuse Herald Journal, Syracuse, 16. V. 1953.

6459 *Three Winners of Arts and Letters Award.* (Nagrada Meštroviću). New York Herald Tribune, New York, 28. V. 1953.

6460 *To Receive the Award of Merit Medal from the American Academy of Arts and Letters.* (Nagrada Meštroviću). Art Digest, sv. 27, 1. V 1953, str. 6.

6461 *Visoko američko priznanje kiparju Ivanu Meštroviću.* (Medalja za zasluge Američke akademije za umjetnost i književnost). Poročevalec, Ljubljana, 10. V. 1953, br. 108.

1954.

6462 **Bénézit, E.**: *Meštrović, Ivan*. Dictionaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps... Sv. 6, Paris 1954, str. 81.

6463 **Callahan, Nadine**: *Ivan Mestrovic.* Church and Campus, XLIV, 4; III-IV. 1954, str. 11-13.

6464 **Callahan, Nadine**: *Ivan Mestrovic.* Motive, IV. 1954.

6465 **Cromb, Owen**: (Interview s Meštrovićem u povodu primanja američkog državljanstva). Associated Press, 7. XI. 1054. (Objavljeno u Croatia Pressu, 8/143, 1954).

6466 (**Čulić, Dmitar J.**): *Split. „Putnikov" vodič.* (Spomen Meštrovićevih djela u Splitu). Split 1954.

6467 **Ćurčin, Milan**: *Ivan Meštrović in Wien.* (Studije i život u Beču). Festschrift Julius Franz Schütz, Graz-Köln, 1954, str. 168-178.

6468 **Devigne, Marguerite**: *Art treasures of Belgium.* (Meštrovićeva bronza „Salomé"). New York 1954.

6469 **Družijanić, Ivan**: *Meštrovićevo delo u Splitu.* (Galerija Meštrović). Politika, Beograd, 51/14.950, 13. X. 1954, str. 6.

6470 **Feller, Miroslav**: *Cavtatski mauzolej Ivana Meštrovića. Dubrovačka pisma.* (O religioznoj umjetnosti). Vjesnik, Zagreb, god. 12, 27. VI. 1954.

6471 **Francastel, Pierre** i suradnici: *Les sculpteurs célèbres.* Paris 1954. (Kratka Meštrovićeva biografija i istaknutija djela, str. 392-393).

6472 **I. M.**: *Pjesnički pokušaj Ivana Meštrovića.* (Dječačke pjesme). Novine mladih, Zagreb, 13/34 (479), 21. VIII. 1954, str. 6.

6473 **Jagoditsch, R.**: *Vatroslav von Jagić.* (Meštrovićevo poprsje u Beču). Louvain, 1954, sv. III, br. 2, str. 566.

6474 **Kadić, Ante**: *Ivan Meštrović i Mile Gojsalića.* Hrvatski glas, 25. I. 1954, str. 5.

6475 **Kapetanović, I.**: *Grgur Ninski nije zadovoljan.* (O postavljanju „Grgura Ninskog" pred Zlatna vrata u Splitu). Globus, Zagreb, 3. IV. 1954, br. 3, str. 4.

6476 **Kečkemet, Duško**: *Novi splitski spomenik.* („Majka i dijete"). Slobodna Dalmacija, Split, 12/2833, 20. III. 1954, str. 3.

6577 **Kečkemet, Duško**: *Stari i novi Kaštelet. U povodu uređenja galerije Meštrovićevih drvenih reljefa.* Slobodna Dalmacija, Split, 12/2892, 29. V. 1954, str. 4.

6478 **Kesterčanek, Nada**: *Meštrovićev „Život Krista". Reprodukcija drvoreza. Izd. Sveučilišta u Syracusi...* (Prikaz izdanja). Hrvatska revija, Buenos Aires, 4/2 (14), VI. 1954, str. 180-182.

6479 **Kosor, Josip**: *Ivanu Meštroviću.* Zadar, 3/2, 1954, str. 108-110.

6480 **Kosor, Josip**: *Kratka autobiografija.* (Meštrović, Kosor i Kranjčević u Beču 1906.). Rad JAZU, Zagreb, 1954, br. 301, str. 136.

6481 **Krleža, Miroslav**: *Na rubu pameti.* Roman. (Usputni razgovor o Meštroviću, str. 245). Sabrana djela Miroslava Krleže, sv. II, Zagreb 1954.

6482 **M. M.**: *Jedan članak o Meštroviću.* (U „New Outlook", 1954.). Književne novine, Zagreb, 1/37, 30. IX. 1954.

6483 (**Nikolić, Vinko**) Vn: *Meštrovićeva izložba u Buenos Airesu.* (U Slovenskoj kulturnoj akciji). Hrvatska revija, Buenos Aires, 4/3 (15), IX. 1954, str. 282.

6484 **Oakley, Annie**: *Dr. Ivan Mestrovic.* The Windsor Daily Star, Windsor (Canada), 10. IV. 1954.

6485 **Putnik, Juraj D.**: *Iz putnikovih bilježaka.* (O nekadašnjem položaju „Grgura Ninskog" na Peristilu). Globus, Zagreb, 3. IV. 1954, br. 3, str. 4.

6486 **Schmeckebier, Laurence**: (Predgovor kataloga izložbe). Kat.: School of Art, College of Fine Arts, Syracuse University... Drawings by Modern Sculptors... (Syracuse) 1954.

6487 **Schrenk, Martin**: *Gezähmte Kraft. Weg und Werk des jungen Bildhauers Ivan Meštrović.* Rheinischer Merkur, Koblenz, 9/1954, br. 11, str. 20.

6488 *An Interview with Mestrovic.* (Interview „United Pressa" s Meštrovićem o aktualnim političkim problemima. Dar palače i Kašteleta hrvatskom narodu). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/143, XI. 1954, str. 2-5.

6489 *Cardinal Stepinac's Statue in Washington, D. C.* (Postavljanje poprsja u National Catholic Welfare Conference u Washingtonu). Church News of New Jersey, New Jersey (SAD), 9/7, 1954, str. 11.

6490 *Christian Culture Winner Expresses Thanks in Message Read at Award Ceremonies.* (Nagrada Meštroviću). Canadian Register, 24. IV. 1954.

6491 *Croatian Sculptor Wins Christian Culture Medal.* (Nagrada Meštroviću). Windsor Daily Star, Windsor (Canada), 12. IV. 1954.

6492 *Homenaje a Mestrovic.* (Jugoslavenska kolonija u Buenos Airesu u počast Meštrovića). Criterio, Buenos Aires, 27/1216, 22. VII. 1954, str. 544.

6493 *Ivan Meštrović.* Rheinischer Merkur, Koblenz, 12. III. 1954.

6494 *Ivan Meštrović erhält die amerikanische Staatsbürgerschaft.* Die Welt, Berlin, 9. XI. 1954.

6495 *Ivan Meštrović. Razstava kipov in risb...* Glas slovenske kulturne akcije, Buenos Aires, 1954, br. 4, (posebno izdanje).

6496 *Kanadski list o Meštrovićevom odlikovanju.* (Medalja kršćanske kulture). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/137, V. 1954, str. 137.

6497 *Les sculptures célèbres.* Paris 1954. (Meštrovićevi biografski podaci, str. 392-393).

6498 *Message of Ivan Meštrović, Christian Culture Winner 1954.* (Meštrovićeva poruka u povodu dobivanja nagrade Kršćanske kulture). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/137, V. 1954, str. 3-7.

6499 *Mestrovic, Ivan.* The Columbia encyclopedia in one volumen. II. izd. (Leksikografski podaci o Meštroviću, str. 1267). New York 1954.

6500 *Meštrović o Djilasovom slučaju.* (Razgovor s Meštrovićem). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/134, II. 1954, str. 13-17.

6501 *Meštrović postao američkim državljaninom.* (Prigodna Meštrovićeva izjava). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/143, XI. 1954, str. 6-8.

6502 *Meštrović primio Medalju kršćanske kulture.* (Odlomak Meštrovićeve prigodne poruke). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/137, V. 1954, str. 19-20.

6503 *Sculptor of Pope Pius and Cardinal Stepinac.* (Meštroviću Kršćanska medalja priznanja Assumption Collegea, Windsor, Canada). Church News of New Jersey, New Jersey (SAD), 9/7, 1954, str. 9.

6504 *Spomenik Grguru Ninskom...* (Rasprave oko smještaja). Vjesnik, Zagreb, god. 12, 6. II. 1954.

6505 *The greatest religious Sculptor since Michelangelo became an american Citizen.* (Predsjednik Eisenhower uručio Meštroviću američko državljanstvo). Croatia Press, Cleveland (SAD), 8/143, XI. 1954, str. 1-2.

6506 *The Museum in Picture, illustrated Souvenir.* (Poprsje sir Johna Laverya u Belfast Museum & Art Gallery). Belfast (Irska) 1954, str. 5 (I. izd.).

1955.

6507 (**Abramić, Mihovil**): *Ima dvije godine...* (Meštrović daruje Drnišu „Vrelo života"). Slobodna Dalmacija, Split, 13/3342, 12. XI. 1955, str. 3.

6508 (**Babić, Ljubo**): *Izložba hrvatskog kiparstva XIX i XX stoljeća.* Vjesnik, Zagreb, 16/3059, 1. I. 1955.

6509 **Bihalji-Merin, Oto**: *Jugoslawische Skulptur des XX. Jahrhunderts.* Beograd 1955.

6509a **Bihalji-Merin, Oto**: *Jugoslovenska skulptura dvadesetog veka.* Jugoslavija, Beograd, 9/10, 1955, str. 3-24, repr. 25-184.

6509b **Bihalji-Merin, Oto**: *Jugoslovenska skulptura dvadesetog veka.* (I o Meštrovićevoj umjetnosti). Beograd 1955.

6510 **Bihalji-Merin, Oto**: *La sculpture Yougoslave du vingtiéme siécle*. Beograd 1955.

6511 **Bihalji-Merin, Oto**: *La sculpture yougoslave du vingtiéme siécle.* Jugoslavije, Beograd, 9/10, 1955.

6511a **Bihalji-Merin, Oto**: *Yugoslav Sculpture in the Twentieth Century.* Beograd 1955.

6512 **Bihalji-Merin, Oto**: *Yugoslav Sculpture in the Twentieth Century.* Jugoslavija, Beograd, 9/10, 1955.

6513 **Bonifačić, Antun - Mihanovich, Clement**: *The Croatian Nation. In its struggle for Freedom and Indipendence. A Symposium by Seventeen Croatian Writers.* Chicago 1955.

6514 **Franić, F**(**rane**): *Krist i umjetnost*. (O Meštrovićevom „Raspelu" u Kašteletu, prigodom blagoslova kapele). Službeni vjesnik biskupije splitsko-makarske, Split, 27. IV. 1955, br. 3, str. 1-4.

6515 **Franić, Frane**: *Meštrovićeva kapelica Dom moderne kršćanske umjetnosti.* (Posvećenje crkvice u Kašteletu u Splitu). Hrvatska revija, Buenos Aires, 5/3(19), IX. 1955, str. 293-296.

6516 **Gunjača, Stjepan**: *Rad Muzeja hrvatskih starina u godini 1952.* (Privremeni smještaj u Palači Meštrović). Starohrvatska prosvjeta, III ser., sv. 4, Zagreb 1955, str. 226.

6517 **Korner, Jeronim**: *Sjene vječnosti. Rođenje Isusovo. Posljednja večera. Raspeti Krist.* (Pjesme nadahnute Meštrovićevim reljefima u Kašteletu). Službeni vjesnik biskupije splitsko-makarske, Split, 27. IV. 1955, br. 3, str. 4-5.

6518 **Kurjak, Jadan**: *Die Brücke über den Bosporus.* (Meštrovićeva ideja za most preko Bospora). Neue Wiener Tageszeitung, Wien, 14. VIII. 1955, str. 8.

6519 (**Matoš, Antun Gustav**): *Misli i pogledi A. G. Matoša*. Zagreb 1955. (Između ostaloga i citati iz prikaza i kritika o Meštroviću, str. 361-367).

6520 (**Nikolić, Vinko**) Vn: *Ivan Meštrović - dvostruki počasni doktor.* (Dodjela doktorata honoris causa na sveučilištima Notre Dame i Marquette). Hrvatska revija, Buenos Aires, 5/3 (19), IX. 1955, str. 292.

6521 (**Nikolić, Vinko**) Vn: *Ivan Meštrović na Sveučilištu Notre Dame u USA.* (Vijesti o preseljenju Meštrovića iz Syracuse u Notre Dame i izložba u Syracusi). Hrvatska revija, Buenos Aires, 5/1 (17), III. 1955, str. 95.

6522 (**Nikolić, Vinko**) Vn: *Razgovor ugodni Fra Andrije Kačić Miošića. Uvod: Ivan Meštrović...* (Prikaz izdanja). Hrvatska revija, Buenos Aires, 5/3 (19), IX. 1955, str. 302-303.

6523 **Olmsted, Anne W.**: (Meštrovićeva izložba skulptura i crteža u Syracusi 1955.). The Syracuse Post Standard, Syracuse, 29. I. 1955.

6524 **Ostović, Pavle D.**: *Ivan Meštrović na Sveučilištu u Notre Dame, Indiana.* Zajedničar, Pittsburgh, 7. XII. 1955.

6525 **r.**: *Dva Njegoša.* (Meštrovićev kip u atelijeru na Mejama kleše A. Krstulović). Slobodna Dalmacija, Split, 13/3193, 22. V. 1955., str. 3.

6526 **S.**: *Zmajeva skulptura, Meštrovićev poklon Matici srpskoj.* (U Novom Sadu). Dnevnik, Novi Sad, 9. V. 1955.

6527 **Schmeckebier, Laurence**: (Predgovor katalogu izložbe. O Meštrovićevim djelima na sveučilištu u Syracusi). U katalogu: 1955. New Acquisitions, (Syracuse), str. (3-8).

6528 (**Ujević, Mate**): *Misli i pogledi A. G. Matoša*. (Citati tekstova o Meštroviću). Zagreb 1955, str. 361-369.

6529 **Vitezica, dr. Vinko**: *Quo vadis, Grgure?* (O mjestu postavljanja). Čovjek i prostor, Zagreb, 2/22, 1. I. 1955, str. 2.

6530 *„Christus und die Samariterin".* (Bilješka o Meštrovićevom zdencu). College Art Journal, New York, 15/1955, str. 166.

6531 *Dva nova Meštrovićeva kipa na putu iz Sjedinjenih Država u Jugoslaviju*. („Sv. Ante Padovanski" za Beograd i „Sv. Ivan Krstitelj" za Split). Izvanredni dodatak, Američki konzulat, Zagreb, 20. VIII. 1955.

6532 *Exhibition 1955.* Scrapbook of Art and Artists of Chicago, Chicago, 1955, str. 92.

6533 *Festival of the Arts University of Notre Dame featuring the Sculpture of Meštrović.* (Izložba Meštrovićevih djela na Festivalu Notre Dame Sveučilišta). Prigodno izdanje: 1955. Festival of the Arts University of Notre Dame (Notre Dame, 1955).

6534 *Institute's Fine Arts medal for 1955.* American Institute of Architects Journal, Washington, 24/VII, 1955, str. 20-21.

6535 (Ivan Meštrović. Životni podaci). Das Münster, München, 8/1955, str. 267.

6536 *Mestrovic*. (Predgovor kataloga izložbe. O Meštroviću emigrantu). Kat.: Mestrovic Exhibition. O'Shaughnessy Hall Galleries. (South Bend) 1955.

6537 *Mestrovic Sculptures and Drawings on Exhibit.* (Anna W. Olmsted o Meštrovićevoj izložbi u Syracusi). Croatia Press, Cleveland (SAD), 9/146, 1955, str. 5.

6538 *Meštrović dobio medalju.* (Američka nagrada). U.S.I.S. bilten, Beograd, br. 210, I. IX. 1955, str. 2.

6539 *Meštrović poklonio Drnišu „Vrelo života".* (Dopis iz Beča). Vjesnik, Zagreb, god. 15, 28. X. 1955.

6541 *Meštrovićev kip u crkvi jednog američkog koledža.* („Pietà" u South Bendu). Prosveta i umetnost u SAD, Beograd, 8. XII. 1955.

6542 *Meštrovićevo „Vrelo života" dopremljeno u Drniš.* (Bilješka o Meštrovićevu daru Drnišu). Vjesnik, Zagreb, 16/3368, 31. XII. 1955, str. 7.

6543 *Moral victory for Mestrovic.* (Posvećenje crkve u Kašteletu). America, New York, 93/8, 21. V. 1955.

6544 *Mother and Child*. (Ilustracije). Syracuse Museum of Fine Arts Quarterly Bulletin, Syracuse, 16/1955, mj. VII-IX, nasl. str. i str. 9.

6545 (O dopremi „Vrela života" u Drniš). Slobodna Dalmacija, Split, 13/3342, 12. XI. 1955, str. 3.

6546 *Professor Mestrovic awarded Doctorates at Notre Dame and Marquette Universities.* (Meštrovićevi doktorati na amer. sveučilištima Notre Dame i Marquette). Croatia Press, Cleveland (SAD), 9/150, 1955, str. 11-12.

6547 *Retrospective Exhibition of Sculpture and Drawings at the Syracuse Museum of Fine Arts.* Arts Digest, sv. 29, 15. II. 1955, str. 23.

6548 *Sculpture by Mestrovic.* Syracuse Museum of Fine arts Quarterly Bulletin, Syracuse, 16/1955, mj. I-III, str. 9.

6549 *The Mestrovic exhibition.* Syracuse Museum of Fine Arts Quarterly Bulletin, Syracuse, 16/1955, mj. IV- VI, str. 12-13.

6550 *The Mestrovic Exhibition*. Syracuse Museum of Fine arts Quarterly Bulletin, Syracuse, 16/1955, mj. VII-IX, nasl. str., str. 9.

6551 *The yugoslav Communists have finaly allowed the Consecration of the Mestrovic Chapel in Split.* (Posvećenje Meštrovićeve crkve u Kašteletu). Croatia Press, Cleveland (SAD), 9/148, IV. 1955, str. 1-3.

6552 *Yugoslav Communists are Entangled in Sharp Inner-Conflict.* New York Times, New York, 2. I. 1955.

1956.

6553 **Bénézit, E.**: *Meštrović, Ivan.* Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs. Tome VI, (Paris) 1956. (O Meštroviću str. 81).

6554 **Bezić, Ante**: *Njegoš u granitu. Razgovor u Meštrovićevom ateljeu s kiparom i profesorom Andrijom Krstulovićem.* (Klesanje Njegoševog lika). Slobodna Dalmacija, Split, god. 14, 28. VI. 1956, str. 3.

6554a **Cevasco, G**(**eorge**) **A.**: *Ivan Mestrovic - Artist of the Universal.* Today, XII. 1956.

6555 (**Depolo, Josip**) J. D.: *Pjesnik će bdjeti nad svojom zemljom. Posjet Njegošu u Meštrovićevom atelieru u Splitu.* (Krstulovićevo klesanje „Njegoša"). Vjesnik u srijedu, Zagreb, god. 5, 30. V. 1956, str. 6.

6556 **Grbić, D**(**ragutin**): *U Meštrovićevom muzeju.* Radnik, 7/344, 22. XI. 1956.

6557 **Hadžiomerović, Ali-Rizo**: *Zaboravljen Meštrovićev model u Sarajevu.* (Granitni model Spomenika neznanom junaku na Avali). Vjesnik, Zagreb, 17/3413, 21. II. 1956, str. 2.

6558 **Jelovac, Vuk**: *Mauzolej i spomenik Njegošu.* (Krstulović kleše Njegoša. Radovi na Lovćenu). Republika, Beograd, 23/554, 12. VI. 1956, str. 4.

6559 **Kadija, Niko**: *Veliki kipar velikom pjesniku.* (O klesanju Njegoša u splitskom atelijeru). Borba, Beograd, god. 21, 17. VI. 1956, str. 6.

6560 **Katalinić, Jakša**: *Spomenik Njegošu.* (A. Krstulović o Meštroviću). Globus, Zagreb, 1956, br. 105, str. 3.

6561 **Katalinić, Jakša**: *Tradicija dalmatinskog kiparstva. Razgovor uz Meštrovićevu skulpturu Njegoša.* (Razgovor s A. Krstulovićem). Borba, Zagreb, god. 21, 11. VIII. 1956.

6562 **Kečkemet, Duško**: *Bibliografija o Splitu, II. dio.* Split 1956. (Literatura o Meštroviću str. 119-125).

6563 **Kirk, Grayon**: (O I. Meštroviću). Croatia Press, Cleveland (SAD), 10/160, VI. 1956, str. 25.

6563a **Krleža, Miroslav**: *Davni dani, zapisi iz 1914-1921.* (Prvi sudovi o Meštrovićevoj skulpturi). Zagreb 1956.

6564 **M.**: *Stvaralački genije.* (Osvrt na predavanje M. Ćurčina o Meštroviću održano u Novom Sadu, 1956.). Novosadski dnevnik, Novi Sad, 3/97, 18. I. 1956, str. 9.

6565 **Mandić, Ante**: *Fragmenti za Historiju Ujedinjenja.* (Meštrović u Jugoslavenskom odboru u vrijeme Prvog svjetskog rata). Zagreb 1956.

6566 (**Nikolić, Vinko**) Vn.-: *Nova priznanja Ivanu Meštroviću.* (Odlikovanje National Institute of Arts and Letters i počasni doktorat Columbia sveučilišta). Hrvatska revija, Buenos Aires, 6/3 (23), IX. 1956, str. 270.

6567 **Pajević, Ilija**: *Oda u granitu*. (Opis budućeg mauzoleja na Lovćenu. Klesanje Njegoševe figure u Splitu). Pobjeda, Titograd, 13/29, 13. VII. 1956, str. 5.

6568 **Peić, Matko**: *Naša umjetnost u londonskim galerijama.* (Meštrovićev „Banović Strahinja" u Tate Gallery i jedan kip u St. Anthony College u Oxfordu). Vjesnik, Zagreb, god. 17, 30. III. 1956, str. 8-9.

6569 **Peić, Matko**: *Zadarska galerija.* Kultura, Zagreb, 2. III. 1956.

6570 **R. W.**: *Il dono di Meštrović „La fontana della vita" da Vienna a Drnis.* Il Corriere di Trieste, Trieste, 6. III. 1956.

6571 **Radica, Bogdan**: *Nekoliko uspomena na Giovanni Papinia.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 6/3 (23), IX. 1956, str. 277-280.

6572 *Amerika daje nova najviša priznanja Meštroviću.* (Zlatna medalja za kiparstvo Američke akademije umjetnosti i književnosti). Croatia Press, Cleveland (SAD), 10/160, VI. 1956, str. 24-25.

6573 *Columbia Honors Slated for Nine.* (Počasni doktorat Columbia sveučilišta Meštroviću). New York Times, New York, 1. VI. 1956.

6574 *Ivan Meštrović dobija američku nagradu.* (Zlatna medalja Nacionalnog instituta likovnih umjetnosti i književnosti. Diploma doktora Sveučilišta Columbia). Prosveta i umetnost u S.A.D., Beograd, 8. VI. 1956, br. 9, str. 2-3.

6575 *Ivan Meštrović kauft „Quell des Lebens" zurück.* (Kupovanje „Izvora života" za Drniš). Frankfurter Rundschau, Frankfurt a/M, 27. II. 1956.

6576 *Kipar Meštrović počasni član Društva Poljica.* (Pripreme za postavljanje spomenika Mili Gojsalić). Slobodna Dalmacija, Split, 14/3675, 8. XII. 1956, str. 6.

6577 *Mestrovic, Ivan.* Ensiklopedia Indonesia. Sv. 2, S'Gravenhaye 1956, str. 925.

6578 *Meštrović, Ivan.* Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler des 20. Jahrhunderts. Sv. 3, Leipzig 1956. (O Meštroviću str. 378-379).

6579 *Meštrovićev paviljon.* (Bilješka o Meštrovićevom atelijeru u Zagrebu). Borba, Zagreb, 21/171, 3. VII. 1956, str. 5.

6580 *„Odiseja" spomenika Luke Botića.* (Kratki historijat seljenja spomenika). Slobodna Dalmacija, Split, 14/3470, 13. IV. 1956, str. 4.

6581 (Sculpture by Mestrovic). (Predgovor kataloga. O Meštroviću umjetniku). Kat.: Sculpture by Meštrović, Hamilton (SAD) (1956).

6582 *Text of Degree Citations at Columbia.* (U povodu titule doktora Columbia sveučilišta Meštroviću 1955.). New York Times, New York, 6. VI. 1956, str. 28.

6583 *The Artist.* (Predgovor kataloga izložbe. O kiparima Ivanu Meštroviću i Antonyu Caponiju). Kat.: Reredos Sculpture. Trinity Lutheran Church. Rochester (SAD), (1956), str. (3-4).

6584 *Meštrović, Ivan.* Who's who in american Art. New York 1956. (Meštrović, str. 323).

1957.

6585 **B. T.**: *Mauzolej u Otavicama.* (O Mauzoleju. Pred postavljanje „Vrela života" u Drnišu). Slobodna Dalmacija, Split, 15/3827, 8. VI. 1957, str. 3.

6586 **Batušić, Slavko**: *Umjetnost u slici.* (Meštrović u okviru hrvatske umjetnosti). Zagreb 1957.

6587 **Bauer, Antun - Nemeth, Krešo**: *Muzeji i arhivi.* (O Muzeju narodne revolucije u Meštrovićevom paviljonu). Zagreb 1957.

6588 **Bihalji-Merin, O**(**to**): *Ivan Meštrović.* La Suda stela, 20/4, 1957, str. 66-67.

6589 **Bihalji-Merin, Oto**: *Mali izlet u prostor i vreme jugoslovenske umetnosti.* Narodna armija, Beograd, 13/962, 28. XII. 1957, str. 8.

6590 **Bulajić, Č.**: *Cetinje - grad muzej.* (Na Cetinje stigla skulptura Njegoša namijenjena Lovćenu). Oslobođenje, Sarajevo, 15/3513, 17. X. 1957, str. 5.

6591 **Butković, I.**: *„Izvor života" pod Svilajom.* (U povodu Meštrovićeva dara Drnišu). Vjesnik, Zagreb, 18/3923, 25. VIII. 1957, str. 7.

6592 **Cevasco, George A.**: *Ivan Mestrovic - Artist of the Universal.* Croatia Press, Cleveland (SAD), XII. 1957. (Pretisak iz Today, 1956).

6593 **D., N.**: *Završen Njegošev spomenik.* Politika, Beograd, god. 54, 19. VII. 1957.

6594 **Dečasnić, B.**: *Andja Petrović. Jedna srpska žena.* (O Meštrovićevom poprsju Anđe Petrović). Večernje novosti, Beograd, 12-13. I. 1957.

6595 **Dvornik, P.**: *U sjeni Meštrovićeve darovnice.* (Djelovanje Galerije Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 18/3843, 27. VI. 1957, str. 5.

6596 **Fischer, Edward**: *Ivan Mestrovic. Sculptor and Patriot.* (Kipar kiparâ. Životopis. Rad u Notre Dame. S ilustracijama). Books on Trial, III. 1957, str. 300-303, 350.

6597 **Fotez, Marko**: *Za spomenik Marinu Držiću. U posjetu Ivanu Meštroviću.* (U Meštrovića u South Bendu). Borba, Zagreb, 22/357, 29. XII. 1957, str. 6.

6598 **Gregurek, Vladislav**: *Dva susreta s I. Meštrovićem u njegovu domu i atelieru.* (U South Bendu). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 6/273, 24. VII. 1957, str. 6.

6599 **Heise, C. G.**: *Die Kunst des 20. Jahrhunderts.* München 1957.

6600 **I. D.**: *Umjetnik iz Kune.* (Akcija za podizanje Meštrovićeva spomenika Celestinu Medoviću). Vjesnik, Zagreb, god. 18, 17. III. 1957.

6601 **I. D.**: *Završen Njegošev spomenik.* (Otprema granitne figure iz Splita). Politika, Beograd, god. 54, 19. VIII. 1957, str. 5.

6602 (**Kečkemet, Duško**): *Ivan Meštrović.* (Tekst kataloga, hrv., franc., engl.). Katalog Galerije Ivana Meštrovića u Splitu, Split 1957.

6603 **Krleža, Miroslav**: *Deset krvavih godina i drugi politički eseji.* Sabrana djela Miroslava Krleže, sv. 14-15. Zagreb 1957. (Eseji: Deset krvavih godina; Jedna impresija iz prvih dana rata; Nekoliko riječi o malograđanskom historizmu uopće; Slom Frana Supila; Razgovor sa sjenom Frana Supila; Moša S. Pijade; Ivan Meštrović vjeruje u Boga; Kalendar jedne parlamentarne komedije. O Meštrovićevoj ideologiji i umjetnosti ili tek spominjanje Meštrovića).

6604 **M. P.** (Matko Peić ?): *Meštrovićevo djelo na grobu V. Becića.* (Bilješka o Becićevom poprsju na Mirogoju). Vjesnik, Zagreb, 18/4031, 13. XII. 1957, str. 6.

6605 **M. P.** (Matko Peić ?): *„Vrelo života" Ivana Meštrovića u Drnišu.* (Nabava i postav). Turizam, Zagreb, 5/9, 1957, str. 25.

6606 **Marković, Z.**: *Kroz godinu ili dve liftom na vrh Lovćena.* (Skulptura prenesena pred Državni muzej u Cetinju). Večernje novosti, Beograd, 2. XI. 1957.

6607 **mb**: *Dovršen je spomenik Njegošu.* (Andrija Krstulović dovršio skulpturu u granitu). Vjesnik, Zagreb, god. 18, 28. VII. 1957, str. 9.

6608 **Mihač, Ljiljana**: *Jugoslovenski likovni umetnici u inostranstvu.* (Ne spominje se Meštrović među umjetnicima). Progres, Ljubljana, 1957, br. 10, str. 50-52.

6609 **mil**: *Svečanost u Drnišu. Otkrivena fontana „Izvor života" jedno od prvih Meštrovićevih djela.* (Svečanost. Diploma bečke Akademije Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, 15/3894, 26. VIII. 1957, str. 3.

6610 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Započeli radovi na postavljanju „Vrela života"...* Slobodna Dalmacija, Split, 15/3847, 2. VII. 1957, str. 3.

6611 **Pribičević, Adam**: *Spomenik Nikoli Tesli.* (Kritika Meštrovićevih političkih mijena). Radikal, Beograd, I-II. 1957.

6612 **R.**: *Izrada spomenika Celestina Medovića.* (Lijevanje spomenika za Kunu). Dubrovački vjesnik, Dubrovnik, 7/329, 18. I. 1957, str. 3.

6613 **Ritchie, Andrew Carduff**: *Sculpture of the twentith century.* New York 1957.

6613a **Roter, Rudimir**: *O 70-godišnjici života Koste Strajnića.* (Prepiska s Meštrovićem). Dubrovački vjesnik, Dubrovnik, 7/379-380, 31. XII. 1957.

6614 **Sieber, Rudolf**: *Konzert der Gedanken. Aphorismen.* (Posveta Meštroviću. U tekstu o Meštroviću općenito, str. 115-116, 132-133). Wien 1957.

6615 **Šparac, Josip**: *Tešu se karijatide za Njegošev mauzolej.* (Početak radova na Lovćenu). Slobodna Dalmacija, Split, 15/3980, 4. XII. 1957, str. 5.

6616 **Tugomir, Erica**: *Spomenik Mili Gojsalića.* (Projekt kompleksa spomenika s Meštrovićevom figurom). Slobodna Dalmacija, Split, 15/3766, 27. III. 1957, str. 3.

6617 **Vujanović, Ilija**: *Njegoš u kamenu.* (O Meštrovićevoj skulpturi smještenoj privremeno na Cetinju). Prosvjetni rad, Cetinje, 4/9, 1. XI. 1957, str. 6.

6619 *Dovršen je Njegošev spomenik.* (Otprema granitne skulpture). Slobodna Dalmacija, Split, 15/3888, 19. VIII. 1957, str. 6.

6620 *Dovršen je spomenik Njegošu.* Vjesnik, Zagreb, 18/3895, 28. VII. 1957, str. 9.

6621 *Dovršen Njegošev kip.* (Obrada A. Krstulovića. Posjet građanstva atelijeru u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 15/3857, 13. VII. 1957, str. 6.

6622 *Ivan Meštrović bo ustvaril spomenik Marinu Držiću.* (Marko Fotez će posjetiti Meštrovića u Americi). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 6/253, 29. X. 1957, str. 2.

6623 *Ivan Meštrović: Djevojka s violinom, reljef, drvo.* (Reprodukcija s opširnom legendom). Slobodna Dalmacija, Split, god. 15, 10. X. 1957.

6624 *Iz ateljea na Lovćen.* (Meštrović o spomeniku Njegošu). Tovariš, Ljubljana, 1957, str. 231.

6625 *Izložba Meštrovićeve skulpture u Narodnom muzeju u Beogradu.* (Priprema se do kraja godine). Slobodna Dalmacija, Split, god. 15, 14. IX. 1957.

6626 *Mauzolej velikog pesnika.* (Podaci o budućem mauzoleju na Lovćenu). Transport, Beograd, 13/48, 27. XI. 1957, str. 10.

6627 *Meštrovićev model. 40 tona granita. 28 meseci rada.* (Klesanje spomenika Njegošu u Splitu). Večernje novosti, Beograd, 7. VII. 1957. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 47; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 47; II. izd. Beograd 1990.

6628 *Meštrovićev spomenik Njegošu otpremljen iz Splita.* (Otprema granitne skulpture za Kotor). Slobodna Dalmacija, Split, 15/3894, 26. VIII. 1957, str. 6.

6629 *Meštrovićevo svjedočanstvo za hrvatsku državu.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 7/3 (27), IX. 1957, str. 288.

6630 *Njegoševa statua za mauzolej na Lovećenu prispjela u Cetinje.* (Prijevoz skulpture). Pobjeda, Titograd, 16/36, 1. IX. 1957, str. 10. Pretiskano: Umetnost, Zagreb 1971, br. 27/28, str. 48; Sumrak Lovćena, Beograd, 1989, str. 48; II. izd., Beograd 1990.

6631 (O Meštroviću). The Croatian Courier, Detroit (SAD), VII-VIII. 1957, omotnica i str. 3, 5.

6632 *Ogroman odjek Meštrovićeva članka o kardinalu Stepincu.* (Novine u inozemstvu koje citiraju članak). Hrvatska revija, Buenos Aires, 7/1 (25), III. 1957, str. 106.

6633 *Pod tuđim nebom.* (Antologija emigrantske poezije). Buenos Aires 1957.

6634 *Pred put na Lovćen.* (Njegošev kip).
Politika, Beograd, god. 54, 10. II. 1957.

6635 *Spomenik M. Gojsalića novi dar Meštrovića domovini.*
Matica, Zagreb, 7/2, 1957, str. 29.

6636 (U Jugoslaviji se uskoro postavljaju dvije skulpture I. Meštrovića: „Njegoš" na Lovćenu i „Izvor života" u Drnišu).
Borba, Zagreb, 22/239. 31. VIII. 1957. str. 4.

6637 *„Zdenac života" u parku u Drnišu.* (Reprodukcija s bilješkom).
Borba, Zagreb, god. 22, 31. VIII. 1957.

1958.

6638 **A. S.**: *Meštrovićevi spomenici iza ograde.* (Prijedlog da se spomenici Ruđeru Boškoviću i Nikoli Tesli, u parku instituta „Ruđer Bošković", postave na neki zagrebački trg ili park).
Vjesnik, Zagreb, god. 19, 5. IV. 1958.

6639 **Adžija, Nikola**: *Kako sam otkrio Meštrovića.*
(Adžijin udio u otkriću talentiranoga dječaka).
Globus, Zagreb, 5/237, 26. IX. 1958, str. 2-3.

6640 **Ambrozić, Katarina**: *Prva jugoslovenska umetnička kolonija.* (1909. god.). Zbornik radova Narodnog muzeja, 1956-1957, Beograd 1958. knj. I, str. 261-286).

6641 **Babić, Ljubo**: *Crtanje i slikanje. Spomenica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu prigodom 50-godišnjice njenog osnutka (1907/8-1957/8).* Zagreb 1958.
(O Meštroviću str. 37-45).

6642 **Babić, Ljubo**: *Orao na vrhu Lovćna.* Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU, Zagreb, br. 6, 1958, str. 39-40, 79.

6643 **Babić, Ljubo - Peić, Matko**: *Pola stoljeća Akademije likovnih umjetnosti.* Spomenica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu prigodom 50-godišnjice njenog osnutka (1907/8-1957/8), Zagreb 1958, str. 9-36.

6644 **Bacher, Béla**: Predgovor kataloga muzeja.
(Spomen Meštrovićeve skulpture „Majka i dijete"). U: Szépműrészeti Múzeum. Modern külföldi szoborgyűjtemény, Budapest 1958.

6645 **Bezić, Nevenka**: *Prva dalmatinska umjetnička izložba u Splitu 1908 godine.* (Izlagao i mladi Meštrović).
Slobodna Dalmacija, Split, 16/4272, 14. XI. 1958, str. 5.

6646 **Bock-Luiting, N. de**: *Beeldhouvkunst in Joegoslavië. Mestrovic: bezieler van een generatie.* (Životopis).
Trouw, Haarlem (Holland), 22. III. 1958, br. 3949, str. 4.

6647 **Crlenjak, Brane**: *Za ili protiv galerije umjetnina.*
(U Vukovaru). Ogledi, Vukovar, 1/1, 1958, str. 27-39.

6648 **Deur, Veljko**: *Ivan Mestrovic*. Con motivo de su LXXV aniversario. (Životopis i djela u povodu 75. obljetnice).
ABC, Madrid, 24. V. 1958, prilog.

6649 **Diaz, Vasquez**: *Ivan Meštrović.*
(Španjolski slikar o sjećanju na Meštrovića u Parizu, oko 1918.). ABC, Madrid, 20. IV. 1958.

6650 **Đ. P.**: *Za Njegošev mauzolej.* (Pripreme za gradnju na Lovćenu). Politika, Beograd, god. 55, 2. XI. 1958.

6651 **Fotez, Marko**: *Za spomenik Marinu Držiću. U posjetu Ivanu Meštroviću.* (Prepiska i razgovori s Meštrovićem).
Borba, Beograd-Zagreb, god. 23, I. 1958.

6652 (**Harrassowitz, Otto**): *Kleine Slavische Biographie.*
Wiesbaden 1958. (Kratka Meštrovićeva biografija i literatura, str. 430).

6653 **Hofmann, W.**: *Die Plastik des 20. Jahrhunderts.*
Frankfurt am Main 1958. (O Meštroviću str. 59).

6654 **Just, Ivo**: *Kako sem odkril Meštrovića.* (Adžijina verzija).
Večer, Maribor, 3. X. 1958.

6655 **Just, Ivo**: *„Kako sam otkrio Meštrovića."*
(Nikola Adžija o svom udjelu u otkriću mladog Meštrovića).
Globus, Zagreb, 5/237, 26. IX. 1958, str. 2, 3.

6656 **Kaštelan, D.**: *Po povratku iz Indiane.*
(Razgovor s Tvrtkom Meštrovićem o Ivanu Meštroviću).
Narodni list, Zagreb, 14/4035, 3. VII. 1958, str. 5.

6657 **Konjevod, M.**: *Spomenik Držiću.*
(Narudžba spomenika Marinu Držiću u Meštrovića).
Vjesnik, Zagreb, 19/4106, 28. II. 1958, str. 5.

6658 **Lazić, B.**: *Meštrović poklonio dva dela Sarajevskoj umetničkoj galeriji.* (Sadrene portrete fra Grge Martića i reis el euleme Čaušević). Borba, Beograd, Zagreb, god. 23, 1. XI. 1958.

6659 **Ledić, Gerhard**: *Meštrovićev kip u Laškom?*
(Poprsje cara Franje Josipa). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 7/319, 11. VI. 1958, str. 16.

6660 **Lowe, Jacques - Howard, Dennis**: *Mestrovic: Man and Artist.* (Kratak životopis i američko razdoblje u Syracusi. Fotografije J. Lowe). The Sign, National Catholic Magazine, III. 1958, str. 40-46.

6661 (**M.**): *Poklon Meštrovića iločkom muzeju.* (Sadreni modeli glave Grgura Ninskoga i reljefa Petra Berislavića).
Vjesnik, Zagreb, god. 19, 12. VIII. 1958.

6662 **Marić, Ivo**: *Tri minijature o Meštroviću. Iz uspomena Marije Seljan.* (O Meštrovićevom djetinjstvu. O majci i ocu).
Novi list, Rijeka, 12/165 (3436), 17. VII. 1958, str. 3.

6663 (**Meštrović, Tvrtko**): *Po povratku iz Indiane.*
(Interview s Tvrtkom Meštrovićem. Priopćio D. Kaštelan).
Narodni list, Zagreb, 14/4035, 3. VII. 1958, str. 5.

6664 **Mihičić, Andro Vid**: *Ljevaonica bronce i sadre.*
Spomenica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu prigodom 50-godišnjice njenog osnutka (1907/8-1957/8), Zagreb 1958, str. 52-57.

6665 (**Miljuš, Branko**) M.: *O jednom kameleonu. Meštrovićeve metamorfoze.* (Politička kritika Meštrovića).
Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 20. II. 1958.

6666 **Montani, Miroslav**: *Ivo Kerdić.* Zagreb (1958).
(O Meštroviću str. 10, 12, 14, 19, 21).

6667 **Muljačić, Slavko**: *Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX. i XX. stoljeću.* (O splitskim spomenicima i Galeriji Meštrović).
Zbornik društva inženjera i tehničara, Split 1958, str. 61-96.

6668 (**N. F.**): *Meštrovićev Tesla.*
(Bilješka o dopremi skulpture iz Amerike). Borba, Beograd, god. 23, 20. I. 1958; Borba, Zagreb, 1. II. 1958.

6669 **Peić, Matko**: *Meštrovićevo djelo. Uz 75. godišnjicu majstorova rođenja.* (O Meštrovićevoj umjetnosti i nekim djelima).
Narodni list, Zagreb, 14/4074, 17. VIII. 1958, str. 5.

6670 **Peić, M**(**atko**): *Meštrovićevo kiparstvo.* (U povodu 75. obljetnice rođenja). Otkrića, Zagreb, 5/9, 1958, str. 554-555.

6671 **Peić, Matko**: *U službi umjetnosti. Uz 50-godišnjicu Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.* Vjesnik, Zagreb, 19/4066, 19. I. 1958, str. 8.

6672 **Radauš, Vanja**: *O kiparskom studiju.* Spomenica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu prigodom 50-godišnjice njenog osnutka. (1907/8-1957/8), Zagreb, 1958, str. 50-52.

6673 (**S-ć**): *Pokloni domovini.* (Dokumentarni film „Lovćen-filma" o gradnji Njegoševog mauzoleja. Ostali Meštrovićevi darovi domovini). Narodni list, Zagreb, 14/4044, 13. VII. 1958, str. 7.

6674 **Seljan, Marija**: *Tri minijature o Meštroviću. Iz uspomena.*
(Priopćio Ivo Marić). Novi list, rijeka, 12/165, 17. VII. 1958, str. 3.

6675 **Schmeckebier, Laurence**: (Predgovor kataloga izložbe. Općenito o Meštroviću iz monografije istog autora).
U katalogu: Meštrović (Syracuse 1958, str. 2-3).

6676 **Sieber, Rudolf**: *Ivan Meštrović - zum 75. Geburtstag.*
(Njegošev spomenik u splitskom atelijeru).
Die Kunst ins Volk, Wien, 9/1-2, 1958, str. 309-310.

6677 **Š. B.**: *Ivan Meštrović.* (Općenito o životu i djelu u povodu 75. rođendana). Matica, Zagreb, 8/8-9, 1958, str. 176-177.

6678 **Thierfelder, Franz**: *Iwan Meschtrowitsch.* (Posjet Meštroviću u Zagrebu. O Meštrovićevoj umjetnosti).
Mitteilungen. Institut für Auslandsbeziehungen.
Stuttgart, 8/2-3, 1958, str. 116-122.

6679 **Thierfelder, Franz**: *Von der bildenden Kunst auf dem Balkan.* (O Meštroviću u pregledu hrvatske, srpske i bugarske umjetnosti). Mitteilungen. Institut für Auslandsbeziehungen.
Stuttgart, 8/2-3, 1958, str. 113-116.

6680 **V. M.**: *Nesuglasice oko spomenika Marina Držića u Dubrovniku.* (Odbor kritizira svećeničku odjeću spomenika i Meštrovićevu želju da se postavi na neki trg).
Borba, Zagreb, god. 23, 27. IV. 1958.

6681 **Z. G.**: *I. Meštrović i F. Kršinić u Tate Gallery u Londonu.*
(„Muški torzo", „Žena s gitarom"). Čovjek i prostor, Zagreb, 5/73, 1958, str. 7.

6682 *Američki časopis o Ivanu Meštroviću.*
(Članak Georgea A. Cevascoa u časopisu „Today").
Hrvatska revija, Buenos Aires, 8/1 (29), III. 1958, str. 61.

6683 *Atelier Ivana Meštrovića - dar Zagrebu.* (Preuzimanje darovnice. Bilješka). Narodni list, Zagreb, god. 14, 25. XI. 1958.

6684 *Dopremljen novi poklon Ivana Meštrovića.*
(„Autor Apokalipse" i „Persefona". Bilj.).
Slobodna Dalmacija, Split, 16/4293, 11. XII. 1958, str. 6.

6685 *Dva poznata Meštrovićeva dela biće prenesena iz Rima u Split.* („Autor Apokalipse" i „Persefona". Bilj.). Dnevnik, Novi Sad, 21. X. 1958.

6686 *Father Grajales Memorial executed by Mestrovic.*
(Meštrovićev spomenik o. Franciscu Lopezu Grajalesu u St. Augustineu, SAD). Croatia Press, New York, 12/184, IV. 1958, str. 5-6.

6687 *Ivan Meštrović će izraditi i pokloniti Šibeniku spomenik Jurja Dalmatinca*. (Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 20. X. 1958.

6688 *Ivan Meštrović operiran.* (U Jacksonvilleu, SAD).
Croatia Press, New York, 12/184, IV. 1958, str. 14-15.

6689 *Ivan Meštrović 75 jahre alt.* (Općenito u povodu obljetnice).
Stuttgarter Zeitung, Stuttgart, 15. VIII. 1958.

6690 *Izložba plastike i grafike Ivana Meštrovića.*
(U Galeriji Meštrović u Splitu. Bilj.).
Politika, Beograd, god. 55, 16. VIII. 1958.

6691 *Kipar Ivan Meštrović iduće godine posjetit će Jugoslaviju.* (Bilješka). Novi list, Rijeka, 29. IX. 1958.

6692 *Mestrovic, Ivan.* Norsk allkunnebok. Sv. 8. (Leksikonski podaci o Meštroviću, stupac 580). Oslo (Norveška) 1958.

6693 *Meštrovic, Ivan (1883-) Yugoslav Sculptor.*
(Enciklopedijski kraći podaci). Encyclopoedia Britanica, vol. 15, Chicago, London, Toronto 1958, str. 302-303.

6694 *Mestrovic's Pius XII.* (Reprodukcija i bilješka o statui pape Pija XII. za Sveučilište St. Louis). Saint Louis University Magazine, Saint Louis (SAD), 32/1, XI. 1958, nasl. i 3. str.

6695 *Mestrovic. Reception Invitation Honoring Ivan Mestrovic on His 75th Birthday Year.* Syracuse 1958.
(Proslava Meštrovićevog rođendana u Syracusi).

6696 *Meštrovićev poklon Splitu.* („Autor Apokalipse" i „Persefona". Bilj.). Večernji vjesnik, Zagreb, 15. XII. 1958.

6697 *Meštrovićev poklon Splitu.* („Autor Apokalipse" i „Persefona". Bilj.). Novi list, Rijeka, 19. X. 1958.

6698 *Meštrovićev spomenik M. Držiću.* (Bilj. i repr.).
Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 5. IV. 1958.

6699 *Meštrovićev spomenik Marinu Držiću.* (Meštrović izradio gipsani model). Vjesnik, Zagreb, god. 19, 1. IV. 1958.

6700 *Nečujam: Spomen-zbirka Marka Marulića.* (Meštrovićevo poprsje M. M.). Slobodna Dalmacija, Split, 21. VI. 1958.

6701 *Nova djela u Meštrovićevoj galeriji.*
(Bilj. Dar „Autora Apokalipse" i „Persefone"
Galeriji Meštrović u Splitu i prijenos iz Rima).
Slobodna Dalmacija, Split, 16/4251, 21. XI. 1958, str. 3.

6702 *Otkriće Meštrovićevog spomenika Grajalesu.*
(U St. Augustinu, Florida, SAD). Croatia Press, New York, 12/184, IV. 1958, str. 14.

6703 *Ovih dana...* (Dopremljen u Dubrovnik Meštrovićev spomenik Marinu Držiću. Bilj.). Dubrovački vjesnik, Dubrovnik, 8/409-410, 26. VII. 1958, str. 4.

6704 *Poklon Ivana Meštrovića iločkom muzeju.*
(Reljef „Petra Berislavića" i glava „Grgura Ninskoga").
Vjesnik, Zagreb, god. 19, 1. VII. 1958.

6705 *Produljena izložba Meštrovićevih nepoznatih djela.*
(Bilj. Grafika i plastika u Galeriji Meštrović u Splitu).
Slobodna Dalmacija, Split, 16/4211, 4. IX. 1958, str. 6.

6706 *Sedamdesetpeta godišnjica Ivana Meštrovića.*
(Prikazi članaka o Meštroviću u američkoj katoličkoj reviji „The Sign" i španjolskom dnevniku „ABC"). Hrvatska revija, Buenos Aires, 8/2 (30), VI. 1958, str. 184-185.

6707 *Spomenica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.*
Zagreb 1958. (Historijat Akademije i pojedinih odjela. Nastavnici i studenti).

6708 *U povodu...* (Bilješka o Meštrovićevom daru poprsja Petra Hektorovića Starom Gradu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 3. VII. 1958.

6709 *Vajar Ivan Meštrović namerava iduće godine da poseti Jugoslaviju.* (Pismo predsjedniku splitske Općine Radi Dumaniću. bilj.) Politika, Beograd, god. 55, 26. IX. 1958.

6710 *Veliki posjet izložbe nepoznatih djela Ivana Meštrovića*
(Galerija Meštrović u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 26. VIII. 1958.

1959.

6711 **Adžija, N**(**ikola**): *Ivan Meštrović.* (Kratka biografija).
Šibenski list, Šibenik, 8/329, 1. I. 1959, str. 5.

6712 (**Adžija, Nikola**): *Sjećanje Nikole Adžije na velikog kipara.*
Šibenski list, Šibenik, 8/360, 5. VIII. 1959, str. 3.

6713 (**b**): *Meštrovićev poklon šibenskoj bolnici.*
(„Majka s dojenčetom"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 9. VII. 1959.

6714 **B. K.**: *Meštrovićev posjet rodnom kraju. Novi pokloni Drnišu.*
(Meštrović u Otavicama i Drnišu. Djela za buduću galeriju).
Šibenski list, Šibenik, god. 8, 26. VIII. 1959.

6715 **B. R.**: *Njegošev mauzolej na Lovćenu...* (Gradnja. Bilj.).
Vjesnik, Zagreb, god. 20, 20. XII. 1959.

6716 **Bach, I**(**van**): *Djela Frangeša i Meštrovića u zbirci savremene strane plastike budimpeštanskog Muzeja likovne umjetnosti.*
(Meštrovićeva skulptura „Majčina briga"). Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, 8/2, IV. 1959, str. 57.

6717 **Batušić, Slavko**: *Pregled povijesti umjetnosti.*
(Meštrović u okviru hrv. umjetnosti). Zagreb 1959.

6718 (**Bezić, Ante**) -bz-: *Novo djelo Ivana Meštrovića dopremljeno u Split.* („Ivan Krstitelj". Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 19. VIII. 1959.

6718a (**Bezić, Nevenka**) N. B.: *Cavtat.*
(Meštrovićev mauzolej obitelji Račić). Enciklopedija likovnih umjetnosti, 1, Zagreb 1959, str. 598-599.

6719 **Bezić, Nevenka**: *Memorijalna zbirka Marku Maruliću u Nečujmu na otoku Šolti.* (Meštrovićevo poprsje Marulića). Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb. 8/1, II. 1959, str. 7-8.

6720 **Bezić, N**(**evenka**): *Nepoznata Meštrovićeva grafika i plastika.* (Prikaz izložbe u Galeriji Meštrović u Splitu 1958.). Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb. 8/1, II. 1959, str. 9-10.

6721 **Brecelj, Marijan**: *Ivan Meštrović je obiskal domovino.* (O Meštrovićevom kiparstvu). Primorske novice, Nova Gorica, 13/33, 19. VIII. 1959, str. 4.

6722 **Butković, I.**: *Majstor se odužuje majstoru.* (Meštrovićev spomenik Jurju Dalmatincu za Šibenik). Vjesnik, Zagreb, 20/4452, 5. IV. 1959, str. 9.

6723 **Cevasco, George A.**: *Fighting Sculptor.* (O životu i umjetnosti I. Meštrovića). The Sign, (SAD), I. 1959.

6724 **Cevasco, G**(**eorge**) **A.**: *Review of Ivan Mestrovic: Sculptor and Patriot, by L. E. Schmeckebier.* College Art Journal, 18/4, 1959, str. 368-370.

6725 **Cevasco, George A.**: *The Legend of Ivan Mestrovic.* (Životopis. Umjetnost. Meštrović u Americi). American Artist, New York, 23/4 (224), 1959, str. 34-39, 94-97.

6726 **Christiansen, Erwin O.**: *The history of western art.* New York 1959.

6727 **Č.**: *Ivan Meštrović izradio Spomenik Jurju Dalmatincu.* (Bit će postavljen pred katedralom u Šibeniku). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4350, 18. II. 1959, str. 3.

6728 **D. N.**: *Pastir za koga je saznao ceo svet.* (O Meštrovićevom djetinjstvu u povodu povratka u domovinu 1959.). Duga, Beograd, 11. VII. 1959., str. 10-11.

6729 **D. R.**: *Ivan Meštrović proslavio rođendan u Splitu.* (Bilj.). Politika, Beograd, god. 56, 15. VIII. 1959.

6730 **Džumhur, Zuko**: *Ivan Meštrović.* (Biografija). Politika, Beograd, 56/16544, 9. VIII. 1959, str. 18; Kultura umetnost 3/122, str. 6, repr. str. 1-5.

6731 **Esih, I**(**van**): *Nova američka monografija o Ivanu Meštroviću.* (L. Šmekebir: Ivan Meštrović - vajar i patriot. Bilj.). Politika, Beograd, god. 56, 30. VIII. 1959.

6732 **Fisković, Cvito**: *Ivan Meštrović.* (Općenito o Meštroviću i njegovoj umjetnosti. Dolazak u Split). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4503, 15. VIII. 1959, str. 3.

6733 **Gerstenzang, Nathaniel M.**: (O Meštrovićevom posjetu Stepincu 1959.). New York Times, New York, 25. VIII. 1959.

6734 **Grizelj, Jug**: *3 susreta sa Ivanom Meštrovićem. Moja najmilija skulptura ostaće u litici - neisklesana.* (Razgovor s Meštrovićem). Mladost, Beograd, 4/150, 26. VIII. 1959, str. 7.

6735 **I. B.** (I. Butković ?): *Cvjetnjaci u kamenu. Polemika oko postavljanja Meštrovićeve skulpture u Šibeniku.* (Spomenik Jurju Dalmatincu). Vjesnik, Zagreb, 20/4458, 11. IV. 1959, str. 9.

6736 **I. B.**: *Kipar Ivan Meštrović.* (Dar skulpture „Majka i dijete". Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 4-5. VII. 1959.

6737 **I. B.**: *Meštrovićev poklon Šibeniku.* („Majka s dojenčetom"). Šibenski list, Šibenik, god. 8, 8. VII. 1959.

6738 **J. K.**: *Dve Meštrovićeve skulpture posle 25 godina ponovo u zemlji.* („Kosovski hram" i „Bista gospođe"). Večernje novosti, Beograd, 4. IX. 1959.

6739 **K. Đ.**: *Ivan Meštrović posjetio rodno selo Otavice.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, 20/4563, 14. VIII. 1959, str. 1.

6740 **Kajmaković, Omer**: *Dve busije jedne zavere.* (Pobijanje podataka u Kljakovićevom i Meštrovićevom članku o Srbima i Muslimanima). Amerikanski Srbobran, Pittsburgh, 23. XI. 1959. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 58-63.

6741 **Kalajdžić, D.**: *U sjeni gline.* (Razgovor s ljevačem Franjom Bubnjem o Meštroviću). Večernji list, Zagreb, 22. VIII. 1959.

6741a **Kečkemet, Duško**: *Crkvica i eremitaža sv. Jere na Marjanu.* (Meštrovićeva slika sv. Jeronima). Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 11, Split 1959, str. 92-105 (99).

6742 **Kečkemet, Duško**: *Emanuel Vidović. Život i djelo.* (Monografija. Meštrović u krugu splitskih umjetnika). Zagreb. 1959.

6743 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović i splitska radionica Pavla Bilinića.* (Meštrovićev boravak i nauk u Splitu 1900.) U: D. Kečkemet - K. Prijatelj: Počeci Ivana Meštrovića, Split 1959, str. 7-22.

6744 **Knežević, Joko**: *Spomenik na Gracu.* („Mila Gojsalić"). Mogućnosti, Split, 6/6, 1959, str. 523-526.

6745 **Kolarić, Miodrag**: *O izvorima Meštrovićeve skulpture.* Braničevo, Požarevac, 4/1-2, V. 1959, str. 97-100.

6746a **Krleža, Miroslav**: *Varijacije na razne teme.* (Kritika „Domagojevih strijelaca"). Mogućnosti, Split, 6/4, 1959, str. 261-295.

6747 (**Ledić, Gerhard**) Gled: *Meštrović se odužio ljubavi.* (Spomenik slikarici Nadeždi Petrović u Čačku). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 11. III. 1959.

6748 **Macnutt, Ena G.**: *Hearing With Our Eyes.* (Čitanka za gluhonijeme. Meštrovićeva biografija među ostalim velikim ljudima). (SAD), 1959.

6749 **Miljuš, Branko**: *Antanta i ujedinjenje Srba.* (Pobijanje Meštrovićevih tvrdnji u vezi s namjeravanim teritorijalnim ustupcima od saveznika Srbiji nakon I. svjetskog rata). Glas kanadskih Srba, Windsor, 7. I. 1959. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada), 1970, str. 31-40.

6750 **Miljuš, Branko**: *Fabrikovanje dokumentacije.* (Pobijanje Meštrovićevog citata kralja Aleksandra da će nakon povratka iz Francuske podijeliti Jugoslaviju na Srbiju i Hrvatsku). Glas kanadskih Srba, Windsor, 3. XII. 1959. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada), 1970, str. 52-57.

6751 **Miljuš, Branko**: *Moralna kalјuža.* (Napad na Meštrovića u vezi s njegovim citatom u Hrvatskoj reviji izjave Stojana Protića u vrijeme Prvog svj. rata da će Srbi pobiti bosanske Turke). Amerikanski Srbobran, Pittsburgh, 28. IX. 1959; 2, 5, 9. X. 1959. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada), 1970, str. 41-51.

6752 **Mirković, V**(**ojko**): *Kako je nastao Njegošev kip. U posjetu splitskom kiparu Andriji Krstuloviću koji je u granitu ostvario Meštrovićevu zamisao.* (O izvedbi Njegoševe skulpture). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 29. III. 1959, str. 4.

6753 **-mk-**: *Veliki posjet Galeriji Ivana Meštrovića.* (Bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 27. VII. 1959.

6754 **Mušič, Marijan**: *Plečnik in Meštrović.* (U vrijeme studija u Beču i u domovini uoči I. svj. rata). Naša sodobnost, Ljubljana, 7/8-9, knj. II, 1959, str. 673-695.

6755 **N. F.**: *Ivan Meštrović doputovao u Zagreb.* Borba, Beograd, 24/155, 4-5. VII. 1959, str. 3.

6756 **Ostojić, Stevo**: *Ponovo u svom kraju. Susret sa Ivanom Meštrovićem.* (Razgovor u Lošinju. Dojmovi iz Jugoslavije). Politika, Beograd, 56/16544, 9. VIII. 1959, str. 8. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 48-50; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 48-50; II. izd. Beograd 1990.

6757 **Ožegović, B**(**ranko**): *Susret s Ivanom Meštrovićem. Poslije sedamnaest godina.* (Razgovor o dojmovima i sjećanjima). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 11. VIII. 1959.

6758 **Palić, Zdenka - K**(**ušan**), **J**(**akša**): *Razgovor s prof. Ivanom Meštrovićem. Hrvati i Srbi - dva svijeta.* (Nakon posjeta Hrvatskoj 1959. u Parizu). Nova Hrvatska - New Croatia, London, 2/8-9, 1959, str. 5.

6759 **Paunović, Siniša**: *Meštrović izvan muzeja.* (Poprsje Milovana Milovanovića na beogradskom groblju). Politika, Beograd, god. 56, 1. I. 1959.

6760 **Peić, Matko**: *Motiv majke u slikarstvu i kiparstvu.* Žena, Zagreb, 1959, br. 3, str. 18-19.

6761 (**Pogačnik, Boris**) bp: *Naše velike roke.* (Razgovor s Meštrovićem u Zagrebu). Delo, Ljubljana, 1/66, 7. VII. 1959, str. 6.

6762 **Prijatelj, Kruno**: *Najraniji radovi Ivana Meštrovića u Splitu.* (Meštrovićeve skulpture i crteži izrađeni u Splitu 1900.). U: D. Kečkemet - K. Prijatelj: Počeci Ivana Meštrovića, Split 1959, str. 25-36.

6763 (**Radica, Ante**) Radiac, Anet: *Ivan Mestrovic.* Goya, Madrid, 31/7-8, 1959, str. 20-24.

6764 **Radojčić, Milisav**: *„Kosovski hram" vraća se u domovinu.* (Na putu iz Amerike). Politika, Beograd, 56/16540, 5. VIII. 1959, str. 5.

6765 **Seling, Helmut**, izdavač: *Jugendstil. Der Weg ins 20. Jahrhundert.* (Heidelberg 1959. (O Meštroviću str. 297).

6766 **Seuphor, Michel**: *Die Plastik unser Jahrhunderts.* Köln 1959.

6767 **Simić, N**(**enad**): *Meštrovićev Kosovski hram.* (U povodu 76. rođendana). Invalidski list, Beograd, 36/33, 15. VIII. 1959, str. 3.

6768 **Smit Pavelić, Ante**: *Dr Ante Trumbić. Problemi hrvatsko-srpskih odnosa.* (Predgovor: I. Meštrović). München 1959.

6769 **Tomić, B**(**runo**): *„Klija na sve strane" rekao je umjetnik u razgovoru s našim suradnikom. Ivan Meštrović danas napušta Split.* Slobodna Dalmacija, Split, 16/4507, 20. VIII. 1959, str. 6.

6770 (**Tomić, Bruno**) B. T.: *Meštrović posjetio Otavice i Drniš.* Slobodna Dalmacija, Split, 16/4502, 14. VIII. 1959, str. 2.

6771 **Tomić, Bruno**: *Meštrović u rodnom kraju.* (Interview s Meštrovićem). Oslobođenje, Sarajevo, 16. VIII. 1959.

6772 **Trifunović, Lazar**: *Srpska likovna kritika.* Izraz, Sarajevo, 1959, br. 9, str. 251-263.

6773 **Vandal, Č.**: *Razgovor s Ivanom Meštrovićem pred povratak u Ameriku.* Novi list, Rijeka, 26. VIII. 1959.

6774 **Vlahović, J**(**ovo**): *Ostvaruje se jedan od najgrandioznijih umjetničkih pothvata.* (Uoči prijenosa karijatida za Njegošev mauzolej iz Splita u Cetinje). Borba, Zagreb, 23 (24) /130, 5. VI. 1959, str. 8. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 48; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 48; II. izd. Beograd 1990.

6775 **Vojvodić, D.**: *Htio sam da čujem svoj jezik i da vidim zavičaj.* (Interview s Meštrovićem u Splitu). Borba, Zagreb, 23 (24) /190, 15. VIII. 1959, str. 7.

6776 (**Vojvodić, D.**) D. V.: *Ivan Meštrović otputovao iz Splita u SAD.* (Ispraćaj u luci). Borba, Zagreb, 23 (24) /195, 21. VIII. 1959, str. 6.

6777 (**Vojvodić, D.**) D. V.: *Ivan Meštrović posjetio galeriju svojih djela u Splitu.* Borba, Beograd, 12. VIII. 1959.

6778 (**Vojvodić, D.**) D. V.: *Ivan Meštrović posjetio galeriju svojih djela u Splitu.* (Posjet Općini i Galeriji Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 12. VIII. 1959.

6779 **Vojvodić, D.**: *Kamene druge Njegoša.* (A. Krstulović kleše karijatide za Njegošev mauzolej). Svet, Beograd, 6. X. 1959, br. 154, str. 8.

6780 **Whittet, G. S.**: *London Commentary.* The Studio, London, I. 1959.

6781 **Z.**: *Sjećanje Nikole Adžije na velikog kipara.* (Podaci iz mladosti). Šibenski list, Šibenik, 5. VIII. 1959.

6782 **Zadrina, A.**: *Najteže je obavljeno... Andrija Krstulović o radu na Njegoševom mauzoleju.* (O Meštrovićevom posjetu atelijeru). Pobjeda, Titograd, 23. VIII. 1959, str. 9.

6783 *All Yugoslavs Seen Against Russian Yoke.* (O Meštrovićevom posjetu domovini). New York Herald Tribune, New York, 2. IX. 1959.

6784 *Američki listovi povodom Meštrovićevog povratka.* („New York Times", „New York Herald Tribune", „Time"). Croatia Press, New York, 13/199-200, VII. 1959, str. 20-21.

6785 *Četrnaest Meštrovićevih skulptura i crteža prenijet će se u USA.* (Vlasništvo Petra Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 25. XII. 1959.

6786 *Dovršene karijatide za Njegošev mauzolej na Lovćenu.* (Bilješka). Oslobođenje, Sarajevo, 18. IX. 1959.

6787 *Dovršene karijatide za Njegošev spomenik.* (U Splitu, u granitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 18. IX. 1959, str. 6.

6788 *Meštrović, Ivan.* Enciclopedia ilustrada de la lengya castellana. Sv. II, Buenos Aires 1959. (O Meštroviću str. 809).

6789 (Gradnja Njegoševa mauzoleja na Lovćenu). Vjesnik, Zagreb, 20/4672, 20. XII. 1959, str. 13.

6790 *I. Meštrović proslavio 76. rođendan.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 16. VIII. 1959.

6791 *Ivan Mestrovic.* The Dial, Massachusetts, 30. IV. 1959, str. 80.

6792 *Ivan Mestrovic bei Kardinal Stepinac.* (O Meštrovićevom posjetu domovini, posebno Stepincu). Volksbote, München, 29. VIII. 1959.

6793 *Ivan Mestrovic: Sculptor and Patriot, by L. E. Schmeckenier Review.* American Artist, New York, sv. 23, IV. 1959, str. 10.

6794 *Ivan Meštrovič obiskal Split.* (Bilješka). Večer, Maribor, 12. VIII. 1959.

6795 *Ivan Meštrović.* (Posjet domovini). Frankfurter Allgemeine, Ausgabe D., Frankfurt, 1. VII. 1959.

6796 *Ivan Meštrović.* (Biografija ranijeg razdoblja. Fotografija na Brijunima). Ilustrovana politika, Beograd, 2/40, 11. VIII. 1959, str. 13.

6797 *Ivan Meštrović dolazi u posetu rodnom kraju.* (Bilješka). Politika, Beograd, god. 56, 31. V. 1959.

6798 *Ivan Meštrović dolazi u Zagreb.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 30. V. 1959.

6799 *Ivan Meštrović doputovao u Zagreb.* (Doček u Zagrebu). Borba, Beograd, 4-5. VII. 1959. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 48; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 48; II. izd. Beograd 1990.

6800 *Ivan Meštrović go proslavi svojot 76-ti rodenden.* (Bilješka). Nova Makedonija, Skopje, 16. VIII. 1959.

6801 (Ivan Meštrović izradio poprsje Mate Miloradića). Naš tjednik, 29. VIII. 1959.

6802 *Ivan Meštrović na poti v ZDA.* (Odlazak u New York. Bilj.). Delo, Ljubljana, 21. VIII. 1959.

6803 *Ivan Meštrović o poseti Jugoslaviji.* (Interview Meštrovića emigrantskoj „Novoj Hrvatskoj", London, o dojmovima iz domovine). Bilten Tanjuga, Beograd, 22. X. 1959; Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 50-51; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 50-51; II. izd. Beograd 1990.

6804 *Ivan Meštrović obilazi grad.* (Posjet podrumima Dioklecijanove palače, NO Općine, Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4500, 12. VIII. 1959, str. 6.

U razgovoru kod predsjednika Narodnog odbora općine

Ivan Meštrović obilazi grad

Jučer u 11 sati zaustavila se na Obali crna limuzina pred ulazom u podrume Dioklecijanove palače. Ivan Meštrović, u pratnji naradnog poslanika Vicka Krstulovića i svog sina Tvrtka, uputio se da razgleda oštećeni dio podruma Palače, izložbu eksponata Arheološkog muzeja i izložbu mladog slikara Maksima Krstulovića. U tili čas okupila se veća grupa građana i strančaca, koji su prepoznali Meštra i Vicka Krstulovića, te su se za njima uputili u podrume Palače.

Meštrović je pokazao veliki interes za radove na asanaciji Dioklecijanove palače, posebno o kasnijoj namjeni rekonstruiranih objekata. Arh. Bude Pervan, prof. Tonu Marasoviću i arh. Nevenu Segviću detaljno su upoznali Meštra sa izvedenim radovima i daljnjim zamislima uređenja Starog grada.

Svidjela mu se izložba iz Arheološkog muzeja, jer je prepoznao nekoliko eksponata (torzo Jupitra, sarkofag iz sv. Frane), dok je za slikara Maksima Krstulovića rekao: »Kuražan je i obećava mnogo. U Marinu Tartagli imao je dobra učitelja, ali treba da bude plodniji od njega.«

Posjetili su zatim Kaštilinčev brijeg, na kojem se nalazi spomenik Palom pomorcu. Meštru se Spomen-svjetionik neobično svidio, a o ideji uređenja ovog prostora u jedan ugostiteljsko-turistički centar izrazio se vesma pohvalno.

Posjet predsjedniku NO-a općine

Točno u 12 sati Ivan Meštrović posjetio je Radu Dumanića, predsjednika Narodnog odbora općine. U društvu s Vickom Krstulovićem, Radom Dumanićem i Leonardom Karljićem Meštar je proveo sat vremena, evocirajući za to vrijeme uspomene iz predratnih i ratnih dana okupacije u Splitu i zemlji i zainteresirajući se za probleme Dalmacije, a posebno Splita. Jer, kako kaže: Osjećam se Splićanином.

U ponedjeljak predvečer obišao je Galeriju, Kaštelet i svoj bivši atelier, u kojem se dovršavaju karijatide za Njegošev mauzolej na Lovćenu.

»Iskreno, iznenađen rekao je, kada smo ga upitali za dojmove, iz Galerije, Kašteleta i ateliera.

Dva sata je Meštar proveo u razgovoru sa svojim djelima. Ne možemo javiti, o čemu su i kako su razgovarali. On je u tom momentu želio biti sam.

N. B. Jedna intelektrecija: Meštar će svoj 76. rođendan proslaviti 15. ovog mjeseca u Kašteletu. Onako po domaću. U krugu svoje obitelji i prijatelja. Janjci i ražnjevi su već naručeni. Onda će, u nedjelju, krenuti u Otavice.

Razgledanje restauriranih podruma Dioklecijanove palače

▶ 6804

6805 *Ivan Meštrović otpatuva od Split.* (Bilješka). Nova Makedonija, Skopje, 21. VIII. 1959.

6806 *Ivan Meštrović otputovao iz Jugoslavije.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, 20/4573, 25. VIII. 1959, str. 1.

6807 *Ivan Meštrović otputovao iz Opatije u New York.* (Bilješka). Novi list, Rijeka, 25. VIII. 1959.

6808 *Ivan Meštrović otputovao iz Splita.* (Bilješka. Boravak u domovini). Politika, Beograd, 56/16554, 21. VIII. 1959, str. 8. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 50; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 50; II. izd. Beograd 1990.

6809 *Ivan Meštrović otputovao u Njujork.* (Obavijest o boravku u Opatiji). Borba, Zagreb, 24/199, 25. VIII. 1959, str. 7.

6810 *Ivan Meštrović otputovao u Njujork.* (Bilješka). Brodski list, Slavonski Brod, 28. VIII. 1959.

6811 *Ivan Meštrović otputovao u Opatiju.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 21. VIII. 1959.

6812 *Ivan Meštrović otputovao u SAD.* (Bilješka). Politika, Beograd, god. 56, 26. VIII. 1959.

6813 *Ivan Meštrović posjetio galeriju svojih djela u Splitu.* (Bilj.). Borba, Beograd, god. 23, 11 (12) VIII. 1959.

6814 *Ivan Meštrović posjetio Split.* (Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 11. VIII. 1959.

6815 *Ivan Meštrović proslavit će 76. rojstni dan.* (Bilj.). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 17. VIII. 1959.

6816 *Ivan Meštrović proslavio 76. rođendan.* (Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 16. VIII. 1959.

6817 *Ivan Meštrović proslavio sedamdesetšesti rođendan.* (U Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4504, 17. VIII. 1959, str. 2.

6818 *Ivan Meštrović razgledao Muzej hrvatskih arheoloških spomenika i Pomorski muzej.* (Bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4505, 18. VIII. 1959, str. 6.

6819 *Ivan Meštrović se vrača v ZDA.* (Bilješka). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 21. VIII. 1959.

6820 *Ivan Meštrović se vraća u SAD.* (Bilj.). Dnevnik, Novi Sad, 21. VIII. 1959.

6821 *Ivan Meštrović stigao u Split.* (Bilj. Doček). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4498, 10. VIII. 1959, str. 1.

6822 *Ivan Meštrović stiže u Domovinu.* (Dolazak u Pariz. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4464, 1. VII. 1959, str. 6.

6823 *Ivan Meštrović u poseti Jugoslaviji.* (Interview „New Croatia" iz Londona s Meštrovićem u Parizu. Dojmovi na povratku iz domovine). Bilten Tanjuga, Beograd, 22. X. 1959. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 50-51.

6824 *Ivan Meštrović u posjetu domovini.* (Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4437, 30. V. 1959, str. 8.

6825 *Ivan Meštrović u Splitu.* (Doček. Bilj.). Borba, Beograd, 24/187, 11. VIII. 1959, str. 7.

6826 *Ivan Meštrović u Splitu.* (Bilj.). Novi list, Rijeka, 12. VIII. 1959.

6827 *Ivan Meštrović u Splitu proslavio 76. rođendan.* (Službene čestitke). Borba, Zagreb, 23 (24)/191, 16. VIII. 1959, str. 2.

6828 *Ivan Meštrović v domovini.* (Bilj.). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 8. VII. 1959.

6829 *Ivan Meštrović v Splitu.* (Bilj.). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 11. VIII. 1959.

6830 *Izvesni Meštrovićevi radovi biće vraćeni iz SAD u Jugoslaviju.* („Kosovski hram" i „Bista gospođe". Bilj.). Politika, Beograd, god. 56, 30. VII. 1959.

6831 *Izvještaj „Croatia Pressa" o Meštrovićevom posjetu Stepincu u svjetskim časopisima i listovima.* („America", „New York Times", „El Diario Ilustrado", „Volksbote"). Croatia Press, New York, 13/199-200. VII. 1959, str. 18-20.

6832 *Karijatide na Lovćenu.* (Reprodukcija s legendom). Večernje novosti, Beograd, 16. IX. 1959.

6833 *Kipar Meštrović doputovao u Jugoslaviju.* (Bilj. Doček u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4468, 6. VII. 1959, str. 1.

6835 *„Kosovski hram" i "„Bista gospodnja" od Meštrovik bidat vrateni vo Jugoslavija.* (Skulpture nađene u Americi). Nova Makedonija, Skopje, 30. VII. 1959.

6836 *Kraljica Elizabet otputovala sa Briona.* (Meštrović s Titom i kraljicom Elizabetom). Borba, Beograd, 24/179, 2. VIII. 1959, str. 1.

6837 *Mestrovic, Ivan.* Aschenhougs konversationsleksikon. Sv. 13. (Leksikonski podaci o Meštroviću, stupac 418). Oslo (Norveška) 1959.

6838 *Meštrovič obiskal Split.* (Bilj.). Večer, Maribor, 11. VIII. 1959.

6839 *Meštrovičev kip v Laškem.* (Franjo Josip. Mladenački rad. Bilj.). Tedenska tribuna, Ljubljana, 20. VIII. 1959.

6840 *Meštrovičeva dela v tujini.* (Da se skulpture i crteži iz SAD prenesu u Jugoslaviju. Bilj.). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 24. XII. 1959.

6841 (Meštrović o svom posjetu domovini). Time, New York, 14. IX. 1959.

6842 *Meštrović otpatuva za Njujork.* (Bilj.). Nova Makedonija, Skopje, 25. VIII. 1959.

6844 *Meštrović proslavio u Splitu 76-i rođendan.* (Bilj.). Oslobođenje, Sarajevo, 16. VIII. 1959.

6845 *Meštrović se odužio ljubavi.* (Spomenik Nadeždi Petrović u Čačku. Bilj.). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 8/358, 11. III. 1959, str. 12.

6846 *Meštrović u Splitu.* (Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 11. VIII. 1959.

6847 *Meštrović Visited Stepinac. Meštrović posjetio kardinala Stepinca.* (Posjet Hrvatskoj 1959). Croatia Press, New York, 13/198, VI. 1959, str. 2-3, 13-15.

6848 *Meštrovićev poklon šibenskoj bolnici.* („Majka i dijete". Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4471, 9. VII. 1959, str. 3.

6849 *Meštrovićev spomenik Andriji Kačiću Miošiću.* (Bilj.). Slobodna Dalmacija, god. 16, Split, 2. IV. 1959.

6850 *Meštrovićevi dojmovi iz Hrvatske.* (Posjet domovini 1959.). Croatia Press, New York, 13/199-200, VII. 1959, str. 12-13.

6851 *Meštrovićevi radovi bit će vraćeni Jugoslaviji.* („Kosovski hram" i „Bista gospođe" iz Amerike). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 30. VII. 1959.

6852 *Meštrovićevo delo. Spomenik Svetozaru Miletiću u Novom Sadu.* (Bilj.). Dnevnik, Novi Sad, 6. VIII. 1959.

6853 *Mještani rodnoga kraja kipara Ivana Meštrovića...* (Boravak u Drnišu i Otavicama). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 18. VIII. 1959.

6854 *Model Meštrovićev Strossmayera.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 9/1 (33), III. 1959, str. 119.

6855 *Na patuvanjeto niz našata zemja Meštrović vo Split.* (Meštrović u Splitu). Nova Makedonija, Skopje, 11. VIII. 1959.

6856 *Nakon Stepinca, Meštrović je bio kod Tita.* (Posjet domovini 1959.). Croatia Press, New York, 13/199-200, VII. 1959, str. 10-12.

6857 *Native Country revisited by Ivan Meštrović.* (Meštrovićev posjet domovini 1959.). Croatia Press, New York, 13/201, IX. 1959, str. 2-6.

6858 *Nekoliko Meštrovićevih dela izneće se u inostranstvo.* (Bilj.). Politika, Beograd, god. 56, 24. XII. 1959.

6859 *Nekoliko Meštrovićevih djela iznijet će se u inozemstvo.* (14 skulptura i crteža, vlasništvo inž. Petra Meštrovića). Vjesnik, Zagreb, 20/4675, 23. XII. 1959, str. 6.

6860 *Nova knjiga o Ivanu Meštroviću.* (L. Schmeckebier u Syracusi, 1959.). Hrvatska revija, Buenos Aires, 9/1 (33) III. 1959, str. 96.

6861 *Novinstvo Titove Jugoslavije o Meštrovićevom posjetu.* (Posjet domovini 1959.). Croatia Press, New York, 13/199-200, VII. 1959, str. 13-18.

6862 *Novo Meštrovićevo delo.* („Juraj Dalmatinac" za Šibenik). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 8. IV. 1959.

6863 *Njegošev spomenik vo Lovćen.* (Bilješka). Nova Makedonija, Skopje, 20. VIII. 1959.

6864 (O Meštrovićevom posjetu Hrvatskoj). Slobodna riječ, Buenos Aires, br. 43. IX. 1959.

6865 (O Meštrovićevom posjetu Hrvatskoj). Slobodna riječ, Buenos Aires, br. 45, XI. 1959.

6866 *Otpremljene karijatide za Njegošev mauzolej.* (Bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 28. IX. 1959.

6867 *Otputovao Ivan Meštrović.* (Odlazak iz Opatije. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 25. VIII. 1959.

6868 *Poprsje pjesnika Mate Miloradića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 9/4 (36), XII. 1959, str. 465.

6869 *Poslije dužeg boravka u Jugoslaviji kipar Ivan Meštrović otputovao... u New York.* (Bilj.). Šibenski list, Šibenik, 26. VIII. 1959.

6870 *Povodom Bakarićeve izjave o kardinalu Stepincu.* (Nakon Meštrovićeva posjeta Stepincu 1959.). Croatia Press, New York, 13/201, IX. 1959, str. 7-10.

6871 *Povratak Ivana Meštrovića u Ameriku.* (Nakon posjeta domovini 1959.). Croatia Press, New York, 13/199-200, VII. 1959, str. 10.

6872 *Predsednik Tito sprejel Ivana Meštrovića.* (Bilješka). Delo, Ljubljana, 29. VII. 1959.

6873 *Predsednik Tito sprejel Ivana Meštrovića.* (Bilješka). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 29. VII. 1959.

6874 *Predsjednik Republike...* (Fotografija prijema Meštrovića u predsj. Tita, s legendom). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 5. VII. 1959.

6875 *Predsjednik Tito primio Ivana Meštrovića.* (Na Brijunima. Bilj.). Borba, Zagreb, god. 23 (24), 29. VII. 1959.

6876 *Predsjednik Tito primio Ivana Meštrovića.*(Na Brijunima. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 30. VII. 1959.

6877 *Predsjednik Tito primio kipara Ivana Meštrovića.* (Na Brijunima. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 29. VII. 1959.

6878 *Pretsedatelot Tito go primi Meštrovika.* (Prijem na Brijunima). Nova Makedonija, Skopje, 15/4660, 30. VII. 1959, str. 1.

6879 *Pretsednik Republike primio Ivana Meštrovića.* (Bilješka s reprodukcijom). Dnevnik, Novi Sad, 30. VII. 1959.

6880 *Pretsednik Tito dočekao na Brionima belgisku kraljicu Elizabet.* (Meštrović na prijemu). Borba, Beograd, 24/178, 1. VIII. 1959, str. 1.

6881 *Pretsednik Tito primio Ivana Meštrovića.* (Posjet Brijunima). Borba, Beograd, 24/176, 29. VII. 1959, str. 1.

6882 *Pretsjednik Tito primio Ivana Meštrovića.* (Bilješka). Oslobođenje, Sarajevo, 29. VII. 1959.

6883 *Projekt Joke Kneževića za spomenik na Gracu.* (Meštrovićev lik Mile Gojsalića ukomponiran u novi projekt spomenika). Slobodna Dalmacija, Split, god. 16, 10. X. 1959.

6884 *Pronađena izgubljena djela Meštrovića u Americi.* (Bilj. „Kosovski hram"). Oslobođenje, Sarajevo, 30. VII. 1959.

6885 *Pronađena izgubljena Meštrovićeva djela.* („Kosovski hram" i „Bista gđe" u New Yorku). Novi list, Rijeka, 31. VII. 1959.

6886 *Pronađeni izgubljeni Meštrovićevi radovi.* (Maketa „Kosovskog hrama" i „Bista gospođe"). Slobodna Dalmacija, Split, 16/4491, 1. VIII. 1959, str. 3.

6887 *Razgovor o Meštrovićevom spomeniku Njegošu na Lovćenu.* (Bilješka). Oslobođenje, Sarajevo, 20. VIII. 1959.

6888 *Razgovori Meštrovića o Njegoševom mauzoleju na Lovćenu.* (Razgovor s članovima Odbora. Bilj.). Borba, Zagreb, god. 23 (24), 19. VIII. 1959.

6889 *Razgovori Meštrovića o Njegoševom mauzoleju na Lovćenu.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 20. VIII. 1959.

6890 *Razgovori o Njegoševom spomeniku na Lovćenu.* (Bilješka). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 20. VIII. 1959.

6891 *Razgovori u Splitu o Njegoševom mauzoleju na Lovćenu.* (Predstavnici Savjeta za kulturu Crne Gore razgovaraju s Meštrovićem o Njegoševom mauzoleju). Politika, Beograd, 56/16.553, 20. VIII. 1959, str. 9; Pretiskano: Umetnost, Beograd, 1971, br. 27/28, str. 50; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 50; II. izd. 1990.

6892 *Return to Yugoslavia.* (Meštrovićev posjet kardinalu Stepincu). America, New York, 5. IX. 1959, str. 664.

6893 *Sculptor Sees Stepinac And Finds Him Cheerful.* (Meštrovićev posjet zatočenom Stepincu 1959.). New York Times, New York, 2. IX. 1959.

6894 *Skulptorski radovi za Njegošev muzej* (!) *u završnoj fazi.* (Kipar A. Krstulović kleše karijatide. Meštrovićeva poruka). Večernji vjesnik, Zagreb, 26. I. 1959, str. 5.

6895 *Slovaci podižu spomenik Martinu Kukučinu.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 9/3(35), IX. 1959, str. 333-334.

6896 *Susret Stepinca i Meštrovića u Hrvatskoj 6. srpnja 1959.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 9/3 (35), IX. 1959, str. 333-334.

6897 *Tito primio Ivana Meštrovića.* (Sastanak na Brijunima. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 20, 29. VII. 1959.

6898 *Uredit će se „Zdenac života".* Vjesnik, Zagreb, 20/4398, 1. II. 1959, str. 14.

6899 *Vajar Ivan Meštrović...* (Poprsja Milovana i Dimitrija Milovanovića u Beogradu). Politika, Beograd, god. 56, 9. II. 1959.

6900 *Vajar Ivan Meštrović srdačno dočekan u Splitu.* (Bilješka). Dnevnik, Novi Sad, 11. VIII. 1959.

6901 *Visita de Mestrovic a Cardenal Stepinac.* (O Meštrovićevom posjetu domovini). El Diario Ilustrado, Santiago de Chile, 25. VIII. 1959.

1960.

6903 **Angeli Radovani, Kosta**: *Smisao naših uspjeha.* (Meštrovićeva uloga u hrvatskom kiparstvu). Književnost, Beograd, 1960, br. 11-12.

6904 (**Bezić, Ante**) -bz-: *Fotografiranje Meštrovićevih radova.* (Za monografiju Matice hrvatske). Slobodna Dalmacija, Split, 17/4699, 30. III. 1960, str. 5.

6905 **Cevasco, George A.**: *Profile of Meštrović.* Studies, Dublin, 49/1960, str. 54-62.

6906 **Csuka, János**: *Ivan Mestrovic.* (Opširniji biografski tekst s 9 reprodukcija djela). Élet és tudomány, Budapest, 15/16, 17. IV. 1960, str. 495-499.

6907 **(d)**: *Spomenik Jurju Dalmatincu.* (Odliven u Akademiji lik. umj. u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 21/4804, 26. V. 1960, str. 8.

6908 **Dragojević, Danijel**: *Postoji li kriza dalmatinske skulpture.* (O Meštroviću i ostalim kiparima). Slobodna Dalmacija, Split, 17/4852, 24. IX. 1960, str. 3.

6909 (**Duboković-Nadalini, Niko**): *Rad kipara Šime Dujmovića.* (O Meštrovićeom suradniku. Bilj.). Bilten Historijskog arhiva komune hvarske, 2, Hvar 1960, str. 70-71.

6910 **Jurišić, Karlo**: *Kačić u umjetnosti.* Vjesnik Provincije Presv. Otkupitelja u Dalmaciji, Split, 9/11-12, 20. XII. 1960, str. 163-171.

6911 **Jurišić, Karlo**: *Meštrović i Kačić.* (O Meštrovićevim mladenačkim pjesmama). Vjesnik Provincije Presv. Otkupitelja, Split 9/11-12, 20. XII. 1960, str. 190-198.

6912 **Jutronić, Andre - Vrsalović, Dasen - Domančić, Davor - Prijatelj, Kruno**: *Kulturni spomenici otoka Brača.* (Meštrovićev kipa Srca Isusova u Selcima na Braču, str. 241, 243). Supetar 1960.

6913 **Krleža, Miroslav**: *Izlet u Rusiju 1925.* (O jugoslavenskoj ideologiji Ivana Meštrovića). Zagreb 1960.

6914 **Lawrence, D. H.**: *Women in Love.* London 1960, str. 504. (Spomen Meštrovića).

6915 (**Lentić, Franjo**) F. L.: *Počeci Ivana Meštrovića. Izdanje Galerije Meštrović, Split.* (Knjiga D. Kečkemeta i K. Prijatelja, 1959.). Slobodna Dalmacija, Split, 17/4756, 4. VI. 1960, str. 3.

6916 **Leontić, Ljubo**: *O Jugoslavenskom odboru u Londonu.* (Opširno o Jugosl. odboru od 1911-1919). Starine JAZU, Zagreb, 50/1960, str. 5-110, prilozi str. 110-169.

6917 **McInnes, Valentine A.**: *Ivan Mestrovic on Christian Art.* (Meštrovićeva religiozna umjetnost). Liturgical Arts, New York, 19/1, 1960, str. 2-3.

6918 **Milovanov, F. S.**: *Pred Meštrovićevim kipom Starca Milovana.* U: Fra Andrija Kačić Miošić (1704-1760). Vjesnik Franjevačke provincije Presv. Otkupitelja u Dalmaciji, Split, 20. XII. 1960, br. 11-10, str. 188-189.

6919 **Murphy, Joseph Stanley** (izdavač): *Christianity and Culture.* Baltimore (SAD) 1960.

6919a **Prijatelj, Kruno**: *Kulturni spomenici otoka Brača. III. Novi vijek.* (Meštrovićev kip Srca Isusova u Selcima). Supetar 1960, str. 241, 243.

6920 **Š.**: *Novi pokloni Ivana Meštrovića Galeriji u Splitu.* („Pietà" i 20 manjih djela iz Rima). Slobodna Dalmacija, Split, 17/4695, 25. III. 1960, str. 5.

6921 **Šehović, Feđa**: *Svjedočanstva o nekoliko naših slikarskih generacija. Uz izložbu „Grafika i akvareli" zbirke Koste Strajnića u Dubrovniku.* (Meštrovićevi crteži i grafike). Slobodna Dalmacija, Split, 17/4708, 9. IV. 1960, str. 3.

6922 (**Šepić, Dragovan**) D. Še.: *Jugoslavenski odbor.* (O Jugosl. odboru 1915-1918). Enciklopedija Jugoslavije, 4, Zagreb 1960, str. 564-566.

6923 **Šimić, Antun Branko**: *Meštrovićevo kiparstvo.* (Kritika Meštrovića). U: Sabrana djela, sv. 2, Zagreb 1960, str. 414-420.

6924 **Šimić, Antun Branko**: *Nazorova lirika.* (Kritika Nazorove i Meštrovićeve nacionalističke umjetnosti). Sabrana djela, knj. II, Proza I. Zagreb 1960, str. 361-372.

6925 **Tirnanić, A(leksandar)**: *Ivan Meštrović poklonio splitskoj Galeriji još četiri djela.* („Atlantida", „Vesela mladost", „Job", „Udovica"). Borba, Zagreb, god. 26, 18. XII. 1960.

6926 **Uribe, Raul**: („Umjetnička galerija". Članak o jugosl. umjetnosti; i o Meštroviću). Auhe, VI. 1960.

6927 **Vujica, Stanko H.**: *Laurence Schmeckebier, Ivan Meštrović, Sculptor and Patriot. Syracuse, N. Y...* Journal of Croatian Studies, New York, 1960, br. 1, str. 194-196.

6928 *A History of American Art.* New York 1960. (O Meštroviću str. 629).

6929 *Art Index.* A cumulative Author and Subject Index to a selected List of Fine Arts Periodical. Edited by Margaret Furlong, Indexer Mary M. Schmidt. New York 1960. (i dalje. Kratki leksikonski podaci s navođenjem recentnije literature i reprodukcija) 1929-1932, str. 939-940; 1932-1935, str. 814; 1935-1938, str. 894; 1941-1944, str. 554; 1944-1947, str. 715; 1947-1950, str. 814; 1950-1953, str. 810; 1953-1955, str. 567; 1955-1957, str. 577; 1957-1959, str. 498; 1959-1961, str. 592; 1961-1963, str. 598; 1967-1968, str. 364; 1968-1969, str. 380; 1969-1970, str. 449; 1970-1971, str. 611; 1971-1972, str. 598; 1972-1985, str. 499, 581; 1985-1986, str. 689; 1987-1988, str. 671.

6930 *Ilustrirani turistički vodič.* Turistički savez općine Split. (Tekst: Tomislav Marasović. Meštrovićevi spomenici i galerije. Hrv., njem., engl., franc., talij. izdanje). Split 1960.

6931 *Ivan Meštrović...* (Teško obolio. Bilj.). Globus, Zagreb, br. 71, 6. XI. 1960, str. 46.

6932 *Ivan Meštrović izabran za člana Američke akademije.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, 21/4968, 4. XII. 1960, str. 16.

6933 *Ivan Meštrović izabran u američku Akademiju znanosti i umjetnosti.* Slobodna Dalmacija, Split, 17/4913, 5. XII. 1960. str. 2.

6934 *Ivan Meštrović izabran za člana Američke akademije nauka i umjetnosti.* (Bilješka). Borba, Zagreb, 25/288, 4. XII. 1960, str. 2.

6935 *Ivan Meštrović moći će ponovno da radi.* (Oporavak nakon bolesti). Slobodna Dalmacija, Split, 17/4927, 1. XII. 1960, str. 4.

6936 *Ivan Meštrović on christian art. Introduction by Valentine A. Mc Innes.* Liturgical Arts, New York, 29/1960, XI. mj., str. 2-3.

6937 *Last Letter of Cardinal Stepinac reveals inhuman Treatment in the final Days of his Life.* (Spomen Meštrovića i njegovog posjeta Stepincu). Croatia Press, New York, 14/205-207, I-III. 1960, str. 12-15.

6938 *Mestrovic interviewed about Stepinac's Letter.* (Meštrovićeva zauzimanja za oslobađanje Stepinca). Croatia Press, New York, 14/205-207, I. 1960, str. 15-17.

6939 *Meštrović Ivan...* (Kratki biografski podaci). Grand Larousse encyclopedique en dix volumes, Paris 1960, knj. 7, str. 292.

6940 *Meštrović se oporavlja.* (Nakon srčanog udara). Croatia Press, New York, 14/214, X. 1960, str. 13.

6941 *Meštrović sufferd a mild Stroke.* (Srčani udar Meštrovića). Croatia Press, New York, 14/214, X. 1960, str. 4.

6942 *Meštrović talks about his Impressions of the last Visit to Croatia.* (Meštrović o posjetu Hrvatskoj 1959.). Croatia Press, New York, 14/214, X. 1960, str. 5-6.

6943 *Otkriven Meštrovićev kip „Majci useljenika" u Milwakee-u.* (Otkrivanje). Croatia Press, New York, 14/214, X. 1960, str. 13-14.

6944 *Strani časopisi o našoj likovnoj umjetnosti. Suvremeno jugoslavensko stvaranje.* (Članak Raula Uribea „Umjetnička galerija" u meksičkom časopisu „Auhe". I o Meštroviću). Borba, Zagreb, god. 25, 2. VII. 1960, str. 7.

6945 *Suvremena fotografija I. Meštrovića.* (Obolio). Globus, Zagreb, 6. XI. 1960.

6946 *Suvremeno jugoslavensko stvaranje. Strani časopisi o našoj likovnoj umjetnosti.* Borba, Zagreb, 24(25)/155, 2. VII. 1960, str. 7.

6947 *Što bi rekao Meštrović?* (Meštrovićev mladenački rad, „Poprsje Franje Josipa"). Globus, Zagreb, br. 72, 13. XI. 1960, str. 32-33.

6948 *The Croatian Board of Trade Observes the 77th Birthday of Ivan Mestrovic.* (Letak s kronologijom Meštrovićeva života). South Bend, 1960.

6949 *U staroj krstionici postavlja se Meštrovićev kip.* (Sv. Ivan Krstitelj u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 17/4763, 13. VI. 1960, str. 6.

6950 *Umro Milan Ćurčin.* (Meštrovićev prijatelj i suradnik). Slobodna Dalmacija, Split, god. 17, 27. II. 1960.

6951 *„Zimovnik" karijatida.* (Karijatide za Lovćen na Cetinju. Bilj.). Politika, Beograd, god. 57, 4. II. 1960.

1961.

6952 **A. B.**: *Veliko slavlje u Gradišću. Podignut je spomenik Mati Miloradoviću u Frakanavi.* (Meštrovićeva skulptura). Matica, list iseljenika Hrvatske, Zagreb, 11/8, 1961, str. 240-241.

6953 (**Adžija, Nikola**): *Što kaže barba Nine o „čudu od Vlaja".* (Priopćio Josip Zagorac). Telegram, Zagreb, 2/49, 3. III. 1961, str. 2.

6955 **Baričević, Doris**: *„Proljetni salon".* (Predgovor kataloga izložbe). 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Zagreb 1961.

6956 **Batušić, Slavko**: *Umjetnost u slici.* (Meštrović u okviru hrv. umjetnosti). II. izdanje, Zagreb 1961.

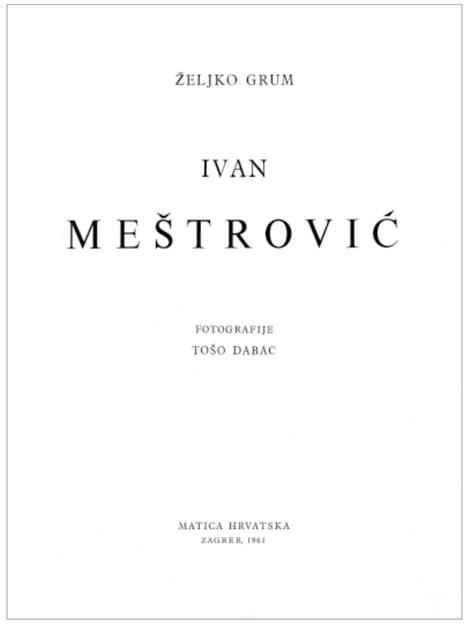
6957 **Brajović, Aleksa**: *Lovćen i mauzolej.* (Obrana Meštrovića u povodu članka L. Trifunovića u „Danas", 1961.). Danas, Beograd, 1/15, 6. XII. 1961, str. 7.

6958 **C. P.**: *Film o Meštroviću.* (Režisera Šime Šimatovića, snimatelja Oktavijana Miletića). Vjesnik, Zagreb, god. 22, 12. VIII. 1961.

6959 **Cassou, Jean - Langui, Emile - Pevsner, Nikolaus**: *Les sources du vingtième siécle.* Brüssel 1961.

6960 **Dramstädter, Robert**: *Künstlerlexikon.* Bern, München 1961. (Meštrović str. 320).

6961 **Đukić, Trifun**: *Jedno mišljenje o podizanju Njegoševog spomenika na Lovćenu.* Protiv mauzoleja na Lovćenu, a za spomenik na Cetinju). Danas, Beograd, 1/13, 8. XI. 1961, str. 3. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 53-54; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 53-54; II. izd. Beograd 1990.

▶ 47

6962 **E. P.**: *Pohvaljen film „Meštrović. Egzaltacija materije".* (Redatelj Ivan Martinac). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5236, 19. XII. 1961, str. 6.

6963 **j.**: *Dar Ivana Meštrovića.* („Majka i dijete" šibenskoj bolnici. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 18, 1. VII. 1961.

6964 **Jeremić, Dragan M.**: *Meštrović i racionalnost.* (Ž. Vidović: Meštrović i savremeni sukob skulptora s arhitektom). Književne novine, Beograd, 12/153, 8. IX. 1961, str. 3, 7.

6965 **Jurčec, Ruda** (?): (O Meštrovićevim „Uspomenama". Kasniji prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Glas Slovenske kulturne akcije, Buenos Aires, 31. XII. 1961.

6966 (**Kečkemet, Duško**): *Galerija Meštrović.* (Historijat i opis Galerije Meštrović i Kašteleta. Meštrovićev životopis). U: Split: Muzeji i glaerije, Split 1961, str. 97-120.

6967 (**Kečkemet, Duško**): *Galerie Meštrović.* (Historijat i opis Galerije Meštrović i Kašteleta. Franc. prijevod). U Knjizi: Split. Musées et Galeries. Split 1961, str. 113-120.

6968 (**Kečkemet, Duško**): *Das Galerie Meštrović.* (Historijat i opis Galerije Meštrović i Kašteleta. Njem. prijevod). U knjizi: Split. Museen und Galerien. Split 1961, str. 113-120.

6969 (**Kečkemet, Duško**): *The Meštrović Gallery.* (Historijat i opis Galerije Meštrović i Kašteleta. Engl. prijevod). U knjizi: Split Museums and Galleries. Split 1961, str. 113-120.

6970 **Kečkemet, Duško**: *Juraj Dalmatinac majstor šibenske katedrale.* (U povodu postavljanja Meštrovićeva spomenika). Slobodna Dalmacija, Split, god. 18, 29, 30. XI, 1. XII. 1961, str. 8.

6970a **Kečkemet, Duško**: *Splitsko groblje Sustjepan.* (Poprsje Milivoja Milića). Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU. IX/3, Zagreb 1961, br. 3, str. 143-151.

6971 **Kljaković, Jozo**: *Krvavi val. Isječak iz suvremenog života.* Rim 1961.

6972 **Kolarić, Miodrag**: *La Sculture Yougoslave d'Aujourd'hui.* (I o Meštroviću). Jugoslavija, Beograd 1961.

6973 **Kolarić, Miodrag**: *Novejšaja jugoslavskaja skul'ptura.* Beograd 1961.

6974 **Kolarić, Miodrag**: *Zetgenössische jugoslawische Skulptur.* Beograd 1961. (O Meštroviću u Uvodu).

6975 **Konjevod, M.**: *Na vrhu Lovćena ili na Cetinju?* (Diskusija oko lokacije Njegoševog mauzoleja). Vjesnik, Zagreb, god. 22, 30. XII. 1961.

6977 (**Ledić, Gerhard**) G. L.: *Dva brata Grgura.* (U Splitu i Varaždinu). Svijet, Zagreb, 10. I. 1961.

6978 **Lue, Donald De**: *Mestrovic.* National Sculpture Review, New York, X/1961-1962, br. 4.

6979 **M. M.**: *Završena prva etapa konzerviranja šibenske katedrale.* (Prostor za Meštrovićev spomenik Jurju Dalmatincu). Vjesnik, Zagreb, god. 22, 25. XI. 1961.

6980 **Maixner, Rudolf**: *Ivan Meštrović et les Annales.* (O Meštrovićevom članku o A. Rodinu u prvom broju). Annales de l'Institut Français de Zagreb, II. ser., br. 10-13, str. 77-78, Zagreb 1961-1964.

6981 **Matković, A.**: *Program proslave 150-godišnjice smrti Dositeja Obradovića u Kninu.* (Meštrovićeve medalje iz 1911). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5013, 30. III. 1961, str. 5.

6982 **Matl, J.**: *Der Bildhauer Ivan Meštrović.* (Religiozno i nacionalno u Meštrovićevoj umjetnosti). Die Warte, 27. I. 1961, str. 2.

6983 **Medaković, Dejan**: *Živojin Lukić.* (O kiparu Ž. L., autoru „Sv. Roka" u Meštrovićevu mauzoleju u Cavtatu). Danas, Beograd, I/11, 11. X. 1961, str. 28.

6984 **Mendelowitz, Daniel M.**: *A history of american art.* New York 1961, str. 629.

6985 **Meštrović, Matko**: *Socijalne tendencije.* (Predgovor kataloga). 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Zagreb 1961.

6986 **mp**: *„Zora" snima 3 fima o Splitu.* (Šime Šimatović, film o Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, 18/4962, 30. I. 1961, str. 6.

6987 (**Nevistić, Franjo**) M. N.: (O Meštrovićevim „Uspomenama". Kasniji prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Danica, Chicago, 29. XI, 6. i 13. XII. 1961.

6988 **Novak, Vesna**: *Početak stoljeća.* (Predgovor kataloga izložbe). 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Zagreb 1961.

6989 **Novak, Zrnka**: *Prvi put ili opet o Meštroviću.* (Prikaz knjiga Ž. Vidovića i Ž. Gruma). Telegram, Zagreb. 2/86, 15. XII. 1961, str. 5.

6990 **Petešić, Ćiril**: *Čudna li „Čuda od Vlaja".* Telegram, Zagreb, 2/52, 21. IV. 1961, str. 2.

6991 **Petešić, Ćiril**: *Prvi koraci Ivana Meštrovića u umjetnosti. Čudo od Vlaja.* (O Meštrovićevim počecima u Otavicama, Drnišu i Splitu). Telegram, Zagreb, 2/46, 10. III. 1961, str. 8.

6992 (**Prijatelj, Kruno**): *Galerija umjetina.* (Tekst vodiča). U: Split. Muzeji i galerije. Split 1961, str. 121-132.

6993 **Putar, Radoslav**: (Predgovor kataloga izložbe). 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Zagreb (1961).

6994 **Radica, Bogdan**: (O Meštrovićevim „Uspomenama". Kasnije prikazano u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Zajedničar, Pittsburgh (SAD), 27. XII. 1961.

6995 **Rakovac, Milan**: *Pintores y escultores Croatas exilados.* Studia croatica, Buenos Aires, 2/2-3 (3-4), 1961, str. 142-146.

6996 **Roca, Stevan**: *Meštrovićev „Vidovdanski hram".* (O „Vidovdanskom hramu" i Rimskoj izložbi 1911.). Vjesnik pravosl. sveštenstva, 15. IX. 1961.

6997 **Simić-Bulat, Anka**: *Na prijelomu stoljeća.* (Predgovor kataloga izložbe). 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Zagreb 1961.

6998 (**Smrkinić, Josip**): *Galerija Meštrović.* (Tekst vodiča). U: Split. Muzeji i galerije. Split 1961, str. 97-120.

6999 **Šepić, Dragovan**: *Supilo diplomat. Rad Frana Supila u emigraciji 1914-1917 godine.* Zagreb 1961. (O Meštroviću str. 264).

7000 **Šijanec, Fran**: *Sodobna slovenska likovna umetnost.* Maribor 1961, str. 311/524.

7001 **Tartaglia-Kelemen, V.**: *Četvrti decenij.* (Predgovor kataloga izložbe). 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj. Zagreb 1961.

7002 **Tomičić, Zlatko**: *Filip Marušić o Meštroviću i njegovim roditeljima.* (Iz knjige „Put k Meštroviću"). Književnik, Zagreb, 3/28, knj. II, X. 1961, str. 420-435.

7003 **Tomičić, Z**(**latko**): *Knjiga o Meštroviću.* (Ž. Vidović: Meštrović i suvremeni sukob skulptora i arhitekta). Vjesnik, Zagreb, 22/5203, 17. VIII. 1961, str. 8.

7005 **Tomičić, Zlatko**: *Posjet Meštrovićevom zavičaju.* Zadarska revija, Zadar, 1961, br. 2.

7006 **Tomičić, Zlatko**: *Put k Meštroviću.* (Meštrovićeva palača na Mejama). Savremenik, Beograd, 7/6, knj. XIII, VI. 1961, str. 637-649.

7007 **Tomičić, Zlatko**: *Put k Meštroviću.* (Odlomci iz veće cjeline. O Meštrovićevom životu i djelu). Zajedničar, Pittsburgh (SAD), V. 1961.

7008 **Tomljanović, I**(**vo**): *Elita bez lidera. Izložba „60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj"...* (Meštrović u krugu „Medulića" na izložbi u Zagrebu). Borba, Zagreb, 26/68, 22. III. 1961, str. 8.

7009 **Trifunović, Lazar**: *Mit o Meštroviću.* (U povodu knjige Ž. Vidovića). Danas, Beograd, I/8, 30. VIII. 1961, str. 8-9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 52-53; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 52-53; II. izd. Beograd 1990.

7010 **Tukić, D.**: *Jedno mišljenje o podizanju Njegoševog spomenika na Lovćenu.* (Da se ne postavi na Lovćen nego na Cetinje). Danas, Beograd, I/1961, 1/13, 8. XI. 1961.

7011 **Vidović, Žarko**: *Jedna dezinformacija.* (Odgovor L. Trifunoviću na njegovu kritiku knjige o Meštroviću). Danas, Beograd, 1/10, 27. IX. 1961, str. 2-3.

7012 *Akcija za podizanje Dositejeva spomen-doma u Kninu.* (Meštrovićeva medalja Dositeja Obradovića iz 1911.). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5021, 8. IV. 1961, str. 4.

7013 *Awards and honors.* (Meštrović član American Academy of Arts and Letters). Art News, New York, I. 1961, str. 27.

7014 *Dalmacija u prošlosti. 1905.* (O otkrivanju spomenika Botiću u Splitu 5. XI. 1905.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 18. 22. XI. 1961.

7015 *Elected to Membership in the American Academy of Arts and Letters.* Arts, 35/1, 1961, str. 10.

7016 *Elected to Membership in the American Academy of Arts and Letters.* Art News, New York, 59/1, 1961, str. 23.

7017 *Matica hrvatska izdaje monografiju o Ivanu Meštroviću.* (Ž. Grum - T. Dabac). Borba, Zagreb, 26/3, 6. I. 1961, str. 6.

7018 *Mestrovic, Ivan.* Encyclopaedia Britannica. Sv. 15. London 1961, str. 300.

7019 *Meštrovićevi „Orači" izradit će se u kamenu.* (U Drnišu). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5191, 25. X. 1961, str. 8.

7020 *Monografija o Meštroviću u Zagrebu.* (Ž. Grum - T. Dabac). Hrvatska revija, Buenos Aires, 11/3 (43), IX. 1961, str. 289.

7021 *Naša naslovna strana: Meštrovićeva „Useljenička majka".* (Meštrovićev spomenik u Milwakeeu). Hrvatska revija, Buenos Aires, 11/1, 1961, str. 99.

7022 (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikazano kasnije u „Hrv. reviji" 1961, br. 4). Hrvatska, Buenos Aires, 10. VIII, 16. XI. 1961.

7023 (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikazano kasnije u „Hrv. reviji" 1961, br. 4). Hrvatska gruda, Buenos Aires, XII. 1961.

7024 (O Meštrovićevim „Uspomenama"). Studia Croatica, Buenos Aires, X-XII. 1961.

7025 (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikazano kasnije u „Hrv. reviji" 1961, br. 4). Svobodna Slovenija, Buenos Aires, 21. XII. 1961.

7026 (O smrti Tvrtka Meštrovića). Nova Hrvatska, London, VIII-X. 1961, str. 5.

7027 *Poklon Meštrovića Drnišu.* (Skulptura „Madona"). Vjesnik, Zagreb, god. 22, 20. II. 1961.

7028 *Politički memoari Ivana Meštrovića. Uspomene na političke ljude i događaje.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 11/3 (43), IX. 1961, str. 319-320.

7029 *Snimanje filma o Ivanu Meštroviću.* (Redatelj Š. Šimatović). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5104, 17. VII. 1961, str. 6.

7030 *Snimljen film o Ivanu Meštroviću.* („Zora-film", redatelj i scenarist Šime Šimatović). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5142, 30. VIII. 1961, str. 4.

7031 *Split.* (Fotomonografija. Reprodukcije Meštrovićevih djela u gradu, Galeriji Meštrović i Kašteletu). Split. I. izd. 1961.

7032 *Spomenik Jurja Dalmatinca u Šibeniku.* (Odliven u Zagrebu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5063, 30. V. 1961, str. 3.

7033 *Spomenik Jurju Dalmatincu.* (Podignut će se u Šibeniku). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5100, 12. VII. 1961, str. 3.

7134 *60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj.* (Izložba u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, 18/5000, 15. III. 1961, str. 4.

7035 *The Museum in Picture, illustrated souvenir.* (Poprsje sir Johna Laverya u Belfast Museum & Art Gallery). Belfast (Irska) 1961, str. 5, II. izd.

7036 *U Splitu se snimaju dva filma o Ivanu Meštroviću i o „Hajduku".* (Redatelj Š. Šimatović). Slobodna Dalmacija, Split, 11. VIII. 1961.

7037 *Yugoslavia. Sculpture.* (O Meštroviću u okviru jugoslavenske skulpture. Kratki podaci). Larousse encyclopedia of modern art from 1800 to the present day. New York 1961, str. 359, 396, 403-404, 422.

7038 *Zagreb.* (Fotomonografija. Fotografije Tošo Dabac. O Meštroviću i reprodukcija spomenika J. J. Strossmayeru). Zagreb 1961.

1962.

7039 **A. K.**: (O Meštrovićevim „Uspomenama"). Dom Sydney (Australija). I-II. 1962.

7040 **AP**: *Ivan Mestrovic, sculptor, is dead.* (Meštrovićeva biografija u povodu smrti). New York Times, New York, 17, 18. I. 1962. str. 33.

7041 (**Aćimović, D. R.**) D. R.: *The Legend of Ivan Mestrović.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4. Naša reč, North Horrow (Vel. Brit.) III. 1962, br. 127.

7042 **Ambrozić, Katarina**: *Ivan Meštrović. In memoriam.* (O životu i djelu). Književne novine, Beograd, 14/163, 26. I. 1962, str. 7.

7043 **Ambrozić, Katarina**: *Ivan Meštrović.* Informativni bilten centra za dokumentaciju i informacije Saveza likovnih umjetnika Jugoslavije, Beograd, 1962., III. mj., str. 6, 7.

7044 **Ambrozić, Katarina**: *Paviljon Srbije na Međunarodnoj izložbi u Rimu 1911. godine.* (O Meštrovićevim djelima na Rimskoj izložbi). Zbornik radova Narodnog muzeja, III/1960-1961, Beograd, 1962, str. 237-266.

7045 **Antić, J. K.**: (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 2. VIII. 1962.

7046 **Arato-Perényi**: (?) Jugoszlavia törtémete. Budapest 1962.

7047 (**Barbić, Vesna**): *Pitanje: kada će biti dovršen Meštrovićev muzej. Odgovara: Vesna Barbić, kustos muzeja.* Večernji list, Zagreb, 4/1002, 4. X. 1962, str. 7.

7048 **Begović, Bruno**: *U muzeju „šjor Nina".* (U Nikole Adžije u Drnišu). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5263, 19. I. 1962, str. 5.

7049 **Bešević, Ivanka**: *Spomenici za pola milijarde.* (O ljevaču Meštrovićevih spomenika Petru Bosnaru). Ilustrovana politika, Beograd, 18. XII. 1962.

7050 (**Bezić, Ante**) A. B.: *„Kiklop" u Galeriji Meštrović.* (Odlivena skulptura). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5434, 8. VIII. 1962, str. 8.

7051 (**Bezić, Ante**) A. B.: *Uskoro dvije nove Meštrovićeve skulpture.* (U Galeriji Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5429, 2. VIII. 1962, str. 6.

7052 **Bezić, Nevenka**: *Likovne izložbe Splita 1885-1945.* Split 1962. (Meštrovićeve izložbe u Splitu).

7053 **Birdsell, Roger**: *Notre Dame Sculptor Ivan Mestrovic Dies.* (Smrt. O životu i djelu). The South Bend Tribune, South Bend (SAD), 17. I. 1962.

7054 **Boeck, Johann A.**: *Der Mann aus Vrpolje. Weg und Werk von Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevom životu i umjetnosti). Die Furche, Wien, 18/11, 17. III. 1962, str. 14.

7055 (**Broz, Josip**): *Saučešće predsjednika Tita supruzi Ivana Meštrovića.* Vjesnik, Zagreb, 23/5355, 19. I. 1962, str. 1.

7056 **Brughetti, Romualdo**: *Hay um Tiempo... Meštrović, innovador.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 299-300.

7057 **Brughetti, Romualdo**: *Ivan Mestrovic.* Studia croatica, Buenos Aires, 3/4 (9), X-XII. 1962, str. 286.

7058 **Bruzzinelli, P.**: *Ivan Meštrović, il Michelangelo del popolo slavo.* La Rocca, 1. III. 1962.

7059 **bz** (Ante Bezić ?): *Izrazi saučešća u povodu smrti Ivana Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5263, 19. I. 1962, str. 5.

7060 **bz** (Ante Bezić): *Žalost u Drnišu i Otavicama. U Drnišu obrazovan odbor za sahranu Ivana Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5262, 18. I. 1962, str. 5.

7061 **bz.** (Ante Bezić ?): *Dva značajna Plančićeva ulja dobila zbirka umjetnina u Starom Gradu.* (Dar I. Meštrovića, 1959.). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5404, 4. VII. 1962, str. 5.

7062 **Case, Richard G.**: *Sculptor Mestrovic Dies Of Stroke at South Bend.* (O Meštroviću i njegovim djelima u Syracusi). Syracuse Herald-Journal, Syracuse, 17. I. 1962, str. 1-2.

7063 (**Cvetkova, Elena**) E. C.: *Meštrovićev muzej.* (Uoči otvorenja Atelijera Meštrović u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 4, 13. VIII. 1962.

7064 **Cvetković, Dragiša**: *Jedna neuljudna i klevetnička knjiga.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena". Prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Glasnik Srpskog istorisko-kulturnog društva „Njegoš", Chicago, VI. 1962.

7065 **Čengić, E**(**nes**): *U znak uspomena na velikog umjetnika.* (Uređenje Meštrovićeve galerije u Zagrebu). Oslobođenje, Sarajevo, 6. VIII. 1962.

7066 **Čopić, Špelca**: *Ivan Meštrović.* (Analiza Meštrovićeve umjetnosti). Naši razgledi, Ljubljana, 11/6, 24. III. 1962, str. 111-112.

7067 **Čujić, S.**: *Meštrovićeva arhitektura.* Čovjek i prostor, Zagreb, 9/108-109, III-IV. 1962.

7068 **D. D.**: *Mit o Meštroviću.* (Prikaz i kritika monografije Matice hrvatske s tekstom Ž. Gruma). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5279, 7. II. 1962, str. 4.

7069 **D. J.**: *In memoriam. Ivan Meštrović.* Matica, Zagreb, 12/2, II. 1962, str. 37-38.

7070 **De Lue, Donald**: *Mestrovic.* (Kratki životopis uz ilustraciju „Anđela s dušom"). National Sculpture Review, New York, 10/4, 1961-2, str. 5.

7071 **Deanović, Ana**: *Meštrovićeva arhitektura.* (Kronologija gradnji). Čovjek i prostor, Zagreb, 9/108-109, IX. 1962, str. 9-10.

7071a **Depolo, Josip**: *Medulićevci pred historijom.* (Meštrović u krugu društva „Medulić"). Vjesnik, Zagreb, 23. IX. 1962, str. 6.

7072 **Depolo, J**(**osip**): *Smrt Ivana Meštrovića.* (Nekrolog). Telegram, Zagreb, 2/91, 19. I. 1962, str. 7.

7073 **Depolo, Josip**: *Smrt majstora. In memoriam Ivanu Meštroviću.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Vjesnik, Zagreb, 23/5354, 18. I. 1962, str. 5.

7074 (**Drljić, Rastko**) R. D.: *Uspomeni Ivana Meštrovića. Komemoracija smrti Ivana Meštrovića u Franjevačkom sjemeništu i Bogosloviji u Visokom.* Dobri pastir, Sarajevo, 11-12/1-4, 1962, str. 429-433.

7075 **Dubrovčić, Slavko**: (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikaz u „Hrv. reviji 1962, br. 4). Glas, Wien, III. 1962.

7076 **Elman, Richard M.**: *For Ivan Meštrović, 1883-1962.* (Meštrovićev bivši student u povodu njegove smrti). The Commonoweal, New York, 75/20, 9. II. 1962, str. 506-507.

7077 **Fisković, Cvito - Tomić, Bruno**: *Od pastira iz Otavica do umjetnika svjetskog glasa. Smrt najvećeg jugoslavenskog kipara.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5262, 18. I. 1962, str. 5.

7078 **Fisković, Cvito**: *Meštrović i naša prošlost.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5262, 18. I. 1962, str. 5.

7079 **Frati, J. B.**: *Hrvatska revija.* (La Revista Croata), volumen dedicado a Ivan Mestrovic, Buenos Aires 1962... Studia croatica, Buenos Aires, 3/4 (9), 1962, str. 364-366.

7080 **Frati, J. B.** (pseud.): (Nekrolog I. Meštrovića). Studia croatica, Buenos Aires, XI-XII. 1962.

7081 **Gagro, Božidar**: *Ivan Meštrović.* 15 dana, Zagreb, 5/10, 15. II. 1962, str. 8-9.

7082 **Gavrilović** (**Milan**): *Spomenik umetnika čoveku.* (Kritika proizvoljnosti podataka u Meštrovićevim „Uspomenama"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 10. V. 1962. (Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor 1970, str. 101-110. Prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4).

7083 **Gerdts, William H.**: *American Sculpture.* American Artist, New York, IX. 1962.

7084 **Geyer, George Anne**: *Sculptor Chose U. S. over Slav Honors.* Daily News, Chicago, 18. I. 1962.

7085 (**Grgičević, Marija**) M. G.: *Meštrovićeva prisutnost.* Večernji list, Zagreb, 4/785, 20. I. 1962, str. 6.

7086 **Guzzi, Virgilio**: *La scomparsa di uno scultore di audacia barbarica. Ricordo di Ivan Mestrovic.* (O Meštroviću i njegovim djelima. Isti tekst kao 20. I.). Tempo, Roma, 24. I. 1962.

7087 **Guzzi, Vriglio**: *Uno scultore di audacia barbarica. La morte di Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevoj umjetnosti i djelima). Tempo, Roma, 20. I. 1962.

7088 **Horvat, I**(**gnac**): *Kipar Marijan Matijević.* (Autor podnožja Miloradićeva spomenika u Frakanavi). Gradišće kalendar... za 1962, Željezno, str. 72-74.

7089 **Horvat, I**(**gnac**): *Miloradić Mate vam govori.* (Meštrovićev spomenik u Frakanavi). Gradišće kalendar... za 1962, Željezno, str. 31-35.

7090 **I. B.**: *Otvorit će se „Atelje Meštrović" u Zagrebu.* (Bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 19, 17. VIII. 1962.

7091 **Ivanovic, Vana**: *Meštrović genije.* Naša reč, (SAD), III. 1962.

7092 **Janković, Dragoslav**: *O posleratnim radovima na istoriji stvaranja Jugosovenske države 1918.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena", str. 74-75). Jugoslovenski istoriski časopis, Beograd, 1962, br. 2, str. 68-87.

7093 **Jones, Alexander F.**: („*Jedna ideja*". Nekrolog). The Syracuse Herald-Journal, Syracuse, 17 (?). I. 1962.

7094 (**Jurišić, fra Karlo**): *Ivan Meštrović - kršćanski umjetnik.* (U povodu smrti). Blagovest, Beograd, 31/5, 1962, str. 96-97.

7095 (**Jurišić, Karlo**) o. K. J.: *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj religioznoj umjetnosti i sprovodu u Otavicama). Služba Božja, Makarska, 2/3, 1962, str. 147-148.

7096 **Jurišić, K**(**arlo**): *Meštrović - naš konfrater.* (Meštrovićeve veze s franjevcima. Smrt i sprovod). Vjesnik Franjevačke provincije Presv. Otkupitelja u Dalmaciji, Split, 11/5-6, 21. IV. 1962, str. 52-58.

7097 (**Jurišić, Karlo**): *Meštrović - naš konfrater.* (Veze Meštrovića s franjevcima. Preneseno iz Vjesnika Franjevačke provincije... 1962.). Vjesnik zadarske nadbiskupije, Zadar, 7/4, V. 1962, str. 70-74.

7098 **Kadić, Branko**: *Argentinska kritika o Meštroviću.* (Kipari i likovni kritičari u Buenos Airesu). Hrvatska revija, Buenos, Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 353-365.

7099 **Kadić, Branko**: *Dvije reprezentativne knjige o Meštroviću na engleskom jeziku. The Sculpture of Ivan Meštrović... 1948; Laurence Schmeckebier: Ivan Mestrovic, Sculptor and Patriot... 1959.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 493-497.

7100 **Kadić, Branko**: *Mestrovic visto por los escultores Argentinos.* Studia croatica, Buenos Aires, 3/4 (9), X-XII. 1962, str. 325-329.

7101 (**Kadić, Branko**) B. K.: *Posljednji interview Ivana Meštrovića.* (Razgovor Trumana Moore-a s Meštrovićem u Notre Dame, nekoliko tjedana pred smrt; objavljen u reviji „Think" ožujka 1961.). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), 1962, str. 477-478.

7102 **Kadić, Branko**: *Vida y obra de Ivan Mestrovic.* Studia croatica, Buenos Aires, 3/1 (6), I-III. 1962, str. 69-75.

7103 **Kamber, Dragutin**: *Meštrovićeva briga za muslimane. Prilog boljem poznavanju jednog hrvatskog gorostasa.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 435-444.

7104 **Karaman, Srećko**: *Pred Meštrovićevom „Povijesti Hrvata".* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 366-368.

7105 (**Katalinić, Jakša**) J. K.: *O značaju poruke Ivana Meštrovića.* (Općenito o Meštroviću). Vidik, Split, 9/21, V. 1962, str. 38-40.

7106 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović i naša umjetnost.* (Meštrovićev utjecaj na suvremenike). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5270, 27. I. 1962, str. 4.

7107 **Kečkemet, Duško**: *Umjetnost Ivana Meštrovića.* Mogućnosti, Split, 9/3, III. 1962, str. 254-272.

7108 **Kelemen, B.**: *Izložba „Medulića" godine 1962.* (Retrospektivna izložba. Meštrovićev udio. Secesija). Čovjek i prostor, Zagreb, 1962, br. 115, str. 3.

7109 **Kesterčanek, Nada**: *Moje uspomene na Ivana Meštrovića.* (Uspomene na članove Meštrovićev obitelji). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 474-476.

7110 **Kirigin, Josip**: *Stvaralac do posljednjeg časa.* (O Meštroviću u Americi). Vjesnik, Zagreb, 23/5355, 19. I. 1962, str. 5.

7111 **Kirigin, Josip**: *Umro Ivan Meštrović.* (Obavijest dopisnika iz New Yorka o smrti. Meštrovićeva biografija). Vjesnik, Zagreb, 23/5354, 17. (18) I. 1962, str. 1, 5.

7112 **Kitić, Ante**: *Cijenjeni gospodine Uredniče!* (U povodu Meštrovićeve smrti). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 504-507.

7113 **Kljaković, Jozo**: *Meštrović - Majstor i Učitelj.* (Život, djela, umjetnost). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 308-318.

7114 **Kljaković, Jozo**: *Oproštaj od mrtvog Meštrovića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2 (45-46), III-VI. 1962, str. 5-13.

7115 **Knežević, Radoje I.**: *Sumrak jednog genija.* (Pobijanje vjerodostojnosti Meštrovićevog razgovora sa Svetozarom Pribićevićem 1929. u „Uspomenama"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 22. II. 1962. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor 1970, str. 64-68.

7116 **Kolarić, Miodrag**: *Misao u mermeru.Uz smrt Ivana Meštrovića.* (Pregled života i djela). Borba, Beograd, 27/16, 18. I. 1962; Misao u mramoru, Borba, Zagreb, 27/17, 19. I. 1962, str. 7.

7117 **Korsky, Ivo**: *Integralno jugoslavenstvo.* (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikazano u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Republika Hrvatska, Buenos Aires, 10. IV. 1962.

7119 **Krešić, Stjepan**: *La statuaire mondiale en deuil: Yvan Mechtrovitch est mort.* (O Meštrovićevoj religioznoj, patriotskoj i slobodarskoj umjetnosti). Le Droit, Ottawa (Kanada), 17. II. 1962, str. 14.

7120 **Krklec, Gustav**: *Ivan Meštrović. In memoriam.* (Uspomene na Meštrovića). Republika, Zagreb, 18/1, 1962, str. 1-4.

7121 **Krmpotić, Nada**: *Šićarenje preko groba.* (O Meštrovićevu sprovodu i propagandi u inozemstvu). Vjesnik, Zagreb, 23/5449, 23. IV. 1962, str. 2.

7122 **Kulušić, Joško**: *Kipar Ivan Meštrović sahranjen u mauzoleju u Otavicama.* (Pogreb u Drnišu i Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5268, 25. I. 1962, str. 1.

7123 **Kupareo, Rajmund**: *Ideja kršćanstva u Meštrovićevoj umjetnosti.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 396-404. (Također poseban otisak).

7124 **Lauck, Anthony**: *Ivan Mestrovic 1883-1962.* (O Meštroviću na Sveučilištu Notre Dame). Art Journal, South Bend, 21/175, proljeće 1962, str. 2-3.

7125 **Lauck, Anthony**: *Obituari.* (U povodu Meštrovićeve smrti). The Art Journal, New York, 21/3, prolj. 1962, str. 175.

7126 **Levenson, Kristofer**: *Zapis o Jugoslaviji.* (Kritika dijela Meštrovićeve skulpture). Danas, Beograd, 2/28, 6. VI. 1962, str. 2-3.

7127 **Lubarda, Petar**: *Komemorativna sednica Odelenja likovne i muzičke umjetnosti Srpske akademije nauka i umetnosti... u spomen preminulog akademika Ivana Meštrovića.* Glasnik Srpske akademije nauka i umjetnosti, Beograd, 14/1, 1962, str. 911.

7128 (**Lubarda, Petar**): *Prvi skulptor Balkana poslije grčke ere. Petar Lubarda o umjetničkom djelu Ivana Meštrovića.* Borba, Zagreb, 27/19, 25. I. 1962, str. 6.

7129 **M. M.**: *Sahranjen Ivan Meštrović.* (Sprovod i sahrana u Otavicama). Vjesnik, Zagreb, 23/5361, 25. I. 1962, str. 5.

7130 **Mandić, Dominik**: *Postanak Meštrovićevih „Rana sv. Franje".* (U Rimu 1942.). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 388-395.

7131 **Maruna, Borislav**: *Ivan Meštrović.* (Monografija 1961, u redakciji Ž. Gruma). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 498-499.

7132 **Meštrović, Marija**: *Posljednji ovozemni put mojega oca.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2 (45-46), III-VI. 1962, str. 98-103.

7133 (**Meštrović, Mate**) Mestrovic, Matthew M.: *Recollection of the last Year of my Father's Life.* (Meštrovićeve posljednje godine života). Croatia Press, New York, 16/1-2 (223-224), 1962, str. 11-17.

7134 **Meštrović, Mate**: *Posljednja godina života Ivana Meštrovića.* (U South Bendu 1961-1962). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 334-339.

7135 **Meštrović, Mate**: *Tko „šićari" preko Meštrovićeva groba?* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 499-503.

7136 **Meštrović, Tvrtko**: *Svome ocu.* (Pjesma). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 333.

7137 **Mikuž, Stane**: *Umrl je kipar Ivan Meštrović.* Obzornik, Ljubljana, 1962, br. 3, str. 192-201.

7138 **Milić, Živko**: *Umro Ivan Meštrović.* Borba, Zagreb, 27/17, 18. I. 1962, str. 1.

7139 **Milošević, Mića**: *U spomen Ivana Meštrovića.* Braničevo, Požarevac, 8/1-2, I-IV. 1962, str. 33-35.

7140 (**Mirth, Karlo**) K. M.: *Ivan Mestrovic. A biographical sketch.* (Životopis. Glavna djela). Croatia Press, New York, 16/1-2 (223-224), I-IV. 1962, str. 4-11.

7141 (**Mirth, Karlo**) K. M.: *Ivan Meštrović (1883-1962).* Croatia Press, New York, 16/1-2 (223-224), I-IV. 1962, str. 18-24.

7142 **Mirth, Karlo**: *Iz uspomena na Meštrovića.* (Meštrovićeva darovnica, reljefi u Kašteletu, američko državljanstvo...). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48) XII. 1962, str. 445-468. (Također poseban otisak).

7143 **Mirth, Karlo**: *Komemoracija Hrvatske akademije Amerike za Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 485-486.

7144 (**Mirth, Karlo**) K. M.: *Svjetsko novinstvo povodom Meštrovićeve smrti.* Croatia Press, New York, 16/1-2 (223-224), I-IV. 1962, str. 25-29.

7145 **Mojaš, V.**: *U kamenu isklesani Meštrovićevi „Orači".* (Kipar Mate Čvrljak prema Meštrovićevom gipsanom modelu isklesao za Drniš). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5553, 26. XII. 1962, str. 4.

7146 **Moore, Truman**: *A visit with Ivan Meštrović.* (Posljednji interview I. Meštrovića). Dio objavljen u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Think Magazine, New York, III. 1962, str. 6-9.

7147 **Moore, Truman**: *He Never Wasted His Time.* (Interview s Meštrovićem. Pretiskano iz „Think Magazine", 1962.). The Milwakee Journal, Milwakee (SAD), 26. III. 1962.

7148 (**Nikolić, Vinko**): *Ivan Meštrović - Genij i slava Hrvatske.* (Nekrolog. Odjek smrti). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2, III-VI. 1962, str. 93-97.

7149 (**Nikolić, Vinko**): *Ivan Meštrović. Genio y gloria de Croacia.* (Nekrolog. Životopis). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2, III-VI. 1962, str. 1-4.

7150 **Nizeteo, Antun**: *Meštrović kao pisac.* (Pripovijesti, Imaginarni razgovori s Michelangelom, Dennoch will ich hoffen, Uspomene na političke ljude i događaje). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 412-419.

7151 **Novak-Oštrić, Vesna**: *Predgovor.* (Predgovor kataloga izložbe. Historijat društva „Medulić". Popis izložaba članova društva. Bibliografija). U katalogu: Društvo hrvatskih umjetnika „Medulić", Zagreb 1962, str. 5-33.

7152 **O. P.**: *In memoriam Ivan Meštrović.* Pobjeda, Titograd, 19/4, 21. I. 1962, str. 11.

7153 **Ostoja, Mirko**: *Drhtao sam gledajući te pri radu.* (Esej). Svijet, Zagreb, 26. I. 1962.

7154 **Ostović, Pavle**: *Umro je najveći Hrvat pobornik bratstva Srba i Hrvata.* Zajedničar, Pittsburgh (SAD), 24. I. 1962.

7155 **P. V.**: *Ivan Meštrović biće sahranjen u prodičnom mauzoleju u Otavicama kod Drniša.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Politika, Beograd, 19. I. 1962.

7156 **Pagano, Josè Leon**: *La personalidad de Ivan Mestrovic.* Studia croatica, Buenos Aires, 3/4 (9), X-XII. 1962, str. 279-283.

7157 **Pavlović, Antica**: *Skulptura na beogradskom Novom groblju.* Beograd 1962. (Meštrovićeva djela str. 24).

7158 **Pavlović, Antica**: *Javni spomenici na području grada Beograda.* Beograd 1962. (Meštrovićevi spomenici str. 3.).

7159 **Pavlović, Stevan Kosta**: *„Autospomenik". Poslednje delo Ivana Meštrovića.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 29. III, 5., 12., 19. IV. 1962. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor 1970, str. 74-97. (Prikaz i citati u „Hrv. reviji" 1962, br. 4).

7160 **Payrò, Julio E.**: *Meštrović inovador.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 298-299.

7161 **Payrò, Julio E. - Brughetti, Romualdo**: *Ivan Meštrović 1883-1962. Visto por dos criticos del arte argentinos.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 297.

7162 **Peić, Matko**: *Ep u kamenu.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti. Fotografije iz života). Globus, Zagreb, 28. I. 1962, br. 135, str. 9-11.

7163 (**Peić, Matko**) M. P.: *I. Meštrović.* (Kratka biografija). Danas, Beograd, 2/19, 31. I. 1962, str. 4.

7164 **Peić, Matko**: *Kiparstvo I. Meštrovića.* (Životopis. Umjetnost). Revija, Osijek, 12/2-3, III-IV. 1962, str. 72-77.

7165 **Perše, Franjo F.**: *Meštrović vječna luč Hrvatske. Umjesto vijenca na odar od jednog hrvatskog Zagorca.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 469-473.

7166 **Petrović, Veljko**: *Beogradski narodni muzej prenijet će u kopije sva djela Ivana Meštrovića.* Borba, Zagreb, 27/18, 19. I. 1962, str. 7.

7167 **Pitossi, Rose Merie**: *Mestrovic Left Legacy of Courage.* (O Meštrovićevu karakteru). Post Gazette, Pittsburgh, (?) II. 1962.

7168 **Pogačnik, Bogdan**: *Umrl je Ivan Meštrović.* Delo, Ljubljana, 4/17, 18. I. 1962, str. 1.

7169 **Potokar, Tone**: *Meštrovićevi javni spomeniki.* (Opis spomenika u zemlji i inozemstvu). Delo, Ljubljana, 4/23, 24. I. 1962, str. 6.

7170 **Putar, Radoslav**: *„Nejunačkom vremenu uprkos".* (U povodu izložbe „Medulića". Meštrovićev utjecaj na suvremenike. Secesija). Kulturni radnik, Zagreb, 15/11-12, 1962, str. 531-536.

7171 **R. I.**: *Memoari Ivana Meštrovića.* (Pohvala Meštrovićevih „Uspomena". Citat u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Salzburger Nachrichten, Salzburg (Austrija), 21. VIII. 1962.

7172 **R. P.**: *Poslednji izraziti romantičar. Meštrović - čovek dve epohe. In memoriam.* (Interview s Meštrovićem 1959. god.). Mladost, Zagreb, 24. I. 1962.

7174 **Radaković, Aca**: *Dečak sa planine...* (O Meštrovićevom djetinjstvu i šegrtovanju u Splitu). Ilustrovana politika, Beograd, 5/168, 23. I. 1962, str. 18-19.

7175 (**Radauš, Vanja**): *Brzojav Vanje Radauša.* (U povodu Meštrovićeve smrti). Borba, Zagreb, 27/18, 19. I. 1962, str. 7.

7176 (**Radauš, Vanja**): *Vanja Radauš o Meštroviću.* (U povodu smrti). Vjesnik, Zagreb, 23/5354, 18. I. 1962, str. 5.

7177 **Radica, Bogdan**: *Bilješka uz pjesmu Tvrtka Meštrovića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 492.

7178 (**Radica**) Raditsa, **Bogdan**: *Ivan Meštrović.* (Nekrolog). Journal of Central European Affairs, Boulder, (?), god. 22, X. 1962, str. 349-353.

7179 (**Radica, Bogdan**): *Legendarni put čovjeka i umjetnika. Govor Bogdana Radice.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 486-492.

7180 **Radica, Bogdan**: *Ljudski i umjetnički profil Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 340-352.

7181 **Radica, Bogdan**: (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikazano u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Hrvatski glas, Winnipeg (Kanada), 2. I. 1962.

7182 **Radica, Bogdan**: (Nekrolog Ivanu Meštroviću). Hrvatski glasnik, Chicago, 5. II. 1962.

7183 **Radić, Ante**: *Ivan Mestrovic ha muerto.* (Nekrolog. O životu i djelu). ABC, Madrid, (?), I. 1962.

7184 **Radojčić, M**(**ilisav**): *Umro Ivan Meštrović.* (Dopis iz New Yorka. Biografski podaci). Politika, Beograd, 17. I. 1962.

7185 **Raić, Vlaho**: (O Meštrovićevim „Uspomenama". Citat u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Slobodna riječ, Buenos Aires, II. 1962.

7186 **Ratković, Stjepan**: *Čitajući Meštrovićeve „Uspomene".* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 420-425.

7187 **Redakcija „Hrvatske Zore"**: (O Meštrovićevim „Uspomenama". Kritika prikaza F. Nevistića u „Danici". Prikaz kritike u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Hrvatska zora, München, II. 1962.

7188 **R-o**: *Ivan Mestrovic gestorben.* (U povodu smrti). Die Presse, 10. I. 1962, str. 9.

7189 **Rozić, B.**: *Ivan Meštrović - Bronzana statua Miloša Obilića.* (Opis skulpture u Narodnom muzeju u Beogradu). Beogradska nedelja, Beograd, 23. XII. 1962.

7190 **S. O.**: *Telo Ivana Meštrovića ispraćeno iz Zagreba za Otavice.* (Doček na zagrebačkom aerodromu). Politika, Beograd, 23. I. 1962.

7191 **s. z.**: *Ivan Meštrović: Sjećanje...* (Podaci N. Adžije o Meštrovićevim počecima). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 24. I. 1962, br. 508, str. 6.

7192 **Sabol, Željko**: *Mogućnost i potreba novih ocjena.* (U povodu izložbe „Medulića". Meštrovićev utjecaj na suvremenike). Polet, Zagreb, 10/2, 1962, str. 89-93.

7193 **Salihović, Ferid**: *Meštrović i muslimani.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 427-434.

7194 **Sauer-Nordendorf, Heinrich**: *Jedan hrvatski dnevnik.* (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Die Furche, Wien, 21. IV. 1962.

7195 **Schmidt, Frank G.**: *Both Symphony, Lettvin Triumph.* (Koncert pijanista Theodora Lettvina u South Bendu u čast Meštrovića). The South Bend Tribune, South Bend, II. 1962.

7196 **Schmidt, Frank G.**: *Pianist lettvin Will Dedicate Selection to Sculptor Mestrovic.* (Koncert pijanista Lettvina u South Bendu u čast Meštrovića). The South Bend Tribune, South Bend, 8. II. 1962.

7197 **Sieber, Rudolf**: *In memoriam Ivan Meštrović 1883-1962.* Kunst ins Volk, Wien, 12/5-6, 1962, str. 203.

7198 **Sieber, Rudolf**: *Zum Gedenken eines grossen Mannes.* (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti u povodu smrti). Österreichs Wirtschaft, Wien, 116/3, 31. III. 1962, str. 37.

7199 **Smith-Pavelić, Ante - Radica, Bogdan**: *Zadnji Meštrovićev pohod Hrvatskoj.* (1959). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), V, XII. 1962, str. 319-322. (Također posebni otisak).

7200 **Smrkinić, Josip**: *Poklon Splitu. Kako je nastala i kako je popunjavana čuvena Meštrovićeva galerija.* (Meštrovićeva pisma Galeriji u Splitu). Borba, Beograd, 19. I. 1962; Zagreb, 27/20, 21. I. 1962, str. 9.

7201 **Stajić, Miodrag**: *Kosovski kult Ivana Meštrovića.* Naša reč, III. 1962.

7202 **Stelè, France**: *Ob smrti Ivana Meštrovića.* Likovna revija, Ljubljana, 1/3, 10. X. 1962, str. 65-70.

7203 **Stojanović, Dragomir**: (Kritika Meštrovićevih „Uspomena". Citat u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Slobodna riječ, Buenos Aires, II. 1962.

7204 **T. P.**: *Monografija o Meštroviću.* (Ž. Gruma). Delo, Ljubljana, 4/19, 20. I. 1962, str. 5.

7205 **Tirnanić, A**(**leksandar**): *U Drnišu formiran odbor za sahranu Ivana Meštrovića.* (Meštrovićeve skulpture darovane Drnišu). Borba, Zagreb, 27/18, 19. I. 1962, st. 7.

7106 **Tirnanić, Aleksandar**: *U Otavicama jučer sahranjen Ivan Meštrović.* Borba, Zagreb, 27/24, 25. I. 1962, str. 7.

7207 **Tomičić, Zlatko**: *Michelangelo i Meštrović.* (Odlomak rukopisne studije „Put k Meštroviću"). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 369-381.

7208 **Tomić, B**(**runo**): *Neprekidne veze sa Splitom.* (Meštrovićeva namjera da se vrati u Split). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5262, 18. I. 1962, str. 5.

7209 **Trumić, Stojan**: *Meštrovićeva umetnost. Povodom smrti velikog vajara.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Pančevac, Pančevo, 27. I. 1962.

7210 **Vars, Nancy**: *Madonna Inspires. Artists. Sculptures.* The Syracuse Post Standard, Syracuse, XII. 1962.

7211 **Vidović, Žarko**: *Meštrović - epoha u našoj skulpturi.* (O Meštrovićevoj umjetnosti, u povodu smrti). Život, Sarajevo, 1171-2, 1962, str. 93-98.

7212 **Vollmer, Hans** (izdavač): *Allgemeine Lexikon der bildenden Künstler des XX Jahrhunderts.* Sv. 6. Leipzig 1962. (Meštrović str. 267).

7213 **Vujica, Stanko M.**: *Tajna Meštrovićevićeve umjetnosti.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 382-387.

7214 **Vyncke, F.**: *L'esprit slave et universel d'Ivan Mestrovic.* La lampe vert, revue des étudiants de l'institut slave de l'université de Bruxelles, Bruxelles, I. 1962. (Također i posebni otisak).

7214a **Warnier, Raymond**: *Eloge posthume d'un ami de la France, Ivan Mestrović.* Extinfor (Service d'information du Quai d'Orsay), Paris 1962.

7215 **Zidić, Igor**: *Pokreti s kraja stoljeća.* (Meštrovićev nacionalizam). Razlog, II/9, Zagreb 1962, str. 717-738.

7215a **Zlamalik, Veno**: *Ivan Meštrović.* (Medaljerski radovi). Numizmatičke vijesti, Zagreb, IX/17-18, 1962, str. 56-58.

7216 **Zlamalik, Veno**: *Medaljerski rad Ivana Meštrovića.* (Kritika monografije Ž. Gruma). Numizmatičke vijesti, Zagreb, 9/17-18, 1962, str. 14-17.

7217 **Živković, Voja**: *Jedno pismo Ivana Meštrovića.* (O pjesmi „Čudno znamenje"). Braničevo, Požarevac, 8/1-2, I-IV. 1962, str. 127.

7218 *A Neglected Expressionist Movement.* Art Forum, 1962-1963, sv. 1.

7219 *Abschied von Ivan Meštrović.* (Nekrolog). Stuttgarter Zeitung, Stuttgart, 20. I. 1962.

7220 *Akademik Veljko Petrović o velikom umjetniku.* (O Meštrovićevom eklekticizmu, u povodu smrti). Vjesnik, Zagreb, 23/355, 19. I. 1962, str. 5.

7221 *Andre Lothe e Ivan Mestrovic.* Des grandes figures gue desparecen. El escultor Ivan Mestrovic. Periodo del arte, 8. II. 1962.

7222 *Argentinska kritika o Meštroviću.* (Julio E. Payro: Lik Ivana Meštrovića; Romualdo Brughetti: Meštrović - obnovitelj). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 353-365.

7223 *Bogdan Radica je napisao... Članak povodom izlaska knjige Ivana Meštrovića.* Hrvatska misao, Buenos Aires, 1962, br. 29, str. 61-63.

7224 *Brzojav Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti obitelji Ivana Meštrovića.* (U povodu smrti). Borba, Zagreb, 27/18, 19. I. 1962, str. 7.

7225 *Colaboracion de Ivan Mestrovic en la obra „Christianity and culture".* Studia croatica, Buenos Aires, 3/1 (6), III. 1962, st. 88.

7226 *Da li je Ivan Meštrović dužnik Srbije?* (Meštrovićevo pismo u vezi s isplatom Vidovdanskih fragmenata). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2 (44-46), III-IV. 1962, str. 107.

7227 *Death of a Master.* (Nekrolog. O životu i djelu). The Post Standard, Syracuse, 17. I. 1962.

7228 *Der Bildhauer Jugoslawiens, Ivan Meštrović gestorben.* (Nekrolog). Die Deutsche Zeitung und Wirtschaftszeitung, Stuttgart, 19. I. 1962.

7229 *Died. Ivan Mestrovic.* (Kratka vijest o smrti). Time, New York, 26. II. 1962, str. 60.

7230 *Film kino-kluba „Split" nagrađen na međunarodnom natječaju u Beču.* („Meštrović egzaltacija materije" M. Nožice i I. Martinca). Borba, Zagreb, 27/237, 28. VIII. 1962, str. 6.

7231 *Film splitskog kino-kluba na kongresu UNICA u Beču.* (Film „Meštrović egzaltacija materije" M. Nožice i I. Martinca). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5402, 2. VII. 1962, str. 6.

7232 *Gestörte Trauerfeier.* Wiener Kirchenblatt, Fels, 1962, br. 6.

7233 *Gewalt der grossen Dimensionen: Ivan Meštrović gestorben.* (Nekrolog). Der Kurier, Berlin, 18. I. 1962.

7234 *Hrvatska. Skulptura. Razdoblje XIX i XX st.* (Meštrović). Enciklopedija likovnih umjetnosti, 2, Zagreb 1962, str. 604-608.

7235 *In memoriam. Ivan Meštrović.* (Općenito u povodu smrti). Naše more, Dubrovnik, 9/1, 1962, str. 36.

7236 *In memoriam. Ivan Meštrović.* (Kraći nekrolog). Trudbenik, Skopje, 20. I. 1962.

7237 *In memoriam. Ivan Meštrović - Poet in Stone.* (U povodu smrti. Životopis. Iz interviewa s Meštrovićem 1959. u domovini). Review, Yugoslav monthly Magazine, Beograd, II/3, 1962, str. 26-28.

7238 *In memoriam. Smrt Ivana Meštrovića.* (O životu i umjetnosti Meštrovića). NIN, Beograd, 12/576, 21. I. 1962, str. 8.

7239 *Istoriske činjenice i „nova situacija".* (O netočnim podacima u Meštrovićevim „Uspomenama"). Iskra, München, 22. IV. 1962. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 98-100.

7240 *Ivan Mestrovic.* (Nekrolog. Biografski podaci). Daily Telegraph, London, 18. I. 1962.

7241 *Ivan Mestrovic.* (Kratki nekrolog). Newsweek, New York, god. 59, 29. I. 1962, str. 53.

7242 *Ivan Mestrovic.* (Nekrolog). The Florida Catholic, 26. I. 1962.

7243 *Ivan Mestrovic.* (Nekrolog). The New York Herald Tribune, New York, 18. I. 1962.

7244 *Ivan Mestrovic.* (Nekrolog). The Times, London, 18. I. 1962.

7245 *Ivan Mestrovic. A biographical sketch.* Croatia Press, New York, 16/1-2 (223-224), I-IV. 1962, str. 4-11.

7246 *Ivan Nestrovic gestorben.* (Kratko o Meštroviću u povodu smrti). Neues Österreich, Wien, 18. I. 1962, str. 4.

7247 *Ivan Mestrovic, Sculptor, Former SU Teacher, Dies.* (O Meštroviću u Americi. Priznanja). The Post-Standard, Syracuse, 17. (18) I. 1962.

7248 *Ivan Mestrović, 1883-1962.* Notre Dame Scholastic, South Bend, proljeće 1962.

7249 *Ivan Mestrovic 1883-1962. Obituary.*(Nekrolog). New York Times, New York, 25. I. 1962, str. 31.

7250 *Ivan Meštrović.* (Životopis). Oslobođenje, Sarajevo, 12. I. 1962.

7251 *Ivan Meštrović.* (O Meštroviću u Američkoj enciklopediji). Večernji list, Zagreb, 18. I. 1962, str. 1, 7.

7252 (Ivan Meštrović. Nekrolog). Salzburger Nachrichten, Salzburg, 18. I. 1962.

7253 *Ivan Meštrović.* (Životopis. Nekrolog). Večernji list, Zagreb, 4/783, 18. I. 1962, str. 1, 7.

7254 *Ivan Meštrović genio y gloria de Croacia.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2 (45-46), III-VI. 1962, str. 14.

7255 *Ivan Meštrović gestorben.* (Nekrolog). Frankfurter Rundschau, Frankfurt /M., 20. I. 1962.

7256 *Ivan Meštrović. In memoriam.* (Općenito o Meštroviću). Invalidski list, 27. I. 1962.

7257 *Ivan Meštrović. In memoriam.* (Općenito o Meštroviću u povodu smrti). Mladi borac, Skopje, 25. I. 1962.

7258 *Ivan Meštrović je umrl.* (Općenito o Meštroviću). Glas, 20. I. 1962.

7259 *Ivan Meštrović kršćanski umjetnik.* Blagovest, Beograd, 31/5, V. 1962, str. 95-96.

7260 *Ivan Meštrović 1883-1962. Obituary.* (Nekrolog). Art journal, New York, god. 21, proljeće 1962, str. 175-176.

7261 *Ivan Meštrović 1882-1962. Obituary.* (Nekrolog). Commonwealth, New York, 75/1962, velj., str. 506-507.

7262 *Ivan Meštrović 1883-1962. Obituary.* (Nekrolog). Current biography, Bronx, New York, god. 23, III. 1962, str. 25.

7264 *Ivan Meštrović 1883-1962. Obituary.* (Nekrolog). New York Times, New York, 17. I. 1962, str. 33.

7265 *Ivan Meštrović (1883-1962).* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 1962, str. 297.

7267 *Izrazi saučešća u Dalmaciji.* (U povodu Meštrovićeve smrti). Vjesnik, Zagreb, god. 23, 19. I 1962, str. 5.

7268 *Izrazi saučešća u povodu smrti Ivana Meštrovića.* (Akademija lik. umjetnosti i Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti). Večernji list, Zagreb, god. 4, 19. I 1962, str. 7.

7269 *Javni spomenici na području grada Beograda. Katalog.* (Meštrovićevi spomenici „Pobjednik" i „Spomenik zahvalnosti Francuskoj"). Beograd 1962.

7270 *Jedna ocjena Meštrovića.* (Analiza Meštrovićeve umjetnosti D. Kečkemeta u splitskim „Mogućnostima", 1962.). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5312, 17. III. 1962, str. 4.

7271 *„Journal of central european affairs" o Meštroviću.* (Nekrolog B. Radice). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 478.

7272 *Juče je sahranjen vajar Ivan Meštrović u Otavicama kod Drniša.* (Pogreb. Izvještaj iz Drniša). Politika, Beograd, 24. I. 1962.

7273 *Knjiga o životu i djelu Ivana Meštrovića u izdanju Matice hrvatske.* (Ž. Grum, T. Dabac). Borba, Zagreb, 27/10, 11. I. 1962, str. 7.

7274 *Komemoracija Hrvatske akademije Amerike za Ivana Meštrovića.* (U New Yorku). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 485-491.

7275 *Kopije del Ivana Meštrovića.* (Djela će se odliti u kopijama u Beogradu). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 23. I. 1962.

7276 *Mala galerija.* (Meštrovićeva skulptura „Kontemplacija" u zadarskoj Galeriji umjetnina). Narodni list, Zadar, 24. II. 1962.

7277 *Meister der Plastik.* (Nekrolog Meštrovića). Berner Rundschau, Bern, 19. I. 1962.

7278 *Mestrovic's Begräbnis von Kommunisten gestört.* (Ometanja crkvenog pogreba). Die Presse, Wien, 31. I. 1962.

7279 *Mestrovic gestorben.* Die Weltkunst, München, 32/1, II. 1962, str. 15.

7280 *Mestrovic, Ivan.* Lello universal. Sv. 2. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 224). Porto (Portugal) 1962.

7281 *Mestrovic, Ivan.* The American catholic who's who. 1960-1961. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 319). Grosse Pointe (SAD) 1962.

7282 *Mestrovic rites held. Sculptor buried at Zagreb in Mausoleum he designed.* (O pogrebu. Kraći izvještaj). New York Times, New York, 25. I. 1962, str. 31.

7283 *Meštrovićeva razstava v Mariboru.* (U studijskoj knjižnici). Večer, Maribor, 24. I. 1962.

7284 *Meštrović in der Heimat.* (Nekrolog). Der Kurier, Berlin, 25. I. 1962.

7285 *Meštrović, Ivan.* Encyklopedia popularna a-z. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 628). Warszawa 1962.

7286 *Meštrović, Ivan.* Meyers Neues Lexikon in acht Bänden. Sv. 4. Leipzig 1962, str. 576.

7287 *Meštrović u NDH i Italiji.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 1. II. 1962.

7288 *Meštrović u Švajcarskoj.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 8. II. 1962.

7289 *Meštrović z vnukinjo.* (Nepoznata slika iz Amerike s legendom). Delo, Ljubljana, 27. I. 1962.

7290 *Meštrovićev broj „Hrvatske revije".* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2 (45-46), III-VI. 1962, str. 107.

7291 *Meštrovićev muzej u Zagrebu.* (Uređenje Atelijera Meštrović kao muzejske institucije). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5473, 22. IX. 1962, str. 4.

7292 *Meštrovićev „Nevoljnik".* (Portret u obitelji Lapena u Zadru). Narodni list, Zadar, 28. IV. 1962.

7293 *Meštrovićev slučaj.* (Uvodnik. Kritika Meštrovićevih „Uspomena". Citat u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 8. II. 1962.

7294 *Meštrovićev „Vrelec življenja".* (Biografija). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 12. I. 1962.

7295 *Meštrovićeva baština.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 301-392.

7296 *Meštrovićeva bista Marka Marulića u Gradskom muzeju.* (Odljev u Muzeju grada Splita). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5254, 10. I. 1962, str. 4.

7297 *Meštrovićeva djela biće izrađena u kopijama.* (U Narodnom muzeju u Beogradu). Komunist, Beograd, 10. I. 1962.

7298 *Meštrovićeva „Molitva".* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 478.

7299 *Meštrovićeve vaze.* (Izrađene za K. Wittgensteina u Beču 1908.). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 492.

7300 *Meštrovićevi posmrtni ostanki v domovini.* (Bilješka). Delo, Ljubljana, 24. I. 1962.

7301 *Murió en los Estados Unidos el escultor Iván Mestrovic.* (Život i djelo). La Prensa, Buenos Aires, 27. I. 1962.

7302 *Museum Purchase.* American Artist, New York, XI. 1962.

7303 *„Naš Ivan". Posjet Meštrovićevu zavičaju.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5263, 19. I. 1962, str. 5.

7304 *Nepromišljeni ispad.* (Nakon Meštrovićeve zadušnice u Buenos Airesu). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2 (45-46), III-IV. 1962, str. 106.

7305 (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Bosanski pogledi, Beč, I-II. 1962.

7306 (O Meštrovićevim „Uspomenama". Prikaz u „Hrv. reviji" 1962, br. 4). Srpski vidici, München, IV. 1962.

7307 *O Meštroviću za mlade.* (Prigodno predavanje Nar. sveučilišta u Osijeku. Bilj.). Glas Slavonije, Slavonski Brod, 26. I. 1962.

7309 *Od pastira iz Otavica do umjetnika svjetskoga glasa. Biografija Ivana Meštrovića.* (U povodu smrti). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5262, 18. I. 1962, str. 5.

7310 *Odjeci i ocjene Meštrovićevih memoara.* (Tisak američki Hrvata i Srba). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 508-520.

7311 *Odjeci u štampi o smrti Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 480.

7312 *Opustošena Meštrovićeva crkva u Biskupiji kod Knina.* (U ratu). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 481.

7313 *Osnovan Odbor za sahranu I. Meštrovića.* (Plan pogrebnih svečanosti). Šibenski list, Šibenik, 24. I. 1962.

7314 (Osvrt na pisanje hrvatskog i srpskog iseljeničkog tiska u povodu Meštrovićeve smrti). Hrvatska misao, Buenos Aires, 1962, br. 29, str. 58-61.

7315 (Osvrt na pisanje Mate Meštrovića, o sprovodu Ivana Meštrovića). Hrvatska misao, Buenos Aires, 1962, br. 29, str. 63.

7316 *Po kiparjevoj smrti.* (Brzojavi. Odbor za sahranu). Večer, Maribor, 19. I. 1962.

7317 *Posljednji interview Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 477.

7318 *Posmrtne ostanke Ivana Meštrovića so pripeljali v domovino.* (Bilješka). Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, 24. I. 1962.

7319 *Posmrtni ostaci Ivana Meštrovića krenuli u Drniš.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5267, 24. I. 1962, str. 4.

7320 *Posmrtni ostaci Ivana Meštrovića preneseni u domovinu.* (Dočeк. Veze Meštrovića s domovinom). Oslobođenje, Sarajevo, 24. I. 1962.

7321 *Posmrtni ostaci Ivana Meštrovića prenijeti u domovinu.* (Bilješka). Novi list, Rijeka, 25. I. 1962.

7322 *Posmrtni ostaci Ivana Meštrovića u domovini.* (Dočeк na aerodromu). Večernji list, Zagreb, 4/788, 25. I. 1962, str. 1.

7323 *Posmrtni ostaci Ivana Meštrovića u domovini.* (Dočeк na aerodromu). Vjesnik, Zagreb, god. 23, 25. I. 1962.

7324 *Predavanje o Ivanu Meštroviću u Bs. Airesu.* (Branimira Anzulovića). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/3 (47), IX. 1962, str. 251.

7325 *Saučešće Jugoslavenske akademije i Akademije likovnih umjetnosti.* (Obitelji Meštrović). Vjesnik, Zagreb, 23/5355, 19. I. 1962, str. 1.

7326 *Saučešće Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.* (U povodu smrti I. Meštrovića). Komunist, Beograd, 10. I. 1962.

7327 *Saučešće Matice iseljenika Hrvatske.* (Obitelji Meštrović). Vjesnik, Zagreb, 23/5355, 19. I. 1962, str. 1.

7328 *Sculptor buried at Zagreb in Mausoleum He Designed.* (Pogreb Meštrovićev). New York Times, New York, 25. I. 1962, str. 3.

7329 *Sculptor Mestrovic Dies of Stroke at South Bend.* Herald-Journal, (?), 17. I. 1962.

7330 *Skulpture na beogradskom novom groblju. Katalog.* (Meštrovićevi portreti N. Pašića, M. Vesnića, M. Milovanovića, S. Kosanovića). Beograd 1962.

7332 (Sprovod Ivana Meštrovića). Salzburger Nachrichten, Salzburg, 31. I. 1962.

7333 *Svečane zadušnice za Ivana Meštrovića u Bs. Airesu.* (Prikaz „Danice"). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/1-2 (45-46), III-VI. 1962, str. 105-106.

7334 *Telegrami saučešća Jugoslavenske akademije i Vanje Radauša Meštrovićevoj porodici.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5263, 19. I. 1962, str. 5.

7335 *The Death of Ivan Meštrović.* (A biographical sketch). Croatia Press, New York, 16/1-2 (223-224), I- IV. 1962, str. 2-3.

7336 *Tijelo Ivana Meštrovića preneseno u Drniš.* Borba, Zagreb, 27/23, 24. I. 1962, str. 7.

7337 *Tijelo Ivana Meštrovića preneseno u Drniš.* (Odbor za sahranu). Vjesnik, Zagreb, god. 23, 23. I. 1962.

7338 *Tito fears the dead.* America, New York, god. 106, 17. II. 1962, str. 641.

7339 *Tito prohibe honoras funebras de Ivan Mestrovic.* Studia croatica, Buenos Aires, 3/1 (6), I-III, 1962, str. 87.

7340 *Tvorečkiot genij na Meštrović.* (Općenito o Meštroviću u povodu smrti). Nova Makedonija, Skopje, 21. I. 1962.

7341 *U domovinu preneseni posmrtni ostci kipara Ivana Meštrovića.* (Dočeк na aerodromu u Zagrebu. Odlazak u Drniš). Slobodna Dalmacija, Split, 19/5267, 24. I. 1962, str. 4.

7342 *U Otavicama sahranjeni posmrtni ostaci kipara Ivana Meštrovića.* Večernji list, Zagreb, 4/789, 25. I. 1962, str. 7.

7343 *Umrl je Ivan Meštrović.* (Biografija. Nekrolog). Primorske novine, Sušak, 24. I. 1962.

7344 *Umro Ivan Meštrović. Posmrtni ostaci velikog umjetnika bit će preneseni u Jugoslaviju i sahranjeni u Otavicama.* Vjesnik, Zagreb, 23/5354, 18. I. 1962, str. 1, 5.

7345 *Umro Ivan Meštrović.* (Bilješka). Sremske novine, Sremska Mitrovica, 24. I. 1962.

7346 *Umro kipar Ivan Meštrović. Posmrtni ostaci velikog umjetnika bit će preneseni u Jugoslaviju i sahranjeni u porodičnom mauzoleju u Otavicama kod Drniša.* Slobodna Dalmacija, Split, 19/5262, 18. I. 1962, str. 1.

7347 *Umro veliki kipar Ivan Meštrović.* (Biografija. Nekrolog). Šibenski list, Šibenik, 24. I. 1962.

7349 *Ustaše i Meštrović.*
(Kritika Meštrovićevih „Uspomena" i osvrta u „Republici Hrvatskoj"). Iskra, München, 1-15. VII. 1962.

7350 *Veljko Petrović o Meštrovićevoj umjetnosti. Beogradski Narodni muzej prenijet će u kopije sva djela Ivana Meštrovića.* (Plan izrada odljeva). Borba, Beograd, 19. I. 1962, str. 7.

7351 *Vidovdanski hram.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada). 1. II. 1962.

7352 *Washington, 17. jan.* (Obavijest o smrti I. Meštrovića). Delo, Ljubljana, 4/17, 18. I. 1962, str. 1.

7353 *Zadnji zbogom Ivanu Meštroviću. Oproštajni govori na zadušnicama u Notre Dame.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 482-492.

7354 *Zagreb. Führer durch die Stadt.*
(O Meštroviću, spomenicima i skulpturama). Zagreb 1962.

7355 *Zastave na pola koplja.* (Odjek Meštrovićeve smrti u Dalmaciji). Komunist, Beograd, 10. I. 1962.

7356 *Završava se Meštrovićev muzej.* (Atelijer Meštrović u Zagrebu). Dnevnik, Novi Sad, 19. VIII. 1962.

7357 *Završava se Meštrovićev muzej u Zagrebu.*
(Atelijer Meštrović). Glas Slavonije, Osijek, 24. VIII. 1962.

7358 *Završava se Meštrovićev muzej u Zagrebu.*
(Atelijer Meštrović). Novi list, Rijeka, 23. VIII. 1962.

7359 *Zwischenfälle bei Mestrovic' Begräbnis. Parte heruntergerissen. Bischof insultiert.* (Neredi pri Meštrovićevu pogrebu). Neues Österreich, Wien, 31. I. 1962.

7360 *Žalost u Dalmaciji za Meštrovićem.*
(Odjek smrti) Novi list, Rijeka, 20. I. 1962.

7361 *Život i djelo Ivana Meštrovića.*
Borba, Zagreb, 27/17, 18. I. 1962, str. 7.

7362 *Život Ivana Meštrovića u fotografijama.*
(Fotografije od mladosti do starosti). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII. 1962, str. 345-353.

1963.

7363 **A. M.**: *U Zagrebu otvorena Galerija skulptura Ivana Meštrovića.* (Atelijer Meštrović). Borba, Beograd, 7. IX. 1963, str. 7.

7364 **Barbić, Vesna**: *Atelje Meštrović.*
15 dana, Zagreb, 6/20-21, 20. XII. 1963, str. 34-35.

7365 **Barbić, V**(**esna**): *Atelje Meštrović.* (Nakon otvorenja. Opis). Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 12/6, XII. 1963, str. 163-165.

7366 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga. O Meštrovićevim djelima. Kronologija biogr. podataka. O Atelijeru Meštrović). Atelje Meštrović. Ivan Meštrović. Katalog galerije. Zagreb 1963, str. (5)- (9).

7367 **Bezić, A**(**nte**): *Novi eksponati u proširenim prostorijama Galerije Meštrović.* (Novi postav. „Autor Apokalipse"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 20, 27. VII. 1963.

7368 (**Bezić, Ante**) A. B.: *Stigle dvije brončane skulpture a treća stiže ovog tjedna. Novosti iz Galerije Meštrović.*
(„Pjesnik naroda moga", „Žena kraj mora", „Ležeća žena"). Slobodna Dalmacija, Split god. 20, 26. III. 1963.

7368a **Cesarec, August**: *Eseji, III.*
(O Meštroviću, str. 408). Zagreb 1963.

7369 (**Cvetkova, Elena**) E. C.: *Atelje Meštrović. Nakon dugotrajnih priprema danas se otvara.* (Kratki opis). Večernji list, Zagreb, 5/1288, 6. IX. 1963, str. 7.

7370 **Čović, Mirko**: *Ivan Meštrović - franjevački subrat.*
(Citat članka K. Jurišića o vezama Meštrovića s franjevcima). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/2 (50), VI. 1963, str. 231-232.

7371 **Čović, Mirko**: *Sadanje stanje Spomen-crkve „Naša Gospa" u Biskupiji kod Knina.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/2 (50), VI. 1963, str. 233-234.

7373 **Ćaković, V.**: *Na Lovćen.* (Zajednički naslov: Cetinje ili Lovćen? Gde postaviti Njegošev spomenik). Politika, Beograd, 60/17.788, 14. IV. 1963, str. 15. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 1971, br. 27/28, str. 55-56; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 55-56; II. Izd. Beograd 1990.

7374 (**Depolo, Josip**) J. D.: *Atelje u Mletačkoj ulici.* (Otvoren javnosti). Vjesnik, Zagreb, 24/5989, 20. X. 1963, str. 6.

7375 (**Đorđević, B.**): *Zagreb i Njegoševo stvaralaštvo. Što je potrebno učiniti u Zagrebu u povodu Njegoševe proslave?* (Anketa). Večernji list, Zagreb, god. 5, 23. IX. 1963.

7376 **Đurović, Dušan**: *Cetinje ili Lovćen.*
(Zalaganje da se mauzolej Njegoša gradi na Lovćenu). Oslobođenje, Cetinje, 30. IV; 1, 2. V. 1963, str. 8.

7377 **Fotić, M. A.**: *Druga „nadodavanja".* (Opovrgavanje Meštrovićevih podataka i navedenih datuma u „Uspomenama"). Iskra, München, 1. VI. 1963. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda, Windsor (Kanada) 1970, str. 114-118.

7378 **Gvozdanović, S**(**ena**): *Galerija Atelier Meštrović.*
(Galerija u Zagrebu. Autori adaptacije i postava). Čovjek i prostor, Zagreb, 10/129, XII. 1963, str. 4-5.

7379 **K. L.**: *Meštrovićeva ulica.* (U Zagrebu).
Večernji list, Zagreb, 5/1267, 13. VIII.1963, str. 5.

7380 (**Kečkemet, Duško**) D. K.: *Revija amaterskih filmova Kino kluba Split. Intimni profil Splita.* (Film o Meštroviću I. Martinca i M. Nožice). Slobodna Dalmacija, Split, god. 20, 6. II. 1963.

7381 **Konjhođić, Alija**: *O nacionalnom poreklu muslimana.*
(Opovrgavanje Meštrovićevog podatka o protumuslimanskom stavu Stojana Protića u I. izdanju „Uspomena"). Bratstvo, Toronto (Kanada), br. 107, XII. 1963.

7382 **Kostić, Dušan**: *Cetinje ili Lovćen.*
(Razlozi da se spomenik Njegošu podigne na Cetinju). Politika, Beograd, 60/17.781, 7. IV. 1963, str. 15. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27/28, 1971, str. 54-55; Sumrak Lovćena, Beograd, 1989, str. 54-55; II. izd. Beograd 1990.

7383 **Krizman, Bogdan**: *Ivan Meštrović. Uspomene na političke ljude i događaje.* (Prikaz i kritika knjige). Jugoslovenski istorijski časopis, Beograd, 1963, br. 4, str. 105-113.

7383a **Krleža, Miroslav**: *August Rodin.*
(Rodinov utjecaj na Meštrovića). Forum, Zagreb, 2/2, 1963.

7383b **Krleža, Miroslav**: *Eseji.* (III, V, VI). (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti). Zagreb 1963, 1967, 1968.

7384 **Krleža, Miroslav**: *Iz Galerije imena. Meštrović Ivan.*
(Tekstovi o Meštroviću iz 1916-1928.).
Forum, Zagreb, 2/4, knj. III, IV. 1963, str. 609-619.

7385 **Krnjević, Juraj**: *Opet Bosna i Hercegovina.* (Kritike Meštrovićevih „Uspomena" u srpskom emigrantskom tisku). Hrvatski glas, Winnipeg (Kanada), 18. III. 1963.

7386 **Leko, D.**: *Na Cetinje.* (Zajednički naslov: Cetinje ili Lovćen? Gde postaviti Njegošev spomenik? Tehničke zapreke gradnje mauzoleja na Lovćenu). Politika, Beograd, 60/17.788, 14. IV. 1963, str. 15. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27/28, 1971, str. 55; Sumrak Lovćena, Beograd, 1989, str. 55; II. izd. Beograd 1990.

7387 **Lubarda, Petar**: *U spomen preminulog akademika Ivana Meštrovića.* Glasnik SANU, Beograd, 14/1, 1963, str. 9-11.

7388 **M. G.**: *Atelje Meštrović pred otvorenje,* (Podaci o zgradi). Večernji list, Zagreb, god. 5, 9. VII. 1963.

7389 **Marić, Mihajlo**: *Naš reporter traga za Meštrovićevom izgubljenom bistom Vladimira Iljiča Lenjina.* (Historijat Meštrovićevog poprsja Lenjina). Sport i svet, Beograd, 8/353-357, 30. VII. - 27. VIII. 1963.

7390 **Markuš, Zoran**: *Za spoomenik Njegošu i Vuku. Jedan aktuelan predlog.* (Kritika Meštrovićeva spomenika). Politika, Beograd, 60/18.030, 15. XII. 1963, str. 15.

7391 **Mihičić, Andro Vid**: *Orao na planinu! Uz problem „gdje smjestiti Njegošev mauzolej".* Čovjek i prostor, Zagreb, 10/123, VI. 1963, str. 6, 8.

7392 **Milović, Jefto**: *Potonja želja velikog pesnika.*
(Spomenik Njegošu da se postavi na Cetinje).
Sport i svet, Beograd, 8/369, 19. XI. 1963, str. 6. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27/28, 1971, str. 585; Sumrak Lovćena, Beograd, 1989, str. 58; II. izd. Beograd 1990.

7393 **Mirth, Karlo**: *Life of Ivan Mestrovic.* (Počeci Meštrovića u zavičaju i Beču). Zajedničar, Pittsburgh, 2. X. 1963, str. 8, 10.

7394 **N. T.**: *Galerija Meštrović u Zagrebu.* (Otvorenje Atelijera Meštrović). Telegram, Zagreb, 4/177, 13. IX. 1963, str. 4.

7395 **Nedeljković, dr. Dušan**: *Estetičke vrednosti Meštrovićevog umetničkog dela.* (Općenito o Meštrovićevoj umjetnosti). Putevi, Banja Luka, 9/1, 1963, str. 29-31.

7396 (**Nevistić, Franjo**) M. N.: *Kad razgovaraju hrvatski „Jugoslaveni".* (O Meštrovićevom boravku u Hrvatskoj). Danica, Chicago, 6. II. 1963.

7397 **P. H.**: *Atelje Meštrović.*
(Fundus Atelijera Meštrović. Meštrovićeve adaptacije zgrade). Tedenska tribuna, Ljubljana, 22. X. 1963.

7398 **P. S.**: *Memorijalni muzej Ivana Meštrovića u Zagrebu.*
(Atelijer Meštrović nakon otvorenja). Slobodna Dalmacija, Split, god. 20, 9. XI. 1963.

7399 **Pajković, D.**: *Meštrovićev „Njegoš" biće smješten pred Biljardom.* (Meštrovićevo poprsje). Borba, Zagreb, 28/125, 8. V. 1963, str. 7. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27/28, 1971, str. 56; Sumrak Lovćena, Beograd, 1989, str. 56; II. izd. Beograd 1990.

7400 (**Peić, Matko**) M. P.: *Meštrović - Botić.* (Meštrovićev portret Luke Botića). Vjesnik, Zagreb, 24/5950, 11. IX. 1963, str. 6.

7401 (**Peić, Matko**) M. P.: *Meštrović. Šimunović.* (Legenda reprodukcije Meštrovićeva poprsja Dinka Šimunovića). Vjesnik, Zagreb, god. 24, 14. VIII. 1963.

7402 (**Peić, Matko**) M. P.: *Njegoš. Meštrović.* (Meštrovićev portret Njegoša). Vjesnik, Zagreb, god. 24, 23. X. 1963.

7403 **Perović, O.**: *Meštrovićev Njegoš na Cetinju.*
(Historijat polemike). Pobjeda, Titograd, 20/20, 12. V. 1963, str. 10. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27/28, 1971, str. 57-58; Sumrak Lovćena, Beograd, 1989, str. 57-58;
II. izd. Beograd 1990.

7404 **Pijade, Moša**: *Ivan Meštrović i težnje za stilom u našoj umetnosti.* (O Meštrovićevom stilu i o Vidovdanskom hramu. Iz „Ilustrovanih novosti, Zagreb, i „Slobodne reči", Beograd). U: Moša Pijade: O umetnosti. Beograd 1963, str. 118-149.

7405 **Pijade, Moša**: Kroz jugoslovensku izložbu. (IV. jugosl. izložba u Beogradu 1912. Iz „Malog žurnala", Beograd 1912.). U: Moša Pijade: O umetnosti. Beograd 1963, str. 42-86.
(O Meštroviću str. 71-74).

7405a **Pijade, Moša**: *O umetnosti.* (Predgovor L. Trifunović. Kritike Meštrovićeve umjetnosti). Beograd 1963.

7406 **Pijade, Moša**: *Opet o spomenicima.* (O beogradskim javnim spomenicima i Meštrovićevom „Kosovskom hramu". Iz beogradske „Pravde" 1913.). U: Moša Pijade: O umetnosti, Beograd 1963, str. 110-112.

7407 **Radica, Bogdan**: (O „Hrvatskoj reviji" posvećenoj Meštroviću u povodu smrti). Hrvatski glas, Winnipeg (Kanada), 25. III. 1963.

7408 **Ricov, Joja**: *Lettera dalla Jugoslavia.*
D'Ars Agency, Milano, 1963, br. 5.

7409 **S. P.**: *Zagreb dobija memorijalni muzej Ivana Meštrovića.*
(Otvorenje dijela Atelijera). Oslobođenje, Sarajevo, 8. XI. 1963.

7410 **S. S.**: *„Meštrović u Iloku."* („Ban Berislavić" i „Glava Grgura Ninskog" u Gradskom muzeju u Iloku). Glas Slavonije, Osijek, 25. IX. 1963.

7411 **Selz, Jean**: *Découvert de la sculpture moderne.* (Kraći biografski podaci o Meštroviću str. 269-270, sl. 260). Lausanne 1963.

7412 **Selz, Jean**: *Modern sculpture.*
New York 1963. (O Meštroviću str. 265).

7413 **Stijović, Risto**: *Spomenik Njegošu treba postaviti u Cetinju.*
(Za naseljeno, a ne osamljeno mjesto). Politika, Beograd, 60/17.792, 18. IV. 1963, str. 8. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 56; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 56; II. izd. Beograd 1990.

7414 **Stojadinović, Milan M.**: *Ni rat ni pakt. Jugoslavija između dva rata.* (Susret s Meštrovićem u Splitu, str. 489). Rijeka 1963.

7415 **Storni, Alfonsina**: *Ante un héroe de Ivan Mestrovic.*
(Sonet o Meštroviću. Prijevod V. Nikolića).
Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/4 (52), 1963, str. 495.

7416 **Šaraba, Spasoje**: *Meštrovićevi memoari i major Stojan.*
(Kritike Meštrovićevih navoda o majoru Stojanu Trnokopoviću u „Uspomenama"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 28. III. 1963. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda, Windsor 1970, str. 111-113.

7417 (**Tirnanić, Aleksandar**) A. T.: *Posljednji portret Meštrovića.*
(Mirkovićevo poprsje Ivana Meštrovića). Borba, Beograd, god. 28, 11. VII. 1963.

7418 **Tomas, Ivan**: (O „Hrvatskoj reviji" posvećenoj Meštroviću, 1962. g.). Novi život, Essen-Bergeborbeck (Njemačka), IX. 1963.

7419 **Tomičić, Zlatko**: *Filip Marušić o Meštroviću i njegovim roditeljima.* Književnik, Zagreb, 3/28, knj. II, X. 1963, str. 420-435.

7420 **Tomičić, Zlatko**: *Michelangelo i Meštrović.*
(Iz knjige „Put k Meštroviću". Usporedbe).
Riječka revija, Rijeka, 12/1, I. 1963, str. 13-19.

7421 **Trifunović, Lazar**: *Moša Pijade slikar i borac za umetničku istinu.* (Moša Pijade kao slikar i kritičar. Pohvala njegove kritike Meštrovića). Predgovor knjizi: Moša Pijade: O umetnosti. Beograd 1963, str. 5-19.

7422 **Urošević, M.**: *Presahlo „Vrelo života".*
(Zapuštena Meštrovićeva fontana u Drnišu).
Telegram, Zagreb, god. 4, 11. I. 1963.

7423 **V. M.**: *Dom Meštrovićeve skulpture.* (Uređenje Atelijera Meštrović u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 24, 18. VII. 1963.

7424 **V. Z.**: *Nepridržavanje rokova.* (Uređenje Atelijera Meštrović u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 5/1092, 18. I. 1963, str. 7.

7425 **Yourcenar, Marguerite**: *Nouvelles orientales.* (Novele nadahnute Meštrovićevim skulpturama „Le sourire de Marko", „Le lait de la mort"). Paris 1963, str. 29-42, 43-58.

7426 *Biskupija na Kosovu Polju.*
(Meštrović - Kljaković: Spomen-crkva kralju Zvonimiru u Biskupiji). Borba, Zagreb, god. 28, 25. VIII. 1963.

7427 *Doprinos za HR umjesto cvijeća za Meštrovićev grob.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/3 (51), IX. 1963, str. 415-416.

7428 *Galerija „Meštrovićev atelje" u Zagrebu.* (Pred otvorenje). Slobodna Dalmacija, Split, god. 20, 29. VI. 1963.

7429 *Istoria Iogoslavii.* (Usput o Meštroviću). Moskva 1963, sv. 2, str. 172-173.

7430 *Ivan Meštrović: „Avtoportret".* (Rani Meštrovićev autoportret). Prosvetni delavec, Ljubljana, 6. XI. 1963.

7431 *Ivan Meštrović 1883-1962. Obituary*. (Nekrolog). Americana annual 1963, New York 1963, str. 762.

7432 *Ivan Meštrović 1883-1962. Obituary.* (Nekrolog). Britannica Book of the Year 1963, Chicago 1963, str. 873.

7433 *Ivan Meštrović 1883-1962. Obituary.* (Nekrolog). Current biography Yearbook 1962, Bronx, New York, 1963, str. 297.

7435 *Izložba o stvaralaštvu Meštrovića, Rosandića i Stijovića.* (Izložba fotografija djela u Klubu mađarskih umjetnika). Slobodna Dalmacija, Split, god. 20, 6. VI. 1963.

7436 *„Jugoslovenski istorijski časopis" o Meštrovićevim Memoarima.* (Kritika Dragoslava Jankovića). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/2 (50), VI. 1963, str. 285-286.

7437 *Memorijalni muzej Ivana Meštrovića.* (Atelijer Meštrović u Zagrebu). Glas Slavonije, Osijek, 7. XI. 1963.

7438 *Mestrovic, Ivan.* Dictionar enciclopedic Român. Sv. 3. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 331). Bucaresti 1963.

7439 *Mestrovic, Ivan.* Encyclopaedia britannica. Chicago, London... 1963, sv. 15, str. 300.

7440 *Meštrović, Ivan.* Grand Larousse encyclopédique. Sv. 7. Paris 1963, str. 292.

7441 *Meštrović, Ivan.* Enciclopedia Hoepli.Sv. 4. Milano 1963, str. 959.

7442 *Meštrovićev atelje.* (Pred otvaranje. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 5, 8. VIII. 1963.

7443 (Meštrovićev posjet A. Stepincu 1959. i pismo Stepinca Meštroviću). Glasnik srca Isusa i Marije, Salzburg, V. 1963.

7444 *Muzej Ivana Meštrovića u Zagrebu.* (Otvorenje Atelijera Meštrović). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/4 (52) 1963, str. 581.

7445 *„Nadodavanja" bez kraja i konca.* (Pobijanje Meštrovićevih navoda u vezi s princom Đorđem u „Uspomenama"). Iskra, München, 15. VI. 1963. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 119-120.

7446 *Nakon dugogodišnjih priprema danas se otvara Atelje Meštrović.* (Postav. Fundus). Večernji list, Zagreb, god. 5, 6. IX. 1963.

7447 *Novi život, katolički časopis za kulturni i duhovni život...* (O Meštroviću). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/3 (51), IX. 1963, str. 412-414.

7448 (O „Hrvatskoj reviji" posvećenoj I. Meštroviću 1962.). Srpski vidici, München, II-III. 1963.

7449 (O Meštrovićevom posjetu Hrvatskoj i A. Stepincu, 1959.). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 28. II. 1963.

7450 (O Meštrovićevom posjetu Hrvatskoj 1959). Naša reč, North Harrow (Engl.), !V. 1963.

7451 (O Meštrovićevom razgovoru s Titom 1959). Slovenska pot, Buenos Aires, 1963, br. 3-4.

7452 *Odjeci HR posvećene Ivanu Meštroviću.* (Članci u inozemnom tisku 1962. i 1963. u povodu smrti I. Meštrovića). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/3 (51), IX. 1963, str. 410-416.

7453 *Otvoren atelje Meštrović.* (Svečano otvorenje). Večernji list, Zagreb, god. 5, 7. IX. 1963.

7454 *Poštanske marke u počast I. Meštrovića.* (Marke s reprodukcijama djela: Majka, Sjećanje, Kraljević Marko i Indijanac na konju). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/4 (52), XII. 1963, str. 581.

7455 (Prikaz „Hrvatske revije" 1962. posvećene I. Meštroviću). Savremenik, La Garenne (Francuska), IV. 1963.

7456 *Sadanje stanje spomen-crkve „Naša Gospa" u Biskupiji.* (O zapuštenosti crkve. Pismo o. Bernardina Topića). Hrvatske revija, Buenos Aires, 13/2, 1963, str. 233.

7457 *Serija maraka posvećena...* (Predviđeno izdanje maraka u povodu Meštrovićeve smrti. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 18. II. 1963.

7457a *Skulpture Ivana Meštrovića na poštanskim markama.* Beograd, Izdanje Zajednice jugoslovenskih PTT, 1963.

7458 *Slovenski listovi.* (O Meštroviću). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/3 (51), IX. 1963, str. 415.

7459 *Srpski listovi.* (O Meštrovićevom pohodu Hrvatskoj). Hrvatska revija, Buenos Aires, 13/3 (51), IX. 1963, str. 414-415

7460 *U Zagrebu će se otvoriti galerija „Meštrovićev atelje".* (Bilješka). Borba, Zagreb, god. 28, 29. VI. 1963.

7461 *Zagreb dobija memorijalni muzej Ivana Meštrovića.* (Otvoren dio Atelijera Meštrović). Društvena djelatnost, Beograd, 28. XII. 1963.

7462 *Zagreb dobiva muzej na Ivan Meštrović.* (Atelijer Meštrović). Nova Makedonija, Skopje, 9. XI. 1963.

7463 *Zagreb: otvoritev ateljeja Meštrović.* (Bilješka o otvorenju). Delo, Ljubljana, god. 5, 8. IX. 1963.

1964.

7464 **A. T.**: *Najposjećeniji muzej Zagreba.* (Atelijer Meštrović). Oslobođenje, Sarajevo, 3. VI. 1964.

7465 **B. B.**: *Stećci u Meštrovićevoj viziji.* (Meštrovićevo zanimanje za stećke). Večernje novine, Sarajevo, 12. VIII. 1964.

7466 **B. O.**: *Skriti spomenik.* (Meštrovićev spomenik „Majka i dijete" u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 29. I. 1964.

7467 **Bezić, A**(**nte**): *Nova monografija o Ivanu Meštroviću.* (D. Kečkemeta i T. Dabca u izdanju „Jugoslavije"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 4. III. 1964.

7468 **Bezić, A**(**nte**): *Nove skulpture u Galeriji Meštrović.* (8 skulptura odliveno u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 18. VI. 1964.

7469 (**Bezić, Ante**) A. B.: *Postavit će se spomenik Mili Gojsalić.* (Otpremljen na lijevanje u Zagreb. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 7. VII. 1964.

7470 **Bezić, A**(**nte**): *Predsjednik Tito poklonio Meštrovićev portret Galeriji u Splitu.* (Dar slikara G. Likana u Americi). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 7. XI. 1964.

7470a (**Bezić, Nevenka**) N. B.: *Otavice.* (Meštrovićev mauzolej). Enciklopedija likovnih umjetnosti, 3, Zagreb 1964, str. 609.

7471 **Borodin, A.**: *V gosteprimnoi Jugoslaviji.* (Posjet Atelijeru Meštrović u Zagrebu). Iskusstvo, Moskva, 1964, br. 10, str. 49.

7472 **Buć, Stjepan**: *Meštrović proizvod političke romantike.* (O Meštrovićevom političkom djelovanju). Hrvatska revija, Buenos Aires, 14/2-3 (54-55), 1964, str. 180-194.

7474 **Črnja, Zvane**: *Historija Hrvatske.* (Poglavlje: Hrvatska moderna. O Meštroviću str. 532-534). Zagreb 1964.

7475 **D. Š.**: *Mladi rado posjećuju Galeriju Meštrović.* (Veliko zanimanje za Galeriju Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 21. IX. 1964.

7477 **Eterović, Francis H. - Spalatin, Christopher**: *Croatia: Land, People, Culture.* Post I, Toronto 1964. (Usput o Meštroviću, str. X. Predgovor Meštrovićev).

7478 **Grubač, Slobodan**: *Čovjek koji je otkrio Meštrovića.* (Razgovor s Nikolom Adžijom). Šibenski list, Šibenik, 11. III. 1964.

7479 **Grubač, S**(**lobodan**): *Malo poznati radovi i pisma Ivana Meštrovića u Drnišu.* (Dar Nikole Adžije Muzeju u Drnišu). Politika, Beograd, god. 61, 21. VIII. 1964.

7480 **Grubač, Slobodan**: *Meštrovićev mecena.* (Nikola Adžija). Vjesnik, Zagreb, god. 25, 25. X. 1964.

7481 **Grubač, S**(**lobodan**): *Meštrovićevi radovi u Drnišu.* (Dar Drnišu: „Vrelo života", „Majka i dijete". Skulpture u Nikole Adžije). Vjesnik, Zagreb, god. 25, 4. VIII. 1964.

7482 **Grubač, Slobodan**: *Zaboravljeni Meštrović.* (Dar drniškoj bolnici „Majka i dijete"). Vjesnik, Zagreb, god. 25, 21. IX. 1964.

7483 **Jelinić, D.**: *Kutak starina. „To Meštrović je, ali Meštrović ni!"* Večernji list, Zagreb, 6/1483, 25. IV. 1964, str. 5.

7486 **Jurišić, Karlo**: *„Što je s Meštrovićevim Kačićem".* (Historijat spomenika). Vjesnik, Zagreb, god. 25, 23. VII. 1964.

7487 **k**: *Nagrada grada Zagreba.* (Arh. Miroslavu Begoviću za uređenje Atelijera Meštrović u Zagrebu). Čovjek i prostor, Zagreb, 11/135, 1964, str. 5, 8.

7488 **Kay, Jane H.**: *Ivan Meštrović.* Christian science monitor, Boston, 23. X. 1964.

7494 **Kečkemet, Duško**: *Split. Guida.* (Talij. fotovodič. Fotografije: T. Dabac, D. Kečkemet. Meštrovićevi spomenici u Splitu). Beograd 1964.

7495 **Kečkemet, Duško**: *Split. Guide.* (Engl. fotovodič. Fotografije: T. Dabac, D. Kečkemet. Meštrovićevi spomenici u Splitu). Beograd 1964.

7496 **Kečkemet, Duško**: *Split. Guide.* (Franc. fotovodič. Fotografije: T. Dabac, D. Kečkemet. Meštrovićevi spomenici u Splitu). Beograd 1964.

7497 **Kečkemet, Duško**: *Split. Reiseführer.* (Njem. fotovodič. Fotografije: T. Dabac, D. Kečkemet. Meštrovićevi spomenici u Splitu). Beograd 1964.

7498 **Knežević, Danilo**: *Spomenik Njegošu napravljen za Lovćen.* (Izjava arh. H. Bilinića). Pobjeda, Cetinje, 6. III. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27/28, 1971, str. 73.

7499 **Krleža, Miroslav**: *Banket u Blitvi.* (Roman. Meštrović u liku kipara i političkog ideologa Romana Rajevskog). Zagreb 1964.

7500 **Krleža, Miroslav**: *Iz galerije likovnih umjetnika.* (Misli i sudovi o Meštroviću str. 282-283). Republika, Zagreb, 20/7-8, 1964, str. 271-287.

7501 **Lipovščak, Matija**: *Propada spomenik Marka Marulića.* (Medulićev spomenik u Zagrebu - ne Medulićev!). Vjesnik, Zagreb, 25/6109, 21. II. 1964, str. 4.

7502 **M. G.**: *Meštrovićeva prisutnost.* (U povodu smrti. Citat iz teksta Ž. Gruma). Večernji list, Zagreb, god. 6, 20. I. 1964.

7503 **Marjanović, Milan**: *Diplomatske borbe za Zadar.* (Meštrović u tajnoj organizaciji „Galeb"). Zbornik: Zadar, Zagreb 1964, str. 293-295.

7504 (**Meštrović, Mate**): (O sprovodu I. Meštrovića. Priopćio Krunoslav Mašina). Nova Hrvatska, London, (?) III. 1964.

7505 **Meštrović, Mate**: *Posljednja godina života Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 14/4, 1964, str. 334-339.

7506 **Miše, Jerolim**: *Ivan Meštrović.* (Opširna kritika Meštrovićeve umjetnosti i stila). Forum, Zagreb, 3/3, knj. V, III. 1964, str. 289-303.

7507 **Nižetić, Branko**: *Bilješka o posljednjem Meštrovićevom djelu.* (O spomeniku Martinu Kukučinu). Mogućnosti, Split, 9/5, V. 1964, str. 509-512.

7508 (**Peić, Matko**) M. P.: *Meštrović. Bošković.* (Meštrovićev spomenik Ruđeru Boškoviću). Vjesnik, Zagreb, god. 25, 5. II. 1964.

7511 **Pijade, Moša**: *Izabrani spisi.* Sv. I, knj. 1, Beograd 1964. (O Meštroviću str. 95-119).

7513 **R**(**edakcija**): *Meštrović, Ivan.* (Život, djela, izložbe, literatura). Enciklopedija likovnih umjetnosti, 3, Zagreb, 1964, str. 444-446.

7514 **Soldo, Josip A.**: *O. Petar Grabić i Meštrović.* (Meštrović i franjevci). U: M. P. O. Petar dr Grabić. Split 1964, str. 70-77.

7515 **Strižić, Živko**: *Što je s Meštrovićevim Kačićem?* (Da se postavi u Bristu). Vjesnik, Zagreb, god. 25, 30. VI. 1964.

7516 **Škultéty, Jozef**: (O Meštrovićevom spomeniku Martinu Kukučinu u Punta Arenas). Kultúrny život, Bratislava, 19/11, 14. III. 1964.

7517 **T.**: *Interes za Meštrovića.* (Posjet Atelijeru Meštrović u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 10. VI. 1964.

7517a **Todorović, Nada**: *Jugoslovenske i inostrane medalje.* (Meštrovićeve medalje). Beograd 1964.

7518 **V. B.**: (Obrana Meštrovićevog spomenika Njegošu, u vezi s kritikom Zorana Markuša u „Politici"). Književne novine, Beograd, 7. II. 1964.

7519 **Vidovec, I.**: *Ne Marulić već Medulić.* (Spomenik u Zagrebu. Ispravak). Vjesnik, Zagreb, 25/6123, 6. III. 1964, str. 5.

7520 **Vitezica, Vinko**: *Plastični izraz našeg vremena.* (Osvrt na članak Zorana Markuša „Jedan aktuelan predlog" u „Politici" 1963. o spomeniku Njegošu). Telegram, Zagreb, 5/196, 24. I. 1964, str. 2.

7521 **Vojnović, Zvonimir**: *Spomenik Marulića premjestiti na Marulićev trg.* (O Medulićevom, a ne Marulićevom spomeniku u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 25/6120, 3. III. 1964, str. 5.

7522 **Zaninović, Vice**: *August Cesarec. Život i rad.* (O Meštroviću str. 122-123, 223, 275). Zagreb 1964.

7523 **Zlamalik, Vinko** (Veno): *Medalja u Hrvatskoj.* (Predgovor kataloga i katalog. O Meštrovićevim medaljama, str. 19, 44). Zagreb 1964.

7524 *Atelje Meštrović - najposjećeniji muzej u Zagrebu.* (Opis. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 7. VI. 1964.

7525 *Atelje Meštrović - najposjećeniji zagrebački muzej.* (Veliko zanimanje). Novi list, Rijeka, 9. VI. 1964.

7526 *Atelje Meštrović - najposjećeniji muzej u Zagrebu.* (Veliko zanimanje). Sremske novine, Sremska Mitrovica, 10. VI. 1964.

7527 *Bogata galerija Meštrovićevih djela u Sirakuzi.* (Američko sveučilište. Kolekcija Meštrovićevih djela). Borba, Zagreb, god. 29, 24. VII. 1964.

7528 (Direktor Lazar Trifunović uklanja iz narodnog muzeja u Beogradu Meštrovićeve skulpture). Književne novine, Beograd, 10. I. 1964.

7529 *Galerija Meštrović...* (Radoslav Duhović kleše Meštrovićeve skulpture). Politika, Beograd, god. 61, 5. IV. 1964.

7530 *Godišnjica Meštrovićeve smrti.* (Prigodna kuverta Filatelističkog kluba „Zagreb"). Borba, Zagreb, god. 29, 29. I. 1964.

7532 *I nakon smrti progone i krivotvore Meštrovića.* (Kritika napisa o Meštroviću u Jugoslaviji). Hrvatska revija, Buenos Aires, 14/1 (53), III. 1964, str. 92.

7533 *„Jugoslovenski istorijski časopis“ o Meštrovićevim uspomenama.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 14/4 (56), XII. 1964, str. 540-541.

7534 *Kolekcija Meštrovićevih djela u Syracusi.* (21 skulptura i 19 crteža na Sveučilištu u Syracusi. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 24. VII. 1964.

7535 *„Meddobje“ o Meštrovićevom svesku HR.* Hrvatska revija, Buenos Aires, 14/2-3 (54-55), 1964, str. 351-352.

7536 *Meštrovič, Ivan.* Enciklopedičeskij slovar'. Sv. 2. Moskva 1964, str. 27.

7537 *Meštrović, Ivan.* Grande enciclopedia Curcio di cultura universale. Roma 1964, str. 309.

7538 *Meštrović, Ivan.* Hirschsprungs Konversationsleksikon. Sv. 4. Kobenhaven 1964, stupac 3113.

7539 *Meštrović, Ivan.* Meyers' neues Lexikon in acht Bänden. Sv. 7. Leipzig 1964, str. 475.

7540 *Meštrović works acquired by SU.* (Sveučilište Syracuza nabavilo Meštrovićeva djela). Syracuse Post Standard, New York (?), 20. VII. 1964.

7541 *Meštrovićeva dela na Univerzitetu u Sirakuzi.* (Kolekcija skulptura i crteža. Bilj.). Borba, Zagreb, god. 29, 24. VII. 1964.

7542 *Meštrovićeva galerija dobija još 8 radova.* (Skulpture odlivene u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 27. IV. 1964.

7543 *Meštrovićeve „Udovice“.* (Kleše Radoslav Duhović. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 21, 30. IX. 1964.

7544 *New York: zbirka Meštrovićevih del.* (U Sveučilištu Syracuzi. Bilj.). Delo, Ljubljana, god. 6, 31. VII. 1964.

7546 *Putopisni esej Zlatka Tomčića o Ivanu Meštroviću.* Zlatko Tomčić: Put k Meštroviću. Hrvatska revija, Buenos Aires, 14/4 (56), XII. 1964, str. 540.

7547 *Split.* (Fotomonografija. Tekst J. Kaštelan. Meštrovićevi spomenici). Beograd 1964.

7548 *Zabilježeno.* (Upravitelj Narodnog muzeja Lazar Trifunović odlučio ukloniti Meštrovićeve radove iz muzeja. Preneseno iz„Vidika“). Telegram, Zagreb, 17. I. 1964, str. 10.

1965.

7548a **Boban, Ljubo**: *Iz historije odnosa V. Mačeka i dvora u vrijeme šestojanuarskog režima*. (Politička uloga Meštrovića). Zbornik Historijskog instituta Slavonije 3, 4, 1965-1966.

7549 **Gagro, B**(**ožidar**): *Meštrović - da ili ne? Nacrt za jedno razmišljanje.* (Analiza Meštrovićeve umjetnosti i njezin položaj u suvremenoj umjetnosti). Telegram, Zagreb, 6/248, 29. I. 1965, str. 8.

7549a **Horvat, Josip**: *Hrvatski panoptikum.* (O Meštroviću). Zagreb 1965.

7550 **Klisura, F.**: *Kad će biti postavljen spomenik Celestinu Medoviću?* (Meštrovićev dar. Odliven). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 6. IX. 1965.

7550a (**Krleža, Miroslav - Kečkemet, Duško**): *Meštrović, Ivan.* (Nepotpisani Krležin članak s Kečkemetovom dokumentacijom). Enciklopedija Jugoslavije, 6, Zagreb 1965, str. 78-81.

7551 **M. A.**: *Spomenik u prašini.* (Meštrovićev spomenik C. Medoviću u Kuni). Politika, Beograd, god. 62, 7. I. 1965.

7552 **Maglica, M.**: *Meštrovićev spomenik kardinalu Stepincu u Melbourne-u.* (Otkrivanje spomenika). Hrvatska revija, Buenos Aires, 15/3 (59), IX. 1965, str. 244-245.

7553 **Mandekić, S.**: *Deset godina Galerije Meštrović u Splitu.* (Historijat). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 10. VII. 1965.

7554 **Mijović, Pavle**: *O nekim ikonološkim pitanjima Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu.* Glasnik Odelenja umetnosti SANU, Beograd, 1965, br. 6, str. 93-109.

7555 **Radojčić, Svetozar**: *Otkriće Sopoćana.* (Prolaznost Meštrovićevog imena). Borba, Zagreb, 12. IX. 1965, str. 9.

7556 **Rakovac, Milan**: *Put k Meštroviću. Zlatko Tomičić...* Hrvatska revija, Buenos Aires, 15/3 (59), IX. 1965, str. 248-250.

7557 **Raos, Ivan**: *Vječno žalosni smijeh.* Zagreb 1965. (Roman. O Meštrovićevom sinovcu Petru).

7558 **R**(**edakcija**): *Meštrović, Ivan.*(Život, djela, izložbe, literatura). Enciklopedija Jugoslavije, 6, Zagreb 1965, str. 78-81.

7559 **S. M.**: *Meštrovićeve skulpture na Svjetskoj izložbi u Ateni.* („Miloš Obilić“ i „Raspelo“). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 8. VII. 1965.

7560 **S. M.** (S. Mandekić ?): *Monografija o Ivanu Meštroviću.* (D. Kečkemeta i T. Dapca u izdanju „Jugoslavije“). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 14. VII. 1965.

7561 **Sapego, I.**: *Skulptura Ivana Meštroviča.* La sculture d'Ivan Mestrovic. Iskusstvo, Moskva, 1965, br. 9, str. 37-44.

7562 **Saria, Balduin**: (Prikaz Meštrovićevih „Uspomena“). Südost-Forschungen, (?), 1965, sv. 2-3, str. 404-405.

7563 **Sikimić, Đurđica**: *Fasadna skulptura u Beogradu.* (Meštrovićevi [?] reljefi na kući Kornelija Stankovića, Kneza Mihajla 1, str. 68). Beograd 1965.

7564 **Sotriffer, Kristian**: *Modern Austrian Art.* New York 1965. (Meštrovićeve nauke u Beču).

7565 **Sporčić, Milan**: *Meštrovićeva skulptura.* („Zdenac života“ u Zagrebu). Čovjek i prostor, Zagreb, 12/149-150, VIII. 1965, str. 9.

7566 **Strižić, Ž**(**ivko**): *Poljica: Spomenik Mili Gojsalićevoj.* (Odliven u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 26, 17. VII. 1965.

7567 **Tajtelbaum, Raul**: *Meštrović u Jerusalimu.* („Mojsije“ u Nacionalnom muzeju Izraela). Večernje novosti, Beograd, 29. V. 1965.

7568 **Tarasiewicz, Krystyna**: *Meštrović.* (Posjet Atelijeru Meštrović u Zagrebu. Bilj.). Radar, Warszawa, 1965, br. 1, sv. 6, str. 5-6.

7569 **Todorović, Ž.**: *Gde je mesto za Njegoša.* (Historijat pripremnih radova i polemika oko položaja). Politika, Beograd, 62/18.700, 25. X. 1965, str. 7. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 58-59; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 58-59; II. Izd. Beograd 1990.

7570 **Tomičić, Zlatko**: *Ivan Meštrović velikan svoga naroda.* (Predavanje u Vrpolju). Hrvatska revija, Buenos Aires, 15/4 (60), XII. 1965, str. 379-382.

7571 **Tošić, Zoran**: *Skulptura do 1941.* (Meštrović u okviru jugosl. skulpture). Muzej savremene umetnosti. Beograd 1965, str. 129-132.

7572 **Tupicin I**(**gor Konstantinovič**): *Maloizvestnii portret V. J. Lenina raboti Ivana Meštroviča. Une sculture peu connue de I. Mestrovic.* (O Meštrovićevom portetu V. I. Lenjina). Iskusstvo, Moskva, 1965, br. 4.

7573 *Dovršeni Meštrovićevi „Svirači“.* (Klesao R. Duhović. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Spit, god 22, 16. I. 1965.

7574 *Jugoslavenski odbor. 1915-1919.* (Meštrović u Jugosl. odboru). Katalog izložbe. Zagreb 1965, Split 1966.

7575 *Mestrovic, Ivan.* Bonniers lexikon. Sv. 6. Stockholm (Švedska) 1965, str. 1094.

7576 *Mestrovic, Ivan.* Dictionar enciclopedic Român. Sv. 3. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 331). Bucuresti 1965.

7577 *Meštrovićeva djela na svjetskoj izložbi.* (2 skulpture u Ateni). Glas Slavonije, Osijek, 23. VII. 1965.

7578 *Njegoš v baraki na Cetinju.* (O Njegoševom spomeniku). Tedenska tribuna, Ljubljana, 8. XI. 1965.

7579 *Split: desetletnica Meštrovićeve galerije.* (Posjet Galeriji. Bilj.). Delo, Ljubljana, 13. VII. 1965.

7580 *„Suedost-Forschungen“ o Meštrovićevim uspomenama.* (Prikaz članka Balduina Sarie). Hrvatska revija, Buenos Aires, 15/3 (59), IX. 1965, str. 255.

1966.

7581 **A. E.**: *Galerija Meštrović dobila još dva eksponata.* („Udovice“, „Anđeli svirači“; klesao R. Duhović. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 27, 5. V. 1966.

7582 **Aleksić, Vlado**: *Mauzoleju je mjesto na Lovćenu.* (Polemika o spomeniku Njegošu). Pobjeda, Titograd, 23/2497, 24. III. 1966, str. 11. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 77; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 77; II. izd. Beograd 1990.

7583 **Alešina, L. S. - Jaborskaja, N. V.** : *Iskusstvo jugoslavii.* Moskva 1966. (O Meštroviću str. 15, 190, 199-207, 210, 232-237, 239, 240, 248. Biogr. podaci str. 302).

7584 **B. B.**: *Meštrovićev „Njegoš“ ostaje na Cetinju.* (Anketa). Borba, Beograd, god. 31, 14. II. 1966.

7585 **Benezit, E.**: *Mestrovic (Ivan).* U: Dictionnaire critique et documentaire de peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs, Tome 6. (Kratka biografija i djela). Paris 1966, str. 81.

7586 **Borožan, Marko K.**: *Njegošev mauzolej na Lovćen!* (Historijat). Telegram, Zagreb, 7/304, 25. II. 1966.

7587 **Bulatović, Komnen**: *Lovćen je Njegošev najljepši spomenik.* (Protiv smještaja mauzoleja na Lovćenu). Pobjeda, Titograd, 23/2494, 13. III. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 74; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 74; II. izd. Beograd 1990.

7588 **Calder, Alexander**: *An Autobiography.* (Spomen Meštrovićeve izložbe 1929. u New Yorku). New York 1966.

7589 (**Colich, Jerome**): *Survey of croatian arts.* (Pregled hrvatskog slikarstva i kiparstva od Buvine do suvremenika). U katalogu: Croatian paintings and sculptures XIX, XX century, New York 1966.

7590 **Costescu, Eleonora**: *Une exposition de tapisserie et de sculpture yougoslave à Bucarest.* (Između ostalih i o Meštroviću, str. 612-613). Revue des études sud-est européennes. Bucaresti 4/3-4, 1966.

7591 **Cummings, Paul**: *Dictionary of contemporary american artists.* New York 1966. (Meštrović str. 206-207).

7592 **Čakić, K**(**osta**): *Gdje će biti postavljen Meštrovićev spomenik Njegošu. Na Cetinju a ne na Lovćenu.* Vjesnik, Zagreb, 27/6827, 20. II. 1966, str. 8.

7593 **Čakić, K**(**osta**): *Suprotna mišljenja.* (Obrazloženje Komisije da se Njegošev mauzolej ne podigne na Lovćenu). Vjesnik, Zagreb, god. 27, 1. III. 1966, str. 4. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 70; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 70; II. izd. Beograd 1990.

7594 **Črnja, Zvane**: *Histoire de la culture croate.* (Općenito o Meštroviću, str. 340-341). Zagreb 1966.

7595 **Čulić, Dmitar**: *Urlaub in Jugoslawien.* (O Meštrovićevim djelima u raznim mjestima). Gütersloh (?), 1966.

7596 **Danilo, mitropolit**: *Njegošu je mjesto na Lovćenu i nigde drugo.* (Protiv rušenja Njegoševe kapele na Lovćenu). Pobjeda, Titograd, 23/2503, 7. IV. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 81; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 81; II. izd. Beograd 1990.

7597 **Gagro, Božidar**: *Periferna struktura.* (O Meštroviću u europskim mjerilima, str. 25). Život umjetnosti, Zagreb 1/1966, str. 15-25.

7598 **Gargro, Božidar**: *Slikarstvo „Proljetnog salona“ 1916-1928.* Život umjetnosti, Zagreb, 2/1966, str. 46-54.

7599 **Gal, Miro**: *Foreword.* (Predgovor kataloga. O organizaciji izložbe). U katalogu: Croatian paintings and sculptures XIX, XX century, New York 1966, str. (1-2).

7600 **Gaunt, William**: *The Observer's Book of Sculpture.* (Kraća biografska bilješka o Meštroviću, str. 119). London-New York 1966.

7601 **Grubač, Slobodan**: *Zapušteno „Vrelo života“.* (Historijat Meštrovićeve skulpture). Telegram, Zagreb, 7/304, 25. II. 1966.

7602 **I. J.**: *Preuređenje Galerije Meštrović.* (U tijeku. Repr.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 20. I. 1966.

7602a **Ivanišević, Milan**: *Augustinčićev utjecaj na povratak Joze Kljakovića iz progonstva.* (Veze Meštrovića i Kljakovića. Uhićenje 1942.). Anali Galerije Antuna Augustinčića, Klanjec 1966.

7602b **Ivanišević, Milan**: *Slikarska snaga iz solinske zemlje.* (Predgovor kataloga izložbe Joze Kljakovića). Solin 1966.

7603 **Jianon, Ionel**: *La sculpture et les sculpteurs.* (Pregled kiparstva od prahistorije do moderne. Repr. „Grgura Ninskoga“ s opširnijom legendom). Paris 1966, str. 101.

7604 **Jovičević, Niko M.**: *Treba poštovati Njegošev amanet.* (Protiv smještaja na Lovćenu). Pobjeda, Titograd, 23/2493, 10. III. 1966, str. 9. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 73-74; II. izd. Beograd 1990.

7605 **Jović, P.**: *SOS iz Otavica.* (O lošem stanju Meštrovićeva mauzoleja). Slobodna Dalmacija, Split, 22/6591, 7. V. 1966, str. 4.

7606 **Jovović, Jevrem**: *Da li spomenik Njegošu podići na Lovćenu ili na Cetinju.* (Obrazloženje mišljenja da se podigne na Cetinju). Pobjeda, Titograd, 23/2505, 14. IV. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 82; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 82; II. izd. Beograd 1990.

7607 **Kadić, Branko**: *Slatko Tomicic: Put k Mestrovicu. Camino a Mestrovic...* Studia croatica, Buenos Aires, 7/20-21, 1966, str. 196-197.

7608 **Kadija, Niko**: *Veliki kipar velikom pjesniku.* (Meštrovićev mauzolej P. P. Njegoša). Borba, Zagreb, god. 31, 17. VI. 1966.

7609 **Kečkemet, Duško**: *Javni spomenici u Hrvatskoj do Drugog svjetskog rata.* (Meštrovićevi javni spomenici, str. 11-14). Život umjetnosti, Zagreb, 1966, br. 2, str. 3-16.

7610 **Knežević, Danilo**: *Spomenik Njegošu napravljen za Lovćen.* (Mišljenje arh. H. Bilinića). Pobjeda, Titograd, 23/2492, 6. III. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 73; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 73; II. izd. Beograd 1990.

7611 **Konjevod, M.**: *Proslava i spomenik.* (Za postav Meštrovićeva spomenika Držiću u Dubrovniku). Vjesnik, Zagreb, god. 27, 23. XI. 1966.

7612 **Kovijanić, Risto**: *Neprikosnovena obaveza.* (Za postavljanje Njegoševog mauzoleja na Cetinju). Pobjeda, Titograd, 23/2496, 20. III. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 76-77; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 76-77; II. izd. Beograd 1990.

7613 **Leontić, Ljubo**: *Jugoslavenska omladina i osnivanje Jugoslavenskog odbora u Rimu. Jugoslavenski odbor u Londonu.* (Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti). Zagreb 1966.

7614 **Maleković, V**(**ladimir**): *Tko je to nezapamćemo zatajio? „Meštrović" - vulgarizator.* (Odgovor na kritiku M. Selakovića u vezi s kalendarom Željezare Sisak). Vjesnik, Zagreb, 27/6806, 30. I. 1966, str. 8.

7615 **Martinović, Niko S.**: *Anketa „Pobjede". Oko Meštrovićevog mauzoleja Njegošu.* (Mišljenja raznih ličnosti). Pobjeda, Titograd, 23/2491, 3. III. 1966, str. 8. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 71-73; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 71-73; II. izd. Beograd 1990.

7616 (**Martinović, Niko**): *Poštovati Njegošev zavet. Odgovori dr Nika Martinovića na pitanja A. Nešića.* (Direktor knjižnice na Cetinju za postavljanje mauzoleja na Cetinju). Večernje novosti, Beograd, 1. III. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 69; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 69; II. izd. Beograd 1990.

7617 **Mihanović, Marin**: *Gdje postaviti spomenik Mili Gojsalićevoj?* (Razni prijedlozi). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 11. VI. 1966.

7618 **Mirković, Mirko R.**: (Kritika knjige Zlatka Tomičića „Put k Meštroviću"). Borba, Zagreb, god. 31, 20. XI. 1966.

7619 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Meštrovićev mauzolej u Otavicama - memorijalni prirodni spomenik.* (Prijedlog Skupštine općine Drniš. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 18. VI. 1966.

7620 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Od mjesta do mjesta. Otavice.* (Osigurana sredstva za popravak mauzoleja. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 9. VII. 1966.

7621 (**Mirković, Vojko**) M. V.: *Urediti rodnu kuću Božidara Adžije.* (Prijedlog za muzej u Drnišu s Meštrovićevim radovima). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 9. VII. 1966.

7621a *Slike s puta po Hrvatskoj deset mjeseci poslije „Oluje".* I-VI. (O Posjetu oštećenoj crkvi u biskupiji). Zajedničar – Fraternalist, Pitsburgh, 4, 11, 18, 25. IX; 9, 16. X. 1966.

7623 **Nešić, A.**: *Cetinjani su za Lovćen.* (Reakcije Cetinjana protiv odluke republičke komisije da se Njegošev spomenik ne podigne na Lovćenu). Večernje novosti, Beograd, 28. II. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 68; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 68; II. izd. Beograd 1990.

7624 **Nikolić, Vinko**: *Komunistička „Borba" napada Zlatka Tomičića.* („Put k Meštroviću"). Hrvatska revija, Pariz, 16/2-4 (62-64), XII. 1966, str. 401-402.

7625 **Nikolić, Vinko**: *Pred vratima domovine. Susret s hrvatskom emigracijom 1965.* Dojmovi i razgovori. Knj. I. Buenos Aires 1966.

7626 **Obradović, O.**: *Prepiska Ivana Meštrovića i dr Cvite Fiskovića o postavljanju spomenika Njegošu.* (Meštrović za smještaj na Lovćenu, Fisković protiv). Vjesnik, Zagreb, 27/6844, 9. III. 1966, str. 4. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 64; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 64; II. izd. Beograd 1990.

7627 **Orović, Savo J.**: *Povodom Njegoševog mauzoleja od Meštrovića.* (Kritika komisije koja je protiv mauzoleja na Cetinju). Borba, Zagreb, 31/53, 24. II. 1966, str. 6. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 67-68; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 67-68; II. izd. Beograd 1990.

7627a **Ostović, Pavle D.**: *Petar Meštrović.* (Nekrolog i životopis). Zajedničar, Pittsburgh, 23. III. 1966.

7628 **Peičić, A.**: *Meštrovićev mauzolej - memorijalni spomenik prirode.* (Prijedlog Savjeta za kulturu općine Drniš). Slobodna Dalmacija, Split, god. 22, 1. III. 1966.

7629 **Pejović, Ivo**: *Dilema više nema. Za Lovćen zbog Lovćena.* (Protiv mauzoleja Njegošu na Lovćenu). Pobjeda, Titograd, 23/2488, 20. II. 1966, str. 9. Pretiskano (skraćeno): Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 66-67; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 66-67; II. izd. Beograd 1990.

7630 **Pejović, Ivo** (Rakočević, Petar): *Nepotrebna dramatizacija i emotivna reagovanja.* (Polemika o Njegoševom mauzoleju). Pobjeda, Titograd, 23/2502, 3. IV. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 79-81; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 79-81; II. izd. Beograd 1990.

7631 **Pejović, Ivo**: *Za Lovćen zbog Lovćena.* Pobjeda, Titograd, 23/2487, 17. II. 1966, str. 9.

7632 **Perović, Sreten**: *Njegoš - Meštrović - Lovćen.* (Za postavljanje mauzoleja na Lovćenu). Pobjeda, Titograd, 23/2500, 27. III. 1966, str. 5. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 78; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 78; II. izd. Beograd 1990.

7633 **Popović, Ratimir**: *Meštrovićevo djelo uljepšalo bi Lovćen.* (Obrazlaže svoj stav). Pobjeda, Titograd, 23/2504, 10. IV. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 81-82; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 81-82; II. izd. Beograd 1990.

7634 **Predović, M.**: *Portret Vasilija Bubanovića (1797-1853) u pjesmi ilirca Andrije Laboša (1826-1918).* (O Meštrovićevim počecima i Andriji Labošu). Žumberački kalendar, Zagreb, 1966, str. 326-331.

7635 **Rakočević, Petar**: Vidi: Pejović, Ivo 7630.

7636 **Read, Herbert**: *Meštrović, Ivan.* The Thames and Hudson Encyclopaedia of the Arts. London 1966, str. 621.

7637 **Stručni kolegijum muzeja Cetinje**: *Povodom diskusije o podizanju Njegoševog mauzoleja.* (Žalba na jednostrano mišljenje Komisije da se spomenik postavi na Lovćen). Pobjeda, Cetinje, 23/2495, 17. III. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 74-76; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 74-76; II. izd. Beograd 1990.

7638 **Stručni kolegij Muzeja - Cetinje**: *Razgovor o Lovćenu, mauzoleju i jednoj obavezi. Spomenik i osama.* (U prilog podizanja Njegoševog mauzoleja na Lovćenu. Citati Meštrovićevih pisama). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 6. IV. 1966, br. 727 b, str. 7.

7639 **Šepić, D.**: *Jugoslavenski odbor i Rimski pakt.* Zbornik: Jugoslavenski odbor u Londonu. Zagreb 1966.

7640 **Šijaković, Miodrag B.**: *Meštrović ili Njegoš na Lovćenu.* (Razlozi protiv postavljanja mauzoleja na Lovćen). Pobjeda, Titograd, 23/2501, 30. III. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 78-79; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 78-79; II. izd. Beograd 1990.

7641 **Tuoni, Dario de**: *Ricordo di Joyce a Trieste con una lettera di James Joyce.* Milano 1966. (Slike Meštrovićevih radova u Joycevoj sobi, str. 10-11).

7642 **Ujević, Tin**: *Grudobrani Hrvatske.* (Obrana Meštrovića). Sabrana djela, sv. X. Eseji, rasprave, članci III. Zagreb 1966, str. 9-11.

7643 **Ujević, Tin**: *Ispunjeni zavjet.* (Meštrovićeva vidovdanska ideologija). Sabrana djela, sv. X. Eseji, rasprave, članci III. Zagreb 1966, str. 92-96.

7644 **Ujević, Tin**: *Meštrovićeva izložba i jugoslavenska intuicija.* (O Meštrovićevoj izložbi u Londonu 1915.). Sabrana djela, sv. X. Eseji, rasprave, članci III. Zagreb 1966, str. 258-266.

7645 **Ujević, Tin**: *Za mladu Dalmaciju.* (Meštrovićev nacionalizam. 1912). Sabrana djela, sv. X. Eseji, raspravi, članci III. Zagreb 1966, str. 77-80.

7646 **Vicković, Mihailo**: *Nema dileme.* (U ime Odbora za podizanje Njegoševa mauzoleja - da se podigne na Lovćenu). Večernje novosti, Beograd, 28. II. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 68-69; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 68-69; II. izd. Beograd 1990.

7647 **Z. Š.**: *Meštrovićeva skulptura u Karlovcu.* (Posudba Meštrovićeve skulpture). Večernji list, Zagreb, 23. X. 1966.

7648 *I dalje različita mišljenja.* (Anketa titogradske „Pobjede" o smještaju Meštrovićevog mauzoleja Njegošu). Pobjeda, Titograd, 23/2506, 17. IV. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 82-83; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 82-83; II. izd. Beograd 1990.

7649 *Izložba djela hrvatskih likovnih umjetnika u New Yorku.* Hrvatska revija, Pariz, 16/1 (61), IX. 1966, str. 84.

7650 *Jugoslavenski odbor u Londonu.* (Zbornik). Zagreb 1966.

7651 *Meštrović, Ivan.* Das grosse Duden-Lexikon in acht Bänden. Sv. 5. Mannheim 1966, str. 481.

7652 *Meštrović, Ivan.* Kratka bulgarska enziklopedija. Sv. 3. Sofija 1966, str. 420.

7653 *Meštrović, Ivan.* Přiruční slovník naučný. Sv. 3. Praha 1966, str. 121.

7654 *Meštrović, Ivan.* Wielka encyklopedia powszéchna. Sv. 7. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 222). Warszawa 1966.

7655 *Meštrović na markama.* (Američke marke s umjetnicima. Bilj.). Večernje novine, 6. I. 1966.

7656 *Nothing was too big for the little Showman.* (Meštrovićev „Mojsije" u galeriji Billy Rosea u Izraelu). Life, 18. II. 1966, str. 38.

7657 *Odjeci.* (Reakcije na članak stručnog kolegija Muzeja Cetinje). Pobjeda, Titograd, 23/2504, 10. IV. 1966, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 76; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 76; II. izd. Beograd 1990.

7658 *Pesnici o pesniku.* (Većina za mauzolej na Lovćenu. Protivna mišljenja crnogorskih književnika R. Ratkovića, P. Đuranovića, J. Brkovića i D. Vujanovića). Večernje novosti, Beograd, 9. III. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 70-71; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 70-71; II. izd. Beograd 1990.

7659 *Peter Loboda. 1894-1952.* (Katalog izložbe. Meštrovićev učenik i sljedbenik). Ljubljana 1966.

7661 *Povodom diskusije o podizanju Njegoševog mauzoleja.* (Stručni kolegij muzeja Cetinje za podizanje mauzoleja na Lovćenu). Pobjeda, Titograd, god. 23, 17. III. 1966. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, 27/28, str. 74-76; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 74-76.

7663 *U Zagrebu otvorena galerija skulptura Ivana Meštrovića.* (Bilješka). Borba, Beograd. god. 31, 7. IX. 1966.

1967.

7664 **Adžija, Nikola**: *Ivan Meštrović u Enciklopediji Jugoslavije.* (Kritika napisa). Narodni list, Zadar, 18 (106)/801, 4. II. 1967, str. 7.

7665 (**Adžija, Nikola**): *Meštrovića sam otkrio u kafani kaže Nikola Adžija, koji je prvi otkrio vajara Ivana Meštrovića.* (Priopćio D. Čolović). Politika ekspres, Beograd, 2/19, 19. II. 1967, str. 18.

7666 **Anzulović, Branimir**: *Croatia: Land, People, Culture. Francis H. Eterovich i Christopher Spalatin...* (Prikaz knjige). Hrvatska revija, München, 17/3-4 (67-68), XII. 1967, str. 338-341.

7667 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović. 1883-1962.* (Predgovor kataloga. O Meštrovićevim djelima u Atelijeru Meštrović. Kronološki podaci. Literatura. Izložena djela uz bilješke o njima). Ivan Meštrović. Atelje Meštrović, Zagreb (1967). Katalog. II. izdanje. Prilog, str. (1)-(23).

7668 **Batušić, Slavko**: *Umjetnost u slici.* (Meštrović u okviru hrv. umjetnosti). III. izd., Zagreb 1967.

7669 (**Bezić, Ante**) A. B.: *Meštrovićev Marulić na Trijenalu u Indiji.* (Bit će izložen. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 23/6967, 22. VII. 1967, str. 5.

7670 **Crispolti, Enrico - Russoli, Franco - Micheli, Mario De**: *L'arte moderna 23. Naturalismo e realismo.. Parte seconda.* Milano 1967. (Kratko o Meštroviću, str. 146, repr. 159).

7671 **D. B.**: *Otkrivanje Meštrovićeva spomenika Mili Gojsalić.* (Pripreme svečanosti). Slobodna Dalmacija, Split, 23 (25)/6985, 12. VIII. 1967, str. 5.

7672 **Denegri, Jerko**: *Umjetnička kritika u Srbiji i Hrvatskoj.* (O Meštrovićevim kritičarima). Jugoslavenska umetnost XX veka. Treća decenija. Konstruktivno slikarstvo. Muzej savremene umetnosti, Beograd, XII. 1967, str. 41-51.

7673 **Despotović, Dragoslav** (prema materijalima Lazara Plavšića): *Nepoznati Meštrović. Uz proslavu 50-godišnjice Oktobarske revolucije.* (Historijat Meštrovićeva poprsja V. I. Lenjina. Prigodne poštanske marke). PTT vesnik, Beograd, 75/9, IX. 1967, str. 10.

7674 (**Grgičević, Marija**) M. G.: *Slavlje u bivšoj Poljičkoj republici.* (Meštrovićev spomenik Mili Gojsalić u Gatima). Vjesnik, Zagreb, god. 28, 20. VIII. 1967.

7675 **Hamilton, George Heard**: *Painting and Sculpture in Europe 1880 to 1940.* Pinguin Books, London (Baltimore) 1967. (O Meštroviću str. 95).

7676 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Naši slikari, kipari i grafičari u New Delhiju.* (Meštrović. Bilješka). Telegram, Zagreb, god. 8, 6. X. 1967.

7677 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Postavljen Meštrovićev spomenik Mili Gojsalić.* (Bilješka). Telgram, Zagreb, 8/380, 11. VIII. 1967.

7678 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Restauracija Meštrovićeva Mauzoleja.* Telegram, Zagreb, 8/399, 11. XI. 1967.

7679 **Janković, D**(**ragoslav**): *Jugoslovensko pitanje i Krfska deklaracija 1917. godine.* (Meštrovićevo djelovanje u Jugoslavenskom odboru u I. svj. ratu). Beograd 1967.

7680 **Jelavić, J.**: *Gdje i kakav spomenik Držiću? Mišljenje petorice dubrovačkih kulturnih radnika.* (Za i protiv Meštrovićeva spomenika i za i protiv postavljanja spomenika unutar gradskih zidina). Slobodna Dalmacija, Split, 23 (25)/7103, 30. XII. 1967, 1., 2. I. 1968, str. 5.

7681 **Kampis, Antal**: *Meštrović, Ivan.* Műrészeti lexikon. Sv. 3. Budapest 1967, str. 301-302.

7682 **Katalinić, J**(**akša**): *Hrvatska umjetnost na izložbi u New Yorku.* (Hrv. slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. st. Meštrovićeva djela). Slobodna Dalmacija, Split, 23/6925, 5. VI. 1967, str. 7.

7682a **Kečkemet, Duško**: *Za galeriju slika Emanuela Vidovića.* (O Meštrovićevoj galeriji u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 22. VII. 1967, str. 5.

7683 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga). Katalog Galerije Ivana Meštrovića u Splitu. Split 1967, str. 7-10.

7684 **Koenig, H. P.**: *Dalmatian Coast: Europe's Bargain Spot.* (Putopis. Usput o Galeriji Meštrović i „Grguru Ninskome"). Chicago Tribune, Chicago, 22. X. 1967, str. 10.

7685 **Konjevod, M**(**ilan**): *Od tri Držića nijedan na postolju.* (Skulpture Meštrovića, Augustinčića, Angeli-Radovanija). Vjesnik, Zagreb, god. 28, 19. II. 1967.

7686 (**Konjevod, Milan**) M. K.: *Spomenik Marina Držića u Dubrovniku.* (Dopremljen). Vjesnik, Zagreb, god. 28, 11. IV. 1967.

7687 **Krleža, Miroslav**: *Hrvatska književna laž.* (Između ostaloga i o Meštroviću). U: Eseji, VI, Zagreb 1967. (Pretiskano iz: Plamen, Zagreb, 1. I. 1919).

7688 **Krleža, Miroslav**: *Zastave I-IV.* (Često spominjanje Meštrovića i njegove „vidovdanske ideologije"). Sabrana djela, sv. 25, knj. I-IV. Zagreb 1967.

7689 **M. B.** (Mirko Bošnjak ?): *Dopremljen spomenik Marina Držića.* U Dubrovnik. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 23 (25), 11. IV. 1967.

7690 **Maleković, Vladimir**: *Gdje je kriterij? Željku Grumu, direktoru Moderne galerije JAZU Zagreb.* (Kritika izbora za izložbu „Suvremena hrvatska umjetnost" u Beogradu). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 17. V. 1967, br. 785, str. 7.

7691 (**Maleković, Vladimir**) vm: *Vrpolje: Meštrovićeva spomen-galerija.* (Otvorit će se). Vjesnik, Zagreb, god. 29, 12. XII. 1967.

7692 **Marasović, Tomislav**: *Split. Spomenici historijskog centra.* (Meštrovićevi spomenici u Splitu). Zagreb 1967.

7692a **Medaković, Dejan**: *Istoricizam u srpskoj umetnosti XIX veka.* (Meštrović i Vidovdanski hram). Prilozi za književnost, Beograd, 1967, br. 3-4.

7693 **Milutinović, Kosta**: *Jugoslavenski odbor i prvi pokušaj formiranja Jadranske legije.* Pomorski zbornik, Zadar, 5/1967, str. 627-642.

7694 **Mirković, V**(**ojko**): *Proslava u Poljicima. Otkriven Meštrovićev spomenik Mili Gojsalić.* (Kod sela Gata, nedaleko Omiša). Slobodna Dalmacija, Split, god. 23, 21. VIII. 1967.

7695 **N. D.**: *Završen Njegošev spomenik.* (Za mauzolej na Lovćenu). Politika, Beograd, god. 64, 19. VII. 1967.

7696 **Nikolić, Vinko**: *Pred vratima domovine. Susret s hrvatskom emigracijom 1965*. Dojmovi i razgovori. Knj. II. Paris-München 1967.

7697 **Ogranak Matice hrvatske Dubrovnik**: *Pravo stanje stvari. Najblaže rečeno.* (Meštrovićev i Augustinčićev „Marin Držić"). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 8. III. 1967, br. 775, str. 6.

7698 **Orlović, Dragan**: *Gdje je Meštrovićev „Lenjin".* (Marke s Lenjinovim poprsjem. Historijat Meštrovićevog poprsja). Ekspres, Beograd, 2. IV. 1967.

7699 **Panić-Surep, Milorad**: *Beograd.* (Fotomonografija. Fotografije: Branibor Debeljković). Beograd 1967. (Meštrovićeva djela i spomenici).

7700 **Pijoán, José - Gaya Nuno, Juan Antonio**: *Meštrović, Ivan.* (Opširniji enciklopedijski podaci). Summa Artis - Historia General del Arte, XXIII sv., Madrid 1967.

7701 **S. A.**: *Ipak spomenik Držiću.* (Odluka postavljanja Meštrovićevog spomenika). Večernji list, Zagreb, god. 9, 3. III. 1967.

7702 (**Sabljak, Tomislav**) ts.: *Spomenik Mili Gojsalić.* (Postavljen u Poljicima). Večernji list, Zagreb, god. 9, 2. VIII. 1967.

7703 **Senečić, Geno**: *O Meštrovićevu kipu slovačkog književnika Martina Kukučina.* (Podaci o spomeniku). Kolo, Zagreb, 5 (125)/5, V. 1967, str. 465-467.

7704 **Sluckij, B.**: *Iogoslavskij skulptor I. Meštrovič.* Inostranaja literatura, Moskva (?) 1967, br. 9, str. 238-244.

7705 (**Smrkinić, Josip**) J. S.: (Predgovor kataloga). U: Galerija Meštrović, Split. Katalog, Split 1967, str. 5.

7706 **Stanić, Stevan**: *Drniš, Mojsije i Meštrović.* (Interview s Nikolom Adžijom. O mladom Meštroviću i o radovima poslanim u Drniš). Borba, Zagreb, 32/167, 20. VI. 1967, str. 7.

7707 **Stojiljković, P**(**etar**): *Osniva se galerija Ivana Meštrovića.* (U Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 11. XI. 1967.

7708 **Šerić, Divna**: *Pomagao sam Meštrovića. U posjetu Nikoli Adžiji, u čijoj se kući u Drnišu uređuje mjesni muzej.* (O Meštrovićevim počecima u zavičaju). Slobodna Dalmacija, Split, 23/6868, 29. III. 1967, str. 4.

7709 **Šimundić, Mate**: *Još o spomeniku Marinu Držiću.* (Pitanje lokacije u Dubrovniku). Telegram, Zagreb, 8/390, 20. X. 1967.

7710 **Šimunović, T.**: *Dubrovnik bez Držića?* (Meštrovićev spomenik). Večernji list, Zagreb, 9/2333, 4. II. 1967, str. 7.

7711 **Šodan, A.**: *Bio je kao hrast. Razgovor VUS-a sa suprugom glasovitog kipara Ivana Meštrovića.* (Sjećanja na Meštrovića i njegov rad). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 8. XI. 1967, br. 810, str. 13.

7712 **Tirnanić, A**(**leksandar**): *Spomenik junak-djevici Mili Gojsalić.* (Otkriven Meštrovićev spomenik u Gatima). Borba, Beograd, god. 32, 21. VIII. 1967.

7713 (**Tomić, Nada**) N. T.: *„Spomenik neznanom junaku biće zaštićen."* (Zavod za zaštitu spomenika kulture Beograda izvršit će zaštitu). Borba, Beograd, god. 32, 22. II. 1967, str. 7.

7714 **Tomić, Nada**: *Ugrožen spomenik neznanog junaka.* (Mehanička i kemijsko-fizička oštećenja). Borba, Beograd, god. 32, 18. II. 1967, str. 6.

7715 **Tomić, Petar M.**: *Neznani junak na Avali.* (Nalaz neznanog junaka na Avali). Politika, Beograd, god. 64, 9. VII. 1967.

7716 **Tomić, Petar M.**: *Tvrđava „Žrnov" na Avali.* (Historijat Avale). Politika, Beograd, god. 64, 18. IX. 1967.

7716a (**Trifunović, Lazar**): *Srpska likovna kritika.* (Prikazi i kritike o Meštroviću). Beograd 1967.

7717 **Tupicin, Igor Konstantinovič**: *Ivan Meštrović.* Iskusstvo, Moskva, 1967.

7718 **V. B.**: *Otkriven spomenik Mili Gojsalić.* (Otkrivanje u Gatima). Vjesnik, Zagreb, god. 9, 21. VIII. 1967.

7719 **v. b.**: *Bista M. Marulića - avionom u Indiju.* (Na međunarodnu izložbu). Večernji list, Zagreb, god. 9, 24. VII. 1967.

7720 (**Vidović, Ivo**): *Split. Ilustrirani turistički vodič.* (Spomen Meštrovićevih djela u Splitu). Split 1967.

7721 **Vrčić, Vjeko**: *Odjeci 250-godišnjeg rada Imotske župe.* (O Meštroviću u Bilinićevoj radionici, str. 83-84). Imotski 1967.

7722 **Z. M.**: *Galerija „I. Meštrović" u Vrpolju.* (Osnivanje. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 9. 21. XI. 1967.

7723 **Z. Š.**: *Fond za Meštrovićevu skulpturu.* (Fond za nabavu skulpture „Majka" u Karlovcu). Večernji list, Zagreb, god. 9, 14. VIII. 1967.

7724 **Z. Š.**: *75 godina Zorin-doma.* (Meštrovićeva skulptura „Majka" u Karlovcu). Večernji list, Zagreb, god. 9, 27. XI. 1967, str. 5.

7725 **Z. Š.**: *Skupili 800 tisuća za „Majku".* (Akcija u Karlovcu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 9, 20. X. 1967.

7726 *Akcija za Meštrovićevu skulpturu „Majka". „Fond 13. srpanj".* (Prikupljanje sredstava za Meštrovićevu skulpturu u Karlovcu. Bilj.). Karlovački tednik, Karlovac, 3. VIII. 1967.

7727 *Fond za Meštrovićevu skulpturu.* (Za otkup „Majke" u Karlovcu. bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 9, 14. VIII. 1967.

7728 *Mestrovic, Ivan.* Chambers Encyclopaedia. Sv. 9. Oxford (Vel. Brit.). 1967, str. 299.

7729 *Mestrovic, Ivan.* Encyclopaedia Britannica. Sv. 15. London 1967, str. 214.

7730 *Mestrovic, Ivan.* Uusi tietosanakirja. Sv. 13. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 870). Helsinki (Finska) 1967.

7731 *Meštrović, Ivan.* Ukrains'kij radjans'kij enziklopedičnij slovnik. Sv. 2. Kiev (Ukrajina) 1967, str. 484.

7732 *„Meštrović iz Srbije."* Hrvatska revija, München, 17/3-4 (67-68), XII. 1967, str. 371.

7733 *Meštrovićev Marko Marulić na Trijenalu u Indiji.* (Bilješka). Glas Slavonije, Osijek, 10. VIII. 1967.

7734 *Restauracija Meštrovićevog mauzoleja.* (Bilješka). Borba, Beograd, god. 32, 11. X. 1967.

7735 *75 godina Zorin-doma.* (Otkrivanje Meštrovićeve skulpture „Majka" pred „Zorin-domom". Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 9, 27. I. 1967.

7736 Summa Artis Historia general del arte. Sv. XXIII. Madrid 1967.

7737 *Sve veći interes za Meštrovićeva djela.* (Galerija Meštrović u Splitu). Novi list, Rijeka, 1., 2. VII. 1967.

7738 *Vrelo života.* (Reprodukcija i opisna legenda). Rad, Beograd, 13. X. 1967.

1968.

7739 **Ban, Hrvoslav**: *Susreti s Kristom. „Bog se ne može ukloniti."* Veritas, Zagreb, 7/12, 1968, str. 232-233.

7740 **Boban, Ljubo**: *Prilozi za biografiju Ante Trumbića u vrijeme šestojanuarskog režima (1929-35).* (I o Meštroviću). Historijski zbornik, Zagreb, 21-22/1968-69.

7741 **Catalo, Salvat**: *Mestrovic, Ivan.* Diccionario enciclopèdico. Sv. 3. Mexico 1968, str. 2219.

7742 **Cheney, Sheldon**: *Sculpture of the World.* (Opširnije o Meštroviću, str. 482-483). London 1968.

7742a **Clain-Stefanelli, E.**: *L'evolution artistique de la medaille aux États Unis.* Medailles, 1968, IX, 17, 19, sl. 11.

7743 **Čakić, K**(**osta**): *Njegoš i Meštrović ipak na Lovćenu.* (Odluka Skupštine općine Cetinje). Vjesnik, Zagreb, 29/7853, 28. XII. 1968, str. 9.

7744 **D. E.**: *Meštrovićev muzej u Zagrebu.* (Uređenje Meštrovićeve zgrade u Mletačkoj 8). Vjesnik, Zagreb, 29/7704, 30. VII. 1968, str. 9.

7745 **Dukić, B.**: *Oživljen „Lenjin" Ivana Meštrovića.* (Poprsje Nebojše Mitrića prema reprodukciji izgubljene Meštrovićeve skulpture). Politika, Beograd, 65/19.724, 1. IX. 1968, str. 10.

7746 **Đonović, P.**: *Meštrovićev spomenik Njegošu - na Lovćenu.* (Odluka Općinske skupštine Cetinja). Večernje novosti, Beograd, 10. XII. 1968.

7747 **Đonović, P.**: *Njegošev dom na Lovćenu.* (Odluka o podizanju Meštrovićevog mauzoleja). Borba, Beograd, god. 33, 29. XII. 1968.

7748 **Grbelja, Josip**: *Imam još jedno „čudo od vlaja". U posjetu Nikoli Adžiji koji je otkrio Ivana Meštrovića.* Večernji list, Zagreb, 10/2656, 24. II. 1968, str. 8.

7749 **Gross, Mirjana**: *Nacionalne ideje studentske omladine u Hrvatskoj uoči I. svjetskog rata.* (Meštrovićeva uloga, str. 95-97). Historijski zbornik, Zagreb, 31-32/1968-69, str. 75-143.

7750 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Karlovac: Izložba Ivana Meštrovića.* (Skulpture-skice i grafike). Telegram, Zagreb, god. 9, 29. III. 1968.

7751 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Meštrovićevi kipovi u Parizu.* (Atelijer Meštrović priprema izložbu). Telegram, Zagreb, god. 9, 12. IV. 1968.

7752 **I. Č.**: *Djelo Ivana Meštrovića rodnom mjestu Vrpolje.* („Majka i dijete"). Glas Slavonije, Osijek, 26. VI. 1968.

7753 **Kirasić, Ivan**: *Zdenac života ili smetlište.* Vjesnik, Zagreb, 29/7640, 27. V. 1968, str. 5.

7754 **Konjhođić, Alija**: *Moralno-duševna gubavost Ivana Meštrovića.* (Pobijanje Meštrovićevog podatka u „Uspomenama" o Stojanu Protiću). Bratstvo, Toronto, IV. 1968. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 129-133.

7754a **Krleža, Miroslav**: *Zastave, V.* (Spominjanje Meštrovića). Forum, Zagreb, VII/1968, knj. XV-XVI, br. 1-12.

7755 **Lebović, S.**: *Meštrovićev kip njegovom rodnom Vrpolju.* („Majka i dijete"). Slobodna Dalmacija, Split, 26/7265, 11. VII. 1968, str. 4.

suprotstavljanja

Idemo li u posjet falsificiranom Meštroviću

Da li arhitekt Bilinić pretjeruje u svojim optužbama kad tvrdi da su Meštrovićeve kuće u Mletačkoj ulici nemilosrdno »preuređene« i »obnovljene«?

Meštroviću bi možda bilo svejedno, ali Bilinić ima pravo na kritiku

U GODINI

FRANCUSKI PROGNOZI GODINU P VE, TAJFUN JA SRČANI

V. MAKSIMOVIĆ

Meštrovićev atelje u Mletačkoj ulici u Zagrebu prije i ...

◀ *7756*

7756 **Maleković, V**(**ladimir**): *Idemo li u posjet falsificiranom Meštroviću.* (Bilinićeva kritika preuređenja Meštrovićeva atelijera u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 29/7598, 13. IV. 1968, str. 9.

7757 **McNapsy, C. J.**: *Correspondance.* Liturgical Arts, New York, V. 1968.

7758 **Milutinović, Kosta**: *Iz naše prošlosti. Sukob Ivana Meštrovića i Ante Trumbića u Rimu 1918.* (Meštrović u Jugosl. odboru). NIN, Beograd, 18/934, 1. XII. 1968, str. 10.

7759 **Miljuš, Branko**: *Stojan Protić i muslimani.* (Pobijanje Meštrovićeve izjave u „Uspomenama" o Protićevom protu-muslimanskom stavu). Glas kanadskih Srba, Windsor, 4-18, I. 1968. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor 1970, str. 121-126.

7760 **Mirković, Slavko**: *Genij iz Vrpolja. Vrpoljičani namjeravaju izgraditi „Meštrovićevu galeriju".* (Porijeklo i rođenje). Brodski list, Slavonski Brod, 1. III. 1968.

7761 **Mirković, S**(**lavko**): *Meštrovićeva skulptura Vrpolju.* („Majka i dijete"). Front slobode, Tuzla, 5. VII. 1968.

7762 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Bista Božidara Adžije u Drnišu.* (Meštrovićev rad). Slobodna Dalmacija, Split, 24/7274, 22. VII. 1968, str. 7.

7763 **Mojaš, V**(**ladimir**): *Otvoriti muzej.* (Zavičajni muzej Božidara Adžije u Drnišu i Meštrovićev mauzolej). Slobodna Dalmacija, Split, 24/7208, 6. V. 1968, str. 6.

7764 **Nagibin, Jury**: *O Meštroviću.* (Meštrovićeva djela u Beogradu i Splitu. Prijevod knjige „Daleko i blisko", 1965.). Mogućnosti, Split, 15/9-10, 1968, str. 1255-1257.

7765 (**Niccoli, Alessandro**): *Meštrović, Ivan.* (Osnovni biografski podaci, netočni). Enciclopedia dell'arte Tumminelli di Alessandro Niccoli. Sv. III, Roma 1968, str. 1501.

7766 **Nikolić, Vinko**: *O Meštrovićevu kipu slovačkog književnika.* (Martin Kukučin). Hrvatska revija, München, 18/3 (71), IX. 1968, str. 353.

7767 **Pavlović, Boro**: *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića.* (Kratki pregled). Gradišće, kalendar, Željezno, 10/1968, str. 82-83.

7768 **Peić, Matko**: *Ivan Meštrović.* (O hrv. kiparstvu i Meštroviću). U knjizi: M. Peić: Hrvatski umjetnici. Zagreb 1968, str. 361-370.

7769 **Petković, Ranko**: *Više pažnje Meštrovićevu mauzoleju.* (Zapuštenost mauzoleja u Otavicama). Vjesnik, Zagreb, god. 29, 2. VI. 1968, str. 9.

7770 **Praštalo, D.**: *Nekadašnji atelje - memorijalni muzej. Zagrepčani u spomen Ivana Meštrovića.* (Plan postava Atelijera Meštrović). Oslobođenje, Sarajevo, 24. II. 1968.

7771 **Radica, Bogdan**: *Rusi o nama.* (Prikaz monografije I. Tupicina. M. Gorki o Meštroviću). Hrvatski glas, Winnipeg (Kanada). 16. III. 1968, str. 1, 3.

7772 **S. L.**: *Poklon rodnom mjestu. Meštrovićev kip „Majka i dijete" u Vrpolju.* (Otkrivanje skulpture). Vjesnik, Zagreb, 29/7684, 10. VII. 1968, str. 4.

7773 **Storni, Alfonsina**: *Poesias Completas.* Buenos Aires 1968. (Pjesma: Ante un heroe de Meštrović).

7774 **Šerić, D(ivna)**: *Oživljavanje ambijenta. Uskoro će biti uređeno zapadno krilo Galerije Meštrović.* (Razgovor s J. Smrkinićem). Slobodna Dalmacija, Split, god. 24, 9. IV. 1968.

7775 **Šidak, Jaroslav**: *Povijest hrvatskog naroda.* (Mirjana Gross o izložbi 1911. u Rimu, str. 281). Zagreb 1968.

7776 **Švajcer, Oton**: *Čovjek i njegovo tijelo.* (O monumentalnosti Meštrovićevih skulptura). Glas Slavonije, Osijek, 25/7184, 24. VIII. 1968, str. 7.

7777 **Švajcer, Oton**: *Ljepota i tajnost materinstva.* (Pripreme za Galeriju Meštrović u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, god. 25, 7. VII. 1968.

7778 **Tomac, Petar**: *Kosovska bitka.* (Povijesni podaci o Kosovskoj bitki). Beograd 1968.

7779 **Tomičić, Zlatko**: *Ivan Meštrović nosilac apsolutne volje i duše naroda.* (Pohvalni citati istaknutih ličnosti o Meštroviću). Hrvatski književni list, Zagreb, 1/4, VII. 1968, str. 2.

7780 **Tomić, J.**: *S. M. Protić i muslimani.* (Pobijanje Meštrovićeve tvrdnje u „Uspomenama" da je S. Protić namjeravao pobiti bosanske Turke). Iskra, München, 1. III. 1968. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor 1970, str. 127-128.

7781 **Ungaro, A.**: *„To je Meštrović". Grad i republika za Memorijalni muzej velikog umjetnika.* (Za uređenje Atelijera Meštrović). Večernji list, Zagreb, 18. I. 1968.

7782 **V. Z.**: *Uređuje se Meštrovićev atelje.* (Restauriranje zgrade). Vjesnik, Zagreb, god. 29, 20. III. 1968.

7783 **Venturini, D(arko)**: *Post festum.* (Uz izložbu „Suvremena hrv. umjetnost - poslijeratno razdoblje". Počeci skulpture s Meštrovićem). Čovjek i prostor, Zagreb, 15/180, 1968, str. 12-13.

7784 **Vukov Colić, D.**: *„Male akcije" protiv velikih grijeha prošlosti.* (Lijevanje Meštrovićevih skulptura sredstvima privrednih organizacija). Vjesnik, Zagreb, god. 29, 5. X. 1968, str. 10.

7785 **Wegner, Marianne**: *Ivan Mestrovic.* Im National-museum von Belgrad. Gazette, (?), 1968, br. 9, str. 10-11.

7786 **Živanović, Stevan**: *Izgradnja spomenika Neznanom junaku na Avali.* (Detaljni opis radova na spomeniku i karijatidama). Naše građevinarstvo, Beograd, 22/6, VI. 1968, str. 101-108 (949-956c).

7787 **Živanović, Stevan**: *Spomenik Neznanom junaku na Avali 1938-1968.* Beograd 1968.

7788a *Carteggio Papini Signorelli.* Milano 1968. (Pisma Olge Resnevic Signorelli i Giovannija Papinija. Obavijesti i o Meštroviću).

7788 *Cetinje: Njegošev spomenik na Lovćenu.* (Odluka Skupštine Cetinje). Delo, Ljubljana, 13. XII. 1968.

7789 *Drniš: Meštrovićev spomenik heroja Adžije.* (U Drnišu; otkrivanje. Bilj.). Delo, Ljubljana, 30. VII. 1968.

7790 *Galerija u Vrpolju.* (Akcija za Galeriju Meštrović). Telegram, Zagreb, god. 9, 12. I. 1968.

7791 *Izložba djela I. Meštrovića u Karlovcu.* („Job" i 20 litografija). Večernji list, Zagreb, god. 10, 8. III. 1968.

7792 *Izložba Meštrovićevih litografija u Karlovcu.* (Mapa, 1919-1923). Slobodna Dalmacija, Split, god. 24, 4. III. 1968.

7793 *Kip Ivana Meštrovića.* („Majka i dijete" u Vrpolju). Telegram, Zagreb, god. 9, 28. VI. 1968.

7794 *Knjiga o Meštroviću u Moskvi.* (Igora Tupicina). Hrvatska revija, München, 18/1 (69), III. 1968, str. 103.

7795 *Kunst in Widerstand: Malerei, Graphik, Plastik 1922-1945.* Dresden 1968. (Meštrović str. 558, sl. 410).

7796 *Mestrovic Sculpture Here. Reveals Master's Life, Spirit.* (Životopis. Duhovno u Meštrovićevom djelu). Sunday Advocate, Baton Rouge (SAD), 10. III. 1968.

7798 *Meštrović, Ivan.* (Kratki biografski podaci). Enciklopedija Leksikografskog zavoda, 4, Zagreb 1968, str. 321-322.

7799 *Meštrović, Ivan.* Gyldendals store opslagbog. Sv. 4. (Leksikonski podaci, str. 17). Kobenhaven (Danska) 1968.

7800 *Meštrović, Ivan.* Meyers grosses Personenlexikon. Mannheim 1968, str. 890.

7801 *Meštrovićev atelje u Zagrebu postaje muzej.* (Bilješka). Politika, Beograd, god. 65, 9. I. 1968.

7802 *Meštrovićev kip u njegovom rodnom Vrpolju.* (Otkrivanje skulpture „Majka i dijete"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 24, 11. VII. 1968.

7803 *Meštrovićev reljef kraj Stepinčeva groba.* (Postav reljefa u zagrebačkoj katedrali. Bilj.). Hrvatska revija, München, 18/3, 1968, str. 352.

7804 *Otkriće Meštrovićevog kipa u Vrpolju.* („Majka i dijete"). Hrvatski književni list, Zagreb, 1/4, VII. 1968, str. 12.

7805 *Otvorena izložba I. Meštrovića.* (U Gradskom muzeju u Karlovcu). Karlovački tednik, Karlovac, 7. III. 1968.

7806 *Spomenik kardinalu Stepincu u zagrebačkoj katedrali.* (Meštrovićev spomenik, postavljen 1967). Glasnik Srca Isusova i Marijina, Salzburg, XX, IV. 1968, str. 60. Pretiskano: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978, Zagreb 1991.

7807 *Spomenik Mili Gojsalić.* Poljički zbornik, Zagreb, 1/1, 1968, str. 289-298.

7808 *Spomenik Njegošu na Lovćenu.* (Općinska skupština Cetinja odlučila 9. XII. da se na Lovćenu postavi Meštrovićev spomenik. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, (24) 26/7395, 10. XII. 1968, str. 5.

7809 *Udovica Ivana Meštrovića u Hrvatskoj.* Hrvatska revija, München, 18/2 (70), VI. 1968, str. 218.

7810 *Zagreb.* (Fotomonografija. Meštrovićevi spomenici. Legende: I. Raos). Zagreb 1968.

7811 *Zagreb: urednitev Meštrovićevega spominskega muzeja.* (Atelijer Meštrović). Delo, Ljubljana, 9. V. 1968.

1969.

7812 **Adanja, Katarina**: *Vaskrsli Meštrović putuje.* (Historijat Lenjinova poprsja). Politika, Beograd, god. 66, 16. II. 1969.

7813 **Adžija, Nikola**: *Povodom članka Ž. Strižića o Meštrovićevom „rađanju".* (Osporava podatke o otkrivanju Meštrovićeva talenta). Hrvatski književni list, Zagreb, god. 2, VI. 1969.

7814 **Adžija, Nikola**: *Učitelj energije i junaštva. Sjećanje na Ivana Meštrovića.* (O počecima i svjetskoj slavi Meštrovića). Hrvatski književni list, Zagreb, 2/10, 31. I. 1969, str. 6.

7815 **B. P.**: *Meštrović u Rodinovem muzeju.* (Izložba Atelijera Meštrović). Delo, Ljubljana, 10. VII. 1969.

7816 **Bach, Ivan**: *Mađarska knjiga o Ivanu Meštroviću.* (Bundev-Todor Illona: Meštrović). Vjesnik muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 18/2, 1969, str. 42-43.

7817 **Barbić, Vesna**: (Predgovor kataloga izložbe. Kratka biografija). U katalogu: Musée Rodin. Ivan Meštrović. (Paris) 1969, str. (7-8).

7818 **Bećirović, Komnen**: *Zašto spomenik na Lovćen?* (Protiv podizanja mauzoleja). Književne novine, Beograd, 21/358, 19. VII. 1969, str. 2. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 109-110; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 109-110; II. izd. Beograd 1990.

7819 **Bikanović, Lj.**: *Prva sednica Odbora za podizanje mauzoleja na Lovćenu.* (Odluka o nastavku gradnje). Politika, Beograd, 21. VIII. 1969. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 122-123; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 122-123; II. izd. Beograd 1990.

7820 (**Bošnjak, Mirko**) M. B.: *Dvije Meštrovićeve skulpture za Zagreb.* („Mojsije", „Gospa s djetetom"). Vjesnik, Zagreb, god. 30, 5. VI. 1969.

7821 **Bošnjak, M(irko)**: *Zatočeni Njegoš.* (Polemike oko podizanja Meštrovićevog mauzoleja). Vjesnik, Zagreb, god. 30, 26. VII. 1969, str. 8.

7822 **Cemović, Filip**: *Stojan Protić i muslimani.* (O S. Protiću u Meštrovićevim „Uspomenama"). Glas kanadskih Srba, Windsor (Kanada), 12. VI. 1969. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor 1970, str. 138-141.

7823 (**Cvetkova, Elena**) E. C.: *Reprezentativno.* (Monografija I. M. Tekst: Ž. Grum). Večernji list, Zagreb, god. 11, 26. XI. 1969.

7824 **Čakić, K(osta)**: *Jugoslavenski odbor za spomenik Njegošu.* (Sjednica Skupštine općine Cetinje. Članovi odbora). Vjesnik, Zagreb, god. 30, 8. VII. 1969, str. 5.

7825 **Čakić, K(osta)**: *Vladika ili pjesnik.* (Spor Skupštine općine Cetinje i mitropolita Danila u vezi s gradnjom mauzoleja na Lovćenu). Vjesnik, Zagreb, god. 30, 26. III. 1969. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 90-91; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 90-91; II. izd. Beograd 1990.

7826 **Čukvas, Veselin - Radusinović, Komnen - Koprivica, Filaret**: *Objašnjenje Udruženja pravoslavnih sveštenika Crne Gore.* (Za mauzolej na Lovćenu, a ne ulazeći u pitanje rušenja kapele). Pobjeda, Titograd, 24. IV. 1969. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 84; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 84; II. izd. Beograd 1990.

7827 **Ćurčić, Lazar**: *Meštrović i jevanđelist Jovan.* (Kritika Meštrovićevog spomenika Njegošu). Književne novine, Beograd, 30. VIII. 1969, br. 361. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 127-128; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 127-128; II. izd. Beograd 1990.

7828 **D. C. V.**: *Kritika „tumača" u Meštrovićevim „Uspomenama". Članovi SK u Matici hrvatskoj osudili način na koji su „objašnjeni" pojmovi i osobe koji se spominju u Meštrovićevoj knjizi.* (Autor tumača: Trpimir Macan). Vjesnik, Zagreb, 30/8142, 17. X. 1969, str. 4.

7829 **D. R.**: *Žetva podvala.* (O Meštrovićevim „Uspomenama"). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 10. IX. 1969, br. 906, str. 3.

7830 **Danilo, mitropolit**: *Čiji je Njegoš?* (Priopćio Boro Radonjić). Ilustrovana politika, Beograd, 12/542, 25. III. 1969, str. 18-19.

7831 **Danilo, mitropolit**: *Njegošu nije potreban mauzolej.* Pravoslavlje, 13. III. 1969.

7832 **Dučić, Jovan**: *Veliki srpski vajar Ivan Meštrović.* U: Sabrana dela, knj. VI, Sarajevo-Beograd 1969, str. 316-317.

7833 **Dujović, Jovan**: *Mauzolej na Lovćenu, mauzolej pod Lovćenom.* (Anketa lista među stanovnicima Njeguša i Cetinja i razgovor s mitropolitom Danilom). Pobjeda, Titograd, 25/2813, 10. IV. 1969, str. 6. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 101-103; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 101-103; II. izd. Beograd 1990.

7834 **Đikanović, Lj.**: *Njegošev mauzolej neće narušiti lovćenski ambijent.* (Sjednica Odbora za podizanje mauzoleja Njegošu). Politika, Beograd, 66/20.072, 21. VIII. 1969, str. 7.

7835 **Đinović, Slobodan**: *Samoupravni ili birokratski čin?* (Problemi u vezi s Njegoševim mauzolejom na Lovćenu). Književne novine, Beograd, 21/360, 16. VIII. 1969, str. 12. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 119-121; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 119-121; II. izd. Beograd 1990.

7836 **Đogo, Gojko**: *Treba probuditi Njegoša.* (Za ostvarenje ideje Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu). Susret, 18. IV. 1969. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 100-101; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 100-101; II. izd. Beograd 1990.

7836a **Đonović, S.**: *Danilo II: „Ključ od kapele je u mom stolu."* (Mogućnost uklapanja kapele i Meštrovićevog mauzoleja Njegoša). Večernje novosti, Beograd, 29. III. 1969, str. 9.

7836b **Đonović, S.**: *Mauzolej i kapelica ne mogu zajedno.* (Njegošev mauzolej). Večernje novosti, Beograd, 2. IV. 1969, str. 9.

7837 **Đonović, S.**: *Šta sa grbom Crne Gore?* (Odgovor na prigovore u vezi s gradnjom Njegoševa mauzoleja na Lovćenu. Simbol u grbu je Lovćen a ne kapelica). Večernje novosti, Beograd, 1. IV. 1969. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 93-94; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 93-94; II. izd. Beograd 1990.

7838 **F.**: *Split Vrpolju.* (Meštrovićeva djela iz Galerije Meštrović Vrpolju. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 11, 21. IV. 1969.

7839 **Furhance, Maguy**: *Un grand sculpteur. Ivan Mestrovic au Musée Rodin.* (Opis izložbe u Parizu. Utjecaj Rodina). Nice-Matin, Nice, 1. VIII. 1969.

7840 **Gagro, Božidar**: *Meštrović i Rodin. Jedna zakašnjela zabilješka.* (Analiza izložbe u Parizu). Telegram, Zagreb, 10/504-505, 26. XII. 1969, str. 24.

7841 **Galloway, John C.**: *Mestrovic, Ivan.* (Podaci o životu i djelima). McGraw-Hill Dictionary of Art, Vol. 4, New York, 1969, str. 53.

7842 **Glišić, Bora**: *Nesporazum oko Njegoša i oko spomenika.* (Protiv Meštrovića. Kritika njegove umjetnosti). Književne novine, Beograd, 21/361, 30. VIII. 1969. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 128-130; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 128-130; II. izd. Beograd 1990.

7843 **Gluščević, Zoran**: *Odgovornost političkih funkcionera. „Krug oko Njegoša."* (Odgovor na kritiku „Vjesnika u srijedu"). Književne novine, Beograd, 21/360, 16. VIII. 1969, str. 3. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 122; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 122; II. izd. Beograd 1990.

7844 **Goldschneider, Cécile**: (Predgovor kataloga izložbe. Uzvrat za Rodinovu izložbu u Zagrebu 1968. O Meštroviću u Parizu). U katalogu: Musée Rodin. Ivan Meštrović. (Paris) 1969, str. (5-6).

7845 **Grand, P.-M.**: *Au musée Rodin. Ivan Mestrovic sculpteur.* (Prikaz Meštrovićeve izložbe u Parizu). Le Monde, Paris, 10. VII. 1969, str. 13.

7846 **Hruškovec, Tomislav**: *Atelje Meštrović - svetište kipara.* Slobodna Dalmacija, Split, 27/7622, 3. IX. 1969, str. 4.

7847 **Hruškovec, Tomislav**: *Atelje Meštrović trajan spomen na velikog kipara.* Modra lasta, Zagreb, 15/17, 1. IV. 1969, str. 12.

7848 **Hruškovec, Tomislav**: *Pariz ponovo otkriva Meštrovića.* Telegram, Zagreb, 10/486, 22. VIII. 1969, str. 17.

7849 **Hruškovec, Tomislav**: *Posjet Meštroviću.* (Atelijer Meštrović u Zagrebu. Uređenje). Studio, Zagreb, 17. V. 1969.

7850 **Hruškovec, Tomislav**: *Svetište Atelijera Meštrović.* (Otvorenje Atelijera Meštrović). Hrvatski književni list, Zagreb, god. 2. VI. 1969.

7851 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *U središnjoj dvorani Muzeja lijepih umjetnosti u Budimpešti.* (Izložba I. Meštrovića). Telegram, Zagreb, god. 10, 5. XII. 1969.

7852 **J. D.**: *Pour l'éternité.* (O Meštroviću u povodu izložbe u Parizu 1969). Les Nouvelles Littéraires, Paris, 10. VII. 1969, str. 8.

7853 **J. K.**: *Loš „Tumač" spornih „Uspomena".* (Kritika neobjektivnosti i nekritičnosti Meštrovićevih „Uspomena" i „Tumača važnijih imena osoba i pojmova"). Vjesnik, Zagreb, 30/8078, 14. VIII. 1969, str. 6.

7854 **Jelinčić, F**(**rane**): *Prašina na spomeniku Medovića.* (U Kuni). Večernji list, Zagreb, god. 11, 6. V. 1969.

7855 **Jovićević, Niko M.**: *Dva Njegoševa mauzoleja.* (Meštrovićev spomenik postaviti negdje drugo, a ne na Lovćen). NIN, Beograd, 19/969, 3. VIII. 1969, str. 11. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 114-116; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 114-116; II. izd. Beograd 1990.

7856 **K. N.**: *Izložba djela Ivana Meštrovića u Rodinovom muzeju u Parizu.* (Članak u „Les Nouvelles littéraires"). Oslobođenje, Sarajevo, 5. VIII. 1969.

7857 **Kamban, Ivo**: *Mauzolej i materijalne mogućnosti.* NIN, Beograd, 19/970, 10. VIII. 1969, str. 10.

7858 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Rendić, život i djelo.* (Veze Rendića i Meštrovića). Supetar 1969.

7859 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga). U: Katalog. Ivan Meštrović. Galerija. Split 1969. (Engl., njem., španj., franc., talij., hrv. tekst).

7859a **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga). U: Katalog. Ivan Meštrović. Kaštelet. Split 1969. (Engl., njem., španj., franc., talij., hrv. tekst).

7860 **Kečkemet, Duško**: *Meštrovićevi memoari.* (Prikaz Meštrovićevih „Uspomena"). Slobodna Dalmacija, Split, 27/7685, 15. XI. 1969, str. 3.

7861 **Kljaković, Jozo**: *Oproštaj od Ivana Meštrovića.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Meštrović i Michelangelo. U zatvoru u Zagrebu). Kritika, Zagreb, XI-XII. 1969, br. 9, str. 762-768.

7862 **Kovač, Mirko**: *Pleme moje snom mrtvijem spava.* (Protiv mauzoleja na Lovćenu i rušenja kapele). Književne novine, Beograd, 24. III. 1969. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str.86; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str.86; II. izd. Beograd 1990.

7863 **Lamoš, Đorđe**: *Obnova ano svojvolna zmena nie.* Nově slovo, (?), 23/11, 5. VI. 1969, str. 45.

7864 **Lazarević, Đorđe**: *O lovćenskom mauzoleju.* (Protiv izgradnje mauzoleja na Lovćenu). Književne novine, Beograd, 21/358, 19. VII. 1969, str. 2. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 108-109; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 108-109; II. izd. Beograd 1990.

7865 (**Ličina, Đorđe**) Đ. L.: *Meštrovićev križ nestao. Iz franjevačke crkve na Kaptolu ukradeno je malo brončano Raspelo rad kipara Ivana Meštrovića.* Vjesnik, Zagreb, 30/8123, 28. IX. 1969, str. 1.

7866 **Lipovčan, Srećko**: *Neposredni sudionik kritičnih trenutaka. Ivan Meštrović: Uspomene na političke ljude i događaje...* (Prikaz knjige). Telegram, Zagreb, 10/486, 22. VIII. 1969, str. 4.

7867 **Lubarda, Petar**: *O Lovćenu i Njegošu.* (Protiv mauzoleja na Lovćenu, a za postavljanje spomenika na Cetinje). Politika, Beograd, 66/20.025, 5. VII. 1969, str. 8. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 107; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 107; II. izd. Beograd 1990.

7868 **m**: *Memoari Ivana Meštrovića u našem izdanju.* (Pred objavljivanjem. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 11, 12., 13. IV. 1969.

7869 **Madžarac, Teodora**: *Meštrović u Parizu i u svijetu.* (Meštrovićeva izložba u Rodinovom muzeju u Parizu). Vjesnik, Zagreb, 30/8062, 29. VII. 1969, str. 7.

7870 **Majzneš, Josif**: *Naličje mita o Meštroviću.* (Pamflet o Meštroviću i njegovoj umjetnosti. Napisano 1959.). Iskra, München, 1. IX. 1969. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 144-151.

7871 **Marović, Milan**: *O Njegoševom mauzoleju na Lovćenu.* (Opravdanje i obrazloženje podizanja mauzoleja na Lovćenu). Politika, Beograd, 66/20.058, 7. VIII. 1969, str. 9. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 116-117; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 116-117; II. izd. Beograd 1990.

7871a **Matvejević, P**(**redrag**): *Razgovori s Miroslavom Krležom.* (O Meštroviću str. 68). Zagreb 1969.

7872 (**Meštrović, Mate**): *Moj otac Ivan Meštrović. Razgovor s dr. Matom Meštrovićem sinom velikog hrvatskog kipara.* (Priopćio Joja Ricov). Hrvatski književni list, Zagreb, 2/18, X. 1969, str. 10-11.

7873 **Meštrović, Miroslav**: *„Selo gradi galeriju."* (Ispravci podataka M. Predragovića o porijeklu i imenu kipara Meštrovića). Vjesnik, Zagreb, 30/7885, 31. I. 1969, str. 6.

7874 **Mićunović, Vlado**: *Orlovo je mesto na vrhu planine.* (Interview prof. Vukomana Đakovića). NIN, Beograd, 19/970, 10. VIII. 1969, str. 10. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 127-128; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 127-128; II. izd. Beograd 1990.

7875 **Mihičić, A**(**ndrija**) **Vid**: *Nad grobom Joze Kljakovića.* (O životu i djelu). Kritika, Zagreb, XI-XII. 1969, br. 9, str. 758-759.

7876 **Milosavljević, Peđa**: *Spomenik Njegošu.* (Protiv monumentalnog mauzoleja pjesniku). Književne novine, Beograd, 21/355, 7. VI. 1969, str. 2. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 107; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 107; II. izd. Beograd 1990.

7877 **Miljuš, Branko**: *Izmišljotine Ivana Meštrovića.* (Pobijanje Meštrovićevog podatka u „Uspomenama" da je Milan Srškić 1931. namjeravao rušiti džamije). Glas kanadskih Srba, Windsor, 2-16. I. 1969. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor 1970, str. 134-137.

7878 **Mirković, V**(**ojko**): *Kako je nastao Njegošev kip.* (Razgovor s Andrijom Krstulovićem). Slobodna Dalmacija, Split, 27/7488, 29. III. 1969, str. 4.

7879 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Meštrovićevi kartoni za freske u Otavicama.* (Dopremljeni u Drniš. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 27/7701, 5. XII. 1969, str. 4.

7879 a **Mirth, Karlo**: *Ratni gubitci Hrvata i Srba.* (Izjava Tita Meštroviću na Brijunima). Croatia Press 22, 3(259), 1969, str. 10-12.

7880 **Mrđenović, Danilo**: *Za smirenu i argumentovanu diskusiju.* (O postavu Njegoševog mauzoleja na Lovćen). NIN, Beograd, 19/970, 10. VIII. 1969, str. 10. Pretiskano: Umetnost. Beograd 1971, 27/28, str. 118-119; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 118-119; II. izd. Beograd 1990.

7881 **Muljačić, Slavko**: *Kronološki pregled izgradnje Splita 1944-1969.* (Postavljanje i premještanje Meštrovićevih javnih spomenika). Urbs, Split, 8-9/1969, str. 47-101.

7882 **Nedeljković, Dragan**: *Dug pesniku.* (Za skromni spomenik Njegošu). Književne novine, Beograd, 21/351, 12. IV. 1969, str. 12. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 103-105; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 103-105; II. izd. Beograd 1990.

7883 **Nedić-Šotra, Ivanka - Šotra, Milenko**: *„Zatočeni Njegoš."* (Za postavljanje spomenika, protiv Trifunovićeva napisa). Vjesnik, (?), 1969.

7884 **Novak, V.**: *Neka se Meštrović vidi sa svih strana.* (Anketa o položaju „Zdenca života" u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 13/3183, 15. XI. 1969, str. 13.

7885 **Odbornici cetinjske skupštine**: *O Njegošu i mauzoleju. Odgovor Lazaru Trifunoviću.* (Odgovor na njegove zamjerke i kritike). NIN, Beograd, 19/954, 20. IV. 1969, str. 10. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str.97-99; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str.97-99; II. izd. Beograd 1990.

7886 **Peić, Matko**: *Dijete u hrvatskom slikarstvu i kiparstvu.* Umjetnost i dijete, (?), 1/1, 1969, str. 42-48.

7887 **Predragović, M**(**ilenko**): *Selo gradi galeriju. U Vrpolju gdje se rodio Ivan Meštrović bit će uređena umjetnička galerija. Meštrović poklonio selu jedno svoje djelo, a njegov primjer slijedit će naši eminentni umjetnici.* Vjesnik, Zagreb, 30/7869, 15. I. 1969, str. 7.

7888 **Protić, Miodrag B.**: *Dvadeseti vek.* (O Meštroviću). U: Umjetničko blago Jugoslavije, Beograd 1969. (Meštrović str. 408, sl. 431-433).

7889 **Pulić, Nikola**: *Iskrena povijesna pripovijest. Ivan Meštrović: „Uspomene na političke događaje i ljude".* Hrvatski književni list, Zagreb, 2/18, X. 1969, str. 3.

7890 **Purić, Božidar**: *Umetnik i čovek.* (Kritike Meštrovića čovjeka i umjetnika). Amerikanski Srbobran, Pittsburgh, 12. XII. 1969. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 164-167.

7891 **Pušonjić, B.**: *Cetinjski gimnazijalci demonstrirali pred Mitropolitovom rezidencijom.* (Protiv protivljenja podizanja mauzoleja na mjestu stare kapele na Lovćenu). Politika, Beograd, god. 66, 19. III. 1969. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 85; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 85; II. izd. Beograd 1990.

7892 **Pušonjić, B.**: *Imenovan odbor za podizanje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu.* (Članovi Odbora). Politika, Beograd, 66/20.028, 8. VII. 1969, str. 7. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 107-108; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 107-108; II. izd. Beograd 1990.

7893 **Pušonjić, B.**: *Opštinska skupština Cetinja ne odustaje od izgradnje spomenika Njegošu.* (Odluka o gradnji. Inicijativni odbor). Politika, Beograd, 66/19.918, 18. III. 1969, str. 6. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 85; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 85; II. izd. Beograd 1990.

7894 **Pušonjić, B.**: *Podizanje Njegoševog mauzoleja je suvereno pravo crnogorskog naroda i njegovih predstavničkih organa.* (Kritika crkvene oduke). Politika, Beograd, 66/19.925, 25. III. 1969, str. 7. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 89-90; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 89-90; II. izd. Beograd 1990.

7895 **Putrić, M**(**ato**): *Galerija na selu.* Večernji list, Zagreb, god 11, 9. IV. 1969, str. 11.

VEČERNJI LIST - 15. i 16. XI 1969. 13

REZULTATI ANKETE „VEČERNJEG LISTA"

NEKA SE MEŠTROVIĆ VIDI SA SVIH STRANA

INTIMA ILI ZID SRAMOTE

◀ 7884

7896 **Radica, Bogdan**: *Borba oko Meštrovićeva spomenika Njegošu.* Hrvatska revija, München, 19/4 (76), XII. 1969, str. 488-490.

7897 **Radojević, Radoje**: *Mauzolej.* (Polemika s Lazarom Trifunovićem. Uklanjanje Meštrovićevih skulptura iz izložbene dvorane Narodnog muzeja u Beogradu). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 11. VI. 1969, str. 2.

7897a **Radojević, Radoje**: *Odgovor Radoja Radojevića i VUS-a Lazaru Trifunoviću.* (Polemika o Njegoševom mauzoleju). Vjesnik u srijedu, Zagreb, (?). VI. 1969, str. 3.

7898 **Radojević, Radoje**: *Odmolnica Lazaru Trifunoviću. U čemu je spor vezan za podizanje mauzoleja Njegošu na Lovćenu.* Vjesnik u srijedu, Zagreb, 25. VI. 1969, str. 6.

7899 **Radojević, Radoje**: *Zamolnica Lazaru Trifunoviću.* (Odgovor u obranu Meštrovića na napis L. Trifunovića). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 14. V. 1969, br. 889.

7900 **Radonjić, Boro**: *Čiji je Njegoš.* (Razgovor s mitropolitom cetinjskim i zabrana rušenja kapele na Lovćenu). Ilustrovana Politika, Beograd, 25. III. 1969. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 86-89; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 86-89; II. izd. Beograd 1990.

7901 **Radović, Rajko**: *Mauzolej.* (Kritika L. Trifunovića u vezi s napisom R. Radojevića). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 11. VI. 1969, str. 2.

7901a **Redakcija Vjesnika u srijedu**: *Drž'te lopova.* (Polemika s Lazarom Trifunovićem o Njegoševom mauzoleju). Vjesnik u srijedu, Zagreb, (?). VI. 1969, str. 3.

7902 **Ricov, Joja**: *Moj otac Ivan Meštrović. Razgovor s dr. Matom Meštrovićem, sinom velikog hrvatskog kipara.* Hrvatski književni list, Zagreb, 2/18, 1969, str. 10-11.

7903 **Ristić, Peđa**: *Arhitektura i mit.* Književne novine, Beograd, 21/350, 29. III. 1969, str. 10, 15.

7904 (**Rossiter, Stuart**): *Yugoslavia. The Adriatic Coast. The Blue Guides.* (Meštrovićevi spomenici na Jadranu. Poglavlje o umjetnosti i o Meštroviću: Bernard Cox). London-Chicago 1969.

7905 **-sa-**: *Lijep gest Meštrovićeve udovice.* (Dar „Vestalke" i „Dalekih akorda" Dubrovniku). Dubrovački vjesnik, Dubrovnik, 16. V. 1969.

7906 **Schurr, Gérald**: *Continental Dispatch. Paris: Mestrovic at the Musée Rodin.* (Kratki izvještaj o Meštrovićevoj izložbi u Rodinovom muzeju u Parizu). Connoisseur, London, X. 1969, br. 172, str. 102.

7907 **Seferović, A.**: *More - ogroman potencijal za razvoj cijele zemlje.* (Otkrivanje spomenika Grguru Ninskom u Ninu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 11. IX. 1969, str. 2.

7908 **Smrkinić, Josip**: *Galerija.* (Predgovor kataloga). U: Katalog. Ivan Meštrović. Galerija. Split 1969. (Engl., njem., španj., franc., talij., hrv. tekst).

7909 **Stojšin, Vladimir**: *Njegošu kapelica ili veličanstven mauzolej.* (Kritika napisa mitropolita Danila II. u „Pravoslavlju"). NIN, Beograd, 19/951, 30. III. 1969, str. 32. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 91-93; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 91-93; II. izd. Beograd 1990.

7910 **Stošić, Branko**: *Ipak proustaško koketiranje.* Večernje novosti, Beograd, 17. X. 1969.

7911 **Strižić, Ž**(**ivko**): *Još nešto o rađanju Meštrovićevog genija.* (O Meštrovićevim počecima i fra Luju Marunu). Hrvatski književni list, Zagreb, 2/12, IV. 1969, str. 15.

7912 **Ströhm, Carl Gustav**: (Politički osvrt na Meštrovićeve „Uspomene"). Christ und Welt, Stuttgart, 14. XI. 1969, br. 46.

7913 **Svete, Nila**: *Kaštelet Meštrović prošlog kišnog leta.* Politika, Beograd, god. 66, 5. I. 1969.

7914 (**Šmidt, Josip**) J. Št.: *Oduživanje Njegošu.* (Odluka Općinske skupštine Cetinje za postav Meštrovićeva mauzoleja na Lovćenu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 24. II. 1969.

7915 **Trifunović, Lazar**: *O mauzoleju - i dalje pamfleti.* (Polemika s „Vjesnikom u srijedu" u povodu Lovćena). NIN, Beograd, 19/962, 15. VI. 1969, str. 10.

7916 **Trifunović, Lazar**: *O mauzoleju jedno objašnjenje.* (Odgovor odbornicima cetinjske Skupštine). NIN, Beograd, 19/955, 27. IV. 1969, str. 13. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 99; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 99; II. izd. Beograd 1990.

7917 **Trifunović, Lazar**: *Poslanica cetinjskim odbornicima.* (Kritika Meštrovićeve umjetnosti i spomenika Njegošu). NIN, Beograd, 19/952, 6. IV.1969, str. 10. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 94-96; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 94-96; II. izd. Beograd 1990.

7918 **Trifunović, Lazar**: *Stara i nova umetnost. Ideja prošlosti u modernoj umetnosti.* Zograf, Beograd, 1969, br. 3, str. 39-52.

7919 **Tupicin, Igor**: (Podaci o sudbini Meštrovićeva portreta V. I. Lenjina). Moskovskii hudožnik, Moskva, 27. XI. 1969, str. 3.

7920 **V. G.**: *Krug oko Njegoša.* Vjesnik u srijedu, Zagreb, 30. VII. 1969, br. 900, str. 3.

7921 **V. J.**: *Iz franjevačke crkve na Kaptolu nestalo Meštrovićevo delo.* (Raspelo). Politika, Beograd, god. 66, 28. IX. 1969.

7922 **Vijuk, D.**: *Meštrovićeva galerija u Vrpolju.* (Priprema gradnje. Bilj.). Borba, Beograd, god. 24, 21. I. 1969.

7922a **Vlahović, M. M.**: *„Sastanak u Kanu".* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Iskra, München, 1. X. 1969.

7923 **Vlašić, L'udovit**: *Meštrović o Čechoslovakizme.* Nové slobo, 11/23, 5. VI. 1969, str. 12.

7924 **Vučić, Radmilo**: (Kritika Meštrovićevog Njegoševog mauzoleja i Spomenika neznanom junaku). Pravoslavlje, 5. VI. 1969.

7925 **Vujaklija, Lazar**: *„Tvrd je orah voćka čudnovata".* (Jednaki argumenti obje strane za i protiv Njegoševa mauzoleja na Lovćenu). Književne novine, Beograd, 21/361, 30. VIII. 1969. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 127; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 127; II. izd. Beograd 1990.

7926 **Z. R.**: *Hit - Meštrovićevi memoari.* (U splitskim knjižarama). Slobodna Dalmacija, Split, 27/7700, 4. XII. 1969, str. 4.

7927 **Z. Š.**: *Za tri mjeseca 45 tisuća posjetilaca.* (U Galeriji Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 17. IX. 1969.

7927a **Zasche, Gertrud**: *Was kann uns Metzners Rüdiger bedeuten.* (O Franzu Metzneru). Gablonz a. N. 1969.

7928 *Christie's.* (Aukcija Meštrovićevog reljefa „Pietà" i plakata Secesije 1910.). Apollo, London, 14/89, V. 1969.

7929 *„Dobrodošlica" Meštrovićevim „Uspomenama".* (Odgovor na kritiku Ljotićevske „Iskre"). Hrvatska revija, Buenos Aires, 19/3 (75), IX. 1969, str. 352.

7930 *Exposiciòn Mestrovic.* Goya, Madrid, 1969, br. 92, mj. IX, str. 125.

7931 *Galerija Meštrović u Vrpolju.* (Akcija. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 11, 8. IV. 1969.

7932 *Graditelj i liričar. Meštrović u Rodenovom muzeju.* (Članak u reviji „Nova literatura"). Dnevnik, Novi Sad, 7. IX. 1969.

7933 *„Iz glave je cijela naroda". Akcija za podizanje Njegoševog mauzoleja.* (Odluka Općinske skupštine Cetinja). Politika, Beograd, god. 66, 2. II. 1969.

7934 *Kaj se skriva za knjigo spominov Ivana Meštrovića?* (Napad S. Šajbera). Dnevnik, Ljubljana, 15. XI. 1969.

7935 *Knjiga godine.* (Sadržaj i narudžbenica Meštrovićevih „Uspomena"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 18. VIII. 1969.

7936 *Konstituiran Odbor za podizanje mauzoleja Njegošu.* (20. VIII. na Cetinju. Za Meštrovićev spomenik). Vjesnik, Zagreb, god. 30, 21. VIII. 1969.

7937 *Krug oko Njegoša.* (Prijenos vijesti iz „Politike" o protestnom pismu beogradskih profesora i o prijetnji u Hamburgu). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 30. VII. 1969. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 113-114; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 113-114; II. izd. Beograd 1990.

7938 *Meštrović u Budimpešti.* (Izložba. Otvorenje). Vjesnik, Zagreb, 16. XI. 1969.

7939 *Meštrović u novom ruhu.* (Otvorenje Atelijera Meštrović u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 11, 22, 23. III. 1969.

7940 *Meštrović u Rodinovom muzeju.* (Članak u Les Nouvelles littéraires). Glas Slavonije, Osijek, 28. VIII. 1969.

7941 *Meštrovićev Mauzolej Njegošu i Spomenik neznanom junaku na Avali.* (Kritika R. Vučića Meštrovićevih spomenika na Lovćenu i Avali u „Pravoslavlju"). Amerikanski Srbobran, Pittsburgh, 25. VII. 1969. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 142-143.

7942 *Meštrovićeva djela u Rumunjskoj.* (Izložba Meštrovićevih djela. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 27/7503, 16. IV. 1969, str. 4.

7943 *Meštrovićeva galerija u Vrpolju.* (Akcija za galeriju). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 7. IV. 1969.

7944 *Michael Tollemache limited. Catalogue of new acquisitions, 1969. XX century sculpture and related drawings...* (Aukcija s Meštrovićevim djelima). London 1969, str. 29-30.

7946 *Nepoželjan pravac.* (O štetnosti polemike oko Njegoševog spomenika). Pobjeda, Titograd, 13. IV. 1969. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 105; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 105; II. izd. Beograd 1990.

7947 *Njegošev mauzolej neće narušiti lovćenski ambijent.* (Sjednica Odbora za podizanje mauzoleja). Politika, Beograd, god. 66, 21. VIII. 1969, str. 7.

7948 *Odbor za podizanje Njegoševa mauzoleja.* (Odluka o izgradnji po Meštrovićevom projektu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 8. VII. 1969.

7950 *Opštinska skupština Cetinja.* (Odluka o podizanju Njegoševog mauzoleja na Lovćenu). Službeni list SRCG, Titograd, 25. I. 1969.

7951 *Osuđen „Tumač" Meštrovićevih memoara.* (Tekst Trpimira Macana u izdanju Matice hrvatske 1969.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 17. X. 1969, str. 8.

7952 *Otvoren Meštrovićev atelje.* (Otvorenje. Bilj.). Borba, Beograd, god. 34, 22. III. 1969.

7953 *Otvoren novouređeni Meštrovićev atelje.* (Svečano otvorenje). Vjesnik, Zagreb, god. 30, 22. III. 1969.

7954 *Paket s eksplozivom i preteće pismo konzulu SFRJ u Hamburgu.* (Prijetnja ako se ne zabrani rušenje Njegoševe kapele na Lovćenu). Politika, Beograd, 21. VII. 1969. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 113; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 113; II. izd. Beograd 1990.

7955 *Poklon Meštrovićeve udovice.* („Daleki akordi" i „Vestalinka" za Dubrovnik). Borba, Beograd, god. 34, 18. V. 1969.

7956 *Poklom Meštrovićeve udovice dubrovačkoj galeriji.* („Vestalka" i „Daleki akordi"). Oslobođenje, Sarajevo, 15. V. 1969.

7957 *Pokušaj atentata zbog Lovćena.* (Eksploziv i prijetnja četnika u Hamburgu ako se poruši kapela na Lovćenu). Vjesnik, Zagreb, god. 30, 21. VII. 1969.

7958 *Prilozi za podizanje Njegoševa mauzoleja.* (Zabrana rušenja kapele pravoslavne Crkve. Prinosi za spomenik. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 17. III. 1969.

7959 *Protiv mauzoleja na Lovćenu.* (Potpisnici pisma protiv gradnje Njegoševa mauzoleja). Politika, Beograd, 66/20.040, 20., 23. VII. 1969, str. 19. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 110-111; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 110-111; II. izd. Beograd 1990.

7960 *Saopštenje Svetog arhijerejskog sabora.* (Da se mauzolej ne podiže na Lovćenu, gdje već postoji crkva). Cetinje, 20. VIII. 1969. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 84; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 84; II. izd. Beograd 1990.

7961 *Sjednica odbora za Njegošev spomenik.* (Sjednica sazvana za 20. VIII. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 15. VIII. 1969.

7962 *Split: prvi katalog Meštrovićevoga Kašteleta.* (Tekst: J. Smrkinić, D. Kečkemet). Delo Ljubljana, 30. X. 1969.

7963 *Troškovi - 15 milijuna n. d. Sjednica odbora za izgradnju Mauzoleja Njegošu.* (20. VIII. na Cetinju). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 21. VIII.. 1969.

7964 *U centralnoj dvorani...* (Meštrovićeva izložba u Budimpešti). Borba, Beograd, god. 34, 17. XI. 1969.

7965 *Zagreb: monografija o Meštroviću.* (Izdanje „Matice hrvatske". Tekst Ž. Grum. Bilj.). Delo, Ljubljana, 5. XII. 1969.

7967 *Zagreb: odprt preurejeni Meštrovićev atelje.* (Bilješka). Delo, Ljubljana, 1. IV. 1969.

7968 *Zapušteno „Vrelo života".* (U Drnišu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 27, 22. IX. 1969.

1970.

7969 **Adamec, Ana**: *Izložba: Skulptura 19. stoljeća i Secesije u Hrvatskoj.* (U Zagrebu, u Gliptoteci). Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 1970, br. 3, str. 19-23.

7970 **B. M.**: *Uskoro spomenik Celestinu Medoviću.* (Uoči postavljanja spomenika u Kuni. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 14, 14. XII. 1970.

7971 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrovič. 1883-1962.* Praha. Nar. Galerie, 1970. (Predgovor kataloga izložbe. Meštrović u Pragu 1933. Kratka biografija. Kronologija života). Praha 1970, str. (1-6).

7972 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović - Sochy.* (Predgovor kataloga izložbe. Kratki životopis). U katalogu: Meštrović, Olomouc, 1970, str. (2-3).

7973 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović 1883-1962. Nekoliko podataka o životu i radu Ivana Meštrovića. Mapa litografija Ivana Meštrovića. Bibliografija.* U kat.: Meštrović, skulpture - grafika, (Osijek 1970), str. (3-9).

7974 (**Barbić, Vesna**): *Lettres d'Ivan Meštrović a Auguste Rodin.* (Meštrovićeva pisma 1909-1914). Annales d l'Institut français de Zagreb, Zagreb, ser. 2, br. 22-23, 1970-1971, str. 7-14.

7975 **Barbić, Vesna**: *Supplément a la monographie d'Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevim pismima Rodinu). Annales de l'Institut français de Zagreb, Zagreb, ser. 2, br. 22-23, 1970-1971, str. 15-19.

7976 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe. Biografski podaci. Bibliografija). Bucaresti, 1970, str. (7-8).

7977 **Boban, Ljubo**: *Zagrebački memorandum (1934).* (O Meštrovićevom udjelu u „Memorandumu"). Zbornik historijskog instituta Slavonije, 7-8/1970.

7978 **Brajović, Aleksa**: *Granitni pjesnik na lovćenskom vrhu.* Razgovor s Veljkom Milatovićem, predsjednikom Odbora za izgradnju Njegoševog mauzoleja na Lovćenu. Borba, Zagreb, god. 35, 30. IV, 1., 2. V. 1970.

7979 **c.** (Elena Cvetkova ?): *Izložba Ivana Meštrovića.* (U Pragu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 21. IX. 1970.

7980 **Cemović, Filip**: *Stojan Protić i Muslimani.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 138-141.

7981 **Cevc, E.**: *Monografija o Meštroviću.* (Prikaz monografije Gruma i Dabca). Delo, Ljubljana, 4. VI. 1970.

7982 **Cevc, E.**: *Monografija o Meštroviću.* (Prikaz monografije Gruma i Dabca). Večer, Maribor, 11. VI. 1970.

7983 **Costescu, Eleonora**: *Ivan Meštrović.* Arta, Bucuresti, 1970, br. 3, str. 20-23.

7984 **Čakić, Kosta**: *Lovćen pod teretom Njegoševa mauzoleja.* (Obrana mauzoleja na Lovćenu. Bez bojazni za opterećenje vrha Lovćena). Vjesnik, Zagreb, 31/8321, 18. IV. 1970, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 130-131; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 130-131; II. izd. Beograd 1990.

7985 (**Dedijer, Vladimir**): *Pismo Vladimira Dedijera.* (Pismo Odboru za izgradnju Negoševog mauzoleja. Kritizira kampanju protiv podizanja mauzoleja). Borba, Beograd, 48 (35)/228, 20. VIII. 1970, str. 6. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 143-144; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 143-144; II. izd. Beograd 1990.

7986 (**Dedijer, Vladimir**): *Vladimir Dedijer o Njegoševu mauzoleju na Lovćenu.* (Pismo V. D. odboru za izgradnju mauzoleja, u obranu mauzoleja na Lovćenu). Vjesnik, Zagreb, 31/8443, 20. VIII. 1970, str. 4.

Lovćen
pod teretom Njegoševa mauzoleja
● Geološki sastav lovćenskog vrha može podnijeti težinu monumentalnog spomenika
● Vrh planine neće trebati kratiti za 17 metara

▶ 7984

7987 (**Eterovich, Francis H. - Spalatin, Christopher**): *Croatia. Land, People, Culture. Vol. II.* (O hrvatskim kiparima i Meštrovićevoj umjetnosti). Toronto-Buffalo 1970. (Meštrović str. 433-435).

7988 **Fotić, M. A.**: *Druga „nadodavanja".* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada), 1970, str. 114-118.

7989 **Franjković, Pavle**: *Četvrt stoljeća Muzeja revolucije naroda Hrvatske.* (Meštrovićev Umjetnički paviljon). Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 19/6, 1970, str. 3-27.

7990 **Gavrilović,** (**Milan**): *Spomenik umetnika čoveku.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 101-110.

7991 **Gračan, Stjepan**: *Genijalne pribilješke kiparskih misli.* (Izložba Meštrovićevih skulptura i grafika u Osijeku). Glas Slavonije, Osijek, 21. V. 1970.

7992 **Gračan, Stjepan**: *Snaga i ljepota vjere u čovjeka.* (Izložba Meštrovićevih skulptura i grafika u Osijeku). Glas Slavonije, Osijek, 28.V. 1970.

7993 **Horvatić, Dubravko**: *Dvije monografije o Meštroviću. Željko Grum: Ivan Meštrović... Duško Kečkemet: Meštrović...* (Prikaz izdanja). Republika, Zagreb, 25/11, 1970, str. 640.

7994 **Horvatić, Dubravko**: *Pripovjedač Meštrović.* (Pripovijetke „Ludi Mile". Analiza djela). Borba, Zagreb, 48 (35)/314, 14. XI. 1970, str. 14.

7995 **Horvatić, Dubravko**: *Zašto Rid ne primjećuje Meštrovića?* (U povodu monografije D. Kečkemeta). Borba, Zagreb, 48 /(35), 19. XII. 1970.

7997 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Najreprezentativniji izložbeni prostor.* (Meštrovićeva izložba u Bukureštu. Bilj.). Telegram, Zagreb, god. 11, 30. I. 1970.

7998 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Ovih je dana...* (Meštrovićeva izložba kipova i crteža otvorena u Klužu u Rumunjskoj. Bilj.). Telegram, Zagreb, god. 11, 6. IV. 1970.

7999 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Uskoro će iz tiska...* (Monografija D. Kečkemeta u izdanju „Spektra" o Meštroviću). Telegram, Zagreb, god. 11, 20. II. 1970.

8000 **Hudales-Kori, Bojana**: *Kipar Svetoslav Peruzzi.* (Drugovanje s Meštrovićem u Beču i rad na Račićevom mauzoleju). Zbornik za umetnostno zgodovino, VIII, Ljubljana 1970, str. 165-199.

8001 **Huyghe, René - Rudel, Jean**: *L'art dans le monde moderne.* Sv. 1, str. 305; sv. 2, str. 178-179, 339. Paris 1970.

8002 **Ivanišević, Milan**: *Monumentalna knjiga o Meštroviću.* (Monografija s tekstom D. Kečkemeta, 1970). Slobodna Dalmacija, Split, 28/7871, 25. VI. 1970, str. 4.

8003 **Ivanišević, Milan**: *Usamljeni primjer.* (Vodič kroz Galeriju Meštrović i Kaštelet u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 28, 12. II. 1970.

8004 **J. S.**: *Preporučujemo izložbu Meštrovićevih skulptura i crteža.* (Izložba u Osijeku). Glas Slavonije, Osijek, 22. V. 1970.

8005 **Jeremić, Dragan M.**: *Samo cela istina je istorijska.* (Pismo prof. V. Dedijeru o Njegoševom spomeniku na Lovćenu). Književne novine, Beograd, 22/372, 29. VIII. 1970, str. 8. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 145-146; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 145-146; II. izd. Beograd 1990.

8006 **(jp)**: *Njemačko mišljenje o Meštrovićevim „Uspomenama".* (Prikaz Carla Gustava Ströhma u njem. tjedniku „Christ und Welt"). Hrvatska revija, München, 20/1, 1970, str. 191-192.

8006a **Jurić, Frane**: *Zadovoljstvo nad uništenim slikama.* (Poprsje malog Slavana Vidovića. Slika). Vjesnik, Zagreb, 3. V. 1970.

8007 **Jurković, Ljubo**: *O učestvovanju Ivana Meštrovića i jugoslavenskih likovnih umetnika na Međunarodnoj umetničkoj izložbi 1911. u Rimu u paviljonu Srbije.* Gradina, Niš, 5/10-11, 1970, str. 127-131.

8008 (**Kačarević, Dragić**) D. K.: *Meštrovićev Lenjin. Neobična sudbina jedne biste.* Front, Beograd, 26/14 (608), 3. IV. 1970, str. 26.

8009 **Kajmaković, Omer**: *Dve busije jedne zavere.* (Politička kritika Meštrovića i Kljakovića u odnosu na Muslimane). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 58-63.

8010 **Kesner, V.**: *Izložba Ivana Meštrovića u Pragu.* (O izložbama 1933. i 1970.). Socijalistička Čehoslovačka, Praha, 1970, br. 11, str. 18.

8011 **Knežević, Radoje L.**: *Sumrak jednog genija.* (Politička kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 64-67.

8012 **Konjhođić, Alija**: *Moralno-duševna gubavost Ivana Meštrovića.* (Kritika Meštrovića u odnosu na Muslimane). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 129-133.

8013 **Konjhođić, Alija S.**: *Muslimani prema hrvatskom nacionalizmu i borbenom katolicizmu.* (Kritika neprijateljske politike Srba prema muslimanima u Meštrovićevim „Uspomenama"). Bratstvo,Toronto, IV. 1970. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 168-178.

8014 **Kovačić, Matija**: *Od Radića do Pavelića. Hrvatska u borbi za svoju samostalnost.* Uspomene jednog novinara. München-Barcelona, 1970.

8014a **Krasnov, Gj.**: *Zadnja medalja Ivana Meštrovića.* Bilten Hrvatskog numizmatičkog društva, Zagreb, 8/1970, 18, 15.

8015 **m.**: *Novi „Meštrović".* (Najava „Spektrove" monografije. Bilj.) Večernji list, Zagreb, god. 14, 13. II. 1970.

8016 **M. P.**: *Spor oko mauzoleja na Lovćenu. Zasedanje Ustavnog suda Jugoslavije.* Politika, Beograd, 67/20.346, 28. V. 1970, str. 6.

8017 **M. S.**: *O podizanju Njegoševog mauzoleja odlučivaće Ustavni sud Crne Gore.* Politika, Beograd, 67/20.388, 9. VII. 1970, str. 6.

8018 **Majzner, Josif**: *Naličje mita o Meštroviću.* (Kritika Meštrovićeve političke ideologije). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str.144-151.

8019 (**Marković Štedimlija, Savić**) Sav. Marković: *Znamo ko vodi kampanju protiv Njegoševa mauzoleja.* (Protivnici gradnje mauzoleja brane kapelu kralja Aleksandra). Vjesnik, Zagreb, 31/8329, 26. IV. 1970, str. 2. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 141-142; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 141-142; II. izd. Beograd 1990.

8020 **Medaković, Dejan**: *Principi i program „Odbora za organizaciju umetničkih poslova Srbije i jugoslovenstva" iz 1913. godine.* (O Meštroviću i „Meduliću"). Zbornik Filozofskog fakulteta, Beograd, 11/1, 1970, str. 671-682.

8021 (**Milatović, Veljko**): *Granitni pesnik na lovćenskom vrhu. Razgovor sa Veljkom Milatovićem, predsednikom Odbora za izgradnju Njegoševog mauzoleja na Lovćenu.* (Historijat i opravdanje akcije). Borba, Beograd, 1., 2. V. 1970. (Zagreb, 30. IV., 2. V. 1970, str. 17). Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 132-134; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 132-134; II. izd. Beograd 1990.

8022 **Miljuš, Branko**: *Predgovor.* (Uvodni sastav u knjizi političkih napada na Meštrovića u povodu njegovih „Uspomena". Pretisak većeg broja članaka raznih autora). U: Branko Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, 5-27.

8023 **Milović, dr Jevto M.**: *Razgovor sa don Nikom Lukovićem.* (O nastanku umjetničkih radova koji se nalaze u Bogorodičinom hramu na Prčanju). Stvaranje, Titograd, 25/11-12, 1970, str. 1092-1096.

8024 **Mušić, Marjan**: *Plečnik i Beograd.* (Prepiska Meštrovića i Plečnika). Zbornik za likovne umetnosti, Novi Sad, 1970, br. 6, str. 247-265.

8025 **Norbert, Greta**: *Die Wiener Sezession.* (Opće o bečkoj Secesiji. Bez spominjanja Meštrovića). Publizistik und Publizität 1898/1899, Salzburg 1970.

8026 **O. N.**: *Interes za Meštrovića.* (Galerija Meštrović u Splitu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 14, 23. IX. 1970.

8027 **Ostojić, Stevo**: *Srećan epilog jednog govorkanja.* (O izvozu nekih Meštrovićevih skulptura). Politika, Beograd, god. 67, 6. II. 1970.

8028 **Parčina, Ljubo**: *Polemika o spomenicima.* Slobodna Dalmacija, Split, 28/7750, 3. II. 1970, str. 8.

8029 **Pavlović, K**(**osta**) **St**: *„Autospomenik". Poslednje delo Ivana Meštrovića.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 69-97.

8030 **Potokar, Tone**: *Kipar Meštrović - pripovednik.* (Meštrovićeve pripovijetke „Ludi Mile"). Delo, Ljubljana, 8. IX. 1970.

8031 **Predragović, Miljenko**: *Galerija „Ivana Meštrovića" u Vrpolju.* (Dovršena gradnja. Historijat). Vjesnik, Zagreb, god. 31, 20. VIII. 1970.

8032 (**Predragović, Miljenko**) M. P.: *Kasni Meštrovićeva galerija u Vrpolju.* (Trebala je biti dovršena). Večernji list, Zagreb, god. 14, 16. IX. 1970.

8033 **Purić, Božidar**: *Umetnik i čovek.* (Kritika Meštrovićevih radova). U Knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda, Windsor (Kanada) 1970, str. 164-167.

8034 **Putrić, M**(**ato**): *Selo dobiva galeriju.* (Historijat gradnje Meštrovićeve galerije u Vrpolju). Večernji list, Zagreb, 14/3399, 4. VIII. 1970, str. 15.

8035 **Rakić, Miodrag**: *Smišljeno odricanje. Povodom pisma 161 studenta Novosadskog univerziteta.* (Otpor podizanju Njegoševog mauzoleja). Dnevnik, Novi Sad, 31. V. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 139-140; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 139-140; II. izd. Beograd 1990.

8036 **S.**: *Meštrovićeve „Uspomene" i muslimani Bosne i Hercegovine.* (Reagiranja na Meštrovićeve „Uspomene" u vezi s Bosnom). (?) Salzburg, IV. 1970. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 179-181.

8037 **S. M.**: *Umjetnosti ne štete ni podvale ni pokude.* (Monografija o Meštroviću s tekstom D. Kečkemeta). Vjesnik, Zagreb, 31/8413, 21. VII. 1970, str. 8.

8038 **Sabljak, T**(**omislav**): *Glavan kao kipar, ali ne i kao pisac!* (Književna kritika Meštrovićevih pripovjedaka „Ludi Mile"). Večernji list, Zagreb, 14/3469, 24. X. 1970, str. 11.

8038a **Sinigalia, Tereza**: *Expositia „Ivan Meštrović" la Bucaresti.* (O Meštrovićevoj izložbi u Bukureštu). Revista muzeelok, Bucaresti, 7/3, 1970, str. 237-239.

8039 (**Slade Šilović, Mirko**) MSS: *Spomen-ploče ponovo postavljene. Trogir proslavio 450-godišnjicu smrti bana Berislavića.* (Reljef skinut 1941. ponovno postavljen u ložu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 28, 24. VIII. 1970.

8040 **Šaraba, Spasoje**: *Meštrovićevi memoari i major Stojan.* (Kritika Meštrovićevih podataka). U Knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 111-113.

8041 (**Šerić, Divna**) D. Š.: *Kaštelet privremeno zatvoren.* (Zbog provala. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 28, 26. IX. 1970.

8042 (**Škunca, Josip**): *Lipchitz: Živimo na staroj slavi.* (Lipchitzov sud o Meštroviću). Vjesnik, Zagreb, god. 31, 7. XI. 1970, str. 11.

8043 **Šrepel, Ivo**: *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića.* (Neobjavljeni rukopis). Marulić, Zagreb, 3/2, VI. 1970, str. 1-8.

8044 **Taft, Lorado**: *Modern Tendencies in Sculpture.* (New York 1970. (Meštrović str. 92-95, 118, sl. 311-318).

8045 **Tomić, J.**: *S. M. Protić i Muslimani.* (Pobijanje Meštrovićevih podataka o Stojanu Protiću). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 127-128.

8046 **Tović, Drago**: *Bušilice u orlovu gnijezdu.* (Povijest gradnje Njegoševog mauzoleja). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 19/974, 30. XII. 1970, str. 32-34.

8047 **Tović, Drago**: *Vampire pronalazi onaj tko ih priželjkuje.* (Protiv članka S. Markovića u „Vjesniku"). Vjesnik, Zagreb, 31/8382, 20. VI. 1970, str. 8. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 142--143; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 142-143; II. izd. Beograd 1990.

8048 **Trifunović, Lazar**: *Naša umetnost u svetu.* Umetnost, Beograd, 1970, br. 21, str. 7-11.

8049 **Ugrina, J**(**ozo**): *Lenjin Ivana Meštrovića.* (Meštrovićeva skulptura). Slobodna Dalmacija, Split, god. 28, 25. IV. 1970.

8050 **V. K.** (Vesna Kusić ?): *Gradi se galerija „Meštrović".* (Gradnja u Vrpolju. Doprinosi). Večernji list, Zagreb, god. 14, 5. III. 1970.

8051 **Valerius, S.**: *Skulptura novogo mira.* (Kratko o Meštroviću). Moskva 1970, str. 150-151.

8052 **Vlahović. M. M.**: *„Sastanak u Kanu".* (Pobijanje Meštrovićevih podataka u „Uspomenama"). Iskra, München 1970. Pretiskano: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 157-163.

8053 **Warnier, Raymond**: *Adieu posthume a Ivan Meštrović.* (Uvodnik u prigodi druge obljetnice smrti). Annales de l'Institut français de Zagreb, Zagreb, II. ser., 22-23/1970-1971, str. 5-6.

8054 **Warnier, Raymond**: *Le sculpteur Ivan Mestrovic.* (Život i djelo. U povodu Meštrovićeve izložbe u Parizu). Colóquio, Lisboa (Portugal), 1970, br. 61, str. 35-39.

8055 *Allgemeine Geschichte der Kunst.* (Urednik Ullrich Kuhirt). Sv. 8: Die Kunst des 20. Jahrhunderts. (O Meštroviću str. 452-454, 456, 457, 462; sl. str. 513-515). Leipzig 1970.

8056 *Istorijske činenice i „nova situacija".* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 98-100.

8057 *Izložba.* (Meštrovićeva izložba u Pragu. Bilj.). Borba, Beograd, god. 35, 10. X. 1970.

8058 *Izložba dela Ivana Meštrovića.* (Otvorena u Bukureštu. Bilj.). Borba, Beograd, god. 35, 22. I. 1970.

8059 *Izložba radova Ivana Meštrovića u Bukureštu.* (Nakon Pariza i Budimpešte. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 28/7739, 21. I. 1970, str. 4.

8060 *Lovćen nije crkveni.* (Reakcije na tužbu Pravoslavne crkve zbog rušenja kapele na Lovćenu). Novosti, Beograd, 6. V. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 134-135; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 134-135; II. izd. Beograd 1990.

8061 *Mauzolej Njegošu sredinom 1971.* (Tanjugova bilješka. Radovi). Vjesnik, Zagreb, god. 31, 1. IX. 1970.

8062 *Mestrovic, Ivan.* Grand Larousse encyclopédique. Sv. 13. Paris 1970.

8063 *Mestrovic, Ivan.* (Leksikonski podaci s bibliografijom). Nouveau dictionnaire de la sculpture moderne. Paris 1970.

8064 *Meštrovičeva razstava v Pragi.* (Bilješka). Večer, Maribor, 30. IX. 1970.

8065 *Meštrović, Ivan.* Grande dizionario enciclopedico UTET. Sv. 12. Torino 1970, str. 422.

8066 *Meštrović, Ivan.* Mala encyklopedia powszechna APWN. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 642). Warszawa 1970.

8067 *Meštrovićev mauzolej Njegošu i Spomenik neznanom junaku na Avali.* (Kritika projekta Meštrovićevog mauzoleja). U: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 142-143.

8068 *Meštrovićeva izložba u Pragu.* (Bilješka). Večernje novine, Sarajevo, 30. IX. 1970.

8069 *Meštrovićeva „Povijest Hrvata" pred zgradom rektorata zagrebačkog Sveučilišta.* (Postavljanje. Bilj.). Čovjek i prostor, Zagreb, 17/212, 1970, str. 24.

8070 *Meštrovićeva „Povijest Hrvata" prokriumčarena.* (Postava skulpture pred Sveučilište u Zagrebu bez natpisa). Hrvatska revija, München, 20/3 (79), IX. 1970, str. 458.

8071 *Meštrovićeve izložbe u Evropi.* (Izložba u Muzeju Rodin u Parizu). Hrvatska revija, München, 20/1 (77), III. 1970, str. 114.

8072 *Meštrovićeve skulpture i grafike.* (U Osijeku, iz Atelijera Meštrović. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 16. V. 1970.

8073 *Meštrovićeve „Uspomene" i Muslimani Bosne i Hercegovine.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 179-181.

8074 *Meštrovićeve „Uspomene" na slovenskom.* Hrvatska revija, München, 20/1 (77), III. 1970, str. 192.

8075 *Meštrovićevi kipovi opet na okupu.* (Nakon izložaba u Budimpešti, Beču, Bukureštu, Pragu i Olomoucu. Tanjugova vijest). Vjesnik, Zagreb, god. 31, 17. XII. 1970.

8076 *„Nadodavanja" bez kraja i konca.* (Kritika Meštrovićevih „Uspomena"). U knjizi: B. Miljuš: Ivan Meštrović i antisrpska klevetnička propaganda. Windsor (Kanada) 1970, str. 119-120.

8077 *Njegošev mauzolej na Ustavnom sudu.* (Tužba Pravoslavne crkve za rušenje kapele na Lovćenu). Novosti, Beograd, 5. V. 1970; Expres, Beograd, 5. V. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 134; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 134; II. izd. Beograd 1990.

8078 *Njegošev mauzolej pred Ustavnim sudom.* (Pravoslavna crkva tužila Republiku Crnu Goru. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 28, 6. V. 1970.

8079 *Njegošev spomenik na Lovćenu.* (Sakupljanje priloga. Bilj.). Delo, Ljubljana, 22. IV. 1970.

8080 *Osuđeni nacionalistički ispadi oko podizanja Njegoševog mauzoleja.* Politika, Beograd, 19. VI. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, mj. VII-XII, str. 138; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 138; II. izd. Beograd 1990.

8081 *Otvorena izložba Meštrovićevih djela.* (U Pragu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 31, 1. X. 1970.

8082 *Počinje izgradnja Njegoševog mauzoleja.* (Odbor na Cetinju prihvatio dokumentaciju izgradnje). Politika, Beograd, 67/20.302, 12. IV. 1970, str. 11. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 130; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 130; II. izd. Beograd 1990.

8083 *Ponovni pokušaj da se osujeti izgradnja mauzoleja.* Politika, Beograd, 67/20.324, 6. V. 1970, str. 6.

8084 *„Povijest Hrvata" i ljevači.* (Meštrovićeva skulptura odlivena u „Likumu" u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 14, 14. IX. 1970.

8085 *„Povijest Hrvata" napokon pred Sveučilištem.* Vjesnik, Zagreb, god. 31, 9. IX. 1970.

8086 *Predstavnici za izgradnju Njegoševog mauzoleja kod Dragutina Haramije.* (Molba za dio doprinosa iz Hrvatske). Politika, Beograd, god. 67, 6. V. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 135; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 135; II. izd. Beograd 1990.

8087 *Privremeno zabranjen list „Indeks".* (Zabrana novosadskog studentskog lista zbog članka u kojemu se vrijeđaju organi Crne Gore u vezi s Njegoševim mauzolejom). Politika, Beograd, god. 67, 31. V, 2. XII. 1970; Borba, Beograd, 1. VI. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 140; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 140; II. izd. Beograd 1990.

8088 *Puna podrška Srbije izgradnji Njegoševog mauzoleja.* (Novčana pomoć Srbije za gradnju mauzoleja). Politika, Beograd, 67/20.333, 15. V. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 135; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 135; II. izd. Beograd 1990.

8089 *Reprezentativna monografija o Ivanu Meštroviću.* (Monografija D. Kečkemeta u izdanju „Spektra". Bilj.). Naši razgledi, Ljubljana, 8. V. 1970.

8090 *Rješenje Ustavnog suda Crne Gore.* (Odbijanje tužbe Mitropolije protiv gradnje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu). Pravni zbornik, Titograd, 19/1970, br. 3. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 173-174; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 173-174; II. izd. Beograd 1990.

8091 *Skulpture Meštrovića ponovo u Splitu.* (Nakon izložaba u Budimpešti, Beču, Bukureštu, Pragu, Olomoucu). Borba, Beograd, god. 35, 19. XII. 1970.

8092 *Skupština grada Beograda pomaže izgradnju Njegoševog mauzoleja.* (Novčana pomoć. Bilj.). Politika, Beograd, god. 67, 23. XII. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 152; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 152; II. izd. Beograd 1990.

8093 (Fotomonografija. D. Kečkemet: Spomenici pričaju o prošlosti grada). Split 1970.

8094 *Split, Dvanajst najbolj znanih skulptur Ivana Meštrovića...* (Skulpture vraćene s izložaba u Split). Dnevnik, Ljubljana, 22. XII. 1970.

8095 *Split: skulpture Ivana Meštrovića.* (Vraćene s izložbe u Budimpešti i dr. Bilj.). Delo, Ljubljana, 25. XII. 1970.

8096 *Spor oko mauzoleja na Lovćenu.* (Tužba Mitrolopije zbog uklanjanja Njegoševe kapele). Politika, Beograd, 28. V. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 162; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 162; II. izd. Beograd 1990.

8097 *Trideset godina neizvesnosti.* (U New Yorku pronađen Meštrovićev „Kosovski hram". Bilj.). Borba, Beograd, god. 35, 1. VI. 1970.

8098 *U Pragu otvorena izložba Meštrovićevih djela.* (Otvorenje). Slobodna Dalmacija, Split, 28/7952, 30. IX. 1970, str. 12.

8098a *Una voce per salvare una tomba.* (Protiv gradnje Meštrovićevog mauzoleja Njegošu). Corriere della sera, Milano, 18. V. 1970.

8099 *Viza za Njegošev mauzolej.* (Ustavni sud Crne Gore odbio predstavku Pravoslavne crkve. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 28, 13. XI. 1970.

8101 *Vo Praga e otvorena izložba na Ivan Meštrović.* (Bilješka). Nova Makedonija, Skopje, 13. X. 1970.

8102 *Zabranjena poseta Njegoševoj kapeli.* (Zbog početka izgradnje mauzoleja). Politika, Beograd, god. 67, 22. VII. 1970. Pretiskano: Umetnost, Beograd 1971, br. 27/28, str. 141; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 141; II. izd. Beograd 1990.

1971.

8104 **Aleksić, Vlado**: *Mauzoleju je mjesto na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 77. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 77; II. izd. Beograd 1990.

8105 **Ambrozić, Katarina**: *Prva jugoslovenska umetnička izložba 1904.* (Meštrović na izložbi u Beogradu). Istorijski glasnik, Beograd, 1971, br. 2, str. 87-109.

8106 **Ambrozić, Katarina**: *Umetnost osam milenija u Parizu.* (O „Umetnost na tlu Jugoslavije od praistorije do naših dana"). Književne novine, Beograd, 23/388, 10. IV. 1971.

8107 **Baranin, Dušan - Ivić, Pavle - Pantić, Miroslav - Nikolić, Berislav M.**: *Znamenje Lovćena.* (Protiv uklanjanja Njegoševe kapele). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 198-199. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 198-199; II. izd. Beograd 1990.

8108 **Barbić, Vesna**: *Atelje Meštrović.* Velesajamski vodič. Zagreb 1971, str. 21-27.

8109 **Bećir, Đuro**: *Tko je zapravo otkrio Meštrovića.* (Verzija Nikole Adžije). Vjesnik, Zagreb, 32/8776, 25. VII. 1971, str. 5.

8110 **Bećirović. Komnen**: *Agonije i apoteoza Lovćena.*

(Oštra kritika Meštrovićevog mauzoleja. U prilogu dopisi Jean Cassoua, André Malrauxa, kardinala Tisseranta i dr. u prilog autorove kritike). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 194-198. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 194-198; II. izd. Beograd 1990.

8111 **Bećirović, Komnen**: *Zašto spomenik na Lovćenu?* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 109-110. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 109-110; II. izd. Beograd 1990.

8112 (**Bilić, Mile**): *Matica Hrvatska.* (Sakupljanje doprinosa Matice hrvatske Drniš za gradnju Njegoševog mauzoleja). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 176-177. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 176-177; II. izd. Beograd 1990.

8113 (**Bilinić, Harold**): *Meštrovićev suradnik. Razgovor s inž. arh. Haroldom Bilinićem o izgradnji Njegoševa mauzoleja na Lovćenu.* (Priopćio N. Marinković). Slobodna Dalmacija, Split, 29/8162, 5. VI. 1971, str. 3.

8114 (**Bilinić, Harold**): *Meštrovićev suradnik. Razgovor s inž. arh. Haroldom Bilinićem o izgradnji Njegoševa mauzoleja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 177-178.

8115 **Bukić, Trifun**: *Jedno mišljenje o podizanju Njegoševog spomenika na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 53-54. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 53-54; II. izd. Beograd 1990.

8116 **Bulatović, Komnen**: *Lovćen je Njegošev najljepši spomenik.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 44. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 74; II. izd. Beograd 1990.

8117 **Burić, Mihailo**: *Kamen razdora.* (Protiv Meštrovićevog mauzoleja Njegošu, u povodu svađa). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 186-187. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 186-187; II. izd. Beograd 1990.

8117a **Colombani, Roger - Laplayne, Jean-René**: *La mort d'un roi.* (Meštrovićev razgovor s kraljem Aleksandrom uoči atentata). Paris 1971, str. 26.

8118 **Cummings, Paul**: *A Dictrionary of contemporary American Artists.* II. izdanje. (Leksikonski podaci). New York 1971.

8119 **Čakić, Kosta**: *Lovćen pod teretom Njegoševa mauzoleja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 130-131. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 130-131; II. izd. Beograd 1990.

8120 **Čakić, Kosta**: *Spomenik na Lovćenu do 1. listopada?* (Podaci o gradnji). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 6. III. 1971.

8121 **Čakić, Kosta**: *Suprotna mišljenja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 70. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 70; II. izd. Beograd 1990.

8122 **Čakić, Kosta**: *Vladika ili pjesnik.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, str. 90-91. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 90-91.; II izd. Beograd 1990.

8123 **Čukvas, Veselin - Radusinović, Komnen - Koprivica, Filaret**: *Saopštenje Svetog arhijerejskog sabora.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 84. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 84; II. izd. Beograd 1990.

8124 **Čaković, V.**: *Na Lovećenu.* (Njegošev mauzolej). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 55-56. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 55-56; II. izd. Beograd 1990.

8125 **Ćupić, P.**: *Spomenik Celestinu Medoviću.* (Uoči otkrivanja spomenika 5. IX). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 5., 6. IX. 1971.

8126 **Ćupić, P.**: *Spomenik Celestinu Medoviću.* Vjesnik, Zagreb, 32/8818, 5. XII. 1971, str. 3.

8127 **Ćurčić, Lazar**: *Meštrović i jevanđelist Jovan.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 127-128. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 127-128; II. izd. Beograd 1990.

8128 **d**: *Danas o Njegošu u Lapidariju.* (Dogovor u Zagrebu o sakupljanju priloga za mauzolej). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 16. IV. 1971.

8129 **Danilo, mitropolit**: *Njegošu je mjesto na Lovćenu i nigdje drugdje.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 81. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 81; II. izd. Beograd 1990.

8130 (**Dedijer, Vladimir**): *Pismo Vladimira Dedijera.* (O Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 143-144. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 143-144; II. izd. Beograd 1990.

8131 **Dujović, Jovan**: *Mauzolej na Lovćenu, mauzolej pod Lovćenom.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 101-103. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 101-103; II. izd. Beograd 1990.

8132 **Đikanović, Lj.**: *Prva sednica odbora za podizanje mauzoleja na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 122-123. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 122-123; II. izd. Beograd 1990.

8133 **Đinović, Slobodan**: *Samoupravni ili birokratski čin?* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 119-121. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 119-121; II. izd. Beograd 1990.

8134 **Đogo, Gojko**: *Treba probuditi Njegoša.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 100-101. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 100-101; II. izd. Beograd 1990.

8135 **Đonović, S.**: *Šta je sa grbom Crne Gore.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 93-94. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 93-94; II. izd. Beograd 1990.

8136 **Đukanović, R.**: *Kukovički klesar - Meštrovićev učenik.* (Nikola Krstović). Politika, Beograd, 68/20.790, 22. VIII. 1971, str. 10.

8137 **Đukić, R.**: *Kako je otkriven Grob neznanog junaka.* (Prijenos kostiju sa Avale 1921.). Politika, Beograd, god. 67, 25. XI. 1971, str. 10.

8138 **Đurić, Mihailo**: *Kamen razdora.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VI-XII, str. 186-187.

8139 **Eisler, Georg**: *Achivements of the Vienna Secession.* Apollo, London, 93/1971, mj. I.

8140 **Ekić, Enver**: *Govor mramora.* (O Selcima na Braču. Meštrovićev „Isus Krist" u crkvi). Svijet, Sarajevo, 6. VIII. 1971.

8141 **Fajgl, Vlado**: *Eh, kad bi Meštrović vidio...* (Podaci o inicijativi i gradnji galerije u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 25. IX. 1971.

8142 **Fajgl, V**(**lado**): *Građevinska balada.* (Kasni gradnja galerije u Vrpolju). Večernji list, Zagreb, god. 15, 18. III. 1971.

8143 **Filipić, Andro**: *Pohvala ruci.* (Izložba litografija I. Meštrovića u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 29/8090, 12. III. 1971, str. 4.

8144 (**Franjić, Zlatko**) Z. F.: *Podrška iz Hrvatske.* (Odbor za podizanje spomenika Njegošu u Hrvatskoj). Večernji list, Zagreb, god. 15, 28. IV. 1971.

8145 **G. Z.**: *Odbor za izgradnju Njegoševa mauzoleja.* (Prikupljanje priloga). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 11. IV. 1971.

8146 **Gagro, Božidar**: *Pariska izložba: smisao i ostvarenje.* (Umjetnost na tlu Jugoslavije. Meštrović na ranijim pariškim izložbama). Odjek, Sarajevo, 24/9, 1-15. V. 1971, str. 5, 9.

8147 **Gavran, Ignacije**: *Fra Grgo Martić o novinarskoj dramatizaciji.* (Odgovor S. Ljuiću u vezi s izgubljenim Meštrovićevim radom). Vjesnik, Zagreb, 32/8899, 25. XI. 1971, str. 8.

8148 **Gavran, Ignacije**: *Neumjesno traženje dokaza.* (Polemika u vezi s poprsjem fra Grge Martića). Vjesnik, Zagreb, 32/8911, 9. XII. 1971, str. 10.

8149 (**Gavran, Ignacije**): *Pisma fra Gavrana.* (O Meštrovićevoj bisti fra Grge Marića). Oslobođenje, Sarajevo, 19. XI. 1971.

8150 (**Gedrih, Igor**): *Duško Kečkemet: „Ivan Meštrović" Zagreb 1970.* Naši razgledi, Ljubljana, 20/8, 1971, str. 244-245.

8151 (**Gedrih, Igor**): *Željko Grum: „Ivan Meštrović", Zagreb 1970.* Naši razgledi, Ljubljana, 20/8, 1971, br. 8, str. 244.

8152 **Glišić, Bora**: *Nesporazum oko Njegoša i oko spomenika.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 128-130. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 128-130; II. izd. Beograd 1990.

8153 **Gluščević, Zoran**: *„Krug oko Njegoša".* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 122. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 122; II. izd. Beograd 1990.

8154 **Gostuški, Dragutin**: *Kamenom po razlogu.* (Analiza pristupa problematici Meštrovićeva mauzoleja Njegošu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 190-191. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 190-191; II. izd. Beograd 1990.

8155 (**Gvozdanović-Sekulić, Sena**): *„Umjetnost na tlu Jugoslavije od prahistorije do danas."* Čovjek i prostor, Zagreb, 18/220, 1971, str. 11-13.

8156 **Horvatić, Dubravko**: *Meštrović kao pripovjedač.* Ivan Meštrović: Ludi Mile... Republika, Zagreb, 27/2-3, III. 1971, str. 245-246.

8157 **Ivandija, Antun - Kečkemet, Duško**: *Church Art in Croatia.* (Meštrovićeve skulpture u Galeriji Meštrović i Kašteletu u Splitu). Zagreb (1971).

8158 **Ivandija, Antun - Kečkemet, Duško**: *Crkvena umjetnost Hrvatske.* (Meštrovićeve skulpture u Galeriji Meštrović i Kašteletu u Splitu). Zagreb (1971).

8159 **Ivandija, Antun - Kečkemet, Duško**: *L'art sacrè en Croatie.* (Meštrovićeve skulpture u Galeriji Meštrović i Kašteletu u Splitu). Zagreb (1971).

8160 **J. K.**: *Iz republičkih sredstava za spomen-galeriju I. Meštrovića.* (Galerija u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 15. X. 1971.

8161 **J. Š.**: *Meštrović - status quo.* (Kritika kašnjenja izgradnje galerije u Vrpolju). Večernji list, Zagreb, god. 15, 2. VII. 1971.

8162 **J. Šč**: *I jedna vijest iz Vrpolja...* (Dovršenje galerije u Vrpolju. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 15, 16. XI. 1971.

8163 **Jerenčić, Dragan M.**: *Samo cela istina je istorijska. Pismo profesoru Vladimiru Dedijeru.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 145-146. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 145-146; II. izd. Beograd 1990.

8164 **Jovićević, Niko M.**: *Dva Njegoševa mauzoleja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 114-116. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 114-116; II. izd. Beograd 1990.

8165 **Jovićević, Niko M.**: *Treba poštovati Njegošev amanet.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 73-74. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 73-74; II. izd. Beograd 1990.

8166 **Jovović, Jevrem**: *Da li spomenik Njegošu podići na Lovćenu ili na Cetinju.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 82. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 82; II. izd. Beograd 1990.

8167 **Jurišić, Karlo**: *Hrvatska rapsodija. Meštrovićevo djelo.* Kana, Zagreb, 1971, br. 9 (16), str. 24.

8168 (**Karamehmedović, Muhamed**): *„Umetnost na tlu Jugoslavije od praistorije do danas."* (U Sarajevu). Borba, Beograd, 49/209, 1. VIII. 1971.

8169 **Kašanin, Milan**: *Majstor mramornih skulptura i njegovanja ličnog imena. Fragmenti o Ivanu Meštroviću.* (Za objektivno vrednovanje Meštrovićeve umjetnosti). Dnevnik, Novi Sad, 3. X. 1971, br. 8952, str. 13.

8170 **Kašanin, Milan**: *Poricanje prošlosti.* (O Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 251-252. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 251-252; II. izd. Beograd 1990.

8171 **Kašanin, Milan**: *Susreti i pisma. Ivan Meštrović.* (Pisma Meštrovića Kašaninu 1932-1036). Letopis Matice srpske, Novi Sad, 147/3, knj. 408, IX. 1971, str. 201-222.

8172 **Kečkemet, D**(**uško**): (Predgovor katalogu izložbe. O Meštrovićevim crtežima i grafikama). U katalogu: Izložba grafike Ivana Meštrovića, Split 1971, str. (3).

8173 **Kečkemet, Duško**: *Crkvena umjetnost na Jadranu.* (Meštrovićev Kaštelet). U: Crkvena umjetnost Hrvatske, Zagreb 1971.

8174 **Kečkemet, Duško**: *Crteži-litografije Ivana Meštrovića.* (Izložba u Salonu Matice hrvatske). Mogućnosti, Split, 18/4, 1971, str. 470-472.

8175 **Kljuić, Stjepan**: *Gdje su Vam valjani dokazi Ignacije Gavran?* (Polemika u vezi s Meštrovićevim poprsjima fra Grge Martića i reis ul uleme Čauševića). Vjesnik, Zagreb, 32/8904, 2. XII. 1971, str. 8.

8176 **Kljuić, Stjepan**: *Meštrovićev rad izgubljen u podrumu.* (Meštrovićevo poprsje fra Grge Martića u Sarajevu). Vjesnik, Zagreb, 32/8881, 7. XI. 1971, str. 9.

8177 **Kljuić, Stjepan**: *Zašto dvije biste I. Meštrovića čame u podrumu?* (Polemika o skulpturama fra Grge Martića i reis ul uleme Čauševića u Umj. galeriji u Sarajevu). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 15. XI. 1971.

8178 **Knežević, Danilo**: *Spomenik Njegošu napravljen za Lovćen.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 73. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 73; II. izd. Beograd 1990.

8179 **Korać, Stanko**: *Dijalog zamijenjen saopštenjem.* (Za poštivanje Njegoševog groba na Lovćenu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 190. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 190; II. izd. Beograd 1990.

8180 **Korać, Vojislav**: *Zabeleška o arhitekturi mauzoleja.* (Kritika Meštrovićeve arhitekture). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 186. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 186; II. izd. Beograd 1990.

8181 **Kostić, Dušan**: *Cetinje ili Lovćen.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 54-55. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 54-55; II. izd. Beograd 1990.

8182 **Kovač, Mirko**: *Pleme moje snom mrtvijem.* (Oko Njegoševe grobnice). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 86. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 86; II. izd. Beograd 1990.

8183 **Kovijanić, Risto**: *Neprikosnovena obaveza.* (O Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 76-77. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 76-77; II. izd. Beograd 1990.

8183a **Krleža, Miroslav**: *Deset krvavih godina i drugi politički eseji.* (Eseji o Meštroviću). Sabrana djela, 14-15, Zagreb 1971.

8184 **Krleža, Miroslav**: *Ivan Meštrović vjeruje u boga.* (Kritika Meštrovićeve nacionalne i religiozne skulpture). U knjizi: M. Krleža: Deset krvavih godina i drugi politički eseji. Sabrana djela, 14-15, Zagreb 1971.

8184a **Krleža, Miroslav**: *Moša S. Pijade.* (Pijadine hvale i kritike Meštrovića). Deset krvavih godina. Sabrana djela, 14-15, Zagreb 1971.

8184b **Krleža, Miroslav**: *O našoj inteligenciji.* (Spominjanje Meštrovićevog Vidovdanskog ciklusa). Deset krvavih godina. Sabrana djela, 14-15, Zagreb 1971.

8184 c **Krleža, Miroslav**: *O jedinim zastavama našeg vremena.* U: Deset krvavih godina i drugi politički eseji. (Spomen Meštrovićeve nacionalističke ideologije). Sabrana djela, 14-15, Zagreb 1971.

8184d **Krleža, Miroslav**: *Slom Frana Supila.* Deset krvavih godina. (Spomen Meštrovićevih nacionalističkih skulptura). Sabrana djela, 14-15, Zagreb 1971.

8185 **Krušić, K.**: *Kapela spomenik kulture.* (Njegošev mauzolej). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 175.

8186 **Krušić, K.**: *Kapela - spomenik kulture.* (Okružni sud u Titogradu odbija tužbu Mitropolije protiv gradnje Njegoševog mauzoleja). Večernje novosti, Beograd, 22. IV. 1971. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 175. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 175; II. izd. Beograd 1990.

8187 **Krušić, K.**: *Sudski spor oko Njegoševog mauzoleja. Iz titogradskog Okružnog suda.* Borba, Zagreb, 49 (36)/109, 22. IV. 1971, str. 7.

8188 **Lalić, Radovan - Vitanović, Slobodan**: *Dva govora na skupu studenata, profeosra i radnika Filološkog fakulteta u Beogradu, 17. juna 1970.* (Protiv Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 135-138. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 135-138; II. izd. Beograd 1990.

8189 **Lazarević, Đorđe**: *O lovćenskom mauzoleju.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 108-109. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 108-109; II. izd. Beograd 1990.

8190 **Leko, D.**: *Na Cetinje.* (O Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 55. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 55; II. izd. Beograd 1990.

8191 **Lubarda, Petar**: *O Lovćenu i Njegošu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 107. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 107; II. izd. Beograd 1990.

8192 **Maleković, Vladimir**: *Didaskalije o Meštroviću i o podrumskim sudovima o umjetnosti.* (Obrana Umjetničke galerije u Sarajevu da pohrani skulpturu fra Grge Martića u depou). Vjesnik, Zagreb, 32/8916, 14. XII. 1971, str. 15.

8193 **Maleković, Vladimir**: *Lamentacija Lubarde.* (Kritika Lubardina negativnog stava u vezi s Meštrovićevim mauzolejom na Lovćenu). Vjesnik, Zagreb, god. 32, (?), 1971.

8194 (**Marić, Luka**): *Geološko-petrografska građa Jezerskog vrha na Starocrnogorskoj zaravni i Lovćena gdje se nalazi Njegoševa grobnica.* (Usklađenost ranije kapele s Lovćenom). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 188-190. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 188-190; II. izd. Beograd 1990.

8195 **Marinković, N**(**ikica**): *Meštrovićev suradnik. Razgovor s inž. arh. Haroldom Bilinićem o izgradnji Njegoševa mauzoleja na Lovćenu.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 29, 5. VI. 1971, str. 3. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 177-178. Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 177-178; II. izd. Beograd 1990.

8196 **Marjanović, Sida**: *Svečani dani naše umjetnosti.* („Umjetnost na tlu Jugoslavije"). Odjek, (?), 24/15-16, 1971, str. 1.

8197 **Marković-Štedimlija, Savić**: *Znamo ko vodi kampanju protiv Njegoševa mauzoleja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 141-142. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 141-142; II. izd. Beograd 1990.

8198 **Marović, Milan**: *O Njegoševom mauzoleju na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 116-117. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 116-117; II. izd. Beograd 1990.

8199 **Martinović, Niko**: *Anketa „Pobjede". Oko Meštrovićevog mauzoleja Njegošu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 71-73. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 71-73; II. izd. Beograd 1990.

8200 (**Martinović, Niko**): *Poštovani Njegošev zavet. Odgovor dr. Nika Martinovića na pitanja A. Nešića.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 69. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 69; II. izd. Beograd 1990.

8201 **Matvejević, Predrag**: *Razgovori s Miroslavom Krležom.* (Meštrovićev utjecaj na jugoslavensku ideologiju). Zagreb 1971.

8202 **Medaković, Dejan**: *Lovćenska tužbalica.* (Kritika Njegoševog nauzoleja na Lovćenu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 183-184. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 183-184; II. izd. Beograd 1990.

8203 **Medaković, Dejan**: *Principi i program „Odbora za organizaciju umetničkih poslova Srbije i jugoslovenstva".* Zbornik Filozofskog fakulteta, Beograd, 11/1, 1971, str. 675-676.

8204 **Mićunović, Vlado**: *Orlovo je mesto na vrhu planine.* (Mišljenje prof. Vukomana Šakovića). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 117-118. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 117-118; II. izd. Beograd 1990.

8205 **Mijanović, Milutin N.**: *Objašnjenje uz izvještaje Komisije i anketu. (O radu Komisije za razvoj muzeja na Cetinju i za postavljanje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu).* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 65-66. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 65-66; II. izd. Beograd 1990.

8206 (**Milatović, Veljko**): *Granitni pesnik na lovćenskom vrhu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 132-134. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 132-134; II. izd. Beograd 1990.

8207 **Milosavljević, Peđa**: *Drugo otvoreno pismo Odboru za podizanje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu.* (Kritika Meštrovićeve arhitekture). Književne novine, Beograd, 23/385, 27. II. 1971, str. 9. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 152-155; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 152-155; II. izd. Beograd 1990.

8208 **Milosavljević, Peđa**: *Pandekta na Lovćen. Treće otvoreno pismo Odboru za podizanje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu.* (O Njegošu. Protiv Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu). Književne novine, Beograd 23/391, 22. V. 1971, str. 5. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 178-183; Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 178-183; II. izd. Beograd 1990.

8209 **Milosavljević, Peđa**: *Tri pisma Cetinjskom odboru. Spomenik Njegošu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 106. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 106; II. izd. Beograd 1990.

8210 **Milović, Jefto**: *Potonja želja velikog pesnika.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 58. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 58; II. izd. Beograd 1990.

8211 **Mrazek, Wilhelm**: *To Every Era its Art.* Connoisseur, London, I. 1971, sv. 176.

8212 **Mrđenović, Danilo**: *Za smirenu i argumentovanu diskusiju.* (O Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 118-119. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 118-119; II. izd. Beograd 1990.

8213 **N. V.**: *Meštrovićeve litografije.* (Priprema izložbe u Splitu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 8. I. 1971.

8213a **Nagy, T.**: *Meštrović.* Művészet, Budapest, 12, 10, Budapest 1971, str. 27-32.

8214 **Nedeljković, Dragan**: *Divna „argumentacija" za uklanjanje Njegoševe kapele s Lovćena.* (Kritika elaborata o Njegoševom mauzoleju na Lovćenu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 125-127. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 125-127; II. izd. Beograd 1990.

8215 **Nedeljković, Dragan**: *Dug pesniku.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 103/105. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 103/105; II. izd. Beograd 1990.

8216 **Nešić, A.**: *Cetinjani su za Lovćen.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 68. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 68; II. izd. Beograd 1990.

8217 **Odbornici cetinjske Skupštine**: *O Njegošu i mauzoleju. Odgovor Lazaru Trifunoviću.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 97-99. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 97-99; II. izd. Beograd 1990.

8218 **Orović, Savo J.**: *Povodom Njegoševog Mauzoleja od Meštrovića.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 67-68. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 67-68; II. izd. Beograd 1990.

8219 **P. S.**: *Sinoć u Splitu otvoren salon knjige.* (Izložba litografija I. Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, 29/8075, 23. II. 1971, str. 1.

8220 **Pajković, D.**: *Meštrovićev „Njegoš" biće smešten pred Biljardom.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 56. Pretiskano: Sumrak Lovćena, Beograd 1989, str. 56; II. izd. Beograd 1990.

8221 **Pančić, Davorin**: *Slika kao pjesma smrti i sunca.* (Uoči otkrivanja Meštrovićeva spomenika Celestinu Medoviću u Kuni). Hrvatski tjednik, Zagreb, 3. IX. 1971.

8222 **Pantić, Miroslav**: *Znamenje Lovćena.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, VII-XII, str. 198-199.

8223 (**Pavičić, D.**): *Istina o jednoj bisti.* (Prijenos članka iz „Oslobođenja" o poprsju fra Grge Martića). Borba, Beograd, god. 36, 12. XI. 1971.

8224 **Pavičić, D.**: *Istina o jednoj bisti.* (Polemika o poprsju fra Grge Martića u Umjetn. galeriji u Sarajevu). Oslobođenje, Sarajevo, 10. XI. 1971.

8225 **Pavić, Jevto - Radović, Nikola - Subotić, Slobodan - Kovačević, Veljko**: *Bez pravnog leka.* (Žalba odvjetnika Mitropolije protiv presude Okružnog suda u Titogradu u vezi s gradnjom mauzoleja na Lovćenu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 175-176. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 175-176; II. izd. Beograd 1990.

8226 **Pavlović, Katarina**: *Cilj otvaranja Prve jugoslovenske izložbe.* Zbornik za likovne umetnosti, Matica Srpska, Novi Sad 1971, br. 7, str. 371-379.

8227 **Pečar, Zdravko**: *Spomenik Njegošu. U posjeti Ivanu Meštroviću.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 46-47. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 46-47; II. izd. Beograd 1990.

8228 (**Peić, Matko**): *Jadran - riznica umjetnina. Meštrović.* (Repr. uz opširniju legendu „Miloša Obilića"). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 6. I. 1971.

8229 **Pejović, Ivo**: *Dilema više nema.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 66-67. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 66-67; II. izd. Beograd 1990.

8230 **Pejović, Ivo**; *Nepotrebna dramatizacija i emotivna reagiranja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 79-81. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 79-81; II. izd. Beograd 1990.

8231 **Perović, O.**: *Meštrovićev Njegoš na Cetinju.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 57-58. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 57-58; II. izd. Beograd 1990.

8232 **Perović, Sreten**: *Njegoš - Meštrović - Lovćen.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 78. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 78; II. izd. Beograd 1990.

8233 **Popović, Mića**: *O „Sumraku Lovćena".* (O slici „Sumrak Lovćena" Petra Lubarde, uz reprodukciju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 202-204. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 202-204; II. izd. Beograd 1990.

8234 **Popović, Ratimir**: *Meštrovićevo djelo uljepšalo bi Lovćen.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 81-82. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 81-82; II. izd. Beograd 1990.

8235 **Popović, Veliša**: *Ko i zašto sprovodi u svijetu neistine?* (Odgovor Dedijeru graditelja Njegoševe kapele 1925.). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 144-145. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 144-145; II. izd. Beograd 1990.

8236 **Premerl, T**(**omislav**): *Arhitekt Lavoslav Horvat.* Čovjek i prostor, Zagreb, 18/222, 1971, str. 21.

8237 (**Premerl, Tomislav**): *„Umjetnost na tlu Jugoslavije od prahistorije do danas".* Čovjek i prostor, Zagreb, 18/220, 1971, str. 10.

8238 **Priređivači**: (Predgovor tematskom dvobroju časopisa, usmjerenom protiv podizanja Meštrovićevog mauzoleja Njegošu na Lovćenu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. (3). Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. (3); II. izd. Beograd 1990.

8239 **Protić, Miodrag B.**: *XXe siècle.* (Pregled umjetnosti u Jugoslaviji u XX. st. Spomen Meštrovića). U katalogu: L'art en Yougoslavie de la préhistoire a nos jours. Paris 1971.

8240 **Prpić, George J.**: *The Croatian Immigrants in America.* New York 1971. (Poglavlje: Ivan Meštrović, Artist of the Universal, str. 351-354).

8241 **Pušonjić, B.**: *Cetinjski gimnazijalci demonstrirali pred Mitropolitovom rezidencijom.* (U vezi s Njegoševim mauzolejem). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 85. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 85; II. izd. Beograd 1990.

8242 **Pušonjić, B.**: *Imenovan odbor za podizanje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 107-108. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 107-108; II. izd. Beograd 1990.

8243 **Pušonjić, B.**: *Opštinska skupština Cetinja ne odustaje od izgradnje spomenika Njegošu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 85.

8244 **Pušonjić, B.**: *Podizanje Njegoševog mauzoleja je suvereno pravo crnogorskog naroda i njegovih predstavničkih organa.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 89-90. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 89-90; II. izd. Beograd 1990.

8245 **R. G.**: *Apel Poljičanima.* (Za uređenje spomenika Mili Gojsalić u Gatima). Slobodna Dalmacija, Split, 29/8142, 13. V. 1971, str. 8.

8246 **R. V.**: *„Jadrankamen" na Lovćenu.* (Početak radova spl. poduzeća, građevni materijal mauzoleja). Slobodna Dalmacija, Split, god. 29, 16. III. 1971.

8247 **Radica, Bogdan**: *Sredozemni povratak.* (Meštrović u okviru mediteranske problematike). München-Barcelona 1971, str. 63-64.

8248 **Radonjić, Boro**: *Čiji je Njegoš.* (Meštrovićev mauzolej). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 86-89. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 86-89; II. izd. Beograd 1990.

8249 **Rakić, Miodrag**: *Smišljeno odricanje.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 139-140. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 139-140; II. izd. Beograd 1990.

8250 **Ristić, V**(**era**): (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevoj umjetnosti. O izložbi. Citati o Meštroviću: K. Ambrozić, D. Medaković, M. Ćurčin, I. Meštrović, P. Slijepčević, Ž. Vidović). U katalogu: Ivan Meštrović. Skulpture iz zbirke Narodnog muzeja Beograd, Opovo 1971, str. 5-19.

8251 **Sabol, Željko**: *Selo sagradilo galeriju.* (O meštrovićevoj galeriji u Vrpolju). Telegram, Zagreb, 4. VIII. 1971, br. 44, str. 6.

8252 **Segedi, E.**: *Meštrovićev spomenik zaslužnom Bunjevcu.* (Pred otkrivanje spomenika piscu Ambroziju Šarčeviću u Subotici). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 29. III. 1971.

8253 **Sekulić, Isidora**: *Njegoš je sam rešio pitanje svog spomenika.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 27-29. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 27-29; II. izd. Beograd 1990.

8254 **Skupština Opštine Cetinje**: *Ustavnom sudu Crne Gore Titograd.* (O kompetenciji Crbe Gore u vezi s gradnjom Njegoševog mauzoleja). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 162-172. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 162-172; II. izd. Beograd 1990.

8255 **Stijović, Risto**: *Spomenik Njegošu treba postaviti u Cetinje.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 56. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 56; II. izd. Beograd 1990.

8356 **Stojković, Živorad**: *Hegemonija falsifikata.* (Kritika Meštrovića i njegove umjetnosti; u vezi s podizanjem Njegoševog mauzoleja). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 147-152. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 147-152; II. izd. Beograd 1990.

8257 **Stojšin, Vladimir**: *Njegošu kapelica ili veličanstven mauzolej.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 91-93. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 91-93; II. izd. Beograd 1990.

8258 **Stručni kolegij muzeja Cetinje**: *Povodom diskusije o podizanju Njegoševog mauzoleja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 74-76. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 74-76; II. izd. Beograd 1990.

8259 **Šámal, Jindřich**: *Sochař Ivan Meštrović - doplněk k životopisným údajům.* (Biografski podaci o Meštroviću). Umeni, Praha, 19/1971, str. 438.

8260 **Šerić, D**(**ivna**): *Dvije manifestacije.* (Izložba Meštrovićevih litografija u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 29/8049, 23. I. 1971, str. 3.

8261 **Šijaković, Miodrag B.**: *Meštrović ili Njegoš na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 78-79. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 78-79; II. izd. Beograd 1990.

8262 **T.**: *Postavljenje mauzoleja povjereno „Jadran-kamenu". Izgradnja Njegoševa mauzoleja na Lovćenu.* (Pred početak radova). Slobodna Dalmacija, Split, god. 29, 5. III. 1971.

8263 **Todorović, Ž.**: *Gdje je mesto za Njegoša.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 58-59. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 58-59; II. izd. Beograd 1990.

8264 **Tomanović, P.**: *Mitropoliji crnogorsko-primorskoj.* (Dopis Skupštine općine Cetinje o Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 200. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 200; II. izd. Beograd 1990.

8265 **Tović, Drago**: *Vampire pronalazi onaj tko ih priželjkuje.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 142-143. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 142-143; II. izd. Beograd 1990.

8266 **Trifunović, Lazar**: *Mit o Meštroviću.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 52-53. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 52-53; II. izd. Beograd 1990.

8267 **Trifunović, Lazar**: *O mauzoleju jedno objašnjenje.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 99. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 99; II. izd. Beograd 1990.

8268 **Trifunović, Lazar**: *Poslanica cetinjskim odbornicima.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 94-96. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 94-96; II. izd. Beograd 1990.

8269 **Ungaro, Draga**: *Genij iz Otavica. Potomci slavnih ljudi.* (Krešimir Meštrović). Vjesnik, Zagreb, 32/8624, 21. II. 1971, str. 7.

8270 **V. B.**: *Grič Cetinju.* (Večer u Zagrebu posvećena Njegošu. Sakupljanje priloga). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 18. IV. 1971.

8271 **Vergo, Peter**: *Vienna Secession at the Royal Academy.* Burlington Magazine, sv. 115, II. 1971.

8272 **Vicković, Mihajlo**: *Nema dileme.* (O Njegoševom nauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 68-69. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 68-69; II. izd. Beograd 1990.

8273 **Vidović, Žarko**: *Casino na Lovćenu.* (Kritika Meštrovićeve arhitekture). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 191-194. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 191-194; II. izd. Beograd 1990.

8274 **Vučetić, Milenko**: *Tihi ulazak u domove.* (O Meštroviću u povodu podizanja spomenika knezu Lazaru u Kruševcu). NIN, Beograd, 22. VIII. 1971.

8275 **Vujaklija, Lazar**: *„Tvrd je orah voćka čudnovata."* (O Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 127. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 127; II. izd. Beograd 1990.

8276 **Waissenberger, Robert**: *Die Wiener Secession. Eine Dokumentation.* (O bečkoj Secesiji i Meštroviću). Jugend und Volk, Wien-München, 1971.

8277 **Wapnir, Salomòn**: *Vije por la Dalmacia.* La Prensa, Buenos Aires, 1. VIII. 1971.

8278 *Anketa uprave „Muzeji Cetinje".* (Mišljenja o mauzoleju na Lovćenu: M. Krleža, V. Radauš, Lj. Durković, K. Prijatelj, S. Marjanović, L. Menaše, O. Bihalji-Merin, R. Stijović, C. Fisković, O. Obradović, M. Milunović, G. Gamulin, F. Stelè, A. Zarin). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 61-64. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 61-64; II. izd. Beograd 1990.

8279 *Delegacija Cetinja posjetila Maticu Hrvatsku.* (Pomoć Republičkog odbora SR Hrvatske i Matice hrvatske izgradnji Njegoševog mauzoleja). Hrvatski tjednik, Zagreb, 28. V. 1971. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 177. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 177; II. izd. Beograd 1990.

8280 *Dokumentarci o Meštroviću i Maruliću.* Slobodna Dalmacija, Split, 29/8260, 28. IX. 1971, str. 4.

8281 *Dva pisma uglednog franjevca.* (Polemika o poprsju fra Grge Martića u Umj. galeriji u Sarajevu). Politika, Beograd, god. 68, 20. XI. 1971.

8282 *Fragmenti neostvarenog Vidovdanskog hrama prvi put izloženi.* (U galeriji u Opovu). Pančevac, Pančevo 21. VIII. 1971.

8283 *I dalje različita mišljenja.* (O Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 82-83. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 82-83; II. izd. Beograd 1990.

8284 *Ivan Meštrović radiće spomenik Njegošu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 36.

8285 *Ivan Meštrović. Spomini.* (O Meštrovićevoj autobiografiji). Delo, Ljubljana, 18. III. 1971.

8286 *Ivan Meštrović. Spomini.* (Reklamni oglas s podacima o knjizi). Delo, Ljubljana, 14. IV. 1971.

8287 *Izvještaji komisije za reorganizaciju muzeja na Cetinju.* (Zaključak da se na Lovćenu ne podiže spomenik. Anketa među povjesničarima umjetnosti, kritičarima i umjetnicima). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 59-60. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 59-60; II. izd. Beograd 1990.

8288 *Kasne radovi na Njegoševom mauzoleju.* (Zbog lošeg vremena). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 26. VII. 1971.

8289 *Krug oko Njegoša.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 113-114. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 113-114; II. izd. Beograd 1990.

8290 *Lamento pour un poète.* (Njegošu). (Literarni, prozni i pjesnički, sastavi i likovni prilozi V. Pope, S. Kulenovića, A. Isakovića, M. Selimovića, D. Kostića, D. Ćosića, M. Pavlovića, M. Kašanina i dr. na temu Njegoševog groba na Lovćenu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. (235)-268. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. (235)-268; II. izd. Beograd 1990.

8291 *Mauzolej pred pravosuđem.* (Tužba Crnogorsko-primorske mitropolije Ustavnom sudu Jugoslavije protiv Republike Crne Gore i Općine Cetinje zbog uklanjanja kapele na Lovćenu. Odobrenje Zavoda za zaštitu spomenika Crne Gore za uklanjanje kapele). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 156-162. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 156-162; II. izd. Beograd 1990.

8292 *Mestrovic, Ivan*. The Encyclopedia Americana. International ed. Sv. 18. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 694). New York 1971.

8293 *Meštrović, Ivan.* Brockhaus Enzyklopädie. Sv. 16. Wiesbaden 1971, str. 459.

8294 *Meštrović, Ivan.* (Enciklopedijski podaci: život, djela, bibliografija). Praeger Encyclopedia of Art, New York-Washington-London 1971.

8295 *Meštrovićeva dela u Opovu.* (Bilješka). Ekspres, Beograd, 28. VIII. 1971.

8296 *Meštrovićeve skulpture u Opovu.* (Izložba u organizaciji Nar. muzeja u Beogradu i Doma kulture u Opovu. Izložena djela). Borba, Zagreb, god. 36, 20. VI. 1971.

8297 *Monument to France.* Apollo, London, 13/I. 1971, str. 70.

8298 *Na osnovu člana 136. ...* (Odluka Skupštine općine Cetinje o premještanju Njegoševe kapele s vrha Lovćena i dopis Mitropoliji crnogorsko-primorskoj o tome). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 199-200. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 199-200; II. izd. Beograd 1990.

8299 *Nepoželjan pravac.* (Polemika oko Njegoševog mauzoleja). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 105. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 105; II. izd. Beograd 1990.

8300 *Njegošev mauzolej biće otvoren na jesen.* Politika, Beograd, 68/20.631, 13. III. 1971, str. 5. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 156. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 156; II. izd. Beograd 1990.

8301 *Njegošev mauzolej na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 35-36. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 35-36; II. izd. Beograd 1990.

8302 *Njegošev mauzolej neće biti dovršen ove godine.* (Zbog vremenskih neprilika. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 29, 29. VII. 1971.

8303 *Njegošev mauzolej pred titogradskim Okružnim sudom.* (Rasprava u vezi s tužbom Mitropolije protiv gradnje mauzoleja na Lovćenu). Borba, Beograd, 22. IV. 1971. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 174-175. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 174-175; II. izd. Beograd 1990.

8304 *Odjeci.* (Polemika o Njegoševom mauzoleju). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 76. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 76; II. izd. Beograd 1990.

8305 *Odluka Ustavnog suda Jugoslavije. O podizanju Njegoševog mauzoleja odlučivaće Ustavni sud Crne Gore.* (Opširni historijat akcije i podizanja mauzoleja). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 162-173. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 162-173; II. izd. Beograd 1990.

8306 *Opštinska skupština Cetinja.* (Donošenje „Odluke o podizanju Njegoševog mauzoleja po projektu i izradi Ivana Meštrovića na Lovćenu"). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 84. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 84; II. izd. Beograd 1990.

8307 *Opštinska skupština Cetinja ne odustaje od izgradnje spomenika Njegošu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 85. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 85; II. izd. Beograd 1990.

8308 *Osuđeni nacionalistički ispadi oko podizanja Njegoševog mauzoleja.* Kritika skupa na Filološkom fakultetu u Beogradu. Izjava dekana Fakulteta). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 138-139. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 138-139; II. izd. Beograd 1990.

8309 *Pismo intelektualaca rodom iz Crne Gore.* (Protest protiv rušenja Njegoševe kapele i izgradnje Meštrovićevog mauzoleja). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 131-132. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 131-132; II. izd. Beograd 1990.

8310 *Pesnici o pesniku.* (Polemika oko Meštrovićevog mauzoleja Njegošu). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 70-71. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 70-71; II. izd. Beograd 1990.

8311 *Počinje druga faza izgradnje Njegoševog mauzoleja.* (Izvještaj). Politika, Beograd, 5. III. 1971. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 156. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 156; II. izd. Beograd 1990.

8312 *Počinje izgradnja Njegoševog mauzoleja.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 130. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 130; II. izd. Beograd 1990.

8313 *Prepiska sa Meštrovićev 1952-1955.* (U vezi s Njegoševim mauzolejom. V. Popović, I. Meštrović, B. Jovanović, M. Jovićević). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 36-46. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 36-46; II. izd. Beograd 1990.

8314 *Privremeno obustavljena izgradnja Njegoševog mauzoleja.* (Zbog snježnih nanosa). Politika, Beograd, 20. IV. 1971. Pretiskano: Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 156; Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 156; II. izd. Beograd 1990.

8315 *Protiv mauzoleja na Lovćenu.* Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 110-111. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 110-111; II. izd. Beograd 1990.

8316 *Saopštenje Odbora za izgradnju mauzoleja Petru II Petroviću Njegošu na Lovćenu.* (Tehnički podaci o mauzoleju. Izvještaj o akciji podizanja mauzoleja). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 123-125. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 123-125; II. izd. Beograd 1990.

8318 *Skulpture Ivana Meštrovića u Galeriji Opova.* (Uoči otvorenja izložbe „Ivan Meštrović - skulpture iz zbirke Narodnog muzeja"). Politika, Beograd, god. 68, 22. VI. 1971.

8319 *Spomenik Celestinu Medoviću.* (Otkrivanje u Kuni na Pelješcu). Slobodna Dalmacija, Split, 10. IX. 1971.

8320 *Spomenik zahvalnosti Francuskoj.* (Reprodukcija uz dužu legendu). Politika, Beograd, god. 68, 18. I. 1971.

8321 *Sudbina Lovćena. 1845-1946.* (Njegošev mauzolej). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 11-22.

8322 *Tragična mnogostranost Ivana Meštrovića.* (Prikaz reportaže D. Ungaro u „Vjesniku" 21. II. 1970. Bilj.). Književne novine, Beograd, 23/385, 27. II. 1971, str. 11.

8323 *Vesti o mauzoleju i Meštroviću 1957-1959.* (Njegošev mauzolej). Umetnost, Beograd, 27-28/1971, mj. VII-XII, str. 47-51. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 47-51; II. izd. Beograd 1990.

8324 *Zaboravljeno delo Ivana Meštrovića.* („Anđeo smrti" u dvorištu Zavoda za zaštitu spomenika u Beogradu). Politika, Beograd, god. 67, 7. VIII. 1971, str. 10.

8325 *„Zdenac života" će oživjeti do velesajma.* (Uklonjen radi popravka). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 31. VIII. 1971.

8326 *Zdenac života mrtav.* (Zdenac u Zagrebu privremeno uklonjen). Nedjeljni vjesnik, Zagreb, 8. VIII. 1971, str. 4.

8327 *„Zdenac života" obnovljen.* (Ponovno postavljen). Vjesnik, Zagreb, god. 32, 24. IX. 1971.

1972.

8328 **Adamec, Ana**: *Ivan Meštrović.* (O životu i djelima). Katalog. Spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje 1972, str. (16)-(18).

8329 **B. F.**: *Spomen-galerija Ivan Meštrović.* (Inicijativa gradnje galerije u Vrpolju. Kršinićeva skulptura Ivana Meštrovića). Glas Slavonije, Osijek, 22. IV. 1972.

8330 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović* (Kratki biografski podaci). Katalog. Spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje 1972, str. (15).

8331 **Barbić, Vesna**: *Mapa litografija Ivana Meštrovića.* (O mapi grafika iz 1923. god.). Katalog. Spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje 1972, str. (19)-(20).

8332 **C.**: *Njegošev mauzolej čeka.* (Otegnuti radovi. Jugoslavenski odbor). Večernji list, Zagreb, god. 16, 8. V. 1972.

8333 **Derado, Petar**: *Držićev spomenik „sakrili" u galeriji.* (Oko postave spomenika Držiću u Dubrovniku. Meštrovićeva i Radovanijeva skulptura). Vjesnik, Zagreb, god. 33, 6. I. 1972.

8334 (**Fajgl, Vlado**) V. F.: *Spomen-galerija Ivana Meštrovića 21. travnja?* (Program svečanosti otvorenja u Vrpolju). Vjesnik, Zagreb, god. 33, 14. III. 1972.

8335 (**Fajgl, Vlado**) V. F.: *Sutra otvorenje Galerije Meštrović.* (U Vrpolju). Večernji list, Zagreb, god. 16, 2. VI. 1972.

8336 **Filakovac, Berislav**: *Meštrović u srcu Slavonije.* (Otvorenje „Spomen-galerije Ivana Meštrovića" u Vrpolju). Svijet, Zagreb, V. 1972, str. 10.

8337 **Gaspari, Maksim**: *Umetnost i pesen. Ob desetletnici smrti Ivana Meštrovića.* Delo, Ljubljana, 14/47, 19. II. 1972, str. 24.

8338 (**Gol, Nenad**) N. G.: *Meštrović i Vrpolje.* (O Meštrovićevom rođenju i o Spomen-galeriji u Vrpolju). Katalog. spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje 1972, str. (9)-(14).

8339 (**Hruškovec, Tomislav**) th: *Spomen galerija Ivana Meštrovića.* Čovjek i prostor, Zagreb, 19/226, I. 1972, str. 32.

8340 **Ivančević, Radovan**: *„Umjetnost na tlu Jugoslavije od praistorije do danas."* Život umjetnosti, Zagreb, 1972, br. 18, str. 19-26.

8341 **J. M.**: *Dvije Meštrovićeve brončane skulpture.* (Zaplijenjene u Zadru pred izvoz). Slobodna Dalmacija, Split, 30/8632, 14. XII. 1972, str. 4.

8342 **J. M.**: *Meštrovićeva galerija u travnju otvara vrata.* (U Vrpolju. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 14, 10. III. 1972.

8343 **J. T.**: *Na okupu više od 22 Meštrovićeva djela.* (Otvorena Galerija Meštrović u Vrpolju). Večernji list, Zagreb, god. 16, 5. VI. 1972.

8344 **Kilibarda, B.**: *Njegošev mauzolej na Lovćenu - spomenik bratstva i jedinstva i turistička atrakcija.* (Historijat. Dovršavanje). Turizam, Zagreb, 20/9, IX. 1972, str. 27-28.

8345 **Kovačević, Radovan**: *Dositej i Dinko pod Dinarom.* (Skladište Meštrovićevih medalja Dositeja Obradovića iz 1938.) Politika, Beograd, god. 69, 27. II. 1972.

8346 **Krleža, Miroslav**: *99 varijacia lexicographica.* Eseji i zapisi. Beograd 1972.

8347 **Krleža, Miroslav**: *99 varijacija.* (Usput i o Meštroviću). Duga, Beograd, 1972, str. 86-89.

8347a **Krleža, Miroslav**: *Djetinjstvo 1902-03 i drugi zapisi.* (Usput o Meštrovićevoj umjetnosti i ideologiji). Sabrana djela. Zagreb 1972.

8347b **Krleža, Miroslav**: *Evropa danas.* (O Meštrovićevoj secesiji). Zagreb 1972.

8348 **Krleža, Miroslav**: *Iz davnih dana. Fragmenti dnevnika. Ulomci dnevnika 1916-1919, 1942-1943, 1967.* (Usputno o Meštroviću). Forum, Zagreb, 11/3, 6, knj. XXIII, 1972; 10, 11, 12; knj. XXIV, 1972.

8349 **Lakić, Zoran**: *„Umjetnost na tlu Jugoslavije od praistorije do danas."* Tokovi, 2/1-2, 1972, str. 293-296.

8350 **M. B.**: *Za Njegošev mauzolej.* (Istarsko-primorska regija za mauzolej na Lovćenu). Novi list, Rijeka, 14. IX. 1972.

8351 **M. S.**: *Meštrovićeva spomen-galerija 3. svibnja.* (Uoči otvorenja u Vrpolju). Vjesnik, Zagreb, god. 33, 23. IV. 1972.

8352 **M. S.**: *Otvorena Spomen-galerija Ivana Meštrovića.* Vjesnik, Zagreb, god. 33, 4. VI. 1972, str. 3.

8353 **Maleković, Vladimir**: *Meštrović se najprije zvao Gabrilović.* (Uoči otvorenja Meštrovićeve galerije u Vrpolju). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 11. V. 1972, br. 1048, str. 10-11.

8354 **Meštrović, Miroslav**: *O prezimenu Ivana Meštrovića.* Vjesnik u srijedu, Zagreb, 7. VI. 1972, br. 1049, str. 2.

8355 **Mismer, Z.**: *Dom remek-djela.* (Otvorena Galerija Meštrović u Vrpolju). Večernji list, Zagreb, god. 16, 5. VI. 1972.

8356 (**Mismer, Z.**) Z. M.: *Dovršena Meštrovićeva galerija.* (Pred otvorenje). Večernji list, Zagreb, god. 16, 27. IV. 1972.

8357 **P.**: *Vrpolje ima Meštrovićevo galerijo.* (Bilj. o otvorenju). Večer, Maribor, 7. VI. 1972.

8358 **P. S.**: *Otvorena spomen-galerija Ivana Meštrovića.* (U Vrpolju. Bilj.). Poltika, Beograd, god. 69, 5. VI. 1972.

8359 **P. Sć**: *Za Dan mladosti - galerija Ivan Meštrović.* (Pred otvaranje u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 13. IV. 1972.

8360 **S. M. - B. O.**: *Meštrović u trezoru.* (Spriječen izvoz Meštrovićevih skulptura u Italiju). Večernji list, Zagreb, god. 16, 23, 24. XII. 1972, str. 7.

8361 **S. B.**: *Otvorena spomen-galerija Ivana Meštrovića.* (U Vrpolju. Govor V. Radauša. Bilj.). Novosti, Vinkovci, 9. VI. 1972.

8362 **Sabol, Željko**: *Selo sagradilo galeriju. Zapis o spomen-galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju.* (Nakon otvorenja galerije). Telegram, Zagreb, god. 13, 4. VIII. 1972, str. 6.

8363 **Stelè, France**: *„Umetnost na tleh Jugoslavije od prazgodovine do danes."* Sinteza, Ljubljana, 1972, br. 23, str. 60-61.

8363a **Stravinski, Igor - Craft, Robert**: *Memoari i razgovori. I-II.* Zora 1972. (Meštrovićeva suradnja sa Stravinskim).

8364 **Šimunović, Petar**: *Brač. Vodič po otoku.* Supetar 1972. (Meštrovićev kip „Srce Isusovo" u Selcima).

8365 (**Šmidt, Josip**) J. Št.: *Grupa portreta.* (Stipe Sikirica: Portret Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, 30/8643, 27. XII. 1972, str. 4.

8366 **Thieme, Ulrich - Becker, Felix**, izdavači: *Allgemeine Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwort.* Sv. 24. Leipzig 1972. (Meštrović str. 436-437).

8367 **V. J.**: *Dobrovoljni prilozi za Njegoša.* (Prilozi u Hrvatskoj). Večernji list, Zagreb, god. 16, 28. VI. 1972.

8368 **V. M.**: *Uređen drniški park.* (Sa skulpturom „Vrelo života"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 30, 30. III. 1972.

8369 **Vrdoljak, Miro**: *Od Jurja Dalmatinca do Ivana Meštrovića. Doprinos južnih Slavena talijanskoj prošlosti.* Nedjeljna Dalmacija, Split, 14. V. 1972, str. 21.

8370 **Vujica, Stanko**: *Kroz izbjegličku prizmu. Političke polemike i pouke.* München-Barcelona 1972. (Meštrovićeve „Uspomene" u Hrvatskoj, str. 122-125).

8371 **ZE**: *Dr Kečkemet vratio se iz Berlina.* (Predavanje o Meštroviću u Berlinu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 30, 19. V. 1972.

8372 **Z. R.**: *Korisno i efektno.* (Meštrovićeva skulptura na izložbi „Čovjek i njegov svijet" u Montrealu). Slobodna Dalmacija, Split, 30/8556, 14. IX. 1972, str. 6.

8373 **Z. Š.**: *Galerija „Ivan Meštrović" u Vrpolju.* (Pred otvorenje. Bilj.). Borba, Beograd, god. 37, 28. III. 1972.

8374 *Meštrović rodnom kraju.* (Svečanost otvorenja Galerija Ivana Meštrovića u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 3. VI. 1972.

8375 *Njegošev sarkofag prenesen u kriptu novog mauzoleja.* (Premještanje stare kapele). Vjesnik, Zagreb, god. 33, 8. VIII. 1972.

8376 *Spomenik Njegošu „kreće" na vrh Lovćena.* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, 33/9174, 7. IX. 1972, str. 4.

8377 *Velika djela postaju pristupačnija.* (Uz otvorenje Galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 3. VI. 1972.

1973.

8378 **Akácz, László**: *Kővek kőzott - kovekről Beszélgetés Meszáros Dezsővel.* Műveszet, Budapest, 14/7, 1973, str. 13-14.

8379 **B. L.**: *U Koranskom parku skulptura - Meštrović.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Karlovcu). Karlovački tjednik, Karlovac, 14. VI. 1973.

8380 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović. 1883-1962.* (Tekst kataloga Atelijera Meštrović, Zagreb). Zagreb 1973.

8381 **Barbić, Vesna**: *Meštrovićeva pisma Rodinu.* (Citati iz pisama 1909-1914). Oko, Zagreb, 29. VIII. 1973.

8382 **Br. J.**: *Mauzolej pod krovom.* (Radovi na Lovćenu). Borba, Beograd, god. 38, 13. XI. 1973.

8383 **Bauer, Ernest**: *Drei Leopardenköpfe in Gold. Österreich in Dalmatien.* (Putopis Dalmacijom. Meštrovićev portret, str. 256-257). Wien-München 1973.

8384 **Cesarec, August**: *O problemu Ivana Meštrovića.* (Odlomak neobjavljenog članka u povodu izložbe 1932.). Politika, Beograd, 70/21.622, 15. XII. 1973, str. 14.

8385 **Cresson, M**(**argaret**) **F**(**rench**): *Mestrovic... Titan Among Sculptors.* National Sculpture Review, 22/1, proljeće 1973, str. 20-22.

8386 (**Cvetkova, Elena**) E. C.: *Meštrovićeva djela odlijevaju se u broncu.* (Za galeriju u Vrpolju). Vjesnik, Zagreb, god. 34, 2. X. 1973.

8387 **Fiamengo, J**(**akša**): *Komemorativna izložba u Galeriji Meštrović.* (Izložba crteža u povodu 90. obljetnice rođenja). Slobodna Dalmacija, Split, god. 31, 15. VIII. 1973.

8388 **G. Z.**: *Njegošev mauzolej pod krovom.* (Završni radovi. Spomen-biblioteka i galerija. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 34, 18. XII. 1973.

8389 **Gunjača, Stipe**: *Zaštita spomenika kulture za vrijeme NOB-a u Dalmaciji.* (Meštrovićevo zanimanje za starohrvatski muzej u Kninu). Zbornik Instituta za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split 1973, sv. 3, str. 672-673.

8390 **Havlice, Patricia Pate**: *Index to Artistic Biography.* Vol. II. (Najkraći podaci s izvorima). Metuchen (SAD), 1973, str. 841.

8391 **Jelenčić, V.**: *Njegošev mauzolej pod krovom.* (Završni radovi. Galerija. Knjižnica). Večernji list, Zagreb, god. 17, 18. XII. 1973.

8392 **Jelenčić, V.**: *Njegošev mauzolej korak do dovršenja.* Večernji list, Zagreb, 17/4385, 30. X. 1973, str. 12.

8393 **Jović, D.**: *Galerija na selu.* (O galeriji u Vrpolju). Politika, Beograd, 70/21.299, 22. I. 1973, str. 10.

8394 **Kečkemet, Duško**: *Skulpture na papiru. Izložba crteža Ivana Meštrovića u Galeriji Meštrović u Splitu.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 31, 26. VIII. 1973.

8395 **Kečkemet, Duško**: *Split and its Surroundings.* (Mala turistička monografija. Meštrovićevi spomenici i Galerija Meštrović). Zagreb 1973.

8396 **Kečkemet, Duško**: *Split e dintorni.* (Mala turistička monografija. Meštrovićevi spomenici). Zagreb 1973.

8397 **Kečkemet, Duško**: *Split et ses environs.* (Mala turistička monografija. Meštrovićevi spomenici i Galerija Meštrović). Zagreb 1973.

8398 **Kečkemet, Duško**: *Split i okolica.* (Mala turistička monografija. Meštrovićevi spomenici i Galerija Meštrović). Zagreb 1973.

8399 **Kečkemet, Duško**: *Split und Umgebung.* (Mala turistička monografija. Meštrovićevi spomenici i Galerija Meštrović). Zagreb 1973.

8399a **Kolarić, Miodrag**: *Jugoslavija, putovanja kroz umetnost.* Beograd 1973.

8400 **Krleža, Miroslav**: *Banket u Blitvi.* (Oličenje Meštrovića u liku kipara Romana Rajevskog). Sarajevo 1973.

8400a **Krleža, Miroslav**: *Deset krvavih godina i drugi eseji.* (O Meštroviću i njegovoj ideologiji). Sarajevo 1973.

8400b **Krleža, Miroslav**: *Ivan Meštrović vjeruje u Boga.* U: Eppur si muove - politički eseji. Sarajevo 1973.

8401 **Lawrence, D. H.**: *Women in Love.* (Spomen Meštrovića, str. 504). London 1973.

8402 **M. S.**: *Meštrovićeva skulptura u Koranskom parku.* (Izložba u Karlovcu. Bilj.). Borba, Beograd, god. 38, 24. VIII. 1973.

8403 **M. Ž.**: *Meštrovićeva „Udovica" u Pančevu.* (Odlijevanje za javni smještaj. Bilj.). Ekspres, Beograd, 30. I. 1973.

8404 **Matoš, Antun Gustav**: *O likovnim umjetnostima.* Putopisi. Sabrana djela, knj. XI, Zagreb 1973.

8405 **Meštrović, Josip**: *Dvadesetogodišnjica Gradskog muzeja u Iloku.* (Dar Meštrovićevih skulptura). Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 22/1, 1973, str. 42-43.

8406 **Mlivončić Ivica**: *Dalmacija Njegošu.* (Brački kamen za Meštrovićev mauzolej Njegošu). Slobodna Dalmacija, Split, 31/8863, 15. IX. 1973, str. 4.

8407 **Mlivončić, Ivica**: *Izgradnja Njegoševa mauzoleja. Brački kamen na Lovćenu.* (Početak gradnje nauzoleja). Slobodna Dalmacija, Split, 31/8650, 6. I. 1973, str. 3.

8408 (**Mlivončić, Ivica**) I. Ml.: *Park skulptura.* (Zamisao parka skulptura kod Meštrovićeva mauzoleja u Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, god. 31, 21. II. 1973.

8409 **Pavlović, Katarina**: *Prilog za monografiju vajara Živojina Lukića.* Zbornik radova Narodnog muzeja, Beograd, knj. VII, 1973, str. 89-103.

8410 **Petricioli, Ivo**: *Povijesni i umjetnički spomenici u Zadru.* Vodič. (Meštrovićevo Raspelo u crkvi Sv. Frane). Zadar 1973, str. 37.

8411 **Protić, Miodrag B.**: *Jugoslovensko slikarstvo 1900-1950.* (Spomeni Meštrovića u okviru hrvatske i srpske likovne umjetnosti). Beograd 1973.

8412 **R. A.**: *Inicijativa hrvatskih umjetnika.* (Dar radova za galeriju na Cetinju). Politika, Beograd, god. 70, 18. I. 1973.

8413 **R. K.**: *Izložba nepoznatih dela Ivana Meštrovića.* (U Galeriji Meštrović u Splitu. Bilj.). Politika, Beograd, god. 70, 14. VI. 1973.

8414 **Valerius, S.**: *Progresivna skulptura XX veka.* (Ruski. Kratko o Meštroviću, str. 92-93). Moskva 1973.

8415 (**Vidović, Ivo**): *Split. Illustrated tourist guide.* III ed. (Spomen Meštrovićevih djela u Splitu). Split 1973.

8416 **Z. J.**: *Bračko kamen za Njegoša.* (Radovi u bračkim kamenolomima za mauzolej na Lovćenu). Večernji list, Zagreb, god. 17, 10. I. 1973.

8417 **Zaninović, V**(**ice**): *O problemu Ivana Meštrovića. Neobjavljeni članak Augusta Cesarca (1932).* Politika, Beograd, 70/21.622, 15. XII. 1973, str. 14.

8418 **Žeželj, Mirko**: *Tragom pjesnika Vladimira Nazora.* (Meštrovićevo druženje s Vladimirom Nazorom u Zagrebu, str. 395, 396, 425). Zagreb 1973.

8419 *Do kraja godine mauzolej pod krovom.* (Podaci o radovima, prilozima, sakupljenim umjetninama). Politika, Beograd, god. 70, 24. VII. 1973.

8420 *Galerija Meštrović: Ne dajemo podatke.* (Veliki posjet Galeriji Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 31, 24. I. 1973.

8421 *Ivan Meštrović: Dvadesetogodišnjica gradskog muzeja u Iloku.* Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 22/1, 1973, 42-43.

8422 *Izložba crteža Ivana Meštrovića.* (U Galeriji Meštrović u Splitu). Borba, Beograd, god. 38, 16. VIII. 1973.

8423 *Izložba crteža Ivana Meštrovića u Splitu.* (U Galeriji Meštrović. Bilj.). Politika, Beograd, god. 70, 17. VIII. 1973.

8424 *Jugoslavenski turistički paviljon u Montrealu - Meštrovićeva skulptura.* („Daleki akordi". Bilj.). Turizam, Zagreb, 21/10, 173, str. 7.

8425 *Love in the Words and Life of Jesus.* By the Editors of Country Beautiful. Illustrated of Ivan Meštrović. (10 ilustracija Meštrovićevih djela. Biografski tekst o Meštroviću, str. 141-143). Waukesha (SAD), 1973.

8425a *Među neboderima.* („Indijanac s kopljem" među čikaškim zgradama. Slika). Slobodna Dalmacija, Split, 22. II. 1973.

8426 *Meštrovič, Ivan.* Beloruskaja sabeckaja encyklopedija. Sv. 7. Minsk (Bjelorusija) 1973, str. 168.

8427 *Meštrovič, Ivan.* Eesti noukogude entsüklopeedia. Sv. 5. Tallin (Estonija) 1973, str. 149.

8428 *Meštrović, Ivan.* Enciclopedia Garzanti dell'arte. Milano 1973, str. 425.

8429 *Meštrović, Ivan.* Müvészeti, kislexikon. Budapest 1973, str. 380-381.

8430 *Meštrović, Ivan.* The new Encyclopaedia Britannica. Sv. 6. London 1974, str. 825.

8431 *Razstava risb Ivana Meštrovića c Splitu.* (Izložba crteža u Galeriji Meštrović). Naši razgledi, Ljubljana, 31. VIII. 1973.

8432 *Spomen-galerija.* (Galerija Meštrović u Vrpolju). Slobodna Dalmacija, Split, 30/8664, 23. I. 1973, str. 7.

8433 *The Meštrović Gallery.* (Kratak opis Galerije Meštrović u Splitu). Review, Yugoslav monthly magazine, Beograd, 1973, mj. VI, str. 44-47.

1974.

8434 **Adamec, Ana**: *Kiparstvo Hrvatske XIX. i XX. stoljeća u Gliptoteci.* (Pregled hrvatske skulpture. O Meštroviću str. 5-6). Zagreb 1974.

8435 **Bennett, Steven Alan - Vogl, Don**: (Tekstovi u katalogu izložbe: Životopis Meštrovića; kronologija života; katalog Meštrovićevih izloženih djela). U kat.: Ivan Meštrović. The Notre Dame Years, South Bend (SAD), 1974, str. 8-19, 49-50.

8436 **Benton, Shirley**: *Father's Sculpture Brings Visit Here.* (Meštrovićeva djela u Baton Rougeu, SAD). Sunday Advocate, Baton Rouge, 21. IV. 1974, str 3.

8437 **Boban, Ljubo**: *Maček i politika Hrvatske seljačke stranke 1928-1941.* I. II. Zagreb 1974. (Meštrovićevo sudjelovanje u politici HSS).

8438 **Cevasco, George A.**: *Laurence Schmeckebier, Ivan Mestrovic: Sculptor and Patriot.* (Prikaz knjige). Art Journal, 33/4, 1974, str. 368-370.

8439 **Cvetičanin, R.**: *Stevo Ostojić: Velikani našeg vremena. Meštrović kao Antej.* (Prikaz knjige „Stevo Ostojić razgovara sa..." i ulomak iz poglavlja o susretu s Meštrovićem). Omladinske novine, Beograd, 31. VIII. 1974.

8440 **Čakić, Kosta**: *Mauzolej u orlovu gnijezdu.* (Otvorenje Njegoševog mauzoleja na Lovćenu. Historijat, Opis). Vjesnik, Zagreb, 35/9750, 28-29. VII. 1974, str. 9.

8441 **Čakić, Kosta**: *Mi Njegošu.* (Otkrivanje spomenika na Lovćenu). Večernji list, Zagreb, god. 18, 29. VII. 1974, str. 5.

8442 **Čakić, Kosta**: *Njegošu u pohode.* (Brojni posjeti mauzoleju). Vjesnik, Zagreb, god. 35, 25. IX. 1974.

8443 **Čakić, Kosta**: *Spomenik dostojan pjesnika slobode. Na vrhu Lovćena svečano otkriveno grandiozno Meštrovićevo djelo, Njegošev mauzolej.* Vjesnik, Zagreb, 35/9751, 30. VII. 1974, str. 3.

8444 **D. P.**: *Njegoševa statua na Lovćenu.* (Završni radovi na mauzoleju). Večernji list, Zagreb, god. 18, 11. II. 1974.

8445 (**Đikanović**) **Ćikanović, Ljubomir**: *Njegoš na Lovćenu.* (Opis i povijest Njegoševog mauzoleja). NIN, Beograd, 24/1229, 28. VII. 1974, str. 16-17.

8446 **Đikanović, Ljubomir**: *Njegoš Memorial on Mount Lovćen.* (Opis i povijest gradnje). Review, Yugoslav monthly magazine, Beograd, 1974, br. IX, str. 28-31.

8446a **Ferrazza, Mario - Pignatti, Patricio**: *Das appartamento Borgia und die zeitgenössische Kunst im Vatikan.* (Meštrovićeve skulpture, str. 79). Roma 1974.

8447 (**Filija, Zlatko**) Zl. F.: *Njegoševe spomen-medalje.* (Odbor SRH za podizanje Njegoševa mauzoleja dodjeluje medalje, rad. V. Radauša). Vjesnik, Zagreb, god. 35, 4. XI. 1974.

8448 **Forwalter, John**: *Into the Work.* Hyde Park Herald, 29. V. 1974, str. 14-15.

8449 **Galloway, John C.**: *Meštrović, Ivan.* Dictionary of 20th century art. New York 1974. (Meštrović str. 261-262).

8450 **Gregorić, Dragutin**: *Učenik o učitelju.* (Harold Bilinić o Meštroviću i Njegoševom mauzoleju). NIN, Beograd, 24/1229, 28. VII. 1974, str. 17.

8451 **Hutter, Heribert**: *Einleitung.* (Predgovor kataloga izložbe. O zbirci bečke Umj. akademije. O Meštrovićevim izlošcima). Kat.: Gemäldegalerie der Akademie der Bildenden Künste in Wien. XXII. Sonderausstellung. Wien 1974, str. 3-4.

8452 **Kašanin, Milan**: *Susreti i pisma. Ivan Meštrović.* (Opširno o Meštroviću. Meštrovićeva pisma Kašaninu 1932-1936, str. 147-178). Novi Sad 1974.

8453 **Kečkemet, Duško**: *Kipar Ivan Bulimbašić.* (S Meštrovićem 1903. u Beču na Umjetničkoj akademiji). Mogućnosti, Split, 21/3, III. 1974, str. 363-366.

8454 **Knobloch, Heinz**: *Ivan Meštrović.* U: H. Knobloch: Stäubchen aufwirbeln. Feuilletons. Halle 1974, str. 125-127.

8455 **Kolarić, Miodrag**: *Lada 1904-1974.* Beograd 1974.

8456 **Lauck, Anthony J.**: *Meštrović - Man and Artist.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštroviću čovjeku i umjetniku u Americi). U kat.: Ivan Meštrović. The Notre Dame Years. Notre Dame 1974, str. 5-7.

8457 **Mateljan, Smiljka**: *Dva portreta - dvije povijesti. Lenjinov lik u djelima naših umjetnika.* Oko, Zagreb, 2/40, 23. I. 1974, str. 6.

8458 **Matoš, Antun Gustav**: *Meštrović.* Sabrana djela XI, Zagreb 1974, str. 79-84.

8459 (**Mlivončić, Ivica**) I. Ml.: *Izložbe u tvorničkim halama.* (Izložba Meštrovićevih skulptura po poduzećima u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 32/9087, 11. VI. 1974, str. 4.

8460 **Novak, Slobodan P**(**rosperov**): *Čovjek koji je „gledao" za Ivana Meštrovića.* (Arh. Harold Bilinić). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 23/1146, 24. IV. 1974, str. 14.

8461 **O. R.**: *90.000 posjetilaca Galerije Meštrović.* (Suradnja s turističkim agencijama. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 32, 4. XI. 1974.

8462 **O. R.**: *Spomen-plaketa Galerije Meštrović.* (Odbora SR Hrvatske za podizanje Njegoševa mauzoleja). Slobodna Dalmacija, Split, god. 32, 1. XI. 1974.

8463 **Pavić, Dragutin**: *Gdje je Meštrovićev Lenjin.* 1-8. (Historijat skulpture). Večernji list, Zagreb, 18/4452-4459, 22-30. I. 1974, str. 5.

8464 **Pleše, Mladen**: *Pjesnik među zvijezdama i orlovima.* (O Njegoševom mauzoleju). Start, Zagreb, 28. VIII. 1974, br. 146, str. 20-23.

8465 **Poch-Kalous, Margarethe**: *Vorwort.* (Predgovor kataloga izložbe. O Akademijinoj zbirci. Meštrovićevi izlošci). Kat.: Gemäldegalerie der Akademie der Bildenden Künste in Wien. XXII. Sonderausstellung. Wien 1974, str. 3-4.

8466 **Popović, V**(**eliša**): (Predgovor kataloga izložbe). Skulpture Ivana Meštrovića. Narodni muzej, Beograd 1974.

8467 **Porter, Dean A.**: *Acknowledgement.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevoj izložbi). U kat.: Ivan Meštrović. The Notre Dame Years. Notre Dame, 1974, str. 4.

8468 **Posavac, Zlatko**: *Nova umjetnost zagrebačke secesije.* 15 dana, Zagreb, 17/4-5, 1974, str. 6-12.

8469 **Pribić, Branka**: *Kulturno-prosvjetna djelatnost socijal-demokrata u Hrvatskoj u razdoblju od 1908-1914. g., Zagreb.* Časopis za suvremenu povijest, Zagreb 3/174, str. 68.

8470 **Pušonjić, Boško**: *Otvoren Njegošev mauzolej na Lovćenu.* (Svečanost otvorenja). Politika, Beograd, 71/21.844, 29. VII. 1974, str. 7.

8471 **Radica, Bogdan**: *Hrvatska 1845.* München-Barcelona 1974. (Meštrović u okviru političkih zbivanja 1945.).

8472 **S. G.**: *Spomenik našeg nehata.* („Vrelo života" u Drnišu zapušteno). Borba, Beograd, god. 39, 6. IX. 1974.

8473 **S. T.**: *Izložba radova Ivana Meštrovića.* (U muzeju u Županji. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 22. V. 1974.

8474 **Stipetić, Zorica**: *August Cesarec o Ivanu Meštroviću.* (Cesarčev tekst: O problemu Ivana Meštrovića iz 1932.). Časopis za suvremenu povijest, Zagreb, 6/3 (16), 1974, str. 83-97.

8475 **Sullivan, Katy**: *The Genius of Mestrovic.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Notre Dame, SAD). The Scholastic, Notre Dame, 3. V. 1974, str. 20-21.

8476 (**Šmidt, Josip**) J. Št.: *Priznanje za doprinos podizanja Njegoševa mauzoleja.* (Odbor SRH za podizanje Njegoševa mauzoleja podijelio spomen-medalje). Slobodna Dalmacija, Split, god. 32, 4. XI. 1974.

8477 **Vrdoljak, Miro**: *Mila Gojsalić u trapericama.* (O Mili Gojsalić. Repr. Meštrovićeva spomenika). Vjesnik u srijedu, god, 23, Zagreb, 13. II. 1974.

8478 **Vukotić, Manjo - Jolić, Dušan**: *Ispunjen dug Njegošu.* (Otkriće Njegoševog mauzoleja na Lovćenu). Večernje novosti, Beograd, god. 22, 29. VII. 1974, str. 1, 4.

8479 **Žigo, B**(**ožidar**): *S Njegošem na Lovćenu.* (Fotografije s legendama s otvorenja mauzoleja). Slobodna Dalmacija, Split, 32/9129, 31. VII. 1974, str. 4.

8480 **Žigo, B**(**ožidar**): *Simbol slobode i stvaralaštva.* (Svečanost otkrivanja mauzoleja na Lovćenu). Slobodna Dalmacija, Split, 32/9127, 29. VII. 1974, str. 8.

8481 *Dokaz poštovanja prema velikanu.* (Završni radovi na mauzoleju na Lovćenu). Borba, Beograd, god. 39, 13. II.1974.

8482 *Hrvatski razgovori o slobodi. Drugi simpozij „Hrvatske revije".* (Zbornik referata i diskusija na simpoziju 1971. u Lucernu, Švicarska. Spominjanje Meštrovića i njegovih „Uspomena"). München-Barcelona 1974.

8483 *Informacija o mauzoleju Petra II Petrovića-Njegoša.* Cetinje 1974.

8484 *Istorija Beograda.* (O neostvarenoj Meštrovićevoj fontani na Terazijama u Beogradu). Beograd 1974.

8485 *Mavzolejot na Njegoš gotov naesen?* (Doprinos Odbora SR Hrvatske. Bilj.). Nova Makedonija, Skopje, 13. II. 1974.

8486 *Mestrovic, Ivan.* Algemene Winkler prins. Sv. 8. (Leksikonski podaci o Meštroviću). Amsterdam 1974, str. 246.

8487 *Diccionaria enciclopédico Durvan.* Sv. 6. Bilbao (Španjolska) 1974, str. 6.

8488 *Mestrovic, Ivan.* The new Encyclopaedia Britannica. Sv. 6. London 1974, str. 825.

8489 *Meštrovič, Ivan.* Bol'šaja sovetskaja enciklopedija. Sv. 16. Moskva 1974, str. 204.

8490 *Meštrovič, Ivan.* Enziklopedija sovetike Moldavenjaske. Sv. 4. Kišinew (Moldavija) 1974, str. 317.

8491 *Meštrović, Ivan.* Leksikon JLZ. A-Z. Zagreb 1974, str. 617.

8492 *Meštrović, Ivan.* Lessico universale Italiano. Sv. 13. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 464). Roma 1974.

8493 *Meštrović, Ivan.* Mala encyklopedia powszechna. (Ekciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 478). Warszawa 1974.

8494 *Meštrović, Ivan.* Meyers Neues Lexikon in 18 Bänden. Sv. 9. Leipzig 1974, str. 327.

8495 *Nagrada „Viktor Kovačić". Prof. Juraj Denzler, dipl. inž. arh.* (Postava Meštrovićeve „Povijesti Hrvata" pred Sveučilištem u Zagrebu). Čovjek i prostor, Zagreb, 21/261, 1974, str. 17.

8496 *Napokon s Njegošem na vrhu Lovćena.* Vjesnik u srijedu, Zagreb, 23/1160, 31. VII. 1974, str. 1.

8497 *Nastavlja se akcija „Umjetnici Njegošu".* (Knjižnica i galerija). Pobjeda, Titograd, 19. IX. 1974.

8498 *Nastavlja se akcija za Njegošev mauzolej.* (Akcije prikupljanja sredstava u Hrvatskoj. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 35, 6. IV. 1974.

8499 *Otvaranje Njegoševa mauzoleja.* (Odluka Odbora u Titogradu). Slobodna Dalmacija, Split, 32/9111, 10. VII. 1974, str. 4.

8500 *Sredba „Bratstvo i edinstvo" bo Cetinje.* (Zbor na Cetinju, na inicijativu Odbora za izgradnju Njegoševa mauzoleja). Nova Makedonija, Skopje, 21. IX. 1974.

8501 *Svečano otvoren Njegošev mauzolej.* (Svečanost otvorenja). Slobodna Dalmacija, Split, god. 32, 29. VII. 1974.

8502 *Svečano otvoren Njegošev mauzolej na Lovćenu.* Politika, Beograd, 71/21.844, 29. VII. 1974, str. 1.

8503 *U nedjelju svečanost na Lovćenu.* (Otvorenje Njegoševog mauzoleja). Politika, Beograd, 71/21.839, 24. VII. 1974, str. 9.

8504 *U znaku proslave 30 godina slobode.* (Narodni muzej u Zadru priredit će izložbu Meštrovićevih djela). Narodni list, Zadar, 10. V. 1974.

8505 *Zbirka za Njegošev muzej.* (Hrvatski slikari i kipari daruju djela. Bilj.). Delo, Ljubljana, 13. II. 1974.

8506 *Zlatni svod nad Njegošem.* (Opis mauzoleja. Ilustracije). Ilustrovana politika, Beograd, 30. VII. 1974, str. 26-27.

1975.

8507 **Angeli Radovani, Kosta**: *Genealoška razmatranja o našoj skulpturi.* (Meštrović u okviru hrvatske skulpture). Forum, Zagreb, 14/9, knj. XXX, 1975, str. 330-340.

8508 **Angeli Radovani, Kosta**: *Moj otac, slikar Frano Branislav Angeli Radovani. 1878-1962.* (Meštrović u životu i radu F. B. Angelija Radovanija). Život umjetnosti, Zagreb, 1975, br. 22-23.

8509 **Berić, Gojko**: *Sjeta dvorca Tamaris.* (Sjećanje udovice Josipa Kosora, između ostaloga i na Meštrovića). Svijet, Sarajevo, 24. X. 1975, br. 907, str. 11.

8510 **Božanić-Bezić, Nevenka**: *Ilegalna izložba likovnih umjetnika u Splitu 1943. godine.* (Meštrovićevi radovi na izložbi 1943.). Zbornik Instituta za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split 1975, sv. 3, str. 725.

8511 (**Cesarec, August**): *Cesarec o Meštroviću.* (Neobjavljeni tekst o Meštrovićevoj umjetnosti). Večernji list, Zageb, 19/4775, 14. II. 1975, str. 5.

8512 **Eterović, Adam S.**: *Ivan Meštrović - Sculptor.* (Najkraći biografski podaci i literatura). A Guide and Bibliography to Research on Yugoslaws in the United States and Canada. San Francisco 1975, str. 59.

8513 **Fisković, Cvito**: *Dalmatinski spomenici u toku rata.* (Spomen Meštrovića). Zbornik Instituta za historiju radničkog pokreta u Dalmaciji, Split 1975, sv. 3, str. 662.

8514 **Gagro, Božidar**: *Hrvatska skulptura građanskog perioda.* (Meštrović u okviru hrvatske skulpture). U: Jugoslovenska skulptura 1870-1950. Katalog Muzeja savremene umetnosti, Beograd 1975, str. 33-41.

8515 **Gagro, Božidar**: *Hrvatska skulptura građanskog razgoblja.* (Meštrović u okviru hrvatske skulpture). Dometi, Rijeka, 8/11-12, 1975, str. 63-72.

8516 (**Gotthardi-Škiljan, Renata**): *Predgovor. Uvod. Ivan Meštrović...* (Tekst kataloga. O Meštrovićevim plakatima). Katalog: Plakat u Hrvatskoj do 1941. Zagreb 1975, str. 3-12, 71-72.

8517 **Gunjača, Stipe**: *Zaštita spomenika kulture za vrijeme NOB-a u Dalmaciji.* (Meštrovićeva briga za zaštitu spomenika uoči Drugog rata). Zbornik Instituta za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1975, sv. 3, str. 672-673.

8518 **Kečkemet, Duško**: (Iz kataloga: D. Kečkemet: Kaštelet, 1969.). U: J. Korner: Nebo s trideset zvijezda, Maribor 1975, str. 45-47.

8519 **Kečkemet, Duško**: *Rod i školovanje Ivana Meštrovića.* (Iz knjige: D. Kečkemet: Ivan Meštrović 1970.). U: J. Korner: Nebo s trideset zvijezda, Maribor 1975, str. 39-43.

8520 **Kečkemet, Duško**: *Večenaj, Meštrović i naivci.* (Izložba Ivana Večenaja u Galeriji Meštrović u Splitu). Nedjeljni vjesnik, Zagreb, 35/10.098, 14-15. IX. 1975, str. 10.

8520a **Kečkemet, Duško**: *Život Marka Marulića.* (Marulićev lik na Meštrovićevom spomeniku, str. 100-101). Split 1975.

8521 **Krleža, Miroslav**: *Panorama pogleda, pojava i pojmova.* (Izbor: Anđelko Malinar). Knj. 1-5. Sarajevo 1975. (Izbor 90 Krležinih citata o Meštroviću).

8522 **Lodeta, Franjo**: *Tjedan hrvatske umjetnosti u Essenu.* Hrvatska revija, München, 25/1 (97), III. 1975, str. 101-104.

8523 **Makarova, A.**: *O nekotorych tendencijach sovremennoj monumental'noj skul'ptury Jugoslavii.* Iskusstvo, Moskva, 1975, br. 11, str. 48-55.

8524 **Markuš, Zoran**: *Sculpture 1870/1950.* (Pregled jugoslavenske skulpture). Review, Beograd, 1975, IX, str. 17-25.

8525 **Petijević, Jovan**: *Dubrovnik '73: samostalna izložba skulptura.* (Meštrovićeva izložba u Dubrovniku). Beograd 1975.

8526 **Protić, Miodrag B.**: *Jugoslovenska skulptura 1870-1950.* (O Meštroviću u okviru jugosl. skulpture, str. 17-29). U: Jugoslovenska skulptura 1870-1950. Muzej savremene umetnosti, Beograd 1975, str. 7-31, 201-284. (Katalog izložbe).

8527 **Prpic, George J.**: *The Croatian Immigrants in America.* (Život i djelo Meštrovića). New York, I. izd. 1971; III. izd. 1975, str. 351-354.

8528 **R. Đ.**: *Meštrovićeva „Sfinga" u aranđelovačkom parku skulptura.* (Dar Nar. muzeja u Beogradu). Politika, Beograd, god. 72, 10. XI. 1975.

8529 **Sanders, Patricia**: *Auguste Rodin.* (Meštrović se spominje kao Rodinov suradnik). U: Metamorphoses in Nineteenth-Century Sculpture. Cambridge (SAD) 1975, str. 150.

8530 (**Škunca, Josip**) J. Š.: *Žena u kamenu i bronci.* (Reprodukcija ženskih likova u Atelijeru Meštrović u Zagrebu, uz legende). Vjesnik, Zagreb, god. 24, 12., 13. I. 1975.

8531 **Vergo, Peter**: *Art in Vienna 1898-1918.* London 1975.

8532 **Zika, Ivan**: *Meštrovićev avtoportret za pobratima Josipa.* (Portret u Josipa Sandikarja). Dnevnik, Ljubljana, 24. VIII. 1975.

8533 *Mestrovic, Ivan. Biography and genealogy master index.* Sv. 5. (Leksikonski podaci o Meštroviću, str. 300). Detroit (SAD) 1975.

8534 *Mestrovic, Ivan.* (Kratko o životu i umjetnosti). The Encyclopedia Americana. International Edition. New York 1975, sv. 18, str. 694.

8535 *Meštrović, Ivan.* Encyclopedia powszechna. Sv. 3. (Enciklopedijski podaci o Meštroviću, str. 92). Warszawa 1975.

8536 *Meštrović, Ivan.* Lexikon der Kunst in fünf Bänder. Architektur, Bildende Kunst, Industrieformgestatung, Kunsttheorie. Leipzig 1975.

8537 *Otvorena izložba I. Meštrovića.* (U „Podravki" u Koprivnici. Bilj.). Glas Podravine, Koprivnica, 21. II. 1975.

8538 *Spomen galeriji potrebna pomoć,* (O Galeriji Meštrović u Vrpolju). Brodski list, Slavonski Brod, 10. I. 1975.

8539 *Studenti zaboravili Meštrovića.* (Ne posjećuju Atelijer Meštrović u Zagrebu). Omladinski tjednik, Zagreb, 1. IV. 1975.

8540 *The Search for Mestrovic.* The States Item, 27. I 1975.

1976.

8541 **A. S.**: *Dela Meštrovića.* (Izložba u Vrbasu. Bilj.). Večernje novosti, Beograd, 29. IV. 1976.

8542 **Adamec, Ana**: *O skulpturi secesije u Hrvatskoj.* (Frangeš, Valdec, Meštrović). I. kongres Saveza društava povjesničara umjetnosti SFRJ. Zbornik radova. Ohrid 1976, str. 173-178.

8544 (**Barbić, Vesna**): *Nekoliko podataka o životu i radu Ivana Meštrovića.* (Kronološki podaci. Katalog s podacima). U katalogu: Ivan Meštrović, Šibenik 1976, str. (4, 16-20).

8545 **Barbić, Vesna**: (Predgovor kataloga izložbe. Kronološki podaci o životu i radu). Katalog: Ivan Meštrović. Izložba skulptura i litografija 1902-1042. iz zbirke Ateljea Meštrović u Zagrebu. Zadar 1976, str. (3-4).

8546 **Bénézit, E.**: *Dictionaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs des tous les temps...* Sv. 7. Paris 1976. (Meštrović str. 357).

8547 **Ćurčin, Ivo**: *Meštrović i D. H. Lawrence.* (Spomen Meštrovića u Lawrenceovom romanu „Zaljubljene žene"). Književna smotra, Zagreb, 8/23, 1976, str. 22-28.

8548 **D. I.**: *Prva izložba radova Ivana Meštrovića.* (U Muzeju grada Šibenika. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 34, 28. V. 1976.

8549 **Gunjača, Stipe**: *Starohrvatska kulturna baština. Tragovima Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.* (Meštrovićeva briga za Starohrvatski muzej u Kninu). Oko, Zagreb, 4/124, 16. XII. 1976, str. 10-11.

8550 **J. M.**: *Otvorena izložba skulptura Ivana Meštrovića.* (Izložba skulptura i litografija u Zadru. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 34, 27. IV. 1976.

8551 **Juríček, Ján**: *Martin Kukučin: život pútnika.* (O Meštrovićevom spomeniku Martinu Kukučinu). Bratislava 1976.

8551a **Jurišić, G**(**reta**): *Meštrović Ivan.* U: Franjo među Hrvatima, Zagreb 1976, str. 250-251. (Meštrović franjevački subrat).

8552 (**Kadić, Ante**) V. C.: *Kranjčević i Meštrović. Uz 15-godišnjicu smrti Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, München, 26/4 (104), XII. 1976, str. 514-517.

8553 **Kalauz, Ksenija**: (Predgovor kataloga izložbe. O Meštroviću i izložbi). Katalog: Ivan Meštrović, Šibenik 1976, str. (3).

8554 **Kečkemet, Duško**: *Moderna arhitektura u Dalmaciji.* (Meštrovićeva arhitektura, str. 71-72). Arhitektura, Zagreb 30/156-157, 1976, str. 65-79.

8555 **Kečkemet, Duško**: *Posljednji kipar antičke ljepote. Uz 30.godišnjicu smrti kipara Dujma Penića.* (Usput o Meštroviću). Vjesnik, Zagreb, 37/10.497, 9. XI. 1976, str. 13.

8556 **Kirigina, Josip - Maksimović, Borivoje...:** *Makarska rivijera.* Zagreb 1976. (U više jezika). (Meštrovićeva djela).

8557 **Knežević, D**(**anilo**): *Dubrovnik i njegov prostor.* (U povodu izgradnje Babin-Kuka. O Meštrovićevom projektu za kursalon na Pilama). Čovjek i prostor, Zagreb, 23/278, 1976, str. 13-15.

8558 **Kolacio, Zdenko**: *Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka.* (Meštrovićev projekt crkve Sv. Ćirila i Metoda u Sušaku). Arhitektura, 30/156-157, 1976, str. 80-84.

8559 **Kosor, Karlo**: *Drniš u ogledalu tiska za hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji (1860-1921).* (Odbor za spomenik Dositeju Obradoviću, str. 98). Kačić, Zbornik, Split, VIII/1976, str. 5-134.

8560 **Lawrence, H**(**erbert**) **D**(**avid**): *Zaljubljene žene.* (Roman. Spomen Meštrovića, str. 272). Zagreb 1976.

8561 **Maroević, Tonko**: *Likovna umjetnost u hrvatskoj književnosti od moderne do danas.* (Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Poglavlje: Kipar kao junak svojega doba, str. 113-130). Zagreb 1976.

8562 **Njegovan, Vladimir**: *Nikola Tesla, heroj tehnike.* Zagreb 1976. (Veze Meštrovića i Tesle, str. 92-93. Meštrovićev spomenik Tesli - pogrešno naveden kao Kršinićev).

8563 **Paladino, Constante Orlando**: *Artes plásticas. Esculturas y escultores. La hija de Ivàn Mestrovic vive en Buenos Aires.* El Civismo, god. 60, 20, 27. XI. 1976.

8564 **Popović, Vukica**: *Po drugi put u Zrenjaninu.* (U povodu izložbe Meštrovićevih skulptura u Zrenjaninu. Boravak Meštrovića 1924. u Zrenjaninu). Zrenjanin, Zrenjanin, 8. X. 1976.

8565 **Pötzl-Malikova, Maria**: *Franz Metzner und die Wiener Secession.* (Spominjanje Meštrovića). Alte und moderne Kunst, 21/148-149, 1976, st.r 30-39.

8566 **Radica, Bogdan**: *Ivan Meštrović, The Notre Dame Years...* (Prikaz izložbe u Notre Dame Univ., Notre Dame, 1974.). Hrvatska revija, München, 26/1 (101), III. 1976, str. 108-109.

8567 **Radica, Bogdan**: *Vladko Maček i njegova pisma.* (Mačekova pisma Radici, među ostalim i o Meštroviću). Hrvatska revija. Jubilarni zbornik 1951-1975. München 1976, str. 414-464.

8568 **Ritz, Neda**: *Maestro zapaljive brade. Ivan Meštrović u sjećanjima svojih američkih kolega i znanaca.* Studio, Zagreb, br. 617, 31. I, 6. II. 1976, str., 77-79.

8569 **Spalatin, Krsto**: *Usporedba dvaju izdanja Meštrovićevih Uspomena, emigrantskog i domovinskog.* (Analiza oba izdanja). Hrvatska revija. Jubilarni zbornik 1951-1975. München 1976, str. 392-404.

8570 **Trnavski, Vuk**: *Primer sela Opova.* (Vjenčanja u Galeriji s Meštrovićevim djelima). Politika, Beograd, god. 73, 21. XI. 1976.

8571 **Vucinich, Vaynes S.**: *Južni Sloveni u Sjedinjenim državama.* (Spomen Meštrovićeva izlaganja u New Yorku 1924.). Pregled, Beograd, 19/4, 1976, str. 25-31.

8572 *Bleiburška tragedija hrvatskoga naroda.* (Priredio Vinko Nikolić. Predgovor Frano Nevistić, Vinko Nikolić. Poglavlje: Osvrt Ivana Meštrovića na Bleiburšku tragediju). Barcelona 1976.

8573 *Franjo među Hrvatima.* (Meštrović confrater franjevački). Zagreb 1976, str. 250-251.

8574 *Izložba skulptura i litografija Ivana Meštrovića u Šibeniku.* (Bilješka). Borba, Zagreb, god. 41, 6. VI. 1976.

8575 *Meštrović, Ivan.* Lexikon der Kunst. Sv. 3. (Izd. Ludger Alscher). Leipzig 1976, str. 290.

8576 *Meštrović, Ivan.* Mayers enzyklopädische Lexikon. Sv. 16, Mannheim, Wien, Zürich, 1976, str. 122.

8577 *Meštrović u Palati.* (Izložba Meštrovićevih djela u Šibeniku. Bilj.). Pobjeda, Titograd, 8. VI. 1976.

8578 *Museums and Galleries in Zagreb.* (Vodič. Meštrovićeva djela). Zagreb 1976.

8579 *Muzeji i galerije grada Zagreba.* (Vodič. Meštrovićeva djela). Zagreb 1976.

1977.

8580 **ac**: *Izložbe I. Meštrovića.* (U pošti 2, u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 21, 30. III. 1977.

8581 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe). Ivan Meštrović. Izbor radova iz Atelijera Meštrović, Kumrovec 1977.

8582 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe). Ivan Meštrović. Izbor radova iz Ateljea Meštrović. Poduzeće PTT saobraćaja Zagreb. Pošta Zagreb 2. Zagreb 1977.

8583 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe). Ivan Meštrović. Izbor radova iz Ateljea Meštrović. Salon Slovenijales. Zagreb 1977.

8584 (**Barbić, Vesna**): *Najljepše stranice animalistike.* (Meštrovićeve skulpture životinja). Lovački vjesnik, Zagreb, 85/7, 1977, str. 176-178.

8585 **Barbić, Vesna**: *O Meštrovićevu spomeniku Nikoli Tesli u Zagrebu. Prilog monografiji Ivana Meštrovića.* (Historijat spomenika Tesli u Institutu „Ruđer Bošković" u Zagrebu). Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, 26/2, 1977, str. 72-74.

8586 **Čelar, Joško**: *Spomenik kulture.* (Posjet mauzoleju u Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, god. 35, 14. V. 1977.

8587 **Ćirić, N.**: *Meštrovićeva dela u fabričkom muzeju.* (Djela iz Narodnog muzeja u Beogradu u Muzeju Ponišavlja u Pirotu. Bilj.). Sloboda, Pirot, 22. X. 1977.

8588 **Derado, Petar**: *Držićev spomenik „sakrili" u galeriji.* (Polemika o postavljanju Meštrovićeve skulpture). Vjesnik, Zagreb, god. 38, 6. I. 1977.

8589 **Dudin, M.**: *Mne snitsja Adriatika...* (Stihovi o Dalmaciji i Meštroviću). Sobrana sočinjenija, Lenjingrad, 1977, sv. 2, str. 97.

8590 **Dunwiddle, C.**: *They chose America.* National Sculpture Review, 1977, sv. 26, str. 8-17.

8591 **Đonović, P**(**avle**) - **Kapisoda, Lj. - Vujošević, S. - Živković, D.**: *Njegošev mauzolej na Lovćenu.* Cetinje 1977.

8592 **Hull, W.**: *Growing Forms: Philip Grausman, Sculptor.* Pensylvania (SAD), 1977.

8593 **I. M.**: *Meštrović u Vrpolju.* (Proslava 20. obljetnice kulturnoumjetničkog društva „Ivan Meštrović". Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 38, 22. II. 1977.

8594 **Kečkemet, Duško**: *Branislav Dešković.* (Veze Meštrovića i Deškovića). Supetar-Zagreb 1977.

8595 **Kokot, Ivan Zagrebiensis**: *Simbolika i alegorika vatikanskih divot-umjetnina.* Bogoslovska smotra, 1977, br. 4, str. 496-514.

8596 (**Krklec, Gustav**): *Odabrana djela Gustava Krkleca u šest knjiga.* Zagreb 1977.

8597 **Krleža, Miroslav**: *Dnevnik 1914-17. Davni dani I.* Sarajevo 1977. (O Meštrovićevoj vidovdanskoj ideologiji i njegovoj umjetnosti).

8598 **Krleža, Miroslav**: *Dnevnik 1918-22. Davni dani II.* Sarajevo 1977. (O Meštrovićevom nacionalizmu i umjetnosti).

8599 **Krleža, Miroslav**: *Dnevnik 1943.* Sarajevo 1977. (Spomeni Meštrovića).

8600 **Krleža, Miroslav**: *Dnevnik 1958-69.* Sarajevo 1977. (Meštrovićeva „Sjećanja". Sanjanje Meštrovića).

8601 (**Kršinić, Frano**): *„Sve moje majke mogu biti Madone." Razgovor s kiparom Franom Kršinićem.* Glas koncila, Zagreb, 16/17 (362), 28. VIII. 1977, str. 56.

8602 **Mojaš, V**(**ladimir**): *Radi se na izdanju publikacije o I. Meštroviću.* (Priprema na monografiji Meštrovića u Drnišu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god, 35, 30. IX. 1977.

8603 **Nazor, Vladimir**: *Sabrana djela, sv. 19.* Zagreb 1977. (O Meštroviću, str. 359).

8604 **Novak, S.**: *Ivan Meštrović.* (Životopis uz desetu obljetnicu smrti). Školske novine, Zagreb, 2. II. 1977.

8605 **o**: *Sodelovanje s Splitom.* (Izložba Meštrovićevih radova u Mariboru. Bilj.). Večer, Maribor, 11. III. 1977.

8605a **Ostojić, S**(**tevo**): *Razgovori.* II. izd. Zagreb 1977.

8605b **Pöltz-Malikova, Maria**: *Franz Metzner, Leben und Werk.* (O Metznerovom utjecaju na Meštrovića). U katalogu: Franz Metzner. Ein Bildhauer in Berlin - Wien - Prag - Leipzig. München 1977, str. 12-37.

8606 **Popović, Vladimir**: (Predgovor kataloga pokretne izložbe. Meštrovićev životopis). Kat.: Ivan Meštrović. Narodni muzej. Beograd 1977, str. 9-11.

8607 **Poznić, Z.**: *Arhitektura secesije u Hrvatskoj.* (Meštrovićevi reljefi na kući Popović u Zagrebu). Čovjek i prostor, Zagreb, 24/295-296, 1977, str. 12-14.

8608 **R. G.**: *Izložba skulptura Ivana Meštrovića.* (U Kuršumliji. Bilj.). Narodne novine, Niš, 19. X. 1977.

8609 **Reimers, Gerd**: *Mestrovic vid Adria - Och Milles vid Askrikefjärden.* Berömda boningar. Stockholm 1977, str. 157-162.

8610 **Ristić, Vera**: (Predgovor kataloga izložbe. Općenito o Meštroviću. Meštrović i Beograd). 10. pokretna izložba. Narodni muzej, Beograd 1977, str. 5-7.

8611 **Ristić, Vera**: *Meštrović. Uspomena na velikog umetnika.* (Meštrovićeva djela u Beogradu). Revija, Beograd, IV. 1977, br. 3, str. 29-31.

8612 **S. D. M.**: *Skulpture Ivana Meštrovića.* (Izložba u Leskovcu. Bilj.). Naša reč, Leskovac, 9. XII. 1977.

8613 **Schmoll gen. Eisenwerth, J. A.**: *Franz Metzner und der Monumentalismus seiner Zeit.* (Metznerov utjecaj na Meštrovića). U katalogu: Franz Metzner. Ein Bildhauer des Jahrhundertwende in Berlin - Wien - Prag - Leipzig. München 1977, str. 6-11.

8614 **Strižić, Živko**: *Tko je otkrio Ivana Meštrovića?* (Razgovor s A. Mišurom u Drnišu. Fra Lujo Marun). Vjesnik, Zagreb, god. 38, 29. VI. 1977.

8615 **Tadić, Tvrtko**: *O Meštroviću.* Glas koncila, Zagreb, 16/19 (364), 25. IX. 1977, str. 2.

8616 (**Vnuk, Rada**) R. A.: *Meštrović u „Elektri".* (Izložba skulptura iz Atelijera Meštrović u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 38, 7. V. 1977.

8617 **Vukovich, Charles B.**: *A Modern Master.* Catholic Telegraph, XII. 1977.

8618 **Vukovich, Charles B.**: *Do we still need beauty?* (Općenito o Meštroviću i njegovoj umjetnosti). Western New York Catholic, New York, sv. 106, br. 45, 17. XI. 1977.

8619 **Vukovich, Charles B.**: *Ivan Mestrovic - A Modern Master.* (Općenito o Meštroviću i njegovoj umjetnosti). The Pilot, (SAD), sv. 148, br. 46, 18. XI. 1977, str. 9.

8620 *Bibliografija rasprava i članaka. V. Likovne umjetnosti.* (Bibliografija Meštrovićevih napisa i napisa o Meštroviću, do 1941. god.). Zagreb 1977.

8621 *15. Todestag des jugoslawischen Bildhauers Ivan Meštrović.* (Biografska kronologija. Izvod iz literature. Citati). Bibliographische Kalenderblätter der Berliner Stadtbibliothek. Berlin, 19/1, 1977, str. 21-25.

8622 *Franz Metzner. Ein Bildhauer der Jahrhundertwende in Berlin - Wien - Prag - Leipzig.* (Izložbe 1977-1978. u Münchenu, Kaiserlauternu, Regensburgu i Kaufbeuren-Neugablonzu. Autori predgovorâ: J. von Herzogenberg, J. A. Schmoll gen. Eisenwerth, M. Pötzl-Malikova. O Metznerovom utjecaju na Meštrovića u tekstu J. A. Schmolla). München 1977.

8623 *Izložba.* (Meštrovićeve skulpture u Tvornici parnih kotlova u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 21. VI. 1977.

8624 *Meštrovićeve skulpture u Ivanić-gradskoj.* (Izložba Atelijera Meštrović u Centru za kulturu i obrazovanje u Ivanićgradskoj 41 u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 3. II. 1977.

8625 *Pirot.* (Izložba Meštrovićevih radova u tvornici „Prvi maj". Bilj.). Oko, Zagreb, 1. XII. 1977.

8625a *Revolucionarno kiparstvo.* Uvodni tekst: Juraj Baldani. (Meštrovićeva biografija i reprodukcije Njegoševa mauzoleja). Zagreb 1977.

8626 *Skulpture.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u OURu „Elektro-Kontakt" u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 21, 8. III. 1977.

8628 *Split et Dalmatie.* Berlitz guide de voyage. (Spomen Meštrovićevih djela u Splitu). Lausanne (Švicarska) 1977.

8629 *Stipe Sikirica. Portreti.* (Katalog izložbe. Skulpture: Ivan Meštrović). Split 1977.

8630 *Šefovi diplomatskih misija u Kumrovcu.* (Izložba Meštrovićevih radova u Kumrovcu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 35, 4. XI. 1977.

8631 *They chose America.* National sculpture review, New York, 26/3, 1977, str. 8-17.

1978.

8632 **Adamec, Ana**: *Kiparsko stvaralaštvo u Hrvatskoj 1897-1918.* (Opširniji pregled hrv. kiparstva. Meštrović. Tekst kataloga izložbe). Kiparsko stvaralaštvo u Hrvatskoj 1987-1918. Narodni muzej Beograd, Zagreb 1978, str. 4-20.

8633 **Adamec, Ana**: *O skulpturi secesije u Hrvatskoj.* Peristil, Zagreb, 1978, br. 21, str. 173-178.

8634 **Ambrozić, Katarina**: *Nadežda Petrović.* (O Meštroviću u godinama 1904-1914). Beograd 1978.

8635 **B. St.**: *Restoran na vrhu Lovćena.* (Gradnja restorana pod Njegoševim mauzolejem). Vjesnik, god. 39, 14. X. 1978, str. 7.

8636 **B. Š.**: *Retrospektiva I. Meštrovića.* (Izložba u Velenju. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 39, 11. IX. 1978.

8637 **B. Ž.**: *Meštrovićeva djela u Sloveniji.* (Izložba u Velenju. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 11. X. 1978.

8638 **Barbić, V**(**esna**): (Predgovor kataloga izložbe. Općenito o Meštroviću). Bjelovar 1978.

8639 **Barbić, Vesna**: *Prilog monografiji Ivana Meštrovića. Spomenici Indijancima u Chicagu.* (Historijat na temelju arhivske građe). Bulletin JAZU, br. 45-46, Zagreb 1978, str. 76-103.

8640 (**Bortošová-Pinterová, Zuzana**): *Ján Koniarek. Súborné dielo.* (Katalog radova slovačkog kipara. Veza s Meštrovićem 1905.). (Bratislava 1978).

8641 **Božić, Marinko**: *Medalja zablude. Kiklop nije bacač kamena s ramena.* Nedjeljna Dalmacija, Split, god. 36, 10. XII. 1978, str. 3.

8642 **Cecelja, Vilim**: *Štovanje Stepinca u Hrvatskoj i svijetu.* (Meštrovićeva poprsja i spomenici Alojziju Stepincu u Americi). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978. (Reprint, Zagreb 1991).

8643 **Čakić, Stefan**: *Gedenkstätten der jugoslawischen Völker in Wien.* (Spomen Meštrovića). Österreichesches Ost-und Südosteuropa-Institut, Wien, 20/1978, str. 472-476.

8644 **Črnja, Zvane**: *Kulturna povijest Hrvatske.* 3. Rijeka 1978. (O Meštroviću str. 143-144, 152-153).

8645 **D. Mć.**: *Meštrovićev „Kiklop" pred novim stadionom u Poljudu.* (Prijedlog. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 3. VIII. 1978.

8646 **D. Mć.**: *Spomenik Luki Botiću na marjanskoj Vidilici.* (Sugestija za preseljenje. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 18. VII. 1978.

8647 **D. Sm.**: *Premijera na XXIV Splitskom letu. „Kamen i stih".* (Predstava o Meštroviću i Ujeviću. Bilj.). Politika ekspres, Beograd, 7. VIII. 1978.

8648 **Dimitrijević, Kosta**: *Osam decenija od rođenja Rastka Petrovića (4). Poziv kralja Aleksandra Obrenovića.* Duga, Beograd, NS, br. 115, 22. VII. 1978, str. 69, 71.

8649 **E. V.**: *Štrosmajerova bista u Strugi.* (Bilješka). Borba, Beograd, 8. XII. 1978.

8650 **I. Š.**: *Meštrović u Velenju.* (Najava izložbe. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 39, 6. IX.1978.

8651 **J. L.**: *Galerija Meštrović dobro posjećena.* (Split.Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 19. VIII. 1978.

8652 **J. L.**: *Meštrovićeve skulpture na izložbi u Velenju.* (Suradnja s Galerijom Meštrović u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 20. VII. 1978.

8653 **J. L.**: *Poklon Drnišu.* (Crkveni predmeti za Meštrovićev mauzolej u Otavicama. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 5. IX. 1978.

8654 **J. P.**: *Gradi se medicinski centar.* (Izložba Meštrovića u Bjelovaru). Vjesnik, Zagreb, god. 39, 1. XII. 1978.

8655 **Katušić, Ivan**: *Reiseführer durch Jugoslawien.* (Meštrovićeva djela u Jugoslaviji). Zagreb 1978.

8656 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga. Hrv., engl., njem., franc., talij. tekst). U: Katalog galerije Ivana Meštrovića u Splitu. Split 1978, str. 7-8, 15-16, 23-24, 31-32, 39-40.

8657 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe. O životu i umjetnosti). U katalogu: Razstava Ivan Meštrović. Velenje 1978, str. (2-3).

8658 **Komad, Borislav**: *„Diplomatski - topovskim zrnom!"* (O gradnji Spomenika neznanom junaku na Avali). Večernje novosti, Beograd, 25. I. 1978.

8659 **Komad, Borislav**: *Konkursom do kamena.* (O gradnji Spomenika neznanom junaku na Avali). Večernje novosti, Beograd, 26. I. 1978.

8660 **Kupareo, Rajmund**: *Kardinal Stepinac u likovnom izražaju hrvatskih umjetnika.* (Meštrovićeve skulpture Stepinca). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978. (Reprint, Zagreb 1991).

8661 **M. M.**: *Vika na Kiklopa.* (Meštrovićev „Kiklop" na medalji Mediteranskih igara). Večernji list, Zagreb, god. 22, 19. XII. 1978.

8662 **M. Z.**: *Velenje z Meštrovićem.* (Izložba skulptura iz Galerije Meštrović u Velenju). Delo, Ljubljana 6. X. 1978.

8663 **Marić, Savo**: *Štiri desetletja spomenika na Avali.* (Opis i historijat). Dnevnik, Ljubljana, 10. XII. 1978.

8664 **Marinšek, Marjan**: *Meštrović u Velenju.* (O izložbi). U katalogu: Razstava Ivan Meštrović. Velenje 1978, str. (15).

8665 **Marinšek, Marjan**: *Meštrović v Velenju.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Velenju). Nedelski dnevnik, Ljubljana, 8. X, 1978.

8666 **Melada, P. - Aračić, D.**: *P. Carlo Balić.* (Prijateljstvo K. Balića i I. Meštrovića, str. 126, 194, 263). Roma 1978.

8667 **Middleston, Robin**: *Vive l'école.* Architectural Design, London, 46/11-12,, 1978, str. 38.

8668 **Mikuž, Stane**: *Maksim Gaspari.* (Monografija. O Meštroviću u Beču 1902, 1903. Str. 16, 18-19, 21). Ljubljana 1978.

8669 **Milović, Jevto M.**: *Razgovor s majstorom - vajarom Franom Kršinićem o njegovom umjetničkom radu.* (Kršinić o Meštroviću). Zadarska revija, Zadar, 1978, br. 1, str. 1-32.

8670 **Mlivončić, I**(**vica**): *Bogata arheološka građa.* (Meštrovićeva „Povijest Hrvata" u novootvorenom Muzeju hrv. arh. spomenika u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god, 36, 25. VII. 1978.

8671 **mp**: *Zlitje vseh plastičnih vrednot.* (Meštrovićeva izložba u Velenju. Bilj.). Večer, Maribor, 17. XI. 1978.

8672 (**Nikolić, Vinko**): *Stepinac mu je ime. Zbornik uspomena, svjedočanstava i dokumenata.* (V. Nikolić, I. Meštrović, R. Kupareo, V. Cecelja, I. Tomas i dr.). I-II. Barcelona 1978. (Reprint, Zagreb 1991).

8673 **P.**: *Bolja posjeta.* (Galeriji Meštrović u Vrpolju). Brodski list, Slavonski Brod, 9. VI. 1978.

8674 **Palir, Mejra**: (Predgovor kataloga izložbe. O izložbi). U katalogu: Razstava Ivan Meštrović. Velenje 1978, str. (7).

8675 **Pavelić, Ante S. - Radica, Bogdan**: *Meštrović u pohodima kardinalu u Krašiću 1959.* (Opis posjeta kardinalu Stepincu). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. (Pretiskano iz Hrvatske revije XII/4 (48), 1962, str. 320-323). Barcelona 1978; Zagreb 1991.

8676 **Passek, Zvonimir**: *Pisma kipara Ivana Meštrovića predsjedniku Jugoslavenskog odbora Anti Trumbiću 1914-1918. godine.* (Tekstovi pisama). Starine, Zagreb, 1978, knji. 57, str. 325-342.

8677 **Radović, D.**: *Narodni muzej u Beogradu - Neumoran propagator kulture.* (Priprema izložbe Meštrovićevih skulptura). Borba, Beograd, god. 43, 20. VIII. 1978.

8678 **Resnevic Signorelli, Olga**: *Il ritratto di Benedetto XV. di Auguste Rodin.* (Meštrović i Rodin u Rimu). Strenna di Romanisti, Pomezia (Italija) 1978, str. 375-381.

8679 **Rudinski, Norma Leight**: *The bronze portrait of Martin Kukučin by Ivan Meštrović: a history.* (Narudžba i izrada portreta. Prepiska s Meštrovićem 1958-1961). Slovak studies, Cleveland-Rome, 18/1978, str. 21-64.

8680 (**Smrkinić, Josip**) J. S.: (Predgovor *Kataloga Galerije Ivana Meštrovića u Splitu*. Hrv., engl., njem., franc., talij. tekst). U: Katalog Galerije Meštrović. Split 1978, str. 6, 14, 22, 30, 38.

8681 (**Stepinac, Alojzije**): *Pisma nadbiskupa Alojzija Stepinca Ivanu Meštroviću.* (Pisma iz Zagreba 1944. i iz Krašića 1953, 1954, 1956, 1957, 1959). U:V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978.

8682 **Šegvić, N**(**even**): *Pristup arhitekturi. 1951-1968.* Disertacija. Sveučilište u Zagrebu. Arhitektonski fakultet. Zagreb 1978.

8683 **V. M.**: *Grb Drniša - rad Ivana Meštrovića.* (U Zavičajnom muzeju u Drnišu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 36/10364, 31. VII. 1978, str. 4.

8684 **Vogrinec, Marijan**: *„Miloradićevo ljeto" - sombol kulturne vitalnosti. Zabilježeno u Gradišću...* (Spomenik Mati Meršiću Miloradoviću u Frakanavi I. Meštrovića). Vjesnik, Zagreb, god. 39, 17. X. 1978, str. 13.

8685 **Vrčić, Vjeko**: *Župe Imotske krajine.* I. dio. (O Meštroviću u Bilinićevoj radionici, str. 190). Imotski 1978.

8686 **Vukašin, Nikica**: *O brutalnom kiklopu, polemikama, Zagori i djedovi mrazevi.* (O Meštrovićevom „Kiklopu", namijenjenom simbolu Mediteranskih igara). Vjesnik, Zagreb, god. 39, 16. XII. 1978.

8687 **Živković, Zdravko**: *Secesija u Petrovu polju. Malo poznata obiteljska kuća Ivana Meštrovića.* (Opis i povijest). Vjesnik, Zagreb, god. 39, 17. X. 1978.

8688 *Ante Jelaska: „Kamen i stih."* (Predstava o Meštroviću i Ujeviću u Kašteletu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 4. VIII. 1978.

8689 *Ivan Meštrović - čovjek.* (Predavanje Marice Meštrović u organizaciji „Slovenske kulturne akcije" u Buenos Airesu). Hrvatska revija, München, 28/2 (110), VI. 1978, str. 312.

8690 *Ivan Meštrović - Dekle z lutnjo.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Velenju. Bilj.). Delo, Ljubljana, 10. XI. 1978.

8691 *Ivan Meštrović - Po rojstvu.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Velenju). Delo, Ljubljana, 6. X. 1978.

8692 *Izložba skulptura Ivana Meštrovića.* (Najava izložbe u Velenju. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 9. IX. 1978.

8693 *Meštrovič se poslavlja od Velenja.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Velenju). Naš čas, Velenje, 14/46 (456), 17. XI. 1978, str. 5.

8694 *Meštrović i Ujević.* (Predstava „Kamen i stih" u Kašteletu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 39, 6. VIII. 1978.

8695 *Meštrović, Ivan.* Mala enciklopedija Prosveta. Sv. 2. Beograd 1978, str. 548-549.

8696 *Meštrovićeve skulpture u Vranju.* (Izložba Narodnog muzeja iz Beograda. Bilj.). Dnevnik, Novi Sad, 24. I. 1978.

8697 *Meštrovićeve skulpture u Vranju.* (Izložba u Novom Pazaru, Vranju i Leskovcu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 22, 26. I. 1978.

8698 *Otvoritev razstave Meštrović.* Naš čas, Velenje, god. 14, 6. X. 1978.

8699 *Razgovor s prof. Ivanom Meštrovićem: Kod kardinala Stepinca.* (Meštrovićev posjet u Krašiću 1959.). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978; pretiskano Zagreb 1991, str. 444.

8700 *Razstava Ivana Meštrovića.* (U galeriji Kulturnog centra u Velenju). Večer, Maribor, 5. X. 1978.

8701 *„Rođenje".* (Izložba u Velenju. Bilj.). Delo, Ljubljana, 6. X. 1978.

8702 *Slovenj Gradec.* (Meštrovićeva „Perzefona". Bilj.). Večer, Maribor, 9. XI. 1978.

8703 *Spomenik kardinalu Stepincu u zagrebačkoj katedrali.* (Meštrovićev spomenik, postavljen 1967.). (Pretiskano iz Glasnika Srca Isusova i Marijina, Salzburg, XX, IV. 1968.). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978, Zagreb 1991.

8704 *Stepinac - duhovni heroj. Nekoliko refleksija o Stepincu povodom desetgodišnjice njegove osude.* (Pretiskano iz Hrvatske revije, Buenos Aires, IX. 1956.). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Barcelona 1978. (Reprint, Zagreb 1991.).

8705 *Uređenje Meštrovićeva mauzoleja u Otavicama.* (Izvještaj. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 36, 24. VI. 1978.

1979.

8706 **A. V.**: *Osvijetljen Meštrovićev mauzolej.* (Uređenje mauzoleja u Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, 37/10.678, 7. VIII. 1979, str. 6.

8707 **A. V.**: *Uređuje se Meštrovićev Mauzolej.* (Bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 37, 10. V. 1979.

8708 **Aleksendrić, Slobodan**: *Nepoznata Meštrovićeva skulptura.* (Meštrovićevo poprsje slikara Felicea Carene u Anticoli Corrado kod Rima). Politika, Beograd, god. 76, 11. VIII. 1979.

8709 **Andelman, David**: *What's Doing in Zagreb?* New York Times, New York, 18. XI. 1979.

8710 **Baldasar, Helena**: *Ivan Mestrovic. Un maestro della scultura.* (Opće o Meštroviću. Boravak i rad u Rimu 1911-1918. Veze s Felice Carrenom i obitelji Signorelli). Il Vantaggio, Roma, n. s., 12/3, 30. V. 1979, str. 27-31.

8711 **Bećir, Đuro**: *U rodnom domu Božidara Adžije...* Vjesnik, Zagreb, 40/11.373, 22. IV. 1979, str. 10.

8712 **Božić, Marinko**: *Meštrovićev Mauzolej - „oglasna ploča".* (Razmirice sela Ružića i Otavica). Nedjeljna Dalmacija, Split, 15. VII. 1979, br. 427, str. 8-9.

8713 **Duvančić, Š.**: *Meštrovićev mauzolej u Otavicama.* (Uređuje se. Bilj.). Vikend, Zagreb, 14. XII. 1979.

8714 **Đorđević, Bora**: *To je galimatijaš. Mirko Rački - sto godina života.* Oko, Zagreb, 22. III. 1979, str. 7, 20.

8715 **I. M. S.**: *Mauzolej Račić pun posjetilaca.* (O Meštrovićevu mauzoleju u Cavtatu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 37, 1. VIII. 1979.

8716 **Jalić, Jordanka**: *Mauzolej Meštrovića u Otavicama.* Drniški vjesnik, Drniš, 4/11, V. 1979, str. 7.

8717 **Jurišić, Karlo**: *Fra Lujo Marun, osnivač starohrvatske arheologije. (1857-1939).* Split 1979. (Meštrovićevi projekti za Starohrvatski muzej u Kninu, str. 22, 27, 61, 70).

8718 **Kadić, Ante**: *Kranjčević i Meštrović.* (Druženje Meštrovića i Kranjčevića u Beču). Iseljena Hrvatska, Chicago, 1979, str. 36-41.

8719 **Kečkemet, Duško**: *Dujam Penić.* (Monografija. Odnos Penića i Meštrovića). Zagreb 1979.

8720 (**Kosor, Josip**): *Kosor o Meštroviću.* (Pripremio Joso Pilić). Drniš vjesnik, Drniš, 4/11, V. 1979, str. 6.

8721 (**Kozak, Vlado**): *Bog revolucije.* (O Lenjinovom poprsju. Iz knjige V. Kozaka „Ispovedi Dizme"). Delo, Ljubljana, 15. III. 1979.

8722 **Kusin, Vesna**: *Tri nepoznata filma o velikom umjetniku.* (Lijevanje, prijevoz i postavljanje „Indijanaca"; Meštrovićeva izložbe u Zagrebu 1932; otkriće spomenika Grguru Ninskome u Splitu 1929.). Vjesnik, Zagreb, 40/11.411, 2. VI. 1979, prilog 7 dana, br. 64, str. 22.

8723 **Lackovičová, Maria**: *Meštrovićova galeria v Splite.* Výtvarný život, Bratislava, 24/6, 1979, str. 42-43, 48.

8724 (**Luetić, J**) J. L.: *Nakon preseljenja rodilišta. Seli i spomenik „Majka i dijete".* (Ivana Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, god. 37, 31. V. 1979.

8725 **Ljubišić, B.**: *Pupinove zamerke Meštroviću.* Politika, Beograd, 76/23.631, 21. VII. 1979, str. 17.

8726 **M. R.**: *Poseta galeriji Ivana Meštrovića.* (Bilješka). Borba, Beograd, god. 44, 14. II. 1979.

8727 **Maruševski, Olga**: *Uz 100-godišnjicu osnivanja Društva umjetnosti.* Vjesnik, Zagreb, 28. II. 1979, str. 11; 1. III, str. 5; 2. III, str. 7.

8728 (**Meštrović, Matko**) M. M.: *Veliko zanimanje za Becićeve crteže.* (Otkrivanje Meštrovićevog poprsja V. Becića u Slavonskom Bradu). Vjesnik, Zagreb, god. 40, 19. XI. 1979.

8729 **Nebehay, Christian von**: *Egon Schiele 1890-1918. Leben briefe Gedichte. Documents und Korrespondenz 1910.* Salzburg, Wien 1979. (Spomen Meštrovića na izložbama u Beču).

8730 **O. d. R.**: *Nel ridordo di Ivan Mestrovic.* (Sjećanje na Meštrovićev boravak u Olevanu u članku H. Baldasar). Paese sera, Roma, 30/177, 5. VII. 1979.

8731 **Peić, Matko**: *Beciću u čast. U centru Slavonskog Broda, na obali Save, otkrivena Meštrovićeva bista velikog slikara.* Vjesnik, Zagreb, 40/11.582, 20. XI. 1979, str. 12.

8732 **Perić, B.**: *Priznanja učitelju i književniku.* (Otkriveno Meštrovićevo porsje D. Šimunovića u Sinju. Bilj.). Oslobođenje, Sarajevo, 9. VIII. 1979.

8733 **Perić, Marinko**: *Bista Dinka Šimunovića.* (Javni spomenik u Sinju, Meštrovićeva skulptura). Slobodna Dalmacija, Split, 37/10.680, 9. VIII. 1979, str. 6.

8734 (**Popović, Vukica**): *Mihajlo Pupin prijatelj umjetnosti.* (Veza Pupina i Meštrovića). Zrenjanin 1979.

8735 (**Protić, Predrag**, priredio): *Pisci kao kritičari pre prvog svetskog rata.* (Milan Ćurčin, Dimitrije Mitrinović; Ivan Meštrović, str. 403-412; Srbi i Hrvati na Međunarodnoj umjetničkoj izložbi u Rimu, str. 413-424; Izložba u Veneciji, str. 504-505; Bibliografije M. Ćurčina, D. Mitrinovića). Novi Sad (1979).

8736 **Sedlar, J**(**akov**): *Razgovor našeg suradnika s kiparom J. D. Mooneyem u povodu zagrebačke izložbe „Američka kultura: pogled na sedamdesete godine".* (O I. Meštroviću). Studio, Zagreb, 22. IX. 1979.

8737 **Slatkin, Wendy**: *The Genesis of Maillol's Mediterranee.* Art Journal, (?), proljeće 1979.

8738 **Smith, M. Q.**: *Ivan Meštrović and his Chapel.* (O Kašteletu i reljefima u crkvici). B(ritish) C(roatian) Review, Bristol (Vel. Brit.) 1979, br. 16, str. 46-50.

8739 **Soldo, J**(**osip**) **A**(**nte**): *Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja.* Split 1979. (Meštrovićev „Sv. Ivan", str. 81, 188, 184).

8740 **Uskoković, Jelena**: *Mirko Rački.* (Monografija. Rački i Meštrović). Zagreb 1979.

8741 *Bista Dinka Šimunovića.* (Meštrovićeva skulptura otkrivena u Sinju. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 37, 28. VIII. 1979.

8742 *Carteggio Papini-Signorelli.* Milano 1979. (Meštrovićeve veze s Papinijem i Signorellijem).

8743 *Due mostre ad Olevano di Mestrovic e Mengs.* (Sjećanje na Meštrovića u Olevanu). Vita cultura, Roma, 9. VII. 1979, str. 3.

8744 *Knjiga o Ivanu Meštroviću na rumunjskom.* (E. Costescu: Meštrović, 1978.). Borba, Zagreb, god. 44, 8. V. 1979.

8745 *Knjiga o Meštroviću objavljena u Bukureštu.* (Monografija E. Costescu. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 8. V. 1979.

8746 *Knjiga o Meštroviću.* (Monografija E. Costescu objavljena u Bukureštu. Bilj.). Novi list, Rijeka, 8. V. 1979.

8747 *Knjiga o Meštroviću štampana u Bukureštu.* (E. Costescu. Bilj.). Dnevnik, Novi Sad, 8. V. 1979.

8748 *Knjiga o Meštroviću v Bukarestu.* (E. Costescu. Bilj.). Delo, Ljubljana, 10. V. 1979.

8748a *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva.* (O Meštrovićevim religioznim djelima). Zagreb 1979.

8749 *Mauzolej Ivana Meštrovića.* (Postavljanje Kljakovićevih slika. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 40, 29. X. 1979.

8750 *Mestrovic, Ivan.* Dictionnaire encyclopédique Larousse en couleurs. Paris 1979, str. 906.

8752 *Meštrovićeva „Persefona" u Slovenj Gradcu.* (Dar Galerije Meštrović u Splitu. Bilj.). Delo, Ljubljana, 1. VI. 1979.

8753 *Monografija o Meštroviću.* (E. Costescu, Bukurešt 1978.). Pobjeda, Titograd, 13. V. 1979.

8754 *Muzej hrvatskih arheoloških spomenika.* (Meštrovićeva „Povijest Hrvata"). Vodič. Split 1979, str. 5.

8755 *Nova skulptura.* (Meštrovićeva „Perzefona" u Slovenj Gradecu. Bilj.). Večer, Maribor, 5. XI. 1979.

8756 *Osvijetljen mauzolej Ivana Meštrovića u Otavicama.* Drniški vjesnik, Drniš, 4/12, VII. 1979, str. 7.

8757 *Otkrivena bista Dinka Šimunovića, rad Ivana Meštrovića.* (U Sinju. Bilj.). Dnevnik, Novi Sad, 3. VIII. 1979.

8758 *Otvoren atelje Ivana Meštrovića.* (U Galeriji Meštrović u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 37, 18. IX. 1979.

8759 *Pisci kao kritičari pre prvog svetskog rata: izabrani kritički radovi Jovana Dučića, Svetislava Stefanovića, Milana Ćurčina.* Novi Sad 1979.

8760 *Poprsje V. Becića.* (Otkriveno u Slavonskom Brodu. Meštrovićev rad. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 37, 13. XI. 1979.

8761 *Split.* (Fotomonografija. Fotografije: I. Eterović. Tekstovi: T. Petrasov Marović, D. Kečkemet. Meštrovićevi spomenici i galerije). Zagreb-Beograd 1979.

8762 *Spomen-poprsje Dinka Šimunovića.* (Otkriveno u Sinju. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 40, 3. VIII. 1979.

8763 *U Bukureštu izašla knjiga o Meštroviću.* (E. Costescu. Bilj.). Politika, Beograd, god. 76, 14. V. 1979.

1980.

8764 **A. V.**: *Obilježit će se 100-godišnjica rođenja I. Meštrovića.* (U Drnišu i Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, 38/11.112, 27. XII. 1980, str. 1.

8765 **Baldasar, Helena**: *Ivan Meštrović u Italiji.* (Rimska izložba 1911. Meštrović u Rimu 1911-1918). Slobodna Dalmacija, Split, 38/11.018, 6. IX. 1980, st. 4.

8766 (**Barbić, Vesna**) V. B.: *Hrvatski likovni umjetnici u iseljeništvu.* (O Meštrovićevim djelima u Americi i onima poslanima u domovinu). Katolička crkva i Hrvati izvan domovine. Zagreb 1980, str. 307-310.

8767 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe. O životu i umjetnosti). Kat.: Giganti skulpturi. Kiev 1980, str. (6-7).

8768 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Obogaćena zbirka.* („Obitelj" i „Starac" u Galeriji Meštrović. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 38, 25. XI. 1980.

8769 **Deur, Veljko**: *Ivan Meštrović u predavanju svoje kćerke.* (Predavanje Marice Meštrović u Društvu za promicanje umjetnosti u Buenos Airesu). Hrvatska revija, München, 38/4 (120), XII. 1980, str. 641-643.

8770 **Dubljević, Blažo**: *Na majdanu Jablaničkog gabra.* (Tehnički podaci. Avala, Njegošev mauzolej). Priroda, Zagreb, 69/2, 1980, str. 51-52.

8771 **Gomez Tello, J. L.**: *Veinte anos despuses de su muerto.* La hoja de combate, (?), 12. VII. 1980, str. 8-10.

8772 (**Grgičević, Marija**) M. G.: *Atelje Meštrović pred otvorenjem.* (Završni radovi. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 24, 9. VII. 1980.

8773 **I. M.**: *Meštrovićeva galerija u Vrpolju.* (Kratki podaci). Vjesnik, Zagreb, god. 41, 24. II. 1980, str. 16.

8774 **I. M. S.**: *Mauzolej najposjećeniji.* (Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu. Bilj.). Dubrovački vjesnik, Dubrovnik, 29. II. 1980.

8775 **I. Š.**: *Originalni alat velikog majstora.* (Meštrovićev alat iz Amerike. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god 38, 16. VII. 1980.

8776 **Ivanović, Varko**: *Marin Držić - komad jedan.* Nedjeljna Dalmacija, Saplit, god. 38, 14. IX. 1980, str. 21.

8777 **Ivanović, Varko**: *„Tako van je to..."* (Meštrovićev spomenik Držiću u Babin Kuku u Dubrovniku). Večernji list, Zagreb, god. 24, 11. IX. 1980.

8778 **J. L.**: *„Majka i dijete" na Firulama.* (Prijenos spomenika pred novo rodilište u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 38/10.958, 28. VI. 1980, str. 7.

8779 (**Kečkemet, Dušk**o) D. K.: *Osobni predmeti i alat.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 38, 2. IV. 1980, str. 6.

8780 **Lukić, Jasna**: *„Šta je s Pobednikom".* (Historijat narudžbe i izvedbe). Duga, Beograd, 11. X. 1980, str. 22.

8781 **m.**: *Dosad nepoznati Meštrović.* (Članak H. Baldasar u „Slobodnoj Dalmaciji". Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 24, 9. IX. 1980.

8782 **Maleković, Vladimir**: *Akademici - od romantizma do nove figuracije.* (Izložba. Umjetnici članovi SANU u Beogradu). Vjesnik, Zagreb, 40 (41)/11.668, 19. II. 1980, str. 11.

8783 **Maleković, Vladimir**: *Panorama hrvatskog medaljerstva.* Vjesnik, Zagreb, 41/11.799, 1. VII. 1980, str. 9.

8784 (**Maroević, Tonko**) M.: *Meštrović Ivan.* (Opći podaci). Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture. Zagreb 1980, str. 370.

8785 **Matković-Vlašić, Ljiljana**: *Meštrovićevo posljednje utočište.* (Posjet udovici Meštrović u South Bendu). Kana, Zagreb, 10/3 (114), III. 1980, str. 34-35.

8786 **Miler, Đurđa**: *Nije veliko ali je - naše.* (Izložba skulptura „Proljetnog salona" i „Lade" u Gliptoteci u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 41/11.978, 30. XII. 1980, str. 11.

8787 **Mirković, Vojko**: *Kako do Meštrovićeve ostavštine.* (Splitska Općina nastoji otkupiti radove). Vjesnik, Zagreb, 40 (41)/11.640, 22. I. 1980, str. 11.

8788 **Mitrinović, D**(**imitrije**): *Srbi i Hrvati na međunarodnoj umetničkoj izložbi u Rimu.* U katalogu: Umetnici članovi SANU, Beograd 1980, str. 522-528.

8789 **Mlivončić, Ivica**: *Raznovrsnost kreativnog izraza.* (O kiparu Ivanu Mirkoviću. Meštrovićev sud o Mirkovićevom portretu Petra Hektorovića i o našoj novijoj skulpturi). Slobodna Dalmacija, Split, god. 38, 19. VII. 1980, str. 5.

8790 **Muter, Grant**: *Minton Secessionist Ware.* Connoisseur, London, sv. 204, VIII. 1980.

8791 **Papić, Mitar**: *Kako je Meštrovićev „Pobednik" izgubio prvu bitku.* Oko, Zagreb, 7/209, 20. III. 1980, str. 12.

8792 **Popović, Nikola**: *Jugoslavenski dobrovoljci 1914/1918. Zbornik dokumenata.* (Sastanci Jugoslavenskog odbora s Meštrovićem). Beograd 1980.

8793 **Popović, R.**: *Hiljadu pisama Miodraga Ibrovca. Kako je Meštrović uradio bistu Bogdana Popovića. Prijateljstva sa Betom i Ristom Vukanovićem.* Politika, Beograd, god. 77, 28. II. 1980.

8794 **Popovski, Mihajlo**: *Princ Đorđe - nesuđeni kralj. 3. Dani u Parizu i Londonu. Susreti s Meštrovićem.* (Uoči i početkom Prvog svj. rata). Duga, Beograd, NS, br. 157, 1. III. 1980, str. 70-73.

8795 **Pozzetto, Marco**: *Die Schule Otto Wagners 1894-1912.* Wien-München 1980.

8796 (**Prpić, Jure**) J. P.: *Hrvatski iseljenici u Sjevernoj Americi.* (Spomen Meštrovićevog doprinosa Americi, str 115). Katolička crkva i Hrvati izvan domovine. Zagreb 1980, str. 105-116.

8797 **Ružić, Danilo**: *Šta je s Pobednikom. Kalemegdanske priče.* (Oštećenje stupa). Duga, Beograd, NS, br. 168, 2. VIII. 1980, str. 28-29.

8798 **Samarđija, P**(**etar**): *Novo u Mejama. Poseta Galeriji Meštrović.* Politika ekspres, Beograd, 16. II. 1980.

8799 **Sviličić-Čolović, Jadranka**: *Čovjek rado živi od parada, a ja parade ne volim.* (Razgovor sa Mirkom Račkim, o Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, god. 38, 18. X. 1980, str. 5.

8800 **Trifunović, L**(**azar**): *Srpski paviljon u Rimu 1911.* U Katalogu: Umetnici članovi SANU. Beograd 1980, str. 519-521, 529-543.

8801 **Uskoković, Jelena**: *Monumentalizam kao struja hrvatske Moderne i Mirko Rački.* (Kritika Meštrovića. Meštrović i Metzner). Život umjetnosti, Zagreb, br. 29-30, 1980, str. 4-25.

8802 **Yourcenar, Marguerite**: *Osmeh Kraljevića Marka. Pripovetke.* (Susret s Meštrovićevim djelima na izložbi 1915. u Londonu). Beograd 1980.

8803 **Z. P.**: *Otkup Meštrovićevih djela.* (Plan otkupa crteža i skulptura za Galeriju Meštrović. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 38, 10. I. 1980.

8804 **Zlamalik, Vinko**: *Memorijal Ive Kerdića.* (Meštrovićeve medalje i plakete, str. 6-7, 71-72). Osijek-Zagreb 1980.

8805 *Cetinje.* (Fotomonografija. Njegošev mauzolej na Lovćenu, str. 84-86, sl. str. 74-77). Beograd 1980.

8806 *Crkva katolička i Hrvati izvan domovine.* Zagreb 1980. (O Meštroviću: Vesna Barbić).

8807 *„Dani Nikole Tesle" na Niagara Fallsu.* (Proslava kod spomenika N. Tesli pod slapovima Niagare). Slobodna Dalmacija, Split, god. 38, 11. VII. 1980.

8808 *„Djevojka pod česmom".* (Uz nju Meštrovićev „Dinko Šimunović", u Sinju. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 41, 10. II. 1980.

8809 *Dušobrižništvo među Hrvatima u susjednim zemljama.* (Meštrovićev spomenik Mati Mesiću-Miloradiću u Frakanavi, str. 168). Katolička crkva u Hrvata izvan domovine. Zagreb 1980, str. 167-173.

8810 *Europäische Kunstgeschichte in Daten.* Dresden 1980. (Meštrović str. 528).

8811 *Hrvatsko dušebrižništvo u Sjevernoj Americi.* (Meštrovićevi radovi u crkvama u Detroitu i Garyu, str, 179, 180). Katolička crkva u Hrvata izvan domovine. Zagreb 1980, str. 174-191.

8811a *Ideje srpske umetničke kritike i teorije 1900-1950, knj. 2.* Beograd 1980. (D. Mitrinović o Meštroviću).

8812 *Jugoslavenski dobrovoljci 1914/1918.* Zbornik dokumenata. Priredio Nikola Popović. (Zapisnici Jugoslavenskog odbora u vrijeme Prvog svjetskog rata. O Meštroviću str. 84, 93, 118, 263). Beograd 1980.

8813 *Meštrović, Ivan.* Meyers Universal-Lexikon. Sv. 3. Leipzig 1980, str. 122.

8814 *Meštrovićeva galerija najposjećenija.* (Bilješka). Borba, Zagreb, god. 45, 16. IX. 1980.

8816 *Planovi galerije „I. Meštrović".* (U Vrpolju. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 41, 22. II. 1980.

8817 *U počast Meštroviću.* (Pripreme za proslavu stogodišnjice rođenja). Politika, Beograd, god. 77, 18. II. 1980.

1981.

8818 **Argan, Giulio Carlo**: *Džamonja.* (Meštrovićev utjecaj na Džamonju, str. 23). Zagreb 1981.

8819 **Barbić, Vesna**: *Crkva sv. Marka - hrvatska sakralna galerija. Umjetnine u crkvi sv. Marka.* U: Crkva sv. Marka u Zagrebu i njezin okoliš. (Povijesno-turistički vodič). Zagreb 1981, str. 93-101, 105-113.

8819a **Bauer, Antun**: *Meštrovićevi Indijanci u Zagrebu.* (O podcjenjivanju i uništavanju gipsanih modela). Umnoženi manuskript. Zagreb 1981.

8820 **Bećir, Đuro**: *Drniške inicijative.* (Pripreme za proslavu 100. obljetnice rođenja). Vjesnik, Zagreb, 42/12.144, 19. V 1981, str. 11.

8821 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Galeriji Meštrović u Splitu. Vrijedni crteži i nacrti.* (Dar obitelji Meštrović. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 39/11.330, 10. XI. 1981, str 4.

8822 **Brown, Rosemary Alicia**: *Katharine Emma Maltwood Artist 1878-1961.* (Katalog izložbe. Usput o Meštroviću). Maltwood Art Museum and Gallery Victoria (Kanada), 1981.

8823 **Čorak, Željka**: *U funkciji znaka. Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata.* Zagreb 1981. (Projekt Iblera i Meštrovića za Bansku palaču u Splitu, str. 172-174).

8824 **Đ. Š.**: *Sve više posjetitelja.* (O Meštrovićevoj galeriji u Vrpolju. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 28. IV. 1981.

8825 **Đorđević, Bora**: *Mirko Rački: Importirana umjetnost je nepotreban aperitiv.* (Iz Račkijevih Memoara). Vjesnik, Sedam dana, Zagreb, god. 42, 10. X. 1981, str. 8.

8826 **E. S**: *Planovi za proslavu Meštrovićeva jubileja.* (Bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 39, 6. VIII. 1981.

8827 **Gall, Zlatko**: *Meštrović „ispod pečata". U splitskoj Galeriji Meštrović otpečaćeni dosad neizlagani radovi velikog majstora.* (Nabava Meštrovićevih crteža). Nedjeljna Dalmacija, Split, 15. XI. 1981.

8828 **Grubač, Slobodan**: *Osmisliti umjetnikovo djelo. Proslava stogodišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* (Planovi za proslavu). Slobodna Dalmacija, Split, 39/11.134, 24. I. 1981, str. 5.

8829 **Grubač, Slobodan**: *Proslava 100-godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* Drniški vjesnik, Drniš, 6/18, XI. 1981, str. 6.

8830 **Grubač, Slobodan**: *Život i djelo Ivana Meštrovića.* (Program proslave stote obljetnice u Drnišu). Borba, Zagreb, 60 (46)/6, 8. I. 1981, st.r 10.

8831 **Jurišić, Karlo**: *Franjevački samostan Zaostrog.* (Vodič. Povijest i spomenici. Meštrovićev spomenik A. Kačića Miošića, str. 14). Zaostrog 1981.

8832 **Kečkemet, Dušk**o: *Lokalpatriotizam - do neke granice.* (Odgovori na članak B. Žiga. Pitanje Meštrovićeve galerije u Drnišu). Nedjeljna Dalmacija, Split, 13. XII. 1981, str. 12.

8833 **Kelemen, Boris**: *Obilježavanje stote godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* Bilten Republičke SIZ u oblasti kulture SRH, 1981, br. 31, str. 12-13.

8834 **Kovačević, R**(**adovan**): *U počast Meštroviću.* (Pripreme za proslavu u Drnišu). Politika, Beograd, god. 78, (?) 1981.

8835 **Landercy, M.**: *Le cardinal Stepinac. Martyr des droits de l'homme.* (Usput o Meštrovićevim prijateljskim odnosima sa Stepincem). Paris 1981.

8836 **Matulić, Rusko**: *Bibliography of Sources on Yugoslavia.* (Literatura i u Meštroviću). Palo Alto (SAD) 1981.

8837 (**Meštrović, Marija**): *Vestalke ne bo v Zagrebu.* (Sjećanje na oca. Umnažanje Meštrovićevih skulptura. Prijevod članka V. Mirkovića iz „Vjesnika"). 7 D, Slovenski tednik, Ljubljana, 9/32, 6. VIII. 1981, str. 26-27.

8838 **Mirković, Vojko**: *Bogatiji za 500 crteža.* (Dar obitelji Meštrović Galeriji Meštrović u Splitu). Vjesnik, Zagreb, 42/12.281, 3. XI. 1981, str. 8.

8839 **Mirković, Vojko**: *Marica Meštrović: „Vestalka" se neće postaviti u Zagrebu.* (Marica Meštrović protiv umnažanja Meštrovićevih skulptura). Vjesnik, Zagreb, 42/12.180, 25. VII. 1981, prilog: Sedam dana, br. 174, str. 10-11.

8840 **Mojaš, V**(**ladimir**): *U počast velikom umjetniku.* (Pripreme za proslavu stogodišnjice). Slobodna Dalmacija, Split, 39/11.143, 4. II. 1981, str. 8.

8841 (**Nikolić, Vinko**) Vn: *Ratko Parežanin: „Mržnja ne spašava."* (Parežaninova kritika Meštrovićevih „Uspomena"). Hrvatska revija, München-Barcelona, 31/1 (121), III. 1981, str. 186-188.

8842 (**Parangal**): *Najposjećeniji muzej* (2). Nedjeljna Dalmacija, Split, 1. II. 1981, str. 2.

8843 **R. M.**: *Masakr spomenika Grgura Ninskog.* (Talijansko uklanjanje 1941.). Slobodna Dalmacija, Split, 39/11.384, 14. XI. 1981, str. 4.

8844 **Schulze, Franz**: *At Notre Dame: A Museum, the Size of a Football Field.* (Snite Museum of Art u Notre Dame). Art News, New York, V. 1981, str. 144-147.

8845 **Strauss, Thomas**: *Lembruck, Meštrović, Štursa und Gutfreund.* U: W. Lembruck in seiner Zeit. Duisburg 1981, str. 186-199.

8846 **Srhoj, Vinko**: *Na prijelomu stoljeća.* (Izložba I. Meštrovića i M. Račkoga u Starom Gradu na Hvaru). Slobodna Dalmacija, Split, 39/11.300, 8. VIII. 1981, str. 5.

8847 **Strižić, Živko**: *Priča koja nije naodmet.* (Otpori tiskanju Meštrovićeve monografije). Vjesnik, Zagreb, 42/12.194, 8. VIII. 1981, prilog: Sedam dana, br. 176, str. 3,5.

8848 **Stuparić, Darko**: *Dedijer pod unakrsnom vatrom.* (Prijetnje zbog Njegoševog mauzoleja). Vjesnik, Zagreb, god. 42, 3. X. 1981.

8849 **Šimat-Banov, Ive**: *Novi prilozi o Augustinčiću.* I. (Meštrovićev utjecaj na mladog Augustinčića). Anali Galerije Antuna Augustinčića, Klanjec 1981, br. 1, str. 7-13.

8849a **Tonković, Zdenko**: *Ivan Meštrović.* U: Galerija Bol. Bol 1981, str. 41. (Opis Meštrovićeve „Eve").

8850 **Trifunović, Lazar**: *Kunstdenkmäler in Jugoslawien.* Sv. 1, str. XXXVII, 355, 362; sv. 2, str. 375, 394, 395. Leipzig 1981.

8851 **Ugrina, Jozo**: *Tri minuta do smrti.* (Meštrović u ustaškom zatvoru 1942.). Poruka borca, Split, 4. VII. 1981, str. 9.

8851a **Zlamalik, Veno**: *Kroatische Medaillen und Klein Plastik 1906-1979.* (Meštrovićeve medalje). Berlin 1981, 15-16, 61.

8852 **Zlatar, Pero**: *Kipara slavnog kći. Susret u Buenos Airesu s Maricom Meštrović...* (Podaci o životu i radu I. Meštrovića). Duga, Beograd, n. s., 7 (33)/181, 31. I. 1981, str. 44-45.

8853 **Žigo, V.** (**Božidar**): *Za slavu se ne otimamo. U Drnišu, nakon jedne izjave o tamošnjim planovima s velikim kiparom Ivanom Meštrovićem.* (Reagiranje Drnišana na interview D. Kečkemeta). Nedjeljna Dalmacija, Split, 29. XI. 1981, str. 14-15.

8853a *Ivan Meštrović: Mojsije.* (Reprodukcija skulpture u Israel Museumu, Jerusalem). Bilten, Udruženje Jevreja Jugoslavije u Izraelu, 29/6, 10. XII. 1981.

8854 *Mestrovic, Ivan.* Lietuvsiškoji tarybine enciklopedija. Sv. 7. Vilnius (Litva) 1981, str. 425.

8855 *Meštrovič, Ivan.* Ukrainskaja sovetskaja enziklopedija. Sv. 6. Kiev 1981, str. 455.

8856 *Meštrović, Ivan.* Ilustrovany encyklopedický slovník. Sv. 2. Praha 1981, str. 504.

8857 *Meštrović, Ivan.* Lexikon der Kunst in fünf Bänder. Architektur, Bildende Kunst, Industrieformgestaltung, Kunsttheorie. Berlin 1981.

8858 *Olga, udovica Ivana Meštrovića.* (Dar crteža Galeriji Meštrović. Bilj.). Ilustrovana politika, Beograd, 10. XI. 1981, str. 19.

8859 *Otkrivena Meštrovićeva skulptura.* (U Velenju. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 42/12.251, 4. X. 1981, str. 1.

1982.

8860 **Adamec, Ana**: *Ivan Meštrović.* (O životu i djelima). Spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (1982), str. (13)-(17).

8861 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Kratki biografski podaci). Spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (1882), str. (13).

8862 **Barbić, Vesna**: *Mapa litografija Ivana Meštrovića.* (O mapi grafika iz 1923.). Spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (1982), str. (18)-(19).

8863 (**Benić, Gordana**) G. B.: *U znaku jubileja.* (Djelatnost Galerije Meštrović u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40, 30. XII. 1982.

8864 **Bezić-Božanić, Nevenka**: *Uništavanje spomenika hrvatske kulture i umjetničkih djela za okupacije Splita (1941-1943).* (Skidanje spomenika Grguru Ninskome 1941.). Kulturna baština, Split, 8/13, 1982, str. 82-86.

8865 **Čavić, Antonija**: *Spomen galerija.* (O Galeriji „Ivan Meštrović" u Vrpolju. Bilj.). Vikend, Zagreb, 10. IX. 1982.

8866 **Čizmić, Ivan**: *Hrvati u životu Sjedinjenih Američkih Država.* (Usput o Meštroviću, str. 370-371). Zagreb 1982.

8867 **Čolović Sviličić, Jadranka**: *Godišnjica Spomen-galerije Ivana Meštrovića.* (U Vrpolju. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40/11.700, 24. XI. 1982, str. 6.

8868 **Drobnjak, Vladimir**: *Meštrović na Trgu Republike.* (Javni spomenici u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 42/12.442, 18. IV. 1982, str. 8.

8869 **Dučić, Jovan**: *Izabrana dela.* Beograd 1982.

8869a **Ferrari, S.**: *Ultimo incontro con Krleža.* (O odnosu Krleže i Meštrovića). Nuova Rivista Europea, VI. 1982.

8870 **Fischer, Edward**: *While the Light was Good: Ivan Mestrovic Remembered.* (Životopis. Meštrović u Notre Dame). Notre Dame Magazine, Notre Dame, 2/5, XII. 1982, str. 29-35 + poleđina omotnice.

8871 **Forwalter, John**: *Mestrovic Drawings at South Bend Show.* Gary Post Tribune, (?), VIII. 1982.

8872 (**Gol, Nenad**) N. G.: *Meštrović i Vrpolje.* (O rođenju u Vrpolju i Spomen-galeriji Ivan Meštrović). Spomen-galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (1982), str. (6)-(12).

8873 **Grbin, Boris - Sedlar, Jakov**: *Jedan život u kamenu.* (Kršinićevi podaci o Meštroviću. Iz monografije „Kršinić"). Fokus, Zagreb, 1982, br. 2, str. 22-25, 77.

8874 **Grubač, Slobodan**: *Ivan Meštrović i Mile Krička. Likovna i književna tema iz zavičaja.* (O Mihailu Kričkiću, liku iz Meštrovićevih pripovijesti „Ludi Mile"). Slobodna Dalmacija, Split, 40/11.489, 20. III. 1982, str. 4.

8875 **Grubač, Slobodan**: *Polemika bez potrebe. U povodu 100-godišnjice Ivana Meštrovića.* (Drniš uoči proslave. U vezi s interviewom D. Kečkemeta). Slobodna Dalmacija, Split, 40/11.483, 13. III. 1982, str. 5.

8876 **Ivanišević, Đurđica**: *Vjera u veliku ljudsku dobrotu. Nedavno preminuli Mirko Rački o svojim prijateljima Matošu, Meštroviću, Vidriću.* Danas, Zagreb, 7. IX. 1982, str. 73-75.

8877 **K.**: *U podzemlju Meštrovićeva srca.* (Gradnja crkve Sv. Krista u Trnju). Glas koncila, Zagreb, 21/6, 21. III. 1982, str. 11.

8878 **K. B.**: *Plaketa Broda Galeriji „Ivan Meštrović".* (10 godina galerije u Vrpolju). Brodski list, Slavonski Brod, 10. XII. 1982.

8879 **Kadić, Ante**: *Meštrovićeve „Uspomene" - nakon 20 godina.* (Dopune i korekture „Uspomena"). Hrvatska revija, München-Barcelona, 32/2 (126), VI. 1982, str. 250-263.

8880 **Kečkemet, Duško**: *Meštrović u Splitu.* (Meštrovićev boravak i rad u Splitu. U povodu dvadesete obljetnice smrti). Kulturna baština, Split, 8/13, 1982, str. 5-8.

8881 **Kečkemet, Duško**: *Split i okolina.* Male turističke monografije. II. izd. (Spomenici i galerije). Zagreb 1982.

8882 **Kečkemet, Duško**: *Univerzalan stvaralac.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Potreba vrednovanja). Vjesnik, Zagreb 43/12.346, 12. I. 1982, str. 6.

8883 **Kušan, Vladislav**: *Imago mundi.* Eseji, studije, prikazi. Zagreb 1982. (Poglavlje: Moderna skulptura u Hrvata, str. 76-92).

8884 **Lasić, Stanko**: *Krleža. Kronologija života i rada.* (Krleža o Meštrovićevom jugoslavenstvu. Mladi Krleža i jugoslavenska ideja). Zagreb 1982.

8885 **M. J.**: *O značenju i baštini.* (Planovi za proslavu stogodišnjice Meštrovićeva rođenja). Večernji list, Zagreb, 26/6894, 25. I. 1982, str. 5.

8886 **M. J. Z.**: *Desetljeće galerije „Ivan Meštrović".* (U Vrpolju. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 43, 3. XII. 1982.

8887 **M. M.**: *Meštrovićeva djela prvi put u Galeriji umjetnina).* („Žena u molitvi" i „Oplakivanje" u Zadru). Narodni list, Zadar, 24. VII. 1982.

8888 **Malčić, Branka**: *Osorske glazbene večeri.* U katedrali, Iođi i na trgu. (Meštrovićeve skulpture u „Perivoju kulture": Kiparstvo i glazba). Vjesnik, Zagreb, god. 43, 13. VII. 1982.

8889 **Maroević, T**(**onko**): *Krleža prema Meštroviću. Umjesto nekrologa.* Život umjetnosti, Zagreb, 28/33-34, 1982, str. 127-137.

8890 **Maruševski, Olga**: *Tomislav Krizman za naš umjetnički obrt.* (Krizman u Beču i Parizu; izložba s Meštrovićem u Beču). Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU, Zagreb 1982, br. 2 (53), str. 11-38.

8891 **Mirković, Vojko**: *Nepovezani potencijali.* (Novi odljevi Meštrovićevih skulptura u Splitu). Vjesnik, Zagreb, god. 43, 26. V. 1982.

8892 **O. R.** (Olga Ramljak ?): *Milijarde u kulturu.* (Financiranje proslave stogodišnjice Meštrovića. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40, 12. II. 1982.

8893 **Oreb, B.**: *Spoznati velikog umjetnika.* (Razgovor s J. E. O'Connorom, Meštrovićevim biografom). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40, 20. VIII. 1982, str. 5.

8894 **Pavičić, Željko**: *Desetljeće Meštrovićeve galerije.* (Historijat Galerije u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 11. IX. 1982.

8895 **Petešić, Ćiril**: *Razgovori s Meštrovićem. Vatikanska istraga protiv Stepinca.* Vjesnik, Zagreb, 43/12.396, 3. III. 1982, str. 18.

8896 **Prodanović, Zora**: *Izložbena aktivnost narodnog muzeja u Beogradu 1945-1980.* (Meštrovićeve izložbe u Srbiji). Beograd 1982.

8897 **Protić, Miodrag B.**: *Skulptura XX veka.* (O Meštrovićevoj skulpturi u okviru jugoslavenske, str. 27- 34). Beograd-Zagreb-Mostar 1982.

8898 **Radica, Bogdan**: *Uvod u proslavu stogodišnjice Ivana Meštrovića na Sveučilištu Columbia u New Yorku.* (Simpozij o Meštroviću u povodu 20. obljetnice smrti). Hrvatska revija, München-Barcelona, 32/4 (128), XII. 1982, str. 725-726.

8899 **Radica, Bogdan**: *Živjeti nedoživjeti.* I. (Uspomene s kraćim podacima o Meštroviću). München-Barcelona 1982.

8900 **Ramljak, Olga**: *Nepoznati Meštrović. Stota obljetnica rođenja Ivana Meštrovića...* (Plan proslave). Slobodna Dalmacija, Split, 40/11.462, 17. II. 1982, str. 8.

8901 **Rogošić, L.**: *Trideset godina Meštrovićeva poklona.* (Galerija Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 40/11482, 12. III. 1982, str. 7.

8902 **Scotti, Giacomo**: *Čerina, Papini i talijansko vrijeme.* (Podaci o Meštroviću u knjizi „Carteggio Papini-Signorelli"). Oko, Zagreb, 15-29. IV. 1982, str. 14.

8903 **Scotti, Giacomo**: *Meštrovićevi sliki z Italijo in Italijani.* (U povodu 20. obljetnice smrti). Primorski dnevnik, Trst, 22. I. 1982, br. 18, str. 4.

8904 **Sierra, Martiniano Bracho**: *Presentación - Prikaz.* (Povijest ideje podizanja spomenika Simonu Bolivaru). U: Bolivar y Mestrovic. Beograd 1982.

8905 **Silva, María Azócar**: *Bolivar y Mestrovic - Bolivar i Meštrović.* (O Meštrovićevom projektu za spomenik Simonu Bolivaru). U: Bolivar y Mestrovic. Beograd 1982.

8906 (**Soldo, Josip Ante**): *Mir i dobro. Pax et bonum.* Monografija franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja. (Split 1982). (Crkva u Biskupiji; Meštrovićeva skulptura u crkvi u Drnišu).

8907 **Stipetić, Zorica**: *Argumenti za revoluciju.* (Ulomci iz knjige „Argumenti za revoluciju - August Cesarec". Cesarčev članak o Meštroviću). Danas, Zagreb, 13. IV. - 18. V. 1982. (O Meštroviću 27. IV, str. 93; 4. V, str. 89-90).

8908 **Storni, Alfonsina**: *Ante un heroe de Meštrović.* (Pjesma). Studia croatica, Buenos Aires, 23/86-87, XII. 1982, str. 156.

8908a **Svečnjak, Vilim**: *Frano Kršinić 1897-1982. Meštru Frani u spomen.* (Meštrović u Umjetn. akademiji). Oko, Zagreb, X/257, 21. I. 1982, str. 1.

8909 **Šeparović, Ante**: *I knjiga i cijela kultura.* (Monografija I. Meštrovića u knjižarama u Švedskoj). Vjesnik, Zagreb, god. 43, 4. IV. 1982.

8909a **Šimat-Banov, Ive**: *Novi prilozi o Augustinčiću.* II. (Meštrovićev utjecaj na Augustinčića). Anali Galerije Antuna Augustinčića, Klanjec, br. 2, 1982, str. 3-13.

8910 **Šimat, Žarko**: *Ivan Meštrović. El primer centenario de su nacimento.* Studia croatica, Buenos Aires, 23/86-87, XII. 1982, str. 154-158.

8911 **Tešija, I.**: *Slavonski kipari prvi put.* (Izložba „Suvremena skulptura Slavonije" u Galeriji „Ivan Meštrović" u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 24. XI. 1982.

8912 **Tomljanović, Ivo**: *Trajnija rješenja... Pripreme za obilježavanje stogodišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* Borba, Zagreb, 61/23, 26. I. 1982, str. 9.

8913 **Uredništvo**: *Dvadeseta godišnjica smrti Ivana Meštrovića...* Hrvatska revija, München-Barcelona, 32/1 (125), III. 1982, str. 117-118.

8914 **Zidić, Igor**: *Miroslav Krleža i hrvatski likovni umjetnici.* (Krleža o Meštroviću). Čovjek i prostor, Zagreb, 29/348-349, III-IV. 1982, str. 47.

8916 (Ivan Meštrović). Literaturnaja gazeta, Moskva, 7. IV. 1982.

8917 *„Literaturnaja gazeta" über Ivan Meštrović.* Kroatische Berichten, Mainz, 7/1 (34), 1982, str. 26.

8918 *Lo quel los sovieticos dicen de Meštrović.* Studia croatica, Buenos Aires, 23/86-87, XII. 1982, str. 158.

8919 *Raspodjela Meštrovićevih crteža.* (U Galeriji Meštrović u Splitu). Hrvatska revija, München-Barcelona, 32/ 1 (125), III. 1982, str. 131.

8920 *Split.* (Fotomonografija. Reprodukcije Meštrovićevih skulptura u gradu, u Galeriji Meštrović i u Kašteletu). Split, II. izd., 1982.

1983.

8921 **A.**: *Djelo Meštrovića. 100. obljetnica rođenja Ivana Meštrovića.* (Uoči izložbe u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 27/7415, 5. X. 1983, str. 5.

8922 **A.**: *Rani Meštrović.* (Izložba „Meštrović Otavice-Drniš" u Muzejskom prostoru u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 27/7427, 19. X. 1983, str. 5.

8923 **A. G.**: *Presjek Meštrovićeva opusa.* (Uoči proslave u Drnišu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.911, 13. VIII. 1983, str. 3.

8924 **A. I.**: *Izložba Ivana Meštrovića.* (U Biogradu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 27. VI. 1983.

8925 **A. K.**: *„Iseljenički kalendar 83".* (Posvećen Meštrovićevom jubileju). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 16. III. 1983.

8926 **A. L.**: *Nadahnut našim čovjekom. Znanstveni skup posvećen 100. godišnjici rođenja kipara Ivana Meštrovića.* (Uvodna predavanja. Referati). Večernji list, Zagreb, 27/4728, 20. X. 1983, str. 5.

8927 **A. L.**: *Ukloniti površne sudove.* (D. Kečkemet o rezultatima znanstvenog skupa o Meštroviću). Večernji list, Zagreb, 27/4729, 21. X. 1983, str. 5.

8928 **A. M.**: *U kninskoj tvrđavi izloženi radovi Ivana Meštrovića.* (Iz fundusa Muzeja Drniške krajine). Slobodna Dalmacija, Split, 40/11.853, 28. V. 1983, str. 14.

8929 **A. V.**: *Djeca slikaju i crtaju.* („Djeca slikaju i crtaju za Meštrovića" u Drnišu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 41/11.917, 12. VIII. 1983, str. 3.

8930 **A. V.**: *Meštrovićevi radovi u Muzeju Drniške krajine.* (Izložba Muzeja Drniške krajine). Slobodna Dalmacija, Split, 41/11.915, 10. VIII. 1983.

8931 **A. V.**: *Ulaznica više za Meštrovića.* (Izložba u Muzejskom prostoru u Zagrebu. Otvorenje). Studio, Zagreb, 15. X. 1983, str. 6.

8932 **A. Ž.**: *Položaj župe Krista Kralja u Zagrebu.* (Izgradnja crkve po Meštrovićevim nacrtima, str. 175). Krist Kralj u Trnju, Zagreb 1983, str. 169-175.

8933 **Adamec, Ana**: (Tekst kataloga izložbe. Opširnije o Meštrovićevom životu i djelima). U katalogu: Ivan Meštrović. Zagreb (Gliptoteka) 1983, str. (3-17).

8934 **ak**: *Otkrivanje spomenploče Ivanu Meštroviću.* (Na kući u kojoj je u Beču boravio). Hrvatske novine, Eisenstadt-Željezno, 26. VIII. 1983, str. 4.

8935 **Arsenić, R.**: *Retrospektiva velikog umetnika.* Politika, Beograd, 80/25.143, 5. X. 1983, str. 12.

8936 **B. B.**: *Ciklus predavanja o Ivanu Meštroviću.* (U Muzejskom centru u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/13.022, 5. XII. 1983, str. 4.

8937 **B. O.**: *Iseljenički piknik.* (Izlet u Otavice i Drniš. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 30. VII. 1983.

8938 **Bađun, D.**: *U čast kiparskom geniju.* (Proslave u Drnišu, Splitu, Zagrebu). Glas Slavonije, Osijek, 17. VIII. 1983.

8939 **Babić, Antun**: *Ivan Meštrović. U povodu 100. godišnjice rođenja.* Zemlja, Vinkovci, 25. X. 1983, br. 2, str. 15-16.

8940 **Babić, Mirko**: *Darovi velikog majstora. Uz stogodišnjicu rođenja Ivana Meštrovića.* (Prikaz izložbe u Zagrebu). Oslobođenje, Sarajevo, 40/12.750, 21. XII. 1983, str. 8.

8941 **Barbić, Vesna**: *Skica za spomenik Simonu Bolivaru. Prilog monografiji Ivana Meštrovića.* (Studije i skice u Atelijeru Meštrović u Zagrebu). Bulletin JAZU, Zagreb 1983, br. 1 (54), str. 11-29.

8942 **Barbić, Vesna - Kečkemet, Duško - Šeper, Bruno**: *Kronologija.* (Kronološki pregled Meštrovićeva života,

rada, izložaba). U katalogu: Ivan Meštrović. 1882-1962. Zagreb 1983, str. 15-24.

8943 **Barbić, Vesna - Kečkemet, Duško - Šeper, Bruno - Ratković, Lada**: *Chronologie.* (Kronologija Meštrovićeva života i izložaba. Francuski). U katalogu: Exposition Ivan Meštrović (1883-1962). Paris 1983.

8944 **Barbić, Vesna**: *Meštrović u Drniškoj krajini.* (Katalog izložbe zbirke Adžija u Drnišu i obiteljske grobnice kapele Sv. Spasitelja u Otavicama). Muzej Drniške krajine. Drniš 1983.

8945 **Batorović, Mato**: *Djela Ivana Meštrovića u Iloku.* Vukovarske novine, Vukovar, 32/36, 15. X. 1983.

8946 (**Benić, Gordana**) g. b.: *Dovršena nova postava.* (U Galeriji Meštrović u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41), 13. IX. 1983.

8947 (**Benić, Gordana**) g. b.: *Novi katalog.* (Izdanje Galerije Meštrović u Splitu, tekst D. Kečkemet. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, (40) 41/11.917, 12. VIII. 1983, str. 3.

8948 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Od mita do djela. U Splitu završen zananstveni skup o Ivanu Meštroviću.* (Kratki izvještaj). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.979, 24. X. 1983, str. 2.

8949 (**Benić, Gordana**) (g. b.): *Rani Meštrovićevi crteži. Galerija „Alfa" u Splitu.* (Najava izložbe Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.946, 15. IX. 1983, str. 4.

8950 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Studije i crteži Ivana Meštrovića.* (Izložba u Umjetničkom salonu u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.917, 12. VIII. 1983, str. 3.

8951 **Benić, Gordana**: *Stvaralački dometi - pečat proslave. 100. godišnjica rođenja Ivana Meštrovića.* (Razgovor s D. Kečkemetom o proslavi i Galeriji Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.777, 26. II. 1983, str. 3.

8952 **Benić, Gordana**: *Suočenje s opusom.* (Znanstveni skup o Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41), 29. X. 1983.

8954 **Benić, Gordana**: *Uz znanstveni skup o stogodišnjici Ivana Meštrovića.* (U Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41), 29. X. 1983.

8955 **Bezić-Božanić, Nevenka**: *Sjećanje na Meštrovićeve početke u Splitu.* Mogućnosti, Split, 30/10-11, X-XI. 1983, str. 933-936.

8957 **Bezić, Živan**: *Meštrović i Šoltani.* (O inž. Anti Beziću i sinu Anti u Splitu i Beču 1900). Nada, Grohote, V/1983, br. 4-5, str. 63-65.

8958 **Bilosnić, Tomislav Marijan**: *Homerovsko osmišljavanje svijeta.* (O Meštrovićevom jubileju). Oko, Zagreb, 11/299, 1. IX. 1983, str. 6.

8959 **Blačić, Zorica**: *Orao na litici. Stogodišnjica rođenja Ivana Meštrovića.* Oslobođenje, Sarajevo, 40/12.624, 15. VIII. 1983, str. 5.

8960 **Blagojević, Dragan**: *Kondorov let. Uz dvjestotu godišnjicu rođenja velikog revolucionaral.* (Simon Bolivar. Meštrovićev projekt spomenika). Danas, Zagreb, 26. VII. 1983, str. 61-63.

8961 **Blašković, Vladimir**: *Majstor i za hortikulturu. Meštrovićeva obljetnica.* (Uređenje trga s Meštrovićevim paviljonom u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 29. VIII. 1983, str. 5.

8962 **Blazović, Augustin**: *Ivan Meštrović u (i) gradišćanski Hrvati.* (Spomenik M. Meršića Miloradića). Hrvatske novine, Eisenstadt, 74/33-34, 12. VIII. 1983, str. 10.

8963 **Boglić, Mira**: *Tko će raditi Meštrovića. Filmski nesporazumi.* (Natječaj Republičke samoupravne interesne zajednice za dokumentarni film o Meštroviću). Vjesnik, Zagreb, 30. IX. 1983, str. 3.

8964 **Boglić, Mira**: *Zeleno svjetlo za film o Meštroviću.* (Predviđena dva dokumentarna filma). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 27. X. 1983.

8965 **Bosnić, O.**: *Nepoznati Meštrović. Likovni život Splita.* (Izložba „Studije i crteži Ivana Meštrovića" u Splitu). Politika, Beograd, god. 80, 16. VIII. 1983, str. 10.

8966 **Buljević, Zvonimir**: *Meštrović.* (Snimak Meštrovića u Splitu 1959.). Nedjeljna Dalmacija, Split, 11. IX. 1983, br. 644, str. 24.

8967 **C.**: *„Matica" o Meštroviću.* (Časopis posvećen Meštroviću). Večernji list, Zagreb, 27/7381, 26. VIII. 1983, str. 5.

8968 **C.**: *Meštrović sa svih aspekata.* (Uoči znanstvenog skupa o Ivanu Meštroviću u Zagrebu, Drnišu i Splitu). Večernji list, Zagreb, 27/7426, 18. X. 1983, str. 5.

8969 **Castaneda, Julia**: *Ivan Mestrovic: un hito en la cultura occidental.* (Životopis, u povodu stogodišnjice rođenja). La Prensa Revista, Buenos Aires, 20. III. 1983, str. 1-2.

8970 **Cvetkova, E**(**lena**): *Daleko od prigodničarstva.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Gliptoteci u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 27/7387, 2. IX. 1983, str. 5.

8971 **Cvetkova, E**(**lena**): *Povratak osjećajnosti. Tema danas: Ivan Meštrović - djelo.* (O Meštrovićevom djelu u povodu izložbe u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 27/7430, 22-23. X. 1983, str. 8.

8972 (**Cvetkova, Elena**) EC: *Vječno živi meštar. Sinoć je u Muzejskom prostoru u Zagrebu otvorena dosad najveća izložba Meštrovićevih djela.* Večernji list, Zagreb, 27/7417, 7. X. 1983, str. 5.

8973 **Cvetkova, Elena**: *Voljen od najšire publike. Meštrović u privatnim stanovima.* Večernji list, Zagreb, 27/7477, 19. XII. 1983, str. 10.

8974 **Čagalj, Marijan Ivan**: *„Bili smo otkinuti kao da nam je netko posjekao grane." Marica Meštrović govori za Glas koncila.* Glas koncila, Zagreb, 22/18 (513), str. 7; 19 (514), str. 7, 9.

8975 **Čangalović, Ratko**: *Nedosegljivi umetnik Meštrović.* (Pripreme za proslavu u domovini i inozemstvu). Delo, Ljubljana, 13. VIII. 1983, str. 17.

8976 (**Čelar, Joško**) J. Č.: *Meštrovićeve minijature u prodaji.* (Suveniri kipara A. Guberine. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 14. XII. 1983.

8977 **Čičić, Zvonimir**: *Uz 100. obljetnicu rodjenja Ivana Meštrovića.* (Život i likovna djela). Movis, Zürich, 14/1 (50), 1983, str. 12-13.

8978 **Čičin, I.**: *Meštrovićeva djela u „Podravki".* (Izložba slika i skulptura u Koprivnici). Vjesnik, Zagreb, 44/13.001, 11. XI. 1983, str. 5.

8979 (**Čičin, I.**) I. Č.: *Meštrovićeva izložba u „Podravki".* (Skulpture, slike, fotografije. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 7. XI. 1983.

8980 **Čizmić, I**(**van**): *Meštrovićevi Indijanci u Chicagu.* (Historijat). Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 12-13.

8981 **Čolović-Sviličić, J**(**adranka**): *Bilješka o Ivanu Meštroviću slikaru i kiparu. Tragom čovjeka.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 2. XI. 1983.

8982 (**Čolović-Sviličić, Jadranka**): *Ciklus predavanja o Meštroviću.* (Biješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 25. X. 1983.

8983 **D. B.**: *Crteži Ivana Meštrovića.* (Otvorenje izložbe u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 21. VI. 1983.

8984 **D. Ć.**: *Meštroviću u čast.* (Predavanje D. Kečkemeta i koncert R. Dobronić u Zürichu u povodu stogodišnjice rođenja). Vjesnik, Inozemno izdanje, Frankfurt/M - Zagreb, 41/12.818, 10. V. 1983.

8985 **D. Ć.**: *„Obavijesti" posvećene Meštroviću.* Društvene obavijesti, Zürich, 26. IX. 1983, br. 32, str. 5.

8986 **D. H.**: *Obogaćen fundus Meštrovićevih skulptura.* (Program manifestacija u Vrpolju). Glas Slavonije, Osijek, 20. IV. 1983.

8987 **D. K.**: *„Ivan Meštrović u Americi."* (Izložba fotografija u Rijeci). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 5. XII. 1983, str. 4.

8988 **D. K.**: *Meštrović i „San zimske noći". U povodu 100. god. rođenja.* (Izložba fotografija Meštrovićevih djela i skulptura u Rijeci). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 21. XI. 1983, str. 5.

8989 **D. K.**: *Rijeka, Meštrović i „San zimske noći".* Vjesnik, Zagreb, god. 44, 25. XI. 1983.

8990 **D. O.**: *Uskoro monografija o Ivanu Meštroviću.* (Z. Makovića i N. Gola). Vjesnik, Zagreb, god. 44/12.975, 13. X. 1983, str. 6.

8991 **D. P.**: *Ivo Smoljan: Knjiga „Tito i iseljenici" i film o Ivanu Meštroviću.* (Smoljanov scenarij za dokumentarni film). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 27. VIII. 1983, str. 4.

8992 **D. R.**: *Emisija posvećena Ivanu Meštroviću.* (U povodu stote obljetnice rođenja). Studio, Zagreb, 13. VIII. 1983, str. 32.

8993 **D. U.**: *Središnje akcije: simpozij JAZU i reprezentativna izložba.* Vjesnik, Zagreb, 44/12.738, 16. II. 1983, str. 5.

8994 **De Micheli, Mario**: *Arturo Martini. La scultura lingua morta.* Milano 1983. (Martini o Meštroviću).

8995 (**De Micheli, Mario**): *Meštrović podnosi usporedbu s najvećima.* (Priopćio Tonko Maroević). Danas, Zagreb, 2/78, 16. VIII. 1983, str. 53-54.

8996 **Deanović, Ana**: *Meštrovićevi prostori.* (Arhitektonski nacrti i izvedbe I. Meštrovića). Čovjek i prostor, Zagreb, 30/369 (12), 1983, str. 23-27.

8997 **Depolo, Josip**: *Što možemo (danas) učiniti za Meštrovića? Kritička varijacija jedne stogodišnjice. Ostaje li meštrovićevska tema, najveća tema našeg kiparstva, i dalje otvorenom?* (Potreba kritičke monografije). Oko, Zagreb, 11/299, 1. IX. 1983, str. 4.

8998 **Derbeck, Jeanne**: *Ivan Mestrovic (?). Snite Museum to open Nov. 9.* (Uoči otvorenja muzeja u Notre Dame). South Bend Tribune, South Bend, 24. IV. 1983.

8999 **Dobronić, Ljelja**: *Zagrebački Gornji grad nekad i danas.* Zagreb 1983. (Meštrović str. 186).

9000 **Dočić, Marko**: *Hrvati Meštroviću. Uz obljetnicu.* (Primjedba u vezi sa člankom D. Kečkemeta „Umjetnik svoga vremena" u „Vjesniku"). Vjesnik, Zagreb, 44/12.920, 22. VIII. 1983, str. 5.

9001 **Dončević, Ivona**: *Genius Croatie. Zum 100. Geburtstag von Ivan Meštrović.* Kroatische Berichte, Mainz, 8/3 (39), 1983, str. 8-11.

9002 **Dončević, Ivona**: *Monographie über Ivan Meštrović. Prof. Dr. Duško Kečkemet: Ivan Meštrović. Eine Monographie Verlag Nolit, Beograd 1983.* Kroatische Berichte, Mainz, 8/4 (40), 1983, str. 22.

9003 **Duffy, Robert W.**: *Making Mestrovic's Horses Better Than They've Ever Been.* (Popravak i konzervacija „Indijanaca" u Chicagu). St. Louis post-Dispatch, St. Louis, 18-19. VI. 1983, sect. D, str. 5.

9004 **Duffy, Robert W.**: *The Migration from Slavonia to South Bend.* St. Louis Post/Dispatch, St. Louis, VI. 1983.

9005 **Duplančić, Arsen**: *Podizanje spomenika Marku Maruliću.* (1925. u Splitu). Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 870-880.

9006 **Dvojković, Zdravko**: *Časno mjesto u riznici svjetske skulpture.* (Meštrovićeva djela iz fundusa Zbirke Bauer i Galerije umjetnina u galeriji „Name" u Vukovaru). Vukovarske novine, Vukovar, 29. XI. 1983.

9007 **Đ**(**elalija**), **M.**: *Meštrović u privatnim zbirkama.* (Popratna izložba u Muzejskom prostoru u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 27/7458, 24. XI. 1983, str. 5.

9008 **Đurić, T.**: *Grgur Ninski i u Varaždinu.* (Kratki historijat). Matica, Zagreb, 33/10, 1983, str. 37.

9009 **E. S.**: *Drnišani slave Meštrovića.* (Otvorenje nove ceste; otkrivanje reljefa „Orači"; promocija kataloga Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.909, 3. VIII. 1983, str. 4.

9010 **F.**: *Proslave 100. obljetnice Ivana Meštrovića.* (Proslave u domovini, u Beču i u svijetu). Hrvatske novine, Eisenstadt (Željezno), 74/33-34, 12. VIII. 1983, str. 8-9.

9011 **f. p.**: *Ivan Meštrović i Beč.* (Meštrovićev studij u Beču. Otkrivanje spomen-ploče na kući u kojoj je boravio). Put, list Gradišćanskih Hrvata u Beču, Beč, 1983, br. 4, str. 3-4.

9012 (**Fiamengo, Jakša**) J. F.: *Izložba Meštrovićevih studija.* (U Cankarjevu domu u Ljubljani). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.805, 31. III. 1983, str. 6.

9013 **Flanigan, James F.**: *Introduction.* (Predgovor katalogu izložbe. O Meštrovićevim crtežima). Kat.: Ivan Mestrovic 1883-1962. A Centennial exhibition, South Bend 1983, str. 9-12.

9014 **Frkaš, F.**: *Izložba djela Ivana Meštrovića.* (U Biogradu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 30. VI. 1983.

9015 **Gagro, Božidar**: *Meštrović među nama. U povodu izložbe u Muzejskom prostoru.* (Valorizacija Meštrovićeva djela. Izložba u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.970, 11. X. 1983, str. 6.

9016 **Gagro, Božidar**: *Predgovor.* (O značenju Meštrovićeve umjetnosti danas). U katalogu: Ivan Meštrović 1883-1962., Zagreb 1983, str. 7.

9017 **Galić, Mirko**: *Generalić drugi u svijetu. Priprema se ambiciozna izložba o Ivanu Meštroviću.* (Izložbe Generalića i Meštrovića u Kulturno-informativnom centru u Parizu). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 25. X. 1983, str. 6.

9018 **Galić, Mirko**: *Meštrovićeva izložba u Parizu.* (Izložba skulptura, crteža i fotografija u Jugosl. kult.-inform. centru). Vjesnik, Zagreb, 44/12.995, 5. XI. 1983, str. 5.

9019 **Galić, Mirko**: *Prilika za dijalog.* (Meštrovićeva izložba u Jugosl. kult. centru u Parizu). Večernji list, Zagreb, 27/7443, 7. XI. 1983, str. 5.

9020 **Gall, Zlatko**: *Meštrović iz drugog ugla. Zvonko Maković u povodu svoje monografije o velikom kiparu.* (Kritika dosadašnjeg pisanja o Meštroviću i izložbe u Zagrebu). Nedjeljna Dalmacija, Split, 25. XII. 1983, str. 13.

9021 **Gall, Zlatko**: *Zbirka izuzetnih „bisera".* (O kolekciji Ante Topića Mimare i o Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu. Kritika predstavljanja Meštrovića). Nedjeljna Dalmacija, Split, 3. X. 1983, str. 16-17.

9022 (**Gedrich, Igor**) I. G.: *Droben zapis ob stoletnici Ivana Meštroviča.* Sodobnost, Ljubljana, 1983, br. 6-7, str. 705-706.

9023 (**Gol, Nenad**) N. G.: *In Meštrović's Honor.* (Pripreme za proslavu stogodišnjice rođenja). Matica, Časopis Matice iseljenika Hrvatske, Zagreb, 33/3, 1983, str. 1-3.

9024 **Gol, Nenad**: *Meštrović i iseljenici.* (O Meštrovićevim izložbama 1924. i 1925. u New Yorku, Detroitu i Chicagu. Prigodni Meštrovićevi govori). Iseljenički kalendar, 83, Zagreb 1983, str. 79-85.

9025 **Gol, Nenad**: *Meštrović u kninskoj tvrđavi.* (Veze s L. Marunom. Medalja Dositeja Obradovića. Starohrvatski muzej u Kninu). Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 13-14.

9026 (**Gol, Nenad**) N. G.: *Meštrovićev jubilej. Stogodišnjica rođenja velikog kipara.* Matica, Zagreb, 33/12, 1983, str. 12.

9027 **Grakalić, Marijan**: *Kamen i lijepo. Susret s Ivanom Meštrovićem. Neobjavljeni intervju s Ivanom Meštrovićem prigodom posljednjeg boravka u domovini.* (Razgovor u Opatiji 1959.). Oko, Zagreb, 11/299, 1. IX. 1983, str. 5.

9028 (**Grakalić, Marijan**): *Mirko Rački o Ivanu Meštroviću. Nepoznate stranice.* (Iz Račkijeve autobiografije.

Susret s Meštrovićem 1914). Oko, Zagreb, 11/299, 1. IX. 1983, str. 6-7.

9029 **Grlica, Đuro**: *Ivan Meštrović: život, djelo i misao.* (Životopis, odlikovanja, Meštrovićevi citati - u povodu 100. god. rođenja). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/1 (129), III. 1983, str. 12-24. (Također posebni otisak).

9030 (**Grubić, D.**): *Zanimljiva otkrića u Ateljeu Meštrović.* (Izložba „Nepoznati Meštrović"). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 6. XII. 1983.

9031 (**Grum, Željko**): *Izjave, ocjene.* (Citati istaknutih autora o Meštroviću, iz Grumove monografije). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 16. VIII. 1983.

9032 **H. H.**: *Posjeti Meštrovićevoj izložbi.* (U Zagrebu. Bilj.). Glas Istre, Pula, 25. X. 1983.

9033 **Haider, Hans**: *Ein Denkmal für Kroatiens „Rodin".* (Proslava stogodišnjice u Beču). Die Presse, Wien, 26. VII. 1983.

9035 (**Hodonj, Željko**) Ž. H.: *Poklonjene Meštrovićeve skulpture.* (Proslava u Vrpolju). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 22. IV. 1983.

9036 **Hodonj, Željko**: *Vrpolje u spomen Meštroviću.* Vjesnik, Zagreb, 44/12.750, 28. II. 1983, str. 5.

9037 **Horvat, Anđelka**: *Zaboravljeno, a nekima nepoznato o Ivanu Meštroviću.* (Karikature o Meštroviću i njegovim djelima između dva rata). Koprive, Zagreb 1983, (Prigodno izdanje u vezi s izložbom karikatura).

9038 **Horvàth, György**: *Egy szobràsz küldatèse: Sàzève szuletett Iván Meštrović.* Magyar Nemzet, 14. VIII. 1983.

9039 **I. J.**: *Izložba „Ivan Meštrović" u privatnim zbirkama.* (Izložba u Muzejskom prostoru u Zagrebu. bilj.). Vjesnik, Zagreb 44/13.014, 24. XI. 1983, str. 5.

9040 **I. K.**: *Rani crteži Ivana Meštrovića.* (Izložba crteža 1904-1908. u Galeriji „Alfa". Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god.41, 16. IX. 1983.

9041 **I. P.**: *„Zaključani" Meštrović.* (Izložba u Koprivnici). Glas Podravine, Koprivnica, 18. XI. 1983.

9042 **Ivanišević, Milan**: *Kako je splitska općina podizala Meštrovićevog Grgura Ninskoga.* (Povijest zamisli, izvedbe i postave spomenika). Kulturna baština, Split, 9/14, 1983, str. 21-25.

9043 **Ivanišević, Milan**: *Vlast i novinstvo oko kipa Grgura Ninskog na Peristilu.* Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 881-889.

9044 **Janeš, Želimir**: *Meštrović učitelj.* (Sjećanje na Meštrovića). Školske novine, Zagreb, 18. X. 1983.

9045 (**Jelaska, Ante**): *Zaobljenici muzike. Ivo Tijardović: Sjećanje na život i vrijeme* (3). (Meštrovićev početak u Bilinićevoj klesarskoj radionici). Nedjeljna Dalmacija, Split, 16. X. 1983, str. 23.

9046 (**Jerinić, Mato**) M. J.: *Djelo trajne vrijednosti. Zagreb: Počeo znanstveni skup u povodu 100. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11. 976, 20. X. 1983, str. 2.

9047 (**Jerinić, Mato**) M. J.: *Film o Meštroviću.* (Natječaj. Scenarij D. Kečkemet, režija L. Zafranović). Večernji list, Zagreb, 1983, 27/7282, 29. IV. 1983, str. 8.

9048 **Jerinić, Mato**: *Genij maloga naroda.* (Marica Meštrović o svom ocu, njegovom radu, o proslavi 100. godišnjice života, očevoj ostavštini). Nedjeljna Dalmacija, Split, 6. XI. 1983, str. 17.

9049 (**Jerinić, Mato**) M. J.: *Meštroviću u čast.* (Pripreme za proslavu stogodišnjice u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 27/7222, 18. II. 1983, str. 5.

9050 (**Jerinić, Mato**) M. J: *Na vrhu svjetske skulpture. Zagreb: drugi dan rada znanstvenog skupa o Ivanu Meštroviću.* (Kratki opis skupa). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 21. X. 1983, str. 2.

9051 (**Jerinić, Mato**) M. J.: *U znaku Meštrovića.* („Iseljenički kalendar" posvećen Meštroviću). Večernji list, Zagreb, god. 27, 3. III. 1983.

9052 (**Jerinić, Mato**) M. J.: *Zagreb: Počeo znanstveni skup u povodu 100. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića. djelo trajne vrijednosti.* Slobodna Dalmacija, Split, god 41, 20. X. 1983.

9053 (**Jerinić, Mato**) M. J.: *Značaj velikog majstora.* (Uoči znanstvenog skupa o Meštroviću u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 19. X. 1983.

9054 (**Jerinić, Mato**) M. J.: *Znanstveni skup o Meštroviću u organizaciji ZAJU. Značaj velikog majstora.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 19. X. 1983.

9055 **Jevtović, Jevta**: (Predgovor kataloga izložbe. O izložbi. Vrednovanje Meštrovića. Srpski i engleski. Kratka biografija). U katalogu: Ivan Meštrović 1883-1962., Beograd 1983, str. (6-9).

9056 **Jolić, S.**: *Genij sa Svilaje.* 1-12. (Feljtoni. Životopis). Večernji list, Zagreb, 27/7424-7435, 15-27. X. 1983.

9057 **Jurišić, Karlo**: *Fra Andrija Kačić Miošić.* (Meštrovićeva skulptura Kačića. Meštrovićeva pjesma o Kačiću i pismo K. Jurišiću). U: Fra Andrija Kačić Miošić. Split 1983, str. 11-32.

9058 **Jurišić, Karlo**: *Molitve Ivana Meštrovića. Pred 100 godina na blagdan Velike Gospe rodio se najpoznatiji hrvatski kipar.* Glas koncila, Zagreb, 22/16 (511), 7. VIII. 1983, str. 10-11.

9059 **K. R.**: *Nepoznati Meštrović.* (Izložba u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 44/13.002, 12. XI. 1983, str. 5.

9060 **K. S.**: *Der kroatische „Michelangelo". Vor hundert jahren wurde Ivan Meštrović geboren.* (Kratki podaci o životu i umjetnosti). Die Presse, Wien, 18. VIII. 1983.

9061 **Kabić, Zlatko**: *Dr Kečkemet i Meštrovićevi kritičari.* (O Krležinim, Pijadinim, Babićevim kritikama Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 28. XII. 1983.

9062 **Kadić, Ante**: *A Literary Profile of Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevim književnim djelima). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 81-92.

9063 **Kadić, Ante**: *Dva nepoznata književna djela Ivana Meštrovića. Ljubavni roman „Vatra i pepeo". Drama o kralju Aleksandru.* (Meštrovićevi rukopisi). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/1 (129), III. 1983, str. 89-93.

9064 **Kadić, Ante**: *Meštrovićeva proslava na Notre Dame sveučilištu.* (Znanstveni skup u Notre Dame). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/2 (130), VI. 1983, str. 333-334.

9065 **Kadić, Ante**: *Uz Meštrovićevu „Asanaginicu".* (O Meštrovićevom zapamćenju „Hasanaginice"). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/ 3(131), IX. 1983, str. 414-434.

9066 **Kečkemet, Duško**: *Adžija, Nikola.* (Biografski podaci). Hrvatski biografski leksikon, sv. 1, Zagreb 1983, str. 26.

9067 **Kečkemet, Duško**: *Bilinić, Pavao. Bilinić, Regina.* (Meštrovićevo šegrtovanje 1900.). Hrvatski biografski leksikon, 1, Zagreb 1983, str. 766.

9068 **Kečkemet, Duško**: *Crteži Ivana Meštrovića.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevim crtežima). U katalogu: Ivan Meštrović. Crteži. Vrpolje 1983, str. (2).

9069 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović.* (Meštrovićev položaj i značaj u svjetskoj umjetnosti). U katalogu: Ivan Meštrović 1883-1962. Zagreb 1983, str. 9-13.

9070 (**Kečkemet, Duško**): *Kipar iznimne energije.* (Priopćio Ivo Smoljan). Vjesnik, Zagreb, 44/12.879, 12. VII. 1983, str. 6.

9071 (**Kečkemet, Duško**): *Kipar izuzetne energije. Razgovor s Duškom Kečkemetom, direktorom Meštrovićeve galerije u Splitu...* (Priopćio Ivo Smoljan). Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 7-8.

9072 **Kečkemet, Duško**: *Koliko je Meštrović suvremen. Međuratno razdoblje, umjetnikovo najzrelije doba.* Danas, Zagreb, 2/79, 23. VIII. 1983, str. 52-54.

9073 **Kečkemet, Duško**: *Meštrović u Beču. Uz 100. obljetnicu rođenja Ivana Meštrovića.* (Studij i boravak u Beču 1900-1908). Nedjeljna Dalmacija, Split, 14. VIII. 1983, br. 640, str. 22.

9074 **Kečkemet, Duško**: *Meštrović u Švicarskoj. Stota obljetnica rođenja Ivana Meštrovića.* (Boravak, rad i izložbe I. Meštrovića u Švicarskoj). Društvene obavijesti. Hrvatska kulturna zajednica, Zürich, br. 31, 12. IV. 1983, str. 2.

9075 (**Kečkemet, Duško**): *Meštrovićevi najraniji crteži.* (Izložba u galeriji „Alfa" u Splitu. Tekst iz predgovora kataloga D. Kečkemeta). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 26. IX. 1983, str. 5.

9076 **Kečkemet, Duško**: *Mladi Meštrović u Beču.* (Studij i boravak 1900-1908). Hrvatske novine, Eisenstadt (Željezno), 74/33-34, 12. VIII. 1983, str. 8-9.

9077 **Kečkemet, Duško**: (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevim studijskim skulpturama i crtežima). U katalogu: Ivan Meštrović. Studije, Študije. Split 1983, str. 3-5.

9078 **Kečkemet, Duško**: *Predgovor.* (O ranim secesijskim Meštrovićevim crtežima). Katalog: Ivan Meštrović. Rani crteži. Split 1983, str. (3).

9079 **Kečkemet, Duško**: *Pravo mjesto za Meštrovića. Nova generacija će revalorizirati majstorovo djelo.* Danas, Zagreb, 2/80, 30. VIII. 1983, str. 60-61.

9080 (**Kečkemet, Duško**): *Stvaralački dometi, pečat proslave. 100. godišnjica rođenja Ivana Meštrovića.* (Priopćila Gordana Benić). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.777, 26. II. 1983, str. 3.

9081 **Kečkemet, Duško**: *Tko je Ivan Meštrović danas?* (Meštrovićevo djelo u suvremenoj svjetskoj umjetnosti). Danas, Zagreb, 2/7-8, 16. VIII. 1983, str. 49-51.

9082 **Kečkemet, Duško**: *Umetnik svojega časa in prihodnosti. Dunajska leta Ivana Meštrovića.* Večer, Maribor, 20. VIII. 1983, br. 192, str. 9.

9083 **Kečkemet, Duško**: *Umjetnik svoga vremena.* (Meštrović u Beču u vrijeme studija). Vjesnik, Zagreb, 44/12.911, 13. VIII. 1983, str. 4.

9084 **Kečkemet, Duško**: *Život i djelo Ivana Meštrovića.* 1-56. (Podaci o životu i radu. Serija feljtona). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.977 - 40 (42)/12.044, 21, 22, 25-29. X; 1-5, 8-12, 15-19, 22-26, 28, 29. XI; 1-3, 6-10, 13-17, 20-24, 27-29. XII. 1983; 4-7, 10-12. I. 1984.

9085 **Kerbler, Jurica**: *Ivan Meštrović - opore uspomene. 1. Snaga umetničke fantazije. 2. Veza na Dvoru. 3. Neodlučnost ravna izdajstvu. 4. Sećanja koja izazivaju sumnju. 5. Vajar hteo da bude političar.* (Životopis i političko djelovanje uz negativnu kritiku. Na temelju Meštrovićevih „Uspomena"). Duga, Beograd, N. S., 9 (25)/234-238, 12., 26. II, 12., 26. III, 9. IV. 1983.

9086 **Knežević-Žabčić, B.**: *Počeo znanstveni skup o Ivanu Meštroviću.* (Izvještaj o skupu 19. X. u Zagrebu). Borba, Zagreb, 48/290, 20. X. 1983, str. 7.

9087 **Kolacio, Zdenko**: *Zabačena remek-djela.* („Ženska figura", Meštrovićeva skulptura u dvorištu ljevaonice u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 14. II. 1983.

9088 **Kovačević, Josip**: *Tragom jednog pisma.* (Meštrovićevo pismo Elizabeti Bogdan o kupnji vile u Dubrovniku). Naše more, Dubrovnik, 30/5, 1983, str. 200.

9089 **Krajina, Mile**: *100. obljetnica Ivana Meštrovića.* (Biografska pjesma u desetercu). Đakovački vezovi, Osijek, 9. VII. 1983, str. 52-53.

9090 **Krečić, Petar**: *V luči novih umetniških tokov je ponovno aktualno prašanje o naravi klasicizmov: ob 100-letnici rojstva kiparja Ivana Meštrovića.* Primorski dnevnik, Trst, 17. IV. 1983, br. 90, str. 7.

9091 **Krizman, Bogdan**: *Meštrović: Političke uspomene.* (Analiza i kritika djela). Polet, Zagreb, 20. X. 1983.

9092 (**Krleža, Miroslav**): *Krleža o Meštroviću 1928.* Vjesnik, Zagreb, 44/12.914, 16. VIII. 1983, str. 7.

9093 (**Krleža, Miroslav**): *Moša S. Pijade o Meštroviću... Prenosimo odlomak iz članka... objavljen u „Obzoru" 22. februara 1926.* Duga, Beograd, 9 (25)/238, 9. IV. 1983, str. 58.

9094 **Kroato**: *Plej grando Kroata skulptisto Ivan Meštreović.* (Životopis, na esperantu). Monato, Brasschaat (Belgija) 1983, br. 12, str. 20-21.

9095 (**Krstulović, Andrija**): *Iznimno jaka ličnost. Ivan Meštrović rijetko je kad dijelio komplimente...* (Priopćio Nikica Vukašin). Vjesnik, Zagreb, 44/12.914, 16. VIII. 1983, str. 7.

9096 **Kršlak, Z.**: *Izloženo više od dvesta dela.* (Meštrovićeva izložba u Zagrebu). Politika, Beograd, 80/25.179, 10. XI. 1983, str. 14.

9097 **Kukec, Vanja**: (Predgovor kataloga izložbe. Biografija. Citati o Meštroviću. Hrv. i engl.). U katalogu: Ivan Meštrović u Americi. Fotografije radova. Zagreb 1983.

9098 **Kusin, V**(**esna**): *Najveća izložba radova I. Meštrovića.* (Uoči izložbe u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.964, 5. X. 1983, str. 4.

9099 **Kusin, Vesna**: *Nepoznati Meštrović. Kompleks u Otavicama trebalo bi valorizirati.* (Obiteljska kuća, škola i antimalarična stanica). Danas, Zagreb, 2/78, 16. VIII. 1983, str. 52-53.

9100 **Lane, Terence**: *The Gallia Collection.* Apollo, London, IX. 1983, sv. 118.

9101 **Lewis, May**: *Meštrović.* (Pjesma o Meštroviću. Hrv. prijevod. Iz antologije modernih pjesnika, New York 1926.). Iseljenički kalendar ,83, Zagreb 1983, str. 86.

9102 **Lewis, May**: *Meštrović.* (Pjesma. Engleski. New York 1924.). Journal of Croatian Studies, New York, 1983, br. 24, str. 128.

9103 **Lukšić, Tugomir**: *Medalje Ivana Meštrovića.* (Predgovor kataloga izložbe. Trinaest Meštrovićevih medalja). Katalog: Medalje Ivana Meštrovića, Zagreb 1983, str. (2-3).

9104 **Lj. K.**: *„Arhitektura Ivana Meštrovića."* (Predavanje S. Piplovića u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split. god. 41, 8. XI. 1983.

9105 **Lj. K.**: *Prigodna dopisnica za Meštrovićev jubilej.* (Dopisnica i marka za jubilej). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 18. VIII. 1983.

9106 **M. A.**: *Gedenkfeier für Ivan Mestrovic.* (Predavanje D. Kečkemeta i koncert R. Dobronić u Zürichu u povodu stogodišnjice rođenja). Društvene obavijesti, Zürich, 26. IX. 1983, br. 32, str. 5.

9107 **M. A.**: *Gedenkfeier für Ivan Mestrovic.* (Predavanje D. Kečkemeta i koncert R. Dobronić u Zürichu u povodu stogodišnjice rođenja). Zürichsee Zeitung, Zürich, 14. V. 1983, br. 111, str. 7.

9108 **M. Ja.**: *Skulptura „Žena" Ivana Meštrovića.* (Postavljena u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 19. X. 1983.

9109 **M. Kl.**: *Dokumentarac o Meštroviću.* (Televizijska emisija. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 27, 1. VIII. 1983.

9110 **M. S.**: *Ivan Meštrović - kroz fotografije i originale.* (Izložba u Puli). Novi list, Rijeka, 12. XII. 1983.

9111 **M. T.**: *Čuvati uspomene na velikog kipara.* (Marica Meštrović u Vrpolju). Brodski list, Slavonski Brod, 21. IX. 1983.

9112 **M. T.**: *Dan oslobođenja i bista Ivanu Meštroviću.* (Proslava u Vrpolju). Brodski list, Slavonski Brod, 22. IV. 1983, str. 1, 5.

9113 **M. T.**: *Izložba crteža u Vrpolju.* (Meštrovićevi crteži. Bilj.). Brodski list, Slavonski Brod, 24. VI. 1983.

9114 **mrh**: *Meštrović Otavice - Drniš.* (Popratna izložba u Muzejskom prostoru u Zagrebu. Bilj.). Vikend, Zagreb, 4. XI. 1983.

9115 **Mairinger, Franz**: *„Kunst, Lied und Gebet zugleich." Der Bildhauer Ivan Meštrović.* (O Meštroviću u povodu 100. obljetnice rođenja. Autor je rektor Umjetn. akademije u Beču). Pannonia, Wien, 11/3, 1983, str. 38.

9116 **Maković, Zvonko**: *Poticaj za drukčiji govor. Retrospektiva Meštrovića u Muzejskom prostoru.* (Kritika dosadašnjeg znanstvenog pristupa Meštroviću). Danas, Zagreb, 2/86, 11. X. 1983, str. 52-53.

9117 **Maleković, Vladimir**: *Blaga slavonskih muzeja.* (Meštrovićev reljef „Polaganje u grob" u Zbirci Bauer Galerije umjetnina Vukovar). Vjesnik - 7 dana, Zagreb, god. 44, br. 272, 1983.

9118 **Maleković, Vladimir**: *Bljesak riznice, Meštrovića i Mimare.* Vjesnik, Zagreb, 44/13.048, 31. XII. 1983 - 3. I. 1984, str. 10.

9119 **Maleković, Vladimir**: *Duh gorostasa u tijelima heroja.* (Kritika dosadašnje ocjene Meštrovića). Vjesnik, Zagreb, 44/12.989, 30. X. 1983, str. 7.

9120 **Maleković, Vladimir**: *Gotovo nepoznati Meštrović. Uz izložbu crteža Ivana Meštrovića u Spomen galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju.* (Izložba crteža iz Galerije Meštrović u Splitu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.876, 9. VII. 1983, str. 4.

9121 **Maleković, Vladimir**: *Trijumf povratka. Bečka secesija na venecijanskom bijenalu.* Vjesnik, Zagreb, 44/13.231, 7. VI. 1983, str. 10.

9122 **Marasović, Tomislav i Gordana**: *Split, ilustrirani vodič.* (Meštrovićevi spomenici i galerije. Hrv., franc. engl., njem. izdanje). Beograd 1983.

9123 **Maričić, M.**: *Meka ljubitelja umjetnosti. Spomen-galerija Ivana Meštrovića u Vrpolju.* (Kratki podaci o galeriji). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 25. VIII. 1983, str. 5.

9124 **Markovina, Jelena**: *Grgur Ninski i ostali splitski spomenici u danima fašističkog terora.* Uklanjanje spomenika Grguru Ninskome u Splitu). Kulturna baština, Split, 9/14, 1983, str. 26-30.

9125 **Maroević, T**(**onko**): *Meštrović danas, za nas i za druge.* Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 866-869.

9126 **Maroević, Tonko**: *Meštrović podnosi usporedbu s najvećima. Talijanski kritičar Mario De Micheli o nekim našim kulturnim temama.* Danas, Zagreb, 16. VIII. 1983, str. 53-54.

9127 **Mataušić, Mirko**: *Beč - veliko groblje Hrvata.* (Meštrovićeva poprsja V. Jagića, N. Tesle, autoportret. Spomen-ploča). Glas koncila, Zagreb, 22/17 (512), 1983, 28. VIII 1983, str. 7.

9128 **Matković, A.**: *Meštrovićeva djela u kninskoj tvrđavi.* (Muzej hrv. starina na kninskoj tvrđavi. Plaketa Dositeja Obradovića). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.863, 8. VI. 1983, str. 4.

9129 **Matošec, Dražen**: *Opet preniski stropovi.* (Uoči izložbe Meštrovića u Muzejskom prostoru). Danas, Zagreb, 2/76, 2. VIII. 1983, str. 56-57.

9130 **Meštrović, Marija**: *Bili smo otkinuti kao da nam je neko posjekao grane.* (Priopćio M. I. Čagalj). Glas koncila, Zagreb, 22/18 (513), 11. IX. 1983, str. 7; 19 (514), 25. IX, str. 7, 9.

9131 (**Meštrović, Marija**): *Hvala Drnišanima.* (O djelatnostima u povodu proslave 100. obljetnice rođenja I. Meštrovića. Ulomak interviewa „Vjesniku"). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.983, 28. X. 1983, str. 2.

9132 **Meštrović, Marija**: *Rad jedini izraz njegova života...* (Priopćila Draga Ungaro). Vjesnik, Zagreb, 44/12.984, 25. X. 1983, str. 6.

9133 **Meštrović, Mate**: *Američko razdoblje Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/4 (132), XII. 1983, str. 643-650.

9134 **Meštrović,** (**Mato**) **Matthew**: *Meštrović's American Experience.* (O Meštrovićevom posljeratnom boravku u Americi i odnosu prema domovini). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 117-127.

9134a **Mihajlović, Živorad - Šilja**: *Jedna ogavna opereta.* (O Meštrovićevom poprsju Nikole Pašića). Zum reporter, Beograd, XIX/875, 10. XI. 1983, str. 63-65.

9135 **Mihičić, Andro Vid**: *Ivan Meštrović (1883-1983).* (O Meštrovićevoj umjetnosti, arhitekturi. Kritike o Meštroviću). Marulić, Zagreb, 16/6, XI-XII. 1983, str. 583-588.

9136 **Mil, M.**: *Izvrstan prikaz Meštrovićeva djela.* (Televizijska emisija o Meštroviću). Glas Slavonije, Osijek, 17. VIII. 1983.

9137 **Milić, G**(**ordana**): *Ivan Meštrović - u Rijeci.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Rijeci i fotografija „Ivan Meštrović u Americi"). Novi list, Rijeka, 14. XI. 1983.

9138 **Milić, G**(**ordana**): *Izložena i peta Meštrovićeva skulptura.* (Izložba skulptura i fotografija u Rijeci). Novi list, Rijeka, 23. XI. 1983.

9139 **Milić, Gordana - Šturm, Suzana**: *Meštroviću u čast.* (Izložba skulptura i fotografija u Rijeci). Novi list, Rijeka, 17. XI. 1983.

9140 **Milinković, Aleksandar**: *Četiri decenija od smrti Nikole Tesle.* (Susret i prijateljstvo s Meštrovićem u New Yorku, br. 133, str. 38-39). Galaksija, Beograd, 12/129-134, 1983.

9141 **Milne, Jean**: *Sculptor Prophet.* (Pjesma o Meštroviću. Pretiskana iz monografije „Ivan Meštrović", London 1919.). Iseljenički kalendar '83, Zagreb 1983, str. 86.

9142 **Milutinović, Kosta**: *Ivan Meštrović i borba za Dalmaciju.* Radovi Zavoda JAZU u Zadru, 29-30/1982-1983, str. 229-290. (Također posebni otisak).

9143 **Minarik, Marián**: *Simbol razumijevanja i ljubavi.* (Historijat Meštrovićeva spomenika Martinu Kukučinu. Prijevod sa slovačkog iz „Slovensko"). Matica, Zagreb, 33/3, 1983, str. 4-5.

9144 **Minarik, Marián**: *Symbol porozumenia a lásky.* (Historijat Meštrovićeva spomenika Martinu Kukučinu). Slovensko, Bratislava, 7/2, 1983, str. 18-19, 26.

9145 **Mirković, Vojko**: *Dvije izložbe u Splitu. U povodu stote obljetnice rođenja Ivana Meštrovića.* (Novi postav Galerije Meštrović. Izložba crteža u Galeriji „Alfa". Priprema izložbe u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.904, 6. VIII. 1983, str. 4.

9146 **Mirković, Vojko**: *Ironija u deformaciji glave. Slikar Marino Tartaglia.* (Tartaglia u Rimu 1914. s Meštrovićem). Nedjeljna Dalmacija, Split, 14. VIII. 1983, str. 5.

9147 (**Mirković, Vojko**) M.: *Meštrovićevo djelo u suvremenoj umjetnosti. Drniš: Nastavljen naučni skup o Ivanu Meštroviću.* (Bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 22. X. 1983, str. 2.

9148 **Mirković, Vojko**: *Nepoznati Meštrović.* (Izložba studija skulptura i crteža iz Galerije Meštrović Split u Ljubljani). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 23. III. 1983, str. 5.

9149 **Mirković, V**(**ojko**): *Novi postav u splitskoj Galeriji.* (Galerija Meštrović u Splitu). Večernji list, Zagreb, god. 27, 26. I. 1983, str. 7.

9150 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *O Meštroviću u Švicarskoj.* (Predavanje D. Kečkemeta u Bernu, Zürichu i Schaffhausenu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.832, 24. V. 1983, str. 6.

9151 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Obilježavanje rođendana Ivana Meštrovića.* (Odbor u Drnišu. Bilj.) Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 1. III. 1983.

9152 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Otvorena izložba studija Ivana Meštrovića.* (U Umjetničkom salonu u Splitu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 44/12.915, 17. VIII. 1983, str. 6.

9153 **Mirković, Vojko**: *Povratak zanimanja za „meštra". O Ivanu Meštroviću i o nama danas.* (Zanimanje za Meštrovića u svijetu i u nas nekada i danas). Nedjeljna Dalmacija, Split, br. 643, 4. IX. 1983, str. 22.

9154 **Mirković, Vojko**: *„Pustite maloga neka gradi kulu". Iz kiparske klase Meštrović.* (Razgovor s kiparem Mirkom Ostojom). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 16. VIII. 1983, str. 7.

9154a **Mirković, Vojko**: *Slikar Marino Tartaglia.* (Tartaglia i Meštrović u Rimu u vrijeme Prvog svj. rata). Nedjeljna Dalmacija, Split, 14. VIII. 1983, str. 5.

9155 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Snima se film o Meštroviću.* (Projekt „Marjan-filma" u Splitu. Scenarij D. Kečkemet, režija L. Zafranović). Vjesnik, Zagreb, 44/12.702, 12. I. 1983, str. 7.

9156 **Mirković, Vojko**: *Split Meštroviću.* (Razgovor s D. Kečkemetom u vezi s proslavom Meštrovićeva rođenja). Vjesnik, Zagreb, 44/12.736, 14. II. 1983, str. 5.

9157 **Mirković, Vojko**: *Što je s filmom o Meštroviću?* (Kečkemet-Zafranovićev dokumentarni film za „Marjan-film" u Splitu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.804, 23. IV. 1983, str. 4.

9158 **Mirković, Vojko**: *Veliki meštar dlijeta. 1-12.* (Feljton. Život i djelo). Vjesnik, Zagreb, 44/12.908-12.919, 10-21. VIII. 1983.

9159 **Mirković, Vojko**: *Završen skup o Ivanu Meštroviću.* (U Splitu). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 23. X. 1983.

9160 **Mirth, Karlo**: *Meštrović in America: „Living from the Clod of Croatian Soil attached to his Roots." From My Memories of Meštrović.* (O Meštroviću u Americi od 1948. Posjet domovini 1959. „Croatia Press" o Meštroviću). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 153-196.

9161 **Mirth, Karlo**: *Meštrovićev spomenik kardinalu Stepincu u zagrebačkoj katedrali.* (Podaci o spomeniku). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/4 (132), XII. 1983, str. 688-696.

9162 (**Mlivončić, Ivica**) I. Ml.: *Katalog.* (Katalog Muzeja u Drnišu i Otavicama. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.919, 15. VIII. 1983, str. 4.

9163 (**Mlivončić, Ivica**) I. Ml.: *„Oračі".* (Reljef za Drniš. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.919, 15. VIII. 1983, str. 4.

9164 **Mlivončić, Ivica**: *Kipar svjetskog značenja.* (Prikaz života i djela na stotu obljetnicu rođenja). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.919, 15. VIII. 1983, str. 4.

9165 **Mlivončić, I**(**vica**): *Svečano i dostojanstveno. U subotu u Drnišu obilježena 100. obljetnica rođenja Ivana Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.919, 15. VIII. 1983, str. 1.

9166 **Mohorovičić, A**(**nadrija**): *Pojava Ivana Meštrovića u svijetu skulpture.* Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU, Zagreb 54/1, 1983, str. 7-9.

9167 **Mojaš, Vladimir**: *Meštrović u zavičaju.* (Pripreme u Drnišu za proslavu 100. obljetnice rođenja). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.890, 12. VII. 1983, str. 3.

9168 **Mojaš, V**(**ladimir**): *„Oračі" na pravom mjestu.* (Meštrovićev reljef u Drnišu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.893, 15. VII. 1983, str. 3.

9169 **Mulnix, Michael**: *Meštrović in Vienna.* (Opširni podaci o Meštrovićevim naukama i ranom stvaranju u Beču). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 36-50.

9170 **Mušić, Marijan**: *Meštrović i Plečnik.* Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 916-925.

9171 **Mužić, Ivan**: *Masonstvo u Hrvata.* (O Meštroviću i masonima). I, II. izd. Split 1983.

9172 **Nazor, Vladimir**: *Kip.* (Pjesma o I. Meštroviću, Kastav 1910.). Iseljenički kalendar, 83, Zagreb, 1983, str. 87.

9173 **Nazor, Vladimir**: *Kip.* (Pjesma Meštroviću). Krist Kralj u Trnju. Zagreb 1983, str. 167.

9174 **Nikić, Lj.**: *Izbor Ivana Meštrovića za člana Srpske kraljevske akademije.* Sbornik za likovne umetnosti, Novi Sad, 19/1983, str. 325-333.

9175 (**Nikolić, Vinko**) Vn.: *Hrvatska se sjeća Ivana Meštrovića.* Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/3 (131), IX. 1983, str. 529-530.

9176 **Nikolin, Matija**: *Govor Ivana Meštrovića prigodom posvete crkve Naše Gospe u Biskupiji kod Knina.* (O crkvi. Govor). Vjesnik Đakovačke biskupije, Đakovo, 1983, br. 7-8. (Posebni otisak, str. 7-8).

9177 **Nikolin, Matija**: *Po dрači i čičku. „Trnje" na životnom putu Ivana Meštrovića.* (Život i djelo). Vjesnik Đakovačke biskupije, Đakovo, 1983, br. 10-11. (Posebni otisak, str. 1-5).

9178 **Nikolin, Matija**: *Veličina Ivana Meštrovića.* (O Meštrovićevom životu i umjetnosti. O Meštrovićevoj religioznosti). Vjesnik Đakovačke biskupije, Osijek, 1983, br. 7-8. (Posebni otisak, str. 1-6). (Ispravci: 1983, br. 9, str. 152).

9179 **O. C.**: *Od pastira na Svilaji do velikosvjetskog umjetnika.* Nova Hrvatska, London, 25/11 (317), 5. VI. 1983, str. 11-12.

9179a **O. R.**: *Velika izložba Meštrovićevih djela.* (Uoči izložbe u Zagrebu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11963, 5. X. 1983, str. 1.

9180 **O'Connor, Joseph E.**: *Fragments from Meštrović's Life as a Teacher in the United States.* (Meštrović na Sveučilištu u Syracusi). Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 9-11.

9181 **O'Connor, Joseph E.**: *Meštrović u Americi.* Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 937-944.

9181a **O'Connor, J.**: *Meštrović unpublished memoirs.* (Referat na simpoziju obljetnice I. Meštrovića u Zagrebu). Zagreb 1983.

9182 **O'Connor, Joseph E.**: *„Vatra i pepeo". The unpublished Memoirs of Ivan Meštrović.* (Opis Meštrovićevih neobjavljenih uspomena na Ruženu Zatkovu-Kvoščinski). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 93-102.

9183 **Orillion, Kathleen**: *Meštrović collections in Baton Rouge, Louisiana.* (Popis Meštrovićevih radova u ustanovama i privatnim posjedima). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 197-198.

9184 **Ostojić, Stevo**: *S Meštrovićem u Starom kraju.* (Interview s Meštrovićem 1959.). Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 15.

9185 **Ostojić, Stevo**: *S Meštrovićem u Velom Lošinju.* Politika, Beograd, 80/25.091, 14. VIII. 1983, str. 9.

9186 **Pal, Šandor**: *Živa umjetnost. Meštrovićeva stogodišnjica rođenja u Mađarskoj.* (Meštrović u mađarskom tisku 1983.). Oko, Zagreb, 11/300, 15. IX. 1983, str. 26.

9187 **Pasini, S**(**ineva**): *Bogati program proslave. U povodu stote obljetnice rođenja Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu, Drnišu, Splitu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.910, 12. VIII. 1983, str. 6.

9188 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Film o Ivanu Meštroviću.* (Natječaj). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 29. IV. 1983.

9189 **Pasini, Sineva**: *Građani postavljaju izložbe.* (Izložbe u Muzejskom prostoru u Zagrebu u povodu Meštrovićeva jubileja). Vjesnik, Zagreb, 44/12.983, 24. X. 1983, str. 5.

9190 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Izložba „Meštrović. Otavice. Drniš".* (U Muzejskom prostoru u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.979, 20. X. 1983, str. 1.

9191 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Meštrović iz privatnih zbirka. U Muzejskom prostoru u Zagrebu.* (Otvorena izložba). Vjesnik, Zagreb, 44/13.015, 25. XI. 1983, str. 7.

9192 **Pasini, Sineva**: *Meštrović na Gornjem gradu.* (O izložbi u Muzejskom prostoru u Zagrebu. Ilustrirano). Vjesnik, 7 dana, Zagreb, 44/12.967, 8. X. 1983, prilog Sedam dana, br. 285, str. 8-9.

9193 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Meštrović na markama.* (Prigodne marke, omotnice, razglednice, čestitke, na izložbi u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/13.023, 6. XII. 1983, str. 5.

9194 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Nepoznati Meštrović.* (Izložba u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.745, 23. II. 1983, str. 4.

9195 **Pasini, S**(**ineva**): *Otvorena Meštrovićeva izložba. Poezija u mramoru i bronci.* (Opis izložbe u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.9166, 7. X. 1983, str. 1, 5.

9196 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Priprema se simpozij o Meštroviću. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.* (Plan simpozija. Referenti). Vjesnik, Zagreb, 44/12.974, 15. X. 1983, str. 4.

9197 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Secesija u umjetnikovu djelu.* (Simpozij o Meštroviću u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.980, 21. X. 1983, str. 4.

9198 **Pasini, Sineva**: *Stiže Meštrović.* (Pripreme za izložbu u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.953, 24. IX. 1983, str. 4.

9199 **Pasini, Sineva**: *Stota godišnjica rođenja Ivana Meštrovića. Velika izložba u Zagrebu.* (Priprema izložbe u Muzejskom prostoru). Vjesnik, Zagreb, 44/12.873, 6. VII. 1983, str. 7.

9200 **Pasini, S**(**ineva**): *Stvaralac eruptivne snage. Počeo znanstveni skup o Ivanu Meštroviću.* (U palači JAZU u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.979, 20. X. 1983, str. 1.

9201 **Pasini, Sineva**: *Što je Meštrović danas? Okrugli stol povjesničara umjetnosti.* (Tema „Stilsko-teoretske pretpostavke velikog djela Ivana Meštrovića"). Vjesnik, Zagreb, 44/13.044, 27. XII. 1983, str. 6.

9202 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Uređenje Meštrovićeva mauzoleja.* (U Otavicama). Vjesnik, Zagreb, 44/12.740, 18. II. 1983, str. 7.

9203 **Pasini, Sineva**: *Zagrebački preludij velikog meštra.* (Boravak Meštrovićev u Zagrebu. Atelijer Meštrović). Vjesnik, Zagreb, 44/12.912, 14. VIII. 1983, str. 7.

9204 **Peić, Matko**: *Človek v kipu. Ob stoletnici rojstva Ivana Meštrovića.* Naši razgledi, Ljubljana, 26. VIII. 1983, br. 16, str. 470.

9205 **Peić, Matko**: *Čovjek u kipu. Uz stotu obljetnicu rođenja Ivana Meštrovića.* (Umjetnost Ivana Meštrovića. Arhitektura i skulptura). Vjesnik, Zagreb, 44/12.914, 16. VIII. 1983, str. 7.

9206 **Peić, Matko**: *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevoj umjetnosti i nekim njegovim djelima). Iseljenički kalendar ,83, Zagreb, 1983, str. 73-78.

9207 **Peić, Matko**: *Kamen i zemlja Ivana Meštrovića.* (O Meštrovićevom zavičaju Otavicama). Večernji list, Zagreb, 21/7442, 5., 6. XI. 1983, str. 11.

9208 **Peić, Matko**: *Magijski upotrijebljena simetrija. Meštrovićev kiparski govor.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Školske novine, Zagreb, 18. X. 1983.

9209 **Peić, Matko**: *Povratak majstora. Sjećanja na Meštrovićev boravak u Zagrebu 1959. godine.* Večernji list, Zagreb, 27/7376, 20., 21. VIII. 1983, str. 8.

9210 **Perlić, Đuro**: *Dug kiparskom geniju.* (Proslava 100. obljetnice u Drnišu). Večernji list, Zagreb, 27/7371, 15. VIII. 1983, str. 5.

9211 **Petrinović, Ivo**: *Trumbićev stav spram diktature kralja Aleksandra i Oktroiranog ustava.* (Također Meštrovićeva sjećanja). Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 945-960.

9212 (**Pijade, Moša S.**): *Moša Pijade o Ivanu Meštrovišu...* (Iz beogradskog lista „Slobodna reč"). Duga, Beograd, 9 (25)/236-238, 1983.

9213 **Piplović, Stanko**: *Arhitektura Ivana Meštrovića.* Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 895-915.

9214 **Piplović, Stanko**: *O Meštrovićevoj arhitekturi na znanstvenom skupu.* (Znanstveni skup JAZU u povodu 100. obljetnice rođenja). Čovjek i prostor, Zagreb, 30/11 (368), 1983, str. 4-5.

9215 **Porter, Dean A.**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe. Životopis. O izložbi u Notre Dame). U katalogu: Ivan Meštrović 1883-1962. A Centennial Exhibition, Notre Dame - Baton Rouge 1983, str. 5-7.

9216 **Porter, Dean A.**: *Meštrović Exhibition celebrates Centennial of the Maestro's Birth.* (Izložba crteža u Snite Museumu u Notre Dame, USA). The Friends' Newsletter. The Snite Museum of Art. University of Notre Dame. Notre Dame, V-VI. 1983.

9217 **Porter, Dean A.**: *New Oservations on Ivan Meštrović.* (Referat na Columbia University 1982. O Meštrovićevoj umjetnosti, posebno u Americi). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 57-68.

9218 **Posavec, Zlatko**: *Meštrović u suvremenom svjetlu, prigodom stote obljetnice rođenja.* Odjek, Sarajevo, 36/22, 15-30. XI. 1983, str. 14-16.

9219 **Pribić, Ivanka**: *Junaci na Jezuitskom trgu. Mi mladi.* Zagreb, 1983, br. 18, str. 20.

9220 **Prijatelj, Kruno**: *Sugestivno i jednostavno. Uz novi portret Ivana Meštrovića od Andrije Krstulovića.* (Studija za spomenik). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.919, 15. VIII. 1983, str. 4.

9221 **Prijatelj, Kruno**: *Nepoznata pisma Ivana Meštrovića.* (Šimunu Grubišiću). Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 926-931.

9222 **Pupačić, Josip**: *I beck on to You to return. Fragment.* (Pjesma upućena Meštroviću za povratak). Iseljenički kalendar ,83. Zagreb 1983, str. 90.

9223 **R. S.**: *Monografija o Meštroviću.* (Z. Makovića i F. Tatičića. Bilj.). Borba, Zagreb, 21. II. 1983, str. 10.

9224 **(ra)**: *„Oko" o Meštroviću.* (Broj posvećen Meštroviću, u vezi s jubilejom). Vjesnik, Zagreb, 44/12.930, 1. IX. 1983, str. 6.

9225 (**Rački, Mirko**): *Mirko Rački o Ivanu Meštroviću. Moj sastanak s Meštrovićem u Rimu 1914. godine.* (Priredio Marijan Grakalić). Oko, Zagreb, 11/299, 15. IX. 1983, str. 6-7.

9226 **Radica, Bogdan**: *Bibliografska bilješka: Meštrović i Michelangelo.* Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/1 (129), III. 1983, str. 3-11.

9227 **Radica, Bogdan**: *Godina Ivana Meštrovića: stogodišnjica njegova rodjenja.* (Životopis. nacionalne ideje. U Americi). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/3 (130), 1983, str. 335.

9228 (**Radica**) **Raditsa, Bogdan**: *Meštrović's Significance in the Formation od Yugoslavia in 1918.* (Meštrovićev političke ideje u odnosu na Jugoslaviju i na Hrvatsku). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 103-107.

9229 (**Radica, Bogdan**): *Pisma Ivana Meštrovića Bogdanu Radici.* (Pisma 1946-1961). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/2, 1983, str. 193-234; 3, str. 457-492.

9230 **Radić, Kristijan**: *Djelo Ivana Meštrovića.* U: Krist Kralj u Trnju. Spomen-monografija o crkvi i župi Krista Kralja u Zagrebu o 100. obljetnici rođenja Ivana Meštrovića. Zagreb 1983, str. 144-167.

9231 **Radovčić, Š**(**ime**): *Otkriven kip „Žena" Ivana Meštrovića.* (Pred Privrednom bankom u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 44/12.980, 21. X. 1983, str. 4.

9232 **Rendić, D.**: *Izložba Meštrovićeva djela.* (Slike, skulpture i fotografije u „Podravki" u Koprivnici. Bilj.). Glas Podravine, Koprivnica, 11. XI. 1983.

9233 **Reynolds, Patrick T.**: *The New Bronze Age.* Chicago, Chicago, 32/12, 1983.

9234 **Ristić, Slobodan**: *Lazar Trifunović (1929-1983) - likovni kritičar.* (Trifunovićeva kritika Meštrovićeve umjetnosti. Emitirano na Radio Beogradu 7. IX. 1983.). Treći program, Beograd, 2/57, 1983, str. 17-21.

9235 **Rozić, Vladimir**: *Likovna kritika u Beogradu između dva svetska rata.* Beograd 1983. (Pregled kritika i kritičara o Meštroviću i njegovoj umjetnosti 1918-1941).

9236 **Rubbi, Antonio**: *Elementarna snaga i poetika.* (Izložba Meštrovića u Gliptoteci u Zagrebu). Novi list, Rijeka, 12. X. 1983.

9237 **S. G.**: *Srebrni grb Galerije Meštrović. U povodu tridesete obljetnice rada.* (Srebrni grb grada Splita. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 24. IX. 1983, str. 3.

9238 **S. J.**: *Monografija o Ivanu Meštroviću.* (Promocija „Nolitove" monografije u Beogradu). Borba, Zagreb, 61/312, 11. XI. 1983, str. 9.

9239 **Schmeckebier, Laurence**: *Meštrović as Sculptor in America.* (Referat na savjetovanju u Columbia University, 1982. Meštrovićev položaj u modernoj umjetnosti). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 51-56.

9240 **Scotti, Giacomo**: *Meštrovićeve veze s Italijom.* (O knjizi: Carteggio Papini-Signorelli, Milano 1979.). Vjesnik, Zagreb, 44/13.028, 11. XII. 1983, str. 6.

9241 **Sedey, Ivan**: *Samohdec Ivan Meštrović...* Dnevnik, Ljubljana, 13. VIII. 1983, br. 218, str. 9.

9242 **Sedlar, Jakov - Grbin, Boris**: *Razgovori s Kršinićem.* (Ulomci iz neobjavljene knjige. Kršinićevo sjećanje na Meštrovića, posebno na dolazak u Zagreb 1959.). Likum, Zagreb, II. 1983, br. 0 (pilot).

9243 **Seferović, Sonja**: *Trajna ostavština skulptorskog barda.* (Uoči Meštrovićeve izložbe i znanstvenog skupa u Zagrebu). Dubrovački vjesnik, Dubrovnik, 20. VIII. 1983.

9244 **Senečić, Geno**: *„Kukučin" posljednje djelo? Izgleda da je posljednji rad velikog umjetnika bio posvećen Slovacima.* (Historijat Meštrovićeva spomenika Martinu Kukučinu). Večernji list, Zagreb, 27/7376, 20, 21. VIII. 1983, str. 8.

9245 **Senečić, Geno**: *Meštrovićev Kukučin.* (Historijat spomenika). Matica, Zagreb, 33/3, 1983, str. 4.

9246 (**Sikirica, Stipe**): *Gorštački altruizam.* (O Meštroviću na Umjetn. akademiji u Zagrebu). Studio, Zagreb, 20. VIII. 1983.

9247 **Sikirica, Stipe**: *Veliki meštar Meštrović. Razgovor sa S. Sikiricom, koji radi kip velikom kiparu.* (Priopćio Ivo Smoljan). Danas, Zagreb, 2/77, 9. VIII. 1983, str. 56-57.

9248 **Sirotković, Jakov**: *Ivan Meštrović počasni član JAZU.* Matica, Zagreb, 33/12, XII. 1983, str. 13.

9249 **Smoljan, Ivo**: *Jubilej velikog Meštra.* (Životopis). Iseljenički kalendar ,83, Zagreb 1983, str. 57-67.

9250 **Smoljan, Ivo**: *Jubilej velikog meštra. Stota godišnjica Meštrovićeva rođenja.* (Razgovor s kiparem Stipom Sikiricom). Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 1-6.

9251 **Smoljan, Ivo**: *Kipar iznimne energije.* (Razgovor s D. Kečkemetom u povodu objavljivanja monografije o Meštroviću). Vjesnik, Zagreb 44/12.879, 12. VII. 1983, str. 6.

9252 **Smoljan, Ivo**: *Knjiga „Tito i iseljenici" i film o Ivanu Meštroviću.* (Priopćio D. P.). Vjesnik, Zagreb, 44/12.925, 27. VIII. 1983, str. 4.

9253 **Smoljan, Ivo**: *Opinions on Meštrović's Art.* (Sudovi o Meštrovićevoj umjetnosti). Iseljenički kalendar, 83, Zagreb, 1983, str. 68-69.

9254 **Smoljan, Ivo**: *Veliki meštar Meštrović. Razgovor sa S. Sikiricom, koji radi kip velikom kiparu.* (Sudovi o Meštroviću kipara Sikirice). Danas, Zagreb, 2/77, 9. VIII. 1983, str. 56-57.

9255 **Soldo, Josip A**(**nte**): *Ivan Meštrović u dodiru sa sv. Franjom Aisškim.* (Meštrović i franjevci). Brat Franjo, Zadar, 7/4 (35), 1983, str. 12-13, 16.

9256 **Soldo, J**(**osip**) **A**(**nte**): *Meštrovićev Kačić u Bristu.* Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 890-894.

9257 **Soldo, Josip Ante**: *Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića. Prilog analize duhovnog razvoja.* (Život, djela, prikazi, kritike). Crkva u svijetu, Split, 18/4, 1983, str. 326-343.

9258 **Spalatin, Christopher** (**Krsto**): *My Memories of Ivan Meštrović.* (Susreti s Meštrovićem od 1942. do smrti. O Meštrovićeom patriotskom i religioznom uvjerenju). Journal of Croatian Studies, New York, 24/1983, str. 108-116.

9259 **Spalatin, Krsto**: *Sjećanja na Ivana Meštrovića.* (Meštrović i religija). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/1 (129), III. 1983, str. 59-67.

9260 **Stanišič, I.**: *Orfei.* (O Meštrovićevim skulpturama). U: Deni poezii, Lenjingrad 1983, str. 181-185.

9261 (**Starčević, Ante**) A. S.: *Meštrovićeva crkva Krista Kralja u Trnju.* (Meštrovićevi nacrti). Krist Kralj u Trnju. Zagreb 1983, str. 139-141.

9262 **Starčević, Ante - Radić, Kristijan**: *Ivan Meštrović i župa Krista Kralja.* (Crkva u Trnju. Životopis i religiozna djela I. Meštrovića). U Zborniku: Krist Kralj u Trnju. Zagreb 1983, str. 139-167.

9263 **Strižić, Živko**: *A monografija o Meštroviću?* (Potreba izdavanja monografije). Vjesnik, god. 44, Sedam dana, 29. X. 1983, br. 288, str. 2.

9264 **Strižić, Živko**: *Ivan Meštrović u antikvarijatima.* (O knjigama o Meštroviću). Iseljenički kalendar, 83, Zagreb 1983, str. 88-89.

9265 **Stublija, Želimir**: *Meštrović privatno.* (Sjećanja Marina Tartaglije i Andre Vida Mihičića). Školske novine, Zagreb, 18. X. 1983.

9266 **Stupalo, B.**: *Neizbrisiva uspomena.* (Naši iseljenici u posjetu Otavicama). Arena, Zagreb, 24. VIII. 1983, br. 1183, str. 18.

9267 **Sveštarov, Margarita**: (Predgovor kataloga izložbe. Veze Meštrovića sa zavičajem). Kat.: Ivan Meštrović. Vrpolje - Otavice - Drniš. Zagreb 1983, str. (2-3).

9268 **Sviličić, Ante**: *Napasti na kip i dosjetke. Literarni zapis o Meštroviću i Deškoviću.* (Općenito i literarno). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 10. XII. 1983.

9269 **Šalić, Tomislav**: *Spomen galerija Ivana Meštrovića u Vrpolju.* Zemlja, Vinkovci, 25. X. 1983, br. 2, str. 17.

9270 **Šeparović, A**(**nte**): *Izložba o Meštroviću.* („Meštrović u Americi" u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.867, 28. VI. 1983, str. 4.

9271 **Šeper, Bruno**: (Predgovor kataloga: Meštrovićeva djela u privatnim posjedima). U katalogu: Ivan Meštrović u privatnim zbirkama, Zagreb 1983.

9272 **Šigir, Mirjana**: *Čarolija Meštrovića i Mimare. Veliki uspjeh i posjet izložbi.* (Prigodni zlatnici i srebrnjaci). Vjesnik, Zagreb, 44/13.016, 26. XI. 1983, str. 3.

9273 (**Šigir, Mirjana**) M. Š.: *„Matica" o Meštroviću.* (Dvobroj 7/8 lista Matice iseljenika Hrvatske posvećen Meštroviću). Vjesnik, Zagreb, 44/12.911, 13. VIII. 1983, str. 4.

9274 **Šilović, M.**: *Restauriranje reljefa.* (Meštrovićevi reljefi u Kašteletu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 49 (41), 4. IX. 1983.

9275 **Šimat, Žarko**: *Ivan Meštrović.* Kroatische Berrichte, Mainz, 8/1 (37), 1983, str. 16-17.

9276 **Šimleša, Božo**: *Gabrilović je Meštrović.* (Reportaža o Vrpolju i Meštroviću). Arena, Zagreb, 31. VIII. 1983, br. 1184, str. 12-14.

9278 **Škunca, Josip**: *Sinteza koja očarava. Manje znani Meštrović.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Gliptoteci u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.914, 16. VIII. 1983, str. 7.

9279 (**Škunca, Josip**) J. Š.: *Velikan moderne skulpture. U Gliptoteci JAZU danas se otvara studijska izložba Meštrovićevih radova secesijskoga izvorišta.* Vjesnik, Zagreb, 44/12.913, 15. VIII. 1983, str. 1.

9280 (**Šmit, Josip**) J. Št.: *Iz djetinjstva velikog meštra. U Zagrebu otvorena izložba „Meštrović. Otavice - Drniš".* Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.976, 20. X. 1983, str. 10.

9281 **Šmit, J**(**osip**): *Izložba Meštrovićevih djela.* (Uoči izložbe u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Glas Slavonije, Osijek, 5. X. 1983.

9282 **Šmit, Josip**: *Meštrović izaziva Mimaru.* (Izložbe A. Topića Mimare i I. Meštrovića u Zagrebu). Nedjeljna Dalmacija, Split, 23. X. 1983, str. 16.

9283 **Šmit, J**(**osip**): *U Zagrebu otvorena izložba „Meštrović Otavice - Drniš". Iz djetinjstva velikog meštra.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 20. X. 1983.

9284 **Šperac, Julka**: *Iseljenici u Meštrovićevu zavičaju.* (Posjet iseljenika Drnišu i Otavicama). Matica, Zagreb, 33/10, 1983, str. 32.

9285 **T. P.**: *Skice velikog majstora. Izložba u povodu 100-godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* (U Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 16. VIII. 1983.

9286 **Tenžera, Veselko**: *Meštrović i Mimara u Agramu. Začuđujuća indiferentnost naše kulturne metropole.* (Izložbe u Zagrebu. Kritika). Danas, Zagreb, 2/96, 20. XII. 1983, str. 25-26.

9287 (**Tenžera, Veselko**) V. Tr.: *Obljetnica Ivana Meštrovića.* (Priprema emisije o I. Meštroviću na televiziji). Večernji list, Zagreb, god. 27, 15. VI. 1983.

9288 (**Tenžera, Veselko**) V. Tr.: *Umjetničko mjesto Ivana Meštrovića.* (Uoči programa o Meštroviću na televiziji). Večernji list, Zagreb, god. 27, 12. VIII. 1983.

9289 **Tešija, I.**: *Slavonija Meštroviću.* (Predviđeno izdavanje fotomonografije s tekstom Z. Makovića i izložbe crteža i skica iz Splita). Glas Slavonije, Osijek, 17. II. 1983.

9290 **Tomljanović, I**(**vo**): *Dug stvaraocu. Uz stogodišnjicu rođenja Ivana Meštrovića.* (Izložba u Gliptoteci JAZU. Planirana monografska izložba i simpozij). Borba, Zagreb, 61/225, 16. VIII. 1983, str. 9.

9291 **Tomljanović, Ivo**: *Fanatik rada i ljepote.* (Interview s M. Tartaglijom, A. Mujadžićem, Ž. Janešom, L. Horvatom, E. Bohutinskim). Borba, Zagreb, 61/229-230, 20. VIII. 1983, str.13.

9292 **Tomljanović, Ivo**: *Na raskršću epoha. Umjetnici i djela.* (O izložbi I. Meštrovića u Zagrebu). Borba, Zagreb, 61/281, 11. X. 1983, str. 9.

9293 (**Tomljanović, Ivo**) I. T.: *Naučni skup o Meštroviću. U Zagrebu, Drnišu i Splitu.* Borba, Zagreb, 61/282, 12. X. 1983, str. 5.

9294 **Tomljanović, I**(**vo**): *Reprezentativna izložba djela Meštrovića.* (Uoči izložbe u Muzejskom prostoru). Borba, Zagreb, god. 61, 5. X. 1983.

9295 **Ungaro, Draga**: *Meštroviću u počast.* (Planovi proslave stogodišnjice rođenja). Vjesnik, 44/12.730, 8. II. 1983, str. 6.

9296 (**Ungaro, Draga**) D. U.: *Odbor za obilježavanje 100-godišnjice Meštrovićeva rođenja.* (Program proslave). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 16. II. 1983, str. 5.

9297 **Ungaro, Draga**: *Rad - jedini izraz njegova života. O Meštroviću izbliza.* (Razgovor s kiparevom kćerkom Maricom Meštrović). Vjesnik, Zagreb, 44/12.984, 25. X. 1983, str. 6.

9298 **Unger, Rudolph**: *Statue Facelifts and Oversight.* Chicago Tribune, Chicago, 7. X. 1983, str. 5.

9299 **Uskoković, Jelena**: *Meštrovićeve skulpture u javnim prostorima jednog američkog sveučilišta.* (U Syracusi). 15 dana, Zagreb, 26/6, 1983, str. 6-9.

9300 **V. M.**: *Künstler Kroatiens. Ivan Meštrović 100.* (Općenito o Meštroviću u vezi s jubilejom). Frankfurter Allgemeine Zeitung, Frankfurt, br. 190, 18. VIII. 1983, str. 21.

9301 **Veljić, Aleksandar - Kečkemet, Duško**: *Nepoznati Meštrović.* (Galerija Meštrović u Splitu. Zaštita djela. Izložba i simpozij u povodu stogodišnjice rođenja). Studio, Zagreb, 16. IV. 1983, br. 993, str. 19-21.

9302 **Veljić, Aleksandar**: *Meštrović nadohvat ruke.* (O Meštrovićevoj izložbi u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Studio, Zagreb, 8. X. 1983, br. 1018, str. 13-17.

9303 **Vereš, Saša**: *Virtuoz našeg vremena.* (Odnos naše sredine prema Meštroviću). Oko, Zagreb, 11/299, 1. IX. 1983, str. 32.

9304 **Vižintin, Boris**: *Pjesnik kamena i bronce.* (Općenito o Meštroviću u povodu izložbe u Rijeci). Novi list, Rijeka, (?). XII. 1983.

9305 (**Vnuk, Rada**) R. A.: *Priprema se fotomonografija „Ivan Meštrović".* (Z. Makovića). Vjesnik, Zagreb, 44/12.813, 5. V. 1983, str. 7.

9306 **Vrkatić, Eugen**: *Meštrovićev spomenik Medoviću.* (U Kuni na Pelješcu). Dubrovnik, Dubrovnik, 26/6, 1983, str. 149-151.

9307 **Vujičić, Stojan**: *Ivan Meštrović: Kosovka djevojka.* (Meštrovićevim skulpturama „Kosovskog ciklusa" ilustrirane narodne pjesme na mađarskom). Narodne novine, Budapest, 18. VIII. 1983, str. 7.

9308 (**Vujičić, Stojan**) Vujicsics Sztoján: *Mestrovic - válto-zatokban.* (Meštrović u europskoj umjetnosti. Krležin sud). Népszabadság, Budapest, 13. VIII. 1983, str. 13.

9309 **Vukašin, Nikica**: *Iznimno jaka ličnost. S Meštrovićem u atelieru.* (Razgovor s Andrijom Krstulovićem). Vjesnik, Zagreb, 44/12.914, 16. VIII. 1983, str. 7.

9310 **Vukov, Jerko**: *100 godišnjica rođenja Ivana Meštrovića.* Đakovački vezovi, Osijek, 9. VII. 1983, str. 22-23.

9311 (**Vukšić, Branko**) B. Vu.: *Film o Meštroviću.* (natječaj). Večernji list, Zagreb, god. 27, 15. VII. 1983.

9312 (**Vukšić, Branko**) vu: *Meštrović u Gliptoteci.* (Izložba u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 27/7371, 15. VIII. 1983, str. 5.

9313 **Vukšić, Branko**: *Pjesnik u kamenu. „Orači" na postolju. Uz obljetnicu: izložbe, katalozi, novi muzejski prostori, znanstveni skupovi...* Večernji list, Zagreb, 27/7369, 12. VIII. 1983, str. 5.

9315 (**Vukšić, Branko**) bvu: *Spomen na studentske dane.* (Otkrivanje spomen-ploče I. Meštrovića u Beču). Večernji list, Zagreb, 27/7371, 15. VIII. 1983, str. 5.

9316 (**Vukšić, Branko**) bvu: *Veliki Meštrović.* (Izložba u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 27/7417, 7. X. 1983, str. 1.

9317 **Vukušić, A**(**nte**): *Ličnost izuzetne snage.* (Meštrovićev jubilej u Drnišu). Vjesnik, Zagreb, god. 44, 14. VIII. 1983.

9318 **Wagner, István**: (Općenito o Meštroviću, u povodu 100. obljetnice. Na mađarskome). Magyar Hirlap, 13. VIII. 1983.

9319 **Waiss, Ivan**: *Premetačine.* (Kritika feljtona D. Kečkemeta „Život i djelo Ivana Meštrovića"). FESB„ Split, 11/23-24, 1983, str. 17.

9320 **Weltrusky, Magda**: *Kamen koji diše. U povodu 100-godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* (Žene u Meštrovićevoj skulpturi). Svijet, Zagreb, 2. IX. 1983, br. 18, str. 12-13.

9321 **Z. V.**: *Tko je sve iseljenik.* (Izložba „Meštrović u Americi" u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 27, 28. VI. 1983.

9322 (**Zadravec, Darjan**) D. Z.: *U čast majstora dlijeta.* (Meštrovićeve izložbe u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Novi list, Rijeka, 7. X. 1983.

9323 **Zadravec, Darjan**: *Razmjeri stvaralaštva velikog meštra. Izložba djela Ivana Meštrovića u Zagrebu.* (O izložbi i djelima). Novi list, Rijeka, 29-30. X. 1983, str. 8.

9324 **Zelić, G.**: *Izložba Meštrovićevih djela u Rijeci.* (U Pomorskom muzeju). Slobodna Dalmacija, Split, god. 41, 15. XI. 1983.

9325 **Živković, Petar**: (Predgovor kataloga izložbe). Kat.: Retrospektivna izložba I. Meštrovića. Knin 1983.

9326 **Živković, Zdravko**: *Nepoznati Meštrović. Kompleks u Otavicama trebalo bi valorizirati.* (Meštrovićeva kuća u Otavicama). Danas, Zagreb, 2/78, 16. VIII. 1983, str. 52.

9327 **Žlebečić, Alojzije**: *Uvodna riječ.* (Meštrovićev projekt crkve i skulptura Krista Kralja). Krist Kralj u Trnju, Zagreb 1983, str. 5-6.

9327a *A monument to the poet Mate Miloradić in Frakanava.* (Slika i legenda). Matica, Zagreb, 33/10, 1983, str. 7.

9328 *Blago na putevima Jugoslavije. Enciklopedijsko-turistički vodič.* (Meštrovićeva djela u Cavtatu, Drnišu, Otavicama, Splitu, Zagrebu, Beogradu, na Lovćenu. Srp.-hrv., engl. i njem. izdanje). Beograd 1983.

9329 *Chronologie.* (Predgovor kataloga izložbe. Kronološki podaci o Meštrovićevom životu i radu). Kat.: Exposition Ivan Meštrović (1883-1962). Centre culturel de la R. S. F. de Yougoslavie. Paris 1983.

9330 *Duško Kečkemet... Ljudje v novicah.* (Interview. Meštrović, Krleža, Pijade). Delo, Ljubljana, 25/171, 27. VII. 1983, str. 6.

9331 *Feljton o Meštroviću.* (Uoči feljtona V. Mirkovića. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 27/7367, 10. VIII. 1983, str. 5.

9332 *Gedenktafl für Meštrović in Wien.* (Otkrivanje spomen-ploče Meštrovića u Beču). Kroatische Berichte, Mainz, 8/3 (39), 1983, str. 18.

9333 *Gliptoteka JAZU u Zagrebu. Izložba skulptura Ivana Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 17. VIII. 1983.

9334 *Homenaje al escultor Ivan Mestrovic.* (Predavanje Marice Meštrović u povodu 100. obljetnice rođenja u Muzeju). Museo nacional de Bellas Artes. Calendario Julio 1983. Buenos Aires 1983.

9335 *„Hrvatski dani" u Australiji.* (U Melbourneu izložba fotografija o I. Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 31. V. 1983.

9336 *Ivan Gabrilović Meštrović.* (Posjet Vrpolju. Podaci o Meštrovićevu rođenju). Arena, Zagreb, 31. VIII. 1983.

9337 *Ivan Meštrović. Mass and Opening.* (Program proslave Meštrovićeva jubileja i izložbe). Notre Dame, (SAD), 1983.

9337a *Ivan Meštrović: Nadgrobni spomenik kardinalu Alojziju Stepincu.* (Reprodukcija). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/4 (132), XII. 1983.

9338 *Ivan Meštrović: Ruža Meštrović, Žena u grču, Mali konj, Martin Kukučin, Glava Mojsija, Glava žene, Spomenik neznanom junaku na Avali, Čekanje, Majka u razmišljanju, Moja majka sklopljenih ruku, Na odmoru. I (Reprodukcije skulptura).* Matica, Zagreb, 33/3, 1983.

9339 *Ivan Meštrović. Stota obljetnica Velikog Meštra.* (Bilješka i reprodukcije skulptura). Večernji list, Zagreb, 27/7372, 16. VIII. 1983, str. 8-9.

9340 *Ivan Meštrović. 1883-1962.* (Program predavanja D. Kečkemeta). „Matica" - Association franco-croate pour la diffusion des arts, des sciences et des lettres. Paris (1983).

9341 *Ivan Meštrović (1883-1962). Stogodišnjica rođenja velikog hrvatskog i jugoslovenskog vajara.* (Život i djela). Narodne novine, Budapest, 18. VIII. 1983, str. 7.

9342 *„Ivan Meštrović u Americi".* (Izložba fotografija u Matici iseljenika u Zagrebu. Bilj.). Borba, Zagreb, god. 48, 29. VI. 1983.

9344 *Ivan Meštrović weltweit gefeiert.* Kroatische Beriche, Mainz, 8/2 (38), 1983, str. 4.

9345 *Izložba I. Meštrovića.* (U Gliptoteci JAZU u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 27/7372, 16. VIII. 1983, str. 1.

9346 *Izložba „Ivan Meštrović u Americi".* (U Matici iseljenika Hrvatske u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41)/11.880, 29. VI. 1983, str. 4.

9347 *Izložba Meštrovićevih crteža.* (U Galeriji Ivana Meštrovića u Vrpolju. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 44/12.862, 23. VI. 1983, str. 7.

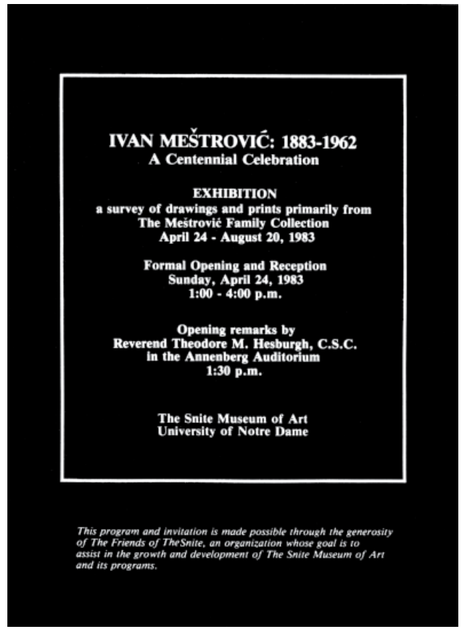
9348 *Izložba Meštrovićevih studija u Ljubljani.* Matica, Zagreb, 33/5, 1983, str. 42.

9349 *Izložba skulptura Ivana Meštrovića.* (Otvorenje izložbe u Gliptoteci u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, 40/11.921, 17. VIII. 1983, str. 4.

9350 *Izložba skulptura u Zagrebu.* (Meštrovićeva djela u Gliptoteci). Novi list, Rijeka, 17. VIII. 1983.

9351 *Jubilej Meštrovića.* (Bilješka o otvorenju izložbe u Kulturno-informativnom centru u Parizu). Glas, Pariz, br. 22, X-XI. 1983, str. 5.

9352 *Kipar Ivan Meštrović. Uz 100. obljetnicu rođenja.* (Prigodna televizijska emisija. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 12. VIII. 1983.

▶ *640*

9353 (Kipar Troiano Troiani, Meštrovićev učenik). La Nacion, 8. X. 1983.

9354 *Krist Kralj u Trnju. Spomen-monografija o crkvi i župi Krista Kralja u Zagrebu o 100. obljetnici rođenja Ivana Meštrovića (1883-1983).* (Zbornik radova. Među ostalima o Meštroviću i crkvi u Trnju). Zagreb 1983.

9355 *Kroatische Kunst für Augen und Ohren. Gedenkfeier des Kroatischen Kulturvereins des Schweiz für Ivan Mestrovic.* (Predavanje D. Kečkemeta u Bernu). Der Bund, Bern, god. 134, 9. V. 1983, br. 107, str. 36.

9356 *Kroatische Kunst für Augen und Ohren. Gedenkfeier des Kroatischen Kulturvereins des Schweiz für Ivan Mestrovic.* Društvene obavijesti, Zürich, 26. IX. 1983, br. 32, str. 5.

9357 *Künstler Kroatiens, Ivan Meštrović 100.*
Frankfurter Allgemeine, Frankfurt/M, 18. VIII. 1983.

9358 *Leto še več zanimanja za Meštrovićeva dela.*
Delo, Ljubljana, 25/181, 8. VIII. 1983, str. 1.

9359 *„Marjan-film" nije poslao predračun!*
(O filmu D. Kečkemeta i L. Zafranovića o Meštroviću).
Vjesnik, Zagreb, god. 44, 6. V. 1983.

9360 *Mass in celebration of the centennial of Ivan Meštrovi's birth.*
(Proslava Meštrovićeva jubileja). Notre Dame (SAD), 1983.

9361 *Melbourne.* (Izložba fotografija o Meštroviću. Bilj.).
Večernji list, Zagreb, god. 27, 31. V. 1983.

9362 *Mestrovič - Gedenktafel in Wien II enthüllt.* (Otkrivanje spomen-ploče u Beču gdje je Meštrović boravio. Bilj.).
Wiener Zeitung, Wien, 18. VIII. 1983.

9363 *Meštrović...* (Najkraći biografski podaci). Collins Dictionary of the English Language, London & Glasgow, 1983, str. 926.

9364 *Meštrović.* (O snimanju filma).
Večernji list, Zagreb, 27/2412, 12. X. 1983, str. 36.

9365 *Meštrović and us.* Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 1.

9366 *Meštrović Ausstellung in Zagreb.*
Kroatische Berichte, Mainz, 8/4 (40), 1983, str. 23.

9367 *Meštrović i Argan.* (Predavanje G. C. Argana o Rafaelu na Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu). Oko, Zagreb, 11/302, 13. X. 1983, str. 12.

9368 *Meštrović, Ivan.* (Kratki opći podaci).
Meyers grosses Univeral Lexikon. Sv. 9,
Mannheim-Wien-Zürich (1983), str. 304.

9469 *Meštrović u zlatu.* (Zlatnici i srebrnjaci s Meštrovićevim djelima. Bilj.). Novi list, Rijeka, 12. XI. 1983.

9370 *Meštrovićeve proslave u Hrvatskoj i inozemstvu.*
Nova Hrvatska, London, 25/16 (322), 28. VIII. 1983, str. 13.

9371 *Meštrovićeve studije.* (Izložba u Splitu. Bilj.).
Večernji list, Zagreb, god. 27, 17. VIII. 1983.

9372 *Meštroviću u čast.* Društvene obavijesti,
Zürich, br. 32, 26. IX. 1983, br. 32, str. 5.

9373 *Najveća izložba radova I. Meštrovića.*
Vjesnik, Zagreb, god. 44, 5. X. 1983.

9374 *Natječaj (ponovljeni) za proizvodnju kratkometražnog dokumentarnog filma o djelu Ivana Meštrovića.* (Republičke Samoupravne interesne zajednice u oblasti kulture)
Vjesnik, Zagreb, god. 44, 30. VII. 1983, str. 6.

9375 *Nepoznati Meštrović.* (Izložba u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 44/13.004, 14. XI. 1983, str. 5.

9376 *Notes on the contributors. Ante Kadić, May Lewis, Michael Mulnix, Antun Nizeteo, Joseph E. O'Connor, Dean A. Porter, Bogdan Raditsa (Radica), Laurence E. Schmeckebier, Christopher Spalatin, Martin Tatum.* (Biografije autora radova o Meštroviću). Journal of Croatian Studies,
New York, 24/1983, str. 214-216.

9377 *Nova marka.* (S Meštrovićevim „Pobjednikom". Bilj.).
Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 9. VIII. 1983.

9378 *Njihov i naš prilog Meštrovićevoj obljetnici.*
Nova Hrvatska, London, 25/18 (324), 25. IX. 1983, str. 11.

9379 *O kamenu uz - kamen.* (Snimanje televizijske emisije M. Galića i I. Jukića. Bilj.). Studio, Zagreb, 19. III. 1983.

9380 (O Meštrovićevom sljedbeniku, argentinskom kiparu Troianu Troianiju). La Nación, Buenos Aires, 8. X. 1983.

9381 *O Meštroviću u Švicarskoj.*
Društvene obavijesti, Zürich, 26. IX. 1983, br. 32, str. 5.

9382 *O Meštroviću u Švicarskoj.* (Predavanja D. Kečkemeta u Bernu, Zürichu i Schaffhausenu). Vjesnik, Zagreb, 44/12.832, 24. V. 1983, str. 6.

9383 *Obilježena stogodišnjica Meštrovićeva rođenja.*
(Manifestacije u Drnišu). Glas Slavonije, Osijek, 15. VIII. 1983.

9384 *Obilježena stota obljetnica rođenja.*
(Proslave Meštrovićeva jubileja u Vrpolju i Drnišu).
Brodski list, Slavonski Brod, 19. VIII. 1983.

9385 *Obogaćen fundus.* (Galerija I. Meštrovića u Vrpolju).
Oko, Zagreb, 11/290, 28. IV. 1983, str. 15.

9386 *Od rezljanja za čredo na paši po dalmatinski Zagori do vrhunskih stvaritev in dosežkov doma in po svetu. Ob stoletnici rojstva velikega kiparja Ivana Meštrovića.*
Primorski dnevnik, Trst, 13. VIII. 1983, br. 189, str. 9.

9387 *Opinions on Meštrović's Art. Mišljenja o Meštrovićevoj umjetnosti.* (Citati o Meštroviću. Engleski).
Iseljenički kalendar ,83, Zagreb 1983, str. 68-69.

9388 *Otkriven kip „Žena" Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu. Bilj.).
Vjesnik, Zagreb, god. 44, 21. X. 1983.

9389 *Otvorena izložba Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu. Bilj.).
Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 7. X. 1983.

9390 *Pismo iz Hrvatske: Ivanu Meštroviću...* Hrvatska revija,
München-Barcelona, 33/3 (131), IX. 1983, str. 489-492.

9391 *Pjesnik kamena i gline... Uz 100. godišnjicu rodenja Ivana Meštrovića (1883-1962). Povijesni velikani i znamenja pod dlijetom Ivana Meštrovića.* (Kratki biografski podaci i ilustracije spomenikâ). Radost, Željezno
(Eisenstadt, Austrija), 7/3, 1983, str. 1, 4-6.

9392 *Poezija u kamenu.* (Oglas Meštrovićeve izložbe u Zagrebu).
Slobodna Dalmacija, Split, god 40 (41), 11. X. 1983.

9393 *Poezija u kamenu.*
(Oglas za Meštrovićevu izložbu Muzejskom prostoru u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 27, 15. XI. 1983.

9394 *Poezija u mramoru i bronci. Otvorena Meštrovićeva izložba u Muzejskom prostoru.* Vjesnik, Zagreb, god. 44, 7. X. 1983.

9395 *Proslava 100. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića u Švicarskoj.* (Predavanja D. Kečkemeta u Bernu, Zürichu i Schaffhausenu). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/4 (132), XII. 1983, str. 740.

9396 *Redukcija pameti.* („Udovica", „Sjećanje" I. Meštrovića).
Polet, Zagreb, 22. XII. 1983.

9397 *Reprezentativna izložba u galeriji „Meštrović".*
(Predviđene manifestacije proslave). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 16. II. 1983.

9398 *Seine Liebe galt der Skulptur: Jubiläumsausstellung des Bildhauers I. Meštrović.* Der Morgen, Berlin,
24. VIII. 1983, br. 199, str. 4.

9399 *Seine Liebe galt der Skulptur: zum 100. Geburtstag des jugoslawischen Bildhauers Ivan Meštrović.*
Schweriner Volkszeitung, Schwerin (Njem.), 6. IX. 1983.

9400 *Skice velikog majstora. Izložba u povodu 100. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.* (U Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (41)/11.920, 16. VIII.1983, str. 10.

9401 *Skulpturen in Bronze und Stein: 100- Geburtstag des jugoslawischen Bildhauers I. Meštrović.* Thüringer Tageblatt, Weimar (Njem.), 24. IX. 1983, br. 226, str. 4.

9402 *Special activities. Phoebe Dent Weil, Conservator of Mestrovic Sculptures.* Mosaic, Chicago, XI-XII. 1983, str. 8-9.

9403 *Stogodišnjica Meštrovićeva.*
Politika, Beograd, 80/25.091, 14. VIII. 1983, str. 9.

9404 *Stogodišnjica rođenja Ivana Meštrovića.* (Plan proslave).
Oslobođenje, Sarajevo, 18. II. 1983.

9405 *Stota godišnjica kipara Ivana Meštrovića. Reprezentativna izložba u Galeriji Meštrović.* Slobodna Dalmacija, Split,
god. 40 (41), 16. II. 1983.

9406 *Stota godišnjica rođenja I. Meštrovića.*
(Program manifestacija). Novi list, Rijeka, 16. II. 1983, str. 11.

9407 *Svečanost u čast 100. obljetnice rođenja Ivana Meštrovića.*
Nova Hrvatska, London, 25/12 (318), 19. VI. 1983, str. 13.

9408 *Symbol porozumenia a lásky. História Meštrovićevoj sochy Martina Kukučina.* Slovensko, (Slovačka),
1983, br. 7, str. 18-19, 26.

9409 *The Jubilee of the Great Maestro.*
Matica, Zagreb, 33/3, 1983, str. 1.

9410 *The Master of Plastic Rhytm.* (O Meštrovićevoj umjetnosti).
The Observer, London, 6. VII. 1924. (Pretiskan izvod:
Iseljenički kalendar ,83, Zagreb 1983, str. 69).

9411 *U Cavtat zbog Meštrovića.*
Matica, Zagreb, 33/7-8, 1983, str. 46-47.

9412 *U Zagrebu otvorena izložba skulptura Ivana Meštrovća.*
Politika ekspres, Beograd, 21/6985, 16. VIII. 1983, str. 8.

9414 *Zanimljiva otkrića u Ateljeu Meštrović.* (Izložba „Nepoznati Meštrović"). Vjesnik, Zagreb, 44/13.023, 6. XII. 1983, str. 5.

9415 *Završen ciklus Radičinih predavanja o Ivanu Meštroviću.*
Nova Hrvatska, London, 25/13 (319), 3. VII. 1983, str. 13.

9416 *Zlatnici i srebrnjaci u čast Meštrovića.*
(S. Sikirice i V. Bakića. Bilj.). Slobodna Dalmacija,
Split, 40 (41)/11.984, 29. X. 1983, str. 14.

9417 *Zlatnici s likom Ivana Meštrovića.*
(Predstavljen zlatnik i srebrnjak u Zagrebu. Bilj.).
Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (41), 12. XI. 1983.

9418 *Zlatnik i srebrnjak u povodu UNCTAD-a.*
(S likom Meštrovićevog „Pobjednika". Bilj.).
Glas Slavonije, Osijek, 10. VI. 1983.

9419 *Zlatnik s Meštrovićevim likom.*
(Predstavljen zlatnik i srebrnjak u Zagrebu. Bilj.).
Glas Slavonije, Osijek, 12. XI. 1983.

9420 *Znanstveni skup u povodu 100. godišnjice rođenja kipara Ivana Meštrovića počasnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.* (Program Znanstvenog skupa 19-22. X. 1983. Zagreb-Drniš-Split). Zagreb 1983.

1984.

9421 **Adamec, Ana**: *Ivan Meštrović 1883-1962. Život i djela. Secesija i secesijsko u skulpturi Ivana Meštrovića.* Katalog.
(O životu i umjetnosti. Katalog skulptura 1898-1918.
Reprodukcije). Beograd (Opovo) 1984.

9422 **Adamec, Ana**: *Secesija i Meštrović. Izložba u Beogradu.*
(Izložba Gliptoteke iz Zagreba i Galerije SANU iz Beograda).
Vjesnik, Zagreb, 45/13.272, 18. VIII. 1984, str. 10.

9423 **Arai, Maya**: *Isis and Horus*, 1947.
U: The Art of Ivan Meštrović. Syracuse 1984, str. 9.

9424 **B. Bi.**: *Fotografije Meštrovićevih djela u Americi.*
(Izložba u Labinu. Bilj.). Glas Istre, Pula, 23. II. 1984.

9425 **Bađun, D.**: *Meštrovićeve skulpture i crteži.*
(Izložba u Osijeku. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 24. IV. 1984.

9426 **Batorović, Mato**: *Djela Ivana Meštrovića u Iloku.*
(Prepiska Ivana i Josipa Meštrovića). Glasnik slavonskih muzeja, Vukovar, 18-19/48-49, 1984, str. 22-28.

9426a (**Bezić-Božanić, Nevenka**) B-B. N.: *Cavtat.*
(Meštrovićev Mauzolej obitelji Račić. Slika).
Likovna enciklopedija Jugoslavije, 1, Zagreb 1984, str. 222.

9427 **Bossaglia, Rossana**: *Intorno alla Secessione.*
(Umjetnost i umjetnici bečke secesije. Meštrovićev udio).
U: Le arti a Vienna. Dalla Secessione alla caduta dell'Impero Asburgico. Katalog izložbe. Venezia 1984, str. 31-42.

9428 **Brajinović, M(arijan)**: *Predavanje o Ivanu Meštroviću.*
(Predavanje D. Kečkemeta u Beču u organizaciji Gradišćanskih Hrvata). Hrvatske novine. Glasnik Gradišćanskih Hrvatov, Eisenstadt (Željezno), 22. VI. 1984, br. 25, str. 4.

9429 (**Braut, Ivo**) I. B.: *Okrugli stol o Meštroviću.*
(U Muzejskom prostoru u Zagrebu. Bilj.).
Vjesnik, Zagreb, god. 45, 23. I. 1984.

9430 ***c***: *Hommage à Meštrović.* (Izložba o Meštroviću u Muzeju 14. olimpijskih igara u Sarajevu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 28/7526, 16. II. 1984, str. 9.

9431 **Case, Richard G.**: *Mestrovic Show at SU to Honor an Old Friend.* Syracuse Herald Journal, Syracuse, 15. IV. 1984.

9432 **Cota, Z.**: *D. Kečkemet o I. Meštroviću.* (Predavanje u Omišu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (42), 6. IV. 1984.

9433 **Cvetkova, Elena**: *Meštrović u novom svjetlu.*
(Mario De Micheli o Meštroviću). Večernji list, Zagreb, 28/7510, 28, 29. I. 1984, str. 6.

9434 **Ćirković, Sima**: *Meštrović i SANU. Poznati umjetnik je postao član Akademije još 1912. godine, ali sticajem okolnosti nije održao besedu niti priredio izložbu.*
Politika, Beograd, 81/25.457, 18. VIII. 1984, str. 8.

9435 (**De Micheli, Mario - Maroević, Tonko - Maković, Zvonko**): *Mogućnosti suvremene valorizacije Meštrovića.*
(Okrugli stol). Informacije, Muzejski prostor, Zagreb,
II. mj. 1984, str. 1-6.

9436 **De Micheli, Mario**: *Trenutak za reviziju Meštrovića. Nedvojbeno veliki moderni umjetnik. Kipar snažne energije. Meštrović danas - mogućnost suvremene valorizacije.* 1-2.
(Izlaganje na okruglom stolu o Meštroviću u Zagrebu.
Priredila M. Šigir). Vjesnik, Zagreb, 45/13.084, 8. II. 1984,
str. 7; 13.086, 10. II. 1984, str. 7.

9437 **Demori-Staničić, Zoraida**: *Umjetnik u gradu.*
(O splitskim spomenicima. Meštrovićevi javni spomenici.
Postavljanje *Grgura Ninskoga*). U: Splitski salon 1984,
Split 1984, str. (13/16).

9438 **Depolo, Josip**: *Povijesne „krhotine" u Mlecima.* (Izložba „Umjetnost u Beču od secesije do pada habzburškog carstva". Nedolična postava Meštrovićevih skulptura).
Oko, Zagreb, god. 12, 19. VII. 1984, str. 16-17.

9439 **Duplančić, Arsen**: *Bulić u portretima.*
(Meštrovićevo poprsje). U: Don Frane Bulić,
Katalog izložbe, Split 1984, str. 153, 181.

9440 **Gamulin, Grgo**: *Poslije svečanosti. U povodu retrospektivne izložbe Ivana Meštrovića u Zagrebu.* Književna reč, Beograd, 13/237, 10. VII. 1984, str. 23.

9441 **Gamulin, Grgo**: *Uvodna poglavlja za Ivana Meštrovića.*
(Položaj Meštrovićeve umjetnosti u okviru suvremene svjetske umjetnosti). Izraz, Sarajevo, 28/5, knj. LIV,
1984, str. 298-307.

9442 **Gauley, Sherrie**: *Croatian Rhapsody, 1947.*
U: The Art of Ivan Meštrović. Syracuse 1984, str. 10.

9443 **Gol, Nenad**: *Meštrović i Vrpolje. Biografski podaci Ivana Meštrovića.* (Pretiskano iz kataloga Galerije Ivana Meštrovića, Vrpolje 1972). U: Z. Maković: Meštrović, Vrpolje,
Slavonski Brod, Čakovec 1984, str. 75-98.

9444 **Gotovac, Frano**: *Sudar skulpture i prostora. Na prostornim paralelama.* (Problem postavljanja *Grgura Ninskoga* na Peristilu). Slobodna Dalmacija, Split, god 40 (42),
15. XII. 1984, str. 4.

9444a **Hart, Joy L.**: *Grieving woman (Weeping Woman), 1954.*
U: The Art of Ivan Meštrović. Syracuse 1984, str. 11.

9445 **Horvat, Josip**: *Živjeti u Hrvatskoj 1900-1941.*
(Usput o Meštrovićevoj političkoj ulozi u Kraljevini Jugoslaviji, str. 295, 317, 323-324). Zagreb 1984.

9446 **I. V.**: *Veliko zanimanje za I. Meštrovića.* (Izložba u Rovinju). Novi list, Rijeka, 17. I. 1984.

9447 **Ivanišević, Đurđica**: *Most dviju obala.* (Razgovor s Tonkom Maroevićem. Vrednovanje Meštrovića u Italiji). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (42), 4. II. 1984, str. 5.

9448 **Ivanović, Josip** (**Nikola**): *Ivan Meštrović i Gradišćanski Hrvati.* Danica, Zagreb, 1984, str. 146-147.

9449 **j.**: *Meštrović danas.* (Okrugli stol o Meštroviću u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 28/7.506, 24. I. 1984, str. 5.

9450 **J. K.**: *Meštrović za svet.* (Bilješka o monografiji Meštrovića u izdanju „Globusa" s tekstom B. Gagra). Novosti, Beograd, 15. IV. 1984.

9451 **Jelčić, Dubravko**: *Pisma hrvatskih književnika Ivanu Meštroviću.* (Pisma J. Kosora, S. Tucića, A. Ujevića, I. i L. Vojnovića, 1911-1918). Kronika Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU, Zagreb, 10/29-30, 1984, str. 47-56.

9452 **Jurišić, Karlo**: *Fra Gabro Cvitanović i njegov ratni dnevnik (1914-1918).* Split 1984. (Spominjanje Meštrovića).

9453 **Jurišić, Karlo**: *Meštrovićeva pjesna i spomenik Kačiću.* (Pjesma iz 1899. Kačićev spomenik u Bristu). Zbornik Kačić, Split, 16/1984, str. 287-346.

9453a **Kabić, Zlatko**: *Dr Kečkemet i Meštrovićevi kritičari.* (O reagiranjima na seriju feljtona o Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, 28. XII. 1984.

9454 **Kadijević, Đorđe**: *Ideologija i delo. Skulpture Ivana Meštrovića u Galeriji SANU.* (Potreba novog pristupa Meštrovićevom djelu). NIN, Beograd, 35/ 1755, 19. VIII. 1984, str. 38.

9455 **Katušić, Ivan**: *Omiš. Povijesno-turistički vodič općine.* (Meštrovićev spomenik *Mile Gojsalić*). Omiš 1984.

9455a **K**(**ečkeme**)t, D(**uško**): *Bilinić Harold.* (Podaci o Meštrovićevu suradniku). Likovna enciklopedija Jugoslavije, 1, Zagreb 1984, str. 131.

9456 **Kečkemet, Duško**: *Graditelj mediteranske tradicije.*

U povodu smrti Harolda Bilinića. (Život i djela. Suradnja s Meštrovićem). Vjesnik, Zagreb, 45/13.337, 23. X. 1984, str. 11.

9457 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović and his Work*. (Prijevod iz kataloga izložbe u Zagrebu 1983). Most, Zagreb, NS, 1984, br. 4, str. 3-10.

9458 **Kečkemet, Duško** - **Javorčić, Ivo**: *Vranjic kroz vjekove.* (O iseljenju Petrova polja 1647.). Split 1984.

9459 **Krnjević, Juraj**: *Stogodišnjica rođenja dvoje hrvatskih umjetnika svjetskoga glasa. To su kipar Ivan Meštrović i operna pjevačica Milka Trnina.* Zbornik Hrvatske seljačke stranke 1904-1984. London 1984, str. 106-107.

9460 **Kusik, Vlastimir**: *Studije Ivana Meštrovića.* (Izložba crteža i skulptura u Osijeku). Glas Slavonije, Osijek, 10. V. 1984.

9461 **Laboš, Fedor**: *Naša prošlost. O. Vladislav Laboš, župnik - Ivan Meštrović.* (O Vladislavu Labošu i otkriću talenta mladog Meštrovića. Rusinski). Hristijanski kalendan, Križevci, god. 16, 1984.

9462 **Lekić, Jasmina**: *Meštrović.* (Nesporazumi oko dva projekta za dokumentarni film o Meštroviću). NIN, Beograd, god. 35, 12. II. 1984, str. 30-31.

9463 **Lončarević, Juraj**: *Unatoč svemu ostati vedar.* (Poglavlje: Župnik u sjeni Meštrovićeve galerije, str. 173-175). Đakovački Selci, Đakovo, 1984.

9464 **M. F. P.**: *Stota godišnjica rođenja Ivana Meštrovića u Parizu.* Hrvatska revija, München-Barcelona, 34/1 (133), III. 1984, str. 125-127.

9465 **M. J.**: *...a Meštrović još mjesec dana.* (Produženje izložbe u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 28/7513, 1. II. 1984, str. 14.

9466 **M. J.**: *Mit koji traje.* (Popratna izložba o I. Meštroviću u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 28, 12. III. 1984.

9467 **Major, Máte**: *Geschichte der Architektur.* Band 3. Berlin 1984, str. 248.

9468 **Maleković, Vladimir**: *Trijumf povratka. Bečka Secesija na Venecijanskom bijenalu.* (Kritika postava Meštrovićevih skulptura). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 7. VII. 1984, str. 10.

9469 **Marini, Maurizio - Fagiolo, Maurizio**: *L'ambiente e gli artisti.* (O Meštroviću u Anticoli Corrado, Ital., str. 154-155). U: Un paese immaginario: Anticoli Corrado (uredn. Umberto Parrichi), Roma 1984, str. 141-171.

9470 **Matičević, Davor**: *Ivan Meštrović u povodu stogodišnjice rođenja...* (Sinopsis filma izložbe 1983). Moment, Beograd, 1984, br. 1, str. 52-53.

9471 **Medaković, Dejan**: *Meštrović u veselom društvu. Novogodišnje lakomislenosti.* (Proslava Silvestrova u Muzejskom prostoru). Vjesnik, Zagreb, 45/13.058, 13. I. 1984, str. 3.

9472 **Mirković, Vojko**: *„Da ostavim uspomenu svome kraju." Kako je proslavljen Meštrovićev jubilej.* (Razne akcije i manifestacije. Meštrovićeva pisma u kipareva sinovca Tome Meštrovića). Nedjeljna Dalmacija, Split, 22. I. 1984, str. 16-17.

9473 **Mirković, Vojko**: *Reljefi opet sjaju.* (Konzervacija Meštrovićevih reljefa u Kašteletu). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 10. XI. 1984.

9474 **Mirković, Vojko**: *Sahranjena Olga Meštrović.* (U Otavicama). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 29. IX. 1984.

9475 **Mirković, Vojko**: *Zaboravljeni „Medulić". U povodu prvog okupljanja dalmatinskih likovnih umjetnika 1908.* Slobodna Dalmacija, Split, 40 (42)/12.040, 7. I. 1984, str. 5.

9476 **Mužić, Ivan**: *Masonstvo u Hrvata.* (O Meštroviću i masonima). III. izd., Split 1984.

9477 **Nenezić, Z**(**oran**) **D.**: *Masoni u Jugoslaviji (1764-1980).* Beograd 1984. I. izd. (O Meštrovićevim vezama s masonima).

9478 **Nikolin, Matija**: *Meštrović i svećenici.* (Veze Meštrovića sa svećenicima i redovnicima). Vjesnik Đakovačke biskupije, Đakovo, IX. 1984, str. 163-166. Također poseban otisak, str. 1-7.

9479 **Nikolin, Matija**: *„Po drači i čičku."* (Trnje na životnom putu Meštrovića). Vjesnik Đakovačke biskupije, Đakovo, 2/10-13, 6. III. 1984.

9480 **P. Š.**: *Izložba Meštrovićevih radova.* (U Zenici. Bilj.). Borba, Zagreb, god. 49, 8. III. 1984.

9481 **Parricchi, Umberto**: *Mito e realtà di Anticoli Corrado.* (Meštrović i njegova djela u Anticoli Corrado). U (U. Parricchi): Un paese immaginario: Anticoli Corrado. Roma 1984, str. 253-359.

9482 (**Pasini, Sineva**) E. Pa.: *Dojmovi s izložbe. Tako kameno a tako toplo.* (Meštrovićeva izložba u Zagrebu. Dojmovi posjetilaca). Vjesnik, Zagreb, 45/13.924, 19. III. 1984, str. 3.

9483 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Meštrović i za Olimpijadu.* (Izložba u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.057, 12. I. 1984, str. 6.

9484 **Pasini, Sineva**: *Satira protiv licemjerja.* (Izložba „Meštrović u karikaturi i likovnoj kritici" u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.066, 21. I. 1984, Prilog: Sedam dana, br. 299, str. 9.

9485 (**Pasini, Sineva**) S. Pa.: *Više od 130 tisuća posjetilaca. Zatvorena izložba djela Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.124, 19. III. 1984, str. 1.

9486 **Paver, Mladen**: *Nesretno nadahnuće. Novogodišnja veselica usred Meštrovićeve izložbe.* (U Muzejskom prostoru u Zagrebu). Vjernik, Zagreb, 45/13.049, 4. I. 1984, str. 3.

9487 **Peić, Matko**: *Slikar prirode i reda.* (Meštrovićev portret Vladimira Becića). Vjesnik, Zagreb, 45/13.197, 3. VI. 1984, str. 6.

9488 **Perić, Ivan**: *Jubilej I. Meštrovića.* (Najistaknutiji kulturni događaj u 1983. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40/12.043, 11. I. 1984, str. 4.

9489 **Perić, Ivo**: *Ante Trumbić na dalmatinskom političkom popришtu.* (Politički susreti Meštrovića i Trumbića). Split 1984.

9489a **Perić, Ivo**: *Lik Pera Čingrije u umjetničkim djelima Ivana Meštrovića, Jose Bužana i Vlaha Bukovca.* (Poprsje Pere Čingrije, 1906). Dubrovački horizonti, 16/24, Zagreb 1984, str. 107-115.

9490 **Piplović, Stanko**: *Oproštaj od Harolda Bilinića.* (Nekrolog). Kulturna baština, Split, 10/15, 1984, str. 139-140.

9491 **Polić, R.**: *„Meštrovića" razgledalo 130 tisuća posjetilaca.* (Izložba u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 28/7553, 19. III. 1984, str. 1.

9492 **Popović, Radovan**: *Beograd i Ivan Meštrović.* (Meštrovićev rad u Beogradu pred Prvi rat i između dva rata). NIN. Beograd, 35/1757, 2. IX. 1984, str. 33-34.

9493 **Powell, Nicolas**: *Posters of the Vienna Secession.* Apollo, London, 1984, sv. 119.

9494 **Premerl, Tomislav**: *U spomen Haroldu Biliniću (1894-1984).* (Meštrovićev suradnik). Čovjek i prostor, Zagreb, 31/380 (11), 1984, str. 5.

9495 **R. V. A.**: *Izložba i predavanje o Meštroviću.* (U Poreču. Bilj.). Glas Istre, Pula, 16. II. 1984.

9486 **Radica, Bogdan**: *Živjeti, nedoživjeti.* (Meštrović u okviru svjetskih zbivanja nakon 1940). München-Barcelona 1984.

9497 **Radojičić, Mihailo**: *Razglednica s Lovćena.* (Zapuštenost mauzoleja). Danas, Zagreb, 30. X. 1984, br. 141, str. 49.

9498 **Radovčić, Š**(**ime**): *Meštrovićeva skulptura HBZ-u.* („Povijest Hrvata" u „Hrvatskoj bratskoj zajednici" u Pittsburghu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.180, 17. V. 1984, str. 9.

9499 **Razović, Maja**: *Gorka podrumska ironija.* (Kritično stanje u Atelijeru Meštrović u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.293, 9. IX. 1984, str. 8.

9500 **Rubbi, Antonio**: *Ivan Meštrović.* (Izložba u Zagrebu. Bilj.). Novi list, Rijeka, 6. I. 1984.

9501 **Ručnov, Marko**: *Renesansna svestranost. Uz 100. godišnjicu rođenja našeg najpoznatijeg vajara Ivana Meštrovića.* Putevi, Banja Luka, 30/2-3, III.-IV. 1984, str. 134-143.

9502 (**Rus, Zdenko**) Z. Ru: *Hrvatska. XIX. i XX. st. Kiparstvo.* (Meštrović). Likovna enciklopedija Jugoslavije, 1, Zagreb 1984, str. 600-603.

9503 **S. H.**: *Nova studija o Meštroviću.* (S. Filipponi i M. Gerosa u Milanu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 20. VII. 1984.

9504 **S. K.**: *Meštrović u muzeju 14. ZOI.* (Muzej Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.092, 16. II. 1984, str. 7.

9505 **Scala, J. A.**: *Exhibition „Art of Ivan Meštrović".* (Izložba u Syracusi). U: The Art of Ivan Meštrović, Syracuse 1984, str. 4.

9506 **Senečić, Geno**: *Svečanost u Bratislavi. Otkriven Meštrovićev „Kukučin"...* Vjesnik, Zagreb 45/13.224, 30. VI. 1984, str. 10.

9507 **Shapten, Robert**: *Tito's Legasy.* The New Yorker, New York, 5. III. 1984.

9508 **Stipetić, Radovan**: *Beč u Veneciji. Umjetnost secesije.* (Izložba: „Umjetnost u Beču od secesije do pada habsburškog carstva"). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 28. V. 1984, str. 9.

9509 **Šegvić, Neven**: *Ivan Meštrović i arhitektura.* (Meštrović u europskoj i našoj arhitekturi. Suradnici arhitekti). Arhitektura, Zagreb, 36-37/186-188, 1984, str. 2-9.

9510 (**Šigir, Mirjana**) M. Š.: *Meštrović i arhitektura.* (Predavanje Nevena Šegvića u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 7. II. 1984.

9511 **Šigir, Mirjana**: *Meštrović viđen dodirom.* (Posjet slijepih Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.108, 3. III. 1984, Prilog: Sedam dana, br. 305, str. 9.

9512 (**Šigir, Mirjana**) M. Š.: *Meštrovićevi neostvareni radovi.* (Predavanje Uglješe Rajčevića u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 45/13.079, 3. II. 1984, str. 6.

9513 (**Šigir, Mirjana**) M. Š.: *Na tragu ljudske biti.* (Okrugli stol o Meštroviću u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb 45/13.070, 25. I. 1984, str. 7.

9514 **Šimat, Banov, Ive**: *Tamburica ili...* (O potrebi vrednovanja Meštrovićeve umjetnosti). Danas, Zagreb, 3/102, 31. I. 1984, str. 51.

9515 **Široka, Aleksandar**: *Meštrović još uvijek provocira.* (Okrugli stol na temu „Mogućnosti suvremene valorizacije Meštrovića" u Muzejskom prostoru). Danas, Zagreb, 3/102, 31. I. 1984, str. 50-51.

9516 **Švajcer, Oto**: *Kritike i eseji iz likovne umjetnosti.* Osijek 1984. (O Meštroviću u poglavlju: Čovjek i njegovo tijelo, str. 278-280).

9516a **Tazartes, Maurizio**: *E finalmente Bistolfi uscì dai cimiteri.* (Meštrovićevo poprsje Leonarda Bistolfija). La Nazione, 18. VI. 1984, str. 3.

9516b **Tomić, Milovan**: *Čemu omalovažavanje povijesti?* (Polemika u vezi s nizom feljtona o Meštroviću D. Kečkemeta). Slobodna Dalmacija, Split, 10. I. 1984, str. 8.

9517 **Viculin, Marina**: *Meštar u žrvnju kritike.* (Kritike Meštrovića u prošlosti. Izložba „Meštrović u karikaturi i kritici" u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb 45/13.076, 31. I. 1984, str. 7.

9518 **Vnuk, Rada**: *Autobus za Veneciju.* (Nedolična postava Meštrovićevih skulptura na izložbi „Umjetnost u Beču"). Vjesnik, Zagreb, 29. VI. 1984, 7 dana, str. 9.

9519 **Vu**(**kšić**), **B.**: *Slike i glazba.* (Koncert orguljaša Ž. Marasovića u Zagrebu kompozicija inspiriranih Meštrovićevim djelima). Večernji list, Zagreb, god. 28, 7. III. 1984.

9520 **Walker, Ida M.**: *The guslar.* (The tired bard). U: The Art of Ivan Meštrović. Syracuse 1984, str. 12.

9521 **Wilhelm, Suzanne**: *Vestal Virgin, 1917.* U: The Art of Ivan Meštrović. Syracuse 1984, str. 7.

9522 **Z. D.**: *Meštrović za narod. Dobitnici nagrade grada Zagreba: Radna grupa - Vesna Barbić, Božo Bek, Duško Kečkemet, Mladen Pejaković i Ivan Picelj.* (D. Kečkemet o izložbi u Zagrebu). Večernjilist, Zagreb, 28/7598, 14. V. 1984, str. 6.

9523 *Bistolfi 1859-1933. Il percorso di uno scultore simbolista.* (Spomen Meštrovića. Meštrovićevo poprsje Bistolfija. Katalog izložbe). Casale Monferrato, 5. V. - 17. VI. 1984.

9524 *Dobitnici Nagrade grada Zagreba.* (Radna grupa koja je postavila Meštrovićevu izložbu u Muzejskom prostoru u Zagrebu). Delegatski list, Zagreb, 8/143, 11. V. 1984, str. 9-13.

9525 *Dr. Tomislav Marasović: Obljetnica I. Meštrovića.* (Anketa o najznačajnijem kulturnom događaju 1983). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (42), 18. I. 1984.

9526 *Europäische Kunstgeschichte in Daten.* Dresden 1984. (Meštrović str. 528).

9527 *Ivan Meštrović.* (Skulptura „Srca Isusova" župnoj crkvi u Selcima na Braču). Bračka crkva, Supetar, 6/1 (14), 1984, str. 4.

9528 *Iz plodnog opusa Ivana Meštrovića.* (Izložba u Sarajevu). Oslobođenje, Sarajevo, 41/12.807, 16. II. 1984, str. 7.

9529 *Izjave ocjene (o Ivanu Meštroviću): Auguste Rodin, Josef Strzygowski, Kineton Parkes, Milan Marjanović, Ljubo Babić, Laurence Schmeckebier, Žarko Vidović, Jelena Uskoković,*

Željko Grum. Vjesnik, Zagreb god. 44 (45)/12.914, 16. VIII. 1984, str. 7.

9530 *Izložba Meštrovićevih djela.* (U Muzejskom prostoru u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 18. II. 1984.

9531 *Izložbe, koncerti, znanstveni skup. Proslava 90-godišnjice Hrvatske bratske zajednice.* (Meštrovićeva skulptura u Pittsburghu). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (42)/12.087, 2. III. 1984, str. 6.

9532 *Katalog. Nofret die Schöne, die Frau im Alten Ägypten.* Mainz 1984.

9533 Larousse Encyclopedia of Modern Art. From 1800 to the Present Day. New York 1984.

9534 *Le arti a Vienna. Dalla Secessione alla caduta dell'Impero Asburgico.* (Katalog izložbe u Veneciji. 48 članaka raznih autora. Reprodukcije izložaka. Meštrović se spominje i reproducira u tekstu, ali nije zastupljen u popisu izložaka. Drugo dopunjeno izdanje nije objavljeno). Venezia 1984.

9535 *Meštrović, Ivan.* Grand dictionnaire encyclopédique Larousse. Sv. 7. Paris 1984, str. 6869.

9536 *Meštrović u karikaturi i likovnoj kritici.* (Izložba u Vrpolju. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 26. III. 1984.

9537 *Meštrović u „Muzeju XIV. ZOI".* (Muzej olimpijskih igara u Sarajevu). Olimpijski informator, Sarajevo, 15. II. 1984.

9538 *Meštrović u zlatu i srebru.* (Jubilarne medalje. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 20. II. 1984.

9539 *Meštrovićeva djela u Beogradu.* (Bilješka i fotografija izložbe SANU). Vjesnik, Zagreb, 45/13.245, 21. VII. 1984, str. 12.

9540 *Muzej Drniške krajine ponovno otvoren.* (Meštrovićevi radovi u muzeju. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (42), 24. II. 1984.

9541 *Nova studija o Meštroviću.* (Diplomski rad S. Filipponi i M. Gerosa u Milanu „Ivan Meštrović, kipar i graditelj"). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 20. VII. 1984, str. 9.

9542 *Pavle Roca: Godišnjica I. Meštrovića.* (Anketa o najznačajnijem kulturnom događaju 1983). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (42), 20. I. 1984.

9543 *Povratak u muzeje.* (Vraćanje muzejima Meštrovićevih radova nakon izložbe u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 29. III. 1984.

9544 *Produžena izložba o Meštroviću.* (U Muzejskom prostoru u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 1. II. 1984.

9545 *Radovi Meštrovića.* (Izložba u Sarajevu u Muzeju zimskih olimpijskih igara. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 40 (42)/12.075, 17. II. 1984, str. 12.

9546 *Rani Meštrović.* (Izložba Gliptoteke JAZU, SANU i Nar. muzeja u Beogradu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 45/13.245, 21. VII. 1984, str. 11.

9547 *130.000 posjetilaca Meštrovićeve izložbe.* (Zatvorena izložba u Zagrebu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 40 (42), 19. III. 1984.

9548 *Students Help Pay Homage to Former Syracuse University Sculptor Ivan Mestrovic.* Syracuse University Record, Syracuse, 19. IV. 1984.

9549 *U zagrebačkom Muzeju na Jezuitskom trgu...* (Izložba „Meštrović u karikaturi" u Zagrebu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 28, 4. I. 1984.

9550 *Više od 130 tisuća posjetilaca!* (Zatvorena Meštrovićeva izložba u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 45, 19. III. 1984.

1985.

9551 **Ančić, Marko**: *Galerija „Ivan Meštrović" - Vrpolje.* (Djelatnost i planovi). Brodski list, Slavonski Brod, 2. VIII. 1985.

9552 **Angeli Radovani, Kosta**: *Kip bez grive.* Zagreb 1985. (Sabrani objavljeni radovi. O Meštroviću u poglavljima: Genealoška razmatranja o našoj skulpturi, str. 44-58; Smisao naših uspjeha, str. 71-77; Nema žrtava budućnosti, str. 132-151; Moj otac, slikar Frano Branislav Angeli Radovani, str. 164-184; Meštrović ili „Arčipenko", str. 185-193; Portreti i priljepci, str. 201-216).

9553 (**Antonovici, Constantin**): *Young Sculptor Series: Antonovici... Student Days.* Sculpture Review, god. 34, proljeće, 1985, str. 14/15.

9554 **Boban, Ljubo**: *Hrvatska u arhivima izbjegličke vlade 1941-1943.* I-II. Zagreb 1985. (O Meštroviću u vrijeme II. rata).

9555 **Boglić, Mira**: *Što je s filmovima o Meštroviću?* (Spor Jadran-filma i Marjan-filma). Vjesnik, Zagreb, god. 46, 30. IX. 1985.

9556 **Brzić, Žarko**: *Nikad na gubitku. Zadivljujuća svjedočanstva ljudi našeg stoljeća.* Zagreb 1985. (Meštrović u poglavlju: Najveći lik u skulpturi 20. stoljeća, str. 42-47).

9557 **Budak, Neven**: *Povijest kažiprstom.* (O povijesti i mitološkoj ulozi Grgura Ninskoga i Meštrovićevog spomenika). Oko, Zagreb, god. 13, 28. II, 14, 25. III, 25. IV, 23. V, 6, 20. VI, 4. VII, 1. VIII. 1985.

9558 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz dana u dan.* Knj- I-IV, Zagreb 1985. (Krležina sjećanja na Meštrovića i sud o njemu, njegovoj umjetnosti i politici).

9559 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz tjedna u tjedan. Ulomci iz knjige „S Krležom iz dana u dan"...* (Krležin sud o Meštroviću). Vjesnik, Panorama subotom, Zagreb, 7. XII. 1985, str. 4-5.

9560 **Honisch, Dieter**: *Die Brücke zur Gegenwart schlagen.* (Interview: Michael Wawerka). Kunstblatt, Berlin, 1985, br. 45, str. 12-19.

9561 **J. B.**: *Ivan Meštrović: Skica za sv. Ćirila i Metodija.* (Opis slike). Istarska Danica, Pazin 1985, str. 71.

9562 **Jankovič, Ján**: *Mein Traumland; Jugoslawien.* Bratislava 1985. (Meštrović str. 15, 68).

9563 **Kadić, Branko**: *Journal od Croatian Studies... (Svezak posvećen 100. obljetnici rođenja I. Meštrovića).* Hrvatska revija, München-Barcelona, 35/4 (140), XII. 1985, str. 727-729.

9563a **Kudrjavcev, Anatolij**: *Vječni Split.* (Spomenik Luki Botiću). Split 1985, str. 176-177.

9564 (**Kuštre**, **Ante**) A. K.: *Restauracija Meštrovićevih radova.* (U Galeriji Meštrović u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 43, 27. IV. 1985.

9565 (**Meštrović, Matko**) M. M.: *Dvije Meštrovićeve izložbe.* (U Notre Dame u SAD. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 29, 8. I. 1985.

9566 (**Meštrović, Matko**) M. M.: *Ponovno otkrivaju „meštra".* (Pred izložbu Meštrovića u inozemstvu). Večernji list, Zagreb, 29/8088, 20. XII. 1985, str. 11.

9567 (**Mikuž, Stane**): *Maksim Gaspari in Kamniško Mesto.* Katalog. (Uspomene Gasparija iz Beča 1902-1903). Kamnik (1985. ?).

9568 **Murray, Peter and Linda**: *Meštrović, Ivan.* The Penguin Dictionary of Art & Artists. Harmonsworth. (Engl). 1959. i daljnja izdanja do 1985, str. 266. (Kratka Meštrovićeva biografija).

9569 **Mužić, Ivan**: *Popis masona u Hrvatskoj između dva rata.* (Meštrović, Kljaković, Ćurčin). Marulić, Zagreb, 18/3, 1985, str. 297-321.

9570 **Peić, Mat**(**k**)**o**: *Ivan Meštrović.* (Engleski, Općenito o Meštroviću). Iseljenički kalendar,85, Zagreb 1985, str. 49-50.

9570a **Peić, Matko**: *Naši umjetnici u londonskim galerijama.* U: Evropske skitnje. Zagreb 1985. (Meštrovićev „Banović Strahinja" u Tate Gallery u Londonu).

9571 **Perković, Zdeslav**: *Nužnost sanacije Meštrovićevog Kašteleta.* (Projekt predviđenih radova). Kulturna baština, Split, 11/16, 1985, str. 119-121.

9572 **R. M.**: *Muzeji - poluprazni.* (Posjeti Galeriji Meštrović u Splitu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 43, 3. VIII. 1985.

9573 **Read, Herbert**: *Art and Artists.* London 1985, 1988, 1989. (Nekoliko redaka o Meštroviću, str. 221).

9574 **Scheuer, Georg**: *Valuable Reference Book Covers Art and Artists.* South Bend Tribune, South Bend, 10. II. 1985.

9575 **Slade-Šilović, Mirko**: *Ivan Meštrović i Trogir.* (O postavljanju reljefa Petra Berislavića u Trogiru). U: Š. Jurišić: Iz povijesti Jadrana. Split 1985, str. 37.

9576 **Sladojević, S.**: *Obnavljanje Strossmayera.* (Restauracija spomenika. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 29, 26. VI. 1985.

9577 **Slamnig, Svevlad**: *Apokrifni ili autentični Meštrović.* Marulić, Zagreb, 18/2, III-IV. 1985, str. 265-266.

9578 **Stanišić, I.**: *I. Meštroviću.* (Pjesma). U: Deni Poezii, Lenjingrad, 1985, str. 252.

9579 **Strižić, Z**(**denko**): *Spomenik Mili Gojsalićevoj.* (Odliven. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 46, 17. VII. 1985.

9580 (**Škunca, Josip**) J. Š.: *Monografija „Meštrović".* Vjesnik, Zagreb, 45/13.699, 29. X. 1985, str. 8.

9581 (**Špeletić, Krešo**) K. Š.: *Đerdan Ivana Meštrovića.* (Dodijeljen kazalištu „Komedija". Bilj.). Studio, Zagreb, 12. I. 1985.

9582 **Yuill, Neda**: *Potraga za Strahinjićem.* (O Meštrovićevoj skulpturi Banović Strahinja u Londonu). Danas, Zagreb, 27. VIII. 1985, br. 184, str. 67-68.

9583 *„Journal" posvećen Ivanu Meštroviću.* (Journal of Croatian Studies, sv. 24, 1985). Hrvatska revija, München-Barcelona, 35/3 (139), IX. 1985, str. 535-536.

9584 *Kipovi u nove prostore.* (Meštrovićeva „Udovica" za dvorište Likovne akademije u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 46, 2. XI. 1985, Prilog: Sedam dana, str. 20.

9585 *Mestrovic, Ivan.* The new Encyclopaedia Britannica. Sv. 8. London 1985, str. 54-55.

9586 *Meštrović, Ivan.* BI-Handlexikon in zwei Bänden. Sv. 2. Leipzig 1985, str. 759.

9587 *Meštrović, Ivan.* Encyklopedia powszechna. II. izd. Sv. 3. Warszawa 1985, str. 71.

9588 *Monografija „Meštrović".* (Z. Makovića. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 46, 29. X. 1985.

9589 *The Shaheen - Mestrovic Memorial.* Quadrant, IV. 1985.

1986.

9590 **A. I.**: *Izložba za svijet.* (Plan Meštrovićeve izložbe u inozemstvu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 30, 12. IX. 1986.

9591 **Barbić, Vesna**: *Meštrović i arhitekti.* (Meštrovićeva suradnja s arhitektima pri građevinskim projektima i izvedbama). Rad JAZU, knj. 423, razred za lik. umj. knj. XIII. I. Meštrović. Zagreb 1986, str. 145-165.

9592 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Put putuju...* (Skulpture I. Meštrovića otpremljene iz Splita za Berlin). Slobodna Dalmacija, Split, 44/12.958, 20. XII. 1986, str. 6.

9593 **Cota, Z.**: *Sudionik teških vremena.* (O kiparu Kruni Buljeviću, Meštrovićevom suradniku na spomeniku na Avali). Slobodna Dalmacija, Split, god. 44, 18. X. 1986, str. 9.

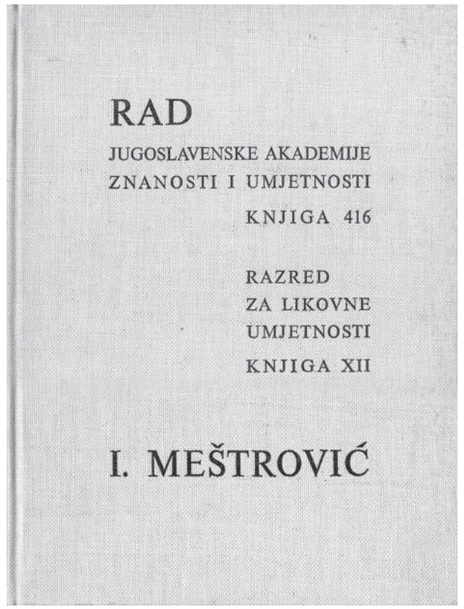
9594 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz dana u dan (1956-1975). 1. Balade o životu koji teče.* Zagreb 1986. (Razgovori s Miroslavom Krležom. O Meštroviću str. 140, 165-166, 177, 184, 231, 238).

9595 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz dana u dan (1975-1977).* Zagreb 1986. (Razgovori s Miroslavom Krležom. O Meštroviću str. 145-146, 186, 197, 218, 220, 233).

9596 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz dana u dan (1978-1979).* Zagreb 1986. (Razgovori s Miroslavom Krležom. O Meštroviću str. 102, 158, 195-196, 198, 202).

9597 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz dana u dan (1980-1981).* Zagreb 1986. (Razgovori s Miroslavom Krležom. O Meštroviću str. 147, 275, 315).

9598 **Deanović, Ana**: *Meštrovićevi prostori.* (Studija o Meštrovićevoj arhitekturi). Rad JAZU, Zagreb, knj. 423, I. Meštrović. Razred za lik. umj. knj. XIII, 1986, str. 7-117.

▶ *123*

9600 **Domić, Ljiljana**: *Pronađen Meštrovićev dramski spjev. 2. Knjiga klesana stihovima.* 1-2. („Kambus"). Nedjeljni vjesnik, Zagreb, 46/14.076, 16. XI. 1986, str. 10.

9601 **Domić, Ljiljana**: *Pronađen Meštrovićev dramski spjev. U Šibeniku je pronađen dramski spjev Ivana Meštrovića pod naslovom „Kambus".* Vjesnik, Zagreb, 46/14.055, 26. X. 1986, str. 20.

9602 **Domić, Ljiljana**: *Zagrebački Indijanci.* (Marica Meštrović o planu postavljanja „Indijanaca" u Zagrebu). Danas, Zagreb, 5/237, 2. IX. 1986, str. 38-39.

9603 **Duplančić, Arsen**: *Jedno Bulićevo pismo o spomeniku Grguru Ninskom.* Croatica christiana periodica, 10/18, Zagreb 1986, str. 47-56.

9604 **Grbelja, Josip**: *Tužan životni kolač.* (Nađena Meštrovićeva rukopisna djela: „Kambus", „Aleksandrida" i „Kejo"). Nedjeljna Dalmacija, Split, 30. III. 1986, br. 777, str. 28-29.

9605 **Grbelja, Josip**: *Zagonetna ostavština.* (Jure Miliša, nekadašnji vlasnik rukopisâ Meštrovićevih literarnih sastava). Nedjeljna Dalmacija, Split, god. 44, 9. III. 1986, str. 26.

9606 (**Grubić, Damir**) D. G.: *Ivan Meštrović.*
U: Slikari i kipari članovi razreda za likovne umjetnosti JAZU. Katalog izložbe. Zagreb 1986, str. 42-44.

9607 **Horvatić, Dubravko**: *Dalmacija.*
(Turistička monografija. O Meštroviću u poglavlju: Čudesa graditeljstva, kiparstva, slikarstva...). Zagreb 1986.

9608 **Ivanišević, Đ(urđica)**: *Meštrović opet osvaja Beč.* (Skulpture iz Galerije Meštrović otpremljene na izložbu u Berlin, Zürich i Beč). Vjesnik, Zagreb, 46/14.108, 20. XII. 1986, str. 11.

9609 **Ivanuša, Dolores**: *Zgrada Muzeja revolucije naroda Hrvatske.* I-II. (Arhitektura Meštrovićevog Doma umjetnosti i razvoj Muzeja revolucije). Bulletin Muzeja revolucije naroda Hrvatske, Zagreb, ljeto-jesen 1986, str. 1-2; jesen-zima 1986, str. 1-2, proljeće-jesen 1987, str. 1-2.

9610 **Karaman, Ljubo**: *O Grguru Ninskome i Meštrovićevu spomeniku u Splitu.* (Pretiskano iz brošure istog naslova, Split 1929). U: Ljubo Karaman: Odabrana djela. Split 1986, str. 641-677.

9611 **Kolombo, Ante-Tonči**: *Tako je to bilo. Uz jedan zapis o Meštroviću.* (Netočni podaci o Meštrovićevom djetinjstvu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 47, 1. IX. 1986, str. 5.

9612 **Kravar, Miroslav**: *Gdje je Kambus. O zagubljenoj historijskoj drami Ivana Meštrovića.* (Podaci o zagubljenom rukopisu). Danas, Zagreb, 5/204, 14. I. 1986, str. 46.

9613 **Kravar, Miroslav**: *Jedan podatak valja ispraviti. Pronađen Meštrovićev dramski spjev* (2). („Kambus" je pisan u dvanaestercu a ne u desetercu). Vjesnik, Zagreb, 46/14.060, 31. X. 1986, str. 5.

9614 **Kršnjavi, Iso**: *Zapisci. Iza kulisa hrvatske politike.*
Knj. I-II, Zagreb 1986. (Uočavanje Meštrovićevog talenta. Prigovor zbog izlaganja u Srpskom paviljonu u Rimu 1911. O Meštroviću str. 366-367, 441, 688).

9615 **Kump, Mirna**: *Popis arhitektonskih djela i urbanističkih zahvata.* (Opisi i kronologija Meštrovićevih projekata i izvedbi). Rad JAZU, knj. 423, Razred za lik. umj. knj. XIII. I. Meštrović. Zagreb 1986, str. 131-143.

9616 **Kusin, Vesna**: *Marijan Susovski: Našu smo umjetnost stavili u geto.* (Meštrovićeva izložba u Berlinu, Beču, Zürichu i dr.). Vjesnik, Zagreb, god. 47, 6. IX. 1986, Sedam dana, str. 8-9.

9617 **Kusin, Vesna**: *Meštrović na evropskoj turneji. Priprema se izložba djela našega velikog kipara u Zapadnom Berlinu, Zürichu i Beču.* Vjesnik, Zagreb, 46/13.818, 28. II. 1986, str. 15.

9617a **Kusin, Vesna**: *Sve Bauerove ljubavi.* (Žena s lutnjom). Vjesnik, Zagreb, 21. VI. 1986, Panorama subotom, str. 14-15.

9618 **Kusin, Vesna**: *Svi akademici krasne umjetnosti.*
(Izložba članova JAZU u Zagrebu i Beogradu). Vjesnik, Zagreb, 46/13.868, 19. IV. 1986, Panorama subotom, br. 414, str. 10-11.

9618a **Kusin, Vesna**: *Titovi darovi narodu.*
(Meštrovićeva *Djevojka s lutnjom* u Titovoj zbirci umjetnina). Vjesnik, Sedam dana, Zagreb, 15. III. 1986, str. 10-11.

9619 **Maroević, Ivo**: *Novija muzejska arhitektura u Hrvatskoj.*
(O Atelijeru Meštrović). Čovjek i prostor, Zagreb, 33/3 (396), 1986, str. 6-9.

9620 **Martinčić, Ivan**: *Izabrana bibliografija.* (Bibliografija o Meštrovićevim arhitektonskim radovima i projektima). Rad JAZU knj. 423. Razred za lik. umj. knj- XIII. I. Meštrović. Zagreb 1986, str. 119-129.

9621 **Mirković, Vojko**: *Između vatre i vode. Kako se brinemo za Meštrovićevu ostavštinu u Zagrebu i Splitu.* (Razgovor s Maricom Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 44/12.831, 8. VIII. 1986, str. 10.

9622 **Mušič, Marjan**: *Jože Plečnik.* (Monografija o Plečniku. Poglavlje: Zgodba o dveh prijateljih, o Janezu Jagru in Ivanu Meštroviću, str. 108-128). Ljubljana 1986.

9623 **Peić, Matko**: *Meštrović.* U: M. Peić: Portreti hrvatskih umjetnika 19. i 20. stoljeća. Zagreb 1986. (O Meštroviću i njegovoj umjetnosti str. 211-215).

9623a **Petrinović, Ivo**: *Ante Trumbić. Politička shvaćanja i djelovanja.* (Politička suradnja s Meštrovićem). Zagreb 1986.

9624 **Pivčević, E(do)**: *Meštrović u svijet.* (Skulpture iz Galerije Meštrović u Splitu na izložbu u Berlin, Zürich i Beč. Bilj.). Večernji list, Zagreb, 30/8398, 22. XII. 1986, str. 1.

9625 **Razović, Maja**: *Indijanci izlaze iz tame.*
(Plan odlijevanja Meštrovićevih „Indijanaca" za Zagreb). Vjesnik, Zagreb, 46/13.964, 27. VII. 1986, str. 11.

9626 **Razović, Maja**: *U susret novim izložbama... U pripremi izložba Ivana Meštrovića.* (U Zapadnom Berlinu). Vjesnik, Zagreb, 46/14.011, 12. IX. 1986, str. 15.

9627 **Siegel, Stephanie**: *Maestro's Work Reflects Spirit.*
The Observer, Notre Dame, 24. IV. 1986.

9628 (**Slamnig, Svevlad**): *Apokrifni ili autentični Meštrović.*
(Iz „Marulića", Zagreb 1985). Hrvatska revija, München-Barcelona, 36/1 (141), III. 1986, str. 96-97.

9629 **Stanišić, I.**: I*van Meštrović. Skul'ptura i poezija.*
U: Ruskaja literatura i zarubežnoe isskustvo. Sbornik issledovanii i materialov. Leningrad 1986, str. 216-267.

9630 **Šegvić, Neven**: *Stanje stvari...*
(Osnivanje Umj. akademije u Zagrebu. Meštrović). Arhitektura, Zagreb, 1986, br. 196-199, str. 119.

9630aa **Ujević, Tin**: *Opojnost uma. Misli i pogledi.*
(Pohvale Meštrovićeve umjetnosti 1915. god. i kritike 1930). Zagreb 1986, str. 241-243.

9630a **Zlamalik, Vinko**: *JAZU. 1866-1986. Slikari i vajari.*
(Meštrović član JAZU na izložbi 1986). Izložbene novine Galerije Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd, br. 10, 1986, str. 1-2.

9631 **Žigrović, Mladen**: *U žitu i kukolju.*
Eseji, članci i razgovori. Barcelona-München 1986.

9632 *Djela Ivana Meštrovića.* (Pripreme za izložbu u Berlinu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 46/14.090, 2. XII. 1986, str. 11.

9633 *Ivan Meštrović. Portretna skica.* (Crtež kredom 1921). U: Katalog: Anka Krizmanić, Zagreb 1986.

9634 *Ivan Meštrović študira Rodina.* (Akvarel Maksima Gasparija). U katalogu: Maksim Gaspari ilustrator, Ljubljana 1986.

9635 *Izložba Meštrovićevih radova.* („Meštrović, Drniš-Otavice" u Crikvenici. Bilj.). Novi list, Rijeka, 1. IV. 1986.

9637 *Karlo Mirth: Meštrović in America.* (Prikaz brošure). Hrvatska revija, München-Barcelona, 36/4 (144), XII. 1986, str. 680-681.

9638 *Kipar i slikar.* (Meštrovićevi javni spomenici u Zagrebu. Televizijski program. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 30, 18. IV. 1986.

9639 *Meštrovič, Ivan.* Kratkaja hudožestvennaja enciklopedija. Iskusstvo strani narodov mira. Moskva 1986.

9640 *Meštrovič Ivan.* Popularnaja hudožestvennaja enciklopedija. Moskva 1986.

9641 *Meštrović, Ivan.* BI - Universal-Lexikon. Sv. 3. Leipzig 1986, str. 424.

9642 *Meštrović, Ivan.* (Kratka biografija). The New Encyclopaedia Britannica. Sv. 8. Chicago 1986, str. 54-55.

9643 *Meštrović, Ivan.* Vorauslexikon zur Brockhaus-Enzyklopädie. Sv. 3. Mannheim 1986, str. 548.

9644 *Meštrović opet osvaja svijet.* (Pred izložbu u Berlinu, Zürichu i Beču. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 47, 20. XII. 1986.

9645 *Meštrović u Evropi.* (Konzerviranje skulptura za izložbe u inozemstvu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 47, 27. XI. 1986.

9646 *Od Baselitza do Meštrovića. Što pripremaju: Galerija grada Zagreba.* (Meštrovićeva izložba u Berlinu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 44, 13. IX. 1986, str. 11.

9647 *Rođen Ivan Meštrović.* (Biografski podaci). Slobodna Dalmacija, Split, god. 44, 15. VIII. 1986.

9648 *Rođen Ivan Meštrović.* (Biografska bilješka). Vjesnik, Zagreb, god. 47, 15. VIII. 1986.

1987.

9649 **Affentranger, Angelika**: *Ein Mann der gefühlvollen Skulpturensprache. Der Bildhauer Ivan Mestrovic in Kunsthaus Zürich.* (Životopis, Umjetnost. Rodin, Bourdelle). Anzeiger von Uster, 4. V. 1987.

9650 **Affentranger, Angelika**: *Kein Mann der Avantgarde. Der Bildhauer Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Schweizer Feuilleton-Dienst, 28. IV. 1987.

9651 **Anzani, Giovanni**: *I miti e gli eroi della terra iugoslava nella complessa plastica di Mestrovic.* (Meštrovićeva umjetnost u srednjoeuropskom krugu. U povodu izložbe u Milanu). La Provincia, 3. X. 1987, str. 3.

9652 **bg**: *Unbekannte, aber ausdrucksstarke Plastik aus Jugoslawien.* (Kratka bilješka o Meštrovićevoj izložbi u Zürichu). Schweizer Familie, Zürich, 15. IV. 1987.

9653 **Badurina, Anđelko - Škunca, Bernardin - Škunca, Florijan**: *Sakralni prostor tijekom povijesti i danas.* Zagreb 1987. (Meštrovićeve crkvene građevine, str. 71).

9654 **Balas, E.**: *Unbuilt architecture of the early modern sculptors.* Gazette des Beaux-Arts, Paris, ser. 6, 110/1987, str. 184.

9655 **Barbača, M.**: *Meštrović u Zagrebu.* (Televizijski film. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 13. II. 1987.

9656 **Barbić, Vesna - Jura, Martina**: *Dokumentation zu Leben und Werk.* (Predgovor katalogu izložbe. Kronološki podaci o životu i djelima Meštrovića). Katalog: Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin 1987, str. 31-51.

9657 **Barbić, Vesna**: *Kronologija.* (Kronologija Meštrovićeva života i rada. Tekst u fotomonografiji). U: B. Gagro, N. Gattin: Ivan Meštrović, Zagreb (1987).

9658 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Galerija Meštrović.*
(Kratki podaci o Galeriji u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 13. VIII. 1987, str. 19.

9659 **Benović, Maja**: *Jedan je Meštrović.*
(O monografiji B. Gagra i N. Gattina). Studio, Zagreb, br. 1220, 21-27. VIII. 1987, str. 18-21.

9660 **Berman, D.**: *Model and Muse: Sculptors' wives.*
Sculpture Review, (?), 36/1-2, 1987, str. 35.

9661 **Bernauer, Markus**: *In Stein und Marmor gehauene Monumentalität. Der Bildhauer Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* Bündner Zeitung, 25. IV. 1987.

9662 **Bernauer, Markus**: *In Stein und Marmor gehauene Monumentalität. Der Bildhauer Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Općenito o Meštrovićevoj umjetnosti, utjecajima). Oberländer Tagblatt, 25. IV. 1987.

9663 **Bertossa, Paolo**: *La scultura ritma la grande storia. Mostre. Ivan Mestrovic al Kunsthaus do Zurigo.*
(Meštrovićev monumentalizam. Usporedbe). Giornale del Popolo, Lugano, 27. IV. 1987.

9663a (**Bezić-Božanić, Nevenka**) N. B. B.: *Otavice.*
(Meštrovićev mauzolej. Slika). Likovna enciklopedija Jugoslavije, 2, Zagreb 1987, str. 520-521.

9664 **Bichler, Susanna**: *Ivan Meštrović.*
(Izložba u Beču). Falter, Wien, 1987, 28.

9665 **Billeter, Fritz**: *Das ungeliebte Pathos.*
(Ulomak iz Tages-Anzeiger, 1987). Društvene obavijesti. Hrvatska kulturna zajednica, Zürich, br. 41, 26. VI. 1987, str. 8.

9666 **Billeter, Fritz**: *Das ungeliebte Pathos.* (O patosu u Meštrovićevim djelima. U povodu izložbe u Zürichu). Tages-Anzeiger, Zürich, 12. V. 1987.

9667 **Billeter, Fritz**: *Weltberühmt, vergessen, wiederentdeckt.*
(Pretiskano iz Tages-Anzeiger, Zürich, 11. IV. 1987). Društvene obavijesti. Hrvatska kulturna zajednica, Zürich, br. 41, 26. VI. 1987, str. 7.

9668 **Billeter, Fritz**: *Weltberühmt, vergessen, wiederentdeckt. Der jugoslawische Bildhauer Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (O Meštrovićevoj umjetnosti u odnosu na suvremenu europsku). Tages-Anzeiger, Zürich, 11. IV. 1987, str. 8.

9669 **Blechen, Camilla**: *Blut und Heiligkeit. Der Bildhauer Ivan Meštrović in der Nationalgalerie Berlin.* (O Meštrovićevu životu i djelu. U povodu izložbe u Berlinu). Frankfurter Allgemeine Zeitung, Frankfurt, 25. II. 1987, str. 3.

9670 **Boban, Ljubo**: *Kontroverze iz povijesti Jugoslavije. Dokumentima i polemikom o temama iz novije povijesti Jugoslavije.* I. knj. (O Meštroviću između dva rata i 1942). Zagreb 1987.

9671 **Boglić, Mira**: *Etida o Tarkovskom. 34. festival jugoslavenskog kratkog filma.* (Bilješka o dokumentarnom filmu „Djelo Ivana Meštrovića"). Vjesnik, Zagreb, god. 48, 1. IV. 1987, str. 11.

9672 **Bossaglia, Rossana**: *Con radici simboliste. Il fascino di Ivan Mestrovic (1883-1962).* (O Meštrovićevoj umjetnosti . Veze s Italijom. U povodu izložbe u Milanu). Corriere della sera, Milano, 18. X. 1987.

9673 **Bozzoli, Carlos, A. E.**: *Ivan Mestrovic y la secesion Vienesa.*
Studia croatica, Buenos Aires, 28/4 (107), X-XII. 1987, str. 306-311.

9674 **Brajinović, Marijan**: *Izložba Ivana Meštrovića.*
(Opći podaci o Meštroviću u Beču). Hrvatske novine, Eisenstadt, 78/22, 29. V. 1987, str. 11.

9675 **Buchbaum, Maria**: *Von monumentaler Wucht geprägt. Ivan Meštrović im Museum des 20. Jahrhunderts.*
(O Meštrovićevoj umjetnosti i izložbi u Beču). Wiener Zeitung, Wien, 6 (7). VI. 1987.

9676 **Budiša, Dražen**: *Valja znati.* (Arhiv Nove Evrope u Nacionalnoj knjižnici). Oko, Zagreb, 4-18. VI. 1987, str. 21.

9677 **C. P.**: *Vom Welterfolg in die Vergessenheit geraten. Das Kunsthaus Zürich zeigt Werke der Bildhauers Ivan Meštrović.*
Neue Zürcher Nachrichten, Zürich, 15. IV. 1987.

9678 **Caramel, Luciano**: *Mestrovic barbaro e classico. A Milano, Palazzo Reale, un'importante rassegna ripropone l'opera dello scultore jugoslavo.* (O Meštrovićevoj umjetnosti. Tekstovi u katalogu). Il Giornale, 18. X. 1987.

9679 **Cvetkova, Elena**: *Majstorove talijanske veze.*
(Uoči otvorenja Meštrovićeve izložbe u Milanu). Večernji list, Zagreb, 31/8662, 19. IX. 1987, str. 13.

9680 **Cvitan, Vladimir**: *Krv i svetinje pod berlinskim zidom.*
(Njemački tisak o Meštrovićevoj izložbi u Berlinu). Start, Zagreb, br. 475, 4. IV. 1987, str. 60-61.

9681 **Čelan, Joško**: *I dalje anemično. Četvrti dan festivala jugoslavenskog dokumentarnog i kratkometražnog filma u Beogradu.* (Podatak o dok. filmu „O djelu Ivana Meštrovića"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 1. IV. 1987, str. 10.

9682 **D. Ch.**: *Yvan Mestrovic.* (U povodu izložbe u Zürichu. O *Jobu* i *Raspelu*). Tribune de Genève, Genève, 16. IV. 1987.

9683 **Dadda, Luigi**: (Počasni predgovor prisjednika kulture Milana katalogu izložbe. Općenito o izložbi u Milanu). U katalogu: Ivan Meštrović. Milano 1987, str. VII.

9684 **Dadić, Žarko**: *R. J. Bošković. Život i djelo.* (Spomenik Boškoviću u dvorištu Instituta „Ruđer Bošković" u Zagrebu). Priroda, Zagreb, 5/1986-1987.

9685 **De Micheli, Mario**: *Un sogno di pietra.* (Tekst u katalogu izložbe. O Kosovskom ciklusu i nekim drugim Meštrovićevim skulpturama). U katalogu: Ivan Meštrović. Milano 1987, str. 3-7.

9686 **Deecke, Thomas**: *Ivan Meštrović. Skulpturen. Nationalgalerie, Berlin.* (Razlozi izlaganja Meštrovića u Berlinu, Beču i Zürichu). Das Kunstwerk, 40/3, VI. 1987, str. 67-69.

9687 **Deur, Veljko**: *Ivan Meštrović i njegovi učenici u Južnoj Americi.* (Victor Bréchert, Mario Cravo, Troiano Troiani). Hrvatska revija, München-Barcelona, 37/4 (148), XII, 1987, str. 764.

9688 **Dorfles, Gillo**: *Il versante anti-eroico di Meštrović.* (Predgovor katalogu izložbe. O Meštrovićevim intimnim, neherojskim, skulpturama). U katalogu: Ivan Meštrović. Milano 1987, str. 11-12.

9689 **Drobnjak, Vladimir**: *Zagrebačke metamorfoze.* (Meštrovićev reljef na zgradi na Trgu bana Jelačića). Vjesnik, Zagreb, god. 48, 31. V. 1987, str. 10.

9690 **Duplančić, Arsen**: *Podaci o Meštroviću i njegovim djelima iz korespondencije Mihovila Abramića.* (Prepiska 1921-1062, u Arheološkom muzeju u Splitu). Mogućnosti, Split, 35/5-6, 1987, str. 508-529.

9691 **Đurić, Rudolf**: *Umjetnička djela Mirogoja.* (Meštrovićevi nadgrobni spomenici, L. Popović, S. Rittig, K. Meštrović, V. Becić, str. 80-90). U knjizi: (I. Trčuk): Mirogoj. Kulturno-povijesni vodič. Zagreb 1987.

9692 **E. F.**: *Der Vergessenheit entreissen. Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (O Meštrovićevom djelu. Ponovno otkriće njegove umjetnosti). Badener Tagblatt, Baden, 11. IV. 1987.

9693 **E. F.**: *Der Vergessenheit entreissen.* (O izložbi u Zürichu. Pretiskano iz Badener Tagblatta, 11. IV. 1987). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, br. 41, 26. VI. 1987, str. 8.

9694 **Eterović, Ivo**: *Split. Slika voljenoga grada.* (Fotomonografija. Tekstovi: T. Petrasov Marović, D. Kečkemet. Meštrovićevi spomenici i galerije). Split 1987.

9695 **Fiamengo, J**(**akša**): *Meštrović protiv Sofokla.* (O prostorima za Ljetne igre u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 6. VII. 1987, str. 14.

9696 **Fonti, Daniele - Kronauer, Marzia**: *Quando (1913-16) a Roma esponevano Renoir, Klimt, Schiele, Matisse, Munch, Gauguin...* (Interview s Pasqualinom Spadini. O izložbi Rimske secesije 1913). Il Giornale dell'arte, br. 46, VI. 1987, str. 15.

9697 **Frohmann, Günther:** *Ivan Mestrovic: „Witwe".* (Marmor, 1908. Opširna legenda uz ilustraciju „Udovice". U povodu Meštrovićeve izložbe u Beču). Salzburger Nachrichten, Salzburg, 20. VI. 1987, str. 11.

9698 (**Frohmann, Günther**) G. F.: *Kunst im Juni.* (O Meštrovićevoj izložbi u Beču). Wiener, Wien, 1987, sv. 6.

9699 **Gagro, Božidar**: *Meštrović danas.* (Uvodni tekst fotomonografije). U: B. Gagro, N. Gattin: Ivan Meštrović. Zagreb (1987).

9700 (**Gagro, Božidar**) B. G.: *Meštrović, Ivan.* (Biografija, djela literatura). Likovna enciklopedija Jugoslavije, 1, Zagreb 187, str. 315-317.

9701 **Gall, Zlatko**: *„Rodin slavenskog šarma". Meštrović u milanskom Palazzo reale.* (O izložbi i katalogu). Slobodna Dalmacija, Split, 44/13.234, 27. IX. 1987, str. 11.

9702 **Gamulin, Grgo**: *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća. I.* (Meštrović u vezi s hrvatskim slikarstvom). Zagreb 1987.

9703 **Gattin, Marija**: *Katalog.* (Katalog snimljenih Meštrovićevih skulptura u fotomonografiji). U: B. Gagro, N. Gattin: Ivan Meštrović, Zagreb (1987).

9704 **Gattin, Nenad**: *Pogovor.* (Tekst i fotografije u fotomonografiji). U: B. Gagro, N. Gattin: Ivan Meštrović. Zagreb (1987).

9705 **Gerosa, Marina**: *Ivan Meštrović. Cronologia. Bibliografia in ordine cronologico.* (Tekstovi u katalogu izložbe. Životopis; kronologija života, izložaba i djela; bibliografija o Meštroviću). U Katalogu: Ivan Meštrović. Milano 1987, str. 13-31.

9706 **Glumac, Branislav**: *Svi moji ljudi.* (O Meštroviću u poglavlju: Krug revalorizacije, str. 172-173). Zagreb 1987.

9707 **Gol, N**(**enad**): *Meštrovićeve izložbe u Evropi.* (Razgovor s Marijom Meštrović. Izložba u Milanu. Predstava u Kašteletu. Rukopisna ostavština). Sažetak na engl.: „Meštrović's Glory is the Glory of this Land." Matica, Zagreb, 37/12, 1987, str. 21-23.

9708 **Göpfert, Peter Hans**: *Berlins Neue Nationalgalerie zeigt Ivan Meštrović. Helden und Trauernde.* (O Meštrovićevoj umjetnosti; o eklekticizmu. U povodu izložbe u Berlinu). Die Welt, Berlin, 17. II. 1987.

9709 **Grubač, J**(**ordanka**): *Intimni Meštrović.* (Proslava 104. obljetnice rođenja u Drnišu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 18. VIII. 1987, str. 12.

7910 **Hs**: *In der Art von Meštrović und Graubner. Zwei Ausstellungen in Zürich.* (Preneseno iz „Neue Zürcher Zeitung", Zürich, 1987). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, br. 41, 16. VI. 1987, str. 6-7.

9711 **Hs**: *In der Art von Meštrović und Graubner. Zwei Ausstellungen in Zürich.* (Kraći opis izloženih djela). Neue Zürcher Zeitung, Zürich, br. 84, 10. IV. 1987, str. 39.

9712 **Hollósi, Éva**: *Kleinplastik-Ausstellung. Das Nebeneinander von verschiedenen Bestrebungen.* (Plaketa Károlya Krajcsovića „Meštrović" na izložbi u Pécsu u Ugarskoj). Budapester Rundschau, Budapest 1987, br. 34.

9713 **Honisch, Dieter - Baumann, Felix - Ronte, Dieter**: *Vorwort.* (Predgovor kataloga izložbe. O izložbi u Berlinu, Zürichu i Beču). Katalog: Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin 1987, str. 7.

9714 **Honisch, Dieter**: *Zur Frage von Gegenstand und Form bei Meštrović.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevim skulpturama). Kat.: Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin 1987, str. 16-20.

9715 **Horvat-Pintarić, Vera**: *Die Macht des Decorums.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštrovićevoj umjetnosti). Kat.: Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin 1987, str. 11-15.

9716 **Huyghe, René** (urednik): (Kiparstvo Brazila. Meštrovićevi učenici Victor Brécheret i Mario Cravo). L'Art et l'Homme, Paris (1987 ?).

9717 **Ivanišević, Đurđica**: *Drugo otkrivanje Ivana Meštrovića. Uoči velike Meštrovićeve evropske izložbe razgovaramo s drom Duškom Kečkemetom.* Večernji list, Zagreb, 30 (31)/8421, 17. I. 1987, str. 12-13.

9718 **Ivanišević, Đurđica**: *„Edipov" kompleks Galerije Meštrović.* Vjesnik, Zagreb, 47/14.382, 26. IX. 1987, Panorama subotom, br. 485, str. 13.

9719 **Jandre**: *Ivan Meštrović u Beču u muzeju 20. stoljeća.* (Kratko o djelima na izložbi). Hrvatske novine, Beč, 78/24, 12. VI. 1987, str. 4.

9720 **Jokić, Nataša**: *Meštrović u Berlinu. Skulpture i reljefi Ivana Meštrovića u Nacionalnoj galeriji u Zapadnom Berlinu.* Intervju, Beograd, br. 149, 13. II. 1987, str. 31.

9721 **Jura, Martina**: *Ivan Meštrović (1883-1962) - religiöse und musikalische Motive.* (Meštrovićeva religiozna umjetnost. U povodu izložbe u Berlinu). Nationalgalerie, Berlin, letak, 29. I. - 8. III. 1987, str. (1-2).

9722 **Jura, Martina**: *Ivan Meštrović (1883-1962). Sonderausstellung der Nationalgalerie vom 29. 1. - 8. 3. 87.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Berliner Museen, Berlin, I. 1987.

9723 **Jura, Martina**: *Ivan Meštrović (1883-1962) und der nationale Epos.* (Meštrovićeva djela s herojskim motivima. U povodu izložbe u Berlinu). Nationalgalerie, Berlin, letak, 29. I. - 8. III. 1987, str. (1-2).

9724 **K. M.**: *Simbol pobjede u gradu Zadru.* (O skulpturi I. Meštrovića za Zadar). Narodni list, Zadar, 28. III. 1987.

9725 **K. R.**: *Meštrović u Milanu.* (Uoči izložbe). Vjesnik, Zagreb, 47/14.366, 10. IX. 1987, str. 11.

9726 **K. R.**: *Meštrovićeva skulptura u bronci.* (*Žena iz Podravine* u Dvercima u Zagrebu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 23. VII. 1987, str. 11.

9727 **Kečkemet, Duško**: *Arhitektura Ivana Meštrovića.* (Analiza i ocjena Meštrovićeve arhitekture). Adrias Zavoda za znanstveni i umjetnički rad JAZU u Splitu, 1, Split 1987, str. 181-196, sl. 1-10 u prilogu.

9728 (**Kečkemet, Duško**): *Drugo otkrivanje Ivana Meštrovića. Uoči velike Meštrovićeve evropske izložbe razgovaramo s drom Duškom Kečkemetom.* (Priopćila Đ. Ivanišević). Večernji list, Zagreb, 30 (31)/8421, 17. I. 1987, str. 12-13.

9729 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović in der Schweiz.* (Meštrović u Švicarskoj u vrijeme Prvog i Drugog svj. rata. Pretiskano iz Društvenih obavijesti, Zürich, 12. IV. 1987). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, br. 41, 26. VI. 1987, str. 2-3.

9730 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović in der Schweiz.* (Meštrović u Švicarskoj u vrijeme Prvog i Drugog svj. rata. Prevedeno i pretiskano iz Društvenih obavijesti, Zürich, 12. IV. 1987). Letak na izložbi, Zürich, IV. 1987.

9731 **Kečkemet, Duško**: *Kapogrosov i Meštrovićev Kaštelet u Splitu.* (Historijat. Meštrovićeva obnova i dogradnja). Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 26, Split (1986)-1987, str. 425-443.

9732 **Kečkemet, Duško**: *Neiscrpno vrelo nadahnuća. U povodu 25. obljetnice smrti Ivana Meštrovića.* (Potreba daljnjeg proučavanja Meštrovićeve umjetnosti). Vjesnik, Zagreb, 47 (48)/14.130, 13. I. 1987, str. 11.

9733 **Kupphoff, Petra**: *Berlin: „Ivan Mestrovic - Skulpturen".* (O nesuvremenosti Meštrovićevih djela. Prikaz u povodu izložbe u Berlinu). Die Zeit, Hamburg, 13. II. 1987, br. 8.

9734 **Kodžić, Maja**: *Iskra dalmatinskog granita.* (Život i djelo I. Meštrovića. Feljtoni). Večernji list, Zagreb, 30 (31)/8421-8433, 17-29. I. 1987.

9735 **Kordić, Lucijan**: *Ivan Meštrović na europskim izložbama.* (Izložbe u Beču, Berlinu i Zürichu). Hrvatska revija, München-Barcelona, 37/2 (146), 1987, str. 340-341.

9736 **Kordić, Lucijan**: *Uh hijo de Croacia - artista de talla universal.* Studia croatica, Buenos Aires, 28/4 (107), X-XII. 1987, str. 300-305.

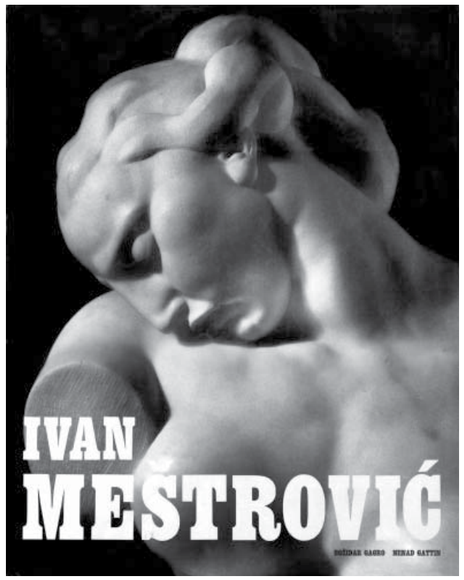
9737 **Kravar, Miroslav**: *Što dalje s Meštrovićevim „Kambusom"?* (Rukopis Meštrovićeve drame). Zadarska revija, Zadar, 36/3, 1987, str. 149-154.

9738 **Krawina, Josef**: *Ivan Meštrović (1883-1962).* (Izložba u Berlinu). Der Aufbau, Wien 1987, str. 5.

9739 (**Krleža, Miroslav**): *Upiju se neki snovi kao tinta u Bugačicu.* (Meštrovićev „Kraljević Marko"). Vjesnik, Zagreb, god 47 (48), 3. I. 1987, Panorama subotom, str. 16.

9740 **Krleža, Miroslav**: *Zapisi sa Tržića,* 7. (Kritika Meštrovićeve ideologije). Danas, Zagreb, god. 6, 29. XII. 1987, str. 64-65.

9741 **Kronenberger, Gabriele**: *Ivan Mestrovic im Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Luzerner neueste Nachrichten, Luzern, 15. IV. 1987.

▶ *125*

9741a **Kršnjavi, Iso**: *Zapisci. Iza kulisa hrvatske politike.* Zagreb 1986.

9742 **Kusin, V**(**esna**): *Meštrović iznenađuje Evropu. Galerije grada Zagreba.* (Bilješka o Meštrovićevoj izložbi u Berlinu, Zürichu i Beču). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 29. V. 1987, str. 15.

9743 **Kusin, Vesna**: *Proboj u svijet.* (O Meštrovićevoj izložbi u Berlinu, Beču i Zürichu). Vjesnik, Zagreb, 47 (48)/14.134, 17. I. 1987, Panorama subotom, br. 451, str. 14.

9744 **Kuzmanić, Nila**: *Meštrović ponovo u Evropi. Razgovor s povodom. O Meštroviću i prijemu njegovog dela povodom izložbe u Berlinskoj nacionalnoj galeriji, govori Božidar Gagro.* (Meštrovićev položaj u europskoj umjetnosti. Interview). NIN, Beograd, 1. III. 1987, str. 36-37.

9745 **Kuzmanović, Jasmina**: *Suprotstavljanja oko Meštrovića. Što kaže njemačka štampa o izložbi Meštrovićevih djela u Zapadnom Berlinu.* Danas, Zagreb, 17. III. 1987, str. 39.

9746 **Landert, Markus**: *Ein Epigone wird wiederentdeckt. Ivan Meštrović im grossen Sal des Zürcher Kunsthaus.* Der Zürcher Oberländer, Zürich, 10. IV. 1987.

9747 **Lasić, Stanko**: *Mladi Krleža i njegovi kritičari.* (1914-1924). (Usputno o Meštroviću u vezi s Krležinim kritikama i kritikama Krleže). Zagreb (1987).

9748 **Lo Russo, Ugo**: *Un'epica marmorea.* (O Meštrovićevom životu i djelu u povodu izložbe u Milanu). La Provincia, 3. X. 1987, str. 3.

9749 **M. R.**: *Schafhirte mit Weltruhm. Wiener 20er-Haus: Werke von Meštrović.* (Kratko o Meštrovićevom životu i umjetnosti u povodu izložbe u Beču). Neue Kronen-Zeitung, Graz, 9. VI. 1987.

9750 **M. R.**: *U dijalogu s velikanom. Monografija „Ivan Meštrović" Božidara Gagre i Nenada Gattina u izdanju „Globusa" vrijedan je doprinos za promišljanje Ivana Meštrovića.* Vjesnik, Zagreb, 47/14.459, 15. XII. 1987, str. 8.

9751 **Magnaguagno, Guido**: *Ivan Meštrović.* (O životu i djelu. 15 reprodukcija. U povodu izložbe u Zürichu). Kunsthaus Zürich, Zürich. 1/1987, str. 16-23.

9752 (**Magnaguagno, Guido**) G. M.: *Ivan Meštrović.* (O Meštrovićevom životu, djelu i izložbi u Zürichu). (Letak na izložbi), Zürich, IV. 1987.

9753 **Majcen, Vjekoslav**: *„Meštrovićevi Indijanci". Film o nastajanju umjetničkog djela.* (Lijevanje i otprema „Indijanaca" za Chicago). Filmska kultura, Zagreb, 30/167-168, 1987, str. 118-124.

9754 **Marić, Milomir**: *Večiti otpadnik.* (O Anti Ciligi i Meštroviću). Duga, Beograd, br. 352, 22. VIII. 1987, str. 68.

9755 **Maroević, Tonko**: *Dall'impronta nazionale all'impatto universale.* (Predgovor katalogu izložbe. Ideološko-politika podloga Meštrovićevih djela). U katalogu: Ivan Meštrović. Milano 1987, str. 8-10.

9756 **Maroević, Tonko**: *Peti M. Izložba Ivana Meštrovića u Milanu.* (Opis izložbe. Prikazi u talijanskim novinama). Danas, Zagreb, god. 6, 1. XII. 1987, str. 40.

9757 **Maroević, Tonko**: *Rašta meštar opet u Evropi. Odjeci nove izložbene turneje našega velikog kipara.* (U povodu izložbe u Beču. Tisak o izložbi u Berlinu i Zürichu). Danas, Zagreb, 6/278, 16. VI. 1987, str. 44.

9758 **Maruševski, Olga**: *Od Manduševca do Trga Republike.* (Meštrovićevi reljefi na kući Popović, str. 63, 64). Zagreb 1987.

9759 **Matvejević, Predrag**: *Mediteranski brevijar.* (Spomen Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu, str. 108). Zagreb 1987.

9760 **Melchart, Erwin**: *Als Schafhirte kam er nach Wien! Im Museum des 20. Jahrhunderts: Skulpturen des Ivan Meštrović.* (O životu i umjetnosti Meštrovića. U povodu izložbe u Beču). Neue Kronen Zeitung, Graz, 7. VI. 1987, str. 18.

9761 (**Meštrović, Marija**): *„Meštrović's Glory is the Glory of this Land."* (Interview s Marijom Meštrović). Matica, Zagreb, 1987, br. 12, str. 21.

9762 (**Meštrović, Matko ?**) M. M.: *O „Meštru", ponovo.* (Negativne kritike o Meštrovićevoj izložbi u Berlinu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 31, 29. III. 1987.

9763 **Mihalj, Mirko**: *Svijet ponovno otkriva kipara Ivana Meštrovića. Razgovor s Marijom Meštrović povodom 25. obljetnice smrti njezina oca i izložaba u Berlinu, Zürichu i Beču.* (O Meštrovićevoj umjetnosti, vjeri i dr.). Glas Koncila, Zagreb, 26/9 (664), 1. III. 1987, str. 1, 6, 7.

9764 **Milačić, Karmen**: *Talijanska pisma Ivanu Meštroviću (1911-1921).* (Izbor iz pisama S. Aleramo, B. Barillija, L. Bistolfija, V. Pice, E. Cozzanija, F. Carene, Olge Resnevic-Signorelli, G. Prezzolinija i dr. iz Rima Meštroviću). Forum, Zagreb, 26/1-2, 1987, str. 132-156.

9765 **Mirković, Vojko**: *Kad su se Bulić i Meštrović sporili zbog Grgura Ninskog.* (Razgovor sa c. Fiskovićem). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 22. I. 1987, str. 11.

9766 **Mirković, Vojko**: *Najveći fenomen među skulptorima.* (Prikaz fotomonografije s uvodnim tekstom B. Gagre i fotografijama N. Gattina). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 25. XII. 1987, str. 16.

9767 (**Mirković, Vojko**) V. M.: *Splitsko ljeto bez Kašteleta.* (Izjava Marije Meštrović o zaprekama održavanja priredaba u Kašteletu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 24. V. 1987, str. 8.

9768 **Mirth, Karlo**: *Mis recuerdos de Meštrović.* Studia croatica, Buenos Aires, 28/4 (107) X-XII. 1987, str. 318-333.

9769 **Modrinić, Miro**: *„Meštar" na mala vrata. 80.000 Berlinčana na Meštrovićevoj izložbi.* Večernji list, Zagreb, 31/8484, 21. III. 1987, str. 12-13.

9770 **Monteil, Annemarie**: *Blutundbodenernste Ekstasen. Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Die Weltwoche, Zürich, br. 18, 30. IV. 1987, str. 70.

9771 **Murgia, Adelaide**: *Uno scultore dell'eroismo. A Palazzo Reale fino al primo novembre settanta opere dell'artista jugoslavo Ivan Mestrovic.* (Kratki životopis. O izložbi u Milanu). Il Giorno, Milano, 16. X. 1987.

9772 **Niederle, Helmut A.**: *Synkretistisch.* (Kratki podaci o Meštroviću. U povodu izložbe u Beču). Die Furche, Wien, 19. VI. 1987.

9773 **Nikitović, S**(**pomenka**): *Novo osvajanje svijeta.* (Otvorenje Meštrovićeve izložbe u Berlinu). Večernji list, Zagreb, god. 31, 30. I. 1987.

9774 **Nillius, Manfred**: *Sinneliche Körperlichkeit und Abstrakte Sparsamkeit. Bildhauer Ivan Meštrović in der Nationalgalerie.* (Opće o Meštrovićevoj umjetnosti. U povodu izložbe u Berlinu). Die Wahrheit, Berlin W, 30. I. 1987.

9775 **Oberholzer, Niklaus**: *Die Skulpturen des Kroaten Ivan Mestrovic.* (Izložba u Zürichu). Vaterland, Luzern, 16. IV. 1987, br. 89, str. 13-14.

9776 **Oberholzer, Niklaus**: *Die Skulpturen des Kroaten Ivan Mestrovic. Das Kunsthaus Zürich präsentiers den Bildhauer erstmals in der Schweiz.* (Opširno o Meštrovićevom životu i umjetnosti). Nidwaldner Volksblatt, (?), 16. IV. 1987.

9777 **Ohff, Heinz**: *Aus dem Südosten. Ivan Mestrovic in der Nationalgalerie.* (Kritika Meštrovićeve patriotske umjetnosti. U povodu izložbe u Berlinu). Der Tagesspiegel, Berlin, 17. II. 1987.

9778 **Paro, Frane**: *Stvaralački plamen iz mrtvačnice.* (Meštrović rektor Umj. akademije). Vjesnik, Zagreb, 12. XII. 1987, Panorama subotom, str. 14-15.

9779 **Pavić, Nino**: *Memoarska bitka za bolju prošlost.* (O Meštrovićevim „Uspomenama"). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 6. IX. 1987.

9780 **Peić, Matko**: *Iz povijesti Akademije likovnih umjetnosti.* (Meštrovićevo djelovanje u Lik. akademiji). U zborniku: Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu 1907-1987. Zagreb (1987), str. 19-40.

9781 **Petričević, Jure**: *Zur Ausstellung von Werken des kroatischen Bildhauers Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (O Meštrovićevoj izložbi u Zürichu). Kroatische Berichte, Vallendar (Mainz), 12/1 (53), 1987, str. 19.

9782 **Pfeifer, Tadeus**: *Mench, dein Schicksal, es heisse Halbgott.* (Kritika Meštrovićeve herojske i ekspresionističke skulpture. U povodu izložbe u Zürichu. Opširan prikaz). Basler Zeitung, Basel, 14. IV. 1987, br. 88, str. 35.

9783 **Pillitteri, Paolo**: (Počasni predgovor načelnika Milana u katalogu izložbe. O izložbi u Milanu). Katalog: Ivan Meštrović. Milano 1987, str. V.

9784 **Polli, Marinella**: *Il pathos della materia. Omaggio allo scultore croato Ivan Meštrović nella Sala Maggiore del Kunsthaus di Zurigo.* (Opće o djelima i o izložbi u Zürichu). Corriere del Ticino, Lugano, 9. V. 1987.

9785 **Prijatelj, Kruno**: *Pisma Ivana Meštrovića svom učeniku i suradniku kiparu Andriji Krstuloviću.* (Citati iz pisama 1938-1958). Mogućnosti, Split, 35/5-6, 1987, str. 497-507.

9786 **Quinn, Jane**: *Archibishop Hurley Recalled as Sculptur's Patron.* Florida Catholic, X. 1987.

9787 **R. St.**: *Der grosse Unbekannte aus Jugoslawien.* (Opće o Meštroviću u povodu izložbe u Berlinu). Ärtzblatt, Frankfurt, 1987, II. mj., prilog; Die Neue Ärtzliche, Frankfurt, 30/13-14, 1987, II. mj.

9788 **Radica, Bogdan**: *El perfil humano y artistico de Ivan Meštrović.* Studia croatica, Buenos Aires, 28/4 (101), X-XII. 1987, str. 293-299.

9789 **Ristić, Vera**: *Meštrović und der Mythos.* (Predgovor kataloga izložbe. Mitološke teme Meštrovićevih djela). Katalog: Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin 1987, str. 21-25.

9790 **Rizzi, Paola - De Stasio, Marina**: *Scultore sorprendente, finora sconosciuto. visse perseguitato, morì esule.* (O životu i umjetnosti I. Meštrovića. U povodu izložbe u Milanu). L'Unità, 25. IX. 1987, str. 5.

9791 **Ronte, Dieter**: *Meštrović in Wien.* (Predgovor kataloga izložbe. O Meštroviću u Beču. Bečka Secesija). Katalog: Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin 1987, str. 26-30.

9792 **S. K. Š.**: *Ivan Meštrović wieder entdeckt.* Kroatische Berichte, Mainz, 12/1 (53), 1987, str. 17-18.

9793 **sbd**: *Zur Diskussion gestellt Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Prikaz života i rada). Coop-Zeitung, Basel, 23. IV. 1987.

9794 **sda**: *Ivan Mestrovic im Kunsthaus Zürich.* (Bilješka o Meštrovićevoj izložbi u Zürichu). Luzerner Neueste Nachrichten, Luzern, 15. IV. 1987.

9795 **sda**: *Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner.* (Bilješka o izložbama u Zürichu). Vaterland, Luzern, 11. IV. 1987.

9796 **sda**: *Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner.* (Bilješka o izložbama u Zürichu). Der Zuerichbieter, Basserdorf (Švicarska), 10. IV. 1987.

9797 **sda**: *Kunsthaus Zürich: Mestrovic -Graubner.* (Bilješka o izložbama). Basler Zeitung, Basel, 11. IV. 1987.

9798 **sdf**: *Kein Mann der Avantgarde.* (O životu i umjetnosti I. Meštrovića u povodu izložbe u Zürichu. Prepisan članak Angelike Affentranger). Zürcher Nachrichten, Zürich, 29. IV. 1987.

9799 **spk - dpa**: *Ivan Mestrovic.* (Bilješka o izložbi u Zürichu). Thuner Tagblatt, Thun (Švic.), 27. II. 1987.

9800 **spk**: *Ivan Mestrovic und die Schweiz.* (O Meštrovićevim boravcima i radu u Švicarskoj). Der Gasterländer, 5. V. 1987.

9801 **spk**: *Kroate Ivan Mestrovic und die Schweiz. Im Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Bote der March und Hoefe, Siebnen, 5. V. 1987.

9802 **spk**: *Kroate Ivan Mestrovic und die Schweiz. Im Kunsthaus Zürich.* (O Meštrovićevim boravcima i radu u Švicarskoj). Oltner Tagblatt, Olten (Švic.), 15. IV. 1987.

9803 **spk**: *Ivan Mestrovic und die Schweiz. Kunsthaus Zürich.* Glarner Nachrichten, Glarus (Švic.), 5. V. 1987.

9804 **Schneider, Robert**: *Pathos und kraftvolle Stilisierung. Der jugoslawische Bildhauer Ivan Mestrovic (1883-1962) im Kunsthaus Zürich.* (O životu i umjetnosti Meštrovića. O izložbi). Der Landbote, br. 84, 11. IV. 1987.

9805 **Sgarbi, Vittorio**: *Che maestro quel Meštrović.* (Meštrović i Italija. U povodu izložbe u Milanu). Europeo, 31. X. 1987, str. 128.

9806 **Soleša, Boro**: *Spasiti dragulje povijesti.* (Šteta od potresa na Meštrovićevom mauzoleju u Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 15. II. 1987, str. 13.

9807 **Somaini, Luisa**: *Le sculture per l'eroe. Settanta opere di Ivan Mestrovic a Palazzo Reale.* (O životu i umjetnosti Meštrovića, u povodu izložbe u Milanu). Repubblica, 24. IX. 1987, str. 36.

9808 (**Sotriffer, Kristian ?**) K. S.: *Ivan Meštrovic von 1883 bis 1962.* (Kratko o životu i djelu, uz reprodukcije skulptura). Die Presse, Wien, 5. VI. 1987, prilog.

9809 **Sotriffer, Kristian**: *Monumentalität und Pathos. Der Bildhauer Ivan Meštrović im Museum des 20. Jahrhunderts.* (O Meštrovićevoj skulpturi. U povodu izložbe u Beču). Die Presse, Wien, 30. VI. 1987, str. 5.

9810 **Sprenger Viol, Inge**: *Ivan Meštrović - eine Wiederentdeckung in Zürich. Das Kunsthaus zeigt Werke des kroatischen Bildhauers.* (O životu i umjetnosti Meštrovića). Luzern Tagblatt, Luzern, 15. IV. 1987.

9811 **Sprenger Viol, Inge**: *Ivan Meštrović - eine Wiederentdeckung in Zürich.* Nidwaldner Tagblatt, 15. IV. 1987.

9812 **Sprenger Viol, Inge**: *Ivan Meštrović - eine Wiederentdeckung in Zürich.* Zuger Tagblatt, Zürich, 15. IV. 1987.

9813 **Stoll-Kern, Irene**: *Eine Kunst der Ideale. Ausstellung Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* Anzeiger vom Zürichsee, Zürich, 11. IV. 1987.

9814 **Stoll-Kern, Irene**: *Eine Kunst der Ideale. Ausstellung Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Der Bund, Bern, 11. V. 1987.

9815 **Stoll-Kern, Irene**: *Eine Kunst der Ideale. Ausstellung Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Grenzpost am Zürichsee, 11. IV. 1987.

9816 **Stoll-Kern, Irene**: *Eine Kunst der Ideale. Ausstellung Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Život i umjetnost Meštrovića). Zürichsee Zeitung, Zürich, 11. IV. 1987.

9817 (**Stoll-Kern, Irene**) isk: *Eine Kunst der Ideale. Ausstellung Ivan Mestrovic im Kunsthaus Zürich.* (Kratki podaci o životu i djelu Meštrovića). Der Bund, Bern, 21. IV. 1987.

9818 **Storni, Alfonsina**: *Ante un heroe de Ivan Mestrovic.* (Pjesma). Studia croatica, Buenos Aires, 28/4 (107), X-XII. 1987, str. 305.

9818a **Srhoj, Vinko**: *Ivan Meštrović i problematika nacionalnog stila u umjetnosti.* (Analiza stila Vidovdanskog ciklusa). Radovi povijesnih znanosti (13), Zadar 1987, str. 199-213.

9819 **Susovski, Marijan**: *Il ritorno di Meštrović.* (Predgovor katalogu izložbe. Meštrović na talijanskim izložbama). U katalogu: Ivan Meštrović. Milano 1987, str. 1-2.

9820 **Susovski, Marijan**: *Zur Ausstellung.* (Predgovor kataloga izložbe. O izložbi u Berlinu, Zürichu i Beču). Katalog: Ivan Meštrović. Skulpturen. Berlin 1987, str. 8-9.

9821 **Šimić, Krešimir**: *Meštrovićev povratak Vrpolju. Umjetnikova kći Marica smatra da bi izložbeni prostor bilo najbolje grupirati oko motiva materinstva.* Večernji list, Zagreb, 31/8704, 31. X. 1987, str. 37.

9822 **Šimunović, Petar**: *Brač. Vodič po otoku.* (Meštrovićev kip *Srce Isusovo* u Selcima, str. 140). Supetar 1987.

9823 **Široki, Boris - Sančević, Z. A.**: *La extrama suerbe del monumento al libertador Simon Bolivar del escultor croata Meštrović.* (Meštrovićeva studija spomenika Simonu Bolivaru). Studia croatica, Buenos Aires, 28/4 (107), X-XII. 1987, str. 312-317.

9824 **Švarcmajer, Vlasta**: *Meštrovićev povratak u Evropu.* (Otvorenje izložbe u Berlinu). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 29. I. 1987, str. 11.

9825 **Švarcmajer, Vlasta**: *Povratak na velika vrata. Retrospektiva Ivana Meštrovića.* (Otvorenje izložbe u Berlinu). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48)/14.147, 30. I. 1987, str. 15.

9826 **TPD**: *Werke des Kroaten Ivan Mestrovic im Kunsthaus Zürich.* (Kratko Meštrovićevom o životu i djelima). Teuschers Presse-Dienst, Zürich, 21. IV. 1987.

9827 **T. R.**: *Povratak Ivana Meštrovića u Evropu. U povodu trostruke izložbe u Berlinu, Zürichu i Beču.* Nova Hrvatska, London, 29/9 (411), 3-17. V. 1987, str. 13-14.

9828 **Tabor, Jan**: *Das Pathos wirkte wie eine Medizin gegen Tod. „Zwanzgerhaus": Skulpturen von Ivan Meštrović.* (Meštrović u okviru bečkog kiparstva. U povodu izložbe u Beču). Kurier, Wien, 8. VII. 1987, str. 11.

9829 **Traversa, Augusto**: *Grandiosa esposizione di sculture al Kunsthaus di Zurigo.* (O izložbi u Rimu 1911. i u Zürichu 1987). Corriere degli Italiani, Lugano, 2. V. 1987, str. 5.

9830 **Traversa, Augusto**: *Scultore dimenticato.* (Životopis I. Meštrovića). Il Dovere, (Švicarska), 24. IV. 1987.

9831 **Turroni, Giuseppe**: *Il Rodin dal fascino slavo.* (Meštrovićev životopis. Veze s Italijom. U povodu izložbe u Milanu). Corriere della sera, Milano, IX. 1987, str. 20-22.

9832 (**Turroni, Giuseppe**) g. t.: *Meštrović scolpì l'anima della sua terra.* (Kratko o Meštroviću i izložbi u Milanu). Corriere della sera, Milano, 24. IX. 1987, str. 1.

9833 **Uredništvo**: *Uspješnost ne smanjuje obveze.* (Izložba u Zürichu). Društvene obavijesti, Zürich, br. 41, 26. IV. 1987, str. 1.

9834 **V. L.**: *Meštrović u Milanu.* (Kratki tekst o izložbi i ilustracije). Večernji list, Zagreb, god. 31, 17. X. 1987, str. 14-15.

9835 **Vnuk, Rada**: *Iscjedak iz srca.* (O dokumentarnom filmu „Kod Meštrovića u Dalmaciji"). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 10. X. 1987, Panorama subotom, str. 19.

9836 **wa**: *Mestrovic im Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Anzeiger des Bezirkes Horgen, 27. IV. 1987.

9837 **wa**: *Mestrovic im Kunsthaus Zürich.* (Kratki pregled. Značenje u domovni, kao F. Hodler u Švicarskoj). Der Sihltaler, 27. IV. 1987.

9838 **Wesemann, Heiner**: *Eine Leitfigur. Ivan Meštrović im Museum des 20. Jahrhunderts.* (Kratko o Meštrovićevoj umjetnosti i izložbi u Beču). Neues Volksblatt, Linz (Austrija), 15. VI. 1987.

9839 **Wiesflecker, Oskar**: *Ivan Meštrović und Franz Wiegele. Im Banne der französischen Moderne.* (Kratko o Meštrovićevoj umjetnosti. U povodu izložbe u Beču). Volksstimme, Wien, 12. VI. 1987.

9840 **Wiesflecker, Oskar**: *Ivan Meštrović und Franz Wiegele: Im Banne der französischen Moderne.* (Meštrovićeva izložba u Beču). Wahrheit, Graz, 12. VI. 1987.

9841 **Wisniewski, Jana**: *Pathetische Wirklichkeit. Ivan Meštrović im Museum des 20. Jahrhunderts.* (Kratki podaci o životu i umjetnosti. U povodu izložbe u Beču). Arbeiter Zeitung, Wien, 11. VI. 1987.

9842 **Wisniewski, Jana**: *Pathetische Wirklichkeit. Ivan Meštrović im Museum des 20. Jahrhunderts.* (Meštrovićeva izložba u Beču). Wiener Tagblatt, AZ, Wien, 16. VI. 1987.

9843 **Z. Č.**: *Über die Ausstellung von Werken des kroatischen Bildhauers Ivan Meštrović im Zürcher Kunsthaus.* (O izložbi u Zürichu). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, br. 41, 26. VI. 1987, str. 4-5.

9844 **zt**: *Heroen, Religion, Mythen.* (Kraći prijenos prikaza). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, br. 41, 26. VI. 1987, str. 6.

9845 **zt**: *Heroen, Religion. Mythen. Kunsthaus Zürich.* (Podaci o izložbi iz kataloga). Tages Anzeiger, Zürich, 10. IV. 1987.

9846 **Živković, Zdravko**: *Potres obnove. Zaštita spomenika kulture.* (Oštećenje mauzoleja u Otavicama u potresu). Oko, Zagreb, god. 15, 9-23. IV. 1987, str. 14.

9847 *Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu 1907-1987.* Zagreb (1987). (Meštrovićevo djelovanje u Akademiji).

9848 *Ausstellung von Ivan Meštrović.* (Izložba u Berlinu). Ärzte Magazin, Zap. Berlin, 1987, str. 10.

9849 *Das ungeliebte Pathos.* (U povodu Meštrovićeve izložbe u Zürichu. Prema članku Fritza Billetera). Tages Anzeiger, 12. V. 1987.

9850 *„Die Zeit" oda Meštroviću! U povodu izložbe u Berlinu.* (O prikazu Petra Kipphoffa. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 44 (45)/13.011, 14. II. 1987, str. 10.

9851 *Dieser Tage in Wien.* (Bilješka o Meštrovićevoj izložbi u Beču). Wiener Journal, Wien, VI. 1987, str. 25.

9852 *Der Vergessenheit entreissen Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Meštrovićeva izložba u Zürichu). Badener Tagblatt, Baden (Švic.), 11. IV. 1987.

9853 *Der Vergessenheit entreissen Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Meštrovićeva izložba u Zürichu). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, br. 41, 26. VI. 1987, str. 8.

9854 *Europa reduscubre a Meštrović a lod 25 anos de su muerte.* (Proslava 25. obljetnice Meštrovićeve smrti). Studia croatica, Buenos Aires, 28/4 (107), X-XII. 1987, str. 334-338.

9855 *Ivan Mestrovic.* (O Meštrovićevom životu i umjetnosti u povodu izložbe u Beču). Wien, Das Magazin für Freizeitgestaltung, Wien, 1987, sv. 6, str. 30.

9856 *Ivan Mestrovic.* (Meštrovićeva izložba u Zürichu). L'Herbo, Lausanne (Švic.), 16. IV. 1987.

9857 *Ivan Mestrovic im Kunsthaus.* (O Meštrovićevu životu i djelu u povodu izložbe u Zürichu). Ideales Heim, St. Gallen (Švic.), 30. III. 1987, br. 3, str. 9.

9858 *Ivan Mestrovic. In Berlin, Zürich und Wien.* (Meštrovićeve izložbe). Thunner Tagblatt, Thun (Švic.), 27. II. 1987.

9859 *Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner. Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Der Zürichbieter, Bassersdorf, 10. IV. 1987.

9860 *Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner. Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Niedwaldner Volksblatt, 10. IV. 1987.

9861 *Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner.* (Izložba u Zürichu), Vaterland, Luzern (Švic.), 11. IV. 1987.

9862 *Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner. Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Weinländer Tagblatt, Winterthur (Švic.), 10. IV. 1987.

9863 *Ivan Meštrović.* (Podsjet na 25. obljenicu smrti). Vjesnik, Zagreb, 10. I. 1987, Sedam dana, br. 450, str. 18.

9864 *Ivan Meštrović.* (Izložba u Zürichu). Züri Woche, Zürich, 9. IV. 1987.

9865 *Ivan Meštrović.* (Pozivnica na Meštrovićevu izložbu u Kunsthausu u Zürichu, s kratkom biografijom). Zürich, 9. IV. 1987.

9866 *Ivan Mestrović und Gotthard Graubner. Aquarelle und Skulpturen im Zürcher Kunsthaus.* (Kratak pregled djela. U povodu izložbe u Zürichu). Appenzeller Zeitung, Appenzell (Švic.), 25. IV. 1987.

9867 *Ivan Mestrović und Gotthard Graubner.* (Bilješka o izložbama u Zürichu). Neue Zürcher Nachrichten, Zürich, 10. IV. 1987.

9868 *Ivan Meštrović.* (Obljetnica. Kratka biografija). Vjesnik, Zagreb, 10. I. 1987, 7 dana, br. 450, str. 18.

9869 *Ivan Meštrović wieder entdeckt.* (O izložbi u Zürichu). Kroatische Berichte, Mainz, (Vallendar), 12/1, 1987, str. 17.

9870 *Izložba djela Ivana Meštrovića.* (Bilješka o otvorenju izložbe u Milanu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 26. IX. 1987, str. 28.

9871 *Izložba I. Meštrovića.* (Otvaranje izložbe u Zürichu. Bilj.) Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 5. IV. 1987.

9872 *Kunsthaus.* (Meštrovićeva izložba u Zürichu). Neues Sonntagsblatt Regionalteil Zürich, Glattbrugg (Švic.), 12. IV. 1987.

9873 *Kunsthaus. Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner.* (Izložba u Zürichu). Anzeiger des Bezirkes Horgen, 13. IV. 1987.

9874 *Kunsthaus. Ivan Mestrovic und Gotthard Graubner.* (Izložba u Zürichu). Der Sihltaler, Adliswil (Švic.), 13. IV. 1987.

9875 *Kunsthaus Zürich: Mestrovic und Graubner.* (Izložba u Zürichu). Basler Zeitung, Basel (Švic), 11. IV. 1987.

9876 *Kunsthaus Zürich: Ivan Meštrovic.* (Izložba u Zürichu). Schweiz, Zürich, IV. 1987.

9876a *Lovćen.* (Meštrovićev Mauzolej P. P. Njegoša. Slika). Likovna enciklopedija Jugoslavije, 2, Zagreb 1987, str. 205.

9877 *Mestrovic e Graubner a Zurigo. Al Kunsthaus.* (Bilješka u izložbama u Zürichu). Giornale del popolo, Lugano (Švic.), 14. IV. 1987.

9878 Mestrovic und Graubner. (Izložba u Zürichu). Neue Zürcher Nachrichten, Zürich, 13. IV. 1987.

9879 *„Meštar" u Švicarskoj.* (Otvorenje izložbe u Zürichu. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 31, 6. IV. 1987.

9880 *Meštrović otkriva nov oblik skulpture.* (Iz prikaza Petera Kipphoffa u „Die Zeit". Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 14. II. 1987, str. 11.

9880a *Meštrović u Milanu.* (Talijanska kritika o Meštrovićevim skulpturama na izložbi u Milanu). NIN, Beograd, 6. XII. 1987, str. 31-32.

9881 *Meštrović u Zürichu.* (Bilješka o izložbi u Kunsthausu). Vjesnik, Zagreb, god. 47 (48), 11. IV. 1987, str. 11.

9882 *Meštrović u Zuerichu.* (Bilješka o izložbi u Kunsthausu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 12. IV. 1987, str. 6.

9883 *Meštrovićeva izložba u Beču. Kao „povratak u Beč".* (Kraći izvještaj). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 6. VI. 1987, str. 10.

9884 *Meštrovićeve skulpture.* (Novi odljevi u Meštrovićevoj galeriji u Vrpolju. Bilj.). Glas Slavonije, Osijek, 10. II. 1987.

9885 *Pronađen dramski spjev Ivana Meštrovića.* („Kambus"). Hrvatska revija, München-Barcelona, 37/1 (145), III. 1987, str. 137.

9886 *Rukopisi izuzetne vrijednosti.* (Rukopisna ostavština Meštrovića predana Nacionalnoj knjižnici u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 19. IX. 1987, str. 4.

9887 *Sinn fürs Monumentale.* (Meštrovićeva izložba u Beču). Wochenpresse, Wien, 19. VI. 1987.

9888 *Skulpture, skice, crteži...* (Povijest Atelijera Meštrović u Zagrebu i djela u njemu). Večernji list, Zagreb, god. 31, 19. IV. 1987.

9888a *Spomen-galerija Ivana Meštrovića: Šest novih djel.* (Galerija u Vrpolju). Hrvatske novine, Željezno (Austrija), 13. XI. 1987.

9889 *Vitale Kunst der Ideale. Retrospektive Ausstellung Ivan Meštrović im Kunsthaus Zürich.* (Izložba u Zürichu). Der Bund, Bern, 21. IV. 1987.

9890 *Volksseele in Marmor gehauen.* (Bilješka o Meštrovićevoj izložbi u Berlinu). Der Spiegel, Berlin, 16. II. 1987, br. 8.

9891 *Vom Weterfolg in die Vergessenheit geraten. Das Kunsthaus Zürich zeigt Werke des Bildhauers Ivan Meštrović.* (O životu, Kosovskom ciklusu, biblijskim temama). Neue Zürcher Nachrichten, Zürich, 15. IV. 1987.

9892 *Zapadni Berlin.* (Otvorenje Meštrovićev izložbe u Berlinu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 45, 30. I. 1987, str. 8.

9893 *Zašto je Meštrović bio zaboravljen na Zapadu?* (Citat Dietera Honischa. Preneseno iz„Glasa koncila" 9/1987). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, br. 40, 28. IV. 1987, str. 8.

9894 *Zašto je Meštrović bio zaboravljen na Zapadu?* (U povodu izložbe u Berlinu). Glas koncila, Zagreb, 26/9 (664), 1. III. 1987, str. 6-7.

9895 *Zurich, Sculpture.* (Meštrovićeva izložba u Zürichu). The Christian Science Monitor, Boston, 4-10. V. 1987.

1988.

9896 **Ahmetović, S.**: *Elektronski dom Marina Držića.* (Meštrovićeva skulptura Držića u „Domu Marina Držića" u Dubrovniku). Vjesnik, Zagreb, 17. XII. 1988, Panorama subotom, str. 8-9.

9897 **Babić, Ivo**: *Trogir. Ilustrirani vodič.* (Spomen reljefa Berislavića). Beograd (1988).

9898 **Baričević, Marina**: *Ponovni dijalog.* (Monografija Meštrovića B. Gagre i N. Gattina). Oko, Zagreb, 15/415, 11-25. II. 1988, str. 25.

9899 **Benić, Gordana**: *Kaštelet ponovno otvoren. Meštrovićevi reljefi dostupni javnosti.* (Svečanost otvorenja obnovljene kapele). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 23. VII. 1988, str. 15.

9900 **Benić, Gordana**: *Pečati za vratima Galerije. Nakon vijesti o „povlačenju" dvanaest skulptura Ivana Meštrovića iz splitske zbirke.* (Marija Meštrović odnosi sadrene modele iz Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 27. X. 1988, str. 12.

9901 **Boban, Ljubo**: *Hrvatska u diplomatskim izvještajima izbjegličke vlade 1941-1943.* a) I. knj. Zagreb (1988). b) II. knj. Zagreb 1988. (O Meštrovićevoj političkoj djelatnosti u Švicarskoj u vrijeme rata).

9902 (**Braut, Ivo**) I. B.: *Spomenik don Frani Buliću.* (U Vranjicu). Vjesnik, Zagreb, 48/14.730, 18. IX. 1988, str. 3.

9903 **Cheney, Margaret**: *Dossier Tesla.* (Tesla i Meštrović u New Yorku). Start, Zagreb, br. 496, 24. I. 1988, str. (18).

9904 **Cvetkova, Elena**: *Je li Meštrović eklektik?* (Monografija B. Gagre i N. Gattina). Večernji list, Zagreb, 32/8983, 17. VIII. 1988, str. 16.

9905 **Cvetkova, Elena**: *Talijanska pisma Ivanu Meštroviću 1911-1921.* „Ivane moj najdraži..." (Prikaz objavljene knjige Karmen Milačić i citati pisama). Večernji list, Zagreb, 32/8880, 30. IV. - 3. V. 1988, str. 15.

9906 **Čolović-Sviličić, Jadranka**: *Mnogo vike oko gipsa.* (Marija Meštrović odnosi gipsane modele iz Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 18. XI. 1988, str. 2.

9907 **D. N.**: *Meštrović u Veneciji.* (Namjeravana izložba Meštrovićevih skulptura u Veneciji 1989). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 4. VI. 1988, str. 7.

9908 **Depolo, Josip**: *Progonjena romantika.* (Meštrovićeva Galerija i Kaštelet u Splitu). Oko, Zagreb, 16/431, 22. IX. 1988, str. 24-25.

9909 **Depolo, Josip**: *Trojanski konj s mimikrijom.* (Jugoslavija na venecijanskim Biennalima. Zakašnjela Meštrovića djela na venecijanskoj izložbi 1984). Oko Zagreb, god. 16, 24. VIII. 1988, str. 24.

9910 **Deur, Veljko**: *Ivan Meštrović u „Summa artis".* (Španjolska enciklopedija umjetnosti). Hrvatska revija, München-Barcelona, 38/2 (150), VI. 1988, str. 322-323.

9911 **Duncan, Alastair**: *Art Deco.* (Meštrović u američkoj umjetnosti dvadesetih godina). London 1988.

9912 **Đ. I.**: *Obnovljen Meštrovićev Kaštelet.* Večernje novosti, Beograd, 32/8960, 24. VII. 1988, str. 25.

9913 **Gamulin, Grgo**: *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća.* II. (Meštrović u vezi s hrv. slikarstvom). Zagreb 1988.

9914 **Gamulin, Grgo**: *Postscriptum za uvodno poglavlje i za izložbe Ivana Meštrovića 1988. godine.* (Problemi Meštrovićeve umjetnosti nakon izložaba 1987). Mogućnosti, Split, 35/7-8, 1988, str. 688-692.

9915 **Gerosa, Marina**: *Meštrovićev povratak u Italiju. Uz izložbu u milanskom Palazzo Reale.* (O Meštrovićevoj izložbi 1911. u Rimu i 1987. u Milanu). Čovjek i prostor, Zagreb, 35/422 (2), V. 1988, str. 26-27.

9916 **Horvatić, Dubravko**: *Mjesto pogovora.* (Kraći historijat Biskupije i Meštrovićeve crkve Naše Gospe). U: J. A. Soldo: Biskupija. Split 1988, str. 93-94.

9917 **Ivančević, Radovan**: *Kružna forma u opusu Ivana Meštrovića.* (Analiza skulpture i arhitekture iz navedenog aspekta). Život umjetnosti, Zagreb, br. 43/44, 1988, str. 46-75.

9918 **Ivanišević, Đurđica**: *Vrhunske umjetnine. Meštrovićev Kaštelet: Otvorena je obnovljena kapela Sv. Križa s glasovitim reljefima.* (Otvorenje. Historijat). Vjesnik, Zagreb, 48 (49)/14.673, 23. VII. 1988, str. 6.

feljtoni

MEŠTROVIĆ I EVROPA 8

EVROPSKI ODJEK IZLOŽBI MEŠTROVIĆEVIH DJELA U Z. BERLINU, ZÜRICHU, BEČU I MILANU

Istančana osjećajnost

Priredio: Vojko MIRKOVIĆ

Po talijanskom kritičaru Gillu Dorfliesu, Meštrović nije samo tvorac mauzoleja i heroja, herkulskih aktova i kršnih matrona, on je i »istančani tumač obiteljskih osjećaja i tankoćutnosti duha uvijek prisutnog u zgodama i nezgodama ojađenog i napaćenog ljudskog roda«

Ivan Meštrović: »Velika udovica« iz 1908. godine

Osim Marija De Michelija, kojeg smo opširno citirali, u katalogu milanske izložbe Meštrovićevih djela pisao je i Gillo Dorfles. (Ostale tekstove u tom katalogu napisali su Marijan Susovski, Tonko Maroević i Marina Gerosa.)

I on se trudi da Meštrovića ocijeni u odnosu na velika kiparska imena Evrope na početku i u toku 20. stoljeća kao što su Rodin, Maillol, Pevsner ili Moore. Ali, on spominje i jednu usporedbu s Michelangelovom **Pietà**, koja — piše Dorfles — «velik dio svoje čari može zahvaliti 'nedovršenosti' (ima ih koji su zbobno primijetili da to djelo, da je Michelangelo dovršio, ne bi imalo tako tajanstveno djelovanje). U Meštrovićevoj grupi (tj. u Pietà), nasuprot tome, očita je želja da «ne završi» figure, posebice Kristovu, koja je pojednostavljena i kao da je mlitava prema Bogorodičinoj koja u crtama lica dostiže jaku, čak i pretjeranu izražajnost, suprostavljanu skoro «enformelovskoj» (ante litteram) izvedbi čitave grupe. Očito je, najzad, da je Meštrović želio iskoristiti fenomen «nedovršenosti» (upravo ga je tih godina često koristio znatan broj kipara postimpresionista) da bi postigao efekt patetične dramatičnosti, tako dalek junačkom nadahnuću mnogih njegovih prethodnih i budućih kompozicija, kao što su konjanička skulptura **Kraljevića Marka** (1910), glava **Srđe Zlopogleđe** (1908), **Udovica** (1908), kip **Miloša Obilića** (1909) ili onaj veličanstveni biskup **Grgur Ninski** (1927).»

Osmoza seljačkog i junačkog duha

Ni Dorfles nije, dakle, mogao mimoići Meštrovićevu herojsku plejadu likova vezanih uz narodnu mitologiju, skulpture kojima »želi utjeloviti ideologiju». A uz to ide već standardna primjedba da je ta Meštrovićeva želja »za slavljenjem junaštva i patriotskih ideala». Činila te »njegove likove ponešto retoričnima, preveličanstvenima u njihovoj uzvišenosti. »Međutim, Meštrovićevu težnju ka potpunoj formalnoj dovršenosti, ka tehničkoj i kompozicijskoj perfekciji, Dorfles smatra srodnom veličanju nadljudskih osobina njegovih junaka i kiparevom uvjerenju o »vječnosti« djela od mramora ili od bronce.

Vodeći računa o tim činjenicama, Dorfles smatra da Meštrovićeva djela valja braniti pred onima koji još naglašavaju spomenute njegove retoričke aspekte ne priznavajući mu »veliku stilističku, tehničku i ideološku vrijednost». Talijanski kritičar svojim talijanskim citatocima objašnjava važnost folklornog predanja u svijesti jugoslavenskih naroda u doba stvaranja njihove zajedničke države. Tu on, s pravom, pronalazi »izvor Meštrovićeve mitopoetske težnje i motivaciju za mnoga... djela koja nam se danas čine previše vezanima za neaktualnu uzvišenost stila, ali koja odražavaju osmozu seljačkog duha (kojeg je umjetnik naslijedio od svojih predaka) i junačkog duha, koji ga je još kao mladića potaknuo na stvaranje golemog niza... najtipičnijih likova (poput onih iz kosovskog ciklusa: 62 kipa u dobi od 27 godina), ili pak hramova i mauzoleja projektiranih prema određenoj arhitektonskoj zamisli, bez ikakvih proročanskih težnji, a sve u cilju veličanja i slavljenja ličnosti kojima su namijenjeni.»

Izuzetna serija bareljefa

Ipak, primjećuje Dorfles, Meštrović nije samo tvorac mauzoleja i heroja, herkulskih aktova i kršnih matronskih ženskih likova. On je i »istančani tumač obiteljskih osjećaja, vjerske osjećajnosti i tankoćutnosti duha uvijek prisutnog u zgodama i nezgodama ojađenog i napaćenog ljudskog roda.» Za primjer te teze Dorfles spominje nekoliko Meštrovićevih ženskih figura, pa kaže:

»... likovi su izgubili herkulsku veličinu da bi poprimili intimniji, liriskiji i strasniji izgled. U tim djelima »Meštrović ima drukčiji princip na kojem zasniva svoje traganje: ganuće, nježnost, obiteljski »pietas», što se u potpunosti otkriva u mnogim njegovim skicama i crtežima, a koji trijumfira u odista izuzetnoj seriji njegovih drvenih bareljefa... Ti bareljefi — skoro svi posvećeni novozavjetnim prizorima, u kojima spljoštenost i izvijenost likova poprimaju neuobičajen ritam u odnosu na prethodna djela — nadasve su u skladu s onom simboličkom atmosferom prisutnom u mnogih umjetnika, Meštrovićevih suvremenika».

U tim drvenim bareljefima, koje danas možemo vidjeti u kapeli Meštrovićevog Kašteleta u Splitu, u njihovoj simboličkoj komponenti Dorfles vidi drugu stranu Meštrovićeve ličnosti. »To što poslije Meštrović nikada nije u potpunosti privatio odbacivanje figuracije i što mu je apstrakcija koja je prevladavala u mnogih tadašnjih kipara (od Gaboa do Pevsnera, od Brancusia do Moorea) bila strana, više je nego razumljivo ako imamo na umu njegovo porijeklo i, za njega odlučujuće, političko-društveno polazište koje ga je poticalo da svojim djelima izvrši onu revolucionarnu i patriotsku gestu koja ne bi bila našla odgovarajuću izražajnu snagu u potpunoj apstrakciji.»

Dorfles ipak ne isključuje svaku vezu Meštrovića s velikim apstraktnim kiparima modernog doba. Tako za mali broncani reljef **Djevojka s lutnjom** iz 1918. godine kaže da je po krivulji glave i gipkom trupu blizak strukturi slavnog portreta M.lle Pogany rumunjskog majstora Constantina Brancusia. Ponor što je još prije dvadesetak godina nepremostivo dijelio apstraktnu od figurativne umjetnosti, danas je izgubio smisao, završava Gillo Dorfles.

Sutra: Veliki patetik

▶ 9941

9919 **Ivanišević, Milan**: *Prva Dalmatinska Umjetnička Izložba u Splitu 1908. godine.* (Sažetak referata). U: 5. kongres i skupština društava povjesničara umjetnosti Jugoslavije. Sažeci. Zagreb 1988, str. 22.

9920 **Ivić, Miroslav**: *I veliki meštar bio bi zadovoljan.* (Obnova Meštrovićevog mauzoleja u Otavicama). Vjesnik, Zagreb, 48 (49)/14.744, 2. X. 1988, str. 9.

9921 **J. T.**: *Meštrović - prvi put.* (Izložba Meštrovićevih skulptura u Požegi. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 48 (49), 10. III. 1988.

9922 **Jendrić, D.**: *Biser tamna sjaja.* (M. Susovski o građevinama Meštrovićeve donacije u Splitu, Otavicama i Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 32/9043, 16. X. 1988, str. 10.

9923 **Jendrić, D.**: *Dosje Meštrović.* (Ugroženost Meštrovićevih skulptura u galerijama). Večernji list, Zagreb, 32/9019, 22. IX. 1988, str. 13.

9924 **Kadić, Ante**: *Essay in South Slavic Literature.* New Haven 1988. (Pogl.: A Literary Profile of Ivan Meštrović, str. 159-171).

9925 **Kampuš, Ivan - Karaman, Igor**: *Tisućljetni Zagreb.* (Monografija Zagreba. Meštrovićeva djela u Zagrebu). Zagreb 1988.

9926 **Kečkemet, Duško**: *Previše galame.* (Marija Meštrović odnosi gipsane modele i Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 18. XI. 1988, str. 2.

9927 **Kečkemet, Duško**: *Rani crteži Ivana Meštrovića.* (Sažetak referata. Crteži 1904-1907). U: Sažeci. 5. kongres i skupština društava povjesničara umjetnosti Jugoslavije. Zagreb 1988, str. 25.

9928 (**Koščević, Želimir**): *Venecijanski Biennale i jugoslavenska moderna umjetnost 1895-1988.* (U povodu istoimene izložbe, 1988. Meštrović na Biennalima 1907, 1914, 1926, 1938, 1942. Uz engl. tekst). Zagreb 1988.

9929 **Kovačević, R.**: *Naslednici protestuju. Galerija Meštrović - još jednom u centru pažnje.* (Prosvjedi Marije Meštrović o održavanju Galerije Meštrović u Splitu). Politika, Beograd, 7. XII. 1988, str. 14.

9930 **Kusin, Vesna**: *Do Zagreba preko Venecije.* (Venecijanski Biennale 1897-1988. Meštrovićevo sudjelovanje). Vjesnik, Zagreb, (?). VII. 1988, Panorama subotom.

9931 **Kusin, Vesna**: *Meštrović drugi put među nama.* (O monografiji B. Gagre i N. Gattina). Vjesnik, Zagreb, 48 (49)/14.516, 13. II. 1988, Panorama subotom, br. 503, str. 9.

9932 **Kusin, Vesna**: *Ostajemo li bez Meštrovića?* (Marija Meštrović odnosi gipsane skulpture navodno zbog lošeg čuvanja). Vjesnik, Zagreb, 48 (49)/14.737, 25. IX. 1988, str. 11.

9933 (**Kusin, Vesna**) V. K.: *Predstavljena „Talijanska pisma Ivanu Meštroviću".* (Bilješka). Vjesnik, Zagreb, god. 48 (49), 2. IV. 1988.

9934 **Kusin, Vesna**: *Staro iz novog ugla.* (Izložba akta u Zagrebu. Repr. Meštrovićevog „Joba"). Vjesnik, Zagreb, god. 48 (49), 29. XI. 1988.

9935 **M. S.**: *Obnavlja se Mauzolej Ivana Meštrovića.* (Popravak mauzoleja u Otavicama od posljedica potresa 1986). Vjesnik, Zagreb, god. 48 (49), 25. X. 1988, str. 1.

9935a **Machiedo Mladinić, Norka**: *Tragom najveće predratne privatne zbirke umjetnina u Dalmaciji.* (Meštrovićeve skulpture u zbirci I. Tartaglije). Kulturna baština, Split, 13/18, 1988, str. 115-120.

9936 **Marasović, Tomislav i Gordana**: *Vodič. Split.* (Meštrovićevi spomenici. Galerija Meštrović). Split 1988.

9937 **Maroević, Tonko**: *Kipar kao junak svojega doba.* (Vodeća uloga Meštrovića u suvremenom društvu). Život umjetnosti, Zagreb, br. 43/44, 1988, str. 76-78.

9938 **Maroević, Tonko**: *Meštrović odsad. Božidar Gagro - Nenad Gattin: Ivan Meštrović. „Globus", Zagreb 1987.* (Prikaz monografije). Danas, Zagreb, 7/316, 8. III. 1988, st. 40.

9939 **Menđušić, I.** (tekst) **- Širola, B**(**ožidar**)I (glazba): *Ivanu Meštroviću.* Skladba u povodu izgradnje crkve u Biskupiji). U: J. A. Soldo: Biskupija. Split 1988, str. 90-92.

9940 (**Meštrović, Marija**): *Tražim da se poštuje očeva darovnica.* (Sjećanje na oca. Za održavanje ostavštine. Interview Đ. Ivanišević). Vjesnik, Zagreb, 48 (49)/14.680, 30. VII. 1988, Panorama subotom, br. 526, str. 14-15.

9941 **Mirković, Vojko**: *Meštrović i Evropa. Evropski odjek izložbi Meštrovićevih djela u Z. Berlinu, Zürichu, Beču i Milanu.* (Feljtoni s podacima iz stranog tiska). Slobodna Dalmacija, Split, 46/13.548, 15. VIII. - 13.560, 27. VIII. 1988.

9942 **Mlivončić, Ivica**: *Crkvena svečanost u Kninu.* Slobodna Dalmacija, Split, 46/13.582, 18. IX. 1988, str. 2.

9943 **Mlivončić, Ivica**: *Meštrovićeva crkva u Biskupiji. Kralj Zvonimir opet među nama,* 1. (Proslava 50. obljetnice gradnje. Meštrović, Kljaković). Slobodna Dalmacija, Split, 46/13.578, 14. IX. 1988, str. 23.

9944 (**Mlivončić, Ivica**) I. Ml.: *Otkrivena bista don Frane Bulića.* (U Vranjicu). Slobodna Dalmacija, Split, 46/13.582, 18. IX. 1988, str. 32.

9945 **Nenezić, Zoran D.**: *Masoni u Jugoslaviji (1764-1980). Prilozi i građa.* (Aktivnost Meštrovića kao masona). III. izd. Beograd 1988. (I. izd. 1984; II. izd. 1987).

9946 **Novačić, Aleksandar**: *Tito, Meštrović i Saharov.* (Podaci Pjotra Kapice o Titovom stavu prema Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 25. V. 1988, str. 16-17.

9947 **Paštar, Toni**: *Tko je bio Juraj Škarpa?* (Škarpa Meštrovićev suradnik na Račićevom mauzoleju). Slobodna Dalmacija, Split, 20. V. 1988, str. 18.

9947a (**Pavić, Nino**): *Zagrebački „Vjesnik" o „Uspomenama Ivana Meštrovića".* (Citat iz članka N. Pavića u „Vjesniku" 1987). Hrvatska revija, München-Barcelona, 38/1 (149), III. 1988, str. 119-120.

9948 **Peić, Matko**: *Sila kiparske strasti - snaga kiparskog razbora.* (O Meštrovićevoj umjetnosti). Modra lasta, Zagreb, 1. X. 1988, br. 3, str. 17.

9949 **Pennington, Judy**: *The Artistic Genius of Ivan Mestrovic. The Legacy of Ivan Mestrovic.* The Sunday Advocate, Baton Rouge, 4. XII. 1988, str. 3-6.

9950 **Petrinović, Ivo**: *Politička misao Frana Supila.* Split 1988. (Meštrović u Jugoslavenskom odboru 1914-1918).

9951 **Petrov, fra S.**: *Ivanu Meštroviću.* (Prigodna pjesma o posvećenju crkve u Biskupiji). U: J. A. Soldo: Biskupija. Split 1988, str. 69.

9952 **Pogutz, Sandro**: *Mimara je bolje prošao. Zašto polako propada Galerija Meštrović u Splitu, dar Vladi NR Hrvatske.* (Žaljenje Marije Meštrović). Nedjeljna Dalmacija, Split, 23. X. 1988, br. 912, str. 20.

9953 **R. Ž.**: *Sanacija Galerije.* (Općina prihvatila prijedlog sanacije Galerije Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 18. V. 1988, str. 6.

9954 **Radošević, M.**: *Meštrovićevi crteži Terazijske fontane.* (Crteži iz Atelijera Meštrović u Zagrebu). Politika, Beograd, 14. XII. 1988, str. 15.

9955 **Razović, Maja**: *Meštrović ponovno u emigraciji.* (Žalbe Marije Meštrović o čuvanju Meštrovićevih djela). Danas, Zagreb, 7/350, 1. XI. 1988, str. 38-39.

9956 **SA. P. - S. PO.**: *Dva kipa na vratima Medveščaka.* (Prijedlog postavljanja Meštrovićeve skulpture u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 48 (49), 29. X. 1988.

9957 **spn**: *Teme akta.* (Izložba aktova u Zagrebu, među ostalima i Meštrovićevih. Bilj.). Večernji list, Zagreb, god. 32, 12. V. 1988.

9958 **Sabolović, Duško**: *Meštrović bez skandala.* (O zaštiti Meštrovićevih zgrada i skulptura). Oko, Zagreb, 16/436, 1-15. XII. 1988, str. 16-17.

9958a **Soldo, Josip Ante**: *Biskupija u prigodi 50. obljetnice posvete spomen-crkve Naše Gospe.* Split 1988.

9958b **Srhoj, Vinko**: *Kosta Strajnić - život i djelo.* (Strajnić i Meštrović). Magistarski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, 1988. (Tipkani rukopis).

9959 **Stržić, Živko**: *Meštrovićeve upute konzulu.* (Meštrovićevo pismo Ivi Grisogonu 1926, u povodu izložbe u Buenos Airesu). Vjesnik, Zagreb, 48/14.708, 27. VIII. 1988, Panorama subotom, 530, str. 10-11.

9960 **Subotić, Irina**: *Bez pristajanja.* (Prikaz monografije B. Gagra i N. Gattina). NIN, Beograd, 14. II. 1988, br. 1937, str. 39-40.

9961 (**Šigir, Mirjana**) M. Š.: *Više od skandala.* (Alarm Marije Meštrović o lošem održavanju Meštrovićevih djela. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, 48/14.734, 22. IX. 1988, str. 8.

9962 (**Škunca, Josip**) J. Š.: *O djelu Ivana Meštrovića.* (U povodu filma A. Vrdoljaka o Meštroviću). Večernji list, Zagreb, 32/9069, 11. XI. 1988, str. 17.

9963 **Šmidt, J**(**osip**): *Poklon koji obavezuje. O donaciji Ivana Meštrovića.* (Žalbe Marije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 9. XI. 1988, str. 4.

9964 **Trifunović, Lazar**: *Jugoslavija. Umjetnički spomenici.* Beograd 1988. (Nekoliko redaka o Meštrovićevim monumentalnim spomenicima, str. 51).

9965 **Welchman, John**: *Searching Split for its history.* (Meštrovićeva djela u Splitu). The New York Times, New York, 17. IV. 1988

9966 **Zelmanović, Đ**(**orđe**): *Depeše o atentatu u Marseilleu. Nepoznati dokumenti Horthyjeva konzulata u Zagrebu - 5.* (Meštrovićeva akcija nakon atentata na kralja Aleksandra). Danas, Zagreb, god. 7, 12. VII. 1988, str. 68.

9967 *Drugi konkurs za izgradnju hrama.* (Meštrovićevo mišljenje o gradnji hrama Sv. Save u Beogradu). Intervju, Spec. izdanje 2, Beograd, 1. IV. 1988, str. 65.

9968 *Ivan Meštrović. Kulturni vremeplov.* (Kratka biografija). Vjesnik, Zagreb, 48/14.694, 13. VIII. 1988, Panorama subotom, br. 528, str. 19.

9969 *Meštrović, Ivan.* (Leksikonski podaci o životu i djelu). The Oxford Dictionary of Art. Oxford - New York 1988.

9970 *Meštrović u Zagrebu.* (Televizijski film o Meštrovićevim djelima u Zagrebu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 8. XII. 1988.

9971 *Meštrović u Zagrebu.* (Televizijski film R. Ivančevića o Meštrovićevim skulpturama u Zagrebu). Studio, Zagreb, 9. XII. 1988, str. 40.

9972 *Muzejsko galerijski centar.* (Prospekt-katalog. Katalog izložbe 1983. Zlatnici i srebrnjaci „Meštrović"). Zagreb 1988.

9973 *Obnavlja se Mauzolej Ivana Meštrovića.* (U Otavicama. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 48 (49), 25. X. 1988.

9974 *Rastko, Sv. Sava, Vračar.* (Meštrovićev sud o projektu hrama Sv. Save u Beogradu). Intervju, Beograd, 1. IV. 1988, str. 65.

9975 *Rođen Ivan Meštrović.* (Spomen u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 46/13.548, 15. VIII. 1988, str. 31.

9976 *Where to See the Works of Art.* New York Times, New York, 17. IV. 1988.

1989.

9977 **Adamec, Ana**: *Secesija i modernitet.* (Meštrović i secesija). Peristil, Zagreb, 31-32/(1988)-1989, str. 251-254.

9978 (**Barbić, V. - Čerina, L. - Stipančić, B.**): *Kronologija. Bibliografija.* Katalog: Ivan Meštrovič. Skulptura. Grafika. Katalog. (Lenjingrad) 1989, str. (13-16).

9979 **Barbić, Vesna**: *Ivan Meštrović.* (Meštrovićeva djela u crkvi Sv. Marka). U: Crkva Sv. Marka u Zagrebu. Zagreb 1989, str. 27-28 + reprodukcije.

9980 **Baričević, Marina**: *Sovjetska turneja Ivana Meštrovića.* (Meštrovićeva izložba u Lenjingradu, Moskvi i Kijevu). Vjesnik, Zagreb, 49 (50)/15.050, 12. VIII. 1989, Panorama subotom, 579, str. 11.

9981 **Bećirović, Komnen**: *Slovo Lovćenu.* NIN, Beograd, 37/2032, 10. XII. 1989, str. 47-48.

9982 **Boban, (Ljubo) Ljubomir**: *Alojzije Stepinac: Nepoznati dnevnik.* (Kratki usputni podaci o Meštroviću). Danas, Zagreb, god. 8, 25. VII. 1989. - god. 9, 2. X. 1990.

9983 **Boban Ljubo**: *Kontroverze iz povijesti Jugoslavije,* 2. Zagreb 1989. Prilozi za političku biografiju Ante Trumbića u vrijeme šestojanuarskog režima (1929-1935). (O Meštroviću u Trumbićebim bilješkama, 1930-1937).

9983a **Bogišić, Vlaho**: *Postmoderni Držić.* (Spomenik Držiću). Slobodna Dalmacija, Split, 3. IX. 1989, str. 47.

9983b **Circolo numismatico triestino**: *Le monete irlandesi di Ivan Mestrovic.* (Meštrovićev model za iraski novac). Il Piccolo, Trst, 8. VIII. 1989.

9984 **Cvetkova, Elena**: *Zdenac želja za velikana. Uz veliku izložbu Meštrovićevih djela u Kijevu.* Večernji list, Zagreb, 13/9369, 17. IX. 1989, str. 29.

9985 **Čengić, Enes**: *Krleža u NDH. I. Razgovor s Pavelićem. II. Seansa u Banskim dvorima.* (Pavelić u odnosu na Krležu i Meštrovića). Danas, Zagreb, god. 8, 10, 17. X. 1989, str. 59-63, 59-63.

9985a **Dobronić-Mazzoni, Rajka**: *Harfa.* (Meštrovićev model za irski novac s harfisticom). Zagreb 1989.

9986 **Drašković, Aleksandar**: *Ko su razoritelji Lovćena. Zaceljivanje rana.* NIN, Beograd, 37/2033, 17. XII. 1989, str. 46.

9987 **Efremović, E.**: *Garmonia vo vsem čelovečeskom.* Sovjetskaja kul'tura, Moskva, 10. VI. 1989, str. 10.

9988 **Fisković, Cvito**: *Početak radova zaštite i obnove Dioklecijanove palače u Splitu nakon drugog svjetskog rata.* (Prepiska C. Fiskovića i I. Meštrovića o postavljanju „Grgura Ninskoga" 1950-1953). Kulturna baština, Split, 19/1989, str. 152-162 (158-160).

9989 **Galajčuk, A.**: *Ivan Meštrovič - skul'ptor i arhitektor.* Za budivel'ni kadri, Kiev, 27. IX. 1989, br. 22-23, str. 4.

9990 **Galajčuk, A.**: *Predstavlee Ivan Meštrovič.* Kievska pravda, Kiev, 17. IX. 1989, br. 215, str. 4.

9991 **Galajčuk, A.**: *Tvorčij diapazon skul'ptora.* Prapor komunizma, Kiev, 19. VII. 1989, br. 192, str. 3.

9992 **Horvat, Josip**: *Preživjeti u Zagrebu. Dnevnik 1943-1945.* (Meštrovićeve oštećene skulpture; Meštrovićev predgovor Digovićevoj knjizi; Mišeova kritika Meštrovića; Meštrović u Švicarskoj i u Londonu - želi se vratiti kući. Str. 31, 49, 54, 62, 70, 101, 137, 192, 232, 256, 261). Zagreb 1989.

9993 **Ivančević, Radovan**: *Kršinićev Meštrović protiv Kovačića.* (Kritika postava Kršinićeve skulpture u Zagrebu). Čovjek i prostor, Zagreb, 36/11-12, 1989, str. 26-27.

9994 (**Ivanišević, Đurđica**) Đ. I.: *Meštrovićeva djela u Moskvi.* (Pred izložbu. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 49 (50), 20. III. 1989, str. 8.

9995 **Ivanišević, Milan**: *Crkva svetog Franje Asiškog u Imotskom.* (Radovi P. Bilinića, E. Vecchiettija, A. Bezića, T. Rosandića. Je li Meštrović klesao oltar u Imotskome?). Čuvari baštine, Imotski 1989, str. 323-366.

9996 **Jerinić, M(ato)**: *To Vidra nije zaslužio.* (O Meštrovićevom spomeniku Marinu Držiću namijenjenom Dubrovniku). Slobodna Dalmacija, Split, god. 46, 1. X. 1989, str. 41.

9997 **Jolić, Stipe**: *Tko je izigrao velikog Meštra?* (Marija Meštrović o nebrizi prema kiparevoj ostavštini). TOP, Zagreb, 3. VII. 1989, br. 113, str. 2.

9998 **Jurišić, Karlo**: *Franjevački samostan Svete Marije u Makarskoj.* U monografiji: Franjevačka Visoka bogoslovija u Makarskoj. Makarska 1989, str. 29-84. (Posebni otisak; o Meštroviću str. 78-81).

9999 **K. R.**: *Meštrović u Moskvi. Izložba djela Ivana Meštrovića iznova kreće na put - u SSSR, Njemačku DR i ČSSR.* Vjesnik, Zagreb, 49/14.965, 18. V. 1989, str. 10.

9999a **Kečkemet, Duško**: *Kiparstvo Andrije Krstulovića.* (Meštrovićev utjecaj. Suradnja s Meštrovićem). Radovi 1989. Sveučilište u Splitu... Split 1989, str. 159-167.

10000 **Kečkemet, Duško**: *Meštrovićev reljef u splitskoj katedrali. Novosagrađenoj crkvi Sv. Petra darovan gipsani predložak „Sv. Jeronima" koga je Meštrović isklesao u kamenu za istoimeni zavod u Rimu.* Vjesnik, Zagreb, 49/15.071, 2. IX. 1989, Panorama subotom, 582, str. 18-19.

10001 **Kečkemet, Duško**: *Rani crteži Ivana Meštrovića.* (Meštrovićevi bečki crteži secesijskog stila i simboličnog sadržaja iz 1904-1907. god.). Peristil, Zagreb, 31-32 (1988)-1989, str. 243-248.

10002 **Korol', L.**: *Sintez plastiki i nathnenja.* Prapor komunizma, Kiev, 1. X. 1989, br. 226, str. 4.

10003 **Kostić, Vasko**: *Vandalizam u ime kulture. Slovo o „Lovćenu".* NIN, Beograd, 37/2033, 17. XII. 1989, str. 40.

10004 **Kusin, Vesna**: *U susret novom muzeju.* (Meštrovićev „Portret mlade djevojke" u zbirci Vinka Perčića). Vjesnik, Zagreb, god. 49 (50), 3. VI. 1989, str. 11.

10005 **Maksimov, M.**: *Veršini Ivana Meštroviča.* Kiievs'ka pravda, Kiev, 6. X. 1989, str. 4.

10006 **Medakovac, Dejan**: *Split je Srbija, Dubrovnik je Srbija.* (I. Meštrović i Kosovski mit). Vjesnik, Zagreb, 49/15.011, 3-4. VII. 1989, str. 5.

10007 **Mikac, N.**: *Meštrović u Vrbniku.* (Na otoku Krku). Večernji list, Zagreb, 33/9324, 3. VIII. 1989, str. 19.

10008 **Mirković, Vojko**: *Monumentalni zaborav.* (O Meštrovićevim spomenicima Botiću, Maruliću, Grguru Ninskome i Trumbiću u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 47, 14. VI. 1989, prilog Forum, str. 1-2.

10009 **Mirković, V(ojko)**: *Na „Vražjem otoku".* (O Meštroviću u memoarima Mihálya Károlya). Nedjeljna Dalmacija, Split, 5. III. 1989, str. 24.

10010 **Mirković, V(ojko)**: *Trgovina teritorijima.* (Meštrović u Jugoslavenskom odboru. Fotografija). Nedjeljna Dalmacija, Split, 29. I. 1989, str. 25.

10011 **Mlivončić, Ivica**: *Zvona za Zvonimira.* (Proslava 900. obljetnice smrti kralja Zvonimira u Meštrovićevoj crkvi u Biskupiji). Slobodna Dalmacija, Split, god. 47, 19. IX. 1989, str. 21.

10012 **Mužić, Ivan**: *Masonstvo u Hrvata.* (O Meštroviću i masonima). IV. izd., Zagreb 1989.

10013 **Nikitović, Spomenka**: *Prvi put u Moskvi. Meštrović u Tretjakovskoj galeriji.* Večernji list, Zagreb, 33/9255, 24. V. 1989, str. 38.

10014 **Premerl, Tomislav**: *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata.* Nova tradicija. Zagreb 1989. (O Meštroviću str. 72, 74, 195, 221, 224).

10015 **Radica, Branko**: *Josip Hatze.* (Monografija. Meštrović u splitskom krugu uoči Prvog svj. rata). Split 1989.

10016 **Radičević, Vesna**: *Lovćen kojeg nema.* (O pretiskanom časopisu „Umetnost" iz 1971. protiv gradnje Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu). NIN, Beograd, 28. V. 1989, str. 34-35.

10017 **Razović, Maja**: *Nepodobni sveci, vojnici i kornjače.* (O uklanjanju Meštrovićevog reljefa sv. Roka u Drnišu). Danas, Zagreb, god. 8, 31. X. 1989, str. 35-37.

10018 **Rossi, Petar**: *Marjan.* (Općenito o Meštroviću, Galeriji Meštrović, Kašteletu). Split 1989.

10019 **Sabalić, Ines**: *Zidanje Vidovdanskog hrama.* (U povodu proslave Kosovske bitke. Nesuđeni Meštrovićev Vidovdanski hram). Start, Zagreb, VIII. 1989, str. 58-64.

10020 **Stržić, Ž(ivko)**: *Gnjev slavnog arheologa.* (Karikatura: Bulić tjera Grgura Ninskoga s Peristila). Vjesnik, Zagreb, 49/14.871, 11. II. 1989, Panorama subotom, br. 553, str. 16.

10021 **Stržić, Ž(ivko)**: *Tolićeva strijela krivo usmjerena.* (U vezi s Tolićevom karikaturom Bulića kako tjera Grgura Ninskoga s Peristila). Slobodna Dalmacija, Split, god. 47, 13. III. 1989, str. 25.

10022 **Susovski, Marjan**: (Predgovor kataloga. Život i umjetnost Ivana Meštrovića). Kat.: Ivan Meštrovič. Skulptura. Grafika. Katalog. (Lenjingrad) 1989, str. (9-13).

10023 **Susovski, Marjan**: (Predgovor kataloga izložbe. O izložbi). Kat.: Ivan Meštrovič. Skulptura. Grafika. Katalog. (Lenjingrad) 1989, str. (3-4).

10024 **Štambak, D(inko)**: *Hrvatska kultura na Sorboni.* (Predavanje o Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, god. 47, 26. IV. 1989.

10024a **Tolley, William Pearson**: *At the Fountain of Youth.* Syracuse 1989. (Meštrović na Sveučilištu u Syracusi).

10025 **Tuđman, Franjo**: *Bespuća povijesne zbiljnosti.* II. izdanje. Zagreb 1989.

10026 (**V. V.**): *Kršinićev „Meštrović".* (Kršinićeva skulptura „Veliki kipar" pred Burzom u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 49 (50)/14.935, 16. IV. 1989, str. 1.

10027 **V. V.**: *Kršinićev „Meštrović".* (Pretisak bilješke iz „Vjesnika" o postavljanju skulpture). Društvene obavijesti Hrvatske kulturne zajednice, Zürich, 1. VII. 1989, br. 48, str. 2.

10028 **Vlahović, Branko**: *Otvorena izložba I. Meštrovića. Jučer u Tretjakovskoj galeriji u Moskvi.* Večernji list, Zagreb, 33/9258, 27. V. 1989, str. 5.

10029 **Vlahović, Branko**: *Velikan dlijeta. Mi u svijetu: U Tretjakovskoj galeriji u Moskvi otvorena izložba Ivana Meštrovića.* Govor na otvorenju. Daljnje izložbe). Vjesnik, Zagreb, 49/14.974, 27. V. 1989, str. 7.

10030 **Vlahović, Branko**: *Velikan među velikanima. Djela Ivana Meštrovića u Tretjakovskoj galeriji.* (Izložba u Moskvi). Večernji list, Zagreb, 33/9260, 29. V. 1989, str. 8.

10031 **Weber, Eva**: *Art Deco.* New York 1989. (Meštrovićeve skulpture stila art deco: Zahvalnost Francuskoj, Nepoznati junak, Indijanci i dr.).

10032 **West, Rebecca**: *Crno jagnje i sivi soko. Putovanje kroz Jugoslaviju.* (Skraćeni prijevod. Kritika položaja „Grgura Ninskoga". Meštrovićev reljef kralja Petra u Dubrovniku, str. 91-92, 119). Sarajevo (1989).

10033 **Žanić, Ivo**: *Razgovori ugodni mita i politike.* (Kosovski mit u hrvatskoj tradiciji). Start, Zagreb, 24. VI. 1989, br. 533, str. 22-23, 52.

10034 **Žigo, B. V.**: *Žuljevi, inkunabule i eukaliptusi.* (Meštrovićevi sv. Frane i Kačić u samostanu u Zaostrogu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 47, 19. III. 1989, str. 8-9.

10035 *Gosudarstvennyj muzej ukrainskogo izobrazitel'nogo iskustva USSR.* (Najava Meštrovićeve izložbe). Večernij Kiev, Kiev, 28. VII. 1989, str. 1.

10036 *Meštrović pjevačima.* (Nagrada FIDOTa umanjena Meštrovićeva skulptura „Daleki akordi"). Studio, Zagreb, 14-20. VII. 1989, str. 70.

10037 *Meštrovićeve skulpture. Izložbe u SSSR-u, DRNJ i Čehoslovačkoj.* (Nakon Berlina, Beča i Milana, izložbe u Sovjetskom savezu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 47, 22. V. 1989, str. 6.

10038 *Meštrovićeve skulpture pred Moskovljanima.* Vjesnik, Zagreb, 49/14.975, 28. V. 1989, str. 1.

10039 *Najveći u svijetu. Raport s gradilišta hrama Sv. Save u Beogradu.* (Mišljenje Meštrovića o zasnovanom hramu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 47, 2. VII. 1989, str. 44-45.

10040 *Rodio se Ivan Meštrović.* Vjesnik, Zagreb, 49/15.053, 15. VIII. 1989, str. 2.

1990.

10041 **Adamec, Ana**: *Hrvatsko kiparstvo 1897-1916.* (Doktorska disertacija, obranjena 1990).

10042 **Adamec, Ana**: (Tekst kataloga). U: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (1990).

10043 **Ančić, Marko**: (Tekst kataloga). U: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (1990).

10044 **Barbić, Vesna**: (Tekst kataloga). U: Spomen galerija Ivana Meštrovića, Vrpolje (1990).

10045 **Baričević, Marina**: *Meštrović opet izigran.* (O „Domu likovnih umjetnosti" u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 51/15.546, 29. XII. 190, Panorama subotom, 651, str. 13.

10046 **Baričević, Marina**: *Njegošu ne daju mira.* (O kampanji za rušenje Meštrovićeva mauzoleja Njegošu). Vjesnik, Zagreb, 51/15.228, 10. II. 1990, Panorama subotom, 605, str. 15.

10047 **Baričević, Marina**: *Propušteno kroz desetljeće.* Oko, Zagreb, 14. VI. 1990, br. 12, str. 2.

10048 **Baričević, Marina**: *Religiozne skulpture Ivana Meštrovića.* (Općenito o Meštrovićevoj religioznoj umjetnosti). Vjesnik, Zagreb, 51/15.414, 18. VIII. 1990, Panorama subotom, 632, str. 11.

10049 **Baričević, Marina**: *Sindrom ravnodušnosti.* (Spor o sjedištu Meštrovićeve donacije). Vjesnik, Zagreb, 51/15.316, 12. V. 1990, Panorama subotom, 618, str. 13.

10050 **Baričević, Marina**: *Zanemareni Meštrović.* (O zgradi i galeriji Atelijer Meštrović u Zagrebu i njihovoj budućnosti). Vjesnik, Zagreb, 51/15.505, 17. XI. 1990, Panorama subotom, 645, str. 12-13.

10051 **Bećirović, Komnen**: *Slovo o Lovćenu.* (Protiv Meštrovićeva mauzoleja Njegošu). Glas crkve, Šabac, II. 1990.

10052 **Benić, Gordana**: *Split ili Zagreb - to nije pitanje.* (Spor oko sjedišta Meštrovićeve donacije). Slobodna Dalmacija, Split, 47 (48)/14.188, 3. VI. 1990, str. 37.

10053 **Bezić, Živan**: *Meštrović i Šoltani.* (Ing. Ante Bezić, sin prof. Zvonimir Bezić i mladi Meštrović). Šolta. Monografija. Zagreb 1990, str. 87.

10054 **Boban, Ljubo**: *Papa navješćuje rat*. (Dnevnik Alojzija Stepinca. O Meštrovićevom Umjetničkom paviljonu-džamiji). Danas, Zagreb, god. 9, 12. VI. 1990, str. 64-65.

10055 **Caratan-Delfin, Carmen**: *Netočno obrazloženje.* (O adaptaciji Atelijera Ivana Meštrovića u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, 50/15.251, 5. III. 1990, str. 9.

10056 **Čakić, Kosta**: *Demonstracije protiv Ćosića.* (Ćosić za vraćanje kapele i rušenje Meštrovićevog mauzoleja Njegošu). Vjesnik, Zagreb, 51/15.500, 30. X. 1990, str. 9.

10057 **Čakić, Kosta**: *Njegošev mauzolej na udaru politike.* (Zahtjev za rušenje mauzoleja). Vjesnik, Zagreb, 51/15.500, 12. XI. 1990, str. 9.

10058 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz dana u dan.* (Iz knjige: Meštrovićev povratak. O Meštrovićevom posjetu Zagrebu 1959. Razgovor s Kiparem Kršinićem o Meštroviću). Danas, Zagreb, god. 9, 18. IX. 1990, str. 63-64.

10059 **Čengić, Enes**: *S Krležom iz dana u dan.* (Krleža o Meštroviću). Zagreb 1990.

10060 **Čorak, Željka**: *The 1925 Yugoslav Pavilion in Paris.* (Opis paviljona i izlagača na Međunarodnoj izložbi primijenjenih umjetnosti i moderne industrije u Parizu). The Journal of Decorative and Propaganda Arts, Yugoslavian Theme Issue. Miami (SAD) 1990, br. 17, str. 36-41.

10061 **Danojlić, Milovan**: *Delo đavolovih učenika.* (Kritika Meštrovićevog mauzoleja Njegošu na Lovćenu). Politika, Beograd, god. 87, 7. IV. 1990, str. 17.

10062 **Drobnjak, Vladimir**: *Mate Meštrović: Bez potresa, nasilja i štetne euforije.* (Interview s Matom Meštrovićevm u Sjedinjenim Državama). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 1. IV. 1990, str. 7.

10063 **Đukić, Boško**: *Aleksandrovo kamenje neće na Lovćen.* (Protiv rušenja Meštrovićevog mauzoleja Njegošu i obnove kapele). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 3. XI. 1990, str. 14.

10064 **Đukić, B**(**oško**): *Straže na Lovćenu. Crnogorski federalisti brane Meštrovića.* (Protiv rušenja Njegoševog mauzoleja). Slobodna Dalmacija, Split, 48/14.340, 2. XI. 1990, str. 2.

10065 **Ekmečić, Milorad**: *Budućnost Jugoslavije.* (O Muzeju revolucije i namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). NIN, Beograd, 16. XI. 1990, str. 55-59.

10066 **Fruk, Marinka**: *Iz hemeroteke Muzejskoga dokumentacionog centra.* Informatica museologica, Zagreb, 1990, 1-2 (89-90), str. 119-122.

10067 (**Galić, Mirko**): *HSS između dvije Jugoslavije.* (Interview s Brankom Pešeljem. Kritika Ivana i Mate Meštrovića). Start, Zagreb, 3. II. 1990, br. 549, str. 72-77.

10068 **Gall, Zlatko**: *Hramovi bez vjernika.* (Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 3. VI. 1990, str. 20.

10069 **Gall, Zlatko**: *Svoj na svome?* (Spor oko sjedišta donacije Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 29. IV. 1990, str. 20-21.

10070 **Godrikan-Videc, N.**: *Gradu vratiti ponos.* (Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 34, 14. V. 1990, str. 2.

10071 (**Gol, Nenad**) N. G.: (Tekst kataloga). U: Spomen galerija Ivana Meštrovića. Vrpolje (1990).

10072 **Grol, Milan**: *Londonski dnevnik 1941-1945.* (O Meštroviću 1942. i 1944. Posjet Paveliću, str. 156, 161, 174, 644). Beograd 1990.

10073 **Grgas, Gordana**: *Muzej Revolucije mora seliti.* (Namjena Doma lik. umjetnosti). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 28. IX. 1990, str. 12.

10073a **Grubišić, Vinko**: *Hrvatska književnost u egzilu.* (O Meštroviću kao književniku). Barcelona 1990.

10074 **Hanzlovsky, Mladen**: *Meštrović. Scenska kronika.* (Dijalog djeda Ivana i unuka Ivana). Marulić, Zagreb, 23/2, III-IV. 1990, str. 161-166.

10075 **Ivančević, Radovan**: *Destrukcija ili restauracija.* (Povijest Umj. paviljona. Protiv suvremenih namjena). Vjesnik, Zagreb, 51/15.498, 10. XI. 1990, Panorama subotom, 644, str. 10-11.

10076 **Ivančević, Radovan**: *Dnevnik. Metro pod repom.* (O prenamjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, god. 9, 20. XI. 1990, str. 30.

10077 **Ivanišević, Đurđica**: *Dug naroda Meštroviću. Zakon o darovnici Meštrović trebaju donijeti novi zastupnici Sabora.* Vjesnik, Zagreb, 50/15.315, 11. V. 1990, str. 7.

10078 **Ivanišević, Đurđica**: *Velikodušna gesta. Darovnica Meštrović: Različite odluke trebale bi pomiriti Sabor.* Vjesnik, Zagreb, 50/15.303, 26. IV. 1990, str. 7.

10079 **Ivanišević, Milan**: *Ikonografske mijene u crkvi Gospe od Zdravlja u Zplitu.* (Meštrović i crkva Gospe od Zdravlja, str. 273, 282). Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, Split, 29/1990, str. 269-291.

10080 **J. D.**: *Misa za Meštrovića.* (U crkvici u Kašteletu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 16. VIII. 1990, str. 22.

10081 **J. I.**: *Meštrović u Zagrebu?* Večernji list, Zagreb, 34/9611, 24. V. 1990, str. 13.

10082 **j. s.**: *Misa za Meštrovića.* (U crkvici Kašteleta. Bilj.). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 16. VIII. 1990, str. 8.

10083 **Janeković, Dara**: *Renoviranje svijesti.* (Polemika o namjeni Meštrovićevog paviljona). Danas, Zagreb, god. 9, 10. IV. 1990, str. 27.

10084 **Jelčić, Dubravko**: *Ivan Meštrović kao književnik.* („Uspomene" i „Ludi Mile"). Forum, Zagreb, 59/1990, br. 5-6, str. 649-652.

10085 **Jendrić, Dorotea**: *Loptanje s Meštrovićem. Kako je donacija velikoga kipara postala novi „slučaj" naše kulturne politike.* Večernji list, Zagreb, 34/9600, 13. V. 1990, str. 21.

10086 **Kapetanić, Sanja**: *Muzej hrvatske povijesti.* (Polemika o Muzeju revolucije u Meštrovićevom paviljonu). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 28. IX. 1990, str. 8.

10087 (**Kečkemet, Duško**) D. K.: *Ivan Meštrović.* U: Miro Mihovilović: Otok Šolta. Monografija. Zagreb 1990, str. 87.

10088 **Klein, Rudolf**: *Plečnik, moderna i postmoderna.* (Meštrovićev sud o Plečniku. Meštrovićevo i Plečnikovo shvaćanje tradicije). Čovjek i prostor, Zagreb, 37/2, 1990, str. 21-23.

10089 **Klisović, Jadranka**: *Isaković i Kostić protiv Meštrovića.* (Kampanja u Benkovcu protiv Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 26. VII. 1990, str. 8.

10090 **Knežević, Đurđa**: *Ali tko nas pita?* (Polemika o Muzeju revolucije i namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, god. 9, 16. X. 1990, str. 36.

10091 **Knežević, Đurđa**: *Freak out!* (Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, god. 9, 24. IV. 1990, str. 5.

10092 **Knežević, Đurđa - Peić, Dubravka - Ivanuša, Dolores - Pavičić, Snježana - Mataušić, Nataša - Vidović, Dubravka -** kustosi u MRNH: *Novo jednoumlje.* (Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 21. IX. 1990, str. 3.

10093 **Knežević, Đurđa**: *Rat nakon ratova.* (O Muzeju revolucije i namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Oko, Zagreb, god. 18, 15. X. 1990, str. 26.

10094 **Kocijan, Većeslav**: *Nepodoban vremenu i prostoru.* (Muzej revolucije u Domu lik. umjetnosti). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 8. IX. 1990, str. 6.

10095 **Kos, Gabrijel**: *Panteon ili Meštrović.* (Dom lik. umjetnosti). Večernji list, Zagreb, god. 34, 20. VII. 1990, str. 27.

10095a **Kraljević, Ljubomir - Tomaseo, Ivan**: *Sanatoriji u Splitu.* (Meštrovićevo poprsje dr. Jakše Račića). Liječnički vjesnik, Zagreb, 112, 1990, str. 124-129.

10096 **Krušelj, Željko**: *Pad blajburškog tabua.* (Meštrovićevo pismo o Bleiburgu). Danas, Zagreb, god. 9, 16. I. 1990, str. 26-27.

10097 **Leskur, J.**: *Galerija Meštrović seli u Zagreb?* (Žalba Splita protiv odluke sjedišta Meštrovićeve donacije u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 18. IV.1990, str. 11.

10098 **M. S. M.**: *U službi velike zablude. Slikar Moša Pijade o delima Ivana Meštrovića 1912. i 1919. godine...* (Sud Moše Pijade o Meštrovićevoj umjetnosti). Politika, Beograd, 8. IV. 1990, str. 13.

10099 **Machiedo-Mladinić, Norka**: *Dosad nepoznata pisma Ivana Meštrovića prijatelju Ivi Tartaglii.* Večernji list, Zagreb, 34/9589, 30. IV. - 2. V. 1990, str. 13; 9592, 5. V. 1990, str. 12.

10100 **Mandić, Igor**: *Notes Igora Mandića. Ostaviti naziv - preseliti muzej.* (Polemika o namjeni Meštrovićevog Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Nedjeljni vjesnik, Zagreb, 30. IX. 1990, str. 10.

10101 **Margetić, Damir**: *Panteon ili Dom likovnjaka. Anketa o sudbini „džamije".* (O prenamjeni Muzeja revolucije). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 15. XII. 1990, str. 6.

10102 (**Meštrović, Mate**): *Kontroverzno iseljeništvo.* (Priopćio Ivica Župan). Slobodna Dalmacija, Split, 47 (48)/14.141, 15. IV. 1990, str. 38-39.

10103 (**Meštrović, Stjepan Gabrijel**): *Stjepan Gabriel Meštrović. Unuk kipara Ivana Meštrovića, američki sociolog, govori o odnosu obitelji prema slavnome pretku...* (Priopćila Ines Sabalić). Start, Zagreb, 560, 7. VII. 1990, str. 14-19.

10104 **Miličević, Eduard**: *Kruženje oko velebnog valjkastog zdanja ili kako „smjestiti" krug u Oktogon.* (Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Azur journal, Zagreb, 1990, br. 3, str. 36-40.

10105 **Mlivončić, Ivica**: *Promukla zloća „Glasa crkve".* (Kritika članka Komnena Bećirovića: Slovo o Lovćenu, protiv Meštrovićeva mauzoleja Njegošu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 25. II. 1990, str. 14-15.

10106 **Muradbegović, Midhat**: *Tuđman se uljuljkuje u san o „velikoj Hrvatskoj".* (Polemika o namjeni Meštrovićevog Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Politika, Beograd, god. 87, 18. IV. 1990, str. 19.

10107 **N. G. V.**: *Ukida se Muzej revolucije?* (Polemika o Muzeju revolucije i namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 34, 28. IX. 1990, str. 10.

10108 **Nešić, Petar**: *Crnogorci Ivanu Meštroviću.* Intervju, Beograd, 27. IV. 1990, br. 232, str. 42-43.

10109 **Nikitović, S**(**pomenka**): *Sa ili bez dnevne politike.* (Polemika o namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 34, 10. X. 1990, str. 38.

10110 **Oreb, B. J.**: *Galeriji Meštrović 1,7 milijuna dinara.* (Slobodna Dalmacija, Split, 47 (48)/14.382, 14. XII. 1990, str. 8.

10111 **Pan**: *Bez naslova.* (Polemike oko namjene Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Pan, Zagreb, 1/2, 1990, str. 4-5.

10112 **Pavičić, Darko**: *Muzej na političkoj vjetrometini.* (Muzej revolucije u Domu lik. umjetnosti u Zagrebu). Nedjeljni vjesnik, Zagreb, 20. V. 1990, str. 9.

10113 **Pavičić, Snježana**: *U krugu Meštrovićeva Doma likovnih umjetnosti 1930-1990.* Informatica museologica, Zagreb, 1990, br. 1-2 (89-90), str. 72-75.

10114 **Pavičić, Sofija - Maša**: *Opravdano ogorčenje.* (Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, 15. V. 1990, str. 6.

10115 **Pavletić, Vlatko**: *Hrvatska zemlja stare kulture.* (U povodu Zakona o Meštrovićevoj donaciji). Vjesnik, Zagreb, 51/15.548, 31. XII. 1990. - 2. I. 1991, str. 4.

10116 **Pešaković, Milentije**: *Presudna uloga političara u uklanjanju Negoševe kapele.* (Kampanja protiv Meštrovićeva mauzoleja na Lovćenu). Politika, Beograd, god. 87, 9. IV. 1990, str. 19.

10117 **Popović, Vladimir**: *Prepiska sa Meštrovićem.* Intervju, Beograd, Posebno izdanje, 8. IV. 1990, str. 9.

10118 **Premerl, Tomislav**: *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata. Nova tradicija.* (F. Cota pod Meštrovićevim utjecajem, str. 72; Z. Kavurić projektant kupole na Umjetničkom paviljonu, str. 74). Zagreb 1990, II. izd.

10119 **Radončić, Fahrudin**: *Poricanje prošlosti.* (Kampanja protiv Meštrovićevog mauzoleja Njegošu na Lovćenu). Danas, Zagreb, god. 9/414, 23. I. 1990, str. 38-39.

10120 **Radončić, Fahrudin**: *Vrijeme zla.* (Dobrica Ćosić za rušenje Meštrovićevog mauzoleja Njegošu). Danas, Zagreb, god. 9, 6. XI. 1990, str. 39.

10121 **Radović, Nikola M.**: *Njegoševa kapela srušena je pre sudske odluke.* (Kampanja protiv Meštrovićevog mauzoleja Njegošu na Lovćenu). Politika, Beograd, god. 87, 5. III. 1990, str. 21.

10122 **Ramljak, O**(**lga**): *Sjedište Meštrovićeve donacije ipak u Splitu.* (Sporenje oko sjedišta donacije). Slobodna Dalmacija, Split, 47 (48)/14.145, 19. IV. 1990, str. 3.

10123 **Razović, Maja**: *Mauzolej barbarokracije.* (Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 22. VI. 190, str. 17.

10124 **Razović, Maja**: *Mauzolej barbarokracije. Muzeji i politika.* (Polemika o namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, god. 9, 16. X. 1990, str. 35-37.

10125 **Razović, Maja**: *Panteon revolucije.* (Polemika o namjeni Meštrovićevog paviljona). Danas, Zagreb, god. 9, 6. III. 1990, str. 35-37.

10126 **Razović, Maja**: *Paviljon za nova vremena.* (O prenamjeni Muzeja revolucije u Zagrebu. Izjave F. Tuđmana, A. Karavanića, T. Maroevića, R. Ivančevića). Danas, Zagreb, 9/462, 25. XII. 1990, str. 40-41.

10127 **Razović, Maja**: *Povratak masona.* (Spomen Meštrovića među masonima). Danas, Zagreb, god. 9, 3. VII. 1990, str. 68-70.

10128 **Stipančić, Branka**: *Ivan Meštrović's Melancholic Art Deco.* (O Meštrovićevim radovima nakon Prvog rata). The Journal of Decorative and Propaganda Arts, Yugoslavian Theme Issue, Miami (SAD), 1990, br. 17, str. 54-59.

10129 **Stipetić, Zorica**: *Proroci integralnog jugoslavenstva.* (O časopisu „Nova Evropa"). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 3. XI. 1990, Panorama subotom, str. 18.

10130 **Stojković, Živorad**: *Hegemonija falsifikata.* Intervju, Beograd, Posebno izdanje, 8. IV. 1990, str. 34-37.

10131 **Stručni kolegij MRNH-e**: *Sačuvajmo Muzej revolucije.* (O namjeni Doma lik. umjetnosti). Nedjeljna Dalmacija, Split, 16. IX. 1990, str. 19.

10132 **Susovski, Marijan**: *Čemu afera s ostavštinom Ivana Meštrovića?* (Pismo Galerija grada Zagreba o sporu oko sjedišta Meštrovićeve donacije). Oko, Zagreb, 18/11, 30. V. 1990, str. 2, 21.

10133 **Susovski, Marijan**: *Zašto nove afere? „Donacija Ivana Meštrovića" - što, kako, gdje.* Slobodna Dalmacija, Split, 47 (48)/14.172, 18. V. 1990, str. 20.

10134 (**Šigir, Mirjana**) m. š.: *Meštrovićev paviljon.* (Polemika oko namjene). Vjesnik, Zagreb, 51/15.537, 19. XII. 1990, str. 18.

10135 (**Šigir, Mirjana**) m. š.: *Protiv ukidanja Muzeja revolucije.* (Polemika o namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 10. X. 1990, str. 8.

10136 **Šmidt, Josip**: *Teško breme Matice.*
(Meštrovićeve „Uspomene"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 17. XI. 1990, str. 36-37.

10137 **Šola, Tomislav**: *Mišja cika.*
(Polemika o namjeni Meštrovićevog paviljona). Danas, Zagreb, god. 9, 17. IV. 1990, str. 35.

10138 **Šola, Tomislav**: *Mojim sugovornicima.*
(Polemika o namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, god. 9, 8. V. 1990, str. 6.

10139 **Šola, Tomislav**: *Umiješa li se politika, prvi ću otići.* (Polemika o Muzeju revolucije i namjeni Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, god. 9, 16. X. 1990, str. 36.

10140 **Tuđen, Branko**: *U čemu je friziran Meštrović. Usporedba dvaju izdanja memoara najvećeg hrvatskog kipara.*
Večernji list, Zagreb, 34/9662, 14. VII. 1990, str. 11.

10141 **Tuđman, Franjo**: *Bespuća povijesne zbiljnosti.* Zagreb 1990.
(O Meštroviću u emigraciji, str. 102, 405, 429-430).

10142 **Tuđman, Franjo**: *Hrvatski narod neće nikada kapitulirati.*
(O namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu).
Vjesnik, Zagreb, god. 51, 17. X. 1990, str. 2.

10143 **Tuđman, Franjo**: *Nepokoreni duh Hrvatskog naroda.*
(Govor predsjednika Republike Hrvatske. O namjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, god. 34, 17. X. 1990, str. 2-3.

10144 **Turner, Flora**: *Prodaje se Meštrović.* (Prodaja skulpture Ruže Meštrović u Londonu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48/14.337, 30. X. 1990, str. 21.

10145 **Ujević, Dunja**: *Bura zbog Meštrovića.*
(Polemika oko sjedišta uprave donacijom).
Večernji list, Zagreb, 34/9578, 19. IV. 1990, str. 4.

10146 **Vlahović, Vladislav**: *Mauzolej i kapela zajedno na vrhu Lovćena.* (Prijedlog da se ne ruši Meštrovićev Mauzolej Njegošu). Politika, Beograd, god. 87, 18. II. 1990, str. 22.

10147 **Vukašinović, S.**: *Tko ruši Njegošev mauzolej.*
(Kampanja protiv Meštrovićevog mauzoleja na Lovćenu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 17. III. 1990. str. 16-17.

10148 **Vukušić, A**(**nte**): *Povratak sv. Roka.* (Ponovno postavljanje Meštrovićevog reljefa na zgradu Općine u Drnišu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 17. VIII. 1990, str. 3.

10149 **Živković Lapčanski, Hinko**: *Hrvatski panteon. Croatia rediviva.* (O namjeni Doma lik. umjetnosti). Vjesnik, Zagreb, god. 51, 9. XI. 1990, str. 16.

10149a *Gdje je blago kapetana Račića.* (Cijena Račićevog mauzoleja). Politika, Beograd, 2. XII. 1990, str. 18.

10150 *Iseliti Muzej revolucije.* (Meštrovićev Dom lik. umjetnosti). Večernji list, Zagreb, god. 34, 20. VII. 1990, str. 2.

10151 *Ivan Meštrović gradi Umjetnički paviljon.*
(Dom lik. umjetnosti u Zagrebu). Studio, Zagreb, br. 1369, 29. VI. 1990, str. 59.

10152 *Kome uprava donacijom?* (Polemika).
Večernji list, Zagreb, 34/9589, 30. IV. - 2. V. 1990, str. 13.

10153 *7 dana u 7 redaka.* (Kampanja za rušenje Meštrovićevog mauzoleja Njegošu na Lovćenu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48, 13. V. 1990, str. 35.

10154 *Zakon o „Donaciji Ivana Meštrovića".* (Tekst zakona Izvršnog vijeća Sabora Republike Hrvatske). Vjesnik, br. 502, 29. III. 1990, Delegatski vjesnik, prilog, str. 30-31.

1991.

10155 **Baričević, Marina**: *Darovnica je znak kulturne moći hrvatskog naroda.* Zapad, Zagreb, 1/18, 7. VI. 1991, str. 28.

10156 **Baričević, Marina**: *Hrvatska sakralna umjetnost. Religiozno stvaralaštvo Ivana Rendića.* Radost, Zagreb, 40/6, II. 1991, str. 176-177.

10157 **Baričević, Marina**: *Otavice nisu mauzolej. Meštrovićevo djelo se kod nas nije razgledavalo kroz prizmu umjetnosti već politike...* (Interview s Marijom Meštrović). Vjesnik, Zagreb, 52/15.579, 2. II. 1991, Panorama subotom, 656, str. 9.

10158 **Baričević, Marina**: *Tisuću godina hrvatske skulpture.* Radost, Zagreb, 41/2, X. 1991, str. 48-49.

10159 **Baričević, Marina**: *U matici evropske kulture. Izložbe: Tisuću godina hrvatske skulpture.* Školske novine, Zagreb, 42/14-15 (1951-1952), 26. III. 1991, str. 10.

10160 **Baričević, Marina**: *Zaštita umjetnina i arhivske građe u „Fundaciji Ivana Meštrovića".* Informatica museologica, Zagreb, 1991, br. 1-4 (XXII), str. 82-83.

10161 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Spomenici kulture i rat. Gađan i Meštrović.* (Bombardiranje palače Meštrović i Kašteleta u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 48 (49)/14.721, 23. XI. 1991, str. 29.

10162 **Benić, Gordana**: *Hrvatska baština o srpskom ramenu.*
(Meštrovićeva djela u Srbiji). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 17. X. 1991, str. 22.

10163 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Poštovanje kiparevih želja. Uz obljetnicu rođenja Ivana Meštrovića.* (Razgovor s Marinom Baričević). Slobodna Dalmacija, Split, 48 (49)/14.623, 16. VIII. 1991, str. 24.

10164 **Benić, Gordana**: *U potrazi za vrećama pijeska.*
(Zaštita od rata). Slobodna Dalmacija, Split, 48 (49)/14.617, 10. VIII. 1991, str. 38-39.

10165 **Benić, Gordana**: *Umjetnici protiv ohole politike. Polemike o novoj namjeni popularne zagrebačke džamije.* Slobodna Dalmacija, Split, 48 (49)/14.416, 19. I. 1991, str. 36-37.

10166 **Bogdanić, S. - Sušanj. B.**: *Zaklada Ivan Meštrović.*
(Zajednički naslov: Imunitet za vladu). Večernji list, Zagreb, 35/9875, 14. II. 1991, str. 5.

19167 **Cecelja, Vilim**: *Štovanje Stepinca u Hrvatskoj i svijetu.*
(Meštrovićeva poprsja i spomenici Alojzija Stepinca u Americi). U: V. Nikolić; Stepinac mu je ime. Zagreb 1991, II, str. 256-282. (Reprint izdanja Barcelona 1978).

10168 **Cvetkova, Elena**: *Preblizu slavnima.*
(Interview s Marijom Meštrović). Večernji list, Zagreb, 35/9899, 10. III. 1991, Prilog: Hrvatski rukopis, br. 1, str. 18-19.

10169 **Čorak, Željka**: *Tužna agresivnost. O ritualnoj denuncijaciji u pismu Antuna Karavanića.* (O prenamjeni Meštrovićevog paviljona u Zagrebu). Danas, Zagreb, god. 10, 29. I. 1991, str. 32.

10170 **Ćorić, Šimun Šito**: *45 hrvatskih emigrantskih pisaca.*
(Poglavlje: Karlo Mirth. Iz uspomena na Meštrovića, ulomak, str. 231-239). Zagreb 1991.

10171 **Domić, Ljiljana**: *Evo vam kuće.*
(Polemike oko namjene Doma lik. umjetnosti u Zagrebu). Start, Zagreb, 19. I. 1991, br. 574, str. 74-75.

10172 **Domić, Ljiljana**: *Igre oko Meštrovićeve rotonde. Čiji je Panteon.* Večernji list, Zagreb, 35/9870, 9. II. 1991, str. 53 - 9873, 12. II. 1991, str. 22.

10173 **Dukić, D.**: *Divulje: Pucnji iz vojarne.*
(O oštećivanju crkve u Biskupiji). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 20. VIII. 1991, str. 7.

10173a **Flanigan, James F.**: *Ivan Meštrović: Moses and the Jewish Memorial.* (Studije za Spomenik Židovima). Katalog izložbe. Notre Dame 1991.

19174 **Galić, Mirko**: *Slikar koji je omirisao barut.*
(Slikar Slavko Kopač o Meštroviću, str. 59).
Danas, Zagreb, 10/479, 23. IV. 1991, str. 57-59.

10175 **Gall, Zlatko**: *Tisuću godina samoće? Kulturni projekti: Na pragu izložbe „Tisuću godina hrvatske skulpture".*
(Skulpture od Buvine do Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Zagreb, Split, god. 48 (49), 9. II. 1991, str. 47.

10176 **Galjer, Jasna**: *Pariška izložba 1925. i Art déco.*
(Meštrovićev mauzolej obitelji Račić). Čovjek i prostor, Zagreb, 38/3-4, 1991, str. 22-23.

10177 **Gamulin, Miće**: *Nova stara galerija.*
(Uređenje Galerije Meštrović u Splitu).
Nedjeljna Dalmacija, Split, 7. VII. 1991, str. 22.

10178 **Gazde, S.**: *Konačno uređenje Galerije Meštrović.*
(Marica Meštrović i „Fundacija Ivana Meštrovića").
Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 18. VII. 1991, str. 15.

10179 **Godeč, Željka**: *Meštrovićev kompleks na Trnju.*
(O zapuštenosti i raznošenju materijala crkve u Zagrebu, započete po Meštrovićevom projektu iz 1922. godine).
Vjesnik, Zagreb, 52/15.689, 25. V. 1991, str. 11.

10180 **Grubišić, Vinko**: *Hrvatska književnost u egzilu.* (Predgovor. Vinko Nikolić. Poglavlje: Ivan Meštrović, str. 85-94).
Barcelona-München 1991.

10181 **H**: *Meštrovićev Mažuranić?*
Večernji list, Zagreb, 35/9928, 9. IV. 1991, str. 10.

10182 **Isaac, Salih**: *Ivan Meštrović: Novorođenac na Zdencu Života.*
Radost, Zagreb, 40/5, 1991, str. 146-147.

10183 **Ivanišević, Đ.**: *Meštrovićeva „Glava žene".*
Vjesnik, Zagreb, 52/15.658, 23. IV. 1991, str. 14.

10185 (**Ivanišević, Đurđica**) Đ. I.: *Gađali i Galeriju „Meštrović".*
(U Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 35/10.150,
20. XI. 1991, str. 30.

10186 **Ivanišević, Đurđica**: *Jaka zbog drugih. Čuvarica Meštrovićeva hrama.* (Kata Meštrović o okupaciji Otavica).
Večernji list, Zagreb, 35/10.120, 20. X. 1991,
Prilog: Hrvatski rukopis, br. 32, str. 16.

10187 **Ivanišević, Đurđica**: *Smrt posljednjeg Meštrovića. Poginuo je 25-godišnji gardist Ante Meštrović, sin Kate.*
(Čuvarice mauzoleja u Otavicama). Večernji list, Zagreb, 35/10.175, 15. XII. 1991, str. 24.

10188 **Ivanišević, Đurđica**: *Svatko je dobrodošao tko voli Split. Razgovor s dr. Nadom Ružić, ministrom za kulturu u Splitu.*
(O Meštrovićevoj darovnici). Vjesnik, Zagreb, god. 52,
14. II. 1991, str. 10.

10189 (**Jendrić, Dorotea**): *Dijeli hrvatsku sudbinu. Unutar gornjogradske jezgre oštećena zgrada „Fundacija Ivana Meštrovića".* (Razgovor s Marinom Baričević).
Večernji list, Zagreb, 35/10.109, 9. X. 1991, str. 13.

10190 **Jendrić, Dorotea**: *Kiparu u spomen. Uz obljetnicu rođenja Ivana Meštrovića.* Večernji list, Zagreb, 35/10.053, 14. VIII. 1991, str. 9.

10191 **Jendrić, Dorotea**: *Marija Meštrović. Pišem pisma državnicima. Uništavanje hrvatskih kulturnih, umjetničkih i povijesnih znamenja bez primjera je...* Večernji list, Zagreb, 35/10.189, 31. XII. 1991 - 1. I. 1992, str. 36.

10192 **Jendrić, Dorotea**: *Novca ni za pijesak. Fundacija Ivana Meštrovića: kako zaštititi umjetnine u ratnim uvjetima.*
Večernji list, Zagreb, 35/10.023, 15. VII. 1991, str. 19.

10193 **Jolić, Stipe**: *Tko je izigrao velikog meštra? Hoće li se Marica Meštrović, kćer velikog kipara, napokon moći stalno nastaniti u Zagrebu?* Večernji list, Zagreb, 35/9905,
16. III. 1991, str. 60.

10193a **Jovičić, Nataša**: *Simbolizam vode i oblikovanja zagrebačkih fontana.* (O Meštrovićevom Zdencu života).
Život umjetnosti, Zagreb, 48-49/1991, str. 12-13.

10194 **Jurišić, Šimun**: *Beč - Dunaj, vodič.*
(Kratki podaci o Meštroviću u Beču, str. 20, 35). Split 1991.

10195 **K. D.**: *Oštećen i Atelje Meštrović.* (Bombardiranje).
Komunalni vjesnik, Zagreb, 7/67, 17. X. 1991.

10196 **Karavanić, Antun**: *Uistinu ste prekoračili granicu... Otvoreno pismo u povodu članka Maje Razović Paviljon za nova vremena.* (Polemika o prenamjeni Meštrovićevog paviljona). Danas, Zagreb, god. 10, 22. I. 1991, str. 55.

10197 **Kečkemet, Duško**: *Mauzolej meda i žuči. Njegošev mauzolej na Lovćenu.* (Hajka u Srbiji protiv Meštrovićevog mauzoleja). Danas, Zagreb, 10/488, 25. VI. 1991, str. 51-53.

10197a **Kečkemet, Duško**: *Susret Mediterana i Zagore. Kiparstvo Andrije Krstulovića.* (Meštrovićev utjecaj. Suradnja s Meštrovićem). Predgovor kataloga izložbe Andrije Krstulovića. Split 1991, str. 9-25.

10198 **Knežević, Ljiljana**: *Ne znaju o čemu je riječ.*
Donošenjem zakona o Fundaciji Ivana Meštrovića u Saboru Hrvatske utemeljena je prva poslijeratna zaklada.
(Interview s Marijom Meštrović i Marinom Baričević).
Zapad, Zagreb, 1/44, 9. VII. 1991, str. 9.

10199 **Kovačić, Barbara**: *Zaštita od ratne prijetnje u Galeriji Meštrović i Crikvinama u Splitu.* Informatica museologica, 22/1-4, Zagreb 1992, str. 83-84.

10200 **Križić-Roban, Sandra**: *Tko je bio ustaški Speer.*
(O pregradnji Doma likovnih umjetnosti u džamiju).
Globus, Zagreb, 21. III. 1991, str. 40, 41.

10201 **Kršić, Dejan**: *Tisuću strategija za jednu zgradu.*
(O prenamjeni Meštrovićevog pavijona u Zagrebu).
Globus, Zagreb, 1/6, 17. I. 1991, str. 7.

10202 **Kučinić-Bojić, Diana**: *Meštrović pod vrećama pijeska.*
(Fundacija Meštrović u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 35/10.120, 20. X. 1991, Prilog: Hrvatski rukopis, br. 32, str. 16.

10203 **Kudrjavcev, Anatolij**: *Otočani, Zagorci i Splićani.*
(O memoarima Bogdana Radice. O Meštroviću i njegovim idejama). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49),
9. II. 1991, str. 52.

10204 **Kupareo, Rajmund**: *Kardinal Stepinac u likovnom izražaju hrvatskih umjetnika.* (Meštrovićeve skulpture Stepinca). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime, Zagreb 1991, II, str. 361-365.

10204a **Kupareo, Rajmund**: *Svetački lik kardinala Stepinca.*
(Meštrović o Stepincu). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime, Zagreb 1991, II, str. 168-170.

10205 **Kusin, Vesna**: *Otavice u plamenu. Ugrožena obiteljska grobnica Meštrović.* (Neizvjesnost da li je oštećena granatama).
Vjesnik, Zagreb, 52/15.820, 4. X. 1991, str. 9.

10206 **Kusin, Vesna**: *Tu su radili Zajc i Meštrović. Tragom oštećenih kuća u raketiranom Zagrebu.* Vjesnik, Zagreb, 52/15.827,
11. X. 1991, str. 11.

10207 **Lucić, Predrag**: *Spaljen Gradec i pola Otavica.*
(Ratna oštećenja Otavica). Slobodna Dalmacija,
Split, god. 48 (49), 11. X. 1991, str. 16.

10208 **M. Z. M.**: *Zaklada Ivan Meštrović.*
Zapad, Zagreb, 1/31, 24. VI. 1991, str. 11.

10209 (**Maleković, Vladimir**) Adam Grabovski: *Velikog Meštra cujzek.* Večernji list, Zagreb, 35/10.057, 18. VIII. 1991,
Prilog: Hrvatski rukopis, br. 23, str. 20-21.

10209a **Marijanović, Stanislav**: *Guido Jeny o počecima Ivana Meštrovića.* Croatia, Zagreb, 23/35-36, 1991.

10210 **Maroević, Ivo**: *Napis povišene temperature.*
(Osvrt na članak Maje Razović u vezi s „Muzejem revolucije"). Danas, Zagreb, god. 10, 22. I. 1991, str. 56.

10211 **Maroević, Tonko**: *Kiparstvo 19. i 20. stoljeća.* (Meštrović u okviru hrvatske skulpture). Tisuću godina hrvatske skulpture, Katalog izložbe, Zagreb 1991, str. 97-111.

10212 **Meštrović, Marija**: *Dom je gdje je srce.* (Marija Meštrović o svom životu i o ocu. Priopćila Maja Razović). Svijet, Zagreb, 8. II. 1991, br. 3, str. 5-7.

10213 **Mihaljević, Nikica**: *Trg magnolija.* (O prenamjeni Meštrovićevog paviljona. Izložba o njemu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 12. I. 1991, str. 50.

10214 **Mirković, Vojko**: *Dalmatinski usponi i padovi. I kipove ubijaju.* (Premještanje i uklanjanje Meštrovićevih spomenika u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 16. III. 1991, str. 37.

10215 **Mlivončić, Ivica**: *„Srpske žrtve" i „hrvatski krivci".* (Poruka patrijarha Pavla. Za rušenje Njegoševog mauzoleja). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 12. I. 1991, str. 17.

10216 (**Nikitović, Spomenka**) Sp. N.: *Bez oklijevanja. Sanacija Ateljea Meštrović pri kraju.* Večernji list, Zagreb, 35/10.173, 13. XII. 1991, str. 21.

10217 (**Nikolić, Vinko**): *Stepinac mu je ime.* (Zbornik sastava o A. Stepincu. Autori: V. Nikolić, I. Meštrović, R. Kupareo, V. Cecelja, I. Tomas i dr.) I-II, Zagreb 1991. (Reprint I. izdanja, Barcelona 1978).

10218 **Pavelić, Ante S. - Radica, Bogdan**: *Meštrović u pohodima kardinalu u Krašiću 1959.* (Opis posjeta kardinalu Stepincu). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. (Pretiskano iz Hrvatske revije XII/4 (48), 1962). Zagreb 1991. (Reprint I. izdanja Barcelona 1978).

10219 **Pavičić, Jurica**: *Barbarogenij.* (Zenitizam i spomen Meštrovićeve nacionalističke ideologije). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 20. X. 1991, str. 22.

10220 **Piplović, Stanko**: *Uresno povjerenstvo splitske Općine.* (Problemi oko položaja *Grgura Ninskoga*, str. 161-162). Kulturna baština, Split, 16/21, 1991, str. 151-166.

10221 **Poklepović, Maja**: *„Veliki Ivan" u „malom ratu".* (Zaštita i ratna oštećenja Meštrovićevih djela). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49)/14.679, 11. X. 1991, str. 23.

10222 **Preiss, Ferdinand**: *Sculpture, Paintings and Photography.* Art Deco, New York, 1991, str. 94-95.

10223 **Racković, Slobodan**: *Obrana Njegoševa mauzoleja - obrana Crne Gore.* (Slavko Perović o političkoj situaciji u Crnoj Gori i o Njegoševom mauzoleju). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 22. V 1991, str. 6.

10224 **Ramljak, Olga - Šmidt, J**(**osip**): *Krivični zakon - prečicom.* (Usvojen zakon o Fundaciji Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 48 (49)/14.449, 23. II. 1991, str. 5.

10225 **Razović, Maja**: *Zločin nad stoljećima.* (Spomen u ratu oštećenih Meštrovićevih spomenika). Danas, Zagreb, 10/504, 15. X. 1991, str. 50-51.

10226 (**Stepinac, Alojzije**): *Pisma nadbiskupa Alojzija Stepinca Ivanu Meštroviću.* (Pisma iz Zagreba 1944. i iz Krašića 1953, 1954, 1956, 1957, 1959). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime, Zagreb 1991, I, str. 433-441. (Reprint izdanja Barcelona 1978).

10227 **Strižić, Živko**: *Trumbićev hod po mukama.* (Trumbićevo djelovanje u vrijeme Prvog svjetskog rata. Citat Meštrovićevih „Uspomena "). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 9. II. 1991, str. 38.

10228 **Šegvić, Neven**: *Viktor Kovačić.* (Pregradnja Meštrovićeve kuće u Zagrebu). Čovjek i prostor, Zagreb, 38/3-4, 1991, str. 18-23.

10229 **Šigir, Mirjana**: *Hrvatski kulturni identitet u Italiji.* (O otkrivanju Meštrovićevog spomenika Ruđeru Boškoviću u Milanu). Vjesnik, Zagreb, 52/15.658, 23. IV. 1991, str. 14.

10230 **Šmidt, Josip**: *Nejunačkom vremenu usprkos.* (Interview s Marinom Baričević, ravnateljicom Fundacije Ivana Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 9. VII. 1991, str. 23.

10231 **Šmidt, Josip**: *„Promašeni pucanj".* (Izložba fotografija Atelijera Meštrović i ostalih oštećenih zgrada od bombe u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 14. X. 1991, str. 5.

10231a **Tomas, Ivan**: *Kardinal Stepinac u svjetskoj književnosti.* (Meštrovićev reljef u White Plainsu). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime. Zagreb 1991, II, str. 369-415.

10232 **Uredn**(**ištvo**): *Po cijelom svitu biraju za spas Meštrovićeve fundacije.* Hrvatske novine, Eisenstadt-Željezno, 84/12, 26. II. 1991, str. 8.

10233 **V. L.**: *Prodaje se Meštrovićeva skulptura.* (Poprsje Ruže Meštrović u Londonu). Večernji list, Zagreb, 35/9924, 5. IV. 1991, str. 9.

10234 **Vitezović, Milovan**: *Kako je nastao spomenik pobedi na Kalemegdanu.* (Historijat i polemike oko spomenika „Pobjednik" u Beogradu). Politika, Beograd, god. 88, 9, 10, 11. V. 1991, str. 29, 25, 23.

10235 **Volf, G.**: *Počinje obnavljanje „Pobednika".* (O Meštrovićevom spomeniku u Beogradu). Politika, Beograd, god. 88, 28. II. 1991, str. 18.

10236 **Vukmir, Janka**: *Meštrović u predvorju, golubica u kavezu. Uz bečku izložbu „Hrvatska - osporavani identitet".* Slobodna Dalmacija, Split, 49/14.736, 8. XII. 1991, str. 23.

10237 **Vulić, Tonko**: *Ples vampira u Muzeju revolucije.* (Polemike oko namjene Doma likovnih umjetnosti u Zagrebu). Globus, Zagreb, 26. IV. 1991, str. 36.

10238 **Vurušić, Vlado**: *Crna Gora neće biti srpska obala.* (Jevrem Brkić o Lovćenskim stražama za čuvanje Njegoševog mauzoleja od namjeravanog rušenja). Globus, Zagreb, 31. V. 1991, str. 10-11.

10239 **Zagorac, Đuro**: *Odakle Tizian u Marka Belinića?* Vjesnik, Zagreb, 28. VII. 1991, str. 16.

10240 **Zvizdić, Salih**: *„Milijunčić" za preživljavanje. Financijske afere u Kraljevini Jugoslaviji.* (O sudbini Meštrovićevog poprsja Nikole Pašića). Vjesnik, Zagreb, 52/15.577, 31. I. 1991, str. 7.

10241 **Zvizdić, Salih**: *Prestrojavanje hrvatskog lobija u Sjedinjanim Državama.* (Mate Meštrović i o Findaciji Ivana Meštrovića). Vjesnik u srijedu, Zagreb, 20. III. 1991, br. 5, str. 3.

10242 **Žutelija, Željko**: *Neukrotivi intelektualci.* (O televizijskoj emisiji s Marijom Meštrović 6. II). Slobodna Dalmacija, RTV spektar, Split, god. 48 (49), 14. II. 1991, str. 16.

10243 *Atelijer Meštrovća značajno oštećen.* (U bombardiranju Zagreba 7. X. 1991). Slobodna Dalmacija, Split, 48 (49)/14. 683, 15. X. 1991, str. 8.

10244 *Domljan primio Maricu Meštrović.* (O Meštrovićevoj ostavštini. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 11. I. 1991, str. 6.

10245 *Donacija Ivana Meštrovića.* (Prihvaćanje Zakona o Fundaciji u Hrvatskom saboru). Vjesnik, Zagreb, 52/15.600, 23. II. 1991, str. 4.

10246 *Fundacija Meštrović. Prijedlog Vlade Saboru.* (Organizacija sa sjedištem u Zagrebu. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 14. II. 1991, str. 3.

19247 *Kalvarija Cavtata.* (Ratno oštećenje Meštrovićevog mauzoleja obitelji Račić. Opširnija bilješka). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 11. X. 1991, str. 11.

10248 *Marica Meštrović. Interview.* (Najava televizijske emisije. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 6. II. 1991, str. 31.

10249 *Mauzolej - posljednja linija obrane. O Njegošu i Meštroviću na Lovćenu.* (Slobodna Dalmacija, Split, 48 (49)/14.548, 1. VI. 1991, str. 9.

10250 *Neprocjenjive štete. Ratna razaranja kulturnih spomenika na dubrovačkom području.* (Oštećen Račićev mauzolej u Cavtatu). Slobodna Dalmacija, Split, 49/14. 684, 16. X. 1991, str. 21.

10251 *Razgovor s prof. Ivanom Meštrovićem: Kod kardinala Stepinca.* (Meštrovićev posjet Krašiću 1959). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime, Zagreb 1991, str. 444. (Reprint izdanja Barcelona 1978).

10252 *Rodio se Meštrović. 15. kolovoza 1883.* Vjesnik, Zagreb, 52/15.770, 15. VIII. 1991, str. 15.

10253 *Spomenik kardinalu Stepincu u zagrebačkoj katedrali.* (Meštrovićev spomenik, postavljen 1967). (Pretiskano iz Glasnika Srca Isusova i Marijina, Salzburg, XX, IV. 1968). U: V. Nikolić: Stepinac mu je ime, Zagreb 1991. (Reprint izdanja Barcelona 1978).

10254 *Svetogrdna ruka. Napadi na crkve i župne dvorove.* (Oštećenje crkve u Biskupiji). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 1. IX. 1991, str. 20.

10255 *Tuđman posjetio Meštrovićev dom.* (Izložba o Meštrovićevom paviljonu u njemu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 48 (49), 4. I. 1991, str. 32.

10256 *Zaštita Meštrovićeve baštine. Zakon o „Fundaciji Ivan Meštrović".* Večernji list, Zagreb, 35/9884, 23. II. 1991, str. 4.

1992.

10257 **Baričević, Marina**: *Ivan Meštrović. Tisuću godina hrvatske skulpture.* Radost, Zagreb, 41/5, I. 1992, str. 144-145.

10258 **Baričević, Marina**: *Između Boga i naroda. Nekoliko misli za Ivana Meštrovića...* Svjetlo, Karlovac, 1992, mj. XII, br. 3-4, str. 60-61.

10259 **Baričević, Marina**: *Izvan polemike. Meštrović pod okupacijom 3.* (O ugroženosti Meštrovićevih djela u Drnišu i Otavicama. Polemika s A. Vukušićem). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 30. I. 1992, str. 38.

10260 **Baričević, Marina**: *Javni spomenici. tisuću godina hrvatske skulpture.* Radost, Zagreb, 41/7, III. 1992, str. 208-209.

10261 **Baričević, Marina**: *Povijest se još jednom ponovila. Sudbinu hrvatskoga naroda dijeli ovih olovnih dana i najveći hrvatski kipar 20. stoljeća Ivan Meštrović.* Vjesnik, Zagreb, 53/16.131, 19. VIII. 1992, str. 13 B.

10262 **Baričević, Marina**: *Radimo s ljubavlju i radošću.* (O Fundaciji Meštrović u Zagrebu). Tehnika, Zagreb, 3. III. 1992, str. 12.

10263 **Baričević, Marina**: *Skulptura u sakralnim zdanjima. Tisuću godina hrvatske skulpture.* Radost, Zagreb, 41/8, IV. 1992, str. 240-241.

10264 **Baričević, Marina**: *U Meštrovićevu kraju.* Čikola, Drniš, 1992, br. 2, mj. II, str. 12-13.

10265 **Benić, Gordana**: *Dva milijuna maraka ili međunarodna sramota!* (Restauracije u Galeriji Meštrović u Splitu. Razgovor s ravnateljicom Marinom Baričević). Slobodna Dalmacija, Split, 50/15.047, 22. X. 1992, str. 35.

10266 **Benić, G**(**ordana**): *„Meštrović - reljefi 1993".* (Promocija kalendara s reprodukcijama Meštrovićevih reljefa iz Kašteleta). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 21. XI. 1992, str. 28.

10267 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Split.* (Promocija kalendara s reprodukcijama Meštrovićevih reljefa. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 20. XI. 1992, str. 21.

10268 **Benić, G**(**ordana**): *Split i Meštrović. Nitko neće kalendar!* (Izdanje zidnog kalendara s reprodukcijama Meštrovićevih reljefa iz Kašteleta). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 15. XII. 1992, str. 27.

10269 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Spomen na Meštrovića.* (Komemoracija u povodu 30. obljetnice smrti). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.773, 17. I. 1992, str. 22.

10270 **Benić, Gordana**: *Što hitnija rekonstrukcija Galerija Meštrović u Splitu.* Slobodna Dalmacija, Split, 50/14.971, 7. VIII. 1992, str. 21.

10271 **Benić, Gordana**: *U znaku maslinika.* (O Meštrovićevoj fundaciji i Galeriji u Splitu. Razgovor s Marinom Baričević). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 17. VI. 1992, str. 28.

10272 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Zadušnica u Crikvinama.* (U povodu 30. obljetnice smrti Meštrovića. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (59)/14.772, 16. I. 1992, str. 30.

10273 **Čizmić, Ivan**: *Ivan Meštrović u Americi.* (Izložbe i radovi u SAD 1924-1928). Dubrovnik, Dubrovnik, NS, 3/5, 1992, str. 156-173.

10273a **Delalle, Ivan**: *Tri pisma prijatelju.* (O skulpturi Sv. Ivana Krstitelja za Trogir). Vartal, Trogir, I/2, 1992, str. 29-33.

10274 **Dugandžija, Mirjana**: *Meštrović kao dobrodržeća čaplja. Predpravno stanje u kojem su autorska prava nepoznat pojam, odgovara i državi i pojedincu.* (O bespravnoj prodaji Meštrovićevih skulptura i suvenira). Vjesnik, Zagreb, 53/16.055, 3. VI. 1992, str. 13 B.

10275 **Dujmović, Tihomir**: *Ban Jelačić leži u grobnici bez svoje lubanje!* (Kritika rekonstrukcije Meštrovićeva „Zdenca života"). Globus, Zagreb, 23. X. 1992, str. 44-45.

10276 **Dukat, Zdeslav**: *O Meštrovićevu „Kambusu".* (Sadržaj i analiza Meštrovićeve drame). Kolo, Zagreb, 2 (150)/1, 1992, str. 96-110.

10276a **Duplančić, Arsen**: *Izvori za povijest masonstva u Splitu.* (Podaci iz Arhiva društva „Bihać" u Splitu. Usputno o Meštroviću). Croatica christiana periodica, Zagreb, 16/30, 1992, str. 104-115.

10277 **Đurić-Kalušević, Snežana**: *Kako je vajar Meštrović vajao laži o srpskom narodu i Srbiji.* Intervju, Beograd, 6-15. V. 1992.

10278 **E. F.**: *Zahvalnice varaždinskim donatorima.* Varaždinske vijesti, Varaždin, 2. IX. 1992, br. 2485, str. 8.

10279 **Farkaš, Tamara**: *Prodaju ukradenu hrvatsku baštinu.* (Razgovor s Marinom Baričević). Glasnik, Zagreb, 10. II. 1992, br. 92, str. 42.

10280 **Franić, Frane**: *Moguća zabuna na moju štetu. Misa zadušnica za I. Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.772, 16. I. 1992, str. 26.

10281 **Gall, Zlatko**: *„Popis" za kulturne moljce.* (O Meštrovićevoj izložbi u Zagrebu 1983. Interview s Antom Sorićem). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 21. III. 1992, str. 27.

10282 **Gazde, S.**: *Masline Meštrovića.* (Uređenje predjela Meje i okoliša Galerije Meštrović i Kašteleta). Slobodna Dalmacija, Split, god. 49 (50), 14. XII. 1992, str. 22.

10283 **Grubač, Jordanka**: *Meštrović i Šibenik.* (Veze Meštrovića i Šimuna Grubišića). Slobodna Dalmacija, Split, 50/14.938, 5. VII. 1992, str. 13.

10284 **H.**: *Misa zadušnica za I. Meštrovića. U povodu tridesete obljetnice smrti.* (U Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 36/10.205, 17. I. 1992, str. 8.

10285 **Hanzlovsky, Mladen**: *Kontroverze naših kontroverza: Ivan Meštrović.* (Kritika interviewa Đurđice Ivanišević s Mirkom Račkim o Meštroviću u „Večernjem listu"). Hrvatska revija, Zagreb, 42/2 (166), VI. 1992, str. 342-346.

10286 **Hanzlovsky, Mladen**: *Posljednje Meštrovićevo poniženje. Do smrti za jugo-javnost Ivan Meštrović politizirana tabu tema, do danas prolazi bez ijedne prave monografije.*

Večernji list, Zagreb, 36/10.284, 5. IV. 1992,
Prilog: Hrvatski rukopis, br. 56, str. 19.

10286a **Horvatić, Dubravko**: *Hrvatska.* (Spomen Meštrovića u okviru hrvatske umjetnosti, str. 160, 163). Zagreb 1992.

10287 **Ivančević, Radovan**: *Genius loci Croatiae.* (Meštrovićev Dom likovnih umjetnosti kao tipičan primjer hrvatske arhitekture). Čovjek i prostor, Zagreb, 39/1-2, VII-VIII. 1992, str. 13-20.

10288 **Ivančić, Viktor**: *Desant na mozak.* (Kritika knjige „Za Hrvatsku" u kojoj se Meštroviću predbacuje jugoslavenska ideologija). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 9. III. 1992, str. 8-9.

10289 (**Ivanišević, Đurđica**) Đ. I.: *Kontroverzni Meštar Meštrović.* (Sjećanja Mirka Račkoga na Meštrovića. Kritike života i djela). Večernji list, Zagreb, 35/10.336, 31. V. 1992, Prilog: Hrvatski rukopis, br. 63, str. 19.

10290 **Ivanišević, Đurđica**: *Vjekoslav Parać: Prošao sam kroz mnoge predjele.* Večernji list, Zagreb, 36/10.406, 9. VIII. 1992, Prilog: Hrvatski rukopis, br. 73, str. 20-21.

10291 **Ivić, M**(**iroslav**): *Pljačkašima nema oprosta.* Čikola, Drniš, 1992, br. 2, str. 6-7.

10292 **Jendrić, Dorotea**: *U sjeni rata. Uz 30. obljetnicu smrti hrvatskog kipara Ivana Meštrovića (1883-1962).* Večernji list, Zagreb, god. 35, 16. I. 1992, str. 26.

10292a **Kečkemet, Duško**: *Izložba Andrije Krstulovića u splitskoj palači Milesi.* (Meštrovićev suradnik). Vjesnik, Zagreb, 17. II. 1992, str. 9.

10293 **Kečkemet, Duško**: *Meštrovićevo djelo u suvremenoj umjetnosti.* (O stilskoj suvremenosti Meštrovićeva stvaralaštva). Hrvatska revija, Zagreb, 42/2 (166), VI. 1992, str. 214-235.

10293a **Kečkemet, Duško**: *Umjetnička djela na srušenom Sustipanskom groblju u Splitu.* (Poprsje M. Milića). Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 33, Split 1992, str. 601-616.

10294 **Kljaković, Jozo**: *U suvremenom kaosu. Odlomci iz memoara Joze Kljakovića...* (Feljton, 1-12. Priredio Mladen Hanzlovsky. Kljakovićeve uspomene na Meštrovića). Večernji list, Zagreb, 36/10.424, 27. VIII. 1992, str. 29 - 10.437, 9. IX. 1992, str. 45.

10295 **Kljaković, Jozo**: *U suvremenom kaosu.* Prvo domovinsko izdanje. Zagreb 1992. (Kljakovićeve uspomene na Meštrovića).

10296 **Kljaković, Kruno**: *Uhićenje slikara Joze Kljakovića za vrijeme NDH, godine 1941.* (O uhićenju Meštrovića i Kljakovića i o intervenciji njemačkog poslanika Siegfrieda Kaschea). Hrvatska revija, Zagreb, 42/3-4 (167-168), IX-XII. 1992, str. 516-520.

10297 **Knežević, Lj**(**iljana**): *Meštrović na plakatima.* (Plakati o ugroženim Meštrovićevim djelima). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.812, 25. II. 1992, str. 15.

10298 **Knežević, Ljiljana**: *Ivan Meštrović - hrvatski nacionalni mit.* (Razgovor s Marinom Baričević). Zatvorenik, Zagreb, 3/22-23, III-IV. 1992, str. 22-25.

10299 **Knežević, Ljiljana**: *Meštrović pod okupacijom.* (Marina Baričević o Meštrovićevim ratom ugroženim djelima). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.776, 20. I. 1992, str. 22.

10300 **Kusin, Vesna**: *Molitva za donatora.* (Mise za Meštrovića u Zagrebu, Splitu i Vrpolju). Vjesnik, Zagreb, 53/16.126, 14. VIII. 1992, str. 22 A.

10301 **Kusin, Vesna**: *Ode Meštrović iz Drniša u Knin. Okupatori hrvatskog teritorija ponovo „izmještaju" djela hrvatskih umjetnika...* Vjesnik, Zagreb, 52/15.928, 24. I. 1992, str. 10.

10302 **Kusin, Vesna**: *Potjernica.* (Kritika anonimnog autora - Adama Grabovskog - koji uklanja Meštrovića iz hrvatske umjetnosti zbog jugoslavenske ideologije). Vjesnik, Zagreb, god. 52, 9. III. 1992, str. 8.

10303 **Kusin, Vesna**: *Tko je Meštrovića predao Kninu.* (Razgovor s Marinom Baričević). Vjesnik, Zagreb, 53/15.930, 26. I. 1992, str. 16.

10304 **Kusin, Vesna**: *Zadušnice za Meštrovića.* (U Vrpolju, Splitu, Zagrebu, South Bendu i Buenos Airesu). Vjesnik, Zagreb, 52/15.920, 16. I. 1992, str. 13.

10305 **M. D.**: *Pojašnjenje.* (Zadušnice za Meštrovića u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.772, 16. I. 1992, str. 26.

10306 **M. D.**: *Zadušnice za I. Meštrovića.* U povodu 30. obljetnice smrti. (U Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.771, 15. I. 1992, str. 14.

10307 **M. M.**: *Memoari nagriženih rubova. Što je sve izostavljeno i mijenjano u zagrebačkom izdanju Meštrovićevih „Uspomena na političke ljude i događaje".* Večernji list, Zagreb, 36/10.242, 23. II. 1992, Prilog: Hrvatski rukopis, br 50, str. 21.

10308 **M. P.**: *Misa za Meštrovića.* (Misa na obljetnicu rođendana u Kašteletu). Slobodna Dalmacija, Split, 50/14.980, 16. VIII. 1992, str. 16.

10309 **M. P.**: *Vratite Meštrovića!* (Plakat s Meštrovićevim otuđenim djelima iz Drniškog muzeja. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 19. V. 1992, str. 15.

10309a **Maček, Vladko**: *Memoari.* Zagreb 1992. (Usput o Meštroviću u Jugoslavenskom odboru).

10310 **Maleković, Vladimir** (Adam Grabovski): *Meštrović opet med Srbima.* Večernji list, Zagreb, 36/10.221, 2. II. 1992, Prilog: Hrvatski rukopis, br. 47, str. 20-21.

10311 **Meštrović, Marija**: (O donaciji Ivana Meštrovića). Vjesnik, Zagreb, 52/15.910, 6. I. 1992, str. 2.

10312 **Meštrović, Marija**: *Suze i zvijezde gradova.* (Posjet kipareve kćerke 1953. Italiji, Švicarskoj, Zagrebu i Splitu. Uspomene na oca.). Zagreb 1992.

10313 **Mihalj, Mirko**: *Kulturni genocid: dvostruka smrt. Susret s Marijom Meštrović, kćerkom najvećeg hrvatskog kipara.* Glas koncila, Zagreb, 31/27, 5. VIII. 1992, str. 6, 11.

10314 **Mirković, Vojko**: *Nacionalno povećalo.* (Spomen Meštrovićeve jugoslavenske i hrvatske ideologije). Slobodna Dalmacija, Split, 12. III. 1992, str. 11.

10315 **Mlivončić, Ivica**: *Katedrala - riznica hrvatske povijesti.* (Meštrovićev reljef Stepinca u zagrebačkoj katedrali). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 24. II. 1992, str. 16-17.

10315a **Petrinović, Ivo**: *Ivan Meštrović.* (Uvod u Meštrovićeve „Uspomene"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 50, 9. IV. 1992, str. 14.

10315b **Petrinović, Ivo**: *Meštrovićeve „Uspomene".* (Uvod uz objavljivanje ulomaka). Slobodna Dalmacija, Split, god 50, 10. IV. 1992, str. 34.

10316 **Souček, Branimir**: *Odvjetnička dikcija - jedini nesporazum?* (Motiv Meštrovićeve skulpture na žigu humanitarne pomoći). Večernji list, Zagreb, 36/10.295, 16. IV. 1992, str. 21.

10317 **Srhoj, Vinko**: *Povijesni sunovrat jugoslavenske ideje. Hrvatsko-srpski spor u političkoj memoaristici Ivana Meštrovića.* (Političke uspomene). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.788, 1. II. 1992, str. 27.

10318 **Šuljak, Ante**: *Nepodnošljiva lakoća umiranja.* (Ilija Sučić o okupiranim Otavicama i Meštrovićevom mauzoleju). Slobodna Dalmacija, Split, god. 49 (50), 5. VI. 1992, str. 9.

10319 **Tolj, Ivan - Bićanić, Nikola - Mujičić, Kemal**: *Za Hrvatsku.* Zagreb 1992. (Kritika Meštrovićeve jugoslavenske ideologije).

10320 **Turner, Flora**: *Croatians Take Stock of Artworks Pillaged from Churches and Museum.* The Art Neuspaper, London, IV. 1992, str. 4.

10321 **Urbić, Boris**: *Politika se vodi kod kuće.* (Politička razmimoilaženja Meštrovića i Mačeka u emigraciji). Nedjeljna Dalmacija, Split, 19. III. 1992, str. 34-35.

10322 **Uskoković, Jelena**: *Meštrovićeve skulpture u zbirci Sveučilišta u Syracusi (SAD).* Radovi Instituta za povijest umjetnosti, Zagreb, 1992, br. 16, str. 227-229.

10323 **Vukušić, Ante**: *Nismo digli ruke.* (O Meštrovićevim djelima u okupiranoj zoni). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.780, 24. I. 1992, str. 22.

10324 **Z. B.**: *Ulične podvale.* (Kritika Meštrovićevog jugoslavenskog političkog stava). Slobodna Dalmacija, Split, god. 49 (59), 9. III. 1992, str. 15.

10325 **Zupančič, Barbara**: *Kip Ivana Groharja v Narodni Galeriji.* (Meštrović i namjeravana posmrtna izložba Ivana Grohara u Splitu 1913). Zbornik za umetnostno zgodovino, Ljubljana, NS, 28, 1992, str. 93-95.

10326 **Žigo, L.**: *Meštrovićev kalendar.* (U korist sanacije Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, god. 49 (50), 12. XI. 1992, str. 31.

10327 **Župan, Ivica**: *New York, priča iz davnine.* (Meštrović u Americi nakon rata. Razlozi nepriznavanja u suvremenoj umjetnosti). Slobodna Dalmacija, Split, 49 (50)/14.858, 11. IV. 1992, str. 27-28.

10328 *Galerija u raspadu. Splitski Meštrović bez zaštite.* Večernji list, Zagreb, 36/10.453, 25. IX. 1992, str. 34.

10329 *„Povijest Hrvata".* Tehnika, Zagreb, 1992, br. 3, str. 14.

10330 *Radovi od osobitog značaja. Fundacija Ivana Meštrovića.* (U Zagrebu). Tehnika, Zagreb, 1992, br. 3, str. 12.

1993.

10331 **Amishai-Maisels, Ziva**: *Depiction and Interpretation. The Influence of the Holocaust on the Visual. Arts.* Oxford-New York-Seo-Tokio 1993.

10332 **Baričević, Marina**: *Između Boga i naroda.* Vjesnik, Zagreb, 54/16.324, 6. III. 1993, str. 23.

10333 **Baričević, Marina**: *Kćerka nije savjetnica.* (Polemika s Maricom Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.412, 8. XI. 1993, str. 32.

10334 **Baričević, Marina**: (Predgovor knjizi. O bibliografiji Meštrovića). U: Građa za bibliografiju Ivana Meštrovića od 1889. do 1993. Zagreb 1993, str. (2-3).

10335 **Baričević, Marina**: *Raketirano, okupirano, dotrajalo.* (Priopćio S. Relja). Večernji list, Zagreb, 37/10.656, 23. IV. 1993, str. 18.

10336 **Baričević, Marina**: *Zahvalni smo brojnim sponzorima.* Vjesnik, Zagreb, 9. IX. 1993.

10337 **Barić, Vinko**: *Kob Radovana i Dalmatinca.* (O Meštroviću u povodu 110. obljetnice rođenja). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.383, 9. X. 1993, str. 26-27.

10338 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Filmovi o Meštroviću.* (Filmovi u „Filmoteci 16"). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 29. IX. 1993, str. 27.

10339 (**Benić, Gordana**) G. B.: *„Izgubljena" umjetnost, otuđene umjetnine.* (Meštrovićeva djela u ratu. Fundacija. Razgovor s Marinom Baričević). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.383, 9. X. 1993, str. 27.

10340 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Kada otvorenje?* (Galerija Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 19. V. 1993, str. 16.

10341 **Benić, Gordana**: *Meštri zamijenili kustose. Obnova Galerije Meštrović u Splitu.* (Promjene u Galeriji Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.209, 14. IV. 1993, str. 16.

10342 **Benigar, Aleksa**: *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal.* (II. izd.). Zagreb 1993.

10343 **Bužančić, Vlado**: *Karlo Mijić.* Bol-Supetar 1993. (O Umjetničkom paviljonu, str. 118-119).

10344 **Cvetkova, Elena**: *Čiji je kipar Meštrović?* Večernji list, Zagreb, 23. XI. 1993, str. 27.

10345 **Göricke-Lukić, H.**: *Medalje i plakete iz zbirke Muzeja Slavonije Osijek, 15.-20. stoljeće.* (Meštrovićeve medalje). Osijek 1993.

10346 **Ilinić, Milan**: *Istina o Mili Budaku. Nikome nije sudio, presudili su njemu.* (Budak i Meštrovićevo oslobađanje iz zatvora 1942). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 7. IV. 1993, str. 31.

10347 **Ivančević, Radovan**: *Umjetničko blago Hrvatske.* (Meštrovićeva djela u okviru hrvatske umjetnosti, str. 194-195, 198; II. izd.). Motovun 1993.

10348 **Ivanišević, Đurđica**: *Ukradena Meštrovićeva djela na (ras) prodaji u Austriji i Njemačkoj?* (Meštrovićeva djela iz muzeja u Kninu (?) nepoznatog nalazišta). Nedjeljna Dalmacija, Split, 15. XII. 1993, str. 18, 31.

10349 **J. S.**: *Obnavlja se Kaštelet Meštrović.* Vjesnik, Zagreb, 2. IX. 1993.

10350 **K. K.**: *Sve o Ivanu Meštroviću.* Glas Koncila, Zagreb, br. 31, 1. VIII. 1993, str. 7.

10351 **Kamber, Dragutin**: *Lik Meštrovića kao čovjeka, prijatelja, vjernika, Hrvata.* U: R. Perić: Iz korespondencija Meštrović-Kamber. Hrvatska revija, Zagreb, 43/2-3 (170-171), III-VI. 1993, str. 292-296.

10352 **K**(**ečkeme**)**t, D**(**uško**): *Dujmović, Šime.* (Meštrovićev suradnik). Hrvatski biografski leksikon, 3, Zagreb 1993, str. 678.

10353 **Klancir, Đurđica**: *Je li hrvatska država donijela stambeni zakon samo za Meštrovića?.* (Spor oko stanova u Meštrovićevoj kući u Ilici 12). Globus, Zagreb, 9. VII. 1993, str. 58-59.

10354 **Kusin, Vesna**: *I Hrvatska je dobila Christie's.* Vjesnik, 54/16.591, Zagreb, 5. XII. 1993, str. 24-25.

10355 **Kusin, Vesna**: *Meštrović narodu, narod Meštroviću.* Vjesnik, Zagreb, 54/16.274, 15. I. 1993, str. 22.

10356 **Kusin, Vesna**: *Muzeji: između kame i kompjutora...* (Opljačkana Meštrovićeva djela u drniškome muzeju). Vjesnik, Zagreb, 53/16.042, 20. V. 1993, str. 13 B - 14 B.

10357 **Lear, Calvin**: *Council questions financing of security system.* (Meštrovićevo Raspelo u St. Joseph Cathedral, Baton Rouge. Reprodukcija). The Advocate, Baton Rouge, 9. IV. 1993, str. 48.

10358 **Majstorović, Božo**: *Nastavak i početak.* (O izdanju Bibliografije Ivana Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.383, 9. X. 1993, str. 26.

10359 **Maković, Zvonko**: *Meštrović i budućnost.* (U povodu 110. obljetnice rođenja). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.383, 9. X. 1993, str. 26.

10360 **Maković, Zvonko**: *Ne želim polemizirati sa kćeri slavnog oca.* (Polemika s Maricom Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.411, 7. XI. 1993, str. 30-31.

10361 **Meštrović,** Marica (**Marija**): *Moj otac je ušao u Metropolitan prije Picassa!* (Razgovor o Meštrovićevoj donaciji i Fundaciji I. Meštrovića. Priopćio Zlatko Gall). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 30. X. 1993, str. 26-27.

10362 **Meštrović, Mate**: *„Moj otac nije američki kipar". Otvoreno pismo Mate Meštrovića Srđanu Matiću, tajniku Židovske općine u Zagrebu.* Večernji list, Zagreb, 25. XI. 1993, str. 4.

10363 **Meštrović, Mate**: *Zašto mi niste dopustili da ja vas intervjuiram?* (Spor Mate Meštrovića s korisnicima stana u Ilici 12 i kritika članka Đurđice Klancir u „Globusu“). Globus, Zagreb, br. 136, 16. VII. 1993, str. 52.

10364 **Mihalj, Mirko**: *„Svijetu moramo pokazati da smo složni.“ Susret s Marijom Meštrović.* Glas Koncila, Zagreb, br. 31, 1. VIII. 1993, str. 7.

10365 **Mirković, Vojko**: *Umjetnik za sva vremena. Sjećanja.* (Mirkovićev posjet Meštroviću 1959. u Splitu. O Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.327, 14. VIII. 1993, str. 10.

10365a **Mirnik, Ivan**: *Nepoznate medalje Ivana Meštrovića.* Numizmatičke vijesti, Zagreb, god. 35, 1993, str. 128-134.

10366 **Mužić, Ivan**: *Masoni u Hrvatskoj 1918-1967.* (Ivan Meštrović i masoni). Split 1993.

10367 **Nenadić, D.**: *Ciklus o Meštroviću.* (Filmovi u „Filmoteci 16“). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 8. X. 1993, str. 26.

10368 **Nenadić, D.**: *Meštrovićevi memoari...* (Novo izdanje „Uspomena“). Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.218, 23. IV. 1993, str. 13.

10369 **Opris, Ioan**: *Skulpture Ivana Meštrovića u Rumunjskoj.* (Ion Bratianu, Karol I, Ferdinand I). Informatica museologica, Zagreb, 1993, 1/4, str. 124-125.

10370 **Perić, R.**: *Iz korespondencije Meštrović-Kamber.* (Meštrovićeva pisma iz Notre Dame Dragutinu Kamberu u Lynchu 1954-1961). Hrvatska revija, Zagreb, 43/1993, 2-3, str. 290-332.

10371 **Petrinec, Maja**: *Po kamenju narod ljubi prah djedova.* (Meštrović projektirao Starohrvatski muzej u Kninu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 24. VIII. 1993, str. 24-25.

10372 **R. M.**: *Kašteletu i Galeriji 200 tisuća maraka.* (Marica Meštrović u splitskog gradonačelnika). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 31. VIII. 1993, str. 23.

10373 **Srhoj, Vinko**: *Meštrović, Kljaković, Budak.* Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.265, 12. VI. 1993, str. 26.

10374 **Šigir, M**(**irjana**): *Meštrovićev Mojsije Židovskoj općini.* Vjesnik, Zagreb, 22. XI. 1993.

10375 **Šmidt, Josip**: *Vojska po volji naroda.* (Prikaz knjige I. Košutića „Hrvatsko domobranstvo u drugom svjetskom ratu“. Meštrovićevo sudjelovanje u pripremi puča u NDH). Slobodna Dalmacija, Split, 26. IV. 1993, god. 51, str. 20-21.

10376 **Ugrin, I.**: *Blagoslov zvona.* (U Kašteletu u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, god. 51, 7. VIII. 1993, str. 21.

10377 *Bleiburška tragedija hrvatskog naroda.* III. izdanje. (Urednik V. Nikolić). Zagreb 1993. (Meštrović o Bleiburgu, str. 395-396).

10378 *Djela svjedoče Božju opstojnost i ljubav.* Glas Koncila, Zagreb, br. 34, 22. VIII. 1993, str. 8.

10379 *„Mojsije“ - Židovskoj općini. Zagreb: Dar Marice i Mate Meštrovića.* Slobodna Dalmacija, Split, 51/15.427, 23. XI. 1993, str. 25.

10380 *Očevi i djeca.* (Satirična kritika Marice Meštrović). Feral Tribune, Prilog: Purgatorij, Split, 10/429, 30. XI. 1993, str. 9.

10381 *U povodu 110. obljetnice rođenja Ivana Meštrovića.* Neretvanski mozaik, Metković, II/1 (2), III-IV. 1993, str. 22-23.

1994.

10381a **Adamec, Ana**: *Arhaična komponenta u kiparstvu Ivana Meštrovića.* Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 18/1994, Zagreb 1994.

10382 **Baričević, Marina**: *Lekcija iz Duisburga.* Forum, Zagreb, 18. X. 1994, str. 1, 2.

10383 **Baričević, Marina**: *Tajči važnija od Senjskog misala.* Vjesnik, Zagreb, 28. IX. 1994, str. 14.

10384 **Baričević, Marina**: *Vrlo dobar izlazak na svjetsku likovnu scenu.* (Meštrovićeva „Djevojka s lutnjom“ na izložbi „Europa-Europa“ u Bonnu). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.682, 16. VIII. 1994, str. 27.

10385 **Benić, Gordana**: *Baričević: „Nisam htjela biti marioneta Marice Meštrović!“* (Smjenjivanje ravnateljice Galerije Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 25. V. 1994, str. 30.

10386 **Benić, Gordana**: *Dimitrije Popović. Skulptura se rađa u glini, umire u gipsu, a uskrsava u bronci.* (Popović o Meštroviću). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.689, 23. VIII. 1994, str. 18-19.

10387 **Bezić-Božanić, Nevenka**: *Sjećanje na Meštrovićeve početke u Splitu.* (Ivan Meštrović i Zvonimir Bezić. Pretiskano iz „Mogućnosti“ 1983, br. 10-11). U: Drniš 1494-1994, Etnologica dalmatica, Split, 3, 1994, str. 137-140.

10388 **Braut, H.**: *Kamo će Meštrović?* Vjesnik, Zagreb, 28. IX. 1994, str. 18.

10389 **Brešan, I.**: *Meštrović nije bježao od promjene. Split: Predavanje Duška Kečkemeta o velikom hrvatskom kiparu.* („Tradicionalno i suvremeno u Meštrovićevoj umjetnosti“). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.617, 10. VI. 1994, str. 24.

10390 **Cvetkova, Elena**: *Meštrovićeva Fundacija pred novim korakom.* Večernji list - Obzor, Zagreb, 18. XII. 1994, str. 20.

10391 **Donat, Branimir**: *Ime mu je Korner.* (O pjesničkoj zbirci Jeronima Kornera „Nebo s trideset zvijezda“ na temu Meštrovićevog „Križnog puta“). Vijenac, Zagreb, II/7, 31. III. 1994, str. 46.

10392 **Erceg, Heni**: *Mala knjiga za velike Hrvate. Priručnik za kretene.* (Ograđivanje od ideologije Ivana Meštrovića). Feral Tribune, Split, 25. VII. 1994, str. 13.

10393 **Erceg, Heni**: *U ime oca.* (Marica Meštrović i Meštrovićeva ostavština). Feral Tribune, Split, 11/454, 30. V. 1994, str. 18-19.

10394 **Gall, Zlatko**: *Tko je važniji: Ivica ili Marica?* (Smjenjivanje upraviteljice Galerije Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 26. V. 1994, str. 41.

10395 **Gamulin, Anita**: *Katalog spomenika.* (Meštrovićevi spomenici: fontana u Drnišu, mauzolej, obiteljska kuća, osnovna škola i zdravstvena stanica u Otavicama). U: Drniš 1494-1994, Etnologica dalmatica, Split, 3, 1994, str. 85-102.

10396 **Gjurgjan, Ljiljana Ina**: *Meštrović i Yeats.* (Meštrovićevo sudjelovanje u izradi irskog novca). Vijenac, Zagreb, 2/4, 17. II. 1994, str. 16.

10397 **Gostl, Igor**: *Zagrebački perivoji i promenade.* (Spomenici *Zdenac života* i *Povijest Hrvata* u Zagrebu). Hrvatska obzorja, Split, 1994, br. 4, str. 817-832.

10398 **Grubač, Jordanka**: *Muzej nije zamro. Što je s Muzejem Drniške krajine?* (O Meštrovićevom djelima u Muzeju). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.712, 15. IX. 1994, str. 40.

10399 **Grubač, Jordanka**: *Rekonstrukcije ravne originalu. Sto godina od rođenja Harolda Bilinića.* (Pregled života i djela). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.691, 25. VIII. 1994, str. 40.

10400 **HINA**: *Meštrovićev sv. Jeronim pred veleposlanstvom u Washingtonu.* Vjesnik, Zagreb, 24. II. 1994.

10401 **H**(**INA**): *Meštrovićev Sv. Jeronim u Washingtonu.* Večernji list, Zagreb, 38/10.954, 24. II. 1994.

10402 **I. M.**: *Zagreb bogatiji za Meštrovićevu bistu kardinala Stepinca.* Glas Koncila, Zagreb, br. 9, 27. II. 1994.

10403 **Ivanišević, Milan**: *Bogorodice Ivana Meštrovića.* (Ikonografski pregled). Kulturna baština, Split, 1994, br. 24-25, str. 103-116.

10404 **J. P.**: *U Meštrovićevoj sjeni. Izložba i predavanje o arhitektu Haroldu Biliniću.* 1894-1984. (U Šibeniku). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.756, 29. X. 1994, str. 49.

10405 **Kaleb, Ivan**: *Hrvatska ljepotica.* (Meštrovićev *Sv. Jeronim* pred hrv. veleposlanstvom u Washigtonu). Slobodna Dalmacija, Split, 8. IV. 1994, str. 22.

10406 **Kečkemet, Duško**: *Splitska fontana.* Split 1994. (Meštrovićev negativni sud o fontani, str. 49).

10407 **Kečkemet, Duško**: *Splitsko groblje Sustipan.* Split 1994. (Meštrovićevo poprsje Milivoja Milića na nekadašnjem groblju, str. 71-72.

10408 **Korner, Jeronim**: *Nebo s trideset zvijezda.* (Pjesme nadahnute Meštrovićevim reljefima u Kašteletu). Vijenac, Zagreb, 2/7, 31. III. 1994, str. 46.

10409 **Košutić, Ivo**: *Zavjera 1944.* (Spomen Meštrovića u vezi s pučem Vokića i Lorkovića). Globus, Zagreb, 191, 5. VIII. 1994, str. 51-55.

10410 **Krišto, Jure**: *Prešućena povijest 21, Katolička crkva u hrvatskoj politici 1850. do 1918. Nemiri mladeži.* Vjesnik, Zagreb, 1. X. 1994.

10411 **Krolo, Petar**: *Pregled literature o djelatnosti Hrvatske seljačke stranke.* (O Meštrovićevim Uspomenama). Hrvatska obzorja, Split, 1994, 2, str. 357-370 (364).

10412 **Kusin, Vesna**: *Otkaz za nagradu Fundacija Ivana Meštrovića.* Vjesnik, Zagreb, 22. V. 1994, str. 21.

10413 **Kusin, Vesna**: *Zagreb u europskome prstenu kulture.* Vjesnik, Zagreb, 8. IX. 1994.

10414 **M. Mt.**: *Misa u Kašteletu.* (Na Preobraženje, po Meštrovićevoj želji). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.674, 7. VIII. 1994, str. 12.

10415 **M. R.**: *„Tradicionalno i suvremeno u Meštrovićevoj umjetnosti.“* (Najava predavanja D. Kečkemeta. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15. 615, 8. VI. 1994, str. 17.

10416 **Marasović, Tomislav**: *Kronologija proučavanja, očuvanja i uređenja Dioklecijanove palače.* (Postavljanje *Grgura Ninskoga* na Peristil). Izložba. Dioklecijanova palača, Split 1994, str. 51.

10417 **Nepoznati pisac**: *U podzemlju.* (Drama, pisana u Zagrebu 1942-43. Spomen Meštrovićeva odlaska u emigraciju). Hrvatska obzorja, Split, 1994, 2, str. 280.

10418 **O. P.**: *Predstavljena hrvatska kulturna baština.* (Meštrovićeva „Povijest Hrvata“ u Fredericku, SAD). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.764, 7. XI. 1994, str. 30.

10419 **Parić. J.**: *Radovi u Galeriji Meštrović. Nestali sponzori.* (Zastoj radova sanacije zgrade). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.496, 4. II. 1994, str. 26.

10420 **Peić, Matko**: *Zagreb svojoj Akademiji - Akademija svome Zagrebu.* Večernji list, Zagreb, 31. VII. 1994, str. 19, 22.

10421 **Pelc, Milan**: *Meštrovićev crtež „Oplakivanje Krista“ iz Bečke Akademije.* (Rani Meštrovićev rad). Život umjetnosti, Zagreb, XXIV/54-56, 1993/1994, str. 56-59.

10422 **Piplović, Stanko**: *Arhitekt Harold Bilinić.* (Bilinićeva suradnja s Meštrovićem). Hrvatska obzorja, Split, 1994, br. 4, str. 847-850.

10423 **Piplović, Stanko**: *Harold Bilinić.* Split 1994. (Suradnja s Meštrovićem).

10424 **Piplović, Stanko**: *Pavao Bilinić i klesarska tradicija Splita.* (Meštrovićevo šegrtovanje). Klesarstvo i graditeljstvo, Pučišća, V/1-2, III. 1994, str. 23-31.

10425 **Šprljan, Ivo**: *Arhitekt Harold Bilinić.* Monografija. Šibenik 1994. (Suradnja s Meštrovićem).

10426 **Šulc, Branka**: *Muzeji u sužanjstvu. Kako vratiti opljačkanu baštinu.* (Nepoznata sudbina Meštrovićevih djela iz Drniša i Otavica). Vijenac, Zagreb, 2/2, 20. I. 1994, str. 3.

10427 **Tušek, Darovan**: *Arhitektonski natječaji u Splitu 1918-1941.* (Meštrovićevi projekti Banske palače i „Kraljevog kamena“ u Splitu). Split 1994. (Str. 66-70, 86-88, sl. 47).

10428 **Uzinić, Silvana**: *Nestala umjetnička zbirka, vrijedna oko milijun DEM.* (Meštrovićev reljef „Navještenje“). Slobodna Dalmacija, Split, 29. IX. 1994, str. 13.

10429 **Zaninović, Joško**: *Dva izvješća o spomenicima kulture.* (Ratne štete u Drniškoj krajini. Mauzolej u Otavicama i Meštrovićevi radovi iz Drniša). U: Drniš 1494-1994, Etnologica dalmatica, Split 3, 1994, str. 103-107.

10431 **-**: *Posljednje pripreme.* Večernji list, Zagreb, 17. III. 1994, str. 1.

10432 *Rukopisi hrvatskih književnika u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu.* Katalog izložbe. (Meštrovićeva pisma Trumbiću 1906. i kratka biografija, str. 52, 77). Split 1994

10433 *Sv. Jeronim ispred veleposlanstva.* (Meštrovićeva skulptura u Washingtonu). Slobodna Dalmacija, Split, 52/15.517, 25. II. 1994, str. 25.

1995.

10434 **Bašić, Stanko**. *Odmazda nekrofila.* (Devastacija Meštrovićevog mauzoleja u Otavicama). (Problem vrednovanja Vidovdanskog hrama). Slobodna Dalmacija, 53/16.036, 15. VIII. 1995, Forum, str. 2.

10435 **Bauer, Antun**: *Moju zbirku su izdali oni koji su je - čuvali.* (Meštrovićeve skulpture u zbirci A. Bauera). Slobodna Dalmacija, Split, 20. II. 1995, str. 4-5.

10436 **Benić, Gordana**: *Meštrović - hrvatski superstar?!* (Namjera propagiranja Meštrovića u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 6. VI. 1995, Forum, str. 1.

10437 **Benić, Gordana**: *Meštrovićev zlatni rez u Splitu.* (Razgovor s G. Quienom, ravnateljem Fundacije Ivana Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, 3. VI. 1995, str. 47.

10438 **Benić, G**(**ordana**): *Ponovo čitanje Meštrovića.* (Pred izložbu crteža i skulptura u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 1. VI. 1995, str. 14.

10439 (**Bezić-Božanić, Nevenka**) N. B. B.: *Cavtat.* (Meštrovićev mauzolej obitelji Račić. Slika). Enciklopedija hrvatske umjetnosti, 1, Zagreb 1995, str. 145-146.

10440 **Boban, Vladimir**: *Kulturni vandalizam.* (Barbarsko oštećivanje u Otavicama i Biskupiji). Društvene obavijesti. Hrvatska kulturna zajednica, Zürich, br. 72, X. 1995, str. 10.

10441 **Božičević, Hrvoje**: *Dalibor Stošić: Svijet faune i motilogija.* Vjesnik, Danica, Zagreb, 15. VII. 1995.

10442 **Cvetkova, Elena**: *Marija Marica Meštrović: Posljednji put moga oca.* Večernji list, Zagreb, 16. I. 1995.

10443 **Cvetkova, Elena**: *Meštrovićev trag ne može se zbrisati.* Večernji list, Obzor, Zagreb, 17. IX. 1995, str. 18.

10444 **Čelar, Joško**: *Ponovno pokopana Meštrovićeva obitelj.* (Nakon devastacije mauzoleja u Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, 25. VIII. 1995, str. 6.

10445 **Čelar, Joško**: *Skamenjen pred zločinom.* (S Matom Meštrovićem u oštećenom mauzoleju u Otavicama). Slobodna Dalmacija, Split, 12. VIII. 1995, str. 10-11.

10446 **Čuić, Stjepan**: *Od Otavica do Lovćena.*
Vjesnik, Zagreb, 17. VIII. 1995.

10447 **Čupić, Davor**: *Poharan Muzej drniške krajine.*
(Odnesena Meštrovićeva djela). Vjesnik, Zagreb,
56/17.196, 24. VIII. 1995, str. 12.

10448 **Čupić, D**(**avor**): *Posjet poharanoj baštini.*
(Odnesena Meštrovićeva djela iz Drniša).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.185, 12. VIII. 1995, str. 14.

10449 **Čupić, Davor**: *Prvi sati u slobodnom Drnišu.*
(O Meštrovićevim odnesenim djelima).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.180, 7. VIII. 1995, str. 4.

10450 (**Čupić, Davor**) D. Č.: *Vraćeni muzejski izlošci.*
Vjesnik, Zagreb, 7. IX. 1995, str. 21.

10451 **Derk, D.**: *Muzej drniških krhotina: uz blagdan svetog Roka.*
(Nestala Meštrovićeva djela iz Drniša). Večernji list, Zagreb,
39/11.476, 18. VIII. 1995, str. 17.

10452 **Dolenc, Zvonko**: *Upozorenja hrvatske dijaspore.*
(Meštrović u Parizu 1959. na povratku iz domovine).
Slobodna Dalmacija, Split, 1. VI. 1995, str. 11.

10453 **Erceg, Heni**: *Marica jača od države.* (Interview s Marinom
Baričević o Marici Meštrović i Fundaciji Meštrović. Kritika).
Feral Tribune, Split, 27. II. 1995, str. 21-22.

10454 **Ferić, S**(**tanko**) **- Vukušić, A.**: *Djela velikog hrvatskog
kipara vraćena u Muzej Drniške Krajine. Meštrović kod kuće.*
Večernji list, Zagreb, 39/11.489, 31. VIII. 1995, str. 15.

10455 **Ferić, Stanko**: *Ivan Meštrović - žrtva srpskog kulturocida.*
(Oštećenje mauzoleja u Otavicama). Večernji list, Zagreb,
39/11.473, 14-15. VIII. 1995, str. 8-9.

10456 **Fisković, Cvito**: *Ivan Meštrović o starohrvatskim
spomenicima u upućenim mi pismima.*
Starohrvatska prosvjeta, Split 21/1995, str. 275-288.

10457 (**Gagro, Božidar**) B. G.: *Meštrović, Ivan.*
(Biografski podaci). Enciklopedija hrvatske umjetnosti,
Zagreb 1, 1995, str. 565-566.

10458 **Galić, Maja**: *Umjetnički nazori Joze Kljakovića.* (Meštrović i
Kljaković). Hrvatska obzorja, Split III/4, 1995, str. 917-920.

10459 **Gamulin, Grgo**: *Hrvatsko slikarstvo XIX. stoljeća.* Sv. I.
(Spominje Meštrovića). Zagreb 1995.

10460 **Gamulin, Grgo**: *Hrvatsko slikarstvo na prijelazu iz XIX. u XX.
stoljeće.* Sv. II. (Usput i o Meštroviću). Zagreb 1995.

10461 **Glavina, Frano**: *Nadbiskup Stepinac u svjetlu arhivskih
izvora.* (Meštrović i Stepinac 1942). Nedjeljna Dalmacija,
Split, 14. VII. 1995, str. 40-41.

10462 **Grubač, Jordanka**: *Meštrović se vraća iz Knina u Drniš.*
(Pronalaženje dijela Meštrovićevih skulptura u Kninu).
Slobodna Dalmacija, Split, 31. VIII. 1995, str. 15.

10463 **Grubač, J**(**ordanka**): *Od crkava ostalo samo kamenje.*
(Mauzolej u Otavicama. Meštrovićeva djela iz drniškog
muzeja). Slobodna Dalmacija, Split, 14. VIII. 1995, str. 28.

10464 (**Grubač, Jordanka**) j. g.: *Što je Meštrovićevo vraćeno u
Drniš?* (Skulpture nađene u Kninu). Slobodna Dalmacija,
Split, 1. IX. 1995, str. 13.

10465 (**HINA**): *Drnišani tragaju za umjetninama.* (Odnesene
Meštrovićeve skulpture iz Muzeja Drniške krajine).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.196, 24. VIII. 1995, str. 21.

10466 (**HINA**): *Drnišanima vraćena Meštrovićeva djela.*
(Meštrovićeve skulpture nađene u Kninu).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.203, 31. VIII. 1995, str. 15.

10467 **Ivanišević, Đurđica**: *Dr. Antun Bauer: Moju su zbirku izdali
oni koji su je - čuvali.* (Meštrovićevi radovi u Bauerovoj
zbirci). Slobodna Dalmacija, Split, 20. II. 1995, str. 4-5.

10468 **Jajčinović, Milan**: *Barbarski gen. Rušilačka žudnja: druga
smrt Ivana Meštrovića.* (Oštećen mauzolej u Otavicama).
Večernji, Zagreb, 39/11.473, 14-15. VIII. 1995, str. 8-9.

10468a **Jonjić, Dinko**: *Strava na „otoku sreće".*
(Titov poziv Meštroviću da se vrati).
Slobodna Dalmacija, Split, 5. X. 1995, str. 11.

10469 **Jukica, Jure**: *Meštrovićev grob u Ružiću.*
Vjesnik, Zagreb, 14. IX. 1995.

10470 **Kadić, Ante**: *„Kazala" emigrantskih časopisa.* (Meštrović
suradnik amer. časopisa Journal of Croatian Studies).
Hrvatska revija, Zagreb, 45/3, 1995, str. 397-399.

10471 **Kadić, Ante**: *Meštrovićevi Zagorci i Amerika.*
(O Meštrovićevim pripovijetkama „Ludi Mile").
Hrvatska revija, Zagreb, 45/3 (180), 1995, str. 399-405.

10472 (**Kečkemet, Duško**) D. Kt.: *Bilinić, Harold.*
(Podaci o Meštrovićevom suradniku).
Enciklopedija hrvatske umjetnosti, 1, Zagreb 1995, str. 92.

10473 **Kečkemet, Duško**: *Das Leben Christi. Holzreliefs von
Ivan Meštrović.* Smotra - Rundschau. Časopis Hrvatsko-
njemačkog društva, I/2, Zagreb 1995, str. 65-69.

10474 **Klisović, Jadranka**: *Dani za povijest.* (Oštećivanje i
odnošenje Meštrovićevih djela u Drnišu i Kninu).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.181, 8. VIII. 1995, str. 16, 17.

10475 **Klisović, Jadranka**: *Odnijeli su sva zvona - nisu zatrli glas.
Svjedočenje kulturocida.* (O Meštrovićevim djelima u Drnišu i
Otavicama). Vjesnik, Zagreb, 56/17.190, 18. VIII. 1995, str. 12.

10476 **Klisović, Jadranka**: *Šokiran sam zatečenom mržnjom.*
(Mate Meštrović o devastiranju obiteljskog mauzoleja u
Otavicama). Vjesnik, Zagreb, 56/17.185, 12. VIII. 1995, str. 14.

10477 **Kusin, Vesna**: *Meštrovićeva „Plesačica" na povijesnoj izložbi.*
Vjesnik, Zagreb, 11. VI. 1995.

10478 **Kusin, Vesna**: *Meštrovićeve bronce pretopili u topove.*
(O Meštrovićevim djelima u Drnišu i Otavicama).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.183, 10. VIII. 1995, str. 21.

10479 **Kusin, Vesna**: *Muzejska građa.*
(Ratne štete na Meštrovićevim djelima).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.189, 17. VIII. 1995, str. 16, 17.

10480 **Kusin, Vesna**: *Otvoren hrvatski paviljon,
46. venecijanski biennale.* Vjesnik, Zagreb, 10. VI. 1995.

10481 **Kusin, Vesna**: *Projekt spaljene zemlje.*
(O odnesenim i oštećenim Meštrovićevim djelima
u Krajini). Vjesnik, Zagreb, 56/17.191, 19. VIII. 1995, str. 14;
prilog Danica, br. 168, str. 4, 5.

10482 **Kusin, Vesna**: *Razaranje iz mržnje.*
Vjesnik, Zagreb, 19. VIII. 1995, str. 20, 21.

10483 **Kusin, Vesna**: *Retrospektiva Frane Cote.*
Vjesnik, Zagreb, 13. XI. 1995.

10484 **Kusin, Vesna**: *Što je ostalo, a što nestalo?*
Vjesnik, Zagreb, 17. VIII. 1995, str. 17.

10485 **Maganjić, Željko**: *Civilno bilo života.*
(Devastiranje Meštrovićeve crkve u Biskupiji).
Slobodna Dalmacija, Split, 10. VIII. 1995, str. 12-13.

10486 **Majstorović, Božo**: *Ivan Meštrović. Studije akta.*
(Tekst kataloga izložbe). Split 1995.

10487 **Majstorović, Božo**: *Protiv tri križa. Četnička oskvrnuća.*
(Oštećivanje mauzoleja u Otavicama). Vijenac, Zagreb,
III/44, 7. IX. 1995, str. 20-21.

10488 **Majstorović, Božo**: (Tekst kataloga izložbe:
Ivan Meštrović. Studije akta. Crteži i skulpture. Hrv. i engl.).
Split-Sinj 1995, str. (5-12).

10489 **Maković, Zvonko**: *Kipara starog kći.* (Polemika s
Maricom Meštrović u vezi s Fundacijom Meštrović).
Feral Tribune, Split, 13. XI. 1995, str. 26-27.

10490 **Maković, Zvonko**: *Krv iz radijatora.*
(Marica Meštrović i Fundacija Meštrović. Kritika).
Feral Tribune, Split, 6. II. 1995, str. 21.

10491 **Matetić, Daniela**: *Ivan Meštrović. Studije akta.*
(Prikaz izložbe crteža i malih skulptura u Splitu).
Hrvatska obzorja, Split, III/3, IX. 1995, str. 735.

10492 **Meštrović, Marija Marica**: *Ivan Meštrović je govorio
o Otavicama.* Vjesnik, Zagreb, 19. IX. 1995, str. 26.

10493 **Mlivončić, Ivica**: *Minama, čekićem i mržnjom po
hrvatskoj baštini.* (Oštećenje Meštrovićeve crkve u Biskupiji).
Slobodna Dalmacija, Split, 14. VIII. 1995, str. 1, 6-7.

10494 **Musulin, Nedjeljko**: *Susret sa Stipom Sikiricom:
Sinjska alka u srcu.* Vjesnik, Zagreb, 22. VIII. 1995, str. 21.

10495 **Novaković, Goran**: *Usmene predaje u djelima
Dinka Šimunovića.* Vjesnik, Zagreb, 11. II. 1995.

10496 **Pintarić, Snježana**: *Antun Augustinčić. Komorna skulptura
1917-1932.* (Predgovor kataloga). Zagreb 1995, str. 3-19.

10497 **Piplović, Stanko**: *Graditelj Marin Marasović.*
(Radovi na Meštrovićevoj arhitekturi).
Hrvatska obzorja, Split III/4, 1995, str. 953-960.

10498 **Prijatelj-Pavičić, Ivana**: *O arhitekturi Gospe od Zdravlja
na Dobrome L. Horvata.* (Meštrovićeve skice i utjecaj na
L. Horvata). Kulturna baština, Spit, 19/26-27, 1995, str. 67-76.

10499 **Quien, Enes**: *Antun Augustinčić: Paradoksalni umjetnik.*
Vjesnik, Danica, Zagreb, 3. VI. 1995.

10501 **Quien, Guido**: (Predgovor kataloga izložbe: Ivan Meštrović.
Studije akta. Crteži i skulpture. Hrv. i engl.). Split-Sinj 1995,
str. (3-4).

10502 **R**(**edakcija**): *Fundacija Ivana Meštrovića.* (Kratki podaci).
Enciklopedija hrvatske umjetnosti, Zagreb, 1, 1995, str. 268.

10503 **Relja, S.**: *Crteži i male skulpture.*
Večernji list, Zagreb, 1. VI. 1995, str. 16.

10504 (**Relja, S.**) S. R.: *Izložba Ivana Meštrovića.*
Večernji list, Zagreb, 24. V. 1995.

10505 **Relja, S.**: *Umivanje muzeja i galerija.*
Večernji list, Zagreb, 9. V. 1995, str. 16.

10506 **Rojnica, Ivo**: *Susreti i doživljaji. Sjećanja: od 1938.
do 1945. br. 14. Nisam žalio Banovinu.* Vjesnik, Zagreb,
16. X. 1995, str. 27.

10507 **S. S.**: *Umjetničko djelo svjetskog formata.*
Dubrovački vjesnik, Dubrovnik, br. 2319, 8. VII. 1995.

10508 **Sigetić, Milan**: *Crkva - najveća želja Trnjana.*
(Akcija za dovršenje crkve Krista Kralja u Zagrebu).
Vjesnik, Zagreb, 18. IV. 1995, str. 18.

10509 **Sömen, Branko**: *Hrvati u stranim leksikonima.*
Vjesnik, Zagreb, 7. I. 1995.

10510 (**Šarić, M.**) M. Š.: *Mauzolej kao bunker.*
(Oštećivanje mauzoleja u Otavicama).
Večernji list, Zagreb, 39/11.473, 14-15. VIII. 1995, str. 9.

10511 **Škunca, J**(**osip**): *Sve o Venecijanskome biennalu.*
Vjesnik, Zagreb, 26. IX. 1995.

10511a **Šverko, Ivana**: *Uobličavanje. Prve strukovne risarske škole...*
(Meštrovićeve skulpture u Obrtničkoj školi). Split 1995.

10512 **Tijardović, Ivo**: *Sjećam se... Splita moje mladosti.*
(O spomeniku Luki Botiću. Iz: I. Tijardović: Sjećanje na
život i vrijeme. Nedjeljna Dalmacija, Split 1983-1984).
Mala Floramye. (Kazališni program). Split 1995, str. (33-43).

10512a **Tomljanović, Vesna**: *Mirogoj hrvatski Panteon.*
Večernji list, Zagreb, 31. X, 1. XI. 1995, str. 18.

10513 **Turner, Flora**: *Damage to the Meštrović Mausoleum and
Sculpture at Otavice.* (Oštećivanje mauzoleja u Otavicama u
ratu). Museum Managment and Curatorship, London, 14/4,
1995, str. 419-421.

10514 **Ugrin, Ivan**: *Raznesene kosti Ivana Meštrovića!*
(Barbarsko oštećivanje mauzoleja u Otavicama).
Slobodna Dalmacija, Split, 9. VIII. 1995, str. 1, 4-5.

10515 **Vukušić, A**(**nte**): *Gdje je građa drniškog muzeja.
Potraga za Meštrovićem.* Večernji list, Zagreb,
39/11481, 23. VIII. 1995, str. 35.

10516 **Vukušić, A**(**nte**): *Opljačkan fundus Drniškog muzeja.*
(Oštećena i nestala djela Ivana Meštrovića).
Slobodna Dalmacija, Split, 12. VIII. 1995, str. 3.

10517 **Vulić, Tonko**: *Prije smrti namjeravam osnovati u Dubrovniku
obiteljsku zakladu...* (Meštrovićeva djela u posjedu Vane
Ivanovića). Nacional, Zagreb, I/6, 29. XII. 1995, str. 52-53.

10518 *Enciklopedija hrvatske umjetnosti.* I. Zagreb 1995.
(Autoportret, Cavtat, Česma, Drvorezbarstvo,
Fundacija Ivana Meštrovića, Medalja, Ivan Meštrović).

10519 *Ivan Meštrović.* (Kratko o kiparu).
Vjesnik, Zagreb, 56/17.187, 14, 15. VIII. 1995, str. 30.

10520 *Javno nadmetanje za izvedbu sanacije i uređenja Galerije
Meštrović u Splitu.* (Oglas). Slobodna Dalmacija, Split,
16. IX. 1995, str. 30.

10520a *Meštrović, Ivan.* (Leksikonski podaci).
Wörterbuch der Kunst. Stuttgart 1995, 12, str. 557.

10521 *Hrvati u Beču.* Vjesnik, Danica, Zagreb, 21. I. 1995.

10522 (-): *Prenosimo iz medija Neue Züricher Zeitung.
Sistematsko uništavanje gradova i crkava.*
Vjesnik, Zagreb, 3. X. 1995, str. 11.

1996.

10523 **A. V.**: *Vraćena Meštrovićeva zbirka.* (U drniški muzej).
Večernji list, Zagreb, 26. IV. 1996.

10523a **Anzulović, Neda**: *„Zbirka Tartaglia" u
Sveučilišnoj knjižnici u Splitu.* (Veze s Meštrovićem).
Glasnik Društva bibliotekara Split, Split 4/1996, str. 12-22.

10524 **Baričević, Marina**: *Upregni Meštrovića u politiku.* (Kritika
Fundacije Meštrović). Novi list, Rijeka, 7. VII. 1996, str. 6.

10525 **Benić, Gordana**: *Novi početak: u potrazi za izgubljenim.*
(Muzej Drniške krajiine nakon rata). Slobodna Dalmacija,
Split, 27. VIII. 1996, Forum, str. 2-3.

10526 (**Benić, Gordana**) G. B.: *Tragovi nasilja.*
(Izložba ratnih oštećenja Otavica). Slobodna Dalmacija,
Split, 54/16.270, 11. IV. 1996, str. 13.

10527 **Bilaić, Antonio**: *Još jedna tužba protiv Ferala?*
Vjesnik, Zagreb, 16. VI. 1996.

10528 **Bilaić, Antonio**: *Meštrovićeva kći tuži Feral i Zvonka Makovića.*
Vjesnik, Zagreb, 26. III. 1996.

10529 **Brajinović, Marijan**: *Auf den Spuren der Kroatien in
Österreich. Tragovima Hrvata u Austriji.* (Meštrović u Beču.
Katalog izložbe). Wien 1996.

10530 **Čokić, Dženeta**: *Prikaz hrvatske skulpture pod
zagrebačkim nebom.* I. Vjesnik, Zagreb, 8. X. 1996.

10531 **Čupić, D**(**avor**): *Meštrovićev „Mojsije" u Drnišu.*
Vjesnik, Zagreb, 27. XII. 1996.

10532 **Čupić, Davor**: *Novi sjaj drniškog Muzeja.*
Vjesnik, Zagreb, 26. VIII. 1996.

10533 **Gotovac, Tomislav**: *Sotona u zagrebačkoj Galeriji suvre-
mene umjetnosti.* Nacional, Zagreb, 28. VI. 1996, str. 44.

10534 **Grubač, J**(**ordanka**): *Mojsije ponovo u drniškome Muzeju.*
(Nađena Meštrovićeva skulptura. Bilj.). Slobodna Dalmacija,
Split, 27. XII. 1996, str. 39.

10535 **Grubač, Jordanka**: *Posuđeno vratite.*
(Obnova Muzeja Drniške krajine).
Slobodna Dalmacija, Split, 18. V. 1996, str. 18.

10536 **Grubač, Jordanka**: *S „Ludim Milom" zakrpao prozor.* (Pronađena Meštrovićeva slika u Drnišu). Slobodna Dalmacija, Split, 26. IV. 1996, str. 6.

10537 **Ivanišević, Milan**: *Crkva Gospe od Zdravlja u Splitu.* (Meštrovićev sud o Dulčićevoj freski). Split 1996, str. 15, 33.

10538 **Ivanišević, Milan**: *Slikarska snaga iz solinske zemlje.* (Kljaković i Meštrović). Predgovor kataloga: Jozo Kljaković, Solin 1996.

10539 **Ivanišević, Milan**: *Zalazak portretiranja.* (Meštrovićev portret malog Slavana Vidovića). Predgovor kataloga izložbe: Portreti zaslužnih splitskih liječnika, Split 1996, str. 4-5.

10540 **Jurasić, M.**: *Kći slavnog kipara „uzvraća klevetu".* (Polemika sa Z. Makovićem). Večernji list, Zagreb, 18. III. 1996, str. 31.

10541 **Jurković, M. - Grubač, J.**: *Obnovljeni Muzej Drniške krajine.* (Meštrovićeva djela u muzeju). Slobodna Dalmacija, Split, 16. VIII. 1996, str. 12.

10542 (**Jurković, M.**) M. J.: *Otvoren Muzej Drniške krajine.* Meštrovićeva djela. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 19. VIII. 1996, str. 29.

10543 **K. Ko.** (?): *Secesija.* (Meštrovićeva secesijska djela). Enciklopedija hrvatske umjetnosti. 2, Zagreb 1996, str. 220-225.

10544 **Majstorović, Božo**: *Tragovi nasilja.* (Predgovor kataloga izložbe. Ratna oštećenja u Otavicama). Split 1996, str. 7-12.

10545 **Maković, Zvonko**: *Obraz od bronce.* (O Marici Meštrović i Meštrovićevim djelima). Feral Tribune, Split, 25. III. 1996, str. 28-29.

10546 **Mar**(**asović**), **T**(**omislav**): *Split.* (Meštrovićeva djela u Splitu). Enciklopedija hrvatske umjetnosti. 2, Zagreb 1996, str. 254-262.

10547 **Mustapić, Anđelka**: *Mnogi su se obogatili na djelima Ivana Meštrovića koja su bila namijenjena samo našoj obitelji.* (Interview s Maricom Meštrović). Nedjeljna Dalmacija, Split, 28. VI. 1996, str. 11.

10548 **Musulin, Nedjeljko**: *Zovu vas Knin i Dalmatinska zagora.* Vjesnik, Zagreb, 2. VI. 1996.

10549 **Nikolić, Vinko**: *Pred vratima domovine. Panorama hrvatske emigracije.* Br. 13. Večernji list, Zagreb, 9. IV. 1996.

10549a **Nikolić, Vinko**: *U službi domovine.* Zagreb 1996. (O Meštroviću).

10550 **Quien, Guido**: *Tragovi nasilja. Traces of violence.* (Predgovor kataloga izložbe. Ratna oštećenja u Otavicama). Split 1996, str. 5-6.

10551 **R**(**edakcija**): *Zagreb.* (Meštrovićeva djela u Zagrebu. Enciklopedija hrvatske umjetnosti. 2, Zagreb 1996, str. 485-507.

10551a **Šmidt, J**(**osip**): *Presudna Marica Meštrović.* (Uloga Marice Meštrović u Meštrovićevoj fundaciji). Slobodna Dalmacija, Split, 28. III. 1996, str. 10.

10552 **Zima, Danica**: *Nikad nije bila ravnateljica.* (Marica Meštrović). Večernji list, Zagreb, 28. III. 1996, str. 43.

10553 *Otavice.* (Leksikonski podaci). Enciklopedija hrvatske umjetnosti. 2, Zagreb 1996, str. 25.

10554 -: *Otvoren Muzej Drniške krajine.* Vjesnik, Zagreb, 18. VIII. 1996.

10554a *Portreti zaslužnih splitskih liječnika u prošlosti od 1946. do 1975. godine.* Split, Hrvatski liječnički zbor, 23. IX. - 4. X. 1996.

10555 *Suradnik Meštrovića.* (Klesar Juraj Kačić Karlin). Dan, Split, 2/6, 14. I. 1996, str. 28.

10557 - : *Tako je govorio Ivan Meštrović.* Hrvatsko slovo, Zagreb, 26. I. 1996, str. 31.

1997.

10558 **Arbanas, Željka**: *Ljetna ponuda zagrebačkih muzeja i kazališta.* Vjesnik, Zagreb, 24. VII. 1997.

10559 **Bebić, Damir**: *HBZ školovao više od 5.000 studenata.* Meštrović u Hrvatskoj bratskoj zajednici u SAD). Slobodna Dalmacija, Split, 26. VIII. 1997, str. 12.

10560 **Benić, G**(**ordana**): *Selidba gipsane Piete.* (Postav Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 55/16.741, 8. VIII. 1997, str. 15.

10561 **Benić, G**(**ordana**): *Split na Seini.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Parizu). Slobodna Dalmacija, Split, 4. I. 1997, str. 18.

10563 **Bošković, Ivan J.**: *Nepoznata poglavlja.* (Meštrovićeva književna djela u knjizi A. Kadića. Domovinska riječ). Slobodna Dalmacija, Split 55/16.745, 12. VIII. 1997, Forum str. 6.

10565 **Brešan, I.**: *Metafizika stvaranja djela.* (Monodrama „Ludi Mile" po pripovijetki I. Meštrovića). Slobodna Dalmacija, Split, 55/16.788, 25. IX. 1997, str. 37.

10566 **Ćirić, Aleksandar - Rupnik, Jelena**: *Poverioci i dužnici. Kulturno čišćenje, 2.* (Meštrovićeve umjetnine iz muzeja u Drnišu u ratu). Vreme, Beograd, 12. IV. 1997, str. 49-51.

10567 **Domić, Ljiljana**: *Micanje kipova.* Vjesnik, Zagreb, 24. III. 1997, str. 9.

10568 **Donat, Branimir**: *Zašto se Hrvati tako panično boje napisati jednu jedinu knjigu o svom kiparu Ivanu Meštroviću?* (O Meštrovićevom autobiografskom romanu „Vatra i pepeo". Ružena i Klara). Globus, Zagreb, br. 350, 22. VIII. 1997, str. 66.

10569 **Ferić, Stanko**: *Gdje je 16 ukradenih djela velikog Ivana Meštrovića.* (Iz Drniškog muzeja). Večernji list, Zagreb, 2. III. 1997, str. 15.

10570 **Galić, Maja**: *Matoševa probrana pisma iz Ženeve i Pariza.* Zagreb 1997, str. 14. (Matošev spomen Meštrovićevih djela 1903).

10571 (**HINA**): *Hrvati na Mostri.* (Meštrović na izložbi profesora zagrebačke Akademije lik. umjetn. u Veneciji). Slobodna Dalmacija, Split, 14. VI. 1997, str. 48.

10573 **Horstenau, Glaise von**: *Diskont Dalmacija.* (Meštrović u zatvoru 1942). Feral Tribune, Split, 7. IV. 1997, str. 38-39.

10574 **Ivanišević, Đurđica**: *„Briga" o Meštroviću.* Vjesnik, Zagreb, 16. XI. 1997.

10575 (**Ivanović, Vane**): *Tri režima, tri pljačke.* (Meštrovićeva djela u zbirci Vane Ivanovića). Feral Tribune, Split 15. IX. 1997, str. 17.

10576 **Kadić, Ante**: *Domovinska riječ.* Zagreb 1997. (Eseji o Meštrovićevim knjigama *Ludi Mile* i *Božićni razgovori*).

10576a **Kadić, Ante**: *Domovinska riječ.* (O Meštroviću književniku). Slobodna Dalmacija, Split, 55/16.745, 12. VIII. 1997, Forum str. 6.

10577 (**Kečkemet, Duško**): *Bibliografija Duška Kečkemeta. 1939-1996.* (Radovi o Meštroviću). Split 1997.

10578 **Kečkemet, Duško**: *Folklorni elementi u umjetnosti I. Meštrovića.* (Folklor u Meštrovićevim skulpturama i slikama). Ethnologica dalmatica, Split, 6/1997, str. 89-96.

10579 **Kovačić, Joško**: *Splitski liječnik i političar Jakša Račić.* (Meštrovićev portret J. Račića). Kulturna baština, Split, 28-29, 1997, str. 257-268.

10580 **M. J.**: *Monodrama „Ludi Mile".* Vjesnik, Zagreb, 25. IX. 1997.

10581 **Maković, Zvonko**: *Ocjene Marine Baričević - gledište autentičnog autodidakta.* Novi list, Rijeka, 4. V. 1997, str. 32.

10582 **Meštrović, I.**: *Ivan Meštrović rodio se na blagdan Velike Gospe.* Zadarski list, Zadar, 21. VIII. 1997.

10582a **Meštrović, Marija** (Maria Mestrovic): *Ivan Mestrovic.* (Opširniji životopis). Internet. Cronet. 1. sept. 1997, str. 29 K.

10582b **Mirnik, Ivan**: *Medals by Ivan Meštrović.* The Medal, br. 30, 1997, str. 65-78.

10583 **Ožegović, Nina**: *Razgovori: Branimir Donat. Strah me velikih Hrvata.* (O Meštrovićevom romanu „Vatra i pepeo"). Vijenac, Zagreb, 5/80, 30. I. 1997, str. 4-5.

10584 **Prijatelj-Pavičić, Ivana**: *Likovne umjetnosti. Arti figurative.* (Meštrovićeve veze s Italijom). U: Hrvatska-Italija. Croazia-Italia. Zagreb 1997, str. 157-239, 411-501.

10584a **Quien, G**(**uido**): *Meštrović, Ivan.* (Leksikonski podaci). Hrvatski leksikon, 2, Zagreb 1997, str. 96-97.

10585 **Rudež, Božo**: *Krčma Meštrović.* (Polemika oko privatnog gradilišta uz Meštrovićevu palaču u Splitu). Feral Tribune, Split, 3. XI. 1997, str. 30.

10586 **Scotti, Giacomo**: *Čerina, Papini, Meštrović i talijansko vrijeme.* (O Meštroviću u Rimu uoči i u vrijeme Prvog svjetskog rata). Rival, Rijeka, X/1-2, 1997, str. 184-192.

10587 **Ščrbašić, Jože**: *Vrpolje živi s Meštrovićem.* Večernji list, Zagreb, 26. III. 1997, str. 45.

10588 **Ščepanović, Ivo**: *Sprema se senzacionalna raspodjela imovine najpoznatijeg splitskog gradonačelnika.* (Meštrovićeva djela u I. Tartaglije). Nedjeljna Dalmacija, Split, 16. V. 1997, str. 16-17.

10589 **Štefan, Ljubica**: *Što o kardinalu Stepincu piše u britanskim povjerljivim dokumentima iz 1944. godine?* Vjesnik, Zagreb, 4. i 5. VIII. 1997.

10590 **Tatham, David**: *Ivan Meštrović in Syracuse, 1947-1955.* (O Meštroviću na Sveučilištu u Syracusi). Suracuse University Library Associates Courier, Syracuse, XXXII/1997 str. 5-23.

10591 **Tenžera, Marina**: *Akademija europskih dosega.* *Dvadeseta obljetnica Likovne akademije u Zagrebu.* Vjesnik, Zagreb, 7. XII. 1997.

10592 **Tenžera, Marina**: *Prema Likovnoj akademiji novih mogućnosti.* Vjesnik, Zagreb, 20. XII. 1997, str. 14.

10593 **Tolj, Damir**: *Ugostiteljski objekt u Meštrovićevom atelijeru?* (Prodaja Meštrovićeva atelijera u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 13. X. 1997, str. 10.

10593a **Urem, Mladen**: *An introduction to reading Janko Polić Kamov and the coordinates of Croatian literary avant-garde.* Predgovor knjizi: Janko Polić Kamov: Selected short Stories and Poems. Rijeka-Zagreb 1997. (O Meštroviću u Rimu uoči Prvog svjetskog rata, sa Čerinom i Papinijem, a u vezi J. Polića Kamova).

10594 **Vukorepa, Darko**: *Izlog mramornih kolača.* (Polemika oko privatnog gradilišta uz Meštrovićevu palaču u Splitu). Feral Tribune, Split, 3. XI. 1997, str. 28-30.

10595 **Vukorepa, Darko**: *Meštrović sa šlagom.* (O Meštrovićevom atelijeru na Mejama). Feral Tribune, Split, 20. X. 1997, str. 32-33.

10596 **Vukorepa, Darko**: *Proteza za Joba.* (O obnovi oštećene studije *Joba*). Feral Tribune, Split, 14/636, 24. XI. 1997, str. 32-33.

10597 **Vukov-Colić, Davorka**: *Slika svih slika. Interview: Dimitrije Popović.* (Meštrovićeva djela u spremištima muzejâ). Vijenac, Zagreb, 5/81, 13. II. 1997, str. 22-23.

10598 **Žigo, Bože V.**: *Dioklecijanog grad u Gradu svjetlosti.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Parizu). Slobodna Dalmacija, Split, 8. I. 1997, str. 35.

10599 **Žigo, Bože V.**: *Kako su se sreli Marulić i Meštrović.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Parizu). Slobodna Dalmacija, Split, 10. I. 1997, str. 29.

10600 **Žigo, Bože V.**: *Povijesna slojevitost Splita.* (Meštrovićeva djela na izložbi u Parizu). Slobodna Dalmacija, Split, 9. I. 1997, str. 35.

10601 *Dekonfiskacija.* (Meštrovićeva djela u zbirci Tartaglia). Nedjeljna Dalmacija, Split, 16. V. 1997, str. 16-17.

10602 *Hrvati u Americi.* (Pogl. XIV. Hrvatski doprinosi Americi. Ivan Meštrović, umjetnik univerzalnosti. Općenito o životu i djelu). Hrvatski informativni centar, 1997.

10604 *Vodič po srednjoj Dalmaciji. Splitsko-dalmatinska županija.* (Meštrovićeva djela u Splitu, Drnišu, Otavicama i dr.). Split 1997.

1998.

10605 **Babić, Vanja**: *Novi stalni postav Galerije Ivana Meštrovića u Splitu.* (Opis postava s ilustracijama). Kontura, Zagreb, 8/57 (3-4), 1998, str. 62-65.

10606 **Baričević, Marina**: *Društvena ignorancija i politička manipulacija.* Novi list, Rijeka, 16. VIII. 1998, str. 7.

10607 **Begović, Sead**: *Meštrovićev umjetnički spomenik. „Matica".* Vjesnik, Zagreb, 31. VIII. 1998.

10608 **Bulimbašić-Botteri, Mila**: *Meštrović se vraća Splitu. Nakon sedam godina ponovno otvorena Galerija Meštrović u Splitu.* Nedjeljna Dalmacija, Split, 27/1413, 22. V. 1998, str. 22-23.

10609 **Castellan, Georges - Vidan, Gabrijela**: *La Croatie.* (Spomen Meštrović u okviru hrvatske kulture). Paris 1998.

10610 **d. de.**: *Meštrovićev asistent Josip Turkalj doputovao u Zagreb.* Večernji list, Zagreb, 17. VI. 1998, str. 51.

10611 **Donat, Branimir**: *Meštrovićev roman o tajnoj ljubavi. Roman o ljubavnom romanu. Zašto autobiografski roman Ivana Meštrovića otkriva više od svih monografija o autoru.* (O Meštrovićevom romanu „Vatra i opekline"). Jutarnji list, Zagreb, god. 1/6, 11. IV- 3... V. 1998.

10612 **Donat, Branimir**: *Roman jednog romana.* (Pogovor Meštrovićevom romanu *Vatra i opekline*). Zagreb 1998, str. 231-253.

10612a **Gavrović, Milan**: *Boris Urbić: Toničić razara HSS.* (Meštrovićevo posredovanje između kralja i Mačeka). Feral Tribune, Split, 14. IV. 1998, str. 20-22.

10613 **Gudelja, Josip**: *Meštrović u tajnim spisima.* Glas umirovljenika, Zagreb, III. 1998.

10614 (**HINA**): *Meštrovićev mauzolej većim dijelom obnovljen.* Vjesnik, Zagreb, 13. X. 1998.

10615 (**HINA**): *Očuvati ostavštinu I. Meštrovića.* (Posjet Marice Meštrović F. Tuđmanu. Dar skulpture *Mojsija*). Slobodna Dalmacija, Split, 3. I. 1998, str. 5.

10616 **I. L.**: *Meštrovićev „Ludi Mile".* Novi list, Rijeka, 17. III. 1998.

10617 **Jurković, Mira**: *Od monodrame do filma.* („Ludi Mile"). Vjesnik, Zagreb, 21. IX. 1998.

10618 **Karakaš, Damir**: *Filmom „Ludi Mile" osvojit ćemo Cannes!* Večernji list, Zagreb, 13. IX. 1998, str. 24.

10619 **Kečkemet, Duško**: *Brač. Vodič kroz povijest i kulturnu baštinu.* (Meštrovićeva skulptura Krista Kralja - Srca Isusova u Selcima). Supetar 1998, str. 72-73.

10620 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović u Italiji.* (Boravci i rad Meštrovića u Italiji). Rival, Rijeka, XI/1-2, 1998, str. 75-101.

10621 **Krizomali, Urban**: *Split i biskup Bonifačić.* (Zalaganje za Meštrovića). Testimonia croatica, Split, 1998, br. 1, str. 8-53.

10622 **Kudrjavcev, Anatolij**: *Ča je pusta Londra.* (Meštrović i njegova djela u Splitu 1914-1941). Split 1998.

10623 **Kusin, Vesna**: *Revolucija post festum.* Vjesnik, Zagreb, 1. IV. 1998, str. 3.

10624 **M. J.** (Mira Jurković?): *Otvorena Galerija Meštrović.* Vjesnik, Zagreb, 20. V. 1998.

10625 **Majstorović, Božo**: *Ivan Meštrović. Crkva Presvetog Otkupitelja.* (Predgovor kataloga-prospekta). Split 1998.

10626 **Majstorović, Božo**: *Ivan Meštrović. Kaštelet.* (Predgovor kataloga-plana). Split 1998.

10626a **Maroević, Tonko**: *O kiparu i vlasti. Iz natuknice o Ivanu Meštroviću.* (Krležin odnos prema Meštroviću umjetniku i javnom djelatniku). Vijenac, Zagreb, VI/119-120, 30. VII. 1998, str. 25.

10627 **Marković, Marko**: *Stepinčeva katedrala mora se dovršiti kako je to zamislio Meštrović.* (Crkva Krista Kralja u Trnju). Večernji list, Zagreb, 11. I. 1998, str. 16-17.

10628 **miš.**: *Kiparova kći čeka presudu.* Večernji list, Zagreb, 25. II. 1998.

10629 **Parić, Jasmina**: *Meštrović u novom sjaju. Split: Poslije sedam godina ponovno otvorena Galerija na Mejama.* (O otvorenju). Slobodna Dalmacija, Split, 56/17.016, 19. V. 1998, str. 38.

10630 (**Parić, Jasmina**) Js. P.: *Novi stalni postavi.* (Pohvala novouređene Galerije Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 29. XII. 1998, Forum str. 4.

10631 **Pasini, Sineva**: *U tihoj sjeni velikog oca.* (Marica Meštrović o sebi i ocu). Gloria, Zagreb, 157, 19. I. 1998, str. 16-21.

10632 **Pavelić, Ante**: *Doživljaji II.* Zagreb 1998. (Kritika Meštrovića u Jugoslavenskom odboru).

10633 **Plazibat Zima, Danica**: *Ivan Meštrović u Americi.* (Ranije izložbe i kasniji boravak i rad u SAD). Život umjetnosti, Zagreb, 32/60, 1998, str. 98-107.

10634 **Prijatelj Pavičić, Ivana**: *Meštrović za drugo tisućljeće.* (Obnovljeni postav Galerije Meštrović u Splitu). Vijenac, Zagreb, 6/115, 4. VI. 1998, str. 28-29.

10635 **Quien, Guido**: *Ivan Meštrović.* (Predgovor kataloga-plana Galerije Meštrović u Splitu). Split 1998.

10635a **Quien, Guido**: *Ponovno otkrivanje Meštrovića.* Uz novi postav Galerije Meštrovića u Splitu. (O Meštrovićevu životu i radu. Novi postav Galerije). Matica, Časopis Hrvatske matice iseljenika, Zagreb 1998, br. 7, str. 1-5.

10636 **Rauter Plančić, Biserka**: *Marijan Šimunić.* Zagreb 1998. (Tri Meštrovićeve karikature 1933. i 1938.).

10637 **Skočibušić, K.**: *Sjećanje na Krešimira Filića.* Vjesnik, Zagreb, 26. I. 1998.

10638 **Slade, Iris**: *Novi stalni postav Galerije Ivana Meštrovića u Splitu.* Mogućnosti, Split, 45/7-19, 1998, str. 214-220.

10639 **Špoljarić, Branimir**: *U Meštrovićevu paviljonu opet Dom hrvatskih umjetnika.* Vjesnik, Zagreb, 21. XII. 1998.

10639a **Š**(**vab**), **M**(**laden**): *Glaise von Horstenau.* (Biografija i literatura). Hrvatski biografski leksikon, 4, Zagreb 1998, str. 718.

10640 **Tenžera, Marina**: *Uvijek aktualni Dante.* Vjesnik, Zagreb, 12. III. 1998.

10641 **Tolić, V**(**lasta**): *Novi stalni postav.* (Otvorenje obnovljene Galerije Meštrović u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 56/17.013, 16. V. 1998, str. 15.

10642 **Tolić, Vlasta**: *Vinko Peračić, arhitekt koji u splitske spomenike kulture udahnjuje novi sadržaj. Vjenčanje sa splitskim pečatom.* (O adaptaciji Galerije Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 23. VIII. 1998, str. 13.

10643 **Uščimlić, Ivo**: *Potraga za naslijeđenim blagom.* Vjesnik, Zagreb, 6. IX. 1998, str. 7.

10644 **Vidulić, Sandi**: *Probuđena ljepotica s Meja. Uz preuređenje splitske Galerije Meštrović.* Slobodna Dalmacija, Split, 56/17.023, 26. V. 1998, str. 21, Forum str. 1.

10645 **Vukorepa, Darko**: *Menažerija Meštrović. Skulpture u bronzinu.* (Kritike novog postava Galerije Meštrović Marine Baričević, Duška Kečkemeta i Darka Vukorepa). Feral Tribune, Split, 15. VI. 1998, str. 48-50.

10646 **Vuković, Siniša**: *Slovak hrvatskog srca. Uz 70. obljetnicu smrti književnika Martina Kukučina.* (Meštrovićev spomenik Kukučinu u Bratislavi). Slobodna Dalmacija, Split, 56/17.026, 29-31. V. 1998, str. 22.

10647 **Wood, Mila**: *Kako sam napravila posmrtnu masku kardinala Stepinca.* Jutarnji list, Zagreb, 7. VI. 1998, str. 29-31.

10648 *NDH: Između povijesti i falsifikata.* (Meštrović 1951. o četničkim zločinima). Globus, Zagreb, br. 402, 21. VIII. 1998, str. 82-87.

10649 *Neobjavljena pisma kardinala Stepinca.* (Pisma Meštroviću 1944, 1954, 1956, 1959). Jutarnji list, Zagreb, 1/58, 7. VI. 1998, str. 30-31.

10650 *Spretna Marica.* (O novogradnji uz Meštrovićevu palaču u Splitu). Feral Tribune, Split, 2. III. 1998, str. 14.

1999.

10651 **Adamec, Ana**: *Hrvatsko kiparstvo na prijelazu stoljeća.* (O Meštroviću u okviru hrvatskog kiparstva do 1916.). Zagreb 1999.

10652 **Agotić, Ela**: *Erotsko-ljubavna proza najvećeg hrvatskog kipara.* Jutarnji list, Zagreb, 5. IX. 1999, str. 14.

10653 **Babić, Jasminka**: *Arhitektonski nacrti Galerije Ivana Meštrovića u Splitu.* (Tekst u katalogu izložbe). Split 1999.

10654 **Babić, Jasminka**: *Galerija Ivana Meštrovića u Splitu. Od osnivanja do današnjih dana.* (Historijat). Kulturna baština, Split, 21/ 30, 1999, str. 271-288.

10655 **Barbić, Vesna**: *Radovi Ivana Meštrovića u zbirci Karla Wittgensteina u Beču.* (Prepiska u Atelijeru Meštrović u Zagrebu). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 104-110.

10656 **Baričević, Marina**: *Istinska umjetnost i mistifikacija.* Novi list, Rijeka, 28. III. 1999, str. 6.

10657 **Begović, Miroslav**: *Uređenje izložbenog prostora atrija, atelijera i vrta Atelijera Meštrović u Zagrebu od 1960. do 1963. godine.* (Opis i historijat radova). Muzeologija, Zagreb, 36/1999 str. 32-37.

10658 **Benić, Gordana**: *Muzeologija izvan muzeja.* (Obnova mauzoleja u Otavicama nakon rata). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.468, 1. IX. 1999, str. 14.

10659 **Bošković, Ivan J.**: *Eros je ključ.* (O Meštrovićevoj knjizi „Vatra i opekline"). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.418, 13, VII. 1999, Forum str 6.

10660 **Bucalo, B.**: *„Ivan Meštrović Srbo-Hrvat."* (Tekst u Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.460, 24. VIII. 1999, str. 16.

10661 **Cvetkova, E**(**lena**): *Na Meštroviću se može i zaraditi.* (Interview s G. Quienom u povodu Okruglog stola „Djela I. M. u zbirkama, muzejima i galerijama" u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 20. III. 1999, str. 48-49.

10662 **Cvetkova, E**(**lena**): *Novi pogled na Meštrovića.* (Okrugli stol „Djela I. M. u zbirkama, muzejima i galerijama" u Zagrebu). Večernji list, Zagreb, 23. III. 1999, str. 35.

10663 **Čerina, Ljiljana**: *Četrdeset godina djelovanja i trideset godina stalnog postava Atelijera Meštrović u Zagrebu.* (Historija galerije). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 7-31.

10664 **Čić, Emil**: *Djela Ivana Meštrovića u zbirkama, muzejima i galerijama.* (Okrugli stol „Djela I. M. u zbirkama, muzejima i galerijama" u Zagrebu). Hrvatsko slovo, Zagreb, 26. III. 1999, str. 15.

10665 **d. de.**: *Meštrović o Meštroviću.* (Predstavljanje knjige „Vatra i opekline"). Večernji list, Zagreb, 21. X. 1999, str. 32.

10666 **Denegri, Ješa**: *Zakonitost otvorenih cjelina.* (Pohvala novog postava Galerije Meštrović u Splitu). Zarez, Zagreb, 1/3, 19. III. 1999, str. 19-20.

10667 **Derk, D.**: *Snažno ne verbalnom obliku.* Večernji list, Zagreb, 8. X. 1999, str. 23.

10668 **Derk, D.**: *Tko bdije nad Fundacijom Meštrović?* Večernji list, Zagreb, 5. X. 1999.

10669 **Dobrašin, Baldo**: *Meštrović po Mati i Donatu.* (O knjizi „Vatra i opekline"). Večernji list, Zagreb, 26. IX. 1999, str. 31.

10670 **Domić, Ljiljana**: *Po mjeri konjanika.* Hrvatsko slovo, Zagreb, 26. III. 1999, str. 18.

10671 **Dugandžija, Mirjana**: *Interview Zvonko Maković.* Nacional, Zagreb, 3. III. 1999, str. 19-21.

10672 **Dugandžija, Mirjana**: *Presuda protiv mene je politička odluka.* (Presuda Zvonku Makoviću u sporu s Maricom Meštrović). Nacional, Zagreb, br. 203, 6. X. 1999, str. 46, 62.

10673 **Dujmović, Danijela**: *Marici Meštrović dosuđeno 80.000 kuna odštete od „Ferala".* Vjesnik, Zagreb, 31. VIII. 1999.

10674 **Dujmović, Danijela**: *Saslušani tuženi Maković i tužiteljica Meštrović.* Vjesnik, Zagreb, 31. V. 1999.

10675 **Dumenčić, Ljubica**: *Spomen-galerija Ivana Meštrovića u Vrpolju - 27 godina djelovanja.* (Osnutak i historijat galerije). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 81-85.

10676 **Đilas, Milivoj**: *Galerija „Sve po 8 kuna".* (Marina Baričević o Marici Meštrović i Galeriji Meštrović u Splitu). Feral Tribune, Split, 16/731, 20. IX. 1999, str. 48-49.

10677 **Ferić, Stanko**: *Meštrovićeve slike.* (Muzej u Drnišu nema novca za opremu). Jutarnji list, Zagreb, 27. I. 1999, str. 47.

10678 **Ferić, Stanko**: *Nećak Jovana Raškovića okrivljen zbog zločina protiv hrvatske baštine.* Jutarnji list, Zagreb, 28. X. 1999.

10679 **Gamulin, Grgo**: *Hrvatsko kiparstvo XIX. i XX. stoljeća.* (Poglavlja: Uvod, str. 24-38; Ivan Meštrović, str. 139-187; U sjeni Ivana Meštrovića, str. 188-208). Zagreb 1999.

10680 **Gamulin, Grgo**: *Post-postscriptum za kritiku u Europi.* (O suvremenosti Meštrovićeve umjetnosti). U: G. Gamulin: Itaka koja traje. Zagreb, 1999, str. 55-61.

10681 **Gamulin, Grgo**: *Postpostscriptum za uvodno poglavlje i za izložbe Ivana Meštrovića 1987/88.* (Dopuna napisu *Uvodno poglavlje za Ivana Meštrovića*). U: G. Gamulin: Itaka koja traje. Zagreb, 1999, str. 45-54.

10682 **Gamulin, Grgo**: *Uvodno poglavlje za Ivana Meštrovića.* (O Meštroviću u povodu retrospektivne izložbe 1983). U: G. Gamulin: Itaka koja traje. Zagreb, 1999, str. 27-44.

10683 **Hlevnjak, Branka**: *Osorski kipored i „Križni put".* (Meštrovićeve skulpture u Osoru). U: Mali vječni grad Osor. Osor 1999, str. 79-98.

10684 **Ivanišević, Milan**: *Umjetnine u splitskoj Vili Dalmaciji.* (Meštrovićeve skulpture). Kulturna baština, Split 21/30, 1999, str. 229-270.

10685 **Ivkošić, Milan**: *Marica Meštrović vjeruje u Boga.* (Osuda Zvonka Makovića zbog uvrede). Večernji list, Zagreb, 43/12.942, 9. X. 1999, str. 4.

10686 **Jajčinović, Milan**: *Krhotine jugoslavenstva.* Večernji list, Zagreb, 31. I. 1999, str. 15.

10687 **J**(**elača**), **Me**(**rien**): *Meštrovićevi nacrti.* (Izložba: Arhitektonski nacrti Galerije ivana Meštrovića u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.563, 6. XII. 1999, str. 16.

10688 **Jelača, Me**(**rien**): *Nacrt Galerije Meštrović.* (Izložba u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.565, 8. XII. 1999, str. 18.

10689 **J**(**elača**), **Me**(**rien**): *Nedozvoljene reakcije, kažnjivi pritisak.* (Spor Zvonko Maković - Marica Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.507, 10. X. 1999, str. 10.

10690 **Jelić, Marcella**: *Kiparove „tri žene".* (Promocija knjige „Vatra i opekline"). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.518, 21. X. 1999, str. 15.

10691 **Jelić, Marcella**: *Obrana struke i javne riječi.* (Spor Zvonko Maković - Marica Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.505, 8. X. 1999, str. 19.

10692 **Jendrić, Dorotea**: *Kako su policajci pronašli zabetonirane Meštrovićeve slike.* Večernji list, Zagreb, 23. I. 1999, str. 15.

10693 **Jendrić, D**(**orotea**): *Meštrović u liku orača.* (U Drnišu). Večernji list, Zagreb, 27. I. 1999, str. 46.

10694 **Jereb, Jere**: *Pisma Ivana Meštrovića ministru nastave dr. Mili Budaku iz kolovoza 1941.* (Protiv pregradnje Umjetničkog paviljona u džamiju). Hrvatska revija, Zagreb, 49/3, IX. 1999, str. 603-609.

10695 **Jergović, Miljenko**: *Crna Marica.* (O osudi Zvonka Makovića u sporu s Maricom Meštrović). Feral Tribune, Split, 734, 11. X. 1999, str. 42-43.

10696 **Jukica, Jure**: *Neistinita poruka o počivalištu Ivana Meštrovića.* (Mauzolej u Ružiću, a ne u Otavicama). Jutarnji list, Zagreb, 28. IX. 1999, str. 51.

10697 **Karlović-Sabolić, Marina**: *Ante bez zemlje.* (Kritika Meštrovića u knjizi Ante Pavelića: *Doživljaji* II). Slobodna Dalmacija, Split, 12. I. 1999, Forum str. 1.

10698 **Kečkemet, Duško**: *Dopune Meštrovićevih radova u Galeriji Meštrović u Splitu.* (Nabave i lijevanja skulptura i crteža nakon Darovnice). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 53-62.

10699 **Kiš, Patricia**: *Maković - Sud je odbacio pravovaljane dokumente.* (Sudski spor Zvonko Maković - Marica Meštrović). Jutarnji list, Zagreb, 2/502, 8. IX. 1999, str. 12.

10700 **Kiš, Patricia - Mikuličin, Ivana**: *Maković pred zatvorom jer je oklevetao Meštrovićevu kćer.* Jutarnji list, Zagreb 3. X. 1999.

10701 **Kličinović, Božena**: *Gipsani odljevi Ivana Meštrović u Gliptoteci HAZU u Zagrebu - kronologija pohrane.* (Nabava skulptura u Gipsoteci - Gliptoteci). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 93-97.

10702 **Kocijan, Jasminka**: *Povijest Hrvata nalazi se u Beogradu!* (Meštrovićeve skulpture u beogradskim muzejima). Globus, Zagreb, br. 468, 26. XI. 1999, str. 70-72.

10703 **Kolumbić, Tin**: *Rasuta ostavština. Zaboravljeni hvarski kipar Šime Dujmović.* (Meštrovićev suradnik). Vijenac, Zagreb, VII/147, 21. X. 1999, str. 18.

10703a **Kraševac, Irena**: *Ivan Meštrović – rano razdoblje. Prilog istraživanju kiparevog školovanja u Beču.* Radovi Instituta za povijest umjetnosti, Zagreb, 23/1999, str. 177-188.

10704 **Kravar, Zoran**: *Krleža i nacionalno pitanje.* (Krležin rani zanos Meštrovićem). Vijenac, Zagreb, 7/148, 4. XI. 1999, str. 19-20.

10705 **Kusin, Vesna**: *Meštrović opet u Drnišu.* Vjesnik, Zagreb, 27. I. 1999, str. 11.

10706 **Kusin, Vesna**: *Meštrovićeve slike čekaju stručnu valorizaciju.* Vjesnik, Zagreb, 31. I. 1999, str. 25.

10707 **Kusin, Vesna**: *Tko je autor splitskog dominikanskog oltara?* (O Bilinićevoj radionici u Splitu. Rad D. Kečkemeta). Vjesnik, Zagreb, 15. V. 1999, str. 20.

10708 **Majstorović, Božo**: *Stalni postav Galerije Ivana Meštrovića u Splitu kao muzeološki (i arhitektonski) izazov.* (O novom postavu Galerije Meštrović 1998). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 63-73.

10709 **Maković, Zvonko**: *Marica Magdalena.*
(Sudski spor Z. Makovića i Marice Meštrović).
Feral Tribun, Split XVI/730, 13. IX. 1999, str. 47-48.

10710 **Mandić, Jelena**: *Crna Marica.*
(Sudski spor Zvonka Makovića i Marice Meštrović).
Novi list, Rijeka, LIII/16.570, 10. IX. 1999, str. 40.

10711 **Margaretić, Renata**: *Volite li Meštrovića?*
(Djela I. Meštrovića u zbirkama). Vijenac, Zagreb,
VII/133, 8. IV. 1999, str. 22.

10712 **Markušić, Darko**: *Vraćene ukradene Meštrovićeve slike.*
(Iz Beograda za muzej u Drnišu). Slobodna Dalmacija,
Split, 57/17.253, 22. I. 1999, str. 2.

10713 **Maroević, Ivo**: *Arhitektura Atelijera Meštrović u Zagrebu i Galerije Meštrović u Splitu u funkciji Meštrovićeva djela.*
(Kritika izložbenih uređenja na štetu memorijalnih).
Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 38-42.

10714 **Maroević, Tonko**: *Prema našem dobu. Arhitektura i likovna umjetnost.* (Tekst kataloga izložbe: Hrvati - kršćanstvo, kultura, umjetnost. Vatikan 1999. O Meštrovićevoj religioznoj umjetnosti). Vijenac, Zagreb, 7/149, 18. XI. 1999, str. 30-32.

10715 **Maroević, Tonko**: *Prema našem dobu* (19. i 20. st.).
U zborniku-katalogu izložbe: Hrvati - kršćanstvo,
kultura, umjetnost. Vatikan 1999.

10716 **Matić, Ivana**: *Održan posljednji i najsjajniji ovostoljetni sajam starina.* Vjesnik, Zagreb, 19. XII. 1999.

10717 **Meštrović, I.**: *Kiparski genij Meštrović bavio se i književnim radom.* Zadarski list, Zadar, 13. VIII. 1999, str. 22.

10718 (**Meštrović, I.**) I. M.: *Meštrović se vratio kući.*
(Vraćanje Meštrovićevih slika iz Beograda u Drniš).
Jutarnji list, Zagreb, 27. I. 1999, str. 51.

10719 **Meštrović, Mate**: *Marica Meštrović nije „slučajno kipareva kći".* (Obrana Marice Meštrović u javnim kritikama).
Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.522, 25. X. 1999, str. 36.

10720 **Meštrović, Mate**: *Moja sestra Marica nije radila na svoju ruku.* Večernji list, Zagreb, 19. X. 1999, str. 18.

10721 **Olujić, Željko**: *Maković protiv istine.*
Hrvatsko slovo, Zagreb, 29. X. 1999, str. 15.

10722 **Ožegović, Nina**: *Što se skriva u deponijima.*
(Poprsje Karmen Matić u Modernoj galeriji u Zagrebu).
Cicero, Zagreb, I/4, III. 1999, str. 5-19.

10723 **Peračić, Vinko**: *Stalni postav Galerije Ivana Meštrovića u Splitu kao arhitektonski izazov.* (Obrazloženje novog postava). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 69-73.

10724 **Petrović, A. M.**: *Hladnoća i vlaga prijete slikama.*
(Meštrovićeve slike u Drnišu). Večernji list, Zagreb, 25. I. 1999.

10725 (**Petrović, A. M.**) A. M. P.: *Spašavanje „Mojsija".* (U Drnišu).
Večernji list, Zagreb, 27. I. 1999.

10726 **Petrović, A. M. - Krnić, J.**: *Muzej opljačkali JNA, lokalni Srbi i četnici.* (U Drnišu). Večernji list, Zagreb, 23. I. 1999, str. 15.

10727 **Piplović, Stanko**: *Preobrazba Splita na razmeđu XIX. i XX. stoljeća.* (Meštrovićev projekt „Kraljevog Kamena" na splitskoj obali). Građa i prilozi povijesti Dalmacije, 15,
Split 1999, str. 291-350.

10728 **Plazibat, Danica**: *Good morning, Professor!*
(Meštrovićevi učenici Bianca Haglich i Ernest Garthwaite o njemu na Sveučilištu Notre Dame). Kontura, Zagreb,
ljeto/jesen 1999, str. 22-25.

10729 **Primorac, Vladimir**: *Misliš, dakle prijetiš.* (Spor Z. Maković - M. Meštrović). Feral Tribune, Split, 16/735, 18. X. 1999, str. 8.

10730 **Quien, Guido**: *Arhitektonski nacrti Galerije Ivana Meštrovića u Splitu.* (Predgovor kataloga izložbe). Split 1999.

10731 **Quien, Guido**: *Atelijer Meštrović.*
(Predgovor kataloga). Zagreb 1999.

10732 **Quien, Guido**; *Atelier Meštrović.*
Vjesnik, Zagreb, 24. VIII. 1999, str. 23.

10733 **Relja, Mate**: *Dvije tisuće kuna za Medulićevu bistu.*
Šibenski list, 20. III. 1999.

10734 **Relja, Slaven**: *Struka protiv kipareve kćeri.*
Jutarnji list, Zagreb, 27. III. 1999.

10735 (**Sigetić, Milan**) M. S.: *Predstavljen Meštrovićev roman.*
Jutarnji list, Zagreb, 22. X. 1999.

10736 **Slade, Iris**: *Meštrovićev Presveti Otkupitelj - od umjetnikove ideje do načela obnove.* (Opis i ratna oštećivanja).
Muzeologija, Zagreb 36/1999, str. 74-80.

10737 **Slade, Iris**: *Meštrovićeva crkva Presvetog Otkupitelja od gradnje do obnove.* (Povijest mauzoleja u Otavicama).
Kontura, Zagreb, 58-59, 1998-1999, br. 9, str. 128-130.

10738 **Susovski, Marijan**: *Izložbe djela Ivana Meštrovića iz Atelijera Meštrović u Zagrebu i Galerije Meštrović u Splitu u velikim europskim muzejima.* (Izložbe 1987. i 1989.).
Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 43-52.

10739 **Šćepanović, Ivo**: *Ivanu Meštroviću ne godi drniška klima.*
(Potraga za odnesenim skulpturama iz Muzeja Drniške krajine). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.501,
4. X. 1999, str. 5.

10740 **Šćepanović, Ivo**: *Nađene slike „traže" - uvjete za izlaganje.*
(Vraćene Meštrovićeve slike Muzeju Drniške krajine).
Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.257, 26. I. 1999, str. 8.

10741 **Šetka, Diana**: *Palača pravde u Zdencu života.*
(Sudski spor Marice Meštrović i Zvonka Makovića).
Gloria, Zagreb, br. 248, 8. X. 1999, str. 20-21.

10742 **Ševčik, M.**: *Povjesničaru uvjetno četiri mjeseca zatvora.*
(Z. Maković). Večernji list, Zagreb, 2. X. 1999.

10743 **Škugor, Zdravka**: *Roman isklesan iz kamena.*
Obzor, Zagreb, 25. IX. 1999.

10744 **Špehar, T**(**amara**): *Muzeološki aspekt.*
(Okrugli stol u Zagrebu o djelima Ivana Meštrovića).
Slobodna Dalmacija, Split, 19. III. 1999, str. 39.

10745 **Špehar, Tamara**: *Skinuti naslage ideologije. Zagreb: Okrugli stol o djelu Ivana Meštrovića.* Slobodna Dalmacija,
Split, 23. III. 1999, str. 18.

10746 (**Špehar, Tamara**) T. Š.: *Ukradene umjetnine vraćene Drnišu.*
(Meštrovićeve slike iz Srbije). Slobodna Dalmacija, Split,
57/17.258, 27. I. 1999, str. 13.

10747 **Špoljarić, Branimir**: *Medvedgradska ulica - riznica odljevaka europskoga kiparstva.* Vjesnik, Zagreb, 16. I. 1999.

10748 **Štefanić, Zvonimir**: *Novi Ivan Meštrović u svjetlu svojega romana.* Vjesnik, Zagreb, 8. X. 1999.

10749 **Tenžera, Marina**: *Hrvatska umjetnost u Vatikanskim muzejima.* (Meštrovićevo *Raspelo* na izložbi „Hrvati - kršćanstvo, kultura, umjetnost). Vjesnik, Zagreb, 9. X. 1999.

10750 **Tenžera, Marina**: *Kako približiti Meštrovićevo djelo.*
(Okrugli stol „Djela I. M. u zbirkama, muzejima i galerijama).
Vjesnik, Zagreb, 23. III. 1999, str. 19.

10751 **Tenžera, Marina**: *Posebna briga za Meštrovićev opus.*
(Okrugli stol „Djela I. M. u zbirkama, muzejima i galerijama).
Vjesnik, Zagreb, 24. III. 1999.

10752 **Tolj, Damir**: *Paučina na povijesti.* (O posjetu Galeriji Meštrović). Slobodna Dalmacija, Split, 18. V. 1999, str. 13.

10753 **Velan, Elio**: *Ruđer Bošković je „Dalmatinac".*
(O Meštrovićevom spomeniku u Milanu).
Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.939, 17. VI. 1999, str. 20.

10754 **Vidulić, Sandi**: *Igre bez granica.*
(Malverzacije u vezi s istočnim dijelom Kašteleta).
Slobodna Dalmacija, 57/17.432, 27. VII. 1999, Forum str. 1.

10755 **Vidulić, Sandi**: *Jezik za zube.*
(Sudski spor Zvonka Makovića i Marice Meštrović).
Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.478, 11. IX. 1999, str. 10.

10756 **Vidulić, Sandi**: *Vrijeđanje Meštrovića.*
(Spor Zvonko Maković - Marica Meštrović).
Slobodna Dalmacija, Split, 57/17. 506, 9. X. 1999, str. 22.

19757 **Vuković, Siniša**: *U Selcima spomenik Martinu Kukučinu.*
(Namjera podizanja). Slobodna Dalmacija, Split,
16. XI. 1999, str. 9.

10758 **Vuković, Slavica**: *Zbog 300 tisuća kuna Meštrovićeve slike još čame u depoima.* Večernji list, Zagreb, 20. IX. 1999, str. 35.

10759 **Yourcenar, Marguerite**: *Orijentalne priče.* (Pripovijetke: Mlijeko smrti, Kraj Marka Kraljevića). Zagreb 1999.

10760 **Yourcenar, Marguerite**: *Smrt marka Kraljevića.*
(Pripovijetka. Sl. Marka Kraljevića). Cicero, Zagreb,
2/6, 1999, str. 22-23.

10761 **Zaninović, Joško**: *Stalni postav radova Ivana Meštrovića u Muzeju Drniške krajine.* (Historijat i ratna oštećivanja Meštrovićevih djela). Muzeologija, Zagreb 36/1999, str. 86-92.

10762 **Zgaga, Višnja**: *Djela Ivana Meštrovića u zbirkama, muzejima i galerijama. Predgovor.* (Tematsko izdanje *Muzeologije*).
Muzeologija, Zagreb 36/1999, str. 5-6.

10763 **Zidić, Igor**: *Djela Ivana Meštrovića u stalnom postavu Moderne galerije u Zagrebu.* (Skulpture u vlasništvu Moderne galerije). Muzeologija, Zagreb, 36/1999, str. 98-103.

10764 **Zima, Zdravko**: *Ljubav u grobnici.*
(O Meštrovićevom romanu „Vatra i opekline").
Novi list, Rijeka, 53/16.572, 12. IX. 1999, Mediteran, str. 6-7.

10765 **Župan, Ivica**: *Ništa nije vječno.*
(O obljetnici smrti. Meštrović o Umjetničkom paviljonu).
Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.253, 22. I. 1999, str. 27.

10766 **Župan, Ivica**: *Predmet je iščezao.*
(Razne namjene Umjetničkog paviljona u Zagrebu).
Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.563, 6. XII. 1999, str. 15.

10767 *Djela Ivana Meštrovića u zbirkama, muzejima i galerijama.*
(Okrugli stol u povodu 40. obljetnice djelovanja i 30. izlaganja djela Ivana Meštrovića u Atelijeru Meštrović. Prilozi:
Z. Zgaga, Lj. Čerina, M. Begović, M. Susovski, D. Kečkemet,
B. Majstorović, V. Peračić, I. Slade, Lj. Dumenčić, J. Zaninović,
B. Kličinović, I. Zidić, V. Barbić). Muzeologija, Zagreb 36/1999.

2000.

10768 **Brabec, Mirjana**: *Neprežaljena ljubav velikog Meštra.*
(Meštrović i Ružena, prema romanu „Vatra i opekline").
Gloria, Zagreb, 287, 7. VII. 12000, str. 64-69.

10769 **Cibić, Neven**: *Gdje je Boškovićev kip.*
Večernji list, Zagreb, 10. VI. 2000, str. 13.

10770 **Čerina, Ljiljana**: *Grad Split i njegovi umjetnici.*
Fama est volat. Glasilo I. gimnazije, Split, 1999-2000.

19770a **Čerina, Ljiljana**: *Meštrovićev Krist na križu za Klasičnu gimnaziju u Splitu.* Mogućnosti, Split, 47/7-9, 2000, str. 128-133.

10771 **Ćustić, Marko**: *Meštrovićeva skulptura u središtu skandala.*
(*Ruđer Bošković*). Nacional, Zagreb, 21. VI. 2000, str. 50-51.

10772 **Dugandžija, Mirjana**: *Hrvatske umjetnine u Beogradu.*
(Meštrovićeve skulpture u Narodnom muzeju u Beogradu).
Nacional, Zagreb, br. 262, 21. XI. 2000, str. 39-41.

10773 **Dugandžija, Mirjana**: *U Novom Sadu nalazi se 228 slika koje su 1991. otete iz Vukovara.* (Meštrovićeve skulpture iz zbirke A. Bauera). Nacional, Zagreb, br. 261, 14. XI. 2000, str. 38-41.

10774 **Ferić, Stanko**: *Prvom velikom Meštrovićevom djelu prijeti nepovratno uništenje.* Jutarnji list, Zagreb, 26. III. 2000.

10775 (**Fiamengo, Jakša**) J. F.: *Ususret 300. obljetnici Klasične gimnazije u Splitu.* (Meštrovićevo *Raspelo* namijenjeno Gimnaziji 1939/40. god.). Slobodna Dalmacija, Split,
58/17.653, 9. III. 2000, str. 18.

10776 **Galjer, Jasna**: *Likovna kritika u Hrvatskoj 1868-1951.*
(Prikazi i kritike o Meštroviću). Zagreb 2000.

10777 **Gall, Z**(**latko**): *Zločin na Meštrovićevu Kašteletu.*
(Radovi privatnog ugostitelja u istočnom dijelu Kašteleta).
Feral Tribune, Split, 17/760, 8. IV. 2000, str. 18-19.

10778 **Gamulin, Grgo**: *Itaka koja traje. IV.*
Zagreb 2000. (2 eseja o Meštroviću).

10779 **Jendrić, Dorotea**: *Skulptura koju bi u Milanu trebao otkriti predsjednik Mesić otputovala u Hannover.* (*Ruđer Bošković*).
Večernji list, Zagreb, 14. VI. 2000, str. 24.

10780 **Jovetić, Goran**: *Četvrta Gamulinova Itaka.*
(Napisi o Meštroviću). Vjesnik, Zagreb, 26. VI. 2000, str. 13.

10781 **Jovetić, Goran**: *„Muzeologija" o Meštroviću.*
Vjesnik, Zagreb, 9. VI. 2000, str. 21.

10782 **Jovetić, Goran**: *Otto Wagner - začetnik moderne arhitekture.*
Vjesnik, Zagreb, 8. VI. 2000, str. 21.

10783 **K. R.**: *Susreti s Meštrovićem.* Vjesnik, Zagreb, 26. IV. 2000.

10784 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović u Italiji.* (Meštrovićevi boravci, rad i izlaganja u Italiji 1911-1942. Hrv. i talij.).
U: Dani Ivana Meštrovića. I giorni di Ivan Meštrović.
Roma 2000, str. (14-41).

10784a **Klancir, Đurđica**: *Nerasvijetljene tajne Tuđmanove umjetničke zbirke.* (Meštrovićev reljef „Majka i dijete").
Globus, Zagreb, 22. XII. 2000, str. 74-78.

10785 **Kolumbić, Tin**: *Zaboravljeni Meštrovićev suradnik.*
(Hvarski kipar Šime Dujmović). Slobodna Dalmacija,
Split, 58/17.601, 17. I. 2000, str. 35.

10786 **Kusin, Vesna**: *Marulićev put u Berlin.*
Vjesnik, Zagreb, 16. V. 2000, str. 11.

10787 **Luketić, Katarina**: *Ništa nije nepovratno uništeno.*
Zarez, Zagreb, 17. II. 2000.

10788 **Mandić, Jelena**: *Tajno putovanje Meštrovićevog Ruđera.*
(*Ruđer Bošković* u Hannoveru). Novi list, Rijeka, 16. VI. 2000.

10788a **Mirth, Karlo**: *Ivan Meštrović 1883-1962.*
Outstanding American and Canadian Sroats – Znameniti američki i kanadski Hrvati. Croatian Almanac 2000 –
Hrvatski kalendar 2000. Chicago, god. 57, str. 148-165.

10789 **Mužić, Ivan**: *Meštrovićev opis ustaša.*
(Meštrović u Zagrebu 1941. Podlistak).
Slobodna Dalmacija, Split, 58/17.624, 9. II. 2000, str. 10.

10790 **Piplović, Stanko**: *Meštrovićevi izložbeni prostori.* (O izložbi „Arhitektonski nacrti Galerije Ivana Meštrovića", Split 1999-2000). Hrvatska obzorja, Split, 8/1, 2000, str. 187-190.

10791 **Pleše, Mladen**: *Željezna lady hrvatske povijesti umjetnosti. 2.* (Interview s Verom Horvat Pintarić. Kritika Meštrovićeve skulpture). Nacional, Zagreb, br. 256, 10. X. 2000, str. 36-39.

10792 **Protić, Marina**: *Bageri bez dozvole ruju podno Šetališta Ivana Meštrovića.* (Radovi pod Kašteletom).
Slobodna Dalmacija, Split, 8. IV. 2000, str. 13.

10793 **Protić, Marina**: *Cirkus na Kašteletu.* (Gradnje uz Kaštelet).
Slobodna Dalmacija, Split, 8. IV. 2000, str. 13.

10794 **Protić, Marina**: *Meštrovićevo Raspelo predano klasičarima.* (*Raspelo* iz 1940. za splitsku Gimnaziju).
Slobodna Dalmacija, Split, 58/17.666, 22. III. 2000, str. 11.

10795 **Rogošić, Željko**: *Nepoznati detalji iz života Ivana Meštrovića.*
(Iz arhiva Tome Meštrovića). Nacional, Zagreb, br. 242, 243,
5, 12. VII. 2000, str. 59-61.

10796 **Serdarević, S.**: *Meštrović i secesijske veze.* (Predavanje W. Bandiona o arh. Ottu Wagneru i I. Meštroviću u Beču).
Slobodna Dalmacija, Split, 58/17.739, 8. VI. 2000, str. 20.

10797 **Serdarević, S.**: *Posvećeno Meštroviću.* (Časopis *Muzeologija*, tematski broj savjetovanja o Meštrovićevim zbirkama, muzejima i galerijama). Slobodna Dalmacija, Split, 58/17.740, 9. VI. 2000, str. 17.

10798 **Šarac, Damir**: *Nije Meštrović nego Mirković.* (Meštrovićeva *Raspela* za Klasičnu gimnaziju u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.685, 10. IV. 2000, str. 11.

10799 **Šarac, D**(**amir**): *Paško Vukoja ruje podno Meštrovićeva Kašteleta!* (Tomo Meštrović kupio istočni dio Kašteleta). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.681, 6. IV. 2000, str. 14.

10799a **Škrobica, Vanja**: *Meštrovićevo Raspelo – produhovljeni i humanizirani realizam.* Hrvatsko slovo, Zagreb, 6/261, 21. IV. 2000, str. 20.

10800 **tpr.**: *Štićenici „S. Raškaj" družili se s Meštrovićem.* Večernji list, Zagreb, 7. V. 2000, str. 6.

10801 **T. Š. B.**: *Klasičari na okupu.* (Meštrovićevo *Raspelo* za Klasičnu gimnaziju u Splitu, 1940. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.665, 21. III. 2000, str. 11.

10802 **Župan, Ivica**: *Kuća je uređana, a vi tablu minjajte.* (Gradnja i preobrazba zgrade Umjetničkog paviljona u Zagrebu). Slobodna Dalmacija, Split, 57/17.656, 12. III. 2000, str. 9.

10803 **Župan, Ivica**: *Trg u vječnom zagrljaju politike.* (Povijest Meštrovićeva paviljona). Vijenac, Zagreb, 8/174, 2. XI. 2000, str. 24-25.

10804 *Biografija. Biografia.* (Meštrovićev životopis. Bez autora). U: Dani Ivana Meštrovića. I giorni di Ivan Meštrović. Katalog izložbe. Roma 2000, bez str.

10805 *„Djevojka s lutnjom".* (Dar Republike Hrvatske sjedištu UN-a u New Yorku. Bilj.). Slobodna Dalmacija, Split, 58/17.829, 7. IX. 2000, str. 5.

2001.

10806 **Benić Gordana**: *Meštrović je ostao izgubljen u 20. stoljeću.* (Razgovor s Marinom Baričević). Slobodna Dalmacija, Split, 59/18,194, 18. IX. 2001, Forum, str. 2-3.

10807 (**Berković, Zvonimir**): *Titovi transkripti.* (Razgovor Meštrovića i Tita na Brijunima 1959. god.). Globus, Zagreb, br. 538, 30. III. 2001, str. 38-39.

10808 **Dugandžija, Mirjana**: *Dalibor Martinis.* (Anketa likovnih kritičara o najuspješnijim hrvatskim likovnim umjetnicima 20. st.). Nacional, Zagreb, br. 313/13, 13. XI. 2001, str. 76-83.

10809 **Dugandžija, Mirjana**: *Spašeni najvažniji spomenici.* (Obnavljanje Meštrovićevog *Zdenca života*). Nacional, Zagreb, br. 304, 11. IX. 2001, str. 76-78.

10810 **Ivančević, Radovan**: *Blitzkrieg za muzej koštanih figura.* (Historijat namjere Umjetnički paviljon namijeniti u Muzej hrvatskih velikana). Feral Tribune, Split, 18/833, 1. IX. 2001, str. 78-81.

10811 **Kečkemet, Duško**: *Pitanje originala, replika, kopija, krivotvorina, oponašanja i suvenira u skulpturi.* (U vezi s Meštrovićevim skulpturama). Anali Galerije Antuna Augustinčića, 13-14/1993-1994, Klanjec 2001 str. 23-32.

10812 **Kečkemet, Duško**: *Razmišljanja o javnim spomenicima.* (Meštrovićevi javni spomenici). Anali Galerije Antuna Augustinčića, XV/15, Klanjec 2001, br. 15, str. 5-12.

10813 **Kraševac, Irena**: *Umjetnost i umjetničko okruženje za vrijeme života i rada Ivana Meštrovića u Beču.* (O Beču na prijelazu 19. u 20. st.). Kontura, Zagreb, 66, 2001, str. 78-80.

10813a **Kravar, Zoran**: *Ovostrana eshatologija.* (Matoševe i Krležine kritike Meštrovićeve skulpture). U: N. Batušić – Z. Kravar – V. Žmegač: Književni protusvjetovi. Poglavlja iz hrvatske moderne. Zagreb 2001, str. 205-219.

10814 **Machiedo Mladinić, Norka**: *Životni put Ive Tartaglie.* (Prijateljstvo i suradnja Meštrovića i Tartaglije). Split 2001.

10815 (**Martinac, Ivan**): *Martinac.* (O kratkometražnom filmu *Meštrović. Egzaltacija materije*). Split 2001, str. 8, 53-56.

10816 **Pitamitz, Antonio**: *Istrebljenje Hrvata. 8. Umjesto Talijana dočekali ih – partizani.* (Tito Meštroviću o Bleiburgu). Slobodna Dalmacija, Split, 10. V. 2001, str. 11. (Iz „Storia", Italija, VI. 1984).

10817 **Šimat Banov, Ive**: *Kiparsko remek-djelo.* (Spomenik Marku Maruliću u Splitu). Slobodna Dalmacija, Split, 17. IV. 2001, Forum, str. 6-7.

2002.

10818 **Blagaić-Januška, Tea**: *Ugledni Splićani na medaljonima Radoslava Duhovića.* Katalog izložbe. Split 2002, str. 6-28, sl. str. 23.

10819 **Bogdanić, Neven**: *Meštrovićeve vatre i opekline.* (Općeniti prikaz života i djela). Hrvatska obzorja, X/1, Split, ožujak 2002, str. 119-124.

10819a **Clegg, Elizabeth**: *Meštrović, England and the Great War.* (Meštrović u Engleskoj u vrijeme Prvog svjetskog rata). The Burlington Magazine, London, December 2002, str. 740-751.

10819aa **Ivančević, Radovan**: *Sustavno spašavamo Meštrovićev Dom od devastacija.* (Obnova Umjetničkog paviljona). Večernji list, Zagreb, 22. XI. 2002, str. 68.

10819b **Jendrić, Dorotea**: *Povratak svjetla u kuću umjetnosti.* (Obnova Umjetničkog paviljona). Večernji list, Zagreb, 17. XI. 2002, str. 15.

10819c **Kraševac, Irena**: *Ivan Meštrović i Secesija. Beč – München – Prag. 1900-1910.* Zagreb 2002.

10820 **Lasić, Igor**: *Profundacija Meštrović.* (Kritika Fondacije Meštrović i Marice Meštrović). Feral Tribune, Split, 19/ 16. III. 2002, str. 24-25.

10821 **Maković, Zvonko**: *Kipara starog kći.* (O Meštroviću i o tužbi Marice Meštrović). Feral Tribune, Split, 19/860, 9. III. 2002, str. 23-24.

10821a **Penezić, Vinko**: *Obnova Meštrovićeva paviljona.* (Vraćanje Umjetničkog paviljona u prvotno stanje). Vijenac, Zagreb, 10/225, 17. X. 2002, str. 19.

10822 **Quien, Guido** (fot. D. Fabijanić): *Galerija Ivana Meštrovića u Splitu.* (The Ivan Meštrović Gallery in Split. (Životopis i opis galerijskog postava). Croatia. Putni časopis. Croatia Airlines, Zagreb, zima 2001-2002, str. 24-36.

10823 **Radica, Bogdan**: *Vječni Split.* Split-Zagreb 2002.

10823a **Šimac, Goran – Grivić, Valentina**: *Nećak Ivana Meštrovića postao kipar u mirovini.* (O Mauzoleju u Otavicama-Ružićima i o Meštrovićevom djetinjstvu). Večernji list, Zagreb, 17. XI. 2002, str. 24-25.

10824 **Vujić, Žarka**: *Zaklada Ivana Meštrovića – poveznica Splita i Zagreba.* (O CD-ROM-u Atelijera Meštrović u Zagrebu). Kontura, XII/69, Zagreb 2002, str. 41-42.

10825 **Zlatar, Pero**: *Meštrovićeva pisma iz ustaškog zatvora.* (Pisma obitelji u posjedu Mate Meštrovića). Globus, Zagreb, br. 578, 4. !. 2002, str. 84-89.

10825a *Angjeo Uvodić.* Djela iz fundusa Galerije umjetnina. Katalog izložbe. Uvodni Tekst: Iris Slade. Split 2002.

2003.

10826 **Baričević, Marina**: *Tko će sanirati situaciju?* (Reagiranje iz rubrike PISMA)., Feral Tribune, Split, br. 444,18. X. 2003.

10827 **Benić, Gordana**: *Videodijalog s kiparom.*, Slobodna Dalmacija, Split. 24-25. VI. 2003., str. 66.

10828 **Čerina, Ljiljana**: *Atelijer Meštrović.* Fundacija Ivana Meštrovića, Zagreb, 2003.

10829 **Frlan, I.**: *Milkovich Hrvatskoj donirao Meštrovićeve medalje.*, Novi list, 26. IX. 2003., str. 64.

10830 **(H)**: *"Secesija u Hrvatskoj".*, Slobodna Dalmacija, Split, 05. XII. 2003., str. 51.

10831 **Jendrić, Dorotea**: *Američki Meštrović odsad u Hrvatskoj.*, Večernji list, Zagreb. 25. IX. 2003., str. 24.

10832 **Jendrić, Dorotea**: *Meštrović je naš najveći donator* (120. godišnjica rođenja)., Večernji list, Zagreb, 15. 08. 2003., str. 20-21.

10833 **Kečkemet, Duško**: *Meštrović, Marun, Gunjača i Povijest Hrvata*, Starohrvatska prosvjeta, Split, br. 30, ožujak, 2003., str. 261-268.

10834 **Kečkemet, Duško**: *Život utkan u djelo.*, Vijenac, Zagreb, 24. IX. 2003., br. 247-248., str. 17.

10835 **Maković, Zvonko**: *Meštrovićevih 120 godina.*, Globus, Zagreb, 29. VIII. 2003., str. 57.

10836 **McCormick, B., Robert, Flanigan F. James, Matthias, C., Diana, Loving, R., Charles**: *Ivan Meštrović at Notre Dame.* (Selected Campus Sculptures), University of Notre Dame, 2003.

10837 **Lucić, Predrag**: *Vidovdanski Sram.*, Feral Tribune, Split, 13. IX. 2003., str. 64-65.

10838 **Maroević,Igor**: *Vidovdanski Sram(2) - Nisam ravnatelj, nego direktor!* (Reagiranje na napis P. Lucića)., Feral Tribune, Split , 20. IX. 2003.

10839 **Maroević, Igor**: *Za povjesničara umjetnosti Meštrovićeva politička uvjerenja potpuno su irelevantna.* (Pisma čitatelja), Vjesnik, Zagreb, 16. IX. 2003., str. 14.

10840 **Mirnik, Ivan**: *Američke medalje Ivana Meštrovića.*, Arheološki muzej, Zagreb i Fundacija Meštrović, Zagreb, 2003.

10841 **Mirth, Karlo**: *Život u emigraciji*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2003.

10842 **Prančević, Dalibor**: *Djela Ivana Meštrovića inspirirana Danteovim Paklom.*, Radovi IPU, Zagreb, br. 27, 2003.

10843 **Šarac, Damir**: *Ruši se Meštrovićev portal?!*, Slobodna Dalmacija, 31. I. 2003., str. 14.

10844 **Šimat Banov, Ive**: *Kraj lamentiranja o "simfoniji u kamenu " Ivana Meštrovića.*, Nedjeljni Vjesnik, Zagreb, 27. IV. 2003., str. 18.

10845 **Šmidt, J.**: *U prodaji jedini Meštrovićev medaljon.*, Slobodna Dalmacija, Split, 29. XI. 2003.

10846 **Tolić, Vlasta**: *Zalagat ću se za depolitizaciju Meštrovićeva djela.* (I. Maroević, novi ravnatelj Fundacije Meštrović). Nedjeljni Vjesnik, Zagreb, 7. IX. 2003., str. 19.

10847 **Vijenac**: *Vinkovci - U spomen na Meštrovića.*, Vijenac , Zagreb,18. IX. 2003., str. 37.

10848 **Vukušić, Anita**: *Od Otavica do Beča kroz buru povijesnih priča.* (Predstavljena knjiga I. Kraševac)., Večernji list, Zagreb, 27. IX. 2003., str. 20.

10849 **Vurušić, Vlado**: *Emigrantski sud. (Intervju s dr. Matom Meštrovićem).*, Globus, Zagreb, 15. VIII. 2003., str. 56-59.

2004.

10850 **Čale, Morana i Čerina, Ljiljana**: *Likovi i prizori iz Danteova Pakla.* (Izložba Gliptoteka HAZU), Fundacija Ivana Meštrovića, Zagreb, 2004.

10851 **Čale, Morana**: *Prikaz prikaze: tamna granica tijela u Meštrovićevim ilustracijama pakla.* 15 dana, Zagreb, God. 47, 4/5 2004., str. 4-7.

10852 **D. De.**: *Najbolje cijene za Meštrovića i Crnčića.*, Jutarnji list, Zagreb, 03. VI. 2004., str. 26.

10853 **Dugandžija, Mirjana**: *Bugarka iz dinastije Meštrović.*, Globus, Zagreb, 19. III. 2004., str. 67-70.

10854 **Dugandžija, Mirjana**: *Hrvatska remek djela u Beogradu.*, Globus, 30. I. 2004., str. 60-65.

10855 **Dugandžija Mirjana**: *Meštrović pod embargom (Interview: Duško Kečkemet)*, Globus, Zagreb, 20. VIII. 2004., str. 52-56.

10856 **R .D.** : *Crteži Ivana Meštrovića.*, Večernji list, Zagreb,1. VII. 2004., str. 46.

10857 **Hlevnjak, Branka**: *Meštrović na "Čekanju ".*, Slobodna Dalmacija, Split, 04. I. 2004. Forum, str. 5.

10858 **D. Đ.**: *Sin kraljeva prijatelja vođa "ustaške emigracije.*, Večernji list, Zagreb, 19. VIII. 2004., str. 11.

10859 **Jajčinović, Milan** : *Ljevije od pameti desnije od razuma.*, Večernji list, Zagreb, 02. IX. 2004., str. 8-9.

10860 **Jelača, Me.**: *Meštrovićevi crteži.*, Slobodna Dalmacija, Split, 13. I. 2004., str. 39.

10861 **Jelača, Merien**: *Inspiracija Meštrovićem*, Slobodna Dalmacija, Split, 02. XII. 2004., str. 59.

10862 **Jelača, Me.**: *Inspiracija kiparovim djelom.*, Slobodna Dalmacija, Split, 04. XII. 2004., str. 59.

10863 **Ža, J.**: *Slijepi vidjeli djela Ivana Meštrovića.*, Slobodna Dalmacija. 18. V. 2004, str. 15.

10864 **Kilibarda, Blažo**: *Lovćen, Njegoš, Meštrović.*, Matica crnogorska, Cetinje, 2004.

10865 **Kolumbić, T.**: *Više od dijagrama ideja.* Slobodna Dalmacija, 14-15. VIII. 2004., str. 23.

10866 **Kečkemet, Duško**: *Kipareva Olimpija.*, Vijenac, Zagreb, br. 271-273, 22. VII. 2004., str. 19.

10867 **Korbler, Iva**: *Svaka druga slika u hrvatskoj lažna.*, Nacional, Zagreb , 04. IV . 2004. str. 72-76.

10868 **Kraševac, Irena**: *Crtač –i to kakav!*, Vijenac, Zagreb, br. 260, 19. II. 2004., str.19.

10869 **Kraševac, Irena**: *Meštrović u Engleskoj*, Život umjetnosti, Zagreb, br. 71-72, 2004., str. 78-79.

10870 **Kraševac, Irena**: *Ivan Meštrović und sein Wiener Mazen Karl Wittgenstein.*, Peter Lang AG, Bern, 2004., str. 129.-145.

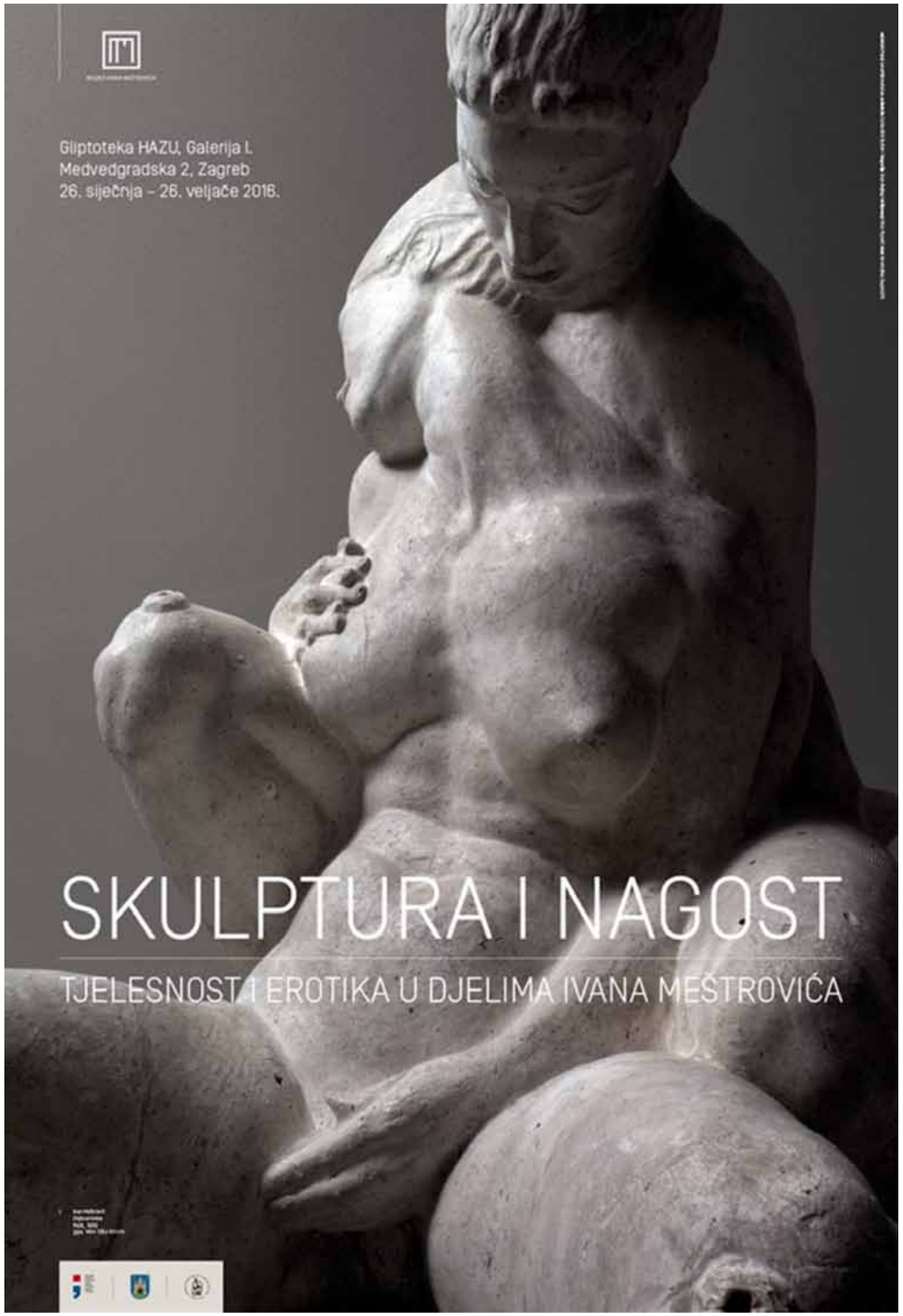
10871 **Kružić, Marko**: *Internet.*, Vijenac, Zagreb, br. 261, 4. IV. 2004., str. 14.

10872 **Maretić, Vesna**: *Meštrovićev trg uljepšat će i fontana u središtu.*, Večernji list, 12. IX. 2004., str. 14.

10873 **Maroević, Tonko**: *Vjekovi naspram vječnosti.*, Vijenac, Zagreb, br. 260, 19. II. 2004., str. 19.

10874 **Ožegović, Nina**: *Bračni par Tuškan donirao 591 umjetninu.*, Nacional, Zagreb, 14. XII. 2004., str. 89.

10875 **Parić, J.** : *Dvodimenzionalni Meštrović.*, Slobodna Dalmacija, Split, 17. I. 2004., str. 55.

10876 **Pećarević, Marko**: *Plemići na vjenčanju Meštrovićeve praunuke*., Slobodna Dalmacija, Split, 04. VI. 2004., str. 4.

10877 **Peko, P.**: *Gostuje Meštrović*., Slobodna Dalmacija, Split, 23. VI. 2004., str. 49.

10878 **Primorac, Branka**: *Otkrivena Meštrovićeva medalja koja ne postoji*., Večernji list, Zagreb, 07. II. 2004., str. 59.

10879 **Rašeta, Boris**: *Kucamo na vrata zaboravljenih asova*. (dr. Mate Meštrović)., Feral Tribune, Split, 10. XII. 2004., str. 14.

10880 **Šmidt, Josip**: *Danteov Pakao*., Slobodna Dalmacija, Split, 06. III. 2004., str. 60.

10881 **Šmidt, Josip**: *Uvid u tajne stvaranja*., Slobodna Dalmacija, Split, 08. V. 2004.

10882 **Vidulić, Sand**: *Talent potisnut, ali neizbrisan*., Slobodna Dalmacija, Split, 18. I. 2004., str. 5.

10883 **Vukšić, Darko**: *Meštrović nadživio funtu*., Slobodna Dalmacija, Split, 14.-15. VIII. 2004., str. 23.

10884 **Zubčić, Gordan**: *Da Meštrović ovo vidi !*, Slobodna Dalmacija, Split, 22. V. 2004., str. 27.

10885 **Žutelija, Željko**: *Izložba crteža Ivana Meštrovića u Splitu*., Globus, Zagreb, 23. I. 2004., str. 90.

10886 **Žutelija, Željko**: *Intimni likovni zapisi*., Globus, Zagreb, 23. I. 2004., str. 91.

10887 **Žutelija, Željko**: *Crtanje života*., Globus, Zagreb ,14. V. 2004., str. 115.

2005.

10888 **Anđelović, Ljubica**: *Ozbiljniji i monotoniji*., Vijenac, Zagreb, 17. II. 2005., str. 34.

10889 **Baričević, Marina**: *Meštrovići d.o.o.*, Feral Tribune, Split, 28. X. 2005., str. 36.

10890 **Grčić, Marko**: *Zašto Hrvati ne trpe Ivana Meštrovića*., Globus, Zagreb, 7. X. 2005., str. 60-61.

10891 **Ivančić , Viktor**: *Bitka Na Marici*., Feral Tribune, Split, 17. VI. 2005., str. 19

10892 **Jelača, Merien**: *Skulpture iz nepoznatog ugla*., Slobodna Dalmacija, Split, 02. VI. 2005., str. 67

10893 **Jelača, Merien**: *Meštrović na braici*., Slobodna Dalmacija, Split, 02. II. 2005., str. 43.

10894 **Jelača, Merien**: *I sudom do bolje skrbi o ostavštini*., Slobodna Dalmacija, Split, 02. IX. 2005., str. 53.

10895 **Jendrić, Dorotea:** *Mate Meštrović: Ako je Marija majka fundacije, tko je otac?*., Večernji list, Zagreb, 23. IX. 2005.

10896 **Jergović, Miljenko:** *Moja sestra Marica je varalica*., Globus, Zagreb, 10. VI. 2005., str. 54-58.

10897 **Jurković, Marina**: *Originalna "Glava opatice " vraćena u Drniš*., Slobodna Dalmacija, Split, 17. I. 2005., str. 49.

10898 **Kruljac, Krunoslav**: *Još stariji i ljepši Grgur*., Slobodna Dalmacija, 26. VIII. 2005., str. 12.

10899 **Kružić, Marko**: *Slijepima i slabovidnima*., Vijenac, Zagreb, 23. VI. 2005., str. 18.

10900 **Lasić, Igor**: *Protiv Marice i do Strassbourga*., Feral Tribune, Split, 23. IX. 2005., str. 36-37.

10901 **Maroević, Igor**: *Obitelj Meštrović nije uvjetovala da Split bude centar Fundacije*., Slobodna Dalmacija, Split, 04. X. 2005., str. 16.

10902 **Maroević, Igor**: *Galerija Ivana Meštrovića: katalog stalnog postava*., Fundacija Ivana Meštrovića, 2005.

10903 **Meštrović, Mate**: *Naša baština se rasipa bez nadzora Fundacije*., Slobodna Dalmacija, Split, 20. XII. 2005., str. 10.

10904 **Mužinić, Ingrid**: *Nadan Vidošević me spasio od Meštrovićeve kćeri*., Globus, Zagreb, 27. V. 2005., str. 68-72.

10905 **Parić, J.**: *Smederevski Meštrović nije jednak splitskom*., Slobodna Dalmacija, Split,11. XII. 2005., str. 9 (Kultura).

10906 **Parić, Jasmina**: *Po Meštrovićev kalendar u Italiju po skulpturu u Smederevo*…, Slobodna Dalmacija, Split, 06. XII. 2005., str. 53.

10907 **Peko, P.**: *Dvije izložbe šest slikara*., Slobodna Dalmacija, Split, 08. V. 2005., str. 47.

10908 **Petranović, Damir**: *Nadan Vidošević kupio Meštrovićev atelijer*., Slobodna Dalmacija, Split, 20. V. 2005., str. 16.

10909 **Prančević, Dalibor**: *Atelijer za modeliranje gline*., (Depilijan), Split, 2005.

10910 **Radoš, Ivica**: *Mate Meštrović; Moja sestra radi ilegalne odljeve kipova našega oca*., Nedeljni jutarnji list, Zagreb, 04. XII. 2005., str. 40-41.

10911 **Sumić, Tea**: *U Kašteletu pirovanje i mokrenje?*, Slobodna Dalmacija, Split, 15. IX. 2005., str. 21.

2006.

10912 **Angeli, Radovani, Kosta**: *Kip s grivom: o Ivanu Meštroviću*., Erasmus naklada, Zagreb, 2006.

10913 **Baričević, Marina**: *Bandićeva samovolja*., Feral Tribune, Split, 21. VII. 2006., str. 40.

10914 **Jović, Josip**: *Crna točka*., Slobodna Dalmacija, Split, 08. VI. 2006., str. 9.

10915 **Kečkemet, Duško**: *Ivan Meštrović i Nikola Tesla.*, Mogućnosti, Split, br. 53, 2006., str. 135-141.

10916 **Kempf, Bosiljka**: *Plagiranje Meštrovića*., Novi list, Rijeka, 26. VIII. 2006., str. 8.

10917 **Mustapić, Anđelka**: Sin o ocu., Slobodna Dalmacija, Split, 29. IV. 2006., str. 22-23.

10918 **Parić, Jasminka**: *Zbog nereda treba povući i moje kopije*., Slobodna Dalmacija, Split, 05. VII. 2006., str. 30-31.

10919 **Parić, J.**: *Otvoren obnovljeni Atelijer za obradu gline u Galeriji Meštrović*., Slobodna Dalmacija, Split, 27. I. 2006.

10920 **Pećarević, Marko**: *Meštrovićevi radovi bit će trajno izloženi u galeriji*., Slobodna Dalmacija, Split, 24. VII. 2006., str. 12.

10921 **Prančević, Dalibor**: *Javna plastika Ivana Meštrovića u Splitu*., Anali Galerije Antuna Augustinčića, Klanjec, God. XXI-XXV, 2006., str. 259-275.

10922 **Prančević, Dalibor**: *Prilog povijesti gradnje Vile Meštrović u Splitu*., Zbornik " Dani Cvita Fiskovića "., IPU, Zagreb, 2006., str. 315-330.

10923 **S. D.**: *Druga smrt Ivana Meštrovića*., Slobodna Dalmacija, Split, 29. IV. 2006., str. 22-23.

10924 **Zubčić, Gordan**: *Ruđer Bošković idealan za Split*., Slobodna Dalmacija, Split , 02. VII. 2006., str. 9.

2007.

10925 **Baričević, Marina**: *Dlijetom po kiparu*., Feral Tribune, Split, 14. XII. 2007., str. 37.

10926 **Donat, Branimir**: *Središte na rubu: književna istraživanja*., Fraktura, Zagreb, 2007.

10927 **Dugandžija, Mirjana**: *Zakon o Meštroviću legalizirat će falsifikate*., Globus, Zagreb, 23. III. 2007., str. 99.

10928 **Gall, Zlatko**: *Luksuzno opremljena knjiga mrtvih*.,
Slobodna Dalmacija, Split, 12. V. 2007., str. 18-19.

10928a **Glavan, Darko**: *Kamen i kozmopolitizam*., Zagora - nepoznata zemlja., Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2007., str. 734-743.

10929 **Grubač, Jadranka**: *Meštrovićev je grob u Ružiću*.,
Slobodna Dalmacija, Split, 09. III. 2007., str. 10.

10930 **Jerković, Ana**: *Mamino mjesto je tu, neka ovdje ostane zauvijek*.,
Slobodna Dalmacija, Split, 09. V. 2007., str. 31.

10931 **H (HINA)**: *HNB s Ircima izdao srebrnu kovanicu Djevojka s harfom*.,
Slobodna Dalmacija, Split,13. II. 2007., str. 8.

10932 **Jindra, Jelena**: *Moj djed je bio lud*.,
Globus, Zagreb, 25. V. 2007., str. 82-88.

10933 **Josipović, Slađana**: *Politizacija pokopa Ivana Meštrovića*.,
Časopis za suvremenu povijest, Zagreb, Hrvatski institut za povijest, Vol. 39, br. 2, 2007., str. 319-338.

10934 **Lapenda , S.**: *Djeca osmislila vlastitu Galeriju Meštrović*.,
Slobodna Dalmacija, Split, 21. III. 2007., str. 14.

10935 **Marković, Ivica**: *Bio sam žrtva Marice Meštrović*.,
Slobodna Dalmacija, Split, 06. VIII. 2007., str. 16.

10935a **Maroević, Tonko**: *Ivan Meštrović danas, za nas i za druge*., Zagora - nepoznata zemlja., Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2007.,
str. 710-713.

10936 **Meštrović, Ivan**: *Razgovori s Michelangelom*.,
Školska knjiga, Zagreb, 2007.

10937 **Meštrović, Stjepan Gabrijel**: *Srce od kamena: Moj djed Ivan Meštrović*., Mozaik knjiga, Zagreb, 2007.

10938 **Prančević, Dalibor**: *Odjek Ivana Meštrovića u Velikoj Britaniji nakon izložbe u Victoria and Albert Museumu*.,
Zbornik II. Kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti.,
IPU, Zagreb, 2007., str. 395-403.

10939 **Sumić, Tea**: *Oštećeni Meštrovićevi reljefi*.,
Slobodna Dalmacija, Split, 23. VI. 2007., str. 13.

10940 **Šeparović, Maja**: *Pregled djelovanja Galerije Ivana Meštrovića*.,
Baština, Split, br. 34, 2007., str. 294-308.

10941 **Sabor Republike Hrvatske**: *Zakon o muzejima Ivana Meštrovića*.,
Narodne novine, Zagreb, br. 76/07, 31. VII. 2007.

2008.

10942 **Barić , Marija**: Varaždinski Grgur je najljepši. , Varaždinske vijesti , Varaždin , 27.V.2008. , 34,47

10943 **Barić , M.**: Grgur bdije nad Varaždinom. , Varaždinske vijesti , Varaždin ,30.IX.2008. , str.17

10943a **Borić, Tijana:**Umetnički opus Ivana Meštrovića u dvorskom kompleksu na Dedinju.Beograd.Nasleđe,br.9,2008.,str.179-192

10944 **Brešan , Igor**: Sve kiparove žene. , Slobodna Dalmacija , Split , 29.X.2008. , str.26

10945 **Depolo Roje , Lida**: Gospa od Anđela-Mauzolej obitelji Račić. (Veliki katalog izložbe Gliptoteka HAZU). , Gliptoteka HAZU ,listopad –studeni , 2008.

10946 **Ferić, S.**: Otkriveni razaratelji Meštrovićeva mauzoleja. , Slobodna Dalmacija , 4.XI.2008. , str.12

10947 **Hajnšek , F. , Melita**: Bodi potrpežljiva , tiha in pametna kot tvoja babica. , Večer , Maribor , 19.IV.2008. , str.42-42

10948 **(h h)**: Kći velikana Ivana Meštrovića u Varaždinu. , Regionalni tjednik , Varaždin , travanj. 2008. , str.27

10949 **Hudelist , Darko**: Đilasova pisma Meštroviću. , Globus , Zagreb , 18.I. 2008. ,str. 50-55

10950 **Ilić , Merien**: Rad Ivana Meštrovića prodan za 900.000 kuna. , Slobodna Dalmacija , Split , 04.VI.2008. , str.27

10951 **J . J.**: Sudski nastavak sapunice. , Globus , Zagreb , 08.VIII. , 2008. , str.53

10952 **Kovačić , Leo**: U Meštrovićev atelje ipak ugurali stan. , Slobodna Dalmacija , 26.VII .2008. , str.20

10953 **Kovačić , Leo**: Meštrovićev atelje:vijećnici u zabludi , Crnčević u gabuli. , Slobodna Dalmacija , Split , 06.III.2008 ., str.16

10954 **Kovačić , Leo**: Velo Misto protiv gradnje u ateljeu kipara Meštrovića. ,Slobodna Dalmacija , Split , 05.III.2008. , str.17

10955 **Krnić , Denis**:Meštrovićev atelje-Tito obitelji dao odštetu , Tuđman im vratio zemljište. , Slobodna Dalmacija , Split ,13.II.2008. ,str. 7

10956 **Krnić , Denis**: U posljednjih dvadeset godina nije bilo nijedne izložbe moga oca. , Slobodna Dalmacija , Split , 26.V.2008. , str.14

10957 **Prančević , Dalibor**: Imaginarni razgovori Ivana Meštrovića. , Kvartal , Zagreb , br.V, 2008. , str.34-37

10958 **Prančević , Dalibor**: Kiparjeva risba. Ivan Meštrović 1883.-1962.: Publikacije o Ivanu Meštroviću . , Zbirka Dunje Bezjak, Univerzitetska knjižnica , Maribor ,2008. , str.15-27

10959 **Prančević , Dalibor**: Litografija. (Katalog izložbe). , Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda ,Slavonski Brod , 2008.

10960 **Prančević , Dalibor**: Crtež. (Katalog izložbe). , Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda , Slavonski Brod , 2008.

10961 **Prančević , Dalibor**: Blagovanje Ivana Meštrovića u Splitu. , Etnološka istraživanja , Zagreb , br.12-13 , 2008. , str.369-377

10962 **Srhoj , Vinko**: Kosta Strajnić i međuratni odjeci ideje o nacionalnom izrazu u umjetnosti. ,Radovi IPU , Zagreb , God.32 ,2008. ,str.319-327

10963 **Šarac , Damir**: Krstulović na čelu Meštrovića. , Slobodna Dalmacija , Split , 23.V.2008., str.16

10964 **Šanatalab , D.**: Meštrović višnjički zet. , Varaždinske vijesti , Varaždin , 31.X.2008. , str.17

10964a **Torme Olson,Karen:**Sculpting a legacy gallery to be dedicated to Ivan Mestrovic,creator of 2 Chicago works of art.,Chicago Tribune,Chicago.24.08.2008.

10965 **T. , Š.**: Za Meštrovićev reljef-250.000 eura. , Slobodna Dalmacija , Split ,12.XI.2008. , str.56

10966 **Vidulić , Sandi (Denis Krnić)**: Novi vlasnik ateljea od Vidoševića "kupio" iste obveze. , Slobodna Dalmacija , Split , 11.II.2008. , str.14

10967 **Vidulić , Sandi**: Meštrovićev atelje bit će nova galerija. , Slobodna Dalmacija , Split ,16.XII.2008.

10968 **Vidulić , Sandi**: " Nisu ni pokušali spasiti očev atelijer. " , Slobodna Dalmacija , Split , 22.XII.2008. , str.19

10969 **Vujanović , Barbara**: Sto godina zapisa o Meštroviću. , Vjesnik , Zagreb ,15.IX.2008. , str.32

2009.

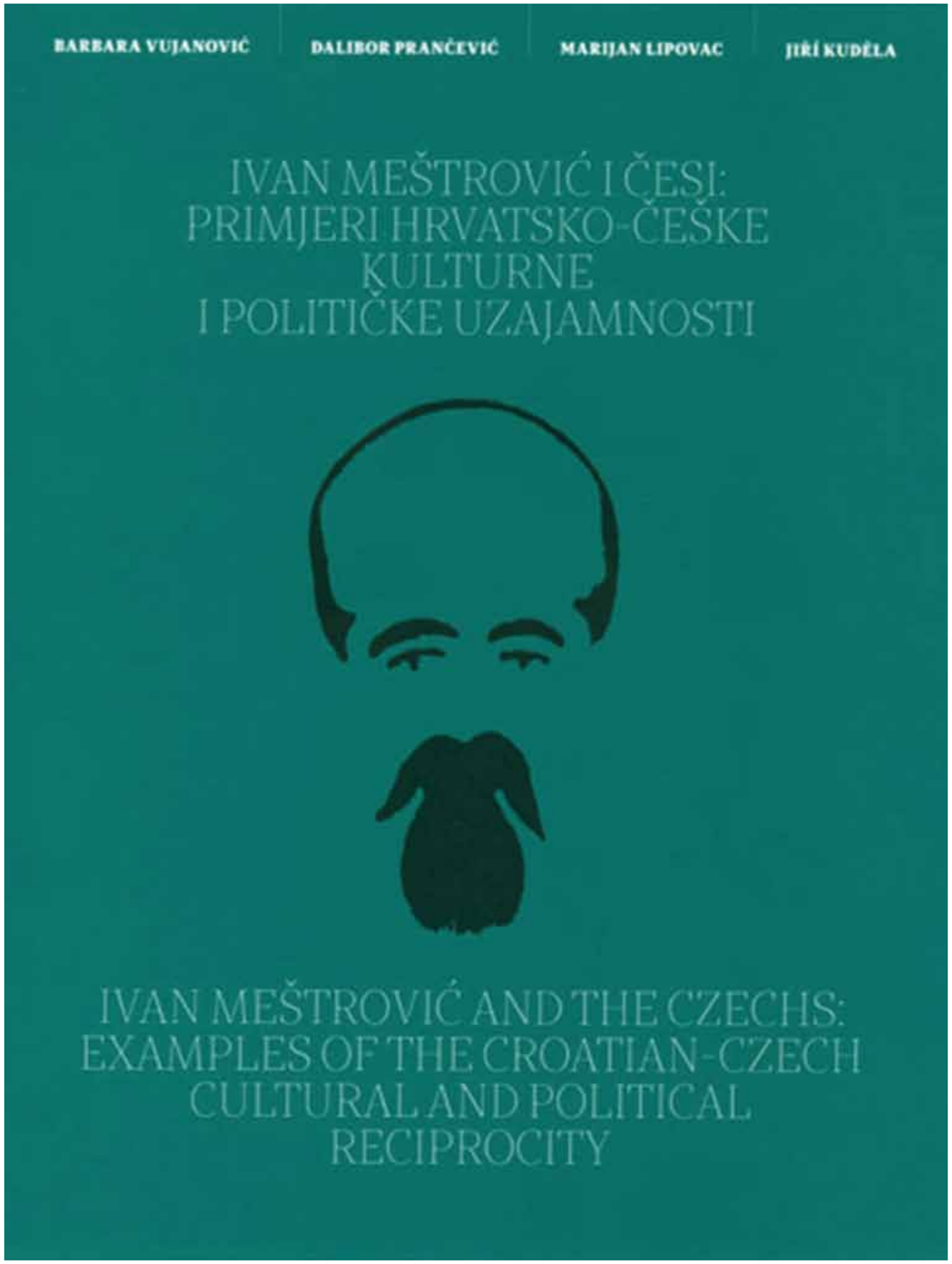
10970 **Babić , Franka**: Na kavu s kipovima. , Slobodna Dalmacija , Split , 04.II.2009. , str.25

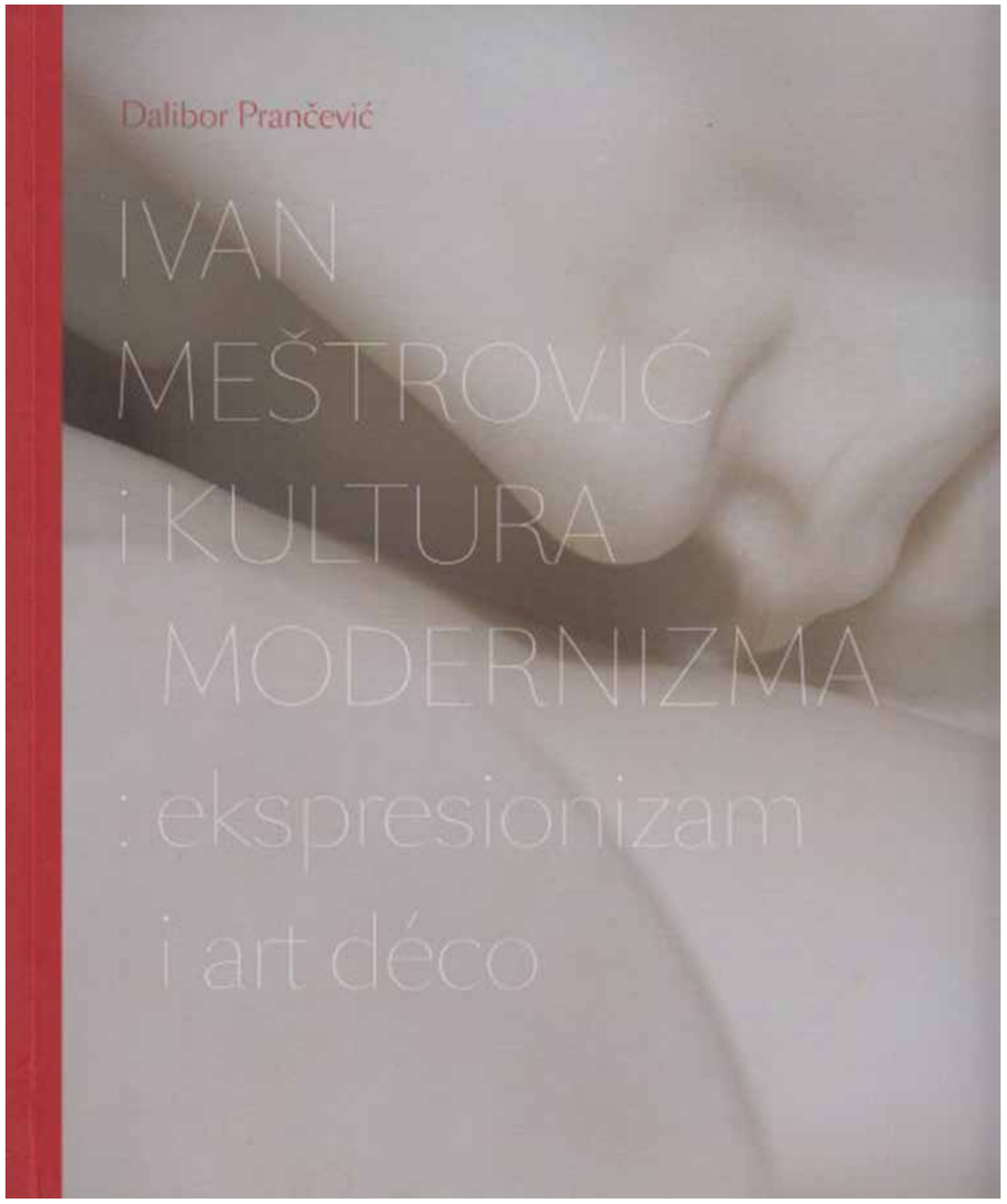
10971 **Babić , F .**: "Judita" otvara kamenu pergola. , Slobodna Dalmacija , Split ,29.VII.2009. , str.25

10972 **Horvat , Pintarić , Vera**: Tradicija i moderna. , Gliptoteka HAZU ,Zagreb ,2009.

10973 **Ilić , Merien**: Ivan Meštrović otisnut u suvremenosti. , Slobodna Dalmacija , Split ,23.III.2009 , str.4

10974 **Jergović , Miljenko**: Najbolje knjige desetljeća. , Jutarnji list , Zagreb ,19.XII.2009., str.78

10975 **Kečkemet , Duško**: Život Ivana Meštrovića I – II , Školska knjiga , Zagreb, 2009.

10976 **Kiš , Patricija**: Čuvar tajni Ivana Meštrovića s otoka Brača. , Jutarnji list (Magazin) , Zagreb ,28.XI.2009. , str.78-79

10977 **Kotarac , Ines , (N.Svilar , Z.Zorčec)**: Duško Kečkemet o velikom kiparu. , Vjesnik , Zagreb ,14-15.XI.2009.

10978 **Kovačić , Domančić , Barbara**: Glagoljaška misa i otvorenje recepcije sakralno-memorijalnog kompleksa Crkve Presvetog Otkupitelja … , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2009.

10979 **Krnić , Denis**: Meštrovićev atelje … , Slobodna Dalmacija , Split ,14.XI.2009. , str.33

10980 **Mandić Mušćet , Jelena**: Turbulentan život kontraverznog kipara.,Vjesnik , Zagreb , 19-20.XII.2009.

10981 **Mustapić , Anđelka**: Meštrović , život za film ili roman. , Slobodna Dalomacija , 06.XII.2009. , str.23-24

10982 **Penić , Goran**: Slike ne lažu: reljef je oštećen , Jutarnji list , Zagreb , 03.IV.2009., str.5

10983 **Parić , Jasmina**: Isti ključ za sobu i galeriju. , Slobodna Dalmacija , Split , 12.III.2009. , str.28

10984 **Parić , J.**: Mate Meštrović -oštećenje reljefa. , Slobodna Dalmacija , Split , 02.IV.2009. , str.29

10985 **Parić , Jasmina**: Što ne može Rodin , može Meštrović. , Slobodna Dalmacija , Split , 04.VI.2009. , str.28

10986 **Plazibat , Danica**: Ivan Meštrović: Izvan okvira. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2009.

10896a **Popescu ,Barbu Angelo:**Statuile lui Ivan Meštrović din Bucuresti.23-Bucuresti Materiale de Istorie si Muzeografie XXIII-2009. Bukurešt.Str.337-342

10987 **Prančević , Dalibor**: Grafika Ivana Meštrovića – crtanje skulpture u kamenopisima. Grafika , Zagreb ,br.18 ,2009. , str.17-21

10988 **Prančević , Dalibor**: Susret Joze Kljaković i Ivana Meštrovića (svjetonazorske i umjetničke interferencije dvaju umjetnika). Jozo Kljaković: Retrospektiva (1889.-1969.). , Galerija Klovićevi dvori , Zagreb ,2009. , str.52-62

10988a **Prančević,Dalibor:**Rušenje kiparske radionice Ivana Meštrovića. Vijenac,Zagreb,390,2009.,str.25

10989 **Vujanović , Barbara**: Pet desetljeća Atelijera Meštrović u Zagrebu. , Kvartal ,Zagreb , VI-3/4 , 2009.

2010.

10990 **Čerina , Ljiljana**: 100 djela Ivana Meštrovića. , Muzeji Ivana Meštrovića (Atelier Meštrović) , Zagreb ,2010.

10991 **Čolović , Duška**: U kiparovu ateljeu ipak neće biti mjesta za stan. , Slobodna Dalmacija , Split , 13.V.2010.

10992 **Grabovac , Jelena**: " Ivan Meštrović und Wien.Entstehung der modernen Skulptur ".(Diplomski rad) , Universitat Wien , Wien , 2010.

10993 **Jelčić Stojaković , Matilda**: Mauzolej ili gips ? , Slobodna Dalmacija , Split ,18.V.2010. , str.13

10994 **Jurić , Zorana**: U Meštrovićevom rodnom kraju. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2010.

10994a **Janković,Zorica:**A la France ! (80 godina Spomenika zahvalnosti Francuskoj).Vreme,Beograd.04.11.2010.

10995 **Kečkemet , Duško**: Henry Moore i Ivan Meštrović ? , Jutarnji list , Zagreb , 03.III.2010., str.22-23

10996 **Kraševac , Irena**: Kosta Strajnić o Ivanu Meštroviću. , Život i djelo-zbornik radova povodom 120.godišnjice rođenja i 30.godišnjice smrti Koste Strajnića. , Matica Hrvatska , Ogranak Dubrovnik ,2009.-2010.

10997 **Kontrec , Anita** : Nevidljiva ruža. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2010.

10998 **Matić , Jadranka**: Atelier Meštrović bez apartmana. , Slobodna Dalmacija , Split , 21.V.2010. , str.2-3

10999 **Meštrović , Ivan**: Michelangelo: Eseji umjetnika o umjetniku. , Školska knjiga , Zagreb , 2010.

11000 **Pažin , V.**: Meštrović u hip-hopu. , Slobodna Dalmacija , Split ,24.I.2010. , str.20

11001 **Prančević , Dalibor**: Ivan Meštrović – destljeće nakon Darovnice. , Anali Galerije Antuna Augustinčića ,Klanjec ,23-29 , 2010. ,str.219-228

11002 **Prančević , Dalibor**: Perspektiva promatranja. (Nevidljiva ruža) , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2010. ,str.23-27

11002a **Prančević,Dalibor:**Susret Joze Kljakovića i Ivana Meštrovića. Svjetonazorske i umjetničke interferencije dvaju umjetnika.Jozo Kljaković (1889-1969) Retrospektiva.(Katalog izložbe).Galerija Klovićevi dvori,Zagreb,2010,str.53-68

11003 **Rismondo , Vladimir**: Prostor-komunikacija-stil. , Leykam international , Osijek ,2010.

11004 **Srhoj , Vinko**: Kosta Strajnić, Život i djelo-zbornik radova povodom 120.godišnjice rođenja i 30.godišnjice smrti Koste Strajnića. (Prilog o Meštroviću) , Matica Hrvatska , Ogranak Dubrovnik , 2009.-2010.

11005 **Šarac , Damir**: Meštrovićev san u rukama djece. , Slobodna Dalmacija , Split , 18.V.2010. , str.26

11006 **Vidulić , Sandi**: Split želi postaviti u Kampus zabranjeni kip Ruđera Boškovića. , Slobodna Dalmacija , Split, 14.VI.2010. , str.12

2011.

11007 **Čerina , Ljiljana**: Stečevine Atelijera Meštrović:1991.-2011. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2011.

11007a **Dezember Ritchel, Elaine:** The architectural sculpture of Ivan Mestrovic in relation to Adolf Von Hildenbrand's the problem of the form in the fine art.University of Texas in Austin.(Master of Arts).August ,2011.

11008 **Kraševac , Irena**: Hrvatsko kiparstvo u doticaju s art decoom. Art deco , Muzej za umjetnost i obrt , Zagreb , 2011. , str.120-141

11009 **Meštrović , Marica**: Život i djelo Ivana Meštrovića. , Matica Hrvatska , Zagreb ,2011.

11010 **Mohammad , Ameena i Meg , Mason**: Ivan Meštrović Collection. An inventory of his collection at the Syracuse University Archives. , Syracuse University , Syracuse , 2011.

11010a **Porter,Dean:**Bliži se 50 .obljetnica Meštrovićeve smrti,trebali bismo je dostojno obilježiti.VOA,Washington(Na hrvatskom jeziku).05.03.2011.

11011 **Prančević , Dalibor**: Malvina Hoffman i Ivan Meštrović: umjetnička i biografska ukrštanja dvoje kipara. , Radovi IPU , Zagreb , 35/2011. , str. 255-268

11012 **Prančević , Dalibor**: Umjetničke veze između Ivana Meštrovića i Ante Katunarića. , Anali Galerije Antuna Augustinčića , Klanjec ,1 ,2011. , str.3-31

11013 **Tomić , Hammer , Dragica**: Jugoslavenstvo Ivana Meštrovića. , Srednja Europa , Zagreb , 2011.

2012.

11014 **Brešan , Igor**: Ivan Meštrović osvojio parišku publiku. , Slobodna Dalmacija , Split , 26.IX.2012.

11015 **Čuljak , Marija**: Političko djelovanje Ivana Meštrovića u razdoblju Kraljevine Jugoslavije (1918.-1941.). , Završni rad , Filozofski fakultet , Osijek ,2012.

11016 **Dugandžija , Mirjana**: Nepoznata pisma Meštrović-Rodin. , Globus , Zagreb , 31.VIII.2012. , str.56-61

11017 **Kečkemet , Duško**: Ivan Meštrović , Marko Marulić i Petar Hektorović u Nečujmu. , Monografija Otok Šolta , Grohote , 2012. , 264-276 295-297

11018 **Kraševac , Irena**: 100 godina Zdenca života. , Zagreb moj grad , Zagreb , br.41 , 2012. , str. 44-46

11018a **Orlić, Alan Mate:**Ivan Meštrović and Kairos:A stirring of events The intertwining of aesthetic and conceptual persona.State University of New York,New York,Dissertation , 2012.

11019 **Prančević , Dalibor**: Ivan Meštrović u kontekstu ekspresionizma i art decoa. (Doktorska disertacija). ,Filozofski fakultet , Zagreb ,2012.

11020 **Prančević , Dalibor**:Suprostavljanja i imperativi Ivana Meštrovića. Fragmentaran pogled na kiparstvo prve polovice dvadesetog stoljeća u Hrvatskoj ,Moderna umjetnost u Hrvatskoj 1898.-1975. , IPU ,Zagreb ,2012. , str. 114-158

11021 **Srhoj , Vinko**: Između orginalnosti i epigonstva-slučaj Šime Dujmovića,kipara u Meštrovićevoj sjeni. , Ars Adriatica , Rijeka , 2/2012. , str.193-208

11022 **Šeparović , Palada ,Maja**: Meštrovićeve Crikvine. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2012.

11023 **Šimat , Banov , Ive**: Što je Ivan Meštrović nama i što smo mi njemu., Vijenac , Zagreb ,br.487 ,2012.

2013.

11024 **Belamarić , Joško**: Meštrovićev Zdenac života u Splitu. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2013.

11025 **Berglund , Evelina**: Meštrović i Milles.(Meštrović och Milles). , Muzeji Ivana Meštrovića , 2013.

11026 **Čerina , Ljiljana**: Zahvalimo njoj … (Povodom 130. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2013.

11027 **Čurić , Dražen**: Moj otac je Tita cijenio , a Pavelića prezirao.(Mate Meštrović-interview) , Večernji list ,Zagreb , 09.XI.2013.

11028 **J. , K.**: Zagreb: Meštrovićev unuk ispraznio muzeje. , Večernje novosti , Beograd , 03.V.2013.

11029 **Kiš , Patricia**: Darovali smo vam djedovo remek djelo… , Jutarnji list , Zagreb , 2013.

11030 **Krstulović , Opara , Andro**: Meštrovićeva Povijest Hrvata-jedinstveni i neponovljivi simbol Domovine., Muzej hrvatskih arheoloških spomenika i Muzeji Ivana Meštrovića ,Split , 2013.

11031 **Letica , Slaven**: Ivan Meštrović i umjetnost holokausta. , Vijenac , Zagreb , br.494 , 2013.

11032 **Majdančić, Lana**: Plakati -Svjedoci Meštrovićeva vremena .(Izložba u povodu 130. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića). , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2013/2014.

11032a **Marković, Antonela:**Ivan Meštrović-hrvatski kipar i arhitekt. Matica Hrvatska-Mostar.2013.Br.73,str.55-79

11033 **Milošević, Ante**: Ivan Meštrović , Povijest Hrvata i Muzej hrvatskih arheoloških spomenika.., Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu i Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2013.

11034 **Stipan , Davor**: Prilog revalorizaciji arhitektonske ostavštine Ivana Meštrovića u svijetlu muzeološko-baštinskog promišljanja. Informatica Museologica 44 (1-4) , Zagreb ,2013. ,str.187-197

11034 **Šimat , Banov , Ive**: Hrvatsko kiparstvo od 1950. do danas. , Naklada Ljevak , Zagreb ,2013.

11035 **Vujanović , Barbara**: Elementi klasničnoga i njihovo variranje od negacije do apropriajcije u kiparskom opusu Ivana Meštrovića. Adrias , 18, Split ,2013.,str.233-247

11036 **Vujanović , Barbara**: Pronađeni pisani tragovi prijateljstva dvojice kipara. (Rodin-Meštrović)., Kvartal , Zagreb , X 1/2-2013. , str. 93-97

2014.

11036a Catalogue of the State Art Collection in the Royal Compound in Belgrade,Novi Sad,2014.

11037 **Bulimbašić , Sandi**: Ivan Meštrović – uloga i djelovanje u Društvu hrvatskih likovnih umjetnika " Medulić" , 130. godišnjica rođenja Ivana Meštrovića , Muzeji Ivana Meštrovića , Split i HAZU , Zagreb ,2014 , str.12

11037a **Ignjatović,Aleksandar:** Images of the Nation Forseen:Ivan Meštrović's Vidovdan Temple and Primordial Yugoslavism. Slavic Review,vol.73,No. 4 ,Winter 2014.,Cambridge University Press-Cambridge,str.828-858

11038 **Jurić , Šabić , Zorana**: Otisci i uspomene. (Meštrovićeve fotografije iz fototeke Galerije Meštrović). , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2014.

11039 **Kečkemet , Duško**: Dugi rad na Meštroviću. , Zapisi i sjećanja 2 , Brački libar XXIV , Supetar , 2014. , str.265-275

11040 **Krstulović , Opara , Andro:** Meštrovićeva pasija. (Brošura). Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2014.

11041 **Prančević , Dalibor**: Neraskidive veze Ive Tartaglie i Ivana Meštrovića. (Zbirka dr.Ive Tartaglie; djela iz fundusa Galerije umjetnina). , Galerija umjetnina ,2014. , str. 54-67

11042 **Prančević , Dalibor**: Projekt i sudbina: Vratnice katedrale sv.Patricka u New Yorku(1928).(Znanstveni skup o Ivanu Meštroviću povodom 130. godišnjice obljetnice rođenja). , Filozofski fakultet , Split ,2014.

11042a **PSD:**U Dubrovniku pažljivo sklonjen spomenik kralju Petru. Slobodna Dalmacija,Split,08.03.2014.

11043 **Srhoj , Vinko**: Ivan Meštrović i politika kao prostor ahistorijskog idealizma. , Ars Adriatica , Rijeka , 4/2014. , str.369-384

11044 **Tomić , Hammer , Dragica**: Meštrovićeva razmišljanja o Europskoj uniji , Hrvatska revija , Zagreb , 4 , 2014.

2015.

11045 **Bulimbašić , Sandi**: Prilog identifikaciji djela Ivana Meštrovića na izložbama u prva dva desetljeća 20. stoljeća. Zagreb.Radovi IPU , br.39 ,2015 ,str.149-162

11046 **Bias , Fabiani , Sophie**: Rodin u Meštrovićevu Zagrebu. , Umjetnički paviljon u Zagrebu i Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2015.

11047 **Jurić , Šabić , Zorana**: Dekodiranje Meštrovića…(Katalog -Otavice) , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2015.

11048 **Kečkemet , Duško**: Ivan Meštrović Splićanin , Slobodna Dalmacija , Split , 03.I.2015. ,str.18-19

11049 **Kečkemet , Duško**: Politički život velikog kipara 1904.-1961. , Večernji list , Zagreb , 11-14.VII.2015., str.24-25 , 30-31 , 26 i 30

11050 **Kraševac , Irena**: Vidljivi Kljakovićev trag u gradu. , Zagreb moj grad , Zagreb , br.53 ,2015. , 62-65

11051 **Krstulović , Opara , Andro ;Vujanović, Barbara i drugi**: Rodinova "Meditacija" u Splitu. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2015.

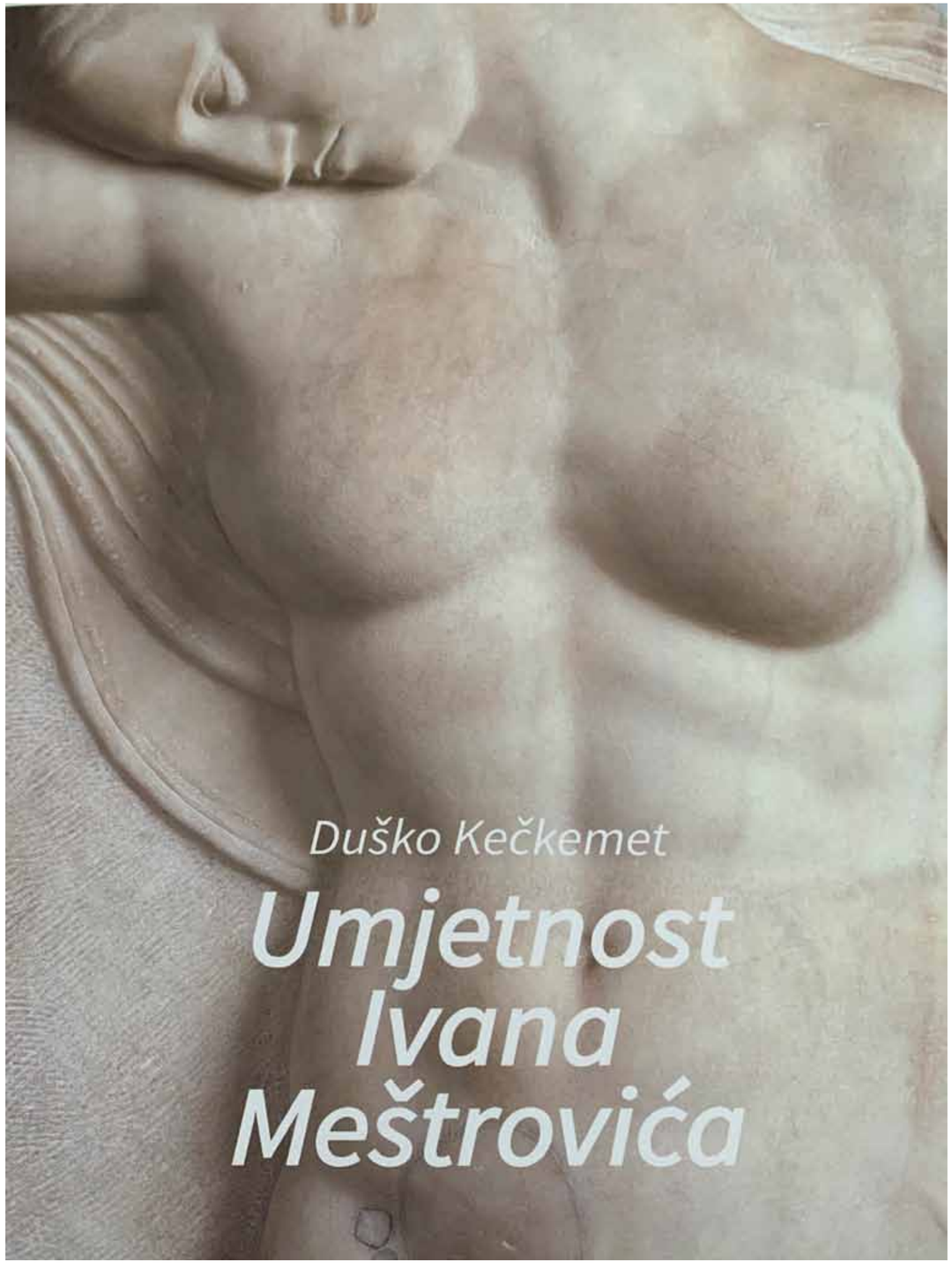
11052 **R. , K.**: Digitalni Meštrović. , Slobodna Dalmacija , Split , 05.XI.2015.

11053 **Machiedo , Mladinić , Norka**: Prijatelji: dopisivanje Ivana Meštrovića s Ivom Tartagliom u razdoblju od 1905. do 1947. godine , Književni krug , Split , 2015.

11054 **Plazibat , Danica**: Ivan Meštrović: tragovi u vremenu i prostoru. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2015.

11054a **Prančević,Dalibor;Vujanović,Barbara:**Ivan Meštrović ,Crucifix and the Space of Liturgy,IKON 8(2015),str.153-170

11054b **Prančević,Dalibor:**Estetska i svjetonazorska ukrštanja I sudari između Ise Kršnjavija I Ivana Meštrovića.Institut za povijest umjetnosti,Z agreb.2015.,str.253-263

11055 **Tanjug**: Hrvati istražuju kako se "Majka Hrvata"(Povijest Hrvata) našla u Beogradu. , Večernje novosti , Beograd ,08.VIII.2015.

11056 **Tomić , Hammer , Dragica**: Sveto i tragično u kiparstvu Ivana Meštrovića. , Ex Libris , Zagreb ,2015.

11057 **Vujanović , Barbara**: Primjeri monumentalizma u spomeničkoj plastici Ivana Meštrovića. , Adrias , Split ,sv.21 ,2015. , str.153-170

11057a **Vujanović, Barbara:** Doticaji umjetnika:Auguste Rodin i Ivan Meštrović (1902-1915.).Rodin u Meštrovićevu Zagrebu.Umjetnički paviljon u Zagrebu;Muzeji Ivana Meštrovića,2015.,str.60-84.

2016.

11058 **Babović , Sofija**: Meštrovićeva oda Vidovdanu. , Večenje novosti , Beograd , 09.VI.2016.

11059 **Bulimbašić , Sandi**: Kontroverzni spomenik. , Vijenac , Zagreb , XXIV ,2016. , br.573 ,str.22

11060 **Bulimbašić , Sandi**: Društvo hrvatskih umjetnika **"**Medulić**"** (Monografija) . , Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske , Zagreb ,2016.

11061 **Bulimbašić , Sandi**: Nadežda Petrović i Ivan Meštrović … Zbornik radova posvećen Nadeždi Petrović , Spomen-zbirka Pavla Beljanskog , Novi Sad ,2016. ,str.23-44

11061aa **Cilia Johanna:** Meštrovic's North American debut:the travelling exhibitions of 1924-1926.Sculpture Journal(Vol.25.Issue 2).Liverpool University Press(UK).07/2016.

11061a **Jurić , Šabić ,Zorana:** "Meštrović's religious works:from sacred motifs to iconographic programmes".Liverpool,England,Sculpture Journal,Vol.25.2(2016.),str.217-234

11062a **Jurić ,Šabić ,Zorana:"**Posvuda je božanska istina jedna…'ili tajna nedovršene kupole,Dani kršćanske culture 2016.,depijan. Verbum,Split,2016.

11062 **Jurić , Šabić , Zorana , Prančević, Dalibor , Barbara, Vujanović**: Skulptura i nagost: tjelesnost i erotika u djelima Ivana Meštrovića. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2016.

11063 **Jurić , Šabić , Zorana**: The Castro family donation. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2016.

11064 **Kralj , Milan**: "Velika udovica" otišla sa Ušća., Večernje novosti , Beograd ,17.X.2016.

11065 **Malovan , Mirjana**: Prilog kataloginiranju Meštrovićevih skulptura u javnim zbirkama u Italiji. , Crkva u svijetu , Zagreb , br.51 , 2016. , str.654-662

11066 **Prančević , Dalibor i Barbara , Vujanović**: Raspelo i liturgijski prostor. ,Riječki teološki časopis , Rijeka ,2016. , str. 205-218

11067 **Prančević , Dalibor**: Sculpture by Ivan Meštrović at the Grafton Galleries in 1917:Critical and Social Contexts. Liverpool,England, Sculpture Journal,25 ,2016. 2, str.177-192

11068 **Šeparović , Palada , Maja**: Spomenik Grguru Ninskom u Splitu. , Muzeji Ivana Meštrovića , Splt , 2016.

11068a **Šeparović , Palada , Maja**:"Prve razgledniceza slijepe u Hrvatskoj…Reljefne razglednice za slijepe,slabovidne I videće osobe smotivima Meštrovićevih crteža",Publikacije za osobe s invaliditetom-nakladnički izazovi za muzeje,MDC,Zagreb,2016.

11069 **Škarica , Dario**: Osvrt na knjigu " Sveto i tragično u kiparstvu Ivana Meštrovića " Dragice Hammer Tomić , Hrvatska revija 3 , Zagreb , 2016.

11069a **Vujanović, Barbara:** Auguste Rodin and Ivan Meštrović-French Connections in Croatian Sculpture.Sculpture Journal-Liverpool University Press, 25 (2016.),str.203-216.

2017.

11070 **Alujević , Darija**: Zagrebačka zaostavština Ivana Meštrovića. , Kvartal , Zagreb , XIV , 1-2 ,2017. , str.30-36

11070 a **Borić , Tijana:** Dinastičko-nacionalni pejzaž:Vrtovi I parkovi Dvorskog kompleksa na Dedinju.Split.Peristil 60/2017.,str.87-102

11070aa **Czerwinski,Maciej**:Umjetnik naroda svoga ,Hrvatska Ivana Meštrovića ,Republika(časopis) , Zagreb ,2017. , str.103-119

11071 **HINA**: U središtu Milana otkrili spomenik hrvatskom velikanu (Meštrovićev Ruđer Bošković)., Jutarnji list , Zagreb , 13.II.2017.

11072 **Jakovina , Tvrtko**: Masaryk: Neželjeni češki državnik iz srca Zagreba. , Nacional , Zagreb , 15.IX.2017. ,str.26-29

11073 **Jurić , Šabić , Zorana i Šeparović Palada,Maja** : Ivan Meštrović. Povijest Isusa iz Nazareta u drvu. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2017.

11074 **Kečkemet , Duško**: Umjetnost Ivana Meštrovića. ,Filozofski Fakultet-Split i Duško Kečkemet , Bračkilibar XXVI , Split , 2017.

11075 **Kiš , Patricia**: "Starica" Ivana Meštrovića uz Matisseova i Picassova djela. (Izložba povodom 100.godišnjice Rodinove smrti -Pariz),Jutarnji list , Zagreb , 26.III.2017.

11076 **Kraševac , Irena**: Kuća Wittgenstein ispunjena Mestrowitz statuama. , Beč oko 1900. , Galerija Klovićevi dvori , Zagreb, i Wien Belvedere, 2017. , str.185-201

11077 **Kraševac , Irena**: Gustav Klimt i Ivan Meštrović. , Beč oko 1900. , Galerija Klovićevi dvori i Wien Belvedere , Zagreb ,2017. , str.175-201

11078 **Maroević , Tonko**: Oduživanje Meštroviću , hvala Kečkemetu. , Slobodna Dalmacija , Split , 25.XI.2017. ,str. 18-19

11078a **Musee Rodin:**Rodin,Le Livre du Centenaire,Musee Rodin,Paris,2017.,str.112 i str.117 i str.122

11079 **Nikolić , Zoran**: Beogradske priče: Kirova grobnica Neznanog junaka. , Večernje novosti , Beograd , 09.II.2017.

11080 **Prančević , Dalibor**: Ivan Meštrović i kultura modernizma (Ekspresionizam i art deco).Monografija , Filozofski fakultet , Split , 2017.

11081 **Prančević , Dalibor , Barbara , Vujanović , Czerwinski , Maciej , Lukasz , Galusek**: Ivan Meštrović: Jadranska epopeja.(Katalog izložbe u Krakowu). , Međunarodni kulturni centar Krakow i Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2017.

11082 **Prančević , Dalibor**: Concept of Gesamtkunstwerk in Ivan Meštrović s oeuvre: at the intercection of art , politics religion and self-reflection. Il Capitale culturale ,16 ,2017. , str.331-359

11083 **Šeparović , Palada , Maja**: Ivan Meštrović.(Lako razumljiva knjiga 1).Ilustracije Stipan Tadić , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2017.

11083a **Šeparović ,Palada ,Maja:**Rimska Pieta:priče iz Galerije Meštrović.Muzeji Ivana Meštrovića,Split,2017.

11084 **Vujanović , Barbara**: Vesna Barbić (1925.-2017.). Peristil , Zagreb ,60 /2017. , str.203-204

11085 **Vujanović , Barbara**: Meštrovićev znak u Zagrebu. Muzeji Ivana Meštrovića , Split i Atelier Meštrović , Zagreb , 2017.

2018.

11086 **Bulimbašić , Sandi**: Društvo hrvatskih umjetnika "Medulić" -vizionari vremena. , Dan vredan veka 1.XII.1918. , Muzej Jugoslavije ,Beograd , 2018. , str. 49-64

11087 **Davis , Jim**: Miami s Pieta gets much needed refurbishing , Archdiocese of Miami , Miami , 20.IV.2018.

11088 **Dragun , Gorana**: Fundus Spomen galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju. (Završni rad). , Akademija za umjetnost i kulturu , Osijek ,2018.

11089 **Gardey , Ellie**: Ivan Meštrović at Notre Dame. , The Irish Rover , Notre Dame , 30.IV.2018.

11089a **Hudelist, Darko:**Srpska pravoslavna crkva ruši Meštrovića. Globus,Zagreb,30.06.2018.

11089b **Ignjatović,Aleksandar:**Vidovdanski hram Ivana Meštrović-Stvaranje Jugoslavije-paradoksi nacionalizma.Dan vredan veka 1.XII.1918.Muzej Jugoslavije,Beograd,str.77-92.

11090 **Jurić , Šabić ,Zorana**: Ivan Meštrović i zavičaj. , Muzeji Ivana Meštrovića ,Split ,2018.

11091 **Kaštelančić , Sabina**: Važnost suradnje vlasnika obiteljskih arhiva i muzejskih ustanova na primjeru obiteljske arhive Ruže Klein Meštrović. , IM 49 ,Zagreb ,2018. , str.168-171

11092 **Kečkemet , Duško**: Meštrović je religioznost pokazivao kroz svoja djela., Slobodna Dalmacija , 11.XI.2018 , str. 28-29

11093 **Kečkemet , Duško**: Bog je plamen koji sagara trulež. , Slobodna Dalmacija , Split , 18.XI.2018. , str.28-29

11094 **Kečkemet , Duško**: Živio je vjeru , ali na ispovijed nije pristao. , Slobodna Dalmacija , Split , 02.XII.2018. ,str.28-29

11095 **Kiš , Patricia**: I sam Meštrović gradio je bez natječaja novi dom za hrvatske umjetnike. , Jutarnji list , Zagreb , 12.X.2018. , str.30-31

11096 **Irena , Kraševac**: 150 godina Hrvatskog društva likovnih umjetnika.Od Kršnjavija do Meštrovića., Zagreb moj grad , Zagreb , br.67 , 2018. ,str.26-29

11097 **Irena , Kraševac**: Umjetnik i njegov kritičar.Dopisivanje Ivana Meštrovića i Arthura Roesslera. , Filozofski fakultet , Zagreb ,Zbornik u čast Zvonka Makovića , 2018. , str.305-329

11098 **Majdančić , Lana**: Meštrović & Prodanović , umjetnik i njegov fotograf , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2018.

11098a **Markovina,Dragan:**Dalmacija u danima ujedinjenja.Dan vredan veka 1.XII.1918.Muzej Jugoslavije,Beograd.2018.,str.149-164

11099 **Miladinović , Veljko**: " Onaj Crnogorac…"(Interview s Vukom Draškovićem o odnosu Kralja Aleksandra i Ivana Meštrovića) , Nedeljnik , Beograd , 09.VIII.2018. ,str.36-42

11100 **Olujić , Kristina**: U knjizi Meštrovići Česi: Primjeri Hrvatsko-Češke kulturne suradnje. , Nacional , Zagreb , 09.X.2018. , str.59-61

111001 **Prelog , Petar**: Hrvatska moderna umjetnost i nacionalni identitet. Institut za povijest umjetnosti , Zagreb ,2018.

11101aa **Ožegović,Nina:**Otkrivamo kako je Meštrović zamislio Paviljon. Express,Zagreb ,28.10.2018.

11101a **Prančević,Dalibor:**Ivan Meštrović and the First World War:An Artistic Path from EmigrantActivism to the State Commisions.Yugoslav Monuments Associated with the First World War (1914-1918).Moderna Galerija , Ljubljana,2018.

11101b **Prančević,Dalibor:**Between Art Nouveau and the Avant-Garde:The Personal(Ego) Network of Ivan Meštrović and the Map of Critical Reception of His Work during the 1910's.Institut za povijest umj etnosti,Zagreb,2018.,str.38-62

11102 **Prančević , Dalibor**: Duško Kečkemet i likovna stvarnost Splita dvadesetog stoljeća.(Zbornik u čast Duška Kečkemeta). , Bračkizbornik 24 , Naklada Bošković , Splir ,2018. ,str. 121-135

11102a **Ristanović , Aleksandra i drugi:**Spomenik zahvalnosti Francuskoj-Obnova.Zavod za zaštitu spomenika grada Beograda. Beograd,2018.

11103 **Quien , Guido , Dalibor , Prančević , Zorana ,Jurić , Šabić , Maja , Šeparović , Palada**: Galerija Meštrović (Katalog stalnog postava). , Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2018.

11104 **Šeparović , Palada , Maja**: The Roman Pieta. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2018.

11105 **Šimat , Ive , Banov**: Umjetnost Ivana Meštrovića , Jutarnji list , Zagreb , 19.II.2018. ,str.22 i 27

11106 **Vujanović , Barbara , Prančević , Dalibor , Lipovac , Marijan , Jiri Kudela**: Ivan Meštrović i Česi. , Muzeji Ivana Meštrovića , Split i Hrvatsko-češko društvo , Zagreb , 2018.

11106a **Vujanović,Barbara:**Između dvaju Erosa i dviju Afrodita:Klasično poimanje tjelesnosti.Ivan Meštrović;Telesnost in erotica v kiparstvu. Ljubljana,Cankarjev dom,2018.,str.57-86

11106b **Vujanović, Barbara:**Ivan Meštrović-Rodinism vs.Barbaric Modernity.Peripheral alternatives to Rodin in modern European sculpture.Malta Horizons,2018.str.77-92.

11107 **Ziembinska , Ewa**: Historia jednego pomnika.(Katalog izložbe). , Narodowe Centrum Kultury , Warszawa , 2018.

2019.

11108 **Babović , Sofija**: Hram koji nikad nije ukrasio Gazimestan., Večernje novosti , Beograd , 30.IV.2019.

11109 **Boban , Tihana i Pavlović , Milan**: Meštrović-skulpture,crteži,litografije.(Katalog) , Gradski muzej Bjelovar , Bjelovar ,2019.

11109a **Brajčić,Marija:**Suvremena skulptura u očima djeteta.Školski vjesnik,Split,Vol.68.,No.1,2019.,str.205-220 (hrv.) i str.223-240(eng.)

11110 **Četnik , Milan**: Kult Marka Kraljevića u Dalmaciji. , Politika , Beograd , 09.I.2019.

11111 **Derk , Denis**: Upitna sudbina kulturnog dobra: Unuk Ivana Meštrovića prodaje skulpturu Pieta za 2,3 milijuna kuna , Večernji list , Zagreb ,18.X.2019.

11112 **Grujić , B. , Vera**: Meštrović-skulpture iz zbirke. (Katalog). ,Narodni muzej , Beograd , 2019.

11113 **Jurić , Šabić , Zorana,Lana Majdančić,Maja Šeparović Palada i Barbara Vujanović**: Meštrovićevi otisci duše:Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića. , Arheološki muzej Istre , Pula i Muzeji Ivana Meštrovića , Split ,2019.

11114 **Kečkemet , Duško**: Katalog radova Ivana Meštrovića. , Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu , 2019.

11115 **Kiš , Patricia**: Nepoznata pisma znamenitog umjetnika. (O knjizi Artists and friends… Sabine Kaštelančić). , Jutarnji list ,Zagreb , 09.IX.2019

11116 **Kiš , Patricia**: Meštrovićev kip "Napuštena" prodan za 331 tisuću eura. , Jutarnji list ,29.XI.2019. , str.24-25

11116a **Koshimura,Isao:**Ivan Meštrović and Japanese Kozosha:Sculptors who shared the same dreams.Journal of Tokyo Zokei University,Japan.2019.,str.99-125

11116b **Kraševac,Irena:** Prva tri djela u fundusu Moderne Galerije Društva umjetnosti.Radovi IPU-Zagreb,43/2019.Str.243-255.

11117 **Leskur , Jasenka**: Split bi mogao ostati bez dragocjenog Meštrovićevog djela , iz Galerije mole za pomoć…, treba nam 2,3 milijuna kuna da je zadržimo "doma". Slobodna Dalmacija , Split , 15.X.2019.

11118 **Maroević , Tonko**: Kapitalna knjiga o kiparu svih kipara. , Slobodna Dalmacija , Split , 31.07.2019. , str. 30

11119 **Matijević , Margareta**: Između partizana i pristojnosti: Život i doba Svetozara Rittiga (1873.-1961.) , Plejada , Zagreb HIP , podružnica Osijek ,2019.

11120 **Meštrović , Stjepan**: Studija slučaja Muzeja Ivana Meštrovića. (Analiza aktivnosti e marketinga…). Diplomski rad , Ekonomski fakultet , Split , 2019.

11120a **Panaitescu,Alexandru:** The frail life of Bucharest monuments. Arhitectura,Bucharest,11.01.2019.

11120b **Prančević,Dalibor;Vujanović Barbara:**Political Strength of the Scuptural Programme:Ivan Meštrović and Position of His Sculpture in the First Three Decades of 20th Century Art-Vigeland Seminar 2019:Towards Modernity in Sculpture-Gustav Vigeland and his Contemporaries.Vigeland Museum,Oslo,Norveška,2019.

11121 **Šeparović , Palada , Maja**: Ivan Meštrović u Splitu.(Lako razumljiva knjiga 2).Ilustracije:Ivan Svaguša. Muzeji Ivana Meštrovića ,2019.

11122 **Šimat , Banov , Ive**: Pravi Ivan Meštrović…, Jutarnji list , Zagreb , 11.III.2019. ,str. 28-29

11123 **Vujević , Eda**: Meštrović je znak. O svakom vremenu učimo upravo i iz takvih znakova…(Interview-Barbara Vujanović). , Slobodna Dalmacija , Split , 13.V.2019.

2020.

11124 **Bjažić , Klarin , Tamara**: Za novi , ljepši Zagreb ! , Institut za povijest umjetnosti , Zagreb , Knjiga 51 , 2020.

11124a **Grujić, B.Vera:**The Vidovdan Temple of Ivan Meštrović,Napredak-Beograd,No.1,2020.,str.17-40

11125 **Jergović , Miljenko**: Meštrovićev Vidovdanski ciklus mahnita je vlaška secesija. , Jutarnji list , Zagreb , 18.I.2020.

11126 **Jurić , Šabić , Zorana**: Umjetnost kao molitva:Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića (1914-1918) ,Muzeji Ivana Meštrovića , Split , 2020.

11127 **Jurić , Šabić,Zorana:**Crkva Presvetog Otkupitelja-Ivan Meštrović u zavičajnom kontekstu ,Muzeji Ivana Meštrovića ,2020.

11128 **Kaštelančić , Sabina**: Ruža Meštrović and Ivan Mešrović -Artists and friends:Letters , LAP Lambert Academic Publishing , 2020.

11129 **Kečkemet , Duško**: Ivan Meštrović-Bibliografija (1899.-2002.) , Filozofski fakultet , Split ,2020.

11130 **Koshimura , Isao**: Uskok i Wako.(Recepcija djela Ivana Meštrovića u Japanu). , Plejada , Zagreb ,2020.

11131 **Maroević , Tonko**: Od Rendića do Meštrovića i natrag. , Slobodna Dalmacija , Split , 12.VII.2020. , str.26

11131a **Prančević,Dalibor ;Vujanović,Barbara:**Sculpture and politics:Modes of research into the Incidents of Modern Sculptural Examples in Crotia of the First Half of the Twentieth Century.Calouste Gulbenkian Museum,Lisabon,Portugal,2020.

11132 **Slobođanac , Kristina**: Ženski lik u skulpturi Ivana Meštrovića ,Završni rad ,Sveučilište u Zadru-Odjel za povijest umjetnosti ,2020.
11132a **Vujanović, Barbara: "**Duško Kečkemet i njegov neumorni rad". Split.Mogućnosti,1/2 2020.

2021.

11132b **Czerwinski , Maciej:**Culture,arts,politics.Italy in Ivan Meštrović's and Bogdan Radica's discourses between the two World Wars.Qualestoria.Italija,No.1.,07/2021.,str.163-186

11132c **Cuculić,Kim:**Kome smetaju Meštrovićevi Indijanci i kako su se uopće našli na listi za moguće uklanjanje ?,Novi list,Rijeka,14.03.2021.

11133a **Diab,Hassan Haidar:**Mate Meštrović komentirao uklanjanje skulptura u Chicagu:"Kako ih je drukčije trebao napraviti?".Večernji list,Zagreb.08.03.2021.

11133 **Đurić,Novica:**Ko će biti prvi na Cetinju…(Oko ponovnog podizanja spomenika Kralju Aleksandru u Cetinju). Politika,Beograd.17.10.2021.

11134 **Gaćeša ,Tomislav:**Memoari trojice hrvatskih likovnih umjetnika **,** Sveučilište u Zagrebu , Fakultet hrvatskih studija, Završni rad , 2021.

11134a **Kiš Terbovc,Patricia:**"Zgroženi smo idejom o mogućem uklanjanju Meštrovićeva kipa.To djelo nema veze s rasizmom"(Reagiranje Ministarstva kulture RH).Jutarnji list,Zagreb.05.03.2021.

11134aa **Kiš,Patricia:**Meštrovićevi učenici-Zoran Mušič:U Zagrebu su nas zvali "Vredni Slovenci".Jutarnji list,Zagreb,20.04.2021.

11134b **Lechpammer , Stella:** Meštrovićevim skulpturama Indijanaca prijeti uklanjanje zbog rasizma.Večernji list,Zagreb.08.03.2021.

11135 **Mortice ,Zach:**When Monuments Go Bad.Bloomberg,New York.8.VI.2021.

11135a **Negrin, Hayley:** Some representations of native Americans erase their history.This make harder to grapple with their current situation.The Washington Post,21.05.2021.

11135aa **Popović, Dimitrije:**Rušenje bi bio kulturocid (Njegošev mauzolej).Pobjeda,Podgorica,16.10.2021.

11135 b **Prančević,Dalibor i Vujanović,Barbara:**Ivan Meštrović-autentični sudionik američke umjetnosti.(Uz aktualne rasprave o Meštrovićevom spomeniku Indijancima u Chicagu). Vijenac,Zagreb.08.04.2021.

11135c **Prnjak,Hrvoje:**HRVATSKA SPOMENIČKA TAŠTINA:što su nama Indijanci,a što partizani…Zar netko stvarno misli i da nove generacije neće nastaviti tradiciju rušenja ?Slobodna Dalmacija,Split,15.03.2021.

11135cc **Selinkić,Slobodan Danko:**Paviljon Serbia u Rimu 1911. Modernizam,arhitektura I rana ideja jugoslovenstva.FTN,Novi Sad,2021.

11135d **Subašić,Ante:**Ante Trumbić i Ivan Meštrović:Odnosi u svjetlu političkih prilika.Filozofski fakultet u Splitu,Odsjek za povijest.Završni rad.2021.

11135e**Šimetin Šegvić, Filip** :Umjetnost kao propaganda: Ivan Meštrović,sukobljene paralelne kulturne politike i veliki rat, Sveučilište u Zagrebu , Filozofski fakultet ,Odsjek za povijest , Zagreb, Izvorni znanstveni članak, 09.03.2021.

11135f **Štrbac,Savo:**Meštrovićevi Indijanci i Tesla. Politika,Beograd,15.04.2021.

11135g **Tomić Ferić,Ivana;Prančević,Dalibor:**Ivan Meštrović and Music:Musicological Reflections and Art Historical Writings/Između Srednje Europe i Mediterana:glazba,književnost i izvedbena unjetnost. Litarature and the Performing Arts.Umjetnička akademija i Filozofski fa kultet,Split.2021.,str.585-622

11132a **Benić,Maja**:Bečka secesija,Auguste Rodin i mladi Ivan Meštrović,Završni rad ,Sveučilište u Rijeci ,Filozofski fakultet,Odjel za povijest umjetnosti,2021.
PREMJESTITI PO REDU

11135h **Savić, D.:**Američki "talibani" sklanjaju Meštrovića.Večernje Novosti,Beograd,11.03.2021.

11136 **Vujanović, Barbara:**Od antičkih uzora do neoklasicizma:klasična komponenta u djelu Ivana Meštrovića,doktorska disertacija,Filozofski fakultet,Zagreb,2021.

11137 **Vujanović, Barbara:** Povijest preuređenja i preuzimanja Meštrovićeva paviljona-od džungle do instagrama.Kvartal;kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj,XVIII (2021),3-4;str.4-15

2022.

11138 **Kečkemet , Duško**: Religiozna umjetnost Ivana Meštrovića (monografija), Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu i 24 sata d.o.o. –Zagreb, 2022.

11139 **Markotić, Danijela:**Zbirka domaćih umjetnika XX.stoljeća. Zbirka Kokša (Katalog izložbe),Galerija Klovićevi dvori,Zagreb,2022.,str.76-78.

11140 **Olujić, Kristina**:Kako je Meštrović s Masarykom krojio prašku likovnu scenu.Nacional,Zagreb,10.12.2022.

11141 **Peritz,Romina:**Kompleksna selidba (Atelier Meštrović).Jutarnji list,Zagreb.30.03.2022.

11142 **Kralj, M,:**Meštrovićeva dela još jednom u Pragu.Večernje Novosti,Beograd,30.11.2022.

11143 **Vujanović ,Barba**ra: "Portreti suvremenica i suvremenika"**:**Izložbeni katalog,Atelier Meštrović,Galerija

11143a**Vujanović, Barbara , Baborovska,Sandra, Kraševac, Irena, Lipovac, Marijan, Prančević, Dalibor:** Ivan Meštrović-Kipar i građanin svijeta.(Katalog;češki i hrvatski jezik). Muzeji Ivana Meštrovića, Split i Galerija grada Praga, 2022. AMZ, Zagreb, 2022.

11143a**Vujanović, Barbara, Baborovska, Sandra, Kraševac, Irena, Lipovac, Marijan, Prančević, Dalibor:** Ivan Meštrović-Kipar i građanin svijeta. (Katalog; češki i hrvatski jezik). Muzeji Ivana Meštrovića, Split i Galerija grada Praga, 2022.

2023.

11043a **Jovović, Pero:** Glavni glumci oduševljeni torzom "Banović Strahinje" I jugoslavenskim skulptorom Ivanom Meštrovićem. Nova Portal, Beograd, 23.08.2023.

11044 **Kraševac, Irena:** Praški susreti s Meštrovićem. Vijenac, Zagreb, br. 756, 23.02.2023.

11044a **Slobodna Dalmacija:** Srbi tvrde da kipar Meštrović nije Hrvat nego Jugoslaven i Srbin. U sve su upetljali i gay film. Slobodna Dalmacija, Split, 23.08.2023.

11145 **Vitas, Zoran:** U Zagrebu još traju prijepori oko Teslinog spomenika. Večernji list, Zagreb, 07.01.2023.

2024.

11146a **Pofuk, Branimir:** U pravu je Šimat Banov kada pita što nam znači Meštrovićeva izložba dok njegov Tesla i dalje stoji tamo gdje ne bi smio. Večernji list, Zagreb, 09.03.2024., str. 55.

11147 **Šimat Banov,Ive:** Ima li Hrvatska još kojeg kipara osim Meštrovića? Večernji list, Zagreb, 02.03.2024., str. 52-53.

11148 **Šimat Banov,Ive:** Ima li Hrvatska još kojeg kipara osim Meštrovića? (II).Večernji list, Zagreb, 09.03.2024., str. 62-63.

11149 **Vugrinec,Petra:** Neprolazni mit, Croatia Airlines Magazin, Zagreb, zima 2023/2024., str. 24-29.

I. ARHIV GALERIJE MEŠTROVIĆ - SPLIT

1. Popis umjetnina koje su zapisane u "Knjizi inventara umjetnina". 13. X. 1989.
2. Spisak umjetnina koje su zapisane u "Inventaru pohrane" Galerije Meštrović. 13. X. 1989.
3. Knjiga inventara Galerije Meštrović
    1. Inventar djela vlasništva Galerije Meštrović
    2. Inventar djela vlasništva obitelji Meštrović pohranjenih u Galeriji Meštrović
    3. Akvizicije Galerije Meštrović
4. Pisma obitelji Meštrović (GM 203 a-r)

Pisma Ivana Meštrovića obitelji:

1. Dopisnica sinu Mati u Zagreb. Split 28. II. 1938.
2. Pismo bratu Peši. Split III. 1940. (?)
3. Brzojav supruzi Olgi u Split. Zagreb 6. X. 1941.
4. Dopisnica Olgi. 11. X. (1941).
5. Pismo Olgi. (Zagreb, 14. X. 1941).
6. Pismo Olgi. (Zagreb), 23. X. (1941).
7. Dopisnica Olgi. Zagreb (29. X. 1941).
8. Pismo Olgi. (Zagreb, 2. X. 1941).
9. Pismo Olgi. 3. XI. 1941.
10. Pismo Olgi. 5. XI. (1941).
11. Pismo Sidi Kesterčanek. (Oko 17. XI. 1941, iz zatvora).
12. Pismo Sidi Kesterčanek. (Oko 17. XI. 1941, iz zatvora).
13. (Pismo Side Kesterčanek Olgi u Split. Zagreb, oko 1. XI. 1941).
14. Meštrovićev zapis perom. (21. XI. 1941, iz zatvora).
15. Pismo kćeri Marti. (Poč. XII. 1941, iz zatvora)
16. Pismo Olgi. 1. XII. (1941, iz zatvora).
17. Pismo Olgi u Split. 26. XI. (1941, iz zatvora).
18. Pismo Olgi. (Zagreb, iz kuće) 14. I. 1942.
19. Dopisnica Olgi. 15. I. 1942.
20. Brzojav Olgi. (14. I. 1942).
21. Pismo Olgi. 18. I. (1942).
22. Dopisnica Olgi. 24. I. 1942.
23. Dopisnica sinu Mati. 25. I. 1942.
24. Dopisnica dr. Jakši Račiću u Split. 28. I. 1942.
25. Dopisnica Olgi. 29. I. (1942).
26. Dopisnica sinu Mati. 1. II. 1942.
27. Dopisnica Olgi. Zagreb (1. II. 1942).
28. Dopisnica sinu Tvrtku. 2. II. 1942.
29. Dopisnica Olgi. 4. II. 1942.
30. Pismo Olgi. 3. II. (1942).
31. Pismo Olgi. 22. I. (1942. Priloženo pismo od 3.II).
32. Dopisnica Olgi. (II. 1942).
33. Dopisnica kćeri Marici. 6. II. 1942.
34. Dopisnica sinu Mati. 6. II. 1942.
35. Dopisnica Olgi. Zagreb, 7. II. 1942.
36. Dopisnica Olgi. Zagreb, 8. II. (1942).
37. Dopisnica Olgi.. Zagreb, 9. II. (1942).
38. Pismo Olgi. (10. II. 1942).
39. Dopisnica Mati. Zagreb, 11. II. (1942).
40. Dopisnica Olgi. Zagreb, 12. II. (1942).
41. Dopisnica Olgi. Zagreb, 14. II. (1942).
42. Dopisnica Mati. 18. II. 1942.
43. Dopisnica Olgi. 19. II. 1942.
44. Dopisnica Olgi. 20. II. 1942.
45. Pismo Olgi. 21. II. (1942).
46. Dodatak pismu od 21. II. 25. II. (1942).
47. Pismo Olgi. 23. II. 1942.
48. Dopisnica Olgi. 26. II. (1942).
49. Pismo Olgi. Zagreb, 1. III. 1942.
50. Pismo Olgi. 2. III. 1942.
51. Dopisnica Olgi. Zagreb, 6. III. (1942).
52. Dopisnica Olgi. Zagreb, 5. III. (1942).
53. Dopisnica Olgi. 2. III. (1942).
54. Dopisnica Olgi. Zagreb, 7. III. (1942).
55. Dopisnica Olgi. Zagreb, 8. III. (1942).
56. Brzojav Olgi. (9. III. 1942).
57. Pismo Olgi. 10. III. (1942).
58. Pismo Olgi. 12. III. 1942. (bez datuma).
59. Pismo Olgi. 11. III. 1942.
60. Dopisnica Olgi. 14. III. (1942).
61. Dopisnica Olgi. 15. III. (1942).
62. Dopisnica Olgi. 15. III. (1942).
63. Dopisnica sinu Mati. 18. III. (1942).
64. Dopisnica Olgi. 19. III. (1942).
65. Dopisnica Olgi. 20. III. (1942).
66. Pismo sinu Tvrtku. 22. III. 1942. Dodatak: Pismo Mati.
67. Pismo Olgi. 22. III. 1942.
68. Dopisnica Olgi. Zagreb, 24. III. (1942).
69. Dopisnica Olgi. 26. III. 1942.
70. Pismo Olgi. Zagreb, 27. III. (1942).
71. Dopisnica Olgi. Zagreb, 28. III. (1942).
72. Dopisnica Mati. 30. III. (1942).
73. Dopisnica Olgi. 30. III. 1942.
74. Pismo Olgi. Zagreb, 31. III. (1942).
75. Dopisnica Olgi. Zagreb, na Uskrs.
76. Dopisnica Olgi. Zagreb, 8. IV. (1942).
77. Pismo Mati. 9. V. (1942).
78. Dopisnica Olgi. 10. IV. (1942).
79. Dopisnica Mati. 11. IV. (1942).
80. Dopisnica Olgi. 12. IV. (1942).
81. Dopisnica Olgi. 15. IV. (1942).
82. Dopisnica Tvrtku. 15. IV. (1942).
83. Dopisnica Olgi. Zagreb, 20. IV. (1942).
84. Dopisnica Mati. 22. IV. (1942).
85. Dopisnica Olgi. 23. IV. (1942).
86. Dopisnica Olgi. 26. IV. (1942).
87. Dopisnica Olgi. 28. IV. (1942).
88. Dopisnica Olgi. 5. V. (1942).
89. Pismo Olgi. 11. V. (1942).
90. Priloženo: Pismo Tvrtku, 9. V. (1942).
91. Dopisnica Olgi. (Venecija), 24. VI. (1942).
92. Dopisnica Olgi. (Rim) 1. VII. 1942.
93. Razglednice iz Vatikana Olgi. (6. VII. 1942).
94. Razglednice iz Vatikana Mati. (6. VII. 1942).
95. Pismo Olgi. Albergo Exelsior, Roma, 17. VII. (1942).
96. Razglednica Olgi iz Vatikana. (20. VII. 1942).
97. Pismo Olgi. Rim, 26. VII. 1942.
98. Pismo Olgi. Rim, 28. VII. 1942.
99. Pismo kćeri Marici u Split. Rim, 30. VII. 1942.
100. Pismo Olgi. Pistoia, Ospizio Antoniano, Montecatini, 5. VIII. (1942).
101. Pismo Olgi. Montecatini, 10. VIII. (1942).
102. Pismo Olgi. Montecatini, 15. VIII. 1942.
103. Razglednica Olgi. Santa Maria degli Angeli, Assisi, 17. VIII. 1942.
104. Razglednica Mati. Assisi, 19. VIII. 1942.
106. Pismo Olgi. Assisi, 19. VIII. 1942. S. Maria degli Angeli, Convento franciscano.
107. Pismo Olgi. Roma, 25. VIII. 1942, Istituto San Girolamo.
108. Pismo Olgi. Roma, 26. VIII. 1942.
109. Pismo Olgi. (Rim), 29. VIII. 1942.
110. Pismo Olgi. Rim, 2. IX. 1942.
111. Pismo Olgi. (Rim, Istituto St. Girolamo), 3. IX. 1942.
112. Pismo Olgi. (Rim), Istituto St. Girolamo, 7. IX. 1942.
113. Pismo Olgi (u Split). Rim, Collegio di St. Girolamo, 11. X. 1942.
114. Pismo Olgi. (Rim), 14. X. 1942.
115. Pismo Mati. (Rim), 17. X. 1942.

116. Pismo Olgi. Rim, 19. X. 1942.
117. Pismo Olgi. Rim, Collegio di St. Girolamo, 21. X. 1942.
118. Pismo Olgi. Rim, 26. X. 1942.
119. Pismo Olgi. Rim, 29. X. 1942.
120. Pismo Olgi. Rim, 1. XI. 1942.
121. Pismo Mati. Rim, 7. XI. 1942.
122. Pismo Olgi. Rim, 14. XI. 1942.
123. Pismo Olgi. Rim, 17. XI. 1942.
124. Dopisnica Olgi. (Rim), 20. XI. 1942.
125. Dopisnica Olgi. (Rim), 22. XI. 1942.
126. Pismo Olgi. Rim, 24. XI. 1942.
127. Pismo Olgi. Rim, Collegio St. Girolamo, 27. XI. 1942.

Razna obiteljska pisma:

128. Pismo Frane Sulića Olgi Meštrović. Split, 12. IX. 1939.
129. Kopija pisma Olge M. Elisi Bratianu u Bukurešt. (Split, jesen 1941.?).
130. Pisma Marte Meštrović, Vanje Šrepel, Štefice Šrepel. 1941-1942.
131. Pismo Side Kesterčanek Olgi M. u Split. Zagreb, 20. XI. 1941.
132. Pismo Petra (Peše) Meštrovića Olgi M. Zagreb, 22. XI. 1941.
133. Pismo Side K. Olgi M. Zagreb, 23. XI. 1941.
134. Pismo Side K. Olgi M. Zagreb, 24. XI. 1941.
135. Pismo Side K. Olgi M. Zagreb, 28. XI. 1941.
136. Pismo Olge M. nadbiskupu Alojziju Stepincu. Split, 29. XI. 1941.
137. Pismo Peše M. Olgi M. u Split. Zagreb, 1. XII. 1941.
138. Pismo Side K. Olgi M. Zagreb, 2. XII. 1941.
139. Pismo Peše M. Sidi K. (Zagreb), 5. XII. 1941.
140. Prijepis pisma Olge M. Gerhartu Pohlu u Berlin. Split, 8. XII. 1941.
141. Pismo nepoznatog Olgi M. (Zagreb), 12. XII. 1941.
142. Pismo (ili koncept) Olge M. Elisi Bratianu u Bukurešt. Split, 16. XII. 1941.
143. Pismo Kreše Meštrovića Olgi M. u Split. Zagreb, 16. XII. 1941.
144. Pismo Side K. Olgi M. Zagreb, 18. XII. 1941.
145. Pismo Bruna Ferratija Milanu Ćurčinu. Prilog: Pismo G. Papinija. (?) XII. 1941.
146. Pismo potpisano "Li" Olgi M. u Split. Zagreb, (?) XII. 1941.
147. Pismo Elise Bratianu Olgi M. u Split. Bukurešt, 12. I. 1942.
148. Prijepis pisma guvernera Dalmacije (vjerojatno M. Ćurčinu). Zadar, 13. I. 1942.
149. Pismo Kreše Meštrovića Olgi M. u Split. Zagreb, 14. I. 1942. (pogrešno: 1941).
150. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 17. I. 1942.
151. Pismo Side K. Olgi M. Zagreb, 18. I. 1942.
152. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 2. II. 1942.
153. Pismo (ili koncept) Olge M. Elisi Bratianu u Bukurešt. Split, 5. II. 1942.
154. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 5. II. 1942.
155. Pismo Olge M. Za Ivana M. (vjerojatno neposlano). Split, 6. II. 1942.
156. Pismo Olge M. Za Ivana M. (neposlano). Split, 6. II. 1942.
157. Pismo (M. Ćurčina ?) G. Papiniju (prijepis). Split, 7. II. 1942.
158. Pismo Kreše Meštrovića Olgi M. u Split. Zagreb, 12. II. 1942.
159. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 16. II. 1942.
160. Pismo Kreše Meštrovića Olgi. Zagreb, 22. II. 1942.
161. Pismo Elise Bratianu Olgi M. u Split. Bukurešt, 2. III. 1942.
162. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 3. III. 1942.
163. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 12. III. 1942.

163a. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 24. III. (pogr. II) 1942.

164. Pismo Side K. Olgi M. Zagreb, 26. III. 1942.
165. Prijepis (ili kopija) pisma Olge M. Elisi Bratianu u Bukurešt. (Split, 27. III. 1942).
166. Pismo Olge Ivanu M. (vjerojatno neposlano). Split, 28. III. 1942.
167. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 11. IV. 1942.
168. Dopisnica Side K. Olgi M. Zagreb, 22. IV. 1942.
169. Pismo Olge M. Ivanu M. (neposlano, oko 20. V. 1942).
170. Dopisnica Olge M. Tvrtku M. Rim, 20. IX. 1942.
171. Pismo Marice M. Olgi M. u Split. Rim, 22. X. 1942.
172. Pismo Marice M. Olgi M. Rim, 25. X. 1942.
173. Pismo Marice M. Olgi M. Rim, 31. X. 1942.
174. Pismo Marice M. Olgi M. Rim, 5. XI. 1942.
175. Pismo Mate M. Olgi M. u Split. Zagreb, 10. XI. 1942.
176. Pismo Marice M. Olgi M. Rim, 21. XI. 1942.

5. Uhićenje Ivana Meštrovića
   1. Bilježnica Olge Meštrović, 5. X. 1941. – 10. IV. 1942.
   2. U povodu glasina koje su se širile prigodom uhićenja Ivana Meštrovića (studenoga 1941) u Zagrebu (Šapirografirani sastav).

6. Pisma Ivana Meštrovića Galeriji Meštrović. South Bend, 1955. – 1960.
   1. Pismo I. Meštrovića, 12. IX. 1955.
   2. Isto, 23. IV. 1956.
   3. Isto, 4. XI. 1956.
   4. Isto, 29. VI. 1957.
   5. Isto, 4. XII. 1959.
   6. Isto, 10. VIII. 1960.
   7. Isto, 13. XI. 1960.

7. Pisma Olge Meštrović Galeriji Meštrović u Splitu i pisma Galerije Meštrović Olgi Meštrović u South Bend, 1965-1969.
   1. Pismo Galerije M. 20. XII. 1965.
   2. Isto, 11. III. 1966.
   3. Pismo Olge M. 7. III. 1964.
   4. Isto, 2. II. 1965.
   5. Isto, 1. VI. 1965.
   6. Isto, 22. IX. 1965.
   7. Isto, 3. V. 1966.
   8. Pismo Olge M. Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti. (Kopija). 16. VIII. 1966.
   9. Pismo Olge M. Galeriji M. 4. XII. 1966.
   10. Isto, 20. I. 1967.
   11. Isto, 5. II. 1967.
   12. Isto, 31. III. 1967.
   13. Isto, 30. V. 1968.
   14. Isto, 18. VI. 1968.
   15. Izjava Olge M. 18. VI. 1968.
   16. Pismo Olge M. Galeriji M. 5. VII. 1969.

8. Ulomci pisama Ivana i Olge Meštrović Cvitu Fiskoviću iz Syracuse, 1951-1954.
   1. Pismo I. Meštrovića, 11. IV. 1951.
   2. Isto, 10. IX. 1952.
   3. Isto, 26. VIII. 1953.
   4. Isto, 10. IX. 1953.
   5. Isto, 10. V. 1954.
   8. Pismo Olge Meštrović, 26. VIII. 1953.

9. J. Smrkinić: "Nekoliko izvoda iz dopisivanja s našim velikim kiparom Ivanom Meštrovićem." 1955-1961.

10. Izvodi iz Meštrovićevih pisama. 1955-1957.
    1. Izvod iz Meštrovićevog pisma Galeriji Meštrović, 12. IX. 1955.
    2. Isto, 23. IV. 1956.
    3. Isto, 20. VI. 1956.
    4. Isto, 29. VI. 1957.

11. Izvodi iz pisama Ivana Meštrovića Galeriji Meštrović u Splitu. 1956-1961.
    1. 24. II. 1956.
    2. 23. IV. 1956.
    3. 20. VI. 1956.
    4. 4. XI. 1956.
    5. 24. V. 1957.
    6. 29. VI. 1957.
    7. 26. II. 1958.
    8. 25. III. 1958.
    9. 4. V. 1959.
    10. 4. XII. 1959.
    11. 7. IV. 1960.
    12. 29. V. 1960.
    13. 10. VIII. 1960.
    14. 13. XI. 1960.
    15. 12. VI. 1961.

12. Izvodi iz pisama Ivana Meštrovića upućenih ravnatelju Galerije Meštrović u Splitu. 1956-1958.
    1. 23. IV. 1956.
    2. 4. XI. 1956.
    3. 21. XI. 1956.
    4. 24. V. 1957.
    5. 26. II. 1958.
    6. 25. III. 1958.

13. Izvodi iz pisama Ivana Meštrovića upućenih ravnatelju Galerije Meštrović u Splitu. 1956
    1. 23. IV. 1956.
    2. 20. VI. 1956.

14. Izvodi iz pisama Ivana Meštrovića upućenih ravnatelju Galerije Meštrović u Splitu. 1959, 1960.
    1. 4. XII. 1959.
    2. 7. IV. 1960.

15. Kopije pisama ravnatelja Galerije Meštrović u Splitu Duška Kečkemeta Olgi i Marici Meštrović u South Bend i Buenos Aires. 1979-1980.
    1. Pismo Olgi M., 20. IV. 1979.
    2. Pismo Marici M., 20. IV. 1979.
    3. Pismo Olgi M., 26. VI. 1979.
    4. Pismo Marici M., 26. VI. 1979.
    5. Pismo Olgi M., 20. XI. 1979.
    6. Pismo Marici M., 3. XII. 1979.
    7. Pismo Marici M., 31. VII. 1980.

16. Prepiska Galerije Meštrović u Splitu s Olgom ud. Meštrović u South Bendu i Maricom Meštrović u Buenos Airesu. 1979-1982. (50 pisama).

17. Pismo Olge ud. Meštrović, South Bend, Dušku Kečkemetu u Split, 10. III. 1984.

18. Razna arhivska građa
    1. Isprave u vezi s ozakonjenjem djece Ivana i Olge Meštrović. 1894-1929. (GM 203s)
    2. "Na Veliku Gospu 1941. (15. VIII) u Splitu." Meštrovićev rukopis (1 list). Na poleđini koncept pjesme u čast rođendana I. Meštrovića.
    3. Pismo I. Meštrovića Ratku Katunariću u Zagreb, 13. VI. 1958.
    4. Pozivnica za otkrivanje spomen-poprsja Dinka Šimunovića u Sinju, 2. VIII. 1979.
    5. Pozivnica za otkrivanje spomen-poprsja Vladimira Becića u Slavonskom Brodu, 9. XI. 1979.
    6. Podaci Galerije Meštrović u vezi s Meštrovićevom smrti i sprovodom.
    7. Pohrana Meštrovićevih skulptura u Galeriji Umjetnina u Splitu, 11. I. 1932.
    8. Prijem i plesni program u Galeriji Meštrović. 16. VII. 1956.
    9. Povrat predmeta iz Atelijera Meštrović. 24. III. 1978.
    10. Posjet Marice Meštrović Splitu i Zagrebu. 1. XII. 1983.
    11. Popis skulptura u Franjevačkoj kuriji u Rimu.
    12. Pismo o. D. Mandića Galeriji umjetnina u Splitu. Chicago, 7. IV. 1969.
    13. Podaci Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti B. i H. Sarajevo, 22. XII. 1986.
    14. Pismo Stojana Vujičića Galeriji Meštrović u Splitu, o poprsju A. Evetovića. Budimpešta, 17. VI. 1984.
    15. Kopija pisma I. Meštrovića Mihajlu Pupinu u New York. Opatija, 7. VIII. 1928.
    16. Bilješka I. Meštrovića (Zagreb, u zatvoru, 21. XI. 1941).
    17. Sastav u obranu uhićenog Meštrovića. (Rukopis strojem, 1942).
    18. Račun za klesanje "Povijesti Hrvata". (25. IV. 1934).

19. Nabava skulptura u Galeriji Meštrović u Splitu.
    1. Djela koja je I. Meštrović darovao Galeriji Meštrović nakon 1945.
    2. Prijevoz skulptura iz Rima, 17. IX. 1959.
    3. Popis skulptura stiglih iz Rima, 27. IV. 1960.
    4. Potvrda primitka skulptura iz Rima. 1960.
    5. Akvizicije Galerije Meštrović.
    6. Preuzmanje skulptura iz Galerije umjetnina u Splitu, 21. II. 1961.
    7. Preuzimanje skulptura iz Galerije umjetnina u Splitu, 21. X. 1982.

20. Popis izložaba Ivana Meštrovića (Barbara Kovačić, 1992).

21. Djelatnost Galerije Meštrović u povodu 100. obljetnice rođenja I. Meštrovića.
    1. Program. 1980.
    2. Izvještaj. 1980-1983.

22. Muzeološki postav Galerije Meštrović.
    1. Skica prijdloga preuređenja (D. Kečkemet, D. Domančić).
    2. Muzeološka koncepcija postava (I. Maroević, 1988).
    3. Primjedbe o planu postava. (D. Kečkemet, 1988).

23. Arhiv Spomenika neznanog junaka na Avali. 1934-1938. (+ literatura 1923-1967).
    1. Ugovor za gradnju. Zagreb, 9. I. 1934. (Kopija). Prepiska Ivana Meštrovića i puk. Stevana Živanovića:
    2. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 7. V. 1934.
    3. Isto, Zagreb, 17. V. 1934.
    4. Isto, Zagreb, 7. VI. 1934.
    5. Isto, 3. VIII. 1934.
    6. Isto, Split, 3. VIII. 1934.
    7. Isto, Split, 3. V. 1935.
    8. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 8. V. 1935.
    9. Isto, Beograd, 15. V. 1035.
    10. Isto, Beograd, 19. VI. 1935.
    11. Isto, Beograd, 9. VII. 1935.
    12. Isto, Beograd,7. VIII. 1935.
    13. Isto, Beograd, 29. VIII. 1935.
    14. Isto, Beograd, 6. IX. 1935.
    15. Isto, Beograd, 28. IX. 1935.
    16. Isto, Beograd, 30. IX. 1935.
    17. Isto, Beograd, 11. X. 1935.
    18. Isto, Beograd, 15. X. 1935.
    19. Isto, Beograd, 27. X. 1935.
    20. Isto, Beograd, 6. XI. 1935.
    21. Isto, Beograd, 26. XI. 1935.
    22. Pismo Marina Marasovića Meštroviću, Split, 24. XI. 1935.
    23. Pismo Živanovića Meštroviću. Beograd, 8. XII. 1935.
    24. Isto, Beograd, 31. XII. 1935.
    25. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 2. IV. 1935.
    26. Isto, Zagreb, 12. IV. 1935.
    27. Isto, Zagreb, 18. V. 1935.
    28. Isto, Zagreb, 16. VI. (1935).
    29. Isto, Split, 15. VIII. 1935.
    30. Isto, Split, 20. VIII. (1935).
    31. Isto, Split, 28. VIII. 1935.
    32. Isto, Split, 4. IX. 1935.
    33. Isto, Zagreb, 29. IX. 1935.
    34. Isto, Zagreb, 21. X. 1935.
    35. Isto, Zagreb, 22. X. (1935).
    36. Isto, Zagreb, 2. XI. 1935.
    37. Isto, Zagreb, 5. XI. (1935).
    38. Isto, Zagreb, 25. XI. 1935.
    39. Isto, Zagreb, 3. XII. 1935.
    40. Isto, (Zagreb), 28. XII. (1935).
    41. Isto, Split, 8. I. 1936.
    42. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 13. I. 1936.
    43. Meštrovićevo pismo Upravniku. Zagreb, 25. I. 1936.
    44. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 3. II. 1936.
    45. Ponuda granita Evgenija Đ. Lavčevića. Beograd, 3. II. 1936.
    46. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 24. II. 1936.
    47. Isto, Split, 10. III. (1936).
    48. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 9. V. 1936.
    49. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 10. V. 1936.
    50. Isto, Zagreb, 6. VI. 1936.

51. Pismo Živanovića Meštroviću (koncept). Beograd, 8. VI. 1936.
52. Isto (kopija). Beograd, 16. VI. 1936.
53. Pismo Meštrovića Živanoviću. Split, 21. VI. 1936.
54. Pismo Živanovića Meštroviću (koncept). Beograd, 25. VI. 1936.
55. Pismo Meštrovića Živanoviću. Split, 7. VII. 1936.
56. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 10. VII. 1936.
57. Pismo Meštrovića Živanoviću. Split, 14. VII. (1936).
58. Isto, (bez datuma, oko 15. VII. 1936).
59. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 16. VII. 1936.
60. Pismo Meštrovića Živanoviću, bez datuma, oko 20. VII. 1936).
61. Isto, Split, 29. VIII. 1936.
62. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 1. IX. 1936.
63. Pismo Marasovića Živanoviću. Split, 13. IX. 1936.
64. Isto, Split 28. XI. 1936.
65. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 17. XI. 1936.
66. Pismo Živanovića Meštroviću. Beograd, 1. III. 1937.
67. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 4. III. 1937.
68. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 10. V. 1937.
69. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb 25. V. 1937.
70. Pismo Živanovića Meštroviću (kopija). Beograd, 18. VI. 1937.
71. Isto, Beograd 28. VI. 1937.
72. Isto, Beograd, 2. X. 1937.
73. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 12. X. 1937.
74. Isto, Zagreb, 20. XII. 1937.
75. Isto, Zagreb, 17. VII. 1938.
76. Isto, Zagreb, 11. X. 1938.
77. Pismo Živanovića Meštroviću. Beograd, 15. X. 1938.
78. Pismo Meštrovića Živanoviću. Zagreb, 19. X. 1938.
79. Stevan Živanović: Gradjenje spomenika "Neznanom junaku" na Avali. (Rukopis strojem, str. 1-40). 1967.
80. Arhivski podaci o kamenu za spomenik na Avali. (F. Tučan. Kopija strojem, str. 1-3). 1923.
81. Dr. M. Luković. Stručno mišljenje. 1930.
82. Prof. dr. S. Tomić. Izvještaj o jablaničkom kamenu. 1930.
83. Izvještaji i analize stručnjaka.
84. T. S. Živanović. Plan rada. (Rukopis strojem, str. 1-18). 1934.
85. Komisijski izvještaj o snabdijevanju vodom. (Rukopis strojem, str. 1-4). 1935.
86. Predračun za izradu radionice u Splitu. Beograd 1935.
87. Historijat projekta za podizanje spomenika na Avali (kopija). Beograd 25. IV. 1936.
88. Objavljena literatura o spomeniku na Avali (A. Matekalo, 1938; N. Tomić, 1967; P. M. Tomić, 1967).

24. Darovni ugovor Ivana Meštrovića. 26. I. 1952.

25. Ponude Meštrovićevih skulptura Galeriji Meštrović. 1955-1982.

26. Pisma Nikole Adžije. Drniš:
    1. "Iz djetinjstva Ivana Meštrovića." (Rukopis strojem). Drniš, 1. XII. 1926.
    2. Pismo N. Adžije Galeriji Meštrović. (Reagiranje na brošuru "Počeci I. Meštrovića"). Drniš, 5. IV. 1960.
    3. Pismo Slavku Sirišćeviću. Drniš, 31. III. 1967.
    4. Pismo S. Sirišćevića N. Adžiji. Split, 29. III. 1967.
    5. Nikola Adžija. Biografski podaci.

27. Meštrovićeve dječačke pjesme. (Oko 1892-1899). (Inv. Bibl. 5/53a, b).
    1. Čudila se slavna Dalmacija.
    2. Ljuto cvili Slovinjkinja vila.
    3. Bože mili čuda velikoga.
    4. Kupi vojsku care Sulejmane.
    5. Goji majka dva sina nejaka.
    6. Rano rani care Sulejmane.
    7. Kad Hrvati kralja okruniše.
    8. Knjigu štije Babonjić vojvoda.
    9. Poslušajte hrvatske krajine.
    10. Pisma o Petru Krešimiru.

28. Podaci građevnog poduzetnika Marina Marasovića i ostalih o gradnji Kašteleta.
    1. Obračun za gradnju ogradnih zidova, 8. I. 1940.
    2. Molba za obnovu zidina u "Kaštilcu", 8. VI. 1940.
    3. Troškovnik izrade ogradnih zidova, 3. X. 1940.
    4. Ponuda Marina Roguljića za kamen, 20. XI. 1940.
    5. Meštrovićeva molba Gradskom poglavarstvu za gradnju ogradnih zidova, 25. XI. 1940.
    6. Žalba Gradskog poglavarstva Meštroviću da gradi bez građevne dozvole, 29. XI. 1940.
    7. Gradsko poglavarstvo zahtijeva pristojbu za molbu, 17. I. 1941.
    8. Commisariato civile del Comune di Spalato traži isplatu ustupljenog kamena za pločnik, 10. VI. 1941.
    9. Izvještaj nekog kipara o radovima za Kaštelet, 28. V. 1941.
    10. Izvještaj o radu klesara (VI. 1941).

29. Podaci o radovima u Kašteletu.
    1. Nacrt na ozalitu: Rekonstrukcija zidina u Kaštilcu – Meje. Mj. 1 : 100. Zagreb, 9/II 40.
    2. Rekonstrukcija crkvice u Crikvinama. Troškovnik, 11. III. 1941. Potpis: Meštrović.
    3. Obračun za rekonstrukciju crkvice u Crikvinama – Meje. Split, 21. V. 1941.

30. Projekti arh. Harolda Bilinića za dogradnju Kašteleta, 1963.

31. Ivan Meštrović. "Božićni razgovori", "Ipak se nadam". Kopija rukopisa iz posjeda obitelji Meštrović.

32. Pismo Rudolfa Siebera Galeriji Meštrović u vezi s Meštrovićevim sprovodom. Beč, 3. II. 1962.

33. Meštrovićevi albumi s fotografijama ranih radova. Fotografije Meštrovićevih ranih radova dobivenih iz Beča.

34. Popis crteža Ivana Meštrovića, uz molbu za izvoz u Ameriku, 1981. Br. 1-294 b.

II. ARHIV ATELIJERA MEŠTROVIĆ - ZAGREB

1. Popis radova po inventarnoj knjizi (1-297).

2. Knjiga ulaska. (Skulpture, slike, crteži).

3. Arhitektonski nacrti
    1. Pregled arhitektonskih nacrta u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. (V. Barbić, H. Bilinić, M. Vukelić). Zapisnik i popis. 1, 7. II. 1971. (03-1587/1).
    2. Popis arhitektonskih nacrta u Atelijeru Meštrović u Zagrebu. (V. Barbić, H. Bilinić, E. Hajdinjak, M. Vukelić). Zapisnik i popis. 28, 29, 30. I. 1980. (03-1587/3).

4. Vesna Barbić: (Meštrović nakon 1942). (Rukopis).

5. Diploma njemačkog predsjednika Hindenburga Meštroviću, 21. VIII. 1932.

6. Pismo I. Meštrovića fra Karlu Jurišiću, III. 1953.

7. CD-ROM. Ivan Meštrović. Zagreb 2001.

III. ARHIV GLIPTOTEKE HAZU - ZAGREB

1. Meštrovićeva djela u inventaru Gliptoteke. 1987.
    1. Djela u pohrani obitelji Meštrović
    2. Djela u vlasništvu Gliptoteke
    3. Numizmatička zbirka u pohrani
    4. Djela izvan inventara

2. Meštrovićeva djela u inventaru Gliptoteke. 1983.

IV. ARHIV HAZU - ZAGREB

1. Pismo fra Luje Maruna Albertini Hoffman, 12. XII. 1928.

2. Pismo A. Bauera Mili Budaku, 24. VI. 1941.

3. Računi Milana Marjanovića za prodani arhiv I. Meštrovića, 1948.

4. Pismo International Institute, Detroit, Jugoslavenskom svijetu u vezi s Meštrovićevim boravkom u Detroitu, 27. III. 1925.

5. Rukopis (strojem) o Meštrovićevom boravku i izložbama u Americi 1925. (Vjerojtno M. Marjanović).

6. Pismo I. Meštrovića Forumu, New York, o modernoj umjetnosti, 24. IV. 1925.

Ostavština Tomislava Krizmana:

7. Pismo I. Meštrovića Ljubi Babiću. Rim, 19. XI. 1912.
8. Dopisnica I. Meštrovića T. Krizmanu (Rim, 27. II. 1913).
9. Pismo I. Meštrovića T. Krizmanu. Split, 3. VIII. (192?).
10. Anketni list I. Meštrovića, T. Krizmana i R. Kuglija za pomoć hrvatskim umjetnicima. (Zagreb, 1932).
11. Pismo Petra Meštroviša (Peše) T. Krizmanu. Syracuse, 21. XI. 1947. Na poleđini: Pismo I. Meštrovića T. Krizmanu.
12. Pismo I. Meštrovića T. Krizmanu. Syracuse, 15. IV. 1947. Na poleđini: Pozivnica za Meštrovićevu izložbu u Metropolitan Museumu of Art u New Yorku, 1947.
13. Pismo I. Meštrovića T. Krizmanu. Syracuse, 27. XII. 1949.
14. Isto. Syracuse, 8. I. 1952.
15. Isto. Syracuse, 9. II. 1952.
16. Isto. Syracuse, 15. III. 1953.
17. Isto. Syracuse, 13. IV. 1953.
18. Isto. (Syracuse), 22. VIII. 1953.
19. Isto. Syracuse, 6. XI. 1953.

20. A. Vrcan: Branko Dešković od 1915. do kraja života. (Rukopis). Beograd, 22. V. 1951. (Sign. D-88/3, inv. Br. 856).

21. Potvrda Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu Adeli Milčinović za preuzimanje Meštrovićevih skulptura. Zagreb, 27. IV. 1925. (Br. 27-1925).

22. The Woodrow Wilson Foundation. 1925. Prijepis zahvale N. H. Davisa I. Meštroviću i odgovor I. Meštrovića u vezi s medaljom W. Wilsona.

23. Katalog Galerije Meštrović, Zagreb, Ilica 12. 1933.

24. Pozivnica za otvorenje Galerije Meštrović, Ilica 12. 1933.

25. Izložba velikog slovenskog umetnika u Pragu. (Bilten, šapirografirano). 1933.

26. Osmrtnica Ivana Meštrovića. Zagreb 1962.

V. ARHIV SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE - SPLIT

1. Prepiska I. Meštrović – Ante Trumbić. 1906.
    1. Pismo I. Meštrovića A. Trumbiću. Beč, 1. III. 1906. (NB M 416/15).
    2. Isto. Beč, 30. III. 1906. (NB M 416/16).
    3. Brzojav I. Meštrovića A. Trumbiću. Beč, 6. IV. 1906. (NB M 416/11).
    4. Isto. Beč, 13. IV. 1906. (NB M 416/8, 9).
    5. Pismo I. Meštrovića A. Trumbiću. Beč, 14. IV. 1906. (NB M 416/17).
    6. Isto. (Beč), 15. VI. 1906. (NB M 416/18).
    7. Brzojav A. Trumbića I. Meštroviću. (1906. ?). (NB M 416/7).
    8. Isto. (1906. ?). NB M 416/12, 13).
    9. Pismo I. Meštrovića A. Trumbiću. (1922-1938. ?). (NB M - 588).
    10. Arhiv dr. Iva Tartaglije.

VI. ARHIV HRVATSKE - ZAGREB

1. Meštrovićeva pisma Isi Kršnjavome. 1904-1910. (RN – 49).
    1. Pismo I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, (I. 1904).
    2. Isto. Beč, 10. II. 1904.
    3. Isto. Beč, 27. III. 1904.
    4. Isto. Beč, 26. IV. (1904).
    5. Isto. Beč, 24. V. (1904).
    6. Isto. Beč, 1. VI. (1904).
    7. Isto. Beč, 21. VI. (1904).
    8. Isto. Beč, 17. IX. 1904.
    9. Isto. Beč, 23. IX. 1904.
    10. Isto. Beč, 14. X. 1904.
    11. Isto. Beč, 28. I. (II) 1905.
    12. Isto. Beč, 4. II. 1905.
    13. Isto. Beč, 17. II. 1905.
    14. Isto. Beč, 25. II. 1905.
    15. Isto. Beč, 7. III. 1905.
    16. Isto. Beč, 16. III. 1905.
    17. Dopisnica I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, 22. III. 1905.
    18. Isto. Beč, 24. III. (1905).
    19. Pismo I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, 3. IV. 1905.
    20. Isto. Beč, 15. IV. 1905.
    21. Isto. Beč, 28. IV. 1905.
    22. Dopisnica I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, 2. V. 1905.
    23. Pismo I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, 12. V. 1905.
    24. Isto. Beč, 15. V. 1905.
    25. Isto. Beč, 20. V. 1905.
    26. Dopisnica I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, 24. V. (1905. ?).
    27. Isto. Beč, 31. V. 1905.
    28. Isto. Beč, 15. VI. 1905.
    29. Dopisnica I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, 24. VI. 1905.
    30. Pismo I. Meštrovića I. Kršnjavome. Beč, 3. VII. 1905.
    31. Isto. Split, 25. IX. 1905.
    32. Isto. Split, 7. XI. 1905.
    33. Isto. Beč, 7. XII. 1905.
    34. Pismo I. Meštrovića Društvu umjetnosti u Zagreb. Beč, 7. XI. 1906.
    35. Isto. 8. II. ?
    36. Isto. ?, ?
    37. Pismo I. Meštrovića I. Kršnjavome u Zagreb. Pariz, 15. IX. 1909.
    38. Isto. Pariz, 22. X. 1909.
    39. Isto. Pariz, 27. X. 1909.
    40. Isto. Pariz, 23. XI. 1909.
    41. Isto. Beč, 23. I. (1910. ?).
    42. Isto. Beč, 24. III. 1910.
2. Meštrovićeva pisma Andriji i Adeli Milčinović. (RN – 49)
    1. Pismo I. Meštrovića Andriji Milčinoviću. Beč, 24. IV. 1905.
    2. Dopisnica I. Meštrovića Andriji Milčinoviću. Beč, 22. V. 1905.
    3. Pismo I. Meštrovića Andriji Milčinoviću. Beč, 22. I. (1907. ?).
    4. Pismo I. Meštrovića Adeli Milčinović. ?, 16. VIII. 1907.
    5. Pismo I. Meštrovića Andriji Milčinoviću. ?, 7. X. 1907.
    6. Pismo I. Meštrovića Andriji i Adeli Milčinović. ?, 15. X. 1907.
    7. Pismo I. Meštrovića Andriji Milčinoviću. (Beč), 2. XI. 1907.
    8. Dopisnica I. Meštrovića Adeli Milčinović. Beč, (21. I. 1908).
    9. Pismo Ruže Meštrović Andriji i Adeli Milčinović. (?).
    10. Pismo I. i R. Meštrović Adeli Milčinović. Pariz, 23. I. 1909.
    11. Pismo I. Meštrović Adeli Milčinović. Pariz, 29. II. 1909.
    12. Pismo I. Meštrovića Adnriji i Adeli Milčinović. Pariz, 28. IV. 1909.
    13. Isto. Pariz, 7. V. 1909.
    14. Pismo I. Meštrovića Andriji Milčinoviću. Pariz, 13. VIII. 1909.
    15. Isto. Pariz, 13. X. 1909.
    16. Isto. Pariz, 25. X. 1909.
    17. Isto. Pariz, 6. XI. 1909.
    18. Isto. Pariz, 23. XI. 1909.
    19. Isto. Rim, 10. VI. 1911.
    20. Pismo Ruže Meštrović Adeli Milčinović. Rim, (?).
    21. Pismo I. Meštrovića Adeli Milčinović. Rim, 15. XI. 1911.
    22. Isto. (Beč, XII. 1907. ?).

VII. ARHIV NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE - ZAGREB

1. Pisma Ivana Meštrovića Milanu Ćurčinu. 1920-1939. (R. 7450b).
   1. Pismo I. Meštrovića Milanu Ćurčinu. IV. 1920.
   2. Isto. IV. 1920.
   3. Isto. Zagreb, 19. II. (1920. ?).
   4. Isto. 17. I. 1921.
   5. Isto. 26. II. 1921.
   6. Isto. Dubrovnik, 26. X. 1922.
   7. Isto. Prag, 2. XI. 1923.
   8. Isto. Lány, 4. XI. 1923.
   9. Isto. Lány, 9. XI. 1923.
   10. Isto. New York, 6. XI. 1924.
   11. Isto. New York, 1. I. 1925.
   12. Isto. New York, 18. I. 1925.
   13. Isto. New York, 12. II. 1925.
   14. Isto. New York, 14. III. 1925.
   15. Isto. Washington, 16. V. 1925.
   16. Isto. New York, (1925. ?).
   17. Isto. Firenca, 6. XI. 1925. (Dopisnica).
   18. Isto. New York, 5. XII. 1925.
   19. Isto. 15. XII. 1925.
   20. Isto. (New York), 18. XII. 1925.
   21. Isto. Beograd, 1. XI. 1927. (Brzojav).
   22. Isto. Chicago, 1. IV. 1928.
   23. Isto. Rim, 19. VIII. 1928.
   24. Isto. Fiuggi, 27. VIII. 1928.
   25. Isto. Rim, 15. IX. 1928.
   26. Isto. Zagreb, 25. I. 1929.
   27. Isto. (Pariz, 2. VIII. 1929).
   28. Isto. Pariz, (19. VIII. 1929).
   29. Isto. Split, 26. IX. 1930. (Brzojav).
   30. Isto. (?).
   31. Isto. (30. XI. 1930).
   32. Isto. (21. II. 1931).
   33. Isto. (?).
   34. Isto. Split, 8. IX. 1932.
   35. Isto. Split, 12. IX. 1932.
   36. Isto. (7. II. 1933).
   37. Isto. Pariz, 22. II. 1933. (Dopisnica).
   38. Isto. Split, (12. IV. 1933).
   39. Isto. Split, (12. IV. 1933). (Dopisnica).
   40. Isto. Prag, 15. V. 1933.
   41. Isto. 1. VIII. 1933.
   42. Isto. Split, (1. VIII. 1933).
   43. Isto. (9. VIII. 1933).
   44. Isto. Split, 19. IX. 1933.
   45. Isto. 12. VII. 1934.
   46. Isto. Split, 14. VIII. 1934. (Dopisnica).
   47. Isto. Zagreb, 19. XII. 1935.
   48. Isto. Split, 2. IV. 1936.
   49. Isto. Split, (30. III. 1936).
   50. Isto. (26. V. 1936).
   51. Isto. Split, 19. VI. 1936.
   52. Isto. Kotor, 11. VIII. 1936. (Dopisnica).
   53. Isto. (9. II. 1937).
   54. Isto. Venecija, 24. VII. 1937. (Dopisnica).
   55. Isto. Split, IV. 1938. (Dopisnica).
   56. Isto. Rab, (1929. ?). (Dopisnica).
   57. Isto. Split, (22. VII. 1930. ? 1935. ?). (Dopisnica).
   58. Isto. Rab, (1929. ? 1930. ?). (Dopisnica).
   59. Isto. (1930. ?).
   60. Isto. Split, 26. VIII. (1932. ?).
   61. Isto. (1932. ?).
   62. Isto. (1933. ?).
   63. Isto. Rogaška Slatina, 21. VIII. (1033. ?). (Dopisnica).
   64. Isto. London, 6. III. (1933. ?).
   65. Isto. Pariz, 1. III. (1933. ?).
   66. Isto. 6. VIII. (1933. ?).
   67. Isto. 25. VIII. (1936. ?).
   68. Isto. (1934-35. ?).
   69. Isto. Napulj, (23. VI. 1937).
   70. Isto. Split, (18. VII. 1939).
   71. Isto. 8. VIII. (1939. ?).
   72. Isto. (1939. ?).
   73. Isto. (?) (Na posjetnici).
   74. Isto. Split, 6. XI. (193?). Dopisnica).
   75. Isto. (?).
   76. Isto. (?).
   77-80. Ulomak pisma i bilješke. (?).
   81. Dopisnica I. Meštrovića Dari Ćurčin. Rab, V. 1930. (R 7450c).
2. Pisma Milana Ćurčina I. Meštroviću. 1927, 1929. (R 7450a)
   1. Pismo M. Ćurčina I. Meštroviću. Zagreb, 1. III. 1927.
   2. Isto. Zagreb, 16. III. 1929.
3. Pisma I. Meštrovića Ivi Lupisu Vukiću. 1924-1925. (R 7213b).
   1. Pismo I. Meštrovića Ivi Lupisu Vukiću. New York, 10. XI. 1924.
   2. Isto. New York, 13. III. 1925.
   3. Isto. Washington, 7. IV. 1925.
   4. Isto. Washington, 17. IV. 1925.
   5. Isto. Washington, 18. IV. 1925. (Vjerojatnije 1926).
   6. Isto. Zagreb, 17. VIII. 1925.
   7. Čestitka I. Lupis Vukića I. Meštroviću. Viganj, 14. VIII. 1933.
4. Pisma I. Meštrovića Dušanu Plavšiću.
   1. Čestitka I. Meštrovića Dušanu Plavšiću. Beč, 1. I. 1906.
   2. Pismo I. Meštrovića D. Plavšiću. 26. II. (1911. ?).
   3. Isto. (1911.?).
   4. Isto. Rim, 20. V. 1914.
5. Meštrovićeva pisma raznima.
   1. Pismo I. Meštrovića dr. Milanu Ogrizoviću. Pariz, 17. XI. 1909. Prilog: Tekst u vezi s natječajem za Strossmayerov spomenik. Pariz, 16. XI. 1909. (R 5405).
   2. Pismo I. Meštrovića Stjepanu Ivšiću. Zagreb, (?). (R 4836b).
   3. Pismo I. Meštrovića nepoznatom profesoru. 25. XI. 1908. (R 6167b).

VIII. ARHIV ZA POVIJEST UMJETNOSTI HAZU - ZAGREB

1. Milan Marjanović: Pretci i mladost Ivana Meštrovića. New York 1925. (Rukopis). (Djelomično objavljeno u "Književnim novinama", Zagreb, 1930, br. 6-12).
2. Guido Jeny: Počeci umjetničkoga odgoja i školovanja kipara Ivana Gabrilovića-Meštrovića. Zagreb 1944. (Rukopis).
3. Ivan Meštrović: Predgovor kataloga izložbe 1932. (Rukopis).
4. Ivan Meštrović: Autobiografski sastav. (Rukopis).
5. A. Cesarec: O problemu Ivana Meštrovića. Otisak na špaltama neobjavljenog članka u "Književniku" 1932.

IX. ARHIV UMJETNIČKE AKADEMIJE - BEČ

(K. K. Akademie der bildenden Künste, Wien). 1901-1903.

1. Svjedodžba. 1901/02. Ivan Meštrović-Gabrilović.
2. Svjedodžbe – Zeugnisse. 1903. – 1930. No. 13. S. 100 ro.
3. Stipendien und Stipendies. 1902/03. Str. 154, 172, 173.
4. Ocjenjivački list – Klassificationsbogen. Nr. 319 N. 1902. 1901-1906.
5. Stipendije – Akademischen Aushilsfonds Stipendien.
6. Die Ehrenmitglieder der Akademie. 346, str. 447.
7. Dopis redarstva Beč o Meštroviću. K. K. Bezirks-Polizei Commissariat Innere Stadt. Wien. No. 24.998. Wien 24. V. 1903.
8. I. Meštrović: Bildnis Guttman (fotografija).

X. ARHIV TOME MEŠTROVIĆA - SPLIT

1. Krštenica Mate Meštrovića, oca Ivana Meštrovića. Gradac 1909.
2. Svjedodžbe bečke Akademije I. Meštrovića. 1902-1904.
   1. Svjedodžba Umjetničke akademije. Beč. 11. XI. 1902.
   2. Isto, Beč, 7. VII. 1903.
   3. Isto, Beč, 9. VII. 1904.
3. Meštrovićeva pisma ocu Mati u Otavice; Ruži Klein; pisma J. Biankinija i oca Mate. 1904-1911.
   1. Pismo I. Meštrovića ocu Mati. Beč, (1902. ?).
   2. Isto. Beč, 1902.
   3. Isto. Beč, 1903.
   4. Isto. Beč, 21. V. 1903.
   5. Isto. Beč, 26. V. 1903.
   6. Isto. Beč, 17. VII. 1903.
   7. Isto. Beč, 17. VIII. 1903.
   8. Isto. Beč, 20. XI. 1903.
   9. Isto. Beč, 1904.
   10. Isto. Beč, (1904. ?).
   11. Isto. Beč, (1904. ?).
   12. Pismo I. Meštrovića Ruži Klein. Beč, 20. IV. (1904. ?).
   13. Dopisnica I. Meštrovića ocu. Split, 14. VIII. 1904.
   14. Pismo I. Meštrovića ocu. Beč, 5. X. 1904.
   15. Isto. Beč, 22. XI. 1904.
   16. Isto. Beč, (sredinom 1904).
   17. Pismo Jurja Biankinija I. Meštroviću. Beč, 18. XII. 1904.
   18. Pismo I. Meštrovića ocu i majci. Beč 17. I. 1905.
   19. Pismo I. Meštrovića ocu Mati. (Beč, 1905. ?).
   20. Isto. Beč, (oko 1905).
   21. Isto. Split, 9. X. 1905.
   22. Pismo Mate Meštrovića sinu. Drniš, 16. X. (1905).
   23. Dopisnica I. Meštrovića ocu Mati. Zagreb, IX. 1906.
   24. Isto. Trogir, 1906.
   25. Pismo I. Meštrovića ocu Mati. Pariz, 23. XII. 1908.
   26. Isto. Pariz, (1909).
   27. Isto. Pariz, 25. IV. 1909.
   28. Isto. Beč, 6. III. 1910.
   29. Isto. Anticoli Corrado, (XII. 1911).
4. Meštrovićeva pisma bratu Petru (Peši) Meštroviću (i popratna razna pisma). 1918-1947.
   1. Pismo I. Meštrovića Peši. Cannes, 8. VIII. (1917).
   2. Pismo I. Meštrovića Peši u Glasgow. Cannes, 12. V. (1918).
   3. Isto. Rim, 12. VII. (1918).
   4. Isto. Rim, 24. X. 1918.
   5. Isto. Pariz, 10. II. 1919.
   6. Isto. Pariz, 14. IV. 1919.
   7. Isto. London, 14. V. (1920).
   8. Isto. Zagreb, 19. X. (1920).
   9. Isto. Dubrovnik, 14. III. 1921.
   10. Isto. Dubrovnik, 7. V. 1921.
   11. Isto. Dubrovnik, 25. VI. (1921).
   12. Isto. Dubrovnik, 23. VII. (1922).
   13. Isto. Lapad, 17. VIII. 1921.
   14. Isto. Zagreb, 15. X. 1921.
   15. Isto. Zagreb, 19. X. 1921.
   16. Isto. Dubrovnik, 14. XI. (1921).
   17. Isto. Dubrovnik, 15. XII. 1921.
   18. Pismo Švrljuge I. Meštroviću. Glasgow, 30. IX. 1921.
   19. Pismo I. Meštrovića Peši. (Zagreb), 21. I. 1922.
   20. Isto. Dubrovnik, 22. III. 1922.
   21. Isto. London, (1922).
   22. Isto. (London), 13. V. 1922.
   23. Isto. London, 28. V. (1922).
   24. Isto. London, 8. VI. 1922.
   25. Isto. Dubrovnik, 16. IX. (1922).
   26. Isto. Dubrovnik, 11. X. 1922.
   27. Isto. Dubrovnik, 24. X. (1922).
   28. Pismo Victoria and Albert Museuma Petru Meštroviću u Edinburgh. London, 27. IX. 1922.
   29. Pismo I. Meštrovića Peši. Dubrovnik, 25. X. (1922).
   30. Pisma D. Bruccianija iz Victoria and Albert Museuma Petru Meštroviću u Edinburgh. London, 4. XI. 1922.
   31. Pismo I. Meštrovića Peši. Zagreb, 16. XI. 1922.
   32. Isto. Zagreb, 2. II. 1923.
   33. Isto. (Zagreb), 16. II. 1923.
   34. Isto. Zagreb, 6. IV. (1923).
   35. Isto. Zagreb, 18. IV. 1923.
   36. Isto. Zagreb, 8. VI. 1923.
   37. Isto. (Zagreb), 19. VII. (1923).
   38. Isto. Zagreb, 12. VIII. (1923).
   39. Isto. Zagreb, 16. VIII. 1923.
   39a. Isto. Zagreb, 25. IX. (1923).
   40. Isto. (Zagreb), 12. X. 1923.
   41. Isto. (Oko XI-XII. 1923.)
   42. Isto. (Zagreb), 10. XII. 1923.
   43. Koncept pisma I. Meštrovića Margaret Zogbaum u London. (1923. ?).
   44. Pismo I. Meštrovića Peši. 18. I. 1924.
   45. Isto. 14. IV. (1924).
   46. Isto. (Zagreb), 4. VIII. (1924).
   47. Koncept sporazuma između I. Meštrovića i Sv. Rittiga za gradnju i opremu crkve Sv. Križa u Trnju. (Zagreb), 1924.
   48. Otprema skulptura za Meštrovićevu izložbu u Americi. (Oko 1. VIII. 1924. ?). Prilog: Popis skulptura.
   49. Predračun za Njegošev mauzolej. (Oko 1924. ?).
   50. Poziv Foreign Affairs Petru Meštroviću na ručak Woodrow Wilson Fondation. New York, 26. XII. 1924.
   51. Dopis Foreign Affairs Petru Meštroviću. (New York). 23. I. 1925.
   52. Poziv novine The World I. Meštroviću i Peši za sastanak. New York, 1925.
   53. Pozivnica za Meštrovićevu izložbu u Buffalu. (15. II. 1925).
   54. Pismo I. Meštrovića Peši. Washington, 2. IV. 1925.
   55. Isto. Washington, 6. IV. 1925.
   56. Isto. Washington, 12. IV. 1925.
   57. Isto. New York, 20. IV. (1925).
   58. Isto. New York, 8. VI. (1925).
   59. Isto. New York, 10. VI. (1925).
   60. Isto. New York, 11. VI. (1925).
   61. Isto. New York, 12. VI. (1925).
   62. Pismo Olge Meštrović Peši. Radeče, 14. VII. 1925.
   63. Pismo I. Meštrovića Peši. Milano, 23. VI. (1925).
   64. Isto. Zagreb, 5. VII. 1925.
   65. Isto. (Zagreb), 9. VII. 1925.
   66. Isto. Zagreb, 14. VII. 1925.
   67. Isto. (Zagreb), 16. VIII. 1925.
   68. Isto. (Slovenija), 27. VIII. 1925.
   69. Isto. (Zagreb)), 22. IX. (1925).
   70. Brzojav I.Meštrovića Peši. Zagreb, 2. XI. 1925.
   71. Isto. 17. XI. 1925.
   72. Narudžbe kataloga i albuma od Peše. Chicago, 15. VII. 1925.
   73. Punomoć I. Meštrovića Peši za izložbe. New York, 22. I. 1926.
   74. Pismo I. Meštrovića Peši. (New York), 12. III. (1926).
   75. Isto. (New York), (oko III-IV. 1926).
   76. Isto. (New York), 2. IV. 1926.
   77. Isto. (New York), 9. IV. 1926.
   78. Isto. (Chicago), 14. IV. 1926.
   79. Isto. (New York), 18. IV. (1926).
   80. Isto. (New York), 6. V. 1926.
   81. Isto. Brod SS. "Paris", 24. V. (1926).
   82. Isto. London, 26. V. (1926).
   83. Isto. Zagreb, 20. VII. (1926).
   84. Isto. Volosko, 4. IX. (1926).
   85. Pismo Bože Baburice I. Meštroviću. London, 4. X. 1926.
   86. Pismo Bire Meštrović Peši. Split, 4. XI. 1926.
   87. Pismo I. Meštrovića Los Angeles Museumu. Zagreb, 6. I. 1927.
   88. Pismo agencije Jugoslav Trading Company I. Meštroviću. New York, 26. III. 1927.
   89. Isto. 20. VI. 1927.
   90. Pismo I. Meštrovića Peši. (Zagreb, 29. VI. 1927).
   92. Dopisnica I. Meštrovića Peši. (Pariz, 13. III. 1928).
   93. Pismo I. Meštrovića Peši. New York, 20. III. 1928.

94. Isto. Chicago, 26. III. 1928.
95. Isto. Chicago, 7. IV. 1928.
96. Isto. Chicago, 24. IV. 1928.
97. Isto. 19. VI. (1928. ?).
98. Obračun primitaka i izdataka u Zagrebu. 1928.
99. Izdaci za kućanstvo u Zagrebu. 1928.
100. Tovarnice robe za Buenos Aires. Trst, 22. III. 1928.
101. Tovarni list. Trst, 24. III. 1928.
102. Pismo Roberta J. Keleya I. Meštroviću. New York, 18. VII. 1928.
103. Prijedlog I. Meštroviću za izradu irskog novca. Dublin, 10. VIII. 1928.
104. Pismo Dane (Matošića) I. Meštroviću u vezi s kupnjom terena na Mejama. (Split), 1928.
105. Razni obračuni. (Zagreb), 1928.
106. Pismo I. Meštrovića Peši. 10. VIII. (1928).
107. Isto. (Rim), 17. VIII. (1928).
108. Isto. (Fiuggi), 29. VIII. (1928).
109. Isto. (Fiuggi), 24. VIII. 1928.
110. Isto. (Fiuggi), 23. VIII. (1928).
111. Isto. (Rim), 1. IX. 1928.
112. Isto. (Rim, 4. IX. 1928).
113. Isto. Rim, 10. IX. (1928).
114. Isto. Rim, 12. IX. 1928.
115. Obračun troškova u Zagrebu. 21. VIII-31. X. (1928).
116. Izdaci u Zagrebu. (1928).
117. Račun H. Bauer. Zagreb, 12. IX. 1928.
118. Račun St. Kugli. Zagreb, 18. IX. 1928.
119. Doznaka Danici Škrivanić u Grazu. 29. X. 1928.
120. Popis radova poslanih u Ameriku. (1928).
121. Pismo I. Meštrovića Peši. (Split), 12. IX. (1929).
122. Pismo I. Meštrovića arh. Johnsonu u Los Angeles. 9. II. 1930.
123. Pismo I. Meštrovića Peši. (London), 28. VI. (1931).
124. Pismo Artura Nikolorića Peši. (New York), 4. IX. 1931.
125. Pismo P. Meštrovića A. Nikoloriću. Zagreb, 18. XI. 1931.
126. Pismo Blanche A. Byerley A. Nikoloriću. (New York), 4. II. 1932.
127. Popis Meštrovićevih crteža. (New York), 4. II. 1932.
128. Isto. (New York), 5. II. 1932, 11. II. 1932.
129. Pismo A. Nikolorića I. Meštroviću u vezi sa crtežima. New York, 11. II. 1932.
130. Popis Meštrovićevih crteža za Poljsku. (1932. ?).
131. Pismo I. Meštrovića Peši. Varšava, 8. V. 1932.
132. Isto. Split, 15. IX. (1932).
133. Isto. Split, 24. IX. (1932).
134. Osiguranje umjetnina. (London), 30. I. 1933.
135. Potvrda carinskih i željezničkih troškova za skulpture. Zagreb, 2. II. 1933.
136. Osiguranje skulptura za Pariz. Zagreb, 9. II. 1933.
137. Popis skulptura za Pariz. (1939).
138. Pismo I. Meštrovića Peši. Pariz, 18. II. (1933).
139. Isto. (London), 2. III. 1933.
140. Pismo Alfredea Bossona I. Meštroviću. (London), 22. III. 1933.
141. Pismo I. Meštrovića Peši. (Pariz), 27. II. (1933).
142. Isto. (London), 6. III. (1933).
143. Isto. (Split, 11. III. 1933).
144. Isto. Split, (28. III. 1933).
145. Isto. Split, (1. IV. 1933).
146. Isto. (Split, 8. IV. 1933).
147. Isto. (Split, 17. IV. 1933).
148. Isto. (Split, IV. 1933).
149. Isto. Split, (IV. 1933).
150. Osiguranje skulptura za Prag. Zagreb, 20. IV. 1933.
151. Brzojav Nikolorića Peši. New York, 10. VI. 1933.
152. Odgovor Peše M., 14. VI. 1933.
153. Pismo I. Meštrovića Peši. (Prag, 19. VI. 1933).
154. Isto. (Prag, V. 1933).
155. Isto. Split, (10. VI. 1933).
156. Razglednica I. Meštrovića Peši. (Split, 24. VI. 1933).
157. Pismo I. Meštrovića Peši. (Split, 30. VI. 1933).
158. Isto. (Split, 5. VII. 1933).
159. Isto. Split, 15. VII. (1933).
160. Isto. Split, 15. IX. (1933).
161. Isto. (Split, IX-X. 1933):
162. Isto. Split, (1933).
163. Isto. (Split, 1933).
164. Isto. Split, 8. VII. (1934).
165. Isto, Split, 17. VII. (1934).
166. Isto. (Split, VII-IX. 1934).
167. Isto. (Split, VII-IX. 1934).
168. Isto. Zagreb ? (Split, 21. IX. 1934. ?).
169. Isto. Split, 12. IX. (1934).
170. Isto. Split, 19. IX. (1934).
171. Pismo Društva prijatelja Njemačke I. Meštroviću. Zagreb, 7. I. 1935.
172. Deutsche Akademie, München I. Meštroviću. München, 30. I. 1935.
173. Pismo M. Čabriana I. Meštroviću. Zagreb, 3. II. 1935.
174. Isto. Zagreb, 6. II. 1935.
175. Deutsche Akademie, München I. Meštroviću. München, 11. II. 1935.
176. Prijepis pisma dr. Thierfeldera Društvu prijatelja Njemačke. München, 19. II. 1935.
177. Pismo Jugoslavenskog poslanstva u Berlinu I. Meštroviću. Berlin, 25. II. 1935.
178. Pismo Društva prijatelja Njemačke I. Meštroviću. Zagreb, 8. III. 1935.
179. Isto. Zagreb, 16. III. 1935.
180. Pismo Deutsche Akademie I. Meštroviću. München, 18. III. 1935.
181. Pismo Jugoslavenskog poslanstva u Berlinu I. Meštroviću. Berlin, 20. III. 1935.
182. Pismo minhenskog Radija Društvu prijatelja Njemačke u Zagrebu. (III. 1935).
183. Pismo Deutche Akademie Društvu prijatelja Njemačke u Zagrebu. München, 27. III. 1935.
184. Pismo Društva prijatelja Njemačke I. Meštroviću. Zagreb, 28. III. 1935.
185. Isto. Zagreb, 29. III. 1935.
186. Društvo prijatelja Njemačke Njemačkoj akademiji u Münchenu. (Zagreb), 30. III. 1935.
187. Pismo Društva prijatelja Njemačke I. Meštroviću. Zagreb, 30. III. 1935.
188. Pismo Društva prijatelja Njemačke Petru Meštroviću. Zagreb, 30. III. 1935.
189. Pismo Društva prijatelja Njemačke I. Meštroviću. Zagreb, 30. III. 1935.
190. Pismo Švedsko-jugoslavenskog društva u Zagrebu I. Meštroviću. Zagreb, 4. IV. 1935.
191. Pismo Društva prijatelja Njemačke I. Meštroviću. Zagreb, 5. IV. 1935.
192. Pismo Njemačke akademije I. Meštroviću. München, 6. IV. 1935.
193. Pismo I. Meštrovića Njemačkoj akademiji u Münchenu. Zagreb, 12. IV. 1935.
194. Brzojav Njemačke akademije I. Meštroviću. München, 11. IV. (1935).
195. Isto. München, 17. IV. 1935.
196. Rukopis prijevoda dopisa Njemačke akademije I. Meštroviću. München, 20. V. 1935.
197. Koncept dopisa I. Meštrovića Dvoru u Beogradu za spomenik na Avali. Zagreb, 8. VI. 1935.
198. Pismo Njemačke akademije I. Meštroviću. München, 1. VII. 1935.
199. Pravila Društva prijatelja Njemačke. (Tiskanica).
200. Popis skulptura za München. (1935).
201. Pismo I. Meštrovića Peši. (Split, VII. 1935).
202. Isto. (Split), 10. VII. (1935).
203. Isto. Split, 18. VII. 1935.
204. Isto. Split, 24. VIII. 1935.
205. Isto. Zagreb, 21. XII. 1938.
206. Pismo Putnam & Company Petru Meštroviću. London, 22. XII. 1938.
207. Pismo I. Meštrovića Peši. Zagreb, 1. V. 1939.
208. Isto. (Split), 29. VIII. (1939).
209. Isto. Zagreb, 4. V. (1940).
210. Isto. Zagreb, 10. V. 1940.
211. Isto. Split, 28. V. (1940).
212. Isto. (Zagreb), 30. V. (1940).
213. Isto. (Split, V-VI. 1940).
214. Isto. Split, (13. VIII. 1940).
215. Isto. (1940).
216. Isto. (1940).
217. Podaci u vezi sa Zemunskim mostom. (1940).
218. Pismo Bire Studin Peši. Drniš, 9. V. 1941.
219. Pismo Danice Meštrović Peši. Split, 17. VIII. 1941.
220. Pismo I. Meštrovića Peši. Split, 5. IX. 1941. Dodatak pismo 12. IX. (1941).
221. Pismo Olge Meštrović Peši. 4. VIII. 1942.
222. Polica osiguranja skulptura za izložbu u Berlinu, Beču i Bratislavi. Zagreb, 11. I. 1943.
223. Pismo I. Meštrovića Peši. Rim, 26. II. 1943.
224. Pismo Olge Meštrović Peši. Rim, 4. VI. 1943.
225. Pismo I. Meštrovića Peši. Rim, 10. VII. 1943.
226. Dopisnica I. Meštrovića Peši. Lausanne, 12. XI. 1943.
227. Isto. (Lausanne), 23. XI. 1943.
228. Dopisnica I. Meštrovića Peši. (Lausanne), 6. XII. 1943.
229. Pismo I. Meštrovića Peši. Rim, 9. VII. 1943.
230. Dopisnica I. Meštrovića Peši. (Lausanne), 21. XII. 1943.
231. Isto. Villars, 25. XII. 1943.
232. Pismo I. Meštrovića Peši. Villars, 3. I. 1944.
233. Isto. Lausanne, 31. I. 1944.
234. Dopisnica Olge Meštrović Peši. (Lausanne), 11. II. 1944.
235. Isto. (Lausanne), 5. III. 1944.
236. Pismo I. Meštrovića Peši. Lausanne, 20. III. 1944.
237. Dopisnica I. Meštrovića. Villars, 5. IV. 1944.
238. Pismo I. Meštrovića Peši. (Villars), 6. IV. 1944.
239. Dopisnica I. Meštrovića Peši. Villars, 13. IV. 1944.
240. Dopisnica Olge Meštrović Peši. (Lausanne), 15. V. 1944.
241. Pismo I. Meštrovića Peši. Lausanne, 11. V. 1944.
242. Isto. Villars, 25. VII. 1944.
243. Dopisnica I. Meštrovića Peši. Villars, 28. VIII. 1944.
244. Isto. Ženeva, 11. X. 1944.
245. Isto. Ženeva, 25. X. 1944.
246. Isto. Ženeva, 2. XI. 1944.
247. Isto. Ženeva, 24. XI. 1944.
248. Isto. Ženeva, 6. XII. 1944.
249. Isto. Ženeva, 21. XII. 1944.
250. Isto. Montana, 9. I. 1945.
251. Dopisnica Olge Meštrović Peši. Ženeva, 13. II. 1945.
252. Dopisnica I. Meštrovića Peši. Ženeva, 18. II. 1945.
253. Pismo I. Meštrovića Peši. Ženeva, 27. II. 1945.
254. Isto. Engelwood, 27. I. 1946.
255. Isto. Syracuse, 12. II. 1946. (?). Prilog: Popis skulptura za Ameriku.
256. Isto. Syracuse, 19. IV. 1947.
257. Tlocrt oštećene makete Kosovskog hrama.

5. Razna pisma i isprave. 1906-1927.
   1. Pismo Vlaha Bukovca I. Meštroviću. Prag, 7. VII. 1906.
   2. Čestitka V. Bukovca I. Meštroviću za vjenčanje. (Prag, 1905. ?).
   3. Pismo F. D. Marušića I. Meštroviću u Beč. Drniš, 19. VIII. 1906.
   4. Pismo Nadežde Petrović I. Meštroviću. (Početak manjka). (Oko 1907).
   5. Srpsko odlikovanje I. Meštrovića ordenom Sv. Save. Beograd 1912.
   6. Meštrovićeve upute za pakovanje skulptura za izložbe u Americi. (1924. ?).
   7. Pismo I. Meštrovića G. Lerolleu u Pariz. Zagreb, 8. III. 1927.
   8. Pismo G. Lerollea I. Meštroviću. Berlin, 3. III. 1927.
   9. Meštrovićev koncept pisma nepoznatome. (1927. ?).
   10. Oporuka Ruže Meštrović. Zagreb, 20. I. 1927.
   11. Meštrovićev koncept pisma Ivi Andriću, ministru vanjskih poslova. Zagreb, 8. IV. 1935.
   12. Meštrovićev koncept pisma dr. Marku Kožulu, ministru građevina. Zagreb, 1934.
   13. Meštrovićev koncept pisma ministru prosvjete (?) za gradnju osnovne škole u Otavicama. 1925. (?).
   14. Meštrovićev koncept interviewa "Pravdi" u vezi s polemikom oko Zemunskog mosta. 1934. (?).
6. Pisma Ise Kršnjavoga Meštroviću u Beč. 1904-1906.
   1. Pismo I. Kršnjavoga I. Meštroviću. (Zagreb, kraj 1904.).
   2. Isto. Zagreb, 12. II. 1905.
   3. Isto. Zagreb, 16. V. 1905.
   4. Isto. (Zagreb, 1905).

XI. ARHIV GALERIJE UMJETNINA - SPLIT

1. Spis I. Meštrovića o pohrani skulptura u Galeriji umjetnina u Splitu. 11. I. 1932.
2. Pismo I. Meštrovića da se "Udovice" isklešu u kamenu. 29. V. 1960.
3. Dopis Banske uprave Primorske banovine u Splitu da se Meštrovićeve skulpture predaju Galeriji umjetnina Split, 15. IX. 1931.
4. Rukopis Meštrovićeve dječačke pjesme. 1899.

XII. RAZNA ARHIVSKA GRAĐA

1. Meštrovićeva djela u inventaru Narodnog muzeja u Beogradu.
2. Razglednice I. Meštrovića kćeri Marici Meštrović. (U posjedu Marice Meštrović, Zagreb). 1931-1936.
   1. 6 razglednica iz Splita VII-IX. 1931. u Pörtschach a/Wörthersee.
   2. 5 razglednica iz Pariza, Londona, Praga, Splita, II-VIII. 1933. u Zagreb i Pörtschach.
   3. Razglednica iz Kotora u Pörtschach. 11. VIII. 1936.
3. Prepiska I. Meštrovića, A. Šercera i J. Lukinovića u vezi sa skulpturom "Majka i dijete". 1953. (Vl. Obitelji Lukinović, Split).
   1. Pismo I. Meštrovića A. Šerceru u Zagreb. Syracuse, 5. VI. 1953.
   2. Pismo A. Šercera J. Lukinoviću u Split. Zagreb, 19. VI. 1953.
   3. Pismo I. Meštrovića J. Lukinoviću u Split. Syracuse, 21. IX. 1953.
4. Pismo I. Meštrovića inž. Helenu Baldasaru. Rim, 13. VIII. 1918. (Obitelj Baldasar, Split).
5. Objava vjenčanja Otta i Marije König. Beč, 25. V. 1895. (Technisches Museum, Wien).
6. Pismo I. Meštrovića Edouardu Herriotu, predsjedniku Narodne skupštine u Parizu. Syracuse, 2. III. 1951. (Mate Meštrović Zagreb).
7. Zapisnik komisije za položaj spomenika Grguru Ninskome u Splitu. 20. III. 1952. (Muzej grada Splita, Split).
8. Pismo I. Meštrovića Emanuelu Vidoviću. 1914. (Ostavština E. Vidovića, Split).
9. Pismo I. Meštrovića fra Karlu Jurišiću u Zaostrog. Syracuse, 4. III. 1953. (Franjevački samostan, Zaostrog).
11. Pismo I. Meštrovića Marinu Marasoviću. South Bend, 24. IX. 1978. (Obitelj Marasović, Split).
14. Pismo I. Meštrovića Ratku Katunariću. South Bend, 13. VI. 1958. (Vl. obitelj Katunarić, Split).
16. P. Mitrović: Komedija na stranicama jednog dnevnika. Rukopis, str. 176. (Vl. nasljednici P. Mitrovića, Rijeka ?).
17. Ivo Kovačić: Libric za razne napisane priče iz staroga Splita i drugo. Oko 1968. (Vl. autorovi nasljednici, Split).

XIII. ARHIV ELIZABETE KAŠTELANČIĆ - ZAGREB

1. Pismo I. Meštrovića Ruži Klein. Beč, 28. XI. 1903.
2. Isto. I. Meštrović Ruži. Beč, 23. II. 1904.
3. Isto. Ruže I. Meštroviću. Beč, 9. VII. 1904.
3a. Isto. I. Meštrović Ruži. Split, 17. VIII. (1905).
4. Isto. I. Meštrović Ruži. (Beograd, XII. 1906).
5. Isto. I. Meštrović Ruži. (Beograd, I. 1907).
6. Isto. I. Meštrović Ruži. Rim, 5. VII. (1914).
7. Isto. I. Meštrović Ruži. Rim, 6. VII. (1914).
8. Isto. I. Meštrović Ruži. Rim, 26. VII. (1914).
9. Isto. I. Meštrović Ruži. Rim, 27. VII. 1914.
10. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 17, 18. V. (1915).
11. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 23. V. (1915).
12. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (V. 1915).
13. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 27. V. (1915).
14. Isto. London, 29. V. (1915).
15. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 6. VI. (1915).
16. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 11. VI. (1915).
17. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (VI. 1915).
18. Isto. I. Meštrović Ruži. (Ženeva, VII. 1916).
19. Dopisnica I. Meštrovića Ruži. Ženeva, 20. VII. 1916.
20. Isto. I. Meštrović Ruži. Ženeva, 21. VII. 1916.
21. Isto. I. Meštrović Ruži. Ženeva, 23. VII. 1916.
22. Isto. I. Meštrović Ruži. Ženeva, 24. VII. 1916.
23. Pismo I. Meštrovića Ruži. Ženeva, (24. VII. 1916).
24. Isto. I. Meštrović Ruži. (Ženeva), 26. VII. (1916).
25. Isto. I. Meštrović Ruži. (Ženeva), 26. VII. (1916).
26. Dopisnica I. Meštrovića Ruži. Ženeva, 27. VII. 1916.
26a. Pismo I. Meštrovića Ruži. Pariz, (XI. 1916).
27. Isto. I. Meštrović Ruži. Pariz, 25. XI. 1916.
28. Isto. I. Meštrović Ruži. Pariz, (12. XII. 1916).
29. Isto. I. Meštrović Ruži. Pariz, (13. XII. 1916).
30. Isto. I. Meštrović Ruži. Pariz, (XII. 1916).
31. Isto. I. Meštrović Ruži. Pariz, (XII. 1916).
32. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (oko 30. IX. 1917).
33. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 5. X. (1917).
34. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 19. X. (1917).
35. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (X. 1917).
36. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (X. 1917).
37. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (X. 1917).
38. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (X. 1917).
39. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (XI. 1917).
40. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (XI. 1917).
41. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (XI. 1917).
42. Isto. I. Meštrović Ruži. London, 12. XI. (1917).
43. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (XI. 1917).
44. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (30. XI. 1917).
45. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (1. XII. 1917).
46. Isto. I. Meštrović Ruži. London, (4. XII. 1917).
47. Dopisnica I. Meštrovića Ruži. Bern, (9. XII. 1918).
48. Isto. I. Meštrović Ruži. Bern, (10. XII. 1918).
49. Isto. I. Meštrović Ruži. Bern (11. XII. 1918).
50. Isto. I. Meštrović Ruži. Bern, (13. XII. 1918).
51. Isto. I. Meštrović Ruži. Merlingen, 22. XII. 1918.
52. Pismo I. Meštrovića Ruži. Merlingen, 24. XII. (1918).
53. Isto. I. Meštrović Ruži. Split, (1921).

XIV. ARHIV MATE MEŠTROVIĆA - ZAGREB

"Oganj i pepeo". Autobiografski roman. Rukopis. II. dio.

XV. ARHIV MUSÉE RODIN - PARIZ

1. Pismo I. Meštrovića A. Rodinu. Pariz, 24. XI, 1909.
2. Isto. Pariz, 1. XI. 1909.
3. Isto. Pariz,10. XII. 1909.
4. Isto. Rim, 5. V. 1911.
5. Isto. Rim, 21. V. 1911.
6. Fotografija A. Rodina I. Meštroviću. Pariz, 1. VI. 1911.
7. Pismo A. Rodina I. Meštroviću. Pariz, bez datuma.
8. Pismo I. Meštrovića A. Rodinu. Rim, bez datuma (1914).
9. Isto. Rim, 14. V. 1914.

XVI. ARHIV DUŠKA KEČKEMETA - SPLIT

Pisma D. Kečkemetu u Split.
(Uz pisma su i kopije mojih odgovora).

1. Pismo N. Sadnikara. Kamnik, V. 1971.
2. Pismo I. Vidana. Zagreb, 16. II. 1971.
3. Pismo Z. Latkovića. Berlin, 1980.
4. Pismo Consulate General USA. Zagreb, 17. XII. 1981.
5. Pismo A. Kadića. Bloomington, USA, 22. XI. 1981.
6. Pismo M. Nikolina. Vrpolje, 22. VIII. 1983.
7. Pismo B. Radice. Split, 26. VIII. 1983.
8. Pismo M. Meštrovića. Saddle River, USA, 8. X. 1983.
9. Pismo V. Zlamalika. Zagreb, 12. XI. 1983.
10. Pismo M. Mitrovića. Zagreb, 2. XI. 1983.
11. Dopis Društva povjesničara umjetnosti. Zagreb, 14. XII. 1983.
12. Pismo S. Nosala. Bruchsal (Njemačka), 24. VIII. 1983.
13. Pismo V. Švarcmajer, ured. "Danasa". Zagreb, 19. IX. 1983.
14. Pismo A. Kadića. Bloomington, USA, 18. I. 1983.
15. Pismo X. Grisogono. Pariz, 6. I. 1984.
16-21. Pisma J. E. O'Connora. Springfield, USA, 12. IV. 1984. – 22. IV. 1985.
22. Pismo K. Jurišića. Makarska, 29. IV. 1985.
23. Pismo M. Mulnixa. Juneau, USA, 13. III. 1985.
24. Pismo E. Holika. Vrpolje, 7. VIII. 1986.
25. Pismo I. Ilića. Dubrovnik, 12. III. 1987.
26. Pismo Vangelista editori. Milano, 10. X. 1987.
27. Pismo V. Morovića. Zagreb, 16. IX. 1987.
28. Pismo M. Meštrovića. Zagreb, ? XII. 1988.
29. Pismo K. Sivačeka. Trnava (ČSR), 19. XII. 1988.
30. Brzojav Skupštine općine. Drniš, 8. IX. 1990.
31. Pismo A. Stošića. Šibenik, 11. IV. 1996.
32-40. Pisma U. Jahn. Eberswalde (Njem.), 19. X. 1988-21.III. 1990.
41. Pismo K. Jurišića. Makarska, 23. II. 1989.
42. Pismo Fundacije Ivana Meštrovića. Zagreb, 27. IX. 1991.
43. Pismo K. Mirtha. New York, 30. VIII. 1992.
44. Pismo D. Kečkemeta Fundaciji Meštrović. Promemorija u vezi s namjeravanom muzeološkom postavu Galerije Meštović u Splitu. 1997.
45. Pismo D. Kečkemeta Fundaciji Meštrović s primjedbama u vezi s obnovom Galerije Meštrović. Luka Bobovišća, 11. I. 1998.
46. Pozivnica za otvorenje obnovljene Galerije Meštrović. Split ?
47. Pismo M. Ivanišević a, ravn. Galerije umjetnina, o skulpturi Bosanac na konju. Split, 20. V. 1998.
48. Pismo M. Ivaništevića o skulpturama u Galeriji umjetnina i o skulpturama predanima Galeriji Meštrović. Split, 20. V. 1998.
49. Pismo Harolda Bilinića. Zagreb 8. X. 1979.
50. Dopisi i ekspertize o skulpturi Ruža Meštrović. Split, 1998-1999.
51. Izvještaj o Meštrovićevim djelima u Modernoj galeriji. Rijeka, 29. IV. 1994.
52. D. Kečkemet: Ekspertiza namještaja u N. Bakovića. Split, 21. IV. 1997.
53. Izvještaj Galerije umjetnina, Split, o zbirci A. Bauera. Split, 8. VIII. 1983.
54. D. Kečkemet: Ekspertiza četiri kapitela iz Kašteleta. Split, 10. IV. 1987.
55. Ivo Kovačić: Kako se stvarala reportaža o Ivanu Meštroviću... Prijepis rukopisa koji je bio u vlasništvu Kovačića.
56. Faksimil povelje Akademije likovnih umjetnosti Otavicama, 29. VI. 1952.
57. Nacrti i troškovnik crkve Krista Kralja za Trnje u Zagrebu.
58. Podaci B. Nižetića o masonima u Splitu. 12. I. 1984.
59. Pismo N. Stojanova o otkriću Meštrovića. Pakoštane, 30. X. 1983.
60. Pismo D. Prančevića o irskom novcu. Split. 13. I. 2003.
61-72. Prepiska D. Kečkemeta i Snite Museuma of Art, University of Notre Dame (M. Jelinak, Ch. Loving). Split-Notre Dame, 28. II. 2000-13. VIII. 2002.
73. A. Kadić: Meštrovićevi "Božićni razgovori". 1940. (Rukopis).

XVII. ARHIV OSTAVŠTINE MEŠTROVIĆ - SOUTH BEND (?) (SAD)

1. Ivan Meštrović: "Božićni razgovori". (Rukopis). (Kopija: Galerija Meštrović, Split).
2. Ivan Meštrović: "Razgovori s Michelangelom". (Rukopis). (Kopija: Galerija Meštrović, Split).

XVIII. ARHIV SVEUČILIŠTA NOTRE DAME - NOTRE DAME, SAD

1. Kopije u Galeriji Meštrović, Split.
   1. Popis Meštrovićevih radova u SAD.
   2. Popis Meštrovićevih radova izvedenih u SAD 1947-1962.
   3. Popis Meštrovićevih radova prenesenih iz Syracuse u Notre Dame 1955.
   4. Popis Meštrovićevih radova 1947-1962.
   5. Popis Meštrovićevih radova u SAD pred odlazak u Notre Dame 1955.
   6. Popis Meštrovićevih radova u SAD.
   7. Popis fotografija Meštrovićevih radova u Notre Dame.
   8. Popis Meštrovićevih radova prevezenih iz Europe u Ameriku 1947.
   9. Popis Meštrovićevih radova izloženih u Metropolitan Museumu u New Yorku, 1947.
   10. Meštrovićevo pismo W. Domroschu. (Syracuse, 24. IV. 1947).
   11. Meštrovićevo pismo D. S. Mooreu. (Syracuse, 24. IV. 1947).
   12. Brzojav M. F. Cressona Meštroviću. (30. IV. 1947).
   13. Dopis Assumption Collegea Meštroviću. (Windsor, 24. I. 1954).
   14. Meštrovićevo pismo E. Žiliću. (Syracuse, 17. VI. 1954).
   15. Pismo R. Krunića Meštroviću. (Čačak, 20. VI. 1954).
   16. Pismo S. Hainesa Meštroviću. (Rochester, 20. VIII. 1954).
   17. Pismo W. Rozyckija Meštroviću. (Detroit, 17. IX. 1954).
   18. Meštrovićevo pismo O. Susteru. 9. XII. 1954.
   19. Meštrovićevo pismo O. Susteru. 18. XII. 1954.
   20. Meštrovićevo pismo fra T. Badurini. (Syracuse, 26. XII. 1954).
   21. Meštrovićevo pismo fra T. Badurini. (Syracuse, 22. I. 1955).
   22. Pismo T. Badurine Meštroviću. (Washington, 28. II. 1955).
   23. Meštrovićevo pismo fra T. Badurini. (Syracuse, 3. III. 1955).
   24. Meštrovićevo pismo S. Banoviću. (Syracuse, 3. III. 1955).
   25. Pismo S. Rittiga Meštroviću. (Zagreb, 6. III. 1955).
   26. Meštrovićeva bilješka u vezi s knjigom o Michelangelu.
   27. Pismo B. Radoša Meštroviću. (Brooklyn, 21. III. 1955).
   28. Meštrovićevo pismo B. Radošu. (Syracuse, 3. V. 1955).
   29. Pismo S. Vodopića Meštroviću. (Kuna, 6. VI. 1955).
   30. Meštrovićevo pismo S. Rittigu. (Syracuse, 18. IV. 1955).
   31. Meštrovićevo pismo R. Kruniću. (Syracuse, 5. V. 1955).
   32. Meštrovićevo pismo L. Biliniću. (Syracuse, 5. V. 1955).
   33. Meštrovićevo pismo fra E. Žiliću. (Syracuse, 1. VI. 1955).
   34. Pismo L. Bilinića Meštroviću. (Zagreb, 2. VI. 1955).
   35. Meštrovićevo pismo o. Petešiću. (South Bend, 11. IX. 1955).
   36. Pismo Accademia di S. Luca Meštroviću. (Rim, IV. 1957).
   37. Pismo American Federation of Arts Meštroviću. (New York, 19. VII. 1957).
   38. Pismo turskog ministarstva Meštroviću. (Ankara, 20. XII. 1957).
   39. Pismo S. Rittiga Meštroviću. (Zagreb, 16. V. 1958).
   40. Pismo jugoslavenskog konzulata Meštroviću. (New York, 27. V. 1958).
   41. Pismo D. P. Beana Meštroviću. (Syracuse, 6. VI. 1958).
   42. Meštrovićevo pismo D. Beanu. (South Bend, 4. V. 1958).
   43. Meštrovićevi odgovori na anketu nepoznatih. (South Bend, 25. I. 1959).
   44. Pismo D. P. Beana Meštroviću. (Syracuse, 20. I. 1959).
   45. Meštrovićevo pismo D. P. Beanu. (South Bend, 4. II. 1959).
   46. Meštrovićevo pismo L. Schmeckebieru. (South Bend, 14. II. 1959).
   47. Pismo Royal Society of Arts Meštroviću. (London, 16. II. 1960).
   48. Svjedodžba izbora I. Meštrovića za člana Royal Society of Arts. (London, 11. IV. 1960).
   49. Program proslave 77. rođendana Meštrovića. (South Bend, 14. VIII. 1960).
   50. Najava televizijske emisije o Meštroviću. (South Bend, 1962. ?).
   50a. Izvještaj D. A. Portera o razgovoru s Robertom Leaderom. (Notre Dame, 15. XI. 1973).
   51. Izjava C. Spalatina o Meštroviću. (Milwaukee, 4. IV. 1974).
   52. Pismo Oregon Univerziteta D. A. Porteru. (Oregon, 11. VI. 1974).
   53. Pismo Kansas Univerziteta D. A. Porteru. (Kansas, 8. V. 1979).
   54. Pismo Pittsburgh Univerziteta D. A. Porteru. (Pittsburgh, 23. X. 1979).
   55. Pismo D. A. Portera Frick Art Museumu u Pittsburghu. (South Bend, 28. V. 1979).
   56. Pismo Albright-Knox Art Gallery Buffalo D. A. Porteru. (Buffalo, 8. VI. 1979).
   57. Pismo Brooklyn Museuma D. A. Porteru. (Brooklyn, 8.VI. 1979).
   58. Pismo Tate Gallery D. A. Porteru. (London, 13. VI. 1979).
   59. Pismo Art Gallery of Ontario D. A. Porteru. (Toronto, 13. VI. 1979).
   60. Pismo St. Louis Art Museuma D. A. Porteru. (St. Louis, 22. VI. 1979).
   61. Pismo Ulster Museuma D. A. Porteru. (Belfast, 18. VI. 1979).
   62. Pismo San Diego Museuma D. A. Porteru. (San Diego, 22. VI. 1979).
   63. Pismo Newark Museuma D. A. Porteru. (Newark, 25. VI. 1979).
   64. Pismo Scottish National Portret Gallery D. A. Porteru. (Edinburgh, 26. VI. 1979).
   65. Pismo Musée Royaux des Beaux-Arts de Belgique D. A. Porteru. (Bruxelles, 25. VI. 1979).
   66. Pismo University of Minnesota D. A. Porteru. (Minnesota, 26. VI. 1979).
   67. Pismo Mayo Clinic D. A. Porteru. (Rochester, 27. VI. 1979).
   68. Pismo Oregon State University D. A. Porteru. (Corvallis, 2. VII. 1979).
   69. Pismo Art Institute of Chicago D. A. Porteru. (Chicago, 6. VII. 1979).

70. Pismo Diocese of Baton Rouge D. A. Porteru. (Baton Rouge, 10. VII. 1979).
71. Pismo Franciscan Monastery D. A. Porteru. (Washington, 10. VII. 1979).
72. Pismo Oregon State University D. A. Porteru. (Corvallis, 12. VII. 1979).
73. Pismo Musée des beaux-arts de Montréal D. A. Porteru. (Montréal, 24. VII. 1979).
74. Račun Réunion des musées nationaux D. A. Porteru. (Paris, 23. VII. 1979).
75. Pismo University of Pittsburgh D. A. Porteru. (Pittsburgh, 20. VII. 1979).
76. Pismo University of Pittsburgh D. A. Porteru. (Pittsburgh, 30. VII. 1979).
77. Pismo Musée des beaux-arts de Montréal D. A. Porteru. (Montréal, 1. VIII. 1979).
78. Pismo S. Antony's College D. A. Porteru. (Oxford, 8. VIII. 1979).
79. Pismo Colgate University D. A. Porteru. (Hamilton, 3. VIII. 1979).
80. Pismo Detroit Institute of Arts D. A. Porteru. (Detroit, 31. VII. 1979).
81. Pismo The University of Kansas D. A. Porteru. (Lawrence, 10. VIII. 1979).
82. Pismo trgovine umjetnina Christie's D. A. Porteru. (London, 1. VIII. 1979).
83. Pismo grada Antwerpena D. A. Porteru. (Antwerpen, 10. VIII. 1979).
84. Pismo Fairleigh Dickinson University D. A. Porteru. (Rutherford, 17. VIII. 1979).
85. Pismo Mission of Nombre Dios D. A. Porteru. (Saint Augustine, 28. VIII. 1979).
86. Pismo Israel Museuma D. A. Porteru. (Jeruzalem, 29. VIII. 1979).
87. Pismo Colgate University D. A. Porteru. (Hamilton, 21. IX. 1979).
88. Pismo Kunsthistorisches Museuma D. A. Porteru. (Wien, 10. XI. 1979).
89. Podaci National Shrine D. A. Porteru. (Washington, 1979).
90. Podaci National Shrine D. A. Porteru. (Washington, 1979).
91. Pismo City Art Gallery Leeds D. A. Porteru. (Leads, 15. I. 1980).
92. Pismo R. Hauptmana D. A. Porteru. (West Wardsboro, 2. II. 1980).
93. Pismo s prilozima Berea College D. A. Porteru. (Berea, 8. V. 1980).
94. Katalog Meštrovićeve izložbe u San Diego Museumu 1926.
95. Meštrovićev govor u vezi s nagradom Instituta umjetnosti i književnosti.
96. Podaci Belfast Museuma D. A. Porteru o Meštrovićevim radovima i bibliografiji.
97. Razni podaci o Meštroviću The Art Institute of Chicago.
98. Američka bibliografija o Meštroviću.
99. Meštrovićev životopis.
100. Popis Meštrovićevih izložaba.
101. Pismo National Sculpture Society u Ženevu. (New York, 1944. ?).

2. Kopije u Duška Kečkemeta, Split.

102. Privremeni inventar Meštrovićevih skulptura i crteža The Snite Museuma of Art, University of Notre Dame, Notre Dame SAD. (Poslano D. Kečkemetu 28. II. 2000).
103. Djela Ivana Meštrovića u Snite Museumu, Notre Dame, 1997. (Internet 1997).
104. Osobni arhiv Ivana Meštrovića. Ivan Mestrovic Papers (CMST). Notre Dame University. (Internet: cawley, archives nd. Edu/cmst 1. htm. 2). Biographical Sketch (Marija Meštrović). Provenance. Series Outline. Scope and Content Correspondance. 1/01 – 21/15.

* Cjeloviti popis na internet stranici *www.archives.nd.edu*

XIX. ARHIV SVEUČILIŠTA SYRACUSE - SYRACUSE (SAD)

1. Pismo Tate Gallery, London, Meštroviću. (London, 4. II. 1954).
2. Meštrovićevo pismo Tate Gallery. (Syracuse, 20. II. 1954).
3. Pismo Milana Lazarevića Meštroviću. (Pančevo, 22. IV. 1954).
4. Pismo biskupa F. Franića Meštroviću. (Split, 15. VII. 1954).
5. Meštrovićevo pismo Biskupskom ordinarijatu u Splitu. (Syracuse, 4. XII. 1954).
6. Pismo C. Fiskovića Meštroviću. (Split, 14. XII. 1954).
7. Meštrovićevo pismo C. Fiskoviću. (Syracuse, 3. I. 1955).
8. Meštrovićevo pismo Izvršnom odboru i savjetu za prosvjetu i kulturu SR Hrvatske. (Syracuse, 4. I. 1955).
9. Meštrovićevo pismo C. Fiskoviću. (Syracuse, 6. I. 1955).
10. Pismo biskupa F. Franića Meštroviću. (Split, 13. III. 1955).
11. Meštrovićevo pismo F. Franiću. (Syracuse, 25. III. 1955).
12. Pismo biskupa F. Franića Meštroviću. (Split, 12. XI. 1955).
13. Pismo C. Fiskovića Meštroviću. (Split, 18. XI. 1955).
14. Meštrovićevo pismo C. Fiskoviću. (South Bend, 27. XI. 1955).
15. Meštrovićeva skica natpisa za Njegošev mauzolej. (South Bend, 1958. ?).
16. Popis i opis Meštrovićevih skulptura u Syracuse University Art Collection, Sims Hall. (Internet, 1997).
17. Popis arhiva Ivana Meštrovića i fotografije njegovih radova u Syracusi. Syracuse University Archives and Records Manegement. Ivan Mestrovic Papers. Scope and content notes. (Internet).

XX. ARHIV LOUISIANA ARTS AND SCIENCE CENTER - BATON ROUGE (SAD)

Podaci i fotografije Meštrovićevih radova u Centru.

XXI. ARHIV NENADA GATTINA - ZAGREB

1. Radovi Ivana Meštrovića u SAD. Podaci i fotografije iz objavljene literature (D. Porter, L. Schmeckebier, i dr.) i dokumentacije u Atelijeru Meštrović u Zagrebu (Vesna Barbić).
2. Radovi Ivana Meštrovića u SAD. Podaci Marije Gattin, fotografije Nenada Gattina, SAD, 1986.

XXII. ARHIV MODERNE GALERIJE - ZAGREB

Katalog djela. (Knjiga inventara umjetnina).

XXIII. ARHIV MUZEJSKOG CENTRA - ZAGREB

Popis radova Ivana Meštrovića. (Predradnja za izložbu 1983).

XXIV. DRŽAVNI ARHIV - RIM
(Archivio dello Stato – Roma).

1. Dopis guvernera Dalmacije Giuseppea Bastianinija Luigiju Russu u Rim. Zadar, 26. VI. 1942. XX (49396/14-1).
2. Kopija diplomatske note Ministarstva unutarnjih poslova Prefekturi Splita i Kraljevskoj kvesturi u Rimu. Rim, 2. VII. 1942. (443/133746, sez. III).
3. Dopis Predsjedništva Ministarskog savjeta guverneru Dalmacije G. Bastianiniju. Rim, 8. VII. 1942. XX (49396/14-1).
4. Dopis Predsjedništva Ministarskog savjeta Korporacijama, Ministarstvu kulture, Predsjedništvu Fašističkog udruženja zanatlija i umjetnika, Prefektu Rima. Rim, 7. VII. 1942. XX (49396. 14-1).
5. Brzojav Ministarskog savjeta Ministarstvu kulture. Rim, 7. VII. 1942. XX (49396/14. 1).
6. Pismo guvernera Dalmacije G. Bastianinija C. Di Marziju, predsjedniku Fašističkog udruženja zanatlija i umjetnika. Zadar, 10. VII. 1942. XX.
7. Pro memoria C. Di Mazija, Fašističkog udruženja zanatlija i umjetnika Državnom podtajniku L. Russu. Rim, 17. VII. 1942. XX (50644/49396/III).
8. Dopis L. Russa G. Bastianiniju. Rim, 24. VII. 1942. XX (50644-49396/14-1).
9. Dopis G. Bastianinija L. Russu. 31. VII. 1942. XX (91698/49396/14-1).
10. Najpovjerljiviji hitni dopis Ministarstva kulture Ministarstvu vanjskih poslova, Ministarskom savjetu, Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu obrazovanja. Rim, 5. VIII. 1942. XX (72327/49396/14.1).
11. Brzojav Ministarstva kulture (D'Ajeta) Predsjedništvu Savjeta, Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu obrazovanja. 12. VIII. 1942. XX (84039/94396/14.1).
12. Dopis prefekta Rima Predsjedništvu Ministarskog savjeta. Rim, 12. VIII. 1942. XX (53174/49396/14.1).
13. Telefonska obavijest Ministarstva unutarnjih poslova Generalnoj upravi P. S. DIV. A. G. R., Ministarstvu kulture, Predsjedništvu Ministarskog savjeta, Ministarstvu vanjskih poslova, Ministarstvu obrazovanja. 18. VIII. 1942. XX (93179/49396/14.1).
14. Pismo C. Di Mazija šefu Kabineta Predsjedništva Ministarskog savjeta G. Bellazziju. Rim, 3. IX. 1942. XX (877).
15. Predsjedništvo Ministarskog savjeta. Bilješka za Ducea. 9. IX. 1942. XX (919 ?).
16. Brzojav Ministarstva vanjskih poslova. Ured A. P. Croazia. Ministarstvu kulture, Predsjedništvu Ministarskog savjeta, Ministarstvu obrazovanja, Dalmatinskoj vladi u Zadru, Kraljevskom poslanstvu u Zagrebu. 15. IX. 1942. XX (54936/49396/14-1).
17. Predsjedništvo Ministarskog savjeta. Povjerljivo. Predsjedniku Fašističkog udruženja zanatlija i umjetnika. (VIII ili IX. 1942. ?). (54032/49396. 14. 1).

XXV. ARHIV MUZEJA HRVATSKIH ARHEOLOŠKIH SPOMENIKA – SPLIT

1. Pismo Ivana Meštrovića dr. Mihovilu Abramiću. Syracuse, 25. VI. 1953.
2. Pismo Ivana Meštrovića dr. Mihovilu Abramiću. Syracuse, 15. X. 1953.
3. Dopis dr. Stjepana Gunjače Jugosl. akademiji zn. i umj. Split, 25. VIII. 1959.
4. Dopis akad. M. Mirkovića Institutu za nac. arheologiju JAZU. Zagreb, 29. IX. 1950.
5. Izjava Vicka Krstulovića. Split, 25. X. 1983.
6. Izjava Andrije Krstulovića. Split, 27. X. 1983.
7. Izjava dr. Cvite Fiskovića. Split, 1. XI. 1983.
8. Izjava Rade Dumanića. Split, 6. XI. 1983.
9. Dopis dr. Dušana Jelovine JAZU. Split, 24. XI. 1983.
10. Dopis gđe Marice Meštrović Anti Markoviću. Split, 3. IX. 1986.

OBJAVLJENA ARHIVSKA GRAĐA
(Nisu navedeni radovi u kojima je objavljeno samo jedno Meštrovićevo pismo).

Dragutin Kamber: Meštrovićeva briga za Muslimane. (Meštrovićeva pisma D. Kamberu). Hrvatska revija, Buenos Aires, 12/4 (48), XII, 1962, str. 435-444. (Br. bibliografje 7103).

Lettres d'Ivan Meštrović á Augustine Rodin. (Meštrovićeva pisma Rodinu, 1909-1914. Objavila Vesna Barbić). Annales de l'Institut français de Zagreb, Zagreb, II. ser., 22-23/1970-1971, str. 7-14. (7974).

Milan Kašanin: Susreti i pisma. Ivan Meštrović. Novi Sad 1971. (Meštrovićeva pisma Kašaninu, kustosu Muzeja savremene umjetnosti u Beogradu, 1932-1936), str. 169-178. (8452).

Vesna Barbić: Prilog monografiji Ivana Meštrovića. Spomenici Indijancima u Chicagu. Bulletin JAZU, br. 45-46, Zagreb, 1978, str. 76-103. (8639).

Norma Leigh Rudinsky: The Bronze Portrait of Martin Kukučin by Ivan Meštrović: A History. Slovak Studies, XVIII, Cleveland-Rome, 1978, str. 21-64. (8679).

Pisma kipara Ivana Meštrovića predsjedniku Jugoslavenskog odbora Anti Trumbiću 1914-1918. godine. (Priopćio Zvonimir Passek). Starine, Zagreb, knj. 57, 1978, str. 325-342. (8676).

Nevenka Bezić-Božanić: Sjećanja na Meštrovićeve početke u Splitu. (Meštrovićeva pisma Anti i Zvonimiru Beziću, 1902-1959). Mogućnosti, Split, 1983, 10-11, 933-936. (8955).

Arsen Duplančić: Podizanje spomenika Marku Maruliću. (Pisma I. Meštrovića F. Buliću i dr.). Mogućnosti, Split, 30/1983, br. 10-11, str. 870-880. (9005).

Milan Ivanišević: Vlast i novinstvo oko kipa Grgura Ninskoga na Peristilu. (Prepiska dr. Iva Tartaglije i don Vinka Brajevića, 1927). Mogućnosti, Split, 30/1983, br. 10-11, str. 881-889. (9043).

Stanko Piplović: Arhitektura Ivana Meštrovića. (Meštrovićeva pisma arh. Haroldu Biliniću u vezi s Njegoševim spomenikom i dr.). Mogućnosti, Split, 1983, br. 10-11, str. 903-915. (9213).

Pisma Ivana Meštrovića Bogdanu Radici. (Pisma 1946-1961). Hrvatska revija, München-Barcelona, 33/2(130), VI, 1983, str. 193-234; 3(131), IX, str. 457-492. (Također zasebna brošura, 1984). (448).

Kruno Prijatelj: Uz nepoznata pisma Ivana Meštrovića Šimunu Grubišiću. Mogućnosti, Split, 30/10-11, 1983, str. 926-932. (9221).

Karlo Jurišić: Meštrovićeva pisma i spomenik Kačiću. (Prepiska Samostana u Zaostrogu i Meštrovića u Syracusi, u vezi sa spomenikom A. Kačiću Miošiću u Bristu, 1953-1960). Zbornik Kačić, Split, XVI/1984, str. 335-336. (9453).

Vesna Barbić: Meštrović i arhitekti. (Arhiv Atelijera Meštrović u Zagrebu; pisma I. Meštrovića J. Plečniku; pisma J. Plečnika, P. Bajalovića, A. Roesslera, M. Marasovića, H. Erlicha, V. Kovačića Meštroviću; isprave Umjetničke akademije u Zagrebu). Rad JAZU, 423, Zagreb, 1986, str. 147-163. (9591).

Arsen Duplaničić: Podaci o Meštroviću i njegovim djelima iz korespondencije Mihovila Abramića. (Pisma Meštrovića s F. Bulićem i M. Abramićem, novinski članci o spomenicima Marku Maruliću i Grguru Ninskome). Mogućnosti, Split, 35/1987, 5-6, str. 508-529. (9690).

Karmen Milačić: Talijanska pisma Ivanu Meštroviću. 1911-1921. Forum, Zagreb, XXVI/LIII/1-2, 1987, str. 132-156. (9764).

Kruno Prijatelj: Pisma Ivana Meštrovića svom učeniku i suradniku kiparu Andriji Krstuloviću. (Citati iz pisama 1938-1958). Mogućnosti, Split, 35/5-6, 1987, str. 497-507. (9785).

Talijanska pisma Ivanu Meštroviću 1911-1921. Priredila Karmen Milačić. Zagreb 1987. (126).

J. A. Soldo: Biskupija. (Meštrovićeva pisma u vezi s gradnjom, 1933-1978). Split 1988, str. 31-80. (9958a).

Ljubo Boban: Kontroverze iz povijesti Jugoslavije, 2, Zagreb 1989. Prilozi za političku biografiju Ante Trumbića u vrijeme šestojanuarskog režima. (1929-1935). (O Meštroviću u Trumbićevim bilješkama, 1930-1937). (9983).

Cvito Fisković: Početak radova zaštite i obnove Dioklecijanove palače u Splitu nakon drugog svjetskog rata. (Prepiska C. Fisko-vića i I. Meštrovića o postavljanju Grgura Ninskoga, 1950-1953). Kulturna baština, Split, 19/1989, str. 152-162. (9988).

Sumrak Lovćena. (Pisma Meštrovića i predstavnika Crne Gore u vezi s podizanjem Njegoševog mauzoleja). Umetnost, Beograd, 1971, br. 27/28, str. 36-46. Pretiskano: Sumrak Lovćena. Beograd 1989, str. 36-46. (129).

Tomislav Hruškovec: Dokumenti argumenti. Meštrovićev Dom likovnih umjetnosti. 1930-1990. Zbornik dokumenata i izbor tekstova. Zagreb 1990. (130).

Norka Machiedo-Mladinić: Dosad nepoznata pisma Ivana Meštrovića prijatelju Ivi Tartaglii. Večernji list, Zagreb, 34/9589, 30. IV, 2. V. 1990, str. 13; 34/9592, 5. V. 1990, str. 12. (10099)

Vinko Nikolić: Stepinac mu je ime. (Pisma nadb. Alojzija Stepinca Ivanu Meštroviću). Barcelona 1978, II. izd.; Zagreb 1991, I, str. 433-441. (10217).

Dragutin Kamber: Lik Meštrovića kao čovjeka, prijatelja, vjernika i Hrvata. (Prepiska Meštrovića i Kambera, 1954-1961). Hrvatska revija, Zagreb, 43/2-3, 1993, str. 292.332. (10351).

Ratko Perić: Iz korespondencije Meštrović-Kamber (1954-1961). Hrvatska revija, Zagreb, 43/2-3, 1993, str. 290-332. (10370).

A. 3566, 3887, 4104, 4370, 8921, 8922.
- a 970, 2289, 5703.
AA 4105-4115, 4371, 4372, 4688-4695.
A. B. 8103.
A. D. 6146.
a. d. 2704.
A. E. 6027, 7581.
A. F. S. 1184, 1185.
A. G. 5965a, 8923.
A. H. A. 4116.
A. I. 8924, 9590.
A. K. 5218, 7039, 8925.
AKA 5219.
A. L. 8926, 8927.
A. M. 7363, 8928.
A. O. 756.
A. P. 5966, 7040.
A. S. 6638, 8541.
A. Š. 5466.
A. T. 7464.
A. V. 8706, 8707, 8764, 8929-8931, 10523.
A. Ž. 8932.
ab. 3413.
Abels, Ludwig W. 755, 758, 818, 1025-1027, 1073, 1105, 1186, 1187, 1404.
Abramić, M(ihovil) 6278, 6507.
ac 8580.
(Aćimović) D. R. 7041.
Adamec, Ana 115, 508, 606, 622, 637, 701a, 704, 711b, 719, 7969, 8328, 8434, 8542, 8632, 8633, 8860, 8933, 9421, 9422, 9977, 10041, 10042, 10651.
Adamic (Adamič), Louis 5060.
Adanja, Katarina 7812.
Adlow, Dorothy 6279.
Adriaticus (vjerojatno Lujo Vojnović) 3888, 3889.
Adžija, Nikola 4696, 6318, 6639, 6711, 6712, 6953, 7664, 7665, 7813, 7814.
Affentranger, Angeliko 9649, 9650, 9798.
Agard, W. 2615.
Agotić, Ela 10652.
Ahmed 1405.
Ahmetović, S. 9896.
Aitken, Charles 1844, 1090, 2147.
ak 8934.
Akácz, László 8378.
Alberti, Kazimira 4373.
Aleksendrić, Slobodan 8708.
Aleksić, Dragan (D. A.) 3414, 3567.
Aleksić, Vlado 7582, 8104.
Aleramo, Sibila 1406-1410.
Alešina, L. S. 7583.
Alfirević, Ante 1028.
Alujević,Darija 11070.
Ambrozić, Katarina 6640, 7042-7044, 8105, 8106, 8634.
Ambrož, Oton (O. A.) 5556.
Amfiteatroff, A. 2, 1845.
Amishai-Maisels, Ziva 10331.
Ančić, Marko 719, 9551, 10043.
Andelman, David 8709.
Andrijašević, Niko 1029, 1106.
Anđelković, Miloš S. 3415-3417.
Anđelović,Ljubica 10888.
Angeli, Diego 1846.
Angeli Radovani, Kosta 6903, 8507, 8508, 9552,10912.
Angioletti, G. B. 4697.
Angiolini, Arrigo 5967.
Ankwicz-Kleehoven, Hans 5220.
Anonimus 2290.
Antić, J. K. 7045.
Antonelli, Giuseppe 1411.
Antonio, Dell' 3252, 5221.
Antonovici, Constantin 9553.
Anzani, Giovanni 9651.
Anzulović, Branimir 7666.
Anzulović, Neda 10523a.
ap. 3890.
Appleton, Helen Read 2705.
Aračić, D. 8666.
Arai, Marija 9423.
Arato-Perényi 7046.
Arbanas, Željko 10558.
Armanda, Niko 3418-3420, 3891.
Armfield, Maxwell 1910, 3062.
Arnold, Đuro 906, 1107.
Arsenić, R. 8935.
Artist 907.
Askočenski, Pavle 4698, 5061, 5557.
Aubry, James 2706, 3062.
Aumonier, W. 4374.
(Avenus, Joseph) 5222.
Azocar, Maria 103, 631.
B. 2148, 2616.
b. (b) 5223, 6393, 6713.
B. A. 4117.
B. B. 7465, 7584, 8936.
B. Bi. 9424.
B. F. 8329.
B. K. 6714.
B. L. 8379.
B. L. K. 5968.
B. M. 7970.
B. O. 7466, 8937.
B. P. 7815.
B. R. 6715.
B. St. 8635.
B. Š. 8636.
B. T. 6585.
B. V. 6319.
B. Ž. 8637.
Babić,Franka 10970,10971.
Babić, Jasminka 671b, 10653, 10654.
Babić, Ljubo 4375, 4484, 4485, 4642, 5062, 5400, 5401, 5704, 5930, 6028, 6508, 6641-6643.
Babić,M. 84-89,95
Babić, Mirko 8940.
Babić, Vanja 10605.
Baborovska, Sandra 11043a.
Babović,Sofija 11058,11108.

Bach, Ivan 5224, 5931, 6029, 6716, 7816.
Bacher, Béla 680, 6644.
Badurina, Anđelko 9653.
Bađun, D. 8938, 9425.
Baine Basson, Emily 2707.
Balas, E. 9654.
Balaš, R. 6030.
Baldani, Juraj 8625a.
Baldasar, Helena 8710, 8765.
Baloković, Zlatko 2864.
Ban, Hrvoslav 7739.
Banović, Stipan 2708.
Barač, Josip 3892, 4486.
Baranin, Dušan 8107.
Barbača, M. 9655.
Barbić (Barbičová), Vesna 116,118,120,121, 123, 125, 135b, 432, 584, 590, 593-598, 614-617, 624, 628, 641, 646, 650, 660, 670, 682, 683, 684, 688, 697, 698, 711b, 713, 715, 719, 7047, 7363, 7465, 7366, 7667, 7817, 7971-7976, 8108, 8330, 8331, 8380, 8381, 8544, 8545, 8581-8585, 8638, 8639, 8766, 8767, 8861, 8862, 8939-8944, 9591, 9656, 9657, 9978, 9979, 10044, 10655.
Barbieri, Raffaele 1911.
Barč, Imre 286.
Baričević, Doris 582, 6955.
Baričević, Janko 1108.
Baričević, Marina 9898, 9980, 10045-10050, 10155-10160, 10230, 10257-10264, 10332-10336, 10382-10384, 10524, 10606, 10645, 10656, 10676,10826,10889,10913,10925.
Barić, Vinko 10337.
Barić,Marija 10942,10943.
Barilli, Bruno 1789, 1790.
Baroffio, Orestes 3568.
Bartolović, Maja 5969.
Bartulica, Milostislav (B. M.) 3569, 3570.
Bartulović, Niko 1412, 3893, 4376, 4377.
Bašić, Stanko 10434.
Batistich, John J. 2898.
Batković, I. 6591.
Batlle, Esteban 3894.
Batorović, Mato 8945, 9426.
Batušić, Slavko (S) 2436, 3572, 4487, 5225, 6586, 6717, 6956, 7668.
Bassin, Aleksander 591.
Basso Maglio, Vicente 3571.
Bauer, Antun 6587, 8819a, 10435.
Bauer, Ernest 8383.
(Bauer, Marko) mb 1413.
Baumann, Felix 9713.
Bayne Bossom, Emily 2899, 3124.
Bebić, Damir 10559.
Becić, Vladimir 4378.
Becker, Felix 8366.
Bećir, Đuro 8109, 8711, 8820.
Bećirović, Komnen 7818, 8110, 8111, 9981, 10051, 10105.
Bego, Krunoslav 2900, 3253, 3421.
Bego, Marin 3895, 3896.
Begović, Bruno 7048.
Begović, Milan (Xeres) 59, 1030-1032, 1109, 1110, 2617, 3254, 3897.
Begović, Miroslav 10657.
Begović, Sead 10607.
Bekavac, Anto 3422.
Belamarić,Joško 11024
Belas, Ante 5226, 558, 5705, 5836.
Belčić, Mladen 4379.
Belić, Rudi (Rude) 1188, 2437.
Belin, Ivo 254, 3898.
Bell, Clive 2192.
Bell, Montage 4118.
Belloni, Goffredo 1414, 1548.
Benco, Silvio 1415, 5969a.
Bendiš, Ivan (Iv. B.) 5969a.
Benedetti, Michele de 1416.
Benes, V. 5932.
Benezit, E. 6462, 6553, 7585, 8546.
Benić, Gordana (G. B.) 8768, 8821, 8863, 8946-8954, 9592, 9658, 9899, 9900, 10052, 10161-10165, 10265-10272, 10338-10341, 10385, 10386, 10436-10438, 10525, 10526, 10560, 10658, 10806,10827.
Benić,Maja 11132a.
Benigar, Aleksa 10342.
Benlliure, M(ariano) 2193.
Bennett, Steven Alan 605.
Benois (Benoa), Aleksandr Nikolajevič 1189,1531 1417-1420, 1648a,1650,3062.
Benović, Maja 9659.
Benton, Shirley 8436.
Berglund,Evelina 11025
Berić, Gojko 8509.
Berman, D. 9660.
Bernard, Gui St. 4119.
Bernardoni, Ricardo 3573.
Bernauer, Markus 9661, 9662.
Bertossa, Paolo 9663.
Bervaldi, J(osip) dr. 1190, 3899, 3900, 5227.
Bešević, Ivanka 7049.
Bešević, Stevan Petar (Bechevitch Pierre) 2194, 2291, 2558.
Bettini, S. 5970.
Bezić, Ante (A. B.; -bz-) 6554, 6718, 6904, 7050, 7051, 7059-7061, 7367, 7368, 7467-7470, 7669.
Bezić-Božanić, Nevenka (B. N.) 6645, 6718a-6720, 7052, 7470a, 8510, 8864, 8955, 9426a, 9663a, 10387, 10439.
Bezić, Živan 8957, 10053.
bg 9652.
Bicher, Susanna 9664.
Bićanić, Nikola 10319.
Bihalji-Merin, Oto (O. B.-M-) 6172, 6246, 6264, 6280-6283, 6509-6512, 6588, 6589, 8278.
Bikanović, Lj. 7819.
Bilaić, Antonio 10527, 10528.
Bilić, Mile 8112.
Bilinić, Harold 8113, 8114.
Billeter, Fritz 9665-9668.
Bilosnić, Tomislav Marijan 8958.
Bing, S. 735.
Birdsel, Roger 7053.
Birkhead, Alice 1912.
Bistolfi, Leonardo 1847, 1913, 2292, 2293,2371, 2400,2434, 3062.
Bitterman, Eleonor 6320.
Bjažić,Klarin,Tamara 11124.
Bjelovučić, N. Z. 3901.
Blagaić-Januška, Tea 10818.
Blagojević, Desimir 4120.
Blagojević, Dragan 8960.
Blačić, Zorica 8959.
Blaikie-Murdoch, W. G. 1914, 2099.
Blake, F(ranz) 6394.
Blašković, Vladimir 8961.
Blazović, Augustin 8962.
Blažinić , Vid (Blazina, Vid K.) V. Bl. K. 1191.
Blechen, Camilla 9669.
Boban, Ljubo (Ljubomir) 7548a, 7740, 7977, 8437, 9554, 9670, 9901a b, 9982, 9983, 10054.
Boban,Tihana 11109.
Boban, Vladmir 10440.
Bobek, Josip (Josef, -b-, J. B., Dr. B.) 4699, 4700, 5063, 5228-5231, 5402, 5467, 6031, 6032, 6395, 6396.
Bocarić, Špiro 1192.
Bock-Luiting, N. de 6646.
Boeck, Johann A. 7054.
Bogdan, Ivo 3902.
Bogdanić, Neven 10819.
Bogdanić, S. 10166.
Bogić, G. 2294.
Bogišić, Vlaho 9983a.
Boglić, Mira 8963, 8964, 9555, 9671.
(Bokur, Ignjat) 1699.
Bolhar, A(lojzij) 5706.
Bonacci, Silvije – Čiko 3903.
Bonači, Ivan 309, 5232.
Bone, James (B. J.) 6, 6a, 10, 507, 1421, 1700, 1701, 1791, 1849, 1915-1922, 2149-2151,2292, 2295, 2296, 2434, 2438, 2439, 2458, 2709, 4121, 4122.
Bone, Murhead (B. M.) 6.
Bone, Mirhead (JBM) 2151.
Bonifačić, Antun 5837, 6284, 6321, 6397, 6513.
Bonte, C. H. 2901.
Borginon, Door Jan 2195.
Borić,Tijana 10889a,10943a,11070a
Borisavljević, (Milutin) Dr. 1848.
Borko, Božidar (-o) 4488, 4489, 4701, 5233, 5468, 5707.
Borodin, A. 7471.
Borožan, Marko K. 7586.
Bortošová-Pinterová, Zuzana 8640.
Bosnić, O. 8965.
Bossaglia, Rossana 662, 9427, 9672.
Boško, K. 2196.
Bošković, Đ. 5348.
Bošković, Ivan 10563, 10659.
Bošković, Ivan J. 10563.
Bošković, Matej S. 3423.
Bošnjak, Mirko (M. B.) 7820, 7821.
Bota, Đorđe 3424.
Bozzoli, Carlo (A. E.) 9673.
Božanić-Bezić, N. vidi Bezić-Božanić, N.
Božić, Marinko 8641, 8712.
Božičević, Hrvoje 10441.
Božinović, Lubomir (Lj. B.) 5559.
Božović, Grigorije 5064, 5469.
Botić-Bego, Marina 626.
Br. J. 8382.
Br. K. 1850.
Brabec, Mirjana 10768.
Bracho, Sicrra 631.
Brajčić , Marija 11109a.
Brajević, Vinko 3425, 4379a, 4380, 4490.
Brajinović, M(arijan) 9428, 9674, 10529.
Brajović, Aleksa 6957, 7978.
Branch Jonson, W. 4123.
Brandim 5065.
Braut, H. 10388.
Braut, Ivo (I. B.) 6322, 9429, 9902.
Brecelj, Marijan 6721.
Brešan, I. 10389, 10565,10944,11014.
Breuer, Robert 5234.
Brinton, Christian 529, 2297, 2440, 2441, 2710, 3255, 3426.
Brinton, Selwyn 1422, 1792.
Brizio, Anna Maria 5708.
Brković, J. 7658.
Brlić, Ivan (Dr. I. B.) 4124, 4125.
Brodzky, Horace 2516.
Brontes 3574.
Brooks, A. M. 3427, 3575.
Brown, Rosemary Alicia 8822.
Bruen, E. J. 3428.
Brughetti, Romualdo 7056, 7057, 7222.
Bruguiere, F. 17, 2902.
Brukner, S. 5235.
Brušić, O. Vl. 3905.
Bruzzinelli, P. 7058.
Brzić, Žarko 9556.
Bublić, Dragan 2559, 2618.
Bucalo, B. 10660.
Buchsbaum, Maria 9675.
Buć, Stjepan 7472.
Budak, Mile N. 1423.
Budak, Neven 9557.
Budiša, Dražen 9676.
Buffoni, Decio 3256, 3257.
Bukarica, Miljenko (Mil.) 2711.
Bukić, Trifun 8115.
Bulajić, Č. 6590.
Bulat, Gajo (ml.) 1033, 1034.,1098.
Bulatović, Komnen 7587, 8116.
Bulić, Frane 3906-3910, 4381.
Bulić, Vinka 3904, 5560, 5561.
Bulić, Ivan 3911, 4491.
Bulimbašić-Botteri, Mila 10608.
Bulimbašić,Sandi 11037,11045,11059,11060,11061,11086.
Bull, H. A. 4126.
Bulliet, C. J. 2712, 2903, 3056.
Buljan, Zdenko 667.
Buljević, Zvonimir 6398, 8966.

Bumber, Dominik (bb.) 3912.
Bundev-Teodorov, Ilona 70, 91a.
Bur 1850a.
Burchwood Tyler, Katharine 6250.
Burdett, Osbert 3913.
Burić, Mihailo 8117.
Burroughs, Clyde H. 2904.
Burrows, Carlyle 6179.
Butković, I. 6722.
(Butković, Zvonimir Ilijin) Z. B. Ilijin 1035-1037, 1193.
Bužančić, Vlado 10343.
Callahan, Nadine 6463, 6464.
Calza, Arturo 1423a.
Cankar, Izidor 4127, 4128, 4382.
Canning, E. 3429.
Cantić, Arnaldo 1702.
Car Emin, viktor 4492, 4493.
Car, Marko 1038, 111, 1424, 2442, 3576.
Caramel, Luciano 9678.
Caratan-Delfin, Carmen 10055.
Carette,Jeremy 10489a.
Carić, Jakov 4702.
Case, Richard G. 7062, 8431.
Casson, Jean 6959.
Casson, Stanley 3577, 3914, 4077, 4129, 5562.
Castañeda, Julia 8969.
Castellan, Georges 10609.
Catholic Transcript,The 7300 a.
Catalo, Salvat 7741.
Cavalloni, Josip 1793.
Cecchi, Emilio 1425, 1703, 2298.
Cecelja, Vilim 8642, 8672, 10167, 10217.
Cecil, Robert 2299, 2300.
Cemović, Filip 7822, 7980.
Cermignani, A. 2.
(Cepelić, Iso) I. C. 5709.
Cervesato, Arnoldo 1426, 1427.
Cesarec, August 2713, 4494, 4703, 4704, 7368a, 8384, 8511.
Cevasco, George 6399, 6428, 6554a, 6592, 6682, 6723-6725, 6905, 8438.
Cevc, E. 7981, 7982.
Cèzan, C. 4705.
Chadwick, Ethel M. 2197-2199.
Chandler, Douglas 5710.
Charensol, G. 4706.
Chase, Georg Henry 2714, 2905.
Chavance, Renè 2301, 4707, 4708.
Cheney Chandler, Marta 5711.
Cheney, Margaret 9903.
Cheney, Sheldon 7742.
Cheney, Warren 6180.
Chevalier, Denys 587.
Christiansen, Erwin O. 6726.
Chyský, Čeněk 4709.
Cibić, Neven 10769.
Cilia,Johanna 11061aa.
Cimex 4130, 4131.
Cincík, J. 4710.
Ciprin, Vladimir (c, cn) 5470, 5472.
Cisek, Oscar Walter 4711.
Civinini, Guelfo 1428-1430.
Clain-Stefanelli, E. 7742a.
Clegg, Elizabeth 10819a.
Colugh Young, Pauline 2302.
Coates, Robert M. 6181, 6182.
Coburn, F. W. 2906.
Codola, M. Rodriguez 4132.
Cogniat, R(aymond) 4712.
Colich, Jerome 588, 7589.
Collings, Ernst H. R. 7, 28, 31, 513, 1794, 1795, 1851-1861, 1924-1936, 2100-2103, 2153, 2200-2203, 2292, 2303-2309, 2443, 2620, 2715, 3258, 3329, 3578, 4133, 4134, 4384, 4385.
Colombani, Roger 8117a.
Comentator 1431.
Copeland-Barkworth, Fanny (F. S, F. S. C.) 4495, 5403, 5404.
Coralnik, Avram (Cor) 1194.
Cortissoz, Royal 2716, 2717.
Costescu, Eleonora 101, 7590, 7983, 8744-8748, 8753.
Cota, Frane 5563, 5712.
Cota, Z. 9432, 9593.
Cotič, Viktor 2560.
Cozzani, Ettore 2, 1862.
Craft, Robert 8363a.
Credaro, Luigi 1704, 1705.
Cresson French, Margaret 6183, 6227, 8385.
Crispolti, Enrico 7670.
Crlenjak, Brane 6647.
Crnek, F. 3915.
Crnjanski, Miloš 2310, 4496, 4497, 5564, 5565.
Cromb, Owen 6465.
Cronicus 6033.
Csokor, Franz Theodor 5838, 5839.
Csuka, János 6906.
Cuculić,Kim 11132c.
Cummings, Paul 7591, 8118.
Cvetičanin, R. 8439.
Cvetišić, Vjekoslav (V. C.) 3579-3585, 3916, 3917, 3919, 3920.
Cvetkova, Elena (E. C.) 7063, 7369, 7823, 8386, 8970-8973, 9433, 9979, 9904, 9905, 9984, 10344, 10390, 10442, 10443, 10661, 10662.
Cvetković, Dragiša 7064.
Cvitan, Gabrijel 5066.
Cvitan, Vladimir 9680.
Cvitković, Ante 2907.
Czerwinski,Maciej 11070 aa,11081,11132b.
Czokor, F(ranz) T(heodor) 6285, 6400, 6401.
Č. 6727.
Čagalj, Marijan Ivan 8974, 9130.
Čakić, K(osta) 7592, 7593, 7743, 7824, 7825, 7984, 8119-8122, 8440-8443, 10056, 10057.
Čakić, Stefan 8643.
Čakić, Špiro (Š. Č.) 4135.
Čalić, Edo 5714.
Čangalović, Ratko 8975.
Čapek, J. 4713.
Čavić, Antonija 8865.
Čedomil, Jakša (Jakov Čuka) 2718, 2719, 2855.
Čelan, Joško (J. Č.) 8586, 8976, 9681.
Čelar, Joško 10444, 10445.
Čelebonović, A. 581.
Čengić, E(nes) 7065, 9558, 9559, 9594-9597, 9985, 10058, 10059, 10664.
Čerina, Ljiljana 135b, 719d, 10663, 10770,10828,10850,10889b ,10990,11007,11026.
Četnik,Milan 11110.
Čičić, Zvonimir 8977.
Čičin, I. (I. Č.) 8978, 8979.
Čičin-Šain, Ćiro (č-š) 5067, 5409, 5715, 5840.
Čizmić, Ivan 8866, 8980, 10273.
Čokić, Dženeta 10530.
Čolović,Duška 10991.
Čolović-Sviličić, Jadranka 8867, 8981, 8982, 9906.
Čopić, Š(pelca) 612, 7066.
Čorak, Željka 8823, 10060, 10169.
Čović, Danilo (D. Č.) 6323, 6324.
Čović, Mirko 7370, 7371.
Črnja, Zvane 7474, 7594, 8644.
Čuić, Stjepan 10446.
Čukvas, Veselin 7826, 8123.
Čulić, Dmitar J. 6466, 7595.
Čuljak,Marija 11015.
Čurić,Dražen 11027
(Čuturić, Leonardo) ć 1195, 1196.
Ćaković, V. 7374, 8124.
Ćepulić, Vl(adimir) 3430.
Ćirić, Aleksandar 10566.
Ćirić, N. 8587.
Ćirić, Radmila 5068.
Ćirković, Sima 9434.
Ćirković, Stevan K. 2908.
Ćorić, Šimun Šito 10170.
(Ćorović) Tschorovitch, Svetozar 2311.
Ćosić, D. 8290.
Ćujić, S. 7067.
Ćupić, Davor 10447-10450, 10531, 10532.
Ćupić, P. 8125, 8126.
Ćurčić, Lazar 4136, 7827, 8127.
Ćurčin, Ivan (Ivo) 6402, 8647.
Ćurčin, Milan 10, 26, 27, 35, 254, 261, 1197, 2312, 2313, 2444, 2445, 2517, 2561, 2621-2623, 2720-2723, 2909-2913, 3259-3261, 3431, 3432, 3586, 3921, 3922, 4137-4141, 4386, 4498-4502, 4714-4720, 5069-5074, 5237-5242, 5473, 5474, 5566, 5567, 5716, 5841, 5933-5935, 6325-6327, 6467, 8759.
Ćustić, Marko 10771.
D. 760, 971, 1796.
d (-d-) 909, 6907, 8128.
D. B. 7671, 8983.
D. C. V. 7828.
D. Ch. 9682.
D. Ć. 8984, 8985.
D. D. 7068.
d. de. 10610, 19665.
D. E. 7744.
D. H. 8986.
D. I. 8548.
D. J. 7069.
D. K. 2314, 8987-8984.
D. M. 4143.
D. Mć. 8645, 8646.
D. N. 6593, 6728, 9907.
D. O. 8990.
D. P. 8444, 8991.
D. R. 6729, 7829, 8992.
D. Sm. 8647.
D. Š. 7475.
D. V. 8993.
Dadda, Luigi 9683.
Dadić, Žarko 9684.
Daily News Bulletin 6302a.
“Dalmatinac” 2724.
Danilo, mitropolit 7596, 7830, 7831, 8129.
Danojlić, Milovan 10061.
Darmstädter, Robert 6960.
(Davičo, Hajin) D. M. S. 1706.
David, Joseph 3433.
Davis, Florence 2914.
Davis,Jim 11087.
Dayot, Armand 2154.
De Lue, Donald 7070.
De Michieli, Mario 661, 7670, 8994, 8995, 9126, 9433, 9435, 9436, 9685.
De Quirielle, Pierre 4721.
De Stasio, marina 9790.
Deak, Franjo (Dr. F. D.) 3434, 3435, 3587, 5075, 5842.
Deanović, Ana 123, 7071, 8996, 9598.
Deanović, Mirko 1432-1434.
Dearborn, Betty 2915.
Decker, A. R. 3588, 3652.
Dečasnić, B. 6594.
(Dedier, Vladimir) 7985, 7986, 8130.
Deecke, Thomas 9686.
Defrančeski, Joso 5843.
Dejanov, N. L.
Delalle, Ivan 2315, 2316, 2518, 2624, 2725, 2726, 2738, 2916-2919, 3262, 4722.
Delalle, Ivan ml. 10273a.
Delarue-Maldrus, Lucie 3436, 4144, 4145, 4245.
Delogu, G. 5406.
Delphy, Egbert 1435, 1436, 3062.
Demetrović, Eugen 1198.
Demori-Staničić, Zoraida 9437.
Denegri, Jerko (Ješa) 7672, 10666.
Depolo, Josip (J. D.) 6328, 6329, 6555, 7071a-7073, 7373, 8997, 9438, 9908, 9909.
Depolo,Roje ,Lidija 10945
Derado, Petar 8588.
Derbeck, Jeaune 8998.
Dérer, Ivan 4723-4725, 4924, 5059.
Derk, D.Denis 10451, 10667, 10668,11111.
(Despiau, Charles) 4726, 4727.
Despot, Ilija 5475.
Despotović, Dragoslav 7673.
Dessauer, B. 5244.
Dešković, Branislav 1199, 1200.
Deur, Veljko 6648, 8769, 9687, 9910.
Devigne, Marguerite 6468.

Devree, Howard 6403.
Dezarrois, André 545, 4728, 4729.
Dezember Ritchel, Elaine 11007a.
(Dežman, Milivoj); Iv 761.
Diab,Hassan Haidar 11133a
Dias, B. H. 2155, 2204.
Diaz, Vasquez 6649.
Dietz, Betty A. 6184, 6228, 6229.
Diez, Ernst 3263.
Digović, Pavle 354, 9992.
Dimitrijević, Kosta 8648.
Dixon, Arthur 2205.
Dizdarević, Abdulatif 6148.
Dj. J. 1437.
Dobida, Karel (K. D.) 2562, 3437, 4142, 4730, 5076, 5077, 5245, 5476, 5568.
Dobronić, Antun 4731.
Dobrašin, Baldo 10669.
Dobronić, Ljelja 8999.
Dobrović, Petar 2317, 2520, 2563, 4331, 4503.
Dobrzyniec, R. 4732.
Dočić, Marko 9000.
Doering, O. 1863.
Dolenc, Zvonko 10452.
Domić, Ljiljana 9600-9602, 10171, 10172, 10567, 10670.
Domjanić, Dragutin 2921.
Donadini, Ulderiko 2104, 2105.
Donat, Branimir 135a, 472b, 472c, 10391, 10568, 10583, 10611, 10612,10926.
Dončević, Ivona 9001, 9002.
Dorfles, Gillo 661, 9688.
Došen, Mirko 5477.
Dr. 1201.
dr. 1707.
Dr. B. 2446.
Dr. B. J. 2521.
Dr. Č. 5246-5248.
Dr. K. Sch. 2920.
Dr. P. 2625, 3438.
Drabert, E. 6034.
Draganić, Josip 3439, 4504, 4505, 5078, 5079, 5717.
Dragin, V. 3923.
Dragojević, Danijel 6908.
Dragun,Gorana 11088.
Drainac, Rade 2564, 4733, 5080-5983, 5201, 5202.
Drašković, Aleksandar 9986.
Dražić, Branislav 5249.
Dreyfuss, Albert 202, 2922.
Drljić, Rastko (R. D.) 7074.
Drobnjak, Vladimir 8868, 9689, 10062.
Družijanić, Ivan 6469.
Dubljević, Blažo 8770.
Duboković-Nadalini, Niko 6909.
Dubrovčić, Slavko 7075.
Ducati, Pericle 4146.
Dučić, Jovan 2156, 2157, 2206-2208, 2400, 4506, 4507, 7832, 8759, 8869.
Dudan, Alessandro 2447, 2565.
Dudin, M. 8589.Duffy, Robert W. 9003, 9004.
Dugandžija, Mirjana 10274, 10671, 10672, 10772, 10773, 10808, 10809.
“Duje Balavac” 1112.
Dujmović, Danijela 10673, 10674.
Dujmović, Nikola 3924.
Dujmović, Tihomir 10275.
Dujović, Jovan 7833, 8131.
Dukat, Zdeslav 10276.
Dukić, B. 7745.
Dukić, D. 10173.
Dumenčić, Ljubica 135b, 10675.
Duncan, Alastair 9911.
Dunwiddle, C. 8590.
Duplančić, Arsen 632, 9005, 9439, 9603, 9690, 10276a.
Durković, Lj. 8278.
Duvančić, Š. 8713.
Dvojković, Zdravko 667, 9006.
Dvornik, P. 6595.
Džumhur, Zuko 6730.
Đ. I. 9912.
Đ. P. 6650.
Đ. Š. 8824.
Đ(elalija), M. 9007.
Đermanović, R. 5718.
Đikanović (Ćikanović), Ljubomir 7834, 8132, 8445, 8446.
Đilas, Milivoj 10676.
Đinović, Slobodan 7835, 8133.
Đogo, Gojko 7836, 8134.
Đonović, Pavle 99, 703, 7747, 8591.
Đonović, S. 7746, 7837, 8135.
Đorđević, Bora 7375, 8714, 8725.
(Đorić, Dušan) D. Đ. 2318.
Đukanović, R. 8136.
Đukić, Boško 10063, 10064.
Đukić, R. 8137.
Đukić, Trifun 6961.
Đuranović, P. 7658.
Đurić-Kalušević, Snežana 10277.
Đurić, Mihailo 8138.
Đurić , M(iljenko) D. 3440.
Đurić,Novica 11133.
Đurić, Rudolf 9691.
Đurić, T. 9008.
Đuroković, M(arija) 5570.
Đurović, Dušan 7376.
E. 1202.
E. E. L. 2923, 2924.
E. F. 6404, 9692, 9693, 10278.
E. L. 4387.
E. N. 1937.
E. P. 5085, 6962.
E. S. 3264, 8826, 9009.
E. V. 8649.
Eberle, Merab 6230, 6231.
Edouard, Joseph 5086.
Efremova, E. 9987.
Ego 2626.
Eisler, Georg 8139.
Eisner, Paul 3354, 4734.
Ekić, Enver 8140.
Ekmečić, Milorad 10065.
Eldersch, Ludwig 6405, 6406.
Elman, Richard M. 7076.
En 4388.
Engelman, Jan 4508.
Ensign, D. R. P. 3242.
ep. 4509.
Epstein, Jacob Nahum 6247.
Erceg, Heni 10392, 10393, 10453.
Escholier, Raymond 4735, 4736.
Ermers, Max 2627.
Esih, Ivan (ie) 3925, 3926, 4147, 4737-4744, 5087, 5250-5253, 5407-5409, 5478-5484, 5571-5575, 5719, 5720, 5844-5847, 6731.
Et. 1438.
Eterović, Adam S. 8512.
Eterović (Eterovich), Francis H. 425, 7477, 7987.
Eterović, Ivo 9694.
F. 4745, 7838.
F. (f. p.) 9010, 9011.
FON (F. O. N.) 5721-5727.
F. P. 5576.
Fagiolo, Maurizio 9469.
Fajgl, Vlado (V. F.) 8141, 8142, 8334, 8335.
Farkaš, Tamara 10279.
Farmer, Francis 2925.
Farnoux-Reynaud, Lucien 4746.
Fedorov, Nikolaj (N. F.) 5577.
Fegdal, Charles 4747.
Feller, Miroslav 6470.
Fellows Platt, Dan 5254.
Fèmes Beck, Vilmos 1203.
Ferber, E. 6132.
Ferguson, J. D. 1113.
Ferić, Stanko 10454, 10455, 10569, 10677, 10678, 10774,10946.
Ferrari, S. 8869a.
Ferrazza, Mario 8446a.
(Ferri, Rafo) Dr. R. F. 3927.
Fiala, V. 4510.
Fiamengo, Jakša (J. F.) 8387, 9012, 9695.
Fierens, Paul 4748.
Filakovac, Berislav 8336.
Filakovac, Vladimir 4749.
Filić, Krešimir 675.
Filija, Zlatko (Zl. F.) 8447.
Filipić, Andro 8143.
Filipponi, Silvia 105, 9503.
Fiocco, G. 5970.
Fiori, E. de 5088.
Fischer, Edward 6596, 8870.
Fischer, V. 1439.
Fisković, Cvito 5410, 5460, 5578, 5728, 5729, 6330, 6732, 7077, 7078, 8278, 8513, 9988, 10456, 10775.
Fisković, Igor 670.
Flanigan, James F. 640, 669, 9013, 10173a.
Fleischer, Victor 1204.
Fodor, M. W. 4976.
Forwalter, John 8448, 8871.
Folch, Joaquim i Torres 3928, 3929.
Fonti, Daniela 9696.
Fosca, François 4750.
Fotez, Marko 6597, 6651.
Fotić, M. A. 7377, 7988.
Fr.-Sa. 5936.
Francès, Josè (Francis) 2209, 2210, 4148, 4149.
Francev, Sima 3265.
Frandsen, Knud 4751.
Franić, Frane 6514, 6515, 10280.
Franić, (Ivo) Fip 4511-4513, 4752, 4753, 5089-5091, 5255.
Frankfurter, Alfred M. (A. M. F.) 6185.
Franjić, Zlatko (Z. F.) 8144.
Franković, Pavle 7989.
Frati, J. B. 7079, 7080.
Friedmann, Armin 5256, 5257.
Fremantle, Christopher E. 6186.
Furhance, Maguy 7839.
Frkaš, F. 9014.
Frlan .I. 10829
Frohmann, Günther 9697, 9698.
Fruk, Marinka 10066.
Fürst, Walter René 4754.
G. 4755.
g. 1440.
G-ć 203, 2926, 2927.
G. D. 1441.
G. K. 5730.
G. N. 5485.
G., S. 910.
G. Z. 8145, 8388.
Gaber, Ante 762.
(Gabršek, Miha) M. G. 2628.
Gaćeša,Tomislav 11134.
Gal, Miro 588, 7599.
Galajčuk, A. 9989-9991.
Galić, Maja 10458, 10570.
Galić, Mirko 9017, 9019, 10067, 10174.
Gall, Zlatko 8827, 9020, 9021, 9701, 10068, 10069, 10175, 10281, 10361, 10384, 10777,10928.
Galloway, John C. 7841, 8449.
(Galogaža, Stevan), S. G. 1797.
Galjer, Jasna 10176, 10776.
Gamulin, Anita 10395.
Gamulin, Grgo (A. Galin) 4514, 5496, 6173, 6187, 9440, 9441, 9702, 9913, 9914, 10459, 10460, 10778, 10679-10682, 10780.
Gamulin, Miće 10177.
Gardey,Ellie 11089.
Garthwaite, Ernest 10728.
Gaspari, Maksim 8337.
Gašparović, Stanko (s.) 6035.
Gattin, Marija 125, 9703.
Gattin, Nenad 9704.
Gauley, Sherrie 9442.
Gaunt, William 7600.
Gavran, Ignacije 8147-8149.
(Gavrilović, Andra) A. G. 763.
Gavrilović, Milan 56, 7082, 7990.

Gavrović, Milan 10612a.
Gaya, Nuño 7700.
Gazde, S. 10178, 10282.
-gb- 1039.
Gebhardt, Karl 1442.
Gedrich (Gedrih), Igor (I. G.) 8150, 9022.
Gedye, G. E. R. 3929a.
Geleit, Zum 557.
Genauer, Emily 6188.
(Gerbič, Hugo) Viktor Hugo 738.
Gerdts, William H. 7083.
Gerosa, Marina 9503, 9705, 9915.
Gerrard, T. J. 1938.
Gerstenzang, Nathaniel M. 6733.
Gesemann, G. 5092.
Geyer, George Anne 7084.
Geyl, Pieter 1939, 2106, 2211-2218.
Giani, Giampiero 5973a.
Gibbs, Jo 6248.
Gibian, Vera 6232.
Ginić, Dimitrije 3441.
(Girometta Duje) D. G. 3588a.
Gjurgjan, Ljiljana Ina 10396.
Gjurić, Miloš 2319.
Glasgow, George 2107, 2320, 2321, 2396.
Glavina, Frano 10461.
Glavina, L. 4756.
(Gligorić, Dimitrije) D. G. 1443.
Gligorić, Velimir 4149a.
Glišić, Bora 7842, 8152.
Glojnarić, Mirko 5937, 5956.
(Glomar, Jože) –on- 184, 2322, 2629, 2727, 2928.
Glumac, Branislav 9706.
Gluščević, Zoran 7843, 8153.
Gembarowicz, M. 5579.
(Gmajner, Ivan) A. D. 2219.
Godeč, Željka 10179.
Godrikan, Videc N. 10070.
Gol, Nenad (N. G.) 113, 116, 697, 711b, 719, 8338, 8872, 9023-9026, 9443, 9707, 10071.
Goldscheider, Cécile 594, 7844.
Goldstein, O. 1864.
Golobić, Lojze (L. G.) 4757, 5093.
Gomes da Silva, Alfonso 3930.
Gomez Tello, J. L. 8771.
Gonsiorowski, S. J. 5579.
Göpfert, Peter Hans 9708.
Gordon, Jan 2323.
Gordov, M. S. 1205.
Gorenčević, Iljko (Lav Grün; I. G.) 2324-2326, 2448, 2521a.
Göruke-Lukić, H. 10344a.
Gornostajska, Anna 5258, 5386.
Gorše, Francè 3266, 4758.
Gostl, Igor 10397.
Gostuški, Dragutin 8154.
Gotovac, Frano 9444.
Gotovac, Tomislav 10533.
Gotthardi-Škiljan, Renata 610, 8516.
Goujon, P. 1114.
Gould, F. C. (F. C. G.; F. J.) 1940, 1941.
Govekar, Fran 764.
Gračan, Stjepan 7991, 7992.
Graf, Max 3931, 3932.
Graf, Robert 5259-5262, 5411, 5412.
Grafly, Dorothy 2929, 4515-4518, 4620, 4633.
Gradjanin 3442.
(Grado-Benko, Artur) A. Gr. 2107a.
Grahovac,Jelena 10992
Grakalić, Marijan 9027, 9028, 9225.
Grand, P.-M. 7845.
Grauthoff, O. 1115.
Grbelja, Josip 7748, 9604, 9605.
Grbić, D(ragoslav) 6556.
Grbin, Boris 8873, 9242.
Grčić,Marko 10890.
Gregorić, Dragutin 8450.
(Gregorin, Janez) Fred Ungerb 4151.
Gregurek, Vladislav 6598.
Grgas, Gordana 10073.
Grgašević, Jaša (Jašo) E. 1116, 1444, 1627, 3267.
Grgec, Petar 3268, 4759, 5487, 5580, 5974.
Grgičević, Marija (M. G.) 7085, 7674, 8772.
(Greig, James) 1942, 2158.
Grimm, Karl Maria 5581.
(Grisogono, Prvislav) Pg 3443.
Grivić, Valentina 10823a.
Grizelj, Jug 6734.
Grlica Đ(uro) 106, 9029.
Grol, Milan 10072.
Gross, Mirjana 7749, 7775.
Groth, Chaterine D. 2108.
Grubač, Jordanka 9707, 10283, 10398, 10399, 10462-10464, 10534-10536, 10541,10929.
Grubač, Slobodan 7478-7482, 7601, 8828-8830, 8874, 8875.
Grubić, Damir (D. G.) 9030, 9606.
Grubišić, Vinko 10073a, 10180.
Grujić,B. Vera 11112,11124a.
Grum, Željko 47, 48, 51-53, 73-77, 83, 717, 7981, 8982, 7993, 9031.
Grunert, Heinz 5263-5265, 5413, 6036.
Guasp, Ernesto 3933.
Gudelja, Josip 10613.
Guenne, Jaques 4760.
Gulić, Dagmar 5731.
Gunther, John 3934, 4389.
Gunjača, Stjepan (Stipe) 6331, 6516, 8389, 8517, 8549.
Guzzi, Virgilio 7086, 7087.
Gvozdanović-Skulić, Sena 8155.
Gvozdanović, S(ena) 7378.

H. 3935, 3036, 4761, 5094, 10181, 10284.
h (-h-) 4762, 5488, 5732, 5974a.
Hh 10948.
H. G. 1943, 4153.
H. H. 9032.
H. K. F. 2931.
H. Z. 5266.
ha 5975.
Habunek, Vladimir 5095.
Hackelsberger, B. 6332.
Hadelt, Alfred 5267, 5268.
Hadži, Kosta st. 5733.
Hadžiomerović, Ali-Rizo 6557.
Hafner-Lahorski, Rikard 2522.
Haglich, Bianca 10728.
Haider, Hans 9033.
Hajnšek,F.,Melita 10947
Hakman, Stefan 4154, 4155.
Hamilton, George Heard 7675.
Han, Verena Manč (V. M.) 5583, 5734, 5848.
Hansen, C. E. 4156, 4390, 4763, 5735.
Hanzlowsky, Mladen 10074, 10284, 10286, 10294.
(Hanžeković, Marija) He-ma 5736.
Hanžeković, Mato (Dr. M. H.; M. Gabrijel) 3589, 4519, 4520, 5096, 5097, 6037.
Harlas, František Ž. 765.
Harrassowitz, Otto 6652.
Hart, Joy L. 9444a.
Harth, A. 5269.
Hassenberger, O. 6038.
Hausenberger, Agathe von 6039, 6040.
Haushofer, K. 5270-5272.
Havelaar, Just 2327.
Havlice, Patricia Pate 8390.
Hebequer, Guillermo Facio 3590.
Hébrard, Ernest 3937.
Hegedušić, Krsto 4391, 4521, 5489.
Heise, C. G. 6599.
Heitkamp, Ernest L. 2932.
Hekter, M. 4764.
Henderson, John 1944.
Herain, Karel 2933.
Herceg, Jakša 3938, 3939.
Hepp, P. 1117.
Hergešić, Ivo (Iv. H.) 2728.
Herzogenberg, J. von 8622.
Hevesi, Ludwig 1206-1210.
Heyduck, Marj 6233.
Hilberry, Estelle S. 42.
Hilberry, Harry H. 42.
Hildebrand, B. K. 6407.
Hildebrandt, Hans 2328, 2729.
Hina (H.) 10400, 10401, 10465, 10466, 10571, 10614, 10615,10830,10931,11071.
Hinković, Vinko (v) 3591.
Hinks, Roger 4157.
Hlevnjak, Branka 10683.
Hodonj, Željko (Ž. H.) 9035, 9036.
Hoffman, Malvina 5414, 5415, 6042, 6189.
Hofmann, W. 6653.
Hollmatz, Herta 6043.
Hollósi, Éva 9712.
Holmes, Ralph 2934.
Holslag, Frank W. 2159.
Holzmann, Hugo (dr) 2935, 3269, 3270.
Honisch, Dieter 660, 9560, 9713, 9714, 9893.
Horgan, P. 568, 6266a.
Horne, Alexander 6190.
Horstenau, Glaise von 10573.
Horvat, Anđela 107, 648, 9037.
Horvat, I(gnac) 7088, 7089.
Horvat, Ivo 4522.
(Horvat, Josip) –jh-; J. H. 3271, 4158-4160, 4392, 4393, 4523, 4765-4768, 5416, 5490, 7549a, 9445, 9992.
Horvat-Pintarić, Vera 660, 9715, 10791,10972.
Horvàth, György 9038.
Horvatić, Dubravko 7994, 7995, 8156, 9607, 9916, 10286a.
Howard, Dennis 6660.
hro 5849.
Hroničar 4525.
Hruškovec, Tomislav 130, 668, 7676-7678, 7750, 7751, 7846-7851, 7997-7999, 8339.
Hrvat 2329.
Hs 9710, 9711.
hs 5737.
Hudales-Kori, Bojana 8000.
Hudelist,Darko 10949,11089a.
Hull, W. 8592.
Hutter, Heribert 604, 8451.
Huyghe, René 8001, 9716.
I. B. 6735-6737, 7090.
I. Č. 7752.
ić. (-ić.) 5584, 5585.
I. D. 6600, 6601.
I. J. 7602, 9039.
I. K. 9040.
I. L. 1945, 10616.
I. M. 6472, 8593, 8773, 10402.
I. M. S. 8715, 8774.
I. P. 9041.
I. Š. 8650, 8775.
I. V. 9446.
I. Z. 5850.
Ibrovac, Miodrag 2220, 2730.
Ignacio, Huan 3592.
Ignjatović, Aleksandar 11037a,11089b.
Ilešić, Fran (Fr. I.) 5273, 5491.
Ilić,Merien 10950,10973.
Ilijić, Dragutin (d. J. J.; Posmatrač) 1708, 2566.
Ilijić, Stjepko 1040, 1041, 2731, 3272, 3273, 3444, 3941.
Ilinić, Milan 10346.
Iljadica, Dr 1889a.
Image, Selwin 1946, 1947.
Integralni 4769-4771.
Iran. 1212.
Isaac, Salih 10182.
Isaković, A. 8290.
Ivančević, Milan 1445, 7602a, 7602b, 8002, 8003, 9042, 9043, 9919, 9995, 10079, 10403, 10537-10539, 10684.
Ivančević, Radovan 8340, 9917, 9993, 10075, 10076, 10287, 10347.
Ivančić, Jasna 135.
Ivančić, Viktor 10288,10891.
Ivandija, Antun 8157-8159.
Ivanišević, D. 10183.
Ivanišević, Đurđica (Đ. I.) 8876, 9447, 9608, 9717, 9718, 9728,

9918, 9940, 9994, 10077, 10078, 10185-10188, 10289, 10290, 10348, 10363, 10467, 10574.
Ivanišević, Frano 3942-3944.
Ivanov, Vičo 37, 5492, 5559, 5577, 5585, 5586, 5659, 5661.
Ivanovic, Vana 7091.
Ivanović, Josip (Nikola) 9448.
Ivanović, Varko 8776, 8777.
Ivanuša, Dolores 9609.
Ivčević, Vicko 1042.
Iveković, Oton 911-915, 1043, 1044, 1118.
(Ivezić, Gerasim P.) G. P. Iv. 916.
Ivić, Miroslav 9920, 10291.
Ivkošić, Milan 10685.
Ivo (Lahman?) 3274.
Izvjestitelj 2936, 2937.
J. 2630.
j. 6963, 9449.
J. B. 9561.
J. B. M. 2329a.
J. D. 4526, 7852, 10080.
J. I. 10081.
J.J. 10951
J. K. 6738, 7853, 8160, 9450,11028.
J. L. 8651-8653, 8778.
J. M. 8341, 8342, 8550.
J. M. G. (J. M.) 3593, 3594, 3945.
J. P. 8654, 10404.
J. S. (J. s.) 8004, 10349, 10082.
J. S. P. 3946.
J. Š. (J. Šč) 5493, 8161, 8162.
J. T. 8343, 9921.
J. Z. 4527.
Jć 5738.
J.Ža 10863
(Jablanović) Cortelazzo, Josip 1709.
Jaborskaja, N. V. 7583.
“Jadran” 2109.
Jagoditsch, R. 6473.
Jajčinović, Milan 10468, 10686.
Jakopič, Rihard 1710, 4161.
Jakovina,Tvrtko 11072.
Jakulić, M. T. 1865.
Jalić, Jordanka 713, 646, 8716.
Jandre 9719.
Janeković, Dara 10083.
Janeš, Želimir 9044.
Jankovič, Ján 9562.
Janković, Dragoslav 7092, 7436, 7679.
Janković, Zorica 10994a.
Jauneau, Guillaume 4772-4774, 4776, 4777, 4990, 4991, 5014.
Jareb, Jere 426.
Javorčić, Ivo 9458.
Jean-Aubry, M. G. 1948, 2330.
Jedlowski, Josip 1949, 1950.
Jelača Me (J. Me)Merien 10687-10689,10860-10862,10892,10893,10894.
Jelaska, Ante 8688, 9045.
Jelavić, J. 7680.
Jelčić, Dubravko 9451, 10084.
Jelčić,Stojaković,Matilda 10993
Jelenev, Nikolaj 4778.
Jelenčić, V. 8391, 8392.
Jelić, Marcella 10690, 10691.
Jelić, Milosav 2938.
Jelinčić, F(rane) 7854.
Jelinić, D. 7483.
Jelovac, Vuk 6558.
Jelovšek, Vladimir 739.
Jendrić, D(orotea) 9922, 9923, 10085, 10189-10192, 10292, 10692, 10779, 10819b,10831,10832,10895.
Jeny, Guido (J) 2449.
Jerković,Ana 10930
Jereb, Jere 10694.
Jeremić, Dragan M. 6964, 8005.
Jerenčić, Dragan M. 8163.
Jergović, Miljenko 10695,10896,10974,11125.
Jerinić, Mato (M. J.) 9046-9054, 9996.
Jevtić, Milan 2110.
Jevtović, Jevta 630, 649, 9055.
Jewell, Edward A. 6191, 6192.
Jewett, Eleanor 2939, 2940.
Jianon, Ionel 7603.
Jindra,Jelena 10932.
Jirik, F. H. 740.
Jiroušek, Antun 3445, 3595.
Johnson, W. Branch 4162.
Jokić, Nataša 9720.
Jolić, Dušan 8478.
Jolić, Stipe 9056, 9997, 10193.
Jones, Alexander F. 7093.
Jonić, Velibor 2567, 2941, 2942.
Jonjić, Dinko 10468a.
Jorgović, Kosta 1711.
Josipović,Slađana 10933.
Jovanović, Jovan M. 5417.
Jovanović, Kosta M. 3446.
Jovanović, Nenad 1446, 4528.
(Jovanović, Paja) 766.
Jovetić, Goran 10780-10782.
Jovičić, Nataša 10193a.
Jović, D. 8393.
Jović,Josip 10914.
Jović, P. 7605.
Jović, Vladimir 1447.
Jovićević, Niko M. 7604, 7855, 8164, 8165.
Jovović, Jevrem 7606, 8166.
(jp) 8006.
Juan, Antonio 7700.
Jugg, Mary 5851.
Jugosloven 2943.
Jukica, Jure 10469, 10696.
Jura, M(artina) 660, 9721-9723.
Jurasić, M. 10540.
Jurčec, Ruda 6965.
Juríček, Ján 8551.
Jurić, Frane 8006a.
Jurić, Frano 2568.
Jurišić, Greta 8551a.
Jurić,Šabić,Zorana 10994,11038,11061a,11062,11062a,11063,11073,11090,11103,11113,11126,11127.
Jurišić, Karlo 382, 452, 457, 6910, 6911, 7094-7097, 7486, 8117, 8167, 8831, 9057, 9058, 9452, 9453, 9998.
Jurišić, Šimun 10194.
(Jurkas, Eustahije) E. J.-s. 1448.
Jurković, Ljubo D. 2631, 8007.
Jurkić, Mirko 6108.
Jurković,Marina 10897
Jurković, Mira (J. M.) 10541, 10542, 10617.
Jurković, Vinko 2111, 2632, 3275.
Just, Ivo 6654, 6655.
Jutronić, Andre 6912.
K. 1951, 2732, 4779, 4780, 8877.
k 5739, 7487, 7487.
-k.- 1449.
K. B. 8878.
K. D. 10195.
K. Đ. 6739.
K. E. K. 5274.
K. F. 5098.
K. K. 10350.
K. Ko 10543.
K. L. 7379.
K. M. 9724.
K. N. 7856.
K. R. 9059, 9725, 9726, 999, 10783.
K. S. 9060.
K. W. 6169.
Kabić, Zlatko 9061, 9453.
Kačarević, Dragić (D. K.) 8008.
Kačić-Miošić, Andrija 382, 452.
Kadić, Ante 6108, 6474, 8552, 8879, 9062-9065, 9924, 10470, 10471, 10576, 10576a.
Kadić, Branko (B. K.) 114, 418, 7098-7102, 7607, 9563.
Kadija, Niko 6559, 7608.
Kadijević, Đorđe 9454.
Kahn, Gustave 4782.
Kajmaković, Omer 6740, 8009.
K...aks 4781.
Kalajdžić, D. 6741.
Kalauz, Ksenija 161, 8553.
Kaleb, Ivan 10405.
Kaliterna, Fabijan 3947.
Kalođera, Niko 3948.
Kamban, Ivo 7857.
Kamber, Dragutin 419, 7103, 10351.
Kampis, Antal 7681.
Kampuš, Ivan 9925.
Kapetanović, I. 6475.
Kapetanović, Sanja 10086.
Kapisoda, Ljubomir 99, 703, 8591.
Kara, Ljudevit (Z; LJ. Z. K.) 1214, 1215, 2112, 1951a, 1952, 2633.
Karajev, N. (vidi: Karavajev N.).
Karakaš, Damir 10618.
Karalić, Predrag 4163-4165, 4529, 4783-4786, 5275.
Karaman, Igor 9925.
Karaman, Ljubo 19, 3596, 3949-3951, 5418, 5587, 5740, 6164, 6150, 9610.
Karaman, Srećko 7104.
Karamatijević, P(rvoslav J.) 4530.
Karamehmedović, Muhamed 8168.
Karavajev, N. (Lav Sokolski) 146, 1386, 1398, 1399.
Karavanić, Antun 10196.
Kargačin, Ivan 1953.
Karlović-Sabolić, Marina 10544.
Károly, Mihály 10009.
Karovitch, Pavle 17, 2944.
Kašanin, Milan 540, 542, 2331, 2332, 3447, 3448, 4166-4169, 4531-4534, 4787, 4788, 8169-8171, 8290, 8452.
Kaštelan, D. 6656.
Kaštelančić,Sabina 11091,11128.
Katalinić, Jakša (J. K.) 6560, 6561, 7105, 7682.
Katalinić Jeretov, Rikard 3952, 4789.
Katić, Ernest (Dr. E. K.; Lukša s Orsana) 2569, 2570, 5100, 5276, 5494, 5495.
Katić, Milan (mk; M. K.; -ra.) 5496, 5588-5591, 5741, 5742, 5852-5856, 5976-5985, 6045-6050.
Katunarić, Ante 1119.
Katušić, Ivan 8655, 9455.
Kay, jane H. 7488.
Kazmer, Ernö 5497.
kb 2945.
Kecmanović, Ilija 6286.
Kečkemet, Duško 45, 54, 84-89, 60-65, 67, 92, 95, 97, 104, 108-112, 135b, 601, 623, 634-636, 641, 678, 689, 693, 694, 706, 712, 6249, 6265, 6408, 6409, 6476-6478, 65,62, 6741a-6743, 6966-6970a, 7106, 7107, 7270, 7380, 7494-7497, 7550a, 7609, 7682a, 7683, 7858-7860, 7993, 7995, 7999, 8002, 8037, 8089, 8157-8159, 8172-8175, 8394-8399, 8453, 8518-8520a, 8554-8556, 8594, 8656, 8657, 8718, 8719, 8761, 8779, 8832, 8880-8882, 8943, 9000, 9002, 9061, 9066-9084, 9282a, 9301, 9319, 9453a, 9455a-9458, 9516a, 9522, 9694, 9727-9732, 9926, 9927, 999a-10001, 10087, 10197, 10197a, 10292a-10293a, 10352, 10406, 10407, 10472, 10473, 10577, 10578, 10619, 10620, 10645, 10698, 10707, 10784, 10811, 10812,10833,10834,10866,10915, 10975,10995,11017,11039,11048,11049,11074,11092,1109311094,11114,11129,11138.
Kelemen Boris 7108, 8833.
Kelley Fabens, Charles 2946, 3056, 3597-3599, 3953-3955.
Kempf,Bosiljka 10916.
Kerbler, Jurica 9085.
Kesner, V. 8010.
Kester 2221.
Kesterčanek, Franjo 5938, 5969.
Kesterčanek, Nada 58, 7109.
Kharabroff, Irina 2947.
Kilibarda, B.Božo 8344,10864.
Kipphoff, Petra 9733, 9850.
Kirasić, Ivan 7753.
Kirigin, Josip 7110, 7111.
Kirk, Grayon 6563.
Kisić, Vinko (K.) 972, 973, 1046-1049, 1120.
Kiš,(Terbovc) Patricia 10699, 10700,10976,11029,11075,11095,11115,11116,11134a,11134aa.
Kitić, Ante 7112.

Klancir, Đurđica 10353, 10784a.
Klein, Rudolf 10088.
Kličinović, Božena 10701.
Klimt, Gustav 1798.
Klisović, Jadranka 10089, 10474-10476.
Klisura, F. 7550.
Kljaković, Jozo 58, 5276a, 6333, 6410, 6971, 7113, 7114, 7861, 10294, 10295.
Kljaković, Kruno 10296.
Kljujić, Stjepan 8176, 8177.
Knežević, Antun 5419.
Knežević, Danilo 7498, 7610, 8178, 8557.
Knežević, Đurđa 10090-10093.
Knežević, Joko 6744.
Knežević, Ljiljana 10198, 10297-10299.
Knežević, Radoje J. (L) 56, 7115, 8011.
Knežević-Žabčić, B. 9086.
Kniewald, Dragutin K. 2450, 2571.
Knoblock, Heinz 8454.
Knoll, Petar (K-l) 672, 1121, 2948, 4535, 4790, 6108.
Kobal, France 1122, 1216.
Kocijan, Jasminka 10702, 10702.
Kadžić, Maja 9734.
Koenig, H. P. 7684.
Kokot, Ivan Zagrebensis 8595.
Kolacio, Zdenko (Z. K.) 5857, 8558, 9087.
Kolar, Nikola 1217.
Kolarić, Miodrag 6745, 6972-6974, 7116, 8399a, 8455.
Kolin, Marcel 190.
Kolombo, Ante-Tonči 9611.
Kolumbić, Tin 10703, 10785,10865.
Komad, Borislav 8658, 8659.
Konody, P. G. (P. G. K.) 1953a, 1954, 2160, 4170, 4171, 4281.
(Konstantinović, Vladimir?) K 3276.
Konjevod, M. (K. M.) 6657, 6975, 7611, 7685, 7686.
Konjhođić, Alija 7381, 7754, 8012, 8013.
Konjović, P. 1021.
Koomen, Pieter 2451.
Koprivica, Filaret 7826, 8123.
Korbler,Iva 10867
Korać, Stanko 8179.
Korać, Vojislav 8180.
Kordić, Lucijan 9735, 9736.
Kordić, Siniša 2452, 2523, 2634, 2733, 2949, 3277, 3600.
Korner, Jeronim 97, 6517, 10391, 10408.
Korol', L. 10002.
Korsky, Ivo 7117.
Kos, Gabrijel 10095.
Koshimura,Isao 11116a,11130.
Kosor, Josip (JOR; jor) 819, 917, 918, 1050, 1123, 1124, 2453, 2454, 5858, 6479, 8559, 8720.
Kosovel, Srećko 2635.
Kostić, Dušan 7382, 8181, 8290.
Kostić, Vasko 10003.
Koščević, Ž(elimir) 664, 9928.
Košutić, Ivo 10375, 10409.
Kotarac,Ines 10977.
Kovač, Ante (Aferim) 3601, 3692, 5420.
Kovač, J. 2950, 2951.
Kovač, Mirko 7862, 8182.
Kovačević, Josip 9088.
Kovačević, R(adovan) 8345, 8834, 9929.
Kovačić, Barbara 10199,10978.
Kovačić, Joško 10579.
Kovačić, Krešimir (-K-) 4791, 4792.
Kovačić,Leo 10952,10953,10954.
Kovačić, Matija 8014.
Kovijanić, Risto 7612, 8183.
Kozak, Vlado 8721.
Kozarčanin, Ivo 4793.
Kozicki, Wl. 1450.
Krajina, Mile 9089.
Krakov, Stanislav 3449.
Kraljević, Ljubomir 10095a.
Kralj,Milan 11064,11142.
Krasnov, Gj 8014a.
Kraševac,Irena10813,10868,10869,10870,10996,11008,11018,11050,11076,11077,11096,11097,11116b,11143a,11144.
K(raus) O(tto) 1051.
Kravar, Miroslav 9612, 9613, 9737.
Kravar, Zoran 10704, 10813a.
Kravčenko 1451, 1648.
Krawina, Josef 9738.
Krbek, Ivo 5592.
Krečić, Petar 9090.
Kreković-Štefanović, Sanja 135.
Krenedić, Kazimir (Dr; K) 2524, 3278, 3450, 3602, 3956, 4449.
Kreneis, Vladislav 5498.
Krešić, Stjepan 7119.
Krilić, Branimir F. 4794.
Krišković, Hrvoje (hk) 5859.
Krišto, Jure 10410.
Krizman, Bogdan 4795, 7383, 9091.
Krizman, Tomislav 1452, 4796-4798.
Krizomali, Urban 10621.
Križanić, Pjer (P. K.) 2455, 5593, 5594.
Križić-Roban, Sandra 10200.
Krklec, Gustav 2113, 2331a, 2456, 2636, 2952-2955, 3451, 7120, 8596.
Krleža, Miroslav (I. –ka) 2160a, 222, 2333, 2334, 2457, 2524a, 2524b, 2734-2736, 3279-3282, 3452, 3453, 3603, 3604, 4536, 4799, 5498a-5500, 5595, 5596, 5743-5745, 6411, 6481, 6563a, 6603, 6745a, 6913, 7383a-7384, 7499a-7550a, 7687, 7688, 7754a, 8183a-8184c, 8278, 8346-8348, 8400-8400b, 8597-8600, 9092, 9093, 9558, 9559, 9594-9597, 9739, 9740, 9747, 9985, 10058, 10059.
Krmpotić, Nada 7121.
Krnić,Denis 10955,10956,10979.
Krnic, Ivan 3605.
Krnić, J. 10726.
Krno, D. 4800.
Krnjević, Juraj 7385, 9459.
Krnjic-Peleš, Olga 3454.
Kroato 9094.
Krofta, K(amil) 4801, 4802.
Krolo, Petar 10411.
Kronauer, Marzia 9697.
Kronenberger, Gabriela 9741.
Krstić, N(ikola) 3606.
Krstulović, Andrija 9095.
Krstulović,Opara,Andro 11030,11040,11051.
Kršić, Dejan 10201.
Kršiniš, Frano 8601.
Kršlak, Z. 9096.
Kršnjavi, Izidor 741, 820-824, 870, 919, 920, 974, 1218, 1453, 1454, 1866, 1866, 2114, 2525, 2956, 9614.
Kruljac,Krunoslav 10898
Krušelj, Željko 10096.
Krušić, K. 8185-8187.
Kružić,Marko 10871,10899
Kubka, F. 4803.
Kučinić-Bojić, Diana 10202.
Kudrjavcev, Anatolij 9563a, 10203, 10622.
Kuehn, Leonore 5597.
Kuhn, Alfred 2526.
Kujačić, Mirko 4537.
Kukec, Vanja 642, 9097.
Kulenović, S. 8290.
Kulić, Ratomir 666.
Kulak, P. M. 4538.
Kulundžić, Josip (J. K.) 2335, 2336.
Kulušić, Joško 7122.
(Kumanudi, Kosta) 4172, 4173, 5860.
Kump, Mirna 9615.
Kuničić, Petar 3957.
Künstler, Gustav
Kupareo, Rajmund 58, 7123, 8660, 8672, 10204, 10204a, 10217.
Kurata, Chikatada 3282a.
Kurjak, Jadan 6518.
Kus-Nikolajev, Mirko 3455.
Kusik, Vlastimir 9460.
Kusin, Vesna 8722, 9098, 9099, 9616-9618a, 9742, 9743, 9930-9934, 10004, 10205, 10206, 10300-10304, 10354-10356, 10412, 10413, 10477-10484, 10623, 10705-10707, 10786.
Kušan, Jakša 4539, 5277, 5421, 5746, 5939-5941, 5986-5992, 6052-6063, 6151-6153, 6758.
Kušan, Vladislav 8883.
Kuštre, Ante (K. A.) 9564.
Kuzman i Damjan 1799.
Kuzmanić, Nila 9744.
Kuzmanović, Jasmina 9745.
Kuzmany, Karl M. 825, 921, 922, 975, 976, 1052, 1219.
Kveder, Zofka (Z. K. J.) 1712, 2337.
L. 4804.
L. M. McC. 2957.
L. N. 4539a, 5278.
L. P. 6746.
L. Š. 2572.
L-t. 2527.
L. W. 1955, 2338.
Laboš, Fedor 9461.
Lackovičová, Maria 8723.
Ladika, Ivo 5747.
Lagardelle, Hubert 1713, 1760.
Lagarić, Pavle 2528, 2529, 2573, 2958, 4805.
Lago, Mario 1455, 1456, 1867.
(Lah, Ivan) I. L. 2530-2532.
Lahman, Ivo 3283, 3607, 3958, 3959.
Lakić, Zoran 8349.
Lalić, Radovan 8188.
Lamoš, Đorđe 7863.
Lancellotti, Arturo 1457, 3456, 5992a.
Landercy, M. 8835.
Landert, Markus 9746.
Lane, Terence 9100.
Lang-Langen, Willy 1220.
Langlet, E. 4174.
Langui, Emile 6959.
Lansford, Alonso 6193-6195.
Lapćević, Dragiša 2737.
Lapenda,S. 10934
Laplayne, Jean-René 8117a.
Larco, Renzo 1458, 1714, 1715.
Lasić, Igor 10820,10900.
Lasić, Stanko 8884, 9747.
Lauck, Anthony J. 605, 7124, 7125, 8456.
Lavery, John 1956, 2223, 2339, 2340.
Lawrence, H(erbert) D(avid) 6914, 8401, 8560.
Lazarević, Branko 18, 20, 2341, 3457, 3458, 3608-3610, 4175, 4315, 4354.
Lazarević, Đorđe 7864, 8189.
Lazić, B. 6658.
Lear, Calvin 10357.
Lechpammer,Stela 11134b.
Lebesque, Ph. 2342.
Lebović, S. 7755.
Lecomte, Gerges 5598.
Ledić, Gerhard (L. G.) 6659, 6747, 6977.
Lee, Kathryn Dean 6250.
Lekić, Danilo (D. L.) 365, 6266, 6334.
Lekić, Jasmina 9462.
Leko, D. 7386, 8190.
Lebruck, W. 8845.
Lendić, Ivo 5993, 5994.
Lentić, Franjo (F. L.) 6915.
(Leontić, Ljubo) L. L. L. 2115, 5599, 6916, 7613.
Leskur, J. Jadranka 10096,11117.
Letrica,Slaven 11031.
Levenson, Kristofer 7126.
Levetus, A. 826.
Levstik, Vladimir 1125.
Lewis, May (Mej Luis) 113, 114, 3284, 9101, 9102.
-li.- 1716.
Libero, Libero de 5995, 5996.
Ličina, Đorđe (Đ. L.) 7865.
Linde, Franz 5942, 6127.
Lipovac, Marijan 11143a.
Lipovčan, Srećko 7866.
Lipovščak, Matija 7501.
Lisičar, Matija 923.
(Lloyd, A. W.) A. W. L. 1959.
Little, James Stanley 1958.
Livadić, Branimir 3960.
Lo Russo, Ugo 9748.
Lodeta, Franjo 8522.

Lončarević, Juraj 9463.
Lorković, Mladen 6108.
Louchheim, Aline B. 6251.
(Lovrašen, Branko) ne 5279.
Lovrić, Božo 901, 924, 925, 927, 928, 977-983, 1053, 1054, 1126-1130, 1221, 1222, 1717, 1718, 2637, 2739, 5748.
Lowe, Jacques 6660.
Lozovina, Vinko 5600, 5749.
Ložar, Rajko 4540, 4541.
Lubarda, Petar 7127, 7128, 7867, 8191.
Luca, P. de 1460.
Lucić, Predrag 10207,10837.
Lučić, Marko 3611.
Lue, Donald de 6978.
L(uetić) J. 8724.
Luketić, Katarina 10787.
Lukas, Filip 4542.
Lukić, B. 5465.
Lukić, Jasna 8780.
Lukšić, Tugomir 645, 9103, 9463a.
Lulin, Marko 4176.
Lunaček, Vladimir (V. L.) 829, 830, 926, 1223, 1868-1870, 1961, 2116, 2117, 2161, 2459, 2460, 2533, 2638, 2740.
Lupis-Vukić, I. F. 2741.
Lux, Eugène J. 4806.
Lvov, Lollü 4807.
Lj. K. 9104, 9105.
Ljubić, P(eroslav) 1461.
Ljubišić, B. 8725.
Ljubunčić, Salih 3459.
M. (M.) 927, 1224, 1462-1465, 3460, 3461, 4177, 5601, 6564, 6661.
m. 5501.
(m) 6335.
m 7868, 8015, 8781.
M. A. 7551.
M. A. 9106, 9107.
M. A. C. 2959.
M. B. 2742, 3961, 7689, 8350.
M. D. 5750, 10305, 10306.
M. F. P. 9464.
M. G. 7388, 7502.
M. I. 4808, 4809, 8885, 9465, 9466, 10580, 10624.
M. I. Z. 8886.
M. Ja. 9108.
M. Kl. 9109.
M. M. 6196, 6482, 6979, 7129, 8661, 8887, 9565, 10307.
M. Mt. 10414.
M. P. 6604, 6605, 8016, 10308, 10309.
M. Pr. (Pavlović, Milivoj?) 767, 1466, 2224.
M. R. 2162, 8726, 9749, 9750, 10415.
M-r. 1467.
M. S. 8402, 8017, 8351, 8352, 9110, 9935.
M. S. M. 1468, 10098.
M. T. 1871, 9111-9113.
M. V. 4543, 4810, 4811, 5101, 5102.
m. v. p. 5997.
M. Z. 8662.
M. Z. M. 10208.
M. Ž. 8403.
ma. 4544.
Macan, Trpimir 429, 7951.
Machiedo-Mladinić, Norka 463, 9935a, 10099, 10814,11053.
MacColl, D. S. 1719.
MacLagan, Eric 2743.
Macnutt, Ena G. 6748.
Maček, Vladko 10309a.
Madame X... 2960, 2961.
Madžarac, Teodora 7869.
Madžijahić, Muharem 6108.
Maenner, E. K. 5280.
Maganjić, Željko 10485.
Magjer, Rudolfo Franjin 928.
Magjerac, Juraj 6412.
Maglica, M. 7552.
Magnaguagno, Guido (G. M.) 9751, 9752.
Magner, Helen 6234.
Magr, A(ntonin) S(tanislav) 29, 30, 4545, 4812-4821, 5103, 5281-5284, 5357, 5802.
Mai, Paul 5285.
Mairinger, Franz 9115.
Maixner, Rudolf 6980.
Majcen, Vjekoslav 9753.
Majdančić,Lana 11032,11098,11113.
Major, Máte 9467.
Majstorović, Božo 135b, 671, 671a, 719b, 719c, 10358, 10486-10488, 10544, 10625, 10626, 10708.
Majstorović, Ivan 2962.
Majzner, Josif 7870, 8018.
Makale, Manfred (mm) 5502, 5602, 5751, 5752.
Makar, M. 624.
Makarova, A. 8523.
Maković, Zvonko 116, 9116, 9435, 9443, 9588, 10359, 10360, 10489, 10490, 10545,10545a, 10581, 10709, 10821,10835.
Maksimov, M. 10005.
Maksimović, Radivoje J. 4396.
Malčić, Branka 8888.
Maleković, Vladimir 7614, 7690, 7691, 7753, 8192, 8193, 8353, 8782, 8783, 9117-9121, 9468, 10209, 10310.
Maleš, M. 4679.
Malovan,Mirjana 11065
Mandekić, S. 7553.
Mandić, Dominik 58, 7130.
Mandić, Igor 10100.
Mandić, Jelena 10710, 10788,10980.
Mannes, Marija 3613.
Manojlović, Todor 2574, 3462.
Manson, J. B. 1962.
Maraini, Antonio 555, 1800, 1894, 2534.
Maraković, Ljubomir (Lj. M.) 2963, 3286, 3463, 3962, 6064.
Marangoni, Guido 1469.
Marasović, Gordana 9122, 9936.
Marasović, Tomislav 6930, 7692, 9122, 10416, 10546.
Marchiori, Giuseppe 587, 5603.
Marek, I. R. 5375.
Maretić, T(omo) 3287.
Maretić,Vesna 10872
Margetić, Damir 10101.
Margetić, Renata 10711.
Maričić, M. 9123.
Marić, Ante 5422.
Marić, Ivo 6662.
Marić, Luka 8194.
Marić, Mihajlo 7389.
Marić, Milomir 9754.
Marić, Savo 8663.
Marini, Maurizio 9469.
Marinković, Nikica 8195.
Marinković, Vojislav 5860.
Marinšek, Marjan 8664, 8665.
Marjanović, Milan 3, 4, 16, 17, 165, 169, 257, 1470-1476, 2118-2119, 2343-2346, 2639, 2743a, 2964, 3288, 3289, 3464-3469, 3614, 3615, 4178-4180, 4309, 4546, 4822, 5753, 6336, 7503.
Marjanović, Sida 8196, 8278.
Markalous, B(ohumil(3290.
Markotić,Danijela 11139.
Marković, Antonela 11032a.
Marković, Marko 10627.
Marković, Radoje 2640, 2744-2746, 2965, 2965a, 3963.
Marković Štedimlija, Savić 8019, 8047, 8197.
Marković, Z. 6606.
Markovina, Dragan 11098a.
Markovina, Jelena 9124.
Markuš, Zoran 7390, 8524.
Markušić, Darko 10712.
Marodić, Svetislav 4181.
Maroević,Igor 10838,10839,10901,10902.
Maroević, Ivo 135b, 9619, 10210, 10713.
Maroević, Tonko (M.) 8561, 8784, 8889, 8995, 9125, 9126, 9435, 9755-9757, 9937, 9938, 10211, 10616a, 10714, 10715,10873,10935a,11078,11118,11131.
Marović, Milan 7871, 8198.
Marović Petrasov, Tonči 9694.
Marriott, Charles (C. M.) 1963-1968, 2347.
Martić, Ratomir (R. M.) 5943.
(Martinac, Ivan) 10815.
Martinčić, Ivan 9620.
Martinović, Niko S. 7615, 7616, 8199, 8200.
Maruna, Borislav 7131.
Maruševski, Olga 8727, 8890, 9758.
Marušić, Filip Davidović (Marušić F. D.; Dr. M.) 742, 768, 769, 831, 832, 929, 1132, 1801, 2226, 2348, 2461, 2575, 3291, 3965, 4823, 4824, 5754, 5755, 5861, 5944, 5958.
Martinis, Marcel 3964.
Maryon, Herbert 4825.
März, Johann (Merz, Ivan) 5604, 5605.
Mason,Meg 11010
Mašović, Sulejman 6108.
Mašić, Branko 5104, 5286-5288, 5606, 5756.
Mataušić, Mirko 9127.
Mataušić, Nataša 10092.
Matekalo, Ante 5607.
Mateljan, Smiljka 8457.
Matetić, Daniela 10491.
Matičević, Davor 9470.
Matić, Ivana 10716.
Matić,Jadranka 10998
Matić, Vojislav (V. M.) 3292, 4547.
Matijević,Margareta 11119.
Matković, A. 6981, 9128.
Matković-Vlašić, Ljiljana 8785.
Matković, Vorih 3966, 3967.
Matl, J. 6287, 6982.
Matoš, Antun Gustav (Matoš A. G.) 743, 770, 771, 983a-985, 1055, 1133-1135, 1225-1230, 1477-1482, 1720, 1721, 1802-1806, 2225, 5608, 5862-5877, 6510, 8404, 8458, 10570.
Matošec, Dražen 9129.
Matulić, Rusko 8836.
Matvejević, P(redrag) 7871a, 8201, 9759.
Mauclair, Camille 4826.
Mažuran, V. 657.
mb 6607.
McBridge, Henry 2747, 6197.
McCarthy, Pearl 6198, 6337, 6338.
McCormick B.Robert 10836
McCurry, H. O. 6288.
McInnes, Valentine A. 6917, 6936.
McNappy, C. J. 7757.
mdd 5757.
Medaković, Dejan 6983, 7692a, 8020, 8202, 8203, 9471, 10006.
Medić, Mojo 3616.
Meeker, Arthur Jr. 2966.
Melada, P. 8666.
Melani, Alfred 1483, 1484, 1679.
Melchart, Erwin 9760.
Meler, Vjekoslav 3293.
Melkus, Dragan (D. M-s.) 1230am 1807.
Mell. L. M. 2967.
Menaše, L. 8278.
Meneghello-Dinčić, Virgil (Baf-Baf) 1485.
Mendelowitz, Daniel M. 6984.
Mengjušić (Menđušić), Ivo (Starac Prokop) 5289, 9939.
Mesarić, K(alman) 2641.
Mesesnel, France (F. M.; M) 2642, 3470.
Messer, T. M. 568, 6266a.
Messner-Sporšić, Ante (. M-S.) 2462.
Meštrović, I. (M. I.) Ivan 10582, 10717, 10718,10936,10999.
Meštrović, Josip 8405.
Meštrović, Marija (Marica) 7132, 8837, 8839, 9130-9132, 9761, 9940, 1’212, 10311, 10312, 10361, 10442, 10492, 10582a,11009.
Meštrović, Mate (Mestrovic) 57, 114, 7133-7135, 7505, 7872, 9133, 9134, 10102, 10362, 10363, 10709, 10720,10903.
Meštrović, Matko (M. M.) 6985, 8728, 9566, 9762.
Meštrović, Miroslav 7873, 8354.
(Meštrović, Stjepan Gabriel) 10103,10937.
Meštrović, Stjepan 11120.
Meštrović, Tvrtko 6663, 7136.
Mew, Egan 1969.
Mežnarić, I. 5758.
Michel, André 514, 2349, 2350, 3294, 4660.
Michniewicz, Renata 6154.
Micić, Ljubomir 2351.
Mičić, Miće 2120.
Mićunović, Vlado 7874, 8204.
Middleston, Robin 8667.
Mihač, Ljiljana 6608.

Mihajlović, Živorad - Šilja 9134a.
Mihalj, Mirko 9763, 10313, 10364.
Mihaljević, Nikica 10213.
Mihanovich, Clement 6513.
Mihanović, Marin 7617.
Mihičić, Andro Vid 6664, 7391, 7875, 9135.
Mihovilović, Ive (im) 5105.
Mihovilović, Miro 10087.
Mijanović, Milutin N. 8205.
Mijatovich, C. 1970.
Mijović, Pavle 7554.
Mikac, N. 10007.
Mikuž, Stane 7137, 8668, 9567.
mil 6609.
Mil., M. 9136.
Milačić, Karmen 126, 9764, 9905.
Miladinović,Veljko 11099.
Milatović, Veljko 8021, 8206.
Milčetić, Ivan ml. 4182, 4397.
(Milčinović, Adela) A. M. 833.
Milčinović, Andrija (A. M., And. M., -ć, -ilč-, -i-, -lč) 496, 1231-1236, 1486, 1238-1241, 2643, 3471.
Miletić, Miroslav 44.
Miletić, Stjepan 986.
Miler, Đurđa 8786.
Miličević, Eduard 10104.
Miličić, Josip Sibe 2463.
Milić, Gordana 9137-9139.
Milić, Vicko (V. M.) 1056, 1136-1139.
Milić, Živko 7138.
Milinković, Aleksandar 9140.
Milković, Zlatko (Zm) 5759, 5997a-5999, 6065, 6066.
Milne, Jean 113, 2352, 4827, 9141.
Milosavljević, Peđa 629, 7876, 8207-8209.
Miloslavić, Jaša 4183.
Milošević,Ante 11033.
Milošević, Mića 7139.
Milovanović, Milan A. 987, 1057.
Milović, Jefto 7392, 8210, 8669.
Milutinović, Kosta 7693, 7758, 9142.
Miljanov, M. 8561a.
Miljuš, Branko 91, 6665, 6740, 6749-6751, 7239, 7377, 7416, 7445, 7754, 7759, 7870, 7877, 7890, 7941, 7980, 7988, 7990, 8009, 8011-8013, 8018, 8022, 8033, 8036, 8040, 8045, 8052, 8056, 8067, 8076.
Minárik, Marián 9143, 9144.
Miomadre, Francis de 1140.
Mirković, Mirko R. 7618.
Mirković, Slavko 7760, 7761.
Mirković, Vojko (V. M.) 6610, 6752, 7619-7621, 7694, 7762, 7878, 7879, 8787, 8838, 8839, 8891, 9145-9159, 9331, 9472-9475, 9621, 9765-9767, 9941, 10008-10010, 10214, 10314, 10365, 10365a, 10582b.
Mirnik,Ivan 10840,10840a
Mirth, Karlo (K. M.) 55, 58, 114, 119, 6413, 6414, 7140-7144, 7393, 9160-9161, 9768, 10170,10841.
Mismer, Z. (. M.) 8355, 8356.
Missirlitch, Simone 5290.
miš. 10628.
Miše, Jerolim 1722, 1723, 1872, 2644, 2748, 7506.
Mitić, Milan 1724.
Mitrinović, Dimitrije 1242-1246, 1487-1498, 1725, 1726, 1808-1810, 1873, 1971, 1995, 8788.
Mitrinović, Milivoj (M. M.) 3617.
-mk- 6753.
Mlivončić, Ivica 8406-8409, 8670, 8789, 9162-9165, 9942-9944, 10011, 10105, 10215, 10315, 10493.
Moč, Aleksandar 5760.
Modrinić, Miro 9769.
Mogorović, Ivo 5503.
Mohammad,Ameena 11010
Mohorovičić, A(ndrija) 9166.
Mojaš, Vladimir 7145, 7763, 8840, 8602, 9167, 9168.
Molè, Vojeslav 34.
Mongan, Agnes 5877a
Monod, François 2353.
Montaldo, L. 988.
Montani, Miroslav 6666.
Monteil, Annemarie 9770.
Moore, Truman 423, 7146, 7147.
Morehouse, Lucille E. 6235.
Morice, C. 1141.
Moroy, Elie 2535.
Morro, Clément 3295.
Mortice ,Zach 11135.
Mounereau, Guy 4828.
mp 8671.
mp. 6986.
Mr. 3472.
Mraz, Andrej 4829, 5034.
Mrazek, Wilhelm 8211.
Mrđenović, Danilo 7880, 8212.
mrh 9114.
Mt 5761.
Mudronja, Hrvoje 4830.
Muirhead, J(ames) F. 1972.
Mujičić, Kemal 10319.
Mulalić, Mustafa A. 5504.
Mulnix, Michael 9169.
Muljačić, Slavko 6667, 7881.
Munk, Zdenka 6068.
Muradbegović, Midhat 10106.
Murgia, Adelaide 9771.
Murray, Linda 9568.
Mustapić, Anđelko 10547,10917.
Musulin, Nedjeljko 10494, 10548.
Murgić, B(ožidar) 6155.
Murko, Matthias Robert 4548, 4549, 4831-4833, 5292, 5293, 5609, 6290.
Murray, Peter 9568.
Murry, John Middleton (J. M. M. 1973, 1974, 2464.
Musee Rodin 11078a.
Mustapić,Anđelka 10981
Mušić, Marjan 6754, 8024, 8170, 9622.
Muter, Grant 8790.
Mužič, Ivan 9171, 9476, 9569, 10012, 10366, 10789.
Mužinić,Ingrid,10904.
N. 1142, 2749, 2969-2972, 3296, 3968, 5294.
-n- 1247, 2465, 3473.
N. A. 3969.
N. D. 7695.
N. E. 4834.
N. F. 6668, 6755.
N. G. V. 10107.
N. H. – T. 1975.
N. K. 6415.
N. N. 1058.
N. Š. 3970.
N. T. 7394.
N. V. 8213.
(Nadvornik, Emil) E. N. 2576.
Nagibin, Jurij 7764.
Nagler, Josef 6339.
Nagy, T. 8213a.
Nalkowska, Z(ofja) 4398.
Nancy, R. 2973.
Nastasijević, Momčilo 4185.
Nathan, Walter L. 6235a.
Nazor, Vladimir 113, 4845, 5106, 5107, 6252, 8603, 9172, 9173.
nb (n. b.) 2974, 6000, 6069, 6070.
Nebbia, Ugo 3297, 3474.
Nebehay, Christian von 8729.
Nedeljković, Dragan 7882, 8214, 8215.
Nedeljković, dr. Dušan 7395.
Nedić-Šotra, Ivanka 7883.
Negrin, Hayley 11135a.
Nehajev, Milutin 930, 1498a, 2121, 2645, 2975, 3298, 3475.
Nelle 2354.
Nemeth, Krešo 6587.
Nenadić, D. 10367, 10368.
Nenezić, Zoran D. 9477, 9945.
Nepoznati pisac 10417.
Nepristrani promatrač 3971.
Nešić, A. 7623, 8216.
Nešić, Petar 10108.
Nevistić, Franjo (M. N.) 6987, 7396.
Nevistić, Ivan 3618, 4550, 4659, 4836.
Niccoli, Alessandro 7765.
Niederle, Helmut A. 9772.
Niehaus 2355.
Nielsen, Kay P. 39, 6071, 6072.
Nikić, Lj. 9174.
Nikitović, Spomenka 9773, 10013, 10109, 10216.
Nikolajević, Božidar S. 772, 989, 1811, 1874, 2976-2978.
Nikolajević, Dušan S. 1059, 1727, 2646.
Nikolić, Berislav M. 8107.
Nikolić, Momir 3476.
Nikolić, Vinko 58, 360, 399, 436, 437, 439, 465, 468-470, 472a, 6416, 6483, 6566, 6520-6522, 7148, 7149, 7624, 7625, 7696, 7766, 7806, 8029, 8572, 8642, 8660, 8672, 8675, 8699, 8709, 8703, 8704, 8841, 9175, 10167, 10180, 10204, 10204a, 10226, 10217, 10218, 10549, 10549a.
Nikolić,Zoran 11079.
Nikolin, Matija 9176-9178, 9478, 9479.
Nillius, Manfred 9774.
nin 5762.
Nizeteo, Antun 7150.
Nižetić, Branko 7507.
nk 6417.
Nolan, Eugen 1499, 1543.
Nolva, R. de 1812, 1813.
Norbert, Greta 8025.
Nosal, Stevan 120.
Norman, Viola 3972.
Novak, Ambro (-n) 5423.
Novak, Grga 2979, 3299, 3499, 3973.
Novak-Oštrić, Vesna 582, 583, 7151.
Novak. S. 8604.
Novak, Slobodan P(rosperov) 8460.
Novak, V. 7884.
Novak, Vesna 6988.
Novak, Viktor 3619, 3620, 5763.
Novak, Zrnka 6989.
Novaković, Goran 10495.
Njegovan, Vladimir 8562.
O. 2466.
o 8605.
-o- (-o) 1728, 2467, 4551.
O. Ć. 9179.
O. F. 1500.
O. H. S. 4186.
O. N. 8026.
O. P. 7152, 10418.
O. R. (Olga Ramljak?) 8461, 8462, 9179a, 8892.
o-š. 5.
O. T. 5108.
Oakley, Annie 6484.
Oberholzer, Niklaus 9775, 9776.
Obradović, O. 461, 7626.
O'Connor, Joseph E. 114, 9180-9182.
Odavić, P(etar) 2356, 2577, 1647-2649, 3478-3480, 4552, 5109, 5110, 5295, 5296, 5347.
Odbor I[e] D(almatinske) U(mjetničke) I(zložbe) 1060.
Odbornici cetinjske Skupštine 7885, 8217.
-of. 2122.
Ogranak Matice hrvatske Dubrovnik 7697.
Ohff, Heinz 9777.
Ojetti, Ugo 1500, 1871, 1875, 4187.
Olmsted, Anne W. 6523.
Olujić,Kristina 11101,11140.
Olujić, Željko 10721.
Oprescu, George 5764.
Opris, Ioan 10369.
Oreb, B. J. 8893, 10110.
Orillion, Kathleen 114, 9183.
Orlić,Alan Mate 11018a
Orlović, Dragan 7698.
Orović, Savo J. 7627, 8218.
Oshurer 3621
Ostoja, Mirko 7153.
Ostojić, Stevo 6756, 8027, 8439, 8605a, 9184, 9185.
Ostović, Pavle D. 361, 4837, 6340, 6524, 7154.
Owen Paterson, Auguste 2750.
Ozzola, Leandro 1501.
Ožegović, B(ranko) 6757.
Ožegović, Nina 10583, 10722,10874,11101aa.

P. 773, 774, 2980, 4553, 5111, 8357, 8673.
p. 1876.
P. B. 1729.
P. C. 4188, 5112.
P. E. N. 4399.
P. H. 7397.
P. M. 744.
P-ro 2123a.
P. S. 7398, 8219, 8358.
P. Sć. 8359.
P. Š. 9480.
P. V. 4863, 7155.
P. W. 3482.
Pach, Walter 3622.
Pachany, Anastazije 1502, 1814-1816, 2650.
Padovan, Ante (Antun) 2468, 2469, 2536, 5611-5615, 6001, 6073.
Poagano, Josè León 2751-2753, 2779, 3623, 5944a, 7156.
Palavičini, Petar 5117.
Pajević, Ilija 6567.
Pajković, D. 7399, 8220.
Palić, Zdenka 6758.
Palir, Meira 623, 8674, 9186.
Pal, Šandor 9186.
Paladino, Constante Orlando 8563.
Pan 10111.
Panaitescu , Alexandru 11120a.
Pančić, Davorin 8221.
Pandurović, Sima 1817, 1818.
Panić-Surep, Milorad 6291, 7699.
Panofsky, Erwin 2537.
Pantić, Miroslav 8107, 8222.
Panjkota, Dražen 6156.
Papić, Mitar 8791.
Papini, Giovanni 5424, 7788a, 8240, 8742, 8902.
Parać, Dalibor 6341.
(Parangal) 8842.
Parčina, Ljubo 8028.
Parić, Jasmina (J. P., Js P.) 10419, 10629, 10630,10875,10905,10906,10918,10919,10983,10984,10985.
Parkes, Kineton 2538, 2754-27405, 2781, 2782, 3300, 3405, 4189, 4190, 4352, 4400.
Parmačević, Stjepan 1503, 1504, 2357.
Paro, Frane 9778.
(Pasarić, Ivo) Outseider 3624.
Pasini, Sineva (S. Pa.) 9187-9203, 9482-9485, 10631.
Passek, Zvonimir 438, 8676.
Paštar, Toni 9947a.
Paulova, Milada 2983.
Paunović, Siniša 6759.
Pavelić, Ante 6108, 8675, 10632, 10697.
Pavelić, Ante S. Paver, Mladen 9486.
Pavičić, D(arko) 8223, 8224, 10112.
Pavičić, Jurica 10219.
Pavičić, Snježana 10092, 10113.
Pavičić, Sofija – Maša 10114.
Pavičić, Stjepan 6108.
Pavičić, Željko 8894.
Pavić, Dragutin 8463.
Pavić, Jefto 8225.
Pavić, Josip 1248.
Pavić, Nino 9779, 9947.
Pavliček, Josef 5765.
Pavlinović, Marin 2358, 4191.
Pavlović, Antica 7157, 7158.
Pavlović, Boro 7767.
Pavlović, Katarina 8226, 8409.
Pavlović, Kosta Stevan 56, 7159, 8029.
Pavlović,Milan 11109.
(Pavlović, Mile) M. 775, 8290.
Pavlović, Robert 1730.
Payrò, Julio E. 7160, 7161, 7222.
Pays, Marcel 2359.
Pažin,V. 11000
Pečar, Z(dravko) 6418, 6419, 8227.
Pečírka, J. 4838-4842.
Pećarević,Marko 10876,10920
Peičić, A. 7628.
Peić, Matko 113, 6568, 6569, 6669-6671, 6760, 7162-7164, 7400-7402, 7508, 7768, 7886, 8228, 8731, 9204-9209, 9487, 9570, 9623, 9780, 9948, 10420.
Pejić, Vekoslav 2651.
Peko,P 10877,10907
Pelc, Milan 10421.
Penezić, Vinko 10815a.
Penić,Goran 10982.
Pennington, Judy 9949.
Peračić, Vinko 135b, 10723.
Perić, B. 8732.
Perić, Ivan 9488.
Perić, Ivo 9489.
Perić, Marinko 8733.
Perić, R. 10351, 10370.
Perinić, Kalist 3974.
Perišić, Š. S(rećko) 1249.
Peritz, Romina 11141.
Perković, Zdeslav 9571.
Perlić, Đuro 9210.
Perojević, Marko 5878.
Perović, O. 7403, 8231.
Perović, Sreten 7632, 8232.
Perreux, Gabriel 4843.
Perspex 6253.
Pervan, Budimir 6349.
Pervan Kotroman, Jasna 5616, 6199.
Pešaković, Milentije 10116.
Petešić, Ćiril 6990, 6991, 8895.
Petijević, Jovan 8525.
Petkov, Nikola 931, 932.
Petković, Ivo 3975, 4056.
Petković, Ranko 7769.
Petković, Vlad(imir) R. (V. R. P.) 990, 1231, 1250, 1251, 3976, 5113.
(Petković, Vladislav) –dis- 776.
Petranović,Damir 10908.
Petravić, Ante 1061, 1143, 2984.
Petricioli, Ivo 8410.
Petričević, Jure 9781.
Petrinec, Maja 10371.
Petrinović, Ivo 471, 9211, 9623a, 9950, 10315a b.
(Petris, Hijacint) H. P. 4554.
Petrov, Mihajlo S. J. 4555, 5114.
Petrov, fra Stanko 5505, 5617-5619, 9951.
Petrović, A. M. (P. A. M.) 10724-10726.
Petrović, Nadežda 777, 834, 1062, 1252, 1253, 1732, 1819.
Petrović, Rastko 2539, 2758, 4556, 4844, 4845.
Petrović, Svetislav R. 4192, 4193.
Petrović, Veljko 7166, 7220, 7350.
Petrovitch, W. M. 1976.
Pfeifer, Tadeus 9782.
Pevalek, Vladimir 3301.
Pevsner, Nikolaus 6959.
Ph. Marius (Ph) 835, 1254.
Phillips, Claude 1977, 1978, 1979a, 2360.
Pica, Vittorio (V.) 991, 1733, 1979, 2652, 2671.
Pignatti, Patricio 9446a.
Pijade, Moša S. (M. S. P.) 1734, 2361, 2539a, 7404-7406, 7511, 9093, 9212, 10098.
Pijoán, José 7700.
Pillitteri, Paolo 9783.
Pintarić, Snježana 10496.
Pinto, Mercedes 3625.
Piplović, Stanko 9213, 9214, 9490, 10220, 10422-10424, 10497, 10827, 10790.
Pirnat, Nikolaj 4401.
Pitamitz, Antonio 10816.
Pitossi, Rose Marie 7167.
Pivčević, E(do) 9624.
Pivčević, I. 4194.
Pl. 4846.
Planić, Stjepan 6074, 6108.
Planiscig, Leone 1255, 1256.
Plasschaert 2470.
Plavšić, Dušan (N. P.) 745, 778, 4847.
Plazibat Zima, Danica 10633, 10728,10986,11054.
Plepel, fra Lujo 4557, 4848.
Pleše, Mladen 8464, 10791.
Poch-Kalous, Margarethe 604, 8465.
Pofuk, Branimir 11146a
Pogačnik, Bogdan 7168.
(Pogačnik, Boris) bp 6761.
Pogledić, S. 3626.
Pogutz, Sandro 9952.
Poklepović, Maja 10221.
Polić, R. 9491.
Polić Kamov, Janko 10593a.
(Politeo, Ivo) Dip. 2362.
Pollack, O. 1505.
Polli, Marinella 9784.
Polvara, Giuseppe D. 6002.
Pomorišac, Vasa 4195.
Ponatis, R. 4994a.
Ponti, Giovanni 6003.
Popescu, Barbu Angelo 10896a.
Popović (Popovitch), Bogdan 779, 780, 836, 837, 2227, 2228, 2363, 2759, 3483, 5766, 5879.
Popović, Branko S. (B. S. P.) 838, 933, 2364-2366, 2578, 2653, 5115-5117, 5147, 5179.
Popović, Dimitrije 11135aa.
Popović, J(ovan) 5767.
(Popović, Laza) L. 2471, 2472, 2760, 3977, 3978, 5118.
Popović, Mića 8233.
Popović, Milan L. 3484, 4849, 4850.
Popović, Nikola 8792.
Popović, Otto 992, 993.
(Popović, Pavle) 3485.
Popović, Radovan 9492.
Popović, Ratimir 7633, 8234, 8793.
(Popović) Popovitch, Sava 21, 4558, 4851, 5119.
Popović, V. 608, 620, 625.
Popović, Veliša 8235, 8466.
Popović, Vlad(imir) M. 1820, 8606, 10117.
Popović, Vukica 8564, 8734.
Popovski, Mihajlo 8794.
Porter, Dean A. 114, 605, 640, 711, 8467, 9215-9217,11010a.
Posavac, Zlatko 8468, 9218.
Potokar, Tone 4196, 4559, 4560, 7169, 8030.
Potzl-Malikova, Maria 8565, 8605a, 8622.
Poulain, G(aston) 4197, 4402, 4852.
Poulsen, Frederik 4853, 4854.
Pound, Ezra 2123.
Powell, Nicolas 9493.
Poznić, Z. 8607.
Pozzetto, Marco 8795.
Požgaj, Zvonimir 6075, 6108.
“Pr.” 2985.
Prančević,Dalibor 10842,10877a,10909,10921,10922,10938,10957,10958,10959,10960,10961,10987
,10988,10988a,11001,11002,11002a,11019,11020,11041,11042
,11054a,11054b,11062,11066,11067,11080,11081,11082,11101
a,11101b,11102,11103,11106,11131a,11135b,11135d,11143a.
Praštalo, D. 7770.
Predić, Milan 1735.
Predović, M. 7634.
Predragović, Miljenko 7887, 8031, 8032.
Preiss, Ferdinand 10222.
Prelog,Petar 11100.
Premerl, Tomislav 8236, 8237, 9494, 10014, 10118.
Preradović, Paula von 548, 4403, 4855-4858, 5297.
Pribičević, Adam 6611.
Pribić, Branka 8469.
Pribić, Ivanka 9219.
Prijatelj, Kruno 45, 458, 692, 6292, 6762, 6912, 6919a, 6992, 8278, 9220, 9221, 9785.
Prijatelj, Ljubo (Filos) 6076.
Prijatelj “Medulićevaca” 1506.
Prijatelj-Pavičić, Ivana 10498, 10584, 10634.
Primorac,Branka 10878
Primorac, Vladimir 10729.
Priređivači 8238.
Prnjak,Hrvoje 11135c.
Prodanović, Zora 8896.
Prohaska, D(ušan) 4859.
Protić, Andrej 853.
Protić, Miodrag B. 600, 612, 7888, 8239, 8411, 8526, 8897.
Protić, Predrag 8735.

Protopop, Neđelko 5880.
Prpic, George J. (Prpić, Jure, J. P.) 8240, 8527, 8796.
PSD 11042a.
Pugel (Pugelj), Milan 1144, 1257.
Pulić, Nikola 7889.
Pupačić, Josip 9222.
Pupin, Mihajlo (Michael) 17, 2986, 2987, 4860-4862.
Purić, Božidar 7890, 8033.
Pušić, M. 612.
Pušonjić, Boško 7891-7894, 8241-8244, 8470.
Putar, Radoslav 582, 6993, 7170.
Putnam, Brenda 6236.
Putnik 5120.
Putnik, Juraj D. 6485.
Putrić, M(ato) 7895, 8034.
Quesada, M. 662.
Quex, 1979b.
Quien, Enes 10499.
Quien, Guido 671-671b, 719a, 10550, 10501, 10584a, 19635, 19730-10732, 10822,11103.
Quinn, Jane 9786.
Quis 1145.
R. 1736, 4561, 4864, 4865, 6612.
r 5506.
R. A. 8412.
R. B. 4866.
R. D. 5620.
R. Đ. 8528.
R. F. 2762, 5621.
R. G. 8245, 8246, 8608.
R. I. 7171.
R. K. 8413,11052.
R. – L. N. 268.
R. M. 5121, 8843, 9572, 10372.
R. P. 7172.
R. S. (Schwabe) 9223.
R. St. 9787.
R. V. 8246.
R. V. A. 9495.
R. Ž. 9953.
ra 4867, 9224.
Rabadan, Vojmil (V. R.)
Rabate, I. P. 11, 2654, 4868.
Rac, Stanko (ili Rade Stojanović?) 3486.
Racković, Slobodan 10223.
(Račić, Jakša) 4404.
(Rački, Mirko) 9225.
Rad. Mil. 4405.
Radaković, Aca 7174.
Radauš, Vanja 6672, 7175, 7176, 8278.
Radica, Bogdan (B. R.) 2579-2581, 2655, 2763, 3302, 3487, 3627, 3979, 6571, 6994, 7177-7182, 7199, 7223, 7271, 7771, 7896, 8247, 8471, 8566, 8567, 8675, 8898, 8899, 9226-9229, 9496, 9788, 10218, 10823.
Radica, Branko (Branislav) 4406, 10015.
Radičević, Vesna 10016.
Radić, Ante (Radiac, Anet) 906, 1107, 6763, 7173, 7183.
Radić, Kristijan 9230, 9262.
Radić, Stjepan 6108.
Radius 6004.
Radojčić, Svetozar 7555.
Radojević, Radoje 7897-7899.
Radojčić, Mihailo 9497.
Radoj(i)čić, Milisav 6764, 7184.
Radončić, Fahrudin 10110, 10120.
(Radonić, Jovan) + 1737, 5768.
Radonjić, Boro 7900, 8248.
Radoš,Ivica 10910
Radovčić, Š(ime) 9231, 9498.
Radović, D. 8677.
Radović, Nikola M. 8225, 10121.
Radović, Rajko 7901.
Radusinović, Komnen 7826, 8123.
Raffè, W. G. 2229, 2230.
Raić, Vlaho 7185.
Rakić, Jug. M. 4198.
Rakić, Miodrag 8035, 8249.
Rakint, Waldemar 5298.
Rakočević, Petar 7635.
Rakovac, Milan 6995, 7556.
Ramboussen, Y 1146.
Ramljak, O(lga) 8900, 10122, 10224.
Ramous, Osvaldo 5622-5625, 5695.
Ramsden, E. H. 6254, 6420.
Rakovac, Milan 6293.
Randi, Oscar 4561a.
Raos, Ivan (R; r) 6077, 6078, 7557.
Rašeta,Boris 10879
Rathe, Kurt 1507.
Ratković, Lada 641, 8943.
Ratković, R. 7658.
Ratković, Stjepan 6108, 7186.
Rauter Plančić, Biserka 10636.
Ravlić, Jakša (Dr. J. R.) 5508, 6342, 6343.
Rawles, Edna 2989.
Re, Emilio 1877.
Read, Herbert 7636, 9573.
Rebac, Dujko 5425.
R(edakcija) 7513, 7558, 10502, 10551.
Redakcija “Hrvatske Zore” 7187.
(Regali, Josip) J. R. Sever 781.
Rehar, Radivoj (-r) 2473, 5626.
Reimers, Gerd. 8609.
(Reinach) Renak, Salomon 6294.
Relić, Maksim 2990.
Relja, Mate 10733.
Relja, S. (S. R.) 10503-10505, 10734.
Rémond, Gerges 2369, 2370, 2405.
Rendić, D. 9232.
Res, Alojzij 2371, 3303, 3304.
Resnevic-Signorelli, Olga 6170, 8678.
Restek, Josip 5769, 5881.
R(evue) Y(ougoslave) 2371a.
Reynolds, Patrick T. 9233.
Rheinhardt, Paul Gustav 736.
Ricci, C. 2765.
Rice, Norman L. (N. L. R.) 567, 569, 6267, 6295, 6335.
Rich, D. C. (D. C. R.) 3628.
Richmond, Wilfrid 1980.
Ricketts, C. 1956.
Ricov, Joja 7408, 7902.
Ripka, H. 283, 4869.
Rismondo, P. 6421.
Rismondo,Vladimir 11003.
Ristanović, Aleksandra 11102a.
Ristić, Peđa 7903.
Ristić, Slobodan 9234.
Ristić, Vera 599, 620, 8250, 8610, 8611, 9789.
Ritchie, Andrew Carduff 6113.
Ritter, Heinrich 2582, 2656, 4199, 4562.
Ritter, William 1258.
Rittig, Svetozar 2231, 2474, 2991, 3305-3308, 3488, 3489, 3980, 5627.
Ritz, Neda 8568.
Rizzi, Paola 9790.
Rizzini, E. 5834.
Rizzo, Pippo 6005.
rm 5122.
R-o 7188.
Roberts, Henry D. 513, 2372.
Robinson, Myrtle Hague 5123.
Roca, Stjepan (Stevan) 1508, 1736, 2607, 2657, 2764, 2992, 2993, 3629, 3981, 4563, 4870, 4871, 5299, 6996.
Rode, M. 1259.
Roden, Max 5300.
Roessler, Anton 2583.
Roessler, Arthur (-ss-) 1260, 1509, 2232.
Rogošić, L. 8901.
Rogošić, Željko 10795.
Rohe, Maximilian K. 1510.
Rohm, Karl 6200.
Rohrwig, Reich von 6079.
Roje Depolo, L. 657.
Rojnica, Ivo 10506.
Romm, A. G. 5426, 5509.
Ronte D(ieter) 660, 9713, 9791.
Rosandić, Toma 3490, 4564, 5124, 5196, 5426a.
Rosić, Vojislao M. 1821.
Ross, Robert 1981.
Rossi, Petar 10018.
(Rossiter, Stuart) 7904.
Roter, Rudimir 6613a.
Rotter Progonski, Rudimir (P. R. R.) 4872.
Roubaud, Louis 280, 4873.
Rovere, A. della 994.
Rozić, B. 7189.
Rozić, Vladimir 9235.
Rubbi, Antonio 9236, 9500.
Rubić, Ivo 3309, 5125.
Rubinstein, Assia 4874.
Ručnar, Marko 9501.
Rudel, Jean 8001.
Rudež, Božo 10585.
Rudinski Leight, Norma 8679.
Rupnik, Jelena 10566.
Rus, Zdenko (Z. Ru.) 9502.
Russoli, Franco 7670.
Rutter, Frank 1982, 1983, 2164, 4200.
Ružička, Kamilo 4201, 4407.
Ružić, Danilo 8797.
Rv. 4875.
S. 4202, 4408, 5427, 6006, 6526, 8036.
s. 1878.
S. A. 7701.
SA. P. – S. PO. 9956.
S. B. 8361.
S. Ć. 2994.
S.D. Slobodna Dalmacija 10923.
S. D. M. 8612.
S. G. 8472, 9237.
S. H. 9503.
S. I. 9238.
S. K. 9504.
S. K. Š. 9792.
S. L. 995, 7772.
S. M. 7559, 7560, 8037.
S. M. – B. O. 8360.
“S. N.” 2233.
S. O. 7190.
S. P. 7409.
S. R. 4876.
S. S. 3630, 7410, 10507.
S. T. 1879, 8473.
s. z. 7191.
-sa- 7905.
Sabalić, Ines 10019, 10103.
(Sabljak, Tomislav) ts. 7702, 8038.
Sabol, Željko 7192, 8251, 8362.
Sabolović, Duško 9958.
SABOR RH 10941.
Sachs J.,Paul 5877a.
(Sadler, Michael T. H.) M. T. H. S. 1984.
Salihović, Ferid 7193.
Salis, John 2234.
(Salvi, E.) S. 839.
Salvini, Robert 6255.
Samardžija, P(etar) 8798.
Sanders, Patricia S. 4646, 8529.
Sapego, I. 7561.
Sargent, John 1956.
Saria, Balduin 7562, 7580.
Sauer-Nordendorf, Heinrich 7194.
Savić,D. 11135 h.
Savić, V. R. 2165.
Savinšek, Slavko (S. S.) 4877, 4878.
sbd 9793.
Scala, J. A. 9505.
Schaefer, Karl 550, 5301.
Scheuer, Georg 9574.
Schmaus, Alois 5628.
Schmeckebier, Laurence 46, 574, 6486, 6527, 6675, 6793, 6860, 8438, 9239.
Schmidt, Frank G. 7195, 7196.
Schmidt, K. E. 1148.
Schmitt, Julius 1511.
Schmoll gen. Eisenwerth, J. A. 8613, 8622.

Schneditz, Wolfgang 5302, 5428, 5945, 6080, 6081, 6128.
Schneider, Artur (Dr. S.) 2373, 3631, 3982.
Schnier, Jacques 6238.
Scholz, Georg 5629-5632.
Schön (Šen), Edo 2995, 2996, 3310, 3311.
Schrenk, Martin 6487.
Schulze, Franz 8844.
Schürer, O(skar) 2165a, 3491, 3735, 4879.
Schurr, Gérald 7906.
Schüssler, Erika 5430.
Schwarz, Rikard 4565.
Scotti, Giacomo 8902, 8903, 9240, 10586.
(S-ć) 6673.
sda 9794-9797.
Sec. 4203.
Sedlar, Jakov 8736, 8873, 9242.
Seferović, A. 7907.
Seferović, Sonja 9243.
Segedi, E. 8252.
Sekulić, Isidora 6296, 8253.
Selak, Franjo (F. S.) 840.
Selesković, Momčilo 2374, 2475, 2584.
Selimović, M. 8290.
Selinkić,Slobodan Danko 11135cc
Selz, Jean 7411.
Seljan, Marija 6674.
Senečić. Geno 6082, 7703, 9244, 9245, 9506.
Senica, John 2997.
Senjanović, Petar 3983-3985.
Serdarević, S. 10796, 10797.
Servaes, A. Franz 1261, 1262.
Seton Watson, R(obert) W(illiam) 8, 507, 508, 1512, 1822, 1985-1988, 2124, 2166, 2375, 2376, 2476, 2477, 3312, 3492.
Seuphor, Michel 6766.
Severnin, I. 4566.
sfd 9798.
Sgarbi, Vittorio 9805.
Shagin, Renee 6422.
Shanks, Edward 2235.
Shapten, Robert 9507.
Shaw, George Bernard 3986.
Sherwood Martindell, Charlotte 2998-3002.
Shillito, Edward 2377.
Short, Ernest 1989.
Sib. 2478.
Sidló, Fenerc 5431, 5432.
Sieber, Rudolf 3987, 3988, 6297, 6423-6425, 6614, 6676, 7197, 7198.
Siegel, Stephanie 9627.
Siennicka, Halina 5303.
Sierra, Martiniano Bracho 8904.
Sigetić, Milan (M. S.) 10508, 10735.
Signorelli 7788a, 8742, 8902, 9240.
Sikinić, Đurđica 7563.
Simić-Bulat, Anka 6997.
Sikirica, Stipe 9246, 9247.
Silva, María Azócar 8905.
Sim(ić), M. 5433.
Simić, N(enad) 6767.
Sinigalia, Tereza 8038a.
Sinobad, Dušan 3003.
Sirotković, Jakov 9248.
Sisson, Thiebault 2378.
Skočibušić, K. 10637.
Skupština Općine Cetinje 8254.
Skurawy, Edmund 1263.
Slade, Iris 10638, 10736, 10737, 10825.
Slade Šilović, Mirko (MSS) 8039, 9575.
Sladojević, S. 9576.
Slamnig, Svevald 9577, 9628.
Slatkin, Wendy 8737.
Slavko 1513.
Slijepčević, Petar (Pero, P. Sl.) 1739, 2236, 4880, 8250.
Slobodanac,Kristina 11132.
Sluckij, B. 7704.
Smičiklas, (Tadija) 1776.
Smith, M. Q. 8738.
Smith Pavelić, Ante 400, 6768, 7199.
Smodlaka, (Josip) 312, 5304-5308, 5483, 5394, 5395.
Smodlaka, Luka 2237, 2238.
Smolčić, Nikola (-En.; Enes) 5510, 5770, 5771.
Smoljan, I. 113, 8991, 9247, 9249-9254.
Smrkinić, Josip (S. J.) 693, 6998, 7200, 7908, 7962, 8680.
Sokolovski, Lav 1.
Soldo, Josip Ante 127, 7514, 8739, 8906, 9255-9257, 9916, 9939, 9951, 9958a.
Soleša, Boro 9806.
Solon, Leon V. 3004.
Somaini, Luisa 8907.
Sömen, Brnko 10509.
Sorić, Ante 667.
Sotriffer, Kristian (K. S.) 7564, 9808, 9809.
Souček, Branimir 10316.
Sp. 1063.
Spadini, P. 662.
Spalatin, Christopher 425, 7477, 8569, 9258, 9259.
Spectator 1514.
Speteps, P. 587.
S(pielmann), M. H. 1990.
spk 9800-9803.
spk-dpa 9799.
Splićanin 3989.
spn 9957.
Sporčić, Milan 7565.
Sprenger Viol, Inge 9810-9812.
Springer, A. 2765.
Springschitz, L. 6083.
Squire, J. C. 1991.
Srđ. 4409, 4567.
Srhoj, Vinko 8846, 9818a, 9958b, 10317, 10373,10962,11004,11021,11043.,11144b.
St. Gr. 1264.
Stahl, Fritz 2050.
Stajić, Dušan 4568.
Stajić, Miodrag 7201.
(Stakić) 6084.
Stanić, Stevan 7706.
(Stanimirović, Vladimir) V. St. 1740.
Stanišić, I. 122, 9260, 9578, 9629.
Stanković, Bora 3493.
Stanković, Katarina 5772.
Stanojević, Ilija 3494.
Starčević, Ante (AS) 6108, 9261, 9262.
Starčević, Mile 6006a.
Starowieyska-Morstinova 5511.
Stavropulos, Sokrates 38.
Stć 3313.
Steed, H(enry) W(ickham) 3495.
Stefanelli, E., vidi: Clain-Stefanelli, E.
Stefanović, R(atimir) 5434, 5773.
Stefanović, Svetislav 3496, 8759.
Steinmann, Ernst 3496a.
Stelè, France 1741, 2540, 2585, 2658, 2659, 3005, 4204, 4881, 5127, 5435, 7202, 8681.
(Stepinac, Alojzije) 8681, 10226.
Stern, Elisabeth Gertrude 3006.
Stijović, Risto 7413, 8255, 8278.
Stipančić, Branka 10128.
Stipan,Davor 11034.
Stipetić, Radovan 9506.
Stipetić, Zorica 8474, 8907, 10129.
Stojadinović, Milan M. 7414.
Stojanović, Dragomir 7203.
Stojanović, Nikola 3314, 3497.
Stojanović, Rade (R. S.) 3498, 3499, 4205.
Stojanović, Sreten 3500, 4242, 5166.
Stojiljković, P(etar) 7707.
Stojković, Živorad 8256, 10130.
Stojšin, Vladimir 7909, 8257.
Stoll-Kern, Irene 9813-9817.
Storer, Edward 1992.
Storm, Henning 5774.
Stormi, Alfonsina 3007, 7415, 7773, 8908, 9818.
Stošić, Branko 7910.
Stošić, Dalibor 10441.
Strajnić, Kosta 9, 33, 1265, 1266, 1515-1517, 1742-1744, 1823-1828, 1830, 1831, 1880, 1881, 1992a, 1993, 2124a, 2125, 2126, 2167, 2240, 2379, 2479, 2541, 2660, 3008, 3009, 3315, 3501, 3632, 3990, 4410, 4569, 4570, 4640, 5436.
Strauss, Thomas 8845.
Stravinski, Igor 8363a.
(Stražičić, Ante (Mali 841-844, 5775.
Strižić, Živko 113, 459, 7515, 7566, 7911, 8614, 8847, 9263, 9264, 9959, 10020, 10021, 10227.
Strohm, Carl Gustav 7912, 8006.
Strohmer, Erich 4882.
Stručni kolegij MRNH-e 10131.
Stručni kolegijum muzeja Cetinje 7637, 7638, 8258.
Strzygowski, Josef 12, 21, 32, 548, 996, 1267-1272, 1882, 1883, 2661-2664, 2687, 2766, 3010, 3502, 4206, 4207, 5309, 5512, 5633, 5776, 5777, 5833, 5882.
Stübben, J. 3991.
Stublija, Želimir 9265.
Stuckenschmidt, H. H. 5883.
Studin, Marin 5128.
Stupalo, B. 9266.
Stuparić, Darko 8848.
Stupica, Anton 4571.
Sturm, Piero 2665.
Subašić, Ante 11135d.
Subotić, Irina 9960.
Subotić, Nedjeljko 2381, 5634, 5635.
Subotić, Slobodan 8225.
(Sučić, Ivo) –is- 5513.
Sugg-Bellini, E. B. (E. B.; E. S.) 6085-6087.
Sullivan, C. 6256.
Sullivan, Katy 8475.
Sumić,Tea 10912,10939.
Summers, Marion 6201.
Supilo, Fran (F. S.) 1518, 1519, 1651.
Susovski, Marijan 135b, 664, 665, 9616, 9819, 9820, 10022, 10023, 10132, 10133.
Sušanj, B. 10166.
Suwa, Morinosuke 3315a.
Sveštarov, M. 644.
Svečnjak, Vilim 5636, 5778, 8908a.
Sveštarov, Margarita 9267.
Svete, Nila 7913.
Sviličić, Ante 9268.
Sviličić-Čolović, Jadranka 8799.
Sydow, Eckard von 2586.
Syndicus 1273.
Szabo, Đuro 3992.
Š. 6920.
Š. Č. 4411.
Š. B. 6677.
Š.T. 10965.
-ša 1064.
Šabanović, Hazim 6108.
Šabić, Nikola 6088, 6089, 6124.
Šadr, I. D. 2241.
Šafarik, Olga 4412.
Šajber, S. 7934.
Šalić, Tomislav 9269.
Šámal, Jindřich 8259.
Šantalab,D.10964.
Šantel, Saša 4209.
Šantić, Š. 2542.
Šaraba, Spasoje 7416, 8040.
Šarac, Damir 10798, 10799,10843,10963,11005.
Šarić, Blaž 3011, 3012.
Š(arić), M. 10510.
Ščrbašić, Joža 10587.
Šegota, Pero 4572.
Šegvić, K(erubin) 3013, 5129, 5637.
Šegvić, N(even) 8682, 9509, 9630, 10228.
Šehović, Feđa 6921.
Šeparović, Ante 8909, 9270.
Šeparović,Palada,Maja 10940,11022,11068,11068a,11073,11083,11083a,11103,11104,11113,11121.
Šeper, Bruno 641, 643, 8943, 9271.
Šeper, Mirko (M. Keglević) 5310, 5437, 5779.
Šepić, Dragovan (D. Še) 6922, 6999, 7639.
Šerić, Divna (D. Š.) 7708, 7774, 8041, 8260.
Šetka, Diana 10741.
Ševčik, M. 10742.

Šević, Milan 1, 782, 1274, 1398, 1399.
Šidak, Jaroslav 7775.
Šigir, Mirjana (M. Š.) 9272, 9273, 9510-9513, 9961, 10134, 10135, 10229, 10374.
Šijaković, Miodrag B. 7640, 8261.
Šijanec, Fran 7000.
Šikić, Jožica 5946.
Šilović, M(irko) 9274.
Šimac, Goran 10823a.
Šimat-Banov, Ive 8849, 8909a, 9514, 10817,10844,11023,11034,11122 ,11147 , 11148..
Šimat, Margita 107, 648.
Šimat, Žarko 79, 6268, 8910, 9275.
Šimetin,Šegvić,Filip 11135e.
Šimić, Antun Branko 2168-2170, 2480, 2665a, 6923, 6924.
Šimić, Krešimir 9821.
Šimleša, Božo 9276.
Šimundić, Mate 7709.
Šimunović, Dinko 4883.
Šimunović, Petar 8364, 9822.
Šimunović, T. 7710.
Šipovački 4573.
Šiprak, Ivica (-ši.) 5514.
Široka, Aleksandar 9515.
Široki-Sančević, Boris (Z. A.) 9823.
Širola, Božidar (Dr. B. Š.) 3014.
Škarica,Dario 11069.
Škerl, Hanibal (h. š.) 3633.
Škrgić, Nikola 295, 4413, 5130, 5131, 5515, 5638, 5639.
Škugor, Zdravka 10743.
Škultéty, Jozef 7516.
Škunca, A(nđelko) 9653.
Škunca, B(ernardin) 9653.
Škunca, Josip (J. Š.) 8042, 8530, 9278, 9279, 9580, 10511.
Škurla Ilijić, Verka (Ilijić, V. Š.) 4574.
Šmidt, Josip (J. Št.) 7914, 8365, 8476, 9180-9283, 9963, 10136, 10224, 10230, 10231, 10375, 10551a,10845,10880,10881,11105.
Šodan, A. 7711.
Šola, Tomislav 10137-10139.
Šoljan, Ivo 3634, 3635.
Šotra, Milenko 7883.
Šparac, Josip (J. Š.) 6344, 6615.
Špehar, Tamara (T. Š.) 10744-10746.
Špeletić, Krešo (K. Š.) 9581.
Šperac, Julka 9284.
Špoljar, Zvonko 667.
Špoljarić, Branimir 10639, 10747.
Šprljan, Ivo 10425.
Šrepel, Ivo 40, 3993, 4210, 4211, 4302, 4414, 4884, 4886, 4887, 5132-5134, 5311, 5438, 5461, 5592, 5640-5642, 5884, 5899, 6007, 6008, 6090-6101, 6112, 6157, 8043.
Štambak, D(inko) 10024.
Štefan, Ljubica 10589.
Štefančić, Zvonimir 10748.
Štrbac,Savo 11135f.
Šturm, Suzana 9139.
Šubić, Ivan (I. Š.) 783.
Šugh, Jaroslav 1884.
Šulc, Branka 667, 10426.
Šuljak, Ante 10318.
Švajcer, Oto (Oton) 704, 7776, 7777, 9516.
Švarcmajer, Vlasta 9824, 9825.
Šverko, Ivana 10511a.
T. 7517, 8262.
-t- 4212.
T. P. 7204, 9285.
TPD 9826.
T. R. 9827.
T. Š. B. 10801.
Tabain-Šantić, V. 1885.
Tabak, P. 6345.
Tabor, Jan 9828.
Táborský, František 25, 4888, 4889, 4930, 4965.
Tacconi, Ildebrando 3994, 5135, 5203, 5204.
Tadić, Tvrtko 8615.
Taft, Lorado 3015, 3043, 3044, 8044.
Tajtelbaum, Raul 7567.
Takeda, San 2586a.
Talvi, Gabriela 4213.
Tanev, Nikola 4214-4216, 4237, 4238, 4317.
Tanjug 11055
Tarasiewicz, Krystyna 7568.
Tarbell, R. K. 5885.
Tartaglia, Ivo (Tag; Dr) 512, 934, 1065, 1066, 1149, 1150, 2382, 3637, 3638, 3995-3997, 5312, 5643.
Tartaglia-Kelemen, V. 7001.
Tartalja, Gvido 308, 3316, 5313.
Tatham, David 10590.
Taylor, A. H. E. 2171.
Taylor, J. 2127.
Tazartes, Maurizio 9516a.
Tegodrag, Cvjetiša Franjo 845.
Temperley, Harold 3016-3019.
Tenžera, Marina 10591, 10592, 10749-10751.
Tenžera, Veselko (V. Tr.) 9286-9288.
Teodorović, Đ. 5315.
(Tesla, Nikola) 3998, 3999.
Tešija, I. 8911, 9289.
Thalia How, F. 2242.
Thieme, Ulrich 8366.
Thierfelder, Franz (Dr. Th.) 5316, 5439, 6678, 6679.
Tietze, Hans 4415, 4416.
Tijardović, Ivo 9045, 10512.
Tiljak, Đuro 4417, 4575-4577, 5643a, 5780.
Tirnanić, Aleksandar (A. T.) 6925, 7205, 7206, 7417, 7712.
Todorović, Nada 7517a.
Todorović, Ž. 7569, 8263.
Tokin, Boško (Tokine, B.) 2383, 2384, 2481, 2587, 2588, 3503.
Tolić, Vlasta 10641, 10642,10846.
Tolley, William Pearson 10029a.
Tolj, Damir 10593, 10752.
Tomac, Petar 7778.
Tomanović, P. 8264.
Tomas, Ivan 10217, 10231a.
Tomaseo, Ivan 10095a.
Tomašić, Kuzma 5136.
Tomičić, Zlatko 66, 7002, 7003-7007, 7419, 7570, 7779.
Tomić, Bruno (B. T.) 6769-6771, 7077, 7208.
Tomić Ferić,Ivana 11135d.
Tomić,Hammer,Dragica 11013,11044,11056.
Tomić, J. 7780, 8045.
Tomić, Milovan 9516b.
Tomić, Nada (N. T.) 7713, 7714.
Tomić, Petar M. 7715.
Tomljanović, I(vo) 7008, 8912, 9290-9294.
Tomljanović, Vesna 10512a.
Tondl, K. 4890.
Tonković, Mara 124.
Tonković, Zdenko 711a, 8849a.
Torcy, Abel (Max Blieck) 2128.
Torme Olson, Karen 10946a.
Torres-Garcia, Joaquin 5644.
Tošić, Z(oran) 686, 7571.
Tović, Drago 8046, 8047, 8265.
tpr. 10800.
Traljić, Seid M. 6108.
Trapp, William O. 3639.
Travers Hyndman, Rosalind (R. T. H.) 1994.
Traversa, Augusto 9829, 9830.
Tresić-Pavičić, Ante 3021, 3022, 3124, 3317, 5645.
Tridenti, Carlo 6009.
Trifunović, Lazar 6772, 7009, 7209, 7421, 7716a, 7915-7918, 8048, 8266-8268, 8800, 8850, 9964.
Tripković, Marija 692.
Trnavski, Vuk 8570.
Trstenjak, Davorin 1745.
Truhelka, Ćiro 6108.
Tucić, S. P. 1995.
Tucker, Irwin St. John 3318.
Tuđman, Franjo 10025, 10140-10143.
Tugenholjd, G. 1520.
Tugomir, Erica 6616.
Tukić, D. 7010.
Tuomi Dario de 7641.
Tupac-Amaru 3540.
Tupicin, Igor Konstantinovič 69, 7572, 7717, 7794, 7919.
(Turić, Jure) Pedagog; J. T. 1274a, 1275.
Turner, Flora 10144, 10320, 10513.
Turroni, Giuseppe (g,. t.) 9831, 9832.
Tussenbroek, Otto van 2385.
Tušek, Darovan 10427.
Tweed, John 1996.
Tz 4891.
U. 2243, 2482.
ub 6010.
Udvary, Gyöngyvér 98.
Ugrin, Ivan 10376, 10514.
Ugrina, Jozo 8049, 8851.
Ujević, Dunja 10145.
Ujević, Tin (Augustin) 102, 1997, 1998, 2483, 2544, 2767, 3504, 4217, 7642-7645.
Ullman, German 5781.
Ungaro, A. 7781.
Ungaro, Draga 8269, 8322, 9132, 9295-9297.
Unger, Rudolph 9298.
Urban, Jaroslav 4218.
Urbić, Boris 10321, 10612a.
Uredništvo “Nove Evrope” (Uredništvo) 2768-2770, 4000-4002.
Uredništvo (Hrvatske revije) 8913.
Uredništvo (Društvene obavijesti) 9833.
Uredn(ištvo) (Hrvatske novine) 10232.
Uređivački odbor Umjetnosti 3505.
Urem, Mladen 10593a.
Uribe, Raul 6926, 6944.
Urošević, M. 7422.
Uskoković, Jelena 8740, 8801, 9299, 10322.
Uščimlić, Ivo 10643.
Uvodić, Anđeo (A. U.) 846, 5440, 5646, 5647, 5782.
Uzelac, P(etar) 997.
Uzinić, Silvana 10428.
V. 4418, 4578, 4892, 4893, 5648.
v. (-v; -v-) 5947, 5948, 6426.
V. B. 7518, 7718, 8270.
v. b. 7719.
V. B. K. 1521.
V. G. 7920.
V. J. 5649, 7921, 8367.
V. K. (Vesna Kusin?) 8050.
V. L. 9834, 10233.
V. M. 4218a, 6680, 7423, 8368, 8683, 9300.
V. R. 3506, 6346.
V. V. 1999, 10026, 10027.
V. Z. 7424, 7782.
Vaiss, Ivan 9319.
Vajda, (Karlo) 3023.
(Valdec, Rudolf) zrv 3319.
Valerius, S. 8051, 8414.
Valtrović, Mihajlo 784.
Valić, LjubišaS. (Lj. V.) 1832, 1833.
Vandal, Č. 401, 6773.
Vaništa-Lazarević, Eva 128.
Vars, Nancy 7210.
Vasas, Josef Albert 6347.
Vasić, Miloje M. 785.
Vauxcelles, Louis 4894.
Vavpotić, Ivan 2386, 2484.
(Vavra, Nina) N. V-a. 2666, 5783.
Vd. 1886.
(Vekarić, Živko) Ž. V. 3024.
Velan, Elio 10753.
Velebit, Josip (Vet) 5886.
Velimirović, N. 2172.
Veljić, Aleksandar 9301, 9302.
Venturini, D(arko) 7783.
Vereš, Saša 9303.
Vereš, S(lavko) 5317.
Vergo, Peter 8271, 8531.
(Vernić, Zdenko) Zd. V. 2485.
Vesanović, Dinko 6348.
(Vesić, Boža) 1522.
Veth, Cornelis 2486.
Vicković, Mihailo 7646, 8272.
Viculin, Marino 9517.
Vidaković, Marko 4895.

Vidan, Gabriela 10609.
Vidmar, Josip 4419, 4579.
Vidovec, I. 7519.
Vidović, Dubravka 10092.
(Vidović, Ivo) 7720, 8415.
Vidović, Žarko 50, 7211, 8250, 8273.
Vidulić,Sandi 10644,10754-10756,10882,10967,10968,11006.
Viher, Danilo 5784.
Vijenac 10847
Vijuk, D. 7922.
Vilder, Većeslav 5785.
Vilović, Đuro (Đa. Va.) 2387.
Vinaver, Stanislav 3320, 5137, 5650.
Vincze, Lajos 98.
(Vinković, Hinko) –v- 3641, 4219, 4420.
Vitanović, Slobodan 8188.
Vitezica, Vinko 4220, 6529, 7520.
Vitezović, Milovan 10234.
Vitry, Paul 3642.
Vižintin, Boris 9304.
Vladesko-Rakoasa, G. 5516.
Vlahović, Branko 10028-10030.
Vlahović, J(oža) 6774.
Vlahović, M. M. 7922a, 8052.
Vlahović, Vladislav 10146.
Vnuk, Rada (R. A.) 8616, 9305, 9518, 9835.
Vlašić, L'udovit 7923.
Vogl, Don 8435.
Vogrinec, Marijan 8684.
Vojnović, Ivo 496, 1276, 1277, 2173, 2388, 2771.
Vojnović, Lujo 2772, 3643, 3876, 4580.
Vojnović, Zvonimir 7521.
Vojvodić, D. (D. V.) 6775-6779.
Volavka, V. 4896.
Volf, G. 10235.
Vorms, Pierre 5318.
Vrčić, Vjeko 8685.
Vrdoljak, Miro 8369, 8477.
Vrkatić, Eugen 9306.
Vucinich, Vaynes S. 8571.
Vučetić, Mato 2174, 3025.
Vučetić, Milenko 8274.
Vučić, Radmilo 7924.
Vugrinec, Petra 11145a,11149.
Vujaklija, Lazar 7925, 8275.
Vujanović,Barbara
10969,10989,11035,11036,11051,11054a,11057,11057a,
11062,11066,11069a,11081,11084,11085,11106,11106a,
11106b,11113,11120b,11131a,11132a,11135b,11136,111-
37,11143,11143a,11148.
Vujanović, D. 7658.
Vujanović, Ilija 6617.
Vujević,Eda 11123.
Vujica, Stanko H. 6927, 7213, 8370.
Vujičić, Stojan (Vujicsics Sztoján) 9307, 9308.
Vujić, Žarko 10824.
Vujošević, Stanislav 99, 703.
Vukašin, Nikica 8686, 9095, 9309.
Vukašinović, S. 10147.
Vukelić, Zvonimir (Z. V.; Zyr; Z. X.) 847, 935, 1278, 1279, 3507.
Vukičević, Nemanja 2487, 2488.
Vukmir, Janka 10236.
Vukorepa, Darko 10594-10596, 10645.
Vukotić, Manjo 8478.
Vukov Colić, Davorka 7784, 10597.
Vukov, Jerko 9310.
Vukovich, Charles B. 8617-8619.
Vuković, Siniša 10646, 10757.
Vuković, Slavica 10758.
Vukšić, Branko (vu; B. Vu; bvu) 9311-9316, 9519.
Vukušić, A(nte) 9317, 10148, 10323, 10454, 10515-10517.
Vukušić,Anita 10848
Vukušić,Darko 10883
Vuletić Vukasović, Vid 2545.
Vulić, Tonko 10237.
Vulović, Svetislav Voj. 3508.
Vunić, Marko 2489.
Vurušić, Vlado 10238,10849.
Vyncke, F. 7214
W. H. B. 4421.
W. R. 2000.
wa 9836, 9837.
Wagner, István 9318.
Waissenberger, Robert 8276.
Walker, Ida M. 9520.
Wallis, Whitworth
Wapnir, Salomòn 8277.
Waring, L. F. 2175, 3509.
Warnier, Raymond 22, 545, 3644, 4003-4005, 4221-4226, 4422,
4423, 4457, 4581-4585, 4897-4903, 5025, 5138-5140, 5319,
7214a, 8053, 8054.
Wartmann, W. 4424.
Watson, Forbes 2773, 2774.
Watson, Francis 4227, 5141.
Weaver, Lawrence (L. W.) 2002, 2389.
Weber, Eva 10031.
Wechsler, J. 5887.
Wegner, Marianne 7785.
Welchman, John 9965.
Wendel, Hermann 2546, 2589, 4904, 4905.
Wenzelides, Arsen (-S.) 1067, 1523.
Wesemann, Heiner 9838.
West Heller, Helen 3026.
West, Rebecca 10032.
Whittet, G. S. 6780.
Wichert, Editha 5441.
Wiesflecker, Oskar 9839, 9840.
Wilhelm, Suzanne 9521.
Will, Gordon, F. R. G. S. 2129.
Williams, Marguerite B. 3027, 3645.
Wilm, Hubert 5320, 5321.
Wiltsh, Norbert 5322.
Wisniewski, Jana 9841, 9842.
Wittkower, Rudolf 3496a.
Wittlin, Jósef 4586, 4906.
Wolf, Augustin 998, 5651, 5652.
Wolf, Georg Jacob 1152, 1153, 1524.
Wolf, N. H. 2490.
Wolter, F. 1154.
Wood, Martin T. (T. M. M.) 2003.
Wood, Mila 10647.
Wörmann, Karl 2775.
Worringer, Wilhelm (W. W.) 1151, 1155, 2328.
X. 847a, 848, 4587.
(x) 4588.
XX 1834.
XXX 3321, 6011-6013.
X. Y. 5442, 5443, 6102, 6103.
y (-y-) 5786-5890, 5949, 6014.
y. z. 4589.
Yelenieff, N. 4907.
Yourcenar, Marguerite 7425, 8802, 10759, 10760.
Yuill, Neda 9582.
Yusuf Ali, Abdulah 5.
Z. 4425, 6781.
Z (Zvonimir Vukelić?) 1280, 1281, 2590.
z. 4590, 6781.
Z. B. 10324.
Z. C. 4591, 4592.
Z. Č. 9843.
Z. D. 9522.
Z. E. 8371.
Z. G. 6681.
Z. J. 8416.
Z. M. 7722.
Z. P. 8803.
Z. R. 7926, 8372.
Z. Š. 7647, 7723-7725, 7927, 8373.
z t 9844, 9845.
Z. V. 9321.
Zadravec, Darjan (D. Z.) 9322, 9233.
Zadrima, A. 6782.
Zagorac, Đuro 10239.
Zaharov (Lav), Ev(genije) 3510.
Zaklanović, Rade 3322.
Zaninović, Joško 135b, 10429, 10761.
Zaninović, Vice 7522, 8417.
Zasche, Getrud 7927a.
Zeiller, Jacques 3646, 4006, 4007, 4059, 4666.
Zelić, G. 9324.
Zelmanović, Đ(orđe) 9966.
Zemljak, Ivan 5788.
Zdravković, Ivan (I. Z.) 5653, 5891.
Zgaga, Višnja 10762.
Zidić, Igor 7215, 8914, 10763.
Ziegler, Francis J. 3028.
Ziembinska,Ewa 11107.
Zika, Ivan 8532.
Zima, Danica 10552.
Zima, Zdravko 10764.
Zimmerman, Stjepan 5789, 5892, 5893.
Zlamalik, Veno (Vinko) 586, 627, 7215a, 7216, 7523, 8804,
8851a, 9630a.
Zlatar, Pero 8852, 10825.
Zlatić, Josip 3029.
(Zone) 3030, 3066.
Zorman, Ivan (I. H. Z.) 1525.
Zp. 6015.
Zorka, H. 746, 4008.
Zubčić,Gordan 10884,10924,11146.
Zucker, Willy 3031.
Zuckerkandl, B. 849.
Zupa, Branko 6349.
Zupančić, Barbara 10325.
Zupanić, W. M. 178.
Zvizdić, Salih 10240, 10241.
Žákovec, Fr. 4228.
Žanić, Ivo 10033.
Žeželj, Mirko 8418.
Žic, I. 6427.
Žigo, B(ožidar V.) 8479, 8480, 8853, 10034, 10503-10505.
Žigo, L. 10326.
Žigrović, Mladen 9631.
Žilić, M. 6298.
Žimbrek, Lavoslav 2776.
Ž(ivanović), M. 786.
Živanović, Stevan 71, 7786, 7787.
Živić, Viktor 4229, 4908, 5950, 6016.
Živković, Ante (Andrija?) 4593, 5654.
Živković, Blagoje 277, 3032.
Živković, Dragoje 99.
Živković Lapčanski, Hinko 10149.
Živković, Petar 651, 9325.
Živković, Voja 7217.
Živković, Zdravko 8687, 9326, 9846.
Živojnović, Jovan 2547.
Žlebečić, Alojzije 9327.
Župan, Ivica 10102, 10327, 10765, 10766, 10802, 10803.
Župić, Stanislav 5655.
Žutelija, Željko 10242,10885,10886,10887.